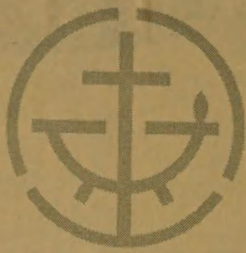

School of Theology at Claremont

1001 1403679

Theology Library
SCHOOL OF THEOLOGY
AT CLAREMONT
California

LIBRARY
SOUTHERN CALIFORNIA SCHOOL
OF THEOLOGY
CLAREMONT, CALIF.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY, VIA GARANCIÈRE, 5.

PARISIIS & ROMÆ, APVD VICTOREM PALME. M. DCCC. LXVI.

F
BX
4655
A2
V.51

ACTA SANCTORUM

Ex Latinis et Græcis aliarumque gentium Monumentis, servatâ primigeniâ veterum
Scriptorum phrasi

COLLECTA, DIGESTA, COMMENTARIISQUE ET OBSERVATIONIBUS

ILLUSTRATA A

C. SUYSKENO, C. BYEO, J. BUEO, J. GHESQUIERO

E SOCIETATE JESU PRESBYTERIS THEOLOGIS

EDITIO NOVISSIMA, CURANTE JOANNE CARNANDET

OCTOBRIS TOMUS TERTIUS

QUO DIES QUINTUS, SEXTUS ET SEPTIMUS CONTINENTUR.

PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1866

F. Weygand Pinx. 1780

C. F. Fiedler Sculp. 1780

MARIA ANTONIA
ARCHIDUX AUSTRIÆ.
etc. etc.

MARIÆ ANTONIÆ

REGIÆ PRINCIPI HUNGARIÆ, BOHEMIÆ, CROATIAE, SLAVONIAE,
DALMATIÆ, HIEROSOLYMÆ,

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

DUCI BURGUNDIÆ, BRABANTIÆ, LUXEMBURGI, LIMBURGI, SILESIAE, STYRIÆ,
CARINTHIAE, CARNIOLIAE, COMITI FLANDRIÆ, HANNONIAE, NAMURCI, TYROLIS,
GORITIAE, ETC.

Tametsi Augustissima Pares Tua, SERENISSIMA ARCHIDUX, pro ingenita Sibi benignitate vereque Austriaca in Superos veneratione, vastissimi de Actis Sanctorum Operis per se Ipsa Patrona, ac veluti perpetua Mater esse jam pridem voluerit: quo tamen hoc Suum tam singulare præsidium toti orbi Christiano magis magisque perspectum foret, vivas Ipsa et Sui et Augustissimi Conjugis Francisci I imagines, Serenissimas nempe ad unam omnes Proles Suas, ejusdem Operis patronos gratiosissime itidem jam pridem animo destinavit. Hinc ab Archiduce Regioque Principe Josepho, Augustissimo nunc Romanorum Imperatore, humani generis decore, dicam, an delicio, felici ducto exordio, mox Archiduci Mariæ-Annæ ceterisque Regiis Fratribus Sororibusque, prout cujusque natalis series ferebat, tomos omnino undecim nuncupare, ac veluti toties repetitum pro acceptis ab Augustissima Domo Austriaca beneficiis grati animi vectigal, qua par est, submissione deferre ab annis fere sex et viginti indultum nobis fuit. Optandum adeo, quin et fidendum nobis non immerito erat, futurum, ut, postquam ad Ferdinandi Serenissimi Archiducis pedes tomum Octobris secundum sisti curassemus, mox Tuo, PRINCEPS REGIA, venerando non minus, quam amabili nomini ejusdem mensis volumen tertium, totiusque Operis nonum supra quadragesimum,
b annuente

annuente pariter Augustissima Matre, consecrare nobis liceret, tum quod Illum Tu ætate proxime sequerere, duodecimo nimirum loco nata, et rarissimo, ne dicam, unico in Augustorum familia exemplo; tum quod Maternarum virtutum æmula nullique Archiducum, te ætate grandiorum, minor pietate existeres. Ad vota hæc nostra firmamque fiduciam respondit eventus, seu potius antiqua solitaque Augustissimæ in suos clientes benignitas; nec proin minori gaudio mox intelleximus, id, quod potissimum a nobis expetebatur, aspirante Deo, ab eadem Augustissima Imperatrice concessum fuisse, quam Te singulari Divini Numinis providentia fuisse destinatum, ut Ludovico-Augusto, Galliarum Delphino, aliquando jungereris Sponsa, Teque interea temporis sollicito Optimæ Parentis fovendam sinu, quo numeris omnibus absolutissimum Ejus exemplar fores, haberetque stato tempore Gallia, quo de felicitate certare cum Germania posset. Deus bone! Quanta hinc nobismet ipsis gratulandi se jam nunc offert materies! Licet enim Austriacorum avidis oculis subtrahenda demum sis, ut aulæ Gallicæ admirationi, totiusque regni ardentissimis votis concedaris; tamen delatum Tibi Augustissimæ Genitricis nutu nostri hujus de Actis Sanctorum Operis patrocinium Te nullo non tempore clementissime servaturam esse, nobis omnino polliceri debemus, et eo quidem firmitus, quo exploratum indies magis sit, quidquid Materna manu Tibi obvenit, non posse non esse Tibi semper acceptissimum; atque, ut alia omittam fiduciæ capita, quo et penitus perrpectum sit, Te vel a tenerrima ætate Sanctorum exempla imitanda Tibi proposuisse, et, quam sis perspicaci ingenio prædita, quam artibus scientiisque Archiduce dignis expolita, tam esse pietate, religione omniumque virtutum exercitio solide excultam, tam æqui rectique tenacem, et, ut verbo reliqua complectar, tam esse Te Regiis Fratribus Sororibusque similem. Et sane non parum Tibi SERENISSIMA ARCHIDUX, ipsique Regiæ Francorum Familiæ injurii essemus, si Tibi, quæ Regio-Apostolicam cum Christianissima aula aliquando mutatura es, ab avita pietate quidquam decessurum suspicaremur, aut hoc nostri Operis volumen, benignissimo Tuo Nomini inscriptum, non æque placido vultu animoque excipiendum esse, sive regnorum virtutumque Sancti Ludovici, ut fidere fas est, dignissimo heredi, Ludovico-Augusto, Galliarum Delphino, conjuncta fueris; sive in Amantissimæ Parentis Tuæ nostræque Fautricis sinu quiescas, sensusque ex hoc puro fonte haurias, quos Superi ament et admiretur orbis. Sentimus profecto, quam multa, quam fœcunda non modo nobis ipsis, sed et Tibi totique Galliarum regno potissimum gratulandi argumenta prætereamus: sed, cum infiniti simus, si vel tantillum singulis immoremur, facilem, confidimus, veniam dabis, SERENISSIMA ARCHIDUX, ut ad Eam, a qua tam insigne munus, Deo dispensante, profectum est, MAGNAM loquimur MARIAM TERESIAM, inchoatus redeat sermo. Id semper positum in more fuit, ac vel ipsa natura hominum animis inscriptum, ut, qui se, præsertim a Principibus, grandi aliquo benevolentiae testimonio affectos vident, ii non solum collatum sibi beneficium agnoscant, munifici largitoris sui manum deosculentur, sed et pares beneficio grates rependant, sin minus id penes se sit, Mæcenatis sui laudes virtutesque celebrent, et, qua valent, eloquentia in cœlos extollant. Ea nos lege Augustissimæ Matri tuæ obstrictos pridem fuisse, novoque rursus hodie beneficio adstringi, tum profitemur lubentissime, tum apertissime gloriamur. At, cum multo nobis sit consultius, incom-

incomparabilis hujus Heroidis nostræque munificentissimæ Dominæ innumeras dotes virtutesque venerabundis oculis suspicere tacitoque pectore admirari, quam vel primis lineis eas adumbrare aut angustis epistolæ finibus velle concludere; ultro præstantissimis quibusque totius orbis oratoribus permitimus, ut alii singularem illam **MARIÆ TERESIÆ** toties in gravissimis regnorum negotiis ad stuporem omnium comprobata prudentiam commendent; alii vel æquissimam in tot ditionum administratione justitiam, vel invictam in debellandis hostibus fortitudinem, vel animi, nullis sortis casibus concussi, excelsitatem pro meritis extollant; alii inter se id oneris partiantur, ut singuli singula virtutum jam perfectarum decora efferant, quæ, ut non vana præsagitione decessores nostri de tenella tum Archiduce **MARIA TERESIA** universim prænunciarunt, Austriacis non solum Heroidibus, sed et ceteris omnibus, quantumvis laudatissimis præteritorum sæculorum feminis Principibus, non æquatura dumtaxat, verum longe etiam antelatura Eam essent. Hæc aliaque, per nos licet, oratores celebrent disertissimi : nos, qui eorum eloquentia nihil Ejus virtutum splendori addi, nostro vero ac vel ipsorum silentio nihil earumdem celebritati detrahi posse arbitramur, singulas hic vel nominatim recensere mittimus. Ex his tamen unam, quandoquidem hanc nos præterire tacitam prohibet tot tamque ingentium beneficiorum gratissima recordatio, nomine saltem suo commemorasse juverit, Regalem illam perpetuamque Augustissimæ munificentiam, qua nos numquam non suffulsit, fovit, beavit; qua et difficilimis temporibus incolume servavit hoc nostrum Opus, qua denique in eam succrescere molem curat, ut, qui virtutibus inclyti legitimisque Cœlitum honoribus affecti fuerint, nulli tandem reperiantur, quorum aut sacri cultus documenta ad Fidelium præsidium, aut res præclare gestæ ad mortalium omnium exemplum, vel ad Ecclesiasticæ totius orbis historiæ elucidationem, non expendantur atque illustrentur. Tam piam, tam constantem, tam Regiam in nos munificentiam agnoscere quidem ac pervulgare possumus; ut autem æquas ei referamus grates, impares nos prorsus fateri compellimur. At, quas per nos referre nequimus, ipsi, quod votis omnibus postulamus, pro nobis gratias rependent Cœlites, quorum Acta Tuo, **SERENISSIMA ARCHIDUX**, benignissimo nomini nunc inscribuntur. Ut porro ex recepto more quidpiam de iis præmittamus, sunt eorum ex Ecclesiastico Ordine præcipui, *S. Marcus*, Romanus Pontifex; *B. Adalbero*, Herbipolensis antistes, Lambaci in Austria Superiore præcipue cultus, ac vel, dum viveret, Leopoldo, inter Austriæ Marchiones hujus nominis tertio, magna in veneratione habitus; *SS. Apollinaris, Marcellinus, Froilanus, Attilanus, Artaldus* aliique clarissimi episcopi, et hisce ordine quidem, at sanctitate non impar *S. Meinulphus* diaconus. Ex monastico Ordine primas facile tenet religiosissimæ Cartusiensis familiæ patriarcha *S. Bruno*, toti orbi notissimus; sua tamen celebritate non carent *S. Galla*, Symmachi consulis filia, monialis Romæ, *SS. Placidus sociique Martyres*, aliique monastica vita sanctitatem adepti, quos subjecta voluminis hujus Synopsis exhibet. Inter complures Martyres elucent *SS. Sergius et Bacchus*, ac præ ceteris sui sexus Martyribus *S. Fides*, tenella virgo, multis olim per universam fere Europam prodigiis beneficiisque notissima. Hos omnes reliquosque Cælites, non modo Tibi, **SERENISSIMA ARCHIDUX**, et Augustissimæ Genitrici, totique Domui Austriacæ propitios perpetuosque patronos exoptamus, sed et Deum enixissime

sime orare non desinemus, ut, quæ olim Tertulliani temporibus Fidelium, ac Sanctorum præsertim pro suis Principibus vota erant, eadem nunc ipsorum, propius suæ gratiæ throno admotorum vota exaudiat, detque adeo Augustissimæ Parenti Tuæ Fratrique Augustissimo Cæsari Josepho II *Vitam prolixam, imperium securum, domum tutam, exercitus fortes, senatum fidelem, populum probum, orbem quietum*; Tibi vero eum bonorum cumulum impertiat, qui vel ipsa Tui amantissimorum desideria longe exsuperet. Per Te videat Gallia, tot Regionum Caput, quæ nuper summo suo dolore amisit, immensam reparari jacturam; per Te videat, et, ut bene præsagit animus, per Te videbit, non solum Mariæ Leczinskæ, religiosissimæ illius Galliarum Reginæ heroicam pietatem, amplissimam in egenos liberalitatem, Regalem in ædes sacras munificentiam, firmissimum tuendæ Catholicæ Fidei ardorem paratissimumque omnibus bene faciendi studium æquali gloria exhiberi, sed et destinati Tibi Sponsi optimorum Parentum una cum clarissimis dotibus beatam illam fecunditatem repræsentari, qua, qui abs natis ex Maria-Josepha Austriaco-Saxonica quinque Regiis Nepotibus se salutari avum gavisus est, a totidem, quin et pluribus ex Te nascituris utriusque sexus Principibus se proavum aliquando salutari Rex Ludovicus gaudeat. Denique, ut universam Domum Austriacam summis favoribus Deus cumulet, ut seri Omnes in cælum redeatis diuque læti intersitis populis, impensissime exorare non omittemus

SERENISSIMA ARCHIDUX

SERENITATIS TUÆ ARCHIDUCALIS

Devotissimi Clientes

CONSTANTINUS SUYSKENUS

CORNELIUS BYEUS

JACOBUS BUEUS

JOSEPHUS GHESQUIERUS

SOCIETATIS JESU.

SYNOPSIS

TOMI TERTII

DE ACTIS SANCTORUM OCTOBRIS.

Hic tomus, totius Operis quadragesimus nonus, dies quintum, sextum ac septimum mensis Octobris complexus, Sanctos Beatosque octoginta et unum nominatim recenset, de quibus in quatuor classes partitis eo, quo occurrunt, dierum ordine pauca brevissime hic præmittimus.

EX STATU ECCLESIASTICO.

Qui die v primus est *Thraseas* episcopus, sæculo secundo senescente Smyrnæ potius, quam Eumeniæ, martyrio coronatum fuisse, existimamus. De *Divitiano*, Suessionensi in Gallia episcopo et confessore, non nisi pauca nota sunt ex Flodoardi Historia Remensi. *Marcellini* Ravennatum antistitis sedis tempus et ordinem, vulgatamque traditionem de Spiritu Sancto in aliquot primorum ejusdem sedis præsulum electionibus apparere solito discussimus. *Apollinaris* Valentiniensis Segalaunorum episcopi Acta, a coævo conscripta, e veteri Ms. edimus, Commentario prævio illustrata. *Hieronymum*, Nivernensem pariter in Gallia præsulem, sub Carolo Magno, non sub Carolo Calvo, sedisse, probamus. Duos quoque Hispaniæ episcopos, *Froilanum* Legionensem, et *Attilanum* Zamorensem, damus. Die vi occurrit *Sagaris* episcopus, Laodiceæ in Phrygia passus, et a nonnullis, forte perperam, S. Pauli Apostoli discipulus creditus. Incertum est, an *Probus*, Cajetæ in Italia cultus, sæculo x Cajetanam, an prioribus temporibus Formianam sedem obtinuerit. De *Renato* Surrentino episcopo, quem suum quoque fuisse Andegavenses contendunt, plura disputavimus, ac in primis prodigiosam illius historiam rejecimus. *Romani* Autissiodorensis in Gallia episcopi obscura fere sunt omnia præter tempus sedis et cultum; neque plura de *Bartio* vel *Barsio* Vasionensi in comitatu Vindauscensi præsule, deque *Apollinare* Bituricensi habemus. Ampliorem Syllogen concinnavimus de *Magno* Opitergino, deinde primo Heracleensi in ditione Veneta episcopo. Sæculo xi Herbipoli in Franconia floruit *Adalbero* episcopus, pia munificentia, adversisque pro Ecclesia Dei tempore schismatis fortiter toleratis clarus, ac in castro Tambaco, ubi colitur, mortuus. Ejus Vitam prosaicam, alteramque metricam, et Librum miraculorum recudimus. *Artaldi* quoque, ex Cartusiano Belicensis in Bugesia episcopi, ac denuo Cartusiani, Vitam illustra-

mus. Die vii ex Fastis Habessinibus memoramus *Eumenium*, qui Alexandrinam in Ægypto cathedram septimus tenuisse creditur. Sæculo iv summum Pontificatum non integro anno gessit *Marcus* Papa confessor; cujus sacri corporis Translationes ab Anonymo, verisimiliter synchrono, scriptas, ex Vaticano apographo damus; discussis in Commentario prævio, quæ pro ejusdem possessione extra Romam alii produxerunt. *Palladii*, Mediolanensis Santonum episcopi, cultum, gesta, non omnia laudanda, collegimus, sanctamque postremam vitæ ipsius periodum exposuimus. Pauciora habemus de *Adelgiso*, Novariensi in ducatu Mediolanensi antistite. Dies v duos exhibet diaconos, *Firmatum* Autissiodorenses in Gallia, et *Meinulphum* Paderbornensem in Westphalia, quorum primus, a S. Placidi Benedictini martyris socio distinguendus, parum notus, fortasse sec. v aut vi floruit; alter sec. ix Budicensis monasterii conditor duas Vitas habet, alteram auctore Sigewardo, alteram Gobelino Persona: ambas damus, amplo Commentario a nobis illustratas. *Helanum* presbyterum in Remensi Galliæ pago memorat dies vi, cujus quoddam vitæ compendium recitamus: *Pipionis* diaconi Belnæ in Vastinensi tractu cultus pariter certus est, sæculum vero, quo vixerit, ignotum, gesta fabulosa.

EX STATU MONASTICO.

Die v celebres sunt *Placidus*, S. Benedicti discipulus, Sociique, qui Benedictinum Ordinem martyrii laurea sub annum dcli apud Messanam in Sicilia exornarunt. Eorum Acta sublestæ fidei sunt; quorum quæ Gordianum mentiuntur, primo loco exhibemus, secundo autem, quæ Stephani Aniciensis nomen præferunt. Tam hæc, quam illa, uti et alia commentitia instrumenta, diligenter discussimus in Commentario prævio, in quo et *Placidi* sub S. Benedicto monachatus probatur, ceteraque ad ejusdem Sociorumque gesta, martyrium ac gloriam posthumam pertinentia prolixè exponuntur. Eodem die referimus elogium *Petri Imolensis*, equitis Hierosolymitani, Florentiæ in Hetruria culti. De *Matthæo* quoque *Mantuanano*, Ordinis Prædicatorum presbytero, insignis in proximum charitatis viro, ejusdemque cultus progressu ac miraculis Syllogen collegimus. Acta *Yvii*, diaconi Wiltoniæ in Anglia, monachis verisimiliter, non tamen certo Benedictinis, annumerandi, recensemus ex Capgravio;

gravio; *Pardulphi* vero Waractensis in Gallia abbatis, anno dccxxxvii defuncti, Vitam a suppare scriptam excudimus ex membranis, præmisso Commentario, in quo etiam ejusdem sacri corporis translationes enarravimus. *Nicetas* sæculo ix in Oriente vir illustris, præfectura Siciliae verisimiliter functus, monachum induit, multaque pro sacrarum imaginum veneratione passus, elogium habet in Menæis Græcis, quod recudimus. Præ reliquis celebris *Bruno*, Cartusiani Ordinis institutor, licet anno mci mortuus, Vitam initio sæculi xvi vetustiore non habet; quam enim primo loco exhibemus, sæculo xiii non antiquiorem, ea quoddam elogium potius est, quam Vita; secundo loco datam scripsit Puteanus sæc. xvi; tertio editam, Surius ex Puteano et Blömenvenna adornavit. Quam ob rem recurrendum fuit ad alia probæ notæ vetustiora instrumenta, ex iisque amplissimus conficiendus Commentarius, qui gesta illius ab ortu usque ad obitum, quantum licuit, chronologice exponit. Inter cetera in eo operose quoque discussa habes, quæ pro damnati doctoris Parisiensis anastasi asserenda impugnandaque varii produxerunt. Nobis minus difficultatis habere videtur opinio, quæ prodigium illud in privatis ædibus, quam quæ publice in templo factum narrat. Vitis subjecimus Epistolam encyclicam de morte illius e Turritana cartusia scriptam, Titulosque funebres, seu responsa ad illam a compluribus data; ac denique Appendicem de ejusdem gloria posthuma. Die vii Gallia duos alios monachos suppeditat, *Leopardinum*, simul martyrem, Albinici; et *Augustum* abbatem apud Bituricas. Prioris gemina Acta recensemus, sed intricata, unde illius ætas dubia redditur; ad sæc. vi tamen potius referendus videtur: alter post medium sæc. vi floruit, sed ex solis fere Martyrologiis et Gregorio Turoensi notus est. *Martinum* suum celebrant Hispani Citercienses, primum monasterii Bellifontis, deinde Vallis-paradisi appellati, abbatem; cujus gesta cultumque ex ejusdem Ordinis Annalibus collegimus.

EX STATU SÆCULARI.

Die v occurrunt *Palmatus*, *Maxentius*, *Constantinus*, *Crescentius*, *Justinus*, *Leander*, *Alexander*, *Soter*, *Ormisda*, *Papirius*, *Constans* et *Jovianus*, Treviris sub Diocletiano et Maximiano passi, sed, cum pridie in Tyrso et Sociis de Martyribus Trevirensibus generaliter actum sit, lectore illuc remisso, hic solum quædam de Palmatii reliquiis in Bohemiam, ac fortasse etiam in Lusitaniam, translatis meminimus. Die vi ex Martyrologiis recensemus *Marcellum*, *Castum*, *Æmilium* et *Saturninum*, fortasse Capuæ in Campania Felici; *Rogatum*, *Saturninum*, *Faustinum* ac *Martialem* in Africa; *Januarium* vero et *Anmonum* forte Romæ, omnes incertis sæculis martyrio coronatos. Noscitur etiam, quo sæculo passus sit *Prudentius*, cultu celebris Besuæ in Burgundia, quo corpus illius anno dcccclxxxiii translatus fuit. Qualiacumque hujus Acta, Translationes ac Miracula sæc. xii a Theobauda, Besuensi monacho, scripta, ex Labbeo edidimus. *Marcelli* et *Apuleii* marty-

rum, quorum frequens in Mrll. die vii est mentio, Acta prætermisimus, quod ea ex SS. Nerei et Achillei, sanctique Petri Apostoli Actis, S. Lino suppositis, consuta sint. Eos Capuani non recte sibi notos pridem coluere, eorumdemque sacræ reliquiæ ab anno dcccclxxiv Placentiæ quiescunt. Celebriores sunt *Sergius* et *Bacchus*, non infimi militaris ordinis viri, in Syria coronati, quorum martyrii adjuncta, insignemque tam in Oriente, quam in Occidente cultum exposuimus Comm. prævio Actis geminis, Latinis scilicet auctoris anonymi, Græcisque Metaphrastis a Lipomano versis Latine. *Quartum* et *Marcellinum*, Capuæ passos, ex solis Mrll. novimus. Ut martyr colitur *Geroldus*, Coloniae Agrippinæ natus, sed, dum sacris peregrinationibus insistit, apud Cremonam in Insubria trucidatus, cujus Vitam, utpote recentiore, prætermisimus; cultum vero Cremonæ, ubi corpus ejus quiescit, Coloniaeque Agrippinæ in templo Societatis Jesu ob depositas in eo insignes reliquias docemus.

EX SEXU FEMINEO.

Præter *Flaviam* V. M., aliamque *Flaviam* vel *Flavianam* V., de quarum prima simul cum *Placido* Sociisque MM., de secunda cum *Firmato* diac. egimus, damus *Peregrinam* V. M. sola sui corporis e Romano S. Priscillæ cœmeterio extracti Labacum in Carnioliam translatione cultuque ibidem notam. *Charitinæ* V. forte Amisi in Ponto passæ, Acta ex Græcis Metaphrastis Lipomano interprete Latina recitamus; de *Tullia* vero item virgine, Manuasæ in Provincia Galliae culta, Syllogen historico-criticam. *Gallæ*, Symmachi consulis filiae, illustris viduæ ac sanctimonialis Romæ (non tamen Benedictinæ) elogium ex Gregorio Magno exhibemus, præmissis in Comm., quæ ad ejusdem genus et ab homonymis distinctionem, celebremque iconis Dei Genitricis apparitionem pertinent. *Feliculæ* V. ab homonymis distinguendæ solum cultum in territorio Autisiodorensi comperimus. *Fides* V. Sociique MM. Aginnenses in Aquitania ampliorem disserendi, cultusque in alias quoque regiones propagati exponendi, materiam dederunt. Subjecimus Acta, quorum vetustatem fidemque tuemur, adjecimusque *Fidis* Translationem, a binis Anonymis stilo ligato solutoque scriptam, ac *Miracula*, auctore Bernardo, Andegavensis scholæ magistro. De *Eroteide* M. nihil præter inscriptam Mrll. memoriam invenimus; quæ de *Enimix* V. abbatissæ in diœcesi Mimatensi regiis natalibus gestisque narrantur, plane incomperta sunt, at certus ejus est cultus; nec satis etiam constat de gestis *Epiphaniæ* V. sanctimonialis Ticini in Insubria. Sublestæ pariter fidei sunt supposititiaque Acta *Justinæ* V. M. Patavinæ; cultus vero celeberrimus, maxime Patavii, ubi ejus corpus honoratur in templo, de quo pluribus egimus. *Juliam* V. M. in Syria ex Mrll. memoramus; *Osithæ* denique vel *Osgithæ* V. M. sanctimonialis in Anglia Acta ex Surio maxime dubiæ fidei sunt, ætas incerta, cultus tamen olim insignis in Anglia fuit.

FACULTAS

R. P. VICE-PROVINCIALIS

SOCIETATIS JESU FLANDROBELGICÆ,

ET SUMMA PRIVILEGII CÆSAREI.

Cum Edictis Philippi II Hispaniarum Regis, deinde Serenissimorum Archiducum Alberti et Isabellæ, Belgii Principum, rursumque Philippi III, ac novissime Caroli II Regum, confirmatis 2 Decembris 1692, et 19 Julii 1694, Provincialibus Societatis Jesu, per Flandrobelgicam pro tempore futuris, potestas facta sit eligendi typographos et bibliopolas, qui ad aliorum quorumcumque exclusionem soli imprimere ac reimprimere, et vendere possint libros et opera quælibet, rite approbata, curantibusque ejusdem Societatis Patribus edita aut porro edenda, sub consueto suæ Majestatis Privilegio, non aliter impetrando, quam in scriptis obtenta et præexhibita licentia prædicti Provincialis; idque sub gravibus pœnis, in contraventores aut aliter impressa importantes statutis, ut latius in ipsis patentibus litteris apparet: cum etiam sua Cæsarea Majestas idem valere voluerit in ditionibus, S. R. Imperio subjectis;

Ego infrascriptus Societatis Jesu per Flandrobelgicam Vice-Præpositus Provincialis, potestate ad hoc mihi facta ab Adm. R. P. N. Præposito Generali Laurentio Ricci, concedo Joanni Nicolao vander Beken facultatem sic imprimendi, et per se aliosque vendendi infrascriptum Opus, ex more nostræ Societatis (quod hisce attestor) recognitum et approbatum; videlicet, Tomum tertium de Actis Sanctorum Octobris, collectis et illustratis a Constantino Suyskeno, Cornelio Byeo, Jacobo Bueo et Josepho Ghesquiero, Societatis nostræ presbyteris Theologis. In quorum fidem hasce, manu propria subscriptas, consuetoque nostri officii sigillo munitas, dedi Antverpiæ XXI Aprilis MDCCLXX.

JOANNES CLE.

SUMMA PRIVILEGII REGII.

Cæsareæ et Regiæ Apostolicæ Majestatis diplomate sancitum est, ne quis, præter voluntatem Constantini Suyskeni e Societate Jesu, ejusve ad illustranda Sanctorum Acta Adjutorum et Successorum, ullo modo imprimat vel recudi faciat, ex parte vel in totum, Tomos eorumdem, de argumento illo vel jam editos vel porro edendos; aut alibi excusos excudendosve invehat, venalesve habeat : qui secus faxit, confiscatione exemplarium, et aliis gravibus pœnis mulctabitur; ut latius patet ex litteris, Bruxellæ datis die xxvi Septembris anno MDCCLIII.

Signat J. H. HENRICY.

Et ego Constantinus Suyskens Societatis Jesu permitto Joanni Nicolao vander Beken, ut Tomum tertium de Actis Sanctorum Octobris, nostro permissu apud ipsum impressum, publicet. Datum Antverpiæ xxi Aprilis MDCCLXX.

APPROBATIO ORDINARI.

Prodit in lucem Tomus tertius Octobris complectens quintum, sextum et septimum dies ejusdem mensis, multo labore concinnatus per RR. PP. Constantinum Suyskenum, Cornelium Byeum, Jacobum Bueum et Josephum Ghesquierum Societatis Jesu presbyteros, de quo idem esto judicium, quod de sex præcedentibus Tomis inibi successive expressi. Antverpiæ ii Aprilis 1770.

J. F. De Bruyn S. T. L. Seminarlii Episcopalis Præses, Cathed.
Ecclesiæ B. M. V. Canonicus grad., Archipresbyter,
Examinator Synodalis, librorum Censor.

PROTESTATIO AUCTORUM.

Quod identidem protestati sunt decessores nostri in hoc de Actis Sanctorum Opere, se servatas velle Urbani Papæ VIII Constitutiones; neque suis, aliorumve hic relatis Commentariis aliud pondus tribui, quam sit historiæ, ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ : idem ante hunc tertium tomum Octobris denuo protestamur.

INDEX SANCTORUM

IN TOMUM III OCTOBRIS.

A

6 **A**dalbero episc. Herbigopolensis et conf. Lambaci in Austria Superiori. COMM. PRÆV. § I. Adalberonis, unico Martyrologio inscripti, antiquus cultus Lambaci probatur : Vita et Libellus miraculorum, atque altera Vita metrica, recudenda 451. § II. Illustres Beati parentes et cognatio : pia pueritia : educatio in episcopatu Herbigopolensi : studium in academia Parisiensi : vaticinium : monachatus ei perperam adscriptus : elevatio ad episcopatum Herbigopensem 454. § III. Lambacensibus clericis Benedictinos substituit, dotatque anno MLVI, ex quibus verisimilius primos colonos accepit monasterium Mellicense, Lambacensem ecclesiam instaurat, dedicatque anno MLXXXIX. 456. § IV. Monasterium S. Stephani apud Herbigopolim Benedictinis tradit, dotatque : Schwarzacense monasterium instaurat : Henrici IV regis Germaniæ legationem ad Saxones obit : alia ejusdem in episcopatu gesta 459. § V. Biographi in alleganda B. Adalberonis exsilii causa error correctus : ejusdem Beati fides et constantia in Apostolica Sede adversus schismaticos defendenda 462. § VI. Beato exsultanti substituitur Meinhardus ; hocque pulso, ille restituitur, ac denuo expellitur, et exsul moritur ac sepelitur Lambaci anno MXC 465. VITA, auctore anonymo monacho Lambacensi sæculi XIII inchoati, ex editione Hieronymi Pezii tomo 2 Scriptorum Rerum Austriacarum. PROLOGUS 469. CAP. I. Beati Adalberonis illustres parentes et consanguinei : pia pueritia : institutio primo Herbigopoli, deinde Parisiis : reditus Herbigopolim : ad episcopatum evectio : secessus Lambacum 470. CAP. II. Lambacensis monasterii, in locum clericorum substitutis Benedictinis, per B. Adalberonem fundatio et dedicatio : ejusdem Beati obitus et sepultura 473. LIBER MIRACULORUM, auctore eodem monacho Lambacensi, sed in fine parum auctus ab aliis, ex eadem editione Hieronymi Pezii tomo 2 Scriptorum Rer. Austriac. VETUS CAPITUM PARTITIO. PRÆFATIO 477. CAP. I. Paralyticus puer utroque pede claudus, vinitor, cui brachium aruerat, duæ mulieres divinitus punitæ, et vir nobilis ex diuturno morbo pene confectus, incolumes redduntur 478. CAP. II. Gravibus morbis conflictati per Beati patrocinium sanitate potiuntur 481. CAP. III. Alii variis morbis malisque per ejusdem beati Episcopi opem liberati 484. CAP. IV. aliquot alii ad ejusdem Beati tumbam incolumitate donati 487. VITA BREVIS METRICA, auctore

Octobris Tomus III.

- anonymo incertæ ætatis, ex editione reverendissimi Joannis abbatis Lambacensis 489
- 7 Adelgius episc. Novariensis. conf. in ducatu Mediolanensi. SYLLOGE. Sancti cultus sacer, ætas et in ecclesiam suam munificentia 945
- 6 Æmilius cum Marcello etc. Vide *Marcellus*.
- 5 Alexander cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
- 6 Ammonus cum Rogato. Vide *Rogatus*.
- 6 Apollinaris archiepisc. Bituricensis in Gallia. SYLLOGE. De illius cultu, tempore sedis et Elogio 443. ELOGIUM, auctore anonymo, monacho San-Sulpitiano in suburbano Bituricensi. Ex nova Bibliotheca Mss. Philippi Labbei tom. 2, pag. 34 et sequenti 445
- 5 Apollinaris episc. conf. Valentini Segalaunorum in Gallia. COMM. PRÆV. § I. Sancti in Martyrologiis classicis aliisque memoria : Elogia varia : Actorum auctor : ex quo manuscripto illa edenda 45. § II. Sancti familia, nobilitate ac pietate illustris : ejus patria et institutio : tempus gesti episcopatus assignatur, atque hinc annus ejus natalis et emortualis eruuntur 48. § III. Sancti gesta et variorum virtutes, de quibus apud biographum nostrum nulla fit mentio 50. § IV. Sanctus occasione canonis, in Epaonensi synodo adversus incestas nuptias lati, a Sigismundo, Burgundionum rege, in exilium mittitur : patratum ab eo in exilii loco miraculum : reddita divinitus regi sanitate, inde revocatur. Quo tempore hæc contigerint 53. § V. Sancti iter Arelatem et Massiliam versus pietatis ergo susceptum : mirabilis ejus obitus : corporis sepultura, translationes et patrata post mortem miracula 56. VITA, auctore coævo, forsitan Eladio diacono, ex veteri Ms. S. Claudii, collato cum Mss. Accincti monasterii, Ursicampi et Cisterciensi, item cum editionibus Labbei tom. 1 Biblioth. Mss. pag. 689 et Edmundi Martene tom. VI Amplissima Collectionis pag. 779. PRÆFATIO 58. CAP. I. Sancti patria et genus : ob incestum virum aulicum sacra communione exclusum in exilium Sanctus pellitur : perpetrat illic miraculum : a rege, quem attactu vestimenti sui divinitus curaverat, ab exilio revocatur 59. CAP. II. Sancti navigatio per Rhodanum, energumeni curatio : in Arelatensem urbem adventus : pecuniæ deperditæ inventio ejus meritis adscripta : duorum dæmoniacorum altera curatio : mira in ejus obitu visio : obitus in civitate Valentina 61
- 7 Apulcius cum Marcello. Vide *Marcellus*.
- 6 Artaldus, Ord. Carthusiani episc. Belicensis conf. in Beugesia, Galliæ provincia. COMM. PRÆV. § I. B. Artaldi cultus, natalis et vitæ institutum 778. § II. B. Artaldus Arverniæ

c

Car-

- Cartusiam erigit, fit Belicensis episcopus, virtutibus et miraculis clarus moritur 780. VITA, auctore anonymo. B. Artaldus Cartusianus adscribitur, Arveriae cartusiam condit, fit Belicensis episcopus, Arveriam redit et ibidem obit 783
- 5 Attilanus episc. Zamoræ in Hispania. COMM. PRÆV. Variæ de Sancti ætate, cultus initio, deque ejus episcopatu sententiæ: diversus est ab episcopo Attila; S. Froilani discipulus et dein uti ostenditur, episcopus Zamorensis fuit: Benedicti PP. XIV de ejus canonizatione et episcopatu verba expensa: Sancti in Mrl. memoria, cultus, reliquiæ: qualia Acta edenda 235. ACTA, ex *Breviariis variis etiam vetustis collecta tom. V Martyrologii Hispani a pag. 418* 242
- 7 Augustus presb. et ab. apud Bituricas in Gallia. SYLLOGE ex *Martyrologiis et S. Gregorio Turonensi* 922

B

- 7 **B**acchus cum Sergio. Vide *Sergius*.
- 6 Bartius seu Barsius epis. conf. Vasionem in comitatu Vindauscensi 399
- 6 Bruno conf. Ordinis Cartusianorum fundator in Calabria. COMM. PRÆV. § I. Quæ Vitæ seu Acta edenda sint: diversa e quibus hæc aut confecta fuere, aut illustrabuntur, seu subsidia seu documenta, horumque unum ad Actorum calcem etiam edendum 491. § II. Nobile Sancti genus, patria, tempus natale 497. § III. Qualis Sanctus in pueritia fuerit, canonicusne S. Cuniberti, et qua ætate esset, cum litteras discendi causa Gallias adiit, et an ibi Berengarium in philosophia magistrum habuerit 502. § IV. Quo Sanctus Turonis, Berengario relicto, sese contulerit, quid tum primum egerit, quandonam Remis docere inceperit, et quas ibidem scientias tradiderit, muniaque prodierit 508. § V. Quales Sanctus discipulos habuerit, qui hos bonis moribus non minus quam litteris informarit, et quæ tunc in eo animi dotes ac virtutes enituerint 513. § VI. Nefandis Manassis archiepiscopi sui conatibus sese opponit: qui hac occasione multa passus sit, monachumque induere proposuerit 516. § VII. Manasses Romæ in consilio causam suam tuelur suspensionisque sententiam, in se Augustoduni latam, a Pontifice rescindi obtinet: quid tum præterea egerit, et qui tandem Brunonem in pristinum honorem restituere jussus fuerit 521. § VIII. Qui et quando Sanctus in pristinum, aut etiam meliorem statum Remis restitutus fuerit, et an post suum sub Manasse ex hac urbe discessum, aut etiam umquam alias Parisiis docuerit 526. § IX. An a Guiberto de Novigento vera S. Brunonis in solitudinem secessus causa assignetur, et ad hunc præter emissum monachici habitus induendi votum ratione alia graviore Bruno indiguerit 532. § X. An doctoris Parisiensis anastasis, qua Bruno fuerit conversus, sæculo præterito, quod pro falsa haberetur, e Breviario Romano fuerit expuncta, et qui hanc vel tunc, vel ante arrodere primum inceperint, et qui hisce contra sese opposuerint 535. § XI. Scriptorum Cartusiensium sæculo xvi antiquiorum de doctoris Parisiensis, qui damnationem suam

e feretro publice aperuerit, anastasi testimonia referuntur, et quid de adjunctis, huic post adjectis, censendum 538. § XII. Testimonia scriptorum, sæculo decimo sexto anteriorum, qui Cartusiensis Ordinis non fuerunt, producuntur 543. § XIII. An scriptoribus, qui pro doctoris Parisiensis anastasi, hujusque adjunctis testati sunt, merito accenseri queat Theodoricus, abbas Trudonopolitanus 546. § XIV. Cæsarii Eisterbacensis testimonium recensetur, et quid de hoc sit censendum, statuitur 550. § XV. An quid contra anastasim, qua doctor se damnatum publice denunciarit, ex silentio vel S. Brunonis, vel Guigonis, vel Guiberti de Novigento possit confici 555. § XVI. Quid de Ordinis Cartusiensis, uti id Launoius vocat, et Petri Venerabilis silentio censendum 561. § XVII. Quid de aliorum, quos Launoius præterea laudat, scriptorum antiquorum silentio statui debeat 566. § XVIII. Conclusiones præcipuæ, quas Launoius ex scriptorum antiquorum, a se adductorum, silentio format, discutiuntur 569. § XIX. Quid contra prodigiosam anastasim, qua doctor Parisiensis, sese damnatum, publice e feretro denunciarit universale scriptorum omnium, qui, integro primo et forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente, floruerunt, silentium valeat, et an, hoc stante, certam illam aut etiam verosimilem possint efficere testimonia antiqua supra adducta 573. § XX. An prodigium, quo doctor, sese damnatum, publice adstantibus denunciarit, certum aut saltem verosimile, stante universali scriptorum ante dictorum silentio, reddere etiam non possit traditio 577. § XXI. Alia quædam facientia pro prodigio, quo doctor Parisiensis, sese damnatum, adstanti multitudini publice e feretro denuntiavit, rationum momenta afferuntur, et an ex his tandem illud verosimile utcumque non fiat, examinatur 583. § XXII. Opinio, quæ damnati prodigium intra privatas defuncti ædes coram paucis evenisse statuit, proponitur, et, an velut inepta noviterque conficta repudianda non sit, examinatur 587. § XXIII. Quam fidem mereatur opinio, quæ doctoris damnati anastasim in privatis hujus ædibus coram paucis accidisse statuit, et quid tandem de hac etiam ita considerata censendum 593. § XXIV. Remisne, an Parisiis Sanctus in solitudinem secesserit, quandonam id fecerit, et an tunc recta Cartusiæ eremum adierit 596. § XXV. Sancti ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accessus, quales ejus fuerint socii, et an tunc sacerdotio initiatus exstiterit 601. § XXVI. Sanctus Cartusiæ eremum ingreditur: quandonam id acciderit 607. § XXVII. Quid Sanctus ejusque socii, Cartusiam jam ingressi, primum egerint, et quem vivendi modum tenuerint 616. § XXVIII. An Sanctus novam Regulam scripserit, et an ad ullam ex ante scriptis ac nominatim Benedictinam observandam se suosque discipulos adstrinxerit 620. § XXIX. An Victor III Papa Cartusiensem Ordinem approbarit, et qui Sanctus Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, sui reverentem habuerit, Cartusiæque eremum sibi donari impetrarit 623. § XXX. Sanctus, a summo Pontifice arcessitus, Cartusiam, rite jam ordinatam, incolarumque

que numero auctam, deserere cogitur: quandam id, et quanto discipulorum Brunonis luctu factum 626. § xxxi. Sanctus Romam ad Urbanum Papam venit, discipulis, ut Cartusiam repetant, suadet, litteras his ad Siguinum abbatem a Pontifice impetrat, archiepiscopatum Rhegiensem recusat, et, ut sibi a curia in eremum iterum secedere liceat, ab Urbano obtinet 631. § xxxii. An Sanctus a Rogerio Calabriae comite, venationem exercente, in Calabriae specu, in quo se cum sociis abdiderat, fuerit repertus; quo, relicta Pontificia curia, primum concesserit, et cur tunc Cartusiam non repetierit 635. § xxxiii. Sanctus Turrutana Calabriae eremo a comite Rogerio donatur, eique deinde a Mesimerio, Squillacensi episcopo, ac post ab Urbano II Papa donatio hæc confirmatur 639. § xxxiv. Quid post factam a Rogerio comite eremi Calabrinæ donationem Sanctus egerit, qui hanc deinde Rogerius dux confirmavit, terminisque Rogerius comes circumscripserit 644. § xxxv. Sanctus constructam in eremo Calabrina ecclesiam magno apparatu consecrari curat, et magis ac magis comitem Rogerium benevolum erga se experitur 647. § xxxvi. An concilio Placentino, in quo Præfationem de Beata composuerit, Sanctus interfuerit, et cur, si ita sit, eo celebrato, ad Majorem Cartusiam non redierit 651. § xxxvii. Gravissimam, absente Sancto, religiosi Cartusiæ Majoris incolæ tentationem patiuntur; natum comiti Rogerio filium Sanctus baptizat, novoque abs illo beneficio afficitur 654. § xxxviii. Mortuo Theodoro Mesimerio, Græco Squillacensi episcopo, Joannes de Nicephoro Latinus ut substituatur, Sanctus suadet, et ab hoc deinde privilegium amplissimum, quod et a Pontifice confirmari curat, Turrutanae eremo, novo jam in hac constructo S. Stephani monasterio, impetrat 658. § xxxix. Sanctus comitem Rogerium præsentissimo periculo per visionem, qua hujus illum monet, in obsidione Capuana liberat, novumque hac occasione, quo plurima ei bona Rogerius confert, diploma obtinet 662. § xl. Quo tempore Rogerius comes Capuam obsederit, et an eodem anno, quo id accidit, diploma, quod, civitate hac subacta, Brunoni hic princeps contulit, datum fuerit 665. § xli. Ducem etiam Rogerium benevolum in se iterum Sanctus experitur, visitur a Landuino Cartusiæ Majoris Priore, perque hunc, quem ægre a se dimittit, ad Cartusiæ fratres litteras scribit. Hæ una cum litteris, ad Radulphum Viridem scriptis, hic producuntur 672. § xlii. Sanctus Commentarios in Psalmos et in S. Pauli Apostoli Epistolas, qui nomine ejus circumferuntur, re etiam vera adornavit; quandam id et qua methodo fecerit, et quænam præterea lucubrationes certo ei debeant attribui 678. § xliii. An Opera, a jam memoratis diversa, quæ Sancti nomine edita sunt, vere eum habeant auctorem 681. § xliv. Benevolum iterum erga se Sanctus comitem Rogerium, decretorio morbo jam decumbentem, experitur, huncque deinde vita functum haud dudum post sequitur, confirmatis ei antea a Paschali Papa donationibus omnibus, privilegiisque, quæ vel a comite Rogerio vel ab

aliis acceperat 684. § xlv. Qua in eremi Turrutanae ecclesia Sanctus fuerit sepultus, et quid de miraculis, sepulturam ejus secutis, aliisque nonnullis, ad eum utcumque spectantibus, ac tempus, quo in Sanctorum, seu potius Beatorum album relatus fuit, prægressis, sit censendum 689. § xlvi. Leo X Papa Ordini Cartusiensi Turrutanium in Calabria S. Stephani monasterium jubet restitui, cultumque Sancti ecclesiasticum permittit 694. § xlvii. An Leo X Papa Brunonem etiam canonizavit, et quænam, ad gloriam Sancti posthumam facientia, concessam ab hoc Pontifice cultum ei deferendi facultatem proxime sint secuta 698. VITA ANTIQUIOR, auctore primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologo anonymo, ex antiquissimo Bibliothecæ Cartusianorum Coloniensium Ms. deprompta. CAPUT UNICUM. Occasio conversionis S. Brunonis; solitudinem petere statuit, alios in idem propositum attrahit, Gratianopolim pergit, in Cartusiæ eremum secedit, ad Pontificem, ex hac evocatus, se confert, solitudinem repetendi facultatem ab eo impetrat, in Turrutanam Calabriae eremum se addit, ibique moritur 703. VITA ALTERA, auctore Francisco a Puteo Cartusiæ Majoris Priore, ex editione, Basilæ anno circiter 1515 adornata. PROLOGUS. Cur Sancti Vitam describere aggrediatur, auctor exponit 707. CAP. I. Occasione defuncti, qui sese damnatum, inter solemnes exsequias e feretro proclamat, in solitudinem secedere Bruno statuit, alios in idem propositum attrahit, iterque cum his ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, suscipit 708. CAP. II. Bruno una cum sociis suis ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, venit, Cartusiæ eremum ab eo obtinet, austere admodum in hac vivit, ac post sexennium circiter a Pontifice evocatur, vocantique obtemperare statuit 715. CAP. III. Sanctus e Cartusia Romam se confert, secutis huc discipulis, ut Cartusiam repetant, suadet, ipseque in Calabriae, obtenta a Pontifice secedendi facultate, recusatoque Rhegiensi archiepiscopatu, deserta sese addit, benevolum ibi erga se comitem Rogerium habet, novas ecclesias condit, sanctissimeque vivit ac moritur 718. VITA TERTIA, e Vitis per Puteanum et Blumenvennam scriptis, a Surio collecta. CAP. I. Defunctus sese damnatum, e feretro publice proclamat, spectaculi hujus occasione in solitudinem ad pœnitentiam agendam secedere Sanctus statuit, cum aliquot aliis, quos ad idem faciendum movit, ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum, iter arripit, benigneque ab hoc excipitur 724. CAP. II. Cartusiæ eremum Sanctus ingreditur, ex hac, in qua sanctissime vivit, ab Urbano II Papa evocatur, discipulis, Romam eum consecutis, ut Cartusiam repetant, suadet, Rhegiensem archiepiscopatum recusat, ac deinde a Pontifice repetendæ solitudinis facultatem impetrat 728. CAP. III. In Turrutana eremo a comite Rogerio invenitur, præsentissimo periculo hunc liberat, duo ibi ejusdem liberalitate monasteria exstruit, in horum altero ad mortem usque sanctissime vivit, post obitum miraculis claret, tandemque, Pontifice permittente, a Cartusianis Cœlitum honoribus afficitur 752. EPISTOLA ENCYCLICA, qua

S. Brunonis obitum quaquaversum nuntiarunt ejus in Turritana eremo discipuli, solitaque pro illius anima suffragia postularunt 756. TITULI FUNEBRES, seu diversæ ad Epistolam præcedentem responsoriæ. **SECTIO I.** 757. **SECTIO II.** 742. **SECTIO III.** 747. **SECTIO IV.** 752. **SECTIO V.** 756. **SECTIO VI.** 760. **APPENDIX seu Supplementum ad gloriam Sancti posthumam.** § I. Veneratio Sancto, Beatis jam adscripto atque ad ecclesiam S. Stephani translato, in Calabria exhibita, frequentiaque ad ejus invocationem miracula patrata, quorum aliquot. annum MDC prægressa recensentur 766. § II. Aliquot miracula, sæculo XVII, ante annum tamen hujus XXIV, patrata, recensentur, et qui tandem Sancti cultus ad universam Ecclesiam extensus, festumque ejus tunc Colonia Agrippinæ celebratum fuerit, exponitur 770. § III. Fueritne Sanctus anno MDCXXIII a Gregoria XV, an serius dumtaxat a Clemente X canonizatus, examinatur, reliquaque, quæ ad gloriam ejus posthumam faciunt, magisque videntur notatu digna, in medium proferuntur 774. De nobili Brunonis genere, uti et de universali, quo doctoris damnati prodigium a scriptoribus omnibus æqualibus ac subæqualibus involvitur, silentio vide etiam, quæ inter Addenda ad calcem tomī dicta sunt.

C

- 6 **C**astus cum Marcello etc. Vide *Marcellus*.
 5 Charitina virg. M. forte Amisi in Ponto. **COMM. PRÆV.** Sanctæ ab homonyma martyre distinctio: ejus elogia in Ecclesiasticis Fastis: martyrii palæstra et tempus: Actorum fides 20. **ACTA**, auctore *Symeone Metaphraste*, ex *Ms. Reginæ Sueciæ signato num. 13. Latine versa apud Lipomanum tom. VI* ■ pag. 313. 24
 5 Constans cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
 5 Constantius cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
 5 Crescentius cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.

D

- 5 **D**ivitianus episc. conf. apud Suessiones in Gallia. **SYLLOGE** 28
 5 Donatus cum Placido etc. Vide *Placidus*.

E

- 6 **E**nimia virg. forte regia et abbatissa in diœcesi Mimatensi in Occitania. **COMM. HISTORICO-CRITICUS.** § I. Sacra illius apud recentiores martyrologos memoria: cultus certus ad hunc diem: locus in quo ejusdem reliquiæ servantur: compendium vitæ ex Mabillonio et lectionibus propriis; variæ de illius parentibus opiniones 406. § II. Supra relatæ opiniones expenduntur: quis sit S. Illeus in Sanctæ gestis memoratus: quæ de eadem sancta Virgine pro certis haberi queant 408. § III. Charta, per quam Stephanus, Mimatensis episcopus, locum S. Enimiæ restaurandum ac possidendum Calmeliacensi abbatiæ tradidit 444
 6 Epiphania virg. sanctimonialis Ticini in Insubria. **SYLLOGE.** Sanctæ Virginis apud martyrologos memoria, elogium et hujus discussio 439
 6 Eroteis M. in Gracia, ex *Martyrologiis* 378

- 7 Eumenius episc. conf. Alexandriae in Ægypto. *E Fastis Habessinīs* 832
 5 Eutychius cum Placido etc. Vide *Placidus*.

F

- 6 **F**austinus cum Rogato etc. Vide *Rogatus*.
 5 Felicula virg. in territorio Autissiodorensi in Gallia. **SYLLOGE** 225
 6 Fides virg. M. ac Socii MM. Aginni in Aquitania. **COMM. PRÆV.** § I. Actorum sanctæ Martyris notitia horumque diversitas: edendorum antiquitas et fides adversus adversarios vindicata 263. § II. Sanctæ in Martyrologiis classicis annuntiatio: ejus patria Aginnum. An SS. Sabinam et Alvertam habuerit sorores; an martyrii eodem die comites SS. Caprasium, Primum et Felicianum, et quo tempore ac die passa sit, inquiritur 267. § III. Anonymi, qui S. Fidis sepulturam, corporis inventionem et ecclesiæ in ejus honorem erectionem descripsit, antiqua ætas ostenditur, et illæ ex hoc recitantur: ecclesiæ illius situs et ab altera distinctio 270. § IV. Auctorum, qui de translato ex urbe Aginno ad Conchense monasterium S. Fidis corpore egerunt, ætas et fides: hujus translationis, cujus epitome datur, epocha discussa et sat prope definita. An eodem tempore illuc inde delatæ sint S. Vincentii Aginnensis M. reliquiæ? 273. § V. Frustra tentata a Conchensibus totius corporis S. Fidis in novam basilicam translatio: pars capitis ejus magnificentissime collocata. Peracta tandem corporis in novam basilicam translatio. An et quando S. Fidis reliquiæ aliquæ in Hispaniam translatae sint? 278. § VI. Celebritas cultus S. Fidis in Aginnensi, et præsertim in Conchensi ecclesia: erectæ ejus nomini variæ ædes factæ in Galliis, et una insignis, tum in Aragonia, tum in Anglia 281. § VII. S. Fides Officio Ecclesiastico, ei proprio, in variis regionibus culta. Codicis miraculorum ejus, infra edendi, auctor, hujusque fides, et cur non omnia miracula edenda 285. **ACTA**, auctore anonymo perquam antiquo, ex codice *Ms. Reginæ Sueciæ signato* 863. 288. **TRANSLATIO METRICA** S. FIDIS VIRG. ET M. AD MONASTERIUM CONCHACENSE, auctore anonymo ex veteribus *Mss.* 289. **TRANSLATIO ALTERA** S. FIDIS VIRG. ET MART. AD MONASTERIUM CONCHENSE, auctore anonymo ex veteri *Ms. Reginæ Sueciæ in pergameno, signato num. 744.* **PROLOGUS.** 294. **CAP. I.** S. Fidis Sociorumque martyrium, sepultura, ac dein corporum inventio et elevatio: patrata Aginni a S. Fide miracula: Conchensis cœnobii situs, Arinisdī, Conchensis monachi, artes ad auferendum S. Fidis corpus 295. **CAP. II** Aginnenses fugientem cum corpore sanctæ Fidis Arinisdum frustra insequuntur: factum Figiaci miraculum, corpus ad Conchense monasterium perfertur: magnus ad illud concursus: tentata frustra totius corporis translatio: S. Fidis elogium 297. **MIRACULA**, auctore *Bernardo, Andegavensis scholæ magistro, conscripta, ex antiquo Ms. Reginæ Sueciæ, signato 744, partim collato cum editione Labbeana tom. 2 Novæ Bibliot. Mss. a pag. 531.* **PROLOGUS AUCTORIS**, Collatus cum editione *Mabilloniana tom. IV Annalium Benedictinorum pag. 703. 300.* **MIRACULORUM LIBER I.** **CAP.**

CAP. I. De Witberto, cujus oculos radicitus evulsos S. Fides redintegravit 302. CAP. II. De Gerberto simile miraculum 306. CAP. III. Injuste irruens in monachum S. Fidis, præcipitio et morte punitur : puella renuens imagini S. Fidis assurgere, membris contrahitur, facti poenitens sanatur. Filia viduæ cæca divinitus visu donata 308. LIBER II. CAP. I. De muliere, quæ usurpavit anulum, quem altera moriens S. Fide reliquerat : de improbo mercatore punito : de puero, in quo quadripartitum gestum est miraculum : de cæco et claudo divinitus sanato 310. CAP. II. De eo, qui a suspensio furcarum S. Fidis auxilio liberatus est : de eo, cui ad conterendos ferreos compedes S. Fides malleum attulit 312. CAP. III. De eo, qui præmonitus a S. Fide per fenestram turris saltu evasit et de mirabili asino 313. CAP. IV. Aliud de Gerberto miraculum. Item de peregrino capto et vinculato subitoque S. Fidis auxilio liberato 315. LIBER III. CAP. I. Bernardo, tertia vice Conchas profecto, tertium de miraculis S. Fidis librum conscribendi occasionem præbet prodigium, quo S. Fides gladio percussus mirabiliter sanavit 318. CAP. II. De quodam Bernardo de morte suscitato et de mirabilibus in ipso, ad S. Fidem veniente, in via patris 319. CAP. III. De mulo a morte resuscitato : de reperto accipitre : de puella contracta et de contracto, directis 321. EPILOGUS. 324 APPENDIX MIRACULORUM § I. Cur hæc miracula edantur. Invocans S. Fidem subito convalescit : auctoris frater invocatione S. Fidis gravi morbo mox curatur : mulus, invocato ejusdem patrocinio, vitæ redditus : mulier, ei anulum offerre subterfugiens, divinitus punita ; facti poenitens curata : mulier sterilis ejusdem patrocinio fœcundata 324. § II. De quodam Raimundo, naufragium passo et de S. Fidis auxilio liberato : cur hic quædam S. Fidis miracula ex Labbeo non edita 327

3 Firmatus diac. ejusque soror Flavia seu Flaviana virgo. Autissiodori in Gallia. SYLLOGE 163

3 Flavia cum Placido etc. Vide *Placidus*.

3 Flavia seu Flaviana cum Firmato. Vide *Firmatus*.

3 Froilanus episc. Legione in Hispania. COMM. PRÆV. Loci notitia : Sancti in Martyrologiis recentioribus memoria, præcepta in Romano annuntiatio, cultus in Hispania : controversia de ætate, qua vixerit, discussa et definita : qualia ejus Acta edenda 228. ACTA, ex *Breviariis etiam vetustis collecta tom. V Martyrologii Hispani a pag. 389.* 232

G

5 Galla vidua, deinde monialis, Romæ. COMMENT. PRÆV. § I. Sanctæ in Fastis sacris memoria variis diebus. An recte in Hagio-logiis Benedictinis annuntiata? Ejus elogium ex Ferrario : ab homonymis matronis distinctio : Actorum fides 147. § II. Illustres Sanctæ natales et cognatio : ad eam probabilissime S. Fulgentius Epistolam scripsit de consolatione super morte mariti et de statu viduarum : hinc annus nativitatis ejus utcumque definitur 150. § III. An, quæ S. Gallæ, juniore adhuc viduæ, facta perhibetur mirabilis

apparitio iconis B. Mariæ in Porticu, scriptorum coævorum testimonio, uti Benedictus Papa XIV scribit, firmari possit 154. § IV. Ejusdem iconis mirabilis apparitio, quantum ad substantiam, constanti et antiqua fidelium traditione, suis probationibus firmata, prudenter credibilis ostenditur. Post hanc apparitionem monasterium ad S. Pëtrum, alterius, quam Benedictini Ordinis, S. Galla ingressa est, ibique pie defuncta 159. ACTA ex lib. IV *Dialogorum S. Gregorii Papæ I cap. 13, edit. Paris. anni 1705, tom. II, col. 392.* 162

7 Geroldus Coloniensis pro Martyre cultus, apud Cremonam in Insubria. SYLL. HISTORICO-CRITICA § I. Sancti apud perpauca martyrologos memoria : ejusdem gesta unde primo accepta, et a quibus scripta et typis edita 955. § II. Præcipua vitæ illius capita examinata : cædis tempus et causa : corporis in civitatem Cremonensem translatio, sepultura, elevatio et honorificentiori loco intra eandem ecclesiam depositio : canonizatio Sancti leviter asserta : potens patrocinium 957. § III. Archiepiscopus senatusque Coloniensis Sancti mandibulam a Cremonensibus impetrant : hujus sollennis exaltatio Colonia anno MDCLII ; depulsæ grassantes febres, etiam ab ipso archiepiscopo : cultus annuus ibidem in templo Societatis Jesu 960

H

7 Helanus presb. conf. in Pago Remensi in Gallia. SYLLOGE

3 Hieronymus episc. conf. Niverhi in Gallia. SYLLOGE 167

I

6 Ianuarius cum Rogato etc. Vide *Rogatus* etc.

5 Jovianus cum Palmatio etc. Vide *Palmatus*.

7 Julia virg. M. in Syria. SYLLOGE 883

7 Justina virg. M. Patavii in Italia. COMM. PRÆV. § I. Sanctæ Martyris Acta subdititia, memoria in Martyrologiis, et sacer per Italiam cultus 790. § II. S. Justinæ genus, et martyrium. An alii simul cum illa passi sint 795. § III. Templum S. Justinæ conditum ab Opilione : quo is tempore floruerit 799. § IV. Ursati et Fontanini de Opilione, S. Justinæ templi conditore, opinio refellitur 803 § V. Quo tempore conditum fuerit S. Justinæ monasterium. Templum novum eidem dicatum 805. § VI. Reliquiarum sanctæ Martyris aliorumque Sanctorum inventio et in templum vetus translatio 809. § VII. Earumdem reliquiarum in templum novum translationi se parant monachi S. Justinæ 813. § VIII. S. Justinæ aliorumque Sanctorum reliquiæ in templum novum solenniter transferuntur 817. § IX Extrahuntur S. Justinæ reliquiæ et in locum suum solenniter reducantur 819. ACTA sublestæ fidei et subdititia ex *Mombritio*. Justinæ genus et martyrium 824

3 Justinus cum Palmatio etc. Vide *Palmatus*.

L

3 Leander cum Palmatio etc. Vide *Palmatus*.

7 Leopardinus mon. M. Albinaci in Pago Borbonico

bonico. COMM. PRÆV. § 1. Sancti Martyris Acta; quo sæculo vixerit 906 § II. Sancti Martyris genus, gesta, martyrium et cultus sacer 909: ACTA ex Ms. codice Silviniacensis cænobii apud Philippum Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. Librorum, a pag. 445 excusa. CAP. I. Refertur Sancti Martyris vita et martyrium 914. CAP. II. Quæ Martyris necem sint secuta 917. ACTA BREVIORA ex veteri Ms. Lectionario abbatiæ S. Sulpitii apud Philippum Labbeum tom. II Bibliothecæ librorum Mss. pag. 424 et seq. 921

M

- 6 **M**agnus episc. Opitergiensis, deinde Heracleensis, conf. Forte Heracleæ in ditione Veneta. SYLLOGE. Sancti in Martyrologiis recentioribus annuntiationes: corporis ex Heracleensi urbe translatio: Sancti cultus sollemnis. Natales ejus, gesti episcopatus Opitergini ac dein erecti Heracleensis epochæ, octo ecclesiarum Venetiis facta erectio, et emortualis locus tempusque discutiuntur 446
- 5 Marcellinus episc. conf. Ravennæ in Italia. COMMENT. HIST. § 1. Fasti sacri et scriptores præcipui, qui Sancti meminerunt 30. § II. Quæ prosint et quæ contra obsint Ravennatum traditioni, qua Sanctus, aliique priores decem S. Apollinaris in sede Ravennati successores a Spiritu Sancto in specie columbæ apparente feruntur electi 32. § III. Tempus, quo Sanctus sedere incepit et obierit 34. § IV. Locus sepulturæ, inventio et translatio reliquiarum, cultus hodiernus 37
- 7 Marcellinus cum Quarto. Vide *Quartus*.
- 6 Marcellus, Castus, Æmilius et Saturninus MM. forte Capuæ in Campania felici. Ex *Martyrologiis*. Sanctorum Martyrum in Martyrologiis annuntiatio: variæ variorum de iisdem conjecturæ 329
- 7 Marcellus et Apuleius MM. Romæ. SYLLOGE. Discutitur SS. Martyrum apud Martyrologos Annuntiatio, et nonnulla ad eorum cultum et reliquias spectantia pertractantur 826
- 7 Marcus Papa conf. Romæ. COMM. PRÆV. § 1. Sancti in vetustis ac recentioribus sacris Fastis memoria, cultus et ecclesiæ: tempus ac duratio sedis ipsius 886. § II. Vitæ illius minime vetustæ, ideoque non edendæ, pauca gesta ejusdem aliunde nota 888. § III. Sancti Pontificis corporis inventio et trina translatio, quarum postrema Romam: harum omnium historiæ fides et ætas expenditur 894. § IV. Quid censendum videatur de S. Marci corpore, quod Florentini a SS. Damaso et Ambrosio sibi donatum esse, existimant 894. § V. Duo alia loca, in quibus S. Marci Papæ corpus quiescere dicitur 897. HISTORIA TRANSLATIONUM, auctore anonymo, verisimiliter synchrono, ex Bibliothecæ Vaticanæ Codic. Anon. f. 476. PROLOGUS. Compendium Vitæ ac virtutum sancti Pontificis 898. CAP. I. Inventio sacri corporis in cæmeterio S. Balbinæ, Via Ardeatina; prima ejusdem translatio ad castrum S. Silvestri, et secunda ad Castrum Julianum 899. CAP. II. Sacri corporis e castro Juliano ad sui nominis ecclesiam Romam translatio: miracula quædam ibidem mox obtenta 904
- 6 Martialis cum Rogato etc. Vide *Rogatus*.

- 7 Martinus conf. primus abbas Belli-Fontis, nunc Vallis-Paradisi, in Legionensi regno Hispaniæ. COMM. PRÆV. § 1. Notitia monasterii veteris ac novi, ubi præfuit, cultumque obtinuit: ejus memoria in Martyrologiis, cultus et Officia ecclesiastica: gesta unde referenda 947. § II. Sancti cognomen ac patria: susceptum sacerdotium: præfectura in hospitio pauperum: additum huic monasterium Ordinis Cisterciensis, gestaque ab ipso ibidem prælatura: illius obitus ac primi successores 949. § III. Monasterii Belli-fontani situs ac nominis mutatio: geminæ sacri corporis translationes, inscriptiones seu tabulæ de iisdem factæ: reliquiæ ecclesiæ Zamorensi concessæ: monasterii fortuna 952
- 5 Matthæus Mantuanus conf. Ord. fratrum Prædicatorum. Viglevani in Ducatu Mediolanensi. SYLL. DE GESTIS ET CULTU. § 1. Locus cultus: memoria in Martyrologiis: elogium ex Taegio: pauca alia ex aliis accepta: aliqua miracula post mortem: tempus obitus 248. § II. Aliquot miracula post mortem illius patrocinio præterea impetrata: translatio corporis et memoria annua a Sixto IV Papa concessa: cultus ejusdem impugnatus, et confirmatus: concessa de eodem Missa et Officium 252
- 5 Maxentius cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
- 5 Meinulphus diac. Budicæ in diœcesi Paderbornensi in Circulo Westphalico. COMM. PRÆV. § 1. Monasterii Budicensis situs: Sancti memoria in Fastis sacris: Acta a quibus scriptoribus antiquioribus exarata, et quæ edenda 474. § II. Illustre Sancti genus, patria, tempus natale 476. § III. Baptismus. educatio, vitæ institutum: quod, qualeque id fuerit et quandonam susceptum 479. § IV. Monasterium condere Sanctus statuit; an ad id voto etiam sese obstrinxerit, et an ecclesiæ Paderbornensis archidiaconus umquam fuerit 485. § V. Condit monasterium Budicense, qui et quando id fecerit, et cujus instituti virgines in eo collocarit 487. § VI. Sancti obitus, sepultura, miracula, corporis elevatio 493. § VII. Tentata incassum reliquiarum Sancti e monasterio Budicensi Paderbornam translatio, factaque in id canonicorum Regularium inductio 496. § VIII. Sancti reliquiæ translatae populoque exhibitæ, cultus ejus apud regulares Budicenses canonicos 499. § IX. Miracula a tempore, quo monasterium Budicense in canonicos Regulares fuit transcriptum, ad annum usque MDCLV Sancti patrocinio patrata 202. § X. Sancti reliquiæ a canonicis Budicensibus cum aliis communicatæ, cultus in diœcesi Paderbornensi et alibi 206. VITA, auctore Sigewardo, ex editione Overhami cum Fragmentis Browerianis et apographo Hardschusano collata PROLOGUS 209. PROLOGUS ALTER. CAP. I. Sancti natales, baptismus, litterarum studium, vitæ institutum, progressus in virtute, condendi monasterii propositum, hujus executio, visiones, miraculum, obitus 210. CAP. II. Miracula post obitum, corporis de tumulo levatio 214. VITA ALTERA, auctore Gobelino Persona, e Budicensis cænobii Passionali pergameno Ms. insigni cum P. Gregorii Garnefelt Carthusiani apographo collata. PROLOGUS 216. PROLOGUS ALTER 217. CAP. I. Nobiles Sancti natales

natales, patria, baptismus, vitæ institutum, condendi monasterii propositum, hujus executio, visiones præviæ, obitus, temporaria resuscitatio, sepultura 218. CAP. II. Miracula post obitum, corporis de terra levatio 222. Vide etiam ad calcem tomi Addenda.

N

- 6 **N**icetas Conf. in Græcia. COMM. PRÆV. Sancti memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, natales, distinctio ab homonymis, vitæ series discussa, Acta e Menæis edenda, qualia sint 444. ACTA ex Menæis Græcis interprete C. B. 448

O

- 5 **O**rmisda cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
7 Ositha vel Osgitha virg. M. in sui nominis oppidulo comitatus Essexiæ in Anglia. COMM. PRÆV. § I. Notitia loci, ubi vixit, passaque ac culta fuit : memoria in Martyrologiis : Vida edenda sublestæ fidei : quænam suadeant, illam sæculo VII floruisse 936. § II. Referuntur rationes pro eadem Sancta sæculo IX illiganda, ac pro sæculo VII verisimilius pronuntiatur 939. VITA, auctore anonymo, ex *Laurentii Surii collectione de Vitis Sanctorum mensis Octobris* 942

P

- 7 **P**alladius episc. conf. Mediolani Santonum in Aquitania II. COMMENT. HIST. § I. Sancti cultus a sæculo saltem XI stabilitus ; Lectiones Breviarii Santonensis ei propriæ : ejus in quibusdam Martyrologiis annuntiatio et apud varios scriptores, ut vere sancti, memoria 924. § II. Antistitis nostri illustres natales : aditi episcopatus epocha sat prope definita. Interest Parisiensi synodo anno 573 Santonensi vero 579 verosimillime interfuit : Gundobaldi, in Francorum regem a quibusdam levati, jussis plus æquo paruit 927. § III. Palladius a Guntchramno rege acerbe increpatur : ter ei non pejerasse ostenditur. Contumeliam unam sibi illatam moderate fert ; non item alteram. In synodo Matisconensi ob Faustiani ordinationem mulctatur : clericos sui obtrectatores severe castigat : indigne rursus et immerito vexatur 930. § IV. Reliquum vitæ tempus Sanctus eximie pietatis operibus impendit : varias exstruit ecclesias : Sanctorum reliquias honorifice transfert. Ei S. Gregorius Magnus S. Augustinum in Angliam directum commendat. Ejus emortuale tempus nuspiam præcise definitum 933
5 Palmatius, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, Leander, Alexander, Soter, Ormisda, Papirius, Constans et Jovianus MM. Treveris in Gallia Belgica. SYLLOGE. 48
5 Papirius cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.
6 Pardulphus abb. conf. Waracti in diocesi Lemovicensi in Gallia. COMM. PRÆV. § I. Pardulphi Acta, memoria apud martyrologos et cultus sacer 422. § II. Pardulphi natales, vita, tum solitaria tum monastica 426. § III. S. Pardulphi obitus et translationes 429. VITA, auctore anonymo suppari, ex veteribus membranis et apographo P. Jacobi Sirmondi Societatis Jesu. PRÆFATIO 433. CAP. I. S. Pardulphi na-

tales et vita monastica 434. CAP. II. Varia S. Pardulphi miracula 435. CAP. III. S. Pardulphi obitus 438

- 5 Peregrina virg. M. Roma Labacum in Carniolia translata. SYLLOGE 42
5 Petrus de Imola eques Hieros. S. Joannis, Florentiæ in Hetruria. SYLL. 245
7 Pipio diac. conf. Belnæ in Vastinensi Galliæ tractu. SYLL. HISTORICO-CRITICA de illius cultu, gestis et ætate. 965
5 Placidus, Euty chius, Victorinus, Flavia, Donatus aliique MM. Messanæ in Sicilia. COMM. PRÆV. § I. SS. Placidus et Socii martyres a recentioribus alii, alii ab antiquis martyrologis, ut apparet, ad hunc diem memorati 65. § II. Placidus, discipulus S. Benedicti, vere exstitit, cultusque fuit ante sæculum XII, quo ejus Acta primum in lucem protracta fuerunt 70. § III. Acta S. Placidi multiplicia, sed omnia sublestæ fidei 73. § IV. Instrumenta varia de rebus gestis S. Placidi conficta rejiciuntur 78. § V. Discutiuntur, quæ de S. Placidi natalibus circumferuntur 80. § VI. S. Placidi nativitas, oblatio S. Benedicto, vita monastica Sublaci, dum una cum S. Benedicto in Casinum abiit 84. § VII. S. Placidus Sublaco Casinum tendit : Conditur Casinense monasterium, et ditatur a Tertullo S. Placidi patre 87. § VIII. S. Placidus in Siciliam abiens. pluribus miraculis claret 91. § IX. Conditum a S. Placido monasterium invadunt barbari : quinam hi fuerint 94. § X. Variæ conditi a S. Placido Messanæ monasterii vicissitudines 99. § XI. Instauratus sanctorum Martyrum apud Messanenses cultus et corporum inventio 103. § XII. Cultus publicus a Sixto V et Paulo V sanctis Martyribus decretus 107. § XIII. SS. Placidi et Sociorum Messanæ festa, reliquiæ variis locis dispersæ, Officia in eorum honorem recitari solita 110. ACTA auctore *Pseudo-Gordiano, ex Actis Sanctorum Benedictinorum tom. I a pag. 45. PROLOGUS 114. CAP. I. S. Placidi genus et vitæ monasticæ exordia 115. CAP. II. S. Placidus iter in Siciliam arripit, et prodigiorum multitudine claret 120. CAP. III. Sanctus iter suum promovet, Messanam appellitur, ibique monasterium condit 124. CAP. IV. Messanæ prodigiis et vitæ sanctitate floret 127. CAP. V. S. Placidum Fratres et Soror invisunt : irruentes in monasterium Saraceni tum in Monachos, tum in Hospites sæviunt 130. CAP. VI. Sancti, iterum iterumque cruciati, capite tandem minuuntur, et a Gordiano sepulturæ mandantur 133. CAP. VII. Monasterii Messanensis instauratio et sanctorum Martyrum cultus 136. ACTA ALTERA, auctore *Stephano Aniciensi ex editione Octavii Cajetani; tomo I de Sanctis Siculis a pag. 172. PROLOGUS 139. PROLOGUS ALTER ibid. CAP. I. S. Placidi genus, apud S. Benedictum commoratio et missio in Siciliam 140. CAP. II. Sancti in Siciliam iter, pluribus prodigiis illustre, et Messanensis monasterii ædificatio 141. CAP. III. S. Placidi Sociorumque martyrium 145*
6 Probus episc. conf. Cajetæ in Campania Romana. SYLLOGE 579
6 Prudentius M. Besuæ in Burgundia cultus. COMM. PRÆV. § I. S. Prudentii apud martyrologos mentio, tempus necis incertum, palæstra et cultus antiquus 555. § II. Narbonensis provincia variis cladibus attrita : his*

su-

superstites S. Prudentii reliquiæ Besuam delatæ, et sacer illius cultus ibidem inchoatus 556. § III. S. Prudentii miracula, Besuæ patrata : translatio corporis Divionem, et ejusdem ad Besuense monasterium reductio 540. § IV. Variæ Besuensis monasterii vicissitudines, reliqua S. Prudentii miracula, quibus nonnulla ad sacrum ejus cultum spectantia adjunguntur 544. ACTA, TRANSLATIONES ET MIRACULA, auctore Teobaldo Besuensi monacho, descripta ex Ms. codice Trecensi per Franciscum Chiffletium, et edita per Philippum Labbeum tom. 2 Bibliothecæ Mss. a pag. 603. PROLOGUS 548. MIRACULORUM LIBER I. CAP. I. Sancti Prudentii natales, gesta aliquot, martyrium et ecclesia prope Narbonem 549. CAP. II. S. Prudentii reliquiæ Besuam allatæ 552. LIBER II. CAP. I. Depositis Besuæ S. Prudentii reliquiis, varia ibi miracula ad illius invocationem eduntur 553. CAP. II. Ulterior miraculorum Besuæ patratorum enarratio 559. CAP. III. S. Prudentii reliquiæ Divionem transferuntur sub finem sæculi IX : sequenti vero Besuam reducuntur 561. LIBER III. CAP. I. Concilium celebratum prope Besuam : nonnulla miracula S. Prudentii in eo patrata 565. CAP. II. Ædes sacra S. Prudentio condita : ejus reliquiæ eo translatae : captivus carcere miro modo liberatus 563. CAP. III. Tres alii non absimili modo carceribus liberati 568. LIBER IV. CAP. I. S. Prudentius sanat brachium aridum et paralyticam : puellam ultione divina liberat 570. CAP. II. Inter alia miracula tribus mortuis vitam reddit 575. CAP. III. Aliud mortui ad vitam revocati miraculum ; quid huic mox a morte acciderit : Teobaudi ad loctorem epilogus 573

Q

- 7 **Q**uartus et Marcellinus. Capuæ in Campania Italiae. *E Martyrologiis Hieronymianis aliisque* 883

R

- 6 **R**enatus episc. conf. Surrenti in Regno Neapolitano. COMM. HISTORICO-CRITICUS. § I. Sancti dies emortualis non satis certus : ejus hoc die cultus apud Surrentinos, hujusque tum in Italia, tum in Gallia antiquitas : prodigiosæ, quæ de S. Renato vulgo circumfertur, historiæ epitome 580. § II. Prodigiosæ S. Renati historiæ nullus sat antiquus auctor patrocinari ostenditur 584. § III. Traditio, monumenta, scriptorumve testimonia, ex quibus prodigiosa S. Renati historia pariter adstruitur, expenduntur, et nihil certi evincere demonstrantur 587. § IV. An Sanctus noster Andegavensem episcopatum prius, quam Surrentinum, certo administrarit, inquiritur. Reliqua ejus gesta, emortuale tempus, sepulturæ locus et corporis translationes referuntur. Varia ejus elogia 590
- 6 Rogatus, Saturninus, Faustinus et Martialis MM. in Africa. Item Januarius et Ammonius MM. forte Romæ. *Ex Martyrologiis* 552
- 6 Romanus episc. Autissiodori in Gallia. SYLLOGE 596

S

- 6 **S**agaris episc. M. Laodiceæ in Phrygia. SYLLOGE 261
- 6 Saturninus cum Marcello etc. Vide *Marcellus*.
- 6 Saturninus cum Rogato etc. Vide *Rogatus*.
- 7 Sergius et Bacchus MM. in Syria. COMM. PRÆV. § I. Sanctorum memoria in Fastis sacris, cultusque ecclesiasticus publicus 855. § II. Acta Latina, e quibus prolixius elogium Ado Sanctis adornavit, aliaque Acta Græca qualia sint, et cur ambo edenda 854. § III. Militaris Sanctorum conditio, martyrii locus, genus, tempus, aliaque adjuncta 859. § IV. Quænam Sanctis ante sæculum sextum veneratio, ac nominatim S. Sergio, fuerit delata 843. § V. Variæ ecclesiæ Sanctis sæculo VI. exstructæ, aliaque in Oriente præcipue delata venerationis officia 849. § VI. Veneratio Sanctis, ac nominatim S. Sergio, sæculo sexto ac paulo serius, etiam in Occidente, delata 853. § VII. Ecclesiæ locave tum Occidentis, tum Orientis sacra, in quibus vel Sancti post sæculum sextum aut certe a tempore incognito cultu ecclesiastico fuere affecti, vel sacra etiam eorum lipsana aut sunt aut fuerunt asservata 858. ACTA, auctore anonymo, e codice nostro Ms. membraneo, signato Q. Ms. 7, cum duobus aliis nostris Mss. itidem membranaceis codicibus et editione Mombritii collato. CAP. I. Ad Maximianum imperatorem tamquam Christiani deferuntur Sergius et Bacchus, tales deprehensi ludibrio ab eo habentur, ad Antiochum ducem morte etiam, ni diis sacrificent, afficiendi mittuntur, custodiæque ab hoc includuntur 865. CAP. II. Sanctorum apud Antiochum in fide constantia, mors hinc illis illata, miracula hanc secuta, sepultura, honorque iisdem a Christianis delatus 867. ACTA ALTERA, auctore Symeone Metaphraste, ex Ms. Medicæo Bibliothecæ regiæ Parisiensis, Latine versa a Lipomano tom. VI a pag. 517. CAP. I. Sancti tamquam Christiani apud Maximianum accusantur, tales ab eo deprehenduntur, ludibrioque habentur 871. CAP. II. Sancti ad Antiochum ducem mittuntur, ab eo, ut a fide desciscant, varie monentur, flagrisque ad mortem usque Bacchus cæditur 873. CAP. III. Sergius crudeliter torquetur, gladio martyrium consummat, temploque post ejus sepulcrum honoratur 879
- 5 Soter cum Palmatio etc. Vide *Palmatius*.

T

- 5 **T**hraseas episc. M. verisimilius Smyrnæ in Asia minori. SYLL. CRITICA 7
- 5 Tullia virg. Manuascæ in Provincia Gallia. SYLL. HISTORICO-CRITICA. Sanctæ in quibusdam Martyrologiis annuntiatio et Ecclesiasticus cultus : gesta ejus desumenda ex Actis S. Consortiæ. Quatenus hæc genuina sint? An Tullia S. Eucherii vulgo Magni filia fuerit? Quando nam circiter obierit? 59

V

- 5 **V**ictorinus cum Placido etc. Vide *Placidus*.

Y

- 6 **Y**wius diac. conf. Wiltoniæ in Anglia. SYLLOGE. S. Ywii memoria in Fastis sacris, cultus, vitæ professio 400. ACTA ex Capgravio.

INDEX

CHRONOLOGICUS.

SÆCULUM I.

Forte hoc sæculo sub Nerone
martyrium subiit S. Justina,
virgo Patavina 790 a
Forte eodem sæculo ad finem
vergente passi Romæ sunt
SS. Marcellus et Apuleius
826 b

SÆCULUM II.

Anno 130 S. Eumenius creatus est episcopus
Alexandrinus in Ægypto 832 e
Anno 143 obiit S. Eumenius, episcopus Alexan-
drinus in Ægypto 832 b e
Circa annum 171 passus est S. Thræseas episco-
pus, verisimilius Smyrnæ in Asia Minori 7
b c e f, 8 a et seqq., 9 et seqq.
Anno circiter 175 S. Sagaris episcopus martyrio
coronatus est Laodiceæ in Phrygia 264 b f,
262 a b d e f

SÆCULUM III.

Sub annum 287 verisimiliter passa fuit S. Fides
virgo cum Sociis Aginni in Aquitania 263 a,
270 c d e
Circa hujus sæculi finem sub Diocletiano et Maxi-
miano S. Palmatius cum Sociis coronatus
martyrio Treviris fuit 48 a b
Anno circiter 206, vel initio sæculi sequentis,
passi in Syria sunt SS. Sergius et Bacchus 844
c et seqq.

SÆCULUM IV.

Ante annum 304 probabiliter passa est S. Cha-
ritina virgo, forte Amisi in Ponto 20 b, 22 f,
23 a b c d
Sub ejusdem sæculi initium obiit S. Divitianus,
Suessionensis episcopus in Gallia 28 b, 29 a b
Circa ejusdem etiam initium S. Marcellinus crea-
tus est episcopus Ravennas 36 c et seqq.,
37 a b c d
Forte ejusdem sæculi initio passa in Syria est
S. Julia virgo 884 b c
Verisimilius ante annum 312 passa S. Peregrina
virgo, Roma postea Labacum translata 42 b,
47 e
Versimilius ante annum 324 passa est S. Eroteis
378 a e f
Anno 336 S. Marcus creatus Pontifex et mor-
tuus est 887 c et seqq., 888 a
Anno 346 obiit S. Marcellinus, episcopus Ra-
vennas 30 a, 36 c

SÆCULUM V.

Hoc sæculo jam exstabat SS. Sergii et Bacchi
MM. ecclesia Resaphensis 845 c f, 846, 847,
848, 849 a

Octobris Tomus III.

Sub ejusdem initium corpora SS. Fidis virginis
ac Sociorum martyrum a S. Dulcidio, Agin-
nensi episcopo, translata fuerunt 270 f, 274
a et seqq., 272, 273 a b c d

Forte inter annos 425 et 433 Manuascæ in Pro-
vincia Galliæ obiit S. Tullia virgo 39 c, 44
a b c d

Circa medium obiit S. Renatus episcopus Sur-
rentinus 380 c, 392 a

Anno 453 consul Opilio an fuerit conditor ec-
clesiæ S. Justinæ Patavii 800 e f, 801 a, et
seqq., 802, 803 a et seqq.

Anno 499 jam exstabat Romæ titulus, seu
ecclesia S. Marci Papæ 887 d

Versus ejusdem sæculi finem, vel sæculo sequenti
Acta SS. Sergii et Bacchi MM. verosimilius
conscripta fuere 837 d e f

SÆCULUM VI.

Hoc sæculo aliquot annis inchoato in Gallia obiit
S. Helanus presbyter 905 c d e f

Anno 517 celebrata in Gallia fuit synodus
Epaonensis 53 b

Circa annum 520 obiit S. Apollinaris episco-
pus Valentiniensis Segalaunorum in Gallia 45
a, 50 c

Post annum 520 Vitam S. Apollinaris episcopi
Valentiniensis scripsit ejusdem diaconus Ela-
dius 47 a et seqq., 48 a b, 58 et seqq.

Anno 524 consul Opilio an S. Justinæ ecclesiam
Patavinam extruxerit 804 a b

Sub annum 541 SS. Placidus et Socii martyrio
coronati fuere apud Messanam in Sicilia 67 b,
99 a b c d

Anno 542 Chosroes I Persarum rex Sergiopo-
lim frustra obsedit 852 b et seqq., 853 a b

Forte anno 546 Romæ obiit S. Galla, ex vidua
monialis 147 c, 162 b

Eodem anno 546 Roma a Totila capta fuit
262 b

Post medium hoc sæculum corpus S. Ursini,
primi Bituricensis episcopi, revelatum et ex
terra levatum fuit 923 b et seqq.

Post medium idem sæculum obiit S. Augustus
presbyter apud Bituricas 922 a b

Anno 564 vel sequenti S. Romanus creatus est
episcopus Autissiodorensis 396 c d e f, 397 a

Anno 564 obiit S. Romanus episcopus Autissio-
dorensis 396 a f, 397 a

Anno circiter 570 S. Palladius creatus est epi-
scopus Santonensis 927 d

Anno 573 celebratum est concilium Parisiense
IV, in causa Promoti contra canones ordinati
927 e f, 928 a b

Anno 579 celebratum est concilium Santonense
in causa Nantini comitis 928 b c d

Circa annum 580 obiit S. Bartius, vel Barsius,
episcopus Vasionensis 399 b c e

Anno 584 Gundovaldus in Gallia se pro rege
ferebat 928 d e f, 929 a b c d

d Anno

- Anno 585 celebrata fuit synodus Matisco-
nensis 931 d e f
- Post annum 585 S. Palladius, episcopus Santo-
nensis, corpus S. Eutropii, primi ejusdem
sedis episcopi, in novam a se exstructam
ecclesiam transtulit 933 d e f, 934 a b
- Eodem circiter tempore S. Palladius, Santonensis
episcopus, S. Martini abbatis corpus hone-
stius collocavit, aliorumque duorum San-
ctorum corpora divinitus transferri obtinuit
934 b c d e
- Anno 589 S. Palladius, Santonensis episcopus,
ecclesiam S. Martino Turonensi exstruxit
933 b c
- Anno 591 Chosroes II, Persarum rex, votum
fecit S. Sergio martyri, in eumque deinde
munificus fuit 853 c et seqq., 854, 855 a b c
- Anno 596 S. Gregorius I Papa ad S. Palla-
dium Santonensem episcopum scripsit 935
b c d e
- Eodem anno 596 S. Palladius, Santonensis epi-
scopus, varias Sanctorum reliquias a S. Gre-
gorio I Papa obtinuit 934 e f, 935 a
- Eodem fere tempore S. Palladius, episcopus San-
tonensis, ecclesiam ad recondendum S. Vasii
martyris corpus ædificavit 935 a b
- Hoc sæculo exeunte, vel sequenti inchoato obiit
idem S. Palladius 935 f
- Fortasse etiam hoc sæculo, vel sequenti, in Gallia
floruit S. Leopardinus, monachus et martyr
907 c et seqq., 908, 909 a b c d e
- Forte hoc vel sequenti sæculo Autissiodori in Gal-
lia obierunt S. Firmatus diaconus, et Flavia
vel Flaviana virgo 463 c, 466 e

SÆCULUM VII.

- Anno 603 S. Apollinaris creatus est archiepi-
scopus Bituricensis 444 e f
- Anno 644 obiit S. Apollinaris archiepiscopus
Bituricensis 443 c, 444 f, 445 a
- Circa annum 630 S. Magnus creatus est episco-
pus Opiterginus 448 e
- Anno 538 condita est civitas Heraclea, et Opi-
terginus episcopatus ad eam translatus 448 b
et seqq.
- Forte sub annum 660 obiit S. Magnus episcopus
Heracleensis 446 b, 424 f, 422 a b
- Anno 669 plurimum a Saracenis passa Sicilia est
400 d e f, 404 a b c
- Sub hujus sæculi finem, vel initium sequentis obiit
S. Ywius diaconus in Anglia 400 a

SÆCULUM VIII.

- Anno 737 obiit S. Pardulphus, abbas Wara-
ctensis in Gallia 422 c, 429 f, 430 a b c d,
439 d
- Anno 744 antiquior Romæ fuit SS. Sergii et
Bacchi MM. diaconia 857 f, 858 a
- Hoc sæculo medio corpus S. Quirini vel Cyrini
martyris Roma ad Segernseanum Bavariæ
monasterium translatum fuit 898 d
- Anno circiter 763 in Paphlagonia natus est
S. Nicetas confessor 446 a b
- Anno circiter 793 natus est S. Meinulphus dia-
conus 479 b c d
- Forte sub annum 795 obiit S. Epiphania virgo
sanctimonialis Ticini 439 b
- Anno 797 vel 798, non 799, baptizatus est
S. Meinulphus 480 a b c d

SÆCULUM IX.

- Hoc sæculo sub Carolo Magno S. Hieronymus
creatus est episcopus Nivernensis 167 f, 168
a et seqq.
- Anno verisimilius 843 S. Nicetas monachum
induit 447 d e
- Anno 816 obiit S. Hieronymus episcopus Niver-
nensis 467 a, 471 b d e
- Annum 825 inter et 836 verisimilius condi-
cceptum est Budecense S. Meinulphi mona-
sterium 490 f, 491 a b c
- Anno 838 probabiliter obiit S. Nicetas 448
a b d
- Anno 842 S. Adelgisus episcopus Novariensis
subscripsit decreto synodali provinciæ Medio-
lanensis 946 c
- Sub medium hoc sæculum obiit S. Adelgisus epi-
scopus Novariensis 945 b c
- Anno 854 Ludovicus II imperator diploma Do-
doni, Novariensi episcopo concessit 946 d
- Anno 857, non 847, verisimilius obiit S. Mei-
nulphus diaconus 493 d et seqq., 494 a b c d
- Anno 859 corpus S. Romani, Autissiodorensis
episcopi, in novas cryptas Autissiodori trans-
latum fuit 397 f, 398 a b
- Anno 974 data est charta Rosei, episcopi Pata-
vini, de xenodochio ecclesiæ S. Justinæ addito
805 f, 806 a et seqq. 807 a b c
- Eodem anno verisimilius conditum fuit S. Xysti
Placentinum monasterium, ejusdemque ac
SS. Marcelli et Apuleii reliquiis ditatum 830
e et seqq., 831 a
- Anno 875 Carolus Calvus prioratum S. Por-
tiani ad Trenorchiense monasterium transtulit
910 d e
- Anno 883 Geilo episcopus Lingonensis reli-
quias S. Prudentii martyris Besuam detulit
336 e f, 337, 338 a b c d, 352 d e f, 353,
354, 355
- Anno 886 vel 887 corpus S. Fidis V. M. e
suburbana Aginnensi ecclesia ad Conchense
monasterium translatum fuit 273 f, 274 et
seqq.
- Eodem circiter anno corpus S. Vincentii, mar-
tyris Aginnensis, ad Conchense monasterium
translatum fuit 278 b c d
- Annum 887 inter ac 896 verisimilius S. Mei-
nulphi diaconi corpus e terra elevatum fuit
495 a et seqq.
- Anno 898 vel 899 corpus S. Prudentii mar-
tyris Besua Divionem translatum fuit 344
b et seqq., 342, 343 a b c d e, 361 c et
seqq.

SÆCULUM X.

- Anno 924 corpus S. Prudentii martyris Divione
Besuam relatum fuit 344 b c d e, 364 f, 362,
363 a b e
- Anno 936 et 937 Hungari Burgundiam infesta-
runt 345 a b
- Anno 951 ecclesia S. Enimæ virginis Camelia-
censi monasterio tradita fuit 441 d e f, 442 a
et seqq., 443 a b
- Anno circiter 963 inventum S. Marcellini epi-
scopi Ravennatis corpus, et postea in metro-
politana ecclesia Ravennæ depositum fuit 37
e f, 38, 39 a
- Eodem anno corpora SS. Aderiti, Caloceri,
Probi, Proculi, Dathi, Liberii et Agapiti in-
venta

venta, et Ravennam translata fuere 38 a et
seqq., 39 a
Anno 970 Gauslinus, episcopus Patavinus char-
tam dedit de monachorum monasterio ec-
clesiæ S. Justinæ a se addito 807 c, et seqq.,
808 a b c
Anno 982 erectum Venetiis est monasterium
S. Georgii Majoris 808 d
Anno 990 S. Froilanus creatus episcopus est
Legionensis 230 b et seqq., 231 e et seqq.

SÆCULUM XI.

Hoc sæculo Saraceni Siciliam infestarunt, ex
eaque a Normannis expulsi fuere 402 d e f
Sub initium hujus sæculi corpus S. Pardulphi
abbatis Waractensis, Sarlato Arnacum trans-
latum fuit 432 a b
Anno 1006 obiit S. Froilanus episcopus Le-
gionensis 228 a, 229 d et seqq. 230 a et
seqq.
Anno 1009 obiit S. Attilanus episcopus Zamo-
rensis in Hispania 235 c
Anno 1012 inspectæ fuerunt Andegavi reliquiæ
S. Renati episcopi Surrentini 393 d
Hoc sæculo adolescente Miracula S. Fidis Agin-
nensis V. M. scripsit Bernardus, Andega-
vensis scholæ magister 286 d e f, 287 a et
seqq., 288 a b, 300 d et seqq., 301 et seqq.
Anno circiter 1030 Colonia Agrippinæ natus
est S. Bruno Cartusianorum fundator 501 f,
502 a b
Anno 1034 dedicata fuit ecclesia Aquileiensis
898 b c
Anno 1040 aut circiter, corpus S. Leopardini,
monachi martyris, e terra fuit elevatum
912 f, 913 a b
Anno 1045 obiit S. Bruno episcopus Herbipo-
lensis 456 c
Eodem anno B. Adalbero creatus est episcopus
Herbipolensis 456 c d
Anno 1050 corpus S. Quirini, martyris Romani,
ex dono S. Leonis IX Papæ Roma Novesium
translatum fuit 898 d
Annum 1050 inter ac 1060 S. Bruno Cartusia-
norum fundator cœpit Remis docere 510 b
et seqq.
Anno 1056 Adalbero, Herbipolensis episcopus,
Lambacensibus clericis monachos substituit
dotavitque 456 e f, 457 a et seqq.
Anno 1057 suburbanum apud Herbipolim ca-
nonicorum collegium in ipsam urbem trans-
latum fuit, et eorum ecclesia Benedictinis
tradita 459 d e f, 460 a et seqq.
Anno 1060 S. Gebehardus consecratus est ar-
chiepiscopus Salisburgensis 462 b
Annum 1073 inter ac 1085 corpus S. Marci
Papæ in suburbano Romæ cœmeterio inven-
tum et ad castrum S. Silvestri translatum fuit
892 c et seqq.
Anno 1075 monasterium Schwarcense a
B. Adalberone, Herbipolensi episcopo, re-
stauratum fuit 461 a et seqq.
Eodem anno B. Adalbero, Herbipolensis episco-
pus, ab Henrico IV Germaniæ rege pro com-
ponenda pace legatus fuit 462 c d
Anno 1076 Wormatiæ habitum fuit schismati-
corum conciliabulum adversus S. Gregorium
VII Papam 463 b et seqq.
Eodem anno S. Bruno, Cartusianorum fundator
cancellarius fuit ecclesiæ Remensis 513 a b c

Eodem anno vel sequenti S. Bruno, Cartusiano-
rum fundator, Remis recessit 516 b et seqq.,
517 a et seqq.
Alterutro anno S. Bruno, Cartusianorum funda-
tor, verisimiliter interfuit concilio Claromon-
tano 518 a b c
Anno 1077 B. Adalbero, Herbipolensis episco-
pus, jam excesserat in exilium 465 f, 466 a
et seqq.
Eodem anno in synodo Augustodunensi lata fuit
in Manassem, Remensem archiepiscopum,
sententia suspensionis 518 c et seqq., 519 a
b c d
Eodem anno S. Bruno, Cartusianorum funda-
tor, denuo recessit Reciacum 519 d e f, 520,
521 a b c d
Anno 1079 celebratum fuit concilium Avenio-
nense, in quo S. Hugo datus est episcopus
Gratianopolitanus 613 d e
Eodem anno vel initio sequentis S. Bruno, Car-
tusianorum fundator, verisimiliter fuit ca-
nonicus Cunibertinus Colonia Agrippinæ
524 a b
Anno 1080 Manasses archiepiscopus Remensis
in concilio Lugdunensi exauctoratus fuit 524
c et seqq., 525 a et seqq.
Eodem anno a Catholicis Germaniæ præsulibus
habita fuit Quindiliburgensis synodus ad-
versus Guibertum pseudopontificem 465 c d
Anno 1081 aut paulo post S. Bruno, Cartusia-
rum fundator, Remos reversus, in pristinum
statum restitutus fuit 527 a et seqq. 528,
529 a et seqq.
Non ante annum 1081 S. Bruno, Cartusiano-
rum fundator, nec Parisiis, sed Remis in so-
litudinem secessit 596 a et seqq., 597 et seqq.,
601 c d e
Anno 1082 Andegavi recognitæ fuerunt reliquiæ
S. Renati episcopi Surrentini 393 d
Anno 1084 S. Bruno in Cartusiæ eremum se
contulit 615 d e f
Anno 1086 data est charta donationis Cartu-
siæ a S. Hugone episcopo Gratianopolitano
aliisque S. Brunoni et sociis factæ 625 a et
seqq., 626 a b
Eodem anno B. Adalbero Herbipolensi sedi suæ
restitutus fuit, eodemque aut sequenti anno
ex ea denuo expulsus 466 f, 467 a et seqq.
Anno 1089 dedicata fuit Benedictinorum ec-
clesia Lambacensis 457 d e f, 458 a b f, 459
a b c
Eodem anno Mellicense monasterium a Leo-
poldo III Austriæ marchione fundatum fuit
458 d e f
Anno 1090 Thiemo consecratus est Catholicus
archiepiscopus Salisburgensis 462 e
Eodem anno obiit B. Adalbero episcopus Her-
bipolensis 468 a b c d e
Eodem anno S. Bruno ex eremo Cartusiæ ad
summum Pontificem evocatus profectus est
626 c et seqq., 627 et seqq., 630 c et seqq.
Eodem anno S. Bruno, recusato archiepiscopatu
Rhegiensi, in eremum Calabriæ se contulit
633 c et seqq. 634 a et seqq.
Eodem anno S. Bruno Turritanam in Calabria
eremum a Rogerio Siciliæ ac Calabriæ co-
mite accepit 639 b et seqq., 640 a b
Eodem anno Rogerii comitis charta de donata
S. Brunoni Turritana eremo, a Theodoro
Mesimerio, Squillacensi episcopo, confirmata
fuit 644 a et seqq., 642, 643, 644 a b
Eodem

- Eodem anno* eremus Cartusiae S. Brunoni et sociis a Seguino Casæ-Dei abbate restituta fuit 632 d e f, 633 et seqq.
- Anno* 1091 celebratum ab Urbano II Papa fuit concilium Beneventanum adversus Guibertum pseudopontificem 631 b c d
- Anno* 1092 Urbanus II Papa Bullam in favorem S. Brunonis ac sociorum ejus concessit 643 e f, 644 a b c
- Anno* 1093 Urbanus II Papa concilium Troiæ celebravit 651 b c d
- Eodem anno* Rogerius Apuliæ dux donationem eremi Turritanæ S. Brunoni factam confirmavit 645 b et seqq., 646 a b c
- Eodem anno* Rogerius Calabriæ comes dedit alteram chartam in favorem S. Brunonis 646 c et seqq., 647 a b c d e
- Anno* 1094 Rogerius Calabriæ comes ecclesiam Turritanæ eremi, a S. Brunone exstructam, dedicari curavit donisque auxit 648 a et seqq., 649, 650, 651 a b
- Eodem anno* corpus S. Apollinaris Valentiniensis Segalaunorum episcopi ad basilicam sui nominis translatum fuit 58 a
- Eodem anno* corpus S. Pardulphi, abbatis Waractensis ad sedandam pestilentiam Lemovicum allatum fuit 432 a b
- Anno* 1092 Urbanus II Papa concilium Placentiæ celebravit 651 d e
- Eodem anno* natus est Rogerius Siciliæ rex, et a S. Brunone baptizatus 656 b et seqq., 657 a b c d e
- Anno* 1096 Rogerius Calabriæ comes rursum aliqua S. Brunoni donavit, et episcopatum Squillacensem redditibus auxit 657 e f, 658 b c
- Anno circiter* 1097 S. Bruno monasterium S. Stephani in Turritana eremo exstruxit 658 c et seqq., 659, 660 a b c
- Anno* 1098 Joannes Squillacensis episcopus donationes S. Brunoni factas confirmavit, novaque adjecit privilegia 660 c et seqq., 661 a b c
- Eodem anno* Urbanus II Papa donationes S. Brunoni factas confirmavit 661 c et seqq., 662 a
- Anno* 1099 Rogerius Calabriæ comes Capuam obsidens præsentissimo vitæ periculo per S. Brunonis merita ereptus fuit, seque gratum præstitit 662 b et seqq., 663 et seqq.
- Eodem anno* Rogerius Apuliæ dux aliqua donavit S. Brunoni 672 f
- Eodem anno* restauratæ S. Joannis Baptistæ ecclesiæ Messanensi additum fuit hospitale equitum Hierosolymitanorum 102 f, 103 a
- Sub ejusdem sæculi finem vel initio sequentis* Attilanus Zamorensis episcopus ab Urbano II Papa in Sanctorum album relatus fuit 241 a et seqq., 242 a
- Hoc sæculo* verisimiliter jam obierat S. Felicula virgo 225 a, 226 f, 227 a
- SÆCULUM XII.**
- Anno* 1101 Rogerius Calabriæ comes aliud diploma S. Brunoni concessit, obiitque 684 e f, 685 b c d, 686 d e f, 687 a b
- Eodem anno* Paschalis II Papa omnes donationes S. Brunoni factas confirmavit 687 b c d
- Eodem anno* S. Bruno, Ordinis Cartusianorum fundator, in sua Turritana Calabriæ eremo obiit 687 d e f, 688 a et seqq., 736 c d e f
- Eodem anno* Petrus Sancii Aragoniæ rex insigne S. Fidis V. M. Aginnensis monasterium fundavit 283 c d
- Eodem circiter anno* natus est B. Artaldus, ex Ordine Cartusiano episcopus Belicensis 779 a
- Anno circiter* 1107 ecclesia S. Fidis V. M. Aginnensis in Anglia exstructa fuit 283 f, 284 a et seqq.
- Anno* 1116 tres synodi apud Lingones habitæ fuere 345 e
- Eodem anno* corpus S. prudentii M. Besua ad synodum Lingonensem delatum fuit 345 c d f, 346 a b c d, 363 d e f, 364 et seqq.
- Anno* 1117 corpus S. Marci Papæ ad castrum Julianum translatum fuit 893 a b
- Eodem anno* Patavina S. Justinæ V. M. ecclesia terræ motu ruinam passa est 809 a b c
- Anno* 1120 vel circiter Cichensis S. Osithæ V. M. ecclesia in Anglia in canonicorum collegium conversa fuit 936 b et seqq., 937 a
- Anno* 1124 vixit Teobaudus monachus S. Prudentii martyris scriptor 348 d e f, 349 et seqq.
- Anno* 1125 corpus S. Feliculae V. ad castrum Genabum seu Gionum translatum fuit 226 f
- Anno* 1132 cartusia Arveriensis, allaborante B. Artaldo, condita est 780 b c d, 784 a b
- Anno* 1137 monasterium Bellifontis, favente Alphonso VIII, aliis VII, Castellæ et Legionis rege, conditum fuit, et Cisterciense Institutum admisit 950 d et seqq., 951 a b
- Anno* 1138 jam exstabat Chronicon contractius Cartusianorum 491 e f, 492 a b c d e
- Anno* 1142 Cartusia Arveriae a B. Artaldo commodiori loco exstructa est 780 c et seqq., 784 b c
- Anno* 1144 Lucius II Papa Cartusiae Arveriensis limites designavit 784 b, 785 d
- Anno circiter* 1145 corpus S. Marci Papæ ad suam urbanam ecclesiam Romæ translatum fuit 892 a, 893 c et seqq., 894 a b c
- Anno* 1151 reliquiæ S. Renati, Surrentini episcopi, Andegavi recognitæ fuere 393 d
- Anno* 1152 obiit S. Martinus, primus abbas Bellifontis in Hispania 952 a b c
- Eodem anno* SS. Sergii et Bacchi reliquiæ Hierosolymis acceptæ, in eorundem ecclesiam Andegavi illatæ fuerunt 860 b et seqq., 861 a
- Anno* 1165 vel sequenti scripsit Alexander III Papa ad B. Artaldum, tum Cartusiae Arveriensis Priorem 782 d e f, 783 a
- Anno* 1177 S. Justinæ V. M. aliorumque Sanctorum reliquiæ Patavii inventæ sunt 810 c et seqq., 811 a b c
- Anno circiter* 1184 B. Artaldus ex Priore Cartusiae sanctus est episcopus Belicensis 783 a, 784 d
- Anno circiter* 1190 B. Artaldus, abdicato episcopatu Belicensi, ad Cartusiam Arveriensem regressus est 783 b, 784 c
- Anno* 1200 S. Hugo, Licolnensis episcopus, B. Artaldum ex episcopo Belicensi Priorem Cartusiae Arveriensis invisit 783 d e, 784 f, 785 a
- SÆCULUM XIII.**
- Anno* 1201 natus creditur S. Geroldus Coloniae Agrippinæ 957 c
- Anno* 1202 obiit Joannes, ex Abundantiæ abbate Cartusianus Arveriensis 785 b c, 784 f
- Anno*

Anno 1206 B. Artaldus, ex episcopo Belicensi
Prior Cartusiæ Arveriensis obiit 783 e, 783 b,
786 d

Eodem anno Joannes Angliæ rex advocatiam ab-
batiae S. Osithæ episcopis Londinensibus con-
cessit vel confirmavit 936 f

Eodem anno corpus S. Magni, primo Opiter-
giensis, deinde Heracleensis episcopi, Hera-
clea Venetias translatum est 416 f, 417 a b c

Anno 1207 obiit Bernardus II ex Cartusiano
episcopus Belicensis 786 a

Anno 1212 dedicata Lemovici est S. Valeriæ
ecclesia 432 c d

Hoc sæculo adolescente scripta est Vita B. Adal-
beronis, Herbipolensis episcopi 452 c f, 453
a b c d e

Anno 1232 corpus S. Martini, primi abbatis
Bellifontis, in peculiare sacellum translatum
est 953 b c d

Eodem anno S. Ferdinandus III, Castellæ et
Legionis rex, diplomata edidit pro situ et no-
mine monasterii Bellifontis mutandis 952 d e f

Anno 1244 occisus apud Cremonam in Italia
est S. Geroldus Coloniensis 957 f

Anno circiter 1250 verisimiliter antiquius est
Chronicon prolixius Cartusiæ 493 b et seqq.,
494 a

Anno 1255 reliquiæ S. Renati, episcopi Surren-
tini, in novam pretiosam thecam Andegavi
translatæ fuerunt 393 e

Anno 1361 monasterium de Colonero in hono-
rem S. Placidi, monachi et martyris, in Sici-
lia conditum est 404 a b

Anno 1265 corpus S. Papuli, episcopi martyris,
Tolosæ inventum dicitur 787 a

SÆCULUM XIV.

Anno 1320 obiit B. Petrus de Imola, eques Hie-
rosolymitanus 245 c, 246 d e f, 247 a b

Anno 1354 Carolus IV imperator SS. Sergii,
Bacchi aliorumque Sanctorum reliquias eccle-
siæ Pragensi donavit 861 d e f, 862 a b c d e

Anno 1365 insignes S. Fidis Aginnensis V. M.
reliquiæ ab Urbano V Papa in Hispaniam mis-
sæ fuerunt 280 c et seqq., 281 a b c d

SÆCULUM V.

Anno 1409 monasterium Budicense canonicis
Regularibus traditum est 198 c et seqq., 199
a b c d e

Anno 1444 S. Marci Papæ corpus inter reperta
Florentiæ sacra corpora fuisse creditum est
895 a et seqq., 896 a et seqq., 897 a b c d

Anno 1453 Veneta S. Justinæ V. M. ecclesia
post varios casus monialibus tradita est 793 f
Anno 1454 annua S. Magni, primo Opitergien-
sis, deinde Heracleensis episcopi, memoria
præcipuis solemnitatibus urbis Venetæ ex
S. C. annumerata est 417 c d e

Anno 1462 facta est prima translatio corporis
S. Pipionis diaconi 965 e

Anno 1469 Paulus II Papa Bullam pro Heili-
genstadiensi collegiata ecclesia, cultuque
SS. Sergii et Bacchi MM. dedit 861 a b c

Anno 1470 reliquiæ SS. Sergii, Bacchi, Mar-
celli et Apuleii apud Soriam in Hispania re-
pertæ dicuntur 831 c et seqq., 832 a, 862
c d e

Eodem anno vel sequenti obiit B. Matthæus

Mantuanus Ordinis Prædicatorum 248 b,
251 d e f

Anno 1484 a Sixto IV Papa concessus est cul-
tus B. Matthæi Mantuani Ordinis Prædicato-
rum 253 b et seqq., 254 a b c

SÆCULUM XVI.

Sæculo xvi inchoato quatuor Vitæ S. Brunonis
fundatoris Ordinis Cartusianorum scriptæ
fuerunt 494 e f, 495 a b c d

Anno 1501 cœpta est nova ecclesia Patavina
S. Justinæ V. M. 809 c d e

Anno 1502 S. Justinæ V. M. reliquiæ Patavii ad
veteris ecclesiæ aram translatae fuerunt 811
e f, 812 a et seqq.

Anno 1504 Patavinum S. Justinæ V. M. mona-
sterium caput Congregationis Casinensis,
S. Justinæ dictæ, evasit 808 f

Anno 1513 Leo X Papa monasterium S. Stephani
in Calabria Cartusianis restitui jussit 693
d e f, 696 a b c d e

Anno 1514 Leo X Papa annum S. Brunonis
Officium Cartusianis concessit 696 e f, 697 a
et seqq.

Eodem anno corpus S. Brunonis e Turrimana
S. Mariæ ecclesia ad ecclesiam S. Stephani
translatum est 701 a et seqq.

Anno 1515 in celebrato a Cartusianis generali
capitulo cultus S. Brunonis præscriptus est
698 e f, 699 a b c d

Eodem anno pars capitis S. Brunonis Cartusianis
Friburgensibus concessa est 701 e

Anno 1516 celebratum fuit alterum Cartusia-
norum generale capitulum 698 e, 699 d e f

Eodem anno pars capitis S. Brunonis Cartusianis
Agrippinensibus donata fuit 702 a b c

Anno 1540 Officium S. Martini, primi abbatis
Bellifontis, ad universam Cisterciensium Con-
gregationem Hispanicam extensum est 948
d e f

Anno 1553 corpora SS. Gaudentii et Adelgisi,
Novariensium episcoporum, in ecclesiam
S. Vincentii illata sunt 945 e f

Anno 1562 S. Justinæ V. M. aliorumque San-
ctorum reliquiæ in novam ecclesiam Patavii
translatæ fuerunt 813 e f, 814 a et seqq., 815
et seqq., 820 c

Eodem anno os corporis S. Magni, primo Opi-
tergiensis, deinde Heracleensis, episcopi ad
ducalem S. Marci basilicam Venetiis transla-
tum fuit 417 c

Eodem anno Calvinistæ ossa S. Apollinaris archi-
episcopi Bituricensis dissiparunt 445 b

Eodem anno Calvinistæ etiam Andegavi in res
sacras sævierunt 394 a

Anno 1571 aliquæ S. Meinulphi diaconi reli-
quiæ concessæ sunt e diœcesi Paderbornensi
in Hispaniam transferendæ 206 f, 207 a b

Eodem anno relata a Christianis fuit insignis de
Turcarum classe apud Echinadas insulas vi-
ctoria 787 e f, 788 a b, 792 f, 793 a b

Eodem anno S. Justina V. M. Patavina a senatu
Veneto inter reipublicæ suæ Patronos relata
fuit 792 f, 793 a b

Anno 1588 corpora SS. Placidi Sociorumque
martyrum inventa sunt 104 c et seqq., 105.
106, 107 a b c, 109 f, 110 a b c d e

Eodem anno Sixtus V Papa sacros honores
SS. Placido sociisque martyribus deferendos
decrevit 106 d e f, 107 d e f, 108, 109 a et seqq.

Anno

Anno 1590 consecrata Novariæ fuit nova S. Gaudentii ecclesia, illiusque ac S. Adelgisi, Novariensium episcoporum, reliquiæ in eadem translatae 945 f, 946 a

SÆCULUM XVII.

Anno 1601 reliquiæ S. Renati, episcopi Surrentini, Calvinistarum impietati superstites, pretiosæ thecæ Andegavi inclusæ fuerunt 394 a

Anno 1603 Surrenti in ecclesia S. Renati inventa sunt duo corpora, SS. Renati et Valerii episcoporum credita 384 b c d

Anno 1608 et sequenti varia sanctorum Martyrum corpora in Messanensi S. Joannis Baptistæ ecclesia sunt detecta 409 f, 440 a et seqq.

Anno 1619 corpus S. Martini, primi abbatis Bellifontis in Hispania, ad ecclesiam monasterii Vallis-paradisi fuit translatum 953 e f, 954 a b c d

Anno 1623 Gregorius XV Papa Officium et Missam de S. Brunone omnibus recitare permisit, concessisque indulgentiis ejusdem cultum auxit 774 f, 772 a et seqq., 773 a

Anno 1624 festum S. Brunonis Colonix Agrippinæ solemniter celebratum fuit 773 a et seqq., 774 a b c

Anno 1625 ex Urbani VIII Papæ Decretis impugnatus fuit B. Matthæi Mantuani cultus, et vindicatus 254 c et seqq., 255 a d

Anno 1627 lipsanoteca S. Justinæ V. M. e loco suo Patavii educta et in novum chorum illata est 819 de e f, 820 a et seqq., 821, 822, 823 a b c

Eodem anno corpora Vitaliani et Præpedignæ, parentum S. Justinæ V. M. Patavii novæ thecæ inclusa fuere 823 c et seqq., 824 a b c

Anno 1636 recognitum fuit corpus S. Romani, episcopi Autissiodorensis 398 c et seqq.

Anno 1646 Ferdinandus archiepiscopus et Elector Coloniensis, senatusque assensum Pontificium obtinuerunt pro S. Geroldi reliquiis Cremona accipiendis 961 a

Anno 1651 reliquiæ S. Geroldi Coloniam Agrippinam allatae et solemniter elevatae fuerunt 964 e f, 962, 963, 964

Post medium hoc sæculum lipsana S. Peregrinæ V. M. Roma Labacum in Carnioliam advecta sunt 12 c e f, 13 et seqq.

Anno 1664 ecclesiæ Ravennati concessum est Officium proprium de S. Marcellino episcopo 39 b d e

SÆCULUM XVIII.

Anno 1701 Officium de S. Martino, primo Bellifontis abbate, ad universum Cisterciensem Ordinem extensum est 948 f

Anno 1716 S. Froilanus, Legionensis episcopus, Martyrologio Romano inscriptus est 228 f, 229 a

Anno 1723 corpus B. Petri Imolensis, equitis Hierosolymitani, honorificentiori loco depositum fuit 247 e f

Anno 1740 insignes ejusdem B. Petri Imolensis reliquiæ Emmanuelli Pinto de Fonseca, magno Ordinis Melitensis Magistro, concessæ fuerunt 247 f, 248 a d

OCTOBRIS.

TOMUS TERTIUS.

QUINTA DIES.

SANCTI, QUI III NONAS OCTOBRIS COLUNTUR.

- S**anctus Thraseas episc. mart. verosimilius Smyrnæ in Asia Minori.
- S. Peregrina** V. M., Roma
- Labacum** in Carniolia translata.
- SS. Palmatius, Maxentius, Constantius, Crescentius, Justinus, Leander, Alexander, Soter, Ormisda, Papirius, Constans, et Jo- vianus.** martyres Treviris in Gallia Belgica.
- S. Charitina** V. M. forte Amisi in Ponto.
- S. Divitianus** episc. conf. apud Suessiones in Gallia.
- S. Marcellinus** episc. conf. Ravennæ in Italia.
- S. Tullia** virgo Manuascæ in Provincia Galliae.
- S. Apollinaris** episc. conf. Valentiae Segalaunorum in Gallia.
- SS. Placidus, Euty- chius, Victorinus, Flavia, Donatus et alii.** MM. Messanæ in Sicilia.
- S. Galla** vidua, deinde monialis, Romæ.
- SS. Firmatus** diaconus, ejusque soror Flavia seu Flaviana virgo, Autissiodori in Gallia.
- S. Hieronymus** episc. conf. Niverni in Gallia.
- S. Meinulphus** diaconus Budicæ in diœcesi Paderbornensi in circulo Westphalico.
- S. Felicula** virgo in territorio Autissiodorensi in Gallia.
- S. Froilanus** episc. conf. Zamoræ in Hispania.
- B. Petrus de Imola,** eques Hierosolymitanus
- S. Joannis,** Florentiæ in He- truria.
- B. Matthæus Mantuanus,** Ordinis Fratrum Prædicatorum, conf., Viglevani in ducatu Mediolanensi.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Benedicti cum Beati titulo, Ordinis Observeantium Reformatorum S. Francisci, translatio e sacrario in ecclesiam cœnobii S. Mariæ Jesu in nœmi in Sicilia, hodie annuntiatur ab Octavio Cajetano in Idea Operis de Vitis Sanctorum Siculorum, famave sanctitatis illustrium. Est hic Benedictus cognomento Niger, et a Waddingo etiam a Sanfratello cognominatus, cujus dies natalis apud Arturum a Monasterio in Martyrologio Franciscano, et Hueberum in Menologio (sed hic sine Beati titulo) legitur ad diem 25 Januarii, ad quem in Opere nostro inter prætermisos relatus fuit. Si de cultu ejus constiterit, de eodem apud nos agi poterit in Supplemento ad citatum diem

xxv Januarii

Vel, ad quem ex aliis inter Prætermisos etiam relatus fuit, iv Aprilis

S. Metræ Senis martyris memoria hodie exstat in Mss., qui penes nos sunt, Fastis Copticis. Exstat ea in excuso Æthiopum Calendario apud Jobum Ludolfum. Hic sanctus Martyr omni dubio procul unus idemque est cum S. Metra seu Metrano sene, Alexandriæ in excitata a populo idolatrico persecutione, quam Deciana haud diu post excepit, martyrium passo, atque apud nos jam dato ad diem, quo in Martyrologio Romano notatur, xxxi Januarii

S. Pauli Simplicis memoria signatur in Synaxario Sirmondiano Ms. et in Menæis itidem Mss. RR. PP. Prædicatorum conventus S. Marci Florentiæ. De hoc sancto Anachoreta in Opere nostro actum jam est vn Martii

S. Joannis episcopi et confessoris, Ordinis Cisterciensis, memoria Valentini in Gallia hodie ponitur apud solum Hugonem Menardum in Martyrologio Benedictino, quo scilicet die anniversarium illius honorifice celebrari, etiam asserunt Sammarthani fratres tom. III Galliæ Christianæ in Episcopis Valentinensibus col. 1112. Verum nulla de eodem exstat memoria in Officiis propriis cathedralis ecclesiæ S. Apollinaris Valentini, quæ habemus typis edita anno 1664. In Calendario Ordinis Cisterciensis, anno 1617 Divione excuso, Joannes ille annuntiatur die 24 Junii; apud Chalemotum vero in serie Sanctorum, Beatorum, et illustrium ejusdem Ordinis Cisterciensis virorum, die 26 Aprilis: at de eodem, tam hoc, quam aliis diebus altum silent, quæ in Museo nostro exstant, Breviaria et Martyrologium laudati Ordinis, postremæ editioni Romani Martyrologii, auctoritate Benedicti XIV factæ, inter alia monastica Martyrologia ad calcem adjectum. Porro Majores nostri, tum in Prætermissis ad diem 26 Aprilis ex Chalemoto ac Bucelino, tum in Annotatis ad Vitam S. Petri archiepiscopi Tarentasiensis, tom. II Maii, pag. 326 promiserunt de eodem in Supplemento Operis nostri agendum die, quo obiit, 24 Martii, si ejusdem Vitæ a Marchesio laudatam interea fuerimus nacti; quam cum nondum habeamus, deque illius cultu non consentiant scriptores, censuimus, hic quoque de eo abstinendum, expectandumque usque ad Supplementum die

xxi Martii

Benedictam, velut unam ex virginibus societatis

Ursulanæ, coloniæ Agrippinæ hoc die celebrat Wilsonus in Martyrologio Anglicano editionis anni 1640, in margine laudans Canisium in suo Martyrologio, nempe Germanico, ipsi passim adscripto, et Catalogum Sanctorum Hiberniæ. Sed quod ad Martyrologium Germanicum attinet, in hoc utriusque editionis Dilinganæ, anni 1573 et 1599, occasione S. Gallæ viduæ de quadam Benedicta meminit quidem, verum hanc non e societate Ursulanarum virginum facit, sed dicatam Deo virginem Romæ, ad diem 5 Novembris lectorem remittens. Catalogi vero Sanctorum Hiberniæ pro hodierna Benedicta citant idem Martyrologium Germanicum ad diem 21 Octobris, quo S. Ursula cum Sociabus suis colitur. At de Benedicta, cujus Martyrologium Germanicum, vulgo Canisianum, occasione S. Gallæ, hodie dandæ, mentionem facit, actum apud nos est ex S. Gregorii Magni Dialogis die

vi Maii

B. Placiti confessoris hoc die mentio fit in Philippi Ferrarii Generali Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano. Eundem ille etiam præmisit, tam in eodem Catalogo, quam in altero Sanctorum Italiæ, ad diem 5 Junii. Est is passim Placidus dictus, ac Ordinis Apostolorum, cujus gesta et miracula Papebrochius noster illustravit dicto die v Junii

B. Joannis Vincentini (seu Vicentini) confessoris, Ordinis Prædicatorum, memoriam hodie in margine adscriptam habent Additiones Mss. Cartusiæ Bruzelliensis, quem Majores nostri, quod de illius legitimo cultu non constaret, ex aliis ad 5 mensis Junii inter Prætermisos reposuerunt; sed postea de ejusdem cultu melius edocti, illius cum Beati appellatione gesta illustrarunt die

ii Julii

In Argadia, S. Muredachi, culdei et eremitæ. Ita ad hunc diem Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, laudans in Annotatis Kalendarium Scoticum, asserensque, illum magna in veneratione haberi. Forte per Kalendarium Scoticum designavit Menologium Scoti cum Thomæ Dempsteri, in quo ad eundem diem legitur: In Argadia, Muredachi, culdei, cognomento Bardi, subditurque breve elogium manifeste fabulosum, ac propterea hic non describendum. Florarium nostrum Ms. Sanctorum die 15 Septembris meminit Muredachi episcopi, quem decessor meus in Prætermissis ad eum diem utcumque suspicatus est, forte diversum non esse ab hodierno Ferrarii, ideoque hujus rei examen ad præsentem diem remisit. At Muredachus hodiernus, nec apud Ferrarium, nec apud Dempsterum, episcopus appellatur, sed solum Culdeus, seu monachus, aut clericus, et eremita. Inter Missas proprias Sanctorum patronorum Franciæ et Hiberniæ, auctoritate Clementis XII summi Pontificis Parisiensibus typis editas, una occurrit die 11 Julii in festo S. Muredachi, episcopi et confessoris, Alladensis patroni generalis. Verum, ut hunc diversum credam ab hodierno, præter dignitatem episcopalem suadet etiam locorum diversitas. Argadia enim, seu Agathelia, vulgo Argile, provincia est Meridionalis Scotiæ proprie dictæ, sedes autem Alladensis est in Connacia, Occidentalis Hiberniæ provincia, teste Colgano in

An-

- A Annotatis ad Vitam septimam S. Patricii pag. 180, num. 436; sed sanctus ille Muredachus, seu Muredachus, ibidem dicitur coli in sua ecclesia, ac Martyrologiis inscriptus esse die 12 Augusti. Muredachum apud Ferrarium ex Dempstero memoratum non possum ex horum fide inter Sanctos Operi nostro inserere; de Alladensi autem episcopo agi poterit in Supplemento ad unum e duobus memoratis diebus XI Julii, aut XII Augusti
- S. Apollinarem, episcopum Ravennatem Wandelbertus in suo metrico Martyrologio apud Acherium tom. II Collectionis scriptorum, pag. 53, hodie duobus hisce versiculis celebrat:

Ternas tum Nonas Apollinaris honorat

Præsul, templa frequens cujus Ravenna coronat.

Eundem jam annuntiaverat in eodem metrico ibidem pag. 50 ad 23 Julii, ubi sic canit:

Hic decimam præclarus Apollinaris honorat.

Illius sacra memoria in Martyrologio Romano, gesta que apud nos exposita sunt ad eundem diem

XXIII Julii

- B S. Gallum, Augustæ Prætoriam in Pedemontio episcopum, e martyrologis, quos consului, solus Castellanus in Martyrologio suo Universali memorat hoc die, quo ille obiisse legitur in epitaphio suo. Haud scio, an Gallus hic præsentis aliore determinato die cultum aliquem habeat; sed in Opere nostro ad diem 7 Septembris occasione S. Grati, vel Gradi, ejusdem sedis episcopi, pag. 76 et sequenti, data Appendix est de laudati Galli ætate, in qua legere est, quidquid de eodem novimus. Adeat igitur studiosus lector locum assignatum die

vii Septembris

Aimardus, Aymardus, seu Ademarus, abbas Cluniacensis, hoc die, quo obiit, cum Sancti titulo legitur apud Wionium, Menardum, Dorgainum et Ferrarium. Cultum illius indicavit Joannes Trithemius lib. III de viris illustribus Ordinis S. Benedicti, cap. CCXVIII in fine brevis elogii ejus dicens: Cujus festum agitur apud Cluniacenses Idibus Septembris. Ast Mabillonius in Actis Sanctorum Sæculo V Benedictino, pag. 324 hæc Trithemii verba sic excipit: Nescio, unde id acceperit Trithemius: nam nulla de Aymardo mentio est in vetustis Cluniaci Breviariis, nulla mentio in divinis Officiis. Immo in Martyrologio Benedictino (Wionii ac Menardi) memoria ejus habetur, non Idibus Septembris, sed tertio Nonas Octobris, ubi Sanctus Aymardus et Sanctitate, et miraculorum gloria celebris prædicatur. Sanctitatem non infitior, tametsi eum Sanctum pronuntiare non ausim. Hæc Mabillonius, qui deinde ibidem a titulo Sancti abstinens nihilominus ejusdem Beati Aymardi, abbatis Cluniacensis tertii, Elogium historicum dedit. Nos vero, cum de illius cultu nobis non constet, de eodem velut Beato hic agere non possumus; non enim de cultu illius quidquam certius novimus, quam ad diem 12 Septembris, ubi inter Prætermisos in Opere nostro recensitus fuit.

Conwallinus, vel Conwallanus, abbas Hiensis in Scotia, hodie occurrit in Wilsoni Martyrologio Anglicano utriusque editionis, annorum scilicet 1608 et 1640, et apud Davidem Cameronium lib. III de Scotorum fortitudine etc., Philippum Ferrarium in Catalogo generali, Octobris Tomus III.

qui in Romano Martyrologio non sunt, atque D Wionium in Appendice ad Martyrologium Benedictum lib. III de Ligno vitæ. Posterior hic, quem secuti priores sunt, illum Convalanum appellans, inter eos Sanctos reposuit, quorum natales aut ignorantur, aut nulli coluntur in Ecclesia; quod Wilsonus quoque in priori editione per appositum asteriscum indicavit. Wionius, qui, ut dixi, aliis prævit, laudavit Leslæum lib. IV de Rebus gestis Scotorum, apud quem ego, illum fuisse, lego, insignem Hiensium monachorum abbatem, morumque magistrum, sed religioso aliquo cultu, vel appellatione Sancti honoratum non invenio.

Faustinum confessorem hodie breviter ac loco ultimo sic annuntiat nostrum Ms. Florurium Sanctorum: Item beati Faustini confessoris. Faustinum illum nominat Usuardi Martyrologii aucti editio Lubeco-Coloniensis apud Solterium nostrum, ubi pariter in fine hujus diei legitur: Eodem die, beati Faustini confessoris. Consonat editio Greveni, similiter brevissime inquit: Faustini confessoris. Accedit etiam Franciscus Maurolycus, in Martyrologio suo æque jejune habens: Item Faustini confessoris. Novimus quidem inter martyres ac confessores ejus nominis aliquos, at nescimus, quis hic sit sine loco aliisque adjunctis annuntiatus. Hoc ipso die inter martyres Messanenses aliqui Faustinum memorant. An is forsan a reliqua classe martyrum avulsus fuerit, et velut confessor seorsum repositus?

Gualterus a Mauritania sacri Ordinis Præmonstratensis, primus abbas monasterii S. Martini Laudunensis, ac deinde ejus civitatis Laudunensis episcopus, cum Beati titulo memoratur a Joanne Chrysostomo vander Sterre in Natalibus Sanctorum laudati Ordinis. Beatum illum etiam nominat Joannes le Paige in Bibliotheca ejusdem Ordinis part. I, ubi a pag. 445 illius etiam Vitam dedit; neuter tamen ejus cultum docet. De eodem præter Præmonstratenses agunt Gallie Christianæ continuatores tom. IX, col. 532 et sequenti in episcopis Laudunensibus, ac rursum col. 662 et 663 in Syllabo abbatum S. Martini Laudunensis, utroque illum Gualterum de saint Maurice appellantes. Constat illum præclarum et insignibus virtutibus ornatum virum fuisse; sed cum cultum illius nec apud hos scriptores, qui præterea a Beati vocabulo abstinere, nec apud alios etiam Præmonstratenses assertum probatumque inveniamus, non possumus eundem inter Sanctos Beatosve recensere.

Guerwicus, Waldsassensis in Germania Ordinis Cisterciensis monachus, velut Beatus hodie legitur in ejusdem Ordinis Menologio apud Henriquezium, et in quodam Catalogo Sanctorum ac Beatorum laudati Ordinis, a Sigismundo Alberti anno 1712 Montereali typis vulgato. Admirandam conversionis et conversationis hujus beati Viri historiam (inquit in Annotatis suis mox laudatus Henriquezium) narrat Bruchius loco citato, ubi lector multa videre poterit. Laudaverat autem Gasparem Bruchium in Chronologia monasteriorum Germaniæ, cujus solam Centuriam primam habemus, quæ usque ad monasterium illud non pertingit. De eodem monasterio et Guerwico legi etiam potest Augustinus Sartorius in Cistercio bis tertio pag. 1023, verum hic a titulo Beati

A abstinere, quem cum ego aliunde ei vindicare nequeam, cogor hujus illustris Viri gesta præterire.

S. Justinæ virginis translatio hoc die habetur in Mss. Additionibus Bruxellensibus ad Grevenum. Cum plures sint hujus nominis sanctæ virgines, ex data annuntiatione nequimus pronuntiare, de cujus Justinæ translatione hic agatur.

Raymundum a Capua, cognomento de Vineis, XXIII generalem magistrum Ordinis Prædicatorum, hodie memorat Jacobus Lafon in Anno Dominicano, et cur Beatum appellet, docet verbis Gallicis, quæ Latine subicio. Cum Clemens VIII Papa Beati titulum tribuat venerabili patri Raymundo a Capua in duobus Brevibus, datis die XVIII Octobris anni MDXCIV et XXIII Februarii anni MDC, in quibus facultatem faciens Ordini Prædicatorum recitandi Officium de S. Agnete de Monte Politiano, ait, Lectiones illius excerptas esse e Vita a B. Raymundo, ejusdem Ordinis generali Magistro, scripta: (« Quam fideliter scripsit beatus Raymundus, Magister generalis Ordinis Prædicatorum ») nemo ægre feret, quod eundem ei titulum cum omnibus auctoribus Ordinis nostri tribuam. Ex hisce satis liquet, de ejusdem cultu nihil innotuisse Lafono. Echardus in Bibliotheca Scriptorum sui Ordinis tom. I ipsius elogium texens, eundem beatæ memoriæ appellat, de veneratione vero solum ait: Obiit Nuribergæ anno MCCCXIX, in nostra ibidem ecclesia sepultus, cum non vulgari sanctitatis opinione; unde in nostris Annalibus BEATI titulo vulgo insignitur. Ibidem et apud laudatum Lafonum præterea dicitur corpus illius Neapolim translatum fuisse, et ad altare majus conventus S. Dominici depositum, quod tamen ubi modo sit, nesciri addit Lafonus. Ex hujus venerabilis Raymundi Opusculis Majores nostri bina dedere; Vitam scilicet S. Agnetis de Monte Politiano ad diem 20 Aprilis, Vitamque S. Catharinæ Senensis ad 30 ejusdem mensis. At dolemus, quod de ejusdem venerabilis Viri cultu nihil noverimus, quod ei locum in his Actis Sanctorum vindicare queat.

Rixfridum, Ultrajectensem in Belgio episcopum, velut Sanctum, sui que Ordinis Benedictini Religiosum, hoc die celebrant Arnoldus Wionius in Ligno vitæ, Dorgainus in Kalendario, et Menardus in Martyrologio Benedictinis. Notus est Rixfridus, alias etiam Ritzfredus, Ricofridus, Ricsfridus et Ryckfridus appellatus, in catalogis episcoporum Ultrajectensium, in quibus septimum locum obinet, sed absque Sancti ac Beati titulo. In illius cultum etiam frustra indagavi in Brevariis et Kalendariis diæcesis, cui episcopus præfuit.

Suerus, Macenariæ in Lusitania abbas, qui Cisterciensium disciplinam in illud monasterium primus induxerit, velut Beati titulo honoratus, hodie legitur in Menologio Cisterciensi Chrysostomi Henriquez. Facile ipsi credimus, illum magna sanctitatis opinione, ut ait, in pace quievisse; sed ut eidem inter Sanctos Beatosve hic locum demus, requirimus legitimum cultum, quem neque ex laudato Henriquezio, neque ex tomo I Chronicorum Bernardi de Brito lib. V, cap. 4, quem locum ille laudat, possumus probare.

Turpini Remensis episcopi depositionem, cum addita Sancti appellatione hodie refert nostrum

Ms. Florarium Sanctorum. Sanctum eundem etiam appellant Petrus Galesinius in Martyrologio suo Romano, et Constantinus Ghinius in Natalibus sanctorum Canonicorum, ambo ad diem 28 Januarii; ubi Majores nostri in Prætermisssis jam observarunt, Turpinum hunc, qui ab aliis etiam Tulpinus ac Tilpinus vocitatur, præclarum quidem meritis præsulem fuisse, sed cultu carere, quo eundem deinde donatum fuisse, nondum didicimus.

Joannes Arragonensis in Bosna Croatiae,

Jacobus Donzellus in Æmilia,

Nicolaus Amans in Gallia,

Josephus Eugubinus Spoleti,

Petrus Cordubensis in territorio Cantiani episcopatus,

Ruffinus a Sperança apud insulas Philippinas, velut Beati confessores Ordinis Minorum, nec non

Eufrasia virgo abbatissa Ordinis S. Francisci Ulyssipone in Lusitania, cum Beatæ similiter titulo, referuntur hodie apud Arturum in Martyrologio Franciscano; de quorum cultu dum nobis constiterit, de iisdem alibi apud nos agi poterit.

Sabini Junioris episcopi et Hieraidos seu Heraidos e civitate Memphi certamen una cum Theodoti archiepiscopi Ephesini et Malphetis memoria hodie notatur in Bibliothecæ Ambrosianæ Menæis Græcis Mss., et in Græco incerti auctoris Synaxario. Adhæc Sabinus, Hierais seu Herais et Theodotus etiam memorantur in Menæis Græcis Mss. PP. Prædicatorum conventus S. Marci Florentiæ. Verum nec hos, nec Malphetem ullis aliis sive Græcis sive Latinis Fastis sacris inscriptos, alibive invenio. Sancti quidem reperiuntur Sabino et Hieraidi seu Heraidi hic memoratis homonymi; verum neutrum ex his cum quopiam ex illis asseverare possumus eundem. Quod autem ad Malphetem et Theodotum pertinet, quemadmodum Fasti sacri tam Græcorum quam Latinorum excusi nullam prorsus Sanctam, cui nomen fuerit Malpheti, recensent, sic nec Theodotum, qui Ephesinus fuerit archiepiscopus, commemorant; quod ultimum præterea etiam non fit in Ephesinorum Catalogo, quem tom. I Orientis sacri pag. 672 et seqq. suppeditat Michael Lequien. Sabinus itaque, Hierais seu Herais, Theodotus et Malphetes, quos laudati Fasti sacri hodie celebrant, nobis satis noti non sunt, ut de eis, tamquam de Sanctis, agamus.

Abahor et Susiæ et filiorum martyrum commemoratio hodie signatur in Mss. nostris Fastis Copticis. Filii Abahor et Susiæ, qui hic absque nomine memorantur, diversi verosimillime non sunt a binis Susannæ cujusdam liberis, qui hodie etiam inscribuntur Kalendario Æthiopum apud Ludolfum, ibique vocantur Horus et Agatho. Verum nec Horus et Agatho, nec Abahor et Susia seu Susanna, illorum parentes, satis nobis noti sunt, ut vel uni ex eis locum inter Sanctos tribuamus.

Belaphiæ et Vacasii martyrum meminit posterius Kalendarium Copticum Seldeni. Idem etiam facit apud Jobum Ludolfum aliud Kalendarium itidem Copticum, ita tamen ut in hoc masculina terminatione efferatur Belaphius, et pro Vacasio scribatur Wachasus: rectene id fiat, an secus, non magis habemus compertum, quam quo nomine aut jure Belaphia seu Belaphius,

A phius, et Vacasius seu Wachasus in binis laudatis Kalendaris Martyres vocentur. Illos adeo, utpote nec aliunde præterea satis cognitos, in Opere nostro accensere Sanctis, neutiquam audemus, quamvis etiam a Castellano in *Martyrologium Universale* videamus illatos.

Cosmæ monachi tremenda et utilis visio hodie memoratur in magnis Græcorum Menæis excusis et *Menologio Sirtletiano*. Verum hunc Cosmam, qui sub Romano Lacopeno, Orientis imperatore, vitam monasticam, relicta aula Constantinopolitana, amplexus, et brevi post monasterio ad Sangarim seu Sagarim fluvium narratur fuisse præfectus, nusquam vel Sancti appellatione vel cultu Sanctis deferri solito honoratum invenio. De eo adeo in Opere nostro tractari non debet ac proin nec de visione illa, eidem oblata, quam, qui voluerit, fusc expositam legere poterit in laudatis Menæis, ut etiam apud Raderum, qui ex his illam, Latine redditam, in suum *Sanctorum Viridarium* intulit.

B Petri, Alexii et Jonæ metropolitaram Kioviensium et totius Russiæ thaumaturgorum memoria seu festum hodie annuntiatur in *Ms. Menologio Slavo-Russico*, anno 1688 cum Majoribus nostris a prænobili ac generoso domino, barone de Sparwensfeld, communicato. *Menologio* huic accedunt *Synaxarium Ruthenicum*, et *Kalendarium Russicum Fragmentum*. Ac primum quidem e binis hisce posterioribus monumentis, quod a P. Georgio David Societatis nostræ Moscuæ missionario sub sæculi præteriti finem accepimus, sic habet: Tota die (5 Octobris) canitur Officium trium sanctorum Petri, Alexii et Oni * Kyoviensium et totius Russiæ Thaumaturgorum; postremum vero, quod cura etiam et studio laudati Sparwensfeldii tenemus, insuper nos docet, festum illud anno secundum Mosco-Russos orbis conditi 7404 seu Christi 1596 fuisse a Theodoro, magno Moscoviæ duce, et Jobo patriarcha Moscovitico, ac proin a schismaticis institutum, ut adeo ex eodem festo nihil omnino pro sanctitate Petro, Alexio et Jonæ asserenda habeatur. Nec hanc, quantum apparet, aliunde sat certam effeceris. Quo id probatum demus, a Jona ducamus initium. Hic quidem verosimillime alius non est, quam Jonas, qui *Menologio* et *Synaxario Russicis* mox citatis ad 30 Martii, iterumque priori e binis hisce monumentis ad 15 Junii sub metropolitæ Kioviensis appellatione inscribitur; verum hic ipse probabilissime est Jonas ille schismaticus, qui circa medium sæculum xv Moscuæ sedem tenuit, titulumque nihilominus metropolitæ Kioviensis adhibuit. Adi Præliminarem ad tom. II Septembris de conversione et fide Russorum *Dissertationem* num. 403 et binis seqq., ubi etiam, contra ac sensit Papebrochius, Jonam Hleznam, metropolitam Kioviensem, a Jona jam dicto, qui ad 15 Junii *Menologio Russico* inseritur, invenies esse diversum, Sanctisque, utul etiam Orthodoxum, non annumerandum. Quod jam ad Alexium et Petrum pertinet, Henschenius quidem ad diem 12 Februarii, quo in *Ephemeridibus Græco-Moscis* figuratis aliisque *Fastis Russicis* Alexius metropolita Kioviensis memoratur, Vitam hujus, tamquam Sancti, typis vulgavit, aliique e Majoribus nostris loco non uno de Petro metropolita Kioviensi, tamquam de Sancto, fuere locuti; verum

Stillingus Dissertationis supra laudatæ num. D 90, re maturius discussa, expungenda recte credidit, quæ in Opere nostro de Petri et Alexii sanctitate sunt dicta; ita autem existimavit, quod tum de fide eorum Catholica, tum etiam de cultu apud Russos cum Ecclesia unitis seu Catholicos non satis constet; quod ultimum tamen de cultu, ut apparet, immemorabili ante decretum Urbani VIII debet intelligi. Ita autumo, quod hodie a Russis unitis, saltem aliquot, Petrum et Alexium coli, indicet Ignatius Kulczynskius e Russicis Ordinis S. Basilii monachis unitis SS. Sergii et Bacchi ad montes Romæ rector. Etenim Operis sui, quod Specimen ecclesiæ Ruthenicæ cum Sede Apostolica Romana semper unitæ inscripsit, annoque 1733 Romæ prælo edidit, parte 1, pag. 9 et 62 affirmat, in *Anthologio* suo, quo scilicet ipse (neque enim illud aliam ob causam, quantum opinor, suum vocavit is scriptor) aliique adeo, ut verosimile apparet, Basiliani monachi uniti ad quotidianum Horarum Canonicarum pensum uterentur, Officium proprium de Petro metropolita Kioviensi, aliudque de Alexio metropolita itidem Kioviensi proponi.

D Damiani, Jeremiæ Prosorlivii et Matthæi Prosorlivii, Crypticorum seu Cryptensium in Russia monachorum, mentionem etiam ad hunc diem facit nostrum, quod jam supra fuit laudatum, *Menologio Slavo-Russicum Ms.* his verbis: Item Patrum Petschiuricorum (quasi, notatur in margine, Crypticorum seu in Cryptis habitantium) Damiani presb., qui sanator erat omnibus infirmis oratione et sancto oleo; Jeremiæ Prosorlivii, cujus sermo reliquos monachos in ecstasim redegit, et Matthæi Prosorlivii. Hi fuere tempore Theodosii Hegumeni. E tribus hic memoratis monachis nusquam alibi Jeremiam signatum reperimus, ut plane nobis sit ignotus, ac proin Operi nostro inter Sanctos non inserendus. Quod autem ad duos reliquos spectat, distincti hi omni dubio procul non sunt a Damiano et Matthæo monachis Cryptensibus, per Ignatium Kulczynskium, ad hunc pariter diem in Specimine ecclesiæ Ruthenicæ cum S. Sede Apostolica Romana semper unitæ, parte 1, pag. 47 notatis. Suadet id tum adductum ibidem et pag. seq. ab hoc scriptore Matthæi elogium, in quo hic, cum sacerdotio esset initiatus, multos infirmos, quos, jubente abbate, oleo benedicto inunxerat, sanitati restituisse narratur; tum etiam præmissum elogio monitum, quo ambos, Damianum scilicet et Matthæum, sub Theodosio Hegumeno floruisse, docemur. Jam vero cum hic Theodosius verosimillime alius non sit, quam Theodosius Pieczarensis ad Kioviā abbas seu hegumenus, quem anno 1074 obdormisse in Domino, parte eadem Operis mox citati pag. 18 scribit Kulczynskius, de Damiani et Matthæi fide Catholica dubitandum idcirco non apparet, quod eos sæculo xi floruisse; ex dictis sit consequens, tuncque Russi fuerint Catholici, quemadmodum ante tomum 2 Septembris in *Dissertatione* de conversione et fide Russorum § vi dilucide probat Stillingus. Adhæc cum Kulczynskius elogium, quod ad dictum diem Damiano et Matthæo adornat, ex *Ustavo* suo, id est, *Horologio* seu libro, ad Officium ecclesiasticum a Russis Unitis seu Catholicis adhiberi etiam solito, affirmet partim depromptum,

- A ptum, de illorum apud Russos Catholicos seu unitos, saltem Basilianos monachos, cultu dubitandum pariter idcirco non videtur, quod hi Græcorum exemplo in Horologio, aliisque libris, quibus ad Horarum Canonicarum pensum uti assolent, alios, ut apparet, elogiis non exornent, quam quos pro Sanctis habent coluntque. Attamen cum, notante ipsomet Kulczynskio in Operis sui Præfatione, Ustavum seu Horologium, cui cum elogio inscribuntur Damianus et Matthæus non citius quam anno 1679 fuerit typis excusum, nec aliunde habeamus comperitum, an duo hi monachi centum annis ante decretum Urbani VIII, anno 1634 emissum, a Ruthenis unitis seu Catholicis cultu ecclesiastico fuerint affecti, referre illos in Opere nostro inter Sanctos non audemus.
- S. Fides V. M. Agenni in Gallia hodie inscripta legitur in Martyrologio, Viola Sanctorum vulgo appellato. Eam dabimus cum Romano aliisque Martyrologiis ad diem vi Octobris
- B S. Apollinaris, Bituricensium in Gallia episcopi, solus Constantinus Ghinius in Natalibus sanctorum Canonicorum meminit ad 23 Julii, unde in Prætermisiss a Majoribus nostris ob rationes ibidem allatas remissus fuit ad diem 6 Octobris. Revera hoc posteriori die memoria illius agi dicitur in Gallia Christiana Claudii Roberti, Sammarthanorum fratrum, Dionysii Sammarthani, et in Ms. Calendario ecclesiæ Bituricensis. At in Hagiologio Franco-Galliæ Labbei, pridie, seu 5 Octobris, quo die eundem obiisse, scribunt Joannes Chenu in Chronologia archiepiscoporum Bituricensium, Catherinus in Sanctuario item Bituricensi, et anonymus scriptor Elogii ejusdem Apollinaris apud Labbeum tom. 2 Bibliothecæ Ms., pag. 35. Apud nos quoque in Commentario de S. Sulpitio Pio, ejusdem sedis antistite, tom. II Januarii, pag. 167, num. 16 promissum est, fore, ut de hoc S. Apollinare die 5 Octobris ageretur. Rursum in alio, quod habemus, Ms. Calendario ecclesiæ Bituricensis memoria illius ponitur die 4 Octobris. In hac Calendariorum, scriptorumque varietate, nescimus, quid potius amplectendum sit, lectoremque remittimus ad diem vi Octobris
- C Beati Romani episcopi memoriam hodie faciunt Additiones Bruxellenses ad Usuardum Greveni. Est hic haud dubie S. Romanus episcopus Autissiodorensis, de quo cum Romano Martyrologio aliisque agemus postridie, sive die vi Octobris
- S. Renatum, Surrentinæ in regno Neapolitano civitatis episcopum, quem hodie annuntiat Anonymorum Chronicon tom. II Historiæ Casinensis, pag. 848, eodem die ad Superos emigrasse, scribit David Romæus in Quinque divis Custodibus ac Præsidibus urbis Surrenti; eique consentiunt Philippus Ferrarius in utroque Catalogo Sanctorum, Julius Cæsar Capacius parte 3 tomi IX Thesauri Antiq. et Hist. Italiæ, col. 107, et Ughellus tom. VI Italiæ sacræ auctæ col. 596; contra vero Vita S. Renati excerpta ex Ms. codice archivi episcopatus Surrentini, alteraque accepta ex Bibliotheca RR. PP. Theatinorum Neapoli, quam utramque Ms. habemus; Usuardinus item codex Vaticanus apud Sollerium nostrum in Auctariis, Joannes Antonius Summontæus in Historia civitatis et regni Neapolitani, et Castellanus in Martyrologio Universali, diem 6 Octobris, velut ipsi emortualem, aut certe ejusdem venerationi dicatum, statuunt. Ab his omnibus longe recedunt Andegavenses in Gallia, qui in suæ ecclesiæ Breviario S. Renatum, velut suum quoque aliquamdiu antistitem, 12 Novembris venerantur; ad quem diem etiam Majores nostri de eodem apud nos actum iri, plus semel promiserunt. Ut sit, nos, habita congrua ratione diei, quo S. Renatus Surrenti colitur, de eodem agere decrevimus die 6 Octobris: si vero contra communem Surrentinæ et Andegavensis ecclesiarum sententiam aliquando appareat, Andegavensem Renatum diversum a Surrentino esse, de illo etiam agi poterit assignato die 12 Novembris. Vide itaque interim diem vi Octobris
- Osythæ virginis et martyris hodie meminit Grevenus. Nota est hæc sancta Virgo regia, ab aliis ad 3, ab aliis ad 4 Junii relata, uti apud nos ad hos dies in Prætermisiss observatum est. Ast in Martyrologio Anglicano aliisque rectius annuntiatur die, quo etiam ejusdem Vitam exhibet Laurentius Surius, vii Octobris
- E Clari episcopi confessoris mentio fit in Additionibus Mss. Bruxellensibus ad Grevenum. Verisimillime indicatur S. Clarus, quem Namnetenses in Britannia Minori primum suum episcopum colunt. De eo igitur vide dicenda ad diem, quo inscriptus Martyrologiis est, x Octobris
- S. Scubilius hoc die legitur in veteri Ms. Calendario ecclesiæ S. Aniani Aurelianensis in Gallia, diciturque ibidem tunc coli Officio novem Lectionum ritu duplici. Haud dubie Scubilius hic, alias Scubiculus et Scuviculus dictus, unus est e sociis martyribus S. Nicassii, vel Nigasii, in pago Vilcassino passis, quorum omnium corporum translatio in Opere nostro ex Martyrologiis annotata est in Prætermisiss ad diem 14 mensis Junii, ubi et S. Scubilius remissus est ad diem, quo cum Sociis inscriptus Romano Martyrologio legitur, xi Octobris
- B. Mauritius Ordinis Cisterciensis, monasterii, quod ab eo nomen traxit, in Corisopitensi Britannicæ Minoris diocesi abbas, in Actis Mss., quæ de eo in scriniis nostris invenio asservata, hodie seu tertio Nonas Octobris obiisse asseritur, ideoque a 22 Septembris, qua Menologio Cisterciensi ab Henriquezio inscribitur, in Opere nostro huc fuit remissus. Verum Acta ea non multum, ut comperio, differunt ab ejusdem Sancti Actis, e quibus in Cistercienses Annales, a se conditos, varia Fragmenta intulit Angelus Manrique; in his autem (adi dictorum Annalium tom. III, pag. 256) S. Mauritius non tertio Nonas, sed tertio Idus seu die 13 Octobris diem clausisse extremum affirmatur: error adeo in ea, quæ penes nos sunt, Acta forte irrepserit. Ut sit, Mauritius equidem, qui præterea ab Henriquezio peperam vocatur abbas Sancti Martini, erroreque, hinc verosimillime nato, a Sigismundo Alberti in Alphabetico Ordinis Cisterciensis Sanctorum Catalogo in duos diversos Mauritiis distrahitur, non magis hac die, quam 22 Septembris, qua ex dictis ab Henriquezio annuntiatur, cultu ecclesiastico a Cisterciensibus afficitur; afficitur vero (vide Propria Ordini Cisterciensi Sanctorum Officia, uti etiam magni Bullarii Romani tom. VI emissum de his anno 1710, die

A die 23 Septembris a Clemente XI Papa decretum) tertio Idus, seu die, qua propterea de illo, etiam tunc in Sanctis Cisterciensibus a Chalemoto, et in Martyrologio Cisterciensi, quod ad calcem Romani, anno 1749 Romæ excusi, adjicitur, celebrato, ex instituti nostri ratione nobis erit agendum, XIII Octobris S. Teresiam virginem Antonius Balinghem in Ephemeridibus Marianis, et aliquot Kalendaria hoc die commemorant. Colitur celeberrima hæc virgo, Fratrum ac Sororum Ordinis Carmelitarum arctioris observantiæ mater ac magistra, die quo ejusdem gesta illustranda venient, xv Octobris

D S. Mamelchtha seu Mamelta martyr hodie annuntiatur in variis sacris Græcorum Fastis, et ex his a Castellano in Martyrologio Universali: nos de hac Sancta, nisi forte quidquam, quominus in Opere nostro locum obtineat, obstare inveniatur, agemus ad diem, quo in Romano hodierno signatur, XVII Octobris S. Severini, Coloniensis episcopi, Translatio hodie signatur in Ms. nostro Florario Sanctorum, atque in aliquot editis Usuardini Martyrologii auctariis apud Sollerium nostrum. Colitur ille, ac Martyrologio Romano inscriptus est, dabiturque XXIII Octobris

DE S. THRASEA EP. MARTYRE

VEROSIMILIUS SMYRNÆ IN ASIA MINORI.

SYLLOGE CRITICA.

AUCTORE
C. B.

B

ANNO CIRCITER
CLXXI.
Sanctus, qui
a martyrolo-
gis,

Martyrologium Romanum Parvum seu Vetus hodie Eumeniæ, quæ Phrygiæ Pacatianæ in Asia Minori civitas est, a Turcis modo Eixalhisar seu Einashisar nuncupata, S. Thraseam episcopum martyrem breviter his verbis annuntiat: Eumeniæ Thraseæ episcopi, ad Smyrnam coronati, qui unus fuit ex antiquis. Martyrologii illius antiquissimi auctor, qui S. Thraseæ (neque enim hunc cum S. Tarso, ad XXVII Octobris in Hieronymianis Phrygiæ adscripto, puto eundem) e cunctis martyrologis primus meminit, annuntiationem hanc ex Eusebii per Rufinum interpolati, quem sæpissime etiam alibi ductorem sequitur, lib. v, cap. 24 verosimillime deprompsit; ibi quippe Polycrate Ephesiorum episcopo in litteris, ad S. Victorem I Papam pro ea, secundum quam Asiani Paschale festum luna decima quarta celebrabant, consuetudine tuenda exaratis, charissimos inter viros, qui hanc in Asia servassent, Thraseas episcopus recensetur hoc modo: Similiter et Traseas episcopus apud Eumeniam, sed apud Smyrnam martyrio consummatus*. Quæ verba cum quantum ad substantiam præcipuam idem, quod adducta Romani Parvi annuntiatio, significant, verosimillimum sane est, hanc ex illis, ac proin ex interpolato per Rufinum Eusebio, profluxisse.

C

* consum-
matus

etiam anti-
quis seu clas-
sicii, hodie
celebratur,

2 Porro non solus Romani Parvi auctor, verum præter recentiores bene multos, quos hic recensere operæ pretium non est, tres insuper alii martyrologi antiquiores seu classici, Ado scilicet, Usuardus et Notherus, Sanctum hodie pariter celebrant; ac prior quidem ex his oratione paulo proliziori id præstat. Animadvertit nimirum, apud Rufni Eusebium mentionem fieri Thraseæ non solum loco proxime cit., verum etiam lib. v, cap. 48, ubi hæc occurrunt: Meminit autem (Apollonius scilicet in libro, contra Montanistas scripto) et Thraseæ* cujusdam martyris, qui, quasi ex traditione priorum, se accepisse asseruerit, Salvatorem præcepisse discipulis suis, ne ante duodecimum annum ab Jerosolymis discederent; hinc breviori, quam Romanum Parvum suppeditat, annuntiationi hanc paulo auctiorem substituit: Apud Eumeniam beati Thra-

seæ episcopi, apud Smyrnam martyrio consummati, qui unus ex antiquis, quasi ex traditione priorum se accepisse asseruit, Salvatorem præcepisse Apostolis suis, ut ante duodecimum annum ab Jerosolymis ne discederent. At vero an consilio sat probando id fecit Viennensis martyrologus?

3 Neutiquam sane: prava enim Eusebii facta per Rufinum interpretatione deceptus Thraseæ perperam attribuit, quod ad Apollonium apertissime refert Eusebius. Ut res manifesta evadat, ipsum textum Græcum, quem hic scriptor lib. pariter v, cap. 48, de Apollonio scriptore, ut ait, ecclesiastico faciens sermonem, suppeditat, consulamus. Sic habet: Καὶ Θρασεὰ δὲ τινὸς τῶν τότε μαρτύρων μνημονεύει. Ἐπὶ δὲ ὡς ἐκ παραδόσεως τοῦ Σωτῆρα φησὶ προστεταχέναι τοῖς αὐτοῦ ἀποστόλοις ἐπὶ δώδεκα ἔτεσι μὴ χωρισθῆναι τῆς Ἱερουσαλὴμ. Quibus verbis sane, non quam illis loco proxime cit. adaptavit Rufinus, sed hæc, uti quisque, non penitus in lingua Græca peregrinus et hospes, fatebitur, interpretatio convenit: Meminit etiam (Apollonius scilicet) cujusdam Thraseæ ex illorum temporum martyribus. Adhæc tamquam ex traditione refert, Salvatorem Apostolis suis præcepisse, ne intra duodecim annos Hierosolymis discederent; ubi assertum de intellectu ex traditione præcepto, quod Servator Apostolis dederit, apertissime ad Apollonium refertur, ac proin Thraseæ e prava Eusebii per Rufinum interpretatione ab Adone, quem hac in re secutus etiam est Notherus, perperam adscribitur.

asseruisseque
quod non as-
seruit, ab
Adone ex Ru-
fino refertur.

4 Consultius sane, assertionem illa penitus neglecta, Adonianam annuntiationem ita contraxit Usuardus: In Eumenia beati Trasei episcopi, apud Smirnam martyrio consummati. Nec sic tamen omnimodæ accurrationis laudem meretur is martyrologus. Cum enim Sanctum Smyrnæ martyrio coronatum notet, perperam eum, Adonis et Romani Parvi insistentis vestigiis, Eumeniæ annuntiat. Rem sic ostendo. Nec genuinus, nec interpolatus per Rufinum Eusebius, ex qua S. Thraseæ in Fastos sacros jam laudatos commemoratio primitus fuit illata, mentionem cultus ecclesiastici, qui illi aliquando Eumeniæ fuerit delatus, uspiam facit, ut verosimillime Sanctus ibidem sacro hoc honore, utpote qui nec aliunde possit sacro

perperam ab
Usuardo et
aliis
* Thraseæ

* Thraseæ

AUCTORE
C. B.

probari, nullo umquam tempore fuerit gavisus. Quapropter, cum dumtaxat vel ratione cultus ecclesiastici vel martyrii, Eumeniæ obtenti, apte ibidem annuntiari posse videatur, Smyrnæque nihilominus passus noletur ab Usuardo, perperam sane et ab hoc, et ab Adone ac Romani Parvi auctore, quos sibi prælucentes habuit, annuntiatur Eumeniæ, atque id quidem etiamsi hanc civitatem pro palæstra habuisse statuatur, uti reipsa etiam ex disserendis forsitan habuit.

locatur Eu-
menia;

5 Nec est, quod reponas, ab Usuardo martyrologisque eum prægressis annuntiari Thræeam potuisse Eumeniæ, quod civitatis hujus fuerit episcopus; hoc enim, utut a vero forte non alienum, veritati tamen, ut dicenda aperient, nequit probari consonum, nisi simul statuatur Sanctus ibidem passus martyrium; quod, quamquam forte etiam a vero secundum disputanda alienum non sit, componi tamen non potest cum altera a dictis martyrologis suppeditata annuntiationis parte, qua Smyrnæ notatur Thræas coronatus martyrio. Adhæc sanctorum antistitum memoria iis civitatibus, quas moderati fuere, non solet a martyrologis affigi, nisi alius, quam hic, titulus adfuerit. Hæc Nolkerus, utpote qui Sanctum quidem Eumeniæ Adonis exemplo annuntiet, Smyrnæ tamen passum non nolet, forsitan observavit; observarint forsitan et Baronius, aliique, qui Romanum hodiernum reformavere, eruditissimi viri. Ita suspicor, quod in hoc Thræeam, non expresso loco, cui ejus affigatur memoria, commemorent. Verba, quibus id faciunt, hæc sunt: Eodem die (v Octobris) natalis beati Thrææ, episcopi Eumeniæ, apud Smyrnam martyrio consummati. Sic illi, recte quidem Sanctum nostrum Eumeniæ non annuntiantes; verum anne hunc recte etiam faciunt Eumeniensem episcopum, Smyrnæque nihilominus martyrio coronatum notant?

nec hic, uti
ex verborum.
quæ de eo Po-
lycrates

6 Perperam sane id fieri, Sanctumque verosimilius Eumeniæ nec martyrii coronam, nec episcopatum adeptum, intelliges ex interpretatione, quæ aptanda sit paucis hisce a Polycrate supra laudato (neque enim quidquam præterea, sufficienter huc faciens, alii suggerunt scriptores antiqui) suppeditatis apud Eusebium lib. v, cap. 24, et apud Nicephorum Callistum lib. iv, cap. 37 de Thrææ Græcis verbis: Θρασέας και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπο Ἐυμενίας, ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοιμήται; quæ, ut ambigua admodum significationis sunt, a Lango, qui Callistum fecit Latinum, tribusque Eusebii interpretibus, Rufino scilicet, Christophorsono et Valesio, quatuor modis diversis Latine reddita inveni. Ac primus quidem e quatuor illis scriptoribus interpretationem hanc: Thræas Eumeniæ episcopus, idemque martyr, qui Smyrnæ mortuus est; secundus illam: Thræas episcopus apud Eumeniam; sed apud Smyrnam martyrio consummatus; tertius istam: Thræas episcopus et martyr, Eumeniæ natus, qui Smyrnæ ex hac luce migravit; ac quartus denique sequentem proponit: Thræas Eumeniæ episcopus et martyr, qui Smyrnæ requiescit.

suppeditat,
interpretatio-
nibus variis,

7 E quatuor hisce interpretationibus displicet in primis vel idcirco Rufiniana, quod priorem verborum Polycratis, quæ jam huc transcripta sunt, partem Θρασέας και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπο Ἐυμενίας ita reddat Latine: Thræas episcopus apud Eumeniam; qui sane interpretandi modus, utpote Latinum vocabulum, quod Græco huic μάρτυς respondeat, non includens, omni dubio procul sat exactus non est. Adhæc eodem, ut dicenda consideranti patebit, laborat defectu,

ob quem pariter interpretationem, quam adornavit Lango, rejiciendam esse, jam nunc probō: hæc Thræeam sic Eumeniensem seu Eumeniæ facit episcopum, ut simul eum non ibi, sed Smyrnæ martyrem fuisse, seu subiisse martyrium, aperte significet. At vero, cum ex his huc jam transcriptis Polycratis verbis Θρασέας και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπο Ἐυμενίας duo ultima ἀπο Ἐυμενίας referantur æque ad vocabulum μάρτυς, Latine martyr, quam ad vocabulum ἐπίσκοπος, Latine episcopus, necesse utique est, ut, si Thræeam fuisse Eumeniensem episcopum seu Eumeniæ gessisse episcopatum, illis a Polycrate significatum velis, ibidem quoque eum subiisse martyrium, iisdem a Polycrate significatum admittas. Quis adeo pro legitima admittat (idem de Romani hodierni num. 5 data annuntiatione esto judicium) interpretationem, Polycrati supra a Rufino et Lango aptatam, qua Thræeam quidem Eumeniæ fuisse episcopum seu gessisse episcopatum, non tamen etiam ibidem, sed Smyrnæ, subiisse martyrium tradatur?

8 Atque hæc pro improbandis Rufini et Lango interpretationibus dicta sufficiant; eas modo, quas Valesius et Christophorsonus concinnarunt, discutiamus. Græca Polycratis verba proxime hic recitata, si seorsum accipiantur, duobis sane modis diversis, quorum alter quidem, quem secutus est Valesius, sic habet: Thræas Eumeniæ episcopus et martyr; alter vero, qui Christophorsono præplacuit, his verbis concipitur: Thræas episcopus et martyr, Eumeniæ natus seu oriundus, non inepte queunt in linguam Latinam converti. Ita autumo vel ex eo, quod ambo hi modi in ipsomet Eusebio fundamentum habeant, ac prior quidem ecclesiasticæ, quam hic scriptor contexuit, Historiæ lib. v, capp. 16 et 19, quorum hæc Græca verba Ἰουλιανὸς ἐπίσκοπος ἀπο Ἀπαμείας, et, α Ἀλλῖος Πουπλῖος Ἰουλιὸς ἀπο Δεβελτου κολωνίας τῆς Θρακῆς ἐπίσκοπος ab omnibus prorsus suis interpretibus Latine quantum ad substantiam ita redduntur: Julianus episcopus Apamensis seu Apameæ, et, Ælius Publius Julius Develtus Coloniae Thraciæ episcopus; posterior vero ejusdem Ecclesiasticæ Historiæ lib. v, cap. 16 sub finem, cujus hæc Græca verba Καὶ ὅτι τοῦτο ἀληθές και ἐπὶ τῶν ἡμετέρων χρόνων ἐν Ἀπαμείᾳ τῇ πρὸς Μαίανδρῳ τυχάνει γεγεννημένον, ἐν τοῖς περὶ Γαίου και Ἀλεξάνδρου ἀπο Ἐυμενίας μαρτυρησάσι προδήλον ita ad verbum sonant Latine: Atque hoc verum esse, et nostris temporibus Apameæ, quæ ad Mæandrum sita est, gestum, in Caio et Alexandro Eumeniæ natis, qui passi sunt martyrium, est manifestum.

9 Adhæc non minus apud alios quoscunque scriptores Græcos, quam hic in adductis ex Eusebio exemplis, nomen locale, dum non notatur motus, genitivo casu, Præpositione ἀπο præcedente, expressum, vel locum, quo quis natus sit, significat vel certe substantivis, sive unis, sive pluribus, ad quæ refertur, denominationem, ab ipsomet loco, cujus est nomen, desumptam, attribuit. Cum ergo ad hanc Græcorum normam exacti sint bini, quibus hic usi sunt Valesius et Christophorsonus, interpretationis modi, non est sane, cur alteruter indubitanter habeatur pro inepto, si nempe, ut dixi, hæc Græca, quibus respondent, num. 6 iterumque num. 7 huc jam transcripta verba Θρασέας και ἐπίσκοπος και μάρτυς ἀπο Ἐυμενίας seorsum accipiantur: at vero, si, ut debent, cum his (adi num. 6) proxime apud Polycratem sequentibus ὃς ἐν Σμύρνῃ κεκοιμήται con-

ac præcipue
quidem iis,
quas Valesius
E

F

et Christo-
phorsonus ad-
ornarunt,
tum ad eam,
quam unum
ex illis,

con-

A considerentur, solus interpretandi modus, seu, ut brevius dicam, interpretatio, a Christophorsono adhibita, videtur admittenda. Etenim S. Thraseam, non Eumeniæ, ut fert Valesiana interpretatio, sed Smyrnæ, ut Christophorsoniana habet, diem extremum obiisse, Græca proxime huc transcripta verba verosimilius significant, uti infra, postquam nonnulla eo conducentia annotaro, ostendam. Verbum κοιμασθαι, uti et verbum dormire huic respondens, accipi potest vel proprie vel translate seu metaphorice. Priori modo acceptum significat somnum capere vel ad somnum capiendum se componere; posteriori vero significat esse mortuum vel quiete mortuis propria seu dormitione mortis gaudere, aut etiam (his similibusque phrasibus uti hic deinceps fas sit) ad hanc e vita concedere; cum enim, quemadmodum qui dormiunt, a laboribus vacant, postaque mora, e somno evigilant aut excitantur, ita etiam, qui sunt mortui, a laboribus vacent tandemque sint a morte per carnis resurrectionem excitandi, potest mors non immerito somno assimilari, ac proin verbum κοιμασθαι, quod somnum capere aut ad somnum capiendum se componere proprie significat, pro eo ipso, quod vel mortuum esse, vel quiete mortuis propria seu dormitione mortis gaudere, aut etiam ad hanc e vita concedere significat, translate seu metaphorice usurpari, reque ipsa in hac significatione tum illud, tum etiam verbum dormire apud scriptores sacros seu ecclesiasticos frequentissime usurpatur.

B accipi diversimode valens, 10 Adhæc cujuscumque modi præteritum perfectum, a verbo κοιμασθαι, translate seu metaphorice adhibito, formatum, accipi potest vel figurate, vel secundum ordinariam, quæ præterito inest, significandi vim; si figurate accipiat, sæpissime pro præsentis per Enallagen in oratione ponitur; sic, ut unum saltem e multis huc facientibus adducam exemplum, in his apud Joannem cap. xi, v. xi Christi verbis, Λαζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κοιμῆται, præteritum perfectum indicativi κοιμῆται, a verbo κοιμασθαι translate adhibito formatum, pro præsentis per enallagen usurpatur, idemque omnino, quod requiescit seu dormit, id est, quiete mortuis propria seu dormitione mortis gaudet, latine significat, uti C Latinum sacræ Scripturæ textum, qui Græco mox recitato respondet, una cum aliis proxime eidem subjectis consideranti patebit: quod si autem præteritum secundum propriam, quæ præterito inest, significandi vim accipiat, pro eo ipso, quod ex natura sua importat, tempore usurpatur; sic apud Operum, quæ Dionysii Areopagitæ nomine circumferuntur, auctorem Hierarchiæ Ecclesiasticæ cap. 7 Præteritum Participii κοιμημένοι a verbo κοιμασθαι translate accepto formatum, secundum propriam, quæ præterito inest, significandi vim, seu pro eo, quod ex natura sua importat, tempore frequenter usurpatur, idemque omnino, quod qui dormierunt, id est, qui vita functi sunt seu ex hac luce migrarunt, aut etiam qui quiete seu dormitione mortis sunt gavisi, Latine significat, aut certe sic apte potest exponi. Hisce præmissis, ad rem ipsam modo pergamus. Sollerius noster in Usuardi, a se illustrati, hodiernam, qua Thraseas memoratur, annuntiationem ita observat: Textus nostri verba an ad Rufini sensum satis exacta sint, non plane constat; nam apud Eusebium aliter loquitur Polycrates, non asserens, Thraseam martyrio consummatum

Smyrnæ, sed requiescere vel requievisse, κοιμηται, ubi Rufinus simpliciter vertit consummatum. Ita ille, qui, cum Polycrates, loco supra cit. apud Eusebium loquens de Thrasea, translate seu metaphorice verbum κοιμασθαι accipiat, per verbum requiescere hic haud dubie intelligit idem omnino, quod per verbum dormire, translate itidem seu metaphorice sensu jam dato acceptum, intelligitur. Sed quid ad huc transcriptam illius observationem? Polycrates, fatendum est, diserte non asserit, Thraseam Smyrnæ fuisse martyrio consummatum; verum anne etiam hunc Sanctum nostrum, quem equidem facit martyrem, Smyrnæ obiisse non docet?

11 Res sane, quam verbis recitatis in dubium etiam vocare videtur Sollerius, ita omnino sese haberet, si ex his Græcis Polycratis de Thrasea verbis, ὅς ἐν Σμυρνῇ κοιμῆται, tertiæ personæ præteritum κοιμῆται necessario foret ad Valesii exemplum, præterito pro præsentis per Enallagen accepto, Latine vertendum requiescit seu dormit. id est, requiem seu dormitionem mortis capit; verum potest etiam, quod et innuit Sollerius, præterito secundum ordinariam, quæ ei inest, significandi vim adhibito, apte exponi requievit seu dormivit, atque id ita quidem, ut singulare hoc tertiæ personæ præteritum dormivit idem duntaxat, quod quiete mortuis propria seu dormitione mortis fuit gravisus, non necessario significet, utpote apte etiam, uti ex jam præmissis facile colliges, ad dormitionem mortis concessit, seu ex hac luce migravit valens significare eo modo, quo V. G. in his, quæ apud Cangium in Glossario ad vocabulum dormire transcripta invenies, Theophili patriarchæ Alexandrini verbis, Post baptismum in clerum promotus, in clero maneat, si illa (uxor scilicet) dormierit, et post baptismum cum ea rem non habuerit, præteritum seu futurum dormierit idem omnino, quod ex hac luce migrarit, significat. Et vero præteritum κοιμῆται in casu, de quo nos hic, puto re ipsa in posteriori hac significatione verosimilius accipiendum, ac proin Polycratus mox iterum recitata verba, ὅς ἐν Σμυρνῇ κοιμῆται, ita interpretanda: Qui Smyrnæ vita functus est seu ex hac luce migravit: quo enim possent vel verti, Qui Smyrnæ requiescit, vel ita accipi, ut Sanctum Smyrnæ quiete mortuis propria seu dormitione mortis fuisse gavisum, duntaxat significarent, esset prorsus, stricte scilicet loquendo, vel ad alterutrius interpretationis veritatem necessum, ut aut tunc, cum ad Victorem scripsit Polycrates, aut certe aliquando ante S. Thraseæ corpus Smyrnæ jacuerit sepultum seu reconditum; quamquam autem, ut tandem, quod spocondi, ostendam, Sanctus noster in Ephesiæ prope Smyrnam ecclesiæ cæmeterio fuerit secundum dicenda verosimilius proxime ab obitu sepultus, fuisse tamen illum in ipsa civitate Smyrnensi umquam reconditum, nulla, quantum puto, ratione verosimili potest probari, ut adeo præteritum κοιμῆται, quo de hic potissimum disputamus, Latine ex hac luce migravit aliove, ut apparet, æquivalentis significationis modo, qui illud haud postulet, verosimilius sit vertendum, ac proin ut verosimilius etiam, Sanctum Smyrnæ obiisse, proxime huc scriptis Polycratis verbis, vel ipsa, quam his inesse, nemo negarit, veritate spectata, significetur.

12 Nec aliud, spectata etiam Polycratis mente, iisdem significari existimo: etenim hic Ephesiorum episcopus eo ipso Eusebii loco supra cit., quo

AUCTORE
C. R.

veritatis
causa exigat,
significatio-
nem.

E

F

tum etiam ad
ipsam

AUGUSTINUS
C. B.

quo semel per singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται in sua ad Victorem epistola de S. Thrasea facit sermonem, quater adhuc, dum de aliis loquitur, hoc ipsum singulare tertiæ personæ præteritum usurpat; singulis autem quatuor istis vicibus, quibus hoc abs illo ibidem fit, singulare illud tertiæ personæ præteritum ipsemet Valesius vel per mortuus est seu ex hac luce migravit, vel per alterius verbi, quod æquivalentem significationem habeat, tertiæ personæ præteritum Latine exponit, idemque etiam facit Christophorsonus; qui ambo Eusebii interpretes an hic Polycratis mentem attigerint, cur dubitemus? Adhæc Polycrates priori e quatuor dictis vicibus, quibus de S. Thrasea non faciens sermonem singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται usurpat, loquitur hunc in modum: Κατα την Ἀσίαν μεγάλα σείχεια κεκοιμηται, ἀτινα ἀνάσσειται τη ἡμέρᾳ της παρουσίας του κυρίου ex his autem verbis tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται una cum suo nominativo μεγάλα σείχεια Latine per allegoricam quodammodo phrasim Magna quædam lumina extincta sunt, recte, ut apparet, interpretatur Valesius; quam ob rem, cum B phrasis hujus sensu ex ipsis, quæ proxime huc transcripsi, Græcis verbis, utpote Latine ad verbum sonantibus, in Asia magna lumina extincta sunt, quæ die adventus Domini resurrectura sunt, aliud significari non videatur, quam magni viri mortui seu vita functi sunt, priori sane e quatuor memoratis vicibus, quibus de Thrasea sermo non est, per singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται idem omnino, quod per simile præteritum, a mori aliove æquivalentis significationis verbo formatum, intelligitur, significare velle videtur Polycrates.

Polycratis
mentem

43 Porro cum tribus reliquis vicibus, quibus hic de Thrasea non loquens, idem singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται usurpat, magnis illis luminibus in Asia extinctis, seu viris vita functis, de quibus antea generatim verbis jam mox recitatis fecerat sermonem, nominatim primo Philippum Apostolum, deinde Joannem itidem Apostolum, ac tertio Sagarim episcopum martyrem accenseat, per illud pariter præteritum, quo id faciens utitur, idem omnino, quod per præteritum, a mori aliove æquivalentis significationis verbo formatum, intelligitur, significare velle videtur. C In sua ergo plus semel jam laudata ad Victorem epistola seu potius in hujus Fragmento singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται in eadem, quam habet vita functus est seu ex hac luce migravit, significatione quatuor omnino vicibus, quibus de Thrasea non loquitur, usurpat; jam vero cum id ita sit, Polycratem in illo ipso, in quo id facit, brevi adeo scripto idem istud singulare tertiæ personæ præteritum sola illa vice, qua de Thrasea instituit sermonem, in alia significatione accipere, parum verosimile apparet, maxime cum nullum prorsus, quo fieri id a se, utcumque prodatur, indicium apponat, Thraseamque etiam magnis illis, de quibus antea generatim fuerat locutus, luminibus seu viris in Asia extinctis annumeret. Sanctum itaque Smyrnæ obisse seu ex hac luce migrasse, Græca hæc verba, huc jam plus vice simplici transcripta, ὅς ἐν Σμυρνῇ κεκοιμηται, tam ipsa Polycratis mente, quam veritate, quæ eis inest, spectata, verosimilius significant. Hinc porro jam consequitur, ut interpretatio tum illis, tum proxime antecedentibus (videsis num. 6) Polycratis verbis, Θράσεας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Ἐϋμενίας, a Valesio aptata, utpote

secundum quam S. Thraseas Eumeniæ obierit D Smyrnæque dumtaxat requiescat seu jaceat sepultus, rejicienda videatur solaque proinde, quam dat Christophorsonus, pro legitima admittenda.

44 Ast, inquiet non nemo, S. Hieronymus, una cum non qui epistolæ, ad Victorem a Polycrate scriptæ, cit. nullis, supra ex Eusebio Fragmentum lib. de Illustribus Ecclesiæ Scriptoribus cap. 45 etiam suppeditat, singulare tertiæ personæ præteritum κεκοιμηται, quod Polycrates, de Thrasea faciens sermonem, usurpat, Latine interpretatur requiescit. Fateor, sic habet; verum quid tum? Sciverit forte S. Hieronymus Sanctum nostrum Smyrnæ, seu potius prope hanc civitatem ætate Polycratis jacuisse sepultum, hincque minus accurate loquens, nec tam ad hujus mentem, quam ad significationem, quam verbo κοιμασθαι etiam inesse noverat, præteritum κεκοιμηται Latine requiescit seu dormit, id est, quiete mortuis propria seu dormitione mortis gaudet fuerit interpretatus. Certe Hieronymum in vertendis Polycratis de Sancto nostro verbis summa accurate usum non esse, vel ex eo liquet, quod hæc, ὅς ἐν Σμυρνῇ κεκοιμηται, relativo ὅς non expresso, pronominique eadem, quod a Græco textu abest, adjecto, hunc in modum fecerit Latina: In eadem Smyrna (Thraseas scilicet) requiescit. Sed fac tantisper, S. Hieronymum recte et ex mente Polycratis præteritum κεκοιμηται, dum de Thrasea apud hunc sermo est, Latine reddidisse requiescit seu dormit, vel sic verosimilius erit, Sanctum nostrum Smyrnæ, non autem Eumeniæ, fuisse martyrio coronatum. Etenim, hoc dato, priora hæc ex Polycratis num. 6 huc transcriptis verbis, Θράσεας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Ἐϋμενίας, non magis ad unum, quam ad alteram ex interpretationibus, quas eis supra Valesius et Christophorsonus accommodant, erunt determinata, dubiumque proinde, ut consideranti patebit, relinquent, Eumeniæne, an alibi Sanctus subierit martyrium.

45 Adhæc quo vera scripsisse possit Polycrates, in contrarium necesse erit, ut hujus ætate jacuerit S. Thraseas Smyrnæ reconditus seu sepultus; quapropter, cum fieri nequeat, ut Thraseas, si Eumeniæ passus sit martyrium, Smyrnæ jacuerit ætate Polycratis sepultus, nisi eo vel tunc, vel ante Eumenia translatus; hujusmodi autem translatio alicunde non F probetur, imo ei tum Smyrnæ ab Eumenia quadraginta ut minimum leucarum Gallicarum distantia, tum tempus sævissimis in Christianos persecutionibus tunc turbatum adversari videatur, verosimilius sane erit, Smyrnæ, non autem Eumeniæ, S. Thraseam, si præteritum κεκοιμηται, Latine requiescit, recte et ex mente Polycratis, ut tantisper dedimus, interpretatus hic sit S. Hieronymus, martyrio fuisse coronatum, ut adeo, cum equidem præteritum κεκοιμηται significare etiam ex dictis possit mortuus est seu ex hac luce migravit, Christophorsoniana num. 6 data verborum Polycratis interpretatio, quidquid etiam sit de Hieronymiana, verosimilius debeat, ut jam dictum est, pro legitima admitti, rejicique Valesiana. Neque est, quod dicas, hæc Polycratis verba, Θράσεας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Ἐϋμενίας Hieronymum interpretari, Thraseas episcopus et martyr de Eumenia, sicque innuere, Sanctum Eumeniæ fuisse martyrio coronatum, cum enim (ad num. 8 et 9) ἀπὸ Ἐϋμενίας additum Græcis verbis, Θράσεος καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, non necessario significet, aliud, quam Eumeniæ natus, ut quid apud Hieronymum necessario aliud quam Eumeniæ

A Eumeniæ natus, significet de Eumenia, Latinis hisce, Traseas episcopus et martyr, verbis adjectum?

facientibus,
mature stu-
dioseque ex-
pensis,

16 At vero erunt etiam fortassis nonnulli, qui ulterius, ut, vel ipsa Polycratis ætate, vel ante, S. Thraseam fuisse Eumenia Smyrnam translatum, ac proin in priori e binis hisce civitatibus, ut fert Valesiana interpretatio, martyrio verosimiliter coronatum, qualicumque modo probent, contra jam dicta opponant S. Pionium presbyterum martyrem illaque hujus apud nos tom. II Januarii in Vita S. Polycarpi num. 20 verba, Efferentes vero B. Bucoli corpus ad cæmeterium basilicæ Ephesiæ dictæ, juxta Smyrnam sitæ, illud condiderunt, ubi nunc myrtus crescit post translationem corporis S. Thraseæ martyris, accipienda contendant de translatione, qua S. Thraseas e loco Smyrna semoto quo fuerat primum terræ mandatus, ad Ephesiæ prope Smyrnam basilicæ cæmeterium fuerit delatus, cum jam, aliquanto ab obitu ejus tempore elapso, persecutionum sævities remitteret. Verum, ut paucis ad hoc respondeam, quidni etiam recitata Pionii verba possint intelligi de translatione, qua S. Thraseas

B Smyrna seu eo ipso ex loco, quo subierat martyrium, ad præmemoratum cæmeterium, ut in eo inhumaretur, statim a felici e vivis excessu fuerit deportatus? Certe ea sic accipienda putavit tom. II Monument. pag. 441 Tillemontius, nec video, qui hæc ejus queat confutari opinio. Accedit, S. Pionium utpote anno circiter 251 (adi tom. I Februarii pag. 39) martyrio affectum, ab ætate S. Thraseæ, qui ex mox probandis anno circiter 174, fuso pro Christo sanguine, vitam finiit, paulo esse remotiorem, ut adeo, etiamsi Sancti nostri translationem, priori e duobus sensibus jam datis acceptam, diserte assereret, certa hæc propterea atque omnino indubitata haud fieret; nec, etsi certa fieret, recte inde concluderetur, habuisse Sanctum pro palæstra Eumeniam, cum etiam, hoc dato, potuerit is, si non Smyrna, qua in urbe, ut jam dixi, nunquam, ac proin nec proxime ab obitu tumultu nactus videtur, alio certe ex loco ab Eumenia diverso, quo primum fuisset terræ mandatus, ad Ephesiæ prope Smyrnam basilicæ cæmeterium postea fuisse translatus.

verosimilius
apparet, mar-
tyrium est
passus,

17 Itaque, quamvis quidem, omnibus mature jam expensis, improbabile non sit, S. Thraseam Eumeniæ subiisse martyrium, verosimilius tamen apparet, hoc illum non ibi, sed Smyrnæ fuisse coronatum. Porro prope hanc civitatem etiam tumultum proxime ab obitu fuerit adeptus, si modo recte notet verbis num. præced. huc transcriptis Pionius, hæcque eo, quam posteriori loco dedi, sensu sint intelligenda. Dico, si recte notet Pionius, quia id ipsum, quod iisdem etiam verbis de myrto, in Ephesino prope Smyrnam cæmeterio post S. Thraseæ ad id translationem exorta, docet Pionius, ad vi Februarii diem in novo Græcorum, cui Menæa consonant, per Arcudium edito Anthologio factum indicatur mox ab eo tempore, quo S. Bucolus, septuaginta circiter ante Traseam annis vita functus, terræ in eodem cæmeterio fuit mandatus. Verba e Græcis reddita Latina, quibus id in dicto Anthologio et Menæis fit, hæc sunt: Priusquam vero (S. Bucolus) migraret e vita, B. Polycarpum in eadem urbe (Smyrnensi scilicet) pastorem ac doctorem ratione pollentium ovium consecravimus, ac demum ipse ex humanis excessit. Tumulato autem (in Ephesiæ nimirum prope Smyrnam basilicæ cæmeterio) corpore, plantam

Octobris Tomus III.

(hanc Pionius myrtum vocat) oriri Deus fecit, quæ huc usque plurimis morbis curationem præbet. Ita laudati Fasti Græci: verum sive his, qui forte etiam de alio, quam de quo Pionius, facto agunt, sive, quod magis puto, Pionio quantum ad tempus, quo planta seu myrtus in Ephesiæ prope Smyrnam basilicæ cæmeterio prodigiose salutaris sit orta, assentiendum sit; hic equidem scriptor, si, quo dixi, modo intelligatur, Sanctum nostrum ibidem tumultum, recte indicare videtur. Cum enim, ut docui, verosimilius Smyrnæ passus sit martyrium, verosimilius etiam haud procul ab hac civitate fuerit sepultus, ex more videlicet antiquitus communiter usitato, quo defunctorum corpora, non in ipsis civitatibus, sed in cæmeteriis, prope has sitis, solent terræ mandari.

18 Nec tantum ex loco, quo Thraseas verosimilius subiit martyrium, discimus jam mox assignatum locum, quo verosimilius pariter sit sepultus; verum etiam an Eumeniæ episcopatum gesserit. Cum enim, ut supra docui, Græcis hisce verbis Θρασέας καὶ ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς ἀπὸ Εὐμενίας significari a Polycrate nequeat, Thraseam Eumeniæ gessisse episcopatum, quin eum etiam ibidem subiisse martyrium, iisdem simul significetur; Thraseas autem, ut pariter jam docui, non Eumeniæ, sed Smyrnæ, spectatis Polycratis aliis, quæ jam nunc recitatis (adi num. 6) proxime subduntur, Græcis verbis, verosimilius subierit martyrium, verosimilius etiam verbis illis, quæ his præmittuntur, quæque mox iterum huc sunt transcripta, a Polycrate non significatur, Eumeniæ Sanctum gessisse episcopatum, quamvis interim, uti forte secundum jam disputata martyrio fuit in hac civitate coronatus, ita etiam fortassis ibidem sacro illo munere fuerit perfunctus. Ceterum, cum nec ex antiquis monumentis scriptoribusque, a Polycrate distinctis, sat probari queat Eumeniæ, an alibi Sanctus noster fuerit episcopus seu episcopatum gesserit, Smyrnæque, ut docui, verosimilius vitam finierit martyrio, ejusque etiam corpus prope hanc urbem jaceat, fit hinc et ex omnibus jam dictis consequens, primo quidem, ut S. Thraseæ Annuntiationibus, e Romano Parvo seu Veteri, e Romano hodierno, itemque ex Adone et Usuardo supra adductis, tutius queat hæc substitui: Smyrnæ S. Thraseæ episcopi et martyris; deinde vero, ut quo loco Sanctus episcopatum gesserit, neutiquam possit pro certo edici.

AUCTORE
C. B.

aut etiam
gessit episco-
patum,

E

F

19 At vero, quamvis id ita sit, tempus equidem, quo circiter coronatus martyrio hunc deposuit, potest sat tuto definiri; quod proinde, cum de martyrii palæstra loquor, quo Thraseas fuerit episcopus, satis superque dictum jam sit, faciendum nunc est. Epistola, quam ad S. Victorem Papam dedit Polycrates, quamque jam pluries laudavi, communi fere eruditorum omnium consensu anno circiter 196 scripta statuitur, ut adeo S. Thraseas, utpote qui in illa, veluti vita functus, memoretur, martyrio ante hanc epocham fuerit coronatus. Verum quanto quidem id tempore citius evenit? Eusebius ex interpretatione Valesii lib. v Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 18 sub finem ita prodit memoriæ: Ceterum hic ipse Apollonius in eodem libro (contra Montanistas nimirum scripto) testatur, tunc, cum hæc scriberet, annum quadragimum fuisse, ex quo Montanus adulterinam illam prophetiam commentus fuerat. Addit præterea Zoticum illum, cujus a priore scriptore facta est mentio, cum jam Maximilla Pepuzis se

quem anno
circiter

AUCTORE
C. B.

prophetare simularet. supervenientem dæmonium, quo illa agitabatur, coarguere instituisse; verum ab aliis, qui idem cum illa sentiebant, esse cohibitum. Meminit etiam cujusdam Thræseæ, qui circa hæc tempora martyr fuit, seu potius, cum Græce habeatur *Και Θρασεα δε τινος των τοτε μαρτυρων μυηουσεναι*, meminit etiam cujusdam Thræseæ, qui tunc martyr fuit.

171 sub Marco Aurelio coronatus martyrio deposuit.

20 Thræseas ergo, uti ex his Eusebii de Apollonio verbis colligendum videtur, martyrio fuit affectus eo ipso tempore, quo Maximilla, e falsis Montani prophetissis una, fictas suas prophetias edere primum cepit; hoc autem insana illa mulier ipso statim impiæ Montanistarum seu Cataphrygum, quam verosimilius anno circiter 171 erupisse e latebris, tom. II Monument. Nota 1 in Montanistas pag. 666 recte docet Tillemontius, hæreseos exortæ initio fuit aggressa, ut adeo verosimilius etiam S. Thræseas eodem circiter anno 171 martyrii palmam fuerit adeptus. Hinc porro jam consequitur, ut hoc et annis circiter quinque supra viginti ante Polycratis ad Victorem epistolam, et sub Marco Aurelio imperatore, utpote ab anno

161 ad annum usque 180 imperii Romani habenas moderato, evenerit. Ceterum, ut tempore, quo Sanctus subierit martyrium, hunc in modum determinato, Syllogæ huic finem tandem imponam, notandum abdhuc est, sancto Thræseæ vituperio verti non posse Polycratis ad Victorem epistolam sæpissime laudatam, licet in hac accenseatur iis, qui Pascha Luna decima quarta celebrarunt; hoc enim ea, qua Sanctus floruit, facere ætate, nondum erat, ut postea in concilio Nicæno 1 fuit, ab Ecclesia fidelibus prohibitum; imo vero cum a Pylycrate clarissimos inter viros, vita in Asia tunc functos, secundo post Apostolum Joannem loco, proximeque post S. Polycarpum celeberrimum Smyrnensium episcopum et martyrem in eadem, ut jam dixi, epistola numeretur, maxime hæc in laudem ejus cedit; idem etiam dicendum est de epistola seu libro Apollonii, verbis ex Eusebio num. præced. huc transcriptis memorato; cum enim hic contra Montanistas seu Cataphrygas exaratus sit, mentio, quæ in eo de S. Thræsea fit, non aliam ob causam fieri videtur, quam quod hic contra illos hæreticos pro fide Orthodoxa decertavit.

B

E

DE S. PEREGRINA V. M.

ROMA LABACUM IN CARNIOLIA TRANSLATA,

SYLLOGE.

VEROSIMILIUS
ANTE ANNUM
CCCXII.
Ratio, ob
quam Sancta
detur:

Etsi Romani martyres, recentiori memoria e sacris cæmeteriis extracti, qui ad publicam venerationem varias in regiones identidem translati annuoque deinceps festo fuere honorati, ad sacram antiquitatem illustrandam, qui finis est in Opere nostro præcipue intentus, vel nihil prorsus, vel certe parum conducant, scrupulosiusque proinde perquirendi non sint, non omnes tamen universim, cum et ultro quodammodo sese offerrent, et translationis historiam, pluribus alias communem, spectabiliorem relatuque digniorem adjuncta efficerent, a Majoribus nostris fuerunt prætermissi. Nobis adeo, horum vestigiis, dum nil impedit, insistere assuetis, S. Peregrinam virginem et martyrem, e Romano Priscillæ cæmeterio extractam, Labacique dein, ducatus Carniolæ metropoli, in Augustinianorum Discalceatorum conventu, cui anno 1659 fuit donata, quinta Octobris die cultam, hodie præterire visum non est, cum e duo augustissimi piissimique principes, Leopoldus I imperator hujusque avunculus, Leopoldus Wilhelmus Austriæ archidux, solemnem, qua sancta illa Virgo, seu potius sacra ejus lipsana anno 1660 in ædem præmemorati Labacensis conventus S. Josepho sacram fuere illata, supplicationem præsentia sua illustriorem memoratuque digniorem effecerint, et brevem ejusdem descriptionem Joannes Ludovicus Schönleben SS. Theologiæ doctor et Carniolæ Inferioris archidiaconus, vir orbi litterario edita in lucem lucubratione non una satis notus, ad decessores nostros anno 1677 ultro submiserit una cum duorum, quorum alterum Roma Labacum allatum, alterum in hac ipsa civitate fuit confectum, instrumentorum publicorum, ad S. Peregrinam spectantium, apographis, in unicum, quod ipsemet, utpote Apostolica etiam

auctoritate protonotarius, confecit, instrumentum itidem publicum congestis.

2 Docent hæc nos primo quidem, qui sacrae Peregrinæ exuviæ, e Romano Priscillæ cæmeterio, via Salaria sito, summi Pontificis Alexandri VII jussu ab illustrissimo et reverendissimo domino Marco Antonio abbate Oddo, Eminentiissimi et reverendissimi domini Cardinalis in alma Urbe vicarii vices gerente, extractæ, in Labacensem tandem Discalceatorum S. Augustini eremitarum domum fuerint transcriptæ; deinde vero, qui easdem Labacum jam allatas, rite approbarit, publicæque fidelium venerationi exponi, supplicante, qui tunc præfato Labacensi conventui præerat, R. P. Simpliciano ab Assumptione, permiserit celsissimus ac reverendissimus dominus Otto Fridericus, Labacensis episcopus. Juerit ambo, tum quod pleraque jam dicta probent, tum quod infra futura adhuc sint usui, huc transcripsisse una cum præfata, quam Schönlebenus suppeditavit, descriptione. Ut res eo, quo sunt gestæ, ordine tradantur, ab apographis, seu potius a dicto, cui hæc inclusit Schönlebenus, instrumento exordior. Tale hujus est initium: In nomine Domini, amen. Noverint universi et singuli, præsentibus litteras sive hoc publicum instrumentum et transsumptum inspecturi, lecturi vel audituri, quod ego Joannes Ludovicus Schönleben SS. Theol. doctor, auctoritate Apostolica protonotarius etc. subinserta duo publica instrumenta, mihi per adm R. P. Josephum a S. Oswaldo Ord. Eremitarum S. Augustini Discalceatorum conventus Labacensis in ducatu Carniolæ subpriorem et concionatorem producta et exhibita, in Originali viderim, manu tenuerim, legerim et perpenderim diligenter. Et quia dicta instrumenta utraque sana, integra, omni prorsus vitio et suspitione carentia inveni, idcirco

AUCTORE
C. B.

A ideo illa copialiter describi curavi et in hanc publicam transsumpti formam redegi.

R. P. Joannes
Gregorius a
Jesu Maria,
Augustinia-
nus Excalce-
atus,

3 *Hæc ubi præfatus est Carniolæ Inferioris archidiaconus plus semel jam laudatus, mox e binis memoratis apographis primum subjungitur; tenor autem hujus, ut ait idem archidiaconus et protonotarius, hic est :* In Dei nomine. Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, et sit notum, quod anno a nativitate ejusdem Domini Nostri Jesu Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, Indictione duodecima, die vero vigesima septima Maii, Pontificatus autem SSmi in Christo P̄ris, et D. N. D. Alexandri divina providentia Papæ septimi, anno ejus quinto, ad̄m Rd̄s P̄r. F̄r. Joannes Gregorius a Jesu Maria, procurator generalis RR. PP. Discalceatorum S. Augustini Congregationis Italiæ, mihi cognitus, asserens et affirmans mediante tacto pectore more solito, penes se semper retinuisse, et adhuc retinere sacras reliquias seu ossa corporis S. Peregrinæ virginis et martyris, sibi vigore instrumenti rogati per Acta Cæsii notarii Eminentissimi et Rd̄mi Dñi almæ Urbis vicarii sub xvi Aprilis præteriti donata ab illmo et ad̄m Rdō Dño Carolo Barbetta presbytero Senagalliensi, et per ipsum Rd̄m Dñum Carolum dono recepta ab illmo et Rmo Dño Oddo etc. ejusdem eminentissimi Dñi almæ Urbis vicarii vices gerente, mediantibus litteris patentibus a donatione sua illma die xxv Februarii MDCLVI subscriptis, ejusque sigillo munitis, ac originaliter insertis in præfato instrumento donationis per acta Cæsii præfati rogati.

B

sibi a R. domi-
no Carolo
Barbetta

4 Quod quidem instrumentum cum insertione prædicta in publica forma præ manibus habens dictus R. P. Joannes Gregorius mihi notario ad alligandum in præfati instrumento tradidit et consignavit, prout in folio tenoris sequentis, videlicet : In nomine Dñi. Amen. Præsenti publico instrumento cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno a Nativitate Dñi nri Jesu Christi millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono, Indictione xii, die vero xvi mensis Aprilis, Pontificatus autem SSmi in Christo P̄ris, et Dñi Nri Dñi Alexandri divina favente clementia Papæ septimi, anno ejus quinto in mea notarii publici ac testium infra scriptorum præsentia præsens et præsentialiter constitutus illmus et ad̄m Rd̄s Dñus Carolus Barbetta presbyter Senagalliensis mihi cognitus asserens, et mediante tacto pectore more solito affirmans, penes se semper retinuisse, et retinere sacras reliquias, seu ossa S. Peregrinæ virginis et martyris, sibi ab illmo, et Rdō Dño Oddo, Eminentissimi Dñi almæ Urbis Cardinalis vicarii vices gerente una cum ossibus corporis S. Barbaræ donata mediantibus litteris patentibus a Dñaone sua illma die xxv Februarii MDCLVI subscriptis, ejusque sigillo munitis, quas præ manibus originaliter tenens mihi notario tradidit præfati instrumento inserendas tenoris prout infra.

C

presbytero Sc-
nagalliensi,

5 Utens igitur, ac uti velle declarans facultate, ab eodem illmo dño vices gerente sibi concessa, de dictis sacris reliquiis aliis donandi ad majorem Dei omnipotentis et suorum Sanctorum gloriam et honorem specialem etc. donavit et largitus fuit dicto ad̄m Rdō P̄ri F̄ri Joanni Gregorio a Jesu Maria procuratori generali Fr̄um Discalceatorum S. Augustini Congregationis Italiæ, tum absentem, Rdō P̄ri F̄ri Mauritio a S. Firmo ejusdem Congregationis sacerdoti professo pro eo præfati et recipienti prædictas sacras reli-

quias, seu ossa corporis S. Peregrinæ V. et M. reconditas et collocatas in quadam capsula lignea alba quadrata cum bombice intus, ac nominis dictæ S. Virginis inscriptione, longitudinis duorum palmorum circiter, altitudinis novem digitorum circiter et latitudinis decem digitorum circiter, vitta serica rubea ad instar crucis alligata, et sigillo prædicti Eminentissimi vicarii cera rubra Hyspanica impresso munita; quam quidem capsulam sic sigillatam, et cum dictis sacris reliquiis S. Peregrinæ in ea reconditis idem Rd̄s P̄r F̄r Mauritius nomine supra dicti ad̄m Rd̄i P̄ris F̄ris Joannis Gregorii procuratoris generalis ea majori, qua potuit, reverentia et devotione ad seipsum recepit, et gratias infinitas Deo egit, animo illas illico asportandi dicto Rdō P̄ri procuratori generali, et ad affectum, ut ipse P̄r procurator gr̄lis possit et valeat dictas sacras reliquias penes ipsum retinere, aliis personis donare, extra Urbem ad quamcunque mundi partem trāsmittere seu transmitti facere, ac eas in quacunque ecclesia, sacello vel loco pio publicæ veneratione X̄ri fidelium exponere, vel exponi curare omni meliori modo et forma etc. Super quibus omnibus et singulis præmissis petitionem fecit a me notario publico infra scripto, ut unum vel plura, publicum seu publica, conficerem atque traderem instrumentum vel instrumenta, prout opus fuerit, et requisitus ero. Actum Romæ in domo inhabitata a dño Martha Faccalumi, signatum ad campum Floræ, præsentibus itidem dño Jacobo Casinario de Leonissa Spoletanæ diocesis, et dño Felice de Felicibus Lucense, testibus ad omnia superius expressa vocatis, habitis et rogatis. Marcus episcopus Hierapolitanus vices gerens.

6 Tenor supra dictarum litterarum patenti-um talis est : Marcus Antonius abbas Oddus, utriusque signaturæ referendarius majoris præsidentiae abbreviatorum, et in alma Urbe Eminentissimi et Rd̄mi dñi Cardinalis SSmi D. N. D. Alexandri Papæ septimi vicarii vices gerens, universis et singulis præsentibus fidem facimus et attestamus, quod nos ad majorem omnipotentis Dei, et Sanctorum suorum gloriam et honorem tradidimus et consignavimus ad̄m Rdō dño Carolo Barbetta Senagalliensi reliquias, seu ossa corporum Sctarum Peregrinæ et Barbaræ virg. et martyrum, e cœmiterio Priscillæ via Salaria de mandato Sanctissimi extractas, eidemque dño Carolo, ut prædictas reliquias apud se retinere, aliis donare extra Urbem mittere, et in quacunque ecclesia, capella seu oratorio, et publicæ fidelium venerationi exponere, et collocare possit et valeat, præsentem facultatem in Dño concedimus et impartimur. In quorum fidem etc. Datum Romæ ex ædibus nris die xxv Februarii MDCLVI.

qui ea a Car-
dinalis in
Urbe vicarii
vices gerente
acceperat,

Marcus Antonius Oddus vices gerens.

Loco ✠ sigilli.

Petrus Capillacius secretarius.

Et quia dñus Sebastianus Cesius caus. Cur. Eminentissimi et Rd̄mi dñi Cardinalis vicarii notarius de præmissis rogatus fuit, ideo ego Ovidius de Austrilles Sabinus et civis Romanus, pub. Dei gratia et Apostolica autoritate notarius officii dñi Sebastiani Cesii administrator præsens instrumentum subscripsi.

Loco ✠ sigilli.

Nos Martius miseratione divina episcopus Albanensis S. R. E. presbyter Cardinalis, Ginettus nuncupatus, SSmi D. N. Papæ et almæ Urbis vica-

E

F

AUCTORE
C. B

vicarius generalis, Romanæque curiæ ejusque districtus judiciarius, universis notum facimus et attestamur, supra dictos ddñs Sebastianum Cesium de præmissis rogatum, et Ovidium de Austrilles, qui pro eo præsens instrumentum subscripsit et publicavit, fuisse et esse tales, quales sese faciunt, scripturisque eorum publicis et simplicibus in judicio et extra semper adhibitam fuisse, et de præsentī plenam adhiberi fidem omnibus indubiam testamur. In quorum fidem etc. Datum Romæ ex ædibus nris hac die xviii Aprilis MDCLVI. Pro dño Lanno Pino notario Jacobus Taxus subscripsit.

Loco ✕ sigilli.

dono data,
in Labacen-
sem Ordinis
sui

7 Utens igitur et uti velle declarans facultate præfato R. dño Carolo Barbeta concessa per ejusdem illmum et revdum dñm Oddum etc. ac sibi per ipsum dñm Carolum impertita, de dictis reliquiis aliis donandi ad majorem Dei omnipotentis, et suarum Sanctarum gloriam et honorem, prout in præinserto instrumento expresse legitur, specialiter præ omnibus donavit et largitus fuit venerabili conventui S. Josephi Labaci Ordinis Discalceatorum S. Augustini absentī, Rdō Pñi Fñi Mauritio a S. Firmo ejusdem Ordinis Discalceatorum pro eo præsentī, et recipienti præfatas sacras reliquias seu ossa corporis S. Peregrinæ virginis et martyris, reconditas et collocatas in quadam capsula lignea, alba, quadrata, cum bombice intus, ac nominis dictæ S. Virginis inscriptione, longitudinis duorum palmorum circiter, et latitudinis decem digitorum, vitta serica rubea alligata, et sigillo prædicti Eminentissimi vicarii cera rubea Hispanica impresso munita; quam quidem capsulam sic sigillatam et cum dictis sacris reliquiis S. Peregrinæ, in eadem reconditis, idem R. Pñ Fñ Mauritius nomine dicti venerabilis conventus, ejusque RR. PP^{rum} ea majori, qua potuit, reverentia ad seipsum recepit et gratias infinitas Deo egit, animo illas illico asportandi ad præfatum venerabilem conventum S. Josephi Labaci, illiusque RR. PP^{res} ad effectum, ut dicti RR. PP^{res} in eorum ecclesia, et qualibet illius capella seu altari publice venerationi Xri fidelium exponere possint et valeant omni etc.

conventum
transcribit.

8 Super quibus omnibus et singulis præmissis petitionem fecit a me notario publico infra scripto, ut unum vel plura, publicum seu publica, conficerem atque traderem instrumentum vel instrumenta, et alia quæcunque, si opus fuerit et requisitus ero. Actum Romæ in officii mei regione Pontis, præsentibus dño Gregorio Cellio, filio Petri Reatino, et dño Jacobo Cablicano, filio qñdm Augustini de Saxo Ferrato Novarinæ diocesis, testibus ad omnia prædicta et singula vocatis, habitis specialiterque ragatis. Pro dño Dominico Petrucciolo curiæ causarum cameræ Aplicæ notario de præmissis rogato ego Thomas Palutius ejusdem curiæ notarius præsens instrumentum subscripsi et publicavi. Nos Oduardus Vecchiarellius protonotarius Aplicus utriusque signaturæ SSmi dñi N. D. Papæ referendarius, nec non causarum curiæ cameræ Aplicæ generalis auditor, Romanæque curiæ judiciarius, universis fidem facimus et attestamur, supra dictos ddñs Thomam Palutium de supradicto instrumento, qui pro dño Dñico Petrucciolo subscripsit et publicavit, rogatos fuisse et esse tales, quales sese faciunt, notarios publicos et legales authenticos, suisque tam publicis quam privatis scripturis in judicio et extra semper adhibitam

fuisse, et de præsentī indubiam fidem adhiberi. D In quorum fidem etc. Datum Romæ ex ædibus nris hac die xxvii Maii MDCLIX.

Bernardus notarius.

Loco ✕ Sigilli.

9 Ita hætenus ex recensione Schönlebeni, quod Roma una cum S. Peregrinæ reliquiis Labacum ex dictis fuit allatum, primum instrumentum seu potius hujus apographum; posterius vero, Labaci confectum, his verbis concipitur: Otto Fridericus ex comitibus a Buchhaim episcopus Labacensis et princeps, S. Cæs. Mñs arcanus consiliarius, SSmi D. N. divina providentia Alexandri septimi prælatus domesticus et Pontificii throni assistens, cathedralium ecclesiarum Salisburgensis, Magdeburgensis et Passaviensis canonicus, universis et singulis hanc firmam publicam attestationem, seu sacrarum S. Peregrinæ virginis et M. reliquiarum autoritate ordinaria factam recognitionem visuris, lectoris aut legi auditoris salutem in Dño, et præsentibus fidem indubiam adhibere. Notum sit et cunctis pateat evidenter, quod adm R. Pñ Fñ Simplicianus ab Assumptione, conventus Labacensis divi Josephi Ordinis Discalceatorum S. Augustini pro tempore Prior, Roma noviter acquisitas reliquias beatæ Peregrinæ virginis et M. autoritati nre episcopali et ordinariæ recognoscendas obtulerit, et pro publica de eisdem attestatione, et facultate ad easdem venerationi exponendas humillime supplicarit.

hæcque dein-
de Labacum
allata

10 Cum igitur justum sit, veritati testimonium perhibere, et S. Trid. Concilium ses. xxv de veneratione et reliquiis Sanctorum singularrissime caveat et inhibeat, ne Sanctorum ullæ reliquiæ recipiantur, nisi recognoscente et approbante episcopo, ideo die vi Novembris anni MDCLIX, assumpto nobiscum vicario nro geñali Philippo Terpin etc., adm Rdō Pñe Fñe Gabriele de Cattanea Ordinis Conventualium S. Francisci SS. Theologiæ magistro etc., et aliis, personaliter dictum S. Josephi monasterium ingressi inquisivimus primo de authenticis litteris harum reliquiarum, unde videlicet, et ejus licentia desumptæ, a quo primitus impetratæ, et a quo huic Labacensi conventui sint donatæ; super quibus quæsitis attestamur, nobis exhibitas esse litteras authenticas, quarum datum Romæ xxvii Maii anno MDCLIX, a notario publico Thoma Pauluccia, curiæ causarum cameræ Apostolicæ notario subscriptas, et signo notariatus subsignatas; cui uti notario publico in judicio et extra fidem haberi et habendam esse, Oduardus Vecchiarellus protonotarius Apostolicus, utriusque signaturæ dñi nri Papæ referendarius, et causarum curiæ cameræ Apostolicæ generalis auditor sua syngrapha, et magni sigilli appensione sub eodem dato attestatur.

rite a Laba-
censi episcopo

11 Secundo attestamur ex iisdem authenticis litteris, præfatas sacras reliquias ex mandato SSmi Dñi nri Papæ de cœmiterio Priscillæ via Salaria ab illmo et rdmo dño Marco Antonio abbate Oddo, in alma Urbe Eminentissimi et rdmi dñi dñi Cardinalis vicarii vices gerente extractas esse, et xxv Februarii anno MDCLVI rdō dño Carolo Barbeta, dein ab hoc rdō patri Fñi Joanni Gregorio a Jesu Maria, procuratori generali Frūm Discalceatorum S. Augustini, et per eundem venerabili conventui S. Josephi Labaci, ejusdem Ordinis Discalceatorum S. Augustini, traditas esse et consignatas in eadem, uti primitus datæ fuerant, capsula, clausura, ligatura et signatura eisdem. Tertio inquisivimus de ipsa

recognoscuntur,

A ipsa cistula, et contentis in ea sacris reliquiis, et reperimus eas in digniori ipsius monasterii cella, super mensa tapete strata, reverenter depositas, in capsula lignea alba, quadrata, cum nominis dictæ S. Virginis et M. inscriptione, longitudinis duorum circiter palmorum, altitudinis novem digitorum circiter, et latitudinis decem digitorum, vitta sericea ad instar crucis ligata, et sigillo præfati Eminentissimi dñi D. Cardinalis in alma Urbe vicarii cera rubea Hispanica impresso et integro, absque falsificationis ejus indicio aut suspicione fracturæ vel aperturæ ullius optime communis. Cistulam itaque sic deforis perlustratam reverenter aperuimus, et sacra ossa cum bombice supra et infra, et a lateribus involuta reperimus, omnia et singula, prout in litteris authenticis accuratissime describuntur.

approbantur,
publicæ vene-
rationi per-
mittuntur,

B 12 Omnibus igitur et singulis cujuscumque status et conditionis Christi fidelibus tam firis diœcesanis quam exteris quibuscunque hoc publico testimonio fidem facimus, quod ex diligenti facta recognitione præfatas sacras reliquias illas ipsa esse invenerimus, quas de cæmiterio Priscillæ extraxit de mandato SSmi Eminentissimus dñus D. in alma Urbe Cardinalis vicarius etc. Ideo fira episcopali ordinaria autoritate easdem S. Peregrinæ virginis et martyris reliquias esse approbamus, et in quacunque ecclesia, capella vel oratorio publice fidelium venerationi exponi posse decernimus, et declaramus, et per præsentantes firas litteras publicam concedimus facultatem. Interim autem easdem clausimus in cistulam, et vitta eadem ligavimus, et pro interim usque dum capella propria, in quam publice venerationi exponantur, fabricæ suæ complementum accipiat, sigillo firo obsignavimus, et ibidem commendavimus observandas. Actum Labaci in dicto S. Josephi monasterio, præsentibus, ut supra, vicario nostro generali etc., Rdō Pře Fře magistro Gabriele de Cattanea, Joanne Bapia Janonio Pistoriensi, firo præfecto palatii, et hujus conventus Fratibus, rdō Pře Fře Simpliciano ab Assumptione Priore, Pře Fře Christoforo a S. Michaelē, Pře Fře Francisco Wenceslao a S. Maria, Pře Fře a S. Wenceslao, Pře Fře Alberto a SSma Trinitate, testibus ad omnia superius expressa vocatis, habitis et rogatis. In quorum omnium fidem hās manus nostræ subscriptione et episcopalis firi sigilli appensione fecimus communiri. Die vi Novembris anno MDCLIX.

Otto Fridericus episcopus Labacensis.

Locus ✕ sigilli.

inque Augu-
stinianorum
Excalceato-
rum, ipsomet
imperatore,

43 Sic habet secundi, quod num. 4 memoravi, instrumenti apographum, cui integre transcripto Schönlebens supra laudatus subjungit: Ego itaque supra memoratus protonotarius Aplicus Joan. Ludovicus Schönleben fidem facio et attestor, præinserta gemina instrumenta publica, a me revisa, relecta, et cum originalibus ipsorum collationata, in omnibus ac singulis de verbo ad verbum integre sibi correspondere ac concordare. In quorum omnium fidem authenticam hanc copiam appresso meo sigillo firmavi. Labaci die xxii Octob. anni MDCLXXVII.

J. L. Schönleben.

Locus ✕ sigilli.

Clausulæ huic, qua cum autographis se contulisse apographa, hæcque cum illis concordare, testatur Carniolæ Inferioris archidiaconus, subditur etiam testimonium, quo, hunc esse, qualem sese in illa nominat, pronotarium Apostolicum, fidemque

in judicio et extra indubiam mereri, testatum facit Joannes Marcus Rossetti, canonicus et parochus Labacensis; verum, cum integrum, quod duonum. 4 memorata apographa complectitur, Schönlebenianum instrumentum huc transcripsisse, ad finem hic intentum sufficiat, testimonium illud præteriens, ad descriptionem supra laudatam progredior, qua, qui sacra S. Peregrinæ lipsana in Labacensem Augustinianorum Discalceatorum ecclesiam fuerint illata, a Schönlebens hunc in modum narratur: Dum sac. Cæs. majestas Leopoldus augustus hæreditarias suas provincias, quas Interiorem Austriam nuncupamus, homagium a Vasallis suis recepturus, anno MDCLX invisit, et per eas, veluti peregrinus, Peregrinam virginem et M. Romanam Labaci obviam habuit, urbe ducatus Carniolæ metropoli.

44 Lustrata jam erat Styria inter applausus et triumphales arcus erectos a fidelissimis statibus: peragrata similiter Carinthia, cum die vii Septembris sub vesperam ingenti totius pene Carniolæ accursu et gaudio, in splendidissima comitiva omnium ordinum Labacensem urbem ingressus est cæsar, et persolutis primo ad divorum pulvinaria gratiis laudatorio hymno in æde cathedrali D. Nicolao episcopo sacra, ad palatium episcopale divertit. Pauculis post diebus, dum homagii præstandi solemnitas apparatur, sacra lipsana S. Peregrinæ V. et M. RR. PP. Excalceatis Augustinianis Roma allata sunt; quæ ut solenniori, qua fieri posset, pompa in sacra æde S. Josephi, cui memorati Patres deserviunt, collocarentur, placuit differre tantisper triumphum S. Virginis, donec sua Majestas post receptum Carniolæ homagium, redux Goritia et Tergesto, quo similiter institutum erat iter, appelleret. Labebatur in vesperam dies S. Francisco Seraphico sacra quarta Octobris, quando fessus ex difficili per Alpes Julias itinere cæsar Nauporto Labacum defluxit, et denuo palatium episcopale repetiit. Interea Labacenses per omnes totius urbis fenestras accensis luminibus suam de felici principis sui reditu lætitiā contestati, in diem sequentem, quæ erat v Octobris, solennem adornabant supplicationem.

qui tunc Labacum adven-
nerat,

45 Deposita erant in medio cathedralis ecclesiæ sacra D. Peregrinæ lipsana arcæ insignis operis crystallino vitro pellucidæ inclusa, et feretro pretiose ornato imposita. Mane summo, peractis de more divinis Officiis a clero dictæ cathedralis, et congregato etiam extraneo clero, pleno campanarum pulsu advocata tota pene concurrat civitas, ætas omnis et ordo. Nec pietati tam raræ deesse voluit augustus, tametsi lassus, nec serenissimus archidux Leopoldus, qui una aderat, tametsi ægrotans. Præivere, ut in supplicationibus solent, tribus artificum cum suis labaris et vexillis longo ordine; tum archiconfraternitas Corporis Christi, constans e primariis fere civitatis et mercatoribus sub suis etiam signis. His succedere religiosæ familiæ, patres primum ipsi Discalceati, quorum solennitas agebatur, Patres Cappuccini, Franciscani Observantes, Augustiniani Calceati, gestantes manibus ardentes cereos. Proxime hos subsequantur magno numero nobiles juvenes, qui laureis coronati sertis et candidis funalibus instructi sacre Virginis feretrum undique ambiebant. Ad hæc non minore numero adolescentuli, angelico habitu vestiti, flores per viam spargebant. Feretrum octoni sacerdotes, dalmaticis pretiosis ornati, supra humeros eminulum et toti populo

solennem,
qua id fit,

F

AUCTORE
G. B.

spectabile deferebant. Modico ab iis intervallo sejuncti longissimo ordine processerunt clerici linteati et sacerdotes, tum deinde consueto in habitu canonici cathedralis ecclesiæ, ac demum in absentia ordinarii episcopi suffraganeus episcopus Petinensis, idemque Labacensis præpositus, D. Franciscus Maximilianus Vaccanus de S. Pass. Sufficere videri poterat hæc pompa ad pietatem excitandam in populo, qui agmen procedentium ab utroque latere confertissimus stipabat, ut multorum et natarent piis in lachrymis oculi, et genua in terram subsiderent.

ponpam co-
mitante, ec-
clesiam infe-
runtur.

46 Auxit vero omnium tam pietatem quam lætitiā augustissimus cæsar cum serenissimo patruo archiduce Leopoldo Wilhelmo, qui supplicationi interesse, et longam satis viam extra urbem e cathedrali ad S. Josephum pedibus relegere, et non absque magna lassitudine comitari voluerunt. Exemplo principum animata universa aula, quæ tunc aderat, tres principes, Lobcovitius, Averspergius et Gonzaga, geminarum aularum præfecti Portia et Schwartzenbergius; cum his inclyti ducatus Carniolæ proceres, alique etiam advenæ comites et barones ingens post se promiscui vulgi traxerunt agmen, ut ad ecclesiam, in qua collocandum erat sacrum pignus, vix centesima pars accessum habere potuerit. Cantata ibi a suffraganeo episcopo solennis Missa, personantibus tubis et tympanis ac symphonicis, cui sac. cæs. Maj. una cum serenissimo Leopoldo archiduce ad finem usque devotissime interfuit. Delatum postea est sacrum pignus ad sacristiam, donec oratorium Congregationis mortuorum ecclesiæ contiguum liberalissimo sumptu sac. cæs. Majestatis, et in eo peculiare sacellum pro asservando corpore S. Peregrinæ pari liberalitatis munere serenissimi Leopoldi extrueretur. Quod quidem paucis post annis absolutum, nunc, dum ista scribimus, proposita in altari sacra lipsana exhibet, venerationi fidelium patens, et suspensis anathematis indies capit incrementum.

Error in tem-
pore, quo La-
bacum no-
tantur pri-
mum delata.

17 Hactenus sacræ Theologiæ doctor et Carniolæ Inferioris archidiaconus sæpissime jam laudatus, narrationi huic quamdam adhuc de Sancta, sacris ejus lipsanis, inductoque Labaci apud Discalceatos S. Augustini alumnos cultu ecclesiastico notitiam mox adjungens; verum, antequam de hac agam, paulo hic sistendum est. Idem iam archidiaconus verbis num. 13 et 14 recitatis docet, sacra S. Peregrinæ lipsana paucis diebus, postquam Leopoldus imperator, anno 1660 interiorem lustrans Austriam, septima Septembris die Labacum esset ingressus, Excalceatis civitatis hujus Augustinianis Roma fuisse allata, ut hoc, si modo viri illius eruditi testimonio standum sit, ante annum 1660, ad Septembrem usque provectum, haud evenerit. Verum sacras Sanctæ nostræ exuvias jam ab anno 1659 ad Labacense Excalceatorum Augustinianorum monasterium fuisse delatas, ex publico, num. 9 et tribus seqq. huc transcripto, instrumento, utpote quo illas jam tum in hoc ipso monasterio rite recognitas approbarit Labacensis episcopus, apertissime liquet. Errorem adeo quantum ad tempus, quo S. Peregrina fuerit Roma Labacum translata, in proxime hic recitata, quam contexit atque ad Majores nostros Schönlebens misit, descriptione indubie commisit; quod sane non possum non mirari, cum præ manibus habuerit non modo instrumentum illud, verum etiam, quam cum Majoribus nostris communicavit, Notitiam, a P. Simpliciano supra laudato instru-

menti Romani num. 3 et quinque seqq. recitati D autographo a tergo inscriptam, in qua hic sese S. Peregrinæ virginis et martyris, plumbatis, ut ait, ad mortem cæsæ, corpus Roma acquisivisse, Labacumque allatum in Excalceatorum civitatis hujus Augustinianorum conventu, cui præerat, anno 1659, die 13 Augusti deposuisse, testatur.

18 Venio nunc ad eam, quam mox dixi, notitiam. His verbis concipitur: Est corpus (S. Peregrinæ nimirum) fere integrum cum ampulla vitrea, in qua sanguis sanctæ Virginis, extractum, Alexandro VII Pontifice, e cœmeterio Priscillæ via Salaria una cum nomine S. Peregrinæ V. M., quæ ferreis catenis pro fide Christi verberata spiritum inter tormenta Deo reddidit: sed, quo imperatore aut præside passa sit, hactenus ignoratur. Translationis dies v Octobris quotannis deinceps duplici primæ classis Officio peragitur a Patribus Discalceatis. Paucis sane sat multa, paulo accuratius expendenda, hic tradit Schönlebens, ac primo quidem ampullam vitream, in qua sit S. Peregrinæ sanguis, corpori ejus, apud Augustinianos Excalceatos Labaci asservato, esse adjunctam. Verum unde illa sanguine impleta ampulla? Fueritne forsitan apud sacrum Sanctæ corpus in eodem, e quo hoc fuit extractum, sarcophago seu tumulo reperta huicve præfixa?

Sibi in tumu-
lo ampullam
vitream,

19 Reverendus admodum pater Simplicianus iterum mox laudatus præter Notitiam, instrumenti Romani autographo a tergo ex dictis inscriptam, aliam insuper, quam cum Majoribus nostris pariter communicavit Schönlebens, in instrumenti, Labaci confecti hucque num. 9 et tribus seqq. jam recitati, autographo a tergo signatam, reliquit; in hac autem, qua sacrum Sanctæ corpus, statuæ lignæ inclusum, Labaci fuisse ætate sua asservatum, insuper docet, ita commemorat: Venerandum caput (S. Peregrinæ scilicet) totum plumbatis contusum, sub capite formatæ ex ligno imaginis una cum aliis reliquiis adest; in reliquis membris statuæ lignæ alia ossa ac in duobus sigillatis ex viridi serico sacculis etiam de corpore ejusdem Sanctæ recondita; sic et terra una cum sanguine Sanctæ in charta sigillata, quæ in poculo vitreo reperta, quod poculum sanguine rubet, prope caput asservatur: quibus verbis sane, utut parum concinnis, sat aperte indicat, ampullam vitream, sanguine impletam, aut certe tinctam, prope sacrum Sanctæ corpus in eodem, e quo hoc fuit extractum, sarcophago seu tumulo fuisse repertam. Et vero cum hujusmodi ampullam, aliunde quam e Sanctæ tumulo extractam, sacris ejus reliquiis, Labacum transferendis, Romæ fuisse adjectam, credibile non sit, hasque inter illam, quam memorat ampullam, plus semel jam laudatus, qui easdem reliquias attentissime examinavit, P. Simplicianus ab Assumptione haud dubie invenerit, ei utique hic assentiendum apparet, etsi interim ampullæ seu poculi vitrei, sanguine tincti, quod in Sanctæ tumulo fuerit repertum, nulla omnino vel in binis instrumentis supra huc transcriptis, vel in testimonialibus alteri horum num. 6 insertis Eminentissimi Cardinalis in Urbe vicarii vices gerentis litteris mentio occurrat.

sanguine tin-
ctam seu im-
pletam,

20 Hinc porro jam consequitur, ut, cum ampullæ seu vascula vitrea sanguine impleta aut saltem tincta, quæ corporibus reperiuntur in cœmeteriis adjuncta, pro certissimis martyrii indicibus apud omnes modo habeantur, de Sanctæ nostræ martyrio ambigendum, minime videatur. Dispicimus modo, quid de ejusdem nomine, quod una cum sacro corpore e Romano Priscillæ cœmeterio

inscriptio-
nemque, in
qua titulus
Virginis, ha-
buere adjun-
ctam.

A terio fuisse extractum, Schönlebeniana docet num. 18 data notitia, sit censendum. Cistulæ quidem, in qua sacrum corpus Romæ Labacum fuit delatum, S. Peregrinæ nomen fuisse adjectum, in binis instrumentis supra huc transcriptis aperte innuitur; ast fuisse hoc una cum illo e Priscillæ cæmeterio extractum, in iisdem instrumentis non innuitur: attamen cum Peregrina tum in his, tum in testimonialibus Eminentissimi Cardinalis in Urbe vicarii vices gerentis litteris, Virgo constanter nuncupetur, illam equidem hunc titulum vel in epitaphio vel in inscriptione quapiam, quæ una cum sacro corpore e Priscillæ cæmeterio fuerit extracta, prætulisse, in animum induco. Ut enim Sancta ex ampulla, vitrea, sanguine impleta aut saltem tincta, pro martyre merito haberi, simulque vel ex solis ossibus inspectis, virne esset, an mulier, dignosci potuerit, virginem tamen seu innuptam potius fuisse, quam nuptam, absque inscriptionis subsidio nequirit resciri.

Martyrii, quo Sancta coronata fuerit

21 Verum an in hac prætulit etiam Peregrinæ nomen pro certo asseverare non ausim. Etenim duplicis generis Sancti, quorum alii absque ullo nomine aut inscriptione, alii cum alterutro vel etiam cum utroque reperiuntur, ex antiquis Romæ cæmeteriis eruuntur, nominaque horum prioribus, qui idcirco Sancti baptizati appellantur, a Cardinale vicario vel ab episcopo, sacrarii Pontificii præfecto, solent imponi: hinc autem jam fit, ut dubium omnino maneat, an Martyr nostra, utpote e primo forsitan Sanctorum genere hic recensito, in eadem, in qua virgo fuerit vocata, inscriptione, aut alio etiam epitaphio Peregrinæ nomen prætulit, ac proin an hoc e cæmeterio Priscillæ una cum Sanctæ corpore fuisse extractum recte notetur in Schönlebeniana notitia. Nec certius apparet, quod in hac etiam deinde traditur, inter tormenta, exspirasse Sanctam, catenis ferreis verberatam: unde enim vel Schönlebens, vel etiam P. Simplicianus, qui pro catenis ferreis plumbatas in altera e supra memoratis notis ponit, sævum illud didicit, quod Sancta subierit, martyrii genus? An fuit id forte in inscriptione jam mox dicta notatum, aut an fuerint forsitan vel catenæ ferreæ, vel plumbatæ, vel ambo etiam hæc martyrii instrumenta simul in Sanctæ sarcophago seu tumulo reperta? Verum neutrum vel a P. Simpliciano aut a Schönlebens assentitur, vel aliunde potest probari. Nolim quidem, quod num. 19 ait Simplicianus, inficiari, venerandum sanctæ Virginis caput totum esse contusum; verum unde hoc plumbatis, quod ibidem pariter affirmat, factum rescivit? Nequiritne aliis instrumentis Sanctæ caput contundi?

22 Adhæc novi quidem etiam, Sanctæ per plumbatas martyrium non soli fuisse P. Simpliciano creditum: etenim penes nos exstat, quem una cum documentis supra adductis sæpissime jam laudatus Schönlebens Majoribus nostris misit, parvus libellus, Pragæ sub hoc titulo, Solennitas translationis sacrorum lipsanorum D. V. et M. Peregrinæ jussu SS^{mi} D. N. D. Papæ Alexandri VII et cæmeterio Priscillæ extractorum Labaci metropoli Carniolæ publica cleri populique supplicatione ad ecclesiam divi Josephi RR. PP. Excalceatorum S. Augustini

die.... mensis.... anno MDCLX celebrata, et Pragæ tripoli et metropoli Bohemiæ a P. F. A. a S. J. B. A. E. stylo metrico et anagrammatico adumbrata, anno 1660 typis excusus; hoc autem Opusculum, in quo præterea, utpote fere vagas dumtaxat in Peregrinæ nomen, formataque ex hoc anagrammata, allusiones, carminibus perparum limatis innexas, complexo, nihil omnino notatu dignum occurrit, plumbatis Sanctam fuisse occisam, sot aperte indicat tum ipsa hujus, quam in fronte præfert, imagine, sinistra plumbatas tenente, tum distichis tribus diversis, ad hoc ipsum martyrii instrumentum, quo Peregrinam cæsam innuit, alludentibus. Verum quid tum? Libelline illius auctor credendo Sanctæ per plumbatas martyrio sufficiens forte, quo destitutus fuit P. Simplicianus, fundamentum habuit? Id equidem evinci vel utcumque posse non reor. Quo ergo martyrii genere Sancta evolarit ad Superos, dubium omnino atque incertum apparet. Pari porro modo de tempore, quo id factum sit, est loquendum, ut proinde ignorari tum imperatorem, tum præsidem, sub quo Sancta passa sit, recte saltem in Schönlebeniana notitia scribatur. Attamen cum ante annum quidem 312, quo Maxentium tyrannum debellavit Constantinus Magnus, Christiani admodum frequentes, post vero rarissimi Romæ fuerint martyrio affecti, verosimilius equidem ante annum illum, ut supra in margine indicavi, sanguinem ibidem pro Christo Sancta effuderit.

23 Atque hæc de tempore, quo Peregrina sit passa, dixisse sufficiat: restat nunc, ut de annuo ejus, quem tandem etiam notitia Schönlebeniana docet, Labaci apud Augustinianos Excalceatos cultu pauca edisseram. Quintam Octobris diem, qua S. Peregrina anno 1660 solenni pompa in Labacensem Augustinianorum Excalceatorum ecclesiam fuit illata, fuisse deinceps ab his quotannis, per aliquot saltem annorum seriem, duplici primæ classis Officio peractam, asserenti Schönlebens credo: verum an annum hunc cultum Sanctæ impendere hodieque pergant religiosi illi viri, dubitare me facit generale, ab Innocentio XII approbatum, decretum, qua a sacra rituum Congregatione anno 1691 fuit prohibitum, ne de Sanctis in Martyrologio Romano non descriptis, utut horum vel corpora, vel insignes reliquiæ in ecclesiis habeantur, Officia deinceps recitentur, Missæque celebrentur, nisi speciali sanctæ Sedis concessionem interveniente, quam an pro Sancta nostra Augustiniani Labacenses Excalceati impetrarint, penitus ignoro. Ut res habeat, Peregrina equidem pro Sancta, ac Martyre est habenda, potestque ejus corpus publicæ adhuc fidelium venerationi exponi, nec est, cur scrupulum cuiquam moveat, sacrum illud pignus, non ab Eminentissimo Cardinale vicario, sed ab hujus dumtaxat vices gerente fuisse donatum; in hanc enim donationem, uti tum ex Romano, tum ex Labacensi instrumento, supra huc transcripto, facile intelliges, ipsemet ille Eminentissimus saltem consensit, nec solet hic permittere, ut ex antiquis cæmeteriis Romanis extrahantur, alioque ad publicam venerationem transferantur corpora, nisi quæ ipse vere Sanctorum Martyrumve esse ex certis indubitatisque indiciis habuerit perspectum.

AUCTORE
C. B.

E

quævis ea
pro vera
martyre sit
habenda co-
lendaque.

F

DE SS. PALMATIO, MAXENTIO, CONSTANTIO,
CRESCENTIO, JUSTINO, LEANDRO, ALEXAN-
DRO, SOTERE, ORMISDA, PAPIRIO, CONSTATE
ET JOVIANO MM.

TREVIRIS IN GALLIA BELGICA

SYLLOGE.

SUB DIOCLETI-
ANO ET MAXI-
MIANO.

De his sanctis
Martyribus
jam actum est

B

Martyrum Trevirensium sub Dio-
cletiano et Maximiano apud
Treviros ob Christi fidem a Ri-
ctio Varo intersectorum Acta
tom. 2 Octobris ad diem vi
ejusdem mensis a pag. 330 uni-
versim commentatus sum; quorum cum pars fue-
rint S. Palmatus illiusque Socii, Actaque nacti
sint cum ceteris martyribus Trevirensibus com-
munia, necesse non est illic dicta repetere. Lau-
datum itaque Commentarium, et huic subnexa
cum Annotatis Acta adeat, qui horum Martyrum
sive martyrii, sive inventionis, sive denique
cultus uberiores notitiam cupit: pauca tantum
hic adducam, quæ S. Palmatio et Sociis pecu-
liaria sunt. Varia Martyrologia recentiora (an-
tiquis enim, ut Romano Parvo, Bedæ, Adoni,
Usuardo, hi Martyres noti non sunt) dedi Com-
mentarii ad Acta Martyrum Trevirensium prævi
§ primo: id Sanctis, de quibus nunc agimus,
præ ceteris peculiare est, Baronium partim ipsos
Martyrologio Romano nominatim inseruisse, et
quidem ita, ut in duas classes distraxerit; ha-
rumque alteram ad diem v Octobris, alteram ad
xii Decembris consignarit. Priore loco sic legitur:
Treviris sanctorum martyrum Palmatii et So-
ciorum, qui in persecutione Diocletiani sub
Rictiovaro præside martyrium subierunt.

ad diem ix
Octobris:

C

4 Quos hic Palmatii Sociorum nomine Baro-
nius intellexerit, non expressit; verum id partim
ex Sigeberto, quem laudat in Annotatis, partim
ex iis, quæ ad diem xii Decembris scripsit, non
difficiliter colligi potest: nam Sigebertus ad annum
1071, præter eos, quorum Baronius ad diem xii
Decembris mentionem facit, Ormisdam recenset,
Papirium, Constantem, et Jovianum; quos ad
diem v Octobris Palmatio jungere censendus est,
ne eandem martyrum classem bis memorasse dicatur.
Ad diem autem xii Decembris sic habet
Martyrologium Romanum: Treviris sanctorum
martyrum Maxentii, Constantii, Crescentii, Ju-
stini et Sociorum, qui in persecutione Diocletiani
sub Rictiovaro præside passi sunt. Ne vero du-
bites, quinam fuerint horum Martyrum Socii,
hæc addit Baronius in Annotatis: Non tantum
hi tres clarissimi ejus civitatis senatores tunc
passi sunt: sed et quatuor alii, quorum hæc
nomina, Justinus, Leander, Alexander et Soter.
De quorum corporum inventione agit Sigebertus
in Chronico anno Domini MLXXI. At cur Baro-
nius in duas classes illos Martyres divisit? Exi-

stimavit ille plures Christianos aliunde Trevirim
ad Rictium Varum aliis aliisque temporibus fuisse
adductos suppliciisque affectos; Quos omnes,
inquit tom. 2 Annalium ad annum 303, num.
124, Dei Ecclesia unius commemorationis fasce
conjunctis anniversaria solemnitate pridie Nonas
Octobris. Quapropter Palmatium, Ormisdam,
Papirium, Constantem et Jovianum secreverit
Baronius a reliquis, hisque dies xii Decembris ex
mero Martyrologii Romani reformationis arbitrio
fuerit assignatus, licet contra fidem monumentor-
um Trevirensis ecclesiæ, et veterem loci tradi-
tionem, ut Commentarii ante laudati num. 91
dictum est; at his tutius creditur; maxime, cum
Sanctos nostros diversis temporibus passos fuisse
nullus, quod sciam, veterum dixerit, nec simul-
tanea eorum passio Trevirensis ecclesiæ sub Dio-
cletiano et Maximiano statui adversari videatur,
ut § iv ibidem fusius exposui.

3 Martyrum Trevirensium inventio, anno 1071
vel proxime sequenti facta, descripta est ex auctore
æquali tom. 2 Octobris pag. 376 et duabus seqq.
De illorum reliquiis late dispersis egi ibidem a
pag. 367, §§ xi et xii: nominatim vero de S. Pal-
matii reliquiis pag. 353, num. 90 mentionem
feci. Pauca de his modo addenda. Honthelmus
Historiæ Martyrum Trevirensium § xvi de
S. Palmatii reliquiis hæc scribit: Os brachii
hujus S. Martyris, tumba exemptum, in theca
servat collegiata S. Paulini: caput non habet
eadem: nec reperietur hoc in ejus sarcophago:
cum enim annis abhinc duodecim circiter curio-
siores quidam studiosi universitatis sarcophagum
aperirent temere, visa sunt ossa paucula
cum cineribus, et tabula, in qua scriptum:
« Ossa et cineres S. Palmatii consulis et mar-
tyris. » Recte illustrissimus æque ac doctissimus
auctor: nam potius corporis S. Palmatii par-
tem Carolus IV imperator et Bohemiæ rex, sa-
crorum pignorum studiosissimus, jam inde ab
anno 1356 dono acceptam, deferri Pragam voluit;
qua de re illustrissimus Pessina Samandriensis
in Hungaria episcopus Phosphori Pragensis
pag. 519 in reliquiarum in S. Viti Pragensi me-
tropolitana ecclesia asservatarum Indice scribit:
v (Octobris) S. Palmatii Trevirens. M. brachium
et pars cap. cujus corpus attulit Carol. IV
Treviri; et hasce partes donavit ecclesiæ Prag.
Reliquum in templum honori ejus sancti M. di-
cato Carlesteinæ reposuit, ubi hodieque servatur.

E

hic ibidem
dictis

F

4 Autographum donationis servatur in arce
Carel-

A
de S. Palmatii reliquiis

Carelsteinensi, cujus hoc apographum habemus : Nos Boëmundus Dei et Apostolicæ Sedis gratia sanctæ Trevirensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri imperii per Galliam et regnum Arelatense archicancellarius, nec non præpositus decanus, et capitulum ecclesiæ S. Paulini extra muros civitatis Treverensis in Campo Martio situatæ, ad universorum notitiam volumus tenore præsentium pervenire, quod cum serenissimus et invictissimus princeps et dominus dominus Carolus IV divina favente clementia Romanus imperator semper augustus et Boëmiæ rex, dominus generosus post susceptas ab eo sacras imperiales infulas, ad urbem Treverensem primitus accessisset, et a nobis devoto animo postulasset, ut corpus sanctissimi martyris Palmatii, qui consul et patritius ejusdem urbis Treverensis olim extitit, et a Ricciovaro urbis Romanæ præfecto, Maximiano imperatore jubente, cum beato Tyrso duce legionis Thebeæ ejusdemque sociis, fuit pro fide Catholica et sancto Christi nomine apud eandem urbem Treverensem in Campo Martio decollatus et in dicta S. Paulini ecclesia honorifice tumulatus, ubi etiam multitudo fidelium ejusdem sancti martyris Palmatii corpus omni tempore devote ac humiliter studuit venerari, et veneratione debita visitare, eidem domino, domino nostro imperatori, exhumatum dare vellemus.

in Bohemia

5 Nos diligenti consideratione, consilio et tractatu super hoc habitis, etsi tantum ecclesiæ prædictæ thesaurum alienari a nobis, cordibus nostris anxium nimis existeret, tanti tamen principis ac domini tam devotis tamque ferventibus desideriis resistere non valentes, unanimi voluntate pariter et consensu monumentum, quo quondam corpus ipsum positum fuerat, in ejusdem domini domini nostri imperatoris præsentia, lapidibus, qui advoluti fuerant, revolutis, aperiri concessimus, idemque corpus ei donavimus, partim in ossibus, magis autem incineratum et in pulverem jam redactum, duobus dumtaxat ossibus et paucis corporis ejusdem cineribus in ipso tumulo, dicto domino nostro, domino imperatore consentiente, iterato repositis, et in ejusdem sancti Martyris memoriam pro memorata S. Paulini ecclesia reservatis. Ne autem de his ullo tempore dubium aliquod oria-

servatis

6 *Testes autem, qui sepulcri ipsius apertioni, sacrique corporis antedicti exceptioni ac donationi interfuerunt, sunt hi* : Venerabilis in Christo Pater dominus Johannes Luthensis (sic mihi hic scriptum videtur; sed apud Pessinam pag. 444 in diplomate Caroli anni 1354 dicitur Lithomislensis) episcopus, sacrae imperialis aulae cancellarius, illustres principes, dominus Boleslaus Falkenbergensis, et Bolco Tessinensis, duces spectabiles viri domini Burchardus comes Magdeburgensis magister curiæ imperialis, et Albertus comes de Anhalt et multi alii prælati et clerici, milites et laici fide digni. Actum in præfata S. Paulini ecclesia hora noctis quasi tertia et datum Treveris anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto, Indictione nona, die ix mensis Novembris. Subjicitur in prima apographi facie duplex hinc atque inde sigilli penduli locus : in altera vero hæc leguntur : Ego magister Wenceslaus Adalbertus Calisius SS. Theologiæ baccalaureus formatus canonicus Octobris Tomus III.

Vetero-Boleslaviensis et decanus regiæ capellæ Carelsteinensis attestor ita omnia omnino in thesauro dictæ ecclesiæ inveniri et asservari... In fidem horum propria manu et sigillo mei decanatus munivi. Actum in decanatu Carelsteinensi xxx Octobris MDCLXII. *Ad latera sigilli alia manu scriptum legitur* : Idem, qui supra dñs. Denique a tergo apographi, eadem, qua illud, manu scripta leguntur hæc : Exemplar litterarum super corpus S. Palmatii, archiepiscopi et capituli Treverensis Boemundi ad Carolum IV datum. Habentur et venerantur in Castro Carelstein una cum corpore. Templum ejusdem Sancti similiter cernitur ibidem (*alia manu addita hæc vox est*) ad aquas seu flumen, quod dicitur Misa.

7 Porro ex verbis tum Pessinæ, num. 3 *relatis, tum ex iis, quæ proxime ex donationis apographo descripsimus, Carolus IV in conditam a se (tribus circiter milliaribus Praga distat versus Austro-Occidentem) arcem non modo S. Palmatii reliquias intulit, sed et templum ejusdem sancti Martyris honori ibidem excitavit. Balbinus decadis Miscellaneorum Historicorum regni Bohemiæ lib. III, cap. 8, § 3 postquam dixit, S. Palmatii Trevirensis martyris caput aliasque reliquias in sacello S. Catharinæ in arce Carelsteinensi servari, hæc addit* : Cujus templum est eis fluvium sub arce. Sic ille : at Enumerationem reliquiarum a Carolo IV Pragæ allatarum, jam inde ab anno 1368, ut apparet, confectam habemus, cujus exemplar a P. Theodoro Moreto ad Majores nostros anno 1652 transmissum fuit, in qua ad diem x Maii hæc habentur : Eodem die S. Palmatii martyris consulis, qui decollatus est una cum uxore et filiis et aliis promiscui sexus xxxii, cum quibus et Simplicius senator passus est. Hujus S. Palmatii reliquias idem Carolus attulit ad castrum suum Carelstein, ubi sub eodem castro in honorem ejusdem Sancti fundavit parochialem ecclesiam. En alium Palmatium, cui id templum dedicatum fuerit. Palmatii Romani martyris reliquias Carolus IV Roma attulisse, ac in arce Carelsteinensi etiam reposuisse, non dubium est; at huicne, an Palmatio Trevirensi templum Carolus condidit? Verosimiliter Enumerationis citatæ auctor, ut rei gestæ æqualis, nominum æquivocatione deceptus fuit. Etenim neque Balbinum, qui sua a Societatis nostræ sacerdote, annis multis in arce Carelsteinensi versato, accepit; neque Calisium, Carelsteinensem decanum; neque Pessinam, cum scribebat Phosphorum, S. Viti decanum, et memoratæ Enumerationis, cujus partim pag. 453, partim sequentis initio meminit, probe consciunt, hoc in puncto aliter, ac Enumerationis auctor, sine causa sensisse verosimile est, ac diem illius templi patrono sacrum ignorasse.

8 Sed et altera ex eadem duorum illorum Sanctorum homonymia oritur quæstio : Cardosus in Hagiologio Lusitano, anno 1666 Ulyssipone impresso, ad diem x Maii S. Palmatium memorat, cujus caput Conimbricæ in ecclesia canonicorum Regularium S. Crucis dudum in honore et veneratione fuisse scribit; in Annotatis autem addit, canonicos, S. Palmatii, cujus caput possident, memoriam quotannis recolere die v Octobris, qui dies, utpote Palmatio Trevirensi sacer, hunc, non martyrem Romanum die x Maii cultum, videtur indicare. Secus tamen Cardosus sentit; tum quod in libro reliquiarum typis edito (intelligit verosimiliter Opusculum Gasparis dos Reis de eodem argumento anno 1596 conscriptum) pag. 416

3

(mihi

AGCTORE
J. B.

nonnulla adduntur;

E

F

uti et de illis.

AUCTORE
J. B.

(mihi 126) de S. Palmatio legantur hi versus :
Maecte animo dignus Romani sanguinis hæres,
Jure tibi subdit Martia Roma caput.
Ast ubi devicto victoria nobilis hoste,

Palmaci? an vinci est inclyta palma tibi?
tum quod in Officiis canonicorum tunc recens im-
pressis ad diem v Octobris legatur : In festo S. Pal-
macii Romani consulis et sociorum martyrum
duplex. Cetera, quæ addit Cardosus, parum ro-
boris habent. Censet itaque, S. Crucis cænobitas,
quod Palmatium ad diem v Octobris Martyro-
logio Romano inscriptum viderent, diem martyri
Trevirensi sacrum, martyri Romano per errorem
applicuisse.

quæ in Lusi-
taniam

9 Henschenius vero tom. II Maii pag. 845 et
seq. errorem hic aliquem canonicis obrepisse
fatetur, vel antiquioribus, qui diem Trevirensi
proprium Romano martyri assignarint, vel recen-
tioribus, quibus præ Trevirensi Romanus martyr
arriserit : sed utris, propterea non definit, quod
translationis monumenta, quibus pateat, sitne
Roma, an Treviris caput illud Conimbricam
allatum, desiderentur : credere tamen mavult, id
fecisse antiquiores, quia caput illud Treviris ac-
ceperant; et errorem recentioribus adscribere.
Idque eo, inquit, probabilius censeo, quod Tre-
virensis Palmatius non inveniatur adscriptus
Martyrologio Usuardi, quale ex Gallia in Italiam
atque Hispaniam transiit; adeoque non potue-
runt errandi occasionem accepisse ex Romano
hodierno, quod nondum erat, quodque Baro-
nius hac parte auxit ex Molano, interpolatum in
hac nostra Inferiori Germania exemplum secuto.

40 Henschenianæ sententia favet solennis excep-
ptio reliquiarum, anno 1595 in Conimbricensi
S. Crucis canonicorum Regularium monasterio
facta, eodemque anno a Gaspere dos Reis de Leyria
Lusitano idiomate exarata typisque vulgata : cum
enim, si non Treviris, saltem e Germaniæ partibus
in Lusitaniam dictæ reliquæ allatæ illic § 1 di-
cantur; verosimilius est, accensitas illis S. Pal-
matii reliquias, Trevirensis Martyris, quam
Romani fuisse; sed Romani elogium Trevirensi,
minus sibi noto, jam tunc applicuisse S. Crucis
canonicos. Henschenio item eadem de causa favent
versus hi, qui apud citatum Gasparem pag. 136
versa leguntur :

D
olim fuere
delato.

Quæritis externis Divum cur sancta penates?
Dicite, Cur proprias linquitis ossa domos?
Impia nos dudum Germania spreverat, ipsum
Nulla etiam tractans religione Deum.
At quia *Christadumhaud aliis mansistis in oris?
Non, qui nos colerent tam reverenter,
erant.

* lege cur

Porro si Trevirensis Palmatii caput possideant
Conimbricenses, certe non integrum possident, ut
ex dictis de reliquiis illius Pragæ et Carelsteinæ
servatis liquet. Sed et anno 1588 S. Palmatii e
Germania (atque adeo verisimilius S. Palmatii
Trevirensis) in Lusitaniam allatas reliquias do-
mus nostra professa Ulyssiponensis dono Joannis
Borgiæ, Philippi II regis Catholici ad Rodul-
phum II imperatorem legati, acceptas solenni
pompa in templo S. Rochi collocavit, ut ex im-
pressa eodem anno exceptionis Lusitana relatione
pariter discimus.

E

DE S. CHARITINA VIRG. MART.

FORTE AMISI IN PONTO

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. G.

Sanctæ ab homonyma martyre distinctio : ejus elogia in
Ecclesiasticis Fastis : martyrii palæstra et tempus :
Actorum fides.

PROBABILITER
ANNO CCCIV.
S. Charitinæ.
quæ ab alia,
iv Septembris
annuntiata,
diversa est,

ILLUSTREM Christi martyrem Cha-
ritinam, quam omnes Fasti
Græci et recentiores quidam La-
tini hoc die annuntiant, a Cha-
ritina martyre, quæ in Menolo-
gio Sirletiano die iv Septembris
celebratur, omnino diversam esse, ipsa temporum
ratio, quibus utraque passa est, manifestum reddit.
Nostra quippe, ut communi consensu monumenta
Græca vel expresse vel tacite perhibent, sub Dio-
cletiano imperatore, atque adeo vel exeunte sæ-
culo III, vel probabilius inchoato sæculo IV, mar-
tyrii palmam retulit; altera autem sub Adriano
imperatore, ac proin ante medium sæculum II mar-
tyrio coronata est. Utrum vero Charitina nostra
diversa etiam ab ea sit, quæ xv Januarii in Ba-
siliano et Sirletiano Menologio refertur, haud ita
primo aspectu liquet. Distinctam esse, hæc suadere
possent, quod Martyris nostræ certamen die v Octo-
bris, illius vero die xv Januarii ibidem signetur,
quodque nostra Claudii cujusdam, illa Claudiani,
Christiani hominis, serva fuisse, nostra sub Domi-
tio comite, illa sub Domitiano comite pro Chri-
stiana fide acerbissime cruciata fuisse, dicatur.
Nihilominus tamen decessoribus nostris Bolland

et Henschenio die xv Januarii in Prætermis-
sis eadem visa est sancta Martyr, quæ præfato, quæ
hodierno die in memoratis jam mox Menologiis
commemoratur. Eandem tenuisse opinionem Car-
dinalem Baronium, idcirco existimo, quod Cha-
ritinam, in Menologiis illis die xv Januarii et
v Octobris relatum, ipse non priori die, sed v Octo-
bris dumtaxat in Romano Martyrologio annun-
tiarit; quod certe facturus non fuisset eruditissi-
mus Martyrologii concinnator, nisi eandem esse
Martyrem credidisset, quæ diversis hisce diebus
in utroque illo Menologio celebratur.

F

2 Et vero, præterquam quod eosdem Sanctos
diversis diebus non infrequenter memorent Basi-
lianum Sirletianumque Martyrologia, prout exem-
plis ostendi variis posset, tam exigua est inter
Claudii et Claudiani atque inter Domitii et Domi-
tiani nomina discrepantia, ut, etiamsi hæc pri-
mitus compendiariis notis, ut factum fortasse est,
conscripta non fuissent, librariorum seu incuria
seu festinatione unum pro alio exarari facile po-
tuerit. Mihi quidem tantum non est quaecumque
illud nomen discriminem, ut idcirco Charitinam
nostram ab ea, quæ xv Januarii in geminis illis
Fastis memoratur, diversam statuere ausim, cum
nempe

eadem tamen,
ut videtur,
cum illa, quæ
xv Januarii
alicubi me-
moratur,

A nempe non tot, quin plura concurrant indicia, quæ unam eandemque Martyrem demonstrent. Etenim tam huic, quam nostræ, idem Charitinæ nomen est, eadem professio servilis, idemque martyrii tempus, nimirum sub Diocletiano imperatore. Hæc insuper communia Charitina nostra cum altera prætensa habet, quod ad comitem delata, Christianam fidem coram eo libere et intrepide sit professæ, quod tyranni jussu attonsum rasumque ejus caput ac mox ignibus cruciatum, quod in mare projecta, incolumis inde emergerit seseque attonito judici stiterit, quod deinde rotæ alligata, carbonibus uri jussa sit eique evulsi dentes fuerint. Quid plura? tam sibi similis utraque illa Charitina est, ut prodigio simile esset, unam eandemque Martyrem non esse. Potest hæc nostra decessorumque nostrorum opinio exinde etiam stabiliri, quod nec in Typico S. Sabæ, Menæis excusis, Ephemeridibus Græco-Mosis, neque in Menologio Slavobussico diversa illa Charitina die xv Januarii compareat, ac demum quod non alio, quam v Octobris die, Charitina sub Diocletiano martyr annuntietur; ut adeo duas homonymas martyres esse, jure merito Baronius decessoresque nostri negasse videantur. Quapropter, donec quis distinctas esse, melioribus evicerit argumentis, opinioni eorum lubens subscribo, quæque de S. Charitina tum hoc die, tum xv Januarii, Ecclesiastici Fasti memorabilia exhibent, edendis sanctæ Martyris nostræ Actis præmitto.

crudele martyrium ex Menologio Basiliano Græce

3 Agonem ejus die v Octobris ita refert Menologium Græcorum, jussu Basilii Porphyrogenetæ imperatoris Græcæ olim editum, et Urbini anno 1727 studio et opera Annibalis Cardinalis Albani Græcæ et Latine typis vulgatum: Ἡ μαρτυρὸς τοῦ Χριστοῦ Χαριτίνῃ, ὑπῆρχεν ἐπὶ Διοκλητιανοῦ τοῦ βασιλεῦς, καὶ Δομετίου κομητοῦ, δούλῃ οὕτῃ Κλαυδίου τινος, περὶ ἧς ὁ κομὴς ἀκούσας, γράφει τῷ κυρίῳ αὐτῆς ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν αὐτὴν εἰς ἐξέτασιν ὡς Χριστιανὴν ὑπαρχούσαν. Ὁ δὲ κύριος αὐτῆς λυπηθεὶς, σάκκον ἐνδύσασαμος ἐβρῆκε αὐτὴν. Ἡ δὲ παρεμυθεῖτο αὐτὸν, λέγουσα· μὴ λυποῦ, κύριε μου. Τὰ γὰρ λειψάνα μου, ὑπὲρ τῶν ἡμῶν καὶ τῶν σῶν παραπτώματων δίδωμι. Ὁ δὲ εἶπεν· μεμνησο μου ἐπὶ τοῦ ἐπουρανίου βασιλεῦς. Τότε ἀπεσάλη τῷ κομητῇ καὶ Χριστιανὴν αὐτὴν ὁμολογήσασα, ξυρίζεται τὴν κεφαλὴν* καὶ ζεύσαν ἀνδρακιαν καταπάσσεται. Εἰτα δεσμεῖται λιθοβαρεῖ*, καὶ ῥίπτεται ἐν τῇ θαλάσῃ. Καὶ ἐδέξατο τὸ ὕδωρ εἰς βαπτισμα· καὶ ἐξελθούσα, ἐνεφανίσθη τῷ κομητῇ. Καὶ ἰδόντες αὐτὴν οἱ περιεσώτες, ἐθαύμασαν. Τότε τοὺς ὀδόντας ἐκρίζωσεν καὶ τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν τοὺς δακτύλους ἀποκοπείσα, ἐτελειώθη.

* i. e. λιθοβαρεῖ

Latine verso recitatur,

4 Quæ verba eruditissimus interpres ita Latine vertit: Charitina Christi martyr fuit temporibus Diocletiani imperatoris, et Domitii comitis, serva Claudii cujusdam: de qua cum ad comitem rumor venisset, scripsit hic ad illius dominum, ut ea ad se mitteretur, propterea quod de ea tamquam Christiana haberi quæstionem oporteret. Tum dominus mœrore affectus et sacco indutus, sortem illius deplorabat. Illa vero dominum suum consolabatur: Ne te afflictes, inquiens, domine mi: ego enim reliquias meas pro meis, tuisque peccatis tradam. Cui ille: memento mei apud cælestem Regem. Igitur missa ad comitem, seque ipsam Christianam professæ, primum capite raso, et candenti carbone consperso; deinde ingenti e collo ejus appenso lapide, in mare demersa, aquam maris pro baptismo habuit. Unde egressa, ad conspectum comitis venit, animosque adstantium rei

magnitudine attonitos reddidit: postremo evulsis dentibus, præcisisque manuum ac pedum digitis vitam finivit. Consonat hic Petri Arcudii Latina versio apud Ughellum Italiæ sacræ tom. X editionis Venetæ, Anecdotorum col. 269 et seq., consentiuntque, quantum ad substantiam, excusa Græcorum Menæa ad hunc diem, Synaxarium Sirmondianum, Maximus Margunius, Cytherorum episcopus, et Menologium Sirletianum, nisi quod in hoc pro Domitio comite, ex typographico forsitan mendo Dionysius comes semel scribatur. Sed de isto infra num. 13.

5 Simili fere modo S. Charitinæ martyrium refertur in laudato prius Menologio Basiliano ad diem xv Januarii; ubi tamen ommissa quædam in priori elogio tormenta ex sanctæ Martyris Actis speciatim recensentur, prout utrumque elogium inter se conferenti manifeste patebit. En adeo illud, ut sese habet parte 2 ejusdem Menologii pag. 110: Ἡ μαρτυρὸς Χαριτίνῃ ὑπῆρχε δούλῃ Κλαυδίου τινος Χριστιανῶντος, καὶ εὐλαβούς· ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ καὶ Δομετιανοῦ κομητοῦ διαβλήθη, ὅτι τὸν Χριστὸν σεβεται, ἐκράτηθη, καὶ παρεστὴ ἐνώπιον τοῦ κομητοῦ. Καὶ ὁμολογήσασα τὸν Χριστὸν, καὶ ὅτι Χριστιανὴ ἐστὶ, τυπτεται ἰσχυρῶς. Εἰτα ξυρίζεται τὴν κεφαλὴν, καὶ σάκκῃν ζεύσαν καταπάσσεται. Καὶ δεχεται ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς ὄξος θριμυτατόν· καὶ μετὰ λαμπάδων τὰς πλευράς καταφλεγεται. Εἰτα δεθείσα ἀπεβρίθη ἐν τῇ θαλάσῃ. Παραδόξως δὲ διασωθεῖσα, καὶ ὑγιὲς τῆς θαλάσσης ἐξελθούσα, παρεστὴ τῷ κομητῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κομὴς, ἐξεπλάγη· καὶ προσεταξέ γενοσθαι τροχόν, καὶ δεθῆναι τὴν ἁγίαν ἐκεῖ, καὶ ὑπὸ τοῦ τροχὸν δεθῆναι πυρὸς ἀνθρακῆς. Καὶ τοῦτου γενομένου, ἐτιμωρεῖτο ἡ ἁγία. Εἰτα ἐξεβρίζωθη τοὺς ὀδόντας, καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ὀδύνης, καὶ τοῦ ἀφορητοῦ πόνου παρεδόκε τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ.

6 Quo vero quilibet facilius nosse queat, quæ in hoc elogio fuerint priori adjecta aut dilucidius exposita, Latinam ejus versionem ex memorato Græcorum Menologio huc transcribo. Ita habet: Charitina martyr Claudiani cujusdam Christiani pique hominis serva, temporibus Diocletiani imperatoris, et Domitiani comitis, delata, quod Christum coleret, comprehenditur, et comiti sistitur. Christum autem confessa, seque Christianam esse professæ gravissime cæditur: deinde abraso capiti ferventes guttæ, acerrimumque acetum perfunditur: mox latera ejus facibus aduruntur: demum vincta in mare demergitur. Sec divinitus erepta, et sana e mari evadens, stetit coram comite, qui ea visa obstupuit, præcepitque rotam fieri, eique Sanctam alligari, subjectis carbonibus comburi. Quod cum factum esset, cruciata est Charitina. Tum dentes illi evulsi sunt, quæ gravissimo dolore, et intolerabili labore confecta, spiritum Deo tradidit. Hactenus Menologii Basiliani recentior interpres, multo tum hic, tum sæpe alibi Arcudio accuratior, dum verba hæc ἐπὶ δὲ τῆς βασιλείας Διοκλητιανοῦ καὶ Δομετιανοῦ κομητοῦ in hunc modum Latine vertit: Temporibus Diocletiani imperatoris, et Domitiani comitis; cum ex adverso Arcudius Domitianum seu Domitium cum Diocletiano imperatorem hic dixerit, quod certissime et Græco textui et veritati historicæ refragatur.

7 Unum superest, quod sanctam Pugilem nostram illustriorem reddit, martyrii adjunctum, in recitatis supra elogiis omnino prætermisum. Si enim S. Charitinæ Actis binisque Menæorum versiculis haberi usquequaque fides possit, non tam vi tormentorum, quod tamen insinuare videtur posterius

AUCTOR
J. G.

et ommissa in
priori elogio
tormenta ex
altero,

E

in Latinum
pariter verso,
recensentur,

F

ex Menæis
autem modus
mortis inquiri-

AUCTORE
J. G.

sterius elogium, quam fervidæ orationis virtute et quasi sponte laxato corporis ergastulo, spiritum suum ad Superos emisit. Menæorum versiculos, Actis sanctæ Martyris consonos, audi :

Ὅπερ δὲ εὐχῆς εἶχε, σαρκὸς τὴν λυσὼν,

Ἴδου, δὲ εὐχῆς λαμβανεὶ Χαρῖτων.

Qui post preces mortem subiit,

Ecce post preces mori impetrat Charitinæ.

Nimirum, cum antea suis precibus id miraculum ipsa impetrasset, ut appenso ad collum lapide in mare projecta, incolumis inde emergeret postea, id beneficii per Christi, in cruce post fusam orationem morientis, merita, sua prece obtinuit, ut, priusquam pudicitiae suæ probum inferri posset, immaculatam animam, eluso scelerati iudicis iniquissimo consilio, Creatori suo committeret. Quo forte spectavit eruditissimus Baronius, cum in Romano Martyrologio eam in oratione positam spiritum emisisse scripsit. Verba ejus audi : Eodem die passio sanctæ Charitinæ virginis, quæ sub Diocletiano imperatore et Domitio consulari, ignibus cruciata et in mare projecta, cum inde incolumis evasisset, manibus et pedibus abscissis, dentibusque convulsis, in oratione posita spiritum emisit. Baronio consentit Arturus a Monasterio in suo Gynæceo, atque insuper, quam ille omiserat, S. Charitinæ palæstram, Galesinium utcumque secutus, designavit, ita scribens : In Oriente passio sanctæ Charitinæ virginis et martyris.

Martyrii palæstra non in Hispania, ut pseudo-Dexter

8 Contra hanc S. Charitinæ palæstram reclamant cum suo Flavio Dextro in Chronico scriptores Hispani, a Tamayo ad hunc diem pag. 444 laudati, qui eam anno Christi 296 Carthagine Spartaria (vulgo Cartagena, quæ urbs in Murciæ regno sita est) sub Diocletiano sextum et Crispino nobilissimis cæsaribus consulibus passam esse fidenter definiunt. Nempe, cum sanctæ Martyris palæstram nusquam reperirent antiquis Fastis satis dilucide expressam, pro more suo Charitinam in Hispaniam traxere et Carthagine anno 296 pro Christo occubuisse, commenti sunt ; quam vero undequaque infelicitè, lubet hic ostendere. Anno Christi 296 Diocletianum augustum sextum consulem fuisse, negari quidem non potest ; sed eum anno illo collegam in consulatu habuisse Crispinum, id profecto tam a veritate alienum est, quam quod maxime, prout cuilibet Fastos consulares Relandi inspicienti illico patebit. Etenim anno illo Constantium Chlorum cum Diocletiano consulatum gessisse, clamant omnia ibidem monumenta, a Relando adducta. Præterea pseudo-Dexter Diocletianum eo tempore nobilissimum dumtaxat Cæsarem appellat, cum hic tamen jam ante annos duodecim, seu Carino II et Numeriano coss., imperator levatus, Augusti titulum dignitatemque mox consecutus esset, nec umquam, ut Constantio, Galerio Maximiano aliisque postmodum contigit, nobilissimi Cæsaris titulo gavisus fuisset. Verum, inquit Bivarius, mendum irrepsit codici Dextri, qui (pro Constantio Chloro) habet Crispinum. Quid tum? Num propterea Diocletianus, jam pridem Augustus, nobilissimus Cæsar recte illic dictus fuerit, aut num ideo Charitina anno Christi 296 Carthagine in Hispania passa erit, in quam ex Oriente pedem intulisse, ex nullis fide dignis instrumentis demonstrare possunt Hispani, prout Nicolai Antonii scripta posthuma non obscure indicant.

aliique contendunt,

9 At non solus Dexter, sed et Julianus, archipresbyter Toletanus, in Epitaphiis Sanctorum Hispaniæ Charitinam Carthagine Spartaria se-

pullam a Claudio fuisse testatur, ut apud Tamayum in Martyrologio Hispano ad hunc diem ostenditur. Scio, epitaphium illud Juliano archipresbytero Toletano illic adscribi; ast pariter scio, etiam ab ipsis Hispanis, qui vel tantillæ eruditionis fama gaudent, illud Juliani Opus haud secus hocce tempore haberi, quam Dextri sui Chronicon ceterasque monstrosas mendaciorum hydras, toties tum a decessoribus nostris, tum ab eruditissimo Nicolao Antonio supra laudato aliisque profligatas et internecioni datas. Nec quidquam Pseudo-Dextri sequaces juvat, quod sub annum Christi 296 Decimius aliquis provinciæ Bæticæ consularis præses seu iudex fuerit. Quippe, tametsi in recensitis supra elogiis pro Domitio legi deberet Decimius, uti pag. 313 contendit Bivarius, nec vel sic Dextri sequaces quidquam pro Carthaginensi palæstra conficerent. Nam, cum provincia Carthaginensis, ut ipse Tamayus ad hunc diem pag. 447 fatetur, tunc temporis inter Bæticæ provinciæ circulos non contineretur, sed sub Hispaniæ Citerioris seu Tarraconensis consularis dominio constituta esset, nequaquam Decimius ille Carthagine jura dicere, tribunal erigere et sanctam Martyrem, ut subditam suo imperio corrigere ac supremo afficere potuit supplicio. Bivarii argutiam tamen Tamayus citata pagina laudat, qui multo rectius Pseudo-Dextri ejusque sequacium Hispanorum operosas nugas pro meritis explosisset.

10 Ceterum Charitinam non in Occidente, nedum Carthagine Spartaria, martyrio affectam fuisse, ostendi ex eo potest, quod veteres Fasti Latini, in recensendis martyrum suorum nominibus accuratissimi, nusquam de ea meminerint, quodque non aliunde, quam e monumentis Græcis S. Charitinæ nomen in Galesinii atque hodiernum Martyrologium Romanum transcriptum fuerit, prout Galesinius et Baronius in Notis suis indicant. Accedit, quod Charitina in omnibus Fastis Græcis tum antiquis tum recentioribus compareat, suppresso quidem palæstræ ejus nomine, at vel ideo Occidentali Ecclesiæ abjudicanda. Etenim si quando Menologium Basilianum aliaque Græcorum monumenta Martyrem aliquem ex Occidentali Ecclesia annuntiant, nihil his solemnius antiquiusque est, quam disertissimis verbis ejusdem Martyris palæstram indicare, uti SS. Agathæ, Laurentii, Vincentii aliorumque exemplis demonstrare in promptu est : ac proinde, cum Charitinæ palæstram monumenta Græca nominatim non exprimant, indicium sat evidens est, Sanctam illam ad Occidentalem Ecclesiam nequaquam spectare, eamque in Oriente pro Christo passam fuisse, tametsi Menæorum Menologiorumque scriptoribus ejus palæstræ nomen non innotuerit; quod tamen mirum nemini videri debet, quandoquidem contingere facile potuit, ut ex innumeris ferme sanctorum Martyrum in Oriente passorum Actis, quorum compendia ipsi exhibent, vel aliqua non usquequaque integra ad eos pervenerint, vel hæc non ita diligenter fuerint conscripta, ut rerum a tanta Sanctorum multitudine gestarum characteres topographicos aliosque exacte præ se ferrent.

11 Alterutrum ac fortassis utrumque acciderit S. Charitinæ Actis, quæ Symeoni Metaphrastæ, ejus Martyrium Græce edenti, præluxerunt. Apud hunc enim uti et in Menologio Basiliano ac Menæis excusis nusquam ipsius palæstræ, ubi Charitina passa est, expressum nomen reperitur. Si tamen in re obscura conjecturis locus est, nescio, an ex Menologio Basiliano et Menæis excusis, cum Metaphrastæ narratione collatis, illa erui sat nam

E

sed in Oriente statuenda est.

F

et probabiliter sub annum 504.

A probabiliter non posset. Juverit tentasse. Charitina nostram sub Diocletiano imperatore martyrio coronatam fuisse, diserte tradunt Græcorum Menologia atque Menæa; id vero non contigisse, uti Surius refert, anno 290, seu primis Diocletiani imperatoris annis, quibus, Eusebio teste lib. 8, cap. 1 Eccles. Historiæ, erga Christianos benignus exstitit imperator, sed potius sub annum Christi 304, quo jam, incentore Galerio Maximiano, atrocissima adversus cujusque ordinis Christianos commota erat persecutio, indicare videtur Metaphrastes, cum Charitinæ martyrium non alteri tempori illigat, quam quo dominatum aliquando obtinuit impietas et imperatores furore concitavit adversus eos, qui Christianorum tenebant opinionem. Etenim, si quod unquam fuit in Oriente tempus, cui hæc Metaphrastis verba congruere exactius queant, illud certe fuit, quo Galerius Maximianus, cum anno 303 Diocletianum ad propositum crudelissimæ persecutionis impulsisset, una cum eo in omnis sexus, ætatis et conditionis Christianos impiissimam crudelissimamque carnificinam exercuit.

excitata generalis in Christianos persecutio,

C 42 Tunc nempe, ut Lactantius cap. 15 testatur, promiscue Christiani in Oriente ad exustionem rapti, alligatis ad collum molaribus mersis, tormentorum genera inaudita excogitata, et qualia in Actis S. Charitinæ referuntur. Tunc, præterquam in Galliis, quibus Constantius Chlorus præerat, teste eodem Lactantio cap. 46, vexabatur universa terra, Romanis subdita, et tres acerbissimæ bestię, videlicet Diocletianus, Maximianus Herculus et Galerius Maximianus, ita sæviebant, ut merito mox subdiderit idem scriptor: Non mihi si linguæ centum (supple sint) oraque centum, ferrea vox, omnes scelerum comprehendere formas, omnia poenarum percurrere nomina possem, quæ iudices per provincias justis atque innocentibus intulerunt. Et quamquam eo anno Galerius Maximianus necdum propriè augustus seu stricte imperator esset, tamen, cum jam inde a superato Narseo cæsaris nomen detrectasset, seseque ipse imperatoribus tum accenseret, Diocletiano, utut nomine imperatorio inferior, auctoritate tamen ac potestate non impar, idcirco vel eum Metaphrastes imperatorem etiam dixit, vel forte ad imperatorem Maximianum Herculum, eodem tempore Romæ in Christianos sævientem, respexit. Utut id sit, adducta Metaphrastis verba atrocissimam in Christianos persecutionem anno 303 commoveri cæptam, satis dilucide indicant et eatenus Basiliano Menologio Menæisque consentiunt lucemque addunt.

sæviente in nos Amisi in Ponto Domitio, imperatorum vicarion,

B 43 Jam autem, cum, sævientem in Orientalibus plagis Diocletiani et Galerii Maximiani persecutione, Domitius aliquis, eorum vicarius, Amisi ad Pontum Euxinum exstiterit, ad quem sancti martyres Clemens Ancyranus et Agathangelus perducti fuerint ab eo diris modis excrucianti, prout eorum Acta tom. II Januarii pag. 466 et 478 testantur, facile crediderim, hunc a vasserrimo sævissimoque comite Domitio, sub quo Charitina passa est, diversum non esse, eamque proinde Amisi in Ponto, ubi is tribunal erexerat, martyrium subiisse. Ita conjicio, quod Amisus urbs vicina mari sit, in quod projecta fuisse Charitina narratur, quodque nullum sit ejus martyrii adjunctum, quod, ut consideranti patescet, huic palæstræ non congruat; deinde, quod sat multa indicia concurrant, quæ, conjunctim sumpta, eundem Domitium tyrannum prodant. Par enim Amiseno Domitio nostroque nomen, par

ætas, par Christianos inquirendi furor, par vassrities atque crudelitas. Accedit, quod Eusebius lib. VIII Historiæ Ecclesiasticæ cap. 42 cum recensisset varia tormenta, quibus in Arabia, Cappadocia, Mesopotamia aliisque locis cruciati martyres fuerint, eadem testetur in Ponto suppliciorum genera adversus Christianos adhibita fuisse, aut certe suæ atrocitatis modo ab iis non absona, quæ Charitina, ut Menologia, Menæa et Metaphrastes scribunt, perpessa fuit. Nec vero conjecturam nostram evertit, quod in S. Clementis Ancyran Actis supra laudatis, multa Baronio displicuerint. Quamquam enim hyperbolica suppliciorum auxesis in iis quandoque adhibita fuisse visa illi esset, non propterea tamen Domitium Amisenorum præfectum hocce tempore exstitisse, negavit, nec eum a Domitio Charitinæ tyranno diversum aut ipse statuit, aut quisquam alius certis argumentis diversum esse, hactenus ostendit. Itaque a palæstra sanctæ Martyris nostræ simulque ipso martyrii tempore, quantum in re non omnino explorata licuit, stabilitis, ad Actorum ejus fidem auctoritatemque progredior.

44 Acta hæc, quæ ex Græco Latine versa Aloysius Lipomanus, Veronensis episcopus, anno 1558 edidit, genuinum esse Simeonis Metaphrastis Opus, asserenti Leoni Allatio in Diatriba de Symeonum scriptis pag. 124 et 126, consentiunt, quantum quidem novi, eruditi ad unum omnes. Quia vero hodie apud quosdam hæreticorum, incredulorumque sparsis calumniis delusos, justo pejus audire solent Metaphrastes, quæque ejus nomen præferunt, Sanctorum Acta, non abs re erit, hic nonnulla recensere, quæ virum hunc ejusque genuina Opera ex æquo commendent. Non trivialem ludi magistrum, qualem Gesnerus et Hospinianus eum depingunt, at contra fuisse sæculo x non admodum propecto Constantinopolitani palatii magistrum, atque adeo eum munere inter aulæ imperatoris dignitates omnium summo, ipsisque imperatorum filiis expetito, eminuisse, tam evidenter ostenderunt Bollandus noster in Præfatione ad tom. I Januarii pag. 18 et Leo Allatius in laudata Diatriba pag. 25, ut pudore suffundi debeant, qui ex rerum Græcarum ignoratione eum communem de plebe pædotribam fecerunt. Ad tantæ dignitatis fastigium priusquam ascenderit Symeon Metaphrastes, jam a Leone imperatore factus fuerat protosecretarius, patricius, magnus, ut videtur, logotheta, seu summus, uti apud nos vocatur, cancellarius, prout recte scribit Guilielmus Cave in suis Scriptoribus Ecclesiasticis pag. 402. Tantam vero Symeonis nostri in ecclesia Græca auctoritatem celebritatemque fuisse, asserit laudatus Allatius pag. 33, ut quotidie in ecclesiis publice scripta illius legerentur ad confirmanda dogmata, rerumque seriem stabiliendam in concilio a Patribus laudarentur, sententiæque suæ veritatis pondus additum existimarent, si eadem, quæ et ipsi, illum asseruisse demonstrassent. Neve id a se gratis dictum videatur, multa Allatius mox congerit veterum testimonia, assertionem suam abunde comprobantia, quæ, si lubet, citato loco consule.

Acta edenda, Metaphrastis, qui a calumniis vindicatur, E

15 At, inquires, nullæ apud Metaphrastem exstant aniles fabulæ, quas a viro, summis aulæ cæsareæ dignitatibus ornato, et tanta auctoritate prædito, profectas esse, nemo credet. Verum respondeo, aniles quidem fabulas in Vitis quibusdam sub Metaphrastis nomine perperam divendi solitis reperiri; sed has germanas aulæ cæsareæ magistri proles esse, rectissime pag. 119 et seqq. negat

genuinum nec repudians dum Opus sunt.

AUCTORE
J. G.

negat jam sæpe laudatus Leo Allatius. Fateor quidem, in historicis æque ac chronologicis rebus Metaphrastem non minus quam plerosque alios auctores, hallucinatum nonnumquam fuisse; nec omnia ejus scripta undequaque tuenda suscipere auderem; verum, ut solis S. Charitinæ Actis quæ ex antiquioribus desumpsisse videtur, ex æquo vindicandis insistam, sciscitari liceat, quid in iis sit, quod fabulam anilem sapiat, aut fidem superet humanam? An quod, nulla probatione aut convictione juridica præmissa, Charitinæ infligantur plagæ ferreumque collare injiciatur? At, quod multo majus est, teste Lactantio cap. 15, sine ulla probatione ad ipsamet extrema martyrii supplicia, seu, ut ipse loquitur, ad confessionem eo tempore damnabantur presbyteri ac ministri seu diaconi. An quod sancta Martyr judicem suum vafrem et callidum vocare ausa sit? At certe longe duriora in ipsummet regem Antiochum adolescentior Machabæus martyr lib. II Machab. cap. 7 conegit, et nihilo mitius sub Diocletiano martyres quosdam locutos fuisse, haud difficile foret demonstrare. Fortassis id displicebit in S. Charitinæ Actis, quod graviora et moribus Romanorum non congrua supplicia ei illata dicantur? Sed Lactantium num. 12 citatum consule; audi et Eusebium lib. VIII Eccles. Hist. cap. 12 : Quæ apud Pontum

(adversus Christi martyres) gesta sunt, vel ipso dictu incutiunt horrorem. Id te forte offendet, quod virtute divina suffulta Virgo atrocissimis tormentis illico non succubuerit, quodque incolumis e mari emergerit? At pleni sunt hujusmodi prodigiis Ecclesiastici Fasti, de quorum fide nemo sanus ambigit. An demum anilem fabulam sapere, aut humanam fidem superare dices, quod Virginem tormentis invictam, probro ac contumelia affici, judex præceperit. At mulieres eximia castitate præditas atque etiam virgines, Deo devotas, lenonibus ad omne genus turpitudinis subinde a tyrannis addictas fuisse, nemo non ignorat, qui Eusebium legit. Haud ita certe modestiæ ac pudoris terminis sese continebant hujusce temporis judices, ut contra, eodem Eusebio teste lib. VIII cap. 12, quibusdam in Ponto martyribus, in visceribus ac pudendis partibus fœdos atque inexplicabiles cruciatus absque ulla miseratione inferri juberent. Non ergo ex hoc capite neque ex aliis supra recensitis, hæc S. Charitinæ Acta, veluti Symeone indigna; nec, quidquid contra obnitantur nuperi scriptores martyromastiges, ut omni fide indigna, repudianda sunt. Illa adeo ex apographo nostro codicis Ms. Reginæ Sueciæ signati num. 13, una cum Latina Lipomani versione edenda existimavi.

ACTA

Auctore Symeone Metaphraste.

Ex Ms. Reginæ Sueciæ signato num. 13.

Latine versa apud Lipomanum tom. VI a pag. 313.

Charitina
judici delata
et capta,
a

Dominatum aliquando obtinuit impietas et imperatores furore concitavit adversus eos, qui Christianorum tenebant opinionem a. Satel-
litum autem et ministrorum erat officium scrutari Christianos; et piis intentabantur minæ
multiplicium tormentorum. Ad quendam ergo
comitem b generosa quoque defertur virgo
Charitine, quod non solum in honore habeat
Christianos, sed etiam multos inducat ad suam
religionem; quin etiam eos, qui opinionem
susceperunt Christianorum, tutiores reddat ad
suum cultum. Ad eam ergo accedit comes c in
spe habitantem, et seorsum secum, et cum Deo
versantem. Accedit autem ira plenus et statim
ei plagas infligit, et ferreum ei collare d imponit
et eam tradit consulari injustissimo judici.
Ille vero et statim proponit instrumenta suppliciorum;
et cum Martyrem curasset sisti ad suum tribunal;
Miserere, inquit, tui, antequam periculum
facias suppliciorum, sapienti utens consideratione;
et immortalibus offer sacrificium. Sic enim tria
lucrificas maxima, Nam et deorum potentiam
tibi reddes propitiam; et imperatorum attrahes
benevolentiam; et florentem speciem acribus tormentis
non facies flaccescere.

nec blanditiis
nec minis ejus
moretur, sed
contra idlao
detestatur,
e

2 Hæc cum audiisset Martyr, ad cælum quidem tollit oculos, quod illinc proficiscitur, evocans auxilium; signo autem Christi munita e;
Es moribus quidem, ait, varius, o consularis, vafere et callidus; sed ad nullam utilitatem

Εκραται ποτε τα της ἀσεβειας και βασιλεις ἐπι
τους τα Χριστιανων φρονοντας ἐξεμαινει. Ὑπασπι-
σαι δε αὐτοῖς και ὑπηρεται την των Χριστιανων ἐρευ-
ναν ἔργον ἐποιουντο, και πολυειδεις τοις εὐσεβειν
ἠπειληντο βασανοι. Μηνυεται οὖν κομητι τινη και ἡ
γενναιοτατη Χαριτινη, ὅτι μη μονον τα Χριστιανων
ὑπαρχει τιμωσα, ἀλλα και πολλους προς την αὐτης
θρησκειαν * ὑπαγεται, και δη και τους τὰ Χριστιανων
ἐλθμενους ἀσφαλεσερους ἐπι το οἰκειον σεβας παρα-
σκευαζει. Ἐφισταται οὖν ὁ κομης αὐτῇ ἐπ' ἐλπιδι
κατοικουση και κατα μονας ἐκλυτητε συγγινομενη και
τῷ Θεῷ. Ἐφισταται δὲ και θυμου πληρης, και παρα-
τικα πληγας αὐτῇ ἐντεινει, κλοιοντε σιδηρου περιτι-
ζησι, και την δικαιαν ὑπατικῶ τῷ παρα παντα ἀδικῶ
δικασῇ παραδιδωσιν. Ὁ δε τατε των κολασσεων εὐθως
προτιθησιν ὄργανα, την Μαρτυρατε τῷ αὐτοῦ βηματι
παρασησας, οἰκτειρον, εἶπε, προ της των κολασηριων
πειρας σουτην, σωφρονι χρησασμενη τῷ λογισμῷ, και
τοις ἀθανατοις θυσιαν προσενεγκε. Τρια γαρ ἀν οὕτω
τα μεγαλα κερθανεις, τοτε των θεων κρατος ἐξίλειωσθι,
τηντε των κρατουντων εὐμενειαν ἐπισπασθι και το
ἐπανθουν της ὥρας οὐ βασανων δριμυτητι μαρνανεις.

F
* θρησκεια

2 Τουτων ἡ Μαρτυς ἀκουσασα προς οὐρανον μὲν
αἶρει τα ὀμματα την ἐκειθεν ἐκκαλουμενη βοηθειαν,
τῷ δε του σαιρου φραζασμενη σημειῶ, ποιηλος μὲν εἰ
τον τροπον, ὑπατικε, και το ἥθος ὑπολυστε και ἀπα-
τηλος, ἐφη. Ἀλλ' εἰς ἀνομητον * σοι το σκολιον τουτο
σαφως

* ἀνομητον

A σαφώς ἀποβήσεται. Οὐτε γὰρ με κολακευῶν αἰρη-
σεις, οὔτε ἀπειλῶν καταπληξίς, οὐ συμβουλευῶν με-
ταπεισάι δυνήση, οὐδὲ μαλαξαὶ το ἐν ἐμοὶ τοῦ δια
Χριστοῦ παθεῖν προθυμῶν ἐπὶ τῷ μονῷ γὰρ καὶ
ἀληθεὶ Θεῷ πεποιθὼ καὶ τούτῳ το παντὸς τῆς ἐμῆς ζωῆς
ἀναστῆναι. Εἰ τι οὖν ἐμοὶ πειθῇ, σαυτοῦ μαλλόν οἰκ-
τειρὸν τῆς ἀπάτης. Σαυτῷ συμβουλευσον τὰ χρηστο-
τερα ὅπερ ἐστὶ, το μὴ ἱστανόεις κωφοῖς προσηνεχέιν,
περὶ ὧν εἶπε ποῦ ὁ ἡμετέρος προφήτης ἐν πνευματι·
Θεοὶ, οἱ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν γῆν οὐκ ἐποίησαν, ἀπο-
λεσθῶσαν· καὶ οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν δαίμονια. Καὶ πάλιν·
Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργυρίον καὶ χρυσίον, ἔργα
χειρῶν ἀνθρώπων. Ὅμοιοι αὐτοῖς γένοιτο οἱ τιμῶντες
αὐτά.

3 Ἐπειδὴ τούτων ἤκουσεν ὁ δικάζων, θυμῷ πάλιν
ὑποπλησθεὶς, αὐτὸς μὲν ἐκέλευεν ἐν χρῶ τὰς τῆς κε-
φαλῆς θρίχας ἐκτεμεῖν. Το δὲ ἐγένετο, καὶ τούτῳ
θαυμά μεγίστον ἠκολούθει· αὐτὶς γὰρ ἡ κεφαλὴ κατα-
κομος ἦν καὶ ὁ δικάζων πλείονι τῷ θυμῷ κινήθει·
ἀνθρώπιαν ἐπιτεθῆναι τῇ κεφαλῇ προσάπτει· εἶτα καὶ
ὁξὸς αὐτῆς καταχεῖσθαι, τὰ τῶν ἀληθινῶν οὕτω
δριμυτέρα παρεχομένους· Ἐφ' οἷς ἡ γενναία, Κυριε
Ἰησοῦ Χριστέ, εἶπε, τῶν ἐπὶ σοὶ πεποιθῶτων ἡ ἀσφαλὴς
βοήθεια, ὁ τοὺς σοὺς ἁγίους τρεῖς παῖδας ἐν μεσῷ
κακομένης φλογὸς ἀφλεγέτους διατηρήσας, αὐτὸς μοι
καὶ νῦν πρᾶξας πρὸς τὰς διὰ σε κολάσεις ἐνισχύσων,
μηποτε τοῖς τῆς ἀληθείας ἐχθροῖς εἰπὼν ἐπ' ἐμοὶ γε-
νῶτο· Που ἐστὶν ὁ Θεὸς αὐτῶν· Καὶ μετὰ τὴν εὐχὴν
τῶν ὁδυνῶν ἡ Μάρτυς ἀνιέται, καὶ ἦν οὕτω ῥήμασιν
εὐχαριστήριος δοξαζούσα τὸν Θεόν. Πρὸς ἀπὲρ αὐτῆς
ὁ ὑπάτικος χαλεπήνας σιδηροῦς ὀβελίσκους ἐκπυρο-
θέντας κατὰ τῶν μασῶν τῆς Μαρτύρος ἐμπαγῆναι
προσάπτει. Τῆς οὖν χαλεπῆς αὐτῇ τις δὲ * προσενεχ-
θείσης βατανου, αἱ μὲν σαρκεὶς τοῖς σιδηροῖς ἐκείνοις
ὀβελίσκοις ἐδάπανωντο· το δὲ τῆς καρδίας τοῦ πρὸς
Χριστὸν διαπυρρον ἐρωτός ἐπὶ πλεον ἀνηπτετο· εἶτα καὶ
λαμπαδὴς πυρὸς κέλευει ταῖς πλευραῖς αὐτῆς ἐπι-
καίεσθαι· ἡ δὲ, καὶ τῶν λαμπαδῶν ὑφαπτομένων, τῶν
εὐχῶν ἐκτενεσερον εἶφετο, καὶ τῆς τιμῶρις ἀνέθεισα
πρὸς τὸ θρῆναι * τοῖς θεοῖς ἡναγκάζετο.

* redun-
dant hæc :
τις δὲ

* θεωταί seu
potius θύται

4 Ἐπεὶ δὲ καὶ καρδίᾳ καὶ χεῖρεσιν ἀμεταθέτος
ἦν τὴν ὁμολογίαν, ἐπίσης αὐτῇ καὶ ὁ δικάζων, τὴν
ἐπὶ τῷ κακῷ ἐστάσιν ἀνευδοτός ὢν, κέλευει ταυτὴν
λιθῶν τοῦ πρᾶχλου ἐκδέσθαι, καὶ οὕτως αὐτὴν κατὰ
βυθοῦ θαλάσσης ἀπορριφῆναι· οὐπὲρ θὴ γενομένου,
C εὐχαριστῶ σοι, Κυριε, ἡ Μάρτυς ἐβόα, ὅτι με διέλθειν
δι' ὕδατος θαλάττιου διὰ τοῦ σου εὐλογησῶς ὀνόμα,
ὥς καὶ καταραὴν εὐρεθῆναι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς
ἀναστάσεως· ἄλλα σου δεῖξον, ὡς αἶ καὶ νῦν, ἐπ'
ἐμοὶ τὰ θαυμάσια, δι' ὧν ἐπὶ πλεον δοξασθῆσεται
το μέγα σου ὄνομα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν. Ταῦτα
οὕτως ἐκείνητε προσήχητο, καὶ τὰ δεσμά διαλυέτο,
μῶνος τε ὁ λίθος τῷ βυθῷ κατεδύετο· ἡ δὲ, ὡ τοῦ
θαυμάτου, ἄτρομῳ ποδὶ τοῖς τῆς θαλάσσης νοτοῖς
ἐφίστατο καὶ τῶν ὑδάτων οἷα σφραγὶς ἐπιβαίνουσα πρὸς
το αἰγίλιον ἐπορεύετο· ἐν τούτῳ δὲ καὶ τοῦ ὑπατικῶν
ἰδούσα προσμενοντάτε καὶ τοῦ τοῦ πρᾶχματος περὶ
ἰδεῖν, ὅπερ ἂν ἐγενότο, ἐκδεχόμενον, χairois, ὑπάτικε,
λεγει· οὐ δὲ μεχρὶ καὶ νῦν συνήκας τὴν εἰς ἐμὲ τοῦ
ἐνεργούντος ἐν ἐμοὶ Χριστοῦ δύναμιν· ἡ τυφλωττεῖν ἐτι
φιλονεικεῖς, καὶ πρὸς τὴν ἀληθειαν ἀπομαχεσθαι· Εἰ
μὲν οὖν τοῦ σκοτοῦς ἀφεμένος τῷ ἀληθινῷ προσδρα-
μῆς φωτὶ, σεαυτῷ πραγματεύσῃ τὴν σωτηρίαν· εἰ δὲ
καὶ ἐτι τοῖς προτεροῖς ἐμμεῖναι θελήσεις, ἐμοὶ μὲν
πολλῶν αἰτίος ἀγαθῶν, τῇ δὲ σὴ ψυχῇ ἀπολείας προ-
ξένος ἐσθ. Ταυτὴν ὁ καταρακτός * τὴν παρρησίαν
οὐκ ἐνεγκῶν, ἐτι δὲ καὶ τοῦ περὶ αὐτὴν θαύμα κατα-
πληγῆς ἐξιστατο ἑαυτοῦ, καὶ ἀφῶνι κατελιπτο.
Ὅψε δὲ ποτε καὶ μολὶς ἀνεγκῶν συνιέναι μὲν οὐκ

* καταρατος

aperte tibi redibit hæc perversitas; neque enim
me capies adulans, nec me minans perterrefa-
cies, nec consulens me poteris in aliam tradu-
cere sententiam, nec mollire id, quod est in me
promptum propter Christum patiendi studium.
Confido enim in solo et vero Deo f. Si mihi
ergo credas, miserere potius tui erroris. Con-
sule tibi ea, quæ sunt utiliora, nempe surda
non colere simulachra; de quibus alicubi dixit
noster Propheta in spiritu : « Dii, qui cælum et
» terram non fecerunt, pereant; » et : « Dii
» gentium dæmonia, Dominus autem cælos fe-
» cit g. » Et rursus : « Simulachra gentium
» argumentum et aurum, opera manuum. Si-
» miles eis fiant; qui colunt ea h. »

AUCTORE
METAPHORANT

f

g

h

quare variis
tormentis,
non sine sub-
secutis mira-
culis, affici-
tur :

i

3 Postquam hæc audivit iudex, ira rursus
repletus, jussit quidem ejus capillos radi in su-
perficie i. Illud autem factum est, et maximum
consecutum est miraculum. Caput enim rursus
fuit comatum. Ex quo iudex majore ira mo-
tus, jubet prunas ardentes imponi ejus capiti,
deinde etiam acetum ei infundi, dolores sic præ-
bens acriores. Propter quæ generosa Virgo,
Domine Jesu Christe, dixit, eorum, qui in te fi-
duciam posuerunt, certum et firmum auxilium, E
qui tuos sanctos tres pueros in medio flammæ
ardentis incombustos conservasti k, tu quoque
nunc mihi adsis, et ad ea, quæ propter te susci-
piuntur, confirma supplicia, ne quando de me
liceat dicere inimicis veritatis : Ubi est Deus
eorum? Post preces autem relaxata fuit Martyr
a doloribus, et Deum laudabat ei agens gratias.
Quæ quidem statim ægre ferens consularis, fer-
reos candentes obeliscos l jubet infigi uberibus
Martyris. Hoc ergo gravi ei illato tormento,
carnes quidem ferreis illis obeliscis consume-
bantur; cordis autem ejus amor in Christum
magis accendebatur; deinde etiam jubet lam-
pades ignis ejus admoveri lateribus. Illa vero,
etiam dum lampades accendebantur m, inten-
sius perseverabat in orationibus. Sed a cruciatu
relaxatæ vis fiebat, ut diis sacrificaret.

k

l

m

4 Cum autem et corde et labris in confessione
esset immutabilis, iudex, qui æque atque ipsa in
tormentis constans, ad malum erat obstinatus,
jubet lapidem collo ejus alligari et sic eam dejici
in profundum maris n. Quod quidem cum fa-
ctum esset, Ago tibi gratias, Domine, clamabat
Martyr, quod ut per aquam marinam transi-
rem, propter sanctum tuum nomen, tibi
visum sit, quo inveniar munda in die resurre-
ctionis; sed tua ostende, ut semper, nunc quo-
que in me miracula, per quæ magnum tuum
nomen magis glorificetur in sæcula sæculorum,
Amen. Hæc illa sic oravit, et dissoluta sunt
vincula, et solus lapis fuit in profundo demer-
sus. Illa autem (o miraculum!) firmo ac sta-
bili pede stabat super dorsum maris, et per
aquas, tamquam per terram solidam ingrediens,
proficiscebatur ad littus o. Interim vero cum
vidisset manentem consularē et expectantē,
quisnam futurus esset rei exitus, dicit : Salve,
consularis. Ne nunc quidem intellexisti virtu-
tem Christi, qui in me operatur? An adhuc
contentis cæcutire et repugnare veritati? Si
ergo relictis tenebris ad veram lucem accesseris,
tibi procurabis salutem. Quod si persistere velis
in prioribus, mihi quidem eris causa multorum
bonorum, tuæ autem animæ interitum con-
ciliabis. Hanc dicendi libertatem cum non for-
ret vir execrandus, eo autem, quod in eam
accide-

in mare pro-
jecta, inde
incolumis
evadit; rursus
frustra ex-
cruciata :

n

F

o

AUCTORE
METAPHRASTE

p

q

r

cum jussu ju-
dicis probro
afficienda
esset, pie
moritur.

s

B

t

Ejus corpus in
mare proje-
ctum, illæsum
inde extrahi-
tur et sepeli-
tur.

u

r

acciderat, miraculo esset obstupefactus, a se discessit, eumque vox et sermo defecit. Cum autem vix tandem ad se rediisset, nolebat quidem intelligere. Dixit autem : Ut magnam Galilæi p putem esse potentiam, persuadent ea, quæ facta sunt ; sed ego conabor ostendere, ea potius facta esse præstigiis q. Sic dixit, et in eos, qui astabant, statim oculos conjiciens, jubet eos statim nudare Sanctam et manibus post tergum victis eam rotæ r alligare et carbonum cumulum cum ferreis quibusdam secantibus instrumentis substernere et rotam frequentius circumagere, ut, contritis paulatim membris, cum gravi dolore Martyr e vita excederet. Atque machina quidem statim fuit perfecta. Supernum autem rursus auxilium solita quoque nunc ostendit ; nam descendens angelus et flammam carbonum extinxit, et robur carnificum dissolvit, ut nec rotam quidem possent omnino circumagere.

5 Hinc animo perplexus, et plane ignarus, quid ageret, præses non dubitavit alia excogitare supplicia. Jubet ergo manuum et pedum ungues ei evelli. Et illi quidem protinus fuerunt amputati. Tormentum autem ab illa reputabatur, perinde ac si alius pateretur s. Ipse autem rursus prioribus alia adjiciens, ei quoque jubet dentes extrahi : sed quomodo præses in gravibus inveniendis, ita nec illa in gravibus ferendis suppliciis fuit defatigata. Itaque purum ejus corpus probro afficere cogitavit sceleratus. Et ad ministros conversus, eam, inquit, accipite et in excelsum et medium aliquem locum ducite et præcones euntes per universam regionem finitimam, ad probrum ei afferendum convocent chorum impudicorum. Postquam autem probro et contumelia satis fuerit affecta, eam ad me reducite, ut ea, quæ desunt, ei adjiciam. Martyr autem Christi ei respondit : Est mihi Christus, qui omnia sola voluntate transmutat, et solo nutu, qui etiam meam animam hodie suscipiet immaculatam, tuis, o prophane, dispersis et dissipatis consiliis. Hæc cum dixisset, manus simul, mentem et oculos in cælum tollens, oravit Deum, quem desiderabat. Postquam autem oravit, cum pace apud eum deposuit animam sacrificans purum corpus et spiritum ei, propter quem omnia pro nihilo reputabat, melius judicans mori, quam peccare etiam præter sententiam t.

6 Qui autem etiam post ejus mortem, apud se immortalem volebat alere insaniam, consularis quid machinatur ? Jubet ejus corpus cum multa arena in saccum injici et projici in profundum maris, non magis illam deinceps crucians, quam Christianos, et volens eos privare divitiis et gloria reliquiarum u. Atque sic quidem ad effectum est deductus consularis jussus ; et in undas projectum fuit corpus Martyris. Sed ne tunc quidem tui oblitus est, o Charitine, Deus, qui vicissim glorificat eos, qui ipsum glorificant ; nam tunc quoque, ut solet, ostensus est faciens magnalia ; et tres quidem totos dies corpus tenuit mare, pulchre servatum, et nullo penitus detrimento affectum. Deinde corpus idem, quod communem coluit Dominum, ipsum quoque omnino reveritum, amice tradit propinquæ cuidam terræ. Vir autem quidam, cui nomen Claudius, moribus mitis ac moderatus, qui Martyrem aluerat ab ineunte ætate, cum id fideliter sustulisset, et præclare condiis-

έβουλετο· φησι δε· Μεγαλην οίεσθαι με του Γαλιλαιου D
του δυναμιν πειθουσι τα γεγεννημενα, αλλ' εγωγε
γοητεια μαλλον εξειργασμενα διαλεξαι ταυτα πειρα-
σομαι. Ουτος εφη, και τοις παρεσσωσιν αυτικα τας
οφεις επιβαλων γυμνωσαιτε την Μακαριαν ευθους και
περιαγκωνησαι προσαττει τροχωτε προσδησαι και
σωρειν ανθρακων κατωθεν υποσφρωσαι και δε και του
τροχον ελιττειν συχυοτερον, οπως τη κατα βραχυ
μελων εκτριβη κατωδυνως η Μαρτυς απαλλαγη της
ζωης. Τα μεν δε του μηχανηματος κατα ταχως
απηρτιστο· η ανωθεν δε παλιν επικουρια τα συνηθη,
και νυν επεδεικνυτο και αγγελος καταπτας τηντε των
ανθρακων φλογα εσβεννυε, και δη και την των θυμων
ισχυν εξελυεν, ως μη δε τον τροχον ελιττειν μηδαμως
δυνασθαι.

5 Κυνταυθα τοινυν ο αρχων διαπερουμενος, ομως
εν τοις βασανοις αλλας επινοειν ονκ ηπορει· Τους των
χειρων ονν ονυχας αυτης και ποδων εκσπατθηναι
προσαττει, και οι μεν ευθους εξεκοπτοντο. τη δε, ως
ετερου πασχοντος, η βατανος ενομιζετο, και παλιν E
αυτος τοις προτεροις ετερα προσιθεις, εκκοπηναι ταυ-
της και τους οδοντας, διεκελευετο· αλλ' ωσπερ εκεινη
τα θεινα φερειν, οτω μεν ουδε αυτος παλιν τα θεινα
εξευρισκειν ουδαμως απηγορευκεν. Υβρισαι τοινυν το
καταρον αυτης σωμα ο μικρος επενυει και προς τους
υπηρετας επισφραφεις, λαβετε, φησι, ταυτην, και επι
τινα των υψηλων και μεσαιτανων τοπων αγαγετε κη-
ρυκεστε κατα πασης της πλησιωχωρου φοιτωντες εφ'
υβρει τη ταυτης ακολασιων χορον συγκαλειθωσαν·
μετα γουν το ικανως υβρισθηναι προς με παλιν επα-
ναγαγετε, ωςε προσεθηναι ταυτη και τα λειπομενα.
Η δε του Χριστου Μαρτυς προς αυτον, εστι μοι Χρι-
στος, απεκρινατο, παντα μετασκευαζων θελησει μονη
και ροπη νευματος, δε και την εμην ψυχην ασπιλον
προσδεξεται σημερον, τα σα, βεβηλε, διασκεδασας
βουλευματα. Ταυτα ειπουσα, χειρασε αμα και φρενας
και ομματα προς ουρανου αρασα τω ποθουμενω Θεω
προσηυχετο. Επει δε και ηυξατο μετ' ειρηνης αυτω
το πνευμα παρεθετο, καθαρον θυσασα και σωμα και
πνευμα τω, δι' ον παντα παρ' ουδεν ελογιζετο, βελτιον
αποθανειν μαλλον, η και παρα γνωα * αμαρτειν κρι- * an γνω-
νασα. μην?

F

6 Ο δε και μετα της αυτης θανατον αθανατον
παρ' εαυτω την μανιαν στεφανειν * εθελων υπατικος * an τρε-
τι μηχαναται ; Εν σακκος το ταυτης σωμα μεταγε
ψαμμου πολλης βληθηναι κελευει, και τω της θαλατ-
σης εναπορριφηναι βυθω, ου μαλλον ικεινην η Χρι-
στιανους το λοιπον τιμωρουμενος, και πλουτου και δοξης
οσης αποσπερειν αυτους των λειψανων βουλομενος.
Ειχε μεν ονν οτως τω υπατικω περας το κελευσμα,
και κατα κυματων ο νεκρος της Μαρτυρος ερριπτο·
αλλ' ουδεν τουτω σου, Χαριτινη, ο τους αυτον δοξα-
ζοντας αντιδλαζων Θεος επελαθετο, αλλα και νυν,
ως εθος, μεγαλεια ποιων επεδεικνυτο, και τρεις μεν
ολας ημερας του νεκρον ειχεν η θαλασσα, καλως
εκεινη * φυλαξασα και μηθεν ολως λυμνηναμενη, αλλα * an εκεινην ?
το του κοινου δεσποτην θεραπευσαν σωμα και αυτη
παντως κατιδεσθειςαι ειτα τη γειτονι χειρσω προσφι-
λως παραδιδωσι, και τις ανηρ, ο Κλαυδιος ονομα,
επεικης τον τροπον και μετριος, δε και την Μαρτυρα
εκ πρωτης Στριχος ανεθρεψατο, τιςως ανελομενος,
λαμπρως τε μυριγας και περισειλας λαμπροτερον εν
τινι τιμω τοπω κατεθετο, ταφον αυτη σχεδιασας, ουχ
ως

A ὡς ἐκεῖνη περπεων, ἀλλ' ὡς ὁ καιρὸς ἐδίδου, καὶ ὁ τῶν τότε κρατουμένων φόβος ἤπειρε. Τοιαύτου τῇ Χριστοῦ Μαρτυρίᾳ Χαριτιῇ το τέλος, πεμπτην τῷ τηνικαυτῷ του Ὀκτοβρίου μηνὸς ἀγόντος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὃ ἡ δοξὰ καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

set, in quodam venerando loco id deposuit, ei raptim constructo sepulchro, non ut illum decedebat, sed ut tempus dabat, et eorum, qui tunc rerum potiebantur y, præscribebat mentus. Hic fuit finis Christi martyris Charitines, quinto mensis Octobris. In christo Jesu Domino nostro. Cui gloria et potentia in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTORE
METAPHRASTE

ANNOTATA.

a Vide, quæ de epocha martyrii S. Charitinæ ex conjectura diximus in Commentario num. 11 et 12.

b Hunc alia Græcorum monumenta Domitium, alia Domitianum vocant. Consule num. 13 et sequens Annotatum.

c Dissonat nonnihil hæc Metaphrastis narratio a Menologii Basiliani et Menæorum verbis num. 3 et seqq. recitatis. Sed forte sic utraque narratio concilianda est, ut Domitius comes, et Amisenorum, ut nobis videtur, iudex consularis, prius ad Claudium, Charitinæ dominum, scripserit, quo hic eam ad se mitteret, ac mox comitem quemdam ex administris suis legarit, qui eam ad se vinctam perduceret, suoque sisteret tribunali.

d De plagis ante juridicam ullius criminis probationem Charitinæ inflictis, videsis quæ in Commentario sub initium numeri 13 dicta sunt : Collare autem, quod Christi Martyri injectum fuisse narratur, erat vinculi genus, quo captivorum collum constringebatur, ne e satellitum aut lictorum manibus elabi ullo modo ipsi possent.

e Quam fuerit ab omni retro tempore Christianis usitatum ac solemne, præsertim, dum quid grande inceptarent, se crucis signo munire, seu ut Lactantius de Mortibus persecutorum cap. x ait, suis frontibus immortale crucis signum imponere, patet tum ex hoc S. Charitinæ exemplo, tum etiam ex Tertulliano libro de Corona militis cap. 3, ubi is ita loquitur : Ad omnem progressum atque promotum, ad omnem aditum et exitum, ad vestitum et calceatum, ad lavacra, ad mensas, ad lumina, ad cubilia, ad sedilia, quacunque nos conversatio exercet, frontem crucis signaculo terimus.

f Absunt a versione Latina, quæ his verbis Græcis exprimuntur : Καὶ τοῦτο τὸ παν τῆς ἐμῆς ζωῆς ἀνατέθεικα. Supple ergo in Latino textu : Et ei omnem vitam meam consecravi, vel : Et in eo omnem vitam meam reposui.

g Voces, quæ respondeant his Latinis : Dominus autem cælos fecit, a Græco textu absunt.

h Prior textus reperitur apud Jeremiam cap. x v. 11; posteriores in Psalmo 95 v. 5 et Psalmo 113 v. secundo 4 et 8. Porro non esse a veri specie alienum, quod duriora hæc in tyrannum verba a Christi Martyre congesta fuerint, ostendi in Commentario num. 15.

i Summæ ignominiae nota mulieribus inuri tum temporis credebatur, si eis summa capitis superficies decalvaretur. Vide Galonium in Tractatu de instrumentis martyrum eorumque cruciatibus pag. 140 et 142.

k Legesis Danielis caput 3.

l Obelisci illi ferrea erant instrumenta, ex crassiore sui parte in acutam cuspidem desinentia, cerdonum subulis non absimilia, quæ et acumine suo et igneo ardore non poterant non in tam teneris virginei corporis membris vehementissimos cruciatus excitare, dum carnes ita lente torrebant.

C m Incensas faces, non tantum lateribus martyrum, sed et singulis eorum membris admotas quandoque fuisse, testatur Lactantius de Mort. persecut. cap. 21. Lampades autem illæ, ut ex Galonio et Laurentio de Rebus publicis docet Pitiscus in suo Lexico Antiquitatum, fiebant hoc modo : Desumebantur, inquit laudatus Pitiscus, vasa quædam lata unius palmi longitudinis, vel aliquantulum majoris, quæ deinde a summo ad arctiorem formam paululum præposteræ perversæque pyramidis instar contrahebantur atque adstringebantur. Erant autem vasa, vel terrea, sicuti indicant illa, quæ ex ruinis hujusce Urbis (Romæ) nonnunquam eruuntur; vel ferrea, ut innuit Colum. xii, 48,..... Postea vero vasa hæc hastulis quibusdam quadratis et simul colligatis septa, quæ ad vasorum similitudinem et ipsæ a summo paulatim adstringebantur, igne flammam emitte repleti solebant. Porro has hastulas, si ad ea, ad quæ lampades usui erant, animum referamus, intelligemus, quinque aut sex palmis plus minusve extitisse oblongas. Harum effigiem exhibet Galonius citato Tractatu pag. 75. Ceterum, ut Lactantius, supra laudatus, innuit cap. 21, nonnunquam tortores lampades illas quantum ad flammantia lumina, haud vero quantum ad calorem, paulo ante exstinguebant, quam martyrum corporibus eas admovent, ut sic lentiori igne cremandis martyrum membris aptiores essent.

n Mare istud fuisse Pontum Euxinum, Amiso urbi proximum, ex conjectura docui num. 13.

o Ita S. Petrus, ut testantur Evangelistæ, divina virtute ambulavit super aquam, quod et aliis Sanctis contigisse, perhibent Ecclesiasticæ Historiæ.

p Hoc nomine impius iudex per blasphemiam Christum Dominum vocat, sceleris sui imitatore pessimum postea nactus Julianum Apostatam, qui et victricem Dei ultoris manum agnoscere coactus fuit.

q Nempe cum prodigia illa, tota quandoque civitate inspectante patrata, negare non possent iniquissimi iudices, ne Christianos veri Dei cultores esse fateri cogerentur, per summam insaniam miracula illa dæmonum præstigiis adscribebant.

r Hujusmodi fere rotam exhibet Gallonius pag. 27 littera B, nisi quod ardentium carbonum Octobris Tomus III.

4 cumu-

AUCTORE
METAPHRASTE

cumulus inter aculeos ferreos hic expressus non sit. Hoc autem rotæ supplicium sæpenumero non esse sine igne illatum, ex Apuleio et Euripide docet Pitiscus in suo Lexico verbo Rota.

f Nempe vel præ consolationis divinæ, qua perfundebatur, abundantia; vel Deo concursus suum subtrahente, ne suppliciorum instrumenta vires suas in sanctam Martyrem exerere.

t Id est, quam libidinosam virginei corporis contagionem etiam invite pati; ut enim, cum S. Ambrosio quilibet pudici censeat, periculum pudoris bonis feminis est morte gravius.

u Huc spectant Eusebii verba lib. viii Ecclesiasticæ Historiæ cap. 6: Sed et corpora regionum cubiculariorum (a Diocletiano et Maximiano Galerio pro Christiana fide intersectorum) ipsi eorum legitimi domini erui ex sepulero et in mare projici oportere censuerunt, ne quis illos sepulcris conditos, pro diis, ut ipsi quidem opinabantur, reputans, in posterum adoraret, seu eorum reliquias debito dulci cultu afficeret.

x Synaxarium Sirmondianum Claudium hunc a domino seu hero S. Charitinæ, quem Claudianum vocat, diversum facit. Ego Metaphrasem aliosque secutus, Charitinæ herum Claudium vocavi, quem nihil vetat inter domesticos suos habuisse virum sibi cognominem, cui Charitinæ a teneris unguiculis enutriendæ et instruendæ ac demum ejus corporis, ut rerum angustiae patiebantur, sepeliendi curam demandarit.

y Hi nobis videntur fuisse Diocletianus, Maximianus Herculus et Galerius Maximianus, quos Lactantius cap. 16 tres acerbissimas bestias vocat, quosque, ne Martyrum corpora rite sepelirentur, omni modo præcavisse, innuit Eusebius Annotato u supra citatus.

DE S. DIVITIANO EP. CONF.

APUD SUESSIONES IN GALLIA

SYLLOGE.

C. S.

CIRCA INITIUM
SÆC. IV.
In tribus
Martyrologiis
memoratur
hoc die,

Gesta SS. Sixti et Sinicii, primorum Remensium, Suessionensiumque episcoporum, in hoc Operenostro ad Kalendas septembris illustrata habes. Sinicio in Suessionensium præsulum Catalogis proxime subditur S. Divitianus paucis admodum martyrologis notus. Illum tamen hoc v Octobris die memorat Martyrologium Parisiense, Eminentissimi Cardinalis de Noailles, archiepiscopi Parisiensis, auctoritate anno 1727 editum. Verba hæc sunt: Apud Suessiones sancti Divitiani episcopi, cujus corpus apud sanctum Crispinum Majorem quiescit. Præverat Castellanus in Martyrologio suo Universali eadem prorsus Gallice dicens. Paulo prolixius, at minus recte, ad eundem diem dixerat Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano: Suessione, sancti Divitiani episcopi et confessoris, qui sancti martyris Sinicii successor, ita meritis vicinus, quam tempore remotus, ecclesiam primus in pace gubernavit, quam in tramitem justitiæ sanctis monitis et exemplis feliciter deduxit, et ita pervenit ad gloriam. Quid in hoc brevi elogio displiceat, dicam inferius.

quo dicitur
coli; at in
Remensi de
eodem mentio
fit

2 Eundem Sancti titulo pariter honorant, ac die v Octobris obiisse, notant Sammarthani fratres, quique horum Galliam Christianam continuaverunt eruditi Benedictini; Claudius vero Robertus, item in Gallia Christiana, sic loquitur, ut nescias, utrum diem v Octobris velit ipsi emortualem fuisse, an ejusdem cultui sacrum. Eundem tamen hodie coli, expresse etiam asserit Claudius Dormay, presbyter canonicus Regularis abbatiæ S. Joannis de Vineis apud Suessiones, in Historia ejusdem civitatis, tom. I, lib. II, cap. 3 Gallice inquit: Suffecerit scire, ipsum (Divitianum) ab Ecclesia coli, ut Sanctum, et hujus civitatis episcopum, ejusdemque memoriam ab illa ecclesia celebrari die v Octobris. Verumtamen in Ms. codice Remensis ecclesiæ SS. Timothei et Apollinaris, apud Sollerium nostrum

inter Auctaria Usuardina laudato. Deposito illius ad diem xxviii ejusdem mensis legitur his verbis: Suessionis, Deposito sancti Divitiani episcopi et confessoris.

3 Fortasse eundem codicem laudavit Marlotus in Historia metropolis Remensis lib. I, cap. 17, dum ait: Martyrologium Remense (ubi cuncta strictim referuntur) nudum Divitiani nomen habet, brevi ornatum præconio, his verbis: « Quinto Calend. Novemb. Deposito sancti Divitiani episcopi et confessoris. » Tum hic subdit Marlotus: Deposito autem ea est, qua homo vinculis carnalibus absolutus, liber iturus ad cælum, terrenum corpus deponit, ex S. Ambrosio sermone de depositione S. Eusebii. Vult itaque Marlotus, in Remensi codice emortualem S. Divitiani diem, non sepulturæ translationisque tempus signari. Non examino, an iste sermo, qui in novissima Operum S. Ambrosii editione inter suppositios recensetur, vere illius sit; nec diffiteor, vocem depositio eo, quo apud Marlotum, modo passim adhiberi; non tamen certo ausim asserere, eandem hic ita accipiendam esse, ut nequeat superesse suspicio de consignato potius die, quo S. Divitiani corpus in honoratiori tumulo aliquando fuerit collocatum. At utrovis modo ea vox hic exponenda sit, ex prædictis equidem liquet, S. Divitianum saltem ratione cultus ad hunc diem v Octobris pertinere.

4 Neminem hactenus legi, qui dicat, aliqua S. Divitiani Acta antiqua exstare; si vero recentiores consulas, nihil quoque de insigni hoc Viro apud hos reperies, præter mentionem illius factam a Flodoardo lib. I Historiæ Remensis cap. 3, quam ex editione Colvenerii transcribo. Sanctus vero Sixtus, Remorum primus episcopus, etiam Suessionicam * fundasse fertur ecclesiam, et B. Sinicium, collaboratorem et cooperatorem suum inibi constituisse; quique post ejusdem S. Sixti decessum, nepote suo, ut fertur, sancto Divitiano, Suessionis a se pontifice ordinato, quoniam noviter instituta Remensis ecclesia lacte adhuc tenera forte fovebat pignera, necdum ad onus pon-

die 28 hujus mensis, ignota mihi de causa,

Pauca de illo scimus ex Flodoardo,

* alii Suessionicam

A pontificale perferendum robusta, Remis archiepiscopalem (ea cogente necessitate) subiit cathedram. *Hæc, nec plura de Divitiano historicus Remensis; ex quibus facile conjicias, quam levis de ipsius gestis memoria exstiterit jam inde a medio sæculo x, quo iste scripsit. De suo tempore inquit Marlotus: Tanti Præsulis cursum in pontificatu, genus mortis et annum, gestorum ejus memoriam tempus edax obliteravit.*

S. Sinicio successit circa finem sæculi tertii,

B Non exspectet igitur plura lector. Ipsum omnes Catalogi in serie episcoporum Suessionensium tertio loco recensent, primum S. Sixto, secundum Sinicio constanter tribuentes, nec ullam sedis vacationem memorantes. Quam ob rem, cum nulla, vel levissima, nos cogat ratio illam adstruere, Divitiani sedis tempus ex eo, quo proximus ejusdem decessor Sinicius sedit, eruendum est; idque etiam certius faciendum esse, si, quod Flodoardus dubitanter asseruit, constaret, Divitianum fuisse nepotem Sinicii, et ab hoc ad Remensem sedem commigrante, in Suessionensem fuisse suffectum. Fuerunt porro, qui, Flodoardo duce, crederent, SS. Sixtum et Sinicium primo Christianæ æræ sæculo a S. Petro, Apostolorum principe, Roma in Gallias missos fuisse: verum hanc sententiam, tum alii, tum Stiltingus noster ad Kalendas Septembris in iisdem Sixto ac Sinicio, satis superque refutarunt, eos ad annum circiter 300 referentes. Eadem de causa Castellanus in Martyrologio Universali, et auctor Martyrologii Parisiensis, Divitianum circa eundem annum 300 floruisse, annotarunt; ac meo quidem judicio recte, sic tamen, ut prorsus incertum mihi sit, illene paucis annis ante finem sæculi tertii, an post initium quarti obiisse credendus sit; quis enim id in tantis tenebris palpando divinet?

nec martyrio sublatus fuit.

C 6 Saussayus, in cujus verbis, num. 1 relatis, quædam mihi displicere, dixi, cum in ea esset sententia, quæ SS. Sixti et Sinicii missionem S. Petro, Apostolorum principi, attribuit, eosque, non naturali morte, sed martyrio e vivis sublato asserit; nec (ut opinor) facile posset tempus sedis S. Divitiani, quem omnes S. Sinicii sine ullo medio successorem nominant, confessorumque obiisse memorant, tam diris persecutionibus sæculi primi illigare, eundem a S. Sinicii tempore remotum vixisse commentus est, primumque illum fuisse e Suessionensibus episcopis, qui eam ecclesiam in pace gubernavit. Sed fallitur: nam neque Sixtus et Sinicius sæculo primo floruerunt, ut diximus, nec martyrio coronati sunt, ut laudata eorumdem Acta et Commentarium iis prævium legentes facile perspicient. Adde, quod Saussayus in hac sua opinione dicere cogatur,

Suessionensem episcopatum post S. Sinicii obitum ultra duo sæcula vacasse, quod nulla verisimili ratione probaverit.

AUCTOR C. S.

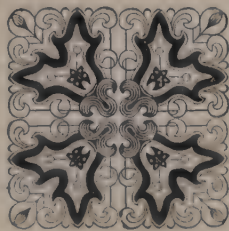
7 Marlotus, cujus verba num. 3 dedi, credi voluit, S. Divitiani genus mortis, violentane scilicet, an naturalis ea fuerit, ignorari. Ita forsitan existimavit, quod ejusdem esset cum Saussayo sententiæ de tempore missionis SS. Sixti et Sinicii, ægreque posset cum acerbissima illa Ecclesiæ ætate componere naturalem mortem S. Divitiani, aut inter hunc et Sinicium tam diuturnam sedis vacationem sine idoneo teste affirmare. Atqui Divitianus etiam in Ms. codice Remensi, quem Marlotus vidit, laudavitque, cum Confessoris titulo expresse annuntiatur, neque alium codicem protulit Marlotus, in quo eidem Sancto martyri laurea adscripta legitur: nonne ergo rectius eundem naturali morte perfunctum dixisset, quam illius mortis genus ignorari, ex male fixo SS. Sixti ac Sinicii missionis tempore affirmavit? Confessorem itaque cum Remensi codice, seu gemino, seu unico, atque recentioribus Martyrologiis, quæ supra produximus, S. Divitianum appellamus, quales etiam decessores illius, Sixtum et Sinicium, fuisse diximus.

E

8 Quod de ejusdem Sancti corpore apud S. Crispinum Majorem quiescente Parisiense et Castellani Martyrologia asserunt, consentiunt Sammarthani fratres tom. 3 Galliarum Christianarum in serie episcoporum Suessionensium, in qua pag. 404 tertio loco sic habetur: S. Divitianus, cujus corpus in D. Crispini Majoris conditum est ecclesia. Non dissentiunt ejusdem Operis continuatores Benedictini tom. 9, col. 334; sed cum quadam cautione aiunt: Corpus in basilica S. Crispini Majoris conditum, tradunt Sammarthani, forte in loco, ubi postea ædificata est hæc basilica. Non existimo, Sammarthanos recitatis verbis indicare voluisse, S. Divitianum mox ab obitu suo in laudata ecclesia, quæ tunc temporis minime exstabat, sepultum fuisse; sed nec iisdem verbis insinuasce censendi sunt, illum eo in loco, ubi dicta S. Crispini basilica postmodum condita est, primo humatum fuisse; cum sic vere loqui potuerint, modo sacrum illius corpus eo, quo scribebant tempore, in eadem basilica quieverit, quocumque demum tempore illuc aliunde fuisset delatum. Ceterum illa basilica et abbatia Ordinis S. Benedicti, vulgo Saint Crispin le grand, sita est supra urbem Suessionum ad fluvium Axonam, de quibus consuli possunt laudati Galliarum Christianarum continuatores tom. IX, a col. 394. Plura (quod dolemus) de hoc sancto Suessionensi Episcopo nescimus.

Corpus ejus apud Suessiones in abbatia S. Crispini Majoris.

F

DE S. MARCELLINO EP. CONF.

RAVENNÆ IN ITALIA

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I. Fasti sacri et scriptores præcipui, qui Sancti meminerunt.

ANNO CCCXLVI.
Sanctus, qui
Romano ho-
dierno, aliis-
que Fastis sa-
cris

Inter priores undecim S. Apollinaris, primi Ravennatum episcopi, in sacra horum sede successores, quos omnes ad hanc columbæ divinitus illapsæ indicio designatos, popularis habet traditio, omnes, uno excepto Proculo, Fastis sacris invenio inscriptos, decimo loco occurrit S. Marcellinus, qui, quamquam quidem, ut S. Severus, proximus ejus successor, Martyrologiis vetustioribus seu classicis inscriptus non sit, in Romano tamen hodierno, non secus ac octo e decessoribus suis, Aderitus scilicet, Eleucadius, Martianus, Calocerus, Probus, Dathus, Liberius et Agapitus, commemoratur: et hi quidem cuncti, si unum Probum, ante x Novembris diem nullis prorsus Fastis sacris insertum, exceperis, sacro illo honore ad varios, quibus proinde in Opere nostro dati jam sunt, mensium præcedentium dies afficiuntur; Marcellinus vero hodie. Verba, quibus hoc postremum ibidem fit, pauca hæc sunt: Ravennæ, sancti Marcellini episcopi et confessoris. Hunc porro Sanctum nostrum, qui hodie etiam Officio in ecclesia Ravennate quotannis colitur, e sacris hujus tabulis, quales in suis ad Martyrologium Romanum Notis laudat Baronius, puto depromptum; unde verosimillime pariter profuxerit annuntiatio, qua in binis Mss., Romano hodierno antiquioribus, Florentinis Usuardi Codicibus, Medicæo scilicet et Stroziano, a Solerio nostro in Præfatione ad Usuardum num. 234 recensitis, ab eoque deinde inter Usuardina Auctaria relatis, hodie invenitur, quamvis interim in iis Marcelli pro Marcellini perperam scribatur, celebratus hunc in modum: Ravennæ sancti Marcelli ejusdem civitatis episcopi et confessoris.

hodie inscribitur, elogiisque etiam,

2 Usuardino huic Auctario accedunt Fasti sacri, a Galesinio, Ferrario et Castellano contexti. Ac Castellanus quidem in Martyrologio suo Universali iisdem plane, quibus id in Romano fit, verbis, Gallice redditus, breviter Sanctum commemorat; Galesinius vero et maxime Ferrarius, ille in suo anni 1578 Martyrologio, hic in Generali anni 1613 Sanctorum Italiæ Catalogo, oratione paulo prolixiori id præstant. Amborum verba describo. Prioris hæc sunt: Ravennæ sancti Marcellini episcopi, tanta sanctitate viri, ut vel sola opinione homines a maleficio detereret, et ad leges divinas colendas inflammaret; posterioris vero ista: Marcellinus x a S. Apollinare Ravennæ episcopus, columbæ indicio electus, ecclesiæ Ravennati post S. Agapitum anno Sal. cccxxx, Urbano Pontifice Maximo, præfuit. Quam ecclesiam per annos L, sive, ut alii tradunt, XLVII tanta sanctitate et pietate, adjuncta prudentia, administravit, ut hac opi-

nione homines a maleficiis absterreret, et ad divinas leges observandas exemplo maxime suo inflammaret, ut multos a dæmone oppressos liberaret, ac multis dæmonum insidiis petitus, ad divinam opem confugiens eos superaret. Denique in magna rerum perturbatione et Ecclesiæ persecutione, Aureliano imp. (sub quo, eo adhuc episcopo, Fusca virgo et Maura nutrix martyrio coronatæ sunt) graviter afflicto in Non. Octobris migravit e vita, Felice Papa. Cujus corpus fertur suavissimum odorem misisse in æde S. Probi sepultum.

3 Nec tantum hisce elogiis Sanctum exornant, verum etiam pro fonte, e quo ea hauserint, Ravennatem Hieronymi Rubei Historiam assignant. Huic porro etiam, Galesinius quidem Annalium urbis Ravennæ scriptores; Ferrarius autem ecclesiæ Ravennatis monumenta, adjungunt. Verum qui qualesve illi Annales seu horum scriptores, quæ qualiave illa monumenta sint, non edicunt. Opus sane, quod sub Annalium Ravennatum titulo concinnatum sit, hactenus non novi; quod vero ad ecclesiæ Ravennatis monumenta, a Ferrario laudata, pertinet, cum hic hagiologus, de aliis agens Ravennatibus Sanctis, subinde etiam ejusdem ecclesiæ, quas tamen antiquas (adi in S. Agapito ad xvi Martii Opus nostrum) perperam vocaris, lectiones laudet, monumentorum illorum partem hæc forte non exiguum faciunt una cum Tabulis, quas, ut supra monui, citat Baronius, quasque præcipue esse opinor Kalendaria Catalogosve, quibus ad diversos anni dies diversi Ravennates Sancti, vel nomine tenus dumtaxat, vel cum addito brevi elogio, cultusve ecclesiastici eis deferendi præcepto sint inserti. Ut res habeat, nihil equidem, quin Hieronymo Rubeo consonet, habet Galesinius, totumque fere, quo Sanctum Ferrarius exornat, elogium ex eodem Ravennate historico est depromptum. Ut de re ferri queat judicium, juxerit et hujus verba, huc facientia, transcripsisse.

4 Agapito, inquit lib. 1 sub finem, Marcellinus successit Ravennatum archiepiscopus, alterum et trigesimum circiter annum supra ducentissimum ab ortu Christi, Urbano adhuc Romano Pontifice. Quinquaginta annis Ravennati ecclesiæ præfuit Marcellinus tanta sanctitate atque innocentia, ut vel sola opinione homines a maleficio detereret, et ad leges divinas servandas ac colendas inflammaret. Sæpius cacodæmonum furorem (tanta in illo fuit magnitudo et præstantiæ benignitatis divinæ) nullo labore compressit, cumque Virum sanctum illi, dispositis insidiis, vallatum tenerent ac circumvenissent, eo Deum suppliciter invocante, statim prostrati, misereque afflicti sunt. Hactenus ille, qui deinde, varias Romani imperii vicissitudines, plures Barbarorum

ex ecclesiæ
Ravennatis
lectionibus
tabulisque

et Hieronymo
Rubeo

AUCTORE
C. B.

A *barorum in id irruptiones, gloriosum SS. Fuscae et Mauræ martyrium, sævas in Christi cultores persecutiones aliaque nonnulla, quæ, gubernante Ravennatem ecclesiam S. Marcellino, accidissee vult, paulo prolixius exponens, ita tandem de Sancto concludit* : Sub id tempus (*Aureliano scilicet imperante*) Marcellinus, Ravennatum antistes, in tanta perturbatione vario rerum eventu misere graviterque affectus animam exhalavit tertio Non. Oct. Dum extremum spiritum duceret ejus cadaver, ferunt unguentorum suavissimorum divinum odorem afflavisse. Sepultus est in divi Probi.

depromptis, a
Galesinio et
Ferrario ce-
lebratur, a
binis præ-
terea

B *Confer nunc hæc cum binis elogiis supra huc transcriptis, videbisque Galesinium et Ferrarium, horum auctores, ex Hieronymo Rubeo, qui præterea priorum undecim S. Apollinaris successorum columbæ divinitus illapsæ indicio ad episcopatum electionem loco non uno docet, indubie hausisse. Nec tantum id fecerunt ambo hi hagiologi, verum etiam in libro, Italice scripto, quem sacra Ravennæ antiquæ Monumenta inscripsit annoque 1665 divulgavit, Hieronymus Fabri, metropolitanæ Ravennatum ecclesiæ canonicus, infra plus semel laudandus, aliique nonnulli, qui post annum 1572, quo primum prodit Hieronymi Rubei Historia, de Ravennatis ecclesiæ rebus Sanctisve scripserunt. Hos omnes, utpote qui Rubei de Sancto nostro asserta nec roborent, nec infirmant, nihilque fere, quod ex his haustum non sit, doceant, hic enumerare operæ pretium non est, pergo proinde ad binos (neque enim etiam plures alios his recentiores hic moror) scriptores antiquos, quos adhuc Mss. dumtaxat sibi prælucentes habuit, atque ad contegendam Ravennatem Historiam adhibuit sæpissime jam nominatus Hieronymus Rubeus.*

qui reliquis
antiquiores
sunt, scripto-
ribus, Agnel-
lo scilicet,

C *6 Prior est Agnellus, appellatus etiam Andreas, qui librum Pontificalem seu Vitas Ravennatum Pontificum anno circiter 840 conscripsit. Opus hoc Benedictus Bacchinius, abbas S. Mariæ de Lacroma Ord. S. Benedicti Congregationis Casinensis, e Ms. Bibliothecæ Estensis Codice eruit, varieque a se illustratum typis primum anno 1708 publici juris fecit, idemque deinde Muratorius, cum codice Estensi denuo collatum, iterata editione in Rerum Italicarum Scriptorum tom. II una cum Bacchini in id Observationibus Dissertationibusque intulit. Ambo porro editioni, quam adornarunt, præfationem præmisere sane eruditam, qua, quis fuerit Agnellus, qua ætate floruerit, et qua sit fide dignus, additis etiam, quibus laboret, defectibus, dilucide exponunt. Præcipua, huc spectantia, e Bacchini Præfatione, apud nos tom. V Julii pag. 343 exstant excerpta, quo propterea, studiose lector, vel ad Bachinii, aut etiam Muratorii, si ad manum sit, Præfationem pro ampliori Agnelli concinnatique ab eo Pontificalis notitia, brevitatis ergo te remitto. En modo, quæ Agnellus editionis Bacchini, quam hic, nisi aliud dicam, semper intelligam, part. 1, pag. 162 de Sancto nostro, quem spectata, quo post S. Apollinarem sederit, ordine, decimum appellat, capite unico sub hoc titulo, Vita sancti Marcellini, memoriæ prodit.*

cujus verba
hic recitantur,

7 Marcellinus x, inquit, justus et timoratus suis orationibus dæmonum castra prostravit, et oves, quæ a Domino ei traditæ fuerant, impiger custodivit, ne ille immanissimus lupus, qui quotidie sævit, et ferit, castra suæ ecclesiæ laniare potuisset, et ex suis ovibus prædam evelleret, ut non Christianorum animas, quas Sanctus Vir Omnipotenti Domino adquisierat, beluino gut-

ture devoraret, ne infernalibus connexis gehennæ vinculis ditione manciparet. Transactoque plurimo annorum curriculo spatii, pontificatum amisit et vitam, ejus tanta corpus odoramenta sepelientium nares sentirent. Sepultus est, ut fatentur alii, in basilica B. Probi. Sedit autem annos.... mens.... dies.... Ita hactenus Agnellus, cujus hæc etiam idcirco præcipue, quo usui infra futura adhuc sint, de Sancto nostro verba volui huc ranscribere, quamvis interim præter sedis S. Marcellini diuturnitatem sepulturæque locum nihil fere notatu dignum edoceant. Sanctum quidem præterea, veluti pastorem vigilantissimum, depingunt, nec dubito quin revera is in gregem sibi commissum diligentissime invigilarit; attamen cum vigil sedulaque gregis adversus omnes dæmonum insidias tutandi cura omnibus omnino pastoribus seu episcopis, sanctitatis laude conspicuis, sit communis, eam forte, utut speciatim in antiquis monumentis non notatam, Sancto nostro ne aliquin ejus Vita appareret nimis jejuna, Agnellus nominatim attribuerit. Cum enim hic scriptor, ut Bacchini in prima sua in eum Dissertatione cap. 2 docet, nulla omnino vel S. Severi, duode-

E

cimi Ravennatum antistitis, vel etiam decessorum ejus Acta scripta habuerit, probabilibus dumtaxat conjecturis, quæ de hisce speciatim memoriæ prodit, frequenter superstruit, uti ipsemet in S. Exuperantio XIX Ravennatum antistite satis indicat.

8 Ad alterum modo e scriptoribus antiquis, quorum supra memini, progrediamur. Muratorius in eodem Ms. Bibliothecæ Estensis codice, e quo Agnelli librum pontificalem ecclesiæ Ravennatis eruderat Bacchinius, Vitas priorum aliquot episcoporum Ravennatum, seu potius habitos de his ad populum sermones, quibus Vitæ titulus deinde fuerit adjectus, una cum aliis nonnullis Opusculis invenit, eaque omnia, Spicilegii Ravennatis Historiæ titulo insignita, tom. I, part. 2 scriptorum Rerum Italicarum inseruit. Causas, ob quas Opus hoc vulgavit, in Præfatione docet, uti etiam lucubrationunculas illas omnes, quas id complectitur, a variis auctoribus, qui post Agnellum floruerint, esse profectas, quod tamen (vide Operis nostri tom. VII Septembris pag. 400, num. 9) ita videtur quantum ad episcoporum Ravennatum Vitas intelligendum, ut harum omnium unus idemque, qui scilicet easdem etiam pro arbitrio subinde mutavit interpolavitque, collector exstiterit, sæculo XII longe posterior. In illa porro, quam hic digessit, collectione, seu, ut hanc appellare maluit Muratorius, Ravennatis Historiæ Spicilegio pag. 554 et seqq. legitur S. Probi Vita, cui hujus aliorumque septem Ravennatum antistitum translationis, anno circiter 963 factæ, Historia inseritur, ab anonymo, qui rei gestæ interfuit, canonicumque se prodit, auctore (adi eundem 7 Septembris tom. pag. 403, num. 25 et seqq.) litteris consignata; hic autem, qui, quod præcipue hic spectat, ille ipse est e binis supra memoratis scriptoribus antiquis posterior, S. Marcellinum sanctis Ravennatibus episcopis, quorum corpora refert fuisse translata, accenset. Verba, quæ ad Sancti nostri translationem pertinentia suppeditat, infra suo loco, cum de hac sermo erit, describam. Aggredior nunc, quæ prævie adhuc tractanda sunt, quæque ut eo, quo gesta sunt, ordine proponantur, a Sancti ad sedem Ravennatem electione ducendum est initium.

et anonymo,
qui canonici-
cum se prodit,
memoratur.

F

AUCTORE
C. B.

§ II. Quæ prosint et quæ
contra obsint Ravenna-
tum traditioni, qua San-
ctus, aliique priores de-
cem S. Apollinaris in sede
Ravennate successores a
Spiritu sancto in specie
columbæ apparente fe-
runtur electi.

Sanctum mi-
raculo fuisse
designatum
episcopum,
popularis

Sanctus Marcellinus novemque ejus in sede Ravennate decessores et proximus successor Severus a Spiritu Sancto, qui sub specie columbæ supra eligendorum caput apparuerit, ad episcopatum prodigiose fuerint assumpti, si modo populari, quæ apud Ravennates viget, crediturque, traditione sit standum. Verum quid tamen de hac statuendum? Fuisse re vera S. Severum columbæ divinitus apparentis indicio episcopum designatum, passim ab eruditissimis non revocatur in dubium, quamvis interim id a scriptoribus sæculo nono antiquioribus, annisque minus quadringentis a re gesta remotis, memoriæ proditum non inveniatur; quod vero ad S. Marcellinum novemque ejus decessores pertinet, septem ex his in Opus nostrum, uti, quæ num. 1 dixi, sat aperiunt, Majores nostri jam intulere; verum super traditione ista, prout simul et ad S. Severum, et ad Sanctum nostrum novemque ejus decessores, seu ad omnes undecim priores S. Apollinaris in sede Ravennate successores sese extendit, nusquam aperte mentem suam declararunt. Etsi enim monumenta scriptorumque verba, illam non obscure insinuantia, subinde, ut argumenti exigebat ratio, tunc retulerint, essentne tamen hæc veritati consona, an dissona, minime pronuntiarunt, remque, Ravennati ecclesiæ a pluribus jam seculis constanter creditam, maxime idcirco, quantum opinor, quod ei invicte, integreque pro Ravennatum desiderio probandæ documenta idonea non suppetere, diligentius aliis discutiendam definiendamque huc usque reliquerunt.

super qua non
temere pro-
nuntiandum,
fert traditio.

10 Et vero, cum antiquas præterea particularium ecclesiarum traditiones indubitanter ut falsas commentitiasque absque ullis solidis et positivis, ut vocant, argumentis rejicere, rationi etiam consentaneum non sit, taliaque adversus antiquam illam Ravennatum traditionem militare, verosimiliter non compererint, optimo sane prudentissimoque consilio id fecerunt, illorumque idcirco, cum præterea non magis ad Sanctum nostrum, quam ad ejus decessores, in Opere nostro jam datos, illa spectet de prodigiosa ad episcopatum electione traditio, vestigiis hic insistere, penitusque ab hac, super qua sane nil temere pronuntiandum intelligo, tum admittenda, tum etiam rejicienda abstinere est fixum. Attamen cum id omnibus, qui res controversas dubiasque deciderationesve saltem, iisdem mature expendendis librandisque aptas, proponi desiderant, futurum forte non sit gratum, non tantum, quod apud nos tom. VII Septembris in S. Aderito num. 2 factum jam est, ad Hieronymum Fabri, qui traditionem totis viribus propugnat, et ad Benedictum Bacchini-um, Muratoriumque, qui, quæ illam falsitatis

reddere suspectam sunt nata, proponunt, lectores curiosos remitto; verum etiam in gratiam eorum, quibus forte tres hi scriptores ad manum non fuerint, argumenta præcipua, quæ singuli in rem suam adducunt, vel ipsis eorumdem verbis, vel certe in compendium contracta describo, observationibus etiam, ubi id opportunum congruumve videbitur, subinde adjectis. Ab iis, quæ Hieronymus Fabri affert, exordior.

11 Illic scriptor in Opere, quod, ut jam dixi, Sacra Ravennæ antiquæ Monumenta inscripsit, annoque 1664 typis Venetis edidit, part. 1, pag. 344 et tribus seqq. omnia prorsus, quibus factam priorum undecim S. Apollinaris successorum a Spiritu Sancto in columbæ specie apparente ad episcopatum electionem fulciri posse animadvertit, studiosissime congerit, moxque, ubi hanc non nudam esse simplicemque ecclesiæ Ravennatis traditionem, sed a magni nominis historicis affirmari, fideique effici indubiæ nobilissimis plurium sæculorum monumentis, asseruit, diversis diversorum temporum, qui prodigiosum illum electionis modum calculo suo approbarunt testimoniove confirmarunt, scriptores recenset. His porro deinde, quibus etiam musivum seu tessellatum Ursianæ seu cathedralis apud Ravennates ecclesiæ opus monumentis tamen potius quam scriptoribus annumerandum, interserit, varia antiqua, eundem illum electionis modum indicantia, monumenta adjungit, Ravennatis scilicet ecclesiæ et provinciæ Kalendaria, Breviarii Erfordiensis de S. Severo Lectiones, editum de festorum dierum cultu a Julio Feltrio Ruvereo, Urbinatum Cardinale archiepiscopo Ravennate, in concilio provinciali decretum, antiquissimam ecclesiæ S. Jacobi Argentiensis Picturam, antiquum Ms., quod in capituli Ravennatis archivo servatur, Missale, ac tandem ipsa, quæ albam in campo rubro crucem, hujusque a dextris albam itidem columbam, viridis olivæ ramo in rostro instructam, complectuntur, ecclesiæ Ravennatis insignia. Accipe modo, quid in omnia hæc monumenta scriptoresque, iisdem præmissos, observandum occurrat.

12 Hos inter Bollandus noster, tamquam qui in SS. Severo, Calocero et Eleucadio Ravennatum episcopis, tom. I et II Februarii datis, factam priorum undecim S. Apollinaris successorum a Spiritu Sancto in specie columbæ apparente electionem pro probata habeat, computatur; quod quo jure fit, haud equidem perspicio. Etsi enim ibidem Bollandus nonnulla, quibus supernus ille electionis modus adstruitur, auctorum anteriorum verba transcribat, hæc tamen nec adoptat, nec an veritati consonent, edicit. At vero, ut ut id ita habeat, merito equidem præter recentiores non paucos Desiderius Spretus, Petrus de Natalibus, Ricobaldus Ferrariensis, ac tandem etiam B. Petrus Damianus patria Ravennas, S. R. E. Cardinalis episcopus Ostiensis, a Fabio pro electionis, de quo hic disserimus, miraculo adducuntur, uti etiam musivum seu tessellatum, utpote in quo priores undecim, nec plures, S. Apollinaris successores cum apparente supra singulorum caput columba cernuntur expressi, ecclesiæ Ravennatis opus, etiam a Majoribus nostris in S. Agapito ad XIV Martii diem alibique non semel laudatum. Verum et hoc, uti ipsemet docet Fabius, ante annum 1112 non fuit exstructum, et e cunctis nominatis scriptoribus antiquior est B. Petrus Damianus, qui tamen ante sæculum decimum prope elapsam (adi Operis nostri tom. III Februarii pag. 415) natus non est, quique proinde an una cum antiquo illo ecclesiæ

Scriptores
monumenta-
que, quibus
illud Fabius
propugnat,

una cum
nonnullis,

F

A ecclesiae Ravennatis opere, memoratisque sequioris ætatis scriptoribus prodigiosam priorum undecim S. Apollinaris successorum, quorum postremus S. Severus anno 346 sedere incepit, electionis historiam, a qua sex amplius sæculis, inter annum circiter 1000 et annum 346 elapsis, absuit, certam atque indubitam possit efficere, aliorum esto iudicium.

quæ annotari
convenit, pro-
ponuntur,

13 Ad ea, quæ etiam in monumenta supra recensita observari convenit, jam progredior. Est pariter his omnibus, quantum opinor, B. Petrus Damianus antiquior, nihilque certe, quo contrarium apte evincat, Fabrius adducit in medium. Ait quidem, quæ ultimo loco laudat, ecclesiae Ravennatis insignia mille amplius annis esse antiqua, utpote abhinc ipsa, quæ ex opinione apud eruditos communius modo recepta ab anno circiter 567 ad annum circiter 742 excurrit, exarchorum Ravennatum ætate jam usurpata; verum tam antiquum, de quo hic plura disputare non lubet, insignium illorum usum nec probat, nec, etsi probaret, propterea esset certo consequens, ut is ex prodigiosa illa, quæ ab apparente in specie columbæ Spiritu Sancto facta sit, priorum undecim S. Apollinaris in sede Ravennate successorum electione primitus fuisset inductus; quod tamen ad finem a Fabio intentum necessario requiri, nemo non videt. Porro hic scriptor monumentis, de quibus modo notata sufficiant, corollarii quodammodo vice etiam adjungit antiquam S. Severi Ravennatis episcopi Vitam, a Bollandi in Operis nostri tom. I Februarii illatam, quæ priores S. Apollinaris successores columbæ indicio electos, tom. cit. pag. 82 et seq. num. 4 luculentissime docet; verum hæc, cum anonymum, uti in Commentario eidem præmisso num. 5 docet Bollandus, sæculi dumtaxat decimi aut undecimi auctorem, ac proin B. Petro Damiano non multo antiquiorem, imo forte etiam recentiorem, habeat, scriptoribus monumentisque a Fabio pro prodigiosa illa electione allatis magnum pondus haud addit.

argumen-
tumque, tra-
ditioni sal-
tem favens,
adjungitur:

14 Validius nonnihil pro eadem ex Agnello, quem Fabrius non vidit, quemque alioquin in subsidium etiam vocasset, potest argui. Etenim is scriptor, qui ex dictis Ravennatum antistitem Vitas anno circiter 840 litteris consignavit, ac proin sesquisæculo ut minimum ante B. Petrum Damianum floruit, part. 4, pag. 469 S. Severum ad ecclesiam, quo novi Ravennatis episcopi electioni interesset, sese conferre meditantem, uxori in hæc verba inducit loquentem: Vadam, et videbo visionem mirabilem, quomodo de alto cælo columba veniet, et super electi caput conscendat; quæ sane solum jam dudum ætate Severi Spiritus Sancti sub visibili columbæ forma in Ravennatum pontificum electionibus supra caput eligendi descensum apertissime indicare videntur: quamvis autem ex eo, quod Agnellus, quæ hic de S. Severo scribit, non ex antiquis monumentis, sed e multorum dumtaxat seniorum, uti ipsemet fateatur, narratione hauserit, plurimumque sæculorum spatio ab omnibus prioribus undecim S. Apollinaris successoribus absuerit, non immerito forsitan possit contendere, prodigiosam horum columbæ indicio electionem recitatis scriptoris illius verbis certam haud effici, est tamen, quantum apparet, cur ex his concludatur, Ravennatum de illa traditionem sæculo decimo aut undecimo, contra ac nonnulli sentiunt, multo esse antiquiorem.

inde hanc,
cujus anti-
quitati Bac-
chinus ratio-
cinio.

15 At vero si Bacchinio, cujus et Muratorii argumenta jam producenda sunt, stare velis, ne tantam quidem idecirco traditionis illius, quam

unde forsitan ortam suspicari quis queat, mox intelliges, antiquitatem admiseris; in Observationibus enim, quas Vitæ S. Severi scriptor ille subjungit, pag. 174 in eam, qua Severum prophetico spiritu de propria futura electione Agnelliana proxime huc transcripta verba forsitan pronuntiasse, autumat, opinionem propendet, idque, quantum opinor, ob rationes contentas in ratiocinio, quod ibidem et pag. anteced. præmiserat, quodque eo fere reducitur: Agnellus de prodigiosa S. Severi ad episcopatum electione ita etiam cap. 4, pag. 163 scribit: Cujus (S. Severi nimirum) sacerdotium ab Omnipotente Domino tantum prædestinatum fuit, ut illius electione Spiritus Sanctus missus fuisset in specie columbæ, quam omnis populus viderunt corporalibus oculis, et super ejus caput requievit, unde in proverbium etc; quibus verbis innuere seu explicare videtur specialem anteaque Ravennæ insolitum, qui per Spiritum Sanctum, sub columbæ forma apparentem in S. Severi electione primum enituerit, divinæ providentiæ modum, huncque præterea suo de columba, quæ in decessorum S. Severi electione apparuerit, silentio, in omnium horum Vitis ubique constanter servato, sufficienter suadet.

16 Adhæc Luidolphus presbyter, qui alteram scripsit S. Severi Vitam, Bollando tom. I Februarii pariter editam, monachum Ravennatem, quem ipsemet audierat, inducit ibidem pag. 89, num. 7 de S. Severo ita loquentem: Orante autem populo, ecce, subito columba quædam desuper volitans super caput ipsius, cunctis cernentibus, consedit. Quod quidam pro signo accipientes, eum sacerdotio dignum judicabant: alii vero indigne ferentes, quod tam vilibus vestimentis indutus inter primos civitatis stare præsumpsisset, eum inhoneste, sicut ei uxor evenire optaverat, de ecclesia exire compulerunt, altera autem die in ecclesia latitare volens, etiam per columbam proditus sollicitabat corda intuentium. Tertia vero die, cum in ecclesia positi aliquod signum a Deo præstolarentur, ille, qui non in facie, sed in corde videt et judicat, quasi duritiem illorum increpans, eum sicut prius per columbam sacerdotio dignum palam omnibus demonstravit.

hic quantum
ad substan-
tiam
E

17 Quibus verbis indicari videtur, Spiritus Sancti, sub columbæ specie supra eligendi Ravennatis antistitis caput apparentis, prodigium in S. Severi, priorum undecim S. Apollinaris successorum postremi, electione primum evenisse; iis enim monachus Ravennas, seu, si mavis, ex ea, quam ex ipso hujus ore accepit, relatione Luidolphus narrat, descendente supra Severi caput columba, aliquos eum dignum sacerdotio habuisse, alios secus, qui etiam illum extra ecclesiam expulerint, nec descensui secundo columbæ obedierint, sed expectaverint signum demonstrari; hæc autem omnia accidere non potuissent, si ex præcedentium pontificum electionibus compertum apud Ravennates fuisset, a Deo virum illum, super cujus caput columba appareret, episcopum designari. Jam vero cum eodem sæculo nono, quo ex dictis Agnellus, etiam Luidolphus presbyter, ut tom. Februarii cit. in Comment. ad Vitam S. Severi prævio num. 7 Bollandus docet, floruerit, quis non e proxime recitatis illorum verbis concludat, sæculo ix labente aut etiam ad finem inclinante, peculiarem S. Severo æstimatam fuisse prodigiosam columbæ indicio electionem, quæ posterioribus temporibus communis credita est omnium Ravennatum antistitem, qui a S. Apollinare usque

descripto, ad-
versatur,
F

ad

AUCTORE
C. B.
suspiciari for-
san quis pos-
sit, primitus
erortam,

ad S. Severum in Ravennati cathedra sederunt?

18 Ita prope quantum ad substantiam habet institutum a Bacchinio loco cit. ratiocinium; quod si putes legitimum, videsis, tum an eo, in quem ex dictis hic scriptor propendet, sensu accipienda non sint Agnelli verba priori loco seu num. 14 huc transcripta, tum etiam an ex his perperam intellectis primitus orta non sit Ravennatum de prodigiosa priorum omnium undecim S. Apollinaris successorum electione traditio, quæ, quamquam quidem sæculo IX nondum esset pervulgata, temporis tamen lapsu ita invaluit, ut passim ab omnibus, Ravennatibus saltem, videatur fuisse admissa non modo sæculo XII, quo musivum supra laudatum Ursianæ seu cathedralis Ravennatis ecclesiæ opus fuit exstructum, verum etiam sæculo XI, quo B. Petrus Damianus floruit, quoque, quod bene notandum est, duabus hisce vocibus, solito more, quæ difficultatis num. 14 propositæ nodum tangunt, adjectis, ipsissima fere Agnelli verba, ibidem recitata, Serm. 1 de S. Severo descripsit, uxori Sanctum hunc dicentem inducens: Vadam et videbo visionem mirabilem, videlicet, quomodo columba de cælo veniat et super electi caput solito more considereat.

et unde re
ipsa ortam,

B

19 Verum enimvero utut hæc de Ravennatum traditione habeant, Muratorius, ad quem tandem venio, longe aliam illius originem suspicatur. Audi ipsummet tom. I Scriptorum Italiæ part. 2, pag. 527 in ea, quam Ravennatis Historiæ Spicilegio præfixit, Præfatione suis verbis ita loquentem: Animadvertas velim, vulgo ibidem (Ravennæ nimirum) creditum Spiritum Sanctum sub visibili columbæ specie priores duodecim episcopos indicasse a clero et populo eligendos. Equidem persuasionem hanc iis (Ravennatibus) eripere mihi non est animus. Attamen suspicari non desino, an invaluisse potuerit hujusmodi opinio ex pictura aliqua veteri male intellecta. Quum enim episcoporum olim electio ab ejusdem cleri et populi votis penderet, atque in ipsam influere, et quidem merito, putaretur divini Spiritus secreta motio, ac præsertim quoties in sanctos Viros electio cadebat, pictores illorum episcoporum imaginem efformantes, supra eorum caput Paraclitum sub columbæ specie appingebant, ut sensibile oculis exhiberetur, quod invisibili tantum actione peractum fuerat.

suspicitur
Muratorius.

C

20 Proinde ignarum vulgus subsequentium sæculorum accipere facile potuit typum pro historia, et fictionem pictori licitam tamquam rem certam. Ita vulgus tot martyres post abscissam cervicem non sine ingenti prodigio supervixisse, suumque caput propriis manibus alio detulisse sibi persuasit hac una ratione, quod eos in pictura caput suum manibus gestantes adspexisset, quum tamen pictores nihil aliud significare voluerint, nisi martyres illos capitis diminutione mortem pro Christo sustinuisse. Sunt et sexcenti hujusmodi errores, sive opiniones male suffultæ quibus tantum originem dedit pictorum licentia, perperam a posteris accepta atque explicata. Liceat Ravennatibus traditionem suam mordicus tueri; sed et mihi licuerit dubitationem meam hoc in loco exerere. Habes nunc, erudite lector, quæ faveant, et quæ contra adversentur Ravennatum traditioni, cui an assentiendum potius sit, quam dissentiendum, quisque modo pro arbitrio statuatur.

§ III. Tempus, quo Sanctus sedere incepit et obierit.

Majores nostri de priorum Ravennatum antistitum serie chronologiaque loco non uno tractarunt, ac in primis quidem ad primam Februarii diem, S. Severo Ravennatum episcopo confessori sacram. Quid multa? In Commentario ad Sancti hujus Vitam prævio § I, num. 4, nonnullis Fastis sacris, in quibus ad Kalendas Januarii Severi alterius, Ravennatis martyris, addito etiam episcopi titulo, memoria signatur in medium adductis, de posteriori hoc Severo, quem ad dictum Januarii diem in Opus nostrum jam intulerant, ita pronuntiant: Cum de martyre Ravennate Severo, quem Hieronym. Rubeus ait 1 Janu. coli, alii 1 Febr. referunt, nihil constet, nisi sub Maximiano coronatum martyrio, an non suspicari fas sit, episcopum illum fuisse; sed cum ejus Acta laterent, posterioris Severi confessoris celebriorem conservatam memoriam? At severe pronuntiat Ughellus Tom. II Italiæ sacræ, mendacium esse, asserere plures Severos. Non asserimus quidem; sed quo argumento severam suam censuram firmet vir doctissimus, non satis perspicimus. Fuisse certe celebrem jam olim opinionem de S. Severo ep. Ravennate martyre, patebit inferius ex Vita per Luidolfum, cui cap. 2, num. 5 ita Ravennas monachus respondet: «Severus, cujus tu Vitam scire desideras, non» fuit martyr, sed confessor. Ergo de episcopo ita percunctatus erat Luidolfus, ut martyrem eum existimaret; si quidem quadret interrogationi responsio.

Sanctus,
quem, contra
ac Majores
nostri ali-
quando

E

22 His porro, postquam de S. Severi Ravennatis episcopi confessoris ætate, seu tempore, quo is sedere incepit et obierit, nonnulla contra Hieronymum Rubeum § II disputarunt, num. 13 etiam subjungunt: Si quis antiquiorem fuisse S. Marcellinum probavit, eique successisse Severum aliquem, dicat sane, duos fuisse Severos, ipso non omnino repugnante Baronio, sed posterioris celebritate prioris obscuratam esse famam. Quid si episcopus fuit Severus ille martyr, quem diximus Kalendis Januarii coli, sub Maximiano interfectum? Multi, ut § superiori et ad illum diem diximus, episcopum et martyrem eodiestatuunt. Neque ex Actis martyrii, quæ nulla extant, probari potest, episcopum non fuisse. Sunt itaque, uti e binis hisce huc jam transcriptis textibus palam est, Majores nostri aliquando suspicati, ante S. Severum, episcopum Ravennatem confessorem, ac proin etiam ante Sanctum nostrum, utpote proximum hujus secundum ipsosmet et dicenda decessorem in cathedra Ravennensi etiam sedisse S. Severum martyrem supra memoratum, quem etiam præcedere potuerit Marcellinus alter, a Sancto nostro distinctus, eoque antiquior. Verum S. Petrus Chrysologus, et ipse Ravennatum episcopus, ante annum ccccxlvi, quo e vivis excessit, de S. Apollinare, primo Ravennatum antistite, Sermone 128 locutus fuit in hunc modum: B. Apollinaris primo sacerdotio solus hanc ecclesiam Ravennatem vernaculo atque inclito martyrii honore decoravit. His autem verbis dilucide docemur, nullum omnino, si S. Apollinarem exceperis, Ravennatum antistitem, qui ante Petrum Chrysologum vivere, martyrio fuisse

suspicati sunt.
S. Severus
martyr, non
præcessit.

F

coro-

A coronatum, ac proin in horum serie ante Sanctum nostrum et S. Severum confessorem, anno circiter 390 vita functum, collocari non posse S. Severum martyrem, sesquiseculo circiter, uti de eo apud nos tom. I Januarii pag. 20 notatur, ante Petri Chrysologi ætatem martyrio effectum.

Marcellinum
etiam anti-
quorem,

23 Nec est, cur propterea Majores nostros hic incuses : cum enim non asserendo, sed suspicando dumtaxat sint locuti, non usque adeo scrupulose in rem debuerunt inquirere, memoratumque, quem Petrus Chrysologus de S. Apollinare, non de S. Severo martyre, habuit, sermonem consulere. Adhæc suspicionem illam ipsimet, quam, cum anno 1658 præfatum ederent Februarii tamum, insinuant, decennio dumtaxat post, secundum vulgantes Martii, in S. Agapito, proximo ex dicendis Sancti nostri in sede Ravennati decessore, deposuerunt. Etenim ibidem de musivo seu tessellato Ursianæ apud Ravennates ecclesiæ opere supra memorato, quod antea e Leandri Alberti Italiæ descriptione utcumque dumtaxat cognorant, tumque ipsimet Ravennæ coram aspexerant, atque admodum antiquum compererant, ita num. 3 loquuntur : Nos sane antiquæ isti picturæ multum deferimus, et quamdiu potiora nulla suppetunt monumenta, ex quibus in eam seriem vitium aliquod irrepissse ostendatur, eidem standum esse censem : in hac autem, quam his verbis memorant, episcoporum Ravennatum serie novem dumtaxat sequentes, Aderitus nimirum, Eleucadius, Martianus, Calocerus, Proculus, Probus, Dathus, Liberius et Agapitus seu Agapetus, qui ante S. Severum confessorem proximumque ejus decessorem sanctum Marcellinum sederint, occurrunt, ut adeo Majores nostri, utpote qui a serie illa non recedendum, loco proxime cit. nihilominus censuerint, suam, quam exposui, de S. Severo martyre Marcellinoque antiquiori suspicionem jam deposuissent, cum anno 1668 secundum Martii tomum publici juris facerent. Et sane reipsa etiam Severus martyr, Marcellinusque, Sancto nostro antiquior, e Ravennatum episcoporum numero vel idcirco videntur excludendi, quod etiam in horum serie, utpote quæ jam productæ ex musivo ecclesiæ Ursianæ opere plane sit similis, ab Agnello, scriptore, ex dictis et ipso hoc musivo Opere et scriptoribus omnibus, de Ravennatum antistitum successione tractantibus, antiquiori, assignata non compareant.

C aut ullum
aliud, quid-
quid contra
opponatur,

24 At vero, inquires fortassis, in S. Severi Ravennatis episcopi Vita, superius num. 13 jam laudata, atque apud nos tom. I Februarii priori loco excusa, num. 4 ita memorat auctor anonymus : Hanc siquidem urbem (Ravennam scilicet) meritis præcipuis ejusdem sui triumphatoris B. Apollinaris, adeo clemens et pius rex Christus, præ ceteris decorando insignivit, ut ex quo ille miles felix laureatus corona martyrii intravit in gaudium Domini sui, instar duodeni Apostolorum apicis, duodecim illi successores per varia annorum curricula suppleret, non humana electos industria, sed potius divina vocatos providentia, et super quorum capita cælitus missa requievit columba ; his autem verbis clarissime indicatur, duodecim S. Apollinaris in sedem Ravennatem successores columbæ divinitus missæ indicio ad episcopatum fuisse designatos. Jam vero cum e cunctis Ravennatum episcopis, qui hujusmodi miraculo feruntur electi, omnium ultimus, uti modo inter eruditos satis convenit, fuerit S. Severus confessor, huncque in serie, quam et Agnellus, et musivum Ursianæ ecclesiæ opus ex-

Octobris Tomus III.

hibent, decem dumtaxat S. Apollinaris successores præcedant, necesse est, ut ad seriem istam, si non vel S. Severus martyr, vel Marcellinus Sancto nostro antiquior, alter certe alterius nominis, qui ante S. Severum confessorem hujusque decessorem Marcellinum sederit, S. Apollinaris successor adjiciatur. Adhæc, perges, in Ravennatis Historiæ Spicilegio, tom. I, part. 2 Scriptorum Italiæ a Muratorio inserto supraque laudato, pag. 552 anonymus Vitæ, ut vocatur, S. Proculi Ravennatis episcopi auctor ita scribit : Sita est (ecclesia, S. Theodori communiter nominata) inter muros civitatis Ravennæ, ubi hæc miraculosa et mirifica (Spiritus Sancti in Specie columbæ descensum intelligit) semper in electionibus Ravennatum pontificum a glorioso transitu beati Apollinaris usque ad beati Severi antistitis ejusdem ecclesiæ tempora, qui a beato Apollinare in pontificatus ordine duodecimus fuit, gerebantur, prout ista habet traditio nunc communis, et satis certa assertio personarum ; his autem ex verbis idem omnino, quod e Vitæ S. Severi proxime recitatis, concludendum videtur.

25 Fateor, sic potest non immerito videri, sicque etiam reipsa Muratorio in Annotatione, quam textui huic subjecit, est visum. Verum quis pro certo edicat, an anonymus ille auctor, ab accurate minime laudandus, S. Severum confessorem non faciat duodecimum columbæ indicio electum S. Apollinaris successorem, ipsomet annumerato S. Apollinari, qui, quamquam quidem visibili columbæ divinitus missæ signo episcopus designatus haud fuerit, speciali tamen Spiritus Sancti inspiratione credi potest primus Ravennatum antistes fuisse constitutus ? Cur simili nequeat sensu anonymus Vitæ, cujus etiam num. præced. verba dedi, S. Severi scriptor intelligi ? Desiderius Spretus de urbis Ravennæ Origine et Amplitudine lib. 1 luculentissime docet, duodecim S. Apollinaris successores columbæ divinitus missæ indicio ad episcopatum fuisse evectos, singulosque tamen mox recensens, novem dumtaxat, qui ante S. Marcellinum, proximum S. Severi decessorem, sederint, assignat, additque nihilominus diserte, S. Severum esse Ravennatum antistitem ultimum, in quorum electione Spiritus Sanctus divina quadam providentia descenderit. Idem etiam, quamvis minus aperte, facit Appendicis, ad pontificalem Agnelli librum a Bacchinio adjectæ, auctor anonymus, ut scriptoribus, cum duodecim S. Apollinaris successores aiunt columba indice electos, hisce accensere ipsummet S. Apollinarem, prorsus inusitatum haud videatur. Ut sit, cum equidem e binis jam laudatis Severi et Proculi Vitarum auctoribus anonymis prior quidem, ut num. 13 dixi, non ante sæculum decimum aut etiam undecimum, posterior vero, uti ipsemet mox post verba, ex eo jam recitata, indicat, non ante sæculum tertium decimum, floruerit, ambo sunt Agnello longe recentiores ; unde fit, ut huic potius quam illis standum sit, ac proin ut, quidquid scribant, verosimilius ante S. Severum confessorem, proximumque hujus decessorem Marcellinum nullus etiam alius, a S. Severo martyre Marcellinoque antiquiori distinctus, quem Agnelliana Ravennatum antistitum series non exhibet, Ravennensem S. Apollinaris cathedram occuparit.

26 Ut porro, cur præterea seriei illi seu potius Agnello tantum deferendum sit, intelligas, Bacchinium in prima sua in hunc scriptorem Dissertatione pag. 119 de fonte, unde hic illam hauserit, audi loquentem : Novimus..., inquit, veteribus

AUCTORE
C. B

E in Agnelliana
serie non
expressum,
decessorem
non habuit,

F

proximeque
S. Agapito,
non anno cir-
citer 251. ut
vult Rubeus,

AUCTORE
C. B.

pontificum seriem et nomina nota satis fuisse ex Dyplicis, quibus inter Missarum sollempnia per ordinem recitabantur, ex quibus pontificum Ravennatum seriem collectam ab Agnello, vel a senioribus, qui notitias suffecere, sive ex Ursiana ecclesia, in qua alibi se nutritum ab ineunte ætate dicit, consentaneum est. Ita ille, cui cum hic subscribendum appareat, Sanctum nostrum, cui ex dictis, quod in Agnelliana serie expressi non sint, decessores fuisse S. Severum martyrem et Marcellinum quempiam antiquiorem, non reor, S. Agapito in sedem Ravennatem, quod huic in eadem serie, nullo intermedio, subdatur, proxime successisse, persuasum habeo. Verum, ut ad chronologiam jam veniam, quo tempore id factum? Hieronymus Rubeus (vide ejus verba num. 4 descripta) pro anno circiter 231 pronuntiat; verum nullum prorsus affert antiquiorem effati sui vadem, nec hoc veritati puto conforme. Esto enim tantisper, ut addit, annis non minus quinquaginta ecclesiæ Ravennati præfuisse Marcellinum, erit vel sic necessario consequens, ut is non serius, quam anno 281 e vivis fuerit sublatus, cum eo deducant anni quinquaginta, anno 231 adjecti.

sed, ut, anno,
quo obierit,
determinato,

B

27 At vero, cum Marcellinum, ipsomet fatente Rubeo, proxime exceperit, concilioque Sardicensi, anno 347, uti inter omnes convenit, celebrato, interfuerit S. Severus, necesse erit, ut hic, si Hieronymi Rubei calculis standum sit, annis ut minimum sexaginta sex sedem Ravennatem occuparit; imo cum anno circiter 390 adhuc in vivis fuisse superstes, a Majoribus nostris tom. I Februarii pag. 80, num. 9 probetur, uno amplius seculo in episcopatu vixerit; quod cum prorsus incredibile appareat, necesse est, ut et serius, quam anno 281, obiisse Marcellinus, et serius etiam, quam anno 231, ne alioquin nimium etiam ejus episcopatus protrahendus sit, in sedem Ravennatem S. Agapito statuatur suffectus. Verum quanto quidem tempore serius hæc Sancti ad episcopatum promotio evenit? Id ab anno, qui ei fuerit emortualis, partim dependet, huncque proinde prævie hic designo. Cum S. Severus concilio Sardicensi, anno, ut dixi, 347 celebrato, episcopus interfuerit, serius certe quam hoc ipso anno ecclesiam Ravennatem moderandam non acceperit; anno autem 346 id factum, Majores nostri tom. I Februarii in Commentario ad Sancti hujus Acta prævio num. 9 probant ex Vita, per anonymum scripta, in qua num. 6 diserte traditur S. Severus, Constantino IV et Constante III AA. Coss., sive jam dicto 346, creatus fuisse episcopus. Et sane citius id, quam hoc anno non evenisse, vel ex eo apparet, quod alioquin Severi, utpote qui anno circiter, ut jam dixi, 396 in vivis adhuc fuerit superstes, episcopatus, ultra quam sit sat credibile, foret protrahendus. Jam vero, cum secundum Agnellianam seriem, cui ex dictis standum, Sanctus noster S. Severum in episcopatu proxime præcesserit, verosimillime eo ipso anno vitam hanc mortalem cum immortalitati commutarit.

ostenditur,
sub sæculi iv
initium aut
circiter
successit,

28 Dispiciamus modo, quanto circiter tempore serius, quam statuatur Rubeus, S. Marcellinus fuerit Ravennatum creatus antistes. Agnellus (ad num. 7) de Sancto ita scribit: Transactoque plurimo annorum curriculo spatii (id est, quantum opinor, plurimo spatii per annorum curriculum transacto) pontificatum amisit et vitam; Sanctus ergo secundum hunc scriptorem, quo antiquiorem, majorisque hac in re auctoritatis non habemus, plurimo seu potius longissimo anno-

rum spatio gessit ecclesiæ Ravennatis pontificatum, ut hunc per recitata num. 4 verba Hieronymus Rubeus, qui Agnellum Ms., utut eum ibi non laudet, sibi prælucentem habuit, quinquaginta annis, quamvis hos ab anno 231 ad annum 281 excurrisse, perperam indicet, non absque fundamento definiat. Attamen cum anni dumtaxat quadraginta, aut paulo adhuc pauciores, dum de tempore, quo quis episcopus sederit, sermo est, vocari etiam posse videantur plurimum seu longissimum annorum spatium, S. Agapito Sanctus noster successerit, non indubie quidem determinato, uti, si annis quinquaginta certo sedisset, esset dicendum, anno 296, sed verosimilius sub sæculi iv initium aut circiter, ad quem terminum chronicum, utpote qui annorum aliquot latitudinem complectatur, deducunt tam quadraginta, quam quinquaginta anni, ab anno 346, quo ex dictis Marcellinus obiit, ordine retrogrado computati. Collige hinc jam, quanto circiter tempore serius, quam Rubeus statuatur, S. Agapito in sedem Ravennatem S. Marcellinus fuerit suffectus.

29 Posset porro propius, quam ex dictis, res definiiri, si modo, quo circiter S. Agapitus, proximus Sancti nostri decessor, abierit e vivis, annus aliunde haberetur exploratus; verum nescio, an hic alio modo, quam quo aditi a Sancto nostro episcopatus initium jam utcumque determinavimus, sat apte tutoque possit assignari. Nec est, cur hunc in finem adducas concilii Romani, anno, ut plerique volunt, 337 sub Julio I Papa celebrati, acta, Majoresque nostros, qui, quod in his S. Agapitus Ravennensis episcopus memoretur, tom. II Martii pag. 426 Sancti hujus obitum, aditque a Sancto nostro episcopatus initium ultra dictum annum 337 distulerunt: Acta enim illa determinando tempore, quo S. Agapitus obierit, et S. Marcellinus sedere inceperit, apta non sunt, utpote supposititia, fideque prorsus indigna, uti ex mox dicendis palam fiet; quod autem ad Majores nostros pertinet, distulisse illos ultra annum 337 S. Agapiti obitum, aditque a Sancto nostro episcopatus initium, non est, cur quisquam magnopere miretur: fecerunt enim id, cum Agnellum, a quo S. Marcellinus, anno 346, uti ipsimet ibidem statuunt, vita functus, plurimorum annorum spatio in episcopatu vixisse, luculenter traditur, nondum vidissent, cumque præfata

nec concilii
Romani Acta,
utpote quæ,
F

30 Adhæc quo minus adhuc mirum accidat, Majores nostros, ut S. Agapiti obitum aditque a Sancto nostro episcopatus initium post annum 337 differrent, præmemoratis concilii Romani actis fuisse permotos, non soli illi fuere, qui hisce multum detulerint. Baronius enim in Martyrol. et Annal., Hieronymus Rubeus, utut etiam Agnelli habuerit copiam, in sua Ravennati Historia, et Ughellus tom. II Italiæ sacræ in Ravennatum archiepiscopis, ut hos inter S. Agapitum, quem in dictis Actis memorari videbant, apte locarent, assignatam ab Agnello, musivoque Ursianæ ecclesiæ opere expressam eorundem Ravennatum archiepiscoporum seriem, in qua Agapitum Marcellinum, Marcellinum Severum, Severum Liberius II proxime excipit, sus deque inverterunt. Et Baronius quidem ante Severum statuit proxime sedisse Agapitum; Ughellus vero et Rubeus Agapitos multiplicat, hic post Severum commi-

niscens

A niscens alterum Agapitum, ille ex uno tres faciens, quorum primus ante, secundus post S. Marcellinum, ac tertius denique post S. Severum sedem Ravennatem occupavit. Tanti olim illa concilii Romani Acta, quæ tom. II Conciliorum apud Labbeum exstant inserta, tres hyscriptores proxime laudati, alique plures fecerunt; contra vero nullo omnino in pretio apud recentiores criticos modo habentur, et merito quidem: esse enim, quidquid interim sit de ipso concilio, quod re forte vera fuerit celebratum, certo supposititia, Tillemontius tom. VII Monument., Nota 2 in Julium I Papam, Bacchiniis Dissert. 1 in Agnellum plus semel jam cit. alique nonnulli luculentissime demonstrant; quod ut studiosus lector perspiciat, aditque a Sancto nostro episcopatus initium post annum 337 non locandum, præcipua, quibus id præstant, argumenta quantum ad substantiam describo.

supposititia
tamen esse,

31 Acta illa e characteribus chronicis diversis, quos continent, initio quidem signantur Constantio et Constante augustis anno quarto..., Indictione sexta; in fine autem Feliciano et Maximiano viris clarissimis consulibus; verum hoc collegium consulum in tota Fastorum serie nusquam invenitur; Indictio vero sexta cum anno imperii Constantii et Constantis augustorum quarto, quod hic annum Christi 340, illa 347 designet, neutiquam cohæret, ut vel ex hoc solo capite Actorum suppositio sufficienter se prodât. At vero hanc ipsummet concilium secundum se consideratum adhuc evidentius demonstrat. Constat enim dumtaxat Julii Papæ in Arianam hæresim sermone, qui nihil plane continet magnitudinis ingenii, quæ in nota Pontificis hujus ad Orientales epistola elucet, nihilque contra offert, quin Isidori Mercatoris, qui binas eidem Julio epistolas affinxit, barbarie sit dignum. Sermo ille primo ad concilii Patres dirigitur, ac dein degenerat in epistolam, ad episcopos absentes scriptam, qua rogantur, ut concilio, quod nihil omnino definit, subscribant. Notandum quoque est, tertiam sermonis illius partem a vocibus, eos enim, qui dividunt etc, usque ad voces, sed habet ante sæcula, de verbo ad verbum continuaque serie esse depromptam e concilii Sardicensis epistola encyclica, qualis in Historia tripartita, genuinæ concilii epistolæ finem, orationisque, huic a Theodoro adjunctæ, initium complectente, invenitur.

demonstren-
tur. serius id
factum evin-
cunt.

C 32 Hinc jam fit, ut Acta, quorum suppositionem a Bacchinio et Tillemontio probari existimo, merito sane a nonnullis, quibus Pagius in Criticis ad annum Christi 337 assentitur, apud Labbeum Conciliorum tom. supra cit., pag. 327 in Nota Marginali vocentur sarrago, ab Isidoro Mercatore ex Tripartita aliisque in concilii formam redacta. Hujus porro falsitatem seu suppositionem etiam episcopi, quorum nomina recensentur, apertissime produnt; eos enim inter, ut ceteros, qui perperam pariter nominantur, omittam, quarto loco comparat Julius, Mediolanensis episcopus, toti antiquitati ignoratus. Baronius quidem in eam inclinavit opinionem, qua Julium illum, Mediolanensem episcopum, cognominatum fuisse Maternum, et ab illo ipso, cujus insigne de mysteriis profanarum religionum Opus sub Julii Firmici Materni V. E. nomine habemus, non distinguere, in animum induxit. Verum, præterquam quod Bacchinus hunc auctorem a Materno, Mediolanensi episcopo, cui propterea alterum Julii nomen nequeat affingi, dilucide probet diversum, non potuit concilio Romano, quod anno 337 celebratum fuerit, interesse Maternus, Mediolanen-

sis episcopus, utpote qui felici e vivis excessu ad Superos jam migrasset vel anno 303, ut tom. IV Julii in Commentario ad Acta sancti hujus antistitis prævio num. 8 probabilius putat Cuperus, vel anno 303, ut Papebrochius et Saxius in Episcopis Mediolanensibus contendunt. Plura non addo, cum allata, quantum opinor, sufficiant, ut laudati concilii Romani Acta supposititia a Tillemontio et Bacchinio esse luculentissime demonstrata, quisque perspiciat; jam vero, ut tandem § huic finem imponam, cum id ita sit, illa sane Acta neutiquam evincunt, vel S. Agapiti obitum, vel aditi a Sancto nostro episcopatus initium ultra annum 337 differendum, aut etiam a sæculi IV initio removendum.

AUCTORE
C. B.

§ IV. Locus sepultura, inventio et translatio reliquiarum, cultus hodiernus.

Q uo loco sacrum S. Marcellini cadaver, quod statim ab obitu suavissimum spirasse odorem fertur, tumulo fuerit mandatum, in elogio, quod supra recitavi, docet Agnellus paucis hæc de Sancto verbis: Sepultus est, ut fatentur alii, in basilica B. Probi; ita ille; qui quamquam rem ex traditione, ut innuit, dumtaxat acceperit, ambigendum tamen non videtur, quin re ipsa in S. Probi ecclesia Sanctus noster tumulum sit adeptus, cum in ea postmodum, Petro quarto, aliis quinto, Ravennatem ecclesiam moderante, sacra ejus lipsana fuerint inventa, uti infra docebo. Erat porro illa S. Probi ecclesia, de qua videsis etiam Operis nostri tom. VII Septembris pag. 401 et seq., in oppido Classensi sita, quod tribus circiter milliaribus mare versus Ravenna hodiedum distat, quodque olim celeberrimæ hujus urbis partem constituerit, si, quæ Rubeus lib. IV Hist. pag. 224 suppeditat, veritati consonent hæc verba: Ravennæ autem quinque partes æque nobiles fuere: Classis, Cæsarea, Ravenna, Palatiolum et Tauresium. Hæc de loco, quo Sanctus fuerit sepultus. De corporis ejus inventionem translationeque nunc dicendum. Jacuerat hoc una cum aliis Ravennatum aliquot antistitum corporibus in Classensi S. Probi ecclesia sæculis non minus sex reconditum, cum tandem omnia sæculo X inventa, Ravennam translata, atque ibidem in Ursiana seu metropolitana ecclesia, uti jam nunc dicenda aperient, honorifice fuere deposita.

E Sancti corpus,
quod in Clas-
sensi S. Probi
ecclesia fuit
conditum,

34 Inventionis translationisque Historia Vitæ S. Probi, quam apud Muratorium tom. I Scriptorum Italiæ part. 2 Ravennatis Historiæ Spicilegium pag. 354 et tribus seqq. exhibet, exstat inserta. Hanc auctor anonymus, cujus hic num. 8, et tom. VII Septembris pag. 403, num. 25 et 26 notitiam invenies, in litteras misit, remque, cui ipsemet interfuit, curante Petro Juniore quarto Ravennatum antistite, factam scribit, ut adeo, cum hic ab anno 923 usque ad annum 970 (adi eundem tom. VII Septembris pag. 403, num. 26) Ravennatem cathedram occupavit, intra illud temporis spatium, quod inter binos hosce annos excurrit, nimirum circa annum 963, ut nonnulli tradunt, sacra illa corpora fuerint inventa Ravennamque translata. Octo hæc numero fuerunt; ac primo quidem tria ex his, quæ SS. Probi, Aderiti et Caloceri fuerint, solum fuisse inventa, refert laudatus

F

anno circiter
963 inven-
tum, Raven-
namque
translatum,
ab anonymo.

AUCTORE
C. B.

laudatus anonymus; postquam autem simul, quo ordine ac modo Ravennam fuerint isthæc delata, quanto gaudio, apparatu et pompa ab archiepiscopo, populoque excepta atque in metropolitana ecclesia deposita, exposuit, paucis dumtaxat interpositis, subjungit, haud diu post Urbano cuidam (hunc Rubeus, qui anonymi lucubrationem lib. 1 Ravennatis Historiæ compendio complectitur, Ravennatem patricium appellat) adstitisse in somnis Virum, vultu honorabilem, canitie venerandum, qui quinque præterea alia sanctorum Ravennatum antistitum corpora in Classensi S. Probi ecclesia jacere recondita, hisce illum edocuerit verbis: Satis plane peregistis juste, qui Sanctorum non permisistis esse corpora divisa sine factione: quinque sed alios sevistis; ibique* non ab eis, quos detulistis, existunt inferiores.

* sivistis;
lique

cujus hic ver-
ba dantur,
refertur,

35 Hæc præfatus, mox episcopi pro quinque illis aliis Sanctorum inveniendis corporibus sollicitudinem exponit, tumque, interjectis nonnullis, quibus hæc SS. Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti et Marcellini fuisse sacra lipsana, lectorem edocet, ita proseguitur: Quibus præsul cognitis eundem Nathinæum, qui scilicet antea in SS. Probi, Aderiti et Caloceri corpora inquisierat, cum primatibus quibusdam, illiusque affinis civitatis ad horum (sanctorum nempe Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti et Marcellini) corpora indaganda direxit. Quæ strenue inquirentes in prædicta sæpius beati Probi æde, duo multo tandem sudore sepulcra reppererunt, diversoque cum studio latentia ingenioseque aperta, et in altero horum tria, in altero duo humata videre corpora. Hæc autem ex ligneis, quia admodum vetustæ erant, capsis abstrahentes, et in sindone condientes, Ravennam detulerunt multis cum hymnis, magno gaudio exultantes. Sed quia dies erat secundus Rogationis ante celebritatem Dominicæ Ascensionis, tota plebs cum ipso præsule, ut prædiximus, obviam venit nobis. Tunc quidam infirmitate arctatus, quam medici maniam vocant, dum Sanctorum corpora ad Ursianam gestarentur ecclesiam, a suis filiis valde furibundus ipse est delatus, quos, ut ei erat possibile, vorare morsu nitebatur; sic tamen coactus usque ad præfatam ecclesiam cum eisdem est perductus, istisque ac tribus prioribus multa vi est suppositus; quamquam non illico, suo præpediente delicto, esset a languore ereptus, tamen non diu illorum precibus protelatum est tempus, quod sanitati est redditus; quem nos satis modestum postmodum ac devotum ad prædictorum corpora Sanctorum supplicentem vidimus. Hunc quoque, si bene valeret, percontati sumus: ita se reponerat Sanctorum, non suo merito, prece, verecunda facie, Deo favente, sanum esse, ut nihil de præteriti languoris imbecillitate sentiret. Horum sed denique quinque corpora Sanctorum nondum condita sunt humo. Adhuc enim sindone manent super quamdam cameram involuta ecclesiæ subter testudine.

ubi post, non
autem ipso

36 Ita hactenus ille, non tantum sacrorum S. Marcellini aliorumque quatuor, Proculi videlicet, Dathi, Liberii et Agapiti, corporum translationem inventionemque docens, verum etiam apertissime sub finem indicans, sacra illa lipsana nondum tunc, cum hæc scriberet, sub metropolitanæ ecclesiæ ara maxima fuisse recondita; quo tamen honore postea fuere affecta, uti ex dicendis patescet. Hieronymus Rubeus sæpissime jam laudatus Hist. Raven. lib. v ad annum 963 ita prodit memoriæ: Hoc tempore Petrus (quartus scilicet, ut supra

dictum) archiepiscopus divorum Aderiti, Caloceri, Probi, Proculi, Dathi, Liberii, Agapiti, Marcellinique sancta cadavera, ex templo D. Probi, quod erat ad mare, Ravennam, in ædem Ursianam, ita ut supra (lib. 1 nempe) memoravimus, transferenda curavit, iisque omnibus sanctissimis archiepiscopis aram ejusdem Ursiani templi maximam tert. Non. Mart. consecravit et dedicavit. Fuerintne forsitan sub hac Ursiani seu metropolitici apud Ravennates templi ara SS. Marcellini, Probi aliorumque omnium hic recensitorum corpora eo ipso tempore, quod verbis recitatis designat Rubeus, a Petro archiepiscopo deposita? Id sane venerandis SS. Probi, Aderiti et Caloceri, non autem SS. Marcellini, Proculi, Dathi, Agapiti et Liberii, lipsanis verosimiliter tunc evenerit.

37 Ita autumo, quod scriptor anonymus, cujus verba, ad S. Marcellini translationem spectantia, jam descripsi, narrationi, qua SS. Probi, Aderiti et Caloceri translationem complectitur, mox subjungat, tertio Nonas, seu die quinta Martii, fuisse iis altare, quod, quantum puto, summum seu princeps fuerit, in metropolitana ecclesia consecratum seu dedicatum; narrationi autem, qua SS. Marcellini aliorumque quatuor translationem, eodem anno, quo SS. Probi, Aderiti et Caloceri, ex jam dictis factam, commemorat, nihil omnino adjungat, ex quo, illis in eadem Ursiana basilica tertio Nonas, seu die quinta Martii dedicatum fuisse altare, utcumque intelligas; ut plane nesciam, unde id etiam iis tunc factum, Hieronymus Rubeus didicerit, ac proin ut ex Maxima ecclesiæ ursianæ ara, quæ ex illius testimonio SS. Marcellino, Proculo, Datho, Agapito et Liberio quinta Martii die anno 963 fuerit consecrata, inferre non audeam, sacra horum lipsana in eadem illa ara tunc fuisse a Petro archiepiscopo deposita, maxime cum oppositum statuendum sit e fine jam mox recitatorum verborum anonymi, quem ante quintam illam Martii diem, qua res fuisset peracta, certe non scripsisse, primum est colligere ex jam dictis.

38 Utut sit, fuisse equidem sacra Sancti nostri aliorumque quatuor pluries jam nominatorum Sanctorum lipsana in principe Ursianæ basilicæ ara, utpote in qua hodieque servantur, postmodum deposita, certum est atque indubitatum. Atque id quidem jam sæculo quarto decimo factum fuisse apparet ex anonymo Vitæ S. Proculi Ravennatis episcopi, Historiæ Ravennatis Spicilegio supra cit. pariter insertæ, auctore, utpote qui tunc vixisse videatur, itaque sub finem scribat: Nomina ipsorum aliorum pontificum, et aliorum Sanctorum, quorum præsentia coruscat sancta mater ecclesia Ursiana, et quæ atriis suis servat, tamquam thesaurum pretiosissimum et margaritas incomparabiles, hodie reverenter præsentem Opusculo ad perennem memoriam duximus exprimenda, quæ quidem sunt hæc: Aderitus, Calocerus, Probus, Datus, Liberius, Agapitus, et Marcellinus, quorum catalogo et sarcophago adscribitur iste Proculus confessor almus. Quæ procul dubio pretiosa corpora de beati Proculi ecclesia translata fuere ad ecclesiam Ursianam, et collocata manent venerabiliter in sarcophago et altari, quod Arca Sanctorum hodie communiter nominatur; hæc ille, in quibus tamen, ut apparet, error cubat quantum ad ædem sacram, e qua S. Marcellinus aliique hic recensiti ad Ursianam ecclesiam fuerint translati.

39 Hodie enim existere, vel umquam antea Ra-

D

translationis
anno,

E

sub summo
metropolitane
ecclesiæ

F

altari fuit
depositum,

Ravennæ, aut prope hanc civitatem, sive in oppido Classensi, sive alibi, exstitisse ædem, S. Proculo Ravennatum antistiti sacram, nuspiam comperio. Adhæc S. Marcellinum, Aderitum, Probum, Proculum aliosque omnes, qui e S. Proculi ecclesia translati, verbis recitatis narrantur, in Classensi S. Probi ecclesia inventos, indeque Ravennam ad metropolitanam ecclesiam translatos, dilucide secundum jam dicta docet anonymus Translationis scriptor supra laudatus, anonymo Vitæ S. Proculi scriptore multo antiquior; illi autem etiam adstipulatur Agnellus, utpote qui eosdem omnes Sanctos, si unum Proculum, de quo se dubitare ait, exceperis, in Classensi S. Probi ecclesia fuisse sepultos, affirmet, uti in singulorum apud ipsum elogiis est videre. Non dubito itaque, quin in anonymi textu proxime recitato S. Proculi pro S. Probi ecclesia perperam scribatur, sive interim id vitii ipsimet auctori, sive potius librariis adscribendum sit. Verum, utut id ita sit, recte equidem hic in illo tradit, S. Marcellinum aliosque, quos memorat, ætate sua fuisse servatos sub metropolitanæ ecclesiæ altari, quod Arca Sanctorum nominaretur, quodque non ambigo, sacræ illius ædis altare summum seu princeps fuisse, sub quo hodieque SS. Marcellini, aliorumque septem, quos hic plus semel nominavimus, sanctorum episcoporum corpora honorifice assevari, testis est Hieronymus Fabri in Opere supra pluries citato.

ipseque Sanctus ritus duplicis Officio quotannis colitur.

40 Atque hæc quidem, quod hic jam dicendum, una est cultus species, qui Sancto Ravennæ hodie defertur; alteram nunc etiam, eamque præcipuam, accipito. Hieronymus Fabri, seu, ut pariter scriptum invenio, de Fabris aut etiam Fabrus, qui supra non semel citatum de Ravennatibus Antiquitatibus librum contexit, ex archiepiscopi

et capituli Ravennatis mandato Propria etiam de singulis Sanctis, quos metropolitana Ravennensis ecclesia colit, Officia composuit, quæ a sacra Rituum congregatione approbata typisque excusa ad Majores nostros ipsemet, uti tom. II Martii pag. 426 notatur, dono misit. Officium porro ea inter de Sancto nostro quotannis ad quintam Octobris diem sub ritu duplici recitandum occurrit; hoc autem in Rubrica, quam præfert, desumendum totum præscribitur ex Comuni confessoris pontificis præter Lectionem quartam, integram fere e supra recitato, quo Sanctum Rubeus exornat, elogio depromptam, uti liquet ex illius cum hoc collatione, quam ut quisque facere possit, lectionem etiam describendo Commentarium hunc claudio. His verbis concipitur: Marcellinus, Deo per columbam cælitus indicante, Agapito Ravennatum antistiti in episcopatu successit, qui eximia adeo sanctitate atque innocentia floruit, ut homines a maleficio deterreret, et ad leges divinas servandas suo potissimum exemplo inflammaret. Sæpius etiam dæmonum furem, tanta in eo fuit magnitudo ac præstantia benignitatis divinæ, nullo labore compressit. Quinquaginta prope annos Ravennati ecclesiæ sanctissime præfuit, et tandem in magna rerum perturbatione, et Ecclesiæ persecutione anno Salutis ducentesimo octuagesimo secundo, III Nonas Octob. (diem Sancti emortualem ignoravit Agnellus: qui ergo eum scire potuit Fabrius seu potius Rubeus?) obdormivit in Domino; cumque extremum spiritum duceret, ejus corpus cælestium unguentorum odore fragavit. Quod in divi Probi juxta classem basilica tumulatum, et inde ad metropolitanam ædem translatum, ibidem sub ara maxima honorifice conditum fuit.

AUGUR
C. B.

E

DE S. TULLIA VIRGINE

MANUASCÆ IN PROVINCIA GALLIÆ

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

J. G.

C Sanctæ in quibusdam Martyrologiis annuntatio et Ecclesiasticus cultus: gesta ejus desumenda ex Actis S. Consortiæ. Quatenus hæc genuina sint? An Tullia S. Eucherii vulgo Magni filia fuerit? Quandonam circiter obierit?

FORTE INTER
ANNUM CCCXXV
ET CCCXXXIII.
S. Tullia, ab
Adone et recentioribus
martyrologis
celebrata,

Tulliam virginem, quibusdam Juliam perperam dictam, S. Consortiæ, cujus Acta Henschenius et Papebrochius die XXII Junii illustrarunt, germanam sororem, ex omnibus, quos inveni, martyrologis, solus Castellanus seorsum a parentibus Eucherio et Galla hoc die Manuscæ in Provincia Galliæ annuntiat, eamque vel ad Superos migrasse, aut saltem hoc die illic coli innuit pag. 983 in Additionibus et Correctionibus Martyrologii sui universalis. Hunc sanctæ Virginis natalem cultusve diem, unde eruerit diligens ille Sanctorum, præsertim Galliæ, investigator, ipso tacente, incompertum mihi est. Temere tamen id fecisse, non facile crediderim. Quare et de ea hoc

die, cum opportunior se non offerat locus, agere statui. Itaque a sanctitate ejus et cultu Ecclesiastico initium duco. Tulliam jam pridem sanctarum Virginum choro adnumeratam in Galliis fuisse, tum ex cævo scriptore anonymo, infra memorando, tum ex Martyrologio S. Adonis manifeste evincitur. Et hic quidem occasione S. Eucherii. Lugdunensis episcopi, quem die XVI Novembris annuntiat, ita de illa ejusque sorore Consortia loquitur: Duæ ipsorum (Eucherii et Galliæ) filiæ, quarum una CONSORTIA, altera TULLIA vocabatur, virginitatis gratia et signorum gloria claruerunt. Adoni consonant parique occasione ad eundem diem XVI Novembris Tulliam inter sanctas Virgines accensent Florarium nostrum Ms., Bruzellensis codex Usuardinus, uti

et

AUCTORE
J. G.

et Grevenus, quos videre est in Sollerii Usuardo illustrato. Adstipulantur ex recentioribus Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, Lahierus in Menologio Virgini-um, Saussayus in Mrl. Gallicano, Arturus a Monasterio in Gynæceo et Simon de Peyronet in Catalogo Sanctorum, quos omnes Castellanus in asserenda Tulliae sanctitate habere duces potuit et procul dubio eatenus secutus est, hoc solo capite ab iis discrepans, quod eam seorsum a parentibus Manuascae hoc die annuntiet.

Manuascae,
cujus notitia
datur, ■ Ca-
stellano hoc
die annun-
tiatur,

2 Singulorum verba hic describere, supervacaneum ratus, solius Castellani annuntiationem pro ceteris huc transfero. Ita habet pag. 983 in Additionibus et Correctionibus sui Martyrologii Universalis : v Octobris Manuascae in Provincia S. Tulliae virginis, sororis S. Consortiae, cujus corpus honoratur prope idem oppidum in ecclesia ei dicata. Est autem Manuasca, prout Joannes Columbus, patria Manuascensis, in Virgine Romigeriana pag. 63 scribit, urbs Provinciae non procul Druentia fluvio (Gallice la Durance) sedes olim hyberna comitum, ab Rhodano per Aptam Juliam et Sistaricum civitates ad Vapincenses et Ebredunenses, quos ditione tenebant, latissime dominantium : sexto lapide ab Folcalquerio eorundem principum aestiva domo fonteque gentilitii nominis. Eodem teste pag. 64, habet Manuasca, Gallice Manosque dicta, paræcias duas, quarum altera a Salvatore, altera a Deipara nomen gerit. Hanc monachi S. Victoris Massiliensis a multis sæculis curarunt, vel certe ante annum Christi 1114 tenere, cum Paschalis PP. II in Bulla Pontificia, quæ tomo I Galliae Christianæ auctæ inter Instrumenta ecclesiae Massiliensis pag. 115 et seq. exstat, diserte inter possessiones monasterio S. Victoris Massiliensi attributas et a se confirmatas, recenseat Cellam S. Mariae de Mannasca, in qua, ut tradit laudatus scriptor pag. 66, corpus S. Tulliae jam pridem sepultum, jubentibus Petro abbate et Sanvictorino canobitarum collegio diu disquisitum, tandem inventum est. Verum contigeritne id sub Petro I, Sanvictorino abbate, qui, teste Gallia Christiana aucta tom. I, col. 683, anno Christi 1048 floruit; an contra sacri corporis inventio Petro abbati hujus nominis II, qui anno 1130 Sanvictorinis præfuit, adscribi debeat, non satis dilucide exponit Columbus; nec ex eo aut aliunde quidquam sat certi habeo, ut tempus illud definiam, quo tum in Santullianam Manuascae suburbanam ecclesiam, tum ad alias partes sanctæ Virginis reliquiae delatae fuerint ejusque cultus Ecclesiasticus ibidem inchoatus.

coliturque
vartis locis,
ubi reliquiae
ejus asser-
vantur.

3 Utut hæc se habeant, certe S. Tullia non tantum in agro Santulliano, Manuascae vicino, sed et Cucurone, sex fere leucis horariis a Manuasca dissito loco, non vulgari pietate coli solita est. Testatus hoc jam pridem fuerat Boucheus tom. I Chorographiæ et Historiæ chronologicæ Provinciæ pag. 594, cui etiam ex parte consentiebat Arturus a Monasterio in Gynæceo pag. 456. At, cum viderem, hunc non undequaque ceteris scriptoribus consona tradidisse, veritatis inquirendæ studio adductus, Avenionem per litteras confugi, unde pro sua humanitate et eruditione amplissimus dominus de Brantes, ecclesiae Avenionensis thesaurarius et pœnitentiarius, tale responsum submisit, quod omne mihi in subjecta materiem dubium sustulit. Ex hoc igitur pro certo assero, S. Tulliae festum etiam die xxi Maii tum Cucurone, tum in Santulliano pago religiose coli,

nullum tamen Sanctæ proprium Officium Ecclesiasticum aut Legendam exstare, unamque dumtaxat Antiphonam ad hymnum Magnificat ei esse propriam, his conceptam verbis : Dixit beata Tullia matri suæ : Cur me velut amissam luges, quam Dominus in consortium sacrarum virginum introduxit. Quod vero ad S. Tulliae corpus attinet, quod laudatus Arturus in oppido de suo nomine SANCTA TULLIA nuncupato assevari; Gisseius vero, Anicii seu Podii in Velauniis religiose conditum esse, asseveravit; ita ex ejusdem laudatissimi D. de Brantes testimonio statuendum est, ut neutro in loco integrum S. Tulliae corpus exsistat; quandoquidem, ipso teste, unum dumtaxat os brachii ejusdem Virginis in Santulliana ecclesia; illius vero caput Cucurone asservetur: ut proinde solæ reliquæ sacri corporis partes Anicii esse possint. Nunc ab asserta Tulliae sanctitate ejusque Ecclesiastica veneratione ad ejus gesta, ut res sinit, illustranda progredior.

4 Exstant hæc in Opusculo quodam, quod Petrus Chiffletius, S. J. presbyter eruditus, in suo Paulino illustrato, anno Christi 1662 publici juris fecit, eruderatum, ut ipse pag. 69 tum temporis scripsit, ex codice Ms. S. Augendi Jurensis, qui ab annis fere nongentis descriptus videtur et est bonæ notæ;... cui (codici Ms.) congruunt tres alii codices Lugdunenses et unus Gigniacensis. Illud autem Opusculum ita ibidem inscribitur : Conversio sancti Eucherii episcopi et Gallæ uxoris ejus : et Vita duarum filiarum Tulliae atque Consortiae virginum : quæ tituli verba cur Mabillonius Sæc. I Bened. pag. 248 susdeque verterit, in eoque titulo, expuncta S. Tulliae Vita, solius S. Consortiae Vitam et B. Eucherii et Gallæ conversionem retinendam censuerit, non ita facile divinaverit, cum Opusculum illud, etiam ut ab illo editum est, æque S. Tulliae ac S. Consortiae gesta referat, nec in hoc quidquam eorum, quæ ad Tulliam attinent, Mabillonius expunxerit. Porro, quis Opusculi illius auctor sit, inexploratum hactenus est; coævum tamen illum esse, ostendunt hæc, quæ toto num. xi verba leguntur : Et quoniam longum est narrare omnia, quæ per servos suos Eucherium et Gallam et filiam eorum Tulliam Dominus mirabiliter operatus est; pauca de gestis B. Consortiae referam, quæ a sanctis fratribus Uranio presbytero et Celso subdiacono, qui ei, dum adviveret, adhæserunt, nec non et Aureliano presbytero, qui usque nunc ad sepulcrum ejus Deo servit, referentibus audiui; atque adeo scriptor ille anonymus eam meretur fidem, quæ tribui illis auctoribus solet, qui ea, quæ referunt, ex testibus oculatis hauserunt.

Gesta ejus ex-
stant in anti-
quis S. Con-
sortiæ Actis,

E

5 Nihilominus tamen recentiores critici quidam, iique admodum eruditi, Acta illa, ut sunt a Chiffletio, Mabillonio, ac Papebrochio vulgata, vel arrodunt, vel plane repudiant. Et est sane, ut verum fatear, cur partim interpolata aut imperita manu transcripta credamus. Si enim ea, quæ de suscepto a S. Consortia ad Chlotarium I Francorum regem itinere, deque istius cum Hecca viro nobili ineundis ex Sigeberti regis concessu nuptiis illic traduntur, pro veris aut genuinis quisquam admiserit, admittere et is contra ipsius anonymi et S. Adonis testimonium debeat, SS. Consortiam et Tulliam a S. Eucherio Lugdunensi ante aditum episcopatum ex Galla matre procreatas non fuisse; cum fieri nequeat, ut illius, sub annum 450, uti Tillemontius tom. XV Monumentorum Nota 1 in S. Eucherium ostendit, e vivis sublata,

quæ, ut vul-
gata sunt,
non possunt
undequaque

flia

AUCTORE
J. G.

A filia S. Consortia sub Sigeberto, Francorum rege, seu post annum 561 speciosa inprimis puella et adhuc nubilus fuerit, qualem tamen num. 13 Acta illa eam depingunt. Hinc varii, qui Opusculum illud undequaque genuinum esse, contendere videntur, SS. Consortia et Tullia parentem adstruunt Eucherium illum episcopum, qui quatuor conciliis sub S. Cæsario Arelatensi habitis absque ullius sedis nomine anno 524 et sequentibus subscripsit, cui, ut ipsis placet non secus ac priori Eucherio, Galla uxor, proles gemina, et, ut verbo absolvam, idem postea episcopatus et par in omnibus fortuna obtigerit. Verum, præterquam quod alter ille Eucherius Lugdunensis, seu Eucherius Junior, antiquis ecclesiæ Lugdunensis Fastis ignotus, imo et fictitius videatur, prout supra laudati Chiffletius in suo Paulino illustrato pag. 80, et Papebrochius in Commentario ad Vitam S. Consortia pag. 249 censuerunt, ac post eos Josephus Antelmus, Foro-Julienensis canonicus et P. de Colonia tom. I Hist. litter. Lugdunensis a pag. 203 non minus operose, quam erudite, demonstrarunt; in illa etiam hypothesi, quod Junior ille Eucherius Lugdunensis in rerum natura unquam exstiterit, sua his Actis, prout edita sunt, fides et accuratio stare undequaque non potest.

cum veritate
historica con-
ciliari;

B 6 Quippe nec sic concipi potest, qua ratione post annum Christi 561 S. Consortia puella nubilus et speciosa admodum dici queat, quæ, si Actorum, ut jacent, verbis standum sit, tum certe sexagenaria fuerit. Etenim, quod in illa etiam hypothesi negari non potest, Eucherius ille jam tum anno Christi 524 Lugdunensis, ut ipsis placet, episcopus erat. His accedit, quod, ut Acta illa innuunt, Eucherii a conjuge discessus torique separatio, ejusque in specu solitaria vita annos aliquot episcopalem ejus consecrationem præcesserint. Itaque, etiamsi liberaliter concederetur, Eucherii illius a conjuge discessum non contigisse ante annum 520, jam tum certe Consortia vigesimum ætatis annum prætergressa erat; quippe, quæ, ut Acta illa num. 4 testantur, in annis puerilibus posita, religiosum animum habere cœpisset, ac proin septennis saltem puella esset, priusquam parentum aucta est spes, accepta alia filia, quam Tulliam vocaverunt. Cum igitur eo tempore, quo se Eucherius in specum abdidit, jam id ætatis esset ipsa Tullia, Consortia soror septennio junior, ut æque ac ipsa posset jure parentum possessiones seu facultatulas regere ac possidere, prout num. 2 dicitur, consequens in illa etiam hypothesi est, ut Consortia, quæ Tulliam jam fere adultam septennio superabat, præcedenti sæculo, aut certe non post annum Christi 500, nata fuerit, atque adeo ut sub Sigeberto rege, qui, uti apud Bouquetum in Scriptoribus Rerum Gallicarum variis locis patet, non ante annum Christi 561 regni Gallici partem capessivit, sexagenaria saltem esset. Quæ cum ita sint, nec in illa etiam hypothesi, quæ Eucherium Juniorem SS. Consortia et Tullia patrem statuit, sua his Actis fides et accuratio consistere potest, dum hæc Consortiam puellam nubilem et speciosam nimis faciunt, quæ vieta mulier et anus satis grandæva esse tum temporis debuit.

hinc nonnulla
in iis correxit
Papebrochius; sed
multo plura

7 Expendit hæc Papebrochius noster, cumque salva Actorum ut hæc edita sunt, narratione, neutri ex memoratis Eucherio cerneret Consortiam et Tulliam filias attribui posse, alio sese convertit, et in re dubia conjectationi locum præbens, non ut docere volens, sic enim pag. 250 loquitur, sed ut paratus discere, ex situ loci, ubi

SS. Consortia et Tullia pater vixit, nempe prope Manuascam quinque leucis Regio, episcopali Provincia urbe, distantem, censuit præfatis Eucherius Emeterium Regiensem episcopum, alias etiam Eucherium dictum, substitui posse, eum videlicet, qui anno 549 synodo Aureliacensi v subscripsit. Verum, quod salva eruditissimi decessoris mei auctoritate dictum sit, utut tanta non esset, quanta aliis videtur, in eo difficultas, ut concipiatur par conjugum iisdem nominibus appellatorum, qui sæculo v et vi eadem fere fortuna usi sint, hæc tamen illius conjectura subsistere prorsus nequit, quin in præfatis Actis, prout hactenus vulgata sunt, errores aliquot cubare, seu ubique pro Rugiensi ecclesia et urbe Lugdunensem perperam positam fuisse, fateri necesse sit. Quapropter ad detegendam, si quo modo possit, veritatem, aliam visum mihi est inire viam; et, an vetus Actorum ab anonymo elucubrationum exscriptor non in plures, quam enumeravit Papebrochius, impegit salebras, lubet hic inquirere, ut, si hæc detegantur declinenturque, non modo sua anonymo cœvo servetur auctoritas, sed et cum S. Adonis Lugdunensis Historiæ non imperiti ducis, disertis verbis, quibus hic auctor S. Eucherium vulgo Magnum seu Seniore, SS. Consortia, et Tullia nostræ parentem statuit, conciliari non inepte queat. Interim, donec argumentum hoc ad diem xvi Novembris in nostro Opere, si Superis placeat, pertractetur, quo die etiam de illustri matrona S. Eucherii uxore agi poterit, assero, nihil in primigeniis S. Consortia Actis a cœvo horum auctore dictum fuisse, quod tam hanc, quam Tulliam sororem ejus, S. Eucherii, Lugdunensis episcopi, sub annum 450 defuncti, filias dici impediat; proin posse meo judicio utramque hanc Virginem a sæculi vi fine ad sæculum v non ita progressum sat probabiliter reduci.

8 Opinionem hanc ut stabiliam, hoc causæ meæ fundamentum et robur pono: videlicet Acta S. Consortia, quibus S. Tullia Vita continetur, nec ineptam fabulam universim esse, nec veram universim historiam; seu, primigeniis adscititia, vetustis nova, legitimis spuria, veris falsa admixta esse, contendo. Ad priorem quidem assertionis hujus partem quod attinet, hanc putem, sat solide hinc confirmari, quod Actorum illorum auctorum cœvum esse, ex verbis num. 4 recitatis manifestum sit, quodque Acta illa tanti fecerit S. Ado, Viennensis postea episcopus, ut, cum Lugduni conficiendo suo Martyrologio strenue incumberet, ex iis ea depromere veritus non sit, quæ de S. Eucherio litteris commendavit, qua in re sibi consentientem etiam habuit Florum Lugdunensem diaconum, ut videre est apud præfatum Chiffletium pag. 66, laudantem ejusdem Flori verba in Collectaneis de electione episcoporum a Papirio Massono cum Operibus Agobardi editis. Hisce accedit, quod præter alia quædam, quæ ad S. Eucherium, Gallam ejus uxorem, et Consortiam filiam attinent, nihil in his Actis de S. Tullia speciatim referatur, quod vel uni etiam e severioribus criticis displicuisse norim. Quod vero ad alteram assertionis partem spectat, tum ex iis, quæ num. 5 et seqq. disputata sunt, tum ex max. dicendis liquido patescit, iisdem Actis eandem obtigisse sortem, qua optima subinde, tum Sanctorum, tum imperatorum ac regum Acta infecta fabulis fuerunt, quæ si proinde explodi universim deberent, haud ita multa, quæ vel Ecclesiastica vel profana narrat historia, haberi pro sat certis possent. At, sciscitaberis, quænam igitur ex Actis illis,

E

in his Actis,
non tamen
omni ex parte
fictitiis, ex-
pungendis
sunt,

F

AUCTORE
J. G.

illis, ut nunc manu exarata atque etiam typis vulgata exstant, eliminanda ut spuria et adscititia sunt? Respondeo, ea ipsa esse, quæ Papebrochio aliisque in mora fuerunt, ut ne Consortiam et Tulliam S. Eucherii vulgo Magni filias statuerent, nimirum, quod Consortia Chlotarium I, Francorum regem, adisse et sub Sigeberto, ejus filio, in matrimonium ab Hecca, nobili viro, exposita fuisse dicatur; quæ, ut adscititia et spuria seu ab antiquo Actorum exscriptore inepte iis intrusa esse ostendantur, haud pluribus opus est, quam hujus Actorum partis narrationem exhibere.

nimirum iter
S. Consortiæ
ad Chlotarium, regem
Francorum,

9 Sic igitur num. 12 paulo post initium de præfato itinere narratio, seu rectius fabula adornatur: Consortia, quæ, ut fictitiæ heroides esse solent, egregia forma ac venustate conspicua, seu speciosa nimis puella est, ad Chlotarium regem longo itinere ex Provincia proficiscitur, supplex ab eo petitura, ut ex ejus jussu in virginitate Deo deservire sibi liceat, rata nimirum (quis enim aliam hujus itineris causam animo figuret?) vel injussu regis virginibus nefas esse, Apostoli consilium sequi, vel se tutam non fore, nisi ex regis expressa facultate virginitatem Deo vovisset. Opportune, cum regis appropinquat palatio, Chlotario per visum Dominus apparet, eumque de filiæ suæ morbo dolentem solatur, data fide, hanc pristinae sanitati restituendam esse, si Consortiæ libenter rex præstet, quidquid illa petierit. Chlotarius de somno evigilans, cuncta hæc fidelibus suis pandit, Consortiamque perquiri sedulo, imperat. Hæc, cum regi sistitur, certe egregiæ formæ suæ sibi conscia, pudori suo abs rege metuit; at contra accedenti puellæ de solio venerabundus assurgit rex, obviamque procedens, sibi orationum ejus præsidium, filiæ vero ægrotanti pristinam valetudinem supplex efflagitat. Hæc tandem exorata decumbentis regiæ principis cubiculum ingreditur, post fusas cum lacrymis preces, pacifice ægram salutat, quæ, inscio, si Superis placet, rege, mox ut Consortia pedem intulerat palatio, qua torquebatur, febre liberata erat. Ad lætum nuntium mox advolat Chlotarius, visoque prodigio, quidquid Consortia in suo regno petierit, concessurum se spondet. Mox illa id sibi in votis potissimum esse subicit, sibi ut ex regis permissu in cæpto virginitatis proposito permanere secure liceat, quæque sacratis Deo locis suisque famulis contulit, aut collatura deinceps esset, auctoritate regia rata permaneant; quibus cum rex annuisset, mox ad propria se Virgo confert de servando suo proposito jam secure. Hæc, mihi quidem, fabulam eamque satis ineptam redolent. Sed en alia a veri specie multo magis aliena.

et nuptiæ ineundæ ex jussu Sigeberti, Francorum regis;

10 Si Actis illis num. 13 et quatuor subsequentibus insistamus, cum post Chlotarii mortem ex Sigeberti regis jussu e primoribus palatii quidam, cui Hecca nomen, Provinciam Massiliæ gubernandam suscepisset, is ex quodam incola esse in his locis puellam intelligit, speciosam nimis, nomine Consortiam, pecunia innumerabili nec non ministerio potentissimam. Ut fabulam prosequar, mitto hic descriptorem antiquum multis redarguere, quod, quam antea pecunias suas in pauperes erogasse familiamque suam liberam fecisse dixit, pecunia innumerabili nec non ministrorum copia potentissimam rursus faciat S. Consortiam, Hecca igitur per honorarium ephebum nuntiari Consortiæ jubet, velle se hujus colloquio frui; mox ipsemet subsecutus, collato cum illa familiari sermone, convivio excipitur; nec mora, hospitis suæ pulchritudine sermonumque pruden-

tia tam blande capitur, celare ut suos amores ægre queat; non patefacto tamen animo, festinus ad regem convolat, eamque sibi, (utut virginem Deo sacram esse, nescire non posset) a rege uxorem tradi petit et impetrat. Mittitur rursus ad Consortiam ephebus, ei ut ad nuptias die trigesimo post ineundas se præparet, denuntiaturus: cui illa, si Actorum descriptorem num. 16 audiamus, id genus responsi dat, quod, salva coram Deo veritate, salvoque coram hominibus servandæ virginitatis proposito, dedisse nullatenus censi potest. Interea dum ipsa, ne fiant sacrilegæ nuptiæ, orationi impense vacat, ecce angelus Domini in somnis adest, qui Heccam, obtrusum sponsum, nequaquam nuptias secum initurum prædicat, monens, tum ut convivio pauperes excipiat, tum ut adventuro Heccæ sepulcrum, quo is post triduum condatur, parari curet; de cetero obviam ei tendat; hunc, mox ut in conspectum venerit, proprio gladio ac præ lætitia interiturum.

11 Vaticinationi eventus respondet, cum hæc, festivo habitu induta pauperumque psallentium stipata agmine, Heccæ procedit obviam, isque de navi, qua Druentiam fluvium transibat, præ gaudio incaute desiliens, sublapsis pedibus in lanceam suam irruit et confossus expirat. Mox illa cum lacrymis, Deo tamen gratias agens, defuncti corpus sepulturæ mandat, dum interim Heccæ comites ejus infortunium Sigeberto regi denuntiare festinant, qui cum ex sorore sua intelligit, Consortiam, quam Heccæ nubere jusserat, eam ipsam esse virginem, cujus opera curata a febribus ipsa fuerat, epistolas ad Provinciæ principem mittit, quibus ut nemo Consortiæ molestus sit, sed liceat ei concessa a Chlotario privilegio frui, auctoritate regia præcipit. Hæc omnia, partim ipsis descriptoris verbis expressa, quæ Tillemontius tom. XV Monum. Eccles. pag. 853, et P. de Colonia part. 1 Hist. litterar. Lugdun. pag. 213 et seqq. tamquam fabulosa et ut ab interpolatore inepte intrusa jure merito sugillant, si ex S. Consortiæ Actis alias antiquitate plurima venerandis, eliminentur, ut sunt re ipsa adscititia ac spuria; ac priora dumtaxat numeri 12 verba, nimirum, quæ de Consortiæ in ecclesiam S. Stephani et in pauperes munificentia, deque famulitii sui manumissione agunt, si cum numero 20, cui optime cohærent, nullo medio jungantur, jam nihil, ut Acta pervolvendi patebit, in illis occurret, quod S. Adonis ipsiusque auctoris anonymi, Consortiam et Tulliam Eucherii Magni filias statuentium, amplecti sententiam nos impediat; nihil, quod, salvis sanæ criticæ regulis, utrique sanctæ Virgini adscribi nequeat, nihil denique, quod coævi scriptoris anonymi aptiorem magisque connexam non reddat totius narrationis seriem. Tunc enim sic ejus verborum sensus et connexio feret, ut ab illo die, quo Consortia S. Stephani ecclesiam ac xenodochium de rebus suis extruxit, et, erogata in pauperes residua pecunia, familiam suam libertate donarit, tantam ei gratiam coram hominibus Dominus dederit, ut quasi unum ex angelis eam cuncti haberent.

12 Ex his S. Consortiæ Actis, in hunc modum expurgatis, seu eatenus, quantum conjectura assequi possum, nativæ fidei suæ redditis, ea nunc recensere lubet, quæ SS. Tulliam et Consortiam S. Eucherii, Lugdunensis postea antistitis, vulgo Magni seu Senioris dicti, filias fuisse, ostendant. Ita utriusque Virginis natales coævus auctor, supra laudatus, num. 1 describit: Fuit quidam vir ex ordine senatorio, Eucherius nomine, habens uxorem

atque ita nihil vetat, Consortiam et Tulliam S. Eucherii Magni filias dici, E

F

quales eas statuunt anonymus vetus et S. Ade

A uxorem, nobilibus ortam natalibus, nomine Gallam; quos quidem ampla possessio et numerosa familia, thesaurorumque copia claros in sæculo fecerat; sed timor Domini, qui est initium sapientiæ, in conspectu Conditoris omnium clarius exornabat. Cumque liberos non haberent, deprecati sunt Dominum, et exaudivit deprecationem eorum, dans ei filiam, quam votivo nomine CONSORTIAM vocaverunt, heredem videlicet illam et propagatricem sui sanguinis habere cupientes. Cumque eam in timore Domini educarent, et illa in annis puerilibus posita, religiosum animum habere cœpisset, nimirum Domino eam ad consortium regni cælestis, secundum præsagium vocabuli ejus, occulta inspiratione vocante, aucta est spes illorum, accepta altera filia, quam TULLIAM vocaverunt, dixeruntque: « Multiplicabit Dominus per Consortiam et Tulliam semen nostrum, sicut multiplicavit per » Liam et Rachel in domo Jacob futuræ promissionis heredes. » *Anonymum seculus S. Ado Viennensis, in suo Martyrologio die xvi Novembris SS. Consortiæ et Tulliæ patrem itidem statuit S. Eucherium, Lugdunensem postea episcopum, non alium utique, quam quem ipse solum et unicum novit, nunc vulgari cognomento, ut a probabiliter fictitio distinguatur, Magnum seu Seniore dictum, admirandæ, ut subjungit, fidei, vitæ et doctrinæ virum et ex nobilissimo senatorum ordine procreatum. Eidem anonymo rursus consonat laudatus Viennensis antistes, cum SS. Consortiæ et Tulliæ matrem Gallam appellat, quæ, ut subdit, in sancto habitu Deo postmodum in spelunca servivit, quæ omnia in Actis S. Consortiæ num. 3 et seq. anonymus noster fusius enarrat. Quapropter, cum S. Ado non usque adeo imperitus aut ineptus dici queat, ut in recensendo historico facto, suis etiam temporibus celebratissimo, aberrantem ducem sequi voluerit, merito sane et ipsi nostroque anonymo haberi hic fides potest.*

Opinioni huic
in speciem
adversantia
recentiorum

B 13 Ne quid tamen dissimulem, quod opinioni Eucherium Magnum SS. Consortiæ et Tulliæ patrem statuenti adversetur, fateor, præter alios quosdam recentiores, Papebrochium tom. IV Junii pag. 249 et Perierum tom. III Septembris pag. 545 censuisse, SS. Consortiæ et Tulliæ patrem nec fuisse nec esse potuisse Eucherium jam nunc laudatum. Fateor quoque, excepto anonymo nostro S. Consortiæ cœvo, qui S. Adoni præluxit, celeberrimos seculi v scriptores binas hæc virgines Eucherio et Gallæ parentibus non adscripsisse. Verum quod ad Papebrochii et Perieri verba, locis citatis legenda, attinet, respondeo, eos Consortiam et Tulliam Eucherio Magno et Gallæ ejus uxori non abjudicasse, nisi in communi olim sententia, quæ Consortiæ ad Chlotarium regem iter et Heccæ viri nobilis historiam ipsimet Actorum auctori adscribebat. Atque etiam Perierum intelligi debere existimo, cum negat, ullam præfatis Virginibus cum SS. Verano et Salonio, legitimis ejusdem Eucherii filiis, connexionem exstitisse, quandoquidem nempe fieri in illa sententia nequit, ut Consortia præfati Eucherii filia sanctorumque Verani et Salonii germana soror fuerit, quæ plus integro post memorati Eucherii mortem seculo, seu post annum 561 puella adhuc nubilis et formosa nimis statuenda esset. At vero, cum hæc S. Consortiæ ætas sola interpolatoris adscititia narratione, non satis, ut videtur, eruditus viris quondam de falsitate suspecta vel discussa, innitatur, nihil ex hisce Actorum de-

Octobris Tomus III.

scriptoris glossematis, quibus temporum rationes omnes interturbavit, contra illam opinionem solide evinci potest, quæ ex cœvi scriptoris et S. Adonis testimonio utramque memoratam Virginem S. Eucherii Magni prolem facit.

AUCTOR
J. G.

44 Neque contra nos multum facit, quod celeberrimi auctores, S. Eucherio nostro cœvi aut suppare, puta Hilarius Arelatensis, Cassianus, Salvianus, Mamertus Claudianus, Gennadius aliive de Consortia et Tullia tamquam Eucherii filiabus non meminerint. Etenim, præterquam quod levioris momenti habenda sit quæcumque mere negativa argumentatio, nullum prorsus ea pondus habet, cum auctores antiqui et fide digni, quales esse anonymum nostrum ejusque sequacem S. Adonem, nemo inficiabitur, illud ipsum diserte testantur, quod ab aliis scriptis traditum non reperitur. Et sane, cum celeberrimis istis auctoribus supra laudatis, de Eucherii filiabus speciatim scribendi occasio vel certe ex singulorum instituto necessitas fuisse non videatur, quis utramque virginem prolem, quam præfato Eucherio anonymus cœvus et S. Ado asseruerunt, ob merum aliorum silentium ei eripiendam jure existimet? Quippe si id genus argumentationis negativæ eo usque apud quempiam valeat; pari is ratione SS. Veranum et Salonium ejusdem Eucherii filios negare necesse habebit, quandoquidem nec anonymus antiquus nec S. Ado, cum de illius progenie meminerunt, uspiam de illis verba faciunt. Quid ergo? Num falsus est S. Paulinus atque aerem verberavit, cum in sua ad Eucherium et Gallam epistola, alludens ad Psalmi 127 versus 3, 4 et 5, minime infœcundum eorum conjugium fuisse, innuit ita scribens: Benedicat vos Dominus ea benedictione, qua benedicatur homo, qui timet Dominum, perpetui conjuges et parentes, cum benedicta vobiscum Deo progenie nobilissimæ sanctitatis vestræ? Igitur, si ita recte S. Paulinum ad Eucherium et Gallam scripsisse credamus, nihil vetat, tametsi is beatorum conjugum progeniem nominatim non recensuerit, quo minus, uti ex Gennadio et ex Salviani ad Eucherium epistola apud Chiffletium in Paulino illustrato pag. 64 et 65, Veranum et Salonium Eucherii filios statuere licet, ita pariter ex anonymi veteris et S. Adonis testimonio Consortiam et Tulliam ejusdem Eucherii vulgo Magni filias statuamus.

et veterum
testimonia
expendantur;

E

15 Tales jam pridem, discussis utrimque argumentis, statuendas duxit laudatus Chiffletius in suo Paulino illustrato pag. 64, ita præfatam S. Paulini epistolam commentans; Porro horum (Eucherii et Gallæ) benedictam progeniem, cui ad finem (epistolæ illius) bene precatur Paulinus, duos filios interpretor, Salonium et Veranum, qui apud Lerinum erant in S. Honorati disciplina: totidemque filias, Consortiam et Tulliam, quæ sub utriusque parentis manu in Lero (insula Lerino vicina) educabantur. Quæ ne gratis a se asserta videantur, ipsamet Gennadii et Salviani, filios S. Eucherii commemorantium, verba producit, ac pro ejusdem filiabus jam laudatis Acta Eucherii seu anonymi nostri Opusculum et Adonis Martyrologium citat. Demum pag. 102 de Opusculi ejusdem interpolatione disserens, cur in eo de ejusdem S. Eucherii filiis mentio facta non sit, culpam omnem in interpolatorem conjicit, quem et in eo peccasse etiam ostendit, quod Eucherii, e seculari vita enatantis, primam stationem, Lerum insulam, tametsi ab Hilario Arelatensi ex Lerini vicinia designatam et Paulino de nomine appellatam, silentio involverit. At sive

F
ac pro nostra
opinionem ut
probabiliore
concluditur.

AUCTORE
J. G.

Opusculi interpolatori, sive ipsimet auctori hæc vitio verti debeat, qua de re disputare non est animus, ex ejus de Eucherii filiis silentio, nihil contra ejusdem filias, quarum nomina et gesta refert, evinci contra Chiffletium potest, cujus ego sententiam, propterea quod mihi ceteris probabilior apparet, amplectendam duxi, sic tamen ut aliorum non improbabili circa Tulliae et Consortiae parentes conjecturae nihil interim detractum velim. Nunc cetera, quæ ad Sanctam nostram attinent, discutere aggredior.

S. Tullia post
vitam ali-
quamdiu in
solitudine
actam

16 *Quandonam S. Eucherius, relictis, ut apparet, in Lerinensi insula filiis, una cum conjugē sua geminisque filiabus ex Lero insula in continentem sese receperit, ibique in specu ad Montem-Martium in territorio Aquensi sita, vitam solitariam amplexus fuerit, conjectura quidem sat verisimili statuere conatus est laudatus Chiffletius pag. 68 in suo Paulino illustrato, factum illud illigans anno Christi 432 vel anno 425, quo tempore id statui nihil velat; at, ut verum fatear, nihil occurrit, quo illa Consortiae et Tulliae cum parentibus in Provinciam secessio sat prope et certo definiri queat. Neque etiam seu ex anonymo nostro coævo, seu ex alio scriptore antiquo erui utcumque potest, quid a S. Tullia toto adolescentiæ suæ tempore præclare gestum fuerit. Id unum ex præfato anonymo discimus, S. Tulliam, non diu postquam in specum illam se abdidisset Eucherius, virginitatis gratia exornatam, felici morte ad Superos migrasse sepultamque fuisse in agro suo, nomine Thele, qui locus alias Tete dictus est, nunc verosimiliter, ut scribit Papebrochius tom. IV Junii pag. 253, ab hac sancta Virgine San-Thullei nomen habens, sesquileuca (aut paulo minus) infra Manuascam situs. Anonymum num. 5 ea narrante audi : Ingressus itaque specum S. Eucherius, sic undique locum obstruxit, ut nullus ad eum valeret ingredi, beata ei Galla per fenestellam quotidie cibos ad vesperam ministrante, ut ipsa petierat. Post non multos dies conversionis illorum, filia eorum Tullia, in virginitate permanens, migravit ad Dominum, sepultaque est in agro suo, qui dicitur Thele in spelunca duplici : quo audito, S. Eucherius ait : Dominus dedit, Dominus abstulit; sit nomen Domini benedictum : sicut Domino placuit, ita factum est; exhortabaturque Gallam, ne super hac re contristaretur.*

sub annum
425 vel 435
moritur, et
matri appa-
ret.

17 *Reliqua, quæ huc spectant, ex eodem anonymo pergo recensere. Ita ipse num. 6 : Cumque illa (Galla Tulliae mater) nullo modo consolationem reciperet; una die cum post matutinos hymnos membra sopori dedisset, vidit in somnis B. Tulliam, stola candida et chlamyde aurea fulgente indutam, adstare sibi ac dicere : Cur*

me velut amissam luges, quam Dominus in consortium sanctarum virginum introduxit? Te quoque me ad Dominum secuturam scito; præparavit enim tibi coronam, quoniam implesti mandata ejus. Meus etiam genitor, pontificali cathedra sublimatus, post nos veniet, et erit magnus in conspectu Dei : porro soror mea Consortia manebit in virginitate, pro qua multa passura est, donec et ipsa coronam vitæ percipiat. Quæ cum post quietem S. Eucherio retulisset, ille in voce exultationis et confessionis erumpens ait : Gratias tibi ago, Pastor bone, quia non est similis tui consolator, qui dignatus es consolari servos tuos, et reddere gaudium post lamentum; et ultra noluerunt eam flere. Hactenus anonymus noster, ex quo corrigendus est Castellanus, pag. 983 in Addit. et Correct. Martyrologii sui universalis obitum S. Tulliae statuens sub annum Christi 489. Cum enim S. Tulliam Consortiae et Salonii ac Verani sororem, ac proin Eucherii vulgo Magni prolem faciat, fieri in hac ejus nostraque opinione non potest, ut hæc anno Christi 489 mortua sit, quæ, ut anonymus noster num. 6 innuit, jam in vivis esse desiderat etiam non parum ante, quam ejus pater, S. Eucherius, Lugdunensem sedem occuparet, quam sub annum 450 sua morte deseruit. Rectius igitur S. Tulliae annus in cælis natalis inter annum 425 et 438 figendus videtur, aut certe non differendus ultra annum 444, quo Eucherius Lugdunensem cathedram tenuisse, passim creditur.

18 *Ceterum miraculis nonnullis illustrem fuisse sanctam virginem Tulliam, haud obscure indicat laudatus anonymus, num. 44 scribens, longum fore narrare omnia, quæ per servos suos Eucherium et Gallam et filiam eorum Tulliam Dominus mirabiliter operatus est; quæ aperte etiam testatur S. Ado, cum eam uti et sororem Consortiam signorum gloria claruisse affirmat. Hodiedum etiam, prout laudatus num. 3 amplissimus dominus de Brantes perscripsit, adversus capitis dolores a fidelibus S. Tullia invocatur, qui, illo afflictis malo, in subterranea ejus specu seu sacello nonnumquam lapidi cuidam, quem sanctæ Virgini cervicalis loco fuisse, tradunt, caput superponere solent. Si indigenarum traditioni quis credat, S. Tullia, cum a venatoribus et specu suæ abducta esset in locum, postea San-Tullianum dictum, non sine prodigio, post suas illic preces, in specum suam transvecta fuerit, a quo tempore vicinis incolis magna in veneratione fuit, qui et ægros suos illi obtulerunt, quos ipsa florum odore prodigiose sanabat. Sed hæc, sola, ut apparet, populari traditione nixæ, discutere aut illustrare visum non est.*

Post mortem
miraculis
claruit.

F

A

AUCTORE
J. G.

DE S. APOLLINARE EP. CONF.

VALENTIÆ SEGALAUNORUM IN GALLIA

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti in Martyrologiis classicis aliisque memoria :
Elogia varia : Actorum auctor : ex quo manuscripto
illa edenda.ANNO CIRCA
DXX.Valentiæ Se-
galaunorum,
cujus notitia
datur.

B

Valentiæ Segalaunorum, quam S. Apollinaris, incolis S. Aiplonay dictus, multis virtutum exemplis vivus, nec paucioribus prodigiis mortuus illustravit, eadem urbs est, quam Bertii Ptolomeus in Narbonensi Gallia pag. 33 collocat, quæque in veteribus Notitiis (Plinio tamen et Ptolomæo recentioribus)... inter provinciæ Viennensis civitates xiv, sexto loco numeratur, uti in Notitia Galliarum, verbo Valentia pag. 581 scribit Hadrianus Valesius, cujus verba idcirco adduxi et cum Ptolomæi geographica enarratione contuli, ne quis de diversa hic agi Valentia existimet, quam modo in Narbonensi, modo in Viennense provincia collocari intelliget. Porro hanc urbem Baudrandus in suo Lexico geographico ita descripsit : Valentia, urbs Galliæ Narbonensis Ptolomæo, Segalaunorum caput, nunc VALENCE incolis, VALENZA Italis, urbs ampla et culta Galliæ, in Delphinatu, et in Valentinensi tractu ab ea dicto, episcopalis est sub archiepiscopo Viennensi, cum arce et academia celebri, ad Rhodanum fluvium et e regione Vivariensis provinciæ paulo infra confluentes Isaræ in Rhodanum. Quæ princeps hujus urbis ecclesia est, teste Joanne Columbo lib. 1 de Rebus gestis episcoporum Valentinorum, pag. 246, olim SS. Cornelio et Cypriano, nunc S. Apollinari, de quo hic agimus, dicata est, illustrique canonicorum collegio nobilitatur.

C

præcipue colitur, annuntiatumque in Martii. S. Apollinaris,

2 In hac sacra æde, uti et per Valentinam diocesim Sanctus noster Officio duplici primæ classis cum Octava jam pridem coli cæpit, prout Officia propria Valentinæ ecclesiæ inspicienti manifestum fiet : at vero, quandonom ei primum tam solemnem ritu veneratio impensa fuerit, nihil occurrit, unde definiri utcumque certo possit. Magna eum a multis retro sæculis in veneratione fuisse, ostendunt Martyrologiorum classicorum annuntiationes, quas omnes huc transcribere supervacaneum existimo. Unus pro omnibus audiat Ado Viennensis in suo Martyrologio ad hunc diem : In Galliis civitate Valentia sancti Apollinaris episcopi : cujus et vita virtutibus insignis fuit, et mors nihilominus signis et prodigiis decoratur. Adonianæ apud Rosweydam nostrum annuntiationi ad apicem consonat ea, quæ legitur in ejusdem Adonis Martyrologio, quod Dominicus Georgius ope codicum Bibliothecæ Vaticanæ recognitum et adnotationibus illustratum, anno 1745 typis vulgavit, ubi in subjectis ad hunc diem Adnotationibus hæc observat : Apollinaris, Valentinæ ecclesiæ in Galliis episcopus, colitur hoc die a Hieronymianis, ut indicat Solle-

rius, a Rabano, Adone nostro, Usuardo, Wandelberto, licet cum Apollinari Ravennate eum (ut ipse censet) confundat, Notkero, Martyrologio Fuldensi, Ottoboniano, Richenoviensi, Augustano et Labbeano. Meminit Gellonense hac die cum aliis. Ex his Ecclesiasticis Fastis, uti et partim ex Libello annali venerabilis Bedæ presbyteri, tom. VI Amplissimæ Collectionis Edmundi Martene pag. 638 edito, sancti Apollinaris elogium in Martyrologium Romanum hodiernum aliisque recentiora, quorum prolixum catalogum hic texere necesse non videtur, in hæc verba illatum est : Valentia in Gallia S. Apollinaris episcopi, cujus vita virtutibus fuit illustris et mors signis ac prodigiis decorata.

E

3 Elogium hoc egregie stabiliunt succincta quidem, at plena laudis bene meritæ testimonia, quæ Agobardus, Lugdunensis antistes, lib. de Judaicis superstitionibus, et Ado, Viennensis præsul, Chronici sui ætate 6, de Sancto nostro scriptis reliquerunt. Ille nempe 300 circiter post S. Apollinaris obitum annis ad imperatorem Ludovicum Pium contra Judaicam perfidiam, superstitiones atque innumerabiles scribens errores, post adducta sanctorum Patrum Hilarii, Ambrosii, Cypriani et Athanasii contra Judæorum obstinatam impietatem gravissima testimonia atque exempla, ad Patrum concilii Epaonensis, quos inter inprimis S. Apollinaris, Judæorum societatem fugiendam penitus Christianis, decrevit, venerandam auctoritatem et synodalia statuta delabitur, utque sancti hujus Antistitis, non secus ac SS. Hilarius, Ambrosius, Cyprianus et Athanasius fecerunt, Judæos execrantis æquo judicio exemploque non leve orationi suæ pondus addat, eum a sanctitate editisque etiam suo tempore crebris miraculis in hunc modum laudat : S. Apollinaris, episcopus ecclesiæ Valentinæ, quantus fuerit et sit, non solum gesta de eo scripta, sed et crebra ejus miracula usque hodie sublimiter testantur. Ado vero citato loco de S. Avito ejusque fratre S. Apollinare ad annum 492 hæc habet : Avitus quoque, Viennensis episcopus, eloquentia et sanctitate præcipuus, cujus frater Apollinaris, Valentinæ episcopus, miraculis insignis, Isicii senatoris primum viri, postea Viennensis episcopi, duo lumina, clarissimi filii. Quæ hic de S. Isichio, S. Apollinaris patre, deque hujus fratre, S. Avito, in medium protulit S. Ado, Viennensis antistes, ex infra dicendis, ac vel maxime ex jam pridem dictis in nostro Opere tom. II Martii a pag. 447 et tomo I Februarii a pag. 660 manifeste patent; illa vero, quæ de Sancto nostro tum ipse, tum Agobardus protulit, etiam verissima esse, ex hujus Commentarii de-

cujus elogium
ex Agobardo
et Adonis
Chronico.

F

cursu

AUCTORE
J. G.

tum ex Hy-
mno ad Ve-
speras Officii
proprii

cursu Vitaque inferius edenda lectori perspicuum fiet.

4 *Agobardo et Adoni succinunt Hymni sancto Antistiti nostro proprii, quos in sua Chronologia Lerinensi anno 1613 edidit Vincentius Barrali pag. 379, quique etiam inter Officia propria secundum usum ecclesiæ cathedralis S. Apollinaris Valentia summa cum cura et diligentia, ut titulus eorum præfert, emendata, pag. 71 et pag. 80 exstant. Atque ita quidem Hymnus ad Vesperas de S. Apollinare canit :*

Exulta cleri concio,
Gaude plebis devotio,
Apollinaris gratia
Felix plaude Valentia.

an Hunc?

Tunc sancta generositas
Et generosa sanctitas
Dignum fecit splendescere
Pontificali sidere.

Honestæ vitæ merita,
Mundo signis exhibita,
Declaravere populis
Famam beati Præsulis.

B

Regis uxor obtinuit,
Quod ipse rex non meruit,
Nam per vestis suffragium
Vis est ablata febrium.

In una trino gloria
Sit laus non transitoria,
Qui sublimavit inclytis
Apollinarem meritis. Amen.

alioque ad
Laudes sub-
ministratur

5 *Hymnus vero ad Laudes varia, quibus Sanctus claruit, quæque postea illustranda veniet, miracula his verbis recenset :*

O quam fœlix suffossio,
Potum negante fluvio,
Qua donum Christi cernitur
Et vir sanctus reficitur.

Dum tumet unda fluminis,
Vento furente turbinis,
Mox cuncta fiunt prospera
Tranquillitate libera.

Præsul passus injuriam
Sua sponte dat veniam :
Exolvens pœnæ subditum
Malignum fugat spiritum.

C

Columnarum proceritas
Et cereorum claritas
Testantur vitam Præsulis
Coruscare miraculis.

In una trino gloria etc.

Alia quoque tum pie, tum prodigiose a Sancto gesta, in Valentinae ecclesiæ Officio ei proprio, sparsim in Antiphonis Responsoriisque cum laude recensentur; quorum pleraque cum Saussayus in Martyrologio suo Gallicano ad hunc diem, eo ordine, quo hæc contigerint, in epitomen contracta, satis apposite illustravit, non abs re fore arbitratus sum, ut editum ab eo sancti Præsulis nostri præconium productis jam nunc elogiis maxima ex parte subjungatur.

subditurque
Vite compen-
dium,

6 *Ita pag. 690 habet : Valentia Segalaunorum sub Viennensi prima (Ptolomei tempore sub Narbonensi censebatur) sancti Apollinaris, episcopi illius civitatis et confessoris, viri miræ sanctitatis et signiferæ virtutis. Qui Isicii senatoris Viennensis subindeque præsulis filius, frater vero sancti Aviti ejusdem metropolis archiepiscopi post longum Valentinae sedis interpontificium (quam Maximus sectator Manichæorum hæresis sua impietate et turpi vita fœdaverat, eamque ob rem jussu Bonifacii primi Papæ ab*

episcopis Gallia præsulatu fuerat synodica condemnatione dejectus,) ut post diutinam caliginem sidus perlucidum lumen fere illic extinctum pietatis reputaret *, meritis sanctimonie et raræ eruditionis illustris, ad illius urbis episcopatum divino consilio promotus, expansis apostolici spiritus et virtutis radiis, cives desolatos lætificavit. Affluenti siquidem doctrina, flagranti in Deum amore, ovium eximia dilectione et sanctissimæ conversationis exemplis signisque etiam admirandis id præstitit, ut vindicata mox Christiana Religio vires et decus pristinum resumeret, incolæque in vias pacis et justitiæ unanimiter ambulant.

D

* an repara-
ret?

7 Non id grate tulit lividus piorum hostis, viarumque Dei perpetuus adversator. Cum enim immisisset in cor Stephani curatoris fisci Sigismundi regis, tantum libidinis æstum, ut defunctæ conjugis sororem sibi illicito conjugio copularet, Virque Dei Apollinaris zelo justitiæ et honestatis, sicut pridem Joannes, incensus, scelus nefandum postquam sæpe reprehendisset, incestuosum illum pertinacem in fœtore luxuriæ, in synodo, quam cum Avito fratre metropolitique suo et comprovincialibus episcopis eam ob rem habuerat, gladio anathematis percussisset, permovit tum dæmon per illum perditum peccatorem ita regis animum, ut sanctis considentibus præsulibus, potissimum vero beato Apollinari dira quæque interminaretur, ni exclusum sacris hominem protinus in communionem reciperent. Tamen remisso nonnihil (ne simul tot ecclesias orbaret pastoribus) furore, episcopos quidem cæteros adhuc in synodo residentes jussit ad propria reverti. Sed cum Apollinaris, qui primarius in causa videbatur, sua in sententia persisteret, nec ullis illiciis aut terroribus posset ab illa deduci, tum rex in eum omne odii evomuit virus : et qua injuriis, qua insidiis petitum, solo et solio coegit excedere : cum fidis igitur aliquot asseclis beatus Pontifex desertum in locum se recepit : ubi cum illi arente humo siti ingenti laborarent, oratione sua fontem aquæ vivæ levando suorum ardori obtinuit, qui, eo abscedente hinc cum sociis, mox exsiccatum est.

quod Saussayus in Martyrologio Gallicano

E

8 Contigit interim, ut rex ipse, qui beatum Præsulem nec videre volebat nec audire, cujus in perniciem juraverat, Deo volente in febrim adeo gravem incideret, ut exitio proximus a medicis crederetur. Eo in discrimine invaluit reginae fides : quæ pietatis alis subvecta, ad Pontificem beatissimum properans, fervida ipsum devotione oravit, ut injuriæ immemor, gratis suis Deo precibus regi incolumitatem impetraret. Qui desperatione fletibusque religiosæ principis concussus, cucullam suam ipsi dedit, cujus tactu febrilis ardor protinus restingueretur. Rediit regina tanto fulta pignore; firmaque fide, ubi vestem Viri Dei super regem expandisset, protinus is, effugata infestatione morbi, gratiam percepit perfectæ sospitatis. Multa alia edidit prodigia Vir divinus, ut cum Rhodani tumentes fluctus aurasque vehementes repressit, quæ navim, in qua erat, quatiebant : tumque Aliphiu puerum a dæmone obsessum liberavit et presbyterum eadem infestatione vexatum. Postremo post gloriosum excursus ad sedem rediit : ubi micans justitiæ testimoniis et Dominici præmunitus Sacramentis feliciter migravit ad præmium. Præfuit ecclesiæ Valentinae annos triginta quatuor. *Hactenus ex S. Apollinaris biographo*

edidit, maxima ex parte desumptum ex Sancti biographo.
F

A grapho depromptum hincque inde a Saussayo ornatum Sancti nostri elogium. Reliqua vero, quæ ex aliis hausta fontibus laudatus martyrologus de eo memorare pergit, in aptiorem, quem postea habitura sunt locum, tantisper hic transmittam, ut de laudati biographi ætate aliisque ad eum pertinentibus prius lector instruatur, quam ex ejusdem scriptoris fide et testimonio sancti præsulis nostri res gestas a nobis ordinari componique videat.

ei familiari,
qui paulo post
Sancti mor-
tem

8 Hunc S. Apollinari non modo coævum, sed et familiarem, rerumque, quas narrat, multarum oculatum testem fuisse, tam luculenter ex edenda inferius Vita et jam mox huc transcribendis testimoniis conficitur, ut, nisi temere, moveri de eo controversia non possit. Ita enim ipse num. 10 loquitur: His actis, dum a cunctis grates divinæ potentiæ redderentur, in conspectum Arelatensium urbis Rhodano famulante PERVENIMUS; qua voce se S. Apollinari, Arelatem navi proficiscenti itineris comitem fuisse, apertissime indicat, uti et paulo post ita loquens: In quo loco dum morarum spatia caritatis causa protraheret, (nempe S. Apollinaris), Arcutamia senatrice propinqua sua invitante, Massiliensium nos vota suscipiunt. Et num. 19 agens de Paragorio, qui, dæmone instigante, alapam sancto Præsuli inflixerat, immotusque ad ejus lectulum hærebat, iis verbis biographus noster utitur, quibus se decumbentis ex infirmitate Antistitis cubiculum ingressum fuisse, totiusque rei gestæ seriem ex ipsomet ejus ore intellexisse, diserte testetur: audi illum: Nos vero, redditis Deo de more præconiis, dum cubiculi cellula nobis redeuntibus patuisset, eum (Paragorium,) qui vinctus stabat, locum tenere vidimus inconcessum: indignatisque nobis, cur, quod reverentia vitari solet, præsumptio vindicaret, causam rei gestæ tam verbis ipsius Sancti, quam hærentis (Paragorii) taciturnitate COGNOVIMUS. Hinc quanta sit biographi nostri auctoritas, nemo non intelligit, qui inter historiographos, præ ceteris fide dignos, eorum esse supremum gradum noverit, qui oculis explorata et sibi intime perspecta litteris consignant.

Vitam ejus
scripsit: hic
non mona-
chus Lerinen-
sis,

10 Quod vero ad ipsum tempus, quo Vitam hanc biographus conscripserit, attinet, nihil reperi, unde certum annum solide designare queam. Cum tamen edita postmodum ad Sancti tumulum miracula, quæ Agobardus supra laudatus ad sua usque tempora perennasse memorat, altissimo biographus involverit silentio; hinc eum paulo post S. Apollinaris obitum Vitam ejus elucubrasset, admodum verisimile fit; atque ita etiam sentiunt auctores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 143. An autem Vita hæc a monacho Lerinensi primitus conscripta fuerit, prout Bailletus in Tabula critica ad hunc diem tradit, id enimvero optimo jure in dubium vocatur, utpote nullo antiquitatis testimonio aliove indicio firmatum. An forte Bailletus non alterius Vitæ, quam quæ in Chronologia Lerinensi a Vincentio Berrali edita est, auctorem statuit Lerinensem monachum? Sit ita. At is certe pro vero S. Apollinaris biographo haberi non potest, qui Vitæ ab alio, ut patet, compositæ fragmentum dumtaxat, idque, auctorum Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 144, æquissimo judicio, perquam vitiose ediderit. Utut sit, non apparet, quo ex capite S. Apollinaris biographus Lerinensis monachus asseveranter dici cum Bailletis possit. Restat, ut in ejusdem biographi nomen, si quo modo probabiliter erui possit, nunc investigemus.

11 Labbeus, Edmundus Martene et scriptores Historiæ litterariæ Franciæ jam laudati, eum unanimi sententia anonymum statuunt, nec sine causa quidem, cum nomen suum nusquam ipse diserte expresserit, nec illud alii antiqui scriptores memoriæ prodidisse reperiuntur. Aliqua tamen, eaque non inani ratione impulsus fuisse arbitror Petrum Chiffletium, ut Vitæ S. Apollinaris, ex veteri Ms. S. Claudii nobis descriptæ, et a se cum aliis Mss. collatæ, hæc sua manu præmitteret verba, Auctore, ut videtur, Eladio, ejus (S. Apollinaris) diacono. Est porro Eladius hic ex Chiffletii mente idem ille diaconus, qui apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 691 et 692 et apud Martene tom. VI Amplissimæ Collectionis col. 782 fortassis ex descriptoris vitio Claudii nomen habet, quique plus semel in sancti Antistitis Vita recurrit. Ex quo autem indicio, quave ratione laudatus Chiffletius conjecturam hanc fecerit, ut biographum nostrum Eladii nomen habuisse nec a memorato diacono diversum fuisse scriberet, nusquam ipse edixit. Suspicio tamen eum, cum lectionem veteris Ms. Sancti claudiani prætulisse ceteris videatur, ea ratione motum fuisse, quæ ex verbis num. 11 Vitæ S. Apollinaris, prout etiam in Cisterciensi et Ursicampiano Mss. codicibus leguntur, infra transcribendis, in hunc modum desumi potest. Qui, uti in his tribus Mss. legitur, ex Leubaredo, sancti Antistitis nostri archidiacono, cur a divino Officio sanctus Præsul præter morem abfuerit, exquisivisse narratur, ipsemet Vitæ S. Apollinaris scriptor est, prout ex his verbis num. 11 liquet: Et revertens causam ab eo hujus inofficiositatis EXQUIREREM; ille vero, qui Leubaredo archidiacono post auditam absentiae causam in hæc verba respondit: Es quidem, ut narras, gaudiorum timore confectus, sed exultare te convenit etc., ille, inquam, sine ullo dubio, uti ejusdem numeri verba ferunt, fuit sæpe dictus diaconus nomine Eladius. Cum igitur verosimile sit, biographum ex reverentia Præsulis coram aliis ex archidiacono inquirere non voluisse, cur a divino Officio sanctus Antistes abfuisset, aut, si id, non remotis arbitris, factum fuisse velis, cum tamen adhuc verisimile sit, eum, qui archidiaconi responsum mox altero responso excipit, eundem illum esse, qui de Præsulis absentiae causa quæstionem prius instituerat, prout in familiari colloquio de rei insolitæ causa studiose conferentibus usu venire solet; hinc, arbitror, conjecturam eamque non improbabilem fecit Chiffletius, Eladium diaconum eundem cum biographo esse, qui, ut jam diximus, absentiae Præsulis causam ex archidiacono exquisivit, quique, ea audita, gaudendum potius de sancti Præsulis gloriosa morte, quam dolendum pronuntiavit.

AUCTORE
J. G.
sed Sancti
diaconus,
nomine Ela-
dius, fuisse
videtur.

12 Utut sit, saltem ex hoc facto subnexisque his anonymi verbis: Hæc retuli gesta, quæ memini, abunde rursus confirmatum habemus, biographum S. Apollinari certo coævum ac perquam familiarem fuisse. Hinc colliges, inquit laudatus Martene in Observationibus præviis ad Vitam S. Apollinaris, quanti Vita ista, etsi brevissima, ab eruditis piisque viris æstimanda sit. Dissentiunt hic a Martenio Scriptores jam laudati Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 143 et 144, uti Gallice ita ferme loquuntur: Intempestiva religio indiscretæque modestia biographum a recensendis ex ordine sancti Antistitis præclaris gestis retinuit; hinc ipse, nulla eorum facta indagatione, ea tantum narravit, quæ sibi ultro

cujus Opus, a
censura paulo
severiori ven-
dicatum,

AUCTORE
J. G.

ultro ac sine conatu in mentem venerunt,... eaque stylo prosecutus est adeo redundante et perplexo, ut multis verbis perpauca res enarrasse, dici sine injuria possit. Ejus ad Sancti Vitam Præfatio ceteris partibus obscurior est, eo quod ineptæ sæculi sui eloquentiæ studuit. Hactenus illi : quibus, cum vitiosam sæculi IV facundiam carpunt, multaque præclare a sancto Antistite gesta ab eodem biographo intacta fuisse conqueruntur, lubens assentior. Verum non video, quo jure eum de jejuna loquendi profluentia tam severe accusent, cum sat multa scripserit, quæ paucioribus verbis, quam ipse usus sit, æque plene enarrari non possent. Ut adeo malim cum laudato Martenio S. Apollinaris Vitam brevissimam dicere, cumque eruditis piisque viris in pretio habere, quam judicio stare scriptorum Historiæ litterariæ Franciæ, dum Vitam hanc verbosiores seu vocibus locupletem, rebus ipsis jejunam esse, definiunt.

ex Ms. Petri
Chiffletii,
postpositis
aliis apogra-
phis, infra
edendum est.

B

43 Nunc, cur ex variis, quæ habemus, hujus Vitæ apographis, tum excusis, tum Mss., illud præ ceteris edendum censuerim, quod nobis Petrus Chiffletius, Societatis nostræ vir eruditus, olim submitit, reddenda mihi ratio est, Præter lacunas aliquot, tom. VI Collect. Vett. Scriptorum ex codice Reginæ Sueciæ Vitam inspicientibus obvias, nonnulla in eadem vitia sunt, in quæ Grammaticæ tiro non impingeret, quæque a biographo, non tam Latine imperito, profecta fuisse, credibile non est, Accedit, quod phrases nonnullæ in eodem turbatæ aut luxatæ exstent, quæ in eadem Vita, ut est a Labbeo ex veteribus membranis edita, integriores planioresque sint, Verum cum et hæc utut lacunis vacua, nævis suis non careat, qui et in apographo ex Mss. Cisterc. tom. VI, num. 40 desumpto, inque Ms. Ursicampi egrapho reperiuntur, descriptum ex codice Ms. S. Claudii cumque Ms. Accincti monasterii a laudato Chiffletio collatum Vitæ exemplar, utpote aliis, meo judicio, emendatius planiusque, præ ceteris edendum censui : quam ad rem non parum me movit, quod auctor Vitæ S. Aviti apud nos tom. I Februarii pag. 667 vix non ad apices simile exemplar secutus fuisse videatur, cum ex Vita S. Apollinaris ea desumpsit, quæ S. Avito cum eo communia fuerunt.

C

§ II. Sancti familia nobilitate ac pietate illustris : ejus patria et institutio : tempus gesti episcopatus assignatur, atque hinc annus ejus natalis et emortualis eruuntur.

S. Apollina-
ris, qui ger-
manum fra-
trem habuit
S. Avitum.

Apollinarem nostrum ex utroque parente fratrem habuisse S. Avitum, Viennensem in Gallia episcopum, diserte tradit biographus noster, num. 2, ita in causa incesti Stephani (de qua infra) utrumque Sanctum laudans : Qua de re sancti ac beatissimi apostolici viri Avitus et Apollinaris (qui secundum carnem germani, in Christi vero opere famosissimi fratres,... spiritu fervente eruditi)... simul in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt. Nec alio, quam biographi nostri sensu, intelligi debet, tum ipse S. Avitus, qui in

titulo Prologi ad quinque Poematum suorum D libros, hortatu S. Apollinaris editos, aliisque locis sese ejus fratrem compellat, tum ipsemet Sanctus noster, dum illum Epistola XI inter S. Aviti Epistolas Episcopum germanum salutatur. Neve dubium ullum superesse possit, an non forte, quemadmodum se invicem episcopi quilibet Fratrum nomine vocitant, ita S. Apollinaris spiritualis dumtaxat germanusve in Christo frater, non vero secundum carnem S. Aviti frater germanus intelligi possit, audi eundem S. Avitum in Præfatione ad Poematum librum sextum, de consolatoria laude castitatis ad Fuscina sororem scriptum, in hæc verba S. Apollinari loquentem : Meminerit autem pietas tua, hunc ipsum, quia sic vocas libellum, vel de religione PARENTUM COMMUNIO, vel de virginibus nostræ familiæ familiariter disputantem, illis tantummodo legendum dare, quos revera nobis aut vinculum propinquitatis aut propositum religionis adnectit. Communes itaque cum utriusque Sancto parentes atque adeo et ceteri consanguinei fuerint, necesse non est, posteaquam tom. I Februarii a pag. 660 in Vita S. Aviti et tom. II Martii a pag. 447 copiosius actum de iis fuit, de eodem hoc argumento, in quantum ad S. Apollinarem nominatim attinet, uberius iterum hic disserere. Omissis proinde rebus sat multis, quæ huc proxime non attinent, sufficiet hoc loco utriusque parentis notitia, partim ex S. Adone, partim ex S. Avito desumpta.

E

45 Et Ado quidem, jam ante num. 3 citatus SS. Apollinaris et Aviti patrem, quem Isichium vocat, asserit, senatoria primum dignitate ornatum, postea ad Viennensem in Gallia cathedram evectum fuisse. Eadem hæc, suppresso tamen parentis sui nomine, indicat S. Avitus in suo mox laudato carmine de consolatoria laude castitatis ad Fuscina sororem, ubi versu 657 et seqq. post fasces nempe sæcularium dignitatum, puta senatoriæ aliarumque hujuscemodi, ad populorum Ecclesiæ fascem, seu episcopales infulas assumptum fuisse patrem suum, his verbis canit :

patrem vero
S. Isichium.
matrem au-
tem Auden-
tiam,

Pontificem sacris adsumptum respice patrem,

Cumque tibi genitor vel avunculus, undique magni,

Post fasces placeant populorum sumere fasces,

Suscipe quos humiles patrum ad consortia fratres

F

Officio similes nectens ecclesia junxit.

Idem vero Avitus suam, atque adeo et S. Apollinaris, matrem apertissime declarat, cum eam Audentiam appellat, ac post editam ultimo partu Fuscina, una cum suo conjuge, S. Isichio, perpetuam pari consensu, et ex voto quidem, servasse castitatem, versu 49 et seqq. ita tradit :

Edidit ut quartam genitrix Audentia prolem,

Teque dedit generi partu sæcunda supremo :

Confestim parcam promittit ducere vitam,

Ac deinceps partibus castum servare cubile

Constituit votis carorum cura parentum.

46 Porro, tametsi cælitibus, superna jam nobilitate donati, nobilitatem carnis et genus et proavos, et quæ ipsi non fecerint, inter sua non computent; tamen, quia juncta nobilitati sanctitas mortalibus illustrior apparet, quam nobili pioque stemmate ortus sit Sanctus noster, juverit hic exposuisse. Ita S. Avitus in laudato plus semel Poemate ad Fuscina sororem de patre et avo suo versu 651 et seqq. cecinit :

atavos pro-
avosque nobi-
lissimos,

Quos

A Quos licet antiquo mundus donasset honore,
Et titulis monstret generoso semper ab ortu:
Plus tamen ornavit divinum insigne gerentes
Ordine quod proprio sanctas meruere cathedras.

Neque pater et avus dumtaxat, sed et atavi proavique S. Apollinaris, seu conjugii legibus defuncta uxore soluti, seu conjugis voluntate perpetuum thoro separati, sacerdotali dignitate non minus, quam antiquo mundi honore et avita nobilitate illustres exstiterunt. Avitum rursus de his loquentem audi:

Non atavos jam nunc tibimet proavosque retexam,

Vita sacerdotes quos reddidit inclyta dignos.
Igitur, Viennensi hoc præsule teste, Sanctus noster ex parentibus undique magnis genus suum traxit.

inter quos fortasse imperator Avitus

B 17 *An autem inter ejus progenitores censeri debeat Avitus, qui, teste Cassiodoro in Chronico, post Maximum in Galliis sumpsit imperium, Henschenius noster tom. I Februarii pag. 660 in medio reliquit; quod nec ego pro certo adstruere ausim, quandoquidem S. Avitus, biographus noster, SS. Agobardus et Ado supra laudati, nusquam Avitum imperatorem Sancti nostri avum vel S. Isichii patrem fuisse, expresse testati sunt. Sunt tamen indicia quædam, quæ hanc S. Apollinaris nostri originem sat similem vero reddunt. Quod enim S. Avitus de avo et patre suo scribit, eos, ut antiquo mundi honore donatos, illustriores evasisse, Ordine quod proprio sanctas meruere cathedras, hoc, si cui hujus temporis viro illustri et secularibus prius fascibus ornato, certe Avito imperatori (nam de S. Isichio nihil hic attinet dicere) exactissime congruit, utpote qui ex senatore Arverno anno 455 imperator declaratus, teste Mario Aventicensi in Chronico apud Bouquetum tom. II, pag. 12, postmodum, nempe Joanne et Varana coss. factus est episcopus in civitate, Placentia nimirum, ut Jordanes ibid. pag. 27 exponit. Accedit, quod S. Avitus Sancti nostri frater germanus ad virum illustrem Apollinarem, S. Sidonii filium, scribens, hujus suosque parentes communes faciat: suis Viennensem episcopum verbis Epist. 45 loquentem accipe: Animum namque, ut ait vester poëta, subiit cari genitoris imago, ut memoria retractavi, usque ad nostras quamlibet dispari professione personas, quandam PARENTUM COMMUNIONUM sortem parilitate laborum, invidia exequente, perduci. Et paulo post: Quotiescumque appeti visa est, criminationi subjacuit FAMILIA NOSTRA, non crimini.*

computandus est,

C 18 *Sirmondus noster, non temere conjiciens epistolam hanc datam a S. Avito fuisse, cum Apollinaris, S. Sidonii filius, ab Alarico rege, apud quem delatus fuerat, illæsa gratia rediisset, ad memorata jam mox verba ita annotat: Tanta erat Aviti (Viennensis episcopi) familiæ cum Sidoniana conjunctio, ut eandem faciat, vicissimque nomina transferat et commutet. Quapropter, cum, teste S. Gregorio Turonensi lib. II Hist. Francorum cap. 21, Papianilla, Aviti imperatoris filia, S. Sidonio nupserit, ab eoque filium habuerit Apollinarem illum, quocum sibi parentes communes esse profitetur S. Avitus consecrarium hinc fieri videtur, ut Avitus imperator, qui Apollinaris, Sidonii filii, avus maternus certo fuit, etiam S. Apollinaris nostri et S. Aviti avus exstiterit; maternus quidem, ut iis videtur, qui per avunculum a S. Avito laudatum*

quod post fasces secularium dignitatum ad populorum ecclesiæ fascem assumptus fuerit, S. Sidonium designatum fuisse, censent; paternus vero, ut iis placet, qui præter Eodicium et Agricolam, a Sirmondo in Notis ad S. Sidonii epistolas memoratos, Aviti imperatoris filium statuunt, aut cum uno ex istis confundunt S. Isichium, a quo ante aditum episcopatum S. Apollinaris noster mundo datus est. Quidquid id est, certe si spectetur usitata tum temporis consuetudo, ut ab avis vel a patre nepotes filive nomen sortirentur suum, ipsum Aviti nomen, quod germano fratri S. Apollinaris inditum fuit, suadere potest, Avitum imperatorem non extraneum familiæ illi fuisse, unde SS. Avitus et Apollinaris editi in lucem sunt. Sed de hac utriusque Sancti origine, de reliqua ejus cognatione postea acturus, jam satis dixisse me arbitror. Quare ad locum, ubi natus et institutus fuerit S. Apollinaris, inquirendum jam progredior.

19 *De hoc ita subtimide locutus est Bailletus ad hunc diem: Creditur (S. Apollinaris) Viennæ natus fuisse. At poterat certe, si biographum nostrum legerat, confidenter omnino, eum apud Viennam Allobrogum et natum et institutum pronuntiare. Biographum audi num. 1: Igitur beatus Apollinaris, Valentiniæ urbis episcopus, apud Viennam et natus et institutus est. Quibus verbis eorum etiam consutatur opinio, qui Sanctum nostrum in Lerinensi monasterio, sexaginta circiter leucis a Vienna Allobrogum dissito, institutum fuisse volunt. Neque profecto tam diserto biographi nostri testimonio opponi possunt hæc, quæ Vincentius Barrali in Chronolibus verba allegat: Apollinaris episcopus in Galliis civitate Valentia, ... de quo constanter tabulæ Lerinenses: Sanctus Apollinaris, episcopus Valentiniæ et monachus Lerinensis. Etenim, ut cuilibet Opus Equilini, anno 1493 excusum, consulenti perspicuum fiet, nihil hic scriptor lib. XI, num. 272 de Sancto nostro refert, præter recensitum num. 3 S. Adonis de eo Elogium. Quid? quod post Caput 129 ejusdem libri XI idem Petrus de Natalibus aperte indicet, se æque de S. Apollinaris ac de aliorum Sanctorum, quos ibi enumerat, vita vel gestis nihil penitus potuisse invenire, nisi eorum nomina et dies festivitatum. At, inquires, tametsi laudatus Equilinus eum non faciat Lerinensem monachum; talem tamen constanter faciunt Lerinenses tabulæ, prout Vincentius Barrali scribit. Sed, si veteres, si authenticæ sint hæc tabulæ, cur ætatem earum fidemque non indicat, cur eas Vincentius non producit? Si recentiores, tanti momenti non sunt, ut etiamsi iis Equilini aliorumque recentiorum accederet auctoritas, ullatenus biographi cœvi testimonio præponderare possint. Asserit quidem biographus noster num. 5, sanctum Antistitem nostrum cucullam gestasse, quam sibi Burgundionum regina præstari postulavit, ut super regem ægrotantem sterneret: at qui inde eum Lerinensem monachum fuisse contendit, necesse est, ut episcopos omnes et cujuslibet conditionis viros, qui ante pileorum nostri temporis inventionem cucullatis vestibus utebantur, monachos pariter Lerinenses faciat.*

20 *Non ita, quemadmodum de utroque Sancti nostri parente, ac de loco ejus natali cœvorum testimonio constat, de ipso anno, quo is vel natus vel denatus sit, expressa nobis suppetunt auctorum veterum documenta. Hinc utrumque natalem*

AUCTORE
J. G.

natus institutusque fuit
Viennæ Allobrogum;

E

F

tenuitque episcopatum
Valentinum annis 54,

AUCTORE
J. G.

lem ejus annum exacte ac pro certo determinare non ausim. Est tamen, unde Sancti ætas et hinc natales anni sat prope erui plausibiliter possint. Sic nempe biographus noster num. 7 ad rem nostram scribit : Cum pontificalis officii cursum tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ compleret, superna ammonitione commotus, ad visendos consacerdotes propinquosque suos properare decrevit, dicens ante transitum suum (quem jam celeriter imminere, divina revelatione cognoverat) velle se tam liminibus S. Genesii martyris, quam conspectibus atque affatibus propinquorum præsentanea contemplatione præbere. Cum itaque, biographo nostro teste, anno 34 episcopatus sui mors celeriter, ut divina ferebat revelatio, S. Apollinari imminuerit, forte is eodem anno, vel saltem insequenti mortalem cum immortalis vita commutavit. His junge annos circiter 33, quos, cum ad Valentianam sedem eveheretur, Sanctus numerabat; exsurgent universim anni circiter 67, quibus versatus in terris sit. Quod autem hi ultra annum Christi 531 extendi, aut removeri infra annum 450 non possint, in hunc modum ostendo. Anno B 529 vel initio sequentis habita est Valentina synodus ad Rhodanum, prout in Vita, S. Cæsarii, Arelatensis episcopi, num. 43, et in Vita S. Cyprianni, Telonensis episcopi, num. 45 a nobis jam dictum est. Quoniam vero huic non interfuit S. Apollinaris (id enim biographus, qui se aperire profitetur, quod, mundanæ vitæ propinquante jam termino, Sanctum egisse recole-ret, ejusque adeo exsilium deindeque gesta retulit, silentio non involvisset) oportet, ut jam sanctus Antistes in vivis esse desierit, atque adeo ut 34 episcopatus ejus anni eo se extendere non possint. Sententiam hanc egregie confirmat S. Ado in Chronico, Ætate 6, ad annum 492, ubi S. Apollinarem jam tum episcopum fuisse, statuit : ex quo consecrarium est, ut anno 531 superstes in vivis non fuerit, cum alias non 34 aut 35, sed 39 aut 40 annis Valentianam sedem tenuisset, quod cum biographi verbis supra adductis facile conciliari nequit.

ac probabili-
ter mortuus
est sub annum
Christi 520,
ætatis suæ an-
no circiter 67.

C 21 Quapropter non video, quid Cointium impellere potuerit, ut ad annum Christi 534, num. 9 ita de Sancto nostro scriberet : Tunc in vivis adhuc esse potuerunt Sæculatius, episcopus Deensis, et Apollinaris, episcopus Valentinus, qui concilio Epaonensi sub Sigismundo Burgundiæ rege interfuerant. Quin contra, vel ex hoc capite, quod S. Apollinaris Epaonensi synodo anno 517 interfuerit, nec tamen in Arelatensi concilio, anno 524 habito, inter præsules illos, quibuscum ipse una Epaonensi subscripserat, vel per se vel per vicarios compareat, sat probabiliter confici posset, eum jam inde ab anno 524 e vivis excessisse; quæ quidem mortis epocha Castellano non displicuisse videtur, quandoquidem Sancti obitum anno 520 innexuit. Certe ob jam dicta plausibiliter videtur, sub annum 520, seu inter annum 518 et 524 ejus obitum contigisse, quam inter annum 525 et 534, uti adstruit Martyrologium Parisiense anno 1727 excusum. Castellani igitur epocha, tamquam probabiliori, admissa, consequens est, ut anno circiter 486 ad Valentianam sedem S. Apollinaris evectus fuerit, atque adeo quatuor circiter annis prius, quam S. Avitus, ejus, ut Sirmondus aliique communiter censent, natu minor frater, episcopali dignitate fulgere cæperit; quam quidem S. Avito dignitatem circa annum 490 collatam fuisse, ostendit

Henschenius noster tom. I Februarii pag. 661. D num. 6 et in Annotatis suis ad ejus Vitam, in qua S. Apollinaris, certe quod natu major erat, ante S. Avitum nominatus fuit; quod idem tradunt scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 116, Longuevallius noster tom. II Hist. Eccles. Gallicanæ pag. 218 aliique passim eruditi : ac proin nostræ supra memoratæ chronotaxi minime adversatur S. Ado in Chronico, dum ad annum dumtaxat 492 SS. Aviti et Apollinaris meminit, cum loco citato non doceat, utrumque Sanctum anno illo episcopalem ordinationem suscepisse, ut potius eos, jam ante episcopos creatos, tunc maxime ac deinceps doctrina et virtutibus fulsisse, insinuare videatur. Quod si ad Valentianæ ecclesiæ ante annos plurimos, ut apparet, suo pastore viduatæ, miserandum statum respiciamus, videri mirum poterit, non ante annum circiter 486 S. Apollinarem ei præfectum fuisse, quod tamen ideo factum non fuisse, putem, quod is requisitos a sacris canonibus annos necdum ante id temporis attigisset. His ita, ut res non certa fert, utcumque stabilitis, si anno Christi circiter 486 anni ferme 33 completi subducantur, quos nempe ante aditum episcopatum S. Apollinaris exegit, ad annum circiter 453 redibitur, qui ejus in terris natalis fuerit. E

§ III. Sancti gesta et variæ virtutes, de quibus apud biographum nostrum nulla fit mentio.

S Stabilitis ex biographo nostro Sancti nobilissima cogatione, patria atque institutione, designatque ex eodem, quoad fieri propius potuit, ortus, suscepti episcopatus et obitus tempore, ab illo nunc, ut ne, quæ ipse explicare non recensuit, sancti Antistitis gesta virtutesque, omnino tacita prætermittam, divertere tantisper cogor, ad eundem tamen mox reversurus ducem, cum de rebus, a S. Apollinare sub vitæ finem gestis, agendum erit. Si Joanni Columbo, ex fide veterum Monumentorum et Mss. codicum archivi episcopalis quatuor libris gesta episcoporum F Valentianorum et Diensium studiose complexo, si Sammarthanis fratribus tom. III Galliæ Christianæ pag. 4409 aliisque scriptoribus adhærere liceat, S. Apollinaris Valentianam sedem tenuit post Maximum hujus nominis I. Hic porro, ut Sirmondus in Epistolam Bonifacii I Papæ apud Labbeum tom. II Conciliorum col. 4816 scribit, ille idem fuit, quem Manichæorum olim secta involutum, homicidii in sæculari judicio damnatum et multis insuper flagitiis cooperatum, accusarunt apud Bonifacium (hujus nominis, ut dixi, I) clerici ejusdem ecclesiæ, asserentes, illum delegatis constitutisque in provincia cognitionibus adesse minime voluisse, omniaque semper judicia subterfugisse. Pontifex, quia is Romam non venerat, intra provinciam judicandum decernens, synodum episcoporum die præfixo congregari jubet, in eaque Maximi causam discuti et sententiam sive in præsentem sive in absentem proferri. Quid homini reo ab episcopis actum sit, nusquam litteris proditum inveni. Id certum, Valentinum gregem sub pastore, ut in Epistola Bonifacii tom. cit., col. 4584 dicitur, Manichæorum caligine...

In S. Apollinare pastorem sollicitudo pro suo grege.

et

A et commissis involuto undique flagitiis, non potuisse non multum detrimenti sapere, multosque proin successori ejus S. Apollinari exantillandos labores, vigilique cura impensissime desudandum fuisse, ut fidei morumque puritatem, perversa Maximi doctrina pravisque exemplis labefactatam, pristino vigori restitueret. Ex tam difficili arduoque labore illum forsitan morbum Sanctus contraxerit, quo, haud ita pridem, ut Sirmondus censet, episcopus creatus, Lugduni lecto affixus fuit, ubi eum S. Viveniotus, prout ex 17 S. Aviti Epistola liquet, amice in-visit et consolatus est. Hos quidem Apostolicos S. Apollinaris labores aliasque ejus virtutes, sigillatim biographus noster, ut jam monui, non expressit; sed ambigendum tamen de iis non esse, docent nos ejus verba, quibus generatim episcopales ejus dotes complexus est, imparem se, qui singulas digne recoleret, num. A aperte professus.

Catholicæ fidei propagandæ et propagandæ, ardens zelus,

B 23 Has inter episcopales virtutes non infimum gradum tenuit ardens Catholicæ fidei propagandæ, hæreseosque Arianæ convellendæ studium, quod ei cum S. Avito fratre aliisque summis viris, episcopali dignitate tum fulgentibus, commune fuit. Testatur id Collatio episcoporum coram rege Gundebaldo adversus Arianos anno, ut in Spicilegii Acheriani tom. III edit. 1723, pag. 304, et apud Longevallium tom. II Hist. Eccl. Gallic. pag. 254 dicitur, 499 habita, cui Valentinæ urbis episcopus, qui alius a S. Apollinare nostro, prout ex annis ejus episcopatus ostenditur, esse nequit, interfuisse narratur. Et quamquam Catholicorum præsulum conatibus non omni ex parte responderit exoptatus eventus; id tamen effecit eorum zelus, ut Catholici Burgundionum regis subditi in Catholica fide permanerent, et plurimi Arianæ, ut ipse Gundebaldus rex Trinitatis æqualitatem nec publice profiteretur, nec Arianam perfidiam ejureret, tamen ad poenitentiam venerint et post aliquot dies, quemadmodum tom. cit. pag. 306, col. 2 refertur, baptizati fuerint; nempe, ut apposite advertit laudatus Longevallius tom. II Hist. Eccles. Gallicanæ pag. 254, quia Photini vel Pauli Samosatani sectatores erant, quos canon 19 concilii Nicæni et postea etiam canon 16 concilii Arelatensis 2, anno 452 habiti, baptizari præcepit his verbis: Photinianos sive Paulianistas secundum patrum instituta baptizari oportere.

C Hos autem hæreticos per hæc tempora Galliam infestasse, uti advertit Sirmondus in Notis ad Epist. 28 S. Aviti, indicat concilium Arelatense II, cap. 16 et Sidonii Epistola 12 lib. VI ad Patientem, episcopum Lugdunensem. Unde et beatus quoque Avitus Photinianorum hæreticorum validissimus expugnator dicitur ab Agobardo. Cetera, quæ in hac collatione utrimque a Catholicis Arianisque gesta et dicta sint, legis cit. tom. III Spicilegii Acheriani pag. 304 et seqq.: ubi et merito S. Apollinaris aliorumque præsulum submissionem humilitatemque suspiciens, qui, etsi S. Avito, ut Acta Collationis, S. Aviti biographus aliique insinuant, episcopali dignitate et ætate seniores essent, libenti tamen promptoque animo id huic detulerunt, ut suo omnium nomine solus contra Arianos coram rege verba faceret. Adeo procul a Sancto nostro aliisque coepiscopis ejus aberat, quæ sæpe alias Ecclesiæ damnosa fuit, tuendi honoris proprii augendæque gloriæ intempestiva cupiditas.

tuendæ dignitatis Sedis Apostolicæ

24 Ut autem ii, quibus Catholicæ Religionis propagatio hæreseosque extinctio cordi est, nihil

Octobris Tomus III.

antiquius habent, quam ut Apostolicæ Sedi sua dignitas auctoritasque sarta tecta servetur, ita et S. Apollinaris nulli e collegis suis in hac parte concessit. Rem paulo altius repetamus: quod fuerat occasione electionis S. Symmachi Papæ exortum schisma, lato in ejus favorem a Theodorico, Ariano rege, judicio et celebrata anno 499 Kalendis Martii Romæ synodo extinctum videbatur, cum illud acerbiori conatu recrudit. Subornatis falsis testibus, maxima quæque crimina legitimo Pontifici adversarii intulerunt, idque apud Theodoricum egerunt, ut Petrus, Altinæ civitatis episcopus, ab eo Sedi Apostolicæ daretur visitator, qui accusationes in Symmachum allatas cognosceret. Visitatore hoc, ut æquum erat, rejecto et una cum pseudopapa Laurentio in synodo 115 episcoporum damnato, S. Symmachus, innocentiae suæ sibi conscius, impetitus tamen adversariorum calumniis, cessit jure suo et synodi suo consensu congregatæ judicio se subiecit, ut sic sua integritas omnibus manifestius innotesceret. Potuisset lata a congregatis Italiæ episcopis in Symmachum sententia non adeo iniqua res videri, cum sententia hæc illum, coram Deo innocentem et quantum ad homines respicit, immunem et liberum ab intentatis criminibus declarasset: verum non tulerunt Galliarum episcopi Avitus, Apollinaris, aliique omnes, quod de Pontificis Romani causa, licet in id consentientis, judicium ferre inferiores ausi essent.

25 Hinc S. Avitus, ut in sua ad Faustum et Symmachum senatores Urbis epistola apud Labbeum tom. IV Concil. col. 1362 asserit, a cunctis Gallicanis fratribus, ac proin vel maxime a suo fratre S. Apollinare, qui in tuendis SS. Canonum præscriptis, ut infra in causa Stephani patebit, præ ceteris strenuus ac constans erat, ad hoc ipsum non minus per mandata, quam per literas oneratus fuit, ut suæ omniumque coepiscoporum Gallicanæ ecclesiæ erga Apostolicam Sedem venerationis testes, litteras daret, in quibus illud in primis, quod tamen proterve carpsit quidam neotericus, observari meretur: In sacerdotibus cæteris potest, si quid forte nutaverit, reformari: at si Papa Urbis vocatur in dubium (seu ut præmiserat, ab inferioribus superior judicetur,) episcopatus jam videbitur, non episcopus vacillare. Et paulo post: Non est gregis, pastorem proprium terrere, sed judicis. Sunt et aliæ multæ virtutes, quæ S. Apollinari cum Avito fratre aliisque sui temporis episcopis communes fuerunt, puta, sollicitudo vehemens, ut ad Catholicam communionem adduceretur Constantinopolitana ecclesia, uti et singularis plane in Romanum Pontificem reverentia animique submissio, de qua rursus idem S. Avitus Epist. 87 ad Hormisdam Papam scribit: Securus, non dicam de (sola) Viennensi (in qua provincia Apollinaris unum e præcipuis sedem occupabat) sed de totius Galliæ devotione polliceor, omnes super statu fidei vestram captare sententiam. Sed ad eas, quæ Sancto nostro propriæ fuerunt, virtutes nunc progrediamur.

26 De his S. Avitus Ep. 12 ad S. Apollinarem data ita loquitur: Apparet liquido, quantal sit in vestro merito gratia Dei, aut quantus conjici debeat virtutum cumulus, ubi error ipse tam sanctus est. Qua autem occasione hæc prolata ab eo fuerint, lubet hic recensere. S. Apollinari eadem nocte, qua Viennæ Allobrogum defunctæ sororis anniversarium, se absente, celebrabatur, insolita prorsus oblata in somno

AUCTORE
J. G.

sumum studium, et præclara in Romanum Pontificem reverentia;

F

eximia vite puritas, pietasque in defunctos fideles,

AUCTORE
J. G.

species fuerat, seu, ut ipsummet S. Apollinarem loquentem audiamus. In ipsa sancta nocte, in visione, nescio quid, manibus meis hæserat, quod consedens juxta me fulgentissima, sed inusitato colore rubea columba vellebat. Cumque expergefactus, quotidianum quidem manuum mearum horrorem recognoscerem, sed purgari me immerito nihilominus meminissem, dum ipsum ambiguum, *seu quid objecta species portenderet,* mæstus mecum atque anxius volvo, repente quasi stimulo percussus, illico sum reliquati fœnoris recordatus. Jam quæ me hinc confusio, quæque presserit amaritudo, *nempe quod largum, ut solebat quotannis, munus ad anniversarii celebrationem mittere oblitus esset,* pietas sancta perpendit. *Ad hæc S. Avitus verbis supra adductis respondet, usque subjungit:* Dum justus accusator sui conatur in se convincere, quod peccare non potuit, confitentis humilitas crescit ad meritum, non confessionis veritas ad reatum. Excessisti, fateor, consuetudinem: sed pietatis augmento semper diei hujus meminisse dignamini.... Ostendistis, quanta spiritualitate vos exercere delectet, **B** quod præterisse sic doluit. Vere secuta est dignitatem delicti vestri sancta revelatio: et tale repertum est in dormiente supplicium, quale fuerat in vigilante peccatum. *Dein exposita sua de illa visione sententia, qua fratris eximiam pietatem sanctissimæque vitæ innocentiam et simplicitatem prædicat, ita epistolam concludit:* Ampliastis ergo quidem, ut supra dictum est, fœpus assuetum: nec illud tamen consuetudini defuit, quod putastis. Nam nocti ipsi, quam, vos excitante Christo, non licuit oblivisci, adhuc de abundantia superioris anni vestra nihilominus luxit oblatio. Sic ex quodam supernæ benedictionis irriguo, quod impenditis annis singulis, sufficit multis. Deum quæso, ut hoc etiam mihi pietas vestra quandoque dependat. *Atque hinc, quam fuerit S. Apollinaris integer vitæ et noxæ etiam levissimæ purus, quam in præmortuos consanguineos pius, quam in ecclesias liberalis, existimare facile quisque potest.*

in ecclesias
magna libe-
ralitas,

C 27 *Ut vero in medio relinquam, quæ de villa Subdione Valentiniæ ecclesiæ a S. Apollinare donata sine authentico testimonio lib. 1 de Rebus gestis Epp. Valent. pag. 248 tradit Joannes Columbus, liberalem certe munificamque ejus in ecclesias indolem etiam manifestat S. Aviti Epistola 79, qua is S. Apollinari, de muneribus, quæ ad ornatum Viennensis ecclesiæ, cum ejus festivitati adesse non posset, miserat, his verbis summas gratias agit:* Innexus pariter ac gravatus vestræ dignatione sollicitudinis, magnitudine muneris, consuetudine pietatis, qua digna vel gratiarum actione, non dicam obsequii sedulitate, respondeam? Nisi forte multipliciter invalidus eadem in hoc sustenter gratia vestra, quæ nos onerat. Concedat vos ornatui ecclesiæ, consolationi et refectioni nostræ omnipotens Deus, ut, quia revera non solum vobis vivitis, per aliorum solatia vestra merita cumuletis. Fecerunt quidem peccata mea non qualemcumque necessitatem, qua nos in die susceptæ festivitulæ nostræ corporali vestræ pietatis præsentia fraudaremur. Sed reddidistis ac repræsentastis nobis vicissitudinem vestri aspectus in lumine, oris in sermone, tactus in opere. Spero in Dei misericordia, quod non meo tantum tempore, sed etiam

secuturo, domum vestræ oblationis ecclesiola nostra venerabitur. Quod sicut ego, dum vivo, in testimonium inexhaustæ largitatis servare desidero: ita mihi Deus præstet, ut etiam ei, quem post me, cum Deus jusserit, electio vestra decreverit, peculiariter auctoritas vestra commendet. *Qui vero in Viennensem ecclesiam, sibi affinem tantum, tam larga manu dona conferebat, ut pares munificentiae gratias agere S. Avitus nequiret, in sponsam suam Valentiniæ ecclesiam minime parcus fuisse censi debet. Hinc propriis ejus sumptibus ædificatam fuisse putem utramque ædem illam, ad cujus geminam dedicationem fratrem suum S. Avitum, ut ex hujus Epistola 25 liquet, enixe invitavit: in has autem ecclesias eo usque S. Apollinaris suas opes profudisse videtur, ut, penuria cogente, non, nisi paucos, ad dedicationis festivitatem evocare ausus fuerit. Huc alludere videtur S. Avitus Epist. 25 ita ad eum scribens:* Quocirca licet paucos rogasse te dicas, licet laxato aulico conventu relevatum esse te gaudeas: si qua tamen mihi excurrendi copia fiet, vel invitos, qui supervenerint, invitabis. Providebit Deus epulas multitudini tibi convivæ. Ibi pauperum cibus olei cado et farris hydria persistente cumulabitur. Ibi si vel quinque panes fuerint, geminum piscem providisse sufficiat. Illud autem fidus post hæc miraculorum experimenta promitto, quod, Christo pauperum suorum conventui minime defuturo, quanto plura populorum millia collegeris, plures cophinos reportabis.

28 *Eminuit et in Sancto nostro non vulgaris munificentiae genus, quo in eos, quibus succensere non injuria potuisset, mirifice ferebatur. Avitum fratrem, ut festivitati occurreret (annuam fortassis dedicationis ecclesiæ suæ memoriam intellexit), impensissime rogaverat, nec tamen is, ut Epistola 63 scribit, festivitati occurreret. Ergo S. Apollinaris, quem vel latebat, vel certe latere poterat, obsistente necessitate, fratrem suum coram non interfuisse, cogitans atque pertractans inofficiositatem fratris sui, seu, ut hic ait, indevotionem, nil dignius judicavit, quam si, declinata injuria, nihil segnius intenteret, nec aliud supplicii genus in fratrem adhiberet, quam quo vincitur in bono malum: propterea supplicii loco munera ei misit. Non potuit non insolitum ultionis genus S. Aviti animum movere; qui et illud vehementer non minus, **F** quam lepide laudavit, utque pari supplicio tam sanctum ultorem officeret, pari eum studio, missis donis, remuneratus fuit. Fratrum amore dignus conflictus ait recte Sirmondus in Notis ad Epist. 62 et 63, imo et Christianæ munificentiae ac fraternæ charitatis insigne documentum. Atque his quidem, præter alias multas, virtutibus ornatus fuit sanctus Antistes noster, quas, quia biographus intactas reliquerat, ex aliis puris fontibus eruere, atque promiscue, cum ordini chronologico alligari nequirent, recensere necesse fuit. Nunc, ut pollicitus sum, ad biographum nostrum revertor, ut hoc duce, reliqua, Sancti nostri gesta prosequar, et, ubi res fert, genuinis aliis documentis illustrem.*

fraternæ charitatis miræ observantia aliæque virtutes emicuerunt.

^A § IV. Sanctus occasione canonis, in Epaonensi synodo adversus incestas nuptias lati, a Sigismundo, Burgundionum rege, in exsilium mittitur : patratum ab eo in exsilii loco miraculum : reddita divinitus regi sanitate, inde revocatur. Quo tempore hæc contigerint.

Lato in Epaonensi synodo

^B **L**audatus jam sæpe biographus noster, cum hoc sibi animo proposuisset, ut ea dumtaxat, quæ a S. Apollinare sub vitæ finem præclare gesta fuerant, posteritati committeret, quo eam prædicandis his Sancti actibus exemplisque gloriosis æmulatione laudabili, ut loquitur, excitaret, de Epaonensi synodo, in villa Tortilliano seu Ebaone, loco Viennæ vicino, vel, ut aliis placet, in vico Ienna, super Rhodanum sito, coacta, cui S. Apollinaris interfuerat, expressum nullibi mentionem fecit. Ab hoc tamen concilio, anno Christi 517, ut eruditi passim censent, celebrato, si ab origine acti in exsilium Sancti historiam repetere velimus, deducenda narrationis series est. Res ita se habet. Eodem forte tempore, quo Victurius, Gratianopolitanus antistes, S. Avitum Viennensem episcopum Epist. 14 consulebat, quid de Vincomalo, Gratianopolitano cive, qui defunctæ uxoris sororem sibi in matrimonio copularat, statuendum sibi esset, accidit, ut, quemadmodum biographus noster refert, quidam ex officio regis Sigismundi, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem fisci ejus principatum gerebat, defuncta ejus conjuge, sororem uxoris suæ sibi illicite consortio copularet. Non infrequentes, ut his exemplis liquet, apud Burgundiones tum temporis erant incestæ illæ nuptiæ, quibus defunctæ uxoris sororem in suum thorum mariti inducerent.

adversus incestas nuptias canone,

^C **30** Cum vero, ut ex ejusdem episcopi Victurii epistola patet, non ita ratum fixumque episcopis nonnullis esset, quid de tali causa decernendum sibi foret, an nempe incesti illi conjuges communioni subtrahendi, an permittendi essent, quod alterutrum non nisi trepide quidam statuebant, tantum abfuit, ut hac via iretur malo obviam, ut contra, ne indies contagio ingravesceret, periculum immineret. Igitur, qui a S. Avito ad synodum octavo Iduum Septembrium in parochia Epaonensi, ut illius Epistola tractoria apud Labbeum tom. IV Concil. col. 1573 indicat, habendam coacti fuerant episcopi, Sigismundi Burgundionum regis imperio parentes, inter alios de disciplina ecclesiastica conditos canones, ut serpenti malo remedium afferrent, Agathensis concilii canonem 61, ab episcopis, Visigothorum regi Alarico subditis, anno Christi 506 in pari causa conditum, inter suos adoptarunt, edixeruntque can. 30, se Incestis conjunctionibus nihil prorsus veniæ reservare, nisi cum adulterium separatione sanaverint. Incestum vero nec ullo conjugii nomine prævelandum, præter illos, quos vel nominare funestum est, hunc esse inter alios,

censuerunt, si quis frater germanam uxoris suæ accipiat.

31 Feriebatur hoc canone Stephanus, fisci regii præfectus, ejusque complex Palladia. Atque hinc, cum is Sigismundo regi in primis carus et gratiofus esset, erat sane, cur timerent Epaonenses Patres, ne hoc canonico fulmine percussus, quodolis, qua calumniis, regem conveniret, in eosque præsertim, quos ferendæ hujus sententiæ præcipuos auctores novisset, Sigismundi animum exacerbaret. Prior tamen, ut strenuos decebat antistites, ipsis fuit Ecclesiasticarum legum immunitas omni injustæ persecutionis formidine, et Deo magis quam hominibus obsecundantes, sancti et beatissimi apostolici viri Avitus et Apollinaris, prout biographus num. 2 ait, synodalem institutionem servantes, cum reliquis pontificibus simul in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt : ut, caleata scilicet humanæ fragilitatis impudicitia, quod justitia superna damnavit, inhonesta præsumptio non audeat vindicare. Num hic per synodalem institutionem biographus intellexerit Agathensem synodum, an prædictum canonem 30 Epaonensis synodi, an vero utriusque concilii constitutionem, inexploratum mihi est, nec ad rem nostram multum facit. Id ipsius Lugdunensis concilii apud Labbeum tom. cit., col. 1574 testimonio indubitatum est, S. Apollinarem nostrum, ac decem episcopos, qui Epaonensi synodo una cum eo interfuerunt, in nomine Trinitatis congregatos iterato in unum, in causa Stephani, incesti crimine polluti, decrevisse, ut hoc factum suum, quod in damnationem ejus vel illius, quam sibi illicite sociavit, uno consensu subscripserunt, inviolabiliter servarent : quod non solum de præfatis eisdem personis placuit custodiri, sed in omnibus, qui quolibet loco vel tempore in hac fuerint perversitate detecti. Ita ferme verbotenus canon 1 concilii Lugdunensis, quod eodem anno Christi 517, ut Labbeo aliisque multis videtur, celebratum fuit.

32 Cum igitur congregatis Lugduni episcopis fixum animo esset, omnia potius mala perpeti, quam Ecclesiasticam in coercendis incestis disciplinam, tam Ecclesiæ Græcæ, teste S. Basilio Ep. 197 ad Diodorum, quam Ecclesiæ Latinæ, teste Agathensi synodo, communem, impune violandam permittere, præsaga imminentis sibi persecutionis mente, ita canone 2 statuerunt, ut, si hac de causa quicumque eorum tribulationem quamcumque vel amaritudinem aut commotionem fortasse potestatis necesse habuerit totare, omnes uno cum eodem animo compatiantur : et quidquid vel dispendiorum obtentu causæ unus suscepit, consolatio fraternæ anxietatis relevet tribulatos : et canone 3 : Quod si se rex præcellentissimus ab Ecclesia vel sacerdotum communione ultra suspendit, locum ei dantes ad sacræ Matris gremium veniendi, sancti antistites in monasteriis se absque ulla dilatione, prout cuique fuerit opportunum, recipiant, donec pacem integram, ad caritatis plenitudinem conservandam, sanctorum flexus precibus, restituere pro sua potentia vel pietate dignetur. Ita ut non unus quicumque prius de monasterio, in quo elegerit habitare, discedat, quam cunctis generaliter fratribus fuerit pax promissa vel reddita. Ne tamen Sigismundi regis, pro Stephano suo impensissime deprecantis, dignitati sententiæque nihil plane deferre voluisse viderentur, id temperamenti, ut canone 6 dicitur, regis sententiam secuti, præstiterunt, ut Stephano præ-

AUCTORE
J. G.

et excommu-
nicato Ste-
phano, Sigis-
mundi regis
fisci præfecto.

E

omnia perpeti
mavult Sanctus, quam
Ecclesiæ disciplinam labefactari.

F

* an non ultro?

AUCTORE
J. G.

hinc cum aliis
episcopis in
exilium
secedit et so-
lus retinetur

prædicto vel Palladiæ (*id enim erat incestæ conjugis ejus nomen*) usque ad orationem plebis, quæ post Evangelia legeretur (*seu usque ad Orate fratres,*) orandi in locis sanctis spatium præstarent.

33 *Nihilominus tamen, uti biographus scribit, rex diræ insanix furore permotus, et, ut credibile est, Stephani artibus calumniisve circumventus, beatissimos pontifices acerrime, insidias prætendendo, injuriare non desinebat. Sed apostolici atque venerabiles viri minas terreni regis minime formidantes, imperiis cælestibus armati, ita se justitiæ vinculo nexuerunt, ut, quælibet supplicia eisdem inferrentur, ut socii passionum, tormenta tolerarent. Visum enim illis est, ut in oppido civitatis Lugdunensium, quod nuncupatur Sardinia, pariter tamquam exilio deputati, auxiliante Domino comitarentur. Quod quidem ab episcopis non sponte sua, quo sensu intelligi posset biographus, sed, regis cogente mandato, factum fuisse, arbitror. Non diu tamén extorres domo singulos tenuit Sigismundus. Videns etenim, prout biographus ait, constantiam eorum incorruptibilem esse, ab ira non desinens, præcepit, ut pontifices, qui ibidem (nempe in exilio) pariter residebant, ad propria reverterentur, et singillatim per singulos menses regem opperiri deberent. Sed quia beatissimus Apollinaris in condemnatione Stephani perseverans videbatur (forte quod de summo Canonum rigore nihil relaxare, nec tantum moneri Stephanum ad agendam publice pœnitentiam, sed ecclesiasticarum pœnarum omnium comminationibus ad id compelli vellet) ipsum primum (rex) studuit observare, seu severius in eum animadvertere, eum nempe, revocatis aliis episcopis, solum exsulem detinendo. Tunc omnes (reliqui episcopi) lacrymis divinam potentiam obsecrantes, ne se dereliqueret, valedicentes, celebrata oratione, profecti sunt. Porro quodnam sit illud Lugdunensium civitatis seu territorii aut provinciæ oppidum, Sardinia dictum, quo Sigismundi regis jussu relegatus fuit S. Apollinaris, tacentibus præter alios Valesio, Baudrando et Bouqueto, testantibus Historiæ litterariæ Franciæ scriptoribus tom. III, pag. 93 in Annotat., locum hunc hocce tempore incognitum esse, edicere ego non ausim. Hinc conjecturis de Sardinia hujus situ parco et ad S. Apollinarem redeo.*

unius, ut vi-
detur, anni
spatio, quo
tempore mi-
raculum pa-
trat,

34 *Quam longam in hoc sui exilii loco moram trahere coactus fuerit sanctus Antistes, ex prodigio, quod illic ab eo patratum narrat biographus, intelligere in promptu est, si quidem, ut Sirmondus, auctores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 93 aliique existimant, re ipsa paulo post Epaonense concilium, aliud Lugduni ab undecim episcopis celebratum fuerit, eoque absoluto, statim hi in exilium depulsi sint. Cum enim biographus dicat, Apollinare in exilio adhuc degente, ab ardenti æstu fluenta Rhodani ita tepefacta fuisse, ut a sitientibus ex eo aqua potari non posset, consequens est, ut, reductis in suas sedes circa anni 547 finem ceteris episcopis, ipse ad usque anni insequentis æstatem vel autumnum episcopali sede extorris manserit. Suis biographum verbis rursus loquentem accipe: In quo loco dum Vir Dei morarum spatia, necessitatis causa sustineret, ab ardenti æstu fluenta Rhodani tepefacta sunt, ut a sitientibus ex eo aqua potari non posset. Et quia nullus puteus, neque fons, unde aqua hauriri deberet, ibidem reperiebatur, beatissimus Vir Dei firmans se Spiritu*

Sancto, et virtutibus non ignotæ potentiæ securus, confert se ad locum a Deo designatum, et secretius præcepit suis sarculum exhiberi: quo exhibito, oratione expleta, dixit ad eos: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti hunc locum aperite. Hoc facto, mox annuente illo, qui aquas fervere jubet in corde terræ, fons exortus est: et quamdiu beatissimus Pontifex ibidem moratus est, beneficio omnipotentis Dei aquam sibi placitam semper habere promeruit: post discessum vero ejus fons siccatus est, ut omnes agnoscerent, meritis Servi Dei fontem ipsum obsequium detulisse, et ad pristinum cursum fuisse reversum.

35 *Potuisset divinitus editum a S. Apollinare miraculum, si ad Sigismundi aures pervenisset, ejus animum permovere, ne immerentem Præsumptum, cujus innocentiam sanctitatemque Superi prodigio comprobarant, diutius propria sede extorrem teneret: at vel Stephani vel aliorum aulicorum astu, nihil de eo regi innotuisse videtur, nisi postquam, ut apparet, ab uxore sua, quæ Sanctum Antistitem pro eo deprecatura accesserat, certior de eo redditus fuisset. Certe ante id temporis nihilo æquior in S. Apollinarem fuit, ut contra, teste biographo, Virum illum apostolicum nec videre vellet, sed magis insidias prætereundere studeret; cum tandem Deus (biographi verba rursus sunt) qui est meritum rectissimorum et immensæ virtutis laudabilis iudex, celerem ultionem demonstrans, effecit, ut ipse rex ita vim febrium incurreret, ut potius funebris, quam vitalis esse crederetur. Tunc regina ipsius (priorem Sigismundi conjugem, Theoderici filiam, Jornande cap. 58 teste, Ostrogotho vocatam, hic designari arbitror) fide accensa, et, ut apparet, de immissi a Deo morbi causa recte augurata, alacri festinatione pervenit ad locum, ubi beatissimus Pontifex residebat et avida devotione petebat, ut intercessionem ipsius dominus suus (Sigismundus) incolumitatis donum reciperet. Sed Vir Dei, abdicata mundanæ elationis effluentia, eundi famulatus omnimodis denegavit. Magisque regina illa lacrymis pedes ejus rigans, poscebat vel cucullam ejus sibi præstari, quam super regem sternere deberet. Victus fletibus, cessit. Quæ cum, tribuente Deo, supra virum suum fiduciali constantia fuisset expansa, statim effugata infestatione febrium, vel si qua alia impugnatio videbatur, prosperitatis munus emeruit.*

36 *Ita incolumitati sibi que redditus bonus princeps, reminiscens facinus, quod injusta episcoporum persecutione admiserat, licet grandi confusione repletus, tamen exultans, quod suffragante Pontifice, (S. Apollinare, quem ceteris episcopis diutius exsulem detinuerat) per vestimenti ejus tegmina pristinam meruisset consequi sospitatem, præcurrens primum studuit, ut tanti miraculi tantæque virtutis latices, seu fontem sancti Antistitis opera divinitus in exilii sui loco exortum, aliisque, ut innuere videtur biographus, prodigiis aut beneficiis insignem, oculis visibilibus cernere mereretur. Mox agnita virtutis gratia, venit ad Virum Dei et amplectens pedes ejus coram positus, cum exultationis fletu veniam postulabat, dicens: Peccavi, inique gessi, dum justis indignas sæpe intulerim tribulationes. Hactenus fere biographus, inflictum divinitus Sigismundo morbum ejusque de admissa culpa pœnitentiam describens; qui, tametsi ibi aperte non edicat, reductum tum temporis ad sedem suam a Sigismundo fuisse S. Apollinarem; id tamen satis innuit,*

ac deinde,
reddita divi-
nitus Sigis-
mundo regi
sanitate.

honorifice ab
eo inde educi-
tur.

A innuit, dum regem delicti a se commissi veniam submisit postulasse scribit, ad eaque sancti Præsulis gesta statim progreditur, quæ eum suæ sedis restitutum a rege fuisse, satis aperte ostendunt. Atque in hunc modum contigit, ut suus Ecclesiasticis legibus vigor steterit, et incesti Stephani se iis submittere renuentis superbiam, regisque, misere decepti aut circumventi, iracundiam represserit imperterrita Præsulis nostri injustæ persecutionis tolerantia.

Hæc autem,
non ante Sigismundi conversionem, ut Bailletus vult,

37 Ad reliqua Sancti gesta priusquam pergam, conveniendus mihi est Bailletus, qui Lugdunensem synodum præsulumque exsilium jam nunc memoratum ante perfectam Sigismundi ad Catholicam fidem conversionem synodumque Epæonensem collocans, a probabiliore, ut mihi quidem videtur, sententia discessit. Et sane multa sunt, quæ contra Bailletum faciunt, dum solus ei S. Aviti biographus, Adone junior et in designandis chronologicis notis infelicior, utcumque favel, cum agens de Sigismundo, a S. Avito in fide pietatis erudito, non ex Adonis Chronico, sed de suo addidit, id factum esse post S. Aviti exilium; qua in re, utpote a Sancti nostri temporibus nimium remotus et antiquorum testimonio destitutus vix ullam meretur fidem. Quæ vero Bailleti opinioni refragantur, fixamque contra a nobis chronotaxim vix non indubitata reddunt, hæc sunt: Sigismundi regis tempore habitam Lugduni fuisse synodum in causa incesti Stephani, hancque ab Epæonensi, anno 517 celebrata, non longo temporis intervallo distare, apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 4586 recte observavit Sirmondus in Notis, idque tum ex eo, quod in utraque synodo Sigismundi regis nomen exstet, tum ex eo, quod iidem ad unum omnes episcopi, qui Epæonensi, Lugdunensi quoque interfuerint. Quibus adde, quod, ut num. 34 docuimus, Lugdunenses Patres canone 1 aperte edisserant se iterato, seu secunda jam vice, in causa Stephani congregatos esse, ut quod ante, in Epæonensi videlicet synodo, contra incestas nuptias decretum summo consensu tulerant, inviolabiliter ab omnibus, excepto nemine, servandum curarent. Quapropter, si sibi Bailletus constare velit, necesse est, ut, dum ante perfectam Sigismundi conversionem Lugdunense concilium collocat, illud non tantum annis ferme decem ab Epæonensi removeat, sed et, reluctantibus canonis 1 jam citati verbis, huic totidem annis anteponat; quandoquidem, uti ex Epistolæ 27 S. Aviti, nomine Sigismundi regis ad Symmachum Papam data, atque ex adjecta Sirmondi Nota manifeste patet, jam pridem ante hujus Pontificis, anno Christi 514 defuncti, obitum, Sigismundus probe Catholicus exstitit, atque hoc nomine Romæ olim a Symmacho Papa perquam benigne et familiariter exceptus fuit.

qui Lugdunensem synodum Epæonensi aliquot annis perperam anteponit,

38 Quid? quod ipsemet Bailletus die 1 Maii in Vita S. Sigismundi, juniorem hunc principem, sat multo ante, quam anno 516 Gundobaldo patri in regnum succederet, pietate sua sanctisque moribus totius paternæ aulæ admirationem in se convertisse innuat; ut proin, uti supra jam monui, si consequenter loqui velit Bailletus, decennio circiter, ne dicam annis pluribus, utramque a se synodum dimovere, et Lugdunensem Epæonensi totidem annis præponere cogatur. Qua in opinione, nescio, an eruditos sibi adstipulantes nunc habiturus sit, aut qua ratione Lugdunensis canonis 1 verba cum Epæonensi decreto conciliari apte valeant. Accedit, quod, tametsi Sigismun-

dus, ut ex eadem S. Aviti Epistola liquet, vivente adhuc Symmacho Papa, regis nomen gesserit, atque adeo, prout laudatus jam supra Sirmondus advertit, non primum anno Christi 516 rex fuerit dictus, tamen credibile non sit, regium ei nomen statim atque ad Catholicam fidem seu utcumque, seu perfecte, a S. Avito conversus esset, a Gundobaldo patre, politicæ arti temporique nimium serviente, non sine Arianorum principum subditorumque indignatione concessum solemner fuisse. Unde cum Sigismundus in concilio Lugdunensis inscriptione jam regis nomine gaudeat, sequitur, ut illud celebratum non sit, quo tempore is fide Catholicus esse inceperat, nedum ante quam a S. Avito religione Catholica imbutus esset, ne alias etiam longius, quam Bailletus, Lugdunensem ab Epæonensi synodo anno, ut dixi, 517 celebrata, remove, et juniorem principem, multo prius, quam id veteres patiantur historici, Burgundionum regno admove cogaris. His adde, quod si, vivente adhuc Gundobaldo, imo multo ante, quam Sigismundus ejus jussu, teste Fredegario in Epitome cap. 34, in regnum sublimatus sit, Lugdunensis synodus celebrata fuisset, non hæc simpliciter tempore Sigismundi regis, sed vel Gundebaldi regis solius, vel Gundebaldi et Sigismundi regnum tempore habita fuisse, in concilii inscriptione dicta fuisset.

39 Contra vero, dum Lugdunensis synodus Epæonensi postponitur, rectissime illa Sigismundi tempore coacta fuisse dicitur, cum anno 516 seu Petro consule, ut Marius Aventicensis in Chronico scribit, rex Gundobagaudus obiisset, levatusque in regnum ejus esset filius ejus Sigismundus rex, quo consentiente, anno 517 in Epæonensi parochia octavo Iduum Septembrium Burgundionum regni episcopi congregati in unum fuerunt. Ut aliis absurdis ex Bailleti opinione consecrariis parcam, quis credat, undecim episcopos Lugduni in ipsa regia Gundobaldi Ariani principis sede, ejus injussu synodum cogere ausuros fuisse, qua, Sigismundo filio ejus maxime invito, clientem ei gratiosissimum ab Ecclesiæ communione exclusum declararent. Aut cur, si Gundobaldus tempore hujus consilii superstes adhuc erat, non ab eo S. Viventiolus, Lugdunensis antistes, alique episcopi, sed a Sigismundo rege in exsilium depulsi fuerunt? Hæc aliæque a vero absona longe a chronotaxi nostra absunt, nec quidquam a biographo nostro aut in synodis Epæonensi et Lugdunensi refertur, quod facile et apprime cum ea conciliari nequeat. Quod vero, reclamante Pagio ad annum 517, num. 40, hanc non loci incerti, sed Lugdunensem synodum appellem, id sane temere non facio, cum ipsamet canonis 1 verba synodum hanc Lugduni habitam fuisse, apertissime testentur. Ea audi: In nomine Trinitatis congregati iterato in unum, in causa Stephani incesti crimine polluti, atque in Lugdunensi urbe degentes decrevimus etc. Non ergo Sirmondus eam ideo, ut adstruit Pagius, Lugdunensem vocavit, quod Viventiolus, Lugdunensis episcopus, et primus subscripsit, sed ideo, ut jam mox dixi, quod concilii canon 1 Lugdunum habitæ synodi locum disertissime assignet.

sed post celebratas anno 517 Epæonensem et Lugdunensem synodos contigerunt.

ACTORE
J. G.

§ V. Sancti iter Arelatem
et Massiliam versus pie-
tatis ergo susceptum :
mirabilis ejus obitus :
corporis sepultura, trans-
lationes et patrata post
mortem miracula.

Præcognito
sue mortis
tempore, Arelatem Sanctus
proficiscitur

Igitur post habitas Epaonensem et Lugdunensem synodos, cum S. Apollinaris ab exsilio ad episcopalem cathedram honorifice, ut num. 36 innui, reductus esset, eo animum curamque omnem pro sua vigilantia et sollicitudine intendit, ut, qua saluberrime in ambabus synodis decreta fuerant, accuratissime suo quæque tempore in sua diœcesi præstarentur. Ast hæc non diu post tam vigili Pastore gavisus est : divinitus quippe de imminente sibi ad immortalem vitam transitu admonitus, cum pontificalis officii cursum, ut

B biographus noster num. 7 ait, tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ compleret, superna ammonitione commotus ad visendos consacerdotes propinquosque suos properare decrevit, dicens, ante transitum suum (quem jam celeriter imminere, divina revelatione cognoverat) velle se tam liminibus sancti Genesii martyris, quam conspectibus pontificum atque affatibus propinquorum præsentanea contemplatione præbere. Erat Arelate hoc tempore, uti et multo ante, quemadmodum Cuperus noster tom. V Augusti pag. 124 et 125 demonstravit, in primis celeberrimum S. Genesii martyris sepulcrum, atque ad illud solemnes institui peregrinationes solebant; debebant quoque in Arelatensi urbe S. Cæsarius, ejus episcopus, et de S. Apollinaris consanguineis viri illustres, Parthenius et Ferreolus. Huc ergo defluo Rhodani cursu navigare Sanctus noster instituit, quo suam erga celeberrimum martyrem Genesium venerationem pariter exhiberet, et consanguineis suis ultimum vale diceret.

ad S. Genesii
M. sepulcrum
suosque con-
sanguineos
visendos :

C 41 Quæ in hoc itinere a S. Apollinare gesta, quæ patrata ab eo sint miracula, cum a biographo satis fuse exposita fuerint, eorum hic summa dumtaxat capita referam, id unum præmonere contentus, non hic de illius Genesii, qui Romæ ex mimo gentili Christianus ac deinde martyr effectus est, sed de alterius Genesii martyris sepulcro sermonem esse, ejus nimirum, qui, Usuardo teste, Arelate exceptoris functus officio, cum impia, quibus Christiani puniri jubebantur, edicta nollet excipere, comprehensus atque decollatus, martyrii palmam proprio cruore baptizatus accepit, de quo consule, si lubet, hic Annotata in cap. 2, lit. b et tom. V Augusti a pag. 123. Hæc igitur rerum a Sancto nostro in itinere gestarum summa est. Jam secundo Rhodani defluxu in conspectum Avenionensis urbis ventum erat, cum navis, qua S. Apollinaris cum suis vehabatur, oborta subito procella, dæmonisque opera, ut scribit biographus, vehementer agitari, unusque e pueris, Alifius nomine, ab insiliente intro caco-dæmone miserandum in modum vexari cæpit. At mox utrique malo obviam ivit sanctus Præsul, et, ut ait biographus, dormiens procacitatem repressit undarum, et dæmonium ab arrepto corpore evigilans fugavit, jussu nimirum Salutare presbytero, qui et ipse dæmonis impugnatione

sæpe infestabatur, energumeno puero manus imponere, quo præstito, tum energumenus puer, tum ipse Salutaris presbyter perpetuum incolumes redditi sunt. Dumque interim de accepto beneficio omnipotenti Deo grates cuncti exsolvent, Arelatem appulsus Apollinaris, a S. Cæsario, Arelatensi præsule, atque a Liberio, Parthenio et Ferreolo honorificentissime, concurrentibus totius urbis incolis, excipitur, ubi cunctorum precibus exoratus, paulo diutius quam statuerat, commoratus, multisque a consanguineis ditatus muneribus est, quæ ad sublevandos inopes incolas vix non statim exhaustis munificentissimus Præsul.

42 De his prolixius cap. 2 biographus noster, quem proinde una cum Annotatis studiosus lector pro arbitrio consulat. Quia vere angustioribus horum terminis haud ita, ut oporteret, dilucide exponi valent, quæ de uno ex jam memoratis Sancti consanguineis dicenda veniunt, de eo hic nonnulla disserere visum est. Ferreolum, qui cum Parthenio Apollinarem nostrum, etiam summis, quibus poterat, honoribus excepit, non esse illum Galliarum præfectum, qui Papiamillam Syagrii, viri clarissimi filiam, uxorem duxit, haud opus est multis probare, quandoquidem is sub Honorio imperatore floruit atque adeo uno circiter sæculo Antistite nostro exstiterit antiquior. Verum an de hujus Ferreoli filio, cui Tonantii Ferreoli nomen erat, hic a biographo actum non fuit? Ita quidem existimasse videtur eruditissimus Edmundus Martene, dum tom. VI Veterum Scriptorum col. 782 biographi nostri de Ferreolo verba ita excipit : Ferreolum illum eundem esse existimo cum Ferreolo, de quo Sidonius Apollinaris Nemausum profectus lib. II, Epist. 9 ad Donidium ait : « Inter agros amœnissimos apud » humanissimos dominos Ferreolum et Apollinarem tempus voluptuosissimum exegi. » Cum enim hæc Sidonii verba, nec de Ferreolo, Papiamillæ supra citato conjugæ, nec de hujus ex filio nepote, infra memorando, intellexisse potuerit Martenius, non de alio, quam de Tonantio Ferreolo, prætorio Galliarum præfecto, ad quem plures Sidonius epistolas dedit, vir eruditus in sua Adnotatione loqui voluisse censendus est. Et est sane, cur credatur Ferreolus, lib. II, Epist. 9 a Sidonio laudatus, idem cum Tonantio Ferreolo, prætorio Galliarum præfecto, omnino esse; quandoquidem illum eadem Epistola 9 Sidonius sibi consanguineum facit, Virumque præfectorium vocat, qualis certe fuit Tonantius Ferreolus præfectorius, Afranii Syagrii e filia nepos, lib. I, Epist. 7 ab eodem Sidonio hisce iisdem verbis memoratus; de quo plura, si lubet, vide apud Cointium tom. I Annal. Eccles. Franc. ad annum Christi 451, num. 6.

43 Quod autem de hoc Tonantio Ferreolo intelligi nequeant, quæ ex biographi copite 2 num. 9 jam supra recensuimus, lubet in hunc modum contra Martenium ostendere : Ferreolus hic jam tum præfectus prætorio Galliarum fuit, cum Attila, trajecto Rheno, Aureliam usque penetravit, prout ex Sidonii Epist. 7, lib. I et præsertim annotatione A ad Epist. 12, lib. VII Sirmondus noster monstravit, et Cointius ad citatum annum 451 alique docent. Hanc autem Attilæ expeditionem anno Christi 451 contigisse, inter eruditos convenit. Accedit, quod Sidonius lib. VII, Epist. 19, Thorismundum Gothorum regem, quem Aetius prælio avertere non potuisset, gravi et inusitata Ferreoli eloquentia inflexum prandioque exceptum, ab Arelatensi

de quorum
uno, nomine
Ferreolo,

E

F

hic paulo
fusus dissen-
dum fuit,

A relatenſi urbe, quam rex ille obſidebat, remotum fuiſſe, teſtetur; quæ res ultra annum Chriſti 454 differri minime poſteſt. Cum igitur, uti ex his patet, Ferreolus ſub annum Chriſti 451 et 454 vir et auctoritate et ætate gravis ac venerabilis eſſe debuerit, non potuit ſub annum Chriſti 519 Apollinarem noſtrum Arelate aſſiduo, ut biographus loquitur, venerari occuſſu, niſi 70 circiter annos, qui inter Attilæ ac Thorismundi expeditiones et Sancti noſtri Arelatense iter interfluſerunt, ei ſuperaddas, atque adeo Ferreolum ſenem centenario majorem ſtatuas, qua de re mirabile prorsus eſſet tum biographi noſtri, tum aliorum, quos norim, ſcriptorum omnium altisſimum ſilentium. Quapropter relicta Martenii opinione, memoratum a biographo noſtro Ferreolum eum eſſe cenſeo, qui præſati Tonantii Ferreoli filius et Ferreoli I ac Papianillæ nepos exſtitit, cui præter Tonantii nomen, quod ei Sidonius jam sæpe laudatus, Epist. 13, lib. ix et alibi tribuit, Ferreoli etiam nomen non ſecus ac patri et avo paterno fuerit inditum. Opinionem hanc meam firmat idem Sidonius citata Epistola 13, certe ante annum Chriſti 488, ac forte ſub

B annum 470 conſcripta, qua Tonantium hunc adhuc juvenem compellat; ut adeo hic, natus, ut Cointius citato loco exiſtimat, ante annum Chriſti 455, aut eo certe non ſerius, facile potuerit Arelate degens, ſub annum Chriſti 519 Apollinarem noſtrum debito honore excipere, jam ipſe vir ætate proſpectus nec annorum numero Apollinari noſtro impar.

dein Arelate
Maſſiliam
tendit, unde
domum re-
verſus

44 Sed dum morarum ſpatia caritatis cauſa, ut biographus ait, protrahentem Arelate Præſulem tantisper nos elucidandæ veritatis gratia detinuimus, reliquum ejus iter nunc proſequamur. Cum jam ſuæ erga S. Genesium martyrem pietati ſuorumque conſanguineorum votis feciſſet ſatis, Maſſiliam, quo ab Arcutamia ſenatrice, ſua itidem conſanguinea, invitatus fuerat, Arelatensibus vale dicto, diſceſſit, in eoque itinere a miniſtro deperdita, quæ ex largiſſimis Sancti eleemoſynis adhuc ſupererat, pecunia ſancti Antistiſtis meritis feliciter recuperata eſt, ac paulo poſt energumeno, qui et ſurdus inſuper et mutus erat, mox ut Apollinaris jūſſu ſacro oleo a præſbytero inunctus fuiſſet, reddita ejusdem orationibus valetudo ac ſalus. Ita hactenus biographus, qui mox ad ſupremum Sancti morbum ejusque pium obitum proſiliens, quæ Maſſiliæ ab eo geſta ſint, quæ via Valentiam reſſus ſit, ſilentio involvit. Porro ex his, quæ de S. Apollinare biographus num. 12 in hæc verba ſubdit, Ipſe remeandi (Maſſilia Valentiam) tantum ſpatium conſecutus, cælos petens, mundum, quem ſemper contempſerat, mox reliquit, ſat clare expreſſum habemus, ſupremum Sancti morbum, quo eum num. 10 Valentiam reſſum, poſt dies correptum fuiſſe, haud ſatis definito tempore et latiori phraſi indicaverat, ad pauciſſimos dumtaxat dies differri poſſe, ac vix ſanctum Antistiſtem ex itinere Valentiam appuliſſe, cum beatæ æternitatis iter ingreſſus eſt, laborum ſuorum virtutumque apoſtolicarum præmia recepturus. Facti hujus adjuncta ex eodem biographo lubet hic recensere.

mox moritur,
non ſine pro-
digio.

45 Cum poſt dies a reditu pauciſſimos inæqualitate, ut biographus ait, ſeu ægitudine impeditus Antistes, ad matutina Officia ex more Eccleſiæ perſolvenda conſurgere nequiviſſet, accidit, ut quidam ex cubiculi cuſtodibus, Paragorius nomine, dæmone, quo arreptus erat, inſti-

gante, ad locum, ubi decumbebat Præſul, inſano auſu acceſſerit, et alapa non timuerit vultum violare Pontificis. At pro nefando opere pœnas illico miſer luit, et loco, ad quem temere acceſſerat, divinitus tamdiu immobilis hæſit, donec reſerſis ab Eccleſiaſtico Officio Sancti miniſtris, facta ei ab hoc precibus exorato abeundi poſteſtas eſt. Ita fere num. 40 biographus, cui, utpote teſti oculato viroque gravi habere fidem merito poſſumus, quam pariter et ipſe meretur, dum prodigium aliud in ipſo Sancti obitu contigiſſe, ita fere num. 44 narrat. Dum Leubaredus, archidiaconus ſancti Antistiſtis, de valetudine ejus perquam ſollicitus, ad ægrotantis cellam ſummo mane acceſſiſſet, et hanc inſolito ſplendentem lumine conſpiceret, rei novitate attonitus primum hæſit. Cum tamen, quanto magis prodigioſi luminis fulgor creſcebat, tanto evidentius miraculum agnoſceret, reſumptis tantisper animis, cœpit attentius omnia oculis luſtrare. Et ecce, Præſulem ſuum jam vita ſunctum conſpicit, eoque compoſitum ſitu, ut ambabus manibus ad cælum extenſis, oculis apertis vultuque ad ſuperna porrecto, mentem ſequi corpore, ſuiſque oculis cælorum regna intueri videretur. Erantque ante eum et poſt columnæ duæ mirabili proceritate conſpicuæ, ardenti lumine radiantes, cerceſque ſingulos gemino geſtantes in vertice. Hæc diſſuſius ex Leubaredo archidiacono et oculari teſte biographus, qui cum annum, quo hæc geſta ſint, non expreſſerit, eum nos utcumque eruere num. 21 conati ſumus. Eo proinde curioſus lector, ſi velit, recurat.

AUCTORE
J. G.

46 De Sancti corporis ſepultura deque factis ejus translationibus nunc acturo, utinam mihi pariter ſcriptorum æqualium teſtimonia præluſcerent, quibus ſuo quæque loco et tempore quam proxime ſaltem ſtatui pro certo poſſent! At, quod aliis hactenus, qui de hoc argumento ſcripſerunt, accidit; ita et mihi aliud non ſuppetit documentum, quam quod Vincentius Barrali in Chronologia Lerinensi pag. 378 edidit, ſibi, ut ſcribit, a Reverendiſſimo domino, Petro Andrea de Leberon, epiſcopo Valentia, communicatum ex antiquo manuſcripto ſucceſſionum antistiſtum Valentienſium. Cui quidem inſtrumento non in omnibus plenam fidem eſſe habendam, ex eo liquet, quod Sancti obitum tempore Clodovei primi Francorum regis Chriſtianiſimi contigiſſe tradat, cum tamen S. Apollinaris Epæonensi ſynodo tempore Sigismundi, Burgundionibus imperantis, celebratæ, anno 517 interfuerit, atque adeo annis certe 7 Clodoveo regi, anno 514, ut inter eruditos jam convenit, deſuncto, ſuperſtes in vivis fuerit. Sed tamen, cum ea, quæ de Sancti ſepultura deque geminis reliquiarum ejus translationibus illic memorata ſunt, falſitatis aliunde non convincantur, illudque documentum forte ex ſatis antiquo deſumptum fuerit manuſcripto, inde huc, quæ ad rem noſtram faciunt, tranſcribere non pigebit, quibus, quam quiſque vult, fidem habeat. En ejus, correctis typographicis mendis, verba: Sepultus... fuit beatus Apollinaris in eccleſia ſanctorum Apoſtolorum Petri et Pauli in ſuburbio Valentia.

E

F

47 Exinde vero tempore Damberti, epiſcopi Valentinenſis (quem ſextum ab ipſo S. Apollinare epiſcopum, ſacentibus antiquis, facit Barrali) creſcente multitudine fidelium maxima cum devotione, quia eccleſia S. Stephani protomartyris auguſtior et celebrior erat, reli-

corporis
translationes

quia

AUCTORE
J. G.

quæ beati Apollinaris ab ecclesia Apostolorum Petri et Pauli ad eandem basilicam beati Stephani summa cum veneratione concursuque populorum translatae sunt et ibi honorifice reconditæ. *Dein, interjecto miraculo, circa annum Christi 1060, ut illic dicitur, patrato, de quo infra agendum, alteram Sancti reliquiarum translationem sic recenset*: Anno vero millesimo nonagesimo quarto corpus ejusdem sancti Apollinaris translatum est secundo ab ecclesia sancti Stephani in basilicam majorem suo nomine insignitam, et in majori altari collocatum, ubi cum summo decore permansit et veneratione. *Quod vero in eodem instrumento apud Barrali loco citato adjicitur, in summa veneratione fuisse Sancti lipsana usque ad hæc vicina tempora Calvinianæ hæresis, quo * et basilicæ solo æquatæ et sacra lipsana Sanctorum voracibus consumpta sunt flammis, hoc certe instrumento isti vel recentiori manu additum fuerit, vel si eadem omnia manu conscripta sint, juniorem ejus ætatem apertissime hæc verba produnt. Atque hæc sunt, quæ de Sancti sepultura ejusque translationibus commemorata*

* quibus

B

et patrata
post mortem
miracula.

reperi, quæque etiam laudatus num. 5 Saussayus elogio S. Apollinaris ad calcem superaddidit.

48 *De patratibus per multa sæcula ad Sancti tumulum miraculis, ut ex Agobardi, num. 3 laudati, verbis liquet, dubium esse nullum potest. At ex iis nulla singillatim descripta ad nos pervenerunt, quod nescio, an veterum incuriæ, an temporum iniquitati rectius adscripseris. Ex iis vero prodigiis, quæ post Agobardi tempora contigerunt, unum laudatus Barrali refert, quo auctore aut teste, non edicit, de puero a natiuitate muto, Pastorello nomine, qui, ut ipse narrat, cum in ecclesia B. Stephani ab hebdomadario vespertinæ Laudes inchoarentur, ventumque esset usque ad canticum angelorum exclusive (ALLELUIA scilicet)... meritis beati Apollinaris primam vocem emittens, cum toto choro ALLELUIA decantavit. Altera duo laudatus supra Joannes Columbus lib. 1 de Rebus gestis episcoporum Valentinorum pag. 252 recensuit miracula, in S. Apollinaris ecclesia patrata, quorum uno puella, nomine RICHILDIS, multis annis contracta,... statim sic erecta et incolumis facta est, quasi numquam renum ac crurium dolorem sensisset. Eodem quoque tempore, inquit ex Breviario Valentino idem scriptor, puella quædam, nomine Ermengardis, ex patre Ragebarto, male a dæmonio vexabatur. Hanc ecclesiam intrare spiritus malignus nullatenus sinebat etc. Hæc, prout Columbus refert, curata est, voto facto; quod cum frater non impleteret, rursum a dæmone arrepta est, ad lectumque gloriosæ Pontificis ductam in catenis ferreis, deseruit dæmon. Ita ille: sed biographum potius nostrum, rerum a Sancto nostro gestarum ocularem, ut diximus, minimeque suspectum testem nunc audire juverit.*

C

D

VITA

Auctore coævo, forsan Eladio diacono a,

a

Ex veteri Ms. S. Claudii, collato cum Mss. Accincti monasterii, Ursicampi et Cisterciensi, item cum editionibus Labbei tom. I Biblioth. Mss. pag. 689 et Edmundi Martene tom. VI Amplissimæ Collectionis p. 779. E

PRÆFATIO.

Quantum se omnium vita Sanctorum beatis actibus sacrisque virtutibus non solum præsentis clarificavit in sæculo, sed æternitatis quoque titulis * extulit in futuro; tantum fidelium sensibus reatum abusionis exhibent, si, linguæ taciturnitate denegatis * præconiis neglegantur b. Et licet sufficiat eis, præsentia gaudia laborum vicisse compendiis *, tamen memoria * fraudantur et * posteris, si succedentibus sæculis vivacia facta silentio denegentur. Et licet orbis totius spatia gestorum admiratione compleverint, et nullus sit Christiani nominis locus, qui aut electorum gloria careat, aut operum felicitum laudes ignoret; tamen nos ammonent Apollinaris summi facta pontificis, ne prætereant sedulitas votis *, quod nequit * lingua exæquare successibus c.

S. Apollinaris
gesta cur literis
mandata.

* Marten. sæculis

* al. neglegantur

b

* Lab. compedibus

* Lab. memoriæ

* Martene, a

* Lab. vocis

* ibid. nequam valet

c

ANNOTATA.

F

a Consule num. 11, quo, Eladium diaconum hujus Vitæ auctorem non improbabilius dici posse, diximus.

b In veteri codice Ms., quo usus est Labbeus, item in Ms. Ursicampi, cujus apographum nobis anno 1666 communicavit Fr. Lud. Nicquet, bibliothecarius Cælestinorum Suessionensium, et in apographo Cisterciensi tom. VI Mss. num. 40 ita legitur: Si linguæ taciturnitate debitis præconiis neglegantur. Hac et sequenti periodo, satis obscura et implexa, significare vult biographus, injuriam Sanctis eorumque virtutibus fieri, si scriptis non transmittantur ad posteros.

c Imparem se hic et infra num. 1 biographus profitetur, qui omnia S. Apollinaris gesta singillatim pro meritis prosequatur. Porro lectorem monitum hic velim, non pauciores in ipsis Actis, quam in Præfatione jam edita, variantes exstare lectiones, quas omnes, tum quod numero complures sint, tum quod non adeo magni momenti, deinceps adscribere, operæ pretium non duxi.

CAPUT

CAPUT I.

Sancti patria et genus : ob incestum virum aulicum sacra communione exclusum in exilium Sanctus pellitur : perpetrat illic miraculum : a rege, quem attactu vestimenti sui divinitus curaverat, ab exsilio revocatur.

tionem Stephani perseverans *p* videbatur, ipsum primum studuit observare. Tunc omnes lacrymis divinam potentiam obsecrantes, ne se derelinqueret, valedicentes, celebrata oratione profecti sunt.

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.

p

4 In quo loco dum Vir Dei morarum spatia necessitatis causa sustineret, ab ardenti aestu fluensa Rhodani *q* tepefacta sunt, ut a sitientibus ex eo aqua potari non posset. Et quia nullus puteus, neque fons, unde aqua hauriri deberet *, ibidem reperiatur, beatissimus Vir Dei firmans se Spiritu Sancto, et virtutibus non ignotae potentiae securus, confert se ad locum a Deo designatum, et secretius praecepit suis sarculum *r* exhiberi: quo exhibito, oratione expleta, dixit ad eos: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti hunc locum aperite. Hoc facto, mox annuente illo, qui aquas fervere jubet in corde terrae, fons exortus est: et quamdiu beatissimus Pontifex ibidem moratus est, beneficio omnipotentis Dei aquam sibi placitam semper habere promeruit: post discessum vero ejus fons siccatus est, ut omnes agnoscerent, meritis Servi Dei fontem ipsum obsequium suum detulisse, et ad primum cursum fuisse reversum *f*.

ubi fontem
prodigio elicit.

q

* i. e. posset

r

5 Cumque rex Virum illum apostolicum nec videre vellet, sed magis insidias praetendere studeret, qui est meritorum rectissimorum et immensae virtutis laudabilis iudex *t* celerem ultionem demonstrans, illico contigit, ut ipse rex ita vim febrium incurreret, ut potius funebris quam vitalis esse crederetur. Tunc regina ipsius *u* fide accensa, alacri festinatione pervenit ad locum, ubi beatissimus Pontifex residebat: et avida devotione petebat, ut intercessione ipsius Dominus suus *x* incolumitatis donum reciperet. Sed Vir Dei, abdicata mundanae elationis effrentia, eundi famulatus omnimodis denegavit. Magisque regina illa lacrymis pedes ejus rigans, poscebat vel cucullam ejus *y* sibi praestari, quam super regem sternere deberet. Victus fletibus, cessit. Quae cum, tribuente Deo, supra virum suum fiduciali constantia fuisset expansa, statim effugata infestatione febrium, vel si qua alia impugnatione videbatur, prosperitatis munus emeruit *z*.

E

s

Rex a febris
attactu vesti-
menti ejus
curatus,
t

u

x

y

z

6 His actis, reminiscens rex ille facinus, quod admiserat, licet grandi confusione repletus, tamen exultans, quod, suffragante Pontifice, *per vestimenti ejus tegmina pristinam meruisset consequi sospitatem, praecurrens *aa* primum studuit, ut tanti miraculi tantaeque virtutis largitate *latices, quos Dominus servo suo benignitatis munere tribuit, oculis visibilibus cernere mereretur. Agnita virtutis gratia, venit ad Virum Dei: et complectens pedes ejus coram positus, cum exultationis fletu veniam postulabat, dicens: Peccavi, inique gessi, dum justis indignas saepe intulerim tribulationes. Nam quae expugnari nescit justitia caelestis, hoc ipso, quo impugnatur *, fortior est. O caelestis Regis indulgentia, qui peccantium animas non vult perire, sed culpas! o virtutum gloria, quae per famulum suum Apollinarem, refutatis mundialibus curis, gemina gratia claruit virtutis! Denique adsistens pro justitia, insaniam regis tumidamque ejus superbiam reprimit, et orationis effectum, a languore mortali, quo detinebatur, absolvit *bb*.

delicti veni-
am supplex
petit.

F

aa

* abundat
largitate

* Mart. vitio-
se impugnat

* Labb. men-
dose absolvi-
tur

bb

Sancti pa-
tria, genus,
institutio,
virtutes gene-
ratim.

a

B

b

* Mart. men-
dose manda-
retur et con-
funderetur

c

Ob incestum
aulicum sa-
cra commu-
nione priva-
tum

d

e

f

* Mart. vitio-
se cumlaret

g

* Mart. nobi-
litas

h

C

i

in exsili-
um mittitur,

k

* apud Mart.
deest caelesti-
bus

l

m

n

o

Igitur beatus Apollinaris, Valentinae urbis episcopus, apud Viennam et natus et institutus est. Qui nobili generis ortu conspicuus, natalium titulos mentis fastigatione sublimans *a*, dum Pastoris cura gregem sibi creditum paterna gubernatione foveret, multis eum constat emicuisse virtutibus, quas pro immensitate gestorum praeterire maluit imperita praesumptio *b*; ne tanti Viri merita indignis adgressa suffragiis, non tantum mandarentur dictis, quantum verborum confunderentur * injuriis. Tamen, quod, mundanae vitae propinquante jam termino, egisse eum, recolimus, tam praesentibus, quam futuris saeculis aperimus *c*, ut praedicandis actibus exemplisque gloriosis, aemulatione laudabili posteritas excitetur.

2 Itaque accidit, ut quidam ex officio regis Sigismundi *d*, nomine Stephanus, qui super omnem dominationem fisci *e* ejus principatum gerebat, defuncta ejus conjugis, sororem / uxoris suae sibi illicitae conjugii consortio copularet *. Qua de re sancti ac beatissimi apostolici viri Avitus et Apollinaris (qui secundum carnem germani *g*, in Christi vero opere famosissimi fratres; omni semper in tempore operibus mancipati divinis, nobilitate * eorum cognita, prudentia, doctrinis sacris, spiritu fervente eruditi) synodalem institutionem *h* servantem, cum reliquis pontificibus simul in unum congregati, ipsum Stephanum sacra communione privari sanxerunt: ut calcata scilicet humanae fragilitatis impudicitia, incestum, quod justitia superna damnavit *i*, inhonesta praesumptio non audeat vindicare.

3 Tunc rex dirae insaniae furore permotus, beatissimos Pontifices, acerrime insidias praetendendo, injuriare non desinebat *k*; sed apostolici atque venerabilis Viri, minas terreni regis minime formidantes, imperiis caelestibus * armati, ita se justitiae vinculo nexuerunt, ut quaelibet supplicia eisdem inferrentur, ut socii passionum, tormenta tolerarent *l*. Visum enim illis est *m*, ut in oppido civitatis Lugdunensis, quod nuncupatur Sardinia *n*, pariter tamquam exilio deputati, auxiliante Domino, comitarentur. Videns vero rex ille, constantiam eorum incorruptibilem esse, ab ira non desinens, praecepit, ut Pontifices, qui ibidem pariter residebant, ad propria reverterentur *o*, et singillatim per singulos menses regem operiri deberent. Sed quia beatissimus Apollinaris in condemna-

Octobris Tomus III.

8

AN-

AUCTORE
CO. EVO, FOR-
SAN, ELADIO.

ANNOTATA.

a De Sancti patria et loco educationis actum est num. 19; de nobilissimo vero ejus genere num. 15 et tribus seqq.; quos legesis. Hos, utut in primis illustres, natalium titulos excelsitate animi sublimiores fecit, seu mentis fastigatione, ut loquitur biographus, sublimavit. Mss. Ursicampi et Cisterc. legunt mentis fatigatione; sed perperam. Esse enim nomen a verbo fastigare, quod Plinio, Solino aliisque pro extollere et elevare sumitur, derivatum, clarius est, quam ut probari argumentis debeat.

b Ex virtutibus illis, quas attingere ausus non est biographus, nos ex Epistolis S. Aviti aliisque testibus fide dignissimis aliquot recensuimus num. 22 et seqq.

c Consule Commentarii num. 29.

d Est hic S. Sigismundus Burgundionum rex, cujus Vita tom. 1 Maii pag. 83 et seqq. ab Henschenio nostro illustrata fuit.

e Id est, ærarii regii. Vide Cangium verbo B Fiscus. Erat igitur Stephanus ille ærarii regii summus præfectus; quam vero fuerit Sigismundo carus, quantaque apud eum gratia valuerit, conjici facile ex iis potest, quæ optimus et alioqui episcoporum reverentissimus princeps ejus causa adversus eos intentavit.

f Demortuæ uxoris nomen nusquam reperi; at incestæ complicitis nomen fuisse Palladiæ, ex canone 6 concilii Lugdunensis indubitatum est.

g SS. Apollinarem et Avitum germanos fratres seu communibus ortos parentibus fuisse, in Commentario num. 14 demonstratum est.

h Legesis num. 30 et seqq. Commentarii, ubi hæc illustrata sunt.

i Non quidem hæc ita intelligenda sunt, quasi jure naturæ vel divino irrita essent connubia inter primo gradu affines in linea transversa; contrarium enim exemplo patriarchæ Jacob, qui duas sorores Liam et Rachelem duxit, evidenter liquet, et in Lege Nova patet ex eo, quod plures summi Pontifices, penes quos non est in divina lege dispensare, in primo gradu affinitatis linea transversæ jam valide dispensarint, puta Martinus V, Alexander VI, Julius II, Urbanus VIII, Innocentius X, uti apud Pichlerum in jure canonico C lib. 4, tit. 14 de consanguinitate et affinitate § 2, num. 27, ad 6, testis est Clericat. de Matrim. decis. 31, num. 50. Cum igitur incestas Stephani nuptias justitia superna damnatas dicit biographus, de jure Ecclesiastico, quo hæ nuptiæ prohibitæ sunt, loqui voluisse dicendus est. De simili prorsus casu ita epist. 160, alias 197 S. Basilii Magnus ad Diodorum scripsit. Primum itaque, quod in ejusmodi rebus maximum est, morem nostrum objicere possumus, ut vim legis habentem, eo quod nobis a viris sanctis traditæ sint regulæ. Mos autem ille est ejusmodi, ut si quis impuritatis vitio aliquando victus in illicitam duarum sororum conjunctionem inciderit, neque id matrimonium existimetur, neque omnino in ecclesiæ cætum admittantur, priusquam a se invicem dirimantur. Similia in Agathensi synodo et in Epaonensi, de quibus vide num. 30, decreta tum fuerant, ac proin incestas illas nuptias justitia superna damnatas dixit, quod nempe ab iis damnatæ essent, quos, qui audit, Deum audit, juxta illud Lucæ cap. x, v. 16: Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit.

k Quas Sigismundus, Stephani artibus misere

delusus, insidias episcopis struxerit, quasve singil- D latim eis intulerit injurias, tacente biographo, frustra divinavero. Non has tamen ita atroces fuisse putem, ut sine auxesi dici possit pius alioquin rex diræ insania furore permotus in episcopos fuisse.

l Vide in Commentario numero 32, quæ ab episcopis in Lugdunensi concilio statuta hac in re fuerint. Eo enim biographus allusisse videtur.

m Non tam sua sponte, quam regis jussu, eo in exsilium omnes episcopos deportatos fuisse, crediderim; nisi forte optionem eis dederit princeps, ut, quem vellent, exsilii locum deligerent.

n Locus hodie incognitus.

o Scilicet, ne simul tot ecclesias orbaret pastoribus, inquit Saussayus in Elogio S. Apollinaris. Id tamen revocatis ab exsilio episcopis injunxit princeps, ut per singulos menses regem operiri, seu regi adhærere, ut Mss. Ursicampanum et Cisterciense legunt, suis singuli vicibus deberent, eo fortasse consilio, ut, qui præsules inter se conjunctos ad suam pertrahere sententiam nequiverat, dissociatum quemque sibi adhærere coactum, eo tandem adduceret.

p Consule num. 33.

q Notus Galliarum fluvius, vulgo le Rhône dictus. Porro ex hac biographi narratione conficitur, S. Apollinarem usque ad anni probabilius 518 ætatem vel autumnii principium episcopali sede extorrem fuisse. Consule num. 34.

r Sarculus seu sarculum instrumentum est rusticum, quo segetes vel horti purgantur.

s Similia leguntur in variis Sanctorum Vitis.

t Mss. Labbeana ita legunt: quem meritorum rectissimorum et immensæ virtutis laudabilis judex celerem ultionem demonstrans, illico contigit, ut etc. Mss. Ursicampi et Cisterciense etiam legunt quem; sed vitiose, ut patet. Martenius vero ita habet: Qui est meritorum rectissimorum judex et immensæ virtutis laudabilis, celerem ultionem demonstrans, contigit, ut ipse rex illico ita vim febrium incurreret etc. Quibus verbis significare intendit biographus, Deum æquissimum judicem, factam S. Apollinari injuriam vindicasse, tam ardenti violentaque febri Sigismundum corripiendo, ut illico hic inde morti proximus esse videretur.

u Prior S. Sigismundi conjux, de qua biographum hic egisse, autumo, teste Jornande de Getarum sive Gothorum Origine cap. 58, Ostrogotho nomen habuit, fuitque Theodorici, Gothorum regis naturalis ex concubina filia, quam, eodem Jornande teste, in Mæsia genitam, mox ut in Italiam venit, Sigismundo in conjugio copulavit. Sunt, qui ei Amalabergæ nomen indunt, at, nullo, ut arbitror, antiquitatis testimonio. Ad Catholicam fidem, non secus ac maritum communemque filium Segisricum, ac filiam anonymam, conversam fuisse, suadet biographi nostri narratio, tametsi, ut verum fatear, hoc æque indubitatum non sit, cum id de illa, quemadmodum de aliis, nulla S. Aviti Viennensis episcopi Homilia ejusve titulus diserte testetur.

x Nempe Sigismundus rex. Etiam in sacris Litteris legimus, maritos ab uxoribus Domini titulo compellatos.

y Qui hinc Lerinensem monachum fuisse S. Apollinarem contenderet, omnes omnino ejuslibet conditionis viros, quibus tum temporis mos erat cucullatus vestes gestare, Lerinenses monachos statuere per consequens deberet.

z Quam plurimos ægros attactu vestium, qui- bus

A *bus viri sancti induebantur, subito sanatos fuisse, tum sacræ Litteræ, tum Ecclesiastici Annales et Sanctorum Acta evidentissime demonstrant.*

aa *Solus Martenius legit : Percurrens primum studuit. Præplacet nostra lectio ; ea autem biographus indicat, Sigismundum, exussa divinitus febris, ad ipsum, ubi Sanctus degebat, exsili locum mox convolasse, tum ut prodigio eductum fontem, de quo a conjuge sua verosimiliter redditus certior erat, suis oculis intueretur, tum ut admissi a se delicti veniam supplex rogaret sanctumque ipse Antistitem ad suam sedem honorifice deduceret.*

bb *Non extra noxam fuisse in tuendo Stephano suo Sigismundum regem, res ipsa loquitur. Non hinc tamen piissimi regis evertitur sanctitas, cum quidquid in hoc negotio labis contraxerit, id digna eum eluisse penitentia, biographus dicat. Accedit, quod præcipiti potius animo et Stephani artibus dolisque circumventus, aut forte Ecclesiasticarum de incestis legum ignorantia potius, quam propria animi perversitate, nedum superbia et insania, ut per auxesim biographus scribit, in sanctissimos episcopos acrius adnimadverterit.*

B

CAPUT II.

Sancti navigatio per Rhodanum, energumeni curatio: in Arelatensem urbem adventus: pecuniæ deperditæ inventio ejus meritis adscripta: duorum dæmoniacorum altera curatio: miræ in ejus obitu visio: obitus in civitate Valentina.

Sanctus Rhodano navigans,

Dignum ergo est, ut silendo non denegentur, quæ Divinitas in servis suis operatur, sed populo credenti, Deo auspice, patefiant. Ergo cum pontificalis officii cursum tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ compleret a, superna ammonitione commotus, ad visendos sacerdotes propinquosque suos properare decrevit, dicens, ante transitum suum (quem jam celeriter imminere b divina revelatione cognoverat) velle se tam liminibus sancti Genesii martyris c, quam conspectibus pontificum, atque affatibus propinquorum præsentanea contemplatione præbere. Tum iter dispositum cursu navigationis arripuit : et quamvis cæteros pernecis d Rhodani fluentia terrerent, tamen in ipsius sancti Pontificis meritis confidentes, inter undarum minas tuti secundis aestibus properabant ; ut deditum amnem casibus e tunc manifestum sit caruisse periculis. Sempiterni ergo Regis ammiranda et non ignota potentia tum Sanctis suis flumina subdidit, qui sibi quondam æquora gressibus patefecit f : et fluviis, qui mortifera rapacitate terrere prius noverat, jussione Dominica didicit famulari. Jamque somno, aquarum despecta ferocitas *, per navigium sopore corpora solvebantur ; ita ut beatus Antistes securitatem, quam vigiliis meruerat, dormitatione monstraret : qui tamen viribus insopitus, diabolum, quem sæpe insomnitate

* Labb. ferocitate

vicerat, mentis indefessæ aggressionem confudit, quod etiam sequens patefecit eventus.

8 Namque cum jam in conspectu, naturæ firmatam munimine arcem monstraret Avennio g, navigium, quod sanctum Antistitem gerebat, subitaneis fluctibus excitatis, cœpit diabolica emissionem vexari : ita ut posset navigantium oborta desperatione turbari h, cum esset potius valde dormientis gubernatione securius. Tunc quidam diaconus, Eladius nomine i, in partem ipsius lectuli residens, librum sancti Hilarii k lectionis studio percurrerebat : qui respiciens, vidit unum ex pueris l, nomine Alifium *, dæmonis impugnationem vexari : quod non solum perturbatione membrorum, verum etiam hinnitu, mugitu, vel balatu pecorum fatebatur. Cumque cerneret periculum navis miseriæ istius successione summotum m, statim Sanctum importuna adgressione a somno compulsi excitari. Cumque ab eo quoque ipso Vir Dei tam calamitatis seriem, quam metum præcedentis periculi cognovisset, ait ad eos lacrymans : Grande certamen cum adversario humani generis nunc gessimus in sopore. Quod in veritate constare, subsequens demonstravit exemplum : nam et dormiens procacitatem repressit undarum, et dæmonium ab arrepto corpore evigilans effugavit. Quæ virtus ut periculum quoque evaderet vanitatis, per Salutarem * eum voluit curare presbyterum : qui vix tandem Antistitis jussione compulsus, et manum ei imposuit et ad quietem pristinam, discedente diabolo, revocavit. Et quia ipse presbyter impugnationem dæmonis sæpius sustinebat, hoc magis sanctus intendit Episcopus, ut ab eo adversitas ipsa n in nomine Salvatoris se depelli cognosceret *, quem infestatione crebra adgressus fuerat superare. Nam uterque sanitate recepta, orationibus in se perfecisse salutem suam, perpetua curatione nostrum docuere Pontificem o.

9 His actis, dum a cunctis grates divinæ potentiae redderentur, in conspectum Arelatensium turbis p Rhodano famulante q pervenimus ; ubi sanctus atque præcipuus vir domnus Cæsarius r episcopus, plebis quoque comitatus obsequiis, pariterque Liberius s præfectus, officio stipante circumdatus, et sedulo accurrere studio et lætis eum excoluere sermonibus : confidentes, quod in adventu ejus divinam misericordiam excepissent. Hoc civitas gavisæ præsidio, populorum exultavit studiis. Hinc sanctus Apollinaris civibus annuens, paulisper precibus moras indulsit : ubi cum a consanguineis suis Parthenio t et Ferreolo u assidue veneraretur, multis eum onerare muneribus : quæ indigentium manibus prope totum retinuit urbs devota, quod dederat. In quo loco dum morarum spatia caritatis causa protraheret, Arcutamia x senatrice propinqua sua invitante, Massiliensium y nos z vota suscipiunt. Ubi dum præcedens memoratus diaconus aa festinare, a socio itineris, Leone bb nomine, veridica responsione cognovit, ipsos solidos cc, qui eleemosynis superfuerant, quo ligati erant, salvo dd linteo perdidisse. Tunc diaconus ille meritorum Pontificis securitate confidens, ait ad eum ee : Succensendum est nobis, ne pereat, quod est pauperibus deputatum. Itaque revertentes, sparsos totos solidos protinus invenerunt, nec potuit rem sacra largitione * jam pauperum, arenarum, quæ exceperat, fraudare congeries.

AUCTORE COÆVO, FORSAN ELADIO. energumenum unum per sacerdotem, ante etiam a dæmone infestatum, curat ;

g
h
i
k
l
* al. Alisium

m

E

* Mart. per suum

n
* Ms. Cist. cognosceretur

o
dum Arelate cum S. Cæsario et consanguineis suis agit, pecunia amissa recuperatur :

p q
r
s

F

t u

x
y
z
aa
bb
cc
dd

ee

* Labb. sacram largitioni

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.
energumeni
duo ab eo
curantur:

ff

gg

* Mart. De-
indeque post
dies aliquos

ii

kk

ll

mm

nn

oo

B

* desunt hæc
in Ms. Ursic.

* Lab. vendi-
care auderet

* Ms. Cistert.
vitiose et oratu

mira in ejus
obitu visio:

pp

qq

* al. deest
inquit

C

* Mart. pa-
terna

* Mart. corru-
pte ceterosque

10 Accidit, hoc ipso operante, clarum vel grande miraculum. Nam quidam surdum et mutum filium exhibentes (quam geminæ calamitatis causam dæmonis assiduitas veteritate nutriebat ff) suppliciter postulabant, ut ab hac tribulatione, sancti Apollinaris orationibus sanaretur. Quem ille per presbyterum suum secretius ecclesiam jussit induci: ubi dum fuisset oleo sacro gg linitus, ut fuerat pontificali jussione præceptum, statim imbecillitate submota, salutis præmium, diabolo fugiente, promeruit. Secutumque est post dies *, ut Sacerdos ipse hh inæqualitate dentus ii consurgere ad dependenda matutina Officia kk non valeret. Qui dum in lectulo suo tolerandæ infirmitatis causa quiesceret, quidam ex custodibus cubiculi, Paragorius ll nomine, dæmonio instigante commotus, ad lectum ipsius insania ducente pervenit, ac ipsius adversarii mm persuasus audacia, alapa non timuit vultum violare Pontificis. Quod opus nefarium propria religatione condemnans nn, factum est, ut Pontificis viribus suisque ausibus necteretur. Nam grabato, cui admotus fuerat, statim hærens, mansit immotus. Nos oo vero, redditis Deo de more præconiis, dum cubiculi cellula nobis redeuntibus patuisset, eum *, qui vinctus stabat, locum tenere vidimus inconcessum: indignatisque nobis, cur quod reverentia vitari solet, præsumptio vindicaret *, causam rei gestæ tam verbis ipsius Sancti, quam hærentis taciturnitate cognovimus. Tunc Servus Dei, fugato diabolo, absolutionem capto precibus exoratus * indulsit, factoque in uno geminæ claruere virtutes, ut quem potestas vinxerat, benignitas liberaret.

44 Leubaredus pp quoque archidiaconus, ipsius Servi Dei eo tempore obsequiis inhærebat; qui dum ad matutinas Laudes reddendas nobis consurgentibus defuisset, et revertens causam ab eo hujus inofficiositatis exquirerem qq: Remotis, inquit *, officiorum sociis, sollicitudinis voto ad cellulam domni Apollinaris accessi: quam cum immenso lumine fulgere conspicerem, amoris instinctu integritatem ipsius cupiens investigare miraculi, studio devotionis exarsi. Cumque inter patentes januas inserto lumine videre cuncta posse me credidi; quamquam magna claritate terrerer, tamen quanto fulgor magis creverat, tanto miraculum evidentius noscebatur. Nam noster Patronus et pontifex, utrisque manibus ad cælum extensis, oculis apertis, vultuque ad superna porrecto, mentem sequi corpore videbatur; ut fide non dubia patentia * regna cælorum etiam corporalibus oculis inspicere crederetur. Erantque ante eum et post columnæ duæ mirabili proceritate conspicuæ, ardenti lumine radiantes, cereosque * singulos gemino gestantes in vertice. Quacclaritate deterritus et gaudiorum magnitudine tremefactus, revertens lectulo membra prostravi. Tantum enim sum visionis ipsius ordine pavefactus, ut oculis hauriens æterna mortalibus, sufferre terrenis sensibus cælestia non valerem: itaque victus jacui et vigore corpusculi depressus, lætitiæ mole succubui. Tunc sæpe dictus diaconus inquit: Es quidem, ut narras, gaudiorum timore confectus; sed exultare te convenit, quod cernere meruisti visibus altiora mortalibus. Deus enim omnipotens ad confirmanda pectora fidelium suorum, tanta incitamenta semper tribuit, ut suo gubernet imperio.

42 Hæc retuli gesta, quæ memini, quæ terris Magister ipse affectans cælos, insignibus reliquit exemplis. Nam ipse remeandi tantum spatium

consecutus, cælos petens, mundum, quem semper contempserat, mox reliquit. At vero Valentia rr, quæ flevit tunc amissum urbs decora Pontificem, destinasse a se ad superna assiduum nunc gaudeat * advocatum, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est virtus, honor, imperium et potestas cum Patre et Spiritu Sancto in sæcula sæculorum. Amen ff.

qui contigit
paulo post,
quam Sanctus Valenti-
am rediit.

rr
* Ms. Ursic.
gaudet

ss

ANNOTATA.

a Mss. Ursicampi et Cisterciense ita habent: Ergo cum pontificali officio cursum tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ comperiret, superna commonitione commonitus etc. Sed nostram huic præferendam esse lectionem, nemo non videt. Porro cum biographus dicit, tricesimo et quarto anno venerabilis vitæ præmonitum de instanti sibi morte fuisse S. Apollinarem, id non de trigesimo quarto ætatis, sed de trigesimo quarto episcopatus ejus anno intelligi debet, uti ex dictis in Commentario num. 20 et 21 manifeste patet, ne alias, qui anno Christi 517 Epaonensi concilio subscripsit, et, teste Adone, jam tum anno 492 episcopali dignitate fulgebat, hanc admodum puer suscepisse dicatur, quod quidem omni prorsus verisimilitudine destitutum est.

b Hinc Sanctus eodem, vel subsequenti anno, quo hæc ei revelatio facta est, ad immortalem vitam transiisse, non immerito dici potest.

c Edmundus Martene censet hoc loco, S. Genesium, de quo biographus agit, Arelate cum sacra Christianorum in theatro irridendo repræsentaret, divino lumine illustratum et ex mimo Christianum factum esse. Sæd hæc minime Arelatensi Genesio convenire, luculente ostendit Cuperus noster tom. V Augusti pag. 123 et seqq., ubi num 9 in fine ita de Martenii annotatione loquitur: In hac annotatione videmus manifestam duorum martyrum confusionem, quæ superius abunde refutata est, et inde discimus, interdum viros etiam circumspectissimos turpiter allucinari, quod humanum est, et ideo a nobis alienum non putamus. Quam vero frequentes ad hujus martyris sepulcrum peregrinationes antiquitus fuerint, ex hoc loco atque ex Actis S. Quinidii præsulis Vasionensis ad diem 13 Februarii, laudatus Cuperus pagg. 124 et 123 demonstratum dedit.

d Inde, ut nonnullis placet, a Massiliensibus, Græcis ex Asiana Phocæa advenis, Græco idiomate Ποδζωος dictus est hic fluvius, propterea quod omnium Galliæ fluviorum maxime rapidus esset ac torrens. Ita fere Valesius in Notitia Galliarum pag. 473. Ut sit de etymo, præcipiti certe aquarum decursu memorabilis est Rhodanus. Hinc Strabo lib. 4 rapidum ac difficile sursum navigantibus; Annæus Florus lib. 3 de Bello Allobrogum impigrum; Seneca in Satyra prærapidum; Claudianus velocem ac ferocem; Ausonius præcipitem vocavit. Silius Italicus vero lib. 3 tumidi Rhodani minaces ripas celebrat, eumque ita describit:

Aggeribus caput Alpini et rupe nivali
Prosilat in Celtas, ingentemque extrahit
amnem
Spumanti Rhodanus proscindens gurgite
campos,
Ac propere in pontum lato ruit incitus
alveo.

e Notat Ammianus Marcellinus lib. 15, Rhodano aquis advenis locupletiore naves vehi grandissimas, easque ventorum difflatu jactari sæpius ad-

A adsuetas: ut adeo mirum et prodigio simile biographo videri potuerit, prærapidum ferocemque alias fluvium, ac proin adversis casibus obnoxium, tam pacate undas suas tum devolvisse, ut secundis quidem æstibus, quo cogitabant, navigantes properarent, nihil tamen, ut alias, properantibus periculi seu ab aquis seu a ventis esset.

f Alludit biographus ad mare Rubrum, quo Israëlitarum, Dei omnipotentia utrimque instar parietis divisum, sicco pede transierunt. Vide Exodi cap. 14. Hoc naturæ vires prodigium certo certius superavit; at, quod præter morem tam prospera per Rhodanum navigatione primum usi sint S. Apollinaris ejusque comites, non ausim prodigio adscribere, sed speciali potius providentiæ divinæ, res humanas sic suaviter et opportune in Sanctorum suorum gratiam disponenti.

g Avenio seu Avennio Cavarum, vulgo Avignon dicta, sita est ad Rhodani ripam sinistram, distatque recta via a Valentia Segalaunorum 20 circiter leucis Gallicis. Cum olim Burgundionibus parebat, munitissimam fuisse, ex eo liquet, quod, ut Gesta Regum Francorum cap. 16 testantur, afflicto exercitu Burgundionum, Gundobadus in fugam versus, Avenionem super Rhodanum ingressus sit, ibique se recluserit, nec eam Clodoveus victor obsidione capere potuerit. De munimentis hujus urbis meminit etiam S. Gregorius Turonensis Hist. Franc. lib. 6, num. 1, et auctor anonymus Austrasius apud Bouquetum tom. II, pag. 456, ubi Avenionem urbem munitissimam ac montuosam vocat.

h Non consentiunt sibi hic Mss. apographa. Alia legunt: navigium sanctum Antistitem, quod gerebat; alia nostræ lectioni ad apicem consonant: et paulo post alia sic habent: Ita ut posset navigium obruta desperatione turbari, cum esset valde dormientis gubernatione securus. Sed vitiosæ huic locutioni nostra, ut patet, tametsi nonnihil obscura, præferenda est, qua indicare vult biographus, oborta subito tempestate et hinc vectorum trepidatione, in naufragii discrimen eos sese adductos credidisse, cum tamen præsentente S. Apollinare, utut dormiente, nihil sibi timendum esset. Non dissimilem historiam leges in Evangelio S. Matthæi cap. 8, v. 24 et seqq.

C i Hunc Mss. apographa Ursicampi, Cisterciense, Accincti Monasterii, Labbeana et reginæ Sueciæ Claudium vocant. Rectiusne, quam Ms. monasterii S. Claudii, non habeo, unde asseverem. Cetera is mihi Claudius vel Eladius ignotus est; num vero pro biographo S. Apollinaris haberi queat, discussum est in Commentario num. 11.

k An S. Hilarii, Pictavensis episcopi, Opera, an vero S. Hilarii, Arelatensis episcopi, libros, puta Vitam decessoris sui, S. Honorati, Homilias, aliave, teste Honorato, Massiliensi episcopo, ab eo conscripta Opera, diaconus ille tum lectionis studio pervolverit, nihil, unde definiri possit, biographus suppeditat. Illius Hilarii Vita apud nos data est ad diem XIII Januarii, hujus vero Hilarii Acta die 3 Maii et tomo VII Maii in Appendice pag. 594 illustrata sunt.

l Puerorum nomine sæpe a sacris auctoribus famulos designari, notissimum est. At forte hic puer aliquis, nomine Alifius, cujus in sacris literis et virtutibus institutioni S. Apollinaris vel præsidebat, vel invigilabat, designatus a biographo fuit.

m Apud Labbeum desunt hæc: Miseriæ hujus successione; in Cisterciensi autem apographo vitiose legitur succensione. Significat biographus,

remittenti meriti sancti Præsulis naufragii periculo mox aliam calamitatem successisse, seu aliud alio malo fuisse depulsum, dum tandem, Pontifice e somno excitato, ab utroque immunes redditi sunt.

n Ita omnia apographa; sed forte legendum adversarius ipse, scilicet, dæmon, ut eum num. 10 vocat, et tunc sensus planus erit.

o Apud Labbeum hæc ita referuntur: Nam uterque sanitate recepta, orationibus sancti sui Pontificis in se profecisse sua salute perpetua docuere. Apographa vero Ursicampi et Cisterciense quantum ad voces adhuc magis a Sanctaudeano codice discrepant; sic enim habent: Nam uterque, sanitate recepta, tantum tamque stupendum miraculum meritis sancti Viri, ut dignum erat, non sibi, imputabat. Idem tamen quoad rem utrobique indicatur, nimirum, utrumque Sancti meritis precibusque perpetuam sui a dæmonio curationem debuisse.

p Arelas seu Arelate, Gallice Arles, etiam Rhodano adjacet, septemque circiter leucis Gallicis majoribus, quarum viginti unum gradum efficiunt, Avenione, ut apud Bouquetum edita Charta geographica indicat, dissita est. Plura de hac urbe videsis apud Valesium, Baudrandum aliosve geographos.

q Id est, prono seu secundo Rhodani decursu.

r Arelatensem sedem, prout Stiltingus noster tom. VI Augusti pag. 52 censet, S. Cæsarius tenuit ab anno Christi 502 usque ad 542, mortuusque est, ut ejus Vita testatur, anno ætatis suæ 73. Colitur 27 Augusti, qua die in nostro Opere ejus gesta illustrata sunt.

s Ne dicta repetam, vide quæ de hoc viro, tum rebus gestis, tum virtutibus clarissimo, tom. VI Augusti pag. 78 in Annotatis ad Vitam S. Cæsarii a Stiltingo mox laudato dicta sunt. Liceat tamen his aliqua addere, quæ Sirmondus in Ennodii episcopi Ticinensis lib. v, non vero, ut errore typographico in Stiltingi Annotatis positum est, libri vii, epistolam primam præclare de Liberio scripsit. Nihil habuit, inquit loco citato Sirmondus, ætas illa Liberii nomine illustrius. Primum enim pro Odoacre adversus Theodoricum fideliter stetit; post, illo devicto, sub Theodorico, quandiu is regnavit, summis togæ militiæque honoribus perfunctus, multa in Italia et Gallia præclara cum laude gessit, itemque sub Athalarico. Theodati etiam regis legatus ad Justinianum imperatorem delectus, a Justiniano denique ipso militaribus copiis adversus Gothos in Italia et Sicilia præpositus, ἀνὴρ ut Procopius testatur, καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς διαφερόντως, λόγου τε τοῦ ἀληθοῦς ἐπιμελεῖσθαι ἐξῆρταμενος. Hactenus laudatissimus scriptor, Cassiodorum, Procopium et Ennodium locis pluribus auctores citans. Præclara Liberii gesta egregie pariter celebrantur epitaphio, quod patri olim a filiis Arimini positum est his, ut Sirmondus Annot. 2 in Epist. 23, lib. ix Ennodii Ticinensis recenser, conceptum verbis:

Humano generi legem natura creatrix

Hanc dedit, ut tumuli membra sepulta tegant.

Liberii soboles matricum patrique superstes

Triste ministerium mente dedere pia.

Hic sunt membra quidem, sed famam non tenet urna,

Nam durat titulis nescia fama mori.

Rexit Romuleos fascēs currentibus annis.

Successu parili Gallica jura tenens.

Hos

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.

AUCTORE
COEVO, FOR-
SAN ELADIO.

Hos non imbelli pretio mercatus honores,
Sed pretio majus detulit alma fides.
Ausoniis populis gentiles rite cohortes
Disposuit, sanxit fœdera, jura dedit.
Cunctis mente pater, toto venerabilis ævo,
Ter denis lustris proximus occubuit.
O quantum bene gesta valent! Cum membra
recedunt,

Nescit fama mori, lucida vita manet.

t In Ms. reginæ Sueciæ, nunc Vaticano, Parthenius vocatur. Porro est is, ni fallor, Parthenius, qui matrem habuit germanam sororem S. Ennodii, Ticinensis episcopi, ut hic lib. v, Epist. 9 ad Faustum scribit in hæc verba: His Parthenius noster, germanæ filius incitatus stimulis, Romam, in qua est naturalis eruditio, festinat invisere. Ad eundem Parthenium, iudice Sirmondo, exstat Elegiacum carmen Aratoris subdiaconi, anno Christi circiter 545 editum, quod tom. 4 Operum variorum Sirmondi col. 1148 edit. Venetæ anni 1728 videre est, et cujus etiam in Annotatione ad lib. vi, Epist. 4 Ennodii meminit idem scriptor. In hujus porro carminis seu Epistolæ, si mavis, inscriptione, Parthenium
B Arator appellat, magnificentissimum atque præcelsum, magistrum officiorum atque patricium; primisque versibus generis nobilitatem moresque ita laudat:

Si tibi, magne, velim fascès memorare parentum,

Vix daret in tergo pagina lecta modum.

A proavis atavisque potens tu stemmata vincis

Moribus, et meritis cedit origo tuis.

Atque hinc Parthenium hunc ab eo diversum esse crediderim, cujus ingluviem, scurrilitatem crudelēque zelotypiam ac denique funestissimum interitum S. Gregorius Turonensis lib. iii, cap. 36 descripsit. An vero, quod Martenius hoc loco conjicit, Parthenium, Gabalitanum episcopum, ab eodem S. Gregorio lib. iv, cap. 40 memoratum, biographus noster hic designarit, nulla mihi suppetit, qua id stabiliam, antiquiorum auctoritas.

u De Ferreolo illo vide disputata in Commentario num. 42 et 43.

x Matrōna hæc apud Martenium Arculamia, in Ms. apographo Ursicampi Arcucamisa, in Cisterciensi Arcucanisa, in Labbeanis vero veteribus membranis et in Ms. Sancti claudiano Arcutamia vocatur, estque, ni fallor, eadem nobilis femina, cui se S. Ennodius, Ticinensis episcopus, lib. vi, Ep. 24 consanguinitatis lege constrictum proficitur, quamque lib. vii, Epist. 14 supra claritatem generis morum luce sic profecisse scribit, ut filio presbytero, qui religionis studio ad Lerinensem eremum se receperat, exemplo atque incitamento esse posset. De eadem mentio etiam fit in Epistola Theodorici regis ad Marabadum et Gemellum apud Cassiodorum lib. iv Variarum, Epist. 12, ubi, quemadmodum apud Ennodium, exigua vocis mutatione Archotamia appellatur.

y Massilia urbs Galliæ notissima, vulgo Marseille dicitur, de qua uberrime Valesius in Notitia Galliarum alique geographi egerunt, quos consule.

z Hinc biographum rerum, quas hic commemorat, oculatum testem fuisse, manifesto liquet.

aa Eladius nempe, aliis vocatus Claudius.

bb De hoc Leone nihil reperi.

cc Eruditissimus Muratorius Dissert. 28 de diversis pecuniæ generibus ita ad rem nostram

loquitur: Uti apud Romanos, ita et apud Italianos reges Gothos, Langobardos, Francos et Germanos triplici pecuniæ specie publicum commercium peragebatur, aurea scilicet, argentea atque ærea.... Nullum autem usitatus nummorum genus antiquitus fuit, quam solidorum. Erant aurei primo; deinde fuerunt et argentei; eorumque appellatio ante Constantini Magni tempora invaluit. Solidosne aureos an argenteos hic intellexerit biographus, ipso non edicente, quis pro certo asserat? Putem nihilominus de aureis rectius, quam de argenteis, eum exponi posse, cum paulo ante dixerit, S. Apollinarem a Parthenio et Ferreolo viris et opibus et dignitate florentibus, multis fuisse oneratum muneribus, nec verosimile appareat, eos Præsulem iter agentem, graviore minoris pretii argenteorum pondere onerare voluisse. Quod si reipsa, ut ego quidem existimo, de aureis solidis hic biographus egerit, haud levis fuit tum facta jactura; quandoquidem, teste Cassiodoro lib. i Variarum, Epist. 40, Sex millia denariorum solidum esse (veteres) voluerunt. Plura vide apud Cangium verbo Solidus.

dd Pro salvo linteo Ms. reginæ Sueciæ habet soluto lineo. Sensus utrobique est, deperditos fuisse ipsos solidos, retento tamen linteo marsupio, integro quidem et salvo, at dissoluto et aperto.

ee Martenius hæc ita edidit: Ait ad eum succensendum: Est nobis, ne pereat, qui sensus dupliciter vitiosus est. Nec tamen lectio nostra, tametsi in aliis omnibus Vitæ apographis constanter eadem, mendo caret. Cum itaque, ut apparet, significare biographus voluerit, tum diacono Eladio, tum Leoni, itineris comiti, id officii munus fuisse, ut destinatam pauperibus pecuniam sollicitè custodirent, verosimiliter non succensendum, sed studendum, connitendum, incumbendum aliudve synonymum verbum adhibuit, ut sensus sit; connitendum est nobis, ne pecunia jam casu amissa, perpetuum pauperibus pereat seu deperdita maneat; ac propterea illi statim regressi fuerint, amissam quæsituri ubique, qua transierant, pecuniam; qua in re protinus ita votis eventus respondit, ut totos seu ad unum omnes solidos in arena sparsos invenerint.

ff In Mss. Ursicampano et Cisterciensi corrupte legitur veterane; rectius apud Martenium veteratorie seu callide; ubi tamen pro nutribat legi debet nutriebat.

gg Non hic de sacro infirmorum oleo seu de Sacramento extremæ unctionis agi, aperte ex eo liquet, quod miser ille filius moribundus non esset; sed nec de Sacramento Confirmationis hic sermonem esse, patet ex eo, quod hujus minister sit episcopus; illam vero unctionem, de qua biographus agit, simplex peregerit sacerdos. Ceterum olei sacri seu benedicti unctione non sacramentali sæpe Sanctorum meritis curatos a suis malis fuisse plurimos infirmos, Sanctorum Vitas legentibus passim occurrit.

hh Cum audis, S. Apollinarem hic vocari sacerdotem, subintellige primi ordinis, ut a simplicibus presbyteris, qui secundi ordinis sacerdotes vocantur, episcopum distinguas. Vide Notas Sirmondi in Sidonii Ep. 11, lib. iii.

ii Id est, ægritudine, in valetudine seu morbo. Vide apud Cangium hoc verbo, quam frequenter inæqualitas hoc sensu sumatur.

kk Scriptores Hist. lit. Franciæ tom. III, pag. 144 recte advertunt, lacunam, quæ in Martenii editione est, bene a Labbeo sic expleri ad Matutina Officia, ut sensus sit, S. Apollinarem morbo

A morbo correptum assistere de more matutinis Ecclesiæ Officiis non potuisse.

ll Paragorius is mihi aliunde ignotus est.

mm Vide superius lit. n.

nn Variant hoc loco apographa : Cisterciense pro propria habet prope; Ursicampanum loco participii condemnans legit condempnatur; omnia tamen habent religatione. Sed forte legendum propria religione seu conscientia, eo nimirum sensu, ut Paragorius, mox ut opus nefarium a se patratum fuit, ipsemet scelus suum agnoverit et condemnarit nihilominus tamen supplicii loco S. Apollinaris opera invisibili constrictus vinculo, immobilis lecto adhærere compulsus fuerit : nisi velis, insanum hominem in sui sceleris condemnationem sese ipsum semel iterumque ligasse, ac Pontificis viribus ita invisibili vinculo adhuc

constrictum fuisse, ut nec loco cedere, nec movere se ullatenus posset.

oo Vide Commentarium num. 9.

pp De archidiacono Leubaredo, quem Ms. Ursicampanum Leuburedum vocat, nihil novi.

qq Ita 3 Mss. Consule Comment. num. 44.

rr Hæc ita Martenius habet : At vero Valentina urbs, quem tunc flevit amissum, urbs decora Pontificem destinasse ad superna assiduo nunc gaudet advocatum. Sed minus recte, ut patet.

ss Doxologia hæc, quæ apud Martenium deest, ita a Labbeo et in Mss. Ursicampano et Cisterciensi refertur : Regnante D. N. Jesu Christo, cui est virtus, honor, imperium et potestas cum Patre et Spiritu Sancto in Trinitate perfecta in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTORE
COÆVO, FOR-
SAN ELADIO.

DE SS. PLACIDO, EUTYCHIO, FLAVIA, DONATO, ALIISQUE MM.

B

MESSANÆ IN SICILIA

E

COMMENTARIUS HISTORICUS.

J. B.

§ I. SS. Placidus et Socii martyres a recentioribus alii, alii ab antiquis martyrologis, ut apparet, ad hunc diem memorati.

SUB ANNUM

DXLI.

S. Placidus
Sociique mar-
tyres marty-
rologis

Sanctum Placidum, Sociosque martyres Martyrologia recentiora juxta ac vetera hodie quidem certatim celebrant; sed ita, ut, eademne, an diversa in illis signetur martyrum classis, ambigi non immerito queat. Annuntiatio recentiorum ut fere fit, passim uberius, et distinctior; contra brevior obscuriorque veterum : pauca ex illis laudasse sufficiat. Quod modo in usu est, Martyrologium Romanum ita habet : Messanæ in Sicilia natalis sanctorum martyrum Placidi monachi, discipuli beati Benedicti abbatis, et fratrum ejus Eutychii et Victorini, ac Flaviæ virginis, eorum sororis; item donati, Firmati diaconi, Fausti, aliorumque triginta monachorum, qui a Manucha pirata pro Christi fide necati sunt. Martyrologii Romani emendatoribus prævivere Belinus, Maurolycus, Molanus et Galesinius : ex his Belinus S. Placido titulum discipuli S. Benedicti primus adjecit his verbis : Apud Siciliam natale sanctorum martyrum Placidi monachi, beatissimi Benedicti abbatis discipuli, Euticii : et aliorum triginta. Maurolycus longe prolixior : Messanæ, inquit ille, in freto Siculo sanctorum martyrum Placidi monachi, beati Benedicti abbatis discipuli, Eutychii, Victorini, et Flaviæ, eorum germanæ, Donati, Fausti, Firmati, et aliorum triginta monachorum, qui a Manucha pirata, quem Abdala, barbarus Hispaniæ rex, miserat, cruciati et perempti sunt; a Gordiano autem socio, qui pavidus secesserat, in ipso urbis litore sepulti, juxta ædem S. Joannis Baptistæ, ubi erat Sanctorum oratorium; passi sunt autem anno Salutis quingentesimo quadragesimo primo; ipse autem Placidus, septennis a patre Tertullo traditus Benedicto, agens autem annum vigesimum sextum, martyrium

passus est; Gordianus autem eorum Passionem scripsit.

2 Fontem, ex quo sua Maurolycus hausit, postrema ejus, quæ de Gordiano, S. Placidi comite, est, periodus abunde declarat; sed lutulentum illum esse, ac Gordiano falso adscribi, manifestum fiet, cum de S. Placidi Actis agatur. Molanum interim audiamus : Apud Siciliam, inquit, natalis sanctorum martyrum Placidi, monachi beatissimi Benedicti abbatis, Eutychii et aliorum triginta : quæ quidem Usuardina sunt; sed Placidum S. Benedicti discipulum fuisse, Molani additamentum est, alio propterea caractere expressum, et ex iisdem S. Placidi Actis, a Molano in sua ad S. Placidum Annotatione laudatis haustum. Galesinius vero tum ex iisdem S. Placidi Actis, tum e Sicularum de S. Placidi martyrio Epistola, sed sublestæ pariter fidei, ita scribit : Messanæ in Sicilia, sanctorum martyrum Placidi monachi, Euthichii, Victorini, Flaviæ sororis, Fausti, Firmati et aliorum triginta. Ii a Manucha pirata, quem barbarus Hispaniæ rex miserat, graviter pro Christi fide excruciiati, demum necem constanti animo obierunt. Hisce plures e recentioribus martyrologis non addo, indicasse contentus, unde, quæ in hodierno Romano Martyrologio legitur derivata fuerit SS. Placidi et Sociorum annuntiatio, in qua S. Placidi palæstra, monachus, Fratres et Soror, et Sociorum denique numerus diserte accurateque exprimuntur. Non ita Martyrologia antiquiora loquuntur; ab Hieronymianis initium capio.

3 Codex Epternacensis, initio sæculi VIII exaratus, ita habet : In Sicilia natalis Eutici et aliorum VIII. et alibi Barici, Victorini. Lucensis apud Florentinum : In Sicilia Placiti, Eutici, et aliorum xxx. et alibi Barici. Victorini. Fausti. Pelagi. Corbeiensis apud Dacherium tom. IV Spicul.

tum recentio-
ribus,

F

tum antiquis
notissimi.

AUCTORE
J. B.

Spicil. primæ editionis pag. 676 : In Sicilia Placiti, Eutici, et aliorum xxx. Et alibi Victorini, Fausti, Pelagii. *Inter Codices Hieronymianos contractos apud nos tom. VII Julii Richenoviensis* : In Sicilia Euticii et aliorum octo, et alibi Placidi, Baricii. *Augustanus monasterii S. Udalrici* : Placidi, Valentiniani, Apollinaris, Eutici, Victorini. Autissiodori Fausti, Pelagii, Firmati, Flavianæ virginis. *Labbeanus* : Placiti, Valeri, Apollinaris, Eutici, Victorini. Ants. Fausti. Pelagi, Firmati, Flavianæ virginis. *Corbeiensis brevior* : In Sicilia Placiti et Placiti, Eutici et aliorum triginta. *Inter codices nostros Hieronymianos Mss. Vallicellanus* : Apud Siciliam nat. sanctorum martyrum Placidi et Eutici et aliorum triginta. *Consonat huic Barberinianus; sed Casinensis, qui Placidum in Sicilia collocat, Victorinum, Faustum et alios triginta alibi signat. Ad Hieronymianorum classem reduci etiam possunt Gellonense, anno 804, ut censet Dacherius tom. XIII Spicilegii pag. 12 in Præfatione, conscriptum, et Morbacense apud Martene tom. III Anecdotorum col. 1563 editum, et sæculo ix haud multum provecto, ut ait, exaratum; quorum illud ita habet* : Plasiti. Valentia Apollonaris, Eutici, Victorini. Autissiodoro Fausti, Pelagii, Firmati, Flavie virginis. *Hoc vero* : Placidi, Valentini, Fausti.

sed num S.
Placidum
S. Benedicti
discipulum

4 Porro tot codices Hieronymianos haud frustra hic a me fuisse in medium adductos, paulo infra apparebit : ingens sane illorum varietas et dissonantia, plerosque eorum a nativa sinceritate descivisse, indubitatum facit : nolim tamen hanc labem universis aspergere ; siquidem puri videntur Corbeiensis Acherii, Lucensis Florentinii et Blumanus apud eundem Florentinium jam inde ab anno 772 exaratus, atque hoc solo a Lucensi discrepans, quo pro Eutici habeat Euti. Ita existimo, tum quod inter hos (litterularum enim aliquot discrimen non moror) apprime conveniat ; tum quod Ado et Usuardus, quibus Martyrologium, S. Hieronymo vulgo adscriptum præluxit, S. Placidum ejusque Socios iisdem fere verbis Fastis suis inseruerint. Sic Ado : Apud Siciliam, natalis sanctorum Placidi, Eutychii et aliorum triginta. Usuardus : Apud Siciliam natalis sanctorum martyrum Placidi, Euticii et aliorum triginta. Id etiam tribus illis Hieronymianis apographis peculiare est, ut ad hodiernum Martyrologium Romanum, aliosque Fastos sacros recentiores, num. 1 et 2 laudatos, præ ceteris accedant proprius. Dispiciamus modo, num Hieronymiana apographa, Ado, Usuardus, eandem hodie martyrum classem memorent, quam Martyrologium Romanum, an diversam : Bedam enim et Florum accessionibus expurgatos, et Wandelbertum prætereo, quod nec hoc nec alio quovis die Martyrum nostrorum mentionem fecerint : Notkerus Adoni et Usuardo consonat; de Rabano agetur infra.

tam recentiores, quam
antiqui hodie
annuntient,

5 Florentinius in suis ad hunc diem Annotatis, inter apographa sua Hieronymiana, S. Placidi Historiam et Romanum Martyrologium partim convenire, partim disconvenire, animadvertens, primum quidem hac in re vacillare videtur; at tandem, eandem utrobique Martyrum classem indicari, suosque codices, nominibus aliquot Martyrum mutilatos, ex illis supplendos corrigendosque existimat. Movit Florentinium maxime tum Romani Martyrologii emendati auctoritas, in quo præter Placidum, Eutychium et Socios triginta, Victorinus, Flavia, Firmatus, Donatus et Faustus, in Hieronymianis apographis desiderati, signatis nominibus expressi le-

guntur; tum Sixti V, Romani Pontificis, Bulla, qua eorum festum die v Octobris, nuperam vero inventionem atque translationem pridie Nonas Augusti celebrari permisit. Nihilominus Castellanus contrarium decernit. Nemo miretur, inquit in Præfatione ad primum Martyrologii Romani bimestre num. 5, de Rabani Martyrologio loquens, Martyrologium illud, utpote monachi Benedictini Opus, festorum S. Benedicti et S. Scholasticæ meminisse : sed nec admirationem cuiquam moveat, non legi illic S. Maurum, legi autem S. Placidum sine monachi titulo; cum nemo ad id usque tempus, quo scriptum est, pro binis illis Sanctis monachos, de quibus Gregorius in Dialogis, tentasset obtrudere. Ita ad diem v Octobris Rabanus, verosimiliter circa annum 845, apud Canisium tom. VI Antiquarum Lectionum scripsit : In Sicilia natale Eutici et aliorum triginta. Præterit igitur Placidum Rabanus : Castellanus tamen, quid de S. Placido, ab antiquis martyrologis memorato, sentiat, manifesto prodit.

6 In eandem sententiam Sollerius ivit : Hoc certe indubitatum videtur, inquit in Observatione ad Usuardum die v Octobris, nullum antiquorum martyrologorum, dum Placidum, Eutychium et Socios anonymos memorant, vel per umbram cogitasse monachos ipsos, nedum Benedictinos fuisse, quod profecto, qui monachi et ipsi erant, insinuare non neglexissent, ut passim faciunt; nimirum Ado, Usuardus, Notkerus, Rabanus, Benedictini instituti monachi. Recentius Parisiensis ecclesiæ Martyrologium hodie SS. Placidum, Eutychium aliosque triginta in Sicilia memorat, adjectis in margine hisce particulis : Juxta quosdam anno DXLI, quibus non annus modo, quo martyrium subisse cum Sociis S. Placidus dicitur, sed quinam etiam sint isti Siciliæ martyres vocari videtur in dubium. Ut sit, non pauca sunt, quæ me in Castellani et Sollerii sententiam abire compellunt, ac affirmare, martyres alios ab Hieronymianis, Adonianis, Usuardinis aliisque vetustioribus Martyrologiis hodie memorari, alios vero a Martyrologio Romano recentiori. Ac primo quidem, quod ad Martyrologia Hieronymiana attinet, licet in iis passim tantum nomen, locus et dies passionis, omissis martyrum qualitatibus, ceterisque adjunctis, exprimantur; tamen passim non nisi antiquiores Ecclesiæ martyres in iisdem memorari consuevere, ut Ruinartius in sua de S. Placido Apologia § IV non diffiletur, atque adeo S. Placidus, in illis memoratus, cum S. Placido, S. Benedicti discipulo, de quo in suis Dialogis Gregorius Magnus, a recentioribus facile confundi potuit, ob non minimam, quæ inter Hieronymiana aliaque Martyrologia et Placidi, S. Benedicti discipuli, historiam intercedit, consonantiam.

7 At, inquit Ruinartius loco citato, difficultas illa morari neminem debet : etsi enim Martyrologia Hieronymiana passim antiquiores Ecclesiæ Sanctos memorent, hinc tamen S. Placidum ejusque Socios in illis memoratos antiquioribus Sanctis annumerandos pariter esse, confici nequaquam potest : quippe in quibus etiam recentiorum Sanctorum, et S. Benedicto posteriorum nomina non raro legantur, etiam subinde in ipsa fronte laterculorum; quod sane eruditissimo viro dan-
dum est. Lucas Dacherius tomo IV Spicilegii Martyrologium Hieronymianum exhibet, in quo festorum annuntiationes non paucas, temporum lapsu Fastis Hieronymianis adjunctas, diverso caractere distinxit, et in fronte quidem laterculorum

inter auctores
controvertitur :
E

F

alius ab hoc;
quidquid
Ruinartius

AUCTORE
J. B.

A lorum festum Purificationis beatæ Mariæ ad diem 2 Februarii; et Omnium Sanctorum Kalendis Novembris. Mirum tamen, non venisse illi in mentem, ut ad diem 5 Octobris S. Placidi annuntiationem simili modo distingueret, quod ad diem 24 Martii in S. Benedicto facere non neglexerat. Eadem cura Florentinium tenuit in edito ■ se, notisque illustrato S. Hieronymi Martyrologio. Multi illic quoque Sancti, recentius adjecti, ac propterea diverso a reliquis pariter caractere distincti, maxime in calce laterculorum, occurrunt; frontem autem occupant S. Austreberta ad diem 10 Februarii; SS. Vuando, Asbertus, et Vualframmus ad 31 Martii; S. Chilbertus ad 19 Aprilis; S. Ceratus ad 7 Junii; S. Vandregiselus ad 22 Julii; S. Audenus ad 24 Augusti; S. Leodegarius ad 2 Octobris; SS. Genesius et Hilarius denique Kalendis Novembris.

in contrarium
dicat,

8 Quod igitur Ruinartius ait, codicibus Hieronymianis recentiores subinde Sanctos, etiam in fronte reliquorum, adjectos fuisse, nemo jure in dubium vocet: verum prius alterum eximi mihi scrupulum velim, quam ab opinione de Placidi in Hieronymianis apographis memorati a Placido Benedictino diversitate discedam. Si Sanctos Martyrologio Hieronymiano Dacherii adjectos, et diverso caractere notatos inspecio, vix uno excepto, omnes in calce laterculorum notatos invenio; quod si festa Purificationis et omnium Sanctorum primo loco in illo compareant, facere id potuit tum transcribentis in Beatissimam Virginem veneratio, tum festi alterius solemnitas ac celebritas singularis. Contra S. Placidi nomen in laterculi capite notatum invenio: neque id in uno dumtaxat Dacheriano exemplari advertere licet, verum etiam in codicibus Hieronymianis ceteris vix non omnibus, quos vel monachi Benedictini, vel alii quicumque transcripserunt. Primo loco occurrit in Epternacensi Eutichius, S. Placidi socius, primo Placidus in Lucensi apud Florentinium, primo in Blumano apud eundem, in Augustano, Labbeano, Corbeiensi breviori apud nos tom. VII Junii, in Morbacensi, altero Corbeiensi, et Turonensi apud Martene tomo III Anecdotorum. Accedunt Casinense, Barberinianum S. Cyriaci, Vallicellianum, Trevirense S. Martini, Coloniense S. Mariæ ad Gradus, Romano-Gallicum Lucæ Dacherii, quorum habemus apographa.

C His adde Gellonense apud Dacherium tomo XIII Anecdotorum. Unus Richenoviensis e tot Hieronymianis codicibus, aut eo accedentibus, jam citatus, secundo loco S. Placidum collocat; sic tamen, ut Eutichium S. Placidi socium primo loco annuntiet, ut num. 3 videre est.

in antiquis

9 Porro ex utroque hoc capite conjunctim sumpto, quod nimirum Placidus in codicibus Hieronymianis memoratus, locum non modo in illis pene omnibus, sed etiam primum constanter obtineat, non levis mihi suspicio incidit, ad primigenium eorum textum S. Placidum pertinere, quandoquidem in iis Sanctis, qui primario Hieronymianorum codicum textui subinde accesserunt, alterutrum desiderari soleat, ut aut primo loco non ponantur aut saltem non constanter. Exemplo sint tum Sancti num. 7 relati et apud Florentinium in fronte laterculorum positi, tum ipse S. Benedictus; quorum illi in exemplaribus Epternacensi et Corbeiensi Dacherii apud Florentinium, aliisque a Sollerio tomo VII Junii editis, aut omnino reticentur, aut passim medio vel loco postremo ponuntur: S. Benedictus vero, quamquam in non paucis primo loco occurrat, postremo

Tomus Octobris III.

tamen in Epternacensi vetustissimo, in Richenoviensi, Augustano, Labbeano, Corbeiensi breviori, Corbeiensi et Gellonensi Dacherii, uti et antiquissimo Hieronymiano a mille et amplius annis compacto, et Morbacensi apud Martene tomo III Anecdotorum a col. 1547. Tum vero, quis ceteroquin credat, Hieronymianorum codicum interpolatores Placido Benedictione, quotquot illius meminerunt, pene singulos id honoris habuisse, ut ejus nomen non primo loco signare velut sibi nefas duxerint, nec tantumdem S. Benedicto, sanctitate rebusque gestis Discipulo suo non minus celebri, ex iisdem multis tribuere voluisse? Num forte in his ultimo loco legitur S. Benedictus, eo quod omnium, quos diei 31 mensis Martii laterculus complectitur, fuerit ætate postremus? Contra vero S. Placidus, Benedicti discipulus, primo in illis loco constanter occurrit, quod ceterorum, qui die 5 Octobris in Hieronymianis exemplaribus signantur, ætatem præverterit? Atqui hoc Placido paulo saltem antiquior S. Apollinaris, Valentini ad Rhodanum episcopus, qui anno 517 concilio Epaonensis subscripsit; antiquiores forte integro sæculo Firmatus et Flaviana seu Flavia; ac multo denique forte antiquiores Pelagius ac

E

10 Subit etiam animum admiratio, si, quem hodie Hieronymiana apographa Placidum referunt, S. Benedicti discipulus fuerit, ne unum quidem ex iis omnibus esse, quod Messanæ determinate meminerit. Certe S. Benedictum Casini annuntiant apud Sollerium apographa Rhinoviense, Richenoviense, et Reginæ Sueciæ: ut adeo vaga S. Placidi in Sicilia annuntiatio, quæ per universos, quos quidem viderim, Hieronymianos codices manat, ex determinatæ palæstræ inscitia, hæc vero ex Sancti in illis memorati antiquitate potius, quam aliunde profecta videatur. Quid quod ipsa Hieronymianorum codicum verba, quibus hodie Placidum suum, illiusque Socios referunt, alium illum esse a Placido, S. Benedicti discipulo, abunde declarent? Si Pseudo-Gordiano credimus, socios martyrii Placidus Benedictinus habuit Eutichium, Victorinum, Flaviam, Faustum, Firmatum, Donatum, monachos denique triginta anonymos. At citati jam sæpe codices Placido, præter Socios triginta anonymos, unum dumtaxat adjiciunt, puta, plerumque Eutichium; Donati ne unus quidem meminit; imo reliquos passim alibi signant: unde vero fit admodum simile, Actorum S. Placidi Benedictini inventorem, sparsa hinc inde hoc die per Hieronymianos codices martyrum nomina corrasisse, et pro arbitrio Placidi sui Hospitibus, una cum illo passis, affinxisse, servato triginta anonymorum martyrum numero: ut adeo opus non sit, codices illos, qui Placidum una cum Eutichio et triginta socios hodie memorant, mutilos dicere, et duplicem Victorinum et Faustum, duplicem item Firmatum et Flaviam seu Flaviam distinguere, quod in suis ad hunc diem Annotationibus Florentinus facit.

Hieronymia-
nis apogra-
phis

F

11 Haud equidem inficior, Hieronymianos codices describentium seu oscitantia seu inscitia multis locis insigniter depravatos; verum quo minus in hoc loco, saltem iis, quos num. 4 laudavi, id accidisse existimem, ibidem dixi. Quod si in aliis non dubia forte depravationis argumenta occurrant, vel hinc suspicor, Placidum ejusque Socios, in illis memoratos, ad antiquos, minusque notos Ecclesiæ Sanctos pertinere: quippe in quibus

designari

AUCTORE
J. B.

non raro, quam in ætate recentioribus, ac fama passim gestisque rebus notioribus, proclivior est ad errores via. Suspicionem meam apographum Epternacense confirmat. Scriptum id fuit sub sæculi VIII initium a Laurentio quodam, Epternacensi monacho, Benedictini instituti alumno; in usu vero habuit S. Willibrordus (quem suum facere non dubitant Benedictini) ut in Præfatione generali in Vitas Sanctorum cap. 4, § 4 Bollandus probat. Florebat etiam tum S. Placidi Messanense cænobium, sub finem sæculi IX a Saracenis tertio deletum : atque adeo scriptum illud fuit eo temporis tractu, quo S. Placidi, Ordinis Benedictini proto-martyris nomen, saltem apud instituti sui cænobitas, longe lateque increbuisse necesse est. Sic tamen habet : In Sicilia natalis Eutici et aliorum octo. Et alibi Barici, Victorini. Mutilum sane hic est Epternacense apographum, et vitiosum exemplar Laurentius præ manibus habuit; sed, si Messanensium Martyrum isthic mentio fieret, nonne supinæ vel ignorantix vel negligentix arguendus erit tum Laurentius, qui S. Placidum silentio præterierit, Eutichio socios tantum octo tribuerit, Victorinum a Sociis divellerit, Baricogue, ad Messanenses Martyres nihil facienti, conjunxerit; tum ipse S. Willibrordus, qui errores tam multiplices atque palpabiles vel non norit, vel cognitis emendationem nullam adhibuerit? Malim opinari, neutrum, cum ista scriberet vel legeret, quidquam de S. Placido, S. Benedicti discipulo, cogitasse, sed Eutichium ejusque socios pro antiquis, et parum sibi cognitis Sanctis habuisse. De Martyrologii Hieronymiani apographis hactenus. Sed prius audiendus est Ruinartius, qui Placidum Hieronymianis codicibus temporis lapsu superaditum a monachis in sua Apologia contendit, quam de ceteris vetustioribus martyrologis sermonem faciamus.

videtur.

12 Antiqua Martyrologia duplicis generis statuit, ut alia in ecclesiarum sæcularium, alia in monasteriorum usum conscripta sint : illa primorum fere martyrum nomina complectuntur; ut in Romano Parvo, a Rosweydo edito, videre est : hæc a monachis illorum Sanctorum nominibus passim aucta sunt, in quorum ipsi communionem gloriæ et societatem veniunt. Porro cum in his passim S. Placidi nomen appareat, desideretur vero in multis ecclesiarum sæcularium Martyrologiis; argumento id esse potest, Hieronymianis codicibus, qui Benedictinis in usu fuere, ab iisdem S. Placidi nomen fuisse adjectum, quod unus ex illis Sanctis esset, quos perenni saltem mandari memoriæ sua spectatim intererat. Ita fere Ruinartius, etsi subtimide; qui quidem recte dissereret, si id Romana, aliæque sæculares ecclesiæ sibi propositum habuissent, ut omnium et singulorum primorum martyrum suis Fastis memoriam consignarent, nec e Sanctis, quos singulæ sibi potissimum honorandos censuerunt, delectum ullum habuissent; Martyrologia vero cænobitica, plurima primorum Ecclesiæ martyrum nomina non retinissent. At longe aliter sese res habet : Martyrologia cænobitica Sanctos, ad Ordinem monasticum peculiariter spectantes, plerumque post antiquiores Ecclesiæ martyres collocant sub finem laterculorum, ut illa insipienti manifestum evadit. Hinc igitur S. Placidum, qui non in uno alterove dumtaxat, sed in plerisque, ut supra vidimus, Hieronymianis codicibus laterculorum frontem constanter occupat, primorum Ecclesiæ martyrum numero expungendum esse, effici nequaquam potest. Martyrologia vero ecclesiarum sæcularium singu-

lorum primorum Ecclesiæ martyrum nomina non recensuisse, vel ipse Ruinartius ostendit, cum ait, in veteri Martyrologio Romano, a Rosweydo edito, quod in exemplum adducit, nec hoc, nec ullo alio die memoriam signari S. Agathæ, S. Lucix, S. Eupli, aliorumque Siciliæ Sanctorum, licet maxime celebrium. Frustra sit, qui ea de causa Siculos illos Sanctos primum martyrum numero expungat; frustra, qui S. Placidum. Nunc de Adone et Usuardo potissimum.

13 Benedictini pariter hi instituti fuere, et ante tertium Placidiani monasterii per Saracenos excidium suas de Sanctis lucubrationes adornarunt : vidit uterque Hieronymianum Martyrologium; hoc in subsidium conscripti a se Martyrologii sese adhibuisse ipse Usuardus fatetur in Prologo : hoc Ado laudat expressis verbis ad diem 24 Februarii. Verba, quibus uterque S. Placidum ad diem 5 Octobris memorat, dedimus num. 4; quærimus, num Placidum Benedictinum, an alterum? Adonis verba describit Usuardus, nec dubium, quin eundem uterque designet : videamus itaque, quem hic Ado intelligat. Adonem ipsum, præluxisse sibi bina potissimum Martyrologia, alterum Bedæ, a Floro auctum, alterum ab urbe Roma Aquileiam missum, seu Romanum Parvum, ut in Præfatione ad Usuardum cap. 2, art. 2 Sollierius probat, in suo ad lectorem Prologo testem habemus : præ manibus quoque habuisse Martyrologium Hieronymianum, ex paulo ante dictis evincitur. At cum nec in Martyrologio Bedæ, a Floro aucto, nec in Romano Parvo S. Placidi mentio fiat, Ado autem iisdem pene verbis, quibus codices Hieronymiani Lucensis, Blumianus, et Dacherianus num. 3 et 4 citati, utatur; e simili Hieronymiano apographo in Martyrologium suum ab Adone transcriptum fuisse S. Placidum, verosimillimum apparet. Porro Placidus, in illis memoratus, S. Benedicti discipulus, ut supra ostendimus, non fuit; nec proin etiam is, cujus Ado et Usuardus meminerunt. Verum quid hic senserit Ado, ex ipsomet, quoad fieri poterit, non aliunde, eruamus.

14 Quid lucubratione sua præstandum Ado suscepit, docent hæc Prologi verba : Deinde collecti undecumque passionum codices animum in tantum suscitaverunt, ut non solum præteritas (in Martyrologio Bedæ, a Floro aucto) dierum festivitates, verum et aliorum, qui per totum annum ibi notatim positi erant, latius et paulo apertius describerem. Recte habet : una ex omissis in Bedæ Martyrologio, a Floro aucto, S. Placidi festivitas est; exspecto igitur, ut Ado, si quid de S. Placido sive ex collectis passionum codicibus, sive aliunde novit (novisse autem debuit, si de Placido Benedictino agat) paulo id latius, apertiusque declaret. At ecce, dum Placidi Benedictini historiam cum Adoniana annuntiatione comparare aggredior, non modo non latiore apertioreque, sed mancā mutilamque invenio : comparent illic Placidus et Eutychius, comparent alii triginta, monachi nempe, si ita lubet, quos in vitæ societatem adsciverat Placidus; sed ubi Victorinus et Flavia, ejus germani? ubi Firmatus et Faustus? ubi palæstræ locus Messana? Scio Adonem, passiones Sanctorum paulo longiores, maxime circa finem laterculorum Martyrologio suo inseruisse; at mutilam adeo, vel in fronte laterculi, si de S. Benedicti Discipulo, et Ordinis sui Proto-martyre egisset, annuntiationem daturum fuisse non reor; maxime cum videam, Adoni in supplendis tum Sanctorum nominibus,

tum

AUCTORE
J. B.

A tum passionum locis, quæ in prælucentibus sibi Martyrologiis desiderabantur, diligentiam non defuisse : Adonem cum Romano Parvo comparanti id manifestum fiet, ut ad diem 28 Januarii, ubi Leucio et Thyrsio, a Romano memoratis, Gallinicum; ad diem 7 Martii, ubi Perpetuæ et Felicitati, Revocatum, Saturninum et Secundulum; ad diem 26 Martii, ubi Theodoro Irenæum, Serapionem et Ammonium superaddit, quod et alibi non raro fecit. S. Lucianum ad diem Junii 7, S. Basilium ad diem 14 Junii, SS. Germanum, Theophilum aliosque ad diem 3 Novembris in Cappadocia Romanum parvum annuntiat : Addit Ado : Apud Cæsaream Cappadociæ. Illud S. Januarium ad diem 11 Julii in Armenia Minore collocat; hic addit : Civitate Nicopoli : Christinam virginem illud ad diem 14 ejusdem mensis circa lacum Vulsinum in Italia; addit Ado : In Tyro, quæ est circa lacum Vulsinum. Item S. Theodotam cum tribus filiis in Bithynia ad diem 2 Augusti; addit Ado : Urbe Nicæa.

et Usuardo,
qui Adonem
secutus est,

B 15 Hieronymiani Martyrologii, Bedæ, Flori, imo et Adonis vestigia Usuardus pressit, sed ita, ut, quæ in illis deerant, vel perperam relata erant, addere et emendare curarit : At si quid, inquit in Prologo, præter quod ab illis accepi, in hoc Opere actum vel mutatum est, sagaci a me indagine id perquisitum agnosci poterit : cujus rei specimina aliquot juverit proferre in medium. Ad diem 24 Januarii apud Rosweydam Ado S. Babylæ sine sociis meminit : addit tres parvulos cum eo passos Usuardus, Urbanum, Prilidatum, Epolonum. Ad diem sequentem S. Præjectum sine socio memorat Ado; S. Amarinum Præjecto, uti et ad diem 24 Maii S. Felicem quatuor aliis ab Adone memoratis Usuardus adjunxit. Idem ad diem 27 Julii S. Hermolao SS. Hernempum et Hermogratem adjecit, quod Ado non fecit. Quemadmodum igitur alios Ado, ita Adonem Usuardus, Sanctorum nominibus, si quæ forte ex eadem Sanctorum classe desiderabantur, nominatim expressis augere studuit. Unde colligere fas est, idem facturum fuisse quoad S. Placidi Socios; nec Victorinum, Flaviam, Firmatum et Faustum silentio præteriturum, si illum S. Benedicti discipulum existimasset.

auxitque,

C 16 Non aliena dumtaxat, sed propria etiam scripta, adjectis Sanctorum nominibus, auxit Usuardus, is Usuardi Pratensis editori credimus : nam, ut quidem si refert in Observatione ad diem 23 Augusti, Usuardus Claudio duos tantummodo passionis comites, Austerium et Neonem, quod ante illum Florus quoque fecerat, primo adscripsit, quod tantum in Dervensi codice, in Bibliotheca regia Lutetiæ servato, signantur. At Usuardus, consultis Actis ipsorum Proconsularibus, Asterio et Neoni socias præterea binas, Domnam et Theonillam, deinde in codice Pratensi adjecit. Quid igitur causæ offeremus, cur recensendis hoc die S. Placidi Sociis parem diligentiam non adhibuerit, et quatuor saltem S. Placidi Socios reliquerit omnino indictos, nisi quod Placidus, quem memorat, a Placido Benedictino diversus sit, nec plures illius socios, quam quos retulit, habuerit Usuardus exploratos? Similiter quærenti, cur Messanam, S. Placidi Benedictini palæstram, non expresserit Usuardus, respondere posse mihi videor, quia alterius Placidi, quam Benedictini mentionem facit, cujus palæstram non habuit Usuardus accuratius exploratam, qui utique Messanam S. Placidi Benedictini palæstram nec ignorasset, nec exprimere neglexisset,

si hujus meminisset; ad eum fere modum, quo laudatus Usuardi Pratensis editor quærenti, cur Usuardus ad diem 17 Junii de S. Gundulfo tantum scribat : In territorio Bituricensi, S. Gundulfi episcopi, nec, quam sedem occupavit, edicat, affirmate respondet, id exploratum non fuisse Usuardo, qui sedem appellare non omisisset, si nota ipsi fuisset.

17 Sane nec Ado, nec Usuardus, cum ad 20 Novembris SS. Ampeli et Gaii meminerunt, Messanam, eorum Palæstram, omiserunt : Usuardus vero Sanctorum positiones, in Adone desideratas, sua non raro supplevit industria; sic ad 6 Januarii S. Macram, sine loco ab Adone memoratam, territorio Remensi; sic ad 15 ejusdem mensis S. Macarium Ægypto; sic ad 18 Martii S. Gertrudem Nivigellæ monasterio Usuardus assignat; nec desunt hujusmodi plura. At, inquit nonnemo, non eam sibi legem, inviolate servandam, Ado et Usuardus indixerunt, ut singulorum Sanctorum positionem perpetuo et determinate referrent : proin fieri potuisse; ut S. Placidi palæstræ, etsi probe sibi cognitæ, determinate non meminerint. Sed esto, legem illam haud sibi indixerint : faciunt equidem id passim, idemque hic facturos fuisse, si Placidi sui palæstram novissent, haud gratis præsumi potest. Ut Messanam, itæ Victorinum, Flaviam, Firmatum, Faustum, Donatum silent, non facile, si novissent, omittendos; utraque omissio ex eodem fonte profecta videtur. Porro nec eam sibi legem veteres martyrologos indixisse, ne alter alteri quidpiam adderet, ex dictis liquet. Qui ergo contigit, ut ne unus quidem ex illis Victorini aliorumque, de quibus proxime, mentionem fecerit? Qua animi distractione abreptus Rabanus, Fuldensis sæculo IX monachus, et eruditione insignis, præteritis non modo illis, sed ipso etiam S. Placidi, scripsit; In Sicilia natale Eutici et aliorum triginta? Nisi forte hic mendum cubet; at vitiosum codicem, Epternacensi ex parte consonum, secutum hic esse Rabanum, magis suspicor.

uti et de Ra-
bano

18 Accedit, nullum e veteribus martyrologis esse, qui S. Placidum, de quo quidem agunt hoc die, seu abbatem, seu monachum, seu S. Benedicti discipulum dixerit; nullum, qui Placidum et Eutichium fratres nominarit, aut utcumque indicarit; quod tamen Adoni et Usuardo, si non perpetuum, certe familiare est admodum. Horum omnium exempla utrumque martyrologium vel insipienti obviam fiunt. Hoc ipso die SS. Firmatum et Flavianam Autissiodorenses, fuisse germanos, non siluit Usuardus. At, inquit Ruinartius, S. Placidum Usuardus martyrem dixit, et proin ad illius laudem satis, secundum S. Ambrosii de S. Agnete effatum : Appellabo martyrem, prædicavi satis. Audio : verum unde Ruinartio liquet, Usuardum S. Placido nec abbatis, nec monachi, nec discipuli S. Benedicti titulum propterea adjicere voluisse, quod martyrem dixerat? Martyres dixit Usuardus Liberatum ad diem 17 Augusti, Anastasium ad diem 22 Januarii, Sinerum ad diem 23 Februarii, Paulum et Isidorum ad diem 27 Aprilis, Hilarinum ad diem 16 Julii, et alios alibi; sed ita, ut Liberatum præterea abbatem, reliquos vero monachos fuisse, luculente expresserit. Dicet forte alius, non alium tunc temporis notum fuisse præter Placidum, S. Benedicti discipulum, ac proin supervacaneum antiquis martyrologis visum fuisse ullam notam adjicere, qua Placidus Benedictinus ab alio distingueretur : ita enim Sollerio, quærenti cur Usuardus

dicendum

F

AUCTORE
J. B.

Usuardus ad diem 15 Januarii S. Macharium S. Antonii discipulum nominavit, nec tamen Maurum Andegavensem S. Benedicti discipulum dixerit, fere respondet Usuardi Pratensis editor; sed æque de Usuardi mente divinat: nam Usuardus præter Attalum et Droctoveum abbates, quorum alter S. Columbani, alter S. Germani discipulus fuerat, nullum norat; utrumque tamen hac nota distinxit; nec id supervacaneum credidit.

nobis apparet.

19 Denique ante sæculum XII, quo ineunte S. Placidi Vitam ac Passionem in Occidentem Constantinopoli allatam ferunt, nemini videtur umquam venisse in mentem, ut memoratum hodie in antiquis Martyrologiis Placidum S. Benedicti discipulum fuisse, affirmaret: nam qui illam monachorum Casinensium rogatu e Græca Latinam fecisse dicitur et expolivisse, Stephanus Aniciensis, laborem suum Casinensibus nuncupans, ad hunc modum loquitur: Nec in nos aliquis vel nimis diligens, vel minus cautus devolvere velit calumniam, quasi senescenti mundo novum Martyrem inducamus. Timet itaque, ne non modo antiqui Martyris novam historiam, sed etiam ne novum Martyrem introduxisse videatur: at serione ab huiusmodi calumnia sibi timere Stephanus potuit, quam profligare nullo negotio poterat, si Martyrologia Hieronymiana, Adoniana, et maxime Usuardina, longe lateque tum temporis pervulgata, Placidum Benedictinum memorare putabantur? Serio tamen locutum fuisse, illius conatus prodit, quo hanc a se calumniam depellere statuit: Cum, inquit, autenticus sit Martyr iste, non rudis, nec novitius, sed antiquus; quod ne gratis dixisse videatur, mox ita prosequitur: Teste Orientali ecclesia, quæ triumphos illius per Gordianum monachum expressos in Græco venerata est ab antiquo, et Justiniano imperatore testante, qui per Sacram imperii, Vigilio Papæ directam, canonizari fecit sancti huius Martyris Passionem. Sed quorsum attinebat ad Græcorum, et quidem, ut suo loco dicetur, sublestæ fidei monumenta lectorem remittere, quorsum de Latinorum incuria et silentio coram ipsis Casinensibus tantopere conqueri, si inter Latinos seu Occidentales Placidiani saltem martyrii testes tam luculentos habebat?

§ II. Placidus, discipulus S. Benedicti, vere existit, cultusque fuit ante sæculum XII, quo ejus Acta primum in lucem protracta fuerunt.

S. Placidum
S. Benedicti
discipulum

Miraris fortasse, lector, dum quæri hic audis, exstiteritne umquam in rerum natura S. Placidus, Benedicti discipulus; verum mirari id desinet, ubi criticos nonnullos eo severitatis esse proVectos, animadverteris, ut illum ne hominem quidem, nedum sanctum aut martyrem fuisse, existiment: ita Basnagius censet lib. XXI Hist. Eccles. cap. 4, num. 4, tum quod, ut ait, evidens sit, a sæculo sexto ad duodecimum usque SS. Placidi et Sociorum nomina et martyrium nemini nota fuisse, tum quod Actorum multiplices et supini errores facile arguant, non alium illis fuisse parentem, quam ineptum sæculi XII fabu-

latorem qui figmento suo conciliandæ auctoritatis ergo Gordiani, qui e S. Placidi Sociis fuerit, nomen affinxit. Sed neutra ratio Basnagium juvat; primum enim, ne nomen quidem S. Placidi a sæculo sexto ad duodecimum usque innotuisse cuipiam, perinde falso ac inconsulte affirmat: nam Leo Marsicanus, sæculi XI scriptor, Placidum novit, cum de illo lib. 1, cap. 1 Casinensis Historiæ ita scripserit: Post hæc a pastoribus repertus (S. Benedictus) et demum a pluribus agnitus, a Romanæ quoque urbis nobilibus frequentatus, duodennem ab Æquitio Maurum, a Tertullo vero patritio Placidum, adhuc puerulum, monastica disciplina instituendos accepit. Quin et Placidi sanctitatem et ad Siculos missionem idem auctor non ignoravit; nam eodem capite hæc præterea habet: Beatum etiam Placidum discipulum suum vir Domini Benedictus tunc ad Siciliam misit. Opus suum Leo Oderisio abbati Casinensi nuncupavit, anno 1105 e vivis erepto ex Camilli Peregrinii calculo, seu decennio circiter prius, quam S. Placidi Acta in Occidentalium notitiam pervenerunt, anno ætatis suæ quinto, ut quidem scribit Petrus diaconus apud Octavium Cajetanum sequenti § citandus, quem tamen illorum inventorem Basnagius putat.

21 Sæculo IX Bertarius abbas Casinensis idemque martyr, fuit; meminit is Placidi in carmine de Vita S. Benedicti his verbis:

ante sæc. XII

Assiduam Placidus dum ferret gurgitis undam,

Obsequiis sanctis hunc tulit unda fluens.

Pergito, Maure celer, Pater illico providus inquit,

Jam trahit unda laci præcipitem Puerum.

Jussa ferens, properat super undas, atque recurrit

Erepto Puero, seu per humum gradiens.

Ante Bertarium jam pridem Placidi memineral etiam Gregorius Magnus in Vita S. Benedicti, sæculi VII initio e vivis ereptus; primum lib. II Dialog., cap. 3, ubi hæc legere est: Tunc quoque bonæ spei suas soboles Æquitius Maurum, Tertullus vero patricius Placidum tradidit: e quibus Maurus junior cum bonis polleter moribus, magistri adjutor cæpit existere, Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos. Tum cap. 3, ubi hæc habet: Quos blande consolatos dimisit, et nocte eadem cum parvo puerulo, nomine Placido, cujus superius memoriam feci, ejusdem montis rupem ascendit, ibique diutius oravit. Et rursum cap. 7, quo de Placido submersionis periculo prodigiose erepto agit. Ex quibus manifestum efficitur, falsum esse Basnagium, dum Placido, S. Benedicti discipulo, ne locum quidem inter homines reliquit, et vel ipsius nomen ad sæculum usque duodecimum omnibus ignotum fuisse; quod quidem ex paulo post dicendis uberiorius confirmabitur.

22 Porro nec altera, ut dixi, ratio Basnagium juvat. Sint Acta S. Placidi erroribus inquinata quantumvis enormibus; auctorem habeant quantumvis ineptum, fabulosum, recentem: ergo quidquid huic libet fingere, de homine commentitio fingit, et ne nomine quidem tenus noto. Quid istud consequentiæ? Vixisse aliquando Placidum, et sæculis XI, IX et VII notum fuisse, ex dictis liquet; neque fieri semper solet, ut, qui fabulas fingunt, commentitios homines fabularum argumentum faciant. Stephanus Aniciensis, num. 19 laudatus, calumniam timuit, ne novum orbi Martyrem obtrusisse diceretur; novum,

omnino inco-
gnitum fuisse

in-

A inquam, Martyrem, non hominem, qui nunquam in vivis fuisset. Simeon presbyter, qui, ut quidem apud Cajetanum tom. I de Vitis Sanctorum Siculorum pag. 183 Petrus diaconus refert, anno 1113 S. Placidi Passionem Salernum attulit, a Joanne, S. Laurentii præposito, veteratoris Constantinopolitani nomen tulit; non quod Joanni S. Placidus esset plane incognitus, sed quod Simeon multa de S. Placido, multa de illius Passione, Gordiani, ut aiebat, manu exarata, et apud majores suos hactenus servata, dixisset, quæ prudenti viro non poterant in falsi suspicionem non venire. Apud eundem Cajetanum pag. 184 narratio texitur, qua anno 1266 duobus sellariis Messanensibus S. Placidus apparuisse, et S. Placidi nomen, ne Messanæ quidem, ubi passus fuit ac sepultus, ad id usque tempus auditum fuisse dicitur; sed hanc legisse sufficiet, ut velut fide indignam respuas, et ad risum commovendum magis, quam ad persuadendum accommodatam dicas.

Basnagius

23 En illam: Anno a Partu Virginis mclxvi, postquam Carolus rex Siciliæ regnum occupavit, B. Placidus, S. Benedicti indutus habitum, Messanæ in vico sellariorum, Raymundo et Florello sellariis apparuit, jussitque festum sibi diem, ad id usque tempus inusitatum, omnino celebrarent. Haud abnuere illi; sed quoniam inauditum adhuc fuerat Placidi nomen, nedum institutum hominis, atque res gestæ, quæsierunt, ostenderetur sibi figura corporis, planumque fieret, quid ipse tandem gessisset. Profert ille confestim librum, in quo ipsius Vita conscripta erat. Jubet, populum ne historiam celent: suam vero effigiem hoc modo reliquit. Primario in templo, præsentibus iisdem sellariis, itemque presbytero Jacobo, et Serisergio ædituis, pictorem, qui et ipse aderat, effingere imaginem jubet, seque ipsum exemplar inspicere. Monachum exprimit pictor, Mox ad eum conversus, rogaturus, verane esset effigies, nec ne, ediceret, monachum videt nullum, abierat ille, quamvis essent oclusæ fores. Hæc narrationis series, quo fonte proflexerit, dein Cajetanus his verbis exponit: Rem ipsam ita se ab ipso Florello, avo suo, accepisse, in Placidi festo die pro concione sæpeditit Raymundus Doctor et Prior conventus Prædicatorum. Sed historiam hanc totam Placidus Campulus, in S. Placidi monasterio monachus, legisse se refert in libro Sodalitatis S. Placidi, qui Messanæ in templo maximo servabatur. Tum addit: Id facit ad veritatem historiæ, quod, Saracenis dominantibus, memoria Passionis coli desiderit, recuperata vero Sicilia, diu adhuc festum non celebraretur, quare in Officio S. Placidi, occasione ejus miraculi instituto, in quodam Responsorio dicitur:

Vera Dei pietas, cui militat ordo vel ætas,
Exhilararet mentes, Placidi nova festa colentes.

perperam contendit:

24 Audiamus tamen, quid Basnagius inde conficiat. Primum descriptam modo apparitionem pro fabula habet; jure an injuria hic quidem mihi suspicari deest. Ait vero præterea, S. Placidum anno 1266 Messanensibus non modo non notum fuisse, sed perenni etiam oblivione involvendum, nisi tunc Raymundo et Florello sellariis apparuisset. Mirum profecto, Basnagium (hominem adeo lynceum, ut, quid de Placido futurum fuisset, nisi anno 1266 sellariis se manifestasset, perspexerit) alteram unius ejusdemque narrationis partem, quæ S. Placidi apparitionem complectitur ut fabulosam; alteram contra, quam nimirum Sancti nomen,

nedum institutum, gesta que supra dicto anno inaudita fuisse dicuntur, ut certam habuisse, quasi et hanc in dubium aut falsi crimen vocare nescias foret. Cajetanus equidem verbis supra citatis S. Placidi cultum apud Messanenses, Saracenorum jugo oppressos, desiisse fatetur: at memoriam illius anno 1266 nullam fuisse, non dicit. Dicunt alii, prædictam S. Placidi apparitionem in causa fuisse, cur primum cultus illi sacer exhiberi cæperit, quod si ita, ut aiunt, revera se habet, levi nimirum sane de causa id contigisse, nemo, ut reor, diffitebitur: at longe sese aliter habet. Fac enim tantisper, apparitionem illam sæculo XIII ad eum, quo ferunt, modum accidisse, ac tum festum diem S. Placido apud Messanenses constitutum, quid nifuerit ista apparitio Placidiani cultus postliminio restituti occasio, non primum instituti ratio? Nul-lum dices, antiquioris cultus vestigium exstat. Atqui contrarium jam ostendo.

25 Verba Leonis Marsicani, qui ante allatam, ut aiunt, in Occidentem S. Placidi Passionem scripsit sæculo XI, num. 20 dedi, quibus ille Placidum Beati titulo insignivit, ejusque in Siciliam missionem memoravit. Ruinartius § III Apologiæ pro S. Placido Breviarii Casinensis, sub Oderisio hujus nominis I Casinensi abbate, seu sæculo XI scripti, mentionem facit, atque illi Litánias insertas, in quibus S. Placidus una cum S. Benedicto, ac altero hujus discipulo S. Mauro invocatur: porro consuli illud posse apud PP. Oratorii Lutetiæ via S. Honorati, habet cap. 4, § I Apologiæ pro S. Mauri in Gallias missione. Alteras præterea Litánias idem auctor ibidem citat, a Cardinali Bona in Appendice Rerum Liturgicarum editas ex codice Ms. Cardinalis Chisii, olim vero Monasterii S. Vincentii Ordinis S. Benedicti, haud procula Vulturni fluminis fonte siti, una cum fragmento Missæ, haud absimilis illi, quam Mathias Illyricus in medium protulit. Quinque dumtaxat e monachorum et eremitarum classe in illis Sancti nominatim invocantur hoc ordine: S. Benedicti, S. Maure, S. Placide, S. Severine, S. Romane. Codicis scripti epocham sæculo X vel initio XI Cardinalis Bona affixit: Ejusdem ævi, inquit lib. I, cap. 12, num. 4, decimi nimirum sæculi, est codex Chisius, nam characterem Longobardicum, quo scriptus est, in fine ejus sæculi desiisse viri periti a me consulti asseverant. Idem colligitur, ex Sanctis, qui prima parte libelli in Litániis recensentur, nam cum omnes sancti monachi singillatim invocentur, non tamen illi, qui circa annum millesimum et deinceps floruerunt. Notæ quoque musicales, quibus in ordine Missæ prænotantur «Gloria in excelsis» et «Dominus vobiscum» illæ sunt, quæ in usu erant ante Guidonem Aretinum, qui, ut Sigebertus in Chronico scribit, sub annum 1028 floruit.

sed non modo notum

E

F

26 Adhæc in Vaticanæ basilicæ Bibliotheca Litaniæ asservantur, in quibus, teste Mabillonio tom. I Itineris italici pag. 144, pro Sabbato sancto quidam Sancti invocantur hoc modo: Sancte Gregorie, sancte Augustine, sancte Ambrosie, sancte Hieronyme, sancte Beda, sancte Antonie, sancte Paule, sancte Basilie, sancte Benedicte, sancte Maure, sancte Placide. Ex casibus vocativis, in iis hic terminatis, arguit Ruinartius, Litánias illas jam ante sæculum nonum fuisse exaratas. Cur ita sentiat, cap. 4, § I Apologiæ pro Missione S. Mauri in Gallias aperit: nam, inquit, a Caroli Magni ætate non is fuit nominum propriorum Vocativos exprimendi usus: exstant Caroli Litaniæ tom. II Analectorum: exstant

ante seculum XII fuisse, sed etiam

AUCTORE
J. B.

stant item *Litanie* Caroli Calvi in *Bibliotheca Colbertina*: at pauca in illis nomina sic terminantur, in his nulla. His addo prolixas *Litanias* ab Alcuino, Caroli Magni præceptore, compositas, in quibus pariter nullum nomen eo modo terminatum occurrit. Idem in *Litanis Corbeiensibus*, quas alias Menardus in *Observationibus* in lib. *Sacramentorum S. Gregorii Papæ* pag. 156, alias Meibomius tom. I *Rerum Germanicarum* pag. 762 exhibet, videre est. Quæ quamquam ita se habeant, tanta tamen harum *Litaniarum* antiquitas mihi indubitata non est, partim quidem ob *Mabillonianum* loquendi modum, partim vero etiam ob non ita jam inde a sæculo nono ubique obliteratum hujusmodi terminationum usum, quin et in *Litanis* multo serius scriptis interdum adhibitus reperitur.

cultu sacro
affectum

B

27 Quidam, inquit *Mabillonius*, Sancti invocantur hoc modo: Sancte Gregorie,... sancte Ambrosie,... sancte Antonie,... sancte Basilie. Cum præterea legis: Sancte Augustine, sancte Hieronymo etc., nihil inusitatum, nihil singulare et observatione dignum legis: id igitur indicare voluisse *Mabillonius* videtur, quorundam tantum Sanctorum nomina in *Litanis* istis Vaticanis occurrere, quorum Vocativi casus recentiore loquendi scribendique more in i desinant; at in illis recepto ante sæculum nonum more in e terminentur: quamquam nomina non desint in iisdem ejusdem generis alia, quæ in i consueto more terminentur. Jam vero Operum Venerabilis ac Eminentissimi S. R. E. Cardinalis Thomasii, a Blanchinio editorum tom. I, par. 2, pag. 476, *Litanie* habentur ex codice itidem Vaticano sæculi x desumptæ, in quibus legere est: S. Ylarie, S. Blassie; uti et; S. Corneli, S. Laurenti etc. Porro etsi codici sæculi x inserta sint, sunt tamen eo sæculo recentiores: quippe in quibus S. Dominicus Calciatensis, ut ibidem adnotatur, invocetur, qui sæculo xi aut xii floruit, qua de re vide tom. III *Mari* pag. 467. Ut adeo Vocativorum aliquot in i terminatio indubitato nequeat esse indicio, *Litanias*, in quibus reperitur, ante sæculum ix fuisse conscriptas: at quia frequentiores saltem sunt hujusmodi terminationes in *Litanis* a *Ruinartio* et *Mabillonio* num. superiore laudatis, verum fortassis est, quod de earum antiquitate *Ruinartius* judicium tulit.

monumenta
varia

C

28 Edidit Muratorius tom. VII *Scriptorum Rerum Italicarum* a col. 935 *Excerpta* quædam ex antiquo Casinensis ecclesiæ *Martyrologio*, in quibus hæc leguntur: in Non. Oct. Apud Siciliam, natale S. Placidi beatissimi martyris cum sociis suis Eutichio, Victorino, et aliis triginta. Placidum S. Benedicti discipulum hic memorari, ostendunt, quæ illic proxime sequuntur: Pro quo pater ejus Tertullus patricius decem et octo patrimonii sui curtes beatissimo P. Benedicto obtulit. Teste Erasmo Gattola, Casinensis archivi custode, part. 2 *Accessionum ad Historiam Casinensem* pag. 824 litteris Longobardicis id exaratum fuit, abbatis Desiderii (alias Victoris Papæ III) jussu, de quo Petrus diaconus cap. 63, lib. III *Chronici Casinensis*, tom. IV *Scriptorum Rerum Italicarum* inserti, scribit; Codices namque nonnullos in hoc loco describi præcepit, quorum nomina hæc sunt: nimirum inter alia plura, Sacramentorum cum *Martyrologio*. Accessisse huic *Martyrologio* sive ad marginem, sive calcem foliorum, Sanctorum nomina idem Gattola tradit, qui ab antiquis recentiora loco citato distinxit, ne sua codici periret antiquitas: sed citata de S. Pla-

cido verba, velut prima manu exarata, reliquit intacta. Vidit eundem Casini anno 1685 *Mabillonius*, et tom. I, pag. 125 *Musei Italici* hanc illius mentionem fecit: In vetusto Calendario Casinensi, quod annos sexcentos præfert, hæc adscripta sunt aureis partim litteris. Tum recitatis supra *Martyrologii* seu *Calendarii* verbis subdit: Hæc primaria manu, sed « Octavæ S. Placidi, » minus antiqua. Durus sit, qui viro eruditissimo et oculato testi hic fidem denegat.

29 Atque hæc quidem monumenta sunt magis ostendunt; probata, unde, ante protracta in lucem sæculo primo xii S. Placidi Acta, ejusdem apud homines memoriam viguisse, conficitur: ejus missionem in Siciliam Leo Marsicanus, cultum *Litanie* num. 28 citatæ, martyrium denique codex Casinensis mox laudatus non obscure testantur. Ajicit his *Ruinartius* *Litanias*, quas Pontificale Romanum, in *Bibliotheca regia* servatum, habet: antiquum id vocat, at nec illius, nec *Litaniarum* ætatem prodit, solumque ait, SS. Benedictum, Maurum, et Placidum continua serie in illis invocari; prout etiam in *Litanis* e Cardinali Bona allatis fieri vidimus. Sumpsit mihi, in his monumentis ubique agi de Placido, S. Benedicti discipulo, quem quidem Leo Marsicanus ac Casinensis codex non obscure designant. Sed neque de alio quopiam in citatis *Litanis* agi, propterea judico, quod S. Benedicto, magistro suo, et S. Mauro condiscipulo proxime Placidus subjiciatur: neque enim fortuito id contigisse videtur, sed consulto, ne ejusdem instituti monachi, et arcta olim necessitudine conjuncti, aut a se mutuo, aut a communi magistro discipuli sejungerentur. Hinc S. Placidus, etsi martyr, inter sanctos monachos ac eremitas in illis verosimillime relatus est. Coævi quoque S. Benedicto fuere reliqui sancti monachi, qui in *Litanis* e Cardinali Bona citatis post S. Placidum nominatim invocantur, nempe SS. Severinus et Romanus (quorum ille abbas Agaunensis anno 507 obiit, hic vero S. Benedicti nutritus fuit quantum quidem conjicere fas est) ut adeo Maurus quoque et Placidus in illis pariter memorati. Benedicto æquales fuisse, ac ad illum peculiari quadam etiam ratione pertinuisse videantur, sicut et Scholastica, S. Benedicti soror, mox post monachos primo inter sanctas virgines loco memorata.

F
missis monu-
mentis aliis,

30 Adducere hic nolim ad confirmandum antiquum S. Placidi Benedictini cultum *Litanias*, quas e *Bibliotheca Casinensi* eruit, ediditque Arnoldus Wion lib. v *Ligni Vitæ* a pag. 620; licet in illis pariter SS. Benedictus, Maurus et Placidus textum non interrupto invocentur: has ille caractere Longobardico exaratas ait, quod quidem non infior: at, quod addit, per Gregorium Magnum, grassante in Urbe gravi pestilentia, qua etiam Pelagius Papa, Gregorii decessor, exstinctus fuerat, sub finem sæculi sexti fuisse ordinatas nescio, quo vade affirmet. Inserta illis *Litanis* SS. Gregorii, Isidori et Columbani nomina, qui, vergente ad finem sæculo sexto, nondum e vivis abierant, recentiorum earum ætatem arguunt. Leguntur in illis præterea, quæ sequuntur: Ut Congregationem nostram in sancta religione conservare digneris. Verum quis hic, non Pontificis, sed monachi potius, loquelam non agnoscat? Quod si cum Wione quispiam adstruat, interpolatorum hæc esse additamenta; quæro, unde liqueat, reliquum *Litaniarum* textum ab interpolatione intactum permansisse, nec e monachis Casinensibus unum aliquem fuisse, qui illis S. Placidi nomen pro

AUCTORE
J. B.

A pro sua in hunc pietate, etiam post allatam, ut aiunt, in Occidentem S. Placidi Passionem, addiderit? Nec obstat Longobardicus Litaniarum character; quippe qui sæculo etiam XII Casinensibus in usu fuit, teste Joanne Baptista Maro in caput 47 Petri Diaconi Casinensis de Viris illustribus Casinensibus, ubi sic habet: Item (exaravit Petrus diaconus) Regestum pervetustum sign. num. 86 characteribus Longobardicis in membranis scriptum ex mandato Senioretti abbatis etc: hic vero ab anno 1127 ad annum 1137 Casinensibus præfuit.

de quorum
antiquitate

31 Neque Petri Damiani, qui sæculo XI scripsit, hic utar testimonio, quamquam de illo Arnoldus Wion lib. III Ligni Vitæ ad diem 5 Octobris ad hunc modum loquatur: In eadem libraria (Casinensi) pulpito septimo reperiuntur nonnulli versus heroici de eodem Sancto (Placido), qui ex inscriptione videntur esse Petri Damiani. Hujus, inquam, hic mentionem non fecero, tum quod versus illos ipsemet Wion Petro Damiani dubitanter adscribat; tum quod hujus Opera opere rose collegerit, typisque ediderit Constantinus, monachus S. Nicolai de Arena Catanensis, Congregationis Casinensis Ordinis S. Benedicti, nec tamen in his prædicti versus locum habeant usquam. Asseverantius quidem de Theodino paulo ante hæc scripserat Wion: D. Theodinus monachus in ejusdem Martyris (Placidi) solemnitate alios duos Sermones ad fratres habuit, et primi quidem initium est: «Hodierni diei» alterius vero: «Præsentis festi memoria» qui omnes reperiuntur Ms. in Bibliotheca Casinensi, et in libello quodam cameræ R. P. Abbatis deputato. At quis hic Theodinus fuerit, quove tempore istos de S. Placido ad fratres sermones habuerit, tacuit Wion. In Casinensium abbatum Catalogo apud Erasmum Gattola ad calcem Casinensis Historiæ pag. 954 bini hujus nominis Casinenses abbates occurrunt, quorum prior anno 1166, posterior inter annos 1254 et 1263 Casinensibus præfuit: at cum Wioni de Theodino monacho sermo sit, de neutro intelligendus videtur. Tertius in Catalogo Monachorum Casinensium dignitate illustrium ibid. pag. 955 occurrit; qui sub annum 1061 ab Alexandro II Pontifice e monacho Casinensi ad S. R. E. purpuram evectus, ut refert Chronicum Casinense lib. III, cap. 26; atque idem videtur, qui Theodinus a Wione memoratus, licet Todinus ibidem appelletur. Certe ita etiam sensit Ciaconius lib. I Historiæ Pontificum Romanorum ad annum 1061 de Theodino Cardinali, præter alia, scribens: Scripsit, ut refert Wion, sermones de S. Placido.

minus nobis
constat.

32 Ex quibus, si vera Wion scribit, duo intelligimus, alterum, sermones illos ad fratres de S. Placido verosimillime habuisse Theodinum, priusquam ab Alexandro II, qui ab anno 1061 ad annum usque 1073 Pontificatum protraxit, Romana purpura donaretur: alterum vero, jam tum Casinensibus in usu fuisse, ut S. Placidi memoriam quotannis festa solemnitate recolerent; atque adeo hinc etiam efficitur, primam S. Placidi notitiam Actis Græcis, sæculo XII in Occidentem primum allatis, non deberi. Tres præterea Hymnos Mss. ex Breviario quodam membranaceo cænobii S. Zenonis Veronæ descriptos, et in S. Placidi Sociorumque laudem compositos, idem auctor exhibet; at nihil de illorum ætate lectorem monuit. Raynaldus, Casinensis abbas, trium pariter Hymnorum in laudem S. Placidi, ut idem Wion refert, auctor, anno dumtaxat 1137 Casi-

nensis cænobii præfecturam accepit. Denique præteriri hoc loco non possent, quas laudat Wion, Siculorum ad S. Benedictum, et Gordiani altera ad S. Maurum, altera ad Vigilium Papam, aliæque generis ejusdem Epistolæ; modo de illarum sinceritate constaret: verum de his infra; quæ enim hoc § dicta sunt, per se sufficiunt, tum ut refutentur ii, qui S. Placidum, nec in vivis quidem umquam fuisse, nec prius in Ecclesia cognitum, quam protrahi in lucem Acta ejus Græca cæperint, contendunt; tum etiam, ut sacrum qualemcumque cultum ante sæculum duodecimum S. Placidus obtinuisse, saltem in Italia, ostendatur. Itaque ad ejus Acta progredior.

§ III. Acta S. Placidi multiplicia, sed omnia sublestæ fidei.

Sancti Placidi martyris Benedictini res gestas ac passionem posteritati plures transcripsisse feruntur, nimirum Gordianus monachus, Petrus Diaconus Casinensis, et Stephanus Aniciensis, de quibus Arnoldus Wion lib. III Ligni vitæ in Annotatis ad diem 5 Octobris in hunc modum loquitur: Passionem (S. Placidi et Sociorum) scripsit, imperatore Justiniano jubente, duplici stylo, Græco videlicet et Latino, Gordianus monachus: Latinam adferunt Lippomanus tom. IV, et Surius tom. V hac die: Græca vero, in Latinum conversa, extat Ms. in cænobio montis Casini tali exordio: «In claro et renitenti» triumpho» quæ est apud Surium tom. VII. Secundo loco eam composuit D. Stephanus, Aniciensis episcopus, quam vidi Ms. ibidem sic incipientem, «Sub S. Spiritus disciplina.» Tertiam itidem reperi sub nomine Petri diaconi, quam se composuisse idem Petrus fatetur lib. IV, cap. 68 (alias 66) quæ sic incipiebat: «Gymnosophistarum mos.» Anno 1686 Casinensem Bibliothecam Mabillonius quoque lustravit, is tom. I Itineris Italici pag. 125 eadem de re hæc habet: De vita S. Placidi apud Casinum diligenter inquisivimus, et de Vita S. Mauri. Triplex ibi reperta beati Placidi Vita: una jam vulgata (a Surio Trimestri IV a pag. 65, et recusa in Actis Sanctorum Benedictinorum Sæc. I a pag. 45) F sub nomine Gordiani, antiqua: altera per Petrum diaconum ac monachum Casinensem, ad Gregorium præsulem: tertia per Stephanum Aniciensem. Utraque inedita (non viderat forte Mabillonius Octavii Cajetani Opus de Sanctis Siculis anno 1657 Panormi impressum) et ex Græco (sic isti auctores aiunt) translata. Primæ Vitæ folia ante annos septingentos descripta ad compingendos alios codices detracta invenimus.

Acta S. Placidi multiplicia:

E

34 Gordianum una cum S. Placido Casini monachum egisse, ac inde in Siciliam abeunti comitem adhæsisse, quin et illius martyrii spectatorem fuisse, Acta ipsa, quæ Gordiani nomine venditantur, expresse perhibent: magni proinde facienda essent Acta a tali auctore conscripta, si modo et hæc vere dicerentur, et Acta ipsa ad nos sincera pervenissent. Sed neque fundate satis Acta ulla S. Placidi Gordianus scripsisse dicitur, neque, si scripserit, ad nos integra pervenerunt. Falsum primo apparet, quod Wion ait, Gordianum Acta S. Placidi Græce et Latine scripsisse: Græce quidem id illum præstitisse, habent Acta Latina, tum quorum exordium est, In claro et renitenti triumpho,

Græca Gordianus

AUCTORE
J. B.

triumpho, tum quæ Stephanus Aniciensis exarasse dicitur; contra de Actis Latinis, a Gordiano conscriptis, nulla ibidem mentio; neque Wion quemquam dicti sui testem facit. Græce porro Gordianum S. Placidi res gestas explicasse, dixit Stephanus Aniciensis in sua ad Casinenses Epistola a Cajetano tom. I de Sanctis Siculis pag. 172 et seq. excusa: idem Petrus diaconus Casinensis in Prologo ad Vitam S. Placidi tom. VI Scriptorum veterum apud Martene col. 787; et post hos alii plures affirmarunt: sed neque Petrus Casinensis diaconus, neque Stephanus Aniciensis ante sæculum XII scripsere, ac proin recenter nimis uterque scripsit, ut Vitam S. Placidi a Gordiano Græce conscriptam fuisse, quod omnis antiquitas tacuit, fateri nos cogant.

scripsisse per-
peram credi-
tus fuit

* inidonei

B

36 At, inquires, Vitam S. Placidi Græcam a Gordiano conscriptam uterque præ manibus habuit, ac Latinam fecit: ita enim Stephanus Aniciensis in Prologo: Quapropter etiam nos ad hoc Opus idonei minusque digni, ne magnalia Dei nostri suppressisse silentio velut ex invidia videamur, exactoria prece sanctorum, qui Deo in cœnobio militant Casinensi, B. Placidi monachi simul ac martyris Passionem, Deo favente, suscepimus describendam, quam a Gordiano, patris Benedicti discipulo, et ejusdem Martyris socio, Græce et minus fere in Latinum translata, eo styli genere prosequamur, ut etc.: Ita etiam Petrus num. superiore citatus: Nam cum ab ipsis B. Benedicti temporibus in Casinensi gymnasio sapientes quam plurimi fuerint, istius (S. Placidi) Passio (a Gordiano, ut paulo ante dixerat, descripta) de Græco in Latinum translata fuisset, hocque omnipotens Deus per nos tempore vestro implere dignatus est. Sic habet: Vitam S. Placidi a Gordiano conscriptam fuisse Græco sermone, auctores illi crediderunt; sed facili nimis, ut ex allatæ in Occidentem S. Placidi Passionis, et Gordiano adscriptæ historia in primis ostenditur. Contigit illa Petri ætate, ac, teste quidem ipso Petro apud Octavium Cajetanum tom. I de Sanctis Siculis pag. 183, ita fere habet.

a nonnullis
ex Simeonis
cujusdam,

C

36 Fluebat annus sæculi duodecimi decimus quintus, ætatis vero Petri quintus, cum S. Placidi Acta hactenus ignota ab ignoto pariter homine in Italiam allata fuere: Græcus is erat, nomine Simeon, conditione presbyter. Constantinopoli Siciliam, inde Salernum Picentinorum metropolim adiit, annum jam agens, si credere lubet, centesimum decimum. Munus secum detulerat, quod sane gratum Benedictinis fore existimabat, Passionem scilicet S. Placidi, Gordiani manu exaratam. Itaque cum ad Salernitanum S. Laurentii monasterium divertisset, nonnulla hic senex memorare de miraculis S. Placidi et passione cœpit, quibus ut fidem faceret, S. Placidi Acta a Gordiano scripta exhibebat, eaque post S. Placidi obitum majoribus suis, apud quos Constantinopoli hospitatus fuerat, reliquisse Gordianum, affirmabat. Effluxerant a S. Placidi martyrio anni jam forte 574; et nova quædam, nec prius audita, de S. Placido Simeon referebat; mirum quoque videbatur Benedictinis, Passionem S. Placidi, qui in Sicilia passus fuisset, Constantinopoli scriptam, ac inde post tot annorum spatium in Italiam demum allatam: unde ne sic quidem dictis suis fidem fecit. Igitur cum talibus dictis (Petrus diaconum audis) nullus præberet assensum, senex ille Simeon in lacrymas resolutus, lignum Crucis tangens dixit: Per istam sacratam Domini Crucem, et per sacrosanctam imaginem Salvatoris, quæ ibi

depicta est, quia hæc, quæ locutus sum ad vos de B. Placido martyre, vera sunt, et hanc Cartam, quam de martyrio ipsius et Sociorum ejus in manibus teneo, Gordianus famulus ejus descripsit, et in domo parentum meorum reliquit, juxta relationem eorum. Sic demum apud aliquos fidem Græcus invenit, non apud Joannem, S. Laurentii Præpositum, qui, ut idem Petrus refert, Passionem illam Casinum ferre constanter renuit, dicens, illum delusorem Constantinopolitanum esse.

hominis Græci et ignoti,

37 Aderat præterea et alter quidam monachus, Joannes dictus, monasterii Capuani, qui, licet hominis Græci dicta primum suspecta habuisse videatur, deinde tamen, sive Simeonis rogatu, sive quod fidem deinde aliquam illius dictis adjecisset, Acta illa Græca Casinum mitti curavit ad Raynaldum, cujus denique hortatu jussu eadem se Latino sermone donasse, ipse Petrus scribit loco apud Octavium Cajetanum supra laudato. Verosimile admodum fit, nec Casini defuisse, qui Acta illa, Gordiani nomine palliata, habuerint pro fabula, vel certe suppositionis falsique suspecta, quos inter et ipse Petrus numerandus videtur: quippe in Prologo quidem ad Vitam S. Placidi, quam anno ætatis suæ vigesimo tertio Latine exaravit, Gordianum eorum auctorem esse, diserte affirmat; at in libro de Viris illustribus Casinensibus, quem ætate grandior scripsit, ne verbum quidem de Gordiano occurrit, licet Faustum, alterum S. Benedicti discipulum, et Vitæ S. Mauri, ut ait, scriptorem, Casinensibus scriptoribus, quos eo libro ex instituto prosequitur, inserere nequaquam neglexerit; idem procul dubio Gordiano facturus, si Acta illa Græca, quæ alias ipsemet Gordiano adscripserat, vere a Gordiano conscripta fuisse, tum temporis existimasset.

E

38 Quod si Petrus a priori sua opinione postmodum desciverit, næ id ille juste recteque fecit. Viderit enim Actis illis errores contineri graves sane nimis atque multiplices, quam ut a Gordiano committi potuerint, ut suis locis liquido apparebit. De illis nimirum erroribus loquor, qui Actis tum a Petro, ut volunt, interpolatis, tum a Stephano Aniciensi Latine versis, communes sunt, et quibus proinde Acta Græca, Gordiano afficta, inquinata fuisse oportet. Acta illa a Gordiano scripta fuisse, sola Simeonis suadebat auctoritas: at hunc narrationi suæ nonnulla, quæ si non aperte falsa, suspecta equidem sunt admodum ac parum verisimilia, inseruisse perspexerit. Hujusmodi est, quod de Gordiano, paulo post Placidi martyrium Constantinopolim profecto, ait. Itineris hujus causas afferunt Acta a Mabillonio edita num. 94, tum quod Gordianus, martyrum corporibus sepulturæ traditis, quid faceret, vel quid diceret, nesciebat; tum quod nimia in Italiam redeunti discrimina imminerent. Si Gordiano apud Siculos nihil negotii reliquum erat, quid, quæso, causæ fuit, cur Constantinopolim ierit? S. Benedicto, etiam tum in vivis superstiti, nomen dederat, obedientiamque debebat: licuitne Gordiano, illo inconsulto, regiones transmarinas adire, solique, qua vellet, vagari iis in regionibus, in quibus nulla erat Benedictinorum colonia, nullus alumnus? Morari saltem S. Benedicti jussa debuisset, aut certe eodem, unde venerat, Casinum redire. At terruerunt hominem viæ pericula; illum ipsum scilicet, quem varia discrimina et infinitarum undarum certamina (sic alibi Gordianus ipse ad Vigilium Papam scripsisse fingitur) ab arripiendo itinere Constantinopolitano non deterruerunt.

sublestæ fidei

F

A
narratione:

59 Præterea quomodo verum est, Gordiano apud Siculos non fuisse, quod ageret? Repentina fuit Messanæ invasio, brevemque illic a Placidi nece moram trahere Saraceni, ut Acta laudata habent; imo quinto post S. Placidi martyrium die Messana solventes in medio Phari naufragio perierunt. Villæ vero Benedictinæ dispersæ erant per omnem Siciliam multæ, ut quidem aiunt. Num propter destructionem unius forte monasterii Messanensis nulla erat habenda Gordiano tot villarum prædiorumque adhuc intactorum ratio? Non deerant igitur possessiones plurimæ, quibus conservandis operam daret: poterat colonos dispersos colligere, poterat resarcire quassata, atque hujus generis alia non pauca moliri. Neque ignorabat, paucos ante annos S. Placidum in Siciliam missum fuisse, ut illas alienis manibus eriperet, ac monasterio Casinensi, cujus erant, vindicaret; atque adeo probe norat, ab officio suo abesse longissime, bona illa idoneo præsidio destituta deserere, et alieni appetitum cupiditati objicere. Adhæc fingamus tantisper, Gordianum S. Placidi Acta Constantinopoli concinnasse. Fertur ille in Siciliam rediisse et Syracusis mortuus. Quis sibi facile persuadeat,

B Gordianum illuc rediturum ne exemplar quidem Actorum a se scriptorum suæ addidisse sarcinulæ; aut illuc jam reversum scripto altero tum Ordini suo, tum Occidentalibus ceteris non exposuisse, quæ viderat? aut ne id faceret, per suos licuisse?

neque Gordiani esse evincunt

40 Potuisset quidem huic labori Gordianus parcere, si, quod fingere nonnullis placuit, Acta illa per Orientis Justinianus, per Occidentis ecclesias Vigilius Papa longe lateque dispersisset. Sed frustra fabulis fabulæ accumulatur: id enim si ita se habuisset, enim vero aliquod saltem eorum exemplar alicubi in Occidente conservatum fuisset; aliquis saltem ex antiquis scriptoribus, maxime Benedictinis, nonnullam illorum mentionem alicubi injecisset, neque, posteaquam annos latuissent circiter 574, e Constantinopolitanis latebris subito ac præter omnium expectationem erumpere debuissent: at in Romanis Bibliothecis, in Benedictinis archivis, aut in Occidentalium ecclesiarum scriniis custodiri, indeque, si qua illorum obrepisset oblivio, in lucem protrahi. Benedictini equidem magno illa plausu exceperunt, et alicubi saltem, ubi minus calamitatum, quam in Sicilia, passi sunt, velut auro pretiosiora conservassent. Neque predictis figmentis a Litteris tum Gordiano, tum Justiniano imperatori et Vigilio Papæ affictis, et Chronico Casinensi, Parisiis studio et opera Jacobi du Breul, monachi S. Germani a Pratis, anno 1605 Ambrosii et Hieronymi Drouart typis edito, subjectis pondus ullum accedit; ita videlicet imperite confictis, ut fidem nihilo majorem, quam ipsamet Acta mereantur, ut facile credet, quisquis legerit pauca, quæ inde subnectimus.

ejusdem Gordiani,

41 Primum personatus ille Gordianus causas Vigilio Papæ exponens, quibus se ad scribenda S. Placidi Acta impulsus ait, præter alias, Justiniani imperatoris jussu his verbis allegat: Accedebat ad hoc, quod divus triumphatur augustus Justinianus Æneada jam dicti nepotis sui Placidi Passionem exarare sanxerat, gliscens ardore insatiabili examussim ejus Acta cruciatque agnoscere. Æneadæ titulus Justiniano in Actis quoque tribuitur num. 3. Sed hunc nec a Justiniano, nec a quoquam imperatorum adscitum fuisse umquam, ac porro ridiculum esse, fatetur Mabillonius in suis ad Acta Observationibus.

Tomus Octobris III.

Placidum vero Justiniani nepotem fuisse, purum commentum est, ut § sequenti dicitur. Tum non modo S. Placidi ortum, gesta, ac martyrium literis se consignasse ait; sed addidisse his etiam, quæ in S. Placidi Messanensi cænobio ab illius obitu contigerunt: Adjungentes ea, inquit, quæ post Passionem in jam dicto evenere cænobio. Quo loco in Actis num. 90 Vigili Papæ successores 49, quot certe Gordianus videre non potuit, oblatas a Tertullo in Sicilia S. Benedicto possessiones confirmasse dicuntur. Præterea sub finem Epistolæ ait: Denique Opus istud, quod triumphatoris invicti Justiniani jussu cuderam, sanctissimo Eutitio patriarchæ novæ Romæ Constantinopoleos ostendi in secretario Majoris ecclesiæ, dum synodum clv episcoporum una vobiscum jussu domini nostri Justiniani perpetui augusti celebraret. At ex collatione 2 concilii Constantinopolitani secundi liquet, Vigili concilio isti interesse, licet tum ibi moraretur, constanter renuisse; episcopos autem ad id convenisse centum sexaginta quinque, ait Zonaras in Vita Justiniani. Denique scriptam ait Epistolam anno 27 Justiniani, consulatu Basilii et Belisarii anno xii. Signare debuerat annum Justiniani vigesimum septimum, post consulatum Basilii duodecimum: consulatum enim inivit Belisarius anno 535; Basilii vero 541, ut adeo annus duodecimus utriusque in annum Justiniani vigesimum septimum, Christi 553, concurrere non potuerit.

42 Iisdem fere vitiis Justiniani ad Vigiliam laborat Epistola, in qua pariter Æneadæ titulum, quasi ab Ænea genus duxisset Justinianus, hic sibi vindicat, centum quinquaginta quinque episcopos una cum Vigilio Constantinopoli congregatos ait, et Placidum suum vocat nepotem. Præterea, cum inscripta sit Vigilio Papæ, Eutitio Constantinopolitano, Apollinario Alexandrino, Eustachio Hierosolymitano patriarchis et centum quinquaginta episcopis Constantinopoli constitutis, scriptam fuisse oportet tempore concilii Constantinopolitani secundi, sive anno Justiniani 27, post consulatum Basilii 42, Christi 553. Atqui scribitur, Data iii Non. Majas... anno a Deo nostri conservandi imperii xxiii, consulatu Basilii viri clarissimi anno nono. Itaque subscriptio Epistolæ cum inscriptione non cohæret. Adhæc anno post consulatum Basilii nono (Christi 550), mense Maio, fluebat annus Justiniani 24, quippe quem anno 527, mense Aprili, Justinus senior imperii societate donavit. Denique corrumpente jam dicta Justiniani Epistola, Vigili ad illam Rescriptum corrumpat, necesse est, quamquam non desint alia, quibus et illud fictitium esse monstretur: hæc porro tantum Rescripti lubet attingere: Piissimum vestrum imperium gratia divina, martyre Christi Placido intente, una cum domina Theodora augusta et natus ejus, custodiat etc.: Justiniani ad Vigiliam mox memoratam Epistolam anno 553 scribi debuisse, si quidem genuina esset, jam dixi: sed demus, scriptam fuisse jam inde ab anno Justiniani 23 aut 24, post consulatum Basilii nono, id est, anno Christi 550; qui potuit Vigilius longos annos Theodoræ augustæ precari, quæ jam ante e vivis excesserat? Procopius enim lib. iii, cap. 30 de Bello Gothico Theodoræ obitum anno ejusdem belli 14 illigat; quod cum anno imperii sui nono Justinianus suscepit, ut citatus Procopius scribit lib. i, cap. 5, simul cucurrit annus Justiniani 22, et belli Gothici 14. Item lib. ii de Bello Persico cap. 30, cum anni Justiniani imperii 23 meminisset, mox subdit: Anno superiore

AUCTORE
J. B.

E

Justiniani
imperatoris
et Vigili PP.

F

AUCTORE
J. B.

Joannes Cappadox Byzantium venerat ab imperatore accitus: tunc enim Theodora augusta supremum diem obierat.

pseulo-episto-
le:

45 Quod vero additur de Theodoræ natis, si fabulatoris mentem recte assequor, putavit is, Justinianum, post initum cum Theodora matrimonium, legitimos ex ea liberos procreasse: at ita Justiniano in Compendio Chronico Constantinus Manasses scribit: Qui talibus abundabat dotibus imperator, nullam sobolem masculam, nullam fæmineam, quæ ipsi succederet, habebat. Quapropter moriturus, et terris excessurus in natum ex sorore Justinum coniectis oculis, eum imperatorem designat. Et in Vita S. Sabæ per Cyrillum Scytopolitanum scripta legitur Theodora S. Sabam orasse, ut sibi filium a Deo impetraret; id vero illum facere renuisse. Verba Cyrilli apud Cotelierum tom. III Monumentorum ecclesiæ Græcæ pag. 341 et seq. Latine versa sic habent: Augusta (Theodora) vero excepit eum (S. Sabam) cum lætitia et venerabunda salutavit; posteaque his verbis adhortata est: Ora pro me, pater, ut det mihi Dominus filium. Respondit Sabas et dixit: Deus gloriæ in pietate et victoria imperium vestrum conservet. Mœrore autem affecta est Augusta, quod petitioni suæ non annuisset. Causam vero rogatus Sabas respondit: Credite mihi, patres, non ex ventre illius fructus egrediatur, ne Severi dogmatibus lactetur, pejusque quam Anastasius Ecclesiam perturbet: unde Cangius in Familiis augustis Byzantinis ait, si qui Justiniano et Theodoræ adscribantur liberi, ex nefasto alterutrius contubernio natos esse, apud quem plura ac de re legi possunt. Sufficiunt enim hactenus dicta, ut monumenta adducta, ad fidem faciendam, Acta S. Placidi a Gordiano conscripta fuisse, inepta credantur. Nec iis in Præfatione Actorum Benedictinorum, aut in Annalibus Mabillonius uti voluit, ut Acta S. Placidi Gordiano vindicaret, quod utique facere non neglexisset, si ad id apta atque accommodata existimasset.

sed illi a re-
centioribus

44 Quin imo Acta illo Gordiano a recentioris ætatis scriptore afficta, fuisse priore loco Mabillonius suspicatur; altero vero palam fatetur: nam in Præfatione ad Acta Sanctorum Benedictinorum § iv ita scribit: Petrus diaconus Cassinensis, sæculi xii scriptor non malus quidem, sed non satis diligens, S. Placidi ejusque Sociorum gesta a Gordiano, Placidi comite, scripta, vel interpolavit, vel supposuit. At Annalium Benedictinorum lib. iii, num. 25 ita loquitur: Optandum sane esset, ut accuratorem de rebus ab eo (S. Placido) gestis scriptorem haberemus, quam Gordianum illum personatum auctorem, qui ejus discipulus atque itineris socius fuisse, ejusque Vitam Græce scripsisse dicitur. Scriptorem longe recentiorem arguit imperita narratio, plurimisque respersa erratis, quæ nisi in posteriorum temporum hominem, et quidem imperitum, cadere non possunt; nec modo interpolatorem, sed falsum auctorem omnino arguunt. Non minus severe hæc Acta excepit Papebrochius tom. iii Maii pag. 606, ubi, cum de S. Mauri Vita dixit, merum sequentis ævi figmentum sibi videri, de S. Placidi Vita mox addit: Ei simile, quod de martyrio S. Placidi et Sociorum sub nomine Gordiani eorundem ministri, habetur; cui quid solidæ veritatis subsit, inter tot mendaciorum monstra nequeat vel per conjecturam prudentem definiri.

afficta sunt:

45 At si Acta illa Gordianus non scripsit, quo

tempore quove auctore conficta sunt? Auctorem illum, inquit Mabillonius Annalium lib. iv, num. 44, quisquis est, non ante Johannis Octavi Pontificatum vixisse, ex eo colligimus, quod is Pontifices recensens, qui Tertulli donationes in Sicilia factas comprobarunt, a Vigilio Papa numerat quadraginta novem. Totidem enim a Vigilio ad Johannem Octavum numerantur Romani Pontifices. Haud igitur ante annum 872, quo Joannes VIII renunciatus est Ecclesiæ Pontifex, conscripta fuerunt: imo forte et multo serius; cum neque Leoni Marsicano ulla eorum notitia fuerit aut usus, neque quidquam de illis umquam proditum fuisse sciatur, ante Simeonis, hominis Græci ac ignoti, in Italiam, sæculo xii jam inchoato, seu verum seu fictum adventum. Deinde fateri necesse est, nullum in Actis Latine redditis apparere indicium, unde e Græco ad Latinum sermonem translata fuisse conicias; nec aliquod uspiam Græci textus exemplar reperitur. Unde nonnulli autumant, quidquid de his Actis, a Gordiano Græce conscriptis, fertur, Petri Casinensis diaconi inventum esse, quo confictis a se Placidi Actis majus pondus ac fidem conciliaret: quod si ita vera est, næ ille quidem mentitus est splendide: mihi vero Petrum absque certioribus argumentis fraudis adeo abjectæ reum agere religioni est, quamquam ex dictis hactenus persuasum habeam, sæculo ix (quisquis ea finxerit) non esse antiquiora, quod ad eorum fidem elevandam satis est. Ad Acta Latina progredior.

46 Certum est, Petrum Casinensem diaconum in Actis vero, partem in his aliquam habuisse: lib. iv Chronici Casinensis, quem ipsemet scripsit, cap. 66, tom. IV Scriptorum Rerum Italicarum pag. 536 hæc de illo leguntur: His porro temporibus Petrus diaconus anno Dominicæ incarnationis quinto decimo centesimo atque millesimo, primo ætatis suæ lustro a parentibus suis beato Benedicto oblatus et a jam dicto Gyrardo abbate susceptus, et habitu sanctæ conversationis indutus, atque sub eodem abbate per annos bis iv eruditus, vicesimo primo anno ætatis suæ scripsit ad Oderisium secundum supra dicti Gyrardi successorem, Passionem beatissimi martyris (supple Marci) et sociorum ejus, Vitam egregii confessoris Fulconis, Passionem sanctissimi martyris Placidi discipuli beati patris Benedicti etc. Eadem legere est in Opere, quod de Viris illustribus Casinensibus idem Petrus scripsit, cap. 47, ubi nulla utrobique Actorum Græcorum mentio fit, licet priore locolibrum Hevæ regis Arabiæ de pretiosis lapidibus e Græco in Latinum sermonem transtulisse legatur. At apud Cajetanum Octavium de Vitis Sanctorum Siculorum tom. I, pag. 183 et seq. ita de se loquitur Petrus: Quam (Passionem Græcam S. Placidi a Simeone acceptam) ille (Raynaldus Casinensis tum monachus, postea abbas) accipiens nostræ exiguitati contradidit, præcipiens, ut diligentius illam emendans, futuris generationibus habendam contraderem, hac jussione conventus parui, et ad Regis æterni laudem beatissimi martyris Placidi Passionem excultiore stylo digessi etc.: atque adeo Petrus S. Placidi Passionem Latine condidit, vel certe ab alio conditam interpolavit.

47 Quam hic e Græca Latinam fecisse se, ait, sed forte interpolavit tantum Petrus Raynaldi jussu S. Placidi Passionem, eadem videtur, ac illa, quam Ruinartius et Mabillonius tomo I Actorum SS. Benedictorum inseruerunt, et nos ex illis primo loco recudemus: nam et alteram Petrus Casinensis diaconus Passionis S. Placidi e Græco fonte

A fonte scripturam adornasse legitur tomo VI Scriptorum veterum ab Edmundo Martene et Ursino Durand collectorum col. 786 et seq., ubi in Prologo Petrus ait, id Operis se suscepisse jussu Gregorii præsulis (dubitat Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 534, num. 25, Tarra- cinensis, an Suessani) anno ætatis suæ vigesimo tertio, id est, Christi circiter 1133. Hanc qui- dem Petri lucubrationem non vidimus hactenus; diversam tamen ab ea, quam Mabillonius edi- dit, aliud in utraque Placidianæ Vitæ exordium, alius item finis indicare videtur: illud ita habet: Postquam summi Regis dignitas lucis suæ radio idolorum tenebras pepulit ac procul fugavit, multos per orbem Ecclesiæ suæ donavit viros, qui ceu sidera cælum, ita et hi ejus Ecclesiam vita ac miraculis adornarent etc.: finis vero ita: Beatissimi Placidi gloriosus meritis intervenien- tibus Domini nostri Jesu Christi, nullus ambigat usque in hodiernum diem pro nostra salute Virginis qui in ventrem descendit, devicto- que mundi principe, captivitatis formam vehens secum locavit in arce, qui vivit etc.

aliaque Ste-
phanus Ani-
ciensis fertur
e Græco ver-
tisse,

B 48 Fertur et Stephanus quidam Aniciensis, auctor cætera ignotus, S. Placidi gesta e Græco in Latinum vertisse sermonem Casinensium mona- chorum rogatu. Stephani versionem primus typis edidit Octavius Cajetanus ac annotatis illustravit tom. I Vitarum Sanctorum Siculorum: quæ au- tem apud Stephanum de S. Placido ac Sociis re- citantur, ex eodem fonte prodisse, unde sua Pe- trus Casinensis hausit, tum Petri, tum Stephani versionem inter sese conferenti manifestum fiet: verum id inter utramque discriminis intercedit, quod Petri versio, ut longe prolixior, variisque additamentis aliunde petitis fecundior, ita et Stephani versionem verisimilitudine multum cedat. Porro nec Petrus Stephani, nec Stephanus Petri usquam meminit, ut adeo neuter alterius versionem vidisse videatur; nisi forte Stephanus Petri ver- sionem tacite indicet, cum Casinensibus monachis ait in Prologo: Unde et Placidi martyris vestri triumphos pariter et agones, qui Latinorum incuria diu silentio sepulti erant, cum apud Græcos egregie vixerint atque floruerint, de Græco produxistis in lucem, et ut eosdem stilo mediocri editos verbis ornatoribus et magis propriis debeam colorare, potestativæ precis instantia postulatis. Verum, cum et ipse Simeon Græcam S. Placidi Vitam Latine, sed minus apte, interpretatus esse ac reddidisse dicatur a Petro Casinensi apud Octavium Cajetanum tom. supra citato pag. 183, Simeonis potius, quam Petri versionem istis verbis attigisse Stephanum, vehe- mens mihi suspicio est.

dubium, uter
prior scripse-
rit;

C 49 Incertum Octavio Cajetano est, uter alterum præcesserit, uter secutus sit. Stephanus S. Placidi gesta Græcis quidem litteris celebrata fuisse, at non item Latinis, iterum atque iterum repetit; unde Petrum præcessisse videri potest: at idem Petrus in Prologo ad Gregorium præsulem t. VI Veterum Scriptorum col. 787 his verbis affirma- vit: Nam cum ab ipsis B. Benedicti temporibus in Casinensi gymnasio sapientes quamplurimi fuerint, et istius (S. Placidi) Passio de Græco in Latinum a nullo translata fuisset, hocque omnipotens Deus per nos tempore vestro im- plere dignatus est. Nihil igitur hinc pro majori alterutrius antiquitate effici potest. Petri versio- nem paulo post expolivisse Stephanum, ex Biblio- thecæ Casinensis monumentis Mabillonius num. 47 laudatus tradit: vereor vero ego, ne, quemadmo-

dum in Actis S. Placidi a Mabillonio editis, Gordianus velut illorum auctor falso lectori ob- truditur, ita et hic inane cassumque Stephani Aniciensis nomen vel Petrus Casinensis, vel alius quilibet dolo malo obtruserit, ne solus Petrus Acta Græca, quæ a Gordiano scripta finguntur, vidisse putaretur; quod ut suspicer, faciunt potis- simum duo. Primum quidem, quod, ut supra obiter innui, quis tandem fuerit Stephanus ille Aniciensis, penitus ignoretur: alterum, quod ipsa Stephani Aniciensis versio Petro Casinensi, dem- ptis Epistola ad Casinensium monachos et Vitæ Prologo, asseri posse ex monumentis ejusdem Ca- sinensis Bibliothecæ videatur.

50 Quod ad Stephanum attinet, nihil ipse de se scripsit, unde, quis fuerit, conjici possit: non fuisse tamen Benedictini instituti alumnum, sua- dere videtur loquendi modus, quo Casinenses monachos alloquens S. Placidum, vestrum mar- tyrem, commilitonem, patronum appellat. In codicibus Mss. Casinensibus dominus Stephanus Aniciensis tantummodo nuncupatur. Arnoldus Wion lib. III Ligni vitæ in Annotatis ad diem 5 Octobris episcopum vocat. Secundo loco, inquit, eam (S. Placidi Passionem) composuit D. Ste- phanus, Aniciensis episcopus. At e quo fonte Stephani episcopatum hauserit, tacet. Neque sedes ejus episcopalis explorata habetur. Ad episcopos equidem Anicienses referri non potest. Nam Ani- cienses seu Podienses in Velaunis præsules tom. II Galliæ Christianæ auctæ a col. 687 enumeran- tur, nec inter illos ullus apparet Stephanus, qui sæculo XII ad annum 33 circiter profecto vixerit. Stephanus tertius anno 1077 sua sede pulsus est; quartus vero sub annum 1220 Aniciensium præ- sul electus.

AUCTOR
J. B.

si tamen et
Stephanus
Aniciensis

51 Non deesse autem Bibliothecæ Casinensis monumenta, e quibus S. Placidi Vita seu Passio, quæ Stephanum Aniciensem auctorem præfert, Petro Casinensi diacono adscribi possit, docet me Edmundus Martene num. 47 laudatus: nam post exhibitum Petri Casinensis diaconi in Vitam S. Placidi Prologum ad Gregorium præsulem, Mabillonio Casini descriptum, Vitæ item initium et finem, quæ supra num. 47 dedi, ita Martene prosequitur: Post hanc Passionem in codice 449 sequitur Sermo Petri diaconi Casinensis in Pas- sione S. Placidi martyris. Tum pariter Sermonis hujus a Petro compositi hoc exordium exhibet: Beatus igitur Placidus ex linea senatoriæ digni- tatis erumpens Romanæ civitatis indigena fuit etc.; quibus verbis cum etiam Vitæ S. Pla- cidi, Stephano Aniciensi adscriptæ, initium con- cipiatur, uno hoc discrimine, quod Placidus in hac Christi Martyr appelletur; quæ alias Stephano adscribitur, hic Petro videtur adscribi. Is præ- terea est Passionis Stephano attributæ epilogus, ut pro concione festo S. Placidi die ad Casinenses reipsa dicta videatur: sic enim habet: Insignis Martyr, et omni tam ætati, quam sexui reve- rendus, coruscans in terra virtutibus, meritis in cælo vivens, se colenti et amanti ecclesiæ Casinensi indefessus patrocinator assistat, et sua semper solemnia celebrantes sic in præ- senti cælesti reconciliet gratiæ, ut in futuro participes faciat coronæ suæ, Jesu Christo Domino largiente, cui decus est et imperium per infinita sæcula sæculorum. Amen. Quid hac de re sit, docere nos Casinenses possunt.

E

F

non sit auctor
fictitius.

AUCTORE
J. B.

§ IV. Instrumenta varia de rebus gestis S. Placidi conficta rejiciuntur.

Figmenti loco
habendum

Chronico Casinensi, anno 1603 typis Parisiensibus edito, a pag. 760 subnectitur non exigua privilegiorum epistolarumque collectio, e quibus varia, ad S. Placidi res gestas spectantia, magnum iis pondus, utpote a synchronis ac S. Placido familiaribus profecta, adderent; si quidem genuina hæc forent, ac omnino talia, qualia eorum tituli indicant. Quis enim luculentiora, quam Tertulli, S. Placidi patris; quam Gordiani, ejus consanguinei; quam Siculorum, apud quos annis aliquot moratus, passusque fuerat; quam Gordiani alterius et S. Mauri, illius commilitonum; quam Vigili Pontificis denique, et augustorum Justiniani ac Theodoræ testimonia requirat?

B Verum dolendum est, sub tam speciosis titulis nihil præter figmenta latere. Quo tempore primum hæc conficta sint, definire non valeo: at ante Petri Casinensis diaconi et Stephani Aniciensis ætatem, seu ante sæculum XII nusquam citata reperi. Leo quidem Marsicanus lib. 1, cap. 1 decem et octo curtium, (quot numerantur etiam in Privilegio Tertulli, de quo infra) in Sicilia sitarum et a Tertullo S. Benedicto donatarum meminit; sed hæc aliunde discere potuit.

instrumentum
donationis,

53 Atque hæc quidem citatorum monumentorum auctoritatem universim minuunt: at fidem longe minorem apud eruditum lectorem invenient, si seorsum singula perpendantur. Hinc inde aliqua, unde de eorum valore judicare lector possit, e singulis delibabo, ne, si singula huc transcribam, aut singulos eorum errores referam, prolixitate nimia tædium ac molestiam lectori creem. Primum quidem eorum, quæ ad S. Placidum spectant (de iis enim solis loquor) Tertulli est, quo octodecim suas curtes, in solo Siculo sitas, S. Benedicto donat vel confirmat, in quo vix sani quidpiam reperias. En illius inusitatum perinde ac ridiculum initium: Tertullus Dei gratia invictissimæ reginæ cæli terræque civitatis Romanæ patricius, dictatoribus, magistratibus, senatoribus, consulibus, proconsulibus, præfectis, tribunis, centurionibus, decurionibus et omnibus hominibus per totum orbem commorantibus Romanæque ditioni subjacentibus, salutem et perpetuam pacem. Formula, Dei gratia, primus usus est Pippinus Franciæ rex, ut Mabillonius docet lib. II de Re diplomatica cap. 3, num. 6, propterea quod extraordinario modo pervenerat ad regnum; nec ea Justiniano aut Romanis seu privatis, seu quacumque dignitate ornatis in usu fuit. Quis Romam in scriptis publicis ac solemnibus invictissimam cæli terræque reginam vocitavit? Quem denique hic loquentem audis, Romanumne patritium, an Augustum?

a Tertullo
S. Benedicto
facta,

54 En modo Tertulli donationis finem non minus absurdum: Si quis autem, inquit, hoc decretum nostrum violare præsumperit, XIV millia talenta auri purissimi Romano solvat imperio. Scivistine, qui hæc finxit, quanti auri talentum esset? Præterea notæ chronologicæ, donationi additæ, non cohærent. Ita habent: Actum est hoc decretum XV Calen. Julii, anno imperii Justiniani

quinto, CCCXXVI Olympiade. Olympias 326 respondet anno 525, ejus die 9 Julii annum imperii sui octavum Justinus exorsus est. Subnectuntur denique hæc testium subscriptiones: Ego Tertullus patritius manus meæ signo roboravi. Ego Symachus pat. consul subscripsi. Ego Boetius bis consul subscripsi. Ego Vitalianus consul subscripsi; sed nihilo melioris notæ. Vitalianus consul fuit anno 520, sed in Oriente, et Constantinopoli VII mense consulatus sui XVI vulneribus confossus, in palatio cum Celeriano et Paulo satellitibus suis interemptus est, inquit Marcellinus in Chronico, cui Evagrius et Theophanes consonant. Annum itaque Justiniani quintum Vitalianus ille non vidit, nec subscribere illo anno Tertulli donationi potuit: præter hunc autem, qui hisce temporibus consul fuerit, non novi alium.

55 Præterea, quemadmodum Vitalianus consul quod pluribus anno quinto Justiniani superstes non fuit, ita inter consules Boetius, qui bis consulatum gesserit, non reperitur. Flavius Boetius consulum catalogum suo nomine auxit anno 487: sed hujus nomen Fasti consulares non repetunt. Ad annum quidem 510 Anicius Manlius Severinus Boetius, Eutharici collega, iisdem Fastis inscribitur, uti et ad annum 522 una cum Q. Aurelio Anicio Symmacho: sed ex duobus unum Tertulli Chartæ fabricator verosimilius conflavit. Quamquam enim utrique consuli eadem nomina fuerint, neuter tamen secundo consul dicitur, contra ac in Fastis illis fieri solet; et Boetius ad annum 522, si tum secundo consul fuisset, de more præpositus fuisset Symmacho, qui tum primum consul procedebat: qui enim anno 485 consul fuit Symmachus, Q. Aurelius Memmius dictus fuit, ut ex antiquis Boetii exemplaribus Sirmondus in Annotatis ad Ennodii Epistolam 25 libri VII tradit. Ubi etiam docet, Symmachum, anni 522 consulem, Boetii anno 510 consulis, filium fuisse, et Symmachi Senioris, qui anno 485 consul fuit, e filia Rusticana nepotem. Idem vero deinde etiam adstruit de Boetio, anni 522 consule, Symmachi Junioris proinde fratre simul et collega.

56 Neque immerito ita Sirmondus docuit: erroribus certum enim in primis est ex Procopio, temporum scater, illorum scriptore, lib. III de Bello Gothico cap. 20, Boetium, anni 510 consulem, Rusticianam Symmachi, anno 485 consulis, filiam matrimonio sibi junxisse, eamque, Theodorici Gothorum regis jussu occisum, superstitem reliquisse. Hinc Romani, ait Procopius, ipsique adeo senatores, in primis uxor olim Boetii, eademque Symmachi filia Rusticana, quæ facultates suas egenis erogaverat, eo redacti sunt, ut in veste servili ac rusticana panem aliave cibaria ab hostibus petentes tunc victitaverint. Et paulo infra: Instabant Gotthi, ut Rusticana mactaretur supplicio, insimulantes, quod, exercitus Romani ducibus ampla largitione corruptis, Theodorici statuas deturbasset, quo et Symmachi patris, et Boetii mariti cædem ulcisceretur. Certum pariter est, duos suos filios ad consularem dignitatem simul promotos vidisse, quod ex ipso Boetio Sirmondus probat qui lib. II de Consolatione Philosophiæ Prosa 3, quem paulo ante necem sibi Theodorici jussu illatam in exsilio scripsit, liberorum suorum, una consulum, his verbis meminit: Cum duos pariter consules liberos tuos (seipsum alloquitur) domo provehi sub frequentia patrum, sub plebis alacritate vidisti. Et iterum Prosa 4: Quid dicam liberos consulares, quorum jam, ut in id ætatis

A ætatis pueris, vel paterni vel aviti specimen relucet ingenii.

stenditur :

57 Porro Symmachum socerum, magni admodum, ut par erat, fecit Boetius, cujus rei testem habemus iterum Boetium, laudato mox loco ita loquentem : Atqui viget incolumis, illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, et, quod vitæ pretio non segnis emeris, vir totus ex sapientia, virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis. Unde non immerito Sirmondus censet, Boetium duobus suis liberis, anno nempe 522 consulibus, alteri suum, alteri vero soceri honoris gratia nomen imposuisse. Filiorum quidem nomina Boetius non expressit, sed illius temporis par alterum consulum, quibus ille pater fuerit, non invenias. Scio, inquit Sirmondus in Annotatis ad Ennodii Epistolam 4, lib. viii, aliter visum auctori Vitæ Boetii, qui filios ejus consules facit Patricium et Hypatium, qui anno Christi 529 consulatum una gesserunt. Verum hæc profecto nimia est allucinatio. Præterquam enim, quod meminisse oportebat, Græcos et Orientales illos consules fuisse, et ad Boetii familiam nihil pertinere, revincere poterant, quæ modo citata sunt (num. scilicet superiore) verba Boetii, ex quibus liquet, hosce ejus filios consulares ætate adhuc pueros fuisse, cum exsili sui consolationem scriberet. Quod sane dico (lege dici vel dicere) non poterat, si ante annos 20, eoque plures annos, consules fuissent. Quam vere Sirmondus dicat, Patricium et Hypatium, ad Boetii familiam nihil pertinere, liquet e Procopii lib. 1 de Bello Persico cap. 8, ubi inter quatuor belli Persici duces tertio ac postremo loco Patricium et Hypatium recenset his verbis : Ac præfecti militum, qui erant Byzantii, nimirum Patritius Phryx, atque Hypatius Augusti (Anastasi) ex sorore nepos. Hæc sufficere arbitror, ut Tertulli, de qua agimus, Charta pro spuria habeatur.

nec sincerioris
notæ Gordiani
donatio,

58 Est vero insuper sædus error tam huic Tertulli donationi, quam Gordiani, quæ illam in citata Chronici Casinensis Appendice proxime sequitur, communis : utraque enim donatio S. Benedicto Casini commoranti facta dicitur. Atqui sub annum dumtaxat 528, vel anno 529, ut Vita prima S. Placidi num. 11 diserte habet, Casinum S. Benedictus venit. Qui igitur anno Justiniani seu quinto, ut in Tertulli donatione, seu quarto, ut in Gordiani legitur, fieri ista donatio potuit, cum anno 527 Justinus exstinctus sit? Quod si Justino volueris Justinianum successorem substituere, nec sic donatio illa cum anno illius quinto aut quarto combinabitur. Gordiani donationis hoc exordium est : In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei æterni, anno Incarnationis ejusdem quingentesimo vigesimo nono, imperii vero domini nostri conservandi Justiniani perpetui ac triumphatoris augusti anno quarto, Julii die xiv. Non advertit imperitus fabulator, annos Incarnationis Christi, aut hodiernum mensium dies numerandi morem id temporis nondum fuisse adhibitum. Paulo infra donationi Symmachus et Vitalianus interfuisse dicuntur, quorum neuter anno 529 in vivis erat. Sub finem Chartæ multa Gordiani concessionem violanti imponitur non minus ridicula decem millium talentorum auri purissimi Romano imperio solvendorum. Subscribunt donationi iterum Symmachus et Vitalianus consules, Boetius item bis consul, de quibus vide paulo ante dicta. Quin et Belisarius tamquam consul, qui consularem dignitatem non est adeptus

ante annum 535, nec anno 529 versari in Italia potuit, bello tunc Persico occupatus.

AUCTORE
J. B.

59 Tertio loco inter ea, quæ ad S. Placidum spectant, habet citata Appendix Siculorum de S. Placidi martyrio ad S. Benedictum Epistolam. Nihil illa continet præter S. Placidi martyrium brevibus relatum, et supplices Siculorum ad S. Benedictum preces, ut novos in Siciliam discipulos mittat, nullo anno aut nomine signata; in Actis tamen primo loco edendis num. 84 Messalini et Pompeii Cylit, rei Benedictinæ in Sicilia procuratorum, fuisse dicitur. Mentio in ea fit Abdalæ, Saracenorum regis; vix dubito, quin, qui Epistolam finxit, eum intelligat, quem Acta in Hispania regnasse aiunt : at Saracenos non nisi sub annum 713 Hispaniam invasisse, suo loco videbitur. Et ut nihil in ea lateret erroris, suppositionis tamen suspicionem non evaderet, vel ob hoc solum, quod ex eadem officina, qua reliquæ jam memoratæ, et aliæ, de quibus infra, certo fictitiæ, prodiisse videatur. Eadem manu fabricata videtur Gordiani ad S. Maurum, Casinensis cænobii Præpositum, Epistola, qua Siculorum ad S. Benedictum. Substantia utriusque eadem est, ac præterea idem, paucis mutatis verbis, re idem significantibus, exordium. Ita Epistolam ordiuntur Siculi : Universali monachorum institutori atque doctori Benedicto servi et filii ejus desolati et destituti pastore cum subjectione reverentiam : QUIA NIHIL PATERNITATI VESTRÆ INCOGNITUM ESSE RATUM DUXIMUS, DE HIS, QUÆ APUD NOS ACTITATA SUNT, SCIRE VESTRAM SANCTITATEM VOLUMUS, RELIGIOSISSIMUM AC SANCTISSIMUM DISCIPULUM PLACIDUM etc. Gordianus vero in hunc modum : Dominico Levitæ Mauro.... Gordianus.... Salutem in Domino et spiritum fidei. QUIA omnibus modis desiderandam nobis et totis fibrarum præcordiis amplectendam SANCTITATEM V. NIHIL PATIMUR IGNORARE, eorum quam maxime, quæ ad augmentum sanctitatis institutoris nostri ac legislatoris PERTINERE NOSCUNTUR, OPERÆ PRETIUM DUXIMUS INNOTESCERE EA, QUÆ TEMPORIBUS ISTIS CIRCA SANCTUM ET DOMINUM MEUM PLACIDUM IN SICILIA EVENERE. IS ENIM etc. Hinc vero, quid de Mauri ad Gordianum Epistola responsoria, quæ Gordiani Epistolam in dicta jam sæpe Appendice proxime sequitur, censendum sit, quivis facile statuet.

aut Siculorum
ad S. Benedictum,

E

C

60 Mauri ad Gordianum Epistolam in Appendice Chronici Casinensis sequuntur Gordiani alia ad Vigilium Papam, Justiniani ad eundem, et Vigilii ad Justinianum responsoria, quas num. 44 et duobus sequentibus confutatas habes. Ejusdem farinae sunt Epistola Justiniani ad Placidum, nepotem suum; item Theodoræ ad eundem; et alterum denique Justiniani de Casinensis cænobii immunitate scriptum; quibus refutandis immorari non lubet. Accipe tamen, quæ de his jam pridem Baronius tom. VII Annalium ad annum 544 scripsit : Et ut hæc obiter attingamus, extant ibidem litteræ ejusdem Justiniani ad Placidum, nepotem suum, datæ anno duodecimo ipsius Justiniani imperatoris (qui est annus Domini quingentesimus trigesimus octavus) sub consulatu Boetii et Cethegi, addito anno tertio, quorum nulla est mentio, quod simul gesserint consulatum, sed diverso tempore inter se, et a dicto imperatoris anno longe remoto. Siquidem Cethegus consul fuit anno Domini quingentesimo quarto : Boetius quingentesimo decimo : sub anno vero duodecimo Justiniani Joannes et Volusianus (ut vidimus) consulatum gesserunt. Qua pariter censura

F
aut Mauri ad
Gordianum
aliorumque
litteræ,

cor-

AUCTORE
J. B.

a Baronio
jam pridem

corrigas, quæ ei subjicitur, Theodoræ Epistolam ad S. Placidum, iisdem consulibus et anno datam.

61 Sed majori indigent castigatione ejusdem imperatoris Justiniani nomine Litteræ illæ iisdem conjunctæ, quibus salva vult esse Cassinensi monasterio, quæ Tertullus Placidi parens, quæve Justinus Senior imp. eidem cœnobio contulisset : nempe villas, rura, castra, oppida, civitates et municipia ibidem recensita, et quidem non parva vel exigua numero. At quænam sub Theodorico, Gothorum rege, esse poterant alicui Romanorum patricio oppida et civitates? vel quæ Justinus imperator ejusmodi in Italia existentia potuit donasse non sua? nec enim glebam imperator Orientis sub Theodorico rege in Italia possidebat. Et quid illud ad finem : « Ex minio manu propria subscripsimus » cum, teste Suida, Justinianus litteras penitus ignoravit? Et quomodo (ut superiores Epistolæ) eadem data legitur sub consulibus Boetio atque Cethego, anno duodecimo ejus imperii? Et quæ insuper ridenda illa subscriptio testium : Theodoricus rex aquilifer, Belisarius draconifer, Mauricius leonifer, Tiberius lupifer? Ac denique quomodo subscripsisse potuit ei privilegio anno duodecimo imperatoris Theodoricus Gothorum rex, cum longe ante hæc tempora decessisset, et post eum Athalaricus, inde Theodatus, ac postea Vitiges eo anno duodecimo Justiniani regnaret? Sed missa isthæc faciamus, quæ dolemus ab aliquo ocioso conficta. Miramur vero magis eadem ab ejusdem sacri Ordinis monachis, viris doctis, non fuisse rejecta et oblivione omnino sepulta.

merito rejectæ.

62 Quamquam æqua sit hæc Baronii censura, non tamen hanc omni ex parte tueri velim : nam primo, quod Volusianum Joanni, anno 538 consuli, comitem adjungat, id contra antiquos consulares Fastos facit, in quibus unus Joannes illo anno consul signatur. Vide Pagium ad annum 538, num. 10. Quod autem Justinianum litteras omnino ignorare dicat, pariter non probo ; id quidem habent codices Suidæ Mediolanenses, sed Vaticanæ pro Justiniano rectius Justinum habent, quem Procopius cap. 6 Historiæ Arcanæ, ἀναρχαβητον, id est, litterarum expertem vocat. Justinianum autem litterarum expertem non fuisse, late probat Nicolaus Alemannus in caput 18 ejusdem Historiæ, quem vide. Sequuntur denique duæ Gordiani litteræ, unæ ad Messalinum et Pompeium Tyllium, seu, ut alibi legitur, Cilium ; alteræ ad Constantinum abbatem Casinensem, S. Benedicti successorem. Agit utraque de Gordiani in Siciliam reditu. Verum quam parum ex dictis verosimile est, Gordianum a SS. Placidi et Sociorum nece Constantinopolim navigasse, tam verosimile est et has litteras esse fictitias. Primas præterea scriptas eo tempore fuisse oporteret, quo necdum nova Benedictinorum colonia Messanam advenerat, ut sequentibus Epistolæ verbis declaratur : State viriliter... usque dum... fratres nostri a Casino ad monasterium restaurandum veniant. Id vero temporis nulli erant in Sicilia Benedictini, uti ex litteris Siculorum ad S. Benedictum, quas vide in Actis num. 85, colligere est, et tamen Gordianus, nescio quos, patres et fratres ea Epistola alloqui fingitur. Messalinus et Pompeius Cilium, quibus nominatim Epistola inscribitur, laici erant, Tertulli olim in Sicilia procuratores, quorum primus præterea in his ipsis litteris vir illustris appellatur. Quæ vero Con-

stantino abbati inscriptæ sunt litteræ, Passionis S. Placidi a Gordiano Græcis litteris describendæ mentionem faciunt, quod ille numquam præstitit, ut in superioribus ostensum abunde est. Litteras reliquas Appendicis, quia ad res serius gestas pertinent, suis locis attingam. Interim ex dictis colliges, nihil sinceri hactenus, et cui tuta fides adjici possit, ex ea fuisse allatum.

§ V. Discutiuntur, quæ de S. Placidi natalibus circumferuntur.

Quo loco apud Romanos fuerit, etiam id temporis, quo summa reipublicæ auctoritas penes consules erat, Aniciorum familia, nemo nescit, eo maxime nomine apud Christianos nobilis, quod e senatoriis prima nomen Christo dederit : hinc S. Placidum paterna linea, materna vero e gente Octavia sub initium sæculi VI prodixisse memorant ejus Acta prolixiora num. 4. Tempore, inquit, quo Theodoricus Augustus in Seniori Roma, in Nova vero Justinus Senior et Justinianus Romani imperii scepra retinebant, Sedis * vero Apostolicæ Johannes primus et Felix præsidebant, Tertullus, vir nobilissimus ac præclarissimus, et in utraque curia Romani imperii post Augustos nulli secundus, homo illustrissimus ac dilectissimus, in Seniori Roma patriciatus retinebat habenas. Qui ex Aniciorum stemmate sanguinis lineam ducens adeoque sapientia, fortitudine atque prudentia vigit, ut ab imperatoribus omnique Romano populo PATER PATRIÆ vocaretur. Hic de Octaviæ gentis familia ducens uxorem, corpore ac moribus speciosissimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea suscepit. Primum namque Placidum, secundum Eutychium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuisset, pro eo quod ex Octavio et Flavio stirpe descendebat, Flaviam nominaverunt. Stephanus Aniciensis, seu quisquis forte sub hoc nomine latet, Tertullum modestius simul et verius laudat, quem solum per varios honorum gradus patriciatus culmen adeptum ait ; Placidum vero Romanæ civitatis indigenam, natum senatorio stemmate, matre vero e gente Octavia.

S. Placidum

E

* Sedi

F

64 Placidum quidem, S. Benedicti discipulum, Tertullo patre, eodemque patricio, natum, testis locuples est S. Gregorius Pontifex lib. II Dialogorum cap. 3, inter Romanos nobiles, qui filios suos S. Benedicto obtulere, Equitium et Tertullum nominatim recensens his verbis : Tunc quoque bonæ spei suas soboles, Equitius Maurum, Tertullus vero patritius Placidum tradidit. At nihil ille de Tertulli stemmate Aniciano, nihil de dignitate ejus, tam in Oriente, quam in Occidente ab Augustis secunda, nihil de matre Placidi, Octavio stirpe prognata. Gregorio de Placidi genere plura non scripsit sæculo XI Leo Marsicanus, nec ullus illo antiquiorum ; ut non nisi ex traditione incerta, vel dubiæ fidei monumentis, vel denique e Petri diaconi Casinensis, aut, ulterius cujuscumque, sed auctoritate non majoris, invento Anicianum et Octavianum S. Placidi genus sæculo primum XII vulgo obtrudi, librisque consignari cœperit : placuit tamen ea res adeo recentioribus quibusdam, ut non inutile visum

patre patritio
Romano
natum.

illis

AUCTORE
J. B.

A illis fuerit, in explicanda S. Placidi genealogia eruditionem suam et laborem collocare. Ex his nobis ad manum est Arnoldus Wion, monachus S. Benedicti de Mantua, qui Anicianam familiam, in suos gradus late distinctam, ex instituto descripsit tractatu separato, quem Ligno Vitæ præfixit.

Wion haud
fundate satis

65 Propositum mihi non est, quæ disserit, discutere singula, sed ea tantum, quæ sanctum nostrum Placidum attingunt propius, facto exordio a gradu Aniciano decimo septimo, seu a Sexto Anicio Petronio Probo, qui anno Christi 371 una cum Gratiano Consulum Fastos auxit. Probus hic ex Anicia Faltonia Proba tres liberos masculos suscepit, Olybrium, Probinum, et Probum; atque ita geminum Aniciorum stemma invehit, alterum Proborum per seipsum, alterum Olybriorum per Olybrium filium. E Proborum stemmate S. Placidum derivat Wion in hunc modum: Probo Juniori natus est filius, quem Anicium Justinianum Probum appellat. Porro ab hoc Justiniano (altero a Justiniano imperatore) procreati fuere filii tres, Germanus, Eupropius et Tertullus. Postremus ex his (Flavius Anicius

B Probus Wioni dictus) consulatum gessit anno 502; ex quo denique prodiit Flavius Anicius Probus Tertullus alter, seu Junior, anno Christi 523 consul, et SS. Placidi, Eutychii, Victorini et Flavie pater. Ita quidem Wion hactenus; an vere solideque nunc dispicio.

paterna linea

66 Probo Seniori tres filios fuisse, Olybrium, Probinum, et Probum Juniorem, neque dubium est, neque controversum: at Probo Juniori filium fuisse, Justinianum nomine, unde didicit Wion? Altum apud veteres de hoc Justiniano silentium; unde ad gradum Anicianum decimum nonum fatetur Wion, res ejus gestas in tenebris latere, ut vix invenerit, quod de eo proferret. Duo tamen protulit; alterum, loco mox citato, claruisse nempe illum tribus liberis, de quibus infra: alterum in Martyrologio ad diem 21 Martii pag. 412, ubi Justinianum illum Romanis consulibus adnumerat, verosimiliter ex Indice Consulum Romanorum ipsi Roma transmissio, quem loco, prius allato, laudat: cum tamen ceteri consulum Fasti hunc Justinianum ignorent. Quos præterea ad gradum Anicianum 19 laudat Wion Scriptores, Petrum Casinensem diaconum, Trithemium aliosque, recentiores sunt et ad rem persuadendam haud satis idonei. Plusculum tamen vetustatis præ se fert Anastasius Senior, cujus Epitomen Chronicorum Casinensium, sub annum 754 Stephani II (Baronio III) Papæ jussu conscriptam, ibidem laudat; sed personatus iterum hic obtruditur auctor, ut Muratorius censuit tom. II Scriptorum Rerum Italicarum in sua ad eandem Epitomen Præfatione, ubi inter alia, quæ in dicta Epitome occurrunt, et sæculo VIII, quod illa præ se fert, abhorrent, hæc ait: Denique cum sæculo VIII nullo pigmento componere possis populorum LOTBARINGORUM memoriam, quum constet, tunc ignotam terris hanc appellationem fuisse. Reliqua prætereo. Sic et ante Muratorium Bollandus censuit tom. II Februarii pag. 400 et seq. Ceterum id tantum dicit Anastasius ille, S. Benedicto avum fuisse, Justinianum nomine, non dignitate consulem, non gente Anicia, aut Probo consule satum.

ab Aniciis

67 Pergit interim Wion S. Placidi genealogiam texere; et ut jam monui, Justiniano Germanum, Eupropium et Tertullum filios tribuit, sed fundamento nihilo solidiore. De Tertullo ad gradum Anicianum 20 ita scribit: Flavius Anicius Ter-

tullus Probus, Anicii Justiniani filius, V. C. consulatum gessit anno Christi III cum Rufio Magno Fausto Anieno Juniore V. C.... Genuit ex uxore N. sibi æquivocum Tertullum, quem ad gradum Anicianum 21 anni 523 cum Flavio Philoxeno consulem et S. Placidi patrem facit. Qui anno 502 consul processit Probus, nusquam Tertullus dictus reperitur, neque Justiniano patre natus fuit: nam Hypatius, Pompeius et Probus consobrini et Anastasii imperatoris nepotes fuere, teste Marcellino ad Post consulatum Lampadii et Orestis; quorum primus anno 500, alter anno 501, postremus anno 502 ab Anastasio consul dictus est. Procopius quoque lib. I de Bello Persico cap. 12 Probi meminit, quem Anastasii Ἀδελφίδου, id est, ex fratre vel sorore nepotem, vocat. Porro Anastasius Flavium Hypatium et secundum aliquos Paulum, fratres habuit, ut ex Procopio et Marcellino in Familiis augustis Byzantinis Cangius docet; sororem vero, quam Theophanes pag. 125 Secundino nupsisse tradit. Itaque vel Hypatius, vel Paulus, vel denique Secundinus Flavii Probi, anni 502 consulis, pater fuit, non Justinianus, ut Wion scribit.

E
derivavit.

68 Neque verum videtur, Probum anni 523, imo 535, cum Philoxeno consulem, Probi anni 502 consulis filium fuisse. Tres enim Probi, qui ab anno 502 usque ad annum 525 consulatum gesserunt, distinguendi videntur, nempe annorum 502, 513 et 525 consules: nam primo nulli horum numeralis nota in Fastis adjicitur. Dein Probus, anni 502 consul, in Oriente, reliqui duo in Occidente creati sunt, ut ad annum 525 probat Pagius in Criticis. Anno 502 consul Probus sine addito appellatur; at consul anni 513 Anicius Probus, et in quibusdam Fastis Probus alter dicitur. Tertius denique Anicius Probus Junior dicitur; Anicius, ut ex eadem gente, qua secundus; Junior, ut secundi, non primi filium fuisse, intelligas. Quod vero Wion consulem Anicium Probum Juniorem Tertullum præterea nominet, ac S. Placidi patrem faciat, id non modo sine veterum testimonio, sed etiam contra refutata § superiore Casinensia Monumenta, quibus tamen non raro nititur, facit: in illis enim Tertullus tantummodo patricius, qualis re ipsa fuit, nusquam consul scribitur, secus ac Gregorius, Symmachus, Vitalianus aliique.

F
Cui nihil prodest Gordiani donatio quædam.

69 Adhæc Wion ad gradum Anicianum 23 instrumentum quoddam profert, ex antiquo Ms. Casinensi depromptum, quo Tertullum, S. Placidi patrem, ac Gordianum Gregorii Magni patrem Aniciana stirpe progenitos ac cognationis vinculo fuisse conjunctos, apparet: etenim in eo Anicium sese diserte Gordianus vocat et inter parentes seu consanguineos Tertullum memorat: at quis inter tot donationum instrumenta, quæ mutuo sibi auxiliarem manum porrigunt, et manifesto seu spuria seu interpolata sunt, non vereatur, ne et hoc, de quo loquimur, instrumentum, etsi cautius fortasse adornatum (neque enim illud integrum exhibet Wion) perinde ac alia, sit otiosi hominis inventum, aut hac saltem ex parte interpolatione depravatum? Interpolationis equidem non esse immune, ipsius instrumenti verba, a Wione recitata, ostendunt: datum enim legitur: Anno 4 Post consulatum ejusdem domini N. (Justini Junioris) anno 2, Ind. II, mense Julii, die XIV; quæ mensium dies numerandi ratio ea tempestate nondum erat in usu. Annus præterea quartus P. C. Justini Junioris, Christi 569 fuit, quo nescio, an Bonitus, cui, ut abbati Casinensi, varios

AUCTORE
J. B.

varios fundos et villas per dictum instrumentum Gordianus donat, Casinensibus præfuerit. Scribit enim Mabillonius ad annum 570, Simplicium, Casinensem abbatem tertium, Longobardorum tempestati divina providentia fuisse subductum; ut hic Longobardorum in Italiam incursionem, ejus initium anno 569 illigat, secundum Mabillonium non viderit. Simplicio Vitalis successit huic vero Bonitus, sub quo postea Casinense cœnobium a Longobardis destructum fuit circa annum, ut idem auctor ait, 580; atque adeo verisimiliter anno 569 Casinensibus Vitalis præerat. Marcus Antonius Scipio, Casinensis Congregationis monachus, in Elogiis Abbatum Casinensium Vitalis regimen ad annum 583 usque producit.

nihil Justi-
niani et Theo-
dora

70 Anicianum S. Placidi genus tacite confirmant litteræ, quas Justinianus et Theodora ad illum misisse finguntur, dum in illis Tertullus Justiniani exadelphus, Placidus vero ejusdem nepos vocatur: sed nec Aniciis Justinianus aut Theodora, nec Justiniano Tertullus sanguine junctus fuit. Nihil certe Aniciis cum Theodora, Acacii Ursarii filia, cujus ortum ac propudiosam educationem Procopius Historiæ Arcanæ cap. 9 describit, commune fuit. Justiniano pater Sabatius fuit, Istokus ab Illyriensibus, id est, gentilibus suis dictus: mater vero Bigleniza, Justiniani imperatoris soror, quos obscuro genere in Thraciæ Illyricique confinis oriundos scriptores veteres tradidere. Justinum Procopius citatus cap. 6 agris exercendis fuisse assuetum scribit, priusquam egestatis vitandæ causa militiæ nomen dedit; cujus quoque uxorem, Lupicinam nomine, servam et barbaram nuncupat; ut hi omnes ab Aniciorum claritudine et consanguinitate quam longissime abfuisse videantur. Sunt, qui velint, Justinum, cum senator esset, in Aniciorum familiam adoptione transiisse, quod tum Fasti consulares, tum antiqui nummi, in quibus Flavius Anicius appellatur, testari videntur: at longe verosimilius apparet, Justinum, imperatorem factum, quo generis suis vilitatem legeret, ultro id sibi nominis adscivisse, vel ab adulante populo oblatum, ratum habuisse. Sic et uxorem ejus Lupicinam, inquit Theodorus lector, posteaquam augusta nuncupata est, populus EUPHEMIAM nominavit; eademque Ælia Marcia Euphemia dicitur in nummo, quem Cangius de Familiis augustis Byzantinis pag. 88 exhibet. Vulgarem hunc loquendi morem secutus est Jornandes, cum de Germano, pronepote ex fratre, et Mathasuentæ, quæ Theodorici Italiæ regis e sorore neptis erat, filio scripsit lib. de Rebus Geticis cap. ultimo: In quo conjuncta Aniciorum gens cum Amala stirpe, spem adhuc utriusque generis, Domino præstante, promittit.

ad S. Placi-
dum

71 Neque porro, quo pacto Justinianus imperator Tertullum Juniorem exadelphum suum nominare potuerit, perspicere possum: sunt enim ἐξαδελφοὶ duorum fratrum aut sororum filii: Tertullum autem Seniore et Sabatium, Justiniani e Justiniani sorore patrem, fratres fuisse, nec ex jam dictis verosimile est, nec ullo idoneo teste firmari potest. Quod si Justinianum Justiniani filium adoptivum statuas, jam Justinum et Tertullum Seniore fratres fuisse, necesse est; refragante non solum Procopio num. superiore laudato, sed omni etiam antiquitate. Wion sæpe citatus hac ratione procedit: Justiniano, de quo num. 63, tres filios fingit, Germanum, Justiniani imperatoris sorori maritatum, Eupropium, S. Benedicti patrem, et Tertullum Seniore, S. Placidi avum. Tum Ger-

mano huic, Vitalianum, Germanum alterum Mathasuentæ maritum, et Justinianum imperatorem filios tribuit: quibus concessis, satis quidem liquet, qui Justinianus imperator et Tertullus Junior duorum fratrum filii, seu ἐξαδελφοὶ fuerint: addit tamen Wion ad gradum 20 Anicianum de priori Germano agens: Si quis tamen aliter repererit, contentioni cedo, et merito quidem.

72 Nam quo notior est apud illorum temporum scriptores Germanus, Mathasuentæ maritus, et Justiniani non frater, sed fratrueles, ut Jornandes scribit de Rebus Geticis cap. 14 (esto, cap. ultimo Justiniani imperatoris fratrem vocet) et a Procopio, Justiniani ἀδελφός seu ex fratre nepos constanter dictus; eo apud eosdem scriptores Germanus Germani hujus pater obscurior est, neque quidquam e rebus ejus gestis, quippe qui numquam forte in vivis fuerit, invenire potuit Wion. Ad virum quidem illustrem, Germanum nomine, scripsit Hormisdas Papa apud Labbe tom. IV Conciliorum col. 1507; at hunc Justiniano patrem fuisse, nemo veterum dixit: Procopius autem Sabatio diserte id tribuit, ut dictum supra est. Sabatio porro, non Germano, ad quem Hormisdas scripsit, nupta fuit Bigleniza, Justiniani soror, cujus nomen Biglenizæ, inquit Alemannus in cap. 12 Historiæ Arcanæ procopii, Theophilus in Vita Justiniani prodidit: nec enim alia fuisse scitur Justino soror. Unus denique a veteribus, qui sub Justino et Justiniano augustis floruit, Vitalianus memoratur, isque genere Schyta, ut Marcellinus ad Consulatam Senatoris; nec Germani filius aut Justiniani frater; sed Patriciolo natus, ut lib. 1 de Bello Persico cap. 8 Procopius tradit. Adhæc quæ Vitaliano et Justiniano esse cognatio potuit, cum Joannem, Vitaliani nepotem, Germani, Justiniani imperatoris nepotis, affinitatem, quod Germano longe esset familiæ dignitate inferior, vix sperare ausum fuisse, testis sit procopius Histor. Arcanæ seu Anecdotorum cap. 5? Frustra Wion Justiniani ad Hormisdam Epistolam allegat, qua Vitalianus Justiniani frater dicitur; sed non eo sensu, quo Wion Justiniani verba interpretatus est.

73 Is enim erat ea tempestate viris principibus mos, ut super sacram mensam fraternam mutuo sibi fidem jurarent: quem ritum antiqui Patres, inquit Alemannus in cap. 6 Anecdotorum Procopii, sacrum fecerunt, quibus curæ fuit evertere illas humani cruoris potiones, quas adhibuerunt non solum barbari et Orientis populi, ut refert Lucianus in lib. de Amicitia, cui titulus est Τοῦ ζῆλτος, sed etiam Romani ad amicitias, fœdera et conjurationes stabiliendas; addens præterea, pari de causa Strategium, Felicem Papam IV, alias III, cum laicus esset, et Theodorici cum Gotthorum regem Justiniani fratres dictos fuisse. Neque porro dubium est, quin Vitalianus una cum Justiniano hujusmodi fœdus inierit. Extincto enim Anastasio imperatore, in quem arma Vitalianus moverat, ac rerum jam potiente Justino, Justinianus, teste Procopio Historiæ Arcanæ cap. 6, illico vocatum misit Vitalianum tyrannum fide publica, impunitate promissa, et una susceptis Christianorum mysteriis. Haud igitur ob sanguinis cognationem, sed initi fœderis necessitudinem, juratamque fidem mutuam Vitalianum fratrem Justinianus appellavit.

74 His plura addere necesse non arbitror, ut Pseudo-Gordiani, Wionis, aliorumque de S. Placidi cum Aniciis et Justiniano cognatione opinio partim valde incerta, partim liquido falsa habeatur,

commentitiæ
litteræ,

E

nihil denique
Justiniani ad
Hormisdam
PP. epistola.

F

Itaque S. Placi-
dum patre
patricio Ro-
mano

AUCTORE
J. B.

A tur. Idem fere augmentum Mabillonius tractat in Appendice altera tom. 1 Annalium Benedictinorum subnexa, in qua de Aniciano S. Benedicti genere pag. 676, a recentioribus tantum asserto, hæc scribit: Post Trithemium, quidam auctores e nostris sanctum patrem Benedictum ex Anicia gente perillustri prognatum dixere: sed quis primus id scripserit, non ita exploratum. Angelus a Nuce ejus opinionis originem et progressum tribuit Wioni, Yepesio, Bubeo, aliisque, quibus eam asserendam relinquit; quibus ipse Mabillonius Simonem Miletum, et Johannem Seifridum Wratislaviensem, Zwetalensem olim in Austria abbatem, adjicit. Tum et Hæftenum Proleg. 14 in Vitam S. Benedicti laudat his verbis: Hanc genealogiam Benedictus Hæftenus, vir religione et eruditione insignis, ex Wione commemorare mavult, quam adstruere, ratus id non ita in promptu esse, cum non adsint veterum idonea testimonia, quibus genealogia hæc adstruatur.

actum dixisse
sufficiet.

75 Mox fundamentum duplex affert, quod Wioni contexendæ S. Benedicti genealogiæ materiem occasionemque præbuisse videtur; alterum, S. Benedicti patri Eupropio; avo autem Justiniano nomen fuisse, quod primus omnium Petrus diaconus dixit, forte, inquit Mabillonius pag. citata, num. 3, ex monasterii sui monumentis ac traditione; quibus verbis metum suum prodit, ne id forte Petri, aut alterius inventum sit, quod temporum lapsu in Ordine Benedictino invaluerit. Alterum vero, et in quo rei cardinem versari censet, eidem Justiniano, S. Benedicti avo, patrem fuisse Probum Juniorem; huic porro Sextum Anicium Petronium Probum, Probæ Faltoniæ conjugem; quod de suo addidisse Wionem credit, et idoneis probari posse argumentis optat. Denique, cum id sibi compertum non haberet, satis habuit S. Benedictum liberiori, quod e Gregorio Magno liquet, seu, ut cum Floro interpretatur, nobiliori genere ortum dicere. Nobis itaque etiam, Mabillonii aliorumque supra laudatorum exemplo, cum eadem in S. Placidi genealogia a Wione contexta occurrant, S. Placidum Tertullo, viro patricio, quod item ex Gregorio Magno liquet, natum esse, dixisse sufficiet. Quantus autem esset patriciatus honor ex lib. VI Variarum Ep. 2. Cassiodori discas, ubi soli consulatui inferior dicitur: neque concedi solebat, nisi viris illustri loco natis et meritorum laude conspicuis; unde Theodoricus rex apud eundem Cassiodorum lib. 3 Variarum Ep. 5 ad Importunum scribit: Tot igitur parentum laude decoratus, tot etiam morum luce conspicuus, sume post consulares fasces emeritos, patriciatus insignia, tuarum munus plenarium dignitatum; et cani honoris infulus adultam cinge cæsariem, qui meritorum laude ætatis præjudicia superasti. Hæc de paterno S. Placidi genere. Nunc pauca de materno.

Incerta pariter
sunt.

76 S. Placidi matrem e gente Octavia oriundam fuisse Pseudo-Gordianus ait verbis § hujus principio relatis, idemque legitur apud Stephanum Aniciensem: sed is non est, qui fidem dictis suis indubiam faciat; neque liquet, ipsene id primus finxerit, an e traditione majorum acceperit. Gentem Octaviam, Velitris oriundam, Tarquinius Priscus Romam transtulit, in senatumque adscivit; Servius Tullius patriciam fecit. Ad plebem translata consules quinque, triumphum unum obtinuit: sed illam ordini patricio restituit C. Julius Cæsar dictator, quæ e variis auctoribus conguessit Petiscus in Lexico Antiquitatum. Nomen matris S. Placidi, Pseudo-Gordiano, ut apparet, ignotum,

Octobris Tomus III.

Joannes Petrus Villadecanius prodidit, eamque Faustinam dixit, sororem Elpidis, Boetii a Theodorico rege occisi uxoris, et T. Annii Placidi V. C. et Cos. filiæ, ut Wion refert post gradum Anicianum vigesimum, ubi de Aniciorum Boetiorum gente disserit. Nos vero id non audemus affirmare, cum veterum testimonia desint, caute hic ait Wion, quæ tamen in illo cautela non raro desideratur, ut tum ex jam dictis, tum ex mox dicendis apparebit.

77 Porro ex Tertulli et uxoris anonymæ conjugio natos ait Pseudo-Gordianus apud Mabillonium æque ac apud Cajetanum liberos quatuor, S. Placidum, natu, ut volunt, maximum, Victorinum, Eutichium et Flaviam, omnes una cum S. Placido passos. At e laterculis Hieronymianis emendicata esse hæc nomina, ac S. Placidi Fratribus ac Sorori afficta, quod vera eorum nomina Actorum inventori comperta non essent, ob dicta § 1, num. 10 non omnino injuria suspicari quis potest. His quintam addit Wion, videlicet, ut illam nominare illi placuit, Aniciam Silviam Probam; de qua ad gradum Anicianum 22 ita scribit: Anicia Silvia Proba, Tertulli filia, nupsit Ilduino Marcio duci Mediolanensi, ut auctor est Thomas Porcacchius lib. III Familiæ Malaspinae: ex quo mater effecta est Accini Martii, qui, Martio cognomento relicto, primus familiæ Malaspinae nomen intulit: et Alsuindæ Martiæ, uxoris Garimbaldi Bajoariorum regis. Voluitne, hic sibi credi Wion, non allato veterum testimonio, qui pari de causa Villadecanio paulo ante non credidit? Qua porro auctoritate laudatus a Wione Porcacchius, Silviam S. Placidi sororem fuisse, vel certe Silviam Ilduino duci Mediolanensi nupsisse affirmet, nec edicit Wion, nec mihi exploratum est, cui citatum Porcacchii Opus consulere non licuit.

quæ de mater
no illius ge-
nere

78 Attamen, quo hoc loci sive de suo Wion, sive e Porcacchio narrat, haud satis mihi fundata apparent. Alsuindam quidem a Paulo diacono lib. II de Gestis Langobardorum cap. 29 et seq. memoratam invenio, sed Alboini Langobardorum regis filiam, ad Tiberium imperatorem a Longino, Ravennæ præfecto, Constantinopolim directam, vel ad Justinum Juniorem, Tiberii decessorem, ut Agnellus in Vita Petri Senioris, Ravennatis episcopi, scribit. Gemini quoque idem Paulus Garibaldi, Bajoariæ ducis, meminit; unius quidem lib. I, cap. 21, et lib. III, cap. 10 et 29: alterius vero lib. IV, cap. 41. Sed utrique conjugem tribuit longe aliam; Walderadam scilicet, Cuswald seu Theobaldo Francorum regi prius nuptam, Garibaldo hujus nominis I Bajoariæ duci; sed Garibaldo II Gisulfi Forojuliensis ducis filiam. Lib. enim IV, cap. 38 de Gisulfi filiabus ita loquitur Paulus: Quæ postea (occisis a Cacano, Avarorum rege, earum parentibus) per diversas regiones venundatæ, juxta nobilitatem suam dignis sunt nuptiis potitæ. Nam una earum Alamannorum regi, alia vero dicitur Bajoariorum principi nupsisse. Dein vero cap. 41 ita scribit: Hiis temporibus mortuo Tasilone duce Bajoariorum (illius nominis I) filius ejus Garibaldus in Agunto a Slavis devictus est. Ita ut Paulus Garibaldi nomen, quod cap. 38 reticuerat, expressisse videatur cap. 41. Ut sit, neutri Garibaldo alias uxores tribuunt, qui de rebus Boicis ex instituto scripsere, ut Velserus, Brunnerus aliique. Sed jam ad alia progrediendi tempus est.

E

F

narrantur.

AUCTORE
J. B.

§ VI. S. Placidi nativitas, oblatio S. Benedicto, vita monastica Sublaci, dum una cum S. Benedicto inde Casinum abiit.

Natum, ut
aiunt, anno
515,

Acta S. Placidi ■ Mabillonio edita natum diserte aiunt num. 83 apud nos anno Incarnationis Dominicæ quinto decimo ac quingentesimo, idemque colligere est ex num. 5, ubi S. Placidum septennem, seu, ut rursum legitur num. 83, anno septimo ætatis suæ Tertullus S. Benedicto obtulisse dicitur: Divinæ Incarnationis anno xxii ac quingentesimo; unde si septem annos demas, ad annum 515 pertinges: at perperam eodem num. 5 Tertulli ad S. Benedictum accessus, et Placidi oblatio, temporibus Julii Papæ, qui sæculo iv fuit, contigisse feruntur. Unde Mabillonius non Julii, sed Joannis I, num. 4 in Actis memorati, legendum monet in margine: at hoc pacto et altera correctio adhibenda erit; et anno 522 substituendus erit 523. Pontificatum enim Joannes adeptus est, ut scribit Anastasius apud Blanchinum, sub consulatu Maximi, qui in annum 523 incidit. Eodem quoque anno facta legitur S. Placidi oblatio in Extracto Joannis Papæ XXII ex libris summorum Pontificum, quod post Chronicum Casinense sæpe citatum videre est, ac ita habet: Anno Domini dxxiii beati Maurus et Placidus recepti fuerunt a S. Benedicto. Sæculo xiv Joannes XXII Ecclesiæ præfuit; sed quæ sit librorum illorum Pontificalium antiquitas, unde id, uti et alia, quæ ibidem de S. Placido ac Sociis referuntur, accepta sunt, ignoro.

septennem S.
Benedicto,

80 Acta vero, quæ apud Octavium Cajetanum Stephani Aniciensis nomen præferunt vel anno ætatis suæ septimo ad finem vergente, vel octavo inchoato, S. Placidum Benedicto oblatum fuisse, his verbis memorant: Parentum diligentia nutritus Puer, et tenere, sicut oportunum fuerat, educatus, cum jam septennis pueritiæ metas attingeret, beatissimo patri Benedicto, qui territorio Sublacensi vitam angelicam exercebat, norma institutionis monasticæ regulariter imbuendus oblatus est. Horum Actorum concinnator perinde, Græcum fontem sese consuluisse, perhibet in Prologo, ac ille, qui Acta de quibus num. præcedente, conscripsit; nec tamen annum, quo natus est S. Placidus, quo S. Benedicto oblatus, quo in Siciliam missus, quo denique martyrio coronatus fuit, determinavit: unde conicere fas est, hæc omnia Actis Græcis, si revera aliquando exstiterint, adjecta fuisse ex Benedictinorum qualicumque traditione; annis equidem Incarnationis usus non est Gordianus: hic enim calculus, etsi ab anno 532 a Dionysio exiguus compositus, longe post usu receptus est, ut docet Mabillonius de re diplomatica lib. II, cap. 25; qui scriptorem Victore Tununensi, qui annum ab Incarnatione Domini 567, sed vice tantum simplici, numerat in summa annorum, quam suo Chronico subjecit, antiquiorem non invenit. Haud itaque certus est annus S. Placido natalis: quia tamen anno 515 natum esse, communis est scriptorum assertio, nec hæc aliunde falsi convincitur, illo et nos tamquam vero illius natali utemur.

81 Quod vero ad annum, quo S. Benedicto oblatus est, attinet, neque de illo quidquam certi statuimus: cum tamen anno ætatis suæ septimo utraque Acta oblatum affirmant, et quidem ad finem jam vergente, vel completo, ut apud Stephanum Aniciensem legitur; annus vero S. Placidi septimus completus, seu octavis partim in annum 522, partem in sequentem inciderit, eo magis inclinamur, ut anno potius 523, quam 522 in Actis Mabillonianis expresso, id contigisse putemus; et vel ideo maxime, quod posteriorum Actorum concinnator Joannem Papam, cujus paulo ante meminerat, hoc quoque loco indicasse videatur, non ejus decessorem Hormisdam, nedum Julium, tum dudum e vivis ereptum. Sed quidquid sit de anno, certum est S. Placidum, nondum pueritia egressum, S. Benedicto a Tertullo oblatum ex Gregorio Magno, qui lib. II, Dialogorum cap. 3 rem gestam ita describit: Cum factus vir (Benedictus) diu in eadem solitudine (Sublacensi) virtutibus signisque succresceret, multi ab eo in eodem loco ad omnipotentis Dei sunt servitium congregati, ita ut illic duodecim monasteria cum omnipotentis Jesu Christi Domini opitulatione construeret, in quibus statutis patribus duodenos monachos deputavit; paucos vero secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia aptius erudiri judicavit. Cæpere etiam tunc ad eum Romanæ urbis nobiles et religiosi concurrere, suosque ei filios omnipotenti Deo nutriendos dare. Tunc quoque bonæ spei suas soboles Equitius Maurum, Tertullus vero patricius Placidum tradidit: e quibus Maurus Junior cum bonis polleret moribus, Magistri adjutor cæpit existere; Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos.

82 Ipsis Gregorii verbis, eadem narrans, subinde utitur apud Mabillonium Pseudo-Gordianus, ut consultum a se fontem plane delegat. Quid quid proinde præterea memorat de splendido Tertulli Benedictum adeuntis comitatu Romani imperii optimatum, de singulari illius apud imperatorem gratia, ac de negotiis imperialibus, figmentis annuero. Et vero quænam imperialia illa negotia, quibus implicabatur? Num Theodorici? At is, teste Procopio lib. I de Bello Gothico cap. I, Romani imperatoris nec insignia nec nomen usurpare voluit, vixitque regis appellatione contentus, nec alium ipsi titulum scriptores passim tribuunt: sicut nec Clodoveum, Francorum regem, etsi ab Anastasio imperatore consulem et augustum honoris gratia salutatum, imperatorem aut augustum, cum de illo loquuntur, passim nuncupant. Num Justinus? Is vero in Oriente imperabat; nec satis apparet, quibus sub Theodorico negotiis Tertullum Romæ commorantem implicitum tenuerit. Nihil horum apud Stephanum Aniciensem legitur, qui rem totam verbis num. 80 transcriptis absolvit; ut is figmenta hujusmodi vel in Actis Græcis non invenerit, vel inventa, velut a vero aliena, sibi recidenda verosimillime sit arbitratus.

83 Illud præterea ex eodem Gregorio certum fit, pueros, quos parentes S. Benedicto offerebant, non hunc solum in finem offerri solitos, ut illos artium profanarum disciplinis imbueret; sed vel maxime etiam ut virtute ac pietate institueret, quod, recte inquit Mabillonius lib. II, num. 3, ad annum 522 in Annalibus Benedictinis, perspicuis verbis declarat Gregorius, cum eos tradit suos et filios OMNIPOTENTI DEO NUTRIENDOS dedisse: quos satius fuisset Romæ erudiri, si de solis scientiis, ut quidam novatores inepte fabulantur, et non de moribus ac pietate eorum parentes

anno verisimilius 511
Sublaci

E

Tertullus pater obtulit,

F

vita monastica institutis imbuendum;

A rentes potissimum curassent, uti certe curabant. Sic tamen, ut congruæ eruditioni secundas darent. *Nec ullus dubitandi locus est, quin Equitius et Tertullus liberos suos, Maurum et Placidum, S. Benedicto eadem mente obtulerint, voluerintque, ut ex magistri sui institutis religiosam vitam perpetuo ducerent. Sed an solemnî illo ritu, quem in sua Regula Benedictus præscripsit, Deo oblati fuerint, non liquet, inquit Mabillonius loco mox laudato. Dubitationem Mabillonio attulisse videtur, quod Benedictina Regula, ut num. 2 scribit, quo tempore Placidum in discipulorum suorum numerum S. Benedictus retulit, concepta tantum et adumbrata, postmodum vero in monte Casino absoluta fuerit. Eo tamen propendit, ut solemniori illo ritu libros suos Benedicto obtulerint: Quamquam non levis hujus rei conjectura, inquit, ex eo deducitur, quod amplissima simul cum illis prædia, magnasque possessiones donasse memorantur.*

sed an oblatione solemnî,

84 Ritus suscipiendi nobilium ac pauperum filios, de quo Mabillonius, in Regula Benedictina cap. 66, lib. de Concordia Regularum, notis et observationibus a Menardo illustrata, ita describitur: Si quis forte de nobilibus offert filium suum Deo in monasterio, si ipse puer minore ætate est, parentes ejus faciant petitionem (id est, scripturam obligatoriam, inquit Menardus in cap. 63) quam supra diximus: et cum oblatione ipsam petitionem et manum pueri involvant in palla altaris, et sic eum offerant. De rebus autem suis, aut in præsentî petitione promittant sub jurejurando, quia numquam per se, numquam per suffectam personam, nec quolibet modo, ei aliquando dent, aut tribuant occasionem habendi: vel certe si hoc facere noluerint, et aliquid offerre voluerint in eleemosyna monasterio pro mercede sua, faciant ex rebus, quas dare voluerint, monasterio donationem, reservato sibi (si ita voluerint) usufructuario. Atque ita omnia observantur (alibi legitur: obstruantur) ut nulla suspicio remaneat puero, per quam deceptus perire possit (quod absit), quod experientia didicimus. Qui vero ex toto nihil habent, similiter petitionem faciant, et cum oblatione offerant filium suum coram testibus.

C magis incertum, quam Mabillonius credat.

85 Hoc igitur nobiliorum ritu S. Placidum a Tertullo patre S. Benedicto oblatum fuisse, ex oblati simul amplissimis prædiis ac possessionibus Mabillonius non leviter suspicari se ait: verum quod sibi hic sumit Mabillonius, Actis ab illo editis plane contrarium est: in his enim num. 5 Tertullus S. Benedictum accessisse, eique S. Placidum Sublaci obtulisse legitur divinæ Incarnationis anno 22 ac quingentesimo. At ex num. 13 et seqq. manifesto colligere est, S. Benedictum, relicto Sublaco, prius Casinum adiisse, quam ulla a Tertullo prædia possidenda acceperit; Benedicti vero ad montem Casini accessum Mabillonius ipse lib. iii Annalium num. 5, anno 528 innectit. Privilegium quidem Tertulli, Casinensi Chronico, mihi pag. 766, subnexum, quo S. Benedicto patrimonii sui villas, quas in Sicilia habebat, concessit, datum legitur Anno imperii Justinî quinto, die vero xv Calen. Julii, qui annus et dies annum 523 designant; cum anno 518 die ix Julii Justinus imperium sit consecutus. Atque ita quidem hoc privilegium donationem illam eodem saltem circiter tempore, quo Placidus oblatum est S. Benedicto, factam esse videtur innuere: verum id fictitium esse jam dictum est ante, ac denuo ex eo liquet, quod S. Benedicti veluti jam

tum Casinensis abbatis meminerit his verbis: Concedo tibi in perpetuum patri patrum Benedicto, et tuis successoribus in Casini cœnobio etc. Meminit ejusdem donationis Leo Marsicanus lib. i, c. 1, et vetus monasterii Casinensis Kalendarium, lib. iii Annalium num. 25 a Mabillonio laudatum; at in neutro factæ donationis annus exprimitur; adeo ut nec de illo certi quidpiam statui possit, quamquam illum cum anno oblationis S. Placidi Mabillonius confundat.

AUCTORE
J. B.

86 Quod autem ad locum spectat, in quo Placidus S. Benedicto oblatum, et religiosæ vitæ rudimenta exorsus est, hunc Sublacum fuisse, ubi jam duodecim monasteria a S. Benedicto erecta visebantur, a Gregorio Magno indubitatum est. Sic loci hujus situm in Thesauro Geographico describit Ortelius: Latii Mediterranei oppidum est circa Anienis fontes. Quadraginta millibus ab Urbe abesse, scribit Diaconus. *Italica Subiaco dicitur. Nominis etymologiam docet abbas Angelus de Nuce in Annotatis ad cap. 1 Vitæ S. Benedicti.* Apud aliquos, inquit, reperio Sublaqueum, sed Sublacus vel Sublaceus retinendum est a situ, nam sub lacu positum est castrum Sublacus: Anio enim fluvius inter Simbruinos montes in Æquicolis excurrrens, obstructis a Nerone vel a Claudio angustis illorum montium faucibus, ad mille circiter passus supra prædictum castrum, aquas in summo stagnare fecit et in lacum colligi atque extendi, quæ postea ex præruptis cataractis præcipientes cum fragore ruebant. In eo lacu, cujus superficies sacellum S. Placidi, quod etiamnum visitur, æquabat, Placidus a Mauro aquarum vorticibus ereptus est. Nunc vero disruptis claustrorum obicibus, residues aquæ, pristinam libertatem adeptæ, inferius fluunt, factitio illo lacu cessante, cujus fossa tantum et cavitas nunc apparet. Adicio duodecim monasteriorum supra e Gregorio memoratorum nomina ex auctore eodem in Annotatis ad cap. 3 Vitæ S. Benedicti: Sunt autem sacra Specus: SS. Cosmas et Damianus, nunc S. Scholastica. S. Angelus post lacum. S. Maria, nunc S. Laurentius. S. Hieronymus. S. Joannes Baptista, nunc Joannes ab Aquis. S. Clemens prope lacum. S. Blasius, hodie S. Romanus. S. Michael archangelus sub sacra specu. S. Victorinus ad radices montis Porcarii. S. Andreas et Vita æterna, nunc Vallis sancta. Addit Mabillonius in Annalibus ad annum 520: Omnia, si duo priora, quæ hactenus superstant, exceperis aut in parietinas, aut certe in simplicia oratoria seu sacella redacta sunt.

Ex quo vero Sublaci fuit,

E

F

87 S. Placidum, quem lib. ii Dialogorum cap. 5 Puerulum vocat Gregorius Magnus, septennem vero fuisse, Acta utraque dicunt, cum S. Benedicto oblatum fuit, in Sublacensi hac solitudine insignem brevi pro ætate suæ in virtute et morum sanctitate sub tanto duce ac magistro progressum fecisse, nullus merito neget. Sane quod de Placido cap. 7 laudatus mox Gregorius, et ex eo Acta utraque referunt, humilitatem ejus et obedientiam magnopere commendant: unde nimirum intelligitur, S. Placidum, licet illustri genere ortum, ad obeunda vilissima etiam ministeria, et ad quævis magistri sui imperia peragenda promptum paratumque se exhibuisse. Gregorium potius, quam Acta audiamus. Quadam vero die, inquit ille, dum idem venerabilis Benedictus in cella consisteret, prædictus Placidus puer, sancti viri monachus, ad hauriendam de lacu aquam egressus est: qui vas, quod tenuerat, in aquam incaute submit-

laudabiliter se gessit;

tens,

AUCTORE
J. B.

tens, ipse quoque cadendo secutus est. Quem mox unda rapuit et pene ad unius sagittæ cursum eum a terra introrsus traxit. Vir autem Dei intra cellam positus, hoc protinus agnovit, et Maurum festine vocavit dicens : Frater Maure, curre, quia Puer ille, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit : jamque eum longius unda trahit. Res mira, et post Petrum Apostolum inusitata. Benedictione etenim postulata atque percepta, ad patris sui imperium concitus perrexit Maurus : atque usque ad eum locum, quo ab unda deducebatur Puer, per terram se ire existimans, super aquam cucurrit, eumque per capillos tenuit, rapido quoque cursu rediit. Qui mox ut terram tetigit, ad se reversus post terga respexit, et quia super aquas cucurrisset, agnovit, et quod præsumere non potuisset, ut fieret, miratus extremuit factum.

veri nominis
jam tum, ut
videtur, mo-
nachus,

88 Quo anno id contigerit, nec ex Gregorio, nec ex Actis S. Mauri aut S. Placidi confici potest : refert id tamen Mabillonius ad annum 528 sexennio circiter post oblatum S. Benedicto Placidum, quo tempore hunc novitium adhuc fuisse, existimasse videtur Mabillonius tom. I Actorum

B Benedictinorum pag. 9 in Gregorii huc transcripta paulo ante verba ita annotans : Nam primis Ordinis nostri sæculis novitii vestem sæcularem et capillos servabant. Stricti nominis monachum tunc fuisse, Martenius lib. v, cap. 7 de Antiquis monachorum ritibus contendit. Verba illius sunt num. 5 : Confirmantur hæc omnia (dixerat, fuisse monachos, qui forcipibus capillorum superflua inculte sibi præscindebant, ita ut, cum nonnihil crevissent, manu facile apprehendi possent) ex lib. II Dialog. S. Gregorii Papæ, ubi refert, Placidum puerum a S. Benedicto ad aquam hauriendam missum, et in lacu delapsum, a S. Mauro per capillos apprehensum, ex aquis extractum fuisse : non enim placet, quod ad hanc sibi objectionem respondet Benedictus Hæftenus, S. Placidum adhuc puerum a patre Tertullo jam tunc primum oblatum, eo tempore fuisse novitium, nec proinde ante solemnem professionem attonsum : nam et illa solemnis oblatio vim professionis obtinebat, puerosque Deo ita consecrabat, ut ad sæculum deinceps redire non possent, ut probamus in C Commentario ad caput 59, eaque semel peracta, veri censebantur monachi, unde et ipse Placidus, licet puer, tamen a S. Gregorio ibidem, et a Fausto in Vita num. 44 SANCTI VIRI MONACHUS appellatur. Neque Mabillonius in Annalibus Benedictorum ad annum 528, num. 2 id inficiari videtur, ubi Placidum a Mauro per capillos aqua extractum memorans, missa priore observatione de habitu sæculari ad professionem usque a novitiis servato, ita observat : Nam monachi tunc ad cutem resecti non erant. Et num. 8 hæc insuper habet : Pueros oblatio parentum monachos, adultos sua quempe professio faciebat. Cum igitur ad annum 522 S. Benedicto Placidum oblatum scribat, ex tunc quoque monachum fuisse, hoc loco fateri videtur.

nec Bailleti,
in Maurum
et Placidum
minus æqui,
censura di-
gnus.

89 Porro non sine prodigio Placidum a S. Mauro undis ereptum fuisse, Gregorii verba sat manifesto produnt : Bailletus tamen obscure admodum ea de re scribit in Vita S. Placidi, cum ait, Maurum nando aquas subiisse et calcasse : si nando Maurus Placidum undis eripuit, ridicule id Gregorius, tanquam rem post S. Petrum Apostolum inauditam recitavit, quod de tanto Pontifice suspicari nefas ; nec minus inepte Petrum ita loquen-

tem induxisset : Magna sunt valde, quæ narras D et ad multorum ædificationem profutura : ego autem boni viri miracula, quo plus bibo, eo plus sitio : nimirum S. Benedicti, cujus meritis vitam sibi conservatam S. Placidus non obscure acceptam retulit, ut narrare Gregorius post verba num. 87 relata pergit. Addit ibidem Bailletus, eam Placido principio fuisse vitæ rationem, ut ætatis imbecillitatem non parum saperent ; id est, si Bailleti sensum calleo, Puero mores pariter non parum pueriles principio fuisse : sed dein ita emendasse, ut Christianæ ac religiosæ perfectionis, ac maxime obedientiæ culmen ascenderit. Hausit id verosimiliter Bailletus e verbis Gregorii lib. citato cap. 3. E quibus Maurus Junior, cum bonis polleret moribus, magistri adjutor cœpit existere ; Placidus vero puerilis adhuc indolis gerebat annos. At aliud est puerilis indolis annos gerere, aliud puerilis indolis vitia suis moribus exprimere. Æquiora de Placido sensit Zacharias Papa, Gregorii verba hunc in modum interpretatus : 'Ο δε Πλακιδος νεος ετι υπαρχων ασκητικοις πονοις την εαυτου νεοτητα κατεδαμαζεν. Placidus vero, cum puer adhuc esset, asceticis laboribus pueritiam edomabat. Quod efficere poterat, licet E imbecillæ ætatis vitis vel numquam, vel forte raro succumberet.

90 Facere huc multum poterat singularis, tum amor, tum cura, quam erga Placidum S. Benedictus habuisse videtur. Colligi id potest non modo ex iis, quæ jam dicta sunt e Gregorio ; sed etiam ex iis, quæ cap. 5, lib II Dialog. idem Gregorius refert, et post illum Acta tam a Mabillonio edita num. 8, quam ab Octavio Cajetano num. 7. Tria nimirum e duodecim solitudinis Sublacensis monasteriis rupibus erant imposita, unde periculosus ac difficilis erat ad lacum, e quo aqua monachorum usibus necessaria hauriri debebat, descensus. Suorum itaque comodo consulturus pius pater, noctu ad montis rupem progreditur, fuisque Deo precibus, fontem in ea loco suis commodiore situm impetrat. Quod cum faceret, unum e discipulis suis omnibus sibi comitem, reique spectatorem voluit Placidum. Nec minus paternam S. Benedicti erga discipulos suos curam prodit, quod ex Gregorio itidem Acta Mabilloniana narrare pergunt a num. 9 ; silentibus hic Actis ab Octavio Cajetano editis sub nomine Stephani Aniciensis. Florentius quidam presbyter, F stimulis invidiæ percitus, veneno Benedictum e medio tollere frustra tentarat : at qui magistro vitam eripere nequiverat, atrociorum discipulis cladem inferre studuit, objecto puerilibus oculis fædo perinde ac periculoso spectaculo.

S. Benedicti
erga Placi-
dum et reli-
quos discipu-
los amor et
cura,

91 Versabantur discipuli illi eodem, quo Benedictus, loco ; eorumque, ut apparet, curam per se ipse gerebat : quare in hortum S. Benedicti cellæ propinquum nudarum puellarum chorum, proterve ludentium, mittit Florentius, quarum aspectu fragiles puerorum animi ad libidinem commoverentur : quod ubi S. Benedictus advertit, custodiri pueros sedulo jussit ; nec eo contentus, compositis illico rebus, tyronibus suis multo magis, quam sibi a Florentio timens, paucis comitatus monachis Sublaco recessit. Ita fere Gregorius. At Pseudo-Gordiano apud Mabillonium Gregorii dictis nonnulla addere visum fuit. Discipulorum nomina, qui Benedictum Sublaco abeuntem comitati sunt, non expressit Gregorius : hos inter Pseudo-Gordianus Maurum et Placidum diserte numerat num. 12. Præterea num. 10, Benedictum Sublaco recessisse divina revelatione admonitum, quod

quibus fit, ut
Casinum cum
Placido,

AUCTORE
J. B.

A quod ut negare præfracte non ausim, ita nec pertinaciter asserere; cum nihil ea de re occurrat apud Gregorium in Vita S. Benedicti, idque Marcus poeta verbis num. 100 citandis videatur innuere. Quam vero Benedicto num. 11 monachis, quos Sublaci relinquebat, vale dicenti orationem tribuit, non discedentis Benedicti, sed, quid in illo discessu contigerit, divinantis inventum esse, non dubito. Placidum vero Benedicto Casinum abeunti comitem fuisse, verosimile mihi admodum apparet; tum propter singularem, quam de illo Benedictus gessit curam, tum quod, teste Gregorio cap. 8, Florentii invidiæ cesserit, quod lapsum adhuc tenerioribus discipulis, e quorum numero certe Placidus erat, pertinesceret.

at non cum
Mauro,

92 Quod vero ad Maurum attinet, Pseudo-Gordianus discipulos illos, quos in perniciem trahere Florentius moliebatur, fuisse Maurum et Placidum, num. 10 et seqq. diserte affirmat, ac propterea num. 12 non modo Placidum, sed et Maurum Benedicto Casinum abeunti comitem facit; utrum recte, nunc inquiri: certum est, Vitam S. Benedicti a Gregorio Magno conscriptam, Actis S. Placidi auctoritate et pondere plurimum prævalere. Atqui lib. II Dialog. cap. 8 Gregorius Benedictum Sublaco Casinum abiisse sine Mauro ait: sic enim habet: Nam cum prædictus presbyter (Florentius) stans in solariorio, Benedictum discessisse, cognosceret et exultaret, perdurante immobiliter tota domus fabrica, hoc ipsum, in quo stabat, solarium cecidit, et Benedicti hostem conterens, extinxit. Quod viri Dei discipulus, Maurus nomine, statim venerabili patri Benedicto, qui adhuc a loco eodem vix decem millibus aberat, æstimavit esse nuntiandum dicens: Revertere, quia presbyter, qui te persequabatur, extinctus est. Fuisse igitur videtur Maurus ex eorum numero, quos Benedictus Sublaci reliquerat, dum interim ipse Casinum pergeret; ac iter prosequente Benedicto, Sublacum, unde venerat, rediisse.

qui ob Pseudo-Gordiani
verba

93 Hinc Mabillonius in Annotatis ad Acta S. Placidi locum hunc erroris arguit: His, inquit, caput octavum Vitæ S. Benedicti adversatur, ex quo S. Maurum tum apud Sublacum remansisse intelligitur. Verum tom. I Annalium ad annum 528, num. 4 haud ita affirmate loquitur, cum ait: Maurus iste (qui Florentii mortem S. Benedicto Casinum abeunti nunciavit) an Equitii filius sit, etsi asserit liber de Vita S. Mauri, dubitant quidam e nostris, nec sine fundamento: tum quia Benedictum Sublaco discedentem comitatus est S. Maurus: tum quia Gregorius, nominato semel Mauro Equitii filio, (cap. 3) Maurum simpliciter in consequentibus (capp. 4. 6. 7.) semper vocat: cum hic longo verborum ambitu VIRI DEI DISCIPULUS, MAURUS NOMINE, appelletur. Fundamentum equidem hic aliquod agnosco; non tamen tale, propter quod sententia, quæ Maurum una cum Benedicto Sublaco abiisse statuit, contrariæ præferenda videatur: cum enim aiunt, Maurum S. Benedicto Sublaco abeunti comitem fuisse, sibi sumunt, quod evictum dare deberent.

duplicandus
non videtur,

94 Nec magis urget ratio, quæ e modo petitur, quo Maurum, Florentii mortis nuncium, Gregorius cap. 8 appellavit. Etsi enim idem Pontifex cap. 3 Placidum Tertulli filium dixerit, ac mox eodem capite (verba illius habes num. 81) sine addito Placidum nominavit: tamen cap. 5 non absimili verborum ambitu utitur, ita de Placido scribens: Cum parvulo puerulo, nomine

Placido, cujus supra memoriam feci. Si igitur hic non necessario verborum ambitu usus sit Gregorius in Placido, quid ni et usus forte fuerit in Mauro, etiam omisso hoc, similive additamento, cujus supra memoriam feci, quod non ubique Gregorius adhibet. Utut dubia videri possint Gregorii verba, mihi equidem apparet verosimilius, Maurum Equitii filium a Gregorio cap. 8 verbis num. 92 supra adductis, designatum fuisse; vel maxime, quod laudatum Gregorii textum ita manifeste intellexerit Zacharias Papa, Græcus Gregorii interpres, qui illum sic Græco idiomate reddidit: Τοῦτο Θεσσαλονικὸς ὁ ἀνωτέρω πολλὰς μνημονεύεις Μαυρὸς etc. Id cum vidisset sæpe supra memoratus Maurus etc. Quæ verba de solo Mauro, Equitii filio, intelligi possunt. Zacharias certe, qui anno 744 Pontificiam sedem occupare cepit, licet rem sua auctoritate, utpote a a sæculo VII, sub cujus initium Gregorius obiit, intervallo satis longo remotus, certam facere nequeat, Pseudo-Gordiano tamen multo antiquior est, et fide dignior. Quod autem Maurum Sublaci Benedictus reliquerit, etsi illius æque ac Placidi insignem curam procul dubio gesserit, mirum videri non debet: altiores enim Maurus in virtute radices egerat, eaque de causa jam ante, ut Gregorii verbis utar, Magistri adjutor exstiterat.

E

95 Si annus quæritur, quo Sublaco Casinum montem una cum Placido Benedictus petiit, quem Gregorius tacuit, Pseudo-Gordianus expresse prodit his verbis num. 11. Hæc cum dixisset (Benedictus) anno Dominicæ Incarnationis quingentesimo vigesimo nono, temporibus Justiniani (imo Justiniani; Justinus enim hujus decessor imperare desiit anno 527) monocratoris, oratoria cuncta, quæ construxerat (Sublaci,) adjunctis in unoquoque duodenis fratribus, sub statutis Præpositis ordinavit, et duobus angelis, tribus corvisse comitantibus ad, Cassinum castrum pergere cepit. Verum hunc Pseudo-Gordianus certum facere nequit; neque aliunde certa suppetunt testimonia, quibus annus ille determinetur. Pro anno quingentesimo vigesimo nono, quingentesimum vigesimum octavum lego ad calcem Chronici Casinensis anno 1603 Parisiis impressi pag. 760. Camillus Peregrinus in Serie Abbatum Casinensium S. Benedicti e Sublacensis monasterio discessum et ad castrum Casinum accessum alios in annum Christi 527, alios in annum 528, alios tandem in annum 529 referre ait: neque multo propius eundem annum Mabillonius in Annalibus Benedictinis definivit, hæc tantummodo scribens ad annum 528, num. 7: Hic sancti patris (Benedicti) in Casinum montem adventus statuitur jam inde a multis sæculis anno vicesimo-octavo, vel insequenti supra quingentesimum, ut adeo hac ex parte certi erroris Pseudo-Gordianus argui nequeat.

migrare com-
pellatur sub
annum 528.

F

§ VII. S. Placidus Sublaco Casinum tendit: conditur Casinense monasterium, et ditatur a Tertullo S. Placidi patre.

Gregorius Magnus, licet S. Benedicti e sublaco discessum, hujus occasionem, ac ad montem Casinum accessum lib. II Dialog. cap. 8 memoret, nihil tamen de iis refert, quæ in illo itinere contige-

S. Benedictus,
Placidus, et
Maurus se-
cundum Acta

AUCTORE
J. B.

tigerunt : æque altum de his in Actis, Stephano Aniciensis adscriptis et ab Octavio Cajetano editis, silentium est. Uberiora hic sunt, ut passim alibi, Acta a Mabillonio edita. Hæc itaque audiamus : post verba num. præcedenti relata ita proseguuntur : Cumque juxta civitatem Alaternam (lege, inquit Mabillonius, Alaterinam) devenisset, (cum SS. Mauro et Placido S. Benedictus) in monasterio S. martyris Christi Sebastiani susceptus est, nimirum a S. Servando diacono, ut proxime sequitur. Est autem Alatrum, quod et Aletrium, veteris Latii civitas in Hernicis sita, et summi Pontificis hodie subjecta dominio. Alatrinorum præsulum seriem, quorum agmen ducit Paschasius, qui una cum Vigilio Papa Constantinopolim adiit et Theodori Cæsareensis episcopi condemnationi subscripsit, Ughellus exhibet tom. I Italix Sacræ auctæ col. 288 et seqq. Quinto Verulis lapide, Casino vero trigesimo distat. Porro exstitisse S. Benedicti tempore in Campania (intellige Romana, quæ, ut Baudrandus scribit, complectitur majorem partem antiqui Latii, in quo erant, præter ceteros populos, Hernici) monasterium, cui Servandus diaconus præerat, Gregorius sæpe citatus docet lib. II Dialog. cap. 35 his verbis : Alio quoque tempore Servandus diaconus atque abbas ejus monasterii, quod in Campaniæ partibus a Liberio quondam patricio fuerat constructum, ad eum visitationis gratia ex more convenerat.

Sublaco Alatrum profecti hospitatur apud Servandum :

97 Quæ vero deinde narrat Gregorius de Benedicto apud eundem Servandum hospitante, luculente ostendunt, non exiguam inter S. Benedictum et Servandum amicitiam intercessisse, quæ forte Pseudo-Gordiano, Gregorii vestigia hic passim legenti, occasionem præbuere asserendi, S. Benedicto, dum Sublaco Casinum properaret, una cum Sociis suis Servandum hospitii jura porrexisse. Hunc S. Benedicti hospitem Sancti titulo Acta Mabilloniana insigniunt; at alibi hoc titulo ornatum non inveni. Liberius, cænobii S. Sebastiani conditor, idem est Baronio in Annalibus ad annum 526, qui Liberius patricius, prætorio Galliarum sub Athalarico præfectus. Favent Baronianæ opinioni temporum notæ, et præclara, quibus a scriptoribus æqualibus Liberius ornatur, elogia. Inter alios Ennodius, Ticinensis episcopus, multis sese illi nominibus obstrictum scribit lib. IX, Epist. 23, qua in ejus laudes late excurrit. Virum beneficum fuisse, ex ejus Epitaphio, quod Arimini a filiis illi positum fuit, ac integrum habes ex Sirmundo hoc tom. pag. 63, liquet, in quo inter ceteras ejus laudes, viri beneficentia commendatur hoc versu :

Cunctis mente pater, toto venerabilis ævo.
98 Alatro S. Benedictum Acta Mabilloniana Verulum aiunt esse progressum, alteram Latii in Hernicis civitatem episcopalem, Pontifici Romano subjectam. Quid vero illic actum sit, ita exponunt : Inde quoque vir Dei recedens, et sancto Servando diacono valesciens, cum discipulis suis Placido atque Mauro juxta civitatem Herculanam (lege Verulanam) devenit in locum scilicet, qui AUREOLA ab accolis appellabatur; in quo dum pervenisset, agnovit per Spiritum Sanctum, congregationem religiosorum virorum ibidem esse futuram, fundamentaque ipse pro ecclesia construenda manibus suis faciens præcepit discipulis suis. Placido atque Mauro, quatenus eandem ecclesiam in honore sancti martyris Christi Erasmi a se fundatam ad finem perducerent, sicque Cassinum venirent, quod et fece-

Veruli inchoatum a S. Benedicto S. Erasmi monasterium.

runt. S. Erasmus martyr, de quo hic sermo est, Formiis in Campania annuntiatur, illiusque Acta ad diem 2 Junii illustravit Henschenius pag 211 et seqq. : ubi Commentarii prævii num. 5 ex his ipsis Actis, S. Benedictum Erasmo martyri addictum fuisse videri, relatis Actorum verbis mox citatis observavit.

99 Mabillonius in Annalibus rem hanc silentio præterit; an quod fidem his Actis non habuerit? An quod Maurum, Sublaci forte a S. Benedicto relictum, huic operi manum non admovisse crediderit, atque ex illa additione, si non certo falsa, certe dubia, cetera quoque nihilo certiora, et proinde Annalibus non inserenda putarit? Sed neque mihi hæc certa esse possunt ob dubiam horum Actorum fidem, nisi luculentioribus testimoniis aliunde probentur. Nihil interim ea de re apud Gregorium, nihil in Vita S. Mauri, nihil apud Stephanum Aniciensem invenias. Ut sit, equidem illic aliquando exstitisse monasterium, ex Ughello scribit Augustinus Lubin in Notitia brevi abbatiarum Italix, cujus in hunc modum meminit : Abbatia tit. S. Erasmi, cujus ecclesiam incœpit S. Benedictus monachorum in Occidente patriarcha, perfecit S. Placidus, ejus discipulus, in diœc. sive agro Verulano, seu potius apud Verulum tribus pass. millibus ab Alatro dissita; nunc parochialis est ecclesia, cui inserviunt canonici sub superiore, abbate nuncupata *, et propter abbatix secularizationem vocatur abbas secularis ab Ughello tom. I, pag. 334 *, quod assignat an. 1574. Est in Latio, sive in Campagna di Roma. Ad Actorum seriem revertor.

100 Dum Maurus et Placidus operi sibi imposito incumbunt, S. Benedictus iter suum Casinum versus promovel; et, discipulis absentibus, angeli duo sub juvenum specie iter agentem comitantur, et qua eundem sit, commonstrant. Ne vero quisquam id, æque ac cetera, quæ solius Pseudo-Gordiani auctoritate nituntur, falsi suspectum habeat, lubet id testimonio luculentiori confirmare, nempe Marci, S. Benedicti discipuli, qui in carmine de eodem Sancto apud Mabillonium tom. I Actorum Benedictinorum pag. 29 ita canit :

Ad quam (arcem Casinensem) tu ex alio monitus cum monte * venires,

Per deserta tibi dux, via Christus erat.

Namque duos juvenes bivium perduxit ad omne,

Qui te firmarent, quod sequereris iter.

Ex eodem fonte haustum videtur, quod Acta subdunt : In eodem vero loco sanctus quidam vir, nomine Martinus, tunc habitaculum habebat, cui divinitus ita dictum est :

His tu parce locis, alter amicus adest.

Sic enim rursus Marcus, sed suppresso Martini nomine :

Hic * quoque viventi justo prædixerat uni :

His tu parce locis, alter amicus adest.

Addunt porro Acta, Martinum in montem Marsicum seu Massicum, in Campania Italix situm prope Calenum, Italis Carinola, abisse; unde liquet, hunc eum esse, tum quem Gregorius lib. III Dialogorum cap. 46 in monte Marsico solitariam vitam duxisse, ac S. Benedicto notum fuisse, scribit; tum quem Martyrologium Romanum memorat ad diem XXIV Octobris, licet immutato nonnihil nomine, his verbis : In Campania S. Marci solitarii, cujus præclara opera S. Gregorius scripsit.

101 Haud multum temporis, spectatis Actorum

perficentibus illius discipulis,

E

* nuncupato

* col. 294 edit. novæ.

ipse in montem Marsicum tendit.

* Sublaco

F

* Christus

nec diu post,
iisdem adju-
vantibus,
Casini mona-
sterium con-
dit, ubi

rum verbis, perficiendæ S. Erasmi ecclesiæ Placi-
dus et Maurus (si quidem hic ea in re partem
habuit) impendisse videntur: nam diebus multis,
ut Verulis Casinum, quod Sublaco quinquaginta
circiter passuum millibus dissitum est, S. Benedi-
ctus perveniret, haud opus fuit. Huc cum adve-
nisset, ut Acta referunt, dies quadraginta orationi
dedit; quibus elapsis, conterendo Apollinis idolo,
aris subvertendis, succidendis lucis, et condendo
Casinensi cænobio, discipulorum suorum Placidi
et Mauri opera adjutus, incubuit. Ut proinde
illa S. Erasmi ecclesia primitus operis non magni
fuisse videatur. Scribit tamen in margine Mabillonius: Maurus et Placidus S. Erasmi monaste-
rium construunt, ut non modo S. Erasmi eccle-
siam, quod Acta habent, sed et monasterium
condidisse Mabillonius videatur adstruere; cum
tamen id Acta non adstruant, imo tantum dicant,
agnovisse S. Benedictum per Spiritum Sanctum
congregationem religiosorum virorum ibidem
esse futuram; subsequitur nempe, ut apparet, tem-
poribus. Neque scio, an tantillum temporis con-
dendæ ecclesiæ simul et monasterio suffecerit, nisi
forte monasterii nomine cellas aliquot quis velit
intelligi. Vereor etiam aliunde, ne plusculum hic,
quam par est, Placido tribuant Acta: nam ex
horum calculo anno 522 septimum vel octavum
ætatîs suæ annum agebat Placidus, atque adeo
decimum circiter et quintum anno 529 quo secun-
dum ea Acta Sublaco S. Benedictus recessit; quæ
quidem ætas tantis rebus curandis et exsequendis
non satis videtur idonea.

idololatriam
evertit, quæ
ad id usque
tempus

102 Verum, fortassis nonnemo inquiet, quæ-
nam ista de Apollinis templo, idolo, aris et lucis
narratio est? Nondumne post jam dudum illatam
Italix Evangelii lucem illic erant gentilium su-
perstitionum tenebræ dissipatæ, ut publica etiam
idolorum templa reliqua forent, quæ Benedictus
everteret? Atqui Casinum ipsum jam pridem Christi
fidem profitebatur, cujus alter episcopus, Capra-
rius nomine, concilio Romano sub Hilario; alter
vero, cui Severo nomen, concilio item Romano sub
Felice, senescente sæc. v, subscriptus legitur. Sic
tamen se res habet: id enim Actorum concinnator
non sine teste asseruit; sed e Gregorio Magno de-
prompsit, qui lib. II Dialog. cap. 8 hæc habet: Ubi
(in castro Casino) vetustissimum fanum fuit, in
quo ex antiquorum more gentilium a stulto
rusticorum populo Apollo colebatur. Et paulo
post de Benedicto sic loquitur: Illuc itaque vir
Dei perveniens, contrivit idolum, subvertit
aram, succendit (alias succidit) lucos, atque in
ipso templo Apollinis oraculum (oratorium) beati
Martini, ubi vero ara ejusdem Apollinis fuit,
oraculum S. Johannis construxit et commoran-
tem circumquaque multitudinem prædicatione
continua ad fidem vocabat. Nec sine fructu: ait
enim idem Gregorius cap. 19: Non longe autem
a monasterio vicus erat, in quo non minima
multitudo hominum ad fidem Dei ab idolorum
cultu Benedicti fuerat exhortatione conversa.

ibi numquam
penitus ex-
stirpata fuisse
videtur;

103 Abbas Casinensis Angelus de Nuce in cap.
8 Vitæ S. Benedicti Annotatione 23 suspicatur,
ex Gothorum superstitione idolorum cultum postli-
minio Casinum fuisse inductum: verius tamen
apparet, priscæ gentilitatis reliquias Casini S. Be-
nediti ætate fuisse superstites: cum enim in Italia
pedem Gothi fixerunt, non idololatræ, sed Arianæ
hæreseos sectatores erant, ad quam Valente, Aria-
narum partium imperatore, Gothorum gentem
fuisse traductam, Jornandes scribit cap. 25 de

Rebus Geticis; quamque hæc deinde in Gallias,
Hispaniam et Italiam una cum victricibus armis
intulit. Arianismo certe jam inde a sæculi v initio
Gothorum plurimos nomen dedisse necesse est,
quo Alarici, Gothorum regis, exercitus sacro Pa-
schatis die, licet ob diei venerationem invitatus,
pugnam tamen inire coactus est prope Pollentiam,
teste Orosio lib. VII, cap. 37. Superfuisse autem in
Italia hinc inde usque ad sæculum vi paganismire-
liquias minus illi mirum videbitur, cui in mentem
venerit, quæ de paganorum vel in urbe Romanæ sub
imperatore Honorio sæculi v initio existentium
multitudine paulo ante citatus Orosius scripta po-
steris reliquit: Hoc igitur (Radagaïso) Romanis
arcibus imminente, sit omnium paganorum in
Urbe concursus. Hostem esse cum utique virium
copia, tum maxime præsidio deorum potentem:
Urbem autem ideo destitutam et mature peritu-
ram, quia deos et sacra perdiderit. Magnis que-
relis ubique agitur, et continuo de repetendis
sacris celebrandisque tractatur. Postrema quidem
Orosii verba indicant, idolorum cultum paganis-
tum Romæ fuisse ereptum; at quod ea tempestate
non fiebat Romæ, factitari alibi non modo tum
potuit; sed etiam multo serius, turbatis continuo
rebus Italix, vel Arianis Gothorum regibus rem
Christianam non admodum curantibus.

E

104 Pauca modo inserere hic lubet, quæ ad frustra mo-
nasterii, cujus
insignis Casinensis monasterii, in quo annos ali-
quot S. Placidus sub ipsius Benedicti magisterio ac
disciplina exegit, notitiam spectant. Casinus mons
in extremis Samnii finibus, Latio Campaniæque
confinis, gemino vertice surgit, quorum editiori
Cairus vocabulum est; alteri Casinum, in quo Ca-
sinense monasterium, unde et hoc nomen trahit.
Inde ad oppidum S. Germani ad radices montis
situm sinuoso tramite per tria fere milliaria de-
scenditur. In hujus latere ad Orientem Æstivum
veteris Casini oppidi rudera non pauca, eaque ma-
gnifica conspiciuntur: ut Cluverius, cum antiquum
Casini oppidum eodem loco, quo conditum est Casi-
nense monasterium, fuisse scribit, a vero abiisse
noscat; perinde ut illi, qui Cluverium hac in re
secuti fuerunt. Veteris autem Casini incolæ ma-
gnam partem in oppidum S. Germani deducti sunt,
cum illud condidit Bertharius abbas, qui ab anno
856 usque ad annum 883 Casinense monasterium
moderatus est. Subjectam monti planitiem Rapidus
fluvius interluit et fecundat. Plura vide apud
Angelum de Nuce in Annotatis ad cap. 8 Vitæ
S. Benedicti, Erasmum Gattulam in Historia
abbatiæ Casinensis, et Mabillonium in Itinere
Italico pag. 119 et seqq., tom. I Annal. ad annum
528, num. 5, et tom. II, ad annum 720, ubi
monasterii Casinensis prospectum exhibet.

F

105 Hoc monasterium ceterorum omnium Be-
neditini Ordinis caput Acta Mabilloniana num.
13 appellant, tum quod in illo S. Benedicti exu-
viæ fuerint depositæ, tum quod ibidem Regulam
suam sanctus patriarcha conscripserit. Eadem le-
guntur in Vita S. Mauri his verbis: Cum discipulis
suis Placido et Mauro Casinense fundavit mona-
sterium, illudque sua corporali requie, Regulæ-
que descriptione caput omnium monasteriorum
constituit. Scripseritne Regulam suam S. Benedi-
ctus Sublaci, an Casini, non omnino extra contro-
versiam est. Mabillonius in Annalibus ad annum
520, num. 2 Sublaci conceptam et adumbratam,
postmodum in Casino monte absolutam scribit.
Quæstionem ipsam Angelus de Nuce in Excursu
historico, Annotatis suis in cap. 29 lib. III Chronici
Casi-

notitia datur.

AUCTORE
J. B.

Casinensis subnexo, late discussit, ac pro Casinensi cœnobio pro viribus pugnat; quem, si lubet, consule: neque enim huic rei pluribus nos immorari necesse est, cum ad S. Placidi gesta non pertineat, neque hinc Actis Mabillonianis, utut sese res habeat, detrimentum aut pondus ullum accedat. Itaque ad Pseudo-Gordianum redeo.

œdificationi
moras obji-
ciente

106 Pergit porro ille Gregorium describere, cum ait, S. Benedictum in monte Casino binas ecclesias, alteram quidem S. Martino, eo loci, ubi fuerit Apollinis templum; alterum vero S. Joanni, ubi Apollinis ara fuerat, excitasse; vicinam gentiliū multitudinem ad Christiana sacra convertisse ac dæmonem corporea specie sibi conspicuum habuisse, indignantem scilicet, destrui impia fana arasque; nova autem templa divino Numini excitari: cujus quidem dæmonis voces Placidus et Maurus audirent, formam vera conspicerent minime. Hæc, inquam, omnia e Gregorio Pseudo-Gordianus; eadem enim apud Gregorium lib. II Dialog. cap. 8 leguntur; excipe tamen, Placidi et Mauri nomina non expressisse Gregorium, expressisse vero Pseudo-Gordianum, saltem interpolatum; ea verosimiliter de causa, quod Placidum et Maurum, velut præcipuos S. Benedicti discipulos, comitesque pene individuos habuerit. Ceterum non eodem loco constitisse templum Apollinis, ejusque aram, tum ex Actis S. Placidi, tum ex Gregorio colligitur: Ara enim erat, notante Angelo de Nuce in cap. 8 Vitæ S. Benedicti, extra templum ob sacrificia, quæ sub dio fiebant, non tamen longe a templo. Utriusque situm hoc modo describit: Apollinis ara erat in ipso apice montis, ubi dein oraculum sancti Johannis, et nunc sanctuarium basilicæ Casinatis. Infra aram ad Occasum erat fanum, cui successit oraculum beati Martini. S. Joannis oratorium hodieque superesse, sed in S. Benedicti nomen transisse; S. Martini vero ædiculam in Aquilonari Majoris ecclesiæ latere modo constitutam esse, pariter ex eodem auctore discimus et e Mabillonio ad annum 528, num. 6.

invidia dæ-
monis:

107 Invidus dæmon, de quo num. superiore, S. Benedicto, dum Casinense monasterium conderet, non modo spectandum se præbuit, verum etiam discipulis, ut Acta Mabilloniana num. 14 et seq. memorant, opus promoventibus moras, quas poterat, injiciebat; modo saxo sic insidebat, ut loco moveri non posset, modo discipulorum oculis illudebat, modo, quod illi ædificarent, destruebat, ut puerum etiam eversi parietis mole contriverit. Eadem Gregorius narrat cap. 9 et duobus seqq.; verum ubi hic S. Benedicti discipulos generatim, Acta laudata Placidum et Maurum continuo memorant; cur autem id facere videantur, dictum est num. superiore, unde id quidem probabile videri potest; at minime certum et indubitatum, Pueri parietis ruina oppressi nomen pariter Gregorius silentio pressit; auctori nostro Severus dictus est; quod Petri Casinensis diaconi additamenti Angelus in cap. XI Vitæ S. Benedicti adscribit. Etenim, ut ait inter Casinenses codices Petro antiquiores, qui signatur 85, hanc habet capitis XI epigraphen: De Severo Dei parvulo; quam vitiosam esse facile est animadvertere, ac legendum, De servo Dei parvulo, ut omnes alii codices habent, inquit Angelus. Vitiosum ergo hic Petrus codicem secutus fuerit, si id illius additamentum est: Qui alioquin (citati auctoris verba sunt) præcipientem se in judicando non raro prodit. Unde Petri auctoritatem in iis, quæ de suo addidisse non raro creditur, æstimabis.

108 Ad locum devenimus, ubi Actorum Mabillonianorum auctor inscitiam suam vel fingendi licentiam manifesto prodit. Sic autem fere habet num. 16: Casinatis fundi dominus Tertullus erat, S. Placidi pater. Audit hic Romæ, conditum illic esse a S. Benedicto monasterium, in eoque versari filium Placidum. Casinum igitur adeundi, videntique Placidi Tertullum cupido incessit: missis ultro citroque nunciis, conventui dies dicitur. Advolat statuto tempore Casinum Tertullus patricius, comitantibus Romanorum nobilissimis, puta, Boetio, Symmacho, Vitaliano, Gordiano, Equitio, Boetium et Symmachum Theodorici Gothorum regis jussu jam ante annum 529 necatos fuisse alibi diximus. Qui igitur fieri potuit, ut anno 529, quo Sublaco S. Benedictus recessisse legitur num. XI, aut serius Tertullo Casinum adeunti comites fuerint? Cautior Stephanus Aniciensis fuit, qui non modo de his Tertulli comitibus mentionem nullam facit; sed ne quidam Tertullum Casinum venisse scribit. Equitius, de quo hic S. Mauri pater fuit, cujus liberalitatem ac munificentiam Casinense cœnobium æque expertum dicitur ac Tertulli; locus ergo erat idoneus scriptori Vitæ S. Mauri, aliquid saltem ea de re litteris consignandi, de qua tamen ibi nec apicem invenies. Hausta sunt hæc verosimiliter ex fictitiis istis monumentis, de quibus abunde actum est § IV, ut iis longius hic immorari non debeamus.

id dein Ter-
tullus, S.
Placidi pater.
de quo hic
Acta

109 Ceterum beneficus admodum Casinensibus Tertullus fuisse fertur, ut num. 17 et 19 in Actis Mabillonianis videre est. Vero nemo prudens in animum facile sibi inducet, Tertullum, utut fortunæ opibus affluentem, fuisse opulentum adeo, ut tot, quot ibidem numerantur, non modo villas, sed civitates etiam, portus et insulas S. Benedicto concesserit possidendas. Beneficium tamen Casinensibus fuisse inficiari nolim; villas enim seu curtes octodecim in Sicilia sitas Tertullum S. Benedicto donasse, Leo Marsicanus diserte affirmat lib. I, cap. 1 et Casinenses monachi etiam hodie illi, testandi grati animi sui causa, annua justa persolvunt; quam in rem Angelum de Nuce ita commentantem audi: Tanta vero Tertullus erga sacrum Casinense cœnobium pietate flagravît, ut moriens sepeliri apud nos voluerit ante triclinium, quo monumento ingredienti egredientesque cœnobitæ munificentissimi benefactoris piissimos manes grata recordatione, requieque precatâ, prosequerentur. In Necrologio seu Emortuali Casinensi codice scripto 47. « Decimo » septimo Kal. Augusti (factæ donationis die) » Tertullus Romanorum patricii benefactoris » nostri » (solæcismum non moror), quo die Casinates ex antiquo ritu, et propria ducti pietate, et Zachariæ Pontificis sanctione (de qua mox infra) ferali machina frequentissimis cereis illustrata, solemnibusque officiis, et Sacrificiis, quotannis etiamnum benemeritissimo principi parentant.

fabulosa non-
nulla tra-
dunt,

110 Fertur vero Tertullus S. Benedicto concessisse montem Casinum, ædes suas, Romæ in monte Cælio sitas, et dein mutatas in monasterium S. Erasmi, e quo sub annum 672 Adeodatus ad universæ Ecclesiæ regimen evectus est, ut apud Blanchinum Anastasius scribit: denique possessiones plurimas sive in Italia, sive in Sicilia, quas num. 17 et 19 late, licet vitiose satis, descriptas habes. Casinense cœnobium in solo Tertulli patricii fundatum fuisse, his ipsis verbis legitur in Apostolica Jussione Zachariæ Papæ, quæ est de celebranda quotannis Commemoratione Tertulli, et Placidi

liberaliter
ditat.

AUCTORE
J. B.

A *Placidi quidem per Missas, die xiv Julii, post Chronicum Casinense editionis Parisiensis pag. 792 excusa. At sequitur ibidem Privilegium aliquod sub ejusdem Pontificis nomine, quod Baronius ad annum 748 suspectum habuit, tum ob prolixitatem suam, tum quod Indictionem 1, quæ cum anno Zachariæ septimo concurrat, confundat cum anno Zachariæ primo: adeoque vereor, ut priori magis tuto fidi possit, quam posteriori, prout ibidem exstat; præterquam quod et Zachariæ Jussio contineat, propter quod fictitia interpolata videatur, in his verbis situm: Nec non Tertullo patricio plenariam ac solemnem Commemorationem unoquoque anno persolvant (Casinenses monachi) die xiiii Julii mensis; quibus de S. Placido hæc subduntur: Et beatissimo Placido similiter eadem die Commemorationem Missarum celebrent. Nec enim Zacharias illo mensium dies numerandi modo usus fuisse videtur. Si consulas Zachariæ litteras non paucas vel apud Baronium ab anno 743 usque ad annum 752, vel apud Labbeum tom. VI Conciliorum a col. 1494, nullus in illis mensis alicujus dies occurret, quin illum vel per Kalendas, vel per Nonas Zacharias explicarit, sive in litterarum subscriptione, ut passim in illis fit, sive in earum decursu, ut apud Labbeum col. 1500 videre est. Hinc § 2, in quo de antiquo S. Placidi cultu egi, de hac Zachariæ Jussione seu sanctione mentionem nullam feci. Ceterum Stephanus Aniciensis donationes illas omnes præterit, præter unicam, nempe Siculam, cujus, ut dixi, meminit Leo Marsicanus.*

§ VIII. S. Placidus in Siciliam abiens, pluribus miraculis claret.

S. Benedictus
Placidum in
Siciliam mit-
tit.

C *Concessis a Tertullo in Sicilia bonis Benedictinæ familiæ diu quiete frui non licuit, si Actorum Mabillonianorum calculo standum est: viz enim sex septemve a donatione facta anni effluxerant, quin illa senserint rapacium hominum violentas manus. Anno 536, ut ex num. 21 habemus (annum Stephanus Aniciensis non exprimit) versanti in Casinensi cænobio una cum Placido S. Benedicto nunciatum fuit, vastari Congregationis apud Siculos bona, fructum nullum percipi inde amplius posse, nec porro penes illorum procuratores esse sarta illa tectaque servare. Obviandum malo credidit S. Benedictus, nec efficacius huic retundendo adhiberi posse remedium, quam si eo S. Placidum mitteret, qui paterna nuper bona sua auctoritate tueretur. Verba, quibus abeuntem Discipulum sanctus pater allocutus est, sic Acta Mabilloniana pene referunt num. 20, quasi illa Actorum scriptor suis ipse auribus percepisset: ita tamen de Gordiano loquitur, ut ab illo alium se prodat. Itaque S. Benedicto verba tribuit, non quæ re vera protulisse is scitur; sed qualia dixisse, quoad vim sententiamque, suspicatus est. Idem judicium esto de iis, quæ S. Placidum elocutum esse, cum prodigia ederet, in consequentibus non raro tradit, quod semel monuisse, sufficiat. Itineris socii Placido dati sunt Gordianus et Donatus, quorum ille Romanus erat, litteris Græcis eruditus in primis, et Benedictinæ familiæ haud ita pridem adscriptus; cui hanc Sancti Vitam verus illius auctor affinxit, ut fidem sibi auctoritatemque adscisceret, quam alioquin mi-*

Tomus Octobris III.

nime erat reperturus, et ne sic quidem meritis est: alter vero, S. Placidi in martyrio socius, licet aliquanto prius pro fide occisus. Porro itineri se cum sociis Gordiano et Donato S. Placidus dedit eodem anno, nempe 536, tertio decimo Kalendas Junii seu die xx Maii, ex num. 21. Sed hæc, ut paulo post patebit, cum consequentibus non cohærent.

412 *Eo igitur die Casino mane digressus S. Placidus vesperi Capuam attigit: Campaniæ Felicis civitas est, ætate S. Placidi inter Vulturum et Linternum fluvios sita; sed a sæculo ix ad eum locum, ubi olim pons veteris Casilini erat, translata. In Tabula chorographica Campaniæ Felicis apud Camillum Peregrinum tom. IX Thesauri Historiarum Italiæ parte II, Casino per Teianum Sidicinum, Cales et Casilinum via Latina, quam verosimiliter tenuit S. Placidus, Capuam ducit. Præerat urbi Capuanæ S. Germanus episcopus, ad diem xxx Octobris Sanctorum Fastis inscriptus; defunctus vero sub annum 544, ut scribit Ughellus. Is S. Placidum cum Sociis benigne excepit pro amicitia, quam S. Benedicto habebat, qui defuncti hujus episcopi animam in cælum ferri vidit, teste Gregorio Magno lib. II Dialog. cap. 38. Ceterum hoc loco S. Placidus prodigiorum initium fecisse videtur, ubi capitis dolore laborantem sanasse, nec non cæco visum restituisse fertur coram loci episcopo: nec enim ante miracula patrasse, quod sciam, legitur uspiam. Difficile sane credam, S. Placidum, quod Acta Mabillonianæ num. 21 aiunt, jam tunc per totum orbem Romanum miraculorum fama radiasse.*

413 *Capua S. Placidus Calatiam ivit: ita legitur in Actis, a Mabillonio editis, et hic recurrendis infra num. 24. Sed Galatiam habet Stephanus Aniciensis. Cluverii Tabula geographica, quæ de Samnio et Campania est, tom. II Antiquæ Italiæ pag. 1087 præfixa, Calatiam ad sinistram Vulturni (ab ostio ad mare Tyrrhenum adverso flumine versus ortum ejus procedendo) ripam exhibet, hodie Cajazzo Italis dictam. At inter tabulas Ortelianas Ptolemæi Geographiæ subnexas, quæ de Italia Antiqua est, et a Cluverio pariter concinnata, Calatiæ ad oppositum Vulturni ripam situm exhibet supra Capuam. Similiter et Tabula Peutingeriana Segmento quarto. Camillus Peregrinus in Tabula Campaniæ Felicis Dissertationi de Campaniis veterum præfixa Calatiam a sinistra Vulturni ripa, a dextera vero Galatiam collocat Capuam inter et Caudium. Dubium igitur est primo, diversæne urbes fuerint Calatia (Cajazzo) et Galatia; dein, si diversæ fuerint, hæcne, an illa S. Placidus iter habuerit. Quod ad primum attinet, præter Calatiam, cui hodie Cajazzo nomen est, altera etiam ad oppositam Vulturni ripam civitas Caudium inter et Capuam videtur olim sita fuisse, cui Calatiæ pariter, seu Galatiæ nomen fuerit, eaque episcopali sede aliquando insignis. Nam, ut Peutingerianum Itinerarium præteream, apud Ughellum tom. VI Italiæ Sacræ auctæ col. 442 et seq. Gerberti Capuani archiepiscopi diploma exstat sub annum 978 ad Cajaciensem ecclesiam datum, cujus initium est: Probabilibus desideriis nihil attulimus tarditatis: fratrem jam et coepiscopum nostrum Stephanum vobis ordinavimus sacerdotem. Si tum Stephanus Cajaciensis seu Calatinus præsul ordinatus erat, aliam profecto sedem tenuisse oportet, qui eidem diplomati in hunc modum subscripsit: Ego Aldericus Calactinæ ecclesiæ episcopus consensi et subscripsi.*

qui primo
Capuam,

E

inde Cala-
tiam,

F

AUCTORE
J. B.
non illam,

114 *Michaël monachus tamen in Sanctuario Capuano pag. 580 solam Calatiam, hodie Cajazzo dictam, agnoscit. An ergo Aldericus episcopus advena quidam fuit, alterius alibi civitatis fere cognominis episcopus, qui tunc forte Capuæ morabatur? Non id Michaël credit, et merito. Fuitne Cajaciensis episcopus, dictus tamen Calactinus ab antiquo civitatis nomine Calatia? Neque id dici potest, inquit Michaël: nam tunc temporis civitas illa Cajacia, non Calatia dicebatur. Nec dici etiam potest, inquit, Aldericum Cajaciensem quidem fuisse episcopum; sed locum Stephano cecisse: sic enim episcopum quidem se, sed non Calactinum dicere poterat; nec Stephanus Alderico, sed Urso successit. Alio igitur se vertit Monachus. Ego, inquit, libenter credam, juxta illorum temporum barbaram Latinitatem a CALE deductum esse CALECTINUM, seu CALACTINUM. Cales autem est civitas Calvorum, ideoque episcopus Calactinus est, qui dicitur hodie episcopus Calvensis. Monacho citatus num. præcedenti Ughellus subscribit: Hæc Monachi, inquit, speculatio mihi arridet, et Aldericus adscribendus inter Calvenses episcopos, quemadmodum Leo (qui in diplomatis subscriptionibus Suranus scribitur, mutato o in u) inter Soranos recensendus. Leonem episcopum fuisse Soranum, citatis auctoribus facile assentior: Aldericum vero episcopum fuisse Calvensem, non item.*

que hodie
Cajazzo Italia
lis dicitur,

115 *Huc moveor maxime Roberti Capuani principis diplomate, anno 1119 dato, in quo Calactinæ ecclesiæ situs a Calvensis civitate diversus assignatur. In illo diplomate paulo post initium sic loquitur Robertus apud citatum Ughellum de Episcopis Casertanis tom. citato Italiæ Sacræ auctæ: Per hoc principale scriptum in perpetuum damus, tradimus, concedimus et confirmamus in ecclesia Calatina, vocabulo S. Mariæ, in qua dominus Rainulphus, Dei provisu Casertanus episcopus, præesse videtur, omnia, quæ præscripta ecclesia Calatina modo possidere videtur, et quæ in antea juste ac legaliter acquisierit. Unde in primis intelligitur, Calatinam ecclesiam Casertanis episcopis ea tempestate paruisse. Atqui Calvensis civitas proprium jam tunc habebat episcopum: nam, teste Ughello tomo VI citato col. 477, Calvensis episcopi mentio est in Historia Translationis S. Marci Solitarii, quem e monte Massico ad cathedralem suam anno 1094 traduxit S. Bernardus Carinolensis episcopus; et Calvensi ecclesiæ Petrus Capuanus anno 1111 præsidebat. Dein vero ita Robertus pergit: Iterum per hoc videlicet principale scriptum damus, tradimus et concedimus ac confirmamus in prædicta ecclesia Calatina, ut tu, prædictæ domine Rainulphi, episcopi Casertane, et successoris tui, et vestri homines in Calatino tantum territorio habitantes, potestatem habeatis mittendi animalia vestra, et vestrorum hominum ad pascendum in montibus et planis et in paludibus nostris, et ligna de silvis nostris tollere, quemadmodum milites Magdaloni habitantes hactenus usualiter habere soliti sunt et habent. Cum igitur Calatini territorii incolis diplomatis hujus vi iisdem locis pecora pascere ac ligna cedere licuerit, quibus et militibus Magdaloni morantibus, hos ab illis intervallo saltem non magno remotos fuisse necesse est. Quin et in ipso Magdaloniensi territorio sitam fuisse ecclesiam S. Mariæ de Calatia, liquet e bulla, qua Sennes Capuanus archiepiscopus Rainulpho Casertano episcopo, de quo supra, varias confirmat ecclesias, et has inter*

in castro Magdaloni et territorio ejusdem... ecclesiam sanctæ Mariæ de Calatia. Magdalorum autem haud procul Caserta, hanc inter et Nolam notatum invenio in Tabula regni Neapolitani Julii Cæsaris Capacii tom. Historiarum Italiæ supra citato.

116 *Hinc Michaël Monachus in Recognitione Sanctuarii Capuani pag. 85, abjecta priora de Calatia sententia, sic scribit: Anno 1635 Casertæ inventum est privilegium Goberti principis Capuani, per quod episcopo Casertano conceduntur et confirmantur terræ ecclesiæ Calatinæ in Matalone. Igitur omnino dicendum, episcopum Calatinum fuisse episcopum loci circa Matalonem, qui dicebatur CALACTIA seu CALATIA, cujusque mentio est in bulla episcopi Casertini. Dicendum quoque inde translatum episcopium et dictum esse Casertanum. Addit his denique Peregrinus de Campania Felici Dissertatione 2, cap. 27: Ceterum si hæc jam male nota Calatia, ut ex Livio colligitur, prope eum locum fuit, ubi hodie est Madaloni castellum, eademque, ut itinerarium Peutingerianum docet, a Capua absuit sex millia passuum, certi possumus esse, eam*

et Casmum
inter et Vulturnum
fluvium sita est,

istic loci fuisse, ubi hodieque manifesta apparent indicia fossæ atque muri haud admodum amplæ urbis, cujus supersunt exigua nonnulla in campestri loco et desolata templa. Ab horum maximo, quod aliis est integrius et dedicatum S. Jacobo Apostolo, tractus iste nomen habet, qui alio modo ab nomine extinctæ urbis appellatur etiam LE GALAZZE. Verum de Calatiarum distinctione hæc satis: restat, ut et de altero, quod supra propositum fuit, puncto pauca dicamus; quam nempe e duabus cognominibus aut fere cognominibus civitatibus S. Placidus Capua profectus ac Beneventum properans adierit, ac patris prodigiis illustravit.

117 *Mabillonius his Actorum verbis, mihi num. 24: Inde quoque Sanctus Domini dum recessisset, ac juxta civitatem Calatiam iter ageret etc. hæc subjicit: Pro CALATIA, Cajazzo, scribendum esse GALATIUM seu GALITIAM, suspicatur Michaël Monachus in Sanctuario Capuano pag. 330, alias (inquit) devium et longiusculum fecisset iter. Quod et mihi verosimilius apparet: si enim Capua Calactiam (hodie Cajazzo) et inde per Furcas Caudinas Beneventum petisset; omnino ter Vulturnum fluvium superare debuisset. Primo cum Casino Capuam: iterum cum Capua Calatiam, hodie Cajazzo, ut ponimus; ac tertio cum hinc per Furcas Caudinas Beneventum properavit, quæ via sane tortuosa fuisset. Contra rectior via, quæ Capua Galatiam, et hinc per Furcas Caudinas Beneventum ducit; ut adeo S. Placidus eo tractu iter instituisse videatur, qui in Itinerario Peutingeriano hoc modo describitur: Capuæ. Calatie. ad Novas. Caudio. Benevento. Porro quid hoc loci egerit Placidus, vide in Actis Mabillonianis a num. 26 usque ad num. 28, quæ apud Stephanum Aniciensem paulo succinctius descripta sunt. Miracula illic plurima patrasse invenies, quæ commentatione non indigent: vellem vero, ut aliunde ad manum esset, unde magna illa miraculorum, quæ tum hic, tum aliis, in decursu memorandis, locis patrasse perhibetur, multitudo solidius confirmari posset. S. Placidum alio abeuntem nunc sequor.*

118 *Galatia Furcas Caudinas petiit, paribus fere prodigiis hac itinerantem comitantibus: sitæ autem sunt Furcæ Caudinæ in Hirpinis, Romani exercitus clade memorabiles, et Stretto d'Arpaia nuncu-*

cum Furcas
Caudinas,
Beneventum

AUCTORE
J. B.

A nuncupantur; quas in Apulia perperam fixit Ortelius. Inde Beneventum, tum Canusium adiit; utroque loco, ut Acta aiunt, a locorum præsulibus perhonorifice exceptus. Benevento, Samnitum olim urbi et Coloniae in Hirpinorum confinio, præerat S. Marcianus, ad diem XIV Junii inter Sanctos relatus, de quo Papebrochius tom. II Junii ad prædictum diem, et Ughellus tom. VIII Italiae Sacrae auctæ col. 17. Observat autem Papebrochius, antiquiorem de Marciano mentionem non reperiri, hac, quam ex Actis S. Placidi modo attingimus. Episcopum autem Acta recte appellant, eo quod nondum S. Placidi ætate metropolitane dignitate sedes Beneventana gauderet, quo illum honore Joannes Papa anno 969 insignivit, ut scribit Vipera de Episcopis et archiepiscopis Beneventanis pag. 69.

Canusiumque
adiit;

119 Canusio, episcopali quondam in Apulia civitati, modo Barensi archiepiscopatu unitæ, præerat S. Sabinus hujus nominis II, cujus Acta apud nos habes tom. II Februarii ad diem IX ejusdem mensis. Familiaris hic S. Benedicto fuit: nam hunc visere solitum, scribit Gregorius lib. II Dialog. cap. 15 his verbis: Præterea Canusinae antistes ecclesiae ad eundem Dei famulum venire consueverat, quem vir Dei pro vitæ suæ merito valde diligebat. Idem legitur in S. Sabini Vita tom. II Februarii pag. 324. Igitur prædicti Christi famuli faciem omnes proceres et præcipui viri Italiae sæpius videre cupiebant, et cum viro sanctissimo cœlestibus pabulis epulari. Unde et cum Germano, Capuanæ ecclesiae pontifice, crebris familiaritatibus conveniebat. Sed et cum Benedicto Christi famulo in Cassino castro posito, assidua amicitia loquebatur, eumque invisere per singulos annos consueverat. Qui cum S. Benedicto tanta necessitudine conjunctus erat, credibile admodum est, et S. Placido amicum fuisse, ut vel hinc nefas sibi existimare potuerit Placidus, cum Canusio iter ageret, insalutatum præterire.

sed ante an-
num 537,

120 Verum qui id accidere potuit anno 536, cui Acta Mabilloniana Placidi e Casino monte discessum illigant num. 21 et quidem diei 20 Maii, quo Capuam venit apud S. Germanum hospitatus? Inde Beneventum adiit et S. Marcianum invisit. Post aliquos dies, ut num. 36 legitur, a S. Sabino amantissime exceptus est, apud quem triduo moratus fuit: demum totidem moratum esse tum Capuæ, tum Beneventi; his denique jungamus dies aliquot conficiendo itineri impensos: ii sane non eo erunt numero, quin facile sub finem Maii vel principium Junii Canusium pervenire potuerit. At eo tempore S. Sabinus in diœcesi sua non versabatur: nam sessioni primæ concilii Constantinopolitani anno 536 sexto Nonas Maias seu die 2 Maii celebratæ tamquam Sedis Apostolicæ legatus interfuit, uti et postremæ pridie Nonas Junii, velut apud Labbeum tom. V Conciliorum col. 3 et 98 videre est. Post celebratum vero concilium in Lyciam prius deflexit, quam in Italiam reverteretur; unde non nisi 536 ultra Junium jam profecto, vel sequenti Canusium redux fuerit.

contra ac
Acta parum
consequenter
dicunt.

121 Hinc itaque rursum conficitur, non Gordianum, sed imperitum ac recentioris ætatis auctorem, ista scripsisse: fieri enim non potuisset, ut Gordianus itineris socius Canusii se vidisse Sabinum scriberet, quem tunc alibi versatum esse ostendimus. Cui igitur anno S. Placidi in Siciliam profectio erit affigenda? Quamquam non sit, unde is annus certo determinetur, placet tamen

Bollandi in Commentario ad Acta S. Sabini num. 31 conjectura, qua S. Placidus anno 530 aut non longe post: et certe ante annum 536 in Siciliam abiisse vult. Huc accedit et Mabillonius in Præfatione ad tomum I Actorum Benedictinorum § IV inquit: In vulgatis S. Placidi Actis num. 20 (apud ipsum) inter ejus in Siciliam anno Domini DXXXVI consignatur. Mallem anno DXXXIV ante bellum Gothicum, præcipue cum Sabinus Canusinus episcopus, quem Placidus tum invisisse dicitur, anno DXXXVI Constantinopoli versaretur. Et sane in hac sententia Placidus videre Canusii Sabinum potuit, non ante annum 535 Constantinopolim profectum, et tempus sufficiens inter donationem bonorum Siculorum, Benedicto anno 529 secundum Acta factam, et S. Placidi in Siciliam discessum interjicitur, ut ea interim ab alienis, ut Acta narrant num. 19, minus fortasse novi et religiosi viri humilitatem, quam viri primarii potentiam pertimescentibus, occuparentur.

122 Extremam Calabriae oram, qua hæc Siciliam respicit, Rhegium occupat, quo in Siciliam trajecturus sese recepit S. Placidus, ubi a loci episcopo Sisinnio benigne est habitus: hujus episcopi memoria alibi, quam in his Actis reperiri non videtur. Inter sanctos Rhegienses episcopos numeratur de Ughello tom. IX Italiae Sacrae auctæ col. 323. Non meminit tamen illius Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae, nec Politus lib. de Sanctis Calabriae. Ughellus testem nullum adhibet, sed solum Acta S. Placidi præ oculis habuisse videtur, ita de illo scribens: S. Sisinnius, civis et episcopus Rheginus, floruit anno 536. Sedit plus minus annis 25. Hic S. Placidus, D. Benedicti discipulum, inclytumque Christi martyrem Roma Messanam tendentem perbenigne biduo Rhegii hospitio recepit, tandem vitæ sanctitate illustris ad cælum evolavit, dies tamen ignoratur. Qua porro via Canusio discedens ac Rhegium properans Placidus incesserit, quasque civitates adierit, neutra Acta exponunt. Quod autem Ughellus mox laudatus Placidum Roma in Siciliam abiisse ait, id plane perperam facit; Casino enim eo profectum aiunt; neque Casino Rhegium euntibus Roma transeundum, quam a tergo longe relinquunt. Tandem Rhegio navi solvens Placidus una cum sociis Donato et Gordiano Messanam, Siciliae urbem, ad freti Siculi oram feliciter appulit.

Canusio Rhe-
gium, inde
Messanam

E

123 Morabatur Messanæ ea tempestate Messalinus quidam, Tertullo S. Placidi patri intima necessitudine conjunctus: itaque Placidum non modo suis ædibus peramanter excepit, sed omni etiam obsequii genere prosecutus est: Sanctus vero, qui ad vindicanda paterna bona illuc advenerat, id satagit maxime, ut quam celerrime, quæ a S. Benedicto in mandatis habebat, impleret. Itaque eodem, quo advenerat, die, post aliquot de rebus divinis cum Messalino colloquia, de paternis bonis quæstionem habet, horum procuratores arcessit. Desiderabat enim, inquit Acta Mabilloniana, mihi num. 41, videre singillatim loca, in quibus possessiones erant. Postridie vero, invento loco prope Messanæ portum ad condendum monasterium idoneo, mox operi manus admoveri jussit, quod quadriennio ad fastigium adduxit: monasterio vero adjecit ecclesiam, quam S. Joanni Baptistæ, magistri sui exemplum secutus, sacram voluit. Dedicationis autem officio, ut citata Acta num. 56 habent, functus est Messanensis episcopus quinto Kal. Augusti sub annum 540,

venit, ubi
monasterium
et ecclesiam,
quam S. Joan-
ni Baptistæ

AUCTORE
J. B.

Messanensis
episcopus,
Actorum scri-
ptori verosi-
militer igno-
tus, conse-
cravit,

540, quarto nimirum anno, ex quo Casino Placidus discesserat, quod quidem Acta anno 536, ut supra diximus, illigant; at verius ad annum circiter 534 referendum esse, pariter diximus, si S. Placidus Sabinum Canusii viderit.

424 Porro mirari hic subit, cur horum Actorum fabricatorem vel interpolatorem, qui Germanum Capuanæ, Marcianum Beneventanæ, Sisinium Rhegiensis ecclesiæ episcopos nominatim in superioribus expressit, hic Messanensis episcopi (de quo nulla prorsus apud Stephanum Aniciensem mentio est) nomen præter morem non prodiderit. An forte id ignoravit? De Gordiano equidem id dici nequit. Recentior igitur aliquis ista scripsisse videtur, qui vel episcopi Messanensis nomen ignoraverit, vel caute suppresserit; forte quod Eucarpum aliquem anno 504 ex sexta synodo Romana sub Symmacho Papa celebrata; item aliquem sub Pelagio II anno 577 ad Pontificatum evecto, qui Eucarpo Messanensi episcopo Catanensis ecclesiæ visitationem injunxit, Messanæ sedisse didicerat; nec tamen ausus fuerit Eucarpum nominare, quod annum tum 504, tum 577 ab anno 540 intervallo nimis longo distare autumarit, ut Eucarpo ecclesiæ S. Joannis Baptistæ dedicationem adscriberet; nec alium nosset, qui tunc ecclesiæ Messanensi præfuerit. Ceterum spectata S. Placidi virtus, pluribusque prodigiis Messanæ illustrata, id brevi effecit, ut præter Donatum et Gordianum, quos secum Casino adduxerat, recens a se conditum monasterium ad triginta usque alumnos numeraret, qui sub ejus auspiciis se Benedictino instituto et obsequio divino manciparunt.

condidit et
alumnis au-
xit.

425 Primum id monasterium fuit, quod Benedictinus Ordo extra Italiam habuit. Glannafoliensis monasterii, quo nullum antiquius habuit in Galliis, constructionem ad annum 543 Mabillonius refert. Yepesius ad annum 537 Siculis Benedictinis præ Hispanis et Gallis antiquitatis palmam sponte concedit; at illam præ Gallis Hispanis tribuit, fundatum eo anno scribens monasterium S. Petri de Cardenna in diœcesi Burgensi. Num vere, ad propositum nostrum non admodum facit: id certum Yepesio imposuisse Pseudo-Maximi Chronicon. Hisce igitur missis, ad Placidum Messanæ agentem redeo. Dubium esse non potest, quin Messanenses monachi sub Placidi auspiciis religiosæ vitæ numeros omnes accurate expleverint: quibus hic exemplis præluxerit Sociis, exponit Yepesius ad annum 536, cap. 3 Mabilloniana S. Placidi Acta, mihi num. 51, sic contrahens: Si cellæ seu penuariæ seu vinariæ rationes ad calculum exigas, sanctus Pater perpetuam Quadragesimam egit. Sub jejunium autem verum diebus Solis, Martis ac Jovis aliquid panis et aquæ indulsit aridis faucibus ac inani stomacho: reliquis a mica etiam et gutta abstinuit. A quo tempore se Deo nuncupavit, horrido cilicio indutus semper fuit, frustra indignante pelle. Plerumque diei et noctis contrivit nunc legendo, nunc orando. Quando fessis genibus niti jam amplius haud poterat, humi sessum se recipiebat, quæ illi pro cella et lecto erat. Multa dein ex iisdem Actis (Stephanus Aniciensis horum non nisi generatim meminit) hausta commemorat de Sancti in Deum amore, sui abdicatione, mundi contemptu, monasterii cura, morum constantia, gravitate, affabilitate, de studio pauperum, de virtutibus ceteris, quibus procul dubio discipulos ad sedulam sui imitationem non mediocriter incitavit.

§ IX. Conditum a S. Placido monasterium & invadunt barbari: quinam hi fuerint.

Pronum erat, ut tam præclara vitæ institutio S. Placidi, tum monasterii ab illo constructi famam undequaque diffunderet: in Urbem igitur allata Fratribus ejus ac Sorori visendi S. Placidi cupiditatem injecit: fuere autem hi Eutychius, Victorinus et Flavia, quibus se itineris comites Faustus et Firmatus adjunxerunt, ut Acta videntur innuere: sed aliunde forsitan hæc nomina saltem partim mutuata esse, dixi § 1. Messanam feliciter proveci, classem, inquiunt Acta Mabilloniana num. 58, in littore solvunt, descendentesque de navi, ad sancti Johannis cœnobium tendunt, videntesque Fratrem, repleti sunt gaudio magno, qua de re equidem ambigere nefas est: sed vide, num consequenter Acta loquantur, dum subdunt: Et primo quidem non cognoverunt, ob id scilicet, quia ex quo beato Benedicto oblatus est, illum ulterius non viderant, et post tanti temporis spatium vir factus, et monachali habitu indutus, atque præ nimia abstinentia ac enormitate vigiliarum, corpore tabefactus et annihilatus erat. Quid enim? Messalinus, rerum Tertulli in Sicilia procurator, forte Placidum numquam viderat; et tamen appulsum in Siciliam Placidum (quem jam tum vitæ austeritate maceratum fuisse, suspicari perinde licet, ac annis abhinc quatuor aut quinque) vix conspexit, quin illico Placidum e vultus forma ac lineamentis, quibus patrem referebat apprime, agnoverit, equoque desiliens ad ejus pedes fuerit provolutus. Audi Acta num. 44: Videns autem Messalinus beatum Placidum juxta maris littora stantem, formamque ejus vultui Tertulli patris ipsius assimilantem, equo, quo insiderat *, descendens, ad pedes ejus cecidit. Rectius, ut opinor, hæc de Messalino siluisset, quisquis hæc Acta seu scripsit seu interpolavit, prout siluit Stephanus Aniciensis. Sed ad S. Placidum, ejusque Germanos et Hospites redeamus.

S. Placidi monasterium invadunt illius Fratres;

* cui insiderat

427 Vix diebus aliquot mutuis colloquiis conversationibusque sese recreant, cum omne eorum gaudium inopinatus omnino casus gravissimusque turbavit. Nocturnis Dei laudibus cum Fratribus ceterisque cœnobii Messanensis Alumnis vacabat Placidus, cum, effractis monasterii foribus, nihil tale suspicantes invadunt barbari, in vincula conjiciunt, an tandem post dierum aliquot tormenta, crudelissime interficiunt, quæ quidem a num. 59 Acta Mabilloniana fuse ac prolixè enarrant. Rei gestæ adjuncta præcipua hæc sunt. Annis quidem Christi 541, ut diserte habetur infra num. 83, classis barbaræ præfectus Mamucha, Abdalæ Hispaniæ regis idololatræ dux; barbari denique, Agareni seu Saraceni et pagani. En, inquit in hunc Actorum locum Mabillonius, errorum labyrinthus. Non pagani Hispanias sæculo sexto, quo S. Placidus martyrium subiit, occupabant, sed maximam partem Gothi, Calæciam Suevi, utrique Ariani, illi quidem sub rege Theude, qui ab anno dxxxī ad dxlviī Visigothis imperavit, hi vero sub proprio rege, sed ignoto.... Hi pagani appellantur SARACENI infra num. 74 (mihi 80.) At Saracenos Hispaniam invasisse æra dumtaxat dclī, hoc est, anno Christi dcccxiī: æra vero insequente victo

F ubi a barbaris inopinato tam Monachi, quam Hospites occeduntur;

A victo occisoque Roderico, regnum Gothicum evertisse, tradit Rodericus Toletanus in lib. iii de Rebus Hisp. cap. 49. Similia Octavius Cajetanus observat in Animadversionibus in Vitam S. Placidi, Stephano Aniciensi adscriptam. Itum ergo est ab eruditiss in diversa, ut rei saltem substantiam tuerentur.

hos barbaros
Yepesius ex
Arabia et
Africa,

128 Antonius Yepesius in Chronico Ordinis S. Benedicti ad annum 541 eadem fere, quæ Mabillonius et Octavius Cajetanus, observat; neque eo tempore in Hispania Abdallam, sed Theudem regnasse, non paganum, sed Arianum, testes adducit Procopium, et S. Isidorum, qui ætate illa vivere. Nec Mauros ex Hispania in Siciliam vela facere potuisse ait, qui multo post, anno, ut censet, 714 rerum in Hispania potiti sint. Itaque Yepesius illa Actorum verba num. 59: Qui (pagani) in Hispania inhabitabant, Gordiano ab imperito historiæ interpolatore adjecta esse, contendit, et Saracenos seu Agarenos ex Arabia et Africa in Siciliam impetum fecisse, arbitratur; quod postremum fortassis a vero non deviat, ut ex dicendis apparebit. At vero per interpolationem, Gordianæ Historiæ factam, verba illa ab imperito interpolatore fuisse assuta, mihi probabile non est, tum quia Gordianum hæc Acta primum scripsisse, gratis imo tota illorum serie suadente contrarium, sibi sumit Yepesius; tum quia Stephanus Aniciensis, qui Græcum Gordiani fontem consuluisse se ait, Abdalam toti Hispaniæ præfuisse, etiam scribit.

Villadecani-
us Gothos sub
Totila rege;

129 Philippus Villadecanius, patricius Messanensis, hujus cædis auctores, teste Octavio Cajetano supra laudato, Gothos fuisse existimat, ac tum in sanctos Martyros sævisse, cum rex eorum Totila Siciliæ arma intulit, Messanam oppugnavit reliquamque Siciliam depopulatus est. Et quidem hic, inquit Mabillonius in Præfatione ad Acta Sanctorum Ordinis Benedictini § iv, vulgaris S. Placidi Actis cum nonnulla satis conveniant, tum illud maxime consentit, quod prædones Rhegium (quod paulo ante Gothi se dediderat) utrobique petiisse navigio feruntur. Id tamen discriminis inter utramque narrationem (Procopii de expeditione Totila in Siciliam et Actorum de S. Placidi martyrio) est, quod Totila feliciter in Italiam appulsus est (secundum Procopium), Mamucha vero cum suis naufragio periisse dicitur. Adde, nec Totilam fuisse pagani, nec regnasse in Hispania, Siciliam vero sub annum dumtaxat 550 depopulatum esse: nam Procopius lib. iii, cap. 39 de Bello Gothico Totila in Siciliam expeditionem anno ejusdem belli decimo quinto affigit, cujus initium ad annum Justiniani nonum refert lib. i, cap. 5, Christi 535.

Gallonius,
Arianos Hi-
spaniam inco-
lentes fuisse,
censet:

130 Gallonius in Opere, quod de sanctis Virginibus Romanis inscripsit, de S. Flavia agens, cum illius martyrium Saracenis Hispaniam incolentibus adscribi non posse animadverteret, Arianis adscripsit. At Ariani, licet Christum Deum esse inficiarentur, ab idolorum tamen cultu abhorrebant. Abdala vero, Mamucha, quique huic parebant, barbari sic describuntur in Actis, ut eos omnes idolorum cultores fuisse necesse sit. Idolorum nomina, Moloch, Rempham et Lucifer, infra num. 59 memorantur. Num. 68 Pagani universim vocantur, ubi et alibi non semel. Num. 72 Mamucha ipse Martyribus his verbis instat: Negate, Christum vestrum Deum esse et nostro more Luciferum Sidus Dei nostri Rempham excolite, ut frui possitis una nobiscum hujus gaudiis vitæ. Quæ sicut in Arianos non cadunt,

ita nec hos martyrii auctores fuisse necesse est; nisi contra Actorum, si quam hic habent, fidem, qui Sanctorum necem perpetrarunt, non modo non Saraceni fuerint, sed nec idololatræ. Constantinus Bellotus alio se vertit in Apologia pro Joanne diacono, ut refert Octavius Cajetanus supra laudatus, et Paganos, in Actis memoratos, Gothos fuisse existimat; Abdalam eundem, qui Theudius aut Agila, Hispaniæ uterque rex; Mamucham vero, ejusque socios Saracenos, qui Sanctos e medio sustulere, Mauros idololatræ, ex Africa in Hispaniam accitos; hæc, inquam, Belloti opinio est; nunc qui ex ea Actis manum medicam adhibere nitatur, accipe.

131 Primum ait, nemini mirum videri debere, Gothos Hispaniam incolentes, licet Ariani secta essent, Gordiano tamen Paganos dictos; quippe qui Arianæ impietati avitum quoque idolorum cultum conjunxerant. Quod si Arianos ab idololatra Porphyrio Porphyrianos Constantinus Magnus nuncupavit, et sancti Patres eosdem ob sectæ impietatem idololatræ compararunt; quid ni illos Gordianus paganorum nomine nuncupare potuerit? Tum vero ait, Abdalam pro Agilo scripsisse Gordianum, errore tolerabili facilique in scriptore non Hispano; maxime cum vel inter Hispanos de hujus regis nomine non conveniat, ab his Agila, ab illis Aquila dicti. Nec alia forte de causa Abdalæ Gordianus mentionem fecit, quam quod, Constantinopoli scribente Gordiano, Agila regnabat in Hispania. Addit Abdalam nusquam in Actis Saracenum dici, sed Mamucham illius præfectum et milites, qui Mamuchæ parebant: hos denique Mauros fuisse, qui sive a Theude, sive ab Agila mercede conducti et in Siciliam adversus Romanos missi, Messanam insigni clade attriverint. Ita Constantinus, teste Cajetano. Verum quid de his sentiendum?

Bellotus item
Gothos,

132 Gothos in Hispania dominatos esse tum ante, tum post annum 541, nemini dubium est. De eorum vero religione ita universim scribit Procopius lib. i de Bello Vandalico cap. 2. Omnibus... eadem leges, eadem sacra, Ariana scilicet. Nulla hic mentio est de idolorum cultu in iisdem personis cum hæresi Ariana conjuncto; neque hunc idoneo testimonio Bellotus stabilivit: quare hæc ejus assertio merito vocatur in dubium. Dein esto, Arianos sive hæreseos sive pessimorum morum causa paganos dictos, aut cum illis comparatos fuisse tum Constantino, tum sanctis Patribus: certe illos idolis sacrificasse, non dixerunt. Sic S. Athanasius Oratione 4, n. 31 contra Arianos scribens: Qui enim hoc in loco divinum Verbum a divina Incarnatione sejungunt, idem ipsum imminutum putant, cum audiunt, carnem factum esse, proindeque idem omnino sentiunt ac gentiles, uti sane sentiunt, cum divinam Incarnationem mutationem Verbi esse suspicantur; sic, inquam, scribens Athanasius ostendit quidem, quos arguit, hæreticos gentilium erroribus aliqua ex parte subscribere, at re vera idololatræ esse, ac idolis sacrificare consuevisse, non affirmat. Qui vero in Martyres nostros sævierunt, non pravis modo opinionibus imbuti, sed et idolorum cultores a prætenso Gordiano, iisque veluti diis serviisse dicuntur.

E

F

133 Sed neque verum est, Gordianum quidem Abdalam scripsisse, sed Agilam intellexisse: nam S. Placidi martyrium anno 541 diserte innectit; quo regnabat non Agila, sed Theudis in Hispania: si enim æræ 569 seu anno Christi 534, quo Theudem regnare cœpisse, Isidorus scribit in Historia

AUCTORE
J. B.

storia Regum Gothorum, adjeceris 17 alios, ad annum circiter 548 pertinges; quo Theudi successit Theudisclus, ac deinde Agila. Regnabat forte hic quidem, cum Constantinopoli S. Placidi Acta Gordianum exarasse nonnulli volunt; sed Gordianus non illum regem, qui, cum Acta scriberet, in Hispania regnabat; sed eum, qui Hispaniis præerat, cum Martyres extincti sunt, procul dubio designavit. Dicere autem hunc quidem designare in animo habuisse Gordianum; sed Agilam seu Abdalam per errorem expressisse, nonne est errorem auctori res sua memoria gestas describenti, et Latinis Græcisque litteris apprimere, ut aiunt, erudito, valde gravem affingere, ejusque fidem eadem opera stabilire velle, et convellere?

partim Actis
repugnantia
tradit:

134 Additamentum vero, quo nusquam in Actis legi asseritur, ipsummet regem Abdalam Saracenum, aut idololatram fuisse, Actis quoque repugnat; ex his enim perspicuum fit, Mamucham cum suis Saracenos ac Paganos fuisse; atque ex iisdem perspicue colligi saltem potest ejusdem ritus fuisse tum Mamucham cum suis, tum ipsummet Abdalam. Sic enim Placidum Mamucha alloquitur infra num. 60: Nega Christum tuum et dic in eum convicia et juxta ritum invictissimi regis Abdalæ Deum adora, et dimitto te. Et paulo infra sic ejus in martyrio Comites: Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentissimi regis Abdalæ, ut Christum relinquentes, Deum nostrum adoretis? Rursum num. 72 Mamucha in hunc modum loquitur: Assentite nobis et proderit vobis; negate, Christum vestrum Deum esse, et nostro more Luciferum sidus Dei nostri Rempham excolite. Et num. 76: Hortor et commoneo vos Crucifixum negare, et adorare Deum, cui excellentissimus rex noster Abdala cervicem suam flectit: sin alias, acerrima morte peribitis. Ejusdem itaque ritus utrique fuere: neque aliud ex Actis Græcis, a se, ut ait, consultis, conclusit Stephanus Aniciensis, cujus mentem minime ambigua verba declarant: sunt autem hujusmodi: Tempore, quo beatus Placidus apud Messanam urbem Siciliæ morabatur, Abdala Saracenæ gentis et ritus nefandissimi caput et princeps totæ Hispaniæ præsidebat. Quæ de Mauris supra dicta sunt, infra examinabimus, cum de Cajetani sententia agemus.

Mabillonius,
Sclavinos fuisse
utcumque
dici posse,

135 Mabillonius in præfatione ad Acta Sanctorum sui Ordinis § IV rationem aliquam esse, ob quam S. Placidi martyrium Sclavinis adscribi possit, affirmat. Promittit illam e Procopio, qui lib. III de Bello Gothico cap. 38 Sclavinos Thraciam et Illyricum sub Justiniano depopulatos tradit: addit Mabillonius, nec Siciliæ verisimiliter pepercisse, a Totila forte conductos. Præterea, Sclavinos iisdem suppliciis fere sævire in victos consuevisse, quibus Martyres nostri affecti fuere; qua de re laudatus supra Procopius hæc habet; Obvios non ense, non hasta, non alio quoquam usitato mortis genere conficiebant, sed depactis valide in terram sudibus præacutis, miserorum sedes multa vi impingebant, et infixas inter nates palorum cuspides adigentes usque viscera, illis vitam extorquebant. Præterea defossis humi lignis quatuor crassioribus alligabant hi barbari eorum, quos ceperant, manus ac pedes, deinde capita fustibus assidue tundendo, veluti canes aut serpentes aliudve feræ genus mactabant. Alios cum bobus, et ovibus, quas in patriam abducere non poterant, in tuguria compactos immisericorditer cremabant. Ita Sclaveni, in quos incidebant, necare erant soliti.

Ritus quoque Sclavinis fuit barbarorum, qui Martyres nostros trucidarunt, non undequaque dissimilis, hunc libro III, cap. 14 Procopius hoc modo describit: Unum enim Deum, fulguris effectorem, Dominum hujus universitatis solum agnoscunt, eique boves et cujusque generis hostias immolant.... Præterea fluvios colunt et alia quædam numina (δαίμονια Græce legitur; unde Mabillonius vertit, dæmones) quibus omnibus operantur, et inter sacrificia conjecturas faciunt divinationum. Ita fere Mabillonius loco citato.

136 Parum efficax est viri doctissimi ratio, adductis eam in rem nam primo Sclavinorum in Thraciam et Illyricum irruptio aliquot annis S. Placido martyrio posterior est, nisi ab Actis a Mabillonio editis, et illud anno 541 conceptis terminis affigentibus omnino sit recedendum; refert enim illum Procopius ad annum belli Gothici decimum quintum. Hoc autem init auno Justiniani nono, Christi 535, atque adeo ad annum Christi circiter 530 nos deducit Sclavinorum in Thraciam et Illyricum irruptio, sed ita non congruunt tempora, hinc a Procopio Sclavinorum in Thraciam et Illyricum irruptioni, illinc S. Placidi martyrio in Actis assignata. Neque per Procopium licet hac priorem Sclavinorum in Romanorum fines irruptionem fingere: nam teste eodem lib. III de Bello Gothico cap. 38, ante irruptionem illam ne tentaverant quidem unquam hi barbari incursionem facere in Romanum imperium. Immo vero ante illud tempus, quod supra dixi, numquam cum exercitu fluvium Istrum videntur trajecisse. Capite quidem 40 Sclavinos dein toti Europa damna gravissima intulisse, Procopius narrat, Totilæ forte gratificatos, quæ tunc aliquorum, teste eodem Procopio, suspicio fuit. Huc si oculos intenderit Mabillonius, cum Sclavinos verisimiliter Siciliam etiam, præter Thraciam et Illyricum invasisse dixit, definitum in Actis Placidiani martyrii annum non curarit, ut conjecturæ suæ locum faceret. Nunc, quæ ad Sclavinorum ritus, et solitam eorum feritatem spectant, examinemus.

138 Si Saracenorum ritus in Actis memorati cum ritibus Sclavinorum a Procopio traditis comparemus, nihil, quod Mabillonianæ conjecturæ magnopere prosit, reperiemus. Quantum quidem e Procopio (verba habes num. 135) colligere est, præcipuum Sclavinorum numen id fuit, quod fulminis fabricatorem putabant: secundaria cetera, ut flumina, nymphæ et alia quædam numina, ut Claudius Maltretus Procopii interpres vertit. Mamucha vero deorum omnium excellentissimum Luciferum vocat, ex Hieronymo autem in Vita Hilarionis cap. 20 apud Rosweydam patet, Luciferum et Venerem præcipuo in honore habuisse Saracenos. Verba illius sunt: Pervenit Elusam eo forte die, quo anniversaria solemnitas omnem oppidi populam in templum Veneris congregaverat. Colunt autem illam ob Luciferum, cujus cultui Sarracenorum natio dedita est. Et cap. 3 in Amos hæc prophetæ verba, Sidus Dei vestri ita commentatur, Quod Hebræice dicitur Chochab, id est, Lucifer, quem Sarraceni huc usque venerantur. Verum non video, quæ inter Luciferum et Venerem a Saracenis potissimum cultos, et fulminis fabricatorem Deum ceteraque Sclavinorum vana numina, a Procopio memorata, connexio intercedat, ut eadem dici possint.

138 Quod jam ad tormenta pertinet, etsi Martyres nostri tormentis aliquot affecti legantur in Actis, quæ ad ea, quæ Sclavinis in usu fuisse Procopius num. 135 laudatus scribit, accedant; non-

verum, ut
ostenditur,

A nonnulla tamen præterea subiisse ibidem dicuntur, quæ Sclavinis in usu fuisse, Procopius negat. Quæ fuerint Christianis Siculis a Saracenis toleranda supplicia, infra num. 70 sic Acta exponunt: Jam vero quis digne enarrare valeat, quantis suppliciis Christiani eo tempore in Sicilia sint affecti? Nonnulli namque palorum vectibus ora reserantes, foetidum cœnum ingerebant. Alios in frontibus et in tibiis remugientibus nervis torquendo cruciabant, plerumque aquam marinam, acetum, amurcam et liquamen et alia multa et crudelia, tamquam utribus imbutis ori appositis, sine misericordia porrigebant, stimulis ferreis ad ambulandum urgentes. Parvulos etiam ab uberibus maternis rapientes, insontem infantiam elidebant ad terram. Alios e regione pedes tenentes, a meatu prorsus naturali, usque ad arcem capitis dissipabant. Alii candentis ferri laminis adusti sunt, aptantesque fustes in modum ferrarum ex palmis cum stirpibus, et dorsa Christianorum cum illis flagellantes, non tantum ossa confringebant, sed etiam terebrantes aculei intrinsecus remanebant, dissipatisque carnibus viscera pandebantur. Nonnulli vero, ligatis pedibus post terga currentium equorum, inter spinosa loca silvarum ducebantur, ut, ducti et reducti, dumosis lignorum aculeis eorum corpora carperentur, ac diu et sæpius tibias torquendo tinnientibus chordis constringebant.

B 139 Feminas autem per unum pedem appendentes palis minoribus dentatis rectis * in capite, crinibusque in eisdem colligatis, ac vehementius stringentes simul cum capillis omnem pelliculam auferebant, ingentia pondera in uno pede colligantes, et laminas ferri ignitas dorso, ventri, mamillis ac lateribus apponentes. En congestas suppliciorum facies satis multas: nullus tamen et Christianis palis humo infixus dicitur; nullus, cum verberibus tunderetur, defossis humi quatuor lignis alligatus; nullus tugurio inclusus et ita igne combustus, quæ tormentorum genera Sclavinis familiaria fuisse, Procopius scribit. Mortis vero genus, quo Martyres nostri periere, non modo non familiare erat Sclavinis, sed ne usitatum quidem: illud Acta infra num. 78 ita describunt: Cumque sancti martyres Eutychius, Victorinus, et virgo Flavia, cum triginta tribus Sociis suis respondissent: Amen; flectentes genua decollati sunt una cum beatissimo Placido. At, teste Procopio, Sclavini Obvios non ense, non hasta, non alio quoquam usitato mortis genere conficiebant; ut adeo ex usitata Sclavinorum sævitie et toleratis Martyribus nostris suppliciis effici nequeat, Sclavinos tam horrendis suppliciis in Sanctos fuisse debacchatos, meritoque Mabillonius tantum dixerit, esse rationem aliquam (sed ex dictis non admodum efficacem) ob quam S. Placidi martyrium feroci Sclavinorum genti possit adscribi.

C 140 Geminam præterea Mabillonius Siciliæ cladem refert, quarum altera sub Gregorio Magno contigit; alteram Marcellini continuator, Aimoinus, et Chronicon Moissiacense apud Chesnium tom. III Scriptorum Franciæ memorant: illam a S. Placidi ætate nimium remotam fatetur Mabillonius, quam ut in illa Placidus martyrium subire potuerit. Idem porro dicendum est de secunda, nisi ab Actis plane recedere malimus. Justiniano quidem imperante, hæc contigit; sed Agila in Hispania regnante secundum Chronicon Moissiacense, quem annis aliquot a S. Placidi martyrio Hispaniam regere cœpisse, jam vidimus supra. Præterea illius auctor Buccellinus, non

Hispano regi, sed Theodeberto Francorum regi militabat, neque ex Hispania, sed Italia in Siciliam traduxit exercitum. Sed Mabillonio Actorum hoc loco error intolerabilis visus est; atque adeo, de conciliando cum temporum illorum historiis Actorum scriptore non sollicitus, satis habuit, quasdam barbarorum in Siciliam excursions protulisse, quæ, Justiniano imperante, contigerint, iisque insignitæ sint characteribus notisque, ut illis Sanctorum martyrium utcumque possit adscribi. Majora conatus est Octavius Cajetanus in suis ad Acta S. Placidi, Stephani Aniciensis nomine edita, Animadversionibus. Hunc denique audiamus.

141 Animadversione 15 in Vitam S. Placidi, quid sentiat, succincte exponit his verbis: Aio igitur, barbaros, quos Gordianus scribit Siciliam afflxisse, Placidumque ac Socios pro fide Christi occidisse, Sarracenos dæmonum superstitionis cultores extitisse et in Siciliam ex Mauritania adnavigasse, quæ Gordiano Hispania dicta est. Ac primo quidem secundum Octavium minime mirum est, Gordianum Mauritaniam dedisse Hispaniæ nomen: id enim antiquorum scriptorum exemplo fecit, qui Mauritaniam, quæ Tingitanæ nomen accepit, Hispaniam appellavere, ut de Honorio, Sexto Rufo, et libro Notitiarum observat Ortelius verbo Mauritania. Dein neque mirum est, Mauros, Tingitanæ nempe provinciæ, a Gordiano (ut illi quidem censet, mihi vero hic tantisper fingere lubet) Saracenos dictos: quamquam enim Saraceni peculiarem Arabum gentem constituerint, nomen tamen suum ad Arabes reliquos propagarunt: sic Scenitas Arabes Ammianus Marcellinus lib. XXII, cap. 15 Sarracenos sua ætate appellatos scribit. Jam vero ex Arabibus seu Saracenis orti sunt Mauri, qui Mauritaniam Africæ provinciam tunc incolabant: scribit enim Procopius de Bello Vandallico lib. II, cap. 10, Mauros ex iis gentibus ortos esse, quas e Phœnice, cujus tunc pars erat Palæstina, alio fugere compulsi Josue; quæ primo quidem in conterminam Ægyptum, ac dein in Africam concessere: porro cum gentes illas numero abundantes fuisse scribat, et Arabia Ægypto ac Palæstinæ confinis sit, verosimile est et Arabes fuisse a Josue alio migrare compulsos, et in Africam secessisse. Certe, ut notat Ortelius, Mauros

E ALARABES hodie nominant Hispani, Olivario auctore, quasi dicerent ARABES; AL enim articulus Arabicus est. His adde, Arabes, seu Sarracenos, etiam Palæstinæ partem occupasse ex Hieronymo, cujus verba habes num. 137: erat enim Elusa, quam a Saracenis habitatam scribit Hieronymus, urbs Palæstinæ in Idumæa. Sive igitur ex Arabia Mauri, sive e Palæstina in Africam migrarint, Saracenos dixerit illos Gordianus, quod ex Arabibus, qui et Saraceni dicti sunt, ortum duxerint.

142 Plura præterea ad confirmandam sententiam suam Cajetanus congerit, ut idem Mauris et Ammonitis, Palæstinæ populis, idolum fuisse, Moloch dictum; iisdem moribus Mauros et Arabes vixisse, ac Saracenos veteri odio in monachos flagrasse. Denique et bella, quæ Mauros inter et Justinianum intercessere. Sed, ut reliqua a Cajetano satis forte probabiliter dicuntur, quæ de his bellis habet, haud satis accurata videntur. Ait enim ex Procopio, Justinianum, attritis Vandalis, in Mauros arma vertisse; male pugnasse cum Mauris, amissis copiis una cum duce, anno imperii sui decimo quarto, Christi 540; quapropter fieri facile anno consequente, quo

AUCTORE
J. B.

Cajetanus
Barbaros ex
Mauritania
Tingitana in
Siciliam ir-
rupisse vult,

non admodum
validis.
* jactis

Gregorii Mag-
ni tempore
Martyrum
cædes non con-
tingit, nec au-
ctore Buccel-
lino:

sed sibi adver-
santem

AUCTORE
J. B.

quo S. Placidus martyrio sublatus fuit, potuisse, ut ea victoria elati Mauri, descensione facta in Siciliam, in inermes Siculos iras clademque intulerint. Haud, inquam, hæc satis accurata videntur: duplicem enim tantum a Mauris Justiniani copiis, quam Procopius memoret, invenio illatam cladem: alteram quidem lib. II de Bello Vandalico cap. 49, sed quam anno Justiniani 43, Christi 539 ad Abigam fluvium haud procul urbe Bagaitana accepit Gontharis Justiniano sub Salomone militans; at quam Salomon mox egregie ultus est; ut Maurorum animos prior qualiscumque victoria parum ac brevi admodum efferre potuerit.

Procopium
habere vide-
tur.

143 Alteram vero lib. citato, cap. 24, qua Salomon Justiniani exercitus dux a Mauris extinctus est: at illam anno Justiniani 47, Christi 543, Procopius illigavit; ut perperam huic annum Justiniani 44 Cajetanus assignasse videatur. Nam post expugnatum a Salomone montem Aurasium anno Justiniani 45, ut cap. 20 Procopius narrat, Afri omnes, quicumque Romanis parebant, stabilem adepti pacem sub moderato ac valde commodo Salomonis regimine, belli cogitatione omni deposita, mortalium omnium felicissimi videbantur. Ac proinde tunc quidem ab armis Mauri quievisse videntur. Quandonam vero rursus ad arma itum sit, mox seq. capituli initio Salomonis cladem simul et interitum relaturus, idem Procopius declarat his verbis: In contrarium hæc felicitas versa est quarto post anno, quo imperii decimum septimum agens Justinianus Cyrum ac Sergium filios Bacchi, fratris Salomonis, præfecit urbibus Africae. Procopius igitur Cajetani sententiæ adversari videtur, nisi ad annos duos aut tres S. Placidi necem differre vel totidem anticipare quis velit; tanti enim S. Placidi Acta facienda non sunt, ut id fieri velent. Ceterum id Cajetani opinio singulare habet, ut Actis, S. Placidi necem Mamuchæ, regis Hispani Abdalæ duci, adscribentibus, præ reliquis opituletur; quamquam illi haud faveat, quod Acta, Stephano Aniciensi adscripta, Abdalam dicant toti Hispaniæ dominatum; quod de sola Mauritania Tingitana haud commode videtur intelligi posse: verum quod hic de Hispania sine addito legerat, de suo forte de tota Hispania interpretatus est.

cui tamen
faverent

144 Cajetano item favere apparet, ut ejus dictis adjiciam aliquid, tum quod Abdala et Mamucha Arabica sint nomina; tum maxime, quod in Actis a Mabillonio vulgatis infra num. 63 his verbis legitur: Cumque omnes (S. Placidus ac Socii) singillatim unus post unum hoc ordine cruciati fuissent, jussit dux Mamucha dari unicuique Sanctorum pugillum unum hordei crudi ad manducandum, et paululum aquæ ad bibendum. Hujusmodi enim cibus Mauris Africanis ea tempestate familiaris fuit: audi Procopium lib. II de Bello Vandalico cap. 6. Pane, inquit, vino cæterisque mitioris victus commodis carent; far autem, olyram atque hordeum, nec mitigata igni, nec commolita, mandunt jumentorum ritu. Quin et Mauros ad illius cibi esum Christianos non raro compulisse, colligitur e Victore Vitensi lib. II Persecutionis Vandalicæ num. 12 apud Ruinartium, ubi de Maurorum in Christianos sævitie præter alia hæc habet: Reliqui habiliores ad solitudinis loca (Mauris ducentibus, ut paulo ante habet) perveniunt, in quibus collocati, hordeum ad vescendum ut jumenta accipiunt. Ruinartius Victoris Vitensis Historiæ jam laudatæ Passio-

nem septem sanctorum Monachorum, apud Carthaginem sub Hunerico passorum, vel a Victore, ut ait, vel certe ab auctore æquali scriptam, subnectit, in qua quoque num. 2 hisce non absimilia leguntur: Primo sacerdotum et ministrorum copiosissimam et maximam turbam in longinquas et extremas regiones exsilio crudeli (Hunericus, verosimillime per Mauros, utpote gentiles et ad persequendos Christianos animosiores) destruxit. Quibus bis acutum genus frumenti, quod jumentis solis edere concessum est, nequaquam industria molari contritum, sed manente furfuris cortice loricatum, pro miseratione dari præcepit. Ut plane, quæ in Actis Mabillonianis num. 63 leguntur, modo vera sint, Mauros sapiant.

145 Adducere denique opinionis suæ confirmandæ causa Cajetanus præterea poterat variâ, quibus in S. Placido et illius Sociis sævitum est, suppliciorum genera, iis plane similia, quibus Vandali, sæpe per gentiles Mauros feritatis suæ ministros, Catholici ritus Afros affecerunt sub Geiserico et Hunerico, Vandalorum regibus: nam sub Geiserico quidem, teste Victore Vitensi, qui tum in Africa vivebat, lib. I, num. 2 apud Ruinartium Vandali aliis palorum vectibus ora reserantes, foetidum cœnum ob confessionem pecuniæ faucibus ingerebant: nonnullos in frontibus et tibiis, nervis remugientibus torquendo cruciabant. Plerisque aquam marinam, aliis acetum, amurcam, liquamenque et alia multa atque crudelia, tamquam utribus imbutis ori apposita sipe misericordia ingerebant... Sacerdotes virosque illustres stimulis ferreis ad ambulandum urgebant... Sed etiam parvulos ab uberibus matris rapiens barbarus furor, insontem infantiam allidebat ad terram: quæ omnia in Actis (vide supra num. 138) legere est verbis fere iisdem. Acetum quoque asperum et acerrimum Eugenio Carthaginensi episcopo, licet invito, ingestum fuisse, scribit idem Victor lib. V, num. 11. Si vero, qui S. Placido ac Sociis necem intulerunt, barbari Siculas feminas palis minoribus dentatis rectis (lege potius erectis aut jactis) in capite (vide num. 139) crinibusque in iisdem colligatis, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant; idem fieri sive per Vandalos, sive per subjectos sibi Mauros Hunericus jussit. Audi Victorem lib. II, num. 4. At ubi ab homine Dei (Eugenio, Carthaginensi episcopo) tale responsum accepit (Hunericus) statuit in portis ecclesiæ collocari tortores: qui videntes feminam vel masculum in specie suæ gentis ambulantes, illico palis minoribus dentatis jactis in capite, crinibusque in iisdem colligatis ac vehementius stringentes, simul cum capillis omnem pelliculam capitis auferebant.

146 Quos dixi, barbari, ut aiunt Acta, ingentia pondera in uno pede colligabant, et laminas ferri ignitas dorso, ventri, mamillis ac lateribus feminarum apponebant: Vandali vel Mauri eorum ministri, ut ait Victor proxime citatus num. 7, virgines sacras torquentes gravi suspendio, atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminasque ferri ignitas dorso, ventri, mamillis et lateribus apponebant. Mauros autem Vandalicæ feritatis ministros non raro fuisse, colligi ex Victore potest: Post vero, inquit num. 12, imperatum est Mauris, ut eos, qui ambulare non poterant, ligatis pedibus (similia iterum Acta habent S. Placidi longiora num. 70) velut cadavera animalium mortuorum traherent per dura et aspera loca, ubi pri-

mo

illata Mar-
tyribus sup-
plicia,

nisi hæc illis
recentior ali-
quis pro arbi-
trio appli-
casset.

A mo vestimenta, postea membra singula carpebantur. Hæc de Siculis universim narrant Acta: de Martyribus vero nostris aiunt, fustibus, suspendio, fumo non semel tortos fuisse, S. Flaviam pedibus in sublime et prorsus indecore suspensam; S. Placido linguam præcisam; sed sine illa non minus commode locutum: quibus similia rursus habet Victor lib. v, num. 4 et 6. Hæc, inquam, ad confirmandam Cajetani sententiam non parum facerent, si Gordianus, ut ille existimavit, ista scripsisset: verum ex ante dictis et collatis Actorum cum Victoris narratione verbis, recentioris auctoris ea esse qui sua ex Victore aliisque corraserit, et barbaris, qui S. Placidum interfecerunt, quos libuit, mores forsitan affinxerit, quicvis facile intelliget. Porro cum in tanta sententiarum varietate, ne una quidem, cui tuto possit fidei occurrat, manifestum est, quam difficile sit, male combinatis S. Placidi Actis medicam hic manum adhibere, quinam Martyres nostros peremerint, statuere ac definire.

Passi sunt
Martyres forte
anno 539,

B autem beatissimus Placidus, martyr Domini nostri Jesu Christi præcelsus, anno ætatis suæ vigesimo sexto, cum duobus fratribus suis Eutychio, Victorino, et sorore Flavia, Fausto, Firmato simul ac monachis triginta (Donatus jam ante occisus erat, Gordianus vero barbarorum manus evaserat ex num. 59) sub sævissimo rege Abdala et duce Mamucha tertio decimo anno Justiniani imperatoris apud Messanam Siciliæ civitatem tertio Nonas Octobris. Unde anno 539, cujus mensis October cum anno Justiniani decimo tertio concurrat, S. Placidum martyrium subiisse consequitur; verum paulo post ibidem legitur: Martyrio coronatus quadragesimo primo ac quingentesimo; quæ cum prioribus non coherant. Breviarium Romanum, Clementis VIII et Urbani VIII auctoritate recognitum, priorem temporis notam retinuit: hanc et ego, si quid in re tam incerta audendum est, retinere malim: nam ex ante dictis, necis S. Placidi auctores fuisse Mauros Africam incolentes, dum quid certius asseratur, probabilius existimo; et anno 539 iidem Mauri cum Justiniano, ut ex Procopio dixi num. 142, bella gessere, ac proin fieri facile potuit, ut Siciliam, quam Gothis Belisarius Justiniani dux eripuerat, tumultuarie sint adorti ac Martyres nostros trucidarint: quia tamen nec id satis stabilitum apparet, S. Placidi necem sub annum 541 signari principio Commentarii.

die 5 Octo-
bris, excepto
Donato, men-
se Septembri
occiso,

C 844 De die, quo S. Placidi martyrium contigit, utrisque Actis convenit: nempe tertio Nonas Octobris; quo omnes, præter Donatum, occisos dicunt. Donatus vero in Martyrologio Romano Gregorii XIII jussu edito, et Antverpiæ anno 1586 typis Plantiniani excuso, quarto Nonas Octobris, seu die 4 ejusdem mensis his verbis memoratur: In Sicilia, S. Donati monachi et martyris, discipuli sancti Benedicti abbatis: qui captus a Saracenis, cum Christum negare nollet, gladio percussus est. Addit Wion: Passus est anno 544... pridie quam S. Placidus pateretur. Ad eundem diem signatur in Martyrologio Benedictino Menardi, in Calendario Sanctorum Benedictinorum, tomo I Actorum eorumdem præfixo, uti et apud Ferrarium: verum hodie, ut ad diem quartum Octobris in Prætermisissis est dictum, in Martyrologio Romano ad diem 5 Octobris una Octobris Tomus III.

cum Placido ceterisque ejus Sociis jungitur. Mutationis ratio fuit, quod maluerint illius auctores illum ceteris ad 5 Octobris jungere, quam pridie annuntiare, cum ex utrisque Actis inter Donati et Placidi necem dies multos intercessisse necesse sit, ut illa vel inspicienti patebit. Dies undeviginti Cajetanus numerat ex collatis invicem Actis, tum quæ ipse Gordiani vocat, et Mabillonius edidit; tum Stephani Aniciensis: quo pacto 16 Septembris Donatus martyrium subiisse dicendus est.

AUCTORE
J. B.

§ X. Variæ conditi a S. Placido Messanæ monasterii vicissitudines.

Fusus tot Martyrum sanguis impiam barbarorum crudelitatem non stilit; verum, ubi deesse animadvertunt Christianos, quos furori suo litent, in S. Placidi monasterium furorem vertunt, et in conditum ab illo S. Joannis Baptistæ templum sacrilegas manus injiciunt: illud flammis tradunt et a fundamentis evertunt: in templum vero S. Joannis Baptistæ ea committunt, quæ infra in Actis Mabillonianis num. 80 sine horrore non legas: arduum tamen creditu est, quod de eodem ibidem his verbis legitur: Præcelsitudinis vero magnitudine, ecclesiam, quam intra monasterium suum beatus Placidus in honore S. Joannis Baptistæ ædificaverat, cum esset ampla et alta, Saraceni succendere (ne quidem quatrinduo, quo in id incubuisse dicuntur) sive evertere potuerunt. His peractis, barbari, quinto post occisos Martyres die, Messana solverunt, sed divina insequente vindicta; nam in ipso adhuc freto Siculo Rhegium versus navigantibus tanta repente tempestas incubuit, ut Saracenos, quotquot erant, inquit Stephanus Aniciensis, in maris ima depresserit. Naves centum, Saracenos vero sexdecim mille octingentos numerant Acta Mabilloniana; quo teste, ignoro. Atque hæc quidem prima fuit monasterii Placidiani clades.

Messanense
cenobium,
occisis Marty-
ribus;

E

F 450 Jacebant interim in maris littore inhumata Martyrum corpora; quibus barbaris humaniores feræ pepercerant hactenus; de quorum discessu Gordianus, qui fuga mortis supplicium evaserat, monitus, Sanctorum exuvias collegit ac tumulis, quo fas fuit honore, recondidit; S. Placidi nimirum, Eutychii, Victorini et Flavie in S. Joannis Baptistæ ecclesia; monachorum vero triginta, in ipso, in quo jacebant, maris littore. Ubi Firmati et Fausti? Sepultis Martyribus, Gordianus Constantinopolim abiisse dicitur; quod utique, ut num. 38 et seq. jam dictum est, parum verisimile est, nec erat ex ejus officio. Magis frugi Siculi fuisse feruntur: hi namque instaurando S. Placidi monasterio animum adjecisse dicuntur, novamque a S. Benedicto discipulorum coloniam petiisse, scriptis ad illum litteris, quas infra num. 85 in Actis primo loco edendis habes: sed non modo has litteras, sed et Benedicti ad suos, audito S. Placidi martyrio, orationem, quisquis in illas vel oculos conjecerit, ut fictitias habiturum existimo; de quibus nihil apud Stephanum Aniciensem occurrit, sicut nec apud hunc quidquam legitur de iis, quæ in Actis a Mabillonio editis porro narrantur. Sunt autem potissimum hæc: S. Benedictum.

a barbaris de-
struitur; sed
brevis
F

AUCTORE
J. B.

quem anno 545 e viris abiisse statuunt, Siculorum votis libenter annuisse, ac novam ad Siculos, quæ, quidquid everterant barbari, restitueret, suorum coloniam transmisisse; ab hujus in Siciliam adventu anniversarium S. Placidi et Sociorum diem ritu publico ac solempni admodum apud Siculos celebratum; ecclesiam vero S. Joannis Baptistæ, amisso nomine pristino, exinde S. Placidi dictam fuisse, dum sub Romanis Sicilia fuit. Quæ quidem, etsi falsa non dicam, certa tamen mihi esse non possunt, quod indubitatæ auctoritatis testimonio aut certa traditione usuque stabilita non videam.

restituitur,
floreteque

151 Restitutum tamen fuisse S. Placidi monasterium, docent, quæ post contigisse videbimus. Rocchus Pirrus Siciliæ Sacra lib. IV, part. II, Notitia 3 scribit, Casinenses monachos a Vigilio Papa (sedit ab anno 538 usque ad 555) confirmationem obtinuisse, ut suorum prædiorum, villarum, portuum, piscinarum ac ceterorum bonorum, in Sicilia et Italia a Tertullo pro dono concessorum, proventibus, fructibus, et dominio libere fruerentur: at diploma illud Vigilianum, quod laudat, num sincerum magis, quam eidem Pontifici affectæ ad Justinianum litteræ, de quibus num.

B

42 actum supra est? Addit Pirrus restituti monasterii bona pia etiam fidelium liberalitate temporum lapsu non mediocriter accrevisse; in quo quidem nihil reperio, quod vero absimile sit; sed rebus istis Benedictina familia haud admodum diu gavisæ est. Etenim, Constante imperatore Syracusis occiso, vehemens in Siciliam facta est Saracenorum irruptio, qua denuo Messanense cænobium, occisa iterum illud incolente Benedictina familia, ingenti clade ac ruina prostritum fuit.

usque ad Con-
stantis imp.
tempora,

152 Petrus Casinensis apud Octavium Cajetanum in Fragmento Passionis S. Placidi tom. I de Vitis sanctorum Siculorum pag. 184 rei gestæ seriem pandit hoc modo: Tempore illo, quo Constans imperator voluit Novæ Romæ imperium in Seniores Romam transferre, ab urbe Roma Siciliam veniens remoratus est ibi per annos sex. Cum autem balneum Daphne, quod apud Syracusas est, causa lavandi ingressus fuisset, cœpissetque sapone Gallico deliniri, Andreas filius Troili, sumens situlam, dedit eam in vertice imperatoris, fugaque lapsus evasit. Ast imperator cum tardaret in balneo, insiliunt hi, qui foris erant, inveniuntque imperatorem occisum, sepulturæ tradere studuerunt, et in loco ejus Mezentium quemdam absque voluntate Romanorum elegerunt; contra quem Constantinus imperator, jam dicti Constantii * filius, cum Romanorum exercitu veniens in civitate Syracusana illum morti addixit.

*Constantis

quo occiso, a
Saracenis

153 Hæc dum ad notitiam Sarracenorum, qui jam Ægyptum pervaserant, devenissent, subito cum multitudine navium venientes, Siciliam invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem facientes Christianorum, ad beati Placidi monasterium deveniunt, illud prædonum manibus direptum ad solum usque prosternunt, solam tantum ejusdem Martyris ecclesiam relinquentes. Monachos vero, quotquot ibidem inveniunt, diversis suppliciis affectos letho dederunt, vix paucis Christianorum evadentibus, qui per munitissima castra et juga confugerant montium; auferentes quoque prædam nimiam et omnem ornatum illum, quem Constans augustus ab urbe Roma abstulerat in ære et diversis speciebus, Alexandriam redierunt. Hæc Petri narratio partim e Theophane pag. 292 et seq., par-

tim e Paulo diacono de Gestis Langobardorum D lib. V, cap. 11 et duobus proxime sequentibus hausta est: sic loquitur Paulus cap. 13. Hæc audiens gens Sarracenorum, quæ Alexandriam et Ægyptum pervaserat, subito cum multis navibus venientes Siciliam invadunt, Syracusas ingrediuntur, multamque stragem faciunt populorum, vix paucis evadentibus, qui per munitissima castra et juga confugerant montium. Auferentes quoque prædam nimiam, et omne illud, quod Constans augustus a Roma abstulerat ornatum in ære et diversis speciebus, sicque Alexandriam reversi sunt.

154 Quod de Sicilia universim, ac maxime Syracusis Paulus diaconus dixit, Petrum Casinensem Messanensi quoque cænobio applicuisse utriusque verba conferenti perspicuum fiet: porro fecit id verosimiliter e majorum traditione: certe illorum temporum scriptorem non novi, qui illud de Messanensi cænobio nominatim tradiderit. Neque id Theophanes, aut Paulus, quos potissimum Petrus consuluit, faciunt. Sed, utut auctores veteres de everso ea tempestate per Saracenos denuo S. Placidi monasterio sileant; nihil obest, quo minus Petri dictis fides habeatur: nec enim minuta quæque et singularia versantes in hujusmodi argumentis historici persequi semper solent; Siciliam vero longe lateque Saracenorum furori patuisse, mox laudata Pauli verba abunde declarant. Quod autem ad tempus attinet, quo clades illa cum Siciliæ tum Messanensi S. Placidi monasterio illata fuit, e Paulo diacono liquet, referri illam debere ad id temporis, quod Constantis Syracusis occisi, et debellati Mezentii (Mecetium Paulus appellat, Mizizium et Mizizinum Theophanes) qui imperatorium nomen, Constanti occiso, arripuerat, interitum proxime fuit subsecutum.

alteram cladem accipit

E

155 Constans vero, ut refert Paulus cap. 11, anno 669. lib. V, ingressus est Siciliam per Indictionem septimam... Mansit autem imperator in Sicilia ab Indictione septima usque in duodecimam: sed tandem tantarum iniquitatum pœnas luit, atque dum se in balneo lavaret, a suis extinctus est. Anno 668 Kalendis Septembris Indictio duodecima sumpsit exordium. Anastasius quidem in Vitaliano Papa Indictione XI. die 15 Julii Constantem occisum ait: verum, teste Pagio in Criticis ad hunc annum num. 9, Indictioni XI substituenda est duodecima, prout in exemplaribus Anastasianis Mss., regio, Thuaneo, Mazarino et quibusdam aliis, uti et a Mariano Scoto signatur: Constantem autem anno 668 post diem 26 Septembris et ante diem 7 Novembris Syracusis occisum ex Actis Concilii Constantinopolitani tertii monet; quod sane Pauli diaconi verbis supra relatis magis congruit. Porro Constantinus Pogonatus Constantis successor, Mezentianæ tyrannidis certior factus, ex Histria, Campania, Africa et Sardinia coëuntium militum ope Mezentium Syracusis cepit; quo vita exuto, Constantinopolim rediit: post hujus vero reditum Saraceni in Siciliam inopinato irruperunt, ut ex Paulo diacono liquet: quæ rerum gestarum a Constantis obitu series, hanc Siciliæ a Saracenis cladem anno 669 illigandam suadet, quod Hermannus Contractus in Chronico his verbis facit: Saraceni, qui jam multis depopulatis provinciis, Ægyptum tenebant, Siciliam hoc tempore invadentes, magnas hominum strages faciunt: et deprædata insula, hisque, quæ Constans imperator ibi collegerat, ablatis, Alexandriam redierunt.

AUCTORE
J. B.

A 136 *Baronius in Annalibus ad annum 669, Vitalianum Pontificem hoc anno sexto Kalendas Februarii obiisse ratus, eadem illam sub Adeodato, qui Vitalianum in Sede Romana excepit, contigisse, tradit ex Anastasio, qui illam in Adeodato refert. Non ignorabat quidem Baronius tum Siculorum, qui Saracenorum manus evaserant, ad Lateranenses monachos, tum ipsius Vitaliani ad Messanenses, quibus illos ad monasterium S. Placidi instaurandum hortatur, litteras; sed suspectas habuit, Maxime, inquit Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 669, num. 73, quod Anastasius hanc Sarracenorum in Siciliam impressionem sub Adeodato Romano Pontifice accidisse dicat, non sub Vitaliano, quem Baronius obiisse hoc anno (669) perperam existimavit. Sic est; ea de causa Baronius prædictas litteras suspectas habuit: sed, quod ad Siculorum saltem litteras spectat, quid eas Baronio suspectas potissimum fecerit, ipsis Baronii verbis accipe: Hactenus, inquit litteræ (recitaverat autem tum Siculorum, tum Vitaliani litteras) quæ nobis parum arrident ob id potissimum, quod civitates plures (nonaginta et octo civitates villasque, ut aiunt Siculorum ad Congregationem Lateranensem litteræ) in Sicilia hoc tempore possedissee monachi dicerentur, quando nec ipsa Romana Ecclesia vel unius oppiduli, ut ipsum possideret, domina esset, nec imperator ipse, insulæ dominus, tot illic civitates haberet. Id quidem in Vitaliani litteris non legitur, sed utrasque ob mutuam connexionem æque fictitias Baronius verosimiliter existimavit.*

sed Vitaliano Pontifice. 137 *Ceterum Baronii de anno obitus Vitaliani Papæ opinio recentioribus hodie passim displicet. In Opere nostro ad 27 Januarii pag. 779 ita de Vitaliani Pontificatu disseritur: Auctus est Roma S. Martinus per Theodorum Calliopam 13 Kal. Jul. feria 4. Ergo anno Christi 653, quo littera Dominicalis erat F. S. Eugenius sedit annos duos, menses 9, dies 26, obiitque 2 Junii; quare electus videtur circiter 10 Augusti; ubi nempe certo constitit, Martinum Chersonam relegatum, nec esse Romam reversurum; etsi Pontificem se, eo vivente, non gesserit, sed vicarium Pontificis. Post ejus mortem vacavit episcopatus mensem unum, dies 29. Subrogatus est sub finem Julii Vitalianus eodem anno 656, seditque annos 14, menses 6, usque ad 27 Januarii an. 671. Eodem anno mortuum, Papebrochius scribit in Propylæo Maii. Pagius Adeodati, Vitaliani successoris, annum primum Christi 672 innectit. Mabillonius vero e Milone Elnonensitom. I Annalium Benedictinorum pag. 407 Vitalianum anno 673 Adeodato locum fecisse tradit; sed Milonem in Chronologia Pontificia parum fuisse versatum, tum Henschenius tom. I Februarii pag. 839, tum Papebrochius ostendit in Propylæo Maii, ubi de Vitaliano. Ut sit, cum verosimiliter saltem ad annum 674 vitam Vitalianum produxerit, Petrus Casinensis, qui hanc Siculorum cladem et secundam monasterii Placidiani ruinam hujus Pontificis tempore contigisse, saltem innuit verbis mox citandis, hac ex parte erroris certo argui non potest; neque fidei Cajetano certo debet, Animadversione 6 in Fragmentum ex Historia Petri diaconi de S. Placido et Sociis hanc Siciliæ vastitatem Adeodati potius, quam Vitaliani Pontificatui e Baronio innectenti.*

Tertia ejusdem monasterii clades 138 *Petrus Casinensis, narrato cænobii Messanensis excidio, mox ad enarrandam illius in-*

staurationem ita progreditur: Itaque dum Casinensi Congregationi tunc Laterani degenti (non absimili nimirum calamitate involutum ea tempestate Casinense monasterium jacebat, et Romam Casinates monachi sese receperant) relatum fuisset, qualiter Saraceni jam dicti martyris Placidi monasterium ruinæ, et monachos morti dedissent, Vitaliani Papæ adminiculo fulti, cum ingenti apparatu mittentes in Siciliam, idem monasterium restauraverunt. Datas ea de re sive a Siculis ad Congregationem Benedictinam Laterani degentem, sive Vitaliani ad Siculos litteras huc non transcribo, tum quod genuinæ non videantur, tum quod illas Mabillonius, licet a Baronio rejectas, non defenderit. Nunc e Petro tertiam a Saracenis illatam tum Siciliæ, tum Messanensi S. Joannis Baptistæ cænobio cladem audiamus: de Sicilia quidem hæc habet: Postquam vero idem imperator (Leo Isaurus) carnis universæ viam ingressus est, multorum annorum emensis curriculis, tempore, quo Ludovicus, Caroli filius, in Seniori Roma augustale sumpsit imperium, Joanne VIII Papa in Sede Apostolica præsidente, in Casinensi vero ecclesia Leone abbate cathedram gubernante, primo anno ordinationis ejus, Dominicæ Incarnationis anno 900 Indictione 3, mensis Augusti die 4, Sarraceni a Babylonia et Africa ad instar examen apum cum Abrahymo impiissimo rege suo venientes, Siciliam intrant. Invenientes itaque pacatam insulam, quaquaversum impietatis agmina tendebant, devastabant, depopulabantur, incendio et homicidiis cuncta tradentes. At quid Messanæ a Saracenis gestum?

139 *Post tantas itaque direptiones, inquit post alia quædam Petrus, occisiones, incendia et captivitates, sævissima gens Sarracenorum ad Messanam civitatem expugnandam devenit. Cumque monasterium beati martyris Placidi ingressi fuissent, evaginatis gladiis, monachos aggrediuntur, illosque Christum negare, et nefandam religionem venerari compellunt. Quod dum contemnerent, omnes in eodem loco, una cum monachis Casinensibus, qui ibi ab abbate suo directi fuerant, Sarracenorum gladiis occisi sunt. Illis quoque hoc ordine pro fide Christi jugulatis, monasterium omne præter ecclesiam sancti martyris Placidi a Sarracenis destructum est. Dein, nonnullis interjectis, ita proseguitur: Devicta itaque ac subjugata, Sarraceni, Sicilia, destructis civitatibus et villis, ac monasteriis Casinensi cænobio pertinentibus, Liparitanam insulam adeuntes, ad solum usque prosternunt. Sicque Siciliam reversi die Kalendarum Augusti urbem Tauromenium cum reliquis villis et opidis ad solum usque prosternunt, solam juxta civitatem Messanam beati Placidi ecclesiam relinquentes anno Domini 903, Indict. 6.*

140 *Singulas Petri assertiones non discuto: id tantum observo, multa Petrum velut ab anno 900 usque ad annum 903 gesta, captas scilicet urbes Panormum, Syracusas, Messanam, Tauromenium, Siciliam denique universam, simul con-gessisse ac confudisse, quæ temporibus longe diversis acciderunt. Quidquid sit de tempore expugnati a Saracenis Tauromenii, Petro antiquior Leo Marsicanus Chronici Casinensis lib. 1, cap. 23 Saracenos ab anno 820 Siciliam ingressos, et Panormum occupasse, scribit; Baronius vero tom. IX Annalium Ecclesiasticorum, ab anno tantum 827. Tom. I Scriptorum Rerum Italicarum part. II, pag. 245 in Chronico Siculo, quod ab anno Christi*

e Petro Casinensi proponitur,

F

qui multa simul inepte congerit;

AUCTORE
J. B.

Christi 827 usque ad annum 963 excurrit, hæc lego: Hoc anno (ab orbe condito 6335, Christi vero 827, more Siculorum, quibus Christus natus credebatur anno mundi 5508, ita hunc Chronicum locum commentante Carusio) venerunt Moslemii (Saraceni) in Siciliam medio mensis Julii. Anno autem 6339 (Christi 831) capta est Messana, et Theodotus patricius occisus est. Anno 6340 (Christi 832) capta est Panormus... Anno 6386 (Christi 878) captæ sunt Syracusæ vicesimo primo mensis Maii feria quarta. Joannes Curopalates, Venetiis anno 1570 editus, pag. 68 sic habet: Captis... Syracusis ab Africæ Saracenis, quo tempore Basilius Macedo (imperavit ab anno 867 usque ad annum 886) imperabat, etiam tota insula occupata fuit, urbes eversæ ac dirutæ, sola excepta Panormo, quæ superfuit, unde veluti ex quodam propugnaculo profecti Agareni regionem contra sitam occuparunt. Rursum in Chronico Siculo paulo ante citato ad annum mundi 6409 (Christi 901) hæc leguntur: Abul-abbas cepit Panormum et cædes magna fuit die Octavo mensis Septembris. Cum igitur tot cladibus ea tempestate identidem affecti fuerint a Saracenis Siculi, plane incertum fit, quo determinato anno tertia illa, eademque postrema cænobii Messanensis clades acciderit, utut multus sit Petrus in assignandis Notis Chronicis, certumque aliunde sit, Ibrahimum sub sæculi x initium Tauromenium expugnasse.

contigit ea
forte sub an-
num 880, die
x Augusti,

B

161 Neque hac in re a Petri dictis discedere nefas sibi duxit auctor Epitomes Martyrii S. Placidi, apud Cajetanum tom. I de Siculis Sanctis Animadversionum in eorum Vitas pag. 161, anno 1610 Messanæ typis excusæ, qui postremam hanc Benedictinorum Messanæ cladem potius accidisse conjicit anno circiter 880 Kalendis Augusti, Joanne VIII Pontifice, Ludovico Caroli filio imperatore, Leone Casinensium abbate. De die vero peractæ cladis, mox memorato omnium consensio est: unde Arnoldus Wion occisos postrema hac clade monachos in Martyrologium Benedictinum ad Kal. Augusti his verbis intulit: Messanæ in Sicilia, Passio infinitorum (paulo liberalius hoc dictum est) Sanctorum Monachorum, qui ab Abaymo Saracenorum duce pro fide Christi necati sunt. Illis autem Octavius Cajetanus in Martyrologium Siculum ad eundem diem: Messanæ, Passio sanctorum Monachorum, Ordinis S. Benedicti a Saracenis, duce Abrahamo. Id vero Wion hic singulare est, quod Benedictinos bis sub Abrahamo passos dicat, primum quidem anno Domini, ut ait, 884; sed ignoto die, ex auctore Martyrii S. Bertarii; dein vero Anno Domini 903, Indictione vi, prima die Augusti ex Petro diacono: verum quæ hic Petri auctoritas est, ut, quod Wion ait, evincat?

C

superstite ha-
ctenus S. Jo-
annis Bapti-
stæ ecclesia,

162 Porro gravissimum, sub quo Sicilia a sæculo ix usque ad Normannorum principum tempora gemit, Saracenorum jugum, ne jam tertio destructum S. Placidi monasterium instauraretur, effecit: superstes tamen et huic (quod sane mirum) cladi fuit S. Joannis Baptistæ ecclesia; sed seu Saracenorum injuriis, seu ipsa sui vetustate multum detrimenti accepit, dum tandem sub Normannis, expulsis e Sicilia felici Marte Saracenis, instaurata est. Qui pulsi a Normannis Sicilia Saraceni fuerint, Petrus diaconus Casinensis in Fragmento Historiæ Vitæ et Passionis S. Placidi et Sociorum apud Octavium Cajetanum de Sanctis Siculis tom I, pag. 182 enarrat: sed aliquanto

aliter Gaufredus in Historia Sicula Rogerii, Siciliae liberatoris, jussu conscripta. Hic lib. i. cap. 3 narrat, Becumenem, Siciliae, ut vocat, Admirandum, a Belcamedo prælio victum, Rhegium ad Rogerium comitem profugisse, ejus consilio Rogerius Siciliam aggressus est. Contra Petrus sic scribit: Cum igitur Panhormitanæ civitatis regimen Vulthaminus Admiralius retineret; Belchius servus ejus, contra eum insurgens, honore illum patriaque privavit. Pulsus itaque ille a Sicilia, ad Roberti ducis Rhegensis confugit auxilium. Gaufredus cap. 10 captam a Rogero Messanam ait anno 1060; Petrus, a Roberto duce anno 1068. Teste iterum Gaufredo cap. 17, anno 1061 cum Bechamet (Petro Balchaoth dicitur) Robertus et Rogerius prælium iniere prope castrum Joannis: Normanni milites 700 tantum, 15 vero habebat Bechamet armatorum millia: victoria tamen penes Normannos fuit, deletis decem millibus Saracenorum, ut Gaufredus scribit, At Petrus, in Saracenorum acie equitum quindecim, peditum vero centum millia fuisse, dicit: addit, Saracenorum, qui in illo prælio perire, vix colligi potuisse numerum; contra e Christianis ne unum quidem sauciatum, nedum occisum fuisse. Petrus igitur hic partim falsa, partim, quæ fiedm superant, narrat. Porro ex Gaufredo capta fuit Panormus anno 1071, Tauromenium 1078; anno denique 1090 Rogerius, Roberti frater, omni Sicilia, sedatis undique motibus, potitus est.

E

163 Porro Rogerius insignem, non modo ab expugnata armis Sicilia, verum etiam ab instaurata ibidem re Christiana, cui non parum detrimenti sub Saracenorum dominio accesserat, laudem tulit. Messanæ jam inde ab anno 1081, teste Gaufredo lib. iii, cap. 32, Ecclesiam... in honore S. Nicolai... cum summa honorificentia construxit, vel reparavit et diversis possessionibus auxit. Idem et alius in Sicilia locis præstitisse Rogerium, liquet ex diplomate Arnaldi, Messanensis et Traynensis episcopi, apud Pirrum lib. iii, Notiti 7, quæ est de Prioratu Messanensi. Ita habet: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen. Anno ab Incarnatione Domini 1147. Indict. x mense Junio, regnante excellentiss. Rogerio rege Siciliae, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ. Ego Arnaldus Messanensis et Traynensis ecclesiæ Dei gratia electus: pro Dei dilectione et animæ Rogerii comitis beatæ memoriæ, ac uxoris ejus Adelasie redemptione; qui per multas tribulationes totam Siciliae insulam, Deo auxiliante, acquisivit, ibidemque plurimas ecclesias diligenter construxit, atque de facultatibus suis eas sufficienter dotavit, quamdam nostram ecclesiam sanctæ Mariæ cum pertinentiis suis, quæ juxta Vaccariæ rivulum antiquitus sita est, concilio et assensu Messanensis et Traynensis capituli hospitali S. Joannis de Hierusalem libere et quiete dedi et concessi. Sequuntur testium subscriptiones, quas brevitatis gratia omitto.

quam Roge-
rius Siciliae
comes

F

164 Rocchus Pirrus Notitia 3, part. ii lib. iv inter templa a Rogerio Siciliae comite condita, vel restaurata vel denuo erecta, Messanense S. Joannis Baptistæ templum recenset; in quo præterea, ut scribit Not. 7, lib. iii, anno 1099 domum hospitalalem erexit, quam equitibus, primo Hierosolymitanis S. Joannis, dein Rhodiis, nunc vero Melitensibus concessit; præposito illi Priore Fr. Gubaldo. Rogerii, Siciliae regis hujus nominis primi, et Rogerii comitis filii diploma laudatus proxime Pirrus adfert, datum anno 1136, in

A in quo ecclesiæ S. Joannis Baptistæ, olim a S. Placido conditæ, et honorum Hierosolymitanis equitibus a Rogerio comite concessorum, paterna dona confirmans Rogerius Siciliæ rex sic meminit: Totum locum et tenimentum situm in campo Messanæ extra muros civitatis, ubi est ecclesia, quæ in honorem S. Joannis Baptistæ sub beatæ recordationis glorioso comite Rogerio patre nostro constituta pie noscitur, cum omnibus suis ædificiis, cæmeterio, divisis et pertinentiis... dicto venerando Priori (Gubaldo) et ejus sacro conventui ac eorum successoribus concedendum duximus et perpetuo confirmamus. *Petrus Casinensis diaconus apud Cajetanum ait, hanc S. Joannis Baptistæ ecclesiam a Normannorum in Siciliam adventu corrupto nomine dictam vulgo fuisse S. Jacinthi, erroremque illum sua etiam ætate viguisse; qua in re refragari illi non cupio; verum a tempore, quo in illa sepultæ fuere exuvie S. Placidi, ab eodem Sancto S. Placidi vocitatum fuisse, quod tum Acta num. 93, tum Petrus proxime laudatus addunt, vellem, ut certiori testimonio possem confirmare. Diploma equidem paulo ante adductum, et Petri ætate datum, satis ostendit, etiam tum antiquo illam nomine, quod a S. Placido acceperat, etiam notam fuisse. Hactenus de S. Placidi monasterii vicissitudinibus: nunc, ut ad Sanctum revertar, rerum ordo exposcit.*

§ XI. Instauratus sanctorum Martyrum apud Messanenses cultus et corporum inventio.

Qui sanctorum Martyrum apud Messanenses

C Gravissima annorum circiter 230, ut auctor synchronus Historiæ Messanæ a Saracenis liberatæ scribit, Siculorum a Saracenis oppressio, et Benedictinorum excidium, ut rei Christianæ universim insignem procul dubio cladem intulit, ita et S. Placidi apud Messanenses memoriam non mediocriter obscuravit. Sed ecce anno Salutis 1276, inquit Pirrus notitia 3, part. II, lib. IV de S. Placidi de Colono Veteri et Novo Monasterio, oblitterata jam pridem S. Placidi memoria, facta divinitus Messanensibus quibusdam opificibus Sancti apparitione, revixit. Brevem apparitionis hujus historiam, quod paulo accuratius hic expendenda sit, neve lectorem alio remittam, ex num. 23 supra repeto: Anno a partu Virginis 1266 (*Pirrus supra legit 1276*) postquam Carolus rex Siciliæ regnum occupavit, beatus Placidus, S. Benedicti indutus habitum, Messanæ in vico sellariorum, Raymundo et Florello sellariis apparuit, jussitque, festum sibi diem ad id usque tempus inusitatum omnino celebrarent. Haud abnuere illi; sed quoniam inauditum adhuc fuerat S. Placidi nomen, nedum institutum hominis atque res gestæ, quæsierunt, ostenderetur sibi figura corporis, planumque fieret, quid ipse tandem gessisset.

memoria cultusque,

1466 Profert ille confestim librum, in quo ipsius Vita conscripta erat: jubet, populum ne historiam celent. Suam vero effigiem hoc modo reliquit. Primario in templo præsentibus iisdem sellariis, itemque presbytero Jacobo, et Serisergio ædituis, pictorem, qui et ipso aderat, effingere imaginem jubet, seque ipsum exemplar inspicere. Monachum ipsum exprimit pictor.

Mox ad eum conversus, rogaturus, verane esset effigies, necne, ediceret, monachum videt nulum, abierat ille, quamvis essent oclusæ fores. *Hæc apparitionis series: accipe modo, a quibus auctoribus profecta sit: Rem ipsam ita se ab ipso Florello, avo suo, accepisse, in S. Placidi festo die pro concione sæpe dixit Raymundus doctor et Prior conventus Fratrum Prædicatorum: sed historiam hanc totam Placidus Campulus in S. Placidi monasterio monachus legisse se refert in libro sodalitatis S. Placidi, qui Messanæ in templo maximo servabatur. Addit Cajetanus: Id facit ad veritatem historiæ, quod Saracenis dominantibus memoria Passionis S. Placidi coli desierit, recuperata vero Sicilia, diu adhuc festum non celebraretur, quare in officio S. Placidi occasione ejus miraculi instituto, in quodam Responsorio dicitur:*

Vera Dei pietas, cui militat ordo vel ætas,
Exhilaret mentes, Placidi nova festa colentes.

1467 *Historia hæc, relatis modo adjunctis restita, non uno ex capite fabulam sapit. Primum enim, etsi quidem non adeo mirum fuisset, duobus sellariis ne ipsum quidem S. Placidi nomen id temporis notum fuisse, magis enim vero mirandum esset, usque adeo Messanæ S. Placidi memoriam fuisse tunc extinctam, ut nec Messanensibus ceteris S. Placidi nomen tum innotuerit. Et vero non desunt de rebus Messanensibus scriptores, qui quidem ignotum tunc fuisse Messanensibus sanctorum Martyrum sepulturæ locum, ac cultum deesse, fateantur; perpetuam tamen ac constantem apud Messanenses traditionem fuisse, contendunt, in S. Joannis Baptistæ templo, loco tamen occulto, illorum exuvias fuisse depositas et conservatas. In his Valtrinus, qui sanctorum Martyrum inventionem apud Cajetanum supra citatum pag. 185 describens hæc ait: Verum, cum posterioribus sæculis, impio barbarorum dominatu civitas, insulaque esset oppressa, incensa æde, in qua Sanctorum reliquiæ asservabantur, perturbatisque ipsius sepulchri signis, paulatim una cum loci memoria, cultus quoque honosque Sanctorum obsolescere visus est; permansit tamen communis illa constansque opinio a majoribus accepta, divi Placidi Sociorumque martyrum corpora in divi Joannis æde condita esse; licet, confusa locorum memoria, ipsum proprie Sanctorum ignoraretur sepulcrum. Dictorum vero testes adducit versus duos, templi, cum a Rogerio restitutum esset, absidi inscriptos: ita habent:*

Reliquias Placidi celebres, Messana, perennes.

Hic jacet, hic sævam pertulit ille necem.

1468 *Dein, cujuscumque demum sit illius apparitionis descriptio, recentior est et a re gesta remotior, quam ut certa illi fides addi debeat: cum enim Placidi Campuli, qui, ut Pirrus scribit, monasterii S. Placidi de Colono anno 1428 abbatem agebat, meminerit, apparitio autem anno 1266 vel 1276 contigerit, plus quam sæculum integrum hanc inter et illam intercessisse, necessum est. Adhæc vocari merito in dubium potest, num Florellus, homo fortassis simplicioris ac creduli nimis ingenii, Raymundus, et lecta a Placido Campulo ejusdem apparitionis historia, quæ mihi ignotæ ætatis est, ea quoque adjuncta retulerint, quibus hic vestita illa apparitio prodit. Denique, ubi terrarum liber ille Vitæ S. Placidi, sane studiosissime conservandus, visus est unquam? ubi servatus? aut quo tandem evasit? Nihil tamen secius apparitionem aliquam, aut prodigii saltem aliquid*

AUCTORE
J. B.

sub Saracenis
intermissus,

E

F

fuert instauratus,

aliquid

AUCTORE
J. B.

aliquid a S. Placido factum, ejus occasione Sancti apud Messanenses cultus innovari cœperit, verosimillimum apparet. Hujus rei indicium apud Valtrinum habes : Exstat quoque, inquit ille hodie (*scripsit sub annum 1558*) in ipsa Mamer-tinæ (*seu Messanensis*) urbis æde maxima beati Placidi marginata tabula antiquissima, eo cultu tonsuræque genere, qui tum forte divi Benedi-cti sectatoribus in usu fuere : quam tabulam antè annos fere 300 (*atque adeo circa annum 1276 seu potius 1266*) NN. dilutis oleo colori-bus pinxisse traditur.

conditumque
in honorem
S. Placidi mo-
nasterium de
Colonero.

469 Sed in hanc rem longe illustrius est, quod laudatus Pirrus scribit; nimirum monaste-rium, S. Placidi de Colonero dictum, duodecim mill. passuum Meridiem versus Messana distans, ejusdem honori et nomini fuisse erectum, cujus ædificationis historiam e primigenio ipsius mona-sterii Ms. ita refert : Anno Dom. 1364 honesti et nobiles viri Messanenses, scilicet venerabilis presbyter Robertus de Gilio, Marius de Spetiariis diaconus, Leonardus de Anastasio subdiaconus et Joannes de sancta Cruce sæcularis, omnes pari voto, sæculo renuntiantes, novitalem habi-tum sumpserunt S. Mariæ Latinæ Messan. Ordinis S. Benedicti. Quorum desiderium cum inno-tuisset presbytero Nicolao Mustazosio terræ Milarum et habitatori Messanæ, eis prædiolum pro incolatu dedit; in quo erat ecclesia S. Aloysii de Calsidiro, ubi nunc est ecclesia S. Placidi Veteris : quam etiam reparavit, et multa jugalia, nec non et alia necessaria providit tam ipse, quam venerabilis presbyter Gentilis de Gangis * et honorabilis vir Nicolaus de Balsamo, qui plus aliis præstitit. Patres interim, dum ecclesia et habitatio reparantur, in antris habitabant juxta dictam ecclesiam; facta dein probatione, habi-tum prædictum susceperunt a Priore S. Mariæ Latinæ Messanæ, et elapso anno 1364 professionem emis-erunt. Postea ab Alimando de S. Sepulcro canonico Messanensi et vicario generali Dionysii archiepiscopi Messanen. (*imo a F. Lu-cido de Murcia Augustiniano anno 1363 die 10 Novembris, inquit Pirrus ex ejusdem monasterii tabulis*) licentiam impetrarunt, ut in prædicto loco congregationem sub Regula S. Benedicti sub vocabulo S. Placidi facere possint, Officia Missarumque solemniter celebrare. Prioratus pri-mum fuit hoc S. Placidi monasterium; in abbat-iam id exiit Urbanus V anno 1369. Verum cum loco parum apto hæc sita esset, eam Placidus Campulus ejusdem abbas IV, de quo supra mentio facta est, in amœniorem locum, a comite Andrea Vinciguerra de Aragonia ante concessum, et a veteri monasterio duobus miliaribus distantem, transtulit, accepta ad id facultate ab Eugenio IV anno Christi 1432, ut Pirrus refert. Hinc deni-que, ait idem auctor, in monasterium Messanense S. Mariæ Magdalenæ Anno 1633 tota fere Bene-dictina familia... transmigravit.

Dein sancto-
rum Marty-
rum corpora,

470 Instauratus Messanæ, qua dixi occasione, S. Placidi cultus anno 1588, quo illius et Socio-rum corpora tandem in S. Joannis Baptistæ ecclesia feliciter fuere detecta, non Messanæ modo, sed et toto Christiano orbe insigne incre-mentum accepit. Sanctorum Martyrum inven-tionem, editosque ea occasione a Messanensibus plausus singulari Opusculo, Philippo Austriaco Hispaniarum principi dicato, et anno 1591 Mes-sanæ excuso, Philippus Gothus, eques Messanen-sis, accurate descripsit idiomate Italico, e quo Mabillonius tom. I Annalium Benedictinorum

lib. IV, num. 16 corporum inventionem compen-dio refert. Valtrinus quoque supra laudatus, rei gestæ et ipse æqualis, inventionis hujus Epitomen scripsit, quam habes apud Octavium Cajetanum a pag. 484. Verba illius, resectis iis, quæ inven-tionem ipsam propius non attingunt, hic exhibebo. Disserit ille primum quidem de Placidi genere, adventu in Siciliam, martyrio, de cultu antiquo hujusque intermissione, et constanti Messanen-sium traditione, qua S. Placidi et Sociorum exuvie in S. Joannis Baptistæ templo, loco licet ignoto, reconditæ dicebantur.

471 Tum ita proseguitur : Accessere præterea divinitus ostensa prodigia, quæ hanc hominum de sanctorum Martyrum sepulturæ loco opinio-nem comprobarent, confirmarentque. Ferunt enim, superioribus temporibus inter ejus tem-pli clericos, antiquæ virtutis ætatisque sacerdoti ad nocturnas preces exsurgenti sæpe visos mo-nachos complures, a læva templi parte, binos candelis accensis ingredi supplicantium ritu, atque ante aram maximam sistere sese, inde mox ad divi Placidi aram, quæ ad dexteram absidis pilam erat, flectere, subitoque abscedere. Alter item ejus ordinis sacerdos, Franciscus Cara-manna, summa religione et integritate vir, dum viveret, multis audientibus narrare solitus erat, sibi sub auroram templum ingredienti frequen-ter monachos visos esse tres, ante sacrosanctæ Eucharistiæ aram psallere, neque dubitabat affirmare, sanctos illos esse Martyres, qui in ea ecclesia jacerent : addebatque fore, ut, se mor-tuo, eorum sacra corpora invenirentur. Quare licet sanctos Martyres publice jam pridem colere desiissent, multi tamen in eo templo privatum illis cultum, precesque adhibebant.

472 Simile quid, si non idem, mutatis adjun-ctis, legitur in Epistola domni Mauri a Castro Joannis ad Bernardinum Vegium anno 1588 die ultimo Augusti scripta, quam Latine redditam habes in Appendice Chronici Casinensis sæpe lau-data a pag. 803. Illic ita de se ipso Maurus a Castro Joannis scribit : Quando ratiocinando progressi eum certiore facere cogitavi, me a sacerdote quodam affecta jam ætate et vitæ san-ctimonia claro aliquando accepisse; qui rursus a sexagenario (90 annorum lego in Epistola Ita-lice scripta et a Wione in Martyrologio ad diem 3 Augusti relata) ejusdem ecclesiæ sacerdote audivisse diceret, nocte intempesta medio in templo precationibus matutinis post altare Ma-jus, altari S. Placidi vicinum, vidisse monachum, qui tribus ambulacris totum templum dimensus esset, continuoque locum, unde emigraverat, repetivisse. Hæc ut enarravi, ipsi domino Priori (*equitum Hierosolymitanorum mox nominando*) locum etiam indicavi. Quidquid sit de relatis modo visionibus, quæ olim contigisse tunc dice-bantur, sed ab omnibus verosimiliter non crede-bantur; eo loco saltem, quem Maurus indicarat, post inventa sunt Martyrum corpora, ut certior jam edocebit Valtrini narratio.

473 Recensito archiepiscopi cujusdam Messa-nensis, cujus nomen typographi forte vitio omis-sum est, irritò ad detegenda Martyrum corpora conatu, sic pergit : Hoc igitur rerum statu, fama-que anno 1558 Rynaldus de Naro Syra-cusanus militaris Ordinis Hierosolymitani, ec-clesiam S. Joannis cum prioratu accepit. (Ei enim Ordini ædem a Rogerio comite, ut dixi, restitutam, prioratumque Rogerius comitis filius, ac primus Siciliæ rex attribuit anno

præviis, t
aiunt,

E

apparitioni-
bus aliquot,

F

anno 1588 a
Rynaldo de
Naro equite
Hierosolymi-
tano,

1136.)

Is, cum decimo tertio Kalendas Julias Messanam venisset, nihil prius habuit, quam ut Fratris Ugonis Cardinalis, magnique totius Hierosolymitani Ordinis Magistri jussu, sancti Joannis templum in formam elegantiore reconcinaret: non sine etiam spe aliqua sanctorum Martyrum reliquias inveniendi, quas fama inaudierat, in eo templo jam diu ignotas occultasque servari. Re igitur eum Antonio Lombardo archiepiscopo juratisque civitatis patribus communicata, quinto Kalendas Julii, aram maximam in adversam templi partem, qua fores erant, cum choro transfert: ipse in eo loco, unde ara translata fuerat, novas fores perforat in aream, viamque publicam, totamque ecclesiæ faciem explicare constituit.

174 In harum rerum fundamenta, dum effo-

ditur humus, sub altera ara (duæ erant enim ex utroque absidis latere) sub ea igitur ara, quæ ad dexteram pilam divo Placido dicata, ejusdem tabulam prisci operis habebat, pridie Nonas Augusti, altius molientibus terram ad decimum quintum dodrantem inter duos parietes, ad instar cryptæ cujusdam fastigiatum, primo lateritiæ structuræ, postremo ex vario marmore sepulcrum apparuit, pedum circiter octo longitudine, latum quattuor. Quo aperto mortuorum hominum corpora quattuor, capitibus, reliquisque ossibus omnibus integris inventa sunt. Quatuor horum, uti et corporum ceterorum, situm vide in subjecto schemate, quod ex Philippo Gottho imitandum curavimus, suppletis litteris M, O, Q, quæ apud Gothum desiderabantur. Quid sibi velint litteræ, dabit addita earum explicatio.

AUCTORE

J. B.

S. Joannis
Baptistæ tem-
plum reficien-
te,

Intra septum, quod sexti dodrantis fuit, complura item cadavera reperta, ordine quodam circa sepulcrum collocata, singulisque ad caput, pectusve singulæ appositæ vitreæ fictilesque ampullæ, sanguinis plenæ, aut cruenta terra infertæ, nempe quam manantem e vulneribus

cruorem ebibisse admodum verisimile est. Visebantur quoque passim combustorum ossium, cinerumque acervi, laterculis, quasi furnulis quibusdam, diligenter cooperti; telorumque ex ære fragmentis admixtis, in quibus etiam sagittæ duæ agnitæ sunt; porro, quod maximam admirationem

AUCTORE
J. B.

deleguntur :

admirationem apud omnes facere debet, ex ipsis ossibus per tot annorum tabem consumptis, atque adeo ex ipso pulvere sepulcri, inusitatus quidam, itemque suavissimus odor efflabatur. *Sed gradum hic sistamus paulisper.*

175 *Maurus a Castro Joannis locum istum et quatuor in illo contenta corpora die tertio Augusti detecta scribit : Valtrinus vero, ut ex citatis verbis liquet, die IV; quod et Philippus Gothus, qui rei gestæ interfuit, facit. Nulla tamen hos inter auctores hic repugnantia est : die enim tertio Augusti noctu clam et latenter a fossoribus Martyrum corpora primum detecta fuerunt; die vero tantummodo postero res per urbem vulgata omnium ordinum conspectui patuit. Ceterum, ut Gothus refert, quatuor illa corpora, tumulo separato inclusa, eum situm habebant, ut ex illis tria capite in Meridiem spectarent, quartum autem, quod feminæ erat, situ contrario in Aquilonem. Complura item alia corpora illic esse inventa, Valtrino Gothus consonat, nempe triginta tria, quorum novem circa priorem tumulum sita et peculiari septo conclusa jacebant; ultra septum cetera, quantum quidem e Gothi schemate conjicere licet, quod extra septum quindecim tantum corpora exhibet. Præter hæc inventa esse et alia, ac inter cetera corpus pueri triennis Cajetanus addit in Annotatis. Redeo ad Valtrinum.*

re vulgato,

176 Hac nova corporum inventione per urbem vulgata, licet notæ nullæ sepulcro essent inscriptæ, quæ rem indicarent, nemini dubium fuit, quin ea ipsa sanctorum Placidi, Sociorumque essent corpora, quæ tot sæculis occultata pio fuerant potius, quam felici labore quæsitæ. Itaque magni statim hominum concursus ad ædem D. Joannes fieri cœpti : atque innumera- biles, alii aliis morbis oppressi, cum aquam, quæ ad unum sepulcrum scatebat, bibissent, aut etiam ipsum sepulcrum contigissent, Deo magno suos glorificante Martyres, mirabiliter sanati sunt. *Pauca ex illis prodigiis Octavii Cajetani, qui Messanæ societatem nostram sexennio ante, quam hæc ferent, ingressus est, verbis refero.* Primum, quod sancti Martyres ediderunt signum, *inquit ille, in Josepho Frassica fuisse fertur.* Hunc enim ipsa nocte, qua inventæ sunt sanctæ reliquiæ, caput e sepulcro in suas ædes asportantem cælestium iram incessisse tradunt; *ut e templo pedem extulit, repentino horrore concussus, ægre centum passus confecit; ulterius pergere nec animus nec vires permisere, quare rursus in sepulcrum, quod abstulerat, deportavit.*

et variis pro-
digiis confir-
mata,

177 Mariano Marroco rediit exesa vis luminis, oculis aqua respersis : Vuillelmo Spuccio elapsa in pravum brachii ossa, nervique feliciter integra. Ereptus Joannes Luparus e morbo difficili, neque humana ope judicio medicorum superabili. Francisca Blasias diuturno absumpta tabo audire per quietem visa, convalituram, simul ac aquam S. Placidi ebiberet. Orto sole excita, neque vanum somnium rata, quod audierat, propere jussa exequitur, et fidei pretium incolumitas fuit, longa tabe corporis per emisum sanguinem exoluta. Liberari Thomas Vivianus ex apoplexia, Marianus Carozza ex paralyti, ex hydropisi Tissa Gotha. Puella obtrita curru, fronte lota, convaluit, aliisque conversæ ad usum manus pedesque, aliis aures, aliis oculi : pulsus ab obsessis cacodæmones. Denique plurimæ tabellæ templo Sanctorum affixæ miraculorum multitudinem contestantur. *Hæc e multis pauca*

sufficere Cajetanus credidit, ut de ceteris conjectura fieri possit. Quid porro Valtrinus memoret, audiamus.

178 Certior his de rebus, prout debuit, archiepiscopus factus, in D. Joannis ædem venit, inspectisque coram rebus omnibus diligenter, jussit Thomam Calvum abbatem in miracula, quæ facta dicerentur, studiosissime inquirere; eaque testibus comprobata in publicas tabulas per scribam recte atque ordine referri. Tum adhibitis medicis chirurgisque duodecim doctissimis, quæsit ex iis, num sciri aliqua ratione posset, quorum illa essent ossa, quæ in lapideo sepulcro seorsum condita essent. Qui, capitibus singulis attente consideratis, ex ossium magnitudine ac figura, aliisque artis anatomicæ præceptis, constanter responderunt, tria corpora virorum sibi videri, quartum vero puellæ; idque etiam, tactis rite sacris, contestati sunt.

179 Cum autem plerique ab archiepiscopo efflagitarent, ut pro ea potestate, quam synodus Tridentina episcopis concedere videretur, ipse sanctorum Martyrum reliquias, hominum estimatione miraculisque vindicatas, publice adorandas exponeret; is, ne quid temere in re tanta statueret, in consilium advocavit ex suis clericis religiosisque familiis litteratissimos quosque, ferme ad triginta, et quamvis tres mares cum puella in eodem sepulcro reperti, sepulcri præterea ipsius sub abside situs ac species, locus ipse, historiarum monumenta, majorumque traditio, nec non admirabilis odoris fragrantia, certissimaque inquisitione explorata miracula, inventi tandem thesauri fidem facerent, neque in iis vindicandis de archiepiscopi potestate dubitaretur; tamen, quo majorem auctoritatem minore cum dubitatione apud nationes universas hæc inventio obtineret, tota res integra ad Romanum Pontificem Max. rejecta est.

180 Itaque idem archiepiscopus, Romam profectus, rem Sixto V Pontifici narrat, rogatque, ut pro sua auctoritate, quod tot rerum argumentis ostensum erat et comprobatum, ratum faceret. Pontifex, lætus rerum eventu, cum purpuratis patribus rem communicat, et de communi sententia SS. MM. Placido Sociisque, et eorum reliquiis Messanæ inventis, cælestium honores habendos esse decernit, perscripto diplomate et Messanam ab archiepiscopo allato, ingens lætitia cives pervasit; tum demum decretum a Messanensi senatu, ut anniversario ritu solemnī pompa ac supplicatione festa Sanctorum Inventio ad 5 Nonas Augusti celebraretur. *Hactenus Valtrinus satis accurate : nec omittendum tamen, quod Gothus memorat, inventum illic quoque haud procul S. Placidi sepulcro Pompeii Cili tumulum, hac inscriptione notatum :*

Σεστός Πομπηῖος Φοῖβος ἀπὸ Ρομῆς ἐθαλε * an ἐνθα δε-
κεῖται.

Id est :

Sextus Pompeius Phoebus ex urbe Roma hic jacet.

Idem nimirum, qui in Actis a Mabillonio editis num. 42 potui Messanensi præfuisse dicitur, cum illuc S. Placidus primum cum Sociis appul- sus est.

181 *Hæc Martyrum inventio Historiam martyri ipsorum non parum confirmat, et Acta de illis conscripta, utut male consuta erroribusque respersa, non omni ex parte fabulosa esse, ostendit. Tumulus ille, qui quatuor corpora, tria quidem virorum, quartum vero feminæ, continebat separatim*

D

archiepisco-
pus Messanen-
sis Antonius
Lombardus

de omnibus
Sixtum v
Pontificem
juridice in-
struit,
E

a quo sacras
honores
S. Placido et
Sociis impe-
rat.

F

Inventionis
adjunctæ
Actaque inter
se comparan-
tur,

A separatim a reliquis, inter quatuor hos Martyres modo passionis societatem, sed et peculiarem quamdam necessitudinem ac connexionem intercessisse, omnino insinuat; quas Placido, duobus ejus Fratribus, et Sorori loco non uno tribuunt Acta. Pompeii Cili quoque tumulus a Martyrum sepultura non procul remotus, utrorumque familiaritatem confirmat, quam adstruunt pariter Acta num. 42. Avulsa a corporibus capita, vel corpora sine capitibus inventa martyrii genus indicant, quo eorum aliqui perierunt. S. Placidum cum Fratribus et Sociis 33 capite truncatos, aiunt Acta num. 79. His quidem plura corpora lapsu temporis inventa fuerunt; sed neque id Actis contrarium est, imo conforme: nam num. 70 non modo in prædictos Martyres, sed etiam passim in utriusque sexus fideles Saraceni sævisse dicuntur; imo et in pueros: inter cetera vero occisorum corpora inventum fuisse pueri triennis corpus, Cajetanus scribit. Reperta illic ossa ignis fuligine aspersa, et carbones cineresque congesti argumento sunt Martyrum nonnullos igne tortos fuisse: sed et hoc supplicii genus num. 70 Saraceni adhibuisse leguntur. Denique fama est etiam B (utique recens nec dubia) inventum in sepulchro (S. Placidi) vasculum, in quo S. Placidi lingua asservabatur, quod argento gemmisque ornatum Messanensis domus Societatis Jesu obtinuit, ut item Cajetanus scribit: Placido autem præter illata illi tormenta cetera, linguam quoque fuisse præcisam, habes Actorum Mabillonianorum, quæ hic laudavi, num. 74.

et ex utrisque non impro-
probabilis, de
tempore, quo
primum Acta
scripta fuere,
conjectura
dicitur.

182 Ex his nova hic animum subit de tempore, quo primum S. Placidi Acta conscripta fuere, suspicio. Satis quidem certum apparet ex dictis § 3, non ante seculum XII hæc Acta in lucem fuisse protracta, sed scribi citius, ac ad id usque temporis latere potuerunt: et vero id re vera contigisse, suadere videntur hæc Actorum num. 90 verba: Id ipsum fecerunt successores ejus (Vigiliæ Papæ) numero 49; cum enim a Vigilio Pontifices 49 numerando ad Joannem VIII perveniamus, sub cujus nempe tempora postrema a Saracenis Messanensibus Benedictinis clades illata fuisse fertur; suspicor, tum circiter, ex traditione tunc vigente, ne S. Placidi Historiæ memoria prorsus evanesceret, hanc aliquem literis consignandam suscepisse, cujus lucubrati-
C ad sæculum usque duodecimum tenebris involuta latuerit, dum tandem, casu alicubi inventa, et Gordiani forte credita, a Petro Casinensi aut alio quovis non tamen absque interpolatione, sub illius nomine in lucem missa fuerit. Sane ab occupata a sæculo IX per Saracenos Sicilia usque ad sæculi XII initium non tam distincta viguisse apparet Placidiani martyrii notitia, ut tot et tam singularia illius adjuncta, quot num. superiore recensui, quæque facta demum anno 1588 corporum inventio omnium oculis exposuit, sæculo XII quisquam scire, ne dicam, divinare potuerit. Atque hinc forte Leo Marsicanus sæculo XI tam pauca de S. Placido in Casinensi Chronico scripsit. Accedit, Mabillonium anno 1685 horum Actorum exemplar Casini vidisse, quod ante annos septingentos (vide tom. I Itineris Italici pag. 125) scriptum censuit, atque adeo, Mabillonii judicio saltem ad sæculum X referendum. Sed jam, quæ sanctorum Martyrum inventionem consecuta sint, videamus.

§ XII. Cultus publicus a Sixto V et Paulo V sanctis Martyribus decretus.

Superiore § num. 178 vidimus, Antonium Lombardum archiepiscopum Messanensem Urbem adisse, ut sanctorum Martyrum reliquias suo calculo Sixtus V approbaret, ac Sanctorum honores illis habendos esse decerneret: illum vero voti compotem factum lætumque ad suos rediisse. Sane Pontifex Messanensium votis cumulatissime, re tamen mature excussa, fecerat satis: neque enim dumtaxat sanctis Martyribus sacros honores habendos esse decrevit; sed geminum etiam in eorum honorem festum instituit; alterum tertio Nonas Octobris, quo passi sunt, Messanæ ac in tota illius provincia sub ritu duplici; sub simplici vero toto orbe Christiano celebrandum: alterum vero, nempe Inventionis, pridie Nonas Augusti in S. Joannis Baptistæ Messanensi ecclesia sub ritu pariter duplici. Adhæc, ut fideles ad sanctorum Martyrum cultum vehementius excitaret, indulgentias plenarias die Inventionis in prædicta ecclesia lucrandas elargitus est; edito his de rebus Brevis Apostolico, Idibus seu XIII Novembris, anno 1588, Pontificatus sui quarto. Integrum illud habes apud Cajetanum tom. I Sanctorum Sicularum in Animadversionibus ad eorum Vitas pag. 157 et binis seqq. apud Ruinartium in Appendice, Apologiæ S. Mauri subnexa, a pag. 174; apud Wionem Ligni Vitæ lib. III a pag. 253, in Appendice Chronici Casinensis a pag. 807. Prolixam bullam et toties recusam breviter tantum perstringam, sic tamen, ut, quæ mox dixi, conceptis bullæ verbis sim confirmaturus.

Sixtus V
sanctorum
Martyrum

184 Mox a præmio Pontifex S. Placidi vitæ duplex festum et martyrii brevem historiam texit; in qua Placidum a Saracenis occisum ait; quod ab illo, ut historice et ex aliorum fide relatum, non ut Pontificiæ auctoritatis oraculo definitum accipe. Dein, qua rerum serie Martyrum corpora post longi temporis intercapedinem inventa sint, explicat. Tum ait, se Cardinalibus concilii Tridentini interpretibus inventarum reliquiarum negotium ex rerum gestarum processu diligenter pro rei gravitate discutiendum dedisse, ac tandem ex eorum consilio et assensu auctoritate Apostolica decernit, ut eorumdem sanctorum martyrum Placidi et Sociorum dies festus, quo illi bono et legitimo certamine pro Christi gloria absoluto, cursu consummato, et fide servata, nobilissima martyrii palma decorati ad cœlestem patriam migraverunt, nimirum III Nonas Octobris, in omnibus Christiani orbis partibus sub Officio simplici, in Messanensi vero civitate* et provincia duplici; et præterea alter dies festus Inventionis eorumdem pridie Nonas Augusti in ecclesia præfata S. Joannis Baptistæ Messanensis dumtaxat, sub duplici pariter Officio, a cunctis personis ecclesiasticis, sæcularibus, ac quorumvis Ordinum religiosis, de communi plurimorum Martyrum, ubi proprium deerit, perpetuo celebretur. Tum sic pergit Pontifex.

* adde di-
cesi

185 Volumusque, ut in Calendario, quo nunc utimur, sicut in Romano Martyrologio, et antea in quibusdam Calendariis habebatur, ad eum diem

AUCTORE
J. B.

diem eorundem Sanctorum nomina adscribantur, etiamsi in novissima Missalis et Breviarii Romani editione ea fuerint prætermissa. Adhortantes utriusque sexus Christi fideles civitatis Messanensis incolas, ut eorundem martyrii diem festum pie ac religiose colant et observent: et, sicuti in reliquis diebus festis de præcepto sanctæ matris Ecclesiæ moris est, a servilibus operibus abstineant. Ac demum ad augendam Christiani populi erga eosdem inclytos Martyres devotionem, utque eo frequentius et ardentiori pietatis studio confluant ad sacra eorum sepulcra, quo uberius cognoverint, se per hoc celestis gratiæ donis esse relectos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, eisdem Christi fidelibus vere pœnitentibus, qui peccata sua sacerdotibus idoneis, ab Ordinariis locorum approbatis, confessi fuerint, ac sanctissimum Eucharistiæ sacramentum susceperint, et prædictæ Inventionis die festo dictam ecclesiam, ubi eadem sancta corpora requiescunt, devote visitaverint, atque inibi pias ad Deum preces fuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem perpetuo concedimus et elargimur. Quo circa etc.

qua in re

B

186 *Hæc quidem Sixtus V ad promovendum S. Placidi et Sociorum in fidelibus cultum: verum satisne prudenter se gesset in hoc negotio Sixtus? Bailletus enim in Vitis Sanctorum ad diem 5 de S. Placido agens (verba legis infra num. 491) Pontificem illum, velut hac in re minus caute versatum, sugillare non veritus est. Quin Sancti et martyres fuerint, quorum corpora anno 1588 Messanæ inventa sunt, qui locum sepulturæ, signa martyrii num. 174, et miracula num. 176 et seq. relata, Pontifici legitime probata, consideravit, nemo, opinor, vocabit in dubium, neque id Bailletus inficias ivit. At fuerintne corpora SS. Placidi et Sociorum ejus, Bailletus non nisi dubium et incertum est: num recte, dispiciamus. Messanensium traditio fuit, S. Placidum Benedicti discipulum, hujus Fratres, Sororem et Discipulos pro fide Christi Messanæ fuisse occisos et in S. Joannis Baptistæ templo sepultos. Vigebat apud Messanenses ea traditio sæculo xi, quo ad annum sexagesimum profecto, Messanam Saracenis eripuisse Rogerium, ac dein S. Joannis Baptistæ templum*

C

non ita leviter

187 *Fatetur id Bailletus: at alia hujus appellationis causa, præter eam, quam dixi, traditionem, assignari non potest. Ex eadem quoque profectum est, ut instaurati a Rogerio templi apside, quod loco num. 167 citato Valtrinus refert, Placidi Sociorumque martyrium fuerit appictum, cujus rei vestigia sua etiam ætate superfuisse, scribit. Porro traditio illa neque ex miraculo S. Placidi anni 1266, ut per se liquet; nec Pseudo-Gordiani Actis, quæ, nescio, ubi gentium scripta, sæculo tantum xii protracta in lucem, hominum manibus teri cœperunt; nec ex eventu aliquo singulari, qui Rogerii tempore contigerit, cujus videlicet nulla usquam mentio est, originem ducit; nec alia initæ traditionis epocha sæculo xi antiquior, Placidi vero ætate recentior, nisi gratis omnino, fingi potest. Reliquum ergo est, ut, nisi temeritatis notam incurrere velimus, cum scripto-*

ribus Messanensibus illam jam inde a S. Placidi Sociorumque martyrio ad sæculum usque xvi nullo unquam tempore interruptam perdurasse, credamus.

188 *Jam vero, sæculi xvi hominem, qui, nondum detectis Martyrum corporibus, de traditionis, licet adeo antiquæ atque constantis, et per se non incredibilis, veritate dubitet, nobis tantisper, si lubet, fingamus. Videat is casu potius, quam consilio, non a Benedictinis monachis, sed ab equite Hierosolymitano, in quem sinistra suspicio cadere nulla poterat, corpora quædam sub ara studiose recondita reteggi; videat signa martyrii, et miracula supra recensita: quotusquisque est, qui hæc intuitus traditionem illam suspectam falsi habeat, ea nimirum ex parte, qua sanctorum Martyrum corpora illic contineri perhibebat; quin et ipso rei eventu comprobata hac ex parte non fateatur, ac paulo melius de illa sentire incipiat? Tum videat tumulo separato corpora aliquot inclusa; animadvertat numeri sexusque cum traditione congruentiam; nec dubito, quin traditioni ponderis aliquid sit accessurum. Denique multo ante dicta et in Actis recensita, illa potissimum, quæ num. 181 conguessimus, cum iis comparet, quæ suis oculis haurit; multum profecto fallor, nisi absque hæsitacione traditionem illam, spectata saltem substantia rei, veram esse, pronuntiet.*

189 *Posteaquam autem Pompeii Ciliî sepulcrum viderit, non dubitabit, quin id illius sit, cujus in Actis num. 42 mentio est. Et si autem, num Messanensi portui Tertulli nomine præfuerit, fortassis sit dubitaturus; non ambiget tamen, quin operam aliquam S. Placido, cœnobium suum condenti, præstiterit, suumque in illum amorem et venerationem, delecto non procul a S. Placidi tumulo sepulturæ suæ loco, testatum esse voluerit; atque ita pari fere tum Pompeii Ciliî, tum S. Placidi sepulcrum, licet hoc nulla inscriptione insignitum reperiatur, securitate agnoscat, et in suscepta sententia non parum confirmabitur. Sola igitur Messanensium traditio, secundum præcipua capitula rerum eventu probata, utut alia omnia defuissent, sufficere Sixto V potuit, ut corpora, anno 1588 in S. Joannis Baptistæ templo Messanæ inventa, SS. Placidi et Sociorum esse, citra levitatis notam declararet, ac sacros illis honores habendos esse, decerneret. Laudat præterea in Bulla Pontificis antiquas historias, tum ecclesiæ Messanensis monumenta, in quibus, maxime in his, nihil omnino certi atque indubitati repertum fuisse, ego affirmare non ausim.*

Pontificem,

F

190 *Sed Acta, inquires, S. Placidi subdititia sunt, recentia, fabulosa, nullius fidei. Esto: non traditio Messanensium Actis, sed Acta traditioni suam debent originem: proin hæc ex illa sunt æstimanda, ac admittenda in iis, in quibus traditioni, quantum quidem hæc rerum eventu probata fuit, consentire noscuntur: nec porro æquum est, eadem censura verum perinde ac falsum perstringere, modo est, unde alterum ab altero secernatur. Sed, item inquires, Sancti cognomines ad hunc eundem diem in Martyrologiis antiquis notati reperiuntur, et quidem a S. Placido Benedicti discipulo ac ejus Sociis verosimilius diversi: forte ergo horum Martyrum corpora anno 1588 Messanæ inventa sunt, Placidique et Sociorum ejus per errorem existimata. Sic habet: in antiquis Martyrologiis Sanctos cognomines, et a nostris verosimilius diversos ad dictum diem notatos invenimus: sed nusquam in illis Messanæ passi sepulture, aut eo translati leguntur,*

sed

AUCTORE
J. B.

A *sed tantum late in Sicilia annuntiantur, et ne quidem omnes : Firmatus enim et Flavia Autissiodoro tribuuntur. Levis igitur causa est, ut Sanctos illos, cetera prorsus incognitos, de quibus, quæ in inventione anni 1588 detecta sunt, nullus unquam dixit, Messanæ in S. Joannis Baptistæ templo olim sepultos existimemus : cum neque mirum sit, iisdem nominibus S. Placidi Socios venire, quibus martyres illi : Pseudo-Gordianus enim, cum vera Fratrum et Sororis S. Placidi nomina ignoraret, ac in antiquis Martyrologiis ad eundem diem, quo suus Placidus passus fuit, Placidum quemdam in Sicilia passum inveniret, ejus illic Socii memorabantur Eutychius et Victorinus; horum nomina S. Placidi Benedictini Fratribus applicuisse videtur; quemadmodum virginis Autissiodorensis nomen ejus Sorori applicuit, eorumque in itinere socium Firmatum dixit. Iisdem quidem nominibus illos Sixtus appellavit; sed morari Pontificem nomina non debuerunt, ubi de re et personis illi constabat. Nunc Bailletus supra citati verba Gallica, Latine reddita, expendamus.*

ac Bailletus
insinuat,

B 191 *Sic habent : Detectorum anno 1588 (Messanæ) corporum nulla inscriptio fuit, nota nulla, quæ nomina eorum, quorum corpora detecta fuerant, indicaret. Nihil pariter animadversum fuit, unde corpora ista monachorum, aut speciatim S. Placidi, duorum ejus Fratrum, Sororis, ac triginta Religiosorum ejus fuisse, probaretur. Judicatum tantummodo fuit ex capitibus quibusdam, a reliquo corpore separatis, ex vasis aliquot instrumentisve martyrii, et ex infuso corporibus quibusdam plumbo, aliquorum martyrum esse potuisse. Verum hæc conjecturæ cum quadam illius patriæ traditione, quam Benedictini monachi Pseudo-Gordiani ope fovendam curarant, conjunctæ, Sixto quinto sufficere sunt visæ, ut reliquias, sub pavimento ecclesiæ S. Joannis Baptistæ Messanensis detectas, esse corpora S. Placidi, discipuli S. Benedicti, Religiosorum, Fratrum et Sororis ejus, in quadam exscensione Mamuchæ, præfecti classis Abdallæ Saracenorum regis, martyrio affectorum, edita bulla die 13 Novembris ejusdem anni declararet, festumque horum Sanctorum, velut martyrum, publicum et perpetuum per universam Romanam Ecclesiam præscriberet. Quamquam falsum appareat Saraceni regis præfectique adjunctum, nihilque, nisi dubium ac incertum, in hac corporum recens inventorum approbatione occurrat, poni in monacho Placido et Sociis sanctitas potest. cultu, illis ab eo Pontifice decreto, digna, et referri bullæ executio ad martyres alios cognomines, magis certos alio tempore occisos, sed Martyrologiis antiquis ad diem 5 Octobris, postremorum festo a Sixto quinto delectum, inscriptos.*

parum sincere

C 192 *Aliud igitur faciendum Pontifex jubet, aliud contra Bailletus monet. Ille Placidum, S. Benedicti discipulum, et Socios Sanctorum cultu honorandos præscribit; hic contra, relicta Placido et Sociis, quam forte habuerunt, sanctitate, eundem cultum ad alios martyres, vetustis Martyrologiis inscriptos, transferendum monet. Utri parebitur? Si Messanenses, si ecclesiam dictis suis audientem Bailletus voluit, meminisse debuerat, paulo fidelius agendum sibi fuisse, ut Pontificis hac in re judicium infirmum incertumque fuisse persuaderet : nec satis fuisse, si, omisis præcipuis et singularibus, generalia quædam, unde nihil singulare confici possit, inventionis ad-*

juncta describeret. Verum quidem est, nullam inventum fuisse inscriptionem, quæ quorum essent detecta corpora, proderet : at nihilne propterea detectum fuit, unda corpora ista S. Placidi et Sociorum fuisse probaretur? Nihilne huc faciebant quatuor illa corpora, quorum tria virorum erant, quartum vero femina, tumulo separato inclusa? Nihil Pompeii Cili sepulcrum, nihil adjuncta cetera supra relata, quæ antiquam Messanensium traditionem, quam verbis extenuando aliquam Bailletus vocat, quantum ad præcipua saltem rerum capita, veram sinceramque fuisse ostenderunt?

193 Porro qua fide Bailletus ait, judicatum dumtaxat fuisse, inventa corpora martyrum aliquorum esse potuisse? Legerat Ruinartium, legerat Mabillonium, quos in margine laudat : atqui uterque ex Gotho equite Messanensi et rei gestæ teste oculato scribit, ne dubium quidem fuisse Messanensibus, quin S. Placidi et Sociorum corpora invenissent, quæ in S. Joannis Baptistæ templo, loco licet occulto, sepulta fuisse, traditione antiquissima edocti fuerant. Sic Gothi verba Italica Latine Mabillonius reddit lib. IV Annalium Benedictinorum num. 16. Et quia antiqua ferebat traditio, sanctum Placidum Sociosque ejus in illo templo, sed incerto loco, humatos fuisse, hæc corpora eorum esse, non dubitarunt Messanenses. Foverintne aliquando Acta S. Placidi, Gordiano afficta, Messanensium traditionem, nec ne, nihil interest : viguerat illa dudum, priusquam Acta illa in lucem prodierant; nec, ut vigere pergeret, hujusmodi adminiculo opus habuit. Videtur Bailletus hic magis male consulas Actorum fabulas, quam vim et antiquitatem traditionis Messanensium, quam hujus cum inventionis adjunctis congruentiam, quam denique Sixti in examinanda re diligentiam considerasse, quæ tamen negligenda non erant : unde judicium minus æquum tum de recentiori S. Placidi cultu, tum de Sixto Pontifice tulit. Falsus quoque Bailletus est, dum S. Placidum velut S. Benedicti discipulum, SS. Eutychium et Victorinum, velut illius fratres, S. Flaviam, velut sororem, Monachos triginta, velut discipulos, Martyrologio Romano sub eodem Pontifice primo insertos scripsit : nam hæc omnia in Martyrologio Romano Gregorii XIII, Sixti decessoris, jussu edito et anno 1586 typis Plantinianis recuso, verbis fere iisdem, quibus utitur Romanum hodiernum num. 1 laudatum, diserte leguntur. Illud sic habet : Messanæ in Sicilia, natalis Sanctorum martyrum Placidi monachi, discipuli beati Benedicti abbatis, et fratrum ejus Eutychii et Victorini, ac Flavie virginis eorum sororis, aliorumque triginta, qui a Mamucha pirata pro Christi fide necati sunt.

hoc de argu-
mento scri-
bens,

E

F

194 *De Martyrum corporibus anno 1588 Messanæ in templo S. Joannis Baptistæ inventis hactenus, quorum numerum universim ad 37 exerevisse, Gothus scribit. Verum dum reparando S. Joannis Baptistæ templo incumbere Messanenses pergunt; alia aliaque, similibus martyrii signis instructa, sive intra sive extra templi septa, magis minusve depressa subinde eruntur. Rem gestam succincta totius inventionis Epitome anno 1610 Messanæ edita explicabit. Sic habet : Anno Domini 1588, cum aram maximam templi S. Joannis Baptistæ, in quo sanctorum Martyrum ossa delitescebant, in contrariam partem, qua aditus patebat in templum, transferri placuisset, et janua ad absidem, ubi ara fuerat, statuenda esset, dum pro jaciendis illius funda-*

Sixti exemplo
Paulus V

mentis

AUCTORE
J. B.

mentis eruitur terra, non solum tumulus quatuor Martyrum, Fratrum et Sororis, intra ecclesiam fere sub altari detegitur, sed deinceps Sociorum aliquot corpora in ipsa quidem terra, sed intra ecclesiam alte ad aquæ scaturiginem palmis usuariis circiter quatuordecim effossa reperiuntur. Quin ex his aliqua sub ejusdem templi fundamentis, ut verisimile sit, monachos per Messalinum et Messanenses a beato patre Benedicto impetratos, et in locum Martyrum submissos intra templum transtulisse, quos Gordianus, ut tempus tulerat, effoderat in arena, effectumque, ut templum seu vetustate collapsum seu multis post sæculis a Saracenis, rerum in Sicilia potitis, eversum, illis jam Messanensium virtute et Rogerii Normanni auspiciis tota Sicilia exactis, dum pia civium religione reædificatur : et in angustiore formam redigitur, quorundam Martyrum ignota jam corpora fabricæ suffundari contigerit, et multa extra ecclesiam relinqui, ex his etiam, quæ in illam immissa fuerant.

detectis postea
aliis præterea

B

195 Placidi vero et Sociorum aliquot reliquiis jam inventis et Systi V Pontificis maximi auctoritate probatis, et quanta fieri potuit pompa et celebritate expositis; dum templum, in quo sacra pignora defossa fuerant, sensim diruitur et publico sumptu magnificentius restituitur, aliorum aliquot cadavera deteguntur, quæ reverendissimus Frater Bonaventura Secusius, patriarcha Constantinopolitanus, et tunc archiepiscopus Messanensis, facta sibi a sacris canonibus, et demum ab œcumenica Tridentina synodo facultate, ad prius inventa apponi, et cum illis exponi curavit. Cumque anno 1608 jam fabrica ad extremam percurreret partem, qua nempe templi facies, januis ad campum et ad oram maritimam reseratis, extruenda erat, atque inibi ut fundamenta locarent, non longe ab inventi sepulcri et aliorum corporum loco alte terram molirentur, alia et deinceps alia, sane multa sanctorum Martyrum cadavera magno civium concursu, magna omnium ordinum frequentia, multis ad terræ et sacrorum ossium contratum, multis ad haustum ejus, in qua jacerant, aquæ, editis miraculis, in lucem proferuntur. Conjectura autem est, ex his ea, quæ ad eandem æqualitatem cum beati Placidi Sociis humata, nempe profunde et ad aquam reperta sunt, omnia eorum esse, qui sub Mamucha una cum S. Placido agonem primum feliciter confecerunt; reliqua vero minus alte tumulata, et jam memoratis, interjecto aliquo terræ spatio, superposita, eorum esse, qui posterioribus sæculis secundum et tertium certamen fortiter subiere. Nam cum omnis ea regio arenosa sit, torrentis in mare defluentis illapsu succrescit, ut decursu temporis alii aliis superponi et attumulari potuerint. Quæ omnia corpora seorsum diligentissime asservantur, dum Sedes Apostolicæ auctoritate ac cultum et venerationem publicam exhibeantur.

sanctorum
Martyrum
corporibus

196 Missus ad hunc finem Romam a senatu Messanensi cum legitimis novæ inventionis et miraculorum documentis ad Paulum V Jacobus Charybdis Societatis Jesu sacerdos : Paulus vero rem sacrorum rituum Congregationis subjecit examini, quæ cum corpora illa sanctorum Martyrum esse, declarasset, et tamquam talia a fidelibus colenda censuisset, ut ex Dominici, Pinelli, episcopi Ostiensis, sacri collegii decani et Congregationis sacrorum rituum præfecti, apud Cajeta-

num cape citatum pag. 159 testimonio publico liquet, Paulus V ejusdem Congregationis judicium anno 1611 confirmavit hujusmodi bulla : Paulus Papa quintus. Ad perpetuam rei memoriam. Regis Martyrum Domini vices Apostolorum Principis Sede, licet immeriti, gerentes, illorum corporibus meritam asserimus ex officii nostri debito venerationem, qui candidato Martyrum exercitui adscripti, præmia cœlestis regni percipere dignoscuntur.

197 Cum itaque, sicut nobis nuper exponi fecerunt dilecti filii Communitas et Homines civitatis Messanæ, dum de anno 1608 et successive usque ad annum 1610 inclusive foderent fundamenta ecclesiæ S. Jo. Baptistæ, quam iidem Communitas et Homines pro eorum erga Deum religione in dicta civitate construere curant, multa sanctorum corporum inventa fuerint, et venerabiles Fratres nostri S. R. E. Cardinales, ritibus et cæremoniis ecclesiasticis præpositi, quibus processum a venerab. Fratre Petro archiepiscopo Messanensi factum, totumque negotium examinandum commisimus, mature et diligenter omnibus in dicto processu contentis consideratis, processum hujusmodi esse legitimum, et juridice confectum, ex eoque legitime constare, illa esse corpora sanctorum Martyrum, nobis retulerint, nos, ut sanctis corporibus hujusmodi, qui coronas decoris meruerunt de manu Dei, debitus cultus honoris ab omnibus Christi fidelibus exhibeatur, et in Sanctis suis exaltetur Altissimus, de eorumdem Fratrum consilio Apostolica auctoritate tenore præsentium decernimus et declaramus, dicta corpora in fossione fundamentorum prædictæ ecclesiæ S. Jo. Baptistæ de anno 1608 usque annum 1610 inclusive inventa, esse corpora sanctorum Martyrum, et pro talibus ab omnibus Christi fidelibus coli et venerari debere, quibuscumque contrariis non obstantibus. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris die 19 Martii MDCXI, Pontificatus nostri anno sexto.

cultum publicum exhiberi posse, declaravit.

E

§ XIII. S. Placidi et Sociorum Messanæ festa, reliquiæ variis locis dispersæ, Officia in eorum honorem recitari solita.

Institutum a Sixto V anno 1588 sanctorum Martyrum Inventionis festum, Messanenses anno proxime subsequenti illustri admodum ac singulari pompa, variis lætitiæ signis, et supplicatione maxime solemniter tridui spatio, a secundo mensis Augusti die ducto initio celebrarunt. Rei tunc gestæ seriem Philippus Gothus eques Messanensis, ac unus ex iis, quibus urbis senatus solennitatis rite exsequendæ curam demandarat, singulari, ut diximus, Opusculo explicuit, quem rerum illarum curiosus consulat. Deinceps vero ejusdem Inventionis solennitas inde dies festos civitatis præcipuos, ac solennis die 3 Augusti supplicatio ex decreto senatus anni 1588 quotannis est habita. Ordinem hujus e Bonfilio lib. v Descriptionis urbis Messanæ accipe : Initium pompæ, inquit, puer facit coronatus præalto curro *, cui quatuor equi juncti sunt, impositus, qui strictum acinacem

Præter diem sanctorum Martyrum natalem Messanenses

* curru

AUCTORE
J. B.

A cem, cruentæ mortis indicium, manu tenet. Sequuntur longo ordine pueri nobiles, tunicis sericis induti et capillis peregrinis, coronis, alisque, quales geniis adpingi solent, exornati: hastas illi ferunt, quibus affixæ tabulæ miracula ab his Sanctis, post inventa eorum cadavera facta, repræsentant.... Centum fraternitates flagellantium, prælatis vexillis et crucibus, cereos accensos manu ferentes, imagines, quibus mors cruenta horum Sanctorum et submersio classis Mamucæ, antequam pharum præternavigasset, adumbrantur, cingunt et deducunt.

diem Inven-
tionis

B 199 Has fratres multarum religiosarum familiarum consequuntur, suos in ordines distincti: quorum ultimi post fratres S. Dominici Græci sunt Ordinis S. Basilii, cum abbatibus suis, Prioribus, et archimandrita, vestibus sacris et sacerdotalibus amicto. Denique sacerdotes templi cathedralis, canonici mitris suis conspicui et archiepiscopus incedunt. Post urnas vero abbates et monachi familiæ S. Benedicti, sacerdotalibus itidem vestibus induti, cernuntur quatuor urnæ quibus ossa Sanctorum continentur, panno aureo pretiosissimo coopertæ sunt. Prima, quæ corpora trium Fratrum et Sororis complectitur, sub cælo, ut vocant, a senatoribus portato, ducitur, quum trium reliquiarum cæla a monachis tantum Ordinis S. Benedicti sustententur. *Tum vias earumque ornatum, per quas hæc e prioratu S. Joanniseducta, eodemque reducta, transit; populi frequentiam, tormentorum explosiones Bonifilius memorat, quæ brevitatis gratia hic omitto. Huc refer, quæ ad diem 3 et 4 Augusti in Martyrologio Siculo Octavius Cajetanus scribit: Messanæ Inventio SS. MM. Placidi abbatis, Eutychii, et Victorini fratrum, Flavie virginis sororis et triginta tres Monachorum. Item: Messanæ translatio SS. MM. Placidi et Sociorum.*

et Transla-
tionis quotan-
nis colunt;

C 200 Alterius item eorumdem Sanctorum translationis ad diem 16 Maii mentionem his verbis habet: Messanæ translatio SS. MM. Placidi et Sociorum ex Veteris ecclesiæ in sacellum Novum et aram: idem Bucelinus, Menardus et Ferrarius in Martyrologio Sanctorum, qui in Romano non sunt, fecere; sed Ferrarius in Annotatis hæc addit: Horum inventio et translatio anno Domini 1588 sub Philippo II Hispan. contigit. Quæ quidem vera sunt, si de Inventionem illorum intelligantur: verum si de translatione, quæ die 16 Maii contigit, Ferrario illic sermo sit, ea anno 1588 accidisse non potuit; cum non nisi mense Augusto ejusdem anni sanctorum Martyrum reliquæ detectæ fuerint. Magis suspicor, hanc contigisse sub annum 1617, quo Messanenses S. Placido et Sociis, tutelaribus suis, novum sacellum cum ara in templo S. Joannis Baptistæ posuisse, inscriptio docet, quam marmori in sacello chori insculptam Pirrus Prioratus Messanensis notitia 7, lib. III ad hunc modum exscripsit: D. O. M. Philippo III regnante, S. P. Q. M. loci dignitatem venerantes, ubi sacræ SS. Placidi et Sociorum MM. reliquæ olim asservabantur, sacellum cum ara patrono optimo pie ponendum curaverunt anno 1617.

quibus Pau-
lus V reliqui-
arum S. Pla-
cidi et Socio-
rum distra-
tionem vetuit:

101 Addit porro eodem loci Pirrus, arcas, quibus Sanctorum Martyrum exuviæ inclusæ fuerunt, quæ primo quatuor tantum erant, dein ad 17 excrevisse; in earumque una, vitreis tabulis glutinata, SS. Placidi et Fratrum ejus ac Sororis capita servari; in reliquis vero Sociorum corpora: præterea vero jam olim Bulla Apostolica vetuisse

Paulum V, ne sacræ reliquæ suis locis extraherentur. Bullam hanc typis anno 1621 Messanæ impressam ac Officio sanctorum Martyrum subnexam habemus, his verbis conceptam: Paulus Papa quintus. Ad futuram rei memoriam. Conservationi, nec non honori Sanctorum et Sanctorum sacrarum reliquiarum, quæ, ut accepimus, in ecclesiis et locis piis civitatis Messanæ honorifice et decenter asservantur, consulere volentes, supplicationibus Ven. Fratris archiepiscopi Messanensis et dilectorum filiorum Communitatis et Hominum dictæ civitatis super hoc nobis humiliter porrectis inclinati, omnibus et singulis, tam ecclesiasticis, quam aliis quibuscumque personis secularibus et regularibus, cujuscumque dignitatis, status, gradus, ordinis et conditionis existentibus, ne reliquias prædictas arcis, vasis, vel muro clausas, aut aliquam eorum partem extra ecclesias et loca pia prædicta ullo umquam tempore quovis prætextu extrahere, seu extrahi facere audeant, seu præsumant, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ auctoritate Apostolica tenore præsentium interdiciamus, et prohibemus. Non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, ceterisque contrariis quibuscumque. Datum Romæ apud S. Marcum sub annulo piscatoris die 8 Februarii 1611 Pontificatus nostri anno sexto.

202 Colligi hinc potest, quanto in pretio apud Messanenses Sanctorum Martyrum reliquæ fuerint; uti et ex eo, quod de Hugone Cardinali, equitum Hierosolymitanorum magistro, Wion ad diem 4 Augusti refert. Institerat anno 1589 apud Sixtum V Hugo Cardinalis, ut reliquiarum SS. Placidi et Sociorum partem in insulam Melitam transferre sibi liceret, eoque rem suam perduxerat, ut jam bulla, cujus verba regitat Wion, condita esset, qua petita facultas Hugoni concedebatur. Sed Messanensem senatum per ministros regios egisse ait, ut bulla revocaretur. Sic nimirum ex litteris Romani Politiani, abbatis Catanensis, ea de re ad se missis Wion intellexerat; quare ignorare se ait, num prædicta bulla effectum sit consecuta. Verum insignem dictarum reliquiarum partem Philippo III regi Catholico, annuente Pontifice Clemente VIII, ante Pauli prohibitionem obtigisse non dubium est: bina enim ea de re testimonia, ex Lipsanologio Ms. regii monasterii S. Laurentii, vulgo Escorial, excerpta habemus, alterum Francisci Velardez, archiepiscopi Messanensis, alterum vero Jacobi Framontana de Messana, qui illas Messanensium nomine ad Philippum in Hispaniam detulit.

quæ partim
jam ante
Vallisoletum,

203 Archiepiscopi testimonium sic sonat: Fidem facio ego Franciscus Velarde de la Concha, Dei et Apostolicæ Sedis gratia archiepiscopus Messanensis, regiusque consiliarius, ac suæ Catholicæ majestati attestor, hodie acceptis infrascriptis litteris, mihi per dilectos in Christo Don Petrum Borgiam principem Squillacis Stratecotum, necnon Philippum Cicala, Marcellinum Cirino, Don Petrum Saccano, Joannem Pellegrino, Don Mauritium Portio, et Joannem Baptistam de Coelis, hujus nobilis urbis Messanæ juratos, exhibitis, quarum tenor est, ut infra. Pauca hic inserit de suo is, qui utrumque testimonium exscripsit: Sequitur, inquit hic, epistola Italica, in qua significatur, Pontifici Romano placere, ut quædam reliquæ S. Placidi et Sociorum MM. mittantur ad regem Catholicum. Deinde prædictus Franciscus Velarde sic pergit

ut ex confe-
ctis ea de re

AUCTORE
J. B.

pergit, *inquit item testimonii scriptor*, Pro illarum executione ad eorundem instantiam personaliter cum infrascriptis canonicis hujus metropolitane ecclesiae me contulisse ad ecclesiam S. Joannis Baptistae hujus urbis, prioratus hospitalis ejusdem S. Joannis Hierosolymitani, ubi maxima cum religione conservantur et Apostolica auctoritate venerantur sanctorum martyrum Placidi, Euthichii, Victorini fratrum, ac Flaviae sororis, reliquorumque triginta trium Sociorum corpora; et propriis manibus, omni reverentia pontificaliter indutum desumpsisse reliquias infra notatas, illasque in pixide aurea pretiosa, gemmis ornata, debitis ceremoniis a me benedicta, repositas consignasse Don Jacobo de Messana, monacho professo Ordinis S. Benedicti, Priori Montis regalis ejusdem Ordinis ad id specialiter electo et per eosdem juratos deputato ad suam Catholicam majestatem fideliter deferendas in cujus rei fidem praesentes propriae manus ac praedictorum canonicorum subscriptione munitas et sigillo archiepiscopali roboratas expediri mandavi. Messanae die 11 Aprilis 1603.

B
instrumentis
ostenditur,

204 *Reliquiarum vero enumeratio ita se habet*: Quatuor frusta ossium ex tibiis sanctorum Placidi, Eutichii, Victorini fratrum, ac Flaviae sororis; unum longitudinis digitorum decem, aliud novem, aliud sex, aliud vero quinque; nec non et aliud ex capite ejusdem S. Placidi ex parte squamosa petrosa aurium, magnitudinis parvae manus, cum eorum schedulis. Aliud frustum ex capite unius ex triginta tribus Sociis S. Placidi ejusdem fere magnitudinis parvae manus cum triginta duobus aliis frustulis ossium ex corporibus et reliquiis ceterorum Martyrum, ejusdem S. Placidi Sociorum et Monachorum. *Subscriptiones hujusmodi sunt*: Franciscus archiepiscopus Messanensis. Nicolaus Andreas Maurus cantor. Guilius Caesar Minutulus abbas et canonicus. Don Sidenius Portius DD. Apostolicus protonotarius et canonicus. Theodorus Costa U. J. D. canonicus. Franciscus Flaconius canonicus. Don Bernardus de Arce y de la Concha abbas et canonicus. Ego Don Antonius Stirzia canonicus Messanensis ecclesiae et magr. notarius magnae curiae archiepiscopalis ejusdem praedictis omnibus interfui, et de mandato dominationis suae reverendissimae publicum instrumentum in Actis ejusdem curiae confeci. Ego Franciscus Marna publicus regius et Apostolicus notarius praedictis interfui.

C
missae fuerant.

205 *Testimonium alterum his verbis concipitur*: Ego Don Jacobus Framontana de Messana, Prior monasterii S. Mariae de Monte regali regni Siciliae, Congregationis Casinensis Ordinis S. Benedicti, specialiter electus et deputatus a juratis nobilis civitatis Messanae cum consensu et benedictione sanctissimi domini nostri Clementis Papae octavi et superiorum suorum * ad deferendum in Hispaniam fideliter, et praesentandum nomine praedictae urbis regiae Catholicae Majestati Philippi III invictissimi domini nostri venerandum et pretiosum reliquiarium, continens sacro sanctas reliquias gloriosorum Christi martyrum Placidi et Sociorum, fidem facio et testor ipsamet numero sacras reliquias, secundum qualitatem, numerum et quantitatem in pixide aurea gemmis ornata, et benedicta repositas, et mihi consignatas ab illustrissimo et reverendissimo D. Francisco Velarde de la Concha, archiepiscopo Messanensi, me praesentasse et fideliter obtulisse nomine praedictae urbis Messanae eidem

* necorum

regiae magestati apud urbem Vallisoletanam in superiori oratorio regii palatii die 23 mensis Novembris 1604. In cujus rei fidem et memoriam has testimoniales litteras fieri feci, manu propria subscripsi praedicto loco et tempore. Reliquiae vero sunt hae: *eandem nimirum, quae supra*. Ego F. Don Jacobus a Messana Prior monasterii Montis regalis. *Porro tradi dictas reliquias Philippus jussit monasterio S. Laurentii et, habita supplicatione, quam ipse rex comitari voluit, in altari S. Mariae Virginis anno 1606 die 5 Octobris ceteras inter reliquias collocari, ut docet Notitia Hispanica transcriptis modo testimoniiis subnexa.*

206 *Hisce nonnulla alia, quae de sanctorum Martyrum reliquiis sparsim annotata inveni, adjungo. Wion Ligni vitae lib. 3 ad diem primum Maii ita habet*: In sancto Benedicto de Padolirone (Ordinis S. Benedicti monasterium est in agro Mantuano, vulgo Polirone seu del Po dictum) hac die anno millesimo quingentesimo octuagesimo nono (ab inventione reliquiarum proximo) facta fuit processio sollemnis tempore comitiorum generalium, ducentorum fere monachorum; pro receptione reliquiarum S. Placidi prothomartyris Ordinis monastici, et nonnullorum Sociorum ejus. *Quibus in Annotatis Wion haec subjicit*: Haec (processio) cui me interfuisse pro magno munere reputo, facta est cum maxima cum monachorum tum populi, qui tunc aderat, devotione, sic jubente R. P. D. Seraphino Fontana Mediolanensi, comitiorum illius temporis praeside, aliisque RR. PP. definitioribus. Repositae vero sunt praedictae sancti Placidi et Sociorum reliquiae primum in quadam capsula eburnea, in qua erant et aliorum Sanctorum reliquiae, datae ab ill. et rever. Raimundo S. R. E Card.; nimirum anno 1500, die 27 Octobris, ut in donationis Exemplari, quod Wion subjicit, videre est.

ut et in agrum Mantuanum:

207 *Domui professae Societatis Jesu Messanensi mentum inferius capitis S. Flaviae cum decem dentibus, quos incisivos dicunt, cecidisse, Cajetanus habet in Animadversionibus in inventionem S. Placidi et Sociorum pag. 156, praeter linguam ejusdem, de qua num. 181 mentionem fecimus. Bonfilius in descriptione Messanae sub initium lib. IV dentes tantum binos S. Flaviae domui Professae Messanensi attribuit, sed adjicit nonnullas alias SS. Placidi, Eutichii, Victorini et Sociorum martyrum reliquias. Eodem loci, partem capitis S. Flaviae Patribus Dominicanis Messanensibus obtigisse, affirmat. Item lib. I inter reliquias monasterii Novi S. Placidi, de quo egimus supra num. 169, quasdam ejusdem sancti Martyris et Sociorum ejus numeravit. Ferrariæ quoque partem capitis S. Placidi, uti et sororis Flaviae argento inclusam servari, scribit Marcus Antonius Guarini in Compendio historico de ecclesiis locisque piis civitatis et diocesis Ferrariensis lib. II, pag. 64, ubi de ecclesia S. Benedicti. Prae manibus praeterea habeo Catalogum Sanctorum, quorum Officium in domo Professae Societatis Jesu Romana celebratur, anno 1729 Romae impressum; in quo ad diem 5 Octobris haec lego: SS. Placidi et Soc. MM. Rel. insignes in sacrario. De Comm. plur. Mart. praeter prop.*

his loca varia, seu ante; seu post Pauli

208 *Papebrochius noster anno 1661, ut legitur in Ms. ejus cum Henschenio Itinere Romano Casini vidit in sacrario S. Flaviae reliquias, S. Placidi costam, et duo brachia Sociorum Martyrum. Bailletus in Vita S. Placidi, hujus brachium, ut creditur, Parisiis in abbazia S. Germani Pratensis asservari*

prohibitionem eorum reliquiis

A asservari monet. Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 344 in hac Kalendarii Capuani verba : in Non. (Octobris) Placidi et Sociorum ejus, sic annotat : Nostra ætate sancti Placidi insignis reliquia e Sicilia Capuam adducta fuit, et reposita in ecclesia S. Eligii, opera et industria patris Marci de Angelis, clerici regularis et Capuani civis. Raissius pag. 160 in Hierogazophylacio Belgico inter reliquias collegii nostri Anglorum Audomaropolitani recenset os parvum S. Placidi et Sociorum martyrum. Cæsar Caracciolus in Opere Italico de Neapoli Sacra parte II, pag. 307 inter reliquias ecclesiæ S. Mariæ in Porticu reliquias etiam S. Placidi numerat, nimirum, ut addit in Indice, frustum ex capite. Inter cimelia domus nostræ Professæ Antverpiensis numeratur pars ossis unius e S. Placidi Sociis, quod una cum digito S. Eleutherii Pater Scribanus anno 1612 a P. Augustino Vivaldo, Genuensi rectore, dono accepit.

dicata,

B 209 Ita hic in suis ea de re litteris, sigillo Societatis nostræ munitis, et propria ejus manu subscriptis : Augustinus Vivaldus, rector collegii Genuensis Societatis Jesu. Omnibus, in quorum manus hæ litteræ venerint, salutem in Domino sempiternam. Cum admodum reverendo Patri Carolo Scribanis, rectori collegii Antverpiensis ejusdem Societatis, unum ex articulis unius digiti S. Eleutherii episcopi et martyris, filii S. Anthiæ martyris, quem ipsemet Reate ex ecclesia S. Joannis, ubi ejus, matrisque sacra corpora honorifice reservantur, extraxi anno millesimo sexcentesimo cum facultate reverendissimi domini Horatii Gentilis, in ea civitate tum vicarii Apostolici existentis, donaverim, ac præterea partem ossis unius e Sociis S. Placidi martyris, quorum corpora, Messanæ divinitus inventa, sanctissimus dominus noster Paulus V declaravit, vere esse ipsorum corpora ; ne hujusmodi sacræ reliquiæ debito honore frustrarentur, de præmissis omnibus, his litteris, manu mea subscriptis, ac sigillo Societatis nostræ munitis, fidem facere volui. Datum Romæ die vigesima tertia mensis Januarii, anno a Nativitate Domini millesimo sexcentesimo duodecimo. Augustinus Vivaldus.

adjiciuntur.

C 210 Adhæc apud Franciscum de Magistris lib. I Status ecclesiæ Neapolitanæ pag. 274 inter reliquias templi SS. Gregorii et Severi hæc notata reperio : De capite S. Placidi abb. et M. Francisci Opus additionibus suis auxit Josephus de Magistris, ad quarum calcem de reliquiis, in templo Cartusianorum servatis, lego : S. Placidi martyris cum ampulla ipsius Sancti. Cajetæ quoque in monasterio S. Angeli SS. Placidi et Sociorum monachorum reliquias servari, ait in Descriptione Cajetæ Petrus Rosettus pag. 23. Ex iisdem Bresciæ, Monte Regali, Aquilæ, Iserniæ et alibi per Italiam reperiri, docent me Collectiones nostræ Mss. de Sanctorum reliquiis per Italiam sparsis : si tamen ubique de S. Placido, Benedictino martyre, agatur ; nam et Masinus in Bononia illustrata ad diem 11 Octobris ait, S. Placidi corpus apud Sanctimoniales SS. Vitalis et Agricolæ reperiri, Roma illuc, annuente Gregorio XV, allatum ; quem a Placido Benedictino diversum esse, relata mox adjuncta abunde declarant. Nec dubito, quin variis aliis etiam locis eorundem Martyrum reliquiæ repellantur, ac debito ipsis honore conserventur. His pauca addo de Officiis, in eorum honorem recitari solitis.

211 Casini quidem S. Placidi cultum sæculo XI viguisse, ostendit loci antiquum Martyrologium, num. 28 laudatum : quæ autem illi interpolatio, de qua ibidem mentionem feci, adjecta est, argumento est, sancti Martyris festum cum Octava dein celebratum a Casinensibus monachis fuisse. Similiter et Sublaci celebratur Missa, et officio proprio semiduplici ritu, quod anno 1709 Præneste iterato impressum, et ab anno 1696 a sacra rituum Congregatione recognitum et approbatum habemus. Missa propria eadem est, quæ in Missali Romano ad diem 3 Octobris. Officium secundi Nocturni lectiones proprias habet : hæc autem S. Placidi vitæ compendium exhibent ex Actis fere petitis ; sed illius martyrium anno 539 affigit Lectio sexta. Lectio septima ex Evangelio Matthæi : In illo tempore sedente Jesu super montem Oliveti etc., quod excipit S. Hilarii episcopi Homilia ; Discipuli Dominum interrogant. De Communi Martyrum dicuntur cetera. Idem Officium jam ante a Paulo V pro Benedictinis approbatum, insertum est Breviario monastico, Venetiis anno 1623 excuso. Breviarium Benedictinorum Lusitanæ, anno 1607 Coninbricæ excusum, Lect. 8 S. Placidi martyrium anno 340 memorat contigisse.

AUCTORE
J. B.
Officia quædam sanctis
Martyribus

213 Messanæ vero duplex Officium habet propria, proprium, alterum die 3 Octobris seu die natali, tota diœcesi Messanensi cum Octava recitandum. Alterum die IV Augusti, seu Inventionis ; uti et Missam utroque die partim propriam. Missa, utroque die eadem, sic habet : Introitus : Salus autem justorum etc. Oratio : Deus, qui nos concedis sanctorum martyrum tuorum Placidi et Sociorum ejus Natalitia (vel Inventionem) colere etc. Epistola ex libro Sapientiæ cap. 3 : Justi autem in perpetuum vivent etc. Graduale : Clamaverunt justi etc. Evangelium ex Joanne : In illo tempore dixit Jesus discipulis suis, Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti etc. Offertorium : Justorum animæ etc. Postcommunio : Quod dico vobis etc. Officii, sanctorum Martyrum die natali seu 3 Octobris recitandi, Lectiones secundi Nocturni contractam pariter ex Actis S. Placidi Vitam complectuntur ; quarum loco reliquis Octavæ diebus aliæ Lectiones ex Ambrosio, Augustino et Cypriano recitandæ proponuntur. Die porro 4 Augusti, quo Inventionis memoria celebratur, Lectiones primi Nocturni desumuntur ex libro II Machabæorum cap. I. Cum in Persidem ducerentur Patres nostri etc. Secundi vero inventionis historiam, qualem fere supra n. 171 et seqq. exhibui, continent. Utrumque denique Officium approbavit, ac recitari concessit Paulus V anno 1614, die 26 Februarii, quæ quidem omnia ex utroque Officio, Messanæ eodem anno Petri Breæ typis edito, excerpti.

F

213 Accipe et Hymnos aliquot, olim in Officio S. Placidi et Sociorum recitari solitos, quos e Breviario S. Zenonis Veronæ membranaceo, antiquo quidem, ut apparet, ignotæ mihi tamen ætatis, Wion descripsit, ac Annotatis suis in diem V Octobris inseruit.

Hymnicus

HYMNUS AD VESPERAS.

Plaude, turba monachorum,
De triumpho Sociorum,
Quos coronat Rex cælorum,
Inter choros angelorum.

Laude satis non tacere,
Cernens tuos prævalere,
Et in mensa consedere
Cum cæteris tyronibus.

Qui

AUCTORE
J. B.

Qui pro Christo cruentati,
Et de pugna laureati,
Velut reges purpurati,
Et in thronis collocati.
Magnos habes Advocatos,
Super cœlos exaltatos,
Summo Regi semper gratos,
Ad rogandum preparados.
Quorum meritis salvari
Poscimus et illustrari,
Super nivem dealbari,
Et in cœlis collocari.
Regi Sanctorum omnium,
Sit laus per cuncta sæcula,
Qui istos per martyrium
Magnos fecit in gloria. Amen.

in eorum ho-
norem

214 HYMNUS AD NOCTURNOS.
Orantes Christi Martyres
Gesta miranda canimus,
Quorum tormenta corporum
Dira fuisse cernimus.
Genis quoque rubentibus,
Vestro cruore roseo
Fulgentibus, candentibus
Omni decore niveo.

B

Hos roseis et fulgidis
Florum coronis aureis,
Cum Agno melos canitis,
Super montes aromatum.
Nos quoque tibi psallimus,
Ignosce delinquentibus,
Hostis confractis viribus,
Nosque redde cœlestibus.
Deo deorum omnium,
Salus, honor et gloria,
Qui tuis per martyrium
Donas immensa præmia, Amen.

recitari soli-
ta.

215 HYMNUS AD LAUDES.
Justi per orbem canitur
Sacrum schema certaminis,
Monachorum extollitur
Præcelsi decus Ordinis.

* imo 52

Quorum de arce prodeunt,
Triginta quinque milites *;
Qui cum triumpho redeunt,
Poli scandentes limites.

C

Nostri sunt decus Ordinis,
Nostri sunt duces agminis;
Nobisque fœda criminis,
Dimitte, Rex certaminis.

Dona superna scandere,
Sacrosque hymnos promere,
Ad laudes horum Martyrum,
Infunde jubar luminum.

Summi Patris fastigio,
Laudis melos dulcissimum,
Qui nobis per martyrium
Largitur omne præmium. Amen.

Acta quæ et
cur edantur.

216 *Sequuntur Acta, a Mabillonio Sæculo 1 Benedictino edita, et Gordiano falso adscripta, quod illa passim scriptores censuris suis perstringunt : subduntur vero et illa, quæ sub Stephani Aniciensis nomine in lucem ab Octavio Cajetano fuere emissa, tum ut hæc cum illis conferre commodius lector possit, ac dispicere, quam frequentes in illis interpolationes occurrant; tum quod hæc illis minus saltem vitiosa.*

D

ACTA

SS. PLACIDI ET FRATRUM

ejus Eutichii, Victorini, ac
Flaviæ sororis, nec non
Donati, Firmati diaconi,
ac Fausti, et aliorum tri-
ginta Monachorum Mar-
tyrum.

Auctore Pseudo-Gordiano.

*Ex Actis Sanctorum Bene-
dictinorum t. I a p. 45.*

E

PROLOGUS.

In claro et renitenti triumpho beatissimorum Placidi, Eutichii et Victorini fratrum, eorum-
que sororis Flaviæ virginis, et Sociorumque tri-
ginta ac trium a laudes aliquas addere otiosum
quiddam et supervacaneum est. Quos enim
Christus in cœlesti regno locavit, quos etiam
cum angelis et archangelis individuum Majesta-
tem laudare constituit, hos nimirum hominum
laudibus non egere, monstravit. Verum quia
omnes spiritus et omnes creaturas ad Domini
laudem Psalmographus vates invitat, operæ
pretium reor ego Gordianus, patris Benedicti
discipulus, ad Regis æterni gloriam, eorum-
dem Martyrum passiones almificas Argolicis
apicibus annotare b. Tanta enim miraculorum
prærogativa, tanto virtutum jubare sanctissimus
Placidus, horum Martyrum dux et præ-
vius, splenduit, ut non solum fideles, verum
etiam infideles in Christi laudem exclamare
cogantur. Et merito; nam juxta magistri sui
Benedicti præceptum, Christum toto corde,
tota anima, tota virtute dilexit, et pro ejus
nomine cum supradictis Martyribus suum san-
guinem fudit. Hi namque sunt cœli, qui enar-
rant gloriam Dei. Hi lux mundi, qui sedentes
in tenebris ad veram lucem reducunt. Hi sal
terræ, qui mentes, ne tædii torpore deficiant,
saliunt, et ad cœleste regnum inducunt. Freti
namque Dei omnipotentis virtute, ejusque sa-
pientia debriati, frementem mundum, velut
stercora, contempserunt, et veram fidem op-
portune prædicaverunt, et pro eadem animam
posuerunt.

Gordianus
Acta S. Pla-
cidi ad Dei,

a

b

F

2 Hanc namque Dei magnitudinem, virtutem
et sapientiam David admirans, dicebat: « Magnus
» Dominus Deus noster, et magna virtus ejus, et
» sapientiæ ejus non est numerus c. » Magnus
siquidem, cum nos inenarrabiliter ex luti mate-
ria condidit, et ex nihilo cuncta creavit. Magna
virtus ejus, cum tartareas legiones dirupit, mundi
principem vinxit, vasa et arma ejus abstulit,
regnum destruxit, humanum genus suo pretioso
sanguine redemit, pacis coagulum inter Deum
et

cujus in Mar-
tyribus ma-
gnitudo elu-
cet, gloriam

c

D et hominem reformavit, terrenis cœlestia sociavit, ac filios hominum de terra elevans, in cœlesti regno supernarum Virtutum ordinibus junxit. Intonet ergo jam sancta et universalis Ecclesia, et cum eodem celeberrimo sublimique citharista cœlestis harmoniæ tympanum sumens, devota promat cantica, dicens : « Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, » et sapientiæ ejus non est numerus. » Magnus utique ipse, magna virtus ejus, et sapientia, qui ab ipso fere mundi principio parvulos, senes, insipientes, sapientes, armentarios, ruricolos, piscatores et Monachos æterni regni oratores et milites contra diabolum fecit. At quam rem nobis idonee confirmandam, adest cum Sociis et sorore Flavia virgine, ac duobus fratribus Eutychio et Victorino, Placidus sanctissimus et beatissimus, Patris Benedicti discipulus, qui terrenis cœlestia commercia mutans, patriarchis, prophetis, Apostolis, martyribus ac confessoribus similis apparuit, et in carne adhuc lutea positus, labentes delicias ut quisquiliis sprexit, et Crucis mortificationem jugiter in suo corpore pro Christi nominis amore portavit.

Justiniani
imp. jussu
scribere ag-
greditur.

d

3 In hujus itaque Martyris passione explicanda, cujus ad jussum agere orsus sum, promam. Divus enim Justinianus triumphator, invictus Æneades d, dum agnovisset, qualiter jam dictus martyr Domini Placidus triumphalem lauream suscepisset, illico nostram exguilitatem advocans, præcepit, ut passionem illius atque miracula, prout oculis ipse prospexeram, exerens, sanctæ Ecclesiæ filiis ad legendum morigeraret e. Cujus sacratissimo imperio parens ad tanti Martyris passionem describendam animum dedi, sciens indubie, quia omnia, quæ fuerunt et sunt, et Dei voluntate et permissione consistunt et permanent. In hoc tamen Opere studiosi lectores non panegyricum requirant, sed veritatem. Alii sua scripta phaleris ornent, promentes, quod turpe videtur et tenebrosum; nos, omissa purpura obumbrationis, nudum ostentabimus, quod in se honestum sit ac luculentum. Non est autem ecclesiasticorum virorum, molles et delicatas orationes appetere, quæ mentes hominum ad prava et noxia quæque illiciant, ut faciunt comicorum et tragædorum; sed, quæ ad puritatem, castitatem, integritatemque mentes audientium ædificent, et ad vitam æternam perducant. Quod autem Deo dilectissimi Placidi et Sociorum ejus passionem rusticano describimus calamo, non ideo spiritalis homo, qui dijudicat omnia, ut animalis, qui nescit, quæ sunt spiritus, surda aure prætereant, cum sola, quæ sunt spiritus, sapiat. Superni itaque Regis munimine fultus, tantorum Martyrum passionem scribere aggrediar.

ANNOTATA.

a *Præter Placidum, Eutichium, Victorinum, Flaviam et Monachos triginta anonymos nominatim exprimunt Acta num. 59 et seq. Donatum, Faustum et Firmatum : omnes igitur simul 37 fuere.*

b *Commentum est, ad conciliandam his Actis, longe serius natis, auctoritatem frustra excogitatum. Errores multi, aliaque, quæ Gordiani fuisse non possunt, in illorum decursu observantur.*

c *Psalm. 146, v. 5. Sed, ut paulo infra. Octobris Tomus III.*

d *Hujusmodi honoris titulum Justinianus numquam sibi adscivit; nec ab Ænea originem suam duxit. Vide num. 41 Comment. prævii.*

e *Nituntur hæc ipsis Justiniani et Gordiani litteris, sed plane fictitiis; de quibus consule num. 41 jam citatum et seq.*

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

CAPUT I.

S. Placidi genus et vitæ monasticæ exordia.

Tempore, quo Theodoricus Augustus in Seniori Roma a, in Nova vero Justinus Senior et Justinianus b Romani imperii sceptrum retinebant, Sedis vero Apostolicæ Johannes primus et Felix c præsidebant, Tertullus vir nobilissimus ac præclarissimus, et in utraque curia Romani imperii post Augustos nulli secundus, homo illustrissimus ac dilectissimus, in Seniori Roma Patriciatus d retinebat habenas. Qui ex Aniciorum sanguine stemmatis lineam ducens, adeoque sapientia, fortitudine atque prudentia vixit, ut ab imperatoribus omnique Romano populo Pater patriæ vocaretur. Hic de Octaviæ gentis familia ducens uxorem, corpore ac moribus speciosissimam, bonæ arboris bonos fructus ex ea suscepit. Primum namque Placidum, secundum Eutychium, tertium Victorinum, quarto autem loco dum puellam enixa fuisset, pro eo quod ex Octavio et Flavio stirpe descendebat, Flaviam nominaverunt e. Hos cum dicto patricio peperisset, viam Domini illos colere docuit, sectari patientiam, humilitatem, sobrietatem, castitatem et caritatem. Patres siquidem erant pauperum, judices viduarum; causam autem, quam nesciebant, diligentissime investigabant. Ipsius autem patricii animus, licet imperialibus negociis implicitus esset, semper tamen aut circa ecclesias, aut circa monasteria erat, semper ea, quæ Dei sunt, quærens. Eodem tempore beatissimus ac Deo dilectissimus Benedictus, velut Lucifer inter astra, apud Sublacum radiabat f. Cœperunt deinde in eodem loco ad eum multi confluere, et sub leni Redemptoris jugo cordis cervices edomare, multique ab eodem Patre in eadem regione ad omnipotentis Dei sunt servitium coadunati; ita ut illic duodecim monasteria construeret, in quibus sub statutis Præpositis duodenos monachos deputavit: nonnullos vero secum retinuit, quos adhuc in sua præsentia aptius erudiri judicabat.

S. Placidum,
Anicia gente
natum,

a

b

c

E

d

e

F

f

5 Fama itaque tanti patris per totum Romanum imperium volitante, urbem ipsam Romanam, quæ Romani imperii omniumque urbium caput est, ceu sol radians, replevit in tantum, ut Tertulli patricii perveniret ad aures. Qui cum * optimatibus Romani imperii temporibus Julii Papæ g, divinæ autem Incarnationis anno

S. Benedictus,
septennem sibi
a patre traditum,

* supple : cum

g

xxii ac quingentesimo, ad patrem sanctissimum Benedictum pervenisset, vir excellentissimus, et imperatoris in orbe Romano præcelsus ac singularis, purpura indutus, gemmis et auro radians, pedibus ejus provolvitur, utque pro suis commissis Domini flagitaret clementiam, cum lacrymis atque singultibus exposcebat. Vir autem Domini Benedictus, patricii humilitatem

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

h
i

submersionis
periculo

k

B

l

per Maurum
discipulum
eripit,

m

* vestis genus
e pilis vel pel-
libus factæ

tem advertens, e terra eum levavit, et de his, quæ ad æternam vitam attinent, sufficienter instruxit. Idem vero patricius servi Domini doctrina delectatus, eo die obtulit Deo et eidem patri Benedicto Placidum filium suum septennem *h*, nutriendum et erudiendum secundum regularem normam institutionis *i*: sicque benedictione munitus, ad Urbem reversus est.

6 Placidus autem sanctissimus cum sub beatissimi Benedicti regulari magisterio cresceret, sanctam et Deo placitam vitam in omnibus ducere cœpit. Quem vir Dei cernens ad alta succrescere, ac sicut proprium filium illum unice diligens, de his, quæ Dei sunt, sollicite instruere cœpit, ac contra tentantia præmunire vitia, qui ab ipso pueritiæ suæ tempore abstinentiam ac vigilias est secutus *k*. Cursu namque præpete cœlestem tendens ad patriam, ardua et sanctiora appetere non desinebat, noctibus atque diebus, horis ac momentis, quæ Dei sunt, quærere non cessabat. Obedientiæ vero ita sibi callem vindicavit, ut pro hoc ipsi sanctissimo Benedicto admirabilis haberetur. Quadam vero die, dum aqua in cella deesset, ad hauriendam aquam de lacu Placidus est beatus egressus: qui dum vas, quod tenebat, incaute in aquam misisset, ipse quoque cadendo secutus est, quem continuo unda rapuit, et pene in unius sagittæ cursu a terra introrsus traxit. O inenarrabilis clementia Salvatoris! O, inquam, indeficiens super ejus electos usque in finem mundi divina custodia! Ille namque fuit cum Placido in aqua, ne necaretur, qui fuerat cum Petro in mari, ne mergeretur. Hoc ille egregius Psaltes præfiguraverat, cum dicebat: « In mari » viæ tuæ, et semitæ tuæ in aquis multis *l*. » Sed qui prævalet contra Dei potentiam antiqui hostis versutia? Mox enim, ut sanctus in aquam Placidus cecidit, eventum rei Spiritus sanctus, qui in Sanctorum cordibus principaliter obtinet locum, Benedicto patri sanctissimo revelavit. Qui e vestigio beatum Maurum sub magna celeritate vocavit, dicens: Frater Maure, curre velociter, quia puer Placidus, qui ad hauriendam aquam perrexerat, in lacum cecidit, eumque jam longius unda trahit.

7 Res mira, et post Petrum Apostolum omnibus retro sæculis inaudita! Benedictione enim postulata atque percepta, ad patris imperium concite Maurus perrexit, atque ad eum locum, quo sanctus Placidus ab unda trahebatur, et per terram se ire existimans, super aquas cucurrit *m*, Placidumque beatum per capillos tenuit, rapidoque cursu rediit. Qui mox ut terram tetigit, ad se Maurus reversus, post terga respexit, et quia super aquas cucurrisset, cognovit, et quod præsumere non potuit, ut fieret, miratus expavit factum; reversusque ad patrem, rem in se gestam maturius per ordinem pandit. Vir autem Domini Benedictus, hoc non suis meritis, sed Mauri cœpit deputare obeditioni; contra Maurus pro solo ejus imperio factum dicebat, seque conscium in illa virtute non esse, quam nesciens fecisset. Sed in hac humilitatis mutuæ amica contentione, accessit arbiter Placidus, qui ereptus est, puer. Nam dicebat: Ego, cum ex aqua traherer, super caput meum abbatibus melotem videbam, ipsumque me ex aquis educere considerabam. Hic plane respiciendum est, qualis sub patris Benedicti doctrina Placidus fuerit, cui omnipotens Deus illud donavit cer-

nere, quod beato Mauro non est permissum D
conspicere. Dic, die nunc, coluber venose *,
quid profluit * tibi sævitia? Ubi est nunc victo-
ria tua? Ecce terebra Christi perforatum est
guttur tuum: ereptus est ab aquis Placidus
sanctus, super ejus casu non mediocriter gau-
debas. O beatissimi viri admiranda sanctitas!
qui, quod suis effici non dubitabat meritis, disci-
puli potius adscribendum censebat obedientiæ.

8 Ex his autem monasteriis, quæ in eodem loco Benedictus pater extruxerat, tria sursum in rupibus montis erant, et valde erat fratribus laboriosum semper ad lacum descendere, ut aquam haurire debuissent, maxime quia ex devexo montis latere erat grave descendentibus in itinere periculum. Tunc collecti fratres ex eisdem tribus monasteriis, ad beatissimum patrem Benedictum venerunt, dicentes: Laboriosum nobis valde, o pater, propter aquam quotidie usque ad lacum descendere; et idcirco necesse est, ex eodem loco monasteria mutari. Quos venerabilis pater blande consolatus, ad sua loca eos discedere jussit. Nocte vero insecuta, una cum beatissimo Placido, discipulo suo, montis ascendit verticem, orationemque ibidem faciens, tres petras in eodem loco pro signo posuit, atque ad suum una cum Placido, cunctis illis nescientibus, monasterium rediit. Cumque die alio pro necessitate aquæ prædicti fratres venissent, dixit: Ite ad rupem illam, in qua tres super invicem petras positas invenietis, ibi modicum cavate: valet enim omnipotens Deus etiam in illo montis cacumine aquam producere, ut vobis laborem tanti itineris dignetur auferre. Qui euntes, rupem jam sudantem invenerunt. Cumque in ea concavum locum fecissent, statim aqua repletus est, quæ tam sufficienter emanavit, ut nunc usque ubertim defluat, atque ab illo montis cacumine usque ad inferiora derivetur. Nemo ergo dubitet, beatissimum Placidum tanti miraculi participem exstitisse, quem beatus magister solum hujus signi voluit habere conscium *n*.

9 Cumque omnia loca eadem in amore Domini nostri Jesu Christi longe lateque ferverent, et sæcularem vitam multi relinquerent, quidam presbyter, Florentius nomine *o*, antiqui hostis veneno debriatus, sancti patris studiis cœpit æmulari, quosque etiam posset, ab ejus visitatione comescere. Cumque jam se conspiceret ejus profectibus obviare non posse, panem veneno infectum ei quasi pro benedictione *p* transmisit. Quem vir Domini cum gratiarum actione suscepit, sed eum, quid pestis lateret in pane, non latuit. Ad horam vero refectionis illius ex vicina silva corvus venire consueverat, et panem, quem presbyter transmiserat, vir Dei ante corvum projecit, eique præcepit, dicens: In nomine Jesu Christi tolle hunc panem, et tali eum in loco projice, ubi a nullo homine possit inveniri. Tunc corvus, aperto ore, expansis alis, circa eundem panem cœpit discurrere et crocitare, ac si aperte diceret, et obedire se velle, et tamen jussa implere non posse. Cui vir Dei iterum atque iterum præcipiebat, dicens: Leva, leva securus, atque eum ibi projice, ubi inveniri non possit. Quem diu demoratus, quandoque corvus momordit, levavit et recessit. Post trium vero horarum spatium, abjecto pane, rediit et de manu hominis Dei annonam, quam consueverat, accepit. Venerabilis autem pater contra vitam suam inardescere sacerdotis

* venenate
* profuit

et, tum Sub-
laci commo-
rans,

E

n
tum hinc, ob
Florentii

o

F

p

A tis animum videns, illi magis, quam sibi do-
luit.

presbyteri
machinatio-
nes.

10 Sed prædictus Florentius, quia magistri
corpus necare non potuit, se ad extinguendas
Discipulorum animas accendit, ita ut in horto
cellæ, cui Benedictus inerat, ante eorum oculos
nudas septem puellas mitteret, quæ coram eis
sibi invicem manus tenentes, et diutius luden-
tes, illorum mentes ad perversitatem libidinis
inflammarent. Quod sanctus vir de cella con-
spiciens, lapsumque tenerioribus discipulis (Pla-
cido et Mauro) pertimescens, eos custodiri præ-
cepit, dareque invidiæ locum disposuit. Hæc
dum sollicita secum mente tractaret, revelatio
cœlestis tali illum adhortari est dignata oraculo :
Ut quid, dulcissime ac dilectissime Benedicte,
tristaris? Numquidnam non reminisceris illud,
quod ego discipulis meis locutus sum, dicens :
« Si me persecuti sunt, et vos persequentur *q*. »
Tibi enim alia est eligenda via, aliud iter quæ-
rendum. Te namque elegi ex omnibus incolen-
tibus orbem. Tu Evangelii mei tuba cœlestis
existens, spiritu es meo repletus. Surge jam, et
vade ad castrum Cassinum, et populum ejusdem
provinciae, qui adhuc idolorum nefandis culti-
bus servit, et in quorum præcordiis satanæ ver-
sutia regnat, qui nihil sciunt aut dicunt, nisi
quod in cordibus eorum veterinosi serpentis ver-
sutia scripsit, sermone verifico prædicans,
meum ad cultum convertere stude; quia tecum
ego ero, et non te deseram, et confundam omnes
adversarios tuos. Proficiscere idolorum ad pu-
gnam, confortare et esto rebustus, quia castrum
tibi tradam, et illic sedes nominis tui in perpetuum erit.

B 11 Talia dum sanctus pater Benedictus au-
disset, suos ad se discipulos evocans, sic eis
orsus est fari : Audite me, fratres et filii, cohe-
redes et socii in promisso Regis æterni. Nam
mihi Dominus meus Jesus Christus præcepit, ut
ad culturam idolorum exterminandam æternæ-
que oblivioni tradendam castrum petam Cassi-
num; ideoque voluntas Dei nostris voluntatibus
modis omnibus anteponenda est. Nostis præterea
et bene nostis, quantos dolos, quantasque insi-
dias Florentius presbyter intulit, qui me veneno
interficere, et discipulorum meorum Placidi et
C Mauri animas extinguere voluit. Quapropter
cedendum loco est, juxta illud æterni Regis
eloquium : « Si vos persecuti fuerint in una ci-
vitate, fugite in aliam *r*. » Et quia ita est,
jussioque ejusdem Domini nostri Jesu Christi
imminet, parere debemus, eundem est. Super
hoc autem et illa nobis lex est, ut viscera pie-
tatis omnibus aperiamus, et fraterno caritatis
amore omnibus mortalibus juvamen confera-
mus, sicut et nos accepimus a Domino Jesu
Christo. Vos autem state, et permanete in gra-
tia et conversatione sanctæ religionis, procul
dubio scientes, quia, quanto studiosius in spiri-
tualibus disciplinis permanseritis, tanto majora
præmia in futuro examinis die percipietis *s*. Hæc
cum dixisset, anno Dominicæ Incarnationis quin-
togenesimo vigesimo nono, temporibus Justinii *t*
monocratoris *u*, oratoria cuncta, quæ construxe-
rat, adjunctis in unoquoque duodenis fratribus,
sub statutis Præpositis ordinavit, et duobus
Angelis, tribus corvis se comitantibus, ad Cas-
sinum castrum pergere cœpit *x*.

socium adhi-
bet

12 Cumque juxta civitatem Alaternam *y* de-
venisset, in monasterio sancti martyris Christi
Sebastiani *z* hospitio susceptus est. Inde quoque

vir Dei recedens, et sancto Servando *aa* diacono
valefaciens, cum discipulis suis Placido atque
Mauro *bb* juxta civitatem Herculaneam *cc* deve-
nit, in locum scilicet, qui Aureola ab incolis ap-
pellabatur; in quo dum pervenisset, agnovit per
Spiritus Sanctum Congregationem religiosorum
virorum ibidem esse futuram, fundamentaque
ipse pro ecclesia construenda manibus suis fa-
ciens præcepit discipulis suis Placido atque
Mauro, quatenus eandem ecclesiam in honore
sancti martyris Christi Erasmi *dd* a se fundatam
ad finem perducerent, sicque Cassinum veni-
rent, quod et fecerunt. Ipse autem pater sanctis-
simus inde procedens, Cassinum tendebat. Sed
cum per ignota loca solus viator incederet, ubi-
cumque bivium vel trivium occurrebat, duo, ut
ante diximus, in figura juvenum aderant An-
geli, qui tanto patri per montium deserta, quo
gressum dirigere deberet, indicabant. In eodem
vero loco sanctus quidam vir, nomine Martinus
ee, tunc habitaculum habebat, cui divinitus ita
dictum est :

His tu parce locis, alter amicus adest *ff*.
Ille autem continuo divinis jussionibus aurem
accommodans, montem Marsicum *gg* petit,
ibique vitam virtutibus gloriosam sancto fine *E*
concluserit.

13 Cumque ad Cassinum castrum *hh* Bene-
dictus pater pervenisset *ii*, per quadraginta dies
non longe a templo Apollinis Deum omnipoten-
tem orans permansit. Demum vero contrivit
idolum, subvertit aras, succidit lucos, atque cum
discipulis suis Placido et Mauro Cassinense fun-
davit monasterium, illudque in sua corporali
reque Regulæque descriptione, caput omnium
monasteriorum constituit. Ubi autem templum
Apollinis erat, ecclesiam beati Martini : ubi vero
ara Apollinis fuit, Oraculum * sancti Johannis
construxit, et circumquaque manentes populos
ad Christi fidem convertit. Sed hæc antiquus
hostis tacite non ferens, non occulte, vel per
somnia, sed aperta visione ejusdem patris se
oculis ingerebat, ita ut etiam voces illius Placi-
dus et Maurus audirent, quamvis imaginem mi-
nime cernerent. Ut enim discipulis suis Placido
et Mauro idem pater dicebat, corporalibus ejus
oculis diabolus teterrimus et succensus appare-
bat, qui in eum ore oculisque flammantibus sæ-
vire videbatur.

14 Quadam vero die dum sanctissime viri
(Placidus et Maurus) habitacula cœnobii Cassi-
nensis construerent, lapis in medio jacebat,
quem in ædificium levare decreverant. Cumque
eum movere non possent, plures adjuncti sunt :
sed ita immobilis permansit, ac si radicitus in
terra teneretur; ut palam daretur intelligi, quod
super eum ipse per se antiquus hostis sederet,
quem tantorum virorum manus movere non
possent. Difficultate igitur facta, ad virum Dei
Placidus et Maurus miserunt, ut veniret, et
orando hostem repelleret, ut lapidem levare
possent. Qui mox, ut venit, orationem dedit, et
tanta lapis celeritate levatus est, ac si nullum
prius pondus habuisset. Tunc in conspectu viri
Dei placuit, ut in eodem loco terram foderent;
quam dum fodiendo altius penetrassent, æreum
illic idolum fratres invenerunt. Quo ad horam
casu in coquinam projecto, exire ignis repente
visus est, atque in Placidi et aliorum fratrum
oculis, quia omne ejusdem coquinæ ædifi-
cium consumeretur, ostendit. Cumque jaciendo
aquam et ignem quasi extinguendo perstrepe-
rent,

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

aa
bb cc

dd

ee

ff

gg

et adiutorem

hh

ii

* oratorium

F

condendo
Cassinensi

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

rent, pulsatus eodem tumultu vir Dei advenit. Qui eundem ignem in oculis fratrum esse, in suis vero non esse, considerans, caput protinus in orationem flexit, et eos, quos phantastico reperit igne deludi, revocavit fratres ad oculos suos, ut sanum illud coquinæ ædificium assistere cernerent, et flammæ, quas antiquus hostis finxerat, non viderent.

monasterio;

15 Rursus dum sanctus Domini Placidus cum fratribus parietem paulo altius ædificaret, viro Dei in oratione constituto diabolus apparuit, et quia ad laborantes fratres pergeret, indicavit. Quod vir Dei per nuncium celerrime mandavit, fratribus dicens: Fratres, caute vos agite, quia ad vos hac hora malignus spiritus advenit. Is, qui mandatum detulit, vix verba compleverat, et diabolus parietem, qui ædificabatur, evertit, atque unum puerulum monachum (nomine Severum *kk*) opprimens, ruina contrivit, quem in sago ad patrem Benedictum portantes, non solum membra, sed etiam ossa contrita habentem, in matta*, qua sanctus pater orare consueverat, projecerunt, orationemque faciens, hora eadem illum sanum restituit et valentem, ut prius, atque ad eundem iterum laborem misit, ut ipse parietem cum Placido et fratribus perficeret, de cuius interitu antiquus hostis Benedicto insultare credidisset.

kk

* storea

B

quod S. Placidi pater

16 Igitur cum ad aures Tertulli, Romanæ curiæ patricii, pervenisset, quod sanctus Domini Benedictus una cum Placido, ejusdem patricii filio, et discipulo suo Mauro, in sua possessione Cassini monasterium construxit, gavisus est gaudio magno, Filioque suo dirigere studuit, ut patris Benedicti voluntatem super suo adventu perquireret, et sibi remitteret; velle enim se aiebat, si id servo Domini placeret, et Cassinense cœnobium, et Placidum filium suum videre. Quæ cum idem sanctus Placidus patri Benedicto reserasset, vir Dei respondit, sibi placere, ut tam idem patricius, quam amici ejus ad monasterium visendum venirent. Placidus autem certum diem Tertullo, patri suo, quo ad cœnobium visendum venire deberet, et juxta quod pater Benedictus in mandatis dederat, transmittere studuit. Qui confestim accersitis ad se nobilissimis de civitate Romæ viris, Boëtio scilicet, Symmacho, Vitaliano *ll*, Gordiano atque Equitio *mm*, ascensis equis, concito gradu ad prædium possessionis suæ, quod ei de paterna hereditate obvenerat, Cassinum pervenit. Cujus adventus dum patri Benedicto nunciatus fuisset, cum discipulis suis Placido et Mauro ante januam monasterii in ejus pergit occursum. Patricius autem beatissimum patrem Benedictum, corpore præ abstinencia exhaustum, perspiciebat, de equo, quo* insederat, celeriter descendit, et ita ut erat auro gemmisque ornatus, in terram corruens, deosculabatur vestigia ejus. Quem pater sanctissimus a terra elevans, et ad pectus suum constringens, deosculatus est. Demum vero in ecclesiam sancti confessoris Christi Martini *nn* inducens, et præ gaudio in fletum prorumpens, illum et reliquos in fratrum conventum deduxit. Tertullus vero, deosculata omni Congregatione, rogavit patrem Benedictum, quatenus eum fratres dignarentur in suam recipere societatem. Qui cum celeriter ea, quæ summa devotione poscebat, una cum patriciis, consulibus ac senatoribus, qui cum eo venerant, impetrasset, obtulit Deo et eidem patri beatissimo Benedicto totum ex integro Cassinum montem, cum uni-

* cui

nn

versis pertinentiis suis, atque a suo proprio jure illum abscindens, eidem patri tradidit in perpetuum possidendum. Convocansque ad se reipublicæ primicerium *oo*, testamentum juxta morem Romanum conscribi fecit, ab omnium mortalium jure atque dominio locum eundem perpetuo mansurum alienum decernens.

17 Pariter amodo eidem patri obtulit castra, villas et possessiones *pp*, quæ sibi in re hereditaria pertinebant, cum universis appendiciis suis, habentes hos fines: ab una siquidem parte fluvium Wlturum, ab alia fluvium Ligirlanum, a tertio fluvium Sacrum, a quarto latere municipium Carsiolanum, cum universis, quæ intra prædictos fines tunc temporis habebantur. Domum vero, in qua Placidus, filius ejus, natus fuerat, in urbe Roma in Cælio monte, beati Erasmi nomini dicans, patri sanctissimo ex toto concessit. Obtulit etiam ipso die Deo et Sanctis ejus medietatem de lacu Lucrino, necnon et insulam Caprariam in salo Neapolitano locatam, portumque Trajesensem et Ultranensem, et totam piscariam Lesinensem una cum fasce sua, simul etiam tres insulas Diomedis et fluvium Lauri juxta piscariam Lesinensem. Propria vero, quæ in Apulia habebat, rogatu Placidi filii sui pari modo concessit, quorum nomina hæc sunt: In Canusia fundum Melitensem, Podensem, villam Pertusam, campum Caliensem, Babolianum viculum, et ecclesiam sanctæ Mariæ in eadem Canusina civitate constructam cum cortibus istis, Mirazanum, Plazanum, campi pascua, Lacum Romanum. In territorio Capuano, fundum Patenariensem et Amortonum. In territorio Corsino, fundum Curritanum, Laudanensem, Melassanum, Funiclirum, nec non et res suas in Magella, ubi postea ab eodem patre Benedicto monasterium Domini Liberatoris constructum est, una cum omnibus, quæ ibi idem patricius possidere videbatur, regiones scilicet has: Theate, Aprucium, Pinnæ Asculum, Firmum, in mari Adriatico portum Sabini et portum Maurini; in Liguria cortes has: Adili, Musalinum, Montironem, Fraguanelum, Rongalia, Campodulfum Laurentianum, Argelæ, Ragogusosa, Calderaria, Frassevetulam, Seratam, Petrosam, Pontem longum Berseli, Gremantum, Moncerionem. In salo Gadeano insulas has: Pontiam, Pontateriam, Palmariam, et portum fluvii Gari-liari. Ista omnia Tertullus patricius cum Placido, filio suo, patri Benedicto per scriptum tradiderunt in perpetuum possidenda.

18 Hunc æmulatus ad bonum Equitius senator, obtulit et ipse una cum filio suo Mauro fundum Gentianum cum cella sancti Agapiti, et cortem suam in civitate Neapolitana locatam, cum ecclesia sanctæ virginis Christi Cæciliæ et sancti Severini. In Surrentoni Sariintravi, in quibus postea a patre Benedicto ecclesiæ sitæ sunt, necnon ecclesia sanctæ Mariæ in Cosentia. Gordianus quoque Romanæ urbis vir spectabilis horum devotione delectatus, obtulit pro se et Silvia uxore sua villam Encheliæ, in suburbio Aquinensi locatam cum pertinentiis suis inter hos fines: ab uno latere Silicem et Rivum, qui ex nomine beati Mauri postea nominatus est; ab altero Campum longum et Rivum, qui vadit per agrum de Matilia famelica, et fluvium Caruellum; ab altero a rivo Silvarici usque in Silicem. Pari etiam modo obtulit fundum Granarium inter hos fines, qui incipit a sancto Firmano, et vadit directe in Camarda, et inde in fluvium Melphua.

Tertullus,
pp

E

F

aliique Ro-
mani hospites,

A Melphua, inde in limitem sub Granarium, et vadit ad montem sancti Angeli. Concessit etiam fundum Reginae inter hos fines : ab uno latere habet viam Latinam, ab alio Silicem, ab alio fluvium Melphua, et viam Campaniam, inde in Portaritiā, et vadit in fossam, et mittit in Silicem. Hæc omnia cum aliis quamplurimis rebus eidem sanctissimo patri Benedicto idem Gordianus vir illustrissimus obtulit jure perpetuo possidenda.

amplis posses-
sionibus do-
nant.

99

49 Eodem tempore jam dictus Tertullus patricius hortatu sanctissimi Placidi filii sui obtulit beatissimo ac venerabili patri Benedicto decem et octo patrimonii sui cortes, quas in Sicilia habebat 99, et in diversis locis vir præpotens possidebat, bonas valde et magnas cum portubus suis, silvis, aquis, piscariis, molendinis, aquarumque decursibus ad easdem cortes pertinentibus, cum servis septem millibus, exceptis uxoribus eorum et filiis, cum procuratoribus earundem cortium, atque a proprio jure easdem cortes abscindens, eidem patri per præceptum tradidit in perpetuum possidendas, poena apposita quatuordecim millium talentorum auri, qui id remove tentasset. His quoque diebus Gordianus 77 quidam natione Romanus, litteris Græcis apprime eruditus, ad venerabilem patrem Benedictum pervenit, seque ejus magisterio subdidit. Placidus autem beatissimus, dum robur virilis invasisset ætatis, se in omnibus magistro suo Benedicto subdere studuit, et sub ejus præsentia angelicam vitam in terris ducere cœpit, quem pater Benedictus ac sicut proprium filium unicum diligens, cum summa industria de his, quæ Dei sunt, sollicite ac diligenter instruxit.

77

ANNOTATA.

a Theodoricus Amalus, occiso Odoacro, Italiæ dominatus est ab anno 493 usque ad annum 526, ut scribit Labbeus in *Compendio chronologico Historiæ tum sacræ tum profanæ part. III*. Hunc Actorum concinnator, licet Italiæ rex tantummodo fuerit, vixeritque, ut Procopius ait lib. I de Bello Gothico cap. 4, regis appellatione contentus, non usitato admodum scribendi more Augustum vocat : fecit tamen id verisimiliter, quod ex Jornande de Rebus Geticis cap. 57, aliore auctore nosset, Theodoricum a Zenone imperatore patricium consulemque Romanum esse factum, et in filium adoptatum. Clodovæum Francorum regem, ex quo ab Anastasio consulatus codicillos accepit, Consulem et Augustum vocatum, scribit Gregorius Turonensis lib. II Historiæ Francorum cap. 38. Et Cajetanus in Observatione 5 ad Vitam et Passionem S. Placidi hanc de Theodorico Terracinensem e Jano Grutero fol. 452 inscriptionem refert : D. N. gloriosus atque inclytus rex Theodoricus Vict. Triumph. semper aug. bono Reipub. natus, et propagator Romani nominis, domitor gentium.

C

b Justinus imperavit ab anno 518 usque ad annum 527, quem Justinianus excepit, anno 566 e vivis ereptus.

c Obiit Joannes I anno 526, cum Petri cathedram tenuisset ab anno 523, die 13 Augusti : post illum rexit Ecclesiam Felix III seu IV usque ad annum 529. Labbeus supra citatus.

d Patricium quoque vocat Gregorius Magnus lib. II Dialogorum cap. 3, cujus verba habes num. 64.

e De S. Placidi genere vide dicta § v; ubi et Silviam S. Placido sororem, sed nullo fundamento, a nonnullis tribui, dixi num. 77.

f Hæc et hujus numeri reliqua ex Gregorio Magno hausta sunt loco mox citato.

g Anno 522 nullus Romæ sedebat Julius ; sed nec Joannes supra memoratus ad lit. c. Sedebat vero S. Hormisdas. Substituendus forte annus 523. Vide num. 79 Comment. prævii.

h Dubium, an oblatione solenni. Talem fuisse Mabillonius suspicatur ex donatione prædiorum a Tertullo tunc facta : verum secundum Acta donatio illa aliquot annis serius contigit. Vide Comment. prævium num. 84 et seq.

i Atque adeo tunc pueri offerebantur non tantum ut profanis artibus, ut hæreticis fabulari lubet, sed etiam ut religiosæ vitæ disciplinis erudirentur. Vide Comment. præv. num. 83.

k De S. Placidi pueritia sinistre non nihil loquitur Bailletus, Gregorii verba non recte interpretatus, ut dixi num. 89.

l Psalm. 76, v. 49.

m Et huic miraculo plus, quam par est, Bailletus detrahit. Vide num. mox citatum. Ceterum ex lib. II Dialogorum Gregorii cap. 7 hæc desumpta sunt. E

n Vide hæc apud Gregorium lib. cit., cap. 5.

o Eadem de Florentio Gregorius cap. 8.

p Id est, pro dono.

q Joannes cap. 45, v. 20.

r Sic vere legitur Matth. 40, v. 25.

s Oratio hæc, S. Benedicto attributa, non ipsa illius Casinum abeuntis ad suos verba, sed scriptoris Actorum stylum exhibet ; qui non absimiles orationes a se excogitatas S. Placido aliisque alibi non raro attribuit ; quod semel monuisse, sufficiat.

t Legendum : Justiniani. Vide hic Annotata ad lit. b.

u Id est, qui solus rerum imperio potitur, seu, ut vocant, monarcha.

x Leguntur eadem in carmine Marci de S. Benedicto apud Mabillonium tom. I Actorum Benedictini Ordinis Sanctorum pag. 29. De Angelis S. Benedicti comitibus sic canit :

Namque duos juvenes bivium perduxit * Christus ad omne,

Qui te firmarent quod sequereris iter.

De corvis vero :

Credar ficta loqui, nisi te, ne solus abires,

Tres subito corvi promeruere sequi.

y Lege : Aletrinam ; est autem Alatrum, quod et Aletrium, Veteris Latii civitas in Hernicis.

z Condidit id Liberius patritius, ut lib. II Dialog. cap. 35 Gregorius scribit.

aa Servandi Gregorius citatus etiam meminit ; sed nec apud Gregorium, nec alibi Sanctum appellatum inveni.

bb Videtur Maurus, S. Benedicto Sublaco abeunte, ibidem remansisse ex Gregorio cit. cap. 8. Vide num. 92 Commentarii prævii et binos seqq.

cc Puta Verulum, alteram Latii in Hernicis civitatem, Pontifici parentem.

dd Monasterii S. Erasmi in agro Verulano notitiam dedi num. 99. Comment. prævii.

ee Meminit Martini hujus Gregorius lib. III Dialog. cap. 46 ; et Martyrologium Romanum ad diem 24 Octobris.

ff Versus hic ex Marco poeta, S. Benedicti discipulo, exscriptus est.

gg Mons

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

gg Mons Marsicus seu Massicus situs est in Campania Italiae prope Calenum, Italis Carinula.

hh Casini notitiam habes num. 104 et seq. Comment. præv. Porro quæ hoc numero et binis sequentibus Pseudo-Gordianus narrat, magnam partem e Gregorio Magno desumpta sunt. Vide Commentarii prævii num. 103, 106 et 107.

ii Nimirum anno 529, ut quidem Pseudo-Gordianus ait supra num. 11.

kk Pueri pariete oppressi nomen Gregorius tacuit; Severum Pseudo-Gordianus dixit, secutus verosimiliter vitiosum codicem, qui pro De servo Dei parvulo habet: De Severo Dei parvulo. Vide num. 107 Comment. prævii.

ll En Pseudo-Gordianum in fædum errorem prolapsum. Dixit supra num. 11, Benedictum Casinum abiisse anno 529, quem, constructo Casini monasterio, Tertullus, ut hic ait, invisit. Sed vide, quos Tertullo comites faciat; Boetium, Symmachum, et Vitalianum. Boetium, Symmachumque occidi Theodoricus iussit, qui post annum 526 in vivis non fuit, et ante, quam Justinianus, qui anno 527 imperare cœpit, imperium nactus est, paulo post Boetii et Symmachi necem obiit, ut Procopius lib. 1 de Bello Gothico capp. 4 et 2 scribit. Vitalianus autem hic idem, ut opinor, designatur, qui commentitio Tertullianæ donationis instrumento subscribitur: at is jam inde ab anno 520 consulatu simul et vita exutus fuit. Vide num. 54 Comment. prævii et seqq.

mm S. Mauri patre, ut liquet ex num. 18 infra.

nn Hujus ecclesiæ mentio est apud S. Gregorium lib. 11 Dialog. cap. 8.

oo Libellionum principem.

pp In Appendice Chronici Casinensis commentitium Justiniani imperatoris diploma legitur pag. 781 et tribus seqq., quo Tertulli donationes Casinensi monasterio factas confirmat: possessionum nomina paulo aliter exprimuntur; sed utrobique corrupte. Sunt inter has non paucae, quarum situm frustra quæsi; reliquarum vero situm hic describere tediousum magis, quam utile futurum lectori, existimavi.

qq Donationis hujus dumtaxat meminit Leo Marsicanus; sed generatim, lib. 1 Chronici Casinensis cap. 1.

rr Is ipse nimirum, quem volunt horum Actorum scriptorem, et S. Placidi in Sicilia socium, Syracusis tandem mortuum, de quo vide, quæ habentur apud Octavium Cajetanum tom. 1 Vitæ Sanctorum Siculorum pag. 187, ubi etiam Beati et Sancti titulo afficitur. Actum de illo breviter est ad diem 18 Martii in Prætermissis.

CAPUT II.

S. Placidus iter in Siciliam arripit, et prodigiorum multitudine claret.

Turbatam in
Sicilia rem
Benedictinam

a

b

Per idem tempus procuratores cortium a, quas in Sicilia Tertullus patricius patri Benedicto concesserat, legatos Cassinum ad beatissimum patrem Benedictum direxerunt, eo quod cortices b ipsæ a quibusque devastarentur, adeo

ut a procuratoribus nullo modo possent defendi, D neque debitum pensum a possessoribus exigi. His, venerabilis pater, auditis, omnem convocans Congregationem, quæ in suis possessionibus acta, sibi nunciata essent, per ordinem pandit. Demum vero ex consulto Cassinensis Congregationis Placidum sanctissimum, discipulum suum, ad tantum laborem sustinendum aptissimum judicans, ob id vel maxime, quia nullus easdem possessiones, sicut ipse defendere et custodire valeret, evocat, illumque ad tuitionem earundem cortium dirigens, dixit ad eum: Ad suscipiendum militiæ laborem, dilectissime, accinge sicut vir lumbos tuos, quem per me nunc tibi dat Rex omnium Christus, qui factus est obediens usque ad mortem. Reminiscere igitur sermones ejus dicentis: « Non veni » facere voluntatem meam, sed ejus, qui misit » me, Patris e. » Non te longi itineris conturbet eusteritas; recordare illud Apostolicum: « Quia » non sunt condignæ passionibus hujus temporis » ad futuram gloriam, quæ revelabitur in no- » bis d, » etc.: « Per varias tribulationes oportet » nos introire in regnum Dei e. » Pro Christi namque nomine, qui in hac vita decertaverint, E in futura æternam remunerationem accipient, illam scilicet, quam nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se. Jesus Christus autem Filius Dei semper sit tecum, perducatur te ad vitæ æternæ consortium.

21 Hæc dum perorasset, dedit commilitones tanti itineris Gordianum et Donatum, mandans, ut ita beato Placido unico sibi ac carissimo, sicut et sibi eatenus, in omnibus obsequerentur, osculansque beatum Placidum, et benedicens, dimisit a se, anno Dominicæ Incarnationis quingentesimo trigesimo sexto f. Igitur benedictionem et osculum suscipiens tanti Patris, tertio decimo Kalendas Junii beatissimus Placidus cum duobus famulis suis Gordiano et Donato, ascensis equis, primo diluculo iter aggrediens, advesperascente jam die, Capuam pervenit ad urbem g, ubi benigne cum suis a beato Germano h, ejusdem civitatis episcopo, susceptus est. Primicerius i vero ejusdem Capuanæ ecclesiæ, nomine Zoffas, laborans valde pessima infirmitate capitis, quam medici Græco vocabulo Cepha- F leam vocant, ubi comperit, illic adesse Placidum, beatissimi patris Benedicti discipulum, cujus jam per totum orbem Romanum miraculorum fama radiabat k, procidit ad ejus pedes, dicens: Adjuro te, Placide serve Dei summi, per venerandum nomen pretiosissimi magistri tui Benedicti, ut digneris super caput meum manus tuas sanctas imponere, ac preces Redemptori et Salvatori omnium fundere; confido enim et constantissime credo, quia, si hoc feceris, continuo recipiam sanitatem.

22 Sanctus autem Domini Placidus, ab eodem primicerio talia dum verba audisset, pavore perterritus, omnimodis contradicere cœpit, dicens: Recedite, quia hæc mea non sunt, sed beatissimi patris Benedicti, et illorum, qui Salvatori omnium placuerunt. Ego enim peccator sum, et perfectissimorum virorum suffragiis indigens. Sanctus vero Germanus episcopus una cum clericis suis servi Domini Placidi ore hæc audiens, et Deo et hominibus illum carissimum ac dilectissimum esse prænosens, primicerii precibus victus, pro ejusdem languidi incolumitate illum rogare instantissime cœpit. Vir autem Domini

restitutum il
S. Placidus
anno 556,

c

d

e

e

f

f

g

h

i

F

k

et Capuæ
prodigiorum

A Domini supplicationem tanti patris minime contemnendam ducens, erexit se, surgensque manum capiti ejus imposuit, et ad cœlum oculos elevans, dixit : In nomine Domini nostri Jesu Christi, cujus virtute, nihil læsus, sum ereptus de aquis, a quibus trahebar, adjutus meritis et orationibus magistri nostri Benedicti, si fidem habes tantæ credulitatis, restituat te Deus in pristinam sanitatem. Cumque omnes, qui aderant, respondissent, Amen, confestim dolor capitis, quo per multos annos fuerat fatigatus, ab eo discessit, cœpitque laudare et benedicere Deum, dicens : Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui me sanum fecit meritis et intercessionibus beatissimi patris Benedicti per sanctissimum Placidum discipulum ejus.

initium facit :

23 Itaque dum beati Placidi sanctitas per ora omnium volitaret, quidam cæcus inopinato vociferantis populi clamore perculsus, sollicite interrogare cœpit, quid esset. Qui cum respondissent, quod Placidus, discipulus beati Benedicti, venisset, cæcus fide fervens, duci se ante beatum Placidum fecit, rogansque eum per sanctum et terribile nomen Domini, et obtestans, ut suis sanctis precibus sanitatem impetraret a Domino. Sanctus autem Domini Placidus, more sibi solito in fletum erumpens, jussit, eum adduci ad se, et, cum appropinquasset, super ejus oculos signum salutiferæ Crucis faciens, oravit ad Dominum, dicens : Mediator Dei et hominum, Domine Jesu Christe, qui ideo de cœlis ad terram descendisti, ut sedentes in tenebris et umbra mortis illuminares, qui beatissimo magistro nostro Benedicto tantam gratiam contulisti, ut omnibus languoribus et vulneribus subveniret, tu per ipsius merita huic cæco lumen restituere, ut videns magnalia tua, te patrem, te dominum veneretur et adoret. Expleta oratione, Sanctus Domini, conversus ad cæcum, dixit : In nomine ipsius, qui solem et lunam in cœli ornamento constituit, et cæco nato oculos, quos natura negaverat, condonavit, adjutus meritis sanctissimi magistri nostri Benedicti, surge sanus et incolumis, et prædica omnibus mirabilia Dei. Ad hanc vocem sanus exurgens, ac improviso sanguine manante de lumine, salutem suam oculi mirabiliter receperunt. Mox vero, ut lucem conspexit, ad ejus vestigia ruens, pedes illius, insatiatus gaudio, deosculari avidissime cœpit, pariterque Gordiano et Donato præ compunctione deflentibus, qui Dei laudabant magnalia, quia eidem cæco oculos restituit. Sed hæc quidem, præsentem sancto Germano episcopo, gesta sunt.

inde territorium

24 Inde quoque Sanctus Domini dum recessisset, ac juxta civitatem Calatiam iter ageret, quidam languidus ei factus est obviis, conquerens, quod accolæ regionis illius gravi tædio laborarent. Vir autem Dei illius fidem admirans, oratione præmissa, salutiferæ Crucis vexillo languidos cunctos, qui præsentem erant, consignans, pristinae saluti restituit. Tunc temporis quædam mulier, filium parvulum habens in ultimo flatu palpitantem, jam jamque moriturum, ante sanctum Domini Placidum obtulit, dicens : Placide, pater honestissime, qui sanitatis gaudia quamplurimis reddidisti, respice, quæso, voces ancillæ tuæ, attende fletum, suscipe preces, et mihi unicum filium, jam in extremis positum, redde, ut plena gaudio, vacua gemitu, cuncta Regentis laudare possim magnalia. Vides infelicem, extorquente morte, rapinam, aut

mihi filium restituere, aut pariter cum ipso funeratam me obtine. Indulge, pater Placide, miseræ, per magistrum tuum Benedictum te adjuro, quam dolor reddit audacem. Qua flebiliter poscente, mox, ut beati Placidi dextra expirantem signum salutiferæ Crucis expressit, quasi evigilans de sopore, matris papillas expetiit, qui jam frigeat in mortem. Ita in momento temporis filius de mortis fauce, mater tollitur de mœroris funere. Gratia Creatori et gubernatori ab omnibus redditur, patris Benedicti sanctitas cunctorum ore prædicatur qui talem dignus fuit nutrire discipulum, a quo morbis jugiter ac languoribus imperabatur. Post hæc oblatum est ei quidam paralyticus, universorum membrorum damnata ferens officia, nullumque vigorem retinens plantæ vel dexteræ. Sanctus autem Domini Placidus, qui dona larga præstabat mortalibus, super eum salutiferæ Crucis signaculum fecit, confestimque morbus excluditur, salubris vigor illabatur, recreatisque visceribus, melius renascitur, salute, quam germine ; plus acquirens et plus sumens ex munere, quam sumsit ex origine.

25 Alius interea vir cum quartano typo m graviter affligeretur, fidens de beneficio Dei, beato occurrere studuit Placido, quem sanctus Vir attritum conspiciens, orationem fudit ad Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, qui socrum Apostoli tui Petri, puerumque Centurionis solo verbo curasti, te quæso per suffragia dilectissimi servi tui, magistri nostri Benedicti, huic languido portum salutis ostende. Necdum verba finierat, et quasi impetu fluminis ita quartanæ febris ignis extinctus est, sanusque consurgens, laudem dicebat Altissimo. His porro diebus quidam claudus, vix a duobus advectus, ei præsentatus est qui erat mutus et claudus, lingua vigeat immobilis, anhelitu palpitante, pars erat tota de funere, ut videntibus oculis reliquum esset cadaveris. Super quem misericorditer ut signum salutiferæ Crucis Placidus pater impressit, confestim omnis viror per membra diffunditur, venarum fluxus, ac si rivulus esset, suscitatur, nervorum imbecillis stupor excutitur, naturali motu ad vitalem usum tota fabrica renovatur. Mox linguæ plectrum, digitorum glomi tenduntur, pedum bases solidantur, totaque viscerum moles. Hoc fuit Placido vivificare, quod tangere, ac convalescente medela, Deo gratias referens, Sancti deosculabatur vestigia. Eo quoque tempore quidam vir, ad Sanctum Domini accedens, supplicare cœpit, ut ad amicum suum aut ipse aut missi n ejus venirent. Sed quia Servo Domini fuit accessus difficilis, parumper distulit. Alteraque die exoratus, ad eum accedere studuit, qui sub torture duplici hinc pressus valetudine erat, inde podagræ vulnere cruciabatur. Quem Vir Domini, præmissa oratione, signavit, eodemque momento, debilis, manibus directis, de languore longinquo, gressu solidato prosiluit. Sed ut duplicaretur tunc sanitatis mysterium, sanitas, quæ præcessit in uno, pervenit ad alium.

26 Nam quidam vir habens filiam mutam, cæcam et surdam, exponit vivum cadaver ante sancti Viri vestigia, dicens : Pater sanctissime, quod tibi de medicina restat, huic languidæ impende. Nam tibi credimus reservatum esse, ut, ei restituta sanitate, acquirat a te, quod amisit de germine o. Tunc pietas insignis evocatur in lacrymis. Mox ad militiæ suæ Placidus belliger arma

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

E
Calatiense
peragrans ;
m

F

n

id prodigiis
non paucis

o

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

p

arma convertitur, ad obtinendam victoriam preces offert summus inter oratores orator. Vir autem sanctus, ab oratione exurgens, salutiferæ Crucis signaculum super languidum faciens, eo momento, in Trinitatis nomine trino depulso languore, statim patefactis aurium oculorumque meatibus, plaudentibus cunctis, muta loquax, surda audiens, cæca videns effecta est. Quo facto, universi laudem dederunt Altissimo, et Placido, beatissimi patris Benedicti discipulo. Alius præterea Romanæ urbis incola, cum pessimum typum *p* infirmitatis incurrisset, ad Sanctum Domini deductus, sanitati pristinae redditus est. His taliter prælibatis, prosequamur et reliqua. Quidam præterea non ignotæ gentis municeps, missa manu in vulnere cujusdam, tota intumuit, hinc grassante fervore, tota pars brachii relaxatur putredine. Hic Sancto Domini nuncium mittens, ut ad se diverteret, precibus fuis obtinuit. Sed mox, ut ejus brachium Vir Dei sacro Vexillo munivit, mirificus medicus, quicquid inerat ulceris, pretioso signo restrinxit. Alii interea viro dum manus contractæ fuissent, ad sanctissimum Virum, morbo instigante, percurrit, quem, sacro signo addita, oratione, sanitati priori restituit. Mirandis plus miranda ad gloriam Christi succedunt. Quidam præterea vir, dum spiritu immundo acriter infestaretur, ad sancti Viri præsentiam curandus deductus est. Quem Pater sanctissimus sanitati restituens, videntibus eum circumadstantibus, velut fumus, de capite energumeni umbra fucata egreditur.

passim illu-
strat :

27 Eo etiam tempore Viro Dei oblatus est languidus, cui duplex morbus inerat, inde vetustas, hinc cæcitas, qui salutem deprecari verbis trementibus incepit. Qua supplicatione Placidus pater permotus, languidi senis et debilis, oratione præcedente, sanctæ Crucis signaculo lucernæ oculorum reddunt luminis radium, et dato speculo Crucis, tenebræ diffugerunt. Qui illuminatus Deo Patri reddidit gloriam, per quem Christus operatur, Sanctique præconia circumquaque diffamabat; dinumerantur morbi, ut Christus glorificetur, fons Placidi patris sanctissimi. Quidam namque languidus ita capite, oculis et totis hydropis morbo tensus erat visceribus, ut in utris similitudinem quasi totus venter esset pertractus in vitalibus, et, velut vitrum, perlucet infecta cutis extrinsecus, qui a medicis desperatus ad Beatum confugit, extrema sorte remedium, quique mox, ut vestibis exutus, et sacratissimæ Crucis est signo munitus, hydropis inclusus liquor sacri Signi impressione consumitur. Sic modo admirabili nec intus humor retentus est, nec foris egressus, arte prædicabili humorem signo siccat. Is autem, qui languidus fuerat, divinum beneficium per beatissimum Placidum in se patratum advertens, Deum laudare et benedicere cœpit, dicens : Domine Jesu Christe, qui mihi sanitatem reddidisti meritis sanctissimi servi tui Benedicti per pretiosissimum Placidum, discipulum ejus, te benedico.

ad Furcas
Caudinas
progressus,
cæcum,
q

28 Vir autem domini cum jam ad Furcas Caudinas *q* propinquaret, quidam cæcus lucem postulaturus ad eum accessit. Quem Sanctus Domini ut vidit, jussit, illum perducere ad se. Et dum appropinquasset, manus suas super oculos ejus clausos imponens, atque ad cœlum sua lumina vertens, oravit ad Dominum, dicens : Lux mundi, Deus, qui in fine temporum Filium tuum, Dominum nostrum Jesum Christum, incarnari

de Virgine constituisti, qui mundum, in peccati D
fovea jacentem, misericorditer per jam dictum Filium tuum erexisti, qui beatissimum patrem nostrum Benedictum Ecclesiæ tuæ speculum et legislatorem dedisti, qui dedisti ei potestatem mederi omnibus vulneribus atque languoribus, tu per ejus sanctam intercessionem huic misero, in tenebris constituto, lucis gaudia condonare dignare. Cumque orationem complisset, super ejus oculos signum luciferæ Crucis imprimens, dixit : Illuminet te Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei, qui cæco nato lumen restituit. His dictis, mox, ut super ejus oculos signum Crucis expressit, lux effulsit, et totum laborem medici virtus Crucis cessare fecit.

29 Quædam interea mulier, dum gravissima infirmitate detineretur, audita fama miraculorum sancti Viri, sollicitè interrogare cœpit, unde tantum gaudium in populo esset. Qui cum respondissent, quod eo Placidus, beatissimi patris Benedicti discipulus, transiret, qui cæcos illuminat, dæmones fugat, omnibusque, necessitatem patientibus, divina dona impertit; mulier fide in Deum, spe in Sanctum Domini fervens, ad eum accedere studuit. Vir autem sanctissimus, præsciens futurorum, videns mulierem venientem interrogare cœpit, unde vel qua ex re ad eum venire voluisset. Illa autem vestigiis ejus provoluta, dixit : Diu est, Pater reverende, quod, diutino languore afflicta, sanitatis beneficium ex toto amisi. Unde supplex tuam Paternitatem exoratura adveni, quatenus preces ancillæ tuæ exaudias : confido enim et fiducialiter credo, quod per tuam sanctam intercessionem ostendat in me Dominus gratiam suam, placidus mulieris fidem et devotionem admirans, expansis in cœlum manibus, oravit ad Dominum, dicens : Lux, æterne Deus, vita, via, decus, sapientia celsa tuorum, expelle, quæso, ab ancilla tua omnem languorem, ut, sanitati restituta, nomini tuo sancto gratiarum præconia persolvere valeat. Vix in oratione Placidus sanctus verba compleverat, et, redeunte sanitate, mulier ad verbum Viri Dei festina consurgens, facienti mirabilia in cœlo et in terra laudum munia decantare devotissime cœpit, confitens, Placidi interventu sanitatis sibi advenisse beneficium.

mulierem in-
firmam,

E

30 Hæc dum per ora circummanentium serperent, quidam vir per quamplura tempora febricitans decubabat in lectulo. Huic dum beatissimi Placidi miracula relata fuissent, cursu, quo poterat, beatum adiens Placidum, postulabat ab illo benedictionem. Quem Vir sanctus vivificæ Crucis vexillo muniens, dixit : Benedicat te Dominus Deus ex Sion, ut videas, quæ bona sunt in Hierusalem omnibus diebus vitæ tuæ. Ad hanc itaque Viri vocem validus languoris recessit, dolor fugatus est, omnesque adstantes in stuporem et admirationem convertit dicens, quod vere Deus visitavit plebem suam, qui tantum ac tale ad partes illas dignatus est transmittere donum. Ipse autem sanctus Vir, licet tanta, magistro suo juvante, patraret et stupenda miracula, humilitatis amicus, humilitatem modis omnibus retinens, ultimum se omnium hominum judicabat, dicens : « Vermis sum et » non homo, opprobrium hominum et abjectio » plebis *r.* » Post patratum itaque per beatum Placidum in languente miraculum, quidam debilis manu contracta ad eum accessit. Quem dum sanctus Vir perspexisset, oculis in cœlum erectis,

F
febricitantem,
manu aridum,
energumenum,

r

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

A erectis, dixit : Domine Jesu Christe, qui ad interventum Apostoli tui Petri claudum ad fores templi sedentem mirabiliter existi *, tu per intercessionem dilectissimi servi tui Benedicti, magistri nostri, huic contracto manum restitue. Ad hanc vocem, dum digitos ejus suis sanctis manibus contrectasset, subito sicca palma reviruit. Iisdem porro diebus quidam vir, graviter a spiritu immundo vexatus, ad sanctum Domini Placidum curandus adductus est. Cumque pro eo omnipotentis Dei clementiam exorasset, manu sua signum Crucis super eum faciens, statim a circumstantibus, de ejus naribus scintillante igne, fumus egredi visus est, cunctisque patenter innotuit, pravae cogitationis auctorem in specie fumi ab eo discessisse.

e quovis morbo laborantes sanat;

B 31 Jam vero si exequerentur miraculorum singula, quæ in tali præcipue floruerunt itinere, hæc sine numero essent, nec esset modus in pagina. In quocumque enim loco, ubi Placidi beati se convertit præsentia, nulla morborum generibus ejus interventu defuit medicina : quia, quot se obtulissent languentium vulnera, tot super ægros fundebat salutis semina. Nam beati Placidi quis exæquare poterit prima ad ultima? Cum per signum Crucis salvaret languidos, curaret energumenos, ante quem, quamvis occulte venisset antiqui hostis versutia, statim se manifestavit fraudulenta fallacia. Ilac de re a conspectu sancti Viri, quia celari non poterant, nec tolerabant præsentiam, terribili ululatu sua gemebant incendia, passim per loca violenter exponebant crimina, suspensa per aera frequenter nec interroganti confitebantur et nomina, et sæpe suo impulsu currebant ad sanctum Virum crucianda dæmonia, pendebantque religati energumeni aërio vinculo, et, quasi clavis defixo, tendebant vestigio. Cumque iter ageret, strages dæmonum ante Placidi beati obtutum cadebant cærvatim, per vestigia diversis modis effusa, hæc muta, illa clamantia; illa fixa, hæc lubrica : et velut ante judicem dum gesta ferrent, non effugiebant tormenta. Sed ad sancti Viri præconium quanta est hæc laudatio, cum ineffabiliter multa et stupenda fierent sub momento s? Jam vero de miseria egenorum relevanda quantum fuerit prodigus, explicare quis poterit? In tantum enim, etiam in itinere constitutus, miserias et egestates aliorum relevare studebat, ut jure cum Job dicere posset : « Ab infantia crevit me-
C « cum misratio t. »

t in quibus debiles tres,

32 Tunc temporis quidam juvenis in tantum fuit membrorum destitutus officio, ut calcanea natibus quasi clavis inhærerent affixa, manusque ad mamillas et brachia retro hinc inde costis quasi quodam glutino necterentur, oculis quoque et auribus, ipsique linguæ propria erant negata officia. Hic, adjutorio suorum impositus in sistarcia u, comitantibus sibi pueris, ad beatum Placidum pervenit, prostratusque pedibus ejus, rogabat, ut sibi solita pietate succurreret. Quem flebili voce misericordiam poscentem Sanctus Domini cum perspexisset, inquit, unde venisset. Tum ille, Propter te, inquit, Pater sanctissime, patria parentibusque relictis, nequaquam de pollicitatione dubius, sed Christi virtute securus, huc ad te sanandus adveni. Adhæc Sanctus, erectis in cælum manibus et oculis, Dei omnipotentis clementiam devotissime cœpit supplicare, ut per merita sanctissimi Benedicti misero sola * pietate succurreret. Cumque orationem complisset, languidus magnis vocibus

* solita

Octobris Tomus III.

cœpit clamare, ita ut vocibus ejus omnes percellerentur. Et ecce repente cohærentia cœperunt membra resolvi, atque, decurrente cruore, paulatim crura et manus, diutino glutino coarctatæ, in pristinum vigorem restitui. Sicque factum est, ut æger, qui alienis manibus delatus advenerat, propriis jam sanus incederet vestigiis. Et ita est in eo plenitudo restaurata salutis, ut in uno eodemque tempore et visum oculi, et aures auditum, et lingua ejusdem recte loquendi pristinum recepissent officium. Quidam vero, dum per annos quamplures manuum ac pedum, sed et oculorum fuisset privatus officio, ad Placidum, patrem almisicicum, veniens, universa debilitatis molestia liberatus est. Alius quoque adolescens, qui erat a renibus usque deorsum, omnium immobilis rigiditate membrorum, ita ut manibus innitens universum post se corpus trahens, ad instar vermium per terram reperet. Hic, ad sanctum Placidum adductus, salutem integerrimam recuperavit in omnibus membris.

et a nativitate cæcus.

33 Per eos dies dum sanctissimi Placidi miracula per ora hominum volitarent, Deoque ac patri sanctissimo Benedicto, magistro ejus, super tanta prodigia gratias agerent, quidam E cæcus, duci se ad beati Placidi præsentiam, fecit, clamans et dicens : Placide et serve Dei vivi, adjuro te per magistri tui Benedicti dulcissimum nomen, ut mihi a Domino Salvatore, illuminatore omnium, visum impetrare digneris. Confido enim, et fideliter credo, quia, quicquid a Domino petieris, impetrabis. Sanctus autem Domini Placidus, pietatis discipulus, more sibi solito ad misericordiam flexus, vivificum signum Crucis super oculos ejus faciens, dixit : Domine Jesu Christe, qui cæco nato oculos, quos natura negaverat, reddidisti, et sedentes in tenebris et umbra mortis illuminasti, ut per merita servi tui, magistri nostri Benedicti, hujus cæci oculos illuminare dignare, ut, videns mirabilia tua, sanctum nomen tuum, quod est benedictum in sæcula, laudet hic et ubique. Cum a circumstantibus responsum fuisset, Amen, illico aperti sunt oculi ejus, cœpitque laudare Deum, dicens : Benedictum sit nomen Domini gloriosissimi, qui me illuminavit per intercessionem beati patris Benedicti, et per sanctissimum Placidum, discipulum ejus. Fit vox lætitiæ F per ora cunctorum, pueri cum mulieribus juvenes cum senibus, Dominatori et Salvatori Domino Jesu Christo laudem decantantes occurrunt, clamabantque : Gloria tibi, salus ac vita cunctorum, qui tantum ad partes nostras dignatus es transmittere donum.

ANNOTATA.

a In his Pompeius Cilius, infra num. 42 memoratus, qui eodem loco, quo S. Placidus, sepultus fuit.

b Id est, villæ, prædia.

c Joannis 5, v. 30 : Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

d Ad Romanos 8, v. 40.

e Act. Apostolorum cap. 14, v. 21.

f Non potuit Casino eo anno proficisci S. Placidus, si Sabinum, Canusinum in Apulia episcopum, quod infra num. 36 asseritur, invisit. Vide dicenda ad lit. e in Annotatis ad caput 3.

g Campaniæ Felicis civitas, nunc in eum locum translata, ubi olim erat pons Veteris Casilini.

h Colitur

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

h Colitur 30 Octobris; coluitque amicitiam cum S. Benedicto, qui illius animam in cœlum deferri vidit.

i Primicerius, primus in quolibet ordine, heic prima dignitas canonicorum. Mabillonius in Annotatis hic.

k Nullum tamen ante id tempus miraculum fecisse scitur.

l Duplex hujus nominis prope Vulturum fluvium civitas episcopalis olim fuisse videtur: altera, quæ hodie Cajazzo Italis dicitur, Casinum inter et Vulturum, altera trans illum: hæc hic videtur intelligi. Vide dicta Commentarii præv. num. 443 et 4 seqq.

m Febri quartana, a voce Græca τυφος, significante accessionum in morbis remissionumque revolutionem.

n Legati, sive quos suo nomine mitteret.

o An a nativitate?

p Vide lit. m.

q In Hirpinis, inter Abellam et Beneventum, Romani exercitus clade memorabiles. Dicuntur vulgo: Stretto d'Arpaia.

r Psalm. 21, v. 6.

B s Quædam heic ex Fortunato, inquit hoc loco Mabillonius. Ita nimirum Vincentius Fortunatus, Pictaviensis episcopus, scribit in Vita S. Germani, episcopi Parisiensis, anno 576 defuncti, apud nos tom. VII Maii pag. 786, col. 2. Sed si exequamur miraculorum singula, quæ suis gestis præsentī floruerunt in vita, hæc sine fine sunt, cœpta nec erit modus in pagina: quia, quocumque se convertit præsentia, nulla morborum generibus defuit medicina: et quanta se obtulerunt languentium vulnera, salutis fudit tot semina. Nam quæ prima pontificis exsequamur vel ultima, cum per salivam oris sui multa curata fuerint ulcera, purgata sint energumena? Ante quem, quamvis occulte venisset hostis nequitia, statim se manifestavit fraudulenta fallacia: ac de conspectu sancti viri, quia celari non poterant, nec tolerabant præsentiam, terribili ululatu sua gemebant incendia, passim per loca volitantia exponebant et crimina, suspensi per aera, frequenter nec interrogati confitebantur et nomina, cum sæpe suo impulsu currebant ad sanctum virum crucianda dæmonia. Cujus minister quo loco Sancti tenebat baculum, illic energumenus pendebat aereo vinculo, et, quasi clavus affixo, tenebatur vestigio.... Cum vero pedem efferret de domo vel ecclesia, videres strages dæmonum ante tanti pontificis ac triumphatoris obtutum. Cadebant circa Sancti catervatim vestigia, diversis modis effusa; hæc muta, illa clamantia, illa fixa, hæc lubrica; et velut ad judicem dum gesta referrent propria, non effugiebant tormenta. Sed ad Sancti præconium quanta est hæc laudatio, cum ineffabiliter multa et stupenda ab eo fierent momento? Manifestum itaque est, non Gordianum, sed e recentiorum numero unum Fortunati de S. Germano verba S. Placido applicuisse; quod et alibi his in Actis ex Victore Vitensi præstitum esse, observavi num. 444 et binis seqq. Comment. prævii.

t Job cap. 31, v. 48.

u Sistaricia, σισαρκία, commeatum annonamve significat apud Græcos: apud Latinos etiam recentiores sistarcia et sæpius, sed corrupto nomine, sistarcia sumitur pro cista aut canistro vel mantica, qua edulia continentur. Ita Mabillonius in Annotatis.

D

CAPUT III.

Sanctus ille suum promovet, Messanam appellitur, ibique monasterium condit.

Inde itaque Placidus, beatissimus pater, egrediens, Beneventum a devenit, atque a sancto Martiano b episcopo ob amorem beatissimi patris Benedicti cum omni reverentia susceptus est. Ibi itaque vir Domini Placidus dum cum eodem sancto pontifice resideret, claudus quidam, Malo c nomine, juxta episcopum eundem commanens, qui non aliter, quam genibus repens, cum scabellulis terram verrebat, comperit a Gordiano et Donato ac civibus urbis, illuc advenisse Placidum, beatissimi patris Benedicti discipulum, cujus sanctitatis et virtutis fama se jam per totum orbem extenderat. Hic nisu, quo poterat, beatum audiens Placidum, cœpit clamare, dicens: Adjuro te, Placide, serve Dei excelsi, per orationem magistri tui sanctissimi Benedicti, cujus meritis, sicut audivimus, liberatus es, ne ab aquis lædi potuisses, ut me sanitati restituas. Et cum a sancto Martiano episcopo et ab omnibus rogaretur, jussit, eum adduci ad se, et stans, super illum orationes fudit ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, qui totum mundum, cum esset perditus, restaurasti, tu per merita beatissimi patris Benedicti adesto nobis et huic famulo tuo, opem salutis ei inferendo, ut, pristina sanitate recepta, nomen tuum gloriosum benedicat in sæcula sæculorum. Et cum omnes respondissent, Amen, protinus consolidatæ sunt bases ejus et plantæ, et sanissimus surgens, clamabat: Gloria tibi, Domine Jesu Christe, qui me salvum fecisti per beatissimum Placidum, discipulum sanctissimi Benedicti, servi tui. Habitatores autem civitatis Beneventanæ, tale miraculum per beatum Placidum patratum videntes, laudabant et benedicebant Deum, dicentes: Jubilet et psallat tibi, Deus, terra, pontus, et plebs fidelis hymnum decantet, qui servo tuo Benedicto tam pretiosum concessisti discipulum.

35 Talia dum quidam cæcus audisset, propinquorum manibus ad patris Placidi præsentiam se duci, fecit, lacrymosisque singultibus clamabat, dicens: Placide, serve Dei dilecte, qui meritis magistri tui Benedicti adjutus, sanitatis gaudia quampluribus reddidisti, succurre, quæso, meæ miserabili cæcitati, quatenus, deletis tenebris, lucem possim adspicere, et cuncta Regentem cum cordis jubilo valeam collaudare. Sanctus vero Domini Placidus ad misericordiam flexus, erectis in cœlum manibus, dixit: Domine Jesu Christe, lux vera, quæ illuminas omnem hominem, venientem in hunc mundum, tu per merita magistri mei, servi tui Benedicti, huic cæco lumen donare digneris, ut, videntes mirabilia tua, laudent et benedicant nomen tuum, quod est gloriosum in sæcula. Illi vero, qui aderant, cum respondissent, Amen, exaudivit Dominus de templo sancto suo Servum suum, cæcoque poscenti lumen restituit. Qui, sanitati redditus, clamabat, dicens: Tibi sit, Christe, laus, honor, decus

Sanctus a
S. Martiano

a
b

c

E

F

Beneventi;

AUCTOR:
PSEUDO-
GORDIANO.

A decus et jubilatio, qui me illuminasti intercessionem sanctissimi servi tui Benedicti per beatissimum Placidum, discipulum ejus. Fama hujus rei omnem continuo replevit urbem Beneventanam. Ad tantum miraculum ruunt cuncti obviam, cuncta Regentem cum magna exultatione laudantes.

a S. Savino

d

e

36 Beatissimus vero Placidus sanctum Martianum episcopum salutans in osculo sancto, post aliquos dies ad Canusiam d Apuliæ civitatem devenit, in qua cum ingenti gaudio et dilectione ob amorem beati Benedicti a sancto Savino e, ejusdem civitatis episcopo, susceptus est. Idem sanctus Savinus episcopus tam beatissimo Placido, quam et omnibus, qui cum eo venerant, omnem humanitatis curam exhibuit. Sanctus autem Savinus per tres dies beatum Placidum secum retinens, dulcia invicem perennis vitæ inter se serebant colloquia, et per intervalla horarum interrogabat illum de virtutibus, quas per beatissimum patrem Benedictum divina exercuerat Majestas, simul etiam de vita et melliflua ac discretissima doctrina ejus.

Canusii;

B Interea, dum ista dicuntur, et illa referuntur, Landulfus quidam nomine, manum aridam et incurvatam habens, ubi comperit, illuc advenisse Placidum, discipulum beati Benedicti, flens et ejulans venit clamavitque: Placide virorum sanctissime, adjuro te per eum, qui cuncta creavit, et per magistri tui Benedicti sanctum nomen, ut mihi sanitatis beneficium implores a Domino: confido enim, quia per te ostendet in me Dominus misericordiam suam. Hæc cum dixisset cum ingenti luctu, aridam manum beatissimo Placido ostendebat. Idipsum omnes, qui in eodem spectaculo erant, et qui occurrere poterant, una cum sancto Savino episcopo suppliciter exposcebant, rogantes eum, ut pro eo omnipotenti Domino supplicaret. At ipse, ut erat piissimus, ex intimo cordis trahens longa suspiria, cum lacrymis orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens, cui nihil est impossibile, qui cælum, terram, mare et omnia, quæ in eis sunt, ex nihilo creasti, qui dedisti huic famulo tuo in baptismo remissionem omnium peccatorum, tu hunc per merita beatissimi patris nostri Benedicti in pristina incolumitate reintegrare * dignare, per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, qui tecum

* reintegrare

C vivit et regnat Deus in sæcula sæculorum. Hæc cum dixisset, utraque manu sua manum ejus aridam apprehendens, ait: Sanet te Dominus Jesus Christus, qui dignatus est extendere manum aridam in Synagoga. Continuo itaque extensa est illius arida manus et incurvata, et pristinae sanitati restituta est. Sanctus vero Savinus episcopus, tale miraculum per beatum Placidum dum advertisset, glorificabat Dominum, dicens: Gratias tibi refero, cunctorum Vita salusque, qui beatissimo servo tuo Benedicto talem nutrire concessisti discipulum, per quem tibi signa et prodigia patrari, sit placitum. Sit nomen tuum benedictum ex hoc nunc et usque in sæculum. Ii autem, qui præsentibus erant, videntes, glorificabant Deum, patremque sanctissimum Benedictum summis adoriis f extollebant.

f

a S. Sisinnio
Rhegiæ excipitur;

g

n

38 Sanctus vero Placidus, beato Savino episcopo valefaciens, et inde iter accelerans, post non multos dies devenit Rhegium g Calabriæ civitatem. Quem sanctus Sisinnius h, ejusdem civitatis episcopus, ob reverentiam, quam in sanctissimo patre Benedicto habebat, cum omni

diligentia suscepit, duobusque diebus secum retinuit. Itaque, dum fama per omnem provinciam Calabriæ de beati Placidi adventu volitaret, leprosus quidam, audita opinione miraculorum sancti Viri, venit ad eum, clamans et dicens: Placide, serve Dei, adjuro te per magistri tui Benedicti sanctum et venerabile nomen, ut tuis sanctis precibus sanitatis gratiam pro me implores a Domino: ideo te Dominus ad has partes direxit, ut languidis et debilibus sanitatem cordis et corporis conferas. Vir autem Domini Placidus, erigens se in cælum, orationem fudit ad Dominum, dicens: Deus omnipotens, salus sine fine et initio, qui totum mundum creasti ex nihilo, qui in fine temporum Filium tuum, Dominum nostrum Jesum Christum, incarnari de Virgine, et Crucis patibulum subire fecisti, quo vetustum solveret proprio cruore peccatum, tu per merita sanctissimi servi tui, magistri mei Benedicti hunc leprosum dignare emundare, ut, sanitate corporis sui animæque recepta, nomen tuum sanctum collaudet hic et ubique. Confestim itaque sanitati redditus, benedicere cœpit et laudare Deum, qui tanta mirabilia per beatum Placidum ostendere dignatus est.

39 Hæc dum ad notitiam cunctorum pervenissent, quidam vir diutino languore vexatus, ad Sanctum Domini venit, procidensque ad pedes illius, cum lacrymis dicebat: Credo, Pater sanctissime, quia, tuis sanctis intervenientibus meritis; in recipienda sanitate Deus petitioni meæ dabit effectum. Pater autem sanctissimus pro eo orationem ad Dominum fundens, sanitati restituit: et qui semivivus venerat, cunctis mirantibus, incolumis rediit. Non solum vero ibi, verum et per omne itineris spatium ad laudem et gloriam sui nominis multas virtutes operari dignatus est Dominus Jesus Christus per beatum Placidum, meritis et orationibus beatissimi Benedicti magistri sui intervenientibus. Cæcis namque visum reddebat, surdis auditum, exinanitis et stolidis rectum sensum, claudis gressum restituebat, dæmones effugabat, leprosos mundabat, omnibus infirmitatibus subveniebat. Ob quam rem Deum in omnibus glorificantes, beati Placidi merita magis præconiis extollebant, dicentes: Benedictum sit nomen Domini gloriosum a sæculo et usque in sæculum, qui per sanctissimum servum Placidum, beati Benedicti discipulum, tales ac tantas virtutes operari dignatus est.

unde tandem,
sequentibus
ipsum

F

40 Donatus præterea, ejusdem beati Placidi famulus, dum sollicite, quæreretur navem, cum qua posset in Siciliam navigare, obvium habuit quemdam clericum, mutum et surdum, nomine Siconem, inauditis ac flebilibus morbis laborantem, cui ex auribus putredo cum vermibus profluebat. Hic, quamvis auditum et loquelam in infirmitate amisisset, scientia tamen agnoscendi et videndi quam maxime vigeat, et ea, quæ ad corporis sustentationem congrua erant, nutibus et indicibus exposcebat. Quem cum Donatus i tanto infortunio depressum et aggravatum vidisset, eos, qui cominus stabant, ex re tantæ calamitatis inquit. Dictumque est ei, quia loquelam et auditum vi longæ infirmitatis amisit. Hæc Donatus a civibus dum verba cepisset, calamitatem ejus miseratus, ad Virum Dei illum perduxit, atque ad pedes ejus projiciens, rem, prout erat, per ordinem pandit. Ipse namque Servus Domini tunc residens lectioni operam dabat,

ubique signis,

i

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

* plasmasti

Messanam
pervenit,
k l

* cui

dabat, cumque a civibus et clericis, qui ad eum visitandi gratia venerant, rogaretur, et pro eodem languido omnipotentis Dei exoraret clementiam, surgens paulisper intra se Dominum rogavit, dehinc conversus suas manus super caput infirmi posuit, dicens : Domine Deus omnipotens, qui hominem de limo terræ psalmasti *, et inspirasti in faciem ejus spiraculum vitæ, qui dedisti ei dignoscentiam boni et mali, tu, Domine, per orationes et merita sanctissimi patris nostri Benedicti, et omnium monachorum, qui sub ejus magisterio famulantur, dignare adesse nobis, et per nos humillimos et peccatores, servos tuos, occurrere huic famulo tuo, conferendo ei sanitatem, ut omnes videntes et audientes dent gloriam nomini tuo sancto, quod est benedictum ante omnia sæcula, et benedicatur nunc et per infinita sæcula. Cumque omnes, qui aderant, respondissent, Amen, illico solutum est vinculum linguæ ejus, et apertæ sunt et sanatæ aures illius, et audiens planissime loquebatur sine offensione, laudans et benedicens Deum et patrem sanctissimum Benedictum.

B 41 Alio vero die vafaciens beato Sisinio episcopo, navem conscendit, transfretansque Farum k, Messanam l Siciliæ devenit ad urbem. Cumque descendisset ad terram, Gordianum, famulum suum, direxit ad civitatem, mandans, ut Messalinum, civem Romanum, Tertulli patris sui amicissimum, ad se vocaret, erat enim ditissimus. Quem ubi invenit, ad litus maris, ubi sanctus Domini Placidus morabatur, secum adduxit. Videns autem Messalinus beatum Placidum juxta maris littora stantem, formamque ejus vultui Tertulli patris ipsius assimilantem, equo, quo * insederat, descendens, ad pedes ejus cecidit. Quem sanctissimus Placidus a terra elevans, osculatus est eum atque benedicens, rem, propter quam a sanctissimo patre Benedicto directus fuerat, per ordinem pandit. Messalinus vero beatum Placidum diutius complexans, et ad pectus suum adstringens, lacrymas quoque invicem præ gaudio fundentes immorati : demum quoque idem Messalinus Gordianum et Donatum famulos ejus deosculans, apprehendens iterum dexteram beati Placidi ac diu exosculans, cum ingenti honore duxit ad domum suam, et repleta est omnis civitas Messana gaudio super adventu ejus. Messalinus autem, dum in domo sua cum beato Placido resideret, et nonnulla de his, quæ ad æternam vitam attinent, ab ipso audiret, requisitus ab eodem Servo Domini est de possessionibus ac portubus, de servis et ancillis, quæ ipse una cum Tertullo patre suo in perpetuum possidenda beato Benedicto tradiderat. Desiderabat enim videre singillatim loca, in quibus possessiones erant. Rogavit etiam, ut adventum suum omnibus amicis Tertulli patris sui notificaret, necnon servos et ancillas, quos ibi habebat, ostenderet; procuratores quoque, quos jam dictus genitor suus super easdem cortes præposuerat, ad se accersiri jussit. Messalinus vero, Metellum filium suum evocans, præcepit, ut cum uno ex servis suis cortes et possessiones Tertulli patricii percurreret, et earumdem cortium procuratores ac portuum custodes cum amicis jam dicti patricii ad beatum Placidum duceret. Qui paternis jussis obtemperans, uno tantum servo assumpto, ascensis equis, quæ sibi injecta fuerant, implere sollicitè cæpit.

42 Illucescente vero die, beatus Placidus Messalinum evocans, dixit ad eum : Non decet,

monachum in domibus laicorum stationem D habere; quia contrarium est omnibus modis ibique condendo S. Joanni Baptistæ monasterio Ordini nostro. Quapropter, si vestræ nobilitati non habetur contrarium, eamus, et provideamus locum in possessionibus patris mei, in quo monasterium construere valeam, non ædificare enim supra fundamentum alienum decrevi. Veniensque post hæc ad portum maris, invenit locum habilem ad monasterium construendum. et cum baculo, quod manu gestabat, designavit locum, in quo Oratorium Baptistæ Johannis, in quo domum suam et omnis monasterii officinas construere valeret. Posthæc beatus Placidus, conversus ad Messalinum, dixit : Præpositus istius portus Messanæ civitatis ubi est, et quo nomine nuncupatur? Et Messalinus : Hic, inquit, prope est; de nomine autem, unde interrogasti, scias, quia Pompeius Cilius appellatur. Tum Sanctus jussit illum vocare ad se; qui, dum venisset, cecidit ad pedes ejus. Quem beatus Placidus e terra elevans, præcepit, quod de pretio, quod de portu acceperat, construeret domum, in qua ipse cum suis habitaret, simul etiam et ecclesiam ad honorem beati Baptistæ Johannis, in qua die ac nocte omnipotenti Domino deserviret. Et dixit ad illum : Tuum volo, ut sit, artifices in hoc loco ad operandum, ubicumque eos per totam Siciliam inveneris, adducere, necnon servos et ancillas ad lapides et quæque necessaria sunt, comportanda adunari, ut hoc opus ipsum celerius possit expleri, maxime tamen domus, in qua habitare valeam. Et ut hæc omnia citius fiant, omnes præpositos portuum et procuratores cortium tanto labori interesse, volumus, dando sumptus et quæque necessaria sine dilatione aliqua. Filium vero tuum vice tua super portum præpone : tu vero insta fabricæ, ut cito possit expleri. Præcepitque, ut de redditibus cortium, et de censu portuum pecuniam Romam ad columnas et epistylia emenda transmitteret. Designavit etiam coram Pompeio Cilio, in quo loco dormitorium, refectorium, coquina, cellarium et omnes monasterii officinæ construerentur.

43 Congregatis itaque quampluribus artificibus, jactisque in Christi nomine fundamentis, manum admoveat. cæptum opus certatim et sine intermissione perficiebatur. Primo namque ibi domum, in qua beatus Placidus maneret, amplam satis extruxerunt. Messalinus autem interdiu aptissimam mansionem beato Placido assignavit, in qua libere posset solus sedere, legere et orare. Cibos vero afferebant ei et suis servi illius, et omnes amici patris ejus. Idem quoque Messalinus cum familia sua sequestratus in alia domo manebat. Pompeius autem Cilius, juxta quod sibi beatus Placidus imperaverat, vice sua posuit super portum Messanæ civitatis filium suum, nomine Pillium Vitellium, juvenem prudentissimum, sapientia et bonitate multa pollentem.

ANNOTATA.

a Veteris Samnii urbs, olim episcopalis, nunc archiepiscopalis ab anno 969.

b Actum de illo est tom. II Jun. ad diem 14 ejusdem mensis, atque observatum, mentionem illius non reperiri hac antiquiorem.

c Alias, inquit Mabillonius, Maro.

d Apuliæ civitas olim episcopalis, nunc Barensi archiepiscopatu unita.

e Hujus cum S. Benedicto familiaritas liquet

c.c

A ex Gregorio Magno lib. II Dialogorum cap. 15. Sed illum anno 536 Canusii reperire non potuit Placidus, nimirum Constantinopoli tunc procul absentem, ubi Apostolicæ Sedis legatum agebat. Error est, qui in testem eorum, quæ narrat, oculatum, certe non cadit. Vide num. 119.

f Id est laudibus.

g Calabria, qua Siciliam respicit, civitas episcopalis.

h Qua de causa Sisinnius hic, et ab Ughello Sanctus dicatur, non novi.

i De illo sermo recurrit infra in Annotatis in caput 5 lit. e.

k Maris Siculi pars, eam Calabriae partem, in qua Rhegium, a Sicilia dividens.

l Siciliae civitas, nunc archiepiscopalis.

CAPUT IV.

Messanæ prodigiis et vitæ sanctitate floret.

S. Placidus B Quadam vero die, dum a constructione monasterii ad domum suam, quam sibi Messalinus commodaverat, sanctus Domini Placidus rediret, obvium habuit quemdam cæcum, nomine Silvium, natione Romanum, qui plorando lumen amiserat, et per decem et octo annos penitus non viderat. Illo namque tempore omnes, qui insulam Siciliae habitabant, incolæ Romanorum erant a. Puer autem, qui cæco ducatum præbebat, Placidum, patrem sanctissimum, venientem prospiciens, dixit ad eum: Ecce sanctus Domini Placidus, beati Benedicti discipulus, nuper ab Italia veniens, de quo per totam Siciliam rumor exivit, jam appropinquat. Cæcus autem, ex ore pueri talia dum verba audisset, cœpit clamare voce magna, dicens: Adjuro te, Placide, beatissime serve Dei, per crucem Domini nostri Jesu Christi et sanguinem illius pretiosissimum, quem pro salute humani generis fudit, ut digneris pro me intercedere ad Dominum, ut reddat mihi lumen oculorum meorum, quod plorando amisi, quia per decem et octo annos omnino lumen cœli videre non potui. Idipsum Messalinus cum famulis suis, et alii quamplures, qui una cum eo ad civitatem redibant, exorabant. Tantis itaque vir Domini Placidus supplicationibus motus, substitit, jussitque, cæcum adduci ad se. Et, dum venisset, posuit manum super caput ejus, orans intra se parumper. Completa oratione, sacrosanctum Signum super oculos ejus faciens, et manus suas super eum imponens, cunctis audientibus, dixit: Domine Jesu Christe, qui es lux vera, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum, qui cæcum a nativitate illuminasti, et dedisti ei lumen, quod natura negaverat, tu illumina oculos istius cæci ad gloriam et laudem tui nominis, qui cum Patre et Spiritu Sancto vis et regnas Deus in sæcula sæculorum. Amen. Statim vero aperti sunt oculi ejus, et ita acutissime cœpit videre, ac si infantulus esset. Hi vero, qui aderant, hæc videntes et audientes, procidentes in terram, benedicebant et glorificabant Deum, patremque sanctissimum Benedictum digna extollebant veneratione. Diffamatum est hoc miraculum per universam Siciliam, ita ut ex omni insula ægroti et languidi coadunati ad eum perducerentur.

45 His quoque diebus quidam vir a dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus itaque vir Domini Placidus, ut pro eo omnipotentis Dei exoraret clementiam, jussit, eum ad se attrahi, et stans, super illum orationem fudit ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, qui mundum, diabolica fraude seductum, de ejus potestate liberasti, qui regnum illius destruxisti, per intercessionem dilecti servi tui Benedicti, magistri nostri, hunc hominem ab hac dæmoniaca vexatione dignare mundare, ut videntes nomen tuum sanctum collaudent in sæcula sæculorum. Cumque circumstantes respondissent, Amen, vir Domini Placidus signum Crucis contra vexatum faciens, immundum spiritum ab eo effugavit. Hi vero, qui præsentibus erant, cœperunt laudare Deum, qui per sanctissimum Placidum, Beati Benedicti discipulum, tam insigne dignatus est, operari miraculum. Igitur cum fama per Siciliam exisset, quod esset in eadem provincia Placidus, beati Benedicti discipulus, qui ægrotantibus manus imponit et sanantur, cæcis reddens visum, surdis auditum, claudos erigens, dæmones fugans, et omnes infirmitates curans; ex tota Sicilia, necnon etiam de Africa E convenientes, omnes infirmantes in unum congregaverunt, rogantes, ac per patris Benedicti nomen Placidum attestantes, ut illis sanitatis gratiam impetraret a Domino. Sanctus autem Domini tantis calamitatibus condolens, simul etiam et fidem admirans oravit sic: Domine Jesu Christe, qui magistro meo Benedicto dedisti potestatem apud te impetrandi, quod vellet, tu per ipsius sanctam intercessionem omnibus languoribus istis salutem conferre dignare, ut, sanitate percepta, laudem referant nomini tuo sancto. Et dum responsum fuisset, Amen, sani effecti sunt, laudantes et glorificantes Deum b. Quanta etiam miracula per beatissimum Placidum illis temporibus Dominus Jesus Christus operari dignatus sit, enarrare ea omnia valde longum esset, de quibus tamen aliqua dicemus.

46 Dum enim in civitate Messana maneret, et Messalinus cum amicis juxta eum resideret, quidam viri eidem Servo Domini paralyticum quemdam ita afflicto obtulerunt, ut nequiret quis discernere compages membrorum. Rogante vero Messalino et his, qui præsentibus erant, pro eo, vir Domini Placidus, oratione facta, contrectansque dissolutos actus *, dixit ad eum: In nomine Domini nostri Jesu Christi, Filii Dei vivi, cujus virtute universa consistunt, adjutus meritis sanctissimi magistri nostri Benedicti, surge sanus et incolumis, et perage opus tuum. Statim itaque ad ejus jussionem consurgens, benedicebat Deum et patrem sanctissimum Benedictum. Quod miraculum videntes Siculi, benedicebant Dominum nostrum Jesum Christum, qui tantam gratiam diligentibus se conferre dignatus est.

47 His quoque diebus quidam Siculus ad Virum Domini venit, rogans et multa prece deprecans, ut sodalem suum, ex multo jam tempore paralysis languore detentum, sua visitatione sanaret. Obsecrante itaque eo una cum his, qui præsentibus aderant, ad lectum ægrotantis accedere studuit, orationemque ad Dominum fundens, ait: Domine Jesu Christe, altissimi Patris Fili, qui paralyticum in lecto jacentem solo verbo curasti, tu per intercessionem dilectissimi servi tui Benedicti, magistri nostri, hunc paralyticum a lecto doloris absolve, quatenus

ACCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.
inter mira-
cula,

E

b

quæ apud

F

* artus

Siculos pariter

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO-

tenus curatus a tanto languore, gratiarum tibi in Ecclesia tua referat actionem. Completa oratione, signum Crucis super eum faciens, de lectulo consurgere jussit. Confestim is, qui prius nequaquam propriis viribus præ ægritudine et dolore surrexerat, ad Placidi præceptum sanctissimi surrexit incolumis. Omnes autem, qui aderant, tanto perculsi miraculo, magnificabant Deum, facientem mirabilia solum, cœperuntque ei certatim infirmos offerre, quos ille signans et benedicens, incolumes reddebat.

et numero
plurima,

48 Eodem quoque tempore quidam vir, a dæmonio obsessus, ad beatum Placidum adductus est, cujus virtutem ut sensit hostis nefandus, clamare cœpit per os ejus, dicens : Quid est, Placide? Animadvertis, quod ipse sim, quem superatum esse, paulo ante gratulabaris? Sanctus autem Placidus, conversus ad vexatum, dixit : Dominus meus Jesus Christus, Filius Omnipotentis, cui omnis creatura cœlestis et terrestris obtemperat, ipse tibi in virtute Sancti Spiritus, per intercessionem sanctissimi patris nostri Benedicti, imperet, execrabilis dæmon, ut exiens recedas ab hoc homine, et ulterius non habeas potestatem introeundi in eum. Confestimque ab homine exiens strepitum immanem et terrificum dedit. Hi autem, qui spectaculo aderant, in stuporem conversi, benedicebant Deum. Quidam vir, mentis depressus insania, cum ad Sanctum Domini perductus fuisset, orationem super eum faciens, benedictionem dedit; sicque perditæ mentis effectus est particeps, ac si dementiam nullo umquam tempore perpassus fuisset. Reversus vero ad patriam, sonora voce patris Benedicti merita et beati Placidi præconia modis omnibus prædicabat.

et qualitate

49 Tunc temporis duo cæci, audita fama miraculorum sancti Viri, dixerunt ad invicem : Cur exterioribus tenebris obcæcati, interioris hominis lumen perdidimus? Quicumque enim languidus ad beatum Placidum accedit, sanus abscedit, et nos torpentes desidia in tenebris remanemus. Eamus itaque ad Virum Dei, quatenus per ejus sanctam intercessionem donet nobis Dominus Jesus Christus gratiam suam. Hæc dum inter se collocuti fuissent, propinquorum adminiculo fulti, ad patrem Placidum pervenerunt. Hos sanctus Pater ut vidit, illorum cæcitati condolens, elevatis in cælum oculis, dixit : Domine Jesu Christe, Fili Dei, qui cum Patre et Spiritu Sancto in principio cuncta creasti, qui cæci nati oculos aperuisti, qui mundum, in peccati cœno et in tenebris et in umbra mortis jacentem, tua potenti virtute erigens, ad veræ lucis splendorem reduxisti, intret oratio mea, piissime, in conspectu gloriæ tuæ, inclina ad me aurem tuam, et exaudi me, et per suffragia dilectissimi servi tui, patris nostri Benedicti, his lumine privatis visum restitue, ut tuum sanctum nomen benedicere valeant per omnia sæculorum sæcula.

illustra

50 Cumque hi, qui præsentés erant, respondissent, Amen, exaudivit Dominus de templo sancto gloriæ suæ Servum, cæcisque suum lumen restituit clamantibus et dicentibus : Benedictus Dominus Deus Israel a sæculo et usque in sæculum, et benedictum nomen gloriæ suæ sanctum, qui percutit et sanat, vulnerat et medetur, qui illuminavit nos orationibus sanctissimi Benedicti per beatissimum Placidum discipulum ejus. Sicque gaudentes et exultantes cum benedictione sancti Viri ad sua reversi sunt.

Nullus namque in Sicilia et Africa et in toto Oriente inveniebatur præter Placidum, qui plus inter homines miraretur. Et sicut inter multas gemmas pretiosissima gemma micat, et jubar solis parvos stellarum igniculos obruit et obscurat; ita in Oriente et Meridie cunctorum virtutes et potentias Placidus solus suis virtutibus superavit. Minimum namque se faciebat inter omnes, ut omnium major esset, et quanto plus se dejiciebat, tanto magis a Christo sublevabatur. Omnibus namque erat clementissimus, omnibus bonus; nihil animo ejus clementius, nihil humilior, nihil blandius fuit. Flebat, ut semper gauderet; despiciebat, ut semper amaret; fugiebat laqueos contritos, ut fontem indeficientem reperiret.

51 In talibus itaque exercitiis vir quidam dæmonis infestatione quatiebatur, quem ante Placidum quoque variis dæmon tunc torquere cruciatibus cœpit; ululabat luporum more, latrabat ut canis, fremebat ut leo, sibilabat ut serpens, mugitum dabat ut taurus, rotabat caput, et post tergum terram vertice tangebatur. Miserebatur super tanto vexati infortunio Placidus, et lacrymas fundens, Dei omnipotentis clementiam deprecari cœpit, dicens : Domine Deus, cunctorum restaurator, vitæ protector et portus qui hominem ab antiquo hoste obsessum, tuo pretioso sanguine liberasti, tu per intercessionem magistri nostri Benedicti dæmoniacum virus ab hoc servo tuo expelle, ut, pristinae sanitati redditus, sanctum et venerabile nomen tuum glorificare valeat. Ad hanc itaque precem vexatus, sanus effectus, laudare cœpit et benedicere Deum.

52 Iisdem porro diebus quidam vir omnium membrorum officio fuerat destitutus, adeo ut numquam absque magno dolore manum ad os ducere, vel ad ambulandum pedes movere valeret, quoniam durius natibus adjuncti tenebantur, eratque ei mors ipsa vitalis, quia in corpore ejus, velut in quodam vasculo, intrinsecus latebat anima. Qui dum ab affinibus ad sanctum Domini Placidum perductus fuisset, eumque suppliciter poscerent, quatenus pro ejus liberatione Jesu Christo Domino preces fundere dignaretur; illorum Sanctus acquiescens postulationibus, ait : Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, qui es lux vera, salus, decus et vita generis humani, qui contractos restauras, et restaurando conservas, qui elisos erigis, qui compeditos solvis, tu per ineffabilem misericordiam tuam restaura, repara ac consolida hanc creaturam tuam, quam de diaboli laqueis liberasti, ut videntes mirabilia tua nomen tuum sanctum benedicant in sæcula. Expleta oratione, signum Crucis super debilem faciens, dixit : Sanat te Dominus Jesus Christus, qui dignatus est curare paralyticum in lecto jacentem. Mirabilis Deus in Sanctis, qui glorificantes se in sua præcepta servando glorificat, et in momento exaudit. Nam ad verbum Viri Dei sanitati restitutus, laudem decantare cœpit omnium Redemptori. Populi autem, qui ad spectaculum venerant, hoc videntes, ingenito Patri et unico Genito simulque Flamini sancto perennem gloriam et laudem decantare cœperunt. Sanctus autem Domini Placidus, licet tanta per Christi Domini gratiam patraret prodigia, tanta exerceret undique ad se venientibus stupenda miracula, a constructione monasterii sui nequaquam cessabat.

53 Die autem trigesima Metellus, filius Mesalini

Messanensi
monasterio
perficiendo
intentus.

A salini cum servis suis, simulque cum præpositis portuum omnium et procuratoribus cortium et multitudine amicorum Tertulli patricii ad beatum Placidum veniens, pecuniam infinitam secum deferens, sancto Domini Placido obtulit. Quam accipiens, ad patrium solum, id est, ad urbem Romanam direxit, ex qua columnas et epistylia emit, quæ, cum in Siciliam delatæ fuissent, locari jussit in ecclesia, quam tunc construebat in honore sancti Baptistæ Johannis. Cum villicis autem et præpositis portuum, et procuratoribus cortium diu multumque est locutus, et, ob quam rem ad partes illas a sanctissimo magistro suo Benedicto directus fuisset, retulit, reddideruntque singuli rationem villicationis suæ de cortibus et portibus Tertulli patricii, patris sui, quas tenuerant. Post hæc omnibus in commune præcepit, ut sine fraude et dolo aliquo et absque qualibet dilatione quotidie impenderent, quicquid sibi et suis in cibo, potu atque vestitu vel in cœnobii constructione necessarium esset, dixitque ad eos : Ego veniam visere vos, et omnes possessiones, quas pater meus in hac provincia tenuit, ideoque ita agite, ita studete, ut nostram gratiam obtinere possitis. Hoc scientes indubie, quia, si me scandalizaveritis, scandalizabimini. Hæc cum dixisset, cum benedictione sancti Viri redierunt unusquisque in sua.

nec minus au-
steritati vitæ,

54 Ipse autem Pater sanctissimus ea, quæ a magistro suo Benedicto didicerat, modis omnibus implere satagebat. Refulgebat sane doctrina pietatis in eo, dilatabaturque sanctæ conversationis doctrina, agrum serendo justitiæ. Unde factum est, ut per beatum Placidum ac Discipulos ejus, patris Benedicti et Cassinensis cœnobii veneranda religio per totum orbem terrarum diffusa sit et diffamata. Idem vero sanctus Domini Placidus, Spiritu Sancto repletus, sine intermissione castigabat sanctum corpus suum, et in servitutem omnem redigebat, ut membra, quæ sunt super terram, mortificaret. Sermo vero ejus aliud non erat, quam mundi hujus delicias spernere, onera orbis relinquere, ut Jesum Christum, Dei Filium, libere sequeretur, memorans illud, quod Dominus locutus est : » Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus c. » In

c

C sermone autem ejus quanta gravitas, quanta modestia erat, enarrare quis valeat? Orationi et lectioni solus quotidie insudabat, ac sæpe et multum, cum meditationi inserviret, lacrymis fluebat; habebat enim spiritum magnæ compunctionis, non diebus, non noctibus a colloquiis divinis et psalmodia cessabat, omni tempore Quadragesimalem vitam ducens, vinum numquam bibens. In Quadragesima Dominico die, tertia et quinta feria, pane tantum et aqua contentus erat, et aliis diebus nihil omnino recipiens.

virtutique in-
cumbens,

55 Cilicio semper ad carnem usus est, et, cum fatigatus esset ab oratione seu a genuflexione, sedendo potius, quam jacendo somnum capiebat. Nemo illum unquam aliquando vidit in aliquo actu commotum, sed semper honestum, humilem, gravem, mansuetum, benignum, nemini nocentem, nemini invidentem, nemini, quod malum est, quærentem : erat enim omni hora gratia Dei plenus. Numquam aliquando alicui homini locutus est, nisi necessitas coëgisset, aut fratrum affectio, seu bonorum hominum, vel pauperum, aut cum mona-

sterii necessitas exposceret, semperque spiritus ejus in Deo positus erat. Sed in omnibus virtutibus in quibus cum perfectissimus magister suus Benedictus instruxerat, de die in diem proficiebat atque crescebat; non æqualem se aliorum ducens, sed ultimarum omnium servum. Jam vero de ejus quid dicam clementia? Nil enim menti ejus carius fuit, quam potentem pauperi non præponere. Si pauperem videbat, sustinebat; si divitem, ad benefaciendum hortabatur, illud prædicans Evangelicum : « Qui habet duas tunicas, det non habenti; et, qui » habet escas, similiter faciat d » ut cælorum regnum accipere valeat. Ibat autem frequenter ad operarios, qui cœnobium et ecclesiam construebant, ad portum quoque maris et cortes patris sui visendas, sicque demum revertebatur ad domum, quam sibi accommodaverat Messalinus.

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

d

56 Quarto vero anno e, postquam in Siciliam sanctus Domini Placidus venerat, monasterium omne una cum ecclesia sancti Baptistæ Johannis satis decenter in omni constructione perfectum, atque ab episcopo ejusdem Messanæ civitatis ecclesia dedicata est quinto Kalendas Augusti. Rogavit etiam idem Sanctus episcopum f, ut totius monasterii ambitum aqua exorcizata respergeret, et orationem daret, sicque in eum Sanctus Domini ingressus est cum suis ad habitandum. Cœperunt deinde nonnulli mundum relinquere, et sub beati Placidi magisterio cordis cævices * edomare. Intra breve namque temporis spatium triginta fratres in eodem loco ad omnipotentis Dei servitium congregati sunt.

quadriennio
illud absot-
vit,

e

E

f

57 Post hæc oblatus est eidem servo Domini Placido quidam energumenus, qui diutius satanæ laqueis irretitus, dire affliciebatur. Quem cum Vir Dei ita attritum vidisset, ejus calamitati compatiens, orationem fudit ad Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, lux vera, qui es pius, clemens et misericors, expelle a figmento tuo per intercessionem sanctissimi magistri nostri Benedicti inimicum sævientem, ut a laqueo insidiatoris ereptus, laudem dicat nomini tuo sancto. Qui, cum orationem complisset, signum Crucis contra vexatum faciens, antiquum hostem ab eo protinus effugavit. Igitur quia longum esset evolvere, quanta per eum Dominus operatus est, ad ejus gloriosissimam passionem exarandam veniamus.

* cervices

ac novum
prodigium
patrat.

F

·ANNOTATA

a Siciliam Justinianus per Belisarium Gothis eripuerat ab anno 535.

b Non dubium est, quin hic miracula S. Placido Actorum scriptor attribuat sane liberalius, quam veritas patiatur.

c Sic ergo omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus discipulus. Luc. 14, v. 33.

d Luc. 3, v. 11.

e Ex auctoris calculo, anno 540.

f Qui Capuanum, Beneventanum, Canusinum et Reghiensem episcopos suo nomine expressit, videtur hic Messanensis episcopi nomen siluisse ex ignorance, quod dici de Gordiano nequit. Consule num. 124 Comment. prævii.

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

CAPUT V.

S. Placidum Fratres et Soror invisunt: irruentes in monasterium Saracenum in Monachos, tum in Hospites sæviunt.

*Eutychium,
Victorinum
et Flaviam,
apud S. Placidum hospites,*

Per idem tempus dum in Urbe fama crevisset, quod sanctus Domini Placidus a venerabili patre Benedicto ad monasterium construendum, et cortes ac possessiones Tertulli, patris sui, retinendas, in Siciliam directus fuisset, et quia in cœnobio, a se constructo, triginta jam Fratres sub patris sui Benedicti regula aggregasset: Eutychius et Victorinus, germani ejus, quorum superius memoriam fecimus, una cum sorore sua Flavia virgine, Placidum fratrem vivendi desiderio ducti, et in ejus amorem ultro modum accensi, ex consilio parentum suorum urbem Romam egredientes, navem conscendunt; dantesque carbasa ventis, Siciliam adeunt, et ad portum civitatis Messanæ applicantes, classem in littore solvunt; descendentesque de navi, ad sancti Johannis cœnobium tendunt, videntesque Fratrem, repleti sunt gaudio magno. Et primo quidem non cognoverunt eum, ob id scilicet, quia, ex quo beato Benedicto oblatus est, illum ulterius non viderant: et post tanti temporis spatium vir factus, et monachali habitu indutus, atque præ nimia abstinence ac enormitate vigiliarum et orationum, corpore tabefactus et annihilatus erat. At ubi per indicia agnoverunt eum, in osculis ejus ruentes, et se diutius complexantes, ob nimietatem amoris et gaudii in fletum maximum proruperunt. Post hæc cum omnia monasterii habitacula perlustrassent, ac convenienter constructa laudassent, aliquantis diebus apud beatum Placidum, fratrem suum, remorari decreverunt.

*noctu irruens
in monasterium Mamucha,*

*a
b c*

d

59 Eodem tempore apud paganos *a*, qui in Hispania inhabitabant *b*, Abdala *c*, impiissimus Christi insectator et hostis, regnum administrabat. Hic Christianæ religionis culturam funditus de terra eradere, et Molochi templa et Luciferi culturam augere cupiens, centum navium expeditionem congregavit, et super eas quemdam crudelissimum Agarenum, nomine Mamucha, ducem præficiens, contra Romanum direxit imperium, mandans, ut civitates et castra igni cremaret, ecclesias destrueret, Christianos ad dæmonum Molochi, Rempham et Luciferi *d* culturam compelleret, non consentientes diversis suppliciis enecaret. Cujus ille imperio parens, cum plurimam stragem nostrorum dedisset, post aliquantos dies, in quibus Eutychius, Victorinus et Flavia virgo ad beatum Placidum venerant, cum Fratres nocturnalem synaxim in ecclesia decantarent, jam dictus Mamucha in navibus cum paganis sexdecim millibus octingentis adveniens, fores monasterii confringi, et omnes in vinculis jussit adstringi. Quod dum factum fuisset, Gordianus jam dictus, qui cum beato Placido a Cassinensi cœnobio ad Siciliam venerat, cum esset juvenis, per quamdam posticam domus aufugiens evasit; Donatus vero,

qui jam senio affectus erat, absque aliqua interrogatione capite truncatus est *e*.

60 Sanctus autem Placidus una cum fratribus suis Eutychio, Victorino et Flavia virgine, Fausto, Firmato *f* diacono, simul etiam cum Monachis triginta, catenis vinctus, Mamuchæ adspectibus præsentatur. Quem truculentus arbiter ut vidit, dixit ad eum: Qui vocaris? Sanctus Placidus respondit: Christianus sum. Dux dixit: Nega Christum tuum, et dic in eum convicia, et juxta ritum invictissimi regis nostri Abdalæ Deum adora, et dimitte te. Sanctus Placidus respondit: Ego Dominum Jesum Christum numquam negaturus sum, et pro ejus nomine mori desidero. Dux vero, adhæc sæve indignans, dixit ad Eutychium et Victorinum, Flaviam, Faustum, Firmatum diaconum et reliquos triginta: Vos quid dicitis? Obtemperabitis præceptis excellentissimi regis Abdalæ, ut Christum relinquentes, Deum nostrum adoretis? Sancti autem Martyres quasi ex uno ore dixerunt: Quod in animo insidet vestro, perficite. Unus enim nobis animus est, una fides, unus ordo vivendi: quapropter ea, quæ a primo audisti, ab omnibus dictum esse, putate. Pro amore namque Christi parati sumus animam ponere.

*dire cæsos,
carceri mandat,*

61 Ad horum itaque Martyrum famina dux Mamucha vehementer iratus, jussit sanctos Dei Placidum, Eutychium, Victorinum ac virginem Flaviam cum reliquis Sanctis expoliari, et gravissime fustibus cædi, dicens: verba verberibus cedant. Sancti vero Martyres exultabant et gaudebant in Domino, quoniam digni habiti sunt pro nomine ejus verberum supplicia pati. Videns vero impiissimus dux, quod jam in extremis essent, dixit ad eos: Dicite, morti destinati, si relinquere vultis Crucifixum, an perire decrevistis? Sancti Martyres dixerunt: Nos, Dominum Jesum Christum verum Deum esse, corde credimus, ore confitemur, et ab ejus cultura numquam recedemus. Fac, quod vis, Christiani sumus. Stupefactus ad hæc crudelissimus arbiter, dixit ministris: Iterum flagellentur, crudelissime torqueantur, verbera verberibus addantur, forsitan resipiscent hi, qui in errore decreverunt permanere. Ministri itaque juxta ducis imperium flagellantes et torquentes eos, clamabant dicentes: Negate Christum vestrum, negate. Sancti autem, dum torquentur, rogabant Dominum dicentes: Domine Jesu Christe, Fili Dei, libera nos ab omni tentatione, et ab scandalis operantium iniquitatem. Dux vero, ad Martyrum tolerantiam permotus, præcepit, ut, manibus a tergo ligatis, et compedibus vincti, includerentur per septem dies, et neque panem neque aquam eis dari, ut deficerent, procrastinans eorum interitum, si forte plagis corporalibus fatigati, ejus nefandis jussionibus obtemperarent. Sanctus autem Domini Placidus, in tanto suplicio constitutus, non diebus neque noctibus a colloquiis divinis et oratione cessabat.

*et post aliquot
dies fustibus
iterum,*

62 Dum hæc agerentur, tempestas magna in mari exorta est; barbari vero ob aëris incommoditatem, dum ad Hispanias se remeare non posse, perspicerent, ira permoti, circumquaque cuncta igni ferroque deleverunt, et adulteria ac innumerabilia mala in ecclesiis et in hominibus committentes, et viros ac mulieres ob Christi fidem trucidantes, civitati Messanæ ineffabilia mala intulerunt, sanctosque Dei martyres Placidum, Eutychium, Victorinum et virginem Flaviam

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

A viam cum Sociis in terram suam transferre decreverunt. Itaque, dum maris inclementia viam illis obtrusisset, videntes, sanctum Placidum cum Sociis absque cibo et potu Christo gloriam ferre, mirati sunt, cursuque concito ducis tentorium adeuntes, quæ acta et dicta fuerant, per ordinem pandunt. Qui, belluina rabie accensus, jussit, sanctos Dei Martyres per singulos dies acerrime fustibus cædi, et sine aliquo cibo vel potu dimitti. Et dum cæderentur, clamabant pagani : Negate Christum, et dicite in eum convicia, et dimittimini. Sancti autem Martyres, quasi ex uno ore, dixerunt : Neque Christum Dominum nostrum negamus, neque convicia in eum, qui Creator est omnium, inferimus; facite, quod vobis videtur.

aliisque sup-
plicis tor-
quet :

63 Barbari vero, de Sanctorum constantia ultra modum mirati, cursu rapidissimo ducem adeuntes, rem, prout erat, exponunt. Dux autem, solita inflammatus nequitia, jussit, sanctum Placidum cum Sociis, pedibus versis, suspendi, et flagellis hinc inde crudelissime laniari, et sub capite uniuscujusque fumum horridum subministrari. Quod dum factum fuisset, clamabant more solito contra Sanctos pagani : Negate Christum vestrum, negate. Sancti vero Martyres, paganorum monita velut stercora contemnentes, clamabant ad Dominum, dicentes : Si constiterint adversum nos castra, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es, Domine. Cumque omnes singillatim unus post unum hoc ordine cruciati fuissent, jussit dux Mamucha, dari unicuique Sanctorum pugillum unum hordei crudi ad manducandum, et paululum aquæ ad bibendum *g*. Dicebantque ad Sanctos : Si negaveritis Christum Deum esse, quicquid petieritis, dabimus vobis, et annumerabimini inter primos amicos ducis nostri Mamuchæ, et eritis quasi fratres regis nostri Abdalæ, ac domini in omni regno ejus. Sancti autem fratres Placidus, Euty-chius, Victorinus et sanctissima Flavia virgo, soror eorum, quasi ex uno ore, dixerunt : Si polliceremini nobis, facturos dominos orbis terrarum, non negabimus Dominum nostrum Jesum Christum, qui pro nobis mortuus est et surrexit, ascendensque in cælum, vivos et mortuos et omne sæculum per ignem judicaturus adveniet. Quinimo vos, qui miseria pleni estis, qui æternæ morti addicti, vos potius credite in Dominum nostrum Christum Jesum, et salvi eritis in æternum. Dirissimus autem Mamucha, ex beati Placidi ore talia dum verba audisset, ac sæve indignans, jussit, eum cum Sociis carceri tradi.

at Gordia-
nus, qui clam
aufugerat,

64 Nocte vero adveniente, Gordianus jam dictus, qui tempore, quo beatus Placidus captus fuerat, fugiens, evaserat, venit ad eum in carcere, procidensque ad pedes ejus, confortabat eum, dicens : Constans esto, domine mi Placide, et noli timere, quia tecum est manus Domini, qui tibi mansionem in cœlesti regno locavit, lapidibus pretiosis instructam. Si tibi persecutores verbis blanditi fuerint, noli illis adhibere consensum; si aurum vel argentum, aut lapides pretiosos obtulerint, ne accommodes animum, sed potius illum respice, illum intende, qui fecit cælum et terram, et mare, et omnia, quæ in eis sunt. Nihil enim martyrio laudabilius, nihil excellentius, nihil honorabilius invenitur; quippe cujus adjutor Christus Dominus est, et illi, qui eum diligunt et cu-

piunt, immortalitate ac gloria perenni remunerantur. O quam terribilis est, et quam metuendus judicii dies adveniet, in quo juxta Apostolum unusquisque recipiet secundum suum laborem. In quo etiam angeli tremunt, qui non peccaverunt, ac justi terrebuntur, qui Domino placuerunt. Hunc diem Propheta designabat, cum dicebat : « Dies illa dies iræ, calamitatis et miseriæ, dies tubæ et clangoris, dies magna et » amara valde, dies nebulæ et turbinis *h* » plena indignatione, qua cœli magno impetu movebuntur, sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, ac stellæ cadent de cœlo, et virtutes cœlorum movebuntur.

h

65 Jam adversus communem inimicum pugnam arripuisti, jam caput serpentis antiqui conculcasti; constantiæ et fortitudinis arma retine, ut possis tela et jacula ejus scuto fidei repellere, et juxta Apostolum « indue armaturam » Dei *i* » vigila strenue, « quia adversarius vester diabolus tamquam leo rugiens circuit, » quærens, quem devoret *k* » cui fortiter in fide persistentes resistere convenit. Diem supremum ante mentis tuæ oculos revoca, nocte simul et die, horis atque momentis, et quam fluxa, quam brevis sit hujus mundi gloria, quam caduca, et quibus ærumnis subiaceat. Adverteque, qualiter illam turbo repentinus auferat, et sedula mente pertracta. Ubi tunc erit sublimium honor et gloria regum? Ubi dives et princeps? Ubi fortes et divites? Ubi tunc erunt, qui ex obliquo egenos despiciebant, et sua locutione indignos censebant? Ubi argentum et aurum? Numquidnam non ceu pulvis præteriit, et velut umbra evanuit? Jam recessit, jam transiit, ad erebi profunda descendit, in quo vermis impiorum non morietur, et ignis non extinguetur. Ibi tunc potentes potenter tormenta passuri sunt, et fortioribus cruciatus intolerabilis erit : ex quo non educet pater filium, aut filius patrem, nec sodalis erit, qui redimat, neque frater, qui eripiat. Leva cor tuum cum manibus ad Deum, dicens cum Propheta : « Eripe me de inimicis » meis, Deus meus, et ab insurgentibus in me » libera me *l* » de manibus odientium erue me. Jam pugnare cœpisti, pugna, ut vincas, et coronam immortalitatis accipias.

*S. Placidum**i**k**E**b*

66 Audiens hæc beatissimus Placidus, gratias egit Redemptori omnium Deo. Deinde conversus ad Gordianum, dixit : Omissis, frater, verborum ambagibus, Vincentem mundum invocemus, rogantes, ut qui dedit velle, donet et posse. Illum enim desidero, illum suspiro, ad illum pergere cupio, cui animam meam devovi, qui me dignum fecit pro suo nomine pati. Et post hæc, Vide, inquit, ut, quicquid erga me evenire prospexeris, in scriptis notifies magistro nostro Benedicto, necnon condiscipulis et consanguineis meis, Mauro et Felicissimo *m*. Ego enim jam delibor, jam alligatus corpore, alligatus et spiritu vadam, quo me duxerit Dominus Jesus Christus. Testis enim mihi est Deus, quia omnibus hominibus puram exhibeo caritatem, rogans Deum omnipotentem, ut nos, in periculis constitutos, sua protectione defendat, et inter procellas et tempestates hujus mundi illæsos custodiat, et pacem Ecclesiæ suæ sanctæ quantocius tribuat. Hæc cum dixisset, expansis in cælum manibus, et oculis in altum erectis, oravit ad Dominum, dicens : Unigenite Fili Dei, Verbum incarnatum, protege ac defende Ecclesiam tuam, tuo pretio-

ad constan-
tiam excitat :
*F**m*

AUCTORE,
PSEUDO-
GORDIANO.

iterat tertio
tormenta
barbarus,

sissimo sanguine redemptam, conserva Cassinensem ecclesiam in sancta religione, meque ad te venire, victo diabolo, jube.

67 Mane itaque facto, dux Mamucha, rabido inflammatus furore, jussit, sanctum Placidum cum Sociis suis sibi præsentari. Cumque ante impiissimum ducem, manibus retro ligatis, præsentati fuissent, indicto silentio, dixit: Testes invoco deos, excellentissimumque omnium Luciferum, quia nec interrogatione dignos vos nostra excellentia judicavit. Hinc autem, non ut criminis obnoxios, sed ut fratres, vos alloquor, ut deponentes pertinaciam vanæ superstitionis, acquiescatis salutaribus monitis, obtemperantes præceptis regis nostri Abdalæ, et magnificum prophetam nostrum Moloch venerantes. Hoc si feceritis, hujus vitæ gaudiis feliciter fruemini, et dabimus vobis infinitas possessiones et uxores; quod si non feceritis, diversis suppliciis interibitis. Sancti Martyres dixerunt: Neque nobis blandimentis suadere poteris, nec minarum asperitatibus terrorem incutere valebis. Tunc nefandus arbiter, furore et ira magna accensus, jussit, sanctum Placidum cum Sociis suis expoliari, et fustibus cædi, et membris omnibus crudelissime torqueri. Cumque ministri iniquitatis ducis jussa perficerent, Gordianus cum omnibus Christianis, qui ducis Mamuchæ manus evaserant, cum fletu ingenti clamabant: Domine Jesu Christe, martyrum fortitudo et palma, veni in adjutorium Placidi, servi tui, in hujus agonis discrimine constituti: et hoc diebus ac noctibus postulabat, sine intermissione pro eo lacrymarum et orationum hostias Domino immolans.

et inhumane

68 Idem autem sanctus Domini Placidus, cum a paganis ultra modum cum Sociis cruciatus fuisset, jussu sævissimi ducis a suppliciis amotus est, et beatissima virgo Flavia, incredibili decore micans, tribunalibus est præsentata. Quam truculenta bestia dum perspexisset, dixit ad eam: Dic, scelerata et omni misericordia prorsus indigna, adquiescis præceptis regalibus, an in stultitia permanere decrevisti? Ad quem beatissima virgo Christi Flavia respondit: Ego stultitiam numquam habui, quia semper Christum, cuncta regentem, dilexi; præcepta vero regis tui, velut lutum, quod pedibus conculcatur, abjicio. Dux autem, adversus virginem Flaviam ingenti ira succensus, dixit ministris: Expoliate hanc, et, pedibus in altum erectis, in sublime suspendite. Habebat *honoris sui dignum commercium, quæ salutaribus monitis cordis cervicem flectere renuit. Pagani vero, juxta quod dux imperaverat, sanctam virginem Flaviam, pedibus in sublime erectis, suspenderunt. Quam dux ita allocutus est, dicens: Stultissima omnium feminarum, non verecundaris in turpitudine nuditatis tuæ? Et Virgo Christi ad hæc: Sacra Scriptura testatur, quia Deus est conditor viri et feminae, ob quam rem de sexu nulla mihi adscribetur injuria *pro eo, quod nuda sum; neque nuditatem tantum corporis sustinere parata sum, sed etiam gladium et ignem propter eum, qui pro me denudari et flagellari et crucifigi voluit.

* culpa

Flaviam cruciat;

69 Dux vero, ad hæc carnali furia fretus, dixit ministris: Quid agitis? Fustes afferte, et eam sine intermissione acerrime flagellate. Cumque milites sanctam virginem Flaviam crudeliter flagellarent, Virgo Christi clamabat ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, adesto nunc famulæ tuæ Flavie in hujus agonis stadio, ne dicant inimici tui, ne dicant:

Prævaluimus adversus eam. Conturbatus adhæc D crudelissimus censor ait: Si ista extincta non fuerit, maximum regi nostro Abdalæ conferet detrimentum. Et post hæc: Eia, inquit, frontem et mamillas, necnon et brachia torquentes dissipate. Subtus vero fumum acerrimum subministrare, variisque tormentis corpus illius excruciendo necate. Illi itaque toto mentis conamine perficientes, clamabant: Nega Christum tuum, turpissima et omni dedecore digna, quia jam parata tibi imminet mors. Itaque, in talibus die decurso, dux Mamucha sanctam Dei virginem deponi, et cum beato Placido ac Reliquis in carcerem includi jussit, iraque commotus, præcepit, ut, quotquot Christianorum invenissent, diversis suppliciis enecarent.

70 Jam vero quis digne enarrare valeat, quantis suppliciis Christiani eo tempore in Sicilia sint affecti? Nonnulli namque palorum vectibus ora reserantes, fœtidum cœnum ingerebant. Alios in frontibus et in tibiis remugientibus nervis torquendo cruciabant, plerumque aquam marinam, acetum, amurcam et liquamen et alia multa et crudelia, tamquam utribus imbutis ori appositis, sine misericordia porrigebant, stimulis ferreis ad ambulandum urgentes. Parvulos etiam ab uberibus maternis rapientes, insontem infantiam elidebant ad terram. Alios e regione pedes tenentes, a meatu prorsus naturali, usque ad arcem capitis dissipabant. Alii candentis ferri laminis adusti sunt, aptantesque fustes in modum serrarum ex palmis cum stirpibus, et dorsa Christianorum cum illis flagellantes, non tantum ossa confringebant, sed etiam terebrantes aculei intrinsecus remanebant, dissipatisque carnibus, viscera pandebantur. Nonnulli vero, ligatis pedibus post terga currentium equorum, inter spinosa loca silvarum ducebantur, ut, ducti et reducti, dumosis lignorum aculeis eorum corpora carperentur, ac diu et sæpius tibias torquendo tinnientibus chordis constringebant. Feminas autem per unum pedem appendentes, palis minoribus dentatis rectis *in capite, crinibusque in eisdem colligatis, ac vehementius stringentes simul cum capillis omnem pelliculam auferebant, ingentia pondera in uno pede colligantes, et laminas ferri ignitas dorso, ventri, mamillis ac lateribus apponentes n.

nec mitius interim ceteros Christianos habet.

* jactis

n

ANNOTATA.

a Pagani, de quibus Acta, Agareni seu Saraceni fuisse dicuntur sæpe infra.

b Anachronismus insignis est: nam Saraceni Hispaniam non occuparunt, nisi sub annum 713. Sed forte Hispania Tingitana, pars Africae Hispaniæ obversa, intelligi debet. Varias eruditorum sententias de barbaris, qui S. Placidum ejusque Socios interemerunt, vide § 9 Comment. prævii. Quæ præ ceteris, ibidem memoratis, arrideat, vide num. 147.

c Abdala nullus anno 541 sive in Hispania, in qua tunc Theudis regnabat, sive in Africa, aut alibi regnasse scitur.

d Moloch idolum Ammonitarum, de quo 3 Reg., cap. 11 et alibi. Moloch et Remphæ meminit S. Stephanus, Act. 7, v. 43. Porro Luciferum inter deos a Saracenis habitum, scribit S. Hieronymus in Hilarione. Mabillonius in Annotatis.

e Sacris Fastis inseritur die 5 Octobris: sed mense Septembri occisus fuit, ut ex sequentibus sequitur

A *sequitur. Vide num. 448 Comment. prævii et infra lit. f ad cap. 6.*

f *Forte hæc nomina Actorum auctor aut interpolator quispiam aliunde corrasa pro arbitrio S. Placidi germanis Sociisque martyrii applicuit. Vide num. 40 Commentarii prævii. Faustus vero et Firmatus monachi fuisse non videntur, sed Eutychii, Victorini et Flaviæ comites; nam tunc hic, tum num. 56 S. Placido, præter Donatum et Gordianum, monachi fuisse dicuntur 30; qui alioqui 32 fuissent.*

g *Hæc Wandalos indicare videntur. Vide num. 444.*

h *Sophonixæ 1, v. 45 et 46 hoc ordine ista leguntur: Dies iræ dies illa, dies tribulationis et angustix, dies calamitatis et miserix, dies tenebrarum et caliginis, dies nebulae et turbinis. Dies tubæ et clangoris super civitates munitas et super angulos excelsos.*

i *Ex Pauli Ep. ad Ephesios cap. 6, v. 44.*

k *Ep. 1 Petri 5, v. 8.*

l *Psalm. 58, v. 4.*

B *m Alludit hic auctor seu interpolator Actorum ad fictitias Gordiani litteras, de quibus, aliisque consule §§ 3 et 4. Litteræ ipsæ habentur in Appendice ad Chronicum Cassinense, Parisiis typis editum anno 1605.*

n *Hæc omnia ex Victore Vitensi de Persecutione Vandalica sparsim excerpta sunt. Vide num. 445 Comment. prævii.*

CAPUT IV.

Sancti, iterum iterumque cruciati, capite tandem minuuntur, et a Gordiano sepulturæ mandantur.

Iterum Mamucha, primum quidem universos cædi,

C **S**ancta vero virgo Flavia, dum in carceris ergastulo cum Fratribus esset reclusa, Placidum, fratrem suum, alloquebatur, dicens: Jam sacris tuis orationibus, Placide frater, faventibus, inchoavi martyrium, nunc vero obsecro, ne desistas inchoata perficere. Ora attentius, rogo, ut dignum faciat dominus Jesus Christus desiderium cordis nostri ante conspectum gloriæ suæ, et tribuat nobis, quod promittere dignatus est suis fidelibus, et omnibus quærentibus gratiam suam. Sanctus autem Domini Placidus, aperiens os suum, Eutychium et Victorinum, fratres suos, et virginem Flaviam, sororem suam, Sociosque triginta tres consolabatur, dicens: Forti animo estote, suspicite in cælum, et precibus exorate cuncta Regentem, ut patris Benedicti intercessionem nobis patiendi tolerantiam donet. Alia vero die dux Mamucha, residens in consistorio, jussit, sanctos Dei martyres Placidum, Eutychium, Victorinum et virginem Flaviam cum triginta tribus Sociis suis sibi præsentari, et gravissime fustibus cædi, et per pedes suspendi, ac membris omnibus acriter torqueri, fumumque horridum sub eis administrari: Negate Christum vestrum, et dicite in eum convicia, et dabimus vobis bona hujus mundi. Post hæc sanctus martyr Christi Placidus, erectis in cælum oculis, clamabat ad Dominum dicens: » Narraverunt nobis iniqui fabulationes, sed non » ita, ut lex tua » Domine a. Omnia mandata

tua veritas, iniqui persecuti sunt nos, adjuva nos, Domine, Deus noster.

72 Quinta vero die, videntes pagani, quod sancti Dei martyres Placidus, Eutychius, Victorinus et Flavia virgo speciali quodam amore essent obligati, et honore se invicem prævenirent, quod una cibum caperent, quod segregati ab aliis starent, quod simul soli orarent, mirati sunt, et dicebat alter ad alterum: Isti affinitate conjuncti sunt, ideo ab aliis dividuntur. Interrogans itaque Sanctos unus ex paganis per interpretem, quo utebantur, dixit ad eos: Quam generositatem fertis inter vos? Responderunt hi: Quatuor germani fratres sumus, ex uno viro et femina generati. Ille vero rursus percontatus est eos, dicens: Ex ista patria estis, an ex alia regione? Et responderunt Sancti, dicentes: Romani sumus et Christiani. Et ille: Bene contingit vobis, quia hominum omnium genus semper voluistis humiliare, et dominium exercere, nulli umquam genti voluistis subdere colla. Sed dicite nobis, quæ sunt nomina vestra? Ad hæc sanctus Placidus proloquens, ait: Hi duo fratres mei, Eutychius et Victorinus b vocantur. Hæc autem soror mea et virgo, Flavia dicitur. Ego vero peccator, Placidus Monachus vocor. Et ille, Assentite, inquit, nobis, et proderit vobis; negate, Christum vestrum Deum esse, et nostro more Luciferum sidus Dei nostri Rempham excolite, ut frui possitis una nobiscum hujus gaudiis vitæ. Respondens autem sanctus martyr Placidus, dixit: Absit hoc a nobis, ut Deum nostrum Jesum Christum, Creatorem cæli et terræ, negemus, et hominem perditum pro Deo colamus, qui jam a Domino Jesu Christo cum diabolo et angelis ejus damnatus est in inferno, perpetuo igni exurendus.

73 Hæc pagani ex Martyris ore dum verba audissent, Mamuchæ duci nunciare curarunt. Sævissimus autem dux, furore nimio accensus, jussit, sanctissimum Placidum cum duobus Fratribus et cum sorore Flavia tamdiu virgis mactari, donec inter manus deficerent. Quod dum factum fuisset, pagani, existimantes eos mortuos, recesserunt. Sed Deus omnipotens, cui cura est, et sollicitudo suorum, misit angelum suum sanctum, qui sanctorum martyrum Placidi, Eutychii, Victorini et virginis Flaviæ roboravit corpora, et curavit plagarum vulnera. Mane autem facto, pagani, redeuntes ad stadium, sanctosque Martyres Dei illæsos consistere perspicientes, dicebant ad eos: Animadvertite et videte, quanta misericordia usi sunt Deus et propheta noster in vobis, qui, cum debuissent interficere vos, contulerunt vobis sanitatem. Relinquitte ergo vanitatem et sectam superstitionis, et adorare eos, qui præstiterunt vobis sanitatem, et gubernent vitam vestram. Sanctus Placidus respondit: Vos potius relinquitte diabolum, quem adoratis, et adorare Dominum nostrum Jesum Christum, qui fecit cælum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt, relinquitte perditum ipsum vestrum prophetam, et satanam, quem is pro Deo coluit, cum quo damnatus est in ignem æternum.

74 Saraceni autem, cum viderent, quod neque minis, neque promissionibus Sanctos Dei ad suam culturam valerent inflectere, acta et dicta duci seriatim referre curarunt. Dux vero sævus indignans, jussit, sanctum Placidum cum Sorore et duobus Fratribus suis per pedes suspendi, et fustibus cædi, et fumum acerrimum submi-

AUCTORE.
PSEUDO-
GORDIANO-
dein vero
S. Placidum
et Fratres,

E

b

vix non ad
necem, jubet;

F

quod cum
frustra fieret,
Placido lin-
gua præcidi-
tur,

submi-

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

subministrari, clamantibus paganis juxta consuetudinem : Negate Christum vestrum, negate. Quod dum factum fuisset, clamabat beatus Placidus una cum fratribus suis Eutychio et Victorino ac virgine Flavia, quasi ex uno ore, dicentes : Gratias tibi agimus, Domine Jesu Christe, qui confortas servos tuos, in te sperantes. At durissimus dux, dolore et ira permotus, beatissimo martyri Placido, qui præ omnibus et pro omnibus loquebatur, cum lapide os et arterias confringi jussit, dicens : Si non negabis Christum tuum, et tu et alii mala morte peribitis. Sanctus vero martyr Placidus glorificat Dominum, dicens : Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me computare dignatus es in numero servorum tuorum. Non ferens autem impiissimus dux, quod sic beatissimus Placidus sæpe Christum nominaret, ira magna accensus, jussit, ei linguam radicitus amputari. Sanctus vero Placidus clamabat, lingua præcisa *c* dicens : Benedictum nomen et virtus Domini nostri Jesu Christi, cujus nomen et virtus permanent in

B secula, qui et liberat nos ab omni malo semper.

stupro expo-
nitur Flavia :

75 Cumque Fratres ejus et Soror respondissent, Amen, præ nimia ira frendens dentibus sævissimus dux, jussit, eos iterum gravissimis fustibus cædi. Sanctam vero virginem Flaviam truculentus arbiter præcepit, tradi quibusdam lenonibus de exercitu suo ad corrumpendum, dicens : Invitate ad turpitudinem ejus omnem exercitum. Sancta autem virgo Flavia, prolatam sententiam in se dum agnovisset, suspexit in cælum, et ait : » Deus, qui sedes super thronos » et judicas æquitatem *d* » « esto mihi in Deum » protectorem, et in locum refugii, ut salvam me facias *e*. » Surrexit in me iudex iniquus, mordens carnes meas canina rabie, misit truces manus ad verbera, pedibus appensa sum, fustibus acerrime verberata sum, omnibus membris crudelissime torta sum, fumus horridus sub me administratus est, impinguatur dux sævus sanguine meo : tuus est amor, tua fidelitas, pro te hæc omnia patior; respice in me, sancte Deus Sabaoth, ne polluant inimici famulam tuam, ne dicant : Prævaluimus adversus eam. Oravit, et ecce subito virtus divina super Virginem sanctam respiciens, suo illum munimine sepsit. Nam, cum ad ducis imperium lenones sanctam

C virginem Flaviam vellent stuprare, vim ei inferre volentes, quicumque manus ad eam contingendam misissent, stupebant nervi eorum, et arefiebant manus et brachia illorum, et præ dolore ex intimo corde mugitum reddebant. Ipsa autem beatissima virgo Flavia, cum fuisset, sicut jam diximus, cum Fratribus suis multoties pro Christi nomine cæsa et torta, et diversis suppliciis affecta, immobilis in fide Christi permansit.

tandem, ex-
pugnandis
Martyribus

76 Posthæc impiissimus dux Mamucha sanctos Dei martyres Placidum, Eutychem, Victorinum et virginem Flaviam suo examini fecit assisti, quo tumentis pectore, facie furibunda, vibranti capite, ita est allocutus : Quousque insipientes vos nostra tolerat clementia? Hortor et commoneo vos, Crucifixum negate, et adorare Deum, cui excellentissimus rex noster Abdala cervicem suam flectit; sin alias, acerrima morte peribitis. Sanctus Placidus respondit : O infelices, quare mentis vestræ oculos, atra orbatos caligine, non exeritis? Credite in Dominum Jesum Christum, Creatorem cæli et terræ, et dimittite diabolum, quem adoratis, et falsum vestrum prophetam relinquite. Quod si non

* an abdu-
ctos?

feceritis, ignis vos æternus excipiet. Mamucha D vero posthæc conversus ad sanctos martyres Eutychem, Victorinum et virginem Flaviam, dixit ad eos : Dicite, infelices et miseri, derelinquitis Crucifixum, an cum Placido seductore perire decrevistis? Sancti Martyres dixerunt : Jam sæpius tibi diximus, quia nullo pacto nulla ratione Dominum nostrum Jesum Christum relinquimus, monita vero vestra, veluti lutum, quod pedimus conculcatur, abominamur.

77 His auditis, sævissimus Mamucha, nimis furis incitatus, jussit, sanctos Dei martyres Placidum, Eutychem, Victorinum et Flaviam strictius ligari, et super tibias eorum anchoras navium poni, et super anchoras lapides magnos superponi, ut, hoc dolore compulsi, Christum negarent. Pagani vero, jussa iniquissimi ducis perficientes, clamabant : Nisi negaveritis, Christum vestrum Deum esse, acerba morte in tali supplicio consummabimini. Cumque die ipsa et nocte tota in tanto cruciatu perdurassent, et sanctus Domini Placidus psalleret, et Soror ac Fratres ejus orarent, et Deo gratias agerent, die altera illucescente *f*, pagani ad Martyres reversi sunt, videntesque, illos immobiles in fide Christi persistere dicebant : Num vobis corneas fibras, num lapidosa pectora nutritis, qui salutaribus consiliis non acquiescitis? Respicite vosmetipsos, et, Christum Deum esse, negate, et dabimus vobis aurum et argentum, pallia deaurata, et lapides pretiosos. Sanctus Placidus respondit : Neque pro auro, pro argento, sive pro pallis deauratis, aut lapidibus pretiosis vestræ impiæ et perversæ suggestioni assensum dabimus, ut Christum negemus. Justitiæ namque rigor et veritatis via flecti non novit, si forti pectore retinetur. Id ipsum sancti Dei Eutychem, Victorinus et beata Flavia virgo affirmabant.

ultima ma-
china, sed
æque

78 Adhæc satellites satanæ vehementer irati, rem, prout erat, duci per ordinem pandunt. Sævissimus vero Mamucha, terribili furore et ira succensus, dictavit sententiam, dicens : Placidum, Eutychem, Victorinum, Faustum, præcepta contemnentes, et Christum, qui a Judæis crucifixus est, pro Deo colentes, nostramque culturam nostrumque prophetam Moloch abominantes, capite cædi jubemus, et corpora eorum inhumata lupis ac canibus et volucris cæli devoranda relinqui. Nequissimi autem ministri concito gradu revertentes, ejecerunt Sanctos de custodia, in qua clausi detinebantur, et usque ad littus maris, in quo decollandi erant, eos flagellando perduxerunt. Quo dum venissent pagani, ad Sanctos proloquentes, dixerunt : Obsecundabitis jussioni invictissimi duci Mamuchæ, ut Christum negetis, et Deum more nostro adoretis et colatis?

incassum
adhibita.

79 Sancti autem Martyres, eorum monita abdicantes, dicebant : Numquam Creatorem nostrum negamus, numquam ab ejus cultura recedimus. Alium vero Deum omnino nescimus, neque adoramus, præter Dominum nostrum Jesum Christum, cui nosmetipsos hostiam vivam in sacrificium offerimus. Christiani sumus, et pro nomine Domini nostri Jesu Christi magis mori, quam vivere desideramus. Jam perficite in nobis, quod vobis videtur. Hæc ubi dicta dederunt, beatissimus martyr Placidus, oculos in cælum elevans, oravit ad Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, qui de cælis ad terram descendisti, et pro nostra salute Crucis patibulum sustinuisti, propitius esto nobis, famulis

die iv Octo-
bris omnes
capite minu-
untur.

AUCTORE
PSEUDO-
GORDIANO.

A famulis tuis, et per intercessionem magistri nostri servi tui Benedicti, da nobis virtutis constantiam, ut participes gloriosissimæ anastasis effecti, hujus agonis stadium intrepido animo, mente robusta percurrere valeamus, ne humani generis inimicus aliquod obstaculum nostris anteferat mentibus, ne princeps tenebrarum et complices ejus impediant. Sed angelus testamenti tui Michaël nostras animas in pace suscipiat, quia tu es Deus benedictus et gloriosus in sæcula sæculorum. Cumque sancti martyres Eutychius, Victorinus et virgo Flavia cum triginta tribus Sociis suis respondissent, Amen, flectentes genua decollati sunt una cum beatissimo Placido, tertio Nonas Octobris, apud Siciliam in portu Messanæ civitatis. Jacuerunt autam post decollationem corpora eorum juxta mare diebus quatuor g.

g
quorum,
quinto post
die pereunti-
bus mari Sa-
racenis,

B 80 Post passionem vero beatissimi Placidi martyris et Sociorum ejus, Mamucha, impiissimus dux Saracenorum, necdum saturatus de sanguine Sanctorum, quem innocenter effundi fecerat, præcepit, ut monasterium illud, quod beatus Placidus ædificaverat, in quo etiam et habitaverat, incenderetur, et a fundamentis everteretur. Sicque factum est, ut per quatuor dies, in quibus post decollationem corpora Sanctorum jacuerant in littore, monasterium omne incensum, et solo tenus eversumest *, ita ut etiam fundamenta monasterii Saraceni evellerent, et lapides in mare projicerent. Interea hoc mare sedatur, ventorum turbines pacificantur, nautis via panditur. Quod crudelissimus dux perspicuens, imperat, ut omnes Saraceni ad mare redirent, quatenus, signo dato, naves conscenderent. Aurora autem quinti diei illucescente, Saraceni cum duce suo Mamucha naves conscendentes, æquoris alta sulcare cœperunt. Præcelsitudinis vero magnitudine, ecclesiam, quam intra monasterium suum beatus Placidus in honore sancti Johannis Baptistæ ædificaverat, cum esset ampla et alta, Saraceni succendere sive evertere non potuerunt h, sed modis omnibus, quibus poterant, polluerunt et profanaverunt. Nam trabes, quas intus in ecclesia invenerunt, minutatim præciderunt, ecclesiam adulteriis coinquinaverunt, altare Domini stercorebus et urinis fœdaverunt, et super illud secessumierunt, et, quicquid pravum vel dici vel cogitari potest, ibidem exercuerunt. Et, sicut ante descripsimus, naves conscendentes, quanta instantia poterant, navigare cœperunt. Cumque jam in Phari medio esset, (nam Rhegium tendere disposuerant) subito tempestas magna exorta est, ita ut nec retro, nec ante, ultra procedere possent, sed comprehensæ a currentibus undis in medio Phari, justo Dei judicio centum naves simul cum Saracenis sexdecim millibus octingentis demersæ sunt in profundum maris i.

i
corpora Gor-
dianus sepe-
lit.

C 81 Corpora vero sanctorum Martyrum adhuc jacebant in littore, ubi nulla fera, et nulla avis ea tetigit, et pro fœtore suavissimum odorem emanabant. Gordianus autem, qui beatum Placidum a Cassinensi cœnobio secutus fuerat, quique, ut supra retulimus, tempore captionis ejus fugiens evaserat, qui et requirebat Sanctos noctis tempore, et confortabat, dum essent in carcere, tulit corpus beati Placidi martyris, domini sui, et corpora sanctorum Eutychii et Victorini fratrum ejus, ac sanctæ virginis Flaviæ, sororis illius, et capita eorum jungens corporibus, prout potuit, in ecclesia S. Johannis Baptistæ

sepelivit, mundans eam prius ab omni Saracenorum immunditia. Nam sola eadem ecclesia, ut supra descripsimus, ex omnibus monasterii ædificiis remanserat. Reliqua vero sanctorum triginta trium Martyrum corpora, miro odore fragrantia, ibidem, ubi decollati fuerant, in arena sepelivit, ubi beneficia sua Jesus Christus, Dominus noster, meritis sanctorum martyrum Placidi et Sociorum ejus intervenientibus præstare non desinit usque in hodiernum diem. Cæci namque ibidem illuminantur, claudi curantur, surdi auditum recipiunt, leprosi mundantur, dæmones effugantur, et omnes infirmi salvantur.

82 Tali modo sanctissimus martyr Domini Placidus cum Sociis suis, diversis tribulationibus et suppliciis agitatus, dealbavit stolam suam in sanguine Agni, qui tollit peccata mundi, quem modo sequitur per paradisi amœnitates, insertus Apostolis, quia totum reliquit; Martyribus, quia martyrium pacis et pesecutionis in se sustinuit; Confessoribus, quia Christum coram fidelibus et infidelibus confessus est; Virginitatibus, quia virginitatem cordis et corporis custodivit. His insertus choris, Regem immensum E collaudare non cessat, ferens coronam rosis et liliis intextam, cantansque canticum in exultatione et gaudio voce infatigabili, et merito. Nam per hunc facta est Cassinensis ecclesia purpurea, quæ antea in patris Benedicti operibus existerat candida, quia, primus ex eodem verbo et exemplo plurimis in Christi bello extitit doctor. Hic Benedicti patris temporibus primus contra paganos proelium cœpit. Hic inter Christi milites antesignanus, hic inter persecutionum furentium* initia cum ipso infestationis principe auctore Mamucha congressus, dum inexpugnabili firmitate adversarium vicit, vincendi ceteris viam fecit. Ideoque nunc cum his, qui Agnum sequuntur, canticum novum decantare non cessat. Apud hunc Agnum dignetur pro nobis intervenire, et, maculis omnibus expiatis, nos vellere velit induere. Omnes repræsentans eidem, quem sequitur, Agno, ut, quos redemit sanguine suo, non juri sinat subiacere alieno.

S. Placidi, hoc
modo exstincti
elogium

83 Passus est autem beatissimus Placidus, martyr Domini nostri Jesu Christi præcelsus, anno ætatis suæ vigesimo sexto, cum duobus fratribus suis Eutychio, Victorino, et sorore virgine Flavia, Fausto et Firmato diacono, simul ac Monachis triginta, sub sævissimo rege Abdala et duce Mamucha, tertio decimo anno k Justiniani imperatoris, apud Messanam, Siciliæ civitatem, tertio Nonas Octobris, regnante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat cum Patre in unitate Spiritus Sancti, Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. Dies autem vitæ beatissimi Martyris ita numerantur. Oblatus est Deo a patre suo, Tertullo patricio, et traditus beato Benedicto, septimo anno ætatis suæ; habitavit cum eo apud Sublacum annis quinque, commoratus est in monasterio Cassinensi, quod ipse una cum magistro suo Benedicto et condiscipulo Mauro in proprio rure ædificaverat, annis novem. Construxit in suo patrimonio monasterium apud Siciliam per annos quatuor. Præfuit eidem monasterio anno uno, qui simul fiunt anni sex atque viginti. Natus anno Dominicæ Incarnationis quintodecimo ac quingentesimo. Martyrio coronatus quadragesimo primo ac quingentesimo.

et chronolo-
gica ejus vitæ
synopsis.

F

k

ANNO-

CAPUT VII.

a *Psalm. 118, v. 85.*

b Evurtius et Victorius male legitur in *Vita contracta* S. Placidi apud Mabillonium tom. I *Actorum SS. Benedictinorum* pag. 80.

c *Simile miraculum refert Victor Vitensis lib. v de Persecutione Vandalica num. 6 de Typasensibus Martyribus in Mauritiana Majori his verbis* : Quæ cum regi (*Huneric*) innotuisset, comitemquemdam cum iracundia dirigens, præcepit, ut in medio foro, congregata illuc omni provincia, linguas eis et manus dexterarum radicitus abscidisset. Quod cum factum fuisset, Spiritu Sancto præstante, ita locuti sunt et loquuntur, quomodo antea loquebantur. Sed si quis ineredulus esse voluerit, pergat nunc Constantinopolim, et ibi reperiet unum de illis, subdiaconem Reparatum, sermones politos sine ulla offensione loquentem. *Factum in S. Placido simile miraculum æque indubitanter crederem, modo pari auctoritate et testimonio niteretur.*

B d Sedisti super thronum, qui iudicas justitiam. *Psalm 9, v. 5.*

e *Psalm. 30, v. 3.*

f *Hæc S. Placidi Sociorumque certaminis postrema fuit* : illius durationem ita colligit Octavius Cajetanus animadversione 17 in *Vitam et Passionem* S. Placidi et Sociorum : Donatus in nocturna synaxi, ac proin a media nocte occisus (*ex num. 59 hic*) Placidus ceterique ante Mamucham sisti et fustigari jussi. Id factum ait Stephanus Aniciensis, orto jam sole (*num. 28*) a quo dies numeramus. Exin a Mamucha inclusi per septem dies sine cibo (*ita Acta hic num. 61.*) Ubi defluxere, revocantur ad tribunal et cruciantur. Quatuor per dies torti ex Stephano (*num. 29.*) Deinde in custodiam trusos Gordianus nocte invisit. Mane ad Mamucham reducti, torquentur : decurso in tormentis die, retruduntur in carcerem (*ex num. 68 hic*) sole exorto, (*ex num. 71*) rursum excruciantur. Quinto post die (*ex num 72*) virgis ad mortem mactati, sed curantur ab angelis. Postquam illuxit, diversis suppliciis affecti die ac tota nocte (*ex num 73, et binis seqq.*) Mox enata luce (*ex num 76 et seqq.*) damnati decollatique. Quos dies si collegerimus 20 reperiemus. Igitur si Natales ipsos connumeremus, Donatus undeviginti ante Placidum dies mortem obiit. Placidus 4 Nonas Octobris, Donatus 16 Kal. Octobris. *Ita Cajetanus num. 118 Comment. prævii laudatus.*

g *Sepulta quinto post martyrium die.*

h *Triplicem cladem monasterium passum dicitur; hanc primam, secundam anno 669, tertiam sub annum 880. Vide num. 155 et 161. Mirum est, Templum illud, non modo post hanc, sed etiam post binas alias barbarorum irruptiones superstes, ut aiunt, fuisse.*

i *Simile quid Alarico Gothorum regi, Siciliæ excidium meditantis, sub initium seculi v contigit. Ex Jornande de Rebus Geticis cap. 30.*

k *Lege annum Justiniani 15, vel Incarnationis 539 : alias hæ temporum notæ non congruunt. De anno, quo S. Placidus et Socii occisi fuere, censule num. 117 Comment. prævii.*

Monasterii Messanensis instaurationis et sanctorum Martyrum cultus.

Explicitis his, quæ ad passionem beatissimi martyris Placidi Sociorumque ejus pertinebant, nunc ejus destructionem, restaurationemque cænobii, vel qualia quantaque post ipsius decessum loci incolæ sint perpassi, curabo posterorum mandare memoriæ a, sive ut rei notitia habeatur in promptu, sive ut in eorum multimoda mirabilique erectione, Domini misericordia collaudetur, qui flagellat omnem filium, quem recipit, et post lacrymationem et fletum, exultationem inducit. Postquam perversi doli artifex Mamucha cum omni exercitu suo in maris profunda demersus est, et ad Siculorum notitiam pervenisset, qualiter sanctus Domini Placidus cum Fratribus et Sociis suis martyrium suscepisset, illico ex tota insula innumerabilis turba occurrit, sciscitans, qualiter hoc evenisset. A minimo namque usque ad maximum acerrimus fletus omnes tenebat. Messalinus vero et filii ejus, audientes, sanctum Domini Placidum martyrio coronatum, scissis vestibus, pulvere asperso capite, ad sepulcrum venerunt. Posthæc Messalinus et Pompejus Cilius, consilio habito, legatos Cassinum ad patrem Benedictum direxerunt, destinantes epistolam, hæc continentem :

85 Universali Monachorum institutori atque doctori Benedicto, servi filii ejus desolati et destituti pastore, cum subjectione debita obedientiam. Quia nihil paternitati vestræ incognitum esse rectum duximus, de his, quæ apud nos actitata sunt, scire vestram sanctitatem volumus, religiosissimum ac sanctissimum discipulum vestrum Placidum tertio Nonas Octobris post multa tormentorum genera gladii animadversione migrasse ad Dominum. A duce namque Saracenorum Mamucha cum fratribus suis Eutychio, Victorino ac sorore virgine Flavia, Fausto, Firmato et Monachis triginta captus, post verberum mactationem, suspensionem, fumi administrationem, membrorum omnium tortionem, articularum et dentium confractionem necnon et linguæ abscissionem, capite cum omnibus Sociis truncatus est. Unde suppliciter vestram paternitatem poscimus, ut ad cortes et possessiones retinendas discipulos mittere dignemini b etc.

86 Exhilaratus itaque de sanctis apicibus pater sanctus, palmas ad alta sustollens, gratias egit Redemptori omnium, dicens : Grates tibi nunc promo, cunctorum Vita salusque, qui fructum labiorum meorum dilectissimum Placidum, singularem et unicum mei pectoris filium, ad tuum fecisti conscendere solium. Hæc pater sanctissimus proclamans, et super beatissimi Martyris passionem ultra modum spirituali lætitia congaudens, omnem Cassinensem convocans concionem, talem ad eos protulit orationem : Sicut patris est gaudere in suorum profectibus filiorum, ita et filiorum est augmentum patris sua lucra reputare. Quapropter noveritis dulcissimum

Intellecta e
Siculis

a

E

Martyrum
cæle,

F

b

S. Benedictus

AUCTOR
PSEUDO-
GORDIANO.

A simum filium meum Placidum, martyriali tra-bea adornatum, migrasse ad Dominum. Jam enim meis interioribus oculis ejus immaculatam hostiam et Deo beneplacentem deduxi in alta cœlorum. Hunc nempe tempore, quo illum a patre suo suscepi, memineram esse mortalem, nec fefellit opinio. Nunc non est, quod conquerar. Habeo, in quo Deo gratias agam, quia semper optavi, ut de fructu cordis mei omnipotenti Deo sacrificium offerretur. Nihil enim hoc sacrificio habui pretiosius, nihil amabilius, nihil carius. Elegit namque Placidus pro Christo momentaneam mortem, et pervenit ad eum, in cœlesti solio ad dexteram Patris regnantem. Ob id enim Christus pro omnibus mortuus est, ut nos, non nobis, sed Christo viveremus. Grates autem omnium Redemptori refero, quia ingratus esse non possum.

novam mo-
nachorum co-
loniam Mes-
sanam mit-
tit,

B 87 Congaudendum enim mihi scilicet, quod talem Discipulum habuerim, non dolendum, quod amiserim. Nam illud munus fuit, hoc debitum, scilicet, quod functus sum famulatu Placidi, discipuli mei, quamdiu Deus voluit, et post, qui dedit, recepit. Quod naturæ communis fuit, Placidus pro Christo posuit, et, quod singularis est gratiæ, meruit. Cur autem ego doleam mihi Placidum, filium meum, ereptum, cum ad salutem nostram Deus Filio suo non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradidit illum? Quis umquam exceptus est a conditione moriendi, qui non est exceptus a conditione nascendi? Non ergo defleam Placidum filium, quem scio, transisse de morte ad vitam. In illius namque morte gaudendum est, non dolendum, quia illam pro veritate et æterni Regis fide gustavit. Nam cur ergo te, Placide, fili carissime, defleam, qui mihi sic ereptus es, ut omnium esses? Non enim perdidisti usum naturæ tuæ, sed commutasti. Ante corpore inseparabilis * a Deo existens, nunc individuus cum Deo es permanens. Felicia verba, quæ in te expendi, felices labores, quos in te sustinui, dum viveres mecum! Non te Tertulli, patris tui, amor a me divellere potuit, nec ipse mihi umquam patrem prætulisti, quousque ad æternam vitam migrasti c. Hæc et his similia patre Benedicto proloquente, ex et * consilio totius Cassinensis Congregationis quosdam ex discipulis suis ad Siciliam direxit, præcipiens illis, eos citius properare ad prædictam insulam, ad monasterium beati martyris Placidi restaurandum, et cortes ac villas Tertulli patricii gubernandas.

* lege potius
separabilis
seu separatus

c
* et abundat

quæ illuc
appulsa,

C 88 Qui præceptis obsecundantes, dum ad Siciliam pervenerunt, servos beati martyris Placidi evocantes, dixerunt: Ubi posuistis lumen mundi, et decorem Cassinensis ecclesiæ Placidum, patris Benedicti discipulum? Dicite nobis, ubi panis requiei jacet, ubi cœlestis Regis abscondita est pecunia, et multa his similia. Illi autem respondentes dixerunt, illos ad ecclesiam sancti Baptistæ Joannis esse, et locum, in quo Placidus, Christi testis, sepultus jacebat, ostenderunt. Qui, ruentes in terram, cum timore et gaudio magno sanctum sepulcrum deosculari cœperunt, exequias, ut ita dicam, agentes, quasi quidam angeli carni beato martyri Placido, in cujus passione cœli patuerunt, angeli incubuerunt, homines exultaverunt, terra lætata est. Videntes itaque fratres sepulcrum, in quo Placidus, pater sanctissimus,

reconditus erat, cum singultu et lacrymis clamabant, dicentes: Virorum sanctissime, qui, superni Regis vallatus munimine, mundi conculcasti principem, intercede pro nobis ad Dominum, quatenus, suis suffragantibus meritis, per tua vestigia incedere et cœlica gaudia capere valeamus.

89 Hæc et multa alia cum dixissent, quasi corporaliter eum viderent, lacrymis nequam parcebant, sine intermissione sanctum deosculantes sepulcrum. Odor enim paradisi suavitate, ut ita dicam, ex sepulcro manabat, irrigabant lacrymis, levigabant ingemiscentes, exosculabantur delectantes. Episcopus namque Messanæ civitatis, ubi patris Benedicti discipulos ad monasterium restaurandum et cortes ac possessiones gubernandas venisse comperit, ad eos accedere statuit, salutansque in osculo sancto, dicebat ad eos: Non passus est Deus opera, atque labores patris sanctissimi, Deo dilectissimi Placidi, perditum iri, sed quasi post transmigrationem Israelis de Ægypto, restituit filiis Sem possessam a Cananæis regionem Palæstinæ propriam, quibus propter naturalium filiorum ejus opus, pater eorum, heres mundi, cum juramento confirmavit distributionis testamentum, ut nullo aliquando tempore diriperent invicem possessiones, ut ante cataclysmum fecerant, et iniquitatibus et sanguinibus terram contaminarent; ita et super beatissimo Placido, patre nostro, justa retribuens, fecit Deus noster, transmittendo fratres ejus et filios ad monasterium gubernandum et restaurandum et cortes et possessiones illius retinendas. Etenim juxta Scripturam, in multas generationes Deus bona tribuit, qui secundum Mosaicum obitum spiritum Placidi restituit Patri. Siquidem ille audivit: Ascende in montem, et ibi morere d. Hic, Exi, inquit, a Cassino, Placide, et, post paululum Siciliæ insulam ingrediens, per martyrium carneam transibis vitam atque corruptibilem. Igitur Deus verax est, et impossibile est, mentiri Deum. Sic accidit Placido beatissimo patri. Facta sunt autem hæc dispensatione Dei; nam ideo Mamucham, crudelissimum Christianorum persecutorem, et violentæ vocis ventosum, surreptionem, tempestatem, luctum atque turbationem ad has partes venire permisit, ut Placidus cum Fratribus et Discipulis suis martyrio coronaretur. Dirumpens igitur vinculum ligaturæ corporis sui per medios fluctus vitæ præsentis volavit in alta cœlorum.

S. Placidi se-
pulerum ve-
neratur,

E

d

F

90 In talibus die decurso, episcopus cum multitudo populi, quæ cum eo venerat, deosculans sanctum sepulcrum, recessit ad sua. Anniversario autem passionis die beati Placidi et Sociorum ejus adveniente, turba multa cum cereis et thymiamatibus ad sanctissimi Placidi martyris et Sociorum ejus sepulcra convenientes, die noctuque ad ejus honorem persistentes in ecclesia, Domino laudes decantabant; omnes, inquam, convenientes, a viris usque ad mulieres et infantes, oblationes et vota regaliter comportantes e. Oportebat enim sanctam festivitatem celebrare in lumine scientiæ, et intellecta splendoris populum adorare. His quoque temporibus beatissimus pater Benedictus plenus virtutibus et sanctitate feliciter migravit ad Dominum anno Verbi Incarnati quadragesimo secundo ac quingentesimo f, cum præfuisset in Cassinensis cœnobii regimine annis quatuordecim,

diemque ejus
anniversa-
rium una
cum Messa-
nensibus fe-
stum agit;

e

f

cim,

AUCTORE.
PSEUDO-
GORDIANO.

g

h

cum jam
CPolim abie-
rat Gordia-
nus.

i

B

k

ubi S. Placidi
Acta scripsit,
l

m

C

et cum S. Jo-
annis ecclesia
S. Placidi no-
men jam in-
duerat.

n

o

p

cim, sepultusque est ibidem ante aram sancti Baptistæ Joannis *g*. Huic sanctissimo patri sanctus Papa Vigilius per privilegium confirmavit omnes cortes ac possessiones, quas Tertullus patricius in Sicilia ei obtulerat. Idipsum fecerunt successores ejus numero 49 *h*.

91 His taliter succincte libatis, quid Gordianus, martyris Placidi famulus, egerit, Opusculo præsentī tradamus. Postquam enim idem Gordianus sanctorum Martyrum corpora tradidit sepulturæ, quid faceret, vel quid diceret, nesciebat. Dicebat enim intra se: Si hic maneam, nihil ultra proficiam; si ad Casinum redire voluero, omnino impossibile mihi videtur: scio enim, quanta pericula in tanto itinere mihi incumbant. Hæc dum secum tacitus volveret, beati Placidi et Sociorum ejus suffragium diebus ac noctibus exorabat attentius. Quarta interea die adveniente, valde diluculo navis, Neapolitanorum mercibus onusta, in portu Messanæ civitatis devenit, descendentesque nonnulli eorum ad terram, sancti Joannis Baptistæ, in qua sanctus Domini martyr Placidus cum Sociis suis sepultus erat, ecclesiam devenerunt *i*. Quos Gordianus adspiciens, post salutationis officia osculatus est, ac deinde percontatus est eos, dicens: Qui estis, vel unde, et quo tenditis iter? Tum illi: Neapolitani (inquiunt) sumus, et cursus noster Constantinopolim tendit *k*. Gordianus vero, talia ab eis dum verba audisset, gaudio ingenti perfusus est, datoque naulo, in eorum navi conscendit, longissimæque maris itinera cum eis transfretans, Constantinopolitanam pervenit ad urbem; in quam ingressus, in domo cujusdam potentissimi viri annis quampluribus hospitatus est.

92 Ibique jussu Justiniani imperatoris *l* enucleatius Vitam atque miracula, necnon Passionem beatissimi martyris Placidi et sociorum ejus notificare, atque ad posteritatis memoriam Græcis litteris, quibus apprime imbutus fuerat, latius annotare curavit. Illi autem, hæc audientes, glorificaverunt Deum, utique secum Gordianus in eadem urbe maneret, hortati sunt, quod et fecit. Post aliquanta vero annorum curricula, Gordianus ille valefaciens, Passionem martyris Placidi et Sociorum ejus, quam ibidem, ut supra taxavimus, Græcis apicibus exaraverat, apud illos reliquit *m*, ipse vero, navem conscendens, Siciliam rediit, atque ad Syracusanam urbem deveniens, paucis illic tempore supervixit, in quo semper pie sancteque vivendo, finem vitæ complevit, acquirens sibi regnum æternum, intercedentibus sanctis Martyribus, quibus fuerat famulatus.

93 Ex die vero, qua sepulta sunt corpora sanctorum martyrum Placidi, Eutychii ac Victorini fratrum, et beatissimæ virginis Flaviæ, sororis eorum, in ecclesia sancti Joannis Baptistæ, ultra jam basilica illa sancti Johannis vocata non est *n*, sed in honore Sanctorum, qui intus erant sepulti, sancti Placidi ecclesia vocabatur, usque ad tempora scilicet illa, quando Romani Siciliam amiserunt *o*: omnibus etiam temporibus, quibus Saraceni Siciliæ dominati sunt, ecclesia ipsa ex beati martyris Placidi nomine vocabatur *p*.

hunc Gordianum non fuisse, hæc verba, quibus *D* secunda et tertia cænobii Placidiani clades significatur, aperte declarant: Qualia quantaque post ipsius decessum loci incolæ sint perpessi, curabo posterorum mandare memoriæ. Neque enim hæc Gordiano, ante secundam illius cænobii cladem dudum e vivis erepto, nota esse potuerunt. Enimvero Petrum Cassinensem audire hic mihi videor, qui, quamquam hoc loco, quod tamen verbis mox relatis pollicitus est, de secunda et tertia Messanensis ecclesiæ clade ne verbum quidem fecerit, fecit id tamen alibi, uti tum apud Cajetanum, tum § 40 Commentarii prævii videre est. Quod si Petrus S. Placidi Passionem exaravit, Passionis illius adjuncta, numero sane multa; dubia ut minimum, et valde incerta censenda sunt.

b Fictitiis monumentis has ad S. Benedictum litteras annunera.

c Quid de hac et similibus orationibus, quæ in his Actis non raro occurrunt, statuendum sit, dixi supra in Annotatis ad cap. 4, lit. f.

d Ita fere Deuteron. cap. 32, v. 59.

e Tam antiquum S. Placidi cultum, qui paucis ab illius obitu tempore jam inde inceptus fuerit, *E* non habeo, unde confirmem.

f Alii obiisse volunt anno 543.

g In oratorio S. Martini sepultus est secundum Vitam S. Mauri. Sed Actis S. Placidi hic consonat, utrisque auctoritate longe potior, Gregorius Magnus lib. II Dialog. cap. 37.

h Deducunt hi nos ad Joannem VIII, qui sedit ab anno 872 usque ad annum 882, sub quo probabilius contigit tertium Messanensis monasterii excidium. Vide supra lit. h in Annotatis ad cap. præcedens.

i Igitur quarto die ab obitu suo, et quidem valde diluculo, in S. Joannis Baptistæ templo S. Placidus jam fuerat sepultus. At num. 80 Saraceni Messana solvisse dicuntur tantum die quinto mane. Verosimilius existimo, post horum discessum S. Placidi corpus in S. Joannis Baptistæ templum fuisse illatum.

k Iter illud Gordiani fabulam sapit. Vide dicta num. 38 et seq. Comment. prævii.

l Altera fabula. Vide num. 37 et seqq. Comment. præv.

m Id quoque figmentum apparet, ut hæc Acta a Gordiano vere aliquando fuisse conscripta, crederetur, inventum. *F*

n Universim id verum non est: nam S. Joannis Baptistæ nomine appellatur in diplomate anni 4436, citato num. 464 Comment. prævii.

o De tempore, quo Saraceni Siciliam occuparunt, vide dicta num. 460 Comment. prævii.

p Petrus Casinensis apud Octavium Cajetanum hunc eundem locum, quantum apparet, laudans, hæc addit: Itaque dum jam dicta insula Francis (Normannos intelligit) repleta fuisset, ecclesia, in qua S. Placidus quiescebat, non ejusdem Martyris nomine, ut antea diximus, sed S. Jacinthi illam nominare cœperunt, nescientes proprietatem nominis, utpote homines exteræ gentis et superadvenientes; ideoque usque in hodiernum diem, semper eandem ecclesiam corrupte S. Jacinthi nomine appellare consueverunt.

ANNOTATA.

a Hæc verba quidem actorum eundem præse ferunt, qui S. Placidi Passionem exaravit: sed

A

ACTA ALTERA

Auctore Stephano Aniciensi a

Ex editione Octavii Cajetani tomo I de Sanctis Siculis a pag. 172.

PROLOGUS.

Quorum precibus auctor scripserit

B

Sub Sancti Spiritus disciplina degentibus sanctis viris, qui in ecclesia Casinensi cœnobialis exercent militiæ pietatem, Stephanus Aniciensis, indignus et ultimus servus eorum, spiritum Ecclesiæ duplicem promereri. Philosophos cœli vos esse, et cœlestem philosophiam professos, spiritale tyrocinium vestrum docet, et ipsa rerum clamat electio meliorum. Elegistis partem optimam cum Maria, et, de Hur Chaldæorum egressi, Ægyptique tenebras fugientes, montem sanctum, montem coagulatum et pinguem, ut Deum Sabaoth videre possitis, singularitate conversationis et vitæ specialiter obtinetis. Deposita vetusti hominis vilitate, in cœlestis Adæ transfiguramini novitatem, et sedentes in speluncæ ostio cum Elia, suspensis desideriis ad æterna, sentire vos credimus sibilum auræ tenuis, vestris sine sono cordibus insonantem. Ad solatium peregrinationis, et æumnas temporalis exilii demulcendas foditis diligenter et strenue puteos Scripturarum, in quibus est aqua viva. Et in nocte mortalitatis istius tres panes Evangelicos exigitis ab amico, ut aqua refectionis potati, verique panis soliditate cibati in fortitudine cibi hujus, montem Dei Horeb, sicut viriliter, ita et feliciter attingatis. Securi jam de adipiscenda cohabitatione Sanctorum, viros confessionis et gratiæ, qui vobis semitas perennis vitæ suis vestigiis impresserunt, ea teneritudine ametis, et colatis quasi commilitones in bello; sed futuros concives in regno, divinis cultibus honoretis, eorumque pro viribus induatis similitudinem pariter et figuram. Placet vobis imitari, quos colitis. Et, ne fames Christi Dei, qui * opprimit terram Canaan, et summos etiam Patriarchas peregrinari compellit, fines vestros violenter invadat, post Scripturas canonicas, Sanctorum passionem et gesta humiliter recensetis, et in eis, velut in speculo, vultus nativitatis vestræ refigurare gaudetis, unde et Placidi, martyris vestri, triumphos pariter et agones, qui Latinorum incuria diu silentio sepulti erant, cum apud Græcos egregie vixerint atque floruerint, de Græco erutos b, produxistis lucem, et, ut eosdem stylo mediocri editos, verbis ornatioribus, et magis propriis debeamus colorare, potestativæ precis instantia postulatis.

* an quæ?

b

S. Placidi Historiam,

2 Auctoritatis vestræ mole depressus, munus, quod tam sollemnis vox exigit, negare non possum: sed timeo, ne fistula pauperescentis ingenii vestris usibus impar appareat: quia et apud

Octobris Tomus III.

vos, novi, esse fontem aquæ vivæ salientis in vitam. Et tanta est hujus Martyris claritudo, ut eloquio meo infacundo satis et tenui obnubiletur potius, quam clarescat. Supponam tanto oneri cervicem meam, et imperii vestri pondus subjectis humeris sustinebo, ut Placidi monachi pridem, nunc martyris; commilitonis olim vestri, nunc tutoris pariter et patroni, sincerissimam passionem, ea, qua possum, sermonis integritate perstringam. Non erit opus, martyrium beati Viri rhetoricis sententiarum vel ornare coloribus, vel floribus investire; cum tantus sit in hac Historia pietatis splendor, virtutum vel operum, ut ipse, et proprietates rerum, quæ exprimendæ sunt, sermonem coloratissimum extorquere possint, etiam ab invito. Nec in nos aliquis, vel nimis diligens, vel minus cautus, devolvere velit calumniam, quasi senescenti jam mundo novum Martyrem inducamus. Cum autenticus sit Martyr iste, non rudis, nec novitius; sed antiquus, teste Orientali ecclesia, quæ triumphos illius, per Gordianum monachum c expressos in Græco, venerata est ab antiquo, et, Justiniano imperatore testante, qui per Sacram imperii, Vigilio Papæ directam d, canonizari fecit sancti hujus Martyris Passionem. Nos quoque, eorum sequentes vestigia, expressam ab eis in Græco veritatem reformabimus in Latino, et quasi in via veteri novam semitam figurantes, ita mediocriter incedemus, ut et satisfaciamus negotio, et aurium vestrarum delitias prolixitate superflua minime vulneremus.

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.

c

d

E

ANNOTATA.

a De Stephano Aniciensi vide dicta num. 48 et tribus seqq. Comment. prævii.

b Qui et quando Acta S. Placidi Constantino- poli in Italiam allata fuisse, narrentur, quæ his fides adhibenda sit, vide § 3 Comment. prævii.

c Quidquid de Gordiano, a S. Placidi nece Constantinopolim profecto, ubi S. Placidi Acta conscripserit, hic dicitur, fabulam sapit. Vide dicta num. 36 et seqq. Comment. prævii.

d Justiniani ad Vigiliū litteræ prorsus fictitiæ sunt, ut ostenditur num. 42 Commentarii prævii.

F

PROLOGUS ALTER.

Immortales Beatorum triumphos, et Martyrum perennes victorias præconiis efferre cœlestibus, et divinis titulis honorare, sicut honestum Ecclesiæ, sic legentibus est jucundum. Præclaræ sunt actiones Sanctorum, et ex radio virtutis Dei tantum capiunt splendoris et luminis, ut totum mundum sufficienter valeant illustrare. In Regem deitatis et in ipsam majestatem Domini peccare videtur, quisquis tam divinorum operum claritatem aut voluerit obnubilare silentio, aut non studuerit eo, quo potest, eloquentiæ genere colorare. Quapropter etiam nos ad hoc opus idonei a, minusque digni, ne magnalia Dei nostri suppressisse silentio, velut ex invidia, videamur, exactoria prece Sanctorum, qui Deo in cœnobio militant Casinensi, beati Placidi, monachi simul et martyris, Passionem, Deo favente, suscepimus describendam, quam a Gordiano, patris Benedicti discipulo, et

Scriptio-
nis
causæ

a

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.
b
c

ejusdem Martyris socio, Græce descriptam *b*, et minus fere in Latinum translata *c*, eo styli genere prosequamur, ut et seriem actionis, veritatis compendio perstringamus, et rebus, Domino dedicatis, debitæ proprietatis gratia non negetur. In quo tamen negotio non erit necesse, martyrium sancti Viri vel flore rhetorico, vel sermonum coloribus investire, quia tam preciosa est in conspectu Domini mors Sanctorum, ut etiam inculta vel nuda piarum series actionum aliena suffragia non mendicet, nec verborum flosculis egeat coronari. In ea puritate veritatis actus beati Martyris exsequimur, ut et illud, quod invenimus apud Græcos, suæ integritati reddatur, et nostræ relationis honestas non fastidium ingeneret, sed devotionem pariat audienti. Assistat veritatis Spiritus cordi, pariter et ori meo, ut ita possim reverentiæ Martyris subservire, quatenus idem Sanctus meo labore posteris innotescat, et ego cum lectoribus meis, qui pie susceperint opus istud, mercedem in cælo mereamur ampliorem.

ANNOTATA.

B

a Legendum : inidonei.

b Vide supra lit. c.

c Acta igitur superius recusa non viderat Stephanus.

CAPUT I.

S. Placidi genus, apud S. Benedictum commoratio et missio in Siciliam.

*S. Placidus,
patricio genere
Romæ natus,*

C

Beatus igitur Placidus, Christi martyr, ex linea senatoriæ dignitatis erumpens, Romanæ civitatis indigena fuit, et ad mundi hujus caliginem illustrandam, tempore Justinii imperatoris, velut splendidissimum sidus, emicuit. De spina militiæ sæcularis, rosei floris adinstar, genitura temporali procedens, lavit in vino stolam suam, et in sanguine Jesu Christi pallium carnis suæ mirabiliter purpuravit. Pater ejus Tertullus nomine; primo miles, postea per honorum fasces, et officia dignitatum exercens, in culmen Romani patriciatus evasit. Mater ejus, ex Octavia gente descendens, partu sobrio satis, et utili hunc ipsum, de quo agimus, quasi quoddam lilium puritatis, effudit *a*. Felix et tanti filii tam digna mater, non hoc solum germen protulit sanctitatis, verum etiam tres alios est enixa Eutychium, Victorinum, et Flaviam virginem *b*, ut in quatuor filiis, veluti in quatuor fluminibus terram sitientis Ecclesiæ pudica sæcunditas irrigaret. Supersedemus in Placido terrenæ nobilitatis efferre præconium *c*; quia tantus est in illo splendor meritorum et operum, ut ad gloriam virtutis ejus, claritudo carnis penitus evanescat.

*et a puero
traditus
S. Benedicto,
d*

e

5 Parentum diligentia nutritus Puer, et tenere, sicut opportunum fuerat, educatus, cum jam septembris pueritiæ metas attingeret *d*, beatissimo patri Benedicto, qui in territorio Sublaciensi vitam angelicam exercebat, norma institutionis monasticæ regulariter *e* imbuendus, oblatus est. Suscepit vir Deo dignus Puerum

nutu divino, parentumque devotione, vel fide D cœlitus assignatum, ut peritus Ecclesiæ hortulanus lilio pubescenti rivulos cœlestis doctrinæ admoveret, et sub ejus magisterio vel ducatu tenerrimus flos virtutis in maturitatem erumpens, suo tempore martyrii fructum daret. Dignissimum plane fuit, ut vas electionis et gratiæ futurus Puer, qui in Martyris nomen et meritum fuerat promovendus, de speculo Benedicti formam sibi sumeret sanctitatis, et vitæ innocentiam, quam ab illo susceperat, candidatu confessionis, et purpura martyrii coloraret. Religionis habitu vestitus Puer, magisterio Benedicti, sicut assidue, ita etiam strenue adhærebat. Rigabatur novella plantatio cœlesti doctrina, et sub Sancti Spiritus disciplina ad perfectionem conversationis et vitæ, ætas adhuc informis et tenera formabatur *f*. Subarraverat Pueri devoti mentem spiritus pietatis, et in tabula cordis ejus amoris rudimenta depingens, ad virtutem humilitatis et obedientiæ consecrandam gratiæ suæ largitionibus instruebat.

6 Cum his virtutum studiis animus puerilis intenderet, et felicem moliretur in anteriora processum, ex more monasterii jussus aquam de flumine ad usus necessarios deportare, verbum jubentis obedienter amplectens, Romani patricii Filius aquarium vas assumens, ad flumen devenit; situlam minus prudenter in aquam deposuit, eamque incautus ipse sequens, cum vase, quod infuderat, quantum jactus est sagittæ, a terra in flumen, unda rapiente, detractus est. Venerabilis magister ejus Benedictus, et Spiritus Sancti radio perfusus, quo sæpius solebat esse remotorum et absentium cognitor et discussor, quod de Puero factum erat, spiritualibus oculis intuens, Maurum, plenioris ætatis discipulum, advocavit, et, quid circa puerum Placidum ageretur, significans, ut in ereptione mergentis cursu velociore contenderet, modesto vigore spiritus imperavit. Implorata humiliter et accepta benedictione paterna, Maurus monachus ad flumen venit, et puerum Placidum, pæne jam mersum, inveniens, instar Petri Apostoli, super elementum aquæ liberos excursus dedit, crine Puerum rapuit, illumque e medio fluminis usque in terram expedita et secunda velocitate reduxit *g*. Dicat quisquis, quod senserit, ego absolute definio, beati patris meritum et virtutem id primo loco potuisse perficere; ut mobilis undæ liquor impressi pedis vestigium pateretur. Sed, hoc simplicem innocentiam Placidi meruisse, ut ad magistri imperium, mediis ereptus aquis, ad majoris gloriæ finem posset, Deo sibi suffragante, servari. Noluit pius arbiter æquitatis innocentem et minus cautam Pueri sui vitam aquis rapientibus intercludi : sed eum ad meliora promovere disponens, et ab instanti mortis articulo, eo, quo solet, clementiæ genere liberavit, et ad victoriam passionis cum gloria subeundam præstitit apud se tempore reservavit. Demptus aquarum periculo, hic pius Puer quotidianis augmentis proficiebat in melius. Et sicut exterius ratione temporis videbatur crescere per ætatem, sic interiori homini suo ad Dei imaginem renovari, satagebat assidue per virtutem.

7 In schola magisterii spiritualis, Benedicto patri humilis et devotus assistens, id familiaritatis et gratiæ obtinere meruit apud illum, ut non solum publicis actionibus ejusdem patris communis speculator adesset, verum etiam secretis

*cujus meritis
submersionis
periculo eripitur,
E*

et cui constanter adhæret,

et

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.

ANNOTATA.

a *Tertullo, patricio Romano, natum fuisse S. Placidum, ex Gregorio Magno liquet: incerta cetera. Vide Comment. prævium § 3.*

b *Ex codicibus Hieronymianis deprompta videntur hæc nomina, et ab antiquis quibusdam martyribus ad S. Placidi Fratres et Sororem translata. Vide num. 40 Comment. prævii.*

c *Satius id profecto est, quam illi cum Justiniano cognationem, aliaque nullo fundamento affingere, qua de re consule § 5 Commentarii prævii.*

d *Verisimilius anno 523. Vide num. 81 Comment. prævii.*

e *Idem habet Gregorius lib. II, cap. 3 Dialog.: non igitur ea de causa tantum, ut artes profanas addicerent (ut hæreticis nonnullis affirmare lubet) olim pueri monachis a parentibus offerbantur.*

f *Minus hic in S. Placidum æquus est Bailletus. Vide num. 89 Comment. prævii.*

g *Ex Gregorio Magno lib. II Dialog. cap. 7.*

h *Ex eodem lib. II, cap. 5.*

E

CAPUT II.

Sancti in Siciliam iter, pluribus prodigiis illustre, et Messanensis monasterii ædificatio.

Digressus a præsentia beati patris Placidus a, athleta Christi, cum apud urbem, quæ Capuana dicitur, devenisset, a felicis memoriæ Germano b episcopo officiosa satis humanitate susceptus est. Civitas, jam erecta et posita supra montem, latere non potuit, sed publicas omnium aures rumor occupavit honestus, sanctissimi viri Benedicti discipulum Placidum Capuanam civitatem c sua præsentia illustrasse. Erat in Majore ecclesia, quæ beati protomartyris Stephani titulis insignitur, Zoffus quidam, primicerii F gerens officium, qui morbo illo capitis, qui dicitur Cephalæa d, laborans, acrimoniam doloris sui nullis remediis lenire poterat vel auferre. Adventu cognito beati Viri, et nocturnam mansionem apud episcopum civitatis Placidum accepisse, præsentens, conspectibus ejus exhibens se præsentem, qua molestia premeretur, revolvit et aperit, et, ut per ejus meritum curari debeat et sanari, quantacumque potest, exactoriæ supplicationis instantia flagitat et exposcit. Esse se certissimum, confitetur, tam potentem haberi in Placido virtutis et sanctimonie veritatem, ut suffragio precis suæ inveteratum jam morbum velocitate, qua velit, omnino sufficiat amovere, qui, si ad hoc etiam attentandum inferior et impar esset, passent tamen virtutes et merita Benedicti, cujus discipulus ipse erat, id potenter efficere, ut inveterata capitis ægritudo quæ mœrore confecerat laborantem, suo eum lætificaret abscessu.

10 Placidus, amicus Dei, in custodiam humilitatis se erigens, cum pie repelleret supplicantem, et, supra meritum suum esse, quod ab

Primicerio
Capuano

a

b

c

F

d

D et intimis ipsius precibus sive miraculis testis idoneus, tanto verior, quanto secretior, sæpius interesset. Adfuit Puer devotus nocturnis supplicationibus beati patris, cum, ab eo specialiter assumptus in comitem, vidit et expertus est, quid posset meritum sancti viri, qui verticem rupis excelsæ, siccum penitus et arentem, violentia precis suæ sudare compulit aquas vivas, quæ ad remedium fraterni laboris, pariter et querelæ, quotidiana suffragia ministrarent h. Credimus, venerabilem Benedictum eo spiritus oculo, quo futurorum notitiam capiebat, præsensisse de Placido, quantæ excellentiæ futurus esset, sicut nobis renuntiat vestra simplex opinio. Hac de caussa pius pater felicem Discipulum suis arcanis interesse volebat, ut, qui de publicis ejus sermonibus vel exemplis sumpserat formam vitæ, de cœlestis contemplatione secreti congruos orandi modos et vim veræ supplicationis hauriret. Satis congruum arbitramur, Placidum debuisse magistri miraculis interesse, ut, qui suo tempore miracula facturus erat, ex magistri qualitate vel habitu facile deprehenderet, qua forma precis vel instantiæ supplicandi, necessitatis articulo, de vena pietatis divinæ signorum potentiam potenter extorquere deberet. Unde factum est, ut magisterium cœleste sequens, spiritualis magistri fieret imitator, et, qui mirabilium operum dudum fuerat inspector et testis, ipse quoque mirabilium fieret operator. Et, ne lucerna succensa lateret sub modio, qui in Dei oculis magnus erat, in oculis etiam hominum mirabilis apparebat, adolescentiam exuens et robur induens juventutis, beatus Placidus, inter scholares alas tyrocinii spiritualis, in cœnobio Casinensi, castrensis exercitium disciplinæ sub Benedicto, Dei famulo, sequebatur.

8 Supervenerant eo tempore de Sicilia procuratores cortium et villarum, qui patri beatissimo retulerunt, possessiones et prædia, quæ Tertullus, Placidi beati pater, monasterio Casinensi patricia liberalitate contulerat, ab incolis terræ illius vastari et distrahi, nec posse a ministris annum censum Casinensi ecclesiæ resignari. Cum fratribus communicato consilio, bonum visum est omnibus, et maxime in oculis Benedicti, ut ad locorum illorum reformationem pariter et tutelam Placidus mitteretur, qui et ex vivacitate prudentiæ, destitutis locis providentiam exhiberet, et tam auctoritate personæ, quam excellentia parentelæ, commissæ sibi prædia reservare sufficeret ac tueri. Ex deliberatione communi Benedictus pater injungit Placido cœleste negotium, et, duobus sibi comitibus delegatis, Gordiano et Donato, qui cum eo sudaverant in commilitio spirituali, cum paterna benedictione dimisit. Non humanitus factum puto, sed divina potius providentia contigisse, ut sic Placidus deberet in Siciliam destinari, ut, quod credimus, et suorum meritorum, et temporis ordo poscebat, in illa provincia et sudoris sui cursum, Deo sibi propitio, terminaret, et, exacto passionis agone, triumpho cœlestis sumere * bravium pariter et coronam. Quibus in itinere illo miraculis floruerit Beatus iste, quibus virtutum radiis claruerit in illa via, quantum ex Historia Gordiani, patris Benedicti discipuli et ejusdem Martyris socii, deprehendisse potui, non omitam.

tutandis Casinensium prædiis in Siciliam mittitur.

* sumeret

capitis dolorem tollit,

ab

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.

ab illo patebatur, assereret, languidus ille, cui fuerat morbus in caussa, Benedicti nomen medium interponens, contestatur Placidum, et adjurat, ut ad remedium doloris sui capiti ejus manum admovere et orationis medelam sibi apponere non recuset. Victus supplicatione petentis, et exaudito nomine patris sui cumpunctus, pariter et permotus, surgens de loco, languentis capiti manum apponit, et, iterato nomine Jesu Christi, Benedicti patris nomen humiliter subsecundans, signo Crucis admoto, dolorem, qui diu latuerat inclusus, exclusit: totumque hominem debitæ saluti restituens, ad domum propriam communi, tam sua, quam illorum, qui aderant, cum exultatione remisit. O dignum admiratione spectaculum! Operatur absens Discipulus in nomine magistri sui expetitæ miraculum sanitatis, et Helisæi prophetæ factum suo quoque opere figurans, qui magistri pallio percussas aquas legitur divisisse, miraculi novitate, et suum prodit meritum et præconium proprii præceptoris attollit. Ita beatus Vir, humilitatis integræ statum conservans, dum languido manum apponit, sed magistri vocabulum interponit, ex altero quidem vere miraculi patrator apparet sed in altero, quasi cavens, ne sibi superbæ pestis irrepât, magistro suo totum assignat, penitus et adscribit. Fama patrati miraculi Capuanam impleverat civitatem, volvebatur in ore cunctorum languenti sanitas impertita, et de cœlestis novitate miraculi totus simul populus exultabat.

et cæco visum reddit:
Capua

41 Erat in urbe Capua cæcus quidam, quem oculorum officio destitutum nox æterna damnaverat: audito nomine Viri Dei, et indultæ sospitatis veritate præcognita, quis sit tantus operum divinorum effector, diligentius investigat. Dictum sibi est, Benedicti, Casinensis abbatis, hunc esse Discipulum, qui, magistri sui diligentissimus imitator, sicut fuerat socius in doctrina, sic illius quoque esset hæres efficacissimus in virtute. Concepta solidæ spei fiducia, cæcus ille deduci se fecit ad hospitium beati Viri, seque sub oculis illius præsentem exhibuit. Qui, dum violentia suarum precum obtestaretur Virum Domini, vel rogaret, ut amissam lucem cæcis oculis perfundere dignaretur; amicus Dei Placidus sibi eum protinus jussit adstare, et, oratione præmissa, invocato nomine Salvatoris, perpetuæ noctis horrorem patientibus oculis signum Crucis impressit. Cum itaque Vir beatus super oculos illius cæci signaculum Crucis infunderet, et Benedicti patris nomen saluberrimum iteraret, adstantis illius oculi subitam proruperunt in lucem, et, visibilis aeris hujus lumen visibiliter haurientes, ad vivendi officium sunt promoti, deteresa penitus prioris caligine cæcitat. De quondam misero factus felicior, homo ille, ad B. Placidi vestigia pronus ruens, de percepto beneficio solvit gratias, quas debebat, et eos, qui adstiterant contemplatores virtutis, in admirationem deflectens ad gaudium, Jesu Christi potentiam in Servo suo gratulabundus magnificat et attollit. Innotuit civitati virtutis opus, quod fecerat sanctus Homo, et per ora omnium volitabat hic sermo; Placidum, amicum Christi, ea potestate, qua languenti capiti reddiderat sospitatem, oculis etiam tenebrosa cæcitate damnatis, videndi gratiam reformasse. Fit exclamatio generalis in populo, civitas tota tripudiat et exultat. Jesu Christi favor, et gloria tollitur in immensum, et in eo Benedicti quoque sancti

nomen et meritum summis in urbe præconiis celebratur. Sic Placidus, veræ lucis amicus et filius, dum cæcis oculis lucem optatissimam infundit, cujus sit apud Deum meriti, manifestam producit in lucem, et auctorem lucis clarificans, in se ipso parit eam, quam potest, divino nomini claritatem.

42 Egressus Capuæ civitate, cum cœptum iter in Siciliam maturaret, civitatem illam prætermittens, quæ vulgo Galatia e nuncupatur, obvium habuit hominem languescentem, qui, cum infortunii sui modum et languorem, quo misere premebatur, exprimeret, multos ex accolis regionis illius eodem incommodo laborare, cum gemitu et dolore testatus est. Orare et precari cœpit ut Vir Domini, cujus virtus dignis effectibus carere non poterat, misericordia moveretur, et se, qui prius occurrerat, sanitati restituens primo loco, divinam demum potentiam in ceteris exhiberet. Miseri languentis hominis misertus Sanctus, nec minus compatiens calamitatibus aliorum, in orationem se dedit, et, ea completa, tam illum, qui primus occurrerat, quam alios, qui de diversis partibus confluebant, forma crucis muniens, et consignans omnes illos, qui sibi oblati sunt, plena incolumitate donavit. Virtutum Ministro virtutis efficacia deesse non poterat. Et satis congruus erat ordo, ut, qui studiis indefessis virtutum exercitiis insudabat, ad Christi laudem, cujus gloriæ militabat, virtutum signis gloriosior haberetur. Quocumque tenderet Sanctus iste celeberrimus, adventus ejus fama celebris anteibat. Lucerna denique lucens et ardens, quæcumque loco præsentia illustrasset, eorum incolas ad amorem et desiderium se videndi mirabiliter accendebat.

43 Unde quædam mulier, opinione sanctitatis illius accepta, filium parvulum, supremo jam spiritu soloque pectore palpitantem, B. Placidi pedibus lacrymabiliter et anxie satis exposuit. vociferans et contestans, ut eo pietatis spiritu, quo plenus erat, sibi condescenderet et maternæ consuleret orbitati, redderet sibi filium, quem mors nimis immatura, ea violentia, qua cunctos solet auferre, sibi etiam omnino præripere festinabat. Hanc se habere fiduciam, et tanta in Dominum fide niti, ut, quidquid ab eo Placidus beatus exposceret, sine cunctatione aliqua suis posset precibus obtinere. Non posse carere virtutis effectum Discipulum Benedicti, cui sanctitas magistri vel virtus, sicut in divinis exsequendis ministraverat disciplinam, sic in mirabilibus exhibendis obtentu assiduo apud Domini potentiam impetraret. Ita mulier, misera prorsus et lugubris, in viribus magni Discipuli, summi præceptoris Benedicti nomen et meritum inculcans, restitutionem filii cum obtestatione et lacrimis exigebat. Induit, evictus tandem, misericordiæ viscera benignus Homo, et magistri sui nomen apud se inaniter iterari, non sustinens, puerulo pœne jam mortuo, et extremum spiritum vix trahenti, dexteram super apposuit, signum vivificæ Crucis impressit, et, de faucibus mortis ereptum, vitæ restituens in momento, ita plene vivificat vix spirantem, ut reformet lamentanti præoptata gaudia genitrici. Implevit loca finitima rumor iste, prædicatur Benedictus in discipulo suo Placido: sic resplendens et consona omnium veritate magnificus in utroque Christus Dominus prædicatur.

44 Athleta Domini Placidus, sicut in curandis

digressus, Galatiæ languido vires red-
dit.

puerum, tantum non mortuum,

paralyticum, dis

ACCTORE
STEPHANO
ANCIENSI.

A disægritudinibus animarum scientiam sumpserat a magistro, ita etiam per magistri interventum simul et meritum in propulsandis molestiis corporum cœlestem potentiam mirabiliter exercebat. Oblatus est ei paralyticus quidam in via, membrorum omnium destitutus officiis, quem dissolutio juncturarum sic in omnibus membris suis totum damnaverat et reddiderat prorsus inutilem, ut nec terræ pedem imprimere, nec apponere panem ori posset, nisi alienis suffragiis niteretur. Videns hunc hominem Servus Dei, et compatiens dolori ejus, contulit se ad Deum, in quo posuerat fiduciam totius spei, et vibrans in paralyticum signum Crucis, mysterium Trinitatis expressit. Ad benedictionem sancti Viri, debilitata natura resumpsit suarum virium quantitatem. Succus vigoris diffunditur passim per nervos et membra omnia, quæ contraria passione marcuerant, colore simul et robore reparantur. Sicque factum est, ut, quod in illo misero deturpaverat origo corruptior, sancti Viri virtus amplissima reformaret, et membra singula, restituta suis officiis, facultati propriæ redderentur, adstat sanus et incolumis in momento, qui diu non æger, sed pœne mortuus, jacuerat in grabato, et magis proficiens ex S. Placidi munere, quam prius sumpserat ex collatione naturæ, erigit pariter corpus et animum, et Deum glorificans in opere suo, Placido, cujus ministerio sanatus erat, gratiarum vota gratulabundus exsolvit.

quartana laborantem ad sanitatem revocat,

145 Christianæ fidei devotus cultor, cum in magnis virtutibus exercendis facultatem et gratiam haberet in promptu, in minimis quoque non negligens aut segnis erat, sed pari ac similis ratione et florebat ex minimis, et fructificabat in magnis. Quartano incommodo vir laborans, occurrit in eodem itinere sancto Viro, intemperie caloris et frigoris sic exustus, ut pallore et macie putens esset, dum validissimæ febris incendiis æstuaret. Beati Viri conspectibus se præsentans, genibus ejus advolvitur, supplices manus protendit, morbum, cujus signa lucebant in facie, confitetur, et, ut per Servum Domini salutis gratiam mereatur, exposcit. Fidem se habere plenissimam, et ex fide fiduciam concepisse, si possit Viri beatissimi vel orationem promereri vel tactum, febris propulsata, recuperatæ sanitatis gaudia suscepturum. Exuberans pietatis visceribus animus sancti Viri, totum se in orationem effundit, et illum deprecans, qui socrum Petri sola verbi potestate liberavit a febribus, et puerum centurionis paralyti decumbentem, membrorum officiis instauravit, ut hujus quoque debeat misereri, gemebundus implorat. Inter orandum, cum necdum finem orationi dedisset, virtutem mirabiliter emanantem de Placido sensit ægrotus, et, penitus extincta vi febrium, ita totus ex integro redditur sanitati, ut nulla jam in eo prioris morbi vestigia residerent. Agit gratias curatori, et imperio sancti Viri submitti morbos, subjici passiones, sublatis in cœlum vocibus attestatus, qui tremebundus et pallens advenerat, incolumis accessit.

aliaque plura

146 Possem in infinitum verba producere et paginam onerare miraculis, sed, ne lectorem compellat prolixa lectio nauseare, et quasi cum fastidio refutare, quod summus est studiis amplectendum, quicquid sequitur de miraculis hujus Sancti, fidelis oraculi brevitate perstringam. Tantam Dominus in illo Calatiensi territorio vir-

tutis amplitudinem ministravit, ut signorum divitias, quæ sequuntur, sicut divinitus, sic ubertim effunderet in locis illis. Vir quidam, pariter mutus et claudus, duorum officio præsentatur; qui, ad benedictionem Sancti plectro linguæ resolutus, vigorem motus et locutionis exceperat, et in pedibus, quos nervorem imbecillus stupor invaserat, gradiendi sumpsisse meruit libertatem. Alium morbo podagrico laborantem et vehementer afflictum, Cruce Christi humiliter consignavit, eumque protinus, excusso morbo, bonæ valetudini restituens, ad propria remisit incolumem. Puellulam oblatam sibi, quæ simul fuerat oris, oculorum et aurium privatione damnata, fusa prece pro salute illius, Crucis impressione signavit, ejus sensus redintegrans diminutos, ut, quæ muta fuerat, loqueretur; carens oculis plene videret; et surda prius patenter audire obtinuit. Romanæ civitatis indigena, cum infirmitate pessima teneretur, ad Domini Servum deductus, ejus ope curatus est.

edit prodigia;

147 Brachium cujusdam viri, cujus tumor nimis in putredinem simul et saniem laxabatur, signo Crucis appposito, sinistra valetudine vacavit. Alterius contractam manum, cum ad eum, morbo suadente, venisset, signaculo Crucis appposito, nervorum flexibus integratis, plene restituit sospitati. Cæcum, sibi occurrentem, virtute Crucis, per quam operabatur hæc omnia, visibili lumine superfudit. Energumenum quemdam, qui ab immundo spiritu pessime vexabatur, solito Crucis auxilio sic constrinxit, ut spiritus, qui eum invaserat, instar fumi, quasi de vertice illius egrediens, hominem, male possessum, sanum relinquere cogeretur. Senem cæcum, data prius oratione, signavit, et lucem, diutius denegatam, mirantibus oculis mirabiliter infudit. Morbo hydro-pico fatigatum, cujus venter intumuerat instar utris, et cutis in morem vitri prælucebat, signi salutiferi munimine superfudit, atque in eo pestiferum liquorem exhaustiens, corpus inæquale penitus et distensum, humore siccato æqualitati pristinæ reformavit. Hæc in Calatiensi territorio contigisse, in Gordiani reperimus Historia, et ad Christi magnificentiam probandam in Placido legenda posteris destinamus.

148 Viator bonus accelerans iter cœptum, Furcas, ut dicitur, Caudinas g attigerat, locum illum, cui prius fuerat nomen tormenti, fecit esse locum miraculi. Super oculos cujusdam cæci, qui sibi in eodem loco oblati est, manum imposuit, præmisit precem, Crucem infudit, et diutius amissum diem stupentibus oculis instauravit. Mulier debilis et infirma, implorato auxilio Viri Dei, per orationem ejus oblatam meruit sospitatem. Febricitantem alium, deductum ad se, consueta gratia benedixit, et, languore submoto, remisit incolumem. Manu debilis accessit ad eum, cujus cum digitum, præmisso Benedicti nomine, contrectasset, laxatis articulis, extensa palma, siccitas diuturna reviruit. Corruens quidam ex alto, fracti brachii læsione mulctatus, visitatione pariter et prece Sancti, desiderata sanitate donatus est. In eodem loco cum super quemdam, qui spiritu molestabatur immundo, formam Crucis manus extensione signasset, igne scintillante de naribus ejus, in specie fumi de illo habitaculo, pessime usurpato, nequam spiritus invitatus egressus est. Maculosum cujusdam oculum tunc sanavit, et juvenem, cujus calcanea natibus adhærebant, orationis virtute

uti et locis aliis, 9

F

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.

virtute vel Crucis liberum reddidit et erectum. Quot ægrotos, contraria valetudine laborantes, in illis partibus virtus curaverit Jesu Christi, nos quidem supersedemus evolvere, sed Deo relinquimus illud totum, cujus ope et auxilio hæc et alia diversa patravit, et ad cujus referenda sunt gloriam, quæcumque fecit. Nos interim simplicem Historiam prosequamur.

per quæ
transit :

h
i

k l

49 Virtute pollens et coruscans miraculis Placidus, minister Christi, Beneventum *h* advenit, susceptus honorifice a B. Marciano *i*, civitatis illius episcopo, claudum quemdam, Majorem nomine, qui, genibus ad postrema recurvis, terram scabellulis quasi verrere videbatur, invocato nomine prius Christi, postea Benedicti, tibiæ et pedum naturali restitutione donavit. Ibidem etiam lumen, quod amiserat, cæco reddens, susceptori suo Marciano pontifici valefecit, et in Apuliam ultra progrediens apud Canusiam *k* civitatem, a S. Savino *l* episcopo multa cum humanitate susceptus est. Ubi etiam Landulfum quemdam nomine, habentem aridam et curvam manum, benedictione data, naturali reformans officio, in anteriora progressus, Deo se et opera ejus dirigente, Rhegium, Calabriae civitatem, advenit, exceptus a Sisinio, venerabili episcopo illius urbis, leprosum quemdam, cujus superficiem, fere totam subalbam, lepræ color obduxerat, Benedicti meritis et prece sua corporali munditie reformavit. Ibi quemdam clericum, Siconem nomine, mutum et surdum, cui ex auribus vermes defluebant, sibi expositum, fusa prece, et interposito nomine Benedicti, plenius instauravit ad auditum pariter et loquelam.

tandem Messanam appul-
sus condito
illic monasterio,

m

20 Die sequenti cum suis Sociis navim ascendens, Messanam *m* appulit, et apud Messalinum, Romanum civem, Tertulli, patris sui familiarem pariter et amicum, mansionem accepit, cum quo diem illum cum nocte sequenti in Domini laude et fidei collatione deducens, alterius diei lucente crepusculo, cum eodem Messalino descendit ad portum, et idoneum locum reperiens ædificia construendi, cannibula sua, quam gestabat in manu, locum, in quo Joannis Baptistæ oratorium et officinæ ceteræ fundarentur, diligentius assignavit. Ita Vir Domini, undecumque artificibus congregatis, jecit in Christi nomine fundamenta, et operi suo sedulus, maturator adsistens, cœpti monasterii fabricam ad perfectum deducere conabatur. Quantis virtutibus ibidem floruerit, quibus signis emicuerit in loco illo, sequentia pietatis opera manifestant. Quadam die Vir Dei, dum a monasterio rediret domum, cæcus illi adfuit ex cursu, qui, suffragium ejus implorans, per orationem ejus oculorum officium debita cum integritate recepit. Factum illud regioni statim innotuit, quia persona, in qua signum ostensum est, indigena fuerat Romanæ urbis, et notissimum fuerat apud omnes, eum, cui reddita dies erat, Silvium nominari. Glorificabatur Dominus in Sancto suo, et mirabilia faciens per manum ejus, per totam Siciliam nomen ejus mirabiliter propagabat et famam, ducebantur ad eum variis passionibus obligati, inter quos quidam vir, correptus a dæmonio, cum ejus conspectui sisteretur, eo interveniente, purgatus est. Paralyticus quidam, cujus universa membra continuo languore defecerant, exhibitus ejus præsentiae, supradicto Messalino assistente pariter et vidente, membro-

rum suorum officiosam restitutionem emeruit.

D
prodigiorum
fama,

21 Virum, cujus brachium cum manu arida siccitate torpuerat, oratione præmissa, subsecundato etiam nomine Benedicti, in statum pristinum reparavit, adsistentibus plurimis et tanta miraculi novitate stupentibus. Paralyticum, Siculi viri sodalem, virtute simul orationis et Crucis, languore sanato, suis viribus instauravit. Alium quemdam vitæ carentem officiis et inutili longævitate durantem, cui, in corpore jam extincto, superstes spiritus anhelabat, et cadaver exanime servabant oculi vigilantes, ad precem beatissimi Placidi plenam totius corporis reformationem excepit. Quidam ex primoribus illius provinciae, elephantina infirmitate percussus, cum nulla posset medicorum instantium arte curari a lepra, quæ invaserat corpus ejus, beato Placido mediante, mundatus est. Obsessum a dæmonio, per os cujus contumelias in sanctum Virum malignus spiritus exomebat, solo imperio verbi sui ereptum a dæmonis potestate, beatus Placidus antiquæ reddidit libertati, et virtute, qua superiores sanaverat, in eodem monasterio positus, ad se plurimos concurrentes, qui morborum diversis molestiis premebantur, in Jesu Christi Cruce salutifera mediante curavit.

E

22 Conversabatur autem B. Placidus in loco suo apud ecclesiam, quam in honorem B. Joannis Baptistæ in portu construxerat Messanensi, jejunis et orationibus plene vacans et ceteris omnino studiis pietatis insistens, Evangelicus Negotiator vitæ perpetuæ margaritam pretiosis operibus mercabatur. Aggregabat sibi, quos poterat, et qui vitam Apostolicam sequi vellent, secum in eodem monasterio coadunans, doctrinis spiritualibus informabat. Proponebat semetipsum subditis ad exemplum et formam disciplinæ, cui deberent imprimere semetipsos, in suis actionibus sculpebat. In eum tandem numerum cohabitantium sibi fratrum creverat multitudo, ut triginta jam essent, qui, relicta mundi vanitate vel pompa, nudam Christi Crucem nudis humeris ferentes, illius spiritali magisterio subderentur : qui religionis et ordinis disciplinam in ea veritate, quam sumpserat a magistro, custodiri faciens et servari, censuram rigoris monastici pleno fervore spiritus sequebatur. Occupaverat fines Siciliae sanctæ opinionis et nominis ejus fama, et, ipsos quoque terminos illius provinciae potenter evadens, refundebatur etiam in exterarum nationes.

et vita

F

23 Sanctitas Placidi, culta pariter et ornata miraculis, impleverat Romanam urbem, et celebritas virtutis ejus, condita multiplicitate signorum, populari favore ad sidera ferebatur. Ita se habebat Placidus, sic vivebat, ut apud convenientes sibi domesticæ mansuetudinis gratiam exerceret : et habens testimonium bonum, ab illis etiam, qui foris erant, in gloriam Jesu Christi communiter omnium studiis uteretur. Ducebat intra positus cælestis vitam, et angelicæ puritati pro viribus se conformans, cum adhuc peregrinaretur in carne, cælos tamen devotione spiritus jam tenebat. Quam plene castigaverit corpus suum, qualiter domuerit et servituti subdiderit carnem suam, singillatim exprimere, quasi superfluum judicamus. Cum omnes actiones illius et ejus studia universa in eam perfectionem irruerint, ut futuræ passionis, veluti quædam præludia viderentur, et consummandam in eo virtutem martyrii plenius redolerent. Gloria sancti Viri et solemnitas signorum

sanctitate
celeber,

A gnorum ejus, circumpositas regiones prætermeans, attigerat Romanas aures. Ore publico ferebatur pariter et sonabat, qualiter beatus Placidus, Tertulli patricii filius, Benedicti Casinensis discipulus, constructo in Sicilia monasterio intra patrimonii sui fines, triginta sibi fratribus aggregatis, monachale propositum exercebat.

a Fratribus
et Sorore

24 Eo tempore Eutychius et Victorinus, B. Placidi germani fratres, cum Flavia virgine sorore sub procuratione pariter et defensione parentum, patris intra domesticos parietes morabantur. Qui, accepta relatione communi, quod frater eorum Placidus in Sicilia fundasset locum, tacti desiderio videndi fratrem, ex parentum sententia vel assensu, navigio se tradentes, cœperunt in Siciliam proficisci. Emensa vastitate illius maris, quod a Roma usque Siciliam Campaniæ fines atque Calabriæ videtur e latere præterlabi, tandem prosperis ventis usi, Messanam applicuerunt. Ibi desiderii sui finem B. Placidum diligentius requirentes, apud ecclesiam B. Joannis Baptistæ, quam sibi in patrimonio suo providus Fundator erexerat, et in sanctitate et justitia servientem Domino reperere : adistentium monachorum inditio compertum Fratrem, quem dudum facie ignorabant, se invenisse, gavisii sunt, agnitione mutua triumphantes, Placidum et Fratres ejus, oculis porrectis invicem et lacrymis effusis præ gaudio, alternis colloquiis se foventes, decrevere per dies aliquot pariter commorari. Fruebantur alternatim conspectu diutius exoptato, et ex ore Placidi, majoris natu, quotidiana cœlestis vitæ seminaria devote ac humiliter audiebant. Incitabat verbis cœlestibus Frater monachus Fratres suos, adhuc in sæculari habitu conversantes, et infirmas ac debiles mentes eorum ad æternæ vitæ desiderium vel amorem quotidianis sermonibus animabat. Non defuit Spiritus Sanctus ori ejus, qui per Placidi ministerium, Eutychii, Victorini et Flaviæ cor illustrans, in ea caritatis fortitudine solidavit, ut usque ad triumphum victoriæ sequentes Fratrem, cum eo, cum quo non diu vixerant, morientes, peripsum pariter et cum ipso vitam consequerentur æternam.

invisitur.

25 Opportunum tempus advenerat, in quo sudores Placidi vel labores reponerentur in cælo, et quotidiani agones illius, quos in palæstra monachatus pius belligerator exegerat, dignis deberent a Domino compensationibus præmiari. Trahebatur ad odorem cœlestium unguentorum, et, prælibans animo menteque per gustans dulcedinem spiritualium gaudiorum, ad eorum consecutionem et palmam plenius desiderii ferebatur. Incaluerant ejus medullæ, succensa fuerant ejus præcordia Jesu Christi pariter dulcedine et amore; et cupiens jam dissolvi et esse cum eo, ad depositionem tabernaculi sui, quod in proximo fuerat dissolvendum, summis studiis anhelabat. Erat ei temporalis vita fastidio, deformis et squallida videbatur species terrenorum et ad solam pulchritudinem Jesu Christi contemplandam pariter et habendam toto mentis rapiebatur excessu. Aspirabat ad æterna, qui temporalium contemptor erat : et quia necdum poterat consequi propositi sui finem, eliquabatur in lacrymas, et ad messem gaudii capiendam medullitus æstuabat. Pius pauperum auditor Deus non defuit Placido, se quærenti, sed audiens ejus preces et salubria vota com-

plens, bonum, quod petierat, concessit. Noluit Placidum Deus universæ carnis ingredi communem viam, sed eo genere largitatis, quo vere mirificat Sanctos suos, eum, quem fecerat confessione mirabilem, passionis triumpho decrevit facere gloriosum, cujus seriem Passionis sequenti stylo breviter duximus explicandam.

ANNOTATA.

a Ante annum 536. Vide num. 120 Comment. prævii.

b Vide num. 112 Comment. Colitur 30 Octobris.

c In Campania Felici.

d A Græca voce κεφαλαία.

e Duplex ejusdem fere nominis prope Capuam olim civitas fuit : quæ hic intelligenda videatur, vide num. 117 Comment. prævii.

f Adde : et tactu, ex Matth. cap. 8, v. 14.

g In Hirpinis.

h Samnitum olim urbs et Colonia in Hirpinorum confinio.

i Vide tom. II Junii ad diem 14 ejusdem mensis, quo de illo actum est.

k Apuliæ civitas, olim episcopalis, modo Barensis archiepiscopatus unita.

l Acta ejus habes ad diem 19 Februarii.

m Siciliæ civitas est.

E

CAPUT III.

SS. Placidi Sociorumque martyrium.

I In illo tempore, quo beatus Placidus apud Messanam, urbem Siciliæ, morabatur, Abdala, Saracenæ gentis et ritus caput et princeps, toti Hispaniæ præsidebat a. Hæc ei unica erat cura, hæc sollicitudo fuerat specialis, ut pro regali magnificentia ritum attollere gentis suæ, Meloch, Rempham et Luciferi sidus venerando, et viribus deductis in cumulum, Christianum nomen non deprimere vel conculcare, sed omnino extinguere conaretur. Communicavit consiliariis suis secretum, baronibus atque principibus terræ suæ, et, hoc esse propositum suæ mentis, testatus est, ut, sic ubi posset, subitaneum quemdam assultum faceret in Romanos, qui in Christianæ gloria dignitatis primum caput obtinere tunc temporis videbantur. Fideles sui, qui tunc aderant, hoc ex officio dedere responsum. Romani nominis excellentiam in hoc non mediocriter posse lædi, si in Siciliæ, quæ utique Romani juris certa possessio illo in tempore habebatur, per Hispanam gentem daretur aliquando militaris assultus. Assensione communi probatum est, et in hoc verbo tantum principalis sententia requievit, ut, navibus præparatis, dato viatico, quod fuerat opportunum, dextera militaris de sinu Hispanico, studio diligentiore collecta, Romanorum in Sicilia possessiones invadat, et tantum inferat detrimenti, ut, quod factum fuerit, et Romanæ virtuti afferret ignominiam et gloriam regni sui deducat in memoriam posteriorum.

Interim Messanam Saraceni repente

a

F

27 Eligitur de gregaria multitudine ceterorum quidam, nomine Mamucha, gentis Agarenæ non

AUCTORE
STEPHANO
ANICIENSI.
*invadunt,
et, effracto
monasterio,
Sanctos*

** forte tem-
poris*

b

*in vinculis
detinent,*

non infimus, Christianæ fidei validissimus expugnator et hostis, qui electæ militiæ dux præset, et in nocendo Romanis se exhiberet omnium ampliorem. Paratis navibus, delecta ad militiam juventute, collatis rebus, quæ ad transnavigandum viderentur necessariae, navigio sese pariter omnes committunt, carbasa prosperioribus ventis obpandunt, et, emensa totius pelagi vastitate, Siciliam attingentes, portum illum, in quo vir sanctus Placidus cum Sociis Domino serviebat, statu temporis ** arridente*, contingunt. Intempesta nox erat, et mortalium oculis somnus infuderat gratiam quietis suæ, cum blasphema Crucis Dominicæ gens nefanda, litus illud exoptatissimum comprehendit, ubi Placidus, vir beatus, cum Tyronibus sortis suæ de mane vigilans et erectus ad Dominum, nocturnæ synaxis solemnia celebrabat *b*. Agareni, qui portum apprehenderant, partim de immunitate locorum, partim de silentii nocturni suffragio præsumptionis solatium capientes, egressi de navibus, primis assultibus portum invadunt. Concurrent exinde pariter, sicut fuerant adjudicati promptiores, ad monasterium beati Viri. Facto **B** impetu, fores exterminant, diruunt claustra, et quicquid inesse poterat munimenti, omnino dissipant et effringunt. Perveniunt ad locum illum, in quo sanctus vir Placidus, futurus martyr, cum suis Sociis nocturnis excubiis, infessis viribus, incumbibat, Sanctos omnes, qui vigiliis cœlestibus insudabant, Agareni improvise et subito comprehendunt et uno tantum ex eis, Gordiano videlicet, in fugam lapso, reliquos, quotquot erant, distrahentes in vincula coniecere. In illa tamen invasione seditiosa penitus et minime circumspecta, Donatus quidam, beati viri Placidi quondam individuus comes in via, ætate jam proventus in senem, Sarraceno gladio decapitatus, et martyr felicitis effusione cruoris regna sibi cœlestia comparavit.

28 Distractis rebus, et effracto monasterio beati Viri, matutinus dies illuxerat, cum Mamucha, perfidissimæ mentis homo, beatissimos Martyres, quos dudum vinculis fecerat mancipari, Placidum, Eutychium et Victorinum cum Flavia virgine et Sociis eorum triginta sibi celerius exhiberi præcepit. Quos, cum lenisset primo blanditiis, minis postea terruisset, videns, eos ita se minantem contemnere, acerrime torqueri fecit. Hortabatur sermone, quo poterat, ut ritum fidei Christianæ penitus abnegantes, superstitionem gentilium sequerentur, et nisi facerent, se in illis expendere, quidquid inveniret supplicii vel tormenti, instantissime minabatur. Quicquid crudelis bestia detonaret, quantumcumque desæviret in Sanctos, hi, spretis omnino tyranni tam minis, quam etiam blandimentis, Christum vere se credere, et pro fide illius decertare se usque ad sanguinem, constanter profitentur. Semel acceptam religionis et fidei veritatem nulla se posse ratione deserre, sed pro caritate Christi Jesu, qui in redemptionem eorum crucis et mortis patibulum non expavit, se quoque ad mortis tolerantiam paratos esse. Non timere se mortem, quæ sibi ad vitam æternam tendentibus, sicut miseriorum exitus, sic beatitudinis ingressus esset. Velle se carnis hujus vinculis expediri et certo passionis tramite Agnum subsequi præeuntem, ut vitam, quæ fine aliquo claudi non novit, per triumphum Martyrii mererentur.

29 Sic viriliter se habentes et fiducialiter se

agentes in Domino Placidum cum suis Sociis Mamucha sceleratus, manibus post terga revinctis cum ferrois annexos compedibus, per septem dies cibo frustratos et potu, carceri mancipasset, suis iterum conspectibus restitutos, flagellis atteri, fustibus laniari et in spatio dierum quatuor cum eis nec cibo vellet indulgeri, nec potu, quotidianis eos suppliciis attrectari præcepit. Ita perseverantes in fide, gloriosos martyres Jesu Christi Placidum Sociosque illius, versis pedibus in sublime, capitis deorsum pressis, foetente fumo Sanctorum naribus aspirante, suspendens pariter et flagellans iteratæ custodiæ tradi fecit. Ubi etiam sequenti nocte, cum in Dei laudibus Martyres excubarent, Gordianus ille, cujus supra fecimus mentionem, latenter irrumpens in carcerem, pœnas eorum et vincula consolatoriis verbis deliniens, ad agonem Martyrii felices Sanctorum animas animavit. Sequenti die, cum infidelis Mamucha beatum Placidum cum sociis Eutychio, Victorino et Flavia virgine, Fausto quoque et Firmato diacono cum Sociis eorum triginta, crudelissime fustigasset, tam stupendum in virgine Flavia voluit ** exhibere* miraculum, ut lenones, qui ex jussu tyranni eam apprehendere seu corrumpere niterentur, stupentibus nervis, brachiis arefactis, cum manibus, dolore nimio torquerentur, ita ut nec Virgineam tangere, nec suis viribus uti possent. Sic virginitatis amator Christus virginem suam Flaviam, cujus virgineos desiderabat amplexus, a vitio corruptionis illibatam servavit, ut Flavia, martyr et virgo, sicut ex victoria passionis, cœlestis regni purpuram obtineret, sic inter lilia paradisi, quocumque ierit, sequens Agnum, canticum novum puritatis et sanctimoniam in suæ carnis cithara resonaret.

30 Verberibus atque ludibriis beatus Martyr angebatur, et cruda barbaries crudeliter effrenabatur in Deum, et Sanctos ejus urgebat tormentis, suppliciis attrectabat. Placidus, jam confessor, sed in proximo futurus martyr, Christum, quem fide conceperat, voce publica frequentans et iterans, eum, in quo reposuerant terminum spei suæ, confessione multiplici celebrabat. Moleste ferens æmulus nominis Christiani, frequentari in ore Placidi Christi nomen, indignans, quia præ omnibus et pro omnibus loquebatur, cum os ejus lapide contudisset, quasi deputans minus factum, linguam ejus summo tenus eradicans, quicquid minus hactenus fecerat, nequitia crudeliore supplevit. Flaviam vero virginem, ne Fratre martyre in suppliciis esset inferior, bestialiter potius, quam humane, mamillarum fecit extorsionibus agitari. Sed, Deo in Sanctis suis mirabiliter operante, et martyr Placidus, etiam præcisa lingua, loquendi obtinuit facultatem, et Flavia virgo servans immobilem fidei firmitatem piis in Christum laudibus resultabat.

31 Tyrannus autem immanis et magis bestia dicendus, quam homo, virtutem expertus toties Christianam, sed fidem adhibere detrectans, cum post plagas et vulnera, Deo per angelum medente, curata, cum inter catenas et vincula, inter anchoras navium, cum, magis lapidibus tibiis eorum superpositis, videret invincibiles animos innocentum, non habens jam, quo conferre se posset, capitalem in Sanctos Dei sententiam promulgavit. Accepta deliberatione tyranni beatum Placidum cum duobus germanis Eutychio et Victorino, et eorum sorore Flavia virgine simul cum Sociis triginta tribus satellites impie-

*D
diu fame flagellis aliisque
enormibus*

*E
* supp. Deus*

*tormentis
affectos,*

F

tandem capite minuunt.

A impietatis assumunt : de custodia carceris, in quo clausi tenebantur, ejiciunt, et usque ad litus maris, ubi fuerant decollandi, flagris eos et verberibus afficientes, educunt. Ibi Placidus, toties jam martyr, et in desiderium vitæ perennis animo et devotione transmigrans, totus in orationem decumbit, et, spiritum suum commendans manibus Redemptoris, implorato auxilio Benedicti, de cujus magisterio id habebat, ut cælum sanguine mercaretur, protensam cervicem porrigit percussori. Venerando capiti spiculator impius superstans, vibrat micantem gladium in cervicem, et reddens abscissione capitis truncum corpus, reliquos tam Placidi Fratres, quam Socios, pari enormitate decapitans, funesta potius * victoria, gratulabundus abcessit.

* l. potitus

divina mox
insequente
vindicta, et
Occisorum
ossa colligente
Gordiano.

32 Jam immani scelere perpetrato, Mamucha cum omni suo comitatu, arridente clementia temporis, navim subiit, quasi Rhegium profecturus. Sed, Deo in ultionem sanguinis innocentum severius vindicante, pondus iniquitatis eorum mare non patiens, sublati undis in tumultos, tam impatienter inhorruit, ut, navibus allisis penitus et subversis, inimici Crucis Christi sub tanto et communi naufragio, quotquot erant, æqualiter necarentur. Ita damnatis cælesti iudicio persecutoribus Beatorum, Gordianus ille, quem superior pagina præsignavit, ad hoc servatus (ut credimus) ut Martyribus decollatis humanitatis obsequium ministraret, Sanctorum corpora, quæ quatuor diebus inhu-

mata jacuerant, gremio litoris illius infodiens, venerabile corpus B. Placidi martyris in ecclesia S. Joannis Baptistæ, quam ipse sibi in portu erexerat Messanensi, et, dirutis aliis officinis, sola supererat, cum reliquiis Germanorum suorum, honeste, prout potuit, tradidit sepulturæ. Ita beatissimus vir Placidus, Benedicti discipulus, monachus simul et martyr, consummatus in brevi, 3 Nonas Octobris cursum preciosæ passionis explevit, et, de manu Domini immarcessibilem coronam accipiens, cælus, cruoris sui laurea purpuratus, ascendit. Insignis Martyr et omni tam ætati, quam sexui, reverendus, coruscans in terra virtutibus, meritis in cælo vivens, se colenti et amanti ecclesiæ Casinensi indefessus patrocinator assistat, et, sua semper solemnia celebrantes sic in præsentis cælesti reconciliet gratiæ, ut in futuro participes faciat coronæ suæ, Jesu Christo Domino largiente, cui decus est et imperium per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Multo serius Hispaniam Saraceni occupaverunt : forte hic intelligendi Mauri Africæ Tingitanæ, qui anno 539 in Siciliam irruerint, et Martyres nostros neci dederint. Vide § 9 Comment. prævii.*

b *Die 16 Septembris ex Cajetani calculo. Vide Annotata in cap. 6 Actorum, supra recusorum, lit. f.*

DE S. GALLA VIDUA, DEINDE MONIALI,

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J G.

§ I. Sanctæ in Fastis sacris memoria variis diebus. An recte in Hagiologiis Benedictinis annuntiata? Ejus elogium ex Ferrario : ab homonymis matronis distinctio : Actorum fides.

FORTE
ANNO DXLVI.
S. Galla in
Mrl. recentioribus
hoc die

Inter illustriores viduas, quæ morum sanctimonia, non minus, quam natalium splendore, Ecclesiæ Dei Ordinique monastico ornamentofuerunt, S. Galla, vidua Romana, ac dein Romæ apud S. Petri ecclesiam monialis, censeri optimo jure potest. Hanc infelici, nescio, quo eventu, antiquis Martyrologiis classicis prætermittam, debito elogio in sacris Fastis celebrarunt Grevenus, Adamus Walasser in Martyrologio Germanico, quod Canisio vulgo ascribitur, Felicius, Galesinius, Maurolycus et Baronius, quorum omnium annuntiationes huc transcribere, necesse non est, dummodo laudatum jam mox eruditissimum scriptorem in hodierno Martyrologio Romano hoc die loquentem audiamus. Ita ille : Romæ, S. Gallæ viduæ, filiæ Symmachi consulis, quæ, viro suo defuncto, apud ecclesiam beati Petri multis annis orationi, elemosynis, jejuniis aliisque san-

Octobris Tomus III.

ctis operibus intenta permansit. Cujus felicissimum transitum S. Gregorius Papa descripsit. Annuntiationi huic, quantum ad substantiam, hoc die etiam succinunt hagiologi recentiores, Nicolaus Brautius, Sarsinensis episcopus, in Martyrologio Poetico, Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ, Arturus a Monasterio in Gynecæo, Carolus Piazza in Hemerologio sacro et in Sanctuario Romano, Castellanus aliique, qui tamen a Baronio aliisque prælaudatis martyrologis in hoc divertunt, quod, etsi horum exemplo S. Gallam die 5 Octobris annuntient, eam tamen rectius die 6 Aprilis commemorari censeant, ac re ipsa eo etiam die, quem ei emortualem statuunt, alii succincto, alii diffuso elogio commemorarint.

2 Nec vero abs re id factum ab iis est. Etenim, teste S. Gregorio Magno lib. 14 Dialogorum cap. 43, triginta diebus ante S. Benedictam sanctimoniam Romæ, de qua in Opere nostro ad

19 diem

AUCTORE
J. G.
tum etiam vi
Aprilis tam-
quam emor-
tuali, annun-
tiata,

diem 6 Maii pag. 107 actum est, S. Galla ærum-
nosam hanc cum feliciore et immortalis vita com-
mutavit. Cum vero S. Benedicta die 6 Maii ad
Superos migrasse passim credatur, communique
hagiologorum consensu eodem die in sacris Fa-
stis memoretur, consequens est, ut S. Galla, quæ
triginta diebus ante S. Benedictam obiit, die 6
Aprilis, tamquam vero emortuali ejus die in
Martyrologiis locum suum habeat. Hinc cum
Wion lib. III Ligni vitæ pag. 128 facile credide-
rim, tertium Nonas Octobris non depositioni
sanctæ Viduæ, sed corporis totius vel notabilium
reliquiarum translationi, cujus documenta etiam-
num latent, aut certe commemorationi ejus conse-
cratum esse; diem vero 6 Aprilis re ipsa ejus esse
emortualem. Ita etiam censuisse videtur Hensche-
nius noster, cum tom. I Aprilis pag. 532 inter
Prætermisos ad diem 6 Aprilis de Sancta no-
stra agens, in hæc verba scripsit: S. Galla vidua
Romana et sanctimonialis apud S. Petrum, hoc
die ex hac vita migrasse creditur. Id tamen pro
certo nec ipse habuit, nec ego habere ausim, cum
ex nullo coarcti supparisve scriptoris testimonio
compertum sit, S. Benedictam ipsa die 6 Maii
defunctam esse, atque adeo nec certum evadere
possit, S. Gallam die 6 Aprilis ad meliorem
vitam transiisse. Ut sit, merito certe laudati
hagiologi de sancta Vidua nostra etiam ad diem
6 Aprilis fecerunt mentionem.

perperam ta-
men ut monia-
lis Benedicti-
na,

3 Porro non est, quod quisquam, cui Benedi-
ctini Ordinis ornamenta cordi sunt, Baronio aliis-
que jam citatis martyrologis succenseat, quod ii
S. Gallam non fecerint monialem Benedictinam.
Tametsi enim scriptor Kalendarii Sanctorum Or-
dinis S. Benedicti, desumpti ex Ms. monasterii
S. Salvatoris Ordinis Cisterciensis, die 4 Octo-
bris; Wion vero, Dorganus, Menardus, Bu-
celinus aliique recentiores, tum Germani, tum
Hispani, Benedictini Ordinis hagiologi, eam Fa-
stis suis ad diem 3 Octobris inseruerint; eorum
tamen tanta non est auctoritas, ut sine congruæ
antiquitatis testimonio monialibus Benedictinis
Sancta nostra accenseri debeat. Et vero in Mar-
tyrologio Sanctorum Ordinis S. Benedicti, quod
ad calcem Romani, a Benedicto PP. XIV aucti et
castigati, subjicitur, nusquam S. Galla inter mo-
niales hujus Ordinis comparet, imo nec ejus no-
mini Mabillonius in Indice Sanctorum I Sæculi
C Benedictini asteriscum (*) præposuit, qua nota
germanos S. Benedicti ex utroque sexu alumnos,
ut ipse monet, designatos voluit; quamquam ta-
men (judicet lector, an sat consequenter) ei Ma-
billonius in subjecto Kalendario Sanctorum Bene-
dictinorum ad diem 6 Aprilis locum dedit;
sed forte tantum (sic enim secum pugnare, dici
non poterit) eam non ut germanam Benedictinam,
verum ut suo Ordini affinem, et, nescio, qua ne-
cessitudine alligatam, in Kalendario illo recen-
suerit. Quidquid id est, non video certe, cur
S. Galla monialibus Benedictinis annumeranda
esset, quæ, uti postea patebit, monasticam vitam
annis aliquot ante amplexa erat, quam Benedicti-
narum monialium dux et antesignana, ut vult
Mabillonius, cujus nempe de S. Galla, veluti Be-
neditina, opinio sibi non satis cohærere osten-
ditur, et infra, seu num 48, plenius refutatur,
S. Scholastica primum sibi suisque virginibus
fundatum monasterium haberet.

Romæ et Lucæ,
ubi et ejus re-
liquiæ asser-
vantur, præ-
cipue colitur.

4 Præter S. Gallæ in citatis Hagiologiis me-
moriæ, commemoranda nunc veniunt, quæ ad
Ecclesiasticam ejus hoc die venerationem ceterum-
que ejus cultum faciunt. Carolus Antonius Erra

in Historia Imaginis in Ecclesiæ S. Mariæ in Por-
ticu in Campitello Italice conscripta typisque
Romanis anno 1750 excusa, postquam pag. 19
asseruisset, S. Joannis PP. I reliquias, in suæ
Congregationis ecclesiæ servatas, utut non insi-
gnes, ex concessione sacræ Rituum Congregationis
anno 1736 Officio Ecclesiastico ritus duplicis ho-
norari, mox, eodem ritu S. Gallæ Officium reci-
tari, affirmat; ac denique, pag. 3 Sanctos re-
censens, quorum in eadem ecclesiæ simili ritu
Officium fit, ad diem 3 Octobris de S. Galla vidua
mentionem discrete facit; ut proinde de illius hoc
die cultu minime dubitandum sit. Porro, quæ ad
ejusdem sacras reliquias designandas attinent, ea
satis jejune nec valde asseveranter pag. 21 ex-
primit, ita fere Italice loquens: Sanctæ Gallæ
caput in ecclesiæ S. Mariæ in Porticu servari,
asserunt Severanus et Pancirolus, qui fortassis
non de integro capite, sed de una hujus parte
locuti fuerint. Apud nos est, inquit, de sacris
ejus reliquiis una, quæ dimidiata ejusdem effi-
giei inserta est; habentque aliam patres nostri
Lucenses in sacra æde, cui a S. Maria Cortelan-
dini nomen est. Ac mox subdit: Destructo an-
tico S. Gallæ altari, urnam crystallinam, qua
multæ servabantur reliquiæ, inventam fuisse,
quas inter, nunc in recentiori ara collocatas,
fortassis sanctæ Viduæ caput existit. Quibus ex
verbis nihil certi statuas de loco, ubi S. Gallæ
caput, quæve singillatim ejus sacri corporis partes
seu Romæ, seu Lucæ, in veneratione habeantur.
Disertius de Romana ecclesiæ, eidem sanctæ Vi-
duæ dicata, laudatus scriptor pag. 6 loquitur,
asserens, antiquam S. Mariæ in Porticu eccle-
siam, jussu reverendissimi Thomæ Odescalchi,
venerabilis Innocentii XI Papæ consanguinei,
destructam anno 1683 fuisse, ejusque loco ædifi-
catam novam, cui S. Gallæ inditum nomen fuit.

5 Descriptis, ut monumentorum penuria sinit,
qui sanctæ Viduæ legitime deferuntur, Ecclesiasti-
cis honoribus, subdere nunc lubet adornatum ei
a Ferrario elogium, quo veluti ex brevi tabella
pateat, quam fuerit virtutibus insignis Dei An-
cilla, de cujus Ecclesiastico cultu a nobis actum
supra est. Sic igitur ille in Catalogo Sanctorum
Italix ad hunc diem pag. 630 et 631: Galla, no-
bilissima Symmachi consulis filia, mortuo viro,
cui nupserat, intra annum, numquam, ut alii
nuberet, persuaderi potuit: tametsi post propin-
quos medici quoque illam ad secundas nup-
tias hortabantur, ne præ nimia ejus caliditate
barbam, ut homines*, emitteret. Sed in ecclesiæ
et cœnobio apud S. Petrum cum aliquot virgi-
nibus degens, orationibus, elemosynis, jeju-
niis aliisque sanctis operibus vacavit. Quæ, in
mammillis sacro morbo exorto, cum dolore fœ-
toreque ulceris in lecto diutius decumbens ma-
xime affligeretur, a Principe Apostolorum, qua-
dam nocte eam in somnis consolante, visitata
est, deque obitu admonita; cum autem illa ex
virginibus Benedictam præcipue diligeret, ora-
vit Apostolum, ut illa secum ex hac vita dece-
deret, cui Apostolus, aliam monacham secum
migraturam, Benedictam vero post dies 30 et
ipsam in cælum evoluturam, dixit. Quæ, cum
abbatissæ narrasset, triduo, Sacris munita,
cessit e vita 3 Non. Octobris. Hactenus Fer-
rarius, laudans in primis S. Gregorium Ma-
gnum lib. IV Dialog. cap. 14, quo eodem libro, at
in editione Parisiensi diverso capite, nempe 13,
sanctus Pontifex revera similia de S. Galla tra-
didit, excepto solo emortuali die, qui ex ejus
verbis,

Elogium ex
Ferrario
datur,

* viri

A verbis, iisque, quæ num. 2 diximus, potius die 6 Aprilis, quam hodie statuendus videtur. An vero, uti Ferrarius in alio Sanctæ elogio ad diem 6 Aprilis asserit, ea sub annum 542 obdormiverit in Domino, infra discutiendum erit.

ejusdemque
ab homonymis
distinctio de-
claratur.

6 Interim, ne quis chronologiæ minus peritus, aut de quo Symmacho jam supra actum sit, nescius, Sanctam nostram cum matronis aliis illustribus, quibus unum idemque nomen fuit, confundendi discrimen adeat, duo hic diligenter observata velim. Alterum est, S. Gregorium Magnum, et ex eo Ferrarium, non de alio Symmacho locutos hic fuisse, quam de Q. Aurelio Memmio Symmacho, exconsule ordinario et patricio, quem Theodoricus, Gothorum in Italia rex, anno Christi 525 per summum nefas occidi jussit, de cujus viri summis dotibus infra sermo recurret: alterum vero, hujus Symmachi dignissimam prolem, S. Gallam nostram, sub finem sæculi v, aut certe non serius, quam ineunte vi sæculo, uti infra ostendetur, in lucem produsse; ex quibus consequens est, prout etiam sentit in Martyrologii Romani Notis eruditissimus Baronius, nostram ab ea Galla diversam esse, de qua Q. Aurelius Symmachus L. F. et Orator lib. vi, Epist. 32 sic scripsit: Non mediocriter nepticulæ meæ Gallæ infirmitas contrahit otii nostri securitatem. Cum enim hæc nata sit vel e Q. Flariano Symmacho, vel e Q. Aur. Symmacho, Symmachi Oratoris nepote, qui cum Aetio consul fuit anno 446, hæc certe ad medium ferme sæculum vi pertingere non potuit, nisi vel centenaria major fuisset, aut saltem ad hanc ætatem proxime accessisset; et utut sub annum 542 in vivis etiam hanc statuamus, omnino tamen a nostra diversam esse, vel ex hoc patet, quod nostra vix quinquagenaria fuerit, cum sæculo vi media fere sui parte progresse, uti postea etiam probabitur, vitam cum morte commutarit. Qua de re, præter inferius dicenda, adi, si lubet, Fastos consulares, a Petro Relando editos, et Sirmondi nostri Notas in Ennodii Ticinensis Epistolam 25, lib. vii. Diversam quoque nostram esse a Galla, Galli Caesaris matre, a Galla Augusta, Theodosii uxore, nec non a Galla Placidia, Theodosii filia, docet tum ipsa temporum ratio, quibus has virisse, constat, tum quod nulla ex his Symmachi, exconsulis et patricii, filia fuerit. Sed neque cum sanctis matronis homonymis, puta Galla, S. Eucherii conjuge, aut Galla vidua, quam S. Augustinus Epist. 212, alias 103 honorabilem Dei famulam et pretiosum Christi membrum vocat, confundi ullatenus hæc nostra potest, cum hæc integro fere sæculo illa antiquiores sint, nec præter nomen, sanctitatem et conjugalem statum, quidquam commune cum ea habeant. Num vero nostra eadem, an diversa sit ab illa Galla vidua, ad quam S. Fulgentius epistolam super morte mariti deque statu viduarum scripsit, sequenti scollatis expensisque Fulgentii cum Actorum S. Gallæ verbis, disputandum veniet.

S. Gregorius
Magnus, cujus
contra hæreti-
cos sciolosque
incredulos

7 Quod autem ad horum auctoritatem fidemque spectat, non hic nobis heterodoxi cum hypercriticis suæ sectæ hominibus objiciant, quatuor Dialogorum libros, quorum quartus cap. 43 aliquot S. Gallæ gesta obitumque complectitur, non a S. Gregorio Magno, sed a Gregorio II, qui 115 annis altero junior est, conscriptos fuisse, atque adeo, quæ Ferrarius supra retulit, quæque nos dicturi infra sumus, ne quidem ex suppare S. Gallæ scriptore hausta esse. Etenim tam futiles sunt eorum, quibus id contendunt, rationes,

aut potius conjecturæ, fueruntque hæc tam solide ab Haeflensio in Prolegomenis ad Vitam S. Benedicti, Mabillonio Præfat. ad Sæc. i Benedictinum § 2, Gussanvillaro in Vindictis Dialogorum S. Gregorii tom. II Operum S. Gregorii Magni edit. Paris. anni 1703 et nuper a Remigio Celler tom. VII Hist. sacrorum Auctorum a pag. 203 aliisque præclaris eruditione viris consultatæ et protritæ, ut nema unus, qui sani cerebri sit, libros illos abjudicare S. Gregorio Magno possit: unde nec transcribendis illustrandisque Catholicorum argumentis hic immorari lubet. At forte e sequioris notæ hodiernis sciolis non nemo objiciet, relatis a S. Gregorio Magno prodigiis fidem haberi non oportere, propterea quod is, ut ipsi quidem adstruunt, in admittendis mirabilibus facilius, in iisque referendis simplicior exstiterit. Næ homines illi, qui sic sibi cum scriptoribus impiis multum sapere videntur, inepte et vehementer insaniunt. Nam procul omni dubio eruditione non minus, quam dignitate summus Pontifex, conscribendæ historiæ leges multo melius novit, atque ad earum præscriptum Opus suum direxit, quam quidem illi norint ac servant, quos ipsi nunc historiæ duces sequi clausis oculis amant, minime solliciti inquirere, quo ex fonte procedant, quæ auctoritate nitantur, quæ a protervis scriptoribus non minus temere, quam hinc inde impie, in chartas conjecta sunt. Aliam sane viam iniiit S. Gregorius Magnus, qui non minus imperiti vulgi fama contempta, quam semotis inordinati animi affectibus, ea dumtaxat litteris commendavit, quæ vel ipse præsens viderat, vel ex probatissimis integræque fidei testibus monumentisque explorata habebat.

8 Ut vero speciatim de Gregorii Magni, gesta quædam obitumque S. Gallæ enarrantis, auctoritate et fide agamus, fateor quidem, se horum oculatum testem non asserere doctissimum Pontificem; at, si propterea ejus narratio in dubium vocari aut ei fides denegari possit, quid, quæso, tandem in Annalibus historiisque vix non omnibus reperies, quod hocce titulo sublestæ fidei non arguatur? Et sane, tametsi ipsemet Gregorius morienti Gallæ non adstiterit, nec omnia, quæ de ea refert, suis oculis viderit, utpote adhuc ætate junior, cum hæc ad Superos migravit, potuit certe, quæcumque de ipsa narrat, paucis post annis ab oculatis et fide dignis testibus accepisse, eaque, ut erat rerum memorabilium colligendarum avidissimus et magna eruditione ab adolescentia insignis, vel in pugillares referre, vel memoriæ, quæ ipsi tenacissima erat, commendare, idque re ipsa etiam præstitisse, jure merito dicendus est. Nihil certe de illustrissima nostra Vidua retulit, quod sibi, ut initio capitis 43, lib. iv Dialogorum testatur, personarum gravium atque fidelium relatione compertum non fuerit. Quo tempore sanctus Pontifex 4 Dialogorum libros scripsit, id est, anno 593 aut 594, factum illud, uti in fine capitis de S. Galla asserit, nunc usque in eodem monasterio manet memorabile, sicque hoc a præcedentibus matribus (seu provectæ ætatis monialibus) traditum, narrare illic solent subtiliter juniores, quæ nunc sunt sanctimoniales virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo et ipsæ adfuissent. Denique nisi ea, quæ in Dialogorum suorum libris tradidit, fide publica certa explorataque fuissent, non tam imprudens fuisset magnus ille Pontifex, ut eos Theodelindæ, Longobardorum reginæ, ad Catholicam fidem tum regi, tum gentilibus

auctoritas et
fides vindica-
tur,

AUCTORE
J. G.

bus et subditis persuadendam misisset. Etenim si falsa, si suspecta, si dubia aut imperiti vulgi commenta in medium protulisset, lectorum indignantium sibilos potius, quam approbantium applausus tulisset, et Catholicæ religionis, quam propagare studebat, et fabulis propagari non posse satis norat, ludibrium potius, quam sanctam existimationem ubique excitasset. Contrarium autem contigisse, ex Paulo diacono lib. iv, de gestis Longobardorum cap. 4, manifestum est. Quid? quod hi libri, ut lucem aspexerunt, summo omnium applausu toto Christiano orbe excepti fuerint, tanta certe gratulatione a piis eruditisque non excipiendi, nisi de historica eorum fide et auctoritate sat manifeste constitisset.

aliqua ejus
gesta obitu-
que descripsit.

9 Atque hæc, ut Actis S. Gallæ, quæ ex Dialogorum lib. iv, cap. 43 edituri sumus, sua contra hodiernos sciolos sarta tecta maneat auctoritas, præmittere visum fuit. Nunc, qua occasione S. Gregorius Magnus de S. Galla scripserit, et quam ob rem non omnia, quæ de illa nosse potuit, uberius expressisque etiam chronologicis notis enarrarit, juverit paucis indicasse. Id nempe sanctus Doctor præsertim lib. iv Dialogorum sibi proposuerat, non tam ut Sanctorum biographum ageret, quam eorum consuleret salutem, quos de vita animæ post corporis mortem dubitare compererat. Hinc tum petitis a ratione argumentis, tum relatis, quæ certa fide comperita erant, miraculis et Sanctorum post mortem aliis apparentium visionibus, immortalitatem animæ et carnis futuram resurrectionem comprobat, eo nimirum fine, quatenus fluctuanti animo, uti cap. 7, lib. iv ait, quod plene ratio non valet, exempla suadeant. Cumque adductis aliquot exemplis docuisset, qualiter egredientes animæ visæ sint, vel quanta ipsæ, dum egrederentur, viderint, ita demum caput 11 concludit: Plerumque contingit justis, ut in morte sua Sanctorum præcedentium visiones aspiciant, ne ipsam mortis suæ pœnalem sententiam pertimescant: sed, dum eorum menti internorum civium societas ostenditur, a carnis suæ copula sine doloris et formidinis fatigatione solvantur. Ut autem ea, quæ hic asseruit, etiam exemplis comprobet, de anima Probi, Reatinæ civitatis episcopi, deque Gallæ, ancillæ Dei, aliorumque Sanctorum transitu distinctis capitibus tractat. Mirum itaque nemini videri debet, quod de anno natali sanctæ Viduæ deque multis ad eam spectantibus rebus, quæ ad argumentum, quod tractabat, nihilo propius faciabant, altum siluerit sanctus Pontifex, nec chronologicis notis vitæ ejus seriem complexus fuisse. Hinc, si quid aliunde de S. Galla plausibili saltem ratione eruitur, contra illud exigua, imo nulla argumenti vis erit, quod a silentio S. Gregorii adversus nos peteretur.

§ II. Illustres Sanctæ natales et cognatio: ad eam probabilissime S. Fulgentius Epistolam scripsit de Consolatione super morte mariti et de statu viduarum: hinc annus natalitatis ejus utcumque definitur.

Etsi dumtaxat felicem mirabilemque S. Gallæ ad Superos transitum sibi describendum sumpsisset S. Gregorius Magnus, neque in animo haberet, eam a nobilitate generis dignis laudibus celebrare; tamen, cum inter plures illustrissimas matronas, quibus Gallæ nomen erat, illam, qua de agebat, discernere proprioque aliquo caractere designare oporteret, non potuit non illam Romanæ urbis nobilissimam puellam et Symmachi, consulis ac patricii, filiam vocare. Hinc, quam illustri multis nominibus loco nata sit S. Galla, nemo non intelligit, qui Q. Aurelium Symmachum ejus patrem norit. Hic quippe ille est, cui Priscianus librum suum de Ponderibus atque Mensuris inscribens, insigne elogium texuit, quod, cum ad Sanctæ nostræ laudem plurimum faciat, et, Ecclesiastico cap. 3 teste, gloria hominis ex honore patris sui sit, hic lubens subjungam. Ita laudatus Priscianus: Omni te, Symmache, nobilitatis splendore celebratum, ac omni naturæ munere præstantem, omnique virtutis luce fulgentem, studiis etiam optimarum artium disciplinarumque florentem, justissimeque prospera fortunæ meritis vitæ probantem, famæ quidem antea nobis absentem, venerabilem faciebat: nunc autem præsentem veritas supergressa laudes prædicationis ostendit. Mediocritatis enim altissimæ, qua superbiæ calcas tumores, et pietatis ponderibus gravissimis superas omnia. Ne autem hæc scriptoris in Epistola nuncupatoria, ut sæpe fit, patrono suo adulantis magis, quam vera de eo prædicantis verba esse, existimes, audi Procopium non minori laude de eodem Symmacho ejusque genero Boëthio loquentem lib. i Historiæ Gotthorum ab Hugone Grotio partim versæ, partim in ordinem digestæ, pag. 442: Symmachus et Boëthius ejus gener, nobilissima stirpe orti senatores et consulatum adepti erant: ambo sapientiæ studiis exerciti, ambo juris observantes supra, quam dici posset, erant: multis civium, multis et externis prompti solari inopiam, fama insignes, inde sibi acerbissimorum hominum invidiam peperere. Audi et summum sui temporis virum, hominemque fuci nescium, Anicium Manlium Severinum Boëthium supra laudatum, lib. ii de Consolatione Philosophiæ Prosa 4 de Sanctæ nostræ parente in hæc verba loquentem: Viget incolumis illud pretiosissimum generis humani decus, Symmachus socer, et, quod vitæ pretio non segnis emeris, vir totus ex sapientia virtutibusque factus, suarum securus, tuis ingemiscit injuriis.

11 Esset hic, ut Henschenius noster in Commentario Vitæ S. Aviti tom. I Februarii pag. 666 num. 32 pollicitus est, plura de eodem Symmacho dicendi

D

Sancta nostra, quæ patrem habuit Symmachum consulem,

E

F

A dicendi locus, possentque huc referri gravissimorum auctorum honorifica elogia, quibus summi hujus viri nobilitatem, eruditionem, tum sacram tum profanam, naturæ dotes, virtutes resque præclare gestas recensent: at, quoniam nos in eo Papebrochius occasione Joannis Papæ I, Symmacho coarcti, tom. VI Maii a pag. 704 prævenit, illuc curiosum lectorem remittentes, fidem, ab Henschenio tom. I Februarii datam, ultra liberare prætermittimus. Tam claro progenita patre S. Galla, haud dissimilem procul dubio habuerit matrem. Sed nec ejus nomen, quod dolendum summopere, nec præclara ejus gesta memoriæ prodita inveniuntur. Dignam fuisse Symmacho uxorem, dignamque sanctissima prole matrem, quæ præter S. Gallam, ejusque alteram probabilissime, ut infra docebimus, germanam sororem, nomine Probam, Rusticianam quoque, nunquam satis laudandi Boethii uxorem, non modo mundo dederit, sed et piis sanctisque moribus informarit, merito credi potest. Porro de hac Sanctæ nostræ sorore, Rusticianæ, suæque conjuge dilectissima, ita Boethius loco citato: Vivit uxor, ingenio modesta, pudicitiae pudore præcellens, et, ut

B omnes ejus dotes breviter includam, patri similis. Munificam ejus in egenos liberalitatem ac miserandæ, quæ ei, capta postmodum a Totila urbe Roma, obvenit, calamitatis tolerantiam his verbis laudatus Procopius lib. III, pag. 336 expressit: Sic evenit, ut tum alii Romanorum, tum etiam senatorii ordinis viri, ipsaque adeo Rusticianæ, Boethii quondam uxor, Symmachi filia, quæ suas facultates egentibus elargita fuerat, servili aut rustico habitu tecti hostili misericordia, modo panem, modo aliud quid necessarium rogantes viverent. Nec eos, paulo ante tam spectabiles, pudebat de domo in domum pulsare ostia et miseræ alimenta precibus eblandiri. Et Rusticianam quidem interficere Gotthi flagrabant.... Sed Totilas nihil ei noceri passus est, seu quod Symmachorum sanguinem ipse barbarus revereret, seu quod ejus mirabili morum integritate et magis quam virili in perferendis calamitatibus fortitudine captus, in ipsa hoste virtutem suspiceret, et a servata tam insigni matrona laudem sibi immortalem parere in animo proponeret.

C alteramque, ut apparet, nomine Probam, probabilissime diversa non est,

12 Præter Rusticianam, Boethii conjugem, aliam insuper S. Gallæ sororem fuisse, nomine Probam, quæ virginæ pudicitiae aliorumque virtutum decore emicuit, ambigere nemo potest, qui Gallam illam viduam, cui S. Fulgentius Ruspensis episcopus, de Consolatione super morte mariti, deque viduarum statu epistolam scripsit, cum Sancta nostra unam eandemque esse, ex Baronii sententia, infra confirmanda, persuasum sibi habet. Etenim Probam virginem, avis atavisque natam consulibus, Gallæ sororem expresse vocat, ita cap. 16 ad hanc scribens: Disponimus enim, si Dominus voluerit, et si vixerimus, ad sororem tuam, sanctam Christi virginem Probam, quam Dominus hoc tempore præcipuum in urbe Roma dare dignatus est virginitatis et humilitatis exemplar, de jejuniis et oratione aliquid scribere, sicut in epistola, quam nuper dedi, mea pollicitatio continetur: cujus tibi præcipue sancta conversatio est in omnibus imitanda, quæ, cum sit avis atavisque nata consulibus, . . . tanta illi inest humilitas, . . . ut . . . dominam se aliquando fuisse, jam nesciat. Quibus verbis, si recte sensum capio, intendit S. Fulgentius, non alio, quam domestico germanæ

sororis exemplo Gallam ad castimoniam, humilitatis, misericordiae aliarumque virtutum exercitium exstimulare: hinc ita Gallam alloquitur: Hanc ergo (sororem tuam, Christi virginem, Probam) tibi tamquam speculum pone, et ex ipsius consideratione, quid tibi jam insit, vel quid adhuc desit sanctorum studiorum operumque, cognosce, et licet illa egregio præcellat virginitatis munere, comitem te debet in ceteris habere virtutibus, illis nimirum, quas ipsa Galla, uti S. Fulgentius verbotenus fere præfatus erat, plenius videndo cognoscebat, quam ipse posset sermonibus explicare. Quæ omnia familiarem certe vitæ consuetudinem, nec alium, quam qui inter germanas sorores esse solet, quotidianum usum inter Gallam et Probam viguisse, easque consanguinitate sorores fuisse, non obscure indicant.

13 At, inquires, dubitari non immerito potest, an non Fulgentius ad aliam viduam, a nostra prorsus distinctam, præclaram illam dederit epistolam, quæ tom. IX Bibliothecæ Patrum edit. Lugdunensis pag. 86 et seqq. exstat. Etenim, licet sanctus Antistes Gallam viduam, cui scripsit, avo et patre, imo et avis atavisque natam consulibus dicat, nusquam tamen eam Symmachi filiam vocat, qualis certe nostra fuit. Adde, quod eandem viduam cap. 16 socerum et virum consulem habuisse testetur, quæ de Sancta nostra nusquam tradidit S. Gregorius Magnus. Accedit denique, quod, S. Gregorio Magno teste, S. Galla, mox ut ejus maritus defunctus est, abjecto sæculari habitu, ad omnipotentis Dei servitium sese apud beati Petri Apostoli ecclesiam monasterio tradiderit, cum ex adverso vidua illa, ad quam Fulgentius scripsit, etiam post menses non paucos, ac forte post unum alterumve a sui mariti morte annum, necdum sæcularem habitum abjecisse videatur, prout ex capite 1 ejusdem Epistolæ non obscure eruitur, ubi S. Fulgentius Viduæ suæ his verbis loquitur: Ante menses aliquot ex diaconi mei (Roma nempe in Sardiniam ad S. Fulgentium reversi) ex Urbe meantis, certa narratione comperi non solum tui conjugis obitum, verum etiam sanctum propositi tui tramitem, in quo jam ambulas, illo deducente, qui est via, veritas et vita. Hunc porro, quem laudat sancti propositi tramitem, non esse vitam monasticam, ex eo patet, quod cap. 12 eandem adhortetur mulierem, ut talem habitum gestet, qui non ad lasciviam excitet, sed ad continentiam provocet, qui non illiciat ad libidinem, sed comprimat ad timorem, ac dein cap. 13, ut tales convivii habeat participes, quæ non carnis solent delicias laudare, sed cordis, atque cum talibus colloquia conserat, et frequentet convivium, ut, cum eas cibis corporalibus pascit, ad meritum sibi sanctæ conversationis accedat, ac demum talibus nunc mensam suam repleat deliciis, qualibus eam replebat, quando carnali conjugio serviebat. Qualia monita, inquires, frustra dedisset Fulgentius, si statim a mariti obitu, ut de S. Galla tradit Gregorius Magnus, sese in cænobio ad Dei servitium, suscepto monastico habitu, hæc vidua tradidisset. Unde laudatam a Fulgentio viduam, ab ea, quam celebrat S. Gregorius, omnino diversam esse, indubitatum videri potest.

14 Fateor, argumenta hæc ejusmodi esse, ut a Galla vidua, laudata num. 12 Baroniana sententia iis everti aut certe non leviter quati primo intuitu videatur. Verumtamen cum apta ad hæc responsio non desit, atque aliunde sat multa signa concurrant, quæ S. cui S. Fulgentius scripsit.

AUCTORE
J. G.

AUCTORE
J. G.

S. Gallam a vidua, cui Fulgentius scripsit, diversam non esse indicent, malim cum Baronio, Sirmondo aliisque sentire, quam a communi sententia sine certioribus argumentis recedere. Porro quibus rationibus suam Baronius opinionem stabilierit, audire juvat. Ita ipse ad annum Christi 504, num. 59 disserit: Sed antequam ulterius campum narrationis ingrediar, quem scilicet occasione Operum S. Fulgentii ingressus erat, Vides, inquit, quot signis habes expressum, eandem Gallam viduam, de qua scribit S. Fulgentius, unam eandemque esse cum ea, de qua agit S. Gregorius. Primum enim nomine convenit, quod GALLA dicta; patria, quod Romana; professione, quod vidua; tempore etiam, quod sub Gothorum rege (Theodorico) et quod a suis maioribus S. Gregorius, se ea de Galla accepisse, testetur. Convenit insuper et consulatu patris, nimirum, quod Symmachi consulis filia fuerit, ad quem nonnullæ exstant Ennodii Ticinensis epistolæ.... Adde denique, quod adolescentula adolescentulo sit orbata viro; cum Fulgentius æque testetur virum ejus celeriter in ipso juventutis flore ex humanis abreptum.

B His alia duo indicia, quæ eodem spectent, adjicere liceat: Galla vidua, de qua Fulgentius, Carnis filios non reliquit, prout cap. 18 ipse scribit; sed neque Vidua nostra, quæ brevi temporis spatio marito orbata fuit, ex eo prolem suscepisse, apud S. Gregorium Magnum aliosve legitur. Quid? quod S. Gregorius Magnus, cum narrat, nostram secundis nuptiis continentiam vidualem prætulisse, ipsam S. Fulgentii sententiam, qua id in Epistola ad Gallam suam expresserat, adhibuisse videatur, unde et eandem viduam, cui hic scripsit, et ipse S. Gregorius designasse non temere dici potest. Audi Fulgentium cap. 1 viduam suam alloquentem: Comperi... etiam sanctum propositi tui tramitem, in quo jam ambulas, illo deducente, qui... fidelibus suis novit per momentaneam tristitiam donum sempiternæ largiri lætitiæ. Audi nunc S. Gregorium, non aliter de viduali continentia, quam S. Galla amplexa erat, disserentem: Elegit (S. Galla) magis spiritualibus nuptiis copulari Deo, in quibus a luctu incipitur, sed ad æternæ gaudia pervenitur. Ut adeo cum Baronio loco citato dicere fas sit, Plane nihil esse, quod dubitare jure valeas, num alia C illa ab ista sit Galla, sed certo scias, unam eandemque fuisse insigne decus et ornamentum Christianæ pudicitiae nobilitate generis atque splendoribus natalium auctam.

Prima, quæ
objicitur dif-
ficultas,

45 Esset hæc Baronii sententia pro certa explorataque amplectenda, si re ipsa S. Fulgentius, uti innuit Baronius, Gallam suam etiam Symmachi filiam expresse appellasset: sed hic illum avo, patre, socero, marito consulibus illustrem tantummodo vocavit, suppressis horum omnium nominibus. Ex hoc tamen S. Fulgentii silentio, utpote cui minime necessum fuerat in sua ad Gallam Epistola horum nomina enumerare, de Baronianæ sententiæ probabilitate nihil decedit, nisi quis prius ostensum dederit, Gallam nostram avo, patre, socero, marito consulibus illustrem non existisse, nec talem statui posse. Sed tantum abest, ut hoc dilucide ostendi valeat, ut potius contrarium partim ex ipsis scriptoribus antiquis, partim plausibili ratione demonstretur. Anno Christi 446 cum Aetio tertium consule consulatum gessisse Q. Aurelium Symmachum, Novella Valentiniani tit. 4, lib. 1 et II, ac Fasti consulares Relandini unanimi consensu testantur: hunc au-

tem Symmachum fuisse Symmachi, a Theodorico D rege injuste occisi, patrem, ac per consequens S. Gallæ avum, nemo, arbitror, inficias ibit. Ipsum vero Symmachum, sanctæ Viduæ nostræ patrem, anno 483 consulatum gessisse, Fasti consulares etiam clamant, et ipse S. Gregorius S. Gallam Symmachi consulis et patricii filiam compellat. Itaque eam avo et patre, imo etiam, cum horum majores fuerint L. Aur. Symmachus, Tatiani collega, et L. Aurelius Symmachus, Gallicani collega, avis atavisque natam consulibus esse, extra controversiam est. Socerum vero et maritum habuisse, etiam consulari dignitate ornatos, ostendi quidem ex antiquis pari modo non potest, cum horum nomina nec S. Fulgentius nec S. Gregorius Magnus expresserint: attamen mihi quidem dubitandum non videtur, quin S. Gallæ maritus et consulis filius et saltem honorarius vel designatus consul fuerit, si non et ipse tamen consulatum ordinarium aliquando gesserit.

46 Ut ita sentiam, hoc me movet, quod veri- uti et secunda simile nequaquam sit, Symmachum, S. Gallæ patrem, qui filiam natu majorem Rusticianam alteri, quam Anicio Mantio Severino Boethio, consulis filio et ipsi consuli, collocare nuptui E noluit, alium sibi generum, cui Gallam daret, assumere voluisse, quam qui Boethio priori suo genero, non dissimilis esset, quique et consularis esset adolescens, et consulatum adire etiam ipse posset. Neque contra aditum aliquando ab eo consulatum opponi potest, quod, judice Baronio supra laudato, adolescentulus dumtaxat fuerit, dum e viris cessit; quandoquidem hæc eruditissimi scriptoris verba non alio sensu exponenda sunt, quam quo S. Fulgentius eum ætate juvenem dixit, qualem dicere hominem quadragenario aut eo minus juniorem nihil plane vetat, qui et proinde nihil ab ætate impedimenti habuit, quo minus ob aviti generis splendorem præclarasque animi dotes æque ac Boethius consulatum adire quiverit. Utut id est, cum tot tamque convenientia aptissima perspicuitate concurrant indicia, quæ, ut num. 44 ostensum est, unam eandemque Gallam viduam designent, Baronii et Sirmondi Sententiam, si non ut omnino indubitatum, certe ut probabilissimam haberi posse, existimo. Neque, ut mihi quidem videtur, hujus probabilitati quidquam officit, quod S. Fulgentius viduam, cui scripsit, Symmachi filiam non vocavit, quodque S. Gregorius Magnus S. Gallam non dixerit avo, patre, socero, marito, consulibus illustrem fuisse. Etenim neuter eorum propterea, quia hæc tacuit, ea negasse dici potest, tum quod hæc, utut veritati conformia, referre ad utriusque institutum non pertineret, tum quod aliunde satis superque omnibus hæc nota essent, nec proin adeo expressa commemoratione indigerent.

47 Atque ita quidem primæ et secundæ diffi- ac tertia sol- cultati num. 43 propositæ satis occursum arbitror; vitur ad tertiam igitur me nunc converto. S. Fulgentii epistolam, post menses aliquot ab obitu mariti Gallæ viduæ conscriptam, perlegenti, nemini non in mentem veniet, eam tum temporis nondum se in monasterium aliquod contulisse, aut habitum induisse monasticum. Nec tamen ideo vidua hæc diversa statui a S. Galla potest, licet de hæc ita scribat Gregorius Magnus lib. IV Dialogorum cap. 43: Mox ergo, ut ejus maritus defunctus est, abjecto sæculari habitu, ad omnipotentis Dei servitium sese apud beati Petri ecclesiam monasterio tradidit. Nam, etiamsi laudatus in Parisiensi

A *Parisiensi editione anni 1703 Beccensis Operum S. Gregorii Magni Ms. codex in eo minus accuratus esset, nec genuinam, quod asserere non ausim, lectionem exhiberet, cum simpliciter refert, S. Gallam mox ab obitu mariti sui ad omnipotentis Dei obsequium in ecclesia B. Petri se convertisse, nulla nimirum de ejus in monasterium subito ingressu mentione facta; tamen adducta superius adversus nos S. Gregorii verba non sic deberent in summo rigore sumi, ut inter mariti ejus obitum et secessum S. Gallæ in monasterium viæ pauci dies medii intercedant. Etenim quominus sic intelligi debeant aut possint, obstat tum ipsa rei gestæ, temporis intervallum aliquod exigentis, natura, tum non infundata eruditorum piorumque hominum opinio, qua S. Galla, antequam se in monasterium reciperet, ædes suas in ecclesiam convertisse, communiter creditur.*

accommoda
expositione
verborum
S. Gregorii
Magni.

B 18 Igitur memorata S. Gregorii verba vel sic expone, ut mox, seu paucis ab obitu mariti sui diebus, S. Galla abjecerit seculari habitum, magnificum nempe illum, quo pro natalium suorum splendore indui, vivente marito, solebat, simulque modestiorem magisque viduarum luctui suoque servandæ continentiae proposito convenientem assumpserit, ac postmodum tantum, seu post annum unum, converso jam in sacram ædem suo palatio, sese monasterio, Deo ibidem in perpetuum famulatura, tradiderit; vel si contendas, particulam illam mox, a S. Gregorio adhibitam, non tantum de abjectis splendidioribus sæculi ornamentis, sed etiam de secessu in monasterium debere intelligi, qua ratione probabis, particulam mox non pati hic aliquam temporis amplitudinem, non tantam quidem volo, quantam apud Virgilium lib. 1 Georg. versu 24 habet, annorum circiter viginti, nec tantam, quantam apud Suetonium lib. vi in Nerone num. 6 patitur, annorum videlicet undecim (cum nempe hic dicit, Neronem infantem a Claudio mox adoptatum fuisse, qui tamen Nero, eodem Suetonio num. 7 teste, undecimo dumtaxat anno adoptatus ab eo est) sed tantam saltem, quantam apud auctores apprimè Latinos a Roberto Stephano verbo mox citatos patitur, ubi hæc particula mox pro deinde seu pro indefinito subsequenti tempore, licet non admodum longo, usurpatur; ut adeo eadem particula mox pro deinde, seu pro unius aut alterius anni spatio, non secus atque ab his scriptoribus Latinis, a S. Gregorio adhibita dicatur. Sin autem ea verborum ejus expositio tibi minus apta videatur, et particulam illam mox, in ordinaria significatione sumptam, de ingressu S. Gallæ in monasterium intelligendam esse velis, nondum tamen hinc, quod contra Baronii sententiam contendis, confectum dabis; cum, etiamsi menses aliquot, imo annum integrum eoque plus temporis insumpsisset S. Galla, ut mundo vale diceret, suumque palatium in ædem Deo sacram converteret, compositisque ordinate rebus domesticis, sese in monasterium reciperet, nihilominus tamen id mox præstitisse, dici posset. Hoc enim mox fieri, jure merito dicitur, quod tempore, quo fieri potest, perficitur brevissime. Cum vero mundo nuntium remittere, de ampla re domestica ordinate disponere et monasterium ingredi, matrona, summa dignitate illustri opibusque affluent, non sit bidui aut tridui, sed mensium complurium opus, rectissime etiam vel sic dici poterit S. Galla, mox, ut ejus maritus defunctus est, abjecto sæculari habitu, ad omni-

potentis Dei servitium sese monasterio tradidisse, quandoquidem et abjectio splendidioris habitus magnificique apparatus. ac rei domesticæ per annum ordinatio ad perfectum in monasterio omnipotentis Dei famulatum viam straverint, et hæc citius, quam anni unius spatio, ordinate fieri non potuisse videantur.

49 Ceterum ex laudata S. Fulgentii Epistola, ad Sanctam nostram, uti num. 14 et seqq. docuimus, probabilissime scripta, natalem ejus in terris annum ulcunque definire nunc aggredior. Teste S. Gregorio Magno lib. iv Dialogorum cap. 13, necdum S. Galla adolescentiæ terminis egressa erat, cum nuptui tradita est viro illi, cujus obitu intra unius anni spatium vidua effecta est, qua occasione S. Fulgentius paucis post mensibus epistolam illam misit, qua super morte mariti Gallam consolaretur et ad vidualem continentiam servandam, multis adductis rationibus et sanctarum viduarum exemplis, vel incitaret ardentius, vel firmaret abundantius. Sive ergo ex L. non aliter § 1 de Leg. 1 adolescentiæ terminos utrimque statuas annum ætatis 14 et annum 25, sive cum Plinio adolescentem voces ab anno 12 usque ad 24, quamdiu nempe homo in longitudinem pergit crescere et adolescere dicitur, sive potius cum Jernande episcopo Ravennate, Sanctæ nostræ cœvo, adolescentiam, uti ipse facit cap. 55 de Rebus Geticis, anno ætatis 18 inchoes, eamque, ut vulgo fit, anno 25 concludas; eo demum res nostra redibit, ut eo tempore, quo Gallæ maritus obiit, ea 25 annos multis mensibus certe non excesserit, ac forte annos nata fuerit viginti dumtaxat et quatuor. Talem certe tum temporis fuisse, quam juvenilis ætas et valde ignea corporis constitutio ad iterandum thalamum vocaret alliceretque, dubitare non sinit laudatus supra Gregorius Magnus. Si ergo, uti infra patebit, S. Fulgentius non serius, quam anno 523, nec citius, quam anno 520 præfatam epistolam dederit, consequens est, Viduam nostram tum temporis annos certe haud plures quam 25, paucis mensibus completos, numerasse, utpote, cum traderetur nuptui, adolescentiæ terminis necdum egressam, et intra anni unius spatium, marito suo orbatam. Ut adeo sub præcedentis sæculi exitum vel ipso ineunte sexto sæculo mundo fuerit data, non paucis proinde annis Rusticiana sorore junior, cujus ex Boethio liberi anno 522 consulatu insignes fuisse videntur, nisi forte Rusticiana multo juniore ætate, quam sua Soror, nupserit, aut hi, adhuc adolescentuli, ad consulatum evecti fuerint, uti credere non vetat ipsemet Boethius lib. ii de Consolatione philosophiæ Prosa 4, ubi eos etiamnum pueros vocat.

20 Quod autem præfata epistola non ante annum 520 nec post annum 523 fuerit ad Gallam data, ita ostendo: S. Fulgentius, cum iterum a Trasamundo, Wandalorum rege, in Sardiniam exsul deportaretur, teste ejus discipulo biographo apud nos tom. I Januarii pag. 41, cap. 25, cito se inde reversurum, prophetica gratia per Spiritum Sanctum repletus, Juliateo (alias Juliteo et Viliateo) viro religioso prædixit, ita eum alloquens: Diutius flere noli, cito revertemur ad vos, Catholicæ Ecclesiæ libertate reparata, videbitis nos. Non diu ergo, nec certe, ut apparet, ultra triennium tenuit secundum hoc S. Fulgentii exsilium. Itaque, cum, eodem biographo teste cap. 28, Mors Trasamundi regis et mirabilis bonitas Hilderici, (anno 523, ut Pagius ad annum 525, num. 46 ex Norisio docet, re-

AUCTORE
J. G.

Sanctæ nati-
vitas ex præ-
fata S. Ful-
gentii epistola

E

F

utpote inter
annum 520
et 525 con-
scripta, ut-
cumque defi-
nitur.

gnare

ACTORE
J. G.

gnare incipientis, Ecclesiae Catholicae per Africam constitutae libertatem restituerit, eoque anno reversus in Africam sit S. Fulgentius, prout se cito reversurum praedixerat; non potest, quae ex Sardinia, durante hoc exsilio, ad Gallam data est epistola, citius anno 520, nec serius anno 523, scripta statui, nisi S. Fulgentium, anno 523 in Africam appulsum, non cito, ut vaticinatus fuerat, reversum fuisse, contra ejus biographum statuas, ejusque secundum exsiliu ultra triennium pariter protrahas. Ut autem pateat, laudatam supra Fulgentianam epistolam, durante secundo ejus exsilio, conscriptam fuisse, lubet adducere praefati illius discipuli verba cap. 28, ubi de secundo hoc sancti magistri sui exsilio agens, ita loquitur: Scripsit eodem tempore Carthaginensibus epistolam, sublimi exhortatione perspicuam. Et post pauca: Jam familiares epistolas, in quibus tamen spiritalis aedificatio continetur, et ibi et apud Sardiniam commanentibus et in Africa degentibus, et Romanis praecipue senatoribus, viduisque ac virginibus, quarum fama laudabilis habebatur, frequenter direxit. Ad Probam virginem Christi de Jejunio et Oratione libellos duos conscripsit, illos nempe, quos se scripturum esse, in sua ad Gallam, Probæ sororem, Epistola cap. 46 pollicitus fuerat. Paulo igitur ante, quam ad Probam virginem duos illos libellos in Sardinia scripserit, jam ad Gallam viduam epistolam, qua de agimus, miserat, eaque proinde, ut omnino apparet, una ex iis censenda est, quas Fulgentius alterius sui exsilio tempore Romanis viduis, quarum fama laudabilis habebatur, biographo ejus teste, direxit.

§ III. An, quæ S. Gallæ, juniore adhuc viduæ, facta perhibetur mirabilis apparitio iconis B. Mariæ in Porticu, scriptorum coævorum testimonio, uti Benedictus Papa XIV scribit, firmari possit.

De hac apparitione, præter alios plurimos egerunt

Quo tempore sancta Vidua nostra tum sibi a Deo insita pietatis affectu, tum partim mariti quondam sui, teste S. Fulgentii cap. 4 operibus misericordis, laudabili exemplo, partimque ipsius Fulgentii adhortatione commota, orationibus, jejunii et misericordiae operibus instabat, et quidquid, ut ille cap. 46 ei suaserat, suis apparatibus subtraxerat, esurientibus tribuebat, et quidquid sibi deduxerat, egenis expendebat, eo, inquam, tempore, quod ejus in cænobium secessum antevertit, contigisse in ejus aedibus mirabilem iconis Deiparae Virginis apparitionem, quæ deinceps sacra imago Romæ summa in veneratione Urbique et Orbi adversus ingruentes savientesque calamitates salutare praesidium exstitit, pia est, nec minus quam recens, Christi fidelium sententia, eo habenda, quoad facti substantiam, firmior solidiorque, quod rei gestæ commemoratio Officio Ecclesiastico una cum Octava, ex sacra Rituum Congregationis legitimo indulto, die 43 Junii anno 1679 edito, publice Romæ in ecclesia sanctæ Mariæ in Campitello quotannis die 17 Julii solemniter celebratur. De hoc argumento,

teste Carolo Antonio Erra num. 4 laudato, præter aliquos, quos ex sua congregatione Clericorum Regularium Deiparae pag. 1 et 2 praefati Operis auctores ipse recenset, vel ex professo, vel obiter egerunt Cardinalis Baronius, Onuphrius Panvinus, Octavius Panciroli, Justinus Miecovichus, Georgius Colvenerius, Ambrosius Noridius, Joannes Lupardus, Andreas Victorellus, Franciscus Scotus, Florarantes Martinellus, Bartholomæus Piazza, Marius Crescimbenus, Felinus ex Ordine Servorum B. Mariæ, Caroccus e Societate Jesu et P. Casimirus Ordinis Minorum Observantium, alique multi, quos hic enumerare longius esset. At, inquit verbis Italicis a me Latine redditus, non confundendus cum aliis, at contra laudandus hic præ ceteris est Eminentissimus Prosper de Lambertinis, nunc (anno 1750, quo excusum Caroli Erra Opus est) Benedictus XIV feliciter regnans, qui in eruditissimo nec satis laudando Opere suo de Beatificatione et Canonizatione honorifice de admirabili illa imagine meminit, collaudans sacram Rituum Congregationem, quod ecclesiae S. Mariæ in Porticu proprias Officii Ecclesiastici ea de re Lectiones, clericis nempe, ut mox dicetur, Regularibus Congregationis Matris Dei in Campitello, recidandas indulserit.

22 Hujus et ego eruditissimi Pontificis, uti et laudati clerici Regularis Congregationis Deiparae, præ ceteris verba huc adducam, tum quod hi nuperrime argumentum hoc tractarunt, tum quod monumenta, quæ ad faciendam rei gestæ fidem potissimum conducunt, vel protulerunt in medium, vel ubi hæc asservarentur et qualia sibi visa sint, aperte professi sunt. Illa ego pro meo munere, salva utriusque scriptoris venia, quam veritatis illustrandæ studium meretur, in examen postmodum adducam, ne quis, si promiscue spuris æque ac genuinis testimoniis hanc iconis beatæ Virginis apparitionem prodigiosam adstrui ac firmari videat, fidem potius propter illa detrectet, quam propter hæc lubens volensque adjungat. Atque ita quidem de illa apparitione Benedictus XIV tom. IV laudati Operis parte II, cap. 7, num. 6, etiam in ipsa editione tertia auctiore et castigatiore, Romanis typis anno 1749 excusa, de verbo ad verbum loquitur: Officium proprium una cum Octava, die 17 Julii recitatur in Urbe a clericis Regularibus Congregationis Matris Dei ex indulto sacrae Congregationis die 43 Junii 1679 in commemorationem apparitionis sacrae imaginis sanctæ Mariæ in Porticu. Fertur enim, imaginem beatissimæ Virginis, quæ modo colitur in Urbe, et signanter in ecclesia S. Mariæ in Campitello, mirabiliter apparuisse in ædibus S. Gallæ, patritiæ Romanæ, prope Marcelli theatrum intra porticum Octaviæ, Joanne I summo Pontifice, dum eadem Galla duodecim pauperibus ex quotidiana consuetudine in honorem Dei et beatæ Virginis Mariæ epulum præberet. Ita legitur in Lectionibus propriis secundi Nocturni Officii modo indicati.

23 Hactenus eruditissimus Pontifex, qui mox monumenta, quæ rei gestæ fidem facere sibi visa sunt, in hæc verba recenset: Et pro rei hujus (admirandæ iconis apparitionis) veritate non tantum militabat traditio immemorabilis, sed res tota continebatur duobus versibus sculptis tempore S. Gregorii VII in ciborio pervetusto ecclesiae S. Mariæ in Porticu, et duobus antiquis manuscriptis exaratis tempore S. Joannis I summi Pontificis, quorum alterum asservabatur apud clericos

Benedictus PP. XIV, pro ea sacra Rituum Congregationis decretum

et Mss., S. Gallæ, ut censet, coæva, laudans,

A licos Regulares Congregationis Matris Dei, alterum in bibliotheca Angelica S. Augustini de Urbe, insuper addito alio manuscripto bibliothecæ Vaticanæ sub Martino V. Igitur iudice Eminentissimo scriptore, postea Benedicto Papa XIV, quo tempore hæc scribebat, aut eo certe, quo prodit præfatum sacræ Rituum Congregationis indultum, non immemorabilis dumtaxat traditio, sculptique in ciborio sub S. Gregorio VII versus, sed et, quod notandum hic potissimum est, duo antiqua monumenta, tempore S. Joannis PP. I, seu eodem, quo res illa memorabilis contigerit, aut subsequenti anno, manu exarata, prodigio, de quo hic agitur, fidem faciebant; quo ex capite, si recte hic scripserit eruditissimus auctor, apparitio illa historice certa atque indubitata evaderet, utpote non traditione tantum immemorabili ac seculi XI monumento, sed binis, quod rei caput est, testata documentis synchronis, quorum alterum apud clericos Regulares Congregationis Matris Dei, alterum, in bibliotheca Angelica S. Augustini de Urbe, ipso teste, asservatur.

et Carolus
Erra, cuius
de ea re verba

B 24 Nunc laudatum supra Carolum Antonium Erra de eadem iconis sacræ apparitione disserentem audiamus. Ita ipse quantum ad substantiam sermone Italico pag. 3 et sequenti: Sacram Deiparæ Virginis in Porticu imaginem in S. Gallæ aribus, cum hæc egenis ob Christi Domini amorem epulum præbebat, mirandum in modum apparuisse, inter omnes, inquit, convenit. Verum id commune habet hæc apparitio cum multis insignibus reliquiis factisque prodigiis, quod a synchronis scriptoribus litteris mandata non fuerit, vel quod, uti dein subdit, eorum testimonia aut etiamnum lateant, aut omnino interierint. At, inquit pag. 4, huiusmodi scriptorum vices supplet traditio famaue publica, quas si repudies, etiam magna ex parte historias maxime testatas repudies oportet. Ac paulo post, non hæc aliaque a se dicta esse, asserit, quasi vero illa apparitionis historia omni scriptorum auctoritate subsidioque destituta esset, cum ex adverso, inquit, complura atque apprime authentica nobis suppetant scripta testimonia, quibus apparitionem illam omnino stabiliri, ipse autumat. Ac primo quidem loco inter illa recenset membranam, Latine conscriptam, huiusque Italico sermone exaratum exemplar, ab antiquis suæ Congregationis patribus inventa, omniumque oculis in prima S. Mariæ in Porticu ecclesia, nunc S. Gallæ dicta olim exposita, quæ in suo archivo, eodem nempe, quo Benedictus XIV exaratum tempore Joannis PP. I manuscriptum servari adstruit, hocce tempore exstare, ipse affirmat. De hoc Ms., quo summam apparitionis illius iconis historia refertur, ita loqui pergit: Quantum quidem videtur, manuscriptum hoc temporibus Paulo II, anno 1464 Pontificatum adepti, illic expositum fuit, cum, quæ subsecutis temporibus circa præfatam imaginem contigerunt, recentioribus multumque diversis characteribus conscripta sint. Ac post nonnulla, quibus huic scripto auctoritatem conciliare nititur, subdit: Is ergo, qui illud exaravit ipsis Pauli II, cuius nempe expresse meminit, temporibus, vera esse credidit, quæcumque in eo scripsit, ac proinde documenta alia, quibus niti posset, ante oculos habuerit, nec hactenus quidquam ei contrarium prodit, ut potius, quæ e latebris emergerunt, monumenta perfectissime ei consentiant.

25 Dein inter complura et apprime authentica sua documenta recenset laudatus Erra Manuscri-
Octobris Tomus III.

ptum aliud, priori quoad substantiam simile, quod in insigni bibliotheca Angelica S. Augustini de Urbe, a Benedicto XIV pariter assignata, exstare, at scriptoris vitio mendosum et aliqua ex parte aperte falsum esse, pag. 5 tradit. Tum de tertio suo Ms. hæc Italice docet: Antiquius magisque authenticum est Manuscriptum bibliothecæ Vaticanæ, sub Pio II, anno 1458 in Pontificem electo, a S. Mariæ Majoris vicario confectum, cui hic titulus est: DE SACRA MATRIS DEI IMAGINE, QUÆ IN BASILICA ILLIUS MAIORI ROMÆ SERVATUR; ubi (præfatus vicarius) de nostra agens imagine, ita ait: HÆC, UT AIUNT, MIRO SPLENDORE FULGENTEM SESE PRODIDIT. Tum de quarto suo Ms. ita mox prosequitur præfatus Erra: In eadem bibliotheca (Vaticanæ) aliud Ms. exstat, annis aliquot antea compositum a Nicolao Signorili, populi Romani secretario, jubente Martino V, qui anno 1417 summus Pontifex creatus fuit. titulus est: DE JURIBUS ALMÆ ROMÆ. In eo etiam de traditione passim admissa circa prodigiosam huius imaginis apparitionem, S. Gallæ factam, his verbis sermo est: DICITUR (imago Deiparæ) MIRACULOSE APPARUISSE DOMINÆ GALLÆ PATRITILE IN DOMO SUA, QUAM PROPTEREA AD ECCLESIAM SUB VOCABULO BEATÆ MARIÆ REDUXIT. Tandem ad longe antiquiora, ut loquitur, monumenta progrediens, duos versus Leoninos, in ciborio ecclesiæ S. Mariæ in Porticu sculptos, pag. 5 recitat, deque ciborii illius ætate nonnulla postmodum disserit. Quid porro ciborii voce hic designetur, juverit obiter indicasse. CIBORIUM, inquit Cangius, appellant scriptores Ecclesiastici, quod Ordo Romanus TEGIMEN ET UMBRACULUM ALTARIS vocat. Illud autem sic in suo Lexico describit: Quatuor columnis iisque præaltis attollebatur et in fastigiatam formam eductum, totum altare contegebat, quam descriptionem præter alia, quæ omitto, exempla, Anastasius Bibliothecarius, de S. Gregorio Magno loquens, confirmat his verbis: Fecit beato Petro Apostolo ciborium cum columnis suis quatuor ex argento puro.

26 Atque hæc quidem sunt complura illa et apprime authentica scripta, quibus alios ante se adhæsisse seque sine erroris formidine adhæsurum esse, pag. 5 profitetur jam sæpe laudatus Erra. Ceterum, quod ipsa citata pagina editurum se ad sui Operis calcem pollicetur Manuscriptum, quodque in ejusdem decursu passim laudat, nos hic lectorum oculis subiciemus, tum quod illud controversiæ totiuc argumentum subministrat; tum ut, quæ de huius ceterorumque huiusmodi scriptorum ætate ac fide dicturi sumus, eruditus lector pro suo iudicio vel probet vel improbet. Instrumentum hoc, cui apud eundem Carolum Erra hic titulus est: Historia venerandæ et incorruptibilis Imaginis gloriosæ Virginis Mariæ quæ miraculose collocata fuit in ecclesia, quæ dicitur S. Maria in Porticu, ita de verbo ab verbum pag. 136 et seqq. habet: Temporibus Joannis Papæ Primi, et Justiniani, proprii Justiniani Augusti avi, et Theodorici, regis Gothorum hæretici, Italiam opprimentis, fuit in Urbe puella potentissima, Symmachi, consulis et patricii, filia, nomine Galla, inter Romanos divitiis et generositate præcipua, patriciata dignitate sublimis, cognominata PATRICIA, moribus et vita beata. Sic enim temporalibus usa est bonis, ut legem Domini non desereret et a divinis mandatis nullatenus declinaret.

27 Ad honorem Dei, et beatæ Mariæ Virginis

AUCTORE
J. G.
variaque ab
eo memorata
documenta
referuntur

E

et ex peculiari ejusde hoc argumento Opere

F

AUCTORE
J. G.
Ms. instru-
mentum, quo
apparitionis
illius tempus

ginis habebat consuetudinem dare in suo palatio singulis diebus recreationem duodecim pauperibus. Et quia Christo sedula servire curavit, suique in se Creatoris imaginem, et similitudinem prudenti circumspectione integram, illibatamque servavit; Christi et beatæ Mariæ imaginem per manus sanctorum Angelorum in suo meruit habere palatio. Quadam enim die, dum familia sua cum duodecim pauperibus circum-sedentibus pranderet, supra propinatorium, benedictæ Matris, et Filii omnipotentis veneranda Imago in aëre nimio fulgore apparuit. Cujus immensa luce propinator verberatus ante Dominam suam rediit; et, quod acciderat, ter-ritus nuntiavit. Mox Galla surgens a mensa venit ad locum, et lucem quamdam splendidam vidit, sed imaginem decoram videre non potuit. Habito igitur consilio, multorumque procerum comitata concursu ad Lateranense festina-vit, et sancto Joanni Pontifici lucis appari-tionem religiosa gravitate narravit, et piis lachrymis postulans, ac magnis precibus petens, ut ad Ancillæ Domini palatium dominus Papa dignaretur venire, ubi, Deo dante et revelante, B rem novam plenius esset cogniturus.

variaque
prodigiosa
adjuncta,

28 Cujus sanctis precibus admiratus Ponti-fex acquiescens, cum episcopis, presbyteris et diaconibus Cardinalibus, cum toto clero, majo-ribus civitatis, et populo Romano processiona-liter pedibus cum magnis luminaribus ad Gallæ Palatium venit, et ad locum accedens, expansis brachiis, et oculis levatis ad cælum, devotis-sime intra lucem oravit. Illico omnes campanæ sacrosanctæ Lateranensis, et Apostolorum Petri et Pauli, ac totius civitatis ecclesiarum a semet-ipsis cum maximo gaudio pulsare cœperunt. Cumque venerabilis Papa audiens maximum sonum campanarum, orationi insisteret, inter brachia duorum Seraphinorum vidit sacrosan-ctam Christi, et Beatæ Mariæ virginis matris suæ imaginem, ad quam extensis manibus ora-vit dicens: O Mater Dei sanctissima, digneris mihi concedere tantam gratiam, ut manibus meis tangere possum istam tuam sanctissimam imaginem. Quam quidem venerandam imaginem Seraphim in aëre stantes posuerunt in manibus ejusdem Pontificis. Qui eandem sacram imagi-nem inter brachia suscipiens, eam adorandam C circumstanti multitudini cum lachrymis timoris, et amoris, ac gaudii, totique populo monstra-vit, et illico pestis gravissima, quæ usque ad illam diem, quæ fuit decima septima mensis Julii, circa annum a Nativitate Domini quin-gentesimum quartum, mirabiliter grassata fue-rat, cessavit.

concessæ ico-
nem illam
visitantibus
indulgentiæ,

29 Post hæc Galla Patricia tanto cœlitus do-tata munere, in eodem palatii loco ad hono-rem, laudem, et gloriam Dei, et ejusdem beatæ virginis matris Mariæ, ecclesiam fabricavit, quæ SANTA MARIA IN PORTICU vulgariter nominata est, ut ibi sanctissima veneraretur imago, ubi, signo lucis per manus sanctorum Angelorum allata, Christus sedem elegerat; ipsamque ec-clesiam palatii et omnium possessionum suarum hæredem instituens, per manus ejusdem sancti Joannis Papæ consecratam, religiosissimo af-fectu. Imaginem vero prædictam intra altam iconiam debita veneratione in eadem ecclesia pio studio conduxit. Qui quidem Pontifex omnibus vere contritis, et confessis eandem beatæ Mariæ in Porticu ecclesiam a primis Vesperis festi in-ventionis ejusdem sacrosanctæ imaginis, ac con-

secrationis ejusdem ecclesiæ, quod fuit prædicta D 17 die mensis Julii, usque ad ultimas Vesperas ipsius Octavæ inclusive, devote visitantibus, et manus adjutrices pro illius conservatione porrigentibus, indulgentiam, et plenarium omnium peccatorum suorum a pœna et culpa remissionem, perpetuis temporibus duraturam, dedit et concessit.

30 Postea vero tempore sancti Gregorii Papæ primi, dum ingrueret pestis sævissima, præfa-tus sanctus Gregorius una cum toto clero Urbis processionaliter accessit ad eandem beatæ Ma-riæ in Porticu ecclesiam, ubi sacrosancta imago erat, et est; accipiens eam manibus propriis processionaliter usque ad limina Apostolorum Petri, et Pauli portavit; et in crastinum iterum processionaliter eam ad locum suum reportavit; et pestis cessavit universaliter. Tunc visis tan-tis miraculis præfatus sanctus Gregorius præ-dictam indulgentiam, et omnium peccatorum remissionem a pœna et culpa confirmavit. Successive Alexander Papa secundus eandem Indulgentiam, et omnium peccatorum remis-sionem a pœna et culpa per sanctum Joannem Papam primum, ut supra dictum est, conces-sam, confirmavit. Deinde Gregorius septimus prædictam ecclesiam, præ vetustate dirutam, restauravit, et consecravit, indulgentiamque, et omnium peccatorum a pœna et culpa remis-sionem prædictam confirmavit. Cælestinus Papa tertius dictam indulgentiam et omnium peccato-rum remissionem a pœna et culpa confirmavit. Tempore Callixti Papæ tertii, maxima peste grassante in urbe dictus Pontifex jussit portari processionaliter per dictam urbem præfatam sacrosanctam imaginem, et illico cessavit pestis. Qui quidem Pontifex indulgentiam, et omnium peccatorum remissionem prædictam confirmavit.

31 Paulus Papa secundus, audita fama pul-chritudinis ejusdem sacrosanctæ imaginis, jussit eam ad suum palatium portari per episcopum Forensem*. Quam nocte posuit in sua cappella secreta; et, facto mane, volente* respicere dic-tam imaginem, non reperiit* eam. Tunc man-davit eundem episcopum, ut iret ad locum, ubi ceperat eam. Qui ivit, et vidit præfatam sacram imaginem miraculose esse translatam ad locum suum. Qui quidem Paulus Papa secundus vi-dens tantum miraculum supradictam indulgen-tiam, et omnium peccatorum remissionem con-firmavit, et dedit et concessit omnibus vere contritis, et confessis, præfatam ecclesiam a primis Vesperis festivitatis Assumptionis ejus-dem beatæ virginis Mariæ usque ad ultimas Vesperas ipsius Octavæ inclusive devote visi-tantibus, indulgentiam, et omnium peccatorum suorum remissionem plenariam in forma Eccle-siæ consueta, perpetuis temporibus duraturam.

obtentâ per
eam benefi-
cia,

E

alterum pro-
digium,

* al. Faren-
sem
* volens
* reperiit

32 Admiarandum est igitur nobis, quod dicta ecclesia ex longa temporum vetustate, et fre-quentium tempestate bellorum consumpta, et diruta fuit; sacrosanctam vero Dei Genitricis Virginis Mariæ imaginem inter tot tempestates et frequentes ruinas illæsam, et incorruptam usque ad hodiernum diem sua Dominus custo-dia in eodem loco servavit. Admiranda præter-ea est nobis hæc sacrosancta imago, quem nec coloravit manus pictoris nec sculptoris erran-tis, sed formavit, et benedixit Omnipotentia Conditoris, qui sicut cum ad ilicem Mambre cum tribus personis, ut ab Abraham adorare-tur apparuit, et in camino ignis ardentis cum

iconis stru-
ctura

tribus

AUCTORE
J. G.

A tribus pueris similis filio hominis quartus assistens, declaravit, in gloriosæ, et sanctissimæ Gallæ palatio se orandum, quando voluit, et quomodo voluit, * imaginem demonstravit. Digitus quoque Dei, qui in tabulis lapideis, Moyse intra nubem orante, ad recte vivendum Israëlitis legem sculpsit, Romano Pontifici intra lucem oranti ad Christianæ religionis emolumentum venerandam assignavit figuram. Et sicut, Domino mandante, æneus in eremo exaltatus est serpens, ut læsi a serpentibus ad ejus intuitum sanarentur, sic et hæc in Urbe exaltata est imago sacra, ut ad ejus visionem populi concursus antiqui serpentis venenum non patiat, nec pestis læsionem.

* forte add.
peret Gallæ
elogium re-
fertur, inte-
gram recita-
tur;

B 33 Quanti meriti, et quantæ vitæ beatitudinis fuerit memorata Galla Patricia, beatus Gregorius describens patenter ostendit in quarto Dialogorum libro cap. 43 dicens: Fuit Galla Gothorum tempore hujus urbis nobilissima puella, Symmachi consulis, et Patricii filia; quam, dum fervente mundi copia, ad iterandum thalamum etc., elegit magis spiritualibus nuptiis copulari Deo, in quibus a luctu incipitur, et ad gaudia æterna pervenitur; quam carnalibus nuptiis subijci, quæ a lætitia semper incipiunt, et ad finem cum luctu tendunt. Beati, qui sibi comparabuntur, quoniam in hoc sæculo merebunt videre Virginis Mariæ figuram, et in alio faciem Domini desideratam; a læsioneque antiqui serpentis, et pestis, et angustia quacumque ubique liberabuntur. *Nunc quæ mea sit de Benedicti XIV num. 22 et 23 recitatis verbis, deque laudatis a Carolo Erra monumentis sententia, candide pro veritatis amore edissero.*

probaturque,
Ms. illud non
adeo anti-
quum,

C 34 Vellem ego quidem, ut salvis sanæ criticæ regulis, eruditissimi Pontificis jam laudati verbis, productisque ab eo instrumentis omnibus hic mihi stare liceret, quo sic apparitionis illius historicæ summum auctoritatis a scriptis synchronis pondus accederet, eaque historicæ certa evaderet. Verum enimvero hæc ejus verba attentius perpendenti et cum præfati Antonii Erra dictis conferenti, nemini non admiratio movebitur maxima. Vel enim duo illa Manuscripta, quæ ab eruditissimo Pontifice tempore S. Joannis I, summi Pontificis, seu intra annum Christi 523 et 526, exarata dicuntur, eadem cum illis sunt, quæ præfatus Erra pag. 4 et 5 in iisdem, quas Benedictus XIV indicavit, bibliothecis servari asserit, de quibus a nobis num. 24 et 25 jam actum fuit; vel Manuscripta illa ab his omnino diversa sunt. Si diversa sint, eaque, uti laudatus Pontifex asseruit, re ipsa tempore S. Joannis I summi Pontificis exarata fuerint, mirum est, hæc Carolo Erra clerico Regulari congregationis Matris Dei, tabularium suum hac de re diligentissime perscrutato, omnino fuisse incognita; mirum, hæc a nemine in lucem edita; mirum denique, ut cetera omit-
tam, apparitionem illam imaginis Deiparæ, de qua hic agitur, si duplici, eoque synchrono fideque dignissimo testimonio nitatur, non ut historicæ certam, sed ut pia credulitate et immemorabili traditione nixam a Benedicto XIV adstrui, nec eum dixisse: CERTUM EST, imaginem Virginis apparuisse in ædibus S. Gallæ; sed hæc duntaxat: FERTUR enim, imaginem Beatissimæ Virginis... mirabiliter apparuisse etc. Si vero, ut omnino apparet, eadem sint documenta Mss., quæ eruditus Pontifex, quæque laudatus Erra in iisdem locis iisdemque fere verbis servari affirmant, non minus mirandum erit, potuisse ab illo tam indu-

bitanter asseri, Mss. illa tempore S. Joannis I summi Pontificis exarata fuisse, quæ nongentis et eo amplius annis post S. Joannis I Pontificatum composita sunt et chronologicis historicisque narris non paucis laborant. Quapropter non propriis oculis ea instrumenta lustrasse, sed aliena non satis fida relatione accepisse, quæ scripsit, Eruditissimus Pontifex dicendus erit.

35 Ne autem hæc a me temere prolata fuisse, quis existimet, ipsum consulat Carolum Erra, post lectum Benedicti XIV Opus de Beatif. et Canonizatione Sanctorum, postque habitum maturum diligensque Mss. monumentorum, quæ laudat, examen, antiquitatis palmam confecto sub Martino V Manuscripto concedentem, qui Pontifex cum anno duntaxat 1447 Petri Cathedram ascenderit, nemo non videt, servata in bibliotheca Clericorum Matris Dei et in Angelica S. Augustini de Urbe Manuscripta, utpote sub Paulo II ac Pio II, Martini V post annum 1457 successoribus confecta, nongentis circiter annis a Joannis PP. I tempore remota esse, contra ac Benedictus XIV in præclaro suo Opere de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione lib. IV, part. 2, cap. 7, num. 6 affirmat. Et sane, si hæc vivente Joanne I Pontifice; seu intra annum Christi 523 et 526, exarata fuissent, scribere non potuisset horum artifex, apparitionem illam imaginis Deiparæ contigisse circa annum a nativitate Domini quingentesimum trigesimum quartum, id est, annis octo post ejusdem Joannis I obitum; neque necesse ei fuisset particulam circa adhibere, cum ipsum annum, quo hæc sub Joanne I contigisset, scriptori ejusdem temporis exactissime definire in primis facile esset. Accedit, quod in Manuscriptis, a Benedicto XIV laudatis, prodigiosæ apparitionis epocha per annos a Nativitate Christi designatur; qui annos computandi modus anno 523 aut 526 necdum usitatus scriptoribus erat, prout recte observat Mabillonius de Re Diplomatica lib. II, cap. 23, pag. 176, littera C ita loquens: Hic calculus, etsi ab anno Christi 533 a Dionysio compositus, non tamen statim, sed longo post tempore admissus est. Ex historicis venerabilis Bedæ (qui sæculo 8 floruit) hanc epocham primus observasse videtur in Historia sua. Quid plura? ipsummet Ms. instrumentum, a Carolo Erra pag. 136 et seqq. editum, ad usque tempora Pauli Papæ II, anno 1464 electi, servato semper, uti ipse affirmat oculatus testis, eodem litterarum caractere pertingit, quæque etiam sub eo gesta sunt, complectitur; atque adeo, quandoquidem, fatente eodem Erra, servatum in bibliotheca Angelica Manuscriptum priori quoad substantiam simile est annoque 1457 recentius, ambo hæc Mss. ætatem suam tempore S. Joannis I longe recentiore, apertissime produnt.

imo 900 cir-
citer annis
S. Gallæ re-
centius esse,

E

E

36 Quod vero ad utriusque Ms. auctoritatem spectat, ea, præterquam quod, uti ostendimus, nihil ab ætate habeat, quo commendetur, etiam in multis rebus, quæ illic referuntur, tam aperte exigua, imo nulla est, ut, nisi necesse esset, puderet me errores recensere ac paucis etiam confutare. Ac primo quidem in ipso narrationis suæ exordio turpiter labitur Manuscripti auctor, dum Justinum imperatorem proprium Justiniani Augusti avum facit, cum tamen Marcellinus Comes in Chronico ad annum 527 Justinianum ex sorore Justiniani natum fuisse, diserte testetur, cui et reliqui scriptores omnino consentiunt. Deinde mox sibi tam turpiter contradicit, ut nulla ratione vel tantillum sibi conciliari queat. Quippe cum antea dixisset, apparitionem

uti et in va-
riis erro-
neum,

AUCTORE,
J. G.

apparitionem sacræ iconis temporibus Joannis Papæ I et Justinii Augusti ac Theodorici regis Gothorum contigisse, ac præfatum Pontificem, cum episcopis, presbyteris et diaconibus Cardinalibus cum toto clero, majoribus civitatis et populo Romano processionaliter pedibus cum magnis luminaribus ad Gallæ palatium venisse, ac eandem sacram imaginem, a duobus Seraphim sibi inter brachia datam, adorandam circumstanti multitudini... monstrasse, et illico pestem gravissimam... cessasse, mox subjicit, hæc omnia facta esse decima septima mensis Julii circa annum a Nativitate Domini quingentesimum trigessimum quartum, quando nimirum nec Joannes I, nec Justinus, nec Theodoricus amplius in vicis erant. Neque reponi potest, descriptoris vitio annum 534 pro 524 exaratum fuisse, nisi probari simul possit, vel aliquo intervallo ante annum 524 vel hujus certe anni exordio gravissimam pestem usque ad diem 17 Julii Romæ sævisse, ac tum demum, ostensa populo veneranda illa Deiparæ icone, luem illam nefandam illico cessasse, quam quidem utramque memorabilem imprimis rem, præter Ms. illius auctorem, nullus hactenus historicus, ne minimo quidem indicio uspiam commemoravit.

prout partim
ex scriptori-
bus eruditis

37 Nolo reliqua, quæ in Ms. illo narrantur, ad æquæ criticæ trutinam revocare, nec disputare, an sat simile vero sit, S. Joannem PP. I eo apparatu, ut paulo ante dictum est, et episcoporum, presbyterorum ac diaconorum Cardinalium, totius cleri majorumque Urbis et populi turba stipatum, sese ad S. Gallæ palatium contulisse; neque an promiscuus in omnibus Romanis ecclesiis jam tum fuerit campanarum usus, æquæ a semetipsis, ut Ms. illud habet, cum maximo gaudio pulsare cœperint. Hæc, inquam, missa facio, et ea, quæ de concessis a Joanne Papa I, Gregorio I, Alexandro II, Gregorio VII et Celestino III plenariis indulgentiis illic referuntur, nullam veri speciem habere, nunc ostensum eo. Profiteor equidem ac pro indubitato habeo, indulgentiarum institutum ab ipsis Ecclesiæ incunabulis quodam modo viguisse, amplissimamque solvendi etiam a temporalibus delictorum pœnis S. Petro ejusque legitimis successoribus collatam a Christo Domino fuisse potestatem; verum et pro indubitato habent eruditi, sæculo VI seu S. Joannis PP. I tempore indulgentiarum modum et formam talem non fuisse, qualis in Ms. illo, a nobis supra edito, describitur, nec tam liberales in relaxandis canonicis pœnis Romanos Pontifices seu tunc temporis seu diu post fuisse, ut occasione inventionis cujusdam sacræ imaginis seu dedicationis ecclesiæ plenarias indulgentias a primis Vesperis festivitatis usque ad ultimas illius Octavæ, in favorem piorum locorum honorandorum vel juvandorum, in perpetuum duraturas concederent. Longam auctorum seriem, qui mecum sentiunt, eorumque, quibus id demonstrant, argumenta, haud necesse est huc adducere, cum pro omnibus consuli de ea re possint Morinus de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ lib. x, cap. 20, num. 9 et seqq., et cap. 23, item Papebrochius noster in Responsione ad exhibitionem errorum per R. P. Sebastianum a S. Paulo evulgatam parte 1 pag. 186 et seqq., et rursus part. II pag. 66 et seqq.

et nomina-
tim ex Mori-
no

38 Et ille quidem, postquam objecta sibi cit. num. 9 testimonia diluisset, his verbis cap. 20 concludit: Sane, qui animo revolverit, quanta cum severitate sæculis octavo, nono, decimo et undecimo Pontifices pœnitentias canonicas co-

luerint et imposuerint, quarum exemplo et decreta plurima toto libro septimo relata sunt; qui apud se perpenderit, quod Pontifices nusquam legantur in probatis auctoribus, aut scriptis propriis tantillum his indulgentiis simile relaxasse, licet Romam ipsam ad pœnitentiæ impositionem a criminum reis convenirentur, non puto, in animum inducturum, Pontifices illis sæculis indulgentiarum tantam gratiam fecisse. Vix enim tantam pœnitentiarum canonicarum gratiam sæculo duodecimo finiente in pari causa fecissent, ut ipse in præclaro suo Opere de Administratione Sacramenti Pœnitentiæ multis locis ostendit. Papebrochii verba, ne prolicior sim, parco recensere, ut eorum loco venerabilis servi Dei Josephi Mariæ Cardinalis Thomasi loculentum ea de re testimonium referam, quod ipsemet Benedictus XIV in sua Epistola encyclica anno 1751 pro extensione Jubilæi in hunc modum laudavit.

39 Super quibus verbis (nempe Urbani PP. II, indulgentiam plenariam concedentis iis, qui pro recuperanda ab infidelium manibus Palæstina in eam regionem se pugnaturi conferent) venerabilis servus Dei Joseph Maria Cardinalis Thomasius (verba sunt Benedicti XIV) quem in hac potissimum materia libenter citamus, quum olim eidem clarissimo viro collegæ fuerimus in officio consultoris Congregationis Cardinalium, Indulgentiis præpositæ, ita scriptum reliquit: « Hanc » plenariam indulgentiam, in qua opus injectum » gravissimum erat sumptibus, incommodis, laboriosissimis itineribus, et imminentibus vitæ » periculis, ut potius videri possit commutatio » pœnitentiæ, quam hujus absoluta relaxatio » etc., hanc, inquam, plenariam indulgentiam » pro Terra sancta, alii postea summi Pontifices » semper confirmarunt. Nec alia mihi occurrit » indulgentia plenaria usque ad exordium decimi quarti sæculi, in quo Bonifacius VIII illam elargitus est pro anno Jubilæi M.CCC. » Hæc doctus ille piusque Cardinalis in quodam Opusculo manuscripto quod brevi in lucem prodibit inter alia ejus Opera, quorum accuratissima editio hoc tempore adornatur. Hactenus laudatus Benedictus XIV, cujus de eodem argumento deque Portiunculana indulgentia alia non minus diserta verba videsis tom. II Octobris pag. 898, num. 103. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius est, non tantum recentioris ætatis, sed et exiguæ, imo nullius ex se auctoritatis esse memorata superius Mss. instrumenta, nec digna esse, quæ pro authenticis habeantur aut pro satis ex se idoneis, ut admirabilis apparitio imaginis Deiparæ, in ædibus S. Gallæ facta, historice certa hinc reddatur.

ipsisque Bene-
dicti PP. XIV
Epistolæ ency-
clicæ verbis
manifestum
reditur.

E

F

A

§ IV. Ejusdem iconis mirabilis apparitio, quantum ad substantiam, constanti et antiqua fidelium traditione, suis probationibus firmata, prudenter credibilis ostenditur. Post hanc apparitionem monasterium ad S. Petrum, alterius, quam Benedictini Ordinis, S. Galla ingressa est, ibique pie defuncta.

Constanti fidelium traditione,

Quæ jam supra a me adversus laudata a Benedicto XIV et Carolo Antonio Erra Mss. testimonia disputata sunt, non eo spectant, ut historia apparitionis imaginis Deiparæ fidem omnem abrogari velim; imo vero hæc non alio consilio a me prolata in medium fuerunt, quam ut spuriis instrumentis, quibus hæc perperam stabiliretur, rejectis, eam sincerioribus firmarem ac pie prudenterque credibilem ostenderem, nimirum ex antiquissima fidelium traditione, suis monumentis firmata, communique virorum, qua eruditione, qua pietate, illustrium consensu, quibus, cum nihil aliunde obest, pia prudensque haberi fides potest. Utut enim pro apparitionis illius veritate non militet ea traditio Ecclesiastica, quæ irrefragabilis et suprimi ordinis sit; non deest tamen ei inferioris ordinis traditio, quam si absque solidis in contrarium rationibus repudies, multa etiam illorum tollas, necesse est, quæ jam pridem religiosa pietate servantur in Ecclesia. Quid porro constans de illa imaginis Deiparæ apparitione traditio doctorumque hominum consensus ferat, lubet hic recensere. Ut a recentioribus ad antiquiores ascendam, adducta num. 22 Benedicti XIV verba, laudatum sacræ Congregationis indultum, ipsaque Mss. instrumenta, de quibus jam actum a nobis est, indubiam fidem faciunt, a tribus jam certe sæculis historiam illam, quantum ad substantiam, passim admissam a fidelibus fuisse, talemque visam, quæ sub ipsorum Pontificum Romanorum oculis publicis tabulis committi, inque ecclesia S. Mariæ in Porticu exponi fidelibus posset. Et eatenus quidem assentior Carolo Antonio Erra pag. 4 affirmanti, summos Pontifices eorumque vicarios in id semper invigilasse, ut, ne omnino fabulosa aut commentitia facta in ecclesiis exponerentur, neve ita piorum hominum illuderetur religioni; tametsi sæculo xv non eo sese semper extendere solita fuerit Pontificis vicariorum studiosa accuratio, ut tabulam nullam, seu scriptam, seu pictam, in ecclesiis appendi sinerent, nisi quæ in historici facti adjunctis omnibus cum accuratioris criticæ regulis chronologicisque notis exactissime conveniret.

quæ non tantum a 7 sæculis

44. Nec tantum tribus quatuorve postremis sæculis constans Romæ fuit fidelium de admirabili imaginis apparitione consensus, sed et sæculo xii ea summopere vigeat, ut ex verbis Baronii ad annum 1198, num. 3 sat clare eruitur. Ita enim ipse loco citato: Romæ autem idem Cælestinus Papa (III) propensiori studio, quo tene-

batur erga cultum venerandæ imaginis Dei Genitricis Mariæ, quæ fuerat Gallæ Placidie (imo Gallæ Patriciæ, ut pag. 22 recte etiam advertit Carolus Erra) collocatæ... in ecclesia, dicta S. Mariæ in Porticu, ædificavit juxta ipsam hospitalem domum infirmorum, quam et redditibus locupletavit. De ipsa autem veneranda imagine vetus ista inscriptio hactenus perseverat.

« Hæc est illa piæ Genitricis imago Mariæ,

» Quæ discumbenti Gallæ patuit metuenti. »

Ita ibidem eruditissimus Annalium Ecclesiasticorum parens. Quibus versibus aperte indicatur id ipsum, quod communis jam tum ferebat traditio, nempe imaginem illam Deiparæ Virginis, mira luce circumdatam, in ædibus S. Gallæ, cum hæc mensæ accumberet, apparuisse, eoque prodigioso Viduam vehementer fuisse obstupescit. At quonam tempore per vetusto illi ciborio nempe, in quo veneranda illa imago servari solita fuit, versus illi insculpti fuerunt? Si laudati Benedicti XIV verbis, num. 23 recitatis, insistendum sit, contigit id sub S. Gregorio VII atque adeo sub annum 1073. Et opinioni huic duo in primis patrocinari videntur; alterum, quod memorati versus ex eo genere sint, quos Leoninos vocant, idque versuum genus non ante ejusdem Gregori VII tempora invaluisse, videatur; alterum vero, quod illud altaris umbraculum seu ciborium, jubente eodem Gregorio, confectum videatur, uti colligi potest ex duobus aliis versibus lapidi, sub ciborio jacenti, inscriptis in hæc verba:

Septimus hoc præsul Romano culmine fretus,

Gregorius templum Christo sacravit in ævum.

42. Veruntamen, si laudato Carolo Erra, de eodem argumento disserenti pag. 5 et 6, credimus, existimarunt communiter rei antiquariæ periti, ciborium illud non posse S. Gregorio VII abscribi, non solum quia id non patiebantur ciborii structura, characteres et stilus, sed etiam quia hieroglyphicum, opere etiam musivo efformatum, tempus multo antiquius denotabat. Illud quidem hieroglyphicum ipsumque altaris tegimen seu ciborium hodie non exstat, cum anno 1685 vetus S. Mariæ in Porticu ecclesia destructa fuerit, ut nova exstrueretur, quæ nunc a S. Galla nomen habet: utriusque tamen figura, teste laudato Erra pag. 6, ad posterum transmissa est, fuitque ciborium illud simile ciborio S. Clementis, quod Ciampinus parte I Veterum Monumentorum pag. 180, tab. 44, figura 1 exhibuit, quem proinde curiosus lector loco citato consulat; hieroglyphicum vero idem Carolus Erra ex Historia P. Josephi Matraja in hunc modum exhibet:

sed et multo ante viguisse, ostenditur ex ciborii sigilla

Porro per crucem sine ipsa patientis Christi effigie expressam, ipsum Christum Dominum sape

AUCTORE
J. G.

F

ab

AUCTORE.
J. G.

ab antiquis Christianis designatum, ab iisque per A et Ω Christi divinitatem, ulpote qui Apocal. cap. 4 et 22 Alpha et Omega, principium et finis vocatur, significatam fuisse, nemo inficias ibit, qui veterum Christianorum monogrammata et exhibita apud laudatum Ciampinum part. 2. tab. 24 et saepe alibi monumenta consuluerit. Unde dubium non est, quin etiam hic Christum Dominum per crucem, ejus vero divinam naturam per A et Ω indicare voluerit, qui hujus hieroglyphici auctor aut artifex fuit; ut adeo inde atque ex insculpto huic ciborio monogrammate

MP ΘΥ

quod est Μητηρ Θεου, seu Mater Dei, hieroglyphici hujus et ciborii ætas ac per consequens memoratæ supra traditionis antiquitas ostendi possit.

hieroglyphico.
forte seculo
vi confecto,

43 Etenim, utut certum non sit, quod quidam tamen contendunt, hujuscemodi hieroglyphica statim a celebrata anno 431 Ephesina synodo apud Catholicos invaluisse, quo vel sic Nestorianam hæresim, Virgini Matri Deiparæ titulum impie negantem, detestarentur, eamque Θεοτοκου seu Deiparam esse profiterentur; indubitatum tamen est, hieroglyphica ejusmodi in Italia ante medium sæculum vi in usu fuisse, cum, teste laudato Carolo Erra, Ravennæ in celeberrima ecclesia S. Vitalis circa annum 547, ut Ciampinus parte 2. pag. 63 etiam ostendit, musivis picturis decorata, simile hieroglyphicum paris antiquitatis conspiciatur. Unde et supra exhibitum, ab iisdem artificibus, qui Ravennæ in ecclesia S. Vitalis musiro operi incubuerunt, confectum fuisse, laudatus jam saepe Erra non abs re suspicatur. Nec diffitetur quidem hic auctor pag. 7, hieroglyphica illa etiam postea sub Paschale I circa annum 820 adhibita fuisse. At, inquit, nonnihil hæc diversa sunt a nostro, quod exactissime consimile iis est, quæ alibi conspiciuntur sub Joanne Papa VI anno 521 Pontifice Romano facta. Cum igitur nihil occurrat, unde pro certo statui possit, an sub Joanne I Papa proximæ ejus successoribus ab iisdem, qui Ravennæ laborarunt, artificibus, confectum fuerit ciborium illud, musiro opere adornatum, an vero sub Joanne PP. VI anno circiter 704, rem illam in medio relinquo, altissimam saltem antiquitatem ei attribuisse contentus. Neque ex adductis in fine num. 44 geminis versiculis consequens est, ciborium illud non ante S. Gregorii VII tempora exstructum fuisse, cum illis versibus dumtaxat asseratur sanctus Pontifex templum S. Mariæ in Porticu, antea scilicet restauratum, Christo in ævum sacrasse, quæ verissima sunt, etiamsi ciborium illud 4 aut 5 sæculis templo illo instaurato antiquius esset.

ejus anti-
quitatem
tantam non
evertunt
Leonini

44 Reponi tamen hic posset, tametsi ciborii illius structura, characteres et hieroglyphicum majorem, quam Gregorii VII, anno 1073 pontificis electi, ætatem indicare videantur, recentior tamen ejus ætatem manifeste ostendi ex inscriptis ei Leoninis seu similiter cadentibus versibus, qui tantum sæcula xi et subsequentibus passim usurpati fuerunt. Verum respondeo, etiamsi carmina illa rhythmica et ῥυθμικὰ seu similiter cadentia, a quodam Leone poëta 12 sæculi, qui ea in primis affectavit, Leonina dicta sint; inde tamen non consequens esse, ut nulli versus rhythmicæ et similiter cadentes, vel ante sæculum xi compositi fuerint: Quovis quippe sæculo, ut Ciampinus supra laudatus parte 4 Vet. Monim. cap. 3, pag.

29 recte advertit, accidere potuit, ut reperi-
rentur poëta, qui artem pangendi similes versus amarent. Etenim cum poëta incuntis medii ærii versus rhythmicos, seu, quos nunc Leoninos dicimus, apud aurei sæculi scriptores Latinos invenirent, puta hunc Virgilii lib. xii Æneidos:

Ora citatorum dextra contorsit equorum.
et apud Ovidium in Oratione Ulyssis:

Si Troiæ fatis aliquid restare putatis,
ac rursus in Epistola Hermiones ad Ulyssem:

Vir precor uxori, frater succurre sorori,
et apud Quintilianum hos Marci Tulli versus, utut, ipso vivente, a nonnullis explosos:

Cedant armæ togæ. Concedat laurea lin-
guæ.

O fortunatam, natam, me consule, Romam!
Cum, inquam, poëtæ medii æri hujusmodi versus apud antiquos invenirent, potuit id genus carminum ipsis arrisisse, seu quod euphoniæ aliquam illis inesse crederent, seu quod hujusmodi versus homotonos seu rhythmicos facilius, quam alios, memoriæ mandari existimarent; ac proin primum ipsis fuerit id genus carminum in monumentorum inscriptionibus adhibere.

45 Et vero ante Gregorium PP. VII in usu fuisse similiter cadentes versus seu Leoninos, manifeste ostenditur tum ex versibus inscriptis casulæ regis regni Hungariæ apud Frolichum pag. 40, tum ex bulla plumbea, appenso diplomati Conrad Augusti anno 1038 edito, in cujus postica parte effigies Romæ sculpta visitur cum hoc versu: Roma caput mundi regit orbis frena rotundi. Diploma illud videsis apud Muratorium Antiq. Italic. medii ævi tom. 3, Dissert. 40, col. 697. Quin imo, ut eruditissimo Cardinali Baronio ad annum 538, num. 10 videtur, ante medium sæculum vi præ foribus ecclesiæ, quam Belisarius, ut offensum Numen conciliaret, erigendam curavit, lapidi, eo jubente, incisi fuerunt hi versus:

Hanc vir patricius Vilisarius urbis amicus
Ob culpæ veniam condidit ecclesiam.

Hanc iccirco pedem sacram qui ponis in
ædem,

Ut miseretur eum, sæpe precare Deum.
Tantam quidem hujus inscriptionis antiquitatem laudatus Muratorius pag. 689 ut certam non habet: Attamen, inquit, sunt, quæ suadeant, ipso sæculo Christianæ æræ sexto inscriptionem fuisse positam. Vix enim post multa sæcula (seu post sæculum xi, quo similia carmina invaluisse feruntur) rogandus fuerat populus, ut precibus repetitis Belisario misericordiam a Deo impetraret. Ciampinus quoque homotonorum versuum ætatem ut valde probabilem ad sæculum vi vel vii aut saltem viii refert. Etenim parte 1 Vet. Monim. pag. 28 de janua ecclesiæ, S. Pudentianæ in urbe Roma exstructæ, in qua præter alios versus rhythmicos hi leguntur:

Occurrit sponso Praxedis lumine claro

Nos pia Praxedis prece sanctas confer ad
edis.

In hæc verba loquitur: Conjectari si liceat, tam e characteribus, quam ex agni supra (ab eo) indicati figura, existimo (januam hanc) redolere tempora vi vel vii sæculi præsertim ex can. 82 conciliabuli quini-sexti sive Trullani, ubi ausu nimis improbo pseudo-synodus illa Romanam Ecclesiam corrigere præsumpsit, quæ legalem agnum parieti appingere consuevit.... Quare agnum istum expressum dicerem aut ante dictam synodum (atque adeo vel sæculo v vel vi) vel paulo

E
versus ciborio
adscripti,

F

AUCTORE
J. G.

A paulo post (ac proin sub sæculi VIII initium) in dicti canonis confutationem. Plura hujus generis carmina, nunc Leonina dicta, habes apud laudatum Muratorium tom. III, Dissertatione 40, col. 689 et seqq. et apud Ciampinum Vet. Monim. part. 1, pag. 26 et seqq., item part. II, pag. 5 et 165 et in Mantissa Emend. ac Addit., Mediolani anno 1729 edita, num. 4. Quas omnes inscriptiones, Leonino metro conceptas, ad sæculi XII initium aut XI exitum velle removere, nescio, an sat tutum esset.

ea apparitionis historia quantum ad substantiam prudenter credibilis adstruitur.

46 Utut sit, vel ex solo versu Leonino, bullæ plumbeæ Conradi Augusti inscripto, sufficienter patet, priores versus in ciborio imaginis Deiparæ exaratos, ex hoc capite, quod Leonini sint, ad sæculi XI exitum aut sequentis exordium referendos non esse, nec ex iis contra memoratæ traditionis immemorabilem antiquitatem legitime quidquam concludi. Quod si quis tamen omnino velit, versus illos, non secus ac recitatos in fine num. 44, ciborio illi inscriptos fuisse S. Gregorii VII temporibus, haud equidem tantopere refragabor, si modo aliud nihil contendatur, quam sanctum illum Pontificem, cum anno 1073,

B teste Baronio num. 84, instauravit et consecravat diaconiam S. Mariæ in Porticu dictam, ciborium illud una cum ipso templo restaurasse, ac pro antiqua hujus inscriptione, soluto forsan stilo concepta, qua mirabilis illius imaginis Deiparæ apparitio referebatur, aliam inscriptionem, ejusdem rei testem, quæ facilius, quam antiqua, legi et memoriæ mandari posset, ex invalescente tum usu, rhythmico metro conceptam incidi jussisse. Sive igitur, uti apud laudatum Erra pag. 7 contendit Petrus Felini, veneranda illa Deiparæ imago, quæ in ædibus S. Gallæ mirabiliter apparuerat, ab ipso S. Joanne I in ciborio, vel a se, vel a sancta Vidua nostra instructo, collocata fuerit; sive, prout idem Carolus Erra conjicit, Joannes PP. VI, construendis ejusmodi operibus, teste Anastasio Bibliothecario, addictus, illud tegimen seu ciborium confici jusserit, in eoque, ut natione Græcus erat, illud A et Ω, hieroglyphicum Græcum, Græcoque habitu vestitæ Deiparæ imaginem, mira apparitione illustrem, collocarit; sive denum ciborium illud, cujus tamen structura, characteres, hieroglyphicum et monogramma communi antiquariorum judicio, teste erra, Gregorii VII temporibus antiquiora sunt, ab eo Pontifice ex parte instauratum, ac nova inscriptione Leoninis versibus concepta exornatum dicatur; id semper manebit intactum, tam immemorabili tamque constanti traditione ac forte etiam scriptis testimoniis jam ante tempora S. Gregorii VII apparitionem illam firmatam fuisse, ut, cum nihil in contrarium valde militet, ea quantum ad substantiam prudenter a fidelibus credi possit.

nec ei obest S. Gregorii et Anastasii silentium.

C 47 Nec mirum adeo videri debet, nihil de ea apparitione, S. Gallæ facta, locutum fuisse S. Gregorium Magnum, cum is, uti num. 9 docui, minime sibi proposuisset S. Gallæ Vitam ejusque gesta omnia enucleate describere, at solum ejus mirabilem ad Superos transitum. Quod autem Anastasius Bibliothecarius in Actis S. Joannis PP. I de apparitione illa etiam non meminisset, id nihilo magis mirandum est, quandoquidem res illa, utut tempore S. Joannis I gesta, ad ejusdem Pontificis elogium proxime non spectabat. Cetera, quæ nempe ad hujus imaginis figuram, cultum, translationem concessaque eam devote venerantibus beneficia spectant, cum

imaginis illius historiam non scribamus, nostrum non est hic commemorare. Qui hæc pernoscere exoptat, adeat is Carolum Piazza decade 2 Vitæ S. Gallæ et editam anno 1750 a laudato sæpissime Carolo Erra Historiam hujus imaginis, ubi multa scitu digna, sed quæ ad hunc Commentarium non attinent, pertractata reperiet. Porro ex iis, quæ superius disputata sunt, id quoque conficere volo, quam merito credatur S. Gallæ post mariti sui obitum ad tempus aliquod, uti S. Fulgentius num. 13 etiam innuit, puta annum unum aut paulo plus in sæculo mansisse, ut ædes suas, in quibus veneranda Deiparæ imago prodigiose apparuerat, in ecclesiam sub ejusdem Deiparæ invocatione Deo consecrandam converteret; nec non de opulentis suis facultatibus partim in ecclesiarum, ac fortassis nominatim in S. Stephani Catagalla dictæ, earumque ministrorum subsidium, partim in egenos distributis, non plura sibi reserveasse, quam unde per suæ vitæ decursum, larga adhuc, teste S. Gregorio Magno, indigentibus eleemosynarum opera impendere posset.

48 Superest, ut, an Ordinis Benedicti monasterium, ut quidam volunt, deinde ingressa sit S. Gallæ, atque, an sub annum 550, uti Mabillonius Sæc. I Benedictino pag. 113 adstruit, mortem obierit, nunc paucis investigemus. Ac primo quidem eam germanis Ordinis S. Benedicti monialibus accensendam non esse, agnovisse videtur ipse Mabillonius, dum in Indice Sanctorum I Sæculi Benedictini S. Gallæ nomini asteriscum (*) ut num. 3 docui, non præposuit, quo characteri sui Ordinis stricte dictos alumnos utriusque sexus designare assolet. Quia tamen nihilominus complures Benedictini hagiologi eam sui Ordinis alumnam faciunt, lubet hic, ut antea pollicitus sum, ostendere, eam annis aliquot ante monasticum vitam amplexam fuisse, quam Benedictinis monialibus primum conditum fuerit cœnobium, atque adeo monasterium illud apud B. Petri ecclesiam, in quod S. Gallæ secessit, Benedictini Ordinis tunc certe non fuisse. Et vero, etiamsi Mabillonio in Præf. ad Sæc. I Benedict. num. 48 liberaliter concederetur, quod tamen, ipso fatente, incertum est, S. Scholasticum subito plurimas instituti sui socias ac participes in cellis seu cœnobiis habuisse, has tamen in ipsa urbe Roma certo non habuerit, antequam juxta Cassinum primus sibi suisque monialibus erectus Parthenon fuerit, seu, ut veteris cujusdam poeta verbis partim utar, priusquam Virginal suum fratris conjunxerat ædi, quod, cum Cassinensi, a S. Benedicto anno 528 condi cæpto, annis certe aliquot posterius sit, consequens fit, ut monasterium apud S. Petri ecclesiam, in quod S. Gallæ sub annum 523 aut 524, seu anno uno alterove post mariti obitum, ut ex num. 49 et seq. colligitur, sese recepit, primo parthenone Benedictino non paucis annis, ac forte medio integrove sæculo antiquius sit.

Post hanc apparitionem monasterium ad S. Petrum, E

49 Novi quidem, a Panciolo in Thesauris absconditis almæ urbis Romæ, regione 7, ecclesia 7, pag. 509 dici, apud S. Petrum olim cœnobium fuisse monialium, quæ in privato quodam Ms. archivi S. Petri Monachæ S. Benedicti vocantur, indito earum ecclesiæ S. Catharinæ nomine; sed præterquam quod nullatenus probari possit, in illud cœnobium S. Catharinæ, et non potius in aliud e vicinis, de quibus Piazza decade 1, cap. 9 Vitæ S. Gallæ agit, sese sanctam Viduam recepisse, documentum illud Ms., quod Pancirolus

quod non fuit tunc Ordinis S. Benedicti,

AUCTORE.
J. G.

Pancirolus ab antiquitate non laudat, quodque praefatus Piazza pag. 50 non parum suspectum habet, vel recentius est, vel certe tantam auctoritatem non habet, ut contra allatas a me rationes monasterium illud, in quod S. Galla secessit, Benedictini Ordinis fuisse, dici possit ante conditum apud Cassinum, ut Mabillonius scribit, primum S. Scholasticæ cænobium. Accedit, quod etiamsi laudatum a Panciolo documentum et antiquum et genuinum esset, nihil inde tamen adversus opinionem nostram erinci posset, cum monasterium illud olim quidem, ut Pancirolus vult, Monialium Benedictinarum fuisse potuerit, tum nempe, cum vel diu, vel haud ita pridem post conditum primum parthenonem dilatari cœpit earum institutum; tametsi propterea illud idem cænobium nec ab exordio suo, nec S. Gallæ temporibus Benedictini Ordinis exstiterit. Ceterum quænam illa fuerit religiosæ vitæ Regula, quam S. Galla secuta est, an S. Basilii, quæ tum passim in monasteriis italicis viguisse videtur, an vero alterius sancti institutoris, tacente S. Gregorio Magno, ego definire non ausim.

S. Galla in gressa est, ibique sub annum 545 pie defuncta.

B 50 Quod autem ad emortuale sanctæ Viduæ tempus determinandum attinet, dissentiunt non nihil inter se Mabillonius et Ferrarius, ille dum in Sæc. 1 Benedict. pag. 113 S. Gallæ obitum ex S. Gregorio referens, hunc circa annum 550 contigisse scribit, hic vero, dum in Elogio S. Gallæ, quod ad diem 6 Aprilis edidit, ejusdem obitum anno Salutis circiter 542 affigit. Ast uter verosimilius statuit? Mihi quidem nihil suppetit, quo emortualem Sanctæ annum certo determinem; verum, si conjecturæ hic locus sit, nescio, an illustris Vidua nostra captæ anno 546. ut Muratorius in Annalibus Italiæ scribit, a Totila urbi Romæ superstes viverit, quandoquidem Procopius, cujus de Rusticana, S. Gallæ sorore, verba dedi num. 44, de sancta Vidua nostra ne verbo quidem meminit, id verosimiliter alioqui facturum, si et hæc patriæ urbis cladi superstes fuisset, summamque suæ sororis calamitatem vidisset, aut parem fuisset experta. Cum tamen, teste S. Gregorio Magno, S. Galla in monasterio apud S. Petri ecclesiam multis annis simplicitati cordis atque orationi dedita Deo servierit, hujusque monasticæ vitæ exordium ex supra dictis ad annum circiter 523 aut 524 referendum videatur, ut anni illi numero multi tanto verosimilius inveniri queant, haud abs re erit, sanctæ Viduæ nostræ vitam, contra ac Ferrarius fecit, ad usque currentem annum Christi 546 protrahere, quo forte anno, ne patriæ suæ calamitatem suis oculis videre ac præter gravissimos corporis dolores, quibus conflictabatur, acerbissimam subire ærumnam cogere-retur, ad æterna gaudia virtutumque suarum mercedem a Deo evocata fuit. Habe modo ejus Acta, quæ S. Gregorius Magnus sub titulo: De Transitu Gallæ, ancillæ Dei, lib. iv Dialogorum conscripsit.

ACTA

Ex l. iv Dialogorum S. Gregorii Papæ I, cap. 13 edit. Paris. anni 1705, tom. II, col. 392.

Interea neque hoc silendum arbitror, quod mihi personarum gravium atque fidelium est relatione compertum *a*. Gothorum namque temporibus *b* Galla, hujus urbis *c* nobilissima puella, Symmachi consulis ac patricii filia *d*, intra adolescentiæ tempora marito tradita, in unius anni spatio ejus est morte viduata *e*. Quam dum fervente mundi copia ad iterandum thalamum et opes et ætas vocarent, elegit magis spiritualibus nuptiis copulari Deo, in quibus a luctu incipitur, sed ad gaudia æterna pervenitur *f*, quam carnalibus nuptiis subjici, quæ a lætitia semper incipiunt, et ad finem cum luctu tendunt. Huic autem cum valde ignea conspersio *g* corporis inesset, cœperunt medici dicere, quia nisi ad amplexus viriles rediret, calore nimio contra naturam barbas esset habitura *h*: quod ita quoque post factum est. Sed sancta Mulier nihil exterioris deformitatis timuit, quæ interioris Sponsi speciem amavit. Nec verita est, si hoc in illa scdaretur, quod a cœlesti Sponso in ea non amaretur.

2 Mox *i* ergo, ut ejus maritus *k* defunctus est, abjecto sæculari habitu, ad omnipotentis Dei servitium sese apud beati Petri Apostoli ecclesiam monasterio tradidit *l*, ibique multis annis simplicitati cordis atque orationi dedita, larga indigentibus eleemosynarum opera impendit *m*. Cumque omnipotens Deus perennem jam mercedem reddere ejus laboribus decrevisset, cancri ulcere *n* in mamilla percussa est. Nocturno autem tempore ante lectum ejus duo candelabra lucere consueverant: quia videlicet amica lucis non solum spirituales, sed etiam corporales tepebras odio habebat. Quæ, dum nocte quadam ex hac eadem jaceret infirmitate fatigata, vidit beatum Petrum Apostolum *o* inter utraque candelabra ante suum lectum consistentem: nec perterrita timuit, sed ex amore sumens audaciam *p* exultavit, eique dixit: Quid est, Domine mi, dimissa sunt mihi peccata mea? Cui ille, benignissimi ut est vultus, inclinato capite, annuit, dicens: Dimissa, veni. Sed, qui quamdam sanctimonialem feminam in eodem monasterio præ ceteris diligebat, illico Galla subjunxit: Rogo, ut soror Benedicta *q* mecum veniat. Cui ille respondit: Non, sed illa talis *r* veniat tecum; hæc vero, quam petis, die erit trigesimo secutura *s*.

3 His itaque expletis, visio Apostoli assistentis et colloquentis ei ablata est. At illa protinus cunctæ Congregationis accivit matrem *t*, eique, quid viderit, quidve audierit, indicavit. Tertio autem die cum ea, quæ jussa fuerat *u*, sorore defuncta est *x*. Illa vero, quam ipsa poposcerat, die est trigesimo subsecuta. Quod factum nuncusque *y* in eodem monasterio manet memorabile.

Galla, amissa nobili marito secundas nuptias respuit,

a b c d e

E

f

g

h

monialis facta cancro affligitur, suum obitum prænoscit,

i k

l

m

n

F

o

p

q

r

s

et cum una socia moritur, altera dein subsequente

t

u

x

y

² A bile, sicque hoc a præcedentibus matribus z traditum, narrare illic solent subtiliter juniores, quæ nunc sunt sanctimoniales virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo et ipsæ adfuissent.

ANNOTATA.

a Primus codex Carnot. in laudata editione habet: Quod mihi personarum civium fidelium. Sed de fide et auctoritate hujus narrationis actum satis est in Commentario num. 7 et 8.

b Nuptui tradita videtur S. Galla anno Christi circiter 520 vel 521, atque adeo sub Gothorum in Italia dominantium rege Theodorico.

c Nempæ, Romæ, ubi S. Gregorius Magnus 4 libros Dialogorum scripsit.

d De illustri ejus prosapia adisis Commentarium a num. 40.

e Contigit adeo mariti ejus, cujus nomen literis proditum non inveni, obitus intra annum 520 et annum 523, quo tempore S. Fulgentius in Sardinia etiam exsulabat. Consule Commentarium num. 20 et superius lit. b.

f Videtur S. Gregorius alludere ad verba S. Fulgentii in sua ad Gallam viduam Epistola. Vide Comment. num. 44 sub finem.

g Id est, corporis constitutio; vulgus completionem vocat.

h De calidioribus et siccioribus in humano corpore humoribus, quatenus ad productionem barbæ faciant, consule Gorræum Definit. Medic. verbo Περὶν aliosve medicos.

i Quo sensu particula illa mox hic sumi possit et debeat, disputatum vide a num. 17.

k Teste S. Fulgentio, consulis filius is fuit et ipse consul; sed an honorarius tantum, an solummodo designatus, an vero ordinarius fuerit aliquo tempore, aut per annum integrum, cum de nomine illius non constet, quis definiat?

l Beccensis codex, in laudata supra editione Operum S. Gregorii memoratus, ita refert: Ad omnipotentis Dei obsequium in ecclesia beati Petri Apostoli se convertit. ibique multis annis

simplici corde, orationi dedita etc. Hinc tamen monastica vita S. Gallæ negari non potest. Nam etsi his verbis hæc disserte ibi non exprimatur, ex iis tamen, quæ S. Gregorius in fine hujus cap. 43 narrat, manifeste patet, eam in monasterio aliquo in simplicitate cordis Deo servisse.

m De his actum est num. 21 et 47, quos proin si lubet, adi.

n Notum morbi genus, cujus duplicem speciem medici distinguunt; Quidam enim cancri, inquit Gorræus verbo Καρκινος, sine ulcere, quidam cum ulcere consistunt: qui sine ulcere sunt, a veteribus occulti fuere appellati... Cancer autem ulceratus assidue erodit nec sisti potest et saniem pessimam teterrimamque exsudat.

o Acta ejus apud nos exstant tom. V Junii et tom. VII in Supplemento Addendorum.

p Tametsi Salustio in Catil. audentia fortitudinis sit, audacia vero temeritatis; hic tamen audacia in partem bonam sumitur, videlicet pro sancta quadam fiducia et securitate, qua Apostolorum Principem sibi apparentem libere alloqui non timuit.

q De hac sancta moniali vide tom. II Maii pag. 107.

r Quænam illa fuerit, frustra quis divinaverit.

s Re ipsa hæc prædicto tempore illam secuta est. Sed an die 6 Maii, quo in Romano Martyrologio S. Benedicta annuntiatur, ex antiquorum testimonio compertum non est. Consule num. 2.

t Hinc patet, quam antiquus ille mos sit, ut monialium præfecta vel abbatissa nomine matris vocetur.

u Jussa, id est, prædicta seu prænunciata.

x Hinc manifeste sequeretur, S. Gallam die 6 Aprilis obiisse, si antiquorum auctoritate certum esset S. Benedictam die 6 Maii ad Superos transiisse.

y Scribebat hæc S. Gregorius anno 593 vel 594, uti diximus num. 8.

z Editores novissimi Operum S. Gregorii Magni notant hic, etiam nomine matrum venire sanctimoniales, maxime eas, quæ propectæ ætatis sunt.

DE SS. FIRMATO DIACONO, EJUSQUE SORORE FLAVIA SEU FLAVIANA VIRG.

AUTISSIODORI IN GALLIA.

SYLLOGE.

SECCLO PORTE V
AUT VI.
Sancti hodie
Hieronymia-
nus

Omnia majora apud Florentinum Hieronymiana apographa S. Firmatum diaconum, hujusque sanctam sororem Flaviam seu Flaviam Autissiodori, quæ episcopalis sub archiepiscopo Senonensi, ducatu Burgundiæ annexa, Galliarum ad Icanam fluvium civitas est, hodie consignant. Et Lucense quidem, cui Blumanium, utpote nullam hic lectionem variantem habens, ad ammus-
Octobris Tomus III.

sim consonat, hisce sequentibus verbis, Et in Gallia civitate Autisiodoro depositio sanctorum germanorum Firmati diaconi et Flaviane virginis Deo sacrate, id præstat: verum Corbeiense, utut Lucensi etiam satis congruat, initio tamen Et in Gallia civitate, in fine Deo sacrate omittit, quod pariter facit Antverpiense seu Epternacense, omittens præterea vocem depositio, Sanctosque nec germanos appellans, nec Flaviam, sed Flaviam more alibi adhuc usurpato scribens.

AUCTORE
C. B.

bens. Ad diffusiora hæc Hieronymiana Florentini apographa addi etiam potest e contractionibus apud nos tom. VII Julii Labbeanum, quod, quamquam, omisso insuper ad Firmati nomen diaconi titulo, S. Firmatum, sanctamque virginem Flaviam (ita enim, quod et nonnullis aliis Fastis sacris codicibusque Hieronymianis commune est, pro Flavia seu Flaviana efformat) brevissime annuntiet, Sanctis tamen Faustum et Pelagium adjungit. Atque id ipsum etiam faciunt apud nos loco cit. Augustanum monasterii S. Udalrici, et apud Dacherium Spicilegii, quod anno 1723 iterata editione prodit, tom II, pag. 35 Gellonense, quod ad Hieronymianorum classem non inepte reduceris: verum Faustus et Pelagius a Firmato et Flavia, Autissiodorensibus Sanctis, removendi, triaque jam proxime memorata Hieronymiana apographa nominum transpositione videntur corrupta.

et Adoni, si
non puris,

B

2 Ita autumo, tum ex eo, quod tria e majoribus Hieronymianis apographis jam laudatis, Lucense scilicet, Blumanium et Corbeiense, Faustum et Pelagium alibi, quam Autissiodori, expresse signent; tum ex eo, quod et hæc et Antverpiense pariter laudatum, simulque et Ado et Usuardus, qui Martyrologium, sub S. Hieronymi nomine circumferri solitum, ante oculos habuere, solos sanctos Firmatum diaconum et Flaviam seu Flaviam virginem Autissiodori unanimi consensu, verbisque fere iisdem commemorent, uti cuique ex annuntiationum, quas adhibent, collatione manifestum evadet. Nec est, quod opponas, Firmatum et Flaviam ne quidem in Adone puro apud Rosweydam reperiri: præterquam enim quod vel sic, quod jam dictum est, in auctoribus Hieronymianis apographis et Usuardo sat fundatum appareat, Jacobus Mosander, cui præterea tres Adoniani codices, a Dominico Georgio in Præfatione ad Adonem num. 5 delineati, suffragantur, hanc SS. Firmati et Flavie seu Flaviane annuntiationem, veluti Adoni propriam, utpote quam asterisco non notet, in medium profert: Autissiodoro depositio sancti Firmati diaconi et Flaviane virginis; quod autem Firmati et Flaviane annuntiationem, a Mosandro his verbis positam, Rosweyda Adoni abjudicaverit, Sollerius in hodierna sua ad Usuardum Observatione idcirco miratur, quod hanc æque ac aliam, qua Placidum, Eutychium et alios triginta apud Siciliam hodie commemorat, ex Hieronymianis una desumere potuerit. Et vero, cum Placidum ejusque socios ex Hieronymianis signet, cur Firmatum et Flaviam omisisset? Dicesne forsitan, Firmatum et Flaviam sinceris seu genuinos non esse Hieronymianorum Sanctos, eosque pro additis a Gallico antiquario per Florentinum in hodiernis ad Martyrologium, Hieronymo vulgo adscriptum, Annotationibus haberi? Verum an Florentinus pro suo arbitrio recte hos cælites, Firmatum scilicet et Flaviam, ex additis a Gallico antiquario agnoscat, loco proxime cit. in dubium etiam revocat Sollerius.

quod hic

3 Et sane non immerito: cum enim (adi in sua ad Usuardum Præfatione num. 22 eundem Sollerium) Martyrologium Hieronymianum fortassis haud citius quam seculo sexto fuerit contextum, ecurr ab ipso hujus auctore Firmatus et Flavia, qui an ante idem seculum sextum non floruerint, admodum ex dicendis est dubium, commemorari nequiverint? Fateor quidem, non paucos Autissiodorenses Sanctos, ut Florentinus Admonitione sexta prævia alibique sæpius incul-

cat, additione dumtaxat, a Gallica antiquario facta, in Martyrologio, Hieronymo vulgo attributo, signatos inveniri; verum cur id vel generatim ad omnes, vel nominatim ad SS. Firmatum et Flaviam debeat extendi? An ex eo forsitan, quod hi Sancti nostri contra Hieronymianorum, quæ Sanctorum dumtaxat nomen, locum et diem felicitis e viris excessus exprimere solent, apographorum styli paulo prolixius cum adjectis Diaconi, Virginis et Germanorum titulis in diffusioribus Hieronymianis codicibus supra laudatis celebrentur? Verum vel ex sola Hieronymianorum apud Florentinum inspectione quisque haud difficulter deprehendet, genuinis Hieronymianis Sanctis subinde etiam diaconi, presbyteri, episcopi, virginis aliosve similes titulos adjungi, ut eo ex capite nihil obstat, quo minus SS. Firmati et Flavie annuntiatio vere Hieronymiana habeatur, si non illa paulo prolixior, ex Lucensi apographo num. 4 huc transcripta, saltem alia contractior, ex qua hæc per additionem nata esse possit, in Antverpiensi seu Epternacensi apud Florentinum apographo paucissimis hisce verbis concepta: Autissiodoro Firmati diaconi et Flavie virginis.

E
controverti-
tur,

4 Sed ut demus etiam tantisper, Sanctos nostros vere Hieronymianos non esse, nec sic Adoni abjudicandos, evinces. Cum enim negari equidem nequeat, Hieronymianis, Antverpiensi et Blumano apographis, quorum primum sæculi octavi initio, secundum anno 772 exaratum est, ex additione saltem esse inscriptos, quid ni illos Ado, qui medio circiter sæculo nono e Bedæ Martyrologio, per Florum aucto, codicibusque plurimis, ut ipsemet in præfatione innuit, undecumque collectis Martyrologium suum concinnavit, ex iisdem Antverpiensi et Blumano, similibusve Hieronymianis vetusta manu interpolatis apographis potuerit excerpere? Sic Rabanus, quem Adoni prævisse, Bedamque et Florum in conscribendo Martyrologio potissimum adhibuisse, in sua ad Usuardum Præfatione num. 64 et seq. Sollerius docet, eosdem Sanctos nostros, etsi a Bedæ sive puro, sive Flori opera suppleto, non memoratos, aliunde tamen in suum Martyrologium intulit. Nec est, quod tandem reponas, secum pugnare Sollerium, dum Firmatum et Flaviam, quos Notkerus non memorat, Adoni a Rosweydo abjudicari miratur; etsi enim universim Sanctos a Rosweydo in Appendicem rejectos, simulque tamen et in Usuardo et in Notkero repertos, Adoni haud cunctanter posse attribui, in sua ad Usuardum Præfatione num. 154 indicet, non propterea tamen omnes, quos vel Usuardus, vel Notkerus non memorat, Adoni illico idcirco abjudicandos, ibidem etiam statuit, uti Dominicus Georgius in sua ad Adonem Præfatione num. 8 perperam existimasse videtur.

F

6 Quoquo modo tandem omnia hæc habeant, Firmatus equidem et Flavia Hieronymianis et Adoni, si non puris, auctis saltem, simulque Usuardo puro et Rabano, uti ex jam dictis facile intelliges, hodie sunt inserti. Hisce porro accedunt plures adhuc hagiologi, non quidem, quos classicos vocamus, seu omnium antiquissimi, sed alii, Hagiologii nimirum Franco-Gallici Labbeani auctor, qui et ipse antiquus, parisque aut etiam majoris antiquitatis Autissiodorensis, quod apud Martene tom. VI Veterum Scriptorum a col. 686 usque ad col. 738 exstat, Martyrologii concinnator; quos deinde longa serie excipiunt multo recentiores, nostri scilicet Florarii Ms. auctor, Belinus, Grevenus, Molanus, aliique quam

saltem auctis,
aliisque Fa-
stis sacris in-
scribuntur.

A quam plurimi, quorum omnium nomina hic recensere, nedum annuntiationes proferre, operæ pretium non est. Attamen ut has omnes sub uno reluti conspectu studioso lectori exhibeam, Romani equidem hodierni annuntiationem, reliquis omnibus prope ad unum consonam, huc transcribo. Sic habet: Antisiodori depositio sanctorum germanorum Firmati diaconi et Flavianæ virginis. In *Plantiniana Martyrologii Romani* editione, anno 1701 facta, Sanctus noster, non Firmatus, sed Firmanus appellatur, seque, cur id fiat, nescire, ait in hodierna sua ad *Usuardum Observatione Sollierius*. Quid si igitur typhothetarum dumtaxat sphalma dicatur? Certe Firmatus, uti in ejusdem *Martyrologii* editionibus, annum 1701 prægressis, fuerat, in posteriori anni 1746 editione restituitur.

Flavia pro
S. Placidi
Benedictini so-
rore, pro socio
Firmatus ob-
truditur:

6 Castellanus, qui Romanum hodiernum, in linguam Gallicam conversum, *Martyrologio* suo universali inseruit, binis hodie in margine appositis notulis non obscure indicat, in ea sese opinione versari, qua existimet, S. Placidum martyrem Siculum, in tribus *Hieronymianis* majoribus apud Florentinum apographis, quæ hic esse pura, in *Commentario*, *Actis* S. Placidi hodie præmisso, num. 4 merito æstimantur, cum Eutychio et triginta sociis anonymis hodie signatum, pro S. Placido, S. Benedicti discipulo, in *Dialogis Gregorii Magni* memorato, sanctamque virginem nostram Autissiodorensis Flaviam, mutatam in Flaviam, sicuti etiam alias vocatur, pro sorore ejusdem S. Placidi Benedictini in fabulosis hujus *Actis*, sæculo xii demum inventis, obtrudi; quod sane, uti etiam in iisdem S. Firmatum diaconum pro uno e sociis, cum Placido Benedictino passis, venditari, verosimillimum apparet vel ex eo, quod Actorum illorum inventor (adi *Commentarium*, *Actis* S. Placidi ad hunc diem præmissum, num. 40) sparsa hinc inde hoc die per *Hieronymianos* codices martyrum aliorumve Sanctorum, Eutychii videlicet, Victorini, Fausti, sanctorum nostrorum Firmati atque etiam Flavie nomina verosimillime corrasit et pro arbitrio Placidi Benedictini sorori, fratribus hospitibusque, una cum illo Messanæ passis, quos nominatenus non norat, affinxerit, præter Eutychium interim, servato etiam, quem *Hieronymiana* mox laudata, hic ex dictis pura, Placido suo adiungunt, triginta anonymorum martyrum numero.

C
perperam eos
duplicat Flo-
rentinus.

7 Hinc porro etiam jam consequitur, ut, cum Sancti, quibus aliorum Sanctorum nomina, ex *Hieronymianis* apographis accepta, affinguntur, hisce utique propterea non censeantur inscripti, necesse non sit, eadem illa, quæ Placidum cum Eutychio dumtaxat et triginta aliis sociis anonymis hodie signant, mutila dicere *Hieronymiana* apographa, duplicemque Firmatum et Flaviam seu Flaviam, qui in hisce, integritati restitutis, locum erigant, distinguere, uti hodie in suis ad *Mrl. Hieronymianum Annotationibus* facit Florentinus, qui præterea ibidem pro distinctione illa facienda vetus *Hagiologium Franco-Gallicum Labbei*, in quo sanctus noster Diaconus non Firmatus, ut S. Placidi Benedictini in martyrio socius, sed Formatus, Virgoque nostra Autissiodorensis non Flavia, ut S. Placidi Benedictini soror, sed Flaviana nuncupatur, in argumenti partem perperam adducit. Etsi enim in veteri illo *Hagiologio* Sancta nostra vocetur Flaviana, certum propterea non est, eam non aque apte vocari Flaviam, cum ita etiam in antiquissimo Antverpiensi apud Florentinum *Hieronymiano* apographo alibique vocata

inveniat. Quod autem ad S. Firmatum diaconum pertinet, cum in uno veteri illo *Labbei Hagiologio* Formatus, in antiquis autem *Fastis sacris*, supra laudatis, aliisque prope omnibus constanter nominetur Firmatus, ambigendum non videtur, quin e sola librariorum oscitantia ortum sit, ut in *Hagiologio Franco-Gallico* Formatus vocetur.

AUCTORE
C. B.

8 At vero cur SS. Firmatus diaconus ejusque soror Flavia seu Flaviana, in *Hieronymianis*, ut jam docui, hodie notati, seorsum a S. Placido Benedictino hic dantur, nec tamen seorsum ab hoc etiam dantur Eutychius, Victorinus et Faustus, in *Hieronymianis* pariter hodie notati, qui a Placidi Benedictini biographo nomina sua non minus, quam Firmatus diaconus et Flaviana seu Flavia virgo, nominatenus ignotis S. Placidi in martyrio, Messanæ tolerato, sociis habent afficta, sicque pro hisce, a quibus nihilominus verosimillime sint diversi, perperam videntur obtrudi? Est sane, cur id non nemini mirum queat accidere: verum dici potest, primo quidem Eutychium, Victorinum et Faustum notos esse e solis *Hieronymianis*, quorum cum annuntiationes, quibus tres hi Sancti hodie celebrantur, in *Commentario* de S. Placido Benedictino fuerint transcriptæ, sufficienter simul de illis fuisse ibidem tractatum; quod etiam quærenti cur de ipso saltem S. Placido *Hieronymiano*, itemque de S. Pelagio, num. 4 et 2 hic memorato, *Hieronymianisque* hodie pariter inscripto, seorsum non agatur, esto responsum. Accedit, non undequeque certum esse, Placidum Benedictinum, Eutychium et Victorinum fratres ejus, Faustumque in martyrio socium a Placido et Eutychio *Hieronymiano* sociisque triginta anonymis distingui; Firmatum autem diaconum, sororemque ejus Flaviam seu Flaviam a S. Placidi in martyrio socio Firmato sororeque Flavia et in ipso *Martyrologio Romano*, utpote quod alia hos, alia illos annuntiatione uno eodemque hoc die celebret, sufficienter distingui, et re etiam ipsa omni dubio procul esse distinctos, uti liquet vel eo, quod S. Placidi Benedictini in martyrio socius Firmatus, Flavique soror Messanæ in Sicilia, noster autem Firmatus ejusque soror Flavia Autissiodori in Gallia ad Superos felici obitu migrarint.

Cur seorsum
ab eodem
Placido hic
dantur,

E

9 Accedit, S. Placidi Benedictini in martyrio socium sororemque, nominibus affictis, Firmatum et Flaviam vocatos, præterquam quod non, ut Sancti nostri, proximæ cognationis vinculo sese inter fuerint conjuncti, indubie adeptos esse palmam martyrii, quam an etiam obtinuerint noster Firmatus diaconus ejusque soror Flavia seu Flaviana, admodum est dubium, uti jam nunc ostendo. In plerisque *Hieronymianis* apographis majoribus, aliisque *Fastis sacris* supra laudatis vox depositio Sanctorum nostrorum nominibus apponitur, quod confessores eos arguere videtur: etsi enim vox illa, uti Admon. 9 prævia Florentinus recte docet, secundum veteres scriptores ecclesiasticos non incongrue etiam martyribus, eorumque sepulturæ accommodetur, frequentius tamen confessoribus tribuitur seu iis, qui extra persecutionum procellas in pace obdormierunt. Attamen, cum in *Hieronymianis* aliisque *Fastis sacris* hactenus citatis Firmatus et Flavia nec martyres, nec confessores diserte et expresse nuncupentur, sintque, qui utroque hoc titulo in *Hieronymianis* carent, plerumque martyres, est sane, cur et illi videri queant vitam martyrio finisse. Et vero martyres aperte facit tum antiquius, quod habemus, Autissiodorensis *Breviarium*, utpote Firmati

an marty-
rium, ut vult
Bargedus,
F

et

AUCTORE
C. B.

et Flaviæ commemorationem, ut martyrum, hodie fieri præcipiens, tum etiam Bargedeus, senatus seu, ut vocant, præsidialis Autissiodorensis assessor : hic enim in Sanctorum Autissiodorensium Kalendario, quod contexit, quodque penes nos Ms. exstat, hodie Sanctos nostros verbis Gallicis, Latine a me redditus, ita celebrat : S. Firmatus diaconus Autissiodorensis et S. Flavia ejus soror sanctimonialis Autissiodori primi fuerunt, qui, durante Evrici persecutione, martyrium hoc die sunt passi.

sub Eurico
Visigothorum
rege,

40 Ita ille, ea simul etiam suppeditans, ex quibus, quo circiter tempore Sanctos nostros passos existimet, haud difficulter colligas. Cum enim SS. Felicem et Moderatum Autissiodori ab Evarico seu Evrico, Ariano Gothorum, aut, si mavis, Visigothorum rege, qui, magna Galliarum parte occupata, sævam in Catholicos persecutionem concitavit, martyrio fuisse affectos, ad 4 Julii diem in laudato Kalendario etiam scribat, hunc ipsum Evricum, sub quo Sancti nostri subierint martyrium, verbis huc transcriptis indubie designat. Jam vero cum Eoricus seu Euricus aut Evarix, seu etiam Eoricus (varie enim a variis regis hujus nomen effertur) anno 464, occiso Theodorico fratre, Visigothorum factus sit rex, annoque 485 (adi ad annum 464, num. 2, et ad annum 484, num. 24 Pagium in Criticis) vitam cum morte commutavit, consecrarium fit, ut Bargedeus SS. Firmatum et Flaviam seu Flavianam, quam, a nonnullis martyrologis supra recensitis aliisque Virginem Deo sacram appellatam, ipse sanctimoniam vocat, martyrio e vivis eo temporis spatio, quod inter annum 463 et annum 486 excurrit, fuisse sublato, velit. Verum scriptor ille nullum plane assertionis, qua Sanctos sub Evrico seu Eurico martyrium subisse ait, vadem in medium adducit, estque recentior, quam ut sola sua auctoritate Firmati et Flaviæ martyrium, nedum ipsum etiam hujus tempus, indubitatum possit efficere. Nec, etsi foret antiquior, certam propterea dictis suis hac in re fidem adjungeret : dubium enim est, an Euricus, Visigothorum rex, adeo in Catholicos, quemadmodum Bargedeus putavit, fidei causa passim sæverit, ut ei Sanctorum martyrium sat apte queat attribui.

qui passim
cædibus in
Catholicos sæ-
viisse, non
videtur, sub-
ierint,

41 Scribit quidem Historiæ Francorum lib. II, cap. 25 Gregorius Turonensis, gravem in Galliis persecutionem Evaricem seu Euricum concitasse, homines perversitati suæ non consentientes passim obruncasse, clericos in vincula conjecisse, sacerdotes partim in exilium pepulisse, partim interfecisse, et ecclesiarum aditus spinis obserari jussisse; verum Apollinaris Sidonii ad Basilium episcopum epistolam, e qua hæc sese hausisse, loco cit. ipsemet adjungit, perperam interpretatus est, ut lib. V Rerum Francicarum pag. 239 Valesius, et post hunc Pagius in Criticis ad annum 475, num. 4 recte observant : etenim in epistola laudata, uti hanc vel apud Baronium ad annum 475, num. 23, vel apud Sirmondum Operum variorum tomo I inter Apollinaris Sidonii Epistolas lib. VII, cap. 6 inspicienti patebit, Sidonius dumtaxat scribit, Crocum et Simplicium episcopos relegatos esse, et apud Burdigalenses, Petrocorios ac plerasque alias urbes, in quas Euricus obtinebat imperium, summos sacerdotes morte truncatos, id est, sua morte mortuos, nec ullos in defunctorum locum suffectos, desertas rusticas parochias, lapsa ecclesiarum culmina, aut, valvarum cardinibus avulsis, basilicarum aditus vepribus obstructos,

eam Catholici status valetudinem occultam appellat, ac Euricum non tam Romanis urbibus, quam legibus Christianis insidiaturum videri sibi; quæ omnia non indicant, Euricum, quod scripsit Gregorius Turonensis, in Catholicos, Arianae perversitati adversantes, cædibus passim sævisse. Unde fit, ut, dato etiam, quod pariter ad 4 Julii in Kalendario cit. affirmat Bargedeus, armis ab Eurico Autissiodorum fuisse subactum, certum propterea, Sanctos nostros sub eo pro fide fuisse necatos, non foret, utque proinde hic scriptor, id asseverans, etsi etiam, quam sit, esset antiquior, indubitatum sibi hac in re fidem haud adjungeret.

42 Jam vero, cum hæc ita habeant, manet non tantum, quidquid etiam scribat Bargedeus, Sanctorum martyrium incertum, verum etiam, quod alioquin sat prope fuisset definitum, ipsum tempus, quo ii, sive martyres, sive confessores, obierint. Dispicimus ergo, an id utcumque alio nequeat modo definiri. In Kalendario, quod Breviarium Autissiodorense recentius, anno 1736 excusum, præfert, itemque in Notula, quam Martyrologium Parisiense, anno 1727 editum, hodie sibi habet in margine adjectam, SS. Firmatus et Flavia sæculo V aut VI e vivis abiisse signantur : verum, quo fundamento? Kalendarii et Notulæ auctores, qui temporis emortualis, ita a se lato saltem modo Sanctis nostris assignati, rationem non addunt, verosimiliter crediderint, Firmatum et Flaviam Hieronymianis, uti ex dictis putavit Florentinus, a Gallico antiquario dumtaxat esse adjectos, hincque eos ante sæculum V, utpote quos alioquin Hieronymiano Martyrologio puro, aut ipso forsitan sæc. V aut sequenti confecto, inserendos fuisse, existimarent, e vivis ad Superos migrasse, intulerint. Adhæc cum eosdem antiquissimis Hieronymianis, Epternacensi et Blumano apographis, quorum alterum jam inde a sæculi VIII initio, alterum anno 572 exaratum est, viderent inscriptos, fuerint forsitan, Firmatum et Flaviam in antiquioribus etiam sæculi VII apographis habuisse locum, suspicati, sicque illorum obitum, quem idcirco nec in sæculum VII audebant differre, sub disjunctione vel sæculo V vel VI contigisse, tandem concluderint. Et vero cum Sancti, uti ex jam supra dictis fus est colligere, a Gallico antiquario revera forte dumtaxat sint Martyrologio Hieronymiano adjecti, fuerintque hujus apographis jam inde a sæculo VII forsitan inscripti, non omnino inepte eorum obitus late loquendo sæculo V aut VI innectitur, hincque utrumque hoc sæculum sub disjunctione, adjecta etiam dubitandi particula forte, supra in margine adscripsi.

43 Atque hæc de mortis, quam Sancti obierint, genere et tempore dicta sufficiant, superest, ut nunc pauca certa de eorum in diœcesi Autissiodorensi cultu subjungam. In antiquiori sæculi XVI Autissiodorensi Breviario SS. Firmati et Flaviæ commemoratio, ut jam supra innui, hodie præscribitur. Idem etiam fit in recentiori, Autissiodorensi item, Breviario proxime laudato, quod præterea lectionem tertio loco legendam suppeditat, in qua de Sanctis hæc leguntur : Hac die quinta Octobris Autissiodori sepulti sunt sanctus Firmatus diaconus et soror ejus sancta Flavia seu Flaviana, Deo sacrata virgo. Reliquiarum hujus Virginis pars quædam ad sanctum Ferreolum in diœcesi Autissiodorensi delata fuit, ubi etiamnum colitur. Hæc præfata lectio : nec alia fidei magis probatæ vel de ipsis Sanctis vel de eorum apud Autissiodorenses cultu invenire quivi.

Saussayus

quo circiter
tempore vita
functi sint,

E

F

et quo cultu
in diœcesi
Autissiodo-
rensi affician-
tur.

A *Saussayus quidem in Martyrologio suo Gallicano de SS. Firmato et Flavia hodie ita præterea memorat : Autissiodori sanctorum Germanorum Firmati diaconi et Flavianæ virginis Deo sacratæ, qui, pura castitatis et fidei obsequia Christo toto vitæ cursu impendentes, virtutum locupletati meritis ad sempiternæ gloriæ gaudia commigrarunt; verum, cum hæc ex diaconi,*

quo Firmatus functus est, officio, et ex virginis Deo sacratæ qualitate, qua Flavia seu Flaviana eluxit, consecraria fere dumtaxat sint, nihil valde notatu dignum ad suppeditatum hactenus aliunde de Sanctis notitiam superaddit, nec, etsi quid superadderet, fidem faceret, ulpote scriptor dumtaxat recentior.

AUCTORE
C B

DE S. HIERONYMO EPISCOPO ET CONFESSORE

NIVERNI IN GALLIA.

J. G.

SYLLOGE.

ANNO DCCCXVI.

S. Hieronymus, Nivernensis ep., cujus Ecclesiasticus cultus indubius est,

B

Nivernum, episcopalis Galliarum urbs ad fluxios Ligerim Niverrimque sita, præter inclytos sanctitate præsules, Æoladium, Agricolam, Deodatum, Itherium, Aregium et Eulalium, de quibus suis locis in nostro Opere actum est, gloriari merito potest, cælesti sibi munere datum etiam fuisse S. Hieronymum nostrum, cujus munificentia ac pastoralis sollicitudine suus non parum splendor accrevit. Quod autem, ut non nemini videri mirum poterit, sancti Præsulis nostri nusquam meminerunt Ado Viennensis et Usuardus, qui eodem sæculo, quo is obiit, satis provecto, suo Mrll. conscripserunt, in causa, arbitror, fuit, quod vel necdum anno 858 imo nec anno 875 apud Nivernenses multum vigeret, vel extra horum terminos haud ita explorata omnibus esset Ecclesiastica ejus veneratio. Ut ut sit, non est, cur de legitimo ejus cultu ullatenus nunc ambigamus. Etenim, præter Nivernensis ecclesiæ Breviarium, teste hodierno ejus antistite, sub annum 1450 manu exaratum, quod Hieronymi nostri festum die 5 Octobris statuit, Ecclesiasticum ejus cultum itidem testatur Michael Cotignonus, Nivernensis canonicus et archipresb., in suo Catalogo historico episcoporum Nivernensium, anno 1616 typis edito, ubi pag. 36, in abbatiæ ecclesia Nivernensi S. Martini, in qua et sanctus noster sepultus fuit, exstare sacellum asserit ejus nomini dicatum, sanctasque ejus reliquias in lipsanoteca honorifice asservare fidelibusque in veneratione esse, non minus diserte affirmat. In submissa ad me de Sancti cultu gestisque notitia addit humanissimus vir dominus Parmentier, Nivernensis historiæ, quam primum in lucem edendæ, auctor eruditus, in memorata lipsanoteca, quæ ex ligno deaurato confecta est, servari Acta elevationis ejus corporis, eamque ab illustrissimo Nivernensi episcopo, Eustachio Dulys bis reseratam rite fuisse, cum nempe hic anno 1615 die 8 Novembris altare princeps parochialis ecclesiæ S. Victoris consecraturus, ex ea desumpsit, quas huic pro more Ecclesiæ insereret sacri corporis reliquias, ac rursum, cum anno 1616 die 9 Octobris sacellum S. Bertrandi in ecclesia prioratas B. Mariæ Virginis de Fagia solemnî ritu benediceret.

C

quique hoc præsertim die in Mrll. celebratur,

2 His adde bina auctaria Usuardina, anno 1338, laudato Nivernensi hodierno præsule teste, conscripta, quæ Ecclesiasticæ S. Hieronymi venerationis antiquitatem utcumque ostendunt. In

utroque enim ad diem 5 Februarii de Antistite nostro, tamquam de indubio Sancto, mentio fit, adjiciturque in unius ex his Auctariis margine dies 5 Octobris, seu quod aliquando, hoc die e vivis excessisse Hieronymus creditus fuerit, seu quod ejus memoria Officio Ecclesiastico eodem die celebrari antiquitus solita sit, ut ex vetusto Nivernensi Breviario supra citato ac Nivernensi Kalendario anno 1637 edito, erui quoque potest. Atque hinc martyrologi recentiores, puta Saussayus, Castellanus, Franciscus Giry et auctor Parisiensis Mrll. anno 1727 editi, Sanctum nostrum etiam celebrant die 5 Octobris, et nos pariter tum horum exemplo, tum laudati Brevarii Ms., Nivernensisque Kalendarii auctoritate nixi, tametsi resistere videantur Guido Coquillius et Sammarthani fratres, qui festam sancti lucem statuunt diem 8 Octobris, de eo hodie, quantum per instrumentorum inopiam licet, disserere decrevimus. Martyrologorum, quos jam laudavi, uti et Florarii nostri Ms. annuntiationes, propterea quod aliæ præter Sancti nomen dignitatemque nihil singulare referant, aliæ vero, quæ paulo fiores sunt, veritati undequaque non consonent, huc transcribere supervacaneum duxi. Sufficiet adeo pro omnibus his martyrologii Parisiensis annuntiatio, quæ pag. 13 inter Addenda et Emendanda exstat, his verbis concepta : Tertio Nonas Octobris Nivernis sancti Hieronymi episcopi tempore Caroli Magni imperatoris, qui ejus ecclesiæ multa dona contulit. Quæ quam vera sit annuntiatio, ex infra dicendis liquescet.

E

F

3 Quod ad sancti Præsulis nostri Acta spectat, illius, haud secus atque aliorum quorundam Nivernensium antistitem, Acta primigenia sinceraque vel nobis invidit obliviosa aut indiligens vetustas, vel rapuit bellorum temporumve injuria. Aliud ergo reliquum hic non est, quam ut, quæ sparsim alibi de eo testimonia exstant, in unum colligantur, quibus hic Christiano orbi utcumque innotescat. Id priusquam aggrediar, lubens profiteor, me viro humanissimo, domino Mercier, nunc, cum hæc eduntur, reverendissimo abbati S. Leodegarii Suessionensis, plurimum rursus debere; quippe cujus diligentissima et opera et cura factum est, ut tum illustrissimus D. Joannes Antonius Tinscau de Bellay, Nivern. episcopus hodiernus supra laudatus, tum eruditus supraque memoratus auctor novæ Nivernensis Historiæ conatibus meis aspirarint, ac tandem cum sibi per tempus licuit, dilucidas eruditæque submiserint notitias, quibus quam ante amplexus fueram de Sancti

non sedisse sub Carolo Calvo anno 845, uti Cotignonus alii-que volunt,

AUCTORE
J. G.

Sancti ætate gestisque aliquot sententiam, et abunde confirmatam et non una ex parte illustratam fuisse, læto gratoque animo agnosco. Sed ad ipsa nunc, quæ de Sancto nostro in disceptationem ceciderunt, præcipua capita veniamus; atque præ cæteris, an ille anno Christi 843 sub Sergio PP. II et Carolo Calvo, Francorum rege, uti Cotignonus pag. 31 et 33, Saussayus in Mrl. Gallicano aliique indubitanter adstruunt, Nivernensem cathedram tenuerit, eamque anno 848 suo obitu vacuum fecerit; an contra, uti Coquillius in sua Nivernensi Historia pag. 41 affirmat, jam ante annum Christi 818 episcopalem sedem cum cælesti throno commutarit, indicatis utriusque litigantium partis monumentis, dispiciamus.

sed sub Carolo
Magno il-
lius avo,

4 Si Cotignonus pag. 33 loquentem audiamus, non antiquis tantum Legendariis, veteribus cartis, librisque manu exaratis, sed et Nivernensis ecclesiæ insignibus, vetusto Breviario communique indigenarum traditione sua sententia fulcitur. Quæ vero ad stabiliendam oppositam priori sententiam Coquillius pag. 37 et 40 monumenta laudat, hæc alia non sunt, quam veteres ejusdem ecclesiæ chartæ, quas tamen ipse non magis, quam Cotignonus, singillatim indicat, si unam excipias a Carolo Calvo datam, quam pag. 39 haud satis accurate Herimanni Nivernensis episcopi cartam appellat; ut adeo prima fronte soloque laudatorum utrumque monumentorum numero spectato, potius a Cotignono, quam a Coquillio standum pronunties. Verum, si vel solius laudati Carolini diplomatis, anno Christi 844 emissi, auctoritatem fidemque cum Mabillonio et Cointio consideres, eaque, quæ de Hieronymo nostro illic leguntur, attente perpendas, manifestum evadet, memorata a Cotignono documenta nec id ætatis nec auctoritatis habere posse, ut contra Carolinæ chartæ testimonium minime recusandum, Sancti nostri episcopatus initium anno 843 ex iis statui plausibiliter possit. Etenim in hoc diplomate, anno, ut jam mox monui, 844 edito, memoratur Hieronymus, civitatis Nivernensis episcopus, et, quod rei caput est, memoratur, ut non in vivis, ast contra ut non modico ante tempore defunctus, quandoquidem inter Herimanni Nivernensis antistitis decessores computatur, neve de eo, quo sederit, tempore ambigendi locus supersit, eum sub Carolo Magno, atque adeo ante annum 814 episcopum fuisse, villasque et cellulas ab eodem imperatore ad ecclesiæ suæ usum recepisse, disertissimis verbis ejusdem imperatoris ex Ludovico Pio Nepos testatur.

ex diplomate
præfati Caro-
li Calvi, cu-
jus verba
partim reci-
tantur,

5 Quæ ad rem nostram faciunt, juverit ex Mabillonio de Re diplomatica lib. VI, pag. 527 hic verba recitasse. Ita inter alia illic loquitur memoratus jam mox Caroli Magni nepos: Quo circa notum sit... qualiter vir venerabilis Herimannus, Nivernensis ecclesiæ pontifex, celsitudinis nostræ adiens clementiam, deprecatus est serenitatis nostræ potestatem, ut præceptum auctoritatis sive electionis vel immunitatis ei fieri juberemus regali celsitudine corroboratum, sicut suis antecessoribus Hieronymo et Jonæ, pontificibus insignis prosapia nostra fieri decrevit, videlicet avus noster bonæ memoriæ invictissimus Augustus et æquivocus (nempe Carolus, cognomento Magnus) nec non et genitor noster piissimus imperator (Ludovicus Pius) germanusque Pipinus (Aquitaniæ rex) devotissime fecerunt, per quod res memoratæ ecclesiæ firmiter in omnibus mundanis actionibus ac querelis quiete teneri ac defendi legaliter potuissent,

quod in auctoritatibus prædecessorum nostrorum continetur. Et post pauca, ita pergit item Carolus Calvus: Dominus et avus æquivocus noster sicut in auctoritate genitoris nostri continetur, ad petitionem Hieronymi, quondam ejusdem civitatis episcopi, pro commercio animæ suæ ac renumeratione ipsius sancti loci ejusdem ecclesiæ, ex ipsis rebus propriis villas et cellulas reddidit cum mancipiis vel aliis facultatibus, quæ dudum abstractæ fuerant, quibus et ipse locus melius subsistere potuisset, et Dei servitium et sibi suisque successoribus liberius ibidem peragi. Quibus verbis nemo, qui eruditus sit, asseri non videt, jam ante emortualem Caroli Magni annum, seu ante 814, Hieronymum nostrum Nivernensis ecclesiæ antistitem existitisse, tantumque abesse, ut anno 843 illius cathedram ascenderit, ut contra jam tunc certe binos, imo quatuor, iudice Cointio ad annum 841, num. 6 et seqq. a suo obitu in eam successores haberet.

6 At, quia nonnullis plus æquo popularibus traditionibus addictis, unius chartæ testimonium impar videri poterit, quo adductorum a Cotignono documentorum complurium auctoritas elevetur, audiant illi et aliud non minus dilucidum testimonium, quod præfatus Herimannus, Sancti nostri remotus successor, in rem nostram suppeditavit. Exstat hoc apud Harduinum tom. V Conciliorum col. 21 et 22 in Additione ad concilium Parisiense, anno 849 habitum, uti et apud Cointium in Annalibus eccles. Franc. ad annum 841, n. 3, ubi de Hieronymo et Jonæ, quos, ut dictum est, in Nivernensem sedem decessores habuerat, deque redditis ecclesiæ suæ bonis ita Herimannus loquitur: Fuit enim olim ipsa civitas (Nivernensis) cum aliis suæ parochiæ locis nobiliter et canonice ordinata: sed præpediente hostium perturbatione regumque discissione, res ipsius ecclesiæ convulsæ et dilaceratæ exstiterunt, sicut plenius cognitum est, omnisque ordo religionis funditus annullatus. Sed dominus Carolus, invictissimus Augustus, (cognomento Magnus) clementia Dei tactus, partem ex rebus memoratæ ecclesiæ reddidit Hieronymo episcopo, ad sacra loca restauranda vel muniendâ: quæ loca dum canonice restaurare vellet, migravit ex hac vita. Postmodum Jonas episcopus, antecessor noster, in quantum potuit et tempus dictavit, in ipsa ecclesia laborare non destitit. Cum itaque sanctus episcopus noster, sibi ex parte redditis a Carolo Magno ecclesiæ suæ bonis, sacra diæceseos suæ loca canonice restaurare decreverit, hisque omnibus necdum restauratis, ex hac vita ad Superos migravit, nactus successorem Jonam, qui illius cæpta, ut potuit, promovit, atque dein, teste Baluzio in Notis ad Capitularia tom. II, col. 1112, Parisiensi consilio interfuit, hinc meridiana luce clarius fit, non posse Sancti nostri episcopatus initium temporibus Caroli Calvi regis illigari, qui certe non ante annum 823 in lucem editus fuit, nec ante annum 840 regnare exorsus est.

7 Quæret fortasse non nemo, quandonam villæ et cellulæ, a Carolo Magno Hieronymo nostro redditæ, Nivernensi ecclesiæ abstractæ fuerint, seu quænam illa sit ab Herimanno relata hostium perturbatio regumque discissio, cujus occasione ejusdem ecclesiæ res convulsæ et dilaceratæ exstiterunt? Non hic sermonem esse de calamitosi Galliæ temporibus bonorumque ecclesiasticorum direptionibus, quæ filiorum Ludovici Pii in patrem suum conspiracy et rebellionem consecutæ sunt, tametsi Cotignonus aliique in Elogio S. Hiero-

uti et ex ad-
ditione ad
concilium
Parisiense
anni 849 pro-
batur.

* i. e. diæce-
seos

De tempore
ablationis bo-
norum, quæ
Sancto nostro
a Carolo Ma-
gno restituta
fuerunt,

nymi

AUCTORE
J. G.

A nymi id contendant, tum ipsamet Caroli Calvi verba, quibus ecclesie Nivernensi facultates dudum ante sua tempora abstractas fuisse asserit, aperte demonstrant, tum etiam ex eo liquet, quod a Carolo Magno Nivernensi ecclesie restitui nequiverint, quæ huic non nisi post ejus mortem, nepotum suorum adversus Ludovicum Pium conspirantium occasione ablata bona fuerunt. Si augurari in re non satis expressa nec explorata liceat, putem, non de aliis ecclesie Nivernensis bonorum direptionibus hic agi, quam de alterutra ac fortassis utraque, quæ Caroli Martelli turbulentis temporibus contigit, cum nempe, Francis inter se dissidentibus, plurimæque civilia bella commoventibus, uti apud Labbeum tom. I Bibliothecæ libb. Mss. pag. 429 narratur, Savarius Autissiodorensis episcopus, a status sui ordine declinans, et sæcularibus curis plus, quam deceret pontificem, insistens, præter alios pagos seu ditiones, Nivernensem militari manu invasit, suisque dititionibus subjunxit; vel eo demum tempore, quo præfatus Martellus contra Chilpericum regem et Ragenfredum Majorem domus bellum gessit, sibi que Chlotario quodam ac dein Theodorico in regem constituto, res ecclesiarum suis militibus, et episcopatus laicis sibi fides dedit, uti Hariulphus monachus in Chronico Centulensi lib. II, Adrevaldus Floriacensis monachus, et Virdunensis Chronici auctor apud Bouquetum tom. III affirmant. Quæ tandem ecclesiastica bona vel ad regium fiscum jam devoluta, aut a laicis adhuc possessa piissimus imperator Carolus Magnus, cum verosimiliter ex integro non posset, ex parte saltem Hieronymo restituit, restituere præcepit, ut eorum subsidio sanctus Præsul ecclesie suæ necessitatibus prospiceret, sacrasque ædes collapsas restaurare aggrediretur; qui et pro pastoralis sua sollicitudine manum operi illico admovere statuit, cujusque conatus, uti infra dicitur, sola mors stitit.

deque narratione alterius restitutionis, quæ eidem Sancto facta fingitur, non-nihil disseritur;

C 8 Atque hinc rursus patet Legendariorum chartarumque, quibus Cotignonus nititur, sublesta fides juniorque ætas, dum occasione somni, Carolo Calvo oblata, S. Hieronymo ecclesie suæ bona restituta fuisse narrant. Pudet recensere prolixam narrationem, quam plane confictam esse, nemo diffitebitur, qui adverterit, jam ante, quam natus esset Carolus Calvus, Præsulem nostrum defunctum fuisse, nec fieri potuisse, ut a S. Amatore, Autissiodorensi episcopo, ante annum Christi 344 verosimiliter nato et sub ætatis suæ septuagesimum annum defuncto, S. Cyrici reliquias Hieronymus acceperit, qui illo quatuor circiter sæculis junior existit. Mitto confutare alia absurda, quibus narratio illa scatet, quæque nihilo magis credibilia fieri possunt ob confectas a paucis sæculis picturas aut Nivernensis ecclesie insignia, quæ S. Cyricum apro insidentem exhibent, qualis Carolo Calvo in somnis apparuisse, bonorumque ecclesie restitutioni occasionem dedisse fertur, cum monumenta hæc, quibus adde et traditionem popularem iis consentientem, minus antiqua nec satis solida sint, ut propterea a Caroli Calvi et Herimanni auctoritate recedamus, aut fabulosæ narrationi vel tantilla fides adjungi debeat. Laudata a Cotignono monumenta vidit præfatus Guido Coquillius, cum ederet anno 1622 Nivernensem Historiam; at meritissimo jure illa sprexit, nec minus recte, quam sincere, contra horum ac Legendariorum testimonium affirmavit, Hieronymum nostrum, regnante Carolo Calvo, non vixisse; ita simul insinuans, se etiam pro fabu-

losa habere, quam illa referunt de S. Cyrici ac furibundi apri in somnis apparitione, deque hanc subsecuta bonorum ecclesie restitutione historiam. Et quamquam nonnulla etiam bona ac mancipia, quibus postmodum sub Ludovico Pio, nimirum rebellionis tempore, uti in præfato diplomate dicitur, exspoliata fuerat, Nivernensi ecclesie a Carolo Calvo reddita fuisse videantur, potuit hæc restitutio fieri absque mirabili illo somnio ac S. Cyrici apparitione, de quibus nullam etiam mentionem rex facit in illo diplomate, quo ecclesie Nivernensis instrumenta amissa renovat, factasque antiquitus donationes confirmat. Accedit, quod facta a Carolo Calvo bonorum ecclesie restitutio, ut diploma inspicienti manifestum fiet, nihil plane ad Hieronymum, sed tota ad Herimannum, remotum illius successorem, spectet.

9 Ficum igitur certumque maneat, Hieronymi nostri episcopatum, non Caroli Calvi, sed ari ejus, Caroli Magni temporibus, seu primis sæculi IX annis, ex parte saltem innectendum esse. Cetera, quæ ad Sanctum attinent, priusquam prosequar, conveniendus mihi est laudatus Coquillius, dum Historie Nivernensis pag. 40 asserit, præfati Caroli Magni ætate tam inopem fuisse E Nivernensem ecclesiam ejusque antistitem, ut hic cum canonicis suis in S. Martini monasterio alendus fuerit, nec habuerit, cum ad nationale concilium sese conferret, unde alia, quam asini vectura uteretur. Quæ si vera sunt, consequi videtur, ut, quæ de instauratis ab Hieronymo exstructisque de novo ecclesiis perhibentur, a veritate aliena sint. Ast expendamus obiter, ex quorum auctoritate tantam Nivernensis ecclesie et Episcopi pauperiem Coquillius asseruerit. Quotidianam ejus ac canonicorum in S. Martini cænobio refectio-nem primus, quod sciam, tradidit Cotignonus, Coquillio paucis annis antiquior, ac proin sine veterum de tam antiquo facto testimonio minime admittendus testis: ejus vero ad nationale concilium sine ullo ornatu aut famulitio profectionem Coquillius adstruens, solum laudat S. Cyrici Legendarium, de cujus antiquitate cum sileat, suspicor, vel idem esse, vel non melioris notæ, quam illud, unde Cotignonus mirabilem S. Cyrici apparitionem, supra refutatam, descripsit. Quidquid id est, neutiquam admittendam esse tantam Antistitis nostri inopiam, cum erudito domino Parmenterio demonstrare visum est. F

10 Quæ priorem Coquillii assertionem ad-mitti pro vera vetant, in primis hæc sunt: quod S. Hieronymus, sin minus alia ex paterna hereditate, certe ex legitima acquisitione, uti ex autographa Carta Nivernensi, anno 817 data, liquet, in Mariniacensi territorio bona possederit, quæ Antidio, Odiloni et Bernoico, suis, ut laudatus Parmenterius conjicit, heredibus transmisit, quæque et ipsi postea S. Stephani Salviniacensi oratorio donarunt; deinde quod, teste Carolo Calvo in memorato supra diplomate, a Carolo Magno redditæ Hieronymo fuerint villæ et cellulæ cum mancipiis aliisque facultatibus, quibus et ipse locus melius subsistere posset, et Dei servitium tam ab Hieronymo, quam a successoribus ejus liberius ibidem peragi, quæ nequaquam conciliari cum illa assertionem possunt, quæ Episcopum cum suo clero quotidie cibi sumendi causa ad suburbanum cænobium indeque ad cathedralem ecclesiam concursantem facit. His sancti Antistitis bonis adde quotidianas fidelium oblationes, ac piissimi imperatoris Caroli Magni ex testamento collata non vilia dona; fietque

non probatur asserta a Coquillio S. Hieronymi ejusque ecclesie inopia,

eaque tanta, ut cum suo clero a monachis S. Martini nutrir

AUCTORE
J. G.

fietque manifestum, non eo inopiæ redactum fuisse cum suo clero Episcopum nostrum, ut alieno aut emendicato cibo victitandum sibi in illo cænobio fuerit. Ast hæc dumtaxat ante factam jussu Caroli Magni bonorum ecclesiæ restitutionem contigisse, adstruere Coquillius voluerit. Sit ita. Verum neque sic ejus admittenda est assertio, quandoquidem in illa etiam hypothesisi, uti eruditus auctor *Novæ Historiæ Nivernensis* in sua ad me missa Notitia recte advertit, tunc ab episcopo ac clero alimentorum gratia minime frequentandum fuisset S. Martini cænobium, quod, utpote Nivernensis urbis mœnibus exclusum, militum prædonumque licentia ac furore haud ita immune erat; quodque a Vandolorum devastatione necdum plene erectum, post ipsa etiam S. Hieronymi tempora suis incolis opibusque ita exhaustum mansit, ut Herimannus, ejus successor, illud utcumque a Sancto nostro antea reparatum, 16 canonicis a se institutis inhabitandum dederit, atque tum ex propriis, tum ex ecclesiæ suæ bonis, unde hi alerentur, stipendia concedere necesse habuerit, prout apud laudatum Cointium in *Annalibus eccl. Franc.* ad annum 841, num. 3 ex ejusdem Herimanni carta illic edita videre est. Denique si vel sola habeatur ratio factæ utcumque anno 806 a Sancto nostro ejusdem cænobii reparationis, dilucide patebit, potius Martiniani cænobii incolas ab Antistite nostro sustentandos fuisse, quam hunc cum suo clero ab iis quotidie in illo cænobio fuisse nutriendum.

et fere nullo
apparatu ad
concilium
Turonense ire
debuerit hæc
verisimilis
non est.

11 Ad alteram Coquillii assertionem refellendam jam progredior, atque etiam admissio, quod Sanctus noster ad Turonense concilium sese conferens, tam vili, ut S. Cyrici *Legendarium* tradit, vectura usus fuerit, hinc nihil pro tuenda summa ejus inopia confici posse, cum laudato jam sæpe Parmenterio contendo. Ita fere ipse, Gallico tamen idiomate, disserit. Cum hinc, inquit, summam S. Hieronymi egestatem adstruit Coquillius, vir alias acri judicio, non observavit, suos singulis ætatibus peculiares agendi modos fuisse, ac potuisse Hieronymum ex Christiana humilitate modestiaque ea vectura sponte sua uti, potius quam egestate compulsum. Et postquam sua dicta idem scriptor tum Joannis Scholastici, Constantinopolim cum tali jumento solemniter ingredientis, exemplo, tum ex Theodori Studitæ, suos vel pedibus ire vel asino vehi jubentis testamento, sub annum 813 confecto, stabilivit, ita mox pergit: Credibile est (tempore S. Hieronymi) vecturam illam, ut episcopis decentiorem habitam fuisse, visamque esse hujusmodi, ut eam Jesu Christi Domini exemplo abhorreere antistites minime deberent. Quæ, uti et alia, quæ de eodem argumento, deque Præsulis ejusdem in ecclesias munifica liberalitate subdit, antiquitatis testimonio conformiora ac multo certe probabiliora sunt, quam asserta a Coquillio et sinistra adversus superioris sæculi præsules interpretatione respersa sancti Episcopi nostri inopia, quam tantum abest, ut monumenta satis antiquæ certæque fidei confirmant, ut ex adverso hæc illam credi, omnino vetent.

Chronologica
serie magna
ejus in ex-
struendis
ecclesiis cura,

12 Quæ cum ita sint, reliqua Sancti gesta, munificæque ejus in ecclesias liberalitatis documenta ex ordine prosequamur. De his laudatus Parmenterius, cui vel autographa Nivernensis ecclesiæ diplomata vel eorum certe apographa videre licuit, postquam Hieronymum anno 793 Nivernensem cathedram ascendisse statuisset, in

Ms. sua Notitia ad annum 806 ita scribit: D S. Hieronymus, Nivernensis episcopus, reparatis S. Martini et S. Genesii seu beatæ Mariæ Virginis cænobiis, cathedralem ecclesiam (anno 806) reædificare incipit. De novo S. Stephani Salviniacensem ecclesiam extrui jubet, S. Vincentii vero Magniacensem ecclesiam instaurat. Hactenus ille, laudans in margine Nivernensis ecclesiæ Cartularium, cujus monumenta huc spectantia, cum necdum typorum beneficio mihi præluxerint, non habeo, unde Parmenterii de initio episcopatus Sancti nostri deque instauratarum sacrarum ædium anno sententiam aut stabiliam, aut infirmam, quamquam nullus mihi dubitandi locus esse videatur, quin diligens ille accuratusque scriptor non temere gestorum S. Hieronymi chronotaxim in hunc modum ordinavit, ipsique adeo in hac re haberi fides non immerito possit. Falsus hic ergo fuerit Cointius, dum in *Annalibus eccl. Franc.* tom. VII, pag. 169 ad annum 811 Nivernensis ecclesiæ antistitem Galdonem statuit, cum eo tempore jam annis 16 huic præesset Hieronymus noster; sed et a veri specie longius aberravit Coquillius, cum eundem Præsulem, qui quatuor ecclesiis uno anno re-

E

13 At ex Herimanni verbis, num. 6 recitatis, nonnulla adversus Parmenterium objici difficultas posset, nimirum, qui fieri queat, ut vel tum ab anno 806 Hieronymus tam ex integro, quam ex parte, aliquot sacras ædes repararit, qui, eodem Herimanno teste, migravit ex hac vita, cum loca sacra... canonicè restaurare VELLET, seu, uti innuere videtur, cum ille minime ad exitum sua cœpta deduxisset, ut adeo vel serius, quam anno 806, sacras ædes reparare cœpisset, vel citius, quam anno 816, uti nos cum eo statuimus, obiisse Sanctus dicendus sit. Verum respondeo, Herimanni verba chronotaxim illam minime evertere, cum non asserat ille, nullum plane e sacris diœceseos locis ante Hieronymi mortem reparatum fuisse, sed potius, hunc ex hac vita migrasse, priusquam omnino omnes, quas restaurare voluerat, sacras ædes, ac nominatim cathedralem ecclesiam ex integro et canonicè restaurasset, prout sequentia Herimanni verba etiam indicant: Postmodum (id est, defuncto jam S. Hieronymo) Jonas episcopus, antecessor noster, in quantum potuit, et tempus dictavit, in ipsa ecclesia (cathedrali Nivernensi) laborare non destitit. Nihil igitur obest, quo minus S. Hieronymus anno 806 ac paulo etiam ante reficiendis ecclesiis manum admovisse, nec tamen ante 816 ad exitum cœpta omnia perduxisse statuatur, relinquens suo successoris pastoralis sollicitudinis, quod imitaretur exemplum et exercendæ suæ pariter munificentiae opportunitatem præsentissimam.

14 Ceterum, quæ ab anno 806 usque ad 813 præclare gesserit Sanctus noster, nusquam litteris prodita inventi, siletque etiam Parmenterius jam sæpe laudatus, in sua ad me missa Notitia Ms. Ex dictis tamen dilucide eruitur, eum toto hocce tempore reparandis semper in melius sacris suæ diœcesis locis strenue intentum fuisse, nec interim, ut credi jubet Præsulis sanctitas, ovium sibi commissarum saluti minus vigili cura ac per se ipsum

cujus specimina sub annum 887 varia dedit,

F

ejusdem in Turonensi concilio præsentia

AUCTORE
C. B.

A ipsum incubuisse, donec ad concilium Turonense anno 813 pro totius Gallicanæ ecclesiæ utilitate habitum, sese conferre, atque idoneum administrum tantisper gregi suo præficere, necesse habuerit. At sciscitaberis forte, cum Turonensis illius concilii subscriptiones non exstent, nec alia monumenta antiqua Hieronymum nostrum inter hujus concilii Patres recenseant, qua ratione nos eum huic synodo interfuisse statuamus? Ad hæc pro responso sit, nos id ea ratione facere, quod habitum illo anno Turonibus concilium unum ex illis quinque sit, quæ, ut Annalista Loiselianus apud Bouquetum tom. V, pag. 62 aliique tradunt, tempore æstatis jussu Caroli Magni super statu ecclesiarum corrigenda per totam Galliam ab episcopis celebrata sunt, a qua proinde synodo, ubi de summi momenti negotiis agendum decernendumque erat, sanctum vigilemque episcopum, jussu Caroli Magni a metropolita suo convocatum, abesse ulla ratione voluisse, nequaquam credibile est. Porro hoc Turonense concilium, non ex provinciæ tantum Turonensis episcopis, sed et ex trium etiam Aquitanicarum præsulibus congregatum fuisse, ad annum 813, num. 204 recte advertit Cointius, apud quem concilii canones etiam exstant, sed, velut apud Labbeum, sine antistitem, qui ei interfuerunt, subscriptionibus.

ac denique
tempus obitus
declarantur.

15 Elapsis a Turonensi synodo annis circiter tribus S. Hieronymus, cum et latos in ea canones sua in diœcesi executioni mandari curasset, seduloque, uti etiam apparet, instaurandis ecclesiis incumberet, mortalem cum immortalis vitæ commutavit, nimirum, uti laudatus Parmenterius asserit probatque anno Christi 816, ac quidem die 3 Februarii probabilius, quam 3 Octobris, quo ejus festum coli assolet. Etenim in Nivernensi carta, 10 Martii anno 816 data, quam præfatus auctor laudat, comparet episcopus Jonas, Sancti nostri successor, ac proin Hieronymus

ad usque diem 3 Octobris ejusdem anni in vivis esse non potuit. Haud ergo absimile vero est, diem 3 Februarii, qui in Usuardino auctario supra laudato ei sacer notatur, emortualem ei obtigisse, diem contra 3 Octobris, incerta hactenus mihi ex causa, ejus venerationi præcipue fuisse dicatum. Utut sit de hoc determinato emortuali die, ex dictis indubitatum est, emortualem annum cum Cotignono aliisque ad annum 848 differri non posse, ac ne quidem ad annum 818, contra ac Cointius tom. VII Annalium eccles. Franc. pag. 496, num. 24 prius innuerat, quem tamen errorem tom. VIII, pag. 649, num. 6 nobiscum sentiens, his verbis veri amans scriptor, ex parte correxit: Jonas in episcopatum (Nivernensem) sancto Hieronymo successit. In codice Nivernensi duæ chartæ duodecimesime videlicet ac quadragesima secunda, quæ Antidium erga basilicam sancti Cyrici munificum prædicant, Hieronymo proxime subrogant Jonam, et hunc testantur sedisse in mense OCTOBRIO, ubi FECIT DIES TREDECIM, ANNO QUARTO REGNANTE LUDOVICO III IMPERATORE, id est, secundum diversas epochas imperii Ludoviciani vel anno Redemptoris 816, vel sequenti. Hactenus Cointius, et recte quidem, ut jam monui, quantum ad annum Christi 816, quem tamen Sancto emortualem statuere fidentius poterat, tum quod in edita anno 817 Nivernensi carta Antistes noster BONÆ MEMORIÆ et domnus QUONDAM Hieronymus episcopus ac præfatus QUONDAM præsul vocetur, quæ voces illum ante annum 817 obiisse innuunt, tum præcipue et unice, quod in alia Nivernensi carta, 10 Martii anno 816 edita, Hieronymi in Nivernensem cathedram successor Jonas compareat, qui, uti Cointius loco mox citato subdit, Saviniacense oratorium, quod decessor Hieronymus erexerat, canonicis ecclesiæ suæ donavit. Plura de hoc Sancto, quod vehementer doleo, salva veritate commemoranda non inveni.

E

DE S. MEINULPHO DIACONO

C BUDICÆ IN DIOECESI PADERBORNENSI IN CIRCULO WESTPHALICO.

F

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. B.

§ I. Monasterii Budicensis situs: Sancti memoria in Fastis sacris: Acta a quibus scriptoribus antiquioribus exarata, et quæ edenda.

ANNO VEROSIMI-
LIUS DCCCLVII
AUT CIRCITER.
Monasterii
Budicensis
notitia varia-
que illius et
Sancti no-
menclatio:

In Paderbornensi circulo Westphalici episcopatu Burenæ inter et Paderbornam haud procul a dextera fluvii Almæ ripa adjucenteque huic, quæ tribus circiter milliariis Gallicis Meridiem versus Paderborna distat, Wevelsburgensi arce, situm est non ignobile canonicorum Regularium Congregationis Windesheimensis monasterium, quod, quamquam subinde Boddike seu Boddiken, Bodike, Bodiken, Budiken, Budekem, Bodekem, Bodechen, Bodehem, aut Bodi-

cken vocatum inveniatur, Westphalice tamen communiter Bodeke seu Bodeken, Bodeke, Boddiken, Boddichen aut Bodeken; Latine vero Bōd-deca seu Bōdeca, Bodica, Bridica, Bodeka vel Bodicon, aut tandem etiam, et quidem receptiori nunc, ideoque hic deinceps usurpanda, appellatione Budica seu Bodeca nominatur. Sacris virginibus seu sanctimonialibus, quibus tandem temporis lapsu substituti fuere canonici Regulares, condidit id primum in horrida proprii fundi solitudine, sylvis undique geminisque celsissimis montibus circumdata, S. Meinulphus, ecclesiæ Paderbornensis

AUCTORE
C. B.

bornensis diaconus, qui, non secus atque illud, varias apud varios scriptores nominis sui efformationes sortitur, utpote ab aliis quidem Meinulphus seu Meinulfus, Meynulpheus, Meynulfus, Maynulfus, Mainulfus aut Mainulphus; ab aliis vero Menulphus, Meinolphus seu Meinolfus, Menolfus, Meynolphus, Maynolphus, aut tandem etiam Maginulpheus nuncupatus. E diversis hisce Sancti nomenclationibus hic vel idcirco deligo omnium priorem, quod a scriptorum parte longe majori inveniam adhibitam. Hæc interim, ut ad diversos modos, quibus tum ipsiusmet Sancti, tum conditi ab eo monasterii nomen in Commentarii hujus decursu inveniet expressum, studiosus lector hæreat, visum est ad datum cænobii Budicensis situm adjungere; habet nunc adhuc præsentem § antiquiorum scriptorum, qui res, ad S. Meinulphum spectantes, litteris sunt complexi, notitiam subministrare cum Fastis sacris præcipuis, quibus ipsius nomen hodie inscribitur. Ab hisce duco initium.

hic, etsi Mrll. classicis inscriptus non sit,

B

2 *E martyrologis antiquioribus, quos classicos vocamus, nullus omnino S. Meinulphi meminit, nec mirum: omnes enim ante annum 876, quo sane ex dicendis nondum Sanctorum honores publica legitimaque auctoritate S. Meinulphus fuerat adeptus, Martyrologia sua (adi Sollerium in Præfatione ad Usuardum) concinnarunt; etsi vero Castellano, qui Notkerum, omnium illorum recentiorem, anno circiter 894 scripsisse, in sua ad priorem Martyrologii Romani Gallice versum Admonitione pag. 24 affirmat, esse forte assentiendum, nec sic tamen foret, cur miraremur martyrologi hujus de sancto nostro silentium: hic enim, uti infra ostendam, cultu Sanctis proprio legitimoque, sacris ejus exuviis a Bisone, Paderbornensi episcopo, de terra levatis, honorari primum cepit vel paulo post annum 894, vel certe non diu ante; quod si autem primum, ut quid, quæso, Meinulphum commemorasset Notkerus? Si secundum, rem procul a monasterio Sangallensi, in quo monachum agebat, recentiori memoria gestam verosimillime ignoravit. Utut sit, is equidem martyrologus, non secus ac reliqui omnes classici, hodie omittit Meinulphi memoriam.*

in Usuardo tamen Lubeco-Coloniensi aucto,

C

3 *At vero quamvis res ita habeat, non pauci alii, qui eam in Fastis sacris a se contextis consignent, recentiores martyrologi occurrunt, ac in primis quidem inter Usuardina apud Sollerium Auctaria Usuardus auctus, uno eodemque anno 1490 hinc vicibus, altera Coloniae, altera Lubecæ typis excusus, perque Usuardum Lubeco-Coloniensem ob accuratam utriusque editionis in omnibus consonantiam designari a Sollerio solitus sanctum hodie ita memorat: In territorio Paderbornensi, monasterio Bodecensi, depositio sancti Maynulphe, diaconi et confessoris. Atque hujus quidem Usuardi auctor, seu potius (uti hic hac voce fas sit) augmentator, omnium est, qui typis exstent excusi, hagiologorum antiquior, apud quem sancti memoriam hodie inveniam signatam. Verum unde hanc hausit is scriptor? Exstat penes nos antiquum ecclesiæ Paderbornensis Calendarium Ms. quod Joannes Grothausius, Societatis sacerdos, qui illud, in Herisien-sium canonissarum ecclesia repertum, seculo præterito nobis descripsit, ætate Caroli Magni imperatoris existimavit confectum, postque Sanctis, ecclesiæ Paderbornensi propriis, sub Imado episcopo, qui ab anno 1052 ad annum 1076 sedit, aut etiam nonnihil citius fuisse auctum. Ex hoc*

antiquo adeo monumento, utpote S. Meinulphum D his verbis Sancti Mainulli diaconi hodie commemorante, sacram hujus, quam celebrat, memoriam forte deprompserit Usuardi Lubeco-Coloniensis auctor, aut, quod non nemini forsitan verosimilius apparebit, e notitiis, vel Paderborna vel ex ipso Budicensi monasterio acceptis.

in Florario nostro Ms.,

4 *Certe ex hujusmodi notitiis profluxisse apparet Sancti annuntiationem, quam ad hunc diem pariter suppeditat Ms. nostrum, quod anno 1486 se complevisse, ipsemet auctor in fine asserit, Sanctorum Florarium. Ita vel idcirco opinor, quod annuntiationi adjungatur elogium, multa, quæ a mox laudato Calendario absunt, completens. Juerit illud, etsi prolixius, huc transcripsisse, quod usui infra futurum adhuc sit. Sic habet: In Westphalia diocesi Paderbornensi natale beati Meynulphe archidiaconi et confessoris de Ordine Regularium, qui a beato Karolo Magno de sacro fonte levatus, postmodum, crescente scientia cum ætate, in tantum profecit, quod ejusdem loci episcopus ipsum Fratribus monasterii præfatæ ecclesiæ adunavit. Huic Dominus locum per visam multitudinem cervarum innotuit, ubi monasterium construeret, in quo usque hodie canonici regulares Deo deserviunt ad sacra ejus ossa, quæ usque hodie miraculis choruscant. Obiit anno Salutis 857. Sintne omnia, quæ hic traduntur, veritati certe consona, quisque ex disserendis facile eruet. Perge nunc ad Usuardum Greven anno 1515, iterumque anno 1521 Coloniae Agrippinæ excusum, atque inter Usuardina Auctaria a Sollerio pariter relatum.*

E

5 *Meinulphus in hoc hodie ita signatur: In diocesi Paderbornensi monasterio Budicensi sancti Meynulli, diaconi et confessoris, Qui tempore Karoli Magni in fundatione Paderbornensis ecclesiæ, vita et miraculis inclutus, beato fine quievit. Annuntiatio hæc partim iisdem fere dumtaxat verbis, quibus Lubeco-Coloniensis supra hic transcripta, partim additione aliunde accepta constat. Verum quid de hac censendum? Cum Sanctus, uti ex dicendis pronum erit colligere, sub Carolo Magno nec miraculis inclaruerit, nec beato fine ad Superos migravit, e notitiis indubie erroneis fuit deprompta. Observavit id verosimillime tandem Molanus, utpote qui, illa ipsa additione, quam in priori Usuardi a se illustrati editione 1568 Lovanii adornata, usurparat, a posterioribus ejusdem Operis sui editionibus resecta breviter dumtaxat in his Sanctum ita commemoret: Budicæ, monasterio diocesis Paderbornensis, sancti Meinulphi, diaconi et confessoris. Porro alii adhuc, nec pauci, qui post Grevenum et Molanum Fastos sacros typis vulgarunt, recentiores hagiologi Meinulphum hodie pariter celebrant, Camisius scilicet seu potius Walasserus in Martyrologio Germanico, Rosweyda in Fastis Sanctorum, Ferrarius in Catalogo generali, Balinghemus in Calendario Mariano, Gelenius in Fastis Agrippinensibus, Castellanus in Martyrologio universali, ac tandem etiam, licet interim Sanctus monachum professus haud fuerit, Wionus, Dorgainus, Menardus et Bucelinus in Hagiologiis suis Benedictinis.*

in Greveno, Molano aliisque Fastis sacris hodie celebratur.

F

6 *At vero ut quid Meinulpho locum non dedere in Martyrologio Romano eruditissimi, qui id reformarunt, viri plerasque ad Usuardum factas, quas apud Molanum reperere, additiones adoptare alioquin soliti? Fecerint id verosimillime, quod anno 1584, quo Martyrologium*

Cur id etiam in Romano hodierno non fiat.

Ro.

A *Romanum Gregorii XIII Papæ jussu correxerunt auxeruntque, S. Meinulphi sanctitatem non satis habuerint perspectam. Ita autumo, quod Baronius, qui unus ex his fuit, Annalium Ecclesiasticorum, quorum tomum primum anno demum 1588 typis vulgavit, tomo IX ad annum 816 de S. Meinulpho ita scribat: Fuit hic diaconus ecclesiæ Paderbornensis, qui egregia claruit sanctitate, ut ejus vitæ Acta significant; videantur autem eruditissimi illi viri Sanctum Romano fuisse inserturi, si, cum anno 1584 in hujus reformationem operam suam conferrent, sanctitatem illius eo, quo eam postea se novisse, hic innuit Baronius, modo habuissent compertam. A Fastis sacris, quibus Meinulphum hodie insertum, modo docui, ad antiquiores, qui res ad eum spectantes calamo exceperunt, scriptores, seu, si mavis, horum lucubrationes sermonem converto.*

Sancti Vitam
scripsit Sigewardus:

7 *Hæc inter primo loco memoranda venit Sancti Vita, quam integram, e veteri Ms. Bibliothecæ Abdinghoffsensis codice descriptam, anno 1681 typis Neuhusianis, una cum SS. Meinwerki et Heimeradi Actis, in lucem primum protulit Observationibusque illustravit Adolphus Overhamus*
B *Ordinis S. Benedicti Werthinensis monachus. Præfert hæc Prologos duos diversos, quorum alter dedicationis, alter præfationis, ad lectorem directæ, locum quodammodo obtinet. Ab ipso statim prioris Prologi seu dedicationis initio auctor tum suum, tum etiam illius, cui lucubrationem suam inscribit, nomen prodit binis hæc versiculis:*

Albino patri digno constanter amari

Filiolus parvus fidei vinclum Sigewardus.
Albinum hic memoratum, qui litteras politiores forte docuerit, quidam ex amicis orarat, ut S. Meinulphi Vitam, nondum sat apte limatæque descriptam elegantiori comptiorique stylo concinnaret, hancque ille provinciam Sigewardo, discipulo suo, commendavit, qui et magistri sui ea in re voluntati obsequentem se præbuit. Docet hæc in priori pariter e duobus præmemoratis prologis ipsemet Sigewardus, aperte etiam ibidem indicans, sibi in adornanda lucubratione sua scriptorem antiquiorem præhuisse, cujus asserta omnia sententiasque accurate expresserit, ita tamen ut, si quando hic vel exaggeratione vel extenuatione usus sit, qualemcumque hunc ille seu excessum seu defectum emendarit; quod tamen qui facere tuto potuerit, nec edicit, nec satis intelligo.

unde hic illam
hausit,

8 *Audi illum suismet verbis loquentem. Cautio animæ, inquit, quæ in historiis sacris plus nudam rei veritatem, quam luculentæ orationis leporem jubet exquirere, et artissima lex alieni itineris me scientem subire cogunt viam fidi interpretis. Dico autem alienum iter; quia me quidam in ejusdem Operis cursu præcesserat, cujus me non mutare sententias, magistra veritas imperat. Solus tantum verborum ordo mei stili disponendus relinquatur officio: immo etiam, si quid præcessoris mei sermo vel diminutione languit, vel excessit incrementor hoc sanandum permittitur meæ curationis medicamento; ac, nonnullis deinde interpositis, ita concludit: Si quis dignum ducat lector accedere huic Operi nostro, hunc per illud extremi judicii æquissimum examen iterum atque iterum obsecro, ne meum recens dictum mendacii culpa velit notare, cui testimonium perhibet auctoritas veteris scripturæ. Vetus hæc scriptura seu primitiva S. Meinulphi Acta, quorum auctoritatem et fidem sese sequi, verbis recitatis profitetur Sigewardus,*

penitus intercidisse videntur, ipsumque auctoris, quæ ea concinnavit, nomen in obscuro reliquit idem hic Sancti biographus, paucas etiam dumtaxat suppeditans notas chronicas, easque tales, ex quibus non nisi late rerum gestarum, quas afficiunt, tempus queat determinari. Adhæc quis ipsemet fuerit, quo seculo, quæ ætate viverit, nusquam vel verbo prodit, nec aliunde, ut apparet, certo quisquam definiat.

AUCTORE
C. B.

9 *Laudatus Overhamus in suis ad Meinulphi Vitam Observationibus sic scribit: Habuit sæculo XII Mindensis ecclesia ab anno 1122 usque ad 1140 episcopum Sigewardum, eademque fere tempestate Albinum sive Albinum antistitem ecclesia Mersburgensis: verum fueritne Sigewardus iste Albini hujus aliquando discipulus, omnino incertum est. Propius fortasse a vero abierit, qui Sigewardum, teste Schafnaburgensi, anno 1039 Fuldensem factum abbatem, auditorem antea dixerit fuisse Albini sive Albini, quem chronologus Hildesheimensis (vide Chesnium tom. III Scriptorum pag. 523) ad annum 1034 in philosophica arte eruditissimum, Herfeldiæ præpositum et prius scholæ ibidem magistrum famosissimum, abbatem denique Nienburgensem (eodem scilicet anno 1034 creatum) celebrat; cum hi et loco, ætate vitæque instituto sese propius contingant, eaque sit codicis Abdinghoffsensis vetustas, ut ad horum fere ætatem referri queat; quamquam et hæc opinio intra conjecturæ limites consistat. Hactenus ille, et recte enimvero, ut quis, qualisque fuerit Albinus seu Albinus, quis Sigewardus, quo sæculo, quæ ætate ambo floruerint, eo saltem, quo fieri potest, modo lectorem edoceat; e duabus autem, quas eam in rem verbis huc transcriptis facit, conjecturis probabiliorum autumo posteriorem, nec, quavis adhibita diligentia, alium usquam invenire quivi Sigewardum, cui ea, de qua hic sermo, est, Sancti nostri Vita æque apte queat, quam ultimo, per Overhamum assignato, attribui.*

quis probabilius fuerit,

10 *Quod si porro hunc illa, ut habere potuisse videtur, re etiam vera habuit auctorem, uno amplius sesquiseculo, cum Sigewardus quidem anno 1039 Fuldensem, Albinus vero seu Albinus anno 1034 Nienburgensem factus sit abbas, post S. Meinulphi obitum, anno ex disserendis 857 aut circiter verosimilius statuendum, fuerit elucubrata, ut fidem omnino indubitam in illa etiam hypothesi non mereatur. Nec juvat, ex scriptore antiquiori, ut jam monui, fuisse depromptam; hic enim, utpote ex quo Sancti translationem, sæculo IX fere elapso factam, miraculaque diu etiam post, ut apparet, secuta, Sigewardus narret, uno ut minimum circiter sæculo a Sancti obitu scripsisse videtur, imo vero, cum Sigewardum, Sancti biographum, cum Sigewardo, Fuldensem abbate, mox memorato esse eundem, penitus non constet, multo etiam serius forsitan scripserit, dubitarique idcirco non immerito potest, an ubique in iis, quæ de S. Meinulpho memoriæ prodit, veritatem attigerit, uti in Commentarii hujus decursu uberius declarabitur. Interim quicumque fuerit, et quocumque tempore floruerit Sigewardus, Sancti nostri biographus, hoc equidem scriptore, cum eo nec antiquiorem, nec meliorem, qui de Meinulpho tractet, habeamus, standum puto in iis, quæ aliunde nequeunt falsitatis vel convinci, vel merito reddi suspecta.*

et quam fidem mereatur.

11 *Diu admodum post Sigewardum, atque adeo etiam post scriptorem antiquiorem, e quo is hausit*

E

F

AUCTORE
C. B.
Diu post illum
floruit Gobeli-
nus, alter
Sancti bio-
graphus :

hausit, floruit *Gobelinus Persona*, post alia, quæ *Paderbornæ* obiit, munia *Forensis* etiam pastor ac officialis ibidem, et ecclesiæ collegiæ *S. Mariæ Bilreldiæ* decanus, contexto universali Chronico, quod *Cosmodromium* seu *Mundi cursum* inscripsit, orbi litterario apprime notus, qui anno 1358 (adi. quam *Cosmodromii* *Gobeliniani* editionibus, a se adornatis, præmisere Senior et Junior *Meibomius*, *Gobelinus* *Vitam* in *Westphalia* natus est, sæculoque proxime sequenti, non tamen ante decimum octavum, utpote ad quem ab orbe condito suum *Cosmodromium* deduxerit, illius annum, sexagenario verosimillime major excessit e viris in monasterio *Budicensi*, in quo a sanctimonialibus ad canonicos *Regulares* jam tum translato, canonicum *Regularem* negotiorum pertæsus tandem induerat. Alteram hic *Sancti Vitæ*, seu potius *Vitæ*, per *Sigewardum* scriptæ, paraphrasim, notis chronicis tamen, aliisque additamentis subinde auctam, concinnavit ex diversis scripturis antiquis et ex rerum gestarum sibi cognitarum occursu, uti ipsemet loquitur in *Prologo*, in quo etiam indicare videtur, sese id fecisse, cum nondum diu canonici *Regulares*, quod ex dicendis anno 1409 evenit, in monasterio *Budicensi* sanctimonialibus fuissent substituti. Verba ejus huc facientia describo. Canonici *Regularibus*, inquit, in villa *Bodeken* ad reformandam ecclesiam illam, qua corpus prædicti *Sancti* (*Meinulphi* videlicet) requiescit, vix institutis lætus obsequia exhortationis impendi, et ut multi gratiæ spiritus illius possint esse participes, qui una mecum in chordis et organo *Domini* laudent, ex diversis scripturis antiquis et ex rerum gestarum mihi cognitarum occursu ad laudem Dei, sancti *Meinulphi* honorem et ad ædificationem proximi de vita et miraculis istius *Sancti* nec non gestis aliis, ad hæc infra dicenda opportunis, collegi.

12 Ita *Gobelinus*, qui verosimiliter etiam *Sancti Acta* litteris non mandarit, nisi cum jam *Budicæ*, quod quo anno primum fecerit, non comperio, canonicum *Regularem* profiteretur. Hæc *Gobelinus* lucubratio, quam *prologo* mutilam styloque mutato, in suam *Vitarum* collectionem intulit *Surius*, aberrare fecit *Browerum* : hic enim illam, quæ fuisset non stylotenus tantum mutata a *Surio*, sed etiam interpretandi licentia, vel ab hoc ipso scriptore, vel ab alio varie interpolata, ipsissimam esse patavit *Vitam*, e qua in libro, quem *Sidera Germaniæ* inscripsit, *Segmenta* aliquot *Actis S. Meinweri*, a se ibidem editis, subnexuit. Verum hæc alia non est, quam *Sancti Vita*, a *Sigewardo* conscripta, uti quisque, qui hanc cum *Segmentis*, a *Browero* vulgatis, contulerit, facile perspiciet. Nec est tamen, cur propterea mirere, id non perspexisse *Browerum* ; cum enim hic scriptor anno 1616, quo sua *Germaniæ Sidera* publici juris fecit, integram *Sancti Vitam* excusam, utpote quæ anno demum 1686 typorum beneficio prodierit, videre non potuerit, illiusque *Ms.*, quo usus est, exemplar ad modum exemplaris, quod apud nos e codice *Hardehusano* descriptum exstat, binos supra memoratos *Prologos*, quorum prior auctorem, aliunde minime dignoscendum, *Sigewardum* prodit, non prætulit, qui, quæso, vel conjectare potuisset, fuisse ab hoc *Sancti nostri Vitam* conscriptam, hancque esse eandem cum illa, e qua *Fragmenta* aliquot ederet ? Attamen cum de stylo, quo, quam vulgavit, *Vita* exarata est, pronuntiet ; Character sermonis tritum illud cacoethes rythmicæ locutionis habet,

quod ingeniose, ut putabant, isocolis et anti-stæchis efficiebant : stylo autem longe dissimili in *Cosmodromio* suo utatur *Gobelinus*, idcirco saltem, an hunc illa vere habuerit auctorem, potuisset revocare in dubium.

13 Certe hac de re in prætiis suis ad *Gobelinus* *Cosmodromium* *Monitis* re ipsa illo ex capite tom. I *Rerum Germanicarum* dubitavit *Meibomius Junior*, et sane non immerito : at vero, an *Vita*, quam, stylo mutato, *Gobelinus* nomine edidit *Surius*, *Gobelino* reipsa debeat attribui, ibidem etiam is ambigendum duxit, tum ex eo, quod hanc cum *Vita*, e qua *Browerus* *Fragmenta* aliquot protulit, non secus atque hic scriptor, perperam putarit eandem, tum etiam ex eo, quod *Gobelinus*, cum in *Cosmodromio* suo ætate 6, cap. 40 de *S. Meinulpho* agit, *Vitam* illius se scripsisse, ne vel verbo indicet : quod postremum (de primo enim jam dictum est) argumentum ut refellam, nequiri *Vitæ S. Meinulphi* a se scriptæ citato *Cosmodromii* cap. meminisse *Gobelinus* ; illam enim non prius, quam cum jam hoc exarasset, in litteras misit. Rem sic ostendo : *Meinulphi Vitam*, ut docui, non concinnavit *Gobelinus*, nisi cum jam canonici *Regulares* *Budicæ* fuissent sanctimonialibus substituti ; ante autem, quam hoc fieret objectum *Cosmodromii* caput cum conscripsisse, vel ex eo liquet, quod alioquin hisce verbis, usque ad tempora nostra perduravit, nunc vero... desolationi proximum est, quæ ibidem, de monasterio *Budicensi*, pro sanctimonialibus per *S. Meinulphum* exstructo, faciens sermonem, pronuntiat, alia hæc sequentia, usque ad tempora nostra perduravit ; nunc vero ad canonicos *Regulares* transiit, aut certe æquivalentia fuisset substitutus, uti quisque, quantum opinor, fatebitur, qui rem mature expenderit. Perperam igitur, an *Vita*, quam, stylo mutato, *Gobelinus* nomine edidit *Surius*, *Gobelino* vere debeat attribui, in dubium idcirco revocat *Meibomius Junior*, quod lucubrationis illius mentio in *Cosmodromio* a *Gobelino* omittatur.

14 Ea nihilominus de re etiam *Bollandus* noster, alia tamen ratione impulsus, in *Commentario Historico*, *Actis S. Liborii*, primo seorsum editis ac dein in tom. V *Julii* illatis, præmisso, num. 44 dubitat, imo vero insuper conjicit, lucubrationem illam a *Gobelino* non esse elaboratam, quod in ea, cum de occasione modoque conditi a *S. Meinulpho* *Budicensis* monasterii sermo est, voti a *Sancto* apud *Cenomanos* de monasterio illo extruendo nuncupati mentio non fiat, cujus tamen in *Cosmodromio* ætate 6, cap. 41 meminisse *Gobelinus*, de *S. Liborii* e *Gallia* in *Westphaliæ* translatione sic scribens : Anno igitur *Lodewici* (*Pii imperatoris*) 24 translatus est sanctus *Liborius* de civitate *Cenomanica* *Galliæ* in qua quondam ipse fuerat episcopus, ad *Paderbornam* *Westphaliæ*, *Aldrico* *Cenomanensem* et *Badurado* *Paderbornensem* regentibus ecclesias... Et quidam clericus ecclesiæ *Paderbornensis*, *Ido* nomine, conscripsit miracula, quæ vidit in translatione sancti *Liborii*, et habentur scripta in ecclesia *Paderbornensi* supradicta. Et *Erconradus* diaconus ecclesiæ *Cenomanensis* scribit eadem miracula, prout ea se vidisse testatur. Et ipse scribit, quod legati episcopi *Baduradi* pro reliquiarum sanctarum receptione missi *Cenomanicam* principales fuerunt *Folodagus*, advocatus episcopi *Baduradi*, *Meinulphus* archidiaconus, *Adelbertus* presbyter, *Aldricus* diaconus et *Drudwinus* subdiaconus. Et quod *Meinulphus*

et an vero
Gobelinus sit,
dubitatur a
Meibomio
Juniore.

E

Idem etiam
fit a *Bollando*
nostro ; sed
aliam ob
causam,

F

hujus lucu-
bratio cum
Sigewardina
confunditur
a *Browero*,

AUCTORE
C. B.

A nulphus in ecclesia sancti Vincentii Cenomanensi vovit monasterium sanctimonialium fundare in honorem beatæ Mariæ et sancti Liborii in loco, qui dicitur Bodicon. Eodem tempore floruit Rabanus poëta, abbas Fuldensis.

quæ ab Overhamo impugnatur,

13 Verum, inquit quantum ad substantiam in suis ad S. Meinulphi Vitam Observationibus pag. 446 Adolphus Overhamus, in membranaceo Gobellini codice, iis omnibus, e quibus scriptoris hujus Cosmodromium fuit typis vulgatum, codicibus antiquiori, citato ætatis 6 cap. 44 solum hæc leguntur primaria manu scripta: Anno imperii Ludewici 23 translatus est sanctus Liborius de civitate Cenomanica Galliæ, in qua quondam ipse fuerat episcopus, ad Paderborne civitatem Westfaliæ, Aldrico Cenomanensem et Badurado Paderburnensem regentibus ecclesias. Et quidam clericus Paderburnensis ecclesiæ, Ido nomine, conscripsit miracula, quæ vidit in translatione S. Liborii, et habentur scripta in ecclesia Paderburnensi supradicta. Eodem tempore floruit Rabanus poëta, abbas Fuldensis; ubi una cum multis aliis verba illa, Et quod Meinulphus in ecclesia sancti Vincentii Cenomanensi vovit monasterium sanctimonialium fundare in honorem beatæ Mariæ et sancti Liborii in loco, qui dicitur Bodicon, quibus votum a S. Meinulpho apud Cenomanos nuncupatum memoratur, ab ipso textu absunt: cum autem nihilominus legantur addita ad marginem alia manu et caractere longe recentiori, fuerint verosimillime in textum seriemque historiæ dumtaxat recepta a librariis, qui codices recentiores, in quibus ea reperiuntur, conscribere. Ita fere, ut dixi, quantum ad substantiam Overhamus, cui minime adversatur tomo I Rerum Germanicarum pag. 349 Junior Meibomius; suffragatur vero etiam, et merito quidem, in Monumentis Paderbornensibus, anno 1672 editis, pag. 220 Ferdinandus, Paderbornensis episcopus.

quæque cum, vocata etiam in subsidium Paderbornensi Chronica,

16 Nec est, cur pro verbis illis Cosmodromio; seu, si mavis, Gobelino hujus auctori vindicandis in subsidium voces diæcesis Paderbornensis Chronicæ Ms., in bibliotheca nostra asservatam, in qua, Gobelino etiam attributa, cap. 9, ut Bollandus Commentarii supra laudati num. 17 affirmat, iisdem fere verbis, quibus in ambabus Cosmodromii Gobeliniani editionibus, a Meibomio Seniore et Juniore adornatis, S. Liborii et Gallia in Westphalia translatione memoratur; quamvis enim Chronicon illud verba supra recitata, quibus votum a Meinulpho apud Cenomanos de condendo Budicensi parthenone emissum prodit, reipsa etiam loco per Bollandum cit. exhibeat, titulumque, quo Gobelino Personæ diserte adscribitur, in capite præferat, auctorem tamen, uti hinc arbitratus est Bollandus, Gobelinum Personam non habuit. Liqueat id ex ipsomet, cui magis, quam præfuto titulo, utpote recentiori dumtaxat manu adscripto, fidendum est, Chronici Prologo, ita circa mediam sui partem habente: Quia particularia gesta proborum virorum tam sæcularium quam spiritualium istius patriæ (diæcesis Paderbornensis scilicet) in codicibus nominatis non habentur, feci, quod potui: hinc mihi codicillos perantiquos, ubicumque comperire potui, accommodavi non sine aliquo labore et sollicitudine. Nam in liberaria summi collegii Paderbornensis scrutinium feci, sed voti mei compos factus non fui. Similiter et in aliis locis quam plurimis scrutando, interrogando vix aliquem

repperi, quo michi satisfactum crediderim; famosius tamen nihil inveni libello eo, quem auctor suus Cosmidromium, id est, Cursum mundi intitulavit: quem quidam canonicus ecclesiæ Bilveldensis, nomine Gobelinus, composuit, vir, ut liber iste per se fert, doctus et eruditus et multarum rerum non ignarus. . . . Prædictus iste Gobelinus primo in Forensi ecclesia Paderbornensi pastor, postea canonicus in Bilveldia pro divino amore et honore non parum laborabat. . . . tandem apud canonicos Regulares in Bodiken manens (utrum in habitu, an non, non compertum habeo) vitam finivit, ibidem sepultus.

17 Quibus ex verbis sane manifestum fit, non esse Gobelinum Paderbornensem, de qua hic, Chronicæ auctorem, huncque proinde frustra vocari in subsidium pro asserendis Gobelino verbis, quibus in ambabus Cosmodromii Gobeliniani editionibus votum apud Cenomanos nuncupasse S. Meinulphus asseritur. Hinc porro jam consecrarium est, ut, etsi ea a S. Meinulphi, quam sub Gobelini nomine edidit Surius, Vita absint, non sit propterea hæc uno illo argumento Gobelino adjudicanda. Et vero genuinum contra esse illam scriptoris hujus factum, suadent tum Mss. exemplaria, penes me exstantia aliaque, quæ omnia Gobelini nomen præferunt, tum etiam scriptionis stylus, qui stylo, quo Cosmodromium exaratum est, omnino est similis, uti ex utriusque collatione quemvis judicaturum reor. Accedit, ea ipsa commenta, quæ de Saxonice gentis origine, deque Westphaliæ et Paderbornæ nomenclatione in Cosmodromio occurrunt, pariter obtrudi in Vita, quæ Gobelino tribuitur. Lucubratio hæc duas partes diversas, quarum altera Sancti Vitæ, altera miracula, post obitum patrata, corporisque de terra levationem enarrat, complectitur; qua in re, uti etiam in plerisque, quæ refert, Vitæ per Sigewardum scriptæ supraque memoratæ apprime congruit, ut, quemadmodum jam innui, hujus fere dumtaxat paraphrasis esse videatur.

locum obtinere non probetur, pro Gobelino concluditur;

18 Illam nihilominus vel idcirco, quod sic futurum sit, ut cum Sigewardina lucubratione, quod a Browero et Meibomio Juniore factum, jam docui, deinceps non confundatur, Commentario huic, servato genuino Gobelini stylo, subjungam non secus ac Vitam, per Sigewardum concinnatam. Atque hanc quidem, quæ priorem locum obtinebit, ex editione Overhamiana, cum Fragmentis Browerianis nostroque Hardeshusano apographo supra memoratis collata, recudam, ita tamen, ut, cum Overhamus totum Opusculum in binos libros, hosque in varia capita, quibus singulis etiam titulos, e propria penu verosimillime depromptos, affinxerit, pro mero suo, ut apparet, arbitrio fuerit partitus, aliam ego partitionem mori nostro in rebus hujusmodi magis accommodatam, adhibiturus sim, qua libris quidem capita, capitibus vero numeros, et uni quidem subinde duos aut etiam plures, substituam. Quod jam ad Vitam, a Gobelino exaratam, pertinet, quatuor hujus apud nos exstant apographa diversa, quorum duo, unde deprompta sint, nulla docet nota apposita; e duobus vero reliquis alterum e Bodecensis cænobii Passionali pergamento Ms. insigni; alterum, quod etiam Annotationes nonnullas ad calcem adjectas habet, e Schedis Mss. P. Georgii Garnefelt, Carthusiæ Coloniensis alumni, sacrarum in antiquorum eremitarum imagines Elucidationum auctoris, qui et ipse illud e Ms. monasterii Budicensis

Illud hujus Opus, non secus ac aliud Sigewardi, Commentario huic subdetur,

F

AUCTORE
C. B.

dicensis codice acceperit, Annotationibusque mox dictis auxerit, notatur desumptum. E priori, facta cum posteriori collatione, Gobelinianam lucubrationem, in capita et numeros pro more nostro, ut commodius visum est, distinctam, excudam, additis etiam, quod et ad Vitam, a Sigewardo scriptam, faciam, Annotationibus, quibus, quæ obscura sunt, illustrentur, corriganturque, quæ correctione indigent, si id sufficienter in Commentario prævio præstitum non fuerit.

in ejus decursu duo præterea alia Opuscula, quorum hic

19 Porro duo adhuc, quæ nonnulla, ad S. Meinulphum spectantia, edocent, penes nos exstant antiquiora Opuscula, alterum anno demum 1731 e tenebris erutum Monachique typis vulgatum, alterum hactenus ineditum. Primum ex his, quod Chronicon monasterii Bodecensis inscribitur, divisum est in partes quatuor diversas, quarum prima de monasterii Budicensis foundatione, ejusque ad canonicos Regulares translatione, secunda de primo ejusdem monasterii Priore, tertia de sex Prioribus, ab anno 1420 usque ad annum 1455 illud ipsum asceterium moderatis, ac quarta denique de miraculis, per S. Meinulphi intercessionem sub septimo Priore patris, tractatur. Auctor illius est Joannes Probus, e Congregatione Windesheimensi canonicus Regularis in monasterio Budicensi professus. Hic, cum esset diœcesis Paderbornensis clericus, canonicis Regularibus, anno 1409 in monasterium Budicense primum inductis, sese ibidem socium una cum binis aliis Paderbornensibus clericis, uti ipsemet part. 1, cap. 6 docet, statim adjunxit, vitamque in sancto illo instituto ad annum ut minimum 1455 (miraculum enim, S. Meinulphi patrocinio tunc patratum, part. IV, cap. 6 narrat) indubie protraxit, ut adeo in narrandis iis, quæ, sive ad monasterium Budicense, sive ad S. Meinulphum spectantia, medio illo temporis spatio, inter annum 1408 et annum 1456 elapso, accidere, summam utique fidem mereatur: quam an etiam sibi adjungat, dum nonnulla alia, ætatem suam prægressa, refert, in decursu, si quando de iis sermo occurrat, discutiam.

latur notitia,

20 Ad Opusculum Ms., hactenus ineditum, jam pergo: hoc, quod magnæ admodum molis non est, monasterii Budicensis ad canonicos Regulares translationem, ejusdemque reformationem exponit. Auctor nomen suum nusquam prodit; nonnulla tamen suppeditat, quibus esse idem, qui alteram e Sancti Vitis supra memoratis scripsit, Gobelinus Persona queat non immerito videri. Fuit enim, uti ipsemet docet, Joannem de Wale, canonicorum Regularium Swollis Priorem, monasterium Budicense, antequam hoc ille reformatum acciperet, anno 1408 visitantem, comitatus, postque ecclesiasticum, cui Budicensis parochia ob unius e Wevelsburgensibus fratribus dynastis contumaciam fuerat subjecta, interdictum, in quantum id monasterium Budicense hujusque ecclesiam spectaret, curavit levandum: adhuc contra nonnullos, uti ipsemet pariter docet, capituli Paderbornensis canonicos Wilhelmo Montensi, Paderbornensium episcopo, Budicensis monasterii reformationem atque ad canonicos Regulares translationem quam maxime desideranti, constantissime adhæsit, cumque sævissimam deinde adversus se motam cerneret tempestatem, Paderborna alio se contulit; quæ omnia in Gobelinum Personam optime quadrant, utpote qui et officialis Paderbornensis munere functus sit, col-

lapsæ in religiosis familiis disciplinæ instaurandæ D impense studuerit, hacque occasione Bilreldiam Paderborna secedere fuerit compulsus, uti in ejus Vita apud utrumque Meibomium loco supra citato est videre.

24 At vero Opusculi, de quo hic, auctor, cum usui subinde de tentata a Paderbornensi episcopo, astuque a mulieribus Budicensibus impedita reliquiarum S. Meinulphi ex ecclesia Budicensi ad Paderbornensem translatione sermonem instituit, fuisse refert hasce ab illis, appropinquante episcopo, in quodam equorum stabulo, turri ipsius ecclesiæ (Budicensis scilicet) versus Austrum affixo, sub paleis occultatas; id vero retro quandam capsam intra ecclesiam factum, ait in Cosmodromio suo ætat. 6, cap. 90 Gobelinus; quo hic occurrente inter hunc scriptorem et Opusculi auctorem dissensu fit, ut, an is sit Gobelinus, magnopere dubitem, maxime quod stylo etiam alter ab altero nonnihil dissidere videatur. Ut sit, Opusculi equidem auctor, quem præterea, utpote rerum minoris dumtaxat momenti scriptorem, nomine tenus nosse, non multum refert, suismet oculis, quæ scribit, pleraque conspexit, suamque, quemadmodum ipsemet in fine indicat, lucubrationem anno 1417 absolvit. Hac, aliæque supra expensa, quæ Joannem Probum habet auctorem, in Commentarii hujus decursu, etsi neutra typis integra sit excudenda, usui subinde erunt, maxime cum de monasterii Budicensis ad canonicos Regulares translatione, cultu S. Meinulphi ibidem per hos instaurato, miraculisque, instauratorem hanc Sancti ejusdem patrocinio subsecutis, sermo instituetur. Usui erit et suis Paderbornensibus Annalibus Nicolaus Schatenus, Societatis nostræ sacerdos, aliique scriptores sive antiquiores, sive recentiores, quos, cum res feret, fierique poterit, nominatim expressos in medium adducam.

§ II. Illustre Sancti genus, patria, tempus natale.

Nobilissimo sane genere apud antiquorum Saxonum gentem (vides de hac Operis nostri tom. II Octobris pag. 480) S. Meinulphum natum, Sigewardus, antiquior ejus biographus, a quo hac in re nec Gobelinus, nec alium quemvis dissentientem invenio, luculentissime num. 6 docet. Verba, quibus id ibidem facit, hæc sunt: Tempore, quo gentem Saxoniam Karolus (Magnus nimirum) imperator imperio suo subegit, subactamque de idololatria ad fidem Christi transtulit, natus est de eadem gente (Saxonum, antiquorum scilicet) Mainulfus utroque parente admodum nobilibus. Ita ille, qui præterea Sancti matrem nuncupatam fuisse Wigthruth, num. 8 memorie prodit. Verum, quod fuerit vel parentis ejus nomen, vel nobilissimum illud, e quo ortus sit, genus, nusquam edicit, nec scio, an hoc vel apte hactenus a quoquam definitum sit, vel apte etiam, idoneis ad id deficientibus monumentis antiquis, definiiri queat. Inter illustriores antiquioresque Westphaliæ, quæ Saxonie antiquæ pars fuit, familias non infimum locum tenuit, quæ, in dynastiam Būranam in episcopatu Paderbornensi ad fluvium Almam positam, tituloque Baronatus nobilitatam, diutissime dominata, præterito demum sæculo defecit in Mauritio Burano, qui, cum

E parentibus valde nobilibus natus est Sanctus; fueritne tamen

A cum ultimus esset masculus clarissimæ gentis suæ surculus, diuque tribunalis cæsarei Spiræ egisset præsidem, sæculi tandem, in quo, nuncupato etiam jam inde ab ineunte adolescentia castitatis voto, cælebs vixerat, omnino pertæsus, Societati nostræ nomen dedit, in eaque, cum sociis, non minus exhibitis virtutum exemplis, quam collatis beneficiis profuisset, mortalem hanc vitam cum immortali, uti merito confidimus, anno 1664 commutavit.

familia Buram-
nus, ut
Genealogiæ
Burana au-
ctor,

23 E nobilissima illa Regulorum Burensium familia oriundum tradi S. Meinulphum, in Fastis Agrippinensibus ante adhuc laudatis ait Gelenius. Nec tantum id tradi asserit, ast etiam pro vero habet Genealogiæ Buranæ, anno 1629 in lucem editæ, auctor, qui, si hæc in titulo recte notet, alius non fuerit, quam Gaspar Scioppius; verum Opusculum illud non Scioppium, sed Balthasarem de Bunnighausen, Mauritii Burani mox laudati quondam pedagogum ejusdemque deinde, Cameræ Spirensis jam præsidis, multis annis æconomum et in dynastia Burana locum-tenentem, habere auctorem, in Notitia, quam exemplari mihi prælucenti adscripsit, diserte affirmat

B Joannes Grothausius, Societatis nostræ sacerdos supra adhuc nominatus, qui, quamquam, unde id didicerit, non edicat, vera tamen vel idcirco prædicare videtur, quod, ut libris, qui falsos mendacesque titulos præferunt, solemne est, typographi nomine ordinariique approbatione careat Burana, de qua hic, Genealogia, nec uspiam compareat in Scioppii Operum Catalogo, quem tom. XXXV Monument. de Viris in republica litteraria illustribus a pag. 178 usque ad pag. 230 Niceronus exhibet. Utut sit, illius equidem lucubrationis auctor, quicumque demum is fuerit, S. Meinulphum facit, ut jam supra innui, familia Buranum.

cujus hac de
re verba,
aliaque de
antiquæ

24 Is porro, inquit de S. Meinulpho sub suarum in Buranum stemma Annotationum initium, erat ex adelingis de Buren. Ut autem qui fuerint apud antiquos Saxones delingi, astudiosum lectorem edoceat, verbis jam recitatis hæc sequentia, ab instituto nostro, uti ex dicendis patescet, non omnino aliena, proxime subjungit: Sic enim, ait, tum in Saxonia (Antiqua videlicet, Westphaliæ etiam complexa) honoris causa appellabantur Reguli, hoc est, ii, qui in cives, colonos et milites sive ministeriales imperium obtinebant; quos hodie in Italia et Hispania Titulatos, in Germania Hoch undt wolgeborne, id est, Benenatos, inclytos, illustres aut illustrissimos appellant. Hanc ad rem pertinent, quæ Nithardus Carolini sanguinis heros scribit lib. iv de Dissensionibus filiorum Ludovici Pii: « Saxonum » inquit, « gens » omnis in tribus ordinibus divisa consistit: » sunt enim inter illos qui Edelingi, sunt qui » Frilingi, sunt qui Lazzi illorum lingua dicuntur: Latina vero lingua hoc sunt: Nobiles, ingenuiles atque serviles. » Quos vero Hispani Cavalleros, hidalgos aut gentilhombres, id est, equites aut nobiles, Itali Gentilhuomini, Germani Edle aut vom adel, id est, Nobiles, aut de nobilitate, hodie dicunt, illis ante hoc centum annos vix nobilis appellatio, in Germania saltem, tribui solebat, sed Vesti modo Germanice audiebant, id est, firmi, quasi quibus jus aliquod in colonos et servos superiori auctoritate confirmatum esset: ex quo haud scio, an et feudale verbum Investire formatum fuerit, quasi esset in Vestorum numerum

cooptare. Tales vesti eorum, a quibus investiti fuerant, milites et ministeriales et fideles dicebantur, Germanice Knecht, knabe vel schalk, quæ voces puerum aut ministrum significant, quarum postrema mansit adhuc in Marschalck, quo verbo significatur is, qui equilis præfecturam gerit, et a stabulo est, aliterque Comes stabuli dicitur.

AUCTORE
C. B

25 Mar enim Germanis dicebatur equus, et merrha, vel mercha pro equa hodie quoque apud multos in usu est. Quatuor porro generum erant ministeria, quæ milites investiti dominis suis præstabant. Alii erant ad mensam seu dapiferi, alii ad cameram seu cubicularii, alii ad cellam vinariam seu pincernæ, alii denique ad equile sive mareschalci, velut ex Ditmari libro quarto discimus. Tales ergo ministeriales, et oppida sibi subjecta qui habebant, eos exploratum est, fuisse regulos, sive illi principes aut duces, aut margravii vel marchiones, aut landgravii vel comites provinciales, sive comites modo aut nobiles domini, adelingi vel barones audirent, etsi recentior est baronis appellatio, qua multi omnes illos, quos Regulos dixi, comprehendunt. Hæc ille, quæ utcumque omnia probanda non appareant, Adelingi tamen nomen apud antiquos Saxones præcipue ac proprie idem, quod Germanice Edel herr, Latine nobilis dominus, significasse mihi videtur, idque ita ut, qui hoc titulo gauderent, verosimiliter, non secus ac postea comites, duces aliique superioris ordinis nobiles, clientes beneficiarios sibi subjectos, terrasque seu oppida obnoxia habuerint. Et S. Meinulphum quidem, utpote qui, ut docui, parentes admodum nobiles habuerit, ex hujusmodi adelingis seu nobilibus dominis, unde illustres ejus natales magis adhuc elucescunt, esse indubie prognatum, nemo est, qui eat inficias. Verum illum esse etiam, uti ex jam dictis vult Genealogiæ Buranæ auctor, e determinata, quæ sæculo præterito in Mauritio Burano extincta est, illustri regulorum Burensium familia oriundum, unde constat? An ex eo forsitan, quod, ut etiam vult idem genealogus, familia illa jam tum Caroli Magni ætate, aut etiam citius inter adelingos seu nobiles dominos locum obtinuerit?

Saxonie adelingis hic
recitantur,

E

26 Verum, utut hoc, quod nescio, an ulla ratione probari queat, gratis dederimus, hunc tamen, ut Sanctum familia fuisse Buranum, quis evincat, nihil omnino eliciet, nisi saltem hanc etiam ab ipsa Caroli Magni ætate aut citius dominatam fuisse probavit in illo terrarum tractu, qui complectebatur paternam Sancti hæreditatem, in qua hic post monasterium Budicense condidit. Animadvertit id haud dubie anonymus, qui Meinulphum e familia Burana prognatum, in brevi quodam Scripto, penes me exstante, contendit; in hoc enim, quo illos Sancti natales probatos det, de Burensibus regulis ita proloquitur: Ante tempora Caroli Magni circum circa Budiken dominia sua habuerunt, veluti ex antiquis documentis demonstratur; in districtu enim Burensium olim non tantum illam partem, quæ adhuc baronatus Burensis dicitur, sed etiam Almenam, Brenken, dominium Wevelsborg, Winnenberg et Sintfeldiam, in qua et Vesperte situm, in ipsorum comitatu (veluti antiqua scripta sonant) constituta fuisse, publica scripta docent. Ita ille, mox etiam, quæ hic laudat, publica scripta adducens: sunt autem diplomata diversa, e quorum priori quidem constat, familiam Buranam anno 1012 vasallos clientesque beneficiarios sibi habuisse obnoxios, e reli-

et scriptor
anonymus
putarunt,
F

AUCTORE
C. B.

reliquis vero intelligitur, eandem anno 1234 in Sintfeldia, anno 1308 in Winnenberg, anno 1570 in Brencken, quæ omnia loca a monasterio Budicensi valde remota non sunt, ac anno denique 1384 in Wevelburgensi dynastia, in cujus medietullo idem monasterium, uti ipse ait, situm est, fuisse adhuc dominatam.

admodum est
dubium,

27 Verum quid tum? In omnibus illis antiquis documentis, ab anonymo productis, ne vel verbum occurrit, e quo Burenses regulos in memoratis locis vel ante Caroli Magni tempora, vel ipsa imperatoris hujus ætate, quod tamen scriptori illi fuisset probandum, rerum fuisse potitos, utcumque conficias. Imo vero Bartholdo de Buren partem Wevelburgensis dynastiae, cum hæc primo a comitibus Arnsbergensibus ad Waldecenses, ac deinde ab his ad ecclesiam Paderbornensem transisset, anno demum 1301 ab Ottone, Paderbornensi episcopo, in feudum fuisse concessam, ex antiquis litteris, a Ferdinando, Paderbornensi episcopo, in Monumentis Paderborn. pag. 228 et seq. recitatis, liquet: ut adeo quidquid vel laudatus anonymus vel Genealogiæ Buranæ auctor scribat, familia Burana ante Caroli Magni tempora aut ipsa etiam imperatoris hujus ætate in Wevelburgensis dynastia, ac proin in terrarum tractu, paternam Sancti hereditatem, in qua hic monasterium Budicense condidit, complectente, dominata fuisse non videatur. Adhuc, etsi etiam ibidem tunc dominatam tantisper daremus, nec sic esset consequens, ut S. Meinulphus familia Buranus certo exstiterit. Ut quid enim adelingi seu nobiles domini, e quibus Sanctus oriundus est, in quemdam Saxonie tractum imperium, quale in Antiqua Saxonia adelingis seu nobilibus dominis competisse dixi, obtinere nequierint, simulque aliquot bona atque inter hæc fundum, in quo Sanctus postea monasterium Budicense extruxit, in adelingorum seu regulorum Burensium ditone possidere? Omnibus itaque mature expensis, fueritne S. Meinulphus e familia Burana, an ex alia natus, admodum est incertum. Neo certius est, quo loco et quo determinato anno fuerit in lucem editus.

uti etiam quo
diœcesis Paderbornensis

28 Ut id primo de loco natali ostendam, Sanctus, uti apud omnes in confesso est, atque ex dicendis patescet, bona non pauca, a parentibus ad se devoluta, in quibus et ex quibus monasterium Budicense extruxit ac dotavit, in Paderbornensi Westphaliæ diœcesi possedit; unde fit, ut, illum quidem esse in hac natum, vero sane non appareat absimile: verum cum Sanctus possessiones plures in variis ejusdem diœcesis locis obtinuisse videatur, quo hujus illum loco vicove nasci contigerit; nondum propterea exploratum habetur. Haud procul a loco, quo Sanctus monasterium Budicense condidit, Austrum versus absuit vicus, Bodeken appellatus, seu potius hujus, utpote in quo illud ipsum monasterium situm fuisse videatur, parœcialis cum adjacentibus domibus ecclesia, a qua ut monasterium a se constructum Sanctus distingueret, sacrum istud ædificium (adi Gobelinum in Vita num. 18) non simpliciter Bodeken, sed Nien seu Neu-Bodeken, id est, Novum-Bodeken nuncupavit. Hoc tamen temporis lapsu nude et simpliciter Bodeken; illa vero Alt-Bodeken, id est, Vetus-Bodeken fuit vocata; quod idcirco forsitan factum fuerit, quod, cum penitus esset collapsa vel saltem ruinæ proxima, vicani Budicenses, ea deserta, ecclesiam, monasterio Budicensi adjunctam, in parœcialem suam, legitima interveniente auctoritate, acceperint. Ita

suspicio, quod eam tunc, cum a sanctimonialibus ad canonicos Regulares transiit, fuisse parœcialem, in monasterii Budicensis Chronico Joannes Probus (adi de hoc sæculi xv scriptore num. 49) loco non uno indicet, quodque in diœcesis Paderbornensis parœciarum Catalogo, quem penes me habeo, una dumtaxat parœcia, nomine Bodeken, nulla autem, nomine Alt-Bodeken, occurrat. Ut sit, quo ad rem jam veniam, Joannes Probus in Opere mox laudato pag. 48 et 49 refert, in vico, dicto Alt-Bodeken seu Alten-Budeken, ætate sua a monasterio Budicensi haud procul (librarium vitio quasi ad triduum milliare loco cit. perperam notatur) fuisse tiliam admodum annosam, S. Meinulphi tiliam idcirco appellatam, quod sub illa hic, uti idem scriptor e senibus monasterii Budicensis accolis, progenitorum traditione rem noscentibus, sese audivisse, loco cit. ait, a matre sua Wichtrude, Caroli Magni exerecitus metu ex adibus profuga, fuerit in lucem editus.

29 Tiliam admodum annosam, S. Meinulphi loco dictam, in vico Alt-Bodeken ætate sua fuisse, asserenti Joanni Probo credo; verum illam vel fuisse tam vetustam, quam innuit, vel a Sancti nativitate, quæ sub eadem acciderit, accepisse nomen, fidem non facit ea, quam allegat, rudis rustici vulgi traditio. Assertæ nihilominus tiliæ S. Meinulphi vetustati favet, nec traditioni, quæ Sanctum sub illa natum, prodit, refragatur Joannes Gamansius, Societatis nostræ sacerdos, in Mss. suis, quas sæculo præterito ad Majores nostros misit, de S. Meinulpho Notitiis. In his enim de S. Meinulphi tiliæ, quam ipsemet viderat, ita scribit: Extra monasterium Bodecense medii quadrantis spatio via amenissima per quercetum, multiplici serie arborum pulchre consitum..., aditur et visitur S. Mainulfi juxta viam publicam tiliæ; ad quam ipse a matre ex Furstenberg metu Caroli Magni Stadbergam obsessuri fugiente fuerit in lucem editus, vel quam ipse in vivis plantavit. Ad hanc singulis annis Feria tertia Rogationum parochia Harensis, hora una dissita, supplicatum (an forte ad Budicense Sancti monasterium?) veniens stationem suam habet. Hæc ille, docens scilicet, tiliam S. Meinulphi dictam, nomen suum ab hoc non quidem definite idcirco, quod sub illa Sanctus natus sit, sed tantum sub disjunctione vel ex hoc, vel ex eo, quod a Sancto, in vivis adhuc superstite, fuerit plantata, traxisse, illamque adeo, quod hinc, utrolibet admissio, perinde est consequens, jam inde a Sancti ætate stetisse. Verum quid niti tiliæ, quam vidit Gamansius, S. Meinulphi vocari potuerit, non quidem, quod hic sub illa natus esset aut eandem plantasset, verum quod vetustiori, a S. Meinulpho plantatæ, ideoque S. Meinulphi nuncupatæ, fuisset vel proxime, vel post unam aut plures, quibus idem propterea adhæssisset nomen, suffecta? Quid niti etiam a Sancti effigie, quæ ei aliquando fuerit affixa, aliave ignota ex causa ita appellari potuerit? Nec aliud de tiliæ, a Joanne Probo memorata (hanc enim a tiliæ Gamansio visa, utpote quæ isti, præ vetustate jam fatiscienti ac caducæ, verosimillime fuerit substituta, reor diversam) est statuendum; ut adeo ex tiliæ, S. Meinulphi dictæ, appellatione argui nequeat, vel hunc illam plantasse, vel sub eadem esse natum.

30 Et vero alibi indubie natus fuerit, si vera sit alia penes me exstans de eo Notitia; secundum hanc enim in Furstenberg, diœcesis Paderbornensis

sis

AUCTORE,
C. B.

A nensis loco, cujus ipse fuerit dominus cujusque in Notitia Gamansiana, proxime huc transcripta, mentio fit, fuerit in lucem editus, testantibus id antiquis tabulis, quas sese legisse, Gamansio nostro ætate prorectus monasterii Budicensis procurator asseruit. Verum cum non addatur, quæ qualesve fuerint illæ tabulæ, nescio, an fidem integram mereantur, nihiloque certior inde evadit locus Sancti natalis, quem nec aliunde tuto eruas. Quod jam ad annum, quo Meinulphus natus sit, spectat, illum nec Sigewardus, Sancti biographus, aliive scriptores antiqui, nec ulla probatæ atque indubiæ fidei monumenta, unde ut plane sit incertus, necessum est, diserte exprimunt, aut etiam quid suppeditant, ex quo eundem apte definias. Sigewardus tamen exhibet indicia, ex quibus saltem, quandonam natus sit Sanctus, latiori modo habeatur compertum. Id enim (vide ejus verba num. 22 recitata) factum scribit tempore gesti a Carolo Magno adversus Saxones antiquos belli; cum autem hoc ab anno 772 ad annum usque 804, uti inter omnes scriptores convenit, per continuos triginta tres annos (ita Eginhardus in Vita Caroli Magni loquitur) durarit, fuit secundum Sigewardum intra illud temporis spatium, quod inter annum 774 et annum 805 excurrit, S. Meinulphus in lucem editus.

hoc tamen
partim ex
ætate, qua
canonicus Pa-
derbornensi-
bus se junxit,

31 Sed tempus Sancti natale ex Sigewardo paulo etiam propius modo determinemus. Hic Sancti biographus, cujus omnia verba, ad institutum nostrum hic spectantia, ut dicenda clarius intelligantur, huc transcribo, num. 9 et 10 sic habet: Puer autem Mainulphus sub jure scholari ad disciplinam dispositus litterarum, ex dispositione ascendit ad habitum earum, et quod scientiæ literalis habuit, usu operis devotus excoluit. Quippe quia viam, quæ ducit ad vitam, arctam et angustam existere scivit, jam de tenero ungui studiis asperioribus mentem formavit... Cum autem excederet e scholis, excessit etiam desiderium mundani honoris, integra mente migrans ad propositum canonicæ legis in loco, qui dicitur Paterbrunno. Hic eum ejusdem loci pontifex, ipse quidem virtutum gloriosus artifex, nomine Baduradus, benignissima cura nutriendum suscepit, susceptumque largissimo paternitatis et gratiarum sinu refovit. Hæc Sigewardus, ex quibus colligendum videtur, Sanctum sane non diu ante annum 793 esse natum: Baduradus enim, uti ex iis, quæ apud nos in S. Hatthumaro, proximo ejus in sede Paderbornensi decessore, tom. II Augusti pag. 452, num. 19 et binis seqq. dicta sunt, facile colliges, ante annum 815 sedere non cœpit; cum ergo abs illo jam episcopo, prout Sigewardi verba proxime huc transcripta innuunt, S. Meinulphus admodum adhuc juvenis et vix dum scholis egressus canonicis Paderbornensibus fuerit adlectus, qui fieri queat, ut hic diu ante annum 793 natus sit?

partim ex
ætate, qua
obiit, anno
circiter 793
accidisse vi-
detur.

32 Nec diu etiam post hunc annum id factum mihi suadet Sancti, qui ætate maturus seu grandævus obiisse, a Sigewardo in Vita num. 26 traditur, tempus emortuale, quod minus alioquin ab anno 847, cui a plerisque scriptoribus innectitur, foret removendum. Fuerit itaque Sanctus, uti ex jam dictis prout est eruere, non improbabili ter anno circiter 793 natus. Etsi porro Schatenus in Annalibus Paderbornensibus pag. 16 et seq. ea litteris consignet, ex quibus consequens est, ut S. Meinulphi nativitatem contra nonnullos, qui eam anno 777 perperam affigunt, in Octobris Tomus III.

annum dumtaxat 779 aut proxime sequentem differat, esse nihilominus eandem etiam diutius differendam, quisque, quantum opinor, ex jam dictis statuet, maxime cum certius etiam in opinione jam assignata, qua anno circiter 793 illigatur, evanescat periculum, ne, quod cautum præterea loco cit. Schatenus vult, Sanctus noster longius, quam verosimile sit, vixisse adstruatur. Nec refert, in illa tempus ejus emortuale ultra annum 847, cum quo a plerisque scriptoribus componitur, a nobis differri; nullus enim ex his, utpote qui omnes a Meinulphi ætate remotissime floruerint, certam atque indubitam fidem facere potest, nec illam mortis, ab hoc obitæ, dilationem longiori, quam Sigewardi, qui Sanctum ætate jam maturum seu senem abiisse e vivis, scribit, auctoritas exigere videatur, annorum spatio infra definemus, ita scilicet faciendum rati, non quod ad id auctoritas quæpiam irrefragabilis compellat, sed quod non longius, quam necesse sit ratione suadeat, a communiori receptiorique scriptorum, etiam recentiorum, opinione recedere, sit consultum.

E

§ III. Baptismus, educatio, vitæ institutum : quod, qualeque id fuerit et quandonam susceptum.

R elata Sancti nativitate, mox patris ejus obitum, matris Wichtrudis, de stupro, sibi a marito defuncti fratre illato, expostulaturæ, ad Carolum magnum accessum, hujusque occasione baptismum, parvulo Meinulpho, qui, licet jam ætas ei concessisset virtutem ambulandi, sacris tamen undis tinctus nondum fuerat, tunc demum, ipsomet Carolo Magno sponsore, collatum, n. 7 et 8 enarrat Sigewardus, antiquior ejus biographus. Atque hæc quidem omnia anno 783 innectit in Annalibus Paderbornensibus pag. 17 Schatenus; verum, cum Sanctus, ut § præcedenti probavi, diu ante annum 793 natus non sit, scriptori isti nec hic assentiri queo. Gobelius Persona in Meinulphi Vita, prout, mutato stylo, apud Surium ad hunc diem exstat excusa, initio sic scribit: Anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo septuagesimo septimo, cum Carolus Magnus eam Saxoniam partem, quam nunc Westphalam vocant, bello subegisset, omnes majores natu ejus regionis venerunt ad eum Paderbornam, uno dempto Witikindo, viro primario, quem nonnulli regem, alii ducem fuisse arbitrantur. Ii autem, qui ad Carolum venere, omnes in eodem loco salutaribus baptismi undis expiati sunt, visumque est Carolo regi illic episcopi sedem constituere.

Sacris bapti-
smatis undis,

F

34 Itaque tertio abhinc anno parvam ibi construxit ecclesiam, eamque, quod locus necdum munitus esset, Herbipolensi episcopo tum commendavit. Porro anno inde decimo quinto canonicum ecclesiæ Herbipolensis Hatumarium, natione Westphalum, primum illic episcopum instituit; cujus episcopatus anno quarto Leo Pontifex Romanus, ejus nominis tertius, ab æmulis Roma pulsus, ad regem Carolum Paderbornam venit, et ab eo honorifice in primis acceptus sedem illam Apostolica auctoritate confirmavit;

ipsomet Ca-
rolo Magno
sponsore.

AUCTORE
C. B.

firmavit; ac deinde, nullo plane alio interposito verbo, sequentia subiungit: Per id tempus vir quidam opulentus et nobilis, non longe ab eo loco habitans, Christiana religione jam initiatus, viam universæ carnis ingressus est, relicta uxore catholica Wigtrude, et parvo filio, qui, etsi per ætatem ambulare jam posset, necdum tamen baptismatis fonte renatus erat. Ea ergo Wigtrudis, captata opportunitate, ad Carolum regem cum Filiolo suo fidenter accessit, atque ejus gratiam et benevolentiam studuit promereri. At rex feminam humaniter et pie accipiens, Filium ejus coram se curavit baptizari, et eum de sacro fonte suscipiens, MEINULPHI nomen ei imposuit.

non indubie,
ut notat Coin-
tius, anno
779,

53 Ita hactenus apud Surium Gobelinus: Sanctum autem anno 799 sacro baptismatis fonte fuisse ablutum, Cointius in *Annalibus Ecclesiasticis Francorum* tom. VI, pag. 695 e duobus illis Gobelinianæ apud Surium Vitæ textibus concludit. Et vero stando, ut facit, Gobelinianæ lucubrationis, a Surio editæ, auctoritate, non immerito. Cum enim in horum posteriori Gobelinus seu potius Surius, Sanctum per id tempus (cujus scilicet ante meminerat) baptizatum fuisse, scribens, singulari numero utatur, unice, ut consideranti patebit, tribus hisce vocibus, per id tempus, designat annum sedis Hathumari, Paderbornensis episcopi, quartum, anno Christi 799 e Gobelini calculis congruentem, quo Leonem III Papam Paderbornam ad Carolum Magnum accessisse, ultimo prioris textus loco narrarat. Verum etsi Gobelinus in Vita, primigenio scriptoris hujus servato stylo, edenda Saxonum ad Carolum Magnum Paderbornam concursum, ecclesiam ibidem exstructam, Hathumari ad sedem Paderbornensem promotionem et Leonis III Papæ ad Carolum Magnum accessum, non secus atque id in Vita per Surium interpolata fit, num. 6 commemorat, illaque omnia facta iisdem plane quas hæc exhibet, notis chronicis (pro anno enim 770, cui numerosum Saxonum ad Carolum baptismumque concursum manifesto errore, non a Gobelino, sed a librariis profecto, illigat, annum 777 restituendum, infra in Annotatis docebo) ibidem etiam officiat, Sanctum tamen non per id tempus, cujus ante meminerit, sed, usurpato plurali numero, illis tempestribus baptizatum fuisse, subiungit; qua loquendi formula non solum annum sedis Hathumari quartum, quo Leo III Papa Paderbornam se contulerit, sed, ut consideranti palam fiet, totum illud, quod ab anno 777 usque ad annum 799 excurrit, temporis spatium designat, ut adeo non obstet, quo minus etiam citius, quam anno 799, Sanctus credatur fuisse baptizatus.

sed anno po-
tius 777 vel
sequenti fuit
ablutus,

36 Et vero Meinulphi baptismus anno potius 797 aut 798 idcirco videtur innectendus, quod anno, ut § præced. docui, 793 non improbabiler natus sit, quodque, cum baptismum suscepit, virtutem ambulandi, ut Sigewardus ipso narrationis suæ contextu num. 6 innuere videtur, per ætatem vix habuerit, triennisque proinde dumtaxat aut ad summum quadriennis exstiterit. Nec est, quod opponas, Sanctum Paderbornæ baptizatum fuisse; Carolum Magnum autem, qui eum e sacro fonte suscepit, anno 797 aut sequenti Paderbornam non adiisse. Primo enim unde constat, Sanctum baptismo Paderbornæ fuisse initiatum? Verosimilime quidem Wichtrudis, ejus mater, haud procul Paderborna habitavit; verum cum simul etiam haud procul ab Heristallo, Saxonico in

diœcesi Paderbornensi ad Visurgim castro, in quo Carolum Magnum, diriso per adjacentes regiones exercitu, anno 797 hybernasse, in *Ann. Paderborn.* pag. 36 docet Schatenus, domicilium habuerit, quid ni illo ad hunc principem sese cum parrulo Meinulpho potuerit conferre? Sed ut demus etiam tantisper, Paderbornæ hunc fuisse salutaribus baptismi undis expiatum, qui ibidem Carolum Magnum anno 797 aut sequenti non fuisse probabis? Etsi enim hunc principem Paderbornæ anno 797 commemoratum, non memorent scriptores antiqui, cum tamen, ut dictum est, anno illo Heristalli hybernarit, esse utique videtur, cur hinc ad vicinam Paderbornam subinde tunc excurrisse credatur. Adhæc cum Carolus Magnus (adi in *An. Paderborn.* pag. 38 Schatenum) anno 798, subacta Ostfalia compositisque per Westphaliæ sacris profanisque rebus, Aquisgranum discesserit, huc illum Paderborna, ubi etiam aliquamdiu hæserit, sese tum contulisse, verosimile apparet.

37 Quod si modo Sanctum anno 799, quo Leo III Papa Carolum Magnum Paderbornæ convenit, baptizatum fuisse, præfracte adhuc velis, haud equidem magnopere refragabor; cum enim Meinulphus, dum sacro lavacro fuit ablutus, quatuor forte, ut jam innui, annorum fuerit, hique retro computati deducant ad annum 793, manebit vel sic, quod supra statui, quodque est præcipuum, eum saltem non diu post annum 793 esse natum. Utut tandem sese res habeat, vix equidem dubitem, quin Sanctus, sæculo VIII jam prope elapso, sacro baptismatis fonte fuerit regeneratus, quod latiori hoc modo definitisse jam sufficiat. Porro Sanctum fuisse etiam a Carolo Magno in tutelam susceptum, Schatenus in *Ann. Paderborn.* pag. 17 affirmat; etsi vero id nec Sigewardus, nec Gobelinus diserte uspiam edicat, a vero tamen abhorrere, neutiquam videtur; imo vero dubitandum non est, quin hic princeps puerum Meinulphum, quem de sacro fonte levavit, honeste ac Christiane educandum litterisque imbuendum curarit. Et eum quidem scholaribus disciplinis apud Baduradum, Paderbornensem episcopum, fuisse mancipatum, Gobelinus in Vita num. 9 scribit.

38 Verum cum Sanctus, ut docui, non serius, quam anno circiter 793, natus sit, certeque non citius, quam anno 815, ad Paderbornensem cathedram Baduradus fuerit erectus, qui hic Meinulphum adhuc puerum scholaribus, ut loquitur Gobelinus, disciplinis seu litteris imbuendum queat accepisse? Nec juvat hic dicere, Baduradum, nondum episcopum, oneri huic sese submisisse, tantumque per prolepsin a Gobelino episcopi titulo insigniri; Gobelinus enim loco cit. ita habet: Postquam Hatumarus primus episcopus Paderbornensem rexit ecclesiam annis octo, decessit, et successit ei quidam de clero Wirtzburgensi, sed natione Westphalus, nomine Baduradus, qui rexit ecclesiam annis quadraginta octo.... Et sic Baduradus cathedralem ecclesiam Paderbornensem, quam Carolus Magnus inchoaverat, consummavit, apud quem puer Meynulfus scholaribus disciplinis est mancipatus; quibus verbis sane, puerum Meinulphum scholaribus disciplinis seu litteris excolendum Badurado, jam tum creato episcopo, datum fuisse, Gobelinus sat aperte tradit, uti nemo non videt: a vero autem hic aberrare Gobelinum, liquet etiam vel ex eo, quod Baduradus, cum in episcopum Paderbornensem electus est, inter clerum Herbi-
polensem,

litterasque
deinde

E

non tamen, ut
Gobelinus
tradit,

F

A polensem, uti ex iis, quæ de eo Schatenus in Ann. Paderborn. ad annum 815 memorat, fas est colligere. Herbipoli egisse videatur, nec eo educandus litterisque ac moribus Christianis informandus e Westphalia missus fuisse uspiam legitur puer Meinulphus.

alioque ex capite forsas contendes,

39 Vidit hæc verosimiliter Schatenus, ideoque in Ann. Paderborn. ad annum 783, pag. 17 scribit, puerum Meinulphum, non Badurado, sed, quod a vero neutiquam abhorret, sacerdotibus educandum impense a Carolo Magno commendatum, factumque ætate maturiorem ab Hathumaro Paderbornensi episcopo litteris excultum fuisse; quod pariter, cum Hathumarus (adi Operis nostri tom. II Augusti pag. 452, num. 18 et seqq.) ante annum 815 e vicis non abierit, veritati potest esse consonum, sive interim is, ut in Annal. Paderborn. pag. 29 et seq. docet Schatenus, anno 795, sive, ut Eckhardus in Commentariis de Rebus Franciæ Orientalis lib. 25, num. 78 et 110 contendit, aliquot annis serius ad episcopatum Paderbornensem fuerit erectus. Uti itaque ipsimet Hathumarus et Baduradus, Carolo Magno a devicta Saxonum gente obsides inter ceteros nobilium adolescentes olim dati, posteaque ambo, alter post alterum Paderbornenses episcopi, fuerunt per hunc principem episcopo Herbipolensi educandi Christianisque moribus formandi traditi, ita volente eodem Carolo, Meinulphus ab Hathumaro Paderbornensi episcopo, seu potius sancti hujus antistitis, aut certe, si res, antequam is esset episcopus, accidit, præsulis Herbipolensis, diocesim Paderbornensem vicario munere tunc moderati, cura fuerit verosimillime educatus a sacerdotibus, Herbipoli in diocesim Paderbornensem missis, qui eum non tantum litteris, sed etiam Christianæ religionis rudimentis, virtutumque studio egregie imbuerint. At vero, oggeres, apud Overhamum sola verba, num. 31 huc transcripta, cum paucis aliis, ad rem non facientibus, integrum a Vitæ, per Sigewardum scriptæ, caput constituunt, idque hunc præfert titulum: S. Mainulfus ab antistite Badurado ingenue educatur.

a Badurad., probe edoctus scholisque egressus

C 40 Fateor, sic habet: verum quid tum? Overhamus pro mero suo arbitrio titulum illum effinxisse videtur: ita autumo, tum quod is ab apographo nostro Hardseshusano, num. 12 et alibi jam laudato, absit, tum quod in toto isto capite nulla plane Meinulphi a Badurado vel educati vel litteris exculti mentio occurrat. Sigewardus quidem ibidem de Meinulpho ita scribit: Cum autem excederet e scholis, excessit etiam desiderium mundani honoris, integra mente migrans ad propositum canonicæ legis in loco, qui dicitur PATERBRUNNO. Hic eum ejusdem loci Pontifex, ipse quidem virtutum gloriosus artifex, nomine Baduradus, benignissima cura nutriendum suscepit; verum his verbis unice significatur, fuisse Sanctum, jam scholis, quod bene notandum est, egressum, canonicis Paderbornensibus a Badurado adscriptum, nutriendumque susceptum, eo scilicet modo, quo tunc canonici cathedrales, in communi viventes, ab episcopis suis, sive e solis fere propriis bonis, si divites essent, sive, si pauperes, ex ecclesiæ facultatibus, nutrirî seu alî solabant. Ecquis vero hinc concludat, Meinulphum puerum a Badurado fuisse ingenue educatum, litterisque excultum? Nec est, quod reponas, Sanctum, canonicis jam aggregatum, a Badurado aut saltem hujus cura scientias altiores didicisse, id enim, utut vero sane simillimum, hic non quæ-

ritur, sed unice an Sanctus sub Baduradi jam episcopi disciplina puerilem ætatem exegerit, litterasque tunc ab eo fuerit edoctus, quod a vero alienum, sufficienter, quantum opinor, modo dicta evincunt. Ad vitæ institutum, a Meinulpho susceptum, quoniam de eo mentio jam incidit, sermonem nunc converto.

41 Sanctus litteris jam probe excultus, Paderbornæ, ut Sigewardus verbis proxime iterum jam recitatis docet, propositum seu institutum canonicæ legis fuit amplexus, id est, canonicis nomen dedit. Verum quod qualere id fuit vitæ institutum, et quandonam a Sancto susceptum? Cum Meinulphus, ut supra docui, anno circiter 793 natus sit, juvenisque adhuc et vixdum scholis egressus, uti ex verborum Sigewardi num. 31 huc transcriptorum contextu apparet, canonicis Paderbornensibus, postquam jam Baduradus, episcopus ex dictis ante annum 815 non creatus, dignitatem hanc esset adeptus, sese adjunxerit, id verosimiliter vel ipso anno 815 vel sequenti aut certe non multo serius evenerit. Atque ita quidem, quo circiter tempore canonicis Paderbornensibus Sanctus se junxerit, innotescit; quod autem pertinet ad quæstionem, qua quod qualeve vitæ institutum sic suscepit, inquiritur, alii illum ex hoc Benedictinum monachum, alii canonicum Regularem faciunt. Et primo quidem illis, qui Meinulphum faciunt Benedictinum monachum, accensendi certo sunt supra laudati, qui in Fastos sacros, Sanctis Benedictinis celebrandis a se contextos, Sanctum nostrum intulere, Benedictini hagiologi, Wionus scilicet, Dorgainus, Menardus et Bucelinus: verum tres priores nullam omnino, ob quam Ordinis sui Sanctis Meinulphum annumerent, rationem adducunt in medium; ultimus vero elogii, quo illum exornat, initio ita ad hunc diem memorat: Is (S. Meinulphus nimirum) a Carolo Magno imperatore a sacro fonte susceptus, et in collegium denique cathedralium monachorum Paderbornensium adscriptus, sub Regulari instituto magnis profectibus claruit, et ut generis præstantissima nobilitate, sic humilitate monachica et rara vitæ sanctitate refulsit.

42 Bucelinus ergo Sanctum idcirco facit Benedictinum monachum, quod cathedrale canonicorum Paderbornensium collegium, cui ille nomen dedit, e monachis Sancti ætate constituisse existimarit. Nec alia ratione, quantum opinor, ducti fuerint alii, qui cum Bucelino Benedictinum Sancti monachatum asseruerunt. Verum fuitne reipsa Meinulphi ætate e monachis constans cathedrale Paderbornense collegium? E monachis sane verosimiliter tunc constiterit, si ab ipso sui initio, cum Sancti ætate forsas conjuncto, aut certe hanc non multum prægresso, pro monachis fuerit institutum; verum id non monachorum, sed clericorum primitus fuisse, nec ab his ad illos ad id usque tempus, quo Sanctus e vivis abiit, fuisse translatum, jam nunc dicenda aperient. Collegium illud, vel ab Hathumaro, jam primo Paderbornensium episcopo, vel sancto illo antistite ad sacram hanc dignitatem nondum erecto, initium accepit, ut communis fert opinio: si primum, nullus dubito, quin primitus, non monachorum, sed clericorum fuerit; Hathumarus enim in primaria sua seu cathedrali ecclesia, non monachos, sed clericos collocavit, utpote ipsemet clericus, e clero Wirceburgensi seu Herbipolensisi ad cathedram Paderbornensem assumptus, quemodum apud nos tom. V Julii in Historia Translationis S. Liborii pag. 415, num. 7 docet, qui Hathumaro suppar fuit,

AUCTORE C. B.

Paderbornæ canonicorum collegio nomen dedit.

E

F

quod cum ab ipso sui initio, sive hoc ab Hathumaro, I Paderbornensi episcopo,

AUCTORE
C. B.

sive a Bur-
chardi proxi-
mo in sedem
Herbipolen-
sem successore
Megingofo,

fuit, Ido presbyter, seu potius ex hujus relatione auctor Saxo anonymus. Quod si autem ante aditum ab Hathumaro episcopatum initium acceperit, etiam vel sic clericorum, non monachorum, primitus exstiterit.

43 Rem sic ostendo : antequam Hathumarum, primum certumque episcopum, nacta esset Paderbornensis ecclesia, vicario hanc munere ad Hathumari usque promotionem administrarunt Wirceburgenses seu Herbipolenses episcopi, uti inter eruditos convenit, probatque in Annal. Paderborn. ad annum 785 Schatenus, qui vicariam illam diœcesis Paderbornensis administrationem primo fuisse penes S. Burchardum, primum Herbipolensium episcopum, ibidem etiam docet, ductus auctoritate Egilwardi, qui S. Burchardum, cujus Vitam litteris est complexus, ad annum usque 791 in vivis fuisse superstitem, memoriæ prodit : verum cum S. Burchardus, uti Georgius Eckhardus lib. XXIII Rerum Franciæ Orientalis num. 443 luculentissime ostendit, ante S. Bonifacium, Moguntinum archiepiscopum, anno 754, aut certe sequenti, e vivis martyrio sublatum, ultimum diem clauserit, nequid sane Paderbornensem ecclesiam, utpote ante annum 772, quo bellum Saxonum Carolus Magnus primum est exorsus, certissime non erectam, vicario episcopi munere administrasse. At vero S. Burchardo in sedem Herbipolensem proxime successit Megingozus, cui si vicarium illud munus attribuitur, nihil sane vero fiet absimile.

Paderbornen-
sem ecclesiam
vel per se vel
per Bernwelf-
sum,

44 Megingozus enim, uti apud laudatum Eckhardum lib. XXIV Rerum Franciæ Orientalis num. 1 et 236 probatum invenies, diœcesim Herbipolensem ab anno 752 ad annum usque 785, quo eam Bernwelfo resignavit, antistes moderatus est; vicaria autem ecclesiæ Paderbornensis cura jam inde ab anno 780 Wirceburgensibus seu Herbipolensibus episcopis videtur fuisse commissa; Gobelinus enim in Cosmodromio ætate 6, cap. 38 sic scribit : Erexit igitur Carolus quandam ecclesiam in Paderborne, quam commisit episcopo Wizeburgensi respiciendam, donec de episcopo posset eidem loco tuto providere. Et hæc ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo. Adhæc, inquit in Annal. Paderborn. pag. 24 Schatenus, ex veteri Chronico Franconiæ, quod nobiscum P. Joannes Gamansius communicavit, Bernwulfum, successorem Megingaudi ac tertium Herbipolensem episcopum, missum ante episcopatum suum in Saxoniam et per aliquot annos Paderbornensem ecclesiam vicario episcopi munere administrasse, constat; ita fere ad verbum loco cit. Schatenus; cum autem Megingozus seu Megingaudus, ut jam docui, ab anno 752 ad annum usque 785 Herbipolensem cathedram occupavit, diuque indubie ante hunc posteriorem annum Bernwelfum in clero suo numeravit, id enimvero, quod hic de Bernwelfo ante Herbipolensem episcopatum, ei ex dictis anno 785 collatum, Herbipoli in Saxoniam seu Westphalam misso, gestoque ibidem abs illo per aliquot annos vicario Paderbornensis episcopi munere ex antiquo Franconiæ Chronico asseritur, fuerit verosimillime, Megingofo vel jubente vel saltem curante, effectum, ut adeo hic tunc Paderbornensem ecclesiam non quidem per se, sed per Bernwelfum, proximum suum in sede Herbipolensi successorem, vicaria cura gubernavit.

45 Jam vero, si sub Megingofo cathedrali Paderbornensi collegio datum fuerit initium, illud

nihilominus, etiam hoc dato, non monachorum, sed clericorum, primitus exstiterit. Etsi enim Mabillonius alique scriptores Benedictini Ordini suo Megingozum seu Megingaudum Herbipolensem episcopum adscribant, anne tamen hic, cum Herbipolensem adhuc ageret episcopum, reipsa exstiterit monachus, undeque (adi lib. XXIV Comment. Franciæ Orientalis num. 66 et seq. Eckardum supra plus semel jam laudatum) certum non est : nec, etsi certum omnino foret, quidquam propterea contra nos posset inferri. Etenim in Occidentalem Antiquæ Saxonie plagam seu Westphalam Bernwelfum, qui, non monachus sed clericus erat, Paderbornensem diœcesim vicario episcopi munere administraturum, Megingozus misit, qui tamen monachum verosimiliter fuisset missurus, si in cathedrali seu primaria ejusdem diœcesis ecclesia, non clericos sed monachos voluisset collocari. Adhuc Bernwelfus, qui Megingofo jussu ac nomine vicarium diœcesis Paderbornensis munus gessit, non tantum erat clericus, verum etiam monachis, utpote quos (adi apud Mabillonium Sæculo III Bened., part. 1, pag. 715 Egilwardum in Vita S. Burchardi) e principe seu cathedrali Wirceburgensi S. Kiliani ecclesia, ut primum postea Herbipolensium episcopus factus erat, eliminavit, parum æquus; quod cum ita sit, Paderbornæ eum tunc monachorum collegium congregasse, parum verosimile apparet. Et sane (vides in Annal. Paderborn. pag. 25 Schatenus) minime id tum fecisse Bernwelfum, sed in primaria Paderbornensi ecclesia clericos constituisse, non obscure docet vetustum Franconiæ Chronicon supra citatum.

46 Quod si porro ex eo, quod ad annum 785, quo Bernwelfus resignatum sibi a Megingofo Herbipolensem episcopatum adivit, Westphalia nimirum adhuc belli motibus turbata figendo Paderbornæ, sive clericorum siue monachorum, collegio locum dedisse non videatur, antiquo illi Monumento fidem deneges, cathedraleque canonicorum collegium Paderbornæ sub Megingofo a Bernwelfo nondum episcopo inchoatum nolis, nec sic etiam illius initium a monachis repetendum evinces. In hypothesi enim, qua dictum collegium ante Hathumari ad episcopatum promotionem primo fuisse inceptum, tantisper hic admittimus, necesse omnino est, ut idem collegium, si non sub Megingofo, sub Bernwelfo equidem Herbipolensi jam episcopo, aut certe sub altero e binis proximis ejus successoribus, ante annum 811, quo indubie Paderbornensem episcopus creatus jam fuerat Hathumarus, e vita (vide in Franciæ Orientalis commentariis lib. XXVI et XXVII Eckardum) jam ereptis, initium accepisse statuatur; cum vero hi omnes, uti ex Eckardo locis proxime cit. liquet, clerici fuerint, manebit adhuc, fuisse illud a primo suo auctore e clericis, non autem e monachis, conflatum, ut adeo sive ante, sive post aditum ab Hathumaro Paderbornensem episcopatum initium acceperit, clericorum equidem primitus, non autem monachorum, exstiterit.

47 Atque id adeo veritati consonum existimavit Schatenus, ut in Annalibus Paderborn. pag. 35 affirmare non dubitavit, nulla prorsus, unde ecclesiæ Paderbornensis originem a monachis repetas, indicia exstare aut vestigia; quod etiam agnovisse videtur Mabillonius, utpote qui cathedralibus Germaniæ ecclesiis, quas initio a monachis Benedictinis occupatas fuisse, Præfatione in III Sæculum Benedictinum § 3 contendit, Paderbornensem non accenseat. Jam vero cum nihil omnino

D
monachis pa-
rum æquum,
vicario, epi-
scopi munere
moderato.

E
sive denique
ab altero e bi-
nis proximis
Megingofo
successoribus
repetas. cleri-
corum fuerit,

F
manseritque
etiam Sancti
ætate, mona-
chum hic
professum non
est,

A omnino etiam suppetat, unde cathedrale Paderbornense collegium, primum ex dictis vel ab aliquo e tribus proximis S. Burchardi in sedem Herbipolensem successoribus, vel ab Hathumaro, primo Paderbornensi episcopo, pro clericis institutum, fuisse deinde aut ab hoc, aut a proximo ejus successore Badurado, quem Sanctus noster in morte vel præcessit, vel certe quam proxime excepit, ad monachos translatus, suspiceris imo vero cum id aut ab Hathumaro, aut a Badurado factum, credibile non appareat vel ex eo, quod ambo, utpote e clero Herbipolensi, uti supra docui, ad cathedram Paderbornensem assumpti, clerici exstiterint, verosimillime sane, si non certo, idem Paderbornense collegium et eo etiam tempore, quo ei nomen dedit S. Meinulphus, et tota hujus ætate clericorum, non monachorum, fuerit, Sanctusque proinde, utpote collegii, cui se junxerat, institutum haud dubie secutus, clericum canonicum, non monachum canonicum fuerit professus. Et sane Sanctum monachum non fuisse, non obscure etiam Sæculo IV Benedictino, part. 2 fatetur Mabillonius: eum enim ibidem inter Prætermisos refert, aitque: Meinulfus in Martyrologio nostro (*Menardianum* designat) adscriptus est Octobris die 5, tametsi nihil de ejus monastica professione in ejus Actis legitur.

nec tamen etiam ad hodiernum canonicorum Regularium,

B 48 At vero, siscitabere nunc fortassis, fuitne ergo canonicum Regularem S. Augustini S. Meinulphus professus? Scriptor anonymus, qui *Chronicon Bodecense*, n. 49 memoratum, publici juris fecit paucisque etiam quod ibidem non monui, Annotationibus auxit, pag. 124 hanc suggerit notitiam: Agunt canonici Regulares Congregat. Windesheimensis quinto Octobris sub ritu duplici de S. Meinulpho, tamquam de Sancto Ordinis una cum aliis Germanicæ utriusque sanctis patronis, quales sunt SS. Bonifacius, Rupertus, Udalricus, Wilibaldus, Chilianus, Wolfgangus etc. Sanctum ergo, uti ex his verbis apparet, Ordini suo, canonicorum Regularium S. Augustini vocato, accensent Regulares Congregationis Windesheimensis canonici. Joannes Mauburnus, alias a loco natali Joannes de Bruxellis dictus, qui et ipse e Congregatione Windesheimensi canonicus Regularis S. Augustini fuit, in libro notato apud nos Ms. 163, quem exeunte sæculo XV concinnavit ac Sanctorum Ordinis Canonicorum Regularium Venatorium inscripsit, S. Meinulphum suo canonicorum Regularium S. Augustini Ordini cap. 123, quod De sancto Meinulpho archidiacono Paderbornensi inscribitur, pariter attribuit, sibi que hac in re etiam alios assentientes habet, quorum omnium hic nomina non recenseo, sed nec canonicum Regularem, quales modo sunt, qui canonici Regulares S. Augustini audiunt, Sanctum nostrum fuisse, nunc ostendo. Ante octavum æræ Christianæ sæculum ecclesiarum seu clericorum seu presbyteri a canone matriculave ecclesiæ, cui, ex hujus stipendiis alendi, erant inscripti, dicebantur Canonici; sæculo autem IX, quo Sanctus noster obiit, imo jam inde ab octavo, quo clerici, quoad fieri poterat, in congregationes et communem vitam compingi primum cæpere, non amplius ab illo Ecclesiæ canone seu matricula, cui essent inscripti, sed a canone seu Regula vitæ, e sacris canonibus sanctorumque Patrum scriptis contexta, quæ ipsis servanda præscribebatur, nomen suum accipiebant, ut Thomassinus de veteri et nova Ecclesiæ Disciplina tom. I, lib. III, cap. 8 et 9 e diversis

præcipue conciliis, sæculo octavo et nono celebratis ostendit.

49 Omnes porro, ut ibidem Thomassinus etiam docet, posterioris hujus generis canonici, quorum alii vel intra vel juxta ædes episcopales sub ipsomet episcopo aut alio præposito, alii, qui collegialium erant ecclesiarum, seu in civitate extra ædes episcopales seu etiam ruri sub præposito, ac alii denique in monasteriis (eorum enim omnium ædes, non secus ac monachorum, monasteria etiam vocabantur) cœnobitisve sub abbate agebant communi claustris, refectorio et dormitorio cum suo seu episcopo seu præposito seu abbate utebantur; etsi autem ita in claustris vitam communem ducerent, essentque etiam subinde ex illis, qui possessionibus suis bonisque omnibus temporalibus nuntium remitterent, quisque tamen patrimonium aliaque bona retinere poterat, nec ullæ erant canonicorum illorum congregationes, quæ voluntariæ paupertatis voto, ut hodierni Regulares S. Augustini canonici, essent obstricti. Liqueat id potissimum tum generatim ex conciliis, utroque proxime memorato sæculo celebratis, quæ alios canonicos, quam quibus bona temporalia patrimoniumque retinere fas esset, nupiam memorent, tum nominatim ex concilio Aquisgranensi, quod anno 816 sub Ludovico Pio fuit celebratum, quodque in Regula, quam, 145 capitibus seu totidem canonibus distinctam, canonicis deinceps servandam decrevit, can. seu cap. 115 universim de canonicis ita pronuntiat: Quamquam enim canonicis, quia in sacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare et accipere, proprias res et Ecclesiæ cum humilitate et justitia habere, quod monachis, qui secundum Regularem institutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibuitur, non tamen in cavendis vitiis et amplectendis virtutibus eorum a monachorum distare debet vita; quibus ex verbis sane manifestum fit, usque ad Aquisgranense concilium, seu ad annum usque 816, quo id dicitur celebratum, canonicis a sacris præcedentium conciliorum canonibus inhibitam non fuisse rerum temporalium possessionem, quæ cum eis deinde, labente adhuc sæculo IX, nulla plane via facta fuisse illicita inveniantur, consequens est, ut sæculo VIII et IX voluntariam paupertatem, cui moderni Regulares S. Augustini canonici sese obstringunt, professi non fuerint.

50 Jam vero, cum id ita sit, quis credat, nondum vi-
canonicorum Paderbornensium congregationem, guisse,
sæculo octavo exeunte aut initio non ex dictis institutam, fuisse sæculo IX spontaneæ paupertatis professione constrictam, Sanctumque proinde utpote qui illos inter tunc egerit, canonicum Regularem exstitisse, quales modo sunt, qui Canonici Regulares S. Augustini nuncupantur? Et vero, quod ad Sanctum nostrum nominatim pertinet, non fuisse eum voluntariæ paupertati obstrictum, ac proin nec ad modernorum S. Augustini canonicorum normam canonicum, liquidum etiam fit vel ex eo, quod Budicense monasterium, uti infra docebo, in patrimonii sui fundo exstruxerit, atque e propriis suis facultatibus jam dudum canonicis largissime dotarit. Vidit id Mauburnus supra laudatus, hincque loco ibidem cit. ait, contra spontaneam S. Meinulphi paupertatem e monasterii Budicensis constructione, in proprio patrimonii sui fundo abs eo facta, argui idcirco non posse, quod ad sanctum illud opus absque

AUCTORE
C. B.

utpote quod
sæculo IX, quo
Sanctus floruit,

E

F

AUCTORE.
C. B.

absque episcopi sui facultate manus non admoverit. Fateor, id Sanctus absque pravâ episcopi sui facultate non fecit; verum anne hanc idcirco petiit, quod, ea non obtenta, de patrimonio, aliisque temporalibus bonis disponere, nefas illi esset? Id sane Mauburnum, qui ita ratiocinatur, existimasse necesse est; ast qui hæc ejus queat probari opinio, haud satis perspicio. Cum enim, invitis aut non annuentibus locorum episcopis, de novo exstruere monasteria, integrum non sit, quid ni e solo hoc capite factum esse queat, ut Sanctus Budicæ condendi monasterii facultatem a Paderbornensi episcopo, cui locus ille suberat, flagitarit? Adhæc anne ergo moderno Regulari S. Augustini canonico patrimonii aliorumque temporalium bonorum dominium ea lege, ut de hisce absque Superiorum suorum consensu non disponat sibi retinere fas sit?

quidquid
etiam contra

51 Id equidem non apparet, ac proin, etsi etiam darem, Sancto jam canonico hujusmodi duntaxat vinculatum, ut aiunt, rerum suarum dominium fuisse, consequens idcirco non esset, ut is talis, quales hodierni sunt Regulares S. Augustini canonici, canonicus existerit. Nec est, quod hic modo opponas, Wilhelmum, Paderbornensem anno 1400 electum episcopum, et Gobelinum Personam, quorum ille in litteris, quibus apud Gobelinum Cosmodromii ætate 6, cap. 90 cænobium Budicense in Joannem Wael, canonicorum Regularium monasterii Swollensis Priorum, anno 1409 transcribit, ita loquitur: Meinolphus ejusdem monasterii (Budicensis) fundator supra dictus religionis illius (canonicorum Regularium) creditur fuisse professor; hic vero, cathedralis Paderbornensis ecclesiæ canonicos usque ad Bernardum IV, Paderbornensem e comitibus Lippiensibus episcopum seculo xiii creatum, Regulares fuisse, Cosmodromii ætate 6, cap. 64 innuit; cum enim Wilhelmus sæculo demum quinto decimo Paderbornensium fuerit electus episcopus S. Meinulphum, jam inde a sæculo ix vita functum, canonicum Regularem fuisse, nemo prudens persuasum sibi habebit ex eo, quod Wilhelmi Paderbornensis episcopi ætate ita fuerit creditum; quod autem ad Gobelinum Personam jam pertinet, cum hujus ætate seu sæculo xiv senescente et xv ineunte plurimæ canonicorum, qui canonici Regulares dicerentur, congregationes existerent, forsitan is scriptor antiquiorum, qui usque ad sæculum xiii floruerunt, Paderbornensium canonicorum congregationem, non secus atque illas, temporis sui more seu instituto ad anteriorum temporum morem seu institutum perverse translato, e canonicis Regularibus constituisse, existimavit, ut non sit, cur illum, nimis præterea a re, quam memorat, remotum, multum hic moremur.

hic opponas,
noscat.

52 Quod si id displiceat, cum sæculo xv ad finem vergente, quo simul et initio sequentis Gobelinus floruit, Paderbornenses canonici, privatam tum vitam agentes, domosque separatas incolentes, canonicorum sæcularium nomine venirent, fortassis hic auctor de antiquioribus, sæculum xiv prægressis, Paderbornensibus canonicis, quod ita hos inter et illos apte distinguere cerneret, veluti de canonicis Regularibus fuerit locutus, ratione habita, non quidem Regulæ, quam hodierni profitentur Regulares canonici, sed Regulæ Aquisgranensis, anno 816 e sacris canonibus sanctorumque Patrum scriptis contextæ, e cujus præscripto vitam communem, patrimonio tamen aliisque temporalibus rebus non abdicatis, antiqui

illi Paderbornenses canonici in claustris exegerant. D Sane quo minus ultimam hanc interpretationem patiat Gobelinus, ipsa loco proxime cit. suppeditata ab eo verba non obstant, quod ut quisque possit perspicere, illa huc transcribo. Sic habent: Sub isto Bernardo (hujus nominis IV Paderbornensium episcopo) in ecclesia Paderbornensi adhuc observantia Regularis inter canonicos ejusdem ecclesiæ viguit, et sub eo immutatio facta videtur de Regulari observantia ad statum canonicorum sæcularium. Ita Gobelinus, qui, cum ea sensu proxime dato in litteras forte duntaxat miserit, opinioni sane, qua sæculo ix Paderbornenses canonicos ac proin Sanctum nostrum, utpote ex his tunc unum, canonicos Regulares non fuisse, arbitramur, minime adversatur.

53 Nec, si adversaretur, aliter sentire nos cogeret, utpote sequioris duntaxat ævi scriptor, cujus auctoritas rationibus, in rem nostram supra adductis, præponderare neutiquam possit. Ceterum ex omnibus hic jam dictis pronum est colligere, sæculo ix Paderbornenses canonicos, ac proin Meinulphum, non fuisse etiam ex illo clericorum genere, qui canonicorum sæcularium nomen modo sunt sortiti; hi enim, privatæ vitæ addicti, diversas fere singuli ædes incolunt, nec ad ullam certam fixamque Regulam vitam exigunt; Paderbornenses vero sæculi ix canonici, hosque inter S. Meinulphus e sacrorum canonum præscripto vitam communem, utut bonorum temporalium abdicationi non obstricti, in uno eodemque claustris seu monasterio duxerunt. At vero, inquires, si hæc ita habeant, consecrarium est, ut nec canonici Regulares, nec seculares existerint. Fateor, sic habet; imo vero ne canonici quidem Regulares, aut seculares fuere nuncupati, quod jam nunc, uti etiam quales canonici existerint, ostendo. Cum Regula, quam canonicis deinceps servandam concilium Aquisgranense, sub Ludovico Pio celebratum, præscripsit, anno 816, quo circiter vitæ canonice Sanctus se dedit, initium acceperit, eam canonici Paderbornenses, ac proin S. Meinulphus, toto illo sæculi ix spatio quo hic illos inter egit, verosimillime, ne dicam indubie, observarint, sicque canonici, secundum Regulam Aquisgranensem in communi viventes, existerint.

vitæ institutum, sed ad Regulam Aquisgranensem

54 Ad hanc porro, qui sæculo ix vitam exegere canonici, nec Regulares, nec Seculares canonici, sed simpliciter absque addito (adi Hierarchiæ Augustinæ partis 3 prodromo, Observatione 1 Corbinianum Khamm) dicti fuerunt Canonici, et sane non immerito, utpote a canonicis, Regularibus quidem bonorum temporalium proprietate seu possessione, a sæcularibus vero vitæ communis in claustris seu monasteriis societate plurimum diversi. Atque ita modo, quale fuerit vitæ institutum, a Sancto susceptum, defini; ut porro etiam quæ qualiave fuerint illa claustra seu monasteria, a canonicis in communi viventibus olim inhabitata, studiosus lector e Paderbornensi antiquo hujusmodi monasterio utcumque saltem cognoscat, hic verba, quæ de hoc Schatenus in Annal. Paderborn., anno, ut jam monui, 1693 excusis, pag. 34 suppeditat, transcribo. Sic habent: Extat hodieum (Paderbornæ) magnificum in quadro ædificium choro basilicæ circumpositum, seu illud ab Hathumaro et Badurado, seu ad primam collegii formam splendidius ab incendio a Rhotario et Meinwerco (Rhotario hic anno 1009 in sedem Paderbornensem

canonicum egit.

F

suc-

A *successu*) exstructum sit. Circum in inferiore parte peristylia, in medio cœmeterium clericorum, supra dormientium et literis studiisque vacantium cubicula, singula suis habitaculis discreta. Ac nescio, an ullibi clericorum in comuni olim viventium illustriora magis certioraque vestigia. Hæc Schatenus, quæ aliis, de vitæ instituto, quod Sanctus fuerit sectatus, disputatis, corollarii quodammodo vice addidisse jam contentus § huic finem impono.

§ IV. Monasterium condere Sanctus statuit; an ad id voto etiam sese obstrinxerit, et an ecclesiæ Paderbornensis archidiaconus umquam fuerit.

Sanctus statuit monasterium exstruere;

B *Virtutem, quam Sanctus, sæculo nondum deserto, in teneris etiam annis minime neglexerat, cathedrali Paderbornensium canonicorum collegio jam adscriptus studiosissime excoluit, cumque in illa sub Badurado, secundo Paderbornensis ecclesiæ episcopo, a quo fuerat ex dictis in hoc cooptatus, progressum non exiguum jam fecisset, Deo inspirante, accidit, ut idem Baduradus, cui Meinulphus et in amoribus erat et comes adhærebat assiduus, ceteras inter quæstiones, quas in commune subinde proponere solebat, forte exquireret, quid sibi Christus vellet hisce apud Matthæum cap. 8 verbis: Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet; cum autem, cordis nostri habitaculum impensissime semper a Seratore nostro expeti, nec tamen, aditu ad illud per peccata nostra præcluso, impetrari, hæcque de re Christum apud Matthæum queri, quidam ex adstantibus respondisset, Sanctus, hisce auditis, ultra quam dici queat, commotus, ad januam cordis nostri Christum frustra pulsare, graviter ingemuit, atque ut in se saltem divina illa querela non caderet, non solum Christo in corde suo, excluso levissimo etiam quocumque peccato, dare locum, verum etiam monasterium, in quo*

C *Dominus, veluti in sede sibi sacratori, inter personas, servitio suo vitæque puritati singulariter addictas, perpetuo habitaret, exstruere constituit. Ita fere quantum ad substantiam num. 11 et seq. innuit Sigewardus, antiquior Sancti biographus, addens deinde, qui post, quod pie constituerat, executioni etiam S. Meinulphus mandavit; verum anne hic, antequam id faceret, voto etiam ad sacrum illud opus sese non obstrinxit?*

voto etiam ad id se obstrinxisse narratur;

56 Sacra S. Liborii Cenomanensis in Galliis episcopi lipsana, quæ magna hodieque apud Paderbornenses in veneratione sunt, ab Aldrico Cenomanensium antistite Baduradus, ecclesiæ Paderbornensis præsul, impetravit, illaque a legatis, quos hic Cenomanos miserat, anno 836 maxima solemnitate ac pompa Paderbornam fuere translata, uti apud omnes in confesso est. Translationis hujus Historiam una cum miraculis, in illa patratis, in litteras misere, quos apud nos tom. V Julii in Commentario Actis S. Liborii prævio num. 14 et 15 Bollandus recenset, Ido presbyter seu potius e Notitiis, partim viva voce, partim scripto ab hoc acceptis, scriptor

Saxo anonymus, alterque, qui Cenomanus fuit, scriptor itidem anonymus. Hisce porro Gobelinus Cosmodromii, prout hoc apud utrumque Meibomium exstat, ætate 6, cap. 41 Erconradum, ecclesiæ Cenomanensis diaconum, etiam adjungit. Verba, quibus id ibidem facit, etsi supra una cum nonnullis aliis recitata jam sint, iterum modo, quod accuratius expendenda hic veniant, huc transcribo. Anno igitur, inquit, Lodewici (Pii imperatoris) 24 translatus est sanctus Liborius de civitate Cenomanica Galliæ, in qua quondam ipse fuerat episcopus, ad Paderbornam Westphaliæ, Aldrico Cenomanensem et Badurado Paderbornensem regentibus ecclesiæ.... Et Erconradus diaconus ecclesiæ Cenomanensis scribit eadem (in S. Liborii translatione patrata) miracula, prout ea se vidisse testatur. Et ipse scribit, quod legati episcopi Baduradi, pro reliquiarum sanctarum receptione missi Cenomanicam, principales fuerunt Folodagus, advocatus episcopi Baduradi, Meinulphus archidiaconus, Adelbertus presbyter, Aldricus diaconus et Drudwinus subdiaconus; et quod Meinulphus in ecclesia sancti Vincentii Cenomanensi vovit monasterium sanctimonialium fundare in honorem beatæ Mariæ et sancti Liborii in loco, qui dicitur Bodicon. Ita Gobelinus: cum autem Erconradus, quem hic memorat, translationi S. Liborii ipsemet adfuerit, resque adeo in ea gestas optime potuerit habere perspectas, dubitandum sane non videtur, quin S. Meinulphus ad condendum monasterium voto etiam, idque Cenomanis, quo a Badurado pro impetrandis S. Liborii reliquiis missus fuerit, sese obstrinxerit, si modo re etiam vera, quod verba proxime recitata continent, litteris mandavit Erconradus, ecclesiæ Cenomanensis diaconus.

57 Verum an exstet, quam Erconradus Cenomanensis diaconus translationis S. Liborii historiam, una cum miraculis a se visis, conscripsisse traditur, nobis exploratum non est, potestque etiam, an hanc vere exararit Erconradus, non immerito revocari in dubium. Etsi enim illum, veluti qui id fecerit, Gobelinus apud utrumque Meibomium luculentissime laudet proxime recitatis Cosmodromii verbis, non esse tamen hæc Gobelino attribuenda, verosimillimum efficiunt rationes, num. 15 et binis seqq. supra productæ, quas præterea, contra ac non nemo forte contendet, non infirmari etiam apparet ex eo, quod, qui Cosmodromio Gobeliniano plurimum usi noscuntur, Krantzius et num. 16 laudatæ, quæ apud nos Ms. exstat, Chronicæ Paderbornensis auctor, ille Metropolis lib. 1, cap. 28, hic Operis sui cap. 9, eadem prorsus, quæ apud utrumque Meibomium Cosmodromii loco proxime cit. Gobelinus, de S. Meinulphi ad Cenomanensem urbem legatione votoque ibidem emisso memoriæ prodant. Ut quid enim, ut bini illi scriptores id fecerint, factum esse nequirit dumtaxat ex eo, quod, quæ adhibuerunt, Cosmodromii Gobeliniani exemplaria, non secus atque alia, quæ utrique Meibomio præluxere, aucta omnia fuerint ex facta aliunde eo modo, quem num. 15 vide expositum, ad genuinum Gobelini textum additione? Jam vero, cum id ita sit, rationes sane, ob quas Cosmodromii Gobeliniani verba, proxime huc transcripta, Gobelino adjudicanda opinor, ex Krantzio et Paderbornensis Chronicæ auctore neutiquam infirmantur, manetque adeo, hæc Gobelini verosimillime non esse.

AUCTORE
C. B.

E

sed narratio
hæc, quæ forte
Erconradi
non est,

F

AUCTORE.
C. B.
cum genuina
Sancti Vita,
a Sigewardo
scripta.

58 At vero, sciscitabere, quemnam tandem ergo habent auctorem? Nullo plane modo notus mihi is est, hincque fit, ut, translationis S. Liborii historiam, uti per verba illa indicat, fuisse ab Erconrado conscriptam, sola sua auctoritate indubitatum haud faciat, maxime cum lucubrationis hujusmodi, quæ ab Erconrado fuerit adornata, nulli omnino scriptores, qui ante contextum a Gobelino Cosmodromium floruerint, mentionem facere inveniuntur, ipseque, quæ ea de re memorat, e notitiis dumtaxat infidis et mendosis forsitan hauserit. Hinc porro jam consequitur, ut dubium etiam sit, an Erconradus, quod tamen, si iisdem illis verbis fides, indubie fecerit, S. Meinulphi ad civitatem Cenomanensem legationem votique de condendo monasterio nuncupationem umquam narrarit. Ut sit, narratio hæc, unde, an Erconradum habeat auctorem, magis adhuc dubites, falsitatis apparet ex eo suspecta, quod voti, a Sancto Cenomanis emissi, nulla plane, contra ac in eo fit, mentio occurrat in genuina antiquiorique Meinulphi Vita, a Sigewardo conscripta, qui tamen illud Sancti factum, si fuisset, non ignoraturus, scitumque, cum modum occasionemque, qua monasterium Meinulphus construxerit, exponat, non præteriturus fuisse videtur. At vero, dum hæc in litteras mitto, nobis hic adversantem invenio Nicolaum Schatenum.

qualis, quæ
Schateni
præluxit,

59 Etenim in Annalibus suis Paderbornensibus ad annum 837 scribit hunc in modum: Hoc præterea anno, cum felicissime res Christiana procederet in Saxonia episcoporum contento studio et fervore, D. Menulphus Bodecense, opere et subsidio Corbeiensium nostrorum monachorum, monasterium condere aggressus est, voto cum primis urgente, quod superiori anno in translatione D. Liborii Cenomanis in æde D. Vincentii conceperat. Joannes Probus (idem haud dubie, de quo jam hic num. 49) canonicus Bodecensis auctorque Vitæ (S. Meinulphi scilicet, cujus tamen pauca dumtaxat gesta perstrinxit) primordia hujus monasterii ad annum Christi 817 (sui nimirum Operis, num. 49 hic memorati, part. 4, cap. 4) revocat; id licet verisimile, quod priori anno in concilio Aquisgrani Menulphus facultatem construendi monasterii ab imperatore, ut diximus, impetrasse memoretur; quia tamen Sigewardus, qui Vitam D. Menulphi post alios, ut fatetur, conscripsit, et Albino doctori suo dedicavit, id non nisi post reditum ex Gallia factum perhibet, libuit hæc ad hunc annum referre. Certus nobis præ aliis hic auctor est, cujus archetypum Vitæ S. Meinulphi ex bibliotheca Abdinghoviana accepimus. Nam quæ Gobelino tribuitur scriptori, aut quæ Browerus habet, ex hoc auctore contracta sunt. Illo igitur usi, hæc integra fide damus. Quis vero ille Albinus sit, cui hanc scriptionem dedicat, adhucdum nobis incognitum est. Hactenus hæc Schatenus, ante inceptum monasterii Budicensis constructionem fuisse a Sancto nostro et iter in Galliam pro impetrandis S. Liborii reliquiis susceptum et votum condendi monasterii Cenomanis nuncupatum, non obscure indicans, atque in rei hujus probationem Sigewardum, antiquiorem S. Meinulphi biographum, cujus lucubrationis archetypum (non ipsum propria auctoris manu scriptum autographum, sed hujus, ut reor, antiquum admodum exemplar dumtaxat intelligit) e bibliotheca Abdinghoviana acceperit, allegans.

60 Verum quid si hic errorem, quo, quod alibi D invenerat, in Sigewardina Sancti Vita se legisse forte non fuit, existimarit, Schateni obrepisse, dicamus? Ita sane suspicari fas videtur ex ea, quod, cum Overhamus quam edidit, Sigewardinam Sancti Vitam ex antiquo admodum bibliothecæ Abdinghovianæ exemplari pariter acceperit, hoc forsitan ab exemplari, seu archetypo, quo se usum esse, ait Schatenus, non fuerit diversum, nec tamen, ut jam docui, itineris a Sancto in Galliam suscepti votique ibidem nuncupati mentionem faciat. Quod si id displiceat, plusque aliquid, ne Schateni stes, quam suspicionem requiras, Sigewardinæ lucubrationis exemplar, a Schateni adhibitum, si, quale illud hic scriptor facit, re etiam vera fuit, pro interpolato, seu, si mavis, pro aucto ex additione, quæ ei a manu neutiquam primaria accesserit, verosimilius esse habendum, nunc ostendo. Legationis a Sancto obitæ votique emissi mentio non tantum abest a Vita, per Overhamum edita hincque recudenda, verum etiam ab Hardeshusano, quod penes nos Ms. exstare, supra monui, ejusdem exemplari. Adhæc abest etiam a Vita, quæ Gobelinum habet auctorem, uti etiam ab ea, quam suis Germaniæ Sideribus intexuit Browerus; cum autem e duabus hisce Vitis primam Gobelinus, secundam Browerus, methodo licet non una, ad eandem tamen Sigewardinam Sancti Vitam exegerint, omniaque prorsus facta, quæ in hujus, quibus usi sunt, exemplaribus reperere, accurate expresse- rint, abfuerit et ab his legationis a Meinulpho obitæ votique nuncupati mentio, ut adeo quatuor ut minimum, hac carentia, Sigewardinæ lucubrationis exemplaria modo habeamus. Jam vero, cum is, qui omnia hæc, quod legationis a Sancto obitæ votique nuncupati non meminerint, truncata ac mutila pronuntiaret, longius a veri specie abiturus videatur, quam qui unum, quod Schateni præluxit, ejusdem Sigewardinæ lucubrationis exemplar pro interpolato additione de Sancti legatione votique nuncupatione aucto haberet, hoc sane nævo, quod Schatenus adhibuit, exemplar fuisse infectum, verosimilius apparet.

61 Quod cum ita fit, manet profecto, aut certe, quidquid scribat Schatenus, vero admodum simile apparet, quod supra asserui, legationis a Sancto in Galliam susceptæ, votique ibidem nuncupati in genuina seu pura additionibusque non maculata, quam Sigewardus scripsit, Sancti nostri Vita mentionem nusquam haberi, falsitatisque adeo ex eo, quod et iter illud et votum commemoret, suspectam reddi narrationem, verbis num. 56 huc transcriptis conceptam. Hæc porro, quo fit, ut fides ejus magis adhuc vacillet, cum translationis S. Liborii Historia, aut, si mavis, cum hujus auctore Saxone anonymo æquali non satis etiam congruit. Etenim hic, qui ab accuratione, nec immerito, plurimum laudatur, cap. 3, num. 40 (adi Operis nostri tom. V Julii pag. 418) de Badurado Paderbornensi episcopo ita prodit memoriæ: Ad hunc ergo (Aldricum Cenomanensem episcopum) cum consensu et præcepto cæsaris Ludovici (cognomento Pii videlicet) nuntios destinandos (pro impetrandis sacris reliquiis) elegit, ex clero quidem suo probabiles personas et in sacris ordinibus religiosam vitam ducentes; nec non et quosdam laicos nobiles, quorum fidem et industriam ad tale opus idoneam noverat. Clericorum vero, quibus id negotii commendatum est, præcipuus erat quidam presbyter, Ido cognomine, qui omnem suæ profectionis historiam, et signa, quæ

A quæ in ea divinitus ostensa perspexerat, partim viva voce intimata, partim litteris breviter annotata, ad nostram fecit notitiam pervenire.

S. Liborii Historia, dubia-
que idcirco
esse concludi-
tur.

62 Hæc ille, Idonem presbyterum e clericis omnibus, quos a Badurado pro sacris Sanctorum lipsanis ab Aldrico Cenomanensi episcopo impetrandis Cenomanos missos refert, apertissime faciens præcipuum; verum etsi (videsis Commentarii hujus num. 14) narratio, de cujus hic fide disputamus, quemdam ecclesiæ Paderbornensis clericum, nomine Idonem, miracula, quæ in translatione S. Liborii vidisset, litteris consignasse tradat, sicque eundem, quem verbis recitatis translationis S. Liborii auctor, Idonem presbyterum memorare videatur, hunc tamen, quem nihilominus translationi S. Liborii adfuisse, non obscure etiam innuit, clericis iis et laicis, quos e legatis, a Badurado Cenomanos missis, præcipuos fuisse prodit, minime accenset, ut sane hic Historiæ translationis S. Liborii auctori, qui e clericis, pro reliquiarum impetratione Cenomanos a Badurado missis, Idonem presbyterum, ut jam docui, luculentissime facit præcipuum, non satis congruere, ne dicam, prorsus adversari, videatur. Jam vero, cum hoc ita habeat, sitque præterea e multis etiam ante dictis falsitatis admodum suspecta, sunt profecto quæcumque sive de Erconrado, Cenomanensi diacono, qui Historiam translationis S. Liborii scripserit, sive de S. Meinulpho, qui legatus a Badurado Cenomanos missus fuerit, volumque ibidem nuncupavit, memoriæ prodit, pro dubiæ incertæque fidei re-
latis habenda.

qualis etiam
apparet

63 Uti porro an Sanctus legationem pro Badurado episcopo suo, ad civitatem Cenomanensem obierit, volumque condendi monasterii ibidem nuncupavit, ob rationes supra adductas est dubium, ita ob easdem fere, an fuerit ecclesiæ seu episcopi Paderbornensis archidiaconus, ambigendum apparet; etsi enim eadem, de qua jam plura disputata sunt, narratio (adi iterum verba num. 14 huc transcripta) S. Meinulphum nominet archidiaconum, quemadmodum tamen voti apud Cenomanos in legatione abs eo emissi mentionem non faciunt, sic nec obiti archidiaconatus meminere, qui ante contextum a Gobelino Cosmodromium floruerunt, scriptores antiqui, ipseque vetustior etiam noster biographus Sigewardus, qui tamen, si Sanctus vere umquam fuisset archidiaconus, rem hanc silentio præteriturus fuisse non videtur. Etenim in secundo lucubrationis suæ Prologo seu Proæmio sic scribit: Annuente gratia S. Spiritus, Vitam sancti Mainulfi levitæ in spem exemplarque levitis scripturi sumus, immo etiam ipsis sacerdotibus, qui plurimum exultabunt in reddenda sacerdotii ratione, si in hujus Diaconi vixerint emulatione. Hæc Sigewardus; quibus sane, non sacerdotem, sed diaconum tantum fuisse S. Meinulphum, non obscure indicat, nullam plane interim obiti præterea ab eo archidiaconatus nec hic, nec alibi mentionem faciens; quamvis autem adhuc, uti apud Thomassinum tom. I de Veteri et Nova Ecclesiæ Disciplina lib. II, cap. 19 et seq. est videre, seculo VIII et IX seu S. Meinulphi ætate, non sacerdotes, sed diaconi dumtaxat ad archidiaconatus dignitatem possent evehi, Sanctumque adeo hac non fuisse insignitum, argui non queat ex eo, quod ad sacerdotii gradum numquam ascenderit, attamen, cum etiam tunc archidiaconi, ut ibidem pariter Thomassinus docet, essent quodammodo episcoporum vicarii, ministeriique, quod his incumbit, coad-

Octobris Tomus III.

jutores, ac summa præterea in parochos, decanos ipsosque archipresbyteros pollerent auctoritate, ampli adeo a Sancto gesti muneris, si umquam abs eo gestum fuisset, mentionem ne quidem tacitam, Meinulpho, ut diaconis et presbyteris, ita etiam archidiaconis in exemplar proposito, facturum loco proxime cit. non fuisse Sigewardum, nescio, an sat verosimile queat videri.

AUCTORE
C. B.

64 Quoquo modo se res habeat, Sancti archidiaconatum, altum de eo silentibus Sigewardo omnibusque, qui ante Gobelinum floruerunt, scriptoribus antiquis, pro certo habere non ausim, maxime cum omnes prorsus Fasti sacri supra recensiti, quibus S. Meinulphus inscribitur, diaconi dumtaxat titulo eum condecorent. Gobelinus quidem, Fastis illis prope omnibus antiquior, Sanctum nostrum Cosmodromii Ætate 6, cap. 40 diserte vocat archidiaconum; verum hic scriptor quinque amplius seculis post Meinulphum floruit, sæpiusque in rebus, a quibus tanto temporis spatio absuit, aberrasse deprehenditur. Nec est, cur hic in subsidium etiam voces antiqua, sive Paderbornensia, sive Budicensia, Breviaria; omnia enim Gobelino posteriora sunt, solaque, ut apparet, scriptoris hujus fide Sanctum nostrum faciunt ecclesiæ Paderbornensis archidiaconum; quod fere etiam dicendum de scriptoribus recentioribus, si qui forte ex iis cum Schateno nostro Sanctum vocent archidiaconum. Ab hoc interim titulo Overhamus in suis ad Meinulphi Vitam Observationibus, Mabillonius loco supra cit. aliique, qui recentiori memoria de Sancto tractarunt, non pauci caute abstinere, ita verosimillime faciendum rati, quod ejus archidiaconatum pro indubitato non haberent. Atque his, ut quæstioni huic finem jam imponam, addi etiam non immerito posse videtur celsissimus S. R. I. princeps Ferdinandus de Furstenberg, Monasteriensis et Paderbornensis episcopus anno 1683 vita functus. Hic enim litterarum amantissimus antistes supra adhuc laudatus Sanctum nostrum in adjecta nummis imperialibus, quos primus cum ejus effigie, teste in Observationibus mox iterum cit. pag. 447 Overhamo, cudi curavit, epigraphe dumtaxat inscribit diaconum, fuissetque archidiaconi titulo verosimillime hic non parsurus, si ad dignitatem hanc certo illum fuisse evectum, credidisset.

Sancti archidiaconatus.

§ V. Condit monasterium Budicense, qui et quando id fecerit, et cujus instituti virgines in eo collocavit.

Condendi monasterii proposito intensove desiderio, quod S. Meinulphus animo conceperat, volum verosimillime, quod Cenomanis nuncupavit, non accessisse, § præcedenti edocui, proximum est, ut, qui et quando suum illud propositum seu consilium executioni mandarit, nunc exponam. Etsi indubie, quod condere statuerat, monasterium a fundamentis videre quamprimum erectum, impensissime Sanctus desideravit, operi tamen manum illico non admovit, quod, quo illud loco collocaret, dubius atque incertus aliquamdiu hæserit. Ita docet num. 12 Sigewardus, antiquior noster biographus, cui etiam Gobelinus in Sancti Vita num. 12, at non item in Annal. Paderborn. Schatenus consonat. Etenim posterior hic scri-

Dubius Sanctus circa locum, quo conderet monasterium,

AUCTORE
C. B.

ptor e cujus opinione, conceptum diu ante condendi monasterii consilium in Budica sese exsecuturum, Cenomanis S. Meinulphus covit, hæstationem illam seu animi perplexitatem voti hujus nuncupationi ex interpolata, de qua vide-
sis præced. §, Sigewardina Sancti nostri Vita subjungit; quæ altera est, eum inter et Sigewardum, quo tamen hic standum apparet, discrepan-
tia intercedens. Verum qualiscumque hæc sit, in asserenda equidem circa locum, quo exstruendum esset monasterium, Sancti hæstatione seu animi perplexitate ambo consentiunt, uti et in tra-
dendo modo, quo hac illum divina benignitas expedierit.

didicisse hunc
miraculo
narratur;

66 Et hunc quidem in Annal. Paderborn. pag. 112 et seq. Schalenus hisce verbis exponit: Pastor, quem (sanctus Meinulphus) habebat pecorum in patrimonii agris, dum sub nocte gregi invigilat, videt locum, in quo monasterium (Budicense videlicet) est, miræ lucis splendore illustratum; et dum curiosius explorandæ rei causa accedit, conspicit cervarum gregem modo chori instar sacri stare, modo circuire locum. Quo insolito spectaculo percussus ad
B Menulphum properat, et quæ viderat, enarrat. Ille, his auditis, statim, ut erat, in cogitationem venit, divinitus sibi monstrari locum, in quo monasterium collocet; lætusque Baduradum episcopum accedit, cui dum hæc exponit, «Non nobis,» inquit ille, «vana hæc sunt, quando» et per pastores Deus augustiora etiam denun-
tiavit in nascente Filio.» Verum cum in hujusmodi sæpe compertus sit dæmon angelum lucis induere ad ludificandos homines, consultum habuit certius explorare indicium. Quam in rem Menulphus deductus a pastore ad locum, quum noctem istichumi stratus precando transigit, locum rursus et splendore lucis et cervarum grege, et quo pastor ante ritu circumfusum, videt. Hic jam multo lætior Menulphus ad Pontificem redit, et quæ ipse viderat, ex integro denarrat. Nec tamen his confusus episcopus, jubet terno rei veritatem signo explorari. Obsequutus ad hæc Menulphus noctem iterum ex propinquo inter preces agit; iterumque eadem, quæ ante, species cervarum cum fulgore lucis objecta. Quæ ubi ad pontificem retulit, «Nihil,» ille inquit, «Menulphe, ambigas, locus tibi
C » cælestibus signis satis monstratus est, quare » opus aggredere. »

de hujus ta-
men aliorum-
que duorum
miraculorum

67 Ita ille, ea omnia, quæ Sigewardus, Gobelinum sibi etiam hic consentientem habens, prolixiori oratione num. 43 et tribus seqq. enarrat, compendio complectens. Verum cum Sigewardus duobus saltem seculis circiter a monasterii Budicensis fundatione, per Sanctum nostrum facta, abfuerit huicque etiam auctor antiquior, e quo sua hausit, æqualis haud exstiterit, nescio, an miraculum, quo Meinulphus locum ædificando monasterio divinitus didicisse, verbis recitatis narratur, sola, qua nititur, Sigewardi antiquiorisque, qui huic præluxit, scriptoris auctoritate fidem inventurum sit apud omnes omnino eruditos, quorum nonnulli, utut etiam pii ac religiosi, fere pro commentis, unice ad illustriores reddendas monasteriorum origines inventis, habere solent miracula, quæ horum fundationes exstructionesve comitata feruntur, nec tamen in scriptoribus syn-
chronis fideiue indubiæ monumentis fundata inveniuntur. Eadem etiam ob causam dubito, an pro veris admissuri sint iidem eruditi duo alia miracula, a Sigewardo num. 48, 49 et 20 relata,

quorum altero Sanctus, cum jam, quam petierat, ædificandi in loco sibi prodigiose ostenso monasterii facultatem ab imperatore impetrasset, sacras Sanctorum reliquias, in monasterii exstruendi templo collocandas, divinitus acceperit, altero cervum, qui inter cornua Dominicæ Crucis signum, miro splendore effulgens, ferret, eo ipso spectarit loco, quo postea Budicensis monasterii ara princeps fuit erecta. Quod ad me pertinet, etsi quidem omnia jam memorata miracula, quæ monasterii Budicensis initia admodum illustra reddiderint, traducere ut certo falsa, animus non sit, ea tamen, utut locis jam cit. ab ipso antiquiori S. Meinulphi biographo Sigewardo relata, habere etiam pro indubie veris non ausim.

68 Idcirco præsertim ita animo comparatus sum, quod, cum scriptor vetus, quem secutus est Sigewardus, a Sancti nostri ætate (vide, quæ num. 10 dicta jam sunt) uno ut minimum circiter seculo abfuerit, debitoque in scribendo delectu usus non noscatur, ambigendum rear, an illa credulus ninium non acceperit e sola apud populum vigente traditione aut fama, neutiquam sane apta ad fidem faciendam miraculis, quæ, quod
E rarius accidant, accidisseque nihilominus, quæ ab impostoribus erant conficta, facilius multo, quam par esset, imperitum plane mirabiliumque amore præpostere abreptum vulgus olim crediderit, suspecta fere sunt aut certe pro non indubiis habenda, nisi cum fidei undequaque probatæ ac notæ, qualis profecto non est popularis traditio, documentis scriptoribusce nituntur. Nec est, cur, dum hæc dico, pro relatis a Sigewardo, de quibus hic, miraculis in medium adducas veteres monasterii Budicensis litteras infra huc transcribendas atque, ut apparet, in Wilhelmi Paderbornensis episcopi privilegio num. 104 et seqq. hic recitando etiam citatas, in quibus S. Meinulphus divinæ revelationis instinctu cælestique visione instructus monasterium Budicense condidisse asseritur; cum enim hæc litteræ in fine etiam habeant, ordinationem, a S. Meinulpho vivente in monasterium Budicense invecctam, per plures annos, eo jam vita functo, adhuc stetisse, liquet, illas diu a Sancti obitu fuisse conscriptas, dubitarique idcirco posse videtur, an ipsa etiam vel Sigewardi vel saltem scriptoris antiqui, qui Sigewardo præluxit, ætate posteriores non sint; unde
F consequitur, ut fidei indubitatæ miraculis illis, utpote absque vade synchro ac æquali ægerime credendis, conciliandæ parum conducant.

69 Verum quidcumque tandem de his sit, Sanctum equidem condendi monasterii propositum, quod animo conceperat, executioni in Budica mandasse, certum est atque extra omnem controversiam positum; ita enim tum ambo nostri biographi Sigewardus et Gobelinus, tum omnia, quæ Budicensis monasterii fundationem tangunt, monumenta antiqua testantur, nec unum, qui rem vel neget, vel vocet in dubium, e scriptoribus sive vetustis sive recentioribus invenio. Verum multum abest, ut ita inter hos quantum ad tempus, quo id Sanctus fecerit, conveniat. Mabillonius Annalium Benedictinorum lib. 35, num. 80, annum 860 assignat, eique assentitur Sigismundus Calles, Societatis nostræ sacerdos, Annalium Ecclesiasticorum Germaniæ tom. 3, quem anno 1757 Viennæ Austriæ typis edidit, pag. 428 sic scribens: De Bodecensi sive Bodickheimensi virginum cœnobio in Paderbornensi diocesi Mabillonio assentiendum, qui ejus origines ad hunc annum (860 nimirum) refert, nulla con-

Monasterium
Budicense,
non tamen ut
Mabillonius
statuit.

con-

A conditoris mentione facta. Ita ille; verum ut quid Mabillonio hic assentiendum pronuntiat? An, quod Budicense monasterium anno 860 exstrui fuisse ceptum, solidis argumentis probet hic auctor? Sed nullum adducit. An forte, quod annum 860 a Mabillonio recte assignari, laudato Annalium Ecclesiasticorum Germaniæ auctori aliunde constiterit? Verum id nec ipse edicit, nec facile credidero: quæ enim Sigewardus, antiquior noster biographus, quo meliorem, ut jam monui, de Sancto tractantem scriptorem non habemus et quo propterea, dum nihil obstat, standum, de monasterii Budicensis constructione memoriæ prodit, necessario videntur exigere, ut id certe ante annum 860 condi inceperit.

70 Rem sic ostendo: Non diu post visionem, Schateni verbis num. 66 hic memoratam, qua ter repetita S. Meinulphus locum, condendo monasterio optum, divinitus didicerit, datum fuisse monasterio Budicensi initium, antiquior Sancti Vita, per Sigewardum exarata, non obscure indicat, uti quisque, qui hanc a num. 17 ad num. usque 22 evoluerit, facile deprehendet. Adhæc visionis illius S. Meinulphum, cum primum pastori suo seu subulco fuisset oblata, participem fecisse prædictum pontificem, id est, Paderbornensem, utpote de quo solo pontifice ante mentionem fecerit, episcopum Baduradum, eadem Vita seu Sigewardus num. 15 notat, ut, monasterium Budicense, Badurado Paderbornensem moderante ecclesiam, exstrui fuisse verosimillime ceptum, e Sigewardo manifestum appareat. Jam vero in Corbeiensibus monachi anonymi Annalibus, quos anno 1698 e Ms. publici juris fecit Christianus Franciscus Paullini, ad annum 859 Baduradus, seu, ut etiam ab aliis scribitur, Bathuratus Paderbornensis episcopus vita functus signatur his verbis: Mortuus vicinus noster episcopus Bathuratus. Quiescat in pace. Et hanc quidem Baduradi mortis epocham e laudatis Annalibus adeo certam putavit Georgius ab Eckhart, ut in suis de Rebus Franciæ Orientalis Commentariis lib. xxxi, num. 53 ita pronuntiarit: Schatenius de anno mortis Baduradi, episcopi Paderbornensis, incertus est, conjicit tamen ex rebus gestis eam in annum Christi 859 referendam esse. A vero ipsum non aberrasse, Annales Corbeienses evincunt, in quibus: « 859, mortuus vicinus noster » episcopus Bathuradus. Quiescat in pace. Successit Luithehardus Saxo. » Catalogi episcoporum Paderbornensium, seculo præterito ad finem inclinante typis vulgati, auctor, atque ipse Sigismundus Calles, licet interim ex dictis monasterii Budicensis origines anno 860 hic innectat, Baduradi Paderbornensis episcopi obitum anno pariter 859 consignat, et sane ob Annalium Corbeiensium auctoritatem non alio, quam hoc anno Baduradus e vivis sublatus videtur, ut proinde Budicense monasterium, utpote cui, sedente hoc antistite, datum fuisse initium, e Sigewardo jam viderimus, ante annum 860 exstrui fuisse ceptum, necesse sit.

71 Attamen cum Annales Corbeienses non citius quam seculo xv propecto, uti in prævio suo ad hos Monito laudatus Paullinus probat, fuerint contexti, hincque forte futurum sit, ut omnibus æque ac Eckhardo indubitatum non faciant, anno 859 e vivis abiisse Baduradum, alio adhuc argumento monasterii Budicensis origines ante annum 860, imo etiam ante annum 844 locandas ostendo. Etsi S. Meinulphus locum, quo monasterium conderet, divinitus jam fuisset edoctus, consultum

tamen una cum Badurado Paderbornensi episcopo habuit, sacrum ædificium non prius inchoare, quam cum id faciendi facultatem a principe, cui Paderbornensis episcopatus atque adeo etiam vicus Budicensis tunc suberat, impetrasset. Ita luculentissime num. 17 docet Sigewardus, subdens deinde quatuor proxime seqq. numeris etiam ea, quibus non obscure prodit, non diu a petita impetrataque facultate illa manum operi a S. Meinulpho fuisse admotam. Verum quis qualisque princeps fuit, a quo erigendi Budicæ monasterii facultatem Sanctus obtinuit? Ut id palam fiat, verba, quæ loco proxime cit. Sigewardus suppeditat, consideranda sunt; sic habent: His ita peractis, B. Mainulfus, simulque episcopus, ad fidem visionis divinitus incitati, cedere tamen decreverunt regiæ auctoritati, humiliter adimplentes illud præceptum: « Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter » Deum. » Sciebant enim, quia in vitium culpæ ducit fuga, si caret arte. Nam si monasterium hoc regis injussu construeretur, forte aliquibus suspicio nasceretur, quod hi non essent legitimi monasteriorum constructores, qui vicarii Dei, id est, regis, fierent contemptores. Quod ne fieret, B. Mainulfus cartam testamenti ab imperatore rogavit, quam rogatam, ipsius videlicet regis annulo insignitam, accepit, acceptamque secum revexit. Ita antiquior Sancti biographus, principem, quem S. Meinulphus pro obtinenda monasterii condendi facultate adivit, regem simul et imperatorem appellans, ut princeps, cui Westphalia tunc paruit, imperatoria dignitate verosimillime fuerit ornatus. Jam vero cum Westphaliæ Ludovico Pio imperatori ab anno 814, quo certe nondum conditum erat Budicense monasterium, usque ad annum 840, et ab hoc anno usque ad annum 876, quo jam dudum obierat Meinulphus, Ludovico Germaniæ regi, Ludovici Pii filio, qui imperator numquam fuit, paruisse constet, consecrarium est, ut a Ludovico Pio imperatore construendi monasterii facultatem Sanctus impetrarit, ac proin, ut monasterium Budicense, utpote non diu post datam hanc Meinulpho facultatem exstrui ex dictis ceptum, sub Ludovico Pio, atque adeo ante annum 844, quo hic princeps jam obierat, initium acceperit.

72 Ad alias modo, quæ ab aliis scriptoribus fundationi monasterii Budicensis assignantur, epochas discutiendas progrediamur. Ferdinandus Paderbornensis episcopus, ut narrationem, huc transcriptis num. 14, iterumque num. 56 verbis conceptam, in quantum ea S. Meinulphus votum in translatione S. Liborii, anno 836 facta, fundandi in Budica monasterii nuncupasse traditur, confutet, in Monumentis Paderbornensibus pag. 220 et seq. scribit hunc in modum: Nulla... hujus voti apud Cenomanos nuncupati fit mentio in Vita S. Menolphi, quæ exstat, et quam ipse Gobelinus conscripsit. Imo huic narrationi adversari videtur, quod S. Menolphus jam ante, quam ad Cenomanos legatus (non minus incertam esse hanc Sancti legationem, quam votum, quod hic revocatur in dubium, e supra num. 58 et tribus seqq. dictis apparet) iret, Ludovicum Pium imperatorem, suasu Baduradi episcopi, an. 816 Aquisgrani in concilio Provinciali accesserit, facultatem ædificandi monasterium ab eo impetraturus, et quod Ludovicus, grato animo petitionem ejus acceptans, litteras suo signatas sigillo super suo consensu gratiose concesserit. Ita laudatus Paderbornensis episcopus, pro se etiam citans Baronium, et merito quidem: hic enim

AUCTORE
C. B.

E

F

nec etiam,
ut Baronius
aliique ex
facultate
condendi mo-
nasterii,

AUCTORE
C. B.

enim in *Annalibus suis Ecclesiasticis* ad annum 816 ita memorie prodit: Hoc anno tertio Ludovici Pii nimirum imperatoris ab eo celebratum constat conventum provincialem Aquisgrani, in eoque sanctum Meinulphum accepisse licentiam ædificandi monasterium Virginibus canonicis Regularibus, habent vite ejus Acta a Gobelino conscripta. Sanctum itaque, jam inde ab anno 816 facultatem exstruendi monasterii a Ludovico Pio imperatore Aquisgrani in concilio provinciali impetrasse, tam Baronius, quam Ferdinandus Paderbornensis episcopus existimavit. His autem etiam consonat Severinus Binius in suis ad hoc concilium Notis et Overhamus in Observationibus ad Sigewardinam Sancti nostri Vitam, amboque, non secus ac Baronius et Ferdinandus Paderbornensis episcopus, in rem suam laudant Sancti nostri Acta, a Gobelino conscripta.

quam Mei-
nolpho ex
Gobelino male
intellecto

B

73 Quod si porro quatuor hisce scriptoribus assentiendum sit, consecrarium est, ut, quod hi etiam existimarint, monasterium Budicense, utpote brevi post facultatem exstruendi cœnobii, quam Sanctus a Ludovico Pio impetrarat, condi ex dictis cœptum, anno circiter 816 aut sequenti initium acceperit. Verum facultatem illam nec anno 816 in concilio Aquisgranensi impetrasse Sanctum nostrum, nec tunc impetratam tradi a Gobelino in hujus Vita, jam nunc dicenda aperient. Et primo quidem, ut id a Gobelino non tradi, probatum dem, ea dumtaxat, quæ hanc in rem in *Annalibus ecclesiasticis Francorum* ad annum 832 num. 20 Cointius observat, huc transcripsisse suffecerit. Auctor... inquit de Gobelino, Vitæ non innuit, illum (Sanctum Meinulphum) anno tertio Ludovici (Pii imperatoris) in Aquisgranensi conventu accepisse licentiam ædificandi monasterium Virginibus canonicis Regularibus. Sed tantummodo testatur de construendo monasterio consilium ab illo susceptum esse, cum Ludovicus Caroli Magni filius imperabat, et Ordo Canonicarum post Aquisgranensem conventum florere jam cœperat. Textum superius allegatum denuo repetimus. « Etsi vero de illo eligendo » loco ad structuram templi jam nulla apud » eos, id est, apud Baduradum Paderbornensem » episcopum et apud Meinulphum diaconum, » relicta esset ambiguitas, censuit tamen episcopus hac in re deferendum authoritati regie, ut » sine illa nihil operis ibidem inchoaretur. Ea » autem tempestate Ludovicus, filius Caroli » Magni, imperii habenas moderabatur, et in » concilio provinciali apud Aquisgranum anno » tertio imperii ejus habito, Ordo Canonicarum, » quas seculares vocant, tum recens institutus » erat. » Tota quæstio vertitur circa hanc vocem REGENS, cujus significatio ad annos duodecim et amplius extendi potuit ab auctore, qui scribebat seculo decimo-quinto seu post annos septingentos ab Aquisgranensi conventu et ab instituta Canonicarum Regula.

C

jam inde ab
anno 816 con-
cessam fuisse
crediderunt,

74 Hactenus Cointius, cui deinde in *Criticis* ad annum 816 et 832 etiam assensus est Pagius; recitata autem hic a Cointio Gobeliniana verba, etsi e Sancti per Gobelinum Actis, prout ea, stylo mutato, Surius edidit, dumtaxat deprompta, genuinum Gobelini sensum, uti cuique Sancti Vitam, ipso scriptoris hujus stylo edendam, num. 45 inspicienti patescet, ad amussim exprimunt, ut jam inde ab anno 816 condendi monasterii facultatem in concilio Aquisgranensi petisse impetrasseque S. Meinulphum, certissime in hujus Vita Gobelinus non tradat. Et vero, etsi traderet,

fidem non faceret tum ex eo, quod a Sancto concilioque Aquisgranensi quinque amplius seculis remotus pizerit, tum ex eo, quod Meinulpho facultatem illam in concilio Aquisgranensi anno 816 non fuisse concessam, rationes non leves videantur evincere. Quid enim? Sanctus, ut supra jam docui, anno 793 aut forte etiam non nihil serius mundo natus est, ut anno 816 tertium dumtaxat supra vigesimum ætatis suæ annum verosimillime attigerit; cui vero sat credibile appareat, vigintitrium solummodo annorum juveni aut condendi monasterii, in quo sanctimoniales collocaret, consilium incidisse, aut id faciendi facultatem in concilio Aquisgranensi anno 816 a Ludovico Pio imperatore factam fuisse? Adhæc Schatenus, qui, perperam pariter pro se Gobelinum citans, licentiam monasterium pro virginibus canonicis Regularibus instituendi in concilio Aquisgranensi anno 816 accepisse S. Meinulphum, cum Baronio aliisque supra laudatis vult, in ea opinione est, qua Sanctum tunc fuisse diaconum, existimat.

75 Ita scilicet statuendum, verosimiliter duxerit, quod Sancto non prius, quam cum jam ad diaconatus ordinem fuisset promotus, licentiam illam seu facultatem datam fuisse, arbitraretur; qua quidem in re falsum eum non esse, verosimillimum apparet; ast sanctum jam inde a concilio Aquisgranensis tempore seu ab anno 816 diaconum fuisse, credere idcirco non possum, quod tunc tertium dumtaxat, ut jam docui, supra vigesimum ætatis suæ annum egerit fueritque, ut Thomassinus de veteri et nova Ecclesiæ Disciplina tom. I, lib. II, cap. 69 docet, duobus tribusque regnantis Carolinæ familiæ seculis seu certe seculo a Christi nativitate VIII et IX, quo posteriori monasterium Budicense est conditum, e sacrorum canonum præscripto cautum, ne quis ante vigesimum quintum ætatis suæ annum diaconus ordinaretur. Nec est, quod opponas, in illa Ecclesiæ lege seu præscripto ob morum gravitatem, egregiasque animi dotes, quæ in ordinandis elucebant, dispensatum aliquando fuisse; etsi enim id a vero minime alienum sit, re tamen vera nominatim quantum ad aliquem fuisse dispensatum, non creditur, nisi cum id factum, suadent rationes graves ac solidæ, quales cum pro Sancti nostri ad diaconatum ante vigesimum quintum ætatis suæ annum promotione militare, non inveniuntur, fuisse eum jam inde ab anno 816 diaconum, non apparet, verosimillimeque proinde nec tunc condendi monasterii facultatem, utpote ei primum a suscepto diaconatu verosimiliter ex dictis concessam, a Ludovico Pio impetrarit. Hinc porro jam consequitur, ut monasterium Budicense, utpote ante impetratam illum facultatem condi ex dictis non cœptum, nec anno circiter 816 initium acceperit, contra ac Baronius aliique scriptores supra laudati sensisse videntur ac porro debent, cum dubitandum non sit, quin Sanctus, monasterii exstruendi facultate obtenta, manum operi statim admoverit.

77 At vero, inquires, quo ergo tandem tempore circiter aut anno monasterium Budicense exstrui cœpit? Cum nec ante annum 817 nec post annum 841, uti ex jam dictis prout est colligere, sacro illi ædificio datum fuerit initium, consequens est, ut id illo temporis spatio, quod ab anno 817 ad annum usque 841 excurrit, factum fuerit. Verum nonne res paulo etiam propius definiri potest? Verosimile apparet, S. Meinulphum duos ut minimum annos circiter ædificando Budicensi monasterio ejusque templo insumpsisse, hocque statim,

existimasse
necesse est,
anno circiter
816.
E

F

sed illo tem-
poris spatio,
quod ab anno
825 ad an-
num 836

AUCTORE
C. B.

A statim, cum ad apicem fuisset perductum, dedicari curasse. Annum ergo, seu tempus, quo circiter monasterium Budicense initium acceperit, habebimus compertum, si, quo tempore circiter templum, ei adjunctum, dedicari contigerit, compererimus. In hoc igitur inquiremus. Budicense templum, ut Sigewardus num. 22 docet, 4 Idus, id est, 40 Novembris die Sanctus dedicari fecit, ut adeo hæc dedicatio, cum ecclesiarum dedicationes diebus Dominicis fieri olim soluerint, verosimilime facta fuerit aliquo anno, quo 40 Novembris dies in diem Dominicam incidit. Jam vero, cum ab anno 847, ante quem certe condi ex dictis non cæpit Budicense monasterium, ad annum usque 850, quo ex dictis pariter conditum jam dudum fuerat idem monasterium, quinque dumtaxat anni, 824 scilicet, 827, 832, 838 et 849, quibus 40 Novembris dies in Dominicam incidit, inveniantur, aliquo e quinque hisce annis ecclesiæ Budicensis dedicatio verosimillime contigerit. Atque hoc primum est, quod pro hac arctiori temporis termino illiganda occurrit; cæptum modo prosequamur. Cum ante annum 844 seu obitum Ludovici Pii imperatoris, ut jam docui,

B condi cæperit Budicense monasterium, verosimileque non sit, aut huic et templo adjecto ædificando decem circiter annos fuisse impensos, aut hoc non prius, quam cum jam quinque annis circiter ad umbilicum fuisset adductum, dedicandum curasse Sanctum, in annum usque 849 differri posse non videtur illius dedicatio. Neque etiam anno 821 factam fuisse apparet, quod sic ob jam dicta locari deberent anno circiter 849 monasterii Budicensis initia, quod tamen a Sancto conditum non cæpisse, ætas ejus nimis parum adhuc tum provecta suadet, quodque multo serius conditum abs illo fuisse cæptum, vel ex eo apparet, quod Sigewardus, dum de miraculo, quo locum monasterio ædificando aptum Sanctus didicerit, n. 15 et 16 tractat, de eo, veluti de perfecto triginta jam annorum viro, loqui videatur.

excurrit, condere verosimiliter cæpit,

78 Restat ergo, ut ecclesiæ Budicensis dedicatio vel anno 827, vel anno 832, vel anno denique 838 acciderit. Hinc porro jam consecrarium est, ut monasterium Budicense, utpote cui temploque adjecto ædificando duos ut minimum annos circiter Sanctus ex dictis verosimiliter insumpserit, initium non serius quam circiter vel anno 825, vel anno 830, vel anno denique 836 ac proinde decennio illo, quod ab anno 825 ad annum usque 836 excurrit, verosimiliter acceperit. At vero, inquires, monasterium Budicense anno 837 condere aggressum S. Meinulphum, Schatenus ad hunc annum in Annal. Paderborn. affirmat, eique etiam assentiuntur Annales Corbeienses supra laudati. Fateor, sic habet: verum Schatenus sola id asserit fide Sigewardinæ Sancti nostri Vitæ, quam sibi prælucentem habuit, quamque interpolatione esse corruptam, num. 60 edocui; quod autem ad Annales Corbeienses pertinet, præterquam quod horum auctor, utpote qui non citius quam sæculo xv jam multum provecto scripserit, fidem certam hac in re facere non possit, annum 837, cui monasterii Budicensis foundationem innectit, dumtaxat forte collegerit ex illatis per librariorum in Cosmodromium Gobelinianum verbis, quæ num. 14, iterumque num. 56 huc transcripsi, quæque quam sint sublestæ fidei, num. 61 et binis seqq. ostendi. Adhæc Annales Corbeienses hæc solummodo verba ad præsens institutum facientia suppeditant: 837. S. Meinolphus monasterium sanctimonialium fundat in Bodeke; quæ ita pos-

sunt accipi, ut non necessario significant, S. Meinulphum anno 837 condere cæpisse Budicense monasterium, sed dumtaxat vel hoc illum tunc absolvisse, vel, quod significationi verbi fundare apud mediæ et infimæ Latinitatis scriptores magis congruit, jam absolutum redditibus annuis, quæ nutriti possent ejus incolæ, auxisse. Utut sit, anno 837 condi cæpisse Budicense monasterium, vero idcirco simile non apparet, quod sic templum, ei adjectum, utpote quod anno 849 dedicatum non fuisse jam docuerim, anno 838, uti ex jam dictis facile colliges, dedicari debuisset, verosimileque non appareat, sacrum illud ædificium intra unius anni spatium adeo fuisse promotum, ut tunc dedicari potuerit. Quod cum ita sit, monasterium Budicense eo temporis spatio, quod ab anno 825 ad annum 836 excurrit, condere cæpisse S. Meinulphum, verosimile apparet. Dispicimus modo, qui idem monasterium Sanctus noster e bonis suis fundarit.

79 Veteres monasterii Budicensis Literæ, in Monumentis Paderborn. a Ferdinando Paderbornensi episcopo pag. 224 productæ, opportune ad institutum nostrum sic habent: Beatus Maynulfus divinæ revelationis instinctus cælestique visione instructus, quoddam monasterium, quod Westphalica lingua Bodeken, quasi parvum dolium appellavit, in terra patrimonii sui, approbante imperatore, qui tunc Aquisgrani fuerat, solemniter construxit, et ipsum monasterium de bonis suis temporalibus, quæ multa erant, largiter dotavit, et inibi nobiles feminas et devotas, quæ vulgariter Doem-Vrouwen nuncupantur, instituit, quibus sanctus Vir omnem foris evagandi occasionem in vim majoris stabilitatis præcludere volens, provida dispensatione constituit sex armigeros circumjacentes, tamquam procuratores monasterii prædicti, quibus bona sua abundanter distribuit, tam in villis, quam in grangiis, ut de his bonis monasterio prædicto certis temporibus anni omnia necessaria victu et vestitu ministrarent. Sed et aliis vasallis armigeris bona pheodalia contulit, ut et ipsi essent fideles defensores monasterii prædicti, et subjecti eidem. Propter hoc omne ejus infeodandi, et conferendi ipsa bona pheodalia transtulit in ipsas dominas et earum monasterium. Porro his munitionibus feminarum non contentus sanctus pater Maynulfus, potentior nobilem de vicinis constituit in præfectum, et superiorem defensorem omnium bonorum monasterii, ac causarum emergentium, quantumcumque certis sibi bonis, ac pensionibus de singulis officiis, ut commodius onus hujusmodi portare posset, deputatis, ut his vallatæ circumquaque tutoribus prædictæ feminæ Deo devotis famularentur obsequiis. Cujus quidem ordinationis et institutionis dispositio literis sigillatis expressius habetur in prædicto monasterio, et stetit hæc ordinatio per plures annos post mortem beati viri Maynulphi. Ita hactenus dictæ literæ, docentes, non tantum Sanctum monasterii, a se exstructo, de patrimonii sui bonis largissime prospexisse, verum etiam in eo mulieres, nobili genere ortas, Doem-Vrouwen, id est, canonissas nuncupatas, (sacras virgines Sigewardus num. 22 dumtaxat vocat) constituisse, quæ tamen quam Regulam fuerint professæ, cum non edicant, in hanc hic inquirendum nunc est.

in eoque largissime fundato sacras virgines constituit,

E

80 Edmundus Martene in secundo suo Itinere litterario, anno 1724 Parisiis excuso, instituti Benedictini moniales fuisse, pag. 246 scribit.

quæ non moniales Benedictinæ, ut vult Martene Verba

AUCTORE
C. B.

Verba Gallica, quibus ibidem facit, huc transcribo, prout ea scriptor anonymus, quem notas aliquas ad monasterii Budicensis Chronicon num. 19 memoratum adjecisse, jam monui, Latine reddidit. Sic habent: Monasterium Boddeken tribus milliariis Paderborno dissitum undique squalida solitudine, sylvis et montibus cingitur. Initio erat abbatia monialium Benedictinarum fundata a S. Meinulpho diacono, cujus corpus etiamnum ibidem magna populorum religione colitur. Postmodum cum moniales relaxarent institutum monasticum, nomenque assumerent canonissarum sæcularium, eo increvit morum dissolutio, ut ab episcopo Paderbornensi suppressæ, et earum loco canonici Regulares Congregationis Windesheimensis introducti sint. Ita ille. Schatenus in Annalibus Paderbornensibus ad annum 837 verbis num. 59 huc transcriptis scribit, S. Meinulphum opere et subsidio Corbeiensium monachorum, qui ab anno scilicet 822 novam ad Visurgim Corbeiam incolere cœperant, Benedictinique instituti erant, monasterium Budicense condere cœpisse, idque sese alicubi legisse, Overhamus in suis ad Sigewardinam Sancti Vitam Observationibus pag. 420 affirmat. Idipsum forte etiam Marteneus vel apud Schatenum vel apud alium quempiam scriptorem invenerit, hincque Budicense cœnobium fuisse initio monialium Benedictinarum abbatiam, conjecerit. Verum Schatenus, quod de monasterio Budicensi, opere et subsidio monachorum Corbeiensium per S. Meinulphum inchoato, tradit, e Sigewardina Sancti Vitæ, interpolatione corrupta, exiguæque proinde, ut jam supra docui, aut potius nullius fidei habenda, dumtaxat hausit, uti ipsemet indicat; nec in melioris forsitan notæ monumento, quod se alicubi legisse ait, Overhamus invenerat. Adhæc, etsi opere et subsidio Corbeiensium Benedictini instituti monachorum ad condendum Budicense cœnobium usus fuisset S. Meinulphus, consequens propterea non est, ut potius, quam hi profitebantur, S. Benedicti Regulam, quam, cui ipsemet adhærebat, canonicæ vitæ institutum a Sanctimonialibus, in monasterio a se exstructo, deinde constitutis, observari voluerit. Et vero rem aliter sese habere, ex jam nunc dicendis unicuique, quantum opinor, verosimillimum apparebit.

sed canonicæ
sub Regula

81 Audi interim, qui Martenei verba proxime recitata seu potius ipsum Marteneum laudatus anonymus in suis ad Chronicon Budicense Notis pag. 118 excipiat. Quod, vir clarissimus asserat, abbatiam Böddecensem ab initio fundatam esse pro monialibus Benedictinis, nescio, quo id adstruat fundamento ac documento veteri. Certum enim est ex antiquis monumentis, abbatiam illam ab initio fundatam esse pro canonissis sub Regula Aquisgranensi militantibus, quæ utrum habendæ sint pro Regularibus vel Sæcularibus, non est hujus loci disceptare. Doctam de hac re Dissertationem edidit adm. R. P. Hermannus Busenbaum, celebris scriptor Societatis Jesu in suo præclaro libello, LILIEN UNDER DEN DÖRNEREN, id est, Lilia inter spinas, ubi ostendit, Regulam Aquisgranensem non solum in variis monasteriis canonissarum sæculo nono observatam esse, sed ejus observantiam in monasterio ad S. Cæciliam Coloniæ usque ad annum 1474 perdurasse. Idem testatur canonissis Assindiensis monasterii (in Essen) ab Alfrido episcopo Hildesiensi in litteris foundationis anno 877 Regulam Aquisgranensem, canonissarum præscriptam esse; atque eandem affirmat reco-

ptam fuisse a primis canonissis Böddecensibus D mox in ipsa primæva fundatione. Hactenus anonymus Chronici Budicensis editor, et recte sane: etsi autem antiqua, ex quibus abbatiam Budicensem ab initio pro canonissis sub Regula Aquisgranensi militantibus fuisse fundatam constet, monumenta non nominet, non dubito tamen, quin sacræ virgines, quas S. Meinulphus in monasterio a se condito primum collocavit, ad Regulam Aquisgranensem, quod etiam Busenbaum Societatis nostræ sacerdos existimavit, observandam fuerint constrictæ.

82 Hæ enim in vetustis, quas mox huc transcripsi, de monasterii Budicensis fundatione litteris doem-vrouwen, id est, canonicæ seu canonissæ appellantur; concilii autem Aquisgranensis, anno 816 celebrati, Patres, monente Ludovico Pio imperatore, anno imperii ejus tertio, constitutionem seu Regulam ob animarum (verba sunt ipsiusmet concilii) sanctimonialium canonicæ degentium, id est, canonicarum seu canonissarum, salutem, divina inspirante gratia, ex sanctorum Patrum auctoritatibus, velut ex pratis vernantibus quosdam flosculos, collegit et in unum congegessit, atque communi voto communique consensu sanctimonialibus tenendam observandamque percensuerunt: jam vero, cum sacræ Budicenses virgines post illud demum Aquisgranense concilium, uti ex jam supra dictis liquet, fuerint institutæ, verosimile non apparet, aliam ipsis Regulam, quam quæ a Patribus Aquisgranensibus pro sanctimonialibus canonicæ degentibus seu canonissis fuisset constituta, observandam proposuisse S. Meinulphum, qui et ipse una cum ecclesiæ cathedralis Paderbornensis canonicis, quorum unus fuit, ad Regulam, in eodem Aquisgranensi concilio canonicis præscriptam, vitam exegit, ut supra edocui. Canonicæ ergo, sub Regula Aquisgranensi militantes, ut scriptor anonymus verbis mox recitatis loquitur, non autem moniales Benedictinæ fuerint virgines sacræ, quas S. Meinulphus in monasterio, a se constructo, constituit. Verum, sciscitabere modo, Regularesne, an Sæculares fuerunt illæ canonicæ?

Aquisgranensi
militantes

83 Sæculares utique non fuisse, liquet ex eo, quod, quæ postmodum dictæ fuere Sæculares canonicæ, voto castitatis non fuerint obstrictæ, iisque, si quando sese offerret occasio, ad nuptias transire licuerit; sacræ autem virgines seu canonicæ, a Sancto nostro Budicæ institutæ, ad castitatem servandam tenerentur, utpote ex jam dictis Aquisgranensem, quæ castitatem, uti illam legenti patescet, præscribebat, Regulam professæ. Adhæc in concilio Aquisgranensi præcipitur iis, quæ se castimonialis nominis professione Domino vinxerant, ut in monasteriis jugiter resideant; omnes in dormitorio dormiant, iisque in refectorio comedentibus et religiose silentium tenentibus, continuatim legatur lectio. Et cap. 11 præcipitur abbatissis, ut monasteria Puellarum undique firmissimis circumdarent munitionibus, ut nulli nisi per portam pateat aditus. Cap. 18 modus statuitur coercendi intra septa monasterii sanctimonialem incorrigibilem, quia nullatenus huic sæculum repetere fas est. Quæ omnia cum canonissis seu canonicis sæcularibus minime congruant, Regulaque canonissarum Aquisgranensis nihilominus præscribat, sanctimoniales, hanc professæ, canonicæ sæculares non fuerunt, ac proin nec sacræ virgines, quas Sanctus Budicæ instituit. At vero, inquit, ipsas canonissas, in concilio Aquisgranensi insti-

fuerunt, etsi
interim nec
Regulares
nec Sæculares
canonicæ

F

A *institutas, seculares in Sancti nostri Vita num. 13 facit Gobelinus.*

dictæ fuisse
videatur.

84 *Fateor, sic habet: verum hic Meinulphi biographus ibidem etiam sic scribit: Sanctus Meinulfus divinæ Majestati placitum... esse, pie præsumpsit, si in loco memorato (Budicensi vero) monasterium pro hujusmodi canonissis (de solis, in concilio Aquisgranensi institutis, fuerat locutus) de suis bonis et in patrimonio suo fundaret, ut ibi sub custodia castitatis devotum Deo exhiberent famulatum; Gobelinus ergo, canonissas, in concilio Aquisgranensi institutas, voto castitatis fuisse obstrictas, existimavit, ac proin eas, more sui temporis, quo plures canonissæ et nomine et re, primæva relictæ Aquisgranensi Regula, seculares jam erant, ad anteriora tempora relato, Canonissas Seculares perperam facit: quod etiam de quibusvis temporum posteriorum scriptoribus et monumentis, si in iis forte canonissæ, in concilio Aquisgranensi institutæ, Seculares vocentur, est dicendum. Nec propterea tamen eas sanctimonialesque, a Sancto Budicæ statutas, fuisse dictas canonicas Regulares, concludas: uti enim canonici Regulam Aquisgranensem professi, absque addito vel secularis seu Regularis, simpliciter, ut supra docui, dicti fuere canonici, ita et de canonissis, Regulam Aquisgranensem professis, factum videtur.*

§ VI. Sancti obitus, sepultura, miracula, corporis elevatio.

Sanctus, cujus
plura gesta
litteris com-
mendata non
sunt,

C *Budicense monasterium erexisse Sanctum, vitæ sanctitate eluxisse, canonicum Paderbornæ egisse, præsertim ex antiquiori ejus biographo jam docui. Verum plura eum gessisse, utut posteriorum memoria dignissima, quæ litteris commendata non sint, verosimillimum apparet, ut falsitatis habere suspecta vix audeam, quæ de eo Schatenus in Annal Paderborn. pag. 114 his verbis commemorat: Nihil a Meinulpho ferventius per omnem vitam actum, quam ut Christi religionem inter populares proferret, hominesque rudes, quos ex barbaris Christianos ætas illa formabat, Christi legibus et disciplina excoleret. Quo in opere magnum virtutis et laboris campum sortitus, ita se probavit, ut illum inter primos Evangelii doctores, et sanctissimos Paderbornensis cleri viros posteritas venerata sit. Qua in re, ut in aliis, nihil ex ætate illa magis desideramus, quam scriptorum; qui præclara ejus sacra * enucleatius ad nos transmisissent. Hæc ille; quæ sane majorem etiam veri speciem haberent, si quod in fine innuit, Sanctum nostrum, non tantum ut Sanctum, sed etiam ut e primis Evangelii doctoribus a posteritate fuisse honoratum, constaret; verum, utut res hæc habeat, equidem eam nec scriptoris antiqui testimonio, nec fidei sat probatæ documento confirmare queo. Sigewardus, qui et ipse nihil omnino eo faciens suppeditat, monasterii Budicensis fundatione sacrarumque virginum seu sanctimonialium in id inductione relata, miraculum, quo combustum sanctimonialis velamen seu peplum integritati S. Meinulphus restituerit, dumtaxat adhuc narrat, moxque ad edocendum felicem Sancti e vivis excessum prosiliens, num. 26 sic scribit: Postquam Rex regum Militi suo (S. Meinulpho nimirum) gloriosas con-*

* an facinora?

tra antiquum serpentem concessit victorias, noluit eum ultra extollere fortuna bellorum; sed maluit ei pariter conferre et præmium et finem laborum. Id ipsum quoque ipse Miles emeritus sitiebat ardentissime... Cumque et Domini et Servi velle concordaret familiariter, sicut huic Domino velle, posse et esse est unum, 3 Non. Novemb., ut voluit, transtulit ad se Servum suum; qui, de terris ad cælos translatus, in monasterio, quod ipse construxerat, terreum corpus cognatæ terræ reliquit.

86 *Ita antiquior biographus, Sanctum ætate jam grandævum seu senem obiisse, sat aperte indicans; verum cum nullam prorsus, e qua, quo id anno circiter factum colligas, notam chronicam adjungat, ut tempus S. Meinulphi enortuale aliunde utcumque conemur eruere, necessum est. Gobelinus in Vita num. 25 et tribus seqq. docet, Sanctum nostrum de terra fuisse levatum, cum jam, quinquaginta circiter annis ab obitu ejus elapsis, Arnulphus Romano imperio imperator et Biso Paderbornensi ecclesiæ antistes præseset. Arnulphus non quidem anno 897, ut loco proxime cit. vult Gobelinus, sed anno 896, uti ad hunc annum Pagius in Criticis ostendit, Romanorum imperator fuit coronatus, annoque 899 excessit e vivis, ut S. Meinulphus vel anno 896 vel aliquo tribus e seqq., de terra fuerit levatus, utque proinde, cum anni circiter quinquaginta, quibus, cum id factum est, e vivis jam abierit, ab anno 896 ordine retrogrado computati deducant ad annum 846, vitam hanc mortalem cum immortalitatem vel hoc ipso anno vel aliquo e tribus sequentibus commutarit, si re ipsa Sanctus, ut scribit Gobelinus, quinquaginta circiter post obitum annis, Arnulpho Romanorum jam imperatore, de terra fuerit levatus. Et Schatenus quidem huic fere inhærendo calculo Sancti nostri obitum anno 847 innectit, in Annal. Paderborn. ad hunc annum sic scribens: Licet annus mortis (S. Meinulphi scilicet) a scriptoribus tam plane consignatus non sit, ad hunc tamen (annum 847) per indicia referre visum est, quod a morte ejus usque ad annum 897, quo corpus ejus solemniter humo levatum est, anni quinquaginta effluxisse referantur, idque Arnulpho rege et Bisone episcopo, factum memoratur, ut jam retro legendo annos, hunc ei annum supremum vitæ fuisse, opinari liceat.*

87 *Schateno porro hic assentitur, quem num. 847, 18 laudavi, Georgius Garnefeldt, eodem fere, quo hic, argumento in Mss. suis ad Gobelinianam Sancti Vitam Annotationibus cum anno Christi 847 Meinulphi obitum conjungens, aliosque præterea, quos hic enumerare necessum non est sibi hac in re consentientes habet. Verum, præterquam quod ex dicendis certum non sit, Sanctum nostrum vel anno 897, ut Schatenus notat, vel anno 896, aliove e tribus sequentibus, uti ex Gobelini calculo sequitur, de terra solemniter fuisse levatum, unde hoc quinquaginta circiter annis fuisse a Sancti obitu factum, Gobelinus didicit? Ait quidem in priori suo Prologo hic noster biographus, sese, quæ de Meinulpho litteris mandat, ex diversis scripturis antiquis et ex rerum gestarum sibi cognitarum occursum deprompsisse; verum cum simul, quæ qualesve, quas laudat, quasque sibi præluxisse innuit, scripturæ antiquæ fuerint, non edicat, primumque Paderbornensium episcopum Hathumarum, quem ante annum 815 vita non esse functum, ex occurrente apud nos tom. II Augusti de sancto hoc*

AUCTORE
C. B.

sed verosimi-
lius anno
circiter 857.

hoc antistite Commentario satis superque constat, anno 793 ad cathedram Paderbornensem fuisse eVectum, annisque dumtaxat octo post, seu anno 803 aut sequenti abiisse e vivis, scribat, dubitari non immerito potest, an, quemadmodum scripturæ antiquæ, ex quibus hoc postremum Gobelinus hausit, erroneæ indubie fuerunt, erroneæ pariter non fuerint scripturæ antiquæ, e quibus Sanctum quinquaginta circiter post obitum annis de terra fuisse levatum, didicit.

88 Quod cum ita sit, Sanctum anno 847 ad Superos migrasse, argumento e Gobeliniana Sancti Vita hinc deducto, certum esse non potest. Nec annum Sancti emortualem cum anno Christi 847 componendum, Annales Corbeienses supra laudati evincunt; etsi enim hi diserte notent, 847 pius Meinolphus moritur, multis miraculis clarus, auctorem tamen, uti jam supra satis innui, Gobelino habent recentiore, ut forte ex hoc annum, quem Sancto emortualem statuunt, dumtaxat ille hauserit ac proin, ut is hinc nihilo certior evadat. Et vero Sanctum jam inde ab anno 847 vivere desiisse, pati non videtur, qua tamen ex dictis standum, antiquior Sancti Vita, per Sigewardum conscripta. Cum enim, uti ex hac num. 31 et seq. docui, Sanctus non citius quam anno 793 circiter natus esse queat, qui eum, si anno 847 obiit, ætate jam grandævum seu senem, uti in eadem Sigewardina Sancti Vita non obscure ex dictis traditur, excessisse e vivis, verum esse queat? Certe anni septem, si ad annos 47 adjiciantur, annos dumtaxat quatuor supra quinquaginta efficiunt; quis autem virum, quinquagenario dumtaxat paulo majorem, ætate jam grandævum seu senem recte dicendum putarit? Florarii nostri auctor S. Meinulphi obitum (adi num. 4) cum anno Christi 857 componit, qui cum auctus annis septem, quibus Sanctus ante sæculum ix vixit, pro toto temporis spatio, quo is in vivis egit, annos det quatuor supra sexaginta, videaturque qui tot annos aut paulo dumtaxat plures habuerit, ætate jam grandævus seu senex non immerito dici posse, Sanctum nostrum anno circiter 857 felici e vivis excessu ad Superos migrasse, verosimilius autumo, supraque ideirco annum illum in margine adscripsi.

3 Octobris die
ad Superos
migravit.

89 Atque ita quidem annum Sancti emortualem utcumque determinavimus; uti autem hic, prout jam dicta ostendunt, omnino certus non est, sic nec dies nec mensis, qui Sancto supremus fuerit, omnino exploratus habetur. Etsi enim Meinulphum 3 Nonas, seu 3 Novembris die (vide verba num. 85 huc transcripta) vitam cum morte commutasse, Sigewardina Sancti Vita, ab Overhamo edita, atque, quod penes nos exstare supra monui, Ms. Hardehusanum apographum expresse tradat, in additamento tamen, quod huic ad marginem adjicitur, mensem Novembrem pro Octobri perperam poni signatur, quod cur fiat, sese non capere, Overhamus in suis ad Sigewardinam Lucubrationem Observationibus pag. 420 affirmat. Adhæc omnia Gobelini penes me exstantia, aliaque, quæ Overhamus habuit, apographa, Suriana editio, uti etiam ipsa Sigewardina Sancti Vita, quam Browerus, rescissis dumtaxat, quæ ad rem non faciunt, digressionibus, e Mss. exemplaribus edidit, 3 Non. seu 5 die Octobris obiisse S. Meinulphum tradunt. Addi possunt tum Fasti sacri, supra adducti, qui Sanctum 5 Octobris die, veluti qui ei in cælo natalis fuerit, annuntiant, tum Budicensia antiqua de Meinulpho Officia, quæ 5 Octobris diem,

tamquam ei natalem, expresse signant, ut sane D Novembrisne an Octobris 3 Non. Sanctus e vivis excesserit, possit non immerito revocari in dubium. Imo vero cum Gobelinus, qui ut jam docui, non tam novam Vitam, quam paraphrasin Vitæ, a Sigewardo scriptæ, concinnavit, plura hujus exemplaria sibi prælucentia habuisse videatur, Octobrisque nihilominus, non Novembris, 3 Non. Sanctum obiisse, non secus ac Browerus, cui unum saltem exemplar ejusdem Sigewardinæ Lucubrationis præluxit, in compendiosiori hujus editione mox dicta, notet, Octobris, non Novembris, in primæva genuinaque Sancti Vita, per Sigewardum scripta, positum fuisse, verosimilius ideirco videtur, quod, quemadmodum ex jam dictis facile colliges, duo dumtaxat hujus exemplaria Novembris, tria autem ut minimum aut quatuor, quibus præterea Fasti sacri, Sanctum hodie commemorantes, suffragantur, Octobris expriment. Hinc porro jam consequitur, ut Sanctum quinta die Octobris, non tertia Novembris, e vivis excessisse, verosimilius pariter debeat videri.

90 Ab anno dieque, uti etiam mense, quo Meinulphus vita functus sit, jam examinato atque utcumque definito, ad miracula, quæ post ejus obitum magno numero patrata narrantur, jam progredior. Hæc inter primo loco occurrit, quod Gobelinus num. 20 refert. En, qui id ad annum 847 in Annal. Paderborn. compitiori ornatiori- que stylo Schatenus exponat. Fuit vero, inquit, D. Meinulphus, ut per omnem vitam sanctitate conspicuus in clero Paderbornensi, ita mortuus pluribus signis illustris; inter quæ illud memorabile, quod, dum corpus mortui ad tumulum deferretur, ac funebribus sacris peractis, humo integendum esset, resupinum idem corpus e feretro se erigeret, attonitis omnibus, qui aderant, ad tam insolitum spectaculum. Quos Sanctus benigne affatus, Ite, inquit, ad episcopum, et dicite, quæcumque a Congregatione hac virginum electa fuerit abbatissa, eam non impediatur (secus ante voluisse Sanctus Sequentia num. 112 recitanda indicatur) adire munus, etsi conditione ancilla fuerit; nam qua sollicitudine et labore hoc ego monasterium construxerim, scitis. Quid vero ab illis fieri oporteat, qui pasto- F rum in Ecclesia munus gerunt, ego, exutus corpore mortali, didici. Quibus dictis, clausit rursum oculos, et in feretro se reposuit humarique jussit. Ita ille; qui a Gobelino, etsi quidem non in rei substantia, in adjunctis tamen nonnihil differt, ac maxime in eo, quod Sanctus, ut vitæ tantisper restitueretur, a Deo per Deiparam sese impetrasse, in suo ad adstantes alloquio apud Schatenum, contra ac apud Gobelinum facit, non dicat. Verum quid de insigni hoc miraculo, quod Balinghemus in contextum a se Kalendarium Marianum etiam intulit, censendum apparet? Etsi in rem suam scripturas veteres, antea adhuc (in priori scilicet suæ de Sancto Lucubrationis Prologo) a sese laudatas, Gobelinus loco cit. diserte laudet, cum tamen, quæ qualesve hæc fuerint et quo ævo scriptæ, ne vel verbo prodat, sola harum fide pro certo habendum non reor rarissimum illud resurrectionis miraculum, maxime quod Sigewardo, antiquiori nostro biographo, utpote id non memoranti seque nihilominus, ut, si quid plus ad notitiam suam ex sancti Viri miraculis pervenisset, stilo memoriæque traderet, voluntate divite et benigna coactum, num. 27 in fine scribenti, ignoratum fuisse videatur, minime ta-

E
multisque ab
obitu, quorum
unum hic
vocatur in
dubium,

men,

A men, si factum fuisset, ignorandum, ut apparet, scriptori, qui alia memoratu minus digna et comperta habuit et in litteras misit.

patratu mi-
raculis de
terra tandem,

91 Ad alia modo prodigia, quæ proxime hic jam memorato discussoque Gobelinus deinde subjungit, sermonem convertamus; ea non in solo hoc scriptore antiquisve scripturis, ab eo citatis, verum etiam in ipso Sigewardo, antiquiori Sancti biographo, sunt fundata: atque hic quidem, quod et a Gobelino fit, magnum ad Sancti jam sepulti tumulum pauperum Christi, quorum alii miraculorum præteritorum fama excitati, alii futurorum expectatione incensi accesserint, factum esse concursum, neminemque ex his spe fuisse frustratum, num. 28 præfatus, duo patrata miracula, quorum altero Sanctus pannum lineum ab igne servavit illæsum, altero famulum olim suum, cum tertio ei in somno apparuisse, ad meliorem frugem adduxerit, mox narrat, aliæque deinde, memoratu dignissima, subjungit, quibus demum factum est, ut sacrum Sancti corpus de terra a Bisone, quarto Paderbornensium episcopo, solemniter fuerit levatum. Narrationem paulo prolixior, qua posteriora hæc miracula subsequunturque

B Sancti de terra levationem, Sigewardus quidem num. 34 et quatuor seqq., Gobelinus vero num. 25 et tribus seqq. sunt complexi, Schatenus in *Annal. Paderborn.* pag. 234 compendio exhibet, quod, ut rem totam, etsi interim fidem, non secus ac visiones, de quibus num. 66 et binis seqq. actum, ægre apud omnes, et forte non immerito, inventura sit, studiosum lectorem paucis edoceam, huc transcribo. Sic habet: Dum in Bodecensi basilica (quadam die, nullam determinando, scribit Sigewardus) solemniter ritu sacrificium Missæ perageretur, ac diaconus Evangelium caneret, xv Calend. Februarii (diem hunc notat Gobelinus) cippus, qui sepulchro Menulphi impositus erat, magno sonitu in quatuor partes rumpitur, attontis omnibus, qui aderant; ac mox, ubi ad sacræ Hostiæ elevationem perventum est, ingenti rursus fragore idem lapis in minuta frusta sectus dissilit.

cum miracu-
la miraculis
accederent, a
Bisone Pa-
derbornensi
episcopo

92 Rei novitate obstupefacti accedunt ad sepulcrum, videntque terram, qua tumba intacta fuerat, secessisse in latera sepulchri, ipsumque sarcophagum totum se in conspectum dedisse, simul tam suavis odor afflatus e sepulchro, tanquam his signis ostenderet Deus elevationem corporis faciendam. Quæ ubi ad Bisonem episcopum relata sunt, atque ille inter incertæ fidei hæc haberet, censuit sepulcrum sua humo et lapide rursus integendum; quo facto, haud multo post sepulcrum, submoto cippo, arcana vi disjicitur. Consultus denuo episcopus, nec quidquam ratus divinæ monitionis subesse, jubet denuo sepulcrum componi. Inter hæc D. Menulphus presbytero Meinhardo in proxima Attelensi parochia (*Meinhardum paræcialis hujus ecclesiæ rectorem Gobelinus, non Sigewardus, facit*) se per somnum offert monetque, episcopum adeat, et pro ostensis signis ossa honorificentiori loco colloquet. Id cum presbyter quoque iterato monitus negligeret, ratus se vana imagine deludi, tertium se offert Menulphus, cæcitatem cominando, a qua non prius liberandus, quam jussa expleat. Mane ubi diluxit, oculis se captum advertit. Ita cæcus manuque ductus ad episcopum, exponit, quid sibi evenit, quid D. Menulphus fieri velit. Tum tandem Bisop episcopus intelligens, ac sibi etiam metuens, Bodekam cum sacerdotibus proficiscitur, et solemniter

ritu corpus D. Menulphi e terra levat, ac publico cultu venerandum exponit. Vixdum hæc præstita sunt, cum Meinhardo presbytero visus est redditus. Recte hactenus e Sigewardo et Gobelino Schatenus; verum anne hæc, seu potius factam Sancti (de hac enim potissimum agendum hic nunc est) de tumulo per Bisonem Paderbornensem episcopum levationem recte enim ad annum Christi 897 refert.

93 Facit id haud dubie, quod Sancti de terra levationem non prius contigisse crediderit, quam cum jam Arnulphus, quod anno demum 897 factum, Gobelinus, perperam scribit, ad Romanum imperium fuisset evectus. Verum an Sancti nostri corpus, Arnulpho Romanorum jam imperatore, de terra fuerit levatum, incertum esse ac dubium, jam supra edixi, idque etiam me ostensurum, spocondi; quod proinde, ut fidem liberem, præstandum nunc est. Sigewardus, Sancti de terra levationem miraculaque hanc proxime prægressa narraturus, primum ex his temporibus... Arnulphi regis Bisonisque Patherbrunensis episcopi accidisse, num. 34 memoriæ prodiit; Arnulphus autem seu Arnulfus, quem hic memorat alius non est, quam Arnulphus, Carolomanni Bajoariæ filius nothus, qui in Triburiensibus principum comitiis anno 887 rex Germaniæ, et Romæ anno 896 imperator creatus est, annoque 899 excessit e vivis. Jam vero, cum Sigewardus, dum princeps hic rex esset, nulla plane imperatoriæ, ad quam tunc fuerit evectus, dignitatis mentione adjecta, Sancti nostri de terra levationem factam doceat, est sane, an hæc, Arnulpho jam imperatore, contigerit, admodum dubium; imo vero, hoc principe dumtaxat adhuc rege, contigisse, verosimilius idcirco videtur, quod dumtaxat rex a Sigewardo, non imperator, loco cit. vocetur. Hinc porro jam consequitur, ut, cum ex dictis Arnulphus anno 887 rex, annoque 896 imperator fuerit creatus, Sancti nostri de terra levatio neque determinato anno 897, ut Schatenus aliisque placet, neque aliquo e tribus sequentibus, sed eo temporis spatio, quod ab anno 887 ad annum usque 896 excurrit, a Bisone, Paderbornensi episcopo, quem ab anno 886 ad annum usque 908 sedisse, communior modo est eruditorum opinio, verosimilius facta fuerit.

94 Nec est, quod hic opponas Gobelinum, qui Sanctum non prius, quam cum jam quinquaginta circiter ab obitu ejus anni essent elapsi, de tumulo fuisse levatum, memoriæ prodiit, hanc enim scriptoris illius narrationem falsitatis merito haberi posse suspectam, ex jam ante dictis liquet. Porro cum Sanctus de tumulo jam fuisset levatus, frequentior indes, quo sacras ejus reliquias visitarent, fiebat fidelium ad Budicense monasterium concursus, cumque crebra, uti Sigewardus et Gobelinus docent, in concurrentium gratiam ac favorem evenirent miracula, Meinulphus magis magisque sanctitatis fama inclaruit; vero pro Sancto etiam canonizato poterat non immerito haberi, cum et sacrum ejus corpus de terra jam fuisset ex dictis levatum, et solerent olim beati Viri, quibus id honoris ab episcopis fuisset exhibitum, pro Sanctis canonizatis honorari, licet inter canonizatio, qua sic fuissent affecti, pro beatificatione posset haberi, uti Benedictus XIV in *Opere suo de Sevarum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione lib. 1, cap. 6, num. 9 docet. At vero quis qualisque Meinulpho, ut Sancto, cultus fuit delatus? Rem hanc infra suo*

AUCTORE
C. B.

inter annum
887 et an-
num 896
verosimilius
fuit levatus,

E

sicque inter
Sanctos rela-
tus.

F

AUCTORE
C. B.

loco discutiam, ac primo quidem, quem cultum Sanctus in monasterio Budicensi, deinde vero, quem alibi fuerit adeptus, exponam.

§ VII. Tentata incassum reliquiarum Sancti e monasterio Budicensi Paderbornam translatio, factaque in id canonicorum Regularium inductio.

Cum jam sanctimonial-
les Budicenses
ab Aquisgra-
nensi Regula
decessissent,

Etsi dubitandum non sit, quin sanctimoniales Budicenses S. Meinulphum, solemniter a Bisone Paderbornensi episcopo de terra jam levatum, cuius, hoc honore nondum affecti, sacrum corpus summa cura venerationeque, teste in Vita num. 28 Sigewardo, custodiendum curarant, singulari quodam modo honorare inceperint, constanterque deinceps veluti munificentissimum monasterii sui fundatorem, benignissimumque apud Deum patronum, honorarint, quo tamen id cultus ecclesiastici genere fecerint, non habeo edicere, cum ea de re altum sit apud scriptores omnes antiquos silentium, nec etiam vetustum uspiam (vide tamen infra num. 118) monumentum occurrat, e quo quidquam eo conducens possit elici. Melius se res habet, quantum ad cultum, in monasterio Budicensi a canonicis Regularibus Sancto post exhibitum: verum hac de re, ut, quo quæque gesta sunt ordine, proponantur, sermonem non prius instituiam, quam cum de religiosis illis viris in dictum monasterium inductis, tentataque ex hoc sacrarum Sancti reliquiarum, antequam hæc una cum monasterio in illorum potestatem venirent, Paderbornam translatione, tractaro. Budicensis sanctimonialium congregatio, non secus ac plures aliæ, a vitæ instituto seu Regula, canonissis in concilio Aquisgranensi anno 861 sub Ludovico Pio imperatore præscripta, temporis lapsu ita descivit, ut sacræ virgines, quæ ei nomen dederant, nec castitatis voto essent constrictæ, nec, cum se daret occasio, deserto monasterio, nubere dubitarent; etsi autem, quo circiter tempore ita a primæva disciplina vitæque rigore sacra illa a S. Meinulpho instituta congregatio defecerit, exploratum non habeam, mulieres tamen, quæ huic sese junxerant, jam inde a sæculo quarto decimo voto castitatis non fuisse obstrictas, subindeque etiam, relicto, quod susceperant, vitæ instituto, ad nuptias transisse, plus semel jam laudatus Joannes Probus in Budicensi Chronico pag. 46, et Opusculi Ms., cuius num. 20 notitiam dedi, auctor anonymus, ambo rei gestæ æquales, luculentissime indicant, ut tunc Budicenses sanctimoniales et re et nomine, nec immemore, canonicæ sæculares haberentur.

harumque
monasterium
ad miseran-
dum

96 Hanc porro a primæva vitæ disciplina defectionem ingens deinde, quæ ultimam tandem monasterio ruinam attulit, bonorum temporalium jactura exceperit, illata partim ab extraneis, partim ab iis ipsis, qui sanctimonialium emolumentum ac commodum procurare maxime debuissent. Et ab extraneis quidem maximam cladem monasterium accepit, quando sæculo XIV, ultra mediam sui partem multum jam profecto, a nobilibus de Furstenberg ex Waterlappe una cum ecclesia fuit combustum, ut Ferdinandus Paderbornensis epi-

scopus in Monumentis Paderborn. pag. 222 et D 288 docet; ab iis ipsis autem, qui sanctimonialium commodum procurare debuissent, insigni damno fuit affectum, quando hi bona, e quibus sanctimonialium victui et vestitui prospiciendum erat, in propriam utilitatem converterunt, imo vero pro propriis suis bonis habere, non erubuerunt, uti intelligitur e veteribus de Budicensis monasterii fundatione litteris, num. 79 huc ex parte transcriptis, quæ verbis, ibidem recitatis, proxime hæc habent subjecta: Sed heu, convenerunt inimici omnis religionis, dignitas generis, ocium et voluptas, et castra Dei ac patrimonium Christi funditus devastantes nihil reliquerunt, proinde dicti officii (adi num. 79) et vasalli bona sibi deputata pro ministratione necessariorum monasterii sibi appropriarunt, vendiderunt et heredibus suis tamquam propria, nemine contradicente, reliquerunt. Atque ita, malis hisce maxima etiam sanctimonialium in curandis tutandisque rebus suis negligentia accedente, factum tandem est, ut anno circiter 1400 monasterium Budicense una cum ecclesia ei adjuncta, quæ, postquam a Furstenbergiis fuisset combusta, vel numquam ex integro a sanctimonialibus instaurata vel certe iterum deinde ruinam passa fuisse videtur, in miserandum illum statum inciderit, quem Joannes Probus in Budicensi Chronico pag. 3 lectori ob oculos ponit.

97 En verba, quibus id ibidem facit. Contigit, inquit, circa anno 1400 dictum monasterium (Budicense) non hostium incursione, sed tineæ ab intus latenter corroderent, ad tantam venire paupertatem, ut præfati monasterii redditus, ac proventus soli abbatisæ Walburgæ, ibidem in vili tugurio degenti, ad ejus inopiam repellendam minime sufficere potuerint: nam bona monasterii magna ex parte aut alienata fuerunt, aut aliis obligata; itaque monasterium in solitudinem quodammodo redactum videbatur, ecclesia ipsius et turris magna absque tectis, crescentibus arboribus velut in saltibus, superius repletæ fuerunt, quemadmodum radices earundem testudinibus infixæ adhuc hodierno die clarius manifestant; ita ille, cui cum non tantum consonet, verum etiam rem distinctius exponat Opusculi Ms. plus semel jam laudati auctor, verba ejus huc facientia, utul parum concinna, pariter describo.

Postquam..., inquit, ecclesia Bodecensis seu ejus monasterium per annos circiter quingentos quinquaginta sub fæminei regiminis fragilitate steterat, declinatio ejus jam annis continuata plurimis tantam vergebat in miseriam, quod ecclesia, cum toto monasterio incendio vastata, rusticorum dormitorium et granarium, et brutorum animalium stabulum est effecta. Pavimentum ejus fimo bestiarum duorum pedum altitudine cum egestionis ingluvie quasi per totum fuit coopertum. Muri et testudines ejus una cum turri imbribus patentes et nivibus decem et octo annis continuis stillicidia se penetrantia tolerarunt, sola illa parte, quæ chorum continebat ejusque latera, in tecto reformatæ. Calices, libri, campanæ et ornamenta varia, census, redditus, bona immobilia atque jura ipsius aut venditionis aut inpignorationis titulo, et nonnumquam furti, rapinæ aut usurpationis fraudulentæ vitio vicissim alienata fuerunt. Non remanserat tandem ædificium ex illo toto monasterio et pertinentiis ipsius omnibus, quo a molestatione pluvie vel fervore solis se posset homo tueri, præterquam domuncula quædam, in qua

admodum
statum esset
redactum,

F

AUCTORE
C. B.

A qua sola abbatissa cum familia grandi debebat sub ærumna. Arbores et arbusta in capellis ejus, quarum introitus, murorum fragmine prohibente, bestiis non patuit, et super earum altaria, tamquam in saltu succreverunt. Omnes tam canonissæ quam clerici, etiam presbyter parochialis, locum deseruerunt.

reliquiarum
Sancti inde
Paderbornam

98 *Budicensi ergo monasterio una cum adjuncta ei ecclesia ad deplorandum adeo statum aliquamdiu jam redacto, de asservatis ibidem ad illud usque tempus S. Meinulphi reliquiis, quo decentiori honestiorique loco hæ collocarentur, Paderbornam transferendis est cogitatum, fuitque etiam vere, Wilhelmo ad Paderbornensem cathedram anno 1406 evecto, translatio illa, irrita licet conatu, tentata. Qui res facta sit, proxime laudatus scriptor exponit, in Ms. suo Opusculo, penes me exstante, sic scribens : Anno igitur Nativitatis Dominicæ millesimo quadringentesimo sexto, Wilhelmus, filius ducis de Monte, electus Paderbornensis, per capitulum suum super translatione reliquiarum sancti Meynulphi, et bonorum ipsius monasterii (Budicensis scilicet) restantium ad ecclesiam Paderbornensem tentatus, in reliquiarum, ut major eis honor impenderetur, sed non in bonorum translationem, verbis et facto consensit. Nam idem electus una cum decano et aliis quam pluribus canonicis et ministerialibus ipsius ecclesiæ Paderbornensis suorumque comitiva non modica versus villam Bodeken se direxit, cumque loco jam visi sunt adesse, mulieres villæ illius duæ, istos ob translationis prædictæ causam venire suspicatæ, se ad ecclesiam contulerunt, et abrepta archa reliquias continente supra dictas, eam in quodam equorum stabulo, turri ipsius ecclesiæ versus Austrum affixo, sub paleis absconderunt. Et dum isti, chorum ecclesiæ ingressi constipatim, archam in loco suo non viderunt, ab illis mulieribus sciscitabantur, quo archa devenisset; quæ tanquam rurales, astutiæ Rachelis expertes, plane mendacio inquirentes fallere sui Patroni zelo succensæ non veritæ, illam ad castrum Wevelsburg vicinum sibi responderunt fore deductam. Ipsi tamen verbis earum minus creduli, cistas rusticorum plurimas, quibus ecclesia repleta fuerat, aperiendo, reliquias istas in eis et ipsius ecclesiæ locis particularibus sollicite quærebant, et, dum se viderunt frustra laborare, via, qua venerant, confusi redierunt.*

translatio
frustra tenta-
tur;

C 99 *Irritum hisce verbis jam relatam sacras S. Meinulphi reliquias e monasterio Budicensi auferendi conatum memoriæ etiam produnt Gobelinus in Cosmodromio ætate 6, cap. 90, et Joannes Probus in Budicensi Chronico part. 1, cap. 1, pag. 3, et seq. Ac Gobelinus quidem, etsi non in loco, quo sacra pignora a binis Budicensibus mulieribus fuisse occultata, scribit, in reliquiis tamen adjunctis cum relatione modo data sat exacte congruit; quod verò ad Joannem Probum pertinet, is rem loco cit. ita exponit: Venerabilis Henricus, nobilis de Büren, ejusdem ecclesiæ (cathedralis Paderbornensis) præpositus, beati Meinulphi corpus ad majorem Ecclesiæ honorem de sæpe dicto monasterio Bodecensi eidem auferre decrevit. Adscriptis itaque sibi quadraginta equitibus versus præfatum monasterium iter arripuit; cumque unus de exercitu (non casu, sed Deo disponente) ante alios versus Bodeken veniret, improvise loquens, causam adventantis præpositi denudavit, quam cum audirent duæ mulieres, speciales B. Meinulphi amatrices, ægre*

ferentes hujusmodi sacrum corpus sui Patroni de loco proprio ad extraneos deportandum, brevi super hoc concilio celebrato, præmemoratum corpus cum sua capsula de suo altari tollentes, ad vile jumentorum stabulum magnæ turri contiguum versus Austrum collocabant, et straminibus operientes absconderunt. Illis ita gestis, supradictus præpositus, multitudine vallatus, Bodeken venit, templum intravit, et, dum sacrum corpus, quod tollere venerat, in altari, quo sibi consuetum stare fuit, non invenit, de ipso celeriter quæstionem fieri fecit, nulloque de inhabitantibus locum ad placitum sibi respondente, undique de eodem corpore inquirendo sollicitus fuit, cistas etiam ecclesiæ ob eandem causam jussit aperiri, sed, quod quæsit, Deo disponente, non invenit.

400 *Hactenus Joannes Probus, qui, quamvis quidem in loco, quo sacra Sancti lipsana a mulieribus Budicensibus fuerint abscondita, cum relatione, num. præced. huc transcripta, consentiat, simul tamen et ab hac et a Gobelino in aliis dissonat, ac præcipue quidem in eo, quod conatum, sacris S. Meinulphi reliquiis Budicensi ecclesiæ auferendis impensum, non Wilhelmo episcopo, sed, contra ac Gobelinus dictæque relationis, quicumque is sit, auctor faciunt, Henrico Bürano, Paderbornensi præposito, adscribat. Verum, etsi id ita sit, apprime tamen, quod caput est, illum inter et binos hos scriptores quantum ad tentatam impeditamque sacrarum Sancti reliquiarum ad ecclesiam Paderbornensem e Budicensi translationem convenit, ut conatui huic reapse fuisse locum, certum appareat atque indubitatum; sive autem is Wilhelmo episcopo, sive Henrico Bürano, Paderbornensi præposito, debeat attribui, unice fere a summa in Sanctum sacrasque ejus exuvias, honestiore decentiorique loco collocandas, veneratione fuisse videtur dictatus. Nec a pio minus affectu impediendi, ne sacra Sancti lipsana e Budicensi ecclesia auferrentur, consilium fuit suggestum; initum scilicet id fuit ex eximio plane in S. Meinulphum amore, summaque sacrarum ejus reliquiarum æstimatione, qua non tantum, quæ has, ne auferrentur, occultavere, Budicensis vici mulieres, verum etiam non pauci alii hujus incolæ fuerunt affecti, uti fas est conjicere e Wevelsburgensi castri, in eodem vico siti, dynastarum facto, quod Joannes Probus Operis sui jam sæpius cit. part. 1, cap. 2, pag. 4, et seq. refert. Verba, quibus id exponit, etsi etiam, quemadmodum pleraque scriptoris hujus alia, plane inconcinna ac barbara, huc transcribo.*

magna ha-
rum vene-
ratio ac æsti-
matio;

E

F

401 *Sic habent: Fridericus et Ravenno fratres strenui domicelli de Brenken et castri Wevelsburg, hujusmodi negotium (sacra S. Meinulphi lipsana auferendi conatum) fieri audientes... commotis visceribus, cum subditorum multitudine, velut leones jam privandi catulis, ad monasterium Bodecense concito gradu pervenerunt: optabant namque discrimini mortis se ibidem exponere, quam ecclesiam suam parochialem tam dilecto suo Patrono (S. Meinulpho nimirum) spoliari. Sed, B. Meinulpho nolente, propter suum corpus sanguinem fundi, præfatis domicellis ab incolis villæ Bodecensis intimatur, quod B. Meinulphi corpus nequaquam adversæ partes possent invenire: quapropter iidem domicelli, viri prudentes, magis pacem inquirentes, quam movere lites, montem Staelburg, quo venerant, reascendunt, et in cacumine ipsius, quo usque præpositus absque reli-*

in castrum
Wevelbur-
gense, ne
auferantur,
illatæ,

AUCTORE
C. B.

reliquis cum suis a monasterio per vallem versus Paderbornam declinaverat, diu substiterunt; quo facto, præmemorati domicelli nolentes, B. Meinulphi corpus ad ablationis periculum in sua desolata ecclesia diutius permanere, descendens montis petunt, et ecclesiam Böddecensem ingredienti, præfatum sacrum corpus cum omni reverentia, prout decuit, tollunt, et eum, qui pridem religiosus fuit, secum ducentes ad castrum contulerunt. O ex quam magno desiderio hujusmodi sacræ reliquiæ ad antedictum castrum deportatæ fuerunt! Videlicet, ut in illo conservatæ non deportarentur ab adversariis, qui eas auferre laborabant.

ab hujus incolis, divinitus hinc se punitos ratis, ad monasterium Budicense referuntur,

102 Sed quia B. Meinulphum non delectabat easdem suas reliquias ibidem in castro aliquamdiu permanere, necessarium erat, aliquod fieri signum, per quod Castrenses compulsi prædictas reliquias ad proprium reducerent monasterium. Contigit ergo, quod eodem tempore et loco duodecim porci unius ibidem castellani, cujus nomen Ravenno erat, furibundiam incurrentes interirent; ex quo facto castrenses videntes, manum Domini super se in malum aggravatam, cito prædictam arcam cum suis sacris reliquiis ad monasterium B. Meinulphi remiserunt, quem admodum viri Azotii fecerunt; hi namque, quando propter arcam, ipsis a foris adductam, viderunt plagam super se, dixerunt: « Non » maneat arca Dei Israël apud nos, quoniam » dura manus ejus venit super nos. » Etiam quod supradicta mortis plaga propter præsentiam sacrarum reliquiarum in antedicto castro existentium fuit, ex hoc cognosci potest; nam quam cito eadem sacræ reliquiæ ad præmemoratum monasterium delatæ fuerunt, non solum prænominata mortis plaga cessavit, verum etiam omnia cum jucunda rerum prosperitate inhabitantibus idem castrum arridebant. *Hæc Joannes Probus, mox præterea adjungens, ex ea, quam præmisit, narratione liquido patere, S. Meinulphum tunc noluisse, ut sacra sua lipsana e Budicensi, quam extruxerat, ecclesia, ut in statum maxime miserandum prolapsa, tollerentur. Verum, quoquo modo res hæc habeat, divina benigntate haud ita multo post factum est, ut canonici Regulares, a quibus tandem sacer ille locus, Sancti nostri reliquiis asservandis destinatus, contento studio ac labore fuit instauratus, sanctimonialibus fuerint in monasterio Budicensi substituti; quod qui acciderit, ex ordine nunc expono.*

quod Wilhelmus Paderbornensis episcopus, dato,

103 Diæcesis Paderbornensis clericus, e Wilhelmi electi ac confirmati Paderbornensis episcopi domesticis, ad Benthemiense S. Mariæ canonico-
rum Regularium cœnobium diverterat, cumque ab his officiosissime humanissimeque fuisset exceptus, ad dominum suum reversus, religiosorum illorum virorum hospitalitatem, innocentissimos mores vitæque sanctitatem summopere laudavit, plurimumque, ut in diæcesim suam canonicos Regulares induceret, episcopum est hortatus. Placuit huic consilium, cumque rei exsequendæ aptum ei visum fuisset collapsum Budicense cœnobium, religiosum ac devotum dominum Joannes Wael aut, ut alii scribunt, de Wale aut etiam Weil, monasterii S. Laurentii prope Zwollas canonico-
rum Regularium Priorem, quorum summum vitæ rigorem religiosamque disciplinam aliunde habebat compertam, datis litteris anno 1108 ad se evocat, monasterium Budicense lustraturum mittit, rogatque, ut id instaurandum canonicisque Regularibus deinceps possidendum ac incolendum acci-

piat, cumque ægre prior, quod miserando nimis in statu monasterium invenerat, episcopo tandem assensisset, illud hic, a Walburge de Walde Bodecensi abbatissa sub pensionis annuæ ei pendendæ onere sibi jam ipso anno 1108 resignatum, anno proxime sequenti, 17 mensis Julii, in eundem reverendum dominum de Wale, Zwollis tandem, quo interim, re nondum omnino inter episcopum aliosque, ad quos spectabat, confecta, concesserat, post novem menses reversum, publico instrumento seu privilegio transcribit, uti nos docent in Monumentis Paderbornensibus pag. 223 Ferdinandus Paderbornensis episcopus, Joannes Probus in Chronico Budicensi parte 1, cap. 3, Opusculi Ms. num. 98 et 100 hic iterum laudati auctor ac tandem etiam in Cosmodromio ætate 6, cap. 90 Gobelinus Persona, ibidem etiam exhibens, prout ipsemet eam concepit, privilegii seu instrumenti partem, quo a sanctimonialibus in canonicos Regulares seu, si mavis, in Joannem de Wale, Zwollensium canonicorum Regularium Priorem, monasterium Budicense transtulit Wilhelmus, Paderbornensis episcopus. Illam vel idcirco, quod omnia, quæ supra de miserando Budicensi monasterii statu dicta sunt, egregie confirmet, integram E huc transcribo.

104 Hicce a Gobelino Persona loco cit. exhibetur verbis: Wilhelmus de Monte, electus Paderbornensis et confirmatus, ad perpetuam rei memoriam. Quamvis Domini est terra et plenitudo ejus, certa tamen loca pro cultu frequentiori suæ majestatis singularibus signorum indicibus plerumque consecrare consuevit, quæ quanto majoris corporis negliguntur incuria, tanto majori negligentes ipsi rei Dei redduntur injuria: qui rursus a Deo neglecti, et in desideria cordis sui traditi, nonnunquam sic in vanitatibus suis evanescent, quod loca et personæ, divinæ justitiæ dispensante secreto, contrectatione mutua tabescentes, ipsa cum personis loca vilescent. Et quia devoti a tramite veritatis veritas dicit: Regnum Dei auferetur a vobis, et dabitur genti, facienti fructus, ad honorem nominis divini plurimum cedere non ambigimus, si vepribus et spinis ab agro Dominico funditus extirpatis, loca sancta inhabitantium culpa in despectionem deducta, novellis olivarum, quas in circuitu mensæ divinæ constitutas Propheta commemorat, studuerimus fœcundare. Cum igitur monasterium in villa Bodeken, nostræ diœcesis, quondam ab almo Christi confessore sancto Meinolfo diacono, juxta sæculi fastum viro nobili, quem inclitæ memoriæ Karolus Magnus, tunc rex Francorum et postea Romanorum imperator, postquam gentem Saxonum Occidentalium fidei Christianæ jugo subjecit, de sacro fonte levavit, pro congregatione feminarum, quæ Canonicæ Sæculares appellantur, singulari quodam divino miraculo prævento, quod admodum veterum litterarum testimonio didicimus, fundatum, partim negligentia, partim casibus fortuitis et malo statu patriæ incurrentibus, sic penitus desolatum esse conspicitur, quod ex omnibus ipsius ædificiis ipsa ecclesia, plus tamen, fimo et immundicia ejus testantibus, pro receptaculo bestiarum, quam pro Dominici cultus exhibitione in parte reformata et in capellis, eidem ecclesiæ quondam annexis, nunc vero dirutis, immo super ipsa altaria capellarum, sicut in saltu virgulta succrescunt, unde tam canonicæ, quam rector curiæ, ac etiam clerici ceteri, sola abbatissa ibidem in tugurio rusticano degente, terram

cujus hic pars recitatur,

F

A terram fructiferam, tamquam eis versam in salsuginem, abhorrentes, locum ipsum dudum reliquerat.

Privilegio,
in canonicos
Regulares

405 Nos ad loci supradicti reformationem, pro divini cultus restauratione, pietate curæ pastoralis allecti, intensis desideriis aspirantes, ne ficulnea infructuosa rursus terram perniciosus occupet, eundem locum, malitia temporis, loci qualitate et sexus fragilitate pensatis, non sub hujusmodi canonicarum sæcularium statu, quem Sedes Apostolica approbare non dignatur, sed sub certæ, per eandem approbatæ, religionis titulo, cujus professores sexus virilis non solum carne, sed et adversitatis turbo non terret, nec arrisus fallacis fortunæ dissolvit, decrevimus reformare. Hinc est, quod, abbatissa, canonicis et rectore parochiali, ceterisque ecclesiastici juris in ipso loco sibi quicquam vendicantibus supradictis ad nostram vocatis præsentiam, de loci prædicti lamentabili desolatione, non sine sua culpa ad tantum progressa dispendium, et de ipsius reformatione religiosa per nos concepta, traductu diligenti præhabito cum eisdem abbatissa primum ipsius abbatiæ dignitatem, deinde canonicæ, dehinc rector parochialis et demum beneficiati cæteri canonicatus et præbendas, ecclesiam cum cura ipsarum, et beneficia ecclesiastica, ac omne jus, quod eis et eorum cuilibet, in præmissis, aut aliquo præmissorum, prout ad eos, et eorum quemlibet conjunctim et divisim spectabant, in manibus nostris communiter et divisim sponte resignarunt.

B

transcribit

406 Nos igitur hujusmodi resignationes admittentes, recipientes, ratas et gratas habentes, cum honorabilibus viris, dominis, Præposito et capitulo ecclesiæ nostræ Paderbornensis prædictæ, tractatu capitulari et matura deliberatione præhabitis, abbatiam, ecclesiam et monasterium sic, ut præmissum est, in manibus nostris resignata, cum omnibus prærogativis, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis et rebus mobilibus, terris, agris cultis, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarum decursibus, viis et inviis, ac pertinentiis eorundem universis honorabili viro, Joanni Weil, Priori monasterii in Swollis, Trajectensis diœcesis, tradimus, concedimus et assignamus per præsentem, ita quod, ipsa ecclesia ac monasterio supradictis, prout ei facultas suppetit, reformatis, congregationem convenientem virorum Deo devotorum canonicorum, videlicet Regularium, religioni sui monasterii in Swollis supradicti conformium, juxta ejusdem religionis exigentiam ibidem instituat, præsertim cum sanctus Meinolphus, ejusdem monasterii fundator supradictus, religionis illius creditur fuisse professor. Ita habet laudati Privilegii seu litterarum, in quibus ad canonicos Regulares translatus fuit Budicense sanctimonialium monasterium, producta a Gobelino in Cosmodromio loco cit. pars; etsi autem litteras illas integras, e Ms. Budicensi depromptas, penes me habeam, dandam tamen hic dumtaxat partem jam recitatam duxi, quod hæc, quæ illæ ad institutum nostrum spectantia continent, omnia accurate exhibeat. Verum, quod loco cit. subdit Gobelinus, privilegii seu litterarum concessionem mense Maio factam, erroneum apparet. Etenim Ferdinandus Paderbornensis episcopus in Monument. Paderborn. pag. 223 monasterium Budicense decima septima Julii die in Joannem Wael seu in canonicos Regulares transcriptum notat, litterarumque, quibus id fa-

ctum est, exemplar, penes me exstans, præter annum 1409, de quo inter convenit, eandem hanc Julii diem præfert, ut sane tunc, non autem mense Maio, Privilegii seu litterarum concessio, ac proin etiam, utpote per hanc facta, monasterii Budicensis ad canonicos Regulares translatio verosimillime, ne dicam indubie, acciderit; quæ qui simul cultui S. Meinulphi, in eodem monasterio aut penitus intermisso, aut certe non parum immutato, instaurationem attulerit, § sequens aperiet.

§ VIII. Sancti reliquiæ translatae populoque exhibitæ, cultus ejus apud Regulares Budicenses canonicos.

Hebdomadæ vix sex transcripto in Joannem de Wale, Swollensium canonicorum Regularium Priorem, Budicensi monasterio erant elapsæ, cum hoc ille evocatis aliquot ad se e Swollensi cœnobio canonicis incolendum instaurandumque commisit. Atque hi quidem, in novum hoc domicilium ipso S. Joannis Baptistæ Decollationis festo seu 29 Augusti die inducti, alacritate non mediocri opus statim sunt aggressi; etsi autem monasterii sibi traditi ædificia omnia propemodum collapsa aut etiam destructa invenirent, hæcque omnia aut a fundamentis denuo erigere aut certe instaurare, rem cernerent multis difficultatibus implexam, animam tamen minime despondentes, felici labores suos exitu coronandos, spem conceperunt partim e sacro, quod in ecclesia instauranda penes se habebant, S. Meinulphi corpore, partim e supra narratis, quibus hic Budicæ ædificandum monasterium didicisset, visionibus divinitus oblatis; quod enim S. Meinolphus (ad num. 66 et seq.) in loco, quo monasterium Budicense condidit, primo cervas instabiles, postea vero cervum quiescentem vidisset, monasterii a canonissis, quantum ad sexum instabilibus, ad canonicos Regulares translationem a Deo, qui proinde susceptum ab iis opus fortunaturus esset, præsignificatam fuisse, in animum induxerant.

Monasterii
Budicensis
instaurationis
felicem operis
E

408 Opusculi Ms., cujus num. 20 et seq. data notitia, auctor, qui et ipse canonicus Regularis verosimillime fuit, sic loquitur: Quemadmodum juxta traditionem illorum, qui nobis de Vita et Miraculis sancti Meynulphi (vide Sigewardum in Vita num. 14) scripta reliquerunt, ipse per cervas fæminas in loco illo (Budicensi vico) instituendas, et per cervum Christum loci defensorem visionum admonitione prædictarum (quibus scilicet S. Meinolpho primo cervarum, ac dein cervi species fuerat objecta) sibi designari crediderat, sic nos, rerum experientia jam planius edocti, quid amplius per easdem visiones Providentia Divina portendi voluerit, possumus explicare. Cervæ quidem motibus instabiles, prius visæ, dum jam locum reliquerant, cervus signum crucis bajulans apparuit. Sic postquam locum istum (monasterium Budicense) feminae naturæ suæ instinctu instabiles, hujus sancti Viri (Meinulphi nimirum) venerari negligentes merita, dereliquerant, virilis sexus spiritus instinctu stabilis, laudare Dominum in Sanctis suis habilis, Christum sequens sub onere Crucis, in eodem loco jam successit fæminis. Similia etiam habet in Budicensi Chronico part. 1, cap.

F
exitum unde
sibi sponde-
runt canonici
Regulares.

AUCTORE
, C. B.

cap. 1 et 3 Joannes Probus non obscure simul indicans, canonicis Regularibus, ac nominatim Joanni de Wale, Swollensis monasterii Priori, e visionibus, quarum priori ter repetita S. Meinulphus cervas instabiles, posteriori cervum cubantem vidisset, animos ad reformandum instaurandumque Budicense cœnobium additos fuisse. Quod vero jam ad Sancti corpus, in ecclesia Budicensi instauranda existens, pertinet, uti illud sibi præsens habebant, ita verosimillime Sancti, veluti patroni, pro monasterio a se exstructo apud Deum assidue intercessuri, præsensem etiam opem in molestiis quibuscumque ac periculis sese experturos, sperabant.

Ecclesiam
Kerckbergen-
sem cultui di-
vino aptant,
ad eamque
transferri

109 Ut porro hanc promereri etiam sibi possent, nihil habuere antiquius, quam ut ab ipso statim susceptæ instaurationis initio cultum Sancti, qui una cum ejus monasterio pene interierat, pariter instaurarent, atque etiam, quoad fieri posset, augerent; quod ut facerent, ab honorandis Sancti reliquiis duxere initium. Qui res gesta sit, expono. Fuerat eo tempore, quo primum canonici Regulares monasterium Budicense sunt ingressi, Budicensis parœcia ob unius e siti in ea Wevelsburgensis castri dynastis contumaciam, quæ circa quid versata sit, nuspiam invenio, interdicto ecclesiastico supposita; cum autem canonici Regulares divinum cultum (verba sunt Joannis in Chronico part. 1, cap. 4) apertis januis pro majori devotione habenda exercere cuperent, ecclesiam Kerckbergensem positam in vicino ab immunditiis suis purgaverunt, cumque sequenti Dominica post B. Joannis diem reverendus Wilhelmus Paderbornensis ecclesiæ electus per suum suffraganeum eam fecisset dedicari, in eadem prænominati canonici a tempore, quo monasterium Budicense reformare, cæperunt, fere unius anni spatio, quando tandem præfatum interdictum, in quantum id Budicense monasterium spectabat, fuit levatum, divinum Officium apertis januis magno cum fervore peregerunt, sacrasque interim S. Meinulphi reliquias, quo illustre ejus nomen, oblivione apud nonnullos fere obrutum, in memoriam revocarent, solemnî ritu ad dictam Kerckbergensem ecclesiam ipso natali Sancti festo seu 5 Octobris die transferri curavere, populoque publice spectandas exhiberi. Rem refert in Budicensi Chronico part. 1, cap. 5 Joannes Probus.

ac populo
exhiberi cu-
rant Sancti
reliquias.

110 En ipsa, ut iterum parum admodum concinna, ejus verba. Quia igitur, scribit, B. Meinulphi laudabilis fama multis annis silentio obruta fuit, dignum dixi, quæ vidimus, iterum magnifice propalare et scriptis commendare. Regulares namque, postquam ingressi sunt monasterium Boddecense, audientes, B. Meinulphi reliquias jam per longa tempora in arca sua latentes, die natalis sui proxime tunc sequenti omnibus adventantibus eas ostendere decreverunt, et ob hoc circum circa in vicinis locis hoc ipsum fecerunt fieri manifestum. Itaque præfato die, populorum multitudine ex devotione ad dictum monasterium (Budicense) concurrente, sacrum B. Meinulphi corpus cum sua capsâ humeris quorundam venerabilium canonicorum ecclesiæ Paderbornensis impositum ab ecclesia Boddecensi usque in Kerkberg magna cum devotione et mutua melodia, multitudine populi vicinorum locorum sequente, deportatur, ubi ab majorem solemnitatem peragendam non solum una Missa solenniter cantabatur, verum etiam ex devotionis fervore plures Missæ in portatilibus legebantur, nec ad hujusmodi ve-

nerandum diem hoc sufficere putabatur, nisi D et validum campanarum strepitum inibi præ gaudio frequentarent. Divino itaque Officio rite celebrato, ac præfata capsâ cum sacris reliquiis extra ecclesiam deportata, super eminentiorem locum ad hoc præparatum honorifice collocatur, eaque aperta, venerabilis suffraganeus reverendi electi Paderbornensis ecclesiæ una cum devoto domino Joanne Priore Swollensi B. Meinulphi sacra ossa tantæ supradictæ multitudini, quæ ob hoc undique devote convenerat, cum omni reverentia, prout decuit, ostentabat: quo facto prædictum sacrum corpus a præfatis venerabilibus bajulis, multitudine consequente, ad propriam ecclesiam (Budicensem videlicet) cum gaudio reportatur.

111 Tale instaurationi cultus S. Meinulphi, cum tribus nondum mensibus integris canonici Regulares sanctimonialibus, seu potius canonissis Secularibus, in Budicensi cœnobio fuerant substituti, datum fuit initium; verum quod qualeve deinde incrementum ille acceperit, nuspiam in Budicensi Chronico edicit Joannes Probus, qui tamen cum non pauca miracula, quorum partem infra exhibiturus sum, ætate sua seu non diu a proxime memorata reliquiarum translatione ad S. Meinulphi invocationem patrata, narret, hunc cæpisse tunc magis magisque coli, imo vero fuisse jam tum suo saltem natali in cœlis die Budicæ quotannis a canonicis Regularibus et Missa propria et Officio proprio honoratum, dubitandum non apparet. Et primo quidem Missa propria honoratum fuisse, etiam colligo ex Joanne Probo, qui part. 2, cap. 27 meminit Sequentiæ, ætate sua usurpatæ, in qua de nola mortis prænuntia, S. Meinulphi dicta, infraque hic memoranda, ita decantabatur: O quam signum singulare, quo nos ad mortem præparare monet sonus cymbali. Gamansius sæpissimæ jam laudatus Sequentiam hanc Sigewardinæ Sancti Vitæ, a trecentis aut quadringentis, ut putavit, annis scriptæ, recentiori manu, ducentis tamen annis circiter antiqua, præfixam in codice Hardeshusano invenit, illamque, una cum hac a se descriptam, ad Majores nostros seculo præterito transmisit. Antiquum illud cultus Sancto delati monumentum, utut eo loco, quem punctis implevi, mutilum, huc ego, ne id studiosus lector desideret, una cum F titulo, quem præfert, transcribendum duxi.

Cultum ei
tunc, ut ap-
paret, Missa
propria,

112 Sequentia de sancto Mainulfo.

Recolentes magnifica
Patris nostri solemnia
Christi decoret gratia;
Voces votaue cordium
Tu laxa dator munerum
Ad promendum canticum.
Sanctus iste vitæ florem
Suavitatem in odorem
Consecravit Domino,
Præmonstratum instauravit
Locum istum et ditavit
Largo patrimonio.
Adhuc vivens dono Christi
Velum fletu reddidisti
Consumptum incendio,
Reparatam ter fregisti
Tumbam, quando te jussisti
Transferri de tumulo.
Quod præsumpsit ordinare,
Datur illi revocare
De prælata nobili.
O quam signum singulare,

e qua hic
datur Se-
quentia,

Quo

A Quo nos morti præparare
Monet sonus cymbali.
Vir jussa ferre præsuli
Tardat, caligant oculi,
.....
Corpus sacrum dum levatur,
Aquis ipsis reparatur
Una paralytica.
Hunc Patronum veneremur,
Dulci voce modulemur
In ejus solemnibus,
Apud Christum sublevemur,
Ne damnemur, ut meremur,
Ipsius suffragiis.

et Officio
proprio detu-
lerunt, præ-
terque nati-
vitatibus et
translationis

113 Quod autem ad Officium ecclesiasticum jam pertinet, e missa propria, qua ex dictis Budicæ Joannis Probi ætate honoratus fuit Sanctus, Officio pariter proprio honoratum ibidem eum tunc fuisse, concludendum apparet. Quoquo modo res habeat, talem equidem Sanctus postea in monasterio Budicensi cultum fuit adeptus, uti ex nunc dicendis patescet. Ad manum habeo libellum, Paderbornæ typis Heidenrici Pontani anno 1627 excusum. Hunc præfert titulum: Officium S. Meinulphi, confessoris et monasterii Budicensis fundatoris, studio R. P. F. Gerhardi Sonnenschmidt dicti monasterii Prioris, editum; duo autem ut minimum diversa, unde Officia potius quam Officium libellus debuisset inscribi, de S. Meinulpho Officia complectitur, quorum alterum natali Sancti die duplici primæ classis ritu cum Octava, alterum translationis festo, ritu non expresso, recitandum præscribitur. Porro cum duo illa Officia, quorum Lectiones, S. Meinulpho propriæ, e Vita, per Gobelinum scripta, sunt depromptæ, a monasterii Budicensis Priore, uti ex titulo huc transcripto liquet, sint contexta, dubitandum non apparet, quin sæculo proxime elapso a religiosis Budicensis monasterii incolis recitanda quotannis memoratis binis Sancti festis fuerint proposita. Verum an in hæc Officia mutatio quædam modo non sit inducta, seu potius an ad duos festos dies, quos sibi in Budicensi canonicorum Regularium cænobio consecratos olim Sanctos habuit, tertius modo non accesserit, dubitare me facit Overhamus, in suis ad S. Meinulphi Vitam Observ. pag. 422 ita scribens: Reliquiæ S. Meinulphi plurima cum religione adservantur in cænobio Bodecensi, in quo præter primarium tutelaris Sancti festum 5 Octobris, celebratur etiam festum Translationis et Commemorationis.

Sancti festa
tertium præ-
terea hodie
verosimillime
celebrant,

114 Adhæc penes nos exstat Ms. Sanctorum Collectio, quam, qui eam congegit Joannes Gamansius, Societatis nostræ sacerdos, Ecclesiæ Paderbornensis Sanctuarium inscripsit. Atque hoc, quod additionibus, a Grothausio, nostræ item Societatis sacerdote, adjectis, subinde etiam est auctum, primo quidem ad 27 Septembris diem e Kal. Budicensi, quod citat, sic habet: Translatio (hæc ad 26 Septembris, quo proin Sanctum inter Prætermisissos recensuimus, alibi signatur) S. Mainulfi. ix Lectiones; in Abdinghoviano autem (ita additur manu Grothausii) Exaltatio S. Mainulfi diaconi; ad diem autem 18 Jan., additione a P. Grothausio facta, insigne illud miraculum semel ac iterum Budicæ factum memoratur, quo, ut vidimus, S. Meinulphi corpus de terra levandum, divinitus fuerit ostensum, additurque, idem miraculum in Kal. perantiquo Ms. canonicarum secularium in Bodeken, itemque in Calendario præsentiarum celebrari hisce verbis: Apparitio

S. Mainulfi. Accedit Florarium nostrum Ms., a Congregationis Windesheimensis canonico Regulari, ut apparet, contextum, quod ejusdem miraculi meminisse etiam videtur, dum ad eundem 18 Januarii diem, quo nos Sanctum inter Prætermisissos retulimus, sic notat: Inventio S. Maynulphi archidiaconi et confessoris: quibus omnibus fit, ut verosimillimum appareat, in monasterio Budicensi hodie celebrari non tantum natalem Sancti diem, et translationem, de qua ad 26 aut 27 Septembris fiat, verum etiam festum aliud, quo ad 18 Januarii apparitio seu miraculi, quod Sancti translationem ex dictis præcesserit illoque Januarii die, si Gobelino fides, factum fuerit, commemoratio agatur.

AUCTORE
C. B.

115 Porro quam impense cultui S. Meinulphi post Joannis Probi ætatem seu post annum 1455, quo circiter hic suo Budicensi Chronico ultimam imposuisse manum videtur, canonici Regulares Budicenses studuerint, argumento etiam esse possunt varia monumenta, sive picta, sive æri, lapidive incisa, diversa Vitæ Sancti capita repræsentantia aut ad hanc ipsumve Sanctum aut ejus reliquias spectantia, quæ in Budicensi ecclesia, a se instaurata, aut in novo ei adjecto choro erectæ. Singulorum notitiam ad Majores nostros misit jam sæpius laudatus Joannes Gamansius. Præcipua ejus verba eo facientia transcribo. Budicæ, inquit, in medio psallentium choro occurrit monumentum lapideum quadratum, duorum pedum altitudine et latitudine, trium fere longitudine, cum lamina ærea superimposita cum hac circumscriptione: « Anno Domini 1482 » translatus est summum altare de loco isto: » et fertur, quod S. Maynulfus vidit cervum » cum cruce hic cubantem. Gloria tibi Trinitas. » Laminæ incisus ipse S. Maynulfus genuflexus habitu diaconi ante cervum cum cruce in fronte, humi jacentem, cum hoc superscripto ejus eloquio: « Jam mihi » (adi Sigewardum in Vita num. 20) « spes certa promittit, » quod ille, qui quondam eodem vexillo inferni » claustra penetravit, hujus loci protector erit. » Eadem una genuflectentis Meinulphi et accubantis cervi imago omnibus quatuor lateribus insculpta cum hac epigraphe: « Hic cervus cum » cruce cubavit. » Monumenti lapidei, Gamansii verbis hic jam descripti, notitiam etiam subministrat in suis ad Sigewardinam Sancti Vitam Observationibus pag. 419 Overhamus; verum ea a Gamansiana, uti ex ambarum collatione patescet, nonnihil differt. Gamansii verba, cum id qualecumque discrimen ad rem non faciat, pergo describere.

variaque in
Sancti hono-
rem monu-
menta, quo-
rum Gamansianis

116 Ad cornu Epistolæ, inquit, tabulæ altaris summi in latere affixa alia tabella scripta, quæ sic habet: « Anno Domini 1485 in Octava » sanctæ et individue Trinitatis, quæ tunc fuit » ipso die Bonifacii, consecrata est ista ecclesia » simul cum novo choro et summo altari in » honore sanctissimæ Virginis Mariæ, Matris » Domini nostri Jesu Christi, S. Joannis Baptistæ, S. Maynulphi confessoris et fundatoris » hujus monasterii a reverendo in Christo patre » ac domino, domino Johanne Thefelicensi episcopo suffraganeo tunc reverendi in Christo » patris ac domini, domini Simonis de Lippia, » episcopi ecclesiæ Paderbornensis. Summum » hoc altare in honore sanctæ Trinitatis consecratum est, et in honore gloriosæ Virginis » Mariæ sancti Joannis Baptistæ, sancti Augustini episcopi, S. Maynulphi, S. Antonii con-

verbis notitia

» fessoris

AUCTORE
C. B.

» fessoris et impositæ sunt reliquiæ infra scri-
» ptæ. » Sancti, hosque inter S. Meinulphi, quo-
rum reliquiæ summo ecclesiæ Budicensis altari,
dum consecraretur, fuerunt impositæ, hic recen-
sentur, ac deinde Gamansius ita prosequitur :
Ad latus Evangelii obeliscus præaltus lapideus,
sculpturis et coloribus variegatus, muro chori
ante summum altare adhæret, ejus mediæ basi,
excavatæ et cancellis ferreis clausæ, imposita
capsa lignea colorata cum fastigiali tecto cu-
preo inaurato. Tabella, ante cancellos appositâ,
cum hac aurea inscriptione : « Capsa reliquia-
rum sancti patris nostri Maynulli. » Ad in-
gressum sacrarii visitur S. Meinulli imago vetus
habitu rubro diaconali, vertice largiter attonso,
cum templi Bodecensis figura in dextra, libro
sub axilla sinistra, et corona radiorum circum
caput cum cervo ad pedes et inscriptione, « San-
ctus Meynolfus. » Hanc imaginem, quæ S. Mei-
nulphi altari votivo aliisque, notante Gamansio,
ecclesiæ Budicensis locis etiam appingitur, sæ-
culo præterito æri incidi curavit A. R. P. Ægi-
dus de Roovere Budicensis Prior, dedissemque
etiam chalcographo nostro imitandum illius,
B quod penes me habeo, exemplar, si archetypum
in ecclesia Budicensi positum, sæculo quinto
decimo, quo canonici Regulares in Budicenses
cænobium fuere primum inducti, existimassem
antiquius.

hic ex parte
datur, exerce-
runt.

117 Imagini porro laudatus Prior inscriptio-
nem hanc adjecit : S. Meinulphus confessor,
Westphalus, cathedralis ecclesiæ Paderbornen-
sis archidiaconus, monasterii Bodecensis funda-
tor, a Carolo Magno imp. de sacro fonte leva-
tus, circa an. 770 floruit miraculis clarus; ejus
reliquiæ in dicto Bodecensi mon. quiescunt.
Annus 770, circa quem Sanctus floruisse hic no-
tatur, haud dubie erroneus est, uti ex jam supra
dictis liquet. Hisce observatis, a sacrarii ingressu
ad chori sedilia cum Gamansio pergamus. Supra
hæc, inquit, utrimque tabulæ duæ, muro affi-
xæ, permagnæ et affabre pictæ, quarum altera
sibi adjunctam habet inscriptionem hanc : « San-
ctus Meinulphus multis facultatibus ; » altera
vero istam : « Templum hoc dotavit, hæredem
» solum Christum deputavit. » Alis utrisque ta-
bulæ exterius Christi passi historia, interius
vero alis tabulisque Vitæ S. Meinulphi series
per capita et intervalla depicta visitur. Extra
chorum (iterum verba sunt Gamansii) ad sini-
stram egredientis altare proprium S. Meinulphi
spectatur, eo ipso loco erectum, quo olim San-
ctus jacuit sepultus, ut tabella lignea, in eodem
altari reperta, inscriptione, quam præfert, tes-
tatur. Ad eandem sinistram in odæi superiori
pergula ad angulum utriusque coeuntis muri
juxta primum latus fenestræ majoris S. Meinul-
phi cernitur grandi satis statura, habitu eodem,
ut alibi, in muro jam olim pius relictusque,
etiam ceteris templi partibus dealbatis, cum
sententia : « Iste me Carolus Magnus de sacro
» fonte levavit devotus. » Ad latus oppositum
habitu imperatorio cum scuto, in quo tria flava
lilia, Carolus Magnus est depictus cum senten-
tia : « Iste Meinulphus, id est, meus Ulfus,
» ortum ducens ex regibus. » Atque ita jam ha-
bes monumenta præcipua, in Budicensi ecclesia
S. Meinulpho erecta, quæ Gamansius in Notitiis,
ad Majores nostros missis, recenset, quæque ea
ipsa, saltem ex parte, verosimillime sunt, quæ ad
annum 837. pag. 113 in Annalibus Paderbor-
nensibus laudat Schatenus.

118 Porro in iisdem Gamansianis Notitiis D
additur, in Budicensi choro circum altare quatuor
etiam exstare scrinia, in quorum uno, unde etiam
singularis in S. Meinulphum veneratio elucescit,
asservata olim fuerint sacra lipsana, quæ,
etsi quidem partes corporis S. Meinulphi non
essent, Sancti tamen reliquiis accensebantur, quod
singulari quodam modo ad eum pertineant : sunt
autem nola, velum seu peplum, dalmatica, cruz
argentea. De singulis hisce lipsanis pauca annoto.
Nola, S. Meinulphi dicta, est tintinnabulum,
quod, quotiescumque Bodeicæ sanctimonialis
brevi esset moritura, sponte sua, quemadmodum
Joannes Probus pag. 46 et Gobelinus in Vita
num. 31 et binis seqq. exponunt, sonitum edere
olim soluerit, ut Sequentia, num. 112 huc trans-
scripta, in qua cantatur, O quam signum singu-
lare, quo nos morti præparare monet sonus
cymbali, jam inde a sanctimonialium ætate
Budicæ in usu forsitan fuerit, ac proin ut Sanctum
ibidem jam tum et Missa propria, et Officio, item
proprio, honorari, forte acciderit. Hæc iis, quæ
num. 95 dicta sunt, adjunge. Inceptum prosequor.
Velum est lineum illud capitis tegmen, a Sancto
ex combustionem, ut ambo ejus biographi, Sige-
wardus quidem num. 23 et binis seqq., Gobelinus
vero num. 19 narrant, redintegratum, in quo,
uti, qui id viderunt, Gobelinus et Gamansius
aiunt, adustionis adhuc vestigia cernuntur.
Dalmatica est vestis sacra, qua Sanctus, dum in
Missa suo diaconi sungeretur officio, usus fuisse
creditur. Hanc, de qua etiam pag. 3 et pag. 47
Joannes Probus agit, jam olim per milites Hol-
landos una cum pluribus aliis ecclesiæ Budicensis
ornamentis ablatam esse, notat Gamansius. Quod
jam ad crucem argenteam pertinet, idcirco hanc,
quod a Sancto in memoriam crucis, quæ ei inter
cervi cornua divinitus apparuerit, curata esset,
S. Meinulphi dictam fuisse, suspicatur idem
Gamansius, additque, etiam illam, quæ novem
librarum fuerit, per milites jam pridem esse
ablatam.

§ IX. Miracula a tempore, quo monasterium Budi- cense in canonicos Regu- lares fuit transcriptum, ad annum usque MCDLV Sanctipatrocinio patrata.

Monasterii Budicensis ad canonicos Regulares
translationem, ut cultus S. Meinulphi instau-
ratio, ita non pauca, quæ hujus patrocinio
patrata fuerint, miracula excepisse narrantur.
Quæ a translationis illius tempore ad annum
usque 1435 accidisse audierat, in suum Budicense
Chronicon intulit Joannes Probus, sæpissime
jam laudatus. Undecim ex his præcipua, quorum
duo priora Operis sui pag. 24 et seq., tertium
pag. 32, quartum pag. 34, quintum pag. 63,
sextum, septimum, octavum et nonum pag. 94
et quinque seqq., decimum pag. 109, ac undeci-
mum tandem pag. 113 et seqq. suppeditat, præ-
senti hoc §, ne, quod ad Sancti gloriam maxime
conducit, omnino tacitus præteream, ipsis Joan-
nis Probi verbis, etsi minime castigatis, lecto-
rem

Sanctus, qui
e monasterii
Budicensis
instaurati-
onem adlabo-
ranti-
bus unum

A *rem hic edocere, est animus, observationibus interim, ubi id res exiget, subinde etiam adjunctis. Ut singula jam assignato, quo id Joannes Probus facit, ordine proponam, a binis, quæ pag. 24 et seq. refert, quæque, durante adhuc monasterii Budicensis, ad canonicos Regulares jam translati, instauratione, facta sunt, duco initium. Sic habent: Quodam tempore dum Prior (monasterii Budicensis) pro structura lapides cum curribus adducere fecit, contigit aurigam, juvenem videlicet quatuordecim annorum, dum equi cum impetu onustum currum in profunda via traherent, de superiori loco ancte currum ruere, sicque rota onusti currus utrumque ipsius crus pertransivit, et per hujusmodi rotationem velut inutilis factus currui imponitur, ad monasterium ducitur, ante altare beati Meinulphi fertur, ubi Prior genibus prostratus infirmum supra utraque brachia jacentem habuit, sanctum Meinulphum pro sanitate ipsius suppliciter inclamavit; quo facto, infirmus statim loquitur in hæc verba: « Nihil mihi deest ac nocet, » et ita, qui debilis pedibus ante altare B. Meinulphi portabatur, omnibus, qui præsentibus erant, B Deum collaudantibus, ad pristina sua opera est reversus.*

atque alterum
in periculis
servasse,

120 Alio quoque tempore, ex quo turris magna plane fuerat absque tecto, et præfatus Prior cum suis structuram ligneam pro habendo tecto vellet erigere, quale miraculum circa hoc contigerit, non tacebo. Malus namque dictæ fabricæ in medio collocandus, cui tota lignorum machina innititur, quando de terra per gyrographum sursum in aërem ducta fuit, ita ut jam attrahi deberet supra murum, magister operis accessit volens disponere, ut prædictus malus super eundem turris murum commodius duceretur, casu accidit, quod idem malus ex quadam negligentia magna cum velocitate descensum ad terram faceret, præfatumque magistrum operis se minus custodientem arripiens, eum ad unius stadii spatium ab ædificio, prout a pluribus visum fuerat, eiecit, sed, Domino Deo ipsum pie protegente, statim quasi in momento absque ulla læsione, cunctis eum intuentibus, sedere videtur subra murum prædictæ turris. Nulli itaque dubium, quin C B. Meinulphus volens sui reformandi monasterii continuare processum, præfatum magistrum a periculo mortis sua intercessionem præservavit. *Primum e binis hisce miraculis non omnes forte pro indubio miraculo habebunt; quod autem ad secundum pertinet, dubitabit fortassis non nemo, an S. Meinulphi, utpote qui ne quidem invocatus fuisse videatur, patrocinio fuerit patratum, etsi interim hac de re non ambigendum existimarit Joannes Probus, Budicensis chronologus. Ad tertium modo ex undecim hic memorandis miraculis progrediamur.*

fratremque
laicum Budi-
censem mor-
tuum resusci-
tasse, narra-
tur.

121 *His verbis concipitur: Ex quo Regulares monasterii B. Meinulphi eo tempore, quo primum dictum monasterium reformabant, multis et gravibus laboribus, prout ipsis necesse fuerat, intendebant, pius Dominus Deus ita cum eis misericorditer dispensabat, quod rarissime debiles aut infirmos, quibus curam vel vacantiam præ operum multitudine impendere non valebant, inter ipsos habuerint. Cum enim contigerat, unum de laicis suis, nomine Dedericum Roes, infirmari, et quadam vice ob infirmitatem ejus depellendam balneo sociari, hic, qui loco infirmarii eum respicere habuit,*

Octobris Tomus III.

propter ejusdem infirmitatem aliquantulum diu ab ipso sese absentavit, et reversus infirmum in aqua reperit declinasse; quapropter gravi mœrore compulsus clamorem validum fecit, accurrit Prior, accurrunt fratres, et dum ad eum, qui infirmus erat, perventum fuit, Prior et Fratres nullum indicium vitæ in eo considerantes mortuum judicabant, et ideo Dominum Deum sanctumque Meinulphum pro ipso humiliter implorantes, is, qui ab omnibus mortuus putabatur, in gaudium magnum vivus est receptus. *Non raro factum est, ut submersi, etsi etiam diu sub aqua delituissent, nullumque prorsus vitæ signum ederent, re tamen vera, cum ex aquis extracti aliquamdiu fuissent, in vivis adhuc agere fuerint comperti: quam ob rem dubitari potest, an Prior Fratresque Budicenses in judicio, quo laicum, verbis recitatis memoratum, vita functum, arbitrari sunt, falsi non fuerint, maxime cum Budicensis chronologus, quanto temporis spatio sub aqua is latuerit, non edicat. Utut sit, tum hunc, tum utrumque proxime narratum casum recensere hic volui, quod pro tribus miraculis diversis, S. Meinulphi patrocinio patratis, a Joanne Probo proponantur, quoque re etiam ipsa in iis partem habuisse Sanctum, non omnino improbabile appareat.*

122 Porro hæc omnia, utpote quæ sub primo Budicensis monasterii Priore, anno 1420 a vivis sublato, facta notet Joannes Probus, certeque ante monasterii Budicensis per canonicos Regulares anno 1409 inchoatam instaurationem non evenierint, eo temporis spatio, quod ab hoc posteriori anno ad annum usque 1420 excurrit, accidisse necesse est; quod eodem ex capite dicendum etiam est de quarto miraculo, jam nunc hic memorando, quod Budicensis chronista hunc narrat in modum: Erat quidam clericus, nomen Sifridus, in oppido Geseke, ejus fratris filium tantus membrorum dolor invaserat, ita quod de eo nulla spes fuerat sanitatis; pater vero ipsius multas miseras in eo animadvertens magis desiderabat, eum defunctum esse, quam viventem in ægitudine, et quia idem pater simplicis ac bonæ vitæ fuit, prout mihi optime constat, qui virum novi, a divina consolatione nequaquam fuerat derelictus; nam cum de sancto Meinulpho pio patrono sæpe dicti monasterii relatum erat, quod potens esset apud Dominum Deum, accepit memoratum ejus infirmum filium, et dicto adduxit monasterio, ubi dum eundem debilem ac sospitate alienum ante altare B. Meinulphi præsentavit, sanum de altari reportavit, sicque factum fuit, ut is, qui pridem infirmum suum filium tristis adduxerat monasterio, jam, eo per preces B. Meinulphi sano facto, gaudens et lætabundus ad propria cum ipso remeaverit.

infirmo puero
sanitatem

123 *En nunc, quod modo recensitis ex instituti nostri ratione proxime subjungendum est, quintum miraculum. Budicensis chronologus, aliis nonnullis, quæ sub Daniele, tertio monasterii Budicensis Priore, absque Sancti nostri patrocinio acciderint, narratis miraculis, refert illud hisce verbis: Restat adhuc unum miraculum, quod sub regimine tertii Prioris (monasterii Budicensis nimirum) per intercessionem B. Meinulphi contigit, dignum ut exponatur. Erat quadam mulier in oppido Salzkotten, ejus filia amborum oculorum visu privata fuit, et dum mater ejus ob hoc plurimum tristaretur, sanctum Meinulphum*

puellæ cæcæ
visum resti-
tuit,

AUCTORE
C. B.

phum humiliter inelamavit, ut ipse Dominum Deum pro filia sua dignaretur exorare, quod saltem unius oculi visum mereretur recipere. Qua inelamatione facta, filia unius oculi visum recepit; mater vero, quod sanitatem amborum oculorum non rogasset, dolens ait in hæc verba: O! si pro visu amborum oculorum sanctum Meinulphum invocassem, utique ambos oculos sanos impetrasset. *Daniel secundo monasterii Budicensis Priori, qui octo tantum menses præfuit, anno 1420 fuit suffectus, annoque 1424 (adi Joannem Probum pag. 56, 57 et 63) officio sponte cessit, ut miraculum, jam nunc hic relatum, inter annum 1419 et annum 1425 indubie evenerit.*

pannum, re-
novato, quod
olim patratat,
miraculo,

- 124 *Serius nonnihil ex undecim, quæ hic recensere statui, miraculis sextum, septimum, octavum et nonum, etsi interim annus determinatus cuique assignari haud queat, accidere: ea enim Joannes Probus collocat sub Arnolde Huls, sexto monasterii Budicensis Priore, qui, quemadmodum idem hic scriptor pag. 79 et 92 docet, anno demum 1432 cœnobium illud gubernandum accepit, annisque decem et octo gubernavit. Tria priora ex his continua serie, quod ita ab ipso Budicensis Chronici auctore recenseantur, jam describo. Cum miracula divina, quibus humanum genus (verba sunt Joannis Probi) ad melioris vitæ statum provocari potest, absque culpa nequaquam a scientibus taceri possunt, dignum duxi illud, quod relatione devoti confratris mei supradicti (Budicensis videlicet) monasterii, cui hoc contigerat, præsentibus tradere scriptis; nam ut in Gestis sancti confessoris Meinulphi legitur, cereus in se retortus et accensus (adi in Sancti Vita num. 28 et seq. Sigewardum, et num. 21 Gobelinum) supra nudum pannum, quo prædicti B. Meinulphi sepulcrum operatum fuit, absque quolibet intermedio ponebatur, qui et neglectu cujusdam devotæ canonissæ, dicti sepulchri custodiam (sepulcro Sancti custodiendo famulam, non canonissam, fuisse adnotatum, loco proxime cit. scribit Sigewardus) habentis, per ardorem finem suum fecerat, nec idem pannus in aliqua ejus parte læsus apparuerat. Et quia idem miraculum ex eo, quod multis temporibus actum fuit, et heu, quodammodo in quorundam hominum cordibus jam jamque vetustate temporis minus veneratur, pius Dominus Deus ad honorem B. Meinulphi sui confessoris volens aliquorum Fratrum dicti monasterii, a quibus B. Meinulphus forsitan non satis honorabatur, ad devotionem et fervoris igniculum, imo ad ampliorem sui Patroni venerationem, excitare, supradictum miraculum, videlicet de cerei combustione supra pannum, disposuit innovare.*

ab igno illæ-
sum,

125 Nam præmemoratus Frater, cui, quod jam relaturus sum, accidit, Arnoldus Gallicus vocabatur, qui quodam tempore, postquam Missam suam celebraverat, et sacristiam se exuturus jam intrare vellet, vidit a longe lumen ardens, de candelabro lapsum, jacere supra nudum pannum mensæ illius, de qua sacerdotes ad celebrandas Missas sacris vestibus se vestire solent. Quid egit? Damnum timens, tardo incessu derelicto, festinavit ad locum, ubi hoc incendium erat, et lumen ardens, supra præfactum pannum lapsum, amovere sollicitans; putaverat enim, ab incendio supradictum pannum omnino consumptum esse: sed, ecce, idem pannus absque ulla sui læsione aut combustionis signo reperitur; quique incendii locus ob mira-

culi magnitudinem a devoto tum temporis D monasterii custode, videlicet a Fratre Joanne Warburg, in circumferentia ejus acu cum filis serieis nitidissime cornatus et elaboratus fuit. O magnum stupendumque miraculum, quod nostris factum est temporibus, magnum, inquam, apud illos, qui B. Meinulphum, cujus pia intercessione factum hoc non ambigitur, magnum in cordibus suis habent. Idem etiam lumen*, cujus ardoris vis ad hoc divinitus sublatus* erat, ne supradicto panno noceret, usque ad hodierna tempora in dicto monasterio reservatur de consultu cujusdam devoti Fratris: speraverat namque idem Frater, quod tale lumen, per quod ingens hoc miraculum factum, majoris a liquando utilitatis futurum esset, quod minime impossibile creditur.

* i. e. cereus
* sublata

126 Tempore, quo pistrinum lapideum in monasterio B. Meinulphi per sollicitudinem venerabilis Prioris Arnoldi Huls jam magna ex parte constructum erat, et necdum in eo aliquod lobiū factum, sed pro tribus fiendis lobiis unum super aliud nudis trabibus in quartum pedem ab invicem distinctis dumtaxat fuerat præparatum, idcirco ut idem pistrinum eo citius utilitati, ad quam fuerat factum, deserviret, primo cum straminibus absque intermixta gleba tegebatur, et dum ad hujusmodi tectum faciendum fratres laborarent, unus ex iis, nomine Hugo, ad hoc deputatus, tegentibus supradictum ædificium stramina ministrabat, qui dum quadam vice in sublimi dicti ædificii sub tignis supra cumulum straminis staret, et gradum stationis minime observaret, labi coepit de excelso et per tres trabium situationes pro tribus fiendis lobiis unum super alium casum faciens in terram cecidit, et corpore prorsus illæsus apparuit; postquam vero uno die ob conceptum timorem baculo innixus incesserat, deinde sanus factus ad pristina opera perficienda lætus accessit. Mira res, non tamen in oculis Domini, omnia optime disponentis, quia nisi prædictus Frater divinitus fuisset custoditus, utique super unam de multis trabibus, per quas ceciderat, ad extinctionem vitæ cecidisset; quod si per dictum casum non statim mortuus fuisset, tamen debilis et inutilis factus esset. Audiatur nunc, quomodo a Domino Deo fuerit custoditus. Dixerat namque supradictus Frater, quod, dum labi coepisset, S. Meinulphum invocasset. O pium et optimum Patronum, qui fidelem servum suum conreparatorem sui monasterii, quem ad hoc deputaverat, apud Deum sua pia intercessione maxime, quia in necessitate sua eundem invocaverat, a morte præservavit.

lapsūque e
sublimi custo-
dit incolu-
mem:

127 In districto castri Wewelsburg colonus quidam habitaverat nomine Conradus Molners, qui, quadam infirmitate tactus, in ægritudinis lecto communi morte finem vitæ fecit, et dum mortuus fuerat, luctus et planctus uxoris ejus et filiorum, prout naturale est, subsequebatur, vicinique et vicinæ citius occurrentes cum dolentibus compassionis dolorem de morte sibi cohabitantis multum dilecti viri habuerunt. Et quando idem Conradus evidentibus signis mortuus dicebatur ab astantibus, et illi, quorum intererat, ut corpus defuncti de lecto supra domus pavementum, sicut moris erat, deponere laborabant, casu supervenit defuncti soror de civitate Paderbornensi, nomine Adelheidis, et intelligens hæc, quia fratrem ejus jam defunctum de lecto in terram ponere laborarent, velocissime acces-

mortuum ad
vitam revo-
catis,

A accessit, et ambobus brachiis circumcingens defectum fratrem valida voce erupit in hæc verba : « Nolite, quæso, nolite hunc de lecto » tollere ; non enim mortuus est, sed vivit, » et invocans sanctum Meinulphum ita loquebatur : « Sancte Meinulphe, rogo te, ut sicut aliquando » lacrymantis canonissæ tui monasterii in ci- » neres redactum peplum per tuas preces red- » didisti, ita et nunc mortuum meum fratrem » tuis precibus ad vitam digneris revocare. » Ego, qualiscumque etiam fuerim, spondeo, » me crastina die cereum dimidii talenti tuo » altari in honorem tuum allaturam. » Qua spon- » sione facta, is, qui mortuus fuerat, visum oculo- » rum suorum retorsit in sororem ; quod dum illa adverteret, cum gaudio magno interrogans fra- » trem loquebatur in hunc modum : « O amice » singularis, et ubi tu fuisti ? » Respondit ille : « Abii, et jam reversus sum, vidique sanctum » Meinulphum ; » dixitque et soror : « Frater » votum tale, quod pro te feci » (exprimens id, quod voverat) « ad ecclesiam B. Meinulphi fe- » ram. » Respondit, qui revixit, frater : « Solve, » soror, quod vovisti ; nam dum ego magis re- » convaluero, peregrinationem meam ad B. Mei- » nulphi reliquias, associatis mihi duobus, di- » scalceatus lineisque indutus in gratiarum » actionem me facturum spondeo ; » quod et adimplevit et pristinae sanitati penitus est resti- » tutus.

fractum mu-
lieris genu

128 *Talia sunt tria sub sexto Budicensis monasterii Priore Arnolde Hüls Sancti nostri patrocinio patrata continuaque serie a chronologo Budicensi Joanne Probo recensita miracula, de quibus quid censendum sit, prudentis lectoris judicio relinquo, et ad aliud seu nonum ex hic dan- dis, quod, ut dictum est, sub eodem quidem Priore Arnolde Hüls contigit, non tamen una cum tribus proxime relatis continua serie a Joanne Probo narratur, jam pergo. Verba, quibus a Budicensis Chronici auctore exponitur, hæc sunt : Gertru- dis, filia Reneti militis de Brenken castri We- welsburg, postquam in vestitu pompam sæculi peregerat longo tempore, licentia a strenuo suo viro petita et accepta, propter consecutionem æternorum bonorum vitam solitariam gerere cupiens, Prioris monasterii B. Meinulphi et ejus conventus consensu interveniente, locum*

C

129 Quod dum Gertrudis domina ejus, certo ducta indicio, vero esse comperit, famula ejus ibidem supra terram sola relicta, veloci cursu monasterii fores petiit, medicum vocat, ac cum eo, ut famula ejus per ipsum curaretur, ire cepit versus locum, ubi infirmam dere- liquerat : quo tempore infirma famula Dei, sola jam existens, antequam domina ejus cum me- dico ad eam venerat, beatam Virginem Mariam et sanctum Meinulphum devotissime implora- vit, ut sanitas pristina ei redderetur, ne infir- mum ejus genu ab aliquo masculo denudatum tangeretur aut cerneretur ; et oratione facta, supradicta famula, spe magna et fiducia, quam ad beatam Virginem Mariam et sanctum Mei- nulphum habuit, firmissime freta, fore, ut per

ad sui invo-
cationem
sanat,

ipsorum piam intercessionem sanitatem conse- queretur ; et, ecce, domina sua una cum medico monasterii superveniente et coram famula exi- stente, genu, antea fractum, nunc sanatum et plane consolidatum reperit. Quo facto, dixit famula ad dominam suam : « Gratias Deo ! Jam » sana facta sum ex sono » (audiverat enim va- lidum strepitum et sonum ad orationem factum) » quem audiui. » At domina interrogando dixit ei : « Jam me ad præsentiam tuam superve- » niente, sonum audiui circa te ; erat ille sonus, » de quo dicis ? » Et illa respondens ait : « Ita, » dilecta domina mea : » protinusque de terra sine alicujus hominis adminiculo surgens, iter, quod prædicta domina et sanata ejus famula facere cœperant, frequentantes, ad ecclesiam monasterii B. Meinulphi cum gaudio magno pervenerunt.

130 *Accipe nunc, quod inter miracula huc transcribenda decimum locum tenet. Ita habet : Erat quidam devotus sacerdos oppidi Geseke, qui habebat singularem devotionem ad B. Mei- nulphum, et ob hanc causam habebat in Bre- viario suo suffragium de eodem, quod consue- verat ad honorem ejus quotidie persolvere. E* Contigit vero ob causam, quam Deus tantum novit, ut idem quasi amens factus a suis paren- tibus die ac nocte custodiretur ; aliqui etiam sa- cerdotes oppidi Geseke Breviarium ejus, ne ex horarum suarum lectione, quia modo debilis capite erat, totus furibundus redderetur, clan- destine abstulerunt ; tamen quia B. Meinulpho prædictus infirmus sacerdos in precibus suis solitus erat inservire, per ejus piam intercessio- nem apud Deum miserendi tempus advenit ; nam nocte quadam, præsentibus suis eum custo- dientibus, somno autem oppressis, surrexit sa- cerdos et abivit, et de quodam angulo juxta focum Breviarium suum extrahens aperuit, et orationis suffragium de B. Meinulpho persolvit, quo facto, suorum sensuum cœperat resumere sanitatem ; post hoc, cum eadem cœpta sanitas aliquale habuit incrementum, qui eam per in- tercessionem B. Meinulphi sibi adesse novit, tale votum fecit, ut vellet, quod etiam adimple- vit, et sanus in suis sensibus factus permansit, cum duobus sacerdotibus sibi sociatis sacras ejus reliquias in gratiarum actionem visitare.

131 *Miraculum hoc sub septimo monasterii Budicensis Priore Arnolde de Holte collocat Joannes Probus, ut id adeo, quoniam hic quidem suum Budicense Chronicon ultra annum 1455 non producat, ille vero Budicense canobium anno 1449 Prioris munere moderari primum cœperit, vel hoc ipso anno 1449 vel aliquo e sex sequentibus indubie evenerit. Eodem etiam tem- poris spatio, et quidem, qui huic includitur, determinato anno 1455 undecimum, quod hic adhuc dandum restat, miraculum diserte assigit Budicensis chronologus, ita illud litteris commen- dans : Ad honorem B. Meinulphi levitæ Christi audiatur subsequens miraculum, quod ejus pia intercessione apud Deum accidisse creditur. Anno Incarnationis Domini 1455 ipso die B. Lucie virginis colonus quidam, nomine Her- mannus Thonninges, inhabitator villa Breneken, Domino Deo pie disponente, improvise et subi- tane infirmabatur ; qua infirmitate perdurante, agonizans putabatur, et, quia pastor villæ Bre- neken pro quodam negotio Paderbornæ tunc temporis morabatur, idcirco hi, qui præmemo- rati infirmi singularem curam genere videban- tur,*

AUCTORE
C. B.

insanum sanæ
menti reddi,

infirmo, dum
ei de sacro
viatico sit
prospectum,

ACCATORE
C. B.

* exoraret

nitam proro-
gat, aliaque
miracula,

tur, timuerunt, eundem infirmum absque Ecclesiae Sacramentis ab hac vita migraturum. Sed quid factum fuerit, audiatur : nam ille infirmus, quia sanus in vita sua B. Meinulphum praecipue honoravit, jam in infirmitate constitutus meruit, ut quaedam mulier in lecto aegritudinis suae assistens divinitus inspirata S. Meinulphum sic invocans exorabat *, ut praedicto infirmo saltem suis precibus tamdiu apud Deum vitam suam prolongare mereretur, donec Sacramenta susciperet.

132 Qua invocatione facta, dictus infirmus, de infirmitate sua levius se habere sentiens, in Deo laetabatur, amici tamen et consanguinei ejus de tali virium suarum aliquali resumptione minus contenti, volentes, eum securum esse per munitionem Ecclesiae Sacramentorum, nuntium ad viciniorem parochiam, videlicet ad oppidum Byren, mittentes, sacellatum in dicto necessitatis articula ad se venire petunt, qui, nuntio negotium sibi exponente, celeriter ad infirmum visitandum properavit; ab illo jam coram infirmo praesente de venerabili Sacramento provisum est infirmo : quibus sic Ecclesiastico more peractis, dicto sacellano adhuc praesente, infirmus migravit ad Dominum, et qui non crederet, quod infirmo dicto meritis B. Meinulphi impetratum fuerit, ut in infirmitate constitutus antea mori non potuisset, nisi venerabile Sacramentum susciperet. Porro Joannes Probus in Opere suo saepissime jam laudato plura adhuc alia, veluti a Sancto nostro ad ulciscendas monasterio suo illatas injurias patrata, alterius quodammodo generis narrat miracula, quibus factum sit, ut, qui in Budicense Sancti monasterium sive furto aut rapina, sive detractone aut calumnia fuissent injurii, divinitus fuerint puniti; verum cum adversae fortunae casus seu infortunia, quae his obvenisse refert, a Deo, ut injurias, servis suis illatas, ulcisceretur, fuisse inmissa, plerumque vel non constet, vel certe an ea, de quibus id constare videtur, a S. Meinulpho, monasterii sui patronum apud Deum agente, fuerint profecta, dubitandum appareat, ex omnibus iis miraculis unum ego dumtaxat de partu monstroso, quod aliunde ex authentico obstetricis testimonio, penes me exstante, comperitum etiam habeo, speciminis quodammodo loco huc transcribo.

C
e quibus hic
unum adhuc
datur, patras-
se traditur.

133 Refert id Budicensis chronista pag. 75 et seq. his verbis : Audiatur nunc res gesta, multum auditui horrenda; postquam enim praedictus (quintus monasterii Budicensis) Prior (Hermannus vonder Stecke) bonae memoriae, dum adhuc in vita erat, et de monasterio B. Meinulphi ad suum proprium (B. Catharinæ virginis prope Neomagum) translatus fuerat, et nondum canonicae Boddecensi de novo Priore provisum erat, quidam militaris diocesis Paderbornensis, nec Deum tinens, nec homines reverens, porcos Regularium (canonicorum Budensium videlicet) violenter abegit, et ad castrum suum ducens, eosdem mactari fecit. Quo peracto, uxor ejus vicina partui quoddam monstrum, in aliqua sui parte simile porco, parturit, sicut una de obstetricibus, quae praesentes erant, nonnullis postmodum referebat; praefatum, inquam, monstrum mortuum erat, habuitque pedes versus suram reflexos et a longe prospicientibus tanquam pedes porcini incurvati apparebant; habuit etiam magnum vulnus tumidum et apertum, sed non cruentatum. Dicta

obstetrix praefatum monstrum visu horribile D supra suas receptum manus viro praedictae parientis ad majorem etiam ipsius confusionem et horrorem, ne consimilem violentam rapinam monasterio B. Meinulphi de cetero inferre praesumeret, celeriter ostendens, ait in haec verba : « Cerne puerum tuum, isti namque sunt porci, » quibus monasterium B. Meinulphi spoliasti. » Qui magno percussus horrore, et pudore confusus monstrum istud satis horrendum ab oculis suis auferri mandavit. Justum namque fuit, ut, qui porcos a monasterio violenter abstulit, eosdemque vulnerando interfici fecit, puerum mortuum et monstrosum vulneratumque ac cum pelle porcina contextum per uxoris suae partum recipere mereretur. Hermannus vonder Stecke anno 1427 monasterii Budicensis Prior fuit creatus, idque munus annis quinque seu ad annum usque 1432 gessit, ut Joannes Probus pag. 69 et 75 docet; Hermannus autem eodem anno 1432 susceptus fuit Arnoldus Hüls, uti ex jam supra dictis liquet. Jam vero, cum relatum modo prodigium post gestum ab Hermanno Budicensis monasterii prioratum, tuncque, dum nondum huic de novo Priore fuisset prospectum, acciderit, consectorium E omnino est, ut cum eodem anno 1432 debeat illius epocha componi. Quod si porro plura miracula, quibus S. Meinulphus puniri a Deo impetravit in monasterium suum injurios, quisquam forte desideret, is apud Joannem Probum, unde voto suo fiat satis, pag. 37 et tribus seqq., pag. 45, pag. 97 et seq., pag. 104 et binis seqq., pag. 111 et seqq., et pag. denique 113 et seq. inveniet.

§ X. Sancti reliquiae a canonicis Budicensibus cum aliis communicatae, cultus in diocesi Paderbornensi et alibi.

Quamdiu sacrae virgines seu sanctimoniales monasterium Budicense incolere, integrum Sancti nostri corpus seu sacra omnia ejus ossa, nullo prorsus distracto aliave cum aede sacra communicato, in ecclesia sua asservasse videntur, diutissimeque, ut apparet, omnia pariter sacra illa pignora, cum sanctimonialibus fuissent substituti, Regulares canonici in eodem monasterio etiam custodiere. Verum anno 1574 factum tandem est, ut pretiosissimi thesauri partem, in Hispaniam ad serenissimam regni hujus reginam, Philippae II e Maximiliani II imp. filia uxorem, dono mittendam, postularit Joannes ab Hoya, celsissimus ac reverendissimus ecclesiae Monasteriensis episcopus, ecclesiarumque Osnabrugensis et Paderbornensis administrator, cujus sane postulato pissimo non potuerunt non annuere Budicenses canonici. Illa nos ipsae litterae, quas hi ad celsissimum illum antistitem ea occasione scripserunt, opportune docent. Litteras illas, utpote quae Sanctae reliquiae in Hispaniam missis testimonii loco fuissent adjunctae, in Lipsanologio Ms. in folio regalis monasterii S. Laurentii Escorialensis anno 1722, mense Februario Cuperus noster, ibidem tunc degens, exscripsit, domumque reversus, Mss. nostris de S. Meinulpho Notitiis adjecit. Eas ego integras, quod nonnulla, ad institutum nostrum spectantia, nos edoceant, huc transcribo.

135 Sic habent : Reverendissimo in Christo praesuli,

E Sancti reliquiae pars quaedam, ut Hispaniam mittenda,

F

AUCTORE
C B

Joanni ab
Hoya episcopo
per litteras,
quæ hic reci-
tantur,

A præsul, simul ac illustrissimo principi, domino D. Joanni Monasteriensi episcopo, Osnabrugensis autem et Paderbonensis cathedralium ecclesiarum administratori, comiti ab Hoya, Domino nostro clementissimo. Reverendissime præsul, illustrissimeque princeps, elapsis aliquot diebus, a venerabilibus eximisque viris dominis Conrado ter Mollen licentiatu, decano et officiali, nec non Henrico de Colonia, quondam illustrissimæ celsitudinis vestræ litteræ de probatis aliquorum Sanctorum reliquiis pro serenissima Hispaniarum regina conquirendis destinatæ, non solum nobis exhibitæ fuerunt, verum etiam nos summa ab eisdem diligentia exhortati, ut illustrissimæ C. V. requisitioni satisfaciennes partem aliquam de beatissimi Maynolphi confessoris, patroni nostri, illustrissimæ C. V. præsentandam, ipsis communicare vellemus. Quamvis autem apud nos præter supradicti patroni nostri S. Maynolphi paucæ reliquiæ probatæ inveniantur, nobis etiam thesaurum illum pretiosum, antea a nemine nostrum vel apertum vel visum, sed ab antecessoribus nostris summa cura magnaue reverentia custoditum et religiose conservatum, non solum referare, sed et dissipare infandum nefas visum fuerit, nihilominus tamen plus ill. C. V. jussis, quam nostris affectibus, dandum fore censuimus, ideoque tumbam, in qua sancti nostri Patroni ossa ab ipsa translatione recondita pieque conservata fuere, in Dei nomine anxie recludentes, partem brachii jam dicti Patroni nostri ex eadem debita veneratione sublata, una cum sancti ejusdem nostri Patroni Historia, sive Legenda, prout eadem a majoribus ad nos pervenit, sigillo nostro roborata I. C. V. fideliter transmittendam, supradictis domino officiali et cancellario tradidimus, obnixè petentes, eadem I. C. V. hanc qualem animorum nostrorum humilem devotamque promptitudinem ulnis gratiæ suæ amplecti, nosque sibi commendatissimos habere non dedignetur. Datum pridie Nonas Martii anno 1574. Reverendissimæ illustrissimæque C. V. humiles devotique sacellani, Prior et conventus in Büdeken, Ordinis Canonorum Regularium S. Augustini, Paderbornensis diocesis.

dono data,
alia cum
Lovaniensi
S. Martini
monasterio,

C 436 Accipe modo, quæ vel in hæc litteras, vel saltem earum occasione observanda occurrunt. Non exprimunt, quanta fuerit brachii S. Meinulphi pars, quam ad Joannem ab Hoya, Monasteriensem episcopum ecclesiæque Paderbornensis administratorem, miserint Budicenses Regulares canonici; verum hanc fuisse ut minimum sex digitis longam, docet Notitia, a Cupero ad marginem adjecta, quæ e sacris S. Meinulphi lipsanis fuisse hujusmodi longitudinis os in Hispanias missum, prodit. Porro cum pretiosissimum lipsanorum Sancti nostri thesaurum post factam ejus translationem seu de terra levationem numquam fuisse ad illud usque tempus, quo scriptæ sunt, quoquam vel apertum vel visum, diserte edicant, non viderant aut certe non legerant, qui litteras illas exaravere Budicenses canonici, sæpissime in hoc commentario jam laudatam Joannis Probi Lucubrationem, e qua (adi num. 440) sacra Sancti nostri ossa, aperta, quæ hæc continebat, lipsanoteca, ab episcopi Paderbornensis suffraganeo, atque a Joanne Wael, monasterii Swolensis Priore, anno 1409 publice populo fuisse exhibita, luculentissime constat. Verum qui factum, ut ipsum monasterii sui Chronicon ignorarent religiosi illi viri? Non est sane, cur id mi-

rum cuiquam accidat, cum illud Opusculum, uti ejus editor anonymus in prævia ad lectorem Admonitione docet, usque ad præsentis sæculi initium in tenebris latuisse videatur. Adhæc, fuisse numquam sacrarum Sancti reliquiarum capsam a decessoribus suis reseratam, facile etiam persuasum sibi habuere, quod eam aperire, ipsimet, uti in recitatis litteris apertissime indicant, religioni duxerint. At vero, qui post sæculum sextum decimum florere Regulares canonici, non ita religiose ab aperienda Sancti nostri lipsanoteca extrahendisque ex ea reliquiis abstinendum censuere. Res ex jam nunc in medium adducendis patescet. Inter Ms. de Sancto nostro Notitias occurrunt testimoniales de sacris, quas Lovaniense S. Martini canonorum Regularium monasterium asservat, S. Meinulphi reliquiis litteræ, a Petro a S. Trudone, Priore S. Martini Lovanii, et congreg. Windesheimensis generali, conscriptæ, atque cum Papebrochio nostro sec. proxime elapso communicatæ. Hæc, quod ad præsens institutum faciant etiam cum librarii mendis huc transcribo.

436 His verbis concipiuntur: Pro æterna veritatis memoria ac testimonio. Particulam hanc majorem reliquiarum R. Meinulphi sive Menolphi, archidiaconi ecclesiæ cathedralis Paderbornensis, accepi a R. adm. P. ac D. Matthia Damiani, Priore Gaefdoncano, anno Domini 1690*, 22 Septembris, desumptam ex osse longo medio circiter pede, quod R. adm. P. ac domus Theodorus Mesmecker prædecessor ipsius, et capli Windesheimensis commissarius cum licentia R. adm. D. Prioris Bodicensis acceperat ex ipsa arca reliquiarum ipsius, in eodem monasterio in choro ad latus Aquilonare servari solita, tempore visitationis ibidem per ipsum factæ. Alteram autem particulam minorem et dentem ejusdem S. Menolphi ego ipse añ. Dñi 1669*, mense Junio ex ipsa cista seu arca reliquiarum præfata ejusdem Sancti extraxi, præsentibus et consentientibus R. adm. D. Hermano Crüel Priore et Jõe Hermipennio Superiore; eundemque dentem eandemque particulam minorem offerri curavi R. adm. amplissimoque D. Amato Coriache archiepiscopatus Mechliniensis vicario generali, ceterisque dominis, sede vacante, vicariatam psentantibus. A. D. 1667 mense decembri mediante supplica, qua petivi eandem particulam ac dentem S. Menolphi, tamquam veras indubitatasque reliquias, publice exponi ac honorari a populo posse, declarare ac permittere dignarentur: ad quam frām petitionem responderunt illi D. ordinarii consensu aut DD. vicariatus approbatione aut licentia opus non esse, eo quod ego ipse testarer (uti ipsis scripto testatus fui) ipsas propria manu ex præfato reliquario seu arca desumpsissem. In psatorum fidem has manu mea subscripsi A. D. 1673, 27 Martii.

Fr. Pet. a S^o Trudone Pr.
S. Mart. Lov. et C. W. G.

438 Bis itaque sæculo proxime elapso sacrum reliquiarum S. Meinulphi thesaurum, monasterii Budicensis Priore annuente, reserarunt, partesque ex hoc, cum Lovaniensi S. Martini monasterio post comunicatas, extraxerunt Regulares canonici; ac semel quidem id fecit, qui testimoniales hæc litteras scripsit, Fr. Pet. a S. Trudone Pr. S. Mart. Lov. et C. W. G., id est, Frater Petrus a S. Trudone Prior S. Martini Lovanii et Congregationis Windesheimensis Generalis; semel vero R. adm. P. ac dñus Theodorus Mesmecker,

uti litteræ,
quæ hic transcribuntur,
fidem faciunt,
E

* legendum,
ni fallar, 1670

* corrigendum, ut puto,
1667

F

communicata,
caputque,
postulante id
forte Ferdinando Furstenbergio,

AUCTORE
C. B.

tuli Windesheimensis commissarius. Adhæc Edmundus Martene, in secundo suo Itinere litterario loquens de rebus, Paderbornæ a se in ecclesiæ cathedralis sacrario visis, verbis Gallicis, Latine a me redditus, pag. 239 sic scribit: Monstrarunt nobis in sacrario magnam crucem argenteam, sex aut septem pedibus altam, sex ex eodem metallo, cruci quadrantia, candelabra duos hermas item argenteos, quibus sunt inclusa capita S. Liborii Cenomanensis episcopi, ecclesiæ cathedralis patroni, et S. Meinulphi diaconi, qui Sancti hujus corpus Cenomanis advexit. Dona sunt pii juxta ac eruditi episcopi, Ferdinandi Furstenbergii. Caput ergo S. Meinulphi possidet cathedralis Paderbornensis ecclesia, ut adeo, quo illud cum hac communicarent, iterum post annum 1574, quo adhuc ex dictis antegræm Sancti corpus possidebant, arcam seu capsam, sacrum hoc pignus comprehendentem, reserasse necesse fit Budicenses canonicos, nisi forte, quod tamen non puto, pretiosam illam corporis S. Meinulphi partem, quæ penes Paderbornensem cathedralem ecclesiam modo est, una cum altera e partibus, cum Lovaniensi S. Martini monasterio secundum dicta communicatis, extraxerint, donoque ad cathedralem Paderbornensem ecclesiam transmiserint.

qui summa
in Meinul-
phum vene-
ratione

439 Celsissimus ac reverendissimus princeps Ferdinandus Furstenbergius, sæpissime jam supra a nobis laudatus, episcopus Paderbornensis, Poetices non minus quam Historiæ peritus, qui, ut Marteneus, sibi etiam Overhamum consentientem habens verbis proxime recitatis docet, argenteum Sancti hermam cathedrali Paderbornensi donavit, præcipua etiam Vitæ S. Meinulphi argumenta, uti ex Notitiis Mss., penes me exstantibus, et ex Overhami in Sigewardinam Sancti Vitam Observationibus disco, complexus est votivo, cui titulum hunc, De S. Meinulpho, Paderbornensi diacono et indigena, qui multis miraculis clarus in cœnobio Bodecensi loco natali quiescit et colitur 3 Non. Octob., præfixit Epigrammate sequenti:

Non pietate minus quam sanguine clarus
avito

Meinolphus, Paderæ gloria prima suæ,
Hic situs est, postquam monuit tellure le-
vandum

Sponte sua visus dissiliisse lapis.

C Devenere sacri custodem pignoris arcam,
Quisquis es antiquæ religionis amans.

Dic: Licet ostensum cervi inter cornua Nu-
men,

Mystam oculis captum, virgineumque pe-
plum,

Et tot præterea miracula, quæ prior ætas

Et stupuit præsens, fas siluisse foret,

Virtutes, Meinolphe, tuas tamen ipra se-
puleri

Certarent, rupto marmore, saxa loqui.

fuit, ecclesiæ
cathedrali Pa-
derbornensi
concessum.
Cultus

440 Adhæc idem celsissimus princeps episcopus Ferdinandus, ut jam supra ex Overhamo docui, nummos imperiales, S. Meinulphi effigie, hacque adjecta Epigraphe, S. Meinulphus diaconus Paderbornensis, signatos, eudi primus curavit, ut singulari plane in Sanctum nostrum fuerit veneratione atque affectu. Hinc porro fit, ut cum præterea Sancti caput, quod modo cathedralis Paderbornensis possidet, ante annum 1664, quo Ferdinandus primum factus est Paderbornensis episcopus, fuisse penes hanc, non inveniam, suspicio incidat, sacrum illud pignus fuisse per hunc Paderbornensem episcopum, qui, cui id

1) includitur, argenteum Sancti hermam ex dictis fieri curavit, a Budicensibus Regularibus canonicis impetratum, ut proinde hi S. Meinulphi lipsanotecam non tantum binis supra memoratis vicibus, verum etiam alia adhuc, qua ex illa dandum Ferdinando Paderbornensi episcopo Sancti caput extraxerint, sæculo proxime elapso fortassis reserant. Quoquo modo res habeat, insignem equidem, uti ex jam dictis liquet, reliquiarum Patroni sui partem cum cathedrali Paderbornensi ecclesia communicarunt. Verum cum id ita sit, quo exinde in hac cultu ecclesiastico S. Meinulphus fuit affectus? In cultum, quo 5 Octobris die ibidem et in diœcesi Paderbornensi modo gaudeat, inquirendum curari, fuitque Augustino Aldenbrück, Societatis nostræ sacerdoti, qui eum in finem Paderbornam dare litteras gratus non fuit, rescriptum in hæc verba: De S. Meinolpho aliud hac in urbe (Paderbornensi scilicet) et reliqua diœcesi statutum nihil est, aut consuetudine receptum, uti et oretenus et ex documentis studiose revisis intelligo, quam quod in templo cathedrali memoria quædam 5 Octobris celebretur, et in diœcesi sub ritu duplici eodem die, non tamen cum obligatione audiendi Missam et abstinendi a laboribus servilibus.

441 Quinta itaque Octobris die, quæ Sancto in caplis natalis est, de eo non Officium, sed commemoratio duntaxat, ni forte hic memoria significet Officium, in cathedrali Paderbornensi fit, ut illum ampliori ecclesiastico honore in hac, in qua virus egit canonicum, e vivis jam sublatum, Sanctisque adscriptum, non affici, mirum queat videri. Existat penes nos Kalendarium Paderbornense, ab annis amplius centum excusum, quod litteris rubricis eo plane modo, quo Sanctos alios, cum obligatione audiendi Missam et abstinendi ab operibus servilibus colendos, notat, ad 5 Octobris diem S. Meinulphi nomen exprimit; unde, eum et Paderbornæ et in tota diœcesi Paderbornensi ampliori, quam quo modo gaudet, cultu ecclesiastico olim esse garisum, nemo non conjiciet. Verum, etsi hoc ita habeat, Officio saltem ritus duplicis, teste mox huc transcripta Paderbornensi Notitia, in diœcesi Paderbornensi Sanctus noster natali suo die hodieque colitur, nec dubito, quin id partim constet e Lectionibus, e Meinulphi Vita depromptis, eique proinde propriis, quales ex antiquis Paderbornensibus Breviariis in Notitiis nostris Mss., subinde citatas invenio, qualesque forte etiam in diœcesi Paderbornensi lectæ fuerint jam inde a Gobelini Personæ ætate, utpote qua ibidem, uti hic scriptor Cosmodromii Ætate 6, cap. 40 testatur, natale S. Meinulphi festum 5 Octobris die celebrari pariter soluerit. Porro Sanctus, ut Overhamus in suis ad Sigewardinam Sancti Vitam Observationibus docet, sacram sibi habet paræciæ, quæ Dornhagen vocatur atque in diœcesi Paderbornensi sita est, ecclesiam; quod cum sit ultimum, quod de cultu Sancti in diœcesi Paderbornensi commemorandum occurrit, ad eum, quo alibi gaudet, jam progredior.

442 Etsi sacræ Sancti nostri reliquiæ, cum Lovaniensi canonicorum Regularium monasterio sæculo proxime elapso, ut supra docui, communicatæ et per Petrum a S. Trudone, Lovanii S. Martini Priorem, ad approbationem oblata, legitima ordinarii auctoritate, uti ex ejusdem Prioris litteris, num. 137 recitatis, liquet, approbatæ anno 1673 nondum fuissent, honorifice tamen, uti ex litteris, ad Majores nostros Lovanio anno 1694 datis, disco, fuere tunc temporis cum aliis aliorum

Sancto in hac,
in diœcesi
cognomini,

F

apud Regula-
res Congrega-
tionis

rum

A rum Sanctorum reliquiis, publicæ veneratione exponi solitis, ibidem asservata. Verum sacra illa pignora post annum 1694 ab Humberto a Præcipiano, Mechliniensi archiepiscopo, fuere tandem etiam approbata. Ita in litteris, Lovanio huc datis ad amicum, a quo illa de re fuerat, me curante; epistola conventus, docet R. D. A. I. Melaert, ipsiusmet S. Martini Lovaniensis alumnus, addens etiam, in hujus sui monasterii ecclesia sacras, de quibus hic, reliquias publicæ venerationi exponi, esseque in illa sacellulum, in quo S. Meinulphi custoditur imago, a dextris sibi habens appictam puellulam cum adscripta vernacula epigraphe, qua huic, nomine Elizabeth-Verhoy, fuisse oculos, ex ustione bis læsos, Sancti patrocinio anno 1707 sanatos, indicatur.

Windesheimensis canonicos,

443 Sanctum porro et in dicto Lovaniensi S. Martini et in omnibus aliis Congregat. Windesheimensis monasteriis Officio ecclesiastico quotannis coli, mihi mox suaserant scriptoris anonymi num. 48 huc transcripta verba. Verum, ut e Directoriis, Propriisque, quæ in Belgio nostro ad dictæ Congregat. usum vel sunt vel fuerunt, modo disco, Officio istic Sanctus hodie non colitur, etsi iterum hoc eum honore in Germania a præfata Congregatione affici, ex impresso hujus anno 1701 Coloniae Agrippinae Proprio, utpote in quo ad 5 Octobris diem Officium de S. Meinulpho præscribatur, concludendum appareat. Ceterum, ut omnia quæ ad Sancti cultum quocumque modo pertinent, expediam, locus adhuc, in quo is altare sibi consecratum habet, aut certe, Lutheri hæresi nondum exorta, habuit, commemorandus est. Docet hunc Joannes Probus in Budicensi Chronico part. 2, cap. 12, pag. 27. Verba, quibus id ibidem facit, et quibus simul miraculum, Sancti patrocinio patratum, complectitur, hæc sunt: Erat et alius Frater, Joannes Kilverman, unus ex his, qui cum primis reformatoribus monasterii B. Meinulphi in Bodeken transmissus fuit, presbyter senex et devotus, quia specialem gratiam habuit verbum Dei prædicando seminare. Iste dum in magna paupertate monasterium cerneret constitutum, assumpto socio sibi deputato, petitionem in prædictæ reformationis subsidium circumquaque fecit, de qua non parvam pecuniam attulit ad structuram.

et in comitatus Schauenburgensis vico Glinten delatus.

444 Contigit etiam, dum in territorio comitis de Schwowenberg in quadam villa, Glinten nominata, prope Weseram petitionem suam faceret, et ibidem mulierem, ut pro reformatione monasterii B. Meinulphi adjutricem manum porrigeret, precaretur, eadem mulier audiens B. Meinulphum nominari, cum lætitia mentis prorupit in hæc verba: « Dilecte domine, ob » honorem B. Meinulphi libenter munus vobis » dabo; nam tribus annis privata visu fui, et » consultum mihi erat, ut pro receptione visus » altare B. Meinulphi, quod apud nos in ecclesia » memoratæ villæ ad honorem ejus constructum est, visitarem, spocondi visitare; qua » sponsione facta, statim hos oculos claros, » quos habere me, cernitis, per intercessionem » B. Meinulphi recipere promerui. » Schwowenbergensis, seu, ut communius scribitur, Schauenburgensis aut etiam Schaumburgensis, comitatus, qui vicum Glinten, verbis recitatis memoratum, complectitur, quique, proprios olim comites fortitus, nunc partim comiti Lippiæ, partim Hassiæ principi paret, in Germania inter Brunswicensem ducatum ad Ortum et principatum Mindensem ad Occasum situs est, seque ad Visurgin seu

Weseram extendit, ut, etsi vicum Glinten, in quo Sanctus altare sibi consecratum aut habeat, aut certe habuerit, in Tabulis Geographicis expressum non inveniam, ejus tamen situs sat prope innotescat.

AUCTORE
C. B.

VITA,

Auctore Sigewardo,

Ex editione Overhami cum
Fragmentis Browerianis
et apographo Hardeshu-
sano collata.

PROLOGUS a.

a

Albino Patri digno constanter amari,
Filiolus parvus fidei vinculum Sigewardus b.

b

I nter eos, mi Albine, doctorum doctissime, jure suo liberaliter utuntur amicitia, qui amicorum non nesciunt nescire vitia. Horum te, Pater jucundissime, consortio illa simplex animi tui admittit intentio, qui salutaris seductus errore, me nequitiae imperitiæque maculis esse deformem voluisti nescire, quem tam arduæ rei judicabas convenire. Nam quidam tuorum familiarium, sitiens illum oris tui fontem aureum, attentavit te precibus, ut beati Meinulfi vitam non antehac satis libero ore expeditam, tui stili venustate corrigendo velles deaurare. Tu autem, o viator imitabilis, ut super ratione duce progredieris, consilium tibi provideras subtilius: scilicet, ut id operis potius ad integrum ex tuo penu propinares, quam veterum dicta increpares. Sed dum tu plurimis occupationum impediris curis, me inter omnes auditores tuos infimum, nec inter eos vocari dignum, operis tui dignatus es vicarium.

E

Opusculum
suum auctor
Albino inscri-
bil,

2 Qua quidem intentione, tui quæ tantopere præconium exspectat discipuli, nihil antiquius existimo: sed ne id mei culpa ne contrarium cadat, metuo. Quia cum arreptam sarcinam perferre nequivero, non solum mihi hæsitandum est in luto, sed culpa deficientis cadit in injuriam præcipientis: postremo tametsi me noverim imparem esse imperato operi, vereor tamen resistere a te imposito oneri: plus quidem volens, ut imperitiæ meæ infamia me probet benignum, quam obedientiæ transgressio nequeat diffamare malignum. Præterea spero, immo certum scio, ne tu, Pater suavissime, filii tui opus prodire patiaris in publicum examen, ni tuæ correctionis lima prius illud castiget ad unguem.

seque in illo,
quod hujus
jussu scripserit,
F

3 Certe, si privati juris aggressus essem materiam, qua mihi arbitrato meo licitum esset evagari, spero etenim, ne tibi essem pudori: nunc autem et cautio animæ, quæ in historiis sacris plus nudam rei veritatem, quam luculentæ orationis leporem jubet exquirere; et artissima lex alieni itineris me scientem subire cogunt viam fidi interpretis. Dico autem alienum iter: quia quidam in ejusdem operis cursu præcesserat, cujus me non mutare sententias, magistra veritas imperat c. Solus tantum vectorum ordo, mei stili disponendus relinquitur officio: immo etiam si quid

veteris auctoris fidem se-
qui,

c

AUCTORE
SIGEWARDO.

quid præcessoris mei sermo, vel diminutione languit, vel excessit incremento, hoc sanandum permittitur meæ curationis medicamento. Age modo, mi Pater, age, inquam, mi gratissime Pater, ab omni telo sinistrae interpretationis tuere me precor, sub clypeo tuæ imperiosæ defensionis : neque hoc, annuente Deo, tibi erit actu difficile, quem sapientium nemo molitur lædere.

ac veritatem
sectari profi-
tetur.

4 Invidorum autem hiatus non moror, quorum latratus nullus comitatur morsus; et quorum non justus in me aditus patet detractiōni, nisi quod tam sacra mihi commissa sunt peccatori. Sed, si quis eorum sine peccato est, mittat in me lapidem. Ne autem multis occupationibus tuis mea loquacitas addat fastidium, hoc modo in calce æstimo breviter annectendum, quod Deum secretorum cognitorem testem habeam, tuæque personæ probatissimam majestatem, nihil me in Opere hoc locutum esse præter veritatem. Quapropter, si quis dignum ducat lector accedere huic Operi nostro, hunc per illud extremi iudicii æquissimum examen iterum atque iterum obsecro, ne meum recens dictum mendacii culpa velit notare, cui testimonium perhibet auctoritas veteris scripturæ.

ANNOTATA.

a Vitæ Sancti nostri, per Sigewardum Scriptæ exemplar, e quo aliquot hujus Fragmenta Actis S. Meinweri in suis Sideribus Germaniæ subnequit Browerus, Prologo hoc fuit mutilum; quo etiam defectu laborat Hardeshusanum, quod penes non est, ejusdem Vitæ apographum. Adi Comment. prævium num. 12.

b Quis Sigewardus, quis Albinus, cui Lucubrationem suam ille inscribit, probabilis fuerit, itemque quam fidem Sigewardus mereatur, in Comment. prævio num. 9 et 10 exponitur.

c Lucubratio scriptoris antiquioris, quam sibi præluxisse, hic iterumque infra innuit Sigewardus, penitus intercidisse, videtur.

PROLOGUS ALTER.

Scriptiōnis
scopus.

a

C Annuente gratia S. Spiritus, vitam sancti Mainulfi levitæ, in spem exemplarque levitis scripturi sumus, imo etiam ipsi sacerdotibus, qui plurimum exultabunt in reddenda sacerdotii ratione, si in hujus Diaconi a vixerint æmulatione. Ad summam, nullus est ordo, de quo male mereamur hæc scribendo, cum sit necessarium æque omnibus, tanti hominis refoveri interventione; cumque sit utile, ejus instrui imitatione. Sed nos pauca de pluribus hujus Viri miraculis complectimur, eademque pauca humilis stili serie prosequimur : commodius judicantes, ut doctus lector stilo nostro quasi indocto detrahat, quam stili nostri acumen minus capacibus capiendi aditum intercludat. In hujusmodi namque scripturis minime captanda est inutilis aura favoris, sed commodum internæ profectionis. Sed jam exordium aggrediamur.

ANNOTATA.

a Liquet hinc, sacerdotio nunquam initiatum fuisse S. Meinulphum, ut, eum in diaconatus Ordine usque ad vitæ finem permansisse, Gobelinus num. 10 recte scribat.

CAPUT I.

Sancti natales, baptismus, litterarum studium, vitæ institutum, progressus in virtute, condendi monasterii propositum, hujus exsecutio, visiones, miraculum, obitus.

T Empore, quo gentem Saxoniam a Karolus imperator imperio suo subegit, subactamque de idololatria ad fidem Christi transtulit, natus est de eadem gente Mainulfus b, utroque parente admodum nobilibus c. Sed jam in tenera ætate per necessitatem mortis destitutus est patre. Quo defuncto, nondum iste Puer mysterium suscepit baptismatis sacri, licet jam ætas ei concessisset virtutem ambulandi : quia gens illa adhuc fragilis in Catholica religione, nondum moris habuit teneros infantes baptismo consecrare d. Et ut plenius loquamur, ipsa gens nondum continuatim ad fidem pervenit, quod sequenti exemplo patenter liquebit.

7 Namque cum hujus Pueri mater primo viduata marito, contingere vellet proximam palmam virginitati, id est, abstinentiam thalami secundi : ecce, defuncti conjugis germanus, ipse quidem et re et professione paganus, visitavit eam indutus specie consolationis, sed animo volvens fomitem turpissimi sceleris. Quippe ille incestus hospes, in cujus corde hostis antiquus certissimum sibi hospitium collocavit, fratris conjugem, devotissimo hospitalitatis officio se suscipientem, heu nefas ! invitam adulteravit e. Illa vero quam celerrime manus evasit corruptoris, absque dilatione properavit ad præsentiam prædicti Imperatoris f; ipsique, quæ dolor dictavit in corde, libero pronuntiaverat ore : nimis sancte obsecrans, ut se a tanto persecutore tueretur, qui æterni Tutoris vice in terrisungeretur. Imperator vero condolens nobilissimo dolentis dolori, annuit rogata roganti.

8 Ibidem quoque Filium ejus per lavacrum regenerationis, infra sanctæ matris Ecclesiæ uterum admitti fecit, ipseque eum a baptismo suscepit. Et bene quidem divina providentia Servulum suum, qui ab inferioribus personis domi baptizari potuit, ad regis cohortem vel curtem g baptizandum reservavit, quo procul dubio plurima populi collectio confluit : quatenus jam in ipso limine vitæ pluribus eum notum faceret, ex cujus notitia plures proficerent. Mater autem ejus, cui Regis sponsio certam securitatis spem largita est, spe gaudioque comite reversa est : et in vicem magistri, timorem amoremque Dei sibi constituit : ad quorum disciplinam omnem vitæ suæ ordinem instituit. Ipsa quoque Wigthruth vocabatur, quod vocabulum quasi quodam veritatis præsagio sortiebatur, quia pro Christi nomine cum vitiis et concupiscentiis bellum gessit legitime h.

9 Puer autem Mainulfus sub jure scholari ad disciplinam dispositus litterarum, ex dispositione ascendit ad habitum earum; et quod scientiæ litteralis habuit, usu operis devotus excoluit. Quippe

Sanctus, nobilissimo genere natus, ipsomet,

a

b

c

E

d

ad quem ejus mater, de injuria expostulatura, confugerat,

e

f

F

Carolo Magno sponsore, baptizatur,

g

h

litteras discit,

A Quippe quia viam, quæ ducit ad vitam, artam et angustam existere scivit, jam de tenero ungui studiis asperioribus mentem formavit. Nam ut quidam docet :

Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit fecitque puer, sudavit, et alsit :

Abstinit vino et venere *i*.

Cum autem excederet e scholis, excessit etiam desiderium mundani honoris; integra mente migrans ad propositum Canonice legis in loco, qui dicitur Paterbrunno.

*vitæ canonice
se dat Pader-
bornæ sub
Badurado
episcopo,*
k

40 Illic cum ejusdem loci pontifex, ipse quidem virtutum gloriosus artifex, nomine Baduradus, benignissima cura nutriendum suscepit, susceptumque largissimo paternitatis et gratiarum sinu refovit *k*. Sed quia res monuit et locus, non gravabimur saltem unum recitare indicium de hujus pontificis virtutibus. Ecce, 27 annis post sepulturam ejus exactis, vestes, quæ cum eo sepulcrum subierant, ita integræ, et sanæ apparuerunt, ut nec una fimbria ex eis legem pateretur putredinis. Quæ res liquido exprimit, quod ipse vivens integer vitæ, scelerisque purus extiterit. Huic tantæ virtutis viro, dum beatus Meinulfus adhæsit continuus, cum sancto sanctus, cum innocente innocens, et cum electo apparuit electus. Cum enim bonus esset in puerili ætate, melior tamen factus est in juventute : quoniam una non contentus virtute, ascensiones in corde suo disposuit, quatenus de virtute in virtutem semper transiret.

*occasioneque,
quæ hic expo-
nitur,*
l

41 Inter hæc divino accidit instinctu, ut prædictus pontifex ita quæstionem circumstantibus proponeret : quid mysterii sermo Evangelicus contineret, dicens : Vulpes foveas habent, et volucres cæli nidos : Filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet ? Quam quæstionem mox quidam, sicut res habet, solverat, dicens : Quia Christus cordis nostri habitaculum quæreretur, nec quærens inveniret, quia scelus nostrum quærentis introitum impediret. Quod verbum ultra, quam dici valeat, in pectus Meinulfi descenderat. Doluit namque intrinsecus, Christum ad januam cordis nostri humiliter, sed frustra pulsare, cum nemo pulsanti velit reserare. Itaque ex illa hora, cum antea esset bonus, jam ut ita dicam, factus est in bonitate novus; sese Christo pandens in terris hospitium, quatenus ab eo reciperet æternæ mansionis commercium.

*monasterium
condere pro-
ponit,*
m

42 Ergo quia Christum voluntarie suscepit, Christus susceptus apud Susceptorem suum mansionem fecit. Felix mansio sub tali mansore! in qua fortunæ nihil licebat, quia in ea tantus Paterfamilias dispositoris *m* vicem obtinebat. Sed nos ad planum narrationis ordinem redeamus, ne dum imperiti laudamus, tanti Viri laudes culpa ingenii deteramus. Nam si quem dignis laudibus nequeas extollere, hunc laudas pulchrius; si te imparem fatearis laudibus ejus. Beatus igitur Meinulfus, cum omnem virtutem, quam potestate habuit, actu etiam adipisci studuerit, certus jam de Domini sui fide erga se, erubuit fidelis servus fidelissimo Domino se solum offerre : quocirca miro ardebat desiderio monasterium construendi, sed id ardentem tardavit mora locum aptum inveniendi : quatenus divina pietas illud constructum tanto majori pretio examinaret, quanto Servus ejus pro construendo constantius laboraret.

43 Cum autem Dominus jam vellet Servo la-

boranti parcere, dignatus est ei suæ prædestinationis locum ostendere. Namque subulcus ejus, dum more solito in pascendis moraretur gregibus; ecce improvise miræ lucis splendorem aspexit in loco, ubi nunc idem monasterium Deo auctore consistit. Vidit præterea copiosam cervarum multitudinem, modo stare, modo circuire locum eundem. O ineffabilem Christi pietatem! quæ dum Servi sui honorem dictavit, nativitatis suæ miraculum suscitavit. Namque ut illa primum revelata est pastoribus, sic hujus construendi monasterii visio pastori innotuit primitus. Hinc patet, quam dilectus Deo iste fuerit, cujus sepulcri futurum locum tanta Dominus revelatione mirificavit *n*.

*AUCTORE
SEGIWARDO.
locumque, quo
id faciat, vi-
sione, primo
subulco suo,*
n

44 Certe, quod hæc res pastori inter pascendum apparuit, significat, quod illo dominicus grex dominicis reficiendis pascuis venturus fuit; sed quod pastor fuit ipsius, id est, Mainulfi, exponit, quod omnes incolæ ejusdem loci, scilicet pastores cum omni sibi commisso grege, debeant post Christi, sancti Mainulfi præcipue servitio studere. Quod autem cervas, non cervos, vidit, gregem illum Dominicum ex femineo sexu collectum iri præfiguravit. Si quis enim quærat mysterium de viso lumine, nihil prohibet eum præsentiam S. Spiritus per lumen intelligere, quæ et olim Apostolis per ignem voluit apparere. Prædictus autem pastor hac exanimatus visione, nihil omnino sollicitus fuit de grege, sed timuit, se jam ad præsens extrema passurum esse. Verumtamen cum postea vix reciperet animum, festinanter perrexit ad Dominum suum, illique, quæ vidit visa, per ordinem cuncta discussit.

*e quo hanc
auditam*

45 Vir Deo plenus, cordis corporisque aurbus arrectis in verba dicentis, ubi dicens dicendi finem fecit, auditor lectissimus pro gratissima fama Christo sacrificium laudis immolare cœpit *o*. Certe cœpit, cœptumque honestissime perfecit : quo perfecto prædictum pontificem famæ hujus participem fecit, quem quoque gaudii hujus socium esse speravit. Nec sperans hac spe delusus est, quia Christianissimus pontifex gaudenti vere congavisus est, statimque divinam intendens miserationem, festive allusit ad pastoris nomen dicens : « Ne nobis vilescat abjecta » persona pastoris, cum primum pastoribus ipsa » nativitas effulserit Salvatoris. » Idem etiam plenus oculis ante et retro, prorsus nihil fidei habuit diabolo, quod se etiam quandoque in angelum lucis soleat transformare. Idcirco elegit consilium, iterum pro eadem re consulendum esse Dominum : quippe ut secundum exponeret indicium, a quo prima jussio cepisset initium.

*Badurado
pandit,*
o

46 Cui beatus Mainulfus præbens assensum, petiit pastore duce prædictum locum, ibique solus cum solo pernoctans, nec somnum oculis, nec quietem dedit labiis : sed membra cum anima ad orationem divinam erudit, ideoque inter orandum præscriptam pastoris visionem ex integro vidit. Vidit, visamque pontifici retulit. Qui pontifex visionem numero trinum Conditoris nomen cupiens æquare, suasit ei tertio visionum fidem exploratum ire. Ille autem obedientiam plus Domino placere sciens quam victimam, lætus ivit, sed lætior redivit, quia tertia visio redeunti comes fuit. Hic vero pontifici solemniter accessit exultatio. Secure enim scivit, nihil illusionis huc posse subrepere, ubi sancta Trinitas jussionis fidem fecit sui similitudine. Namque ut Deus trinus est in personis, unus vero in

*sibi que deinde
semel ac ite-
rum oblata
edoctus,*

AUCTORE
SIGEWARDO.

monasterii
condendi
facultatem
petit,

p

q

reliquias in
novo templo
collocandas
divinitus in-
venit,

B

nova caelesti
visione

r

recreatur :

majestate; sic hæc visio trinitatem numero, unitatem confessa est in re : certe una eademque res, uno eodemque modo ter apparuit.

47 His ita peractis, B. Meinulfus, simulque episcopus, ad fidem visionis divinitus incitati, cedere tamen decreverunt regiæ auctoritati, humiliter adimplentes illud præceptum : « Sub- » jecti estote omni humanæ creaturæ propter » Deum p. » Sciebant enim, quia in vitium culpæ ducit fuga, si caret arte. Nam si monasterium hoc regis injussu construeretur, forte aliquibus suspicio nasceretur, quod hi non essent legitimi monasteriorum constructores, qui vicarii Dei, id est, regis, fierent contemptores. Quod ne fieret, B. Mainulfus cartam testamenti ab imperatore rogavit, quam rogatam ipsius videlicet regis annulo insignitam accepit, acceptamque secum revexit q. Attulit etiam secum aliud multo præstantius donum, quod sine periculo licet confiteri, donum fuisse Regis sempiterni.

48 Namque revertenti quidam familiarium ejus capsam obtulit, quam ipse inter arbusta, non forte, sed divinitus pendentem invenit. Quam velut ab ipsius Dei manibus acceptam, Vir Dei veneratus est : quia cum multum quæreretur, et nullum tamen ejusdem capsæ dominum inveniret, cognovit. quod ipse Dominus dominantium tale Servo suo contulisset beneficium. O donum nobile, datoris pietati acceptorisque voto consimile ! Ita, quid Deo Sanctisque templum construere voluit, qui ad hujus supplementum gratius aptiusve acciperet a Sancto sanctorum, quam reliquias Sanctorum ? Harum vero tam pretiosum, tamque copiosum reperit in capsâ thesaurum, quantum eloquentia nostra exprimere non sufficit, quia et hoc vires et personam nostram excedit. Hic jam ad construendum Deo templum confidentius exarsit, quia tale divini supplementi pignus accepit.

49 Inter hæc divinæ aspirationis indicia B. Mainulfus, prædicti loci coactus amore, perrexit, eundem locum videre : quia quod instanter concupiscit animus, hoc ad satietatem videre non valet oculus. Cumque pervenisset ad locum, invenit iterum quoddam divinæ revelationis memorabile sacramentum. Vidit enim præstanti corpore cervum, membra quidem prostratum, sed cornua in sublime arrectum, utpote sic præstolantem Viri adventum. Qui viso Dei Homine, quodammodo indicavit, sibi non licere in adventum ejus accubare : sed se festinanter erexit, et quasi per orationem suam advenienti Sancto assurrexit. Sanctus autem, visa tam terribili bestia, nequaquam perterritus, aut ob hoc mente fuit minus valida, quia justum et tenacem propositi virum nullus terror mente quatit solida : quocirca propius accessit, ut ex fine rei ortum didicit r.

20 Cumque alterutrum occurrentes jam cominus obvii essent, iterum cervus præconium sancti Viri confessus est, humiliter se prosternendo, cui prius assurrexit sese erigendo. Ille vero hunc novum bruti animalis gestum nulli rei, nisi divinæ clementiæ adscripsit : ideoque dum rei ordinem acutius advertere studuit, ecce vidit inter cornua cervi Dominicæ crucis signum splendere, cujus splendore omnem auri decorem visus est superare. Bonus autem Miles optimi Imperatoris, cognito vexillo Domini sui, simul cognovit Dominum suum præsto esse in auxilium sibi, lætitiâque cordis voce pronuntiaverat oris, dicens : « Jam mihi certa spes

» promittit fore, ut ille, qui quondam, eodem D » armatus vexillo, inferni claustra destruxerat, » hujus loci protector contra diabolicas vires » exurgat. »

21 Voce hac finita cervum non viderat ultra s. O quam consequentibus signis Christus suo prælocutus est Militi, quæ post hæc oportuit fieri ! Namque ut in præscripta visione, famulas Dei præfiguraverant cervæ ; ita hic per cervum, qui apparuit solus, potest accipi ipse famularum suarum custos Christus, cui soli, sponso videlicet nobilissimo, debent adhærere sacræ virgines ibidem collectæ. Invenit etiam beatus Meinulfus baculum in eodem loco, quo viderat cubantem cervum ; qui locus nunc principale ejusdem monasterii continet altare, quod bene præfiguratum est in ligneo signo, quia ipse Christus, qui altari præsidet, regnavit a ligno. Hic quoque omnem moram construendi monasterii sanctus Vir abdixit, quia ei negotio proximum diem addixit.

22 Hic vero amica studiorum concertatio viriliter insudabat operi divino : passim arbores cædebant, nulli veprium vel arbustorum parcebant : pars grandia trudent obnixi pondera humeris ; pars agmina cogunt, castigantque moras : ipse vero usquequaque libram adhibuit discretionis, operumque laborem partibus æquabat justis. Vetus enim inde cultus defecit, videlicet ad veteris hominis destructionem, novumque opus surrexit ad novi hominis honorem. Et beatus Vir laborem illum credidit requiem, dummodo inceptum ad summam perduceret nobilem. Quia enim laboravit instanter, inceptum absolvere meruit eleganter. Absoluto autem opere, templum, quod construxerat, constructum Deo ejusque Genitrici 6 Idus Novembris dedicari fecerat. Quo dedicato, collegit illo sacrarum virginum t non modicum gregem ; quem Deus usque ad terminum mundi sibi custodiat fidelem.

23 Cumque grex ille dominicus angelicam vitam ageret in terris, antiquus hostis callide intervenit. Igitur suo nequaquam officio fungetur, si Dei famulabus nusquam adversaretur. Primo quidem castitatis sigillum eis cupiens abrumperet, nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererrat arte locum, variisque assultibus irritus urget ; eo quod eis ipse Christus a facie inimici turris fortitudinis existeret. Sed quia non valuit intrinsecus, ille non esset hostis, si non aliqua nocuisset vel extrinsecus. Nam quædam ex ancillis Dei frigore depressa, spe recreandi, quamdam monasterio contiguam domum est ingressa ; in quam cum ad ignem expedito animo disposita fuisset ; accidit, ut ignis omne velamen capitis ejus consumpsisset.

24 Nam illa muliebri more officio pectinis sordēs impugnabat capitis : consumpto enim velamine, jussit eam census brevis lacrimas effundere : sed lacrimanti Deus ad honorem servi sui Mainulfi solatium voluit impendere. Moxque per ipsius donum B. Meinulfus eandem intraverat domum. In tanti enim Viri præsentia nihil habuit juris inutilis mœstitia. Nam ut proximorum compassio ei inremota comes fuit, cognita re, dolentis dolorem ægre tulit, obtectusque faciem manibus, Christum puris interpellabat precibus, statimque, illo rei seriem diligentius exquirente, allatæ sunt ei consumpti velaminis fimbriæ, videlicet ignis inutiles reliquæ, ostensusque est ei ille locus flammæ, quæ peremptrix fuit vestis interemptæ.

25 Hic

quid hæc præ-
figuravit.

s

Monasterium
condit,

E

t

velamen san-
ctimonialis

F

combustum

integritati
prodigiose
restituit,
u

A 25 Illic subito pro dolore ingens stupor gaudiumque exortum est, dum vestis, de qua recipienda etiam spes omnis abiit, integra de medio ignis rediit u. O miraculum merito admirandum, et, nisi apud electissimos, inauditum! Sed hujus excellentia signi Deus palam fecit quod hic Athleta suus etiam aliis signis fulserit. Ille autem non signa, quæ cum reprobis electi communia habent, sed virtutes coluit, quibus reprobi funditus carent. Neque enim idem signum, cujus nuper mentionem fecimus, quicquam superbiæ addidit ejus venerabili conscientiae, quin immo de meritis ejus testimonium perhibet Ecclesiae. Signa enim non merentur perenne præmium, sed virtus recludens immeritis mori cælum, negata tentat iter via, cœtusque vulgares et udam spernit humum fugiente penna.

diemque ex-
tremum Bu-
dicæ claudit.

26 Postquam Rex regum Militi suo gloriosas contra antiquum serpentem concessit victorias, noluit eum ultra extollere fortuna bellorum; sed maluit ei pariter conferre et præmium et finem laborum. Id ipsum quoque ipse Miles emeritus sitiebat ardentissime, ipse quidem et ætate maturus, et virtute dignissimus, cœlestis capitoli assidere senatoribus. Cumque et Domini et Servi velle concordaret familiariter, sicut huic Domino velle, posse et esse est unum, 3 Non. Novemb. x, ut voluit, transtulit ad se Servum suum, qui de terris ad cœlos translatus, in monasterio, quod ipse construxerat, terredm corpus cognatæ terræ liquerat y, quod ille felix pro pondere deposuit infimo, sed nos illud jure amplectimur pro venerabili pretio. Nam signorum indicio jugiter patuit, immo patet hodie, quia hoc Deo sit acceptabile.

27 Patet, inquam, sed multo liquidius pateret, si quis hoc, sicuti est, exponere valeret, quantum evasisset inferni periculum, quantumve nunc in regno Dei sui possideat præmium. Sed quoniam Deus se diligentibus præparavit, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit; sufficiat terrenis animalibus de regno illo hoc solum effari, contemplari et credere, quod ibi sit gaudium ineffabile: de cæteris quidem necesse est taceri, quæ impossibile est scire. Nos autem etsi voluntatem nostram præpediat ingenii vena pauper et maligna, cogit tamen voluntas dives et benigna, ut stilo memoriæque tradamus, si quid plus ad notitiam nostram pervenit ex miraculis Viri hujus. Sed ea, quæ per ipsum hoc corpore indutum Deus operari dignatus est, hic terminamus; ad ea vero, quæ post sepulturam ejus Dominus per eum ostendit, transire paramus.

Biographi in
hoc observa-
tio.

ANNOTATA.

a Antiquam videlicet, quæ quem terrarum tractum in Germania incoluerit, in Opere nostro tom. II Octobris, pag. 180 et seq. exponitur.

b Carolus Magnus in subigenda atque ad fidem adducenda Saxonum gente ab anno 772 ad annum usque 804 laboravit, ut tempus Sancti natale lato dumtaxat modo Sigewardus hic definiat; nos id in Comment. prævio num. 31 et seq. ad annum circiter 793 referimus.

c De nobili Sancti genere vide Com. præv. § 2.

d Browerus legit Conservare; rerum nostra lectio præstare videtur.

e Stuprum Wichtrudi viduæ, S. Meinulphi matri, a defuncti mariti fratre illatum, silentio

pressit Gobelinus in Vita; quod, cum rem nihilominus in Cosmodromio Ætate 6, cap. 40 commemoret, idcirco forsitan fecerit, quod ad res, a Sancto gestas, nihil omnino faceret.

f Cum S. Meinulphi Baptismus (Adi Comment. prævium num. 36) ac proin matris ejus ad Carolum Magnum accessus anno circiter 797 acciderit, tuncque is princeps imperator nondum fuerit, hoc titulo haud dubie per prolepsin, historicis non raro usurpatam, a Sigewardo hic insignitur.

g In Hardeshusano nostro apographo dumtaxat legitur ad regis cohortem, poniturque in margine, id est, curtim.

h Nomini Wigthruth, pro quo alii Wichtrud aut etiam Wigtrud, significationem aliquam inesse, Sigewardus hic indicat. Apud Anglo-Saxones, quorum, et antiquorum Saxonum lingua multum affinitatis habuit, Wiga olim, ut Camdenus in sua Britannia pag. 100 docet, heroinam; Rad vero, aut etiam pro dialectorum varietate (ex hac forte dictum quoque alicubi fuerit Rud) Red et Rod consilium significabat. Quid si igitur Wigtrud hic sonet prudentem heroinam? Certe interpretatio hæc præferenda videtur alteri, quæ apud Budicensem chronistam pag. 50 occurrit.

i Aut versus aut versuum partes e diversis poetis orationi, uti hic, ita etiam alibi subinde intarserit Sigewardus; verum, quos singuli, quos offert textus, poetas habeant auctores, et quo quique apud hosce inveniuntur loco, assignare operæ pretium non duco.

k Baduradus ante annum 815 Paderbornensium episcopus creatus non est, ac proin, cum abs illo Canonicis Paderbornensibus Sanctus fuerit adscriptus, hic illud vitæ institutum ante eundem annum non suscepit. Hinc etiam liquet, a Badurado jam episcopo Meinulphum adhuc puerum, utpote qui anno circiter 793 natus esset, litteris excultum non fuisse. Adi Commentarii prævii num. 38 et binos seqq.

l Ita fere Matthæi 8, v. 20 et Lucæ 9, v. 58.

m Sic etiam apographum Hardeshusanum; sed in margine additur, forte legendum dispensatoris.

n Est scilicet Sanctus sepulcrum adeptus in monasterio Budicensi, cui ædificando locus visionis hic memorata fuerit ostensus.

o Ne hinc inferas, Meinulphum sacris operatum esse, ac proin sacerdotio fuisse initiatum: hæc enim verba, Christo sacrificium laudis immolare cœpit, significare possunt, imo vero cum ex iis, quæ in Annot. ad Prologum 2 et in Commentario dicta sunt, in diaconatu Sanctus tota vita manserit, reipsa dumtaxat hic significant, Christo gratias agere aut laudes dicere cœpit. Sic apud nos tom. II Januarii pag. 1157 in Vita S. Thiadildis virginis post cælestem, qua locus monasterio Freckenhorstensi ædificando divinitus fuerit ostensus, visionem narratam num. 4 dicitur, hac audita, B. Everwordus, illius fundator, qui tamen, utpote matrimonio tunc junctus, sacerdos non erat, Deo immolans sacrificium laudis rem tacitus considerasse.

p Epistola Petri 1, cap. 2, v. 13.

q Diploma, cartam testamenti a biographo hic appellatum, quo Meinulpho condendi monasterii facultas fuit concessa, a Ludovico Pio Sanctus petiit et obtinuit. Videsis Commentarium prævium num. 74.

r Ni legendum sit disceret, quid sibi velint ultima hæc verba, haud satis intelligo.

s Quid de visione hac aliaque ter repetita, qua Sanctus

E

AUCTORE
SIGEWARDO.

Sanctus locum ædificando monasterio didicerit, itemque de miraculo, quo sacras Sanctorum reliquias divinitus acceperit, censendum appareat, in Commentario prævio num. 66 et hinc seqq. ediri.

† Cujus instituti hæ fuerint, in Comment. præv. num. 80 et quatuor seqq. discussum est.

u Velamen hoc integrum cum ignis vestigio sæculo præterito Budicæ adhuc vidit Gamansius noster. Ad comment. præv. num. 118.

x Novembris pro Octobris perperam hic poni, in apographo nostro Hardeshusano ad marginem notatur, et recte quidem, uti ex iis, quæ in Comment. prævio num. 89 disputata sunt, apparet.

y Hinc collige, Sanctum et obiisse et sepultum esse in Budicensi monasterio, cujus, ut apparet, sanctimonialibus cohabitabat præfueratque.

CAPUT II.

Miracula post obitum, corporis de tumulto levatio.

B Sepulto igitur beati Viri corpore, cœperunt ad sepulcrum ejus ubertim pauperes Christi confluere, tam exciti fama præteritorum miraculorum, quam accensi spe futurorum. Pars quidem adveniebant sanitatem deprecaturi corporum, pars vero requiem animarum, tantum quod ejusque voluntates optavit beneficium, pro hoc impetrando, B. Mainulfum precatorem misit Domino : nec quisquam, Deo gratias, frustra se orasse ploravit, si modo orans in corde suo non hæsitavit. Quo factum est, ut et indigenæ et advenæ beati Viri sepulcrum colerent honorifice ; nec non ipsæ sanctimonialia, ob Sepulti amorem, vigilanter satagentes circa sepulcri honorem, pro rei suæ modulo adornabant illud velamine lineo. Elegerunt etiam quandam bonæ intentionis famulam, specialiter ei imponentes sepulcri custodiam *a*, a quo illa non recedebat, quantum corporis infirmi lex annuebat. Quam quadam nocte, postquam orando vigilandoque plurimum noctis exegerat, ut exercitatum corpus solet, libido somni devicerat. Cui devicta obtemperans, concessit membris somni necessarium requiem ; sed requies transiit in sollicitudinem.

C 29 Evigilanti namque de somno venit ad memoriam subito, quia, dum illi sopor imminabat, supra velum sepulcri candelam ardentem dereliquerat. Attonito enim animo surrexit, sub magna festinatione ad sepulcrum perrexit ; et inter eundum magnum super oblivione sua mœroris sustinuit tormentum. Sed, ubi pervenit, Dei clementiam consolatricem invenit. Nam ardor finem fecit candelæ, prorsus tamen cessans a panni lætione : quia candelæ, ardendi causa Deo oblata, parcere non ausus est ; panno autem ad servandum congruo ignoscere jussus est. O gloriosus Deus in Sanctis suis ! qui patenter exponit dignitatem hujus sui Militis, ad ejus defuncti reliquias hoc tam nobile signum iterato proferre voluit, quod per ipsum corpore viventem antea protulit *b*.

b 30 Sed hoc signum aliud non inferius sequebatur, per quod quidam ad salutem intrare compellebatur : apparuit namque Vir beatus cubiculario suo in visione, erudiens eum amica irradiatione, ut mundo pompisque ejus abre-

nuntiaret, et ad æterni Regis militiam transigraret. Ille autem ipsam visionem pro illusionem habuit, nedum fecisset, quod per visionem didicit. Sed Sanctus, hominis condescendens infirmitati, iterum apparuit ei, ut repetita admonitio fieret ei veræ visionis expositio. Ille autem nec adhuc visioni habuit fidem.

31 Sed Sanctus Dei nondum cessans a salute viri, geminis visionibus tertiam addidit, ejusque duritiam hac voce corripuit : « Nescis, » miser, nescis, quam crudelis captor tuæ captivæ præsidet menti ; qui te et mittenti Christo, » et mihi misso, cogit reluctari. Certe cum » male vivendo desiperes, nec desipere sponte » desisteres, monuit te revelatio divina, ut vel » admonitus resipisceres. Tu autem, stulte, » perniciose illuderis, qui revelationem veram » pro illusionem accipis : nulli enim credentium » dubium est, quin illa visio expers sit illusionis, » quæ invitatrix est Christianæ religionis ; quam » que si a quolibet vigilans audivisses, negligere » nequaquam debuisses. Nunc ergo cum te » corrigere nequeant verba, jam vertenda sunt » in opera. Nam visionem divinam, quam te » dissimulas intelligere, expediam tibi planissimam expositionem, quæ animum tuum dubio » exuat, cunctisque te videntibus plenam certitudinem pariat. »

32 Hæc dixit, et mox dicta probavit. Vir namque de somno excussus, faciem persensit barba viduatam, barbamque cominus invenit divulsam. Postea vero non illa nocte quicquam loci in eo somnus habuit, sed pro somno eum stupor, pudor et dolor oppressit. Quid faceret ? cujus animus in amaritudine fuit, nec tamen cum quo hæc ventilaret, familiarem habuit : familiares quidem potuit plures habere, sed ipse mallet omnibus ignotus, quam notus esse. Tandem eligens sibi unum, quod tamen actu erat opportunum, videlicet, ut necessitatem verteret in voluntatem, quam citissime cucurrit ad ecclesiam, ibique per S. Mainulfum mirifice Dei consecutus est misericordiam.

33 Nam cum matutinæ laudis principium presbyter exordiretur, dicens : « Domine labia » mea aperies, » iste, qui prius litteras non didicit, excepit, dicens : « Et os meum annuntiabit laudem tuam. » Quam bene iste inscius se Domini laudes annuntiaturum esse promisit ! quia non solum ille, verum omnes hujus rei cognitores, pro eadem re Domini debent esse laudatores. Est namque unum de præcipuis miraculis, ut, qui se lecto collocavit laicum, sese erexit canonicum ; neque enim, si omnem illam noctem insomnem duceret, tamen notari posset de otio, quandoquidem cum hujusmodi procederet negotio. Nempe B. Mainulfus servum suum ad professionem canonicam barba nollet destituere, nisi ad canonicum usum gratus ei vellet pretium restituere *c*.

34 Jamque his exactis miraculis, non longa fuit medii mora temporis, cum iterum revelante gratia Dei manifestius patuit dignitas B. Mainulfi. Temporibus quidem Arnulfi regis *d*, Bisonisque Patherbrunnensis episcopi, die quadam diacono Evangelium recitante, inter recitandum, lapis, beati Viri sepulcro superpositus, ad instar crucis divisus intonuit, præsentibusque cunctis validum stuporem incussit. Cumque eos iste concuteret stupor, ecce alius subsecutus est major : quia mox inter Dominici Corporis Sanguinisque immolationem lapis, nuper quadrifariam dispers-

D
ac tertio ei
apparens.

E

ad meliorem
frugem

adduxit,

F

c
cumque lapis
ejus sepulcra-
lis,

d

A titus, in innumerabiles particulas dissipatur. Lapis quidem iste bonus beato Viro testis erat juxta suum posse; cujus dum potestatis non erat laudare per sermonem, laudabat autem per disruptionis vocem.

*subsidente
etiam, quæ
loculum lege-
bat, terra,*

34 Nec etiam ipsi terræ, hujus Viri laudes fas fuit reticere. Resoluta enim in superficie sepulcri, deorsum subsedit more mirabili, ejusque sepulcrum esse destitit, cujus loculum libere spectandum præbuit. Hinc patet, quam reverendus iste sit substantiis rationalibus, cujus sic præconium confessa est irrationalis tellus. Confessa est enim, ne sibi licitum foret hoc corpus suis occultare latibulis, quod multo rectius coleretur in altaribus sacris. Præterea cum scissura petræ casuque terræ tanta jucunditas exorta est suavissimi odoris, ut non vana fides sit, affuisse sibi auctorem suavitatis. Hic vere

Scinditur incertum studia in contraria vulgus.

*secundo dissi-
lisset,*

36 Certantes enim diu, quid hoc signum portenderet, elegerunt tandem episcopo Bisoni rem hanc palificare, quatenus ille eos componeret, adjudicata lite. Ille autem edixit fracturam sepulcri redintegratum iri. Ex ejus edicto sepulcrum reparatum iterum, paulo post est ex divino jussu dissipatum. Quod cum compertum foret episcopo, ille superius edictum iteravit, ejusque edicto populus iterum obtemperavit. Sed in hoc episcopus non notandus est dementiæ: rectius quidem divinitatis adscribitur providentiæ, quæ ideo eos aliquantulum dubitare permisit, ut per efficacius signum, et ab illis et nobis omne dubium absterserit.

*aliudque
miraculum
accessisset,
e*

37 Igitur in eodem tempore B. Mainulfus Mainardum quemdam presbyterum e admonuit in visione, quatenus pontificem incusaret super sua transgressione: presbyter autem divinæ admonitioni timorem præponens episcopi, nusquam tulit pedem. Sed Vir Dei, iterum secundo, sicut prius, presbyterum admonuit; presbyterum autem, sicut prius, iterum timor prohibuit. Tandem et tertio ei apparuit, ejusque mollitiem et socordiam accusavit. Et quia eum æternæ voluit ultioni eripere, noluit dilectum

**an delictum?*

ejus hic impunitum dimittere: sed minatus est ei apertis oculis absentiam videndi, ejusque reliquit arbitrio, an mallet cæcus vivere, an legationem absolvere. Qui expergefactus, nimis ægre tulit, quod imago somniorum nihil ei mentita fuit.

*a Bisone epi-
scopo, ita ad
ul monito, de
terra levatur.*

38 Tamen quia cæcitas ei inimica familiaris fuit, nequaquam iter distulit: sed, ductore advocato et reliquo itineris supplemento parato, iter expedit, comite scilicet ductore, baculo et cæcitate, quod prius per se sine omni posset molestia consummare. Igitur, quæ acciderant ei, narravit omnia pontifici, nec verba ejus eguerunt artificio, quibus ipsa cæcitas probabilis erat expositio. Ad hæc pontifex vehementer expavescens, timuit periculum vitæ suæ, quia et ipse sibi conceivit super eadem transgressione. Quapropter festinans errata officiis superare sedulis, sepulcrum sancti Viri adiit humilis. Ibi quoque sacrum corpus de sepulcro transtulit, translatumque in eadem ecclesia reverenter collocavit. In translatione autem beati corporis de sepulcro rediit adempta oculorum sanitas presbytero f. In quo laudanda est clementia multiplex optimi Domini per merita et orationem Militis egregii, qui corporali verbere plagam recidit futuram animæ; et tamen eidem

verberi corporis celerem exitum concessit medicus utilis.

AUCTORE
SIGEWARDO.

39 Multa quidem et alia fecit Jesus prope has reliquias miracula, inter quæ censemus hoc dici et audiri dignum, quod jam nunc referre volumus in medium. Igitur aquam, qua pontificis jussione sacræ latæ sunt reliquiæ, in bonam spem reservabant Dei famulæ, non in vanum credentes eam dignam reservatione, quia, quæ salutare corpus lavando tetigerat, salutari tactu carere non poterat. Certe, quia fides earum bona, simplex et prudens fuit, fides bona ad bonum opus ascendere meruit. Nam mulier quædam paralytica, longo scilicet tempore omni membrorum officio destituta, cognitis beati Viri miraculis, rogavit a parentibus suis, ut ad prædictam portata perveniret ecclesiam, quod ibi divinam per S. Mainulfi merita experiri vellet misericordiam. Denique rogavit, nec non rogando impetravit.

*Aqua, qua
Sancti reli-
quiæ lotæ
erant,*

40 Quod cum compertum foret famulabus Dei, statim plenæ fuerant bonæ spei, nihil penitus hæsitantes in corde suo, super divinæ miserationis auxilio: præsertim, quia ipsa mulier, quæ spe curationis advenerat, constantis fidei in Domino fuerat. Didicerant enim ex doctrina Evangelii, quia omnia possibilia sunt credenti. Itaque mulieris paralyticæ semivivum corpus prædicta salutari aqua perunxerunt, perunctumque Christo per merita S. Mainulfi commendaverunt. Sed ille, quia in se sperantes deserere non novit, nec harum fidem deseruit. Nam infra paucos dies mulier ex illa acerrima corporis attritione convaluit, et ad tantam valetudinem reffloruit, ut nec aliquod infirmitatis signum in ea remanserit.

*mulier para-
lytica sana-
tur,*

41 Nec nos patimur, sanctam Ecclesiam clam esse, qualiter ibidem Deus cuidam alteri succurreret feminæ, quæ laborabat peste immensa et miserabili, et ideo major est majestas miraculi. Morbus enim, cui medicinalis auctoritas cancri vulnus vocabulum indidit, dexteram ejus mamillam mordaciter contrivit, et post grandævam contritionem funditus exedit. Qua exesa, obsedit etiam carnis contigua loca: usque adeo vis ejus prævaluit, ut etiam superficiem costarum destituisset tegmine carniū. Eminent hoc quidem satis per se, nec eget expositione, si hæc esset in gravi amaritudine cordis, quam sic exasperabat dolor corporis. Nam etiam fertur, ut ipsa aperte profiteretur, se malle mori, quam tanto superesse dolori.

*aliæque
cancro*

42 Tandem, cum divina misratio compati voluit ancillæ suæ morbo, inspiravit in ejus mentem hanc cogitationem: ut, quod apud homines est impossibile, apud Deum crederet esse possibile. Hac vivificata spe, decrevit Dominum per S. Mainulfi merita invocare, tendens statim ad reliquias sancti Viri, offerensque secum, quod dedit penuria census exigui, videlicet candelam ad sui vulneris instar formatam. Ibi quoque, sicut prius mente disposuit, Domino sanctoque Mainulfo preces direxit. Sed Dominus omnipotens, cor contritum et humiliatum non despiciens, noluit roganti renuere auxilium, utpote astrictus per Militis sui meritum. Illa quidem rediit, sed redeunti Christus celeriter exposuit, quod sibi gratum precatorem transmiserit.

*cum caudalam
ad Sancti re-
liquias obtu-
lisset,*

43 Nam mox insequenti die cœpit in superficie vulneris novella cutis reviviscere: et, ut breve sit, quod dicimus, infra septem dies in tantam

curatur.

AUCTORE
SIGEWARDO.

tantam sanitatem transiit vulnus, ut mamilla pectori resurgeret ad integrum, cujus nec dolor aliquod ibi reliquerat vestigium. Hoc quidem admodum est dictum mirabile, sed tamen sanis mentibus est credibile, quia Christus mirabilis in Sanctis suis falso diceretur, si in eis nulla mirabilia operaretur. Ipse quidem per servi sui Mainulfi merita plurima fecit et facit miracula; quorum quædam superstes lingua famæ annuntiabat nobis, quædam vero taciturnitas invida sepulcro condidit oblivionis.

Potestatem
plura patran-
di

44 Plura etiam signa B. Mainulfus potestate habuit, quæ actu minime protulit. Potestatem autem modo non dixi secundum dialecticam, sed juxta vocem Domini, dicentis: quod omniaabilia sint credenti *g*. Si Beatus Domino indubitanter credidit, quidlibet agendi potestatem habuit: atqui credidit, potestatem igitur quidlibet agendi habuit. Domino enim indubitanter credere, est mandata ejus fideliter adimplere; consequens est, ut hic Domino videatur adhærere. Qui autem adhæret Domino, unus spiritus efficitur. Semper enim desideravit, desideratumque promeruit B. Mainulfus, ut cum Creatore efficeretur unus spiritus; sed Creatori aliquid esse impossibile, nemo vel insanus præsumit credere.

miracula
Sanctus ha-
buit.

45 Hic vero ordinatim consequitur, ut hujus possibilitatis non careat participio, qui unus spiritus fieri meretur cum Domino. Quapropter si B. Mainulfus unus spiritus cum Domino fieri promeruit, signa etiam operari potuit: sed meruit unus spiritus cum Domino fieri: potuit igitur signa operari. Cujus conclusionis necessitas nobis discutit aperte, ut non egeat quæstione, si vel pauca, vel omnino nulla signa fecerit, dummodo ei signorum potestas non abfuit. Et profectui quidem animæ nostræ salubrius esset merita ejus, moresque et virtutes, quam signa cognoscere, ad quarum videlicet exemplar formarem modum et ordinem vitæ nostræ.

Cur aliquot,
quæ fecit, scire
nos Deus vo-
luerit.

46 Sed quia meritis ejus, carnaliter viventis, nos præsentis interesse non contigit, ecce autem divina providentia aliqua de signis ejus notitiæ nostræ contulit, quatenus signorum certitudo nobis exponeret, quod magna vitæ puritas, sanctaque actuum castimonia præcederet. Nunc igitur pollicetur nobis certa spes divinæ miserationis, ut per eum animarumstrarum medeatur languoribus, per quem vires restituit tot languidis corporibus. Quod ipse B. Mainulfi precibus dignetur annuere, qui ipse B. Mainulfo principium fuit et finis victoriæ, victorique contulit bravium infinitæ gloriæ, qui regnandi nec initium habet nec finem. Ipse

Principium, vector, dux, semita, terminus idem.

ANNOTATA.

a Canonissæ, non famulæ, sepulcri Sancti custodiam demandatam scribit Gobelinus in Vita num. 21; sed Sigewardo standum.

b Alluditur ad combustum sanctimonialis pepulum, integritati a Sancto adhuc vivente restitutum.

c Hanc ter repetitam, qua S. Mainulphus, famulum olim suum a prava vita retraxerit, apparitionem, hujusque adjuncta prudentis lectoris judicio relinquo.

d Hinc consequens est, ut Sancti de tumulo

levatio miraculaque hanc proxime prægressa, quæ hic subduntur, inter annum 887 et annum 896 verosimilius evenerint. Adi Commentarii præv. num. 93.

e Attelensis vici, a cænobio Budicensi haud multum remoti, parochum hunc facit Gobelinus in Vita num. 27.

f De hoc aliisque miraculis, Sancti de terralevationem aut comitatus aut proxime prægressis, videsis Comment. præv. num. 91 et seq.

g Marci 9, v. 22.

VITA ALTERA,

Auctore Gobelino Persona,

E Budicensis cænobii Passionali pergamenos Ms. insigni cum P. Georgii E Garnefelt Carthusiani apographo collata.

PROLOGUS.

Dum super flumina Babilonis Paderfontanæ sedimus et flevimus et in salicibus ejus suspendimus organa nostra, sonus organi inter novellas olivarum, pro salicibus plantatas, noviter tunc suspensi, per quod Spiritus Sanctus operatus est, honor, videlicet beati Meinulphi, confessoris Christi, reviviscens interiorem cordis mei pulsavit auditum. Unde scintilla spiritus illius, qui Zachariam et Achæum ad exhortationem reedificantium templum Domini quondam inflammavit, mente succensus, præfatis novellis olivarum fratribus, videlicet canonicis Regularibus, in villa Bodeken, ad reformandam ecclesiam illam, qua corpus prædicti Sancti requiescit, vix institutis lætos obsequia exhortationis impendi *a*.

Auctor scri-
ptionis cau-
sam,

2 Et ut multi gratiæ Spiritus illius possint esse participes, qui una mecum in chordis et organo Dominum laudent, ex diversis scripturis antiquis et ex rerum gestarum mihi cognitarum occursu ad laudem Dei, sancti Meinulphi honorem et ad ædificationem proximi de vita et miraculis istius Sancti, nec non gestis aliis, ad hæc infrascripta opportunis collegi. Et, si pro dicendorum intellectu pleniori ad longe superiora tempora pro primo recurrendo digredior, lector meus curiositati non imputet, sed affectui pronuntiandi magnificentiam gloriæ regni, de quo scriptum est: Regnum tuum, regnum omnium sæculorum *b*, magis adscribat.

a
et unde, quæ
scribit, hau-
serit, exponit.

b

ANNOTATA.

a Hinc apparet, Gobelinum non diu admodum post canonicos Regulares in Budicense cænobium inductos Sancti Vitæ scribendæ manum admovisse.

b Psalm. 144, v. 13.

PRO-

A

PROLOGUS ALTER.

ANNOTATA.

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.Qui e Macedo-
nibus

Postquam Alexander Philippi Macedo, qui primus regnavit in Græcia, percusso Dario rege Persarum, contra regem Indorum Porum properavit ad bellum, inter Riphæos montes circa mare Caspium exercitus sui partem, ex Macedonibus collectam, ad illius patriæ custodiam collocavit. Cumque, subactis Indis et reversus Babiloniam, veneno interiit, Macedones tunc circa montem, Saxum Marpesiæ a quodam duce Amazonici exercitus nominatum, commorantes, mortem ejus cognoscentes, animis conturbati, in Macedoniam per terram se posse reverti, propter odium gentium, quas bellis attriverant, plurimum desperabant. Quapropter, præparatis navibus, in Caspium mare se mittentes, per vastitatem Septentrionalis Oceani sedes sibi quærendo diu navigabant, ex quibus tandem post multa pericula maris naves viginti quatuor ad ostia Albiæ fluvii in loco, qui Hadelon, Latino quidem sermone, nunc terra Hadelariæ, Bremensis diœcesis dicitur, applicuerunt ad terram.

Saxones uti
* Garnefelt
Saxo

4 Et ex illis Macedonibus Saxonum sic ex loco, videlicet Saxum * Marpesiæ dicto, unde progressi fuerunt in mare, vocatorum natio disseminata refertur. Unde quidam ex eis terras ibidem circa littus maris Oceani viribus occupabant, qui postea Holsassen ex sylvis et paludibus, in quibus degebant, nunc vero corrupto nomine Holtstein sunt appellati; alii navibus fluvium ascendentes, Thuringos tunc juxta montem Hartz versus Septentrionem dominium tenentes invaserunt, qui nomen Saxonum simpliciter obtinuerunt. Cumque hi Saxones et Thuringi mutuis se bellis, pro sedibus obtinendis, frequenter impeterent, tandem Thuringi, ultra montem Hartz se recipientes, Saxonibus loca dimitunt *a*. Sed quia omnes isti Saxones militaribus armis inservire consueverant, vix alter alterum sibi præesse sinebat. Unde quidam ex eis latius quærendo sibi sedes flumen Wesaram transierunt, et quasi usque ad Rhenum fluvium omnes incolas regionis illius, per silvas et rura dispersos, in servitutem redegerunt.

et unde gens
Westphalica,
e qua Sanctus
ortus, nomen
traxerit.

5 Unde armorum militarium nimia pluralitas et servilis conditionis necessitas inter Wesaram et Rhenum usque ad tempora nostra perdurant. Et isti postea Westphali maluerunt appellari, quod ea de causa dicitur accidisse. Dum Carolus Magnus, rex Romanorum et Francorum, priusquam ad imperii sublimitatem ascenderat, Saxones, sibi bello subactos, fidem Christi suscipere coegerat, ipsi, susceptam fidem et tandem juramento retinere promissam sæpe relinquentes, ad paganismum fuere relapsi. Unde a veris Christianis fallaces et vacillantes dicebantur. Sed quia isti inter omnes Saxones primo fidem Christi susceperunt, et plagam Occidentalem regionis illius tenuerant, postquam fides Christiana apud eos invaluit, ipsi in religionis insigne, quoniam ipsi primitivæ fidei in sua gente forent, lingua sua Westphelinge, quod sonat lingua Latina Occidentales vacillantes, appellari maluerunt *b*, et ab ista gente Vir iste, sanctus Meinulphus, est exortus.

b

a Fabulosa sunt, tam quæ de gentis Saxonice, quam quæ de nominis, quo hæc compellatur, origine Gobelinus hic memorat. Et sane cum a maribus omnibus, uti modo contra Melam, Plinium aliosque nonnullos antiquos geographi omnes docent, mare Caspium ita separatum sit, ut ex eo nec ad Septentrionalem Oceanum, nec ad aliud quodvis mare navigari queat, qui Macedones, immissis in mare Caspium navibus, Oceano Septentrionali ad Albi fluvii ostia appulisse queant? Schatenus Historiæ Westphaliæ, lib. III, pag. 172 et seq. non immerito sic scribit: Tot fabulis inspersam invenio Saxonum originem, quot Francorum, tamquam et Saxonum scriptores gentis suæ decus non satis illustrarent, nisi cum Romanis, Francis, Frisiis ceterisque nationibus ab exteris adventitiisque populis arcesserent. Primus isque antiquissimus Historiæ Saxonice scriptor Widekindus, Corbeiensis ad Visurgim monachus, multa hic (lib. I Annalium scilicet) inquit de origine Saxonum, quæ ne tum quidem explorata fuit, asseritque, alios eam a Danis et Normannis, alios a Macedonibus deducere; sibi vero certum esse, navibus advectos Saxones in Hado-laum, quem locum Hadereliam non longe ab ostio Albi in Bremensi archiepiscopatu statuunt. Undenam vero, aut cujus gentis advenæ fuerint, non expressit. Igitur post Widekindum alii hos primos Saxonum advenas ex Macedonum reliquiis, qui Alexandro M. prius militaverunt, in Germaniam introducunt. Ac ne fabulosi hi scriptores quicquam concedant iis, qui Francorum origines a Sicambris Trojanorum reliquiis traxere, fingunt, Alexandro mortuo, Macedonas hosce, postquam alia loca spoliis exhauserant, 300 triremibus mari se commisisse, ex quorum naufraga classe viginti quatuor tantummodo naves in Albim delatæ, provectæque longius in Thuringorum fines appulerint, fugatisque incolis, terram eam ceperint in possessionem. Canoræ rursum nugæ; quibus tamen persuasi Urbsbergensis abbas, Stadensis, Gobelinus, Siffridus, Furmerius, Wittius alique hæc somnia affirmare audent, nullo antiquitatis scriptore in medium adducto. Ita hactenus Schatenus, mox etiam subdens: Hinc alii, cum primisque recentiores scriptorum, Goropius Becanus, Peucerus, Reineccius, Letznerus, Cisnerus, Saxones a Sacis Sassonibusve Asiæ populis ortos et in has regiones migrasse tradunt, nec aliud agunt, quam ut priorem fabulam nova fabula accumularent, haud secus quam qui a Saxona fluvio, in Muldaviam labente, Saxonum nomen gentemque comminiscuntur. Credo equidem, ubi aliqua nominis similitudo se obtulit, hanc illi tanquam erraticum aeris ignem secuti sunt, nullo duce, nullo antiquitatum scriptore, aut vestigio certo veritatis, ut ii demum recte senserint, qui cum Crantzio, Conrado Celta, Althamero, Wilichio, Cluverio ceterisque Saxones gentem indigenam, id est, quæ in ipsa, quam habitat, regione a parvis initiis in gentem excreverit, scripsere, quales Tacitus omnes Germaniæ populos nobis tradidit. Ad amussim fere in hisce omnibus, quæ jam recitata verba important, Ferdinandum Paderbornensem episcopum (adi Monumenta Paderbornensia pag. 88 et seqq.) consentientem sibi habet Schatenus,

E

F

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.

tenus, uti etiam in nominis, quo Saxones vocantur, origine, de qua in laudata Westphaliæ Historia pag. 176 postquam seipsum interrogavit, ita, paucis præmissis, respondet : Quantum conjecturæ locus superest, Saxones ab oblongis cultris gladiisve, quos SACHZ dixere, quibus gens pugnabat, nomen traxere, haud secus quam a quiri Quirites. Hæc Witekindi vetusti Corbeiensis historici opinatio, quocum senserunt Gregorius Turonensis, Gobelinus, Engelhusius, Lipsius, Meibomius, Lindebrochius, quod et ex legibus Gothorum observatum. Diserte Viterbiensis :

Ipse brevis gladius apud illos Saxa vocatur,

Unde sibi nomen Saxo peperisse notatur.

Placet et hæc mihi eorum opinio, qui Saxonum nomen ab oblongis cultris, Sachz dictis, repetiere; verum hisce Schatenus perperam hic accenset Gobelinum, uti quisque perspiciet, qui, quæ scriptor iste hic et in Cosmodromio Ætat. v, cap. 11 scribit, considerarit.

b Videtur et hæc nominis, quo Westphali vocantur, origo, a Gobelino non tantum hic, sed et in Cosmodromio Ætat. 4, cap. 3 adstructa, esse fabulosa. Certe præplacet, quam itidem in sua Westphaliæ Historia Schatenus pag. 421 tradit his verbis : Westfalos Ostfalosque a planitie camporum (Felt quippe in veteri Teutonum sermone regionis planitiem significat) nomen inditum habere, vel inde certum reputes, quod Annales Francorum in Saxonia Transalbina Osterfali et Westerfali, diversas a nostra Ostfalia et Westfalia regiones, ita compellent ad fines Danorum : illud anno Christi 808, hoc vero nomen anno Christi 813 leges. Ad hunc modum Paulus Warnefridus de gestis Longobardorum et ex eo Aimoinus. « Egressi, » inquit, « Longobardi de Rugiland, habitaverunt » in campis patentibus, qui sermone barbarico » Feldt appellantur. » Quo mihi nunc errare videntur, qui Westphalorum nomen vel a Wandalis Wallisque, vel Vesta dea apud prisceos Saxones culta, aut a palis terminisve regionum, vel a pullo equino, quem Valen dicimus, tanquam a gentis insigni deducunt. Ita ille, addens deinde nonnulla, quibus Crantzium, pro ultima de pullo equino opinione stantem, confutat.

CAPUT I.

Nobiles Sancti natales, patria, baptismus, vitæ institutum, condendi monasterii propositum, hujus exsecutio, visiones præviæ, obitus, temporaria resuscitatio, sepultura.

Carolus Magnus, Saxoniæ parte, quæ nunc Westphalia dicitur, sub-

a

Anno igitur Incarnationis Dominicæ septingentesimo septuagesimo cum Carolus Magnus partem illam Saxoniam, quæ pro nunc Westphalia nominatur, bello subegerat, omnes majores natu partis illius in locum Paderbonæ, qui a fluvio Pader, ibi surgente, dicitur, venerunt ad eum a, solum * Wildekindo, qui fuit unus

de primoribus eorum, quem nonnulli regem, alii ducem fuisse arbitrantur b, excepto. Et illi, qui venerant, fide Christiana suscepta, omnes in eodem loco baptismi Sacramentum perceperunt, cui loco rex ipse, fluvium illius a similitudine ortus Padi maximi fluvii Italiæ, ex tribus fontibus in pede Alpium surgentis, Pade appellans, Paderbornæ nomen indidisse creditur c, ipsumque pro sede episcopali ibidem fundanda elegit. Anno igitur tertio dehinc sequente rex Carolus ecclesiam parvam in eodem loco fundavit d, quam, quia locus iste necdum munitus exstitit, episcopo Wirtzburgensi seu Herbipolensi tunc commisit. Anno vero deinde sequente quintodecimo ipse rex quemdam canonicum ecclesiæ Wirtzburgensis, Hatumarum nomine, Saxonem seu Westphalum natione, in bellis prioribus obsidem prius sibi traditum, primum episcopum Paderbornensem instituit in eodem loco e. Cujus pontificatus anno quarto Leo Papa tertius, æmulorum persecutione suorum Romana fugatus ab urbe, in hunc locum ad regem venit f. Qui, magno, ut decuit, honore susceptus, sedem episcopalem ibidem Apostolica confirmavit auctoritate.

7 Illis itaque temporibus vir quidam dives nobilis, non longe ab eodem loco habitans, fide Christiana jam imbutus, viam universæ carnis est ingressus g, qui uxorem Catholicam, nomine Wichtrud, et Filium parvulum, ætatis quidem beneficio ad ambulandum promptum, sed nondum baptismatis renatum fonte, reliquit. Quæ, opportunitate captata, Carolum regem una cum Filio suo confidenter adiit, ejusque gratiam devote efflagitavit. Rex igitur, mulierem suscipiens, pietatis affectu Filium ejus coram se fecit baptizari, eumque per seipsum de sacro fonte levavit, atque hoc nomen Maynulfus seu Meinulfus ei imposuit, non absque, ut arbitror, misterio singulari. Quoniam, ut in Vita sancti Hermachoræ, primi episcopi Aquileiensis, legitur, beatus Marcus Evangelista, a sancto Petro ab urbe Roma missus ad Histriam pro Evangelio Christi prædicando, et per hoc, quod Ulfium, filium Ulfii principis Aquilegiæ civitatis, baptizando mundavit a lepra h, ab ipso principe et majoribus civitatis illius tantam consecutus est gratiam, quod ipse fidem Christianam absque F resistencia et persecutione in eadem libere prædicavit, omnesque eos conversos ad fidem baptismatis Sacramento purgavit.

8 Rex pio concepit animo, quod per hunc Puerum, tanquam de majoribus regionis illius exortum, fides Christiana leviter *, sicut per Ulfium, spiritualem beati Marci filium, profecit Aquilegiæ, foret in hac regione profectura. Unde eum Meinulfum, id est, meum Ulfium, quasi diceret, Hic est meus Ulfus, sicut ille beati Marci fuit Ulfus, nominare volebat i. Quod autem utrumque videlicet Maynulfus et Meinulfus scriptum reperitur in libris, hac de causa constat accidisse. Nam Meum pronomen Latinum apud Bayaros seu Bavaros Mayn, et Mein apud Francos Orientales, inter quos et Westphalos sola Hassia media est, lingua vulgari dicitur, qui omnes illis temporibus sub Caroli Magni ditione fuerunt. Et cum Franci viciniore sunt Westfalibus et primus clerus Paderbornensis de Franconia, ut puta de ecclesia Wirtzburgensi seu Herbipolensi cum suo episcopo fuit assumptus, E littera in prima syllaba hujus nominis communiore mansit in usu.

D
* Garnefelt
legit solo
b

c

d

e

f

E

Sanctum, cuius matrem benigne excipit, de sacro fonte levat, eique

g

h

F

Meinulfi nomen imponit.
* i. e. facile

i

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.

r

quo id faciat,

divinitus
edoctus,
E* Garnefelt
addit eumpropositi ex-
sequendi fa-
cultatem ab
imperatore
impetrat,

F

s

idque reipsa,
binis adhuc
a Deo

A 9 Postquam Hatumarus, primus episcopus, Paderbornensem rexit ecclesiam annis octo, decessit, et succedit ei quidam de clero Wirtzburgensi, sed natione Westfalus, nomine Baduradus, qui rexit ecclesiam annis quadraginta octo, cujus octavo anno sanctus Ludgerus, primus episcopus Mimigardifordensis ecclesiæ, qui nunc dicitur Monasteriensis, obiit *k*. Et sic Baduradus cathedralem ecclesiam Paderbornensem, quam Carolus Magnus inchoaverat, consummavit *l*, apud quem puer Meinulfus scholaribus disciplinis est mancipatus *m*. Cumque scientia et ætate, quantum opus exstiterat, sub disciplina scholari profecit, Baduradus episcopus ipsum fratribus prædictæ ecclesiæ, ut sub vita Regulari devotione proficeret et moribus, commendavit attente *n*. Ubi, ætatis maturitate succedente, profecit in tantum, quod episcopus, attendens in eo morum gravitatem et varia virtutis indicia, ipsum in secretarium suum recepit singularem *o*.

B 10 Erat quippe ingenio acutus, corpore castus, mente devotus, justitia pollens, temperantia præditus, providus in consilio, fortis in adversis, eleemosynis largus, lingua facundus et forma decorus; tandemque ad sacros vocatus ordines, diaconatus ordinem attigit, in quo usque ad finem vitæ permansit. Quod etiam episcopus iste Baduradus, cui Meinulfus sanctus contubernii sic adhæsit obsequiis, vir magnæ virtutis exstiterit, illi, qui suis exstiteret temporibus, posteris hoc per scripturas suas experimentum singulare reliquerunt. Nempe post obitum ejus, ut aiunt, annis transactis viginti septem, dum sepulcrum ejus ex causa aperiri contigerat, indumenta, quibus corpus indutum traditumque sepulturæ fuerat, tam sana et integra sunt inventa, ut nec quidem fimbria ex illis esset resoluta vel tacta putredine, unde de ipso pia processit opinio, quod, quia ipse per integritatem mentis et vitæ puritatem vitam meruisset æternam, vestium tanto tempore humo subrutarum conservatio certum præberet indicium *p*.

C 11 Quadam vice Baduradus episcopus inter cæteras sibi solitas collationes circumstantibus se quæstionem talem proposuit: Quid Christus his verbis: « Vulpes foveas habent et volucres » cœli nidos, Filius autem hominis non habet, ubi » caput suum reclinet *q*, » volebat intelligi. Ad quam quidam de circumstantibus, Meinulfo præsentem, respondit: « Christus, Filius hominis, cor- » dis nostri sibi quærit habitaculum, et, peccatis » nostris obstantibus, non invenit. » Quod responsum ab episcopo [mox approbatum, sancti Meinulfi animum tanto desiderio Christum in sui cordis recipiendi hospitio vehementer accendit, ut non solum cordis sui sed etiam terrenum habitaculum, videlicet materialem ecclesiam, sibi præparare summis animi votis optaret.

12 Cumque de loco * hoc apto sollicitus foret plurimum, accidit, ut subulcus ejus, dum in quadam valle patrimonii sui solito more porcorum gregem pasceret, ex improvviso splendorem miræ lucis inter arbusta videret; et, dum stupefactus, in loco, quo splendor apparuit, curiosius intendit, cervarum multitudinem, locum eundem nunc circumeuntium, nunc stantium in eo, cernebat. Subulcus itaque tam insolita visione percussus, grege relicto, dominum suum Meinulfum quærit, et invento, quæ vidit, nuntiavit. Vir igitur iste Deo devotus, his

Octobris Tomus III.

Fit hic Pader-
bornæ cano-
nicus,*k**l**m**n**o*ac de n dia-
conus,*p*monasterium
condere desi-
derat seu
proponit*q*locumque,
* Garnefelt
addit ad

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.

jubente, aperiendam fore decrevit; unde protinus ipsam ad episcopum perduxit, qui, ea reverenter aperta, reliquias Sanctorum multas veneratione dignissimas invenit in illa, quorum tamen Sanctorum reliquiae fuerint, ad posteros deductum minime constat. Hinc ad construendum Deo templum sanctus Meinulfus confidentius exarsit, et dum, locum praedictum iterum visurus, eum consequenter solus adiit, ut capacitatem loci cum aedificiorum ibidem construendorum qualitate pensaret, aliud ei divinae aspirationis indicium patenter occurrit.

honoratus
miraculis,

17 Quoniam in eo loco, quo dudum cervas viderat motibus instabiles, cervum praestantis corporis, cornibus in altum erectis, vidit accubantem, qui, viso Viro Dei, tamquam sibi in adventu ejus accubare non licere, gestibus indicaret, se festinanter erexit. Cumque Vir Dei, tamquam confidens in Domino non territus, cervo accessit propius, iterum cervus, tamquam Viri praconium evidentius innueret, se prostravit in terram. Ille vero hunc novum bruti animalis gestum in corde suo divinae adscribens clementiae in cervum intendit acutius. Et, ecce, B inter cornua cervi videt signum Dominicae Crucis, cujus splendor visus est omnem auri fulgorem superare t. Quo viso, Vir sanctus Dominum suum, cujus vexilli signo laetatur adesse, cognoscens, in hujusmodi verba prorupit: « Jam mihi spes certa promittit, quod ille, qui » quondam eodem vexillo inferni claustra pene- » travit, hujus loci protector contra diabolicos » erit incursus, » et his verbis immorans cervum non viderat ultra.

executioni
mandat,

18 Hinc Vir sanctus, vocatis operariis, singulis opera distribuit, et, caesis arboribus eradicatisque spinis et vepribus, locum purgavit protinus, quo purgato, fundavit ecclesiam cum suo monasterio, quod quarto Idus Novembris, fecit dedicari. Multa de paternis bonis eidem loco conferebat praedia, et congregationem ibidem instituit canonissarum, quae canonissae, ut supra dictum est, appellabantur Saeculares, appellavitque locum Nien-Bödeken, quod patria lingua novum doliolum sonat, ad differentiam villae antiquae ibidem, quae Bödeken jam tunc, et ad differentiam istius postea Vetus-Bödeken dicebatur u.

u
combustum
peplum integritati restituit,

19 Postquam moniales in ipso monasterio praedicto aliquantulum in statu suo profecerunt, accidit, quod una ex eis domum quamdam monasterio vicinam pro frigoris hyemalis asperitate relaxanda introivit, cum igni se applicuit, et, denudato capite, pectine vellet suos discriminare capillos, peplum, quo caput tectum fuerat, penes se incaute deposuit, et statim illud flammis illapsum flagrare incendio vidit, quae subito manum flammis ingerens, vix fimbrias illius, residuo redacto in favillas, retraxit ab igne. Dum vero alio velamine, quo caput teget, caruit, lacrymosa lamenta produxit; Vir sanctus iste non casu, sed divina disponente providentia, domum eandem ingressus est. Et videns puellae flentis gemitus, illam verbis primo, deinde facto mirabili dignabatur consolari: vultu namque suo inter manus suas devote demisso, precibus obnixis oravit Dominum, et collectis adusti inutilibus reliquiis velaminis, ipsum velamen restituit ejulanti, injunxitque singulis tunc ibidem praesentibus, ne hoc factum tam mirabile cuiquam revelarent. Unde usque in hodiernum diem pannus inter reliquias sancti Mei-

nulfi conservatur lineus, qui peplum supradictum fuisse dicitur, in quo, quamvis sanus et integer, ignis vestigia adhuc patent.

20 Dum tempus, quo Dominus servum suum Meinulfum ad aeternae vitae convivium invitaret, instabat, ipse plenus virtutibus aetateque maturus, tertio Nonas Octobris migravit ad Dominum, spiritu quidem inter angelicos choros assumpto, corpore vero intra ipsam ecclesiam, quam in praefato loco fundaverat, collocato. Sed dum * animae recessum a corpore ipsum adhuc corpus feretro supinum inhæreretur, prout in scripturis antiquis scriptum reperitur, corpus illud reviviscens, feretro insedendo se erexit, et, apertis oculis, ad circumstantes in haec verba prorupit: « Quia viam universae carnis vobis » praesentibus ingressus iterum vitam promerui, » summæ Trinitati gratias agite, quoniam vestri » causa factum est, et precibus apud Genitricem » Dei hoc factum obtinere merui. » Et iterum: « Non facile mihi videbitur, secundo me, licet » non ita ut nuperrime, acerbam gustare mor- » tem: ite, precor, ad episcopum, et quam » multis hoc monasterium aedificavi sudoribus, » admonentes, petite, ut, quaecumque hic a con- » gregatione eligatur abbatissa, licet ancillae » filia sit, fieri non contradicat, hoc illi dicen- » tes, quia exutus corpore didici, quid de illis » fieri oportet, qui pastores ecclesiarum esse » videntur. » His itaque dictis, reclusis oculis, se reclinavit in locum, unde se prius erexit x.

moritur, re-
viviscit, ad-
stantesque
allocutus,
iterum obit.

* Garnefelt,
addit post

ANNOTATA.

a Carolus Magnus bellum, quo antiquam Saxo-
num gentem subegit, ante annum 772, uti inter
omnes convenit, aggressus non est, ut omni dubio
procul frequentissimus Saxonum, illam Saxoniae
Antiquae partem, quae modo Westphalia dicitur,
incolentium, ad Carolum Magnum, cum jam ab
eo fuissent subacti, concursus cum anno 770 per-
peram hic componatur. Verum error adeo mani-
festus, non Gobelino, sed descriptoribus ejus attri-
buendus. Etenim Suriana editio, non annum 770,
sed 777 exhibet, quo revera multa Saxonum
millia Paderbornam ad Carolum Magnum vene-
re, susceptoque Baptismo, Christo nomen de-
dere, ut Annales Francorum Tiliani alique fidem
faciunt; ne autem in Suriana editione unice ex
adhibita a Surio correctione annum 777 recte
legi, forte autumes, Georgius Garnefelt hunc
etiam annum in aliquo, quod penes se habuit,
Gobelinianae Sancti Vitae exemplari expressum
invenit, uti ipsemet in suis ad hunc Mss., quas
penes me habeo, Annotationibus testatur. Adhuc
Officium, quod libellus, in Commentario prae-
vio num. 113 laudatus, in natali Sancti festo reci-
tandum proponit, Lectione quarta, S. Meinulpho
propria, ingentem, de quo hic, Saxonum ad Ca-
rolum Magnum et ad Baptismum concursus
eidem anno 777 innectit, ut hunc adeo, cum
Lectiones omnes, in Officio illa Sancto propriae,
e Gobeliniana ejus Vita sint contextae, istudhujus
exemplar, e quo ille sunt desumptae, pariter
expresserit. Duo itaque ut minimum, quae pro
anno 777 stant, lucubrationis Gobelinianae exem-
plaria modo habemus; quod cum ita sit, est sane,
cur credamus, hunc eundem annum in arche-
typo primitus fuisse, ac proin supra memora-
tum errorem, qui in Budicense nostrum exem-
plar irrepsit, non Gobelino, sed descriptoribus
ejus attribuendum. Atque hoc idcirco praecipue
monstrare

E

F

A monstrare hic libuit, ne quis forte Gobelino, quam scriptori huic attribuit, Sancti nostri Vitam abjudicet, quod, contra ac Budicense hujus, quod edimus, exemplar facit, Gobelinus anno 777 numerosum, de quo hic, Saxonum ad Carolum Magnum concursum in Cosmodromio Ætate 6, cap. 38 innectat.

b De Widikindo, seu, ut ab aliis scribitur, Wittekindo aut Witekindo, qui contra Carolum Magnum diu arma cum Saxonibus gessit, factusque tandem e gentili Christianus felici fine ad Dominum migravit, in Opere nostro ad 7 Januarii diem, quo cœlitum honoribus colitur, actum jam est, discussumque, an rex, an dux tantum Saxonum fuerit. Et regem quidem proprie non fuisse, ex Beda Historiæ gentis Anglorum lib. v, cap. 41, et ex vetusto (adi ejus verba, Operis nostri tom. I Januarii pag. 381, iterumque tom. II Octobris pag. 480 recitata,) poeta anonymo apparet; neuter enim regem in antiqua Saxonum gente agnoscit. Attamen, cum hæc ut Beda loco cit. etiam docet, insurgente bello, ducem, cui omnes non secus ac regi obtemperarent, missa sorte eligere soleret, Saxonibusque, adversus Carolum Magnum bellantibus, Wittekindus dux præfuerit, certo etiam sensu rex forte non inepte dici potest, reque etiam ipsa a nonnullis, ut Gobelinus hic recte ait, rex vocatur.

c Eadem fere Gobelinus etiam habet in Cosmodromio Ætat. 6, cap. 38; verum aut urbi Paderbornensi, aut fluvio, Pader appellato, a quo hæc nominatur, Carolum Magnum indidisse nomen, a vero apparet alienum. Adi Operis nostri tom. V Julii pag. 445 et seq.; e quo loco etiam intelliges, cur Gobelinus supra num. A civitatem, quam ob res, ætate sua ibidem confusas, Babylonem appellat, Paderfontanæ epitheto insigniat.

d Cum ex dictis ad lit. a Sancti nostri Vita, qualis vere ab ipso Gobelino scripta est, numerosum Saxonum ad Carolum Magnum et ad baptismum concursum anno 777 illiget, annus tertius, quo post hunc concursum Carolus Magnus parvam ecclesiam Paderbornæ edificasse, hic narratur, in annum 780 secundum Sancti Vitam, quam Gobelinus scripsit, incidit; cui etiam anno istud Caroli factum idem Gobelinus in Cosmodromio Ætat. 6, cap. 38 diserte affigit, sic scribens: Erexit igitur Karolus quamdam ecclesiam in Paderborne, quam commisit episcopo Wirzeburgensi respiciendam, donec de episcopo posset eidem loco tuto providere. Et hæc ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo.

e Quoniam Gobelinus inter factam a Carolo Magno parvæ ecclesiæ Paderbornæ exstructionem, quam ex dictis ad lit. præced. anno 780 innectit, et Hathumari ad cathedram Paderbornensem promotionem annos quindecim hic interponit, consecrarium est, ut, Hathumarum anno 795 Paderbornensium creatum fuisse episcopum, existimarit. Atque id quidem tunc factum, in Cosmodromio Ætat. 6, cap. 38 expresse tradit his verbis: Anno Domini 795 Carolus ecclesiæ, quam in Paderborne fundavit, quemdam canonicum ecclesiæ Wirziburgensis, Hathumarum nomine, de Saxonia ortum, et tempore superiorum bellorum sibi a parentibus obsidem datum, præfecit episcopum; verum de Hathumaro, primo Paderbornensium episcopo, ad 9 Augusti, quo hic, veluti Beatus, colitur, in Opere nostro

actum jam est, videturque ex iis, quæ ibidem pag. 434, num. 44 et binis seqq. dicta sunt, B. Hathumarus serius, quam anno 795 ad sedem Paderbornensem fuisse erectus.

f Annus 795, cui ex dictis ad lit. præced. aditi ab Hathumaro episcopatus Paderbornensis initium Gobelinus affigit, annis quatuor auctus ad annum 799 deducit, ut tunc Leonem Papam ad Carolum Magnum Paderbornam accessisse, hic doceat is Sancti nostri biographus, cui etsi quidem (adi ad hunc annum Pagium in Criticis) hæc in re assentiendum sit, dubium tamen est, an anno illo Leo, uti proxime subjungit, episcopalem Paderbornensem sedem, utpote tunc forte nondum erectam, Apostolica auctoritate confirmarit.

g Fuisse S. Meinulphi patrem, cum e viris excessit, fide Christiana imbutum, nusquam edicit Sigewardus, nec scio, idne ex probatæ fidei monumentis didicerit Gobelinus, an tantum conjecerit ex eo, quod relicta ejus vidua fidem Christianam fuerit jam tum professa.

h S. Hermagoræ, seu, ut sic scribitur, S. Hermachoræ, Aquileiensium episcopi, Acta in Opus nostrum ad 12 Julii diem, quo is Sanctus Romano hodierno inscribitur, exstant illata; in hisce autem Ulfii, viri apud Aquileienses primarii, filius, quem S. Marcus Evangelista Baptismo a lepra mundavit, non Ulfius, uti hic, sed Athulphus, aut, ut alias scribitur, Ataulfus appellatur.

i Imposuerit ergo, si Gobelino credere hic velimus, Carolus Magnus Sancto nostro Meinulfi seu Maynulfi nomen, habita ratione Ulfii, qui, per S. Marcum a lepra mundatus, fidei Christianæ apud Aquileienses propagandæ plurimum profuerit; verum, cum is, uti ad lit. præced. jam docui, Ulfius in S. Hermagoræ Actis non nominetur, Carolus Magnus Sanctum nostrum, non Ulfii Aquileiensis intuitu, sed spe concepta, fore, ut propagandæ apud Saxones fidei auxilium sibi abs illo ferretur, Meinulfum seu Maynulfum, id est, meum auxilium, aliove affini modo verosimilius appellavit, nisi forte non Carolus, sed Filio mater Wichtrudis, quod ab eo viduitati suæ auxilium et solatium speraret, id nomen indiderit. Sane tam hæc, quam Carolus, apte id facere potuit, cum mein quidem meum, ulf vero seu ulph aut etiam hulph eo modo, quo nunc hulff, auxilium apud antiquos Saxones et Teutones significavit. Henricus Pantaleon de illustribus Germaniæ Viris part. II ait, S. Meinulphum fuisse primo Ulfuossu appellatum, cumque Carolo Magno, cui in amoribus erat, semper adesset, hincque princeps illum compellendo dicere soleret, Mein Ulph, Mein Ulphi adsis, factum tandem esse, ut is Meinulphus fuerit vocatus. Verum, cum Sanctum Carolo Magno tam frequenter, quam Pantaleon putavit, adhæsisse, e iis, quæ in Commentario prævio disputata sunt, non appareat, non est, cur scriptorem illum, qui præterea nimis recens est, multum hic moremur.

k Duplicem errorem chronologicum hic committit Gobelinus; cum enim Paderbornensem Hathumari sedem, cujus initium ex dictis ad lit. e anno 795 illigat, octo dumtaxat annis definiat, consecrarium est, ut Hathumari obitum, quem post hosce octo annos contigisse ait, in annum 803 aut sequentem conjiciat. Adhæc cum Baduradi, quem in sedem Paderbornensem non diu ab Hathumari obitu suspectum docet, anno octavo S. Ludgerum, seu, ut scribit, Lutgerum, primum

Mi-

AUCTORE
GOBELINO.
PERSONA.

Mimigardesfordensium seu Monasteriensium episcopum obiisse, hic scribat, consequens est, ut secundum illum sanctus hic antistes anno circiter 812 e vivis abierit. Verum Altfrius, aequalis aut certe coarvus S. Ludgeri biographus, tempus Sancti hujus emortuale cum anno 809 diserte componit. Verba, quibus id in Actis, in Opus nostrum ad 26 Martii, S. Ludgero sacrum, illatis, facit, hæc sunt : Defunctus est itaque (S. Ludgerus scilicet) anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo nono, septima Kalendas Aprilis, et tricesimo secundo die sancti sui obitus, hoc est, 7 Kalendas Maii mirifice fragrans in loco præfato sepultus est ; quod vero ad tempus S. Hathumari emortuale jam pertinet, esse hoc ut minimum in annum usque 815 differendum, ex iis, quæ eam in rem apud nos tom. II Augusti pag. 452 et seq. disputata sunt, quisque intelliget. Est ergo hic in anno emortuali, tam Ludgeri, quam Hathumari assignando erroneus Gobelinus calculus, huncque, unde vere Gobelinus esse, clarius patescit, in Cosmodromio Ætat. 6, cap. 40 etiam sequitur. Porro hic scriptor perperam etiam, ut apparet, tempus sedis Baduradi annis octo supra quadraginta circumscrit ; Baduradus enim ante annum 815, utpote quo ejus decessor Hathumarus in vivis adhuc fuerit superstes, Paderbornensium episcopus factus non est, annoque 859, ut Schatenus ad hunc annum in Annal. Paderborn., Georgius Eckhardus Rerum Francicarum lib. xxxi, num. 53, et Annales Corbeiensis, a Paullino editi, notant, excessit e vivis ut ad summum annis dumtaxat 45 sederit.

^l *Adi hac de re ad annum 815 in Annal. Paderborn. Schatenum.*

^m *An hoc veritati consonet, in Comm. præv. § 3 discussi.*

ⁿ *Fratres, quibus Baduradus Sanctum commendavit seu potius (vide Sigewardum num. 9 et 10) adscripsit, erant canonici, ad Regulam, in concilio Aquisgranensi anno 816 canonicis præscriptam, in communi Paderbornæ videntes, quorum ædes, non secus ac monachorum, monasteria dicebantur. Adi Commentarium prævium § 3, ubi etiam invenies, canonicos illos, contra ac hic velle videtur Gobelinus, Regulares non fuisse, quales modo sunt, qui Regulares S. Augustini canonici vocantur, etsi interim sano sensu Regulares etiam dici potuerunt.*

^o *Sanctum a secretis Badurado fuisse, non magis apparet certum, quam archidiaconi Paderbornensis munus obiisse ; quod an unquam obierit, admodum esse dubium, in Comment. præv. § 4 ostendi.*

^p *Baduradus Beati titulo insignitur in episcoporum Paderbornensium Catalogo, sub sæculi præteriti finem edito, legitimusque ejus ac immemorabilis cultus nisdem fere argumentis, quibus hic Hathumaro, proximo Baduradi in sede Paderbornensi decessori, tom. II Augusti pag. 448 et seq. apud nos asseritur, sufficienter stabiliri potest, uti vel ex ipsis textibus, qui ibidem e Paderbornensibus Schateni Annalibus pro Hathumari cultu afferuntur, manifestum apparet. Hinc non nemo forte mirabitur, cur, quemadmodum in Opere nostro de B. Hathumaro ad 9 Augusti diem, quo hic Necrologio Abdinghoviano inscribitur, actum jam est, ita pariter de Badurado ad 17 Septembris, quo præsulis hujus nomen, teste in Annal. Paderborn. pag. 449 Schateni, in Necrologio Herisiensi et Abdinghoviano signatur,*

actum non sit. Verum, etsi etiam (adi ad annum 815 et ad annum 858 in Annal. Paderbor. Schatenum) ut Hathumari, ita quoque Baduradi ossa fuerint et ab Imado Paderbornensi episcopo anno 1068 elevata, et a Ferdinando, Paderbornensi itidem episcopo, pristinae venerationi anno 1666 restituta, Hathumarus communius, quam Baduradus pro Beato habetur.

^q *Ita fere Matthæus et Lucas. Adi jam Annotata ad Sigewardum.*

^r *Fuit is Baduradus. Videsis Comm. prævii num. 70.*

^s *Princeps, a quo Meinulphus condendi monasterii facultatem petiit, fuit vere, ut hic Gobelinus docet, Ludovicus Pius imperator. Adi Commentarii prævii § 3, ubi etiam ostendi, canonissas, in concilio Aquisgranensi anno 816 institutas, nec nomine, nec re, quales modo plures inveniuntur, canonicas seculares fuisse. Nec obstat, quod paulo aliter senserit Gobelinus ; præterquam enim quod Comment. prævii loco proxime cit. confutata sit ejus opinio, non sat sibi in re constare videtur hic scriptor, utpote a Sancto Budicense cænobium pro canonissis secularibus, hic et Cosmodromii Ætat. 6, cap. 44 ait, fuisse exstructum, num. 48 hic scribens, canonicasque nihilominus, pro quibus illud Sanctus exstruxit seu fundavit, canonicas Regulares, quales tamen (adi Comment. loco proxime cit.) etiam non fuerunt, in Cosmodromio Ætat. 6, cap. 40 appellans.*

^t *Quid de visione hac, de Sacris Sanctorum reliquiis divinitus Meinulpho oblatis, itemque de visione ter repetita supraque hic narrata, qua locum ædificando monasterio prodigiose is didicerit, censendum appareat, in Comment. prævio num. 66 et binis seqq. edixi.*

^u *In apographo Garnefeldiano additur, de quo plenius infra suo loco dicitur ; verum cum de Budicensi vel vico vel monasterio horumque locorum nomenclatione plura infra non dicat Gobelinus, verba illa redundare videntur.*

^x *Miraculi hujus non meminit Sigewardus, dubiumque vel idcirco apparet, an veritati consonet. Adi Comm. prævii num. 90.*

CAPUT II.

Miracula post obitum, corporis de terra levatio.

Sepulto beati Meinulfi corpore, multi ad sepulcrum ejus, alii fama miraculorum præteritorum, alii sub spe futurorum excitati confluebant, famulæ vero Dei sepulcrum illud ob reverentiam linteo cooperuerunt, et unam ex se singulariter Deo devotam ad ipsius et luminarium ejus custodiam deputarunt, quæ, quadam vice sopore depressa, lumen cereum in modum circuli retortum, ipsi linteo sine medio superpositum reliquit inextinctum. Et soluta somno, lumen ardens se super pannum sepulcri reliquisse, recordatur ; unde vehementer animo conturbata festine cucurrit ad sepulcrum. Et, dum oculos in locum, quo lumen reliquerat, subito direxit, favillis inventis, lumen ipsum, panno prorsus illæso, sui ipsius ardore consumptum esse, conspexit. Unde magnificabant omnes

Pannum ab igne servat illæsum,

A omnes Dominum, qui per ignem sancti Viri merita post mortem ejus, sicut eo vivente *a*, iterato notificavit.

famulum olim suum, semel, iterum
b 22 Non longe post transitum suum ab hoc mundo Vir sanctus cuidam suo cubiculario in somni visione apparuit *b*, admonens eum, ut mundo et pompis ejus renuntiare non postponeret, et ad militiam Regis æterni se transferret. Ille, visionem illam illusionem reputans, se minime emendare curavit. Sed Sanctus, illius infirmitati condescendens, eum, ut prius, apparitione secundaria admonere dignatus est.

ac tertio ei apparens,
23 Et cum nec sic quicquam emendationis vitæ suæ assumeret, tertio Vir sanctus ei apparens, ipsum his verbis alloquitur: « Nescis, » miser, nescis, quam crudelis captor tuæ captivæ præsidet menti, qui te et mittenti » Christo et mihi ab eo misso cogit reluctanti. » Certe cum male vivendo desiperes, nec desipere sponte desisteres, monuit te revelatio » divina, ut sic saltem admonitus respicere » possis. Tu autem, stulte, permitiose illuderis, » qui revelationem veram fantasticam putas » esse illusionem. Nulli enim credentium du-
B » bium est, quin illa visio sit expers illusionis, » quæ invitatrix est Christianæ religionis, quam » que si a quolibet vigilans audivisses, negligere » nequaquam debuisses. Nunc ergo, cum te » verba non corrigunt, jam vertenda sunt in » opera verba. Nam visionem divinam, quam » te intelligere dissimulas, expeditione plenissima te intelligere faciam, quæ animum tuum » dubio exuat omni. »

ad vitæ statusque mutationem inducit,
24 Vir igitur excussus e somno mentum faciei suæ sensit barba viduatum, barbamque divulsam cominus, dum hinc inde palpitavit, invenit. Hinc somnus ab oculis ejus omnis aufugit, mentemque ejus cum pudore dolor oppressit. Surgens igitur ad ecclesiam se contulit, sanctum Meinulfum suppliciter invocando postulavit, ut sibi suis precibus apud Deum misericordiam impetraret. Et, ecce, dum presbyter Officii matutinalis exordiretur initium, dicens: « Domine labia mea aperies, » iste vir, qui literas non didicit, subito respondit. « Et os » meum annuntiabit laudem tuam. » Unde tanto obstupefactus miraculo, per evulsionem barbæ suæ clericatus tonsuram sibi fuisse designatam, arbitrans, ad militiam clericalem se contulit, et vitam suam emendatam in bonis operibus et salubri fine finivit *c*.

cumque postea, dissiliente sepucrali ejus lapide,
d
e
f 25 Post obitum beati Meinulphi circiter annos quinquaginta, dum Arnulphus Romanorum et Francorum *d* regiis agebat in sceptris, qui anno Domini octingentesimo nonagesimo septimo Romanum suscepit imperium *e*, quarto episcopo, Biso nomine, regente Paderburnensem ecclesiam *f*, quinto decimo Kalendas mensis Februarii, diacono in ecclesia Bödecensis Evangelium recitante, lapis, sepulchro sancti Meinulphi superpositus, ad instar crucis divisus innotuit, præsentibusque cunctis validum stuporem incussit *g*. Cumque omnes accurrerent, unde ille sonus tam fortis esset exortus, volentes inquirere, nil aliud quam lapidis fracturam discernere valuerunt. Prosequente vero presbytero Missæ Officium, dum canonis immoraretur misteriis, idem lapis in partes innumerabiles est dissipatus, et terra, in superficie resoluta sepulcri, deorsum se depressans loculum beati Viri libere spectandum præbuit.

26 Præterea cum scissura petræ casuque terræ tanta suavissimi odoris exorta est jucunditas, ut non vana fides sit, ibi adfuisse omnis suavitatis Auctorem. Contendentibus igitur cunctis, quid hoc signum portenderet, ad episcopum res ipsa deducitur, qui, singulis examinatis circumstantiis, sepulcri fracturam redintegratum iri præcepit. Sepulcrum ex episcopi edicto reparatur, et iterum paulo post divina ordinatione dissipatur, quod cum compertum foret episcopo, ille superius dictum reiteravit, cujus edicto populus obtemperans, sepulcrum reparavit.

27 Eodem igitur tempore quidam presbyter Meynhardus ecclesiam parochialem et ruralem in villa Attelen Paderbornensis diœcesis, non longe a villa Bödeken constitutam, rexit, cui sanctus Meinulfus in visione apparuit, eumque, ut, præsentia captata episcopi, ipsum super transgressione divinæ admonitionis circa sepulcrum sui facta incusaret, admonuit. Sed presbyter vir simplex, timorem episcopi admonitioni præponens visionis, episcopum non adiit. Quare Vir Dei, secundo ei apparens, ipsum, ut prius, admonuit; presbyterum autem, ut prius, timor prohibuit, tandem et tertio ei apparuit, E
comminans ei oculorum cæcitatem, quam nunquam evaderet, nisi prius legationis officium ad episcopum adimpleret.

28 Presbyter ipse solutus a somno tulit ægre, quod ei imago somniorum mentita non sit, et, apertis oculis, sensit se penitus non videre. Quapropter, petito baculo et ductore itineris assumpto, iter arripuit, et ad præsentiam veniens episcopi, omnia, quæ sibi acciderant, enarravit. Quibus auditis, episcopus, ipse sibi metuens, subito versus Bödeken una cum presbytero se transferens, sancti Viri sepulcrum adiit, et corpus ejus de sepulcro transtulit, ipsumque in archa decenti conditum in ipsa ecclesia, quam ipse Sanctus condiderat, reverenter collocavit. Et statim Meinhardo presbytero adempta oculorum sanitas rediit, prout ipsius Sancti oraculo fuerat sibi ante promissum *h*.

29 Aquam igitur, qua pontificis jussione sacræ lotæ sunt reliquiæ, in bonam spem sibi reservabant famulæ Dei, unde quædam mulier paralytica, longo tempore membrorum officio destituta, beati Viri miraculis, fama deferente, cognitis, ad ecclesiam Bödecensem perducta, ipsius humiliter petivit suffragia, quam famulæ Dei, perunctam hac aqua saluari, per merita beati Meinulphi Christo commendabant. Et mulier domum reversa infra paucos dies ab illa attritione corporis convaluit, ad tantamque resloruit valetudinem, ut nec aliquod infirmitatis signum in ea remaneret.

30 Alia quædam mulier cancri morbo laborabat, cujus jam eodem morbo dextra mamma fuerat absumpta, adeoque vis illius in ea prævaluit, ut costæ ejus carnibus denudatæ viderentur. Hæc mulier lumen cereum, ad mensuram circuitus sui vulneris factum, ad ecclesiam in Bödeken magna cum devotione veniens ante sacras reliquias obtulit, et in multis lacrymis beati Viri meritis se recommendans, domum repedavit. Mox sequenti die superficies vulneris nova cœpit obduci pellicula, et sic infra septem dies carnis augeri cœpit restitutio, quod omni cessante doloris angustia ad statum pristinum mammilla mulieris est reducta.

31 Aliud etiam factum miraculosum non quidem

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.
suavissimum
e sepulcro
odorem exhalasset,

aliudque adhuc patrasset
miraculum,

de tumulo
levatur,

h
ejusque patrocínio mulier paralytica,

F

et alia, cancro afflicta,
sanatur.

AUCTORE.
GOBELINO
PERSONA.
Nola, cum
monialis Budicæ esset mo-
ritura, soni-
tum sponte
edens;

k

unde factum,
ut in Sancti
sepulcro fue-
rit inventa,

B

* Garnesfelt
digne

et quandonam
prodigium
illud adhuc
fecerit.

C

l

dem scripturis supradictis, sed veterum relatione ad nos usque deductum in præfato Monasterio dicitur continue suo tempore contigisse. Nola quædam bene sonora in ipso Monasterio tanta reverentia conservatur, ut laicæ personæ non liceat, teste panno, quo circum amicta traditur, illam nuda manu tangere. Quæ quoties aliqua de ipsius monasterii monialibus fuerat in brevi decessura, sonum per se absque humano ministerio solebat reddere fortem. Quod non solum clerici et canonissæ illius monasterii, verum etiam personæ laicæ sexus utriusque Parrochiæ illius sibi constare verum esse dixerunt et dicunt, illud, quod scriptum est, « Au- » ribus nostris audivimus, et patres nostri an- » nuntiaverunt nobis k, » constanter allegando. Hanc nola inter reliquias sancti Meinulphi, dum de sepulcro transferrentur, inventam, omnes asseverant. Sed quia de causa illa, quare cum funere suo fuerit tradita sepulturæ, se fatentur ignorare, non tamen absque certo mysterio omnes hoc factum fuisse, arbitrantur.

32 Super quo dum imaginabar attentius, menti meæ se talis ingessit ratio: Quod ex quo sanctus Meinulfus diaconi fungebatur officio, ad quod tunc fors in elevatione Sacramenti, dum Missa Conventualis peragebatur, nola hanc pulsare spectabat, prout adhuc in nonnullis conventualibus, et collegiatis ecclesiis hoc ad diaconum vel subdiaconum spectare dignoscitur, visum est illis, qui corpus ejus sepulcro condiderant, quod nola suo appropriata officio digna foret recondenda secum sepulcro, prout adhuc moris est, ab antiquissimis etiam introductum temporibus, certas personas cum sui status insignibus tradi sepulturæ. Quemadmodum episcopus cum mitra et baculo, presbyter cum patena et calice, de more tumultantur. Hoc signum nolæ supradictum usque ad ultima completæ desolationis ipsius monasterii tempora non cessavit. Multi quidam adhuc sunt superstites, et quam plures nostris temporibus decesserunt, qui sonitum hujus nolæ, quoties aliqua de collegio inde etiam non solum per mortem temporalem, sed etiam civilem in proximo transmigratura fuerat, se testati sunt audivisse.

35 Etenim mulier quædam ibidem adhuc perseverat, quæ dum die quadam, panibus quos in ecclesia deposuerat, acceptis, ad egrediendum ecclesiam se divertit, nola supradicta sonante fortiter, tanto fuerat timore percussa, ut, subito dimissis in terram panibus, limen januæ, per quam intraverat, veloci cursu transiret. Præterea dum super translatione status illius monasterii ljam tractatus fuerant inchoati, illius nolæ sonitus a multis auditus est; unde Abbatissa, ibidem adhuc sola de collegio degens in miseria, se in brevi morituram vehementer expavit, et hinc inde discurrens, mente stupida singulis his verbis aiebat. « Numquid tu audisti » sonitum campanulæ? » Et cum omnes, qui audierant, se audivisse referebant, ipsa de sua vita desperavit. Demum vario sic agitata mentis cruciata, tractatibus de sua translatione jam habitis reductis ad memoriam, seipsam et alios præsumpsit consolari: verumtamen sic ipsa terrore percussa in translatione sui multo facilius postea consensit, hac in corde suo præsumptione suscepta, quod, si loco cederet, sui translationem ab hac vita temporali per tempora longiora differret.

ANNOTATA.

a Dum scilicet combustum sanctimonialis velamen seu peplum in viris adhuc superstes redintegavit. Adi num. 49.

b Quod si hanc apparitionem non diu post Sancti transitum seu obitum accidisse, recte hic notet Gobelinus, lapidis sepulcralis, sponte sua in templo Budicensi dissilientis, miraculum, quod Meinulphi de terra levationem exiguò dumtaxat tempore præcessit, citius indubie, quam anno circiter, contra ac infra num. 25 docet, quinquagesimo, imò vero quam decimo post ejusdem Sancti nostri obitum acciderit. Sigewardus enim, quostandum, in Comment. prævio docui, insigne illud prodigium non diu post apparitionem, cui Sancti mortem brevi solummodo tempore prævisse, hic scribit Gobelinus, Budicæ factum esse. num. 34 tradit. At vero, cum Sancti, qui anno circiter 857 obiit, de terra levationem, etsi quidem non annis circiter quinquaginta, ut Gobelinus vult, annis saltem septem circiter supra viginti post ejus obitum evenisse, ex iis, quæ de solemnitate hujus epocha in Comment. prævio § 6 disputata sunt, appareat, Gobelinus apparitionem, de qua hic agit, non longe post Sancti transitum seu obitum contigisse perperam hic scribit, nisi forte ab hoc biographo nostro, qui annis amplius sexcentis post Sancti obitum scribebat, harum vocum non longe post significatio ad annos circiter viginti quinque potuerit extendi.

c Vide huc facientia in 2 Sigewardi cap. ad lit. c jam notata.

d Orientalium videlicet, seu Austrasiorum aut, si mavis, Lotharingorum.

e Arnulphus, non anno 897, uti hic notat Gobelinus, sed anno 896 Romanorum imperator fuit creatus, uti in Comment. prævio num. 86 ex Pagio jam monui.

f Biso ad cathedram Paderbonensem anno 886 aut sequenti fuit erectus, annoque 908 vita functus est, uti ad hunc annum et ad 887 in Annal. Paderborn. docet Schatenus, Vide etiam Comm. prævium num. 93.

g Pro anno, quo circiter hoc miraculum contigerit, adi pariter Comment. prævium num. 93; quod autem ad 48, quo id factum fuerit, Januarii diem pertinet, solus hunc assignat Gobelinus, qui, cum notas chronicas adulterinas alibi subinde adhibeat, nescio, an hic genuinam usurpet.

h Videsis, quæ de hoc aliisque miraculis, Sancti de terra levationem aut comitatus aut proxime prægressis, in Comment. prævio num. 94 et seq. ediri.

i De nola S. Meinulphi dicta, de velo seu peplum, dalmatica et cruce argentea, quæ, etsi corporis Sancti partes non sint, inter sacras tamen ejus reliquias religiose Budicæ asservari olim solvere, atque hodie ex parte asservantur, consule Comm. prævium num. 448. Hisce porro Sancti lipsanis alia adhuc ejusdem generis Joannes Probus in Chronico Budicensi pag. 3 adjungit, videlicet sanctissimæ Virginis Mariæ imaginem argenteam, calicem, quem S. Meinulphus, cum in suo diaconi officio ad Missam ministraret, altari imponere soluerit, et codicem Evangeliorum, quem una cum dalmatica, S. Meinulphi dicta, periisse, in Notitiis Mss., penes me extantibus, docet Gamansius.

k Ita

A k Ita fere Psalm. 43, v. 1.

l Ad canonicos Regulares scilicet, quæ quidem quo anno facta sit, in Comment. prævio § 7 exposui; quo vero cum religionis canonicorumque

Regularium incremento, in suis ad Sigewardinam Sancti Vitam Observationibus pag. 421 et seq. docet Overhamus, sapissime in Commentario laudatus.

AUCTORE
GOBELINO
PERSONA.

DE S. FELICULA VIRGINE

IN TERRITORIO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

SYLLOGE.

C. B.

VEROSIMILITER
ANTE SÆCUL. X.
Sanctæ ejus
nulla Acta
cæstant, cultu
ecclesiastico,

Quod in Sanctis, in Opus nostrum inferendis, subinde accidit, ut de iis præter ecclesiasticum, quo gaudent, cultum vix quidquam exploratum habeatur, id maxime hodie in S. Felicula locum tenet. Acta enim hujus sanctæ Virginis, quam cultu ecclesiastico a tempore immemorabili esse garisam, hodieque gaudere in diœcesi Autissiodorensi, ex antiquis hujus hodiernisque Breviariis constat, litteris consignata non erant, nec quæ qualisve fuerit, aut quo definito sæculo floruerit, ulla docent, quæ noverim, monumenta antiqua. Joannes Le-Beuf, ecclesiæ cathedralis Autissiodorensis canonicus et succentor, editis, quæ ad civitatis Autissiodorensis historiam tum ecclesiasticam, tum civilem spectant, Monumentis, aliisque, qua capiti ab Hugonotis seu Calvinistis, deindeque, hisce pulsus, in libertatem asserti Autissiodori historiam complexus est, Lucubratione in republica litteraria notus, qui et ipse de S. Felicula alia, quam quæ ad ejus cultum pertinent, monumenta non invenit, varias de hoc tum in laudata sua de capto ac dein in libertatem asserto Autissiodoro Lucubratione, tum in diversis, quas ad Majores nostros dedit, litteris Notitias suppeditat. Hasce ego omnes, quod pleraque, quæ de Sancta nostra probationis fidei videntur, comprehendant, eo ordine, quo datæ sunt, e lingua Gallica in Latinam conversas huc transcribo, additis etiam nonnullis, prout conducere arbitror, ad calcem Observationibus, quibus et Notitias illas illustrem et quæ ex iisdem consecutaria sint atque ad Sanctam utcumque spectent, studiosum lectorem edoceam.

de quo sacris-
que ejus reli-
quias misse

2 Anno 1721, cum de novo condendo Calendario, cultuque S. Feliculae, aliquamdiu tum intermisso, in ecclesia Autissiodorensi restituendo Autissiodori ageretur, in epistola, ad Majores nostros 25 Aprilis data, laudatus Autissiodorensis canonicus ac succentor sic scribit: Datur S. Felicula, 1 Augusti (olim nimirum Autissiodori ex dicendis) culta ejus memoriam restituimus, quod Sanctam indigenam putemus, ejus reliquias partim sunt aut fuerunt Giemi, diœcesis Autissiodorensis oppido, partim in diœcesi Bituricensi Valeriaci ad Ligerim. Patrona est Giemi, sed a sæculo 13 cum martyre Romana homonyma confunditur. Ita ille, mox etiam subdens, quibus sese dubitare, edocerique velle innuit, an Felicula, quam Autissiodori cultam olim fuisse, dixerat, ea ipsa non sit, quæ ad 1 Augusti diem in editionis Lubeco-Coloniensis et Greveni Usuardi sub nomine Facinolæ notatur. Verum hanc dubitationem, documentis, nescio quibus, edoctus, post deposuisse videtur. Ita laudata sua, quam post

anni 1721 vigesimam quintam Aprilis diem edidit, de capto liberatoque Autissiodoro Lucubratione arbitrari me facit. In hac enim, alteram simul jam nunc hic dandam Notitiam subministrans, pag. 259 et seq. in locum, quo a Calvinistis, sacra omnia ac profana Giemi anno 1567 vastantibus, S. Feliculae religiose ibidem assertas reliquias impie fuisse dissipatas, docet, ita observat: Reliquiæ illæ (S. Feliculae scilicet) erant (Giemi nimirum) in collegiata S. Stephani ecclesia. Erant illæ ipsæ, quas Gilo, Giemi olim vicinorumque locorum dynasta, abstulerat e S. Brictionis castro, quo detectas atque e monumento lapideo, quod prope Brivodurum ad Orientalem fluvii Ligeris ripam esse norat, extractas sacerdos quidam detulerat. Omnino etiam verosimile apparet, dynastæ hujus liberalitate factum esse, ut Valeriacense in ducatu Bituricensi capitulum notabili ejusdem Sanctæ reliquiarum parte quondam fuerit ditatum. In libro, quem ibidem post Primam legunt, in collegiatam hanc ecclesiam multum beneficis fuisse invenitur. Solemnitas, qua Giemi receptæ fuere sanctæ Feliculae reliquiae, 5 Octobris ibidem celebratur; verum a tribus quatuorve sæculis hæc Sancta cum Magna Felicula Romana, ejus reliquiae ex Italia numquam sunt egressæ, confunditur. Felicula Giemensis et Valeriacensis capitulorum, quæ invicem satis sunt vicina, verosimilius illa est, ejus memoria a quingentis annis ut minimum ad 1 Augusti diem cum solo Virginis titulo in diœcesis Autissiodorensis Calendariis est signata. Fodem die in aliquot Usuardi exemplaribus sub Faniculae aut Facinolæ, simpliciter Virginis, nomine invenitur, loco, quo colatur, non designato.

3 Quibus ultimis ex verbis, utpote nulla dubitandi particula affectis, consequens est, ut, cum hæc scriberet, laudatus Autissiodorensis canonicus non amplius, uti ante fecerat, dubitavit, an S. Felicula sit ea ipsa, quæ ad 1 Augusti diem sub solo Facinolæ nomine in editionis Lubeco-Coloniensis et Greveni Usuardo memoratur. Atque hac de re eum post annum 1721, quo priorem supra huc jam transcriptam Notitiam dedit, non dubitasse, satis etiam apparet ex Notitia altera, quam anno 1726, cum capti liberatique Autissiodori Historiam jam vulgasset, in epistola, ad Solterium nostrum data, suggessit his verbis: Quod si novum nostrum (anno scilicet 1725 excusum) Calendarium accepisti, in eo haud dubie ad quintam Octobris inveneris, S. Feliculae obitum cum 1 Augusti die componi. Re vera ejus memoria ad hunc diem fuit in omnibus nostris Calendariis a tempore immemorabili signata, id est, retrogradiendo ad sæculum fere duodecimum.

ad Majores
nostros Noti-
tiæ

AUCTORE.
C. B.

cinum. Verum a longo jam tempore mihi cogitatio incidit, quam tecum communicare huc usque fui oblitus. Est autem hæc : Cum primus mensium dies plures, quam alii, Sanctos exhibeant, factumne esse queat, ut aliquot ex his, dum verus mensis dies, quo obiissent, ignoraretur, primo ejus die fuerint locati? Hinc evenisse potest, ut S. Facinula seu Fanicula ad 4 Augusti diem in quibusdam Usuardi exemplaribus consignetur; Ms. enim, in Pratensi S. Germani monasterio a me visum, Sanctæ hujus Officium inter id, quod de S. Bartholomæo, aliudque, quod de S. Augustino proponitur, collocatur, meminique, in hoc illam vocari Fascinulam, unius alteriusve litterulæ mutatione non semper exigente, ut Sanctos, in quorum nominibus hæc occurrit, faciamus diversos.

aliquot hic
dantur,

4 Porro, cum anno 1733 prodisset Operis nostri primus Augusti tomus, nihilque in eo, quod ad S. Feliculam spectare posset, præter hæc in Prætermisissis, ad primum mensis illius diem occurrentibus, de Facinola verba, Facinola, ibidem (in Greveno) etiam signata, æque mihi ignota est hactenus, invenisset Autissiodorensis canonicus et succentor Le-Beuf, daretque anno 1734 ad decessores nostros epistolam, schedulam huic adjecit his verbis conceptam : Sollerius ad 4 Augusti diem ne vel verbum dixit de S. Felicula virgine, a tempore immemorabili ad hunc diem in diœcesi Autissiodorensi culta, uti antiqua hujus Breviaria ad ea usque, quæ sæculo præterito fuerunt in usu, fidem faciunt. Cultus ejus interruptus in posteriori Breviario ad 5 Octobris diem est restitutus. Creditur hic esse dies translationis Feliculæ virginis, Sanctæ indigenæ et civitatis Giemensis patronæ, cujus reliquias Calvinistæ sæculo xvi dissipavere. . . Vita ejus ignoratur, nec alia, quam quæ ad ecclesiasticum sanctæ illius Virginis cultum spectant, monumenta invenio. In antiquis Giemensibus libris de hac Sancta invenitur Legenda, in qua ei attribuuntur omnia, quæ ad 13 Junii diem de Magna Felicula Romana (in Opere nostro nimirum) sunt dicta. . . In Thesauro capituli Valeriacensis, quod Giemensi sat vicinum et in ducatu Bituricensi situm est, vidi S. Feliculæ, Autissiodori cultæ, maxillam, capsæ pretiosæ, C inclusam.

affecta olim
fuit atque hodie
afficitur
Autissiodori

5 Ita terminatur schedula præfata, estque ultima e Notitiis, a jam sæpius laudato Autissiodorensi canonico de S. Felicula seu potius de ecclesiastico hujus cultu datis. Et sane, ut, quæ in illas observanda sunt, jam expediam, hunc esse, quo Sancta in diœcesi Autissiodorensi ad 4 Augusti diem olim fuit gavisa, valde antiquum, ex antiquis hujus Breviariis recte is scriptor docet. Ita mihi suadet vel solum penes nos exstans Autissiodorense Breviarium, quod sæculi xvi initio aut citius notatur excusum, quodque ad 4 Augusti diem S. Feliculæ virginis commemorationem præscribit. Verum anne Sancta in tota Autissiodorensi diœcesi ad illum Augusti diem antiquitus ita culta fuit? Cum Giumum seu Giomum, diœcesis Autissiodorensis ad Ligerim oppidum, quod ab aliis, etsi, ut apparet, minus recte, Genabum etiam vocatur, S. Feliculæ reliquiæ, ut Le-Beuf in posteriori e binis num. 2 datis Notitiis docet, fuerint olim, sæculo nempe xii, uti ex infra huc transcribendis Breviarii Autissiodorensis verbis apparet, 5 Octobris die delatæ, verosimile videtur, hunc Octobris diem, a multis jam sæculis Gieni, ac præcipue in collegiata hujus civitatis S. Stephani

ecclesia, in qua sacra illa pignora fuerant deposita, D ecclesiastico Sancto cultu solemnem quotannis existisse, dubitarique idcirco potest, an eam tunc in eadem ecclesia, nisi forte bis in anno cultu fuisse ibidem affectam velis, commemoratione, ad 4 Augusti diem in Officio seu Horis Canonicis faciendâ, honorari contigerit. Quoquo modo res hæc habeat, Sanctam equidem tam Gieni, quam Autissiodori cultu ecclesiastico ad 5 Octobris diem modo gaudere, e Notitiis huc jam transcriptis atque e recentioribus diœcesis Autissiodorensis tam Breviariis, quam Calendariis manifestum est.

6 At vero, sciscilabatur modo non nemo, an alibi etiam, quam in diœcesi Autissiodorensi, cultu ecclesiastico Sancta modo non gaudet? In diœcesi Bituricensi ac proin extra Autissiodorensem locus est ad Ligerim situs, qui Gallice Leré seu Leraî dicitur, Latineque a Catherinoto, quem supra etiam in Gallico hoc nomine Latinitate donando sum secutus, in ecclesiasticorum diœcesis Bituricensis beneficiorum Catalogo pag. 3 Valeriacum redditur; cum autem in collegiata ecclesia, quam locus ille complectitur, quamque anno circiter 1400 fuisse fundatam, laudatus Catherinotus loco cit. ait, Sanctæ nostræ maxilla, pretiosæ thecæ inclusa, uti ex Notitia, ultimo loco e Joanne Le-Beuf jam data, constat, religiose hodieque aservetur, ambigendum saltem apparet, an ibidem quoque cultu ecclesiastico Sancta non afficiatur; imo vero hoc honore Feliculam, cujus præterea aliquot reliquiarum fragmenta in Prioratu Charitatis ad Ligerim existisse, in capto suo liberatoque Autissiodoro ad calcem posterioris Notitiæ, num. 2 ex hoc Opusculo data, etiam docet Le-Beuf, jam inde a sæculo xii in ecclesia illa fuisse affectam, vero videtur non absimile. Hæc enim jam tum Sanctæ reliquias possederit, si posteriori e binis Notitiis, num. 2 e Le-Beuf hic transcriptis, sua modo, ut constare apparet, reapse etiam constet fides. Ita autumo, quod secundum eam quidem, qui S. Feliculæ reliquias, e S. Brictionis castro ablatas, collegiata S. Stephani Giemensi ecclesiæ donavit Giemensis dynasta Gilo, collegiata Valeriacensi ecclesiæ sacras Sanctæ reliquias pariter donarit; ex autem, quibus Giemensis collegiata ecclesia fuit ditata, fuerint jam inde a sæculo xii ad eam delatæ, ut novissimum diœcesis Autissiodorensis Breviarium, quo hic standum videtur in hodierni Officii Lectione quarta prodit hisce ad Sanctam nostram in ea spectantibus verbis : Sanctæ Feliculæ virginis, olim juxta Ligerim in territorio Autissiodorensi sepultæ, sacras exuvias hoc etiam die (quinta Octobris) ante annos sexcentos ad Genabum seu Giumum castrum translatas fuisse, testantur omnia sancti Stephani Genabensis monumenta.

7 Ita recentius Autissiodorense Breviarium, anno 1725 primo excusum, a quo anni sexcenti, ante quos Sanctæ reliquias Giumum fuisse translatas, verbis recitatis id docet, retrogradiendo deducunt ad annum 1125, quo proinde sacra illa pignora Giumum fuere secundum præfatum Autissiodorense Breviarium translata. Ex hac porro facti hujus epocha consecrarium est, ut S. Felicula certe non serius, quam sæculi xii initio vitam hanc mortalem cum immortalis commutarit. Verum anne annus aut saltem sæculum, quo id evenit, certo definiri non potest? Feliculam ante sæculum x obiisse, Kalendarium, Breviario hodierno Autissiodorensi præfixum, notat : et sane, cum sacra Sanctæ lipsana fuerint ex jam dictis sæculo xii, non multum propecto, translata, factum-

et verosimili-
ter etiam Va-
leriaci.

Tempus, quo
obierit.

A etumque facile esse queat, ut, antequam id fieret, ducentis circiter annis Sancta jam jacuisset sepulta, excessisse eam ante sæculum x e vivis, vero non apparet absimile; quanto vero tempore citius id evenerit, nemo, quantum opinor, deficientibus ad id monumentis antiquis, sat tuto definit, hincque ego, *Kalendarium Autissiodorense* mox cit. unice secutus, supra in margine hæc verba, verosimiliter ante sæculum x, satis habui adscribere. Ad diem, quo Sancta obiisse traditur, sermonem modo convertamus. In *Kalendario Autissiodorensi* jam laudato hodie seu ad 5 Octobris diem expresse signatur, Obiit (S. Felicula videlicet) 1 Augusti.

Cur de ea ad
1 Augusti in
Opere nostro
nihil dictum.

8 Et vero, cum Sancta, uti in una utque altera e *Notitiis*, supra huc transcriptis, docet *Le-Beuf*, ad 1 Augusti diem in omnibus antiquis diœcesis Autissiodorensis *Kalendaris* consignetur, hoc illa die reipsa forte ad Superos migravit; verum, etsi res ita habeat, id tamen tunc accidisse, vel idcirco, quod non raro aliis, quam quibus vita functi sunt diebus, Sancti inveniantur, *Kalendaris* Fastisque sacris inscripti, certum esse, neutiquam potest, nec pro certo etiam habuit sæpissime jam laudatus *Le-Beuf*, Autissiodorensis canonicus ac successor, uti in *Notitia*, num. 3 huc transcripta, non obscure prodit. At vero, inquires, cum Sancta equidem antiquis diœcesis Autissiodorensis *Kalendaris* ad 1 Augusti sit inserta, cur de illa ad hunc diem in Opere nostro ne vel verbum fuit prolatum? Cum Felicula, uti ex jam dictis liquet, cultu ecclesiastico, ut olim, ad 1 Augusti modo non gaudeat, sane inter Sanctos de illa ad hunc diem agendum non fuit. Nec video etiam, cur inter *Prætermisos* fuerit commemoranda, cum nulla prorsus vel *Kalendaria* vel *Fasti* sacri, quibus Sanctæ nomen ad 1 Augusti sit inscriptum, penes nos exstent, morisque nostri non sit, inter *Prætermisos* recensere Sanctos, quorum nomina in Monumentis, seu *Hagiologiis* *Kalendaris*ve, quæ consulere ipsimet possumus, consignata non sunt; etsi autem ad dictum Augusti diem inter *Prætermisos* fuerit relata *Facinola* virgo, sicque saltem hujus occasione, utpote quam *Le-Beuf* cum Felicula, Autissiodori culta, in posteriori e binis *Notitiis* num. 2 datis faciat eandem, mentio Sanctæ nostræ Au-

C

tissiodorensis Virginis fieri potuisset, fieri tamen id debuisse idcirco non videtur, quod, contra ac *Le-Beuf* sensit, admodum dubium appareat, an distincta hæc non sit a *Facinola*, utpote nulum prorsus, e quo cum Felicula esse indubie eadem credatur, characterem habente sibi adjunctum.

9 Utut sit, quo sermonem de Sancta nostra, de qua, quod hodie ex dictis colatur, agendum hic fuit, modo absolvam, eam *Le-Beuf*, si forte non recte cum *Facinola* eandem, recte equidem a *Falicula Romana*, ad 13 Junii apud nos jam data, diversam in *Notitiis*, supra huc transcriptis, facit. Etenim Sancta nostra in omnibus omnino, teste *Le-Beuf* supra in *Notitiis*, diœcesis Autissiodorensis *Kalendaris* solo Virginis titulo insignitur; unde fit, ut martyrio fuisse affecta non videatur; *Falicula* autem *Romana*, ad 13 Junii diem *Fastis* sacris inscripta, martyr in hisce omnibus diserte vocatur, reque etiam ipsa subivit martyrium. Adhæc (adi Operis nostri tom. 2 Junii, part. 2, pag. 666 et seq.) *Felicula Romanæ* reliquæ, si forte, quod tamen non puto, ex Italia unquam, contra ac supra in *Notitiis* sentit *Le-Beuf*, fuerint egressæ, in *Galliam* tamen illatæ fuisse non videntur, ut vel hinc a sancta illa virgine et martyre S. Felicula, cujus reliquæ præcipuè olim *Giemi* exstiterunt ac hodieque *maxilla Valeriaci* ex dictis religiose asservatur, diversa debeat videri. Accedit etiam, S. *Feliculam* martyrem *Romæ*, uti in Opere nostro loco citato invenies, sepulturæ traditam fuisse; *Feliculam* autem Autissiodorensis prope *Brivodurum*, diœcesis Autissiodorensis ad *Ligerim* oppidum, tumulum nactam esse, uti in posteriori e binis *Notitiis* num. 2 datis docet *Le-Beuf*; etsi autem hæc, uti et reliquæ, quas supra ex hoc scriptore retulimus, fidem integram in iis, quæ ad alia, quam ad Sanctæ nostræ cultum pertinent, non mereatur, qualecumque tamen pondus argumentis, pro distinctione inter *Feliculam* nostram et *Feliculam Romanam* facienda jam productis, adjungit militatque etiam utcumque pro Virgine nostra Autissiodorensis distinguenda a quibuscumque aliis homonymis, licet interim, an cum aliqua ex his Sancta nostra sit eadem, revocari non inveniam in dubium.

Distinctio
a Sanctis
homonymis.

E

F

AUCTORE
J. G.

DE S. FROILANO EPISCOPO

LEGIONE IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

Loci notitia : Sancti in Martyrologiis recentioribus memoria, præcepta in Romano annuntiatio, cultus in Hispania : controversia de ætate, qua vixerit, discussa et definita : qualia ejus Acta edenda.

ANNO MVI.
S. Froilanus
Legione, cujus
notitia datur.

Quæ Ptolemæo lib. II dicitur Germanica Legio septima Brigæcinorum, in Itinerario Antonini Augusti Legio septima gemina vocatur, estque urbs Hispaniæ Tarraconensis in finibus Asturum Cismontanorum, indigenis et plerisque Europæ gentibus Leon dicta, Italiam vero Leone di Spagna. Urbs hæc, prout etiam in Divisione diæcesium et parochiarum Hispaniæ, Wambæ regi vulgo attributa, apud Loaisa Collect. Concil. Hisp. pag. 436 et 437, apud Aguirre tom. II Concil. Hisp. pag. 315 et Harduinum tom. III Concil. col. 376 et seqq. asseritur, sedis regiæ, nec non civitatis sacerdotalis et regiæ præclaro titulo gaudet, ac per Romanum Papam gaudere perpetua libertate atque alicui metropoli numquam fuisse subdita, ibidem etiam affirmatur. Præter non paucas Deo consecratas ædes, cathedralem ecclesiam habet insignem, ex quatuor totius Hispaniæ celeberrimis unam, et a mirabili pulcherrimoque structuræ, artificio, multisque Sanctorum, ac nominatim S. Froilani, reliquiis summopere commendatam. De urbis fundatione, antiquitate et inditi nominis occasione multa tradidere scriptores, tum antiqui, tum recentiores, et hos inter in primis Athanasius de Lobera, monachus Cisterciensis Ordinis, in Hispanico Opere, anno 1596 edito, cujus titulus ita

C Latine sonat : Historia magnitudinis antiquissimæ insignisque urbis et ecclesiæ Legionensis, ejusque episcopi ac patroni S. Froylani. Sat fuse etiam Hispano idiomate de eodem argumento scripserunt Gonzalez Davila in Theatro ecclesiastico Castellarum tom. I, pag. 343 et seqq., Rodriguez Mendez Silva de Popul. Hisp. cap. 8 et novissime Henr. Florezius ex Ordine S. Augustini scriptor eruditus, tom. IV Hispaniæ Sacræ pag. 227 et seqq., apud quos studiosus lector, si ampliorem loci illius, in quo tantisper hic ragari oportet, notitiam desiderat, reliqua, quæ ad ejusdem urbis situm et commendationem faciunt, commemorata reperiet.

in Mrl. recentioribus
variis diebus
memoratus,

2 In hac urbe, quæ regni cognominis caput est, eximia pietate colitur S. Froilanus seu Froylanus, episcopus Legionensis, qui in Annalibus Ecclesiasticis eruditissimi Baronii ad annum Christi 1027, num. 14 Florianus presbyter minus recte nominatur. Sanctum hunc Antistitem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ad diem 5 Octobris ita annuntiat : Legionem in Hispania S. Froylani episcopi, ejusdem civitatis patroni. Eum contra die 1 Octobris Castellanus, die vero

3 Martyrologi Benedictini referunt; atque ita quidem Arnoldus Wion in Ligno vitæ, part. 2, lib. III, pag. 325 eum celebrat : Quinto Nonas Octobris... in Hispania depositio sancti Froilani, Legionensis episcopi et confessoris, doctrina et sanctitate conspicui. Tum pagina 326 eadem ferme habet, quæ lib. II, pag. 325 de eo scripserat in hunc modum : S. Froilanus sive Froyllanus, qui et corrupto vocabulo Florianus vocatur, Hispanus, monachus et abbas de Moreruella prope Zamoram, creatus est episcopus anno Domini 820, ut vult Villegas, sive, ut Morales asserit, 870. Fuitque in ea potestate annis quinque, verbo simul et exemplo oves sibi concreditas incessanter pascens. Migravit ex hac luce anno 825 sive 875, ætatis suæ 73, quinto Nonas Octobris. Consonant Bucelinus in Menologio Benedictino pag. 684, et Hugo Menardus ad diem 3 Octobris, nisi quod hic in neutro suarum Observationum libro, ipsum tempus, quo Sanctus floruit, designavit; sive quod assignatas a Wione et Bucelino chronicas notas errori conjunctas esse, sibi merito persuaserit, sive quod alia nulla ipsi præhuerint instrumenta, unde ætatem sancti Antistitis erueret. Benedictinis hagiologis quantum ad annuntiationis diem suffragatur Tamayus Salazar tom. V Martyrol. Hispan. pag. 383, ubi Sanctum nostrum hoc exornat elogio : 5 Nonas Octobris... Legionem in Hispania S. Froilani, ipsius urbis episcopi, qui cum ex Benedictini Ordinis Congregatione, ejus virtutum odoribus instantibus, ad episcopale fastigium eveheretur, sic in præsulatus munere sanctissimam vitam texuit facinoribus, ut miraculis admirabilis, præmium indeficiens confessor eximius pro labore receperit.

5 Videri mirum lectori poterit, S. Froilanium, qui, uti infra a pag. 236 probabitur, S. Attilanum, Zamorensem postea episcopum, in disciplina monastica alumnus et in verbi Dei prædicatione comitem habuit, nusquam seu ad 3, seu ad 5 Octobris in Martyrologio Molani anni 1568, Germanico anni 1573, et Galesinii anni 1578, imo nec in ipso Mrl. Romano, cum sancto suo discipulo comparere; cum tamen in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 1027 utrumque Sanctorum honore dignum, jure Catalogo ipsorum adscriptum reperiri, Baronius asserat. At, quæcumque demum fuerit prætermittendi olim præsertim in Martyrologio Romano Froilani nominis ratio, in quam operosius indagare necesse non esse defectus ille anno 1716, sub Clemente XI, Pontifice maximo, sublatus fuit, edito Congregationis Rituum

die 5 Octobris
in Romano
annuntiari
cepit vi decreti,
anno 1716
editi,

- A *Rituum decreto, quod exstat Bullarii magni tomo VIII seu tomo II Continuationis ejus pag. 439 editionis vulgo Luxemburgensis dictæ. Hinc Sanctus noster in Martyrologio Romano, a Benedicto Papa XIV aucto et castigato, locum suum habet die 5 Octobris; sic tamen, ut, qui in illo decreto Froilanus, forte typographico mendo, vocatus fuit, in Martyrologio illo veriori suo nomine Froilanus appelletur. Porro ejus elogium, quod ab Eminentissimo Cardinale Origo compositum atque a sacra Congregatione ipsoque summo Pontifice approbatum fuit, ita sonat: Legionem in Hispania sancti Froilani, ejusdem civitatis episcopi, monasticæ vitæ propagandæ studio, beneficentia in pauperes, ceterisque virtutibus et miraculis clari. Consuli de hoc elogio potest eruditissimus Pontifex, supra laudatus, lib. IV de Servorum Dei Beatificatione etc. parte II, cap. 18, num. 16, ubi decretum illud die 15 Februarii anno 1716, non autem 30 Maii ejusdem anni, prout citata Bullarii editio habet, datum fuisse, scribit; ut adeo in alterutro Opere, jam citato, typographorum diligentia et accuratio desideretur. Sed levior hic defectus est, quam ut nos, ad*
- B *Sancti cultum pertractandum progredientes, marari debeat.*

solemnem tamen cultum diu ante natus est in Hispania.

- 4 Ceterum tametsi haud ita pridem Romano Martyrologio inscriptus fuerit, nihilominus tamen jam a longo tempore in omnibus Hispaniæ ecclesiis cathedralibus solemnem venerationis ritu, et duplici quidem 2 classis, ut testatur Directorium Valentiniæ ecclesiæ metropolitanæ, sanctus Antistes coli cœpit; imo et in nonnullis Hispaniæ diœcesibus ritu duplici 1 classis ad diem 5 Octobris Ecclesiasticum de eo Officium celebratum fuit, ut manifestum est ex Ordine recitandi Officium divinum Matriti anno 1684 typis excuso, ubi sic legitur: Legionensis diœcesis et ecclesiæ 5 Octobris: Froilani episc. et conf, præcipui patroni dup. 1 classis cum Octava in tota diœcesi: et dein illud: Palentinæ diœcesis et ecclesiæ. 5 Octobris: Froilani episc. et conf. duplex 1 classis cum Octava: quæ verba de Lucensi diœcesi et ecclesia repetuntur. Solemnis ejus cultus antiquitatem ostendit Ambrosius de Morales, chronographus Philippi II, Hispaniarum regis, in suo Chronico generali Hispaniæ anno 1586 edito, tomo III, pag. 151, ubi verbis Hispanicis testatur, in cathedrali ecclesia (Legionensi) exstare S. Froilano dicatum sacellum, ejusque, utpote Sancti indigenæ, festivam lucem magna solemnitate celebrari. Quin imo, teste Athanasio de Lobera, num. 1 laudato, tam sancti Præsulis nostri, quam S. Attilani, ejus quondam discipuli, Ecclesiasticus cultus, non ita multo post utriusque mortem initium duxit. Ita ipse in Prologo ad lectorem Historiæ urbis et ecclesiæ Legionensis, Hispanicis vocibus a me in Latinas versis, paulo ante paginam penultimam disserit: Ut scriptis monumentisque antiquis constat, jam (hoc est, anno Christi 1596, quo liber ejus excusus fuit) quingentorum ferme annorum spatium effluxit, ex quo Sanctorum illorum (Froilani et Attilani) festi dies celebrati fuerint, quibus sine ullo dubio propriæ Sanctorum Lectiones, Antiphonæ et Responsoria, quæ nunc recitantur, antiquitus etiam in usu fuerunt; confirmatque, inquit laudatus scriptor, eorum antiquitatem tum veterum characterum ductus, tum ipse orationis stylus. Ut proinde ejus testimonio de antiquo Legionensium Antistitis et Patroni cultu, utut

fortassis minus, quam nunc, solemnem, dubitari merito non debeat.

5 At multum abest, ut ipsum etiam tempus, quo Sanctus obierit, extra controversiam positum sit, cum inter magni nominis auctores Hispanos alii sæculo XI, alii X, alii IX ejus obitum statuant, et sic quidem, ut, qui in idem sæculum consentiunt, in ejusdem sæculi designandis annis dissentiant, prout ex verbis Wionis num. 2 adductis, et ex iis, quæ infra dicenda sunt, videre est. Sed quænam ex tam discrepantibus sententiis amplectenda præ ceteris est? Respondeo, illam esse, quæ sæculi XI initio seu anno Christi 1006 S. Froilani mortem innectit. Hanc vel invenit, vel primus, quod sciam, stabilivit Athanasius de Lobera jam supra laudatus, eique Antonius de Heredia, Tamayus, Yepesius, Mabillonius alique adhæserunt, testimoniorum, quæ Lobera protulit, auctoritate pondereque convicti. Hæc priusquam ego in medium adducam, duo præmonuisse ex re erit. Alterum, Hispanicam æram, ut Florezius in Chronologia Hist. Hispan. part. I, cap. 1, § 1 alique alibi passim statuunt, vulgari nostræ æræ triginta et octo annis præcurrere; alterum, uti idem Lobera pag. 137 et Can-

6 Quia vero laudatus Lobera pro Latinis ac primigeniis verbis, quibus dati diplomatis tempus signetur, Hispanicè versa dumtaxat edidit, juverit ejusdem Veremundi regis diploma, anno Christo 999 Nonis Januarii datum, partim describere, ut hinc, tamquam ex ipso fonte liqueat, sub hoc rege S. Froilano una cum memoratis supra episcopis floruisse, ac proin errasse illos, qui eum ad sæculum IX vel initium X remouent. Diplomatis verba, quæ huc faciunt, apud Yepesium in Appendice Centuriæ 6 Chronici Ord. S. Benedicti pag. 433 versa, ita se habent: Facta series testamenti vel restorationis titu-

AUCTORE
J. G.

Emortuale ejus tempus, de quo variae sunt sententiae.

E

* hoc
* propria

F

et tempus gestiepiscopatus ex diplomatis variis eruitur,

ACTORE
J. G.

lorum (*monasterii S. Laurentii de Carbonario, nunc Carbuero dicti*) a me jam dicto principe Beremundo, ipsis Nonis Januariis, æra tunc discurrente post millesimam inchoante septima, post jam peracta tricesima (*id est, æra Hispanica 1037 seu anno Christi 999*) Beremundus rex in hoc factum testamentum, quod fieri elegi, ad confirmandum manu propria signum injeci. Et mox ante alias sacerdotum virorumque principum subscriptiones, hæc, quæ ad rem nostram attinent, sequuntur: Sub Christi nomine Armenarius, Dumiensis sedis episc. conf. Sub Domini auxilio Pelagius Lucendis sedis episc. conf. Sub pondus timoris Domini Petrus Yriensis et Apostolicæ sedis ep. conf. Sub Trinitatis indivisibilis (*forte deest invocatione*) Froilanus Legionensis sedis episc. conf. Demum, in alia charta, qua monasterio SS. Facundi, Primitivi et Tyrsi, De Domnos sanctos vocato, multas possessiones liberalitate non vulgari S. Froilanus attribuit, clarissime etiam sententia nostra firmatur. Verba, utut etiam barbare Latina audi: Factum textum scripturæ notum die, quod erit decimo octavo Kalendas Octobris, æra 1038 regnante rege

B Veremundus in regnum avorum suorum. Ego Froilanus episcopus sub Dei gratia Legionensis sedis episc. in hanc cartulam testamenti, quam fieri volui et legendam cognovi, manu mea confirmavi. Ego Veremundo rex confirmo et roboro etc. Integra hæc charta videri potest apud Ypezium in citata Appendice pag. 443 versa et apud Mabillonium Sæculi VI Bened. part. 1, pag. 60, ubi illam, servata nativa phrasi, tametsi solæcismis horrida, ex Ypezio edidit, quem in omnibus ad apicem secutus, aram quoque 1038 signavi, cujus loco substituendam esse aram 1037, patet tum ex Veremundi II epitaphio apud Ambrosium Morales lib. XVII, cap. 23 relato, ubi hic rex æra 1037 in pace quieverisse asseritur, tum ex eo, quod die 3 Octobris anno Christi 999 seu æra Hispanica 1037 Alphonsus V, Veremundi successor, Legionensi regno jam tum præset, uti ex ejus diplomate, de quo Lobera pag. 131 versa agit, aperte conficitur.

statuiturque
Sanctus Legio-
nensem sedem
tenuisse ab
anno Christi
990 usque ad
1006;

C 7 Ut autem eadem opera, qua Sancti ætatem demonstro, annos pariter gesti episcopatus exhibeam, pergo recensere diplomata, quæ eum ab anno Christi 990, quo anno Sabarico, sub mensem Martium, ut Lobera pag. 414 probat, defuncto dein successit, usque ad 1006, seu aram Hisp. 1044, Legionensem sedem tenuisse, probent. Laudatus jam sæpe Lobera pag. 433 ait, se de verbo ad verbum ex Latino in Hispanum idioma vertisse exhibitam a se loco citato S. Froilani chartam, qua hic multas ecclesiæ suæ cathedrali possessiones attribuit. Huic autem diplomati, teste eodem scriptore, qui autographum in archivo Legionensis ecclesiæ servatum, insperit, æra Hispanica 1040, dies vero 21 Decembris apposita est, atque adeo, anno Christi 1002 ad finem vergente, Legionensi ecclesiæ adhuc Sanctus noster præerat. Quod autem anno Christi 1006 in vivis etiam fuerit idem Legionensis Præsul, manifeste patet ex geminis chartis, ab eo subscriptis, quarum altera, ut idem Lobera folio 148 verso testatur, aram Hispanicam 1044, diem vero 15 Januarii; altera vero, eandem aram, diem vero 1 Martii refert. Cum itaque, ut supra præmonui, vulgarem aram nostram Hispanica 38 annos præerit, necesse est, ut, qui æra Hispanica 1044 geminis chartis suum nomen subscripserit, anno Christi 1006 in vivis adhuc fuerit. Ad hujus

aulem anni exitum non perrenisse S. Froilannum, D videtur ex eo probabiliter concludi posse, quod in venditionis charta, in Legionensi ecclesia servata, quæ mense Aprili æra 1043 data scribitur, non Froilani, sed Munii seu Martini, ejus in Legionensi sede successoris nomen legatur. Ita rursus idem Athanasius de Lobera pag. 449, cui quominus plena fides in his habeatur, nihil prorsus obstare video. Hinc, tametsi omnino certum non sit, S. Froilannum, anno Christi 1006 jam senescente, ad Superos abiisse, id tamen, ut diri, sat verosimile apparet, nec a vero abluat, diem 3 Octobris, qui Sancti Præsulis cultui sacer est, eidem etiam fuisse emortualem.

8 Hic tamen nodus aliquis occurrit, prima fronte non adeo facili solvendus negotio. Quippe antiquarum rerum periti viri, qui non indiligentius, quam Lobera, ecclesiæ Legionensis tabularium perscrutati sunt, vetustis, quæ ibi deposita exstant, instrumentis insistentes, duos Froilanos eodem fere tempore Legionenses episcopos statuunt: alterum quidem, quem Sanctum nostrum esse volunt, annis 4, nempe ab æra Hispanica 1010 usque ad aram 1014, seu ab anno Christi 972 usque ad 976 sedem illam tenuisse, affir- E mant; alterum vero Froilannum, a Sancto nostro diversum, ab æra Hispanica 1028 usque ad 1039, seu ab anno Christi 990 usque ad 1001 eandem cathedram occupasse, adstruunt. Quam vero non fragili fulcimine suam stabilire sententiam conentur, liquet ex eo, quod ipsammet S. Froilani chartam a Lobera cap. 30 editam, et a nobis num. 5 citatam, ipso pro se adducant; nam, inquit, cum hæc in autographo proferat aram MX, necesse est, ut, deductis ex Hispanica æra 38 annis, S. Froilanus ad annum Christi 972 Legionensis episcopus fuerit. Cum vero, Sabaricus, uti quatuor ab eo firmatis chartis, et fatente pag. 413 versa ipsomet Lobera, omnino manifestum est, sedem illam ineunte anno Christi 990 occupaverit, ac rursus ab æra 1028 usque ad 1039 seu ab anno Christi 992 usque ad 1001 Froilannus aliquis Legionensis præsul in antiquis chartis compareat, hinc gemini, inquit, Froilani procul dubio admittendi sunt, prior quidem, qui Sabaricum præcesserit, posterior vero, qui eundem Sabaricum fuerit proxime subsecutus. Ita ipsi, Sancti nostri episcopatus initium anno Christi, 990, seu æra Hispanica anno 1028, obitum F vero anno Christi 1006 perperam a nobis innecti, invicto, ut primum apparet, argumento contendunt.

6 Sed hæc tota, quanta est, evanescit difficultas, faciliq; cuneo is solvitur nodus, si veterum Castellorum arithmeticum characterem, qui in Veremundi regis charta in hunc modum (X) efformatus est, non denarium numerum, sed quadragenarium denotare, cum Lobera pag. 450 agnoscamus, quo teste, retortus ille calami ductus, qui numero X supereminet, pro numerali nota I, uti etiam apud Berganzam in Antiq. Hisp. part. II, pag. 579 videre est, exaratus olim fuit, sitque adeo antiquis Hispanis idem plane numerus X, qui nobis nunc est 40. Non diffitetur quidem laudatus scriptor, in nonnullis documentis antiquis etiam numerum quadragenarium figura nonnihil ab assignata discrepante exhiberi, nimirum per partem litteræ 10 inferiorem ducta transversim linea obliqua, uti curiosus lector apud Stephanum de Garibay in suo Compendio historico Chronicorum Hispaniæ lib. IX, cap. 5, pag. 338 numeralem illam notam videre potest. Verum tamen, inquit Lobera pag. 449 versa, antiquus ille Legionensis

neque, quod
quidam perpe-
ram volunt,
duo Froilani

Legionensis
episcopi sub
idem fere tem-
pus admitten-
di sunt;

A *Legionensis codex, manu exaratus, quem vulgo elumbo redondo vocant, sic in diplomatis publicisque instrumentis, quæ exhibet, quadragenum numerum semper exprimit, ut loco characterum 40 retortus ille calami ductus numerali litteræ X superscribatur. Quod cum vel nescirent illi antiquitatis scrutatores, qui duos Froilanos statuunt, vel saltem cum id attentius non considerassent, prout ipsi fuit in sententiam nostræ oppositam fidentius ire; ac per consequens non plures, quam 4 annos Sancti nostri episcopatus adscribere coacti fuerunt. At si, ubicumque arithmetica illa veterum Hispanorum nota reperitur, loco numeri denarii, quadragenus intelligatur, prout ita intelligendum esse, merito Lobera contendit, omnia tunc sponte fluent, nec adeo consequens fiet, ut ulli adversæ opinionis absurdis parcam, Alphonsus V, qui una cum sua matre æra Hispanica MX donationis a S. Froilano factæ diplomati pari forma arithmetica subscripsit, anno Christi 972 Legionense regnum administrasse, quo tempore nondum certe natus erat, cum ex communi veterum recentiorumque sententia quinquennis dumtaxat puer fuerit, dum*

B *anno Christi 999 Veremundo II in Legionense regnum successit. Ex quibus cum manifeste pateat, arithmeticum illum characterem X non alium, quam quadragenum numerum denotare, consequens est, ut Froilanus non æra Hispanica 1010, seu anno Christi 972, sed æra 1040 seu anno Christi 992, Legionensem cathedram tenuerit, ac proin non Sabarici decessor, sed successor fuerit, ut adeo minime necesse sit, duos Froilanos Legionensis episcopos statuere, cum uni eidemque annos 46 episcopatus ab anno Christi 990 usque ad 1006 attribuendo, omnia aptissime in concordiam adducantur, nec quidquam absurdi, uti in aliorum sententia, admitti a nobis debeat.*

nec Sanctus
noster ante
sæculi x exitum,
ut auctores magni
nominis adstruunt,

10 Fateor tamen, me, cum annum Christi 1006 S. Froilano emortualem statuo, præter nonnullos recentiores, etiam antiquos aliquot scriptores adversarios in eo pati, videlicet Pelagium Ouetensem episcopum, Rodericum Ximenes, Toletanum archiepiscopum et Lucam Tudensem, inclytos omnes Rerum Hispanicarum scriptores, qui Froilano ante sæculi x exitum vita functum fuisse, aperte innuunt. Atque ita quidem Pelagius, horum antiquissimus, in *Brevi Compendio a Sandovalio edito, pag. 63 in Veremundo II, Legionensium rege, scribit* : Igitur propter peccata memorati principis (Veremundi II) et populi rex Agareus, cui nomen erat Almanzor, una cum filio suo a Danielchet (cum Roderico Abdemelich vel cum Luca Tudensi Abdameleh legendum puto) cum Christianis comitibus exiliatis disposuerunt venire et destruere et depopulari Legionense regnum. Cum vero audivissent et cognovissent Legionenses et Astoricenses cives, illam plagam venturam super eos, cæperunt ossa regum, quæ erant sepulta in Legione et Astorica una cum corpore S. Pelagii, quod posuerunt super altare beati Joannis Baptistæ. Quidam autem ex civibus Legionis levaverunt corpus sancti Froilani episcopi infra Pyreneos montes in Valle Cæsar, et possuerunt eum super altare sancti Joannis Baptistæ. *His quantum ad substantiam consona tradunt laudati Rodericus lib. v de Rebus Hispan. cap. 44 et Lucas Tudensis in Chronico mundi pag. 87. Itaque, sive cum Mariana aliisque scriptoribus anno Christi 985, sive cum Joanne de Ferreras in Historia Hispaniæ parte iv, anno Christi 996 Almanzo-*

ris, Maurorum ducis contra Legionensem urbem expeditio illigetur, cum certe hæc ante sæc. x exitum statui debeat, nimirum sub Veremundo II, cujus nempe jussu S. Froilani aliorumque Sanctorum reliquias et regum corpora, ne hostibus ludibrio essent, Ouetum translata fuisse, laudati scriptores tradunt, consequens ex iis est, ut ante annum Christi 1000 Sanctus noster in vivis esse desiderit, atque adeo, ut nulla veri specie ejus obitus usque ad annum Christi 1006 a nobis deferatur.

11 Ita quidem argui contra sententiam nostram potest. Verum, cum laudatus Pelagius toto sæculo post Sancti obitum clapo Breve Compendium suum scripserit, ut ex pag. 77 linea penultima editionis Sandovalianæ, in qua de æra Hispanica 1147 mentio fit, dilucide constat, cumque Rodericus Toletanus et Lucas Tudensis ducentis et amplius annis Sancto nostro posteriores sint, tametsi eorum, cum de rebus sua ætate gestis scribunt, auctoritatem maxime suspicio et veneror, ea tamen in re nostra mihi tanti ponderis non est, ut manifesto plurium diplomatum testimonio contraire ausim. Etenim cum hi scriptores in parachronismum impegerint, quando Adaulphum, Compostellanum episcopum, multo ante, uti ex Compostellana Historia apud Florez tom. III Hispan. Sacræ in Appendice num. 40, pag. 59 et 60, et lib. vi, cap. 44, num. 344 Bibliothecæ Veteris Hispaniæ patet, defunctum, a Veremundo II objectum indomito tauro fuisse narrant, quidni eos paulo post, cum de translato S. Froilani corpore scribunt, in anachronismum etiam lapsos esse dicamus? Ut sit, certe ex sanæ criticæ regulis constans diplomatum a S. Froilano signatorum testimonium, auctoritati horum scriptorum, ne quidem subæqualium, præponderare omnino debet. Nec est, quod virum eruditum Joannem de Ferreras ejusque Gallicum interpretem d'Hermilly, cum ad annum Christi 999 ambo, Sanctum nostrum anno Christi 1016 obiisse, scribunt, aut hic audiamus, aut uberius confutemus, cum eorum hæc sententia, si tamen hypothetæ mendum non sit, ex iis, quæ num. 7 dicta sunt, manifeste erroris convincatur.

12 Atque utinam, quemadmodum Sancti ætas ex synchronis ostensa documentis est, ita etiam res ab eo præclare gestæ et singularia, quæ ab eo patrata dicuntur miracula, ex cœvis supparibusve scriptoribus hic poni ante oculos possent! At, quod dolendum maxime, a nemine, horum oculato teste, vel etiam scriptore æquali, Vita ejus commendata litteris est; aut, si unquam Opus illud exstiterit, hostiumque furori incendiisque subductum feliciter fuerit, nondum Mabillonii tempore, nec hactenus, ut quidem norim, e tenebris erutum est. Hinc laudatus Mabillonius parte i, Sæc. vi Bened. pag. 58 ita loquitur : Froilani gesta plerique recentiores Hispani scriptis mandare curarunt, quamvis nemo antiquus, qui quidem notus sit, ejus Vitæ auctor habeatur. Neque id ita mirum videri debet, cum a sæculo viii vir incunte usque ad sæculum xiv, quo vix tandem durissimum Hispania Maurorum jugum excussit, nihilominus quam frequens litteris et scriptoribus locus in illa orbis parte datus sit. Ita ferme Nicolaus Antonius, vir inprimis eruditus, qui etiam tom. I Biblioth. veteris Hispaniæ pag. 313 hæc apposite ad rem nostram scribit : Nec miraberis, lector, magnæ hujus calamitatis defuisse tempore viros illos, doctrina olim inter nos ac toto terrarum orbe inclytos, quorum nomina

AUCTORE
J. G.

defunctus
fuisse dici
debet, sed
neque sub
annum 1016.

E

F

Cum Sancti
Acta vel a
synchronis
non descripta,
vel deperdita
sint,

AUCTORE
J. G.

mina huic albo insereremus. Raras igitur scriptorum spicas, quibus malignum ab Austro et Oriente veniens pepercit sydus, ac tritura Saracenorum non excussit, legere nunc erit opus, ac veluti disciplinæ ignis fere extincti stricturas quasdam historiæ hujus gremio, ne pareant, confovere. *Equidem tomo II Bibliothecæ suæ veteris auctores aliquot S. Froilano suppare laudatus Antonius producit, qui, sin minus fuse et erudite, saltem brevissime et incomposite, ut tunc res gestas notare in more ipsis erat, sancti Præsulis nostri Vitam conscribere potuissent; at neminem unum, qui id reipsa præstiterit, diligentissimus ille Bibliothecæ scriptor commemorandam invenit.*

ea, quæ ex
variis Breviariis
etiam antiquis collecta
sunt, edere
visum est.

13 Neque aliunde multum subsidii expectare licet. Quippe monasterium Morerolense, cui S. Froilanus abbas præfuit, et in quo proinde quædam de eo monumenta existisse, credibile est, tam funestum, teste Lobera in Prologo, tribus vicibus passum est incendium, ut scripta omnia antiqua igne consumpta fuerint. Quod vero spectat ad Legionensis ecclesiæ tabularium, in illo, ut idem scriptor, oculatus testis, asserit, plurima quidem instrumenta vetera servantur; verum, quid singula contineant, non sine diuturni temporis spatio et labore improbo cognosci potest. Accedit, inquit, quod ex iis multa litteris exarata sint Gothicis, atque ita, quod rei caput est temporum vitio exesa et corrupta, ut legi nullatenus posse videantur. Zamorensis autem ecclesia, ut idem Lobera testatur, nulla, quæ sint alicujus ad rem nostram momenti, aut quæ ante Alphonsum, regem Legionis, hujus nominis VI, data sint monumenta, in suo tabulario possidet. In summa igitur documentorum, Sancti temporibus æqualium, penuria constitutis, reliquum nobis nihil est, quam ut Loberæ, Tamay, Yezepii et Mabillonii exemplis insistentes, in unum collecta lectori curioso exhibeamus, quæ de S. Froilano in memoratis num. 4 antiquis Lectionibus aliisve Breviariis aut scriptoribus consignata litteris exstant. Cum vero ejusdem Loberæ de hoc argumento Hispanicum Opus, præterquam quod multa, ad S. Froilani gesta nil conducentia contineat, nimium quantum prolixum sit, ut integrum Latinitate donetur atque hic locum inveniat; Yezepii vero et Mabillonii lucubrationes non tam pro ipsis Sancti Actis, quam pro Commentario in ejus gesta haberi possint, convenientius visum est ea Acta recudere notisque tum criticis tum historicis illustrare, quæ laudatus Tamayus ad diem 3 Octobris ex vetustis, ut vocat, Breviariis Legionensi, Compostellano, Zamorensi, Burgensi, Lucensi aliisque, uti et ex variis scriptoribus in unum redacta vulgavit. En adeo illa, prout in Martyrologio Hispano, servatis, ut arbitror, quantum fieri potuit, ipsis Breviariarum verbis, tam. V, pag. 389 et seq. exstant, quæ quantam mereantur fidem, tunc eruditus lector manifestius dispiciet, cum in lucem prodierit, auctore laudato Florezio, tomus ille Hispaniæ Sacræ, qui Legionensis episcopos complecti debet.

ACTA

*Ex Breviariis variis etiam
vetustis collecta tom. V
Martyrologii Hispani a
pag. 389.*

Froilanus, origine Hispanus, in suburbio urbis Lucensis a provinciæ Galleciæ, ex nobilibus parentibus ortus, cujus mater Froila fuit, patris vero nomen adhuc ignoratur. Ab infantia sanctis disciplinis imbutus, Deum timens, a malo recedens, cordis sui intima ad æthera sublevans, terrena cuncta despiciens, plenus fide et operibus bonis, ætatem illam transegit. Adolescens factus, præcognitis humanæ vitæ periculis, patria, parentibus et mundialibus honoribus relictis, cum decem et octo esset annorum, ad eremum evolavit, cupiens solitariam vitam ducere. Qua inter sylvarum opacitatem et montium hirsuta latibula delitescens, Deo gratus et sibi lætus plurium annorum exegit curriculum. Sed quia vas electionis prædestinatus erat ad multorum illuminationem, prædicationis officium, non sine prodigioso sui ipsius experimento, accipere conatus est. Nam, cum quadam die dubius, an prædicationis munus sibi insumere liceret, accitis prunis ardentibus et in ore ejus missis, nullum adustionis sensit ardorem, imo nullum ignis signum suæ operationis in ore reliquit. Igitur hinc tanto prodigio fretus, gratiis Deo actis, protinus ad opus prædicationis se accinxit, et ut officium illud Dei benedictione perageret, in oratione positus auxilium a Domino cordis ardore et mentis fervore deposceret, intempesta nocte nimiam vidit in eremo claritatem fulgentem, duasque palmbas in ore suo intrantes, quarum altera, quæ flammei coloris erat, eum demulcebat.

2 Quibus signis lætus assurgens, eremum multo mane deserens, ad plana descendens, populis frequenter prædicare cœpit, ex cujus ore magnalia atque dulcia eloquia, præclara verba exhibant et suavia. Quod munus præconis verbi Dei tanto executus est populorum profectu, ut eum Spiritu Sancto repletum communi voce conclamaretur. His accessit celebre miraculum, quod iis temporibus evenit; nam cum Homo Dei secum semper asellum, qui librorum sarcinam deferret, haberet, isque nocte quadam a lupo interemptus esset, beatus Vir, Dei misericordia fretus, animal rapax voce præceptiva vocavit, ut coram se præsto esset, et de asello devorato protinus rationem redderet. Affuit interpellationibus Viri Dei funestus lupo, plurimis, qui sanctum Virum sequebantur, præsentibus, et, demisso capite et ferocitate deposita, ad pedes Froilani provolutus, pœnitentiam de facinore, a se commisso, petebat. Tunc Dei Servus, ut sarcinam librorum, quam asellus portare consueverat, super ejus humeros perferret, mandavit; qui onus accipiens, mansuetus et humilis, par multos annos Viro Dei adhæsit, omnibus populis præbens humilitatis exemplum et Froilani sanctitatem demonstrans.

Sancti natalis, institutio, secessus in eremum.

a
b

E

c

d

e

verbe Dei prædicatio et factum ab eo prodigium recensentur

F

A 3 Post hæc hominum auras vitans, publica fugere loca constituit, et, ut creditur, cucullam Benedictinorum monachorum induens, postquam illius Ordinis Regulam professus est *g*, solitariæ vitæ habitaculum quærens, aptum in montem Cuturrinum *h* ascendens, sibi in profunda valle ædiculam extruxit exiguam, ubi in contemplatione, oratione, jejuniis et aliis mortificationibus aliquantulum temporis exigit. Cujus famam sanctitatis agnoscens Attilanus *i*, Sahaguntinensis cœnobii alumnus, ut perfectionibus doctrinis imbueretur, illum inquirere destinavit, et in montem eundem, quo Froilanus secesserat, ascendens, sanctum Virum invenit, cujus genibus provolutus, ab eo benedictionem accepit, illique omnia sui cordis intima propalavit. Tunc Froilanus locum, ubi etiam ædiculam construeret, demonstravit, qua orationi et meditationi insisteret. Attilanus protinus obedivit et, cellula constructa, vestigia sancti Magistri humili submissione insectatur. Hic sancti Eremitæ vitam angelicam aliquantulum egere: sed cum illorum celebris fama totam pervolaret provinciam, ad eos audiendos populorum frequentia confluebat. Hinc vero Froilanus, multorum precibus flagitatus, ad oppidum Vesum *k* descendit, ubi confessorum turbas alimentis non solum spiritualibus, sed etiam corporalibus reficeret.

*ædificatisque cœnobiis aliquot, * edocente * propinante Froilano*

l *m* *n* *o* *p* *q* *r* *s* *t* *u* *v* *w* *x* *y* *z* *aa* *bb* *cc* *dd* *ee* *ff* *gg* *hh* *ii* *jj* *kk* *ll* *mm* *nn* *oo* *pp* *qq* *rr* *ss* *tt* *uu* *vv* *ww* *xx* *yy* *zz* *aaa* *bbb* *ccc* *ddd* *eee* *fff* *ggg* *hhh* *iii* *jjj* *kkk* *lll* *mmm* *nnn* *ooo* *ppp* *qqq* *rrr* *sss* *ttt* *uuu* *vvv* *www* *xxx* *yyy* *zzz* *aaaa* *bbbb* *cccc* *dddd* *eeee* *ffff* *gggg* *hhhh* *iiii* *jjjj* *kkkk* *llll* *mmmm* *nnnn* *oooo* *pppp* *qqqq* *rrrr* *ssss* *tttt* *uuuu* *vvvv* *wwww* *xxxx* *yyyy* *zzzz* *aaaaa* *bbbbb* *ccccc* *ddddd* *eeeee* *ffffff* *ggggg* *hhhhh* *iiiiii* *jjjjj* *kkkkk* *lllll* *mmmmm* *nnnnn* *ooooo* *ppppp* *qqqqq* *rrrrr* *sssss* *ttttt* *uuuuu* *vvvvv* *wwwww* *xxxxx* *yyyyy* *zzzzz* *aaaaaa* *bbbbbb* *cccccc* *dddddd* *eeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss* *tttttt* *uuuuuu* *vvvvvv* *wwwwww* *xxxxxx* *yyyyyy* *zzzzzz* *aaaaaaa* *bbbbbbb* *ccccccc* *ddddddd* *eeeeeee* *ffffff* *gggggg* *hhhhhh* *iiiiiii* *jjjjjj* *kkkkkk* *llllll* *mmmmmm* *nnnnnn* *oooooo* *pppppp* *qqqqqq* *rrrrrr* *ssssss*

EXBBEVIARIIS

d *Credi potest, speciali sancti Spiritus impulsu ita divinam voluntatem explorasse, sine quo certe mortalibus imitandum exemplum non reliquisset.*

e *Non dissimiles viris sanctis, seu dormientibus, seu vigilantibus, objectas animo vel oculis species divinitus fuisse, suamque Deum voluntatem in rebus ambiguis quandoque insolito quodam signo declarasse, vocari in dubium non potest. Idem autem re ipsa etiam Sancto nostro contigisse, vellem, ut inexpugnabili probatione demonstrari posset.*

f *Illud miraculum, inquit Lobera pag. 24 versa, montanis Legionis urbis accolis notissimum est, et recepta per manus traditione, certum ab iis habetur: et pag. 22: Quanta autem fides huic traditioni tribuenda sit, luculente ostendunt veteres picturæ, quæ hoc prodigium exhibent. Namque in choro Legionensis ecclesiæ... jam a ducentis annis exstat proeminenti opere sculpta S. Froilani imago et lupi librorum sarcinam deferentis adjuncta effigies. Ita ipse anno 1596 scripsit. Sunt tamen, qui, ut fidem certam huic miraculo habeant, efficaciora, quibus id probetur, antiquitatis testimonia postulabunt.*

g *Ascetam aliquando fuisse Ordinis S. Benedicti, consentiunt scriptores; at incertum, an in S. Claudii Legionensi monasterio, an contra in Sahaguntino cænobio, monachum Sanctus induerit. Claudiani ascetæ, qui, S. Froilano suum fuisse alumnum, adstruunt, traditionem, nescio quam, pro se adducunt; Sahaguntini vero chartam, a quodam Froilano abbate æra Hispanica 1030 datam, allegant. Verum cum æra illa seu anno Christi 992 Sanctus noster episcopus jam esset, hæc charta ei attribui non potest. Exstat quidem charta, teste Lobera pag. 16, Sahaguntinis S. Froilano episcopo data; verum ex hac colligi non potest, Sanctum nostrum in Sahaguntino cænobio monasticum habitum induisse, prout idem Lobera loco citato fatetur; tametsi tamen aliunde Sahaguntinorum sententiæ faveat. Litem hanc indecisam relinquo, cum, teste Joanne de Marieta lib. v Hist. eccles. omnium Sanctorum Hispaniæ pag. 133 versa, litteris proditum non sit, ubi S. Froilanus vitam monasticam professus fuerit.*

h *Mons Cuturrinus, vulgo Curueno et de Corros dictus, situs est, inquit Lobera pag. 15, in regno et diocesi Legionensi, septem ab hac civitate leucis. Consentit Ypezius in Centuria 6, pag. 200, ubi eidem monti etiam nomen Curbeño inditum esse, scribit. Pars est regionis Montanæ, quæ Valcei seu Valcessar et Valdecesar nomen habet. Subdit Lobera pag. 32 versa et pag. 33, in medio Cuturrini montis fontem esse, qui hodieque a S. Froilano nomen habet.*

i *Is postmodum Zamorensis episcopus creatus est. Quæ ad hunc Sanctum attinent, vide pag. seq.*

k *Ab alto asperoque Cuturrino monte in vallem OUESO, seu, ut Ypezius scribit, Obosso dictam, prædicationis gratia descendit cum suo discipulo S. Froilano, ibique, prout scribunt auctores, monasterium fundavit. Ita rursus Lobera pag. 34. Huic monasterio, teste Mabillonio parte 1 Sæc. vi Bened. pag. 58, S. Froilano præfuit, Attilianum (seu potius Attilanum) sub se habens Priorem.*

l *Hispania tunc, ut nemo nescit, variis calamitatibus erat attrita, quæ non minus intestinis vexabatur dissentionibus, quam Maurorum barbarie, qui illic tunc temporis fere ubique domi-*

nabantur, inquit Mabillonius loco cit. De misserrimo Christianorum in Hispania statu fusc ad hæc tempora agunt Mariana et Joannes de Ferreras, quos adisis.

m *Fuit is, ut Lobera, Ypezius, Mabillonius alique recte existimant, Ramirus III, qui ab anno Christi 967 usque ad 982 Legionensibus præfuit, quique, ut ait Mabillonius, desperatis quasi rebus, ad Dei præsidium confugere jam tunc statuerat.*

n *Nempe, ut idem Mabillonius recte exponit, ut viri religiosi (in suis monasteriis) pro sedandis regnis tumultibus Deum exorarent.*

o *Neminem novi, qui illud diploma, e tenebris erutum, excudi fecerit.*

p *Tabarense Mabillonius vocat. Laudatus porro Ypezius pag. 201 notat, in valle Tavera conditum a Sanctis his fuisse monasterium, Moreruela dictum, atque ideo vocatum Moreruela de Tavera, dissitum una leuca a fluvio Ezla seu Estola, diversumque a Morerolensi monasterio, quod hodieque exstat.*

q *Estola, inquit Baudrandus, fluvius Hispaniæ, nunc EL RIO ESLA, oritur ex montibus Asturum, deinde in Meridiem fluens per regnum Legionense, Legionem urbem rigat, et Beneventum, (alias Benaventum) et postea auctus Orbico et aliis fluviis minoribus, in Durium se exonerat inter Mirandam ad Occidentem et Senticam (Zamoram) ad Orientem. Ceterum cum Ypezio existimat Mabillonius permulta illa, circa Estolæ fluvium sita monasteria potius a Froilano restaurata, quam de novo excitata fuisse.*

r *Hujus cænobii, quod a Cisterciensis Ordinis monachis, qui illud nunc incolunt, S. Mariæ de Morerola nomen accepit, primordia et progressus fusc descripsit Angelus Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad annum Christi 1131, capp. 8 et 9, quem proin, si lubet, consule. Situm vero ejusdem monasterii ita pag. 231 exponit: Est Morerola non longe ab Ezla fluvio, in humili planitie uliginosa, atque ex vicini montis impedimento minus parvia ventis, eoque ad salutem minus apta, ut Sancti illi quæsiisse viderentur virtutem acquirendam ex instituto, sed in infirmitate perficiendam, cui monasterium obnoxium usque ad tempora etiam hodierna. Utrumque habet Zamoram et Benaventum, distantia fere æquali, quatuor ab hoc leucarum, sex ab illa.*

s *Non fuit is Ramirus III, a quo ædificandorum cænobiorum facultatem Sancti acceperant, sed ejus successor Veremundus II, qui, uti recte Mabillonius scribit, defuncto Ramiro, Legionense regnum suo Callæciano addiderat.*

t *Factum id est die 30 Maii, cum anno Christi 990, quo Sabarico S. Froilano successit, Pascha incidit in 20 Aprilis, uti etiam videre est apud Labbeum in Concordia chronol. parte 1, pag. 298.*

u *Seu die 4 Octobris. Undenam vero hic emortalis dies ut certus hic adstruatur, prorsus ignoro.*

x *Alphonsus, hujus nominis V Legionensium rex, hic designantur, quem Sancto nostro pretiosum mausoleum exstruxisse, antiquorum testimonio probare non possum.*

y *Cum octo vel novem annis, ex quo cathedralis ecclesia polluta dirutaque a Saracenis esset, S. Froilano vita functus sit, indubitatum est, inquit Lobera pag. 147, eum in hac sepultum tunc temporis non fuisse, existimatque idem auctor, sepulturam primo nactum fuisse in ecclesia*

sia

A *sia S. Petro sacra, quæ cathedrali vicina erat. At, cum ultimi sui asserti antiquum testem non laudet, fides sit penes Loberam.*

z *Allegatam hic translati corporis S. Froilani causam Lobera improbabilem censet, cum tunc temporis timendum a Saracenis non fuerit, aut, si fuisset, non ex urbana in suburbanam S. Petri ecclesiam, quæ hic designata videtur, transferri Sancti corpus debuisset, utpote quæ magis, quam cathedralis ecclesia, hostium furori exposita erat.*

aa *Mirabilia, quæ in hac translatione contigisse, Lobera a pag. 453 narrat, apud eum legat, cui ad id animus est. Vereor ego, ne hæc tam incerta sint, quam annus et dies, quo illa translatio facta fuerit.*

bb *Morerolensis abbatiæ antiqua Missalia hujus translationis memoriam indicant die 16 Januarii, uti ait Lobera pag. 456 versa. At quonam anno hæc facta sit, definire non audet laudatus scriptor pag. 456 versa. Ceterum prodigiosam hujus translationis historiam, qui mirabilibus delectatur, apud eum legat a pag. 454.*

B *cc Hujus translationis memoria agitur in Legionensi ecclesia die 11 mensis Augusti, uti Lobera pag. 458 testatur. Ceterum haud multo aliis certiora sunt hujus translationis adjuncta,*

quæ legesis apud eundem Lobera a pag. 456. D

Id unum aliunde certum est, S. Froilani corpus, partim in Legionensi ecclesia, partim in Morerolensi honorifice depositum esse, prout Athanasius de Lobera jam saepe laudatus, Ypezius aliique multi testantur. Quam vero diu ante annum Christi 1142 Legionem pars corporis S. Froilani reecta fuerit, nihil etiam occurrat, unde definiam. Sane non ultra hunc annum differri posse translationem illam, manifestum fit ex Historia translationis corporis S. Isidori, episcopi Hispalensis cap. 5, in qua apud nos tom. I Aprilis pag. 361 expressa mentio fit de S. Froilani corpore seu corporis ejus magna parte, quæ una cum aliis Sanctorum reliquiis solenni supplicantium ritu per Legionensem urbem delata fuit per Joannem ejusdem urbis episcopum; qui cum sedem hanc anno Christi 1133 ascenderit, eamque, uti in Catalogo Episcoporum Legionensium tom. VI Martyrologii Hispani pag. 99 traditur, non ultra annum Christi 1142 tenuisse videatur, consequens est, ut ante annum illum 1142 e Morerolensi monasterio in Legionensem ecclesiam illatæ fuerint illæ S. Froilani Reliquiæ, atque adeo ut translatio illa sub Manrico Joannis successore, qui ad usque annum Christi 1161 in vivis fuit, non recte ab aliquibus statuatur. E

DE S. ATILANO EPISCOPO

ZAMORÆ IN HISPANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. G.

Variae de Sancti ætate, cultus initio, deque ejus episcopatu sententiæ : diversus est ab episcopo Attila; S. Froilani discipulus et dein, uti ostenditur, episcopus Zamorensis fuit : Benedicti PP. XIV de ejus canonizatione et episcopatu verba expensa : Sancti in Mrll. memoria, cultus, reliquiæ : qualia Acta edenda.

C

ANNO MIX.
Propositis,
quæ de Sancti
ætate, eccle-
siastico cultu

Tametsi inter editam S. Froilani edendamque S. Attilani Vitam ea connexio esse videatur, ut, qui illam norit, hanc pariter maxima ex parte norit; nec appareat, stabilita variis diplomatis S. Froilani ætate, difficultatis quidquam superesse, ut S. Attilani quoque, quem communis auctorum consensus illius in monastico instituto discipulum facit, sat prope definiri ætas queat; tamen, si res penitus inspiciatur, varique, qui de hoc Sancto scripserunt, auctores consulantur, non omnem de Zamorensi Præsule nostro enodatam difficultatem, imo ne ullam quidem, quæ ad eum nominatim pertineat, in transcurso jam editi Commentarii attactam fuisse, nemo non manifeste videbit. Quippe, præterquam quod, coævorum testium defectu, non ita certum videatur, Attilanum nostrum S. Froilani in monastico instituto alumnum exstitisse, tam dissona tamque inter se pugnantia gravium scriptorum de illius ætate, episcopatu et cultus initio testimonia occurrunt, ut, in quam te veritas partem, anceps primo intuitu

Octobris Tomus III.

hæreas. Et vero, prout Athanasius de Lobera, sapissime supra laudatus, pag. 335 versa Hist. Magnitud. eccl. Legionensis et alibi in sui Operis decursu luculente ostendit, alii Sanctum ante generalem Hispaniarum per Mauros sæculo VIII devastationem; alii tempore Alphonsi II, Legionensium regis, cognomento Casti, seu ante annum Christi 842; alii tempore Alphonsi III, cognomento Magni, seu ante annum 912; alii denique sæculo XI ineunte, alii eodem nonnihil progressu, mortalem cum immortalis vita commutasse, asserunt: et rursus, eum alii Zamorensem, alii Legionensem, alii Astoricensem, alii regionarium sine certa sede episcopum faciunt. Denique de initio exhibiti ei ab Ecclesia cultus nihilo magis inter auctores multos convenit, cum alii eum ab Urbano PP. I, alii ab Urbano PP. II in Sanctorum numerum relatum fuisse scribant.

2 Non multo ea ex parte, uti infra patebit, expeditu difficilis hic locus est: at non ita paucis ut facile quorundam de Sancti ætate et episcopali sede assertionibus fieri potest satis. Nam quominus S. Attilanus, prout in Vita S. Froilani refer-

et episcopatu
Zamorensi
agitantur,
controversiis.

50

tur,

AUCTORE
J. G.

tur, hujus in monasticæ vitæ instituto ad annos aliquot socius, ac dein anno 990 una cum eo consecratus episcopus statui possit, ut aliorum infundatas opiniones, et quæ vel parum vel nihil urgent, argumenta nobis adversantium transmittam, ob stare penitus videntur Ordonii II, Legionensium regis, diplomata, sub annum Christi 913 edita, quibus S. Attilani nostri, jam tum episcopi, nomen subscriptum esse, Ambrosius, de Morales tom. III Chronici generalis Hisp. lib. xv, cap. 44 confidentissime et tamquam oculatus testis affirmat. Ex opposito vero ne Zamorensem episcopum ab anno Christi 990 S. Attilanum dicamus, prohibere videntur Roderici, archiepiscopi Tolatani, sæc. XIII scriptoris, aliorumque insignium auctorum disertissima verba, quibus Zamorensem urbem, non nisi post integrum ab Attilani morte elapsam sæculum, in episcopatum erectam fuisse, tradere videntur. Rodericum audi lib. VI de Reb. Hisp. cap. 27 in fine: Eum (Hieronymum Petragoricensem, seu, ut loquitur, de patribus Petragoricæ) dominus Bernardus metropolitanus ejus et primas, (inchoato jam annis aliquot sæculo XII) in civitate posuit Zamorensem, ut ibi episcopalia exerceret, in qua (Zamorensi urbe) nondum fuerat nec episcopus, nec ecclesia Cathedralis. Duxit etiam de eisdem partibus Bernardum, quem post mortem Hieronymi fecit episcopum in ecclesia Zemorensi, et iste fuit primus proprius episcopus Zemorensis. Audi et pro recentioribus Garziam Loaisa in Collect. concil. Hisp. pag. 457, vel eruditissimum Cardinalem Aguirre tom. II. Concil. Hisp. pag. 312 hæc ejus verba transcribentem: Zamora, inquit, Alphonso VI oratore, Callisto II Romano Pontifice, circa annum Domini 1119 in episcopatum erecta, adeoque diu post annum Christi 990, quo nos Sanctum Attilanum episcopum Zamorensem statuimus. Atque hæc præcipua sunt difficultatum infra explandandarum capita, quæ, quod soli Attilano propriæ sunt, in præcedenti Commentario apte discuti non potuerunt, ac proin necessario huc remittendæ fuerunt.

probatur per-
peram is con-
fundi cum
quodam At-
tila episcopo,

3 Ac primo quidem quod ad Moralesii, supra laudati, sententiam attinet, qua is loco citato sub Ordonio II circa annum Christi 920 SS. Attilanum et Gennadium Asturicensem obiisse, certum existimat; non ei in hac parte refragor, quæ S. Gennadium spectat, cujus obitum etiam Papebrochius noster tom. VI Maii pag. 94 circa annum 925 collocandum censuit: at non sic me sibi consentientem habebit, cum S. Gennadio Attilanum nostrum coævum facit, nixus, nescio, quibus diplomatis, Zamoræ ab Ordonio II editis. Etenim tametsi verum sit, sub eo principe Attilam quemdam episcopum existisse, qui uni pluribusve diplomatis subscripserit; an propterea Attila ille (ita enim illic nomen ejus scribitur) non alterius, quam Zamorensis urbis, antistes fuit? Aut an is certo idem est cum Attilano, qui Sanctorum albo inscriptus, hodierno die in Mrl. Romano celebratur? Neutrum profecto, mea quidem sententia, Moralesius inde confectum dederit, cum, teste Athanasio de Lobera pag. 367, diplomata illa Attilam quidem episcopum præferant, at sine ullo episcopalis sedis, quam hic tenuerit, indicio. Neve ambigas, utri major in hac re adhibenda fides sit, asserit loco citato præfatus Lobera, se idem tabularium, quod Moralesius commemorat, suismet oculis etiam vidisse, iisque, qui Moralesium eo introduxerant, præsentibus, diplomata illa perlustrasse, quibus, inquit, tametsi Attilæ episcopi

subscriptum nomen sit, ipsa tamen episcopalis D sedes nusquam exprimitur. Atque hinc cum auctor ille (Moralesius) S. Attilanum Zamorensem episcopum fuisse sciret, hunc eum esse ratus, qui diplomatibus illis subscripserat, inconsiderate Attilam illum, non sine veritatis historicæ damno, Zamorensem episcopum fecit. Ita memoratus Lobera, qui, nisi eruditis testibus perspecta ceterisque certissima retulisset, non impune et tacentibus Hispanis omnibus, tantæ oscitantæ regium chronographum publice arguisset.

4 Fac etiam, Sandovalium, qui Moralesio nec sub Alphonso III aut Ordonio II episcopus fuisse, favet, hallucinatum non fuisse, dum pag. 66 de monasterio Sahaguntino scribens, asserit unum alterumve diploma exstare, in quo Attila ille Zamorensis episcopus dicitur, eundemque hunc cum illo esse, qui librum de Virginitate S. Mariæ a S. Ildephonso compositum, manu sua transtulit, e monacho de Domnos sanctos creatus Numan-tinus seu Zamorensis episcopus, prout apud Mabillonium Sæc. VI Benedict. part. 4 pag. 82 refertur; hæc, inquam, Moralesio etiam concedantur. Num hinc solide conficitur, hunc a S. Attilano nostro diversum non esse, nec unius alteriusve sæculi decursu duos Attilanos in eadem E episcopali cathedra sedisse? Atqui etiam in Sandovaliana sententia nisi hæc, quæ adstruo, ut veritati consona admittantur, necesse per consequens erit, ut vel contra expressam plurium diplomatum fidem S. Froilanus, Attilani nostri magister, ante sæculi IX exitum sub Alphonso III floruisse statuatur, vel ut contra communissimam scriptorum opinionem constantemque ecclesiarum Hispaniæ traditionem S. Attilanus Froilani in monastica vita discipulus deindeque coepiscopus fuisse, negetur. At Moralesius tom. III pag. 151 et seq. nihil absurdi in eo invenit, ut sub Alphonso III S. Froilanus potissimum floruisse dicatur; quin imo id ipsum pluribus ipse contendit. Id quidem non me latet. Verum num suam Moralesius antiquitatis testimoniis, ut nos nostram supra stabilivimus, sententiam firmavit? Num adducta a nobis diplomata vel rejecit vel ita exposuit, ut sua his non evertatur opinio? Neutrum vir eruditus præstitit; imo, ne unum quidem ex tam multis, quæ Lobera recensuit, diplomatibus ab anno 990 a S. Froilano firmatis, Moralesio notum fuisse, non temere conjectare licet. F Neque vero cum eodem apud Loberam pag. 368 argui contra nos potest, dum Ordonius II sub annum 918 ex proprio palatio, ut Lucas Tudensis in Chron. tom. IV Hisp. illustr. pag. 81 loquitur, Legionem ecclesiam fieri fecit, cathedramque episcopalem in ea statuit, Attilanum nostrum una cum undecim aliis episcopis solemnitati illi interfuisse; quandoquidem, in edito hac occasione Ordonii II diplomate, non modo, ut Lobera testatur, nulla Attilæ aut Attilani, Zamorensis episcopi, mentio facta est, ut contra, eodem teste, omnino ab Attila vel Attilano diversus, Zamorensis antistes, nimirum Joannes, chartam illam suo chirographo munisse legatur.

5 Quod vero, contra ac laudatus chronographus apud Loberam pag. 366 versa asserit, sub eodem Ordonio rege S. Attilanus translationi reliquiarum S. Froilani non interfuerit, nedum ad illam multum ipse contulerit, ex iis, quæ supra de emortuali Legionensis Antistitis anno dicta sunt, manifestissimum fit. Quid? quod sub illo Legionensium rege, cujus obitum anno Christi 923 communiter scriptores illigant, necdum natus esset S. Froilanus, ut supra pariter pag. 233 Annot. a ostend-

nec sub Alphonso III aut Ordonio II episcopus fuisse,

F

utpote S. Froilano anno 1006 defuncto, ætate junior ejusque discipulus

AUCTORE
J. G.

A ostensum est. At nec eodem tempore Attilanum nostrum mundo datum fuisse, vel ex eo etiam evincitur, quod is S. Froilano annis aliquot junior et illius in monasticæ vitæ instituto discipulus ab omnibus passim statuatur. Sed forte subibit animum sciscitari, quo id fundamento fiat. Respondeo, hoc quidem cœvorum testimonio exploratum dici non posse; attamen præter traditionis constantis et Breviariorum veterum auctoritatem, quæ id suadeat, non contemnendum exstare documentum, quo illud satis solide stabiliri possit. Joannes Ægidius Zamorensis, exeuntis sæc. XIII auctor, in *Historia Translationis et Inventionis corporis B. Aldephonsi*, seu *Ildephonsi*, archiepiscopi Toletani, cujus apographum ex authentico Ms. Zamorensi desumptum, nobis anno 1722 communicavit Joannes de Ferreras, quod et in *Supplemento Januarii* locum suum inveniet, laudatus, inquam, sæc. XIII auctor, narrat num. 3, erepta barbaris Zamora, divinoque cultu in ecclesia dilatato, Zamoram venisse virum quemdam Toletanum, qui Didaco, illius ecclesiæ venerabili præ ceteris clerico sua peccata secreto confessus supernam et cœlicam visionem ipsi patefecit, quam his verbis num. 4 recenset: Asseruit namque (vir ille Toletanus) a B. Aldefonso se in virtute deductum fuisse ad ecclesiam prælibatam (de Zamorensi ecclesia S. Petri sermo est) et omnia signa, quæ sibi B. Aldefonsus, Deo juvante, revelaverat, oculis carnalibus conspexisse, et ut argumentis necessariis probaretur, quod divinam revelationem impresserat apici mentis ejus, locum, ubi corpus B. Aldephonsi jacebat reconditum, præostendit; adjiciens, quod ibidem corpus beati Attilani, qui in eadem ecclesia pontificali functus fuerat officio, quiescebat; et ob hoc si locum ipsum effoderentur, B. Aldefonsi pignus sanctissimum invenirent, in altare videlicet, quod eo tempore in ecclesia veteri fuerat in honorem Virginis almi-fluæ dedicatum, ubi circa ejusdem almi-fluæ Virginis altare corpus sancti ATILANI pontificis, BEATISSIMI FROILANI SOCII, reconditum esse, dicebat, sicuti revelatio declarabat.

C 6 Jam vero, cum revelationem hanc, quantum ad S. Ildephonsi corpus attinet, non inane fuisse, teste eodem scriptore, comprobari eventus; quid, quæso obest, quominus etiam iis, quæ de S. Attilano ex revelatione se didicisse, vir pius asseruit, haberi fides debeat, atque adeo ut non ex sola ecclesiarum Hispaniæ traditione ac Breviariorum auctoritate, sed etiam ex facta divinitus revelatione S. Attilanus Froilani socius recte statuatur. Quod si nonnullis severioris supercilii criticis hoc argumentationis genus, quod a facta homini privato revelatione ducitur, minus firmum habeatur, his aliud argumentum oppono, quo id, quod contendo, satis firmari queat. Anno Christi 1260, seu, ut Joannes Ægidius scribit, Aldefonso (X) rege Legionis et Castellæ in regem Romanorum electo, regnante, et venerabili patre domino Sugerio Zamorensem ecclesiam gubernante, contigisse illam corporis S. Ildephonsi inventionem, Joanni de Ferreras aliisque asserentibus, credi merito potest; factam vero Toletano viro relationem, seu si mavis ejus de S. Attilano relationem annis plurimis ipsam corporis S. Ildephonsi inventionem præcessisse, satis insinuat laudatus Joannes Ægidius, dum Toletani illius hominis ad Zamorensem ecclesiam accessum iis innectit temporibus, quibus e Saracenorum manibus erepta Zamora cultusque divinus eate-

nus in ecclesia illa dilatatus erat, ut Officia ecclesiastica rite illic a clericis peragerentur, necdum tamen eisdem stabilis episcopus, utpote cujus Ægidius omnino non meminit, sed venerabilior aliquis e clero præesset sacerdos, eaque præditus auctoritate, ut, si rationi congruum existimasset, legitime in S. Ildephonsi conditum sub altari corpus investigare potuisset. Quæ cum ultra annum 1119, seu, ultra de novo instituti Zamorensis episcopatus primordia differri nequeant, consequens est, ut corporis S. Ildephonsi inventionem sesquiseculo saltem præcesserit Toletani illius recensita de SS. Ildephonso et Attelano narratio, contigeritque hæc fortassis haud diu post utcumque instauratam a Ferdinando I rege Zamoram, atque adeo ut non patrum ante sæc. XI exitum per Hispaniam vulgo invaluerit fama illa, quæ Sanctum nostrum S. Froilani socium facit, cui quidem receptæ jam tum opinioni cum se nemo antiquior aut subæqualis scriptor opponat, quid, est, quominus illi sat certa fides adjungi queat?

7 At, inquires, si S. Attilanus primum in monastico instituto S. Froilani socius, cum eo deinde anno Christi 990 creatus episcopus sit, eique etiam, ut assignato ad marginem emortuali hujus anno adstruitur, superstes aliquamdiu in vivis fuerit, ut quid, cum S. Froilanus, teste Lobera pag. 114, plus centum et quinquaginta diplomata suo chirographo firmarit, nullis Attilani nomen editis eodem tempore diplomatibus subscriptum legitur? Rem hanc fateor posse sat miram prima fronte videri, neutiquam tamen hinc evinci, contendo, S. Attilanum eodem tempore Zamorensem cathedram non tenuisse. Etenim, tametsi diplomata, quæ hactenus e tenebris eruta sunt, sancti Antistitis nostri nomen ab anno Christi 990 usque ad 1009 non exhibeant, consequens hinc non est, nullis regiis privatisve chartis, quæ forsitam adhuc in tenebris latent, S. Attilanum ad ea tempora subscripsisse. Sed tamen, ne sola hic niti conjectura videamur, sit ita, ut sanctus Antistes noster nullis umquam Veremundi II aut Alphonsi V diplomatis subscripserit. Eumne tu propterea sub his regibus floruisse, neges? Id si facias, quot non erunt sanctitate inclyti præsules, quorum vitæ epocham, utut aliunde vel scriptorum unanimi consensu vel antiquæ aut supparis traditionis testimonio firmatam, dubiam saltem incertamque tibi esse, pronuntiare per consequens debeas? Et vero, quod ex diplomatum silentio contra admissam aliunde Sanctorum ætatem depromitur argumentum, nemo non videt, quam debile et infirmum sit, ac tum præsertim cum reddi sat solida ratio potest, cur regum diplomata suo chirographo unus alterve antistes non confirmarit.

8 Ut alias, quæ ad rem nostram faciunt, hic prætermittam, hæc ab Ypezio Chron. gener. Ord. S. Bened. Cent. 6 pag. 206 perquam plausibilis ratio suppeditatur, nimirum, quia Legione, quæ regum sedes erat, S. Froilanus degebat, ad eum regis scriba, si qua roboranda episcopali chirographo charta erat, nullo negotio recurrebat, quo hanc sanctus antistes sui adscriptione nominis firmaret. Contra vero cum S. Attilanus ab aula regia abesset, camque pro viribus fugigaret, mirum non est, nulla ejus chirographo roborata diplomata inveniri. Accedit, inquit, bella frequentia ad Zamoram urbem eo tempore gesta fuisse, sanctumque Attilanum episcopali urbe dudum abfuisse; ut adeo nullis cum diplomatis regiis subscripsisse, intellectu proclive sit. Ita fere Hispano idiomate Yepesius. Ex quibus omni-

tametsi cum
suo magistro
diplomatis
variis
E

F

subscripsisse
non invenia-
tur.

* effoderent

uti et in epi-
scopatu colle-
gæ.

AUCTORE
J. G.

bus judicet nunc eruditus lector, an ea, quæ nobis hic adversarii objiciunt argumenta, id ponderis habeant, ut a communi scriptorum consensu constantique ecclesiarum Hispaniæ traditione, tametsi revelatione cælitus facta stabilita non esset, propterea recedendum sit. Si autem tali auctoritate hic stare merito liceat, consecrarium est, ut, cum S. Froilanus ab anno Christi 990, sicut supra demonstratum est, ad usque annum 1006 Legionensem cathedram possederit, etiam S. Attilanus, ejus in monastica vita socius et in episcopatu collega, sub sæculi x exitum et subsequentis initium Zamorensem sedem occupasse statuatur.

Fuit episcopus
Zamorensis
urbis, quæ
Numantiæ
nomen ante
annum Christi
990,

9 Sed ex opposito capite alia eaque implicatio exurgit difficultas, in eo nempe sita, qui fieri possit, ut S. Attilanus, S. Froilani socius, Zamorensis episcopus a nobis recte dicatur si quidem, teste Roderico Toletano aliisque multis, non, nisi post integrum a Sancti obitu sæculum, episcopali sede Zamora nobilitata fuerit. Qui a nobis dissentiunt, recensitis num. 2 testimoniis presse insistentes, mirantur posse ambigi, an ante Callistum PP. II seu ante annum Christi 1119 Zamoræ episcopus quisquam sederit; unde et plerique S. Attilanum, tametsi episcopum ante id tempus non diffiteantur, tamen non Zamorensem, sed vel Legionensem, vel Astoricensem vel regionarium fuisse, certissimum autumant; imo eo usque aliqui progrediuntur, ut eum solummodo archidiaconum Astoricensem faciant. Contra vero ex iis, qui a nobis stant, nonnulli, authenticis, ut sibi persuadent, conciliorum Actis veteribusque diæcesium Hispaniæ Catalogis inhærentes, non tantum sæculo x exeunte, quo S. Attilanus floruit, verum etiam multo ante Maurorum in Hispaniam expeditionem episcopali sede Zamoram nobilitant. Tam sibi contraria, quæ ultro citroque in medium proferuntur testimonia, ut vel rejici vel exponi apte queant, utque hac via nostra stabiliatur sententia, nonnulla hic prænotasse ex re erit. Zamoram, quæ, ut Baudrandus scribit, urbs Hispaniæ est in regno Legionis, ad Durium fluvium, episcopalis sub archiepiscopo Compostellano, ... quæque fere media est inter Salmanticam ad Meridiem et Asturicam ad Septentrionem, multi scriptores Hispani Numantiam illam celebrem esse, aiunt; multi vero negant. Utut sit, illud ad institutum nostrum facit, ac propterea antiquitatis testimonio comprobandum nunc venit, Zamorensi urbi, quacumque demum de causa id factum sit, ante annum Christi 990 Numantiæ nomen fuisse inditum. Testatur id evidentissime Veremundi II, Legionensium regis diploma, in ecclesia Compostellana servatum, ubi hæc disertissima verba leguntur: In civitate Numantia, quæ modo ZAMORA nuncupatur. Cum autem illud diploma 6 Idus Februarii Era (Hispanica) post millenam tertia et decima, seu anno Christi 975 editum fuerit, prout tom. IV Hisp. illustr. pag. 354 et tom. X Annal. Eccles. Baronii ad annum Christi 975, num. 7 videre est, cæcus sit, oportet, qui hinc non videat, Zamorensi urbi Numantiæ nomen ante S. Attilani tempora impositum fuisse. Mitto tum diplomatum infra enumerandorum, tum monachi Siloënsis, Lucæ Tudensis aliorumque veterum scriptorum, quæ hanc assertionem nostram abunde comprobent, non minus aperta testimonia, et ad discutienda illa progredior, quibus sententia nostra, quæ ad annum 990 Zamorensem episcopum statuit, tam oppugnari, quam propugnari queat.

10 Qui Zamoram sub Numantiæ nomine mul-

tis sæculis ante annum Christi 1119 episcopali sede illustrem faciunt, pro se tamquam Achilleanum argumentum adducunt Divisionem terminorum diæcesium et parochiarum Hispaniæ, Wambæ regi, sæculo VII in Hispania regnanti, attributam, quam Garzias Loaisa in Collect. Concil. Hisp. pag. 135, Cardinalis Aguirre tom. II Conc. Hisp. a pag. 303 et Harduinus tom. 3 Collect. Conc. col. 376 et seqq. ediderunt, desumptam, ut scribunt, ex libris Mss. ecclesiæ Toletanæ et ecclesiæ Ovetensis, cujus titulus est Itacius, in quo Historia Wandalorum et Alanorum in Gallæcia, et postea Suevorum et demum Gotthorum regum scribitur. Porro in hac diæcesium Hispanicarum Partitione non modo Numantia (Zamora postmodum dicta) ut episcopali sede nobilis comparet, sed et idem prorsus, quos nunc Zamorensis diæcesis habet, limites ei attribuantur. Ipsa instrumenti hujus verba habet: Numantia hæc teneat: De Peñagodisse usque ad Tormem super illos Balneos: de Valle de Rege usque Dorium: de Villalalle usque Oterum: de Fumus secus Rivulum siccum, usque Breto: de Tavera usque Dorium. His Sedium Hispanicarum Catalogum, qui in Ovetensi codice, litteris Gothicis exarato, exstat, ut potentissimam probationem adjungunt, cum in hoc, ut apud laudatos conciliorum collectores pag. 134, 303 et col. 376 ad oculum patet, inter tum subditas Emeritensi metropoli episcopales sedes, Numantia et superaddito quidem Zamoræ vocabulo, recenseatur. Verum enimvero cum adducta jam nunc documenta, tametsi longissimo tempore pro antiquis et genuinis habita, ante medium sæculum XII vel interpolata vel ex integro forsitan conficta fuerint, prout Florezius tom. IV Hisp. Sacræ a pag. 181 argumentis quamplurimis ostendit, ex illis ego tam allam Numantiniæ seu Zamorensis cathedræ antiquitatem neutiquam adstruam, neque aliquorum exemplo, vel ante annum Christi 520 Zamorenses episcopos in medium proferam, quandoquidem ad rem nostram satis est, ut sæculo x Zamorenses episcopos exstitisse ostendamus, sive interim ante Maurorum in Hispaniam adventum Zamora episcopali sede illustrata fuerit, sive dumtaxat postmodum Zamorensibus proprius antistes fuerit concessus.

11 Ex illis tamen mox memoratis instrumentis, utut judice Florezio, sæculo XII confictis, nonnihil præsidii nostræ opinioni accedit. Etenim si Pelagius, Ovetensis episcopus, uti laudatus Florez tom. IV Hisp. Sacræ pag. 203 et seqq. ostendit, præfatæ Divisionis diæcesium Hispanicarum auctor sit, alterutrum necesse est sequi, ut vel ante vel post aditam Ovetensem cathedram fictioni operam dederit. Si primum; consequens est, nisi eum futurorum exactissimum vatem dixeris, ut certe ante annum Christi 1098, quo, teste Florezio tom. IV Hisp. Sacr. pag. 204, idem Pelagius Ovetensis episcopus consecratus est, Zamorensis seu Numantinus episcopus, cujus expresse ipse illic meminit, erectus fuerit, atque adeo, quod hinc manifeste consecrarium est, ut circa annum Christi 1119 non primus Zamoræ episcopus sub Callisto PP. II fuerit concessus. Si vero post id temporis Pelagium Ovetensem hanc Hispanicarum diæcesium Divisionem adornasse velis, non refragabor quidem; at, nisi eum impudentissimum mendacem, nisi impostorem maxime incautum, nisi viros omnes doctissimos, qui lucubrationem illam pro genuina et regis Wambæ temporibus æquali tot sæculis habuerunt, bardos stipitesque

D
et episcopos
secundum
aliquos vel
a sæculo VII

E

ac certe ante
S. Attilanum
habuisse
ostenditur
F

A stipitesque facias, ecclesiasque Toletanam et Oretensem, quæ illam diæcesium Divisionem in suis tabulariis diligentissime asservarunt, crassissimæ ignorantix et ineptæ credulitatis arguas, fatearis necesse est, fieri non potuisse, ut Pelagius sub Wamba rege sæculo VII Numantinam seu Zamorensem urbem episcopalem statueret, si urbs illa sub suis oculis circa annum Christi 1119 primo in episcopatum erecta fuisset. Et vero ante hunc sæculi XII annum Zamorenses seu Numantinos antistites fuisse, cum multa sunt, quæ suadent, tum manifestissime evincunt non pauca, quæ Athanasius de Lohera a pag. 362 diplomata adducit, ex quibus ego, illius in perscrutandis instrumentis diligentia et in referendis optima fide, Ypezio centuria VI, pag. 205, col. 2, et Angelo Manrique in Annal. Cisterc. ad annum 1131, cap. 8 etiam valde probata, merito confisus, nonnulla hic recensebo, quæ ante annum Christi 990 Numantinorum seu Zamorensium episcoporum chirographum exhibent; ut hinc evidens fiat, S. Attilanum non secus ac decessores suos ante sæculi X exitum defunctos, posse optimo jure inter Zamorenses episcopos recenseri, tametsi Roderici, archiepiscopi Toletani, Loaisæ, Marianæ aliorumque testimonia, quæ infra discutientur, id severissime prohibere videantur.

B 12 Primum igitur, quo assertio nostra firmissime stabilietur, testimonium sit, quod ab Ordonio II, Legionensium rege datum diploma est, in ecclesiæ Legionensis tabulario, ubi illud suis oculis se vidisse, Lohera pag. 362 testatur, diligenter asservatum, quo diplomate idem rex æra Hispanica 954 seu anno Christi 916 possessiones multas Legionensi ecclesiæ attribuit. Illud autem, eodem Lohera teste, præter Ordonii regis antistitemque Iriensis Legionensis confirmantium nomina, Joannis, Zamorensis episcopi, subscriptionem expresse exhibet, eandemque, ut laudatus scriptor ibidem asserit, tres aliæ donationum chartæ, sub annum Christi 916 editæ, spectandam præbent. Ex quibus manifestum fit saltem binis iisque completis ante annum Christi 1119 sæculis Zamorensem ecclesiam episcopalis sedis majestate exornatam fuisse. Ut autem a Joanne illo, quem hujus nominis I Zamorensem episcopum vocare liceat, continua serie ad S. Attilanum perveniat, itaque, quod probandum suscepimus, ex superabundanti evincamus, quinque ab eodem Lohera pag. 363 recensita diplomata suppetunt, quæ, ut hic rursus ostendit, ab anno Christi 920 usque ad 940 Dulcidius, addito Zamorensis episcopi titulo, sui adscriptione nominis cum aliis episcopis roboravit. His adde laudatas a Sandovalio in Descriptione monasterii Sahaguntini fol. 49 verso editas sub annum Christi 960 chartas, in quibus Dominicus, Zamorensis episcopus, comparet, cui proxime successisse putem Joannem, quem hujus nominis II facio. Utut id est, ad assertionis nostræ stabilimentum sufficit, hujus Joannis Zamorensis antistitis nomen ad annum Christi 970 in variis donationum chartis, quas laudatus jam sæpe Lohera, pag. 364 enumerat, exaratum inveniri, atque ita quidem, ut, qui in his Numantinum se episcopum scribit, in illis se Zamorensem appellet, qua quidem promiscua Numantini et Zamorensis episcopi appellatione etiam abunde confirmatum habes, quod superius num. 9 præmonendum censui. Sed Zamorensium antistitem seriem prosequamur. Joannem II excepisse videtur Salomon vel ante annum Christi 986 vel certe hoc ipso anno, quandoquidem in Vere-

mundi II Legionensium regis diplomate, hoc anno edito, ut Zamorensis antistes inter alios, qui diplomati illi subscripserunt, ipse Salomon compareat, cui sub annum Christi 990 demortuo S. Attilanus proxime successerit, uno die, ut communis scriptorum opinio et traditio fert, cum S. Froilano, suo quondam institutore, episcopali dignitate ornatus.

13 Ex hac episcoporum Zamorensium serie, quam etiam Gonzalez Davila in suo Theatro ecclesiastico tom. II, pag. 393 et seqq., partim exhibet, atque ex tam multis Legionensium regum diplomatibus, quibus Numantinos seu Zamorenses episcopos subscripsisse ostendimus, satis superque liquet, quam nullo fulmine tantur adversarii, dum a Zamorensi sede episcopos illos excludunt, quos, ante annum Christi 1119 mortem obiisse constat. Nec quidquam adversariis patrocinatur, quod Bernardus, Zamorensis præsul, anno Christi 1119 defunctus, in epitaphio, quod ei in sacello majori cathedralis ecclesiæ positum est, primus episcopus Zamorensis vocetur, cum hoc ipso epitaphio, si integrum legant, tamquam proprio gladio sese adversarii jugulent; ita enim illud sese habet apud laudatum Davilam pag. 397: Hic jacet Bernardus primus episcopus Zamorensis, de modernis, obiit æra 1187, quibus Hispano idiomate subditur: que es año 1119, quod Latine sonat: qui est annus Christi 1119. Quærere nunc fas sit, si ante Bernardum hunc Zamorenses episcopi non exstiterint, ut quid ergo primus e modernis dicitur? Nonne vel hoc ipso additamento sat clare epitaphium illud innuit, illum, ex quo Zamorensis episcopatus sub annum Christi 1119 de novo erectus seu instauratus fuit, primum quidem episcoporum eorum fuisse, qui non interrupta serie ad hodiernum usque diem deducuntur, non vero absolute, seu illorum omnium primum exstitisse, qui quovis tempore antiquitus Zamorensi ecclesiæ præfuerunt? Cum vero epitaphium illud nobis adversarii, forte tamen incogitantes, objiciant, illis ego edendum infra S. Attilani epitaphium, Zamoræ ejus sepulcro positum, quod Mabillonio antiquitatem sapere visum est, majori ratione oppono quo manifeste traditur, S. Froilani anno Christi 1006, ut ante docuimus, defuncti, discipulum ac dein Zamorensis ecclesiæ pastorem fuisse, quæ post annum Christi 1119 contigisse, nemo unus dixerit.

14 Reliquum est, ut antequam opposita nobis gravium scriptorum testimonia exponam, alteri adversariorum argumento faciam satis. Si verum est, inquit illi, saltem Zamorenses episcopos ab exitu sæculi X fuisse, ac nominatim S. Attilanum ab anno Christi 990 ad asque 1009 sedem illam tenuisse, eccur non modo Sanctus ille nullis regum Legionensium diplomatis subscripsisse invenitur, sed neque successorum ejus ad usque annum Christi 1119 ulla in authenticis chartis aliisve monumentis publicis memoria existat? Ad primam hujus quæsitæ partem quod attinet, in illa hypothesi, quod nullæ prorsus, quæ S. Attilani nomen præferant, seu privata seu regie chartæ tum temporis editæ, in tenebris etiamnum lateant, difficultas illa hac omnibus obvia ratione tollitur, nempe quod, ut num. 8 jam docui, vel semper vel certe ut plurimum, ab aula regia regisque comitatu Sanctus abfuerit, adunando, siquomodo posset, calamitatibus disperso gregi eive consolando unice intentus, ut proin-

AUCTORE
J. G.

quibus nihil
obest, quod
nobis objici-
tur, Bernardi
Zamorensis
epitaphium,

ex variis di-
plomatis et
antistitem
Zamorensium
serie,

neque nocet
diplomatam
de S. Attilano
ejusque suc-
cessoribus
silentium,

mirum

AUCTORE
J. G.

mirum videri non debeat, si nulla regum suorum diplomata sui nominis adscriptione ipse confirmasset. Quod vero ad ejus successores spectat, quorum nullam unius seculi decursu exstare memoriam, adversarii contendunt; Respondeo, id rotunde negari posse, quandoquidem, teste Davila, supra laudato, pag. 396, Gomesanus, Zamorensis episcopus, anno 1042, 16 Februarii Ferdinandi I, Castellæ et Legionis regis, diploma subsignasse reperiatur. At fac tantisper, quod tamen probatum iri non arbitror, hallucinatum in eo Davilam fuisse; num propterea, quia post iteratam sub sæculi x finem Zamoræ vastationem Attilani successorum nulla subsequente sæculo memoria in instrumentis publicis servata est, non modo sæculo xi nullos omnino episcopos Zamorenses fuisse adstrues, sed et ante urbis vastitatem Zamoræ episcopalem cathedram merito eripiendam credes? Qua Dialecticæ regula hoc sequatur, fateor, me prorsus ignorare, sed nec quemquam æquum judicem fore existimo, qui tam debili adversariorum argumento applaudit. Non dissimulandum tamen Zamorensis ecclesiæ, postquam hanc calamitosa tempestate amissam deindeque summo labore administratam suo obitu Attilanus afflictissimam fecisset, tam luctuosam fuisse faciem videri, ut sat dudum vix aut ne vix unus episcopalem illius sedem ex peteret, aut ultro oblatam non delectaret, ut fortassis Zamorensium episcoporum series propterea sæculo xi subinde vel forte plurimum interrupta fuerit, illiusque diœcesis cura plus semel vicino Astoricensi episcopo demandata interim sit, donec Zamora e ruinis suis emergere ac tandem postulante Alphonso VIII, Hispaniarum imperatore passim dicto, a Callisto PP. II sub annum Christi 1119, ut Loaisa aliique scribunt, in episcopatum erigi seu potius pristinae dignitati restitui cœperit.

sed nec Roderici Toletani verba, tametsi contra nos facere videntur,

15 Dum igitur Rodericus, archiepiscopus Toletanus, lib. 6 de Rebus Hisp. cap. 27 asserit, ante Hieronymum Petragoricensem, num. 2 memoratum, Zamoræ nondum fuisse nec episcopum nec ecclesiam cathedralem, non de rerum Zamorensium statu, qualis sæculo x aut præcedenti tempore fuit, sed de illius ecclesiæ statu, qualis xii sæculi initio erat, exponi potest, ut sensus sit, cum Hieronymus ille, Valentinus in Hispania episcopus, amissa sua civitate, episcopalia munia Zamoræ exercere aggressus est, Zamorensem urbem post denuo illatam exeunte sæculo x vastitatem, sub ea adhuc tempora partim ruinis suis involutam jacuisse, ut aliarum diœcesium instar nec proprium seu illic ascidue commorantem episcopum, stabilemve demortui successorem haberet, nec cathedralis ecclesia, in qua pro dignitate episcopus sederet, exædificata seu instaurata esset. Cum vero laudatus Rodericus mox subdit, Bernardum præfato Hieronymo succedentem, fuisse primum proprium episcopum Zamorensem, non alio modo, quam quo Bernardi illius epitaphium num. 13 intelligendum est, etiam exponi posse videtur, ea videlicet significatione; ut Hieronymo, qui Valentina civitate exultus, Zamorensis episcopi vices egerat, e vivis erepto, Bernardus ille post instauratam Zamorensem ecclesiam, primus e modernis episcopis, propriam illius sedem titulumque Zamorensis episcopi ad mortem usque gesserit, a quo Zamorenses et re et nomine antistites ad Roderici usque tempora non interrupto ordine deducebantur. Haud ita absimili modo Urbanus PP. II apud

Baronium in Annal. Eccles. ad annum Christi 1088, num 12 Bernardum, archiepiscopum Toletanum ac primatem supra memoratum, primum illius urbis (Toletanæ) præsulem compellat, primum videlicet a Saracenorum e Toletis expulsionem, non vero omnium primum, qui quovis tempore Toletanæ ecclesiæ antistites præfuerunt. Quod si hanc verborum Roderici explanationem admittere ut nativam ac primigeniam nolis, non repugnabo magnopere; at non propterea allegata scriptoris, S. Attilano non synchroni, verba hoc apud me efficient, ut rejecta diplomatum num. 12 adductorum et Martyrologii Romani infra laudandi auctoritate, ipsi me clausis oculis dedam, et Zamorensem seu Numantinum episcopatum, quem monumenta antiqua plurimique scriptores saltem sæculo x exstitisse perhibent, non prius quam xii sæculo aliquantum progressu institutum fuisse, ex ipsius testimonio admittam.

16 Novi quidem, etiam Joannem Vasæum, scriptorem Roderico multo recentiorum, in suo Chronico Hispaniæ tom. I Hisp. illustr. pag. 630 expresse asserere, episcopum Numantinum numquam fuisse. At hic scriptor aliud non vult, quam celeberrimæ illi Romanorum tempore Numantiæ numquam episcopum fuisse datum, quandoquidem, ut ipse mox subdit: Numantia (antiqua illa nempe) multo ante salutarem Christi natalem diruta, nullo post tempore fuit instaurata: qua de re disputare hujus loci non est. Quam vero laudatus Vasæus alienus a nostra opinione non sit, ipsa ejus verba tom. cit. cap. 21 satis ostendunt. Ita hæc se habent: Zamorensis an alicui (antiquo episcopatu extincto vel translato) successerit, in tanta rei antiquitate non est interpretatu facile. Sunt tamen, qui affirmant de novo institutum (seu restauratum) episcopatum, petente Alfonso Hispaniarum imperatore, a Calixto secundo, Romano Pontifice, circa annum Domini 1119, Pontificatus Calixti anno primo, eaque de re exstare instrumenta Pontificia et imperatoria in archivis illius ecclesiæ. Primum vero (post de novo institutum episcopatum) Zamorensem episcopum fuisse quemdam Bernardum Toletanum canonicum (hunc Joannes Mariana archidiaconum vocat) qui obiit anno Domini 1119. Hactenus Vasæus, in medio quidem relinquens, an Zamorensis civitas alterius extincti aut translati episcopatus sedem exceperit, minime tamen Zamoræ sæculo x Numantiæ nomen eripiens, nec eodem sæculo proprios ejus exstitisse episcopos negans; quin contra cum ab iis dissentire non videatur, qui ex instrumentis Pontificiis et imperatoriis Zamorensem episcopatum de novo sub Callisto II institutum seu innovatum asserunt, episcopatum hunc multo antiquiorem sæculo xii nobiscum facere censi potest.

17 Consentit nobis laudatus supra scriptor eruditus, R. P. M. Florezius, tom. IV Hispaniæ Sacre pag. 243, dum Zamorensem episcopatum post Maurorum sæculo viii in Hispaniam irruptionem erectum fatetur, et interrupta ob devastatam urbem episcoporum serie, Callisti II temporibus sub annum 1119, ut Loaisa tradit, instauratum seu de novo institutum scribit. Ceterum, cum memorata jam mox instrumenta Pontificia et imperatoria ex quibus cathedræ Zamorensis iterato constituta annum aliæque adjuncta verosimiliter discere liceret, vel numquam typis edita fuerint, vel certe ad nos non pervenerint, dubium mihi manet, an Zamorensis

necum ex recentioribus Vasæus, qui potius una cum aliis

F

et nominatim cum Florezio nobis favet.

AUCTORE
J. G.

A morensis sedis instauratio Callisto PP. II, an potius Paschali II, Callisti decessori, adscribenda sit, quandoquidem anno Christi 1143, quo Callistus II necdum Petri cathedram ascenderat, jam tum Bernardus Zamorensis episcopus fuerit, eoque nomine Ovetensi concilio apud Aguirre tom. III Concil. pag. 327 una cum 14 aliis Hispaniæ præsulibus subscripserit. Ut tamen hæc sese habeant, nihil, uti ex jam disputatis liquet, impedimento est, quominus S. Attilanus, quem ab ætate S. Froilani dimoveri non posse docuimus, ab anno Christi 990 Zamorensis antistes a nobis recte constitutur; ex quo consecrarium etiam est, cum anno 19 episcopatus sui ad immortalem vitam, ut communis opinio tenet, sanctus Antistes transierit, ut ejus obitus, tametsi De Ferreras ad A. C. 1024 contrarium teneat, A. C. 1009 innecti debeat.

Variorum
auctorum

18 Nunc, quæ ad episcopi nostri in Sanctorum album relationem ejusque Ecclesiasticum cultum attinent, discutere aggredior. Sunt nonnulli scriptores, a Tamayo Salazar ad hunc diem pag. 422 relati, qui S. Attilanum ab Urbano PP. I Cælitum albo solemniter ritu adscriptum tradunt, sed hos B ætatis S. Attilani et chronologiæ Pontificiæ vel ignaros, vel immemores fuisse, vel certe turpiter aberrasse, tam est evidens, quam sit indubitatum, Urbanum I sæculo III Romanum Pontificatum tenuisse, nec proin octingentis fere ante Sancti nostri obitum annis potuisse Cælitum illi honores decernere, nedum id solemniter aliquo canonizationis ritu præstare, quem sæculo III minime usitatum fuisse, periti omnes apprime norunt. Paulo rectius Sanctum nostrum sæculo XI inter Cælitæ adscriptum, Lucius Marineus Siculus tom. I Hisp. illustr. pag. 341 et ex eo Laurentius Surius ad hunc diem scribunt; at ambo non immunes ab omni errore sunt, dum id ab Urbano II ad annum 1002 effectum volunt, cum tamen, ut constans ac certa antiquorum recentiumque sententia tenet, anno dumtaxat 1088 Urbanus II Pontificatum adierit, quem beato e vivis excessu post multa præclare feliciterque gesta anno 1099, 29 Julii deposuit. Porro ab hoc Pontifice in Sanctorum catalogum relatum fuisse Antistitem nostrum, testatur Martyrologium Romanum ad hunc diem, nec unum novi auctorem, præter supra consultos, qui id in dubium vocet.

ac præsertim
Benedicti XIV.
de canoniza-
tione

C 19 At quoto Pontificatus sui anno, quæ in urbe id ab Urbano II effectum est? Hæc ego monumentorum, quæ hoc referant, defectu definire non ausim. Asserit quidem eruditissimus Cardinalis, Prosper de Lambertinis, postmodum Benedictus PP. XIV, lib. 1 de Servorum Dei Beatificat. etc., cap. 8 num. 12, teste... Puricello lib. iv, cap. 81, Urbanum II in civitate Mediolanensi inter sanctos Martyres (anno Christi 1095 vel 1096) retulisse Herlembardum, et inter sanctos Confessores Attilanum, Zamorensem seu Legionensem episcopum, uti etiam legitur in Martyrologio Romano ad diem 3 Octobris, et latius prosequitur Pagi in Vita S. Urbani: verum, quod salva eruditissimi scriptoris auctoritate dictum sit, nec Puricellus cit. cap., nec cap. 79, ubi de S. Herlembardi canonizatione ex professo tractat, vel verbo uno, ut cuilibet ejus Opus anno 1657 editum, consulenti manifestum fiet, de S. Attilani in Sanctorum numerum adscriptione mentionem fecit; neque Franciscus Pagi pag. 521 Breviarii Historico-chronologico-critici Pontificum Romanorum, auctorem unum antiquum producit, qui aut locum aut annum relati inter Cæ-

lites Attilani exprimat, tametsi canonizationem illam Urbano II non abjudicet. Nihil igitur nobis inde suppetit, ut sanctum Præsulem nostrum anno 1095 vel 1096 Mediolani inter Sanctos solemniter ritu adscriptum fuisse, sat tuto affirmemus.

20 Nihil plus lucis nobis in hanc rem sup- S. Attilani
editat B. Urbani II Vita, a Ruinartio scripta, ejusdemque
quam habes inter ejus et Mabillonii Opera posthuma, neque Codex Canonizationum, a Justo Fontanino editus, in quo quidem Apostolicæ Urbani II litteræ, anno 1099 in Romana synodo datæ, de peragenda ex forma commissaria, ut vocant, B. Nicolai Peregrini canonizatione pag. 9 exhibentur; at nihil prorsus de S. Attilano, eodem fortassis tempore eademque forma inter Superos adscripto, illic commemoratum inveni. Quas ergo Galesinius Apostolicas Urbani II litteras ad comprobendam Præsulis nostri sanctitatem in suis ad Martyrologium Notationibus citat, ipsi etiam Fontanino non præluxisse oportet, nec, ubi hæc reperiri queant, quisquam edocuit. Nihilominus, tametsi et annus et locus, quo Sancti canonizatio peracta fuit, exploratus hactenus dici nequeat; tamen quin hæc ab Urbano II in magna aliqua synodo pro more illius temporis facta sit, ac proin vix non inter primas solemniores computanda sit canonizationes, dubitari merito non potest, cum Martyrologii Romani annuntiatio hanc illi Pontifici disertis verbis adscribat, eamque unanimis scriptorum eruditorum auctoritas confirmet. Ceterum quid laudatum Benedictum XIV moverit, ut Sanctum nostrum Zamorensem seu Legionensem episcopum vocaret, omnino me latet; neque etiam video, quo pacto, salva antiquorum auctoritate, hæc ejus verba exponi possint

S. Attilani
ejusdemque

21 Si enim hic auctor Attilanum nostrum episcopatus
Zamorensi simul et Legionensi ecclesiæ præfuisse, dicta expen-
asserere voluit, non modo diplomata sat multa, duntur.
sed et plerosque auctores eruditissimos sibi reclamantes habet, quippe quorum testimonio, non S. Attilanum, sed S. Froilanum ab anno 990 usque ad 1006 Legionensem sedem occupasse, certum evadit; cui accedit, quod nulla monumenta aut veterum testimonia perhibeant, S. Attilanum sui magistri in Legionensi cathedra successorem fuisse aut episcopatum hunc Zamorensis episcopi curæ unquam fuisse demandatum. Si vero sensu, ut aiunt, disjunctivo locutus fuerit supra laudatus scriptor, ita ut S. Attilanum vel Zamorensis vel Legionensis ecclesiæ episcopatum gessisse, significatum voluerit, relinquens interim in medio, F utram ex his sedibus determinate occupavit, non apparet, quid ei de recta Martyrologii Romani annuntiatione movere dubium potuerit, nisi forte Baronii ad annum Christi 1027, num. 14 a vero aberrantis auctoritas, dum S. Froilanum, luxato etiam hujus nomine, presbyterum dumtaxat, et hic S. Attilanum Legionensem episcopum eo tempore statuit, quo ille e vivis certo excesserat, et hic tamdiu superstes fuisse vix credi potest; cui adde, quod nec ab Ægidio Davila, nec ab ullo erudito Legionensis ecclesiæ historiographo aliove scriptore sat antiquo inter Legionenses præsules S. Attilanus computetur. Quapropter, cum nulla proferantur documenta, quæ Sanctum antistitem nostrum Legionensi ecclesiæ præfuisse ostendant, standum reor antiqua traditione et Mrl. Romani annuntiatione, quæ eum Zamorensem dumtaxat episcopum statuunt.

22 Reliqua, quæ ad Ecclesiasticum Sancti cultum faciunt, præter illa, quæ in Actis et Annotatis commemoranda erunt, lubet hic recensere.
Romanum

AUCTORE
J. G.
Sancti in
Mrl. memo-
ria et cultus,
caput ejus
Toletum

Romanum Martyrologium die 5 Octobris eum his verbis annuntiat : Eodem die sancti Attilani, episcopi Zamorensis, quem Urbanus secundus in Sanctorum numerum retulit; reperiturque hæc annuntiatio in Martyrologio Sanctorum Ordinis S. Benedicti, quod Romano, a Benedicto PP. XIV aucto et castigato, subjicitur. Consentunt Molanus, Galesinius, Wion, Menardus et Bucelinus. Hic tamen in eo ab aliis discrepat, quod deinde ex uno S. Attilano, ab Urbano II in Cælitum numerum relato, duos Benedictini Ordinis alumnos, duos Morerolensis cænobii Priores, duos Zamorenses episcopos, duos denique Attilanos comminiscatur, sibi in omnibus similes, nisi quod unus, ut ipsi placet, anno Christi 820, alter anno 1006 ad immortalem vitam migraverit. Nos unum eundemque S. Attilanum credimus, quem S. Froilani socium ac sæculo x exevnte coepiscopum exstitisse, supra ostendimus. Sed Sancti cultum prosequamur. Ejus Officium ecclesiasticum commune fuisse Zamorensi, Compostellanæ, Salmantinæ, Legionensi, Turiasonensi, Burgensi aliisque Hispaniæ diocesisibus, teste Tamayo Salazar ad hunc diem pag. 418, ex harum ecclesiarum Breviariis manifestum est. His nominatim addo Toletanæ ecclesiæ Officia Propria, de quibus Eminentissimus Cardinalis de Lambertinis lib. iv de Servorum Dei Beatific. etc. parte II, cap. 6, num. 4 loquitur : Inter Officia propria Sanctorum Toletanæ ecclesiæ et diocesis, edita Antverpiæ anno 1691 et signanter in Calendario proprio festorum prædictorum Sanctorum a summis Pontificibus approbato, die 9 Februarii in ecclesia matrice recitari videmus Officium S. Reinoldi martyris, die 11 Februarii Officium S. Aldegundæ, die 5 Octobris Officium S. Attilani episcopi et confessoris... quia in eadem ecclesia matrice asservantur insignes reliquiæ prædictorum Sanctorum. De priorum reliquiis quia actum apud nos suo loco est, de S. Attilani vero corpore quia in ipsis Actis sermo recurrit, ea hic de sacris ejus exuviis commemorabo, quorum nulla in Actis mentio fit.

a Zamorensi
ecclesiæ a
quodam sa-
crista dela-
tum, aliæque
ejus reliquiæ
Zamorenses
revertuntur.

23 De his Yepesius in Chron. generali Ord. S. Benedicti Cent. 6, pag. 205 verbis Hispanicis, ut ante, a me Latine redditus, ita loquitur : Fidentur indigenæ (Zamorenses) corpori S. Attilani (olim in Zamorensi S. Petri ecclesia deposito) caput deesse, propterea quod sacrista quidam ecclesiæ S. Petri ratus, se de Toletana ecclesia optime meritum, si partem aliquam insignem corporis S. Ildephonsi ei impertiret, sacrum aliquod caput abstulit, quod re ipsa non S. Ildephonsi, sed S. Attilani erat, ita disponente Deo, ut in tam inclytis urbibus honori et venerationi foret. Eodem Yepesio teste, præter Sancti corpus, quod Zamorani servant, plurimi etiam faciunt suppellectilem aliquam, qua Sanctus usus est, puta episcopali annulo, baculo aliisque hujusmodi rebus, quæ ejus memoriam renovare natæ sunt, additque laudatus scriptor, ipsam hospitalem domum, in qua Sanctus a peregrinatione redux diversatus est, etiam in honore esse, ibique depictam cerni admirabilis peregrinationis ejus, infra in Actis recensendæ, historiam; subdit deum, ad locum hunc, quem solitarii incolunt, festis præcipuis solemnibus supplicantium agmine Zamorenses ire solitos esse, ubi vel ab episcopo vel ab alio præcipuo sacerdote sacrum Missæ Sacrificium celebratur et e suggestu verba ad populum fiunt. Ex quibus, quanta veneratio S. Attilani reliquiis impendatur, pronum est cognoscere.

Ceterum unde delati Toletum capitis S. Attilani D historiam hauserit Yepesius, nusquam ipse edicit, nec proin decidi facile potest, an illi potior, quam Manriquio, ad annum Christi 1131 cap. 8 integrum Attilani corpus Zamoræ servari affirmanti, habenda fides sit. Id tamen ex memoratis eruditissimi Pontificis Benedicti XIV verbis mihi indubitatum fit, aliquas, easque insignes, Sancti nostri reliquias Toleti asservari, ob quas recitandi ejus ecclesiasticum Officium Toletanæ ecclesiæ facultas concessa sit, tametsi, quænam hæc sint, documentorum penuria edocere nequeam.

24 Reliquum est, ut de Actorum S. Attilani jam nunc edendorum auctoritate nonnulla disseram. Ac primo quidem, quæ in superiori Comentario pag. 232, num. 13 de S. Froilani Actis dicta sunt, hic pro insertis haberi postulo; nec enim illis certior quam his adjungenda in omnibus fides est, cum omnia, quæ illic referuntur, ex synchronis supparibusve scriptoribus aut documentis hausta esse, nullo ex capite constet. Quia tamen Acta illa non tam Tamayi, cujus sæpe in antiquioribus fides nutat, quam traditionis non contemnendæ et sat veterum Breviariorum auctoritate nituntur, inter quæ, si Athanasio de Lobera pag. 229, num. 4 laudato credimus, nonnulla vix uno sæculo a SS. Froilani et Attilani obitu remota sunt, visum est Acta illa, quandoquidem primigenia nobis inviderit antiquorum temporum iniquitas, adjectis Annotatis nostris, hic recudere, ut lectori rerum S. Attilani curioso sic fiat satis. En igitur illa, prout ex plurimis Legendariis, præsertim tamen Zamorensi, variisque scriptoribus a Tamayo edita sunt, quibus quod notari meretur, eruditissimus Mabillonius Sæc. Bened. VI, parte I, pagg. 82 et 83, Yepesius in Chron. Bened. Cent. VI ad annum Christi 985, et Athanasius de Lobera in Vita S. Attilani quantum ad substantiam consentiunt.

Acta qualia
et cur hic
edantur.

ACTA

*Ex Breviariis variis etiam
vetustis collecta tom. V F
Martyrologii Hispani a
pag. 418.*

*Saluberrimum siquidem est gesta * cognoscere, tum ut eorum memoria, multis semper recensita laudibus, in perpetuum eluceat; tum etiam et maxime, ut illorum opera nobis documenta sint, et sancte vivendi iter ostendant. Et quamvis Sanctos omnes venerari jubeamur, eos tamen celebriori laude decet extollere, quibus peculiari quadam devotione et charitate præcipue devincti sumus. Hinc est, ut sanctissimi patris et præsulis nostri Attilani laudes et gesta nos Zamorani prosequamur officio singulari, quem apud omnipotentem Deum patronum egregium et præcipuum advocatum semper habemus, cui Pastori optimo nos, ut oves propriæ quondam custodiendæ, commissi sumus a.*

2 Hujus parentes, qui urbem Tarazonam b Hispaniæ incolebant, cujus et erant nobiles cives, cum prolis habendæ percupidi essent, mul-

Cur Sancto-
rum gesta
conscriban-
tur.
* supple San-
ctorum

a
S. Attilani
parentum
vota, illius
nativitas,
institutio et
monastica
vita.

b

A tis et assiduis orationibus, jejuniis, oblationibus et eleemosynis sibi a Deo elargiendam postulabant. Quorum vota Deus exaudire dignatus, juxta eorum desiderium filium conferre decrevit. Hinc cœlesti revelatione mater monita dicitur, quæ protinus gravida effecta est, et filium Dei servitio mancipare promisit *c*. Tempore itaque constituto, eis desideratum contulit filium, quem ATTILANUM vocatum, ab infantia sanctis et bonis moribus imbuerunt. Humanarum atque sacrarum litterarum studiis traditus, in diebus paucis mirum in modum profecit. Cum vero annum quintum-decimum ageret, in monasterio, urbi Tarazonæ proximo *d*, ubi parentes ejus incolebant *e*, monachalem habitum sumpsit. Hic autem aliquot annos *f* singulari omnium virtutum specimine et monasticæ disciplinæ observantia vixit, donec, sancti abbatis Froilani *g* audita fama, ei adhærere, vitamque cum illo agere decrevit.

B 3 Qui, obtenta abbatis sui facultate *h* et fratribus vale dicto, gressus suos ad locum, ubi S. Froilanus delitescbat, perrexit, cujus comes factus aliquantulum cum eo vixit, quo usque hominum auras vitare et publica fugere loca decernentes, solitariæ vitæ habitaculum quærentes aptum, ad montem Cuturrinum *i* accessere, ubi unusquisque sibi ædiculam construxit *k*. Sed cum eorum fama celebris protinus per totam pervolaret regionem, ad eos audiendos populorum frequentia confluebat. Hinc multorum precibus flagitati, ad oppidum Vesum *l* descendentes, plures accolæ et aliarum regionum turbas alimentis spiritualibus et corporalibus refecerunt. Nam constructo monasterio ibidem, divino favente auxilio, illico trecentis monachis congregatis *m*, B. Attilanus eorum Prior adsignatus est. Tunc temporis, cum res Christianitatis in periculo conspicerentur, frequentibus Saracenorum victoriis *n*, ita ut continuo, peccatis nostrorum exigentibus, alterum timeretur excidium, Froilani abbatis et Attilani Prioris virtutes et prodigia ad Legionensium regem *o* devenere, qui, eorum sanctitatem exaudiens, ad se ut venirent, rogavit. Adfuit Froilanus, cui rex regni statum, Agarenorum insolentias et temporum angustias propalavit. Ast Abbas sanctissimus regi et proceribus iram C Dei propter eorum et populi peccamina, et, quid faciendum, ut Numinis misericordiam promererent, prædixit. Quo * in monasterium reversus, et copiosa pecunia donatus, Taborense *p* cœnobium construxit et postmodum Morerolense *q*, ubi cum Priore Attilano aliquantulum vixit.

4 Et cum eo tempore ecclesiæ urbis Zamorenensis et Legionensis præsulibus orbatæ essent, horum Sanctorum fama rex, clerus et populus allecti, Attilanum Zamoræ, Froilanum Legionis pontifices elegere et in die Pentecostes *r* solemniter consecrantur. Attilanus itaque in cathedra sublimatus, protinus templa, populos sibi commissos et clerum mira solertia regere *s* cœpit ac per decennium continuos pertulit oratione frequenti labores. Sed cum suæ juventutis aliquarum imperfectionum recordaretur, pœnitentiam agere instituit et peregre proficisci abesseque pœnitens decrevit *t*. Quod ut absque nota perficeret, causas rationemque abeundi suis fideliter demonstravit, quibus redditus episcopatus pauperibus dari præcepit, si aliter vero fieret,

Octobris Tomus III.

Deum testabatur, qui eos æterno supplicio damnet Jamque discessum parabat, cum, ecce, cuncti cives, uno pectore et ore clamantes, dicebant: « Ne oves Pastor deseras, te, quo- » cumque ieris, sequemur. » At beatissimus Præsul, eis benedicens, futurum reditum brevi promisit. Jamjamque itinerans, dum urbis pontem, qui juxta divi Laurentii templum est, pertransiret, anulum pontificalem ex digito extrahens, hisce verbis in flumen deiecit: « Quando » te revidero, omnium delictorum meorum » veniæ certus ero *u*. » Inde cum uno familiari comitatus iter arripuit. Quo post aliquot dies clam relicto, mutato habitu, sub paupere veste, solus mendicans, loca sancta visens, biennium peregrinavit.

5 Post hæc autem vocem cœlitus emissam audivit, sibi dicentem: « Attilane, propera » visere episcopatum: exaudiatæ namque sunt » preces tuæ *x*. » Quo audito jam vesperscente die, cum tenebris exortis Zamoræ appropinquaret, ad S. Vincentii de Cornu parvam ædiculam, sancto Sepulcro vicinam *y*, anhelus et defessus divertit. Eum heremicolæ vir atque uxor recipiens *, tenui cœna præstita refecerunt. Qui sequenti die luceſcente, in palatium episcopale pro sportula petenda (ut consueverant) profecti, Attilanum sibi in domo sua quiescentem et custodem reliquere. Quibus cum pisciculi pro elemosyna largirentur, sui Hospitis memores pro eo etiam portionem postulant. Quibus unus magnus piscis datur pro illis tribus, reliquis exiguis pisciculis dimissis. Qui, ad ædiculam reversi, grandem illum piscem Attilano exenterandum tradunt, dum ipsi pro aqua et igne quærendis eunt. Tunc vero sanctus Præsul dum illius piscis lactes evolveret, intra illius uterum anulum pontificalem, quondam in fluvio dejectum, reperit *z*. Tunc genibus flexis, manibusque in cœlum levatis, Deo ingentes gratias agens, dixit: « Benedictus Dominus, Deus » Israël, qui visitavit et fecit redemptionem » servi sui. Magnificent misericordiam tuam » omnes, qui noverunt te, qui tempore oppor- » tuno ostendis miserationes tuas, et famulos » tuos extollis et exaltas. Quando, Domine, me- » ruit anima mea videre munificentias tuas et » quando consequi opem in medio tribulationis » meæ: benedictus in æternum, Domine, qui F » facis mirabilia magna solus et timentes te glo- » rificas et glorificantes te, das * illis escam » tempore opportuno. Quis sum ego, Domine, » ut misericordias, quas hodie dextera tua mihi » præmisit, indignus homunculus promererem.»

6 Quibus dictis, continuo totius urbis campanæ, nullo pulsante, sonitum ex se dedere *aa*. Quod miraculum videntes universi cives stupentesque, hospitia et ecclesias perquirunt; et cum nihil certum invenirent, dispensator episcopi illius pauperis recordatur, pro quo eremicolæ elemosynam petierant. Quo audito, civitas universa ad ædiculam illam propere confluit. Quibus Attilanus etsi veste dirupta, sacco atque centone ante indutus erat, tamen statim, mirabile visu, cœlesti ac pretioso cultu pontificali ornatus, civibus ad se quæsitum obviam venientibus egreditur *bb*. Quod cuncti videntes admirati Pontifici gratulantur et cum grandi gaudio et pompa eum in urbem deducunt. Ubi sancte atque pie vivens post septennium *cc* in Domino obdormivit die 5 mensis Octobris anno Do-

Sanctus se
comitem
S. Froilano
adjungit et
monachis
Prior præfi-
citur;

ad suam se-
dem reverti
jussus annu-
lum pontifi-
calem miro
modo reperit
x
y

E
* recipientes

* forte dans

et non sine
prodigio Za-
moræ rece-
ptus, ibidem
postea mori-
tur.

aa

bb

cc

EX BREVIARIIS mini 1009, ætatis suæ 70, pontificatus 19 dd.
dd Cujus corpus lachrymis omnium tumulatum,
ad ejus sepulcrum hoc insculpsit epitaphium
devotio.

Ejus epita-
phium

7 Continet hæc fossa Attilani præsulis ossa,
Quem Zamora diu est venerata decora.
Iste sub abbatis Froilani nomine gratis
Dum monachus vivitque, Prioris munus
obivit.

Denique Pastoris baculo exaltatus honoris,
Omnibus ornatus virtutibus iste Beatus
Et populum rexit; nec juris symbola fle-
xit.

Pauperibus factus pater, cognomina na-
ctus

Est pia, pupillisque magister factus et illis
Distribuens panes: reprimebat robore canes
Omnibus in locis elegantis fulmine vocis.

Et viduis tutamen erat, nam pectora Flamen
Imbuerat tantis dogmatibus inclyta sanctis,
Vixerit ut Præsul charismate plenus: et
exul

(Ut fieretque Deo gratus) funesta reatus

Antiquæ vitæ plorans peccamina tritæ
B Transegit binos annos; ac denique humanos
Convertens gressus, cœlesti voceque pres-
sus,

Amplectensque bonos, quos mittunt cym-
bala sonos,

Urbem concedit, Sanctusque ad munera
reddit

Pastoris grata. Hinc conscendens astra beata
Nobis in hac fossa et vota obseravit et
ossa ee.

ee

et canonizatio
per Urbanum
PP. II.

//

gg

hh

ii

C

kk

8 Hinc cum pluribus clareret miraculis et
Deus assiduis ejus sepulcrum honoraret prodi-
giis, quibus Hispania tota invisebatur impleta
//, Urbanus II, Pontifex maximus, sanctum
Præsulem inter Sanctorum numerum adscripsit
anno Domini 1089 vel circiter gg. Cujus sacra
pignora in ecclesia S. Petri, quæ tunc cathedra-
lis erat hh, honorifice elevata et in ara majori
reposita, intra argenteam arcam inclusa ali-
quando permansere, donec, ibidem invento
copore ii S. Ildephonsi, præsulis Toletani, quod
Christiani Toletani in illa ecclesia reconditum
in Hispaniæ excidio reliquerant, illud juxta
S. Attilani sacras exuvias simili argentea theca
supra arcum loco majoris aræ, ferrea crate
custoditum et septem kk clavibus obseratum,
repositum visitur. Quorum Deus meritis Sancto-
rum huc usque mirabilia facit hominibus, opem
illorum implorantibus et fide plena ad eorum
sepulturas concurrentibus, ut innumera ad pa-
rietes templi pendentia testantur spolia, præ-
stante D. N. Jesu Christo, qui cum Patre et
S. Spiritu regnat in sæcula. Amen.

ANNOTATA.

a Præfationem hanc ex Zamorensi Legendario
depromptam a Tamayo fuisse, ipsa res loquitur.
At quanta Zamorensis codicis hujus antiquitatis
sit, Tamayus silet; nec quidquam mihi suppetit,
unde hæc ostendi possit.

b Tarazona, quæ Baudrando Turiaso est, ita
ab hoc describitur: Urbs Celtiberorum in Hispania
Tarraconensi Ptolemæo et Antonino, quæ
TURIASSO Plinio, nunc TARAÇONA urbs Hispaniæ
in Aragoniæ regno, episcopalis sub archiepiscopo
Cæsaraugustano, ad fluvium QUEIOS dictum,

... sita est prope montem Caunum, in limite D
Castellæ Veteris, 4 leucis a Tutela distans in
Occasum hybernum Soriam versus 8, a Bilbili
10, in Septentrionem Calagurim versus. In hac
autem urbe ex nobili stemmate natum fuisse
S. Attilanum, asserentibus Breviariis et, quotquot
de ejus gestis scripserunt, auctoribus, cum nihil
aliunde obstet, credi merito potest.

c Eadem hæc Athanasius de Lobera pag. 380
versa tradit, Zamorensis Breviarium, uti et
Lectionarium narrationis suæ testes adducens.

d Hoc Benedictini Ordinis monasterium una
leuca Turiasone dissitum fuit, ut censent Lobera
pag. 384 et Yepexius. Hodiedum, inquit hic
Hispano idiomate Centuria 6, pag. 203, illius
ruinæ visuntur, exstatque etiamnum ecclesia,
quæ a S. Benedicto nomen servat, vicinusque
campus MONASTERII CAMPUS appellatur atque in
adjacente loco, LOS FAIOS dicto, S. Benedicti
obitus et translationis festa recoluntur.

e Prope illud monasterium non habitasse, sed
pietatis ac devotionis gratia nonnumquam eo
S. Attilani parentes accessisse, scribit Lobera
pag. 383 versa. Id ipsum sorte sub obscuris Acto-
rum verbis hic indicatur.

f Lobera, jam sæpius laudatus, pag. 384
versa tradit, S. Attilanum ad decennium hic de-
gissee; at dicti sui vadem aut testem non pro-
ducit.

g Vide de eo hic pag. 233 et seq.

h In Legionensi præsertim regno non inusita-
tum fuisse, ut cænobitæ Benedictini, petita abba-
tis sui facultate, anachoreticam vitam, dimissa
cænobitica, ducerent, Yepexius Centuria 6,
pag. 200 docet, variisque alibi relatis exemplis
demonstrat.

i Vide Annotata ad Acta S. Froilani lit. h.

k Adi Acta S. Froilani num. 3.

l Eadem hæc referuntur in Actis S. Froilani
num. 3 et lit. k.

m Consule Acta S. Froilani num. 4.

n Vide Annotata in Acta ejusdem Sancti lit. l.

o Nempe Ramirum III, de quo adi Annotata
in S. Froilani Acta lit. m.

p De Taborensi seu potius Tabarensi monaste-
rio actum in iisdem Annotatis lit. p.

q De Morerolensis cænobii situ vide ibidem
lit. r.

r Anno Christi 990, ut plerique censent, atque F
adeo die 30 Maii, ut in Annotatis ad Acta
S. Froilani lit. t dictum est.

s Cum ante annum Christi 990 ab Almanzore,
Maurorum duce, destructa Zamora esset, credi-
bilibus est, S. Attilanum potius de restaurandis
utcumque templis et adunando disperso grege
cogitasse, quam templa, populum et clerum mira
solertia regere potuisse.

t Peregrinationem, a S. Attilano susceptam,
Marineus Siculus lib. v de Rebus Hispanicis,
Manriqueus in Annalibus Cisterciensibus, Surius
aliique hagiologi eodem ferme, ut sequitur, modo
referunt.

u Simile quid de S. Arnulpho, episcopo Me-
tensi, in ejus Vita narrat coævus ejus bio-
graphus tom. IV Jul. pag. 436, num. 7 et Sæc. 2
Bened. pag. 150.

x S. Attilanum cœlesti voce a peregrinatione
sua Zamoram revocatum fuisse, tradit etiam ejus
epitaphium sub finem.

y De ecclesia S. Sepulcri Zamorensi meminit
Davila tom. II Theatri Eccles. pag. 384.

z Di-

A z Diceret, historiam hanc ex memorata S. Arnulphi Vita depromptam esse, adeo altera alteri consonat, præterquam quod illa pro Hispani biographi genio non nihil amplius exornata suisque adjunctis vestita magis sit.

aa Cum anno Christi 1002 necdum Zamora ita e ruinis suis post illatam ei ab Almanzore vastitatem emersisse videatur, ut et turres et campanas passim haberet, liceat interim, dum quis illam vel tum instauratam ostenderit, de prodigioso illo campanarum sonitu nonnihil ambigere; quin imo etiam si tum temporis campanas Zamoræ passim exstitisse certum esset, non hinc tamen prodigium illud indubitatum fieret, cum a nullo æquali scriptore, nedum aurito teste, memoriæ traditum reperiatur.

bb De cælesti illo ac pretioso cultu pontificali, quo subito S. Attilanus ornatus fuisse hic dicitur, silent alii passim scriptores. Quo ex fonte illud haustum sit, divinare non possum.

cc Nimirum, ut vulgo creditur, completum, ut adeo narrationi huic non adversentur alii, cum dicunt, Sanctum postea vixisse annos circiter octo, sanctis semper operibus incumben-

B tem. dd Si hæc recte docet communis sat veterum scriptorum consensus, natus fuerit S. Attilanus anno Christi 939, et Zamorensis episcopus, ut etiam supra dictum est, consecratus anno Christi 990.

ee Cum Epitaphium illud nullas exhibeat notas chronicas, ejus antiquitas exacte definiri nequit. Si tamen conjecturis, dum veritas certo erui non potest, locus detur, suspicor illud, vel exeunte sæculo xi vel ipso sæculo xii, quo tempore usitatissimum erat, rhythmum seu monotoniam, neglecto subinde syllabarum metro, in versibus quærere, hoc Epitaphium Sancti nostri sepulcro positum fuisse. Certe etiam eruditissimo Mabillonio antiquitatem sapere visum est.

ff Dolendum sane, vel neminem prodigia illa litteris complexum esse, vel ea ad nostra usque tempora diligenter servata non fuisse.

gg Vide Comment. num. 18 et seqq.

hh Hujus ecclesiæ mentio fit in Historia Revelationis seu Inventionis corporis S. Ildephonsi apud nos die 23 Januarii pag. 538; hanc autem

S. Petro sacram ædem ecclesiam cathedralem antiquitus fuisse, diserte testatur Joannes Ægidius Zamorensis, sæculi xiii exeuntis scriptor in Historia Translationis et Inventionis corporis B. Ildephonsi, quam in Supplemento Januarii edituri sumus, desumptam, teste Joanne de Ferreras, ex authentico Ms. Zamorensi, in quo hæc expressa leguntur: Christiani residui, qui manus evaserant vastatorum (Arabum sæculo viii ac deinceps Hispaniam depopulantium) tamquam fidei zelatores, sacratissimas ecclesiarum reliquias, juxta quod eis erat possibile, collegerunt, ut in Asturias deportarentur, inter quas corpus B. Aldefonsi, Toletani archiepiscopi, deferentes, cum eodem Zamoram venerunt, et in ecclesia B. Petri, ubi sedes cathedralis fuerat aliquando, pignus sanctissimum reposuerunt.

ii Regnante non Alphonso VIII, sed hujus nominis Legionis et Castellæ rege X, et Assuero, seu, prout in authentico Ms. Zamorensi, mox laudato, legitur, Sugerio episcopo Zamorensem ecclesiam gubernante, dum nempe anno Christi 1260, ut Joannes de Ferreras scribit, ecclesia S. Petri repararetur, hanc corporis S. Ildephonsi inventionem contigisse, auctor est laudatus Ægidius Zamorensis, qui non modo, ut ad marginem Ms. illius authentici adscripta verba testantur, Sugerii episcopi tempore floruit, sed etiam ex ipsius ore nonnulla, quæ refert, audivit.

kk Angelus Manrique Annal. Cisterc. ad annum Christi 1131, cap. 8 in fine, trium dumtaxat clavium mentionem facit. Utri autem hic assentiendum sit, an Actis, an Henrico, non est operæ pretium disputare. Porro lubet Henrici verba, quæ huc faciunt, recensere. Zamoram, inquit loco citato, Attilanus integer ornat, pestilenti contagio (vide Loberam pag. 415 et seqq.) per ipsum non semel liberam, juncto sepulcro Ildephonsi Toletani, qui et ibidem quiescit, et cui ut hospiti cedit nomen basilicæ, cætera æquales. Reserare cancellos nemini licet, absente aut inscio abbate Morerolæ, penes quem una e tribus thesauri clavibus. Sed nec in publicum prodire visus est, et prodiit quidem hoc ipso nostro sæculo (nempe 17, quo laudatus Manrique hæc scribebat) nisi delatus a filiis sui cœnobii.

C

F

DE B. PETRO DE IMOLA, EQUITE HIEROS. S. JOANNIS,

FLORENTIÆ IN HETRURIA.

SYLLOGE.

C. B.

ANNO MCCCXX.
Beatus, quem
in Martyro-
logium suum
Universale
intulit Ca-
stellanus,

Etsi nulli prorsus hogiologi, sive Itali, sive alii, sæculo præsentanti antiquiores, B. Petrum, de Imola seu de Foro Corneli, quæ Æmiliæ, nobilis Italiæ regionis, sub ditione Pontificia Bononiam inter et Faventiam sita urbs est, a loco natali vulgo cognominatum, in Fastis sacris, a se concinnatis, commemorarint, cum tamen in Martyrologium suum Universale, cum id anno 1709 typis Parisiensibus edidit, Castellanus ad hunc diem intulit Gallicis hisce Latine a me redditus

verbis: Florentiæ beatus Petrus de Imola, eques S. Joannis Hierosolymitani, Prior Romanus. Jacobus Bosius sacri Ordinis illustrissimæque Militiæ S. Joannis Hierosolymitani, qui Ordo communius modo Melitensis Ordo vocatur, Historiam anno 1594 typis Vaticanis Romæ in lucem emisit, aliæque Operis hujus editio multo auctior sæculo proxime elapso prodiit. In posteriori e binis hisce editionibus, quarum sola antiquior penes nos exstat, de B. Petro nostro part. 1, lib. 13 tractatur, nulla hujus scripta inveniri Acta, auctor docet, uti ex Josepho Maria Brocchio,

AUCTORE
C. B.

chio, scriptore Florentino, infra laudando intelligo. Adhæc de Beato nostro seu potius de sacris ejus lipsanis etiam meminit Ferdinandus Ughellus, scriptor et ipse Florentinus, tom. III Italix Sacræ, anno 1647 publici juris facto, in archiepiscopis Florentinis col. 138 sic scribens: Consecraverat item olim (Joannes scilicet, archiepiscopus Florentinus) una cum Raynerio, episcopo Fesulano, ecclesiam sancti Jacobi in campo Corbolino, Hierosolymitanæ militiæ equitum nobilem (Florentiæ nimirum) commendam anno 1206, in qua sub majori altari sacra lipsana beati Petri de Imola, equitis Hierosolymitani, summa cum veneratione asservantur, cujus meminit Lucas Ferrinus in Catalogo ecclesiarum, piorumque locorum Florentinæ urbis. Ex hoc Ughelli loco, aut ex Luca Ferrino, ad manum mihi non existente, quem hic auctor verbis recitatis laudat, aut tandem etiam ex Aucta Bosii de Ordine Melitensium equitum mox dicta Historia Beati nostri notitiam forsitan hauserit Castellanus, eumque in Martyrologium suum Universale inferendum duxerit. Quoquo modo res hæc habeat, Petro equidem in novo illo suo Hagiologio non immerito locum dedit, uti ex jam nunc dicendis patescet.

a Brochio celebratur prolixiori elogio,

2 Josephus Maria Brocchi, sacerdos, protonotarius Apostolicus et seminarii Florentini rector, divisum in duas partes de Sanctis et Beatis Florentinis Opus idiomate Italico haud ita pridem vulgavit, ac in priori quidem ex iis, quæ anno 1742 lucem aspexit, de Sanctis et Beatis, quorum festum Missa et Officio apud Florentinos celebratur, ex instituto tractat, in posteriori vero de Sanctis et Beatis, quorum etsi quidem festum Missa et Officio non celebretur, reliquiis tamen et imaginibus cultus publicus ab immemorabili tempore Florentiæ fuit delatus. Posterioribus porro hisce Sanctis ac Beatis B. Petrum de Imola accenset tum in Indice, ad primam Operis sui partem adjecto, quo Sanctos ac Beatos in ultima ejusdem sui Operis parte dandos in antecessum enumerat, tum præcipue in hac ipsa parte, in qua sat prolixum, quod Vitam inscribit, Elogium Beato adornat. Id annum Beati emortualem, cultum sacris ejus exuviis delatum, ac alia omnia, quæ de Beato traduntur, complectitur, integrumque idcirco, ut ita, quæ ad Petrum nostrum pertinent, lectorem edoceam, huc transcribo, paucis dumtaxat, quæ ad rem non faciunt, rescissis, Annotationibusque, ubi id necessarium congruumve arbitrabor subinde adjectis. Hisce, quæ ex lingua Italica in Latinam converti, verbis concipitur: Abstinentium non videtur a recensendo inter Beatos, qui ad diœcesim nostram (Florentinam videlicet) quodammodo spectant, B. Petro de Imola, qui quamvis origine Florentinus non sit, quoniam nihilominus ultimis vitæ suæ temporibus Florentiæ habitavit, ibique tandem, sacro ejus corpore in hac eadem civitate adhuc quiescente, mortuus est, Beatis nostris idcirco jure meritisimo videtur annumerandus, civitatis Imolanæ gloria, quæ, quod illi sub sæculi tertii decimi finem nasci dederit, suis eum accenset, non imminuta.

quo annum Beati emortualem, egregias

3 Hac inductione, veluti præmio quodam seu prologo, Beati Elogium orditur Brocchius, ita mox proseguens: Celebratissimum itaque est tam apud sacrorum canonum, quam apud legum peritos, B. Petri nostri nomen ob insignia Opera, scripta ab ipso in legum materia, in qua erat versatissimus, ab auctoribus tam sacris quam profanis sub nomine IMOLENSIS communiter citari solitus.

Refert Jacobus Bosius in sacri Ordinis Melitensis Historia part. 4, lib. xiii, gloriosorum facinorum, a Beato illo in vita patratorum, notitias periisse occasione magnæ inundationis, quæ anno 1547 Florentiæ obvenit; unde alia decodem superstes non manserit memoria, quam fuisse eum profunda doctrina, summa prudentia sanctissimæque vita virum, et, cum esset sacri Hierosolymitani Ordinis, dicti Melitensis, eques, factum esse prioratus Romani Priorem, cumque postea Florentiam ad commendam (ita hic vocem Italicam commenda, Gallice commanderie, fas sit Latine exprimere) S. Jacobi in Campo Corbolini, ad eundem Ordinem spectantem, fuisset translatus, gravissimo mortifero morbo ibidem afflictum transiisse tandem ad æternam in cælo beatitudinem anno Salutis nostræ 1320, die quinta Octobris. Præterea dominus canonicus Antonius Maria Manzoni in sua episcoporum Imolensium Historia narrat, B. Petrum sub vitæ finem xenodochii cujuspian servitio Florentiæ sese addixisse, «Ibi in xenodochio ægrotis in» serviens sanctissime decessit, » pag. 235. Sepultus deinde magno cum honore fuit in dicta S. Jacobi ecclesia, quæ sub finem anni 1206 a Joanne, S. Frediani Lucensis quondam Priore, episcopo Florentino, simulque a Raynerio episcopo Fesulano fuerat consecrata.

4 Quo tempore ecclesiam, in qua sacrum Beati corpus tumulo fuit mandatum, consecrari ante contigerit, parum interest, ideoque antiquam, ex qua id, ut dixerat, anno 1206 factum esse, Brocchius hic probat, ecclesiæ illius inscriptionem omitto, et ea, quæ in jam data scriptoris hujus verba notanda occurrunt, subjungo. Beatum fuisse doctissimum, prudentissimum sanctissimumque Virum, Romæ administrasse Ordinis sui prioratum, gravissimo ex morbo Florentiæ anno 1320 obiisse, ibique in S. Jacobi in Campo Corbolini ecclesia terræ fuisse mandatum, Brocchio ex Bosii fide narranti credendum videtur; verum quod etiam ex ejusdem auctoris fide refert, Petrum nostrum fuisse a Prioratu Romano, quem gesserat, ad Florentinam S. Jacobi in campo Corbolini commendam translatum, dubitandum reor, an veritati consonet. Ita animo comparatus sum, quod de translatione illa, seu de Florentina, quam Beatus umquam administravit, S. Jacobi in Campo Corbolini commenda altissimum sit silentium in Inscriptione, proxime huc transcribenda, quam tamen qui adornavit, muneris illius a Beato gesti, si vere modo ab hoc gestum aliquando fuisset, mentionem videtur fuisse in illa facturum, utpote qua monumentum, quod epitaphii loco esset, Beato posuerit in ecclesia ipsiusmet Florentinæ, quam hic administrasset, S. Jacobi in Campo Corbolini commendæ. Nec refert, Inscriptionem tunc primum, cum de terra Beatus fuit levatus, ac proin diu post hujus obitum positam fuisse; etsi enim id ita sit, cum Inscriptionis auctor Romanum Beati prioratum habuerit compertum, reque etiam ipsa commemoret, qui factum, ut Florentinam ejusdem Beati commendam ignorarit, hancque nihilominus Bosius, qui post Inscriptionis auctorem floruit, optime habuerit perspectam, litterisque in sua Melitensis Ordinis Historia consignarit?

5 Antonius Maria Manzoni, supra a Brocchio laudatus, in sua Corneliensium seu Imolensium episcoporum Historia pag. 233 sic scribit: Floruit his temporibus (sæculo nempe xiv) beatus Petrus nobilis eques Imolensis, Prior Hierosolymitanus in Urbe, obiitque Florentiæ die quinta

animi dotes, sepulturam,

F

epitaphium, tabulæ lapideæ inscriptum,

A quinta Octobris anno trecentesimo vigesimo supra millesimum : is postquam operam jurisprudentiæ dederat, in qua mirifice excelluit, divino servitio mancipatus, ubi Florentiam concessit, ubi in xenodochio ægrotis inserviens sanctissime decessit, humatus in æde divi Jacobi, vulgo in Corbellino. Ita ille, nullam omnino Florentinæ S. Jacobi in Campo Corbolini seu, ut scribit, in Corbellino commendæ, a Beato administratæ, mentionem faciens. Quid si igitur Beatus, pœnitentiæ spiritu impulsus, Florentiam, abdicato, quem Romæ gerebat, Prioratu, concesserit, ibique ægris inserviens, Florentina S. Jacobi in Campo Corbolini commenda numquam administrata, ad Dominum migrarit? Id sane recitatis Manzoni verbis apprime consonat, mihi que longe, quam appositum, verosimilius apparet. En nunc ipsa inscriptionem proxime memoratam complectentia Brocchii verba, Corpus B. Petri, inquit, fuit post (cum scilicet aliquandiu jacuisset sepultum) quatuor circiter cubitis supra terram ad partem lateralem dexteram in ecclesiæ (S. Jacobi in Campo Corbolini nimirum) ingressu collocatum, ubi modo conspicitur tabula lapidea, quæ id cooperiebat; in qua ejusdem Beati togati effigies est expressa cum cruce Melitensi ad humerum sinistrum, radiisque circum corpus in signum laureolæ Beati, hæcque præterea in prædicta tabula antiquo characterē leguntur verba : « Illic jacet dominus Frater Petrus de Ymola juris utriusque professor, venerandus Prior Prioratus Urbis. Anno Domini 1320, die 5 Octobris requievit in Domino. »

B 6 Videtur colorari curasse dictam tabulam eques Frater Franciscus dell' Antella, quoniam, quæ sub eadem gentilia insignia, domus ejus sunt, non familiæ Beati, ut per errorem illius, qui ei notitias dedit, scribit citatus Bosius, qui etiam erravit ponens vocem QUONDAM ante vocem PROFESSOR, quia ibi (in inscriptione scilicet mox data) sola littera q conjungitur cum voce UTRIUS, quod significat UTRIUSQUE. Ibi (nempe in tabula lapidea supra dicta) duo sculpti sunt parvi angeli, unus ad caput, alter ad pedes, quorum hic ultimus cum thuribulo in manu Beato thus incendentis speciem præfert, quod supra nominatus Bosius non notavit in tabulæ descriptione, quam ipsemet fecit excudi. Vellem, ut hisce, quæ in tabulam, quam memorat, inscriptionemque huic incisam hic observat Brocchius, annum etiam, quo ea, sive tabula sive inscriptio, fuerit posita, adiecisset! Ita enim tempus, quo quod narrat, sacrum Beati corpus supra terram fuerit collocatum, posset quam proxime determinari. Verum annum illum Brocchius verosimiliter non habuerit exploratum. Ut sit, cum is equidem nec aliunde posse erui videatur, elogii, Beato nostro a Brocchio contexti, seriem prosequor. Quod e miraculis, a Deo per Beati hujus merita patratis, notatu magis dignum narratur, hoc est : Cum aliquando pro S. Jacobi festo præmemorata (S. Jacobi in Campo Corbolini nimirum) ecclesia ornaretur, ornansque, qui ornamenta serica aptabat, longas scalas prope ejusdem Beati sepulcrum ascendisset, declinare has accidit; unde celerrime una cum viro, qui iis insidebat, in terra fuissent prolapsæ, nisi ad retinendas cum miraculo Beatus accurrisset, extendens prodigiose extra sepulcrum brachium, quo scalas sustinebat, donec dictus vir descendisset in terram. Insigne enim verò prodigium! Verum cum nec tempus, quo factum sit, exprimat, nec vadem testimoniumve, quo confir-

metur, in medium adducat Brocchius, multum dubito, an futurum sit, ut apud sanæ etiam moderatæque criseos sectatores fidem indubitam inveniatur. Reliquia Brocchii verba, quæ jam recitatis proxime subjungit, pergamus exscribere.

7 Spargitur, inquit, miraculi adeo stupendi rumor, magna populi concurrit multitudo ad venerandum sacrum Beati corpus, quod decentiorem postea locum obtinuit, e dicto (in quo nempe, ut n. 5 narratur, supra terram fuerat depositum) sepulcro extractum, et sub altari majori collocatum, ubi postea decentem capsam, in qua id deposuit, fieri curavit eques F. Augustinus Mego, commendæ a S. Jacobo in Campo Corbolini denominatæ commendator. Creditur, cum beati Petri corpus sub altari post factum supra dictum prodigiosum eventum primo fuit depositum, in memoriam prodigii hujusmodi a corpore fuisse avulsum brachium, quod hodie separatim honoratur, cum evidens appareat, fuisse id avulsum, antequam idem corpus fuisset sub aquis, quæ hoc in supra memorata inundatione (Adi num. 3) infecere, omnibus ossibus inde effectis nigris carneque orbatis, ubi contra dictum brachium optime conservatum est, carne

E 8 Brachii hujus pignus sub principe dictæ ecclesiæ altari quotannis exponitur primo Maii festo, quo tempore etiam detegitur capsula sub altari existens, in qua reliquæ requiescunt sacratissimi corporis partes, novissime craticula ornata crystallisque præmunita a felicis memoriæ equite et commendatore F. Francisco dell' Antella, qui præterea totam ecclesiam præcipueque altaris majoris tribunam instaurari curavit, faciens etiam expoliri ac colorari, ut dictum est, supradictam antiquam tabulam lapideam, quæ pro operculo fuerat Beati nostri sepulcro, ad veneranda cujus sacra ossa frequentes accedunt, præsertim in ejus festo (natali videlicet seu die 5 Octobris) cum magna devotione Florentini. Idem sacrum corpus postea de novo honorificentius sub finem anni 1723 componendum curavit Magnus Prior Messinensis F. Carolus de Ricci, uti liquet e sequenti, quæ præfatæ capsæ adscripta est, inscriptione : « Corpus beati » Petri ab Imola, utriusque juris laurea ac » Romæ Prioratus munere insigniti, honorificentius componendum curavit F. Carolus de » Ricci Baiulivus anno 1723. »

F 9 Tandem cum motus pietate in hunc Beatum regnans modo piissimus Melitensis Magnus Magister F. D. Emmanuel Pinto de Fonseca anno 1749, quo insignis aliqua reliquiarum ejus pars, in ecclesia sua conventuali collocanda, sibi daretur, instanter rogasset, missum ei fuit femur a vigilantissimo domino nostro archiepiscopo Incontri, quemadmodum evidenter patet e sequentibus, quæ dictæ reliquiarum parti additæ fuerunt, authenticis litteris : « Franciscus » Caietanus Incontri Dei et sanctæ sedis Apo- » stolicæ gratia archiepiscopus Florentinus, et » sacri Romani imperii princeps. Universis et » singulis has præsentis nostras litteras inspecturis fidem facimus atque testamur, qualiter » hac infrascripta die illius dñs Baiulivus et » Magnus Prior F. Carolus de Ricciis, præceptor hujus ecclesiæ sancti Jacobi commendæ » Corbolinæ sacræ Religionis Hierosolymitanæ » perpetuo

AUCTORE
C. B.

cultumque,
sacris ejus

reliquiis delatum,
docet,

F

uti etiam
harum cum
magno Melitensi
Magistro
communicationem.

insigne prodigium, quod
Beatis meritis
fuerit patratum,

AUCTORE.
C. B.

» perpetuo unitæ, cum assistentia infrascripti
» D. archiepiscopalis nostræ curiæ vice-cancel-
» larii, qui de mandato nostro ad infrascriptum
» effectum ad prædictam ecclesiam accessit, ac
» ex pervetusta arca lignea, cæruleo colore do-
» picta et in parte deaurata, in qua ossa corpo-
» ris B. Petri de Imola, equitis Hierosolymi-
» tani, religiose asservantur, existente subtus
» altare majus prædictæ ecclesiæ, ad consulen-
» dum devotioni Eminentissimi dñi Magni Ma-
» gistri prædictæ sacre Hierosolymitanæ Reli-
» gionis, qui pias preces porrexit, ut aliqua
» prædicti B. Petri insignis reliquia sibi conce-
» deretur, femur dicti sacri corporis extraxit,
» quod statim per prædictum nostrum Vice-can-
» cellarium involutum fuit in papyro, vitta se-
» rica rubri coloris undique colligatum ac parvo
» nostro sigillo in cera rubra Hispanica pluribus
» in locis obsignatum, nec non illmo D. F. Ho-
» ratio Sansedonio equiti Hierosolymitano, præ-

» dicti Emi D. Magni Magistri mandatario ibi- D
» dem præsentem, traditum, ut eidem Emi D.
» Magno Magistro transmitti valeat, cui fa-
» cultas erit dictam sacram reliquiam apud se
» retinendi, aliis donandi et in qualibet ecclesia,
» oratorio aut capella publicæ fidelium venera-
» tioni, servatis servandis, exponendi et collo-
» candi. Ne autem de identitate prædictæ sacre
» reliquiæ ullo unquam tempore dubitari contin-
» gat, has testimoniales litteras, manu nostra
» subscriptas nostroque sigillo firmatas, per
» eundem infrascriptum Vice-cancellarium no-
» strum expediri jussimus. Datum die 3 Augusti
» anno 1749. Franciscus Cajetanus archiepis-
» cus Florentinus. Aloysius Vignalis J. U. D. et
» Vice-cancell. de mandato etc. » *Litteris hisce
» egregie etiam, quod Brocchius supra docet, confir-
» matur, summo Florentiæ in honore haberi Beati
» reliquias : de quo cum nihil amplius, quod dicam,
» suppetat, Syllogæ huic finem hic impono.*

DE B. MATTHÆO MANTUANO CONFESSORE,

B

E

ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM,

VIGLEVANI IN DUCATU MEDIOLANENSI.

C. S.

SYLLOGE DE GESTIS ET CULTU.

§ I. Locus cultus : memoria in Martyrologiis : elogium
ex Taëgio : pauca alia ex aliis accepta : aliqua mira-
cula post mortem : tempus obitus.

ANNO MCDLXXI,
VEL MCDLXX.
Notitia loci,
ubi colitur;
memoria

Viglevanum, quod alii Veglivanum, Viglebanum, Vigevanum, Vegivanum, alii etiam paulo aliter, Itali vero vernacule Vigevano appellant, parva, sed elegans, Insubriæ civitas est, haud procul a Ticino fluvio Papiam inter et Mediolanum sita, sui nominis comitatus caput, et a Clemente VII episcopali sede, sub metropoli Mediolanensi, anno 1529 in gratiam Francisci Sfortiæ, ducis Mediolanensis, illustrata. In ejusdem civitatis conventu Fratrum Prædicatorum, S. Petro martyri dicato, sæculo xv sancte obiit, ac nunc etiam honorifice quiescens colitur hoc die B. Matthæus, ejusdem Ordinis Prædicatorum, a patria sua Mantuanus, a familia vero, ex qua natus est, De Carreriis dictus. Ex martyrologis, si Dominicanos exceperis, unicum novi Philippum Ferrarium, qui illum annuntiat, in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Romano Martyrologio, ad hunc diem 5 Octobris paucis sic memorans : Viglebani, B. Matthæi, Ordinis Prædicatorum confessoris. Tum in Annotatis ibidem hæc addit : Is patria fuit Mantuanus, Obiit Viglebani anno Domini 1472, ubi in dies miraculis fulgens Sedis Apostolicæ concessione colitur.

in paucis
Martyrolo-
giis : scripto-
res,

2 Ad eundem Octobris diem Matthæi memo-
riam celebrant Dominicus Maria Marchesius in
sacro diario Dominicano, et Jacobus Lafonus
in Anno item Dominicano, ambo Ordinis Præ-

dicatorum, vitæque illius compendium exhibent, inferius usui futurum. Legitimum cultum infra probabo, postquam pauca, quæ de ejusdem gestis novimus, exposuero. Lucas Castellinus in Tractatu de certitudine gloriæ Sanctorum canonizatorum cap. ii de eodem sermonem faciens, Cujus, inquit, præclara gesta referunt innumeri scrip-
tores, Ambrosius Taegius, Leander Albertus, Hieronymus Bursellus, Seraphinus Razzius et Joannes Michael Pio. Illorum primus, Taegius, apud Echardum in Bibliotheca scriptorum Ordinis Prædicatorum, ejusdem Ordinis habitum induisse dicitur Mediolani in cænobio S. Mariæ gratiarum, tunc recens anno 1485 erecto; quæ temporis locique vicinitas, Ordinisque professio facit, ut ille de Matthæo, tunc nondum viginti retro annis, nec multis milliariis ab urbe Mediolano, Viglevani videlicet, erepto e vivis, optime instructus fuisse potuerit.

3 Scripsit autem Taegius, ut in laudata Bibliotheca legitur, Chronicon generale sui Ordinis in folio, sex voluminibus Mss. membranaceis distinctum, et in supra dicto S. Mariæ gratiarum cænobio servatum. Verisimillime in eodem loco hujus B. Matthæi elogium, quod habemus, manu propria descripsit Papebrochius noster ex Fr. Ambr. (ut præmittitur) Taegii Mediol. de Insigniis Ord. Prædicat. Tom. III, sign. N f. 41. Tum subditur : Incipit Vita B. Matthæi de Carreriis Mantuani, viri sanctissimi. Elogium tamen potius, quam Vita appellabitur, quod admodum breve sit, sicque illum celebret,

qui post
Taegium et
Leandrum
Alberti

A celebret, ut pauca ejusdem gesta exponat. Taegio aut synchronus aut certe proximus vixit, secundo loco apud Castellinum laudatus Leander Albertus seu Alberti, eodem teste Echardo, Ordinem, Prædicatorum anno 1495 Bononiæ amplexus, qui et illius Chronici meminit, et eo se in scribendis libris de Viris illustribus seu Ordinis usum esse proficitur. Is quoque lib. v ejusdem Operis recitat elegans Matthæi elogium ex Taegio acceptum, sed stilo etiam paulo breviori concinnatum, neque ullo omnino Beati facto auctum.

illius gesta memorarunt.

4 Hieronymum Albertulum Bursellum anno 1497 obiisse, scribit laudatus Leander lib. 4 apud me pag. 153, ejusdemque Opera recenset, quæ Mss. servari Bononiæ dicuntur apud Echardum in Bibliotheca. Potuit ergo etiam ille B. Matthæi gesta probe novisse; at mihi in promptu non est illius Opera consulere. Suspicio tamen, in illis vel nulla vel pauca de eodem legi præter relata a Taegio et Leandro, quorum saltem hic illius Opera legere potuit. Sæculo xvii obierunt Seraphinus Razzius et Joannes Michael Pius, postremo loco a Castellino laudati, quorum lucubrationes typis editas habeo; sed hi scilicet paulo remotiores sunt ab ætate B. Matthæi, ac propterea minoris auctoritatis, quam tres præmissi. Alios, quos innumeros ait, scriptores Castellinus non nominavit: fortasse hi recentiores sunt, aut nihil præterea de Beato docent, ut colligere licebit ex dicendis. Accipe igitur illius Vitam, seu potius elogium, per Taegium, quale illud habemus a Papebrochio nostro descriptum.

B

Beati natales, adolescentia, virtutes in Ordine Prædicatorum: * an ingressu?

5 Incipit Vita B. Matthæi de Careriis Mantuani, viri sanctissimi. § 1. De ejus origine et ingressu * ejus ad Ordinem, deque ejus sanctis moribus. Beatus Matthæus de Careriis Mantuanus ex honestis et piis parentibus, velut lucifer, exortus emicuit. Litteris traditus haud parum profecit. In annis juvenilibus constitutus, mundi oblectamenta fugiens, Ordinem Prædicatorum ingressus est, in quo studio litterarum sacram permaxime intentus in tantum profecit, ut prædicator efficeretur ferventissimus et devotus, corde humilis, caritate diffusus, spe patientissimus, fide plenus, oratione devotus, meditatione suspensus, animarum zelator ferventissimus, observantiæ regularis zelator maximus, ad Christi Crucifixi passionem devotissimus, non * sine lacrymis et suspiriis, aut suspensione quadam et profunda meditatione videri non * poterat.

C

* an quam?

* an videre? charitas, qua piratum movit, ut captivos omnes

6 § II. De liberatione quorundam captivorum de manibus pyratarum. Cum vice quadam de Pisis versus Genuam navigaret per mare cum Fratre Cherubino de Fabriano, qui hæc retulit, a pyratibus intercepta navi, captus est. Erant autem in ea navi homines utriusque sexus quam plures: planctus autem cum clamoribus et ejulatus fit maximus. Pyratarum autem princeps, qui ibi erat, in suam galeam quosdam de navi transferri fecit, et Fratres, qui tres erant, ad terram per scapham ut deportarentur, jussit. Cum autem Vir Dei audiret, videretque quandam juvenculam nubilem cum matre miserabiliter flentes, eo quod captivæ remanebant, earumque pudicitia in manibus esset impiorum hominum, misericordia motus super calamitate matris et filiae, procidens genibus flexis ante pedes principis pyratarum, extensis manibus in modum crucis, dixit: Obsecro te, princeps, retine me captivum, dummodo has duas mulieres liberas abire permittas.

7 Tunc pyrata ait: Bone Pater, sufficit, quod te cum sociis abire permitto: de his non sit tibi curæ; quia de eis aliud agendum erit. At Vir Dei in petitione perseverans, supplicans iterum ait: Propter eum, qui te et totum mundum suo pretioso sanguine redimit, me retine, et has duas mulieres liberas dimitte. Motus ergo tyrannus sancti Viri precibus dixit: Vade, et pro me Deum deprecere; quia, ut video, Vir Dei es, et observantiæ regularis. Non solum autem has, pro quibus postulas, mulieres, sed etiam totam hanc hominum multitudinem tibi dono, de omnibus ad libitum dispone. Redditis ergo gratias, et omnibus liberis cum navi dimissis, sanctus Pater ad Deo gratias agendum hortatus est, a peccatisque caverent, et in futurum secundum doctrinam viverent Christianam. Mater vero cum filia Virum sanctum cum muneribus honorare voluerunt; quibus Vir sanctus dixit: Ite, et Deo gratias agite, qui a tanto periculo sua vos benignitate liberavit; et quantum potestis, ab ejus offensa cavete.

8 § III. De ejus ultima ægritudine, et felici transitu. Post multos autem labores, quos diu in vinea Domini prædicando, confessiones audiendo, studendo, orando, et vigilando perpessus est, in gravem incidit ægritudinem, quam magna cum patientia, gratias semper agendo Creatori suo, portavit. Cum autem languor ingravesceret, apud Viglevanium constitutus, vocato Priore et confessore suo, dixit: Sciatis, pater optime, quod ex ægritudine hac moriturus sum: nam pluries a Domino petii, ut ante meum ex hac vita decessum de sua dulcissima passione aliquid mihi gustandum daret; quod et fecit. Nam cor meum clavo a Domino vulneratum sentio; tantusque est cordis mei dolor, quod in hoc mortali corpore amplius vivere non * videtur: vulneraverat autem Dominus cor ejus sua dulcissima passione. Post non multos dies, sumptis devote omnibus Ecclesiasticis Sacramentis, anima illa sanctissima carne soluta ad cœlos feliciter evolavit anno Domini 1474, die 6 mensis Octobris.

9 § IV. De miraculis post mortem ipsius perpetratis. Post mortem beati Viri quam plura sequuta sunt ad ejus invocationem miracula, prout cereæ imagines ac argenteæ, et cerei multi, ad ejus venerabile sepulcrum dependentia protestantur, quæ enarrare longum esset, ex quibus unum referre non omittam. D. Stephanus, comes Placentinus, a Galeatio Mediolanensi duce dominio trium castrorum in comitatu Placentino privatus est. Viglevanium itaque venit ad ducem, qui tunc temporis ibidem morabatur. Præceperat dux castellano sub pœna capitis, ne comitem ipsum ad eum ingredi permetteret. Morabatur in hospitio comes, haud parum tristis, si quo modo ducem adire posset, mente revolvens: interim quidam ex suis, ex comitatu Placentino veniens, renuntiavit, qualiter in castris illis dux præsidia posuisset: cui comes, Scio, inquit, et utinam mihi pejus non contingat! Timebat enim mortem.

10 Dum hæc autem agerentur, videns hospes comitem tam tristem, dixit: Quid habes? Estne aliquid, in quo vobis auxilio esse valeam? Intellecta comitis afflictione, dixit: Si mihi acquiescitis, forte liber eritis. Cui comes, Nihil est, inquit, quod non faciam, dummodo mihi a principe daretur audientia. Cui ille, Pergatis, inquit, ad ecclesiam B. Petri M. * Ordinis Prædicatorum,

AUCTORE
C. S
cum capta
navi liberos
dimiserit:

E
ejusdem pius
obitus; quem
mirabiliter
præscriberat.

* adde posse

Claret miraculis: comiti Placentino accessum ad ducem Mediolanensem
F

et restitutio-
nem castro-
rum divinitus
procurat.

* i. e. Martyris

ACTORE
C. S.

* adde pro-
misit

Pauca obser-
vantur

ad præmissa.

Tironis stu-
dium oratio-
nis, inedia,
ecstases.

dicatorum, oretisque B. Matthæum Mantua-
num, præfati Ordinis Fratrem, qui pluribus
claret miraculis; fortassis, quod aliquod obti-
nebitis remedium. Cum autem comes eum de-
rideret, finaliterque acquiesceret, pervenit ad
tumulum beati Viri, magnam se daturum pec-
uniæ quantitatem*, si a principe audientiam,
suaque oppida habere possit. De ecclesia autem
ad castrum, ubi dux erat, pergens, per omnes
portas absque contradictione aliqua pervenit ad
ducem, suasque adducens rationes, audivit a
duce: Exterminare te, ac bonis privare decre-
veram, et forte vita; sed nunc virtute quadam
superiori coactus te in gradum restituo pristi-
num, omniaque prædecessorum tuorum privi-
legia cum castris omnibus confirmo. Abiit ille
lætus et gaudens, miraculumque hospiti pluri-
busque aliis fideliter enarravit.

B hæc quidem talia sunt, ut eximiam de B. Matthæo
æstimationem ingerant, ac desiderium accendant
cetera ejusdem gesta cognoscendi. Quidquid autem
Castellinus num. 2 relatus dicat, ea ab innumeris
scriptoribus referri, rectius Marchesius et La-
fonus incusant, desentque majorum suorum in
iisdem ad posteros transmittendis incuriam; nec
nisi pauca præter ea, quæ Taegius et Leander
tradiderunt, reperire potuerunt. Mantuam, an-
tiquissimam vulgoque notissimam Italiæ civita-
tem, Matthæo patriam obtigisse, Taegio consen-
tiunt omnes, ipsumque Mantuani agnomen, quod
Leander Alberti ipsi pariter attribuit, satis de-
clarat. Familiam, a qua eundem de Carreriis
iidem duo scriptores appellant, Marchesius nobi-
lissimam, Lafonus illustrem dicunt, ac Beatum
ipsum in sacro fonte Baptismatis nomen Joannis
Francisci, in Ordine vero Prædicatorum Mat-
thæi sortitum esse, asseverant.

C 12 Credibile est, hæc illos ex aliquo instru-
mento idoneo accepisse; sed, si qua tunc Man-
tuæ exstiterit nobilitate illustris familia de Car-
reriis, ne ex ea B. Matthæum natum credam,
obstant Taegius supra num. 5 solum docens,
ipsum ex honestis et piis parentibus natum esse;
et Leander Alberti, eundem sine ulla parentum
stirpisve nobilitatis mentione Carerium vocitans.
Quo ille natus sit anno, a nullo proditum legi:
neque hic colligi potest ex illius anno emortuali,
quod suprema, in qua obiit, ætas ignoretur. Quia
tamen anno 1471, aut forte præcedenti, vivere
desiit, nec quisquam de ejusdem admodum pro-
vecta ætate meminit, verisimillimum est, eum
eodem, quo mortuus est, seculo xv primam lucem
asperxisse. Ignotus pariter mihi est annus, quo
sacrum Prædicatorum Ordinis habitum induit,
silentibus de eo omnibus, quos consului.

13 Multis illum in ipso tyrocinio fulsisse vir-
tutibus, scribit Marchesius, de qua re nequit
merito dubitari. De singulari illius abstinencia
unum refert, quod cum ex ejusdem coætaneorum
testimonio acceptum dicat, Marchesii verbis ex
sermone Italico in Latinum versis huc trans-
fero. Adeo erat orationi deditus, ut in morem
S. Bernardi semper esset intentus et mente ele-
vatus in Deum; cumque in hoc fervore spiritus
leviores reputaret usitatas corporis castigatio-
nes, ex solita fervidorum tyronum imprudentia
corpus suum in eum modum afflixit, ut evidens
vitæ periculum incurrerit. Nam inter cetera
tantæ erat a cibis abstinencia, ut ex multorum

coætaneorum ejus testimonio constet, illius D
fauces dentesque ex nimia debilitate aliquando
adeo fuisse constricta, ut eum refocillandi, ge-
nerosoque liquore roborandi gratia, oportuerit
os ejus instrumento ferreo diduci. Tum subdit
Marchesius, eundem propterea a magistro suo
reprehensum, prohibitumque illam imposterum
sui corporis afflictationem sine petita acceptaque
licentia adhibere, et ex ejusdem magistri pru-
denti consilio ad cohibendos potius animi sui
sensus, divinaque contemplanda tam facile ani-
mum transtulisse, ut frequentes in ecstases ra-
peretur.

14 Fuisse illum ferventissimum verbi Dei præ-
conem et apostolica charitate eximium, supra
dixit Taegius, idque etiam observavit in Chro-
nico ad annum 1471, ubi, teste, qui ea descri-
psit, Papebrochio, de eodem sic ait: Fuit etiam
ferventissimus prædicator ac animarum mirabi-
lis zelator. Consentit Leander Alberti in ejusdem
elogio dicens: Fuit vehemens verbi Dei concio-
nator, et animarum sedulus indagator. At ho-
rum neuter factum aliquod hujus generis narrat
præter unum illud de liberatis captivis e manibus
pyratarum, in quas cum ipso inciderant. Qua-
tuor alterius generis exempla referunt Marche-
sius et Lafonus, nescio, quam certis testimoniis
fulta. Primum hoc fere modo exponunt. Dum
Matthæus Soncini, quod ducatus Mediolanensis
in agro Cremonensi ad Ollium fluvium oppidum
est, verbi divini prædicandi causa quodam die
festo versabatur, audito, populum ad tympano-
rum tiliarumque sonitum choreis indulgere, de
sacræ lucis profanatione vehementer commotus,
pulsato turris ære campano omnes ad concionem
convocavit et in suggestum ascendens, tanto cum
ardore et eloquentia peroravit, ut auditores suos
ad pœnitentiam et lacrymas commoverit, pro-
fanumque illum morem ex eo oppido penitus
sustulerit.

15 Nescio, ad idemne, an ad aliud tempus
spectent Soncinensis conventus Ordinis Prædica-
torum reformatio, et insignis conversio Luchinæ,
ejusdem oppidi matronæ nobilis, sed vanæ et
luxui admodum deditæ; quarum primam ex
mandato Martialis Auribelli, Prædicatorum
generalis Magistri, a B. Matthæo feliciter per-
fectam, iidem duo scriptores affirmant; Luchi-
nam vero memorant ex unica ejusdem concione
tam vehementer motam fuisse, ut perfusa fletu
ad ipsum accesserit, eoque magistro tantum pro-
fecerit, ut Tertii Ordinis S. Dominici induta
habitum sancte vixerit, merueritque sacris Fastis
Dominicanis inscribi. Inscripta iis est ad diem 7
Augusti, sed apud nos, quod de ejusdem cultu
non constaret, ibidem inter Præmissos relata.
Porro cum Martialis Auribellus supremum Or-
dinis magisterium bis gesserit; primo ab anno
1453 usque ad 1459; ac rursus ab anno 1465
usque ad 1473, quo, teste Echardo in Biblio-
theca, vivere desiit; Matthæus autem anno 1471
vel forte præcedenti, mortuus sit, de tempore
reformati conventus Soncinensis licet utcumque
late statuere.

16 Quartum B. Matthæi apostoli zeli speci-
men datum, aiunt, Viglevani, et hoc fere modo
enarrant. Festa S. Marci luce saltatorum comæ-
dorumque manus convenerat ante ducale pala-
tium, histrionia sua Mediolanensium ducem, qui
Viglevani aderat, populumque publice recreatura.
Accurrit Vir Dei, profana ludicra vetiturus;
cumque sacris monitis nil proficeret, divini ho-
noris

Dicitur Son-
cini sustulisse
consuetudi-
nem dies fe-
stos profa-
nandi:

E

ubi et conven-
tum reforma-
vit, et Luchi-
nam conver-
tit.

F

Aliud ejusdem
zeli speciem
Viglevani ab
eo datum:

AUCTORE
C. S.

A noris zelo incensus turbas fuste abigit. Et cesserunt tunc quidem pellenti, sed per aulicos persuasere principi, facinus hoc illi injuriosam esse, nec impune permittendum. Quam ob rem iratus dux accitum Dei Virum acriter corripit, extrema minatus, si simile quid imposterum committeret. Verum ille nihil hisce motus, principem etiam intrepidus arguit, quod in dominio suo, quod a Deo acceperat, Dei honorem non modo non tueretur, sed etiam minaretur sacris præconibus, qui in avertenda divinæ Majestatis læsione suo officio fungerentur. Addunt, hæc tanta cum fiducia animique robore pronuntiata esse, ut dux, quique aderant, aulici argumentis virtutem admirabundi suspexerint et laudarint.

duo ejusdem
dum viveret,
miracula et
vaticinia.

47 Duo quoque ab eodem, dum in vivis erat, in eadem civitate patrata miracula referunt. Primum est cujusdam pueri curatio, qui, dum pater ejus (quem Ambrosium Gravelloa appellant, et unum e ditioribus ejusdem civitatis nobilibus viris dicunt) beati Viri concionibus intererat, inobservatus in ferventis olei sartagine prolapsus manus vultumque fæde ambusserat. Quo comperto, domum redux pater, ad Matthæum redisse dicitur, ac tamdiu apud ipsum institisse, ut pristinam proli suæ integritatem a Deo impetraret, donec is illum domum suam regredi jussit, pollicitus fore, ut puerum jam tum multo melius se habentem reperiret, ac intra paucos dies haberet plane incolumem. Promissis, aiunt, respondisse eventum, puerumque, dum permisit ætas, Minorum Ordinis nomen suum dedisse. Alteram curationem obtigisse affirmant cuidam Antonio Ferrari, qui cum sex annorum spatio fluxu sanguinis et urinæ, frustra tentatis remediis, laborasset, hanc suam calamitatem B. Matthæo exposuit, utque bene sibi precaretur, flagitavit. Ille misericordia motus, elevatis in cælum oculis, quod petebatur, præstitit; nec mora, supplicem ab eo malo imposterum immunem dimisit. Aiunt denique, Beatum mortis suæ annum, locum, cladesque, quas Ludovicus XII rex Galliæ ineunte sæculo XVI Italiæ intulit, vaticinatum fuisse.

An Christus ei
ante obitum,
ut quidam
asserunt,

48 Consentiant etiam Taegio de instanti sibi morte a Beato intellecta ex ingenti cordis sui, velut spiculo confixi, dolore; sed addunt, dolorem hunc ei tunc inflictum fuisse a Christo Domino visibiliter apparente, spondenteque fore ut intra paucos dies migraret ad cælos. Ejusdem apparitionis, non tamen sponsionis, etiam meminerunt Seraphinus Razzius in illius Vita, Joannes Michael Pius lib. III. De viris illustribus Ordinis Prædicatorum cap. 44, et Joannes Lopez parte III Historiæ ejusdem Ordinis, cap. 13. Unde ea didicerint, me latet; at, si Taegio scriptori synchrono, ac proinde potioris auctoritatis, credimus, Matthæus suæ mortis propinquitatem non aliunde intellexisse videtur, quam ex prædicto cordis cruciatu, quo se videbat compotem voti de delibando ante obitum suum paululo amarissimæ Christi passionis. Verba Taegii habes supra num. 8, addo hic etiam Leandri Alberti, qui Taegio, ac forte etiam ipsimet Beato, aliquando synchronus vixit.

apparuisse
videatur.

49 Consueverat (inquit ille) Vir sanctus Christi Cruci affixi simulacrum non sine lacrymis aut animi quadam maxima æstuatione, nec sine profunda meditatione contemplari. In ultima constitutus ægritudine præsidenti cœnobio detexit, se ex illa omnino ægritudine vita fun-

Octobris Tomus III.

cturum, ex eo, quod enixe a Deo efflagitaverat, ut se faceret amarissimæ passionis, antequam decederet, aliquantulum delibare; quod quidem petens paulo ante voti compos factus fuerat, eo quia persentiret, cor sibi veluti spiculo confossum, et tanto dolore cruciari, ut diu amplius vivere non posset. Porro Christus Dominus noster suo cruciatu, prout flagitaverat, vulneraverat cor ejus. Forsitan laudati recentiores hæc Leandri et supra relata Taegii verba de visibili Christi apparitione promissoque celeri ad cælum transitu interpretati fuere. Alios saltem testes non laudant; nec novi, quos habuerint pro factis asserendis, quæ ex eorumdem fide superius num. 14 tribus sequentibus retuli.

20 In anno emortuali assignando (nisi solius typothetæ error sit) vehementer erravit Castellinus supra laudatus cap. 2, pagina 152, ubi annum æræ Christianæ 1244 signavit; nec recte Razzius annum 1444; nisi id quoque typothetæ vitio tribuendum sit. Taegius, Leander Alberti, Pius et Lopez in annum 1471 consentiunt; Marchesius et Lafonus in 1470. Cur autem hunc annum anno 1471 præferat, postremus rationem allegat ex quodam instrumento, auctoritate, ut ait, publica confecto die 24 Aprilis anni 1471, in quo dicitur mater quædam filium suum, facto voto de B. Matthæi sepulcro visendo, e mortuo vivum recepisse, eodemque anno ac die votum suum exsolvisse. Unde fere sic ratiocinatur: Ex communi omnium sententia B. Matthæus obiit mense Octobri; ut igitur dicta mulier die 24 Aprilis anni 1471 ad illius sepulcrum voti solvendi ergo accedere potuerit, debuit iste ante eundem annum vivere desiisse.

Obiisse anno
1471 dicitur
a Taegio et
Leandro

21 Haud equidem scio, an Lafonus ipsum authenticum instrumentum viderit, an solum laudaverit ex Marchesio, cujus verba dabo inferius. Si tamen ambobus vel alterutri ipsum autographum, aut saltem accuratum apographum, præluxerit, omnino evincens est Lafoni argumentum, et in Taegii numeris agnoscendus est error, quem deinde alii recentiores adoptarint. Verumtamen ne id facile admittere queam, obstat ipsemet Taegius eundem annum in Chronico exprimens, teste Papebrochio, qui ad calcem elogii, quod dedi, sequentia annotavit: Idem (nempe Taegius) in Chronica ad annum 1471: » Eodem anno, die 6 Octobris Fr. Matthæus » de Carreriis Mantuanus apud Viglevanum, » Novariensis diocesis insigne oppidum, migravit ad Dominum, sepultusque est in ecclesia » Fratrum; » nimirum Prædicatorum. Obstat secundo Leander Alberti, ejusdem temporis scriptor, qui eundem annum retinuit his verbis: Matthæus Carerius Mantuanus, vir devotus et in conscientia valde accuratus, adeo ut etiam minima libaret, in cœnobio Viglevani, oppidi Insubriæ, miraculis clarus, Deo anno Salutis nostræ 1471 spiritum devotissime reddidit. Hæc ergo omnino suadent, verum emortualem illius annum fuisse 1471; propter laudatum tamen a Marchesio et Lafono instrumentum publicum, de quo, ut dixi, non satis mihi constat, malui annum 1471 vel 1470 in margine annotare.

ab aliis anno
1470,

22 Quod ad diem obitus attinet, is quoque a Taegio (nam Leander de eo non meminit) tam in Vita, seu elogio, quam in Chronico, dies 6 mensis Octobris signatur, quare hic omnino retinendus videtur. Cum tamen alii, interque hos

die 6 Octobris
aut forte 5.

AUCTORE
C. S.

Benedictus XIV Papa lib. II de Beatorum canonizatione etc., cap. 24, § 2, num. 7 illum die 5 ejusdem mensis obiisse scribant, eoque die ex dictis dicendisque ille Viglevani colatur, fortasse beata ejus mors contigerit quidem die 5 Octobris, sed post occasum solis, ac propterea Taegius eandem ad diem 6 retulerit Italico computandi modo, qui dies ab occasu solis orditur, uti etiam alibi in Opere nostro observatum fuit.

§ II. Aliquot miracula post mortem illius patrocínio præterea impetrata : translatio corporis et memoria annua a Sixto IV Papa concessa : cultus ejusdem impugnatus, et confirmatus : concessa de eodem Missa et Officium.

B

Beati corpus suavi odore fragrasse atque ipse in gloria apparuisse dicitur.

Magna beati Viri sanctitas, populique de eo justa æstimatio verisimilia faciunt, quæ laudati Marchesius et Lafonus de Viglevanensium mox post auditum illius e vivis excessum, ad cœnobium concursu, deque suavissimo ejusdem corporis odore narrant; quem tamen posterior, ipso, quo tumulabatur tempore, alter ex juratis, ut inquit, multorum testimoniis, ex illius tumulo multis diebus erupisse affirmant; quæ utriusque relatio simul vera esse potest. Addunt, ipsum etiam visum esse, Dominicano suo habitu indutum, magnaque in gloria spectabilem e sepulcro surgere, quod Marchesius, ex publicis authenticisque testimoniis pariter constare asseverat. Utut sit, miraculis illum post mortem suam claruisse, etiam testatus est Taegius, et appensis ad ipsius sepulcrum votivis donariis confirmavit supra num. 9; quod etiam fecit in Chronico ad annum 1471, ubi post relatum ejusdem pium obitum et sepulturam in ecclesia Prædicatorum Viglevani, mox subnexit ista: Ubi et miraculis claret, ut imagines ac vota cerea, ad ejus tumulum suspensa, protestantur. Huic adde Leandrum Alberti in ejusdem elogio dicentem: Cujus admirandam sanctitatem miracula, quæ secuta sunt ejus decessum, et simulacra cerea ad ejus appensa sepulcrum apertissime testantur.

C

Ex miraculis, quibus post obitum certe claruit,

24 Neuter tamen horum ullum miraculum speciatim memoravit præter id, quod ex Taegio dedi num. 9 et 10 de recuperata Stephano comiti Placentino gratia Galeacei Mariæ Sfortiæ, Mediolanensium ducis, quodque etiam Leander, sed brevius annotavit hoc modo: Stephanus Placentinus comes a Galeacio Sfortiæ, principe Insubrium, tribus oppidis spoliatis, voto emisso ad beatum Matthæum, novo quodam modo e vestigio recuperavit. Neuter etiam crimen Stephani, seu verum, seu falso impositum, quo eam Galeacei offensam incurrerat, insinuavit; verum ex iis, quæ Muratorius in Annalibus Italiæ ad annos 1468 et 1476 de eodem Galeaceo scripsit, nemo mirabitur, si is innocentem comitem ea pœna multasset. Porro cum ex eodem Muratorio habeamus, Galeaceum anno 1476 a suis fœde trucidatum fuisse, relatum de Stephano fa-

ctum intra quinquennium a morte B. Matthæi D figendum est.

25 Quæ præterea Marchesius, enarrat, miracula ex Italico sermone Latine versa accipe: In loco Besate diœcesis Mediolanensis, quinque milliaribus a civitate Viglevanensi dissito, Antonia, Bertramni Valli uxor, filium habebat, quinto jam anno quartana febris laborantem, quæ in continuam tandem versa eundem ad extrema deduxit. Mater, quæ incertis de causis peregre versabatur, domum reversa filium suum aliquot horis ante mortuum invenit. Quo comperto, dum illa velut sui impos lamentabatur, incidit ei in mentem de sanctitate Matthæi, quem Viglevani conciones habentem noverat; plenaque spe de impetranda illius precibus suo filio vita, vovit, se ejusdem tumulum invisuram, ac nescio quid muneris in accepti beneficii testificationem oblaturam; cum Deus in Sanctis suis mirabilis eodem temporis momento filium illi suum salvum et incolumem restituit. Quare ambo parentes, ut votum suum explerent, Beati sepulcrum inviserunt, ibique scripto, publica auctoritate die 24 Aprilis anni 1471 confecto instrumento, miraculum hoc testati fuere. Vide, quæ hinc pro ejusdem Beati anno emortuali superius num. 20 et sequenti annotavi.

narratur unum de puero resuscitato;

E

26 In quodam loco diœcesis Mantuanæ quidam juvenis, Leonellus nomine (apud Lafonum pro juvene mulier juvenula dicitur) post multorum annorum infirmitatem eo redactus fuerat, ut sibi relictus a medicis, et loquendi destitutus facultate, in extremæ vitæ termino versaretur. Dum itaque jam pararentur funebria, quidam amicorum ipsi inelamavit, ut B. Matthæo Mantuano se committeret pro vita impetranda, si æternæ suæ saluti expediret. Fecit id interna, ut potuit, voce infirmus; moxque sensit velut quemdam omnia membra tangentem, ac subito se sanum validumque expertus est, ut propriis virtutibus valuerit se e lecto erigere, clamantique: Modo per gratiam Dei et B. Matthæi sanus sum; ac reipsa velut sanus comederit, et lecto egressus sit, non secus atque nullo umquam malo fuisset correptus.

alterum de moribundo subito sanato,

27 Quædam mulier Viglevanensis, Augustini Moscone filia, post multorum dierum in partu dolores filiam peperit, omnium, qui viderant, opinione mortuam. Hujus animæ jacturam miserata ejus soror ad B. Matthæum recurrit, supplicans, ut infanti vitam procuraret, donec sacro fonte ablueretur. Ultra votum obtinuit: nam infans non modo baptizata fuit, verum etiam multis annis vixit. Dum in eodem Viglevanensi oppido in domo Francischini Maggi quidpiam fabricaretur, ingens saxum e muro decidit in ipsius uxoris dorsum, quæ alia quædam saxa colligebat. Tam lethalis fuit læsio, ut mulier multis horis deliquium animi passa ab arcessitis medicis mortua reputaretur. Tandem medicatis fasciis involuta, lectoque imposita, recepto sensu, tam vehementem experta cruciatum est, ut e vestigio morituram se crederet. Invocato tamen interna, quod externa non poterat voce, B. Matthæi auxilio, statim fuit exaudita, ita ut postero mane e lecto surrexerit, velut numquam afflicta malo, quod de illius vita desperare fecerat medicos.

tertium de infante mortua credita; quartum de muliere graviter sauciata;

F

28 Mulier ex acervo lapidum admodum alti parietis præceps acta; Christophorus cœmentarius

A rius e sublimis ædificii tecto prolapsus; filia Joannis Baptistæ Gravellonæ capite deorsum e scalis provoluta, de quorum omnium vita actum esse, judicaverant medici, B. MATTHÆO cum voto commendati incolumes evaserunt, plagis, quas e lapsu exceperant, repente sanatis. Galeaceus II (*Sfortia scilicet, de quo egimus, qui fuit secundus e Sfortiis dux Mediolanensis, sed sui nominis primus*) et Bona (*Sabaudica*) ejus uxor, Mediolanensium duces, eidem Beato votum fecere pro salute sui filii, qui etiam confestim sanitatem recepit.

B 29 Eodem patrocinate, Deus illuminavit cæcos, recto gressu donavit claudos, lethiferas pepulit febres, sustulit acerbissimos calculorum, pleuritidis, intestinorum, stomachi, capitis, gangrenæ pestiferæ, hydropisis, oppilationum, aliosque innumeros cruciatus. Ipse mutis natis impetravit loquendi facultatem, et sterilibus feminis fecunditatem, partusque felices. Tot denique, tantaque fuere ad illius invocationem a Deo concessa miracula et beneficia, ut, cum ex fidelium donariis exstructum ei esset præclarum sacellum, quod nobilis vir Jacobus Carbone deinde exornavit, corpus ejus e primo suo tumulo in illud translatus sit, et super altari marmoreæ arcæ impositum; ubi a fidelibus non solum privata devotione colitur, verum etiam ex indulto Apostolico festum illius annum Officio et Missa ex communi confessoris non pontificis in eodem conventu celebratur, totaque civitate solemniter agitur die 5 Octobris, quo ille obiit. *Vide tamen de die obitus supra num. 22.*

C 30 Legitimum porro hujus B. Matthæi cultum probat, quem supra dixi, Lucas Castellinus in *Tractatu de certitudine gloriæ Sanctorum canonizatorum etc.*, cap. 2, pag. 152 et sequenti, inter alias cultus concessiones, a Sede Apostolica specialiter factas, hanc quoque, de qua modo agimus, reponens. Ejus verba habet: His omnibus addi potest concessio Apostolica ad instantiam et petitionem Generalis Ordinis Prædicatorum, F. Salvi Cassetæ de Panormo, facta a Sixto IV, die 8 Februarii 1484 in honorem venerabilis viri Dei F. Matthæi de Mantua, Ord. Præd., qui ob eximiam morum sanctitatem, et ob eminentes eroicasque ipsius virtutes, clarum lumen Ord. Præd. (dum viveret) ab omnibus appellabatur, cujus felix obitus accidit anno 1244 (*imo ultra duo sæcula serius, ut probatum est*) in conventum S. Petri Martyris de Viglevano, non sine magno splendore sanctitatis et miraculorum, etc.

E 31 Qua concessione duo principaliter elargitus est summus ille Pontifex. Primum videlicet, ut corpus dicti Beati a primo, in quo sepultum erat, tumulo ad alium digniorem et honorificentiorum in eadem ecclesia transferretur. Secundum, ut in festo Dedicationis ecclesiæ S. Petri Martyris de Viglevano de illo (Matthæo scilicet) solemniter fieri atque decantari possit illius memoria cum oratione, prout ab eo tempore usque modo (*id est, usque ad annum 1628*) factum est, non sine magno populorum concursu et devotione. Non tamen de eodem Beato fit Officium, neque cantatur Missa; ut aliqui non recte scripserunt. Imo ex libris publicis ejusdem civitatis Viglevanensis, subsignatis propria manu consulum ac notariorum, Francisci videlicet Potelli, et Joannis Angeli Fascia, notarii, et cancellarii universitatis ejus-

dem civitatis, sigillo publico ipsius civitatis munitis, apparet, caput ipsius Beati honorifice reconditum esse in theca argentea, in qua leguntur sequentia verba: BEATO MATTHÆO ORDINIS PRÆDicatorum, PATRONO SUO, POPULUS VIGLEVANI HOC DICAVIT 1518.

E 32 Et in arca marmorea, in qua jacet sacrum ejus corpus, sequentia verba pariter conspiciuntur: HIC TIBI PRÆCO FUIT, PATER EST VIGLEVANI ZELUS, QUEM CAPUT ARGENTEUM MARMORIS ARCA TENET DIE 25 APRILIS 1519. *Duo hi versiculi, nescio, cujus culpa, sine dubio vitiosi sunt; at quid si sic exponendi sint? Hic in terris, tibi præco fuit, nunc Pater, seu patronus est in cælis, o Viglevanensis, quem, seu cujus reliquias, caput scilicet, theca argentea in formam capitis elaborata, reliquum vero corporis arca marmorea tenet seu servat inclusum. Pergo Castellini verba recitare.* Ex eisdem, inquit, litteris universitatis et communitatis dictæ civitatis Viglevani clare quoque habetur, qualiter in publico consilio nobilium atque civium ejusdem civitatis anno 1625, die 20 Octobris fuit stabilitum atque ordinatum, ut apud Sedem Apostolicam fiat instanter petitio, ut concedatur licentia Sacrum faciendi, et Officium recitandi de dicto beato Matthæo in die suæ solemnitis ex voto facto ab eadem civitate in honorem ipsius Famuli Dei.

F 33 Castellini dicta partim probavit firmavitque Benedictus XIV summus Pontifex in *Opere suo de Servorum Dei beatificatione, et Beatorum canonizatione lib. II et IV agens de beatificationibus æquipollentibus, et concessionibus cultus, a Sede Apostolica factis, idque argumentum exemplis illustrans; unde, quæ ad B. Matthæum hodiernum pertinent, juxerit hic descripsisse. Lib. II, cap. 24 hæc habet: Adeo percrebuit fama sanctitatis hujus Beati (Matthæi Mantuani,) ut summus Pontifex Sixtus IV vivæ vocis oraculo concesserit, ut ejus corpus a primo, in quo sepultum erat, tumulo ad aliud dignius sepulcrum et honorificentius in eadem ecclesia transferretur, et ut in festo Dedicationis ecclesiæ S. Petri Martyris ejus memoria solemniter decantaretur et fieret; uti colligitur ex authentico instrumento, existente in archivo conventus S. Petri Martyris civitatis Viglevanensis. Tum subdit ipsum instrumentum, quale hic ex eodem refero.*

F 34 In Dei Filio sibi charissimis ven. Patri Priori, seu Præsidenti, ac patribus et fratribus universis conventus Viglevanensis, provincie Lombardiæ Ordinis Prædicatorum, Fr. Salvus Cassetta de Panorma, sacræ Theologiæ professor, ac ejusdem Ordinis humilis Magister et servus, salutem et pacem in Domino Jesu, omnium Salvatore. Quum eos honore et celebratione dignos existimemus, qui vitam præclaris moribus ac virtutibus ornatam duxerint, ea ratione litteras has omnibus recte sentientibus legendas proponere statuimus, ut præclari meritis et laudibus digni viri nequaquam tenebris obducti, aut merita commendatione fraudati videantur. Quod si Romanos, Græcos, barbaros, qui, etsi virtutibus clari, Christum tamen ignorantes, scriptorum ingenii adeo celebratos et eloquio illustratos, tantopere admiramur et colimus; quid vero Christo initiatos sanctissimos viros, religione, pietate, sanctimonia conspicuos, vel silentio involvimus, vel suarum laudum splendore carere patimur?

AUCTORE
C. S.

reliqua ossa
tumbæ mar-
moreæ inclu-
duntur: vo-
tum civitatis
pro augendo
illius cultu.

Utramque
Sixti IV con-
cessionem
probavit Be-
nedictus XIV

ex litteris
Salvi Casset-
tæ, Magistri
Ordinis Præ-
dicatorum.

AUCTORE
C. S.
in quibus hic
scripsit, se
cum a Sixto
impetrasse,

* an Hunc?

omnesque ad
Beatum imi-
tandum, co-
lendumque
hortatur :

hinc auctus
ejusdem cul-
tus

et postea occa-
sione Decreti
Urbani VIII
ab episcopo
Viglevanensi
impugnatus,

35 Quam ob rem, cum ab ineunte hac sacra nostra Prædicatorum religione clarissimi virtutibus et doctrina viri semper floruerint, qui, beato Dominico duce ac fundatore, in agrum militantis Ecclesiæ uberrimos fructus attulerint, accessit in temporibus nostris vir sanctitate, vitæ innocentia, sacris moribus et animi integritate præstantissimus, Fr. Matthæus Mantuanus, quem Deus immortalis, ut vitæ puritate præcipuum, ita et morte pretiosa sanctissimum ostendit; cujus integritas, sanctimonia, religio mortalibus et immortalibus non modo humanum, sed angelicum potius præstiterunt, cujusque ea sunt merita, ut pluribus et signis et miraculis usquequaque claruerit. Hinc * igitur, ne fidelibus jaceret ignotus, ceteris ad bene vivendi et imitationis exemplum proponendum duximus, et nuper, cum ad pedes Sanctissimi in Christo Patris et domini nostri, domini Sixti, divina providentia Papæ IV, essemus, ab ejus clementia vivæ vocis oraculo impetravimus, ut ejus sacrum corpus a primo, in quo sepultum erat, tumulto ad aliud dignius et honorificentius (*sepulcrum*) in eadem ecclesia transferretur, atque ut in festo Dedicationis ecclesiæ S. Petri Martyris de Viglevano, ejusdem Ordinis, ejus memoria solemniter decantetur et fiat.

36 Quare fideles omnes hortamur in Domino, ut Sanctorum omnium meritis et exemplis provocati atque incensi bene ac recte vivendi semitam sequantur, et hujus religiosissimi et sanctissimi Viri precibus immortalem gloriam se sperent consecuturos. In quorum omnium fidem et testimonium sigillum officii nostri duximus præsentibus apponendum. Bene valete, et Deum pro nobis orate. Datum Romæ die octava mensis Februarii anno Dominicæ Nativitatis millesimo quadringentesimo octuagesimo secundo. *Hactenus epistola laudati Magistri Ordinis Prædicatorum. Porro, cum B. Matthæus die 5 vel 6 Octobris anni 1470 vel sequentis ex supra dictis obierit, sequitur, ejusdem publicum cultum, qui statim a morte illius ex Viglevanensium pietate captus fuerat, undecimo duodecimove post eandem anno a summo Pontifice concessum firmatumque fuisse; atque ipsum proinde Matthæum æquipollenter, ut loquuntur, beatificatum fuisse.*

37 Sequitur secundo, arcam tamen marmoream, et argenteam thecam, in quibus sacræ ejus reliquiæ asservantur, primum trigesimo septimo circiter post eandem beatificationem anno perfecta esse, si recte se habeant inscriptiones num. 31 et 32 relatæ. Haud dubie post concessum a Sixto IV Matthæi cultum crevit Viglevanensium erga Beatum pietas et fiducia, ex eorumque collectis votivis donariis ac civitatis munificentia tandem annis millesimo quingentesimo decimo octavo et sequenti prædictæ thecæ argentea sacro illius capiti, arcaque marmorea reliquo corpori honorifice asservandis confectæ fuerunt.

38 Concesso a Sede Apostolica, quem diximus, cultu B. Matthæum merito honorare perrexerant Viglevanenses usque in annum 1625, quo celebrata Urbani VIII Papæ de veneratione eorum, qui cum sanctitatis aut martyrii fama vel opinione obierunt, decreta prodire, quibus nonnullorum temeraria aut inconsulta in hujusmodi defunctis cultu exhibendo facilitas inhibebatur. Ex hisce enim decretis male intellectis Franciscus Romerius, octavus Viglevanensium episcopus, delatum hactenus B. Matthæo cultum censuit prohibendum. At Beati sui causam apud sacri Officii

Congregationem Romæ suscepit Prior conventus Viglevanensis, et feliciter evicit. Ita rursum docet Benedictus XIV in supra laudati Operis libro II, cap. 24, § 2, inter declarationes casuum in Urbani VIII decretis exceptorum ad præsens propositum hanc referens : Feria 3, die 2 Decembris 1625 fuit Congregatio sancti Officii in palatio illustriss. et reverendiss. domini Cardinalis Bandini in regione Campi Martii, coram illustriss. et reverendiss. dominis S. R. E. Cardinalibus, generalibus Inquisitoribus, in qua Prioris conventus S. Dominici Viglevani lecto memoriali, decretum fuit, scribendum esse episcopo dictæ civitatis, ne impediat cultum et venerationem exhiberi solitam B. Matthæo ultra centum annos, cum sit de comprehensis in paragrapho : DECLARANS.

39 Decretum prædictum (*ita pergit ibidem laudatus Pontifex*) exstat in Regestis Decretorum sacræ Congregationis sancti Officii, in quibus exstat etiam Epistola, ab eadem sacra Congregatione conscripta episcopo Viglevani. *Hic subdit eandem epistolam, quam, quia Italico sermone scripta est, Latino subnecto.* Prior conventus S. Dominici ejusdem civitatis (*Viglevanensis*) sacræ Congregationi exposuit, in suorum ecclesia cultum et venerationem impendi cuidam beato Matthæo, spatio centum et plurium annorum, velut tali, honorato, idque jam a vestra dominatione impeditum ob decretum hujus sacræ Congregationis, elapsis mensibus publicati de veneratione personarum cum sanctitatis aut martyrii fama mortuarum. Et quia in prædicto Decreto mens Sanctissimi Domini nostri, sacræque Congregationis non fuit, ut comprehenderentur ii, quorum cultus cœptus et toleratus fuit ultra annos centum, imo cum illi expresse excipiantur in paragrapho DECLARANS etc, et in his verbis : LONGISSIMI TEMPORIS SCIENTIA etc; propterea, cum in hoc casu sit beatus Matthæus, jusserunt me ad vestram dominationem scribere, ne continuationem cultus venerationisque ei hactenus exhibitæ impediatur, etc.

40 Sane casum ab Urbani VIII Decreto exceptum hic locum obtinere, manifestum est ex paragrapho in Epistola mox allegato. Sic enim is habet : Declarans, quod per suprascripta præjudicare in aliquo non vult, neque intendit iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum, vel immemorabilem temporis cursum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Sedis Apostolicæ, vel ordinarii coluntur. Atqui Matthæi, de quo hic, cultus jam tum inchoatus fuerat a tempore centum annorum metam excedente, quod annorum spatium per longissimum tempus, illiusque immemorabilem decursum in eodem Decreto indicari, etiam ipsemet Urbanus VIII declaravit in Brevi, die 5 Julii anni 1634 edito; idemque cultus perseveraverat ejusdem longissimi temporis scientia ac tolerantia (imo et expressa concessione) Sedis Apostolicæ (nempe Sixti IV Papæ) et ordinarii, nimirum ab anno 1482 usque ad annum 1625, ut liquet ex prædictis.

41 Perhonorificum etiam huic B. Matthæo est, quod Castellinus num. 32 asseruit, de litteris universitatis, communitatisque Viglevanensium, eodem anno 1625, die 20 Octobris in publico consilio et ex voto exaratis de instando apud Sedem Apostolicam pro obtinenda licentia Officium et Missam de eodem celebrandi : verum, cum nec in

a sancti Officii
Congregatione
vindictus
fuit,

hodieque per-
severat,

F

quodque Vi-
glevanenses
a Sede Apo-
stolica petere
covebant,

A in Decreto sancti Officii, die 2 Decembris ejusdem anni, quod recensui, edito, nec in litteris ad Viglevanensem episcopum de permittendo illius cultu datis, quas pariter retuli, de nova hujusmodi concessione ulla fiat mentio, solumque caveatur, ne episcopus continuationem cultus venerationisque ei hactenus exhibitæ impediat, videntur Viglevanenses, aut voti sui executionem in aliud tempus distulisse, aut, si eam tunc eidem Priori conventus civitatis suæ commendaverint, sua spe interim frustrati fuisse. Certe ipsemet Castellinus, qui Opus suum anno 1628 vulgavit, verbis num. 31 datis expresse negavit, de eo Missam cantari, aut Officium fieri suo tempore soluisse, ut aliqui (inquit) non recte scripserunt.

42 Concessam tamen postea hanc fuisse a Sede Apostolica facultatem, persuadent alii, Castellino antiquiores, nisi hi alios, quos Castellinus redarguit, leviter secuti fuisse credendi sint. Certe, B. Matthæum Officio et Missa Viglevani in conventu S. Petri Martyris, Ordinis Prædicatorum, quotannis die 5 Octobris ex speciali indulto Apostolico colli, deinde etiam asseruerunt Marchesius in Diario Dominicano, Neapolitanis typis anno 1679 excuso, et Lafonus in Anno item Dominicano, Ambianis anno 1712 edito, quos non temere id scripsisse, persuasum mihi habeo ex sæpe laudati Benedicti XIV Opere, in cujus libro 1v, part. 2, cap. 3, num. 12 id ipsum etiam affirmatur.

AUCTORE
C. S
Officio et
Missæ annuis
deinde etiam
auctus est.

DIES SEXTA OCTOBRIS.

SANCTI, QUI PRIDIE NON. OCTOB. COLUNTUR.

B

Sanctus Sagaris, episc. martyr Laodiceæ in Phrygia.

S. Fides V. M. et Socii MM. Aginni in Aquitania.

SS. Marcellus, Castus, Æmilii et Saturninus MM. forte Capuæ in Campania Felici.

SS. Rogatus, Saturninus, Faustinus et Martialis MM. in Africa. Item

SS. Januarius et Ammonus MM. forte Romæ.

C

S. Prudentius M. Besuæ in Burgundia.

S. Eroteïs M. in Græcia.

S. Probus episc. conf. Cajetæ in Campania Romana.

S. Renatus episc. conf. Surrenti in regno Neapolitano.

S. Romanus episc. conf. Autissiodori in Gallia.

S. Bartius, seu Barsius, episc. conf. Vasionem in comitatu Vindauscensi.

S. Ywius diaconus conf. Wiltoniæ in Anglia.

S. Enimia virgo, forte regina, et abbatissa in diœcesi Mimatensi in Occitania.

S. Apollinaris archiepisc. Bituricensis in Gallia.

S. Magnus episc. Opitergiensis, deinde Heracleensis, conf. forte Heracleæ.

S. Pardulfus abbas conf. Waracti in diœcesi Lemovicensi in Gallia.

F

S. Epiphania virgo sanctimonialis Ticini in Insurbria.

S. Nicetas conf. in Græcia.

B. Adalbero episc. Herbiopolensis conf. Lambaci in Austria Superiori.

S. Bruno conf. Ordinis Carthusianorum fundator in Calabria.

S. Artaldus ex Carthusiano episc. conf. in Bugesia, Galliæ provincia.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

Meinradi eremitæ martyris reliquiarum ex Augiensi monasterio ad Einsidlense translatio signatur hodie in Martyrologio Germanico. De hac vide ad diem, quo ejusdem Sancti Vita data est,

xxi Januarii.

Quintiniani, seu, uti tom. II Spicilegii Acheriani pag. 84, et a Castellano ad diem 12 Februarii nuncupatur, Quintiliani, corporis inventio, quæ die 6 Octobris anno Christi 1490 contigit, ita hodie a Menardo in Mrl. Benedictino annuntiatur: Lutetiæ Parisiorum inventio corporis beati Quintiniani; a Saussayo vero, qui translationem inventioni perperam subjungit, et, quod hic potissimum expendi debet, alia, quam qua Beatos, publico cultu gaudentes, refert, litterarum forma hic utitur, his verbis in Mrl. Gallicano refertur: Parisiis in ecclesia S. Pauli inventio et translatio corporis beati Quintiniani abbatis. Itaque, uti Saussayus minori illa, quam adhibet, characterum forma indicat, inter Venerabiles potius, quam inter stricti nominis Beatos Quintinianus seu Quintilianus noster computandus esset: ex adverso autem, si Castellanus, ad diem 12 Februarii Beati titulum ei confidentissime tribuentem, audiamus, inter veri nominis Beatos, seu, uti in Admonitione prævia pag. 1 et 2 exponit, inter eos, qui vel beatificatione, ut vocant, formali, vel expressa tacitave summi Pontificis facultate Officio coluntur ecclesiastico, recensendus venit. Utrius hic martyrologi standum testimonio? Castellano certe favet, quod præter concessum Quintiliano a S. Audeono cit. Spicilegii loco Beati titulum, ossa illius sub altari sacelli, in ecclesia Parisiensi S. Pauli Spiritui sancto dicati, honorifice condita sint, ejusque effigies in publica ejusdem sacelli pictura una cum S. Aureæ et S. Eligii imaginibus hodieque spectetur, adjecta superiori ejusdem picturæ parti Gallica epigraphe, quæ ita Latine sonat: Hic sunt reliquiæ multorum corporum Sanctorum. Verum adversus Castellanus, ita in Mrl. universali ad diem 12 Februarii existimantem, vehementer militat Martyrologii Parisiensis, anno 1727 editi, altissimum tum illo, tum hoc die de Quintiniano silentium, cui accedit, quod ipsemet Castellanus in suo Bimestri, post universale Martyrologium annis aliquot edito, nullum hactenus de Quintiliano festum celebratum fuisse, pag. 632 fateatur. Hæc non abs re ancipitem me reddebant, quo loco Quintilianus, de quo tom. II Octobris pag. 484 hoc die etiam actum iri monueram, recensendus hic foret, interne Cælitæ, quorum Acta edimus, an inter eos, quos legitimi cultus defectu, aliave de causa inter Prætermisos referre solemus. Accuratus igitur in illius cullum inquirendum esse ratus, datis anno 1768 litteris, conveni Reverendum D. Thierry, qui propositis a me quæstionibus non minus officiose, quam accurate respondit, submissa ad me ex Oratorio S. Maglorii Parisiensi notitia Ms., ex qua, præter ea, quæ Bruelius in Theatro Antiq. Paris. pag. 818 et seqq. de Quintiniani corporis inventionem me docuerat, insuper

ex grandævi ecclesiæ S. Pauli presbyteri testimonio mihi discere licuit, nullum plane, ne quidem in præfata S. Pauli ecclesia, ubi Quintiniani corpus conditum est, ecclesiasticum de eo Officium fieri, non festum celebrari, contra ac Kalendarii spiritualis, uti et Historici auctor, priorem perperam secutus, aliquando asseruerunt, non reliquias ejus publice honorandas exponi, non in Canonicis horis, Litanis publicisve illius ecclesiæ precibus ejus nomen recitari, non in honorem ejus luminaria accendi; ut adeo publico cultu, quolis eorum est, quorum Acta edimus, Quintinianus hodie non gaudeat, cum hujus sufficiens indicium non sit memorata superius picta tabula, quæ potius ut piæ, quæ SS. Auream Eligiumque inter et Quintinianum olim intercessit, necessitudinis historica species consideranda est. Quod autem inter Sanctorum reliquias, quas præfata epigraphe nominatim non exprimit, certo censendæ non sint Quintiliani exuvie, patet, tum ex ejus epitaphio anno 1490 posito, quo is non canonizatus seu rite inter cælitæ relatus dicitur, ut ab Ecclesia veneretur; tum etiam ex instrumento, eodem anno de ejus corporis inventionem confecto, quo asseritur, ex concessu, ei a S. Audeono Beati titulo probabiliter tantum, non vero indubie, concludi posse, dictum Quintinianum beatum esse, nimirum cum haud satis constet, an titulus ille potius supra ejus personam, quam supra ejus sanctos mores populivæ de ejus pietate existimationem cadat, Quapropter de consilio deputatorum lipsanotheca ejus non altius aut eminentius, quam ante inventionem erat, anno 1490 levata fuit, neque, uti Saussayus perperam vult, alio translata, sed, quemadmodum instrumenti illius alia verba ferunt, in eadem altitudine, sublato altari, remansit in pristino loco, nec circa eam quicquam innovatum fuit, quod publicam venerationem ecclesiasticam certe denotet. Ceterum cit. tom. II Octobris varia de hoc venerabili Viro curiosus lector videre potest, de quo, si interim ejus beatificationis causa rite instituat, sermo etiam recurrere poterit in edendo, si Superis placet, primi Trimestris nostri Supplemento ad diem

xii Februarii.

S. Balbinæ virginis memoria hodie Romæ annuntiatur in variis Auctariis Usuardinis apud Sollerium, qui suam de ea mentem ibidem sic exposuit: Crediderim, ex aliquo codice Hieronymiano, ubi hoc die signatur, Balbinam huc fuisse intrusam. Videatur notatio Florentinii. De ipsa egimus 31 Martii. Codex Ughellianus videtur legere: SABINÆ, ut alii infra. Balbinam hanc esse S. Quirini martyris filiam, de qua Majores mei ad diem 31 Martii egerunt, consentit laudatus Florentinius, cur vero eadem hodie in suo vetustiori Martyrologio etiam recurat, hanc suspicatur causam, quod S. Marci Papæ, qui Balbinam singulari pietate persecutus, illius cæmeterium condidit, in quo et sepultus fuit, depositio in eodem illo vetustiori suo Martyrologio hoc ipso die memoretur; hinc enim facile fieri potuisse, ut hujus sanctæ Virginis memoria simul cum laudati sancti Pontificis

ficis

A *ficis depositione ibidem simul fuerit celebrata. Pro eadem S. Balbina, die 4 hujus mensis Octobris in aliquo apographo Hieronymiano memorata, lectorem jam remisi ad xxxi Martii.*

Sabinam pro Balbina in aliquot Usuardi Auctariis legi, observavi supra ex Sollerio: in editione Greveni etiam Babilla scribitur. Vide mox dicta ad Balbinam, et ad diem xxxi Martii.

S. Gangulfi martyr, velut hoc die passi, meminerunt Grevenus et Martyrologium Germanicum, vulgo Canisianum; ejusdem, Gengulphi alias dicti, Varenis in Burgundia martyr memoria etiam ad alios dies in sacris Fastis recurrit, de eoque a Majoribus nostris actum est ad xi Maii.

B *Eskilli episcopi ac martyris in Suecia memoriam hodie signant Grevenus, Molanus, Martyrologium Germanicum, Canisii vulgo appellatum, et Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano. Hujus Sancti Vitam dedit illustravitque Henschenius noster ad diem 12 Junii, ubi iste Strengenensis in Sudermannia, Sueciæ provincia, episcopus fuisse dicitur. At in adglutinata ibidem a Majoribus meis schedula sequens annotatio Ms. legitur, quam hac occasione hic exhibeo. In dicto Commentario (prævio ad Vitam S. Skilli) num. 4 dicitur S. Skillus sedem suam episcopalem Strengnesiæ primus constituisse; cum tamen post martyrium ejus videatur illic sedes episcopalis primum instituta fuisse. Deinde in Vita num. 8 et 11 memoratur ecclesia Fors, ubi S. Skillus residebat episcopus, et post martyrium suum divino nutu depositus fuit. Hæc explicat Ericus Benzelius in suis litteris ad me datis anno 1715, 14 Octobris. « Ecclesia Fors, ubi » B. Æschillo sedes pro habitu illorum tem- » porum episcopalis fuit, tertio milliario » ab urbe, nunc episcopali Sudermaniæ, » Strengianes, distat; et oppidulum For- » sensi ecclesiæ contiguum hodieque beati » Viri memoriam servat, diciturque Æschil- » thuna. » Hæc Benzelius Upsaliæ anno ac die prædictis. Hinc ad Fors annotatio fieri potest, quæ nunc nulla est. Hæc ibi. Pro ceteris ad S. Skillum spectantibus adi citatum diem xii Junii.*

C *S. Malchum, Lesmoreensem, seu Lismoreensem in Hibernia episcopum, annuntiat hoc die Bucelinus in Menologio Benedictino: de eo breviter egimus x Augusti.*

S. Malcallinus tom. II Octobris pag. 325 in Prætermisissis ad hunc diem rejectus fuit; cui nimirum illius festum illigavit auctor Missarum Propriarum sanctorum Patronorum ac Titularium Franciæ et Hybernæ, jussu Clementis XII editarum, et anno 1734 Parisiis editarum. Verum sanctus ille Malcallinus, seu Macalinus, modo nihilo magis, quam tum fuit, nobis notior est. Missalis mox citati concinnator Nicolaus Antonius o Kenny, doctor Parisiensis, Missæ S. Macalino propriæ hunc titulum præfixit: In festo S. Macalini, episcopi et confessoris, ecclesiæ et diœcesis Clochorensis (in Hybernâ) patroni generalis. Agitur itaque hic de sancto episcopo, atque adeo cum S. Macalino abbate in Belgica, de quo actum est apud nos tom. II Januarii ad diem 21 a pag. 385, confundi non potest.

Sanctus item Mastulinus, seu Masculinus, D episcopus apud nos tom. II Septembris pag. 654 in Prætermisissis memoratur; sed idem fortassis est, qui S. Barrues, vel Finbarrus (vide tom. VII Septembris pag. 144, num. 16) qui et Maculinus dictus est; alius tamen a Macalino, de quo agimus: cum et ille in laudato Missali Missam sibi propriam habeat ad diem 25 Septembris, et diœcesis Corcagiensis patronus nominetur. Ceterum alium hujus aut huic affinis nominis inter Hibernos episcopum nusquam reperire potui, si Malcallum, Clonfertensem episcopum, anno 1186 defunctum, et a Waræo, sed sine ullo sanctitatis indicio, inter Hiberniæ præsules relatum, excipias. Colganus, quoque in Annotatis ad gesta S. Macalini, seu, ut vocat, Malcalani, abbatis in Belgica, de quo supra, non alium hujus nominis Hibernum episcopum præter Clonfertensem jam dictum, se reperisse fatetur. Suspiciamus tamen, in supradicto Missali, facta unius aut alterius litterulæ mutatione, pro Macalini legi forte debere Maccartini. Suspicionis ratio est, quod S. Macartinus, S. Patricii discipulus, Clochorensis ecclesiam primus post S. Patricium episcopus E rexit; atque adeo verisimile fiat, hunc sibi patronum Clochorenses elegisse. Accedit, S. Macartinum, ut Porterus scribit in Compendio Annalium ecclesiasticorum regni Hiberniæ pag. 173, diem suum sexto Octobris obiisse, aliquorum saltem judicio. Denique hunc indicare videtur Missæ supra laudatæ Postcommunio cum ejusdem Actis (quæ, licet mutila, vide tom. III Augusti pag. 209) collata. Postcommunio quidem sic habet: Deus, qui sanctum Pontificem nostrum Macalinum glorificasti in conspectu regum, da, ut, qui eodem Pane cælesti nutrimur, quo vegetatus delicias præbuit, et omnibus Christi tui bonus odor fuit, ipsi nos quoque veritate et sapientia pleni placere tibi possimus, et ad ædificationem totius Ecclesiæ tuæ fidei et virtutum exemplis clarescere. Per eundem Dominum nostrum etc. Cum autem hic S. Macartinus in conspectu regum glorificatus dicitur, videtur allusio fieri ad ea, quæ in ejus Actis num. 2 et 3 apud nos de Echodio rege narrantur, quem S. Maccartinus, prius sibi infestum, prodigiorum signis amicum sibi et beneficum reddidisse F ibidem dicitur. Rursus cum Christi bonus odor fuisse dicitur, digitus intendi videtur in prodigium illud, quo ibidem num. 2 mortis periculo eripuisse dicitur regis filium, qui sopore oppressus humi alicubi jacens, et ab equorum ungulis servatus illæsus, postridie, somno excitatus et ad patrem reversus incolumis, testatus fuerit, se apud Episcopum sanctum sub vestimento suo esse (seu latitare sibi visum esse) et optimum odorem naribus percipere putat, seu, ut interpretor, se sub episcopi veste latitantem optimum odorem naribus percipisse. Denique num. 4 cum aliquando nec panem, nec aquam Maccartinus haberet, quibus hospites exciperet, vi precum suarum obtinuisse fertur, ut frumentum e cælo plueret, et limpidus aquæ fons e solo erumperet. Denique, inquiunt Acta, ex manna cœlitus data viri Israëlitiæ reficiuntur, atque ex aqua mirabili refocillantur. Panis saporem mellis, et aqua vini dulcedinem prætendebat. Quo spectare videntur illa Postcommunio verba: Da,

D

Da, ut qui eodem Pane cœlesti nutrimur, quo vegetatus delicias præbuit. *His de causis lectorem ad S. Maccartini seu Maccarthenni Acta remittimus, dum aliter instruamur, si forte a vero conjectura nostra desciscat.* Vide xv Augusti.

Balduinus, ex Cisterciensi monacho S. R. E. Cardinalis et archiepiscopis Pisanus, hodie legitur in Calendario Ordinis Cisterciensis: consentiuntque Chalemotus in Serie Sanctorum etc ejusdem Ordinis, et Henriquezius in Menologio, eundem cum Beati titulo Pisis in Tuscia annuntiantes, addentesque fuisse S. Bernardi discipulum. Idem Henriquezius ad diem 15 Julii Balduinum alterum, Clarævallis monachum, sanctique Bernardi discipulum, ac deinde cœnobii Reatini abbatem, annuntiaverat. Ac recte quidem hunc a Pisano archiepiscopo distinxit; at non recte utrumque honoravit Beati titulo, qui soli Reatino abbati debetur. Minus etiam recte laudatum Calendarium et Chalemotus, Balduino abbate Reatino penitus prætermisso, Balduinum Cardinalem archiepiscopum Pisani memorarunt. Non alio enim ex capite Beati titulus Cardinali archiepiscopo Pisano additus fuisse videtur, quam quod aliqui (inter quos fuit Cardinalis Baronius) geminum Balduinum confuderint. Adi ergo Commentarium historicum de B. Balduino, abbate Reatino in Italia, ad diem, quo hic Reate publice colitur, xxi Augusti.

S. Frontinianum, Albæ Pompeiæ in Italia velut martyrem cultum, Castellanus in suo Martyrologio Universali, in quo illum ad diem 6 Septembris jam memoraverat, hodie repetiit. De eodem breviter egimus dicto die vi Septembris.

S. Liberius P. Romanus hodie annuntiatur in Fastis Coptitarum Ægypti et Æthiopie apud Jobum Ludolfum. Verum de sancto hoc Romano Pontifice in Opere nostro actum jam est ad diem xxiii Septembris.

Octava sancti Michaëlis et omnium Angelorum signatur hodie in Usuardini Martyrologii aucti editionibus Lubeco-Coloniensi et Greveni, ac in Ms. codice Bruxellensi. De his omnibus prolixè actum apud nos est die, quo ejusdem sancti Archangeli ecclesie Dedicatio in monte Gargano recolitur, xxix Septembris.

C Trevis commemoratio innumerabilium pene martyrum, qui in persecutione Diocletiani sub Rictiovaro præside ob Christi fidem vario mortis genere necati sunt. Ita post plura alia vetusta Martyrologia Romanum ad hunc diem. Verum de hisce Trevirensibus Martyribus partim egimus in SS. Tyrso, Bonifacio et Sociis iv Octobris.

partim in SS. Palmatio et Sociis v Octobris. Constantis et Alexandri martyrum memoriam Curie in Rhætia hodie signant Galesinius in suo Martyrologio Romano, laudans Calendarium ecclesie Curiensis: at Ferrarius in Catalogo Generali eosdem pridie referens, ex ejusdem ecclesie tabulario monet, eos die 5, non 6, Octobris ibidem coli. Utut sit, cum, eodem Ferrario teste, ambo passi credantur Trevis cum Palmatio, liquet, eosdem coli Curie ob duo corpora vel reliquias Trevirensium Martyrium illuc translata, Consule ergo Commentarium de sanctis Martyribus Trevirensibus die iv Octobris

S. Failbeum abbatem in Scotia hodie annuntiat Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum,

qui in Romano Martyrologio non sunt, quem in Annotatis scribit, claruisse visionibus et spiritu prophetico, vixisseque circa annum 620. Pro hisce autem laudat Kalendarium Scotticum et Breviarium. Per Kalendarium indicat Thomæ Dempsteri Menologium Scotorum, per Breviarium vero laudatum a Dempstero Breviarium Scotticum, maxime Aberdonense. Porro Dempsterus ad hunc diem sic habet: Failbei abbatis visiones supernaturales de futuro Scotiæ statu. At quis hic Failbeus est? Colganus in Actis Sanctorum Hiberniæ, pag. 576 refert, quatuor Failbeos, seu Falveos pronuntiandi more Hibernico, sæculo vii floruisse virtutum ac sanctimonie laude conspicuos, ac præterea unum, istis antiquiorem, nimirum sæculo vii; verum horum omnium nullum hoc die coli memorat. Nullum quoque Failbeum aut Falveum in Sanctorum Hiberniæ Catalogis Patris Henrici Fitzsimon, nullum in Breviario Aberdonensi, quod Ms. habemus, signatum reperio. Cogor igitur hunc quoque prætermittere, donec certiora de ipso habeamus, uti facere coacti sunt in synonymis Majores nostri ad diem 3 Junii et 11 Julii.

S. Cominum, de quo Leslæus de Rebus gestis Scotorum lib. iv, ubi de Aidano, et Hector Boëthius Scotorum Historiæ lib. ix, ad hunc diem referunt Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, Martyrologium Anglicanum, Camerarius de Pietate Scotorum, uti et Catalogus Fitzsimonis Sanctorum Hiberniæ: verum, non apparere ullum antiquæ venerationis monumentum, jam pridem observatum fuit in Opere nostro ad diem 24 Februarii in Prætermissis, ubi de illo dicta consule. Volumen quidem alterum Monastici Anglicani foundationem Prioratus de Kilcumyn, in Tipperariensi comitatu provincie Momoniæ in Hibernia siti, exhibet pag. 1023, in qua is in honorem sanctorum Apostolorum Philippi et Jacobi atque sancti Cumini conditus dicitur: at quo de Cumino, seu Comino illic sermo sit, nobis haud liquet.

Aptæ Juliæ in Gallia Amanruessii confessoris, inquit hodie Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, quorum non fit memoria in Martyrologio Romano, notatque sequentia: Ex Tabulis ecclesie Aptensis nuper ad nos transmissis. Ibi corpus, et colitur hac die. Cetera mihi ignota, In Indice autem Sanctorum ait, eundem alias etiam Omanruesium appellari. Non plura de eodem novit Saussayus, apud quem in Supplemento Martyrologii Gallicani hoc pariter die de illo solum hæc leguntur: Aptæ Juliæ sancti Amanruessii confessoris præclari, cujus sacrum corpus in majori illius episcopalis civitatis ecclesia magno cum cultu conservatur, hodieque ibidem beata ejusdem depositio recolitur. Nescio, an hæc Saussayus ex Ferrario accepta suo modo exposuerit, an aliunde didicerit, quamque certæ sint Tabulæ ab eodem Ferrario laudatæ. Verum Amanruësius, æque ac Omanruësius, omnino ignotus est ceteris martyrologis, etiam Castellano, diligentissimo Sanctorum ac Beatorum Gallie indagatori. Nullum vero de Amanruëσιο vel Amanruëσιο Officium aut commemorationem hoc vel alio die fieri in ecclesia Aptensi, suadent mihi tum Breviarum Aptense, quod habeo anno 1532 typis editum, tum ejusdem ecclesie cathedralis Officia propria, anno 1664 Aquis

- A *Aquis Sextiis prelo pariter vulgata, in quorum nullo Amanruesii vel Omanruesii Officium vel Commemoratio hoc aliove die comparet. Quapropter ipsum hic inter Sanctos Beatosve recensere non possumus; si tamen quis certiora nos docuerit, de eodem agi poterit in hujus mensis Octobris vel totius Operis Supplemento. Interea hic habet lector pauca, quæ de ipso ex Ferrario ac Saussayo novimus.*
- Odo, S. Roberti abbatis Molismensis, ac fundatoris Ordinis Cisterciensis, monachus inter ejusdem Ordinis Beatos hodie recensetur ab Henriquezio in *Menologio*, Chalemoto in *Serie Sanctorum etc.* et Sigismundo Alberti in *Catalogo chronologico Sanctorum etc.*, dicti Ordinis. Ut Virum cognoscas, elogium illius ex laudato Chalemoto transcribo. In Burgundia beatus Odo, Molismi monachus et S. Roberti abbatis discipulus, qui cum eo et aliis primis Ordinis patribus e Molismo in Cistercium transiens, ut strictam Regulæ observantiam amplecteretur, suis piis operibus novellam plautationem illustravit; annotatus inter Sanctos Ordinis, et in rescripto Hugonis, Lugdunensis episcopi et legati Apostolici, memoratus. Plura de illo non habet Henriquezium in *Menologio*, nisi quod ex Philippi Seguini lib. III *Sanctorum Ordinis Cisterciensis cap. 7 tit. de S. Odone monacho simile ipsius elogium recitet. S. Roberti primi Molismensis abbatis Ordinisque Cisterciensis fundatoris gesta exposuimus ad diem 29 Aprilis, ibidemque in Commentario prævio num. 11 recensuimus laudati Hugonis diploma, Odoni inter cæteros S. Roberti socios inscriptum. At Odonis cultum nec a memoratis scriptoribus, nec ab aliis probatum comperimus, ut proinde eidem Odoni inter Sanctos Beatosve in Opere nostro locum concedere nequeamus, donec aliter fuerimus edocti.*
- Franciscum Mirambellum, Ordinis Minorum, apud Santones in Gallia pro Catholica fide ab hæreticis occisum, cum Beati titulo hodie laudat Arturus in *Martyrologio Franciscano*. Cum eodem titulo ibidem recenset Joannem a Popula, alias de Soto-majore in *Hispania*, Franciscum a Luceria in *Apulia*, Julianum Salodiensem *Capucinum Romæ*; verum nullius horum cultum probat, tresque primos ad hunc diem, quartum vero ad 23 Februarii sine isto titulo cultusque mentione memorat Hueberus in *Menologio Franciscano*. Præterea quidam etiam alii utriusque sexus Regulæ S. Francisci alumni, qui cultum non habent apud laudatum Hueberum legi possunt.
- Claram Builliam, virginem abbatisam monasterii Conceptionis Valentis in *Hispania*, anno 1510 mortuam, ac veluti ibidem cultam, cum titulo Beatæ hodie annuntiat Arturus a Monasterio in *Martyrologio Franciscano et Gynæceo sacro*. At Hueberus in *Menologio*, item *Franciscano*, ad eundem diem a titulo Beatæ abstinere, nec publicum ipsius cultum esse, indicat his verbis: Privata devotione, ut Beata, colitur.
- Stephanus Basilidis F. hodie memoratur in *Kalendario Æthiopum* apud Jobum Ludolfum. Verum Stephanus ille nobis satis notus non est, ut in Opere nostro inter Sanctos locum obtineat.
- Octobris Tomus III.
- Lucæ in Tuscia Consecratio majoris ecclesiæ, D
inquit hodie Ferrarius in *Catalogo Generali*.
- S. Marci episcopi depositionem hodie memorat vetustius *Martyrologium Florentinii*; at in aliis pariter vetustis et in Romano Baronii sanctus iste summus Pontifex recolitur postriedie, quando in eodem vetustiori repetitur. Vide ergo dicenda die VII Octobris.
- S. Justina virgo et martyr Patavina hodie legitur in nostro *Ms. Florario Sanctorum et in Viola Sanctorum typis edita*: in aliis *Martyrologiis et in Romano die, quo dabitur, VII Octobris*.
- S. Adalgisum, Novariensem in *Insubria episcopum*, Philippus Ferrarius utrique *Sanctorum Catalogo, tum Italiæ, tum Generali*, hoc die ex *Tabulis (ut ait) ecclesiæ Novariensis inseruit, uti et Castellanus Martyrologio suo Universali, Ferrarium verisimiliter secutus. At ex Ughello tom. IV Italiæ sacræ auctæ, et ex Carolo ejusdem sedis episcopo lib. II Ecclesiæ Novariensis pag. 280 habemus, illum coli Nonis Octobris: quorum cum potior hic fides esse videatur, de eodem agemus sequenti die VII Octobris*.
- B. Benedictæ virginis martyris translationem in Auriniani monasterio, territorii Laudunensis, hodie annuntiat Saussayus in *Martyrologio Gallicano*, et post hunc Arturus in *sacro Gynæceo*; cujus in cælo natalem cum horum prior ad 8 hujus mensis diem referat, vide dicenda ad citatum diem VIII Octobris.
- Festum patriarcharum summorum, Abraham. Ysaac et Jacob, hoc die his verbis celebrat nostrum *Ms. Florarium Sanctorum*. Paulo prolixius de iisdem apud Sollerium inter *Auctaria Usuardina eodem die sic habet Codex Florentinus*: In Judæa civitate Ebron metropoli, depositio sanctorum patriarcharum, Abrahamæ, Isaac et Jacob. Quorum corpora in eadem ecclesia, in spelunca duplici, divina revelatione inventa sunt a Latinis canonicis ejusdem ecclesiæ, anno Domini 1120. Eisdem Patriarchas etiam memorant Usuardinæ editiones Lubeco-Coloniensis et Greveni, uti et *Martyrologium Germanicum, vulgo Canisii, ac singulorum elogia exhibet: at solum Abraham hodie habet codex Usuardinus Hagenoyensis. Porro cum de iis solis Veteris Testamenti Sanctis in Opere nostro agere soleamus, qui in Romano Martyrologio annuntiantur, prætermisiss Isaaco et Jacobo, S. Abrahamum dabimus eo, quo in laudato Romano recolitur, die IX Octobris*.
- S. Brunonem archiepiscopum Coloniensem hodie habet Ferrarius in *Generali Catalogo Sanctorum*, observans simul, illum ab aliis reponi ad diem 11 hujus mensis, ad quem illum tum ipse Ferrarius repetit, tum Usuardinus *Codex Bruxellensis, Gelenius, Grevenus, Molanus ac Martyrologium Germanicum commemorant. Idem ipse Bruno, Bruni nomine, in Additionibus Cartusiæ Bruxellensis recensetur ad diem 18 Julii, quo Officium proprium habet in ecclesia Cathedrali et diœcesi Tornacensi in Belgio. At ibidem in Prætermisiss dilatus est ad diem 11 Octobris, ad quem ejusdem Vitam etiam exhibet Laurentius Surius. Vide ergo dicenda die XI Octobris*.
- Dulcidii, Agennensis, seu Aginnensis in Aquitania episcopi, hodie meminerunt Grevenus, *Martyrologium Germanicum, Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, et Florarium nostrum*

- A nostrum Ms., in quo tamen posteriori Dulcis vocatur et Agannensis episcopus corruptius scribitur. Porro hunc S. Dulcidium, ab aliis etiam Dulcium, Gallice Doucis dictum, Castellanus in *Martyrologio Universali* annuntiat die, quo ejusdem festività Aginnæ agi dicitur tom. II *Galliæ Christianæ* auctæ col. 897, xvi Octobris.
- SS. Caprasius, Primus et Felicianus, velut S. Fidis Aginnensis virginis martyris socii, recensentur hoc die in S. Bedæ *Martyrologii* apographo Tornacensi, nostroque Ms. *Florario Sanctorum*. Solum cum Fide Caprasium memorant *Matricula Cartusiæ Ultrajectinæ* et editio Lubeco-Coloniensis: contra solos Primum et Felicianum Grevenus et Philippus Ferrarius in *Catalogo Generali Sanctorum*, qui non sunt in *Martyrologio Romano*. Accepta hæc sunt ex ejusdem S. Fidis Actis interpolatis, quibus puriora hoc ipso die dabimus. Porro an SS. Primus ac Felicianus revera Agennenses, et non potius Romani martyres sint, de quibus apud nos die 9 Junii actum est, multum ibi dubitat Papebrochius. Controversia hæc in *Commentario S. Fidis* attingetur et definiri forte poterit die, quo et Acta S. Caprasii, Aginnensis martyris, examinabuntur xx Octobris.
- B SS. Cæsarii, Veronæ et aliorum e *Societate S. Ursulæ* Translatio in Schonaugiensi monasterio hoc die signatur in nostro Ms. *Florario Sanctorum* verbis, quæ subijcio: In Monasterio Sconaugia translatio sanctorum Cæsarii et Veronæ virginis, et aliorum de *Societate xim* virginum. Consonat Usuardina editio Lubeco-Coloniensis, sed pro Verona Verenam nominat, In monasterio Sconaugia, inquit, translatio sanctorum Cæsarii et Veronæ virginis, et aliorum sociorum eorum martyrum de societate undecim millium. Consentit et *Martyrologium Germanicum*, Canisii vulgo appellatum, sed pro voce Translatio habet Elevatio. Porro Gabriel Bucelinus tom. II *Germaniæ sacræ* quatuor nominis Schonaugiæ cænobia memorat; quodnam horum hic indicetur, forte examinari poterit in Actis SS. Ursulæ et Sociarum ejus die xxi Octobris.
- Raphaelis archangeli apud aliquos hic servatur memoria, inquit hoc die Grevenus. Molanus de quadam ejusdem sancti Archangeli memoria loquitur ad diem 20 Novembris, sic breviter inquit: Beati Raphaelis archangeli festività; Strozianus vero codex Ms. inter *Auctaria Usuardina* apud Sollerium, ad 29 Decembris, hic pariter paucis verbis: Item festum Raphael archangeli. Ad hæc *Sacra Rituum Congregatio Decreto*, anno 1683 edito, concessit omnibus ditionibus regi Hispaniarum subjectis annum Officium et Missam propria de eodem Sancto, die 24 Octobris ritu duplici minore celebranda. Porro, quæ de S. Raphael ex sacra Scriptura nota sunt, jam recensuit Stillingus noster piæ memoriæ ad diem 29 Septembris in *Commentario Historico de S. Michaelis archangelo et omnibus angelis*, § 3. Vide igitur dicta die 29 Septembris et dicenda xxiv Octobris.
- Frontonis Petragoricensis episcopi Translatio-nem hodie refert nostrum Ms. *Florarium Sanctorum*. De hoc sancto Episcopo agemus cum *Martyrologio Romano* xxv Octobris.
- S. Modestam virginem Treviris hodie habent Petrus Galesinius, Philippus Ferrarius in *Catalogo Generali Sanctorum*, qui non sunt in *Martyrologio Romano*, et Sausseyus in *Galliano*, de qua illustrissimus Joannes Nicolaus Hontheimius part. 1 *Prodromi Historiæ Trevirensis* pag. 367 ad præsens propositum sequentia annotavit: Modesta virgo, tertia abbatissa monasterii Horraensis, ... in *Calendaris* nostris (*Trevirensibus*) sæculi xv et sequentis notatur ad diem quintam Novembris, quamquam in moderni Breviarii Lectione die 20 Julii ad Sponsum migrasse (perperam, uti puto) dicatur. Ex auctariis Usuardinis eam plura ad quartam Novembris, unum ad quintam Novembris referunt. Antiquissimum Sanctæ cultum probat Litania sæculi x, quam primo nostro Calendario subnectimus. Ejus sepulcrum hodieque in separato sacello abbatiæ S. Irminæ ad Horrea cum veneratione visitur. Hactenus illustrissimus Hontheimius. Porro hæc sancta Virgo suum inter Officia propria insignis ecclesiæ S. Petri Romarici-montis habet, Romanoque inscripta *Martyrologio* est, ac proinde apud nos dabitur, die iv Novembris.
- S. Hugonis Lincolniensis in Anglia episcopi et confessoris Translatio hoc die in aliquot Usuardini *Martyrologii* Auctariis apud Sollerium memoratur, uti et in nostro Ms. *Florario Sanctorum*, in quo tamen pro Lincolniensi perperam Lingoniensis scribitur, et ejusdem translationis annus non recte exprimitur hoc modo: Translatio beati Hugonis Lingonensis episcopi et confessoris anno Salutis mclxxx. Fortasse legendum est 1280; nam et certum est, S. Hugonem ultra annum 1180 vixisse, et Bailletus asserit, ejusdem translationem anno 1280 vel 1282 solere illigari. Sanctus hic, ex *Cartusiano* episcopus Lincolniensis, Romano *Martyrologio* inscriptus est die, quo de eo atque de hac ipsa Translatione ejusdemque tempore agendum apud nos erit, xvii Novembris.
- S. Joannis martyris corpus hoc die 6 Octobris anni 1637 vel sequentis inventum fuisse, discimus ex epistola ad Majores nostros hac super re data, ex qua sequentia accipe. Cum Josephus Photius, Rheggynus (in Calabria) Societatis nostræ sacerdos, archiepiscopi Rheggyni nomine facultatem impetrasset a summo Pontifice Urbano VIII S. Sebastiani cryptas, ubi cœmeterium est Calixti, ingrediendi, indeque a peritis fossoribus aliquod corpus sancti cujusdam martyris, quod primum inveniretur, extrahendi, post aliquot insumptos dies sepulcrum tribus opertum deforis lateribus prægrandibus inventum est, calce oblitis. Ea in calce exsculpta videbatur palma ex una parte; in alia prope in medio nomen hoc inscriptum erat IOUANES. Habetur ex decreto sacræ Congregationis palma pro insigni martyrii; ideoque inde extractæ sacrosanctæ reliquiæ arcula quadam crystallina, affabre elaborata, incluse cum suis sigillis patri Josepho prædicto traditæ sunt, ut ille suam patriam, Rhegynum nimirum Calabriae, tanto ditaret thesauro. Translatio hæc in iisdem litteris illuc facta dicitur, sacræque reliquiæ ibidem in templo tunc Societatis nostræ solemniter depositæ, non sine miraculis, Kalendis Decembribus, annumque hujus festum ab eodem archiepiscopo Annibale de Afflicto decretum. Nescitur, quis hic Joannes sit, qua de re si quis nos instruxerit, de eodem latius agi poterit sive alibi, sive assignato die 1 Decembris.
- S. Nicetium Trevirensis archiepiscopum hodie habet

A *habet Bucelinus in Martyrologio Benedictino: at in Romano ad diem, quo dabitur,*

v Decembris.

S. Cunthildis abbatissæ monasterii, quod dicitur Strenneshem vel Srennesheym, hodie legitur in apographo nostro Kalendarii Ms. Sanctorum Ordinis S. Benedicti abbatiarum S. Michaëlis et S. Salvatoris Antverpiæ. Hugo Menardus lib. II Observationum ad Martyrologium Benedictinum et Arturus in Gynæceo illam ad diem 8 Decembris reponunt, et Chunhildem, Cunhildem ac Guntildem etiam appellari observant, eandemque esse, quam Othlonus in Vita S. Bonifacii archiepiscopi Moguntini lib. I, cap. 38 cum aliis feminis ab illo ex Anglia in Germaniam evocatam fuisse, scribit. Ambo addunt, eandem inter sanctos ecclesiæ Eystadiensis patronos recenseri. Verumtamen

nullam ipsius mentionem reperio in ejusdem ecclesiæ Officiis propriis anno 1629 Ingolstadii typis excusis. Quamobrem, si de ejusdem cultu melius fuerimus instructi, agi de ipsa poterit dicto die

viii Decembris.

S. Thomas Apostolus omnibus fere Fastis sacris tam Græcorum quam Russorum hodie inscribitur; inscribitur et Kalendario Æthiopum apud Jobum Ludolfum. Verum in Opere nostro de hoc sancto Apostolo agendum non est ante diem, quo in Romano hodierno signatur,

xxi Decembris.

S. David rex hodie signatur in Kalendario Æthiopum apud Jobum Ludolfum. Sermo est, quantum opinor, de Davide rege et propheta, qui in Opere nostro dandus est ad diem, quo in Martyrologio Romano hodierno annuntiatur,

xxix Decembris.

DE S. SAGARI EPISCOPO MARTYRE

LAODICEÆ IN PHRYGIA.

SYLLOGE.

ANNO CIRCITER
CLXXV.
Sanctus, qui a
Martyrologis
classicis hodie
celebratur,

Q uatuor martyrologi antiquiores seu classici, nimirum Romani parvi seu veteris auctor, Ado, Usuardus et Notkerus, hodie S. Sagarim episcopum annuntiant. Et id quidem Romani Parvi auctor his verbis facit: Sagaris episcopi Laodicensis, de antiquis Pauli Apostoli discipulis; huic autem annuntiationi Viennensis martyrologus, quem deinde Usuardus et Notkerus sunt secuti, titulum Martyris adjecit, Sanctum ita commemorans: Beati Sagaris Martyris et episcopi Laodicensis, qui unus fuit de antiquis S. Pauli Apostoli discipulis. Apud Eusebium, tam purum quam interpolatione a Rufino mutatum, lib. IV, cap. 26, iterumque lib. V, cap. 24. S. Sagaris mentio occurrit; atque hic Sanctus noster subiisse martyrium, priori quidem e binis illis Eusebii locis diserte asseritur; posteriori vero martyr et episcopus vocatur, a Polycrate, Ephesiorum episcopo, inter clarissimos Asiæ viros, qui Paschale festum luna decima quarta olim celebrare soluisse, in exaratis pro antiqua hac Asianorum consuetudine tuenda ad S. Victorem I Papam litteris recensitis his verbis: Quid Sagarim episcopum, eundemque martyrem attinet dicere, qui Laodiceæ est mortuus? Vel ex hoc vel ex altero jam memorato Eusebii loco, aut forte etiam ex utroque, Romani parvi auctor Sancti annuntiationem, Adoque, quem huic addidit, Martyris titulum verosimillime hausit, uti etiam, Sagarim fuisse episcopum.

quique ab his
S. Pauli Apo-
stoli discipu-
lus forte per-
peram voca-
tur,

2 Porro non tantum Sancti episcopatus et martyrii, verum etiam palæstra e proxime recitatis Polycratis verbis, utpote quibus Sagaris Laodiceæ obiisse tradatur, innotescit; ut hunc adeo Laodiceæ, quæ primaria Phrygiæ Pacatianæ ad Lycum fluvium urbs est, Romani hodierni reformatores, alique recentiores martyrologi, quos omnes hic enumerare necessum non est, recte hodie in

Fastis sacris a se concinnatis consignent, utque etiam Romani parvi auctor, Ado alique hos secuti tum antiquiores quam recentiores hagiologi, eundem Sanctum nostrum, cum ibi, ubi obiit, episcopum egisse videatur, episcopum Laodicensem recte appellent, etsi interim Laodicenamne, an aliam ecclesiam episcopi munere Sagaris administrarit, nusquam edicat Eusebius. Verum anne iidem duo martyrologi classici, Ado videlicet et Romani parvi auctor, alique, qui horum vestigia legere, recte etiam Sanctum nostrum faciunt antiquum S. Pauli Apostoli discipulum? Id sane mihi admodum dubium apparet. Fuisse enim Sagarim e Pauli Apostoli discipulis, Eusebius, sive genuinus, sive a Rufino interpolatus, nec aperte edicit, nec quidquam, unde hanc prærogativam Sancto vindices, uspiam suppeditat. Adhæc, ut Sagaris fuisse queat S. Pauli Apostoli discipulus, necesse est, ut Æræ Christianæ anno 65, quo hic martyrium subiisse, apud nos tom. V Junii, pag. 403 ostenditur, annorum ut minimum sedecim circiter exstiterit; unde consecrarium fuerit, ut, quod ægre absque auctoris synchroni aut supparis testimonio, quo destituitur, fidem inveniet, centenario longe major obierit, utpote martyrio e vivis anno circiter 175 sublatus, uti ex jam nunc dicendis intelliges.

3 Cum epistolam, num. 1 memoratam, quam ad Victorem Papam dedit Polycrates, anno circiter 196 scriptam esse, inter eruditos conveniat, Sagarisque in ea, veluti vita functus, memoretur, dubitandum non est, quin hic ante annum illum fuerit martyrio coronatus. Verum quanto quidem tempore citius id evenit? Fuisse Sanctum sub Marco Aurelio Antonino, qui ab anno 161 ad annum usque 180 imperii Romani habenas moderatus est, martyris coronatum, communis est eruditorum opinio, ut ante annum 181, fuso pro Christo sanguine, martyribus fuisse adjunctum, credendum appareat. Atque id quidem anno circiter

anno circiter,
uti hic,

AUCTORE
C. B.

citer 174 verosimiliter evenisse, ita modo ostendo: Polycrates Ephesiorum episcopus, dum apud Eusebium *Historiæ Ecclesiasticæ* lib. v, cap. 24 clarissimos aliquot Asiæ viros, festum Paschale luna decima quarta celebrare olim solitos, recenset, id eo, ut apparet, facit ordine, quo hi felici e vivis excessu ad Superos migrarunt. Etenim in medium adducit primo loco Philippum Apostolum, secundo Joannem Apostolum et Evangelistam, tertio Polycarpum Smyrnensem episcopum, quorum prior sub Domitiano anno circiter 87, secundus sub Trajano anno 100, ac tertius denique sub Marco Aurelio anno circiter 166 ad Superos concessit. Ad hæc Thræseæ, de quo ad diem præcedentem jam egimus, et Sagari, de quo nunc hic, Melitonem Sardensem episcopum subjungit, qui, cum in Opere, quod de Pascha elucubravimus, martyrii, (Adi Eusebium *Historiæ Ecclesiasticæ* lib. iv, cap. 26) a Sagari tolerati, mentionem fecerit, certissime post hunc e vivis excessit. Jam vero cum hæc ita sint, Polycratesque in recensendis aliis, quos profert, clarissimis Asiæ viris a præmemorato ordine declinare non deprehendatur, ubique hunc cit. Eusebii loco abs illo observari, verosimillimum apparet; unde consequitur, ut Sanctus noster, utpote ibidem a Polycrate post Thræseam, anno circiter 171 secundum dicta ad diem præcedentem martyrio coronatum, clarissimis Asiæ viris accensus, a felici Thræseæ obitu vel ipso anno 171 vel altero, qui Thræseæ mortem exceperit annumque 181 præcesserit, martyrii coronam sit adeptus.

contra ac
contendi
potest,

4 At vero, inquires, Eusebius ex interpretatione Valesii *Historiæ Ecclesiasticæ* lib. iv, cap. 26, Opera, a Melitone Sardensi episcopo elaborata, enumerans, sic scribit: Postremus omnium (librorum scilicet a Melitone scriptorum) est libellus (supplex nimirum pro Christianis) ad imperatorem Antonium. Ceterum in libro de Pascha tempus ipsum, quo scribebat, in principio Operis sui (Melito) designat his verbis: « Ser- » vilio Paulo » inquit, « Asiæ proconsule, quo » tempore Sagari martyrium perpassus est, » magna controversiæ Laodiceæ excita est de » solemnitate Paschali, quæ tempestive in illos » dies inciderat; quibus etiam diebus hæc a » nobis perscripta sunt. » Martyrium ergo, uti e verbis hisce patet, passus est Sagari eo tem-
C pore, quo suum de Pascha Opus Melito elucubra-

vit; id autem hic ante annum 171 indubie fecit. D Etenim ex omnibus Melitonis Operibus postremum vocat verbis recitatis Eusebius libellum supplicem, pro Christianis Marco Aurelio Antonino imperatori oblatum; illum autem anno 170 fuisse huic a Melitone traditum, Eusebius, sibi etiam *Chronicam Alexandrinam* suffragantem habens, in *Chronico* affirmat; ut proinde ante annum 171 et Melitonis de Pascha Opus, utpote quod supplici ad Marcum Aurelium libello præ- » verit, indubie fuerit concinnatum, et Sanctus noster pro Christo sanguinem effuderit. Ita pro Sagari martyrio ante annum 171 collocando potest argui.

5 Verum præterquam quod, ut Tillemontius *statuitur, 175* tom. II Monument. in suis de Melitone Annotationibus pag. 663 et seq. recte docet, dubitandum admodum sit, an etiam post annum 173, quidquid contra Eusebium et *Chronicam Alexandrinam* notent, supplex ad Marcum Aurelium libellus scriptus non sit, ultimum hunc librorum, a Melitone elucubradorum, vocare potest Eusebius, non spectato ordine, quo scriptus est, sed quo eum recenset, seu quo sibi in enumerandis Melitonis Operibus occurrentem habuit. Adhæc Græca hæc Eusebii verba, Ἐπὶ πατρὶ καὶ τὸ πρὸς Ἀντωνίνου Βιβλίον, quæ Valesius Latine vertit, postremus omnium est libellus ad imperatorem Antoninum, Christophorus ita reddit: Postremo liber ad Antoninum scriptus; quæ interpretatio ad mentem Eusebii, auctorum Opera eo ordine, quo scripta sunt, recensere plerumque non soliti, omnino videtur exacta, neque, ut consideranti patebit, ullo modo exigit, ut Melitonis ad Marcum Aurelium libellus post scriptoris ejusdem de Pascha Opus fuerit conscriptus. Quod cum ita sit, fuisse hoc ante annum 171 a Melitone concinnatum, e tempore, quo supplex ad Marcum Aurelium libellus fuit confectus, neutiquam probatur, manetque proinde, Sanctum nostrum, ut num. 3 docui, post S. Thræseam vel ipso anno 171 vel altero, qui hunc inter et annum 181 intercesserit, martyrio fuisse coronatum. Atque hinc est, cur, supra ad marginem anno circiter 175 adscripto, accidisse illud hoc circiter anno designarim; quod perinde recte factum fuerit, sive Sanctus duobus tribusve annis ante, sive totidem annis post eam epocham pro Christo sanguinem effuderit. F

A

AUCTORE
J. G.

DE S. FIDE V. ET MARTYRE AC SOCIIS MM.

AGINNI IN AQUITANIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Actorum sanctæ Martyris notitia horumque diversitas : edendorum antiquitas et fides adversus adversarios vindicata.

VERISIMILITER
SUB ANNUM
CCLXXXVII.
Varia nec
omnibus probata
S Fidis
Acta,

Quam verum sit, quod infirma mundi sæpe eligat Deus, ut confundat fortia, præter alias e femineo sexu martyres, documento ex infra dicendis erit. S. Fides Aginnensis, tam illustri nomine ob invictam in Christiana fide constantiam dignissima virgo, et popularium suorum, quos sua in tormentis fortitudine Christianos fecit, sæcundissima in fide parens. Hanc ab homonyma virgine, quæ probabilius Romæ cum sororibus Spe et Charitate matreque Sophia martyrio coronata est, omnino diversam esse, ut per se patet, ita probatione non eget. Illius, sororumque ac matris gesta Commentario critico ad diem 4 Augusti prosecutus est Sollerius noster, censuitque earum Acta, ut passim circumferuntur, digna non esse, quæ in nostro Opere recuderentur. Proin erit fortassis, qui, lecta criticorum quorundam minime favorabili de Actis Martyris nostræ censura, ea etiam indigna censeat, ut in eodem Opere locum habeant, utpote quæ horum iudicio nihil minus quam primigenia, at contra popularibus traditionibus, adjunctis minus probabilibus, imo et historicæ veritati contrariis, infecta sint, eoque præterea stilo conscripta, qui primorum Ecclesiæ sæculorum simplicitatem minime redoleat. Atque hæc quidem vitia aliaque sublestæ fidei indicia in sanctæ Martyris nostræ Actis reperiri, asseveranter tradunt scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 273 et 274; quamquam tamen iisdem Actis, quantum ad martyrii substantiam, non omnem fidem denegandam esse, postmodum etiam edicant. Præverant illis Tillemontius tom. IV Monument. Eccles. pag. 543 et pag. 752, Nota 1, ac Bailletus in Tabula critica ad hunc diem, qui simili censura, ac paulo mitioribus verbis, Acta S. Fidis universim perstrinxerunt. Hæc num æqua, num iniqua sit, ex subjecta Actorum notitia nostrisque ad singula objecta responsionibus dijudicabit eruditus lector.

quorum alia
impressa, alia
Mss. exstant,
recensentur,

2 Dum Actorum, quæ ad manum habuerunt, notitiam subministrant laudati scriptores Historiæ litterariæ, recte pag. 273 observant, Acta, seu potius Martyrium SS. Caprasii et Fidei (sic enim apud Surium inscribuntur) ex pervetustis Mss. codicibus prius typis prodierunt, quam Labbeus, quem prior illa editio verisimiliter latuit, ea sub nomine Actorum S. Fidei ex quamplurimis, ut ait; calamo exaratis codicibus tom. II suæ Mss. Bibliothecæ a pag. 528 vulgaret. Porro

utramque illam editionem, si voces aliquot, pro librariorum arbitrio mutatas, excipias, nihil inter se differre, iidem recte etiam advertunt. At facilem nimis Bailletus, quem in margine laudant, viri eruditi fidem habuerunt, asserenti, edita a Mombrizio Acta etiam nulla in re, nisi penes voces aliquot, pro librariorum iudicio commutatas, a jam memoratis discrepare. Etenim, si ipsum Mombrizii Opus, Cicho Simonetæ Mediolanensium ducum, ut aiunt, secretario inscriptum et ante annum 1480 Italicis typis excusum, cum Surianis Labbeanisque Actis contulissent, vidissent primo oculorum conjectu, Mombriziana Acta sextuplo circiter aliis contractiora, eorumque meram esse synopsis, qualis etiam reperitur in Moysacensi et in nostro codice Ms. 36, qui olim fuit conventus sanctæ Cæcilie in Trajecto; ut adeo non majori jure Mombriziana lucubratio inter impressa sanctæ Martyris nostræ Acta computetur, quam quæ apud Petrum de Natalibus lib. ix, § 26, et apud Antoninum 1 parte Histor. tit. 8, capitulo 1, § 24, ante Surianam Labbeanamque editiones typis vulgata fuerant mera Actorum compendia, quæ nos propterea Actorum nomine non comprehendimus, dum de horum antiquitate ac sinceritate infra disputamus. Sed neque his accensemus peractam Lovanii anno 1485 a Joanne de Westphalia Actorum S. Fidis editionem, laudatis scriptoribus omnino incognitam; quandoquidem hæc Actorum veterum paraphrasim recentem potius exhibeat, quam veteris cujusdam biographi lucubrationem, uti ex ipso stilo omnino liquet.

3 Præter typis vulgata, varia mihi ad manum sunt Actorum Mss. apographa, quorum unum exstat in nostro codice O Ms. 19, iudice Henschenio nostro, ante annos 900 aut certe 800 manu exarato; alterum in grandiori nostro codice pergameno, signato P. Ms. 159, qui olim abbatiæ Vallicellensis Ordinis Cisterciensis fuit. Adhæc desumpta ex Mss. codicibus Rubæ Vallis, Conchensis monasterii in Rhutenis et S. Cucuphatis de Valle in Hispania, Actorum exemplaria stilo soluto conscripta habemus, nec non stilo ligato ab Hildeberto Cenomanensi fortassis compositam S. Fidis Passionem; quæ omnia, uti faciunt Acta excusa, non tantum SS. Caprasii, Primi ac Feliciani pro Christi fide certamen eodem, quo Martyr nostra passa est, tempore ac loco constituunt, sed etiam de horum omnium translatione corporum, per S. Dulcidium Aginnensem episcopum peracta, deque exstructa ab

et in quibus
inter se differant,
exponitur,

eodem

ACTORE
J. G.

eodem S. Fidis nomini ecclesia expressam faciunt mentionem. Penes nos insuper est deprompta ex Ms. Sanmaximini Trecirensis codice Passio SS. Caprasii et Fidei, in qua quidem S. Caprasius una cum S. Fide eodem die et loco pro Christo occisus dicitur, at sine ulla SS. Primi et Feliciani, eorumque cum ceteris translationis, ac erectæ a Dulcidio ecclesiæ commemoratione. Denique Actorum Martyris nostræ Ms. egraphum habemus, ex Ms. codice reginæ Sueciæ signato num. 863 desumptum, in quo quidem iisdem fere verbis, quibus id in ceteris fit, S. Fidis martyrium refertur, at de Caprasii martyrio ceterisque rebus supra memoratis verbum plane nullum occurrit. Quæ Actorum discrimina sedulo observata velim, priusquam hic, uti Sollerius in Usuardo illustrato pag. 582 spopondit, de censuræ, qua eruditi critici Acta S. Fidis universim perstringunt, æquitate, an iniquitate, disputare exordiamur.

Non omnia
Fidis Acta
juniora esse
medio sæc. VI,

- 4 Si laudatis Historiæ litterariæ scriptoribus, illisque, quos hi duces sequuntur, dum Acta S. Fidis multo ejus ætate juniora minusque sincera statuunt, de illis tantum seu excusis, seu Mss. Actis sermo fuerit, quæ nos num. 3 primo loco recensuimus, ab iis ego non omni ex parte dissentio, cum indubitatum sit, ea certe S. Dulcidio, cujus expresse meminerunt, posteriora esse, ac proin sive cum Gallia Christianæ aucta tom. II, col. 897, sub annum Christi 405, quod mihi probabilius videtur, sive sesqui sæculo post cum laudatis Historiæ litterariæ scriptoribus, ejusdem Dulcidii episcopatum statuas, Acta hæc minime coæva seu primigenia, ac ne supparia quidem sanctæ Martyri nostræ dici possunt. Fateor quoque, in his Actis, uti et in recensita secundo loco Passione SS. Caprasii et Fidei nonnulla tradi, quæ mihi haud multum placent, medicamque manum exigere videntur, qua de re in Opere nostro, si Superis placet, fusius agendum erit die 20 Octobris, quo in Ecclesiasticis Fastis hic sanctus Martyr passim celebratur. Verum, si iidem eruditi viri, uti quidem ex generali eorum assertione apparet, Acta omnia. S. Fidis nullo discrimine ad sæculum VI, idque non parum provecum, ableganda censuerint, eademque adeo censura etiam memorata a nobis tertio loco S. Fidis Acta infraque a nobis edenda, perstricta voluerint,
- C eorum ego judicio subscribere nequaquam possum. Etenim, cum in his, ut pervolventi patebit, nulla de facta a S. Dulcidio S. Fidis translatione, nulla de exstructa ei ecclesia mentio fiat, quæ tamen hujusmodi sunt, ut a biographo his juniore, uti ex Surianis, Labbeanis ceterisque his affinis Mss. liquet, commemoranda fuissent, facit hoc Actorum nostrorum silentium, tum ut ea ante ejusdem Dulcidii tempora conscripta fuisse, non temere censi queant, tum certe ut adversariorum corruat fundamentum, quo universim juniorem Actorum ætatem stabilierunt.

et edenda hic
antiquitate
præstare jam
vulgatis,
ostenditur.

5 Accedit, quod si cum Surianis aliisque his affinis Acta nostra attente conferantur, continuo sat manifeste appareat nostrorum antiquior ætas, utpote a quibus illa partim promanarunt, tum nempe, ut conjicere lubet, cum, facta per S. Dulcidium corporum SS. Fidis, Caprasii aliorumque Aginnensium martyrum translatione, credi vulgo cepit, eos plane omnes, quorum corpora eodem tempore transferebantur, etiam unius diei hora, ut Suriana aliæque scribunt, pro Christo mortem diu ante oppetisse; qua quidem opinione ductis pronum fuit, antiquioribus Actis nostris, in qui-

bus de Caprasio aliisque martyribus nominatim D nullus sermo fiebat, eorum gesta, ubicumque locus patiebatur, intermiscere, quod tamen haud usque adeo prospere ipsis cessit, quin se interpolatio subinde prodat, ac vel in primis post numerum ex nostra partitione quintum, ubi cum dictum esset, eorum complurium, qui cum S. Fide coronam martyrii adepti erant, ignorari nomina, mox subditur nominatissimi Caprasii ac deinde Primi et Feliciani pro Christi nomine martyrium; et illud quidem his apud Labbeum verbis: EO NAMQUE tempore... a Deo electus martyrque futurus sanctus Caprasius etc.; hoc vero non minus disertis: Duo fratres NOMINE et meritis Primus et Felicianus etc., quæ quidem non satis aptam cum prioribus dictis connexionem faciunt et interpolationem indicant. Denique tametsi, non diffidentibus scriptoribus Historiæ litterariæ, Suriana Acta sub S. Dulcidii Aginnensis tempora conscripta fuerint, magnaque adeo antiquitate gaudeant, nostra tamen, in quibus de Caprasio aliisque veluti unius diei hora cum S. Fide mortuis, deque eorum corporum translatione mentio nulla fiebat, antiquitate ac fide non parum potiora crediderint martyrologi classici, utpote qui, si E paucissima excipias apographa, S. Fidem sine Caprasio aliisque hoc die annuntiarunt, quod verisimile non est, eas, reclamantibus Actis Surianis, facturos fuisse, nisi nostra Acta, in quibus S. Caprasius aliique nominatim martyres Aginnenses prætermittuntur, majori antiquitate et fide pollere, perspectum habuissent.

6 At, inquires, sint ceteris Acta nostra vetustiora, sintque ex nostris illa, non ex illis nostra derivata; attamen, cum stilo nostra ab aliis non discrepent, sitque hic judicio scriptorum Historiæ litterariæ tom. III, pag. 273 argutior exquisitiorque, quam qui prioribus æræ Christianæ sæculis conveniat, non altior medio sæculo IV ætas adscribi nostris etiam Actis potest. Haud dubium quidem est, quin præsidialibus, ut vocant, Martyrum Actis nostra nativæ simplicitatis palmam concedant; verum ab horum stilo obesse nihil video, quo minus saltem sub SS. Ambrosii et Augustini tempora a viro quodam gravi conscripta dicantur, utpote cujus dicendi ratio ab eorum stilo non minus subinde arguto exquisitoque haud ita abludit, prout Ambrosianam martyrii S. Agnetis narrationem apud Ruinartium in Actis sinceris edit. F secundæ pag. 460 et Augustini varios sermones ibidem pag. 365 relatos cum Actis nostris conferenti patecet. Quin imo si hæc inter et S. Vincentii Cæsaraugustani martyris Acta, jam tum sub Augustino legi in ecclesiis solita, comparisonem instituas, nescio, an quidquam a stilo obesse censeas, quo minus nostra haud secus, atque illa statim post redditam Ecclesiæ pacem conscripta dicantur. Nimirum, cum, ut ejusdem S. Vincentii Acta testantur, litterarum apicibus annotari Martyrum sub se passorum gesta accerrime cavisset Dacianus præses, fecerit Aginnensium erga illustrissimam Christi Martyrem religio, ut opportuno primum tempore cessantibusque persecutionibus illius pro fide certamen, ne alias ejus memoria interiret, litteris mandaretur; idque reipsa etiam hic contigisse, eo fidentius adstrui potest, quod, teste Pontio in Vita S. Cypriani, jam pridem solerent Christiani vel de ipsorum plebeiorum et catechumenorum passionibus multa aut pene cuncta describere, uti apud nos tom. IV Septembris pag. 325 videre est. Qua in re Afris Hispanisque concessisse Aquitanos, haud facile putem.

Contra eorum
antiquitatem
non multum
facit eorum
stilus,

A nec quæ contra hæc perperam a celestibus visionibus prodigiisque

7 Sed, uti supra laudati scriptores asserunt, quæ in Actis S. Fidis memorantur visiones cælestes, prodigia varia adjunctaque parum probabilia, imo antiquitatis testimonio adversantia, ea altiore medio sæculo vi antiquitatem Actis adscribi omnino vetant. Audio, et quantum ad visiones illas attinet, respondeo, censuram hanc nequaquam in Acta nostra cadere, cum in his, ut consideranti patebit, ne verbulo quidem de ulla cælesti visione mentio fiat; et, ut fieret, non continuo ex hoc capite ad sæculum vi media sui parte propectum reducenda forent, uti ex antiquis sincerisque SS. Ignatii martyris, Polycarpi, Cypriani aliisque apud Ruinartium Actis videre est, quo etiam teste in Notis ad ejusdem S. Cypriani Acta editionis secundæ pag. 212, Pauca sunt ex antiquioribus et sincerioribus Martyrum Actis, in quibus ejusmodi visiones non habeantur. De prodigiis variis, quæ in Actis nostris etiam in vanum quaras, eadem esto sententia nostra, simileque Ruinartii responsum in Notis ad Acta Martyrum Palæstinæ pag. 328 : Ex hoc aliisque portentis, inquit, quæ passim Eusebius narrat, collige rejicienda non esse, seu ut falsa, seu ut juniora, Martyrum Acta eo nomine, quod quandoque in eis ejusmodi insolita miracula a fidelibus interserta sint. Quamquam interim, quo loco habenda sint singula, quæ in Surianis aliisque SS. Fidis et Caprasii Actis referuntur prodigia ac visiones, hic non definio, cum ea res, ut jam monui, ad diem 20 Octobris S. Caprasio sacrum pertineat. Venio nunc ad adjuncta illa, laudatorum scriptorum judicio parum probabilia ipsique historicæ veritati etiam repugnantia, quæ altiore sæculo vi antiquitatem etiam Actis nostris adscribi prohibeant. Atque utinam quidem ipsimet viri eruditi singillatim quæcumque sibi tantopere displicent, recensuissent, cum Bailletus, quem in margine effati sui vadem constituunt, nihilo distinctius enucleatiusve, quam ipsi, edisserat, quænam particulatim pro suspectis falsisve habeat. Restat igitur solus Tillemontius, ab iisdem in margine laudatus, ex quo illa utcumque discere possimus.

aut assertis improbabilibus falsisve argumenta producantur,

C 8 Atque hujus quidem judicio tom. IV Monum. Eccles. pag. 752 Nota 1 in Acta S. Fidis, parum probabile, imo et veritati historicæ, uti innuit, contrarium est, quod Daciani præsidis crudelitatem Aginnensis populus injustitiæ impietatisque nomine traduxisse narretur, cum ex adverso a magistratibus adversus Christianos populus pro suo more staret, ac præ ipsis infensior Christi fidelibus esset. Fateor, etiam in Actis nostris, æque ac in ceteris, hæc verba legi : Videntes (atrocissima, quæ Daciani jussu sanctæ Martyri inferebantur, supplicia) qui aderant, una voce clamaverunt, dicentes : O impietas ! O injusta judicia ! Innocens et Dei cultrix et primæ dignitatis honore præfulgens (S. Fides) cur absque ullo facinore gravissimis suppliciis mancipatur ? Verum hæc parum probabilia vel historicæ veritati absona esse, Tillemontio fatebor minime, tametsi ad assertionis confirmationem ab Acta Martyrum Lugdunensium, S. Polycarpi, aliaque, quæ nominatim exponenda non censuit, confidenter is provocet. Etenim, ut est instabile vulgus, nec in omnibus urbibus sibi simile, non magis incredibile est, una in urbe, visis atrocissimis, quæ nobilissimæ Virgini inferebantur, suppliciis, commiseratione in eam, atque indignatione in judicem commotum fuisse, quam in alia, seu sacrificulorum instigatione, seu sparsis

adversus Christianos atrocibus calumniis delusum, in Christi athletas sævisse. Quid enim ? quia Lugdunensis populus anno 177 Christianos ad necem depoposcit iisque petulanter insultavit, quia de Thyesteis cœnis incestisque OEdipi nuptiis a gentilibus servis suis accusatos, tantis spurcitiis re ipsa constrictos, existimabat ; aut quia Judæi ethnicique Smyrnenses anno 166 S. Polycarpum, quod Judaicæ superstitionis idolorumque destructor fuerat, neci addictum. aliquamdiu garisi sunt, certumne ideo indubitatumque fiet, Aginnensem populum, sub sæculi iii finem non exigua fortassis ex parte jam tum bene erga Christianos affectum, nec commiseratione in tenerrimam Civem suam, nec indignatione in tyrannum duci potuisse, cum eam non alia de causa, quam quod Christo nomen dedisset, in lecto æreo divaricatis membris extendi, vinculis ferreis coarctari, per candentem craticulam provolvi et atrociter comburi latera, conspiceret ?

9 Sane, si sincera Martyrum Acta apud Ruinartium inque nostro Opere consulamus, non tam semper ac obfirmate a magistratibus vulgus stetit, ipsisque, ut Tillemontius contendit, iniquis in Christianos fuit, ut potius non raro in ipso judicium conspectu abhorrentis ab eorum crudelitate, Christianosque commiserantis animi apertissima signa ederet, gemitus lacrymasque funderet, ipsumque etiam judicem, uti et infra patebit, injustæ severitatis publice incusaret. Eadem illa testor, ad quæ Tillemontius provocat S. Polycarpi et Sociorum Acta, in quibus illud ipsum vulgus, quod eorum necem antea expetierat, mox, visa tormentorum atrocitate, non sine lacrymis aspicere potuisse, quod fieri antea voluerat, disertis verbis traditur. Flerisse populum, horruisse, nec vulgaris commiserationis indicia dedisse, cum Cyrillum puerum, Paulum Palæstinæ martyrem, virgines septem S. Theodoti Ancyranæ socias, infantem S. Romani comitem, Perpetuam et Felicitatem, Agnetem virginem aliosque martyres diris suppliciis aut morti tradi cerneret, eorum apud Ruinartium Acta apertissime testantur. Quin et judicium in Christianos sententiam crudelitatemque publice detestatos, fuisse legimus, Cassianum Tingitanum, Genesium Arelatensem, Valentinam Casareensem mulierem, Philemonem S. Apollonii socium, aliosque martyres, quos ex eorum apud Ruinartium Actis sinceris enumerare longius esset. Quo usque tandem, ex media turba adversus judicem laudata mulier inclamat, quo usque tandem adeo crudeliter meam torquebis sororem ? Neve putes, id a paucis dumtaxat factum fuisse, audi, quid Acta SS. Tarachi Sociorumque, a testibus oculatis fideque dignissimis conscripta, ad rem nostram diserte loquantur : Et cum (Anazarbi in Cilicia tempore Diocletianæ persecutionis) introducti fuissent (præfati martyres) in medio amphitheatri projecti sunt, et factus est timor magnus et murmur populi dicentium : INJUSTUS JUDEX, QUI SIC JUDICAVIT. Nam et multi spectaculum dimiserunt, atque contemnentes ibant murmurantes adversus Maximum. Maximus autem mandavit militibus suis, ut eos, qui discedebant, notarent, ita ut postmodum eos audiret. Hactenus memorata Acta apud Ruinartium pag. 445. Quo vel solo exemplo evidens fit, nihil a veri specie alienum, nedum aperte falsum in Actis nostris adstrui, cum Aginnenses nonnulli Dacianum, atrocissime in tenellam Virginem sævientem, impiæ crudelitatis injustitiæque arguisse narrantur,

ACTORE
J. G.

quorum unum
a Tillemontio
objectum,

E

F

AUCTORE
J. G.

uti et alia ab
eo aliisque
opposita re-
felliuntur.

tur, quos et propterea, ac praesertim, quod Christum Dominum publice profiterentur, neci etiam addidit, uti Acta nostra etiam tradunt.

- 10 Quam eadem pag. 752 universim adversus Actorum S. Fidis antiquitatem sinceritatemque Tillemontius difficultatem movet, eam ego idcirco hic non attingo, quod hanc tanti momenti non sit, et, ut esset, contra Acta nostra nihil faceret, in quibus utique de Caprasii baptismo inditoque ei a sacerdote nomine ne verbum quidem unum occurrit. At, inquit pag. seq. idem scriptor, ab imperatoribus Diocletiano et Maximiano Dacianum, postquam Hispanias Christianos persequendi causa peragrasset, Aginnum in Aquitania eandem ob rem directum fuisse, illa Acta narrant, ex quo merito existimes, ea non a scriptore saeculi IV aut paulo juniore, sed ab iis concinnata fuisse, qui cum Aquitaniam saeculo V et VI Gothorum in Hispania regnantium dominio adjectam viderent, eam pari modo Romanorum seu Diocletiano tempore Hispaniae praesidibus paruisse, crediderunt, quo tamen tempore nullum ipsis in Aquitanos jus erat; ut adeo non satis fundate, nec a satis antiquo scriptore Daciano, Hispaniarum praesidi, martyrium S. Fidis adscribatur. Ita fere Tillemontius, cujus ratiocinationem si tantisper pro undequaque certa habeamus, vel hinc contra scriptores Historiae litterariae consequens fiet, Acta nostra non post medium saeculum VI, prout citatis locis ipsi contendunt, sed multo ante ab Aquitano aliquo conscripta fuisse, nimirum vel paulo post annum 446, quo Walliae, Gothorum in Hispania principi, teste Isidoro Hispalensi, Aquitania secunda, atque adeo Aginnum cessit, vel certe ante annum 507, quo Gothi Aquitaniam, teste Adone aliisque, Clodoveus I Francorum rex eripuit, suoque imperio adjunxit. Sed ad rem ipsam nunc veniamus. Nusquam in Actis nostris, sed nec in Surianis aliisque legitur Dacianus, cum Aginnum appulit, Hispaniam prius, quam Aquitaniam Christianorum sanguine rigasse, atque utrique regioni eodem simul tempore praesidis titulo praefuisse, ut proinde Tillemontii conjectatio, quae hoc fundamento nititur, omni ex parte corruat. Quin imo nec eam ipse adeo bene stabilitam credidit, quin mox fassus sit, fieri potuisse, ut Dacianus sub annum 290 Aquitaniam gubernarit, ac deinde, hac praefectura posita, anno nempe 303 et 304 Hispaniae praeses exstiterit.

aliisque diffi-
cultatibus,

11 Denique, tametsi Acta nostra Dacianum, quem in Aquitania jure gladii in Christianos saevientem exhibent, Hispaniae praesidem eodem tempore fecissent, quid, quæso, in eo a Maximiano Herculi, tunc in Occidente degentis, moribus adeo alienum adstruerent, ut vel propterea non ante provectum saeculum VI scripta fuisse, consequens fieret? Certe, etiamsi sub annum 287 Dacianus Hispaniae praeses ordinarius fuisset, potuit, uti Antonius Dadinus Alteserra lib IV Rerum Aquitanicarum cap. 47 recte advertit, extra ordinem in Aquitania provinciam tantisper ab Herculo destinari, ut Christianos illic insequeretur, latisque antea adversus eos decretis quacumque via parere cogeret, relicta interim ordinario hujus praesidi (si tamen hic ab imperatore alterutro alio evocatus aut mortuus non erat, quod ita mirum non foret) ceterarum suae provinciae administratione rerum. Nec habet ejusmodi Aquitaniae gubernatio, cur a vero aliena videri debeat. Etenim, praeterquam quod ex Lactantio cap. 7 de Mortibus Persecutorum certum sit, sub Diocle-

tiano ordinariam provinciarum administrationem inversam fuisse, nihil est, cur Maximiano Herculo, ut erat, teste Juliano imperatore libro de Caesaribus, rerum novarum cupidus, perfidiae plenus, ipsoque Diocletiano, ut Lactantius testatur, ad male agendum promptior, illa in Galliis immutatio adscribi non possit, asserique idem imperator, modo ut pro votis suis omnia in Galliis terrore compleret, nihil pensi habuisse, si propterea ordinariam provinciarum administrationem tantisper inverteret, pluresve praeter antiquum morem uni provinciae pro arbitrio suo praeficeret, quibus nempe civiles actus admodum raros, condemnationes vero et proscriptiones frequentes fore judicabat, qualis indolis hominem Dacianum esse, probe scire poterat, uti et eventus etiam constanter monstravit. Utut hæc se habeant, non video, cur S. Fidis Actis, vel ipso Tillemontio fatente, Gothorum Aquitaniae dominantium tempore, atque adeo certe ante annum 507 conscriptis, haberi fides nequeat, dum Dacianum Aginni Christianos prosequentem sistunt, aut cur propterea, quia id asserunt, post medium saeculum VI concinnata fuisse, dici debeant.

12 Neque vero adversus eam, quam nos Actis nostris antiquitatem sinceritatemque adscribimus, multum faciunt asserta in iis subita Aginensium quorundam ad Christi fidem conversio, promissa sacrilegis, qui Romanarum diis sacrificarent, praemia, atrocique id detrectantibus illata supplicia, quæ omnia Tillemontius tom. II Monum. Ecc. pag. 698 et tom. IV, pag. 732 pro sublestæ fidei indicibus in sanctorum Martyrum Actis habet, atque, uti videtur, inter facta sibi parum probabilia, quæ in Actis S. Fidis reperiri ait, comprehensa voluit. Etenim non minus credibile est, occasione martyrii S. Fidis conversos ad Christi fidem fuisse Aginenses nonnullos, quam jure merito credamus, tres milites, martyrii S. Victoris testes, custodes item carceris, quo S. Vincentius detinebatur, eos pariter, qui antea in eum grassati fuerant, ac denique judicem populumque occasione martyrii S. Apollonii diaconi, aliosque complures, visa Martyrum constantia prodigiose aliquo cælesti, etiam subito Christo nomen dedisse, uti sincera eorum Acta apud Ruinartium indubitatum faciunt. Quod attinet ad promissa iis a Daciano praemia, qui Christo nuncium remitterent, diisque litarent, etiam Publium, Urbis praefectum, S. Januarii, S. Felicitatis filio, inflinita promississe dona, Lysiam praesidem honores et munera imperatorum jussu S. Claudio ejusque sociis pollicitum fuisse, alios denique praesides Christianis aliis, qui diis sacrificarent, perampla bona, honores dignitatesque addidisse, ex eorum apud jam saepe laudatum Ruinartium Actis compertum est, ut proinde nihil Actorum nostrorum fidei antiquitatisque decedat, quod Dacianus sacrilegos beneficiis remuneraturus fuisse, in illis dicatur. Denique utut atrocitas sint, quæ Martyri nostræ illata fuisse tormenta, in iisdem narrantur, hæc tamen humanam fidem superare, aut improbabilia esse, nemo dicet, qui multo atrociora aliis martyribus illata fuisse, apud Lactantium, Eusebium, Augustinum, aliosque sanctos Patres legerit, ad quæ mirum est, cum tam obvia horum essent exempla, non satis animum advertisse criticos illos, qui eo ex capite antiqua martyrum Acta arroddunt aut repudiant.

E
quæ opponi
possunt, oc-
curritur.

F

A

§ II. Sanctæ in Martyrologiis classicis annuntiatio: ejus patria Aginnum. An SS. Sabinam et Alvertam habuerit sorores; an martyrii eodem die comites SS. Caprasium, Primum et Felicianum, et quo tempore ac die passa sit, inquiritur.

Sancta in Epternacensi Hieronymiano Ms. non recte expressa

B

Quæ hactenus disputata a nobis sunt ea sufficere arbitror, ut, quæ edituri sumus S. Fidis Acta, non parum, quam scriptores Historiæ literariæ, Franciæ tom. III, pag. 273 universim definiunt, antiquiora sincerioraque statuamus, proindeque eam his habeamus fidem, quæ alias tribui Martyrum Actis solet, quæ a viro gravi tunc temporis conscripta fuerunt, cum vel martyrii testes adhuc in vivis superfuisset, vel certe constans illius memoria publica que fama adhuc illibata viguisse potuerunt. Ad alia igitur nunc progredior, quæ circa Martyrem nostram in disceptationem veniunt. Ac primo quidem, quod ad ejus in sacris Fastis annuntiationem attinet, si antiquissimi Epternacensis codicis lectioni insistamus, abesse ab Hieronymianis Fidem Aginnensem martyrem, ejusque loco Felicem aliquem, Genuæ passum, substitui debere, continuo pronuntiabimus. Verum si cetera Hieronymiana apographa, classicosque, quibus tum hæc, tum Acta nostra præluxisse videntur, martyrologos consulamus, non abs re cum Sollerio in Observationibus ad Usuardum et Dominico Georgio in Annotationibus in Adonem, asseveranter statuimus, Fidem nostram hoc die in Hieronymianis coli, viderique Epternacensis codicis scriptorem Laurentium, perperam Fidem in Felicem, et Aginnum in Genuam immutasse, uti etiam Florentinius in suis ad hunc diem Notis pag. 900 suspicatur. Et sane ipsa nominum affinitas aut perturbata fortassis codicis, qui Laurentio præluxit, scriptio facile huic sphalmati ansam dedit, prout re ipsa contigit Ottoboniani apud laudatum Georgium Martyrologii scriptori, qui retentis vocibus in Gallia nihilominus eo Genua pro Agenno eraravit. Certe, cum de Felice illo Genuensi martyre aliunde non constet, nec ejus nomen apud martyrologos, qui Hieronymianis annuntiationes in suum quique Opus transtulerunt, uspiam hoc die compareat, asseri non temere potest, eum in Hieronymianis illorum codicibus repertum non fuisse, sed ejus loco Fidem Aginnensem martyrem; aut, si in illis Felicis nomen legerint, id pro mendo illos habuisse, ac propterea, omisso hodie Felice, annuntiasset S. Fidem, uti ex Hieronymianis apud Florentinum, Acherium tom. II Spicilegii edit. anni 1723. pag. 49 et Sollerium tom. VII Junii aliosque videre est.

et alibi minus accurate designata,

14 At, inquires, Hieronymianum apographum Lucense, a Florentinio editum, non virginem martyrem, sed virum Sanctæ nostræ cognominem suis his verbis designare videtur: In Gallia civitate Agenno natalis sancti Fidis martyris, con-

sentitque etiam Rabanus apud Canisium ita scribens: In Galliis civitate Agenno natale sancti Fidei martyris. Accedunt Autissiodorensis S. Germani, Gellonensis ac Labbeani Martyrologiorum annuntiationes, his verbis conceptæ: Agenno Fidis martyris, similisque, quæ in Bedæ auctariis Atrebatensi, Tornacensi et Barberiniano tomo II Martii præfixis legitur, ubi nec virginis nomen, nec ullum feminei sexus indicium reperire est, ut proin, cum passim in Fastis sacris tam virginibus debitus sibi titulus, quam matronis sui sexus indicium adscribatur, hicque neutrum fiat, nequeat Fides virgo designata his Fastis dici. Verum enimvero, cum Acta nostra admodum, ut vidimus antiqua, Fidem virginem hoc die Aginni passam tradant, altissimumque tum hæc, tum cetera monumenta historica, de homonymo viro martyre sileant, vix dubium est, quin martyrologi omnes non virum nomine Fidem, sed puellam, notissimam sibi martyrem, suis Fastis hodie inscripserint, solaque amanuensium incuria factum sit, ut in illis unius litteræ immutatione, in his vero unius vocis omissione vir aliquis martyr annuntiari videatur. Actorum, quæ jam laudavi, disertissima verba, quæ infra num. 4 aliisque habes, prætermitto, manifesta martyrologorum testimonia producere contentus, quibus priores illas S. Fidis annuntiationes minus accuratas plenissime emendes.

AUCTORE
J. G.

15 Quod tom. II Spicilegii Acheriani edit. anni 1723 exstat Martyrologium, S. Hieronymi nomine insignitum, tam manifeste non virum, sed virginem, eamque Martyrem nostram exprimit, nullum ut hac de re dubium supersit. Ejus verba audi: Pridie Non. Oct.... Agenno civitate natalis sanctæ Fidis VIRGINIS et martyris. Richenoviense, a Sollerio tom. VII Junii editum, virginis titulum pariter exprimit in hunc modum: In Gallia civitate Aginno Fidis VIRGINIS. Consonat Wandelbertus hoc unico metro Martyrem nostram canens: VIRGO Fides pridie hinc felici morte triumphat; Ado vero Viennensis his verbis: In Galliis, civitate Agenno natalis sanctæ Fidis VIRGINIS et martyris, cujus exemplo beatus Caprasius ad agonem martyrii animatus est. Usuardi, Notkeri, Martyrologii Autissiodorensis ecclesiæ apud Martene tom. VI Collectionis amplissimæ col. 724, antiquissimi ecclesiæ Romano-Gallicæ apud nos Ms. Martyrologii, aliorumque multorum testimonia, cum jam productis vel sensu vel ipsis verbis consentiant, parco hic recitare, quandoquidem ex prioribus satis superque pateat, Fidem Aginnensem martyrem, quam Hieronymiana ex nostris, ut apparet, Actis, et ex utrisque præstantiores martyrologi annuntiarunt, non virilis, ut nonnulli inque minus accurati Fasti insinuare videntur, sed feminei sexus exstitisse, eandemque illam esse virginem, cujus elogium, ex Adone verbatim fere desumptum, hodiernum Romanum ita hoc die exhibet: Agenni in Gallia natalis sanctæ Fidei virginis et martyris, cujus exemplo beatus Caprasius ad martyrium animatus agonem suum feliciter consummavit.

ut Virgo et Martyr in optimis Mss. classicis,

F

16 Est et inter martyrologos, uti vel ex hoc aliisque supra transcriptis elogiis patet, de inflectendo Martyris nostræ nomine dissidium aliquod, quod Florentinii verbis in suis ad hunc diem Notis referam. Non Fidis, inquit pag. 900, sed FIDEI nomen sanctæ Virgini ac Martyri Agennensi Martyrologium Romanum tribuit cum Beda, Usuardo et Adone, ut ibi notat Ba-

at sub diversa in nonnullis nominis inflexione annuntiari ostenditur.

ACCTORE
J. G.

ronius : sed Fidis ubique nomen scriptum invenio, non FIDEI, ut amanuensis aut typographi errore apud alios legitur : nec diversimode scribit Notkerus ; subditque, apud antiquos omnes, præterquam apud Rabanum, Fidis vocabulum reperiri. Hæc Florentinius, et recte quidem, si illud excipias, quod de Baronii annotatione adstruit. Quippe, tametsi eruditissimus Cardinalis nomen Fidei, ut Grammaticæ regulis conformius, adhibeat, inque suis ad Martyrologium Romanum Notis vulgatum suo tempore Bedam, Usuardum, Adonem aliosque laudet, nusquam tamen, contra ac Florentinius adstruere videtur, Baronius affirmat, illud ipsum Fidei nomen apud martyrologos illos legi. Et vero, uti Sollerius in suo Usuardo illustrato pag. 582 advertit, FIDIS non FIDEI virginis discretissime meminerunt Hieronymiana, Ado, Usuardus et Notkerus sub eadem inflexione, et solus Rabanus legit FIDEI. De Beda a Baronio ante alios laudato tacuit Sollerius, quia genuinus de S. Fide non meminit, quamquam et Bedæ auctaria supra laudata Fidis nomen hoc die pariter adhibeant, qua etiam nominis inflexione nos veterum martyrologorum exemplo B jam ante usi ac porro usuri sumus.

Non in Hispania, sed Aginni nata est,

47 Venio nunc ad eam, quæ Aquitanos inter et Hispanos complures est de nostræ Martyris patria, controversiam. Et illi quidem, non tantum Aginni passam, sed et natam esse S. Fidem, antiquis ejus Actis nixi, confidenter pronuntiant; hi vero, quibus et Sammarthanos fratres in Episcopis Aginnensibus partim consentire, merito miraberis, de martyrii loco nihil dissidentes, eam et domo et gente ortuque Hispanam nihilo minus confidenter faciunt, de eo solum ambigentes, an in urbe Emeritensi, an vero in Civitatensi, mundo data sit. Si Tamayo, Hispanarum partium acerrimo defensori, credas, opinionem hanc pari veterum ac recentiorum consensu firmatam dixeris. At si testium, quos laudat, antiquitatem fidemque expendas, ex his nullum invenies, cui tuto haberi fides in hac re possit. Etenim Flavii Dextri et Epigrammaticarii, ut vocat, antiquissimi testimonia pura puta esse figmenta, a recentiore aliquo minime dextro scriptore consarcinata, tam est eruditus exploratum, quam quod maxime. Perezii vero, Vassei, aliorumque, quos adducit testes, nullam de re tam antiqua, præsertim reclamantibus vetustis Actis, auctoritatem esse posse, nemo eruditus non videt. Quapropter Tamayo ceterisque, quos hic sequitur, prudentior Florez tom. XIII Hispaniæ Sacra pag. 306 Fidem virginem, quam renitentem multi Hispaniæ gentis scriptores omni vi in Hispaniam traxerant, tam certo jure atque ex ipsa veterum Breviariorum Toletani et Hispalensis fide Aginnensibus restituendam censuit, ut de eo ultra contendisse, ipso judice, frustra contrivisse tempus sit.

sororem non habuit Sabinam Emeritensem,

48 Est et aliud, in quo Tamayum merito reprehendas, dum nempe Baronium, quod hic in Romano hodierno S. Fidi Sabinam, Emeritensem virginem, martyrii sociam non dederit, in suis ad Martyrologium Hispanum Notis censoria virga perperam notat. Etenim, quod Tamayus ex perspectissima nunc fabularum farragine adstruit, procul dubio constare, eas (Fidem et Sabinam Emeritensem) junctim hoc die... passas pro Christo in Gallia, id procul omni dubio tam est incertum, ut merito ambigas, an vel unquam in rerum natura exstiterit illa Sabina Emeritensis, nedum Aginni cum S. Fide indubie

passa sit. Hujus certe Sabinæ nec Acta nostra, D nec Suriana aliæque his affinia, nec martyrologi seu classici seu recentiores, si pseudo-Dextri sequaces excipias, nec ulla, quæ norim, monumenta vetera sinceraque meminerunt, ut proin jure meritissimo eam Baronius hoc die etiam prætermiserit. At, inquires, Sabinæ, civis Emeritensis in Hispania et martyris Aginnensis in Gallia, sacrum corpus sæculo XI Aginno in Agrensem S. Petri basilicam in Cathaloniam translatum fuisse, Tamayus ad diem 28 Octobris ex Antonio Domeneco, qui translationis hujus Acta ex antiquis Mss. deprompsit, asseveranter tradit; ut adeo illa vere in rerum natura exstiterit, et Aginni, unde ejus sacræ exuvie in Cathaloniam translatae sunt, una cum S. Fide pro Christo mortem oppetierit. Ita quidem, fateor, Tamayus ad præfatum diem pag. 666 rursus sentit. At videsis, quam nullo rursus fundamento. Quippe si ipsum Domenecum, cujus verba Hispanica Tamayus Latina fecit, a capite ad calcem pervolvās, miraberis, ne unum quidem verbum illic reperiri, unde Sabinam virginem et martyrem, cujus translationem refert, Emeritensem civem fuisse, aut Aginni passam, aut inde in Hispaniam translatum dicas. Hæc de qua peni deprompserit Tamayus et Domenecci verbis inseruerit, edicere nequeo, nec an id eo consilio fecerit, ut iis, quæ ad diem 6 Octobris retulerat, pondus aliquod adjiceret, suamque ita firmaret sententiam.

49 Sed de his jam satis. Ad alia, quæ ad S. Fidem attinent, disceptationis capita me nunc convertito. Ac primo quidem dispiciamus, an utcumque certum sit, germanam illi sororem fuisse, nomine Alvertam, quæ in eadem etiam, uti insinuat, persecutione pro Christo occisa sit. Ita inprimis Sammarthani fratres sentire videntur, dum in sua Gallia Christiana tom. II, pag. 70 de S. Phæbadio, Aginnensi episcopo, agentes, S. Alvertam disertis verbis statuunt germanam S. Fidis sororem, itidemque Aginnensem martyrem. Hos, subtimide tamen, sequitur Henschenius tom. III Aprilis pag. 366 ita scribens : Fuit S. Phæbadii corpus multo tempore apud Petrocorios cum reliquiis S. Alvertæ virginis et martyris Aginnensis, quæ germana fuit S. Fidis et cum hac potest referri ad 6 Octobris, nisi sit S. Alvera virgo in Martyrologio Ms. Monasterii S. Sabini in agro Tarbiensi apud Saussayum ad 23 Augusti relata. Consentit Gallia Christiana aucta tom. II, col. 896, Alvertam virginem sine ullo hæsitacionis indicio et S. Fidis germanam sororem et Aginnensem martyrem pariter definiens. Verum cum scriptores illi nullum ex antiquis suæ assertionis testem laudent, eorum, tametsi alias magna sit, efficere hic non potest auctoritas, ut Martyri nostræ sororem germanam pariterque Aginnensem martyrem sat certo adscribamus, ac vel ideo maxime, quod nec in Actis nostris, sed nec in ipsis Surianis aliisque his affinis ullus de sorore S. Fidis pariterque martyre sermo fiat. Accedit, quod neque in Actis translationis infra edendis, ulla de corpore S. Alvertæ, nedum ut germanæ sororis S. Fidis, mentio habeatur, quodque etiam credibile non sit, S. Dulcidium, uti in his narratur, ejusdem S. Fidis corpus seorsum ab exuviis ceterorum martyrum mausoleo inclusurum fuisse, si hos inter germana ejus soror erat, ab illa utique non sejungenda tumulo, cui et sanguinis vinculo et martyrii societate tam arcte constricta fuisset. Ceterum laudata jam mox Henschenii verba,

sed nec sat certo S. Alvertam,

F

A verba, eaque, quæ decessores nostri ad diem 25 Augusti inter Prætermisssos pag. 6 de S. Alvera et Alverta protulerunt, hic me tantisper subsistere cogunt, ut datam ab iis fidem liberem.

de qua non-
nulla disse-
runtur.

20 Citata pag. 6 Majores nostri sua vota significarant, ut major, quam ipsi tunc nacti erant, notitia de hoc argumento ante diem 6 Octobris, ad quem rem illam remittebant, alicunde subministraretur; at irrita eorum fuisse vota, dolens experior. Hic ergo rursus, uti ante, indulgendum conjecturis est, cum post sedulam rei investigationem, non mihi nunc, quam illis, magis certo constet, an, et quot sint distinguendæ virgines, quibus Alveræ seu affine huic nomen fuit. Quæ tamen in hac re propiora vero mihi visa sunt, lubet proferre, quibus ut lucem eruditus quis asserat, dubiaque ab indubiis segreget, avide etiam exopto. Alveram virginem, cujus transitus in laudato superiori num. Martyrologio ad diem 25 Augusti admodum jejune ac sine ulla epochæ locique nota refertur, eandem esse cum S. Alvernera seu Alvera virgine, quam Castellanus die 9 Martii apud Petrocorios coli asserit, suadet nominis similitudo, nullaue urgens in contrarium ratio. Alverneram autem seu Alveram virginem, cujus in Petrocoriensi provincia caput honoratur in ecclesia sui nominis prope locum, vulgo Limeil, uti Castellanus citato die 9 Martii scribit, diversam non esse ab ea, de qua agit Joannes du Puy pag. secundo 62 Operis, cui Gallice titulum fecit Status ecclesiæ Petrocoriensis, ipsa ejus verba, quibus itidem in Petrocoriensi ecclesia, S. Alveræ seu Alverneræ sacra, ejus caput honorifice servari, tradit, sat manifeste innuunt. Cum itaque hæc, uti ex sacro ejusdem capite, acinacis ictu quatuor digitorum spatio diffisso, constare idem auctor asserit, martyrio coronata fuerit, fallor, nisi illa ipsa etiam sit, quam Sammarthani aliique sub Alvertæ virginis et martyris nomine indigitarunt. Et ita quidem existimem, quod in transcribendis his nominibus propriis facilis sit unius litteræ seu omissio, seu additio, quodque Alvera æque ac Alverta illa virgo et martyr dicatur, ac denique, quod tam S. Alvertæ, quam, teste eodem Joanne du Puy, S. Alveræ Acta interierint. Ubinam vero loci, quoque tempore passa pro Christo sit S. Alvera seu Alverta, an in Aginnensi aut huic vicino tractu ac sub eodem præside Daciano, propter quæ Aginnensis Martyr habita fuerit, an contra seu tempore seu loco plane diverso, quis, deperditis martyrii Actis, vel conjectando edisserat? Utut hæc se habeant, nihil certe est, cur Alvertam seu Alveram illam S. Fidis germanam sororem martyriique sociam certo statuamus.

Ancum S. Fide
eodem die
S. Caprasius
passus,

21 Nunc illud de S. Fidis commilitonibus inquirendum restat, sintne præter anonymos illos, numero, ut Saussayus vult, quingentos, qui, visa ejus in fide constantia, crediderunt in Dominum Jesum Christum, et cum ea gloriosam sunt coronam martyrii consecuti, eidem etiam adjungendi SS. Caprasius ac Primus et Felicianus fratres, tamquam unius diei hora eodemque loco pro Christo passi. Affirmant Acta Suriana aliaque his affinia, de quorum antiquitate num. 5 et 26 a nobis hic agitur. Adhæc Caprasium, ut die 6 Octobris cum S. Fide passum, Martyrologium seu Calendarium Stabulense a 700 circiter annis conscriptum, apud Martene tam, VI Amplissimæ Collectionis col. 676, et Calendarium Vaticanum, initio sæculi XI exaratum, apud Dominicum Georgium pag. 701, diserte commemorant; Tor-

nacense vero Bedæ auctarium, tomo II Martii præfixum, præter Caprasium, S. Fidis socios adscribit Primum et Felicianum; quibus adde Sarlatense aliaque Galliæ Breviaria et Saussayi Martyrologium, ubi eadem asseveranter traduntur. Verum, quod attinet ad S. Caprasium, mihi tanti non sunt adducta testimonia, ut illum eodem die, quo Fidis exemplo ad martyrium animatus fuit, etiam agonem suum crudeli morte consummasse, indubitatum habeam. Meo quidem judicio obstare videtur Actorum nostrorum summum de illo silentium, ac præsertim, quod eorum, qui eodem die cum S. Fide martyrium consecuti sunt, ignorari nomina, eadem Acta tradant. Accedit, quod Martyrologia præstantiora, puta Hieronymiana, Adonis, Usuardi, Wandelberti, Romanum hodiernum aliaque multa, quæ Caprasium die 20 Octobris annuntiant, eum postremo hoc die agonem suum, ad quem die 6 Octobris S. Fidis exemplo animatus ante fuerat, pari triumpho consummasse insinuent. Denique, ut ipsismet Actis Surianis iisque affinibus insistamus, si sub ejusdem diei VI articulo, id est, ut ego exponendum arbitror, si sub vespere S. Caprasius e sua rupe, ubi latitabat, eminus vidit generosum Virginis nostræ pro Christo certamen, eoque ad agonem animatus fuerit, haud facile tantum temporis eo die reperies, ut is iteratas preces fundere, cælestibus visis recreari, fontem e rupe elicere, in urbem se conferre, judici se sistere, ab eo rite interrogari, blanditiis ab eo ad idololatriam allici, minis terreri, a tortoribus laniari, Christi nomen populis prædicare, ex sententia judicis ad delubra adduci, ad sacrificandum rursus impelli et litare renuens capite truncari, salva verisimilitudine, potuerit. Sed de horum, quæ Suriana aliaque Acta narrant, fide, deque martyrii ejus die latius agendum ad diem 20 Octobris, quo Caprasium coli, ante monuimus, ubi et examinabitur, an, uti in suis Vindictis D. Labenzie, canonicus S. Caprasii Aginnensis, contendit, reipsa S. Caprasius Aginnensis episcopus fuerit, contra ac multi sentiunt.

E

22 Atque hæc, quæ de Caprasio dicta sunt, multo pressius urgent, ut ne eodem die Primum et Felicianum una cum S. Fide Aginni martyrio coronatos statuamus. Etenim, præterquam quod de his ac de Caprasio par sit in nostris Actis silentium, nulla sunt utcumque præstantia Martyrologia, si unum Bedæ Auctarium Tornacense excipias, quæ etiam, ubi S. Fidis et S. Caprasii præsertim agonem pleniore elogio describunt, illos martyres hoc die Aginni una passos narrent. Adde, quod si conceptu difficile est, qui Caprasius, ut jam mox diximus, potuerit eodem die cum S. Fide martyrio affici, multo difficilior creditur sit, eodem etiam die illi adjunctos fuisse Primum et Felicianum, qui Christi nomen non ante publice professi et a militibus comprehensi fuerunt, quam Caprasius post juridicam interrogationem spreteque judicis et minas et blanditias gravibus tormentis cruciatus fuisset. Sed alia hic suboritur quæstio, an nempe Aginni umquam passi fuerint Primus et Felicianus fratres, ut Acta Suriana aliaque documenta tradunt. Affirmantibus haud multum favet Papebrochius noster tom. II Junii pag. 450, conjiciens, hinc arreptam fuisse occasionem dicendi, eos cum Caprasio Aginni passos fuisse, quod SS. Primi et Feliciani martyrum Romanorum reliquæ aliquot in ejusdem Caprasii ecclesia asservatæ fuerint, minime novo, inquit, exemplo, ut per errorem dicantur ibi passi mar-

et SS. Primus
et Felicianus
martyrio tunc
etiam affecti
fuerint,

F

tyres,

AUCTORE
J. G.

tyres, ubi eorum exstant reliquæ, quod et ex Gregorio Turonensi lib. 1. *Miraculorum* cap. 47 probat, ubi SS. Nazarius et Celsus apud Ebre-dunum, Galliarum urbem, passi et sepulti nar-rantur; cum certo tamen Mediolani gladio sublatis fuerint, eorumque Ebreduni reliquæ tantum ser-ventur.

uti et an duo
postremi vere
Aginenses
martyres sint,
inquiritur.

23 Verum, ut et quæ contra Papebrochii opinionem faciunt, candide depromam, cum SS. Primi et Feliciani Romanorum martyrum corpora, quæ erant in Arenario sepulta via No-mentana, sub annum 648 primum revelata fuisse videantur, uti Anastasius Bibliothecarius, cujus verba citata pag. 150 legeris, in Vita Theodori Pontificis sat manifeste innuit; atque ex adverso in Surianis aliisque Actis, judicio scriptorum Historiæ litterariæ post medium sæculum vi, imo, ut num. 11 et alibi ostendimus, multo ante con-scriptis, de Primo et Feliciano, ut Aginni ali-quando passis sepultisque, expressa mentio fiat, haud ita liquet, hosce diversos non esse a Primo et Feliciano, Romanis martyribus, quorum Acta die 9 Junii Papebrochius et Henschenius illu-strarunt. Adstruendæ horum martyrum diversi-tati etiam favet, quod, uti citato loco refertur, S. Primi corpus et reliquæ S. Feliciani, Romæ passorum, adhuc anno Christi 846 ibidem existi-terint, quo tempore Acta SS. Fidis et Caprasii a Surio Labbeoque edita, quæ de martyrio ac se-pultura Aginnensium Primi et Feliciani memi-nerunt, certo certius conscripta erant, uti ex Actorum exemplaribus, quæ, teste Ruinartio in Præf. pag. 67, in codicibus ab annis 900 exara-tis habentur, liquido patet. Ceterum, cum res hæc die 20 Octobris in Vita S. Caprasii rursus dis-cutienda sit, nihil hic definire volo, si forte ante hunc diem, quod vehementer exopto, suppeditentur documenta, quibus et de natali die S. Caprasii deque Primo et Feliciano Aginnensibus, ut qui-dam volunt, martyribus, undequaque tandem se veritas manifestet, pateatque, an, et qui, præter Aginnenses anonymos, qui credentes in Dominum Jesum Christum, capitibus cæsis, unius diei hora cum triumpho martyrii ad coronam gloriæ cum S. Fide pervenerunt, eidem Martyri adjungi co-mites debeant.

Martyrii S.
Fidis epocha

24 Reliquum est, ut, quæ circa martyrii S. Fi-dis epocham in controversiam cadunt, paucis expediamus. Ex omnibus, qui id argumenti tra-ctarunt, solus est Ms. nostri Florarii auctor, qui illius martyrium post Diocletiani mortem colloca-vit, errore utique manifestissimo, et contradicen-tibus tum Actis omnibus, tum scriptoribus ceteris. At, licet hos inter omnino conveniat, S. Fidis martyrium temporibus Diocletiani et Maximiani illigandum esse, non invicem iidem consentiunt, an durante atrocissima persecutione, anno 303 adversus Christianos incentore Galerio Maxi-miano commota; an vero sub Diocletiani et Ma-ximiani Herculi imperatorum initia, quibus peculiare in quibusdam provinciis excitatæ fue-runt persecutiones, idem illud martyrium statu-ndum sit. Priorem sententiam sequitur Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 303, consentiuntque præter alios multos Antonius Dadinus Alteserra lib. iv *Rerum Aquitanica-rum* cap. 17, pag. 297, Joannes Batole in sua *Historia sacra Aquitanix* lib. ii, cap. 4, pag. 70, et Dionysius Sammarthanus tom. II *Gallix Christianæ* auctæ col. 893. Verum, cum eo tem-pore in Galliis imperarit Constantius Chlorus, qui, teste Lactantio cap. 15 de *Mortibus perse-*

cutorum, ne dissentire a majorum præceptis D videretur, conventicula, id est, parietes, qui restitui poterant, dirui passus est, verum au-tem Dei templum, quod est in hominibus, inco-lume servavit; hinc multo probabilius est, non sub annum 303 aut 304, sed sub finem sæculi tertii in peculiari quadam persecutione, a Maxi-miano Herculio excitata, S. Fidem martyrio coronatam fuisse, tunc nempe, cum, Bagaudarum ducibus Æliano et Amando, qui in Galliis im-perium occuparant, uno fere impetu anno 286 oppressis, Maximianus Herculus ad usque an-num 292 in Galliis plerumque moratus est, suam-que in Christianos rabiem sæpe exercuit, uti Tillemontius tom. IV *Monument. Eccles.*, Fleury, tom. II, *Hist. Eccles. lib. viii, Longuevallius, tom. I Hist. Eccles. Gallicanæ* pag. 143, aliique passim existimant, qua de re plura etiam apud nos vide tom. II *Octobris* pag. 354 et 355 ac sæpe alibi; quapropter et ego hujus Commentarii initio sub annum 287 S. Fidis martyrium verosimiliter statuendum duxi.

25 Porro eodem die, quo S. Fidis Passio coli-tur, reipsa etiam illius Sociorumque anonymo-rum martyrium contigisse, Acta nostra insinuant, dum, postquam narrassent, eam Sociosque, capi-tibus cæsis, unius diei hora cum triumpho mar-tyrii ad coronam gloriæ simul pervenisse, diem illum ita mox exprimunt: De quorum passione SECUNDA NONAS OCTOBIS nos gaudere et illustrare voluit, qui gloriatur in Sanctis, Dominus noster Jesus Christus. Consentiant non modo recentio-res, sed et martyrologi antiqui, quos *Classicos* vocamus; nec dissonat Wandelbertus, tametsi hoc die scribat S. Fidem pridie hinc felici morte triumphasse; quippe qui per vocem pridie non alium diem, quam qui PRIDIE NONAS OCTOBIS seu sextus dicitur, pro suo more designet, uti ex simili ejus loquendi modo in mensibus Martio, Aprili, Maio, Junio aliisque manifestum fit. Bulla quoque Paschalis PP. II ad Begonem abbatem Conchensem data, quam infra habes ex tom. I *Anecdotorum Edmundi Martene* col. 337, nihil adversus nos facit: cum hæc Pontificis verba ante secundum Nonas Octobris ad vigilias jejuniique, pridie festi S. Fidis apud Conchen-ses servari solita, referenda sint, minime vero ad ipsum emortualem S. Fidis diem, qui pridie. No-nas ex scriptis antiquis, eodem etiam Pontifice F

diesque emor-tualis investi-gatur.
E

§ III. Anonymi, qui S. Fidis sepulturam, corporis in-ventionem et ecclesiæ in ejus honorem erectionem descripsit, antiqua ætas ostenditur, et illæ ex hoc recitantur: ecclesiæ illius situs et ab altera distin-ctio.

Discussis, quæ circa S. Fidis in Ecclesiasticis Fastis memoriam, natale ejus solum, varique martyrii adjuncta moveri natæ sunt quæstioni-bus, ad ejus corporis sepulturam, primamque trans-

Ex anonymo altero, qui coævus vide-tur S. Dulci-dio,

A translationem nunc progredior; de quibus cum nihil discere ex Actis illis valeamus, quibus nos antiquitatis palmam dedimus, in subsidium vocanda hic sunt Labbeana, aliaque his affinia SS. Fidis et Caprasii Acta, quæ, uti ante monuimus, præter Martyris nostræ sepulturam, ejusdem a S. Dulcidio, Aginnensi episcopo, factam translationem ecclesiæque erectionem diserte commemorant. At prius de eorum hac in re auctoritate et fide quædam observasse juverit. Acta illa, utut nostris, ex Ms. codice reginæ Sueciæ infra edendis, juniora; tamen sub S. Dulcidii tempora conscripta fuisse, ipsa horum auctoris verba, inferius expendenda, insinuant, suadentque antiquissimi codices Mss., nec ipsi diffidentur Tillemontius et Historiæ litterariæ Franciæ auctores jam sæpe laudati. Ex quibus consequens est, horum scriptorem, utpote S. Dulcidio synchronum, ac fortassis oculatum translatis ab eo præsule S. Fidis corporis, erectæque ecclesiæ testem, magnam in hisce rebus mereri fidem. Et quamquam scriptoris hujus, sepulturam sanctæ Martyris, cui ne quidem suppar vixit, enarrantis, auctoritas non parvi momenti sit, hæc nihilominus tanti

B habenda est, ut ejus dictis fidem non abuegemus.

Etenim, utut in recensendis martyrii S. Caprasii adjunctis aliquot minoris momenti, et quorum proin lapsu temporis facile aliqua ex parte vitatur memoria, auctor ille minus accuratus videatur, in iis tamen, quæ de humatis SS. Fidis et Caprasii corporibus tradit, accuratior fuisse, non immerito censi potest, cum et suis ipse oculis locum, ubi horum corpora jacuerant, videre, ceteraque huc spectantia ex iis facile intelligere potuerit, qui tinctos horum Martyrum sanguine pannos, sibi a majoribus traditos, una, ut credibile est, cum tota sepulturæ serie, ut rem sacram, diligentissime asseruarant.

cujus episcopatus epocha

C 27 Superest tamen, ut, priusquam sepulturæ S. Fidis primæque translationis narrationem ex hoc scriptore recitamus, non levem de ejusdem translationis, ceterorumque, quæ hinc dependent, epocha controversiam dissolvere tentemus. Translata a S. Dulcidio, Aginnensi episcopo, fuisse sanctæ Martyris nostræ ac sociorum corpora, conceptis quidem verbis laudatus Actorum scriptor affirmat, quem et eruditi, uti ante monuimus, sub hujus Præsulis tempora floruisse non negant; verum cum nec ipse, nec alii auctores synchroni episcopatu S. Dulcidii adjecerint notam chronicam, unde vel ipsum sæculum, quo is sederit, indubie dilucideque definias, non una est de tempore, cui tum corporis S. Fidis translatio, tum alia, quæ huc spectant, illiganda sint, eruditorum opinio. Ac Tillemontius quidem tom. IV Monum. Eccles. pag. 543 Dulcidii episcopatum, atque adeo et cetera, quæ hinc consequuntur, initio sæculi v innectit, non tamen ita confidenter, quin eadem etiam serius figi posse, mox asserat; cujus posteriori sententiæ scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. III, pag. 273 non modo subscribunt, sed et episcopatus, judice Tillemontio, fortassis differendi, spatium ad usque sæculum vi, media sui parte evolutum, determinate extendunt, quo circiter tempore, ex eorum opinione S. Fidis aliorumque Aginnensium martyrum translatio facta, eorumque Acta conscripta fuerint. Contra vero Sammarthani fratres ac post eos Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 897 S. Dulcidium, non solum S. Phabadii Aginnensis episcopi, sub sæculi iv exitum defuncti, diaconum ac discipulum, sed et

ab eo jam senescente successorem designatum fuisse tradunt, laudantque Aginnensis ecclesiæ Proprium, in quo S. Dulcidius, defuncto magistro, Deo volente, omnique populo acclamante, in episcopali (Aginnensi) cathedra constitutus legitur, nimirum ineunte sæculo v, cum, teste utraque Gallia Christiana, eam anno 405 S. Dulcidius tenuerit. Ex qua opinione consequens fit, etiam reliqua, quæ ab episcopatus ejus epocha dependent, ineunti sæculo v illiganda esse.

28 At, sciscitaberis, utri potius sententiæ adhaerendum? Respondeo, neutram quidem mihi omnino certam videri, at posteriorem multo præplacere, tum quod priori nullus utcumque vetus auctor nullaue urgens ratio suffragetur, tum quod posterior antiquior communiorque sit, ac præterquam quod Aginnensis Breviarii, aliorumque auctoritate nitatur, aliunde etiam firmari queat. Etenim, cum Aginnensis basilica S. Caprasii, ad quam anno 581 Ragnovaldi uxorem, tamquam ad antiqua religione, uti apparet, venerandum tutissimumque asylum confugisse, Gregorius Turonensis lib. vi, cap. 12 Hist. Francorum scribit, jam tum sæculo vi celeberrima fuerit, imo ex constanti Aginnensium traditione, cui monumenta, tredecim sæculis vetustiora, patrocinari asserit dominus Labenazie pag. 12 Dissertationis de episcopatu S. Caprasii, eadem hæc basilica vel sub sæculi iv exitum exadificata passim credatur, consequens hinc fit, ac, si Aginnensium traditio undequaque subsistat, indubitatum evadit, episcopatum Dulcidii a sæculi v initio dimoveri non posse, cum ecclesia illa condendis S. Caprasii reliquiis a præfato præsule erecta fuerit, ut etiam Translationis S. Caprasii auctor his verbis testatur: Tamdem S. Dulcidius, Agenensis episcopus, ad hoc opus se dedit, ut pulchram ecclesiam ad recondendum sancti martyris (Caprasii) corpus fabricaret, quam ejus meritis adjutus celeri instantia consummavit. Denique opinioni nostræ etiam patrocinatur Actorum, quæ apud Labbeum aliosque exstant, antiquus auctor supra laudatus, dum in suo Prologo, qui in nostro codice Ms. olim Vallicellensi, inque apographis Mss. San-Maximini Trevirensis, Ultrajectini S. Salvatoris et Rubæcallis reperitur, se eo tempore Martyrium SS. Fidis et Caprasii conscripsisse dicit, quo per succedentium relationem rei gestæ (Passionis eorum) memoriam nondum intercepti oblivio. Quippe, cum verba hæc non, nisi minus apte, ad trium fere sæculorum spatium extendi queant, atque ex adverso multo aptius de uno sæculo paucisque superadditis annis exponantur, quo nimirum temporis spatio per quatuor aut quinque sibi succedentium generationum relationem ipsius martyrii præcipuorumque adjunctorum memoria facile adhuc vixisse potuit, hinc mihi etiam vero propius videtur, S. Dulcidium, cujus tempore auctor ille scripsit, sub sæculi v initium, atque adeo centum circiter et quatuordecim annis post S. Fidis martyrium Aginnensem sedem tenuisse, eoque proin tempore translationis, de qua agimus, figendam esse epocham.

29 Neque opinionem hanc graviter quatunt ejusdem auctoris verba, quibus Dulcidium sedisse innuit, cum jam frequentes in Aquitania monachi essent, aut contra ejusdem anonymi statutam a nobis ætatem multum faciunt, quæ de innumeris ad S. Fidis sanctique Caprasii decentiores tumulos patratris deinde miraculis scribit. Nam quod ad primum attinet, occur non potius sæculi v initio

AUCTORE
J. G.

sub sæculi v
initium pro-
babilis sta-
tuenda est.

E

F

tametsi non-
nulla, qua
hic refellun-
tur.

tio

AUCTORE
J. G.

tio frequentes in Aquitania monachi fuissent, quo tempore imperatori Honorio, Ecclesiastico ordini propense dedito, hæc provincia suberat, quam sub medium sæculum VI, quo tempore Gothorum principum, Arianorum et Orthodoxis infestorum, dominio erepta quidem per Francos erat, at non ita pridem, ut, cum sub Gothis, vel ipsa, ut Sidonius lib. VII, epist. 6 testatur, clericalis disciplina, imo et memoria illic periisset, monachorum institutum latius tunc restauratum, quam ineunte sæculo V propagatum in Aquitania credi debeat. Utut id est, certe sub sæculi V initium ac non paucis ante tempore sat frequentes in Galliis fuisse monachos, S. Gregorius Turonensis variis locis et auctor Carminis de Providentia divina, S. Prospero a quibusdam adscripti, non obscure ostendunt. Denique ut testimonia varia, quæ in Præfatione Mabillonii in sæculum I Benedictinum a num. 47 recitantur, hic prætermittam, ad S. Martini, Turonensis episcopi, ante sæculi IV exitum defuncti, exequias monachorum duo fere millia, ut Sulpitius Severus scribit, convenisse dicuntur. Quidni ergo etiam paulo post in Aquitania Secunda sat multi existerint monachi, ut

B eorum turbas aliquot convocare S. Dulcidius potuerit, quæ transferendis in decentiorem locum S. Fidis aliorumque Aginnensium Martyrum corporibus una cum ceteris clericis solemni ritu assisterent?

contra eam
opponi pos-
sint.

30 Quod vero ad innumera illa miracula pertinet, quæ jam ante, quam anonymus scriberet, ad S. Fidis sepulcrum patrata erant, hinc minime consequens est, eum non nisi diu post ejus corporis revelationem suum Opus inchoasse, cum, teste auctore secundæ ejus Translationis, stilo soluto conscriptæ, illico, ut S. Fidis corpus honorifico loco a S. Dulcidio conditum fuit, cœperit prælibata Christi Sponsa et Martyr tantis miraculorum signis præfulgere, ut cæcos illuminaret, surdis auditum redderet, energumenos curaret, et omnia infirmitatum genera a variis languidibus depelleret, cui et auctor ejusdem secundæ Translationis, metricè conscriptæ, consentit, ita canens: Post revelatum corporis thesaurum Fidis martyris, virgo sacra prodigiis cœpit clarere plurimis. Neve dubites, quin de translatione, a S. Dulcidio facta, uterque scriptor agat, hujus antistitis nomen prior scriptor diserte præmittit, alter vero mox subdit: Sub ejus quidem nomine ecclesiam mirifice Dulcidius exexerat, qui præsul urbis aderat, ac paulo post de eodem agens ita pergit: Solius autem Virginis corpus seorsum condidit in quodam ædificio, constructo in suburbio. Illo in loco Dominus tribuebat petentibus, quæ erant necessaria, per ejus patrocinia. Aëgris namque remedium, mutis linguæ officium, cæcis præstabat lumina, functis vitæ spiramina etc. Quæ omnia cum vel ipso primæ translationis anno vel paucis subsequentibus contigisse videantur, non est, cur ob miraculorum, ad S. Fidis tumulum patratorum, multitudinem præfatum ejus Martyrii ac primæ Translationis auctorem a sæculi V initio multis annis removeamus, aut primæ translationis minus, quam eorum, quæ hanc mox consecuta narrat, idoneum synchronumque testem habeamus. Atque hæc paulo fusius disputare libuit, quo primæ S. Fidis translationis ejusque ab hac inchoati solemnioris cultus historia ipsaque epocha certiores manifestioresque eradant.

recitatur
S. Fidis sepul-
tura,

31 Nunc ergo ex hoc scriptore, cujus de hoc argumento dictis et Vitæ metricæ S. Fidis auctor,

fortasse Hildebertus, Cenomanensis episcopus, et D antiqua Breviaria, interque recentiores Tillemontius, Bailletus, Longuevallius aliique suum calculum adjecerunt, sepulturæ primæque translationis narrationem hic subjicimus. Ita ille apud Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. pag. 530: Horum ergo (S. Fidis et Aginnensium Martyrum) corpora, tormentis miserabilibus laniata, cæsisque capitibus obtruncata, infidelis gentilitas in plateas * tamquam neglecta reliquit: quæ devota Christi plebecula latenter cum summa veneratione colligens, et sacri effusionem cruoris mundissimis pannis extergens, indigno tantæ sanctitatis in loco sepulturæ commendavit; ubi non tam sepelisse, quam recondidisse viderentur. Gravi enim percussa pavore verebatur, ne Sanctorum corpora malignorum invidia alias transferrentur; aut, quod nefarium est, tetrus vicini gurgitis fluminibus * mergerentur, et sic sanctæ Christianitati malitiose abnegarentur. Sed Dei providentia a Fidelibus actum est, ut urbs, quæ eos habuit inquilinos, tripartito, ortus videlicet, passionis et sepulturæ honore ditata, eosdem ad promerendam omnipotentis Dei gratiam habere mereretur et patronos. Hactenus anonymus scriptor antiquus, ac Lactantio quidem et Eusebio admodum in iis, quæ primo loco narrat, consentaneæ, quorum nempe testimonio constat, tyrannorum jussu sacra Martyrum corpora in flumina vel maria jactata sæpe fuisse, aliove modo Christianis, ne hæc in veneratione ipsis essent, subducta, ut proin similem suorum Martyrum corporibus sortem metuere abs Daciano jure merito potuerint Aginnenses, atque adeo magis de illis, ut poterant, illico recondendis, quam utcumque honorifice tumulandis solliciti esse debuerint. Porro locus ille, ubi horum corpora congesta fuerant, hodieque Aginnensibus in veneratione est et a repositis Martyrum exuviis Martyrii nomen obtinuit, quod et etiamnum servat, uti Chesnii in Antiquitatibus Galliarum pag. 797 et Saussayus ad hunc diem pag. 695 testantur.

* al. in platea

* al. fluminis
gurgitibus

32 Jacuerant obscuro illo loco coacervata potius, quam sepulta S. Fidis aliorumque Aginnensium Martyrum corpora, cum S. Dulcidius, Aginnensis episcopus, per noctis quietem divinitus admonitus, transferendis in decentiorem locum sacris exuviis manum admovit. Quo pacto hæc contigerint, suis anonymum verbis narrantem audiamus: Quo in loco (primæ nimirum sepulturæ) multis annorum recursibus sancta jacuerunt corpora, donec, ablata omni gentilitatis prophanitate, S. Dulcidius episcopatum susceperet, et pastorem curam gerens pro omnium salute vigilaret. Cui præsul ante omnia placuit, ut Sanctorum reliquias ab indecenti elevans loco, in eorum veneratione, nova constructa basilica, in lucem efferret, ecclesia ipsa sanctæ Virginis titulo dedicata. Qui cum tantum thesaurum aperiret, non tamen incredulus, sed metu et reverentia territus, diutius dubitaret; ad ultimum per noctis quietem admonitus, ne negligenter dimitteret, quod fideliter cœperat, convocatis monachorum turbis, ac cæteri ordinis prælatis, secretum suum omnibus detegit, quorum consilio adjutus ad effectum usque perduxit. Eorum autem votis cætera plebs concordans Sanctorum reliquias de loco ignobili honorifice erigunt, et in locum sacrum statuunt, quorum meritis ad salutem omnium innumera cælitus patrantur miracula, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per

dein corporis
inventio et
elevatio,

F

A per omnia sæcula sæculorum. Amen. Ita rursus laudatus anonymus, cujus tamen verba, cum non satis distincte ecclesiæ, sanctæ Virginis nostræ titulo dedicatæ, situm exponant, atque in una eademque a Dulcidio constructa basilica tam S. Fidis, quam aliorum Aginnensium Martyrum corpora honorifice condita fuisse, asserere videri possint, clarioribus alterius anonymi dictis excipere placet, illius nempe, qui factam ex Aginnensi urbe ad Conchense monasterium S. Fidis translationem stilo soluto complexus est, de quo suus infra erit dicendi locus.

ecclesiæ in
ejus honorem
erectio

33 Ita hic num. 5 : Post multa autem annorum curricula, omni gentilium furore remoto, quidam vir sanctus, cui nomen DULCIDIUS, ad pontificatus dignitatem proventus, omnibus posthabitis, ecclesiam foris murum ejusdem urbis (Aginnensis) ad Septentrionale clima in suburbio construxit, eandemque sub sacræ Virginis (Fidis) veneratione cœlesti Sponso consecravat. Hoc ergo teste, dicata S. Fidis titulo ecclesia extra urbis muros erat, atque, uti mox subdit, Beatissimam . . . virginem Fidem, quæ cæteros (Aginnenses martyres) in palma martyrii præcellit, in basilicam eandem cum maxima honorificentia mausoleo pretioso marmore exciso (S. Dulcidius) commendavit, in quo, ut rei gestæ usque hodie prodit veritas, litterarum anaglyphæ, titulus passionis ejus sub fastigio brevitatis inscriptus est. Porro non in hac, sed in ecclesia omnino diversa, S. Caprasii, ac reliquorum fortassis Aginnensium Martyrum corpora a Dulcidio condita fuisse, apertissime declarat idem scriptor, ita pergens : Sanctum vero Caprasium intra muros urbis ad ecclesiam, ibidem (ab ipso Dulcidio, ut fert antiquissima traditio) fundatam, detulit, eumque consimili honore in sarcophago item marmoreo diligentissime deposuit. Consentit, qui et fortassis, uti infra dicetur, anonymo illi prævit, Translationis secundæ, metricè conscriptæ, auctor, duasque pariter adstruens ecclesias, in quarum altera S. Fidis, in altera vero S. Caprasii corpus conditum fuit, juniorem ab antiquo anonymo in speciem dissentientem conciliat, dictisque lucem affundit, dum in una quidem eademque basilica SS. Fidis, Caprasii aliorumque Martyrum exuvias in lucem elatas decenterque compositas a Dulcidio fuisse, at sanctæ Martyris nostræ corpus deinde in suburbana ecclesia, aliorum vero corpora in ipsius urbis majori basilica decenter tumulata fuisse insinuat, ita de Dulcidio canens : Iste diu absconditas invenerat reliquias Fidis, præclaræ martyris, una cum suis Sociis, quas intra urbis mœnia in majori ecclesia, quæ capitalis aderat, decenter composuerat; solius autem Virginis corpus seorsum condidit in quodam ædificio, constructo in suburbio.

et hujus situs
atque ab altera
distinctio.

34 At, inquires, cum saltem Translationis secundæ, soluto stilo conscriptæ, auctor de Stephano II, sub annum Christi 937, uti ex tomo II Gallix Christianæ auctæ col. 255 patet, Arvernensi seu Claromontano antistite consecrato, expressam fecerit mentionem, atque adeo plus quatuor sæculis a prima S. Fidis translatione remotus vixerit, impar ejus habenda est auctoritas, ut primæ translationis adjunctis, quæ ipse suggerit, sat certam fidem faciat. Fateor, nihil eum ab ætate habere, unde fidem sola sua assertionem hic extorqueat : verum, cum idem ipse, fidem verbis suis factururus, ad mausoleum S. Fidis, suo etiam tempore in ea exstans ecclesia, ad ipsumque pas-

sionis ejus titulum, eidem inscriptum, confidenter provocet, non est, cur ei duas adstruenti ecclesias, in quarum altera S. Fidis, in altera vero S. Caprasii corpus, teste etiam Translationis metricè conscriptæ auctore, honorifice conditum fuit, deneganda fides sit, præsertim, cum et aliunde, nimirum ex anonymo primæ Translationis auctore cœvo, manifestum sit, S. Dulcidium, Aginnensem episcopum, ecclesiam aliquam sanctæ virginis Fidis titulo consecrasse, quam eandem cum illa fuisse, cui Ragnovaldi uxor sese asyli loco commisit, non modo non innuit laudatus num. 28 S. Gregorius Turonensis, ut contra, dum basilicam, ad quam hæc mulier confugit, unde simpliciterque S. Caprasii basilicam compellat, ab illa, quæ S. Fidis titulo decorata erat ecclesia, omnino diversam statuere videatur. Ceterum, teste Chesnio in Antiquitatibus Gallix pag. 797, præter ecclesiam S. Caprasii, Aginni etiamnum exstat sub S. Fidis nomine dicata Deo ecclesia, eademque, uti opinor, de qua mox laudatus uterque anonymus sermonem fecit, olim quidem Aginnensi suburbio, postea vero, dilutatis urbis pomæriis, ipsi urbi innoxæ.

E

§ IV. Auctorum, qui de translato ex urbe Aginno ad Conchense monasterium S. Fidis corpore egerunt, ætas et fides : hujus translationis, cujus epitome datur, epocha discussa et sat prope definita. An eodem tempore illuc inde delatæ sint S. Vincentii Aginnensis M. reliquię?

Acturo nunc de variis corporis S. Fidis translationibus, atque hoc quidem § de celeberrima illa, quæ olim Conchensi in Rhutenis Ordinis S. Benedicti cænobio, nunc sæculari canonicorum collegio, splendorem plurimum amplissimasque opes contulit, non modo de utriusque paulo ante laudati anonymi ætate paulo enucleatius disserere, sed et in Chronographi Conchensis, quatenus idem argumentum tractavit, auctoritatem inquirere idcirco visum est, ut hinc, quam infra dicenda fidem mereantur, prudens lector dispiciat. Ab anonymo, Conchensi, ut apparet, monacho, qui S. Fidis Translationem secundam, seu Conchensem, stilo soluto prosecutus est, exordium propterea duco, quod is multo uberius, quam alter, translationem illam exposuerit, nec subsequentem reliquerit intactam. Eum, utpote qui Stephani II, Arvernensis seu Claromontensis episcopi, aperte meminit, certissime non scripsisse ante annum Christi 937, num. superiore diximus; quin imo, cum de isto præsule anonymus sermonem instituens, hisce verbis utatur : In diebus quoque Stephani, ac præterea de Codice miraculorum S. Fidis, eo nimirum, uti videtur, quem Bernardus, Andegavensis scholæ magister, uti infra dicemus, anno Christi 1020 partim concinnavit, tamquam suis temporibus apprimè cognito,

Ætas fidesque
auctoris, qui
translationem
hanc stilo
soluta,
F

mentionem

AUCTORE
J. G.

mentionem inferat. hinc non absimile vero fit, eum Opus suum non nisi sæculo XI elucubrasse, eo tamen non ultra annum sexagesimum progresso, quandoquidem de facta ab Odolrico II, Conchensi abbate, sub Henrico Francorum rege S. Fidis translatione anonymus ille, qui tamen singulas ante sua tempora factas translationes commemorat, altissimum siluerit. At quid de altero anonymo, Conchensi itidem, ut apparet, monacho, qui, usitato jam tum a sæculo IX, uti apud Muratorium tom. III Antiq. col. 693 et seq. videre est, rhythmico carmine seu hymno homotono translationem eandem celebravit? Hunc ego quidem uno circiter sæculo indubie antiquiorem altero esse, asseverare non ausim; est tamen, cur id a vero alienum mihi non videatur.

uti et alterius
qui stilo ligato
hanc descri-
psit,

B 36 Etenim hic non modo de Odolrico II, deque præfato Stephano II, ac peracta per hunc, de qua infra num. 56 sermo erit, translatione capitis S. Fidis, sed et de miraculorum Codice supra memorato, ac denique de ipsis miraculis, quæ Bernardi Andegavensis ætatem præcesserunt, altissimum siluit; unde eum etiam ante annum Christi 937, seu ante, quam Stephanus ex abbate Conchensi Claromontensis episcopus creatus fuit, ac dein magnificentissimo apparatu in mirificæ machinæ thecam partem capitis S. Fidis intulit, rhythmicam suam lucubrationem absolvisse, conjicias, quam proin sibi præluentem, tametsi hoc non fateatur, habere potuerit alter ille anonymus, qui memorabilia quæque, quæ ad S. Fidis reliquias attinebant, ad sua usque tempora stilo soluto complexus est. Si conjectare fas sit, fortassis hisce scriptor, cum Acta martyrii ab antiquo anonymo, præcipua vero aut certe celeberrima ineunte XI sæculo S. Fidis miracula a Bernardo, Andegavensis scholæ magistro, soluta oratione adornata videret, suam quoque qualemcumque symbolam voluerit conferre, ut non dissimili oratione etiam translationum corporis S. Fidis, atque adeo ad sua usque tempora integra ejusdem Sanctæ historia transmitteretur posteris, ut et propterea Conchensis translationis Actis metricè conscriptis sua, liberiore stilo exarata, substituenda duxerit. Quocumque hæc se modo habeant, cum anonymis illis nemo, qui argumentum, de quo agimus, ex professo, ut aiunt, pertractarit, antiquior hactenus inventus sit, atque etiam dato, quod scriptor metricus Conchensi translationi, ante annum C Christi 889, ut infra ostendetur, peractæ, synchronus non fuisset, nihilominus tamen ambo non tanto certè temporis intervallo remoti ab ea vixerint, quin per paucorum sibi succedentium monachorum relationem, aut ex cænobii monumentis rem adeo memorabilem ac partim domi a suis gestam, illibata veritate intelligere facile quiverint, non abs re eorum narratione, dum nihil aliunde obest, hic standum esse videtur.

nec non Chronographi
Conchensis
inquiritur.

37 Venio nunc ad auctorem Chronici Conchensis, qui non solum de secunda tertiæque reliquiarum S. Fidis translatione, sed et de quarta, sub Odolrico II, Conchensi abbate, fortassis sub annum Christi 1040 peracta, mentionem fecit. Auctor ille, uti ex Conchensium abbatum serie, quam ultra Begonem, ante annum 1108 defunctum, non produxit, colligi datur, ineunte sæculo XII Chronicon suum, quod ex archivis Conchensis monasterii tom. III Anecdotorum a col. 1387 edidit Marteneus, partim ex diplomatæ chartisque sui cænobii, partim ex traditione communique apud suos fama composuit; atque hinc varia pro rebus variis, quas recenset, ejusdem est auctoritas,

nulla quidem, dum sine probatæ fidei testimonio D res multis seculis a se remotas narrat, ac contra minime contemnenda, dum monumentis antiquioribus consona tradit, aut ea facta recenset, quorum in religiosa domo etiam sine instrumentis authenticis constans veraxque vel ultra unius sæculi decursum memoria esse solet. Quapropter, etsi chronographus ille in ordinanda antiquiorum abbatum serie, imo et in referendis rerum diu ante se gestarum adjunctis subinde lapsus fuerit, non idcirco ea ipsa facta, quæ vel ex recenti aut certe constanti adhuc memoria retulit, quale est peracta sub Odolrico II reliquiarum S. Fidis in novam basilicam translatio, vocanda in dubium sunt, ac ne ipsa quidem, quæ sæculo IX ac X gesta recenset, utpote quorum substantiam vel ex authenticis translationum Actis, vel procul dubio ex ambobus vetustioribus anonymis haurire atque in suum Chronicon inferre potuit, prout reipsa fecisse censeretur jure potest. Nunc singulas, ut res fert, translationes illas illustrare aggredior.

38 Ex quo S. Fidis corpus a S. Dulcidio, Hujus translationis epitome ineunte, ut antea diximus, sæculo V, honorifico mausoleo in suburbana Aginno ecclesia conditum fuerat, illico tantis miraculorum signis fulgere E cepit, tamque ingenti assiduoque deinceps populorum concursu frequentari, ut mirum videri non debeat, haud multo post, quam Ludovicus Pius, adhuc Aquitanix rex, in Ruthenensi diocesi Conchense cænobium, ut Ermoldus Nigellus lib. I de Rebus Ludovici Pii testatur, instituerat, hujus incolas monachos tam celebris reliquiarum thesauri, quo suam maxime illustrarent ecclesiam, acquirendi desiderio actos fuisse vehementissimo, ac tum præsertim, cum Audaldi, Conchensis monachi, anno 855 Valentiam Hispaniæ ad transferendum illinc Conchas S. Vincentii levitæ et martyris corpus profecti, conatum omnem nil sibi profuisse cernerent. Habito igitur sæpissime inter se consilio, quo pacto sacra S. Fidis pignora ad se transferrent, Conchenses tandem unum e suis, nomine Arinisdum vel Ariviscum, hominem consilio manique promptum, cum itinere duce Aginnum dirigunt, qui quacumque arte S. Fidis reliquias nanciscatur, inquit suam asportet ecclesiam. Arinisdus ergo, quorsum Aginnum venisset, minime immemor, primum studuit, ut qua ficta pietate, qua blanditiis et assentationibus, in clericorum, quibus custodiendi corporis S. Fidis cura incumberebat, consuetudinem amicitiamque se penitus immergeret, eosque tam bene inescare novit, ut ipsi, nihil tale opinantes, ovem, ut aiunt, lupo, seu thesaurum suum callidissimo furi consensu unanimi tandem commiserint. Re aliquamdiu, quo magis suum celaret consilium, apprime gesta, sedulique custodis famam nactus, opportunam denique auferendi sacri corporis occasionem arripuit.

39 Peractis Epiphaniæ festo Missarum solemniis, collegas suos orat, ut, dum hi solito diutius ob diei solemnitatem accumberent mensæ, ipse, ne quid detrimenti caperet ecclesia, tutelam ejus sedulo gerat. Ultro assentiunt improvidi; nec mora, his jam secure vescentibus, ipse etiam omnium jam securus, ad S. Fidis mausoleum convolat, cumque hujus operculum præ sigillis ferreis integrum erigere nequiret, in inferiori parte mausoleum vi perfringit, et qua data via, perque patefactum aditum sanctæ Martyris exuvias extrahens, mundissima pera condit, vocatoque itineris socio, ut primum per tenebras licuit,

ex his subministratur;

AUCTOR
J. G.

A licuit, cum sacra præda abscurrit. Igitur cum postero die nuspiam Arinisdus appareret, ac S. Fidis sepulcrum perfractum vacuumque sacro corpore fuisset repertum, vehementer turbati omnes, dolere, suam lamentari imprudentiam, et si quo modo e fuga retrahi cum thesauro illo Arinisdus posset, nihil intentatum relinquere; at nihil non irritum conatu ab iis factum. Itaque post varios casus, qui in edendis infra Translationis Actis fusc recensentur, Arinisdus ejusque comes nono itineris sui die incolumes ad Conchensis cænobii viciniam pervenerunt, ubi ab hujus incolis summo gaudio plausuque excepti sunt, delataque non minori apparatu lætitiæque in Conchensem ecclesiam sacra Martyris nostræ pignora, ibique decentissimo, ut per tempus licebat, loco sub diligenti custodia collocata die 19 Kalend. Februarias, quo die hujus translationis memoria celebrari etiam solet. Ita fere, at multo uberius ambo anonymi, supra laudati, quibus Conchensis chronographus etiam consentit, ita paucis scribens: Ab urbe Aginnensi cum corpore beati Vincentii furtim sublatum est corpus gloriosissimæ virginis et martyris Fidis, et ad illud Conchense cænobium translatum, ubi digne et honorifice prope altare Salvatoris Domini est reportatum. His adde, quod in Adonis Chronici sat antiquis codicibus Mss. ad annum Christi 288 testimonium exstat, quo S. Fides apud Aginnum passa, postea Conchis * translata fuisse, diserte etiam asseritur.

B 40 Verum de tempore, quo hæc corporis S. Fidis translatio statuenda sit, non ita inter antiquos recentioresque scriptores convenit, ut contra, si singulorum verba expendantur, nec cum Adoniani Chronici testimonio ambo anonymi Translationis scriptores supra laudati, nec hi cum Chronographo Conchensi, nec inter recentiores Henschenius noster cum anonymis illis, ac multo minus cum his Dionysius Sammarthanus, qui etiam secum pugnat, conciliari ex omni parte queant. Quippe, cum S. Ado, uti ex Mabillonio scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. 5, pag. 465 ostendunt, anno Christi 875 ad meliorem vitam transierit, ac sub annum 874 extremam Chronico suo manum admovisse videatur, consequens fit, ut Opus illud vel eo loco, ubi de S. Fidis martyrio eaque occasione de translato ad Conchense cænobium ejus corpore mentio fit, a descriptoribus corruptum seu potius interpolatum fuerit, quod tamen nemo hactenus, quem norim, suspicatus de hoc determinato loco fuit, nedum satis probabile reddidit; vel, si genuinum eo loco sit, necesse est, ut, quæ illic memoratur, translatio non serius certe, quam anno Christi 875 collocari queat, cum evidens sit, ab Adone, si suo tempore necdum facta erat, referri in Chronico non potuisse celebrem illam S. Fidis translationem, Imo vero eam non parum ante Adonis tempora contigisse, innuit Carnutensis de Miraculis S. Fidis manu exaratus codex, de quo Mabillonius in Annal. Bened. ad annum 1010, num. 42, pag. 215 meminit, ubi de donata Conchensibus, ut fertur, a Carolo Magno, ac proin ante annum 814 aurea S. Fidis capsula disertus sermo est.

C 41 At ex adverso, ne translatio illa jam ante Adonis obitum facta credi possit, obstant ambo Translationis auctores jam sæpe laudati, qui eam illigant temporibus Caroli Minoris, Francorum regis, ejus nempe, Quem, uti unus ait, post Franci de solio deposuerunt regio, seu, uti alter

loquitur, Quem suæ ditionis principes, inique adversus eum conjurantes, a solio regio deiecerunt, et cujus loco Ottoni seu Odoni, Aquitanorum duci, Roberti Eortis filio, coronam regni imposuerunt et illum pro eo regnare elegerunt; qui Carolus Minor, cum ab eo, cui Crasso cognomen fuit, diversus esse non possit, utpote quem Franci, postquam se hujus imperio anno Christi 885 subjecissent, ante diem 12 Januarii anni 888 de solio ejecerunt, cujusque loco Odonem, ducem Aquitaniam, uti Ademarus Cabannensis in Chronico apud Bouquetum tom. VIII, pag. 232 testatur, in regno elevarunt; necesse est hinc contra Adoniani Chronici testimonium consequi, ut sub hoc Carolo rege S. Fidis translatio facta sit, eaque inter annum 885 et 888 collocari debeat. Huic certe translationis epochæ patrocinantur diplomata complura, in favorem Conchensis cænobii data, quæ tom. I Galliæ Christianæ auctæ a col. 236 et in Instrumentis ibidem, uti et tom. II Historiæ Occitanæ a col. 21, et apud Baluzium in Instrumentis domus Arvernæ habes, in quibus nulla ante Caroli Crassi tempora de S. Fide mentio fit, cum tamen in iis, quæ vel Caroli ejusdem tempore vel deinde edita sunt, de S. Fidis reliquiis, veluti in Conchensi ecclesia conditis, disertissima verba legantur, quod non leve indicium est, vivente Carolo Crasso rege, sanctæ Martyris nostræ corpus ex Aginnensi ecclesia ad Conchensem translatum fuisse.

E 42 Verum adversus hanc epocham omnino pugnare videntur laudati chronographi Conchensis verba, quibus tom. III Anecdotorum Martene col. 1387 translationem illam quidem innectit temporibus cujusdam Caroli Minoris, sed quem a Carolo Crasso diversum esse, mox innuit col. 1389, dum prædictum Minorem Carolum regnum Franciæ recuperasse, ac Rodulphi, Conchensis sub annum Christi 910 abbatis, petitionibus annuisse, scribit, quæ nulla plane ratione in Carolum Crassum cadunt, uti ex luctuoso ejus ■ suis deserti bonisque omnibus exuti obitu, de quo Mariani Scoti Chronicon pag. 270 ad annum 887 aliosque ad annum sequentem apud Bouquetum tom. 8 scriptores consule, meridiana luce clarius est. Quapropter, si postremis Conchensis Chronici verbis, prout edita ibi sunt, standum sit, translatio illa contigerit inter annum 893 et 923, nempe regnante Carolo Simplice, qui Rodulpho, Conchensi abbati, donariorum, quæ decessores hujus a regibus obtinuerant, confirmationem regio præcepto, uti scribit chronographus ille, emixte postulanti munifice concessit. Atque ita ex recentioribus Dionysius Sammarthanus tom. I Galliæ Christianæ auctæ col. 239 etiam censuit, laudati chronographi verba, quibus hic translationem illam sub Carolo Minore Ludovici filio, in regnum Francorum sublimato, statuit, hac adnotatione in margine excipiens: Dicto SIMPLICI, filio Ludovici Balbi posthumo, cujus regni anno tertio, uti mox subdit, Aviernæ cujusdam filiorumque ejus liberalitate Conchensis abbatia bonis aucta fuit; ut adeo ex laudati Sammarthani sententia translatio, de qua hic quæstio est, anno 893, quo Carolus Simplex die 28 Januarii in Remorum civitate, testibus Annalibus Mettens. apud Bouquetum tom. VIII, pag. 73, in regno elevatus fuit, aut posterior fuerit, aut certe non prior constitui possit.

F 43 Reponi tamen plane non immerito hic posset, laudatum Sammarthanum paulo ante, videlicet col. 236, translationem illam innoxuisse

Conchensis
Chronogra-
phi,Dionysii Sam-
marthani.

* Conchas

de cujus epo-
cha discre-
pantia inter
se Adoniani
Chronici,utriusque
anonymi,
Translationis
auctoris,

AUCTORE
J. G.

temporibus Caroli Calvi, ac proin medio tempore inter annum Christi 838, quo is ab imperatore Ludovico Pio armis, corona et quadam regni portione donatus fuit, interque annum 877, quo, teste Chronico Viridunensi apud Bouquetum tom. VII, pag. 248, pridie Nonas Octobris vita functus est. Ipsa, quibus id Sammarthanus facit, hæc verba sunt: Tempore Caroli Calvi, filii Ludovici, corpus S. Fidis, eo (ad Conchense cœnobium) fuit delatum, cujus nomen huic cœnobio quandoque accommodatum. Accedit, quod chartam Sigaldi seu Sigualdi ejusque uxoris Aigæ seu Aiguæ, anno 888 editam, in qua de translatis jam tum ad Conchense cœnobium S. Fidis reliquiis, deque hinc indito sacræ ædi ejusdem Sanctæ nomine manifesta mentio fit, idem vir clarissimus col. 239 laudet, ut proin ante Carolum Simplicem, seu ante annum 893, hanc translationem statuisse, potius dicendus sit. Fateor, ita loci citatis Sammarthanus habet, nec, quo pacto conciliari secum possit, aut utram ex his sententiam probabiliorē ipse habuerit, ego satis perspicere queo. At quocumque hæc se modo habeant, certe ejus opinio, quæ sub Carolo Simplicem translationem illam statuit, non modo Adoniani Chronici testimonio et utrique Translationis auctori, sed et jam laudatæ Sigualdi chartæ aliisque, quas sub finem num. 41 indicavimus, omnino adversatur; altera vero, quæ eam sub Carolo Calvo collocat, cum utroque anonymo Translationis auctore non minus aperte pugnat; ut adeo, contra ac col. 1330 illic asseritur, aliquid certe, quod a vero aberret, corrigendum in eo Galliæ Christianæ tomo fuerit.

et Henschenii
verba recitan-
tur;

44 Quod vero ad Henschenium nostrum num. 40 laudatum attinet, diversam is ab hæcenus recensitis opinionem tuetur, dum tom. 2 Junii inquirens, an S. Vincentii, Aginnensis martyris, reliquiæ una cum lipsanis S. Fidis Conchas translatae fuerint, in hæc verba pag. 165 scribit: Quod autem potissimum huc spectat, non sunt ejus (S. Vincentii) reliquiæ ad cœnobium Conchense una cum S. Fidis pretiosis pignoribus translatae: hæc enim fuerunt quadam furtiva industria ab Aroniso monacho Conchensi e propria ecclesia sublata et Conchas circa annum 890 devecta, cum loco Caroli Simplicis regno Franciæ præesset Odo Aquitanus, uti accurate indicant Acta Translationis, quæ habemus et soluta et stricta oratione conscripta; unde et S. Fidis de Conchis monasterium nuncupari docent Sammarthani. Itaque, judice Henschenio, ante annum 893, qui Caroli Simplicis, Francorum regis, primus fuit, nec tamen prius, quam anno 888, quo Odo Aquitanus Francorum regnum moderari cœpit, hæc corporis S. Fidis translatio statuenda est. Mitto alios magni nominis auctores hisce adjungere, propterea quod vel nulla assertionis suæ documenta in medium protulerint, vel non, nisi latiori modo, translationis hujus epocham definiendam duxerint. Nunc, quænam ex tam inter se discrepantibus sententia veritatem propius attigisse, dici possit, quantum res adeo implexa sinit, discutere, eademque opera certo falsa a veris aut saltem verosimilibus secernere aggredior.

ostenditurque,
non serius
anno 888
statui posse,

45 Ac primo quidem, ut inter tot utrimque controversa indubitatum quid proferam, certumque limitem, extra quem translationis epocha figi nequeat, simul constituam, sic plane existimo asseroque, translationem illam, de qua hic quæstio, non posse anno Christi 888 posteriorem statui,

ac proin illam, contra ac chronographus Conchensis col. 1389, et Dionysius Sammarthanus col. 239 statuisse videntur, non contigisse temporibus Caroli Simplicis, in Francorum regnum primum evecti anno 893, uti supra num. 42 dictum fuit. Quippe, cum in laudata Sigualdi et Aiguæ uxoris charta, in mense medio (Maio fortasse) anno 1 regnante Odone rege, seu anno Christi 888 data, quam habes tom. II Historiæ Occitanæ inter Instrumenta col. 23, de reliquiis S. Fidis in Conchensi cœnobio jam tum quiescentibus ac reconditis, deque indito illi monasterio S. Fidis nomine, quemadmodum num. 43 et 44 etiam dictum est, disertis verbis mentio habeatur, meridiana luce vel hinc clarius est, translationem illam temporibus Caroli Simplicis, anno dumtaxat 893 in Francorum regnum sublimati, affigi nullaratione posse. Quapropter Conchensis chronographus, dum col. 1389 Carolum illum regem, quem Rodolphus Conchensis abbas sub annum 910 adiit, eundem cum illo facere videtur, sub quo reliquiarum S. Fidis translationem factam scripserat, Carolum Simplicem cum alterutro ex homonymis hujus decessoribus perperam confudisse, omnino dicendus est, nisi potius eadem illa columna, perinde ac alibi desiderari aliquid in hujus Chronici editione dicamus, puta ejusdem Caroli Simplicis inaugurationem regiam, aut simile quid, quocum chronographi verba hæc: PRÆDICTUS Minor Carolus connexionem habeant; atque ita inhærendo prioribus ejus verbis, quæ tom. III Anecdotorum col. 1387 habes, ante Odonis, Aquitanæ ducis tempora, seu ante annum Christi 888, utpote quem principem, non nisi jam ante relata S. Fidis translatione, in regnum Francorum subintrasse scribit, etiam ex illius mente collocanda hæc foret. Utut hæc habeant, certe chartæ Sigualdi duorumque anonymorum auctoritas potiori loco quam Conchense Chronicon, saltem, uti editum typis est, omni jure haberi debet.

46 Ex his consequens etiam fit, ut Henschenius noster, tametsi sub annum 890 translationem illam collocans, propius, quam Sammarthanus, ad anonymos Translationis auctores accedat, nihilominus tamen non omnino horum dictis consona scribat, dum translationis tempore Odonem Aquitanum loco Caroli Simplicis regno Franciæ præfuisse subdit. Quippe cum ante Caroli Crassi obitum, qui Pridie Idus Januarias anni 888 contigit, aut certe ante mensem Novembrem anni 887, quo Carolus Crassus, adhuc imperator et Francorum rex, in Triburia villa regia generalem optimatum conventum convocavit, neque regis titulo, neque, ut quidam volunt, tamquam Caroli Simplicis tutor regnive gubernator, Francis præfuerit Odo Aquitanus, non potest, quæ, utroque anonymo teste, die 14 Januarii facta est translatio, sub ejus administratione statui, nisi vel ipso anno 888 aut uno ex sequentibus: atqui, ut ex charta Sigualdi patet, certe non anno 889 aut 890, imo ne ipso quidem anno 888 die 14 Januarii contingere hæc translatio potuit, utpote ex utriusque anonymi testimonio facta Carolo Minore Francorum rege, adhuc imperante, quem procul dubio non nisi exeunte anno 887 suæ conditionis principes... a solio regio dejecerunt et cujus loco postea Ottoni seu Odoni, Aquitanorum duci, coronam regni imposuerunt; itaque et citius, quam anno 888, atque adeo et ante Odonis administrationem regiam, illa, de qua hic quæstio est, translatio figi debet. Suadet et id laudata jam sæpe Sigualdi charta anno 888

mense

A mense medio seu Maio fortasse data, in qua, ubi de reconditis in Conchensi cœnobio S. Fidis reliquiis sermo est, nuspiam insinuat, eas tum non nisi a tribus quatuorve mensibus eo adductas fuisse, quod tamen si factum fuisset, silentio non prætereundum fuisse videtur.

sed nec multis
annis citius
anno 887,

47 Atque ita quidem, quo serius hæc translatio figi non possit, definitum tempus habemus. Verum anne, uti asserunt ambo anonymi Translationis auctores, tempore Caroli Crassi, et anno quidem, uti ex his consequens fit, 886 vel 887; an potius, uti ex Carnutensis codicis Ms., num. 40 laudati, et Adoniani Chronici testimonio consequitur, ea annis aliquot citius, imo multo ante Adonis emortualem annum, qui Christi octingentesimus septuagesimus quintus fuit, translatio statuenda est? Respondeo, præterquam quod dubium mihi sit, an illa codicis Carnutensis verba, quibus Carolus Magnus capsam auream S. Fidi donavisse fertur, revera sint Bernardi, qui sanctæ Martyris nostræ miracula, suo tempore patrata, partim anno Christi 1020 litteris complexus est, utpote quæ nec in Ms. nostro nec in Labbeano reperiuntur, standum potius esse disertissimo amborum Translationis auctorum et Chronographi Conchensis testimonio, quo hi sub quodam Carolo Minore, et adulto jam sæculo ix, furtim ad Conchensem ecclesiam S. Fidis corpus delatum asseverant, quam incerto rumori, post duo ferme a peracta translatione sæcula apud externos sparso, et cujus præfati codicis auctor se minime vadem scribit, dum ita loquitur: Capsa aurea (S. Fidis) quam fertur donavisse Carolus Magnus. Accedit, quod diplomatum sub Ludovico Pio ejusque posteris in Conchensis cœnobii favorem concessorum perpetuum ad usque Caroli Crassi tempora de corpore S. Fidis silentium non facile credi permittat, jam tum sub Carolo Magno hujus Martyris exuvias ad Conchensem ecclesiam delatas fuisse, quemadmodum num. 44 sub finem innui.

licet codices
Chronici
S. Adonis,
qui hoc loco
corrupti vel
interpolati
fuisse

48 Quod vero attinet ad Adonem, cujus omni ex parte præstantior illo codice auctoritas est, respondeo, si illud, quod sub ejus nomine laudatur testimonium, revera ipsius esse, satis constaret, eo potius, quam anonymorum testimonio standum fore, quo hi Caroli Crassi temporibus translationem illam statuunt, ac proin hosce de memoriæ lapsu vel indiligentia hic arguere non dubitarem. Verum cum Adoniani Chronici editiones omnes, teste Labbeo tom. I de Scriptoribus Ecclesiasticis pag. 44, innumerabilibus scateant mendis, codicesque, a quingentis et ultra annis manu exarati, non modo imperiti continuatoris opera certissime sub finem aucti fuerint, sed et alibi, seu ejusdem, seu descriptorum aliorum vitio, adulterati fuisse, verissime dici queant, uti ex adductis a Labbeo loco cit. exemplis, et Tillemontii in Acta S. Irenæi Notis tom. III Monument. Eccles. pag. 621 et 622, ac denique ex tom. V Historiæ litterariæ pag. 470 evidenter ostenditur, dubitari non immerito potest, an determinata illa Chronici Adoniani verba, ex quibus translationem illam ante annum 873 contigisse, contra expressum utriusque anonymi testimonium consequens foret, computanda non sint inter innumerabiles illas mendas, de quibus apud Labbeum, atque etiam inter continuatoris aut descriptorum interpolationes, de quibus apud alios sermo est. Sane si Tillemontio Nota 3 in Acta S. Irenæi tom. III, pag. 622, vel idcirco, quod S. Ado in suo Martyrologio S. Verum, tamquam Viennensem episcopum, non retulerit, suspicari licuit,

Adonianum Chronicon ad annum Christi 101, ubi de illo mentio fit, interpolatum fuisse, seu Adonis re vera verba non esse, quæ illud Chronicon citato loco exhibet; profecto multo majori jure idem de eo loco, quo ad annum Christi 288 de Conchensi, qua de agimus, translatione sermo fit, suspicari licebit.

AUCTORE
J. G.

49 Etenim cum sanctus Chronographus celebrem illam corporis S. Mauriti revelationem, S. Theodoro episcopo factam, ipsamque etiam sacri istius corporis translationem, Sigismundi Burgundionum regis voluntate de consilio 60 episcoporum peractam, cujus etiam in suo Martyrologio partim meminit, altissimo silentio in suo Chronico, utpote ad persecutionem Diocletiani et Maximiani, quam illic enarrat, nihil attinentem, involvendam duxerit, qui, quæso, furtivam corporis S. Fidis translationem eodem loco commemorasse credi potest, cum hæc altera multo minus celebris fuerit, nullaque plane ratione ad rem, quam S. Ado agebat, pertinere posset? Accedit, quod hic Chronici locus exigere videatur, ut ne ii, quos eadem professione, eadem legione, eadem mortis causa, eodemque ferme tempore junctos credidit auctor, ab se invicem sejungerentur. Et ecce tibi hoc Chronici loco Gereonem inter ac Victorem et Mauritium cum sociis Thebæis mediam S. Fidis translationem ad Conchense monasterium! Quid Aginnensi Virgini præter martyrium commune cum militibus Thebæis? Quid hujus corporis translatio ad persecutionis atrocitatem, quam ita crudelem et crebram flagrasse subdit, ut intra unum mensem decies et octies millia Martyrum pro Christo passi inveniantur? Hæc mihi quidem interpolati a quodam minus perito, fortasse Conchensi monacho, Adoniani Chronici suspicionem ingerunt, eamque etiam ex hoc capite non infundatam, quod Chronici narratio cum Adoniani Martyrologii annuntiatione, qua S. Fidis Socios martyres, ipsamque illius translationem prætermittit, haud satis recte conveniat, quodque in Chronico eodem ipso loco trecenti et viginti octo S. Gereoni socii adjungantur, qui in ejus Martyrologio trecenti et octodecim dumtaxat fuisse traduntur.

ostenduntur,
contrarium
innuant;

50 Quæ cum hunc Adoniani Chronici locum vix non indubitate interpolatum ostendant, anonymorum potius auctoritate, quorum alter fortasse translationi synchronus, uterque saltem non adeo remotus tempore ab ea vixit, quin vel ex constanti domesticorum traditione cœnobiæ monumentis certa litteris commendare quiverit, hic standum reor, ac præsertim, quod neuter obiter, sed ex professo summoque conatu ac enucleate singula, quæ ad hanc Translationem faciunt, uterque prosecutus fuerit. Juverit eorum verba hic repetisse, ut, quam prope fieri potest, hujus translationis epocha ex iis tandem figatur. Ita scriptor metricus de Conchensibus monachis, Ariniso cum sacris S. Fidis reliquiis Aginno adventanti occurrentibus, canit: Cui turba Conchacensium, Dei laudes sonantium, pro tanta illi gloria gaudens processit obvia, acceptisque reliquiis, divinis cum obsequiis, ut dignum erat facere, curarunt has reponere. Tunc in Francorum partibus regnabat Minor Carolus, quem post Franci de solio deposuerunt regio. Facta est hæc translatio beatæ Fidis martyris, in die nonodecimo Kalendis Februariis. Hinc apud Conchas agitur hic dies celeberrimus, in quo Christo sit gloria per infinita sæcula. Amen. Alter vero Translationis scriptor de iisdem monachis agens, in hæc verba

ac denique
ex utroque
Translationis
auctore statu-
itur anno
886 vel 887.

F

AUCTORE
J. G.

verba loquitur : Cum hymnis letaniarumque canticis rediderunt et beatissimæ Christi Martyris corpus cum summa honorificentia et gloria in templum, sub titulo sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi specialiter dedicatum, intulere, et cum maxima cautela in loco decentissimo sub diligenti custodia 49 Kal. Februariarum die venerabiliter statuerunt; eodem quippe tempore Carolo Minore Francorum rege imperante, quem suæ ditionis principes, inique adversus eum conjurantes, a solio regio deiecerunt, et Ottoni, Aquitanorum duci, coronam regni imposuerunt et illum pro eo regnare elegerunt. Ex quibus consequitur, ut, cum anno Christi 885 ante diem 14 Januarii Franci se non submiserint Carolo Crasso, uti varios scriptores apud Bouquetum tom. VIII consulenti patescet, translatio hæc eo anno facta non fuerit, neque etiam, uti ex num. 46 patet, die 12 Januarii anni 888; ut propterea ex horum testimonio die 12 Januarii vel anni Christi 886, vel 887 necessario statuenda sit.

Sub illud
tempus S. Vin-
centii Agin-
nensis M. re-
liquiæ

B 51 Superest, ut, quæ hujus translationis occasione de transvectis etiam ad Conchense cænobium S. Vincentii Aginnensis martyris reliquiis num. 39 a Conchensi chronographo dicta sunt, non-nihil illustremus, ac vel idcirco potissimum, quod hæc ab Henschenio nostro tom. II Junii ex monumentorum defectu paucioribus perstricta fuerunt. Quippe cum in Translationis corporis S. Fidis Actis, infra edendis, nullam de S. Vincentii hujus reliquiis, veluti Conchas eodem tempore delatis, mentionem fieri, Henschenius cerne-
ret, nec documenta satis antiqua, quæ utriusque corporis translationem eidem tempori innectebant, præ oculis haberet, primo quidem pag. 165, col. 2 negavit, ejus reliquias ad Conchense cænobium una cum S. Fidis pretiosis pignoribus translatas fuisse, ac paulo post, an eæ vel unquam Conchas delatæ fuissent, subdubitas visus est, moneri de cetero ab eruditis hagiophilis exoptans, si aut eo translatas, aut ibidem asservatas illas esse, alicunde constaret. Nihil ego in suppellectili nostra litteraria inveni, unde justo ejus desiderio factum satis fuisse, liqueat; at, quæ post annum 1698 typis edita fuerunt Conchense Chronicon et Sigualdi charta, defectum hunc eatenus
C supplent, ut Vincentii hujus reliquias etiam ante annum Christi 888 ad Conchensem ecclesiam transvectas fuisse, manifestum reddant.

Conchas
etiam delatæ
fuerunt.

52 Ita enim ille scribit : Carolo Minore, Ludovici (nempe, uti ex jam dictis consequens est, Germaniæ regis) filio, (cui Crasso cognomen fuit) in regnum Francorum sublimato, ab urbe Aginnensi cum corpore beati Vincentii furtim sublatum est corpus gloriosissimæ virginis et martyris Fidis; in illa vero Sigualdi charta sancti Vincentii et sanctæ Fidis martyris reliquias in Conchensi ecclesia requiescere et huic ab his nomen inditum esse, diserte etiam traditur; ut adeo de translatis eo aliquando S. Vincentii reliquiis ambigendum amplius non videatur. At, sintne hæc ab Aginnensi urbe, ut Chronographus Conchensis scribit, an potius, ut Acta Martyrii ejus, ex antiquis ecclesiæ Aginnensis Lectionibus tom. II Junii edita, affirmant, ex Pompejaco, Aginnensis diæcesis loco, Conchas translata, atque ita quidem, ut priori loco nulla sacri corporis relicta pars fuerit, non habeo, quod edisseram, uti nec cujus opera hæc facta fuerit translatio. Credibile est, Conchenses monachos, cum quavis via Sanctorum reliquiis ecclesiam suam ditare vellent, uti Arinisdum ad comparandas

sibi S. Fidis reliquias Aginnum direxerunt, ita D alium quemdam e suis seu Aginnum, seu potius Pompejaco, Aginnensis pagi locum, misisse, qui pro corpore S. Vincentii levitæ et martyris Valentini in Hispania, quod Audaldus, anno 855 inventum, ad suum usque Conchense cænobium perducere non potuit, alterius S. Vincentii, Aginnensis nempe martyris, reliquias ad se transferret, quæ res vel eodem vel vicino tempore, quo facta est reliquiarum S. Fidis translatio, ei tandem successerit, uti Conchensis Chronographus memoriæ tradidit.

§ V. Frustra tentata a Conchensibus totius corporis S. Fidis in novam basilicam translatio : pars capitis ejus magnificentissime collocata. Peracta tandem corporis in novam basilicam translatio. An E et quando S. Fidis reliquiæ aliquæ in Hispaniam translatae sint ?

D Delato, sub annum Christi 886, uti præcedenti § probare conati sumus, per Arinisdum monachum ex Aginnensi ad Conchensem ecclesiam S. Fidis corpori, non ab incolis modo accolisque illico, ac dein anniversario translationis die impendi solemniter cultus cæpit, sed et ad venerandas hasce sacras reliquias sæpissime alias atque undequaque confluit piorum hominum multitudo, eaque subinde tam ingens, ut monasterii Conchensis, licet jam tum amplissimi, septa eam minime caperent, atque adeo confertæ advenarum turbæ et sibi invicem et monachis molestæ acciderent. Quæ cum cerneret Stephanus, vir egregiæ sanctitatis, qui, uti Galliæ Christianæ auctæ tom. II a col. 253 videre est, Conchensem abbatiam simul et Claromontensem episcopatum ab anno Christi 937 tenebat, condendæ novæ basilicæ in eamque inferendi corporis S. Fidis Conchensibus monachis auctor fuit, eo nimirum consilio, ut facilius aditus cunctis illuc confluentibus illudque visentibus assidue pateret, prout anonymus Translationis stilo soluto conscriptæ auctor testatur, atque etiam, uti idem innuit, ut hoc pacto ex frequenti turbarum accessu tum monasticæ disciplina, tum Officii divini peragendi ratio eo minus detrimenti caperet. Persuasit monachis solertissimus præsul Stephanus, ac brevi post admota operi diligentissima manu, maximæ pulchritudinis basilica, ut idem rursus anonymus scribit, a fundamento ... constructa est, in qua sacra Virginis corpus tumulationi commendaretur.

In recens ædificatam basilicam divinitus nequit transferri

54 Jam ecclesia illa rite juxta ac magnifice consecrata erat, delectique sublimis meriti viri, qui præ ceteris idonei forent ad sanctam Christi Martyrem a loco submovendam ad ecclesiamque noviter ædificatam cum summa humilitate deferendam, prout conceptis verbis anonymus noster subdit; jamque illi sacrum corpus, omni, qua decebat, religione sublevatum ibant, cum illud divinitus tanto pondere fixum permansit, ut (verba rursus anonymi sunt) ad montis cu-
jusdam

integrum S. Fidis corpus, cui superstruitur magnifica theca;

A jusdam modum immobile persisteret. Ergo verentes delecti bajuli, ne non satis digne sacrum illud pignus attigissent, jejunia precesque sibi, priusquam alterum conatum faciant, ultro indicunt, quibus expletis, rem sibi commissam rursus aggrediuntur; at pari, seu irritò eventu. Quapropter acriorem jam diuturnioremque carnis macerationem, ut sibi tertius conatus melius succedat, subire statuunt: at inscrutabili Dei judicio, movere loco rursus conantibus immobile ut prius sacrum corpus perstitit. Igitur incœptum suum illicitum et a Dei nutu, quemadmodum idem anonymus inquit, vetitum sibi cognoscentes, juxta prædicta sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi altaris lateris posterioris ex omni rutilantis auri gemmarumque coruscantium pompa mirificæ machinæ thecam fabricari conati sunt, sub qua dignissima Virgo (cujus corpus in recens exstructam ecclesiam transferre nequierant) obsigillata feliciter in Christo requiescit.

idque factum
videtur sub
annum 940,

B 55 Hactenus jam sæpe laudatus auctor; qui tamen, quoto Stephani II episcopatus anno hæc facta sint, nusquam sat prope indicat. Si tamen aliunde conjecturam ducere liceat, ptem, præsulem illum, qui, teste Gallia Christiana tom. II, col. 255, anno Christi 937 ad Claromontensem sedem evectus, Conchensem abbatiam sibi ante commissam aut saltem abbatix partem nunquam dimisisse videtur, ut erat vir, teste Chronographo Conchensi, egregiæ sanctitatis, prius de Conchensis cænobii, cujus regimen susceperat, utilitatibus, quam de exterorum commodis sollicitum fuisse, atque adeo tum novæ basilicæ, in quam corpus S. Fidis transferretur, tum tentatam hujus in illam translationem sub annum Christi 940 statui posse, aut saltem aliquando prius, quam Liziniacense apud Arvernios monasterium inchoaret, quod, uti cit. tomo Gallix Christianæ auctæ videre est, anno Christi 945 contigit. At quid hic sibi vult paulo ante laudatus chronographus, dum de eodem Stephano in hæc verba scribit: Hic denique ecclesiam de Rosliaco cum suis pertinentiis et plures alias villas in pago Arvernico beatæ Fidi concessit, atque ejusdem gloriosæ Virginis et Martyris.... (ut fertur) auctor exstitit. Ubi quoque partem ipsius capitis venerabiliter reposuit, multaue alia beneficia, ut legitur, monasterio suo contulit?

C quo forte tempore constructa fuerit jussu Stephani II aurea statua,

56 Conjecit Edmundus Martene ejusve socius Ursinus Durand tom. III Anecdotorum col. 1389, lacunam, quæ post 70 martyris est, voce translationis aut huic affini nomine explendam esse; at id mihi quidem non admodum placet, cum gloriosa, ut Chronographus loquitur, Virgo et Martyr, sub Stephano II re ipsa, uti vidimus, in recens exstructam basilicam translata non fuerit, ut proinde is translationis S. Fidis auctor fuisse, credi vulgo Chronographi ætate non potuerit, nisi forte hic scriptor suis hisce verbis aliud nihil indicatum voluerit, quam quod Stephano hortatore tentata, non vero peracta corporis S. Fidis translatio fuerit. Verum, quæ lacunam subsequuntur verba hæc: Ubi quoque partem ipsius capitis (S. Fidis) venerabiliter reposuit, potius indicare videntur, Stephanum ejusmodi rei, ubi partem capitis S. Fidis venerabiliter reponeret, puta statux seu iconis pretiosæ, quam quidem translationis corporis S. Fidis, auctorem creditum fuisse. Utut hæc sint, certe non video, cui rectius, quam Stephano II, attribui possit veneranda nonnullis S. Fidis pignoribus statua, quæ ante peractam ab Odolrico, Conchensi abbate, corporis translatio-

nem infra recensendam, imo jam tum anno 1010, quo circiter tempore Bernardus, Andegavensis scholæ magister, librum Miraculorum S. Fidis conscribere cœpit, solenni supplicantium agmine deferri aliquando solebat.

AUCTORE
J. G.

57 Etenim cum tentatam sub Stephano II corporis S. Fidis translationem nulla, ex quo illud Conchas delatum erat, præcessisse, aut ad usque medium circiter sæculum XI nulla subsequuta fuisse, seu integri corporis seu partis ejus, translatio memoretur, consequens fit, ut, quæ vel ante annum 1010 in auream S. Fidis statuam illata erant nonnulla ejus pignora, non alio tempore, quam quo sub Stephano II integrum corpus in novam ecclesiam deferre Conchenses frustra conati sunt, in eandem illam capsam translata fuerint. Cui quidem opinioni omnino suffragantur Conchensis chronographi verba, quibus Stephanum II partem capitis S. Fidis venerabiliter alicubi reposuisse scribit. Voluerit nimirum antistes ille, monachisque suis persuaserit, ut, cum a latere altaris S. Salvatoris dimoveri integrum S. Fidis corpus non potuisset, splendidissimam illic ipsi thecam exstrui curarent, ipse vero in se conficiendæ pretiosissimæ ejus statuæ curam susceperit, in quam ad excitandam augendamque populorum pietatem, annuente Numine, capitis S. Fidis partem aliquam inseruit. At, inquis, in Carnutensi Ms. codice Miraculorum S. Fidis, ubi de miraculis ejus, in Arvernica processione factis, sermo est, hæc verba leguntur: Imago sanctæ Fidis et capsula aurea, quam fertur donavisse Carolus Magnus. Respondeo, uti jam ante num. 47, hæc neque in nostro apographo Ms. antiqui reginæ Sueciæ, neque in eo veteri, quo Labbeus usus est, uspiam reperiri, et utut utrobique reperirentur, potiore utrique anonymo Translationis auctori atque item Conchensi Chronographo, celebrem S. Fidis ad Conchense cænobium translationem sub Carolo aliquo ex Caroli Magni posteris asseveranter statuentibus, habendam esse fidem, quam vulgi sæculo XI incerto rumori, quo Conchensis aurea S. Fidis capsula vel imago liberalitati Caroli Magni perperam adscribitur.

in qua ipse
partem capitis
S. Fidis hono-
rificentissime
reposuerit.

58 Venio nunc ad corporis S. Fidis translationem, uno fere sæculo post tentatam sub Stephano II, tandem feliciter sub Odolrico II Conchensi abbate peractam, de qua ne ipse quidem Translationis stylo soluto conscriptæ auctor anonymus, utpote ea antiquior, nihil in sua lucubratione meminisse potuit. Ejus igitur loco Chronographum Conchensem, plus semel ante memoratum, hic loquentem audiamus: ita ipse cit. tomo III Anecdotorum col. 1390: Odolricus (nempe II hujus nominis Conchensis abbas) virtute ac moribus ornatus... Conchense monasterium nobiliter rexit, basilicam ex maxima parte consummavit, honoresque plures circumquæsit, augmentavit, corpus beatæ Fidis de veteri ecclesia in novam basilicam transtulit. Hactenus ille, at non satis enucleate, ut ex his ejus verbis translationis epocham sat prope definias. Pauca igitur ad illa observemus. Odolricum II sub Henrico Francorum rege, qui Roberto patri suo anno Christi 1031 successit et usque ad annum 1060 Gallis præfuit, Conchense monasterium administrasse, eodemque rege adhuc vivente, translationem illam peregrisse, alibi binis locis insinuat laudatus chronographus, ut proin serius, quam anno 1060, hæc statui translatio non possit; cumque non prius, quam anno 1031 Henricus Gallorum rex creatus fuerit, eodemque circiter tempore Odolricus, quem anno

Peracta tandem corporis
S. Fidis translatio
F

circiter

ACTORE
J. G.

circiter 1035 Gallia Christiana aucta tom. I, col. 242 sedisse scribit, Conchensis cœnobii adierit, consecrarium fit, ut nec prius, quam anno 1031 translatio illa contigerit, sitque adeo illa medio isto tempore procul dubio statuenda, ac fortassis seculari anno, quo sub Stephano II incassum tentata fuerat.

in novam basilicam, ejus qualiscumque descriptio datur.

59 Ceterum an per novam basilicam, in quam Odolricus S. Fidis corpus transtulisse narratur, ea intelligenda sit, ejus Stephanus II exstructionem curavit; an vero Odolricus etiam novam extruxerat, (nam, teste Carnutensi codice Miraculorum S. Fidis, deforis tectorum dimensione Conchensis basilica triformis erat) non mihi suppetunt testimonia, quibus alterutrum certo definiam. Mirum tamen non foret, si et Odolricus non modo basilicam integram ex maxima parte consummasset, sed unam quoque ex tribus ejus partibus a fundamentis erexisse, utpote his vivens temporibus, quibus, seu occasione miraculorum frequentium S. Fidis, seu singulari tum nobilitum, tum plebeiorum, in sanctam Martyrem pietate non poterat non opibus affluere Conchacensis ecclesia, uti ex diplomatis donationum quam plurimis tom. I Gallia Christiana a col. 240 recensitis et vel ex Odolrici successore patet, qui, eodem Chronographo teste, sat opum habuit, ut cœnobii claustrum construeret, multas reliquias in auro poneret, textus Evangeliorum fieri faceret, et multa bona monasterio faceret. Verum tamen, uti supra dixi, neque ex Chronographi verbis, neque aliunde indubium fit, reipsa edificatam de novo ab Odolrico fuisse eam ecclesie Conchensis partem, in quam beata Fidis corpus transtulisse narratur. Habe modo Conchensis ecclesie, qualis ætate scriptoris codicis Carnutensis supra citati erat, desumptam ex Annalibus Benedictinis tom. IV, pag. 245 qualemcumque descriptionem: Est deforis, inquit, tectorum dimensione basilica triformis, quæ interius propter mutuam transeundi amplitudinem in unum corpus cœt ecclesie... Dextrum latus sancti Petri Apostoli, læva sanctæ Mariæ; medietas autem sancti Salvatoris titulo dedicata est. Verum quia eadem medietas psallendi assiduitate frequentata habetur, illuc ex proprio loco sanctæ Martyris (Fidis) pretiosa translata sunt pignora, nimirum vel sub Odolrico II, Conchensi abbate, si de integro S. Fidis corpore hic sermo est; vel potius sub Stephano II, si hic per pretiosa S. Fidis pignora, nil aliud, quam ejus capitis parte ditatam statuam indicare ille scriptor voluit, ut omnino indicare voluisse censendus est, si Bernardus, Andegavensis scholæ magister, re vera hæc scripserit.

S. Fidis reliquie aliquæ in Hispaniam, non sæc. VIII,

60 Reliquum est, ut, quæ de translato ex Gallia in Hispaniam S. Fidis corpore Hispani quidam scriptores adstruunt, in examen pariter vocemus, atque ita prolixo de sanctæ Martyris translationibus argumento finem imponamus. Ac primo quidem Bivarius, pseudo-Dextrii interpres, ad annum Christi 300, pag. 317 de S. Fide agens, ea tradit, asseveratque, ex quibus incautus quilibet, vetera ab eo monumenta laudari audiens, sibi facile in animum inducat, labente sæculo VIII, ac multo antequam ad Conchensem ecclesiam Sanctæ corpus deferretur, illud ex Galliis in monasterium S. Cucuphatis de Valle in Cathaloniam adductum fuisse, ibique ab eo tempore honorifice fuisse conditum; ita enim citato loco scribit: Ad Hispanias adductum sacrum (S. Fidis) corpus, in monasterio S. Cucuphatis principatus Cathalo-

niæ honorifice conditum est, ut ex VETERIBUS MONUMENTIS tradit Yepius in Chron. Benedictinis AD ANNUM 378. Verum enimvero, si jactata a Bivario vetera monumenta apud Ypezium ipsum ad annum Christi 778 quaras, unum ibi laudari invenies Antonii Vincentii Domenecci, ineuntis sæculi XVII scriptoris, Opus qui tametsi ad diem 6 Octobris fol. 96 verso S. Fidis elogium ex Beda, Usuardo, Adone, S. Antonino, aliisque gravibus auctoribus, uti et ex Lectionario Ms. valde antiquo cœnobii S. Cucuphatis se concinnasse dicat, nusquam tamen pro Hispanica illa translatione, tamquam jam tum sæculo VIII, ut Bivarius insinuat, peracta, vel unum producit testem, ac ne sæculum quidem, quo illa contigisset translatio, utcumque designavit; ut proinde confutando Bivarii asserto non veteribus, contra ac sibi is blanditur monumentis nixo, immorari longius necesse non sit, cum, uti evidens est, monumentorum reipsa veterum defectu illud ex se plane corruat.

61 At, sciscitaberis, an non saltem aliquando, licet multo serius, quam sæculo VIII, in illud S. Cucuphatis monasterium translata fuerint S. Fidis reliquie, quemadmodum ex Hymno ad Laudes, qui in Ms. illius monasterii Breviario, a Tamayo ad hunc diem pag. 427 aliisque laudato, exstat, manifeste his verbis asseritur: Nunc cantemus solemniter humiliter Officium, ejus sacrata pignora veraciter custodimus? Respondeo, cum ad calcem apographi Actorum S. Fidis, quod ex Ms. codice S. Cucuphatis habemus, nullam de translato illuc sanctæ Martyris corpore mentionem adjectam viderem, nec adhibita quantalibet diligentia, in excusis codicibus translationis illius epocham ceterave adjuncta memorari cernerem, me vehementer primum dubitasse, an sanctæ Virginis nostræ, et non potius homonymæ martyris, lipsana in Hispaniam ad S. Cucuphatis cœnobium translata unquam fuissent, eoque etiam vehementius ambigendum de eo censebam, quod verisimile non esset, Conchenses incolæ tam liberales in externos exstitisse, ut corpus S. Fidis, cui sua ecclesia omnem splendorem debebat, ad Hispanos transmitterent. Erat proinde, cur certa fides adjungenda non videretur constanti, quam Tamayus sine documentis adstruit, traditioni Hispanicæ, qua S. Fidis nostræ corpus in S. Cucuphatis ecclesia adservari fertur. Verum, cum tandem incidissem in Catalogum Ms. abbatum monasterii S. Cucuphatis Vallensis, quem ad nos transmisit R. D. Joannes Baptista de Castelnau, S. Cucuphatis monachus et vicarius generalis, atque in ejus Prologo inter Sanctorum corpora, quæ in hoc monasterio servantur, illud S. Fidis etiam annumeratum invenirem, pervolutum integro illo Catalogo alioque prolixo ejus Ms., quo varia ad cœnobium illud spectantia recensentur, habui tandem, unde de translatis in Hispaniam S. Fidis reliquiis aliquid statuere possem.

nec sat diu post, uti ex Ms. Catalogo abbatum S. Cucuphatis E

62 Ac primo quidem ex publico instrumento, anno Domini 1256 Pridie Kal. Julii tempore Petri de Turricella abbatis confecto, quod laudatus D. de Castelnau in prolixo illo Ms. fol. 8 exhibet, et in quo Sanctorum, qui nominatenus noti erant, asseverata illic corpora enumerantur, sat manifeste conficitur, eo saltem tempore nondum ad S. Cucuphatis monasterium S. Fidis lipsana translata fuisse, quandoquidem nulla de iis mentio in illo instrumento fit, cum tamen Sanctorum, ea minus insignium, nomina illic recenseantur; ut adeo, quod Domeneccus laudat valde antiquum Le-

alioque transmissio ex Hispania Ms. probatur,

AUCTORE
J. G.

A Lectionarium *S. Cucuphatis*, quo *S. Fidis Hispanica* translatio stabiliretur, anno Christi 1256 recentius esse, omnino dicendum sit, nec ex eo contra epocham translationum *Conchensium*, de quibus antea actum a nobis est, quidquam solidi opponi queat. Quo igitur tempore, inquires, in *Hispaniam* *S. Fidis* pignora delata fuerunt? Ad hoc pro responso sit, teste laudato *D. de Castelnau*, qui in *Abbatum S. Cucuphatis Catalogi* sui cœnobii *Manuale* aliare monumenta tum hic, tum alibi passim citat, translationem lipsanorum *S. Fidis* ad illud *S. Cucuphatis* monasterium peractam fuisse sub *Petro de Busqueto*, qui, cum ante cœnobii Prior et sacrista major fuisset, abbas electus est anno 1351, uti ex fol. 112 laudati *Manualis* constare, idem *Castelnau* scribit. Juerit, quæ ad abbatem hunc, factamque sub eo translationem *S. Fidis*, ac erectum in hujus honorem a cœnobii præposito beneficium attinent, propria ejus verba huc transcripsisse.

sed sæculo
tantum XIV

63 Ita habent : *Petrus de Busqueto*, gratia divina abbas (hunc *Castelnau* quadragesimum quartum ponit) electus anno 1351, fuit monachus, Prior et sacrista major; constat in *Manuali* 1356, fol. 112, et a pueritia optime instructus, ita ut *Decretorum* doctor decoratus exstitit, et constitutiones provinciales totius Religionis (*Benedictinæ*) pulchre recompilavit ac in ordinem redegit; vidensque *Sarracenos* sæpe hac vel illac insurgere, et in multis *Cathalonie* partibus in pluribusque locis, villis, ecclesiis et in monasteriis ingentem perditionem et vastationem esse, ideo monasterium de bonis ipsius circuire et munire curavit. Hic semper ad commodum et magnificentiam (cœnobii *supplendum* puto) pecuniis usus fuit, totum enim castrum del *Vendrel* cum jurisdictione et etiam jurisdictione villæ *S. Cucuphatis* a domno *Petro*, rege *Aragonum*, emit, scriniumque scripturarum monasterii ex suis sumptibus construxit. Hoc tempore, videlicet circa annum 1365 fuit translatum corpus *S. Fidis* in hoc monasterium, concessum ab *Urbano V* Pontifice Romano, ubi in pace requiescit : sub ejus invocatione *Bernardus de Valença*, monachus et tunc præpositus major, beneficium de bonis ipsius præposituræ instituit, deinde vitam finivit 8 Februarii anno 1381.

C Hactenus ille, qui non de alterius, quam de nostræ *S. Fidis* corpore se agere, satis in *Prologo* indicat, dum eam in civitate *Agen* 6 Octobris circa annum 300 passam scribit.

dono Urbani
PP. V trans-
missæ fue-
runt.

64 Verum, tametsi hæc seu ex *Manuali* cœnobii, seu ex aliis ejusdem abbatiæ authenticis documentis hauserit *Castelnau*, atque adeo insignia *S. Fidis* lipsana ad *S. Cucuphatis* cœnobium dono *Urbani PP. V* transmissa fuisse, fidem faciat; tamen vix mihi inducere in animum possum, Pontificem illum integrum sanctæ *Martyris* corpus a *Conchensibus* impetrasse, ut illud *Hispanis* donaret. Neque vox corpus, qua iste utitur, id omnino persuadet, cum alias sæpissime sub hoc nomine veniant insignes Sanctorum reliquiæ, quæ totum hominis corpus nequaquam constituunt. Et sane non posse ascetas *S. Cucuphatis* merito gloriari de translato ad se vere integro *S. Fidis* corpore, vel ex eo etiam ostenditur, quod, teste *Monastico Anglicano* tom. I, pag. 6, in *Glastoniensi* ecclesia antiquitus os unum *S. Fidis* honorifice asservatum fuerit, una cum aliarum insignium virginum lipsanis, uti curiosus lector videre illic potest. Ceterum, qua occasione quove modo *Urbanus V* a *Conchensibus* monachis, qui-

bus etiam diu ante Pontificatum, utpote in vicino comitatu *Gabalitano* ac tredecim dumtaxat leucis *Gallicis* a *Conchis* dissito ortus, ejusdemque Ordinis antea abbas apprime notus charusque esse potuit, sacra *S. Fidis* lipsana saltem ex parte impetrarit, uti et quam ob causam insigne *S. Cucuphatis* in *Cathaloniam* monasterium iis nobilitare voluerit, nulla, quæ mihi quidem præluere, sat probatæ fidei documenta tradunt. Fortassis hic Pontifex, cum *Petrus de Aragonia*, *Jacobi II* regis filium, brachium *S. Ludovici*, episcopi *Tolosani*, quo hic *Cathaloniam* ditare velle videbatur, *Montispessulani*, teste *Waddingo* ad annum 1366, restituere jussisset, loco præfati pignoris sacris *S. Fidis* reliquiis *Cathaloniam* illustrare voluerit, quibus laudati *Petri* animum sibi conciliaret, eumque devinciret in perpetuum. Sed hæc intra conjecturæ limites consistent. Erit forte, et ut sit, vehementer exopto, qui *Hispanicæ* huic *S. Fidis* translationi majorem offerat lucem, quique sua sponte, cum nobis hisce temporibus per litteras, seu ad *Cathaloniam*, seu ad *Rhutenos*, facilis non sit aditus, benigne nos de ea edoceat, quæ in *S. Caprasii Commentario* ad diem 20 Octobris, si *Superis* placet, opportuno inseri loco queant, atque ita, si qua minus recte a nobis hic dicta essent, accurate emendentur.

E

§ VI. Celebritas cultus *S. Fidis* in *Aginnensi*, et præsertim in *Conchensi* ecclesia: erectæ ejus nomini variæ ædes sacræ in *Galliciis*, et una insignis, tum in *Aragonia*, tum in *Anglia*.

E Ex iis, quæ à num. 32 de elevatione seu prima corporis *S. Fidis* per *S. Dulcidium* facta translatione, ac de aliis dein translationibus disseruimus, tam manifeste unicuique patere arbitror exhibitæ ei tum *Aginni*, tum in *Conchensi* cœnobio ecclesiasticæ venerationis antiquitatem, ut aliis hanc argumentis confirmare minime necesse sit. Quapropter, ut, quæ ad sanctæ *Martyris* nostræ cultum attinent, prosequamur, præter dicenda in ipsis, quæ edituri sumus, Actis, ea dumtaxat hoc § referam, quæ ad ejusdem Ecclesiasticæ venerationis celebritatem faciant, quæque hanc per Christianum orbem latissime propagatam fuisse, luculenter ostendant. Ac primo quidem non modo, cum *Aginni* adhuc servaretur *S. Fidis* corpus, celeberrimus illic sanctæ *Martyri* delatus est cultus; sed etiam, avecto inde anno, uti ostendimus, 886 vel 887 hoc sacro thesauro, inchoata a *S. Dulcidii* temporibus Ecclesiastica ejus veneratio minime intermissa est, uti ex ecclesia antiqua, quæ ejusdem Virginis *Martyrisque* nomen semper servavit, atque ex Officio ejus Ecclesiastico, quod, teste *Simone de Peyronet* pag. 478 *Catalogi Sanctorum*, *Tolosa* anno 1706 editi, sub ritu duplici quotannis celebrari assolet, omnino manifestum evadit. Exstat et in *Aginnensi* diocesi vicus, *Duratio* anni adjacens, cui in honorem Virginis nostræ inditum *S. Fidis* nomen jam pridem fuit, estque itidem ex duode-

Insignis *S. Fidis* cultus in
Aginnensi
ecclesia

F

cim,

AUCTORE
J. G.

et in Conchen-
si. Apostolicis

* lege immo

Paschalis II
PP. litteris

firmatus et
ampliatas,

cim, in quos diœcesis illa dividitur, archipresbyteratibus unus, prout tom. II Gallix Christianæ auctæ col. 89½ asseritur.

66 Venio nunc ad celeberrimi ejusdem Martyris cultus incrementum, Apostolicis Paschalis II litteris firmatum, quibus hic Pontifex Conchensibus indulget, ut jejuniis solemnibus S. Fidis celebretur, ut in ordine Missæ, seu Canone, ipsius Martyris nomen inter alias virgines habeatur, atque pro reverentia ejusdem Sanctæ abbas Conchensis ad electionem episcopi Rhutenensis semper advocetur. Bullam ipsam Pontificiam, quam ex schedis Colbertinis editam habes tom. I Anecdotorum Martenei et Durandi col. 337 et seq., integram huc transcribere visum est. Ita habet: Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto in Christo filio Begoni, monasterii beatæ Fidis Conchensis abbati, ejusdem loci fratribus omnibus salutem et Apostolicam benedictionem. Licet Ecclesiasticorum Officiorum tenor in Ecclesiasticis libris legitimo habeatur ordine constitutus; nihil tamen religioni (obesse) nimio prodesse plurimum credimus, si quis eisdem Officiis rationabiliter observantiæ quidquam et devotionis adjecerit. Samaritanus etenim noster, cum duos denarios stabulario ad infirmi curam protulit, ait: « Si quid supererogaveris, ego, » cum rediero, reddam tibi. »

67 In Rhutenico igitur pago, præsertim apud Conchense vestrum monasterium, ubi beatæ Fidis corpus requiescere creditur, ante secundum Nonas Octobris, quibus eadem Virgo martyrium consummasse legitur, sicut ex more vos devotissime agere audivimus vigiliis, et solemne jejuniis celebrari annuimus et decreti præsentis auctoritate firmamus: ubi enim beati martyres corporali præsentia requiescunt, dignum profecto est, et Ecclesiastica consuetudine confirmatum, ut celebrioribus Officiis honorentur. Unde etiam concedimus, ut in Ordine Missæ inter alias virgines ejusdem sanctæ Virginis ac Martyris memoria ex nomine celebretur, Passionem quoque seu miracula, quæ de eadem sancta Virgine a Catholicis viris scripta creduntur, in ecclesia pro ejusdem reverentia Virginis adprobamus; siquidem ipsius gloriosæ Virginis ac Martyris natalitia, tam in nostra sacro-sancta Romana Ecclesia, quam in aliis mundi partibus ad honorem Dei et communem salutem, cum magna optamus devotione et reverentia celebrari.

68 Ad devotionem quoque supradictæ Martyris et monasterii Conchensis honorem adjicimus, ut ad Rhutenensis episcopi electionem Conchensis abbas semper debeat advocari: quia et in urbe ipsa electio solet citra ordinem plerumque præsumi, et Conchensis locus adeo habetur proximus urbi, et tanta persona censetur abbatis, ut præcipue tanto ecclesiæ negotio debeat interesse. Cetera monasterii vestri negotia, tamquam ad nos specialius pertinentia, legatis nostris, sive qui nunc sunt, sive qui post futuri sunt in Galliis, sollicitius definienda mandamus. Vestrum enim cœnobium et omnia ad idem pertinentia, quieta, libera et integra cum suis semper volumus privilegiis permanere. Omnipotens Deus sua vos gratia benedicat, et per sanctæ conversationis instantiam ad vitam æternam perducatur. Amen. Datum Laterani, nono Kalendas Januarii. Hactenus Bulla Pontificia Paschalis II, ad quam nonnulla observasse joverit. Apud laudatos Marteneum et Durandum notæ chronicæ, ex quibus hujus Pontificii diplo-

matism annum statim definias, omnino desiderantur; est tamen aliunde, unde sat prope is statui possit. Etenim cum hanc a Paschale PP. II obtinuerit Bego, Conchensis abbas, qui ultra annum Christi 1107, uti ex ejus successore Bonifacio, tom. I Gallix Christianæ auctæ col. 243 ad eundem annum memorato, eruitur, vitam non protraxit, consecrarium fit, ut medio tempore inter hunc interque annum 1099, qui Pontificatus Paschalis primus fuit, hæc Bulla Conchensibus concessa fuerit, deindeque ab ipsis una cum Apostolorum insigniorumque Sanctorum nominibus illud S. Fidis in Missæ Canone legitime recitatum sit, quod sane, etiamsi cetera abessent, exini cultus certissimum documentum est.

69 Sed quoniam nunc ad sanctæ Martyris cultum, Pontificia auctoritate confirmatum, nec vulgari modo ampliatum, devenimus, lubet et illud Pontificium diploma hic recitare, quo Innocentius Papa IV in honorem S. Fidis Conchensis ecclesiæ abbati Umberto ejusque successoribus mitræ et annuli usum anno 1243 concessit. Ita illud habet tom. I Gallix Christianæ auctæ inter instrumenta ecclesiæ Rhutenensis pag. 53: Innocentius episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Umberto, abbati sanctæ Fidis de Conchis, Ordinis S. Benedicti, Ruthenensis diœcesis, salutem et Apostolicam benedictionem. Ante tribunal omnipotentis Judicis et æterni, ac per hoc omnibus metuendi, Sanctorum adjuvari precibus et patrociniis confidentes, ipsis nimirum placere deposcimus, eorum benevolentiam medullitus flagitamus, utque favorem valeamus ipsorum merito promereri, locorum ministris, quæ illis adscripta sunt titulis, ex collata nobis cælitus potestate libenter gratias impertimur, alios privilegiis muniendo, alios honoribus ampliando et terminis, alios etiam insigniis decorando, prout Sancti alicujus et loci eo præditi excellentiæ nobis exigentia innotescit. Hinc est, quod, expositis nobis beatæ Fidis virginis et martyris, cujus præes monasterio, meritis gloriosis, quæ adeo virtute fidei dicitur claruisse, adeo fidem suam tenuisse constanter, numquam a Domino mutans eam, quod pro amore ipsius, flore virginitatis servato, in quem credidit, quem dilexit, assata et secta totum corpus suum sanguine proprio rubricavit. Unde, ut pie credendum est, ab ipsius fidei est agnominata vocabulo et Fides proinde nuncupata.

70 Nos ob ipsius reverentiam ex consortio nominis occasionem trahentes, ad compendium pietatis, præfatum ejus monasterium mitra et annula, quæ sunt insignia fidei, mistica ratione duximus decorandum. Sicut mitra nempe caput gestantis exornat, sic utique fides mentem, quæ, dum per dilectionem, juxta verbum Apostoli, operatur, quasi duobus cornibus, Dei scilicet dilectione ac proximi, ventilat inimicum. Annulus etiam fidei est signaculum, quo fidelis anima Domino desponsatur, qui ex auro constat et gemma et digitum illum ambit, ex quo vena dicitur ad cor mitti; in quo notari videtur, quod fides, cum cor fidelis ambit et ornat, ipsum et actione strenuum et sapientia efficit eruditum. In ambitu quoque digiti discretio commendatur, qui etiam sua rotunditate designat, ut cuncta, quæ agit, ad æternam beatitudinem referat obtinendam. His igitur insigniis pretiosis tibi et tuis successoribus utendi perpetuo, ob devotionem dictæ Virginis, concedimus potestatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc

uti et Innocentii PP. IV

E

F

Pontificio
diplomate,
exponitur.

A hanc paginam nostræ concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Lugduni 6 Nonas Octobris, Pontificatus nostri anno tertio, atque adeo, anno Christi 1245, et paulo ante, quam Innocentius Lugduno, ubi concilium celebraverat, Chuniacum contendit, prout apud Franciscum Pagi tom. III Breviarii Pontificum Romanorum pag. 301 et 309 videre est.

Prætervarias
donationes in
ejus honorem,
ecclesiarum-
que erectiones
in Galliis

B 71 Atque hæc de S. Fidis apud Conchenses cultu, Apostolica auctoritate stabilito atque non mediocriter ampliato, dicta sufficiant. Ad alia nunc procedo venerationis, sanctæ Martyri in Galliis passim exhibitæ, insignia documenta, quæ, ne singula illustrando infinitus sim, paucis dumtaxat indicabo. Præter donationes in S. Fidis honorem a Sigualdo anno Christi 888, a Stephano Arvernensi episcopo simul et Conchensi abbate aliisque deinde factas, de quibus jam ante egimus, præterque alias multas bonorum ecclesiarumque peractas concessiones, quæ tom. I Galliæ Christianæ auctæ a col. 240, inque Instrumentis Rhutenensis ecclesiæ, et tom. II Historiæ Domus Arvernensis, a Baluzio conscriptæ, pagg. 36, 37, 483, 484 aliisque locis ac tom. II Historiæ Occitanæ inter Instrumenta coll. 6, 24, 412, 460, 461, 217 et alibi memorantur, et ex quibus, quanta omnium ordinum hominibus insederit in S. Fidem religio veneratioque, facile colligas; præter hæc, inquam, omnia, non paucæ in ejus honorem, seu ante sæculum XI seu deinceps, erectæ ecclesiæ in Galliis fuerunt; quas qui noscere exoptat, laudato tom. I Galliæ Christianæ auctæ a col. 244, et tom. II Ann. Bened. pag. 401, num. 2 sub finem de nomine designatas reperiet non in Rhutenensi dumtaxat, sed et in Agathensi in Occitania, in Meldensi, quæ Pagi Brigenis est, in Narbonensi, in Tolosana, aliisque diæcesibus, quibus ex t. III Monastici Anglicani pag. 414 nominatim subdo, quam et Valesius in Notitia Galliarum Veterem vocat, ecclesiam S. Fidis de Longavilla in Normannia, cui postea Walterus Giffard, comes Buckinghamiæ, quamplurima bona concessit, uti ex edito istic diplomate abunde liquet. Atque hæc pro S. Fidis cultus longe lateque per Gallias egregie diffusi specimine qualicumque sufficiant.

una insignis,
quæ in Ara-
gonia

C 72 Nec illa in S. Fidem religio magnatumque in erigendis ejus nomini ecclesiis ardor se Galliæ finibus continuit, quandoquidem, ut minus illustria prætermittam, jam tum anno Christi 1101 a Petro Sancti, Aragonensium rege, in Barbastro, sui regni oppido, fundatum in S. Fidis honorem monasterium fuit, quo rex ille de victoria contra Mauros, sibi a Deo concessa, debitas gratias referret, ac per meritum ipsius gloriosæ Virginis (S. Fidis) regnum suum salvum et incolume conservaretur, ipseque hostes suos debellare etiam deinceps posset. Diploma, ex quo hæc liquido constant, ne longior sim, integrum non describam; at ea dumtaxat hujus verba, quæ ad rem nostram potissimum faciunt. Ita tom. I Galliæ Christ. auctæ inter Instrumenta ecclesiæ Rhutenensis pag. 54, col. 2 se illius exordium habet: In nomine sanctæ et individue Trinitatis, hoc est testamentum firmum et ratum, quod facio ego Petrus Sancii, Dei gratia rex Aragonensium et Pampilonensium, de constituenda et ordinanda ecclesia S. Fidis, gloriosæ virginis, apud civitatem Barbastrum, cum affirmatione et auctoritate domini Pontii ipsius sedis venerabilis

Octobris Tomus III.

episcopi et clericorum suorum immensis miserationibus. Deo multiplices gratiarum debemus actiones, qui nostris temporibus, collata cælitus victoria, dedit nobis facultatem adjutandi suam sanctam Ecclesiam, ac de terris, diu a Mauris detentis, nonnulla Religiosorum nostrorum dotare loca et monasteria. Unde inter cetera notum sit tam præsentibus, quam futuris Dei fidelibus, me, antequam Barbastrum civitas sanctæ Christianitati restitueretur, dedisse sancto Salvatore et sanctæ Fidi de Conchis, atque Begoni, venerabili abbati, ejusdemque loci monachis unam mehitam, meliorem scilicet, (*id est, unum e præstantioribus templis Mahumetanorum, quæ Hispanice Mesquitas, et Gallice Mosques vocantur*) quæ esset in Barbastro, excepto de sede episcopali, ad construendum ibi monasterium....

73 Et post nonnulla sic pergit rex: Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo primo capta Barbastro,... cum consilio et affirmatione domini Pontii... monasterialem ecclesiam S. Fidis post multas examinationes taliter pacifice ordinavimus, ut videlicet de propriis terris meis et vineis... ecclesiæ S. Fidis decimæ et primitiæ integerrime persolvantur... Præterea damus sanctæ Fidi, gloriosæ virgini, molendinos cum aquæductu suo; et hortos ad ipsam portam cum balneis et furno, quæ fuerant de ipsa mechita. Concedimus etiam cum assensu et favore prædicti episcopi et clericorum suorum ecclesiam de Allinces cum omnibus ecclesiasticis rebus ad se jure pertinentibus. Hæc omnia supra scripta Domino Deo et sanctæ Fidi laudando et confirmando, ut ipse Deus ac Dominus Jesus Christus per meritum ipsius gloriosæ Virginis regnum nostrum salvum et incolume conservet, et ad honorem et gloriam nominis sui, inimicos pacis destruendo, amplificet: sicque nos et omnem progeniem nostram transire per bona temporalia sibi serviendo faciat, ut post istius vitæ decursum ad æternam gloriam perducatur. Quod si etiam Deus dederit nobis, seu posteritati nostræ Ylerdam ac Cæsaraugustam; donamus inibi beatæ Fidi hereditatem unius Mauri de melioribus, domos videlicet, terras et vineas, hortos cum omnibus pertinentiis suis, ut ipse Deus per meritum ipsius urbes ipsas sanctæ restituat Christianitati. Amen.

AUCTORE
J. G.

facta est, re-
censetur,

E

F

74 Ex Hispania si in Angliam transeamus, illic insignia pariter cultus S. Fidis documenta reperiemus. Unum pro reliquis sit fundatio prioratus de Horsham in agro Northfolciensi, in sanctæ Martyris nostræ honorem facta a Roberto Fitzwalter, seu Walteri filio, ejusque uxore Sibilla, quorum hac de re diploma ex tomo I Monastici Anglicani pagg. 445 et 446 huc transcribere libuit. Ita illud sonat: In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Notum volumus fieri omnibus fidelibus Christi, tam presentibus, quam futuris, quod ego Robertus, Walteri filius, et uxor mea, nomine Sibilla, edificavimus ecclesiam de Horsham, in propria terra nostra, in honore Dei et sanctæ Fidis virginis et martyris, pro remedio et salvatione animarum nostrarum et filiorum nostrorum et omnium fidelium viventium sive defunctorum. Concedimus eandem ecclesiam Deo et monachis de Conchis de ecclesia sanctæ Fidis virginis et martyris. Et huic a nobis edificate ecclesie concedimus ecclesiam de Horsford, ecclesiam de Reydone, ecclesiam de Mor, ad faciendum anniversarium

aliaque in
Anglia a Ro-
berto, Wal-
teri filio,

AUCTORE
J. G.

rium Sibillæ uxoris meæ; decimam de Alreton, et de Wibetone, et de Wilverdeston, et de Helmingham, et de Flemeworth, et de Woodetone, et de Semer, et de Bikebrom, et de Resham, et de Forle, et de Walingo, et de Shanton, et de Surlingham, et de Stokes, et de Hertham, et de Hoa, et de unoquoque manerio unum agrum terræ ad congregandam decimam. Et concedo de omnibus procurationibus meis, quas fecero in Anglia, semper decimas huic ecclesiæ.

et Sibilla
ejus uxore,

75 Sciatis insuper, quod prædicta Sibilla eisdem concessit terram suam de Rudham, quam pater suus dedit in liberum maritagium. Sciatis insuper quod ego Robertus, filius Walteri, Sibilla, uxore mea, Rogerio et ceteris meis filiis volentibus et in hoc bono operantibus, prædictam ecclesiam de Horsham et supradicta omnia Deo et beatæ Fidei et Conchis et monachis ejus concessimus et dedimus, ut a Deo, ipsa beata Virgine (*S. Fide*) intercedente, peccatorum nostrorum nobis detur venia, et illa, quæ promisit fidelibus suis, quæ nec oculus vidit, nec auris audivit, assequamur gaudia. Hæc carta facta fuit permissione et affirmatione domini Anglorum regis Henrici, et ordinatione et consensu Herberti episcopi. Si quis autem generis vel successionis meæ, vel aliquis alius huic donationi voluerit obesse, noverit, se Deo et Sanctis suis, et Anglorum regi contrarium, nec Christianum, sed ante-christum esse. *Hactenus laudatum diploma, non serius anno 1107 editum, cui anno Christi 1163 accessit Alexandri PP. III Bulla Pontificia, qua tum præfatam bonorum concessionem, tum alias factas, ac deinceps juste faciendas, pro firmis et illibatis habendas esse statuit, ipsumque S. Fidis de Horsham monasterium sub beati Petri suaque protectione suscipit. Illud curiosus lector integrum videre potest cit. tom. I Monastici Anglicani pag. 416, ubi ex ipso autographo bibliothecæ Cottonianæ typis editum fuisse asseritur.*

cui factum a
S. Fide miraculum occa-
sionem dedisse
fertur.

76 Ceterum an re vera patratum a S. Fide insigne miraculum Roberto et Sibillæ occasionem præbuerit erigendi huic sanctæ Martyris Horshamense monasterium, uti quidem ex antiqua membrana, Anglice conscripta, tom. I Monastici Anglicani pag. 414 narratur, utcumque dubium me reddit, utriusque conjugis de tam insigni sibi præstito beneficio altissimum in ipso foundationis diplomate silentium; tum quod in ea, quæ ad hujus confirmationem ibidem subditur, Pontificia Bulla, nulla pariter de eo prodigio mentio fiat. Quia tamen ejusdem generis patrata a S. Fide miracula, et plane insignis Roberti et Sibillæ in sanctam Martyrem munificentia illud aliunde verisimile reddunt, ejus qualemcumque epitomen hic subdam. Redeuntes a suscepta ad Apostolorum limina et dein ad fanum S. Ægidii in Occitania peregrinatione in suam patriam Robertus et Sibilla in prædonum manus inciderant, vinculisque constricti ferreis, castro quodam detinebantur, cum pii conjuges S. Fidis, cujus miracula ubique celebrabantur, opem subsidiumque supplices implorarunt, ut sibi liberis abire in patriam liceret. Postulantium votis adfuit piissima martyr, eisque apparens, ferrea dissolvit vincula et e custodia saluos eduxit. Quare Conchas profecti, dies aliquot illic agendis S. Fidi gratiis impenderunt, ipsaque, quibus constricti fuerant, vincula in rei gestæ testimonium secum eo detulere, ac condendi in honorem S. Fidis in suis terris mo-

nasterii emisere rotum. Quod ut reipublicæ monastica bono melius persolverent, e Conchensi monasterio secum deinde deduxerunt in Angliam Bernardum et Girardum monachos, qui novæ prospicerent coloniæ, et Conchensis cænobii nomine condendi novi prioratus bonorumque ejus possessionem adirent.

77 Singularia pariter sunt, utque ad elucidandam foundationis hujus prioratus epocham etiam conducunt, quæ laudatus jam sæpe Dionysius Sammarthanus tom. I Galliæ Christianæ col. 245 in hæc verba scribit: Henricus (nempe hujus nominis I) rex Anglorum, degens in Normannia in Foreste supra Bonamvillam, abbati Bonifacio (qui Conchensibus, ut ibidem etiam testatur Gallia Christ. aucta, anno Christi 1107 præerat) privilegium, quod concesserat sanctæ Fidi de Horsans (seu potius de Horsham) confirmavit, feriam scilicet unoquoque anno trium dierum in vigilia festi ejusdem Virginis in die festi et secunda die festi. Hanc ecclesiam de Horsans Herbertus Novicensis episcopus (de quo Vide Alfordum t. IV Annal. Ecclesiæ Anglicanæ ad annum Christi 1093, num. 40, et ad annum 1101, num. 38) consecraverat in honorem S. Mariæ Virginis sanctæque Fidis, et Eberardus (seu Evrardus, de quo eundem Alfordum ad annum 1119, num. 49, et ad annum 1121, num. 7 consule) in Norvicensi sede successor, Bonifacio abbate hanc eandem ecclesiam confirmavit, et eam visitantibus indulgentias concessit, non communi utique temporis episcopis liberalitate, et ex qua specialem in sanctam Martyrem Anglorum pietatem non immerito eruas. Ceterum, num per vocem Feriam, quam laudatus Sammarthanus ex antiquo indubie instrumento, quod sibi prælucrat, deprompsit, ternum festivum diem in S. Fidis honorem indicatum voluerit, quo sensu vox illa non raro adhibetur; an vero triduanas nundinas, quæ, teste Cangio in Lexico, Feriarum nomine sæpe veniunt, atque ita porro appellatæ sunt, quod ut plurimum in SS. Patronorum festivitatibus vel ecclesiarum encæniis et dedicationibus institutæ fuerint, cum scilicet vicinorum populorum ad illas frequens sit concursus, non satis ipse seu citata col., seu in suo Glossario vocum corruptioris Latinitatis, sub finem tomi addito, declarandum censuit. Cum tamen, uti videtur, regia Henrici I confirmatione, potius ad nundinas, quam ad festas dies celebrandas, opus fuerit, de illis rectius, quam de triduo festo to Feriam exponi, ego arbitror.

78 Præter hanc, aliamque S. Fidi erectam pridem in Anglia ecclesiam, de qua etiam meminuit Guilielmus Dugdale in Historia cathedralis ecclesiæ Londinensis pagg. 232 et 273, alias etiam in aliis regionibus, in quibus jam pridem vixit sanctæ Martyris nostræ cultus, sub ejus invocatione Deo consecratas esse, nullus dubito; sed in horum situm operosius inquirere non vacat, nec tam molestæ operæ pretium videtur singulas, S. Fidi dicatas, per Christianum orbem ædes enumerare. Suffecerit, unam adhuc indicasse, quæ ei Placentiæ in Italiæ jam pridem sacra fuit, de qua in Vita S. Francæ mentionem fecit Petrus Maria Campi pag. 67, quæque ab Umberto Locati libro de Placentinæ urbis origine tom. III Thesauri Historiarum Italiæ parte II, col. 96, et a Papebrochio nostro tom. III Aprilis pag. 399 in Annotatis recensetur. Quæ sane minime mediocrem Fidelium in S. Fidem reversionem latissime jam pridem sparsam fuisse, apertissime demon-

Varia ad
hanc S. Fidis
ecclesiam

F

celebremque
ejus cultum
spectantia.

A *demonstrant. Reliqua, quæ ad ejus cultus celebritatem faciunt, sequenti § absolutum eo.*

§ VII. S. Fides Officio Ecclesiastico, ei proprio, in variis regionibus culta. Codicis miraculorum ejus, infra edendi, auctor, hujusque fides, et cur non omnia miracula edenda.

Pro reliquis
ex veteri
Rothomagen-
si Missali

B **P**raeter complura provinciarum et diocesis Tolosanae, Galliarumque universae loca, quæ, teste Simone de Peyronet in suo Catalogo Sanctorum pag. 478, a S. Fide nostra nomen habent, eamque ut tutelarem venerantur, tot sunt in Galliis ecclesiarum, quæ vel solemni in Sacrificio Missæ commemoratione, vel officio Canonico sanctam Martyrem jam pridem coluerunt, ut, si de singulis vel paucissima proferrem, infinitus foret. Quapropter speciminis loco unam dumtaxat pro reliquis hic describam, quæ in Missali Rothomagensi, anno 1585 edito, exstat, propriam S. Fidis Missam. Ita fol. 49 hæc se habet: Sanctæ Fidis virginis et martyris festum trium lectionum. Officium (nempe Missæ.) Cognovi, Domine, quia æquitas judicia tua, et in veritate tua humiliasti me, conglige timore tuo carnes meas, a mandatis tuis non me repellas. ps. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. Oratio. Quæsumus, Domine, Deus noster, ut nobis beatæ Fidis, virginis et martyris tuæ, hodierna festivitas salutis præstet incrementum: cujus admiranda vita salutare præbet exemplum. Per Dñum. Epistola. Domine, Deus meus, exaltasti. Graduale. Specie tua et pulchritudine tua intende, prospere procede et regna. Ver. Propter veritatem et mansuetudinem et justitiam et deducet te mirabiliter dextera tua. Alleluia. Ver. Adducentur regi virginis post eam, proxime ejus afferentur tibi in lætitia. Evangelium. Simile est regnum cælorum decem. Offer. Offerentur regi virginis post eam proxime ejus: offerentur tibi.

Missæ propria,

C 80 Secreta. Deus, qui semper es gloriosus in Sanctis tuis, qui, ut mundi fortia quæque confundas, in minimis quoque virtutem potentiae tuæ demonstras: suscipe hanc oblationem quam tibi pro commemoratione sanctæ Fidis, virginis et martyris tuæ, offerimus: et præsta, ut apud te nos adjuvet ejus oratio, cujus tibi placuit vita sancta et gloriosa passio. Per Dominum. Communio. Feci judicium et justitiam, Domine, non calumnientur mihi superbi, ad omnia mandata tua dirigebar, omnem viam iniquitatis odio habui. Postcommunio. Prosit nobis, Domine, quæsumus, hujus Sacramenti libatio, et beatæ Fidis virginis et martyris tuæ nos apud te gloriosa sublevet intercessio. Per Dominum nostrum. Hactenus laudatum Missale Rothomagensis, cui ex Meldensi Breviario, anno 1640 edito, proprias Officii Canonici Lectiones, ac vel idcirco, quod hæc Actorum, quæ audituri sumus, compendium sint, ipsaque etiam singularum Responsoria subjicere lubet, ut ex iis qualemcumque cultus, in Canonico Officio S. Fidis delati, notitiam lector habeat.

81 Hisce verbis pag. 748 ad diem 6 Octobris conceptæ sunt: Lectio 4. Fides, Agenni in Aqui-

tania ex clarissimis orta parentibus, a teneris annis Christo virginitatem vovit, et eam post aliquot annos proprii sanguinis effusione nobilitavit: siquidem Maximiano in Christianos sæviante, cum præses Dacianus Agennum venisset, ut imperatoris impie crudelitati serviret, Fidei nomen (quod Christiana esset) ad præsidem continuo delatum est. Quod ubi rescivit illa, et satellites instare sensit, Sponsi sui opem deprecata et crucis signo armata, obviam illis perrexit intrepida. Hactenus secundi Nocturni prima Lectio, cui subditur hoc Responsorium: Non eris inter virgines fatuas, dicit Dominus, sed eris inter virgines prudentes, accipientes oleum lætitiæ cum lampadibus suis. Obviantes obviantes Sponso cum palma virginitatis. v. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos. Obviantes.

AUCTORE
J. G.
et ex Breviario
Meldensi
Lectiones

82 Lect. 5. Hanc Dacianus blanditiis primum, postea minis a veri Dei cultu tentavit abducere, Dianam proponens, cui sacra faceret. Sed tentationes illæ gloriosiore confessionem expresserunt. Affirmavit nimirum, sibi in animo esse, quævis tormenta pro Christo perpeti et mortem in ejus confessione subire. Quapropter iratus præses Virginem in cratem ferream conjicit, catenis ferreis colligat, in quatuor partes distrahit, ignemque supponit cum adipe: atrox certe teneris membris supplicium. Nec tamen vincitur Fides, sed divina virtute, cum patetetur, non læditur. Post hæc, quæ, quo modo intelligenda sint, in Annotatis pag. 289 dicemus, sequitur Responsorium in hæc verba: Simile est regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ. v. Prudentes autem virgines acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus.

ei propriæ

E

83 Lectio 6. Plurimi invictum Virginis animum admirati, fictiles deos colere desierunt, in unum Deum credentes, et oblati idolis thus adolere recusarunt, idcirco, lata in eos sententia, simul cum beata Fide capite minuti sunt. Fuerunt autem eorum corpora Agenni sepulta uno in tumulo, atque inde post multum tempus levata, in basilica, sub titulo sanctæ Fidei, tamquam primariæ Agennensium patronæ, constructa, posita sunt. Hisce subditur hoc Responsorium: Hæc est virgo sapiens, quam Dominus vigilantem invenit, quæ, accepta lampade, sumpsit secum oleum, et, veniente Domino, introivit cum eo ad nuptias. v. Inventa bona margarita, dedit omnia sua et comparavit eam. Et veniente. Gloria Patri. Et veniente. Tum pro tertio Nocturno assignantur Homilia in Evangelium: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, et Responsoria de communi virginum, ex quo et Nocturnorum psalmi ceteraque desumenda præscribuntur. Orationem, quæ de communi virginis et martyris in hoc Breviario est, quæque incipit: Indulgentiam nobis, quæsumus, Domine etc, huc pariter transcribere necessum non est. Ceterum, an non potius in basilica S. Caprasii, quam in S. Fidis, a S. Dulcidio honorifice posita fuisse Sociorum S. Fidis corpora, dicenda sint, vide disputata a num. 33.

exhibentur,

F

84 Quæ in ecclesiarum Galliæ Officiis de S. Fide ex communi Virginum Martyrumque desumpti fuisse videntur Hymni, ii in Officio, quod S. Cucuphatis in Hispania monachi ex Breviario Ms., recitare consueverunt, ex omni parte proprii sunt,

et ex Ms.
Breviario
S. Cucuphatis
Hymni ad
Vesperas,

AUCTORE
J. G.

sunt atque ideo eos *Missæ propriæ, propriis-
que Lectionibus Gallicanis subnecto. Ita Hymnus
ad Vesperas habet :*

Adest dies lætitiæ,
Sanctæque Fidis gaudium,
Quam vocavit Rex gloriæ
Ad summum cœli præmium.

Hæc est Virgo sanctissima
De numero prudentium,
Sancta Fides clarissima
Inter choros lætantium.

Fulsit Fides martyrio
Servans corpus virgineum,
Salutis desiderio
Regnum optans æthereum.

Virgo Fides egregia,
Ora pro nobis Dominum,
Ut det per tua merita
Cœlorum plenum gaudium.

Gloria Patri Domino,
Filio et Paraclyto,
Qui vitam sine termino
Det nobis cœli solio. Amen

ad Matuti-
num.

85 *Hymnus ad Matutinum in eodem Ms. Bre-
viario his verbis concipitur :*

B In matutinis cantemus
Sanctæ Fidis præconia,
Filiū Dei laudemus,
Qui det nobis cœlestia.

Agenna gaude civitas,
Age Fidis memoriam,
Quam decoravit sanctitas
Propter suam victoriam.

Laudemus tantam Virginem,
Nec non ejus martyrium,
Ut ad beatitudinem
Veniamus cœlestium.

Cantemus omnes hodie
Sanctæ Fidis memoriam,
Quam vocavit Rex gloriæ
Ad paradisi gloriam.

et ad Laudes
recitantur.

86 *Denique, qui ad Laudes canitur, Hymnus
hæc habet :*

Ad Laudes hujus Virginis
Cantemus omnes dulciter,
Ut ad fructum dulcedinis
Veniamus alacriter.

C Clara voce cantemus
Sanctæ Fidis victoriam,
Omnipotentem laudemus
Per fidei constantiam.

Gaudeat præsens concio
De sancta Fide virgine,
Quæ gaudet cœli solio,
Splendens cœlesti lumine.

Nunc cantemus solemniter
Humiliter Officium,
Cujus sacrata pignora
Veraciter custodimus.

ceteraque per-
stringuntur,
ex quibus
cultus ejus
amplitudo
patet.

87 *Quod vero ad hujusmodi cultum attinet,
quo in Anglia olim S. Fides gavisæ fuit, testatur
Breviarium secundum usum ecclesiæ Sarum, quod
anno Christi 1499 Lovanii excudit Theodoricus
Martini Alostensis, præter orationem his verbis
conceptam : Deus, qui præsentem diem beatæ
Fidis virginis martyrio facis esse solemnem,
præsta ecclesiæ tuæ, ut, cujus merito gloriatur,
ejus precibus adjuvetur, tres Lectiones, S. Fidi
propriæ, quas studio hic non describo, recitatas
olim in ecclesiastico ejus Officio fuisse. Quin imo
etiam post lugendum Angliæ schisma sanctæ Mar-
tyris nostræ nomen in Anglicanæ liturgiæ Calen-*

dario servatum fuisse, scribit Bailletus ad hunc
diem pag. 94, et liquet ex Commentario historico
in Breviarium Romanum, auctore J. Grancolas,
edito, ubi pag. 25 inter S. Remigium sanctum-
que Dionysium S. Fidis nomen medium ponitur.
Mitto enumerare cetera, seu Anglica, seu Belgica
seu Germanica, aliæque Calendaria antiquissima,
ex quibus in regionibus illis tam in Missæ Sacri-
ficio quam in aliis Ecclesiasticis Officiis celebrem
olim S. Fidis cultum fuisse, et in nonnullis ho-
diedum esse, nemo non perspicere queat.

88 Reliquum est ut de Codice Miraculorum
S. Fidis, quem post Martyrii Translationem ejus
Acta edemus, nonnulla hic disseramus. Hunc, ex
veteri Ms. Codice Bisontinæ Chiffletiorum biblio-
thecæ descriptum, et a R. P. Petro Francisco
Chiffletio, S. J. theologo, ad se missum, Philip-
pus Labbeus S. J. itidem theologus, primus
omnium publici juris fecit tom. II Novæ Biblio-
thecæ Ms. a pag. 531 : cumque, qui in nostro co-
dicis Ms. reginæ Sueciæ apographo, inque Carnu-
tensi, a Mabillonio tom. IV Annal. Benedictino-
rum laudato, Codice Ms. exstat, Bernardi seu
Barnardi, Andegavensis scholæ magistri, Prolo-
gus in Chiffletiano codice desideraretur, totius Ope-
ris auctorem Labbeus anonymum dixit, at anti-
quum, quique undecimo post Christum sæculo
vixisse, ex historia sua deprehenditur. Et hoc
quidem, uti ex dicendis apertius etiam patebit,
omnino recte statuit Labbeus; verumtamen Libri
Miraculorum S. Fidis auctorem non anonymum,
sed memoratum ante, cujus Prologus Operis vere
est, Bernardum, Andegavensis scholæ magistrum,
esse, Albericus in Chronico ad annum 894 his
verbis testatur : Ad sanctum Fulbertum, episco-
pum Carnotensem, Bernardus, scholasticus An-
degavensis, (écolatre Gallice vocant) edidit Li-
bellum Miraculorum sanctæ Fidis de Conchis,
quæ passa est Aginno sub impio Daciano cum
beato Caprasio, at die probabiliter diverso, uti
num. 24 ostendimus, quem proin consulesis.

Codicem mi-
raculorum
S. Fidis non
anonymus.

89 Alberici testimonio, ut laudatum Bernar-
dum præfati Operis auctorem esse, omnino li-
queat, adde ipsum ejusdem titulum, in nostro
Codicis Ms. reginæ Sueciæ apographo his verbis
conceptum : Incipit Liber Miraculorum S. Fidis,
virginis et martyris, editus a Bernardo, Ande-
gavinæ scholæ magistro, cui verbotenus ferme
consonat, qui in Carnutensi codice memorato re-
peritur, quemque Mabillonius cit. tomo Annal.
Benedictorum pag. 214 ad annum Christi 1010,
num. 42 recenset, ubi et laudatus Annalista expo-
nit, tum cui hunc librum Bernardus dicarit, tum
quæ hujus conscribendi occasio data fuerit; sed
hæc ipsummet Bernardum dicentem audiamus :
Sanctissimo, inquit, atque hominum doctissimo
Fulberto, Carnotano episcopo. Barnardus, scho-
lasticorum minimus, summæ beatitudinis do-
num. Cum dudum Carnoti vestra sincera con-
versatione fruerer, accidebat crebris, ut vel
scribendi causa vel orandi, S. Fidis martyris,
quæ extra muros ejusdem urbis sita est, eccle-
siolam adirem. Qua de re memini, nos aliquando
inter confabulationis colloquia incidisse in men-
tionem S. Fidis miraculorumque ejus, quæ in
loco Conchacensis cœnobii, ubi sacrosanctum
corpus illius veneranter excolitur, omnipo-
tentis Christi munere fiunt assidue. Quæ, quia
partim vulgare fama celebrari videbantur,
partimque inaudita habebantur, haud aliter,
quam inanis fabulæ commenta a fide rejicieban-
tur. Et tamen cum, quod verum erat, per
volun-

sed Bernar-
dus, Andega-
vensis scholæ
magister,

F

* an sileri?

A voluntatem Dei silere * non poterat, verique opinio pene per universam Europam jam discureret, paulatim subiit mihi in corde tacita et oblivionis impatiens cogitatio, uti ipsum sanctæ Martyris habitaculum eadem studio discendi adirem. Postremo adeo res rediit huc, ut voti, inde facti, tempus diemque, ne daretur oblivioni, in manuali codicello notaverim.

partim anno 1020 composuit,

90 Hactenus Bernardus, qui tandem, exacto triennio, quo fructra opportunam Conchas adeundi occasionem exspectarat, eo se primum contulit, tum ut de virtutibus seu miraculis S. Fidis sollicite per se ipse inquireret, tum ut ea dumtaxat prodigia litteris commendaret, quorum testes in promptu habuisset, quæque vera esse, certissime comprehendisset, prout ipse in eodem Prologo exponit. Neque semel tantum iterumque, uti scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom. VII, pag. 308 et 309 volunt, eam ob rem Conchas profectus fuit, sed se tertio id fecisse in nostro codicis Ms. reginæ Sueciæ apographo cap. 15 his verbis affirmat Bernardus: Anno igitur ab Incarnatione Domini millesimo vigesimo, Indictione tertia, tam S. Fidis amore motus, quam Witberti illuminati gratia revisendi (ejus nempe, cujus initio sui Operis meminerat,) tertio ad Conchas repedavi. Quibus ex verbis etiam ipsum tempus, quo citius hoc ejus Opus absolutum non fuerit, definitum habemus. An autem, uti Mabilonius in Annalibus Benedictinis loco citato et scriptores Historiæ litterariæ pag. 309 scribunt, sub annum Christi 1040 vel 1042 manum Operi primum admoverit Bernardus, exacte definire nequeo. Id tamen ex Bernardi verbis certum, inter primam ejus ad Conchense cænobium projectionem, interque secundam aliquot annorum intervalla exstitisse, uti cap. 13 in nostro laudato apographo ipse testatur; inter hanc autem et tertium, quod anno Christi 1020 instituit, Conchense iter, annum saltem et medium interfluxisse, prout cap. 14 illic etiam insinuat. Itaque, tametsi non omnino indubium, certe admodum probabile est, Bernardum saltem non prius, quam anno 1010, suum de miraculis S. Fidis Opus conscribere cœpisse, quod dein Fulberto, qui ab anno Christi 1007 ad usque 1027 vel 1029 Carnotensem sedem summa eruditionis et sanctitatis fama tenuit, conscripto, uti ante diximus, Prologo dicavit.

inque tres libros divisit;

C 91 Fuisse illud Bernardi Opus in tres libros divisum, tum ex Fragmento aliquo libri tertii, quod scriptores Historiæ Occitanæ tom. II inter Instrumenta col. 6 produciunt, tum potissimum ex ipsis Bernardi verbis, quæ in laudato jam plus semel apographo nostro cap. 16 exstant, indubium evadit. Illic enim, cum ante Bernardus dixisset, se tertio ad Conchas repedasse, ita scribit: Post hæc autem, rite completa solemniori orationum celebritate, volentem protinus (ex Conchensi cænobio Andegavorum) redire, cœperunt (Conchenses) instantanter interpellare, atque obtestari, uti tertium S. Fidis miraculorum adderem librum, quem re ipsa eum conscripsisse, liquet ex variis, quæ post enarrat, S. Fidis patrocinio patratis miraculis. Ceterum quot capita singuli ejus libri complexi fuerint, haud facile mihi dictu est, tum quod Bernardus ipse id nusquam indicat, tum quod integrum ejus Opus, eo ordine, quo compositum ab eo fuit, necdum in publicum prodit. Illud multo amplius fuisse, quam quidem Labbeana editio nostrumque codicis reginæ Sueciæ apographum præ se ferant, indicio est, quod t. II Historiæ Occitanæ ex Bonalii, montanorum loco-

rum in Ruthenis judicis, Ms. Historia Comitatus et Comitum Ruthenicorum laudatur caput 30 libri 1, quod in editione Labbeana inque nostro apographo octavarum dumtaxat est.

AUCTORE J. G.

92 At num ad unum omnia, quæ tum in apographo nostro laudati codicis Ms. reginæ Sueciæ, tum in editione Labbeana referuntur miracula, reipsa a Bernardo conscripta, et sui temporis doctissimo Galliarum episcopo, Fulberto, nuncupata fuerunt? Respondeo, meo judicio in nostro apographo nonnulla esse, quæ potiori jure Conchensi cuidam monacho, quam Andegavensis scholæ magistro adscriberentur; atque in Labbeana etiam editione esse, quæ Bernardo probabilius adjudicari nequeunt. Quod ad priora attinet, scriptor capituli, quod in apographo nostro est vigesimum tertium, ac de puella, meritis S. Fidis a dæmonio liberata, agit, ejusmodi verbis passim hic utitur, quibus se Conchensem monachum non obscure prodat; quippe de puella ista, quæ ad Conchense monasterium adducta fuerat, sic loquitur: Ad nos est usque perducta, ad expectanda nostræ Virginis suffragia; et paulo post: Conclamatur a nobis, S. Fidis interventu saluti esse restitutam. Denique ita caput illud concludit, E Quam etiam, dum scribo, nostro in vico morari non dubito. Quæ quidem verba, nisi vehementer fallor, nemo Andegavensis scholæ magistro attribuet; et cap. 24, postquam de milite, sagitta vulnerato, et per S. Fidem sanato, sat prolixum tenuisset sermonem, idem, uti apparet, qui caput præcedens scripsit, hæc addit: Quid opus est verbis? sanitati confestim redditur (miles,) iter Conchacense carpitur, ad nos usque veniens lætatur, ab eodem ipso nobis refertur, quæ etiam monachum suo suorumque collegarum nomine scribentem potius, quam Bernardum, Andegavensis scholæ præceptorem, indicant, præsertim cum hic de se passim in singulari, ut vocant, numero loquatur, et Conchense cænobium, non suum, sed monasterium S. Fidis vocare soleat. Adhæc, cum ipsum etiam caput 22 apographi nostri meo quidem judicio non satis stilum Bernardi sapiat, et præter hujus scriptoris morem implexam, nec secum bene coherentem narrationem præferat, hoc itidem nec ab eo scriptum, nec Fulberto dicatum fuisse, mihi multo probabilius videtur.

at non omnia, quæ sub ejus nomine venditari solent,

93 Pergo nunc, ut reliqua, de quibus in Annotationis nostris sermo erit, omittam, ad insolitum illud, quod in editione Labbeana cap. 21 refertur miraculum. Hoc Tillemontius, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores, alique non modo Bernardo adscribunt, sed propter illud reliqua, quæ ipse recenset, prodigia in suspensionem falsi vocari posse, insinuant. Ego contra, judicet lector, uter ex nobis rectius hic sentiat, assero, illud a Bernardo conscriptum nullo fundamento asseri posse, atque adeo tum Labbeanam editionem, tum ipsum etiam Carnotensem Miraculorum Codicem, supra laudatum, si hic illud quoque miraculum contineat, purum putumque Bernardi Opus non esse, ac proin conscriptis a Bernardo tribus Miraculorum libris, a nescio, quibus minus emunctæ naris viris, intrusa fuisse nonnulla, quæ Bernardi auctoritati non parum nocent. Assertionem meam ita probo: Bernardus in suo ad Fulbertum episcopum Prologo scribit, se ea tantum litteris complexum esse S. Fidis miracula, quæ ætate sua non sunt antiquiora, quorumque testes in promptu non fabulosam, sed evidentissimam veritatem elicuerunt. Itaque, si Labbeanæ

revera ab ipso conscripta fuerunt.

F

AUCTOR
J. G.
beanae editionis caput 21 auctorem habeat Bernardum, necesse fit, ut Rodbertus, seu Robertus, Cantoiotensis monasterii abbas, qui illic in prodigii testem publicum vocatur, in vivis adhuc fuerit. Atqui tamen, si anno 1020, imo etiam, ut liberalis sim, si anno 1010 hoc caput 21 conscriptum statuamus, fieri nequit, aut saltem minime credibile est, ut Robertus ille vocari tum in testem potuerit, utpote qui vel anno Christi 1010 non tantum reverenda canitie satis honestus, qualis illic vocatur, sed centenario longe major exstisset, quandoquidem jam tum ab anno 945 a Stephano II, Claromontensi episcopo, Cantoiotensi monasterio praefectus fuerat, postquam, jam ante maturus aetate vir, Brivatensis abbas seu praepositus fuisset, quemadmodum tom. XI Spicilegii Acheriani editionis primae pag. 285 ex foundationis diplomate et apud Mabillonium in Annal. Bened. ad annum Christi 945 num. 79 videre est. Igitur caput illud 21, prodigium illud complectens, Bernardum, qui sua dumtaxat aetate gesta, et quorum testes in promptu essent, conscribere voluit, nulla veri specie auctorem habere, dici potest. Hisce adde, quod hujus capituli auctor suo loquendi modo se tum suo, tum collegarum suorum nomine, loqui, ut supra de alio diximus, satis prodat, ut adeo eum diversum a Bernardo esse, vel ex hoc capite non temere asseri posset.

Cur non omnia miracula S. Fidis a nobis edenda.

94 At, quorsum haec, inquires, tam diffuse disputata? Respondeo, ut causam reddam, cur non omnia, quae tum in apographo nostro, tum in editione Labbeana referuntur miracula, hic recudenda censuerim, eorumque habuerim delectum, quorum potior esset fides, tum ab ipsius Bernardi auctoritate, tum a testium, quos hic laudat, relatione. Ceterum, vel inter haec nonnulla sunt, quibus, nisi mirabilem in Sanctis suis omnibusque operibus Deum esse sciremus, eaque hic ab erudito et ecclesiastica dignitate praedito sacerdote memoriae commendata essent, haud adeo integram, nedum facilem haberemus fidem. Ipsa nunc Martyrii S. Fidis Acta habe: quibus Translationum corporis ejus documenta, hisque Miraculorum libros tres, pro nostro more in capita divisos, appositisque in margine veterum capitulorum nostri apographi numeris, ex parte saltem post subijciam, et Annotatis illustrabo.

ACTA

Auctore anonymo perquam antiquo a.

Ex codice Ms. reginae Sueciae signato 863.

S. Fides, adhuc juvenis virgo,
b c

** I. fide, vel ulde lumine*

Sancta igitur **b** Fides Agennensium civitate **c** oriunda fuit, et ex parentibus clarissimis splendidissima proles procreata, alumna loci ipsius in ortu, facta est patrona in passionis obitu; nobilis quoque veterum et generosa stirpe parentum, sed facta est Christi munere nobilior, quae stola virginittatis candida induta, fulgens fidei * in Domino Jesu Christo, odorem suavitatis protulit. Haec namque prima in civitate

Agenno **d** decus et exemplum magni martyrii **D** cunctis Christi fidelibus fuit; vitam namque temporalem perdere voluit, ut possideret aeternam, quia ab ipsis incunabulis infantiae Dominum Jesum Christum dilexit et suum Deum esse auctorem *. Juvenis quidem tempore passionis erat aetate **e**, sed sensu et opere senex manebat; pulchra erat facie, sed pulchrior mente; virginitatis quoque candore formosissima, vultusque hilaritate serena.

** I. ut suum Deum et Authorem*
c

2 Igitur cum eodem tempore praeses sceleratissimus, nomine Datianus, directus a profanis Diocletiano seu Maximiano imperatoribus, qui tunc Romanae arcis primatum regere videbantur **f**, Agennum urbem ingrederetur, dolo instigatus diaboli, quatenus sacrilegos beneficiis remuneraret **g**, atque Christianis, ibidem metu ipsius latentibus, atrocissimas poenas inferret; continuo beatissimam virginem Fidem accersiri jussit et suis conspectibus duci praecipit. At illa se sponte ministris offerens **h**, corpusque suum undique signo sanctae Crucis **i** muniens, orabat ad Dominum, dicens: Domine Jesu Christe, qui tuos semper in omnibus adjuvas, adesto nunc famulae tuae, et praebe ori meo sermonem acceptabilem, quem in conspectu tyranni hujus respondeam; et armata sanctae crucis vexillo, fronte, ore pectoreque, sancto roborata spiritu, hilari animo perrexist.

a Daciano praeside accersita, et ad martyrium parata,
f

g

h i

3 Cum autem adstaret coram praeside, blando sermone ait ad eam: Quod est vocabulum nominis tui? Cui consequenter sancta Fides, nullo metu perterrita, respondit: Fides nomine et opere vocor. Praeses dixit: Qui cultus, inquit, religionis ac fidei tuae? Ad haec sancta Fides respondit: Ab exordio juventutis meae Christiana sum, et Domino Jesu Christo tota mentis devotione deservio, illiusque nomen confiteor; illi me tota devotione committo. Praeses vero callidissimus, simulata tranquillitate, paulo indulgentius respondit: Accipe, inquit, o juvenis puella, consilium, pulchritudini atque juventuti tuae necessarium, et cessa ab hac confessione, et sanctissimae Dianae **k** sacrificia, quia ipsa est sexui vestro consimilis, et multis te muneribus faciam ditiozem. Quam promissionem Christi Virgo, velut nihilum deputans, ita respondit: A Patrum traditionibus cognovi, **F** quia omnes dii gentium daemones sunt **l**, et tu mihi persuadere vis blanditiis, ut eis sacrificare debeam? Praeses vero, ira commotus, ait ad eam: Ut quid deos nostros daemones esse, dicere praesumpsisti? Aut, prostrato, inquit, corpore, diis sacrificia, aut diversis te faciam interire tormentis.

imperterrita Christum confitetur, ac blanditias et iram praesidis contemnit;

k

l

4 Tunc sancta Fides, secunda de praemio, exemplo magnorum martyrum roborata **m**, has audiens minas, desiderans a terrena vita ad supernam migrare gloriam, in hac vociferatione prorupit, dicens: Ego enim pro nomine Domini mei Jesu Christi non solum pati diversa sum parata tormenta, sed et mortem in ejus confessione subire desidero. Tunc praeses, magis furore succensus, jussit satellitibus suis, ut sanctam Virginem inferrent in lectum aereum **n** et superpositam per quatuor partes extendi, ignemque supponi praecipit, ut ejus membra tam crudeli disrumperentur supplicio. Itaque candentem craticulam sanctissima Virgo ultro conscendens, divaricatis membris, per quatuor partes extenditur, lorisque **o** ferreis coarctata per flammeam cratem provolvitur; cui impii ministri

quare dire ejus jussu torquetur;
m

n

o

* suppl et

at sua con-
stantia mul-
tos ad Chri-
stum conver-
tit,

p

q

A ministri ferreis bacillis ardentes prunas subji-
ciunt * adipe flammis injecto, ad latera torrida
incendia subvolare cogunt.

§ Quod videntes, qui aderant, una voce cla-
maverunt, dicentes : O impietas, et injusta judi-
cia ! Innocens et Dei cultrix et primæ dignitatis
honore præfulgens, cur absque ullo facinore
gravissimis suppliciis mancipatur p ? Multi enim
sunt, quorum ignoramus nomina q, qui ea die
videntes sanctæ Fidis constantiam a sacrilego
dæmoniorum jugo pia colla solventes, credide-
runt in Dominum Jesum Christum et gloriosam
sunt coronam martyrii consecuti, quos omnes
ad jugulum mortis una conspiratione consertos
mox ut vidit sævus ille carnifex, blandimentis
demulcere minisque terrere eos cœpit : sed nec
sic ullo modo flectere potuit, sicque in ira com-
motus, quia se adversus eos nullatenus præva-
lere sensit, ad ultimum data sententia, omnes
simul cum beata virgine et gloriosa martyre
Fide duci ad delubra præcepit, ubi aut diis im-
molare, aut, capitibus amputatis, omnibus cer-
tum fieret vitam finire illorum.

quibuscum
tandem capite
truncatur die
vi Octobris.

r

B 6 Ducti sunt ergo Christi Milites una cum
beata Fide ad prædictum locum; ubi, cum
nulla vi potuerunt compelli ad sacrificandum,
capitibus cæsis, unius diei hora cum triumpho
martyrii ad coronam gloriæ feliciter simul per-
venire meruerunt. De quorum passione secunda
Nonas Octobris r nos gaudere et illustrare
voluit, qui gloriatur in Sanctis Dominus noster
Jesus Christus, cui est honor et gloria cum
Patre et Spiritu Sancto, Deus per omnia sæcula
sæculorum.

ANNOTATA.

a De fide et antiquitate horum Actorum vide
disputata in Commentario, toto § 1; quale autem
hæc inter et Suriana Labbeanave ac metrica mar-
tyrii Acta, quæ non edimus, discrimen sit, nota-
tum habes ibidem num. 3.

b Vox hæc igitur cum Prologo quodam, qui in
apographo nostro inque Conchensis aliisque non-
nullis codicibus Mss. desideratur, connexionem
habet. Hunc porro Prologum ab eo, quem Vallicel-
lensis codex Ms. et apographa Sanmaximinianum
Trevirense, Rubæ vallis et Ultrajectinum sancti
Salvatoris exhibent, diversum fuisse, ex eo liquet,
quod in his de S. Caprasio æque ac de S. Fide men-
tio fiat, in eo autem, qui Actis nostris præfixus
fuit, haberi talis mentio nequirit, cum in ipsis
Actis de S. Caprasio nullus sermo fiat.

c De patria S. Fidis consule Comment. num. 17.

d De hac urbe ita scribit Dionysius Sammar-
thanus tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 894
et 892 : Aginnum seu Agennum caput Nitiobri-
gum est, et Aquitanix II secunda post metropo-
lim Burdigalensem civitas recensetur in veteri
Galliarum Notitia. Porro Nitiobriges populi
Tolosatibus, Petrocoriis et Cadurcis conter-
mini sunt, de quibus meminere Cæsar lib. VII,
cap. 75, Strabo lib. VII, Plinius lib. IV, cap. 19,
Sidonius lib. VIII, Epist. XI ad Lupum, Ptole-
mæus lib. II, cap. 7 et Ausonius, Hieronymus,
Gregorius Turonensis, Fredegarius et alii. Inter
claras Aquitanix urbes merito laudatur, maxime
quod sit sita in regione pulcra, amœna, pingui
ac fertili, cujus terra, ut in Descriptione Fran-
ciæ per flumina tradit Papyrius Massonus, feli-
cibus glebis locupletatur, et quod tribus amni-
bus, Olto, Duranio et Garumna irregatur. Phra

qui de hac urbe nosse velit, adeat Sammarthanium
loco cit., Hadrianum Valesium in Notitia Gal-
liarum pag. 376, et Baudrandum in Lexico Geo-
graphico.

e De juniore Martyris nostræ ætate agitur etiam
in Libro I Miraculorum ejus, infra edendo, capp. 1
et 2, quæ proin adisis.

f De Daciano præside, deque martyrii S. Fidis
epocha vide disputata in Commentario numm. 11
et 21, et ex his corrige errorem auctoris Historiæ
Alsatiæ, anno 1727 editæ, qui sub Decio S. Fidem
passam scribit lib. XVI, pag. 181.

g Promissa quandoque a Romanis præsidibus
bona, honores dignitatesque fuisse Christianis, qui
Jesu Christo nuntium remitterent, ostendimus in
Commentario num. 12 sub finem.

h Cum nempe ministrorum manus evadendi
nulla spes tenellæ Virgini esset, forti animo ultro
se iis capiendam obtulit. Hinc mihi non undequa-
que placent Julii Cæsaris Scaligeri de S. Fide
versiculi, quibus facile potuisse Virginem mini-
strorum manus evadere asserit, ita eam loquen-
tem inducens :

Si nolim, frustra quæretis : tuta latebo.

Terrarum Domino quæ loca terra neget ? E

Sed volo : quin cupio, frustra ergo quæritis
inter

Tesqua, et inhumanis per loca senta rubis,
Quæ vobis metus, at nobis victoria mors est ;
Quæque tibi pretium est, est mihi pœna
fuga.

i Vide, quæ hoc tomo de signo sanctæ Crucis
diximus in Annotatis ad Acta S. Charitinæ vir-
ginis et martyris pag. 27 lit. e.

k De hoc falso gentilium numine varia in Lexico
Antiq. Rom. tradit Pitiscus.

l Verba sunt Psalmi 95, v. 5.

m Quorum nempe in tormentis constantiam,
vel ex parentibus, vel ex iis, a quibus Christianam
fidem edocta erat, una intellexerat.

n Vide Gallonium tract. de Instrumentis Mar-
tyrum eorumque cruciatibus pag. 91 lit. c.

o Species vinculi pro genere hic adhibetur. Lora
enim proprie non ferrea, sed confecta ex corio
vincula sunt.

p Vide, quæ in hanc rem disputata a nobis
sunt in Commentario num. 8 et seqq. Ceterum
his suppliciis illasam fuisse S. Fidem, quod tam-
en in Lectionibus propriis Meldensibus traditur, F
Acta nostra omnino non indicant.

q De anonymis sanctæ Fidis Sociis martyribus
adisis, quæ diximus in Comm. numm. 5 et 21.

r Consule, quæ de martyrii die in Commenta-
rio num. 25 disseruimus.

TRANSLATIO METRICA

S. FIDIS VIRG. ET MART.

AD MONASTERIUM CONCHACENSE,

Auctore anonymo a.

a

Ex veteribus Mss.

P ost revelatum corporis
Thesaurum Fidis martyris b,
Virgo sacra prodigiis

Ad inventas
S. Fidis reli-
quias, b

Cœpit

[illegible]

A

Fidem sibi adhibuit.
Inde post pauco tempore
Cunctarum est ecclesiae
Rerum ei custodia,
Tamquam fideli, credita.
Placebat simul omnibus,
Ibidem habitantibus,
Hujusmodi officium
Illi esse impositum.
Sed Ariviscus providus,
Desidiae non deditus,
Explorabat et temporum
Vices, et rei aditum.
Nec ob quam causam venerat,
Oblivioni dederat,
Manens licet cum fratribus
Decem annorum cursibus.
Sed tanta expectatio,
Nullo confusa tædio,
Ad tempus sibi licitum
Talem invenit exitum.

9 Dum die Theophaniae t,
Missae peracto ordine,
Divinum post Officium
Venitur ad convivium.
Tunc Ariviscus deerat,
Cunctos namque rogaverat,
Curaret hora prandii
Res sui monasterii.
Cum pranderent alacriter,
Custos ipse suaviter
Ad tumbam sanctae Martyris
Suspensis it vestigiis.
Et quia opertorium
Erat signatum nimium,
Sigillis strictum ferreis,
Sursum nequivit erigi.
Quare, si fas est dicere,
Omni studens versutiae,
Tumbae pedes marmoreae
Ausus fuit collidere.
Patefacto foramine,
Collectum corpus propere,
Inde totum extrahitur,
Et in pera reconditur,
Confecto hoc negotio,
Facto noctis silentio,
Ariviscus suburbium
Reliquit Agennensium u.

40 Transactis vero tenebris,
Cunctis a somno excitis,
Cum crastina lux splenduit,
Custos nusquam comparuit.
Huc atque illuc cursitant,
Sese illusos cogitant,
Inquiruntque per omnia,
Qui * absit de ecclesia.
Ad sepulcrum marmoreum
Stupentes jam perveniunt,
Quod vident Fidis martyris
Vacuatum reliquiis.
Quod postquam qui acciderit *,
Satis compertum sonuit,
Nullum solamen miseris,
Modus nec erat lacrymis.
Nec minor fit commotio,
Mixto clamore vario,
Quam si a saevis hostibus
Urbs periisset funditus.
41 Capto tandem consilio,
Clerus cum omni populo
Octobris Tomus III.

Constituerunt * insequi
Terga praedonis rapidi.
Persequutores siquidem,
Conchas quae ducit semitam,
Putantes sequi, per viam
Pervenerunt Wasconiam x.
Sed cognoscentes primitus *,
Se deviasse longius,
Domum reverti properant,
Seque errasse nunciant.

42 Recentiores denique
Recto missi sunt tramite,
Cum equis velocissimis,
Nullis frustrati deviis.
Ab his cujusdam itaque
Orto diei jubare,
Usque ad locum curritur,
Qui nunc Albencia y dicitur.
Ibi sub quadam arbore,
Quem quærebant, quiescere
Vident defessum penitus,
Sed non est illis cognitus.
Nec, quem per annos noverant,
Recognovisse poterant
Veri vultus notamine
Neque similitudine.
Tantum illum interrogant,
An pertransisse quempiam
Vidisset tali specie,
Qualem se dicunt quærere.
Ille respondit equidem,
Prorsus vidisse neminem
Transisse illo tramite,
Postquam sedit sub arbore.

43 Relicto eo, milites,
Nullius voti compotes,
Ad urbem Conchacensium z
Nil respirantes transeunt.
Sed postquam desiderii
In Urbe illa proprii
Signa nulla percipiunt,
Agennum iterum redeunt.
Pro certo Agennensibus,
Omnino desperantibus,
Decreverunt obtegere
Hunc casum contumeliae.
Sed illis contristantibus
Ariviscus promptissimus,
Evadens manus hostium,
Lætus venit Figiacum aa,
Quem locum procul dubio
Concharum sub dominio
Pipinus rex qui fuerat,
Olim construi jusserat bb.

44 Illo in loco tunc erat.
Quidam, qui cæcus manserat,
Qui tunc recepit lumina
Per sanctae Fidis merita.
Hic diu expectaverat,
Quod in somnis didicerat,
Se in translato Virginis
Laturum dona luminis.
Ergo dum vector corporis
Transiret Fidis martyris,
Exhortatus divinitus,
Forte advenit obvius.
Procedens peram tetigit,
Tangensque visum recipit,
Videns laudare incipit,
Fama passim personuit.
Fidis mater * quamplurima

AUCTORE
ANONYMO.
quorum aliqui
fugientem
insequuntur,
sed via con-
traria,
* al. Propo-
suerunt
x
* al. protinus

et tandem alii
recta insecuti,
at præsentem
non agno-
scentes,

y

E

Aginnum, re
infecta, rever-
tuntur.
z

F

aa

bb

Cæcus, divini-
tus præmoni-
tus, visu do-
natur.

* an martyr?

Tunc

tandem fur-
tim aufert
corpus S. Fi-
dis,

t

B

C

u

et cum eo fu-
gam arripit,
jacturam mi-
sere deflenti-
bus Aginnen-
sibus,

* al. Quid

* al. Post-
quam vero
quid accidit,

AUCTORE
ANONYMO.

Conchas defe-
runtur reli-
quæ 16 Ja-
nuarii, re-
gnante quo-
dam Carolo
Minore.

cc

dd

ee

* 1. Kalendas
Februarias

ff

B

Tunc fecit mirabilia,
Quæ modo prætermisimus,
Ad alia nunc tendimus.

15 Nil Ariviscus remorans
Cæptum iter accelerans
Prope sua confinia cc
Jam defixit vestigia.
Cui turba Conchacensium,
Dei laudes sonantium,
Pro tanta illi gloria
Gaudens processit obvia.
Acceptisque reliquiis,
Divinis cum obsequiis,
Ut dignum erat facere,
Curarunt has reponere dd.
Tunc in Francorum partibus
Regnabat Minor Carolus,
Quem post Franci de solio
Deposuerunt regio ee.
Facta est hæc translatio
Beatæ Fidis martyris
In die nonodecimo
Kalendis Februariis * ff
Hinc apud Conchas agitur
Hic dies celeberrimus,
In quo Christo sit gloria
Per infinita sæcula.

ANNOTATA.

a Cum auctor anonymus, qui rhythmicos hosce versus de translatione corporis S. Fidis conscripsit, altero, de quo num. 34 et 35 in Commentario disseruimus, antiquior nobis videatur, lucubrationem ejus hic ante alterius Opus edendam censuimus. Porro hujusmodi versus jam tum a sæculo ix compositos curiosus lector videre potest apud Muratorium tom. III Antiquitatum col. 693 et seq., ac tom. VII Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 306.

b De epocha inventi translatique a S. Dulcidio corporis S. Fidis, deque hanc consecutis miraculis consule Commentarium nostrum num. 27 et quinque sequentibus.

c S. Dulcidius, Aginnensis episcopus, probabilis sedit ineunte sæculo v, uti in Commentario num. 27 et seqq. docuimus; colitur autem die 16 Octobris. Vide, quæ de eo ad hunc diem 6 dicta sunt in Prætermisissis.

d Consonant hæc anonymi, S. Dulcidio, uti a num. 26 ostendimus, coævi, disertis verbis, quæ habes in Commentario num. 32.

e Tam S. Fidis, quam Sociorum martyrum reliquæ in majori Aginnensi ecclesia in lucem elatæ decenterque a S. Dulcidio compositæ fuerunt; verum, uti et mox subdit auctor rhythmicus, non in eadem ecclesia, sed in suburbana, de qua in Commentario num. 33 et seq. egimus, sanctæ Martyris nostræ corpus honorifico mausoleo conditum ab eo fuit.

f Ita etiam testatur auctor, S. Dulcidio synchronus, ejus narrationem dedimus in Commentario num. 32, scribens, SS. Fidis Sociorumque ejus meritis ad salutem omnium innumera cælitus patrari miracula.

g Aquitaniam sæpe a Gallia disertis verbis distinctam reperias apud priscos auctores, inquit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum, quod et ex anonymo nostro patet, qui eam a Galliæ partibus mox distinguit. Multa erudite de Aquitania disserit laudatus Valesius, ex quo hæc saltem describere visum est. Et primo qui-

dem, inquit pag. 33, una et simplex fuit Aquitania inter Pyrenæum et Garunnam ac Oceanum, qualis a Julio Cæsare describitur: deinde etiam diu post prolatos ab Augusto ejus terminos-usque ad Ligerim, una esse perseveravit provincia Aquitania.... Postea Constantini Maximi ordinatione, ut puto, ex una provincia duæ factæ, Aquitania altera, altera a Novem populis NOVENPOPULANA dicta.... Demum, remanentibus Novempopulis, Aquitania bifariam divisa est in Aquitanicam primam et Aquitanicam secundam: provinciæ Aquitanicæ primæ metropolis facta Biturigæ, secundæ Burdigala. Unde Rufus Festus in Breviario Rerum gestarum populi Romani et veteres Notitiæ provinciarum Galliæ tres provincias Aquitanis attribuant, Aquitaniam PRIMAM, Aquitaniam SECUNDAM et NOVENPOPULANAM: quas tres provincias ab Augusto constitutas esse, falso Josephus Scaliger affirmat.

h Notissimæ sunt hæc Europæ regiones.

i Ab hoc versu incipit rhythmicæ hujus lucubrationis caput secundum, et tota hæc dividitur in capita quinque.

k Vide, quæ de Aginnensi urbe diximus in Annotatis ad Acta martyrii S. Fidis lit. d.

l In hanc rem lubet transcribere, quæ Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 896 Bernardi, Andegavensis scholæ magistri, in Commentario a num. 88 sæpe laudati verba esse affirmat. Urbs Aginnum, inquit, super omnes urbes Aquitanicæ multis olim Sanctorum patrociniis illustris emicuit, quibus pene omnibus temporum processu, ignoto, quo nescio, suo peccato, viduata remansit, partim vi, partim furto sublati. Invenies, Aquitanicæ viator, quod ipse experimento comperi, diversis in locis, qui tibi dicant: hoc est corpus illius martyris ab Aginno translatus; hic illius virginis vel confessoris, vel tanta portio illius Sancti, quorum unus Phœbadius habetur Petragoras allatus.

m Fieri quidem potuit; ut de transferendis ad cænobium suum nonnullis S. Fidis reliquiis Conchenses aliqui divinitus moniti fuerint; at certe a Deo non fuit fraudulentus ille modus, quo sanctæ Martyris corpus Aginno Conchas delatum fuit, uti infra narrabitur. Ceterum Sanctorum reliquias furto auferre, non nefas, sed pium opus tunc temporis monachi quidam, at plus arquo simpliciores, sibi in animum inducebant.

n Conchense monasterium situm est in diœcesi Rhutenensi inter fluvios Oltum et Avarionem, distatque Segoduno seu urbe Rhutena sex fere leucis Galliæ communibus Septentrionem versus; rivulus, cui in diplomate Ludovici Pii tom. I Gal. Christ. auctæ col. 236 Dorduni, vulgo Dordogne, nomen est, montis seu collis, cujus cliro ad Septentrionem Conchense monasterium impositum est, radices alluit, uti in Tabula Geographica Albiensis provinciæ ecclesiasticæ eodem tom. I Galliæ Christianæ auctæ ante pag. 4 videre licet. Teste Cointio in Annal. Ecclesiast. Franc. ad annum 812, num. 33, in plerisque chartis, ad Conchense monasterium spectantibus, commendatur locus ille sacer sanctæ Dei ecclesiæ, qui est situs in pago Ruthenico, in vicaria Farracense, super alveum Dordonis, fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi, seu sanctæ Mariæ Virginis, et sancti Petri, principis Apostolorum nec non et clavigeri, ubi sanctus Vincentius et sancta Fides consistunt, nempe, postquam anno 886 vel

A vel 887 Arinisdus monachus S. Fidis corpus eo attulisset, de quo vide, quæ diximus in Comm. a num. 43 et infra litt. ee.

o De Conchensis cænobii exordiis hæc tom. I Gallie Christianæ auctæ col. 235 refert Dionysius Sammarthanus : Hujus monasterii exordia, si ejus Chronico fas est credere, referenda sunt saltem ad annum 374, quo mille monachi ab idolorum cultoribus, vel potius ab Gothis Ariamis, interfecti dicuntur. Tunc ex eodem Chronico destructum est monasterium; sed Chlodoveus Magnus pergens adversus Alaricum, Gothorum regem, illud restauravit et munivit; posteaque sub Regula S. Benedicti cœpit florere. Iterum tamen evertitur anno circiter 530 in Saracenorum incursione, qui et monachos occiderunt, et chartas omnes abstulerunt, aut consumpserunt flammis. Iterum vero e ruinis excitatur a Pipino rege, qui accersivit Dado-nem, miræ sanctitatis virum. Hic monachorum congregationem apud Conchas instituit, quibus ex ærario regio necessaria suppeditabantur. Carolus Magnus multis donis e privilegiis Conchas ditavit, uti Ludovicus Pius, et Pipinus Aquitanie rex. Verum hæc omnia, quæ ex Conchensi Chronico hausta videntur, non æque certa habet laudatus Sammarthanus, ut contra Conchense cænobium paulo ante Ludovicum Pium non restauratum, sed primum conditum fuisse, potius adstruat, atque ex præfati imperatoris diplomate probare nitatur. Fieri tamen potuit, ut ante Saracenorum irruptionem Conchense cænobium existeret, eoque ab iis in una ex prioribus incursionibus funditus subruo, Christiani deinde, cum in devastata circumcirca regione adhuc aptior locus se non offerret, permodicum illic construxerint oratorium, uti Ludovici Pii diploma tradit, quod dein ab hoc principe, uti Ermoldus Nigellus, num. 38 in Commentario laudatus, scribit, in monasterium erectum fuit.

p Dado vir religiosus, inquit citatus Sammarthanus col. 237, sanctitate conspicuus, propriis manibus locum, dictum CONCHAS, mundavit, stirpavitque, ut ibi contemplationi vacaret. Sed ad eum accessit Madraldus, et post ipsum pluri, quos odor et fama sanctitatis attraxerat; utque paulatim congregatio crevit, ecclesiam ibidem in honore Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi construxerunt. Tunc Dado, quietis et solitudinis studiosissimus, remotiorem locum, qui dicitur GRANDEVABRUM, petit, designato prius Medraldo, qui ut abbas nascenti congregationi præesset.

q Non habeo aliunde, quibus integram hanc anonymi narrationem confirmem. Id tamen ex diplomate Ludovici Pii, citata col. 236 edito, indubium est, Conchense cænobium multis bonis ab eo auctum et in tutelam ejus receptum fuisse. Porro desinit hic in apographo nostro cap. secundum.

r Vide Annotata hic lit. m.

s Variè hoc nomen scriptum invenitur. Alibi Aronisdus, alibi Arinisdus vocatur. Consule, quæ de callidissimo hoc viro, deque patrato ab eo furto diximus in Commentario num. 38.

t Theophaniae dies, idem qui Epiphaniæ, celebraturque die 6 Januarii. Varia de hoc festo fuse juxta ac erudite disputata vide apud Benedictum PP. XIV lib. de D. N. Jesu Christi Matrisque ejus festis parte 1, num. 26 et seqq.

u Sitam in suburbio Aginnensi fuisse S. Fidis ecclesiam, docuimus etiam in Commentario num. 33 et seq. Ceterum in apographo nostro hic clau-

ditur metrica hujus lucubrationis caput tertium.

x Wasconia, seu potius Vasconia, sic dicta est a Vasconibus, Hispaniæ populis, trans Pyrenæos antea degentibus, qui a regibus Visigothorum bellis exagitati, quod imperata facere, situ locorum confisi, nolebant, crebro sese effulere in Novempopulanam et, occasione bellorum civilium inter Francos usi, paulatim ibi sedem cepere, totamque tandem obtinere, uti scribit Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum pag. 381. Est autem Vasconia sita inter Oceanum Aquitanicum, Garumnam fluvium et Pyrenæos montes, uti apud Baudrandum aliosque videre licet. Oportet itaque, ut, qui Arinisdum insequi in mandatis habebant, mente capti fuerint, dum Garumnam fluvium transierunt, itaque in Vasconiam properarunt; dum oppositæ viæ, quæ per Cadurcos Conchas ducit, insistere debuissent. Id nutu Dei factum fuisse, scribit alter anonymus Translationis auctor, penes quem fides sit.

y Albencam, seu Gallice l'Albenque, vicum medio itinere inter Aginnum et Conchas situm, reperio in mappa geographica Aquitanie apud Blaeium, utrimque distantem quindecim fere leucis Gallicis, estque, ni fallor, locus, qui ab anonymo nostro indicatur, et ubi sub arbore sedens Arinisdus defessus, ab Aginnensibus, seu quod alienam vestem induisset, seu quod ab iis interrogatus, statim, ne agnosceretur, vultum ad terram convertisset, minime agnitus fuit.

z Discrepare hic videtur anonymus metricus ab altero. Hic Aginnenses equites Cadurcum urbem, noster Conchas properasse scribit, ut, si eo delatum jam fuisset S. Fidis corpus, illud vindicarent: verum utroque eos divertisse, facile intellectu est; primo quidem Cadurcum, ac dein, cum nulla hic quæsitæ pignoris indicia invenirent, Conchas sese contulerint, unde, re infecta, Aginnum repetierunt.

aa Figiacum, quo Arinisdus se statim contulit, quandoque Fiacum dictum, est monasterium Ordinis S. Benedicti antiquum et illustre in diocesi et pago Caturcensi ad Sellam amnem, qui influit in Olitim (le Lot) non longe a Divona Cadurcorum, situmque est versus Orientem; ubi propter celebre hoc cænobium populorum frequentia condendæ urbis non ignobilis occasionem præbuit. Ita tom. I Gallie Christianæ auctæ col. 474. An vero a Pipino Seniore, patre Caroli Magni, an contra a Pipino Juniore, Aquitanie rege, conditum fuerit, hujus loci non est definire.

bb Figiacenses, qui se dicunt fundatos a Pipino Seniore, negant, se Conchensibus ab exordio fuisse subjectos, inquit Sammarthanus laudatus tom. I Gallie Christ. auctæ col. 235. Contra Conchenses, jactatum a Figiacensibus privilegium Pipini, quo Figiaco cænobium Conchense tamquam membrum suo capiti unitur et subjicitur, ... adulterinum putant, contenduntque, Figiacum a Pipino, rege Aquitanie, fundatum fuisse, ut perpetuo sub abbatis Conchensis jure permaneret; ideoque illud voluit appellari NOVAS CONCHAS. Ita rursus laudatus Sammarthanus col. 238, qui in Instrumentis Rhutenensis ecclesiæ pag. 52, col. 2 chartam exhibet, qua assensuum de hac re opinio nostrique anonymi assertio non parum stabiliuntur. Plura de his vide laudato tom. Gallie Christianæ et tom. II Annal. Bened. a pag. 401. Porro in apographo nostro desinit hic caput 4.

cc Cum Figiacum novem circiter leucis communibus

AUCTORE
ANONYMO.

munitibus Gallicis a Conchensi cœnobio distet, potuit inde Arinisdus uho die Conchas pervenire, una cum ablato S. Fidis corpore.

dd *Vide, quæ ea de re in Commentario diximus num. 39 et 46.*

ee *De tempore hujus translationis, deque hoc Carolo Minore vide disputata a num. 40. Ceterum non est, quod contra fixam a nobis hujus translationis epocham objiciantur verba Mabillonii tom. II Annal. Benedict. pag. 401, ubi cum divisset, Conchense monasterium exstitisse anno vigesimo primo Ludovici, tum Aquitanorum regis, id est, anno octingentesimo primo, mox subdit : In plerisque chartis ejus loci, quas Cointius vidit, situs dicitur in pago Ruthenico... fundatus in honore Domini nostri Jesu Christi et sanctæ Mariæ Virginis, ac sancti Petri, Apostolorum principis, ubi sanctus VINCENTIUS, MARTYR AGINNENSIS, ET SANCTA FIDES REQUIESCUNT, unde monasterium S. Fidis non raro appellatur. Etenim, tametsi verissimum sit, post translatus ad Conchense cœnobium S. Fidis reliquias, illud passim sub nomine S. Fidis venisse, nusquam tamen seu Cointius, seu Mabillonius chartam aliquam produxit, ex qua liqueat, ante annum Christi 886 vel 887 hoc ei nomen fuisse inditum.*

ff *Consule Commentarium num. 39 et 46.*

TRANSLATIO ALTERA

S. FIDIS VIRG. ET MART.

AD MONASTERIUM CONCHENSE,

Auctore anonymo a.

Ex veteri Ms. reginæ Sueciæ in pergameno, signato num. 744.

PROLOGUS.

Anonymus,
licet inter
Sanctorum
biographos

Magnificus et perpes Rex cœlorum, sicut ante mundi exordium Patris inextricabilis sapientiæ monarchia solus omnium creaturarum finem una cum initio, dum adhuc non essent, mirifice prospexit, non secus Christos b suos posthæc futuros elegit, qui propositum sanctitatis a primis cunabulis assumpsere, qui et sola theoricac interioris hominis oculo intuentes, adeo privilegio fidei præpolluere et in constantia agonis incepti fixi perstitere, ut tyrannica jussa gentiliumque vafra lenocinia insuperque omnia tormentorum genera aspernantes, ad idola vana et damnosa a cervicosis persecutoribus, mortem minitantibus, inflecti blande aspereve nequivere; sed potius pro nomine Jesu, propugnatoris eorum, agonistæ d fortissimi in hujus peregrinationis prælio perseveravere, et cum insigni trophæo ad patriam redeuntes, militiæ peractæ bravia a Domino suo receperunt. Quorum victoriæ mentio ut penes terrigenas, veluti cœlicolas, solemnitas constaret, pari providentia idem mirabilis Dispositor, exordii experts, succiduos fideles, librariousque Philochristos e deesse renuvit,

qui eorum egregium triumphum et palmam D martyrii, sive miracula, litteris traderent, quas sequacibus suis ad themata f recte vivendi et prærogativam doctrinæ reliquerunt.

2 Inter quos tam præclari negotii viros unus quidem ego ex modernis g rudis, omniumque infimus, nec in numero tantorum scilicet habendus, et, licet nullius sophismatis stemate vel virore fulcitus h, tamen benevolentiae profusius, quam possibilitatis gratia, coactus, unius Christi virginis martyrisque, nomine Fidei, quæ etiam tam opere, quam vocamine Fidei nobilis *, translationem stilo prætitulare præsumo : et ne forte aridioris ingenii culpa attrita attonitus i, paulo tardius accedo, verumtamen, opitulatione contemplativa aspirante, pro viribus ordiendo scribere eandem aggrediar; pro viribus, inquam, non ad comparisonem, utpote illustrium, qui trigeri k immani in pelagus voluminum tam innumerabilium, carbasis sinuosis flatibus Austri extensis, in altum tanti freti protendere non metuunt, quos nec Boreæ efferi spiramina, execrabiliter flantia, infestant, nec minaces fluctus tumidi maris terrificant.

3 Sed quo animus tendit rapido ventorum cursu, ut velox sagitta l celeumata m exercendo antevolans? Quin imo parvo lembulo n littus contis tangens, velis carens, proprioque sudore navaliis remigans, minores undas tutius sulco, sicque paulatim prodeundo ad jam prædestinatam metam, tum demum fatigatus quandoque perstringo o. Itidem hic Opus lector artificiosum ne quærites, non facetæ urbanitatis locutionem, non rhetorum eloquentiæ profunditatem, sed arctius vacillantis ingenii paupertatem adesse cognoscas, qui, ut superius prætexui, amplius benignitatis quam auctoritatis causa, exercitio huic implicitus *. Præter hæc tamen, summo cooperante Opifice, ipsaque Dei pietate magistra, opemque rorante, ad vota spontanea pervenire usque desidero, eaque persolvere, prout pollicitus sum, non recusabo.

ANNOTATA.

a *Consule, quæ de hujus anonymi ætate et fide disputarimus in Commentario a num. 34.*

b *Uctos seu chrismate salutis in Baptismo, seu Chrismate Confirmationis, ac, ut verbo uno dicam, Christianos anonymus hic significat.*

c *Videtur anonymus hac voce indicare voluisse res divinas, factasve a Deo mysteriorum revelationes; quo sensu tamen hanc vocem alibi non reperi.*

d *Id est, pugiles seu athletæ pro Christi nomine. Eadem voce utitur Arnobius in Psalmum 93 : Quæso te, agonista fortissime, indica mihi, quo ordine hostium impetus evasisti.*

e *Seu Christi amantes scriptores, qui martyrum certamina litteris commendarent.*

f *Thema hic pro norma seu exemplo sumitur.*

g *Cum hic auctor post annum Christi 1020, uti num. 33 in Commentario diximus, Opus suum conscripsisse videatur, modernum Martyrii S. Fidis scriptorem merito sese vocavit.*

h *Sophisma hic pro rhetorica et elegantiori dictione, stema vero pro schemate, fulcitus autem, antiquatum participium, pro fultus adhiberi videntur. Sic apud S. Augustinum lib. II de Doctrina Christiana sermo, non captiosus, sed tamen abundantius, quam gravitatem decet, ornamenta consecrans, sophisticus dicitur. Videas quoque apud*

se minimum
et indisertum
esse, sciat,

g

h

* suppl. fuit

i

k

E
tamen Trans-
lationem
S. Fidis rudi
stilo scribere
aggreditur.

l m

n

o

* forte suppl.
fui

A apud Cangium in *Lexico* stema pro schemate. Itaque, si bene anonymum nostrum capio, indicat, se elegantis dictionis exemplar, quod imitaretur, ante oculos non habuisse, cum Translationis historiam conscriplurus erat.

i Videntur hic voces quædam deesse, quæ sensum compleant; vel fortassis pro ne legendum est nec, ut sensus ejus sit, et nec ob eloquentiæ imperitiæ tardius ad hoc Opus accedo, sed pro viribus scribere aggredior etc.

k Trigeri immani, id est, triremi magna. Sic Ariulfus de *Miraculis S. Richardi* cap. 3: Fuit quædam trigeris magna et fortis, quæ plena hominibus armatis cursu veloci tendebat properare in Hierusalem.

l Sagitta, inquit Cangius in *Lexico*, navigii species... sic dicta quod velox sit. Adhibetur in charta Guillelmi II, regis Siciliæ, in Bullario Casinensi tom. II, pag. 191: «Concedimus etiam» prætaxato monasterio liberam potestatem » semper habendi quinque sagittas in portu » Panormi et mari, eidem civitati adjacenti. » Plura vide de hoc navigii genere apud laudatum Cangium.

B m Celeumata pro celeusmata, quæ vox Græca est, significans cantum nautarum, quem in prosperis præsertim concinebant, de quo vide Cangium in *Lexico*.

n Lembulus est scapha exigua, quæ conto seu longa pertica protrudi, vel remis agi solet.

o Quid sibi velit allegorico hoc sermone anonymus, mox verbis propriis exponit, dum ait, sermonis sublimioris elegantiam in hac sua lucubratione a lectore quærendam non esse; quod verissime ab eo dictum fuisse, nemo non judicabit.

CAPUT II.

S. Fidis Sociorumque martyrium, sepultura, ac dein corporum inventio et elevatio: patrata Aginni a S. Fide miracula: Conchensis cænobii situs: Ariniski, Conchensis monachi, artes ad auferendum S. Fidis corpus.

Cum S. Fidis Sociorumque martyrum corpora
a
b

* l. fuisset

Tempore igitur Diocletiani et Maximiani a Romulei regni sceptris regentium tanta rabies tyrannidis eorum in Christianos furuit, ut per omnes terminos imperii illorum, scilicet a mari Orientali usque ad Occidentale, a Daciano b sceleratissimo, ab edictu ipsorum directo, per singulas civitates persecutio fidelium crudeliter exerceretur. Accidit ergo ea tempestate, ut idem prophanus præses ad Occiduas oras transiens, Agennum urbem ingrederetur; dumque ferox Christicolarum quæstio facta fieret *, generosissima virgo genere, sed generosior sanctitate, Dei ancilla, Fides, ejusdem loci incola, pollutis scelestissimis tortoris manibus primum allata est; quam cum ad simulacra compellere non prævaleret, post cratem ignitam prunarumque ambustionem cum Caprasio, Primo atque

Feliciano c cæterisque compluribus spiculatoris gladio martyrium feliciter consummavit.

5 De eorum vero Martyrum corporibus, parvulus adhuc mitis Christi grex, sollicitus, clam præ metu diræ gentilitatis sacrosanctum [corpus] colligens cum diligentissima cura, non condecenti in loco sepulturæ tradidit d. Post multa autem annorum curricula omnigenilium furore remoto, quidam vir sanctus, cui nomen Dulcidius e, ad pontificatus dignitatem proventus, omnibus posthabitis, ecclesiam foris murum f ejusdem urbis ad Septentrionale clima in suburbio construxit, eandemque sub sacræ Virginis veneratione cælesti Sponso consecravat. Sanctorum quoque corpora cælitus per visionem somni admonitus ab inculto et minus religioso loco cum summo condigni honoris officio ad locum, Domino dicatum, transferre non distulit, ipsaque ab invicem sejunxit, beatissimam namque virginem Fidem, quæ cæteros in palma victoriæ præcellit, in basilicam eandem cum maxima honorificentia mausoleo pretioso, marmore exciso, commendavit, in quo, ut gestæ rei usque hodie prodit veritas, litterarum anaglyphæ * titulus passionis ejus sub fastigio brevitate inscriptus est; sanctum vero Caprasium intra muros urbis ad ecclesiam ibidem fundatam detulit, eumque consimili honore in sarcophago, item marmoreo, diligentissime deposuit g.

6 Cœperat enim prælibata Christi sponsa et martyr Fides tantis miraculorum signis præfulgere, ut cæcos illuminaret, surdis auditum redderet, energumenos curaret, et omnia infirmitatum genera a variis languidibus depelleret. Tanta vero claritate eadem regina virtutis Fides a Domino coronata, illico fama ejus non tantummodo per finitimas civitates et regiones intonuit, sed etiam per quadrilateras mundi plagas ipsa filia cæli et virgo sacratissima Fides ab omni gente longe lateque famosissima atque gloriosissima, per virtutum insignia prædabatur h. Post aliquantulum ergo temporis devotus populorum concursus ad tumulum illius frequenter confluebat, plurimaque diverse ægrotantium multitudo circumquaque deferabatur, per quos ipsa maxima Martyr mirabiliter a Deo clarificata *, omnes, sanitate recepta, læti et incolumes magnalia Dei Virginisque annuntiantes, inde regressi sunt.

7 Sita est ergo supradicta urbs in Gallia Inferiori, quam præterluit fluvius, videlicet Garonna i, sed in trina Galliæ divisione hæc quidem tertia ad differentiam duarum, Gallia Comata et Inferior cognomine vocitatur k. Est item ejusdem Galliæ provinciæ monasterium quoddam, quod dicitur Conchas l, in quibusdam convallibus statutum, undique præruptis montibus circumclusum ad Meridianum polum nemorositate opacum, duorum stadiorum spatio in longitudine extensum, quod in ambitu qualitatis loci ad instar Conchæ videtur formatum, indeque vocabuli originem traxisse cognoscitur. Denique id ipsum quondam ab exercitu Saracenorum, quando hostilibus armis ad omnem pene Europam devastandam egressi sunt, funditus destructum est m, ita ut regalia chirographa, ad diœcesim ipsius se habentia, dispersa perirent. Evolutis quoque post aliquantulis annis, Carolo summo imperatore jubente, a Ludovico, filio ejus, qui sub ipso patre, adhuc vivente, coronatus et in regnum sublimatus est, cum privilegiis, præcepto illius iterum rescriptis, ab imo funda-

AUCTORE
ANONYMO.
c

Aginni sepulta, ac dein inventa elevataque fuis-

d

e

f

E
*supple et vel forte leg. anaglypho opere

g

et ad S. Fidis mausoleum miracula multa patrarentur,

h

*supple fuit, et
F

Conchensis cænobii, cujus situs et exordia referuntur,

i

k

l

m

AUCTORE
ANONYMO.
n

fundamento honorifice restauratum est n; habetur siquidem usque nunc in eodem cœnobio venerabilis monachorum congregatio, cujus antecessores arduæ religiositatis more tenebantur, qui in successoribus, ut adhuc patet cernentibus quotidie, bonarum virtutum augmentis studiose dilatatur.

ascetæ, ut
reliquias
S. Fidis nan-
ciscantur,
Arinisdum,

8 Ili tanti honoris viri, dum sæpius de supra taxatæ Virginis prodigiis ad invicem sermones conferrent, dextra interim suggestione excitati, ex improvise causa consilii apud eos exstitit, quonam modo eventus rei examinaretur, ut sanctissimæ Martyris corpus in salutem patriæ et in redemptionem multorum ad se transferretur o. Accersito igitur quodam monacho, nomine Ariniso p, qui in parrochia ejusdem monasterii pro patrum communi utilitate ad cujusdam ecclesiæ curam agendam constitutus fuerat, qui in concilio providus, in prudentia strenuus et in omni morum habitudine erat præclarus; cum quo vero totius commoditatis viro omnem propositæ rei seriem disponentes, atque prout necessitas exigebat, quomodo, si fors concederet, aperte perficeretur, artificantes, cum itineris duce post peractum consilium Agennum direxerunt.

B

mittunt Agin-
num, ubi cal-
lidus ille vir,

9 Cum utique talis secreti legatus illo pervenisset, mentemque in diversa versaret, ut res postulaverat, cuncta secum solerter perspexerat, sub peregrinique habitu ibidem degens, ut proselitum decuit, se suaque cuncta caute habuit, quantum ad rem pertinuit, modeste se occultare studuit, perpetuam stationem permanendi sub specie simplicitatis finxit, bonæque conversationis studium veraciter omnibus præbuit. Qui vero dum talis exempli forma fulsisset, amabilissimus extemplo subinde inquilinis pro visibili corporis castimonia exstitit, eisque notus fieri et moribus et patria incepit. A clericis vero non solum in amicitiam, sed etiam in consortium receptus est. Cum rursus inter eos solito more omnigena virtute claruisset, callentisque ingenii exercitio floruisset, divinæ legis amator laud iners exstitit, ubique proficiuus fuit, patientia et humilitate omnes antecellebat, et per omnia omnibus obedivit. Hæc morum laudabilis concordia cum cunctis pleniter complacuisse, post aliquos dies ad custoditorium ejusdem monasterii q officium assensu omnium non immerito promotus est.

C

ecclesiæ S. Fi-
dis custos con-
stitutus,

10 Porro cum hoc ecclesiasticum negotium rite ordinabiliterque tractaret, curamque illius decenter gereret, magis magisque in bonis operibus tam ipse faciendo, quam alios docendo procederet, tamen eo minus arcanum, cujus causa aderat, ullis prosperis adversive interceptum, a pectoris suis antro non dilapsit; sed quia in brevi temporum intervallo ad hoc desiderabile thesaurum r acquirendum facultas opportune accedendi pro metu adversæ fortunæ non data est, effectum voti suspendit, manens inter fratres locum opportunitatis expectando sub diuturno quoque tempore.

* non dilabi
sivit

r

integrum
ejusdem Mar-
tyris corpus
furto aufert.

s

11 Interea dum anxia mens persæpe laboraret, curaque intima cordis ureret, quo ordine ad tam arduum opus perpetrandum aditum arriperet, quadam die orbitam annuam magnæ festivitatis Apparitionis Dominicæ f, sole revehente, post divina Missarum peracta solemnia cum omnes ad communem refectionem sumendam solemniter convenirent; ipse pro occasione custodiendæ ecclesiæ, ne forte, ut fieri solet in

tanta lætitia diei festi aliquid sinistri accideret, D licentiam ad quæque monastica juris ministeria providenda obnixè ab omnibus postulaverat, qui hoc suo arbitrio uno ore unanimes concesserant, et prudenter in hoc agere dijudicaverant. His vero in festiva mensa epulando diu commorantibus, ille autem non in se, sed in Domino confusus, Poliandrum t sacrae Virginis adire non hæsitavit. Sed quia lapis coopertorius præ sigillis ferreis, quibus ad subterioremi firmiter se tenuit, immobilis mansit, et erigi ab eo integer nequiverat, ex parte pedum collisus est, tumuloque partim aperto sacratissimum corpus diligentissime collegit, indeque illud venerabilime sublevans, sacculo mundissimo, ovans Deumque magnificans, intulit.

ANNOTATA.

a Vide dicta in Commentario de epocha ejus martyrii num. 24.

b Dacianum non tantum in Hispaniis Gallisque, sed etiam in Oriente sævisse in Christianos, nec Acta martyrii antiqua, quæ supra edidimus, nec alii vetusti scriptores tradunt.

E

c Caprasium, Primum et Felicianum probabilis non eodem die cum S. Fide passos fuisse, in Commentario num. 21 et 22 docuimus, quos proin adisis.

d Ita etiam testatur anonymus, S. Dulcidio cœvus, cujus verba dedimus in Commentario num. 31.

e Vide Annotata ad Translationem, metricè conscriptam, lit. c.

f Consule Commentarium num. 33 et seq.

g Vide dicta in Commentario loco mox citato.

h Adi Annotata. ad Translationem metricè conscriptam lit. f.

i Garumna est Galliæ fluvius, de quo et infra. De situ Aginni vide Annotata pag. 289 lit. d.

k Galliam olim in partes tres divisam fuisse, scribit etiam C. Julius Cæsar Commentariorum de Bello Gallico lib. 1, ita inquit: Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgæ, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua Celtæ, nostra Galli appellantur. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et sequana dividit. Et post nonnulla subdit: Aquitania a Garumna flumine ad Pyrenæos montes, et eam partem Oceani, quæ ad Hispaniam pertinet, spectat inter Occasum solis et Septentriones. Verum fallitur anonymus noster dum Aquitanicam ad differentiam duarum Galliam Comatam tunc dictam fuisse innuit; id enim nomen toti Galliæ, quæ Romanis transalpinæ erat, commune fuit, uti apud Bouquetum tom. I variis locis videre est. Porro Aquitaniam tempore Julii Cæsaris Inferiorem Galliam vocatam fuisse, nuspiam invenio.

F

l Conchense monasterium situm quidem est in Aquitania, at in ea, quæ Prima vocatur; Aginum vero, ut ante dictum fuit, situm est in Aquitania Secunda. Ceterum Conchensem locum in quibusdam convallibus situm esse, anonymus tradit; cum tamen mappa geographica provinciæ ecclesiasticæ Albiensis tom. I Galliæ Christianæ auctæ Conchense cœnobium colli impositum exhibet. Fortassis uterque auctor ita conciliandus est, ut, habita altiorum montium, quibus Conchæ cinguntur, ratione, in convallibus sitæ, seu, ut Hermoldus-Nigellus scribit, valle sedere magna dicantur,

A dicantur, cum tamen cœnobium in loci editi declivitate exstructum sit, cujus radices rivulus Dordunus subluit, et eo forte sensu alter anonymus utitur voce suspendio, quo et nunc adhibetur vox Gallica pente.

m Vide Annotata pag. 293 lit. o.

n Vide rursus Annotata pag. 293 lit. o et lit. q.

o Nihil hic de admonitione Conchensibus in somnis facta, de qua alter anonymus num. 4.

p Consule rursus Annotata pag. 293 lit. s.

q Universim ecclesiæ Monasteria olim dictæ, exque præsertim, quarum presbyteri communi utebantur domicilio, uti a clericis hujus ecclesiæ fiebat.

r Thesaurum neutro genere usurpant etiam Alcuinus Epist. 49 et Poëmate 403, Folcardus lib. i Miracul. S. Bertini cap. 8, et alii scriptores ævi medii, inquit Cangius in Lexico.

s Vide Annotata pag. 293 lit. t.

t Polyandrum seu Polyandrium, Latine cœmeterium seu tumulum mortuorum sonat. At interdum et sæpius apud ævi inferioris scriptores (uti hoc loco) sumitur pro monumento aut sepulcro unius hominis; ita Cangius in Lexico, apud quem plura vide.

properabat, quam a cætero populo illis insultabatur, quod alienigenam, ex longinquo terrarum intervallo supervenientem, sibi præficerint, et tot indigenis, ad hoc ministerium aptis, posthabitis, eum præferrent. Post infinitas autem verborum ambages, et plurimas lamentationes inito consilio, unanimiter conspiravere, ut, si sors fugitivos reduces daret, aut patibulo suspenderent, aut oculorum lumine extinguerentur. Missis itaque exploratoribus validis per viam, quæ ducit ab Agenno in partes Conchacenses, Dei clementia pro defensione servorum suorum, ne totale exitium incurrerent, volente, relicta ab ipsis insequentibus recta itineris linea, flumineque Garonnæ naviter quoque transmissa, ad fines Wasconie a regionis festinanter transiere. Ii equidem nutu Dei tam immensa cordis ignorantia dediti fuere, ut, sicuti feroci animo in aufugientes appropriando irruere æstimavere, ita ab eis retrogrado tramite recedendo sese elongavere.

14 Postquam autem in se reversi, illusosque se a transitu sinistro et in vanum laborasse noverunt, nimia mœstitia perturbati Agennum repedavere, et qualiter eis in via acciderit, per ordinem recitaverunt; habitatores namque urbis, rursus super hoc casu commoti, iterato itinere post fuga lapsos indagantes direxerunt, si forte concitato sonipede moram, quam prius fecerant, complere ullo conamine prævalerent. Qui sane, dum improba agilitate itinera agerent, quadam illucescente die contulit utrosque inopia fortuna in loco, ALBENCA b proprio vocabulo nuncupato. Ibidem sacri corporis vectorem, cum socio sub frondoso residentem arboris tegmine causa respirationis, reperere. Ipsi enimvero, quamvis infixæ oculorum acie enim eum intuerentur, ita tamen mira Dei fortitudo affuit c, quem non modo compatriotam, quin etiam civem atque clientulum indies domi conspexerant, et cui dietim consermocinaverant, quasi videntibus oculis excæcati, neque statura eum inspiciendo, neque vocis proprietatem audiendo agnoverunt.

15 Is ergo, dum tamquam extraneus attentius rogaretur, si talis formæ homo, uti sibi notificaverant, ei visus fuisset, se prorsus nusquam talem aliquem vidisse, verbis mendosis fidem eis fecerat. De hac nempe interrogatione idem vir Dei nimio timore perterritus oppido se fessum, supra id, quod fuit, fingens, fatigata membra veluti pro quiete, ob hoc, ne dignoscerentur, humo prostravit, et vultum ad terram convertit, ac, consodali relicto, solitarius per Caturcenses d fines cum sacris reliquiis iter carpsit. Perfugæ * autem Caturcum urbem intrantes, unius diei sub spatio ibi manserunt, omnibus modis hujus rei vestigia perspicaci industria investigantes, si fortuito aliqua indagatio illis occurreret, quæ notitiam desideratæ rei inferret, quatenus quam viam insisterent, vel quo perquirendo tenderent, non ignorarent. Postremo igitur scrutando, se frustra elaborare sentientes, quid agendum in hac re ambigua foret, solliciti conjicientes, tandem super omnia Agennum recidivare proficiuosius intra se dicentes elegerunt. Revertamur ergo, forsitan, ut creditur, licitum sibi pro Virginis meritis abire non est, quæ nobis abstuli et aliorum transferri non patitur. Eo videlicet pacto remeantes, et cum aliter, quam sperarent, propositum eorum proveniret, saltem in omni exquisi-
tione

AUCTORE
ANONYMO.
Aginnenses
equites insequuntur, at
contraria via.

a

ac dein alii
eum assecuti
non agnos-
cunt;
E

* an inopi-
nata?
b

c

qui proin, re
inflecta, Agin-
num reverti
coguntur,
F

F

d

* i. e. perse-
cutores

* l. quam no-
bis abstulit,
et quæ

CAPUT II.

Aginnenses fugientem cum corpore sanctæ Fidis Arinisdum frustra insequuntur: factum Figiaci miraculum: corpus ad Conchense monasterium perfertur: magnus ad illud concursus: tentata frustra totius corporis translatio: S. Fidis elogium.

Arinisdum
cum corpore
S. Fidis fu-
gientem.

C Posthæc scilicet nulli quieti deditus, noctis silentium præstolans, advocatoque itineris socio, recidivo tramite ad patriam læto animo cum munere deifico veloci cursu tetenderunt. Crastino autem die illucescente, dum custos requisitus abfuisset, et monumentum visitatum, vacuum corpore foret, et tam pretioso thesauro careret, facto etiam tumultu permaximo in plebe, omnes obstupefacti concurrentes, casumque rei in alterutrum sciscitantes, quem raptim, ut in ardua re fieri solet, fama vulgo dilatavit, et cuncto populo regionis illius notum fecit. Ad sepulcrum ergo Virginis universa civitas conveniens sacrasque reliquias non reperiens, immoderato dolore cordis omnis ætas intrinsecus tacta, ita ut nulla solamina tantæ mœstitiæ in animis eorum sederent; sed quamvis tanto mœrore sui infortunii coacti, tamen non immemores faciundæ rei, quosdam ex equestri ordine commilitones ad iter præparaverunt, qui terga fugientium, illud secretum sacrosanctum ferentium, celeri properatione insequerentur.

13 Multis enim opprobriis omnis ejusdem loci clerus hanc culpam sibimet non minus im-

AUCTORE
ANONYMO.
dam interim
Arinisidus
iter suum
prosequens,

* forte quate-
nus

Figiacum ve-
nit, ubi cæcus
aliquis divi-
nitus illumi-
natus;

inde Conchas
versus Arinis-
idus cum sacro
corpore ten-
dens,

* opponere-
tur

/
solemni ritu
summaque
cum lætitia
a monachis
recipitur;

* supple et
cum

tione et spe sua frustrati domum pervenerunt.

16 Optimates quoque Aginnenses, cum rumor tam inauditus, ab advenientibus missis relatus, suis intonaret auribus, quod sanctæ Martyris corpus ulterius non recuperarent, post hanc molestissimam jacturam sibimet nil utilius censuere, quam calamitatis suæ casum silentio tegere, ne sui infamia dedecoris proprii in populo divulgaretur et culpa ipsius infortunii eorum imperitiæ atque ignaviæ reputaretur. Cumque idem felix hoc, si dici fas sacrilegium est, celari diu non posset, paulo post proditum est et ubique per latitudinem terrarum propalatum. Fidelis autem supra taxatus vir præ formidine persequentium fugam anxius acceleravit, quominus * cruentas æmulatorum manus, Dei miserationis clipeo protectus, evadere sibi licuisset.

17 Obtigit siquidem, cum vicum quemdam, Figiacum e vocatum, assidua festinatione immaniter agitatus, idem pertransiret, cæcus quidam, cui jam pridem divinitus in somnis revelatum fuerat, quod in ejusdem sanctæ Virginis transmigratione illuminaretur, adventus item corporis illius, ut a Deo præsagium hoc percepit, gnarus, audacter id ipsum, lucem diei postulando, petiit, et ut velamen, quo oblitum fuit, tetigit, repente oculorum lumen recepit. Sed non in hoc vero eadem maxima Virgo tantum, quia etiam in aliis pluribus mirandisque signis in transitu a Domino sublimata est, quæ propter stili prolixitatem devitamus, et, ut ita dicam, plura per eam fierent, ni terrore portitor nocivo circumcinctus, quo adversantium manus delituisse, sedula fuga ab omni loco præceps abiret.

18 Is autem, qui sanus effectus est, ab ipso sacrarum reliquiarum portitore, qui tanti thesauri damnum cum sui corporis pœna se incassum incurrere metuit, præcipue rogatus est, ne subito eum prodere vellet, et qualiter erga ipsum peractæ rei veritas sese haberet, nequaquam diffamaret, quoadusque ad propria pertenderet, ne forte alicujus injuriæ offendiculum a quoquam obponeret *. Sed et hic, qui visus donum accepit, præ gaudio Deum Virginemque laudans ac magnificans, facilis se flagitantis precibus annuit. Hoc namque colloquio finito, servus Christi, quam celerrime potis fuit, ad jam supramemoratum locum, scilicet Conchas, iter intentus omni nisu peregit, qui haud longo terrarum intervallo, sed quasi duodenis usualibus milliariis / ab eodem vico avulsus est.

19 Omnis autem monachorum Conchacensium chorus cum idem sacramenti allator viciniori eorum appropinquaret, audita videlicet adventatione ipsius, procul in occursum ejus spatiabantur, ex congrua processione sanctissimæ Martyri cum cætera fidelium turba obviantes, * cruce, thuribulis, aromatum odore redolentibus, cæterisque divinis obsequiis Virgo beata honore digno, corde jocundissimo, menteque benigna ab omnibus suscepta est. Post ea quoque præconiorum munia rite religioseque peracta, cum hymnis lætandarumque canticis redierunt, et beatissimæ Christi Martyris corpus cum summa honorificentia et gloria in templum, sub titulo sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi specialiter dedicatum, intulere, et cum maxima cautela in loco decentissimo sub diligentissima custodia xix Kal. Februariarum die venerabiliter statuerunt; eodem quippe tempore Carolo Minore, Francorum rege, imperante,

quem suæ ditionis principes inique adversus eum D conjurantes, a solio regio dejecerunt, et Ottoni, Aquitanorum duci, coronam regni imposuerunt, et illum pro eo regnare elegerunt g.

20 Supradictum vero Translationis diem devotissima Christi plebs pro Virginis veneratione æternaliter sibi celeberrimum et in omni veræ fidei lætitia præcipuum elegit, quem annua observantia universalis terræ illius Christianitas ex tunc, et modo et in futurum in Dei laudibus, totoque spirituali tripudio, omnigenis deifici cultus ornamentis ornant, atque festivum recolunt h. Ab illo ergo die usque hodie quamplurima populorum multitudo ad limina præfati templi pro sanctæ Christi Martyris reliquiis visitandis creberrime undique conveniunt i, ita ut difficulter, nisi propriis obtutibus pateat, alicui credibile memoratum * est, qualiter obstipantibus phalangibus adveniunt et redeunt, quos nec interdum apte quantitas monasterii, quamvis nimis magnitudinis in structura sit, capere sufficit, ibidemque lucubrantias nocturnas ex more cum luminariis excercentes post orationum divinorumque mysteriorum expletiones cum gaudio ad propria remeant.

21 Cum enim pium et mite monachorum ovile tam populosum turbarum frequentium accessum præ servitutis Christi instantia sanctique patris Benedicti traditione sufferre non oporteret, ipsique pro gravi molestia et inquietatione popularium crebrum favorem ducerent, in diebus quoque Stephani k, Alvernensium venerabilis præsulis, qui et unus ex solertissimis, ipso consulente, atque summopere instigante, maximæ pulchritudinis basilica ipso monasterio adjungata l, a fundamento post paululum temporis constructa est, in qua sacræ Virginis corpus tumulationi commendaretur, quo facilius aditus cunctis illuc confluentibus illudque visentibus assidue pateret. Orationi igitur ædificio plenaria machinatione architecti consummato, atque legitima benedictione archimandritæ consecrato, primatibus equidem sapientibusque terræ illius in unum convenientibus, simpliciores dignioresque elegerunt, qui idonei forent ad sanctam Christi Martyrem a loco submovendam, ad ecclesiamque noviter ædificatam cum summa humilitate deferendam.

22 His quoque sublimis meriti viris sollicito animo ad almificum corpus accedentibus, atque omni conamine religionis illud sublevare incipientibus, supremi opificis Christi mirificatione assistente, tanto pondere fixum permansit, ut ad montis cujusdam modum immobile persisteret. Illi profecto, non sat condigne hoc sacramentum attigisse reverentes, in jejuniorum orationumque afflictione constituti, iterumque aggredientes, nec ita operis incæptio ad votum provenit. Adulterinum vero adhuc culpæ fragilitatis eorum, ne ad effectum perduxissent, reputantes, diuturnæ rursus parcimoniæ macerationi dediti, tertioque probantes, sed minime labor in actu peragenda rei proficiebat. Ne autem tot famosi atque ardui nominis hujusce monasterii viri, insulsi, sive eorum scientia inepta a quoquam deputaretur, vel neu casu super hac protervia, si tertium aditum transcenderent, ex qualibet parte plecterentur, sacrificium m idem ad prælibatum locum deportare ulterius tentare sese penitus desierunt.

23 Deinceps videlicet incæptum suum illicitum et a Dei nutu vetitum sibi cognoscentes juxta

9
ac mox fre-
quentes popu-
lorum ad sa-
crum corpus
concursum
fiunt;

* an memo-
ratu?

E
hinc in ex-
structam no-
vam basili-
cam illud
transferre

k

l

F
Conchenses
monachi pa-
rant, sed ir-
rito conatu;

m

AUCTORE
ANONYMO.

quapropter
corpori super-
struunt the-
cam magnifi-
cam, miracu-
lis postea cla-
ram.

A juxta prædicti sancti ac summi Salvatoris Jesu Christi altaris latus posterius ex omni rutilantis auri gemmarumque coruscantium pompa mirificæ machinæ thecam fabricari conati sunt, sub qua dignissima Virgo obsigillata feliciter in Christo quiescit, ibidemque haud dubio ab innumerabili populo frequentatur. Quæ equidem adeo multipliciter hoc in loco a Domino per meritorum insignia mirificatur, ut salutaris illius opera in cunctis languidis, diversisque malis afflictis ostendatur, taliterque cælitus glorificata, quotidie de virtute scandit in virtutem; hujus namque prudentissimæ Virginis egregia gesta atque prodigia, eo quod multimoda, summotenusque perstringi nequeunt, non hic asserenda assumimus, quin potius idcirco, quod scripta sunt, omnino prætermittimus. Sed si quispiam avidus voluminum scrutator est, qui horum notamina adipisci degliscat, Codicem Miraculorum *n* ejus perlegat.

Elogia

* suppl. pro-
digia vel simile
quid

24 Quæ lingua, o lector amande, quod pondus elegantiae sufficit sat condigne promere Martyris Christi tam inclitæ? quisve efficax philosophus mille modis carminum expediet ad integrum laudes ejus meritorum? Cedat nempe Achademicum *o* suæ virtuti potens studium; nam omnis ars sophistica *p* non prævalet exprimere culmen ejus gloriæ. O per omnia Virgo beata, paradisi incola, Angelorum socia, quæ in carne posita, pectore anhelanti Christum sitisti, cui milititer pugnando bellicoseque triumphando, hostem devicisti, trophæumque nobile super astra revexisti, et quem sitiens desiderasti, eundem sponsum accepisti. O felix hujus margaritæ meritum, et o magnum atque inæstimabile jam dictum miraculum? hujus anima Dei Filium amplecti meruit in cælis, hujus reliquiæ aliunde advectæ, domum, suo nomini specialiter adsignatam, possidere cupiebant in terris, ut mysticum hoc non vacaret; quia sicut sponsa in aula siderea Sponso cælesti juncta est in excelsis, ita in ejus habitaculo sibi copularetur in imis, quo dilecta dilectum nusquam desereret, neque ullus locus dilectionis eorum vacuus constaret.

varia

25 Salve, inclita filia Syon, Fides o alma, Hierusalem supernæ alumna, inter choreas coruscans Virginum, ceu rosa et lilium. O dies veneranda, dies colenda, dies prædicanda, quæ talem florem in hujus mundi protulit lucem. O nimium felix tellus Conchacensis, talis gemmæ adornata pignore, talisque lucernæ, quæ resplendes fulmine, gaude et plaude, compta tali lumine, quod fulget super æthera, ceu sol inter sydera. O decus sublime polorum, corona Martyrum, lampas Virginum, facie renitens formosa, ut stella lucidissima, de thalamo Regis procedens decora, ut admodum rutilans aurora, lætare puella generosissima, pulchritudo enim tua meruit Amatorem Christum, verum Solem, cujus splendor et speciositas cæli superat fulgorem, omnemque æstuantis diei serenitatem. Ipsi quoque Ingenito, Filioque ejus Unigenito cum Pneumate Paraclito honor doxaque *q* compar per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

de S Fide,
r

* l. et hymnus

26 Omnium Alpha *r* Deus, quæ sunt, tibi doxaque limbus*, Orbis qui globulum finxisti, qui vel abyssum, Pulcher cunctigenis nam cerneris in creaturis, Octobris Tomus III,

Haud secus in Sanctis mirus fulges et enor-
mis;

Pro te virgo Fides sæcli contempsit opima,
Flagris, ense, crate, victrix spreto Daciano,
Nobile vexillum revehens super æthra trium-
phi,

Urbs Agenna rosa unda profusa cruoris,
Primo fovens corpus, sed post gemuit sibi
demptum;

Nunc fruitur membris humus his Conchas
quoque sacris,

Luciferi et talis radiis micat inclita tellus.
Et Jubilat Christo, geminis ter laudibus,
Agno,

Qui decus hoc summum meritis concessit
eorum.

27 Chere *s* stella, Fides, Superum tu maxima
cives*,

O spes, pompa, salus, virtus, flos, gloria,
luxque

Astrifera, quæ cum Domino regnaris* in
aula,

Erige tu mundum precibus, sua noxa cadu-
cum t....

Quocirca, pia Virgo Dei, succurre pu-
sillo

Plasmate morialis sexus is est, quia pulvis,
Pondere neu carnis Christi superetur imago.
Spiritus ætherea redeat sed victor ad astra,
Pax ubi, perpetua lux et sine tempore
vera,

Sceptriger Altitronus regit et qua cælica re-
gna,

Hæc pie nos facias, Rex regum, scandere
celsa,

Quo tibi magnifica modulemus laude per
ævum;

Hoc Pater, hoc Genitus, hoc Spiritus annuat
almus *u*.

at inepte vel
concinnata
vel descripta.

* an civis?
* an domina-
ris?

E

u

ANNOTATA.

a Vide, quæ supra diximus in Annotatis pag.
293, lit. x.

b Adi rursus Annotata ibidem.

c Prodigio adscribere videtur anonymus, quod Aginnenses non agnoverint Arinisdum; at facile fieri potuit, ut personam mentitus sit callidus ille et versipellis homo, et mox se oppido defessum fingens, faciem in terram converterit, ut vix uno momento Aginnenses vultum ejus considerare quiverint.

F

d Consule Annotata pag. 293 lit. z et aa.

e Vide, quæ de Figiaco diximus in Annotatis pag. 293 litt. aa.

f Minorem utriusque loci distantiam exhibet mappa geographica tom. I Gallix Christianæ auctæ. Verum anonymus noster minores dumtaxat leucas Gallicas designat, vel, computatis viarum anfractibus, loci utriusque distantiam metitur.

g Vide, quæ de epocha translationis in Commentario a num. 40 disputata a nobis sunt.

h Vide in Commentario Bullam Pontificiam Paschalis II a num. 66.

i Adi dicta in Commentario num. 53.

k Consulesis, quæ de Stephano II diximus in Commentario a num. 53.

l Legendum puto adjuxtata, quæ vox medio ævo pro juxta posita adhibita fuit. Porro vide rursus dicta in Commentario num. 53 et 55.

m Sacrificium hic, uti et alibi sacramentum, pro re sacra seu sacro S. Fidis corpore sumuntur.

AUCTORE
ANONYMO.

tur. Ceterum de frustra tentata hac integri corporis ejus translatione adi Commentarium a num. 54.

n Consule, quæ de hoc, uti videtur, Miraculorum codice disputavimus in Commentario a num. 88.

o Per Academicum studium intelligit artem recte copioseque disserendi. Forte anonymus noverat illud Ciceronis: Ego autem fateor, me oratorem, si modo sim, aut etiam quicumque sim, non ex Rhetorum officinis, sed ex ACADEMIÆ spatiis exstitisse.

p Vide Annotata pag. 294, lit. h.

p Id est, et Spiritui Sancto honor et gloria.

r Alpha, id est, principium juxta illud Apocalypseos cap. 1, v. 8: Ego sum Alpha et Omega, principium et finis.

f Chere a voce Græca χαιρε pro salve, ave, adhibet anonymus.

t Quinque versus, qui in apographo nostro subsequuntur, vel anonymi inscitia adeo male tornati et implexi, vel descriptoris vitio adeo luxati ac detorti sunt, ut nulla ratione ad metri syntaxeosque leges reduci a me quiverint. Quapropter eos hic ommittendos censeo, et vel ideo præsertim, quod nihil notatu dignum indicare videantur.

B propter eos hic ommittendos censeo, et vel ideo præsertim, quod nihil notatu dignum indicare videantur.

u In fine apographi nostri ponitur oratio, quæ uti arbitror, eadem est, quam Tillemontius tom. IV Monum. eccles. pag. 753 Nota 4 satis pulcræ vocat. Integræ hic subdere visum est, quod non parum ad Posthumam S. Fidis gloriam faciat, et miraculis jam nunc edendis fidem etiam conciliet. His verbis concepta est: Sancta et benedicta Fides, virgo preciosa et martyr gloriosa, honor cœli, decus paradisi, cœlestis Hierusalem margarita, Christi sponsa, dulcis ac dilecta Dei amica, quæ, postpositis sæcularium voluptatum illecebris, Christum tantum concupisti, sitisti, desiderasti, nec unquam desiisti, donec per martyrii gratiam ipsum invenisti, nunc habes, nunc tenes, nunc vides, quem desiderasti, visoque sine fastidio satiari. In illo delectaris, illum amplexaris, sub umbra illius, quem desiderasti, sedes, et fructus ejus dulcis gutturi tuo. Illi vox tua dulcis et facies tua decora. Ipse tibi imperat ut ancillæ, sublimat ut reginam, fovet ut filiam, coronat ut amicam, valida ut mors, vestra fuit dilectio. Et quomodo majorem hac dilectionem haberetis, quam ut pro invicem animas poneretis; et ideo indissolubili modo nexa, totiusque felicitatis plena vestra est caritas, spirans odorem æternæ vitæ. Oramus ergo te, inclita et cœlestis femina Fides, quam post incomparabilem et deificam Dei Genitricem Mariam pene omnibus sanctis Virginibus miraculorum præferunt insignia, ut nobis peccatoribus in præsentī vita subvenias, atque apud piissimum Redemptorem tuum, cui in hac vita placere studuisti, et in quem nunc et semper inter angelos cernere cupis, peccatorum nostrorum veniam impetres, et in supremo judicii die venturi Judicis iram tuis sanctis precibus in maximam lenitatem ac bonitatem contra nos miseros convertas. Quatenus ab æternis gehennæ incendiis liberati, et Beatorum consortio conjuncti tecum feliciter æternare mereamur in cœlis. Amen.

D

MIRACULA,

Auctore Bernardo, Andegavensis scholæ magistro, conscripta a.

a

Ex antiquo Ms. reginæ Sueciæ, signato 744, partim collato cum editione Labbeana tom. II Novæ Bibliothecæ Mss. a p. 531.

PROLOGUS AUCTORIS b

b

Collatus cum editione Mabilioniana tom. IV Annalium Benedictinorum pag. 703.

E

Sanctissimo atque hominum doctissimo Fulberto c, Carnotano episcopo, Bernardus, scholasticorum minimus, summæ beatitudinis donum. Cum dudum Carnoti vestra sincera conversatione fruerer, accidebat crebrius, ut vel scribendi causa vel orandi S. Fidis martyris, quæ extra muros ejusdem urbis sita est, ecclesiolam adirem d. Qua de re memini, nos aliquando inter confabulationis colloquia incidisse in mentionem S. Fidis miraculorumque ejus, quæ in loco Conchacensis * cœnobii, ubi sacrosanctum corpus illius veneranter excolitur e, omnipotentis Christi munere * fiunt assidue. Quæ quia partim vulgarium fama celebrari videbantur, partimque * inaudita habebantur, haud aliter, quam inanis fabulæ commenta a fide rejiciebantur. Et tamen * cum, quod verum erat, per voluntatem Dei silere * non poterat, verique opinio pene per universam Europam jam discurreret, paulatim subiit mihi in corde tacita et oblivionis impatiens cogitatio, ut ipsum sanctæ Martyris habitaculum eadem * studio discendi adirem. Postremo adeo res rediit hue, ut voti inde facti tempus diemque, ne daretur oblivioni, in manuali codicello notaverim f.

Quæ fuerit sibi data occasio describendi miracula S. Fidis, c

d

* Mabil. Conchatensis e
* Mabil. omnipotentia Christi
* Mabil. partim quia
* Mabil. Et tum
* an sileri? f

* Mabil. eodem

f

et quo modo eorum veritatem inlagavit.
* Mab. Andegavensem g

* Mab. excessi tamen voti

* Mabil. sub spem

* Mabil. præsentirem

glo-

AUCTORE
BERNARDO.

ANNOTATA.

h A gloriosæ Martyris mausoleum, Domino ducen-
te, perveni. Illic ergo de virtutibus *h* S. Fidis
priusquam * sollicite cœpi inquirere, tanta a di-
versis relatoribus miraculorum affluentia abun-
davit, ut, nisi audiendi esset ardens animus,
nimio tædio afficerent cerebrum. Verum, quia
ipsum hominem, cuius oculi violenta avul-
sione * radicitus abstracti fuerunt *, et post-
modum salva naturæ integritate reformati, ipse
videre merui, et nunc in hac etiam hora dictandi
video, eodemque prodente, universa attestante
provincia, novi *i*, primum id, tamquam mira-
culorum fundamentum cæterorum, lectioni in-
serendum puto, non solum sensum e sensu, sed
etiam verbum e verbo, ut ab ejus ore audio,
brevitatis alienum, longam satis lineam narrati-
onis exordiens. Posthæc vero pro redeundi
festinatione perpauca adjicere miracula reliquo-
rum * pulchriora, summa brevitate cursimque
notata, et quidem, quæ ætate nostra non sunt
antiquiora, quorumque testes in promptu, non
fabulosam, sed evidentissimam veritatem eli-
cuerunt * *k*, mecum in patriam, Deo duce, fe-
rendum * delibero; quo videlicet diligentiori
datus otio abundantiorum lecturis faciam le-
ctionem.

B 3 Hæc ergo, mortalium doctissime, cum
acceperis, artis tantum positionem corrige; nam
quidquid mihi narratum fuerit, quamvis indo-
ctus et recte dictandi imperitus, non tamen sim-
plex ad audiendum, nec facilis ero ad creden-
dum; aut potius, si fœdum tibi videtur, stilum
imparem materiæ materiam polluisse, tute tibi,
salva benevolentia mea, quem constat unice in
altiorum sapientiæ gradum evasisse, tam nobile
tamque gloriosum thema nobili gloriosoque stilo
decoraturus sume, ne veritas malo stilo cor-
rosa legentibus horreat, ac per hoc res optima
vilescat; nam tantam talemque historiam, tam-
quam abjectis sapientibus, occupasse, præsum-
ptoris potius erit improbitas, nisi, quia causa
in medio prolata me ab hac audaciæ noxa facit
immunem; quoniam *, ut manifestius edicam,
ius est, cœlestia miracula, nunc dum sunt mel-
lora nova * et indubia, a scholastico, quamlibet in-
docto, salva veritate utcumque tradi litteris,
quam ab ignotis mundi partibus oscitantem spe
dubia oratorem expectari.

C 4 Ergo non adeo culpandus mihi videor, si
divinæ gratiæ munera pro viribus exprompte-
rare * contendo, cum ipsa scriptorum inopia, ut
id agam, vehementer expostulat. De cætero,
qui hoc lecturi estis, moneo, ne in hujus scri-
pturæ concordia scandalizemini, consequentiam
temporum quærentes *l*; non enim permittit me
instans redeundi necessitas ad purum investi-
gare, nisi ea, quæ sine detrimento fructus *
minime sunt prætermittenda. Unde non hic in
hac scriptura libri, quem de virtutibus S. Fidis,
Deo cooperante, exordior componere, annorum
ordo, sed miraculorum concordabit similitudo,
quorum inviolabili veritate diligentissime a me
exquisita, quia nihil verius, precor, ut fidem
relatui pleno corde accommodetis, ne vobis
sanctæ Martyri postmodum minus derogasse sit
satiis, aut potius, si rei prodigiosæ inusitata
novitas vos perturbat, id super omnia coram *
fraternitate *m* procumbens terratenus peto, uti
nostro tempore non tam orationis, quam causa
experientiæ, et vos quoque, me regresso, huc ve-
niatis, ne intempestive falsum judicetis inexperi-
ti, cuius veritatem ultro propalabitis experti *n*.

a *Apographum nostrum antiqui codicis Ms. reginæ Sueciæ hunc præfert titulum*: Incipit Liber miraculorum S. Fidis, virginis et martyris, editus a Barnardo, Andegavinæ scholæ magistro. *Hunc porro Barnardum, seu Bernardum, non fuisse vulgarem ludæ magistrum, sed episcopalis scholæ præpositum, in Commentario num. 88 et 94 monuimus.*

b *Idem apographum nostrum sic habet*: Incipit epistola ad domnum Fulbertum, Carnotatum episcopum. *Mabil. vero legis Carnotenum.*

c Fulbertus, cui scriptores *Historiæ litterariæ Franciæ tom. 7, pag. 261 et sæpe alibi Sancti titulum adscribunt, vario nomine in variis Mss. appellatur; alibi Folbertus, Fulpertus, Ulbertus et Umbertus, alibi, Wlpertus. Wilbertus, imo et Wilbertus dicitur, uti testantur laudati scriptores Historiæ litterariæ pag. 261 Nota 1. Fuit sanctitate non minus, quam doctrina illustris antistes, ut merito clarissimum sui temporis ecclesiæ Gallicanæ lumen passim vocetur, atque in ejus morte studium philosophiæ humanorumque ac divinorum dogmatum in Francia periisse et gloria sacerdotum pæne cecidisse dicatur. Etiam tum, cum episcopalem gradum anno Christi 1007 assecutus esset Fulbertus, a docendo non destitit, scholamque habuit discipulorum undequaque confluentium frequentia pernobilem, quos inter fuit Bernardus noster. Qualis in docendo fuerit Fulbertus, ejus discipulus Adelmannus laudatus tom. VII Historiæ litterariæ pag. 14 his versibus indicat*:

Heu! quanta dignitate moralis industriæ,
Quanta rerum gravitate, verborum dulcedine
Explicabat altioris arcana scientiæ.

Floruerunt, te foverunt, Galliarum studia;
Tu divina, tu humana excolebas dogmata.

Nusquam passus obscurari virtutem desidia,
Præter dicta tom. I Aprilis in Prætermisssis pag. 856, insignia hujus viri elogia vide tom. VIII Galliæ Christianæ auct. a col. 1113 et laudato tom. VII Historiæ litterariæ a pag. 261; ex quibus etiam facile judicium feras de discipuli ejus Bernardi meritis ac doctrina, qui tali tantoque præsuli familiaris præ cæteris fuit.

d *Habes hic, quam studio nominatim non recensui num. 74 Commentarii, aliam S. Fidi erectam in Galliis ecclesiam.*

e *Vide dicta in Commentario a num. 53.*

f *Non tantum quasi voto, ut innuunt scriptores Historiæ litterariæ Franciæ tom VII, pag. 308, sed voto stricte dicto sese Bernardum ad id obstrinxisse, ipsa ejus in annotando emissi voti tempore dieque summa diligentia satis denotat.*

g *Laudati scriptores Historiæ litterariæ Franciæ ibidem censent, Bernardum ab Andegavensi episcopo evocatum fuisse, ut Andegavensi scholæ episcopali præesset, eumque fere per triennium hoc munere fuisse functum; quæ quidem ipsius Bernardi dictis consona sunt; verum quod addunt, Andegavensem præsulem illum fuisse Hubertum Vindocinensem, qui nempe, ut Sammarthani fratres tom. II Galliæ Christianæ pag. 123 scribunt, anno 1010 Andegavensi ecclesiæ præfectus fuit, id mihi quidem omnino certum non videtur, nisi vel citius, quam anno 1010, Hubertus ille Andegavensem sedem tenuerit; vel serius, quam anno 1010, imo et 1012, manum Operi admovisse Bernardus statuatur; quandoquidem triennium fere*

AUCTORE
BERNARDO.

fere Andegavi exegerat, priusquam se Conchas hic scriptor contulerit.

h Id est, de miraculis S. Fidis, de quibus priori num. locutus erat.

i Non vulgi rumoribus motum, non credulum levemque hominem fuisse, at contra viri gravis, cauti, prudentisque partes omnes hic explevisse Bernardum, ex his satis superque liquet.

k Et hæc rursus aliaque, quæ subduntur, ejusmodi sunt, ut vis, quæ auctor ille refert, merito habeamus fidem.

l Ordinem chronologicum, seu, ut subdit, annorum, quibus miracula illa facta sunt, ordinem non observavit Bernardus, sed miraculorum similitudinem, quorum certa explorataque esset veritas.

m Fraternitas est titulus honorarius, quo reges, cum ad invicem scribebant, antiquitus etiam utebantur, uti et episcopi cum ad episcopos, et clerici cum ad clericos litteras dabant. At titulum illum episcopo a simplice sacerdote attributum etiam quandoque fuisse, vel hinc manifestum fit.

B n In apographo nostro additur : Explicit epistola; ac dein subditur : Incipiunt capitula libri sequentis, de quo vide a nobis dicta in Comment. numm. 90 et 94. Porro ita se capitulorum elenchus in nostro apographo habet :

CAP. 1. De Witberto, cujus oculos radicitus evulsos S. Fides redintegravit.

CAP. 2. De Gerberto simile miraculum.

CAP. 3. De eo, qui irruens in monachum S. Fidis, occubuit præcipitio.

CAP. 4. De ea quæ sacræ imagini assurgere contempsit.

CAP. 5. De filia viduæ cæca.

CAP. 6. De muliere, quæ usurpavit annulum, quem altera moriens S. Fidei reliquerat.

CAP. 7. De improbo mercatore.

CAP. 8. De puero, in quo quadripartitum gestum est miraculum.

CAP. 9. Item de cæco et claudo.

CAP. 10. De eo, qui a suspendio furcarum S. Fidis auxilio liberatus est.

CAP. 11. De eo, cui ad conterendos ferreos compedes S. Fides martellum attulit.

C CAP. 12. De eo, qui præmonitus a S. Fide per fenestram turris saltu evasit, et de mirabili asino.

CAP. 13. Iterum de Gerberto miraculum.

CAP. 14. De peregrino captivo et vinculato subitoque S. Fidis auxilio liberato.

CAP. 15. Reversio tertia Barnardi ad S. Fidem et quod Witbertus illuminatus jam obiisset.

CAP. 16. De eo, quem S. Fides gladio percussus mirabiliter sanavit.

CAP. 17. De quodam Bernardo de morte suscitato, et de mirabilibus ipsi ad S. Fidem venienti in via ostensis.

CAP. 18. De mulo a morte resuscitato.

CAP. 19. De reperto accipitre.

CAP. 20. De puella contracta.

CAP. 21. De contracto directo.

CAP. 22. De rustico a dæmonio liberato.

CAP. 23. De quadam puella simile miraculum.

CAP. 24. De milite sagitta vulnerato et per S. Fidem sanato.

MIRACULORUM

LIBER I

CAPUT I.

De Witberto, cujus oculos radicitus evulsos S. Fides redintegravit.

Igitur adhuc in pago Rotenico a, ubi et beatissima virgo requiescit Fides, in vicinia vici Conchacensis presbyter quidem *, Geraldus nomine, susperstes habitat, qui habuit consanguineum ac in Pontificali Confirmatione b filium, nomine Witbertum, suæ domus vernaculum, rerumque suarum procuratorem strenuum. Hic aliquando Witbertus festivitatis gratia ad Conchas * perrexerat, completaque de more solemnibus lucubratione vigiliæ c, in crastino, id est, in ipso solemnitatis die, recidivo redibat tramite, cum offendit sinistra fortuna præfatum dominum suum, occulto zeli odio adversus se commotum. Hunc presbyter, cum peregrino habitu cominus cerneret, et * verbis pacificis in primo aggressu ita affatus est : Ecce, Witberte, Romeus d, ut video, effectus es ; (sic enim in eadem patria Sanctorum peregrini appellantur) ; et respondit : Etiam, domine, a festivitate S. Fidis revertens. Tum vero de cæteris quasi amicabiliter exquisito dat licentiam abeundi. At cum paululum sese præterirent, respiciens post tergum Judaicæ proditiōis sacerdos *, (si tamen sacerdotem, qui sacrilegio sacerdotum contaminat, vocari fas est) jubet homini, ut paulisper opperiat se ; quem consecutus mox a suis utrobique vallatum teneri præcepit.

F 6 Quod cum ille vidisset nimio metu intremiscens, summam cujus criminis arguatur, percontari cœpit. Cui vir perfidus hujuscemodi * dedit responsum : Malum mihi fecisti et pejus factum ire paras, et ideo non aliter, quam ipsis tuis oculis satisfaciens mihi supplicium dabis. Nec tamen apertius, quasi præ pudore, designavit modum culpæ ; namque est sacerdotibus inhonestum de zelotipio e suo agere iudicium ; siquidem hujus mali causa de suspitione stuprandæ mulieris erat exorta. Ille vero, ut erat rei ignarus, omnigenæ culpæ purgationem satis confidenter profert. Ecce, inquit, domine, omne nefas, quo tibi suspectus habeor, si est, ut palam detegas, legaliter refellere paratus, non æstimo inveniri posse, quo pacto iram tuam tuorumque fidelium incurrere debeam. Ad quem ille : Cessent, inquit, cessent superflue excusationis ambages ; jam enim dudum conclamatum est, data sententia, ut oculis careas. At ille gladiatorio sibi animo illum * insistere, irreparabilemque suæ destructionis horam imminere, nec ullum preci locum fore ulterius cernens, adhuc tamen, quamvis de præsentis diffidens salute, hujusmodi clamorem addidit : Domine,

D

CAP. I.

A suscepta ad S. Fidem peregrinatione revertenti

a

* an quidam?

b

E

* Lab. Concham

c

* Lab. omittit et

d

* Lab. male sacerdotes

F

Witberto, ab hero suo, cui de crimine falso suspectus erat.

* Lab. summa

* Lab. addit minaciter

e

* Lab. omittit illum

AUCTORE
BERNARDO.

A mine, indulge, quæso, veniam, et si non propter innocentiam meam, saltem pro amore Dei et S. Fidis, cujus amore in præsentiarum gesto sacrum peregrini habitum.

ambo oculo
radicitus
evelluntur,

7 Ad hæc torva bellua nec Deum, nec Sanctam ejus magni pendens, effero furoris rugitu frendens, diu conceptum blasphemiae venenum, ita verbis evomit sacrilegis: Nec Deus, nec S. Fides hodie, inquit, te liberabit, neque eos invocando proficies, ut a manibus meis impunitus abeas, neque eo confugies, ut ob peregrini habitus reverentiam, cum sis mihi iniquissime injurius, te in contemptibilem inviolabilemque habeam personam. His dictis, jubet hominem dari præcipitem, oculosque innocentis violenter eripi. Sed cum nullum suorum (qui tres tantum erant, quorumque nomina propter barbarismi prætermittimus horrorem) ad tantum facinus impellere potuisset, illum ab eisdem saltem gravari impetrans, repente idem elapsus ab equo, digitis, quibus sacrosanctum Christi corpus contractare consueverat, sui filioli oculos violenter abstraxit, humique negligenter projecit. Non sine supremæ virtutis præsentia, quæ non sinit homines divinæ curæ exortes, et semper adest prope invocantibus se in veritate, facitque judicium injuriam patientibus.

* Lab. quorum

* Lab. contractare

B

quos avis
Conchas deferre visa est.

* Lab. vel

f

8 Nam, qui tum ibidem affluere, cernere continuo niveam meruere columbam; aut certe, ut ipse adhuc patrator sceleris solet asserere, pica extitit, quæ pica, id est, columba, ocellos miseri, recenti cruore illitos, in ipsa hora suscepit ab humo, supraque montuosæ telluris altitudine elevata, ad Conchas deferre visa est. Nec mirum, si Deus aliti picæ oculos ad tempus servandos credidit, qui per corvos olim victum Heliæ in deserto præbuit; vel forte, ut Divinitas voluit, ales dubia venit, quæ nec bene pica, nec bene columba, animadverti potuit, verum inter utriusque avis qualitatem non ambigua fuit discretio, cum hi quidem candidatam columbam, ille vero non aliud se vidisse perhibet, quam picam nigro distinctam et albo. Sed quia Deus impiis terribilis, mitis vero apparebit justis, fieri potuit, ut insontibus quidem ac pro viso scelere tacita conscientia ingemiscantibus candida species visa fuerit, scelerato vero confusa. Quod tamen idem cum vidisset sacrilegus, pœnitundine ductus, lacrimari cœpit profusius. Cui ab uno sociorum ejus idem facere incassum tardeque, dictum est. Indeque abiens sacram Missæ celebrationem postea, aut propter perpetratum scelus non præsumpsit, aut (quod verius videtur) propter rem sæcularem omnino neglexit.

C

Curatis vulneribus ei
S. Fides

g

* Lab. Is denique

h

* Lab. accepit

post annum
apparet;

9 At vero mater hujus Geraldii, læsæ innocentiae vehementi affectu compassa, prædictum Withertum domi recepit, cunctaque sibi necessaria, donec sanus factus est, benignissime suppeditavit. Cum qua etiam eadem tempestate observatus fuerat, non tam ex præcepto sui senioris g, quam declinando atrocitatem ipsius, quam in illum idem senior, sævior solito exercuisset, ex quo falsi zeli vulnus in corde percipisset. Isdemque sanus effectus, eodem anno arte joculari h publicum quæritavit victum, indeque quæstum occæpit; adeo ut (sicut modo assolet referre) oculos ultra habere non curaret, tanta eum et lucri cupiditas, et commodi jocunditas delectabat.

10 Evoluta itaque anno, impendente solennitatis die, dum pridie ante vigiliam membra

sopori dedisset, adstittisse sibi inenarrabilis elegantiae visa est puella, aspectu angelico atque serenissimo, facie candida, roseoque rubore guttatim respersa, quæ inæstimabili vultus vigore omnem humanum superexcellerat decorem. Quantitas vero non alia erat, quam ea, quæ passionis tempore fuisse legitur, id est, statura puellaris, necdum provectæ ætatis i; vestes erant amplissimæ, auroque per totum intextæ mundissimo ac subtili picturæ varietate circumdatæ. Manicarum vero quantitas ad vestigia usque dependens, in minutissimas rugas præ sui magnitudine subtiliter contracta; sed et ligatura capitis in orbem complicata bis binis perspicui candoris emicabat margaritis. Verum pusilli corporis habitudo nihil aliud mihi significare videtur, quam quod passionis tempore (sicut diximus) juvenis legitur fuisse k.

i

k

11 Oris autem qualitas, quantum fas fuit huic, cui hæc visio apparuit, discernere, sive mirabilis habitus, non, ut reor, sine causa exstiterunt; nam præclarum in se hæc eodem gerunt portentum; siquidem vestes mensuram personæ excedentes, armaturam, sive protectionem exuberantis fidei possumus accipere, quarum aureus fulgor spiritualis gratiæ illuminationem aperte figurat. Quid subtilitas picturæ, manicarumve rugositas, nisi divinæ sapientiæ indaginem præfert? Et merito in principali corporis parte, id est capite, sunt visæ quatuor gemmæ, per quas liquido principalium virtutum, prudentiæ, justitiæ, fortitudinis ac temperantiæ, possumus advertere quadrivium l. Quarum S. Fides, quia notitiam perfectionemque habuit, ac penitus Sancto afflata Spiritu, cæteras quoque, ab his derivatas, intra viscera amoris perfectissime coluit, omnimodis Altissimo placuit; ac proinde non ignara summi boni, sacro martyrio immolandam semet ultroneam, curamque Christo obtulit haulocaustam m. Restat faciei qualitas, quam licet primam, ut a relatore didicimus, præmissemus, ultimam tamen in expositione nostra ponemus; quia in eadem, quæ est totius vitæ summa finisque, caritatem significare sentimus, per candorem videlicet faciei; bene etenim per candorem, qui nitore sui alios colores vincit, caritas intelligitur, virtutum perfectissima, quem nos ante ruborem, qui martyrium insinuat, non absurde, ut a nostro relatore accepimus, præmisimus, quia ad martyrii gratiam absque charitatis eminentia nequaquam pervenitur. Hanc itaque virtutem Deo gratissima carissimaque Fides inviciabiliter n servavit, quando pro illius amore intempestivam mortis acerbiter in hianter expetiit.

mirabili forma, cujus expositio datur;

E

l

m

F

n

spondetque, eum oculos sub certa conditione recepturum,

o

* suppl. et illa

me

AUCTORE
BERNARDO.
* Lab. omittit
de se

me prospera. Cui illa : Et quomodo, ait, prospera, quia lumen cœli non vides? Ille enim; ut sit in somnis, aliter de se *, quam res erat, videre putaverat. Qui mox ad hunc finem interrogationum, oculorum reminiscitur amissorum, et quomodo, inquit, videre possim, qui anno præterito a tua festivitate remeans, injusti domini violentia oculos miser perdiderim? Et illa : Nimium, inquit, Deum offendit, graviterque summi Artificis iram irritavit, qui te immeritum corporis detrimento damnavit; verum si crastina luce, quæ erit martyrii mei vigilia, Conchas perrexeris, emptasque duas candelas unam quidem ante aram S. Salvatoris, alteram vero ante aram, ubi gleba corporis mei condita est *p*, apposueris, oculorum de integro reformatum decore mereberis gaudere, si quidem pro illata tibi injuria cœlestis Judicis pietatem ingenti clamore ad misericordiam promovi, Deumque pro salute tua sedulæ precis instantia tamdiu fatigavi, quamdiu ipse impetratæ optionis effectum facilem exorabilemque redderet.

B
quam cum
implerisset,

* Lab. præ-
sens

q
r

* Lab. per
ordinem

s
singulari pro-
digio oculos
recuperat,

* Lab. male
aut
* Lab. peni-
tusque

* Lab. carneis
* Lab. At

13 Hæc ubi dicta dedit, cœpit iterum atque iterum abituro instare, et, ut celerrime pergeret, obnixius monere, imo de pretio emendæ ceræ hæsitanti, ita consulere : Mille homines, quos numquam vidisti, inquit, tibi sunt daturi; præter hæc tamen, ut tuum negotium facilius peragas, perge festinus præsentem diluculo ad ecclesiam hujus parochiæ (sane hæc erat, apud quam oculos amiserat, quæ ab antiquo SPARIACUS *q* vocabatur) ibique Missam audiens sex denariorum *r* reperies datorem. At ipso pro consolationis beneficio condignas grates rependente, virtus cœlestis rediit. Continuo ergo expectectus, præfatam petiit ecclesiam, ubi cum universis omnem hanc visionem exposuisset ordine *, omnes pro deliramento reputarunt. Nec tamen cœptis desistens, cum singulos singillatim supplicando circumfusam rogaret multitudinem, quærens duodecim oppignerare denarios, e cæteris tandem quidam Hugo se proferens huic aperta crumena gratis sex nummos cum obolo porrexit, qui tantum, quem in visione acceperat, excessit numerum; tunc ille, non immemor visionis divinæ, sit certior de futura promissione. Quid verbis opus est? Adit locum, visionem prodit senioribus, emit cereos, apponit altaribus, excubat coram aurea sacratissimæ Martyris imagine *f*.

14 Circa autem medium noctis videtur videre in oculorum sibi excisorum locellos, geminas fulgoris quasi-baccas *t* haud * plus quam lauri arboris magnas, desursum immitti, penitus * infigi; qua statim reverberatione confusus cerebrum, versusque in stuporem, obdormivit. Cum autem matutinæ laudes agerentur, propter concentum et vociferationem psallentium expectectus, videtur sibi fulgentium luminarium, hominumque sese motantium quasi umbram conspicari. Verum pro interno cerebelli dolore, sui pene oblitus, quod rei veritas erat, minime credulus, somnare potius arbitrabatur. Tandem cum paulatim, quem intra tempora conceperat, stupor desineret, cœpit jam apertius rerum formas discernere, atque in se vix reversus, recollit visionem, manibusque apposis contrectat redivivæ lucis fenestras, carnes * integerrime pupillis in fronte reformatas. Ac * continuo, adhibitis testibus, immensam Christi magnificentiam immensis prædicavit laudibus. Fuit igitur

ineffabile gaudium, inaudita lætitia, incredibilis stupor, dubium pene discrimen, utrum somnii imaginatione, an rei veritate tam inauditum miraculum cernerent, præcipue his, qui prius eum noverant.

15 Inter hæc res ridicula plausuque dignissima accidit. Nam, ut erat homo purissimæ simplicitatis, irrepsit eum * corde superflua timoris trepidatio; forte illum Geraldum, qui sibi dudum oculos evulserat, ad publicam, ut sit, solemnitatem adventasse, sibi que denuo si casu obvium haberet, fretum majore manu, renovatum oculorum decus excisum ire. Idcirco ergo inter confusum promiscuæ turbæ strepitum, quo potuit, occultius elabatur, nondum tamen ad unum * de recuperati luminis dono erat certus; tantus eum rei stupor invaserat, cum forte inter angustias turbarum, ad ecclesiam concurrentium, jam claro die asinum offendit oppositum; quem cum fuisset intuitus, virili severitate increpitans sic inquit : Heus tu, homo, quisquis es inepte, abige asinum tuum, ne fiat viatoribus offendiculum. Hic primum de veritate facti factus certissimus, secessit præpete fuga ad quemdam notum sibi militem *u*, cujus municipium in eminenti rupe situm, ita natura rerum undique muniverat, ut omnimodis machinis inaccessibile videretur, non a Conchis longius quam sexdecim millibus. Ad id ergo propter inexpugnabilis valli tuitionem confugiens, vix aliquando a monachis multa prece exoratus, multaque securitate donatus rediit. Quod cum plerique omnes, tam ex longinquis, quam proximis regionibus, confluentes, pro inaudito miraculo * eum certatim videre festinant, nonnulla ei beneficia indulsisse abeuntes gratulantur *x*. Et hoc est, quod sibi in visu S. Fides, ut diximus, dixerat : Mille homines, quos numquam vidisti, tibi sunt daturi, finitum numerum, ut mos est in Scripturis, pro infinito ponens.

16 Porro denique, ut fiat notior locoque stabilior, dudum bonæ memoriæ Arlaldus *y* abbas defunctus, concorsque fratrum sententia distrahendæ ceræ, quæ ibidem copiosiore Dei manu superabundat, eundem præficiunt. Unde cum multiplicem quæstum coegisset, cœpit, ut est humanum ingenium, insolescere, nactusque sui animi incestam mulierem, continuo facti in se miraculi dignitatem oblivioni dedit : sed et, ne id inultum auferret, repente sanctæ Virginis ultrix affuit damnatio, quæ uno oculorum hominem cæcato, non tamen penitus eradico, ad pœnitentiæ reduxit remedium, lumini de integro restituens. Mox vero idem, ubi iterum atque iterum in consuetum relaberetur volutabrum, divino ultimine * consecuto, unius oculi lumen amittebat, pœnitensque recuperabat, quod quoties jam evenerit, totidem miraculorum capitula, nisi fuisset nobis studium vitandæ nimietatis, prænotare potuissemus. Ad postro- mum vero, cum in idipsum sine intermissione incidisset, utriusque oculi officio caruit. Quocirca ut perfectius delicta pœniteret *z*, attonsa barba, coronato capite, clericatus se mancipavit ordini *aa*; quam rem licet idiota et illiteratus fecisset, tamen id ita divinæ pietati sedit, ut oculorum visum resumere meruisset. Idem tamen, post tot castigationum flagella impatiens libidinis, in idem cœnum corruisse dicitur nulla tamen corporali succedente vindicta. Is igitur jam senex, ob turpis actionis facta ad summam vilitatem inopiamque redactus, nunc fra-

et sibi ab hero-
suo rursus
mal' metuens
mox aufugit,
* Lab. ei in
corde

* Lab. ad
plenum

E

u

* forte suppl.
haberent

x

at Conchas,
dein reduci-
tur, ubi varia
in eo fiunt
miracula.

y

F

* i. e. divina
ultione

z

aa

trum

A trum publica alitur alimonia, contentusque modico et plerumque vespertino salario, gaudet famis tantum refocillatione, totius levitatis molestia securus.

Nihil in hac
narratione a
se confictum,
at multis gen-
tibus com-
perta

17 Testor itaque divinæ providentiæ veritatem, absque ullo mendacii fucō, ut in hac continetur scriptura, ab ipsius Witberti ore accepisse, neque me decoris causa plus æquo addidisse, neque reor insuper, me inultum posse abire, si ipsum Dei dilectam et perpetuam amicam S. Fidem mendacis favore stili gaudere puto, quam constat pro veritate, quæ Christus est, funestam martyrii subiisse sententiam. Denique cum constat, nonnullos, quorum auctoritas satis recipitur idonea, res prodigiosas, quamvis sua ætate multo antiquiores, unius tantum relatoris, qui rei gestæ tamen non interfuerit, ore contentos solertissima descripsisse cura, cur ergo rem, mea ætate actam, quam et ipse oculis vidi, cuique Arvernia bb, Rotenica cc, Tolosanaque dd patria cæterique id locorum populi testimonium præbent invincibile, quantum ad nostræ professionis officium a perpetua memoria vacare patiar? præsertim cum ipsa, ut dudum præmissemus, scriptorum negligentia, ut tantillus homunculus tam periculosam tamque arduam præsumat materiam, pene violenter cogat.

bb cc
dd

se scripsisse,
protestatur
Bernardus.

18 Nam sicubi in hac patria vel rarus divulgaretur grammaticus, nescio, pigritiæne ignavia, an dictandi ignorantia (si quidem artis professione permulti gloriantur, qui se tales ipso effectu minime produnt) tale quid describere vel sponte neglexit, vel ignorat omnino sui ingenii ingratus. Idcirco ego decrevi potius insimulari audaciæ, quam negligentiae incurrere noxam, dum id modo recenti veritate studeo annotare litteris, quod nullatenus potuisset, si scribendum posteritati servaretur, absque calumnia dubietatis vel damno veritatis haberi: quæ res ut ex omni parte dubietate careret, non statim, ubi sæpe dictus Witbertus oculis privatus extitit, illum divina miseratio sanavit, verum, ut supradictum est, toto anno a salute suspendit, arteque etiam scurrilitatis compluribus suis provincialibus oculis captum notavit, notatumque cunctis ad ultimum sanavit; in quo nihil eo inferius gestum est miraculum, quod in Evangelio de cæco nato legitur, et etiam multo mirabilius; siquidem ipsa Veritas sequaces suos majora utique, quam se, facturos esse, promiserit, inquiens: « Qui credit in me, opera, quæ » ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado ee. »

ee

ANNONATA.

a Pagus Ruthenicus, seu, uti Bernardus scribit, Rotenicus, teste Valesio in Notitia Galliarum pag. 492, nunc duas diœceses continet, Segodunensem veterem ac Vabrensem recentiorē; et in Superiorem Inferioremque dividitur, sive in montanum ac planum. Superior vocatur LE HAUT ROUEGUE, Inferior LE BAS ROUEGUE. Porro Conchensem locum in Ruthenica, ut vocant, Marchia Inferiori situm esse, scribit in suo Lexico Geographico Bruzen la Martinière tom. VII, pag. 223.

b Sacramentum Confirmationis indicat Bernardus. Fuit itaque Geraldus ille Witberti sui consanguinei in Confirmationis Sacramento pa-

trinus, unde et infra Witbertus illius filiulus, Gallice fillicul, nuncupatur.

c Vigilia, inquit apud Cangium Joannes de Janua, dicitur dies profestus, scilicet dies primus ante festum, quia tunc in sero vigiliæ vacamus; imo tota etiam nocte populum in sollemnioribus vigiliis vigilare in Dei laudibus soluisse, ibidem tradit Honorius Augustodunensis. Addit vero Bernardus lucubratione, ut significet, non sine luminum splendore S. Fidis, uti et aliorum Sanctorum, vigiliis celebratas fuisse.

d Non tantum ii, qui ad sanctum Petrum piæ peregrinationis causa Romam tendebant, sed qui vis peregrini, olim hac voce designabantur. Ita etiam Vasconum lingua Romin vocatur, qui Gallice pelerin: et Rominage eodem idiomate pro pelerinage adhibetur. Plura de hac re vide apud Cangium verbo Romeus.

e Vide Calmeti Dictionarium Biblicum verbo Zelotypia et verbo Adulterium.

f In editione Labbeana desunt sequentes 14 lineæ ad usque Quod tamen.

g Id est, heri seu domini sui Geraldii. Frequenter autem a mediis ævi scriptoribus heros seu dominos seniorum nomine designatos fuisse, ex Lexico Cangii, verbo senior, satis superque liquet.

h De arte joculari seu potius de jocularibus qui mimi seu histriones erant, vide Cangium hoc verbo ejusque Supplementum a Carpenterio editum. Porro cum Witbertus ille tum oculis careret, haud facile alias, quam cantoris partes, inter hujusmodi homines agere potuit. Quam vero quæstuosum olim hoc fuerit officium, ex Lexico Cangii, verbo Ministellus col. 774 facile conjicias.

i De juniore nostræ Martyris ætate agunt antiqua ejus Acta pag. 288, et rursus hic infra de ea sermo est, uti et cap. seq., ubi S. Fides sub forma decennis puellæ apparuisse narratur.

k Sequens numerus totus abest a Labbeana editione, fortassis studio prætermisus quod nihil historici contineat. Ceterum videtur Bernardus S. Gregorium Magnum imitatus hic fuisse, qui simili fere modo in Homilia xxxi in Evangelia de angelo, stola candida cooperto et in dextris ad sepulcrum Domini sedente, ratiocinatur.

l Quadrivium seu Quadrivium eodem omnino sensu adhibet S. Hieronymus Epistola 25; cap. 1.

m Legendum puto: puramque Christo obtulit holocaustam hostiam, vel purumque Christo obtulit holocaustum.

n Id est, sine vitio, sine defectu; nisi forte legendum sit inviolabiliter.

o Usitatissimum Gallis fuit, ut Sanctas dominæ aut heræ nomine, Sanctos vero Domini titulo compellarent; idemque mos necdum ubique exolevit.

p Mirificæ machinæ theca, de qua in Commentario num. 57 egimus, fortasse pro altaris tabula tunc fuit, in qua sacerdos celebrabat.

q Parochiam seu vicum nomine Spariacum, Conchensi cœnobio sat vicinum, neque apud Hadrianum Valesium in Notitia Galliarum, neque in Indicibus geographicis Bouqueti aliorumque, neque in geographicis Tabulis, quas habemus, invenire potui.

r Denarium et nummum promiscue quandoque sumi, recte Cangius in Lexico, verbo Denarius, animadvertit, confirmaturque Bernardi nostri testimonio, quo mox subdit, prolatos sex nummos cum obolo eum, quem in visione Witbertus

tus

AUCTORE
BERNARDO.

tus acceperat, denariorum numerum uno obolo superasse. Plura de Denariis obolisque vide apud laudatum Cangium.

s Auream S. Fidis imaginem, de qua in Commentario num. 56 et 57 egimus, Bernardus hic designat; quæ fortassis festo sanctæ Martyris die supra altare, ubi reliqua corporis ejus pars condita erat, fidelium venerationi exponi solebat.

t Baccæ lauri sunt minutiores lauri fructus, ejusdem fere magnitudinis ac cerasa minora.

u Miles, id est, vir nobilis, uti ex subsequentibus abunde patet. Plura de hoc nomine videat curiosus lector apud Cangium in Lexico.

x In editione Labbeana desunt sequentia usque ad voces Quæ res sub medium num. 48.

y Arlaldus is idem est Conchensis abbas, qui tom. I Galliæ Christianæ auctæ col. 240 Arnaldus vocatur, qui, uti ex Bernardi verbis colligi datur, ante sæculi X exitum defunctus fuerit.

z Ita etiam Arbonius verbo pœnitere personaliter utitur, ita loquens in Psalmum 37: In quo (Domino) præterita pœnitemus, præsentia corrigimus.

aa Suscepto, ut conjicio, Ostiarius aliove ex B Minoribus Ordine.

bb Arvernia patria seu Alvernia, Gallicè l'Auvergne, est provincia ampla regni Franciæ, ubi alias Arverni, populi Aquitaniæ, fere in regni medietate, habens a Septentrione Borbonensem provinciam, ab Oriente Forisiensem comitatum, ab Occidente Marchiam et Lemovicensem provinciam, et a Meridie Ruthenensem cum agro Gabalitano. Ita Baudrandus in Lexico Geographico, apud quem plura de ea regione videsis.

cc Vide, quæ superius lit. a de pago Ruthenico diximus, quibus ex Baudrando hæc addere placuit: Ruthenensis provincia terminatur a Meridie Occitania. ab Ortu Gabalis, a Septentrione Alvernia Inferiori, et ab Occasu Cadurcensi provincia.

dd An Bernardus per Tolosanam patriam indicare voluerit Vasconiam Tolosanam, de qua Baudrandus tom. II, pag. 361; an ipsam Tolosam celebrem Galliæ Narbonensis urbem, indubitanter edicere non audeo; quamquam inclinet animus, ut credam, Tolosanum seu agrum, seu comitatum potius, quam solam urbem, ab eo hic designatum fuisse. Ceterum, cum non tantum ex ipso Witberto, in quo prodigia hæc facta sunt, Bernardus ea, quæ refert, acceperit, sed etiam ad trium provinciarum aliorumque populorum, quibus Witbertus notus fuit, testimonium provocet, atque insuper Deum testem appellet, se absque ullo mendacii fuce, rem, ut audivit, enarrasse, non video, cur illi, tametsi mira insolitaque narranti, fidem denegemus, uti et in Commentario num. ultimo monui.

ee Verba sunt Christi apud Joannem cap. 44, v. 42.

D

CAPUT II.

De Gerberto simile miraculum a.

a

Et quia bonitas Dei recta desideria perficit, votaue fidelium semper accumulatur, evenit, divina disponente providentia, ut, quod in uno dudum videndi cupidus expetieram, nunc quoque idem incredibile dictu etiam præter spem in duobus videam. Video, inquam, Gerbertum paris miraculi novitate mutilata ora reformatum, cujus mentionem si in præcedenti epistola non fecerim, nullum scrupulo pungat; nam cum de Witberto, mihi nominatum quæsito, primum dictarem, neque prorsus ullo modo, donec exoccupatus essem ex uno, miraculum aliud audire decrevissem, accidit, uti in clausula jam pene exacti miraculi ignotum inopinatumque mihi offerrent et hunc Gerbertum; scilicet ille prior multo celebriore fama divulgatus habetur, utpote transmissis jam circiter sex lustris b, ex quo sibi juveni res hujusmodi acciderit. Alter vero, de quo nunc sermonem præ manibus habemus, non plus triennio sibi præterisse asserit.

CAPIT. II.
Narrationi
sue fidem

E

20 Hujus rei veritatem quot argumentis sollicitus indagaverim, tædiosum nimis est revolvare; nam præter testimonium illorum, qui mihi parati vel super sanctæ Martyris pignora jurare, vel judicium ignitum c gerere adsunt, videas adhuc antiquas stigmatum cicatrices scissæque cutis circa oculos deformitatem horrere; scilicet et res obscuro noctis initio gesta fuerat, at ipse caput improborum manibus subducens hac illacque agitabat; unde illæ plagæ, quas tunc ante oculorum effossionem suscepit, prædictorum testium dictis fidem dant ampliorem.

variis titulis
conciliat Bernardus.

b

Nulli ergo de veritate ambigendum, nec æstimet quis, inexquisita narrare me, sive de corde meo quidquam falsi excogitare, nec * fantasticum spiritum imitari, ubi Deus debet nominari: alioquin satius mihi esset omnino silere, quam verbum Dei fallacia adulterare. Quod autem proposui, hujusmodi est.

c

* an vel?

F

21 Erat quidam Unigo d in pago Aniciensium, regens castrum, vocabulo Calmilliacum, vir inhumanissimus, ingenioque ferocissimo. Hic cum aliquando consuetæ crudelitatis tyrannide tres viros de terra S. Mariæ Aniciensis ecclesiæ e indigna captionem teneret, neque eos jam, nisi suspensio, inde evasuros, obnixè protervo degeret juramento, vel potius, ut rei mox doceret exitus, pejeraret, accidit, ut quidam Gerbertus, pro ordine suo haud obscura opinione, ante nervum f, quo pedibus tenebantur, pertransiret solus; quem quia virum misericordiæ noverant, utpote qui jam aliquot hujusmodi ob solius Dei amorem propriis pecuniis redemisset, una voce exclamantes efflagitant, uti pro amore Christi sanctæque ejusdem Genetricis Mariæ unaque S. Fidis martyris sibi quantocius, ne perirent, si qua posset, subveniret. Is autem jam tunc anno transacto, dum per pagum Rotenicum in expeditione pergeret, per sanctam Fidem, non quidem

Dum Gerbertus tres viros, injuste detentos,

d

e

f

A quidem orationis causa, sed ut Witbertum illuminatum videret, diviticulum fecerat, ejus opinione jam a multo tempore audita, non tamen ipsum eatenus vidisset, eumque nummis, ut possibilitas arrisit, donaverat.

pro amore
S. Fidis libe-
rare nititur,
ipse met, tam
quam proditor,
oculis
muletatur,

22 Itaque deinceps S. Fidem intra viscera amoris super omnes Sanctos speciali amore coluit. Unde his ad se tam anxie clamantibus sanctæque Fidis mentionem facientibus, non potuit pati, etiam pro permutatione vitæ, quin eis, quantum posset, succurreret (tantus melliflui nominis affectus intra cordis ejus subit penetralia) nam statim totus commotus pietatis visceribus lacrymisque ora madidus, quod potuit festinans, pares cultellos quæsit acutissimos, eisque birro *g* occultatos attulit, datis etiam funibus murali altitudini coherentibus, ea lege beneficia coercens, ne se, si rursus caperentur, confitentes perderent. At hi continuo, moræ impatientes, antequam furti amica nox incumberet, intempestive maturantes, præciso nervo, incautius capitis fugam corripiunt, sed rursus inimica luce manifestati captique, cum, qui eorum esset libertatis auctor, districtius inquiretur, Gerbertus fit manifestus. Itaque, ut meo more loquar, in bono scelere deprehensus, etiam futurus castelli deditor, ab impio domino arguitur. Quid plura? Nec passus ipse crastinum diem expectare, in ipso diei noctisque confinio minaciter inexorabiliterque ejus oculos violentissima evulsione excidi jubet. Nec mora, vallatus ab invitis commilitonibus, solotenusque præcipitatus, diu renitens, ut erat præstantissimis viribus, caputque viriliter detorquens, cum multa tandem difficultate mutilatur oculis. In qua reluctatione tanta sibi nutantibus digitis circa oculos inflicta sunt vulnera, ut hoc solo testimonio quis contentus facilem præbeat fidem.

at hos reci-
piendi, sibi
apparente
S. Fide, spem
concepit,

23 Porro autem hi, qui in captionem redacti fuerant, nullam sui Dei gratia detrimenti experti sunt jacturam; quod ita bene sibi accidisse, per merita S. Fidis nolite ambigere. In illa hora ille miser propriam vitam omnino exosus, adit rus, lac caprinum *h* bibiturus (feritur enim, quod, si quis id recenti plaga affectus sumpserit, illico morte resolvetur) quod cum dare nullus ei præsumeret, et idcirco ut fame deficiens periret, octo continuis diebus noctibusque alio etiam cibo jejunos pernoctaret, novissima noctium velut in exstasi, sui paulo oblitus, cernit, acsi decennem *i* apparere virginem aspectu jocundo, indicibiliterque venusto, in vestitu deaurato, atque inæstimabilis artificii varietate circumdato; quæ propius illum intuita, extinctæ fronti oculos infigere visa est dextra, manu sinistra cervicibus supposita. Ille continuo somno excitus, præproprio saltu de lecto exiliens, nititur ad sacra vestigia præsentia liter procidere. Qua evanescente minimeque inventa, se miserum protestatur, ingenti clamore totum opplet diversorium. Experrectis ergo duobus suis servitoribus *k*, et, quidnam sibi vellet hujusmodi querimonia, percontantibus, indicat, se herilem Virginis formam vidisse, eamque sibi oculos reformasse, seque ob hoc Conchas extemplo profectum iri *. Ipsi vero in cachinnum subito elati, senioris *l* conceptionem summæ stultitiæ deputant, qui more illuminati Witberti se quoque æstimet illuminandum. Ille tamen crastino exurgens diluculo, ita, totius mœstitiæ pulsata nebula, hilaris factus est, gaudensque, ut facile hunc divinitus rele-

Octobris Tomus III.

vatum adverteres, statimque poscens cibum, recreatus est.

24 Post dies autem nonnullos, hujus apparitionis laud immemor, ad sacrum Conchacensis cœnobii monasterium se duci præcepit. At vero, ut dictum est, servitores incepta senioris deliramento deputantes, vel potius dedignati, jussa cœci habentes neglectui, ita demum ab illo discedunt, ut qui, fugiente fortuna, cadit. Verum itaque est, quod adversa fortuna falsos amicorum vultus detegit. Ille tamen nequaquam Dei misericordiæ diffidens, quorundam amicorum sustentatus adminiculo, optatum iter exequitur. Perveniensque ad monasterium, Omnipotentis ibidem invocatur adjutorium, atque reversus in hospitium, cœpit jam aliquantum videre. Ille vero sentiens miraculum, cum se indiscrete de Dei munere jactat, tenebris denuo involvitur, nondum prandio peracto. Posthæc aliquot diebus orationi vacans, S. Fidis benignissima interventione, visumque oculosque integratus pristinum oris decus perfectissime meruit recipere: qui deinceps, iterum iterumque ad pristinam militiæ vitam redire summo enitens conamine, divinitus statim impediabatur.

25 Postremo cum ab inclyta Theotberga *m*, Pontii comitis conjuge, sibi aliquando persuasum fuisset, ejusque servitutis jugum detrectaret, cum sit manifestum, inquit, S. Fidem in te non ad hoc tantum peregissem miraculum, ut inter mundanæ militiæ fluctus iterum periclitaturus redeas, sed ut ei perpetua familiaritate adhærens, ad perpetuæ gloriæ portum salvandus emergas; nequaquam ultra rebellis exstitit, nec divinæ voluntati contraire inceptavit, a sapiente matrona vehementer increpitus, salubriterque ædificatus. Quam ob rem Deo Sanctæque ejus nunc in eodem loco devotissimo famulatur obsequio, monachorum præbenda *n* contentus pro modulo, ac tempore nostro vir compositis moribus ac sinceræ conversationis. Unde hactenus illo seniores loci bene usi sunt, quos per omnia obsequens nimio amoris colit affectu. Cerneret inter antiquas stigmatum cicatrices pupillarum micare gemmas, inque prioris naturæ modum restitutos contra naturam oculos, non vitreos, sed carneos resplendere. Verumtamen ne insolentia vel malesuado propinquorum consilio, ut est humana fragilitas, aliquando forte corruptus, inter sæculares reverti velit, oculorum sinister divina voluntate postea cœpit defluere, fugato tantum lumine.

26 In quo, o S. Fides, tuæ bonitatis laudabilis apparet compassio, quæ, quos in corpore sanas, eisdem in anima nihilominus mederi sollicita es; ideoque exteriorem corporis oculum lumini subducis, ut interior animæ fiat lucidior. Hoc quoque, fideles, miraculum in tabulis cordis vestri exarate, sanctæque Fidis martyris merita laudate atque bonorum operum exhibitione quantopere imitari satagite, ad sepulcrum ejus concurrite, salutemque animarum vestrarum fideliter postulate. Nam non latet humanæ rationis intellectum, eam, quæ salutis beneficium in inferiori hominis parte, id est, in corpore, sic indulget copiose, copiosius etiam in excellentiore, id est, in anima, si quis recte petit, largituram.

AUCTORE
BERNARDO.

uti re ipsa post
dies aliquot
oculos recepit.

E

ac dein in
S. Fidis mo-
nasterio Deo
servivit,
m

n

F

curante S. Fi-
de, ne redeun-
di ad sæcula-
rem militiam
occasionem
haberet.

* an profectu-
rum?

l

AUCTORE
BERNARDO.

ANNOTATA.

a Totum illud caput abest ab editione Labbeana; illud autem ■ Bernardo conscriptum fuisse, ipse, quo utitur auctor, loquendi modus, satis ostendit.

b Id est, a triginta circiter annis; est enim lustrum, teste Festo, quinquennale spatium; quod sexies repetitum triginta facit.

c Judicium ignitum gerere est ferrum candens nuda manu portare. Fiebat id olim sat frequenter ab iis, qui aut innocentiam suam, aut rei, quam asserebant, veritatem probare vellent. Plura hac de re vide apud Cangium, verbo Ferrum candens, et verbo Ignis judicium.

d Quis fuerit ille Unigo, frustra apud Baluzium et scriptores Historiæ Occitanæ, aliosque multos indagavi; nec mihi notius est Camilliacum castrum in pago Aniciensi, Gallice le Velay dicto, situm. Exstat illic quidem Calmeliacum seu Calmiliacum, quod est S. Theofredi insigne et vetus Ordinis S. Benedicti monasterium; at Unigonis castrum a Calminiaco omnino diversum fuisse, ipsa res loquitur. Quid si fortasse legendum sit Podemniacum pro Camilliacum? Potuit eo casu Unigo ille ex proavis illorum fuisse, qui Aniciensis ecclesiæ terras, villas et castella vastarunt et incenderunt, prædas abduxerunt et homines interfecerunt, uti videre est tom. II Historiæ Domus Arverniciæ pag. 66, quique etiam, uti tom. II Hist. Occitanæ pag. 492 asseritur, peregrinos, ad Aniciensem ecclesiam proficiscentes, capi jussos, dein pecunia redimi cogebant.

e Aniciensis seu Podiensis in Velaunis S. Mariæ ecclesia ob imaginem Deiparæ miraculis clarâ, qua illic asservatur, in primis celebris est. De ea satis prolixum Opus conscripsit Odo Giseyus S. J., quem curiosus lector consulat.

f Per nervum hic designari puto truncum ligneum, quinis hinc et inde foraminibus, teste Valesio apud Cangium, certo invicem spatio divisum excavatum, in quæ foramina, tamquam in ocreas quasdam, pedes inferebantur noxiorum et vinculis seu nervis astringebantur.

g Birrus hic adhibetur pro veste, seu tunica, vel chlamide, qua bonus ille vir cultellos occultuit.

h Seu lac caprarum. An autem caprinum lac, a recens vulnerato haustum, ei mortem re ipsa inferat, definiendum medicis relinquo. Utut sit, certe Archelaus, in Veneta nostra Cui Plinii editione in pergameno anno Christi 1469 peracta, lib. viii, cap. 38 laudatus, auctor est, capras numquam febrî carere; et comitali morbo obnoxias esse, Pitiscus in Lexico Antiquitatum tradit; unde facile invalescere potuit opinio, recens læsos, hausto caprino lacte, mox etiam febrî vel comitali morbi corripî, indeque quam primum extingui.

i Vide, quæ superius de juniori ætate sanctæ Martyris nostræ dicta sunt. Ex eo tamen, quod Gerberto visa sit decennis puella fuisse, consequens non fit, ut re vera non fuerit annis aliquot ætate provector.

k Servitores medio ævo dicebantur, qui bene Latine servi seu famuli vocantur.

l Senioris, id est, heri seu domini sui. Vide etiam dicta pag. 303, lit. g.

m Theotberga illa fuit Pontii, comitis Gabilitani et Forensis, uxor, de qua Baluzius tom. I Hist. Domus Arverniciæ pag. 43 et 44, ac tom. II, pag. 49, ubi diploma anno Christi 1010 editum,

aliaque dein, quæ ad Theotbergam et Pontium D attinent, pro suo more ex documentis certis exhibet. De his videsis etiam tom. II Historiæ Occitanæ pag. 145 et 146.

n Seu monachorum diurna cibi potusque portione. Ad Cangium verbo Præbenda.

CAPUT III.

Injuste irruens in monachum S. Fidis, præcipitio et morte punitur : puella renuens imagini S. Fidis assurgere, membris contrahitur, facti pœnitens sanatur. Filia viduæ cæca divinitus visu donata a.

Est etiam fidelibus valde recolendum et inimicis Dei formidandum, quod sum scripturus miraculum. Monachus ejusdem Congregationis quidam, nomine Bergandus b, Deo sanctæque Fidei, priusquam sacrosanctum habitum assumeret, patrimonium suum jure hæreditario concesserat. Quam ob rem cum nuper, ut cuidam nequam pervasori ex præfata cessione legaliter contradiceret, in hoc scilicet anno, instanti tempore messis eo pergeret, accidit, ut quidam Raieno de castro Albino c, quod est situm in pago Ruthenico, nescio, quo necessitudinis impulsu, cum triginta prosiliret equitibus, atque ab eodem bis ternis jam milliariis motus, monachum, forte cum suis equitantem comitibus, eandem viam, cui insistebat, in transverso præterire eminus cerneret. Cumque a circumstantibus sciscitatus, quoniam essent illi pertranseuntes, resciret, mox, ficta causa, equos auferre, ore frendens, colore exsanguis, quam proterve minatus est. Sane is a prædicta monachorum congregatione ob malorum immanitatem, quæ illis irrogaverat, jam diu excommunicatus fuerat d, cujus maledictionis nexu ligatus adhuc permanebat. Quid te protervitatibus ejus verbis, quid minarum procellis narrando detineam, cum jam dudum ætatem, eventum rei, quis fuerit, audire exspectas?

28 Continuo infelix miseraque cupiditate excæcatus, elatus fastu superbiæ, furorisque æstu irrationabiliter debacchatus, nec Deum, nec Sanctum ejus reveritus, effrenis velocitatis belluam vehementissime calcaribus urget, cursuque præcipiti violentissimus in insontes, quam mox irruere festinat, cum, divina præveniente vindicta, equus clunes elatus ad sydera, colla depressus ad ima, casu funesto corruit. Sessor vero, non minimo spatio antevolans ex torto collo, atque in frusta capite diminuto, periit; et, qui bonæ obedientiæ fratrem nocere vel pœnitentis excidio anticipare festinabat, ipse prior, diuino judicio mortis sententiam excipiens, remittitur orco, comes inferorum factus, vel præda dæmonum, quem alter consodalis ejus perneciter consecutus, volens tamen, ut aiunt, futurum congressum dirimere, in eodem quoque loco, quamvis in planitie, satis periculose labitur, fractoque tantum mucrone, ipse cum equo cœlesti discretionem illæsus evasit. Gauderes, scholastice, super-

E CAPIT. III.
Dum in monachum S. Fidis, qui negotiorum causam agebat,

c

d

quidam, nomine Raieno, injuste irrueret, hic, equo lapsus, interit,

A superbiam non jam imaginaliter, ut in libro Prudentii de *Psycomachia* *e* legisti, sed præsentialiter, corporaliterque propriæ velocitatis turbine tunc ibidem jacere obrutam, ac de sublimi gloriæ suæ fastigio præcipitatum in infinitam voraginis foveam, quam fraus peccati occulte paraverat, irreparabiliter esse demersam.

ejusque frater, extincti mortem ulcisci volens, repente bello perit.

f

29 Porro monachus ille conspicatus quidem de longe casum, sed causam finemque rei ignorans, quo abiturus erat, securus abiit, ac, strenue peracto negotio, retro, unde venerat, domum revertitur. Hunc denique præfati Raienonis frater, nomine Hector *f*; tamquam homicidii reum ulcisci quærebat, membratimque discerpere inexorabilis minitabatur. Sed cælesti præventus vindicta repente bello occubuit. Intelligite hæc, qui superbi estis corde, atque a malignitate vestra aliquando resipiscentes discite recta facere, ne vos iudicii hora intempestive præoccupet, neve incorrectos repentinus obruat interitus. Non enim semper injustitia prævalet, nec est vilis res divinum iudicium.

B 30 Neque omnino debemus omittere vel de potioribus infirmantium miraculis plura addicere. Nam quoniam multiplex gestum est miraculum in ea *g*, ideo dicamus de quadam paupere puella, quæ omnium membrorum compage debilitata, in monasterium S. Fidis fuerat allata, ubi ita integriter artuum soliditatem receperat, ut in ea penitus nullum contractionis vestigium remaneret. Hæc postea, in eodem vico aliquamdiu degens, usque laborandi, utpote pauper, proprium redimebat victum; nec multo post opus misericordiæ subsequitur severitas vindictæ, ulciscitur superna veritas, quod deliquit superba contumacitas. Non ergo superius præmissis de vindicta et hoc tale dissonat.

CAPIT. IV. Puella quædam, antea per S. Fidem divinitus sanata,

g

dum imagini S. Fidis assurgere renuit, iterum membris contrahitur,

h

C 31 Interea namque, cum in quodam indictæ afflictionis jejunio venerabilis imago *h* cum enormi constipatione promiscui sexus processionaliter foras quoque eveheretur, cunctique de more, de propriis ædiculis prosilientes obviam ei prociderent, nec non e vicino plerique in occursum ejus convolare, cœpit supradictæ puellæ domina, cujus textrino deserviebat, hanc, ut, relicto officio, processioni assurgeret, obnoxius monere, atque instanter increpitare. Illa vero, nec timore Domini compuncta, nec divinas laudes canentium sonoritate delectata, vocem dominæ monentis, velut pro nimio operis studio, prorsus neglexit, statimque in ipsa hora cælesti feriente indignatione per omnia membrorum spatia distorti femina miserabiliter cœpit; adeo ut, sicut residens complicata erat et incurva, tota penitus contraheretur nervorum officiis destituta, nec telæ utensilia abjicere valens, cui ipse stricto pugno radiolus *i* inhærebat.

i

ac denique, facti pœnitens, divinitus curatur.

32 Tum ipsa, quæ præ magnitudine divini beneficii insolescens superbiebat, continuo præ nimia angustia voce, qua poterat, raucitans, S. Fidis ream se humiliter fatebatur, nec tamen tormenta vel ad modicum spatium cessari potuerunt, quo usque ipsa, per universam processionis viam portitorum labore post capsam auream devecta, in monasterium rediret; ubi aliquot noctibus sacris excubiis invigilans, gloriæ Martyris suffragantibus meritis, meruit iterato de contractione fieri erecta. In qua re omne illius imaginis scandalum evacuatum est, quam nemo dehonestare potuit absque detri-

mento sui. Nec mirum, si locus ille ob tantæ Martyris pignorum reverentiam dignus habeatur honore, quæ sacræ mentis dignitate convenustat etiam angelorum ordinem.

AUCTORE
BERNARDO.

33 Et quia aliquid, ut dictum est, in memorato monasterio divinitus patrari, Domino annuente, videre merui, libet id ipsum perducere ad medium. Mulier quædam vidua inter cæteros peregrinos, qui de diversis partibus eo confluerant, pro salute filiæ cæcæ ibidem pernoctabat. Cui filiæ, una cum matre vigilanti, lumen, quod amiserat, in prima vigilia noctis S. Fidis virtute reparatur integerrime. Quod cum custodes et monachorum aliqui, qui, illic pro consuetudine vicis suæ excubabant *k*, factum cernerent, continuo ad hospitium meum incipiunt pariter pernici accurrere cursu. Et quia me noverant novi miraculi cupidum videnti, idem certatim alius, alium enecans, referre gestiunt. En tibi, felix Barnarde, miraculum, quod tibi a S. Fide, inquiunt, summis votis monstratum iri optabas ante discessum; indignum quippe judicans, ut, qui miracula scripturus de longinquo adveneras, miracula ipse non videres. Nam ipsimet monachi exponentem peregrinationis causam decenti hospitio exceperant, cuncta ad votum necessaria suppeditantes, servitores etiam strenuos deputantes, qui meis, donec adessem, monitis obtemperarent.

CAPIT. V. Filia viduæ cæca subito visu donata?

k

34 Mox ergo de lecto, in quo tunc accubare cœperam, velociter resiliens, fateor, vix præ gaudio apud me, non lento incessu intro monasterium, et video virginem videre, candellarumque lumina discernere, sed et manum meam, denarium sibi pauperrimæ erogantem, quem conspicata, cum gratiarum actione sustulit. Quanta et qualia super diversis infirmitatibus illic assidue divina fiunt miseratione, non est nostri operis exprimere, cum paulo ante adventum meum, undecim morbidis, diversis malis graviter afflicti, unius noctis solummodo tempore salutis sunt restituti integerrimæ, neque nos id damus operam, ut de his, quæ de infirmis ibi geruntur quotidie, immensam conficiamus bibliothecam, sed quæ vel ad vindictam malorum gesta, vel quomodo habentur inaudita, eorumdem etiam grandi parte resecta, parvum ac pretiosum edamus volumen *l*. Verumtamen eorum, quæ brevitatis studio sponte desero, sive adhuc auditurus sum, si post consuluerint, adjiciam ad secundum libellum.

E

alique a variis infirmitatibus curati.

F

l

ANNOTATA.

a *Caput hoc, quod ex tribus nostri apographi capitulis conflatum est, totum, quantum est, a Labbeana editione abest.*

b *Bergandus seu Bergaudus ille mihi alias ignotus est.*

c *Hic Raieno de castro Albino, fortasse Raienonis vicecomitis, tom. II Historiæ Occitanicæ in Instrumentis col. 71 memorati, nepos fuit; vel, quod malim credere, Raimundi I, comitis Rutenensis et marchionis Gothiæ ex Odoini filia Nothus, aut hujus filius, si junior adhuc fuerit. Porro per Castrum Albinum hic intelligi puto idem illud, quod in Testamento seu Codicillo Raimundi, supra citati, vocatur Castellum de Albinio, quodque Gallice vocatur Albin en Rouergue, uti tom. IX Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 727 asseritur. Albinium autem, seu castrum*

AUCTORE
BERNARDO.

strum Albinum, a Conchensi monasterio tribus fere leucis Gallicis distat, situmque est ad rivulum, qui se in Olum seu Oldum fluvium exonerat.

d Cum olim, uti apud Cangium verbo excommunicatio ostenditur, ob sola debita non soluta inflicta interdum fuerit excommunicatio, mirum adeo videri non debet, Raïenonem illum, Conchensi cœnobio injurium infestumque ecclesiastico anathemate percussum fuisse.

e In suo de Psychomachia seu de Compuquantia animi libro Aurelius Prudentius Clemens cap. 3 Superbiam effreni equo insidentem describit, quæ, dum in Humilitatem rapido cursu invehitur, una cum equo in foveam cadit, et prona ruentis equi cervice involvitur ac sub vectoris pressu fracta inter crura rotatur.

f Hector ille mihi etiam alias ignotus est. Vide, quæ de ejus fratre supra diximus lit. c.

g Ex his ac præcedentibus verbis colligo, unum alterumve, a Bernardo conscriptum, miraculum in apographo nostro hic desiderari.

h Vide dicta de imagine S. Fidis pag. 279 et pag. 306 lit. s. Porro imago illa infra capsula aurea vocatur, quod aliquæ S. Fidis reliquiæ huic insertæ essent.

i Radiolus seu Radius est textoris instrumentum, quo telæ annectuntur; Gallice navette vocatur, inquit Cangius, qui ex lib. II Miraculorum S. Dionysii episc. Parisini cap. 36 mox hæc subdit: Adolescentula... textрили opere laborabat, cum repente ferrum radioli... manui ejus adhæsit.

k Erant hi nocturnas vigilias in S. Fidis ecclesia agentibus præfecti, tum ut nocturno tempore nullum ecclesiæ damnum inferretur, tum ut nihil præter decorum ab iis fieret, qui illic ad S. Fidis corpus ejusve imaginem pernoctabant.

l Quod hocce loco Bernardus de se in numero, ut vocant, plurali, loquatur, non obest iis, quæ in Commentario num. 92 docuimus; cum mox rursus singulari numero, de se agens, utatur, et verba hæc: En tibi, felix Barnarde, aliaque, quæ subsequuntur, manifestissime ostendant, non alium, quam Bernardum, Andegavensis scholæ magistrum, hujusce, ac præcedentium capitulum, vere auctorem esse.

C

LIBER II.

CAPUT I.

De muliere, quæ usurpavit annulum, quem altera moriens S. Fidi reliquerat: de improbo mercatore punito: de puero, in quo quadripartitum gestum est miraculum: de cæco et claudo divinitus sanato.

CAPIT. VI.

Est quoddam oppidulum, vico Conchacensi contiguum, quod sub ditione monachorum quidam Austrinus præsidebat, dudum cujus

nos successorem vidimus; nec tamen miraculum, quod dicere inchoamus, nostra ætate fuit antiquius. Hic Austrinus annulo, quem ejus uxor, nomine Stephana*, moriens S. Fidi promiserat, alteram, nomine Avigernam a, sponsavit, prorsus prioris conjugis dicta, tamquam delirantis reputans. Verum postmodum protervæ negligentiae digitum, qui alieni juris auro depictus ostentabatur, intolerabilis tumore doloris cœlestis damnavit justitia; usque adeo, ut totum pene annulum turgens pustula superacrescente carne contegeret, ita videlicet, ut annulus adacto ferro non posset secari sine digiti detrimento. Cumque ad hanc vim mali compescendam arcessitorum medicorum remedia desperarent, neque ullo modo passionis efficacia jam tolerari posset, ad divini juvaminis recurritur auxilium; fit palam injuriosæ culpæ confessio, deducitur debilis mulier ad sacrum sanctæ Martiris mausoleum.

36 Ibi cum geminas noctes assiduus excubiis continuat, tertia, quæ fuit Dominica, adjicitur; in qua vis doloris ita sævior dolentem vexavit, ut vociferatæ feminae miserrima vox per totum noctis spatium non cessaret. Ad postremum cum jam matutinarum laudum intonarent præconia, ab altithrona summæ Majestatis sede benignæ compassionis visitatio descendit. Non passa diutius in humana carne tam graves pœnarum desævire cruces, nec lacrymas pœnitentis usque ad desperationem pervenire. Nam cum forte luctuosa matrona nares emunxisset, annulus, quem supra diximus, inviolata digitorum salute, tamquam validissima arcitus balista b crepitum longe in pavimento dedit. Et ideo cum ingenti gaudii tripudio dies illa Dominica ab omni illius vici populo celebrata fuit; quippe qui patrioticam suam ac vicinam S. Fidis auxilio ereptam a funesto tormento cernerent. Et certe multa et innumera hujusmodi, etiam per diversa terrarum loca* de S. Fide referuntur, quæ jam non solum scribere, sed etiam dicere nemo sufficit; est enim impossibile, universa S. Fidis magnalia vel explicare verbis vel designare litteris.

37 Mercator, Alvernensis* pagi c incola, ad S. Fidem orationis causa venit; hic cum vidisset facillimum ceræ commercium, (nam propter peregrinorum frequentiam, offerentium cereos, multo vilior habetur) illico notam suæ artis peritiam revocat ad memoriam, sic intra se cogitans: Quam facili quæstu, si hæc stultus rescivissem, divitem me potuissem facere, ac meam rem constabilire. Sed quod hactenus ignorantia distulit*, hoc amodo pervigil recursus frequensque repetiti itineris reditus brevi temporis spatio perficiet; accingar ergo viriliter, reique exordium aggrediar. Ille itaque disposito, aditoque venditore, plurima ceræ pondera diligentissime taxat, decemque dinumeratis solidis d, comparat massam ingentem, atque in sacculis recondidit; et jam gaudens, minimo sese vel quadruplum lucraturum, sic apud se cogitabat: At, at, bene se habet principium, quid tum, si plures vices redeo? Sed jam exitus rei non debet nos remorari. Igitur superfluit pulcher cereus, qui e non potuit intra reliquum capere acervum. Hunc vir cupiditatis in sinum applicuit, eo videlicet modo, ut quantitas quidem habitior /subter cingulum cohiberetur, gracilior vero per fenestram vestis usque ad barbam promineret. Verum superni Speculatoris vindex

D
Annulum,
S. Fidi ante
promissum,
mulier quæ-
dam gestans
dire torque-
tur,
* apud Lab.
deest Step-
hana

a

at tandem,
invocato sup-
pliciter S. Fi-
dis auxilio,
suo malo li-
beratur.

E

b

* Lab. spatia

CAPIT. VII.
Mercator, in-
juste auferens
cereum, S. Fidi
antea obla-
tum,

* Lab. Arver-
nensis

c

F

* Lab. distu-
lerit

d

e

A vindex omnipotentia non tulit, ulterius raptoris latere audaciam. Nam cereus, quem dixi, ignis divini repentino succensus fervore, claustra ipsa, quibus inclusus tenebatur, cœpit vehementer adurere, vaporesque flammivomos una cum fumiganti turbine foras emittere; adeo ut, micantium scintillarum globo vibrante, illi barba reluceret, superiusque capillitium * crepitanti ambureretur sonitu, nec linea interula * ventris protexit tergora, cum etiam posteriores partes gyrantibus flammis arderent.

* Lab. caputium
* Lab. in telam

eo divinitus accenso, tamdiu amburitur, donec ceram refundat.

38 Stuperes insanientis horribiles mugitus, calcitrantis strepitum, dentium stridorem, oculorum vertiginem, totiusque immoderatam corporis distortionem, cum miser intolerabiliter passus hac illacque præceps ferebatur, ac si de improvise percussus coluber, qui sinuato globo nunc se in sphæram colligit, nunc pernici tractu fulminat, ac tortile collum porrigit, captans fugam; sed debilitatus non valens, rursus percussori infestus, intorquet sanguineos oculos, et sibilat ore; haud secus iste miser, huc illucque cursitans se impellit et repellit, modo pronus, modo resupinus; nec ullo modo respirare poterat, quem vis major exagitabat; sed tantum * humani sensus residua vena miserum redegit ad pœnitentiam, qui statim ad sepulcrum piissimæ Martyris cum ingenti clamore currens universam inibi ceram non celerius refudit, quam pœnale incendium evanuit. Neque homo queritur de damno pecuniæ, dummodo a tormento possit evadere. His itaque gestis, nequaquam offendere putaverim, si bonitatem S. Fidis laudabilem, mirabilemque in hoc quoque prædico, quod, ne commercii vilitas deficeret peregrinis, improbitatem avaritiæ castigavit.

* Lab. tamen

CAP. VIII.
Ad imaginem S. Fidis puer a nativitate
g h

* Lab. ocio-sum

i

k

* apud Lab. deest autem
l m

cæcus, claudus, surdus et mutus divinitus curatur, * supple prodigio

n

40 Ibi inter cætera quondam insigni mirabilique * Omnipotentis dignata est Famulam suam glorificare bonitas. Puer a nativitate cæcus et claudus, surdus et mutus a parentibus bajulatus, subterque imaginem, quæ in sublimi honorabiliter habebatur, positus, quasi horæ unius intervallo ibidem demoratus, divinam meruit medicinam; atque integerrimæ sospitatis donatus gratia exurexit loquens, audiens, videns et etiam inoffenso pede feliciter deambulans. Cumque strepitus vulgi super tali resonaret prodigio, seniores concilii, qui considebant paulo remotiores, cœperunt inter se conquirere, dicentes: Quid sibi vult ista popularis conclamatio? Quibus Bertildis n comitissa respondens, Quid, inquit, aliud hoc

esset, nisi quia S. Fides jocolatur *, ut solet? Tunc omnes, re exquisita, tam stupore, quam gaudio, repleti, totam concionem ad divinas laudes excitarunt, illud frequenter præ nimia lætitia recolentes, quod joculari S. Fidem, venerabilis matrona dixisset.

AUCTORE
BERNARDO.
* Lab. jocularitur

41 Rursus quidam cæcus et claudus, ut sanitatem reciperet, ante imaginem S. Marri o confessoris pernoctabat, cujus virtutes, mirifice lateque dispersæ, a multis populis habentur famosissimæ. Cumque jam diluculesceret *, repentinus ei sopor irruit, visusque est sibi vocem audire dicentis: Vade ad S. Fidem, non enim datum est, ut a tua infirmitate, nisi per merita illius, salvari possis. Hoc responso excitatus æger, illuc, qua poterat, virtute repere cœpit; cumque * pervenisset ad locum, extemplo sanctæ Martyris oblationis aliena affluere suffragia p. Nam ubi homo ad * ipsum aditum papilionis sese ingessit, illico virescentibus venis ac vegetatis nervis, meruit de curvo fieri rectus *: nam et velamento pupillarum disrupto, præcedentem sanguinis eruptionem subsequitur lux serenissima, nec ei quiddam sanitatis defuit, cujus membra cœlestis Medici dextera pertrectavit.

CAP. IX.
uti et alius
cæcus et claudus.

o

* Lab. diluculesceret

* Lab. cum

p

* Lab. in

* Lab. erectus

E

A N N O T A T A.

a De Austrino ejusque priore conjuge Stephana, deque altera, nomine Avigerna, nihil alibi litteris proditum inveni, nec divinare possum, quodnam nominatum sit illud oppidulum, vico Conchensi contiguum, cujus nomen Bernardus non expressit.

b Balista est machina jaculatoria, qua sagittæ, aliæ missilia magna vi emittuntur, non sine nervi valido strepitu. Adhibet autem Bernardus obsoletum participium arcitus loco vocis emissus vel expulsus.

c Alvernensis seu Arvernicus pagus ea regio est, quæ Gallice l'Auvergne dicitur, de qua plura vide apud Hadrianum Valesium in Notitia Galliarum pag. 45.

d Vide, quæ de solidis divi in Annotatis ad Vitam S. Apollinaris, episcopi Valentini, pag. 64, litt. cc; et de eorum valore ac diversitate consule Cangium eodem verbo.

e Legendum puto: QUEM non potuit intra reliquum capere acervum, quod nempe eum legitime non emisset, ut proin cælitus punitus fuerit nimium lucri cupidus mercator, qui emptæ ceræ non emptum cereum, invito venditore, auctarii vice addiderit.

f Per vocem habitior intelligitur hic pars crassior cerei, seu inferior.

g Nempe Ruthenensis.

h Concilia illa ex iis fuisse arbitrator, ad quæ singulis annis ab episcopo convocabantur presbyteri suæ diœcesis, quæ, quod plerumque in ipsa episcopali civitate celebrarentur, concilia civilia dicta fuerunt. De hujusmodi conciliis plura vide apud Thomassinum parte 2 Veteris et Novæ Ecclesiæ disciplinæ cap. 74, pag. 788 et cap. seq.

i Arnaldus ille ab ineunte sæculo xi certe ad usque annum 1028 Ruthenensem sedem tenuit, uti liquet ex tom. I Galliarum Christianarum auctæ col. 203.

k Per parrochianos intelligendos hic esse, arbitrator, parochos aliosque clericos etiam Regulares diœcesis Ruthenensis, ut supra etiam innui.

Porro

AUCTORE
BERNARDO.

Porro ad diœcesanas synodos Sanctorum lipsa-
nothecas adrehendi morem jam tum a sæculo x
invaluisse, parte I Sæculi iv Benedictini pag. 434
recte observat Mabillonius. Num vero id splen-
doris, an religionis ergo, factum sit, non edicit
idem scriptor. Vide Cangium verbo Collatio Re-
liquiarum.

I Pratum S. Felicis, uno milliari Segoduno
seu Ruthena urbe distans, a quo ex compluribus
hujus nominis Sanctis ita appellatum sit, non
satis exponit Bernardus. Si conjectare liceat,
fortassis a Felice, quem vetus liber Ms., tom. II
Bibliotheca novæ Mss. a Labbeo cum Notis Joan-
nis Savaro a pag. 707 editus, Sanctum pag. 717
vocat, quemque laudatus Savaro pag. 748 Cla-
romontanum episcopum facit, hoc ei nomen in-
ditum fuerit; nisi malis a S. Felice Bituricensi
episcopo, qui die 1 Januarii colitur, pratum illud
suum nomen accepisse. Utut hæc se habeant,
signatur in Mappa geographica Blaeviana locus,
Segoduno media tantum leuca Gallicana distans,
cui a S. Felice nomen est, et cui pratum S. Feli-
cis, ubi Sanctorum corporum acies distributa,
habitumque concilium illud fuerit, vicinum fuisse
B arbitror.

m In editione Labbeana adduntur hic sequen-
tia: Hunc locum præcipue sancti Marii con-
fessoris aurea majestas et sancti Amantii æque
confessoris et episcopi aurea majestas, et sancti
Saturnini martyris aurea capsula et sanctæ Mariæ
aurea imago, et sanctæ Crucis aurea crux, et
sanctæ Fidis aurea majestas decorabant; ac
dein subditur: Erant præter hæc Sanctorum
multa pignora etc., uti in apographo nostro. In-
telligit autem Bernardus per 70 aurea majestas
auream aut saltem deauratam S. Marii ac
S. Amantii Conff. imaginem seu statuam, sacris
eorum reliquiis nobilitatam; uti satis ex eo patet,
quod scriptor ille, quam ante vocavit auream
S. Fidis majestatem, mox ejusdem imaginem
appellet. Porro de illo S. Mario confessore hic
agi putem, de quo decessores nostri die 8 Junii
pag. 112 egerunt; Amantius vero ille idem mihi
esse videtur episcopus, qui die 4 Novembris Segoduni
in Ruthenis annuntiatur, quique tom. I
Galliæ Christianæ auctæ col. 197 primus Ruthenensis
antistes ponitur; Saturninus autem mar-
tyr, ille, ni fallor, est, qui Claromonte in Arvernica
C ecclesiam, sub suo nomine Deo dicatam, habet, de
qua meminit vetus liber de ecclesiis et altaribus,
quæ in Claromonte consistunt tom. II Novæ
Bibliothecæ Mss. pag. 720.

n Labbeus legit Bertillis. Ego nihil alibi de ea,
etiam sub hoc utroque nomine, memoriæ traditum
inveni; nec præter nudum ejus nomen quidquam
de ea produnt eruditi editores tom. X Scriptorum
Rerum Gallicarum pag. 380.

o Vide dicta de S. Mario lit. m.

p Labbeus legit; dilationis aliena affuere
suffragia, et sensus est, sine dilatione affuisse
S. Fidis suffragia, quibus cæcus et claudus ille
tum visum, tum gressum divinitus percepit, quæ
lectio planior est,

CAPUT II.

**De eo, qui a suspendio fur-
carum S. Fidis auxilio
liberatus est: de eo, cui
ad conterendos ferreos
compedes S. Fides mal-
leum attulit.**

I Inter cætera, quæ mihi de S. Fide adhuc
pergenti, a diversis relatoribus, sicut summo
desiderio indaganti, dicebantur, istud, quod
nunc aggredior, in ore * totius populi festivo
atque celeberrimo resonabat præconio; quod
postea certius ab his, qui rei gestæ interfue-
rant, exquisitum, altæ memoriæ tradidimus *.
Nobilissimus quidam, nomine Hadimarum de
Avalleña a cognominatus, (est enim regio Le-
movicensis pagi montuosa ita nuncupata) inter
numerosam familiam clientem habuerat, qui,
equorum sibi aliquos furatus, effugerat. Hunc
denique, alia tempestate cum casu inopinato
offendisset, statim ei prunulis oculorum revul-
sis, liberum deinceps abire permisit, alterum
vero jure sodalitatis huic adhærentem, nec ta-
men præfati latrocinii cooperatorem acsi reum
paris facinoris, nodis miserabilibus nequit; cui
renitenti, atque inficanti conscientiam furti,
nihil profuit; imo per S. Fidem reclamanti,
tale responsum vir crudelis edidit: Quid ultra
aliud scelerati faciant, nisi, si, cum fuerint
deprehensi, * S. Fidem sibi advocent patronam?
Sed procul dubio clamor iste supplicio punien-
dus erit. Junctum ergo cursui caballino agit
domum, inque subterraneo ac tenebroso pro-
fundi penoris ergastulo custodiæ mancipat,
futurum sane, ut in crastinum furcis appenden-
dum tradat.

43 Quid igitur faceret miser? Tota nocte in
illo horrore tenebrarum timidus suspectusque
a somno mansit alienus, verbis, quibus sapie-
bat, Deum Sanctamque ejus interpellare non
cessans. Circa medium noctis aspexit de parte
ostii ineffabilis speciei venire sibi puellam, ratus
aliquam * esse cubiculariam, nisi quia, qua erat
circumdatus, non candela, non aliquod lucernæ
instrumentum lucem præferebat. Hæc accedens,
cepit illum veluti ignara, qua de causa carce-
ratus tenebatur, rogare. Cui omnia exponenti,
ac postmodum voce * tamen percontanti, san-
ctam Fidem se esse, ipsa respondit. Et noli, in-
quit, cœptis desistere, nec diffidentiam ullam
habere; sed semper, et nomen, et clamorem
S. Fidis habeto in ore: verumtamen, quod tibi
interminati sunt, cras subibis patibulum: sed
vivit Omnipotens, qui te ab ipsis faucibus hiantis
mortis revocabit. Hæc et hujusmodi prosecuta
virtus cœlestis rediit: ille vero reliquum noctis
ob insolitam Numinis visionem in grandi tre-
more transegit. Sed quem bona pars visitaverat,
mens illi turbare non potuit.

44 Facto mane, eductus inde, sistitur ante
tribunal: sed quanto crebrius homo sanctam
Fidem nominabat, tanto festinantius mens mali-
tiosa patibulum accelerabat. Itur ergo ad lo-
cum supplicii; nec satis fuit seniori b servis suis
impe-

D

CAPIT. I.
Vir quidam
ob furtum, a
se non perpe-
tratum, ad
patibulum
damnatus,
* Lab. more
* Lab. tradi-
mus

E

* Lab. addit
statim

e S. Fide, cu-
jus auxilium
implorat, se
eo supplicio
non moritur-
um, intelli-
git;
F
* Lab. deni-
que

* Lab. voci

ac re ipsa ter-
tio suspensus
toties a pati-
bulo solvitur
divinitus
incolumis;
b

AUCTORE
BERNARDO

A imperare scelus *, nisi et ipsemet, magno comitante equitatu, abisset *. Neque * umquam, qui nexus ducebatur, nomen S. Fidis, ut erat præmonitus, deseruit, donec via vocis, lineis * coarctata laqueis, suffocato gutture, intercluderetur; mox deinde pendentem deserunt; et cum jam paululum in revertendo elongarentur, respiciunt, furcas vacuas cernunt. Tunc cum magno strepitu regressi, hominem, durius ligatum, relevant sursum; rursus quoque, cum revertentes retrospicerent, humi secundo furciferum elapsus hauriunt. Et jam aliqui virtutem S. Fidis esse dicebant, cum crudelis bellua eos minaciter cum exprobratione increpitans, reticere coegerit. Tum multo durius atque immanius hominis guttur, ut fertur, renovatis augens retortis c, tamdiu pendentem observavit, quamdiu strangulatum incunctanter putaverit. Et tamen, cum per clivum montis jam revertens * descendere cœpisset, non potuit pati male sollicitus, quin torva lumina retorqueret, visoque miraculo, recurrit, reperiensque hominem solitum et incolumen, hæsitabat, quid faceret: cæteri vero, jam manifeste S. Fidis virtutem unanimes prædicantes, scelestissimi facti dominum suum reum esse, conclamant, nec se ultra tam indignum facinus passuros.

c
* Lab. male revertentes
B
quo viso, injustus iudex, facti pœnitens, ad S. Fidem proficiscitur.
* Lab. dignum
* Lab. exponens
* Lab. Ephœbis
* Lab. letho
d
e
C
45 Videns ergo senior miraculum, quod esset factum *, ductus pœnitundine, cœpit illum obsecrare, ut sibi ignosceret. Ille nequaquam acquiescens, ad S. Fidem potius itum ire, ut injuriam hanc exponat *, ait. Tum præfatus Hadimarum cernens viri obstinationem, et ipse quoque cum quindecim suæ domus Ephœbiis * nudis pedibus et inermis ad sanctam Virginem festinavit. Cerneret ambos Hadimarus (nam utrique id nomen erat) ante sacram imaginem tamquam ante tribunal concertare, hunc accusantem, illum suum peccatum confitentem et emendationem proferentem. At vero seniores loci intercedentes, dictata pro leto * hominis legali emendatione, inter eos concordiam fecerunt. Hoc miraculum plebeio relatu, ut dixi, jam passim auditum, concors monachorum sententia postea mihi verius retulit d. Utque dictis fidem facerent ampliorem, quemdam juvenem, Gerbertum nomine e, memorati Hadimari consobrinum, in testimonium accersunt, qui cum illo ad Conchas post ereptionem a suspendio venerat; sed et ipsum Hadimarum, si mihi fuisset spatium, vel per legatos vocatum expectare, vel iter ad ipsum extendere, potuissem videre; nec tempus plus quinquennio dicebant, ex quo id evenerat, defluxisse, ipsumque superstitem esse.

CAPIT. XI.
Captivus aliquis miro modo carcere liberatus.
* Lab. sancta fides
f
* Lab. ferire
* Lab. recto tetendit tramite
* Lab. destruxerant
46 Rursus de alio homine rem mihi opinatissimam unanimes retulere, qui cum diutina carceris custodia affligeretur, atque incessanter ad S. Fidem exclamaret, mox ei S. Fides vigilanti apparuit; quæ cum rogata, S. Fidis * vocabulo se nominaret, protinus marculum / vetustissimum scabraque rubigine obductum præbens, jubet illo compedes feriri *, dein ferri fragminibus onustum, ad Conchas celeriter proficisci; cujus monita ille perficiens, pervio carceris obstaculo, absque humano impedimento, divino fretus munimine, ad S. Fidem recta tendit *, et pro magno beneficio magnas gratias Deo sanctæque ejus non ingratus reddidit. Fuit ibidem marculus circiter tres annos appensus, ut insigne tanti miraculi peregrinantibus non deesset. Id nimis succensui, quod in memoratum opus marculum etiam destruxerunt *. Mirum

dictu! Unde putas, sancta Fides corporeum marculum habuerit? Sed non debemus ratione humana divinum opus æstimare, sed factum fideliter credere.

ANNOTATA.

a Hadimarum hunc ab Ademaro, vicecomite Lemovicensi, qui tom. II Historiæ domus Arverniciæ pag. 47 diplomati subscriptus invenitur, diversum esse, satis mihi quidem videtur indicare Bernardus, dum Hadimarum virum quidem nobilissimum, at minime Lemovicensem vicecomitem vocat. Fortassis Hadimarum iste unus ex Ademaris est, qui a Gaufrido in Chron. tom. II Biblioth. Mss. pag. 283 ad annum 1028 recensentur. Porro de provincia Lemovicensi consule Hadrianum Valesium et Baudrandum.

b Senior, id est, dominus. Consule dicta superius pag. 305 lit. g.

c Retortæ hic pro vimineis vinculis, aut funibus sumuntur. Præter alia, quæ Cangius ad hanc vocem observat, olim, ut et apud Hibernos, ejusmodi vimineo vinculo strangulatos patibulis affixos fuisse, constare asserit.

d Labbeus ita legit: Plebeio relatu, ut dixi, jam passim relatum, concordi monachorum sententia postea relatum est.

e Apud Labbeum desunt hæc: Gerbertum nomine. Is mihi aliunde notus non est.

f Marculus est pusillus malleus, teste Isidoro lib. xix Orig. cap. 17. In titulo vero capituli apud Labbeum legitur martellum, qui est malleus mediocris, de quo plura vide in Lexico Cangii, verbo Martus et Martellus.

CAPUT III.

De eo, qui præmonitus a S. Fide per fenestram turris saltu evasit: et de mirabili asino.

R em mirabilem, cunctisque sæculis memorabilem, et etiam fastidiosis lectoribus succinctam narraturus, Deum, fontem sapientiæ vivum, fideliter deprecor, ut divinæ sapientiæ affluentiam intra pectoris mei arcana infundere, Sanctique Spiritus rore sensus mei ariditatem dignetur irrigare, quatenus ea, quæ vera sunt, ad utilitatem audientium * congruo rectoque sermone valeam expromere, ne * sententia mea a recto tramite exorbitando per inanes res, secus quam veritas habet, deviare inceptet. Miles quidam, qui erat in captione in pago Rotenico, castro Perso, sub dominio Amblardi cujusdam nobilissimi viri a, datis pro se obsidibus, ad S. Fidem, quasi aliud negotium acturus, quod * potuit, occultus venit. Deinde statuto placito sese in captionem recepit, unde qualiter post aliquantum temporis divina visitatione evaserit, dicendum erit. Sed primum terræ illius situs et qualitas paucis verbis repetenda.

48 Est patria per omnia montuosa et etiam per loca horridis scopulis adeo edita, ut vix visus altitudinis vastitate queat exsaturari; sed inter hæc ubi forte planicies occurrit, frugum proventibus adeo sæcunda, ut pinguis Cereris Bacchique

F
CAPIT. XII.
In Ruthenico tractu,* apud Lab.
deest audientium
* Lab. neca
* Lab. quo

cujus descriptio datur,

ATCTORE
BERNARDO.
b
* Lab. videre-
tur
* Lab. soli

Bacchique optimi *b* nulla terra feracior mihi fuisse videtur *. Hanc illi ingenuitatem ex eo accidisse opinor, quod sit his nostris regionibus editior et ideo hiberni frigoris immanitate rigidior, sitque solis * vicinior, utpote ad Australem plagam sita, et ideo æstivo fervore calidior, in æstate videlicet, propter vicinitatem solis torrenti calore nimis exæstuat; in hyeme vero propter altitudinem terræ nimis frigidior riget, sicut ubi Auster liberioribus habenis regnat. Igitur repugnantis diversæ naturæ, quanto magis tellus illa urgetur, tanto magis excoquitur vitium, atque exodat inutilis humor, ac per hoc facta est lætioris dulciorisque germinis terra genitrix: sed quia, ut diximus, montium scopulorumque dissimilitudine a nostro solo discrepat, ideo contigit, ut prænominati oppidi structura, super excellentissimæ rupis soliditate fundata, per spatiosum aeris inane longe eminentior exurgat. Porro oppidanorum mansio de parte illa habetur, quæ planior habitabiliorque videtur, habens arcem erectam in editiore * loco, ad illam videlicet plagam, qua * altiore ruitur præcipitio; de qua etiam parte in summo turris solario herilis camera erat, ubi ipse senior * heros cum familiaribus sopitus placidum carpebat pectore somnum. Extra quam cameram in eodem solario de parte reliqui municipii captivus, quem dixi, ponderosa mole ferri cruribus innexus, trium vernaculorum custodia servabatur.

quidam in
alta turre
vinctus de-
tentus, mo-
nente S. Fide,

49 Huic S. Fides jam dudum ad se querelosis vocibus exclamanti, jamque pene desperanti, sopitis custodibus, corporali specie conspicabilis apparuit. Quæ cum rogata, ab illo, quænam esset, sanctam Fidem se esse, responderet, protinus instantia precum illius se esse fatigatam, adjecit, imo etiam diutino clamore coactam, a Deo tamen missam, ut eum absolvat, venisse. Quare igitur, inquit, longas moras innectis? Perrumpe per medium cameræ ac per summas turris fenestras elabere. Cumque ad vocem momentis reptare cœpisset, evigilans senior male sollicitus, ferri tinnientis advertit motum. Dein excitatæ cubiculariæ, ut tardos cogat custodes, minaci auctoritate jubet. Quod cum illa perfecisset, et * clauso ostiolo, in conclave se recepit. Post aliquot horarum excursus, ecce, de integro S. Fides apparens hortatur hominem, ut rem aggrediatur; quod * ille statim faciens, reperto ostio clauso, in lectum vacuo conatu regreditur. Rursus quoque senior, ferrea collisione expectatus, pedissequam, ut prius, remisit. Illa, peracto herili præcepto, regressa, ostium cubiculi per voluntatem Dei apertum dimisit.

inde desiluit
sine ulla sui
læsione,
* apud Lab.
deest ille

50 Post hæc omnibus multo graviori sopore oppressis, ecco S. Fides tertio manifestata durius severiusque hominis arguit ignaviam; cumque ille * impedimentum ostii objiceret, seseque jam his delusum, quam graviter ferret; Noli, inquit illa, dubitare, quia habebis pervium iter, et Deus adjuvabit te. Ille vero, confidens in Deo, gressu, quo poterat, cœpit motare se, et sic tandem cum magna difficultate penetrato cubili, ad ipsas fenestras subsistit *, casus altitudinem vehementer expavescens. Tunc S. Fides, adhuc labantis animi hominem comitata, et quasi viam assectando * præcedens, illum viriliter exhortari cœpit: Age, inquit, fiducialiter: non alio modo jam evadere poteris. Similiter olim Israeliticus populus in ultionem sceleris urbis Gahaa, tribum Benjamin debellans, antequam triumphum obtinuisset, divino monente ora-

* Lab. substi-
tit
* Lab. affe-
ctando

culo; usque ad trinum conatum laborasse legitur *c*. Ad extremum ille in miserabili positus discrimine, assumpta audacia, ac posito *d* corde in periculo, pedes primum per fenestram emittens foras, se totum vasto credit præcipitio, sed numquam mollius suaviusque sua pensilis pluma Sardanapalum fovit *e*, quam hunc durissima rupes excepit; adeo divina supportante virtute, ut, cui natura negaverat alas, hic plane volare, non cadere videretur. Quo miraculo factus securior, etiam multo profundioris præcipitii saltum addere non dubitavit; nam de summis scopulis, super quos arcis tota moles innitebatur, super inferiores ruens, ad certissimum terræ solum tertio saltu perlabitur.

51 Mirum dictu et terribile auditu, quo ausu mens humana tantum periculi invadere unquam potuerit, nam et ipse talia narrando, fateor, nimio horrore totus intremisco. Sed, qui Sanctam suam voluit glorificare tali miraculo, dedit huic non terreri tanto præcipitio, in quo, licet nihil læsionis receperit, crepitus tamen contonsarum * bodiarum *f* in primo quidem saltu usque ad aures dormientis pervenit. De qua re miles expergefactus, nimio furore succensus, servis suis rem prænuntiat, reos culpatur, furciferos judicat; postremo minaciter imperat, ut quamprimum fugientem insequantur. Illi, senioris monita ridiculo habentes, attriti cadaveris frustra se in crastinum lecturos satis in tempore, promittunt. Illis tamen nequaquam acquiescens facies, lampadesque accendi, atque per aliam partem, qua facilius erat descensus, cursores velociter præcedere, hominemque comprehendere præcepit. Ille tædarum hauriens fulgorem, unaque sese persequentium vociferationem jam in proximo audiens, incertus, quid ageret, utpote gravatus utraque vestigia maximo pondere ferri, ad effugium * tamen parvæ sylvæ, quam per providentiam Dei oppidi vicinam natura perduxerat *, vi, qua poterat, reptans, sese totis annixus * viribus contrahere contendit; nec ab aliquo cogi opus erat, cui ipsa necessitas imperabat, nec reprehendenda tarditas, qui, ut sibi videbatur, segnior incedebat testudine.

ac reperto
præter exspe-
ctationum
asino

* Lab. contu-
sarum

* Lab. effi-
giem
* Lab. pro-
duxerat
* Lab. anni-
sus

52 Cumque in hujus anxietatis laboraret discrimine, et jam se * intra condensa arbuscularum aliquantulum colligeret, mirum in modum offendit asinum *g*, in cujus faucibus nodata zona pro capistro, asinino tergo more insedit femineo, versis ex uno latere cruribus, propriique commodi potius rationem ducens posthabuit honestatem virilem. Actum erat procul dubio, si unius puncti spatio fugientem hic asinus fuisset remoratus. Numquam expeditiore blandioreque tolutatura *h* campitor *i* equus aut * regalis incescit, quam per mediam regionem asinus in eam partem, qua fugitivus minus quærendus putaretur, transiit. Interea sessor, non adeo securitate fretus, subinde aurem arrigit, et animamque reprimit, subinde respectat, et retorquet aciem, si forte aliquem vel audire, vel videre posset, donec, jam octo pene peractis millibus, se satis in tuto videret. Et jam diescebat, et jam mortales ægros aurora promicans ad laboris exercitium cogeabat. Tunc ille, alligato ad quoddam virgultum asino, ubi silices duriores vidit, paululum a semita se detorsit; quorum ictum ferreus rigor excipiens in modum glaciei facilem sui resolutionem dedit *k*. Inter agendum vero cœlestis asinus evanuit; nam respiciens ille, neque animal ipsum vidit, neque etiam ani-

insilens fuga
elabatur,
* Lab. omittit
se
* Lab. capitor
equus ac

k

A malis vestigium, quantalibet investigatione insistens, in aliquo penitus invenire potuit; cingulum vero ad argumentum miraculi, ubi ipse nexuerat, reperit.

et recta ad
S. Fidis monasterium
cum ipsis vinculis suis
tendit.

* Lab. intendit.

* Lab. omittit persona

* Lab. ad lit ad sepulcrum prorupit

53 Ergo ad S. Fidem pedestri itinere recta tetendit *. Nullum pulchrius basilicam S. Salvatoris aut speciosius spectaculum intravit ante hunc diem, neque aliquid libentius populus Conchacensis aliquando aspexit, quam quod nobilis viri clarissima persona * ac procera pulcherrimi corporis statura, ponderosam ferri massam gestans humeris, per circumfusas solemnizantium turmas * perrumpit, tamquam leo, qui, fracto carcere, grandi mole catenarum oneratus colla, nativum sylvæ repetit refugium. Tunc homo coram omni populo, ibidem deposito onere, hostilem sarcinam, quam captivam collo advexerat, libertate donat, ac felici postliminio redux seniores cum omni populo tanti miraculi novitate lætificat. Dein amicorum animos diu in mœrore suspensos explet inopinæ reversionis gaudio, nec aliquid tristitiæ captivitas illa post hoc * intulit, cui nec damnum pecuniæ successit, nec detrimentum corporis.

* Lab. hæc

Auctoris de hoc miraculo observatio.

B 54 Sed quid putas, de illo asino conjiciendum esse, nisi benignæ virtutis angelum fuisse, in figuram humilioris jumenti manifestatum? Super quod etiam ipse Salvator residens, ut sæcularis pompæ contumacitatem humiliaret, vi-
liori gestamine vehi potius voluit, cum tamen esset ille excelsus super omnes gentes Dominus, et super cœlos gloria ejus. O magnum meritum unius Puellæ! O admirabile donum uni Feminae concessum! O admirabilis et ineffabilis gratia uni Virgini præstita, cujus virtutes nec calamo notari, nec etiam lingua humana jam expediri poterunt; non enim ibi S. Fides tantummodo, ubi corpore requiescit, miraculis pollet, sed etiam, sicut ab his, qui quotidianis ejus intersunt virtutibus, didici, in terra, in pelago, in carcere, in infirmitatibus, in periculis multis, et, ut ipse jam ex parte probavi, in necessitatibus variis, si quis eam recto corde interpellaverit, præsentem sentiet, et ubicumque S. Fides habet nomen, ibi quoque habet virtutem ad laudem et gloriam Christi Dei omnipotentis *l*.

C

ANNOTATA.

a Hujus castri hodiernum nomen Gallicum nuspiam invenire potui. Illud etiam eruditissimis editoribus tomi X Scriptorum Rerum Gallicarum ignotum fuisse, ex eo conjicio, quod tum in Indice geographico, tum in ipso Opere pag. 380 nihil præter nudum ejus Latinum nomen expresserint. Neque Amblardus ille, vir nobilissimus, mihi magis, quam illis, aliunde notus est.

b Per Cererem frumentum, per Bacchum vinum intelligit scriptor noster.

c Hac de re consulesis Lib. Judicum cap. 20.

d Fortasse supplendum timido; nisi per cor in periculo ponere Bernardus significare voluerit animos in periculo sumere.

e Sardanapalus, Assyriorum rex, utpote omni mollietiei genere effeminatissimus, molli certe, ut cetera taceam, lecto usus est.

f Bodix seu Boix sunt compedes aut torques victorum. S. Hieronymus lib. v in Hieremiam cap. 27 in hæc verba: FAC TIBI VINCULA ET CATENAS, addit: ΣΙΒΕ κλειδας, qui Hebraice appellatur Octobris Tomus III.

lantur MOTOTH, et sermone vulgari BOIAS vocant. Ita Cangius, apud quem plura vide verbo Boia.

AUCTORE
BERNARDO.

g Hunc non fuisse brutum animal, sed benignæ virtutis angelum, infra conjectat Andegavensis scholasticus, cui hac in re fidem, qui vult, habeat.

h Tolutatura vox est derivata a verbo non satis Latino tolutare. Dicuntur autem equi tolutare seu tolutum incedere, cum crura altius in currendo tollunt et subsultim incedunt. Gallice trotter dicitur. Adisis Menagium in Lexico Etymologico eodem verbo trotter.

i Campitor equus, inquit Cangius in Lexico, est cursor, stadiodromus equus, Gallice cheval de manège, de course.

k Durioribus silicibus vincula disrupta fuisse, indicat Bernardus.

l Labbeus addit: Qui omnipotentiae suæ habenis cum Patre et Spiritu Sancto coæterna unitate regnat per sæcula æternaliter manentia. Amen.

CAPUT IV.

E

Aliud de Gerberto miraculum. Item de peregrino capto et vinculato subitoque S. Fidis auxilio liberato.

Revocetur ad memoriam ille Gerbertus *a*, cujus mentionem jam dudum in superiore libro fecimus, quemque post evulsionem oculorum, more illuminati Witberti *b*, illuminatum diximus, provida videlicet mirabilique summi Artificis dispensatione, ut virtutem, cui in alio congratulatus fuerat, atque, cui acciderat ultra omnia, quæ in mundo felicia putantur, beatificaverat, ut ipse aiebat, cum primum sibi accidisset videre prædictum Witbertum, hanc demum in semet ipso factam cerneret, ac præter spem simili felicitate gauderet; deinde tamen, ne insolentia quandoque elatus ad desertæ militiæ malum reverti ultra præsumeret, justo Dei consilio unius restauratorum oculorum lumen amisisse, reliqua oculi substantiæ salva integritate, dextrum vero integrum retinuisse et ita deinceps vitam sinceram in tranquillo, et absque remeandi sollicitudine egisse scripsimus. Hujus miraculi certitudinem, sicut ipsi in priore itinere audivimus et vidimus, inter cætera compendiosissime litteris designatam, post in patriam regressi latius emendati usque digessimus. At vero dum aliquot annorum, ut paulo ante dixi, intervalla exstitissent *c*, quibus neque

CAP. XIII.
Dum Gerbertus, uno jam captus oculo,
a
b

F

c

56 Nam cum ipse quadam die ante plateam templi spatia-
retur, pellemque agniculi, veluti gratia ludendi, in manu ventilaret, mox ei quidam Burgensis *d* illius villæ Barnardus (Porcellum cognomine dicunt) furibundus insilivit, et quia consimile tergus transacta die perdiderat, ipsum fore *, falsa opinione delusus, non dubitavit; unde, sicut erat temulentus ac sobrietatis

a furibundo viro, tamquam fur, invaditur, alterum sanum amittit;
d
*supple furem

40 impos,

AUCTORE
BERNARDO.

impos, absque ulla præmeditationis discretione statim illum ille nequissimus convitiis appetit, suæque rei furem compellans, etiam legali comprobatione latrocinii in præsentiarum tentat vindictam. Alter vero objecti injuste convitii impatiens (nam rari perpaucique sunt mortales, qui, non commoveantur, si etiam merito dehonestantur) par pari respondere, neque in aliquo verbis illius cedere; ita utrinque intractabilis rixæ conflictu audire erat omnigena convicia in alterutrum objectari, quousque ad pugnos ventum est: dum ergo aliquamdiu æquo Marte dimicarent, et neuter cederet, ille Barnardus, quem sævior instigabat furia, e commisso certamine se propriens raptim ad arma recurrere cœpit. Verum ut in huiusmodi festinationis articulo solet obtingere, non fuit opportunum arma suppetere ad manum, sed tantum veru reperto, in quo caro assata decocta fuerat oculum illum sanum repetito conflictu penitus inspiciat *e*, pupillaque terebrata *f*, reliquum ocelli in particulas disjicit violentus. Postremo vicinorum concursu dirimuntur.

at hunc ei
restitutum
iri, S. Fides
pollicetur, quo
reipsa rece-
pto,

B

57 Tum Gerbertus, recenti cruore vestem notatus geminaque lucerna captus, in ecclesiam ductu alieno festinare, clamoresque ad cœlum ingeminare, ac S. Fidis auxilium invocare. Denique totos tres menses continuos per singulas noctes coram sanctuario excubavit, omnia invictis clamoribus fatigans, sanctamque Fidem instantius increpitans. O S. Fides, Conchacensium domina, quare, inquit, non tuebaris oculum, quem olim eradicatum reddidisti? Quare non defensabas misellum, quem tuo beneficio servum tibi peculiarem acquisivisti? Hæc et similia assiduis vocibus repetere non cessavit, quoadusque festività S. Michaelis *g* instaret. Nocte itaque illa, quæ præcedit vigiliam, ecce in somnis S. Fides apparens sic sibi visa est dicere: Vade crastina die post Vesperas cum processione monachorum ante altare S. Michaelis, et ibi Deus tibi restituet oculum. In crastinum ergo ad horam, qua sibi jussum fuerat, homo divinæ visionis haud immemor, in oratorium S. Michaelis processionem comitatus est, ubi cum pro honore futuræ celebritatis antiphonam super Evangelium concinerent, cœlestis Artifex, cujus sapientia nihil repperit difficile, detrimentum proprii figmenti supplere dignatus, non est passus ultra diutinas lacrymas dolentis ac supplicia vota inaniter fundi, unius oculi substantiam jam bis conditam tertio reformans, quater etiam in novissimo magnæ resurrectionis die reformaturus; nec tamen plures oculos, quam reliquis mortalibus natura dedit, hic in illa ultima regeneratione credendus est habiturus.

gratias ille S.
Fidi refert, ac
non diu post
pie moritur,

h

58 Cumque ergo novi oculi acies cuncta circa se intuens circumpositorum formas jam clare discerneret, antequam in vocem tanti gaudii erumperet, ipse primus omnium ad campanarum funes indomito cursu per gradus solarii præcipitavit, quod in aditu monasterii arcuata maceria *h* sustentatum jam dicto altari subiciebatur. Quem protinus insequentes ministri, huic officio dediti, nil jam de ostensa cœlitus virtute cunctari, universam signorum classem exagitant, pariterque TE DEUM LAUDAMUS omnis chorus divinasque laudes intonant; fit clamor et ineffabile gaudium, cui in rebus humanis nihil æque conferri potest. Ille denique, interjecto parvi temporis spatio, cum tanto gaudio bonoque testimonio ineffabilibus mirabilibus glorificatus

vitæ metas consequitur, ad illam procul dubio D interminabilem vitam translatus, in qua sancta virgo et gloriosissima martyr Fides perenni lætitia fruitur, habes et ibidem Garberti consortium, cujus in hoc sæculo post reparationem mutilati capitis non est passa dissidium.

59 Hunc ergo secundo itinere, quia excesse- rat, videre non potui, illum vero antiquiorem Witbertum, qui cognomen Illuminati ex eventu habuerat, adhuc Dei gratia vidi admodum senem multumque super reditu meo flentem ac dicentem: Nunc reverteris, domine pater, meusque et re et consilio adjutor; ego, jam plenus ævi senioque confectus, scio, me satis non te in hac vita posthac visurum: Deus et S. Fides reddat tibi meritum, qui de longinquo solus hanc curam cepisti, ut virtutes ejus audire ac retinere venires; cujus ego oculos ob dignitatem insignis miraculi terque quaterque deosculatus ei Vale dicens abscessi. Porro si Deus ad Conchas me per suam misericordiam quandoque reducerit, adhuc eodem superstitute, illud jam non habebo tantæ vilitati, nec a pectore alienum, quominus celeberrimis scriptis perpetuæ tradam memoriæ, faciamque cunctis sæculis memorabile. Quidni faciam, cum constat, hanc pessimam ætatem non alibi audisse nos tanto glorificatam miraculo. Sed jam prolixus sermo, ab his, quæ restant, nimia dilatione nos suspendens, maturo claudatur fine.

superstite
etiamnum
Witberto, de
quo Bernar-
dus nonnulla
addit.

60 Peregrini quidam, Lemovicensis pagi indigenæ, abeuntes ad S. Fidem, transibant * prope castellum Oëbali *i*, quod dicitur Torena *k*, quibus forte fuit obviis quidam ejusdem oppidi municeps, eorum inimicus, Gosbertus nomine, clericus quidem solo cognomine, sed actu terrenus miles, qui, statim inventa causa, redexit omnes in captionem. Domnus Oëbalus * forte aberat *, cujus conjux tunc, sed mox per divortium ab eodem deserta, domna Beatrix *l*, hoc audito, mandat militi, ut, si se unquam velit habere benevolam, Romeos *m* statim abire sinat, nec prorsus unius horæ spatio intra septa municipii detineat coactos. At ille, non audens ex toto dominæ mandatis contraire, Hos, inquit, pro imperio dominæ dimittam, retento hoc solo, qui mihi injuriosior exstitit, quem impunitum abire difficile est; quod si ita sibi non sufficit, noverit non improperaturam *, quod etiam pro S. Fide certus sum nunquam me facturum; et ita, dimissis cæteris, illum unum jubet compedibus constringi, quos rustica lingua BODIAS *n* vocat; quorum clavi, martello duriter obtusi, ut inextricabilis illa fieret connexio, ultro franguntur, ipsis etiam frustatim compedibus conquassatis. Denique alteris compedibus mutuo petitis itidem actum est. De tertiis quoque eadem jactura accidit, ut ait: Ut video, S. Fides, nisi astu caveo, meum mihi inimicum vi auferet, verum annitar ego, uti res secus quam autumat, possit evenire.

CAP. XIV.
Peregrinus
quidam, inju-
ste compedi-
bus funibus-
que constri-
ctus,
* Lab. trans-
ierant
i k
* Lab. Oëba-
lius
* Lab. abierat
l
m

* Lab. impe-
traturam

F

n

61 Tunc vero actis chordarum voluminibus lacertis in crucem ante pectus constrictis, post hæc utramque palmam, circa collum utrobique circumactam, inter humeros violentissime revincire fecit, sicque subter ascellas regyranibus ligaminibus ventrem crudis nodis coarctari, adeo ut ipsius inauditæ connexionis modo sic miser constrictus suffocaretur, ut anhelitus gracili spiraculo vix sibi sufficeretur * vita. Cui ita in solitario conclavi clauso duodecim lanceatos viros, quos æque vesanæ mentis expertus erat, in-

illis patroci-
nio S. Fidis
miro modo
eximitur.

* Lab. suffice-
ret

A *Lab. illum* instanter adstare jubet. Qui, si viderent ipsum * divina solvi virtute, illico, ne vivus evasisse gloriaretur, omnes uno ictu pariter transverberatum obtruncarent. At post modicum interval- lum, ille miserabili adductus angustia, sitiens, difficile verbis id exprimere potuit; tanta vin- culorum duritia organales fibras obstruxerat. Tunc unus, quos dixi, satellitum, petita aqua, cum deprimeret illaqueatos sub gutture cubitos, ut laxato mento haustum ori ejus aptare posset, illa nodorum difficultas sese absolvit ultro, ipsis tantum resticulis hærentibus brachiis ipsis, quibus fuerant appositæ.

et incolumis e
carcere ela-
psus, ad S. Fi-
dem tendit.

62 Ipse vero, sentiens se divinitus solutum, cœpit illinc præstrenuus effugere. At illi, statim ex præcepto senioris ipsum mucronibus adorsi confodere, tanta continuo divinæ virtutis vi obstricti in loco hæserunt, ut nec moveri quidem quisquam eorum posset, nec penitus verba ad alterutrum dare. Sicque repente angelus Domini coarctavit, eos, ut acsi lapidea simulachra, immobiles permanerent. Unus tantummodo, inter suffocationis angustias obscænæ interje- ctionis dans mugitum, cum grandi difficultate in hanc vocem erupit: Vah, jam pergit; cætera, fixus immotusque tamdiu perstitit, quoad ille alter ad domnam Beatricem transfuga * sese in tuto reciperet. Cui illa in crastinum duces dele- gavit, quamdiu fines castelli longe excederet, tutumque iter carperet, cui erat Petrus vocabu- lum. Denique cum sociis ad Conchas attingens et pro absolutione sua grates inibi Domino per- solvens, post inde lætus est ad propria rever- sus, ligaminibus relictis in testimonium virtutis, quæ remansisse dixi laxis nodis pendentia bra- chiiis. Anno fere et dimidio post secundam a Conchis reversionem accidit mihi certo negotio domni Willelmi o, Pictavorum comitis, adire curiam, in qua cum domnam Beatricem vide- rim, a Richaredo p fratre suo, Rothomagensium comite, illuc missam, ardentem ejus colloquium aggressus, illico rogitare cœpi super hoc mira- culo. Cujus verba, per omnia monachorum Conchacensium concordantia, esse poterat pro- babile argumentum, si qui dubitaret in aliis etiam mihi ab eisdem narratis.

* *Lab. trans-
fugit*

o

p

C

ANNOTATA.

a Aliud hoc de Gerberto, libro I *Miraculorum* cap. 2 memorato, miraculum abest ab editione *Labbeana* jam sæpe laudata. Porro ex infra di- cendis patebit, illum, tametsi pag. 306 mona- chorum præbenda, seu monachorum cibi ac potus portione diurna contentus in cænobio Con- chensi Deo servisse dicatur, stricte tamen mona- chum non fuisse.

b De *Witberto* illo adisis caput I libri I *Mi- raculorum* a pag. 302.

c *Adi Commentarium* num. 90.

d Burgensis apud *Cangium* hoc verbo, uti etiam apud *Bernardum* hic, est *burgi* seu villæ clausæ incola seu municeps.

e Inspicere hoc loco idem sonat, quod inva- dere; utitur autem priori verbo *Virgilius*, sed sensu diverso, lib. I *Georgic.* versu 292 ita ca- nens: Ferroque faces inspicat acuto.

f Terebrare idem quod perfodere. Unde tere- brata oculi pupilla, necesse fuit, ut non tantum videndi facultate privaretur *Gerbertus*, sed, uti *Bernardus* mox etiam subdit, ut ejusdem oculi,

crassiori veru cuspide perfossi, reliqua pars in particulas dissilierit.

g Colitur hic sanctus *Archangelus* præcipuo die 29 Septembris, quo de eo aliisque Angelis a decessore nostro *P. Stiltingo* fuse actum est.

h Per arcuatam maceriam *Bernardus* forni- cem indicat.

i *Oëbalus* ille idem est, qui in *Chronico Gau- fredi, Prioris Vosiensis*, tom. II *Novæ Biblio- thecæ Mss.* pag. 290 *Ebolus* vocatur. Fuit *Gul- pherii de Turribus, Archambaldi et Cambæ Putridæ cognominati, filius, genuitque Archam- baldum*, cujus matre legitima (hanc *Bernardus* *Beatricem* vocat) adhuc vivente, non legitime aliam duxit, de qua genuit *Guillemum* et *Robertum*. Hic *Oëbalus* castrum de *Torennâ*, quod pater suus, teste laudato *Gaufredo*, acquisivisse dicitur, *Guillermo* filio cum consensu *Archam- baldi* postmodum dedit. Plura de eo curiosus le- ctor cit. pag. 290 videat.

k *Labbeus* cap. 44 *Torennam* vocat. De hoc E autem castro multa tradit *Valesius* in *Notitia Galliarum* pag. 557, unde nonnulla huc tran- scribo. *Toriana, inquit seu Turenne*, castrum est veterrimum, vicecomitatus titulo insigne, cujus mentio fit in veteribus nostris *Annalibus*, atque etiam apud *Eginhardum* in rebus gestis *Pippini, Francorum regis*, in anno Christi 817. Et post nonnulla subdit: *TORINNA* ergo primum dicta est sincero nomine ante annos 900; postea *TORENNA*, i in e mutato; deinde *TORENA*, sublata n littera; ac demum *TURENA*, ex quo vocabulo factum est vulgare nomen *TURENE*: quod est castrum summo monti impositum. *To- rinensem autem vicecomitatum partem agri Le- moricini, Cadurcini et Petrocorici* obtinere, atque a *Sarlato, Petrocoriorum urbe, usque ad Novum Vicum (Gallice Neuviç) leucas Francicas am- plius 30 in longitudinem* patere, ibidem laudatus *Valesius* scribit.

l *Beatrix* illa infra dicitur *Richaredi* seu *Richardi*, nempe II hujus nominis *Rotomagensium comitis, soror*.

m *Adisis* dicta de hac voce pag. 305 in *An- notatis lit. d.*

n Vide *Annotata* pag. 315 lit. f. Per rusti- cam autem linguam hic intelligi debet vulgare *Francorum* tum temporis idioma; de cujus a Latina lingua distinctione vide *Cangium* in *Præ- fatione* ad *Glossarium* suum num. 43, et *Anno- tata* in *Vitam S. Beregisi* tom. I *Octobris* pag. 523 lit. u.

o Est is *Willelmus IV, Pictavensis comes et dux Aquitanix, Ferabrachia dictus, qui Fulber- tum, Carnotantum episcopum, Bernardi nostri olim magistrum, impense coluit ac dilexit. De eo consulat curiosus lector tomum X Scriptorum Rerum Gallicarum locis vix non innumeris.*

p *Richaredus* ille est *Richardus, Normanno- rum princeps, ad quem Fulbertus, Carnotensis episcopus, supra plus semel laudatus, epistolam dedit, quam videsis tom. X Scriptorum Rerum Gallicarum* pag. 451.

AUCTORE
BERNARDO.

AUCTOR
BERNARDO.

LIBER III.

CAPUT I.

Bernardo, tertia vice Conchas profecto, tertium de miraculis S. Fidis librum conscribendi occasionem præbet prodigium, quo S. Fides gladio percussum mirabiliter sanavit.

CAP. XV.
Anno Christi
1020 Bernardus, tertium
Conchas pro-
fectus,

a
b

CAP. XVI.
tertium de
miraculis S.
Fidis librum
conscribere
aggreditur
occasionem
miraculi,

c

quo quidam
miles horren-
de vulneratus

d
e

f

B Anno igitur ab Incarnatione Do mini millesimo vigesimo a, Indictione tertia, tam S. Fidis amore motus, quam Witberti b illuminati gratia revisendi, tertio ad Conchas repedavi; quem superstitem nen reperiens, admodum ægre tuli, licet ipsum, ut confido, pax bona in terra viventium habeat, quem hic Dominus tanto miraculo glorificaverat; nec de salute ejus desperant, qui in hora exitus et confessionem illius integram, obitumque facilem viderunt; nec tamen subitaneum, quia præsensisse horam ipsum aiunt, quamvis nulla dolorum angustia prænuntiant.

64 Post hæc autem, rite completa solemniori celebratione, volentem protinus redire coeperunt instanter interpellare, atque obtestari, uti tertium S. Fidis miraculorum adderem libellum. Ego vero summa vi facturum abnegare; neque enim esse necesse; cum prioribus non modo potiora, sed nec similia nequeant inveniri; at illi instare, facto peropus esse, neque me in eo causam captare posse, quod nesciant tale aliquid cui nihil præferendum in divinis operibus ipse judicem; quod mihi ardenti sollicitoque animo percontanti, venisse dudum ad S. Fidem, aiunt, quemdam Petrum ex Arvernica c clericum, genere clarissimum, dignitatibus præpotentem; cui cum novellum primæ editionis nostræ codicellum exhibuissent, auctoremque nomine designassent, nimium conquestum esse, vel defuisse adventui meo, vel me per fines suos non divertisse, cui quoddam narraret insigne et inter præcipua ponendum, perhibent.

65 Dicebat enim, militem se habere, Raymundum nomine d, virorum quinquaginta potentem, de vico Valeriis e pluraliter nominato, qui aliquando in dirimendo tumultu fulminei gladii, ex adverso librati, ictum adeo validum exceperat, ut nasus divisus per malarum medium, mandibularum quoque una in duo desecta, alteraque ad medium fere truncata, linguæ etiam radicali gutturi disjunctum, hiatum sub palpebris patefecissent in tantum immanem, ut divisæ faciei ossa horreret pendula; quem fideles et amici domum referentes trium fere mensium spatio observant semivivum, cujus vita insanaibili vulnere saucia, amicis plus tædio erat, quam gaudio, cum nec buccæ usus ad capiendum cibum esset utilis, sed per hiatum, quem diximus, defruta f dumtaxat distillarentur pingua. Ita miser, odibilis vitæ mora diu protractus,

cœpit jam intra se cogitare, ut ad S. Fidem se deportari crastino luce, nutu, quo posset, innueret, non tamen eo voto, ut de salute corporea, quæ irreparabilis videbatur, ultra cogitaret; sed ut animæ, vel inter vias, vel ad S. Fidem obeuntis superna miseratio succurreret.

66 Ita fixa sententia, cum nocte secuta inter angustias mœroris et tristitiæ gravius obdormiret, et * ecce, S. Fides apparere visa est, forma puellari et eleganti, adeo venusta, adeo decora, ut nihil illi in humanis formis posset comparari; quæ ubi proprii nominis notitiam roganti intimaverat, illico eadem, sese a Deo venisse, adjecit, ut volentis, nec valentis ad S. Fidem tendere, succurrat votis. Et post hæc dilucide et aperte pro eo data oratione, PATER NOSTER adjecit in fine, finitoque capitulo, putrefacto ori sagax Medica digitos ingerere, sicque dentes singulos jam exhalante tabo labefactos infigere ac reformare visa est, deinde palma subjecta mentum erigens illam hiulcam rimam rejunxit, ac præmortuam penduli vultus offam mirifice spiritu divinæ vivificationis animat. Et ita saluti restitutum imperat, ut S. Salvatori grates agat, ad Conchas properare.

67 Cumque aurora diei ortum præsignaret, experrectus ora manibus contrectata reperit redintegrata. Cujus miraculi certitudinem ut planiore argumento addisceret, tentat, an possit usum exercere loquendi; primitus excelso clamore vocat famulos, et quia longe famis passus inedia fuerat, voce improba poscit cibum. Illi evigilantes, et vesanum aliquem, qui tam mane cibum roget, existimant, et super sono herilis vocis hærent stupefacti; qua tamen vox illa resonat, cursum intendentes, accensis luminaribus, præter spem inveniunt hominem salvum et incolumem. Quibus mirantibus et hesternum propositum et divinæ visitationis narrat somnium. Refocillatus ergo recreatusque edulio pergit ad S. Fidem, reditque festinus, ignarus idem, ut laicus et indoctus, narrandum esse monachis tam grande miraculum; sed postquam domnus Petrus hæc eadem narraverat, remissus ab ipso non modo sola, sed pluribus post vicibus repedavit. Testantur, qui sæpius ipsum viderunt, in modum tenuissimi fili vestigia ferri rubra videri.

ANNOTATA.

a De anno, quo Bernardus tertium Conchas adiit actum etiam est in Commentario num. 90. Porro tum hoc, tum sequens capitulum ab editione Labbeana abest.

b De Witberto actum est lib. 1, cap. 4, et cap. 4, lib. 2, num. 55.

c De Arvernica vide dicta superius pag. 306 litt. bb. Porro is Petrus mihi alias ignotus est.

d De Raymundo illo nihil alibi inveni.

e De vico Valeriis tacent Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum, alique geographi, quos consului.

f Defruta sunt vina cocta usque ad consumptionem mediæ partis, a defervendo sic dicta. Ita Columella lib. xii, cap. 21 apud Robertum Stephanum: Mustum quam dulcissimum decoquitur ad tertias; et decoctum, sicut supra dixi, Defrutum vocatur. Virgilius 4 Georgic. versu 269 Pingua defruta memorat.

a S. Fide, ei
apparente, subito
sanatus
fuit,
*et redundat

E
non sine suo
suorumque
famulorum
stupore.

F

CAPUT II.

De quodam Barnardo de morte suscitato, et de mirabilibus in ipso, ad S. Fidem veniente, in via patratis.

CAP. XVII.
Scriptor sibi
postulat S.
Fidis patrocini-
um,

Quoniam *a* quidem flagranti amore gloriosissimæ virginis et Christi athletæ insuperabilis Fidis nimium succensi intermissa diu scribendi otia rursus repetere cogimur, illius sacratissimæ ac dilectissimæ Martyris efflagitamus magnificis juvari suffragiis, quæ cœli in arce civibus juncta Angelicis, per virtutum præclara magnalia, nobis tacentibus, totum per orbem suæ potentiae prædicatrix coruscat; hæc enim, licet corporali specie populis sese offerre nequeat, jugiter tamen patefactis miraculorum portentis se manifestat; nec jacet usquam terra polis sub ambobus, quæ sui nominis laude et fama carere dignoscatur, nec immerito, quæ, primis sub auspiciis Virgo præclaræ indolis in omni pudicitiae honestate florens, cunctisque in actibus auro purius fulgens, illud in sese concertum retinuit, in quo dicitur: Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea suavem dedit ei odorem *b*.

b
idque multis
titulis extollit.

69 Vere superno Regi in alto cœlorum throno residenti nardus ejus sanctitatis et vitæ cœlibis dulcem halavit fragrantiam; quia tota odor bonus erat Domino juxta Apostolicam sententiam *c*, quæ denique in passionis torrido incendio vaporata, fracto pœnis acerrimis corporis alabastro, myrrha facta est electa, cujus virgulas suavissimæ dulcedinis per diffusos mundi emittit cardines, in quibus gloriosæ Virginis et magnificum nomen pio amore excipitur, et æternum memoriale digna veneratione commendatur. Hæc, sicut mira ejus virtutum testantur insignia, dum mortis debita in tormentis exuit membra, liberiolem mutata est in husiam *d*, per quam vehementissimo in momenti puncto, per vacuos aeris campos discurrens ubique terrarum in necessitate ejus suffragia poscentium auribus adsistit præsens, nec habet jus lædendi quilibet morbus, ad ejus invocationis malachmata *e* delendus; mors quoque ipsa, quæ nemini parcere didicit, jam dedocetur misero pallore ora inficere, quæ sancta Virgo, supplicibus votis conducta, pristino rubore velit accendere. Quin etiam inusitato more voracissimus orcus ab ore cruento intactas cogitur reddere animarum offas *f*; quibus insatiabilem cupiens lenire famem harpialem *g* semper inhiat infarcire ventrem. Tanti honoris præmiis ditatur a Domino clarissima Virgo, pro cujus amore diversis tormentorum suppliciis excruciat, mortis non timuit perpeti extrema, cujus præclara fama, inremissis aliquando pennis loca quæque oberans, cunctos, ut diximus, angustia qualibet oppressos, ad ejus patrocinii beatissimum asylum invocandi hortatur, quia et auditu est facilis, et prodiga muneris.

70 Unde * contigit, quemdam nomine Hunal-

dum *h* Tolosanis *i* in partibus sanctæ Martyris admirandum promeruisse beneficium, usuque * et opere inopinatam * experiri ejus magnificentiam virtutum; habebat enim filium, nomine Barnardum *, quem de more misit ad armentum in pascuis servandum. At ille, pastoralis cura suscepta, die quadam, surgente hespero *k*, armenta domum reducens, per negligentem incuriam bovem unum inter fruteta dimisit, reliquos vero bostaris præsepibus *l* inseruit. Cernens igitur, vacuo loco unum abesse animal, pascua per furvas noctis tenebras solivagus repetiit, sed magna parte noctis illius jam elapsa, casso labore quæritandi, sine bove tristis ac mœrens rediit. Quid ageret, quo se verteret, nulla ei ratione paret? Improbissima enim patris severitate perterritus, eo sciente, tectum non audet subire, neque, quid ei acciderit, ullatenus intimare. Tandem vero, sopitis omnibus, lectulo se contulit clanculum *; ubi cum membra amissi bovis indagine admodum defessa jactaret, illico tanto dolore corripitur, ut pene omni ossium compage resolutus crederetur, quo dolore nimium invalescente, et motu artuum fraudatur et rationis officio privatur.

AUCTORE
BERNARDO.
Juvenis
* Lab. omittit
Unde
h i
* Lab. visu-
que
* Lab. inopi-
nam
* Lab. filium.
quem
k l

71 Mane autem facto, ut eum pater tanto conspexit correptum languore, deposito furore, mox super imminens nati interitum flebilibus cœpit gemitibus dolere. At * dum vastis singulorum quateretur ictibus, S. Fidis salutiferam opem magnis implorat clamoribus, ut pristina incolumitati ejus restituatur filius. At ille, toto corpore manens immobilis, summo dumtaxat in pectore videbatur ei palpitare * calor vitalis, atque tali in stupore membrorum dies peregit novem, extinctis lucernis oculorum. Decimo autem die, quæ Dominica habebatur, ut viderunt pupillas * luminum in morte contabescentes, gelidoque sudore frontem ac genas rorantes, apposita lævo lateri manu nihil vivum salire sentiunt, sed omnia æterno sopori dedita evidentissimis signis agnoscunt. Quid plura? funus parant, exanimeque cadaver sandapilæ impositum ululantibus lamentis celebrant.

pastor, defunctus et sepulcro condendus,
* Lab. ac

72 Sed cum luce crastina ad defossum sepultura ejus locum veheretur, pater impatientis amoris affectu extincti gelidum nati corpus amplexatur, oculosque ac vultum omnem irriguis lacrymis humectans locum omnem amaris implet clamoribus, inter quos insolabiles gemitus crebris vocibus sanctam Dei martyrem Fidem clamat, ac lacrymosis obsecrationibus, ut sibi filium reddat, ter et quater ingeminat, dicens *m*:

* Lab. omittit
palpitare

* Lab. pupillas

ad invocationem S. Fidis

F

m

Virgo Fides, dilecta Deo, lux inclita mundi,

Auxilium miseris quæ cita ferre soles,
Supplicis exaudi, Martyr sanctissima, vocem,
Quamque potes, posco, defer opem misero.

Munere nemo tuo, petiit si forte coactus,

Discessit vacuus, te retinente manus.

Credo quidem, neque vana fides, te posse,
quod opto,

Cœlitus a Domino promeruisse tuo.

Unicus ecce mihi natus, mea sola voluptas,

Occidit, una mei spes et amor generis.

Quo pereunte modo, mihi cætera vita superstes

Protrahet ingratas fine carendo moras.

Sed si, Virgo Dei, miserorum questibus ullis
Flecte-

AUCTORE
BERNARDO.

vite restitui-
tur.

n

B

queque sibi
in excessu
mentis

o

* Lab. Male
persecutione

C

stensa fue-
runt, enarrat;

Flecteris, et lacrymis vinceris irriguis,
Funere sopitos nati, quos cernimus artus,
Ad priscam vitam, te rogo, nunc revoca.

73 Cumque his et hujusmodi quam plurimis
querelis super defuncti corpus incumbens
pater cum magno ejulatu quereretur, omnes,
qui ad ultimum exequiarum obsequium ade-
rant, deflentis pietate moti, fletibus ora riga-
bant, ac piissimam Virginem, ut ad invocatio-
nem sui sancti nominis propitio vultu respicere
dignetur, unanimes mixtis lacrymis precibus
exorant n :

Sic quoque continuo, sed et (o mirabile
dictu !)

Mors tetra versa retro, prædam fugitiva reli-
quit,

Evomuitque vorax avida de fauce rapinam.
Protinus atque caput lento nutamine functus
In partes versat, gelidas recalente medullas
Fomite vivifico ; subitoque peralgida mem-
bra

Spiritus infusus totum dat vivere corpus,
Erigiturque jacens, trepidantia lumina vix-
dum

Attollens, ac mox totos simul erigit artus
Et stetit in propriis membrorum machina
plantis.

Inde domum repetit redivivo tramite patris.

74 Quo viso, cuncti in gratiarum actionem
versi præ gaudio tanti miraculi lacrymas fun-
dunt, sanctæque virginis et martyris Fidis vir-
tutem glorificantes votis et muneribus sese ac
suos ei supplices devovent ; sicque ab ecclesia
S. Georgii o, ubi humandi juvenis gratia con-
venerant, regressi ad propria, pater posthumi
filii ac reliqui contubernales diligenti perscruta-
tione * die quadam ab eo sciscitari studue-
runt, quid sibi visum fuerat illis novem diebus,
quibus in excessu animæ positus, quasi mor-
tuus, jacuerat, ac quomodo, vel cujus auxilio,
ad sepeliendum postmodum delatus ad vitales
auras redierat. At ille, adhuc trepidantia pe-
ctora gerens, ab imo spiritu longa suspiria du-
cens, sic percontantibus actutum respondere
exorsus est : Ut cætera nunc ad præsens silen-
tio prætereantur, quæ mihi fine sub extremo
contigerint, certissimo et sine ullius falsitatis
ambiguo brevi expedire non differam. Corporeis
vinculis spiritus meus resolutus teterrimis qui-
busdam ministris traditur, quorum crudelissimo
ducatu ad hiatum usque vastissimi præcipitii
protrahitur, in cuius horridam voraginem dum
jactari inenarrabili metu formidarem, (eloquar
an sileam ?) ecce vir splendidissimi decoris ad-
venit, quem, ut postea didici, paradisi præposi-
tum fuisse Michaellem archangelum, liquido pa-
uit, cujus placidi itineris gloriosissima virgo
Fides comes adstitit, quæ super solis jubar
emicabat splendore mirabili.

75 Hic vero cælorum præpositus, ut more
carnificum eos, quibus ad torquendum deputa-
tus eram, conspexit, in verbera mea irremedia-
biliter furere, quid, inquam, malorum artifices
in hujus tironis tormenta tanta desævitis crude-
litate ? Quid animam, a summo Deo creatam,
perditum itis absque ulla miseratione ? Sinite
jam nunc ab ejus gravi laceratione ; quia, Deo
permittente, per hanc sanctissimam virginem
Fidem proprio refundetur in corpore, a vestra
erepta potestate. Ad hanc vocem tartarei mini-
stri, intolerabili formidine correpti, manus
semper in malum pronas continuerunt, cœlesti-

busque nunciis insolito timore tremebundi pa-
ruerunt. Nec mora felicissima virgo Fides
concito impetu medios cuneos irruit, animam-
que meam ab eorum manibus violenter abs-
trahit, atque ita corpori humo tradendo, sicut
nostis, mirabiliter refudit. Postquam vero hujus
non tantum visionis, quam etiam rei gestæ veri-
tatis p textum ille ordine est prosecutus, pater
atque vicini iter instituunt, sanctæque Virginis
ad monasterium cum eodem resuscitato debitas
laudum gratias reddituri gressus dirigunt q.

76 Quibus per devexum latus montis, ab alveo
Dordonii r fluvii ad nubila caput porrigentis,
descendentibus, quodam in procliviori lubrico
animal, cui insidebat, quia nondum bene ab in-
firmitate convalescerat, pede lapso nutavit, et diu
resurgendo hærens ipsum cum ingenti fragore
dorso deturbavit, et quoniam semita nimium
angusta in præcipitio montis patebat, virtute
Dei ac custodia sanctæ Martyris protectus con-
tinuo surrexit illæsus. Denique basilicam expe-
tentes pro resurrectionis beneficio, propter quod
venerant, omnipotenti Deo laudes exultantibus
animis referunt, Sanctamque debitis muneribus
venerantes adorant, benedicunt, atque in virtum
mirabili potentia coruscantem prædicant.
Oratione autem expleta, hospitio se conferunt,
unde luminaribus compositis, dum ruente nocte
sacras vigiliarum excubias ante sanctam Virgi-
nem celebraturi procederent, ille sæpedictus
virbius s, Barnardus nomine, antiquo hoste
captentularum t insidias tendente, per hiantia
tabulati operta ab exedris dorsum improviso
casu ruit. Ad quem citato cursu comites pervo-
lantes, ita sancta Martyre manum supponente,
incolumem reperiunt, acsi pulvillorum fulcris
receptus fuisset a proximo lapsu. Crastina vero
die venerabiles hujus cœnobii fratres prioris
miraculi virtutem parum edocti, seorsum illum
faciunt, omnemque visionis seriem sagaci in-
dustria perquirunt. At ille Deum, quem nul-
lum latet secretum, testans, ita omnia exstitisse
asserit u, veluti in narratione continetur su-
periori.

77 Neque illud prætereundum silentio dignum
ducimus, in quo magnificæ Virginis et omnium
Sanctorum comparandæ meritis patronæ nostræ
Fidis admirabilis sanctitas fulget, et ab illicitis
conatibus, ne perpetrentur, temerarios cohibet.
Evoluto quidem, ut putabatur, unius anni cir-
culo, idem reparatus debito suscepti beneficii
obsequio ad S. Fidis oratorium repedebat, comi-
tante quodam Garsia x ex vico S. Orientis,
qui vulgo Marciacus y fertur, oriundo. Hic Gar-
sias, qui Vuasconum more tali insignitur no-
mine, dum quæstus causa, ut sæpe fit, neque
enim ab eo incipitur, telam secum deferret,
Lucasinam z ecclesiam gressu attingens a raptori-
bus invaditur, et amissæ telæ damna pati
cogitur ; sed illo amore sanctarum orationum
hoc raptum vilipendente, et cœptum iter pera-
gente, prædo ille pannatrices aa convocat, et, ut
sibi inde braccas bb faciant, alacri animo inci-
tat. Sed quid plura ! Divina illico non defuit po-
tentia, pannum in silicis mutans duritiem,
aciemque forsicum, velut ligneum, hæbetavit
surculum. Quo miraculo semel ac bis ostenso,
Dei ac sanctæ Martyris virtutem reminiscuntur
adesse præsentem, quæ eas prohibebat raptam
incidere sindonem. Cujus prodigii terrore per-
vasor nimium exterritus linteamen illud reser-
vavit, atque redeuntibus peregrinis veniam ma-
lefacti

q
dein ad S. Fi-
dem profici-
scens bis ejus
patrocinium
experitur.
r

E

s

t

u

Ablatam
furto telam
miro modo
reddi suo do-
mino S. Fides
curat.

F

x

y

z

aa

bb

A lefacti petiit ac supplex reddidit. Qui sanctæ Virginis hac in re virtutem prævaluisse agnoscences cum gratiarum actione ad propria redierunt gaudentes.

ANNOTATA.

a Apud Labbeum cap. 48 hæc et sequentia ad usque num. 70 edita non sunt.

b Verba fere eadem sunt, quæ leguntur in Canticis Canticorum cap. 4, v. 14.

c Apostoli Pauli verba in Epistola 2 ad Corinthios cap. 2, v. 15 hic intelligit auctor noster.

d Per husiam denotat substantiam, quæ Græce ουσια vocatur.

e Malachmata, quæ vox derivatur a verbo Græco μαλαττω, quod mollio Latine sonat, proprie sunt fomenta ad rem duram emolliendam corpori superposita; hic autem vox illa adhibetur pro remedio, seu patrocinio S. Fidis. Consulesis Cangii Lexion verbo Malachma.

f Hæc non ita intelligi velim, acsi ex inferno, seu orco stricte dicto, erepta S. Fidis patrocinio fuisset Barnardi istius anima; sed quod præservata seu ab inferni seu a piacularis loci suppliciis fuerit.

g De Harpyiarum voracitate adisis Virgilium lib. III Æneidos a versu 246.

h Hunaldum illum ejusque filium Barnardum aliunde non novi.

i De Tholosanis partibus seu Tholosano tractu actum in Annotatis pag. 306 litt. dd.

k Id est, Vesperi.

l Bostar, bostarium et præsepe bostaris idem apud mediæ ætatis scriptores sonans, quod stabulum boum, bovine, et statio boum; adisis Cangium verbo Bostar.

m Scriptoribus sæculi XI admodum familiare fuisse, solutæ orationi carmina intexere, tum ex hoc loco, tum ex Vita S. Gerardi Broniensis tom. II Octobris, aliisque abunde patet.

n Labbeus hæc ita edidit: Ac gloriosissimam virginem Fidem mixtis lacrymis precibus, ut ad invocationem sui sancti nominis propitio vultu respicere dignetur, unanimes exorant.

o Fortasse illius S. Georgii, qui 10 Novembris a Castellano annuntiatur.

C p Si per vastissimi præcipitii horridam voraginem, supra memoratam, destinatum perpetuo damnatis locum, seu infernum stricte dictum, potius quam piacularum locum, designare, in eumque jam suam animam re ipsa detrusam fuisse, asserere voluerit redivivus ille Bernardus, certissime in eo falsus fuit, cum fide certum sit, nullam esse ex illo stricte dicto inferno damnatorum redemptionem. Porro haud ita mirum est, ut, quæ sibi in visione exhibita fuerint, bonus ille juvenis re ipsa sibi contigisse crediderit.

q Labbeus hæc ita edidit: Pater et vicini iter instituunt ad sanctam Fidem gratias reddituri, et reliqua, quæ hocce capite sequuntur, prætermisit.

r De Dordonio fluvio vide dicta in Annotatis pag. 292 lit. n.

s Virbius, quasi diceret bis vir, vocatur, quia resuscitatus a mortuis. De hac voce ita Joannes de Janua apud Cangium in Lexico: Virbius, Bis vir existens, a Bis et Vir: seu qui binas habuit vel habet uxores: vel etiam, qui bis fecit facta viro digna: vel qui resuscitatus est, ut Lazarus et Hippolytus.

t Captentula seu captensula pro captione et

muscipula adhibetur etiam apud Cangium verbo Captensula; hic autem captentularum insidias struere sumitur pro moliri fraudem seu insidias.

u Vide tamen hic dicta lit. p.

x Miraculum hoc abest ab editione Labbeana. Porro ignotus mihi aliunde est iste Garsias.

y Vicus ille ita dictus est, ut arbitror, a S. Oriente, seu potius Orientio, Ausciorum in Novempopulania episcopo, de quo 1 Maii pag. 60 a decessoribus nostris actum est. Ceterum, cum hic S. Orientis vicus, vulgo Marciacus vocatus, a Marciliaco, nunc Marcilliac dicto, et a Figiacensi cænobio quatuor fere leucis dissito, diversus videatur, cumque etiam Marsiacum vel Marciacum, vicum in Astaracensi tractu situm, nusquam sub S. Orientis nomine signatum repererim, haud facile Marciaci istius situm determinavero.

z Lucasinam ecclesiam, seu Lucasinum vicum frustra apud geographos quæsi.

aa Per pannatrices intelliguntur hoc loco mulieres artis conficiendarum vestium peritæ.

bb Femoralia, seu potius sagum, ad instar tunicæ manicatum, olim etiam Braccæ dictum, hic designari videntur. Vide Cangium in Lexico verbo Braccæ.

AUCTORE
BERNARDO.

CAPUT III.

De mulo a morte resuscitato : de reperto accipitre : de puella contracta et de contracto directis.

Miles quidam Geraldus a, haud obscura persona, morabatur in pago Rotenico *, in villa videlicet, quæ Villaris b nuncupatur, distans a Conchis fere sex passuum millibus. Hic cum Roma aliquando rediret, accidit, ut mulus, quem a fratre suo Barnardo c clerico acceperat mutuo, nescio, quo vitio fractus, deficere cœpisset. At ipse S. Fidis, quam ut vicinam habebat, miraculorum recordatus, vovit eidem pro salute animalis candelam, longitudinem animalis habituram, nec tamen convalescens mulus, verum multo magis gravatus occidit; quod videns homo hospiti suo venundat corium, cui cum nequissimus hospes quam minimum precium porrigeret, ratus, quia, etsi nihil daret, itidem tamen haberet, ille Geraldus, valde indignatus, per varias cæsuras in longo et in transverso sulcat cadaveris latus, ne videlicet, se inde abeunte, infidelis hospes integro tergore gauderet. Denique, arrepto suæ peregrinationis bacillo, extincti jumenti oculum cuspide perfo-diens, caudamque percutiens, ita furibundus infit: Quid nunc detrimenti sancta Fides pateretur, si inter alia sanitatum dona huic etiam mulo sanitatem reddens, tam longam candelam sibi sortiretur? Modo miser duplici discrimine ferior, inter vias pedester remanendo, et in patria decies denos solidos fratri persolvendo; tanti enim amho invicem germani de mulo illo convenerant, si forte mortis periculum incur-risset.

79 Et vix ille hæc paucissima verba comple-verat, cum revivens mulus saltu citissimo constitit quadrupes. Et ne quis, nisi a vera morte illum æstimaret exilire, in ipso puncto tempo-ris

CAP. VIII.
Mulum exa-
nimatum, ad
invocationem
S. Fidis

a
* Lab. Rhu-
tenico
b
c

vita reddi-
tum fuisse,
variis testi-
moniis

AUCTORE
BERNARDO.

d
* Lab. ceu

e

probat Ber-
nardus, qui et
causam ape-
rit, cur ejus-
modi prodigia
scribat,

f

CAP. XIX.
tametsi apud
nonnullos fi-
dem inventura
non esse,
suspicitur.

g

ris, quo id actum est, vernabant in modum picturae universa detruncatae cutis stigmata, non jam perfusione cruoris recentia, sed, ut de alio dixi *d*, quodam nitore lanuginis seu * veter-nosa. Quo facto, memoratus Geraldus maxime gavisus redit domum, Deoque ac Sanctae ejus gratias egit ingentes, factique miraculi novitatem passim disseminavit. Nota nobilitas viri pariter et fides omnibus erat, qui ne temere vel garrule quidquam videretur referre, mulum vulneribus notatum habuit in praesentiarum. Hoc ipsi monachi, sed et alii complures, qui ipsum Geraldum postea plus millies viderunt *e*. Verumtamen horum relatu, licet satie certus, non ita contentus, si adviveret, essem, quin per eundem digressionem in revertendo facerem, cum ipse hujus viciniae incola parum me ab itinere detorqueret.

80 Quamvis enim et sensu debilis et peccato gravatus hoc officio sim indignus sed non ita falsus, ut sponte praedicem falsa, nec tam prodigiosae rei relatione multorum obtrectationem incurrere tulissem, nisi indubitata veritatem inesse nossem. Est enim humano terrore
B Christi veritatem nefas oculere, quod, qui faciunt, valde metuo, ne eosdem Christus apud Patrem in caelis tradat oblivioni; ipse enim dicit: qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo, qui est in caelis. Idem alibi iterum: Qui me erubuerit et meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cum venerit in maiestate sua et Patris et sanctorum Angelorum *f*. Absit, ut erubescam veritatem tuam, Christe, confiteri hominibus et in libro meo scribere, ne et tu ipse coram Patre tuo, qui est in caelis, me confiteri erubescas, et de libro tuo, quem scripsisti, deleas, sed ut ad finem verborum properemus, quis insanus ultra hominum resurrectionem fore dubitat in futuro, quando jam in praesenti resurgunt etiam animalia?

81 Sed *g* et de minimis causis, quas incolae loci, ut est rusticus intellectus, Joca S. Fidis appellant, tanta ibidem miracula, Christo cooperante, facta sunt, ut et eorum multiplicitas relatore careat, nec facile pro sui novitate, siqua narrentur, credi possunt. Sed res veritatis non potest cito suffocari aut extinguere, verum quanto acrius incredulorum dilaceratur perfidia, tanto efficacius vim vigoremque perseverandi retinet, ac velut ardens lucerna, quae inter saevientis procellae impetus pulsa, majore radiorum crine emicat, sic quoque veritas inter obtrectantium strepitum recto incedit vertice, et quo magis detrahitur, eo vehementiorem capit causam, qua munita aut defensa in apertiore humanae notitiae lucem evadat. Verum si tales exstiterint, qui haec credere nolint, quid mea refert? Scit Deus, qui operatur, et qui me ad hoc officium animavit, qui et ubi, et quando fuerint, quibus ista credere datum sit et credendo proficere. Et quamvis a praeae religionis statu haec pessima aetate plerique omnes deviant, utpote post desideria sua quisque aberrant, nulla tamen saecula vel tempora omnium bonorum Artifex absque testimonio bonitatis suae sinit praeterire, atque adhuc per Sanctos suos, etsi propter peccata hominum rarius, magnalia tamen virtutis suae aliquando non destitit exercere, et sicut ille est investigabilis sapientiae atque inexhaustae, sic etiam virtutum suarum qualitas a quolibet comprehendi non

poterit, quin si velit, nova faciat et inaudita; D neque enim fas est, ut Boetius ait *h*, cunctas divini operis machinas vel ingenio comprehendere vel explicare sermone. At nos dicturi de minimis, vel, si fas est dicere, de jocis S. Fidis, diversum calamum reflectamus ad inceptum.

82 Quidam miles, Geraldus nuncupatus. Concharum vicinus, cujus mentionem cum de mulo loqueremur, dudum fecimus, cum esset ad omnes artes militares aptissimus, accipitrem optimum apud urbem Rotenicam a seniore suo poposcit mutuo; cujus petitioni senior statim favere non distulit. Facto tamen et affirmato conventu, ut, si fortuito ille Geraldus illum acceptorem *i* perderet, beneficio ejus toto privaretur. Placuit utrique istiusmodi conditio, illi quidem callidiori, ut alienorum bonorum pervasione per talem occasionem insatiabilem suae avaritiae gulam compleret; huic vero ut tanti alitis honore vel ad tempus frueretur *k*. Sed antequam hic Geraldus jam revertens ad domum suam perveniret, causa exstitit, ut in pagum Albigensem *l* diverteret. Ibi cum ipsum accipitrem semel emisisset, avis illa cassato jactu per vasta aëris spatia evagata disparuit. Hanc ille diu insecutus nullo pacto revocare valens, nimio jam fessus labore, domum secessit nimium mœstus atque triste ferens; nimirum nota sibi dudum immisericordiae domini crudelitas fuerat, * implacabilis ira. Heu me miserum, inquit, quam infelici sorte astrictus angustior, et quam intrectabilis domini ferociam pati cogor? Quid jam restat, o pudor, o dedecus! Quin ad summam ignominiam bonis exutus redeam? Quin etiam miser videre jam illum diem videor, cum inops rerum ab his, qui mihi mala volunt, reputer mendicus. Cumque domestici ejus undique accedentes, ut ejus levarent aegritudinem, consolationis verba diu profunderent, non eos audivit, nec in aliquo penitus acquievit, sed multo acrius conquestus usque ad vesperam, spreto edulio, mansit incubatus.

83 Ad ultimum bona conjux viriliter accedens, Quid, inquit, anime mi, te exerceas? quidve maceras? Quid tanto mœrore afficeris? Cur tuae jocunditatis vultum luctu exterminas? Quare inaniter super re irrecuperabili tantos querimoniarum planctus exaggeras? Tamen si voto te alligaveris, crastino mane ad S. Fidem nudis pedibus cum oblatione ceræ processurum, spero in hac re Deum adiutorem fore; age ergo viriliter et confortetur cor tuum, neque diffidas per suffragia S. Fidis Dei misericordiam posse consequi, exporge frontem, exilara vultum, ac solita lætitia inter tuos discumbe ad cœnam; non enim est Deo difficile, ut lætior inde surgas, concedere. Nonne videtur recte sapiens femina monuisse, siquidem in angustia nihil gravius diffidentia?

84 His verbis homo valde confortatus relevatusque ita magnifice, voto prius dictato, ad epulas residet, acsi nihil mœstitiae pertulisset, jam se nutu divino exhilaratum quodammodo sentiens, imminensque gaudium praesagens; inter agendum vero (dictu pulcherrimum) auca domestica *m*, foris de improvviso advolans, convivas turbat; quam statim consecutus accipiter, qui fuerat perditus, intra cœnaculi ambitum super ipsam rapidissimo irrui impetu. Et hoc fuit insigne nobilis miraculi, quod ab alio pago ales tamquam ex industria ad locum redierit, quem non noverat. Quod gaudium, quæ

Accipiter, quo summo pretio accommodatus fuerat,

i

k

l

E

* suppl. et

a Geraldus quodam deperditus, invocatione S. Fidis

F

miro modo ad eum revertitur.

m

A quæ lætitia fuit, quot grates in excelsa porrectæ, cum nec opinanti seniori et spes recuperandi beneficii recreatur, et glorificatio miraculi augetur? Unde in crastinum, pro bonitate Dei gratias habiturus, Deo ac S. Fidi persolvere vota cucurrit.

CAP. XX.
Puella, hor-
rende contra-
cta, divinitus
per S. Fidem
erecta;
n
o

85 Alio quoque tempore n ad promerenda per S. Fidis inclita merita divinæ pietatis beneficia puella, omnium membrorum officiis dissoluta, Cassiaco o ex vico advehitur, quæ incuria bajulorum trans ripam fluminis, litto-reos scopulos Conchacensis vici lambentis, dimissa a prætereuntibus eleemosinam petebat, cujus inhospita facies et membra, quia, eas manu neque baculo arcere valebat, de nocte a feris sæpissime, ut ipsa postea testata est, lambebantur. Nullius sane miseratu ad monasterium subblata plurimis diebus in tali mansit miseria, nutu tandem Dei seniores loci misericordia moti ad monasterium jubent eam in grabato deferri. Ante cujus primum vestibulum diu excubans videbatur ad speciosam portam templi, ut dodus p quondam Petri, eleemosinam petere ab introeuntibus gratia orationis. Tandem vero B sancta Dei virgo Fides, alter cælo facta Petrus, advesperascente die, quam frondicomorum gloria ramorum ac palmarum decoraverat q, ab humo erigitur et ad sacratissimæ Virginis mausoleum, consolidatis plantis, tota incolumis progreditur. Ob quod mire factum adstantes, ingenti gaudio profusi, Deum cunctipotentem unanimes collaudant, qui tantam suæ militi Fidi conferre est dignatus in omni virtutum splendore potentiam.

CAP. XXI.
item vir a
nativitate
claudus.
r
s

86 Non multum huic dissimile aliud restat miraculum, quod exspectanti paginæ nobis videtur inserendum. Ad sanctæ Virginis promerenda beneficia quidam ex territorio Agennensium r, nomine Humbertus s, ope parentum advehitur, quem a renibus usque deorsum livida natura matris ab alvo exposuerat præmortuum, qui cum devotorum misericordia plurimis annis ibi sustentaretur, tandem divina pietate visitatus, post celeberrimum sanctæ Dei Genitricis Assumptionis diem subsecuta nocte, dum ante gloriosæ Martyris propitiatorium in vigiliis cum multis aliis pernoctaret, dolore nimio per languida membra corripitur, atque cum ingentibus cœpit clamoribus emittere planctus, quos inter dolores S. Fidis non desinit conclamare suffragia, et, ut ei propitiatur, cum lacrymis exorat. Inde subito fragore contracta in directum extenduntur membra, et quæ maternis a visceribus traxerat debilia, per sanctæ Virginis invocationem suscepit valida, sicque, spretis scabellis, quibus locusteos saltus, siquando alias tenderet, per terram emittere solebat, solidis gressibus inter cæteras turbas discurrere congaudet t.

ANNOTATA.

a De Geraldo hoc, tom. X Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 380 memorato, nihil notarunt eruditi illius editores; nec ego de eo quidquam notatu dignum inveni. Porro hoc apographi nostri capitulum 18 rectius in editione Labbeana ordine tertium esse, Bernardi verba num. seq. satis ostendunt.

b Villa, Villarum dicta, illæ fortassis est, quæ in Mappa geographica Aquitanix apud Blaëvium Ville comital vocatur, distans a Conchensi loco

Octobris Tomus III.

duabus fere leucis hodiernis Gallicis communibus cum dimidia.

c Labbeus legit Barnadus, qui mihi etiam sub hoc nomine haud satis notus est.

d Nempe capite 2 editionis Labbeanæ; de quo infra agitur pag. 325, num. 5 et 6.

e Labbeus his recte addit hæc: mihi narraverunt, et, omissis iis, quæ in nostro apographo mox sequuntur, his num. sequentis verbis capitulum 3 concludit: Sed, ut ad finem verborum properemus, etc., uti etiam in apographo nostro exstant.

f Nempe Matthæi cap. 40, v. 33, et Lucæ cap. 9, v. 26.

g Totum hoc capitulum ab editione Labbeana abest.

h Verba hæc exstant lib. IV de Consolatione Philosophiæ, Prosa 6 sub finem. Consulesis, quæ de egregio hoc scriptore retulimus hoc tomo pag. 450, et plura tom. VI Maii a pag. 704.

i Acceptor apud Cangium hoc verbo est accipiter, quem vulgo SPARVARIUM reddimus. Et post nonnulla hæc subduntur, quæ ad rem nostram faciunt: Acceptor, qui aucam mordet in Lege Alaman. tit. 99, § 20 in capit. ad eandem legem cap. 36 GANSHAPICH dictus in Lege Bajuvar. tit. 20, § 2. Talem hunc fuisse ex infra dicendis patebit.

k Notat Cangius verbo Acceptor col. 79, accipitrem fuisse primæ nobilitatis insigne præcipuum, quod et pro suo more erudite mox probat.

l Pagus Albigensis, seu Albigensis tractus, Gallice l'Albigeois, testes Baudrando, provincia parva Galliæ in Aquitania, ubi alias Heleuteri populi, nunc autem est pars Occitanix Superioris et terminatur a Septentrione et ab Ortu Rhutenensi provincia, ah Occasu Cadurcensi ex parte, ex alia vero et a Meridie Occitania.

m Auca, inquit Cangius hoc verbo, ANSER, Occitanis AUC, AUCO, AUQUETO; Italis OCCA; nostris OYE; addo, Belgice Gans vocari. Hoc tamen loco fortassis pro qualibet avi domestica sumitur. Plura de hac voce vide apud laudatum Cangium.

n Ab editione Labbeana tum hoc tum sequens capitulum abest.

o Cassiaci vici situm, nisi forte sit locus, Gallice Cassagnes dictus, quatuor leucis Gallicis communibus a Rutena urbe Meridiem vertus distans, definire nequeo.

p Dodus, uti et Clodus pro Claudio media ætate quandoque scripta inveniuntur. Adisis Cangii Lexicon, et Actus Apostolorum cap. 3.

q Dominica Palmarum sub vesperam id contigisse significat.

r De Agennensi urbe et tractu vide dicta pag. 289 lit. d.

s De Humberto illo nihil alibi inveni.

t Quam ob rem ex nostro Ms. codicis reginæ Sueciæ apographo hic etiam non edam capitulum 22, quod de rustico a dæmonio liberato inscribitur, sequensque, quod de puella dæmone etiam liberata agit, ac denique capitulum 24, quod de milite sagitta vulnerato per S. Fidem sanato titulum habet, cur ea, inquam, hic prætermittenda censuerim, in Commentario a num. 92 aperui. Porro tria illa capitula excipit in nostro apographo concinnatum a Bernardo S. Fidis, seu potius miraculorum ejus elogium, quod hic sub Epilogi nomine jam editis adjungere visum est.

AUCTORE
BERNARDO.

EPILOGUS.

Omnis generis
miraculis
celebrem

Sunt namque hujus Virginis tanta virtutum insignia, ut nec sparsa per quadrifidi mundi cardines colligi possint verbis, nec tam infinita recondi paginis. Hæc enim æquora omnia, velificante Deo, permeat, hæc regiones universas lustrat, hæc se Sanctorum omnium meritis, in admirabili virtutum claritate comparat, hanc deciduo jam mundo splendidum sub ambobus polis solem Dominus ad ortum produxit, de cujus præfulgidis radiis per signorum incrementa tellus omnis irradiatur, plebs universa quotidianis beneficiis attollitur, herebi etiam egredientibus, ea duce, animabus patent recessus *a*. Hujus largissima beneficia diversis crebrescunt in patriis uberiora *b*, quam illo in loco, ubi sanctissima ejus corporis celebrantur pigora. Ad ejus tamen sacrum oratorium ægri frequentius venientes optatam promerentur salutem, cæci lumen, vexati liberationem, aridi quietem, sciatici *c* erectionem, chiliaci *d* medicamen, æpileptici *e* salutem, vitæque desperati celerem reparationem.

S. Fidem prædicat Bernardus.

88 Hæc invocata bellorum frangit vires, sibi devotis triumphos parat insignes, armis melius pugnat, viribus fortius dimicat; hæc, siquando, culpis exigentibus, cælum clauditur, ut Helias reserat; claudos a grabato, ut Petrus elevat; tetra maris nubila, ut Paulus, serenat; turbidas procellas, ut Nicolaus, tranquillat; mortuos, ut Martinus Sabariensis, suscitatur *f*. Hæc in nulla virtutum potentia, cuiquam supernorum civium dignoscitur impar, in qua totius sanctitatis summa coruscat; hæc sine ambiguo Dei Genitrici familiaris assistit, quia et virginitatis candore eminet felix et potens Virgo, pretiosa paradisi margarita cœlestis Sponsi thalamo casto corpore juncta, clara mundi lucerna, tutissima populi patrona, decus Virginum, flos martyrum, laus angelorum, ornamentum cœlorum, salus patriæ, vigor Ecclesiæ, prædo gehennæ, janua supernæ aulae, curandorum corporum validissimum agridium *g*, suavissimum languentium anthidotum, tribulatorum invictissimum præsidium. Hæc non solum membra debilia roborat, sed, quod his omnibus præcellit, culparum sordes tergit, veniam reatum a Domino cœlitus impetrat, precesque supplicum, fida interpret, auribus divinæ pietatis intimat.

ejusque patrocinio homines salvari postulat.

89 Cujus virtutes gloriosissimas devotis mentibus exoramus, ut, quæ talia præstat ex tereno hospitio, nos jam pene pro peccatis Deo mortuos suscitare dignetur a vitiorum sepulcro, ut in illo resurrectionis tremendo articulo exutos miserorum sagulis hircorum *h*, de læva in vellere candido mutet ad dextram, ubi illa provehetur ad coronam, faciatque nos in veste nuptiali illius cœnæ acciri convivio, ad cujus epulas ipsa prudens Virgo cum oleo exultationis intrabit regnatura cum Christo, cui cum Patre et Sancto Spiritu est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen *i*.

ANNOTATA.

a Per herebi, seu potius erebi, recessus fauces mortis, ni fallor, designare voluit Bernardus, intelligitque mortuos patrocinio S. Fidis vitæ restitutos. Ut sit, adisis, quæ pag. 321 in Annotatis lit. p docuimus.

b De his ego nihil alibi litteris proditum inveni. **D**
c Sciaticos Bernardus vocat ischiade morbo seu coxendicis dolore ita graviter affectos, ut erecto corpore consistere nequeant.

d Hujus nominis morbum nusquam declaratum inveni. Si tamen conjectare fas sit, fortassis chyli, male elaborati, vitio, seu corrupta sanguinea massa laborantes intellexit Bernardus, nisi malis credere, descriptoris vitio to chiliaci loco vocis chiragrici expressum fuisse.

e Epileptici, seu rectius epileptici, sunt comitiali morbo, seu vulgo malo caduco, laborantes.

f Notiora passim sunt hæc facta, quam ut de singulis nonnulla annotari debeant. Dicitur autem S. Martinus Sabariensis, quod Sabariæ in Pannonia natus sit. De eo agendum, si Superis placet, die 11 Novembris.

g Agridium pro auxilio, seu cœlesti medicamine hic sumitur.

h Per sagula hircorum vellera hircorum designat, alluditque ad verba Christi apud Matthæum cap. 23, v. 32 et 33.

i Subditur in apographo nostro oratio ad S. Fidem, quæ Benedictio ad episcopum inscribitur, **E** hisque verbis concepta est: Benedicat vobis Redemptor humani generis, Filius Virginis, beatissimæ Fidis intercedentibus meritis, quique eam ad exemplum veræ fidei voluit martyrio decorari, ita vos faciat sibi famulari, ut inter cœlorum cives mereamini connumerari, et qui ad Virginis sacræ vos fecit celebritatem convenire, dignetur sua vos benedictione perfundere, et ad spiritualium præmiorum gaudia perducere, quod ipse præstare etc.

APPENDIX

MIRACULORUM.

§ I. Cur hæc miracula edantur. Invocans S. Fidem subito convalescit: auctoris frater invocatione S. Fidis gravi morbo mox **F curatur: mulus, invocato ejusdem patrocínio, vitæ redditus: mulier, ei annulum offerre subterfugiens, divinitus punita; facti poenitens curata: mulier sterilis ejusdem patrocínio foecundata.**

Quamquam, quæ ex apographo nostro Ms. co-
dicis reginæ Sueciæ jam nunc edidi, conscripta
per Bernardum, Andegavensem scholasticum,
Miracula abunde comprobent, sanctissimam Mar-
tyrem nostram virtutum signorumque gloria vix
uni e celeberrimis virginibus concedere, ac proin
nonnulli, iique præsertim, quibus proluxa mi-
rabiliū narratio arridere non solet, minime
mihi succenserent, si alia quædam, quæ tum apud
Labbeum in Nova Bibliotheca Mss. tom. II,
tum

Cur alia a
Bernardo
scripta mi-
racula hic
edantur.

A tum alibi ab eodem Bernardo litteris consignata exstant, hic prætermitterentur; tamen, cum et alii, iique maxime, quibus Labbeum illud Opus ad manum non est, non immerito ægre ferrent, si quæ ab eodem scholastico conscripta fuerunt, quæque insuper partim ad illustrandam utcumque Aquitanix historiam conducunt, dedita opera a me silentio obvolverentur, hisce potius, quam prioribus facere satis, vel etiam idcirco mihi visum est, quod et opera Dei revelare non minus hisce nostris, quam Tobix temporibus, honorificum censi debeat, ac fragmenta historica primum edidisse, aut alibi edita suo loco recudisse, quam plurimos minime pœnituerit. Exordior itaque ab Operis supra excusi fragmento, mea quidem opinione inedito, quod ex Vita Ms. S. Fidis, in Argentinensi Carthusia servata, describi nobis curavit, cum eaque die 21 Septembris anno 1663 contulit R. P. Joannes Gamans S. J., sæpissime de Musso nostro bene meritis, nec minus frequenter a nobis laudatus theologus.

Sigebaldus
misere ægro-
tans, S. Fidis
patrocínio
subito conva-
lescit,

B 2 In præfata Gamansii schedula post duo illa miracula, quæ in apographo codicis reginæ Sueciæ capitulo 8 et 9 recensentur, sequitur unum, cui titulus est: De eo, qui invocans sanctam Fidem mira celeritate convaluit, ac mox alterum sub hoc titulo: Quod fratrem ejus (nempe Bernardi) sancta Fides a contorsione membrorum mirabiliter liberavit. Porro his Bernardi verbis prius prodigium refertur: Sed et iste meus Sigebaldus, secretorum meorum minister, scholasticus et consacerdos, qui mecum ad sanctam Fidem præsentis anno (fortasse secundæ ad S. Fidem peregrinationis) peregrinatus fuit, nuper cum atrociter miserabiliterque ægrotaret, subitaneis pervasus doloribus, ita ut præ nimio tumore cerebri etiam oculi caligarent, quodque intolerabilius fuerit, venenato humore circa præcordia cordisque receptacula grassante, animam pene suffocatam dimitteret; subiit ejus animum memoria S. Fidis, ad quam pergere promittens, in ipsa hora respiravit, miraque celeritate convaluit, usque adeo ut nihil dubii relinqueretur, per sanctam Fidem ipsum fuisse liberatum. Ceterum num Sigebaldus ille, quem Bernardus scholasticum et consacerdotem vocat, idem sit, qui Sigo Carnutensis, tom. VII Historiæ litterariæ Franciæ pag. 57 laudatus, ut Bernardi in Carnotensis scholæ præfectura successor, definiendum aliis relinquo, et ad miraculum alterum progredior.

uti et frater
auctoris,

C 3 Illud his verbis concipitur: Quid igitur nuperrime mihi immeritissimo pro sancta Fide summi Patris clementia [dignata] est facere, quisque me vanum ducat, non gravabor dicere, cum maximum debitum sit, ut absolvam atque patefactum reddam. Habebam germanum (fuit is, ni fallor, qui tom. IV Annal. Benedict. pag. 347, num. 58 Robertus appellatur, dein factus Cormeriacensis abbas) gravi incommodo laborantem, qui, jam dudum transacto die, quo terminanda exspectabatur infirmitas, inciderat jam in tam graves corporis horribilesque cruciatus (aliud enim erat, quam putabatur) ut immanis artuum contortio visibus humanis cum dolore pariter et horrorem incuteret, quem etiam cerebelli interna confusio eo stupidum reddiderat, ut vix quippiam humanæ rationis responsum, diutina vocatione fatigatus, ederet. Deinde cum jam omnino desperantes a salute recuperanda nihil aliud, quam ipsam pene mortem intuebamur, quippe qui eodem anno similibus tormen-

tis aliquos defecisse, videramus, occæpi super fraterna pœna commotus viscera circumstantes efflagitare, meis meritis diffusus, uti sanctæ Fidis exoraretur auxilium.

AUCTORE
J. G.

4 Quibus id prorsus inutile putantibus, in hanc vocem ipse erumpo: Sancta Fides, quid confert mihi virtutes tuas ubique prædicare, si et ipse circumdatus angustia a beneficio adjutorii tui alienus relinquo; redde fratrem, obsecro, et, ne per te convaluisse dubitetur, fac, precor, ut infra crastinum diem hæc intolerabilis passio allevetur. Quod si feceris, voto illum nudis pedibus tibi ducendum promitto. In quo me stulte egisse, confiteor; nam ponere tempus miserationis Domini et in humanum arbitrium diem constituere ei, potius est divinæ iræ et furoris provocatio quam misericordiæ. Tamen confisus in patientia ejus, sic feci, et sic dato pignore in manu assistentis diaconi sponsonem firmavi. Tam valida, tamque efficax sanctæ Martyris statim affuit intercessio, ut in eadem die, non, ut reor, plus duabus horis excursis, illa atrocium dolorum tempestas sedata conquieverit. Nam somnus repentinus hominem invasit, salubremque sudorem pervii fluxere pori, atque paulatim moribundus, reviviscentibus membris, paucis interpositis diebus, convaluit. Hactenus Argentinensis codicis Ms. fragmentum nostrum itidem manu exaratum, de quo supra sermo fuit. Subdo hisce ex laudato tom. II Novæ Bibliothecæ Mss. miraculum, quod illic editum est pag. 534, cap. 2, atque a Bernardo præmissum illi fuit, quod in apographo nostro codicis Ms. reginæ Sueciæ capitulo 18 refertur, prout ex ejusdem scriptoris verbis hisce, Ut de alio dixi etc., abunde patet.

emisso ab hoc
voto eundi
nudis pedibus
ad Sanctæ
sepulcrum.

5 Porro illud appud Labbeum citato loco ita refertur: Veniens quidam miles de pago Tolosano, Bonusfilius nomine, cujus filius adhuc superstes eodem censetur vocabulo, ad sanctum Virginis locum, cum jam non longius a vico Conchacensi, quam duobus ferme abesset millibus, jumentum, cui insidebat, nescio, quo morbo percussus, repente fit exanime. Conductis ergo rusticis, ut cadaver corio detegerent, præcepit. Ipse vero, pro cujus amore iter egisset, ad sanctam processit Virginem, soloque decumbens fundit preces, expromit vota. Postremo ante auream sacratissimæ Martyris imaginem de amissione muli conquestus est. Nam quia idem mulus præstantissimus, pœneque incomparabilis fuisset, propterea nimis graviter triste tulerat amissum: præsertim cum in bono opere desudanti inimicus prævalens damnum sibi intulisset. Cujus fidei soliditas non parva laude videtur extollenda, nam, ubi ab oratione desiit, mulus pedibus, quibus jam tenebatur excoriandus, utrumque rusticum calcitrando longius arcens (mirum dictu!) redivivo prosiliit saltu, atque per media montium cacumina sociorum animalium inhians vestigiis prorumpit ad vicum.

Mulus cujus-
dam Tholosa-
tis, fuis ab eo

6 Cerneret animal, ut hi, qui præsentibus affuerunt, persæpe nobis testantur, juxta modulum bruti sensus recuperatæ vitæ gaudio fluitare, coramque ecclesia cursitando per plateam quodammodo Factoris bonitatem sentire, ac proinde crebro hinnitu grates Deo referre, qui dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum, quem præcipites rustici insecuti, cruentos adhuc gestantes cultros, visum prodigium super mulo adhuc dubitantibus enarrant.

ad S. Fidem
precibus re-
viviscit.

AUCTORE
J. G.
+ an contenta

* supple reti-
nuit

Mulier pro-
missum, uti
videtur, S. Fi-
di annulum
offerre subter-
fugiens,

enarrant. Et ut certa opinio non modo videntium ore esset contempta *, sed etiam quadam expressa scriptura omnem ambiguitatis evacuet errorem; hic in utroque posteriore crure * recentium plagarum sulcos, instar vetustissimarum cicatricum, pilis etiam canescentibus, eadem hora solida junctura reformatos, donec superfuit mulus, resurrectionis indicium. Miles vero, Deo Sanctæque ejus pro gratiarum actione unum aureum offerens, retro, unde venerat, revertitur ad patriam: ipsoque animali sanctæ Fidei remisso, plurimis postinde annis plurima ei donaria delegavit.

7 Porro cum illud, quod in editione Labbeana cap. 3 refertur, miraculum ex apographo nostro, jam sæpe laudato, a pag. 321, num. vero 78, editum a nobis fuerit, transeo ad aliud, quod apud præfatum Labbeum pag. 535, cap. 4 hunc titulum habet: De annulo negato et postea sanctæ Fidi reddito. At pauca tamen huic præmississe juverit. Ut est muliebre ingenium plerumque plus æquo credulum, haud adeo mirum foret, si memoranda infra matrona rumori illi fidem habuerit, quo peregrinantium annulos S. Fides in somnis passim quæritare ferebatur. Verum tametsi etiam re ipsa, quod tamen nec Bernardus indubitanter tradit, nec ego spondere ausim, se S. Fides in somnis spectandam multis mulieribus obtulisset, ut nempe vel earum annulos aliasve res pretiosas sibi ab iis dono dari postularet, eratne propterea crimen, idque triduo supplicio dignum, postulanti non statim obsequi, eave sibi servare, quæ ad decentem honestumque corporis ornatum spectabant? Id ego quidem induci non possum, ut credam; ac propterea censeo, non alia de causa triduanis febribus afflictam divinitus fuisse illam mulierem, quam quod annulum, prius S. Fidi ultro a se promissum, voti rea offerre subterfugerit; idque etiam sub finem innuisse mihi videtur Bernardus, cum eam culpæ suæ recordatam, et negligentiam suam confessam fuisse affirmat. Nunc Bernardi integram narrationem audi.

febris corripi-
tur, et facti
pœnitens,
S. Fidis pa-
trocinio cu-
ratur.

8 Quænam nobilis matrona, audita fama de virtutibus sanctæ Fidis, illuc abire paravit. Quæ, cum iter inceptaret, recordatur jam aliquantulum a limine progressa, quod peregrinantium annulos sancta Fides in somnis quæritaret; mox ergo retro facit pedem, propriumque annulum, de digito detractum, arcessitæ cubiculariæ custodiendum committit. Cape hunc, inquit, atque servato, dum redeo, ne forte sancta Fides quæsitum, si detulero ad Conchas, mihi auferat. Nempe hæc astute, tanquam alicujus cautela declinare possit illius providentiam, qui, antequam fiant, prævidet omnia. Quid plura? It mulier, solvit orationum debita, atque redit cum pace. Nocte consecuta virginea species somnianti apparet, quæ cum rogata, sanctæ Fidis vocabulo suam notitiam innotesceret, protinus ut sibi detur imperiosa auctoritate annulus, monet. Mox mulieri se annulum habere dissimulanti suggerit Hera, ipsum esse, quem abiens ad Conchas, ne sibi daret, cubiculariæ commisisset. Mane facto experrecta mulier divinam visionem, velut fantasticum vel inane somnium, reputat. Sed finem rei quare diutius immeror? Illico mulier tam efficaci febris igne per universum corporis spatium æstuarare incipit, ut vix una hora consistere posset. Ita tamen triduo passa rediit in se, reminiscitur culpæ, confitetur negligentiam. Mox ergo, ut præcepit equum sterni, ut videlicet recidivo tramite ad

sanctam Fidem remearet, nimius ardoris remittitur æstus: sicque sana it, et gavisa redit, non modicum lucrum reputans permutare annulum pro salute. Hactenus Bernardus.

9 Idem auctor editionis Labbeanæ cap. 5, quod De manicis aureis inscribitur, narrare instituit, quo pacto Arsindis, seu Arsendis, Wilhelmi, Tholosani comitis, uxor, de qua curiosus lector tom. II Historiæ Occitanicæ pag. 405, 415 et alibi varia videre potest, S. Fidis patrocinio mascula prole non una, cum antea, ut scriptores Historiæ Occitanicæ pag. 405 censent, omnino sterilis fuisset, sæcundata fuerit. Ipsummet Bernardum hæc narrantem sisto. Jam vero, inquit, quanta per sanctam Fidem hujusmodi miracula Dominus operari dignatus est, nemo potuit omnia retinere, neque ea, quæ retenta sunt, ulli vacat scribere; pauca tamen de his, quæ audiavi, præfatis volo subnectere; ita quidem ut nec nimio silentio taciturnus, nec nimia verborum odiosus videar. Scio, ante nos dictum, Omne rarum pretiosum, et ideo ad comparationem reliquæ universitatis scribo rara, ut sint pretiosa. Indulgebit ergo Christus veniam, quod sciens prætereo plurima. Arsendis, uxor Wilhelmi, Tholosani comitis, (fratris illius Poncii, qui ab Artaldo posthæc privigno suo, dolo interfectus fuit) habebat armillas aureas, vel potius (quod usque ad cubitum continuabantur) manicas mirifico opere gemmisque pretiosis insignitas.

Arsindis,
Tolosani
comitis uxor.

10 Hæc cum in suo nobili stratu aliquando sola accubisset, videt per somnium ante se acsi speciosissimæ puellæ formam pertransire: quam cum præ nimia miratur elegantia, tali rogatione aggreditur; Dic, inquiens, Hera, quænam esse videris. Sancta Fides humili respondit voce roganti: Sancta Fides ego sum, noli dubitare, virago. At illa contra admodum supplicans, ait: O sancta Hera, utquid ad peccatricem accedere es dignata? Tunc in eadem hora negotium adventus sui sancta Fides intimat percontanti. Da mihi, inquit, manicas aureas, quas habes, pergensque ad Conchas aræ sancti Salvatoris superponito eas; hæc enim est causa, quamobrem tuam expetierim præsentiam. Ad hæc prudens matrona, non tantum munus absque fœnore passa abire, sic ait: O sancta Hera, si per te Deus me mascula prole sæcundari dederit, id libenti animo, quod jubes, exequar. Ad quam sancta Fides: Hoc omnipotens Creator, ait, pro famula sua facillime faciet, si, quod postulo, non negaveris. In crastinum mulier hoc responso sollicitata perquirat studiosissime, quo in pago vicus, qui Conchas vocitatur, situs sit (nondum enim Conchacensium virtutum novitas, nisi raro, fines suos excesserat.) Quo ab his, qui compererant, comperto, ipsamet, peregrini functa officio, aureos eo brachiolos cum summa devotione detulit, Deoque ac Sanctæ ejus obtulit. Ibiqve venerabilis matrona, aliquot Dominicæ Resurrectionis dies honorabiliter agens, suæque præsentia solemnitatem honorans, deinde ad propria rediit. Quæ juxta divinæ visionis promissionem concepit et peperit masculum, rursusque gravida facta enixa est alterum, quorum nomina, primogeniti Raymundus, secundi Henricus. Hæc postea manica in opus tabulæ fuerunt consumptæ.

oblatis S. Fidi
pretiosis ma-
nicis, duplici
prole mascula
sæcundatur.

11 Ad aliud conscriptum a Bernardo miraculum, quod in nostro apographo desideratur, priusquam procedamus, sistendum hic paululum, ut, quem Bernardi verba, ultimæ parenthesi præmissa, injicere

Observatio
ad illius mi-
raculi narra-
tionem.

A *injacere possent, scrupulum avertamus. Jam tum, Stephano II Conchensem abbatiam moderante, seu anno circiter 940, uti in Commentario a num. 53 docuimus, frequens hominum undequaque adventantium ad S. Fidis sepulcrum concursus fiebat, ac, teste anonymo Translationis, soluto stilo conscriptæ, auctore num. 23, ipsoque Bernardo teste in suo Prologo, multa sua ætate antiquiora facta sunt ibidem miracula; qui ergo, inquit, anno 975, aut verisimilius annis etiam aliquot post, Arsindi Conchensis locus et patrata illic prodigio ignota fuisse, a Bernardo adstrui possunt. Respondeo, hanc femine principis in locis, a Conchensi cœnobio non parum dissitis, enutritæ ac domesticis aut certe suæ ditionis negotiis potius, quam rebus alibi gestis intentæ, ignorantiam vero absimilem videri non debere, eo præsertim tempore, quo necdum ab auctore fide digno conscripta sparsaque per Gallias erant S. Fidis miracula, aut fortassis necdum adeo illustra erant, quæ non poterant non ad omnium, etiam exterorum, notitiam pervenire. Porro quæ ad Willetmum Tholosanum comitem, fratremque ejus Pontium, et Artaldum supra memoratos attinent, videat curiosus lector laudato tom. II Historiæ Occitanicæ, ubi et reliquam Arsindis prolem pag. 538, columna ultima enumeratam inveniet. Ceterum, cur duobus hisce postremis editionis Labbeæ capitibus hoc loco non subjungam, quod tom. II Historiæ Occitanicæ inter Instrumenta col. 6 exhibetur veluti libri in caput 5, in causa est, quod factum, ibidem relatum, præter S. Fidis apparitionem, eamque quidem non satis firme assertam, nihil contineat, quod fieri casu fortuito facile non potuerit.*

§ II. De quodam Raimundo, naufragium passo et S. Fidis auxilio liberato : cur hic quædam S. Fidis miracula ex Labbeo non edita.

Præmittuntur nonnulla, quæ ad intelligentiam

P *rogressi ad ea, quæ apud Labbeum cap. 13 a Bernardo recensentur, patrata per S. Fidem prodigia, seu, si mavis, concessa cuidam Raimundo Tholosani beneficia, haud abs re fore arbitror, ne alioquin frequentius, quam par sit, scriptoris narrationem interrumpere cogamur, nonnulla, quæ ad capitis illius intelligentiam faciunt, hoc loco præmisisse. Boschitum, quod in Tolosano pago Raimundus ille possedisse narratur, censet Carpenterius in novo Cangiani Lexici Supplemento, parvam silvam fuisse; editores vero tom. X Scriptorum Rerum Gallicarum, locum seu municipium sic proprio nomine compellatum existimant, quod fortassis a loco, le château du Bousquet dicto, diversum non est. Clarior est, ex qua Hierosolymam versus Raimundus solvit, urbs Lunæ, a Cellario lib. II Geographiæ antiquæ cap. 9, pag. 417 plus semel laudata, quam sic Baudrandus describit: Luna est urbs Hetruriæ in Liguriæ confinio Straboni, Plinio et Livio, una ex duodecim primis Tuscorum coloniis, nunc excisa, et ejus rudera LUNA DISTRUTTA dicuntur, ad ostia Macræ fluvii, cui Serezana, quæ Nova LUNA dici potest, ad 3 millia passuum in episcopali sede successit, 30 milliaribus distans a Luca, in Occasum Genuam versus 60, cum portu; hinc Lunensis tractus adjacens.*

13 *At quam illa est, quam Bernardus mox recenset, Turlanda regio, unde advechi piratæ circa Africæ partes luctantem cum fluctibus Raimundum in captivitatem redegerunt? Rursus, quinam Barbarini illi, qui, victis piratis istis, Raimundum... dupliciter captivum abegerunt, quique et ipsi a Saracenis Cordubensibus superati captivum suum amiserunt? Denique quinam Alabita sunt, qui ereptum Saracenis Cordubensibus Raimundum devicti a Sancione seu Sancio, Castellæ comite, et ipsi demum amiserunt? Barbara hæc gentium vocabula non sic ab antiquis usitata fuisse, fatetur quidem Bernardus, at nihil aliunde suggerit, unde gentium illarum notitiam haurire queas. Si in re adeo obscura conjecturis locus sit, Turlanda regio a Tuncetana, piratica jam pridem infami, diversa non fuerit, cui a loco, apud Ptolemæum Turzo dicto, Turzolandæ ac Turlandæ regionis nomen aliquamdiu fortassis permanserit; Barbarini vero, supra memorati, fuerint vel regionis, Barbariæ dictæ, longius ad Occidentem extensi populi, aut forte Barbarii, quod Lusitanæ promontorium est, vulgo El Cabo de Epichel dictum, degentes Mauri, qui a Saracenis Cordubæ dominantibus (nec enim, uti apud Ferreras aliosque Hispanicos scriptores videtur inter Barbaros illos, nisi cum adversus Christianos res erat, apprime conveniebat) prælio, nescio quo, victi fuerint, quo et suum captivum amiserunt. Ceterum Alabitas haud alios esse censeo, quam Saracenos Cordubenses, qui Almahadi tyranni partes contra Sulcimanum secuti fuerunt, quique a Sancio, Castellæ comite, anno Christi 1008, ut Ferreras ad hunc annum tradit, haud procul a Cordubensi urbe, desideratis triginta suorum millibus, turpiter fugati devictique fuerunt.*

14 *Utut hæc se habeant, nam haud adeo laboris pretium videtur operosius in eas gentes indagare, habere nunc Andegavensis scholastici narrationem. Dicere etiam, inquit, opportunum videtur de aliquo Raimundo, Tholosani pagi oriundo, genere, divitiisque clarissimo, qui municipium, quod Boschitum rustici vocant, in eodem pago possidet. Hic aliquando Hierosolymam iter aggressus, jam maxima Italici parte emensa apud urbem, Lunæ vocabulo ab antiquis celebratam, Mediterranco pelago sese classe apparata credidit ut per marinum cursum citius rectiusque Hierosolymæ partes accedere posset. At vero cum jam, æquoris pergrandi parte trajecta, sulcarent cæcula, orta subito tempestate, navis illa scopulis illisa incidit in naufragium, disjectaque in partes ipsum gubernatorem cum reliquis vorticibus absorptos reliquit, vix duobus reservatis, Raimundo videlicet, servoque uno, quem fidum adduxerat secum: quorum servus ille, perparvæ navigii particulæ hærens, ad Italica littora projectus est ratusque, dominum suum procul dubio marinis fluctibus esse necatum, repetit hospitem, cui idem dominus suus (ut mos est peregrinis) partem pecuniæ crediderat. Quam receptam cui, quam herili conjugii, dignius referret? Cui casus suos exponens etiam fatalem domini sui sortem intimat.*

15 *Illæ vero, simulato aliquamdiu dolore, non in graves lacrymas, aut longa suspiria ((ut mos est bonarum feminarum) rem vertit, sed illico elegans virorum spectatrix effecta infidum, variumque amorem effrena libertate per varias formarum injectat species, et sic, quem præcæteris egregie reperit, nanciscitur virum, quod potuit,*

AUCTORE
J. G.
sequentis
miraculi
faciunt.

Dum Raimundus, vir nobilis, naufragium passus,

F

ac proin ab uxore sua interim pro mortuo habitus,

AUCTORE
J. G.

potuit, suæ libididini opportunum, cui et castellum dedit, et reliquum honorem sic fecisset, et etiam filias, quas Raimundo peperat, ab paterno beneficio, cæco cupidine perdita, alienasset, nisi quidam cognomine Excafridus Hugo, antiquus præfati Raimundi amicus, pro puellis sese maternis injuriis objectasset, atque, ne ipsæ indotatæ ad ignominiam redigerentur, auctoritate sui industriaque totius honoris medium præter castrum subsidiis auctum recuperaret, ac retineret: nec de maritandis virginibus longa erat ambiguitas, cum utramque germanam suis liberis nubere consensit.

triduo cum
fluctibus lu-
ctatur et S.
Fidem con-
stanter invo-
cat, a piratis

46 Raimundus vero (ut ad superiora redeam) unam disjectarum trabium similiter amplexus, non ad Italiæ, sed Africæ partes pulsus est, Sanctæ Fidis auxilium incessanter invocans, nec unquam nomen ejus ab ore rejiciens. Et jam tertia lux fluxerat, ex quo nec hominem, nec monstrum vidisset, ita marinis debacchationibus attonitus, stupefactusque, ut præter naturalem tutandæ vitæ intentionem, brutis etiam animalibus insitam, nihil prorsus jam saperet, cum ecce de improvviso obvias habuit piratarum phalanges, de Turlanda regione venientes, sagenarum^{*} bellicarum classe, telis, spiculis, clypeis et armis multipliciter instructas, et jam dudum prædam sitientes, ipso die jactata sorte, invenerant, sese statim prædam inventuros. Itaque repertum hominem, captumque barbarico fremitu circumstrepunt, genus conditionemque interrogant. De fortuna autem non quisquam movebatur, quippe cum illum plane naufragum cernerent. At ille insolentia fluctuum (ut dixi) sui oblitus, penitusque rigore membra correptus vix se hominem esse recordabatur, nedum ad inquisita daret responsum, cum præsertim nec linguam eorum, nec mores eorum aliquando didicerat, postea vero, peracto cursu, in patriam reversi sunt.

mari eripitur,
ac dein a va-
riis barbaris
in militarem
ordinem ad-
scriptus,

C laboris impatientia minus pleniter perfecisset, ipsum jam impie tractare, flagrisque inhumane cedere adorsi sunt. Ita demum invitatus, coactusque seipsum aperit, nihilque præter militiæ artes se olim exercuisse, professus est; de qua re facto illico examine, armorum peritissimum experiuntur, qui præter cæteram hujus artis industriam ita se sub arma colligere, clipeoque protegere perhibetur ingeniose, ut abs quolibet difficile possit feriri. Jam ergo illum in ordinem militarem constituentes sæpius in expeditionibus ducunt, in quo cum egregiam laudis gloriam brevi obtinuisset, jam in provectionem honoris gradum promovent. Interea vero inter hos atque Barbarinos acto prælio, Barbarini superiores Raimundum, cæteris interfectis sparsisque, dupliciter captivum abigunt; dein inquisitum et ipsi quoque honorabiliter eum habere cœperunt, sæpiusque in pericula ducere, ad postremum, a Sarracenis Cordubæ victi, ipsum rursus amiserunt.

captus demum
a Sancio, Ca-
stellæ comite,
liber in pa-
triam redit.

48 At ubi et isti acerrimum strenuumque militem diversis periculis experti sunt, ingenti lætitia gaudioque tanto milite congratulantur: nimirum quibus omnia ex voto, nec unquam

incassum hoc socio contingebant; verum subiti D gaudii indiscreta elatio subiti infortunii interruptione interdum castigatur: nam prælio commisso inter se et Alabitas, victores tanto milite remanserunt orbat. Postremo bellum fuit his cum Sancio, comite de Castellis, viro potentissimo militiæque peritissimo, a quo Christi auxilio superati, non modo Raimundum, sed etiam enormem Christianorum captivitatem amiserunt; sed hæc barbara gentium vocabula non sic ab antiquis usitata fuisse videntur, quorum industria per negligentiam ignaviæ^{*} posteritatis pereunte, etiam gentium plerarumque nomina, aut penitus oblivione deleta, aut barbarie ingruente transmutata habentur. Igitur Sancio comes cum accepisset, hunc non solum Christianum esse, sed etiam nobilitate generis pollere, miratus fortunas illius, quibuslibet donis remuneratum libertate etiam cum reliquis Christianis donavit: sed antequam discederet ab eo, sancta Fides ei dormienti apparuit: Ego sum, inquit, sancta Fides, cujus nomen naufragus tam constanter invocasti; vade securus, quia amissum honorem recuperabis. Surrexit E ergo, atque in patriam rediit, castroque suo jam propinquans, audita, quod conjunx alii nupserit marito, illic manifeste apparere metuit, atque ob id intra domesticum pauperis tegetem aliquamdiu latuit, exspectans, quid per providentiam Dei de se futurum erat, partim peregrini habitu, partim ætate deformatus; nam tria annorum lustra abierant, ex quo a patria exulaverat, propter quod etiam ipsum ultra reditum esse, omnis spes interierat.

49 Tamen, cum una dierum quædam muliercula ejus olim concubina, in superfusione balnei ei casu obsequeretur, ad notas nudi corporis ipsa ipsum recognoscens: Tune es, ait, ille Raimundus, qui dudum, Hierosolymam tendens, æquore mersus credebaris? Quo negante, illa adjecit: Hoc inquit, verum est, nec me tuam præsentiam celare poteris, cum qua olim consuevisti. Denique clanculum, et quo potuit, occultius festinavit ad dominam castris, nuntians invisum rumorem; ita primum per vile scortum adventus illius emersit. Illa, reducis viri postliminio consternata, cœpit maturare quantocumque, qua via sibi^{*} mortem occultam, ac sine infamia inveniret. At vero dum causa lethi excogitando differtur, nec ad id sceleris opportunitas satis efficax reperitur, voluntate scilicet, et fortuna discordantibus, ammonitus in somnis cessit periculo, vitæque tutamentum quæsivit. Quod paulo ipse ante fecisset, nisi sancta Fides ad suum castrum eum nominatim venire jussisset; sed credo, divino nutu ita esse factum, ut perfidiam conjugis ad liquidum deprehenderet.

20 Ut ergo comperit, filias suas claro matrimonio nupsisse, generorum petiit genitorem, casus narrat, uxoris noxam detegit. Porro Hugo Excafridus fidelium amicorumque auxilio, liberorum, socerorum, antiquumque amicum (pulso mox rivali) in honorem restituit. Præterea decretum est, uti conjugem recipiat; sic enim posse fieri juxta majorum instituta; nec prorsus ullum esse dedecus: nam ille, qui hanc habebat, simul ac vidisset, commune sibi judicium incumbere, cesserat justo rectoque, alienum jus deserere paratus. Alter tamen pro nota homicidæ voluntatis, ipsam ab animo respuit. Prorsus cui prava conscientia majus vulnus intulisset, quam corporeæ castitatis violatio.

* an ignaviæ

ubi a mulier-
cula agnitus.

* i. e. illi

tandem sua
bona recupera-
rat, multiplici
beneficio
S. Fidis.

A tio. Ut autem in superioribus paucis suppleam, addunt etiam, illum a primis piratis potionem herbæ potentem assumpsisse, et ita magicis præcantationibus tactam, ut semel ex ea bibentes, adeo lethea oblivione hebetentur, ut nec genus ultra, nec domum meminisse possint; dein superna sibi miseratione sanctam Fidem apparuisse, et a stupore illius oblivii excitasse, atque in mentem revocasse, et tamen post illa memoriam habuisse tardiozem, disponente Deo scilicet, ut antiquæ correptionis vestigiis adhuc testificantibus, 'perpendant alii, quantis de malis eum Dominus absolverit.

21 Hactenus jam sæpe laudatus Andegavensis scholasticus. Ceterum, cum ea, quæ apud Labbeum sequuntur octo miraculorum capita, partim ex apographo nostro codicis Ms. reginæ Sueciæ jam ante edita fuerint, partimque, meo quidem iudicio, Bernardum, Andegavensem scholasticum, uti ex variis loquendi modis illic adhibitis colligo, auctorem nequaquam habeant, ea in hac Appendice, non invitis pluribus, prætermitti posse censui. Vident ea, si quis horum etiam avidus est lector, citato jam sæpe tomo II Novæ Bibliothecæ Mss. a pag. 543, consulatque a me dicta, quibus Commentario finem imposui.

AUCTORE
J. G.
Cur hic quædam S. Fidis miracula ex Labbeo non recusu.

DE SS. MARCELLO, CASTO, ÆMILIO ET SATURNINO MM.

FORTE CAPUÆ IN CAMPANIA FELICI.

EX MARTYROLOGIIS.

Sanctorum Martyrum in Martyrologiis annuntiatio : variæ variorum de iisdem conjecturæ.

SÆC. INCERTO.
Sanctorum
Martyrum
varia apud
veteres

De sanctis Martyribus agimus, quorum quidem apud martyrologos, veteres juxta ac recentiores, hoc die frequenter occurrunt nomina; sed ætas, palæstra, ceteraque vitæ martyriæ adjuncta vel dubia omnino sunt, vel penitus in occulto latent: conservatam utcumque illorum ad nostram ætatem usque memoriam Hieronymianis codicibus, unde ad alios martyrologos derivati videntur, potissimum debemus. Quid hi de Martyribus nostris memorent, primum audiamus: sic habet codex Epternacensis antiquissimus: In Apulia natalis Castri et Emeli, Marcelli, Saturnini. **C** At codex Lucensis Florentinii geminam homonymorum Martyrum annuntiationem exhibet; alteram quidem Capuæ, quæ Campaniæ Felicis civitas est; alteram in Apulia, omisso tamen hic Marcello, additoque Ammono. Verba illius sunt: In Capua natalis sanctorum Marcelli. Casti. Emili. Saturnini. Et paulo infra: In Apulia Casti. Emili. Saturnini. Ammoni presbyteri. Lucensi Corbeiensis apud Acherium tom. IV Spicilegii pag. 676 editionis antiquioris consonat; addit tamen Marcello et Sociis Donatellum. Contra Epternacensi partim consonat Corbeiensis brevior, apud nos tom. VII Junii excusus, qui unam hanc habet annuntiationem: Capua natalis sanctorum Marcelli, Casti, Emili. Addo et Richenoviensem, cujus verba sunt: Et in Apulia, Casti, Marcelli, Emili, Saturnini. Hic quidem ad diem sequentem Marcellum Capuæ annuntiat, sed alterum ab eo, quem hodie una cum Castro, Emilo et Saturnino memorat, ut infra videbitur. Spectatis itaque citatorum codicum verbis, dubium est, tum duplexne, an una tantum homonymorum Martyrum classis sit admittenda; tum, si una tantummodo admittatur, Capuæne in Campania, an in Apulia, alibive fortassis martyrii palmam

promeruerint. At priusquam de his disseramus, reliquos martyrologos consulamus, lucis forsaneliquid allatueros.

2 Ex veteribus martyrologis Bedam, Usuardum, Adonem, Notkerum et Rabanum in suis ad hunc diem Annotatis Baronius citat: Beda autem purus, tom. II Martii præfixus, vacat hoc die: at inter Bedæ auctaria Martyrum nostrorum meminere Barberinianum et Divionense in hunc modum: Apud Capuam sanctorum Marcelli, Casti, Æmilii, Saturnini. Verbis pene iisdem, nullo quoad rem discrimine, Ado, Usuardus, et Notkerus utuntur. Rabani annuntiatio, ut apparet, mutila sic habet: Et in Apulia Casti et Emili. Itaque hos inter martyrologos convenit, si Rabanum excipias, de numero et nominibus Martyrum, de Capua civitate Campaniæ, martyrii vel cultus loco, de una denique, quantum quidem apparet, martyrum classe. Unde conquire licet, Donatellum, quem codex Corbeiensis Acherii ceteris adjicit, ad memoratos Martyres verosimilius non pertinere. Similiter Ammonus, quem ceteris codex Lucensis addit, alio verosimilius spectat: nec enim infrequens in his codicibus est, ut Sancti, licet locis passi diversis, uni tamen loco videantur adscribi. Romæ præterea codex Epternacensis Ammonum videtur abscribere, verbis supra citatis mox ista subjiciens: Romæ Januarii, Ammoni presbyteri. Hæc martyrologi veteres: quid recentiores? Plerique Romano Martyrologio consonant, quod ita habet: Capuæ natalis Sanctorum martyrum Marcelli, Casti, Æmilii et Saturnini. Plura Galesinius, cujus propterea huc verba transcribo: Capuæ sanctorum martyrum Marcelli presbyteri, Casti, Æmilii, Saturnini, Rogati, Antonii et Aviti. Ita ille ex libro quodam scripto, ut in Annotatis ad diem 6 Octobris habet.

3 Quis, qualisve fuerit liber scriptus, unde ista

recentioresque
martyrologos

F

AUCTORE
J. B.
memoria; quorum numerum plus, quam par est, Galesinius auxit:

ista in *Martyrologium* suum Galesinius intulit, non prodit; verum si illius dicta cum *Martyrologiis* jam laudatis conferantur, depravato illum codice, in quo ad hunc diem variorum martyrum nomina confuse in globum congesta fuerint, usum fuisse, verosimillimum fiet. Sane avitum nullus e *martyrologis*, supra laudatis, cum Marcello ac illius Sociis conjunxit: Antonius Galesinii, idem videtur, qui Ammonus, de quo num. superiore: Rogatus vero ad martyrum Africanorum classem remittendus, de quo hoc die etiam agitur. Ejusdem notæ codex, in quo forte Cassius pro Casto legebatur, Ferrarium movit, ut in *Topographia in Martyrologium Romanum* ad vocem Capua, enumeratis Marcello, Casto, Æmilio et Saturnino, diceret: Cassius in Rom. omissus; sed nihilo magis audiendus, quam Galesinius. Hic præterea ex eodem, ut apparet, Ms. codice S. Marcellum presbyterum dixit, qua de re citati supra martyrologi universi silent. Idem ante Galesinium Petrus Equilinus fecit in *Additamento* ad lib. xi, num. 275 his verbis: Marcellus presbyter, Castus, Æmilius: et Saturninus martyres eodem die (pridie Nonas Octobris) apud Capuam passi sunt. Petrus eo libro eorum Sanctorum Catalogum ex *Martyrologiis Hieronymi, Usuardi et Adonis* texit, de quibus pauca tantum invenit, ut ipse ait *Catalogi* principio. Cum itaque Marcellum presbyterum fuisse, nec Ado, nec Usuardus dicat, verosimile fit, Petrum ex Hieronymiano quodam codice id transcripsisse; qui codex, cujus ætatis meritique fuerit, ignoro, ac proin, fueritne Marcellus presbyter, nec ne, in dubio sum.

illos Capuæ assignandos,

4 Excluis a Martyrum nostrorum numero Donatello, Rogato, Antonio seu Ammono, Cassio et Avito, reliquum est, ut ea nunc attingam, quorum sub finem num. 4 mentionem feci. Porro in varias hic sententias, ut fieri in rebus incertis solet, eruditos abisse comperio. Michael Monachus parte 1 *Sanctuarii Capuani* pag. 74 vult, S. Marcellum presbyterum fuisse, et una cum Casto, Æmilio et Saturnino Capuæ martyrium subisse, et quidem sub Antonino imperatore secundum Galesinium, quem citat; apud quem, tamen hæc nec in *Martyrologio* ad hunc diem, nec in *Annotatis* invenio, Marcelli et Sociorum martyrium Capuæ contigisse, ex Romano *Martyrologio* sibi sumit: presbyterum fuisse (cum nihil de illo in *Tabulis ecclesiæ Capuanæ*, ut fatetur ipse Michael, legatur) ex Petro Equilino et Galesinio probare contendit. Verum Marcellum et Socios non ita Capuæ *Martyrologium Romanum*, ut infra videbitur, annuntiat, quin alibi pati potuerint: Petrus vero Equilinus et Galesinus non ii sunt, ut rem ab eorum ætate adeo remotam atque incertam, aut ipsi, aut monumenta ab illis citata, sua auctoritate decendant. Neque vero id Michael Monachum latuit: quapropter alio se vertit, et ex antiquissima pictura quadam ecclesiæ S. Prisci propositum suum conficere voluit. Quid vero is porro asserat, audiamus.

Michael Monachus,

3 Passibus circiter bis mille quingentis Capua distat vicus quidam, Maceratæ vicinus, S. Prisci, a primo Capuanorum episcopo, ibidem, ut creditur, passo ac sepulto, dictus, in quo S. Prisco ecclesiam condidit anno 506 S. Matrona, si vera est *Epigraphe* in templo posita. De hac ecclesia ita Michael Monachus pag. 132: In ecclesia S. Prisci Capuanæ diocesis extat pars antiquæ basilicæ, quam S. Matrona in honorem S. Prisci construxerat: est opus rotundum te-

studinatum, TRIBUNA VETUS appellatur. Habet illa tribuna hemicyclum in fronte (seu dicamus absidem) in quo sexdecim ex opere tessellato sunt Sanctorum imagines. In medio hemicyclo a dextris aspicitur S. Petrus, et a sinistris S. Priscus. Post S. Petrum, S. Laurentius, S. Paulus, S. Cyprianus, S. Susius, S. Timoteus et S. Agne: Post S. Priscum S. Lupulus, S. Sinotus, S. Rufus, S. Marcellus, S. Augustinus et S. Felicitas. Spatium subius brachia sanctorum Petri et Prisci duas habet imagines, breviores tamen, cum inscriptione SANCTUS QUARTUS ET QUINTUS. Ex his, qui a sinistris sunt, pallio induti coronam manibus gestant Priscus, Sinotus, Rufus, Augustinus, uti et Felicitas; quemadmodum et a dextris Petrus, Paulus, Cyprianus, Timoteus, Agne. Cum vero Priscus Capuanus fuerit episcopus, similique habitu, ac ille, induti sint Sinotus, Rufus et Augustinus, hos quoque Capuanos episcopos fuisse, affirmat Michael: Lupulum vero, qui post Priscum et Sinotum conspicitur, uti et Marcellum, qui post Rufum et Augustinum locum habet (terni enim et terni depicti sunt) presbyteros; Quartum et Quintum, contractioni forma expressos, vult fuisse acolythos; Felicitatem denique Augustini, Capuani episcopi, matrem.

6 S. Priscus, ut unus e Christi discipulis, ut Capuanus episcopus et martyr memoratur in *Martyrologio Romano* die 4 Septembris; nec id de illo negatur in *Actis* nostris ad eundem diem, quo de illo actum est. S. Sinotus, quem pariter Capuanum episcopum Michael facit, aliunde, quam ex hac pictura illi notus fuisse non videtur: meminit tamen illius *Epternacense Martyrologium* ad diem 7 Septembris inquires: 7 Idus Capuæ natalis Sinoti. Fieri facile potuit, ut primis *Ecclesiæ sæculis* hujus nominis episcopus Capuanus fuerit, cujus nomen, ut et aliarum antiquissimarum ecclesiarum vetustioribus episcopis frequenter accidit, temporum diuturnitate et perturbationibus fuerit apud Capuanos oblivione deletum. Pro S. Augustino et matre ejus S. Felicitate pag. 135 citat *Martyrologium Ms. monasterii S. Petri apud Beneventum* (quo eorum corpora ab Arichio principe translata, opinatur) quod ita habet: 7 Kal. (Decembris) natale S. Augustini, Capuani episcopi, et Felicitatis, matris ejus; *Martyrologium* item S. Sophiæ ejusdem civitatis, e quo hæc verba transcripsit: Natale S. Augustini, Capuani episcopi, et S. Felicitatis, matris ejus, quorum corpora hic habentur. Citat præterea et alia quædam *Martyrologia*, quibus addo *Epternacense S. Hieronymi Martyrologium* vetustissimum, quod ad diem 16 Novembris a Capuanis martyribus illius diei Fastos hoc modo exorditur: In Capua Augustini et Felicitatis. De S. Rufo *Syllogen* habes *historico-criticam* tom. VI Augusti a pag. 9, auctore Stillingo, ubi plura *Martyrologia*, quæ S. Rufum martyrem Campaniæ Capuæve adscribunt, videre licet, et S. Rufi episcopatus admittitur, saltem ut probabilis.

7 S. Lupuli Idibus Octobris meminere *Kalendaria ecclesiæ Capuanæ* tertium et quartum apud Michael Monachum pag. 420 et 433. Codices item Hieronymiani a Florentino ad supradictum diem citati Capuæ S. Lupulum, licet corrupto nonnihil nomine, annuntiant, e quibus Lucensis ita habet: In Capua Lupibli: unde verosimile fit, quidquid sit de ejus presbyteratu, a Michael Monacho asserto, S. Lupulum etiam Capuæ passum fuisse. De SS. Quarto et Quinto

Mar.

A *Martyrologium Romanum ad diem 10 Maii ita loquitur : Item Romæ via Latina ad Centum aulas natalis sanctorum Martyrum, quorum corpora Capuam translata sunt. Hos quidem Romæ passos fuisse, fatetur Michaël Monachus; sed Capua a præfecto provinciæ, quod fieri de nobilioribus Christianis, quos præfecti provinciæ comprehendere solebat, Romam missos, indeque postea in patriam reiectos ait. At vero Quartus et Quintus, inquit pag. 35, Romano adscripti Martyrologio, fuerunt clerici Capuani, martyres, passi Romæ in via Latina. Neque id gratis asserimus : in cappella, quæ nunc dicitur S. FRANCISCI, erat antiquum altare, quod appellabatur SANCTORUM FRANCISCI, QUARTI ET QUINTI : voluit cappellæ patronus, permittente archiepiscopo Cæsare Costa, illam marmoribus, marmoreisque sanctorum Francischi, Quarti et Quinti statuibus exornare : ideoque antiquum altare dirutum est : inventus sub eo locus, duo condens corpora, cum inscriptione, quæ propter antiquitatis situm tota non legebatur : quod autem legi potuit, ita se habet : CORPORA SANCTORUM CLERICORUM CAP. HIC SITA SUNT. Verum, inquit*

B *Henschenius in hanc rem tom. II Maii pag. 556, ex tribus istis litteris cap. ægre, SS. Quartum et Quintum Capua oriundos fuisse, extundas. Quid enim si CAPITE PLEXOS illæ significent? Neque tamen id omnino negat Henschenius : sic enim pergit : Demus autem CAPUANOS indicare : an ideo consequetur, illos Capua ad martyrium Romam missos fuisse? Non existimo.*

non omnino
improbabiliter
contendit :

C *8 Ex egregio illo venerandæ antiquitatis monumento, uti id Henschenius vocat, et illi adstipulantibus Martyrologiis, quæ duobus superioribus numeris adduxi, verosimile fit, SS. Priscum, Augustinum, Felicitatem, Rufum, Lupulum, imo forte Quartum et Quintum (nec enim scio, an inter litteras cap. et vocem hic in inscriptione, de qua num. superiore, relictum sat spatii sit, ut inter illas vox plexorum aliæ similis collocari poterit, verosimile, inquam, ex his fit, omnes illos Sanctos, vel Capuæ natos, vel ibidem martyrium subisse. Porro cum inter illos S. Marcellus, habitu clericali indutus, conspiciatur, ac præterea Capuæ in optimæ notæ Martyrologiis aliquot, num. 1 et 2 adductis, Marcellus noster passus dici videatur, omnem ego Michaelis Monachi sententiæ seu conjecturæ probabilitatem detrudere nolum. At, inquit, si S. Marcellus Capuæ martyrium passus est, qui factum est, ut nulla ejus mentio in antiquis ecclesiæ Capuanæ tabulis habeatur, ejusque nomen Capuæ penitus fuerit ignoratum, ut Michael Monachus scribit? Respondeo, Capuæ ad diem 7 Octobris S. Marcellum militem cultum obtinuisse, ex quo verosimiliter factum est, ut utrumque in unum confuderint Capuani, et Marcellus miles alterius Marcelli, ut idem Monachus pag. 74 opinatur, nomen ac memoriam obscuravit. Adhæc Antonius Caracciolus de ecclesiæ Neapolitanæ Monumentis cap. 2, sect. 4 una cum Baronio in Annotatis in Martyrologium Romanum ad diem 3 Septembris nobilissimæ Capuanæ ecclesiæ monumenta ob multiplicium bellorum turbines deperdita fuisse, multum conqueritur, et multas eodæ cap., sect. 1 Mss, codicum clades sub Diocletiano, barbaris, Juliano, Geiserico, aliisque illatas refert, quibus fortasse SS. Marcelli et Sociorum pro fide certamina involuta fuere.*

9 Verum quid de Marcello, Casto, Emilio et Saturnino in Apulia annuntiatis? Distinctine Octobris Tomus III.

sunt a sanctis Martyribus homonymis Capuanis?

Quamquam in re dubia nihil certi polliceri auserim, eo tamen magis propendeo, ut eosdem Martyres credam, tum qui in Apulia, tum qui Capuæ annuntiantur. Qui enim Hieronymianis codicibus sanctos Martyres inseruerunt, et in Apulia tantum annuntiarunt, vel per errorem signare Apuliam, vel Apuliæ nomine Campaniam, ab illa non admodum remotam, annumerare poterunt, maxime, si verum est, quod cap. 26, sect. 2 Antonius Caracciolus supra laudatus tradit, Apuliæ nomine partem Samnii et Campaniam totam apud quosdam scriptores comprehensam fuisse. Sane equidem secundum Caracciolum sub Apuliæ nomine Campaniam etiam intellexisse videtur Victor Vitensis, cum de Geiserici, quem Capuam igne ferroque absumpsisse, tradit Capacius in Antiquitatibus et Historiis Campaniæ Felici cap. 27, in Christianos sævitie scripsit lib. 1 de Persecutione Vandalica sub finem : Quæ vero in Hispania, in Italia, Dalmatia, Calabria, Apulia, Sicilia, Sardinia, Bruciis, Lucania, Epiro vel Hellada gesserit (Geisericus, Vandalorum rex) melius ibi ipsi, qui passi sunt miserabiliter, lugenda narrabunt. Verum id ego cum Caracciolo asserere nolum : Victoris enim Vitensis editiones quatuor consului, in iisque non modo Apuliam, sed et Campaniam nominatim expressam inveni. Malim itaque opinari, sanctos Martyres per errorem Apuliæ in quibusdam Hieronymianis codicibus fuisse adscriptos, maxime, quod Ado et Usuardus, inter antiquos martyrologos accuratissimi, licet Hieronymianis codicibus non destituti, soli tamen Capuæ sanctos Martyres adscripserunt.

AUCTORE

J. B.

et unica tantum eorum classis

E *10 Hinc porro facile accidere potuit, ut aliqui ex his, qui codices Hieronymianos descripserunt, cum in his illorum exemplaribus Martyres Capuæ, in aliis vero Apuliæ adscriptos viderent, duplicem Martyrum classem signarint, alteram in Apulia, alteram Capuæ. Una ac eadem utrobique Martyrum classis signari Florentinio etiam visa est in Annotatis ad diem 7 Octobrisbris ; sic tamen, ut in Apulia quidem passos Marcellum et Socios, sed deinde Capuam fuisse translatos suspicetur : suspicionem suam proponit et utcumque probare nititur his verbis : Suspicionem tamen nostram objicimus ex M. vetustissimo (Epternacensi, seu, ut ille vocat, Antverpiensi) nempe eosdem facile esse sanctos Martyres, qui Capuæ in libris nostris recoluntur, cum his, qui Apuliæ. Daunia enim Apulia non longissime in regno Neapolitano distat a Capua, facileque Capuam insignem urbem potuissent transferri sancti Martyres in Apulia coronati ; iisdem quippe nominibus in Martyrolog. sancti Cælitæ Apuliæ tribuuntur, quam in libris nostris, et Corbeiensi Capuæ. Quin imo Castum, Emiliū et Saturninum iisdem etiam nominibus signatos exhibent in Apulia, quibus et Capua consignant, præter Ammonium presbyterum, Romæ, non in Apulia veneratum, ut addit M. vetustissimum ; cui propter majorem in locis distinguendis diligentiam magis etiam in hoc innitilubuit. Nomina Martyrum utrobique eadem iis perinde favent, qui Martyres Capuæ passos volunt, ac Florentinio : licet autem majoris passim codici Epternacensi in designandis locis accuratationis palma concedatur, non propterea fit consequens, nihil hic in illum mendi irrepsisse : neque igitur, quæ hic Florentinius tradit, conjecturæ vim excedunt.*

admittenda videtur.

F

AUCTORE
J. B.
Aliorum de
iisdem

At longe alia est Baronio de sanctis Martyribus conjectura, quæ tamen, nisi forte Hieronymiani puri sint, sua pariter probilitate non caret. Suspiscatur is in Annotatis ad Mrl. Romanum hoc die, passos illos in Africa fuisse, Capuæ vero celebrari ob translatas eo olim eorum reliquias. Primum enim Marcellus, Castus, Æmilius, Saturninus martyrum sunt Africanorum nomina. Passi in Africa sunt circa annum 250 Castus et Æmilius, ad diem 22 Maii, tum in Martyrologio Romano, tum in Actis nostris memorati. Item Marcellus, de quo Martyrologium Romanum ad diem 19 Februarii. Saturninos denique non paucos in Africa passos fuisse vel solus abunde ostendit Martyrologii Romani Index. Horum vero reliquias in Campaniam ex Africa fuisse deportatas, probabiliter confici potest ex iis, quæ Victor Vitensis narrat lib. 1 de Persecutione Vandolica; scilicet Geisericum, Vandalorum regem, expugnata Carthagine jussisse, ut episcopi et nobiles laici, vel exsules, vel Vandalorum servi essent; Quodvultdeum Carthaginensem episcopum cum maxima clericorum turba fractis navibus imponi jussisse, qui feliciter Neapolim Campaniæ appulerunt; senatorum multitudinem in partes transmarinas projecisse. Sub Hunerico quoque Geiserici successore Africæ complures episcopos in Corsicam relegatos fuisse, idem Victor scribit lib. 19. Trasamundus denique multos eorum in Sardiniam exsules misit, ad quos exstat apud Ennodium lib. 11 Symmachi Papæ Epistola consolatoria.

conjecturæ.

12 Jam vero, quemadmodum sævientibus his Wandalorum in Catholicos Afros persecutionibus, ex Africa in Sardiniam ab exsulibus Afri translatus creditur B. Augustini corpus; ita

Baronius conjicit, eadem tempestate, fuisse ex D exsulum confessorum, huc atque illuc dispersorum, numero, qui abductas secum sanctorum Martyrum reliquias in Capaniam detulerint, Capuanisque concesserint. Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem 6 Octobris, Baronium ita interpretatur, quasi is dixerit, Marcellum et Socios ex ipsorum Africanorum confessorum, qui persecutione Africa pulsus in Campaniam venerunt, numero fuisse: addit etiam, secundum Baronium de illis agi in Tabulis ecclesiæ Capuanæ, quod falsi arguit: sed Baronium neutrum dixisse, illius in hunc diem Annotata inspicienti, manifestum est. Ceterum quod de S. Augustini corpore creditur, asserere videtur Beda ad diem 28 Augusti ita scribens: In Africa S. Augustini episcopi: qui primo de sua civitate propter barbaros Sardiniam translatus, nuper a Luitprando, rege Longobardorum, Ticinis relatus et honorifice conditus est. At simile testimonium pro translatis ex Africa SS. Marcelli et Sociorum Capuam reliquiis non habemus. Alteram Florentinijs conjecturam suggerit ad diem 16 Novembris, quæ forte Marcello et Sociis applicari posset: ibi enim de SS. Vitale, Januario, Justo, E aliisque, Capuæ annuntiatis, agens, ex Actis S. Sebastiani (quæ consule tom. 11 Januarii pag. 275 et seq.) refert, Christianorum quam plures, sævient Romæ Diocletiani persecutione, duce Chromatio, et ex Caji Papæ consilio ex Urbe in Campaniam secessisse; horum multos Capuam divertere potuisse, et aliquos ibidem martyrio forte coronatos; quod similiter de SS. Marcello, Casto, Æmilio et Saturnino suspicari quis posset. Sed divinationum jam satis est.

DE SS. ROGATO, SATURNINO, FAUSTINO ET MARTIALE MM.

IN AFRICA.

C

F

ITEM DE SS. JANUARIO ET AMMONO MM.

FORTE ROMÆ.

J. B.

EX MARTYROLOGIIS.

S.E.C. INCERTO.

uos primo loco nominavi Martyres, Lucensis et Corbeiensis apud Florentinum Hieronymiani codices Africæ adscribunt: præterit vero Epternacensis. Lucensis sic habet: In Africa Rogati, Faustini, Saturnini, Januarii, et Marcialis. Sic Corbeiensis: In Africa Rogati, Saturnini, Januarii, Faustini, Martialis. Huc accedunt inter Auctaria Bedæ codices Vaticanus et S. Cyriaci tom. 11 Martii, qui sic habet: Et in Africa Rogati, Saturnini, Januarii, Faustini * et

* Fausti

Marcialis. Solius Rogati (nescio, ejusdem, an diversi) meminere ad hunc pariter diem, sed sine loco, apud Sollerium Usuardina Auctaria Aquincinum, Cluniacense, Attempsonianum et Lubeco-Coloniense: Belinus vero et Molanus Rogato episcopi titulum tribuunt: Martyris Attempsonianum et Lubeco-Coloniensis Usuardi editio. Sed Aquincinum et Cluniacense nudum Rogati nomen referunt. Quod autem ad illos spectat, quos secundo loco nominavi, ex his Januarii in Martyrologiis Lucensi et Corbeiensi Africæ quidem adscribitur una cum Rogato aliisque primo loco signatis;

A signatis; sed utrum Africæ cum illis, an Romæ cum Ammono adscribendus sit, dubitare me cogit codex Epternacensis, in quo una cum Ammono Romæ annuntiatur hoc modo: Romæ, Januarii, Ammoni presbyteri. Porro Ammonum Lucensis et Corbeiensis codex Marcello, Casto, Æmilio et Saturnino in Apulia conjungunt; sed cum in his Apulia per errorem videatur posita pro Capua, ut supra dictum est, Ammonum probabilius

Romæ secundum codicem Epternacensem passum fuisse, existimo. Id certum, nullum ex citatis Martyrologiis Ammonum cum Marcello et Sociis Capuæ annuntiare; proindeque Galesinius, dum Ammonum sub Antonii, ut apparet, nomine, et Avitum, qui hodie in codicibus nostris Hieronymianis non comparet, cum martyribus Capuanis conjunxit, depravatis codicibus verosimillime usus fuit.

AUCTORE
J. B.

DE S. PRUDENTIO MARTYRE

BESUÆ IN BURGUNDIA CULTO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

§ I. S. Prudenti apud martyrologos mentio, tempus necis incertum, palæstra et cultus antiquus.

B

SÆC. INCERTO.
Besuensis
monasterii

Besuense Ordinis Benedictini cænobium in Burgundia, a fonte seu fluvio Besua sic nuncupatum, Ararim inter et Tilam fluvios situm est in finibus Lingonum, distatque Divione leucis circiter quatuor. Condidit id, largissimeque ditavit Amalgarius, amplæ in Burgundia provinciæ dux, Anno, inquit Chronicum Besuense tom. I Spicilegii Dacheriani primæ editionis, qua hic perpetuo utar, pag. 490, ab Incarnatione Domini sexcentesimo, Indictione tertia, præsidente sanctæ Romanæ Ecclesiæ Gregorio Papa, Mauricio vero cæsare imperante in Repub. beato Columbano commorante in Burgundia. Et hæc quidem temporis conditi Besuensis monasterii notæ chronicæ sibi congruunt: sed addere videtur Clotarii II, Chilperici filii, in Burgundia regnantis tempore id accidisse; quem anno regni sui trigesimo labente, mortuo Sigeberto, Austrasiæ Burgundiæque dominum, ac totius Franciæ regem evasisse, Fredegarius scribit cap. 42 et seq., quod alii ad annum Christi 643, alii ad sequentem referunt. Serius itaque condi monasterium Besuense cæperit, cujus quidem primordia Cointius anno 616 affert; at Mabillonius in Annalibus Benedictinorum ad annum 629, num. 44 viæ ante annum 630 condi potuisse propterea existimat, quod primus illius abbas Waldalenus, S. Columbani discipulus, quem non ante annum 30 ætatis suæ abbatæ regimen suscepisse ponit, ad annum quartum Theodorici, Chlodovei Junioris et Bathildis reginæ filii, id est, usque ad annum circiter 680, ex relato in Chronico Besuensi Theodorici diplomate tom. I Spicilegii laudati pag. 501 et seq., vitam protraxisse noscatur; nec admodum credibile appareat, Waldalenum annum ætatis suæ 410 tum aut numerasse aut etiam superasse.

notitia, in
quo

2 Stetit porro incolume Besuense monasterium usque ad Pipini Francorum regis tempora; quibus id monachis Benedictinis ereptum fuit usque ad annum 830, quo, agente Alberico Lingonensi episcopo, et annuente Ludovico Pio, ad Benedictinos rediit, ut habetur in utriusque diplomate apud Acherium citatum a pag. 507. Insigne quoque eodem sæculo Besuense monasterium a

Geilone, altero Lingonensi episcopo, munus accepit, qui advectum illuc peregre S. Prudentii martyris corpus, ut infra fusiùs dicetur, in Apostolorum Petri et Pauli templo honorifice collocavit. Sanctus hic Martyr ante sæculum nonum, quæ temporum iniquitas fuit, parum aut nihil habuit celebritatis et famæ: ut mirum minime sit, illius mentionem in antiquis et classicis Martyrologiis non reperiri, licet non omni omnino cultu, ut suo loco observabitur, antiquitus caruisse videatur. Factus a sæculo nono celebrior, in Fastis sacris apud recentiores martyrologos locum invenit, licet, quantum quidem detegere mihi licuit, paucos, et inter se non parum subinde dissidentes. Quos reperi, profero.

3 Sollierius ad diem 8 Octobris in Auctariis Usuardinis ex duplici Martyrologio seu Kalendario, altero Bizunticensi, Salinensi altero Franciscanorum hæc recitat: In Bezua monasterio, exceptio corporis S. Prudentii martyris. Buce linus Menologio Benedictino aliquot Sanctorum catalogum, per singulos anni menses distributum, subjicit, his Sanctis enumerandis destinatum, quos, licet Benedictini Ordinis alumni certo non fuerint, ad illum tamen peculiari quadam ratione pertinere ratus est, quod in Ordinis sui cænobiis eorum corpora hospitentur: ibi autem ad diem 6 Octobris lego, quæ sequuntur: In monasterio Atornensi (nam et sic olim appellatum fuit, quod modo passim Besuense audit) juxta flumen Bezuæ, natalis S. Prudentii martyris. Ejus sacrum corpus ibidem reconditum est a Gerlone (lege Geilone) episcopo Lingonensi. Saussayus in Martyrologio Gallicano ad diem 6 Octobris ita paulo uberius scribit: In territorio Lingonensi natalis sancti Prudentii martyris, ibi a Wandalis pro testimonio Jesu trucidati. Hujus corpus in tumulo gloriosum diu post agonem Gerlo, piissimus episcopus Lingonensis, in Atornense monasterium ad fontem Bezuæ transtulit, condigna veneratione percolendum. Castellani in Martyrologio Universali verba sunt ad diem 6 Octobris: Apud Pictavos, S. Prudentius (Gallice S. Prouents illum nominat) cultus velut martyr Besuæ in Burgundia, ubi ex ejus reliquiis: qui pag. 4200 recitatæ modo S. Prudentii annuntiationi hæc addenda monet:

martyrologi
aliquot recentiores

F

AUCTORE
J. B.

net : Quas (S. Prudentii reliquias) anno 885 die 4 Septembris Geilo episcopus attulit, et Sanctum hunc Narbonensem fuisse archidiaconum, monachis Besuensibus dixit. Addi præterea ibidem vult S. Prudentio ad marginem, quo loco annum Sanctorum emortualem solet exprimere, annum 613, ut adeo hoc anno S. Prudentium, nisi in his forte numeris mendum cubet, obiisse Castellanus velit, qua de re infra agetur.

ad 6 vel 7
Octobris an-
nuntiant

4 S. Prudentium, quem, ut supra dixi, Sollerius ex Martyrologiis seu Kalendaris Bizunticensi et Salinensi Franciscanorum ad diem 7 Octobris retulit, Bucelinus, Saussayus et Castellanus ad diem 6 ejusdem mensis retulerunt. Sede Majoribus nostris S. Prudentium die 4 Octobris coli, ante Sollerium dixere Bollandus tom. III Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Silvini episcopi num. 28, et Papebrochius tom. II Junii, parte 1, pag. 95, num. 2 agens de S. Medardi corpore Divionem translato: hujus verba describo: Bezuenses credo ipsosmet patronum suum S. Prudentium, martyrem Lingonensem, qui 6 Octobris colitur, Divionem detulisse ante vel post monasterii vastationem. Verum pro die, a Sollerio assignata, aperte liber 1 Miraculorum S. Prudentii militat, sub cujus finem hæc diserte leguntur: Deposito ergo Besuæ gloriosissimi Martyris corpore Nonas Octobris, eodem die annuatim decernitur lætitia pro tanti exceptione Patroni. Diem hunc in 6 Octobris mutasse videntur Besuenses: quod quidem existimo, non ob Saussayi, qui librum Miraculorum anno 1657 a Labbeo editum non vidit, nec ob Papebrochii dictum, cum Saussayum, incaute secutus, S. Prudentium verbis mox citatis martyrem etiam aciat Lingonensem, quod non modo laudato Miraculorum S. Prudentii libro, sed et veritati contrarium esse, infra mox ostendam; sed ob Castellani in his rebus non mediocrem diligentiam et accuratorem. En primum martyrologorum inter se dissidium: sequitur alterum.

S. Prudentium martyrem;

5 Ex verbis libri mox citati liquet, diem (sive is 6 Octobris fuerit, sive 7) quem patrono suo S. Prudentio Besuenses sacrum esse voluerunt, non fuisse diem Sancti natalem, seu quo martyrium passus est; sed, quo sacra illius pignora in Besuensi monasterio fuere excepta, ut recte Sollerius scribit: unde Saussayum et Bucelinum arguas, qui pro die exceptionis reliquiarum S. Prudentii, diem ejus natalem consignarunt. Quod si dies Sancti natalis quæritur, fuit is (si quidem libris Miraculorum sancti Martyris sat tuto ea in re fidi potest) dies Novembris 4: ita enim infra legitur num. 6: Sacratissimæ passionis palmam promeruit, martello contusus demurario, quarto die noni mensis, hoc est, pridie Nonas Septembris; si nonum anni mensem, ducto Martio mense initio, numerarit libri 1 auctor Teobaudus: vel dies 4 Septembris, si voces illæ Hoc est, pridie Nonas Septembris pro recentioris alicujus additamento, quod forte sunt, non sint habendæ. Refello nunc alterum Saussayi errorem, de quo num. superiore mentionem feci, quemque ex illo Papebrochium adoptasse dixi. Refert is (vide ejus verba supra num. 2) S. Prudentium apud Lingones pro fide occisum: Sed lib. 1 Miraculorum (vide infra num. 7 et 8) apud Narbonem pro fide occisus, ibique sepulcrum atque ecclesiam suo dicatam nomini nactus legitur: quodque Saussayum magis ferit, ipse auctor lib. 1 Miraculorum S. Prudentii illum ex Agrimo, Geilonis, qui S. Prudentii reliquias Besuam attulit, paulo post suc-

cessore valide refellit num. 19, allatis ipsius Agrimi in quodam suo diplomate verbis: Ad multorum constat pervenisse notitiam, qualiter Geilo piæ recordationis episcopus prædecessor noster, sanctum Prudentium ab Aquitania transferens, in nostrum episcopium Lingonense detulit, et in Besua monasterio ad laudem et gloriam nominis Dei solemniter collocavit. Exstat Agrimi diploma tom. I Spilegii Dacheriani pag. 529 et seq., quod integrum dabitur infra. Datum fuit anno Odonis, Franciæ et Aquitaniæ regis, secundo, id est, anno Christi 889, paucis annis ab allatis Besuam S. Prudentii reliquiis.

6 Sed an recte S. Prudentium, Besuæ cultum, laudati martyrologi tanquam singularem sanctum annuntiarunt, qui forte idem fuerit, ac S. Prudentius Hispanus, cujus corpus in spelunca ad radicem montis Laturci haud procul Juliobriga ad Castellæ veteris fines sepultum fuisse dicitur, ubi et Cisterciense monasterium est, S. Prudentii dictum? Videtur enim ea de re subdubitare Mabillonius in Annalibus ad annum 950, num. 40 his verbis: Quis sit iste S. Prudentius (a quo Laturcense monasterium nomen accepit) an is, cujus corpus e Gallia Narbonensi ad Besuense monasterium, Carolo Calvo regnante, a Geylone, Lingonensi episcopo, translatum est, aliis examinandum relinquo. Et post illum in Historia Occitanæ lib. III ad annum 257, num. 48 de S. Prudentio Claudius de Vic et Josephus Vaissete Benedictini, quorum verba Latine reddo, ita scripserunt: Fieri potest, ut cum aliquo cognomine Hispaniæ Sancto confusus fuerit. Sed iis uterque Prudentius characteribus insignitur, ut dubium non sit, quin alter ab altero distinguendus veniat. Hispanus quidem confessor fuit, et Turiasonensis in Aragonia episcopus: vide tom. III Aprilis pag. 387, ubi Acta ejus a Papebrochio illustrata invenies. At Prudentium, Besuæ cultum, qui illius miracula scripsit, Teobaudus, Besuensis monachus, martyrem et archidiaconum Narbonensem facit; nec quidem immerito, quod ad illius martyrium spectat.

7 Etenim duo passionis S. Prudentii Teobaudus indicia affert, quorum alterum suis ipse oculis vidisse potuit; alterum vero ex iis audivit, qui viderunt; atque fidem meretur in utroque. Teste quidem Teobaudum num. 6. Besuense monasterium suas inter reliquias S. Prudentii caput numerat, in eoque, quod primum passionis S. Prudentii indicium est, Teobaudi ætate fracturæ apparebant: verba auctoris hæc sunt: In osse quoque sacri capitis hactenus fracturæ apparent, puta non quales subinde sola vetustas facit, sed illatæ Martyri violentæ necis indices; quapropter mox addit: Scilicet passionis vestigia. Alterum passionis S. Prudentii indicium in eo situm est, malleolum, una cum S. Prudentii reliquiis, fuisse aliquando inventum, cum S. Prudentii reliquiarum sub Stephano, Besuensi abbate, translatio feret; ut perhibent, inquit, qui viderunt: ut adeo non modo S. Prudentii martyrium, sed etiam martyrii genus colligi ex duobus hisce indicitiis non obscure possit. Stephanus (pro quo Sammarthani perperam habent Gaubertum seu Josbertum) Besuensis abbas factus est anno 1088, ut in Besuensi Chronico legitur apud Acherium supra citatum pag. 606. Superstes vero et abbas fuisse saltem ad annum usque 1119 ibidem pag. 662 et seq. legitur in Charta Joceranni, Lingonensis episcopi, anno mox dicto data. Teobaudus autem, cum eodem sæculo XII fuerit, ut infra videbi-

D

alium a
Prudentio

E

Turiasonensi
episcopo,

F

mus,

A mus, quid ni ex illis, qui reliquiarum S. Prudentii sub Stephano abbate translationi interfuerant, quæ hic narrat, audire potuerit? Dubium itaque non videtur, quin Prudentius, Besuensium patronus, a Prudentio, Turiasonensi episcopo, distinguendus sit, quamquam olim idem atque ille creditus fuerit, ut num. 9 dicitur.

ceterisque
homonymis,
quos Tamayus
enumerat.

8 Tamayus in Martyrologio Hispano ad diem 28 Aprilis Prudentios Hispanos quinque enumerat doctrina et sanctitate illustres: ex his primus ille est Prudentius, cujus in Actis S. Encratidis ad 16 Aprilis mentio fit, sed quem non diaconum et martyrem, sed episcopum tantummodo nominat. Secundus est Prudentius poeta Christianus, scriptis suis orbi notissimus. Tertius Prudentius Turiasonensis episcopus, de quo supra. Quartus Prudentius, Tricassinus episcopus et confessor; quintus denique Prudentius alter, Turiasonensis item episcopus: ita, inquam, Tamayus id adscribendis Hispaniæ Sanctis minime scrupulosus aut parcus; num ubique recte, non inquiri; id solum dixisse sufficiat, nullum ex his omnibus esse, qui characteres S. Prudentio, Besuensium patrono, proprios et numero superiore memoratos habeat, atque adeo non esse, cur unus ex illis fuisse dicatur. His igitur missis, ad Sanctum nostrum revertor, quæque illius vita fuerit, ex Teobaudi fide breviter refero.

Martyrium
passus dicitur;

9 Natus in Narbonensi provincia, nobilissimo genere, a puero una cum litteris Christianam pietatem edoctus, eum in utrisque progressum fecit, ut Narbonensis archidiaconus constitueretur: quo in munere ita versatus est, ut doctrinæ laude nemini sua ætate secundus haberetur, licet in Galliis et Hispaniis tunc multi ea laude florerent. Quin et prodigiis, iisque magnificis, claruit. Variis præterea naturæ donis ornatus, uberrimum, dum licuit, animarum fructum Christo collegit, fidemque Christianam inter suos feliciter propagavit, dum tandem labores suos felici pro Christo morte terminavit, Martello, inquit num. 6, contusus demurario quarto die noni mensis, hoc est, pridie Nonas Septembris. Hæc fere Teobaudus, qui cum meminerit sub lib. IV principium Anserici, Vesontionensis episcopi, et anni 4120, ante sæculum XII non scripsit, nec fidem indubiam meretur, cum de rebus, multis sæculis ab ætate sua remotis, scribit. Lucubrationis C cujusdam, a monacho Besuensi multo se antiquiori adornatæ, meminit num. 49 et 20: sed illa tantummodo ista miracula videtur fuisse complexa, quæ Teobaudus ex illo fere descripta de S. Prudentio narrat lib. II. Hujus apographum habemus, ex Ms. a sexcentis vel septingentis annis judicio patris Chiffletii exarato: at narrationis illius auctor sæculo nono non fuit antiquior, cum scripserit post allatas Besuam S. Prudentii reliquias, quod eo sæculo contigisse infra videbimus; fidem itaque meretur quoad miracula; sed cum credidit, S. Prudentium Turiasonensem fuisse episcopum, ut ex Hymno sub finem Commentarii dando, si illius sit, colligitur, fidem indubiam, utpote a S. Prudentii ætate nimium remotus, non meretur.

sed sæculum

40 Antiquiores, qui nos de rebus S. Prudentii, cum in vivis exstitit, instruant, desiderantur auctores; hinc effectum, ut ne sæculum quidem, quo passus est, certo sciatur. Teobaudus id contigisse censuit, cum edictis publicis per Romanum imperium fides Christiana, jam propagata, petebatur, et martyrum agmina neci dabantur. Edicta publica imperatores ethnici adversus Christia-

nos varii varia proposuere, et in illos sæviere jam inde a Nerone. Unde quidem dici potest ex mente Teobaudi, S. Prudentium e primis Ecclesiæ sæculis aliquo martyrium passus, verum quo determinato sæculo, aut sub quo imperatore Romano, colligi ex ejus verbis nequit. Saussayus, cujus verba num. 3 habes, sub Wandalis passum ait, fontem non indicans, unde id hauserit, sic forte non nisi ex conjectura locutus. Vandali porro sub initium sæculi quinti, anno 406, Arcadio et Probo coss. secundum Prosperum, aut anno 408 secundum Marcellinum, superato Rheno, in Gallias primo, inde in Hispaniam et Africam irrupere. Galliarum civitates præcipuas tunc excisas aut direptas Hieronymus in Epistola 91, alias XI, ad Ageruchiam hoc modo enumerat: Maguntiacum, nobilis quondam civitas, capta atque subversa est, et in ecclesia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obsidione deleti, Remorum urbs præpotens, Ambiani, Attrebatæ, extremique hominum Morini, Tornacus, Nemetæ, Argentoratus translati in Germaniam. Aquitaniam, Novemque populorum, Lugdunensis et Narbonensis provinciæ, præter paucas urbes, populata sunt cuncta. E Quas et ipsas foris gladius, et intus vastat fames. Non possum absque lacrymis Tolosæ facere mentionem, quæ ut huc usque non rueret, sancti episcopi Exuperii merita præstiterunt.

41 Vastatas hic habes sub initium sæculi V quo id conti-
Galliæ civitates et provincias, quibus Narbonensis provincia nominatim ab Hieronymo accense-
tur; quo forte respexit Saussayus, cum S. Prudentium sub Vandalis apud Lingones passum scripsit. Sane Ruinartius Historiæ Persecutionis Vandalicæ parte II, cap. 4 non paucos Galliæ martyres recenset, quos hac tempestate a Vandalis, Ariana labe infectis, nec omnino gentilium superstitionum alienis, occisos passim ferunt; et de S. Prudentio quidem ita habet: Passi quoque iisdem temporibus dicuntur Valerius Desiderii (Lingonensis episcopi) archidiaconus et Prudentius martyres, quorum Martyrologium Gallicanum, prioris quidem die 22 Octobris, alterius vero 6 ejusdem mensis festum commemorat. Nec aliter forte Castellanus sensit, quamvis apud illum, ut n. 3 dixi, S. Prudentius anno 613 passus legatur: cum enim Gothi, quorum pars Vandali erant, decennio sæculi V initio Gallias affligerint, teste auctore carminis de Providentia divina, sub Prosperi nomine vulgati, in Prologo ejusdem carminis; iidemque ex Idatio Olympiade 298, sub annum Christi 443 Narbonam ingressi sint Vindemix tempore, forsitan Castellanus hunc annum martyrio S. Prudentii assignare voluerit, mendoseque expressus apud illum fuerit annus 613: nec enim ullam rationem reperire uspiam potui postremo anno S. Prudentii martyrium illigandi, nec auctorem alium, qui id fecerit.

incertum
forte sub
Vandalis

42 Hanc Vandalorum in Galliam irruptionem sub Croco, illorum rege seu duce, contigisse, volunt Historiæ Occitanicæ Benedictini auctores supra laudati: at alii longe antiquiorem Croci Alemannorum, aut, ut alii vocant, Vandalorum regis, in Gallias irruptionem memorant; de qua Bosquetus lib. III Historiarum Ecclesiæ Gallicanæ num. 39 sic scribit: Plures leguntur Alemannorum in Gallias irruptiones, sub quibus Christiani passi sunt. Inter alias illustris est Chroci, eorum duceis, depopulatio, cujus tempus apud authores varium est. Nam Sigebertus Chroci, quem

AUCTORE
J. B.

quem Chroscum vocat, vastationem ad annum Christi 442, et passos sub eo Florentium, Hilarium, Desiderium Lingonensem, et Antidium Vesontionensem scribit. Cui conveniunt Acta manuscripta Desiderii et Antidii, quæ ad Honorii et Theodosii tempora referunt. At Gregorius et alii plurimi, Valeriano et Galieno imperatoribus, Chroscum Gallias ingressum, in Privatum Gabalitanum et alios sævisse scribunt. Tum assignatis variis nominibus, quibus apud auctores *Crocus* subinde venit, mox ita pergit: Quem sub Valeriano et Galieno Gallias pervagatum fuisse, amplius dubitandum non videtur, vel ante Valerianum captum, vel, capto Valeriano, sub Galieno, vel Posthumio demum cæso, sub tyrannis. *Desiderii æque ac Antidii Acta Commentario illustravit Henschenius; illius quidem tom. V Maii ad diem 23 a pag. 242; hujus vero tom. V Junii a pag. 39. Quamquam autem uterque in Actis sub Croco passus legatur, Desiderium tamen circa annum 264, Antidium vero circa annum 441 martyrium subiisse censuit, admissa duplici Croco, duplicique sub Croco Vandalorum rege in Gallias irruptione: Privati vero Gabalitati Acta, quæ, illum sub Croco passum, pariter aiunt, tom. IV Augusti pag. 436 illustrans Cuperus, opinionem eorum, qui Croci in Gallias irruptionem sub Valeriano et Gallieno factam statuunt, communioem quidem vocavit, in eamque propendit, non tamen sat certam arbitratus est, ut Privati martyrium Valeriani et Gallieni temporibus determinate illigaret; quapropter sæculum III media sui parte elapsam, aut sæculi V initium cum illius martyrio sub disjunctione copulavit.*

sæculo tertio
vel quinto

43 Non deerit fortasse, qui sub Croco, Vandalorum duce, S. Prudentii martyrium contigisse conficiat; verum, illo etiam concessa, contigeritne sæculo III, an V, perinde incertum manebit. Historiæ Occitanicæ auctores supra citati, S. Prudentium in persecutione, a Valeriano circa annum 257 excitata, martyrium subire potuisse, aiunt: quod quidem fieri potuit; minus tamen verosimile, a Romanis præfectis S. Prudentium interfectum. Sævit quidem Valerianus in Christianos per Ægyptum, Africam, Numidiam et alibi; imo et in Galliis, illo imperante, Gregorius Turonensis martyres aliquot recenset lib. I Historiæ cap. 31 et seq., tom. II Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 448, ut Cassium et Victorinum; Antolianum et Siminium; et Privatum, de quo supra: sed hos omnes non Romanorum, sed barbarorum furori litatos scribit. Accedit et altera eorundem scriptorum de S. Prudentio conjectura; nimirum fuisse illum fortassis S. Pauli, primi Narbonensium episcopi, discipulum, si quam ejus Acta auctoritatem haberent; at cum illa sint penitus destituta, et ne sæculum quidem, quo S. Prudentius in vivis fuit, exploratum sit, hæc in medio relinquimus, illius martyrium Cuperi supra laudati exemplo vel medio sæculo III jam elapso, vel V initio, idque ex mera conjectura, adscripsisse contenti.

prope Narbonem in Gallia, ubi ecclesiam sibi dicatam habuisse fertur.

44 Verosimilior est Sancti palæstra, nempe Narbo, non modo ex his; quæ jam dicta sunt num. 5 ex Agrimi Charta, verum etiam ex iis, quæ Teobaudus num. eodem laudatus scribit; ex quo etiam antiquus S. Prudentii apud Narbonenses cultus colligi potest: etenim, ut narrat num. 7 et seq., occiso Martyre, primo quidem ob metum gentiliū corpus ejus prope Narbonem sepultum, sed deinde erutum avibusque expositum, iterum

clam gentilibus ipso, quo passus fuerat, loco, vili datum est tumulo; in quo diu, ait, latuisse Sancti corpus, non tamen sine fidelium veneratione ad id orationis causa clanculum et frequenter accedentium; dum, tranquillitate reducta, eodem loco ecclesia (sancto Martyri, ut clare num. 9 habet, dicata) etsi non admodum magna, illius conservandis exuviis fuit exstructa. Dictis ejus fidem utcumque addunt, quæ his subjungit: Denique sarcophagum ipsum, in quo positum primitus funus beatum fuerat, apud Narbonem adhuc tantæ reverentiæ, tantæque habetur formidini (licet, cum scribebat, S. Prudentii exuviis vacuum) ut nemo prorsus tangere audeat, sciens pro certo, se non impune laturum. Si Teobaudi ætate, seu sæculo XII, tantus ejus sepulcro, translatis etiam alio S. Prudentii reliquiis, est habitus honor, quod affirmanti ac dudum, ut ait in Prologo, in Aquitania versato refragari non ausim; sane verosimillimum fit, vitæ olim suæ illic curriculum, et quidem martyrio, ut num. 7 dictum est, finivisse et sacris honoribus fuisse affectum. At quo loco apud Narbonem situs fuerit sancti Martyris tumulus, reperire potui nuspiam.

E

§ II. Narbonensis provincia variis cladibus attrita: his superstites S. Prudentii reliquiæ Besuam delatæ, et sacer illius cultus ibidem inchoatus.

Prodigio simile visum est Teobaudus, S. Prudentii tumulum, post multiplices Narboni et vicinis regionibus a barbaris illatas clades, semper tamen mansisse illæsum. Occupatum fuisse a Gothis Narbonem Olympiade 298, sub annum Christi 443, ex Idatio jam vidimus supra. At rursus sub annum 436 a Gothis obsessum Olympiade 303, sequenti vero, Aëtio duce et magistro militum, obsidione liberatum idem auctor scribit, uti et Isidorus Hispalensis: sed hic Gothos, sub Theodorico Narbonem obsidentes, fugatos a Litorio prodit; Narbonem vero rursus traditum Gothis fuisse ab Agrippino comite (anno 464, ut notat Bouquetus) et a Gundebaudus Burgundionum rege (anno 508) dein fuisse direptum. Nondum abierat sæculum sextum, cum sub Reccaredo insigni iterum ab Arianis clade affectus est, de qua audi Paulum, diaconum Emeritensem, in Vitis Patrum Emeritensium cap. 49. Ea igitur, inquit, tempestate apud Galliarum eximiam urbem Narbonem hujuscemodi contra fidem Catholicam diabolus excitavit seditionem, cujus causæ seriē enarrare perquam longum est. Nam si hoc per ordinem persequi voluerimus, tragædiam magis, quam historiam texere videbimur. Sed breviter summamque exiguum particulam enarremus. Duo denique comites, inclyti licet opibus et nobiles genere, profani tamen mentibus et ignobiles moribus, Granista videlicet et Wildigernus, cum Ariano episcopo, nomine Athaloco, vel alii plures compares errorum suorum, graviorem in eandem regionem fecerunturbationem.

S. Prudentii reliquiæ,

F

46 Nam resultantes adversus fidem Catholicam, infinitam multitudinem Francorum in Galliis

post varias

A Galliis introduxerunt, quatenus vi pravitatem Arianæ partis vindicarent, et si fieri potuisset, regnum viro Catholico Reccaredo (*regnabit ab anno 586 usque ad annum 604 tam in Hispaniis, quam in Gothia Gallica*) præriperent. Interim per idem tempus innumerabilem clericorum, religiosorum et omnium Catholicorum interficientes multitudinem, immensam fecerunt stragem.... Posthæc igitur, nulla mora interveniente, sublimis atque omnipotens Deus, hostibus suis superno brachio repugnans, precibus excellentissimi Reccaredi principis sanguinem innocuum ulciscens, romphæali iudicio protinus de inimicis fecit ultionem. *Sæculo vero septimo belli facibus exarsisse sub Wamba, Pauli vero rebellione, Julianus, Toletanus archiepiscopus, scribit, tom. II Scriptorum Rerum Gallicarum a pag. 707; ex quibus quoque Idatium et Isidorum citavi supra. Sufficiunt sane tot bellici motus cladesque, Narbonensi provinciæ illatæ, ut mirum videatur, S. Prudentii ecclesiam his permansisse superstitem. Nunc aliam audi ex Teobaudus, qua quidem S. Prudentii ecclesia igne vastata fertur, sed integro tamen Sancti tumulo*

B permanente. Tempore siquidem, *inquit num. 8 et 9, lib. 1, Dagoberti, filii Childeberti regis Francorum, jam abundante iniquitate, et refrigerescente charitate multorum, gens Saracenorum ex Africa transiens per angustias freti Atlantici, quod, SEPTË vocitatum, Africam secernit ab Europa, totam pervadit Hiberiam. Post annos vero decem, anno scilicet a Verbo humanato 733, cum uxoribus et filiis rebusque familiaribus transcenso Pyreneo, Citeriorem Hispaniam et Aquitaniam ut habitaturi perpetuo ingrediuntur: urbes, oppida, castella, villas quaquaversum depopulantur: ecclesias ubique et sacra loca incendunt vel diruunt, inter quæ etiam beatissimi Prudentii ecclesiam edax consumpsit incendium, nec tamen sacrum contingitur lipsanum.*

Narbonensi
provinciæ

47 Vera quidem hic Teobaudus refert, sed, confuso rerum tunc gestarum ordine, male combinata: dum enim Saracenorum in Hispaniam ingressum anno decimo ante annum Christi 733, Dagoberto, Childeberti Francorum regis filio, in Francia regnante, affigit, anno 723 aut sequenti Saracenorum indicat in Hispaniam adventum contigisse. Atqui secundum Chronicon Moissiacense, quod ab initio regni Francorum usque ad annum 752 extenditur, Gothorum in Hispania regnum, devicto Roderico rege, ad Saracenos anno circiter 715 devolutum est, postquam biennio ante pedem in Hispania Saraceni fixerant; quod quidam ab anno 711 factum volunt neque Dagobertus anno 723 Francis imperabat, quem idem Chronicon, consentientibus Annalibus Francicis Nazarianis, ab anno 707 usque ad 790 productis, obiisse ait sub annum 715. Non multum a citatis Annalibus Rodericus Toletanus discrepat, qui Saracenos Hispaniam invasisse scribit lib. III de Rebus Hispaniæ cap. 49, currente æra 751, id est, anno 713, æra vero proxime subsequente, occiso Roderico, Gothorum in Hispania regnum evertisse. Nec rebus tunc gestis congruentius loquitur Teobaudus paulo infra, cum ait, post cæsa anno 733 a Carolo Martello trecenta septuaginta quinque Saracenorum millia, Abderaman, regem Cordubensem, Aquitaniam invasisse, Narbonem obsedis, ac tum denuo Saracenos ab eodem Carolo fuisse ad internecionem usque deletos.

48 Carolus quidem Saracenos bis insigni clade

prostravit; ac primo quidem anno 732 aut sequenti in suburbia Pictavensi: Chroni Moissiacensis verba sunt: Anno 732 Abderaman rex Spaniæ, cum exercitu magno Sarracenorum per Pampeleonam et montes Pireneos transiens, Burdigalem civitatem obsidet. Tunc Eudo princeps Aquitaniæ, collecto exercitu, obviam eis exiit in prælium super Garonna fluvium. Sed, inito prælio, Sarraceni victores existunt: Eudo vero fugiens maximam partem exercitus sui perdidit: et ita demum Sarraceni Aquitaniam deprædare cœperunt. Eudo vero ad Karolum, Francorum principem, veniens, postulavit ei auxilium. Tunc Karolus, collecto magno exercitu, exiit eis obviam, et, inito prælio in suburbio Pictavensi, debellati sunt Sarraceni a Francis: ibique rex Abderaman cecidit cum exercitu suo in prælio. Dein iterum anno 737 Saracenos prælio fudit: Posthæc præfatus princeps, *inquit idem Chronicum*, audiens, quod Sarraceni provinciam Arelatensem vel cæteras civitates in circuitu depopularent, collecto magno exercitu Francorum vel Burgundionum vel cæterarum in circuitu nationum, quæ dominationis illius erant, Avinionem civitatem bellando inrupit, Saracenos, quos ibi invenit, interemit, et, transito Rodano, ad obsidendum civitatem Narbonam properat. Quam dum obsideret, Ocupa, rex Sarracenorum, ex Spania Amoribinailet cum exercitu magno Sarracenorum ad præsidium Narbona * transmittit. Tunc Carolus partem exercitus sui ad obsidendam civitatem reliquit, reliquam vero partem sumpta Sarracenis obviam exivit in prælio super Berre * fluvio. Et dum præliare cœpissent, debellati sunt Saraceni a Francis cæde magna; maximaque pars ipsorum cecidit in gladio. *Primo itaque ex binis memoratis præliis, contra ac Teobaudus scribit, Abderaman cecidit; atque adeo secundum inire non potuit; quod initum est sub Ocupa: Narbonem vero tenebant Saraceni; obsidebat autem Carolus, cum initum secundum fuit, qua in re Moissiacensi Chronico, cujus potior fides, iterum Teobaudus adversatur, quem vide num. 40.*

AUCTORE
J. B.
a variis gen-
tibus

49 Sed licet nævis suis, ut vidimus, non careat illatas clades Teobaudi de Saracenorum in Aquitaniam irruptionibus narratio, verisimilitudine tamen non caret, quod de combusta per illos S. Prudentii ecclesia, si tum superstes fuerit, perhibet: id enim illis non inusitatum fuisse, aliunde liquet: basilicam S. Hilarii Pictavis, seu in suburbio Pictavensi, igne concremasse, et S. Martini ædem incendio quoque destinasse leguntur in Chronico Fredegarii continuato part. II, et apud Burdegalim ecclesias Dei concremasse: Ado quoque de Saracenis illorum temporum hæc habet in Chronico: Sarraceni pene totam Aquitaniam vastantes, et late alias provincias igne ferroque superantes, Burgundiam dirissima infestatione deprædantur. Pene omnia flammis exurentes, monasteria quoque ac loca sacra fœdantes etc.; quæ et alibi non raro leguntur. Dixi, Si tum superstes fuerit S. Prudentii ecclesia; fieri enim facile potuerit, ut inter tot rerum vicissitudines, quæ Narbonensium a Saracenis cladem præcesserunt, jam prius olim destructa fuerit; neque Teobaudus ullum hic dicti sui testem laudat: ipse vero, cum ante sæculum XII non scripserit, non id habet auctoritatis et ponderis, ut rem certam suo testimonio faciat. Sunt et nonnulla alia hoc loci apud Teobaudum, quæ castigatione indigeant; sed de his in Annotatis. Habemus jam igitur ex Teobaudi dictis destructam

E

* i. e. Narbonem

* al. Birra

F

AUCTORE
J. B.

structam quidem S. Prudentii apud Narbonem ecclesiam, sic tamen, ut sanctus Martyr parem tumulo exuviisque suis cladem inferri passus non fuerit hactenus. Quid porro his acciderit, ex Teobauda audiamus.

adhuc super-
stites

20 Erepto e vivis anno Christi 840 Ludovico Pio, Francorum rege, Caroli Magni filio, atque inter se decertantibus Lothario, Ludovico, et Carolo Calvo, Pii filius, Normanni, Dani, Britones infestis armis Gallias identidem incursarunt et modo has, modo illas civitates igne ferroque vastarunt. Ermentarius abbas, qui tum vivebat, in Præfatione ad librum II de Translationibus et Miraculis S. Filiberti apud nos tom. IV Augusti pag. 92 in hanc rem ita scribit: Deinde (mortuo Ludovico Pio) insurgunt fratres juniores, Ludovicus et Carolus, in Lotharium seniore fratre. Conglobantur horribilia bella veluti intestina: cedit victoria lugubris atque miserabilis junioribus fratribus: illorum discordia addit vires extraneis. Relinquitur fas, pergitur per nefas; deseritur custodia littorum maris Oceani: cessant bella extrinsecus, grassantur intrinsecus; augetur numerus navium, crescit innume-

B rabilis numerus Nortmannorum: fiunt passim Christianorum strages, deprædationes, vastationes, incensiones, sicuti, quamdiu sæculum stabit, manifestis patebit indiciiis. Capiuntur, quascumque adeunt, civitates, nemine resistente: capitur Burdegalensium, Petrocorium, Santonum, Lemovicensium, Egolisma, atque Tolosa civitas: Andegavensium, Turonensium perinde, et Aurelianensium civitates pessumdantur. Easdem fere civitates Teobaudus recenset, sed Narbonem, quem his adjicit, inter captas a Normannis, Danis, et Britonibus civitates apud auctores ipso antiquiores numeratum nusquam invenio; ut forte illum ex conjectura Teobaudus propterea addiderit aliis Aquitanicæ civitatibus, quod ad argumentum, quod tractabat, propius pertineret, eoque mirabilius appareret, S. Prudentii tumultum, grassantibus novis hisce per Galliam, ipsamque Aquitaniam barbaris, illæsum salvumque mansisse usque ad sæculum IX, quo tandem senescente, S. Prudentii reliquiæ Besuam fuere allatæ; quod et a quo et qui factum fuerit, jam expono.

Geilo Lingonensis episcopus,

C 21 Ac primo quidem Teobaudi ætate plerisque persuasum fuit, ipsosmet Aquitanos Saracenorum in Gallias irrumpentium metu, atque adeo jam inde ab initio sæculi octavi, Divionem, locum olim probe munitum et adversus barbarorum incursiones tutum, S. Prudentii corpus detulisse: sed hos Teobaudus, ut diximus num. 5, invicte refutat ex Agrimi, Lingonensis episcopi, Charta anni 889 aut seq., ubi id Geiloni, decessori suo, diserte adscribit. Quis autem Geilo fuerit, Hugo Flaviniacensis, sæculi XI scriptor, in Chronico Virdunensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 422 ita exposuit: Geilo succedit (Eygilo, Flaviniacensi in Burgundia abbati) in anno 26 (Caroli Calvi) ab Incarnatione Domini 866 in episcopatum Lingonensem promotus, et ei Sigardus anno 30 Caroli succedit. Hunc igitur si audiamus, Geilo ex abbate Flaviniacensi factus fuerit episcopus Lingonensis anno 870: sed fallitur Hugo. Nam apud Chiffletium in Historiæ Trenorciensis Monumentis pag. 235 Charta occurrit, data, Isaaco, adhuc Lingonensi episcopo, anno secundo Ludovici Balbi, Christi 878, et in Charta Bosonis anni ejus 1000, Christi 879, apud Petrum Juenin in Monumentis Historiæ

Trenorciensis pag. 403 Geilo Trenorciensis abbas D adhuc nuncupatur, ut sub annum dumtaxat 880 illum sedem Lingonensem adiisse necesse sit. Præterea Falco Trenorciensis monachus, sæculi XI pariter scriptor, apud Juenin citatum pag. 48 et seq. sub Bernone, S. Philiberti abbate, vitam monasticam inchoasse scribit, ac post annos aliquot abbatem renuntiaturum, destructa insula Hero, abbatiam S. Portiani, ac dein obtinuisse Trenorcium.

22 Geilo episcopatus sui principio parum gratus forte Lingonensibus fuit: turbas enim illi tempore Stephani V (nonnullis VI) quasi invito clero populoque ordinatus fuisset, suscitatas esse, ex Flodoardi Historiæ Remensis lib. IV, cap. 4 (ubi Egilo nominatur) intelligimus. Atque ea fortassis de causa, ut aiunt Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. IV, col. 537, Compostellam S. Jacobi reliquias veneraturus abscessit: at vero, sive id dicta de causa, seu pietatis ergo præstiterit, id equidem liquet, Geilonem, ex Hispania redeuntem, S. Prudentii reliquias alicubi in Aquitania repertas in Burgundiam attulisse, uti Agrimi, qui Geilonem in sede Lingonensi non diu post excepit, verba, num. 5 transcripta, legenti non dubium fore existimo. Modum, quo id factum est, pluribus narrat Teobaudus a num. 12, quæ ego compendio referam. Cum ex Hispania in Aquitaniam Geilo venisset, ex itinere fessus in villula quadam juxta viam publicam substitit, ibique apud ecclesiæ cujusdam semirutæ (erat ea S. Prudentii) matricularium sibi delegit hospitium. A cæna percunctatur hospitem, equis esset illius ecclesiæ patronus, quo is mortis genere obiisset. S. Prudentius, inquit ille, professione martyr, cujus illic essent reliquiæ, sed ob præteritorum temporum iniquitatem omni cultu fere sacro tunc destitutæ. Ingemuit ad hæc præsul, adhibitoque in consilium capellano suo, S. Prudentii reliquias, noctu furtive e tumulo, in quo jacebant, extractas, postridie clam hospite avexit in Burgundiam, majori illic in honore habendas. Ita quidem, ut dixi, Teobaudus: at isthoc modo id contigisse, solo Teobaudi testimonio non certo propterea credo, quod, licet, Sanctorum reliquias furto non raro fuisse ablatas, non ignorem, probe tamen etiam teneam, hujusmodi furtum sacrarum reliquiarum studiosis falso quandoque fuisse afflictum ab iis, quos monasteriorum suorum origines, reliquiarum acquisitiones, aliæque hujusmodi more poetarum (qualis videri Teobaudus cupit) fabulis ornare delectat. Quod si eo, quo Teobaudus refert, modo S. Prudentii reliquias nactus sit Geilo, tantum abest, ut, quod Teobaudus facit, illius factum laudem, ut plane improbem.

23 Satis igitur liquet, Geilonem, anno circiter 880 ad Lingonensem cathedram evectum, S. Prudentii reliquias in Burgundiam attulisse: verum, quo id anno contigerit, non ita convenit inter auctores. Vignierius in Chronico Lingonensi id illum episcopatus sui principio fecisse affirmat: Una ejus insignis, inquit, ac pene prima post initam possessionem actio fuit Compostellana peregrinatio, ex qua brachium S. Jacobi Apostoli, et corpus B. Prudentis, Narbonensis olim archidiaconi ac martyris, aliæque sacra lipsana secum detulit: Castellanus, cujus verba num. 3 transcripsi, anno 885: Tillmontius tom. XI Monumentorum Historiæ Ecclesiasticæ pag. 546 sub annum 887: Gaultherotus de Civitate Lingonensi Christiana cap. 4, pag. 213, anno 885. Miror hic auctorum discrepantiam, cum Teobaudus ipse,

ex Hispania
in Galliam
redux,

E

F

anno 883 die
7 Octobris
Besuam de-
fert,

A ipse quem nec Castellanus, nec Tillemontius consuluisse videntur, diserte affirmet, Geilonem S. Prudentii corpus Besuensibus concessisse anno ab æterno Verbo humanato octingentesimo octogesimo tertio. Nec est, cur ea in re Teobaudus quis diffidat, cui Geilo ipse in Charta num. sequenti recitanda, consentiat. Rursum Castellanus S. Prudentii reliquias Besuam a Geilone allatas scribit die 4 Septembris; Gaultherotus autem die 20 Octobris; neuter, at apparet, vere: nam Teobaudus Nonas Octobris seu die 7 ejusdem mensis sancti Martyris corpus scribit Besuæ fuisse depositum.

locique monachis prædia quædam tribuit,

24 Besuenses porro monachi, ex quo S. Prudentii corpus possederunt, hunc sibi patronum constituerunt, diemque, quo illius exuvii primum potiti sunt, quotannis festum agi voluerunt: Deposito ergo, inquit Teobaudus, Besuæ gloriosissimi Martyris corpore Nonas Octobris, eodem die annuatim decernitur lætitia pro tanti exceptione patroni. Geilo vero, ut suum erga S. Prudentium amorem venerationemque testatam faceret, Besuensibus monachis certos redditus constituit, alendis luminaribus destinatos, edito ea de re instrumento, quod ex Chronico Besuensi huc, ut promisi, transcribo. Omnibus dignitatibus, sublimibus ac mediocribus utriusque sexus et ordinis notum esse volumus, qualiter ego Geilo, Lingonensis ecclesiæ humilis episcopus, Dei omnipotentis inspiratione commotus, beatissimum Prudentium, martyrem Christi Besuensi monasterio, in honore sanctorum Apostolorum Petri et Pauli constructo, digno honore collocaverim. Qui beatus Martyr ante introitum atrii, et in ingressu templi, ac deinceps miraculis, ut omnibus Christi circumquaque fidelibus patefactum est, claruit. Nutu ergo divinæ Majestatis pulsatus, contuli illi aliquid ad luminaria præbenda ex redditibus S. Mammetis in Luco Superiori, capellam videlicet S. Marcellini, cum appenditiis suis et mancipiis utriusque sexus, quæ ab episcopo Virdunensi ante paucos dies digna commutatione evindicavi.

edito instrumento,

25 Pontiliacum etiam cum adjacentiis suis et ecclesiam, in honore S. Hyppoliti in eodem loco consecratam, eidem sanctissimo martyri Prudentio contuli. Ecclesiam quoque de Chasuit ad integrum cum omnibus appenditiis suis eidem Sancto delegavi; ita ut ab hac die has donationes habeat, teneat atque possideat in perpetuum, nullo contradicente. Hoc solum a successoribus meis in Deum, et propter Deum obnixis precibus exorando depono, ut, si adjicere aliquid placuerit, faciant. Et si non, hæc parva a nobis tradita non demant, nec subtrahant. Quod et si qui, tentati a diabolo, invadere hæc dona conati fuerint, nec permittatur eis locus in ecclesia cum cæteris Christianis. Et, nisi cito resipiscant, maledictionibus cum Dathan et Abiron, et cum Juda, traditore Domini, pœnis gehennalibus subijciantur. Insuper et auri libras quinque in ultione rectoribus ecclesiæ Besuensis persolvant. Ego Geilo humilis episcopus hanc traditionem in synodali conventu peregi, et confirmari rogavi. Anno ab Incarnatione Domini 883. Indictione 4. Epacta 9. Regnante Carolo Magno. Signum domini Geilonis episcopi, harum rerum donatoris. S. Heliae. S. Oberti. S. Galeaudi. S. Helgaudi. S. Arnaldi. S. Cuntardi. S. Odonis, et reliquorum omnium, qui illi synodo affuerunt, die Dominico mensis Octobris 8. Idus ejusdem mensis.

Octobris Tomus III.

26 Recte se habent in charta Indictio 4; Epacta 9, veteri scilicet computandi more numerata, et annus Incarnationis 883, quo cyclus Lunæ fuit x. Pro Regnante Carolo Magno legendum esse Regnante Carolomano, res ipsa clamat; satisque perspicuum est, hoc mendum non Geiloni sed eorum potius, qui Chartam descripserunt aut interpolaverunt, imperitiæ vel oscitantiae tribuendum. Alter quoque error his in verbis latet: Die Dominico mensis Octobris 8 Idus ejusdem mensis; quæ postmodum Chartæ adjecta videntur: nam anno 883, quo littera Dominicalis fuit F, 8 Idus Octobris, seu dies 8 Octobris in diem Martis incidebat. Incidit autem in diem Dominicum annis 881 et 887, quibus littera Dominicalis fuit A. At anno 881 ex Teobaudus nondum in Burgundiam erant allatæ S. Prudentii reliquiae, nedum in Besuensi monasterio depositæ: anno vero 887 Carolomanus in vivis superstes non fuit, anno 884 mense Decembri, die 6 defunctus, ut Labbeus scribit in Concordia chronologica.

AUCTORE

J. B.

aliqua tamen ex parte nunc depravato;

27 Quæ pro sua erga S. Prudentium veneratione Geilo Besuensibus dederat, eo mortuo, Valtarius quidam invasit; sed ab Agrimo, proximo a Teobaudus Geilonis successore, legitimis suis possessoribus fuere vindicata anno 889. Exstat ea de re in Chronico Besuensi Agrimi Charta, quam, quod reliquiarum S. Prudentii ex Aquitania in Burgundiam factam per Geilonem translationem probat, et non dubium Geilonis in Besuenses, quam jam diximus, liberalitatem confirmat, integram pariter huc transfero: sic habet: Agrinus, divina dispensante clementia, humilis episcopus. Omnibus Ecclesiæ Dei fidelibus utriusque sexus et ordinis usquam locorum degentibus. Ad multorum constat pervenisse notitiam, qualiter Geilo piæ recordationis episcopus, predecessor meus, sanctum Prudentium de Aquitania transferens, in nostrum episcopium Lingonense detulit, et in Besua monasterio ad laudem et gloriam nominis Dei solemniter collocavit. Ubi ob amorem Dei et reverentiam ejusdem S. Prudentii quasdam res ecclesiæ suæ, videlicet Pontiliacum cum adjacentiis suis, et ecclesiam, in honore S. Hyppoliti consecratam, eidem monasterio contulit, quatinus monachis et Dei servis, ibidem Domino famulantibus, futuris temporibus proficiant in augmentum. Quo quidem de hac vita sublato, sicut reliquæ res ecclesiæ nostræ irrationabiliter ad votum diripientium distractæ sunt: ita quoque et Pontiliacus a loco, ubi fuerat a præfato præsule collatus, est a Valtario, sicut certissimum est, sacrilege invasus et indebite alienatus.

quæ a Geilonis obitu Besuensibus

E

28 Unde Gualcaudus, abbas præfati monasterii Besuæ, cum confratribus suis monachis nostram humilitatem adiens, præjudicium, loco injuste illatum, lacrymosis questibus innotuit, et, ut nostra munificentia sublata indebite redderentur, pro amore Dei et reverentia Petri et Pauli Apostolorum principum sanctique Prudentii humiliter deprecatus est. Nos igitur, deprecationem illius paterne suscipientes, eamque cum fidelibus ecclesiæ nostræ clericis ac laicis pertractantes, et justam rationabilemque et rectam prospicientes, consilio et consensu totius ecclesiæ nostræ sicut præfatæ res ab antecessore nostro sæpe dicto loco concessæ sunt, et nos quoque præsentialiter concedimus, et hac auctoritate, regnante Domino nostro, perpetuum

ab Agrimo, Lingonensi episcopo, vindicanda fuerunt.

F

AUCTORE
J. B.

consecramus. Ut autem præsens nostra restitutio futuris temporibus vigorem inviolabilem obtineat, et de cætero indebitam injustamque nesciat pati jacturam, manu propria roboravimus, fideliumque nostrorum subscriptionibus confirmari jussimus, successoribus nostris per sanctam et inextricabilem Trinitatem humiliter obnixequæ suggerentes, ut, quæ a nobis pie statuta sunt, ab illis inviolabiliter conserventur. Agrinus, sanctæ Lingonensis ecclesiæ humilis episcopus, in Christi nomine roboravi et signavi. Othertus, Præpositus et archidiaconus, signavi. Bernardus arch. sig. Madalgaudus diaco. sig. Isaac archid. sig. Emmarricus archid. sig. Euuardus diaconus sig. Helgaudus presbyter sig. Arnaldus arch. sig. Fulcufus diac. sig. Albericus diac. sig. Acleuertus subd. sig. Vulleus subdiac. sig. Siquinus subdiac. sig. Josselmus acolithus sig. Gislerius acolit. sig. Ego Brantio, indignus presbyter, hanc restitutionem scripsi et dictavi ii Id. Apr. Indict. viii^o. anno ii regnante Odone rege; a morte Caroli Crassi, vel ipsius exauctoratione, anno 887 mense Novembri, ut volunt, facta: obiit autem mense Januario anni sequentis.

lege viii

Coli S. Prudentius in Burgundia cæpit, ex quo Besuam ejus reliquias delatæ fuerunt.

B 29 Quo loco S. Prudentii cultus sacer sæculo ix apud Burgundiones fuerit, colligi ex dictis potest; quam verosimiliter non parum auxere miracula admodum frequentia, quæ ad illius invocationem mox a translato ipsius Besuam corpore et deinceps, ut ex Charta Geilonis supra liquet, contigerunt, quæque Theobaudus tribus complexus est libris. Verum de his et sacri corporis translationibus agam § seq.: quo priusquam accedam, id præterea indictum non præteribo, Castellatum, verbis num. 3 transcriptis, indicare, S. Prudentium in diœcesi Pictavensi cultum etiam sacrum obtinuisse. Quo tempore is cæperit, quo loco vigerit vigeatque, quibus denique in rebus is situs sit, nec Castellanus singillatim edixit, nec ego uspiam reperi. An Geilo forte S. Prudentii reliquiarum alicui Pictavensi ecclesiæ partem concessit, sicut a Vignierio dicitur cathedrali suæ ecclesiæ earum portionem imperitisse? Aut an eo translata postmodum, ut in vicum Villam Novam, de quo num. 59, aliquando fuere delatæ? Geilonem cellam quamdam, S. Prudentii dictam et in Pictavensi solo sitam, acquisivisse novi; at nondum sedem tunc Lingonensem adierat, ut liquet ex dictis de anno suscepti a Geilone episcopatus, et ex Joannis VIII Papæ diplomate anno 878 dati, monumentisque recentioris Historiæ abbatiæ S. Filiberti pag. 99 inserti; neque tum temporis S. Prudentius, de quo agimus, apud Pictavos aut Burgundiones notus cultusve fuisse videtur; ut adeo alterius hic, homonymi tamen mentionem fieri putem. Sed hæc monuisse sufficiat.

§ III. S. Prudentii miracula, Besuæ patrata: translatio corporis Divionem, et ejusdem ad Besuense monasterium reductio.

S. Prudentius
rara miracula,

Ex quo Besuam S. Prudentii corpus allatum fuit crebris ille fulgere miraculis continuo cæpit, quæ tribus Theobaudus, ut dixi, complexus est libris, quorum binos posteriores ipse concinnavit;

primum vero (alias secundum) anonymus, Besuensis item monachus Theobaudus antiquior, cujus lucubrationem Theobaudus fere transcripsit, et concinnatis a se duobus posterioribus præfixit. Docet id Theobaudus ad calcem libri primi, a se compositi, hæc de libri secundi auctore inquit: Quantis autem quibusve ibidem, in basilica videlicet beatorum Apostolorum Petri et Pauli, virtutum coruscaverit radiis, a nescio quo nostratum satis plano expeditum sermone celebri effertur memoria, quæ etiam virtutum insignia in hoc Opere nostro dignum duximus inserere etc. Et iterum principio lib. 2 ita loquitur: In secundo nunc, quibus quantisque sese apud Besuam declaravit virtutibus, ut olim scriptæ sunt, assignare rationis ordo postulare videtur, fides autem rerum ipsarum ad primum referatur auctorem. Neque vero hic auctor ea, quæ de S. Prudentii miraculis prodit exiguæ est auctoritatis, sive res ab illo scriptas, sive modum, sive qua scripsit, ætatem consideres. Etenim miracula quidem paucorum annorum spatio patrata satis multa, sed in quibus nihil, quod aut incredibile, aut valde inusitatum, aut ad augendum miraculorum splendorem excogitatum videri debeat, auctor ille congestit. Scripsisse vero videtur sub annum 921: exorsus enim a miraculis, quæ anno 883 contigerunt, cum ad annum 921 pervenit, finem scribendi fecit, ut nihil scripserit, cui non videatur fuisse æqualis vel suppar. His adde, quæ de antiquo admodum lucubrationis ejus apographo dicta sunt num. 9.

31 Porro miracula, quæ refert, commentatione quæ, quoad non indigent: satis igitur habuero, pleraque ad fieri potest, annorum ordinem, quo contigerunt, revocasse: suis annis ac primo quidem anno 883 a mense Octobris usque ad 9 Novembris ejusdem anni contigisse videntur ea, quæ a num. 20 usque ad num. 23 enarrantur: quod enim num. 20 de Joanne opitione legitur, in ipsa S. Prudentii corporis translatione contigit; quod vero num. 23 de Flaverta legitur, media nocte Vigilæ S. Martini contigisse, ait anonymus. Quæ vero deinde sequuntur, vel anno 883 Novembri et Decembri mensibus, vel ante Pascha anni 884, hodierno annum computandi more, contigerunt: postremo autem contigit primo miraculum in puero Beriensi villæ, de quo num. 25, utpote factum in die Parasceves. Secundo, quod in Emesegaulo, utpote factum in Paschate, in diem 19 Aprilis tunc incidente; tertio, quod in Adisindi infantula, quod sub idem Pascha accidit; quarto, quod in Ermenaldo, factum die ascensionis Domini seu 28 Maii; quinto, quod in puella Glismode, factum 6 Junii; sexta, quod in puerulo Wlfranno, factum Pridie ante Vigiliam S. Joannis Baptistæ, cujus Nativitati dies 24 Junii sacer est; septimo, quod in Heldeverta, factum Dominico die ante Decollationem S. Joannis Baptistæ, qui eo anno fuit 23 Augusti; octavo denique, quod in viro Agnals dicto (quod enim de Germinio subdit, extra ordinem refert) in Arleverta, Moringo, Agelia et Arisma ad eundem annum referenda videntur.

32 Sed ad annum 885 refer primo miraculum, illigantur, quod in Gautselino num. 31 patratum dicitur, qui Besuæ patrat, cum, anno 883 vel sequenti ex supra dictis, alio jam fuisset a S. Prudentio affectus beneficio, ac propterea ejus servitio se addixisset, aliquanto post Besuensibus sese subduxit, et anno abhinc secundo mutus effectus est, eodemque anno die 8 Augusti loquendi facultatem recepit, quæ ad annum 885 facile deducunt. Ad annum autem 886 refer,

A *refer, quod num. 34 de Wlfaida habetur : contigisse enim illud anonymus scribit eo anno, quo feria 4 post Pentecosten concurrebat cum decimo quinto Kalendas Junii seu cum 18 Maii : anno autem 886 Pascha incidit in diem 27 Martii, Pentecoste in diem 15 Maii, ac proinde feria a Pentecoste 4 in diem 18 ejusdem mensis, nisi malis ad annum 897, quo in 27 Martii Pascha quoque incidit, id revocare. Ad suum igitur quodque annum revocatum est, quantum quidem per anonymum licuit, S. Prudentii miraculum ab anno 883 usque ad annum 886, spectata Theobaudi narratione, excepto uno alteroque, de quo id non ita tuto facere licuit. Alterum ex his habes num. 32 de Pallio altaris, a combustione servato, quod quidem miraculo anni 885 proxime subjungit ; sed cum passim temporis ordinem anonymus servet, et hoc mense Augusto, pallii vero ab igne servati festo SS. Petri et Pauli seu 29 Junii accidisse scribat, suspicatus sum, an non forte id loco non suo retulerit : et vero Ms Divionense antiquum, id contigisse, ait, anno 898, Indictione 1, 3 Kal. Junii. Alterum vero occurrit num. 36, quod quidem miraculo anni 886 vel*

B *897, in Wlfaida facto, subnectit, sed præmissis his verbis : Præterito vero tempore, quæ annum facti miraculi omnino dubium faciunt. Ceterum ab anno 898 usque ad annum 924 vix ullum miraculum S. Prudentii recensetur, præter unum, quod anno 924 die 23 Septembris, ad calcem libri II accidisse memoratur ; et alterum, quo cæcum Divione S. Prudentii meritis visum divinitus accepisse, anonymus memorat, postquam ejus corpus in Divionensem S. Stephani ecclesiam translatum ac depositum fuerat ; qua de translatione nunc agendum.*

donec ob continuas

33 Gallias ea tempestate assiduis incursionibus Normanni fatigabant ; quibus cum solemne esset in obvia quæque seu sacra seu profana igne ferroque sævire, coacti sunt locorum, ad quæ barbaris facilior expeditioque patebat aditus, indigenæ tum sibi, tum Sanctorum reliquiis, quas pene se habebant, alibi præsidium quærere : itaque illorum maxime oppidorum delectus habebatur, quo vel barbarorum arma non existimabantur perventura, vel quæ validioribus munitis septa spem faciebant fore, ut, si forte vis hostilis ingrueret, repellere facile posset. Besua haud procul aberat Divio, munitissimum id temporis in Burgundia oppidum, cui cis Ararim, ut scribit Vignerius in Chronico Burgundiæ, Richardus præerat, qui a fortitudine bellica ingens sibi nomen compararat. Huc itaque sub annum 888 Besuenses monachi, dum pacatiora redirent tempora, S. Prudentii corpus intulerunt, ut quidem Theobaudus ait, qui, dum translatus eo sancti Martyris reliquias narrat, et anonymo sibi prælucenti plura addit de suo, varia narrationi suæ tunc temporis gesta inserit ; sed ita ut ex his nonnulla nec veritati, nec antiquis illorum temporum scriptoribus consona videantur. Priusquam Theobaudi verba adducam, quædam huc facientia ex illis delibabo, ut liqueat, quæ vere et contra quæ falso scripserit.

Normannorum sub finem sæculi XI

34 Id vero constat in primis, Normannos sub finem sæculi XI non raro armis tentasse Lutetiam Parisiorum : sed et aliis non paucis Franciæ Galliæque urbibus infestos fuisse, ex antiquorum scriptorum testimoniis compertum habetur. Annales Fuldenses ab anno 882 ad 887 continuati tom. VIII Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 46 sic habent ad annum 886 : Mense Februario

exercitus Orientalium Francorum missus est contra Nordmannos in Galliam juxta Parisios consistentes. Addunt paulo infra : Interea Sigfrid cum magna multitudine Nordmannorum cæteris, qui ibi residebant, auxilium laturus venit, ac Christianis magnum intulit metum. Unde imperator perterritus, quibusdam per Burgundiam vagandi licentiam dedit, quibusdam plurimam promisit pecuniam, si a regno ejus statuto inter eos tempore discederent. *Iidem Annales ab anno 883 ad annum 901 continuati tom. mox citato pag. 50 : Post Pascha, habito generali Papiæ conventu, imperator per Burgundiam obviam Nordmannos in Galliam, qui tunc Parisiis erant, usque pervenit. Occiso ibi Henrico Marchensi Francorum, qui id tempus Nistriam tenuit, rex, parum prospere actis rebus, revertitur in sua. Annales Mettenses eodem tom. pag. 66 ad annum pariter 886 : Nortmanni a Lovon recedentes, Sequanam ingrediuntur, et Parisiis applicantes castra ponunt, et civitatem obsidione claudunt : contra quos imperator Heinricum ducem cum exercitu vernali tempore dirigit ; sed minime prævaluit.*

AUCTORE
J. B.

35 Quod vero de Burgundia, per Normannos tunc vastata, supra ex Annalibus Fuldensibus relatum est, innuunt et Mettenses his verbis : Post hæc imperator, Galliarum populos perlustrans, Parisiis cum immenso exercitu venit, ibique adversus hostes castra posuit : sed nihil dignum imperatoria majestate in eodem loco gessit. Ad extremum concessis terris, et regionibus, quæ ultra Sequanam erant, Nortmannis ad deprædandum, eo quod incolæ earum sibi obtemperare nollent, recessit et recto itinere in Alamanniam perrexit. Jam itaque Parisiensem civitatem anno 886 seu 887 obsessam, eodemque Burgundiam habemus a Normannis fuisse vastatam. Utrumque iterato fecere anno 888, si modo ad illum annum iidem Annales proxime citati recte loquuntur : Eodem anno Nortmanni, qui Parisiorum urbem obsidebant, miram et inauditam rem non solum nostra, sed etiam superiore ætate fecerunt. Nam cum civitatem inexpugnabilem esse persensissent, omni virtute omnique ingenio laborare cœperunt, quatenus, urbe post tergum relicta, classem cum omnibus copiis per Sequanam sursum possent evehere, et sic Hionnam fluvium ingredientiæ, Burgundiæ fines absque obstaculo penetrarent. Civibus autem omni instantia prohibentibus ascensum fluminis, naves per siccum plus quam duorum passuum millibus trahunt ; et taliter declinato omni periculo, iterum eas Sequanæ fluentis immergunt. Et post paululum Sequanam relinquentes, Hionnam, ut disposuerant, et sub omni celeritate navigantes, Senonis applicuerunt : ibique castris positæ, per continuos sex menses eandem urbem obsidione claudunt, totamque pene Burgundiam rapinis, cædibus ac incendiis demoliantur.

E
per Galliæ
provincias

F

36 Dixi supra, Si modo ad illum annum (888) iidem Annales recte loquuntur : quæ enim ibidem referuntur, anno 886 contigisse videntur, ut ex ipsis Annalibus Mettensibus colligi potest : nam ad annum 889, a Nortmannis denuo Parisiensem civitatem oppugnatam, aiunt : ad annum vero 890, non quarto, ut alias dicere debuissent, sed tertio id contigisse tradunt. Per idem tempus, inquiunt, Nortmanni, a Matrona fluvio exeuntes, Parisiis revertuntur : et quia omnimodis descensus fluminis per pontem prohibebatur, tertio castra locant, et iterato certamine præ-

irruptiones,
de quibus non
admodum
accurate

AUCTORE
J. B.

prædictam urbem impugnant. Eadem tamen verbis iisdem, ad eundemque annum Regino habet, qui tum temporis vivebat. Paulo aliter Annales Vedastini : secundum hos prima Parisiensis obsidio cœpit anno 885 et ad sequentem protracta est, quo et Senonensem civitatem, relicta Lutetia, obsedissee Nortmannos aiunt. Anno 887 Parisios regressi tributum exegere et Burgundiæ partem populati sunt. Anno 888 Meldas ceperunt; sequenti vero rursus Parisios regressi sunt, et more suo Burgundiam igne ferroque vastarunt. Vedastinis Annalibus consonat Chronicon de Gestis Nortmannorum eodem tomo Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 95 et duabus seqq. Mabillonius in Annalibus Benedictinis primam Parisiensem obsidionem ad annum 886 refert, secundam ad annum 889, tertiam ad annum 890. Pagius in Criticis primam pariter ad annum 886, num. 8. Regressos vero Nortmannos anno 887 scribit num. 4 ad eundem annum, et rursum ad annum 888, num. 8. Sed secundo obsessam ad annum 889, num. 3. Denique tertio obsessam ad 890, num. item 3.

Theobaudus
loquitur,

B

37 Ut ut hæc sese habeant, Theobaudi verba, quibus eadem narrat, nonnulla continent, quæ cum recitatis modo auctoribus sive antiquioribus, sive recentioribus, non facile componas. Anno vero, inquit, ab Incarnatione Domini octingentesimo octogesimo septimo, ultimo Karolo puero, filio Ludovici imperatoris, regnante in Francia. Odone autem, filio Roberti Andegavorum comitis, tutore regni, Normannorum gens effera, immensis exercituum collectis copiis, Franciam ingrediuntur. Jam enim prius Parisiacam urbem post septem annorum obsidionem captam et vastatam, Rothomagum, Ebroas, Bajocas et cæteras Neustriæ civitates atrociter depopulati fuerant. Tunc vero Belvacum, Carnotum, Meldis, Milidunum solo tenus evertentes, totas longe lateque, nullo penitus obsistente, pervagantur Gallias, rapinis, incendiis, ferroque cuncta pessumdantes. Carolum Crassum diem suum obiisse anno 888 mense Januario, habent Annalium Fuldensium continuatio altera, et Annales Mettenses, eodemque in ejus locum Odonem elegerunt Franci secundum Annales Vedastinos, C Chronicon de Gestis Nortmannorum, et Reginonem. Fueritne Odo regni Francici tantummodo tutor, an vere rex, non inquirō. Certe non ante annum 888 sive in regem, sive in regni Francici tutorem electus fuit; quod si post mensem Aprilē contigerit, ut inquit Labbe in Concordia Chronologica, in cujus diem septimum eo anno Pascha incidit, certe Theobaudus auctoribus mox citatis hoc loco adversatur. Adhæc Parisiensem civitatem plus vice simplici vel obsidione cinctam vel certe excursionibus Nortmannorum fuisse tentatam, qui relata modo scriptorum monumenta legerit, non revocabit in dubium : at ab anno 885 usque ad annum 887 aut sequentem ne sufficiens quidem spatium reperiet, ut septem annorum obsidione premi potuerit. Multo minus eo temporis spatio captam fuisse a Nortmannis, putabit, cum ejus obsidiones vel pretio redemptas, vel frustra fuisse tentatas, ibidem leget.

sub annum
888, ut qui-
dem Theobau-
dus

38 Idem tamen ex parte habet et Hugo Flaviniacensis, cujus Chronicum in annum 1102 desinit, sic inquit : Carolus ergo adeptus imperium, postquam Nortmannos, qui Parisius septem annorum obsidione attriverant, sibi subdidit, (imo cum illis pacem et quidem indecoram pepigit) obiit anno Incarnationis Domini 888,

Indictione 4, pridie Nonas Octobris, anno imperii sui 4; verius anno imperii sui octavo, pridie Idus Januarii. Eodem sæculo, quo Hugo Flaviniacensis fuit, scripsit Theobaudus. Sed quorsum ista Theobaudus? Quia, inquit, tunc sanctissimi corpus Prudentii Divioni propter metum eorum (Nortmannorum) translatum longis temporum illie permansit anfractibus. Annus translationis apud Labbeum expressus est 887; sed malim annum 888; primo quia Theobaudus num. 40, S. Prudentii corpus anno 921 nono Kalendas Octobris Besuam relatum, scribit, postquam annis 33 Divione permanserat; a nono autem Kalendas Octobris anni 888 usque ad eundem Octobris diem anni 921 anni excurrunt integri 33. Secundo, quia translationem illam contigisse ait, cum jam Odo Francorum rex, vel Francici regni saltem tutor constitutus erat, quod ante annum 888 non accidit.

39 Eundem quoque annum (888) signat auctor Chronici Besuensis tom. I Spicilegii Acheriani pag. 526 et duabus seqq., cujus verba, quod

et Chronici
Besuensis
auctor

varias Besuensis monasterii clades atque ipsam etiam corporis S. Prudentii aliorumque Sanctorum translationem, et subinde quidem distinctius, memorant, huc transcribere est visum : Circa idem fere tempus (meminerat ante anni 891 obitus Geilonis episcopi) secundum quod scriptum est, risui nostro dolor admixtus est, et extrema gaudii nostri luctus occupavit. Nam venientibus per Franciam in Burgundia Nortmannis, monasterium istud Besuense penitus contigit desolatum iri. Et cum septies, inveniamus, locum istum a perfidis Christianis seu a paganis violatum atque destructum, hæc ultima destructio non immerito a nobis emphatice dicitur « Desolatio » desolationum. » Dicamus igitur, sicut in antiquis membranulis nostris vix recolligere potuimus, quomodo et a quibus sexies devastatum sit, ut tandem ad hanc ultimam et atrocissimam desolationem paulo latius disserendam accedamus. Prima vice a Christianis per intestina bella, qui hunc locum invadentes abstulerunt inde cum aliis rebus etiam omnes cartarum autoridades : unde jam in præcedentibus aliquantulum mentionem fecimus. Alia vice a Vandalis, perfidis paganis. Tertia vice a Sarraценis, quando Augustidunum civitatem destruxerunt, anno ab Incarnatione Domini 831. Fertur etiam, una vice a monachis hunc relictum fuisse locum ob metum ejusdam morbi, qui hanc vastabat regionem. Quarta vice tempore Remigii, fratris Pipini regis, Magni Caroli patris, per quamdam feminam, nomine Angla, cui prædictus Remigius hunc locum donaverat : unde et nos in superioribus mentionem fecimus. Cujus rei ordinem, qui plenius nosse desiderat, ad eam descriptionis narratiunculam recurat. Sed et hoc sciendum, quod ex hoc tempore usque ad domnum Albericum, qui hunc locum reparavit, ab ordine monastico penitus cessavit.

40 Jam vero dicendum est de illa ultima desolatione (unam e sex prioribus omisit) quæ non solum huic loco obfuit, verum etiam totam Franciam ipsis Nortmannis vastantibus, neque uspiam Francis tutam resistendi firmitatem reperientibus, multa Sanctorum corpora Divioni castro invecta sunt, eo quod firmissimum et inexpugnabile videretur, quorum quædam postea sunt relata, quibusdam ibi remanentibus, alia sunt ad alia loca translata. Delatum est a Suesionis corpus beati Medardi episcopi. Delatum est

volunt;

est

AUCTORE
J. B.

A est a Taruanensibus corpus beatissimi Silvini eorum episcopi. Nostri quoque patroni, beatissimi Prudentii, corpus eodem delatum et in basilica beati Stephani collocatum, multis annis permansit. Tandem Deo nobis propitio, paceque reddita, beatissimi Prudentii corpus inde delatum, et beati Silvini corpus cum beata Anglia, ejus familiarissima, nobis a Deo donatum. Sicque factum est, ut, cum hujus loci protectionem principaliter habeat cum Paulo princeps Apostolorum Petrus, unum ipsius exornet latus beatissimus martyr Prudentius, alterum cum venerabili Anglia beatus Silvinius episcopus. Aliquantisper protelavimus desolationis nostræ narrationem, nolentes silentio contegi, qualiter nobis, qui putabamur nostro Patrono desolati, postmodum a Deo sint pro uno duo procurati. Nunc ad ea, quæ omisimus, redeamus.

sed verius forte ex anonymi antiquioris mente

41 Audientes hi, qui hic erant monachi, Nortmannorum adventum, quidam timore pœnæ ac mortis se occultaverunt, quidam ad alia monasteria demigraverunt. Nec mirum, quoniam qui hic remanserunt, gladio interfecti sunt, quorum nomina hæc sunt : Ayrmannus monachus, Genesus monachus, Beraldus monachus, Sifardus monachus, Rodeo monachus, Ansinus presbyter, Adalricus puerulus. Hi omnes, pro Christo pie jugulati talionem Deo reddentes, sacrificium Deo effecti sunt anno ab Incarnatione Domini 888. *Nolim quidem affirmare omnia, quæ hic Chronici Besuensis auctor scribit, eodem anno 888 contigisse : rationes enim non desunt, ob quas S. Medardi Divionem translatio usque in annum 901 differatur, uti apud Papebrochium tom. II Junii part. 1, pag. 97 videre est. Et Bollandus tom. III Februarii pag. 27 translationem S. Silvini ad Divionense castrum anno 881 videtur affigere. At anno 888, quo monachos Besuenses, qui suo in monasterio remanserant, a Normannis occisos ait Chronici Besuensis auctor, ab iis, qui Nortmannorum metu fuga sibi consuluerunt, fuisse ablatum ac Divionem deportatum, tum ex jam dictis, tum ex rerum temporumque adjunctis verosimile quidem apparet : sed Ms. Divionensi, atque adeo anonymo antiquiori, si quidem illud incorruptum sit, contrarium : quo teste, ad annum usque 898 S. Prudentii corpus (vide num. 32) Besuæ remansit, ut secundum anonymum translatio illa anno 898 vel 899 contigisse videatur.*

anno 898 vel seq.

42 Neque vero anonymi hæc assertio a rerum tunc gestarum temporumque adjunctis minorem, quam Theobaudi verisimilitudinem trahit : nam etsi anno 888 devastatum a Normannis Besuense cænobium fuerit, jam inde tamen ab anno proxime insequenti rursus inhabitatum fuisse a monachis, ex Agrimi Charta, num. 27 et seq. recitata, conficitur. Porro ingentem Burgundis metum anno 898, vel certe 899 a Normannis fuisse incussum, necesse est, quo illos Richardus, Burgundiæ dux, prope Argentolium in pago Tornodorensi ingenti prælio adortus, fudit. Sic enim ad illum annum apud Labbeum tom. I Bibliothecæ librorum Mss. pag. 283 Chronicum Andegavense, ex codice cænobii Vindocinensis excerptum : Prælium factum est a Richardo duce contra paganos in pago Tornodorensi apud Argentolium cum victoria et cæde paganorum. Vero autem fit admodum simile, monachos tum Besuæ superstites, imminentibus Burgundiæ Normannis, S. Prudentii reliquias, quod forte anno 888 non fecerant, acceptæ tum cladis memores, Divionem

transtulisse, ut adeo nihil admodum urgeat, ut, relicto anonymo, Theobaudus adhærendum sit. Anonymus quidem æque ac Theobaudus S. Prudentii corpus anno 921 Besuam reductum scribit; sed quot annis ibidem permanserit, silet : dixit Theobaudus annis 33; verum fortasse de suo : sicut et alia multa in anonymum hic videtur commentatus. Ceterum de S. Silvino et Anglia a chronographo Besuensi memoratis ex citato Bollandi pag. 28 obiter observa, Silvini quidem a Gualtheroto, diœcesis Lingonensis reliquias enumerante, Tarbensem episcopum perperam dictum, qui, si non Taruanensis episcopus fuerit, certe in districtu Taruanensi versatus aliquanto tempore, ibique mortuus est : Angliam vero, alias Angliam, Gallice Ognies dictam, fuisse Adalsquari uxorem, Siccidis virginis matrem, feminam quidem, olim forte cultam ut Sanctam, sed cujus jam cultus obsoleverit.

43 Vignerius in Chronico Besuensi pag. 68 Besuenses reliquias Divionem translatas et ejusdem loci monachos a Normannis occisos, scribit, anno 891. Verba ejus sunt : Eodem (Agrino) cathedram (Lingonensem) occupante, nempe anno 891 Besuenses monachi metu Nortmannorum omnia devastantium sacra tutelarium suorum lipsana Divionem transtulere.... Interim sacrilegi prædones Besuam spoliaverunt, et Dei famulos, ibi repertos, in odium sine dubio religionis trucidarunt. Ita ille, forte quod in Chronico S. Benigni Divionensis (vide tom. I Spicilegii Acheriani pag. 448) verbis, quibus a Normannis Belvacum, Meldos, Melidunum et Carnotum capta narrantur, et Odo Francorum rex constitutus fuisse, subjiciantur : Ilis temporibus Incarnationis Christi octingentesimus nonagesimus primusolvebatur annus : sed perstringuntur eo loci, quæ a morte Caroli Crassi usque ad annum 891 contigerunt; ut hinc annus determinatus rei cujuslibet, quæ ibi narratur, et translationis reliquiarum S. Prudentii haberi nequeat, licet Chronici Besuensis auctor, qui Chronici S. Benigni verba non raro transcribit, earumdem urbium a Normannis captarum meminerit, ac mox S. Prudentii reliquiarum translationem enarret; quippe qui et ipse diversis temporibus gesta in unum congerat.

illius corpus Divionem translatum fuit :

E

44 Erat tunc temporis Besuensis abbas Vualcadus, qui dispersos monasterii sui monachos, abeuntibus Normannis, brevi collegisse videtur, cum Agrini, seu Agrini, Lingonensis episcopi, Charta, qua hic Besuensis, quod ante Geilo dederat, nuper autem Vualtarius invaserat, vindicavit, data sit, ut supra num. 28 et seq. vidimus, anno insequenti seu 889, in eaque Gualcaudus abbas præfati monasterii Besuæ cum confratribus suis monachis episcopum adiisse legantur. Scribit quidem Chronici Besuensis auctor (Joannes Monachus, ut apparet, cujus mentio habetur in Epitaphio Stephani abbatis pag. 658) de Abbatum Besuensium successionem in hunc modum pag. 531 : Defuncto autem Vualcaudo abbate, Vualcadus successit, sed isto obeunte, Galcaudus successor efficitur. sed et isto defuncto, successit abbas nomine Milo, postmodum Matisconensis episcopus. Unde videri posset Galcaudus, tertio hic loco memoratus, tum Besuensis præfuisse : verum locus hic insignem corruptionem videtur passus, idemque abbas Vualcaudus ob varietatem nominis ab imperito interpolatore in duas tresve personas distractus. Consule potius Chartam de Luco pag. 516

F unde sub abbate Besuensi Vualcado

et

AUCTORE
J. B.

relatum fuit
Besuam

et seq., in qua Vualcaudo Vuarinum, Vuarino Teutbertum successisse reperies; ut Vualcado Warinus, Galcaudo vero substituendus sit Teutbertus, cui tandem Milo successit.

45 S. Prudentii corpus Divionem delatum in ecclesia S. Stephani Protomartyris juxta hujus altare depositum fuit, ibique mansit usque ad annum 921, ut legitur in Actis num. 43. Idem legitur quoque in Chronico Besuensi pag. 531, quod ita habet: Defuncto igitur Agrimo episcopo successit Vuarnerius episcopus. Hic, petentibus monachis hujus cœnobii, beatum Prudentium martyrem retulit de Divione, cum innumerabilibus clericis diversi ordinis a plebe innumerabili utriusque sexus cum honoris tripudio susceptus est. Denique monachis prædicti cœnobii cum infinito populo eminens a monasterio ei obviam occurrentibus, cum immensis laudibus receptus est anno Verbi Incarn. Divini 921, 9 Kalen. Octobr. die, id est, 23 Septembris. Id ipsum tamen Chronicum laudantes Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IV, col. 544 Besuam S. Prudentii corpus relatum aiunt, die quidem mox memorato, sed anno 922; quod et ante ipsos Vignerius fecerat in Chronico Lingonensi pag. 71. Sed utrique a vero aberrant; quod ita conficio. Gotselmus Vuarnerio, Lingonensi episcopo, successit anno 1 Roberti, Francorum regis, ex chronographo Besuensi pag. 532: Robertus autem (Odonis, supra memorati, frater) regnavit a mense Junii anni 922 usque ad Junium anni 923. Gotselmus igitur anno alterutro Vuarnerium e vivis sublatum in cathedra Lingonensi excepit. At Vuarnerius ex Necrologio San-Benigniano, ut ipsi Gallix Christianæ auctæ scriptores col. 545 referunt, obiit 14 Kalendas Augusti, seu die 19 Julii. Vuarnerius itaque vel Roberti regnum non vidit, vel, si vidit, ea illius regni parte obiit, quæ in annum 922 incidebat. Porro vero, si anno 921 vel 922 (cum ex dictis anno 923 obire non potuerit) obiit, et mense quidem Julio, qui anno 922 S. Prudentii martyris corpus die 23 Septembris Besuam potuit retulisse? Ex quibus fit, ut hac in re a Besuensis chronographi verbis, anno 921 S. Prudentii ad Besuense monasterium relationem affigentis, discedere non sit necesse.

anno 921

46 Itaque Gallix Christianæ novissimæ scriptoribus assentior, Vuarnerium ante annum 923 e vivis abiisse, contra ac Vignerius scribit: verum anno 922 Septembri mense S. Prudentii corpus Besuam reduxisse, illis itidem non dederò; uti nec id, quod itidem addunt, nempe anno 922 Robertum regem fuisse in prælio Suessionensi occisum; quod anno 923, mense Junio contigisse, dixi num. superiore. Verba eorum, seu potius unius ex illis, sunt: Succinit et Chronicum S. Benigni, cum Gotzelini electionem factam ait, superstite Roberto rege, qui, et ex ipso, uno tantum anno regnavit, et reipsa anno 922 cæsus est. Cæsum anno 922 fuisse Robertum, si quidem id a Chronographo Benigni dictum volunt, non video, qui id ex illius verbis possit extundi, qui tantum ait, Robertum, postquam regnavit anno uno, Suessionicis in campis trucidatum fuisse. Efficitur vero aliunde, ad annum 923 referri id oportere. Ita enim Frodoardus in Chronico Remensis ecclesiæ ad annum 922. Rotbertus itaque rex Remis apud sanctum Remigium ab episcopis et primatibus regni constituitur. Heriveus Remorum archiepiscopus obiit tertia die post consecrationem Rotberti regis, scilicet sexto Nonas Julii, id

est, die secunda ejusdem mensis. Ad annum vero 923 ait: Robertus vero, armatis his, qui cum eo erant, (sub urbe Suessionica, ut præmittit) contra (Carolus Simplicem, qui Robertum sibi rebellem inopinato aggrediebatur) processit, commissoque prælio, multis ex utraque parte cadentibus, Robertus quoque rex, lanceis perfossus, cecidit, die, ut paulo ante dixerat, Dominica; quæ, teste Odoranno in Chronico S. Petri Vivi Senonensis, erat 17 Cal. Julii seu dies 15 Junii; quod anno 923 congruit, quo littera Dominicalis erat E. Sed pauca, quæ de S. Prudentii Besuam reductione dicenda supersunt, expediamus.

47 Qua via seu modo S. Prudentii corpus Besuam reductum fuerit, quid id temporis actum sit, pluribus verbis Theobaudus disserit: ego rem omnem compendio tradam. Jam annis triginta et amplius S. Prudentii corpus in S. Stephani templo Divione remanserat, cum Besuenses monachi Guarnerium, Lingonensem episcopum, adire, ac multis precibus egere, ut is sibi S. Prudentii corpus restitui a Divionensibus juberet. Paruit his quidem Pontifex; at Divionenses id ægre habuit: itaque diœcesani sui præsulis jussis specie tenus obtemperaturi, dolum fabricati dicuntur hujusmodi. Erat penes illos S. Silvini corpus e Belgio illuc olim delatum; quod Besuensis monachis, quasi S. Prudentii esset, ad monasterium suum devehendum dedere. Latuit fraus per dies aliquot; at his elapsis, Guarnerio, Divione tunc versanti, in somno apparuit S. Prudentius, dolum detexit, monuitque, ut se Besuam perferri curaret, quod Divionensibus, licet inotitis, sua tamen auctoritate extorsit. Revertum ergo, summoque omnium ordinum plausu et pompa solemni exceptum est Besuæ S. Prudentii corpus anno, ut diximus, 921, nono Kalendas Octobris, seu die Septembris vigesimo tertio. Eorum, quæ de Divionensium fraude, oblataque Guarnerio cœlesti visione Theobaudus narrat, penes ipsum fides esto: solebant enim illius ætatis scriptores, aliquid miri (vere, an falso?) rebus maxime suis non raro affundere. Miraculum unum aut alterum, quod ex anonymo Theobaudus refert, interim contigisse, nihil commentationis indiget. Itaque ad librum tertium miraculorum S. Prudentii, qui Theobaudum, perinde ac primus, habet auctorem, progredior.

F

§ IV. Variæ Besuensis monasterii vicissitudines, reliqua S. Prudentii miracula, quibus nonnulla ad sacrum ejus cultus spectantia adjunguntur.

Theobaudus, anonymi vestigiis insistens, S. Prudentii miraculis, quæ ab anno 1116 usque ad annum 1124 contigerunt, enarrandis librum tertium destinavit; at, quæres, nullane ab anno 921 usque ad annum 1116 miracula S. Prudentius edidit? Haud equidem id affirmare ausim, licet miracula eo temporis spatio, quod inter utrumque annum interceptum fuit, ab illo patrata invenerim nusquam: sed potius suspicor, ea literis non fuisse consignata, ut fieri calamitosos temporibus et relaxatis religiosæ disciplinæ institutis

Post annum
921 Besuenses

A tutis non infrequenter solet. *Utramque vero vicissitudinem Besuense monasterium subiit : nam primo quidem chronographus Besuensis apud d'Acherium pag. 522 miserrimum fuisse, scribit, passim per diocesim Lingonensem monasteriorum statum, in rebus perinde spiritualibus ac temporalibus, cum anno 981 Lingonensem sedem Bruno adiret; de Besuensi vero nominatim hæc habet : Cum vero de hujus Besuensis monasterii multimodis desolationibus dissereremus, diximus, prout memoriæ occurrere potuit, secundum quod in schedulis veteribus invenimus, sexies desertum, et fere adnullatum fuisse. Verumtamen postea diligentius perscrutantes invenimus, hunc eundem locum ab Hungris combustum quinques. (Idem legitur infra in Charta de Vetus-vineis anni 1023, pag. 554) quippe cui nullum erat a terreno principe deffensaculum, nec loci ad resistendum inimicis munimentum. Harum combustionum duæ quo tempore evenerint, notum nobis est. Anno namque 936 Incarnati Verbi venerunt Hungri mense Julio.*

rariis vicissitudinibus jactati usque ad annum circiter 1116,

B 49 Iterum anno 937 Incarnati Verbi Lucdovico, filio Karoli, uncto in regem; et nondum eo anno evoluto, Hungri venientes per Franciam et per Burgundiam atque Aquitaniam, devastaverunt omnia : quæ vastatio in tantum huic loco obfuit, ut per 51 (vel circiter) annos, usque ad annum scilicet Incarnati Verbi 981, quo dominus Bruno Lingonensi ecclesiæ præficitur episcopus, respirare ad priorem statum non potuerit. *Brunone mortuo, rursus Besuensis monasterii bona fuere direpta; sic enim legitur in Charta mox citata : Post cujus decessum, sicut cætera loca Sanctorum, locus Besuensis in direptionem cecidit : tunc, qui videbantur pacifici, prædones sunt effecti. Rursus pag. 556 et seq. Besuensis chronographus scribit, ab Hugone, Lingonensi episcopo, per Halinardum, Divionensem abbatem, monasterium suum fuisse direptum et monachos inde vi expulsos, quod fieri deinceps non diu post vetuit Leo IX, dato ad Olgericum, Besuensem abbatem, privilegio, quod idem chronographus pag. 572 et seq. exhibet. Datum id est 4 Nonas Octobris anni 1052. Denique pag. 604 Josbertum, abbatem Besuensem, munere suo cessisse scribit, exterius existentibus innumeris raptoribus, interius periculis in falsis fratribus, dum tandem, ut paulo post scribit, Stephanus Josberti, anno 1088 successor, cuncta restituit, qui saltem ad annum 1119, quo terram quamdam incultam a Joceranno, Lingonensi episcopo, accepisse legitur in confecto ea de re ab episcopo instrumento (quod vide apud Acherium pag. 662 et seq.) vitam protraxit. Fieri itaque facile potuerit, ut tot rerum vicissitudinibus acti Besuenses monachi Patroni sui miracula, si quæ tunc patravit, vel scriptis mandare neglexerint, vel perierit ante Theobaudi tempora, si quid de illis fuerit litteris aliquando consignatum.*

quæ interim S. Prudentius fecit miracula, forte litteris non consignarunt; at

C 50 Theobaudus itaque, vel materiæ, vel documentorum ita cogente penuria, nihil de S. Prudentii miraculis, ab anno 921 usque ad annum 1116 patrat, memoravit : at ab anno 1116, etiam nostro numerandi more, quo S. Prudentii reliquæ Besua in villulam, Lucum dictam, translatae fuerunt, plura habuit enarranda. Translationis occasio fuit synodus, juxta dictam villulam eo anno celebrata, de qua ita Vignerus in Chronico Lingonensi pag. 104 : Anno 1116 gratissimus in amœnissima planitie Lucum inter et Tilecastrum extitit conspectus celebratus sub dio

synodi sexto Idus Junias ab Guidone, Viennensi archiepiscopo, Sedis Apostolicæ legato, ab Joceranno (eodem, qui Theobaudus Jocerannus dictus est) et a convocatis per edictum generale provinciæ totius abbatibus, cæterisque capitibus ecclesiarum. Adfuit præterea nobilium populique pene innumerabilis multitudo, erectis in quamdam speciem castrorum hic, illic papilionibus, et e ramis arborum tectis viridantibus, dispositisque sub amplissimo tentorio, velut portatili templo, diversorum Sanctorum capsis aureis argenteisque. Id genus comitorum PLACITUM DEI, sive SACRUM DICASTERIUM, dixerunt Majores. Agitata ibi permulta, de damnis et injuriis multorum : multa definita, nonnulla rejecta vel compressa ; edita etiam in gratiam, qui accurrerant, miracula : ut absque graviore casu (quod raro in hujusmodi turbis accidit) imo plurimorum solatio finitus solutusque recesserit conventus. Ita Vignerus synodum illam, quod et Theobaudus facit, anno 1116 innectens.

E 51 At Gallix Christianæ novissimæ auctores quoad annum celebratæ synodi scrupulum injiciunt dum anno 1117 eam celebratam, scribunt tom. IV, col. 571, adductis in eam rem ipsius Theobaudi verbis : Anno itaque a Conceptu celeberrimo Virginis intemeratæ millesimo centesimo decimo septimo promotæ cathedra (Lingonica) religiosi nominis viro Joceranno, ejusdem præsulis pervolat edictum omnes invitans ad concilium vi Idus Junias. Agnosco hic equidem Theobaudi verba; sed tom. II Bibliothecæ novæ Labbeanæ pag. 619, quam in serie abbatum Besuensium col. 707 laudant, ubi de Stephano, XV abbate Besuensi, non annum 1117, sed 1116 lego. Nescio, num forte annum 1117 anno 1116 substituere illis visum sit ob diversum, qui, Theobaudi ætate in usu fuit, et modo est, annum inchoandi modum; quod hic nimirum anni initium Theobaudus sumpserit a die 25 Martii, ut hæc ejus verba : Anno... a Conceptu... Virginis, quodammodo indicare videntur. At cum synodus illa habita sit ex Theobaudi verbis mensis Junii die 8, retineri potest annus 1116 non modo veteri, sed, ut supra aiebam, hodierno etiam annum inchoandi numerandique more. Ceterum diversa hæc synodus est a duabus aliis, eodem anno apud Lingonas celebratis; quarum alia de more Post Pascha, seu post 2 Aprilis, altera post messem est habita. Meminit utriusque Chronicon Petri Vivi Senonensis hunc in modum : Anno 1116 abbas Arnaldus misit Lingonas Walbertum monachum ad supra memoratum episcopum Joscerannum in synodo, quæ secundum consuetudinem fit post Pascha, cum litteris Daimberti archiepiscopi deprecativis pro nostra re. Unde respondit episcopus et mandavit abbati, se venturum Senonas ad curiam regis et ibi se locuturum cum abbate, quod et fecit. De Rainardo scilicet denominavit diem apud Retiacum post primam diem festi sancti Bartholomæi in Augusto, ubi abbas ivit cum multa infirmitate corporis sui, sed neque judicem, neque respondorem invenit, et sic delusus venit ad sua. Quapropter ad aliam synodum, quæ fuit post collectionem frugum, misit iterum abbas supradictum Walbertum monachum cum litteris, quarum exemplar est : « Domino suo Josceranno etc. »

F 52 Ad synodum itaque primo memoratam, quæ ex dictis anno 1116 die 8 Junii est habita, non ad duas alias, quas mox attigi, refer Vignerii verba, cum ait ad illam diversorum Sanctorum capsas aureas argenteasque fuisse ad-

vectas.

in synodo
Lingonensi

AUCTORE
J. B.

rectas. In his porro fuisse thecam, quæ S. Prudentii exuvias continebat, ita Theobaudus narrat: Illo vero in tempore (nescio, qua de causa hunc hic titulum adhibeat) S. Stephanus, abbas noster, vir sane per omnia magnificus super omnium pastores Galliæ cœnobiorum egregium nomen sanctitatis et prudentiæ sæcularis obtinebat: de cuius solemnibus præconiis ne pauca dixisse videar, dum multis vix valeant comprehendere libris, justius arbitror nunc silere, quam loqui. Hoc solum protulisse sufficiat, meritis ejus concessum fuisse, ut tempore suo tot tantisque beatus Prudentius micaret virtutibus. Is igitur gloriosus pater imaginem Clavigeri cœli et corpus almi sui Prudentii, quod ab eo mirifice argento et auro, lapidibusque pretiosis exornatum fuerat, ad idem concilium ferri fecit, nec non et Sanctorum aliorum pignora, quæ longum est referre, quæ, a conventu totius synodi devotissime suscepta, cum hymnisono concentu in præparatis decenter collocantur tentoriis. Atque hæc illa verosimiliter est S. Prudentii translatio, cuius idem Theobaudus lib. 1, n. 6 meminit, cuiusque occasione visa fuisse scribit, tum fracturam in capite S. Prudentii, tum malleum, passionis ejus, ut verosimile est, instrumentum. Quo fructu ad synodum Lingonensem S. Prudentii reliquiæ fuerint translatae, paulo post dicitur: postquam tamen de Sammarthanorum insigni errore, quem in abbatum Besuensium serie admittunt, lectorem paucis monuero.

aliquot ab
illo edita mi-
racula,

53 Si ea, quam illi exhibent, Besuensium abbatum serie standum sit, S. Prudentii, de qua nunc agimus, translatio non sub Stephano, Besuensi abbate, sed vel Gauberto seu Josberto, vel Girardo, contigisse debuit: sic enim illi: Gaubertus seu Josbertus creatur 1088 indict. 2 Epacta 25 a Roberto, Lingonensi præsulæ. Instaurator monasterii nominatur 1111 et 1113 cum Valone, abbate Lotonensi. Girardus anno 1116, qui recensetur in Charta 1117, Villenci, Lingonensis antistitis. Verum ex jam dictis liquet, Gauberto seu Josberto successisse Stephanum, quem illi ignorarunt, eundemque restituisse splendori suo monasterium Besuense, idque rexisse saltem ad annum 1117; ut adeo Sammarthani morari hic neminem debeant. Porro, ut, unde digressus sum, redeam, dum celebrabatur synodus Lingonensis in planitie quadam, inter Lucum (Gallice Lux) et Tilecastrum (Gallice Trechateau vel Til-le-Chatel) in Lingonum Burgundionumque haud procul Besua confiniis sita, tria ad S. Prudentii invocationem facta miracula singillatim Theobaudus refert; primum, quo puero, a nativitate cæco, oculorum lumen restitutum fuit; quod, cum sinistris malevolorum calumniis peteretur, et a pueri parentibus jure jurando assertum fuisse, et a Burgundiæ duce (erat tunc Hugo, qui Othoni fratri ab anno 1102 secundum Vignerium in Burgundiæ Chronico successerat) examinatum, ait. Alterum, quo juvenis dæmone liberatus; tertium, quo manus per septennium arida et velut emortua vigori seu naturali et communi vitæ usui est restituta, quæ fusius a Theobaudus descripta habes num. 47 et seqq.

ejusque reli-
quias in sibi
dicatam eodem
depositas
legimus:

54 Finita synodo, eorum, quos sanos effecit, humeris comitante solenni pompa, Besua relatus, eo cepit hominum concursu frequentari, ut inde monasticæ quieti ac tranquillitati non parum molestiæ crearetur: visum itaque est Besuensibus, alium in locum, ad quem citra monacho-

rum incommodum liber esset multitudini accessus, D S. Prudentii corpus transferre. Est autem colluculus (inquit Theobaudus n. 55) Besuano supereminens burgo, ab ea scilicet parte, qua nox sydera condit, in summo vertice gestans ecclesiam, in honore ipsius Martyris consecratam; in quam nimirum S. Prudentii corpus intulerunt, et in qua tot prodigiis nomen suum illustrasse sanctum Martyrem, num. 57 Theobaudus ait, ut, quæ prætermittere, quæ contra scriptis tradere deberet, sese ignorasse, fateatur. Ecclesiæ istius Grimerium quemdam monachum, quem, id ut faceret, in somnis monuerat S. Prudentius ipse, sed ex suorum dumtaxat relatione, conditorem facit. Hanc dudum, inquit, non multum antiquis temporibus fertur quidam fecisse Grimerius, ut aiunt, vir per omnia religiosissimus. Cui longo tempore sub habitu monachico Christo militanti beatissimus apparuit Prudentius etc. Cum autem non ante sæculum XII, ad annum 1124 saltem profectum, Theobaudus, ut ex num. sequenti colligitur, scripserit, laudata mox ejus verba, ecclesiam illam sæculo XI fuisse S. Prudentio exstructam et consecratam, videntur innuere, E Grimerius quidam in Chronico Besuensi apud Acherium pag. 559 occurrit, donationi, qua Milo de Beria prædia quædam Besuensibus concessit, subscriptus. Data quidem ea est anno 1026; verum idemne sit, qui supradictæ ecclesiæ conditor, an alius, ad manum non est, unde definiam. Sequuntur apud Theobaudum S. Prudentii miracula e multis pauca, quæ prolixis admodum verbis ille persequitur: sed quoniam vel nihil in illis peculiari observatione dignum occurrit, vel, si quid occurrat hujusmodi, in Annotatis notari facile poterit, ad ea, quæ lib. IV, eoque postremo Miraculorum S. Prudentii, Theobaudus memorat, gradum facio.

55 Theobaudus lib. IV ea ex parte prosequitur S. Prudentii miracula, quæ ab anno 1124 fere ad suam usque ætatem contigerunt: ab anno, inquam, 1114; quippe quem diserte exprimit lib. IV principio: ad suam vero fere ætatem, quod a num. 91 duplex miraculum referat; alterum n. 91, quo Simeon puer undis submersus vitæ fuit redditus, quem, cum scriberet, ait in vivis adhuc fuisse superstitem: alterum num. 93 et seqq., quo ex febre mortuus ad vitam pariter revocatus est, quod ait, non uno dumtaxat, sed trecentis etiam F testibus comprobari posse. Præter hæc alia quædam S. Prudentii miracula delibavit, quæ obiter perstrinxisse sufficiet, Sanctimonialis Vesontina, invocatis Sancti nomine ac ope, paralytico morbo semel iterumque liberata est. Puer quidam, cujus talus natibus inhærebat, incessu donatus abiit: alter item puer submersionis periculo ereptus, quod item accepisse se ait ab illis, qui viderant: captivus, solutis vinculis, patefacto carceris ostio, clam custodibus in libertatem assertus: cæci duo et paralyticus sub uno Missæ Sacrificio, ut monachus, cum ista fierent, Besuæ habitans, Theobaudus jure jurando affirmavit, sospitatem adepti: duo præterea mortui vita redonati. Hæc Theobaudus fuse; contraxi ego, quod nec in his quidquam discussione aut observatione dignum occurreret. Verum his duo miracula præmittit, prope Vesontionem anno 1124 facta, de quibus, cum his alia nonnulla Theobaudus immisceat, quæ discussione aliqua aut observatione indigere videntur, paulo latius agendum.

56 Quod ad miraculorum substantiam attinet, Theobaudus mulieri, uni quidem brachii, quem amiserat narrat, in usus ejus verba

AUCTORE
J. B.

A usus est restitutus; alteri vero, pulsa paralyti, sanitas reddita. Ex adjunctis vero, quæ observatione aut discussione digna, ut dixi, iudicavi, primum quidem, concilium, Vesontione sub Ansirico archiepiscopo anno 1124 habitum, nec alibi, quod sciam, memoratum; alterum, S. Remigii reliquias; tertium, translationem quamdam S. Prudentii reliquiarum spectat. De concilio Vesontionensi ita Theobaudus num. 73: Quapropter aliorum stylum convertere consultius videtur, in primis vero congruum censeo, a placito Dei, quod apud Bisunticam urbem celeberrimum existisse dignoscitur, sumere narrationis exordium. Igitur anno millesimo centesimo vigesimo quarto a Puerperio Virginis illibatae... venerabilis Ansiricus, archipontifex Chrysopolitanus, (Chrysopolis etiam audit olim Vesontio) immensum decrevit conflare concilium, quod « Placitum Dei » vocant, in diebus (ni fallor) Pentecostes: celebratum addit in planitie quidam, Thisia incolis dicta, Vesontione passibus mille quingentis dissita, juxta Duvium seu Dubium (Gallice le Dou vocant) fluvium. Extraordinarium fuisse oportet, si, ut Theobaudus ait, celeberrimum et immensum fuerit; nec tamen, ut dixi, uspiam alibi illius mentionem inveni. Harduinus tom. VI, parte II Conciliorum col. 1117 et 1118 ex Chronico Malleacensi, cujus verba recitat, concilia quatuor Gallicana anno 1124 celebrata recenset, nimirum Carnutense, Claramontanum, Bellocacense et Viennense; quibus ex Theobaudus Vesontionense adjiciendum videtur.

nonnulla hic

57 At qualiscumque fuerit ea Vesontionensis synodus, ad illam Besuenses monachi se contulerunt non sine Sanctorum reliquiis; Inter quos, inquit Theobaudus num. 74, et janitoris cœli, Petri nostri, pulcherrima ycona et capsula multarum reliquiarum cum brachio beati Remigii a nostris devectæ sunt, ac in papillone, ad hoc facto, honorifice depositæ. Non unus Beatorum seu Sanctorum Fastis Remigius reperitur adscriptus. In Opere nostro ad diem 19 Januarii actum est de S. Remigio, Rotomagensi archiepiscopo, sub annum 771 defuncto: de S. Remedio, episcopo Vapinci in Gallia seu forte etiam Remigio, ad diem 3 Februarii; de S. Remedio confessore in agro Tridentino tom. I Octobris a pag. 36; denique de S. Remigio, celeberrimo Francorum apostolo, eodem tomo a pag. 59. Quem hic Remigium Theobaudus intellexerit, haud equidem scio. Minus vero apparet simile, S. Remedii, in agro Tridentino culti, reliquias, quas quidem variis locis dispersas esse scio, at, umquam in Gallias missas fuisse, non novi, Besuensibus obtigisse. Neque S. Remigii, Remensis episcopi et Francorum apostoli, brachium vindicare sibi Besuenses possunt; cujus corpus non solum anno 852 Hincmari tempore, verum etiam anno 1646 omnibus suis partibus integrum fuit in gemina illius inspectione inventum. Videsis Commentarii prævii ad Acta S. Remigii §§ 17 et 19. Restat igitur, ut alterius cujusdam S. Remigii brachium vel brachii partem Besuenses tunc possederint; at cujus, viderint ipsi, quorum interest, et inscium doceant.

observanda
occurrunt.

58 Et eodem denique Theobaudi loco intelligimus, S. Prudentii reliquias fuisse alias aliquando Vesontionem delatas, idemque iis ibi accidisse, quod seu prius, seu serius, Divione illis contigisse, supra vidimus; nimirum Vesontionenses allatas eo S. Prudentii reliquias vi detinuisse, ac sibi retinere voluisse. Rem gestam Theobaudus, sed Octobris Tomus III.

ex suorum relatione dumtaxat, num. 74 his verbis refert: Videntes autem, qui confluerant, argenteum brachium (cui inclusæ erant S. Remigii reliquiae, de quibus num. præced.) quod sæpe numero apud Besuam in ecclesia Prudentiana viderant, arbitrati sunt adventasse Prudentium: et ob id conglobatim ad nostrum proruebant tentorium: sed ibi profecto nihil ejusdem Sancti, nisi nomen et virtus, erat; non ob aliud tamen, nisi uti ne violenter nobis auferrentur beatæ reliquiae, sicut olim factum constat. Nam fama est, illum quondam, a Besuensibus ad ipsum locum pro re simili delatum, multisque ibi virtutibus declaratum, Chrisopolitanos vi detinuisse; sed postmodum, Deo volente, coactos reddidisse. Quod constare primo dixerat Theobaudus, mox ex fama tantum accepisse se innuit; quæ utrum a re gesta ad Theobaudum usque non interrupta pervenerit, an sero post tantummodo nata sit, ignoro; ac proin dubiæ mihi auctoritatis est. Ad calcem lib. IV Miraculorum S. Prudentii miraculum adjicitur, quod recentioris auctoris additamentum esse Labbeus notat; qua de causa, tum etiam quod argumento sit, S. Prudentium etiam post Theobaudi ætatem miracula ederè non desivisse, huc visum est transcribere. Sic habet: Anno 1255 regnante domino Gaufrido (seu, ut reor, Joffredo, Besuensi abbate) puer quidam parvulus in aqua Besuana cecidit, qui usque ad mortem perductus est, in ecclesiam B. Prudentii apportatus, sanus et incolumis parentibus suis est redditus. A Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Ergo Regi regum sit decus et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

59 Porro ex auctore lib. II Miraculorum S. Prudentii num. 36 dubito, an non modo Besuæ, sed et Pauliaci miraculorum gloria sanctus Martyr claruerit: Est autem ibi, inquit ille, capella in honorem sanctorum Apostolorum (Petri et Pauli) conservanturque in eadem reliquiae S. Prudentii martyris, qui miris in prædicto monasterio jugiter virtutibus claret. Dubium apparet, intelligatne monasterium Besuense, quod paulo ante, an capellam, quam proxime nominavit. Tum vero addit, Winegandum quemdam, cerasa prope dictam capellam, invito loci custode Sigiberto, sibi decerpere volentem, ab immani colubro fuisse constrictum, nec eo prius fuisse liberatum, quam, numquam se quid hujusmodi deinceps admissurum, Deo vovisset. Non procul Besua is vicus situs est juxta Vigennam fluvium, Gallice Pouilli dictus. Pouilleyum dicitur in Catalogo beneficiorum Lingonensis episcopatus, anno 1626 Parisiis edito, et in decanatu Besuensi collocatur. Hunc Besuenses Alberici, Lingonensis episcopi, dono obtinuerunt, ut liquet ex Charta Ludovici Pii, anno 830 data, apud Acherium tom. I Spicilegii pag. 507. Exiguo hinc intervallo situs est alter vicus la Ville Neuve, qui verosimiliter idem est, qui in Charta, quæ apud Acherium mox citatum pag. 538 occurrit, Villa Nova nuncupatur; quod ea de causa observo, quod ibidem S. Prudentius, ecclesiam suo nomini dicatam habuisse, in eadem Charta dicatur: verba illius sunt: Per idem tempus, quo dominus Vuillelmus abbas Besuense regebat monasterium (sub finem sæc. IX, aut seq. initium) miles quidam, nomine Gyrardus, cognovit, se non recta consuetudine accipere decimas cujusdam ecclesiæ, ad ipsum monasterium pertinentis, quæ in comitatu Atoriense, loco nuncupato « Nova Villa » in honore S. Prudentii est consecrata.

E

S. Prudentii
reliquiæ Pau-
liaci, ecclesia
in vico Villa
Nova,

F

AUCTORE
J. B.
Hymnique in
ejus honorem

60 *Hymnos aliquot in honorem S. Prudentii recitari olim, ut apparet, solitos, ex codice per-antiquo Divionensi, utpote quem a sexcentis aut septingentis annis exaratum, P. Chiffletius credidit, exceptos, in Mss. habemus; quos denique, licet barbære admodum compositos, huc transcribo, quod inter antiqua cultus S. Prudentii testimonia referri possint. Primus ex his ita habet :*

Justitiæ dono meruit qui jure vocari
Præpollens Domini martyr Prudentius, ipse
Auxilium nobis tribuat pietate rogatus,
Et secum faciat sanctam nos ducere vitam,
Quam meruit victor certans cum dæmone
semper.

Nunc cælo residet cæli Domino sociatus.
Laus tibi semper, Trinitas, et gloria perpes,
Gaudentes laudant superi quam perpete ci-
ves. Amen.

Secundi binæ priores linæ ita sunt depravatæ, ut ex illis sensum ullum elicere non potuerim : reliqua vero Hymni pars sic se habet :

Honor quem sic sanctitatis plausu digno in-
citât, amor sanctus angelorum

Laudes Christo debitas perstringendo conre-
sultat, jubilans in æthera.

Alma fides meritorum ægrotantes recreat,
destitutos jam in mortem

Hos ad vitam revocat, zabulini * impeditos
nexibus hic relevat.

Psallat pulcras chorus laudes summo Patri
ingenito, canens simul...

Unicoque Filio, sanctum Pneuma venerando
per æterna sæcula.

61 *Tertius his verbis concipitur :*

Festum sacrati Martyris
Indicit annus versilis,
Quo scandit ad cœlestia
Martyr hic Prudens Dindyma.
Illustri fulgens dogmate,
Dictus Prudentius nomine :

Ex Calagurri præcluis *
Enituit Prudentius;

Hic, postquam consul urbium
Frenos rexit nobilium :

Ad Domini vestigia

Mundi vertit fastigia;

Relictis vanitatibus,

Se junxit spiritualibus,

Et monachilem gratiam

Suscepit per prudentiam,

Sacra tenens certamina

Sanctorum laude plurima.

Ad passionis gloriam

Hic venit per justitiam.

Nunc ergo, Martyr optime,

Ora pro nobis sedit,

Ut Jesu Christi lumine

Tecum fruamur æthere.

Sit laus Patri cum Filio,

Et Flamini paraclito,

Virtus simul potentiæ

Omni sæculorum tempore. Amen :

Pleraque hoc Hymno contenta S. Prudentium, Turiasonensem episcopum, indicare, liquido apparebit Hymnum cum illius Actis, ad diem 28 Aprilis nostro in Opere excusis, conferenti : ut adeo a sæculis septem circiter S. Prudentius, Besuæ cultus, idem fuisse creditus sit, qui sanctus Prudentius Turiasonensis : at hanc opinionem num. 7 refutatam habes. His plura de S. Prudentio non inveni, et proin huic Commentario finem cogor imponere.

ACTA

TRANSLATIONES ET MIRACULA

S. PRUDENTII MARTYRIS.

Auctore Theobaudo, Besuensi monacho a.

Descripta ex Ms. codice Trecensi per Franciscum Chiffletium et edita per Philippum Labbeum t. II Bibliothecæ Mss. a pag. 605.

PROLOGUS.

Gloriosissimi athletæ Christi Prudentii præclara correcturus miracula, quæ olim adolescentulus sub ipsa studiorum et flagrantis ingenii acrimonia sparsim edideram, primo prælibare visum est, unde, et quando, et a quo delatus, Besuensi ecclesiæ tantus concessus sit thesaurus, corpus videlicet ipsius, sicut partim a majoribus, partim etiam in ipsa, in qua diutius obversatus sum, Aquitania, accepi a fide dignis et probatissimis auctoribus. Res quidem difficilis atque ardua, dum incomprehensibile ipsorum miraculorum b numerositatem atque magnitudinem mecum ipse reputo. Verum reticere de hujusmodi rebus infructuosum, Deoque valde displicens probatur. Cum deses servus pro talento humi defosso gravi sit addictus sententiæ. Talium siquidem rerum promulgatione divina, F quæ semper mirabilis est in Sanctis suis, prædicatur magnificentia, et fortissimorum Christi bellatorum per palmam magis magisque celeberrima coruscat gloria; auditoribus quoque sacræ devotionis vehemens inspiratur flamma ad eorum deposcenda suffragia. et robustissimæ stimuli virtutis suscitantur ad ipsorum (si res sese præbeat) beatissima imitanda vestigia; siquidem et ipse cœlestis Imperator ad corroborandos in acie spiritali dimicantium animos memoriam fecit mirabilium suorum c, atque virtutem operum suorum annunciat populo suo, ut supernam nanciscantur hæreditatem d.

2 Et ego quidem, ut jam præmisi, a primævo impuberis ætatis flore ad ea scedulis imprimenda, licet temerarius, animum appuleram, sed hinc philosophicis occupatus studiis, inde vero universæ materiæ mole considerata et exilis ingenii, facundiæque tenuissimæ inopia, multis opus illud intermiseram lustris : at ubi, scholaribus omissis gymnasiis, desertor et transfuga sacratissimæ Christi me reddidi militiæ, efflagitatus sum fraterna charitate, ut incepta perficerem, pueriliter edita corrigerem, omissa repeterem,

S. Prudentii
miracula
Theobaudus
scribere ag-
greditur,

ne eorum me-
moriam pereat.

MIRACULORUM

LIBER I

CAPUT I.

*Sancti Prudentii natales,
gesta aliquot, martyrium
et ecclesia prope Narbo-
nem.*

A repeterem, involucris obstrusa enuclearem, et, si quid minus facete prolatum fuerat, urbanæ comitatis lepori restituerem. Tandem assensum præbui, ne videlicet beatissimi Martyris opera insignia, temporum labentibus curriculis obsoleta, oblivione invida funditus interirent. Quapropter ad gloriam Regnatoris Olympi, ipso Sancto amminiculante, conabor virtutum ejus, non omnia (cum sit impossibile) sed de innumeris pauca relexere miracula, quæ vel celeberrima opinione, vel a veridicis comperi relatoribus, de quibus ambigere nefarium est. Quod si forte (ut fit) oratio incuria aut ignorantia aliquibus in locis suum nativum decus non videatur obtinere propter invenustioris eloquii insulsam vapiditatem, id diuturnæ imputetur desuetudini: Sancto ergo Spiritui devota committamus carbasia, ut illæsus secundo successu epibata e jocundissimum canendo celeuma f ad optatum feliciter perveniat portum, invocata in auxilium Deitate.

ANNOTATA.

B a *Nomen suum gemina acrostichide Theobaudus ipse expressit ad calcem lib. iv Miraculorum S. Prudentii: monachum vero Besuensem fuisse, colligitur e num. 19, ubi S. Prudentii miracula, a nescio quo (ut loquitur) nostratum, seu monacho Besuensi prius descripta fuisse ait, quam ipse eodem animum appulit. Lib. iv Miraculorum S. Prudentii num. 73 Ansirici, Vesontionensis archiepiscopi, et celebratæ ab illo anno 4124 synodi meminit; unde, non ante hunc annum elucubrationem suam ad finem perduxisse, evincitur; quam olim, cum junior esset, ut ait principio Prologi, inchoarat. Besuæ porro notitiam habes a num. 4 Commentarii prævii.*

b *In his quidem, quæ de S. Prudentii miraculis narrat, fidem Theobaudus meretur: at præter ea, quæ ad S. Prudentii miracula, Besuæ facta, spectant, varia de S. Prudentii genere, de virtutibus, quibus in terris fulsit, de gestis ac martyrio narrat; a quibus cum sæculis aliquot remotus vixerit, nec pro illis auctores monumenta satis antiqua laudet; in his aliam non meretur passim fidem, quam quæ vulgari hominum traditioni tribui potest et debet.*

C c *Psalm. 110, v. 4.*

d *Virtutem operum suorum annuntiabit populo suo: ut det illis hæreditatem gentium. Ibidem v. 6 et 7.*

e *A Græco ἐπιβατης, qui navi se committit,*

f *Κελευσμα seu κελευσμος exhortatio nautica est: sumitur hic pro cantu nautico, a nautis in eventibus prosperis, et felici navigationis termino adhiberi solito.*

P *ostquam cœlestis granum Frumenti, solo creditum, triduo cum multiplici animarum fruge a tartareis emergens umbris, sydereis se reddidit horreis a, misso Sancti Spiritus imbre, sparsoque divini verbi semine per orbem, assiduis incrementis fidelis cœpit seges succrescere. Ardebat autem beata colonorum manus sacris*

*Crescente
Christiano-
rum numero,*

a

incumbere sationibus, ut ante summi Patrisfamilias conspectus laborum suorum inferret fructus. Sed quid humani generis antiquo hoste malitiosius? Mox etenim, ut divinum animadvertit egregie pullulare agrum, cuncta corrumpere, aut potius radicitus extirpare germina, cunctisque cultoribus contendit supremi occasus inferre exitia. More videlicet faciens suo, ut, qui dudum in Domini sanguinem atrocissimas invidorum armaverat dexteras, in servos etiam totius nequitia machinantis impia effunderet robora. Verum quia id per se solum, utpote longe alterius naturæ, quam nos, et nostris ab aspectibus semotæ, perficere non poterat, per sequaces pravitatis suæ principes adimplere satagebat: nam sicut in exortu synagogæ b sceptriger Nilicola c in Hebraicam desæviebat

b

c

infantiam per proceres, impiis obsequentes imperiis, ita et in exordio nascentis Ecclesiæ diabolus, rector tenebrarum, per suos apparitores Christianam moliebatur extinguere infantilem innocentiam: sed, licet lethifer adversarius contra Christianismum mille admoveret deceptionum machinas, tamen diffundebantur diatim Catholica semina, et inter vulniferos sævientium persecutorum mucrones ager Ecclesiæ

F

fœcundabatur.

4 Denique, prostratis illis primis satoribus, quibus divini ab initio cura commissæ seminis fuerat, ad devastandam Dominicam messem tota Romana respublica avide conspirat, et, veluti egregiis peremptis ducibus, atrocium hostium rabies non nisi multo mitiganda cruore in tota commilitonum offeratur * agmina, incursantur beatæ plane cohortes, æthereo Regi digne militantes, et pro fide, quam sub religionis vexillis professi sunt, millenis proterendæ supplicii exponuntur: ubique locorum adversum te, Christe, feralia pendent edicta, et Christianum nomen, quod juxta Paulum super omne nomen habetur d, non modo verbis, sed etiam verberibus insectantur, et gladiis, triumphant sacri præliatores certaminis interfecti, meliusque moriendo, quam vivendo, hostiles devincunt cuneos. O nova sane et transactis sæculis inaudita prælia! Victi, ut putabatur, coronantur athletæ Christi, et interfecti regnant. Sciendum tamen, quod tripliciter antiquus hostis adversus

invidia dæmonis crevit et martyrum numerus;

* offeratur

d

eos

AUCTORE
THEODORAUDO.

eos nefandam produxit aciem, spiritaliter scilicet et corporaliter : et spiritaliter quidem, quia pravis suggestionibus conabatur animos eorum a fidei tramite declinare : corporaliter vero gemino modo, quia aut prosperis aut adversis divinæ legis rebelles contra eos debacchabantur, ut, quos videlicet malesuada secunda non flexerant, immatium frangerent ad idololatriam acerba genera tormentorum. Sed quamvis ubique sine intermissione inenarrabilibus suppliciorum argumentis Christiana trucidaretur proles, oboriebantur tamen robustissimi proceres, qui titubantis statum Ecclesiæ documentis erigerent, æquissimis actibus consolidarent, ad ultimum etiam purpurea passione decorarent. Quorum celebria pro sacra religione confugia, quaquaversum per orbem Christiani vocabuli titulus porrigitur, solemnem cantitantur lætitia.

quos inter
S. Prudentius
Narbonensis
e

B

5 Inter quos insignis martyr Prudentius, juxta divinam vocem lux existens mundi e, egregiis victoriarum emicuit laudibus, qui ab ipsis crepundiis Christianis redimitus sacramentis, adhuc tenerrimus litterarum imbuendus traditus est gymnasiis. In quibus quam docilis, quam sagax, quamque solers et efficax floruerit, res ipsa luce clarius postmodum assignavit : instruebatur profecto arcana Divinitatis dispositione, ut futuræ Christi lucernæ lumen sacræ doctrinæ affatim exuberaret, ad illuminanda incredulorum et corroboranda fidelium pectora proficiebat quotidie sub tyrocinio Christi devotissimus Adolescens ætate, sapientia et egregiis moribus ut jam Sacri Pneumatis domicilium esse ejus non ambigeres in pectore. Fuit autem, ut ipsius perhibent Gesta f, nobilissima oriundus prosapia, Narbonensium partium g indigena. Denique archidiaconus * urbis ejusdem decoratus apice, longe lateque salutifera doctrina, vita atque magnificis coruscabat miraculis. Tanto siquidem splendore divinæ, quod primum est, at secularis radiabat philosophiæ, ut, quamvis ea tempestate multi doctissimi et facundissimi viri gloriosa prædicarentur laude, nemini prorsus in Gallicis vel Hispanis oris haberetur secundus.

f
g
* archidiaconus
natus

loci illius archidiaconus,
passus quoque
dicitur:

C

6 Plurimus namque lepor et facetiarum nitor, jocunda et gratissima urbanitas ejus inerat eloquio, sapientiæ sale condita, per quod ipsius pectoris ager fecundus multarum fruges animarum placita ubertate Christo acquisivit. Denique qualis quantusque in divinis documentis atque virtutum fuerit exercitiis, ipse rationis ordo enucleare nunc exigeret, nisi textus Gestorum et passionis ejusdem h etiam curioso satisfacere videretur. Ideoque de his scribere diutius supersedeo. Itaque postquam Vir excellentissimus doctorque præcipuus sacrum ovile Christi plurimum augmentavit, cum hoste ferocissimo acerrimo congressus duello, tandem pro beata fidei confessione, variis atque acerrimis furore gentilium attrectatus suppliciis, ut in cœlestis Hierusalem aptius locaretur ædificio, sacratissimæ passionis palmam promeruit i, martello contusus demurario k, quarto die noni mensis, hoc est, pridie Nonas Septembris l. Qui videlicet martellus (ut perhibent, qui viderunt, dum sacerrimæ ipsius transferrentur reliquiæ a piæ recordationis abbate Stephano m) cum beatis adhuc contineretur pignoribus *, in osse quoque sacri capitis hactenus fracturæ apparent, scilicet vestigia passionis n : taliter ergo

i
k
l
m
* videtur desiderari ali-
quid.
n

robustissimus Athleta de hoste prostrato referens trophæa, æterna donatus laurea, cœleste capitolium ingredi promeruit, applaudentibus hymnidicis Angelorum choris.

7 Perempto itaque Christi milite Prudentio, cum vesana persecutorum rabies, necdum satiata, immane adhuc fureret, artus sacratissimos, mausoleo atrociter erutos, in quo a fidelibus furtim nocturno conditi fuerant silentio, feris avibusque diripiendos longiuscule ab urbe sub divo exposuerunt. Tanta enim furoris insania diabolus gentilium exagitabat pectora, ut Christi militum punitorum membra, a suprema arcentes sepultura, bestiis et alitibus projicerent devoranda. Superna vero provisione servatum beatum funus (neque enim perire poterat, quod Omnipotentis dextera protegebat) a Chriticolis noctu pia rapina iterum abripitur, et pro tempore aggere in ipso, formidine paganorum, vili potius obruitur, quam sepelitur tumulo : ubi etiam multis annorum latuisse dignoscitur curriculum, tametsi Christiana devotio clanculo venerabiliter locum orationis gratia frequentaret. Tandem superna Miseratione de cœlo in terram aspiciente, ut audiret gemitus compeditorum, et solveret filios interemptorum o, sopitis persecutionum tempestatibus, Sponso Christi respirare ad tempus radio tranquillitatis cœperat.

ubi clam primo veneratio-
nem obtinuit
fidelium,

E

o

8 Quapropter a religiosis in loco fabricata est basilica p, non multæ capacitatis quidem, nec tanti Martyris dignitati responsura, sed tamen tali tempore fidelium devotioni opportuna. Denique sarcophagum ipsum, in quo positum primitus funus beatum fuerat, apud Narbonam adhuc tantæ reverentiæ, tantæque habetur formidini, ut nemo prorsus tangere audeat; sciens pro certo, se non impune laturum. Quod jam sæpius quamplurimis probatum est experimentis q : fuit ergo in eadem ecclesia multis temporum evolutis discursibus, nec ab ullo gentilium vel Chriticolarum (ut res ipsa declarat) prorsus tolli potuit; licet id quamplures temptaverint, tam gentiles, quam sacræ fidei homines, quod utique clarissimi vice posuerim miraculi. Nam sæpenumero idem sacer locus, totaque circumjacens regio, venientibus hinc et inde barbaris, in heremi redacta est vastitatem r : nec tamen sacratissima pignora ab ullo contingi potuerunt. Tempore siquidem Dagoberti, filii Childeberti, regis Francorum s, jam abundante iniquitate et refrigesciente charitate multorum, gens Saracenorum ex Africa transiens per angustias freti Atlantici, quod, SEPTENTRIO vocitatum, Africam secernit ab Europa, totam pervadit Hiberiam u.

dein publice
excitata illi
ecclesia,
p

q

r

F

s

t

u

9 Post annos vero decem, anno scilicet a Verbo Humanato septingentesimo tricesimo tertio, cum uxoribus et filiis rebusque familiaribus transenso Pyrenæo, Citeriorem Hispaniam et Aquitaniam, ut habitaturi perpetuo, ingrediuntur : urbes, oppida, castella, villas quaquaversum depopulantur, ecclesias ubique et sacra loca incendunt vel diruunt, inter quæ etiam beatissimi Prudentii ecclesiam edax consumpsit incendium x, nec tamen sacrum contingitur lipsanum. Tunc Carolus, agnomine « Tudites » vel « Martellus y » filius Pipini Brevis (imo Heristallensis), et Vetuli, metuens, ne forte etiam Franciam pervaderent, adversus eos profecturus, utpote major-domus, maximas molitus est pugnatorum conflare copias : nam tunc regalia per

quæ sæculo
viii, illæso
tamen Sancti
sepulchro,

x

y

A per proceres administrabantur. Cum ergo, regali exhausto ærario, opes minime suppetere, quibus stipendia et donativa, ut moris est, regia munificentia largiretur, militibus, gravissima compulsus necessitate, decimas; et (quod dictu nefas est) ecclesias, ablatas sacris ministris, dedit eisdem militibus exercitus sui. Nec mora, facto impetu cum Eudone, duce Aquitanie, terga dant hostes. Cæsa sunt ibi trecenta et septuaginta quinque millia Saracenorum, mille quingentis tantummodo Francis accumbentibus z.

z
rastata fuit.

40 Exinde sacer ille locus a militibus hæreditario jure per succedentia tempora possessus, ut ecclesie pleræque neglectui habebantur. Nec multo post Abdirama, rex Cordubensis, cum duodecim regibus Saracenorum, universis conflatis copiis, totam invadit Aquitaniam, ipsamque obsidens Narbonam, cuncta finitima rapinis et incendio pessumdedit, Sancto penitus (ut solebat) intacto. Quos iterum Carolus, conserto prælio, ita contrivit, ut vix aliquis evaserit aa. Quem vero exitum præfatus sortitus sit Carolus pro decimis et ecclesiis, quas militibus dederat, licet digressionem præter rem facere videar, quia illud profuturum reor, paucis retexam. Defunctus enim acerbissima valdeque terribili morte, sepultus est in basilica beati Dionysii martyris. Quo sepulto, mox tantus sætor, tamque pestifer aër ab ejus cæpit egredi mausoleo, ut etiam longe semotas tabo inficiens auras, multos leto dederit, et quamplures morbo gravissimo affecerit. Voces etiam lugubres, gemitus et ululatus miserabiles exinde creberrime audiebantur. Quo comperto, Pipinus filius ejus jubet reserare sarcophagum, eoque patefacto, draco miræ magnitudinis, ex cujus ore letifer ille procedebat halitus: de corpore vero Karoli nihil penitus repertum est bb: hoc autem dictum sit ad sacrorum pervasores locorum, qui adhuc violenter sancta detinent loca, suisque hæredipetis hæreditates concedunt perditionis.

aa

bb

ANNOTATA.

a Christum intelligit, qui tertia morte die ad vitam rediens, triumphato diabolo, vitæ æternæ, ut canit sacro Resurrectionis die Ecclesia, nobis aditum, devicta morte, reseravit, et post dies quadraginta cælos vi sua ascendens, die Pentecostes in Apostolos, fidem Christi disseminatos, misit Spiritum Sanctum.

b Συναγωγῇ, vox Græca, cætum quemvis, vel locum, in quo cætus colligitur, significat: priore modo accepta frequenter pro ecclesia Judæorum sumitur; Theobaudus vero hanc vocem ad significandum populum Hebraicum sub Pharaonis, de quo mox, tyrannide constitutum, transtulit.

c Nimirum Pharaon, Ægypti ad Nilum rex ille, de quo Exodi cap. 1, v. 8: Surrexit interea rex novus super Ægyptum, qui ignorabat Joseph, quique Hebræos, numero viribusque augeri cæptos, opprimere summo molimine studuit.

d Propter quod et Deus exaltavit illum (Christum) et donavit illi nomen, quod est super omne nomen. Ad Philipp. cap. 2, v. 9.

e Vos estis lux mundi. Matth. cap. 5, v. 14.

f Fuit ergo Theobaudus antiquior aliquis, qui S. Prudentii gesta scriptis est persecutus; sed scriptor ille, ac illius de S. Prudentio elucubratio hodie ignota sunt: quod si laudatus hoc loco a Theobaudus scriptor idem sit (uti fortassis est) qui librum secundum Miraculorum S. Prudentii scri-

psit, nec ille satis antiquus est, ut dictis suis de rebus S. Prudentii, quas hic virus gessit, fidem faciat certam. Vide Commentarium prævium num. 30 et Annotanda in cap. 2, lib. 1, litt. ff.

g Narbo (vulgo Narbonne) Gallie civitas in Occitania Inferiori.

h Vide Annotata ad lit. f

i Quo tempore S. Prudentius martyrium subierit, Theobaudus siluit; ex modo tamen, quo num. 4 de Romanorum in Christianos persecutione, et num. 5 de S. Prudentio loquitur, censuisse videtur, S. Prudentium ethnicorum imperatorum, eorumve præfectorum in Christianos furori primis Ecclesie sæculis fuisse litatum: at Romanorumne, an barbarorum manibus, quoque tempore perierit, plane incertum est, licet id Wandalis recentiores plerique tribuant. Videsis Commentarium prævium § 1, num. 10 et 3 seqq.

k Demurare idem valet, quod ædificii murum perfodere vel evertere: martellus itaque demurarius idem significare hic videtur, quod malleus, perfodiendis evertendisve ædificiorum parietibus adhiberi tunc solitus.

l Recte quidem hic dies 4 Septembris exprimitur, si Kalendas Januarii, aut 25 Decembris anni principium facias; at Theobaudus annis Incarnationis passim utitur, quos, teste Cangio ad vocabulum annus, Franci sub tertia regum suorum stirpe a 25 Martii inchoare sæpe solebant; quem morem Theobaudus forte secutus est. Theobaudus enim, præterquam quod annos Christi passim Incarnationis vocet, sub initium libri tertii Miraculorum S. Prudentii, de Lingonensi synodo agens, hanc celebratam ait anno 4416, nimirum, ut loquitur, a Conceptu celeberrimo Virginis intemeratæ. Atque hinc, ut opinor, Benedictini recentioris Historiæ Occitanicæ scriptores lib. III, num. 48, hunc ipsum Theobaudi locum ex Labbeo laudantes, S. Prudentium migrasse e vivis, aiunt, secundum illius Acta die 4 Novembris; verba vero illa: Id est, pridie Nonas Septembris, vel pro corruptis, vel certe pro recentioris alicujus additamento habuerunt: quibus ego quidem procul dubio lubensque subscriberem, si annum tunc Franci a 25 Martii perpetuo inchoassent, et unum eundemque annum numerandi modum Theobaudus ubique retineret; quod non facit: nam principio lib. IV Miraculorum S. Prudentii annum Vesontionensis synodi, sub Ansirico celebratæ, a Nativitate Christi deducere videtur, sic inquires: Igitur anno millesimo centesimo vicesimo quarto a Puerperio Virginis illibatæ etc., ut adeo, cum nullum hoc loco Theobaudus annum exprimat, certum mihi non sit, sitne S. Prudentius die 4 Septembris, an Novembris, ex Theobaudi mente defunctus. Vide Commentarium prævium num. 5.

m Præerat Besuensis Stephanus abbas anno 4416, quo S. Prudentii reliquie in villam Lucum, apud quem Jocerannus, episcopus Lingonensis, synodum indixerat, fuere translatae, teste Theobaudus lib. III, num. 44 et 47. Ceterum de hac ipsa S. Prudentii reliquiarum translatione Theobaudus hic forsitan sermo est.

n Ex his capituli S. Prudentii fracturis malleoque, anno 4416 visis, non leve ejusdem martyrii argumentum habetur; ex martyrio vero ejusdem ab aliis homonymis distinctio; de quibus vide Comm. prævii num. 6 et binos seqq.

o Psalm. 101, v. 21.

p Quo tempore ea condita fuerit, quis ex tam vagis temporum notis, ac silente præterea antiquitate, definiat?

q Theo-

AUCTORE
THEOBAUDO.

q Theobaudus, res sua memoria gestas narranti, ac in Aquitania dudum versato, quod ad venerationem S. Prudentii sepulturæ spectat, contradicere nec ausim, nec velim: vellem tamen, tum ut locum illum paulo enucleatius explicuisset, tum ut experimenta, quibus liquere ait, non impune sacro ejus loculo violentas manus admoveri potuisse, singillatim adduxisset in medium, eaque debitis testimoniis roborasset. Ceterum, num apud Narbonenses hodieque S. Prudentii cultus vigeat, ac in eadem sepulturæ ejus locus, quæ olim, veneratione haberi pergat, nec ne, documentorum scriptorumque inopia in medio relinquo.

r Narbonensium varias vices vide in Comment. prævio num. 45 et seq.

s Obiit hic Dagobertus anno 715 ex Chronico Moissiacensi et Annalibus Francicis Nazarianis. Vide Comment. prævium num. 47.

t Forte Septem fratres, seu totidem Mauritanix Tingitanæ ad fretum Gaditanum montes, quos arcem Septensem Procopius vocat, teste Ortelio.

u Hæc ex Paulo Diacono, qui lib. v de Gestis Longobardorum cap. 46 sic habet: Eo tempore gens Sarracenorum in loco, qui SEPTEM dicitur, ex Africa transfretantes, universam Hispaniam invaserunt. Deinde post decem annos cum uxoribus et parvulis venientes, Aquitaniam, Gallix provinciam, quasi habitaturi ingressi sunt. Saracenorum in Aquitaniam adventum. Theobaudus num. seq. iisdem fere verbis refert, aitque, illum anno 733 contigisse; unde anno circiter 723 Saracenos Hispaniam occupasse, necesse esse: verum Hispanix regnum, devicto rege Roderico, jam Saracenis cesserat anno 715. Vide Comment. prævii num. 47.

x Non infrequens Saracenis fuisse, ut ecclesias igne ferroque diruerent, docent exempla num. 49 Comment. prævii allata: non tamen certum, S. Prudentii prope Narbonem ecclesiam ea tempestate fuisse combustam; ut dictum ibidem est.

y Carolus Tudites seu Martellus (sic dictus, ut aiunt, quod hostes instar mallei conterere solitus erat) anno 732 aut seq. in suburbio Pictavensi plurima Saracenorum millia insigni prælio fudit, ut auctores Francici tradunt. Vide num. 48 Comment. prævii.

z Ingens Saracenorum eo prælio occisorum multitudo, Francorum autem paucitas faciunt, ut utramque ultra verum hic exaggeratam fuisse, existimen.

aa Et hujus quoque prælii, a Carolo Martello cum Saracenis initi, ad annum passim 737 iidem scriptores meminerunt. Sed, Abderaman primo prælio cæsum, aiunt, non hoc secundo, contra ac Theobaudus facit; neque tum Abderaman, aliuseve Saracenorum rex vel dux Narbonem, sed Carolus ipse obsidebat, contra ac iterum Theobaudus scribit. Vide Comment. præv. num. 48.

bb Hujus fabulæ ortum, progressum, et errores late pertractatos habes tom. III Februarii in Commentario prævio ad Vitam S. Eucherii §§ 4 et 5. Consule etiam, si lubet, Hadriani Valesii Rerum Francicarum lib. xxv. Nititur ea revelatione quadam de Carolo Martelli ob distractas divisasque militibus suis ecclesiarum res damnatione, S. Eucherio, Aurelianensi episcopo, facta tempore Pipini regis, filiique Caroli Martelli: sed Pipinus sub annum 752 Francorum rex coronatus fuit; mortuo videlicet S. Eucherio jam inde ab anno 743. Plura non addo, ne actum agam: si quis tamen plura desideret, scriptores consulat jam laudatos.

CAPUT II.

S. Prudentii reliquiæ Be-
suam allatæ.

Anno vero a Numine Incarnato octingentesimo quadragesimo primo, jam deficiente Caroli Magni prole sceptrigera a, exorta simultate gravissima in Francia inter fratres, filios videlicet Ludovici, filii Caroli Magni, de finibus regni, genitore jam defuncto, barbaræ gentes, Normannorum scilicet, Danorum et Brittonum cum copiosa multitudine Gallias depopulandas atrociter invadunt b. Fiunt itaque innumera strages Christianorum, ruina urbium, oppidorum, villarum et sanctarum exustiones ecclesiarum; denique rapiuntur inclytæ civitates Andegavis, Aurelianis, Lemovigas, Burdegala, Tolosa, Narbona c, totaque miserabili exitio traditur Aquitania, beatissimo Prudentio sua sibi defendente. Sed hæc hactenus: nunc vero, aliis omissis, ad gaudia nostra accedamus. Qualiter scilicet ipsum beatissimi Martyris corpus ad nos pervenerit. Aliquantis autem temporum elapsis voluminibus, regnante gloriosissimo regum Carolo d, Ecclesiæ Christi longe lateque festiva per orbem pace floruerunt e. Invigilabant namque sacri pastores supra sibi commissa agalmata f; rationales quoque pecudes, justis pro posse insistebant actionibus: eodem itaque tempore, ut in Chronico g continetur, venerabilis Geylo Lingonensis urbis pontificalem gerebat infulam h, vir præclari stemmatis linea pollens i, sed illustrior animi virtutibus, quibus admodum divinis præminuit in rebus. Qui cum inter cæteros bene moratæ mentis habitu orationi incumberet assiduus, etiam longinqua celebrium Sanctorum suffragia, paupere spiritu ditissimus præsulum, expectabat: legerat quippe, neminem per se posse salvari, ideoque dilectorum Domini supplex requirebat adjumenta. Unde factum est, ut, Jesu Domino disponente, tam felicitis viæ auspicia pro suorum abolitione peccaminum famosissimi per orbem Jacobi Apostoli adiret limina, in extrema pene parte telluris sita, juxta Oceani latus k.

42 Dum igitur, satisfacto votis, alacer repedaret religiosus pontifex, Aquitanicas tandem attingit oras, post multa terrarum transmissa spatia, nec multo post, Dei omnipotentis instinctu, cuncta clementer justequè disponentis, quadam die advesperascente, pervenit ad villulam in strata publica l sitam (ut præmissum est) peneque desolatam, in qua gloriosissimus corpore quiescebat Prudentius, qui, lassitudine cogente et temporis instante densitate, hospitium metatus est cum suis apud ejusdem Martyris ecclesiæ matricularium m. Et poterat utique vir egregius et multarum copiis ditissimus rerum largioris nobiliorisque ædis potiri hospitio, nisi et talis magis placuisset mansio, quæ solito surgentis noctis conticinio ad divinos decantandos hymnos domo Domini esset propinquior. Susceptus itaque officiose cum suis comitibus, prout possibilitas admisit, largis refecitur obsoniis. Ast ubi pulsa fames et surrexere, relictis rite thoris, percunctatur beatus Præsul hospitem suum, quisnam diceretur, quoque honore finalis professio-

Geilo, Lingonensis episcopus, in Hispania in Gallias rediens.

a

b

c

E

d

e

f

g

h

i

F

k

ac prope Narbonem divertens, S. Prudentii reliquias fere absque cultu

l

m

nis,

A nis, martyrii scilicet, an confessoris insigniretur is, cujus memoria in contiguo ab incolis venerabatur oratorio.

Ædituus consultus ait, Prudens vocitatur, Martyrii titulo celebri fama decoratur :

Qui primævus adhuc Christi documenta sequendo,

Jam Juvenis meruit palmam fidei moriendo :
Dansque polo flatum, tenet istic corpore stratum,

Nunc pia vota juvat ad corpus ferre beatum;

Quippe piis votis solet ipse favere precantum,

Si perfecta fides flagret sub pectore tantum.
Sed quia barbarici ruerant huc sæpe furores,
Ædibus eversis, nostri periere priores.

Villam, quam cernis, credas nos destituisse :
Hanc quoque basilicam sine tunc cultore fuisse.

illic servari,
intelligit;

B 43 His et hujusmodi auditis, reverentissimus antistes profundo volvebat pectoris arcano, quod postmodum, Deitate annuente, efficaciter mancipavit effectui. Quid multis moror? Nox terram solita totam contexerat umbra : traduntur placido mortalia corpora somno. Medio vero noctis intempestæ silentio, religiosus pontifex de more ad cœlestes cum clericis suis consurgit laudes, juxta quod ait regius Psalmicen sub typo Ecclesiæ : « Media nocte surgebam ad » confitendum tibi, Domine, super judicia justitiæ tuæ n. » Ingressi autem basilicam divina dulciter concrepant cantica; deinde, dum sacra ab eis percelebrantur præconia, vir vigilantissimus dignusque episcopi etymologia o, curiose perscrutans ecclesiolam, tandem ad ligneam pervenit capsam, quæ, retro altare posita, sacratissimi Martyris continebat soma p, et jam pene tota cariota vetustate computruerat; qua facile patefacta et illato lumine, sanctissima contemplatur ossa, vilibus et diuturnitate temporum consumptis pannis obvoluta. Qui, protinus evocato capellano suo, altaque ab imo pectoris ducens suspiria : Heu! inquit, quod tam splendiflua lucis æternæ lucerna tam augusti offunditur tenebris modii, cum potius orbem illuminatum *subliissimo digne foret imponenda candelabro. Proh dolor! Ecce topazion, ille lapidum pretiosissimus, cunctas repellens larvas, imperialique aptissimus diademati, humili diversatur in pulvere. Sed si forte gratum nossem beatissimo Martyri, sine dubio, Aquitania nobis discedentibus, viduata remaneret urna tanti Patroni. O nos vere felices, si nobiscum, sancte Martyr, hinc abire velles!

*an milluminatura?

C 44 Vix lacrymas reprimens hæc paucula dixerat heros; cui capellanus, vir eruditissimus urbanæque eloquentiæ, non multa pro tempore fans sic intulit : Mirari satis nequeo, honorificentissime pater, cur ille æquissimus Arbiter rerum, qui omnia in pondere, mensura et numero disponit, tam præclari meriti Virum, et Gallicana dignum amplitudine, tam exiguo, tamque neglecto contineri sinat domicilio : nam, quantum præsentium rerum colligitur indicio, vix semel hic Missa celebratur in anno. Hæc cine, gloriose Martyr, placet mansio? Hoc recondi juvat angulo, dum populis benigno non vis opitulari suffragio? Sed absit a pio Viro livida invidia; melius sane acceptiusque foret sydereo Regi, quantum ad judicium meum spectat, si populosa constitutus in urbe supplices

quas, inito

placita protegeres interventione, corporum morbos debiliū propelleres, recidiva consequente sospitate. O utinam sempiterno liberet Numini, Lingonicæ te inferre civitati! Procul dubio sacerrima ossa hæc decorarentur auro vel secundi honoris metallo, quæ hic carioso non circumteguntur, sed potius deturpantur ligno. Age, tam copiosus, tantique pretii thesaurus lutulento eruatur loco, urbanisque inferatur gazophylaciis : haud est metuendum furtum, quod Omnipotenti probatur esse placitum, multisque mortalibus profuturum.

AUCTOR
THEOBAUDO.

45 Talia dum dicunt, visus in Martyre figunt,

cum suis consilio,

Vela revolventes et noscere cuncta volentes.
Mox breve, mox igitur, quod continet, hic reperitur,

Discat, qui nescit, Prudentius hic requiescit,
Qui Domini testis fuit indiciiis manifestis.
Hæc ut legerunt q, ea tollere disposuerunt;
Sed paulo dubitant, quia Sanctum tangere vitant.

q

O bene devoti, culpæ formidine moti,
Quid formidatis? Nihil est hic, quod paveatis.

E

Non irascetur Martyr, quia mitis habetur;
Jam dudum siquidem remorari nollet ibidem.

Mitis inhumanos dimittere vult Aquitanos :
Vobiscum certe cupit ire, jubetque referre.

46 Postposito ergo religioso timore, auferunt beatas reliquias totius corporis, adeo ut nil desertæ relinqueretur arcule continuoque Hispanica reverenter obvolutæ palla, cellerrime,

clam noctu aufert.

priusquam disceret, capacibus infarciuntur crumenis : erat enim locus isdem pene habitatione humana destitutus, tam barbarica infestatione, de qua jam satis præfatus sum, quam etiam indigenarum, eum sibi usurpare volentium, alterna pervasione, ideoque valde opportunus ad tale peragendum negotium. Ast ubi more suo de cardine surgit eoo florifero curru tenebris aurora remotis, consensis sonipedibus, redux ingrediuntur iter, nullo penitus accolarum animadvertente, quod factum fuerat. Quæ enim in viro tantæ gravitatis tantæque auctoritatis haberi suspicio furti poterat? Quis vero, ut alia omittam, pontificem quemlibet latrocinii reum umquam audisse se, meminit, nedum virum præcelsa stirpe progenitum, et ob id late notissimum, sanctitatisque non inopem? Sed, o felix plane latrocinium, egregia laude per sæcula cuncta fruiturum et coram altithrona Majestate gratissimum! Dicat aliquis, præsulem sanctum tale quid attemptare, nullatenus debuisset. Sed multorum discimus exemplis, sanctos spiritus plerosque, Deo in superis jam post busta conjunctos, vel gratanter pati, corporum suorum reliquias ad uberiores salutem, sui que majorem venerationem ad alia deferri loca. Denique protomartyrem Stephanum ab Hierosolymis Constantinopolim r, Nicolaum a Mirea Barrum s, Magdalenam Mariam ab Aquensi regione Vizeliacum t, ipsum quoque monasticæ philosophiæ legislatorem Benedictum fideli furto vel rapina a Cassino in Gallicas delatum legimus oras u. O utinam tale mihi facinus, tantumque patrare contingeret furtum x!

r

s

t

u

x

47 Sed quid diutius gaudia nostra per plurima demoror? Ingressus itaque beatus pontifex Geilo Burgundiam cum ingente gaudio, Aquitania spoliata, grates referebat Majestati divinæ.

ac Besuan
defert anno
885.

AUCTORE
THEOBAUDO.

divinæ. Tandem vero superna clementia ei Besuam reduxit in memoriam, quam plurimum in visceribus Christi sancta complexabatur charitate, ut eam pauperem et egenam tanta ditaret opulentia. Ut autem episcopi sui contigit terminos, tanta procerum, clericorum, monachorum atque populorum multitudo diversi sexus, conditionis et ætatis occurrerunt, ut conglobati confestim per semitas pia violentia ipsum sanctum præsulem remorari diutius compellerent, videntes miracula et sanitates, quas beatus martyr pie credentibus publice conferebat. Quid plura? Tandem post multas difficultates cum onere illo sacratissimo, copiosis stipatus agminibus, gratulabundus Besuanos subintrat penates. Susceptus vero officiosissime, ut tantum decebat præsulem, peracti itineris accidentia (ut assolet fieri) refert, Prudentiique beatissimi gloriosam rapinam inter alia commemorat; qui, obnixè ab abbate fratribusque exoratus, tamque incomparabilem Tyberianis gazis thesaurum Besuensi concedit ecclesiæ anno ab æterno verbo humanato octingentesimo octogesimo tertio *y*. Nec hoc solum verum etiam, *B* ne sancto deesset luminare interdiu et nocte, quasdam episcopi ecclesias eidem loco dedit liberrime, quæ nominatim exprimuntur in rerum datarum Codice, ipso beato antistite hoc idem ubique diffamante. Quantum autem Besuanam dilexerit ecclesiam, qualiterve provexerit, in eodem libello benevolus et studiosus lector copiose reperiet.

ibique deponit
die 7 Octobris,

z

aa

48 Deposito ergo Besuæ gloriosissimi Martyris corpore Nonas Octobris *z*, eodem die annuatim decernitur lætitia pro tanti exceptione Patroni *aa*; nec immerito. Si enim olim Octavianus triumphus exceptio festivo quotannis recolatur gaudio, qui animam post letum sævo tradidit orco, quanto magis beati Prudentii, æterna in superis gloria et honore coronati, jocundissimus ad nos adventus perenni (si posset fieri) mancipari deberet celebritati? Notandum vero quod plerique arbitrantur, beatissimi corpus Prudentii non a venerabili Geylone ab Aquitania delatum, sed ab ipsis Aquitanicis ob metum Saracenorum, ab Hispaniarum partibus, transcenso Pyræneo, in Gallias sæpius irrumpentium, allatum Divioni *bb* propter firmissimam *C* loci munitionem; sicuti corpus egregii doctoris Hilarii *cc*, et beatæ Radegundis a Pictavensibus, aliaque perplura Sanctorum pignora ab aliis provinciis *dd*.

teste Agrimo,
qui fuit e proximis
Geilonis successoribus.
ee

49 Quod profecto non immerito ut verisimile credi posset, nisi venerandæ memoriæ Agrimus, præsul Lingonensium, successor ejus, in quodam suo dixisset privilegio *ee*: « ad multorum, » inquit, « constat pervenisse notitiam, » qualiter Geylo, piæ recordationis episcopus, » prædecessor noster, S. Prudentium ab Aquitania transferens, in nostrum episcopium Lingonense detulit, et in Besua monasterio ad » laudem et gloriam nominis Dei solemniter » collocavit. » Ex quo liquido perpendi potest, ab oris Aquitanicis pontificem sæpefatum, nostrum illustrissimum detulisse Martyrem, et Besuensi contribuisse cænobio. Quantis autem quibusve ibidem, in basilica videlicet beatorum Apostolorum Petri, et Pauli virtutum corusaverit radiis, a nescio quo nostratum *ff* satis plano expeditum sermone, celebri effertur memoria, quæ etiam virtutum insignia in hoc Opere nostro dignum duximus inserere, ut vetera novis

copulantes superflua recidamus, hiantia supplementis, minus commode dicta, ve letiam vitiose, ad normam dirigamus *gg*. Sed ne forte aliena sublegisse, et alterius gloriam in nos impudenter videamur transfundere, ipsis priscis miraculorum ejus virtutibus subsequentem libellum dicabimus, ut, quid nostrum, quidve alterius sit, sagax lector dispiciat.

Explicit liber primus.

ANNOTATA.

a *Id est, Ludovico Pio, Caroli Magni filio, qui anno 740 e vivis abiit.*

b *Frequentes barbarorum in Gallias, eo tempore factas, irruptiones apud scriptores Francicos passim obvios descriptas invenies.*

c *Easdem civitates a barbaris captas (si Narbonem excipias) nominatim enumerat Ermentarius abbas, scriptor æqualis, in Prefatione ad lib. II de Translationibus et Miraculis S. Filiberti. Verba illius dedi num. 20 Comment. prævii. Notitia provinciarum et civitatum Galliarum, Honorii Augusti, ut videtur, temporibus condita, Andegarum (Angers) provinciæ Lugdunensi tertiæ; Aurelianum (Orleans) Lugdunensi Senonicæ; Lemovices (Limoges) Aquitanicæ; Burdegalam (Bordeaux) Aquitanicæ II; Tolosam (Toulouse) et Narbonem Narbonensi I adscribit. Ex his Burdegala, Narbo et Tolosa civitates sunt archiepiscopales, reliquæ episcopales.*

d *Legendum reor Carolomanno, Francorum ab anno 879 usque ad annum 884, quo obiit, rege: Carolus enim Crassus, anno 880 imperator coronatus Romæ a Joanne Papa, a morte tantum Carolomanni, cum Carolus Simplex, Ludovici Balbi filius, vix quinquennis esset, a Francis fuit evocatus. Carolus vero Simplex Franciæ rex coronatus est anno 893. Ex Labbeo in Chronologia Technica ad annos supradictos.*

e *Non tam pacata fuisse ea tempora, ac Theobaudus his verbis insinuat, temporum horum Fastos legendi manifestum erit.*

f *Ἄγλας Græce simulacrum statuamve sæpe significat: hic autem sumitur pro diæcesanorum multitudine seu grege, episcopi curæ commisso.*

g *Besuense Chronicum jam sæpe citatum Theobaudus intelligit, auctore Joanne monacho Besuensi, qui sub Stephano abbate Besuensi fuit, de quo num. 49 Comment.*

h *Isaaco Lingonensi episcopo successit sub annum 880. Ex Chronico Besuensi apud Acherium sæpe laudatum pag. 518. Vide etiam num. 24 Comment. prævii.*

i *Comitis cujusdam, Geilonis pariter dicti, filium vocat Falco in Chronico Trenorciensi apud Petrum Jueninum in monumentis Historiæ Trenorciensis pag. 48.*

k *Nimirum Compostellæ in Gallæcia, quam Oceanus Atlanticus alluit.*

l *Id est, in via publica.*

m *Infra ædituus dicitur.*

n *Psalm. 448, v. 62: Media nocte surgebam ad confitendum tibi super judicia justificationis tuæ.*

o *Ἐπισκοπος Græcis est, qui Latinis inspector, observator, explorator, seu, ut etiam Theobaudi vocabulo utar, perscrutator.*

p *Id est corpus,*

q *Hinc videtur Geilo una cum corpore schedulam aut inscriptionem, quæ S. Prudentii nomen et martyrium testaretur, invenisse.*

A r De S. Stephani reliquiis, Hierosolymis constantinopolim (absque furto tamen) allatis, Marcellinus ait in Chronico ad annum 439 : Eudocia, uxor Theodosii principis, ab Hierosolymis urbem regiam remeavit, beatissimi Stephani, primi martyris, reliquias (manum scilicet, ut aiunt) quæ in basilica S. Laurentii positæ venerantur, secum deferens. Et Theodorus lector apud Henricum Valesium pag. 568 : Eo (Theodosio Juniore) regnante, depositæ sunt reliquiæ SS. Stephani, Laurentii et Hagnes in martyrio S. Laurentii, die vicesima prima mensis Septembris. Et eodem die celebratur illic eorum memoria usque ad hodiernum diem. At non huc fortasse respexit Theobaudus; sed fabulam illam, quæ apud Surium est ad diem 3 Augusti; quaque S. Stephani corpus jam inde a Constantini Magni tempore Constantinopolim allatum dicitur per Julianam viduam, quæ viri sui, juxta S. Stephani corpus et in simili tumultu sepulti, corpus auferre se rata, non hujus, sed S. Stephani corpus Constantinopolim detulerit; sed fabula hæc ex Marcellino et Theodoro Lectore satis refellitur.

B s Signatur ea S. Nicolai Translatio in Martyrologio Romano ad diem 9 Maii his verbis : Barri quoque in Apulia translatio S. Nicolai, episcopi ex Myra, civitate Lyciæ, de qua Sigebertus apud Miræum ad annum 1087 hæc scribit : In Italia Venetianis meditantibus auferre corpus sancti Nicolai a Myrea Lyciæ, a Turcis desolata, præoccupaverunt eos Varenenses cives, numero 47, et ab Antiochia Myream venientes a 4 monachis, tantum ibi inventis, extorserunt sibi ostendi tumbam Sancti : qua effracta, ossa Sancti in olei liquore natantia integro numero extraxerunt, et Varim (Barium) cum gloria attulerunt. Facta est hæc translatio anno 745 a depositione sancti Nicolai. Historiam Translationis hujus ex Joanne archidiacono Barensi, qui illam sub annum 1088 scripsit, latius explicatam habes apud Surium ad diem 9 Maii pag. 446 et seqq.

t Vezeliacum (Vezelay) Burgundia oppidum est in diœcesi Augustodunensi : condidit illic sanctimonialium monasterium sæculo nono Gerardus comes; sed brevi a Saracenis eversum et a Gerardo instauratum monachi Benedictini incoluere. C Hujus loci monachum, Badilonem dictum, S. Mariæ Magdalensæ reliquias eo detulisse, aiunt : sed unde acceptus? Id ipsos monachos Vezeliacenses latuisse, ait Sollierius tom. V Julii pag. 12; sed sæculo duodecimo eam apud illos invaluisse opinionem, quam Theobaudus sequitur, corpus S. Mariæ Magdalensæ ex Provincia, imo ex ipsa Aquæsextiensi urbe ad suum cænobium delatum fuisse, furtim nempe a Badilone surreptum. Contra Provinciales S. Mariæ Magdalensæ corpus penes se et fuisse, et remansisse, contendunt; quorum sententiæ ut verosimillimæ Sollierius subscribit, quidquid in contrarium varii scripserint. Consule, si lubet, illius Commentarium in Vitam S. Mariæ Magdalensæ, ubi hanc controversiam §§ 44, 42, 43 et 14 multis est persecutus.

u Verum et ea de re inter Benedictinos ipsos lis est non exigua : utut sit, Translationis hujus Historiam, auctore Adalberto Floriacensi monacho, edidit notisque illustravit Henschenius tom. 3 Martii a pag. 302.

x Licitum id olim a nonnullis, sed male, putabatur.

Octobris Tomus III.

y Hinc Castellanum, qui anno 885; et Tillemontium, qui 887 S. Prudentii corpus Besuam delatum scribunt, corriges.

z Id est, 7 Octobris : perperam igitur signat hic Castellanus 4 Septembris, 20 vero Octobris Gualtherotus. Vide num. 23 Comment. prævii.

aa Recentiores tamen, die 6 Octobris S. Prudentium coli, scribunt. Vide num. 4 Comment. prævii.

bb Burgundiæ primaria civitas est.

cc De S. Hilario, Pictaviensi episcopo, actum est ad diem 15 Januarii, et tom. VII Maii a pag. 594 : verum nihil ibi alibive inveni de translatis Divionem ejus reliquiis.

dd De S. Radegunde regina pariter actum est in Opere nostro tom. III mensis Augusti ad diem 13 ubi in Commentario ad illius Acta prævio num. 85 S. Radegundis corpus usque ad annum Christi 1562, quo Calvinistarum rabie combustum fuit, Pictavii conservatum fuisse dicitur; non ita tamen, quin subinde alibi delituerit, ut in Quintiniacensi non procul Pictavio Benedictinorum monasterio ob crebras subitasque Normannorum irruptiones aliquando delituit. Ita fieri etiam potuit, ut, quod Theobaudus ait, fuerit aliquando ob imminentium barbarorum metum Divionem delatum. Triplex ejus translatio signatur, una apud Saussayum ad diem 28 Februarii; altera in Florario nostro Ms. ad diem 11 Februarii; tertia ad 24 Octobris in eodem. Verum quo tempore, et quo factæ sint binæ hæ translationes, dictum Florarium non edicit.

ee Agrimi Chartam, unde hæc Theobaudus hausit, integram habes ex Chronico Besuensi num. 27 et seq. Comment. prævii. Sedit Agrimus in Lingonensi cathedra saltem ab anno 889, uti ex eadem Charta conficitur, monachus mortuus sub annum 940 in S. Benigni monasterio.

ff Hinc, Theobaudum monachum Besuensem fuisse, colliges, uti et auctorem libri secundi Miraculorum S. Prudentii, qui proxime sequitur.

gg Ex his colligo, Theobaudum librum secundum Miraculorum S. Prudentii non transcripsisse ipsis auctoris sui ubique verbis; sed quædam in illo mutavisse, rescidisse, supplesse, etsi non admodum multa; licet paulo infra dicat, se dicto libro Miraculorum S. Prudentii secundo ejusdem Martyris virtutes seu miracula assignare, ut olim scripta sunt. Rem declarabunt uberius ea, quæ in librum II Miraculorum S. Prudentii ex Ms. Divionensi, quod a sexcentis aut septingentis annis exaratum Chiffletius censuit, infra annotabuntur.

LIBER II.

CAPUT I.

Depositis Besuæ S. Prudentii reliquiis, varia ibi miracula ad illius invocationem eduntur.

Decursus in priore volumine, qualiter sacratissimus martyr Prudentius, hostibus evictis, policam

AUCTORE
ANONYMO.
S. Prudentius
paralyticum
et anum con-
tractam sa-
nat,

a

b

c

policam conscenderit aulam *a*, quoque rerum ordine nostras delatus ad oras, Besuanos subierit lares; in secundo nunc, quibus quantisque sese apud Besuam declaraverit virtutibus, ut olim scriptæ sunt *b*, assignare rationis ordo postulare videtur: fides autem rerum ipsarum ad primum referatur authorem. Igitur dum ipsum corpus reverentissimum adhuc eminus a monasterio esset in itinere *c*, quo deferebatur Besuam, innumeris populorum vallatum catervis, homo quidam, Joannes nomine, qui quondam monachorum procurando ovilia, opilionis functus erat officio, asello residens ei occurrit obvisus, qui jam ab annis pristinis paralyticam inciderat ægritudinem, adeo ut, membris inferioribus dissolutis, nonnisi alieno vaderet adminiculo; moxque humi prostratus, beati Martyris luctuose invocando auxilium, tibiaram quidem extensione potitus est, ita ut aliorum sublevatus adjutorio erigeretur, denegato sibi adhuc commeandi officio. In quo utique facto, quiddam minus rectæ fidei creditur habuisse, dum, quod voluit, ex toto impetrare non potuit. At ubi templum sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Besuense beatum corpus

B ingressum est, anus quædam plebeia, nomine Christina, quæ undecim annis contractionis laborabat incommodo, interventu B. Prudentii, cujus incessanter implorabat suffragia, eundi reparato officio, suis jam, non alienis, viribus loculum, quo beatus Martyr ferebatur, gaudens subsecuta est *d*.

d
cæcitatem,
morbum le-
thalem, clau-
dicationem,
chiragram
tollit,

21 Postquam autem in ecclesia Apostolorum Petri et Pauli sancti Martyris corpus positum est, Martina quædam infantula octennis, ab alvo materna cæcitate damnata, dum a parentibus illo fuisset deportata, quo sacer quiescebat Martyr, divina in se operante virtute, subito lucernarum rutilos cœpit intueri fulgores; et, ut nativus infantibus mos est, quo sibi propius exhiberentur, veluti pulcherrimæ res et insolitæ quo valebat modo, cœpit deprecari. Processu tempus effluerat, et femina quædam, nomine Osanna, adducitur, quæ ita diræ valetudinis angore fatigabatur, quippe membris omnibus ægritudinis lethali pondere pressis, et * hominum etiam levissimos horresceret tactus: quæ, dum limina almi Clavigeri Doctorisque egregii tetigisset, omni propulsato dolore, pristinam promeruit sospitatem. Wichildis etiam nonagenaria, ut putabatur, quæ usum pariter videndi atque incedendi perdiderat, tam ægritudine, quam provectori ætate defessa, dum suorum amminiculo devectora, fuisset sacratissimo corpori (admota), illico diu negatum recepit visum, et, gressibus rigido angore solutis, suis jam gavisa est vadere plantis. Nec dissimili privilegio pollet, quod Raynildis Solungiaci ruris *e* annorum ferme 23 jam longo ævo sinistri brachii chiragricum incurrebat morbum, ita ut manus sibi pollice infixio, et cæteris digitis superpositis pectori adhæreret, et nullo modo divelli posset; huic divini medicaminis mox virtus adfuit, et dum, fusa oratione, limen oratorii, quo sanctus quiescebat Prudentius, fuisset egressa, pristinae reddita sanitati, adstantes grates reddere Conditori incitavit.

e
gressum con-
tracto, cæcæ
visum, muto
loquelam,
f

22 Gautselinus quoque annorum decem et octo, villæ habitator, quæ vocatur Solungiacus *f*, præsentissimam S. Prudentii virtutem expertus est (nam illius undique membra subteriora ita sibi contractionis vendicaverat morbus, ut non

eo * loco movere, nedum incedere posset. Contigit autem, ut, aliorum manibus lectica gestatoria vectus, basilicæ beatorum Apostolorum deferretur, qua venerabilis Prudentius martyr miraculis publicabatur. Cumque, peracto Officio, omnes ecclesia egredierentur, nullusque adesset, qui juvamen egressionis ægroto tribueret, remansit ibidem sui potestate privatus; sicque factum est, ut monachi advenientes eum, soludinis et debilitatis causa ingemiscerentem, reperissent. Quocirca adstantes, miseratione ducti, immo magis divino instinctu, eo, quo fuerat lectulo deportatus, imponentes, sancto Prudentio obtulere curandum: qui pro sui scientia, oratione fusa, cum lacrymis Domino prostratus, vires recepit, omnium membrorum solutionem promeruit; et, petito baculo, eorum, qui aderant, manibus erectus, pedibus rectus stetit, omnibus, ut par erat, laudes Domino referentibus. Pontivincenæ *g* Vulfrada quædam adolescentula oculorum octennem lugebat caliginem, quæ, dum prælibatum adiit locum, velut quolibet imperfectæ gratiæ obice argueretur, ex parte illuminata recessit. Dierum aliquorum evergente curriculo, puer quidam de villa, cui nomen est Flexo *h*, utriusque officii, audiendi scilicet et loquendi, subierat infensam; qui, dum limina SS. Apostolorum Petri et Pauli attigisset, ita curatus est, ut clare audiret et loqueretur. Mater vero, super mirifici operis spectaculo gratias agens Deo, cum gaudio remeavit ad sua.

23 Flaverta, Lingonicæ urbis *i* indigena, decenni ætatis virore florens, sexto mense ferme exacto, scapula cum brachio et manu ita fuerat enervata, ut nec quidem ea movere, nec contingere aliquid posset; hæc dum biduo, quod S. Martini præcedebat festivitatem, Besuense cœnobium attigisset, ipsius vigilia memorati S. Martini *k*, dum media nocte in ecclesia quiesceret, ubi sanctissimi Prudentii reverentissima gleba competenti frequentabatur honore, ipso mediæ noctis articulo, omni levata dolore, sanitati redintegrata est. Wandaldrudis quoque Adchiacensis villæ *l*, octo quidem ætatis annos, cæcitatibus vero tres et novem menses expleverat: quæ ipso die veniens, quo et superius curata, Matutinorum solemnitate peracta, gratia mendi in domo orationis stans atque orationi incumbens, visum recepit. Soror tamen ejus imparis ætatis et ipsa diu cum esset cæca, aliquantulum luminis promeruit, clare tamen videre non poterat. Warneldis etiam de Mentusca *m*, jam duodennis, nativo lumine frustrata fuerat; hæc ad præfatam contendens solemnitate, ut debilius est consuetudinis, candelam obtulit, atque e vestigio clare lumen promeruit, omnesque ad laudes persolvendas Creatori perspicue incitavit. Ermenbertus plenæ indolis, utpote decem et octo annorum, Bericæ incolæ villæ *n*, immundo spiritu arreptus, illius acriter vexabatur instinctu *o*. Illic, dum a parentibus plaustro vectus, lorisque fortiter adstrictus, Ecclesiæ principum Apostolorum Petri et Pauli, in qua sanctus quiescebat Prudentius, præsentaretur, suffragantibus sanctis Apostolis, immo beato Prudentio interveniente, immundi spiritus caruit fœditate. Et quia ingrati hospitis diro horrore obtritus fuerat, licet sanæ mentis, diutino tamen laboravit incommodo.

24 Alius quoque, nomine Winebaldus ex villa Burbureno *p*, eodem fatigabatur stimulo; hic, dum eidem basilicæ sistitur, humi prostratus

D
* Ms. Divion.
et

g

E

h

i

k

l

F

m

n

o

permulta,
p

AUCTORE
ANONYMO.

A tus, orationem fudit, atque integerrimæ resti-
tutus est sanitati. Quædam etiam femina par-
tium sancti Sequani *q*, ut ipsa fatebatur, octo
annorum expletione ita nervorum contractionem
incurrerat, ut calcanei natibus hærent : hæc
plaustro superposita ad locum, quo sanctus
quiescebat Prudentius, devehit cœpit : sed ante-
quam cœnobio propinquaret, obtentu almi mar-
tyris Prudentii mirum in modum ita curata est,
ut, relicto vehiculo, suis ad prædictum locum
vaderet plantis. His ita rite peractis, quædam
femina, quæ, nonnullis evergentibus annis, ita
curva manebat, ut sursum respicere omnino
nequiret, præpediente infirmitate, immo et pau-
pertate, a vicinis se ad monasterium deferri
postulat : sed ejus necessitudini abnuentibus
cunctis, anxie cogitando, quomodo illo deve-
niret, insperato sopore depressa est : sed mox
evigilans ita morbo levata est, ut propriis pedi-
bus incedendo, male denegantibus pudorem
incuteret, cæteros autem ad Deo gratias refe-
rendum secum super collato sibi beneficio
invitaret. Infans, longo jam tempore audiendi
desuetus officio, illuc cum matre devenit : sed,
B opitulante sancto Prudentio, ex asse curatus
est. Juvenis etiam quidam Lantiliaci *r* ruris,
cognomento Ermembaldus, viginti ferme anno-
rum, ab ineunte ætate claudus, Sanctorum pa-
trocinia expetit, et integre sanatus recessit.

modo relatis

s

25 Beriensis villæ *s* puer quidam præfato
monasterio delatus est, qui ab ipsis cunabulis
manu cum brachio dextro, cubito quoque et
scapula ita viduatus fuerat, ut præmortua vide-
rentur. Die autem Parasceves, fratribus ex
more vigilias celebrantibus, cœpit magnis insi-
stere vocibus, utpote divellentibus se ab invi-
cem membris, et illico reformatus est sanitati.
Operæ pretium est illud etiam litteris allegare,
quod quidam, nomine Esemegaudus, ex villa,
quæ vocatur Campo-Cervina *t*, jam quinquage-
simum ætatis agens annum, decennio claudus
manebat, ita ut vehiculo de loco ad locum
emigraret. Is ante Quadragesimam jam dictum
cœnobium petiit, ibique sanctum Pascha spe
recuperandæ salutis sustinens, eodem die divi-
nam in se virtutem expertus est : nam ut sacrum
officium, prout tempus dictaverat, exactum est,
rigida diu membra, divina pietate medicata,
corpore paulatim extendi, ita ut, obortis lacry-
mis, magnis vocibus inclamaret. Quo specta-
culo, signis ex more pulsatis, utriusque sexus
non minima multitudo gratias cum lacrymis
cœpit agere *. Referendum etiam, quod cunctis
perspicuum fuit : infantula quædam, nomine
Adisindis, partium Chohone *u* ex villa, cui no-
men est Sauste, diutino cæcitatis somno sopita,
tertia feria ante medium Pascha ad sæpeditum
oratorium plebeia cum multitudine venit, et
inolita bonitate Dei quarta feria subsequenti,
quo caruerat, lumen accepit, omnibus superno
Datori gratias referentibus, qui a sæculo opera-
tur mirabilia.

* supple ex
Ms. Div. Deo.

u

non absimi-
lia,

x

26 Creberrima sancti martyris Prudentii
fama undecumque ad sui venerationem consci-
verat populos : qua comperta, vir quidam, no-
mine Ermenaldus, Magnimontensis accola, de
villa Fluriaco *x*, dum esset cæcus, sed inpost-
erum a Deo curandus, die Ascensionis Domini
jam vespera ad monasterium contendit. Cum-
que venisset ad locum, quo secunda crux in via
scilicet posita erat, ubi claudus per interventum
beati Prudentii curari meruerat, a regente gres-

sus suos ammonetur, ibi adesse crucem, olim
patræ virtutis indicem. Sine, inquit, puer,
tangere me crucem, propter accessit, et sursum
gestiens aspicere, velut umbra paulatim dilu-
cescente, vidit eandem pendere crucem : hic
cœpit ex oculis ejus aqua cum glaucomate
egredi, medium autem lignum crucis, quod
pendebat divisum, idem vir sustulit, et loco
priori coaptavit : inde monasterium pergens,
dum portas templi paulatim attigit, lumen ex
integro recepit. Igitur fama boni odoris non
modo vicina, sed etiam longe remota pera-
grante loca, non multis evolutis diebus, quidam
ibi advenit, qui (ut ipse referebat) triennium
expleverat, ex quo auditu fuerat viduatus : hic,
orationis domum pia devotione ingressus, mi-
rum in modum auditu recepto, gratias retulit
Deo.

27 Sexto vero die, jam mense Junio in-
choante, idem cœnobium adventavit puella,
nomine Glismodis de Arco-fracto *y* super littus
Albæ *z* fluvii, quadriennio cæca, quæ, dum ibi-
bem recuperandi gratia nonnullis sustinisset
diebus, ex more monasterium egredientibus
feminis, et ipsa, aliorum manibus deducta, pa-
riter egressa est : hæc dum, cæteris suam ingre-
dientibus viam, sola extra portam remansisset,
nacta occasione eleemosynam rogandi, pau-
percula quædam infantula illuc deveniente, cur
ibi sola moraretur, ab ea stipulata est; quæ dum
retulisset, se ductoris auxilio egere, illa, data
ei manu, ante fores ecclesiæ reduxit, et, dum
in porticu parumper remoraretur, veluti dilu-
cescentibus tenebris, modicum cœpit intueri
lumen, et mox oratorium ingressa, clare videre
promeruit. Puerulus quoque, nomine Wlfran-
nus *, de Chyriaco *aa* prædio a parentibus pridie
ante Vigiliam S. Joannis Baptistæ ille * ad ve-
speram devectus est, qui rudis adhuc usum lo-
quendi amiserat, et manibus tremens, easdem
contractas habuerat : hic stans aute altare Prin-
cipis Apostolorum, quo sanctissimum almi Pru-
dentii corpus quiescebat, collidentibus se ad
invicem puerilibus membris, plenissimæ resti-
tutus est sanitati.

opem suam
petentibus

y

z

E

* Ms. Div.
anno natus
uno et infra,
aa
* a Ms. Div.
abest ille

28 Quædam etiam femina, cognomento Hel-
deverta, ferme annorum quadraginta, Dominico
die ante Decollationem sancti Joannis Baptistæ
Besuense cœnobium adiit; hæc, tribus annis
cæcitate deformis, capitis et superciliorum in-
cisione a medicis valde est vexata, sed a nullo
curata : quæ adhuc in itinere posita, cum per-
venisset ad crucem, ubi claudum et cæcum sa-
natos supra memoravimus, a ductore affatur :
Adest crux *bb* : at illa mentum manu sursum
elevans (neque enim aliter cœlum respicere po-
terat) velut desciscente * nebula, cœpit parum-
per vexillum crucis aspicere. Demum nimio
sudore suffusa, et tremebundis palpitans mem-
bris, ad locum destinatum pervenit, quo
utriusque sexus contenderat multitudo : quibus
præsentibus, dum Missarum solemnia celebra-
bantur, lumen, quod amiserat, non sine multo-
rum alacritate et admiratione recepit. Sed quid
per visum ei actum sit, non est silentio tegan-
dum. Pridie quippe antequam curanda venisset,
dum sopori operam daret, visum est ei, illo ire
debere, quo et vigilans venit. Sed dum potita
sanitate domum rediisset, non multis post ever-
gentibus diebus, oculus ejus dexter immodico
dolore gravatus, cœpit tumescere atque cali-
gine obduci : sed dum intempestæ noctis quiete
depri-

beneficia

F

bb

* Ms. Div.
fatiscente

AUCTORE
ANONYMO.

deprimeretur, sanctus ei martyr Prudentius per visum adstitit, ejusque frontem aversa manu percutiens, dixit: « Surge et candelam ad » mensuram status tui. quo ego jaceo, citissime » defer; » surrexit mulier, sanitatique reddita est, et candelam sibi indictam sancto Viro summa velocitate obtulit.

prodigiose
confert.

cc

29 Vir etiam quidam, nomine Agnalays, ex comitatu Portuensi cc, villæ autem Floriacensis, dum sinistri brachii anno uno et eo amplius laboraret incommodo et a nullo medicorum redderetur incolumis, per visum uxori ejus revelatum est, ut candelas idem vir suus secum deferens, sancto se Prudentio devotus offerret; cumque, mane jam facto, ab uxore super revelatione compellaretur, candelas magno studio præparavit. Et quia præ nimia morbi valetudine ipse ferre non potuit, statim ut eas ferendas portitori dedit, mirabile dictu! integram promeruit sanitatem. Nec abs re videtur illud etiam huic Operi inserere, quod, antequam hæc agerentur, mulier quædam de Blaviaco dd villa filium manibus gestans annorum duodecim, nomine Germinium ee, ad monasterium detulit: B hic quadriennio paralysi dissolutus, velut lapis rigidus existerat, ita ut tempore edendi et bibendi, resupinato eo, mater ori ejus cibum aut potum infunderet, tamquam cocleari in vas fundens liquorem. Hic, ut prædiximus, monasterio devectus, aliquandiu ibi demoratus, opitulantibus Sanctis ff, ex asse curatus est; et, qui multis jam decedentibus diebus omnium membrorum caruerat officio, pedibus propriis hilariter populi subsequente caterva, suam repedavit ad domum.

dd

ee

ff

ANNOTATA.

a Phrasibus poeticis non raro Theobaudus delectatur: quam hic policam aulam vocat, cælum illi est; sed hæc, si quæ occurrent deinceps, quia minoris momenti sunt, negligam.

b S. Prudentii miracula, hoc libro comprehensa, cum passim congruant cum Ms. nostro Divionensi, de quo supra ad litt. gg et in Comment. prævio num. 9, fideliterque passim à Theobaudus descripta sint, illud separatim typis dare necesse non judicavi. Si quid tamen illud inter et Theobaudum sit discriminis, lectorem non celabo.

c Primum igitur hoc miraculum contigit anno 883 mense Octobri, 6 vel 7 die.

d Utrumque miraculum cum iisdem adjunctis Ms. Divionense memorat; sed ordine inverso: Theobaudus secutus est ordinem, quo utrumque contigit: Ms. Divionense præterea utrique miraculo versus paucos subjicit, quod et alibi non raro observare licet; sed cum nihil peculiare de S. Prudentio referant, indictos præteribo.

e Codex seu Catalogus beneficiorum diæcesis Lingonensis, anno 1626 Parisiis editus, pag. 11 Solangeyum (Gallice Solangy) refert inter beneficia curata decanatus Tornodorensis (Tonnerre): at pag. 74 Selongeyum (Gallice Selongey) in decanatu Granceii, hic, ut opinor, memoratum: vicus est ad fluvium (la Venelle) haud procul Besua, prout notatur tum in Tabula geographica partis Septentrionalis ducatus Burgundiae, tum in Tabula partis Meridionalis Campaniæ per Guilielmum de l'Isle.

f Idem videtur locus, de quo proxime egi.

g Locum hunc non reperi; reor interim, ad

fluvium (la Vingenne,) qui non procul Besua D fluit, situm fuisse.

h Nec hunc reperi.

i Urbs est Galliæ in Campaniæ Burgundiæque confiniis, Gallice Langres.

k Sic recte: male habet Ms. nostrum Divionense: memorati martyris pro memorati Martini.

l Hanc quoque villam frustra quæsi.

m In Chronico Besuensi pag. 662 Mentusca sita legitur in territorio Attoarensium (in quo et Besua est) juxta Ararim, Gallice la Saone.

n Vicus juxta fluvium Tillam (la Tille) prope Besuam.

o Sequuntur pauca in Ms. Divionensi, hic a Theobaudus omissa, salva tamen rei substantia. Nimirum hæc: Qui non modo hominum, verum etiam porcorum gauderet pinguescere tabo, sicut per quemdam dictum est, quia niger hispidus, horrens, permittente Domino, porcinum invasit gregem.

p Vicus, ut opinor, prope Besuam, Gallice dictus Bourberain.

q Gallice S. Seine vel Seyne: non unus hujus nominis vicus illis in regionibus occurrit: proximus Besuæ, quique hic videtur intelligi, est vicus S. Sequani juxta Vincennam, Gallice S. Seyne sur Vingenne. Alius, S. Seyne sur Ignon. Primo præterea vicinus est viculus Tour de S. Seyne.

r Villa in pago Divionensi, ait Scriptorum Rerum Gallicarum editor Bouquetus tom. VIII in Indice Geographico, ubi scribitur Lentiniacus: Ms. Divionense habet Lentilliaci ruris: forte est Lantenais apud Guilielmum de l'Isle.

f Vide supra lit. n.

t Hanc nusquam inveni; nisi sit Courchamp supra Besuam non procul Vingenna fluvio.

u Guilielmus de l'Isle in Tabula Geographica partis Meridionalis Campaniæ vicum Cohons non procul civitate Lingonensi, hanc inter et Montem Salionis collocat: hunc codex beneficiorum supra citatus Cohonet vocat, et in decanatu Mogii collocat; nec alium hic intelligi reor.

x Floriacum opinor, quod in decanatu S. Sequani Codex supra laudatus pag. 67 collocat: situm est in finibus territorii Divionensis non procul fluvio Oscara (l'Ouche): nec hinc longe distat vicus Memont, Magnimontensis a Theobaudus dictus.

y Locum hunc nusquam reperi.

z Alba seu Albula in Burgundia oritur, Gallice Aube; Campaniam permeat, auctusque aliquot fluvii deinde in Sequanam se exonerat.

aa An Cirey vicus, in Aussoniensis et Divionensis præfecturarum confiniis situs?

bb Addit Ms. Divionense: divinis publicata virtutibus.

cc Forte pagus Pertensis (le Pertois) Galliæ tractus ad Matronam, hic significatur.

dd An Blaviacum idem forte vicus, qui Blagny prope Besuam apud Guilielmum de l'Isle?

ee Germundus dicitur in Ms. Divionensi.

ff Verosimile est a matre et puero Besuenses patronos, hosque inter S. Prudentium, invocatos fuisse.

A

CAPUT III.

Ulterior miraculorum Besuæ patratorum enarratio.

*Eundem dæ-
moniacus,
paralyticus,
incurvus,
cæca,*

Juvenis quidam, nomine Arlevertus, immundo spiritu vexatus, dum a matre illuc adduceretur, acrius fatigari cœpit : sed a fratribus cum interrogaretur, quomodo se haberet? et ille responderet, manus et os et omne corpus a teterrimis viris constringi, illi sollicitè eum ante altare deportaverunt, et pro eo orationi incubuerunt. Tunc iterum sciscitantes, quid ageret? dixit, se dimissum ab hostibus, eosque procul circumstare. Illis iterum orationi diutius instantibus, cum interrogaretur, si aliquid melius ageret? intulit, se eosdem malignos spiritus non videre, et incolumem permanere, surgensque coram fratribus et multitudine alacri vultu et rectis pedibus ad sua processit. Eodem die quidam puerulus dissolutionem perpessus, quasi una parte præmortuus, ibidem deductus est et, mire sanatus, rediit. Vir etiam, nomine Moringus, ex pago, ut fatebatur, Divionensi, annorum circiter quadraginta infirmitate curvatus, illic triduo pro sua recuperatione oppetiens, dum rediret, necdum duobus milliariis completis, curvatis morbo solutus, supremo gratias reddidit Conditori. Anus præterea, nomine Agelia, ex territorio Lingonicæ urbis, de villa Hyschioma *a*, cæcitatibus luebat infensam, quæ eo devenire cupiens, cum sedens equo a filio duceretur per vallem, quæ respicit monasterium a parte Aquilonari, antequam Besuensem fluvium adeas; conversa ad domum Apostolorum, quo sanctus positus erat Prudentius, elevansque oculos, et noxio humore detergens, clarissime videre cœpit. Et pro sibi collato beneficio, iter, quod cœperat, peragens, ad laudes persolvendas devotissime prorupit.

*mulier manu
contracta,
simul cæcus,
mutus ac fæde
olens,*

31 Femina quoque, nomine Arisma *b*, de villa, cui nomen est Burbureur *c*, dum textrino operi insudaret, subito ambæ manus ejus complicari cœperunt et contrahi, ita ut immani stimulante angore, ad locum jam dictum ire compelleretur, quæ duobus diebus et una nocte, gravi stridore vexata, tandem, opitulante divina Clementia, curata recessit, semper habens in ore : Domine, miserere *d*. Gautselinus, cujus supra meminimus *e*, qui claudus ad monasterium fuerat devectus, sanitate potita, diu ibi commoratus, nulla, ut patuit, cogente necessitate, primo * instigante diabolo, servitium dominorum extraordinarie fugiens, quo se ferret voluntas, ire disposuit. Secundo autem anno mansit in villa Yeio *f*, a monasterio remota, tempore novellæ secationis, illius scilicet messis, cui vulgo nomen est « Succurrere jejunis. » Cumque a viro ammonitus, cujus insidebat tugurio, comitante secum puerulo, fasciculum messis colligeret, humeroque imponeret, divina multatus ultione, in terram corruit, atque officium loquendi pariter et videndi amisit. Tunc, ducente puerulo per villas, de loco ad locum devectus, tandem ad monasterium deductus, sexto Idus Augustas, quod est ante Vigiliam S. Laurentii. Qui etiam eodem die in domo sedens, omnesque conticescere manu innuens, audientibus, qui aderunt, nomen beatæ Mariæ Virginis, et

* Ms. Div.
imo

beatorum Apostolorum Petri et Pauli, nec non et S. Prudentii sedulo invocans, libere cœpit loqui : cumque se ante altare deferri postularet, et quidam ei ex uno latere levamen præberet, illico rectus pedibus stetit, atque ad altare accedens, orationi incubuit, cumque surrexisset, curatus recessit; illo etiam fœdissimo odore purgatur, quo hactenus graviter omnium offendebat olfactus *g*.

AUCTORE
ANONYMO.

32 Nec solum in hominibus, verum etiam in rebus inanimatis virtus egregii declaratur Martyris, ut subsequenter patescet. Nam in solemnitate SS. Petri et Pauli, Apostolorum principum *h*, celebrantibus Besua monasterio fratribus nocturnale officium, pallium, quod lectum *i* S. Prudentii cooperuerat, nec non et partem sancti Florentii corporis, etiam partem tabulæ, ad pedes Sancti positæ, ubi duo cerei jugiter affixi servantur *, improvise contexerat. Siquidem ædituus ecclesiæ, luminaribus de more per ecclesiam distributis, duas accensas candelas cereis, ad pedes Sancti locatis, infixerat, quatinus vice cereorum lumina diffunderent, et lectuli Sancti circumstantia redderent aptiora. Sed idem ædituus, ad alia intentus, partem pallii, cereis negligenter suppositam, non amovit. Factum est autem, duobus Nocturnis exactis, dum tertii Nocturni prima Lectio legeretur, ut jam dictus ædituus cum thuribulo, altari sancti Petri almique Pauli visitato, etiam lectum S. Prudentii circumiret. Prospecto igitur, quod candela ardens ad lieni * cerei nimium vicina accesserat, felici forte errore deceptus, nec pallium amovit, nec candelam cohibuit.

g
Besuenses,
a quorum
templo

h
i

* Ms. Div.
servabantur

33 Interim, accenso cereo, candela ardens dimidii pedis, quantum conjici datur, longitudine super pallium decidit : et dum duodecima Lectio dicta est, dum Responsorium ab eodem ædituo cantatum; dum Evangelica Lectio ab abbate nihilominus recitata, dum Hymni, videlicet « Te decet laus » et « Te Deum laudamus » Tracti incantati, dum denique Matutinale sequens Officium diligentissime exequutum usque ad Psalmum « Deus, Deus meus, » ad te de luce vigilo » exstitisset, pallio candela semper superjacens, nec illius superficiem fervens flamma læsit, nec liquens cera ullum vestigium furentis flammæ reliquit. Attamen incredibile est *k*, et admiratione dignissimum, pallium, quod Sanctorum meritis a flammis in omnibus videtur esse intactum, a cerei guttis defluentibus in summitate sua habetur paululum maculatum; ut scilicet et virtus miraculi in pallii integritate clarescat, et æditui minus justo cauta custodia in maculato margine condemnatur.

E

* lege lychni

*incendium
avertit,*

F

k

34 Priscorum luce miraculorum denique, divina coruscante clementia, est annectendum, ad ejusdem summi Opificis * inenarrabile nomen magnifice collaudandum, qualiter quædam adolescentula tredecim fere annorum, nomine Wlfaida, sanctorum Apostolorum Petri et Pauli Besuensis monasterii ancillula ex Cavaniaco *l* villa, ex nimia infirmitate clauda, curata est. Quæ sexto Nonas Octobris incidit in langorem, qui langor inremediabilis obtinuit usque Kalendas Decembris. Ipso namque datarum die, ingravescente tabe, geniculorum poplites cœperunt flecti, et suffragines cum tibiærum cruribus adhærere : quibus insolubiliter adhæsis, cæterisque membris, scapulis videlicet cum brachiis manibusque omni officio humanitatis carentibus, per-

contractæ

* Ms. Div.
Pontificis

l

stitit

AUCTORE
ANONYMO.

m

stitit ita contracta et inutilis, solam mortem præstolans, usque 45 Kalendas Junii, die videlicet quartæ feriæ, festivitate Pentecoste mediante *m*. In ipsa denique nocte vidit se per visum stantem ante altare, sicut et antea jam similiter præterita, quarta scilicet feria, in eadem sibimet nocte conspexerat.

morti proxi-
ma,

n

35 Diluculo igitur transeunte, jamque Titane sublimi more scandente, præfatæ flebili cœperunt trista membra dolere; quæ illico parentum manibus tollitur et ad monasterium bajulatur: cui in itinere, dum vectatur *n*, noxia membra continuo sunt visa dissolvi. In ecclesia beatæ et gloriosæ Virginis ponitur; factum fratribus nuntiatur, fit gaudium omnibus, replet tripudium universos. Tunc, monachis illuc hilariter advenientibus, sexus concurrunt undique universus. Mox, peracto Missarum Officio, elevatur in ulnis, cum ingentis lætitiæ laudibus ad monasterium deportatur. Januas ejusdem illis introeuntibus, signorum sonitu reboante, vocibus utriusque ordinis in cœlum * laudes referentes, ante sanctum altare eam deposuerunt. Ecce geminæ visiones ante altare stantis testantur duo altaria vigilanti cum gaudio deportatæ *o*: quæ, iterum celebrato divino Officio, extensa sedit, Corpus et Sanguinem Domini sumpsit *p*, post hæc proprii manibus vinum cum calice bibit, quod ex die septuagesima, qui est ante quadragesimum *q*, numquam per se sine adminiculo alterius fecerat. Nam ex præfato tempore Septuagesimæ, ac per totam Quadragesimam, peractisque diebus omnibus Paschæ festivitatis usque in illum alacrem diem, quo hæc acta sunt *r*, et nec tunc, panem omnino, numquam in ore sumpsit sed levissimo cibo, aut oleribus decoctis corpusculum reficiendo sustinuit.

et colubro
implicitus
s

36 Præterito vero tempore, priusquam hoc a Domino perpetratum est signum, venit quidam vir, nomine Winegaudus, in Pauliacum *s* villam SS. Apostolorum Petri et Pauli Besuensis monasterii super littus Vincennæ fluminis sitam, tunc quando rapax manus prædonum rapaci ingluviei dedita erat, eo videlicet tempore, quo primi fructus cerasorum maturescere solent. Est autem ibi capella in honorem SS. Apostolorum, conservanturque in eadem reliquiæ S. Prudentii martyris, qui miris in prædicto monasterio jugiter virtutibus claret; nec non et S. Florentii martyris *t*, almique Antigii confessoris *u*. Præfatus enimvero Winegaudus, intuens viridarium vicinum capellæ, prospexit eminus et vidit maturum, more suæ jucunditatis decore rubens, concupiscibili sibi amore fervens, jam nominatum pomum. Adtractus desiderabili fructu, petiit patescere a custode ostium nemoris; dehinc adversus ejus ferocitatem exiliens custos, nomine Sigibertus, taliter irreverenter minanti, mitigando est conatus prohibere ingressum; qui illico furore accensus, conspexit in sepe foraminis aditum, per quod putabat, se libere transiturum, statimque ut ad illud pervenit, elevato pede transiliendi causa, priusquam introrsus terram vestigium tangeret, coluber immanis tibiam ejus tortuoso nisu fortiter ambiendo constrinxit.

sibi propitium
habent.

37 Tunc ille sentiens mortem suam, viribus, quibus potuit, ad se gressum retrahens, magnis vocibus Dei omnipotentis misericordiam cum pavore simul et gemitu invocare cœpit, et suffragia sanctorum Apostolorum, nec non et San-

ctorum cæterorum suffragia implorare. Videres horridissimam belluam, tibiam hominis flexibili motu stringentem: ipsum hominem æstu anti pallore, simulque et sudore madentem, mortemque extemplo metuentem; fugiendi sibimet locum, si vires suppetere, anhelantem, sexum utrumque ad hanc vociferationem currentem, insanum populum tremiscentem, universon scilicet admirantem, fidelem gaudentem. Qui monitus ab omnibus, ipseque in semetipsum reversus, votum vovit Deo, ut, si ex hoc periculo ereptus fuisset, ulterius jam se taliter minime perpetraturum, statimque serpens eum deseruit, et iter quod voluit, adgressus est. Mirum in modum homines sensu capaces sæviunt, nociva, mortifera et humano generi ab initio vitanda, indomabilisque et virulenta natura, quod nescit, obtemperat.

ANNONATA.

a Videtur significari hic vicus, Usome apud Guillelmum de l'Iste dictus, prope montem Sallionis, in decanatu Granceii diœcesis Lingonensis.

b Ms. Divionense habet: Arisina.

c Idem vicus seu villa, qui hic num. 24 dictus Burburenum. Vide Annotata ad illum num., lit. p cap. præcedenti.

d Hoc loco nescio quid de ægroto in Ms. Divionensi inseritur, sed adeo depravatus est illius textus, ut sanum inde sensum eruere non valeam.

e Lib. II, cap. 1, num. 22.

f Is-sur-Tile prope Tricastrum in decanatu Granceii, paulo ante memorato.

g Videtur id factum anno 885. Vid. Comment. prævium num. 32.

h Ms. Divionense istud miraculum exorditur hic verbis: Anno 898, Indictione 4, mense Junio, 3 Kal. Julii, festivitate videlicet Petri et Pauli etc: quæ nisi forte depravata sint (quod tamen ex num. 42 Comment., ut affirmemus, nulla necessitas cogit) Theobaudum arguunt, qui infra sub anum 888 S. Prudentii reliquias Besua Divionem fuisse translatas scribit, nonnulla nimirum ex genio suo addens se antiquiori anonymo, quæ brevius hic et universim tantum exponit, ut videbitur infra in Annotandis ad cap. 3, lib. II Miraculorum S. Prudentii.

i Feretrum, in quo quiescunt Sanctorum corpora.

k Melius Ms. Divionense: Attamen, quod dictu incredibile est etc.

l Forte Chevigny inter Tricastrum et Besuam. Alter hujus nominis vicus est prope Divionem juxta fluvium Bonde. Tertius a Divione aliquanto remotior ad fluvium Sanfandon.

m Id est, corrente Octava Pentecostes.

n Corrupte Ms. Divionense, seu illius apographum, quod penes nos est: Qua in itinere vehenti etc.

o Desiderari hic aliqua videntur, uti et in apographo Divionensi nostro, hic æque turbato.

p Calicis usum sæculo IX etiam laicis subinde fuisse adhibitum, factum Fridburgis probat, de qua apud nos tom. I Februarii in Vita S. Ansgarii, Hamburgensis episcopi, pag. 416: Prædicta religiosa fœmina, Fridburg nomine, in bonitate vitæ et fidei constantia laudabilis, dies vitæ suæ usque ad tempus produxit senectutis. Cum jam appropinquaret dies mortis suæ, et post discessum domini Simonis nulli tunc ibi adesset sacerdos, ipsa amore sacrificii, quod audierat

A audierat viaticum esse Christianorum, de vino aliquantulum in quodam fecit reservari vasculo, et filiae suae in fide commendans, ut, si quando ei ultimum tempus instaret, de ipso vino, quia sacrificium non habebat, ei in os distillaretur... Illud itaque vinum tribus fere annis apud eam conservatum est. *Mabillonius in Præfatione Actorum Benedictinorum, sæculi tertii parti 1 præmissa, num. 75 ex Actis S. Odiliae, quæ sæculo octavo fuit, hæc transcribit*: Cum calicem (*Odilia*) in quo Dominicum Corpus et Sanguis habebatur, sibi adferri præcepisset, propriis manibus eum accipiendo, sancta Communione participata, omnibus cernentibus animam reddidit. *Plura in hanc rem vide apud Mabillonium modo citatum.*

q *Dominicas Septuagesimæ et Quadragesimæ intellige.*

r *Die 18 Maii anni 886 vel 897. Vide num. 32 Comment prævii.*

s *Pouilly vicus ad Vingennam fluvium non procul Besua.*

t *Verosimiliter is est S. Florentius martyr, quem Castellanus in Martyrologio Universali ad 27 Octobris Tricastri in Burgundia annuntiat, passumque ait sub annum 304.*

u *Hunc Ughellus Italix sacræ auctæ tom. IV col. 525 Brixensem in Lombardia episcopum facit: sed refellitur ab Henschenio tom. II Februarii in Commentario prævio ad Vitam SS. Faustini et Jovitæ; ubi hæc ex Adone Ms. Telonensis ecclesiæ de S. Antigio recitat: Lingonis, civitate Galliæ in territorio Magnomontensi, transitus S. Antigii confessoris et episcopi: qui primo ibidem sepultus, postea vero inde translatus et in Caiciaco villa in ecclesiam S. Mariæ et S. Martini a domno Haymone venerabili sacerdote honorifice reconditus est. Deinde post non plurimos annos ob metum Normannorum, qui tunc maximam partem Franciæ ac Burgundiæ vastaverunt, ab ipso sancto sacerdote perlatus, et in Italiam adductus, atque in civitate Brixia in monasterio sanctorum Martyrum Faustini et Jovitæ, quod ipse jam dictus venerabilis abba postea per annos octo, menses quatuor, dies viginti tres honorifice rexit, venerabiliter collocatus quiescit. Colitur S. Antigius seu Antigius confessor 14 Novembris. Alter S. Antidius a Castellano annuntiatur die 16 Junii, Rufaci in comitatu Burgundiæ episcopus Vesontionensis; de quo apud nos actum tom. V Junii ad diem 25 ejusdem mensis: sed cum hic martyr fuerit, de hoc anonymus intelligi nequit.*

CAPUT III.

S. Prudentii reliquiæ Divionem transferuntur sub finem sæculi IX: sequenti vero Besuam reducuntur.

Normannorum metu sub finem sæc. IX

a

Anno vero ab Incarnatione Domini octingentesimo octogesimo septimo, ultimo Karolo, puero, filio Ludovici imperatoris regnante in Francia: Odone autem, filio Roberti Andegavorum comitis, tutore regni **a**, Norman-

Normannorum gens effera, immensis exercituum collectis copiis, Franciam ingrediuntur. Jam enim prius Parisiacam urbem, post septem annorum obsidionem captam et vastatam **b**, Rothomagum, Ebroas, Bajocas et cæteras Neustriæ civitates atrociter depopulati fuerant. Tunc vero Belvacum, Carnotum, Meldis, Milidunum solo tenus evertentes, totas longe lateque, nullo penitus obsistente, pervagantur Gallias, rapinis, incendiis ferroque cuncta pessumdantes. Jam itaque Neustriam, jam Franciam **c** hostica manus exhauserat, sed nihil omnino actum credidit, nisi etiam Burgundia suæ crudelitatis feroces experiretur gladios. Quam nequitiae spiritu ingressi omnia more solito cædibus, rapinis, combustionibus ad internecionem usque debacchantes tradiderunt, denique tandem ad locum pervenerunt furentes, quem antiquitas Besuum nuncupari voluit, a fonte scilicet ejusdem nominis, illic in magnam sese resolvante aquarum affluentiam; adeo ut mox in fluvium largissimum præter alterius ammixtionem mire colligatur; tanta siquidem hostium ipsorum multitudo fuisse perhibetur, ut præfatum fluvium quadriduo ibidem castra metantes penitus desiccaverint. Destructo ergo ejusdem loci cœnobio **d**, quod ab antiquo beatis Apostolis Petro et Paulo dedicatum fuerat **e**, monachis quaque septem peremptis **f**, et aliis effugatis, aliorum ad similia perpetranda funestas obvertunt acies; quippe ad Divionense castrum eos aspirare, quamvis proximum sit, nec loci munitissimi firmitas, nec ducis formidanda famosissimi bellicositas nullatenus permisit.

39 Hæc autem ideo dixerim, quia tunc **g** sanctissimi corpus Prudentii, Divioni propter metum eorum translatus, longis temporum illic permansit anfractibus: sub ea equidem tempestate lugebant alii tot et tanta mala, quibus fas erat, ut antea experti; alii metuebant, antequam experirentur, suspecti, altoque apud se rimabantur in pectore, quo pacto, si sua nequirent deffendere vel oculere, saltem Sanctorum pignora sibi posterisque profutura ad loca tutissima et barbaris inaccessibilia transferrentur, ne penitus exterminio traderentur, si truculentissimæ gentis manibus obvenirent. Proinde multa Sanctorum corpora Divioni sunt invecta, utpote quod munitissimum et inexpugnabile præ cæteris videretur, et egregii ducis Burgundiæ, Richardi nomine, ibidem commanentis metuenda longe lateque celebraretur potentia: tunc etiam beatissimi corpus Prudentii eo illatum est, quod postmodum sex lustris **h** ibi permansit, multis coruscans virtutibus, usque ad tempora videlicet bonæ memoriæ Guarnerii, qui quartus a sacro Geylone pontificalem gessit infulam **i**, ad quem accedentes monachi Besuenses, vel qui Normannica quondam effugerant arma et reversi fuerant, vel qui eundem locum desertum restruxerant, communiter efflagitabant, quatenus B. Martyrem loco suo restitueret, cui eum sacer præsul Geylo quondam dederat, quorum lacrymosis precibus pius flexus pontifex Divionensibus minaci jubet auctoritate sacrum sine dilatione reddi depositum.

40 At illi, cognitis sancti Martyris miraculis, quibusdam usi tergiversationibus, eum summo pere retinere nitebantur. Verum quia præsuli, penes quem erat cogendi potestas, non obtemperare nullatenus valebant, callide iniere consilium sub nomine sancti Martyris alium pro eo reddere

AUCTORE
ANONYMO.

b

c

E

d

e

f

ejus reliquiæ transferuntur Divionem, unde, g

F

h

i

frustra renitentibus

AUCTORE
ANONYMO.

k

reddere apud eos minoris famæ et gloriæ, videlicet B. Silvini corpus, Taruuanensis episcopi, quod, olim a regione illa Divioni delatum propter paganorum incursiones, jam diuturno ibi detinebatur tempore. Quod etiam factum est, dato confessore pro Martyre, Silvino k pro Prudentio, quæ fraudis versutia aliquantisper quidem permansit, deluso pontifice cum monachis, sed diutius profecto perseverare non potuit, quia omnividens sempiternæ Deitatis oculus falli prorsus non novit: quippe, perpaucis evolutis diebus, Prudentius, benignissimus ecclesiæ Besuensis patronus, adest noctu sæpefato præsuli, apud Divionem in conclavi quiescenti, quem cum percunctaretur, an dormiret, ille vero, se vigilare, responderet, continuo Sanctus ore quidem placido, sed quasi subtristior, sic intulit: « Eia, sancte pontifex, placetne tibi talis commutatio, ut alter meam domum, meam sedem » sub meo nomine possideat callido commento: » ego vero annis ter denis et tribus alienos incolens penates, diuturno clausus detinear » ergastulo? Nonne te proprium potius juvat habitare larem, quam peregrino diutius invitum » uti hospitio? Quapropter consurgens accelera » quantocius meo me restituere habitaculo, » evacuato subdolæ calliditatis machinamento. »

Divionensibus,

* supple te

41 Territus his episcopus sciscitatur, quisnam esset, qui talia ferret, causamque adventus evidentius declararet. Adhæc Beatus: « Noveris, » inquit, me Prudentium esse, qui olim Besuam, » diocesis tuæ vicum, incolere disposui: cui » Geylo, piæ recordationis antistes, ab Aquitanico delatum solo me patronum ac protectorem » deputavit. Divionenses vero adhuc retrusum, » veluti sub carcerali observantes custodia, as- » signatam non sinunt revisere sedem; an » ignorasti, deceptum * ab eis? Non enim corpus » meum Besuensis, ut vos arbitramini, reddiderunt, sed potius aliud, videlicet beati » Silvini antistitis, subdole subposuerunt, cupientes me sibi perpetuo cedere. Non autem » sic visum supernæ Majestati, cum pro Besua » tot et tanta terrarum olim transierim intervalla. Ibi enim divinitus requies mea, et illic » habitabo, quoniam elegi eam: valde quippe » iniquum est, ut isti me diutius versuta gaudeant astutia, illi vero de Tutoris sui fidelis- » simi lugeant absentia; et ego amato privatus » domicilio, alienos invitus foveam lares. Quam » rem profecto nisi corrigere maturaveris, tibi » bimet, cui posse subpetit emendare, et ipsis » delusoribus noveris multa infortunia proxime eventura esse. » His dictis cœlestis visio disparuit.

solemni
pompa

42 At pontifex, rerum novitate turbatus, ex templo membra corripit e stratu, vocatisque suis pro loco et tempore rei seriem pandit. Mane autem facto, convocat eos, qui se taliter derisui habuerant, et, ut par erat, vehementissime invectione pontificali tantæ præsumptionis redarguit, condignoque percutit anathemate, quoad super temeritate satisfacerent, et rapinam, quæ reposcebatur, ex integro redderent. Quid plura? Licet plurimum repugnarint, plurimumque recalcitraverint, tandem, victi ratione atque justa præsulis violentia reddunt, quod retinere nequeunt. Cum autem hæc agerentur, quidam cæcus illic adveniens clarissimum coram omnibus lumen recepit. Recepto autem sacratissimo thesauro beati corporis, quod secus altare B. Stephani protomartyris tempore prolixo ja-

cuerat, venerabilis episcopus mandat, Besuenses D ut, venientes cum sacris ornatibus et apparatu tantæ rei congruo, antiquum depositum suum atque diutissime abjuratum cum ingenti tripudio maximeque honorificentia, ut ardentem sitiverant, reciperent, quod et factum est.

43 Refertur interea beati Martyris corporis gleba sacerrima, super aurum et topazion pretiosa, jocundissimo postliminio anno Verbi divini Incarnati nongentesimo vicesimo primo l, nono Kalendarum Octobrium, cum honore amplissimo; sæpius dicto venerabili antistite honorabiliter nonnumquam vehente propriis in humeris, clericorum, monachorum et plebium innumerabili stipato multitudo, præcedentium sacram lecticam et subsequentium. Denique, monachis prædicti cœnobii cum infinito populo eminens a monasterio ei obviam occurrentibus, cum immensis laudibus susceptus est in ecclesiam beatorum principum Apostolorum Petri et Pauli. Eodem vero die homo quidam ex villa, quam Veteres Vineas m vocant, nomine Adalgaudus, diu lumine ex asse privatus, ibi adveniens partem luminis promeruit, ita ut absque ductore ad propria remearet: et homines, quos antea intueri omnino nequiverat, gaudento vultu et habitu iniciis ostendebat: sic itaque per beatum Prudentium Besua promeruit adquirere egregium confessorem Christi Silvium n.

Besuam reve-
hantur anno
921 die 23
Septembris.
l

m

E

n

Explicit liber secundus.

ANNOTATA.

a Obiit Ludovicus Balbus anno 879; succedere Ludovico Balbo Ludovicus III et Carolomannus, Franciæ reges; dein Carolus Crassus; quo in ordinem redacto anno 887, Odoni Franciæ regnum delatum est; cum Carolus Simplex, filius Ludovici Balbi posthumus, nondum ad regni administrationem aptus erat: Carolum vero Simplem regem Theobaudus vocat, Odonem vero regni tutorem, quod verus ac legitimus regni Francici hæres Carolus esset, qui illud anno 893 tandem est consecutus.

b Lutetia Parisiorum neque septem annis a Normannis obsessa fuit, neque capta. Vide num. 37 Comment. prævii.

c Neustria dicta fuit a Clodovei morte ea Galliæ pars, quæ inter Mosam ac Ligerim sita est. At sub Caroli Magni tempore arctioribus limitibus circumscripta fuit, Sequana nimirum et Ligeri: porro Eum in modum artatis Neustriæ limitibus, inquit Valesius in Notitia Galliarum ad vocabulum Neustria, pars quondam ejus, inter Sequanam, Scaldim et Mosam jacens FRANCIA dicta est: et quoties Franciam a Neustria et Austria Gallica nostri scriptores nominatim distinguunt (quod hic Theobaudus facit) haud dubie hanc FRANCIAM portionem Veteris Neustriæ designant, quæ hodieque ex parte appellationem Franciæ circa Lutetiam et trans Sequanam retinet. Ad Sequanam sita sunt Rothomagus, Parisii, Melidunum: inde non ita procul absunt Ebroicum, Belvacum, Meldæ, Carnutum; inter Sequanam et Ligerim sunt Bajocæ in Normannia; quæ paulo ante anonymus nominatim recensuit. Baudrandus ad Neustriam circa Caroli Magni tempora pertinuisse, scribit, quidquid a Parisiis et Aurelianis inter Ligerim et Sequanam ad Oceanum usque interjacet: sic ad Neustriam pertinebant Parisii. Rothomagus,

F

A *gus, Carnutum, Ebroicæ, Bajocæ : ad Franciam, prout hæc Neustriæ opponitur, Milidunum, Mel-dæ, Belvacum.*

d *Loci notitiam habes principio Commentarii prævii.*

e *De tempore, quo id conditum fuit, actum est ibidem.*

f *Occisorum nomina habes num. 41 Comment. prævii.*

g *Imo usque ad annum 898 remansisse Besuæ S. Prudentii corpus videtur ex anonymo, quem Teobaudus interpolavit, supra laudato num. 41 Comment. prævii.*

h *Ac præterea annis 3, ut legitur num. seq. Anonymus a Teobaudum interpolatus tantum ait : prolixo tempore.*

i *Post Geylonem Teutboldus, Agrinus, dein Guarnerius hic memoratus Lingonenses episcopi fuere.*

k *Vide de S. Silvino dicta num. 42 Comment. prævii.*

l *Anno 922 id male adscribunt Vignierius et Gallix Christianæ auctores. Vide num. 43 Comment. prævii.*

B m *Locus Besuam inter et Tillam fluvium situs, Gallice Viesvigne dictus.*

n *Quidquid hoc cap. 3 fusius Teobaudus refert, anonymus ipso antiquior his complectitur verbis : Non igitur censeo indignum arbitrari, qualiter B. Prudentius prolixo tempore ob metum paganorum Divion castro secus altare B. Stephani protomartyris custodiendus jacuit; in quo loco quidam cæcus adveniens clarissimum lumen recepit. Aliquamdiu ergo dolentes graviter monachi Besuensis monasterii de absentia tanti Patris, illorum cum communi consilio anno Verbi Incarnati divini nongentesimo vigesimo primo ix Kalendarum Octobrium inde cum honore sublevatus, Warnero episcopo Lingonensi præsentem et in propria angaria (vehiculum, ut reor, intelligit) vehenti, cum innumerabilibus clericis diversi Ordinis et plebe innumera utriusque sexus cum honoris tripudio devectus est. Denique monachi prædicti cœnobii, cum infinito populo eminus a monasterio ei obviam occurrentes, cum immensis laudibus susceptus est. Eodem vero die homo quidam ex villa Vetus-Vineis, nomine Adalgaudus, diu lumine ex asse privatus, partem luminis promeruit, ita ut absque ductore ad propria remearet, et homines, quos ante intueri nequiverat, gaudendo vultus et habitus indiciis ostendebat.*

LIBER III a.

a

CAPUT I.

**Concilium celebratum prope
Besuam : nonnulla mira-
cula S. Prudentii in eo
patrata.**

Igitur mundo ad declivia prolapso, Ecclesiæ, Anno 1116 sponsæ scilicet Christi, non habentis quondam maculam aut rugam aut aliquid hujusmodi, cœperat immutari pulchritudo et variis causarum emergentium æstibus defœdata splendor pristini decoris deperire. Insurgebant enim sensim semi-Christianorum lupi rapaces, et in tua, Jesu Domine, mitia acrius perfrendebant ovilia : totas namque in perniciem agnorum tuorum vires exercebant, et, prout ipse posse eos permittebas, rapinis assiduis infestabant. Turbatur jam passim pax dudum quiete degentium, et undique oboriebantur prædonum copiæ, quæ devote Deo famulantium vexabant monasteria : proinde angebantur sacri præsules ecclesiarum pro pulsa quiete ovium suarum. Quapropter communi deliberarunt tractatu, ut, multa conglobata synodo, communiter paci ecclesiarum consulere; anno itaque a Conceptu celeberrimo Virginis intemeratæ millesimo centesimo sexto decimo b, Lingonica promotæ cathedra religiosi nominis viro Joceranno c, ejusdem præsulis late pervolat edictum, omnes invitans ad concilium d sexto Idus Junii.

45 Huic vero placito Dei (sic quippe vulgari dicitur consuetudine) præstitutus fuerat locus a Besuano distans burgo ter quaternis fere stadiis e, juxta villulam scilicet, quam Lucum / nuncupavit antiquitas. Est enim ibi admodum grata planities, longa campestris telluris æqualitate, et multo herbosæ superficiei placens gramine, procul semota nemorum densitate : ea satis congrua tali censetur negotio, utpote quæ immensæ hominum multitudini capaci sufficiat gremio. Facto denique conventu, præsentibus venerabilibus viris, Guidone scilicet, archipræsule Viennensi, qui non multo post Romuleum suscipiens Papatum g gloriosissime ad finem rexit, et præfatus Joceranno, imperato silentio, vix omnes ora continuerunt. Surgens itaque prædictus archipontifex, cunctorum in se luminibus defixis, erat enim sacrarium multæ peritiæ, et rethoricæ non hebes eloquentiæ, his inter alia usus est, mellita (ut dicitur) oratione.

46 Jam dudum, dilectissimi, satis compertum fuerat, ab initio Christianismi Mosaicum illud obsolevisse præceptum, oculum pro oculo et dentem prodente, cum Christicolis magis gloriosum esset, non solum non rependere talionem, verum etiam percutienti maxillam præbere et alteram; et auferenti tunicam, dimitteret et pallium h, nunc vero diverso nimium more Christiani non patiuntur, sed inferunt fratribus mala. Proh pudor! Ecce sui Ecclesiam persequuntur,

ACTORE
TEOBAUDO.

et, quam tueri proprio cruore ab exortibus sacræ fidei debuerant, miserabiliter invadunt et afflic-
tant. Lacerant plane filii matrem vipereo more,
quam præducem ad syderea deberent comitari
palatia; ecce, inquam, milites non Christi, sed
diaboli, religiosorum incursant conventicula,
diripiunt spolia, auferunt cibaria, totosque pau-
peris pro Deo conversationis violenter extor-
quent sumptus: hæccine opera Deus Jesus docuit?
Hisne factis paradisi patebit aditus? Absit: hæc
enim non ad cæleste, cui suspiramus, regnum,
sed ad tartaream, quam devitamus, pertinent
abyssum. His et hujusmodi declamatis a viro
facundissimo, cœpere audientium mitescere
pectora, et in pacis modestiæque velle concur-
rere sacramenta.

coram reli-
quis Sancti,
eo delatis,
i

47 Illo vero in tempore S. Stephanus i abbas
noster, vir sane per omnia magnificus super
omnium pastores Galliæ cœnobiorum, egregium
nomen sanctitatis et prudentiæ sæcularis obti-
nebat: de cujus solemnibus præconiis ne pauca
dixisse videar, dum multis vix valeant compre-
hendi libris, justius arbitror nunc silere, quam
loqui. Hoc solum protulisse sufficiat, meritis ejus
concessum fuisse, ut tempore suo tot tantisque
beatus Prudentius emicaret virtutibus. Is igitur
gloriosus pater imaginem Clavigeri cæli, et cor-
pus almi filii Prudentii, quod ab eo mirifice ar-
gento et auro lapidibusque pretiosis exornatum
fuerat, ad idem concilium ferri fecit, nec non
et Sanctorum aliorum pignora, quæ longum
est referre, quæ, a conventu totius synodi de-
votissime suscepta, cum hymnisono concentu
in præparatis decenter collocantur tentoriis. O
certe pretiosi papiliones, quibus Christi dignan-
tur commorari testes! Aderat autem, sicut præ-
dixi, ineffabilis hominum multitudo, nec non et
illustrum virorum diversæ dignitatis non exigua
copia. Fusa itaque sacri eloquii exhortatione,
quam pacis constat habuisse exordium et pro-
cursum, devota populi millia, Sanctorum sup-
pliciter sollicitatura suffragia, ut moris est, pro-
gressu tumultuose perlustrant oratoria; Sancti
vero depositi, uti cælestia castra, per papiliones
collatis adjuvabant precibus: et nonnumquam
corporum adversa valetudine oppressorum cle-
menter fugabant dolores: aderat namque nu-
merosus grex debiliū, diversis incommodis
tabescentium, qui, ob incolumitatis adipiscendæ
levamen adveniens, sanctorum flebiliter effla-
gitabat patrociniū.

a natiuitate
cæcus

43 Denique cum multi multorum implorarent
juvamina Sanctorum, inter cæteros, qui divino
indigebant adminiculo, quidam puerulus, captus
oculis a materna alvo, per sacra a parentibus
deferebatur tentoria spe impetrandæ lucis. Pro
quo etiam cum plurima precum funderentur liba-
mina, spe dilata, non cassata, tandem Pruden-
tiano delatus est conspectui. Mœstus et anxius
genitor cum matre pueri Deitatem tristibus com-
movent gemitibus, Martyremque beatum que-
rulis sollicitant affectibus.

Sæpe gemunt, orant, cæco pro pignore plo-
rant.

Et, dum ploratur, Martyrque pius rogitatur,
Nox abit, infestis puerum quæ presserat um-
bris.

Panduntur geminæ cæca sub fronte fenestræ.
Lumine clara novo Titania lux micat orbo:
Miraturque nimis inopina crepuscula lucis
Ille puer, cæcum matris quem fuderat alvus.

His ita gestis, Martyris almi

Fama loquaces surgit in auras:

Quæ Pegaseis motibus acta,

Cuncta citatis pervolat alis.

Sed Pharisæo more refutant

Credere quidam, pectora quorum

Livor adurit cæca malignus.

49 Nam nonnulli sacri cleri et (quod etiam *visum recipit*,
me pudet propalam dicere) aliqui monasticæ
professionis, falso jactari talia de Prudentio bea-
tissimo, ac potius sub obtentu lucri a Besuanis
callide commentata, quaquaversum poterant,
invidia stimulante, divulgabant: et quo magis
simplicem plebeculam ad Martyris tumbam ar-
genteam cum religiosis muneribus certatim pro-
perare considerant, eo ardentius efferati, mille
convitia in Sanctum patenti gutture ructant, et,
quos valent, ab ejus veneratione blasphemis vo-
cibus abducere insudant; sed quanto acrius revo-
care accurrentes ad salutis gaudia satagunt, tanto
copiosius divino instinctu uberior eo influit popu-
laris (ut ita dixerim) fluctus. Quorum videlicet
oblocutorum eo usque processit vecordia, ut ad
aures etiam illustrissimæ et inter principes opti-
mæ Burgundiæ *k* personaret, qui, diu factum
tantæ novitatis in puerulo cum cæteris proce-
ribus sagaciter eventilans, et indubium veniens,
directo satellite, parentes pueri jubet accersiri,
percunctaturus tam ammirabilis rei ordinem;
quibus accitis, et facti, ut digestum est superius,
referentibus seriem cum jurejurando, reveren-
tissimus dux cum assidentibus, justis zeli substo-
machante ira, obtrectatoribus nimium indigna-
tus, in laudem prorupit benignissimi Conditoris,
qui tot tantisque Sanctos suos consuevit extol-
lere præconiis. Verumtamen quanto enixius ma-
liloquorum stomachabatur vesania, tanto luci-
dus eximium Testem Astripotentis* magnificabat
clementia. Protinus siquidem mirabile factum
non minus mirandum subsequitur.

* Dei.

50 Nam quidam juvenis de villa, quæ Flac-
ciacus *l* dicitur, nequissimi spiritus correptus
insania, horrendo nimium et mirabili raptabatur
furore, qui adeo funesti possessoris atrocissimis
exagitabatur calcaribus, ut ex unius ore homi-
nis, rabidos infrendentis sermones, multiplices
crederes proferri sonos. Tanta enim vi apostata
ille angelus, qui gaudet hominum pinguescere
tabo, juvenilia sibi vendicarat membra, ut ex
asse peregrinum transeuntis in usum vix a quin-
que viris fortissimis possent aliquatenus domari.
Qui infelix homo, cum longo tempore tali oppri-
meretur calamitate, per sacras nominatissimo-
rum Sanctorum, quamvis procul remotas, du-
ctabatur basilicas. Sed nescio, merito suo, an
alia latentiore impendente causa, tam crudelis
hospitis carere non poterat violentia, tandem
Domini vero nutu intonante, præscripti placiti
Dei prænuncio, a cognatis suis multiplici inno-
datus fune, ut saltim ita furentis dæmonis tem-
peraretur sævitia, illuc violenter adductus est.
Nec mora, perlustratis Sanctorum oratoriis, Pru-
dentii demum, quamvis plurimum renitens,
sistitur ante præsentiam.

obsessus

l

51 Tum vero videres miserabilem immodi-
cas ore provolventem spumas, hiantia labia ri-
ctu grandisonoque reatu horrendum minari et
sanguineos oculos, torvum obliquatos, astantes
conterere: miseratione autem nimia intuentium
afficiebantur viscera, Martyremque piissimum
piis implorabant singultibus, ut, obsessa sævum
pellens de sede tyrannum, pristina virum red-
deret incolumitati et modestiæ. Quid multa?

dæmone libe-
ratur;

Flectitur

ANNOTATA.

A Flectitur ad misericordiam misericordissimus Conditor oramine Martyris, moxque ab astringero divinæ Majestatis solio procedit propitia jussio, exire compellens crudelissimum hostem de male pervasa domo : illico, dans voces perhiantia labra feroces, angelus ille fugax concitus egreditur cum eo, quo habetur dignus, sulphureo fœtore. Exiens namque cum vomitu olido, tanta præsentis tartarei putoris perfudit aspergine, ut plane stygias inspirare putares auras. Vacuato denique humani corporis antro hospite spurcissimo, redditur sibi homo, qui alienis parere solitus erat habenis, succedit furori sobrietas et impatientissimæ membrorum exagitationi mira tranquillitas, astantibus pro eo jubilantibus Deo laudum præconia.

manus emor-
tua

32 Sed hæc ne pauca videantur ad confutandam invidorum dementiam, aliud etiam subnectam ibidem patratum, quod celebri sermone ferebatur per ora multorum. Vir quidam, S. Urbani *m* partium accola, non congruentibus numeris, mortua dextera, vivebat non totus : nec enim totus vivit, cujus non omnes partes vivunt.

m

B Obstructo etenim dexteri lacerti venarum meatu, languido * laxatis torpebat dextera nervis : adeo ut nec (sicut assolet fieri) collo depensa posset ferri, aut sursum erigi, sed omnino, ut pars jam inutilis et quasi defuncta, appetens terram, femori semper jungebatur, non jam honori, sed oneri. Torquebatur autem miser homuncio, malens funditus præmortuocaruisse membro, quam diuturno exeruciari supplicio ; defecerant erga eum penitus medicorum juvamina, et tota, cui suspirat orbis, hypocritica cesserat solertia ; ad postremum vero post septem hyemes, posthabitis humanis, ad divina confugit, siquidem, fama ciente, ut cæteri, ad enormem, quam sacri præsules conflaverant synodum, spe recuperandæ sospitatis convenerat : nec moratur, audierat nempe Prudentium peregrisse, quæ supra retuli, miracula ; contendit ad locum, quo videbat confluere populum.

vigore resti-
tuitur.

33 Qui, cum adsisteret tentorio beati Martyris, custodem ipsius percunctatur rusticana temeritate, quisnam Sanctorum diceretur esse Prudentius ? Cui religiosæ memoriæ Johannes, præcentor noster *n*, modice indignans, aut potius, ut vir erat jocundissimus, ridiculo habens rusticam percuntationem, quod tam absurde interrogaverit, indice prætenso, respondit. Quid, inquires, Prudentium tam austere perquiris, cum eum præsentem habeas ? Huc, huc converte lumina, en iste ille est Prudentius, de quo tantopere sollicitaris. His ille auditis, ante Sanctum toto prosternitur corpore, porrigit ad astra vota supplicia, gloriosum Martyrem fatigat fide profunda, ut sui misereatur. Quid plura ? Vix devotam finierat supplicationem, et jam supernam persentit misericordiam, propitiatur Omnipotens misero, Viri sanctissimi merito redintegrari lætatur mancus brachio. Qui etiam continuo ad indicium receptæ incolumitatis urnam Sancti fidelissimis complectens ulnis, uberrimis prægaudio infundit lachrymis. Quo viso, præsentis immensum exultationis et confessionis clamorem tulerunt ad sydera, Prudentii in commune collaudantes prædicabilia merita. Quod factum a Deo probabiliter perpatuit, ut sequenti die idem vir cum dæmoniaco, de quo superius egi, ab eo loco propriis humeris beati Martyris glebam *o* detulerit Besuam, assiduus Christo jubilans tripudiis pro damno reformato.

o

a Auctore iterum Teobauda.

b Annum hic exorditur a 25 Martii, quo colitur festum Annuntiationis B. Mariæ Virginis. Retinendus porro annus 1116, pro quo Galliæ Christianæ auctæ scriptores 1117 substituerunt. Ex num. 15 Comment. prævii.

c Jocerannum seu Gaucerannum hoc tempore Lingonensem episcopum fuisse, liquet ex variis Chartis, quas laudant scriptores paulo supra dicti.

d Dictum est num. 51 Comment. prævii, hanc Lingonensem synodum a duobus aliis Lingonensibus, eodem anno habitis, distingui debere.

e Id est, media circiter leuca secundum Dictionarium Trivultianum ad vocem Stade.

f Gallice Lux.

g Dictus Callistus II ; rexit Ecclesiam ab anno 1119 usque ad annum 1124.

h Auditis, quia dictum est : Oculum pro oculo et dentem pro dente. Ego autem dico vobis : non resistere malo ; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi et alteram : et ei, qui vult tecum in judicio contendere et tunicam tuam tollere, dimitte ei et pallium. Matt. 5, v. 38 et binis seqq.

E

i Hunc Sammarthani in Catalogo abbatum Besuensium prætermiserunt : Sanctum fuisse, non inveni.

k Hugo, Othonis frater, qui ab anno 1102 Burgundiæ præfuit ex Vignerio in Chronico Burgundiæ.

l Forte vicus Flacey inter Besuam et Divionem in decanatu Besuensi, Flaceyum dictus in Codice beneficiorum sæpius citato pag. 61 ; licet ibidem et alter vicus occurrat pag. 4 in decanatu Lingonensi, Flageyum, Gallice Flegey dictus.

m Locum hunc non inveni.

n Auctor, ut apparet, Chronici Besuensis ; quod consule pag. 658 et 659.

o Id est, corpus seu reliquias.

CAPUT II.

**Ædes sacra S. Prudentio
condita : ejus reliquiæ eo
translatæ : captivus car-
cere miro modo liberatus.**

F

His aliisque patratis virtutibus, compositoque ecclesiæ statu, jurata pace, ad imperium præsulum finitur placitum. Referuntur itaque beatæ reliquiæ, quæ illi interfuerant synodo, ad proprias sedes. Proinde revehitur famosissimus Prudentius humeris duorum, quos curaverat, virorum, nobili comitante pompa. O quæ lingua diserta, quæ vox ferrea ad plenum reserare queat, quanta utriusque sexus examina eum sint secuta, quantave occurrerint in obviam. O felix pompa, in qua, non ad labilem victoris laudem de more antiquo post terga trahuntur captivi, servitutis æternæ jugo subjiciendi ; sed potius oppressi et irretiti laqueis adversarum valetudinum absolvuntur, et perenni donantur libertate ! Liceat hunc Martyris nostri post tanta

Augentur Besuæ Sancti miracula populi que concursus.

miracula

AUCTORE
TEOBAUDO.

miracula celebrem triumphum Cæsareanis Octavianisque prætulisse caducis tropheis. Jam vero beati Martyris corpore in basilica principum Apostolorum Petri et Pauli recepto, cœpit frequens et assidua populositas confluere, suppliciasque ejus suppliciter efflagitare. Infirmorum etiam non modicæ phalanges, multiplicibus (ut fit) detentorum morbis, diversa dona sanitatis quisque pro sua parte importunis precibus implorabant.

non sine monachorum:

55 Cumque improbitatem adventantium clamoresque querulosos ægrotorum pati diutius monachi nequirent, utpote molesta monasticæ quieti; simulque concurrentes prohibere non valerent, communi deliberant tractatu, quidnam super hoc agendum foret. Vulgares quippe importunitates declinare professionem nostram, regularis decernit censura: arcere vero miseros a suffragiis Sanctorum nimia judicatur inclementia. Quapropter constituitur, ut illuc gloriosi Martyris exuviæ ferantur, ubi liberrime a fidelibus populis expetantur. Est autem colliculus Besuano supereminens burgo ab ea scilicet parte, qua nox sydera condit, in summo vertice gestans ecclesiam in honore ipsius Martyris consecratam. Hanc dudum non multum antiquis temporibus fertur quidam fecisse Grimerius *a*, ut aiunt, vir per omnia religiosissimus: cui longo tempore sub habitu monachico Christo militanti beatissimus per somnum apparuit Prudentius, jussitque, ut domum sibi construeret, qui a monacho percunctatus, quisnam esset, qui tanta auctoritate sibi ædem fieri imperitaret? Respondit, numquid non agnoscis, quem quotidie assiduis interpellas rogatibus, ut ante divinos conspectus impetret tuos aboleri reatus? Ego sane sum ille Prudentius, qui, ab Aquitanicis delatus oris, Besuanaque olim potitus sede, multis longe innotui signis. Ad postremum ego ille sum, qui, cum Clavigero cœli et Doctore gentium vestri curam gerens, procul omnes arceo hostiles impetus, non solum visibiles, sed etiam (qui vobis infestiores sunt) invisibiles. Si vis itaque a peccatorum, pro quibus sæpe postulas, maculis abluï, et, devictis inimicis, Elisiis gaudiis perfrui, domunculam meo construe nomini ad laudem et gloriam Conditoris nostri.

quare in ædem sacram paulo remotiorem et sibi dicatam transfertur S. Prudentius,

56 Ilis monachus auditis, divinis per omnia cupiens obtemperare jussionibus, ecclesiam in monticulo præscripto ædificat, et Prudentiano honori pontificali consecratione dedicat. Eo ergo beatus Stephanus abbas noster, qui super his ingenti triumphabat lætitia, connivente fratrum caterva, almiflui Martyris venerandum imperat inferri bustum. Quo facto, tanto copiosius ad eum locum plebeia convolabant millia, quanto nulli accedentium sacra asili negabantur limina: ibi ergo positus Sanctus innumeris hactenus emicuit virtutibus, ut pene impossibile sit eas scire, nedum aliquis tentet stylo, quamvis simplici, mandare.

Grex miserorum ducitur illuc spe medicinæ, Quisque fideli pectore poscit, vota reportat. Lumina cæcis restituuntur, nocte fugata, Muta refundit lingua loquelas, ore soluto, Vocibus auris surda patescit Præsule sancto. Crura pedesque curva sequentum consolidantur,

Brachia laxis languida nervis fortificantur. Membra fatigans febris anhela pulsa recedit, Rupta ligatis vincula cedunt, carcere fracto, Mania multos dira relinquit, vertice sano.

Tristis Erynnis, corde perurens, pace quiescit,

Corpora sævus deserit anguis, nexa catenis. Gurgite mersi sæpe profundo, morte resurgunt,

Pectora, leti pondere pressa, vivida fiunt: Omnibus ægris unica spes est, quærere Sanctum,

Posse mereri, ni dubitent, spes magna salutis, Nemo repulsam perpetietur, ni mereatur.

57 Mirifica quidem virtutum opera gloriosi Martyris nostri expedire proposui, sed dum immensam numerositatem dispicio, quid prætermittere, quidvè stylo debeam committere, penitus ignoro; sed si omnia non possum, tamen pauca de plurimis revolvam ad gloriam et laudem Omnipotentis, pia devotio imperat. Vir quidam, luminibus orbatus, Evrardus nomine, comperto sacratissimi Prudentii adversum varias passiones veloci medicamine, ad eum tenebrosos quam citius intendit gressus. Qui, cum multo gemitu humilique prece Sancti sollicitaret affectum ad miserendum sui, unius tantum oculi recepit lucernam. Cur autem non amborum clarificari meruerit fulgore orbium, non potest nostri, id est, humani esse judicii. Quantum vero in talibus conjici datur, non plena fide poposcisse videtur, ex eo, quod semiplenum impetraverit beneficium; aut sempiternam Dei providentiam, quam nihil futuri latet, præscisse animi illius cupidi obstinatam avaritiam; quoniam nimium post receptum lumen insaniebat, ideoque vix sancti Martyris precibus ei imperfectum indulsisse datum *. Idem tamen homo, adeptus ex parte sospitatem, longo post tempore vixit, et ut munifica Martyris virtus in eo clarior fieret, quandiu rebus humanis interfuit, aut monachorum, beati ipsius Prudentii corpori famulantium, officiis deservivit, aut curiæ nostræ portam servavit.

in qua æque miraculis claret, e quibus pauca Teobaudus refert.

* an lumen vel donum,

58 Ingens replicaturus miraculum, benignissimum supplex obsecro Paraclitum, per quem omnia Deo placita fiunt, ut mihi ad idonee persequendum indulgeat eloquium, et a veritatis orbita non sinat derivari vestigium: gravissima namque res moderato circumspectioreque agenda est modo; ne dispar oratio materiei dignissimæ pateat reprehensioni, quandoquidem sæpius apte perorata cynædorum corrodat insaniam. Est autem hujusmodi, quod dicere proposui: in episcopio Lingonico, bis binis bis miliaribus ab ipsa urbe (ni fallor) distans castellum habetur, quod mons Salion *b* ab incolis nuncupatur. Quod adeo parens omnium natura sua communivit ope, ut machinis arietum Phalaricisve tormentis, aut etiam quibuslibet exquisitissimis assultuum ingeniis, non dicam inexpugnabile, sed etiam inaccessible sit. Neque enim (ut in plerisque) ex altera parte tellus rupibus elata superbire fiducia sui facit oppidanos, ex altera vero æqualis loci planicies timidos ac sollicitos reddidit; sed potius undique collecta humus, longiorique tractu in angustum surgens verticem altius porrectum superas sustollit in auras; nonnulla in summo cacumine gestans domorum ædificia. Quod forsitan cataclismi *c* dudum coactione ita compositum est, ut recte a Saliendo in aera, mons Salion clara etymologia vocitetur *d*. In hoc denique tantæ firmitatis castro quidam miles, nomine Ascherius, hominem de villa, quam Burburenium *e* prisca appellabat consuetudo, captum crudelissima conjecerat in vincula. Tanta quippe

Vir nobilis, montis Salionis habitator,

b

c

d

e

AUCTORE
TEOBAUDO.

A quippe in eum desæviebat iracundia, ut vix illius crederetur posse unquam satiari de pœna. Ceperat enim eum odio domini sui, quem nimium odiebat, aut, quod credibilis est, ob extorquendam pecuniam, qua plurimum refer-
tus esse idem homo ferebatur.

arctissime in-
cludit inimici
sui servum :

59 Evocatis itaque mancipiis suis minaciter imperat super infelice dicens : Agite hunc rusticum variis suppliciis, quoad, quibus abundare existimatur, proferat gazas : quia etiam tametsi nulla, pro qua excutienda puniri debeat, insit ei opulentia, tamen odiosissimi domini sui causa mea satiabit pœnis suis iratissima vota : quippe quæ in dominum exercere nequeo, in servum michi, nunc aridente fortuna, explere licebit. Qui * (quod absit) vestras elapsus effugerit manus; Æternitontantis in patibulo pendentis juro angustias, quia, quæ ipsi erogare disposui, vos luetis supplicia : hæc ubi dicta dedit, sinuosis funium voluminibus captivi post tergum innodantur lacerti, ac gressus duplici arctantur compede, et sic obscurissimo retruditur domus penu ipsius militis. Quo in imo ædium solet arcisque et vasis oppleri; sed quasi parum esset, miserandum hominem cæsum, vinctum, compeditumque teterrimo subterranei specus dampnasse ergastulo, excogitantur novi generis custodiæ argumenta, immergitur namque vastissimæ finibus arcæ, quæ clausa et firmissime sera obsignata, signoque prægrandi superposito, cooperculo directo sursum versus usque ad superni plantas cœnaculi, ne qua scilicet arte aperiri queat, custodum etiam duorum supercubantium pervigili munitur industria. Bone Conditor rerum, quid tantum, quæso, mortalium prævaluit vecors temeritas, ut homo hominem, et, quod deterius est, Christianus Christianum tam feralibus injuste audeat mancipare tormentis? Pecuniæ sacra fames, juxta Poetam, sola hæc præcipue suggeris, sola facere compellis : rarissimusque est in hominibus, qui non tuis flagrantibus pareat habenis : nempe causa tui eripiendæ tot et talibus adducitur iste malis.

sed hic, cum
S. Prudentii
opem implo-
rasset,

60 Qui miser, ut ad inceptum redeam, in horribili profundi penoris damnatur spelæo, et ingenti obsessus arca, vigilibus appositis satellitibus, multis curarum fluctuabat æstibus, desperans de humano suffragio penitus; mortem equidem summopere appetebat, quasi supremum malorum effugium; sed in se homicidalem, utpote ligatus, nequibat injicere dexteram; nec quisquam aderat, qui ei crudeles inferret manus. Quantum autem valebat, Omnipotentem, ut se leto dederet, exorabat : nam ad tantarum incrementa miseriarum calor quoque intolerabilis illi infelici vitales infecerat auras. Æstas quippe erat, adeo ut graviorem ex eo contraheret cruciatum, quam ex terribili vinculorum custodiæque obsessione. Quid ageret, quo se verteret, quandoquidem nec vertere poterat, prorsus ignorabat. Tandem vero respectus superna miseratione gloriosi Prudentii signorum, quæ jam frequenti percrebuerant opinione, recordatur, statimque meliorem concipiens spem, fletibusque marcida rigans ora, hos nimium mœstus fundit de pectore questus, devotis mixtos precibus : O flos beatorum, luxque clarissima totius orbis, martyr Prudenti, confer opem mihi miserrimo et desperatissimo omnium. Experti nuper quamplures dicuntur immensam miserationem tuam, unde et laudem longe lateque collegisti tibi non exiguam. Qui ergo multis,

variorum incommoditatibus casuum oppressis, benignum protendens brachium, levamen impendisti; multo magis uni michi potis es, si digneris, auxilium conferre, licet hoc infelix impetrare non merear.

61 Nam hactenus quamdiu favit fortuna, uberima jocundatus rerum secundarum opulentia, non, ut debueram, succurri constitutis in miseria. Quapropter æquissima divinæ Justitiæ sententia hæc, quæ patior, infliguntur mala : unica et suprema spes restat ad te confugisse (piissime Martyr) qui tot obsessis pressurarum angustiis benigne subvenis. Credo equidem, nec vana fides, te promeruisse ab eo, pro quo dira passus occubuisti, ut etiam ima sede semper horrentis erebi damnatos superas possis revocare ad auras f : quanto autem magis me ab hoc, quamvis ferali et munitissimo, ergastulo absolvere potes? Adesto itaque, Vir beatissime, hæc multimoda, quibus obsideor, argumenta g dissolve; ut libero gressu, sopitis custodibus, tua sancta limina adire merear; spondeo certe coram divinis conspectibus, quoniam si me eripueris, ad præsens tibi hominum faciam, et annuatim debitum vectigal, ut servus, pendam : talia perstabat memorans fixusque manebat. Cum itaque incessanter omnipotentis Dei sanctique Martyris inquietaret aures, visitavit eum oriens ex alto, illuminare ei, qui in tenebris et in umbræ sedebat, ad dirigendos pedes ejus in viam pacis. Mox etenim rigidis cesserunt vincla lacertis, funibus abruptis penitus, manibusque solutis. Tunc deinde humero ad operculum arcæ impacto, cedit sera, ruit, quod erat superius, repagulum; adeo ut mira Martyris virtute patefacta arca per illud hians remaneret.

arca, qua in-
cludebatur,

62 Reserato deinde tam crudeli carcere, custodibus etiam lethargico demersis sopore, egreditur captivus ille ab arcæ ergastulo, sed adhuc compedum retinetur pondere nimio, cellarii que tenebrosissimi claustro, tandem vero diu multumque quadrupes reptans per umbrosa noctis silentia scalam offendit, per quam de infimis ad superiora, vicissim dispositis gradibus, continuabatur ascensus pervius. Nec mora, quibus valuit, nisibus per eam cœnaculum conscendit, quo herus et herilia mancipia placidam carpebant soporis quietem : quos adeo letheus (ut sic dictum sit) occupaverat somnus, ut ad nimium bodiarum h repentis hominis fragorem, quem pro natura ferreus excutiebat rigor, nullo modo expergiscerentur. Denique dum multa nescius, quo tenderet, per solarium more pecudis obambulat, non sine divino nutu ad posteriorem domus ipsius pervenit partem, ubi contemplatus fenestram tantæ capacitatis, ut et latum annuat effugium, non parvo gestit gaudio, quam continuo subiens, ut erat gravatus utroque vestigio (neque enim compedes frangere audebat propter resultantis chalybis tinnitum) eia, inquit, fortissime Prudenti, noli, precor, desistere cœptis, ut, qui difficillima et omnino desperatissima tuo suffultus juvenine jam evasi, hæcque restante præduce i, velociter exuperem.

et carcere
mirabiliter
reseratis,

63 His dictis, dum oculos, quonam prosiliat, inflectit, perpenditque immane præcipitium subesse, intremis, et pavidas fugiente calore medullas, sanguis ab ore meat, præcordia concutit horror. Ita etenim ipsius Ascherii constructa habetur domus, ut ab extremis partibus ingenti prærupto subsidentis soli pateat vastum præcipitium, quod non minimo ædibus solet esse munimento.

h

i

ex edita fene-
stra se præci-
pitat, salvus-
que

AUCTORE
TEOBAUDO.

munimento. Quid ageret infelix in tanto positus discrimine, ancipiti sub corde versabat. Nam retrocedere, pristinisque subdi suppliciis perhorrescebat, nec minus itidem permittere se letifero volatui, natura repugnante, formidabile erat. Æstuat ergo miser celsa remorando fenestra. Quid multa? Iterum Prudentius inclamatur, iterumque centum votis flebiliter invitatur. Protinus adest beatus Martyr, monetque hominem, quatenus impiger ab alta demissus labatur fenestra: nec mora: præcipiti saltu delapsus ad ima decedit in acervum saxorum, quæ ibi olim diruta maceria demiserat; sed (o mirabile dictu!) tanta lapidum exceptus est molliciei clementia, ut putari posset, ibi fuisse reginæ Galliæ pulvinaria et culcitas, vel Sardanapali pensiles plumas. Consurgens itaque, vix tandem aliquando compeditus pervenit ad portam ejusdem castrì, quæ de more nocturnis horis fimissimis vectium obicibus et repagulis obfirmata erat, qua divina manu reserata, liber egreditur.

Besum evadit, liberatori suo grates acturus.

B

64 Illico compedibus saxorum verberare fractis,
Et quasi pro spolio victor collo sibi jactis,
Currere non cessat, pedibus per devia tractis.
Ut leo Getulus, vinclis virtute subactis,
Liber oberrat ovans, metuit tamen ora sequentis;
Sic pavet iste nimis pavidæ cunctamine mentis.

Interea rutilum Veneris processerat astrum,
Cum studet ille citus post terga relinquere castrum.

Aufugiens igitur vitans quasi littora Thracum,

k

Contiguam villam pavidus subit Albinicum k,
Ingressusque domum pretiosi Symphoriani,
Vix credit Sancto, formidine plenus inani.
Nam timet insidias, ne denuo jam capiatur:
Nec monachis l credit, qui suadent, ne ve-reatur.

l

Verum non patiens morulæ sub nocte secuta
Egreditur: fert per tenebras vestigia tuta.
Sæpe premit statum, ne quisquam forte sequatur,

Martyris eximii donec valvis potiatur.

Ingreditur templum, persolvit debita vota,
Ac populo miranda refert de re bene nota.

C

A cunctis resonant præconia celsa Tonantis.
Lætitiæ jubilis, nequeo depromere quantis,
Æra sonant, laudesque crepant tibi, Martyr amande.

Et vere grates semper tibi sunt celebrandæ,
Qui tot captivum virtutibus eripuisti.

Nullus in hoc dubitet, quoniam bene promeruisti.

ANNOTATA.

a Aliquid de Grimeio, forte sacræ hujus ædis conditore, ex conjectura qualicumque dictum num. 54 Comment. prævii, quem consule, si videbitur.

b Monsaujon vel Monsaugeon hodieque Gallis dicitur, estque comitatus Lingonas inter et Besum: distat Lingonis leucis circiter 6.

c Cataclismus Latine diluvium dicitur. Si de diluvio, tempore Noe facto, Teobaudus agit, ridicula narrat.

d Etymologiæ hujus ego me vadem non præsto.

e Vide annotata ad num. 24 lit. p.

f Phrasis poetica, idem valens, quod a morte D ad vitam revocare.

g Id est, vincula.

h Id est, catenarum.

i Lege: hæc, quæ restant, te præduce (seu duce) exsuperem.

k Vicus est prope Montem Salionis: in Codice beneficiorum diœcesis Lingonensis pag. 75 vocatur Aubigneyum et Succursus paræciæ Prothoyi (Protoy) in vicinia montis Salionis pariter sitæ.

l Albinici nimirum prioratus est Ordinis S. Benedicti ab abbazia Besuensi dependens, de quo idem Codex pag. 77.

CAPUT III.

Tres alii non absimili modo carceribus liberati.

Nec minori pene admiratione dignum aliud non dissimile opus retexam, quod non impari gestum est munificentia Martyris, et justum fore percenseo, ut res non dissimilis simili per omnia mancipetur gloriæ: attestante Boëtio in Topicis, idem judicium in rebus similibus esse. Quidam vir dudum captus fuerat a Garnerio, dominatum obtinente castrì, quod vulgariter Sunbernum a appellatur, a quo etiam manibus post terga revinctis, arcissimoque vestigia immersus ligno, præfati castelli vastæ turri custodiendus intruditur. At is nomen virtutemque Prudentii jam celebri compererat rumore. Quod videlicet inter alia mirabilium, quæ operabatur prodigia, captivorum solitus esset enodare ligamina. Tunc quadam nocte, superna respectus miseratione, ipsaque, qua premebatur, cogente angustia, beati Martyris recordatur, statimque ab imo cordis longa ducens suspiria, in hæc verba tandem resolvens ora, Deus æternæ, * cujus nihil subterfugit notitiam, quique pro nostrorum qualitate actuum cuique præmia decernis aut supplicia, succurre michi misero solita pietatis tuæ clementia per interventum gloriosissimi testis tui Prudentii. Fateor equidem me, illustrissime, acerbiora his, quæ patior, emeruisse; verum non ad mea, quæ nulla sunt nisi pænalia, sed ad illius gloriosa, obsecro, attendas merita, per quem tua indignissimus gratuita imploro beneficia. Quid enim ejus sacris præconiis negare possis, qui pro te immanibus se exponens cruciaminibus, jam diademate redimitus superno, tecum regnat in sublimibus?

E Turri cippo-que inclusus,

a

* supple inquit,

b

F

66 Clementissime Martyr, auxilium laturus quam citius adveni, ut ab his per te exutus calamitatibus, devotis Deo et tibi resultem laudibus. His aliisque crebro suppliciter effusis, gravibusque crescentibus pœnis, auxilium Sancti capto benignum.

solutis ad invocationem S. Prudentii sponte vinculis,

Emicat actutum vere memorabile signum,
Franguntur cunei, disscinditur undique lignum,

Quo fuerant gressus nexu mordente ligati.
Vincula cuncta cadunt, Testis per jussa beati.
Nec mirum, summæ grave quippe nihil pietati.

Expeditus itaque penitus ab illis, quibus vincetus erat, loris, libero incessu per turriculam nocturno

AUCTORE
TEOBAUDO.

reserare

A nocturno silentio deambulat, investigans scilicet, quorsum evadat, reserans * quippe ostium minime audebat, ne quo strepitu custodes cerebrum somno excuterent. Rursus quoque a præcelsæ arcis delabi propugnaculis, dementis esse hominis arbitrabatur, supremæ sortis fata appetentis: sic utrobique diversa in animo viri illius conflictant pericula, et, quod potius eligatur, diutissime ambigitur. Animadvertat, quæso, sagaciter prudens lector, quot meditatus illa hora sub tanta ancipitis criminis trutina miserabilis circumrotarit. Quid plura? Ad ultimum autem, juxta Davidicam optionem melius existimans incidere in manus Domini, quam in manus hominum e, decernit a summo prosilire turris; suberat vero illi loco tectum proximum telluri, nescio, cujus officinæ; ut reor autem, humilis culinæ, horresco certe nimium referendo, gelidusque currit per intima pavor, quo ausu mens humana tantum invadere periculi præsumperit.

sese ex illa
illatus præci-
pitat:

d

B moror: invocato ergo Omnipotentis auxilio, vexilloque Dominici trophæi armatus, cum lacrymis beatum sic compellat Martyrem: Ecce, benignissime Prudenti, corpus animamque meam tibi committo, ut aut victurum me suscipias ruentem, aut moriturum commendes ante divinam Majestatem. Dixerat, elapsus vacuas se credit in auras, res incredibilis, præcelsæ turris, ab alto: decidit autem super præscriptum tectum cum tanto casus pondere, ut non modicam scindularum e quantitatem secum ad nudam terræ superficiem cadendo contraxerit. Ad ejus decidentis immensum fragorem ii, qui sub eodem domate / et in propinquis ædibus dormiebant, experrecti, membra concite stratis excutunt, continuoque agnoscentes, effugisse captum, cum numerosa tæda variisque luminaribus fugacis insequuntur vestigia, missis clamosis post ejus terga molossis.

e

/

Ille fuga celeri non novit ad ista vereri,
Martyre confusus, cujus domus est paradisus.
Frustra nituntur, ejus qui dorsa sequuntur;
Nam non prendetur, Domini quem dextra
tuetur,

C

captivus al-
ter,

Ut cognoscatur, quia, cui vult, auxiliatur.
68 Tertium superioribus geminis consimile copulare relatis statui miraculum, uti illud nuper a gravioribus accepi personis, de quorum dubitare dictis nefarium plane judicares. Præsertim cum ipsi ante illud factum, ne nomen quidem Martyris nostri unquam audierint. Tanta vero signi hujus fuisse dignoscitur celebritas, ut apud castrum, quod, super Albam fluvium satis firmiter constructum, Firmitatem g appellant, Prudentianum vocabulum ingenti redoleret gratia. Siquidem in ipso castello patratum fuit opus, de quo series orationis ordiri paratur: nam cum quidam miles ejusdem oppidi, quibus nescio causis, de Austrasiis h crebro prædas abduceret, rusticum quemdam inter alia cepit, et ad domum propriam in captivitatem excruciatum miserum perduxit. Continuoque truculentus captivator, immani repletus furia, hominem acerrimis innodatum catenis, gravissimo crurum tenus mancipat ligno, quod tormenti genus Gallica lingua cippum i nuncupat. Quo adeo infelix ille truci utriusque tibiæ aretabatur con-

g

h

i

strictione, ut per summorum unguis articulo-
rum cruor largo emanaret profluvio, proh dolor!
Nec mora, rupta cutis constricta reliquerat
ossa

Carne sub exesa, cippique cavante rigorem.
Concrepat ille miser gemitu nimium queru-
loso,

Tristibus et lacrymis suspiria jungit amara,
Planctibus elatis semper quoque continuatis.

69 Interea convivantibus quibusdam sexta diei hora k, ut moris est, in eadem domo, qua captivus ipse custodiebatur, non intermissis ejulans clamoribus, oborta est mentio a quodam peregrino de Prudentio beatissimo, captore captoque audientibus. Qui, cum in laudibus ejusdem Sancti aliquanta disseruisset, adjunxit etiam famosam, qua captivos eripere solet, virtutem. Cumque diutissime super ea orationem protelaret, frequenterque digesta ob novæ relationis amorem compulsus repeteret, mirabantur plurimum auditores intenti vehementer, et peregrinæ rei narrationem per singula dicta stupebant.

invocato San-
cto,

k

Audierat captus, quod dixerat advena, totum,
Credideratque simul. Mox tendit ad æthera E
votum,

Atque trahens longos gemebundo pectore
questus,

Auxilium Sancti rogitat tali prece mœstus:

O bone Prudenti, qui diceris ista patrare,

Quæ modo vir retulit, cernere qui meruit,
Credulus audiivi. Prosit (precor) hæc didi-
cisse:

Est mihi quippe fides plurima, posse tibi.
Ergo nimis misero mihi, jam misere mori-
turo.

Sub cruce tam dira confer opem citius.
Non equidem merui. Nec me meruisse ne-
gabo:

Non taceo, culpam pando sed ipse meam.
Sed satis est pœnæ pensum pro crimine
multo;

Parce, precor, bone Vir: eripe me la-
queis;

Ut meritas solvam Christo pro munere gra-
tes,

Et tua liber ovans limina mox adeam.

70 Finita itaque lacrymosa supplicatione, continuo adest gloriosi Martyris dapsilis virtus, ferisque absolvit hominem catenis. Diversam in partem confractus dissilit cippus l; ipso captivatore et cunctis, qui aderant, ingenti ammiratione stupentibus, tandemque non clam, neque precario, neque redemptione; sed vi plane divina egreditur ille captivus, omnibus adstantibus tanto metu perterritis, ut nec mutire in eum auderent; exiit autem multis intuentibus per medium castellum, sed nullo penitus eum retinere pervalente; moxque votum, habitum quoque peregrinantis induens, sanctum expetivit Martyrem, gratias ei, utpote suo liberatori, redditurus in ejus templo: advenit, enarrat, fuerit quæ passus acerba, quantaque protulerit supplex, Martyr, tibi verba, denique demonstrat vestigia cruris amara, atque pio Testi pangit præconia clara.

palam vincu-
lis solvitur,
abitque, ne-
mine obniti
audente.

l

71 Propter inæqualitatem, quæ in rerum labilium diversatur cupiditatibus, a mortalibus multa perpetrantur facinora. Ideo quippe indigentes divitibus insidiantur, quia, unde illi superflua extolluntur opulentia, inde isti graviter tabescunt inopia. Denique hac de causa præ-

Tertius car-
cere ab ipso
S. Prudentio,

dones

AUCTORE
TROBAUDO.

m

n

ipsi apparen-
te, educitur.

B

o

p

dones ceperant quendam divitem de villa, quam a martyre, qui in ea veneratur, sanctum Julianum *m* nuncupat antiquitas. Qui captus mox in castrum, quod, super Lignonem fluvium situm, Rufiacus vocatur *n*, in captivitatem abductus est, ibique, lacertis post terga revinctis et collo ad crura ligata crudelissimo fune complicato, arctissimæ mancipatur custodiæ, truculentis ad servandum appositis custodibus. Interea vero miser ille ipsa, qua premebatur, compellente necessitate, Prudentium suspiriis et lacrymis magis, quam verborum crepitu exorat, ut sibi sub tanti doloris cruce solita pietate subveniat. Dum itaque diutissime huiusmodi perstaret in precibus, conticinium noctis advenerat, continuoque cælestis formæ persona coram eo constitit, se asserens esse Prudentium, qui implorabatur, paratumque, ut illi quanto-cius opem ferret, si se vellet sequi.

72 Quo respondente, se quidem velle, sed mox non posse, vinctulis et sex custodibus obstantibus, ille, qui apparuerat, ait, illic, inquam, trepidas timore, ubi non est timor, dum procul dubio nullis obicibus divina morentur imperia. Nec plura: vincula rupta cadunt, surgensque captus, nec jam captus, supernam subsequitur figuram, custodibus mira virtute compressis: ut autem claustris egressi sub divo constiterunt, ductor mirabilis, in partem indice prætenso, ait: Ecce in illa domo habetur cornipes, cuius tergo insidebas, quando captus fuisti. Pergens itaque illic, tolle, quod tuum est, et vade. Qui concite vadens, reperto domus ostio patente, invenit illico equum suum divinitus præparatum, sella scilicet et fræno impositis, quem mox conscendens, præcedente spiritali prævio *o*, pervenit ad portam castrì, quæ protinus (ut legitur de Petro *p*) ultro aperta est eis. Egressis vero illis, longiusque pariter procedentibus, ait Liberator magnificus ad liberatum: Securus amodo, nec ulli omnino membra tradas ostio, quoad pertingens Besuam Deo et Apostolorum proceribus, nec non et Prudentio pro ereptione tua grates exsolvas debitas. His dictis nusquam comparuit.

Rumpit et ille moras: Besuenas tendit ad oras,

C Vota Deo solvit: fuerant quæ gesta, revolvit;

Qualiter exutus laqueis, ut fune solutus.

Exierit tutus, Sanctum per cuncta secutus.

Sed jam fragilis cymba, diu pelago jactata, portui aliquantisper quietura interim appellitur: ut, paulisper resumptis viribus, quæ restant sali, robustius, Jesu opitulante, præterlegat.

Explicit liber tertius.

ANNOTATA.

a *Gallice* Somberton, in decanatu *S. Sequani*, prope vicum Memont (*Magnum montem*) de quo supra in Annotatis ad num. 26 lit. x.

b *Id est*, Martyris.

c *Reg. 2, cap. 24, v. 14.*

d *Vide cap. 14 Matth. a v. 22.*

e Scindulæ sunt asseres, quibus domus tegebantur.

f Doma sumitur pro domo vel hic pro tecto.

g Firmitas super Albam Campaniæ Gallicæ oppidum est

h *Sic dicti, qui Orientalem Galliarum partem incolebant.*

i *Eodem sensu vocem illam usurpavit Gellius in Noctibus Atticis xvi, 7. Erat instrumentum, inquit Pitiscus in Lexico Antiquitatum, ad instar annuli factum, quo pedes damnatorum vinciebantur, aut servorum.*

k *Id est, sub meridiem.*

l *Vide lit. i in Annotatis ad cap. 3 lib. iii.*

m *Vicus est prope Divionem.*

n *Inter vicum S. Juliani et Divionem vicum reperio, Rufey Gallis dictum, non procul a fluvio Susione (Suzon:) sed aliquantum longius Ignon fluvium invenio, qui Tricastrum prætervectus in Tiliam influit; sed vicum Rufiacum juxta illum non reperi: reperi autem et Rufiacum seu Rufey vicum, quem hic designari puto, in comitatu Burgundiæ ad fluvium Lignonem, Gallice Loughnon vel Ougnon.*

o *Id est, S. Prudentio, sub aerea forma ipsi præeunte.*

p *Vide Act. Apost. cap. 12.*

E

LIBER IV.

CAPUT I.

S. Prudentius sanat brachium aridum et paralyticam: puellam a ultione divina liberat.

Si apicibus annotare perstuderem, quot vinctulis aut ergastulis mancipatos noster eripuerit Martyr, cæterorum suppressa mentione signorum, profecto immensum volumen exararem: tot etenim huiusmodi ejus beneficia visuntur, per indicia scilicet, coram sacratissimi corporis ipsius theca dependentia; ut, si Tulliana adesset facunda loquacitas, procul dubio ad exprimendum se minus idoneam fateri, non erubesceret. Quapropter aliorum stylum convertere consultius videtur, in primis vero congruum censeo, a placito Dei, quod apud Bisunticam urbem a celeberrimum extitisse dignoscitur, sumere narrationis exordium. Igitur anno millesimo centesimo vigesimo quarto a Puerperio Virginis illibatæ, quo juxta Mantuanum rhetorem ferrea primum desiit, ac toto surrexit gens aurea mundo, venerabilis Ansiricus *b*, archipontifex Chrysopolitanus *c*, immensum decrevit conflare concilium *d*, quod Placitum Dei vocitant, in diebus festis (ni fallor) Pentecostes: quibus feriati populi, aliquantulumque solito raptorum timore nudati, Sanctorum devotius student adire limina. Locus autem tali negotio aptissimus denuntiatur penes eandem civitatem, plus minusve ab ipsa distans mille quingentis passibus. Est etenim ibi planicies distenti soli, grato vestiens se gramine, quam Thisiam vocant incolæ, Duvio flumine *e* præterfluente a latere.

Tempore concilii Vesontionensis anni 1124,

F

a

b

c

d

*licet falso ejus
reliquiæ illic
adesse, puta-
rentur,*

f

g

B

h

*brachium ari-
dum*

C

*et paralyti-
cam sanat:*

74 Hoc itaque archiantistitis intonante de-
creto, fama ciet populos eo confluere. Credi
vero non potest, quot millia promiscui sexus,
ætatis et conditionis accurrerint: præterea
quamplurium Sanctorum illuc gloriosa perlata
sunt pignora, quos longum est nominatim recen-
sere. Inter quos et janitoris cæli, Petri nostri
pulcherrima ycona et capsula multarum reliquia-
rum cum brachio beati Remigii *f* a nostris de-
vectæ sunt, ac in papilione ad hoc facto honori-
fice depositæ. Nec diu, ecce muliercula, de
castello Karoli *g* oriunda, dexteri brachii am-
miniculo funditus destituta, beatum audiens ad-
venisse Prudentium, contendit ad locum; jam
enim balsamiticum ipsius martyrii nomen longe
lateque ingenti efferbuerat opinione, maxime-
que (ut præfatus sum) illis in provinciis. Viden-
tes autem, qui confluerant, argenteum bra-
chium, quod sæpenumero apud Besuam in
ecclesia Prudentiana viderant, arbitrati sunt,
adventasse Prudentium; et ob id conglobatim
ad nostrum proruebant tentorium: sed ibi pro-
fecto nichil ejusdem Sancti, nisi nomen et virtus
erat: non ob aliud tamen, nisi uti ne violenter
nobis auferrentur beatæ reliquiæ, sicut olim
factum constat. Nam fama est, illum quondam
a Besuensibus, ad ipsum locum pro re simili
delatum, multisque ibidem virtutibus declara-
tum, Chrisopolitanos vi detinuisse, sed postmo-
dum, Deo volente, coactos reddidisse *h*.

75 Ubi ergo præscripta fæmina nostris adsti-
tit Sanctis, cum intimo pectoris rugitu, lacry-
marumque imbre Prudentium invocat, quatinus
impotentis lacerti et aridæ manus sibi reformet
usum; moxque Martyr clementissimus, tametsi
absens corporaliter, tamen præsens affuit spiri-
tali, restituens supplicanti, quam deposce-
bat, sospitatem. Tunc illa, voto potita, eadem
manu protensa, sacratissimum (ut putabat) Pru-
dentii accipit brachium, et ad circumstantes
conversa, celebratam in se virtutem clara cœpit
voce prædicare. Cernentes autem nostrates mo-
nachi tam illustre signum, alacri cum gaudio
divina concinunt præconia, vident illico popu-
laria concurrere agmina; felicem se quisque
fore existimans, si cernere vel etiam eminus sa-
lutare Besuanum valeat tabernaculum. Inter
alios vero accurrit et capellanus præfati castelli
Karoli. Qui, comperto tam egregio miraculo in
muliere sibi optime nota, apprehenso ejus bra-
chio sanato, sic ad adstantem præfatur multi-
tudinem: Ne credatis, populi, commentitium
ullatenus esse, quod asseritur de hac muliere,
sed procul dubio sciatis, quoniam sex anni jam
præterierunt, ex quo brachium istud, naturali
succo viduaturn, nullum utile gestanti exhibuit
officium. Nunc vero, ut cernitis, antiquæ resti-
tutum est sanitati: an dubitatis? Hæc mea pa-
rochiana, hæc mihi notior, quam alicui sua do-
mus: non novi monachos istos, nescio Sanctum
eorum, sed hanc certissime hodie sanata per-
spicio. Dixerat, et cuncti Domino grates retulere
pro tanto signo, quod gesserat in muliere.

76 His ita gestis, adest item quædam fæmina
cum marito, quæ irreverenter quidem, sed de-
votissime in Sancta irruens, sanctum brachium
sub nomine Prudentiano, ubertim rigatum fletibus,
strictissime deosculatur. Quæ percunctata
a monachis, quænam esset, vel unde et cur hoc
ageret, volentem pro se respondere maritum
suum compescuit, dicens, ego ipsa pro me re-

Octobris Tomus III.

spondebo, quæ de me sunt, tu tantum testis di-
ctorum assiste: Ego (Domini mei) indigena sum
villæ, quæ Membriacus dicitur *i*, copulata con-
nubio isti, quem coram videtis adstare; sceleribus
autem more^o exigentibus, gravissimam incidi
paralysim, quæ hactenus quatuor annis crude-
liter me contorsit. Ast ubi nudius-tertius audivi,
beatum huc deferri Prudentium, vix a conjuge
impetravi, quatinus me birotæ *k* superpositam
ad eum deveheret, quæ, dum medio itinere
sanctum invocassem Martyrem, subito arida ner-
vorum ligamina cœperunt intendi, et debiles
artus pristinis reddi motibus, moxque diuturno
exuta languore, vehiculo concita exilivi, calle-
que festino cœpi virum præcedere, quoad huc
devenissemus, gratias pro cælitus reddita inco-
lunitate repensuri: hæc mihi causa lætandi;
hæc tota ratio, qua gloriosum illud tam impu-
denter expetivi brachium; venialis temeritas;
non nimium grave ducitur, quod devotione
peccatur; hæc ubi flens dixit, ter vel quater
oscula fixit, gaudens ploravit, post vota domum
repedavit.

77 Sanctimonialis quædam, Chrysopolitani
territorii indigena, occulto superni arbitrii judi-
cio, diræ paralysis inciderat languorem. Quæ
passio juxta Hippocratem, ex nimio frigore con-
tortis nervorum ligaminibus, contractisque venis
et arteriis, solet membris incumbere: maxime
vero juxta cælestis auctoritatis credulitatem
peccatorum causa miseris mortalibus irrogatur,
dicente Deo Christo, paralytico, quem curave-
rat: « Vade et amplius noli peccare, ne quid de-
» terius tibi contingat *l*. » Hæc itaque præcipue
de causa, ut reor *m*, præfata mulier inferiorum
artuum crudelissimo tabescebat incommodo.
Quæ dum diutissime hujusce doloris detineretur
carcere, rumigera perferente aura, de mira
Prudentii comperit virtute; continuoque per
eum pristinae spem concipiens sospitatis, nihil
enim cælesti medico difficile credebatur, ad beati
Martyris se deferri postulat aulam. Quo vix im-
petrato ob difficultatem itineris, tandem Be-
suam attigit, ab ea videlicet parte, qua brumalis
astrigero polo circumvolvitur Arctos. Ubi etiam
media via gloriosæ Virginis et Matris Domini
Jesu venerabile templum habetur in specula, ut
ita dixerim, totius villæ, contra Aquilonis atro-
cissimum spiritum, quem divina Pagina vocat
diabolum *n*: eo ergo devota rogat se solo tenus
coram beatissimæ Mariæ deponi æde, et basi-
licam sancti Testis *o* sibi ostendi: qua demon-
strata, sic eum invocat mixto gemitu precati-
bus.

78 Ecce gloriosissime, ad te, Prudenti, ut
diu exoptavi, advenio: et nisu, quo possum,
desideratissimam artuum tuorum domum a
longe saluto, et o utinam proprio incessu ad
eam percurrere valerem! sed heu infelix! faci-
noribus meis præpedientibus, utpote utriusque
cruris privata gressu, vadere non queo: subveni
ergo miseræ, Martyr piissime, et reforma usum
gradiendi jam pene in semi-mortuo corpore,
quoniam satis jam credo, te posse.

Talibus exorans, et fundens talia plorans,
Longis pressa malis finiverat hæc monialis.
Protinus audivit Sanctus, quod Nonna peti-
vit,

Mox etenim nervi gaudent sua per loca sterna.
More suo venæ turgescunt sanguine plenæ:
Arteriæ rursum discunt, se tendere sursum.

47 Omnia,

AUCTORE
TEUBAUDO.
i

* forte meis

k

Besuæ sancti-
monialem Ve-
sontionensem
E

l

m

F

n

o

eodem morbo
laborantem

AUCTORE
TEOBAUDO.

Omnia, tecta cute, prisca valere salute.
Tum mulier nisu facili (mirabile visu!)
Exilit a lecto : properat gestamine recto ;
Quodque viæ restat, pedibus currens cito
præstat ;

Donec perveniat, satis votis ubi fiat.

Redditis ergo Deo beatoque Martyri pro recepta sospitate gratiarum actionibus, alacris suam redivit in patriam, longo post incolumis tempore vivens, sed quoniam sanitatem corporis et affluentiam rei familiaris vitiorum plerumque comitatur pestis, cœpit iterum deliciose vivendo voluptatum involvi volutabro. Cum ecce repente recidiva paralysis incumbit acrius, quam dudum corripiens membra.

semel ac iterum

79 Afflictabatur itaque vehementissimi doloris angore, et inter cruciamenta anhelis spiritus conscientia scelerum magis compungebatur. Nec prorsus spe medelæ amissa, ad optime sibi notum recurrit Medicum : nam pene sine ullo temporis interstitio Prudentius in pectore, Prudentius fervet in ore ; tandem vero denuo relata Besuam, Sanctoque præsentata, quem diu sitiverat, ante ejus aram tota prosternitur corporis contracti strage. Deinde frontis lumina, et palmas conjunctas tollens ad alta, has erupit in preces :

Rex et Redemptor omnium sanctissime,
Qui cuncta cernis sempiterno lumine,
Succurre, quæso, te roganti morbidæ,
Multo tibi, quæ displicet, peccamine :
Per testis insignis preces Prudentii,
Cujus levamen jam probarunt plurimi :
Quos inter ipsa clarius cognoverim,
Quæ jam per illum tracta lectum liquerim.
Qui summa cæli regna Martyr possides ;
Et, quicquid oras, a Deo mox obtines ;
Dignare clemens his favere fletibus,
Quos fundo fessa plurimis angoribus.
Adsum gravata ponderoso crimine :
Non erubesco vulnus altum pandere,
Quæro medelam de nefando vulnere,
A te scio, quem posse statim dedere.
O sancte Martyr, nunc adesto supplici,
Priscam salutem conferendo corpori.
Depelle sævam cruribus paralysim,

Pro qua fuganda nunc gemens advenerim.

curat: uti et
puellam, ob
violatum Sabbathum

80 His peroratis, illico pristinæ redditur incolumitati, tunc devote Christo Martyrique repensis gratum præconiis, propriis ad sua lætatur remeare plantis, quæ alienis eo devecta fuerat : vere, ut ait divinus Vates, « Mirabilis » Deus in Sanctis suis *p*, » gloriosus in Majestate sua, faciens prodigia. Cum omnia Conditoris æterni opera mira recte possint vocari, utilissima tamen dispensatione quædam non majora, sed inusitatiora congruis reservavit temporibus ; quæ tamen non idcirco mira dicuntur, quod contra naturam fiant, sed quia extra consuetum naturæ cursum divina virtute proveniant, facultatemque transcendunt humanam ; ut cæcis visum, claudis gressum, chirargicis manuum reformare usum. Quæ nostrum sæpe fecisse Prudentium, ut dicitur, lingua fatetur mutorum : nam quædam adolescentula, Besuæ ancillari mulieribus solita, dum Sabbathi decima hora *q*, lapide politorio, quem Liscam *r* rusticæ vocant, muliebri verteret indumentum, amens subito effecta est, sensuque quinqueperito funditus viduata, quasi mortua jacebat, ipso videlicet lapide, quem tenebat, firmissime

adhærente dexteræ : nec immerito. Si enim in Hebraismo carnalis Judæus, cujus præmium ventris saturitas est, quot hebdomadibus sabbatizat a bono etiam opere, quanto magis spiritalis Christianus sabbatizare debet a terrena actione ob Vigiliam Dominicæ Resurrectionis *s*.

81 Quod quia hæc non fecit, justissime tali meruit percelli ultione. Hoc autem sæpenumero Divinitas solet exercere, ut per unius publicum supplicium corrigatur latens temeritas multorum ; unde, ut et illius puellulæ multatio errantium fieret emendatio, illico rumiger Notus hujusce rei per totum insonuit burgum : advolant agmina promiscuæ plebis ad contemplandum in muliercula justum judicium æterni Judicis ; metuit quisque in se, quod in ea perpendit fieri : nec mora : concurritur ad Prudentium, flebiliter pectora quatiente singultu : oratur Vir beatus, ut miserrimæ clementer subveniat adolescentulæ : continuo Sanctus, ut canit Propheta regius, « Respexit in orationem humilium, et » non sprevit precem eorum, ut scribantur hæc » in generatione altera *t*. » Nam mox redditur juvencula integre sensui. Sed, ut gratius cæleste beneficium foret, lapis ille, quo sacrum violabatur Sabbathum, tenaciter palmæ inhæret. Ad ultimum vero tendit ipsamet ad sacratissimum Medicum, comitantibus plurimis, et multas profundens lacrymas suppliciter rogat, ut, pœnali decusso impedimento, liberam sibi restituat dexteram : spondetque, se deinceps sabbatissimum perenni custodituram observantia, si absolveretur : longos finierat flendo precatus, illi durus erat quippe reatus, et justum fuerat, flendo lavari, quod stulte potuit commaculari. Nec differt Domini Testis adesse tanto mœstitiæ pondere pressæ, excussus lapis it concitus extra, exultat mulier sospite dextra. Circumstans populus plus stupet ista, quam fari valeat Plato Sophista. Laudatur dominans Omnicreator, humani generis rex et amator, Martyr posse satis commemoratur, qui nutu facili sic operatur.

s
divinitus puni-
tum.

ANNOTATA.

a Civitas est archiepiscopalis in comitatu Burgundiæ ad Dubim fluvium, Gallice dicta Besançon.

b Vesontinensem sedem tenuit ab anno 1117 usque ad annum 1134, ex Sammarthanis.

c Id est, Vesotionensis.

d Quatuor hoc anno concilia in Gallia celebrata memorat Harduinus tom. VI Conciliorum part II, col. 1117 et 1118, Carnutense, Claremontanum, Bellovacense et Viennense : adde igitur et Vesontionense.

e Alias Dubis dicitur, Gallice le Doub.

f Sed non Francorum Apostoli. Vide num. 57 Comment. prævii.

g Castelli hujus notitiam non habeo.

h Divionenses aliquando S. Prudentii reliquias sibi retinere voluisse, vidimus supra num. 40 : quando idem conati sint Vesontionenses, nescio.

i Nec ista mihi notior villa est.

k Birota vehiculum est duabus rotis constans, Gallis Charette.

l Joan. 8, v. 44.

m Deus quidem peccata hominum morbis non raro punit : hinc tamen non efficitur, id isti sanctimoniali accidisse : at quod de ea Teobaudus ait, habuerit forte aliunde perspectum.

n Videtur

A n Videtur alludere ad illud Jeremiæ cap. 1, v. 4. Ab Aquilone (qui diabolus hic ex Teobaudi mente repræsentat) pandetur omne malum super habitatores terræ.

o Id est, Martyris.

p Psalm. 67, v. 36.

q Vespere post Occasum solis, et pridie diei Dominicæ, cum ab operibus servilibus olim erat etiam abstinendum. Factum non valde absimile habes sæc. iv Benedictini part. II, pag. 235, num. 38, et tom. II Januarii pag. 106, quod in Translatione S. Genulfi, circa annum 870 facta, ita describitur: Quædam etenim mulier, Tethberga nomine, dum messis tempore die Sabbathi, jam illucescente ipsius diei vespere, in Resurrectionis Dominicæ prima Sabbathi, ex multiplicatis manipulis mergeten (merges manipulus segetis est, ut ibidem notatur) colligare nititur, subito digitis in volam deflexis, ac erumpente sanguine, audax manus et misera dirigit.

r Instrumentum, quo quid politur, Cylindrus Veteribus, Gallis Lisse, ait Cangius.

s Resurrectionis dies quælibet dies Dominica olim dici consuevit.

B t Sic fere Psal. 101, v. 18 et 19.

CAPUT II.

Inter alia miracula tribus mortuis vitam reddit.

Mulier chira-grica,

Quamplura ipsiusmodi facta sacro intexerem volumini, ni vereretur fastidium ingerere auditori: sed de plurimis pauca, et de ambiguis certissima sunt revolvenda. Mulier quædam honesta familia oriunda, ut ipsa asseverabat, de castello, quod Gagnorri a (ut vulgariter loquar) nominatur, crudelissimam incurrerat chiram: quæ scilicet passio adeo atrociter utramque corripuerat manum, ut, digitis in palmam complicitis, unguis prope toti macilentæ illaberentur volæ. Cruciabatur autem infelix mulier acerrimis tortionibus, nec ullus ei omnino medicinali poterat subvenire remedio. Taliter ergo septem transactis aristas, Prudentii gloriosa visitatur opinione, protinusque credula, spe recipiendi sospitatem inducta, cum plurimo comitatu ejusdem Martyris expetiit ædem: cui tandem proximans, illico recidivam meruit adipisci sanitatem, ita ut pro libitu, multis intuentibus, digitos vel extenderet vel complicaret. Erat autem, quantum meminisse queo, ea dies Parasceve, ante Christianum Phase. Quod divino provisu ita gestum fuisse, nemo sanum sapiens ambigere debet: ut scilicet, quo die sydereus Agnus purpurea passione a pœnis Averni totum eripuit mundum, eo etiam adimeret uni fæminæ corporale contractarum manuum per Martyrem detrimentum.

83 Quid autem gestum sit sequente Dominica, luce videlicet, qua Divinitas, sacris beatorum Patrum reseratis bustis, carneque resumpta propria, cum pompa nobili rediit ad Superos b, devotus festinat pandere stylus. Homo quidam, utrorumque privatus lumine orbium, Sabbato, quo Verbigena Imperator in tumultu quievit, ad sacram Martyris adductus est basilicam. Erat autem (ut ipse fatebatur) incola castelli, quod

populariter Vesol, Latine vero Visorium c a videndo, eo quod in editissimo constitutum a longe videatur, congrue potest appellari; qui pro re, qua venerat, sollicitus, coram beatissimis pignoribus pervigil tota nocte excubat, clementiam Sancti indesinenter interpellans, ut sibi umbrosæ frontis amissum restituat habitum ad gloriam communis Conditoris.

Talibus instabat cæcus, lucemque rogabat,

Ut micuit mane, micuit virtus pia plane,

Lux nitet orbat, visu penitus reparato.

Missa canebatur, tibi gloria, Christe, dabatur,

Quam tibi dixerunt, qui natum te cecinerunt.

Auxit et Hilarius præsul, vox mellea cujus,

Quando refulserunt orbis, radii micuerunt,

Laus reboat Christi, lumen qui reddidit isti.

84 Puer quidam de villa, quæ Fundrimacus d nuncupatur, originem ducens, secundum (ni fallor) tertii lustris jam percurrens annum, a parentibus Prudentio spe recuperandæ sospitatis delatus fuerat. Erat enim crure reflexo adeo damnatus vestigio, ut monstruose taxillus natibus inhæreret, qui, cum paucis diebus coram beati Martyris artibus divinæ pietatis exoraret viscera, sanitatis sibi restitui gaudia, sacratissimo interveniente Prudentio, incessum recepit, ex integro grates debitas rependens cælesti beneficio. Quod qui viderunt, Domino grates retulerunt. In villa, quam longe superius Lucum e dixi nominari, hujusmodi gestum fuisse miraculum, pro certo accepi. Mater cum filio, ter quaternos habente annos, molendinum adierat. Quæ, dum molendi occupatione detenta, toto studio necessariæ rei incumberet, puer circum gestiando lascivis (ut illa ætas assolet) motibus, ultro citroque agebatur. Dumque leviter fertur, antiquo impellente hoste, fluminis, quod Tyla f dicitur, alveum incidit, ea videlicet parte, qua violentissimo impetu rapax in rotam cogitur amnis. Quo mox genitrix comperto, Prudentium in-clamat, ut sibi prolem conservet incolumem: interea parvulus, volucris susceptus ab unda, velocissime, priusquam humana posset succurrere manus, in canalem pertrahitur, ubi ad rotam volubiliter circumagendam tota vis incumbibat aquæ, ut nulli penitus dubium esset, rotali circumactione et attritione puerilia discerpi membra, ossaque tenera minutatim dissolvi in frusta.

85 Quod fieri potuisset, nisi Prudentii, imo vero Dei omnipotentis virtus propter Prudentium affluisset: quæ miro rerum ordine pueri providit tutelæ. Protinus siquidem (mirabile dictu!) rota in altum sublata divinitus, ut sic dicatur, non ausa est artus lædere pueri, qui a matre beato commendatus fuerat Martyri. Igitur hoc modo ingenti elapsus periculo, tandem a concurrentibus abstrahitur vado rapaci puer illæsus, mirantibus cunctis de insperata sospitate illius. Quantas tunc laudes piissimo Conditori, quantas etiam retulerint sacratissimo Martyri præsentibus, viso tanto miraculo, lectori relinquere decrevi ingenioso. Denique super hoc facto, dum ego quoque aliquamdiu dubius hæsissem, accersitis his, qui interfuerant cum eo, in quo gestum fuerat signum, rei, ut relata est, ab eis edoctus seriem, credulus tandem Martyris erupi in laudem. Pharasaicæ quippe incredulitatis crimen sum arbitratus (ut est re vera, divinis non credere virtutibus).

86 Vir quidam, Humbertus nomine, de villa, quæ vocatur Roseria g, sinistra captus fortuna,

AUCTORE
TEOBAUDO.
c

contracto
præsentem
opem confert;
puer
d

E

e

f

F
ut conteratur,
impedit;

captivum
liberat:
in
g

cæco,

h

AUCTORE
TEOBAUDO.
h

in castellum, quod Visorium *h*, a videndo scilicet, jam antea appellari fassus sum, in captivitate abductus est, ibique vinculis et ergastulo crudelissime mancipatus, qui, cum per aliquot dies ligaminum constrictione, invisa solitudine, tenebrarum horrore et diutina confectus esset esurie, ea, quæ urgebat, compulsus necessitate, Prudentium, ut liberetur, assidua cœpit voce implorare; nec ei opitulari diutius Martyr differt benignissimus. Protinus siquidem adest supplici, laqueos nexuum dissolvit, compedes obterit, claustra patefacit, custodes letargico somno comprimit, liberum evadendi aditum per omnia tribuit, iter dirigit, ad domum propriam fugacem reducit. Qui captus, sed jam solutus, ubi plenaria potitus est securitate, de apparatu itineris ad Prudentium cœpit pertractare. Concipiensque dignissimam egregia laude sententiam. Si (inquit) truculento prædoni, qui me ob extorquendas opes meas ceperat, coactus multa dare volui pro mea redemptione, quanto magis nunc gratis liberatus, Ereptori meo aliquid generosi muneris libentissime debeo conferre cum gratiarum actione? Et quidem ingratus divinis beneficiis existerem, si ei, per quem evasi, grates debitas rependere negligerem; sed rursus sacra prohibeor lege Dominicis conspectibus vacuus apparere. Proinde quærenda est votis Sanctoque conveniens oblatio, quæ tametsi non ex pari, quantulumcumque tamen, in me collato cælesti respondeat beneficio.

portenduntur
monacho
Besuensi

87 Hæc effatus, jubet illico fieri vasculum argenteum, satis operose deauratum, ut Dei Jesu Carnis et Sanguinis mystica libetur victima ante sacratissimi Martyris pignora. Quo facto, præparatisque viæ sumptibus, ad famosissimum Prudentium contendit gressus, grates meritas persolvit laudum, pulcherrimum effert donarium, quasi suæ liberationis pretium. Ora multorum aperit in Martyris præconium. Denique calix ipse ibi multis permansit diebus ad virtutis testimonium. Mira quidem hactenus relata sunt, sed multo mirabiliora subnectentur. Quidam monachus noster, nomine Guido, qui postmodum ex accidente agnominatus est CALVUS, tempore quodam ejusdem loci, cujus supra meminimus, scilicet basilicæ beati Martyris gerebat custodiam, qui, cum se in Vigilia Dominicæ Ascensionis illic sopori dedisset, vidit quasi arborem quamdam, procera satis statueræ, ab imo faciei altaris, in quo quiescebat Sanctus, exurgere ramis, floribus ac frondibus partim purpureis, partim vero niveis ineffabili pulchritudine decoratam; sed pars purpurea, inclinatis cervicibus, versus altare humiliter deflectebatur, veluti sacratissimam adoraret thecam. Altera vero, rami videlicet lactei, versus ecclesiæ januas quasi ad populum protegendum protendebatur, nimirum divinæ miserationis obumbraculum portendens, quæ prope futura erat super his, qui variis vexabantur incommoditatum valetudinibus.

miracula
S. Prudentii
plurima,
brevis tamen
post tempore
facta

88 In crastino enim die, videlicet ipsius sacratissimæ Ascensionis, dum sacro-sancta Missæ ibidem celebrarentur Officia, duo cæci diu amissum receperunt lumen; alter scilicet, sacerdote « Gloria in excelsis Deo » inchoante; alter vero « Credo in unum Deum » incepto: ad ultimum autem paralyticus quidam, priusquam eadem finiretur Missa, sospitatem plenissime adeptus, gratias omnipotenti retulit Me-

dico. Quid plura? Mira plane dicturus sum et quæ incredibilia forsitan videantur aliquibus; sed vera esse, jurejurando idem asseverabat monachus, cui profecto fidem abrogare, inconsultum videtur, quod ab ipsa videlicet hora, qua plane illa salutaris arbor imaginaria in somno visa est usque ad Octavas sanctæ Pentecostes, diebus scilicet decem et octo, quotquot ad locum ipsum venerunt spesospitatis recuperandæ, quamlibet diversis gravibusque detenti ægrimoniis, continuo pristina incolumitate integerrime recepta, divinam magnificantes munificentiam, gratulabundi repatriabant. Quos etiam viritimistic revolvere, majorem operam videtur exposcere, cum nos ad alia tendere celebriora tempus seriesque susceptæ narrationis ammoneat.

89 Divina dignatio magnificis jugiter extol-
lenda est præconiis, quæ suis devote obsecundantes præceptis tanta munificentia solitæ remunerat liberalitatis, ut non tantum post busta eos apud se in Superis promissa donet beatitate, verum etiam in conspectu mortalium (si fides poscentium non hæsitet) persæpe miraculorum glorificet exhibitione. Quod liquido patere ex his, quæ præmissa sunt, opinor: verumtamen, ne cui post illa incredulitatis superflua subripiat * astutia, quædam subdere libuit præscriptis non minus nobilia. Puerulus quidam Bisuntici territorii, de villa videlicet, quæ Cromariacus *i* dicitur, dum cum comparibus (ut asolet fieri) super littus Lingonis fluvii *k*, rapaci illic unda præterfluentis, luderet æstivo tempore hora fere diei tertia *l*, pede lapso, præceps corruit in amnem. Nec mora; rumor sinister vulgus promiscuum ad locum doloris conflavit: accurrunt etiam non segniter infausti parentes. Quæritur luctuosa sub æquore præda, incassum die toto rimantur gurgitum intima. Interea Phæbo jam pene sub Oceano roseas contegente comas, dum toto fluminis fundo rapaces contingulæque discurrerent fuscinae, corpusculum tandem obuncatum ad ripam protrahitur. Quid plura? De sepultura pertractatur; quæ siquidem spes posset inesse vitæ, cum tamdiu latuisset sub æquore? At vero, dum miserabile præparatur sarcophagum, inter amarissimos lacrymarum singultus orbata genitrix Prudentii recordata, flebiliter eum compellat, uti sibi solita miseratione extinctum restituat pignus. Jungitur supplicanti circumflua populatio, Sanctumque in commune sollicitant, quatinus pueri gelidis vitam refundat artubus, suis meritis petentibus. Flectitur tandem Omnipotens pietas Martyris almi interventibus, infusaque tenero cadaveri anima, frigiditas facit recalescere medullas.

qui tres

E

* an subrepat!

i

k

l

F

Concipit extemplo vitales mortuus auras:
Concutitur sedes animæ, fibræque tepescunt:
Erigitur sospes, sedet, ambulat, utitur esca.
Plebs ea miratur, Sanctumque Dei veneratur.

90 Quidam nichilominus adolescens, ab eisdem partibus oriundus, ardentissima correptus febre, ultimum efflavit halitum; moxque, ut moris est, ablutum cadaver funereis obvolvitur sabanis *m*, et astringitur institis, totaque nocte mœstiscustoditur excubiis. Aderat autem mater, gemina viduata infeliciter urna, viduitate, inopia, senio, mœroreque defunctæ prolis nimium confecta, irremissis super filium ejulans plan-
goribus, Prudentiumque beatum creberrimis interpellans

præerea
pueros

m

A terpellans rogatibus, quatinus sibi unici reddat affectum pignoris, lumen scilicet oculorum suorum et baculum miserandæ senectutis. Quid diutius immoror? Jam mane inclaruerat, nec vetula hujusmodi fatiscebat clamoribus, cum, ecce, ab altithrona Majestate propitia egressa jussio imperat, viduæ restitui extinctam sobolem, ad gloriosi Martyris cumulandam laudem.

Illico more suo, fusus per viscera, flatus Membra calore fovet, gelido durata rigore. Fervidus efficitur circum præcordia sanguis: Evigilant sensus; animus sibi vendicat illos, Pondere quos letum valido depresserat ante. Palpitat, ora movet, surgit, sedet, oscitat alle,

Funereas stupet induvias, gressusque ligatos. Attoniti vigilantes tanta novitate pavescunt. Hic fugit, ille manet; verum timor urget utrumque:

Solvitur, erigitur, citus ecclesiam subit, orat, Lætus agit grates Domino, per gaudia plorat,

Glorificat Sanctum, quod contulerit sibi tantum

B Lætitiæ, munus solvit post lugubre funus.

a morte

91 Nec istos tantum, sed etiam quamplures pristinis eum restituisse artibus, processus assignabit cœptæ orationis. Nam Guatterius quidam, noster Burgensis, agnomine CANICULA, per ipsum sanctum Martyrem reddi filium sibi, nomine Simeonem, et experiri meruit et gratulari: qui videlicet puerulus, dum lascivæ ætatis gestibus cum cœvis super pontem Besuæ fluvii nuderet, pede lapso, præceps corruit in amnem, teneraque exigui corporis virtute succumbente, illico rotabundus procul rapaci provolvitur unda. Nec mora; lugubris percrebuit rumor, parvulis, qui casui interfuerant, ubique diffamantibus. Accurrunt orbatiparentes, ac longis vacuas implent clamoribus auras; quibus auritæ utriusque sexus, diversæ ætatis et conditionis phalanges misera prorsus rerum facie permixtim voraces proruunt ad aquas. Quærit pollinctor fluctivagus enecti cadaver pueruli, difficulterque repertum devehit ad litus. Eo viso extincto, centuplicantur lacrymosi clamores; statim denique genitor cum matre, super exanimis nati artus ruentes, pene vitali destituuntur igne.

C

ad vitam
revocat.
o

92 Quid plura? Funebres parantur induviæ cum poliandrio o: neque enim in pectusculo quidquam vivum saliebat, sed omnia vitalium fibrarum æterno dedita frigori sentiebantur. Tunc itaque præsentibus, quibus mens sanior aliquantulum a dolore inerat, corpusculum ferri Prudentianam persuadent ad basilicam. Protinus fertur, toto prosequente burgo. Interea mater ad beatum cum lacrymis convertitur Martyrem, amplexa pignoris algida membra, pluribusque eum compellans precatibus, ut sibi unicum reformet affectum, exaudiri promeruit. Junguntur obsecranti populares cunei; favet Testis piissimus piæ supplicum postulationi; surgit mortuus de funere, fletus vertuntur in gaudia, tristes singultus in divina præconia: cujus rei mirificæ testimonium perhibere etiam nunc pene totus Besuanus valet burgus cum eodem resuscitato, adhuc superstite. Nam postea plures vivens annos, propemodum usque ad senium beatissimo Martyri grates rependendo, devotum exhibuit animum. Vere (ut olim antiqua cecinit Prophecia) « Dominus mortificat et vivificat, deducit

» ad inferos et reducit p. » Quod videlicet oraculum, quamvis anagogica obumbretur majestate, tamen et ad literam recte posse intelligi, patenter declarant ea, quæ retuli hactenus.

AUCTORE
TEOBAUDO.
P

ANNOTATA.

a *Locus mihi ignotus.*

b *Resurrexit a mortuis tum quidem; sed post dies 40 ascendit cælum.*

c *Hanc vocem Teobaudus effinxisse videtur: in Chronico S. Benigni Divionensis, ad annum 1052 perducto, apud Acherium pag. 470 Vesullum dicitur. Est autem oppidum comitatus Burgundici in declivi ardui montis situm, cujus vertici castrum olim oppidi tuendi causa fuit impositum.*

d *Ubi situs sit hic locus, ignoro.*

e *Vide cap. 1, lib. III, num. 45.*

f *La Tille Gallice: fluit non procul Besua.*

g *Vicus ad Vigennam fluvium non procul Besua.*

h *Vide lit. c hic.*

i *Videtur vicus Cromary in comitatu Burgundicæ ad fluvium, de quo proxime.*

E

k *Fluvius est comitatus Burgundicæ, ortus in limitibus Lotharingæ et Gallicæ dictus Lounnon vel Ougnon, Latine Ligno.*

l *Sub horam nonam matulinam more nostra civili.*

m *Seu linteis, pannisve, quibus defunctorum corpora involvebantur.*

n *De Besua fluvio vide Teobaudum supra num. 38.*

o *Polyandrum apud inferioris ævi scriptores etiam unius tantum hominis sepulcrum est.*

p *1 Reg. cap. 2, v. 6.*

CAPUT III.

Aliud mortui ad vitam revocati miraculum; quid huic mox a morte acciderit: Teobaudi ad lectorem epilogus.

F

Aliud quoque miraculum longe majoris gloriæ celebratum tertia feria Dominicæ Resurrectionis fuisse, didici, de quo non unum solum, sed trecentos producerem testes, si quis in eo aliquo dubiæ fidei promoveretur scrupulo. Neque enim in humili, sed in celeberrimo gestum est loco, in castello scilicet, quod Dolum vocant, a dolo fortasse, quod ipsi oppidani dolis creberime utantur a. Est namque ibi (ut non semel palam patuit) erga rotabundos b in honorem comites infidum variumque hominum genus; modo huic, modo illi manus dans. Quidam ergo ejusdem castri indigena, genere, proceritate, fama, moribusque præclarus, ardentissima correptus febre, diutinaque fatigatus ignitæ attritionis cruce, extremo cœpit agi spiritu. Tunc eam, quæ imminabat, pertimescens æterni Judicis discussionem, peccatis sacerdoti patefactis, Viaticum Christi devote percepit. Interim vero, dum arcta depresso pectore trahuntur suspiria, conjux ejus, atrocissimi mœroris sauciata mucrone,

Nobilis cujusdam, animam agentis, uxor

a
b

crone,

AUCTORE
TEOBAUDO.

c

S. prudentii
pro illo opem

crone, noctes diesque continuis ducit in ejulationibus; cum ecce, inter amaros fletuum singultus Prudentium Divinitas ei revocat in memoriam; jam enim mellifluum ipsius nomen telluris remota salutifero consperserat odore, maximeque illis in partibus. Nam cum multis Martyris nostri virtus nota charaque habeatur, tum præcipue, nescio, quo merito, gentibus, trans Ararim c degentibus, tanto effertur venerationis amore, ut, excepto Deo et Virgine Matre, nihil supra.

B

d

primo quidem
frustra im-
plorat: sed,
dum mortuo

e

f

C

g

94 Itaque assumpta insignis Prudentii cum lacrymis mentione, intimo præcordiorum rugitu pene singulas interrumpente dictiones, hoc modo dolori vocem accommodavit. Gemma cælitum præfulgida, polo terraque Phœbeis solibus præclarior, gloriose Prudenti, confer opem michi miserabili, ne caream (quod timeo) conjugalis socio thori, in quo spes mea ac solamen totius transigendæ vitæ recumbere dignoscitur. Celeberrimum siquidem inter eximios Sanctorum nomen in his jam provinciis habere meruisti. Quoniam innumeris hactenus apud nos (ut aiunt) virtutibus enituisti, quibus animata ad credendum (nihil quippe tibi impossibile credo) pietatis tuæ imploro viscera. Hoc solum, hoc (inquam) unicum a te, Clementissime, deponso supplex beneficium, ut michi meum reddas virum, quem mors immatura vitalibus pene jam excludit auris. Deinde conversa ad conjugem, ultimo anhelantem flatu, Te, te, inquit, marite, piissimo trado Prudentio, quatenus ei perenni servias hominio d, si te eripuerit a mortis, quo sub celeritate raperis, exterminio.

95 His dictis, funem stupeum, ad longitudinem viri factum, ejus circumligat collo, per illum quodammodo sancto Martyri eum delegans ut servum, nec ideo tamen infirmus convalescit; sed sicut olim Deitas, sub mortalibus latens membris, amico languente Lazaro e, ad tempus distulit adesse, ut postea defuncto majori subveniret miraculo: ita et isti, adhuc venti, Martyr ad auxilium differt adesse, quo postmodum, illustriori ope resuscitando eum, clarius innotesceret orbi. Quid moras innecto? Moritur, abluuntur exanimes artus, facies lugubri obvolvitur sudario, manus gressusque ligantur instita, et cadaver, funereo obsitum sabano f, ultima desperatione conclamatur, continuoque per totum castrum doloris acerbissimi ferale diffunditur justitium g; erat enim plurima opum atque consanguineorum fortunatus copia. Personant itaque tragœdiæ muliercularum, singula (ut fit) mortui insignia in planctus revocantium. Quid multa?

Nox abit insomnis: defunctum turba flet omnis:

Crastina lux aderat, Phœbi calor arva reple-
rat,

Mœstis non pulchrum foditur, sed turpe sepulchrum.

Denique cadaver imponitur sandapilæ; advenit presbyter, ut illud elatum perferat ad ecclesiam, ubi pro animæ ipsius remedio divini Sacrificii libetur oblatio.

funus para-
tur, nec illa
Sanctum in-
terpellare
desinit,

96 Interea mortui uxor (nec jam uxor, quæ conjugē carebat) cœpit cum amicis confabulari de apparatu prandii ejusdem sacerdotis et clericorum, qui sacro de more Officio tristes prosequerantur exequias. Tunc inter ejusmodi colloquia, impatientissimo mœroris vulnere compuncta, lugubres taliter profundit voces,

cunctis adstantibus ei ingenti silentio velociter D locum dantibus.

Ecce mœsta cogor loqui letho de convivio,
Cum instet mihi deflenda conjugis amissio.
O certe nimis crudeles et funestas nuptias,
Quas acerbis facit dolor mortis ad exequias!
Dum, Marite, tibi nupsi, festas dapes egimus:

Nunc, a me te separato, prandia parabimus?
O beate vir, Prudenti, te spem meam feceram,

Et maritum tibi meum, sicut servum, dederam,

Ut donares, adhuc eum in terrenis vivere,
Sed, ut cerno, non dignaris aures ad me flectere.

Potes quidem (nec discredo) mortis jura solvere:

Verum obstant culpæ meæ; heu jam mihi miseræ!

Lugens ad te deportabo lumen, quod paraveram;

Sed meum virum non ducam, quem tibi advoveram.

Restat unum horum duum, pie Martyr, facias, E

Si ad meos planctus mœstos dignanter aspicias;

Aut me simul cum marito mortuam des mortuo,

Aut eum pro tua laude thoro reddas viduo.
O amici! postulate Martyris auxilium,

Quatenus mihi reformet unicum solatium.

97 Cum his itaque similibus, super charissimi conjugis ora mulier incumbens, quereretur, vul-
tumque, oppanso velo absconditum, irriguo lacrymarum humectaret nimbo, populositas circumflua, miseratione nimia super his concussis visceribus, egregium humiliter sollicitat Prudentium, ut naturalem gelidis artubus, remeante vita, infundat flatum benigno interventu. Talia illis orantibus cum fletu,

vivum recipit
maritum,

Horrida mors prædam refugax dimittit amatam:

Vivificus fomes vitam dat corde locatam.

Algida membra vigent, flatu pulmone levato:

Spiritus omnis adest homini, jam morte gelato: F

Jam quattitur cerebrum, gelida recalendo medulla:

Jam caput erigitur, surgensque sedet, mora nulla:

Oscitat et plangit: stupor ingens agmina tangit

Atque pavor multus: nudatur denique vultus,

Brachia solvuntur, pedibus funes adimuntur,

Ac animata caro signo stat vivida claro.

98 Quo viso, parentes, uberrime præ gaudio rigantes genas imbre oculorum, magnisonas Christo referunt gratiarum actiones, qui per beatum Martyrem tot tamque mirificas dignatur exercere virtutes. Tunc, eadem comitatus populi caterva, vivus et incolumis ad ipsam tendit ecclesiam, gratiarum redditurus præconia, ad quam ferri parabatur lamentabili feretro, funebria supreme excepturus solemnia. Nec mora, paratis itineris sumptibus; cum fratre et uxore alacriter insignem adit Prudentium; vota solvit benignissimo Suscitatori, quæque, prout erant

summo con-
sanguineorum
stupore
et gaudio:

* gesta

A erant justa *, monachis percunctantibus evidenter edisserit, inter quæ privatim curioseque perquisitus, quo, pectoris ligaminibus resolutis, membrisque penitus exutus, fuerit abductus; graviter suspirans, sic fari est exorsus. Hæc, quæ a me sciscitami, non sine quodam ineffabili futurorum timore revolvuntur; nam, dum quantis, mortalem notionem excedentibus, tormentis anima solvatur a corpore, recordor, totus pene immensa formidine a naturali artuum compage resolvor. Sed quoniam hæc ultro cuique in ultimis satis innotescunt, cætera expediam.

qui, quæ animæ suæ,

B 99 Exutus ergo corporis retinaculis, et a quodam, quasi primo elegantissimæ juventutis flore vernante, exceptus, innumeris tartareorum spirituum circumfundor legionibus, ad quorum staturas proceritate incredibiles gigantes comparatos existimabam pumiliones. Hi me jaculis flammantibus, variisque pilorum impetebant missilibus: sed is, quo ducebar, ignoti generis armaturæ tegmine clipeatus, cuncta umbone (uterat) divino retundebat hostium spicula, persæpe michi nimium formidolose inculcans, ne vererer. Interea Plutonici regni umbriferam ingressi regionem, quamplures ibi, immanibus subditos suppliciis, a teterrimis quibusdam spiritibus acriter torqueri intuitus sum; quorum nomina, ne non credantur, non insipienter (ut reor) silentio mancipare decrevi. Carnifices autem crudelis istius officinæ, viso me, impias ad momentum continentes dexteras, dicto citius advolant, cum horrissono clamore; cupiebant me nempe diris subigere tormentis. At Ductor meus minaci infrendens autoritate, Absistite, inquit, mortis æternæ ministri, animam, meæ creditam tuitioni, inanibus territare minis, quam ob id dumtaxat huc devenisse, constat, ut essentiam vestri visu perdisceret regni, non ut particeps immeritus fieret amicæ vobis perditionis.

a corpore separata,

C 400 His perterriti satellites stygii concite per cæca illius pallida abyssi silentia diffugerunt: nos vero tandem densissimas Cocyti abrumpentes nebulas, in floridos semper virentis campi cespites evasimus, ubi, cum intenta contemplatione defixus, beatissimorum spirituum, illic perenni festivitate tripudiantium, summopere exoptarem ammisci choreis, subito, qua, nescio, de causa cœptum reflectimus gradum. Ad quod ego subtristis effectus, tardiori regrediebar molimine. Id Præviis itineris illico perpendens, causamque mœstitiæ ad plenum intelligens, ad me conversus, jocundissime interrogat: Quid, inquiens, contrario mentis incursu tantis perturbatus es? Cui mox humili respondi voce: Domine piissime, quem nichil latet, cupiebam istis felicissimis conjungi cœtibus. At ille, modice severior: Non hoc, ait, huc usque accessisti, ut his adisciscaris; sed, ut quid timere, quidve sperare debeas, clarius addisceres. Ideo denique tibi flammivomas baratri cavernas, multiplicesque criminorum cruciatus, nec non et eorum, qui cælestibus fideliter paruerunt edictis, faustissima ostendi conventicula, ut hoc devitans, illud appetens, mores tuos corrigas, verba modereris, actus ex integro ad suprema dirigas.

spectanda oblata fuerint, enarrat.

401 Nunc autem meæ concessum est divinitus intercessioni, quatinus adhuc rebus labilibus intervivas, propriis resumptis artubus, ad præfixum immutabili dispositione diem victurus. Ego quippe ille sum Prudentius, qui Omnipo-

tentis munere apud homines plurimis dudum clarui virtutibus, quemque conjux tua devotissimis sine intermissione pulsat ploratibus, ut tibi adhuc vitales impetrem auras coram Domini Christi obtutibus. Ego, inquam, ipse sum, cui languens pridie redditus fueras, fune circumdato collo, ideoque te, egredientem a corpore, mitibus excepi ulnis, et a cunctis inimicorum protexi sagittis. His aliisque explicitis, mirabilis ipse Prudentius, ignoro, quo rerum ordine moribundis me inserit iterum membris, totamque, qua diu ægrotaveram, subito depellit febrem. Interdum vero uberi solemnizo lætitia, quando scilicet ad mentem revoco visionis ac verborum illius nectaream dulcedinem. Erat autem, prout reminisci valeo, indutus ostrea interula, guttulis per loca pulcherrime superlita criseis *h*; nam multum præ nimio divæ claredinis fulgore intueri vix poteram. Hæc et alia plurima secrete referebat peritioribus, quem eximius resuscitaverat suis meritis Prudentius *i*.

ACCTORE
TEOBAUDO.

402 Hæc de innumeris Sancti virtutibus, ne pio tædium ingeratur lectori, stylo mandasse sufficiat. Sciendum vero, non parvam utilitatem esse miraculorum, præsertim hac tempestate, quando, abundante iniquitate, refrigescit charitas multorum: nam nisi per signa et prodigia plerique hominum duricordes ad meliora converti nesciunt, quippe cum nonnisi per ea mundus Christo credidisset. Quæ nunc quoque ad hoc fiunt, ut his pravus animus ammonitus ad vitæ rectitudinem convertatur; ex quo enim ad Superos Astræa recessit, hoc est, fides, pax et justitia a mortalium pectoribus sunt explosæ, nihil magis inter hujus procellas sæculi tumultuantis prodest ad correctionem morum, quam divinorum exhibitio signorum, quibus mens humana concussa ad se cognoscendam revertitur.

Theobaudi de
miraculorum
utilitate et
fructu epilo-
gus.
E

Te supplex rogitat, de te qui talia scripsiT,
Etherea regnans, sanctissime Martyr, in arcE,
Obtineas illi veniam pro crimine multO,
Barachiam faciens sobolem, veri quoque
JacoB.

Aspera quæque fuga, nocituraque cuncta
relegA;

Ut sacris junctus choreis in cælite cœtU,
Divinis odis jubilet modulamine David.

Vita, salusque piis, mundi spes unica, JesU, **F**
Supplicis exaudi solita pietate precatuS.

Paucula, Sancte, tuæ retuli præconia laudi.

Semper ubique tui miserere pius Teo-
baudi *k*.

ANNOTATA.

a Burgundiæ comitatus oppidum olim primum ad Dubim fluvium. Ridicula est, quam illi Teobaudus tribuit, etymologia.

b Id est, instar rotæ mobiles et inconstantes.

c Gallice la Saône.

d Id est, obsequio.

e Vide cap. 11 Joan.

f Vide lit. m in Annotatis ad cap. proxime præcedens.

g Proprie, juris intermissio; hic vero, luctus publicus.

h Id est, aureis.

i Mortuum quidem S. Prudentii precibus ad vitam rediisse, non diffiteor: sed visio, quam Teobaudus addit, forte fabula est, eum in finem ab eo excogitata,

AUCTORE
TEOBAUDO.

excogitata, ut lectorem a peccatis et improbitate
vitæ hujusmodi narratione deterreret : licet quid
simile referat Beda lib. v, cap. 13 Hist. Eccles.

k Subditur apud Labbeum recentius miracu-
lum, quod num. 58 Comment. prævii transcri-
ptum habes.

DE S. EROTEIDE MARTYRE

IN GRÆCIA.

C. B.

EX MARTYROLOGIIS.

VEROSIMILIUS
ANTE ANNUM
CCCXXIV.
Sancta, cujus
nomen esse-
rendum Ero-
teis,

Sirletianum Græcorum Menolo-
gium inter Sanctos, quos hodie
celebrat, Sanctam quoque, de
qua hic agendum, breviter ita
commemorat : Eodem die (6
Octobris) sanctæ virginis Ero-
tidis, quæ, Christi amore accensa, ignis flam-
mam contempsit. Baronius aliique eruditissimi
Martyrologii Romani hodierni reformatores, qui
plures in id Sanctos e Sirletiano intulere, hodie
quoque hoc honore eandem Sanctam afficiunt.
Verba, quibus id faciunt, hæc sunt : Item sanctæ
Erotidis martyris, quæ, Christi amore succensa,
ignis superavit incendium. Ita illi, qui, licet
verba ■ Sirletiani verbis nonnihil diversa adhi-
beant, eundem tamen, quo Sirletianum utitur,
Sanctæ nomen efferendi servant modum; verum
Castellanus, hanc annuntiationem, uti omnes Ro-
mani hodierni alias, Mrl. suo Universali inscri-
bens, apposita in margine Notula recte monet,
Eroteis potius, quam Erotis, scribendum. Etenim,
ut addit, in libris seu Fastis Græcis ad hunc diem
legitur in genitivo Ἐρωτηίδος a nominativo Ἐρω-
τήης; quemadmodum autem V. G. Ἀνής, proprium
libri nomen, Latine effertur Æneis, ita proprium
nomen Ἐρωτήης Latine efferendum Eroteis, non
autem Erotis, uti quisque, qui Græcarum littera-
rum valorem novit, facile agnoscat. Porro libri
seu Fasti Græci, a Castellano memorati, in quibus
ad hunc diem Ἐρωτηίδος legitur, alii non sunt,
quam magna Græcorum Menæa excusa et Meno-
logium, a Maximo Margunio, Cytherorum epi-
scopo, vernacula Græcorum hodiernorum lingua
conscriptum annoque 1529 Venetiis excusum; in
quibus sane Sanctæ nostræ nomen, genitivo casu
elatum, Ἐρωτηίδος a nominativo Ἐρωτήης scribi-
tur, ut proinde ea Latine, non Erotis, sed Eroteis
sit vocanda.

binis dumta-
xat versiculis
celebratur in
Menæis.

2 Sed hæc de modo, quo Sanctæ nomen sit
efferendum, dicta sufficiant; alia, quæ ad eam
spectant, nunc expeditamus. Magna Græcorum
Menæa jam laudata nullo plane S. Eroteida ce-
lebrant elogio, sed binos tantum de ea suppeditant
versiculos. Hosce, adjecta etiam versione Latina,
huc transcribo. Sic habent :

Ἐρωτηίδα πυρπολοῦσι παρθένον,

Ἐρωτι Χριστοῦ σὺν προπυρπολουμένην.

Ignem inflammant Eroteida virginem,

Christi amore jam ante inflammatam.

Ignem ergo S. Eroteis consummarit martyrium, si

bini hi versiculi, qui ad quid frigide de more al-
ludant, explicare operæ pertium non est, veritati
modo consonent. Verum quo loco et quo tempore
Sanctam pro Christi amore ac fide pati contigerit,
in obscuro relinquunt, nec quidquam, unde id
utcumque colligas, vel Maximus Margunius, no-
minetenus dumtaxat Sanctam commemorans, vel
Menologium Sirletianum (adi hujus verba supra
recitata) suppeditant, tacentque de S. Eroteide re-
liqui Græcorum Fasti sacri, ut profecto eam,
utpote non aliunde, quam ex Menæis, Maximo
Margunio hæc secuto, et Menologio Sirletiano,
quæ subinde etiam indignos Sanctis accensent,
mihi notam, lectori hic velut Sanctam, nisi Ro-
mano hodierno invenissem inscriptam, proponere
ausus non fuisset, etsi etiam ante schisma Pho-
tianum, sæc. ix exortum, verosimilius floruerit,
uti ex jam nunc dicendis intelliges.

3 Ad 27 mensis hujus diem in Menologiis Sir-
letiano et Basiliano, uti etiam in Menæis, cele-
bratur Eroteis, S. Capitolinæ martyris ancilla; et
in Basiliano quidem dicitur hæc in ignem fuisse
conjecta, cumque ex hoc egressa fuisset illæsa,
martyrii palmam gladio retulisse. Hæcne fors-
cum S. Eroteide nostra est eadem? Id equidem
indubitanter nec asseverare, nec negare ausim.
Verum, utrolibet modo res habeat, Sanctam no-
stram ante annum 324 subisse martyrium, vero-
similius apparet. Quod si enim cum Eroteide,
S. Capitolinæ ancilla, sit eadem, verosimilius
sane ante dictum annum subierit martyrium, cum
Eroteis, S. Capitolinæ ancilla, sub Diocletiano,
qui anno 305 imperium abdicavit, pro Christo
sanguinem effuderit, si modo in sacris Græcorum
Fastis proxime memoratis recte traditur; quod si
autem ab Eroteide, S. Capitolinæ ancilla, sit di-
stincta, verosimilius etiam ante eundem dictum
annum 324 martyrium ejus idcirco collocandum
est, quod ante hunc annum, quo Constantinus
Magnus Licinium ultimo debellavit, longe fre-
quentiores, quam post, fuerint Christiani et in
Oriente et alibi martyrio coronati. Atque hinc
est, cur supra in margine adscripserim, verosi-
milis ante annum cccxxiv. Ceterum, quod ad
Sanctæ palæstram pertinet, nulla plane ratione
assignare hanc queo, Eroteida tamen Græciæ su-
pra in titulo adscribo, quod apud Græcos cultum
aut obtineat aut certe olim obtinuerit, ut sacri
horum Fasti supra producti fidem faciunt.

Ante quod
tempus vero-
similius sub-
ierit marty-
rium.

A

AUCTORE
J. B.

DE S. PROBO EPISCOPO CONF.

CAJETÆ IN CAMPANIA ROMANA.

SYLLOGE.

SÆCULO
INCERTO.
S. Probus
fueritne con-
fessor,

Probos episcopos, sanctitate illustres, jam pridem geminos Operi nostro inseruimus, Veronensem alterum ad diem 12 Januarii, Reatinum alterum ad 15 diem Martii: his tertium hodie addimus, cujus exuvias possidet colitque Cajeta, episcopalis in litorali Latio et Formiano sinu civitas, nulli metropolitano, sed Romano Pontifici proxime subjecta. Sancti hujus Probi unus e martyrologis, quod sciam, meminit Ferrarius in Catalogis Sanctorum tum Italiæ, tum Generali.

B Priore Opere ita habet: Sanctus Probus, episcopus et martyr, Prid. Non. Octobris ab ecclesia Cajetana duplici ritu consuevit celebrari. Cujus corpus una cum sanctorum episcoporum et martyrum Erasmi, Marciani, Casti, Secundini et Innocentii corporibus in templo Majore religiose asservatur. Ita Ferrarius hic; ex Tabulis, inquit, ecclesiæ prædictæ. Ad eundem fere modum loquitur in Catalogo Sanctorum Generali: Cajetæ in Campania (Romana, seu, si mavis, Latio Novo) S. Probi, episcopi et martyris. Nec plura de rebus ab illo gestis exspectes: Acta enim ipsius, inquit Ferrarius, desiderantur. Sermone, in ejus festo olim dictum, ex Mss. ecclesiæ Cajetanæ Majoribus nostris subministravit P. Antonius Beatillus; sed quem typis committere non sit operæ pretium, quippe qui nihil de S. Probo memoret, quod non perinde de quovis sancto episcopo et confessore dici fas sit: De quovis, inquam, sancto episcopo et confessore: hunc enim illi titulum supradictus Sermo diserte adscribit, cujus hoc initium: Hodie, Fratres charissimi, natalem sancti confessoris Probi celebramus diem, qui, hanc vitam laboriosam derelinquens, in vitam renatus est perpetuam, quo finivit laborem certaminis et percepit præmium confessionis.

an martyr,
dubium est:

C 2 Falsus itaque videtur fuisse Ferrarius, vel usus forte corruptis ecclesiæ Cajetanæ Tabulis, dum ex illis S. Probum martyrem fecit. Certe nec Ughellus in Episcopis Cajetanis tom. I Italiæ Sacræ auctæ col. 533, nec Nicolaus Coletus in suis ad Ughellum Additamentis S. Probum martyrem fuisse, scribunt: Ughelli verba sunt: Probus episcopus Cajetanus; quibus adjicit hæc Coletus: Et hic de eodem stipite ducem (Cajetanorum) prodiit, cujus sanctitatis lauream celebrat Cajetana ecclesia die vi Octobris ex eodem abbate Constantino, qui ea, quæ de Cajetana ecclesia scripsit, accepisse inquit e vetustissimis chartis ejus cathedralis. Ita Coletus ex Italia sacra Julii Ambrosii Lucentii, quam citat. Confessorem autem diserte appellat Petrus Rosettus in brevi Descriptione Cajetæ, anno 1694 Neapoli Italice edita, ubi primum pag. 22 discursu 5 de reliquiis Cajetanis sic habet: Corpus S. Probi episcopi et confessoris, cujus festum celebratur die vi Octobris: et rursum pag. 28 discursu 6 de Viris illustribus Cajetanis sic scribens: S. Probus Octobris Tomus III.

episcopus et confessor, patria Cajetanus, cujus festum celebratur die vi Octobris. Verum, si Ferrario, S. Probi martyrium asserenti, credi certo non debet, num potior fides adhibenda Coletus est, S. Probum, die 6 Octobris Cajetæ cultum, non modo Cajetanum episcopum, sed et e Cajetanis ducibus natum, affirmanti?

E 3 Probum quidem episcopum Ughellus Cajetanorum præsulum Catalogo inseruit; sed præter nomen nihil de illo addidit, non Sanctum appellavit, non Cajetæ ortum, non e civitatis illius ducibus natum, non die 6 Octobris cultum dixit. Quod si hæc Coletus, recentiorum quorundam dicta hac in re secutus, dicat, quamdiu antiquiora iis de rebus testimonia certioraque non videro, indubium a me fidem nec Coletus, nec recentiores reliqui impetrabunt. Sermo quidem, num. 4 laudatus, ita habet in fine: Obiit B. Probus, episcopus Cajetanus, pridie Nonas Octobris anno Domini dccccxvi, tempore Joannis X, Antistitis sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et sepultus est in cathedrali ecclesia in loco, qui dicitur in corpore. juxta corpora SS. Erasmi et Innocentii; verum, cujus et ipse ætatis est, ut fidem mereatur indubiam? Certe diu admodum ab obitu S. Probi primum conscriptus videtur; alioquin enim aliquid saltem e rebus ab illo gestis peculiare retulisset, quod non facit, ut supra monui. Quid, quod Probus, Cajetæ cultus die 6 Octobris, sæculo x sit forte longe antiquior, idemque, qui apud Ughellum tom. X Italiæ Sacræ auctæ col. 98 Formianorum præsulum agmen ducit, et hujusmodi ornatur elogio: Probus, qui S. Erasmi, sub Diocletiano martyrium Formiis passi, reliquias condidit ex Actis ejusdem Sancti? Merito ea de re Ferrarius dubitavit ad diem 6 Octobris in Catalogo Sanctorum Italiæ, in S. Probum sic

uti et num
fuerit episco-
pus Cajetanus
sæculo x,

E

F

F 4 Difficile sane captu est, Cajetanis tantam sui Episcopi, sanctitate illustris, suis e ducibus oriundi, apud illos perpetuo conservati, et sæculo tantum x defuncti, oblivionem obrepisse, ut nihil unquam de rebus ab illo gestis rescivisse videantur, nedum resciant modo. Probi, qui sæculo x ipsos episcopus reverit, nullum monumentum Ughellus refert; refert tamen Bernardi et Deusdedit Cajetanorum episcoporum, quos inter medium ponit Probum. Bernardum temporibus Othonis Magni fuisse scribit, ac ecclesiæ Cajetanæ præfuisse anno 934; subscriptus legitur Concilio Romano sub Gregorio V anno 998, tempore Othonis III celebrato. Deusdedit secundum antiquum monumentum, ex archivo ecclesiæ Cajetanæ ab Ughello laudatum, sedit Cajetæ tempore Leonis imperatoris, cognomento Sapientis, qui anno 914 e viris excessit; ut adeo inter annum 911 et annum 934 aut 998, Cajetanam sedem Probum occupasse,

an Formula
nus potius
priscis Eccle-
siæ sæculis,
cujus

AUCTORE
J. B.

occupasse, ex Ughello necesse sit: rerum tam vaga temporis, quo Probus Cajetæ sederit, notitia an innuit præfulem sanctitate illustrem? Anno 946 obiisse dicitur in Sermonem supra laudato; sed cum hic, ut supra dictum est, dudum post S. Probi obitum conscriptus verosimiliter fuerit, nec inde certi quidpiam elici potest. Qui proxime apud Ughellum sequitur Cajetanus episcopus, Stephanus nomine, electus dicitur anno 1031. Stephano Probum Rosettus supra citatus subjungit pag. 31 et seq.; ut adeo valde obscura sit et perturbata Cajetanorum illa ætate præsulum chronologia, quod, ut dixi, saltem quoad Probum sanctitate, ut Cajetani volunt, illustrem, cujusque semper exurias illi possederint, difficile captu est.

aliquando
reliquiæ, ut
aliorum San-
ctorum, fue-
rint

3 Neque vero aliunde desunt, quæ S. Probum, Cajetæ cultum, Formianum fuisse episcopum, suadeant. Jacuit jam pridem S. Probi corpus in ecclesia Cajetana cathedrali, S. Mariæ et S. Erasmo sacra, juxta corpora SS. Erasmi et Innocentii. Actum est de S. Erasmo martyre tom. I Junii ad diem 2 ejusdem mensis, ibique ostensum pag. 212 e Gregorio Magno, S. Erasmi corpus in ecclesia Formiana Gregorii ætate jacuisse, ac deinde Cajetam fuisse sæculo nono translatum, nempe sub annum 842, sub quem ob Saracenorum incursiones Formianam sedem Cajetam transtulisse dicitur Gregorius IV, defunctus anno 844. De S. Innocentio martyre actum est ad diem 7 Maii: hunc ajunt, episcopum Africanum fuisse sub Diocletione et Maximiano; ex Africa in Italiam fugere compulsum, in loco quodam Terracinensis, ut apparet, territorii, Capratia dicto, consedissee ac obiisse; ibique corpus ejus fuisse servatum, donec, ingruentibus passim in Italiam Saracenis, Cajetam pariter deportatum fuit, et in ecclesia cathedrali depositum. Basilica eadem præterea continet reliquias S. Marci, SS. Casti et Secundini, S. Eupuræ seu Exuperiæ, et S. Albini. S. Marci episcopus Syracusanus fuit, cujus corpus, cum Saracenorum incursionibus vexaretur Sicilia, Cajetam translatum dicitur. Vide

tom. II Junii part. II, pag. 787. Similiter tom. I D Julii pag. 28. SS. Casti et Secundini reliquiæ aliunde Cajetam delectæ fuisse perhibentur. S. Eupuræ miracula descripta fuere circa annum 900, ut ait Henschenius tom. III Maii pag. 573: sed ingenue fatetur illorum auctor, ignorari, ex quo loco aut patria hæc virgo oriunda fuit, aut quo modo Cajetam venerit. Denique S. Albina die 16 Decembris Formiis in Campania annuntiatur in Mrl. Romano, quod ibidem sepulta sit, ut ait Ferrarius in Annotatis ad eundem diem; addens, deinde Cajetam fuisse translata.

6 Quid si igitur et S. Probus ex antiquis confessoribus fuerit, quorum res gestæ temporum seu vetustate seu iniquitate ex hominum memoria sint fere deletæ, et corpus ipsius seu Formiis, grassantibus per Italiam Saracenis; seu ex Africa Ariatorum aut Wandalorum tempore, seu denique aliunde aliquando Cajetam delatum fuerit, uti et de reliquis Sanctorum modo memoratorum corporibus factum fuisse, jam observavimus; indeque Cajetanis tanta sit rerum ab illo gestarum ignorantia? Sane quidem, si quis ita suspicari voluerit, non video, quo ex capite reprehendi a Cajetanis magnopere possit: maxime cum nec aliunde vero videatur absimile, Saracenos, ut in causa fuere translata Formiis Cajetam sedis episcopalis, ita etiam effecisse, ut tum S. Probi, tum aliorum Sanctorum corpora Cajetam, velut intuitiorem a Saracenorum furore locum, transferrentur; et Joannes Casinensis, postea Gelasius Papa, hujus nominis II, a Papebrochio tom. I Junii pag. 217 laudatus, dicat, S. Erasmus in Formiana ecclesia fuisse sepultum a Probo episcopo; qui forte idem fuit ac Probus ille, qui apud Labbeum tom. I Conciliorum concilio Romano 2, sub Silvestro anno 324 celebrato, inter 139 episcopos ex urbe Roma, vel non longe ab illa, conscriptus legitur, quamquam non expresso sedis nomine.

Cajetam
delata.

E

DE S. RENATO EPISC. CONF.

C

SURRENTI IN REGNO NEAPOLITANO.

F

J. G.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Sancti dies emortualis non satis certus: ejus hoc die cultus apud Surrentinos, hujusque tum in Italia, tum in Gallia antiquitas: prodigiosæ, quæ de S. Renato vulgo circumfertur, historiæ epitome.

CIRCA MEDIUM
SÆC. V.
S. Renatus,
quem surrenti
alii die 6 Octo-
bris,

Surrentum, Picentinorum olim caput, nunc archiepiscopalis in regno Neapolitano civitas, Tyrreno mari adjacens, Italis Sorrento et Sorriento dicta, 6 die Octobris solemnî ritu veneratur, quem suum sæculo v, media necdum sui parte progressu, antistitem fuisse credit, S. Renatum, suos inter patronos primo loco passim recensitum, multisque tum in Italia, tum in Gallia laudibus celebratum. Sanctum hunc Pridie Nonas Octobres,

seu hodierno die, valedixisse mundo ac super æthera evolasse, tradunt Officii ejus Ecclesiastici Lectiones, ex Ms. codice archivi archiepiscopalis Surrentini desumptæ nostrisque decessoribus a Scipione Paulucio humanissime communicatæ. His, quantum ad mortis diem, omnino consonat Vita S. Renati, ex Collectione Vitarum Sanctorum apud RR. PP. Theatinos Neapoli nobis descripta, congruitque Codex Usuardinus Vaticanus, num. 5949 signatus, qui, teste Sollerio in Præf. ad Usuard. num. 251, caractere Longobardico in Beneventanæ

A Beneventanæ ecclesiæ usum, ex Usuardo, Adone aliisque collectus et copiose ex parte auctus fuit, in quo Usuardinis annuntiationibus hoc additamentum adjicitur: Prid. Non. (Octobris)... Apud Surrentum, sancti Renati confessoris, imo et episcopi, uti laudatos Sollierius supplendum censuit. Adductis jam mox testimoniis haud dubie subnixus Antonius Summontæus, lib. I primæ partis Historiæ civitatis et regni Neapolitani edit. 2, pag. 355, hunc diem S. Renato emortua-lem diserte statuit, cui et ex Gallis martyrologis adstipulari videtur eruditissimus Castellanus, Sanctum nostrum in suo Martyrologio Universali his verbis hodie annuntians: Surrenti in regno Neapolitano, S. Renati, episcopi ejusdem civitatis.

alii die præce-
denti, alii
vero die 12.
Novembris
obiisse volunt,

2 Sunt tamen vel inter ipsos Italos haud ita pauci, ut puta David Romæus in Opere, cui titulus: Quinque divi custodes ac præsidēs urbis Surrenti pag. 261, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Generali pag. 394 et in illo Sanctorum Italiæ pag. 631, Julius Cæsar Capaciū part. III tomi IX Antiq. et Historiæ Italiæ col. 107, Ferdinandus Ughellus tom. VI Italiæ Sacræ auctæ col. 596, alique auctores, qui diversum ab assignato emortualem diem Sancto adscribunt, v. n. nempe Octobris, prout inter Prætermisissos eo die lectorem monuimus. Hos cum prioribus in concordiam adducere, spectata nempe diei civilis diversa, quam secuti fuerint, computandi ratione, in primis facile esset, si modo ex cœvis supparibusve monumentis, Renatum die 5 Octobris post solis occasum Cælitum sedibus exortum fuisse, constaret; verum enimvero, cum nec ea, quæ classica et pura dicimus, Martyrologia Præsulem nostrum commemorent, nec ulla congruæ antiquitatis indubixque fidei documenta ejus obitus annum determinent, nedum emortualem diem tam prope circumscribant; de eo pluribus disputare, haud opera pretium fuerit. Quapropter nec controversiam aliam, quæ laudatos scriptores inter et Andegavenses est, hic discutere ac definire visum est, cum Andegavensis ecclesiæ monumenta scriptaque in Galliis Usuardina aliquot auctaria, quæ die 12 Novembris Renatum Surrenti defunctum adstruunt, quo nempe die sacra ejus pignora a Rainaldo, Andegavensi episcopo, translata fuerunt, non ea antiquitate prædita sint, ut his satuto, quantum ad emortualem Sancti diem attinet, habere fidem liceat, repugnantibus præsertim non paucis, quæ antea laudavimus, vel parvis ponderis vel altioris etiam antiquitatis testimoniis. Plura, si lubet, eo spectantia vide pag. 58 et 74 Apologiæ Andegavensis capituli, quam pro S. Renato inscriptam adversus Joannem Launoyum anno 1650 edidit Jacobus Eviglonius, Gallice Excillon dictus, sæpe mihi de rebus aliis infra conveniendus laudatæ Andegavensis ecclesiæ canonicus.

de quo tamen
hoc die agere
visum est,

3 Ut ut ergo sit de emortuali Sancti tempore, quod communiori scriptorum consensu sub sæculum v, media sui parte proVectum, inque hunc vel præcedentem diem relatum invenit, ego, spectata potius ipsius diei, quo in emortuali loco Ecclesiasticum cultum habet, obvia ac congruenti ratione, hodie de S. Renato disserere decrevi, quæque decessores nostri plus semel in diem 12 Novembris, Andegavi Renati cultui sacrum, expendenda remiserunt, ea hic ad criticæ trutinam una opera revocabo, sic tamen, ut, tametsi non quælibet de eo vulgata pro certis habeam, nihil tamen propterea seu virtutum ejus splendori, seu veræ sanctitati detractum velim, idque, sive unus idemque

Sanctus sit, qui, testibus Surrentina et Andegavensi ecclesiis, Surrenti hoc die, atque Andegavi 12 Novembris colitur; sive a Surrentino Præsule omnino diversus adstrui debeat Andegavensis Renatus; quæ res ad postremum diem definiri tutius poterit, cum Galliæ Christianæ auctæ tomus ille in lucem prodierit, qui Andegavenses episcopos aliosque Turonensis archiepiscopi suffraganeos, additis more solito instrumentis, complecti debet. Interim, cum sine solido in contrarium testimonio ab utriusque mox memoratæ ecclesiæ communissimaque scriptorum sententia pedem referre nefas sit, Renati, ut unius ejusdemque Sancti, in Italia Galliisque cultum demonstrare pergo, ad ejus præclara gesta prodigiaque ei adscripta mox perrecturus.

4 Præter Ecclesiastica, quæ tum Surrenti, tum Andegavi, de S. Renato recitari jam pridem solent, Officia, ejusque in Martyrologiis, utut non classicis, annuntiationes, ejus cultum manifeste etiam probant erectæ in Italia Galliisque sacræ ædes, Renati nomine ac patrocinio nobiles, quarum apud Ughellum laudatum tom. VI Italiæ Sacræ col. 596 et apud Eviglonium in memorata Apologia pag. 116 et seq. mentio fit, firmatque eum non mediocriter Andegavensium ab octo circiter sæculis, Itolorum vero ab ipso saltem Christianæ æræ sæculo vii stabilita erga Præsulem nostrum, ut Surrentinæ urbis tutelarem sanctum, religio; cui, quantum ad hos attinet, pro testimonio sit, quod Radoaldus, Beneventanus dux, cum sub annum 645 Surrentum obsideret, SS. Renati et Valerii sepulcris aurum argentumque, quo sic, ut falso tamen rebatur, conciliatis sibi Sanctis, potiri urbe posset, supplex obtulisse legatur, quæ tamen munera postero die extra sacram his patronis ædem, non paucos, ut videtur, ante tempore exstructam, veluti Cælitibus invisam, projecta reperit. Quibus accedit, quod ejusdem ducis milites nonnulli, eandem ædem sacram deprædandi animo ingressi, temeritatis suæ pœnas mox luerint, ac demone correpti ad Sanctorum tumultum expirarint, uti apud Ughellum laudatum col. 600, et apud eruditissimum Assemanum tom. II Scriptorum Italiæ Historiæ pag. 184 in laudato ab iis veteri instrumento fusius narratur. Testimonia multa, quæ ad probandam Andegavensium antiquam in S. Renatum pietatem Eviglonius pag. 58 et 78 produxit, mitto hic recensere, cum ne ipse quidem Launoyus, Eviglonii antagonista, diffiteatur, a Raynonis, Andegavensis episcopi, temporibus, seu saltem ab ineunte sæculo x delatum in Galliis S. Renato cultum fuisse, cujus tamen Antistitis prodigiosam historiam non satis habere virum in duplici sua Dissertatione asseruit, multisque argumentis probare nisus est.

jam pridem
in Italia Gal-
liæque Eccle-
siasticum
cultum certo
habuit;

5 Et sane, si, quam est certa Sancti nostri Ecclesiastica veneratio, tam esset dubio immunis, quæ de eo vulgo circumfertur, historia, nec summa temeritatis notam apud Christianos eruditos evasisset geminæ Dissertationis auctor Launoyus, sed neque Romæ, ubi alia quædam ejus Opuscula damnata fuere, hoc ejus Opusculum, quo historiam illam intrepide discutit et oppugnat, ab omni censura mansisset intactum. Verum, ut, quod res est, dicam, tametsi Eviglonius, velut pro aris focisque dimicans, Apologiam pro S. Renato in lucem protulerit, qua adversus eum acerrime insurgens omni molimine contendit, non tantum Sanctum nostrum Andegavensem prius, quam Surrentinam cathedram aliquandiu tenuisse, sed

E

F

non tamen
certa est pro-
digiosa ejus
historia,

AUCTORE
J. G.

eum etiam (qua de re potissimum questio movetur) S. Maurilii precibus ex sterili et grandæva matre natum, elapso a sua morte septennio, ad vivos esse reversum, quod omnium ætatum tabulis ac monumentis testatum esse, contendit idem Eviglonius; ea tamen, quæ probanda suscepit præfatus canonicus, apud peritiores artis criticæ viros minime ericit, ut proin non parum mirer, recentiorum Gallicanæ ecclesiæ historiographum Longuevallium tom. II, pag. 79 in hunc modum Gallice scripsisse: Visis iis, quæ utrimque (a Lannoy, ut opinor, Eviglonio aliisque) scripta fuerunt, censem standum esse ecclesiæ (Andegavensis) traditione. Rectene, an secus, ita censuerit eruditus scriptor, mox dicenda aperient. Ego interim jam nunc in antecessum profiteor, me sine certioribus, quam quæ hæcenus ab Eviglonio, Romæ aliisque producta sunt, testimoniis assentiri iis non posse, quæ tum de Sancti ortu, tum de ejus post elapsum a morte septennium anastasi, deque Andegavensi episcopatu aliquandiu præclare gesto, ab Andegavensibus aliisque scriptoribus passim traduntur. Etenim, ut S. Augustini verbis lib. III contra Academicos cap. 4 utar, si negotium nostrum non leve aut superfluum, sed necessarium ac summum sit, magnopere quærere veritatem, meliusque sit, ipso teste lib. de Vera Religione cap. 55, quaecumque verum, quam quidquid pro arbitrio fingi potest, malo stabilita S. Renati Ecclesiastica veneratione contentus esse, quam, reclamante veritate, ea suis testimoniis satis firmata aut historice certa dicere facta, quorum pars magna, si nudam simplicemque eorum narrationem audias, sublestæ fidei indicia præ se fert quam plurima.

quæ ex Mss.
codicibus An-
degavensibus
ac Pariensi-
bus,

6 Ut autem de controversia recte judicet eruditus lector, rerum, de quibus hic disserendum est, seriem ipsismet primi narratoris verbis, quæ non S. Gregorii Turonensis, sed scriptoris, a Renati ætate multo longius remoti, esse infra ostendam, fideliter huc ex parte transcribo. En illa ex cap. 6 Vitæ S. Maurilii, prout in secunda geminæ Dissertationis editione pag. 34 et seqq. ex Mss. Codicibus Andegavensibus et Parisiensibus recensentur. Andegavensis territorii matrona quædam pernobilis (Andegavensibus Renonia, Surrentinis Bononia dicta) nexa jam vinculo conjugali (cum viro nobili, nomine Honorato Cheotetro, ut nempe vulgo volunt) ex tempore suæ copulationis sterilis permanebat, quæ, dum pro adipiscenda prole Dominum precaretur assidue, et nequaquam votum suum obtinere valeret, ac procederet natura in annos desperationis adepturæ jam prolis, ad beatum virum (S. Maurilium seu Maurilionem, Andegavensem episcopum) se tota mente convertit, sedulo flagitans, ut, quod illa non merebatur, ipse apud Dominum suis meritis et intercessionibus obtineret, et, si suis precibus seni fæminæ filium impetrare potuisset, ipsum se Domino oblaturam et perpetuo servitutum, tota fide ac voto pollebatur. Intuens autem vir beatus mulieris mentem et fidem ac fletuum ubertatem, nihilque apud Dominum impossibile esse confidens, qui partum vetulæ Saræ, et ad petitionem Heli sacerdotis filium, Samuelem scilicet prophetam, sub sponsi voto sterili concessit Annæ, Dominum pro fæmina precaturus accessit, exaudivitque Dominus virum, et deprecanti fæminæ conceptum dedit et partum, quem illa, sicut promiserat, Domino consecravit habendum, nimirum, ut volunt, S. Renatum nostrum.

* lege adipiscendæ

* supple cum

7 Quale vero quantumque miraculum super eundem Puerum Dominus per beatum Maurilium, postquam sanctæ Andecavensis ecclesiæ episcopalis honorem accepit, operatus est, ad corroborandam fidem fidelium, licet illud beatus Fortunatus propter minus credentes omiserit, imo, quia verum est, et res est digna memoria, non tacebimus. Quod tamen, quia post acceptum episcopatum idipsum pro eo Dominus fecit, suo in loco melius exponemus. Deinde cap. 46 Vitæ S. Maurilii ita rem prosequitur: Sequenti siquidem die beato Maurilio antistite in eadem beati Petri Apostoli basilica sancta solemnia celebrante, advenit cum moriente puero matrona, cui quondam sterili eundem, ut nasceretur, ante episcopatum apud Dominum suis meritis obtinuerat, postulans, ut Filio suo, quem Domino habendum obtulerat, manuum suarum impositione Spiritum Sanctum daret, antequam obiret. Sed, remorante in sancta Corporis et Sanguinis Christi consecratione paululum præsule, Puer excessit. Quantum vero miraculum super eundem Puerum post septimum depositionis ipsius annum per potentissimum antistitem beatum Maurilium Dominus operari dignatus est, quanquam, uti jam diximus, illud Fortunatus omiserit, nos tamen minime reticebimus, quod verum esse scimus, quia ad gloriam Christi laudemque antistitis sui (Maurilii) res est digna describi. Ac demum idem scriptor post locos aliquot communes, quibus summam Dei potentiam laudat, sic tandem admirabilis hujus historiæ Prologum conclusit: Miraculum ergo qui non istud firme crediderit, quod in Sanctis et per Sanctos suos alia multa, quæ, ut præmisimus, Dominus operari dignatus sit semper et operetur, nequaquam credere valebit. Et sane, beato Papa testante Gregorio, fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum.

D
recitatis propriis eorum verbis,

8 Sed ad rem ipsam cum scriptore illo paulo propius accedamus. Ita mox ille: Beatissimus igitur Maurilius, expleto sanctæ solemnitatis capitello, obituque Pueri, qui absque chrismatis dono excesserat, præcognito, totum id suæ desituidini deputavit, lacrymis multo tempore irremediabilibus suæ culpam lugens inobedientiæ. Cui cum nec ista sufficerent, diu multumque, quid ageret, secum animo colluctante, tandem reperit, quod inter concives tantæ negligentiae piaculum plene expiare nequiret, ni singularis elapsus patriam propriam civesque relinqueret. Tali igitur reperto consilio, occulto exinde semetipsum eripuit et sanctarum reliquiarum, quibus sancta Andecavensis mater ecclesia decorabatur, secum claves exportans. Cum autem pervenisset ad mare, divina omnipotentis Dei providente clementia, qui manebat in littore, diem transitus sui exaravit in lapide, sicque ascensa puppi inchoati itineris cœpit maturator existeret. Cumque processisset in altum, et quare reliquiarum claves secum detulerit, cogitaret, insidiante humani generis inimico, ut dolorem sancto Viro super dolorem imponeret, repente claves de manibus elapsæ submerguntur in æquore. Tunc cum lacrymis id fertur exclamasse Maurilius, quod postea rei probavit eventus: Nisi, inquit, has iterum claves videre meruero, patriam urbemque nunquam repetam, quam effugio. Transmisso igitur mari, quo, quis esset, abscondere potuisset, mutato habitu, uni regionis principum adhæsit, professus se hortulanum

E

partim refertur,

* et abundat

A lanum fore, quatinus corpus, quod jejuniis, vigiliis et orationibus castigare decreverat, ne ex toto deficere potuisset, proprio labore pavisset. *Hæc pro specimine retuli scriptoris verba, ut ne quis nimium miretur, cum ex ejus narratione cetera his multo magis a vero aliena compendio recitavero.*

ac partim ex
isdem

B 9 Si narrantem audire pergamus, Andegavenses, innoxii tamen, suo pastore misere orbat, crebris visionibus intentatisque minis cælitus præmonentur, suam celerius urbem subvertendam esse, nisi Maurilium (a quo, ut dein subdit, post elapsam a sua morte septennium ad vivos revocandus erat S. Renatus) circumquaque perquirerent. Hinc ex nobilium plebeiorumque communi senatus consulto quatuor virtute fideque insignes viros quaquaversum per Europam legatos mittunt, interposito interdicto, ne, nisi proprium invenissent patronum et pastorem suum, revertantur in patriam. Hi, totius ferme Europæ urbes oppidaque et vicos perscrutati, septimo demum anno, re infecta, in Galliam redeunt, et, quæ res sibi tandem ex votis cessit, divino ductu ad portum Oceani maris in Britannia Minori avido cursu perveniunt, cumque in littore navim præstolantes resident, in silice scripta reperiunt verba hæc: Hic transiit Maurilius, Andecavorum episcopus. *Veritur in fiduciam timor, in gaudium luctus. Læti navim conscendunt, et ecce tibi, haud procul a littore immanis piscis e mari in navim prosilit, quem cum exenterant, reliquiarum Andegavensium claves, quas Maurilius perdiderat, attoniti reperiunt. Novus hinc animorum motus, Maurilium mari submersum asserentibus nautis; at sollicitis legatis adest, velut e machina Deus, qui eos per visum admonet, ut metum deponant nec de itinere revertantur; futurum, ut quam primum Maurilium inveniant. Ergo angelico ductu in Angliam jam appulsi, ad aulam principis, quocum Maurilius habitabat, recto itinere festinant, ubi pastorem suum proprio nomine vocari audiunt, et olera ad regis usum ferentem aspiciunt. Mox illi ad agniti pastoris pedes sese prosternere, magnoque fletu rogare, ut, nisi supremum præstolaretur Andegavensium exitium, propriæ subveniat ecclesiæ; ad hæc respondenti Maurilio, voto se ac juramento obstrictum esse, ut, nisi quas amiserat, claves videret, in patriam nunquam reverteretur, illi has opportune præsulibus exhibent, idque tandem consequuntur, ut Maurilius, quem angelus in visu legatis parere jusserrat, et Renatum ad vivos revocatum iri pollicitus erat, secum in Gallias solvat, multis a rege muneribus prius ditatus et stupentibus ad rei eventum, qui undequaque accurrerant, Angliæ populis.*

compendio
exhibetur,

C 10 Ita multo prolixiore oratione præfatus scriptor, mox subdens, non minori gloria, quam ex Anglia discesserat, Maurilium in propria exceptum fuisse patriam: Taliterque, inquit, propriam regressus ad urbem, nimirum spectantibus turbis, de Domini promissione securus venit ad Pueri (S. Renati) tumulum, quo rastris discooperto, invocatur diutissime planctibus Christum. Tandem autem, expleta cum lacrymis oratione, uterque consurgunt, Maurilius de oratione et Puer de morte, quem septiformis Spiritus gratia consecratum, ex eventu vocavit RENATUM. Qui, divinis cultibus illico mancipatus et a beato Maurilio diligentius eruditus, tantis promeruit florere virtutibus, ut post Maurilium pontificalem Andecavensis ecclesiæ cathedram, et posthumus sortiretur et hæres. Quod si quis

fortuito æstimaverit fabulosum, Andecavensem recurat ad urbem; ibi enim inveniet pretiosissimum confessorem Christi Maurilium immensis virtutibus florentem, et nec minus Renatum antistitem, successorem ipsius, miraculis coruscantem, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat omnipotens Deus per infinita sæcula sæculorum. *Habes, erudite lector, ipsum fontem, unde sua hauserunt Marbodius Redonensis, Ulgerius Andegavensis, Petrus Cluniacensis, Petrus Cantor, Vincentius Bellovacensis, Petrus de Natalibus, S. Antoninus, auctores Lectionum Andegavensis et Surrentinæ ecclesiæ alique, qui a sæculo XII usque ad XVIII, vel ligato, vel soluto stilo, mirabilem S. Renati anastasim celebrarunt; de quorum auctoritate infra sermo erit, ubi reliqua, quæ de S. Renato vulgo circumferuntur, priori narrationi subjunxero, ut deinde ex ordine singula examinentur, et, quantam quæque fidem mereantur, dispiciat prudens lector.*

11 De his audiatur ipsemet auctor Apologiæ capituli ecclesiæ Andegavensis pro S. Renato episcopo suo pag. 55: Septimum, inquit, testimonium est ecclesiarum diœcesis Andegavensis, quarum antiqui Lectionarii manuscripti et Breviaria excusa omnium editionum, post descriptum miraculum ortus et suscitationis Renati, perhibent, eum, domestica disciplina sancti Maurilii ad pietatem informatum, tantos progressus in omni genere virtutum fecisse, ut omnibus admirationi et amoris esset, atque imitatione sanctitatis magistri vulgo ALTER MAURILIUS appellaretur: eundem clero Andegavensis ecclesiæ adscriptum, cum majora in dies ederet virtutum exempla, Maurilio vita functo, consentientibus cleri populique suffragiis, episcopum in ejus locum fuisse suffectum: atque ita, cum in summo candelabro dignitatis ecclesiasticæ esset collocatus, non tantum splendore sanctitatis eluxisse in universam familiam suam, sed miraculorum gratia a Deo donatum, morbos oratione curasse, leprosos mundasse, dæmones de obsessis corporibus depulisse; inter hæc tamen adeo demisse de se sentientem, ut, quidquid præclari egisset, premi silentio vellet, universam diœcesis suæ administrationem et bene gestarum rerum gloriam ad Maurilium auctorem referendo.

cui ex aliis
scriptis ejus
gestorum,

E

12 Addunt præterea (inquit auctor Apologiæ pag. 56) eum (S. Renatum) rebus prudenter in episcopalis curæ administratione constitutis, sancta Apostolorum limina visitasse: indeque cum Surrentum profectus elongasset se fugiens, ut maneret in solitudine (quod ex monumentis sanctæ ecclesiæ Surrentinæ discimus) ibi rogatu civium hæsisse, solitariam vitam agendo: ac brevi, erumpente in publicum fama sanctitatis, concursu ad eum factum ex omni circa regione ægrorum, quorum corporibus cum sanitatem oratione redderet, animarum etiam saluti piis hortationibus consulebat: tandemque etiam ejus sedis episcopatum, communi civium consensu sibi delatum, sancte feliciterque gessisse; ac demum, prædicta die obitus sui, ibidem plenum bonorum operum decessisse; cui sanctum Valerium successisse refert ex tabulis ecclesiæ Surrentinæ Philippus Ferrarius in nova Topographia Martyrologii Romani. Elatus est publico funere, et sepultus in eadem ipsa ædícula, quam vivens tenuerat, secundum muros urbis, in ejusque memoriam eodem

F
obitus, sepul-
tura,

AUCTORE
J. G.

assertæ ad
Andegavenses
corporis
translationis,

eodem in loco cives ingenti opere templum ædificaverunt, quod multis postea miraculis nobilitatum fuit, ut inferius referemus.

13 Pergunt libri nostri narrare (*ita laudatus scriptor pag. 57*) clerum et populum Andegavensem legatos de repetendo corpore Pastoris sui Surrentum misisse (quo tempore id acciderit, compertum non est) et, recusantibus Surrentinis, summi Pontificis auctoritatem implorasse, ut id juberet reddi; quo jubente, legatis concessum, ut id asportarent, ac, ne qua vis in itinere fieret, præsidium militare iis adjunctum: ita revectum in patriam corpus sancti Renati, ab Andegavensibus solenni supplicationis pompa exceptum, in ecclesiam sancti Maurilii illatum fuisse, et in capsâ conditum idoneo loco ad fidelium venerationem pridie Idus Aprilis (quo die translationis ejus memoria anniversaria solennitate apud nos celebratur) præsentibus episcopis Corisopitensi ac Venetensi, abbatibus et nobilibus viris permultis cum magna populi frequentia. *Hactenus præfatus auctor Apologiæ, qui mox ex monumento, in membrana exarato, subdit pag. 58 et 59, S. Renati corpus Andegavi de una in alteram, ut conjicio, capsam translatum fuisse a Rainaldo, episcopo Andegavensi, secundo Idus Novembris, postea revelatum anno Christi 1012, examinatum anno 1082, ac rursus anno 1151; denuo revisum anno 1255, quo et repositum in capsâ argento deaurato de novo tecta, ac demum anno 1601, quo sacra ejus pignora, quæ ex Calvinistarum impio incendio reliqua erant, in novam capsam, auro gemmisque ornatam, recondita fuerunt; ubi, ipso teste, ad sua usque tempora quieverunt.*

et contra in-
venti anno
1603 in Sur-
rentina eccle-
sia ejusdem
corporis nar-
ratio adjun-
gitur.

14 Ceterum, quid et Itali de S. Renati corpore tradant, juvat hic recitare, ut ne de controversiæ, infra discutiendæ, statu lectorem quidquam lateat. Ita de eo Ughellus tom. VI Italiæ Sacræ auctæ col. 596: Magna, inquit, est controversia inter Surrentinos et Andegavenses de existentia corporis S. Renati. Surrentini apud se ex Actis ejusdem, ac traditione patrum, tum ex nupera inventione servatum volunt. Andegavenses in ecclesia cathedrali Renati se exuvias sacras venerari dicunt. Porro de nupera corporis ejus Surrenti inventione hæc ibidem habet: Anno MDCH, seu biennio post ultimam translationem Andegavensem, in eadem basilica (Surrentina S. Renato dicata) inventa sunt Sanctorum horum episcoporum (Renati et Valerii) corpora, et autoritate Sacrorum Rituum Congregationis solemnî ritu sub primario altari condita sunt hac inscriptione proloquente:

Alexander Cardinalis Florentinus.

Sanctorum Episcoporum Renati et Valerii Surrentinæ civitatis, ejusque patronorum corpora, quæ sub primario altari basilicæ veteris collocata fidelium antiqua traditio credidit, atque colit, inventa sunt sine nomine sub eodem altari, nec alia ab illis existimata, Apostolica autoritate in novam ecclesiam translata sub primario itidem altari sunt solemnî ritu recondita a monachis hujus monasterii Congregationis Casinensis anno Salutis MDCH, die xiii Novembris, ex decreto Apostolicæ Congregationis Sacrorum Rituum sub die xxi Augusti MDCH.

Atque hæc sunt totius controversiæ, de S. Renato D ejusque reliquiis jam pridem motæ rursusque hic movendæ, præcipua capita, quorum singula nunc expendere lubet pro eo quærendæ atque candide asserendæ veritatis studio, quo nihil sacræ profanæve historiæ commentatori antiquius potiusve esse debet. Rem ipsam aggredior.

§ II. Prodigiosæ S. Renati historiæ nullus sat antiquus auctor patrocinari ostenditur.

Si recitatem num. 6 et 4 seqq. admirabilem de S. Renati ortu et anastasi historiam synchronus aliquis aut saltem subæqualis scriptor, puta Venantius Fortunatus, Gregorius Turonensis aliusve ei coævus, auctoritate ac fide sua munivisset; si vel Justus presbyter, qui S. Magnobodo præluxit, vel ipse Magnobodus, qui annis ab obitu S. Maurilii plus minus ducentis hujus Vitæ scripsit, tam memorabile factum, sin minus particulatim, utcumque saltem verbis generalibus retulisset; si denique alius quilibet huic compar, nec contemnendus, auctor ejusdem facti meminisset; certe a Launoyi, severioris in multis aliis Aristarchi, partibus non starem, ut contra illius historiæ substantiam, tametsi non quælibet adjuncta, cum Eviglonio aliisque nonnullis tuendam susceperem. At vero, præterquam quod certum habeam, nullum auctorem synchronum præfatæ historiæ patrocinari, ne ullum quidem subæqualium scriptorum genuinum testimonium produci pro ea potest, quod nunc contra adversarios ostensum eo. Etenim in ipsa etiam hypothesi, quod Venantius Fortunatus Vitam aliquam S. Maurilii elucubrasset, eum tamen nihil omnino de prodigiosa Sancti nostri anastasi meminisse, ne alia inutiliter argumenta congeram, ipsemet scriptor, qui eam primus retulit, verbis, num. 7 recitatis, apertissime fatetur. Hæc rursus audi et expende, erudite lector: Quale vero quantumque, inquit, miraculum super eundem Puerum (S. Renatum) Dominus per beatum Maurilium, postquam sanctæ Andegavensis ecclesiæ episcopalis honorem accepit, operatus est, ad corroborandam fidem fidelium, LICET ILLUD BEATUS FORTUNATUS propter minus credentes OMISERIT, ... non tacebimus. Et rursus paulo infra: Quantum vero miraculum super eundem Puerum, post septimum depositionis ipsius annum per potentissimum antistitem, beatum Maurilium, Dominus operari dignatus est, QUANQUAM, UTI JAM DIXIMUS, ILLUD FORTUNATUS OMISERIT, NOS tamen minime reticebimus. Ex quibus cum, fatente ipsomet hujus miraculi primo assertore, certa certior evadat prima nostra de Fortunato assertio, nec alia genuina ejus verba allegari possint, quæ miraculosum S. Renati ortum testentur, ad S. Gregorium Turonensem, quo præcipue Eviglonius cum suis nititur, lubens festino.

Prodigiosam
S. Renati hi-
storiæ nec
Fortunatus
tradidit,
E

46 Hunc memoratæ historiæ testimonium non præstitisse, tametsi totis viribus id contendat jam mox citatus Eviglonius, in hunc modum demonstro. Si nec Prologus Vitæ S. Maurilii, nec ipsa hujus

nec Gregorius
Turonensis,

A *hujus Vita, unde S. Renati desumpta est historia, S. Gregorio Turonensi adjudicari merito queat, profecto nusquam S. Gregorius Turonensis admirandæ illius historiæ meminisse dicendus est; idque ne ipse quidem Eviglonius inficiari unquam potuit aut ausus fuit. Jam autem tum multa sunt, quæ suadent, imo et evincunt, nihil plane Opus illud, quod pag. 1 et 34 apud Launoyum videre est, ad S. Gregorium Turonensem pertinere, ut multum dubitem, num ab integro et eo amplius sæculo vel unus exstiterit artis criticæ peritus, qui illud ei adscribendum censuerit. Et merito sane: nam primo quidem, etiamsi tantisper adversario nostro gratis concederetur, vivente ac tacente Fortunato, lucubrationes ejus historicas, uti prologus adstruit, scriptorum vitiis pæne depravatas fuisse, et, quæ non nisi longe labentium temporum sunt, vices ac detrimenta tam cito sensisse, an sat simile vero est, eo in casu non Fortunatum ipsum, qui tunc temporis in vivis et quidem S. Germano familiaris erat, sed Gregorium Turonensem, conscribendis aliis Operibus occupatum, ab eodem S. Germano rogatum fuisse, ut Fortunati, adhuc viventis, Opera nativæ puritati redderet et suæ auctoritatis peritia, uti Prologus habet, corrigeret? Istud certe et ratione et exemplo carere, nemo non videt. Accedit, quod ibidem de Fortunato, perinde ac de auctore mortuo, sermo fiat, cum tamen eo tempore, quo Prologus ille exaratus fingitur, salvus et incolumis viveret Fortunatus. Denique de falsitate convincitur Prologus, atque hinc Turonensi Gregorio abjudicandus, quod ad preces S. Germani Parisiensis Vitam S. Maurilii a Gregorio Turonensi correctam eo tempore fuisse dicat, quo S. Albini Vita, a Fortunato Scripta (cujus eadem est, ex verbis Prologi, cum Vita Maurilii ratio) adhuc incorrupta erat, quippe quam Gregorius etiam post S. Germani mortem, ut genuinam, citat cap. 96 lib. de Gloria Confessorum.*

47 Quapropter, si Gregorius Albini aut Maurilii Vitam ullo unquam refecit tempore, pluribus post S. Germani obitum annis reficere debuit, atque adeo, ut recte censuit Launoyus, quæ vivo Germano dedicantur Maurilii et Albini Vitæ, tam non sunt a Gregorio Turonensi scriptæ, quam ab Hesiodo vel Homero. Dixi jam mox, Si Gregorius Albini aut Maurilii Vitam ULLO UNQUAM

C REFECIT TEMPORE; nam id nec ipse de se, nec de eo quisquam alius satis antiquus memoriæ prodidit; quin imo, præter rationum momenta mox adducenda, quæ S. Maurilii Vitam Turonensis Gregorii Opus non esse, plane evincunt, idem illud inter alia etiam suadent, tum quod neque Maurilii, neque Albini Vita in libro de Vitis Patrum, quem Gregorius edidit, reperitur, tum quod Prologum illum sequatur Elenchus capitum Vitæ beati Maurilii, quæ scribendi methodus, uti Launoyus observat, ad Gregorium Turonensem non pertinet; ac demum, quod Elenchum capitum excipiant ista, quæ totius Operis auctorem, a Gregorio Turonensi diversum, designant, manifestissima verba: Raino, quondam sancti Martini cotidianus discipulus et semper canonicus, ac postmodum sanctæ Andegavensis ecclesiæ ex initio Christianitatis trigesimus tertius humilis episcopus, ob honorem omnipotentis Dei nec non et ejusdem sancti Maurilii, atque remissionem peccaminum animæ suæ, anno Incarnationis Dominicæ adhuc in dcccv et ordinationis episcopatus sui in xxv hanc Vitam scribere ac requirere jussit. Archanaldus, sancti

Martini discipulus et diaconus, jussu præfati domini Rainonis scripsit et requisivit.

48 Aliis nunc contra Eviglonium rationum momentis evincamus, præfatam S. Maurilii Vitam, ac proin prodigiosam S. Renati historiam S. Gregorio Turonensi adjudicari non posse. Cap. 1 præfatæ Vitæ assertitur S. Maurilius a beato Ambrosio, Mediolanensi episcopo, Officium lectoris accepisse, et post patris sui obitum, relicta matre, sub Juliano tunc cæsare S. Martinum, qui, cogentibus populis, Turonicam in Gallia jam regebat metropolim, expectasse. Cum ergo hæc a Gregorio Turonensi, qui SS. Ambrosii et Martini historiam melius novit, scripta esse dici non possint, indubium etiam fit, Vitam illam ad eum nequaquam pertinere. Et vero, nisi sibi turpiter contradicentem statuamus, qui fieri potest, ut saltem sub Juliano, adhuc cæsare, Maurilium ab Ambrosio ordinatum fuisse lectorem, ac postea etiam sub eodem cæsare ad S. Martinum, Turonensem jam tum episcopum, profectum fuisse scripsisset, qui lib. x Hist. Franc. cap. 34 diserte tradit, S. Martinum non ante annum octavum Valentis et Valentiniani, atque adeo octo saltem post Juliani mortem annis Turonensem cathedram ascendisse; aut qui credi potest scripsisse idem Gregorius, Maurilium, antequam sub Juliano, adhuc cæsare, in Gallias proficisceretur, a S. Ambrosio, Mediolanensi episcopo, lectoris officium suscepisse, cum, non ante annum Christi 374 aut saltem non ante elapsum fere a Juliani morte decennium S. Ambrosium Mediolanensem cathedram tenuisse, pariter indubitatum sit? Profecto tam sædi anachronismi circa rem, a suis temporibus non adeo remotam, imo et ex parte domesticam, non recte Turonensi Gregorio imputari possunt; quo tamen adiguntur illi, qui Vitam hanc eidem Gregorio adscribere volunt.

49 Difficultatem hanc vidit Eviglonius, Apologiæ pro S. Renato auctor, nec, quo sese ea expedit, reponendum aliud invenit, quam vel librarii mendum vel descriptoris glossema esse, et pro Juliano legendum fortassis esse sub Valentiniano, ac demum incertam esse Juliani Apostatæ chronotaxim, ut hac via, si lectoribus non faceret satis allegata prius ratio, anachronismi vitio Turonensem suum eximeret. At illud, uti Launoyus § 6 bene observat, sine ratione et sola rei difficultate victus Eviglonius adstruit, quippe cui contradicunt præter excusos manuscripti codices omnes, etiam antiquissimi, quorum consensum pro certa lege habendum esse, ipse Eviglonius contendit. Itaque, inquit idem Launoyus pag. 14, cum nullus bonæ notæ sit codex, qui his verbis (SUB JULIANO, TUNC CÆSARE) careat, maneat illa, et continuo maneat, velit, nolit Eviglonius, suppositionis argumentum. Ego quidem, quod ad alterum Eviglonii responsum spectat, et non inficiabor, variam apud historicos et chronologos designationem temporis esse, quo Julianus imperavit; at nunquam admisero, usque adeo eos inter se in hoc argumento dissentire, ut unius bonæ notæ historici aut chronologi testimonio vel tantillum probabile evadat, Julianum Apostatam ad ea usque tempora superstitem fuisse, quibus Ambrosius electus est Mediolanensis, et Martinus Turonensis episcopus. Hoc cum Eviglonius nusquam ostenderit, non est, cur huic ejus responso diutius inhæreamus.

20 Quia vero Turonensis Gregorius ei, ut diximus, pro Achille est, lubet alia etiam ratione illi

AUCTORE
J. G.

non scripsisse, ex variis in ea contentis anachronismis:

E

quos frustra Eviglonius excusare nititur,

F

aliisque rationibus ostenditur,

qui S. Maurilii Vitam, de qua hic quæstio est,

AUCTORE
J. G.

illi hunc eripere. En istam: Cap. 6 Vitæ S. Maurilii, de qua nobis quæstio est, laudatur S. Gregorius Papa I in hunc modum: Sane, beato Papa testante Gregorio, fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum, quæ verba exstant in hujus Homilia 26, num. 4. Itaque, cum in sententia adversariorum SS. Maurilii et Albini Vitas Gregorius Turonensis dedicit S. Germano Parisiensi, qui, ipso Turonensi teste lib. v Hist. Franc. cap. 8, anno Christi 576, vel certe non post annum 579 defunctus est, concipi nequit, quo pacto Turonensis potuerit ante annum 576 vel saltem anno 579 S. Gregorium Papam laudare, qui, uti omnes norunt, non ante annum 590 Petri cathedram occupavit; et a quo non, nisi elapsis sædecim aut certe duodecim post S. Germani mortem annis, Homilia illa edita in lucem fuit, uti etiam inter eruditos nunc convenit. Hæc meo iudicio tam evidenter, Vitas illas S. Gregorio Turonensi abjudicandas esse, probant, ut cum Launoyo pronuntiare non verear, clariorem non esse demonstrationem, quæ radiis solaribus describeretur. Neque ad rem Eviglonii quidquam facit, quod Gregorius Turonensis præclarum Opus Homiliarum S. Gregorii Papæ videre ante mortem suam potuerit; nam, utut id ipsi detur, fieri propterea non potuit, ut Gregorius Turonensis ante S. Germani mortem, seu certissime ante annum Christi 580, S. Gregorium Papam ejusque Homiliæ verba laudaret; quandoquidem, ut supra docui, S. Gregorius Magnus non ante annum Christi 590 creatus fuerit summus Pontifex, ac deinde Homilias scribere exorsus sit.

quibus eruditi
varii sub-
scribunt

21 Denique, ut disceptationi huic finis imponatur, audi, quid præter Launoyum aliosque eruditos, de præfata S. Maurilii Vita censuerit Ruinartius in Præfatione ad Opera S. Gregorii Turonensis, a se edita, num. 80: Etsi, inquit, constaret, beati Maurilii Vitam a Gregorio Turonensi aliquando emendatam fuisse, (quam hypothesim parum esse verisimilem, num. 47 ostendimus) hanc tamen non ipsam esse, contendimus, quæ vulgo circumfertur in libris editis et nonnullis manuscriptis, licet ei præmissa legatur Gregorii epistola. Etenim hujus epistolæ auctor Vitam illam ob id se potissimum emendandam suscepisse dicit, ut complura, quæ incredibilia multis viderentur, ex ea rescaret. Ex quibus profecto Renati, a septennio defuncti, resuscitatio censi debuerat. Et tamen in ipsa Vita miraculum istud a Fortunato, ut ibi dicitur, omissum, ceteris adjunctum legitur. Hactenus Ruinartius, qui paulo post subdit eadem verba, quæ nos ad calcem num. 47 recitavimus, ac denuo de Vita S. Maurilii, jussu Rainonis scripta, ita loquitur: Quæ vero fuerit illa Vita, indicat dominus Hadmerus in libro Vitæ ipsi subjuncto de Miraculis, quæ MODERNIS, inquit, TEMPORIBUS contigerant, in translatione scilicet sub Nifingo episcopo facta, ubi Vitam hanc, quam sub libri primi nomine dederat, FACETA SATIS URBANITATE A SUCCESSORIBUS sancti Maurilii EXPOLITAM (vel, ut alii legunt, expositam) fuisse, diserte profitetur. Adde, inquit, non pauca in hac Vita occurrere, quæ Gregorii aut Fortunati ætati et genio, ut fuse probat Launoyus, competere non possunt. Quibus verbis sententiæ Launoyi, Vitam S. Maurilii ad sæculum x ablegantis, non obscure Ruinartius subscribit, cui et consentiunt Tillemontius tom. X Monum. Eccles. pag. 783 et eruditi scriptores Historiæ litterariæ

Franciæ tom. III, pag. 483. Atque hæc, tametsi a Trentecampo nostro in Commentario Vitæ S. Maurilii expensa partim fuerint, rursus hic pro instituto nostro discutere necesse fuit, tum ut veritas magis elucescat, tum ne curiosus lector ad aliud vasti Operis nostri volumen remittatur, ut præcipua, quæ huc attinent, argumenta videat, eaque æqua lance expendat.

22 Quod autem nec S. Magnobodus admirabilem S. Renati historiam suo testimonio firmiter, nec quisquam ostendatur ei coævus auctor, qui ejusdem meminerit, lubet jam demonstrare. Quod attinet ad Vitam S. Maurilii a Magnobodo scriptam, exstat hæc in nostro Opere tom. IV Septembris, a laudato Trentecampo nostro tum Commentario, tum notis illustrata, ubi is pag. 72 in Annotatis littera b observat, Vitam illam a Magnobodo, Andegavensi episcopo, conscriptam fuisse anno Christi 620, seu, ut hic in Prologo suo ait, in anno trigesimo sexto principis nostri, domni Chlotarii (nempe II) regis, filii Chilperici, qui annus in sententia Pagii, Chilperici cædem et initium regni Chlotarii II anno 587 illigantis, concurrit cum anno Christi 623. Sed nos ista discrepantia morari hic non debet. Ad rem ipsam veniamus, et num S. Magnobodus, ut alter Historiæ S. Renati testis, ab Eviglonio pag. 50 merito adductus fuerit, examinemus. Hæc, uti contendit Eviglonius, de Sancto nostro scripsit Magnobodus num. 5: Erat mulier in ipsis finibus (Andegavensis agræ) sterilis diutius permanens; quæ multum prius præ pudore matronali cunctata, necessitate tandem compulsata, a S. Maurilio petiit, ut oraret Dominum pro ipsa, quatenus ei filium daret, qui et ad ipsam ecclesiam devotus Domino deserviret. Exaudivit Dominus preces servi sui Maurilii: mulier concepit et peperit filium, qui secundum vota parentum divinis traditus officiis, eidem ecclesiæ Calonnensi longo tempore deservivit. Vere consequens est sententia, sicut ab Anna per gratiam Domini genitus est Samuel, qui sacerdos Dei et propheta servivit in templo, ita et Puer iste. Idem enim etiam post beatum Maurilium pontifex factus, præsedet ecclesiæ Andecavensi.

imo nec S. Magnobodus, auctor Vitæ S. Maurilii,

23 Ita quidem S. Magnobodus. Verum, cum is nec pueri illius, nec hujus parentum nomina expresserit, sciscitari ab adversariis liceat, quo fundamento quare ratione anonymum illum puerum tam asseveranter cum Renato nostro eundem faciant et anonymis itidem ejusdem pueri parentibus Honorati Cheotedri et Bononiæ seu, ut Andegavense Breviarium scribit, Renoniæ nomina indant. Aliud certe, quod hic reponatur, adversariis non suppetit, quam quod, Magnobodo teste, puer ille post beatum Maurilium pontifex factus præsedere ecclesiæ Andecavensi. Sed hinc nemo, qui sanæ mentis sit, Honorati Cheotedri et Bononiæ aut Renoniæ, S. Renati parentum nomina extundet; nec ea Magnobodi verba ejusmodi sunt, ut ad Sanctum nostrum potius, quam ad Talassium aliumve Maurilii proximum successorem, referri debeant. Igitur, priusquam ostenderint adversarii, se ex puro fonte hæc Sancti parentum nomina hausisse, et nemini, præterquam S. Renato, recitata Magnobodi verba convenire, dubitari prudenter potest, non tantum, an hæc genuina sint ejus parentum nomina, sed et an ex sterili matre natus sit Sanctus noster. Interim, hæc de eo credat et sine antiqui scriptoris testimonio pro certis et indubitatis habeat, qui volet, videatque, ne inmodicæ credulitati

prodigiosam S. Renati historiam retulit,

AUCTORE
J. G.

A litatis notum apud eruditos incurrat. Quod vero ad prodigiosum S. Renati, sine baptismo per septennium mortui, ad vivos reditum attinet, fidente Eviglonio, altissimum de eo est Magnobodi ejusque coævorum silentium; nec adeo ad prodigium hoc asserendum Apologiæ auctor aut illius aut horum auctoritatem citavit, contentus prætensi Gregorii Turonensis, multorumque, aliquot sæculis eo recentiorum, testimoniis, quibus prodigium illud indubitatum reddi bona nimis fide existimavit.

quæ et prudenter credibilis non esse

24 Itaque, cum ad illud stabiliendum non alia, quam pseudo-Gregorii Turonensis, seu auctoris sæculi x, testimonia; ad probandum vero prodigiosum S. Renati ortum, nihil quidquam, præter Fortunati silentium et Magnobodi non satis dilucida verba, allegari possit, sensato lectori considerandum relinquo, an jure merito, ut non nemo vult, pro modis omnibus omniumque ætatum monumentis firmata haberi possit historia illa, in iis præcipue, quæ S. Renati anastasin præcessisse et comitata esse, sine synchrono aut subæquali teste vulgo circumferuntur. Quid? quod communis hominum sensus et intelligentia nos doceat, tam illustre præsertim factum, quod, consideratis adjunctis omnibus, ceterorum Sanctorum Galliæ ipsorumque Apostolorum signa et prodigia superat, sine ullo coævorum aut supparum auctorum testimonio non tantum pro indubitato haberi non debere, at ne quidem prudenter credibile esse; quippe quod ex natura sua tale sit, ut, si reipsa contigisset, nec Romani saltem orbis notitiam per quinque sæculorum decursum fugere, nec, data toties de eo scribendi occasione, prætermitti tamdiu a scriptoribus omnibus potuisset.

ostenditur.

25 Illud tamen, si quod unquam fuit, memorabile in primis prodigium ignoravit vel certe prætermisit Sulpitius Severus, cum in Vita S. Martini, sub quo metropolita contingere debuisset, tum in sacra Historia aliisque Operibus, ubi certam ejus memorandi nactus erat occasionem; omisit Venantius Fortunatus, qui illustrium Galliæ confessorum, non secus ac martyrum, virtutes et miracula depinxit, quique propter minus credentes, contra ac contendit pseudo-Gregorius, illud referre veritus non esset, cum in Vita metrica S. Martini, et lib. x, num. 6 mortuos a Martino ad vitam revocatos intrepide commemoravit; nihil pariter de eo meminit S. Gregorius Papa in Dialogis suis, nec quisquam alius, qui de futura carnis resurrectione tum scripsit, cum tamen ad comprobendam ab exemplis et factis futuram carnis resurrectionem nihil eo illustrius aut efficacius proferri potuisset. Denique ut paucis multos complectar, illud omiserunt S. Gregorius Turonensis, in recensendis miraculis potius facilius, quam negligentior, S. Magnobodus, qui ex professo S. Maurilii Vitam scripsit, Venerabilis Beda, Ado Viennensis, Usuardus, alique tum martyrologi, tum historici diligentissimi, quorum absolutissimum constantissimumque per quinque sæcula silentium, nihil minus quam prudenter credibile prodigium illud reddit. Ceterum quid ponderis contra hæc habeat asserta ab Eviglonio traditio et scriptorum a sæculo x et deinceps testimonium, discutere nunc lubet, ut ne quis ex hoc capite nos temere ab eo discessisse, aut S. Renati memoriæ injurios esse, conqueri juste possit.

§ III. Traditio, monumenta, scriptorumve testimonia, ex quibus prodigiosa S. Renati historia pariter adstruitur, expenduntur, et nihil certi evincere demonstrantur.

Cum institutum aut factum aliquod, Christianæ religionis usu sacrum, ea traditione nititur, quæ vel a Christo Domino, vel ab Apostolis, ex Ecclesiæ universæ, aut communi SS. Patrum consensu descendit, tum nihil contra illud valere quascumque, alias plausibiles, humani ingenii ratiocinationes, nemo bene Catholicus diffitetur; huc enim spectat illud S. Chrysostomi effatum in explanatione Epistolæ 2 ad Thessalonicenses, Oratione 4 in cap. 2: Traditio est, nihil amplius quæras. Verum enimvero, si ad stabiliendum factum aliquod mere historicum, idque in primis illustre aut omnino singulare, non alia asseratur traditio, quam quæ inferioris ordinis et errori de se obnoxia est, cujusmodi traditiones in particulis diocesis aut urbibus quandoque viguerunt aut hodieque vigent, tum certe istius generis traditionem historicam discutere, illique ex sanis indagandæ veritatis principiis contraire, scriptori Catholico licitum semper fuit. Nihil adeo ad rem nostram faciunt, quæ Eviglonius toto cap. 3 Apologiæ suæ contra Launoyum congegit Sanctorum Patrum testimonia, cum hæc ad prioris generis traditiones intactas servandas, minime vero ad eas spectent, de quibus hic movetur quæstio. Missis igitur his Patrum effatis, id nunc indagandum venit, num Andegavensium de S. Renati ortu et anastasi traditio satis idonea sit, ut ab Eviglonio pag. 33 et seqq. pro certo et indubitato facti illius testimonio allegari potuerit, utque sola ejusdem traditionis auctoritate immota et inconcussa manere possit præfata de Sancti ortu et resurrectione Historia, etiamsi, ut idem Eviglonius pag. 43 et 234 censet, nullus ea de re auctor hactenus scripsisset, nec Martyrologia, Indices, Monumenta, Annales, aut ecclesiarum provincialium tabulæ ejusdem meminissent. Quam ipse assertionem prolixè tractavit, totoque capite 3 a pag. 33 usque ad 45 ac dein passim alibi evincere nisus est, ego parcius expedire eademque opera convellere aggredior.

Historiam illam non firmat legitima traditio.

27 Inter inferioris ordinis traditiones, quæ vel Sanctorum vel aliorum virorum illustrium res gestas attingunt, alias esse legitimas et criticæ regulis consonas, alias spurias et populares, seu mera populi commenta, nemo, vel leviter in historia versatus, ignorare potest. Proin rem gestam, qua de controvertitur, affirmanti nihil omnino prodest, nudum traditionis nomen pro se adduxisse, quandoquidem, ut eruditi passim statuunt, necesse est, ut id, quod controvertitur, re ipsa in traditione, eaque non populari, positum esse, aperte demonstretur. Id autem ut legitime fiat, necessario, ex eruditorum communi judicio, proferenda in medium sunt congruæ auctoritatis atque antiquitatis monumenta, sine quibus non magis ipsa traditionis antiquitas, quam factum, quod ea nixum præstenditur, prudenter credi de-

quæ, dum non mere adstruit, sed documentis probari deberet.

AUCTORE
J. G.

bet. Cum enim illud, quod a recentiore auctore de rebus antiquis sine alicujus vetustioris seu scriptoris seu monumenti auctoritate profertur, judice illustrissimo Baronio, contemni possit, ac revera ab eruditis contemni soleat, jure merito nihili fit asserta de facto aliquo antiqua traditio, nisi hujus antiquitas comprobetur et per monumenta, quæ fidem faciant, ad rei gestæ originem, quæ veritatis caput est, sat prope reducatur. Quapropter, si evictum dederò, Andegavensium traditionem congruè antiquitatis auctoritatisque testimonio destitutam esse, una evicero, S. Renati ortum ac præsertim anastasim plane singularem, quæ ea traditione fulcitur, nulla ratione inter facta indubitata et certa ab Eviglonio censerì, nec proin injurium Sancto aut Andegavensi ecclesiæ dici posse, quò factum illud solo traditionis prætensæ titulo non admittit.

nec scriptis
sat antiquis

B 28 Nullum plane traditionis illius testimonium scriptum produci posse, quod non sit quinque saltem sæculis a prætensis S. Renati ortu et anastasi remotum, ipse Eviglonius, traditionis illius vindex, sua Apologia, invitus licet, manifestum facit, dum diligentissime corrasis undequaque monumentis, ne unum quidem, præter supposititia ac præcedenti § confutata, proferre in medium quiverit, quod Rainonis, sæculo x S. Maurilii Vitam conscribi jubentis, temporibus antiquius certo sit. Equidem pag. 413 laudat documentum cænobii S. Marcellini, a Bartholomæo Chicarello in Catalogo Antistitum Neapolitanorum productum, in quo ad annum Christi 763 de quodam oratorio, Neapoli in honorem S. Renati consecrato, mentio fit; sed, præterquam quod instrumentum illud suppositionis facile convincatur, prout Launoyus in sua duplici Dissertatione, Observatione 45, ostendit; etiam in hypothesi, quod genuinum illud esset, nihil aliud inde confici posset, quam quod a sæculo saltem octavo Sanctorum cultus Antistiti nostro a Neapolitanis, quod et nos lubentes admitteremus, delatus fuerit; minime vero hinc quidquam eruitur, quod prodigiosam illius historiam ejusve antiquam traditionem vel tantillum stabiliat. Nec utramque melius stabiliunt, quæ Eviglonius pag. 74 profert, Martyrologii Usuardini auctaria, aut varii, quos pagina seq. laudat, Andegavensium episcoporum Catalogi, cum et in illis, præterquam quod de sat magna eorum antiquitate non constet, de prætensis prodigiis deque his favente traditione altissimum ubique regnet silentium, quod comprobandis prodigiis illis horumve traditioni non tantum nihil prodest, ut potius, quemadmodum supra de coævorum et supparum auctorum silentio dictum est, vehementissime adverteretur.

nec testimonio
Surrentinæ
ecclesiæ,

C 29 His nec antiquiora nec magis manifesta legitima traditionis monumenta subministrare potuerunt Surrentini, ab Andegavensi episcopo et capitulo, dum magno molimine Apologiam suam adornabat Eviglonius, in auxilium causæ communis acciti. Etenim, prout authentici Surrentinæ ecclesiæ testimonii verba ferunt, quæ de S. Renato, Andegavensi primum antistite, dehinc episcopo Surrentino, summa diligentia conquisita, candide sincereque tradi possunt, ea tandem sunt: Nimirum, sanctissimum Præsulem solitariae quietis studio, Roma Surrentum se contulisse: ubi diu vitam ab omni non modo labe alienam, sed ab hominum etiam cœtu sejunctam duxit; donec, clarius in dies ejus sanctitatis fama illucescente, e latebris, ubi se abdiderat,

repugnanter extractus, in ejus urbis episcopali D tunc sede sedere coactus est. Addunt, eum unicuique illius secessus socium habuisse, nomine Valerium, patria Surrentinum: quem sui instituti sectatorem morumque egregium imitorem, probe studiis omnibus pietatis excultum, demum post obitum dignitatis ac muneris quodammodo reliquit hæredem. *Hactenus Surrentini testimonii prima pars, qua liquido patet, etiam post adhibitam summam diligentiam nullum a Surrentinis inventum fuisse tam exploratæ antiquitatis et fidei monumentum, ut ex ejus auctoritate inter ea, quæ candide sincereque de S. Renato tradi possunt, prodigiosam illius anastasim, vel eidem patrocinantem antiquam traditionem recensendum existimarent.*

E 30 Porro, quæ ejusdem instrumenti parte II nec Officiis traduntur, spectant solummodo ad Sancti apud ejusdem Ecclesiasticis, Surrentinos cultum; et Andegavensium opinioni de translato ad se ex Italia S. Renati corpore potius multum obsunt, quam prosunt. Tertia denique parte Surrentini declarant, se, quo illustrissimi episcopi et reverendissimi capituli Andegavensis voto fiat, ut par est, satis, transmittenda iisdem censuisse sacrarum precum et Officiorum exempla, quæ per totam diœcesim Surrentinam recitari antiquitus solita diu fuere, et una cum ecclesiæ metropolitanæ Actis diu servantur et adhuc extant, quorum compendium Eviglonius in Apologia pag. 64 et 65 nobis subministrat. Non diffiteor quidem, tum in Officiorum Hymnis, tum in quatuor ex octo Officiorum Lectionibus, quas præ oculis habemus, itemque in laudato superius Romæ Opere de prodigiosa S. Renati historia mentionem fieri; at parum, aut nihil præsidii Andegavensium causæ hinc accedit. Ac primo quidem ex hoc capite, quod circa id, quod præsertim controvertitur, Surrentini ab Andegavensibus dissentiant, quandoquidem, uti in Surrentinis Lectionibus adstruitur, S. Renatus non ante perceptum baptismum, sed cum jam sub Crucis vexillo militare virtutumque telam ordiri cœpisset, febricula extinctus fuerit, nec post elapsus ab obitu septennium, sed, uti ibidem etiam innuitur, sine mora exanime Pueri corpus ab afflictæ matre ad Maurilium delatum, peractaque hujus oratione, mox vita donatum fuerit. Accedit, quod, etiamsi Surrentinorum et Andegavensium, quam sunt sibi dissona, tam essent convenientia testimonia, nondum hinc prætensæ traditionis antiquitas indubitata evaderet, nisi illa ex monumentis, Rainone et Archanaldo multo antiquioribus, desumpta esse, traditionis assertores evicerint.

F 31 At, inquires, sacrarum precum et Officiorum exempla, quæ Andegavensibus Surrento transmissa fuere, per totam diœcesim Surrentinam recitari antiquitus solita diu fuisse, et una cum ecclesiæ metropolitanæ Actis diu servari et adhuc integra extare, anno Christi 1649 publico instrumento testatus est Surrentinus clerus. Id quidem non me latet; at hæc a Surrentinis bona fide tradi potuerunt, etiamsi non ante sæculum XIV, imo et non, nisi sat diu post, Officia illa in sua diœcesi recitari cœpissent. Et vero hæc non ante Rainonis tempora in usu fuisse, ex duplici capite mihi persuasum habeo; altero, quod in Hymno, qui ad Laudes secundasque Vesperas concinitur, de pellendis ex Surrentino tractu furentum Turcarum cuneis, Maurorumque castris verba fiant, quæ, nisi ex prophetia, proferri nequierint ante annum 1558, quo, teste Ughello, tom. VI Italiae

quorum antiquitas examinatur,

Sacræ

AUCTORE
J. G.

A *Sacræ auctæ col. 593, Piali Bassanus... cxx longis navibus Turcarum præfectus... noctu inopinato in urbem (Surrentinam) impetu facto... Surrentum Massamque vastavit, dirupit, incendit, miserrimamque... raptu calamitosissimo effecit: altero denique, quod octo Officii Lectiones, jure merito post Breviarii Romani restitutionem abrogatæ, nulla ex parte antiquitatis, quæ sat prope ad sæculum x reduci queat, indicium præ se ferant, nullumque, ex quo desumptæ fuerint, antiquiorem fontem indicent; quæ et causa est, cur iis in nostro Opere locum non concedamus.*

nec allegatis
ab Eviglonio
monumentis,

B 32 *At forte reponet quispiam, tametsi congruæ vetustatis documenta, litteris consignata, traditionis hujus antiquitati non suffragentur, patrocinari saltem alia, quæ, uti Eviglonius in Apologia pag. 445 loquitur, quamquam natura sua muta sunt, significatione tamen ipsa publice loquuntur vel facta et miracula (Sanctorum) vel sanctitatis antiquam opinionem, sicut cæli enarrant gloriam Dei. Hujusmodi ego monumenta nequaquam respuo; at talia in rem suam ab Eviglonio recte produci posse nego. Itaque, quæ verti contra nos possent, ex ipso audiamus: Habemus, inquit pag. 446, in primis capellam S. Renati in castello Possoneriæ, seu Possiaci, ut loquuntur Gregorius Turonensis (prætensus nempe) et cæteri antiqui scriptores, ædificatam in eodem ipso loco, in quo ille (S. Renatus) natus creditur; et pag. 424: Habemus in urbe (Andegavensi) basilicam S. Petri antiquissimam, collegio canonicorum insignem, in qua Puer moriens beato Maurilio, Sacrum facienti, oblatum est ad baptismum: in eademque basilica crypta est subterranea concamerato opere, cujus in medio fossa cernitur, in qua idem Puer sepultus jacuit per septennium.... Altari (quod in intima crypta eminet) imposita est imago sancti Maurilii Puerum suscitantis; et pag. 422: In eadem ecclesia pone altare majus visitur arca lapidea muro inserta, illuc translata e specu ad majorem venerationem, in qua jacebat corpus Pueri, quando a Maurilio fuit suscitatus. Denique post nonnulla, quæ ad testandum Sancti cultum faciunt, de quo nulla quæstio superest, subdit pag. 423: Habemus sigillum vetustissimum capituli nostri, appensum litteris cujusdam transactionis, initæ inter Guillelmum episcopum Andegavensem, et majores nostros anno mcccxxvi, cujus in altera parte cernitur imago sancti Maurilii, Renatum e tumultu suscitantis, in altera martyrium sancti Maurilii, patroni et titularis nostri.*

C

utpote a Renati ætate
nimium remotis,

33 *Ita huc usque Eviglonius, qui et sigillum in tabula expressit, quo revera aliquis ad S. Maurilii imperium e feretro sese erigens et sepulcrum a se lapidem utraque manu removens conspicitur. Verum ex his omnibus nihil est, quod scriptorum veterum de traditione illa silentium supplere, aut sat prope ad rei gestæ originem reduci queat. Non ipsa certe S. Renati capella; quippe quæ ante Rainonis tempora exstructa fuisse non ostenditur, et ex cujus antiquiore exstruktionem, si tamen probari posset, nihil aliud consequeretur, quam tanto antiquior S. Renati apud Andegavenses cultus. Sed neque efficacius Andegavensis S. Petri basilica, ejusve crypta subterranea, aut, quæ Eviglonii tempore ostendebantur, S. Renati fossa et arca lapidea, ejusdem traditionis antiquitatem probant; cum nullo ex capite aut ipse, aut quisvis alius, demonstrandum suscepit, hæc ipsa monumenta ante sæculum x, seu ante*

Rainonis tempora exstitisse, ac pro talibus jam tum a prudentioribus fuisse habita; quæ nisi prius probata fuerint, redditaque sit ratio, cur Raino ad illa monumenta, si tum exstabant, non provocarit, ex his pro tuenda traditionis antiquitate nihil solidi umquam confici poterit. Nihil hic moror S. Maurilii imaginem, altari cryptæ illius impositam, aut Andegavensis ecclesiæ sigillum, sæculo xiii usurpatum, quandoquidem hæc a sæculo iv, quo prodigiosam S. Renati historiam contigisse volunt, nimium quantum remota sint, ut sine antiquorum testimonio fidem aliquam facere, aut sat prope ad SS. Maurilii et Renati tempora pertingere apta sint. Quod si quis hæc sæculo xiii vetustiora facere velit, haud ei refragabor, si documentis congruis assertionem suam stabiliverit, simulque evicerit, per expressum in sigillo et imagine adolescentem aut juvenem (nam hunc puerum dicere vetat robusti corporis et Maurilio non valde impar moles) per hunc, inquam, adolescentem aut juvenem, non illum designari hominem peregrinum, quem S. Maurilius, teste S. Magnobodo in ejus Vita num. 27, ad vitam revocavit; sed inquilinum puerum, necdum baptizatum, cui redivivo ex re gesta inditum in baptismo Renati nomen fuisse, Andegavenses contendunt. Ex quibus omnibus cordatus quilibet perspicit, quam parum firma sit traditionis ab Eviglonio assertæ antiquitas, quamque hæc nullius momenti sit, ut quis hac sola pro certo et indubitato habeat illustrissimum post redemptos homines prodigium, nullo alias magnæ antiquitatis testimonio comprobatum.

34 *Reliquum est, ut in hujus prodigii scriptorum, qui a sæculo x et deinceps floruerunt, historicam auctoritatem et fidem inquiramus. Hos quidem Apologiæ auctor pag. 60 testes omni exceptione majores appellat; at nullo prorsus jure, ut dicenda aperient. Non posse prætensum Gregorium Turonensem, seu Rainonem, vel Archanalduum, qui illius jussu Vitam S. Maurilii scripsit, inter prodigiosæ illius historiæ testes, omni exceptione majores, computari, non tantum manifeste demonstrant argumenta a num. 46 relata, quibus Vitam S. Maurilii Gregorio Turonensi abjudicavimus; sed etiam recentior Rainonis et Archanaldi ætas, et commenta sat multa, quæ in ejusdem Maurilii Vita tradita fuerunt. Quod ad eorum ætatem certo determinandam attinet, si non sufficiant recitata num. 47 verba, quibus Vitam illam anno Christi 905 jussu Rainonis ab Archinaldo scripta narratur, audi et Vindocinensis Chronici testimonium, quo etiam asseritur, anno dcccv Vitæ sancti Maurilii inventio seu potius augmentatio per Rainonem et Archanalduum scriptorem facta esse. Sunt igitur hi præfata Vitæ auctores a Maurilio, sub annum Christi 387 episcopo consecrato, v integris sæculis remoti, atque adeo ab ætate nihil habent, quo testes illius prodigii omni exceptione majores dici ullatenus queant. Accedit, quod uterque, aut certe alteruter præter ingenuitatis leges Gregorii Turonensis personam induerit, et sub eadem fictitia persona S. Germanum Parisiensem alloquatur. Denique, quæ de itinere Maurilii in Angliam ejusque in patriam reditu aliisque Renati anastasim prægressis ex ea Vita numm. 8, 9 et 10 transcripsimus, hæc vel per se sola falsitatis convincuntur; et, si uterque auctor æqualem in concinnanda Vita illa partem habuit, utrumque commentis indulsisse; si partem inæqualem, alterum in adornandis ultra verum antiquis historiis, alterum in iis divulgandis*

nec scriptorum,
qui sæculo x,

F

AUCTORE
J. G.

ac deinceps
floruerunt,
testimoniis,

dis faciliorem exstitisse, non minus manifeste ostendunt.

33 Rainone atque Archanaldo juniores cum sint Marbodius, Redonensis episcopus, Ulgerius, Andegavensis antistes, Petrus Cluniacensis et Petrus Cantor Parisiensis, utpote qui, prout tom. IX *Historiæ litterariæ Franciæ* videre est, sæculo XII dumtaxat floruerunt, multo minus, quam Raino et Archanaldus, habent, quo ab ætate testes dici omni exceptione majores possint. Adhæc, uti eruditi scriptores laudatæ *Historiæ litterariæ* tomo citato pag. 21 recte observant, fuerunt seculi XII scriptores rei criticæ ignari, aut certe minus intelligentes, parati sine severo examine admittere et in sua scripta referre quascumque pias historias, ad rem suam attinentes, quæ vel sub ementito illustris scriptoris nomine, vel ex vulgi opinione passim circumferebantur. Non diffiteor quidem, viros illos alio eruditionis genere floruisse, nec spernendam esse eorum auctoritatem, dum res suo tempore gestas narrant; ast hinc auctoritati eorum circa factum historicum, adeo longe ab iis remotum, nullum pondus accedit. His nihilo præstantior prodigiosa historiæ testis est S. Antoninus, quem Eviglonius pag. 53 tamquam Petro Cluniacensi antiquiorem perperam ac præter mentem citavit; cum sæculo dumtaxat XV scripserit, atque in rebus, tot sæculorum intervallo a se remotis, exiguum aut nullam auctoritatem habeat, dum has sine antiquorum testimonio, bona tamen fide vir ipse bonus et pius profert. His adde, quos hoc loco non citavit Eviglonius, Vincentium Bellocensem, qui sæculo XIII, et Petrum de Natalibus, qui sæculo XIV floruit, apud quos ejusdem prodigii mentio fit; sed nec hi magis, quam præfati scriptores, apti sunt, ut historiæ S. Renati testes omni exceptione majores haberi queant. De scriptoribus sæculo XV recentioribus, tum Italis, tum Gallis, nihil attinet hic dicere eosve longo ordine recensere; cum numerum quidem facere, at prodigioso, de quo controvertitur, facto fidem addere sua auctoritate nequaquam possint; quamquam tamen in Itolorum laudem hic obiter lectorem monitum velim, eos passim memorata prodigia non tam fabulosis adjunctis, ut contra fecerunt alii, nec adeo exoticis coloribus adornasse.

C
nec aliis instrumentis
solide probari
potest.

36 Denique, quod Eviglonio septimum est omni exceptione majus assertorum prodigiorum testimonium, ei Apologiæ pag. 55 desumitur ex diæcesis etiam Andegavensis antiquis *Lectionariis* manu exaratis excusisque omnium editionum *Breviariis*. Quanta sit priorum antiquitas, haud satis aperte edixit Eviglonius, nec ea de re mihi, cum ad manum nunquam *Lectionaria* illa fuerint, pronuntiare liberum est. Fallar tamen vehementer, nisi monumenta illa Rainone et Archanaldo, utpote quorum neuter meminit, cum meminisse, si exstiterant, et potuisset ac debuisset, non parum juniora sint, imo et non, nisi post S. Petri venerabilis ac fortassis etiam post S. Antonini ætatem conscripta. Ut ita existimem, auctor mihi est ipsemet, invitum licet, Eviglonius, qui, dum in producendis suis testibus, omni exceptione, si Superis placet, majoribus, temporum, quibus ii vivere, ordinem servare voluit, atque adeo ab antiquioribus ad recentiores gradum fecit, *Lectionariorum* suorum testimonium non ante allegavit, quam Petri venerabilis et Antonini verba, quæ ad rem suam pertinere arbitrabatur, de verbo ad verbum transcripsisset. De ætate *Breviariorum* Andegavensis diæcesis, typis excusorum, non est,

quod disseram, cum ipsa se junior eorum ætas D apertissime prodatur; sed nec de diplomate indulgentiarum, sub Alexandro Papa VI a 14 Cardinalibus confraternitati, ut vocant, S. Renati concessarum, aut de earundem diplomatis a Leone Papa X et Clemente Papa VII datis agendum hic multis est, cum et hæc, etiamsi omnia indubie genuina essent, nihil plane contineant, quo prodigia, de quibus controversia est, ullo modo stabiliri possint. Accedit, quod ejusmodi diplomatibus numquam Pontifices, nisi id aliunde constet, sua auctoritate firmare intendant historica illa facta, quæ ab indulgentiarum postulatores in supplici libello allegantur, quæque ex eorum relatu diplomatum præfationi subinde inserta sunt, uti eruditus non uno exemplo compertum est.

§ IV. An Sanctus noster Andegavensem episcopatum prius, quam Surrentinum certo administravit, inquiritur. Reliqua E
ejus gesta, emortuale tempus, sepulturæ locus et corporis translationes referuntur. Varia ejus elogia.

Mirabilem Sancti nostri ex sterili matre ortum, utut alias de se non incredibilem, non tamen pro indubio adstrui posse, ejusdemque, elapso præsertim a morte septennio, singularem ad vivos redditum, cujus occasione Renati nomen ei inditum fuerit, non esse factum historice certum, seu, uti contendit Eviglonius, omnium ætatum tabulis monumentisque testatum, jam salis superque ostensum arbitror, puderetque me, disceptationi huic tantopere immoratum fuisse, nisi in quorundam minus eruditorum aut plus æquo memoriæ S. Renati addictorum gratiam singillatim convellenda fuissent sat multa testimonia, quibus Apologiæ auctor, veluti totidem invictissimis argumentis, ultra centum et quinquaginta paginas oplevit. Id ergo nunc inquirendum venit, an, quod Andegavense breviarium et Eviglonius tradunt, pro sat certo haberi queat, Sanctum nostrum Andegavensem episcopum consecratum, et ob diæcesis hujus administrationem, non sine multis prodigiis optime gestam, illustrem prius exstitisse, quam juxta Surrentinum solitariam vitam instituerit, evectus deinde e sua cella ad Surrentinam cathedram, in qua vitam sancte actam sanctissime clausit. Quæ factum istud in dubium adducant, inter alia hæc sunt: quod nullus assignetur auctor æqualis aut saltem utcumque suppar, qui, eum ab Andegavensi sede ad Surrentinam translatum fuisse, insinuet. Quid? quod, ut Launoyus § 44 pag. 93 recte observat, ne ipse Auxilius, qui, ut Formosi, ex Portuensi ecclesia in Romanam traducti, ob idque adulterio accusati, causam defenderet, peculiarem de translationibus episcoporum libellum edidit, in eoque quascumque translationes episcoporum studiose enumeravit, quod, inquam, ipse Auxilius de Renato ab Andegavensi ad Surrentinam cathedram evecto, nihil meminere, certissimum, ut Launoyus subdit, subministrans indicium, hanc translationem ad annum

Cum nullus scriptor satis antiquus pro Andegavensi Sancti nostri episcopatu allegetur,

F

A num 909 *Italīs, vel certe Romanis, incognitam fuisse.*

imo contra
illum faciant
concilii Ande-
gavensis si-
lentium, et
S. Licinii,

38 Aliud contra facti hujus fidem argumen-
tum cum Launoyo desumi potest ex silentio Ande-
gavensis concilii, quod in ordinatione Talassii
celebratum anno 453, multos de Ecclesiastica di-
sciplina canones sanxit; cui, si vera essent, quæ
de S. Maurilii per septennium deque perenni
S. Renati a sua diœcesi absentia vulgo referun-
tur, justissima urgentissimaque causa erat spe-
ctantes ad pastorem curam canones instaurandi,
de pastorum residentia pœnitentiaque serio tra-
ctandi, atque vel maxime cavendi, ne quis impo-
sterum episcopus inconsulto metropolitano et
aliis provinciæ antistitibus (Launoyi pag. 84
verba sunt) ecclesiam desereret, quemadmodum
Maurilius et Renatus deseruerant, aut ne, quod
ipsi cognito soli Deo judicio fecerant, in exem-
plum traduceretur. At inter duodecim hujus
concilii canones nullus est, qui episcoporum re-
sidentiam vel negligentiam attingat, vel agendæ
propter negligentiam in baptizando aut confir-
mando pœnitentiæ modum præscribat. Ex hujus
autem rei silentio dicimus, minus ut minimum
B firmam Renati historiam videri. Huic ego aliud
argumentum subdo, quod S. Licinii, ante annum
Christi 604 Andegavensis episcopi consecrati,
Vita, ab anonymo Andegavensi aut coævo aut
certe subæquali scripta, num. 22 suppeditat. Verba
ejus, quæ ad rem nostram faciunt, ex tom. II
Febr. pag. 681 audire juvat: Videns autem, in-
quit cit. num. 22, sanctus vir (Licinius) nec sic
se posse remotum esse a turbis concurrentium
populorum, cœpit a rege prædicto (Chlotario II)
seu a reliquis consacerdotibus et episcopis licen-
tiam postulare; qualiter ad eremum penetraret,
et ibidem soli Domino vacaret. Quibus petiti-
onibus episcopi, sacerdotes, rex et populus resi-
stentes, cœperunt eum rogare, ut, sicut divina
et canonica auctoritas penes se habet, ageret,
et populum, sibi a Domino commissum, non ne-
gliceret. Et paulo post: Quibus exhortationibus
sanctus vir (Licinius) parens, quoniam cognovit
aliter fieri non posse, ... cœpit (ut ante fecerat)
sapienter prædicare et prudenter populum, sibi
C commissum, regere et gubernare.

Andegavensis
Ep. agendi
ratio, ipsæque
Officii Surren-
tini Lectiones,

39 Cum ergo, uti ex his liquet, S. Licinius, soli-
tudinis desiderio flagrans, petitionis suæ æquita-
tem S. Renati exemplo comprobendam non susce-
perit, imo agnoscere videatur divina et canonica
auctoritate vetitum episcopo esse ejusmodi in ere-
mum secessum, primum hinc est colligere, San-
ctum nostrum non fuisse prius Andegavensem
episcopum consecratum, quam juxta Surrentum
in eremum secederet. Id enim si factum fuisset,
scivisset utique S. Licinius, et coepiscoporum
aliorumque suo desiderio obsistentium senten-
tiam, qua divina et canonica lege ejusmodi in
eremum secessum prohibitum asserebant, insigni
domesticoque S. Renati exemplo refellere neuti-
quam prætermisisset, quod tamen nequaquam fe-
cisse legitur. Adde, quod Andegavensis Breviarii
assertioni Surrentini Officii Lectio v et vi refra-
getur, utpote asserens, Renatum, non jam conse-
cratum Andegavensem episcopum, nedum re epi-
scopali aliquamdiu bene gesta clarum, sed adhuc
ætate adolescentem, dimissis quam primum
parentibus, patrioque contempto latere, omni-
bus, quæ possidebat, renuntiasse, ac per Panno-
niam in Italiam advenisse, ubi juxta Surrentum
solitariam vitam exorsus est, ac denuo ad epi-
scopalem cathedram evectus fuit. Scio quidem,

non majorem in hac re Surrentinis illis, quam
Andegavensibus Lectionibus, habendam esse fidem;
neque adeo ex istarum auctoritate Andegavensem
cathedram Renato eripere mihi animus est; sed
idcirco dumtaxat Surrentini Officii verba pro-
duxi, ut, contrario hujusce testimonio elisa Ande-
gavensis Breviarii auctoritate, manifestum fieret,
ex hoc pro certo habendum non esse Sancti nostri
Andegavensem episcopatum, cum certa inter dis-
sentientes, qui paræ auctoritatis et fidei sunt, ve-
ritas statui non possit. Quin etiam cum multa
sint, quæ contra hunc Sancti episcopatum faciunt,
nihil vero ex adverso allegetur, quo extra contro-
versiam poni possit ejus, priusquam eremum pe-
teret, episcopalis tum consecratio, tum admini-
stratio, non magis hæ, quam prodigiosus ejus ortus
mirusque ad vivos reditus inter facta seu indubi-
tata seu satis certa collocari debent.

40 At, inquit, si hæc ita se habeant, conse-
quens est, ut S. Renatus perperam a Rainone
S. Maurilii in Andegavensi episcopatu successor
statuatur, ac temere per octo circiter sæcula inter
Andegavenses episcopos connumeratus jam fuerit.
Respondeo, sine ullo piaculo admitti posse, Rai-
nonem, ut sæpe alias, etiam hic, hallucinatum
fuisse, ac potuisse Sanctum Rainonis tempore in-
ter Andegavenses præsules connumerari, non tam,
quod hujus ecclesiæ episcopus consecratus fuerit,
eamque aliquando diœcesim reipsa gubernarit,
quam quod, ut Romæus in Epitome Vitæ ejus
etiam existimat, ad hanc administrandam com-
muni cleri et populi suffragio destinatus, vel etiam
electus fuisse, creditus sit, quam tamen ipse pro-
vinciam vel ex solitudinis desiderio aliave ex causa
admittere recusarit. Utut hæc sint, nullum certe
sat magnæ auctoritatis monumentum suppetit, ut
Sanctus noster prius Andegavensem, quam Sur-
rentinam sedem tenuisse, indubitanter dici queat.
Id enim nec Rainonis vel Archanaldi evincit au-
ctoritas, quippe, quæ, ut ostensum supra est, me-
ritissimo jure hic suspecta, imo nullius ponderis
est, atque, etiamsi sublesta non esset, indubiam
reddere non posset S. Renati ab Andegavensi ad
Surrentinam sedem prætensam translationem, de
qua, ut legenti Vitam Maurilii manifestum fiet,
nullum apud eos verbum exstat. Neque vero id
efficacius ex Andegavensium episcoporum catalo-
gis, ab Eriglonio pag. 75 laudatis, concludi po-
test, cum nec eorum antiquitas Rainonis temporibus
major esse probetur, nec Renatum suum ad
Surrentinam sedem evectum fuisse innuant. Ce-
terum notasse obiter juverit, hosce Andegavensium
episcoporum catalogos non melius inter se, quam
Surrentinas cum Andegavensibus Lectiones con-
venire; cum alii catalogi inter Defensorem, anno
375 Andegavensem episcopum, interque S. Mau-
rilium duos, alii quatuor episcopos, medios stu-
tuant; et rursus hunc inter et Talassium, anno
453 episcopum consecratum, alii duos, alii unum
dumtaxat collocent. Sed ad alia, quæ § 1 recitata
sunt, discutienda progrediamur.

AUCTORE
J. G.

non pro certo
asserri potest,
Andegaven-
sem prius,
quam Surren-
tinam diœce-
sim admini-
strasse.

F

41 Ut ægrorum curationes, tam in eremo,
quam in episcopatu, a Renato nostro peractas,
indefessum ejus in lucrandis Deo animis zelum,
episcopales ejus dotes, aliaque ejusdem decora,
quæ partim in Andegavensibus, partim in Sur-
rentinis Lectionibus longo ordine recensentur, ut
vero admodum consona, libens admitto, cum hæc
omnia nec fidem humanam superent, nec aliis
sanctis anachoretis præsulibusve insolita aut nova
sint, ita singula, quæ illic referuntur, historice
certa facere, cum desit congruæ antiquitatis testi-
monium,

Expenduntur
reliqua San-
cti gesta;
emortuale
tempus,

AUCTORE
J. G.

monium, nequaquam possum. Nullus tamen dubito, quin præclaris virtutibus, et, uti post mortem, ita et in vita miraculis effulserit, atque hoc gemino titulo Sanctorum honoribus cultus et Surrentinæ urbis patronus electus fuerit. Quamdiu vero in solitudine degerit, et an, ut nonnulli tradunt, circa annum Domini 450, an contra anno 430, ut alii volunt, ad Surrentinam cathedram evectus fuerit, ac denique post paucos annos, prædicta obitus sui die, in Domino obdormierit ætate sexagenarius, definiendum iis relinquo, quorum in perquirendis hac de re veteribus monumentis sagaci industriæ multo felicior, quam diligentiae meæ fortuna respondit. Ego his destitutus, ex communi auctorum sententia eum sub medium sæculum v defunctum statui, quo circiter tempore S. Valerius, ejus in sancta conversatione discipulus, ei in episcopatum Surrentinum successisse perhibetur, uti videre licet apud Ughellum tom. VI Italiæ sacræ, Venetiis excusæ, col. 598.

sepulturae locus miraculis clarus, et assera a nonnullis corporis ex Italia

B

42 Reliquum est, ut, quæ de Sancti gloria posthuma num. 42 et 43 ex Eviglonio recitata fuere, in examen adducamus. Elatum fuisse S. Renatum publico funere sepultumque in eadem ipsa ædícula, quam vivens tenuerat, secundum urbis Surrentinæ muros, in ejusque memoriam eodem in loco ædificatum a civibus ingenti opere fuisse templum, quod multis postea miraculis nobilitatum fuit, hæc omnia, quæ tum Itali, tum Galli passim perhibent, facile inducor, ut credam, cum et a vero minime abhorreant, et ex facto Radoaldi, Beneventani ducis, num. 4 memorato, non mediocriter confirmentur. Inde etenim patet, jam ante elapsa a suo obitu bina sæcula, ac verosimiliter multo tempore prius, S. Renatum non procul a Surrento ecclesiam ac tumulum maxime celebrem habuisse, et ut Surrentinæ urbis patronum ab ipsis etiam exteris fuisse passim agniti, Cælitumque honoribus affectum. Verum, quæ mox subdit præfatus Apologiæ auctor de legatis a clero et populo Andegavensi Surrentum missis, qui sui quondam Antistitis integrum, ut verba innuunt, corpus a Surrentinis repetierint, illudque, sibi a summo Pontifice reddi jussum, cum militari præsidio, ne qua vis in itinere fieret, Surrento Andegavum asportarint, hæc an multam fidem apud cordatos homines repertura sint, vehementer dubito, tum quod, fatente ipso Eviglonio, nec Pontificis Romani nomen, cujus jussu redditum a Surrentinis fuerit sancti Tutelaris sui corpus, ac ne ipsum quidem sæculum, quo id contigisset, compertum habeatur, tum quod revectum ex Italia in Gallias cum militari præsidio Sancti corpus fabulam sapiat, ac denique quod tam singulare factum nullo veterum testimonio, ac ne quidem ipso, quod de variis Renati translationibus Eviglonius edidit, authentico documento ullatenus stabiliatur.

ad Andegavenses translatione, de qua nonnulla observantur.

C

43 Quod vero ad facti hujus substantiam, seu ad ipsum Sancti nostri corpus attinet, de hoc ita statuendum videtur, ut, si sua Andegavenses non fallat opinio, et corpus hoc, quod se a Surrentinis, incerto tamen tempore, accepisse, ipsi gloriantur, a Renati, Surrentini episcopi, corpore omnino diversum non sit, non illud totum et integrum, sed ex parte solummodo ante Rainonis num. 47 memorati, vel certe ante Rainaldi I, Andegavensis exeunte sæculo x episcopi tempora, Surrento in Gallias devectum fuerit, cum Surrentinorum in concedendo Antistitis et Patroni sui integro corpore tam insolita liberalitas, tamque

singulare, quod Andegavenses prætendunt, Romani Pontificis ea de re mandatum, sine antiquitatis testimonio credi non debeat nec prudenter possit. Accedit, quod in Surrentini archiepiscopi et cleri authentico testimonio, ab Eviglonio pag. 63 producto, diserte dicatur, compertum exploratumque certa patrum traditione ad Surrentinos manasse, cum corpore divi Valerii, quod in ejusmodi æde Surrentina religiose asservatur, partem quoque corporis sancti Renati condi colique, prona scilicet civium Surrentinorum in suos Tutelares observantia ac pietate. Hanc autem corporis S. Renati partem non exiguum esse, sed talem, tantamque, ut sub Corporis nomine venire apte possit, ipsa, quam num. 44 dedimus, inscriptio, et Apostolicæ sacrorum Rituum congregationis decretum, in ea memoratum, aperte innuunt.

44 Ceterum illam sacri corporis partem, quam ex communi opinione Surrento Andegavum, at non prædicto modo, asportatam credere non abnuo, a Rainaldo I, Andegavensi episcopo, vel exeunte x vel ineunte xi sæculo, translata rursus fuisse, ac deinde ab hujus successoribus aliquoties revelatam seu rite recognitam, testatur monumentum Andegavensis archivi in membrana multis sigillis munitum, quod, meo quidem judicio, non æque solide, ac prodigiosam S. Renati historiam, Launoyus in suspensionem falsi adduxit. Ut enim indubium sit, hoc instrumentum non esse anno 1255 antiquius, cum reliquiarum, eo anno recognitarum ac translatarum in decentiorem capsam, mentionem faciat; nullam veri speciem habet, contra ac Launoyus sentit, illud documentum ad sæculum xvi sat prope accedere, seu sub tempora Leonis X et Clementis VII Pontificum confictum fuisse, cum non sit, uti perperam idem Launoyus innuit, anonymi junioris ac privati hominis mera narratio, sed, uti Eviglonius pag. 58 et ultima ipsius instrumenti verba indicant, ipsisimum translationis, anno 1255 factæ, authenticum testimonium, ipsisque episcoporum aliorumque illustrium virorum, qui illi interfuerunt, sigillis munitum. Illud autem sub ementito antiquioris sæculi titulo una cum eorum sigillis sæculo xvi fabricatum fuisse, sine gravioribus, quam quas produxit Launoyus, rationibus ne quidem suspicari de Andegavensi capitulo licet.

Ex capituli Andegavensis monumento, cujus auctoritas

E

F

45 Et quamquam sat mirum videri possit, translata a Rainaldo I Sancti pignora, non diu post, nempe anno 1012, ab Huberto, Andegavensi itidem episcopo, ac deinde ter, duorum sæculorum decursu, resignata et revisa, tandemque anno 1255 iterum recognita et splendidiorum in capsam demum transposita fuisse, hæc tamen, secus atque idem Launoyus pag. 64 Observatione decima, num. 5 asserit, incredibilia prorsus non sunt, cum recognitiones illæ, prout in eo instrumento diserte refertur, factæ sint ad depellendam quorundam de S. Renati genuinis reliquiis iterum iterumque subortam dubitationem, cui occasionem præbere potuit, quod de tempore ac modo, quo hæc ex Italia Andegavum allatæ fuissent, Andegavensibus non satis constaret. Nec instrumenti hujus, ut Launoyus vult, auctoritatem et fidem elevat Roberti de Monte altum de his reliquiarum translationibus seu recognitionibus silentium, quandoquidem præfatus auctor Appendices ad Sigeberti Chronicon, illam inchoavit ab anno Christi 1113 et finivit anno 1134, vel, ut aliis præplacet, anno 1132, nactus alium continuatorem, qui ad annum 1210 desiit. Mirum ergo non est, Robertum

contra Launoyi non satis firma

A *Robertum de Monte ejusve continuatorem nec de facta sub annum 1000, nec de alia, anno 1255 peracta, reliquiarum S. Renati translatione locutos fuisse, utpote quibus ea de re loquendi et occasio et locus defuerit. Tanti autem momenti res non erat, facta anno 1151 ab Angebaudo, Turonensi archiepiscopo, reliquiarum earundem recognitio, ut Roberti de Monte continuator, referens in Chronico ad annum Christi 1156 ejusdem Angebaudi seu Ingelbaudi obitum, dum omnia prorsus ejus gesta silentio præterit, de hoc facto specialem mentionem facere debuisset. At de his quoque translationibus, inquit pag. 66 idem Launoyus, silet Vidocinense Chronicon..... quamvis ad annum dcccv auctam a Rainone Maurilii Vitam observet... et laudibus efferat Rainaldum, cui prima in hoc monumento Renati translatio deputatur.*

argumenta
defenditur,

46 *Respondeo, cum Chronicon illud, fatente Launoyo, in annum 1248 desinat, fieri non potuisse, ut factam anno 1255 translationem memoraret. Potuisset, fateor, illius scriptor aliarum recognitionum et translationis, a Rainaldo factæ, mentionem fecisse; at cum quilibet Chronicorum scriptores non omnia omnium, quos laudant, virorum gesta recensere, nec omnes reliquiarum recognitiones, præsertim, dum miraculis illustratæ non fuere, in Chronicon suum referre consueverint, tanti non est unius Vindocinensis Chronici silentium, ut propterea fictitium spuriumque haberi debeat Andegavensis archivi instrumentum, episcoporum illustriumque virorum sigillis anno 1255 munitum, quod, quantum attinet ad factas tum a duobus circiter sæculis reliquiarum recognitiones ipsamque sub Rainaldo translationem, ex ecclesiæ cathedralis ephemeridibus aut Actorum codicibus confici facile potuerit: addit quidem Launoyus, de his etiam translationibus siluisse ex recentioribus Joannem Burdigneum, canonicum et juris utriusque doctorem Andegavensem, in Annalibus suis, Belleforestum in Vita S. Renati, Gallice conscripta, et Joannem Hiretum, Andegavensem doctorem theologum, in suis Antiquitatibus Andegavensibus, eosque hoc monumentum, si suo, id est, ineunte sæculo xvii, exstabat tempore, sprevisse potius, quam non vidisse. Ego vero, cum mihi ad manum non sit Burdignei et Hireti Opus, Launoyo horum de iis silentium asserenti, non refragor, et, Belleforestum nihil de iisdem meminisse, expertus fateor; sed eos hoc instrumentum sprevisse potius, quam non vidisse, tum demum credam, cum assertionem suam Launoyus argumento aliquo probaverit. Quasi vero instrumentum quodlibet continuo spurium sit, et ut tale agnitum a scriptoribus dici debeat, propterea quod illud suis Operibus non inseruerint pauci scriptores, eo præsertim tempore, quo forte necdum ex archivi forulis prodierat aut paucissimis tantum notum erat. Si quid hic concludat Launoyi ratiocinatio, negare etiam poterit, factam esse anno 1604 earundem reliquiarum in novam capsam translationem, spuriumque dicere poterit, quod quis proferret ejusdem translationis documentum, cum et hoc Belleforestus, ac forte etiam alii suis Operibus non inseruerint.*

S. Renati reliquiarum translationes, Andegavi

47 *Ipsam nunc, de cujus fide disputatum est, instrumentum ex Eviglonio pag. 58 et seqq. subdo, ut inde curiosus lector varias corporis S. Renati factas Andegavi a sæculo x et deinceps translationes cognoscat. Ita habet: Hic requiescit corpus sancti Renati, Andegavorum episcopi et confessoris, cujus sacra pignora translata sunt*

secundo Idus Novembris, id est, in die suæ depositionis, a Rainaldo: postea revelata ab Andegavensium præsule Huberto, anno millesimo duodecimo Dominicæ Incarnationis: ad ultimum a Gaufrido episcopo, propter quorundam dubitationem, resignata et revisa, et cum sigillo ac superposito titulo, indubitanter reperta, anno millesimo octogesimo secundo. Plurimis postea evolutis annis, hoc ipsum prædicti Sancti corpus revelatum est ab Angebaudo Turonensi archiepiscopo, regente Andegavensem ecclesiam et præsentem Normanno episcopo, nec non et aliis comprovincialibus episcopis præsentibus, Joanne, Sancti Maclovii episcopo, Alano, Redonensi episcopo, Bernardo, Nannetensi episcopo, Radulpho, Corisopitensi episcopo, Guillelmo, Trecorensi episcopo, Roaldo, Venetensi episcopo. Facta est autem hæc revelatio in die Annuntiationis beatæ Mariæ, id est, Calendis * Aprilis, anno ab Incarnatione Domini millesimo, centesimo, quinquagesimo primo, tunc inchoante Dominica, qua dicunt: *ISTI SUNT DIES.*

AUCTORE
J. G.

* lege viii
Calendas

48 *Tandem, elapsa cursu temporis memoria hominum et solita dubitatione suborta, revivum fuit denuo corpus pretiosissimum beati Renati anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quinto in Octavis * Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, et repositum in capsam, ob reverentiam ipsius de novo tecta argento deaurato, præsentibus Michaeli, Andegavensi episcopo, Galeranno, Nannetensi episcopo, et religiosus viris, Guillelmo sancti Albini Andegavensis, Nicolao sancti Sergii abbatibus Andegavensibus, Guillelmo le Bacle, cantore Andegavensi, Matthæo, thesaurario Andegavensi, Raginaldo, archidiacono Andegavensi, Michaeli, archidiacono Transligerensi, Garino, archidiacono Transmeduanensi, Guillelmo Bergere, magistro scholarum Andegavensi, et quamplurimis aliis ejusdem ecclesiæ canonicis, et aliis similiter præsentibus et adstantibus cum prædictis. Præfati vero episcopi et abbates, una cum sigillo decani et capituli Andegavensis ecclesiæ, præsentibus * sigilla sua apposuerunt in testimonium veritatis. Hactenus authentici documenti verba, quæ, quantum attinent ad Andegavensem Sancti nostri episcopatum ejusque emortualem seu depositionis diem, cum illis conferri velim, quæ numm. 1, 2 et 37 de eisdem argumentis disputata a nobis sunt. Quod autem in priore instrumenti illius parte pro Calendis Aprilis, forte ex descriptoris vel typothetæ errore positus, diem viii Calendas Aprilis legendum esse, in margine notaverim, manifestissima fecit temporum ratio. Etenim, cum anno 1151, uti etiam apud Labbeum in Concordia chronologica et apud Cangium in Glossario, verbo Annus videre est, Pascha inciderit in diem 8 Aprilis, consequens est, ut Dominica Palmarum in Calendas Apriles, et Dominica Passionis seu Dominica, qua tunc ab his verbis: *Isti sunt dies, Missæ Introitus inchoabatur, inciderit in viii Calendas Aprilis, seu in diem 25 Martii, quo Annuntiata Virginis festum celebrari consuevit, quod hoc anno, tametsi propter concurrentem Dominicam Passionis differri debuerit, nequaquam tamen ipsis Calendis Aprilis, propter concurrentem itidem Dominicam Palmarum, celebrari in Ecclesia potuit.**

variis temporibus factæ, recensentur,

E
* in Octavis

* supple literis

F

49 *His ex eodem Eviglonio subjungo ultimæ translationis historiam, quam Apologiæ page 60*

et

AUCTORE
J. G.
subditurque
ex Eviglonio
ultima trans-
lationis histo-
ria.

et 61 his verbis refert : Ultima translatio hac occasione facta est. Anno Salutis partæ millesimo quingentesimo sexagesimo secundo, hæretici Calviniani, capta urbe, cum in ecclesiam nostram irrupissent, et, disiectis ac perfractis Sanctorum imaginibus, omnia exempla furoris in res sacras ederent, thesauris expilatis, capsam S. Renati aperuerunt, et eductas inde corporis sacri reliquias in ignem conjecerunt. Sed dehortante Clemente Louëtio, seneschallia Andegavensis præfecto, qui eo ad rei famam accurrerat, cum ab incepto deterriti extemplo fugæ consilium cepissent, præfecti comites ossa, quæ ex incendio reliqua erant, cum cineribus religiose colligentes, linteis, prout facultas in tumultu publico esse potuit, ea involverunt : quæ in capitulo asservata per aliquot annos, tandem anno Salutis millesimo sexcentesimo primo a Carolo, Andegavensi episcopo, in novam capsam auro gemmisque ornatam recondita fuerunt, atque in superiori parte altaris sancti Renati rursum collocata, ubi in hunc usque diem quiescunt.

Ex Elogiis
S. Renati, quo-
rum unum
contra Lau-
noyus defen-
ditur,

B 50 Nunc in Italiam, unde ad prosequendam ex communiori opinione translatorum Sancti pignorum seriem digressi sumus, revertentes, cetera, quæ ad ejus gloriam posthumam faciunt, absolvamus. Exstant tom. VI Italiae sacræ auctæ, Venetiis excusæ, col. 600 et sequentibus tria Elogia SS. Renati et Valerii, seu potius miraculorum aliquot, ab ipsis post obitum peractorum trina narratio, ex quodam Ms. codice ecclesiæ Surrentinæ desumpta, cujus quidem codicis antiquitas meritumque me latent, attamen de quibus bene existimandum videtur, cum, præter Ughelum aliosque non vulgaris notæ scriptores, eruditissimus Assemanus his Elogiis ad illustrandam rerum a Radoaldo, Beneventano duce, gestarum seriem, non dubitanter, at contra omnino liberalliter, usus sit, id non facturum, pro ea, qua pollet, rei criticæ peritia, si fide indignum credidisset monumentum, quo illa miracula recensentur. Utut hæc sint, quam hæc Elogia referunt de soluta abs Radoaldo Surrenti obsidione, historiam non esse, uti Launoyus contra Belleforestum pag. 407 contendit, perniciosam Christianæ religioni fabulam, diffusa oratione evincere haud opus arbitror, cum factum illud, etsi sine coarvorum aut supparum scriptorum indubitato testimonio historice certum dici nequeat, non continuo tamen pro perniciosa Christianæ religioni fabula habendum sit, quandoquidem inter facta historice certa et perniciosas rei Christianæ fabulas multa intercedant media, possitque adeo factum hoc vel simpliciter vel satis probabile ac pie credibile dici, licet historice certum dici nequeat. Et vero quid in eo tam singulare, quidve religioni Christianæ perniciosum est, quod Radoaldus, Arianus princeps, ut obsessa a se urbe potiri queat, hujus Patronos oblati muneribus sibi propitios facere conetur, et hæc a sanctis tutelariis longe rejiciantur? Nonne et similia a Catholicis piisque viris sine ullo crimine factitata esse leguntur, et contra rejecta a Superis, quæ illis in pravam finem ab improbis offerebantur munera? Tu, lector, quam pro judicio volueris, Elogiis hisce fidem habe. Ego, ne quorundam expectationi desim, non primum tantum, quod eruditissimus Assemanus pro suo instituto ex parte edidit, sed et alia duo partim recudenda censui.

51 Horum Elogiorum primum, cujus Prologum consulto omisi, ita se loco citato apud Ughel-

lum habet : Tempore, quo omnipotens Deus D mortalium est iratus sceleribus et Longobardorum gens ad vindictam totius Italiae cuncta vastasset, vir barbarus, typo superbiæ elatus, ad suam perniciem cum suo ferali exercitu Rodoaldus eorum dux una cum aliis ducibus devenit Surrentinam civitatem, ut eam quomodo adire posset, quæsiuisset. Et cum diebus ac noctibus nulla vicissim daretur requies præliandi adversus eam, obsidione circumvallatos * et circum- quaque vicini adstantes ad desperationem eo usque pervenerunt, ut sponte se cives certatim darent. Et cum nullum etiam egressis humanitatis auxilium dari prece fusa posse prospicerent, prostratus tunc cunctus populus clausus, immo intra urbem lacrymabiliter Deo preces effundebant. Vir interea prædictus, barbarorum atque tyrannorum dux, pergens ad tumulos sanctorum Renati et Valerii hanc devotionem exponens, aurum et argentum eis offerens, ut, si eorum intercessionibus in prædictam Surrentinam urbem valuisset ingredi, plurima atque meliora illis ornamenta deferret. Quod cum vir et sacerdos Domini Agapitus agnovisset (nam eo tempore ipse præerat ubi) gregem suum verbo E et operibus studiosius informans, nec nocte, nec die, quiescens, Deo preces suppliciter fundere, vacans jejuniis et orationibus assiduisque lamentis, Sacrificium Deo semetipsum immaculatum sæpius offerens, Sanctorum confusus meritis, Renati et Valerii, Christi sacerdotum et confessorum, quorum oratu et adminiculo usque nunc perstitit tuta, ut ab instante efferæ gentis obsidione et cruentis eorum manibus cum concivibus urbem dignaretur eripere, credens, quod nihil est eis, quum volunt, impossibile; nam se sequentibus ita pollicitus est Redemptor noster, dicens : Quodcumque fidentes in nomine meo petieritis, fiet vobis.

52 Unde et blando eos sermone fretus de Dei pietate alloquitur, dicens : Pœnitentiæ fructibus ira Domini citius in misericordiam convertetur, si pœdoribus (id est, pedum fœtoribus) præteritis derelictis, ejus præceptis puro inhæseritis corde, quia Deus, sub cujus nutu consistunt justorum animæ, non præmiis neque oblationibus, seu adulationibus suadetur, et in sacrificiis et holocaustis gentium non delectatur; F sed cor contritum et humiliatum non spernit, sicut dicit Psalmographus : « Et clamaverunt ad » Dominum, cum tribularentur, et de necessitatibus eorum liberavit eos. » Et Propheta ait : « Humiliemus Domino animas nostras, » et Propheta alius testatur dicens : « Convertimini » ad me in jejuniis et fletu, » Cujus hortatui obtemperantes crebrisque precibus Sanctorum ac jejuniis insistentes pervigiles, eorum cessum est Confessorum intercessionibus, ut prædicta urbs, quæ jam obsidionibus circumvallata manebat barbarorum, illæsa evaderet, et ipse confusus nihilominus, cum ea, quæ attulerat, foris ab eorum ecclesia projecta cum omnibus reperirentur, et ita de prædicta demum urbe abscederent. Sic enim divina clementia operante, nefandissimum ejus vulgus tremore concussum est, ut cuncti in fugam lapsi verterentur.

53 Interea unus ex iis, qui ad sarcinas remanserant cum sociis suis, dixit sociis suis : Audacter in eorum ecclesias ingredimini, et cuncta inde diripite. At illi, cum ingressi fuissent et cuncta exinde vastare cupientes, illico a spiritu immundo arrepti terratenus acrius vexabantur, et ultionis

primum, quo
Surrentina
urbs, Longobardorum
obsidione
pressa,

* lege circumvallati

patrocinio
SS. Renati et
Valerii mire
liberata,

ac sacrilegi
prædones di-
vinitus pun-
iti,

A ultionis divinæ in se sensere vindictam, ausi accedere, quo eis minime licuit. Denique circa eorum tumulos usquequaque vexati sunt, velut prisca monumenta testantur, ut ipsorum pandatur cruor diffusus vexatione dæmonum usque in præsentem diem : et tamdiu ibidem a spiritu immundo possessi sunt, donec spiritum exhalarent. Idcirco talia per electos suos Dominus operatur, ut ostenderet, quia, qui illos contemnunt, eum procul dubio contemnunt, et ideo sunt ignobiles. Ita Saulo, contra suos sævienti, de cælo inquit : « Quid me persequeris? cum non » ipsum utique, sed membra ejus insequeretur, » et : « Qui vos spernit, me spernit. » Tunc accepit omnes illorum timor talia contuentes, et nequaquam ultra ausi sunt in eorum domiciliis ut vastatores accedere. Per idem tempus dum prædictam urbem ipsa gens obsideret, quidam senex, effigiem sancti præferens Renati, inter eosdem nefandissimos hostes, medium se obtulit, quem sæpius inter se videntes, aestimabant quendam villicum, cum eum cernerent. Tunc moliti sunt capite eum truncare; ipse autem subito ab oculis eorum evanuit, unde dubium non est, quod ipse sacerdos atque confessor Christi Renatus exstiterit ad custodiam hujus civitatis, in qua ejus venerabile quiescit corpus.

et secundum
quo captus a
barbaro

B 54 *Hujus Elogii conclusionem, cum non multum ad S. Renati gloriam posthumam faciat, huc non transcribo, et ad aliud, quod col. 604 et 602 apud laudatum Ughellum exstat, nunc progredior. Hoc ita habet* : Annua nobis revolutione festivitas celebranda est, in qua sanctorum Renati et Valerii, sacerdotum Christi et confessorum, miracula longum est enarrare, quæ toto sunt pene jam orbe latius terrarum diffusa. Eodem namque tempore, quo prædicti latrones barbari oppido depopulati sunt ejusdem Surrentinam urbem *, et multos captivorum cepere, contigit quemdam, Felicem nomine, villicum per capillos detentum trahere * ad decollandum, manibusque post terga ligatum. Cumque prædictus barbarus eum traheret, venerunt ad pontem super vastum rivum stratum, qui usque hodie nuncupatur velut in prisca, magnus structura, in quo arcus ad ejus laudem depictus videtur esse. Prædictus quippe barbarus ejus caput omni abscondere conamine intendens *, tremefactus villicus hanc orationem fudit ad Dominum, dicens : Deus sanctorum Renati et Valerii, sine cujus nutu nec folium defluit arboris, aut pluviae gutta, ... qui thronos cælorum contines... et tuorum precibus electorum hæc, quibus præesse eos ad muniminastatuisti, ab omni secura hoste servasti, et huic sæpe præfata Surrentinæ urbi nostræ veridicos Renatum atque Valerium sacerdotes et famulos tuos patronos dedisti, quam multoties a nefandissimæ Longobardorum gentis insidiis visibiliter munitam reddiderunt, subveni nunc mihi, de hujus atrocis manibus spiculatoris eripe me, eorum meritis et precibus, quos perspicuos virtutum opifices externi accolæ ab orbis cognovere finibus.

* / Surrentinæ
urbis agrum

* trahi

C * cum inten-
deret.

55 Cujus in necessitate sancti Confessores non dedignati sunt purissimæ subvenire orationi. Ita ut statim de manu prædicti barbari evaderet, et in profundam rivi illius altitudinem se præcipitaret; dum autem tam eminens esset rivi illius altitudo, in nulla parte læsus est corporis, sed sanus atque incolumis, ut potuit, ad prædictam Surrentinam urbem reversus est. Postea vero præfatus barbarus, qui ejus conatus est auferre animam, credens eum obiisse, ut a plerisque, nempe ejusdem urbis, diffamatum est incolis, quod villicus ille sanus atque incolumis haberetur, non credidit. Sed ut certiores se ex incredibili auditu redderet, ad præfatam urbem itinere cæpto devenit. Quem diu multumque quæsitus tandem reperit, vidensque eum, admiratus est, et sciscitari ab eo cæpit, quomodo adviveret, quem opinatus fuerat, ut tanta rivi profunditas pene omnes exanimis suscepisset. Cui Felix ait : Deus SS. Renati et Valerii, qui me a tua servavit machæra, cujus etiam munimine hæc urbs eorum adjumento a vestris liberata est manibus, ipse mihi præstitit, ut sospes et sine aliqua contritione membrorum a tanta evaderem altitudine. Cui barbarus ait obsecrans, Quæso te, perduc me ad ecclesias, ubi eorum recondita sunt corpora. Cui assentiens, utrique properaverunt, gratias simul agentes Deo, qui quotidie in Sanctis suis mirabilia operari non desinit. Cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

AUCTOR
J. G.
eorundem
Sanctorum
patrocinio
mirè liberatus
narratur.

56 Hactenus SS. Renati et Valerii Elogium secundum, quod, si in recensendis facti hujus adjunctis non aberravit, necesse est, ut tum, cum ad Surrentinos venit Langobardus ille, inter gentem suam et Surrentinos vel pax vel inducæ pactæ essent, nisi forte barbarum militem, tanto miraculo commotum, ad Surrentinos transfugisse statuas. Quidquid id est, tertii Elogii partem, quæ ad argumentum nostrum attinet, ex eodem Ughello subdo. Postquam ea, quæ de Radoaldo fusiùs dicta in primo erant, parcius perstricta in hoc fuissent, hæc demum subjunguntur : De aliis enim virtutibus, quas per eos (SS. Renatum et Valerium) quotidie operatur, nec lingua poterit nec sermo sufferre. Eorum vero orationibus, multi adversis oppressi languoribus quotidie salvantur : eorum intercessionibus cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, tristes lætificantur, infirmi salvantur et multi vexati a spiritibus immundis quotidie curantur. Cætera, quæ in hoc Elogio ad Sancti nostri historiam nihil faciunt, prætermitto, et Commentario huic pariter finem impono, enixe exoptans, ut, qui memoratis num. 1 et 2 S. Renati Vitis, quas recudi hic dignas non censui, multo antiquiores, aut certiora, quam quæ hactenus non sunt, documenta nactus fuerit, confusæ obscuræque huic historiæ lucem affundat, quæque a me de tam impleto disputata sunt argumento, pro veritatis dilucidandæ amore vel stabiliat, vel infirmet, ut hæc secundis curis, si æquum fuerit, a posteris tractentur ad diem 12 Novembris, quo S. Renatus Andegavi in Martyrologiis Gallicis passim annuntiatur.

tertiumque
ex parte, quo
universim
S. Renati mi-
racula cele-
brantur, ex
Ughello reci-
tantur.

F

A

DE S. ROMANO EPISCOPO

AUTISSIODORI IN GALLIA.

J. B.

SYLLOGE.

SUB ANNUM
DLXIV.
S. Romani,
decimi sexti,

Sanctus Romanus inter Autissiodorenses episcopos ordine aliis decimus sextus, aliis decimus septimus est : qui illum sedis illius episcopum numerant decimum septimum, SS. Valerium et Valerianum episcopos distinguunt, priori tertium, posteriori quartum in Autissiodorensi cathedra locum assignantes : contra confundunt alii, quibuscum facit Petrus Bosschius noster tom. VII Julii pag. 208 in Annotatis in Vitam S. Germani, episcopi Autissiodorensis, per Constantium presbyterum, auctorem gravissimum, saculo v scriptam. Sane, ut citatus Bosschius observat, in Corcodemi martyris visione SS. Amator, Marcellianus, Elladius et Valerianus S. Peregrino, primo Autissiodorensium præsuli (licet non eo, quo nominantur, ordine) gradatim successisse dicuntur; nec ulla Valerii, a Valeriano distincti, fit mentio; ut hinc probabile sit admodum, tertium Autissiodorensium episcopum, modo Valerium, modo Valerianum, ut non raro fit, dictum, occasionem ansamque posterioribus sæculis præbuisse incautis, ut ex uno geminum episcopum fingerent. Addit, ecclesiæ cathedralis Autissiodorensis succentor, D. Lebeuf tom. I Monumentorum ecclesiæ Autissiodorensis pag. 14 et 15, anno 1743 Parisiis typis edito, plura quidem Kalendaria, jam inde a quingentis sexcentisve annis scripta, Valerium et Valerianum episcopos ad 6 Maii consignasse; sed eorum auctores ab Historiæ Autissiodorensis compilatoribus, qui et in alia multa graviaque incidere peccata, fuisse seductos : non reperisse se geminos ad illum diem episcopos in Kalendaris sæculo ix antiquioribus : imo unum Valerium nominari in Martyrologio Hieronymiano Corbeiensi Dacherii, unum Valerianum in Epternacensi et aliis plerisque. Sit ergo S. Romanus in serie episcoporum Autissiodorensium ordine decimus sextus ex auctorum modo nominatorum probabiliori sententia.

nimirum ab
anno 561 vel
seq.,

2 Decessore in episcopatu habuit S. Eleutherium, qui conciliis Aurelianensibus 2, 3, 4 et 5, annis 533, 538, 541 et 549 subscripsit, ut ex Cointio Sollerius scribit tom. III Augusti ad diem 16 ejusdem mensis pag. 300. Eleutherium Autissiodorensi episcopatu admotum iidem scriptores aiunt anno 532, a quo si numerentur anni 26, menses 8 et dies 9, quibus episcopales infulas gessisse legitur in Historia episcoporum Autissiodorensium apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 449, anno 561 S. Eleutherius e vivis abierit. Huic quoque anno S. Eleutherii obitum illigavit D. Lebeuf; sed initium episcopatus illius anno 533 affixit, neglectis, ut apparet, mensibus 8 et diebus 9, quos annis 28 in episcopatu exactis adjecisse S. Eleutherius dicitur in Historia modo citata. Mortuo Eleutherio 16 Kal. Septembris, inquit eadem Historia, fuit civitas sine episcopo anno uno, mensibus 2, diebus 10; quo pacto S. Romanus anno 562 sub finem mensis Octobris

Autissiodorensis episcopus fieri debuit : at Cointius, anno 541 undecimo Kal. Octobres id contigisse, contendit, et ab episcoporum Autissiodorensium Historia, non admodum, ut supra dictum est, accurata recedit, nulla tamen, cur ita faciat, adducta ratione. Adierit igitur verosimilius S. Romanus Autissiodorensis cathedram anno 561 vel 562 : nihil enim certi in alterutram partem occurrit. Verum, inquires, qui hoc S. Erixi monachi dictis convenit, qui tempore Caroli Calvi imperatoris fuit, et in libris de Miraculis S. Germani Autissiodorensis apud Labbeum supra citatum pag. 566, posteaquam mortis S. Desiderii, Autissiodorensis episcopi, sæculo vii defuncti, mentionem fecit, hæc de S. Romano scribit : Romanus cathedræ substituitur, de quo fertur, quod, cum vir esset sanctissimus, decisione capitis martyrium consummarit pridie Nonarum Octobrium, expleto functionis suæ tempore annis iii, diebus xv?

3 Respondeo, S. Ericum sanctorum aliquot episcoporum Autissiodorensium, quorum corpora in S. Germani ecclesia fuere deposita, mentionem facere, non eo ordine, quo episcopatum gessere, sed quo juxta S. Germani corpus eorum exuvie fuere depositæ, quod recte, ne cui S. Erixi narratio imponeret, Autissiodorensis succentor supra laudatus observavit. Porro ex citatis Erixi verbis discimus non modo durationem episcopatus illius et diem emortualem, sed etiam diem, quo episcopus consecratus est : si enim a sexto Octobris die dies quindecim retrocedendo numeres, ad diem consecrationis illius, videlicet diem 22 Septembris, pertinges : unde ulterius efficitur, mendum cubare in verbis compilatorum Historiæ episcoporum Autissiodorensium, num. superiore relatis, secundum quæ S. Romanum sub finem Octobris episcopalem sedem occupare cœpisse, necesse est : tum etiam in verbis Cointii, cum ad annum 561, num. 2 scripsit : Successit (Eleutherio) Romanus undecimo (imo decimo ex dictis) Kalendas Octobres. Contra vero recte ea de re scripsisse Georgium Viole, seu quisquis est auctor Ms. nostri de Autissiodorensibus episcopis, cujus verba Latine reddo. Episcopatum adiit die xxii Septembris, festo gloriosi martyris Mauriti, antiqui patroni et titularis ecclesiæ S. Germani, in qua, ut eligerentur et consecrarentur Autissiodorenses episcopi, mos erat. Nescio, qua de causa D. Lebeuf ab Erico dissentiat, cum S. Romanum annis tribus et mensibus aliquot sedisse scribit; cum illum Ericus præter annos tres, dies tantum 15, Historia vero episcoporum Autissiodorensium dies tantum 4 sedisse, affirmant.

4 At, si diem, quo episcopus S. Romanus consecratus est, Georgius Viole recte assignarit, in anno, tum quo episcopatum suscepit S. Romanus, tum quo e vivis hic migravit, hallucinatus est : ex dictis enim primum contigit verosimilius anno 561 vel certe 562; alterum vero, spectata episcopatus S. Romani duratione annorum 3 et dierum

usque ad annum 584 vel seq., Autissiodorensis episcopi,

AUCTORE
J. B.

A dierum 15, anno 564 vel sequenti : in Ms. vero mox proxime laudato verbis paulo ante Latine redditus in margine adjicitur annus 553, ac paulo post obiisse legitur sub annum 555. Ita nimirum Ms. auctor loqui congruenter debebat, qui Eleutherio, cujus episcopatus ad annos 28. duravit, annos 9 sua auctoritate detraxerat. Emendatione pariter indiget episcoporum Autissiodorensium Historia, quæ vitiosis etiam S. Romani episcopatum characteribus chronicis insignivit. Sic habet : Fuit autem temporibus supradicti Joannis Papæ (hujus nominis III) usque ad Benedictum, imperante Justino Minore. At cum ex dictis S. Romanus ultra annum 565 vitam non protraxerit; Justinianus vero, Justinii Junioris decessor, anno 566 in vivis esse desierit; Justinii imperium vidisse non potuit, nedum Benedicti I pontificatum, ad quem anno dumtaxat 573 evectus fuit, in Joannis III locum subrogatus. Ad hæc S. Romano S. Ætherius, huic vero S. Aunarius substitutus fuit jam inde ab anno 571, ut ex probabiliori calculo dictum est tom. VII Septembris in Commentario prævio ad Acta S. Aunarii pag. 90. Atque ita quidem annum et diem tum aditi episcopatus, tum obitus S. Romani sat prope constitutum habemus. Verum de illius natalibus, virtutibus, rebusque gestis documentorum et antiquorum scriptorum penuria tacere cogimur : reliquum igitur est, ut ad Mrll., et ad ea, quæ ad cultum ejus pertinent, sermonem convertamus.

apud martyrologos aliquot mentio;

B 5 Utut obscuræ sint, prout jam dixi, res a S. Romano gestæ, illius tamen sanctitatem luculenter probant antiquissima, quibus inscriptus legitur, Martyrologia. Edidit anno hujus sæculi xvii Edmundus Martene tom. III Anecdotorum a col. 1547 Martyrologium ex Ms. monasterii S. Germani Autissiodorensis, ab annis, ut ait, circiter mille sub nomine S. Hieronymi compactum, quod ad diem 6 Octobris ita habet : Autissiodori Romani episcopi. Codex Hieronymianus Epternacensis ad eundem diem his verbis utitur : In Galliis civitate Autisiodoro Romani episcopi ; et Corbeiensis : In civitate Autissiodoro depositio S. Romani episcopi. Corbeiensi vero Lucensis consonat ; at in utroque (Corbeiensi apud Dacherium tom. IV Spicilegii, et Lucensi apud Florentinum) ad calcem laterculorum velut adjectitius, diverso caractere signatur. Rabani verba sunt : In civitate Antisiodoro depositio Romani episcopi. Apud Adonem et Usuardum nulla S. Romani mentio, nisi in Auctariis. His omnibus paulo fusius S. Romanum Martyrologium antiquum ecclesiæ Autissiodorensis, editum a Martene tom. VI Scriptorum veterum, in hunc modum annuntiat : Autissiodoro depositio S. Romani episcopi, qui, cum rexisset ecclesiam sibi commissam annos iii, dies xv, tandem, ut fertur, martyrio vitam finivit. Recentiores martyrologos tacitus prætereo : accipe unius Martyrologii Romani verba : Antisiodori S. Romani episcopi et martyris : in quæ annotat hæc Baronius : Agunt de eodem hac die Beda, Ado et alii. Adscribitur decimus septimus ejus sedis episcopus, vixitque temporibus Joannis Papæ III usque ad Benedictum, ut docent Tabulæ episcoporum Antisiodorensium, quas descripsit Demochares, de quibus tum hic, tum num. 1 et 4 dicta consul.

e quibus martyrne fuerit;

C 6 Martyrologium Romanum mox citatum S. Romanum martyrem facit; quæ de illius martyrio

opinio jam inde a sæculo ix, ut ex verbis Erixi, qui sæculo ix scripsit, num. 2 productis, patet, apud Autissiodorenses viguisse videtur; sic tamen ut rem pro certa et indubitata non habuerint, ut abunde innuunt particulæ, ut fertur, ab Erico adjectæ; quas etiam Breviario Autissiodorensi, anno 1736 Parisiis edito, insertas lego; ubi ad diem 6 Octobris Lectione 2 de S. Romano hæc habentur : Romanus, Eleutherii successor, Autissiodorensem ecclesiam rexit annis circiter tribus. Bonis operibus et sanctitate clarus, amputato capite, martyrium consummasse fertur sexta die Octobris circa annum quingentesimum sexagesimum quartum. Sepultus est juxta prædecessores suos in basilica S. Germani. Quod si martyrium vere S. Romanus subierit, eo inclinasse Breviarii hujus concinnatores videntur, ut inexpectato homicidio, privatoque crimine sublatus e medio fuerit : qua de causa, ut apparet, S. Romano S. Tetricum, alterum Autissiodorensem episcopum, impij clerici ferro (ut legitur Lectione 3 ejusdem diei) confossum, licet die 18 Martii ante cultum, conjunxerunt. D. Viole S. Romani necem Burgundis Arianis, aut Simoniacis, quorum ingentem tunc ait fuisse numerum, aut Evangelicæ puritatis hostibus adscribit; verum hæc non sunt, nisi conjecturæ.

7 Solletius in Usuardo hoc die geminam ad Usuardum accessionem, alteram ex Martyrologio Centulensi, alteram ex editione Usuardi Lubeco-Coloniensi; tertiam vero ex Greveno refert, quæ omnes S. Romanum Confessoribus diserte adscribunt : sic habent duæ priores : Antisiodoro sancti Romani episcopi et confessoris. Tertia vero : Autisiodoro, depositio sancti Romani episcopi et confessoris. Quartam denique e Remensi : Autissiodori S. Romani episcopi et confessoris : cum igitur alia Martyrologia confessorem, alia martyrem, sed dubitanter, alia denique nec confessorem, nec martyrem, ut ex dictis liquet, nominent, dubium plane manet, licet in aliquibus martyr, non adjecto etiam ullius dubitationis indicio, dicatur, utris S. Romanus sit adscribendus; quamquam Autissiodorensium de illius martyrio, quæ jam inde a sæculo ix fuit, non contemnenda videatur opinio. Neque huic tantopere adversari video Martyrologiorum de S. Romani martyrio silentium, quam velle videatur D. Lebeuf, in hanc rem ita scribens : Sed ad oppugnandam hanc (de S. Romani martyrio) opinionem non parum facit de martyrii qualitate silentium. Etsi enim antiquiora Martyrologia, num. 5 laudata, martyrem fuisse non dicant, non tamen etiam negant, nec Confessorem appellant : silentii vero causa esse potuit, quod, utrum confessor, an martyr fuerit, eo, quo scripta fuerunt, tempore haud satis liqueret, sicut nec Erico sæculo ix id constitit : imo martyres plurimos in illis Martyrologiis videre est, qui, quamquam vere tales fuerint, nulla tamen seu confessoris, seu martyris qualitate insigniuntur.

8 Post obitum suum, seu naturalem seu violentum, sepulturam nactus est S. Romanus in S. Germani basilica; in eaque corpus ejus jacuisse videtur usque ad annum circiter 866, quo in cryptas ejusdem basilicæ una cum aliorum aliquot Sanctorum exuviis translatus fuit : factæ translationis tempus e S. Erico colligitur; qui, cum lib. 2 Miraculorum S. Germani cap. 14 apud Labbeum, Herchenraum Catalaunensem episcopum anno Incarnationis Dominicæ 865 a S. Germani

E

an confessor,
non liquet :

F

Sancti corpus
a veteri tumulo
in novas

AUCTORE
J. B.

mani monachis reliquias S. Urbani Papæ et martyris dono accepisse narravit, mox capite 15, de qua agimus, translationem sequentibus verbis describit: Postquam longe superius comprehensum opus (cryptas basilicæ S. Germani intelligit, quas cap. 7 libri ejusdem 2, anno 859. ad umbilicum perductas fuisse, scripserat) visum est et Ecclesiastico decori congruum et Sanctorum componendis pignoribus condignum, exercitata sapientum sententia, optimum factu visum est, ut supra memoratæ martyrum reliquiæ, necnon et corpora beatorum Pontificum Altissiodorensium olim in ipsa ecclesia tumultuata transferrentur in cryptas, et circa corpus beatissimi Germani præcipua officii diligentia conderentur, divina mente, probo consilio, ut quos eadem cæli regia continet, ejusdem quoque in terris habitaculi capacitas sociaret.

S. Germani
basilicæ cryptas transfer-
tur sub an-
num 859,

B

9 Factum ita est, et dextro quidem latere, id est, a plaga Australi ossa beati Urbani Papæ cum capite Innocentii martyris eodem loculo composita sunt. Hinc corpus venerabilis Alaudii, successoris quondam ejus, ac trium deinde sanctorum pontificum Ursi, Romaniquæ et Theodosii. A parte pedum, id est, plaga Orientali secus aram pretiosi confessoris et præsulis Aunarii membra sacratissima requiescunt: sinistrum, id est, Septentrionale latus, gloriosi martyris Tiburtii pignora occuparunt, subjunctis quinque pontificum corporibus venerandis, hoc est, sancti Fraternalis episcopi et martyris, Censurii, Gregorii, Desiderii ac Lupi, et extra hos sancti Moderati pueri, quondam martyrio coronati. Tum Autissiodorensium præsulum elogium brevibus refert hoc ordine: Alaudii, Fraternalis et Censurii, Aunarii, Desiderii, Romani (cujus elogium vide num. 2) Ursi, Theodosii, Gregorii. Sederunt autem hoc ordine: Fraternalis, Alaudius, Censurius, Ursus, Theodosius, Gregorius, ... Romanus, ... Aunarius, ... Desiderius; ut merito ex D. Lebeuf observatum sit supra, S. Ericum hic ordinem, quo singuli ab illo memorati præsules Autissiodorensem cathedram occuparunt, non servasse. Quæ vero Autissiodorenses seu eorum præsulem Christianum, ut supra dictorum Sanctorum reliquias in cryptas basilicæ S. Germani deferri voluerint, causa permoverit, Ericus siluit: at, spectata temporum illorum conditione, verosimillimum est, id Normannorum continuis tunc Galliam incursionibus infestantium metu contigisse.

inspiciaturque
anno 1636 a
Sequiero epi-
scopo, cujus

10 Cetera, quæ ad S. Romanum pertinent, suppeditabit Ms. nostrum Autissiodorense: refert id pag. 51 S. Romani tumulum anno 1636 a Sequiero, Autissiodorensi episcopo, fuisse inspectum, inventumque S. Romani corpus in cineres maximam partem redactum. Sancti effigies parieti appicta, et hac inscriptione Sanctus Romanus notata erat; visebatur in ea pictura martyrii ipsius instrumentum, gladius videlicet, quo occisus creditur: verum non admodum magnæ antiquitatis ea fuisse videtur. Nunc autem nulla ejus tumulo cernitur pictura apposita; legitur autem nomen ipsius; dies ipsi sacer, 6 Octobris, quo in tota diœcesi Autissiodorensi et in S. Germani abbatia colitur; denique et epitaphium Latine conceptum, sed valde recens. Ita fere Ms. Autissiodorense pag. citata. Sequieri Autissiodorensis anno 1636 episcopi, sed ad Meldensem dein cathedram promoti, ea de re testimonium, datum Meldis anno 1642 die 29 Aprilis legitur parte altera

ejusdem Ms. a pag. 265, e quo nonnulla his addenda discimus. Visitationis institutæ rationem pag. 267 et seq. in litteris suis hanc Sequierus tradit: Verum quia, anno MDLXX (lege MDLXVII) urbe Antissiodoro ab hæreticis fraude intercepta et occupata, prædictum S. Germani monasterium suis omnibus ornamentis, opibus, Sanctorum reliquiis, quæ in thecis aureis et argenteis elegantissime elaboratis asservabantur omni etiam ligno et tegula, solis intactis parietibus, spoliatum fuisset, non mediocris erat dubitandi locus, utrum sacræ Sanctorum prænominatorum reliquiæ, nusquam, ut pie factum est, in capsas collocatæ, sacrilegas ipsorum Calvinistarum manus effugissent, ita ut jam antiqua piaque fidelium fides non tantum vacillare, sed etiam e quorundam cordibus aboleri cœpisset, quocirca ipsi præfatus Prior et monachi (S. Germani) qui rem maximi esse momenti perpendebant, nobis humiliter et obnixè supplicabant, quatenus ad eorumdem Sanctorum sepulchra visitanda, ipsorum adire cœnobium dignemur. Quorum votis benigne annuentes anno Domini MDCXXXIV die 11 Novembris una cum multis tam e clero, quam ex præcipuis ad idem monasterium nos contulimus etc.

11 Dein pag. 271 quid circa corpus S. Romani observatum fuerit, rursus Sequieri verbis accipe: Anno vero, inquit, MDCXXXVI Septembris septima die, supplicantibus iisdem Priore et monachis, rursus multis e clero et populo comitantibus, ad eandem sancti Germani ecclesiam accessimus, præmissaque humili oratione, inspectis cryptarum parietibus, circumquaque litteris et pictura imbutis; effossa humo, variis in locis reperimus sarcophagos lapideos, quibus reseratis, visa sunt corpora, quæ inscriptionibus propriis notata quodammodo respondebant. Et primo in capella S. Germani, in qua ejus habetur tumulus, præter illud, quod S. Theodosii esse perhibetur, invenimus duo alia sepulchra; unum juxta præfatum S. Theodosii tumulum, quod sancti Romani, quondam Autissiodorensis episcopi et M., esse voluerunt, cujus corpus in cineres ferme redactum multo pulvere, qui forte per sarcophagi rimulas irrepserat, miscetur; juxta illud sepulchrum ejusdem Sancti imaginem hoc titulo: S. ROMANI: duplicique inscriptione (sed non admodum veteri, ut dictum supra est) insignitum conspeximus. Sequitur S. Romani epitaphium, sed Gallice conceptum: Hic jacet corpus domini S. Romani, episcopi et martyris, qui huic civitati præfuit annis III diebus XV; martyrio coronatus VI Octobris, imperante Justino Juniore, imo Justiniano, si vere martyr occubuerit. Sancti cineribus pulverem, fracto sepulcri lapide, admixtum fuisse volunt vel cum anno 1277 Joannes de Joceval, S. Germani abbas, collapsam S. Germani basilicam reparavit, vel anno 1567, quo in eandem Calvinistæ debacchati fuerunt.

ea de re testi-
monium exhibetur.

12 Nec denique abs re fuerit ex iisdem Sequieri litteris observare, S. Germanum una cum aliis Sanctis, in S. Germani basilica sepultis, loci monachos peculiari Officio festoque olim prosecutos fuisse die 8 Novembris; qua de re sic loquitur Sequierus in Ms. nostro Autissiodorensi pag. 283 et seq.: His ita peractis, Priorem et monachos rogavimus, utrum sive ex chartis, sive ex libris sui monasterii, sive ex quibusdam aliis codicibus alibi repertis, alia proferre possent

Præter festum
proprium,
aliud habuit
cum aliis com-
mune apud
S. Germani
monachos.

A sent testimonia, quibus de sepulchris et reliquiis, in ipsamet ecclesia reconditis, nos plenius informare et instruere possent, qui quidem in primis protulerunt Breviarium parvum, sed antiquissimum, ejusdem cœnobii, in quo pro die octava Novembris tales assignabantur Lectiones, Matutinis horis in choro recitandæ. *His subjungit Lectiones ipsas, quæ sunt octonæ: Lectio secunda de festi hujus institutione ita habet: Unde pene quia totus orbis præcelsam solemnitatem Omnium Sanctorum, uti a venerandis Patribus decretum est (circa annum 835) atque sancitum, in Calendis Novembris excolit, idcirco concio cœnobii beati Germani Autissiodorensis operam dare instituit, id autorizante episcopali decreto*

cum consensu universalis cleri et populi, in ejusdem Octavis denominatæ solemnitatis sublimiter fieri ab eodem humano ejusdem episcopii festivum diem omnium sanctorum Martyrum, Confessorum ac Virginum, qui intra confinia hujus tumultata consistunt, et præcipue eorum, qui infra ambitum monasterii sancti Mauricii et sancti Germani corpora pausant præsentia. *Reliquas non transcribo, quod de S. Romano nihil singulare contineant. Plura de S. Romano non habeo dicere; nisi illum in Litanis, ad calcem Breviarii Autissiodorensis anni 1736 positus, inter sanctos Martyres et Episcopos Autissiodorenses invocari hoc ordine: Sancte Peregrine, sancte Fraterne, sancte Romane, sancte Vigili etc.*

DE S. BARTIO SEU BARSIO EPISCOPO CONFESSORE

B

VASIONE IN COMITATU VINDAUSCENSI.

E

J. B.

CIRCA AN.
DLXXX.

Unus hodie Castellanus S. Bartium seu Barsium, Vasionensem episcopum, in Martyrologio Universali his verbis annuntiat: Vasio, S. Bartius episcopus, successor S. Quinidii. Est autem Vasio (Gallice Vaizon) episcopalis in comitatu Vindausensi (le Venaissin) civitas, Avenionensi subjecta metropoli. De rebus gestis episcoporum Vasionensium ex instituto scripsit Joannes Columbi; qui tamen lib. 1, num. 54, hæc tantum de S. Bartio litteris mandavit: Sancto Quinidio traditur successisse B. Barthus sive Bartius, ut Vasio gloriari, et quidem meritissimo, possit, sibi gratulari, quæ tres deinceps episcopos felicissimo hoc sæculo (vi) habuerit omni virtutum genere illustres, cælestibusque donatos honoribus. Sed, ut Theodosii, ita etiam Barthi res oblivione sepultæ sunt universæ, et sola clarissimorum virorum nomina ad nos pervenerunt. Hoc tamen possum asserere, si Barthus post Quinidium sedit, ut a Majoribus accepimus sedisse, non multos egisse annos episcopum; annis nimirum certo non pluribus, quam octo: cum Quinidius, ejus decessor, concilio Parisiensi iv

anni 572 vel seq.; Artemius vero, ejusdem successor, Matisconensi i anni 581 subscripti legantur; ut tom. II Februarii ad diem 15 dictum est, ubi de S. Quinidio. Quod si hic, ut nonnulli scribunt, sub annum 578 ad Cælites migrarit, anni tantum circiter tres S. Bartii episcopatus relinquuntur. Atque hinc fortasse, uti et e variis, quibus ea civitas attrita fuit, cladibus effectum est, ut modo in tanta rerum ab illo gestarum nescientia vel ipsi Vasionenses versentur. Quod vero ad cultum ejus spectat, neque de illo quidquam peculiare habeo, quod Castellani et Columbi dictis adjiciam, nisi ejus festum Officio proprio apud Vasionenses coli ex Galliarum Christianarum auctarum scriptoribus, qui tam. I, col. 923 ita de illo scribunt post Sammarthanos fratres: Ut morem geramus traditioni et Breviario proprio ecclesiæ Vasionensis, hunc Sanctum beato Quinidio successorem damus. Brevi autem sedit tempore, ut sequentia docebunt. S. Bartium prætereunt in Episcopis Galliarum Joannes Chenu, et Claudius Robertus, qui præterea Artemium, SS. Quinidii et Bartii successorem, male præponit S. Quinidio: monet tamen Joannes Chenu in sua episcoporum Vasionensium serie plures post Quinidium desiderari.

F

DE S. YWIO DIACONO CONF.

WILTONÆ IN ANGLIA.

SYLLOGE.

J. B.

S. Ywii memoria in Fastis sacris, cultus, vitæ professio.

SUB FINEM
SÆCULI VII
VEL SUB INI-
TIUM SÆC. VIII.
S. Ywii, S.
Cuthberti
discipuli,

Sanctum Cuthbertum, Præpositum primo Mailrosensem, deinde Lindisfarnensem, ac tandem episcopum ejusdem sedis anno 685 sub Egfrido, Northumbriæ rege, factum, et anno 687 ad Superos evocatum, Majores nostri illustrarunt tom. III Martii a pag. 93 ad diem 20 Martii, quo colitur. Virum sanctissimum pro viribus imitari studuit illius discipulus S. Ywius, seu, ut aliis scribere placet, Juvius, Yvius vel Juius, quamquam non ea, qua illius magister Cuthbertus, nominis celebritate claruerit. Vitam illius Ms. habemus ex Rubea valle, canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini prope Bruzellas monasterio, sed ab ea, quam Capgravius, sæculi xv scriptor, vel scripsit, vel ex Joanne Tinmuthensi, qui sæculo xiv fuit, compilavit, non diversam; qui cum ab Ywii ætate intervallo satis longo remoti fuerint, mirum non est, illius gesta admodum jejune tractasse, maxime silentibus illum passim scriptoribus antiquis. Sane scriptore Vitæ S. Edithæ, Wiltoniensis in Anglia sanctimonialis virginis, cujus Acta apud nos tom. V Septembris a pag. 364 illustrata sunt, antiquiorem non inveni, qui S. Ywii mentionem fecerit; quamquam et hic sæculo xi ad finem vergente, si quidem is Gotcelinus, B. Bertini monachus, ut creditur, fuerit, tantum floruerit, nec S. Ywii, nisi obiter dumtaxat, meminert.

in Martyro-
logiis

2 Nihilo plus lucis afferunt antiqua Martyrologia, in quibus illum frustra quæsieris: recentiores igitur aliquot martyrologos accipe. Wilsonius in Martyrologio Anglicano, anno 1608 typis edito, e Tabulis SS. Rosweyidianis Sancti nomen excerpens, hoc illi concinnavit elogium ad diem 6 Octobris: In Northumbria festum S. Ywii, diaconi et confessoris, discipuli S. Cuthberti Dunelmensis, cujus insignis vitæ sanctitas Catholicis olim temporibus nostra in insula, maxime apud Nordanhymbros, illustris fuit. Obiit, quantum ex antiquitate colligitur, circa annum Christi dcciv. Eundem quoque annum S. Ywio fatalem Alfordus in Annalibus annotavit; quod quia ex conjectura dumtaxat, quantum apparet, fecerunt, latius ego ad finem sæculi vii vel sequentis initium Sancti obitum retuli. Porro, ne quis S. Cuthbertum, quem supra Lindisfarnensem appellavi, Dunelmensem hic a Wilsonio dici miretur, posteriori modo ab illo sic nuncupatum noverit, quod Dunelmensis episcopatus et regio (Durham hodie Angli vocant) olim Terra seu Patrimonium S. Cuthberti dicti sint, ac, ex Lindisfarnensi insula in varia subinde loca translato sancti præsulis corpore, tandemque circa annum 995 Dunelmum delato, Dunelmensis civitatis et vicinorum tractuum tutelaris patronus effectus sit, quæ fusius in Commentario de S. Cuthberti

translationis Historia explicata invenies. Reliquos martyrologos audiamus

3 Castellanus in Martyrologio Universali ad recentioribus diem 6 Octobris, inter Galliæ Sanctos in Romano non expressos, S. Ywium his verbis recenset. Eodem die (ita sonant verba ejus Gallica) S. Yvius; quem antiqua Mss. Wiltoniensia in Anglia, ubi ejus corpus diu cultum fuit, notant Britannia oriundum. Galliæ Sanctis annumerare S. Yvium Castellanus utcumque eo nomine potuit, quod in Britannia Armorica seu Minori, Galliæ ad mare Britannicum provincia, commoratus aliquamdiu fuerit, atque ibi diem suum obierit. Verum, cum S. Yvium ex Mss. Wiltoniensibus Britannia oriundum (Originaire de Bretagne, quibus verbis Galli passim Britanniam Armoricam indicant) dicit, si sensu posteriori Yvium Britonem crediderit, haud illi assentior: Acta enim, cum de ejus ortu et patria agunt, Britanniam sine addito nominant, quo nomine Latino, Britannia Major passim venit: cum autem de illius in Britanniam discessu loquuntur, Minorem diserte exprimunt, ut alteram ab altera liquido secernant, ut infra in Actis videre est. Saussayus in Supplemento ad Martyrologium Gallicanum S. Yvium ad eundem diem annuntiat his verbis: Colonia Agrippinæ S. Ywii, diaconi sancti Cuthberti episcopi; ejusdemque discipuli et imitatoris egregii. Non alia, ut opinor, de causa Colonia Agrippinæ adscripsit Yvium, quam quod ibidem illius conservari reliquias crediderit, qua de re vide num. 8.

4 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Generali ad diem 6 Octobris S. Ywium primo sic annuntiat: In Anglia S. Tuui diaconi: et iterum paulo post in hunc modum: Colonia S. Yuuii diaconi, quasi alter ab altero diversus sit. Unum tamen eundemque esse, adjuncta, quæ in Annotatis ipse Ferrarius affert, ostendunt. S. Tuum diaconum ex Martyrologio Anglicano, et Fastis sacris Rosweyidianis hausit, ac vixisse ait circa annum dcciv; Rosweyidani vero Fasti solum Ywium habent, quidquid sit de Martyrologio Anglicano, quod præ manibus Ferrarius habuit, Annus vero Christi 704, S. Yuuiio, quem sibi Ferrarius Colonia annuntiandum credidit, apprime congruit: huic vero hanc adnotationem subjicit: Ex Kalendario Coloniensi. Is fuit diaconus et discipulus S. Cuthberti episcopi. Quæ omnia unum eundemque Sanctum denotare manifestum est. Vitæ S. Ywii compendium Bucelinus in Menologio Benedictino, ex Capgravio, Mayhew et Menardo his verbis exhibet: Wintoniæ in Anglia S. Junii, diaconi et confessoris. Junius, ex præclara stirpe Britonum ortus, in insula Lindisfarnensi enutritus, puer etiamnum utroque parente orbatus est. Meruit longe digniorem parentem deinceps felix Puer, et solemnibus monachicæ

A monachicæ professionis votis, Christo renatus, magnum illum et sanctissimum Cuthbertum nostrum et magistrum et perfectionis absolutissimæ exemplar habuit. Profecit plurimum egregia vitæ sanctitate, et ad sacrum diaconatus Ordinem promotus maximi non solum apud homines factus est, sed etiam a Numine magna miraculorum gloria, quanti in cælis fieret, commendatus.

cultusque
Wiltoniæ in
Anglia;

5 *E* relatis modo martyrologis Castellanus, S. Yvium cultu ecclesiastico olim Wiltoniæ gavisum fuisse disertis verbis ait; cujus rei testem habemus Capgravius, qui S. Yvii illic cultum sua saltem ætate seu sæculo xv viguisse, his verbis prodit: Apud Wiltoniam diebus nostris corpus ejus sanctum quiescens in magna veneratione habetur. Wiltoniæ ejusque Parthenonis, in quo S. Yvii corpus servatum fuit, notitiam habes tom. V Septembris in Commentario prævio ad Vitam S. Edithæ, seu Eadgithæ pag. 367 et seq. Vere admodum simile est, S. Yvii in illo cultum perdurasse usque ad Henricum VIII, Angliæ regem, cujus tempore Wiltoniense virginum cœnobium superfuisse, ibidem pag. 368 ex Monastico

B Anglicano ostenditur: incepisse autem, ex quo S. Yvii corpus Wiltonienses sanctimoniales virgines possederunt. Qua occasione eo delatum fuerit S. Yvii corpus, ibique deinde remanserit, tomo jam laudato pag. 374 in Vita S. Edithæ num. 10 Gotselinus docet: Clerici Pictorum, inquit, scrinio circumferentes sanctum confessorem Juium, in cœnobio sanctæ virginis honorifice suscepti, in altari B. Edithæ reliquias deposuerunt: cumque clerici vellent abscedere, tanto Juius affixus est pondere, ut ab altari nullo conamine levare possent. Plorant advenæ, ejulant, vestes scindunt, et crines evellunt; desperati tandem, receptis duorum millium solidorum a Wolfrude abbatissa, ad propria tristes abierunt.

quo ejus corpus

6 Quod ad tempus attinet, quo S. Yvii corpus Wiltoniam delatum fuit, Maiheus anno circiter DCCCLXXX id accidisse, scribit, qui tamen S. Edithæ, in cujus altari S. Yvii reliquiae fuere depositæ, obitum anno circiter 984 affigit. Gotselinus etiam, seu auctor Vitæ S. Edithæ haud satis sibi constat, dum S. Edithæ corporis elevationem annis tredecim ab ejus obitu elapsis, id est, ex ejus calculo sub annum 997 a S. Dunstano, Cantuariensi archiepiscopo, factum scribit: qui enim id sub illum annum fieri a Dunstano potuit, quem anno 988 e vivis abiisse, prodit Osbernus, S. Dunstani biographus, qui sæculo xi floruit, ac de illius rebus probe instructus fuit? Sed, licet de anno, quo S. Edithæ elevatio contigit, constaret, nec sic e verbis Gotselini annus, quo S. Yvii reliquiae Wiltoniam pervenerunt, certo elici posset. Effici quidem inde potest ab elevatione corporis S. Edithæ id contigisse; sed eodemne anno, an annis aliquot post et quot, prorsus incertum reliquit. Dubium præterea est, num Wolfrudis abbatissa Wiltoniensis, a Gotselino verbis supra citatis memorata, eadem sit ac S. Edithæ mater; nec annus certo scitur, quo hæc ex hac vita migravit. Id unum, si Gotselino standum est, dixerim, S. Yvii reliquias Wiltoniam fuisse delatas eo temporis spatio, quod ab anno 984 usque ad occupatum a Canuto, Danorum rege, Angliæ regnum, quod ad annum 1016 et seq. refert Alfordus, effluxit.

7 Sic existimo, tum quod Gotselinus tomo V Septembris pag. 370, num. 7 referat, Elphegum, Wiltoniensem nimirum tunc episcopum, brevi

post S. Edithæ mortem, puellam, quam illa e sacro fonte se suscepturam promiserat, sed prius, quam illa nasceretur, mortua suscipere non potuit, baptizasse; qui anno 984 Wiltoniensis episcopus consecratus fuit 14 Kal. Novembris, ut tomo II Aprilis pag. 634 ex auctore Chronologiæ Anglo-Saxonice, tunc vivente, probatur. Tum quot Gotselinus prodigia recensens, quæ ad S. Edithæ, per S. Dunstanum elevatæ, exuvias aut alibi ad illius invocationem acciderunt, temporis ordinem servare videatur; verbis autem, ad S. Yvium spectantibus ac supra relatis, proxime subjiciat prodigium aliud coram rege Canuto, Wiltoniæ morante, ad ejusdem virginis exuvias patratum.

8 Ceterum, cum Gotselinus clericos Pictos S. Yvii corpus circumtulisse ac Wiltoniæ relinquere fuisse compulsos, affirmet, facile colligi hinc potest, jam ante apud Pictos (siti hi fuerunt inter fretum Dunbritannicum et Edinburgicum propter murum Severi imperatoris) sacros honores illius exuviis fuisse exhibitos. At, cum in Britannia Minori seu Armorica secundum Acta diem suum obierit S. Yvius, hinc in Britanniam Majorem corpus ejus aliquando translatus fuisse oportet; quod qua occasione, quove tempore acciderit, inveniri nusquam potui. Nihilomagis exploratum mihi est, quando, aut qui ejusdem reliquias Colonienses acceperint, nec in qua ecclesia serventur, nec denique, an peculiari illic cultu aliquo affici soleant, hæc tantum, quod sciam, in Fastis sacris et piis Coloniensibus notante Gelenio ad diem 6 Octobris: Eodem (die) Coloniæ Viuii, diaconi S. Cuniberti. Imo cum Gelenius hic Cuniberti, Coloniensis episcopi, mentionem videatur facere, non Cuthberti Lindisfarnensis; dubitandi ratio est aliqua, tum an ullæ Coloniæ S. Yvii, S. Cuthberti discipuli, exstiterint, licet nec Yvius, nec alius quisquam hujus aut affinis nominis Sanctus mihi aliunde notus sit, qui S. Cuniberti discipulus, fuerit; tum an Ferrarius et Saussayus ex corrupto vel perperam intellectu ecclesiæ Coloniensis Kalendario, quod Ferrarius laudat, Cuthbertum Lindisfarnensem pro Cuniberto Coloniensi non substituerint. Sed sive ab his, sive a Gelenio hic erratum sit, malui equidem, S. Yvium Wiltoniæ, ubi olim cultum fuisse, jam diximus, quam Coloniæ, aut alteri cuivis loco adscribere.

9 Porro S. Yvium vitæ instituto monachum fuisse, efficitur ex Bedæ in Vita S. Cuthberti; cujus cap. 5 (vide tom. III Martii pag. 105) de S. Cuthberto, Præpositi Lindisfarnensis munus gerente, agens, sic scribit: Neque aliquis miretur, quod in eadem insula Lindisfarnæa, cum permodica sit, et supra episcopi et nunc abbatis et monachorum esse locum, dixerimus: revera enim ita est. Namque una eademque servorum Dei habitatio, utrosque simul tenet, imo omnes monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus ejusdem loci episcopus fuit, monachus erat et monachicam cum suis omnibus vitam semper agere solebat: unde ab illo omnes loci ipsius antistites usque hodie sic episcopale exercent officium, ut, regente monasterium abbate, quem ipsi cum consilio fratrum elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cantores, lectores, ceterique gradus ecclesiastici, monachicam cum ipso episcopo regulam servant. Nec enim verosimile est, S. Yvium, S. Cuthberti discipulum et diaconum, vitæ genere a magistro suo, decessorum suorum vestigiis insistente, dissensisse. Verum

AUCTORE
J. B.

sub finem sæculi x vel seq., initium translatus fuisse videtur;

cujus forte pars aliqua etiam Coloniæ Agrippinæ servatur.

E

F

Verosimiliter monachus fuit, ejusdem generis,

AUCTORE
J. B.
cujus S. Cuthbertus, ejus
magister,

rum haud ita liquet, quam illi regulam secuti fuerint.

10 Num S. Cuthbertus Benedictinam Regulam secutus fuerit, ad illius Vitam tomo Martii ante laudato jam pridem in dubium revocavit Henschenius, eoque inclinare videtur, ut S. Columbæ instituta sectatus fuerit, quibus vel aliam a se compositam deinde regulam substituerit, vel certe præcepta aliquot de suo addiderit: Mabillonius autem Sæculo Benedictino II in Admonitione prævia ad Vitam S. Cuthberti, non modò hunc Benedicti regulam amplexum, sed id etiam certum esse contendit. S. Cuthbertus in Mailrosensi monasterio susceptus fuit ab abbate Eata anno 654; ac tum ibi, tum in Riponensi monasterio annis aliquot habitavit. E Riponensi ad Mailrosense reversus, hic Præpositum egit sub annum 664, quo Scoticus celebrandi Paschatis ritus a Romano diversus, in synodo Pharensi sub rege Nortumborum Oswio proscriptus est. Dein Lindisfarnensis Præpositus fuit usque ad annum 676: anno 685 ex Farne insula, ubi vitam agebat anachoreticam, accitus, Lindisfarnensis episcopus Eboraci consecratus est; vitamque protraxit usque ad annum 687, quo illam exiit. Eata Colmani discipulus erat; hic vero S. Columbæ, abbatis Hyensis, regulam et ritus Scotticos profitebatur: De patre autem vestro Columba, inquit Wilfridus in synodo Pharensi adversus Colmanum disputans, et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari et regulam ac præcepta cælestibus signis confirmata sequi perhibetis, possum respondere etc. Hæc extra controversiam sunt: sed contendit Mabillonius primo quidem, Eatam, Colmani licet discipulum, potuisse, utpote non Hibernum, sed Anglum, jam abdicasse Scotticos mores, et ad Romanos concessisse; nimirum jam inde ab anno 654, quo Eatam Cuthberto tonsuram non Scotticam, sed Romanam impertisse, affirmat: dein vero, saltem certum, esse, Cuthbertum post synodum prælaudatam (anni 664) Romanæ parti ac Benedictinæ regulæ adhæsisse, quæ utrum ita se habeant, nunc inquirō.

qui saltem
usque ad an-
num 664

11 S. Cuthbertus post annos aliquot in Mailrosensi monasterio exactos una cum Eata, abbate suo, ad Riponense monasterium concessit, ibique eodem vitæ instituto usus est, quo ante in Mailrosensi usus fuerat: docet id Beda his verbis in Vita S. Cuthberti apud nos num. 13: Cumque post aliquot annos regi Alchfrido placeret, pro redemptione animæ suæ locum quemdam regni sui, qui vocatur Inrhipum ad construendum ibi monasterium Eatæ abbati donare, tollens idem abbas quosdam e fratribus secum, in quibus et Cuthbertum, condidit ibi, quod petebatur, monasterium, atque eisdem, quibus antea Mailros, institutis disciplinæ regularis imbuat. Verum, ut num. 14 Beda ait, Eata cum Cuthberto et ceteris, quos eo adduxerat, fratribus domum repulsus est, et locus monasterii, quod considerat, aliis ad incolendum monachis datus. Causam autem, propter quam monasterio Riponensi cessere, exponit Beda lib. IV Historiæ Ecclesiasticæ cap. 20 inquiens: Quem videlicet locum (Inrhipum) dederat pridem (rex Alchfridus) ad construendum ibi monasterium his, qui Scottos sequebantur. Verum quia illi postmodum, optione data, maluerunt loco cedere, quam Pascha Catholicum ceterosque ritus canonicos juxta Romanæ et Apostolicæ Ecclesiæ consuetudinem recipere, dedit hoc illi (Wilfrido) etc.,

impigro Benedictini instituti propagatori. Inter ritus canonicos tonsuram capitis hoc loco venire non dubium est. Itaque ex Beda compertum est, Eatam, licet Anglum, ad id usque tempus Scotticis ritibus adhæsisse, et S. Cuthberto anno 654, cum hic primum Mailrosense monasterium ingressus est, tonsuram Romanam non impertisse.

12 Fateor quidem, apud Lindisfarnensem anonymum, qui sub annum 700 S. Cuthberti Vitam scripsit, lib. II, num. 2 (vide pag. 419 tomi tertii Martii) hæc legi: Fuit igitur miraculum aliud, in quo primum sanctus homo Dei Cudbertus a Domino glorificatus est, postquam servitutis Christi jugum, tonsuræque Petri formam, in modum coronæ spineæ, caput Christi cingentis, Domino adjuvante, susceperat in cœnobio, quod dicitur Hrype etc. Sed locum hunc Henschenius merito interpolationis suspectum habuit; tum quod sensus absque illa Romanæ tonsuræ mentione sibi constet, tum quod Beda in neutra S. Cuthberti Vita, nec in Historia Ecclesiastica tonsuræ istius meminerit; addo, et maxime, quod Bedæ verbis ex jam dictis refragetur. Neque aliquid laudatus Mabillonius affert, quo Henschenii de interpolatis Lindisfarnensis monachi verbis opinionem, allatamve e Beda difficultatem tollat. Videamus modo, num post annum 664, quod Mabillonio certum est, Cuthbertus Benedictinæ regulæ adhæserit.

ritibus Scotticis videtur adhæsisse,

13 Certe, inquit ille, Beda testante in Vitæ Prosaicæ cap. xxxix, Cuthbertus morti proximus discipulos admonuisse fertur, « ut cum » illis, qui ab unitate Catholicæ pacis vel Pascha » non suo tempore celebrando vel perverse vendendo aberrant, nulla ipsis esset communio. » Recte hinc efficitur, S. Cuthbertum ante obitum (demus etiam ab anno 664) Catholicum Pascha admisisse, ac communem ea in re Ecclesiæ morem observasse: sed, qui inde certum fiat, abjecta antiqua regula, quam retinere absque piaculo poterat, ad Benedictinam tam cito transisse, non video; nec id suadet non parva ordinariæ ad regulam suam monachorum affectio; imò ex laudato a Mabillonio loco contrarium potius videtur colligi: sic enim post pauca Cuthbertus morti proximus apud Bedam suos alloqui pergit: Catholica patrum statuta diligentissime discere atque observare contendite; ea quoque, quæ per meum ministerium vobis divina Pietas instituta regularis vitæ dare dignata est, exercete solliciti. Locus erat sane idoneus, quam qui maxime, ut S. Benedicti regulam moriens commendaret, si ab anno 664 apud Lindisfarnenses monachos illa tantum introducta fuisset. Instituta autem illa regularis vitæ, de quibus Cuthbertus hic, non alterius, sed sui ipsius fuisse indicare videntur, quæ proxime sequuntur apud Bedam verba, et quibus illa suam doctrinam vocat: Scio enim, inquit, quia, etsi quibusdam contemptibilis vixi, post meum tamen obitum, qualis fuerim, quam mea doctrina non sit contemnenda, videbitis.

et Pascha Catholicum dein suscepisse,

14 Sed manifesta, inquit Mabillonius, sunt anonymi Lindisfarnensis verba lib. III sub initium. Vivens quoque ibi (non in insula Farne, ut ait Mabillonius, sed Lindisfarnia, prioris vicinia) secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam cum actuali agens, et nobis regularem vitam primum componens constituit, quam usque hodie cum regula Benedicti observamus. Verum quid si verba illa cum regula S. Benedicti non anonymi Lindisfarnensis, sed interpolatoris cujusdam sint? Ego sane diffiteri non possum, dum eundem anonymum loco, num. 12 citato,

non tamen certo

A citato, nullam interpolationem passum esse, non ostendetur, scrupulum mihi de interpolato hoc pariter loco et in materia valde affini anonymo diffculter exemptum iri. Ponamus tamen, nihil hujusmodi anonymi verbis accidisse; ne sic quidem, S. Cuthbertum Benedictinæ regulæ sectatorem fuisse liquido constabit. Cum enim anno 687 in vivis S. Cuthbertus esse desierit, scripserit vero hujus Vitam anonymus sub annum 700; vera esse possunt ejusdem verba, etiamsi eo temporis spatio, quod inter Cuthberti obitum et annum, quo anonymus illius Vitam exaravit, medium fuit, S. Benedicti regula Lindisfarnensi monasterio fuisset illata, seu S. Wilfridi, qui, defuncto Cuthberto, ecclesiæ Lindisfarnensis per annum, teste Beda lib. iv, cap. 29, curam suscepit, seu S. Eadberti, in quem sub annum 688 ejusdem ecclesiæ cura translata fuit, seu denique alterius cujuscunque opera.

regulam Benedictinam, quidquid

B 15 Vidit id verosimiliter Mabillonius : quare ostendere nititur, etiam vivente S. Cuthberto in Lindisfarnensi monasterio in usu fuisse S. Benedicti regulam : profert eam in rem primo ex Beda, monachos Lindisfarnenses quietem meridianam egisse; id autem fecisse illos haud dubie ex præscripto Benedictinæ regulæ in cap. 48 « Post » sextam surgentes a mensa pausent in lectis » suis. » Verba Bedæ apud nos tom. III Martii pag. 405, num. 26 hæc sunt : Denique arguere solebat pusillanimitatem fratrum, qui graviter ferebant, si qui se nocturnæ vel meridianæ quietis tempore importuna forte inquietudine suscitant; e quibus tamen certo non liquet, meridianam quietem captasse Lindisfarnenses monachos ex præscripto, quam sequebantur, regulæ, nedum Benedictinæ. Tum addit Mabillonius : Et Præpositi officium, quod Boisilus ac Cuthbertus sub abbate exercuerunt, ex ejusdem regulæ decreto in cap. 65 profectum videtur : non enim facile reperias Præpositum cum abbate in eodem monasterio, præterquam in illis monasteriis, quæ Benedictinis institutis addicta erant. Boisilus jam inde ab anno 651 sub Eata abbate Mailrosensis Præpositus erat, teste Beda apud nos tom. III Martii pag. 401, num. 44, quo tempore Scoticos usus illic adhuc vixisse, e Beda dictum est supra; nec tamen Mabillonio certum est, jam tum Mailrosenses monachos Benedictinam regulam observasse : igitur nec certum illi esse debuit ex hoc capite, post annum 664 sive apud Mailrosenses, sive apud Lindisfarnenses Benedictinam regulam, superstite in vivis Cuthberto, floruisse.

in contrarium

C 16 Postquam anno 664 in synodo Pharensi causa ceciderat Colmanus, teste Beda lib. iii, cap. 26 Historiæ Ecclesiasticæ, in Scotiam, seu Hiberniam, relicto Lindisfarnensi episcopatu, regressus est. Colmani exemplum secuti sunt e Lindisfarnensibus aliqui, alii vero in eadem insula remanserunt : Porro Fratribus, inquit Beda, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scotis abeuntibus, remanere voluerunt, præpositus est abbas jure vir reverendissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio, quod vocatur Mailros. Ex quibus deduci videtur posse, Scoticos mores in monasterio Lindisfarnensi usque ad synodi Pharensis tempus seu annum 664 perdurasse; sed, illa celebrata, sub Eata ibidem desiisse, qui dein S. Cuthbertum Lindisfarnensi monasterio Præpositum dedit; cujus opera novum vitæ genus in idem monasterium, licet agre, fuit inductum : ita enim rursus Beda in Vita S. Cuthberti apud nos cap. 5, num. 25 : Erant autem quidam in mona-

Octobris Tomus III.

sterio (Lindisfarnensi) Fratres, qui priscae suæ consuetudini, quam regulari mallent obtemperare custodiæ : quos tamen ille modesta patientiæ suæ virtute superabat, et quotidiano exercitio paullatim ad melioris propositi statum convertebat; quibus verbis non alia vitæ regularis instituta designari videntur, quam illa, quæ morti proximus Lindisfarnensibus monachis velut sua commendavit, non ita verosimiliter de S. Benedicti institutis, ut supra diximus, locuturus. Neque admodum verosimile est, S. Cuthbertum nihil in commendationem regulæ Benedictinæ apud monachos, qui priscae suæ consuetudinis amorem nondum omnino deposuerant, dicturum fuisse, si illam recens introduxisset, et tantum additamenti aliquot, ut Mabillonius verbis mox citandis insinuat, de suo auxisset.

E 17 Sic denique Mabillonius arguit : Denique Wilfridus, eximius regulæ Benedictinæ propagator, consentientibus etiam adversariis, postquam Scotos in prædicta synodo revicit, et ex Northumbria vi veritatis effugavit, sine dubio desertis Scotorum cœnobiis regulam S. Benedicti imposuit. Quamquam non dubitamus, decreta quædam seu statuta præter regulam S. Benedicti (præter quam certo etiam fuit vestis alba, qua usum fuisse S. Cuthbertum et monachos Lindisfarnenses, Beda tradit in ejus Vita cap. 5, num. 27) monachis Lindisfarnensibus præscripta fuisse. Sane verosimile est, S. Wilfridum, ut aliis monasteriis, a Scotis desertis, ita et Lindisfarnensi S. Benedicti regulam, data occasione, invehere studuisse : sed, quod ad Lindisfarnensem attinet, verosimilius est, id conatum esse S. Wilfridum mox ab obitu S. Cuthberti, post quem per annum circiter Lindisfarnensium curam Wilfridus gessit. Beda enim, postquam cap. 11, num. 61, Herefridi verbis narravit, mortuum fuisse S. Cuthbertum eo temporis articulo, quo Psalmus 59, cujus initium est : Deus repulisti nos et destruxisti nos : iratus es, et misertus nobis, a monachis canebatur, hæc subdit paulo post : Quod superna dispensatione procuratum, rerum exitus ostendit. Sepulto siquidem viro Dei, tanta ecclesiam illam tentationis aura concussit, ut plures e Fratribus loco magis cedere, quam talibus vellent interesse periculis. Attamen post annum, ordinato in episcopatum Eadberto... visionem pacis Dominus et dispersiones Israelis congregavit.

F 18 His Bedæ verbis Henschenius sequentem annotationem subjecit : Videtur illa tentatio constitisse, quod S. Wilfridus antiqua statuta Patrum et ipsius S. Cuthberti, quæ hactenus observant (Lindisfarnenses monachi) et quæ S. Cuthbertus moribundus illis commendarat, voluerit abrogare, et regulam S. Benedicti aut introduci aut solam observari. Simile quid (vide num. 44) non in seio certe S. Wilfrido, Eatæ et Cuthberto, in monasterio Riponensi degentibus, acciderat. Commodam Benedictini instituti eo introducendi occasionem S. Wilfridi zelo suscepta Lindisfarnensis ecclesiæ cura præbebat; duravit denique illa tentatio toto eo temporis spatio, quo Lindisfarnensem episcopatum Wilfridus gessit, et sub ejus successore mox desiit : quæ sane Henschenianam conjecturam non improbabilem faciunt. Quid vero ad hæc Mabillonius? Verum ista, inquit in Annotatis ad cap. 40 Vitæ S. Cuthberti, prorsus incerta sunt. Sit ita : igitur nec certum est, S. Cuthbertum a celebrata anno 664 Pharensi synodo ad Benedictinum institutum transiisse.

AUCTORE
J. B.

Mabillonius
afferat

contra Henschenium, qui
S. Wilfridum
a S. Cuthberti
morte

AUCTORE
J. B.
regulam Be-
nedictinam
Lindisfar-
nensi mona-
sterio

19 *Magis affirmate Mabillonius loquitur in Annalibus Benedictinis ad annum 687, num. 58. Non multo post, inquit, nimirum ab obitu S. Cuthberti, tanta ecclesiam illam tentationis afflavit procella, ut plures e fratribus loco cedere, quam tanto interesse discrimini mallent. Episcopatum illum uno anno rexit venerabilis antistes Wilfridus, donec eligeretur, qui pro Cuthberto episcopus ordinandus esset. Electus est ad id muneris vir magnarum virtutum Eadbertus, qui, fugatis perturbationum procellis, tranquillitatem Lindisfarnæ restituit et dispersos istuc revocavit. Hæc recte Mabillonius; fatetur porro, conjici ex his posse, has procellas Wilfridi occasione, certe ejus tempore (quod certum apparet) exortas fuisse. Verum id a Wilfrido factum esse, quod antiqua Patrum statuta (addere debebat, et ipsius S. Cuthberti) in monasterio Lindisfarnensi abrogari; introduci vero, vel solam S. Benedicti regulam observari vellet, mera, inquit, divinatio, ne dicam, allucinatio est. Wilfridi occasione et causa ortos fuisse apud Lindisfarnenses monachos turbas, non hallucinatio, sed tolerabilis saltem conjectura est: si enim barbarum causam quærimus, hæc in Pascha Scoticum refundi non potest, cui, Cuthberto superstite, ex hujus Vita Lindisfarnenses jam inde vale dixerant. Nec in ritus Scotticos reliquos: nam ex Beda, supra citato num. 11, Scoti, quique horum ritus sequi maluerunt, Lindisfarnensi insula a celebrata Pharensi synodo excesserunt. Quam igitur probabilior causam Mabillonius assignabit, quam illam, quod S. Wilfridus eorum regulam, quam sibi recens a S. Cuthberto commendatam habebant, aut abrogare, Benedictinam subrogando, aut utramque conjungendo augere seu mutare voluerit?*

invehere con-
natum in-
nuit:

20 *Atqui, inquit Mabillonius, quæcumque fuerit horum motuum causa, e Vita S. Cuthberti apparet, regulam Benedictinam ante illius obitum in Lindisfarnensi cænobio viguisse; ex qua nimirum habemus, S. Cuthbertum animam Deo reddidisse feria quarta et eo quidem tempore, quo fratres Lindisfarnenses « sub ordine nocturnæ » Laudis » dicebant Psalmum quinquagesimum-nonum, cujus initium est, « Deus repulisti nos, » et destruxisti nos: » sic enim S. Benedictus vigiliarum seriem ordinat, ut in feriæ quartæ vigiliis hic Psalmus incidat. Verum quid tum? Fuitne id tum temporis ab unis Benedictinis observatum? Huncce morem, uti et Pascha Catholicum, sequi S. Cuthbertus non potuit, nisi simul S. Benedicti regulam amplecteretur? Certe hodieque feria quarta eundem Psalmum ad Matutinum recitant, quicumque Romanum Breviarium sequuntur. Subdit his Mabillonius anonymi, Vitæ S. Cuthberti scriptoris, verba num. 14 relata, quibus dictum suum confirmat; non nescius tamen, verba illa, quibus Benedictinæ regulæ observatio in monasterio Lindisfarnensi ante annum 700 adstruitur, ab Henschenio pro certo genuinis habita non fuisse; et quidem non immerito, ut num. 14 dixi. Neque vere subterfugisse Mabillonium arbitror, verba illa, utut genuina fortasse sint, non obesse, quo minus S. Benedicti regula, post obitum quidem S. Cuthberti, tamen ante annum 700 in cænobium Lindisfarnense inducta fuerit, quod itidem num. 14 dixi. Miror proin, nihil a viro sane doctissimo, quo interpolationem ab anonymo amoliretur, sive in Admonitione prævia ad Vitam S. Cuthberti, sive in Annotatis ad eam, sine tom. II veterum Analectorum pag. 176, ubi de regula S. Benedicti, in*

monasterium Lindisfarnense per Wilfridum introducta, agit, sive parte 1 sæculi IV Benedictini, ubi de S. Wilfrido, alibire, quod sciam, fuisse allatum.

21 *Porro non aliter hic de S. Ywio, quam de S. Cuthberto loquendum videtur. Monachum fuisse S. Ywium ex Beda, num. 9 laudato, probabiliter quidem colligi potest; ejusdem nimirum instituti, cujus S. Cuthbertus seu auctor seu sectator fuit; atque adeo plane ambiguum, num Benedictini. Neque S. Ywii in Britanniam Minorem seu Armoricam discessus monasticæ ejus professioni obest: potuit enim bona abbatis sui et Fratrum venia eo migrasse, ut vitam Deo solitarius illic ageret, magistri sui Cuthberti exemplo, qui in Farnem insulam simili de causa aliquando concessit. Reliqua, quæ de S. Ywio Acta tradunt, satis quidem credibilia sunt, sed non æque testata: liquet enim illorum auctorem a Sancti ætate admodum fuisse remotum, et illius gesta parum luculenter explorata habuisse. His plura apud Rerum Armoricarum scriptores frustra quæsi: neque dicendo sum, num in Armorica S. Ywii memoria dudum ab ejus obitu vixerit.*

atque adeo
nec S. Ywius
certo Benedi-
ctinus fuit.

E

ACTA EX CAPGRAVIO.

Sanctus enim Ywius, præclaræ stirpis Britonum a religiosis parentibus, Branone videlicet patre, Egidaque genitrice ortus, et Lindisfarnensi provincia nutritus est. Qui ab infantia litterarum rudimentis traditus, inspirante Spiritu Sancti gratia, cœtaneos suos litterarum scientia transgrediens a magnis doctoribus venerabatur. Nihil puerile dicto vel facto exercebat: sed, crescente simul cum ætate religione, divinis obtemperans mandatis, non solum super hiis, quæ feliciter, verum de non prospere sibi adventantibus gratulabatur. Cum autem jam in juvenili vernaret flore, a suis, utpote tanti hæres patrimonii, arma capere crebro hortatus, terreno cæleste præferens præmium, quosdam sacri ordinis, parentibus insciis, conscendit gradus. Paulo vero maturior, utroque parente orbatus, a sanctissimo Lindisfarnensi episcopo Cuthberto, cujus erat discipulus, instructus, diaconatum suscepit.

S. Ywius pa-
tria Brito,
discipulus

a
b

c

d

2 Frequens illi in monasterio nunc orationi insistendo, nunc de Domini mensa spirituales cibum sumenda erat cura. Dum vero nihil de crastino sollicitus erat, quidquid ad manum habere poterat, prout cujusque necessitas exigebat, quotidie pauperibus erogans alimoniam, in se delinquentibus veniam, agentibus indumentum, mœstis solatium præbens, caducis æterna, terrenis mercabatur cælestia. Celebrante autem quadam die solempni præfato præsule, sanctoque Ywio diaconi vicem peragente, ecce, quidam vi febrium oppressus, infirmos gressus baculo regens, post populi frequentiam oblaturus accessit. Cujus calamitati beatus compatiens Diaconus, apprehensa manu, proximum altari gradum scandenti, qui tantæ obsistebat imbecillitati, præbuit fulcimentum. Mox mirum in modum ad præcipuæ simplicitatis Viri tactum ægritudo, quamvis vehemens, accessit, pristinae robur

S. Cuthberti
Lindisfar-
nensis episco-
pi, et diacono-
nus, editis
e

f

A robur virtutis ad singula membrorum officia se adeptum lætatur. Et prosternens se Vir sanctus, non meis, frater, sed præsulis, inquit, sancti, cujus manum osculari desiderabas, meritis intercedentibus, superna Pietas in te operata est.

aliquot prodigiis, latebras in Britannia Armorica

3 Nec multo post, dum idem Vir beatus, epulis sobrie sumptis, quadam die domi sederet, contigit, ut pauper quidam, diutina infirmitate vexatus, ita ut, decocta carne rugosa, tantum cutis nuda protegeret ossa, ad januam accederet : cujus condolens miseriam ab eo, quid accipere vellet, humiliter sciscitatus est. Cumque a paupere id responsum acciperet : Nullo delector, nullo tecum fruar cibo ; potu tamen, quæ mei * torret interiora, compesce flammam : festinus ciceram *g* afferens egeno dedit. Quo hausto, humeros curvatos pauper erigit, et sospitati redditus gratias Deo egit. Sanctus autem Ywius timens, ne sibi humani noceret aura favoris, patriam omnino suam fugiendo relinquere disposuit, et signo crucis se muniens ad portum quemdam iter direxit *h*. Appropinquante autem eo septimæ stationi navium, quæsierunt ab eo nautæ, quo tenderet? Cumque responsum, quo Dominus eum vocare dignaretur, se pergere, eis dedisset, adjunxit : Si qui vestrum ad præsens transfretare desiderant, precor, ut in nomine Domini cursus comitem et laboris recipiant. Cui dixerunt : Nisi nostrum ventus impediret cursum, jam diu Minorem applicuissemus Britanniam *i*, et si illuc tendere cupis, quousque ad votum afflaverit aura, tibi necessaria ministrabimus.

quærit, ibique moritur.

4 Quo audito, Vir sanctus benedicens Dominum vultu læticiam prodens ait : Descendamus ergo, fratres, et, quæ necessaria sunt, præparemus. Et cum subito ventus desideratus fieret et navigare inciperent, orta tempestate gravissima, nautæ desperantes palmas ad cælum tendere et auxilium a Deo postulare cœperunt. Excitatus tandem vir Dei Ywius, qui sopore corpus fessum recreavit, preces ad Deum fudit, et tota maris commotio confestim conquievit. Paralyticus quidam, nisi aliena manu cibum capere non valens, suis sacris precibus sanitatem recipere meruit. Interea vero Dei Famulus vigiliis jejuniisque assiduis corpus affligens, humilitatis et operum virtutis et totius honestatis omnibus exemplum se præbuit, et pridie Nonas Octobris in Minori Britannia feliciter ad gaudia in æternum mansura migravit *k*. Apud Wiltoniam *l* diebus nostris *m* corpus ejus sanctum quiescens *n* in magna veneratione habetur.

ANNOTATA.

a Britones iidem sunt, qui nunc Angli dicun-

tur : de variis gentis illius nominibus, uti et origine vocis Britannia, vide Camdenum pag. 47 et seqq.

EX CAPGRAVIO.

b *Ex præcipuis Britanniae insulis una, de qua sic Camdenus pag. 851* : In Northumbriae littore, Lindi fluvio una objecta est Lindis-farne, Britannis INIS MEDICANTE, quæ, ut Bedam audias, « accedente et recedente reumate, id est, æstu, » bis quotidie instar insulae maris circumluitur » undis, bis, renudato littore contigua terræ » redditur. » Unde ille SEMI-INSULAM apposite vocavit. Pars Occidua angustior et cuniculis relicta, isthmo admodum tenui Orientali connectitur, quæ multo latior, qua Meridiem spectat, oppidulum habet cum ecclesia, et in eo castrum, ubi olim sedes fuerat episcopalis, quam Aidanus Scotus, evocatus ad fidem Christianam Nordandumbris annunciandam, instituit, loci solitudine et recessu delectatus ; sederuntque ibi undecim episcopi : postea autem irruentibus Danis, sedes Dunelmum translata fuit... Hæc ob sanctorum monachorum habitationem HOLY ISLAND Anglis vocatur.

c *Ms. Rubæ Vallis habet* : Invitis.

E

d *Lindisfarnensis episcopus consecratus est anno 685 Eboraci : obiit anno 687, abdicato paulo ante episcopatu, in insula Farne, ad septimum, inquit Camdenus mox citatus, a Lindisfarnensi insula milliare Euroastrum versus sita.*

e *Ms. Rubæ Vallis* : sumendo.

f *Lege* : Abscessit, ut habet *Ms. Rubæ Vallis*.

g *Sicera, ut passim scribitur, hodie potum significat, e pomis pyrisve expressum : olim vero potionem omnem, quæ, præter vinum, inebriare poterat. Potionis illius usum antiquum esse colligi potest ex capitulari Caroli Magni de Villis cap. 45, ubi siceratores memorantur, addita hac vocabuli illius explicatione* : Id est, qui cervisiam, vel pomatium, sive piratium, vel aliud quodcumque liquamen ad bibendum aptum fuerit, facere sciant. *Vide regum Francorum Capitularia apud Baluzium tom. I, col. 337 et seq.*

h *Superstite adhuc S. Cuthberto ; ut quidem Acta videntur innuere : atque adeo inter annum 685 et 687.*

i *Gallia regio est ad mare Britannicum (La Bretagne) olim Armorica dicta.*

F

k *Sub annum, ut fertur, 704.*

l *Comitatus cognominis in Anglia (Anglice Wilt-shire) olim primarium oppidum, a flumine Willy sic dictum, ut scribit Camdenus in sua Britannia pag. 176.*

m *Vixit Capgravius sæculo xv : Joannes Tilmuthensis, quem hic compilavit, xiv.*

n *Eo delatum sub finem sæculi x vel sequentis initium. Vide num. 6 Sylloges.*

A

D

DE S. ENIMIA VIRGINE,

FORTE REGIA ET ABBATISSA,

IN DIOECESI MIMATENSI IN OCCITANIA.

C. S.

COMMENTARIUS HISTORICO-CRITICUS.

§ I. Sacra illius apud recentiores martyrologos memoria : cultus certus ad hunc diem : locus, in quo ejusdem reliquiæ servantur : compendium Vitæ ex Mabillonio et lectionibus propriis; variæ de illius parentibus opiniones.

B

FORTE SÆC. VI,
VII, VEL VIII.
Hanc Sanctam, in recentioribus Martyrologiis celebratam,

Castellanus in Martyrologio suo *Universali* ad hunc diem 6 Octobris inter Gallix Sanctos hanc Virginem, cultu, quam gestis ceterisque ad eam spectantibus notio-rem, paucis his verbis, sed Gallicis, prudenter recensuit : In Mimatensi Gabalorum diocesi S. Enimia (Gallice Enimie) virgo, cujus reliquiæ in sui nominis ecclesia priorali ad fluvium Tarnem conservantur. In margine addit, eamdem a Samson Gallice vocari sainte Eremie; in Additionibus vero ac Correctionibus ad hunc diem observat, eamdem in pago Rutenensi, ac pene in universa Alvernia sainte Eremie, aut Ermie pronuntiari; Monte-Pessulano Enimie, Mimate Enemie. Castellanus secutus est auctor Martyrologii Parisiensis, anno 1727 vulgati, in quo paucis pariter legitur : Apud Gabalitanos, sanctæ Enimiæ virginis. De nomine consentiunt et alii, infra laudandi, præterquam quod apud aliquos Enymia pro Enimia scribatur.

alii Emmiam vocant; Ferrarius geminavit, unam Parisiis,

C

2 At Molanus in suo Martyrologio Usuardino eamdem Latine Emmiam dixit, regiumque ipsius Merovingicum genus adscripsit : In Galliis, inquit, sanctæ Emmiæ virginis, filiæ Clodovei regis, eximie castitatis Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Romano Martyrologio non sunt, ex ea nominum diversitate, ac forte ex gemino, qui ipsi adscribitur, patre ex una duas fecit, quarum unam Parisiis, alteram in territorio Gabalitano hoc eodem die annuntiavit. Nam primo sic ait : Parisiis sanctæ Emmiæ virginis, Clodovei regis filiæ. Tum, unde hæc acceperit, notavit his verbis : Ex Molano in Additionibus; licet in aliquibus codicibus desit. De ea in Natalibus Sanctorum Belgii. Molanus (ut vidimus) S. Emmiam in Galliis quidem annuntiavit, non tamen Parisiis. Ejusdem geminam Natalium Sanctorum Belgii editionem præ manibus habeo, alteram Lovaniensem anni 1595, Duacenam alteram anni 1646; in neutra S. Emmiæ mentionem reperi. Redeo ad Ferrarium.

alteram apud Gabalos annuntians;

3 In ejusdem diei laterculo denuo inquit : In territorio Gavalitano, sanctæ Enymiae virginis; hancque acceptam observat ex Martyrologio Usuardi (auctum intellige) et ex monumentis cœnobii ab ea exstructi, et ex ea nominati, in qui-

bus apparet, eam fuisse Dagoberti regis sororem, filiam Clotharii, non Clodovei, ut apud Usuardum (auctum) legitur. Extat oppidum in territorio Mimatensi cum cœnobio virginum, ex ejus nomine dictum. Nescio, quodnam hic Usuardi Martyrologium laudet; nam nec in genuino illius, nec in ullo ex ejusdem auctariis, cum Mss., tum editis, quæ Sollierius noster in sua Usuardini Martyrologii editione recensuit, Enymia vel Enimia legitur. Cetera postmodum examinabimus : interea hic observasse suffecerit, S. Emmiam, quam Molanus habet, diversam non esse a S. Enimia, de qua nunc agimus, quamque Ferrarius ob dictas rationes in duas perperam distraxit.

4 Andreas Saussayus eamdem Sanctam Enymiam appellans, hoc ipso die geminum illius elogium dedit. Primum in ipso Martyrologio Gallicano ita se habet : In territorio Mimatensi, Sanctæ Enymiae virginis, monasterii virginum sui nominis, ubi quiescit, fundatricis; quæ Clotharii Magni filia, sororque Dagoberti regis, mundum et pompas ejus aspernata, spinosum Christi diadema coronæ gemmatæ præposuit, carnemque crucifigens mori sibi, ut Christo viveret, voluit. Quibus piis studiis intenta ad cæleste regnum transivit, quod terreni principatus contemptu emeruerat. Alterum, quod dixi, elogium in ejusdem Martyrologii Supplemento, ad hunc diem, contextum hoc modo est.

Saussayus eamdem Enymiam appellans, gemino

5 In agro Gabalitano gloriosa migratio sanctæ Enymiae, virginis regiae, quæ dum ad terrenas nuptias urgeretur, impetrata a Domino lepra ob virginitatis custodiam, ab angelo monita Burleum fontem adiit, ubi sanata est. At, cum iterum impeteretur virginalis ejus constantia, usque tertio simili tabe percussa, annuente Dagoberto, fratre rege, duplici monasterio ad montes Tarni fluvio imminentes, quo per fugerat, ædificato, a B. Isero episcopo virginum abbatissa solemniter consecrata est; ac virtutibus pollens, angelorum, quibus semper est amica virginitas, frequenti honorata obsequio, morte in conspectu Domini pretiosa, cælestis regni gaudia comparavit. Hæc Saussayus, quæ in sacrum Gynæceum transtulit Arturus a Monasterio, quæque quanti valeant, inferius examinabo.

ad hunc eundem diem elogio exornat.

Colitur hæc
hoc die in
diœcesibus
Mimatensi
et Albiensi,

A 6 Ut ut ista sint, hæc sancta Virgo Officio annuo ritus duplicis in ecclesia Mimatensi die 6 Octobris colitur, quod præ manibus habeo inter ejusdem cathedralis ecclesiæ Propria, auctoritate reverendissimi Caroli de Rousseau, Mimatensis episcopi, anno 1619 Lugduni typis excusa. Sumitur illud ex Communi Virginum, non martyrum, cum oratione Exaudi nos, Deus, Lectionibus secundi Nocturni propriis; tertii vero ex Homilia in Evangelium: Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro etc., ex Communi nec virginum nec martyrum. Simili Officio eam in diœcesi quoque Albiensi coli, colligo ex Mabillonio tom. I Annalium Benedictinorum ad annum Christi 656, num. 44, ubi dicitur annuo cultu in pago Gabalitano, seu Mimatensi, et Albiensi honorata pridie Nonas Octobris.

atque in prioratu sui nominis, ubi ejus corpus quiescit.

7 Peculiarem haud dubie venerationem habet in oppidulo diœcesis Mimatensis ad fontem Burlam ac prope Tarnem fluvium Sainte Enimie ab illa dicto, ubi ejusdem corpus servatur in ecclesia priorali, quæ olim fundatum ab illa virginum monasterium fuisse creditur, sed sub medium sæculum x jam fere destructum, Dalmatio, Calmeliacensis monasterii Benedictini Ordinis abbati, traditum fuit, ab eoque restauratum atque in virorum prioratum conversum; quo prioratus titulo ex eo tempore eidem Calmeliacensi abbatiæ subiectum hactenus permanet, ut suo loco videbimus. Interea hinc corrige Ferrarium supra num. 5 prioratum illum cœnobium virginum, quale forte ante medium sæculum decimum fuit, suo tempore vocitantem. Jacuisse vero jam dicto sæculo x in ejus ecclesia corpus S. Enimie, extra dubium est ex Stephani, Mimatensis episcopi, charta inferius recitanda, per quam is locus Calmeliacensi abbatiæ donatus fuit; ut proinde antiquus æque atque hodiernus hujus sanctæ Virginis cultus in controversiam nequeat vocari. Utinam de ejusdem gestis tantundem dici posset!

Vita illius displicuit Mabillonio, placuit Cointio:

8 Arturus a Monasterio in Gynæceo sacro ad hunc diem, S. Enimie, quam Emmiam appellat, vitam exstare scribit in Bibliotheca regia Parisiis. Nec hæc, nec ulla alia ad manus nostras pervenit; at ut eam minus desideremus, facit Mabillonius, qui eandem verisimillime viderat, dum in Prætermisiss ad Acta Sanctorum Sæculi II Benedictini pag. LIX sic pronuntiavit: Enimia virgo in pago Mimatensi, cujus Vitas tres legimus, mendis et erroribus refertas, colitur die vi Octobris. Aliter de eadem similive Vita sensisse videtur Cointius, dum ad annum 628, num. 11, postquam datum supra S. Enimie ex Saussayo elogium retulerat, de S. Ilero, Mimatensi episcopo, qui in illo memoratur, sic statuit: De tempore, quo sedit, nulla debet esse controversia: Soror enim Dagoberti regis (S. Enimia) ab eo abbatissa solemniter ritu consecrata est.

ex quorum priori exhibetur Compendium Vitæ

9 Mabillonius solius primæ e tribus illis, quas legerat, Vitæ compendium (fortasse quod reliquas mendosiores pluribusque erroribus conspersas esse judicaret) ibidem exhibuit, suasque observationes eidem inseruit, verba Vitæ alio caractere distinguens, quæ ego hic virgulis includam. Sic ergo habet: In prima Vita hæc leguntur: « Enimia in » provincia illa Germaniæ, quæ Francia nuncupatur, oriunda exstitit, scilicet progenita » de patre rege, nomine Chlodoveo, filio Dagoberti, cujus atavus, eodem nomine Chlodoveus, inter Francorum reges primus suscepit » fidem. » Tum quid in his displiceat, laudatus Mabillonius sic indicat: At Chlodoveus tres

dumtaxat masculos, nullam feminam procreavit. Mox prosequitur e Vita: Enimia conjugii copulam fugiens « lepra » divinitus percussa fuisse dicitur, et « in partes Gabalitanas » monitu divino secessisse, et ad fontem « Burlam » prope alveum Tarni fluvii lepram deposuisse, ubi puellare cœnobium extruxerit, et basilicam « in honore sanctæ Dei Genitricis, ab Hi- » lero, seu Ilero, Gabalitanæ ecclesiæ præsule » consecratam.

10 « Quo audito, miserit rex Chlodoveus pro- » genitor ejus, ac Dagobertus germanus ipsius, » curiales ac præsectorios legatos, qui monasterium Virginis de propriis redditibus curarent. » Denique, Enimiam post mortem ibidem fuisse sepultam, una cum cognomine ac filiola sua, eodem die defuncta, cujus corpus « Dagobertus, Enimie germanus » (scilicet Dagobertus II, Sigiberti Austriæ regis filius) nominis errore deceptus, in Franciam pro Germanæ corpore detulerit. Hactenus Mabillonius, suam deinde longe aliam de eadem sancta Virgine suspicionem subdens, inferius referendam. Displacuit ergo Mabillonio, quod Enimia dicatur filia Chlodovei II, qui dumtaxat tres masculos, nullam feminam procreasse legitur. Addere poterat, nec inter hos tres masculos ullum fuisse Dagobertum, qui ejusdem Enimie germanus esse potuerit. Neque is potuit fuisse Sigiberti III, Austriæ regis, filius Dagobertus II; hic enim, non germanus frater, sed patruelis Enimie fuisset, si hæc ex patre Chlodoveo II nata esset.

11 A Mabilloniana Vita partim dissimilem præ oculis habuit, qui, quas supra dixi, S. Enimie Lectiones proprias pro ecclesia Mimatensi concinnavit: in hisce enim illa, non Chlodovei II, sed Clotarii II filia fuisse dicitur, Dagobertus ejusdem Sanctæ solum frater vocatur, non germanus. Juerit etiam has Lectiones, dum alia non habemus, hic recitasse. LECTIO IV. Beata virgo Enymia, illustris liliata stirpe Christianissimorum Franciæ regum, quippe filia Clotarii Junioris; sed illustrior virtutum divinarum, et illibatæ virginitatis dote, sanctissima Christi sponsa, dum ad terrestres sponsi nuptias urgetur a parentibus, raro divini amoris exemplo petit et exorat a suo cælesti Sponso, ut formæ et sanitatis dispendio virginitatem Christo integram servare possit. Lepra corpus regię Virginis deformatur, et, dum horrore vultus amores sponsi mortalis extinguit Enymia, Christi, immortalis Sponsi, amorem decore mentis accendit. Sed, virginitate jam in tuto posita, precanti cælo adlabitur angelus, monet, ut apud Gabalos fontem Burlæum adeat, corpusculum lymphis abluat, et lepram eluat. Lætus rex pater Filiam regio mittit apparatu, fons cælo designatus invenitur, ejus lymphis Virgo corpus abluit, et Jordane Burlæo in nomine Jesu a lepra sanatur Enymia.

12 LECTIO V. Ad parentes reditura Parisios, jam Virgo regia montes arduos Tarni fluminis superaverat, ecce secundo corpus Virginis lepræ inquinatur aspergine; redit ad fontem; invocatus in vota exaudit Christus, et ejus in aquis lepram mergit, detergitque. Jamque sana Virgo, gratis divino Numini repensis, revertebatur, cum tertio lepra vultum inficit. Frustra (inquit Enymia) tibi, cælestis Sponse, oblectamur, audio placidos vocantis susurros. Sic plena divini æstus tertio ad Burlæum fontem reversa, aspergine lympharum curatur a lepra. Francorum reges,

AUCTORE
C. S.

primæ ex
tribus, quas
legerat.

E

Datur et aliud
ex ejusdem
Officii proprii

F

Lectionibus
secundi No-
cturni

AUCTORE
C. S.
I. tota

quæ hic quo-
que recitan-
tur.

reges, Clotharius pater, et frater Virginis Dagobertus, divinæ voluntatis moniti, ad Enymiam magnas opes remittunt; emitur rota * in orbem late regio, et Deo per Virginem mancipatur monasterium virginum. Duo templa, alterum Deiparæ, sancto Petro alterum, Enymiam abbatisam, et virgines discipulas evocatus Mimatensis præsul beatus Ilerus consecrat ritu solemnī.

15 LECTIO VI. Amans Christi virgo Enymia subinde studio solitudinis in proximam se recipit speluncam, et in rerum cælestium speculatione animum colligit. Ibi jejuniis, fletu, precibus amabilem Sponsum, Dominum Jesum, sibi et paterno Franciæ conciliat regno: ibi durum pro cubili saxum habet; ibi Virgo insons sontibus rarum pœnitentiæ describit exemplum; ibi Sponsus cælestis Sponsæ loquitur ad cor; ibi angelorum frequenti fruitur alloquio; ibi beata Enymia decantatam a rege propheta Dei Sponsam effingit: Astitit regina a dextris Christi in vestitu deaurato charitatis, virtutum omnium circumdata varietate. Et fere una e primis de liliata Christianissimorum regum familia posteris domus regiæ virginibus, magno cœtu securis, studium accendit virginitatis; ut Enymia merito Davidicum carmen tribui debeat: Adducuntur Regi regiæ virginis post eam, et proximæ ejus afferentur tibi.

In hisce illa,
non Clodovei
II, sed Clota-
rii II filia
dicitur, quod
placuit Coin-
tio;

14 Abest igitur a Mimatensis Officii Lectione præcipuus, qui Mabillonio in Vita displicuit, error, quo S. Enimia Chlodovei II filia, hujusque germanus frater Dagobertus dicebantur. Clotarium etiam legit Saussayus in Martyrologio suo Gallicano verbis supra datis, et huic consensit Cointius in Annalibus Francorum ad annum 628, num. 10 et sequenti, ubi Dagobertum, hujus nominis I, atque Enymiam ex eodem patre Clotario II, sed hanc ex Bertetrude, secunda ejusdem Clotarii uxore, illum ex prima, Haldetrude nomine, natos asserit; quod Mimatensis Lectio non vetat, cum in hac Dagobertus (hujus nominis I) non germanus, sed solum frater S. Enimiæ appelletur. Ex horum ergo opinione floruerit S. Enimia ante medium sæculum VII, cujus anno 28 Clotarius II obiit. Ejusdem sententiæ fortasse fuit auctor Martyrologii Parisiensis superius laudati, qui, licet de regis hujus sanctæ Virginis natalibus non meminerit, emortuale tamen ejusdem tempus Post (annum) 628 in margine adscripsit.

ab aliis Clo-
dovei I filia
credita est:
Valesii de his-
ce judicium.

15 Sunt etiam, qui velint, S. Enymiam Clodovei I filiam fuisse, teste Hadriano Valesio Rerum Francicarum lib. XX, ad annum 634, ubi triplicem de ejusdem Sanctæ genitore opinionem sic memorat: Quidam B. Emmiam Chlodoveo, Dagoberti regis filio, natam dicunt, quæ virginitatem Deo devoverit, et Gabalis puellare monasterium extruxerit, ibique grandis natu decesserit ac sepulta sit, atque in pago Gabalitano Albiensi-que pridie Nonas Octob. quotannis colatur; quam alii Chlotarii Junioris, alii Chlodovei Magni, ejus proavi, liberis adnumerant. Posteriorum opinionem ibidem jam rejecerat lib. VII, ubi de Clodovei I liberis agens, Theudechildis, inquit, vel Theuchildis, non magis mihi Chlodovei filia videtur fuisse, quam Emmia, aut Emma, pridie Nonas Octobres Martyrologio Usuardi (aucto ab aliis) inserta, et SANCTA EMMIA, VIRGO EXIMIE SANCTITATIS, FILIA CHLODOVEI REGIS dicta.

Exponitur
Mabillonii
de ejusdem
parentibus
suspicio,

16 Longe ab his omnibus diversa suspicatus est Mabillonius, verbis num. 10 recitatis subdens hæc: Forte an S. Enimia filia fuerit S. Bertæ, quæ filia dicitur Ursanæ, sororis S. Bathildis,

quæ Bathildis Chlodoveo, Dagoberti filio, nupsit? Per S. Bertam hic designat sanctam hujus nominis viduam et abbatissam Blangiacensem in Artesia, cujus Vitam ab anonymo scriptam idem Mabillonius Sæculi III Benedictini parte I a pag. 451 prætermittendam censuit, eo quod dubias res non paucas, (inquit ille) ineptas quasdam, fabulosas nonnullas admisceat illius auctor; Sollierius vero noster ad diem 4 Julii, quamquam haud multo favorabilius de illa sentiret, nihilominus ob rationes, ibidem allegatas, vulgavit. Porro in hujus Vitæ cap. 1 dicitur Ursana fuisse neptis S. Bathildis reginæ, et ex illustri viro suo Rigoberto genuisse S. Bertam, hæcque Sigefrido nuptui tradita quinque filias protulisse, quarum una Emma vocabatur.

17 Deinde cap. 2 eadem Emma narratur Waracino, Anglo-Saxonum regi, in matrimonium data fuisse, sed indignis ab eo modis habita, dum ad matrem revehitur, in mari mortua esse. Tota itaque Mabillonii suspicio unica tam sublestæ Vitæ vocula Emma, unde Enimia fieri potuerit, innititur, refragantibus ceteris omnibus quæ tam in hujus sanctæ Virginis, quam in laudatæ S. Bertæ, Vitis referuntur. Quapropter ista eruditi viri suspicio nullo modo mihi verisimilis apparet. Fortasse tamen eadem non displicuerit Castellano, cum hic in Martyrologio suo Universali ad annuntiationem S. Enimiæ hodiernæ sæculum VIII in margine adscripserit, circa cujus sæculi annum 28 S. Bertam obiisse, statuit Sollierius noster loco mox citato. Ad aliorum igitur opiniones redeamus.

quæ minima
fundata ap-
paret.

§ II. Supra relatæ opiniones expenduntur: quis sit S. Ilerus in Sanctæ gestis memoratus: quæ de eadem sancta Virgine pro certis haberi queant.

Ex tam vario scriptorum relato sensu facile colliget lector, nullum exstare antiquum monumentum, ex quo erui possit, quo S. Enimia patre nata sit; quamquam illi omnes (si Mabillonium aliter suspicantem exceperis) eam ex regia Merovingorum stirpe progenitam velint. Qui Clodoveum I ei patrem assignant, nulla prorsus ratione fulciuntur; qui Clodoveum II, ac simul Dagobertum germanum fratrem tribuunt, sequuntur ejusdem Sanctæ Vitam, quam mendis et erroribus referatam vocat Mabillonius; nec alium poterunt Clodovei II filium Dagobertum assignare, qui S. Enimiæ fuerit frater germanus. Quam ob rem, si regii e Merovingis natales Enimiæ omnino adjudicandi sint, præferenda est sententia eorum, qui cum Mimatensis Officii Lectione ejusdem patrem dicunt Clotarium II, fratrem vero Dagobertum; hunc enim, ejus nominis primum, Clotarii II filium fuisse, extra omnem controversiam est; nec falsi convinci potest, qui Enymiam ex eodem Clotario natam esse, crediderit.

Forte Sanctæ
pater fuit
Clotarius II,

19 Quam tamen antiquum ejusdem Lectionis Mimatensis primæ scriptori monumentum præluxerit,

A xerit, quis dicat. Equidem vetustiore S. Enimiæ memoriam non reperi, quam medio sæculo x in charta donationis Stephani, Mimatensis episcopi, ex Mabillonio inferius recudenda; ex qua tamen nihil aliud novimus, quam eo tempore fuisse in Mimatensi diœcesi locum quemdam, antiquitus Burlatis dictum, fundatum in honorem beatæ Dei Genitricis Mariæ, in eoque tunc requievisse corpus beatæ virginis Enimiæ, quem tunc temporis per incuriam et sæcularem cupiditatem male directum, adeo ut, inopia exigente, religionis status inibi penitus annulatus videretur, curante laudato Mimatensi episcopo, Dalmatius, S. Theofredi abbas, restituendum, ac Prioratus titulo Calmeliacensi monasterio anneclendum admisit. Verum hinc nihil de hujus Enimiæ stirpe, ætate, qua floruit, gestis vitæque genere, ceterisque huc spectantibus, præter cultam ab illa virginitatem, et ejusdem sacri corporis, eodem in loco servati, antiquam venerationem, novimus.

B 20 Nihilo etiam plus, imo minus scitur de S. Ilero, Hilero, Islero atque Isero nonnumquam etiam appellato, qui duplicem ab Enimiâ conditi monasterii ecclesiam dedicasse, atque ipsam sanctam Virginem abbatissam instituisse, in Vitis narratur. Ilerus hic suum etiam inter Mimatensis ecclesiæ Propria Officium ritus duplicis habet ad diem 1 Decembris, in cujus Lectione v pauca hæc de illa legere est: Hujus (S. Ileri) precibus, virgine comitante Enymia, arido per septennium Margavillæo fonti uberes aquas Deus restituit. Hæc ibi de S. Enimiâ, nec plura; quæ unde fortassis acceptæ esse videantur, mox dicam. Ilerus ipse ex solo cultu suo, Vitisque S. Enimiæ notus est, neque alia de causa a Dionysio Sammarthano in Catalogo Mimatensium præsulum, Agricolam inter atque S. Fredaldum vel Frodoaldum relatus est, quam quod S. Enimiâ tunc temporis floruisse, pro comperto haberet. Juverit Dionysii verba ex tom. I Galliæ Christianæ col. 87 et sequenti recensuisse.

C 21 Sic ait ille: Locum habet pius hic præsul in Proprio Sanctorum, quos peculiari cultu veneratur Mimatensis ecclesia; duoque dies festi ejus memoriæ assignantur in Calendario, pridie Nonas Octobris et Calendis Decembris; quorum unus est Depositionis, alter Translationis. Notus est hic ex Actis S. Enymie virginis, sororis (ut aiunt) Dagoberti regis, et Clotharii II filiæ, quæ in pago Gabalitano, adjuvante fratre Dagoberto rege, condidit duplex monasterium, et consecrata est abbatissa a B Isero episcopo. Itaque sedebat hic præsul anno dcxxviii, quo Dagobertus regnare cœpit in tota Gallia, proindeque in Aquitania, aut annis subsequentibus; unde non antecessit Agricolam, quem anno dcxxv præfuisse, ostendimus; nempe contra Sammarthanos fratres, qui in sua Gallia Christiana aliter senserant. Dionysio hic præverat Cointius, qui Ileri sedis tempus ex eadem S. Enimiæ Vita extra controversiam positum pronuntiavit. Verba illius dedimus supra num. 8. Non aliunde quoque Ilerum sibi notum fuisse, novissimæ Historiæ Occitanæ scriptores Benedictini lib. vii, num 6, ubi de eodem ex S. Enimiæ gestis mentionem faciunt, testantur his verbis, sed Gallicis: Quod ad S. Ilerum attinet, solum novimus, ipsum ab istius regionis incolis pro Sancto honorari.

22 Non geminum, sed unicum ejusdem festum diem, ad Calendas Decembris scilicet, in sæpe

dictis Mimatensis ecclesiæ Officiis propriis reperio; nullum vero in Martyrologiis Castellani ac Parisiensi; forte quod tam hujus, quam istius auctoribus Iler vel Hiler iste non apparuerit diversus a S. Hilario vel Hilaro, ejusdem sedis episcopo, quem idem Castellanus primo ad diem 23 Septembris, ac denuo cum Romano Martyrologio ad 25 Octobris recenset. Posteriori item die Hilarium habet Martyrologium Parisiense, prætermisso ubique Ilero. Rectene, an secus, latius discuti poterit ad præcitatas Calendas Decembres; non possum tamen ea de re hic penitus silere, ratione temporis, quo S. Enimiâ, Ilero, ut volunt, synchrona, floruisse credenda sit. Nam si Ilerus vel Hilerus, ex Actis S. Enimiæ notus, diversus non sit a S. Hilario vel Hilaro, in Romano aliisque Martyrologiis ad diem 25 Octobris celebrato, atque in ecclesia Mimatensi eodem die culto, referenda erit ea sancta Virgo ad sæculum vi, aut pro fabulis habenda, quæ de illo in hujus Vita leguntur.

23 S. Hilarium sæculo vi Gabalorum episcopum fuisse, constat ex concilio Arvernensi, anno 555 celebrato, cui inter ceteros episcopos, apud Labbeum tom. IV Conciliorum, col. 1803 subscriptus legitur Hilarius in Christi nomine episcopus ecclesiæ Gabalitane. Ad eundem etiam scripta creditur salutatio metrica Venantii Fortunati lib. iii, num. 21, hujus Operum editionis per Christophorum Browerum. Colitur hic, ut dixi, in ecclesia Mimatensi die 25 Octobris, sed solum Officio ex Communi Confessoris Pontificis; cum Ilerus (ut pariter dictum est) tres secundi Nocturni Lectiones proprias habeat die 1 Decembris. Attamen S. Hilarii vel Hilari, Gabalitani episcopi, Vitam habemus ex Ms. Rubæ Vallis, collatam cum Serenissimæ Reginæ Sueciæ codice 569, ex quo etiam exordium, quod in Ms. Rubæ Vallis deerat, accepimus. Qui hanc legerit, ipsam se putabit, mutato nomine, Vitam legisse S. Ileri, qualis hæc paulo brevius exposita est in tribus hujus Officii lectionibus propriis secundi Nocturni ad diem 1 Decembris, nec ulla ratione dubitare poterit, quin aut hæc ex illa contractæ fuerint, aut ex hisce illa amplificata: tanta est inter eas conformitas.

24 Non legitur quidem in ista S. Hilarii Vita nomen Enimiæ, sed tamen factum ipsum, quod in Officio S. Ileri refertur, in ea etiam narratur. Juverit utriusque verba retulisse. Ileri lectio v sic habet: Hujus (Ileri) precibus, virgine comitante Enymia, arido per septennium Margavillæo fonti uberes aquas Deus restituit; Vita vero S. Hilarii sic: In villa (pro deleta sequenti voce substituta in margine est ex Ms. Reginæ Sueciæ vox Martravillæ) virginis proflua manans unda * repente fons aruit per septem annos, omni prorsus humore sublato. Quo in loco, socia Virgine, pater (Hilarus) advenit, et preces Domino exoratus effudit: recepto mox cursu unda rediit, atque usibus hominum ubere largitate servivit. Idem, ut vides, utrobique factum est; atque aliqua etiam affinitas est inter voces Margavillæo et Martravillæ, quæ utro loco rectius expressa sit, non dispicio: id interim indubitatum est, nihil prorsus in S. Ileri Officio Mimatensi legi, quod in ea S. Hilarii Vita non legatur. Restat igitur, ut videamus, huicne, an illi, eadem Vita afficta potius credenda sit.

25 Hunc in finem juverit etiam alterum textum contulisse. In Vita S. Hilarii hæc legere est: Cum

AUCTORE

C. S.

Mimate sculti, sed in Castellani ac Parisiensi Martyrologiis prætermitti,

forte quod hic non diversus visus fuerit a S. Hilario, E

in cujus Vita eadem leguntur, quæ in Officio S. Ileri. F

* I. proflua manantis undæ

quod tamen nescimus, quam antiquo asseratur testimonio.

Nihil etiam huc conferre possunt Acta S. Ileri,

ex solis Vitis S. Enimiæ noti.

AUCTORE
C. S.
Ex asserto
S. Hilarii in
huius Vita ad
Theodobertum
regem acces-
su,

Cum beatissimus (S. Hilarus) ad Theodobertum Francorum regem pro remediis commissæ sibi provinciæ festinaret, et in locum, cui Animi sensus (in margine ex Ms. Reginæ Sueciæ legitur * Arisencus) nomen est, advenisset, intempesta nocte Leo tribunus, dum prope ejus tentorium cum puero cubitaret, globum immensæ lucis a thoro ejus consurgere, aera dissecare, et ad cælos porrigi, stupenti admiratione conspexit; viros etiam quosdam cum patre (S. Hilario) loquentes audivit. Post aliquantulam moram B. Hilarus Leonem monet, uti visa reticeat, prosperitatem futuri itineris, secundique reditus celeritatem denuntiat. Interea ad regem pervenit, summa cum veneratione susceptus est, sperata præstantur, ad patriam voti compos regreditur. *Modo textum ex Mimatensi Officio Ileri audiamus.*

qui S. Ilero in
huius Officio
pariter asse-
ritur,

26 Ad Theodobertum Francorum regem pro quibusdam negotiis commissæ sibi provinciæ festinante (S. Ilero) Arcsenti intempesta nocte Leo tribunus globum immensæ lucis thoro ejus consurgere, et ad cælos ascendere, stupenti admiratione conspexit: quosdam quoque viros cum eodem patre sanctissimo colloquentes audivit. Quod beatus pontifex prophetico spiritu prænosceus, tribunum admonet, ut visa reticeat, sibi quoque futuri prosperitatem itineris denunciat. Brevi pervenit ad regem, summa veneratione suscipitur, et voti compos in patriam revertitur. *Theodobertus, in Vita S. Hilari nominatus, is ipse est hujus nominis primus Austrasiæ rex, quo consentiente, celebratum est anno 553 Arvernense concilium, cui eundem S. Hilarium subscripsisse, superius observavi. Quam ob rem iste S. Hilari ad Theodobertum regem accessus et chronologiæ et historiæ congruit.*

videntur S.
Hilarii gesta
afficta S. Ilero

27 Haud ita facile id dici potest de Hilari accessu ad Theodobertum, qui non alius fuisse potuit, quam Theodobertus II, anno 612 mortuus. Cointius ac Dionysius Sammarthanus Hilero in serie episcoporum Mimatensium proxime præponunt Agricolam, quia hunc synodo Remensi (anno 623 habitæ) interfuisse, tradit Flodoardus lib. II Historiæ Remensis cap. 5. Ex horum igitur opinione nondum fuerit episcopus Hilerus, regnante Theodoberto II, ac propterea prædictus Hilari ad hunc accessus cum sana pugnat chronologia. Ut vero Agricolæ præponas Hilerum, nulla favet ratio, nisi hujus ad Theodobertum regem in Officio Mimatensi assertus accessus, de quo agimus. Cum igitur ex subscriptionibus concilii Arvernensis, regnante Theodoberto I Austrasiæ rege celebrati, constet, Hilarium Gabalitanæ ecclesiæ anno 553 præfuisse; Hilerus autem ex solis hujus sanctæque Enimiæ dubiæ fidei Officiis notus sit, verisimillimum videri debet, S. Hilari ad Theodobertum regem accessum, qui tempori congruit, ex hujus Vita in Mimatense S. Hilari Officium, in quo ille iisdem pene semper verbis narratur, translatus potius esse, quam ex hoc in illam.

de quo proinde
dubitari
potest, an
existenterit
umquam.

28 Idem prorsus de reliquis Hilari gestis, in eodem illo Mimatensi Officio relatis, censendum est, cum hæc, non minus, quam iste, in S. Hilari Vita pari modo legantur. Ex hisce omnibus mea mihi firmatur suspicio, S. Hilarium vel Hilarium, a Castellano auctoreque Martyrologii Parisiensis recenseri, penitus prætermisso Hilero, quod hunc, velut ex solis S. Enimiæ sublestæ fidei Vitis notum, mutato nomine, reproductum

Hilarium reputaverint. *Eo autem facilius Hilarius ab Hilario vel Hilaro nasci potuit, quod hic Gallice saint Hilaire dicatur, unde Hilair ac Latine Hiler, Hilerus ac Iler formari potuit, hincque ex S. Enimiæ gestis, quæ ipsam vel Clodovei II, vel Clotarii II filiam faciunt, diversus videri a S. Hilario, qui concilio Arvernensi anni 553 subscripsit. Poterunt hæc (ut dixi) penitus discurti ad diem 23 Octobris: mihi interim non parum probabile apparet, S. Ilerum, de quo in Actis S. Enimiæ, seniore istum S. Hilarium esse, ac propterea, si admittenda sint, quæ de istius sanctæ Virginis cum Ilero in utriusque Officiis gestis leguntur, referendam esse ad sæculum VI, nec eandem posse Clodovei II, aut Clotarii II filiam, Dagobertique sororem reputari.*

29 Ex tam incertis Vitæ S. Enimiæ Actis, quid mirum, si etiam de ejusdem Virginis vitæ conditione, structoque ab illa monasterio cogar dubitare. In Officio suo Mimatensi dicitur illa monasterium virginum construxisse, additis eidem duabus ecclesiis, quarum una Deiparæ Virgini, altera S. Petro fuerit dicata. De uno solum monasterio unaque ecclesia mentionem facit Mabilonius ex Vita, quam legerat; alii, qui duplex illud fuisse dicunt, de altero virorum, puellarum altero interpretantur, omnesque illud in agro Mimatensi ad fluvium Tarnem situm fuisse, consentiunt, ubi scilicet hodieque superest virorum prioratus, S. Enimiæ nomine insignitus, et jam a medio sæculo x Calmeliacensi abbatiæ subjectus, de quo plura inferius. In laudato Vitæ Ms. apographo S. Hilari, dicitur etiam hic Sanctus fidei ardore fervens monasterium prope flumen Tarnem miro opere ac sumtuoso labore construxisse, in quo copiosam Fratrum multitudinem collocavit.

Non satis
etiam mihi
constat de
monasterio.

30 His rursum consonat Mimatense Officium S. Ileri his verbis: Fervens ardore fidei (S. Ilerus) monasterio prope flumen Tarni miro opere construendo plurimum invigilavit. Utrumvis horum antistitem S. Enimiæ convixisse malueris, fortassis de eodem monasterio ibi sermo est, de quo in Actis S. Enimiæ; maxime si hoc duplex fuerit, virorum scilicet ac virginum; quorum istud alterutri præsulis ob collatam in eo condendo eidem sanctæ Virgini operam, atque in eodem administrando curam specialiter potuit adscribi. Favet certe locus, in quo S. Enimia suum, suumque S. Hilarus et Ilerus condidisse dicuntur; nec inter Mimatensis diocesis abbatias ullum Hilari Ilerive monasterii vestigium in Gallia Christiana Dionysii Sammarthani reperio; sed solum inter nunc destructas abbatias Prioratum virorum, qui olim S. Enimiæ monasterium fuisse creditur; quod ipsum etiam nequeo satis certo argumento confirmare.

ab eadem
Sancta con-
dito.

31 Vetustior S. Enimiæ, ejusque monasterii, locive, in quo illius corpus quiescit, mentionem non inveni, quam medio sæculo x in charta Stephani, Mimatensis episcopi, ex Mabilonio inferius recudenda. Verum ex hac quoque dumtaxat novimus, fuisse tunc temporis in quadam diocesis Mimatensis loco, jam antiquitus Burlatis dicto, locum fundatum in honorem beatæ Dei Genitricis Mariæ, ubi (verba Stephani sunt) requiescit corpus beatæ virginis Enimiæ; huncque locum tunc per incuriam et sæcularem cupiditatem male directum fuisse ac pene dirutum, et in quo, inopia exigente, religionis status... penitus annulatus* videbatur; ac propterea a laudato Stephano episcopo donatum

Ex charta
Stephani,
Mimatensis
episcopi,

* i. e. annu-
latus

A donatum esse Dalmatio, Calmeliacensi abbati, ut hic illum restauraret, et Fratres ibi regulariter viventes secundum normam patris Benedicti semper delegaret; idque tunc factum esse; ex quo tempore prioratus virorum nomine abbatiae Calmeliacensi hactenus paret.

ista nequeunt
certe definiri;

52 Hinc discimus quidem, jam certe medio sæculo x Enimiam pro sancta virgine habitam cultamque fuisse, exstitisseque ibidem jam tum antiquitus sacrum locum seu monasterium, sanctissimæ Dei Genitrici dicatum, in quo ejusdem sanctæ virginis Enimiæ corpus quiescebat; verum inde statui nequit, quæ fuerit ista sancta virgo Enimia, quo genere nata, an ejusdem loci fundatrix et abbatissa, an ejusdem loci olim Religiosa incola, an ob notam sanctitatem aliunde illuc advecta. Non magis inde novimus, fueritne monasterium illud ex primæva sua fundatione, aut priusquam in prioratum Calmeliacensis abbatiae conversum fuit, virorum, an mulierum: neutrum enim in illa charta dicitur, quamvis verisimilius videri possit, virorum fuisse sæculo x, quando monachis Calmeliacensibus, non sacris virginibus, instaurandum incolendumque traditum fuit.

B Observandum etiam est, nullum in eadem charta verbum fieri de ecclesia S. Petro dicata, quam velut alteram monasterii, sive unici, sive gemini, a S. Enimia conditi, ejusdem Mimatense Officii proprium memorat; ex quo silentio collige, aut istam S. Petri ecclesiam, quodque aliqui aiunt, secundum monasterium, numquam exstitisse, aut medio sæculo x neutiquam amplius superfuisse.

sed dandum
aliquid tradi-
tioni est.

53 Quid pluribus immoramur? Mihi ex hactenus allegatis non satis constat de hujus sanctæ Virginis regio stemmate, sæculo, quo floruit, professione Religiosa, conditoque ab ea monasterio, seu uno, seu gemino. Verumtamen cum ea, quæ adversus istæc disputavimus, hujusmodi non sint, quæ oppositum evincant; Actaque etiam non contemnenda suos quandoque insertos errores habeant, traditioni Mimatensium aliquid concedendum puto; nec ausim Enimiæ regium Merovingicum stemma, nec structum monasterium gestamque in eo virginum præfecturam abjudicare. Quod ad sæculum vero spectat, quo ipsa floruisse credenda sit, malui sextum vel septimum (utrumque dubie) aut forte vii supra in margine adscribere, tum propter incertam fidem Lectionis Officii illius Mimatensis, in qua ipsa Clotarii Junioris filia dicitur, et Dagoberti soror; tum propter ea, quæ de S. Hilario seu Hilario atque Ilero vel Hilero, forte uno eodem Mimatensi episcopo, disserui.

Altera Eni-
mia mihi
omnino igno-
ta.

54 Mabillonius, qui, ut supra vidimus, S. Enimiam, non ob defectum cultus illius, sed vel quod illam suo Ordini vindicare non posset, vel quod ejusdem Vitas typis indignas judicaret, inter Prætermisos Sæculi ii Benedictini recensens, præter ea, quæ ex prima Vita ibidem narravit, nosque ex illo descripsimus, hæc etiam addidit: Denique (subintellige eadem Vita refert) Enimiam post mortem ibidem fuisse sepultam una cum cognomine ac filiola sua, eodem die defuncta, cujus corpus Dagobertus, Enimiæ germanus (scilicet Dagoberti II, Sigiberti Austriæ regis filius) nominis errore deceptus, in Franciam pro Germanæ corpore detulerit. Ad hæc ego nihil annotandum habeo, nisi secundam illam Enimiam, ejusdemque corporis translationem mihi penitus ignotas esse.

§ III. Charta, per quam Stephanus, Mimatensis episcopus, locum S. Enimiæ restaurandum ac possidendum Calmeliacensi abbatiae tradidit.

Cum plura de hac sancta Virgine non sciamus, subjicio hic sæpe laudatam Stephani sæculo x episcopi Mimatensis donationis chartam, quod est potissimum monumentum, ex quo de vetusto ejusdem Sanctæ cultu constet. Exhibet illam Mabillonius ex chartario S. Theofredi, lib. vi De Re diplomatica, inter instrumenta num. cxxxvii, unde huc transcribo. In nomine Dei omnipotentis, qui trinus est in personis, et unus in essentia. Notum sit omnibus fidelibus Christianis, tam præsentibus, quam futuris, quod anno vii regni Ludovici regis ego Stephanus, ecclesiæ Mimatensis episcopus, cum pro posse providerem clerum et plebem mihi subjectam, consentienti Petro archidiacono, ac Manfredo præposito, Ingelvino decano, ceterisque clericis supradictæ sedis, necnon fidelibus laicis, Bernardo, et fratre suo Hectore, Hugone et Petro fratribus meis, Bernardo vicecomite, Cancelino, Fredelone, Stephano, Ubone, Bertrando, Rigaldo, incidit in corde meo desiderium, ut locum, fundatum in honorem beatæ Genitricis Mariæ, ubi requiescit corpus beatæ virginis Enimiæ, quod per incuriam et sæcularem cupiditatem male direptum erat, et inopia exigente, Religionis status inibi penitus annullatus videbatur, in pristinum restitueremus statum.

Locum, in
quo quiescit
corpus S. Eni-
miæ, Mima-
tensis episco-
pus

56 Qua de causa domnum Dalmatium abbatem, venerabilem virum de cœnobio S. Theofredi, deprecatus sumus enixe, ut præfatum locum in suo dominio susciperet, et Fratres ibi regulariter viventes secundum normam patris Benedicti semper delegaret. Qui renuit, asserens, se in rebus extraneis nolle laborare, vel in alterius potestate. Nos autem animi ejus perscrutantes voluntatem, hoc ab eo responsum accepimus, quod, nec ipse, nec aliquis de monachis suis, in loco illo pæne diruto laboraturi essent, nisi prius firmamentum hereditarium, scilicet privilegium, satis firmum ac manibus nostris roboratum, acciperet, qualiter locellus ille per omnes succedentes generationes in potestate et dominio seu subjectione permaneret cœnobii S. Theofredi martyris; et omnes abbates ejusdem monasterii per cuncta succedentia tempora haberent in potestatem illam illam cellulam secundum suam voluntatem disponere, regere, gubernare et ordinare, sive secundum Deum, sive secundum seculum, sine ullius contradictione.

E

* an qui?

* an dire-
ptus?

* annullatus

restauran-
dum offert
Dalmatio
Calmeliacensi
abbati;

F

* abundat
illam

57 Quod audientes, aliquandiu distulimus, hæsitantes, de hoc quid ageremus; sed inito cum universo clero nostro consilio et fideli populo, cum consilio etiam et voluntate D. Reymundi marchionis, et omnium clericorum atque fidelium nostrorum, dedimus assensum secundum suam voluntatem in omnibus; ea scilicet ratione, ut quotidie, exceptis festivitibus,

qui ambo.
certas condi-
tiones pacti,
Romam pet-
tunt,

AUCTORE
C. S.

l. quo

ibique coram
corpore Apo-
stolorum
Principis

ea de re char-
tam confi-
ciunt,

confirmante
atque inter
alios subscri-
bente Agapito
Papa,

non anno
Christi 930,

pro nobis et successoribus nostris, et propin-
quis, et omnibus benefactoribus et propinquis,
et adiutoribus nostræ sedis et loci, vii Psalmos,
flexis genibus, decantent pro defunctis, vel,
cum possibile fuerit, Vigiliam et Missam. Et quia
tempus instabat, in qua * causa orationis Ro-
mam proficisci parabamus, dominus scilicet Ray-
mundus, et ego Stephanus episcopus, simulque
Petrus archidiaconus, Maganfredus præpositus,
Ingelvinus decanus, cum aliquantulis aliis clerici-
cis; Dalmatius abbas hoc animadvertens, se
quoque, dixit, nobiscum velle proficisci, et ante
sacram præsentiam corporis beati Petri Apostoli
auctoritate ac licentia Apostolica, loci ipsius in-
choare ædificia.

38 Quod audientes, laudavimus studium
animi illius, et industriam sollicitudinis erga
ipsum locum. Et venientes ante præsentiam
sacri corporis beati Petri Apostoli, et coram
præsentia domini Papæ Agapiti, necnon et epi-
scoporum multorum, et presbyterorum, et reli-
quorum graduum, et Alberici senatoris, et
aliorum nobilium multitudine, patefecimus de-
siderium nostrum de reædificatione supradicti
loci, et in conspectu eorum recitavimus jam dic-
tum privilegium; quod ut audierunt, tam dom-
nus Papa Agapitus, quam ceteri fideles, qui
aderant, laudaverunt et decreverunt, ut locus
ille restauraretur in perpetuam habitationem
monachorum.

39 Sed et hoc, quod supradictum est, nunc
iterum inserere libet, secundum petitionem ve-
nerabilis viri abbatis Dalmatii ac monachorum
ejus, decretum est atque statutum ab omnibus,
ut locus ille jam dictus antiquitus Burlatis, qui
est consecratus in honorem beatæ Dei Genitricis
Mariæ, ubi requiescit corpus beatæ virginis Eni-
miæ, permaneat atque persistat in potestate ac
providentia vel subjectione Calmiliensis cœno-
bii, quod est fundatum et consecratum in honore
Principis Apostolorum, beatissimi Petri, ubi
beatus martyr Theofredus in corpore cum alio-
rum Sanctorum pignoribus requiescit; et ha-
beant, tam abbas, quam congregatio ipsius
cœnobii, prædictum locum in potestatem ad
regendum et disponendum sine impedimento
alicujus personæ per omnes futuras hominum
generationes jure perpetuo.

40 Hanc autem chartam vel privilegium in
basilica beatissimi Petri ante sacram ipsius tum-
bam, et coram supradicta caterva, cum sæpe-
dicto loco tradidimus in manu Dalmatii abbatis
ac monachorum ejus, ad memoriam postero-
rum fine tenus conservandam. Si quis vero hanc
temerarius infringere præsumserit, tam nostra,
quam coepiscoporum præsentium, excommu-
nicatione atque perpetua damnatione se noverit
condemnatum ante conspectum justi Judicis
Christi. Signum domini Agapiti Papæ, cujus au-
toritate hæc charta confirmata est. Signum
ejusdem Stephani episcopi. Signum Gotescalchi
episcopi Aniciensis. Signum aliorum testium,
clericorum et laicorum. Factæ est hæc charta iii
Nonas Maii, fer. ii, luna viii, regnante Ludovico
Francorum et Aquitanorum rege. *Hactenus lau-
datum donationis instrumentum apud Mabillonium,
cujus ad illud observationes subjicio.*

41 Observatu (inquit) digna est hæc charta,
maxime, quia ei subscripsit Agapitus Papa II,
qui anno dcccclvi sedit in annos decem. Data
vero est hæc charta anno dccccl, quo anno

dies iii Nonas Maii incidebat in feriam secun-
dam, currebatque annus xv Ludovici Transma-
rini, cujus anno vii hæc donatio facta est; ac
proinde charta hac de re scripta post annos octo,
ut suo loco de aliis similibus diximus, nempe
in libri secundi capite xxviii, num. ix. *Hæc
ille, nunc paulisper expendenda. Annum datæ
chartæ, Christi 930, regnique Ludovici Trans-
marini dicimus quintum collegit ex tempore
Pontificatus Agapiti, adscriptisque die iii Nonas
Maii et feria secunda. Etenim cum ex memoriæ
lapsu putaret, toto Agapiti II sedis tempore, ab
anno scilicet 946 usque in 953, nullam feriam se-
cundam in diem 3 Nonas Maii incidisse, nisi anno
930, consequenter huic eam chartam illigavit.*

42 At levis hic error erudito viro obrepit: *sed 951.*
nam dies 3 Nonas Maii anno 930 non erat feria
secunda, sed Dominica, ut patet ex ejusdem anni
littera Dominicali F; sed eundem Maii diem
anno 931 concurrisset cum feria secunda, docet
pariter littera Dominicalis E. Hoc quoque anno
dieque (non anno præcedenti) currebat annus
Ludovici quintus decimus, ducto regni illius
exordio a die 20 mensis Junii anni 936, quo co-
ronatus fuit. Itaque, si dies iii Nonas Maii cum
feria secunda in laudato instrumento retinendus
sit, istud anno 931 illigandum est; quod et ipse
rectius fecit Mabillonius in Annalibus sui Ordinis
ad eundem annum 931, num. 30. Nunc ad
alteram Mabillonii observationem veniamus.

43 Negari nequit, eandem Stephani Mima-
tensis episcopi chartam, si nusquam mendosa sit,
scriptam esse octo annis, postquam donatio loci
S. Enimiæ Dalmatio abbati ab illo in eadem fa-
cta dicitur; tantumdem enim temporis inter an-
num septimum Ludovici regis, annumque Christi
931 effluxit. Nec inficiabor hic, aliquot donatio-
num instrumenta primum scripta fuisse longe
post factas donationes; at de hoc, quod modo exa-
mino, peculiaris, nec levis, ratio dubitandi est.
Sane tota illa Stephanum inter atque Dalmatium
de loco S. Enimiæ pactio in charta sic narratur
cæpta perfectaque, dum tempus instabat, in quo
causa orationis Romam proficisci illorum prior
parabat, ut admodum difficile sit, octo annorum
spatium inter initium ejusdem pactionis dictum-
que Romanum iter admittere.

44 Nec tantum temporis inter primam dona-
tionem, factamque de ea chartam Romæ, interces-
sisse, ex reliquis verisimile est. Offerenti loci
donationem Stephano cum onere ædificia restau-
randi acceptare renuit Dalmatius, nisi prius fir-
mamentum hereditarium, scilicet privilegium
satis firmum ac manibus... (ejusdem Stephani)
roboratum acciperet etc. Postulanti post habi-
tum cum suis consilium assensit Stephanus se-
cundum suam (id est, Dalmatii) voluntatem in
omnibus; ac proinde expetitum ab illo donationis
conscriptum instrumentum, aut concessit, aut
promisit. Jam vero si anno septimo Ludovici
Transmarini id solum promiserit, neque ante
annum ejusdem regis decimum quintum hujus rei
chartam concesserit, nequit illa donationibus an-
numerari, quarum chartæ longe post primum
conscriptæ fuerunt: nam hac ratione non fuisset
ante citatum annum 13 Ludovici facta donatio,
quam Dalmatius nolebat sine ejusmodi instru-
mento prius dato acceptare. Adhæc, si Stephanus
jam inde ab anno 7 Ludovici istud promiserit,
cur toto annorum octo spatio dare distulisse pu-
tandus est?

Hanc dona-
tionem octo
annis ante
dictum in-
strumentum
factam,

F
credidit Ma-
billonius ex
adscripto
anno 7 Lu-
dovici;

A
sed hunc an-
num mendo-
sum esse,

45 Si autem Dalmatius jam inde a prædicto anno Ludovici septimo oblatam a Stephano donationem sine ullo conscripto instrumento admiserit, cur hic pactam loci S. Enimiæ instaurationem octavo nonove anno post nondum inchoaverat? Nondum tunc inchoasse, liquet ex eadem charta, in qua is ipse legitur cum eodem Stephano episcopo id temporis Romam profectus esse, quia volebat ante sacram præsentiam corporis beati Petri Apostoli auctoritate ac licentia Apostolica loci ipsius (S. Enimiæ) inchoare ædificia. Nec vero Stephanus Dalmatii octo annorum segnitiam moramque in pacta instauratione notavit, sed laudavit studium animi illius, et industriam sollicitudinis erga ipsum locum, ad cujus nempe instaurationem, ut dictum est, volebat Romæ per accipiendum ibidem instrumentum se obstringere.

ex eodem
instrumento
colligendum
videtur.

46 His de causis verisimillimum mihi apparet, mendum esse in anno vii regni Ludovici regis, pro quo si substituatur annus xiv vel xv, quem prostremum aliæ notæ chronicæ in calce chartæ designant, objectæ difficultates evanescent, omniaque Stephani in eadem asserta naturali obvioque sensu cohærebunt hoc modo. Stephanus alterutro e dictis annis destructum fere S. Enimiæ locum Dalmatio obtulit, recusantique id oneris sine sæpe dicti instrumenti cautione admittere, cum certis conditionibus consensit. At quia tempus instabat, in qua * causa orationis Romam proficisci Stephanus parabat, maluit Dalmatius sese illi itineris socium adungere, ut promissam donationis chartam, Apostolica Agapiti II auctoritate firmatam, Romæ ante Apostolorum Principis sacram tumbam acciperet. Propositum laudavit Stephanus, et cum eo Romam profectus, illam, subscribente laudato summo Pontifice, eidem concessit iii Nonas Maii, feria secunda, ac proinde anno Christi, ut diximus, 951, ad quem propterea loci S. Enimiæ prima donatio referenda est.

* imo quo

47 Ceterum prædictum S. Theofredi monasterium, cui præerat laudatus abbas Dalmatius, tom. II Galliæ Christianæ auctæ col. 761 dicitur alias Calmeliacense, Gallice Saint Chaffre, et le Monastier Saint Chaffre appellari, essequæ vetus atque insigne Benedictini Ordinis monasterium in diœcesi Aniciensi, ad Colansam fluvium, et radices montis Mesentii, tribus circiter leucis a civitate Anicio, seu Podio Velavorum, conditum. Hinc collige, cur eidem chartæ Gotescalchus Aniciensis episcopus, qui Romæ tunc forte aderat, subscriptus legatur; quia scilicet monasterium Calmeliacense, cui ea fiebat donatio, illius erat diœcesis. Is eo etiam libentius subscripserit, si ante aditum episcopatum abbas ejusdem monasterii Calmeliacensis fuerit, ut probabile putavit Dionysius Sammarthanus citati tomi Galliæ Christianæ coll. 694 et 764. Ex eo autem donationis tempore locum S. Enimiæ etiam sæculo xvii mansisse in potestate Calmeliacensium, docet Mabilionius in Prætermisos sæculi ii Benedictini pag. lx his verbis: Monasterium S. Enimiæ conversum est in prioratum, abbatiae S. Theofridi apud Velavos subjectum, in quo S. Enimiæ reliquiæ coluntur.

AUCTORE
C. S.
Notitia aliqua
monasterii
Calmelia-
censis, cui
S. Enimiæ
prioratus

48 Idem hoc præsentis sæculo xviii asseruerunt Benedictini Occitanæ scriptores tom. I anno 1730 Parisiensibus typis vulgato, in cujus pagina 332 sermone Gallico legitur: Monasterium S. Enimiæ hodieque superest in Gabalis, non quidem abbatiae titulo, sed prioratus conventualis Ordinis S. Benedicti: subjectum est abbatiae S. Theofredi in Velaunis (Gallice: de saint Chaffre dans le Velai.) Observantia Regularis, cujus nullum vestigium in eo monasterio supererat seculo x, ibidem tunc restituta fuit, curante Stephano episcopo Mimatensi. Servantur hactenus in eodem loco hujus Sanctæ reliquiæ, cujus festum in Albigeni et Gabalitano tractibus annuatim recolitur.

E
hactenus sub-
jectus manet.

DE S. APOLLINARE ARCHIEPISC.

BITURICENSI

IN GALLIA.

SYLLOGE.

De illius cultu, tempore sedis, et Elogio.

AN. DCXI.
Hic Sanctus,
parum notus,
a Ghinio an-
nuntiatur
23 Julii,

Hic sanctus Bituricæ civitatis, quæ Aquitanix primæ metropolis est, Archiepiscopus tam parum notus est martyrologis, ut dudum hæsitaverim, utrum inter eos, qui certi cultus titulo locum sibi in Opere nostro vendicant, an solum inter Prætermisos, recensendus esset. Nam, ut vetustiores martyrologos prætermittam, apud quos (si unum forte excipias) altum de eo est silentium, frustra illum, tum apud alios recentiores, tum apud Andreæ Saussayum in Martyrologio Gallicano, tum (quod majoris ponderis est) etiam apud ipsum Castellanum, diligentissimum San-

ctorum Galliæ indagatorem, in Martyrologio Universali quæres. Ex recentioribus tamen denuo excipe Constantinum Ghinium, qui in Natalibus sanctorum Canonicorum Apollinarem hunc, nescio, quo festivitatis titulo, ad diem 23 Julii annuntiavit his verbis: S. Apollinaris, episcopi xxix Bituricensis ecclesiæ, qui sedit annos novem, et post laudabilem vitam quievit in pace circa annum DCXI.

2 Viderunt hæc Majores mei, dum Sanctos mensis Julii dabant; at cum solus Ghinius illum eo die xxiii haberet, alibique legerent, ejusdem Apollinaris memoriam reoli pridie Nonas Octobris censuerunt, eundem ad hunc diem differen-

in Hagiologio
Franco-Gal-
liæ 3 Octobris,

dum

AUCTORE
C. S.

dum esse, ut de illo ageretur, si certiora de cultu gestisque ejus interea proferrentur. At in Hagiologio Franco-Galliæ, quod Philippus Labbeus noster typis vulgavit, ejus memoria habetur die 5 Octobris hoc modo: Bituricas depositio sancti Apollinaris, ejusdem civitatis episcopi. Annotata hæc ibidem sunt inter Prætermisos, lectore propter allegatas eodem loco rationes ad hodiernum diem 6 Octobris remisso. Eodem die 5 hujus mensis illum obiisse, scribunt Anonymus scriptor Elogii ipsius, ex Labbei nova Bibliotheca Mss. infra recitandi, Joannes Chenu in Chronologia archiepiscoporum Bituricensium, et Nicolaus Catherinus, seu Catherinot, in Sanctuario item Bituricensi. Majores quoque mei tom. II Januarii pag. 167 in Commentario de S. Sulpitio Pio, ejusdem sedis antistite, num. 46 promiserunt fore, ut de S. Apollinare ad 5 Octobris diem ageretur.

in Calenda-
riis Breviarii
Bituric. die 4
et 6 hujus,

3 At vero, utut dies 5 hujus mensis ipsi fortasse fuerit emortualis, in nostro apographo Ms. Calendarii, præfixi Breviario Bituricensi, auctoritate illustrissimi Rolandi Hebert, archiepiscopi Bituricensis, anno 1625 typis edito, ad diem 4 Octobris legitur: Apollinar. mem., sive Apollinaris memoria, seu commemoratio. Contra in altero pariter Ms. nostro apographo Calendarii Propriorum Officiorum diæcesis Bituricensis de S. Apollinare dicitur: Fit ejus memoria vi Octobris. Huic posteriori consentiunt Claudius Robertus, Sammarthani fratres, ac Dionysius item Sammarthanus in sua quique Gallia Christiana, quorum postremi hæc verba sunt: Ejus festum, seu memoria agitur pridie Nonas Octobris. Hæc me impulerunt, ut, non obstante martyrologorum, atque ipsius etiam Castellani de hoc Præsule silentio, eidem hoc die (quoniam hactenus solum inter Prætermisos in Opere nostro repositus fuit) inter Sanctos Beatosque locum dandum statuerem. Quod ne temere fecisse videar, allegata testimonia paululum ponderemus.

quo die illum
damus,

4 Labbeus suum Hagiologion Franco-Gallicum, profletur in fronte, se excerptisse ex antiquo Martyrologio abbatiæ S. Laurentii Bituricensis; idemque ad calcem sic commendat: Auro contra non carus eruditus omnibus esse debet vetustate propemodum exesus, atque usu assiduo detritus manuscriptus hic codex, ex aliquo antiquiore, aut ejusdem Laurentiani monasterii, aut abbatiæ S. Sulpitii, jam olim descriptus, et identidem novis accessionibus locupletatus. Vellem, ut eruditus ille editor ibidem addidisset, an S. Apollinaris annuntiatio una ex istis accessionibus sit, nec ne; ita enim de ejusdem antiquitate evidentius constitisset. Forte id ille præstiturus fuisset in promissa ibidem Martyrologorum discrepantium concordia, seu duodecim Observationum libris ad Authenticum Franco-Galliæ Martyrologium, quos ego inter ejusdem Labbei Opera in Bibliotheca Societatis nostræ non invenio recensitos. Quam ob rem, quamquam merito dubitare nequeam, quin ista quoque annuntiatio pervetusta sit, superius de hoc Martyrologio loquens dixi: Si unum forte excipias ex vetustioribus.

namquam
saltem anti-
quitus certe
cultum.

5 Ejusdem Apollinaris corpus sacra in veneratione Bituricæ habitum fuisse sæculo XVI, quo scripsit laudatus anonymus San-Sulpitanus, ex hisce ejusdem verbis certum est: Hujus venerabile corpus futuræ resurrectionis gloriam expectat in ecclesia divi Austrigisilli de Castro (apud Bituricam) ubi magna populi devotione honoratur. Denique ejusdem annum festum, seu sa-

cram memoriam Bituricæ recoli solitam fuisse, D probant a me superius allegata Calendaria Breviariorum Bituricensium; idque etiam testatus Catharinus est, Bituricus ipsemet ac senator regius sæculo XVII, ac denique Dionysius Sammarthanus, licet hic scire potuerit, Apollinarem a Castellano fuisse omissum. Itaque sive casu, sive certa de causa Apollinaris hic in Castellani aliorumque Martyrologiis locum non habeat, jam allegata me prudenter dubitare non permittunt, quin ille legitimum cultum apud suos Bituricenses jam antiquitus habuerit, quod satis est, ut inter Sanctos Beatosve hic recenseatur.

6 Si modo illius gesta a me requiras, nulla, quæ quidem noverim, exstant, præter ejusdem Elogium in Patriarchio Bituricensi, seu Historia archiepiscoporum Bituricensium, quam supra laudatus Labbeus ex autographo, quondam monasterii S. Sulpitii Bituricensis, Ms. codice, tom. II Novæ Bibliothecæ Manuscriptorum pag. 34 vulgavit. Illius auctorem Anonymum eruditus editor San-Sulpicianum monachum fuisse censuit, constatque, antiquiorem non esse sæculo XVI; cum desinat in initio sedis Jacobi le Roy, qui ad eam anno 1537 proventus fuit, teste Dionysio Sammarthano tom. II Galliæ Christianæ col. 98. An autem huic Anonymo alia antiquiora monumenta præluxerint, colligi nequit ex toto isto elogio; atque hoc ipsum tale est, ut in insignes laudes, omnibus Sanctis fere communes, potius excurrat, quam peculiaris facta enarret. Cum tamen alia omnino desint, illud ex Labbeo recudam, postquam de tempore sedis pauca præmisero.

Nulla ejus
Acta exstant,
præter Elo-
gium dan-
dum.

7 Laudatus Anonymus S. Apollinarem inter S. Eustachium, seu Eustadium, sanctumque Austregisillum, vel Austregisilum, vigesimo nono in Bituricensium præsulum serie loco reponit. Consentiant Joannes Chenu, et Claudius Robertus; at Sammarthani fratres, vigesimum sextum ei locum assignant; Dionysius Sammarthanus vigesimum septimum, vel vigesimum octavum, cum duos ibidem præmiserit loco vigesimo quarto, Felicem scilicet atque Remigium. Eidem nihilominus omnes conveniunt de Apollinare inter Eustachium et Austregisilum medio reponendo. Quod ad Austregisilum attinet, hunc Apollinari proxime successisse, constat ex ejusdem S. Austregisili Vita, ab Anonymo cœtaneo scripta, et ab Henschenio nostro ad diem 20 Maii data, in cujus cap. 2 sic legitur: Decedente Biturigis Apollinare episcopo, S. Austregisilus, in loco ejus electus, ab omnibus consensu regis subrogatur.

Sedit inter SS.
Eustachium
et Austregisi-
lum,

8 S. Austregisili sedis initium Henschenius in Commentario dictæ Vitæ prævio ad annum 612 retulit, remisso lectore ad diem 6 Februarii in Commentario de S. Amando Trajectensi episcopo, ubi ex calculis ibidem adductis statuit, S. Eustachium, proximum S. Apollinaris decessorem, obiisse die ultima anni 602, Apollinarem vero, cui novem anni episcopatus passim tribuuntur, anno 611, utroque ultimo sedis, Eustachii atque Apollinaris, anno incompleto. Consentientem hic habuit Cointium, dissentientibus aliis, qui S. Eustachii mortem anno 607 illigarunt. Ego ab Henschenii Cointique sententia minime recedendum puto, nisi certiora occurrerint ad diem 31 Decembris, quo S. Eustadius a Castellano in suo Martyrologio Universali annuntiatur, adscripto in margine pro illius anno emortuali, Christi anno 607.

ab anno 603,
usque in 611;

9 Secuti hi fuere dandi Elogii auctorem, qui S. Apollinaris episcopatus tempus sic descripsit:

Sedit

non usque in
annum 613.

A Sedit autem idem sanctissimus patriarcha Apollinaris novem annis ab anno Christi DCVII ad annum DCXV, præsidente Romæ beato Papa Bonifacio, qui a Phoca cæsare obtinuit, ut templum Romæ, quod Pantheon dicebatur, in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis, et omnium Christi Martyrum, consecraretur, regnantibus in Francia Clothario secundo, Theodoberto et Theodorico. *Personæ hic memoratæ apprime conveniunt sententiæ Henschenianæ; anno enim 611 mense Octobri S. Bonifacius IV agebat annum Pontificatus sui duodecimum, regnabantque tunc Clotarius II in regno Suessionensi, Theodobertus II in Austria, et Theodoricus II in Burgundia. Contra vero anno Christi 613 jam obierat S. Bonifacius, saltem a mense Maio: Theodobertus autem ab anno 612, Theodoricus a 613; solusque tunc supererat Clotarius II, Francorum monarcha. Quantum ergo adscriptæ principum notæ obsunt vel ipsi Anonymo, reliquisque S. Apollinaris obitum anno 613 illigantibus, tantum favent Henschenio, quocum proinde annum 611 omnino retinendum esse putamus.*

Sacra illius ossa a Calvinistis dissipata dicuntur.

B 10 Jam dixi, eodem teste Anonymo, S. Apollinaris corpus in ecclesia S. Austregisili jacuisse, magnaue cum devotione a populo ibidem honorari solitum fuisse. Sita est hæc ecclesia extra muros civitatis, S. Austregisili de Castro, Gallicæ Saint Outrille du chateau appellata, de qua consuli potest Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ, col. 118. Haud scio, si quid reliquiarum S. Apollinaris ibidem alibive supersit, dicente laudato Sammarthano col. 16: Jacuitque (S. Apollinaris) diu in ecclesia S. Austregisili de castro secus muros Bituricenses: at sacra ejus ossa dissiparunt Calvinistæ anno MDLXII.

ELOGIUM

Auctore Anonymo, monacho San-Sulpitiano in suburbano Bituricensi.

C *Ex Nova Bibliotheca Mss. Philippi Labbei tom. II, pag. 34 et sequenti.*

Doctrina ac humilitate insignis,

a

Vigesimus nonus a præfuit S. Apollinaris, ornatissimæ sapientiæ vir, qui et summæ ac singularis prudentiæ virtute pollens impositam sibi regendarum animarum curam, traditumque ministerium, tranquillo semper animo disposuit. Erat namque natura lenis et placidus, simulque non mediocriter eruditus: cui etiam in summo honore constituto (quod in illo æque laudari ac mirari debet) summa inerat humilitas; sed Deo circa illum magnifice operante, honoris celsitudinem toto conamine reprimenti magis ac magis famulabatur ad gloriam admiranda ejus modestia, qua nimirum ita majestatis suæ fasces deprimebat, ut tamen Apostolicæ gratiæ auctoritatem retinens, non vilis, sed humilis appareret.

2 Præterea sanctissimus Vir, divina perfusus gratia, ita igne charitatis (cujus pennis ad excelsa virtutum culmina sublimiter est evectus) ardebat, ut non solum ipsa charitas interius hæreret ejus in corde, sed etiam exterius legeretur in facie; et quia studebat amore potius regere, quam terrore dominari; videbatur ab omnibus non minus amari, quam timeri; atque ob hoc fiebat, ut quæque ab sancto Præsule injuncta quisque non coactus, sed voluntarius impleret. Adde, quod tanta inter Patrem et filios dilectionis connexio erat, ut etiam dolores Patris suos filii putarent, et pius Pastor talem se eis exhibebat, ut ipse omnium passiones, infirmitatesque singulorum, suas crederet, tanquam proprias fleret.

AUCTORE MONACHO SAN-SULPITIANO. amore potius, quam terrore suos regit,

3 Denique ipso sacris documentis ad amorem vitæ perennis fidelem ac devotum gregem largiter invitante, omnes doctrinam ipsius, quam audierant, et exempla, quæ viderant, ingenti fidei affectu imitari studebant. Quod si quemquam ad salutem suam minus ejus exhortatio permoveret, ille, prout uniuscujusque naturæ moribus congruere noverat, nunc secreto, nunc palam, nunc severus, nunc blandus, vivida oratione constringebat. Efficax nempe erat principibus ad correctionem, clericis ad directionem, plebibus ad eruditionem, nocentibus ad timorem, afflictis ad solatium. Huc accedit, quod, dum pauperes, peregrini et hospites maximo pere illi curæ forent, atque eos omnes cum ingenti gaudio et alacritate susciperet; frequens ad eum confluebant e diversis partibus inopum multitudo, quorum subventioni quicquid habere poterat deputans, nil sibi, nihil suis, præter præsentium dierum victum et vestitum, reservabat; ita ut interdum (apud ipsum sola fide manente integra) tota ejus exhausta sit substantia.

verbis et exemplis, monitis et eleemosynis

4 Inter hæc dum suspiciendus hic Antistes sua æmulatione ad sobriam et pudicam vitam omnes cohortaretur, incredibile memoratu est, quanto religionis studio adoleverit Biturigen-sium civium pietas et devotio in Deum, amor et compassio erga proximum, sollicita custoditio legum; quanta etiam tranquillitate, Deo propterea facto illis propicio, læti ac securi cuncti provinciales pacem agitabant. O felix Bituria, quæ tantum nacta es Patrem, Apostolici spiritus vigore, et vultus honore radiantem! Quod si quæretur, quare iste Christi Confessor gloriosus virtutum signa exterius non ostendit; id dabitur responsi; quum siquidem majus sit habere virtutes, quam signa exhibere virtutum; atque tota ejus vita virtutibus plena fulserit, ipsa plane in qualibet sui parte pro magno est miraculo reputanda.

omnes erudiens, magnos fructus refert, nullis tamen editis miraculis.

5 Cæterum appropinquante vocationis ejus tempore, et ipsum diræ febris ardore jam ad exitum perurgente, convenerunt ad eum dilectissimi ex clero discipuli cum multis de populo civitatis, ut illius sanctæ animæ, mox de ergastulo carnis egressuræ, suas animas commendarent, extremamque pii Patris benedictionem filiorum more perciperent. Quibus Vir Dei, de contemptu vitæ præsentis, et appetitu futuræ beatitudinis accuratum sermonem faciens, postremum hæc intulit: Fratres charissimi, nemo indulta pœnitentiæ tempora parvipendat; nemo curam sui, dum valet, bene agere negligat: tamen spei vestræ anchoram in æterna patria figite, intentionem mentis in vera luce solidate, pacem servate, veritatem diligite; et Deus pa-

Postrema suis monita tradit.

cis

AUCTORE
MONACHO SAN-
SULPITIANO.

cis semper erit vobiscum. Amen. Deinde quum eos pius Pater ubertim flere conspiceret, ait : Quid vos, o filioli, nimis sic movet transitus, mihi tam necessarius? Nolite, quæso, mœrere ulterius, quia hoc non est mors, sed transitus, quo Christus Dominus vocat, quem paratum invenerit : non est igitur in præsentī, quod lugeatis, quum me paratum videatis.

beneque pre-
catus, mori-
tur, et hono-
ratur.

6 Post hæc Vale dicens omnibus, insolito quodam fervore spiritus oratione profusa, eis benedictionis munus impendit, sicque vivificis munitus Sacramentis spiritum inter verba orationis efflavit tertio Nonas Octobris anno Dominicæ Incarnationis dxcv b. Hujus venerabile corpus futuræ resurrectionis gloriam expectat in ecclesia divi Austregisilli de Castro, ubi magna populi devotione honoratur c. Sedit autem idem sanctissimus patriarcha Apollinaris novem annis ab anno Christi dcvii ad annum dxcv d,

præsidente Romæ beato Papa Bonifacio, qui a D Phoca cæsare obtinuit, ut templum Romæ, quod Pantheon dicebatur, in ecclesiam sanctæ Dei Genitricis et omnium Christi Martyrum consecraretur e, regnantibus in Francia Clothario secundo, Theodoberto, et Theodorico.

ANNOTATA.

a Vide dicta superius num. 7.

b Imo 611, ut supra dictum est.

c Ad Syllogam præviam num. 10.

d Imo, ut ostendimus, ab anno 605 usque in 611.

e S. Bonifacius IV Papa colitur die 23 Maii, ubi de illo, consecratoque sub sanctissimæ Dei Genitricis omnium sanctorum Martyrum invocatione Romano Pantheo actum est.

DE S. MAGNO, EP. OPITERGIENSI,

B

DEINDE HERACLEENSI, CONF.

FORTE HERACLEÆ IN DITIONE VENETA.

J. G.

SYLLOGE.

Sancti in Martyrologiis recentioribus annuntiationes : corporis ex Heracleensi urbe translatio : Sancti cultus solemnis. Natales ejus, gesti episcopatus Opitergini ac dein erecti Heracleensis epochæ, octo ecclesiarum Venetiis facta erectio, et emortualis locus tempusque discutiuntur.

FORTE SUB
ANNUM DCLX.
S. Magni epi-
scopi, quem
Maurolycus
Heracleæ,

C

Hunc santum Antistitem, quem Petrus de Natalibus in Catalogi sui Appendice cap. 17 non tam nomine, quam effectu, seu rebus præclare gestis Magnum compellat, martyrologorum veterum seu classicorum nullus, quod sciam, in suos Fastos intulit. Ex recentioribus, quos novi, primus hoc die, at nimium parce illius meminit Florarii nostri, anno 1486 conscripti, auctor his verbis : Item sanctorum confessorum Magni episcopi et Dulcis (seu Dulcidii, de quo in Prætermissis hoc die egimus) Agannensis (imo vero Aginnensis) episcopi. Subsecutus eum est Maurolycus, qui eodem hoc die non modo emortualem Sancto locum assignavit, sed et unius urbis, cui episcopus præfuit, nomen, ipsamque ejus corporis Venetam translationem suæ annuntiationi inseruit : Heracleæ, inquit, in sinu Hadriæ, Magni, ejus urbis episcopi, Venetiis in æde sancti Hieremiæ tumulati anno Salutis mccvi.

alii vero Opi-
tergii annun-
tiant,

2 Verum neque ipse Maurolycus omnia, ut jam mox innui, quæ de S. Magno annuntiari poterant, hoc suo elogio complexus est; siluit quippe de Opitergino ejus episcopatu, quem præter antiquam, licet aliqua ex parte, uti infra patebit, minus accuratam, Opiterginæ ecclesiæ inscriptionem, variosque auctores, infra etiam laudan-

dos, ei etiam adscribere videntur Galesinius et hodiernum Martyrologium Romanum; et sic quidem, ut ex utriusque annuntiatione eum Opitergii defunctum fuisse crederes; qua quidem de re postea sermo erit. At Galesinii annuntiationem nunc audiamus : Opitergii in Carnis, sancti Magni, episcopi et confessoris : cujus corpus, Venetias translatum, pie religioseque in basilica sancti Hieremiæ reconditum est. Audiamus et Romani Martyrologii verba : Opitergii, S. Magni, episcopi, cujus corpus Venetiis requiescit, nempe in ecclesia S. Hieremiæ, in quam hoc die anno 1206 translatum fuisse ex Petri de Natalibus Appendice adjectæ Martyrologio Romano annotationes testantur.

5 De hac translatione, ut ne, quæ ad Sancti cultum faciunt, sejungere alias cogamur, utque eadem opera jam mox dicta illustrentur, erudite pro suo more disserentem hic sistere visum est illustrissimum reipublicæ Venetæ senatorem, Flaminium Cornelium, qui Decade x Monumentorum ecclesiæ Venetæ pag. 417 de Sanctorum reliquiis, in æde S. Hieremiæ sacra asservatis, agens, quarto loco recenset corpus S. Magni, civis Altinatis, Opitergii primum, mox Heracleæ episcopi; ac dein factam Venetias ejus corporis translationem his verbis complectitur : Venerabiles sanctissimi Antistitis exuviæ Venetias deportatæ fuerunt anno

sacrum cor-
pus anno 1206
Venetias dela-
tum,

AUCTORE
J. G.

A anno MCCVI, atque in parochiali divi Hieremiæ templo collocatæ, uti diserte tradit, quam a pag. 449 laudatus senator integram exhibet, *Legenda S. Magni episcopi et confessoris, vel ipso translationis tempore, vel certe haud diu post, uti infra ostendetur, adornata.*

in S. Hieremiæ
ecclesia probabilius non
ob allegatam,
hic rationem,

4 Cur autem, inquit idem illustrissimus scriptor, ecclesia S. Hieremiæ præ cæteris electa fuerit, ut tanto pignore ditaretur, causam promittit antiquus Ms. codex, ex quo accepimus, divum Magnum, Opiterginum episcopum, in Altinate urbe ex familia Frigeria ortum habuisse, quæ deinde familia, Venetias ex barbaricæ incursionis metu adveniens, in extrema urbis parte sibi ædes posuit; in quibus et ipse divus Episcopus, dum Venetiis degeret, aliquandiu commoratus est, cujus in rei testimonium ostenditur angustum quoddam et obscurum cubiculum, in eadem domo ad terræ superficiem situm, in quo sanctum Virum habitasse, memoriæ proditum est, quodque etiam nunc ex ipsius incolatu LA CAMERA DI S. MAGNO nuncupatur.

sed ob aliam,
quam tradit
illustrissimus
Cornelius,

5 Hactenus illustrissimus Cornelius, qui tamen assertam in illo codice Ms. corporis sacri in illam ædem translata causam ita non confirmat, ut contra jure merito revocari in dubium posse mox affirmet, ita loquens: Cum vero hujusmodi enarratio nullo certioris notæ documento fulciatur, jure revocari potest in dubium. Dein, nulla Frigeriæ familiæ, ex qua S. Magnus oriundus fuisset, facta mentione, aliam, cur in S. Hieremiæ ecclesiam Sancti corpus delatum fuerit, sibi visam probabiliorē, causam promittit. Si tamen, inquit pag. 448, conjecturas captare licet, verisimile est, Petrum Ziani (cujus ducatus tempore translatio peracta fuit) Sebastiani ducis, patris sui, qui labentem ecclesiam renovaverat, pietatem æmulatum, sacras exuvias ad ecclesiam, in cujus confinio paternas ædes incoluerat, deduci jussisse: quæ quidem viri eruditi ratio præ allegata in illo Ms. codice, haud satis antiquo, etiam mihi omnino arridet.

honorifice de-
positum fuit,
eo ante ex He-
racleensi urbe
devectum,

6 At, quæcumque fuerit ratio transferendi in Hieremianam ecclesiam nostri Antistitis corporis, certe eo a viris illius contratæ, ut laudata superior Legenda loquitur, sub MCCVI annis, nona Indictione de mense Octobris die sexto translatum fuit. At quam ex urbe, Opitergio, an Heraclea, delatum Venetias sacrum pignus? Jacuisse prius, quam Venetias transferretur, in prædicta civitate Eracliana, quæ nunc dicitur CIVITAS NOVA, eadem testatur Legenda, quæ, cum, teste eruditissimo Cornelio pag. 448, antiquo codice pergameno, Venetiis in æde sacra S. Marci ad usum Matutinalium Lectionum olim asservato, etiam antiquior sit, imo in vetustioris ævi, fortasse non unius tantum aut alterius, Chronico exstet, ac proin vel ipso translationis anno vel certe ei vicino tempore confecta fuerit, nullum hac de re prudenter dubitandi locum relinquit. Reliqua, quæ ad Ecclesiasticam S. Magni venerationem attinent, ex laudato senatore Veneto, quo aptior in hoc argumento testis esse nequit, nunc recitare lubet.

et dein ex se-
natus Veneti
decreto sole-
nni festo

7 Ut divi Magni episcopi, inquit eadem Decade pag. 421, festa dies inter præcipuas urbis (Venetæ) solemnitates adnumeraretur, S. C. decreto sancitum est die XXI Decembris anno MCCCCLIV, subditque statim laudatum decretum, his verbis conceptum: Fuit in principio originis hujus civitatis nostræ gloriosus sanctus Magnus episcopus ex Altino civitate, qui per cælestem revela-

tionem ædificari fecit in hac urbe octo notabiles ecclesias, videlicet sancti Petri Castelli, sancti Raphaelis, sancti Salvatoris, sanctæ Mariæ Formosæ, sancti Johannis Bragoræ, sancti Zachariæ, sanctæ Justinæ et sanctorum Apostolorum: unde multa bona sequuta sunt, per quæ civitas ita nostra, mediante divina gratia, multum est ampliata, et, eadem favente, in dies ampliatur. Unde convenientissimum est, ultra merita talis Sancti, propter etiam beneficia collata huic civitati, eum convenire et venerari. Vadit pars, quod dies festivitatis suæ, qui venit die VII * an non VI? Octobris, sit dies et festum solemnem observari quæ debeat per totam civitatem, sicut diebus superioribus de S. Theodoro decretum fuit, ut Sanctorum horum continuis orationibus clementissimus Deus noster conservare dignetur statum nostrum in perpetua tranquillitate et pace.

8 Ceterum Octobris diem 7 ex errore typographico loco diei 6 in illo decreto positum esse, vel idcirco existimo, quod tum ex ipsa Legenda S. Magni, cujus verba aliqua num. 6 transcripsimus, evidenter pateat, non die 7, sed præcedenti, translationem corporis factam fuisse, tum quod ex alio reipublicæ Venetæ senatus consulto statutum fuerit, ut die 6 Octobris publica solemnisque veneratio S. Magno exhiberetur, quam hodieque exhiberi ecclesiæ Venetæ directoria ad hunc postremum diem testantur. Illud quidem senatus consultum verbotenus non recensuit jam sæpe laudatus senator Venetus, at illud anno 1563 revera editum fuisse, asserenti illi tuto credere licet. Verba ejus, ac vel idcirco etiam, quod ceterum Sancti cultum complectantur, ex pag. 421 et 422 huc transcribo. Anno deinde MDLXIII, inquit, ex S. C. statutum fuit, ut per Joannem Trivisanum, Venetiarum patriarcham, os ex divi Magni lipsanis extraheretur, hocque solemnibus indicta supplicatione ad ducalem divi Marci basilicam deduceretur, ubi divite inclusum reliquario inter cæteras pretiosiores ejusdem ecclesiæ reliquias asservaretur, dieque VI Octobris annuatim publicæ populi venerationi condigno honore exhiberetur.

verosimilius
6 Octobris
aliisque publi-
co cultu S.
Magnus affec-
tus fuit.
E

9 Stabilito nunc illustratoque Sancti cultu, reliquum est, ut, quæ scriptores varii de eo tradiderunt, nos, quantum per veterum documentorum penuriam licet, discutere aggrediamur. Ex Altinensi urbe, quæ Patavium inter et Concordiam pari fere intervallo ad ostium Silis fluvii Adriatico mari adjacet, originem duxisse S. Magnum, ejus Legendæ num. 6 laudatæ auctor, Petrus de Natalibus in Appendice Catalogi cap. 47, Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ pag. 632, Coletus tom. X Italiæ sacræ auctæ col. 153, et illustrissimus Cornelius Decade X, pag. 417 unanimi consensu scribunt. At vellem, ut eorum aliquis antiquum fontem, unde hi S. Magni natales hausti fuerint, nobis indicasset, quo tutius sanctus Antistes statui Altinensis civis posset. Etenim, tametsi Legendæ auctor, qui eorum antiquissimus est, in illis, quæ ad factam anno 1206 corporis translationem spectant, fidem omnino mereatur, parem certe auctoritatem pro iis non habet, quæ sex ante se sæculis facta scribit, nullo nempe adducto teste, qui S. Magno aut coævus aut suppar fuerit.

Ex Altinensi,
ut traditur,
urbe oriundus
F

10 Adhæc parentes ejus sanguine nobilissimos fuisse, Petrus de Natalibus, ex familia vero Frigeria, Venetiis postmodum illustri, eos exstitisse, memoratus num. 4 Ms. codex aperte tradit. Ve-

atque ex no-
bilissimis, ut
fertur, paren-
tibus.

rum,

AUCTORE
J. G.

rum, cum et hæc haud satis antiqua auctoritate nitantur, præstat ea in medio relinquere, quam sine veteri teste asserere, aut sine solida in contrarium ratione negare. Si præfatæ Legendæ, Equilino, Ferrario aliisque fides est, S. Magnus a primævo ætatis suæ flore cæpit inquirere Dominum, et, quo liberius ei vacaret, solitariam vitam aliquamdiu duxit, posteaque virtutibus juxta ac miraculis clarus, episcopali dignitate, nempe, ut dicenda aperient, probabilius ante annum Christi 638, ornatus fuit. Verum, cum nec S. Magni Legenda, nec jam mox laudati auctores uspiam insinuent, Sanctum nostrum Opiterginæ ecclesiæ aliquando præfuisse, imo potius ex sacerdotali gradu ad episcopatum Heracleensem assumptum fuisse, tradere videantur, sciscitabitur quispiam, quo fundamento nos eum Opiterginum prius, quam Heracleensem episcopum faciamus.

Ad episcopatum Opiterginum, et dein ad Heracleensem,

41 Respondeo, nos id facere, tum ex longe communiore vetustioreque sententia, tum ex fide unius ex antiquis inscriptionibus, quæ, teste Nicolao Coletto tom. X Italix sacræ auctæ col. 452, parietibus ecclesiæ majoris Opiterginæ infixæ sunt. Hæc autem apud eundem Coletum col. 453 his verbis concepta est: Sanctus Magnus, Opitergii episcopus, una cum Opiterginis, eorum urbe a Grimoaldo (imo a Rothari, ut infra dicemus) Longobardorum rege, capta, ad æstuarium confugiens, ibi Heracleam condidit anno Domini DCXXXVIII. Huic consentit Andreas Dandulus in Chronico lib. VI, cap. 7, part. IX, ita de nostro Antistite scribens: Tunc (nempe cum Rotharis Opitergium, oppidum sibi infestum, expugnasset et diruisset, Magnus, vir sanctus, et loci (Opitergini) Catholicus episcopus, cum devota plebe ad contigua littora perveniens, civitatem construxit, quam sub imperatoris nomine Heracleam vocavit, et ecclesiam cathedralem sub nomine B. Petri Apostoli Deo dicavit, et auctoritate Severini Papæ et Primogenii patriarchæ, collaudationeque plebis in eadem urbe sedem suam perpetuo collocavit. Hisce autem expressis testimoniis potius, quam Legendæ et Equilini silentio, standum hic esse, Bernardus Justinianus de Origine Urbis Venetorum lib. VII, col. 84, tom. V, part. 1. Thesauri antiquæ et Hist. Italix, Blondus Flavius Italix illustratæ fol. 408 verso, Carolus Sigonius de Regno Italix lib. II, edit. Mediolan. col. 402, Nicolaus Coletus tom. X Italix sacræ auctæ col. 453, et, ut alios plures mittam, laudatus jam sæpe senator Cornelius aperte indicant, dum S. Magnum Opitergii primum, mox Heracleæ episcopum indubitanter statuunt; quibus, quantum ad Opiterginam sedem attinet, et Galesinius hodiernumque Martyrologium Romanum, quorum verba num. 2 dedimus, non immerito adjungi posse videntur.

quarum urbium notitia datur, evecus fuit

42 Porro Opitergium, cujus episcopalem cathedram ante Heracleensem S. Magnus tenuit, a Coletto cit. tom. col. 454 describitur: Populosa quondam et celebris civitas Venetiæ, duodecim passuum millia a Ceneta in Eurum distans, quæ montibus Opiterginis nomen fecit, hodie vulgo ODERZO, seu UDERZO nuncupatur; Heraclea vero, seu Heraclia, de qua hic, in æstuariis Venetis ad oram Adriatici maris sita fuit, in ejusque dein excisæ loco aliam urbem excitarunt Veneti, quam Civitatem novam placuit appellare. Plura de hac urbe Nicolaum Coletum, ac vel idcirco, quod, quæ tradit, ad eruendam sat prope utriusque episcopatus a S. Magno gesti epocham faciunt, disserentem audisse juverit. Inter maritimas ur-

bes, inquit col. 443, quas, Italiam invadentibus D barbaris, veteres provinciæ Venetæ cives condidere, non fuit postremi nominis Heraclia seu Heraclea. Opiterginos eam septimo Salutis seculo jam adulto exædificasse, constans est scriptorum assertio; cum enim deletam a Rothari, Longobardorum rege, patriam deflerent Opiterginorum primores, reliquorum Venetorum exemplum imitati et ipsi, D. Magno, eorum episcopo auctore, in æstuarium se conferentes, urbem hanc anno DCXXXVIII construxerunt in ora Adriatici maris... et ab Heraclii imperatoris, tunc temporis imperii habenas moderantis, nomine Heracleam dixerunt, Severino totius Ecclesiæ Pontificatum sustinente. Hactenus Coletus, qui mox subdit Danduli verba, quæ nos supra num. 41 transcripsimus.

43 Ex illis itaque Danduli atque ex laudatæ eodem num. Opiterginæ inscriptionis verbis, gesti a S. Magno Opitergini, susceptique Heracleensis episcopatus epocham utcumque definitam habemus, ac sat prope vero accedere nobis videmur, si sub annum 630 S. Magnum episcopali dignitate ornatum, Opitergii saltem ad usque annum 636 sedisse, ac, diruta sua urbe episcopali, in æstuariis Venetis Heracleam mox condere cæpisse statuamus, in cujus majori ecclesia, S. Petro a se erecta, auctoritate Severini Papæ ac Primogenii Gradensis patriarchæ anno 640 sedem suam episcopalem perpetuo collocaverit. Quod autem supra S. Magnum saltem ad usque annum 636 Opitergii sedisse dixerim, in causa est, quod eo dumtaxat anno Rotharis, a quo, teste Paulo Diacono lib. IV de Gestis Longobardorum cap. 47, Opitergium expugnatum dirutumque fuit, Longobardorum regnum suscepit, uti eruditissimus Assemanus tom. II Scriptorum Italix pag. 267 dilucide probat; ut proin fortasse etiam anno 638 ineunte Opitergii adhuc sederit sanctus Antistes, quam quidem sedem jam ante annis aliquot tenuisse, credi nihil vetat. Verum contra hanc relictæ a S. Magno Opiterginæ aditæque Heracleensis sedis epocham nonnullæ exsurgunt difficultates, expediendæ prius, quam ad alia Sancti gesta progrediamur.

et priorem sedem fortasse tenuit ab anno 630 usque ad 638, ac dein Heracleensem;

44 Ac prima quidem in eo sita est, quod in laudata inscriptione antiqua, ecclesiæ Opiterginæ parietibus infixæ, Grimoaldus, Longobardorum rex, fatalem Opiterginæ urbi expeditionem non post annum 638 suscepisse statuatur, cum tamen Grimoaldus anno dumtaxat 662 e Beneventano duce rex Longobardorum factus sit, nec ante postremum annum Opitergium obsidere captumque funditus delere potuerit. Respondeo: ita res habet: ac propterea inscriptionem illam, uti nempe tom. X Italix sacræ col. 453 edita est, in eo vitiosam esse fateor, quod pro Rothari Longobardorum rege, Grimoaldum ad annum 638 ponat, qui error sitne inscriptionis auctori, an ejus instauratori imputandus, edicere nequeo. Hoc autem ex Danduli num. 41 laudati verbis emendato, constat sibi præfata inscriptio, omniaque apprime congruunt. Etenim, qui, vivente adhuc Heraclio imperatore, ac probabiliter sub annum 638 post captas Romanorum civitates, in littore maris Ligurini sitas usque ad Francorum fines, Opitergium quoque... pari modo expugnavit et diruit, is, teste Paulo Diacono lib. IV de Gestis Longobardorum cap. 47, paulo ante citato, non alius, quam Rotharis rex fuit, qui dein cum Ravenatibus et Romanis bellum gessit ad fluvium Emilix, qui Scultenna dicitur, in quo bello a parte

nec dictis multum obest Opiterginæ ecclesiæ inscriptio, quæ una in voce emendata,

A parte Romanorum, reliquis terga dantibus, octo millia ceciderut.

Pauli Diaconi
et Andreae
Danduli a
Sigonio

13 Porro jam ante illud Rotharis regis cum Ravennatibus bellum, Opiterginorum, capta a Rothari sua urbe, ad Adriatici maris æstuarium emigrationem contigisse, diserte scribit Dandulus supra citatus, et omnino conformiter Paulo Diacono, uti ex utriusque hujus scriptoris verbis, a Sigonio lib. II de Regno Italiæ illustratis, manifestum fiet. Hunc col. 101 editionis Mediolanensis audire operæ pretium fuerit, Itaque, principio regni, inquit de Rothari, rege Langobardorum, ut opes suas stabiliret, nobiles quosdam Longobardorum, quos alienos a se animos gerere senserat, de medio sustulit, atque inde animum ad movendum Romanis bellum contulit. Erant quippe citeriore in Italia duæ inter Longobardos provinciæ, adhuc imperatoriæ ditioni subjectæ, Alpes Cotticæ et Opitergium cum omnibus oppidis, usque Tarvisium. Has igitur regno Longobardorum adjungere cupiens, postero ineunte anno (seu anno 658, ut vult Sigonius, ac fortassis etiam ante) Cottias Alpes cum infesto exercitu iniit, ac primo adventu Genuam, Albiganum et Lunam oppida capta direptaque incendit... Inde terrore belli in Venetiam translato, Opitergium et cetera, quæ commemoravimus, loca ad deditionem adegit.

illustratis
verbis appri-
me congruit,

B 16 Exarchus vero, postquam mature exercitum se ad ea loca adducere non posse, animadvertit, haud tamen sibi committendum existimavit, quin, quam maximis posset, opibus in proximos regis fines irrumperet, atque omnia terrore ac tumultu replet. Itaque Rotharis, postquam eum, recepta Perusia, ingenti cum exercitu ad Æmiliam properare accepit, quanta maxima assequi celeritate potuit, ei sese objecit, et, ad Scultemnam annem Mutinensem, ipsius provinciæ finem, nactus, sine cunctatione in certamen descendit. Ibi collatis signis, octo millia Romanorum occisione occisa; reliqui præcipiti se mandare fugæ coacti sunt. Ea pugna finis inde omnium inter exarchos, regesque bellorum usque ad Luitprandi tempora fuit. Primores Opiterginorum, amissa patria (nempe antequam Rotharis cum exarcho confligeret) antiquos Venetos imitati, et ipsi se ad æstuarium contulerunt, atque ad Plavis amnis ostia evecti, locatis sedibus, urbem ex Magni, episcopi sui, auctoritate sibi condiderunt, quam a nomine imperatoris Heracliam nominarunt. Magnus, basilica, sancto Petro, Apostolorum principi, dedicata, ibi sedem perpetuam posuit.

neque, quæ ex
Muratorio
contra senten-
tiam nostram
objici possunt

C 17 At, inquit, Muratorius in Annalibus Italiæ, anno Christi 641 Opitergium a Rothari rege primo captum statuit, quo certe tempore memoratus a Dandulo Severinus Papa superstes non erat, ac ne ipse quidem, saltem adolescente anno, Heraclius imperator, a quo inditum novæ urbi nomen Dandulus aliique volunt. Adhæc cum Dandulus anno circiter 1550 Chronicon suum adornarit, nihil ab ætate habet, quo assertioni suæ fidem certam conciliet, utque ex ejus verbis memorata supra inscriptio Opitergina sat tuto emendari possit. Accedit, quod Severinum Papam, cujus consensu S. Magnum Heraclæ sedem fixisse scribit, annis duobus, mensibus quatuor, diebus octo, sedisse asserat, cum tamen is Pontifex non ultra duos menses et dies quatuor, seu a 28 Maii usque ad 1 Augusti anni 640 S. Petri cathedram tenuerit. Quapropter videtur potius Octobris Tomus III.

sub annum 667, quo tempore Grimoaldus rex, teste etiam Paulo Diacono lib. V, cap. 28, Opitergium civitatem funditus destruxit, quam sub annum 658, seu post captam a Rothari eandem urbem, Heraclæ fundatio ac per consequens occupatæ a S. Magno Opiterginæ sedis finis statui debere.

18 Fateor, hanc Muratorii de condita primum sub annum 667 Heraclia opinionem cum solius Pauli Diaconi verbis conciliari quidem posse, eaque, quæ contra sententiam nostram objici queunt, ejusmodi esse, quæ eam pro certa haberi vetant. Verum cum ad propositas difficultates responsio non desit, nec certa pariter sint omnia, quibus Muratorius nititur, non video, cur ab antiquiore communioreque sententia secedendum sit, quæ Heracliam, non modo viventis adhuc Heraclii imperatoris temporibus conditam, sed et ab ejus nomine ita compellatam statuit. Ac primo quidem, dum Muratorius anno dumtaxat Christi 641 Opitergium primo a Langobardis sub Rothari rege captum tradit, antiquum hujus epochæ testem ne unum quidem profert, sibi que hanc probabilem tantum esse, tom. IV, pag. 86 fatetur; ut proin Sigonii, Coleti aliorumque sententiæ, cum nihil plane obstet, æque adhærere nobis liceat, ac vel ex hoc capite etiam probabilius, quod non appareat, cur Rotharis rex, teste Paulo Diacono, vir viribus fortis, ac verisimiliter ob datam Romanorum malitia Ajoni Beneventani ducis filio funestam potionem, non leviter iis infensus, ad usque annum regni sui sextum Romanis inducias concesserit, præsertim, ubi, multis Heraclii copiis adversus Saracenos in Oriente occupatis, ipse jam ab anno 656 opportunam invadendi, quibus inhiabat, Romanorum urbes, occasionem nactus esset.

AUCTORE
J. G.

efficiunt; ut
minus proba-
bilis fiat,

19 Præterea, si Opitergium anno dumtaxat 641 post captas a Rothari Liguriæ oræ urbes expugnatum dirutumque, imo etiam non ante annum 667, quo Grimoaldus urbem illam funditus evertit, inde alio cum suo Præsule incolæ emigrasse, ex mente Ludovici Muratorii dicas, quid, quæso, invenies causæ, cur novæ a se conditæ urbi, ab Heraclio imperatore, utpote vel mense Februario vel Martio anni 641 e vivis erepto, Opitergini anno 667 nomen indiderint? Equidem Muratorio lubens dederò, Opiterginos, diruta postmodum funditus a Grimoaldo sua urbe, Heracliam sub annum 667 non exiguo numero emigrasse, cum et id ipsum Dandulus in Chronico lib. VI, cap. 8, num. 16 testetur; verum et ipse Dandulus non tum primum, sed jam sat diu ante conditam Heracliam fuisse, hoc etiam loco insinuat, cum Incolarum... plurimos destructæ funditus Opiterginæ urbis in Heraclianam urbem, utpote jam ante a suis contribulibus exædificatam, cum familiis pervenisse, scribit. Quæ quidem omnia mihi probabiliorē faciunt opinionem, quæ ante Severini Pontificatum, seu ante annum 640, et Opitergium a Rothari captum, et dein noxam a S. Magno, cui is ab Heraclio imperatore nomen indidit, conditam fuisse urbem, statuit, in qua urbe, ut inquit Dandulus in Chronico cap. 7, num. 9, ecclesiam cathedralem sub nomine beati Petri Apostoli Deo dicavit et auctoritate Severini Papæ et Primogenii patriarchæ collaudationeque plebis... sedem suam perpetuo collocavit.

ut contra
majori veri-
similitudine

F

20 At junior est Dandulus, quam ut sua auctoritate tam antiquo facto certam fidem faciat.

AUCTORE
J. G.
et antiquio-
rum testimo-
nio nostra
sententia niti
ostendatur.

Fateor; at cum antiquiorem magisque eruditum scriptorem, qui contrarium tradiderit, nemo nobis opponat, cur a Dandulo hic recedamus, causam nullam video, præsertim, cum in suo Breviario tom. I. Script. Italix pag. 4, eorum, quæ narrat, quædam se vidisse, quædam vero ex lectione Annalium, qui nunc interciderint, sibi innotuisse, aperte Dandulus testetur; ex quo genere fuisse, quæ de Opitergino Præsule tradit, non abs re suspicari licet. Atqui, inquit rursus, labitur vix non eodem loco Dandulus, cum Severinum Papam annis 2, mensibus 4, diebus 8 sedisse narrat, cum revera is Pontifex 2 mensibus tantum et 4 diebus Petri cathedram tenuerit; Respondeo, si scioli cujusdam aut librarii vitio, qui designatos a Dandulo menses in annos, dies in menses commutarit, deque suo penu dies 8 adjunxerit, hoc loco Danduli Chronicon corruptum non fuerit, quod quidem factum esse haud difficulter crederem; nihilominus a chronographi Veneti auctoritate, propterea, quia in ordinanda Pontificum Romanorum chronotaxi aberrasset, recedendum in iis non est, quæ de urbe Venetiis vicina deque hujus Præsule vel ex domesticis Annalibus vel ex constanti traditione, cujus sibi antiquitas explorata fuerit; non uno loco indubitanter scriptis mandavit. Utcumque hæc se habeant, potior certe ejus, aliorumque eruditorum, qui eum sequuntur, quam unius Muratorii, nullo teste antiquo niti, habenda mihi esse videtur auctoritas.

Aliam contra
opinionem
nostram sibi
Coletus diffi-
cultatem pro-
ponit et sol-
vit.

21 Aliam, quæ contra statutam a nobis Opiterginæ sedis relictæ, erectæque a S. Magno Heracleensis epocham exurgit, Coletus tom. X Italix sacræ auctæ, col. 152 difficultatem proponit, hisque etiam verbis expedit. Sed hic, inquit, insurgit difficultas ex asserto Titiani (proximi nostri Antistitis in Opitergino episcopatu decessoris) loco natalitio. Si enim Heracleam condidit S. Magnus anno tantum dcccxxviii circiter, quomodo sanctus Titianus, Heracleæ natus, præcessit S. Magnum, et alumnus et successor fuit S. Floriani, episcopi Opitergini, qui fertur decessisse anno circiter dcccx? Res sane nodosa, quam tamen facile extricamus, asserendo, quod Titianus potuerit eo in loco editus fuisse in lucem, qui deinde in civitatem auctus et bene munitus, accurrentibus post Aquilejæ cladem Concordiensibus, Altinensibus aliisque populis, ut Leander scribit, in obsequium imperatoris Heraclii Heracleæ nomen assumpserit. Auctor vero, qui post sæcula in unum collegit et descripsit Titiani gesta, ejus natale solum ab assumpto dein nomine Heracleæ pronunciavit. Hactenus Coletus, et quidem, si Concordiensibus, Altinensibusque Opiterginos ex laudatæ inscriptionis et Andreæ Danduli verbis hic substituisset, aut saltem hos cæteris nominatim subjunxisset, omnino recte convenienterque iis, quæ col. 115 de constructa anno 658 ab Opiterginis Heraclea asseruerat. At humani aliquid in eo passus est Coletus, uti et dum col. 151 Opitergium a Rothari, rege Longobardorum, restitutum scribit, dum ex Pauli Diaconi testimonio, quod exstat lib. iv, cap. 47, expugnatum et dirutum scribere debuisset.

quem Orlen-
dius perpe-
ram alio loco
descripsit,
sibi in variis,
quæ huc spe-
ctant, contra-
dicens:

22 Coletum perperam in eo describens Orlen-
dius parte II Orbis sacri et profani, multo lon-
gius, quod nunc dictum obiter sit, aberravit a
vero, et, quod hic caput est, susdeque vertit fixas
tum a Coletus, tum a seipso epochas, sibi plus una
in re hic omnino contrarius: ac primo quidem,
dum pag. 524 Paulum Diaconum lib. iv testem

perperam producens, Opitergium a Rhotari, rege D
Longobardorum, restitutum scribit, dum tamen
pag. 541 deletum a Rothari, Longobardorum
rege, Opitergium nobiscum ponat; ac rursus,
dum Opitergio a Rothari, atque adeo, saltem ante
annum 652, everso, constructam a profugis ejus
civibus, atque ex Heraclii, tunc imperantis, no-
mine Heracleam anno 688 fuisse nuncupatam,
pag. 541 asserit, cum tamen eo tempore Heraclius
annis 47 et Rotharis annis 56 jam vita functus
esset. Denique, dum S. Magnum Opitergii epi-
scopum, Severino, Romano Pontifice, et Heraclio
imperatore probantibus, (atque adeo ante 641)
in æstuarium secessisse et novam urbem condi-
disse, ex communiori nostraque etiam sententia
pag. 524 affirmat, ac nihilominus eadem pag. 524
hæc non ante illatam Opitergio a Grimoaldo,
Longobardorum rege, supremam cladem, seu, uti
pag. 541 manifestius loquitur, non ante annum
688 facta adstruit. Sed hæc tam inter se pugnan-
tia mittamus, ac potius, uti ante fecimus, meri-
toque facere potuisse, jam ostendimus, dirutum a
Rothari sub annum 658 Opitergium, exin a pro-
fugis ejus civibus, S. Magno duce et auctore, He-
racleam, vivente tum adhuc Heraclio imperatore,
conditam, ac denique in hac postrema urbe anno
640 ex Severini Papæ consensu episcopalem se-
dem erectam statuamus.

25 Nunc quid causæ fuerit, cur ex Opitergina
urbe, utut a Rothari non funditus destructa, alio
eum sui gregis maxima saltem parte emigravit
Antistes noster, Bernardum Justinianum lib. VII
de Origine Urbis Venetorum exponentem, una-
que, quæ ante diximus, illustrantem audiamus.
Ita ille col. 84 Thesauri Antiquitatum et Histo-
riarum Italix tom. V parte I: Præsidebat epi-
scopus Opitergio Magnus, Altinas, vir eximie
sanctitatis, cum nempe Rotharis rex Opitergium
expugnavit diruitque. Miserabatur (S. Magnus)
assiduas commissi sibi gregis calamitates. Virus
tamen illud Arrhianum ferebat longe molestius,
qui * acerbiore illi essent de fide contentiones,
quibuscumque rerum incommodis. Blasphemi
vero in Deum homines non illi ferri posse vide-
bantur. Neque ulla spes suberat ad sanio-
rem mentem revocandi avaros homines et superbos,
qui favere illis Langobardos cernebat magistra-
tus. Tutius igitur visum animis corporibusque,
cedere. Locum capit in stagnis haud procul a
continenti. Amor autem sanctissimi Viri maxi-
mam secum mortalium turbam traxit multa-
que eum nobilitas comitata est. Quæ quasi parentem
potius, quam præsulem, deserere non possent.
Ibi civitatem condit, quam Heracliam appellat
in Heraclii gratiam... Civitas dein nova a po-
steris dicta. Eam sedem deinceps Severinus,
summus Pontifex, et Primogenius patriarcha
Gradensis confirmavere. Maximam auxit apud
omnes sanctitatis opinionem pietas et amor,
quem erga profugos paterna quadam pietate
declarabat, non verbis tantum et blandiori ser-
mone, sed ipsa quoque re vel ex proprio vel ex
amicorum beneficio collata. Ita hactenus lauda-
tus patricius Venetus, litteris non minus, quam
præclaris legationibus illustris, quem et philo-
sophum et oratorum sæculi xv apud suos Venetos
principem Jacobus Bergomas vocavit.

24 Pergo nunc ad octo illas ecclesias, quas
post fixam, ut apparet, Heracleæ episcopalem se-
dem S. Magnus Superum monitis in ipsa urbe Ve-
neta vel erexisse, vel erigi curasse, passim tradi-
tur.

inquiritur
ratio, cur
Heracleam
sedem suam
episcopalem
S. Magnus
transtulerit.

* an quia?

Traditur
Sanctus octo
ecclesias in
urbe Veneta
erigi curasse.

AUCTORE
J. G.

A *tur. Ea de re illustrissimum Cornelium tom. XI Monum eccl. Venetæ disserentem audire juerit. Is, postquam pag. 198 præmisisset, se historiolas quasdam populares, ex quibus ceteroquin voluptas et admiratio narrationi accessissent, ea de causa e suo Opere rejecisse, quod nullum putaret esse posse verum historiarum ornamentum, cui veritas non inesset, mox subdit: Interea tamen unam ex illis traditionibus adoptandam ratus sum, quæ fronte prima ad vulgi rudilitatem referuntur, sed, si ea accurate expendatur, profecto ab illarum acervo est eximenda. Traditio hæc, ut alibi (in plerisque nempe ejus Operis voluminibus) etiam diximus, ad nostram usque ætatem detulit, ecclesias octo (quarum nomina num. 7 et infra num. sequenti habes) fuisse Venetiis erectas hortatu et opera sancti Magni, episcopi antea Opitergini, deinde Eracleensis. Id circa sæculi VII medium præstitit Vir sanctus, tum ex imperio sibi cælitus facto (cujus generis exempla in Historia Ecclesiastica passim occurrunt) tum ex pastoralis curæ impulsu, cum urbem nostram majora in dies incrementa capere videret ex eorum affluxu, qui barbaricas excursiones cladesque vitabant, et idcirco novis novisque spiritualibus subsidiis præsertim in Sacramentis administrandis indigere. Hanc fuisse earum foundationum causam unanimi sententia asserunt plurimi ex Venetis chronologis, quorum dictis suffragatur constans atque immemorabilis traditio ipsarum ecclesiarum, quæ divum Magnum, veluti parentem primum et fundatorem agnoscunt et colunt, ejusque solemnia die VI Octobris magna cum celebritate exequuntur.*

B *25 Ceterum quo modo S. Magnus de condendis illis ecclesiis cælitus monitus, monitisque obsecutus fuerit, Equilinus in sui Catalogi Appendice cap. 17 his verbis enarrat: Quadam vice in spiritu raptus (S. Magnus) per revelationem monitus est, octo ecclesias ea tempestate ædificare: primam Petro Apostolo; secundam Raphaeli angelo; tertiam Salvatori; quartam gloriosæ Virgini, quæ nunc dicitur MARIA FORMOSA, nam in formoso ornatu ei apparuit; quintam Joanni Baptistæ; sextam Zachariæ; septimam Justinæ; octavam XII Apostolorum numero, Salvatore et Matre cum singulis earum Sanctis singillatim apparentibus, et loca ædificationum demonstrantibus, suum ibidem surrecturæ Venetiarum urbi patrociniū fideliter promittentibus; qui civibus omnia pandens, locis et signis, prout monitus, inventis, cum suis obsequentissimis filiis, ut tale tamque fidum urbi patrociniū nanciscerentur, non longo post tempore eas honorificas erexerunt. Eadem, quantum ad substantiam, tradunt jam sæpe laudata antiqua ecclesiæ Opiterginæ inscriptio, S. Magni Legenda, antiquum Lectionarium Ducalis basilicæ Venetæ, senatus Veneti decretum, anno 1454 editum, et Bernardus Justinianus cit. col. 84, qui tamen non octo tantum, sed novem a S. Magno ecclesias conditas scribit.*

C *26 At, inquires, cum nullum ex his omnibus documentis sit, quod certo ad S. Magni tempora sat prope accedat, vel ex tam antiquo fonte indubie haustum fuerit, ac præterea adjuncta quædam apparitionum illarum, præsertim in Legenda S. Magni memorata, fabulam sapere videantur, negari merito potest, re ipsa Superum monitis erectas illas a S. Magno ecclesias fuisse. Fateor quidem, inscriptionem Opiterginæ ecclesiæ, uti ex*

modo computandi annos Christi, illic adhibito, etiam liquet, sæculo VII certe juniorem esse, nullumque ex documentis istis ea esse antiquitate præditum, ut factum, de quo agimus, historice certum reddere queat; imo vero, S. Magni Legendam esse ultra veri speciem in recensendis facti adjunctis adornatam, nequaquam diffiteor. Verum, tametsi non eo modo, quo Legenda illa, aut nec eo etiam, quo Equilinus tradit, Superum apparitiones indeque octo ecclesiarum consecuta erectio factæ fuerint, non propterea tamen ipsius facti substantia, prout in Opitergina apud Coletum inscriptione, Veneti senatus decreto et recepta eruditis traditione recensetur, commentitia dici debet, præsertim cum nihil contineat, quod præter modum singulare aut vero absimile sit, quodque non a multis eruditione claris scriptoribus passim assertum constantique atque immemorabili octo ecclesiarum traditione firmatum fuerit.

27 Et hujus quidem immemorabilis traditionis non contemnendus etiam testis est laudatus supra Bernardus Justinianus, sæculi XV scriptor, dum lib. VII cit., col. 84 ita scribit: Tenuit fama constans ad hunc usque diem, Sanctum illum (Antistitem nostrum) novem (imo octo) ecclesias in hoc Rivalto (quæ urbis Venetæ pars est) divina monitum revelatione construxisse, quarum nomina etiam hodie feruntur. Et quamquam Andreas Dandulus traditionis hujus non meminerit, imo etiam de ecclesiarum illarum ædificatione agens, illarum auctores, a S. Magno omnino diversos assignet, non, tanti tamen momenti esse videtur hoc ejus silentium, ut nixam documentis, etiam Dandulo vetustioribus, traditionis illius antiquitatem evertat. Quod vero attinet ad assignatos a Dandulo ecclesiarum exstructores, omnino a S. Magno diversos, ita ejus verba exponi possunt, ut eos ecclesias illas reparasse, aut, ante a S. Magno conditas absolute renovasse potius, quam primum erexisse, significatum voluerit. Utut hæc sint, non satis urgens adversus urbis Venetæ ecclesiarum scriptorumque, si silentem Dandulum excipias, ad unum omnium consensum, ratio militat, cur antiqua sua possessione depelli deberent tam illustres ecclesiæ, quæ a tot sæculis S. Magnum, ut parentem suum primumque exstructorem habuere, ac singulari cultu hoc nomine prosecutæ sunt.

28 Superest, ut de S. Magni emortuali loco temporeque nonnulla etiam disseramus. Postquam sub annum, ut nobis videtur, 658 ex Opitergina urbe, a Rothari Langobardorum rege capta, magnamque saltem partem diruta, maxima cum sui gregis parte eo loci sanctus Præsul emigrasset, ubi novam mox placuit urbem condere, cui ab Heraclio, tunc imperante, nomen fecit, ac dein, currente medio circiter sæculo VII, tum ex imperio sibi cælitus facto, tum certe divino quodam impulsu, ut fert, teste Cornelio aliisque, constans traditio, octo ecclesias in ipsa urbe Veneta exstrui curasset, Heracliam reversus commissum sibi populum, non exigua jam ex parte, ex quo Heracliam condiderat, auctum, suis monitis in fide Catholica roboravit, ac denique in sua ecclesia plenus meritis obdormivit in pace. Posteriora hæc diserte tradit Dandulus, ita lib. VI Chronici cap. 7, part. X scribens: Hic Magnus, Heraclianæ civitatis episcopus, vir eximie sanctitatis, clero et populo jam in eadem urbe multipliciter aucto et suis monitis roborato in fide Catholica, in sua ecclesia quievit in pace.

29 Quod

tamen propter sat antiquam traditionem, non obstante Danduli silentio, rejicienda non est.

E

F Videtur S. Magnus mortuus esse in Heraclensi urbe

ex prævia monitione cælesti, ut varia documenta perhibent,

hujusque facti substantia, est non historice certa sit,

AUCTORE
J. G.
sub annum
660, imo
etiam serius,
si tamen Ber-
nardus Justi-
nianus recte
scripsit.

29 Quod ad hunc emortualem Sancti locum attinet, nihil apparet, cur asserenti Dandulo refragemur, ac vel idcirco etiam, quod verisimile non sit, S. Magnum fixam ex summi Pontificis ac patriarchæ Gradensis consensu Heracleæ sedem Opitergium, sub Longobardis nec sibi nec suis tutum locum, ullo umquam tempore revertisse, aut alio, quam episcopalis urbis a se conditæ, usum fuisse fixo domicilio. Accedit, quod sancti Præsulis corpus, prius quam anno 1206 Venetias transferretur, teste Legenda, hac in re fide digna, Heracleæ jacuerit, nec aliunde huc advectum legatur; ut adeo non immerito S. Magnus Heracleæ ad Superos emigrasse statuatur; quamquam tamen, deficiente auctoris sat antiqui testimonio, id certum dici nequeat; ac propterea in hujus Sylloges titulo eum non indubie, sed forte Heracleæ defunctum scripsi. At quo tempore ejus obitus contigit? Respondeo, cum Sanctus noster, teste Dandulo, clerum et populum suum multipliciter in eadem urbe Heracleana auctum viderit, ingensque cleri populique incrementum non nisi paulatim tacitisque annis fieri soleat, eum sat probabiliter etiam post annum 655 in visis statui posse, ac fortassis non ante annum 660, cum dierum plenus bonorumque operum esset, æternam mercedem fuisse consecutum. Imo vero, si re ipsa, ut scribit Bernardus Justinianus, ad ultimam usque senectutem S. Magnus vixerit posset in hypothesi, quod, cum Heracleam condidit, quinquagenarius dumtaxat esset, etiam ultra annum 660 episcopatus ejus extendi, quod tamen ego ex sola Justiniani auctoritate asserere non ausim.

Non fuit episcoporum postremus, qui Opitergiensis episcopi titulum gesserit,

50 Ceterum, priusquam huic Syllogæ finem imponam, conveniendus mihi rursum est Orlendius, qui, S. Magni episcopatum Opiterginum Heraclei, adhuc imperantis, temporibus citato tomo pag. 324 innectens, Præsulem nostrum postremum Opitergii episcopum facit, ac nihilominus Benenatum, Opiterginum episcopum, eodem loco memorat, qui Epistolæ Agathonis

Papæ et synodi Romanæ, quam habes apud Har-
duinum tom. III Conciliorum a col. 1113, addito Opitergiensis ecclesiæ episcopi titulo, anno 680 subscriptus ibidem col. 1158 legitur. Profecto, si eo sensu hæc scripserit Orlendius, ut post S. Magnum nemo Opitergini episcopi titulum gesserit, ipsa se ejus assertio destruit, nec pluribus confutari opus habet; sin autem nihil aliud scriptor ille significatum voluerit, quam S. Magnum postremum ex Opiterginis episcopis fuisse, qui ea in urbe indubie sedem habuerit, lubens ei accedo, cum, ut ante dixi, verisimile non sit, statutam Heracleæ episcopalem sedem, a S. Magno Opitergium fuisse revectam, aut etiam id ab alio factum dein fuisse, præsertim cum vice altera et funditus quidem sub annum 667 a Grimoaldo Opitergium deletum fuisset. Crediderim tamen, Præsulem nostrum, translata Opitergio Heracleam episcopali sede, Opitergini episcopi titulum et pastorem miserimæ hujus diæcesis curam numquam deposuisse, eaque in re sui imitorem habuisse Benenatum, qui anno 680 sese Opitergiensis potius quam Heracleensis ecclesiæ episcopum scripserit, quod non modo hanc una cum altera moderaretur, sed præsertim, uti conjectare lubet, quod Opiterginus episcopatus antiquitate aliisque titulis Christiano orbi notior illustriorque Heracleensi esset.

51 Porro tum temporis Opiterginos episcopos Gradensi patriarchæ Catholico subfuisse et a schismate Aquilejensi jam pridem fuisse revocatos, recte observat Joannes de Rubeis in Monumentis ecclesiæ Aquilejensis col. 507, quod et ex Danduli Chronico et ex comperta Præsulis nostri sanctitate abunde confirmatur. Plura de S. Magno dicere non habeo; nec scio, an eorum, quos Bernardus Justinianus col. 84 multa Sancti miracula Vitamque scripsisse, adstruit, hodieque lucubrationes exstant, atque, an ejusmodi sint, quæ non immerito in illustrissimi Corneli Opere locum habuissent, atque in hoc nostro fuissent commemorandæ.

subfuitque
Gradensi pa-
triarchæ Ca-
tholico.

DE S. PARDULPHO ABB. CONF.

C WARACTI IN DIOECESI LEMOVICENSI IN GALLIA. F

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. S. Pardulphi Acta, memoria apud martyrologos et cultus sacer.

ANNO
DCCXXXVII.
S. Pardulphi,
Waractensis
abbatis,

Natalium suorum humilitatem S. Pardulphus, Waractensis seu Garactensis abbas, cujus hodie Acta exhibemus, virtutum suarum claritudine prodigiorumque frequentia, vir Deo et hominibus amabilis, majorem in modum illustravit. Erat autem Waractum seu Garactum sæculo sexto et septimo Lemovicensis (ad quam diæcesim hodieque spectat) territorii vicus, decima circiter a Lemovicibus leuca ad fontes Wartimpæ (la Gartempe) situs: at, postquam eo loci SS. Petro et Paulo Apostolis monasterium, cujus primus abbas S. Pardulphus fuit, Lantharius,

Lemovicensium comes, condidit, eo sensim accrevit, ut in oppidum evaserit, atque hac nostra ætate Marchiæ Superioris caput audiat. Le Gueret Galli vocant. Waractensis autem monasterii Dionysius Summarthanus tom. II Galliæ Christianæ col. 555 sequentem notitiam exhibet: Inter antiqua Lemovicensis diæcesis monasteria, nunc oblivione sepulta, Waractense S. Petri recenseatur, a Lantario comite fundatum ad fontes Wartimpæ fluvii, ubi nunc est GUERET urbs primaria Marchiæ. Hujus loci abbas celeberrimus fuit S. Pardulfus S. PARDOUX cujus Vitam habes Sec. 3 Benedictino p. 1. pag. 571. Modo prioratus ad nominationem abbatis S. Savini Pictavensis, ut

notat

A notat Ms. codex Solemniacensis. Ceterum quem ex Actis Pardulphum dixi, alii Pardulfum, vel Pandulphum vel Paradulphum nominaverunt.

cujus præter
recentiores

2 Sancti hujus Abbatis inter scriptores recentiores gesta persecuti sunt Menardus lib. II Observationem in Martyrologium Benedictinum ad diem 5 Novembris, Mabillonius in Annalibus Benedictinis tom. II ad annum 752, num. 11 et 12: item ad annum 757, num. 58. Bailletus in Vitis Sanctorum ad hunc diem. Nonnulla quoque de illo refert Bernardus Guidonis Ordinis PP. Prædicatorum, primum Tudensis in regno Gallæciæ, dein Lodovensis in provincia Narbonensi episcopus, anno 1551 ex hac vita ereptus, Tractatu de Sanctis Lemovicensibus apud Labbeum tom. I Bibliothecæ librorum Mss. pag. 654. Plura Gaufredus, Prior Vosiensis in diocesi Lemovicensi, qui anno 1185 scripsit, in Chronica, quam idem Labbeus tom. II Bibliothecæ mox laudatæ a pag. 280 typis edidit. Gaufredi Chronicon non raro adhibebimus infra: at cap. 64 hæc habet: Sed ista latius in libro Miraculorum sancti Pardulphi narrabo, ubi multa de sacrosancto mysterio (Eucharistiæ) ad correctionem multorum, si Deus permiserit, proposui tractare. Steteritne promissis Gaufredus, ignoro: opus equidem promissum, si aliquando conscripserit, hactenus eruditos latet; foretque optandum, ut tum ad fidelium fructum, tum ad majorem sancti Abbatis gloriam e tenebris protraheretur in lucem. Scriptores aliquot habes, qui de S. Pardulpho egerunt: nunc, qui ejus Vitam seu Acta scripserint (martyrologorum dein mentio fiet) dispiciamus.

aliquot scri-
ptores

3 Inter S. Pardulphi biographos, ut a recentioribus ordiar, præter Bailletum jam laudatum, numerandus in primis videtur Bernardus Lodovensis episcopus, de quo supra: nam Gononus lib. IV Vitarum Patrum Occidentis S. Pardulphi Vitam exhibet, quam ex illo vel descripsit, vel contraxit; hunc enim Vitæ, a se editæ, titulum præfixit: Ex Bernardo, Lodovensi episcopo, tom. II de Vitis Sanctorum, notatque in margine, servari illam in antiquis membranæ Bibliothecæ PP. Dominicanorum Avenionensium. Hoc porro illius exordium apud Gononum legitur: Beatus et inclutus Christi servus Pardulphus, in territorio Lemovicensi etc. Triplicem Sancti Vitam in Mss. habemus, sed nullam, quæ a transcriptis jam verbis incipiat: sed facilis jactura est, dum certiora et antiquiora monumenta suppetunt. Quem supra laudavi, Gaufredus Prior Vosiensis cap. 52 auctor est, Ivonem, Priorem Cluniacensem, Acta quoque S. Pardulphi ex scriptore antiquiore, veraci quidem, sed inculto, stilo luculentiore concinnasse, scilicet sub annum Christi 1101, de quo capite 51 paulo ante memineral. Verba illius sunt: Ivo interim, Cluniacensis Prior, vir scholasticus, Lemovicas deveniens, a monachis S. Martialis obnixè rogatus, Vitam S. Pardulphi, quæ veraci fide quidem, sed inculto stylo conscripta erat, luculenter exarare studuit: Hymnumque de eodem piissimo Confessore composuit, ita incipiens: «Fideles» cuncti gaudeant etc. »

Vitam exhibet

4 Cum nullam Vitæ S. Pardulphi, ab Ivone conscriptæ, notam adjecerit Gaufredus, et Gononus Bernardi Guidonis verba fortassis immutavit, nescio, Bernardine, an Ivonis sit S. Pardulphi Vita e Ms. Pragensi anno 1642 Praga ad Majores nostros missa, cujus initium est: Beatus Pardulphus in territorio Lemovicensi, vico no-

mine Sardone, et ex plebeis quidem parentibus procreatus, sed morum honestate et virtutum ubertate fuit insigniter adornatus. Stilus ejus paulo floridior; sed magis Vita illa contracta est, quam ea, quam antiquam, de qua mox, dicimus. Periodum unam aut alteram de S. Pardulphi lipsanis ad calcem habet, quæ in Bernardi Guidonis Opere, ut suo loco videbitur, totidem fere verbis legitur: unde Bernardi Guidonis esse, conjici potest: at sicut hic periodum illam unam aut alteram e Gaufrede Priore Vosiensi descripsit, ita et Gaufredus ex Ivone fortassis fuerit mutuatus. Mabillonius in Observationibus præviis ad Vitam S. Pardulphi Sæculo III Benedictino part. I, pag. 572 Vitæ S. Pardulphi contractæ apographum quoddam Compendiense, cum Vita a se edita collatum, Ivonem auctorem habere fortassis, ait: utut sit, bene habet, Vitam antiquam S. Pardulphi, ab auctore subæquali non admodum culto quidem, sincero tamen scribendi genere exarata, ad nostram ætatem usque loco non uno fuisse conservatam.

5 Antiquam S. Pardulphi Vitam typis edidit Labbeus, Ex veteribus nostris membranæ, inquit tom. II Bibliothecæ librorum Mss. pag. 599, et Apographo R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis Jesu theologi. Hunc secutus est Mabillonius Sæculo Benedictino mox laudato, ubi a pag. 575 usque ad pag. 581 antiquam S. Pardulphi Vitam ex codice Ms. Chesniano et Bibliotheca Labbeana depromptam, cum apographo ejusdem contracto tum Compendiensi, tum Lemovicensi collatam, suis denique Observationibus illustratam exhibet. Compendiensi apographi versus nonnullos Observationibus suis, ubi hoc a Vita, a se edita, nonnihil discrepabat, verbatim inseruit: hos ego cum simili Vitæ S. Pardulphi contracto apographo, quod ad Majores nostros anno 1666 D. Ludovicus Nicque, Cælestinorum Suessionensium bibliothecarius, misit, contuli, et cum insertis a Mabillonio Observationibus suis Compendiensi apographi versibus plane congruere reperi. Præter id Suessionense contractum apographum, prolixior quoque S. Pardulphi Vitam antiquam in Mss. habemus, hic excudendam. Labbeana et Mabilloniana multo emendatior est, ut verosimiliter, quæ in illis sententiarum confusio, stilique barbaries subinde occurrit, amanuensium potius oscitantæ aut imperitiæ, ut fieri non raro consuevit, tribui debeat, quam illius auctori vitio verti. Debemus illam Pardulpho Bourgeois, Societatis Jesu, qui, Patroni sui amore ductus, diligentem præstitit operam, ut eam in patria sua, forte Lemovicensi, inveniret; inventamque ope R. P. Possini Antverpiani misit anno 1684, ut in ejus litteris Auriliaco, Arvernæ Superioris oppido, ubi litteras humaniores docebat, ad Possinum datis, et ab hoc ad nos transmissis legitur.

AUCTORE
J. B.

scriptor ano-
nymus,

E

F

6 At unde hunc S. Pardulphi Vitam, quod supra dictum est, ab auctore, Sancto subæquali, conscriptam esse, conficitur? Primum id auctor ipse innuere videtur in ipso Præfationis suæ exordio, sic scribens: Plerique, dum priscorum patrum antiqua laudant gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt.... Sed melius utrobique, opinor, utrumque se commiscere. Quasi dicat, alios veterum Sanctorum miracula suis scriptis celebrare solere; sibi vero propositum esse, non de veteri, sed nupero Sancto sermonem habere: neque sic ea verba videntur posse intelligi, ut dicat, se S. Pardulphi miraculorum vetera, tum recentia litteris mandare; cum nul-

illi, ut appa-
ret,

AUCTORE
J. B.

lum ex ejus miraculis speciatim proferat, quod S. Pardulphus vel non præstiterit vivus, vel paucis ab illius obitu annis non contigerit. Dein num. 18 de urbe Bituricensi a Francorum exercitu male habita loquitur in hunc modum: Cum autem moderno tempore Francorum cohortes prædictam urbem depopulassent, et omnes domos igni cremassent, domum, in qua erant cunæ suspensæ (pueri e baptismo a S. Pardulpho suscepti) nullatenus cremare, vel quidquam ex ea exurere valuerent, Moderno, inquit, tempore: atqui id contigit anno 744 vel sequenti, cum Chunoaldus, Aquitaniæ dux, erepto e vivis Carolo Martello, in Carolomannum et Pipinum rebellavit: tunc enim, inquit Fredegarii continuator part III (vide tom. II Scriptorum Rerum, Gallicarum pag. 438) Carlomannus atque Pippinus, principes germani, congregato exercitu, Ligeris alveum Aurilianis urbe transeunt, Romanos proterunt, usque Beturigas urbem accedunt, suburbana ipsius igne comburunt.

ætatesuppar;

7 Denique manifesta sunt verba, quæ eodem numero paulo ante præmittit: sic habent: Hujus sancti Viri aliud fertur miraculum, quod per eum divina est operata Clementia, et multi supersunt, qui viderunt. Ut adeo audiendi non sint ii, quos suspicari Bailletus ait, S. Pardulphi Vitam primum ab Ivone, Cluniacensi Priore, fuisse conscriptam; ea verosimillime tantum de causa, quod et hic hujusmodi aliquid fecisse memoretur. Hæc de ætate auctoris: nomen suum nec ipse prodidit, nec uspiam proditum reperi: monachum tamen Aquitanum fuisse, conjicio: monachum quidem, quod Berthemarium abbatem Patrem suum in Præfatione appellet; Aquitanum vero, quod ibidem Berthemarium sic alloquatur: Non minimas omnipotenti Opifici gratias agimus, quia hic in Aquitania... quam plures philosophos et rhetores, qui Vitam vel Gesta miraculorum S. Pardulphi confessoris suo stylo enarrare queunt. Quis fuerit Berthemarius abbas, cui anonymus biographus S. Pardulphi Vitam inscripsit, pariter incertum est: forte unus ex Waractensibus abbatibus, Sancti successoribus, ut non absurde Mabillonius suspicatur; alium tamen suggerit in Annotatis, Berthemarium scilicet, Senonensem S. Petri abbatem, qui Caroli Magni tempore fuerit, teste Clario monacho ad annum 804. Verum ex verbis mox adductis tam anonymum, quam Berthemarium Aquitanos, Bituricensi vero cladi propinquiores fuisse, ex verbis, numero superiore descriptis, verosimilius apparet. Nunc de martyrologis pauca dicamus.

apud recen-
tiores aliquot

8 Quamquam S. Pardulphi sanctimonia non per Aquitaniam modo, sed et per vicinas Galliæ provincias longe lateque fuerit divulgata, eum tamen nec Ado, nec Usuardus, nec ceteri illius fere ætatis martyrologi suis Fastis inseruerunt: recentiores igitur aliquot recensebo. Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum ad diem 6 Octobris ita habet: In territorio Lemovicensi S. Pardulphi eremitæ. Menardus in Martyrologio Benedictino, sed ad diem 5 Novembris, quod illi singulare est, sic scribit: Lemovicis, sancti Pardulphi abbatis, sanctitatis et miraculorum gloria illustris. Castellanus in Martyrologio Universali, sed Gallice: Varacti in Marca-Lemovicina S. Pardulphus, ejusdem loci abbas, cujus corpus in honore est Arnaci, prope Pompedorium. Martyrologium Parisiense, anno 1727 excusum: Varacti in Marca Lemovicina, sancti Pardulphi abbatis. Bucelinus in Menologio Benedictino ali-

quanto prolixior: Lemovicis S. Pardulphi abbatis, qui a pueritia utroque lumine orbus, sed gratiæ divinæ fulgoribus illustratus, filium se lucis esse, ipsa conversatione monstravit, carnis maceratione stupendus, in pauperes profusus, miraculis etiam conspicuus, siquidem infirmos quosque manuum impositione sanabat, abigebat infuso benedicto oleo dæmones, prodigiaque innumera orationum efficacia operabatur. Factus demum, etsi multum renitens, Varactensis abbas, alumnos cælo dignissimos formabat. Octogenarius cum jam esset, ostensa sibi a S. Michaelē scala gloriæ, per quam meliorem ascenderet patriam, inter verba orationis et benedictionis, quibus populo bene precatus est, æterna pace obdormivit. Varactum, ut jam monui, in diœcesi Lemovicensi situm est, et tum ibi, tum Lemovicis, ut infra apparebit, cultum nactus est S. Pardulphus; hinc e citatis martyrologis alii Varacti, Bucelinus e Saussayo, de quo mox, Lemovicis Sanctum annuntiant.

martyrologos

9 Andreas Saussayus in Appendice Martyrologii Gallicani verbis mox citatis, ex ipso a Bucelino transcriptis, hæc addit præterea: S. Pardulphus, qui virtute et moribus præclarus, Deum quærens, mundum fugiens, eremum coluit, ægris medicinam fecit, energumēnos sanavit, et a nativitate contractos dissolvit. Tandem a Lauterio, comite Lemovicensi, Garactum evocatus, abbatia, quam is in honorem Apostolorum Petri et Pauli construxerat, præfectus est; quam sancte et prudenter administravit. Idem Saracenos, a Carolo Martello profligatos, a suo oratorio vi divina effugavit, et octogenarius non absque viatico discessit. Cujus est memoria in his regionibus celebris. Garacti reliquiæ ejus coluntur. Plurimæ vero ecclesiæ ei inscriptæ sunt, maxime in territorio Arvernensi, ubi vicorum Cyriaci, Blansaci et Turris ipsimet patrocinia concedita sunt. Quæ de virtutibus et miraculis S. Pardulphi Saussayus memorat, ex Actis deprompta sunt. E vicis vero, quorum patronum ait S. Pardulphum, tertius apud Blavium post pag. 137 haud procul Duranti (la Dordonne) fonte hoc pacto signatur: S. Pardoux de la Tour. Tres quoque vici, S. Cirgue dicti, in eadem Blavii Tabula, Arverniam exhibente, signantur, quorum fortasse aliquem Cyriaci nomine Saussayus designavit. Blansacum in Codice Beneficiorum diœcesis Claromontanæ, anno 1638 Parisiis impresso, his verbis memoratur Gallice: Pastoratus S. Pardulphi, et S. Vincentii (de Blanzat) illi annexus.

E

F

10 Idem Saussayus parte II Martyrologii Gallicani a pag. 1247 Martyrologium monasterii Patrum Benedictinorum S. Sabini de Levitania, ab annis circiter 500, ut ait, seu sæculo duodecimo exaratum edidit, in quo ad diem 6 Octobris hæc leguntur: Tolosano in vico, qui dicitur POMPIACO natale S. Pardulphi, episcopi et confessoris; cujus illic servari reliquias aliquot, indigenarum traditio est, teste Simone Peyroneto, parochia beatæ Mariæ de Tauro Tolosæ, in Catalogo Sanctorum: verum valde credibile est, Pardulphum, in vico Pompeiaco cultum, perperam vocitari episcopum, aliumque non esse a Waractensi abbate, quod quidem suadere videtur, tum hujus per Aquitaniam et Arverniam celebritas, nomen pluribus hominibus vicisque commune; dies, quo colitur; tum denique, quod Pardulphus iste episcopus cetera sit plane ignotus; ac fieri facile potuerit, ut Pompeiacenses,

memoria,

A a Lemovicensi territorio paulo remotiores, Sanctum, cujus reliquias jam olim possedissee, credunt, probe perspectum non habuerint. Tomo II Spicilegii Acheriani Editionis Novæ, anno 1723 factæ, pag. 53 S. Pardulphus Wandelberti Martyrologio insertus legitur ad diem 6 Octobris post hunc Wandelberti versum :

Virgo Fides pridie hinc felici morte triumphat. Quem versum sequentia verba excipiunt : In Africa Rogatæ, Saturnini, Faustini, et sancti Pardulphi confessoris : verum, quin hæc eo ab interpolatore recentiori intrusa sint, minime dubium est.

cultus sacer
per varias

B 14 Porro vel ex iis, quæ ex Saussayi Martyrologio adduxi, de Sancti in Arverniam, et forte in diocesi Lomberiensi, in qua Pompeiacum, ecclesiastico cultu satis liquet. Plures præterea vici in Chartis Geographicis apud Blavium tum Arverniam, tum territorii Lemovicensis occurrunt, qui a S. Pardulpho nomen sortiti sunt, atque adeo, quibus ille verosimiliter vel patronus, vel sacris in honoribus est. Et Arverniam quidem Tabula, præter memoratum jam vicum, S. Pardoux de la Tour, tres alios ejusdem fere nominis, eundem tamen, ut opinor, Sanctum significantis exhibet; nimirum S. Padaux ad Sivolim seu Seucaulam (vulgo la Sioule) situm; S. Pardon ad Elaverem (Gallice l'Alier) S. Pardon le Neuf in parte territorii Lemovicensis, Arverniam contigua. In territorii vero Lemovicensis Tabula ab utroque latere Tutelensis urbis geminus vicus occurrit, alter versus Duranium fluvium (la Dordogne,) quem S. Pardous nominat; alter prope Viseram (la Vesere,) quem S. Perdous, paululum immutato nomine, dixit. Hinc, superato fluvio (la Vienne) priusquam ad fluvium (Taurion) pervenias, occurret alter vicus, S. Pardoux, et item alter trans fluvium Crosam (la Creuse) S. Pardous les Cars. Reperitur denique in citata Tabula Vartimpam inter et fluvium (Vincen) vicus, cui S. Pardons nomen adscribit.

Galliæ dioceses
propagatus; et Offi-
cium pro-
prium,

C 12 Codex Beneficiorum diocesis Lemovicensis, anno 1638 Parisiis impressus, præter vicariatuum unum, pastoratus 11 enumerat, qui a S. Pardulpho nomen habent; quorum unus in diocesi Pictavensi est, et apud Blavium in Tabula Geographica Pictavensis ducatus, paginæ 124 subnexa, non procul a fonte fluminis cujusdam, Toarciæ alluentis, ac dein in Ligerim sese exonerantis collocatur. Similiter et diocesium Tutelensis, Petrocoriensis (in qua et monasterium est sanctimonialium seminarum Ordinis S. Dominici, S. Pardulphi dictum, ex Margaretæ, vicecomitissæ Lemovicensis, testamento sæculo xiii exeunte fundatum, teste Bernardo Guidonis in Historia Tolosanæ et Provinciæ Provinciarum apud Martene Scriptorum veterum tom. VI, col. 527 et binis seqq.) Malleacensis, Pictavensis, Xantonensis et Sarlatensis codices Prioratus, pastoratus vel vicariatus, unum aut plures, enumerant, qui a S. Pardulpho nomen traxere : unde colligi potest, quanta in illis regionibus fuerit jam olim S. Pardulphi celebritas. Cultum ejus admodum celebrem, ac late propagatum jam inde a sæculo xii, Bailletus scribit : imo et longe prius in Arverniam, atque adeo verosimillime etiam in diocesi Lemovicensi sacros honores obtinuisse, liquet ex Libello de sanctis ecclesiis et monasteriis Claromontii, cujus auctor sub annum 950 fuit, quemque Labbeus tom. II Bibliothecæ librorum Mss. inseruit,

ubi pag. 724 hæc leguntur : In ecclesia S. Pardulphi, altare S. Pardulphi. In diocesi autem Lemovicensi ad diem 6 Octobris colitur Officio proprio et ritu semiduplici. In Lemovicensi Breviario anni 1625 sic habet Oratio : Deus, qui nos annua beati Pardulphi confessoris tui festivitæ lætificas : da nobis, ejus intervenientibus meritis, et perpetua protectione muniri, et salutarî gaudere profectu. Per Dominum etc.

AUCTORE
J. B.

13 Lectiones secundi Nocturni, ex Actis hauriæ, his verbis concipiuntur : prima; Pardulphus, patre agricola in viculo Sardeno non longe a Garacto natus, ex casu rami arboris, caput affligentis, a pueritia utroque orbatus est oculo. Ab eo tempore meliori animi lumine collustratus, florere cœpit bonis operibus et miraculis : nam et adolescens tenuis victus et vestitus majorem partem traditam elanculum pauperibus erogabat, et convenientes undique infirmos, dæmonibus etiam occupatos, admoto oleo benedicto, aliquando etiam sola manus impositione curabat. Secunda; His et aliis plerisque virtutibus clarus, monasterio Garactensi, in honorem S. Petri a Lantario, comite Lemovicensi, extracto, licet invitatus, præficitur; mundo cæcus, at mente perspicacissima religiosam vitam professos in cælum ducturus. Sanctitatis exemplar absolutum, sibi egressu a cœnobio, et carniū esu perpetuo interdixit, sicco cibatu semel ut plurimum in hebdomada victitans, noctes insonnes in oratione, prono corpore, quantum vires humanæ ferre poterant, summa cum animi suavitate ducebat.

quo in Lemo-
vicensi

E 14 Tertia; Auribus eruditus, Psalmos, Antiphonas, Responsoria, quæ, dum perageretur divinum officium, audierat, assidue animo volebat, sub Nonæ tempore pauperes et infirmos, qua poterat ope, maxime verbo Dei solabatur. Meritorum tandem præmia consecuturus, ostensa sibi a Michaele archangelo scala, per quam in cælum ascenderet, fere octogenarius, temporibus Caroli Magni (imo Martelli) et Chunoaldi Aquitaniam ducis, suis et plangenti populo bene precatus, inter hæc extrema verba : « Filii, » custodiat vos Dominus, et ab omni malo defendat, et det vobis pacem, ut merito audiatis desiderabilem illam vocem : Venite benedicti Patris mei, percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi » pridie Nonas Octobris sanctam efflavit animam. Simili pariter Officio et ritu colitur in diocesi Sarlatensi, sed illius festum in diem decimum Octobris ibi transfertur; dies vero sextus Octobris SS. Fidei, Caprasio, Primo et Feliciano sacer est, de quibus tunc pariter Officium proprium recitatur. Forte in diem 10 Octobris S. Pardulphi festum Sarlatenses transtulere, ex quo S. Feliciani reliquiae in Issigiacense Sarlatensis diocesis monasterium Lemovico illatæ fuerunt. Hæc ex Proprio Sanctorum diocesis Sarlatensis, anno 1677 Lutetiae Parisiorum impresso; ex quo pariter Orationem de S. Pardulpho propriam, et Lectionem secundi Nocturni tertiam (reliquiarum argumentum in Lemovicensibus jam recitatis habes) huc transcribo.

et Sarlatensi
diocesis

F 15 Illa sic habet : Deus, qui in corporali cœcitate copioso spiritus splendore beatum Pardulfum, confessorem tuum, illustrasti, ejus meritis et precibus cœleste nobis lumen largiter infunde, quo omnes mundi fallacias detegentes, ad æternam gloriæ tuæ claritatem intendamus. Per Dominum nostrum. Lectio secundi Nocturni

gaudet.

tertia

AUCTORE
J. G.

tertia hæc est : Corpus ejus, in monasterio Waractensi sepultum, longe postea, relictis sarcophago et cineribus, translatum est in monasterium Sarlatense, et juxta corpus S. Sacerdotis, Lemovicensis episcopi, collocatum. Cum autem undique adventantes populi ob virtutes, quas Dominus per Famulum suum operabatur, quietem ac solitudinem monachorum perturbarent, æquum visum est, Pardulli sacras exuvias in ecclesia S. Joannis juxta monasterium deponere; unde eductæ circa annum millesimum, instante Guidone de Turribus, advectæ sunt Arnacum : ubi Pardulfus multis claruit miraculis. Celebre vero illud est, quod ad portam urbis Lemovicæ corpus ejus tamdiu immobile perstitit, donec cæcus, adductus coram populo, illuminaretur. Sed et anno millesimo nonagesimo quarto, cum ignis subcutaneus vehementer iterum Aquitanos affligeret, indictis ad avertendam iram Dei supplicationibus, corpus sancti Pardulli, cum aliorum Sanctorum reliquiis, de Arnaco ad Sanctum Martialem Lemovicensem advectum est, ubi varia coruscarunt miracula et infirmi plurimi sanati sunt. *De S. Pardulphi cultu hæc hactenus* : de variis exuviarum ejus translationibus suis erit infra dicendi locus, posteaquam de iis, quæ de Sancto nostro Acta suppeditant, sermonem habuerimus.

§ II. S. Pardulphi natales, vita, tum solitaria, tum monastica.

Natus in Lemovicibus parentibus agricolis,

Sancti Pardulphi biographus, Sancto suppar, et stilo quidem simplici et veraci, non tamen verosimiliter tam inculto, quam præferunt exemplaria seu apographa Labbeorum et Mabillonianum, usus, ut jam monui, ab illius natalibus et parentum conditione exorditur. Non raro quidem contingit, ut, qui Sanctorum Vitas describunt, fictitium illis natalium splendorem affingant, quasi Sanctis laus propria, suisque meritis parta non sufficeret, nisi figmentis, etiam interdum absonis, illustretur. Non ita biographus noster : In Occidentali plaga, inquit, partium Aquitanicæ, diœcesi Lemovicensi, ex agrorum cultoribus, in vico, cujus vocabulum est Sardenus, vel in Sardeno monte ortus est puer fidei genealogia, cui nomen Pardulphus. Consonant Labbei et Mabillonii apographa; sed vicum, in quo natus est, Seredinnum appellant. Hunc codex beneficiorum diœcesis Lemovicensis supra citatus Sardent vocat Gallice; apud Blavium vero, pariter ante laudatum, legitur Sarden. Situs autem est haud procul Varacto, cujus situm supra exposui, ab eoque in Charta territorii Lemovicensis Blaviana interjectis aliquot montibus vel collibus separatur; unde intelligas, cur biographus dixerit, vel in Sardeno monte. Parentes ejus agriculturam exercuisse, affirmant etiam apographa cetera; ingenuos tamen fuisse, addit Suessionense nostrum et Compendiense Mabillonii; quod, ut verum esse non difficulter admisero, ita a vero prorsus alienum apparet ex dictis, quod in Notitia Galliarum pag. 629 Adrianus Valesius ait, docere S. Pardulphi biographum, illum nobilibus

senatoribus natum esse, quodque in solo Valesio fortassis reperitur.

47 Quo tempore mundo editus fuerit S. Pardulphus, accuratius dicetur, ubi de illius obitu disseretur : a Sancti natalibus ad virtutes illius, quibus vel in pueritia fulsit, biographus progreditur, quas, quia commentatione non indigent, cursim nominasse sufficiet. Commendat eum maxime a mansuetudine morumque modestia, a sinceritate, temperantia, et insigni commiseratione in pauperes, qua ductus victui suo, licet tenui, vestibusque detrahebat, ut sibi esset, quod egenis elargiretur. Casum his inserit, corpori ejus nocuum, sed animæ utilem, quo ex arboris rami in caput suum lapsu oculorum lumen amisit quidem, sed intus uberiore deinceps divini luminis copia illustrandus. Cæcus quidem, inquit, corpore, sed fulgens in opere; tentatus ad tempus, sed non mortificatus; aspectu paulisper privatus, sed perpetuo bonorum opere repletus. Eadem leguntur in Vita S. Pardulphi apud Mabillonium et Labbeum, uti et in Ms. nostro Suessionensi. Unde effici videtur, pristinum oculorum usum Sancto paulatim fuisse restitutum. Ceteris quidem cælestis itineris ducem, licet cæcus esset, se præbuisse, biographus subdit; at cum pueritiam seu adolescentiam nondum emensus fuerat, et in parentum contubernio adhuc versabatur. Manifestius loquitur Suessionensis nostra Epitome, quæ cæcum mansisse ait, plurimis diebus, non toto vitæ cursu : ex quibus fit, haud certum esse, S. Pardulphum, prout Breviaria Lemovicense et Sarlatense innuunt, perpetua in cæcitate vixisse. Litteris prius imbutum fuisse, quam oculorum usu privatus fuerit, addit Ms. nostrum Pragense; at cum id vel Ivonis, Chuniacensis Prioris, vel Bernardi Guidonis, aut alterius recentioris sit, non magni hac in re ponderis est, occurrentque infra ex Actis antiquis aliqua, unde potius oppositum suadeatur, de quo num. 21 consule.

48 Porro quanti apud Deum meriti vel in adolescentia S. Pardulphus fuerit, frequentia, quæ tum edidit, prodigia declararunt : illa generatim hisce verbis biographus refert : Cui mox tantam Dominus gratiam contulit, ut, qui ad eum veniebant, variis infirmitatibus languentes, si cui manum imponeret, vel oleo benedicto perungeret, aut aquam benedictam potandam daret, repente ab eis omnes infirmitates febrium repellebantur; etiam et qui a dæmonibus vexabantur, cum ad eum perducti fuissent, obsessa a dæmonibus corpora liberabantur. Hæc de Sancti prodigiis, in adolescentia editis, biographus, ut dixi, generatim; ea verosimiliter de causa, quod non pauca, serius facta, enucleatius enarranda haberet. A prodigiis, quæ in adolescentia et in parentum, quantum quidem ex illius loquendi modo apparet, domo adhuc versans edidit, ad Waractensis monasterii constructionem, gestamque hujus a Sancto præfecturam sermonem convertit biographus : sed priusquam huc illum sequamur, sistendum parumper est, et num proxime e paternis ædibus in monasterium Waractense concesserit; num contra, relictis illis, in solitudine aliquamdiu seorsim vixerit, ex eaque, licet invitatus, ad Waractensis monasterii præfecturam retractus fuerit, indagandum.

49 Apographum, quod edimus, uti mox dictum est, a S. Pardulphi pueritia seu adolescentia ad ejusdem præfecturam mox progrediens, eam illius vitæ partem, quæ inter utramque effluxit,

amisso visu.

E

multisque patris miraculis,

F

vitam solitariam instituit :

A *xit, intactam præterit, et, quo interea Sanctus usus fuerit vitæ instituto, divinandum relinquit: nec enim vero apparet simile, Sanctum, adhuc puerum vel adolescentem, Varactensium monachorum moderamini fuisse admotum. Eodem defectu Labbeorum et Mabillonianum apographa laborant; uti et ex contractis apographis Compendiense Mabillonii et Suessionense nostrum. Sed Lemovicensis Epitome, et Pragense apographum solitariam Sancti vitam, antequam Varactum accederet, diserte adstruunt: ex illa Mabillonius citat, quæ sequuntur: Hinc gravis in utroque parente tristitia: sed, qui humano more lugere debuisset, parentes consolatus est. Tunc habitaculum solitarium construens, orationibus et vigiliis et jejuniis assiduus erat. Illud vero sic habet: Jam non permittit, sibi crescere ætatem sine virtutis incremento, sed solitarium sibi tabernaculum sive habitaculum construens, orationibus, vigiliis ac jejuniis supervacans et terrena fastidians, cælestibus interesse festinat. Quod autem hoc loci aiunt, vero perquam simile est: solitarium quippe locum incoluisse Pardulphum, cum Varactum evocatus fuit, satis indicant verba, quibus evocanti se Lanthario comiti respondisse num. 7 biographus perhibet, numquam se ex eo loco egressurum usque ad finem vitæ suæ. Indicat etiam perpetuus, qui in Sancto eluxit, solitudinis amor, etiam cum Varacti ageret, quoque a cella sua divelli numquam potuit, ut num. 8 biographus testatur.*

dein Varactum a Lanthario comite evocatus,

B *20 Locus porro, in quo solitariam vitam verosimillime egit, in pago ejus natali Sardeno situs erat, ut ex num. 6 manifeste consequitur. Dum vero hic S. Pardulphus Deo intentus vivit, virtutumque et miraculorum fama magis magisque increbrescit, Lantharius, Lemovicensium comes, in vicino Varacto SS. Petro et Paulo Apostolis monasterium condit: propecto jam opere, de comparandis monasterio dignis incolis sollicitus, quaquaversum misit, qui Dei servos et monachos ad illud inhabitandum invitarent. Latere comitem non potuit Pardulphus, vitæ sanctimonia ac tot prodigiis a puero clarus. Itaque Sanctum ipsemet accedit, Varactum invitat, ac tandem, licet ægre, precibus suis audientem habet. Tum Viri excellentem virtutem ac sanctitatem coram edoctus, dignum censuit, quem coactis undique monachis abbatem præficeret. Mirum dictu, quanta suis constitutus in hoc gradu Pardulphus vitæ abstinentia et austeritate præluxerit. Prosequitur hæc omnia biographus num. 6 et tribus sequentibus: cursim ego perstrinxi, quod nihil in illa peculiariter annotandum occurreret, et legenti plana sint atque perspicua. Inobservatum tamen præteriri non debet, quod de quotidianis ejus exercitationibus loquens num. 9 biographus prodit: etenim verbis illis: Quod vero restabat post Horas nocturnas ex Lectionibus, quod audierat, memoriter recitabat; post Matutinas vero Laudes, Responsoria, vel Antiphonas de sanctis Martyribus decantando meditabatur, allusio ad S. Benedicti Regulam continetur, quæ cap. 8 sic habet: Quod vero restat, post vigilas a fratribus, qui Psalterii vel lectionum aliquid indigent, inseruiatur.*

monachisque abbas præfectus,

C *21 Hunc Regulæ Benedictinæ locum in Observationibus ad cap. 23 Concordiæ Regularum ita Menardus commentatur: Sensus est, ut interstitium istud, quod intercedit a fine vigiliarum nocturnarum usque ad matutinos, hi, qui psal-*

terii et lectionum ignari sunt, in earumdem rerum meditatione seu lectione insumant. Cum igitur S. Benedictus dicit: « Meditationi inseruiatur, » subauditur, LECTIONUM ET PSALTERII. 1. lectionum et psalterii studio inservitur. Nempe, ut discant rudiores recte legere et pronunciare lectiones et psalterium, atque etiam interpretari: imo et ipsum psalterium memoriæ mandent, si possint. Et hæc fuit antiqua praxis. Ita Menardus. Porro ex biographo et Regulæ Benedictina cap. 8, prout illud Menardus interpretatur, duo colligere est; alterum, S. Pardulphum S. Benedicti Regulam secutum; alterum vero, de quo supra num. 17 mentionem feci, litterarum expertem fuisse, indeque compulsus, ut Laudes, Responsoria, Antiphonas, Psalmos memoriter disceret. Hoc quidem pro conjectura habeto. Quod vero ad Regulam S. Benedicti, quam cum suis monachis Pardulphus secutus fuerit, spectat, non ita id fortasse accipiendum est, quin et S. Columbani Regulam sectatus fuerit: nam, teste biographo num. 6, ex vicinis etiam et suburbanis locis monachos et Dei servos conquisivit Lantharius, atque adeo vero admodum simile est, monachos aliquot e Solemniacensi prope Lemovices monasterio ad vicinum Varactense evocasse: illud autem S. Eligius amore beati Columbani et ejus Regulæ condidit, teste Jona in Vita S. Eustasii, cujus verba recitant Cointius in Annalibus Eccl. ad annum Christi 651, num. 24, et Mabillonius Sæculo II Benedictino pag. 122, num. 17 in Vita ejusdem S. Eustasii.

22 Quo anno id monasterium condiderit Lantharius, neque biographus edicit, neque, unde utcumque colligatur, suppeditat quidquam: ex anno S. Pardulphi emortuali (757, ut infra videbitur) sed finem sæculi septimi, vel sequentis initium id contigisse, lato dumtaxat modo deducitur; uti et ex miraculis, quæ Pardulphus, jam Varactensis abbas factus, edidit, et in quibus enarrandis biographus dein totus est. Primum, quod ex illis refert, ita fere habet: Cum ea esset abstinentia S. Pardulphi, ut nec carnibus, nec volatilibus uteretur, rusticus quidam, repertos in silva fungos ad sanctum Abbatem deferens, Regnarico cuidam occurrit, qui fungos illos, per vim ablatis, sibi in mensa jussit apponi. Vix illos degustarat Regnaricus, quin ita faucibus ejus adhæserint, ut nec intromitti, nec ejici possent, dum per famulum veniam deprecatus, sancti Viri precibus suffocationis periculo ereptus est. Erat autem Regnaricus, ut biographus ait, illustrissimi viri Chunoaldi principis consiliarius ac Caroli (Martelli) legatarius seu legatus. Hinc porro, et ex anno S. Pardulphi emortuali (Christi videlicet 757) infra, ut dixi, stabiliendo, annus, quo hoc miraculum contigit, quam proxime in hunc modum eruitur.

miraculis clarerepergit,

23 Notissimus est apud Rerum Gallicarum scriptores Eudo Aquitanix dux, gestis modo contra Saracenos, Galliam agressos, modo contra Carolum Martellum rebus celebris. Exstincto Eudone successit Hunaldus filius anno 733: Anno ab incarnatione Domini (inquiunt Annales Francorum Metenses tom. II Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 684) dccxxxv Eodo dux mortuus est. Eudone mortuo, Carolus Martellus Aquitaniam subjugavit anno sequenti secundum Annales, Petavianos vulgo dictos: dccxxxvi, inquiunt, Audoinus episcopus mortuus est. Et Karolus dimicabat contra filios Eodonum. Aquitaniam

quorum unum sub annum 736,

AUCTORE
J. B.

vero Carolus, inita cum Hunaldo pace, ipsi Hunaldo sive Chunoaldo dedit; ut *Annales Metenses* habent, hæc omnia ad annum 753 per anticipationem referentes. Verbis, quibus Eudonis obitum memorant, proxime subjiciuntur sequentia: Quod cum audisset invictus princeps Karolus, adunato exercitu, Ligerem fluvium transiit, et usque Garonnam et urbem Burdegalensem et castra Blavia occupavit: illamque regionem cepit et subjugavit cum urbibus ac suburbanis eorum. Ducatumque illum solita pietate Hunaldo, filio Eodonis, dedit; qui sibi et filiis suis Pippino et Karlomano fidem promisit. Cum igitur miraculum illud contigerit sub Hunaldo, per Carolum Aquitanix duce jam sorte constituto, et anno 757 ex dicendis S. Pardulphus obierit, ad annum 753 vel potius 756 vel sequentem id referri oportere, verosimillimum est.

alterum vero

24 Quæ apud biographum a num. 12 usque ad 14 sequuntur miracula, commentatione non indigent, nec ullam habent notam, unde, quo circiter tempore contigerint, definias, si illud, quod num. 14 de paralytico, qui per quinquennium in S. Martini Turonensis porticu jacuerat, S. Pardulphi ope sanitati restituto, refertur, excipias. Contigit illud, teste biographo, cum S. Martini Turonensis cœnobio abbas præerat Audelandus; de quo quia infra sermo recurret, juverit hic, in tempus, quo dictum cœnobium abbas rexerit, prævie indagare. Sammarthani fratres tom. IV Gallix Christianæ col. 612 S. Martini Turonensis abbates hac serie memorant, tertium scilicet Vudelandum, quartum Gontrannum, quintum Autlandum seu Auctolandum. Vudelandum memorant ex diplomate Pancartæ nigræ, scripto xiii regni Theoderici regis iv Calendas Julias de rebus proprietatis suæ datis in patria Alemmannica, in pago Brisiganse. Annus Theoderici (Calensis nimirum, de quo tantum hic sermo esse potest) decimus tertius incidit in annum Christi 752; cur ergo hujus successorem Gontrannum ex eadem Charta sub Ibbone, Turonensi archiepiscopo, et anno 721 sedisse aiunt? Itaque Vudelandum perperam ab Autlando, Gontranni successore, distinxisse videntur.

ante annum
734 contigit,

25 Autlandi, S. Martini Turonensis abbatis, mentis fit apud Martene tom. I veterum Scriptorum col. 54 in diplomate Caroli Magni pro eodem monasterio his verbis: Venerabilis Hitherius abba ex monasterio S. Martini eximii confessoris Christi, peculiaris patroni nostri Turonicæ civitatis, ubi ipse pretiosus in corpore requiescit, innotuit serenitati regni nostri, qualiter antecessor suus Autlandus abba quasdam villas instituerit, quæ fratribus mensuatim per totum annum servire debent. Item in Præcepto Caroli Calvi, pro Turonensi S. Martini ecclesia apud laudatum Martene col. 107, ubi inter Fredegisi, S. Martini Turonensis abbatis, decessores Autlandus, Vulfardus et Itherius numerantur. Hinc, opinor, Sammarthani fratres Vulfardum Autlando velut proximum illius successorem, nullo alio interjecto, subjecerunt. Verum Autlando, non Vulfardus, sed Teutsindus proximus successor fuit: rexit enim Autlandus S. Martini Turonensis abbatiam anno ex jam dictis Theoderici Calensis xiii, id est anno Christi 752: præerat vero eidem Teutsindus anno Theoderici decimo quinto, qui cum anno Christi 754 connectitur in Chronico Fontanellensi cap. 9, scripto sub Ludovico Pio. Verba ejus tom. III Spicilegii Acheriani

pag. 210 sic habent: Teutsindus, Pater cœnobii S. Martini Turonensis ecclesiæ, sortitur locum regiminis (monasterii Fontanellensis) anno Dominicæ Incarnationis dcccxxxiv, Indictione ii, qui erat annus præfati regis Theoderici decimus quintus. Ex quibus quidem hoc loci tantum concludo, miraculum sanati a S. Pardulpho paralytici, qui per quinque annos in porticu S. Martini Turonensis jacuerat, non serius, quam anno 754, contigisse: sed ex iisdem Cointii sententiam de anno obitus S. Pardulphi infra refellam. Nunc ad biographum redeo.

26 Insigne fortitudinis, animique in Deum fiducia pleni, specimen a S. Pardulpho editum num. 13 biographus refert. Fusi ingenti prælio a Carolo Martello, et Eudone, Aquitanix duce, Saraceni fuga sibi consulebant: barbaræ gentis furorem clades accepta acuebat; et quidquid obvium habebat, seu sacrum seu profanum, igni ferroque tradebat. Jamque allatus Varactum rumor fuerat, certum S. Pardulphi monasterio exitum a Saracenis imminere: territi monachi, deserto monasterio, ad tutiora loca se receperunt; uni Pardulpho persuaderi fuga non potuit; sed, Deo fretus, barbarorum adventum intrepidus expectavit, latitante unico famulo, qui audacior ceteris rei exitum opperiebatur. Brevi post ad Varactense monasterium Saraceni pervenerunt; sed, instante orationi Pardulpho, illæso monasterio abiire, divina virtute compulsi. Cladem illam Baronius ad annum 723 retulit ex Annalibus Fuldensibus; quam recentiores eruditi ad annum 752 passim differunt, in quibus stant plerique veteres Rerum Francicarum Annales. Ex his aliquot, unde pugnae locum, annum, mensem et feriam discas, recitabo.

27 Annales Francici, qui vulgo Nazariani dicuntur, et ab anno 707 ad usque annum 732 excurrunt, sic habent: dcccxxii Karlus pugnavit contra Sarcinos (Saracenos) die Sabbato ad Pictavis. Petaviani ab anno 708 ad annum 751: dcccxxii Karolus habuit bellum contra Saracenos in mense Octobri, die Sabbato. Tiliani ab anno 708 ad annum 750: dcccxxii Karolus habuit bellum contra Sarcinos. Chronographus Fontanellensis, de quo supra: Hujus (Landonis, abbatis Fontanellensis et Remensis archiepiscopi) anno secundo, id est, Dominicæ Incarnationis septingentesimo trigesimo secundo, Eudo, dux Aquitanorum, cernens se superatum, et ad defendendam patriam suam contra Carolum se viribus esse destitutum, gentem perfidam Saracenorum ad auxiliandum sibi invitat (imo vero potius Caroli in hæc pugna comes et adjutor) qui cum rege suo, Abdirama nomine, Garonnam fluvium transeunt, Burdegalim urbem pervenerunt, ibique ecclesiis Dei igne concrematis, pluribusque Christianis interfectis, usque ad Pictavem urbem, basilicamque S. Hilarii igne concremarunt, et ad beatissimi Materni (lege Martini Turonensis) ecclesiam subvertendam summo conamine proficisci contendunt. Contra quos Carolus princeps juxta urbem Pictavem aciem construxit, et super eos, invocato Christi auxilio, intrepidus irruit, et eos cum rege eorum ad internecionem usque delevit. Acceptisque spoliis eorum, nomen Domini glorificans, tota jam Aquitania subacta, cum triumpho ad propria revertitur. Ex quibus verbis colligere est, inter Pictavium et Turonensem civitatem fuisse pugnatum, ac feri potuisse, ut e dispersis

et insignis in
Deum fiducia

E

anno, ut ap-
paret, 732

F

A dispersis Saracenis aliqui Varactum deflexerint, quaque possent, in Hispaniam per Vasconiam aut Septimaniam, quæ Saracenorum imperio parebant, redituri.

specimen
præbet.

28 Anastasius Bibliothecarius prædictam Saracenorum cladem Eudoni, nulla facta mentione Caroli Martelli, sub Gregorio II retulit, qui anno 751 ex hac vita migravit. Verum Anastasius duplex cum Saracenis prælium perperam miscet; alterum, quo Eudo sub annum 725 Saracenos fudit, alterum, quo Carolus Martellus una cum Eudone denuo eosdem protrivisse perhibetur anno 752. Colligitur id ex ipsis Anastasii verbis: etenim prælium illud, quod sub Gregorio II refert, accidisse ait, cum jam Hispaniarum provinciam per decem (Saraceni) tenerent annos: Roderico autem teste, lib. III, cap. 21, Gothicum regnum æra 752, seu anno Christi 714 Saraceni everterunt. At aliunde, cum idem Anastasius cecidisse dicat eo prælio, (quod non sine adulatione a variis scriptoribus proditum apparet) Saracenorum trecenta septuaginta quinque millia, quod de Caroli Martelli cum Saracenis pugna passim refertur, satis apparet, Anastasium duplex prælium in unum idemque confudisse; quod etiam Paulus Diaconus lib. VI de Gestis Langobardorum cap. 46 fecit. Primum prælium prope Rhodanum gestum esse Anastasius scribit; at posterius prope Pictavium Ligerimque contigisse, jam vidimus. Anno 721 Eudonem Saracenorum copias ex Aquitania pepulisse, notant Annales Nazariani et Petaviani: Chronicum vero Moissiacense ab Eudone Saracenos Tolosam obsidentes ingenti clade affectos fuisse, etiam scribit: pluribus igitur præliis Saracenos Eudo vicit, quorum saltem unum anno 752 una cum relato hic a biographo S. Pardulphi miraculo illigandum est.

Alterum ejusdem
miraculum,

29 Cetera, quæ a num. 16 persequitur biographus, S. Pardulphi miracula tacitus prætereo, de quibus, si quid annotandum occurreret, paucis id in Annotatis fiet: de postremo tamen, quod num. 18 ad calcem refert, quod annexam habeat temporis notam, de qua Valesium inter et Mabillonium non convenit, nonnulla disserere juvat. Miraculum sic habet: S. Pardulphus viri cujusdam e pago Bituricensi filium e sacro fonte susceperat; defuncti aliquanto post pueri cunas, quæ vivo illa sponte agitari sunt visæ, nescio, quo loco, in suis ædibus parentes suspenderunt; acciditque deinde, ut Franci Aquitaniam hostiliter ingressi ceteras apud Bituricensem civitatem domos igne concremarint; hanc autem, in qua dictæ cunæ suspensæ erant, exurere non potuerint. Contigit ea Francorum in agrum Bituricensem irruptio eo tempore, quo Hunaldus, Eudonis filius et in ducatu Aquitanix successor, Carolo Martello, cui, uti et ejus filius, fidem suam obstrinxerat, jam e vivis erepto, res novas moliri cepit, et a Carolomanno et Pippino, Martelli filiis, ad officium redire coactus est, quod ad annum 742 Rerum Francicarum lib. XXV Valesius refert.

quod anno
741 Mabillonius,

30 Mabillonius autem in Annotatis ad S. Pardulphi Vitam sic loquitur: Id contigit anno DCCXLI paulo post mortem Caroli Martelli, ut in Chronici Fredegarii continuatione legitur cap. 3. Verum neque id ait Fredegarii continuator, neque is Valesio refragatur: Carolum Martellum obiisse ait, undecimo Cal. Novembris, videlicet anni 741 ex Mabillonii aliorumque calculo; narrata Caroli morte, Chiltrudis, Caroli filix, cum Odilone Bavarix duce conjugium refert: tum ita prosequitur: Interea rebellantibus Wasconibus

in regione Aquitanix cum Chunoaldo duce, filio Eudone (Eudonis) quondam, Carolomannus atque Pippinus, principes germani, congregato exercitu, Ligeris alveum Aurilianis urbe trans-eunt, Romanos (id est, Aquitanos) proterunt, usque Beturigas urbem accedunt, suburbana ipsius igne comburunt. Chunoaldum ducem persequentes fugant, cuncta vastantes Lucca (Loches prope Turones) diruunt etc. Hæc Fredegarii continuator, quæ vere abs illo dici potuere, etsi, quæverbis mox laudatis narrat, anno 742 post Pascha seu Kalendas Apriles contigissent.

31 Imo vero, æstate anni 742 ista contigisse, ipse Fredegarii continuator indicat, prædicti castris expugnationi mox ista subjiciens: Unde reversi circa tempus autumnii (utique anni 742) eodem anno iterum exercitum admoverunt ultra Rhenum contra Alemannos. Eodem, inquit, anno, non quo Carolus Martellus obierat, sed quo post illius obitum Biturigum suburbana combusserant, et castrum Lucca Carolomannus et Pippinus expugnarant. Ut adeo Valesio Fredegarii continuator non modo non adversetur, sed patrocinetur. Accedunt Annales Francorum Metenses tom. II Scriptorum Rerum Gallicarum pag. 685 et 687, ab anno 687 usque ad annum 749 producti, qui anno 741 Caroli Martelli obitum, et Carolomanni et Pippini in fratrem suum Gripponem, qui Lugduno Clavato se incluserat, expeditionem; anno vero 742 motum ab iisdem in Hunaldum, Aquitanix ducem, bellum conceptis verbis innectunt; quod etiam faciunt Annales Nazariani, Petaviani et Tiliani, et hi quidem his verbis: DCCXLI Karolus Major-domus defunctus est. DCCXLII Carolomannus et Pippinus Major-domus duxerunt exercitum contra Hunoldum ducem Aquitanorum et ceperunt castrum, quod vocatur Luccas. Itaque Valesii sententia standum omnino videtur.

AUCTOR
J. B.

rectius se-
quenti in-
nectit Valesius.

E

§ III. S. Pardulphi obitus et translationes.

Attigerat S. Pardulphus jam ætatis suæ annum fere octogesimum, teste biographo, cum inter suorum lacrymas purissimæ vitæ cursum beato fine terminavit, suos viæ spiritum trahens his aut similibus verbis consolatus: Viriliter agite et confortetur cor vestrum et expectate Dominum. Ad eum accedite et illuminamini, et facies vestra non confundentur. Nihil vobis deerit, si timeritis Dominum, et non privabit bonis ambulantibus in innocentia, ut merito aliquando audiat desiderabilem illam vocem Domini: « Venite » benedicti Patris mei, percipite regnum, quod » vobis paratum est ab origine mundi. » Adjuncta varia, quæ beati Viri obitum comitata sunt, dilucide satis biographus exponit, ut, his diutius immorari, non sit necesse: solum in annum ejus emortualem, quem 757 Mabillonius, Cointius vero 745 fuisse contendit, inquirō. Characteres illius anni chronicos biographus binos suggerit, alterum, quod sub Hunaldo, Aquitanix duce, diem suum obierit; alterum vero, quod die Dominico; cui, si tertium jungas, non quidem a biographo traditum, verosimillimum tamen, quod nempe obierit die 6 Octobris, qui S. Pardulpho ab omni retro memoria sacer fuit; in Mabillonii Cointiive sententiam abeam, necesse est.

Instante anno
vite 80,

F

35 Hunaldus ab anno 756 usque ad annum

744

AUCTORE
J. B.
sed currente
Christi 737,

744 acceptum a Carolo Martello Aquitanix ducatum tenuit : primum Annales partim Metenses, partim Petaviani docent, quorum verba habes num. 25. Alterum iidem Annales Metenses ad annum 744, ubi sic habent : Eodemque anno Hunaldus dux germanum suum, nomine Hattonem, per falsa sacramenta decipiens, de Pictavis ad se venire jussit, cui statim oculos eruit et sub custodia retrusit. Sed non post multos dies, Hunaldus, corona capitis deposita, et, monachi voto promisso, in monasterium, quod Radis (l'Isle de Ré in Oceano Aquitanico) insola situm est, intravit, filiumque suum Waifarum in principatu reliquit. Recte igitur Mabillonius perinde ac Cointius S. Pardulphi obitum iisdem annis circumscripserunt. Porro anno 757, qui Mabillonio placuit, littera Dominicalis erat F, et dies 6 Octobris in Dominicam incidebat : audio, inquiet Cointius; sed hæc anno 745 æque ac anno 757 congruunt. Quapropter aliunde is suam nititur stabilire sententiam : nimirum partim ex anno, quo Autlandus S. Martini Turonensis monasterii regimen capessivit, partim ex biographo num. 14. Sic igitur arguit.

non 743, ut
Cointius,

54 Teutsindus, monasterii jam dicti abbas, obiit anno 758, vel certe illi eodem anno Wido in monasterii Fontanellensis regimine successit, ut scribit auctor Chronici illius monasterii : at Teutsindo (abbas is erat militaris duplici abbatis donatus, ut tempore Caroli Martelli hujusmodi hominibus non rarum erat abbatias conferri) in S. Martini Turonensis monasterio successit Autlandus. Porro hic S. Martini Turonensis abbas jam erat, Pardulpho adhuc superstite, quod e biographo laudato liquet. Anno igitur 758 nondum e vivis S. Pardulphus excesserat. Differri proinde debet annus ejus emortualis ad annum 745, quo solo post annum 758, Aquitaniam moderante Hunaldo, cucurrit littera Dominicalis F. Ita fere Cointius, sed duplex hic peccatum admittens : alterum quidem, quo Teutsindum Autlandi decessorem facit sine idoneo teste. Fateor, in Præcepto Caroli Calvi, de quo num. 25, Fredegisi, S. Martini Turonensis abbatis, decessores hoc ordine recenseri : Autlandus, Vulfardus, Itherius : at num præterea hi omnes sibi proxime successerunt? Non Teutsindo Autlandum; sed illum huic successisse, ex dictis numm. 24 et seq., quos consule, longe mihi quidem verosimilius apparet. Alterum vero Cointii peccatum in eo cubat, quod eundem biographum, qui Autlandum, jam S. Martini Turonensis abbatem factum, S. Pardulpho æqualem facit, non animadvertit, pariter dixisse num. 19 S. Pardulphum vitam finisse non modo sub Hunaldo Aquitanix duce, sed ea tempestate etiam, qua præcelsus Major-domus Carolus (Martellus) regeret Franciam, quem anno 741 e vivis abiisse, Cointius ipse una cum ceteris eruditissimis scribit. Ceterum Cointius Menardum, qui S. Pardulphum Caroli Magni tempore obiisse scribit, recte refellit; sed, quod ad Sancti annum emortualis spectat, Mabillonio adhærendum. Denique cum ex dictis S. Pardulphus obierit anno 757 fere octogenarius, natum illum esse sub annum 687, ut moneam, non opus est.

necum sub
Carolo Ma-
gno, ut alii
scribunt, obit:

55 Eundem errorem Menardo antiquior Gaufridus, Prior Vosiensis, parte I Chronici sui cap. 15, et hunc secutus Bernardus Guidonis lectori suo propinarunt his verbis : Floruit (S. Pardulphus) tempore Stephani Papæ secundi, qui cœpit anno DCCLII. Migravit autem sub Carolo rege, et duce Aquitanorum Hunaldo. Refellitur uter-

que ex biographo num. 19, ubi S. Pardulphum non sub Carolo Magno Francorum rege, sed Carolo Majore-domus, seu Martello, obiisse ait. Deceperit fortasse Gaufridum bellum Aquitanicum, quod mortuo Pippino adversus Hunaldum, seu Hunoldum, Carolus Magnus gessit, de quo Eginardus in Vita Caroli : Nam et Hunoldum, qui post Waifarum mortem Aquitaniam occupare, bellumque jam pene peractum reparare tentaverat, Aquitaniam relinquere et Vasconiam petere coegit. Sed Hunaldus hic ab Hunaldo, Waifarum patre, et anno 744 monasterium, ut supra retuli, ingresso, alius est; aut, si idem est, desertoque monasterio post filii sui Waifarum mortem Aquitaniam recuperare studuit, non modo cum Carolo, jam rege Francorum facto, sed ante etiam cum Carolo Martello bella gessisse dicendus est; atque adeo vel sic Gaufridus, eumque secutus Bernardus Guidonis, biographum S. Pardulphi sibi refragantem habent.

56 Porro quis locus defuncti S. Pardulphi exuvias exceperit, declarat ipse biographus num. 17 de S. Albini Varactensi ecclesia scribens : Ubi postea corpus sancti viri Pardulphi jacet humatum. Sitne hic S. Albinus Andegavensis episcopus, cujus Acta ad diem 1 Martii in Opere nostro illustrata sunt, cui ædes sacræ, templa et monasteria plurima per totam Galliam dedicata sunt, mihi incompertum est. Diu quidem S. Pardulphi corpus penes Varactenses fuisse ajunt; sed post longa annorum curricula Varacto Sarlatum, modo episcopale in Aquitania et Petrocoriensis provincia oppidum, translatum fertur, et juxta S. Sacerdotis, Lemovicensis episcopi, corpus in ecclesia huic dedicata collocatum : consule Proprium Sanctorum diocesis Sarlatensis num. 15 laudatum. S. Pardulphum ab obitu suo multis prodigiis Varacti, dum illic ejus reliquiæ quieverunt, inclaruisse, ex numm. 17, 18, et 21 Actorum colligi facile potest : at non minus Sarlati prodigiis claruisse, necesse est : si quidem illius temporis monachi S. Salvatoris (anno 1561 Benedictinum habitum cum canonico commutarunt) quorum tunc erat S. Sacerdotis ecclesia, quæ modo cathedralis est, inde ob frequentem populi ad S. Pardulphum concursum illius reliquias in ecclesiam S. Joannis extra monasterium transferendas curarunt, ut legitur in Proprio Sanctorum mox citato. Negant quidem Varactenses S. Pardulphi corpus umquam penes Sarlatenses, saltem constanter, fuisse; idque pignus penes se permansisse contendunt : Sarlatenses vero, Sancti tantummodo sarcophagum et cineres Varactensibus relictos ajunt : ut sit, Sarlatenses saltem partem sacri corporis habuisse, eamque opinionem jam olim hominum animis insedissee, tum ex jam dictis, tum ex dicendis verosimillimum est.

57 Qua vero occasione aut modo Varactenses S. Pardulphi reliquias, magnam saltem partem amiserint, nusquam reperi : quo pacto autem Sarlato ex ecclesia S. Joannis deinde Arnacum pervenerint, exponit in Chronico Gaufridus, Vosiensis Prior, cujus priusquam verba recitem, nonnullatum de Arnaco, tum de tempore, quo illuc S. Pardulphi reliquiæ delatæ fuerint, juvat præmittere : Arnacum oppidulum, inquit Mabillonius in Appendice ad Acta S. Pardulphi, situm est in Lemovicibus uno lapide a castro Pompe-dorio, POMPADOUR, inter Vosiensem abbatiam et Tutelam urbem : id nominis etiam ejusdem loci Benedictinum monasterium gerit; cujus hanc Mabillonius notitiam exhibet : Postmodum relatum

ejus reliquias
primum Varacto Sarlatum,

E

F

post vero
Sarlatum
Arnacum.

A tum est Sancti corpus in cœnobium Arnacum, ARNAC, in cujus ecclesia hactenus adservatur. Istud monasterium redactum in Prioratum monachorum cœtu destitutum : de quorum restitutione cogitant prænobiles domini de Pompe-dorio, qui in S. Pardulphi ecclesia sepulturæ locum habent. *Hæc de Arnaco : de tempore vero, quo Sancti reliquiæ Arnacum delatæ fuerunt, observo errorem in Gaufredi Chronico, prout apud Labbeum exstat, occurrere.*

ut scribit
Gaufredus,

38 Gaufredus Chronicum suum exorsus a S. Pardulphi corporis Arnacum translatione, ac tempus, quo illa contigit, utcumque determinaturus, duplicem temporis notam adhibet, initium nempe regni Roberti, Franciæ regis, quod circa 996 incepisse, ait, et principatum Guilielmi, Aquitaniæ ducis, Teste d'Estoupepe cognomento dicti. Robertus ab obitu patris sui Hugonis Capeti Francici regni clavum tenuit usque ad annum 1031. Guilielmum vero, cui cognomen Teste d'Estoupepe, jam inde ab anno 965 obiisse, scribit Beslius ex Chronico Malleacensi, cujus apud Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. pag. 204 hæc verba sunt: Anno DCCCCLXIII obiit Willelmus (caput Stupæ, ut paulo ante vocatur) apud S. Maxentium, ubi erat Odo abbas. Hic igitur perperam in Labbeano Gaufredi Chronico Roberti tempore Aquitaniæ præfuisse memoratur. Quo determinato anno translatio ista contigerit, invenire nusquam potui, neque dilucide satis e Gau-fredo eruere. Circa annum millesimum, ait Proprium Sanctorum diœcesis Sarlatensis; circa annum MXXVIII Bailletus. Sane ultra hunc differri non posse, ex iis, quæ ex Gau-fredo mox referam, manifesto efficitur.

cujus de po-
sterioritrans-
latione

39 Is S. Pardulphi translationem, de qua agimus, parte I Chronici cap. 2, 3 et 4 ita describit: Dulcissimi (ad nomen Gallicum S. Pardoux alludit: Doux enim Gallice idem valet, quod Latine Dulcis: unde Perdulcem seu Dulcissimum appellat) patris Pardulphi corpus longe post ejus transitum de cœnobio Garactensi delatum est in monasterio Sarlatensi, et juxta corpus S. Sacerdotis, Lemovicensis episcopi, honeste collocatum est. Illic multarum signis virtutum populorum turbas invitans, monachis ibidem tunc religiosus nauseam ingerebat. Quapropter abbatem a Pontifice separantes in ecclesiam S. Joannis extra monasterium transtulerunt; dehinc subtracta signorum frequentia, Pardulphum Sacerdoti parem divina Pietas dicitur ostendisse. Eo tempore Guido de Turribus, qui cognominatus est NIGER, inter principes Lemovicini climatis probitatis titulo clarebat. Erat illi uxor non dispar natalibus, ENGALCIAS nomine, filia principis Malamortensis castri, quæ S. Gerardi Aureliacensis ex nepte proneptis extitisse narratur. Ili enim ecclesiam de Arnaco, quæ olim fuit in honore sancti Petri parva quidem, sed parochialis, in melius ampliare studebant.

narratio

40 Hunc adivit Sarlatensis presbyter quidam, et de corpore sancti Pardulphi transferendo sese ministrum, Deo auctore, fore spondit. Qui Sarlato rediens, Sancti reliquias de loculo transfert in loculum. Deinde noctu properat ire: ne vero per diem res cognosceretur, asinum stravit, et, ut rustice loquar, superposuit bastas (canistra); in quarum una lipsanum Sancti posuit, in alia Gausbertum puerum suum recondidit, quæ omnia linteo cooperuit: obviantibus vero dicebat, in mercato Saliniacensis castri, quod agitur quinta feria, panem ferre ac re-

ferre. Sicque devenit ad Viseræ litus (tunc inter vicecomites fuit hostilitas permaxima pro Ave vicecomitissa, quæ dicebatur BLANCHA) die notata venit ad fluvium inclytus heros, militum turmam secum armatam prompte conducens. Quid multa? Suscipitur a principe thesaurus pretiosior auro: ipsaque die in villa de Perpesac, non hospites, sed domini hospitati sunt: postera die, hoc est, xix Kal. Januarii, Arnaco devenerunt, et in ecclesia sua novus hospes possessor perpetuus effectus est.

AUCTORE
J. B.

41 Tunc, facta solemnī donatione, contulit cœnobium abbatibus S. Martialis (Lemovicensis) et Hugoni et Gau-fredo, donum istud postea Lemovicensis pontifex Jordanus approbavit, et Benedictus Papa confirmavit. Tunc monachis intromissis, Chargerio capellania conceditur, postmodum vero capellaniam de Segunzac eidem commisit Guido de Turribus, ut integra libertate monachi in ecclesia propria libertate potirentur. Laicorum enim principum auctoritate multa tunc in ecclesia disponebantur; unde nunc PROVISOIRES sive DEFENSORES vocantur. Ecclesia enim de Segunzac primitus data est beato Pardulpho etc. Repositis Arnaci S. Pardulphi reliquiis, ejusdem loci ecclesiam in honorem Sanctissimæ Trinitatis consecravit supra memoratus Lemovicensis episcopus Jordanus: annum et diem Gau-fredus docet cap. 9. Hujus (Odolrici abbatis S. Martialis Lemovicensis) rogatu dominus Jordanus de Laron, Lemovicensis episcopus, antequam abiret Hierosolymis, consecravit monasterium de Arnaco, in quo quiescit corpus almi Pardulphi, in honore sanctissimæ Trinitatis Idus Julii anno Dominicæ Incarnationis MXXVIII. Adfuit ibi Guido de Turribus cum venerabili conjugē Engalsia, alias Emalsia etc. Capite vero 29 novam ecclesiæ Arnacensis consecrationem Petro Burdegalensi, Lemovicensi item episcopo, adscribit: dedicavit præterea monasterium de Arnaco 15 Kalendas Decembris, in honorem Sanctæ Trinitatis, sanctique Pardulphi, cujus corpus illic honeste quiescit. Præfuit Petrus Lemovicensis ecclesiæ sub annum 1100, sed non diu.

hic exhibetur

42 Reliquiarum S. Pardulphi Sarlato Arnacum translationem ultra annum 1028 differri non posse, dixi num. 38: patet id ex iis, quæ de Arnacensis ecclesiæ, collocatis jam in illa S. Pardulphi reliquiis, per Jordanum episcopum Lemovicensem consecratione e Gau-fredo recitavi. Idem Gau-fredus jam laudatus nonnulla refert, quibus forte posset annus, quo Sarlato Arnacum S. Pardulphi reliquiæ allatæ fuerunt, propius definiri: hujusmodi est parenthesis illa: Tunc inter vicecomites fuit hostilitas permaxima pro Ave vicecomitissa, quæ dicebatur BLANCHA. Sed qui fuerint vice-comites illi, quæ Avis, vel Ave, itidem vice-comitissa, assequi non licuit. Alia præterea quædam narrationi suæ Gau-fredus immiscet, quæ partim quidem a vero aliena videntur, partim vero, quæ dictam translationem aliquot saltem annis prius, quam anno 1028 contigisse, innuunt. Falsum videtur, Jordanum Lemovicensem episcopum factam a Guidone de Turribus Arnacensis cœnobii abbatibus S. Martialis Lemovicensis donationem, Gau-fredi Lemovicensis S. Martialis abbatis tempore, approbasse: Gau-fredus enim, S. Martialis abbas et Hugonis decessor ante Giraldum seu Girardum, Jordani in Lemovicensi episcopatu decessorem, e vivis excessit. Ita Ademar, scriptor æqualis, et apud S. Martialem Lemovicensem aliquando monachus, dein vero S. Eparchii:

expenditur-
que,

F

AUCTORE
J. B.

sub initium
saeculi XI
transferun-
tur; uti et
Lemovicum,
sed ad tempus
tantum,

S. Eparchii : Defuncto quidem Josfredo abbate (seu Gaufredo,) Ugo ei successit, cui episcopus Girardus adversus exstitit, zeli causa recusans dare consecrationem, quia non poterat sibi vindicare abbatiam, ideoque per biennium non minima seditio fuit civilis, inquit Ademarus apud Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. pag. 176.

45 Benedictus tamen Pontifex, hujus nominis VIII, qui ab anno circiter 1015 ad annum usque 1024 S. Petri cathedram occupavit, tum Gaufredi, tum hujus successoris, nempe Hugonis, tempore dictam donationem confirmare potuit; quod si revera contigit, saltem annis 4 ante annum 1028 S. Pardulphi reliquiæ Sarlato Arnacum allatae fuerunt; imo forte et ante susceptum S. Martialis abbatiae a Gaufredo regimen, quod ab anno 1008 initium cepisse, auctores Galliae Christianae auctæ tradunt tom. II, col. 337; ita ut hinc Proprio Sanctorum Sarlatensi, S. Pardulphi reliquiarum Sarlato Arnacum translationi annum circiter millesimum assignanti, nonnihil ponderis videatur accedere. Alteram S. Pardulphi reliquiarum Arnaco ad urbem Lemovicinam translationem, sed temporariam duntaxat, refert Gaufredus cap. 27, quem audi:

Anno Domini MXXIV iterata lues subcutanei ignis plebem Aquitanicam atrocissime torrebat. Hi quantocyus ad patronum proprium confugientes, auxilium de Sancto accipere meruerunt. De toto nempe Lemovicino ad sanctissimum Martialem delata sunt sancta Sanctorum corpora, confluentibus undique populorum ac principum turmis. Tunc Dominus omnipotens beatum Pardulphum præclaris decoravit miraculis, cujus corpus illic de Arnaco maximo cum honore fuerat deportatum.... Facta est hæc translatio Sanctorum circa festivitatem Nativitatis perpetuæ virginis Mariæ anno, quo supra. Iteratam luem forte vocat, quia eadem centum annis ante in Lemovicibus grassata fuerat, quam, uti et quid ea occasione præstitum sit, ita apud Labbeum saepe citatum pag. partim 170, partim sequenti Ademarus describit.

annis 1094

44 His temporibus pestilentiae ignis super Lemovicinos exarsit. Corpora enim virorum et mulierum supra numerum invisibili igne depascebantur, et ubicumque plactus terram replebat. Josfredus ergo abbas S. Martialis (alter ab illo, de quo num. superiore et duobus præcedentibus) qui successerat Wigoni, et Alduinus episcopus, habito concilio cum duce Wilhelmo, triduanum jejunium indicunt. Tunc omnes Aquitaniae episcopi in unum Lemovicæ congregati sunt, corpora quoque et reliquiæ Sanctorum undecumque solemniter advectæ sunt ibi, et corpus S. Martialis, patroni Galliae, de sepulchro sublatum est, unde lætitia immensa omnes repleti sunt, et omnis infirmitas ubique cessavit, pactumque pacis et justitia a duce et principibus vicissim foederata est. Ita ille de lue anni 994. Grassante vero sæculo post, sive anno 1094, eadem iterum in Lemovicenses lue, e miraculis, quibus tunc a Deo S. Pardulphum decoratum, cap. citato Gaufredus ait, unum memorat cap. 15 his verbis: Cujus corpus sanctum ad portam urbis Lemovicensis tamdiu immobile perstitit, donec cæcus adductus coram populo illuminatus fuit.

et 1212.

45 Litem jam pridem fuisse Varactensibus cum Arnacensibus de S. Pardulphi corpore, supra monui: hinc factum, ut anno 1212 Varactenses S. Pardulphi reliquias Lemovicum detulerint, ad

augendam, quod olim in more positum erat, ecclesiae S. Valeriæ consecrationis celebritatem; sed ab abbate S. Martialis admissæ nequaquam fuerint. Rem Gaufredus, qui cænobii S. Martialis monachus fuit, ita describit: Anno Gratiae MCCXII (male Mabillonius corrigit MCCLXII) in festo Victoris et Coronæ (die 14 Maii) dedicata est eisdem (lege eidem) ecclesia a Joanne de Veyrac, episcopo Lemovicensi (anno 1218 defuncto) honorifice ornata ac depicta. Tunc ibi est reposita ejusdem virginis (Valeriæ) capsula simulque imago cum innumerabili militum ac plebium caterva. Gestatorium S. Valerici, cum argenteo S. Pardulphi de Garacto, reliquias virginis juxta morem foris muros excepimus in cappis S. Valerici ad monasterii portam Occidentalem. Sed quia Garactenses jactabant, se beatum Pardulphum habere, noluit abbas sive conventus eos ex ordine recipere, ne in scrupulum principibus de Turribus veniret, qui eundem Patrem Arnaco intulerunt, brachio protomartyris nostræ Valeriæ relicto, cæteri rediere. E modo autem loquendi, quo Gaufredus hic utitur, deprehensum facile est, tum ipsummet, tum cænobitas S. Martialis reliquos credidisse, S. Pardulphi corpus Arnaci ea tempestate vere quievisse, quam jam pridem communem hominum existimationem fuisse, item supra monui. Hæc de S. Pardulphi reliquiarum translationibus: his lubet nonnulla addere de Sancti cultu sæculo XI et XII, quæ ex eodem Gaufredo hinc inde excerptam.

46 Sæculo XI ad finem vergente aut initio sequentis Officium de S. Pardulpho publice in ecclesia recitari apud Lemovicenses ceptum est: sic enim Gaufredus cap. 51: Item per multas ecclesias institutum est (paulo ante mentionem facit liberatæ Hierosolymæ anno 1099) decantari matutinas et vespertinas Laudes, cum reliquis Officiis Horarum de intemerata Virgine Maria, de quibusdam aliis Sanctis; quidam primum et publice facere eadem consueverunt, sicut de beata Valeria, ac S. Martiale, et alii de aliis, quamvis ex toto privatim, sicuti quosdam agere novimus, qui de dulcissimo patre Pardulpho. Sæculo XII ad annum circiter 71 provento, S. Pardulphi festo solemnitate aliquid apud Lemovicenses accessit; nam, teste Gaufredo cap. 67, Anno ipso (quo Lemovici Ricardus, Henrici Angliæ regis filius, Aquitaniæ dux est salutatus) Lemovicæ primo festum almi Pardulphi in cappis celebratur. Anno 1174 festum S. Pardulphi, tunc incidens in diem Dominicam, singulari pompa celebratum in Lemovicensi S. Martialis cænobio fuit occasione electi novi abbatis Isemberti, quam ita cap. 69 Gaufredus describit; Pardulphi clarissimi festum Dominicam perornavit diem, quando dominus Isembertus eligitur, quam conventus S. Martialis tam libere egit, ut necesse non fuerit, processionem confundere, quam insignem reddiderunt dominus Radulphus, abbas Cluniacensis, cum annulo et mitra vel cappa Romana, Vosiensis Petrus cum Hugone de Montmurat, Figiacensi abbate, idem quoque novus electus, qui solemnem Missam decantavit. Fuimus fere plus quam centum monachi in ipsa processione in albis, ad Missam in cappis: prosam propria voce consona cantavere in pulpito primo Aimericus Martel, secundo Gaufredus de Nioil. Episcopus quidem Geraldus præsens erat, sed non se revestivit, quia cæcus erat. Vitam dulcissimi Patris Seguinus eo die recitavit ad mensam.

47 His

A 47 *His rebus Gaufredus ipse, ut ex verbis ejus liquet, interfuit : nonnulla tamen in iis occurrunt, quæ cum iis, quæ de Lemovicensibus S. Martialis abbatibus, et Figiacensibus Dionysius Sammarthanus tradit, non facile combinari queant. Hic tom. II Gallix Christianæ auctæ col. 360 Petrum, S. Martialis abbatem, Isemberti decessorem, obiisse Idibus seu 13 Octobris (dicere debuerat 4 Idus Septembris, ut legitur apud Labbeum tom. II Bibl. Mss. pag. 274) anni 1174, tradit : Isembertum autem die 6 Octobris jam inde electum in abbatem ejusdem loci, Gaufredus statuit. Hic tom. I de ecclesia Cadurcensi col. 174 Ademarum, hujus nominis secundum, ad annum circiter 1140, et Ebulum circa annum 1180 Figiacenses abbates memorat ; Hugonis, qui secundum Gaufredum anno 1174 Figiacensis abbas erat, non meminit. Præterea Gaufredus paulo post verba citata num. superiore Moissiacensis abbatis, suppresso tamen nomine, meminit, qui eodem anno tum recens die S. Lucix e vivis sublatus fuerat : Moissiacensi autem cœnobio tom. I, col. 166 et seq. idem auctor ab anno 1163 saltem ad annum 1193 scribit præfuisse Bertrandum. Hæc ex Gaufrede de S. Pardulphi apud Lemovicenses sæculis XI et XII cultu : hunc pariter per hæc tempora habuisse apud Dalonenses Cistercienses, Gaufredus cap. 73 ait, sed ex illius abbatix Collectario seu Collectarum libro S. Pardulphi nomen deinde erasum, queritur. Denique quanta religione Varacti cultus fuerit, collige ex Bernardo Guidonis de Sanctis Lemovicensibus Opusculo apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Mss. pag. 654, ubi hæc habet : S. Pardulphi confessoris sarcophagum cum cineribus Garactensis ecclesia tenet, quæ ad testimonium illius castissimæ vitæ fæminam nullam admittit.*

VITA,

Auctore anonymo suppari,

Ex veteribus membranis et apographo P. Jacobi Sirmondi Societatis Jesu.

PRÆFATIO.

Plerique, dum priscorum patrum antiqua laudant gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt. Quasi vinum vetustum cum suavitate et hilaritate hauriunt, mustum, quasi turbulentum, renuentes, et rudis miraculi fidem (rudia corda *a*) deserentes : sed melius utrobique, ut opinor, utrumque commiscere, vetustum vinum scilicet, ut musti indulcia foveat, ac temperet austeritatem ; vini similiter novi austeritas veteris dulcedinem exacuit. Videlicet, ut, quæ ex uno manant fonte, rite uno sapore satient sitientes *b*. Iccirco, mi pater Berthemari *c*, non minimas omnipotenti Opifici gratias agimus, quia hic in Aquitania *d*, superna illustrante gratia, per sancti infusionem Spiritus quamplures philosophos et rhetores reperis, qui Vitam vel Gesta miraculorum B. Pardulphi

confessoris suo stylo enarrare queunt, et luculento sermone fidelium auribus inculcare liquidissime. Et me tantillum et modicum, et a nonnullis despicabilem, ineloquentem et rusticum hoc poscis Opus adgredi *e*.

2 Valde onerosum mihi est, quia non est mihi facultas in perfectione, nisi Omnipotens inspiret, et mittat Spiritum sanctum suum : Veritate dicente, quæ ait : « Non enim vos estis, qui » loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis *f*. » Quapropter vix audeo adgredi invalidus in sensu, tardus ad orandum, tam magni Viri miracula, verborumque et gestorum copiam ad meam humillimam hæsitatem declinare. Profecto vereor, quod absit, de dulci facere amarum, et de amaro dulce : sed illius oro clementiam, qui latices convertit in falernum, et brutis animantibus facultatem tribuit eloquendi. Saltem rustico sermone hujus beati viri Pardulphi vitam vel signa miraculorum, ut valeo, adgredior docere *g* lectorem.

ANNOTATA.

a Qui hanc S. Pardulphi Vitam nobis descripsit, videtur parenthesis illam inseruisse, quod illa in exemplari, e quo Vita hæc excerpta est, legebatur ; et, ut verba obscura redderet planiora, de suo substituisse hæc : rudis miraculi fidem : quod cum alibi non faciat, indicio id est, fideliter ipsum cetera descripsisse.

b Hæc omnia apud Mabillonium perturbate : Plerique dum priscorum patrum antiqua laudantes gesta miraculorum, nova, quæ nuper gesta sunt, omittunt, quasi vinum vetustum cum suavitate vel claritate hauriunt, mustum nempe, quasi turbulentum, squamololum renuentes in haustu, et rudis miraculis ruda corda deserentes. Sed melius utrobique, ut opinor, utrumque commiscere in haustum, vinum scilicet et mustum, ut dulcia musti foveat ac temperet austeritatem vini ; similiter vini austeritas dulcedinem exacuat musti : videlicet, ut, qui uno manantur fonte, uno de sapore satientur sitientes. Non adeo vitiosa sunt, quæ deinceps sequuntur apud Mabillonium : unde hæc non in ipsum auctorem, sed in describentium imperitiam refundo.

c Forte Waractensis seu Garactensis abbas. Vide num. 7 Comment. præv.

d Una e quatuor Gallix partibus : sub prima regum Francorum stirpe a Ligeri fluvio ad Pyrenæos montes protendebatur : modo autem Aquitania (la Guyenne) passim dicitur pars illa, quæ cis Garunnam est, quæque provinciam Aginensem, Cadurcensem, Guiennam propriam seu tractum Burdegalensem, Lemovicensem provinciam, Petrocoriensem, Ruthenensem et Santoniam complectitur. Ita Baudrandus.

e Hinc, tam Berthemarium, quam Actorum scriptorem Aquitanos monachos fuisse, conjicio. *f* Matt. 10, v. 20.

g Minus apte apud Mabillonium prænotare.

AUCTORE
ANONYMO.

CAPUT I.

S. Pardulphi natales et vita monastica.

*S. Pardul-
phus, natus
in Lemovici-
bus,*

a

b

*oculorum
corporeorum
usum adhuc
puer amittit,*

B

c

*sed mente
illustratus,
virtutibus et
miraculis
claret:*

d

*profection-
factus,*

e

Igitur jam mundo properante ad occasum, crescentibus malis per retro acta signa ruinæ suæ in sole et luna et stellis vel pressuris gentium, pestilentiam, famem, terræ motus ceterasque ruinas, quas Veritas futuras refert atque Evangelica commemorat Historia, et enumerare prolixum est per singula, in Occidentali plaga partium Aquitaniæ, diœcesi Lemovicensi, ex agrorum cultoribus, in vico, cujus vocabulum est Sardenus, vel in Sardeno monte *a* ortus est puer fidei genealogia, cui nomen Pardulphus *b*. Qui, dum puerilem ageret ætatem et vitam, mitissimus ac modestus cum summa reverentia præ cæteris adolescentibus videbatur.

4 Quadam vero die, cum esset cum aliis adolescentibus et sub quadam arbore sederet, ut mos est in ludis et jocis puerorum, tam pro calefactione, quam pro spectaculo ruinæ arboris, ignem ad concremandum in eadem arbore posuerunt; qua exusta, flante vento, irritante imbre, præfata arbor, radicibus avulsa, in terram volvens corrui, ita ut omnes parvuli, qui illic aderant, fugam arriperent: sed præfatus Dei puerulus Pardulphus remansit intrepidus, atque immobilis signo Crucis armatus. Casu autem adveniente, illico unus ex ramis arboris ipsius cum in capite sauciavit gravi vulnere, et ob hoc vulnus lumen oculorum amisit; sed claritatem veri luminis infusione Spiritus Sancti per internos oculos meruit contemplari. Cæcus quidem corpore, sed fulgens in opere; tentatus ad tempus, sed non mortificatus; aspectu paulisper privatus, sed perpetuo bonorum operum lumine repletus, ita ut videntibus hujus mundi claritatem dux esse prævaleret itineris, patriæ cœlestis introitum absque quolibet offendiculo quærentibus, ut non cum reprobis de eo diceretur, si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt *c*.

5 Iste enim cæcus corpore, sincerus corde, clarus opere, dum cum propriis parentibus ageret vitam *d*, quidquid ex alimento vel operimento ab eorum manibus accipiebat, mox cum foras vestibulum esset egressus, quemcumque ex pauperibus reperisset, suis hoc ei manibus in abscondito erogabat: nisi paululum in usum vitæ suæ reservabat, cui mox tantam Dominus gratiam contulit, ut, qui ad eum veniebant variis infirmitatibus languentes, si cui manum imponeret, vel oleo benedicto perungeret, aut aquam benedictam potandam daret, repente ab eis omnes infirmitates febrium repellebantur; etiam et qui a dæmonibus vexabantur, protinus, cum ad eum perducti fuissent, obsessa a dæmonibus corpora liberabantur. Hæc sunt adolescentiæ ejus prima rudimenta, hic est ludus pueritiæ.

6 Dum talia cæteraque similia, superna illustrante gratia, clemens Opifex per eundem virum suum Pardulphum signa miraculorum faceret undique coruscare, unus ex nobilibus senatorum, Lantharius nomine *e*, in urbe Lemo-

vica *f* comitatus officium nactus, opibus ditatus plurimis, præ cæteris inclytus atque procerior, in facultatibus atque divitiis pollens, decreverat, ut, propter sua redimenda peccata vel etiam adipiscenda vitæ æternæ præmia, in loco sui juris, qui vocatur Waractus *g*, monasterion in honorem Dei ac BB. Petri et Pauli Apostolorum ædificaret, suisque etiam ditaret opibus propriis, atque in cibos vel operimentum monachorum et pauperum delegaret, et missis speculatoribus suis præcepit, ut tam ex vicinis et suburbanis locis, quam aut procul de qualibet provincia vel natione Dei servos aut monachos invenire potuissent, cum summa alacritate ad præfatum ovile congregarent, dicente propheta David: « Et de nationibus congregavit eos *h*; » pieque a quibusdam divulgatum est, quod in præfato Sardeno famulus Dei Pardulphus timorosam atque religiosam duceret vitam, et die noctuque sedulis atque prolixis vigiliis et orationibus pernoctans hostiam vivam semetipsum Domino Deo mactaret.

7 Mox prædictus Lantharius, Lemovicum comes, audita fama Viri Dei, ac divino accensus spiritu, equum suum sternere ac parare jussit, et nullum alium ex pueris misit, sed ipse concitus venit, et, facta oratione, Virum Dei ad se accersiri jussit. Repente intuens vultum ejus clarissimum, faciem decoram, elegantem aspectum, crinem pulcherrimum, rogare cœpit, lenibus eum sermonibus demulcens ac blandiens, suadendo eidem, ut cum ipso ad suum monasterion habitandum diverteret; sed Vir Dei renuens ejus petitionem dixit, numquam se ex eo loco egressurum usque ad finem vitæ suæ *i*. Supradictus vero Lantharius tam rogando, quam suadendo super equum suum levare eum præcepit, et ad monasterion suum virum Dei Pardulphum perducens, augebat Christi caulas, expolians satanæ sinagogas. Quobus etiam famulis præcepit, ut ejus subjacerent servituti, et cum magna diligentia jussionem ejus observarent, et ubicumque ipse Lantharius per suum comitatum vel in sua propria loca ambulabat, ipsum semper secum ambulare faciebat, et in sua camera, ubi suus fiebat lectus, semper cominus Virum Dei requiescere faciebat.

8 Et cum claustra monasterii et omnis fabrica ipsius vel omnia loca habitabilia perfecta et consummata fuissent *k*, prædictus Lantharius per ostium cellulæ ipsius *l* Viro Dei regendum tradidit, et congregatis ibi monachis præficitur in abbatem. Et quia jam præfati sumus de genealogia ejus atque propagine, quod fuerit ex agricolis exortus, factum est, divina dispensante clementia, ut cordium custos vel cultor esse non desineret, serendo vel seminando assidue pabulum verbi Dei, ut grex sibi commissus copiosa fieret fruge fecundus. Post hæc vero prostratus supradictus Lantharius utroque genu in terram poscebat dicens, ut, cum ante tribunal Christi veniret, suis suffragiis sublevaretur. Fuit autem ejus pœnitentia nimis ardua: postquam enim in prædicto cœnobio habitare cœpit, ostium cellulæ suæ egressus non fuit umquam, a sole calefactus nisi per fenestras *m*, numquam carnis aut volatilibus usus est ad alimentum vitæ suæ *n*, numquam linteo sudatus, neque balneo usus est, nisi postquam infirmari cœpit *o*, suadentibus fratribus. Rarissime æstuabat ex calidis lapidibus, et cum introisset, ubi est Waractus, latenter ferrum deferens acutum, cuncta mem-

bra

*abbas consti-
tuitur in Wa-
ractensi cœ-
nobio,*
E

*in quo vitam
ducit*
k
l

m

n

o

A bra sua minutissime incidebat, ut semper vulneratus esset, et facta vulnera vix de loco moveri potuissent *p*, et bene cum Propheta diceret: « Non est sanitas in carne mea a facie iræ » tuæ *q*. »

valde austeram.

9 Comedebat semel in hebdomada escam, sed aridissimam : Quadragesimæ vero temporibus omne corpus suum nudatum a discipulo suo, cui nomen Theodenus, virgis cædi præcipiebat ; nocte vero omni corpore prostrato in terram, extensis brachiis tam æstate, quam hyeme, quamdiu potuisset, in oratione jacebat : surgens autem ab oratione paululum requiescebat. Quod vero restabat post horas nocturnas ex Lectionibus, quod audierat, memoriter recitabat : post matutinas vero Laudes Responsorias vel Antiphonas de sanctis Martyribus decantando meditabatur *r*. A tertia autem hora usque ad sextam per singula altaria orationi vacabat. A sexta vero usque ad nonam silentio studebat, exiens autem a nona pauperes vel infirmos, qui ad eum veniebant, verbo Dei, pane vitæ, prædicatione satiabat. Dum vero quadam nocte paululum obdormisset, archangelum Michaellem in somnis sibi adstantem vidit, qui clara voce ad eum ait : Pardulphe, vir Dei, surge velociter et ascende per gradus scalæ istius, dextera manu gressus dirige, sinistra autem noli ire, quia tenebræ sunt. Ecce Dominum Deum tuum, quem diligis, invenies stantem ad summitatem scalæ, in manibus habentem coronam, quam in capite tuo pro tuis laboribus vult ponere, et baculum, quem tibi ad regendum populum suum dabit, ut sectator bonorum operum viam salutis doceas. Tunc Famulus Dei statim consurgens, et locum, ubi pedes angeli adstare vidit, deosculatus, protinus se cum lacrymis orationi dedit, et postea omnibus ægrotantibus, qui ad eum veniebant, de ipsa terra, ubi pedes angeli stare viderat, ad spargendum in domibus eorum dabat. Sed cum ejus abstinenciam digessimus, de ejus virtutibus aliquid enarrare debemus.

ANNOTATIO.

C a Apud Mabillonium legitur : Seredinnus. Vicus est prope Waractum seu Garactum, de quo infra ad lit. g.

b Gallice S. Pardoux. Alibi Pandulphus vel Paradulphus etiam dicitur. Natus est sub annum 657. Vide num. 54 Comment. prævii.

c Matt. 13, v. 14.

d Videtur Sanctus, relictis paternis ædibus, vitam solitariam aliquamdiu etiam egisse, licet nulla in his Actis ea de re mentio fiat. Vide num. 18 et seq. Comment. prævii.

e Is mihi aliunde omnino ignotus.

f Aquitanix 1 civitas (Limoges) ad Vigennam (la Vienne) fluvium.

g Ejusdem Aquitanix 1 in Marchia Superiore oppidum prope Wartimpæ (la Gartampe) fontes. Gallice dicitur Gueret.

h Psalm. 105, v. 14.

i Nempe e loco solitario, quem tunc inhabitasse videtur, haud procul natali vico.

k Sub finem videlicet sæculi septimi vel seq. initium.

l Quippe vir solitudinis amantissimus numquam, seu vix umquam sua cella egressus est, ut legitur paulo post.

m Melius apud Mabillonium : Postquam in Octobris Tomus III.

prædicto cænobio habitare cœpit, ostium cellæ ipsius egressus non fuit, numquam a sole calefactus, nisi per fenestram etc.

n De carniū esu universim hæc habet S. Benedicti Regula cap. 45 : Sed et carniū esus infirmis et omnino debilibus pro reparatione concedatur. At ubi meliorati fuerint, a carniū more solito omnes abstineant. Vide infra lit. r.

o De balneis, tunc temporis adhiberi sæpius solitis, eadem Regula : Balnearum usus infirmis quotiens expedit. Sanis autem et maxime juvenibus tardius concedatur. Vide infra lit. r.

p Mabillonius legit : Et facta vulnera vix de loco moveri potuisset : id est, ut factis vulneribus vix de loco moveri potuisset, seu e cella alio transferri.

q Psalm. 57, v. 4.

r Alludere hæc videntur ad Regulam S. Benedicti cap. 8, ubi hæc leguntur : Quod restat, post vigiliis a fratribus, qui Psalterii vel Lectionum aliquid indigent, meditationi inserviat : suadent hæc, uti et quæ ad litteras n et o annotavi, Sanctum ex instituto Regulæ Benedictinæ Waracti vixisse.

E

CAPUT II.

Varia S. Pardulphi
miracula.

Quidam ex rusticis vulgaribus, Gommus nomine, dum ligna ad usum ignis in silva cæderet in vetusta arbore, boletos, quos vulgo Lemigas a vocant, adhærentes reperit et collectos decrevit ad virum Dei Pardulphum deferre. Cumque concitus monasterion ad Hominem Dei properaret, Regnarico cuidam, consiliario illustrissimi viri Chunoaldi b principis, nec non et legatario præcelso Majoris-domus, Francorum regis Caroli c, in via obviavit, sciscitatusque ab eo, cui has deferret lemigas, confessus est dicens, quod ad virum Dei Pardulphum deferret, qui nihil carniū, nec volatiliū edebat. Sed prædictus Regnaricus temerario ausu easdem lemigas de manu hominis usurpavit. pueroque suo præcepit, ut, cum hora vescendi venisset, eas ad comedendum diligenter præpararet.

De vita ex esu
fungorum
* al. Gominus

a

b

c

44 Cum autem hora prandii ante eum fuissent allatæ, mox ex eisdem lemigis in ore suo posuit : sed factum est, ut neque gutture, neque ore projicere valeret, adeoque anxietur ut guttur ejus et caput tumesceret. Tunc unus ex pueris ait, quod pro lemigis, quas homo ad Virum Dei deferrebat, hoc malum pateretur. Tunc Regnaricus equum suum, in quo sedere consueverat, magna celeritate sterni et ornari præcepit, et per eum unum ex famulis suis ad famulum Dei Pardulphum direxit, et ita præcepit, ut prostratus ejus pedes deoscularetur, veniam deprecatus, ut culpam, quam in eo commiserat, relaxaret, ac pro eo Dei misericordiam exoraret : cumque idem puer ante virum Dei Pardulphum adstitisset et cuncta retulisset, Vir quoque Domini hilarissimo vultu et quasi subridens ait : Oh fili ! semper contraria impiis præcepta justitiæ : illi autem, ut Dominus dixit, non evadent laqueos justæ vindictæ : nos, etsi in magnis tribulationibus positi sumus, tamen a

periclitanti
subvenit,

F

AUCTORE
ANONYMO.

Conditor nostro Deo non omnino sumus despecti. Vos vero quomodo erogabitis propria, qui rapitis aliena? Et continuo nullas moras agens oratorium ingressus, pro eo Domini misericordiam diutissime exoravit, oleumque benedictum et aquam suis ei manibus dedit. Cum autem homo ad Regnaricum reversus fuisset, et oleo sancto eum unxisset, aquamve in ore posuisset, prædictæ lemigæ cum magno strepitu ingentique dolore per os ejus rediere, et ita sanus factus est: rursusque multis diebus crebro ad Virum Dei veniens gratias agebat, confitendo peccata sua, Domino Deo laudesque dabat *d*.

d
claudio gres-
sum

12 Aliud quoque fertur miraculum, quod per eum Dominus operatus est ad laudem sui. Dum quadam die solus sine fratribus resideret, claudus quidam, Marcellus nomine, qui ab utero matris suæ calcaneos hærentes renibus habebat, nec aliter nisi cum scabellis gradiebatur, ad eum veniens rogare cœpit, ut pro restauratione sui gressus Dominum exoraret. Tunc Vir Dei respondens ait: Oh nate! ista virtus apud B. Petrum Apostolum fuit, quando ad portam templi claudum invenit, qui ab eo stipendia vivendi postulabat, cui beatissimus Petrus respondens ait: « Argentum et aurum non est mihi: quod » autem habeo, hoc tibi do. In nomine Jesu » Christi surge et ambula *e*. » O quale miraculum! dum victum corporalem quæreret, stabilitatem pedum recipit ab Apostolo sancto. Nos vero, fili, inusitatum habemus istud miraculum; sed tamen recordamur, quod Dominus discipulis suis est pollicitus, dicens: « Si ha- » bueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis » monti huic, transi hinc, et transibit, et nihil » impossibile erit vobis *f*. » Tu autem, fili, ad- quiesce consilio meo, vade ad fontem meum, quem ego construere rogavi, et nudatum corpus tuum ex ea aqua ablue, et dein ex aqua benedicta totum corpus tuum lini, et in eadem nocte in oratorio, quod est in honore sancti ac beatissimi martyris Silvani, juxta eundem fontem positus, vigila, et nos cum fratribus pro restauratione gressuum tuorum Domini misericordiam exorabimus.

C
tribuit, dæ-
moniacos li-
berat,

* al. Blando-
lenus

* al. Godolai-
cus et Godo
g

13 Cum ita factum esset, et idem claudus intempesta nocte vigilaret, paulum gravatus a somno, obdormivit, et mox vocem vehementem, quam poterat, emittens, et sursum sese erigens, gradus, ubi fratres ad psallendum stare consueverant, manibus amplexatus est. Tunc presbyter, custos cellulae ejus, Laudolenus nomine, evigilans, aperto ostio oratorii, ingressus, diligenter inquirebat, quidnam evenisset; ad quem prædictus Marcellus respondens dixit, quod vir Dei Pardulphus eum per humeros suos complexatus sit, et sursum eum elevarit. Tum presbyter prosternens se in oratione cum lachrymis glorificabat memoriam Domini Salvatoris nostri Jesu Christi, qui talia per servum suum Pardulphum operari dignatus est, et ita sospes factus Marcellus in crastinum, relictis scabellis, propriis gressibus ad Virum Dei pervenit. Wodolaicus * faber ex Lemovica civitate *g*, arreptus a dæmonio, vinctus catenis collum et brachia, cum duobus ductoribus, uno trahendo præcedente, et altero retro trahente, Pardulpho est præsentatus, qui, quemcumque apprehendere poterat, aut manibus aut dentibus crudeliter sauciabat aut laniabat. Cum vero ad Hominem Dei fuisset adductus, multis conviciis

et increpationibus exprobrabat, dicens latronem, D falsatorem, impostorem. Tum Vir Dei, omnia patienter ferens, cibum et potum ei dare præcepit; mox oratorium ingressus pro eo Dominum exoravit, et per aliquot dies secum fecit demorari, et ita sanum factum, unde venerat, remisit. Alii quidam duo, Centulus et Benedictus, dæmonibus repleti ad eum perducti sunt, quos suis orationibus similiter ab obsidentibus dæmonibus Vir Dei liberavit.

14 Demolenus * quidam nomine ex Wasconia *h* lumen oculorum amiserat, et vacuitate gutturis in tantum gravabatur, ut, nisi ad aurem alicujus os suum applicaret, nihil, quod loqueretur, intelligere quispiam posset. Protinus, cum ad eum perductus est, et lumen oculorum recepit, et lingua ejus loquendi recuperavit officium. Aliud non tacebo, quod per illum Dominus ostendit miraculum. Paralyticus quidam per quinquennium jacuerat in porticu S. Martini, Turonensis *i* episcopi, qui nec manus ad os ducere poterat, nec in aliud latus declinare. Ad eum vox in somnis facta est dicens: Surge et citius propera ad virum Dei Pardulphum, et per eum tibi Dominus reddet sanitatem. Cum semel et tertio revelatum ei fuisset, uni ex monachis monasterii istius omnia indicavit: præfatus vero monachus domno Audelando *k* abbati omnia retulit, quæ per visum paralyticus videbat. Venerabilis autem abbas asellum ei dare præcepit, duosque famulos in comitatu ire jussit, qui eum ad Virum Dei Pardulphum adducerent, et, cum ad eum pervenisset, signum Crucis super eum imposuit, atque intra paucos dies sanus est factus, et, unde venerat, remeavit.

15 Alio autem tempore cum Ismaelitarum gens *l* urbem Pictaviensem *m* fuisset ingressa, et præcelsus Major-domus Carolus, Francorum comes, ad debellandum eos venisset, factoque prælio, hostes prosternens, spolia caperet et captivos revocaret, quamplures ex eadem Ismaelitarum gente fugam arripuerunt, et, per quæ loca revertebantur, quemcumque hominem Christianum invenissent, trucidabant, et, ubicumque monasteria aut loca sancta obviassent, igne concremabant *n*. Sicque divulgatum est, quod ad monasterion viri Dei Pardulphi properarent. Cumque hoc Famulo Dei nunciatum fuisset, fratribus dixit: Filii, si venerint ad januas monasterii, cibum et potum eis præbete, quia ex itinere fatigati sunt. Quid putas? Qua charitate erat ignitus, qui paganis obellatoribus epulas præparare nitebatur? Tum fratres monasterii, qui ei undique assistebant vel ministrabant, plaustrum præparatum et opertum velis *, ut eum ad eremi loca perducerent, ne a gente nefandissima periclitaretur: sed Vir Dei Spiritu Sancto armatus, nullatenus petitioni eorum consentiens, dixit, numquam se ex eodem loco egressurum usque ad finem vitæ suæ. Tunc omnes fratres, qui tunc aderant, fugam arripuerunt; sed Vir Dei solus hic remansit intrepidus, et unus famulus ceteris audacior *p*, Euphrasius nomine, occultatus remansit, ut finem ejus videre posset: et cum jam ad portam monasterii cominus appropinquarent, prædictus Euphrasius ad Virum Dei cucurrit dicens: Pater, desine ab oratione, quia jam ad monasterii portam appropinquant. Tum Vir Dei, non suæ mortis discrimen metuens, sed cœnobii sui sollicitudinem gerens, continuo in oratione prostratus Dominum exoravit, dicens: Contere eos, Domine, et dissipa gentem

cæcitate et
gutturis labo-
rantem, item
paralyticum
sanat,
* al. Domoli-
nus

h
* al. raucitate

i

E

k

precibus a
monasterio
suo ruinam
avertit:
l m

n

F

o

* supple: ad-
duxerunt

p

A tem bella volentem, et non sinas hodie januas istius monasterii ingredi. Repente omnes in unum cuneum congregati et conglobati et nimio terrore et cœcitate concussi ad invicem linguis colloquentes diutissime steterunt, et iter, quod cœperant, perrexerunt. Sicque Famulus Dei remansit orans, intrepidus atque securus.

aqua abs illo benedicta, male negata, perditur; aliena rapientis equo

q

16 Sobolenus quidam nomine ex territorio Arvernico q ad eum veniens ampullam aquæ ab eo plenam, signo Crucis roboratam, retulit, ut eam pro salute sua suorumque domesticorum vel ægrotantium semper haberet, quam supra lectulum suum, ubi quiescebat, appendit. Quadam vero die ægrotantes ad eum venientes rogare cœperunt, ut pro charitatis gratia ex eadem aqua ad potandum vel ad liniendum paululum pro reparatione corporis daret. Sed præfatus homo renuens petitionem eorum nihil eis donavit: altera vero die ad stratum suum veniens os ampullæ in pariete pendens reperit, ampullamque effusam in strato suo, et qui dare ægrotantibus neglexit, ad suum opus ex ipsa aqua nihil habere potuit, et continuo pavens cum magna reverentia et timore ampullam vacuum ad Virum Dei defert, veniam poscens, ut culpam, quam admiserat, relaxaret r. Arnulphus quidam juvenis, illustris viri Chunoaldi s, principis affinis, annonam cuidam viduæ tollens ante caballum suum posuit ad comedendum. At illa proclamans dicebat, quod ancilla viri Dei Pardulphi esset, et nihil alimenti anni præsentis amplius haberet. Tunc idem Arnulphus, nihil veritus, ejus annonam indiscrete abstulit, et ante equum suum posuit.

lucatos oculos suum reponit in locum, extendit precibus trabem,

17 Cum vero foras domum esset egressus, oculi caballi ipsius egressi a capite in fronte suspensi pendebant. Sed et ipse Arnulphus invenit reversus annonam intactam ante suum equum, et oculos prominentes a capite suspensos. Tum magna reverentia et pavore eundem caballum exutum oculis ad Virum Dei pertrahens, et confitendo peccata sua, omnia Famulo Dei retulit, quæ gesta erant. Sed beatus vir Dei Pardulphus fratribus, qui cum eo erant, præcepit, ut oculos caballi, unde egressi fuerant, remitterent, et aqua benedicta linitos desuper ligaminibus astringerent. Die crastina pristinum lumen oculorum refulsit et prædicto viro, cui fuerat, sanum reddidit, et culpam, quam in eum admiserat, remisit. Liframnus, præpositus prædicti monasterii, decrevit, ut in basilica B. Albini t confessoris, ubi postea corpus sancti viri Pardulphi jacet humatum, gradus faceret, et mensurato loco basilicæ ipsius, cum carpentariis in silvam perrexit, aptatur trabs, et plaustro imposita ad monasterion perducitur, quam iterum mensurantes pedem et dimidium mensura hominis breviorē reperere. Hinc Præpositus, iracundiæ furore succensus, eisdem carpentariis disciplinam u corporis imponi jussit: tunc unus ex ipsis, pavore perterritus, ad Virum Dei fugitans, et flexis poplitibus ad pedes ejus provolutus, gestam rem indicavit. Ille coram se Præpositum venire præcepit, dixitque illi: Fili, noli irasci, neque iram perficias, quia ira non est mater virtutum, et nihil mali geras his pauperibus; sed expecta hanc noctem: crastina autem die aut aliam in silva præcidere faciam, aut ipsam diligenter reficere. Post hæc verba, crastino diluculo trabem iterum mensurantes, pede uno et dimidio longior, quam vel oportebat, apparuit abbrevianda: quod autem inde præci-

sum est, hodieque ad testimonium rei in hac basilica videtur adpensum: unde febribus aut dentium dolore vexati frustra excidentes optimam fieri adhibent medelam doloribus.

18 Aunarius gravi dentium dolore pressus ad eum venit, qui locum doloris ejus manibus contingens et salivam ex ore suo spuens præcepit, ut digitum suum intingeret, et eo doloris loca liniret: sed prædictus Aunarius, superbia tumidus, fastidioso motu de sua palma latenter salivam jactat. At, cum per portam monasterii progrediretur, caballus ejus in terram cadendo ruit, eumque præcipitavit, coxa ejus minutissime fracta, aliorum manibus ad hospitium deportatus prope annum ægrotavit, et vix ad sanitatem pervenit, contemptus sui poenam luens gravissimam. Hujus sancti Viri aliud fertur miraculum, quod per eum divina est operata Clementia, et multi supersunt, qui viderunt x. Homo quidam ex territorio Biturico y, Leodulphus nomine, ad Virum Dei deveniens poscit, ut filium e sacro baptismatis fonte susciperet, cui Famulus Dei adquevit, levatumque infantem, albis indutum, deosculatus, genitori nutriendum commendavit. Ejus autem pueri cunæ, nullo versante, agitari sponte visæ sunt, et post ejus obitum in domo suspensæ. Cum autem moderno tempore Francorum cohortes prædictam urbem depopulassent, et omnes domos igni cremassent z, domum, in qua erant cunæ suspensæ, nullatenus cremare, vel quidquam ex ea valuerunt exurere.

AUCTORE ANONYMO.

punitur dictis ejus non obtemperans, et cujusdam domum incendio liberat.

x y

E

z

ANNOTATA.

a Fungi genus.

b Alias Hunaldus et Hunoldus dictus est. Fuit Eudonis, Aquitanicæ ducis, filius; extincto patre, a Carolo Martello Aquitanicæ ducatum accepit, anno 736. Vide num. 23 Comment. præv.

c Videlicet Martelli, de quo lit. proxime superiori; qui Theodorici Kalensis, anno 737 defuncti, Major-domus fuit.

d Contigis id miraculum sub annum 736. Vide num. 23 jam citatum.

e Act. 3, v. 6.

f Matth. 17, v. 19.

g Vide Annotata in cap. 1, lit. f.

h Gallicæ regio inter Oceanum Aquitanicum, Garumnam fluvium, et montes Pyrenæos sita, Gallicæ la Gascogne.

i Cæsarodunum Turonum civitas Gallicæ archiepiscopalis est ad Ligerim fluvium, cujus episcopus S. Martinus colitur 11 Novembris.

k Vide dicta de hoc abbate S. Martini Turo-nensis num. 24, 25 et 34 Comment. præv.

l Saracenos intellige.

m Civitas Gallicæ est, cognominis provincicæ caput et episcopalis sub archiepiscopatu Burdegalsensi. Cadurcensem civitatem, urbem Gallicæ, provincicæ Cadurcensis præcipuam, hic notat Vita brevior a Mabillonio laudata. Esto, Cadurcum tunc etiam Saraceni cæperint; Pictavium hic retinendum videtur, in cujus vicinia Carolus Martellus Saracenos fudit.

n Famosum hoc prælium Caroli Martelli cum Saracenis Pictavium inter et Turonensem civitatem mense Octobri, die Sabbathi, gestum est anno 732. Vide num. 27 Comment. præv.

o Saraceni, qui, devicta Hispania, Gallias ex ea deinde invasere, Mahometani erant, non pagani; paganos tamen S. Pardulphi Vitæ scriptor nominavit

F

AUCTORE
ANONYMO.

nominavit vel ob impiam doctrinam, vel gentis barbariem, vel denique quia non pauci pagani, qui antiquis suis ritibus adhuc adhærebant, illis admixti erant.

p Apud Mabillonium minus apte legitur : deterior.

q Gallix provincia (l'Auvergne) inter Lemovices, Boios, Ruthenos et Gabalos.

r Quid ni hæc fieri potuerint citra miraculum?
s Vide lit. b hic.

t An Andegavensis episcopi? Vide num. 56 Comment. prævii.

u En disciplinæ vocabulum pro corporis flagellatione usurpatum : quod tamen aliter exprimitur in codice Compendiensi : « Cæpit (Lifra) unus » carpentario vehementer minari : tunc » unus etc. » Mabillonius. Codici Compendiensi consonat apographum nostrum Suessionense. Ceterum eodem sensu vox ista accipitur in Legibus Longobardorum apud Baluzium in Capitularibus Regum Francorum tom. 1, col. 549 et alibi, ut apud Cangium videre est.

x Hinc habes Vitæ auctorem S. Pardulpho supparem fuisse; quippe, cujus ætate, multi adhuc superstitēs erant, qui cunas, de quibus anonymus paulo infra, infantis, a S. Pardulpho e sacro fonte suscepti, sponte moveri viderant.

y Biturix (Bourges) Gallix Aquitanicæ civitas archiepiscopalis est. Alias legitur : Turonico, ut inquit Mabillonius.

z Contigit ea res probabilius anno 742. Vide num. 29 et binos seqq.

CAPUT III.

S. Pardulphi obitus.

Post septem
dierum mor-
bum

a C De miraculis beati Viri scribendo pauca perstrinximus : nunc de ejus transitu, prout Dominus per intercessionem ejus dederit, dignum est, ut aliquid dicamus. Beatus igitur Pardulphus, cum jam fere ætatis suæ octoginta ageret annos, ea tempestate, qua præcelsus atque illuster Major-domus Carolus regeret Franciam, illuster quoque vir Chunoaldus a regeret Aquitaniam per permissum Caroli, Vir Dei canitie splendore candidus, vultu angelico decorus, a bono opere nullo onere fatigatus, nulla gravidine piger, nulla ætate ferus, nulla cœcitate offensus, Dominum incessabiliter deposcebat, ut vitæ hujus cursum misericorditer finire, animamque suam cum prædestinatis ad gloriam dignaretur collocare : mox dolore membrorum attactus ad lectum rediit, septemque dierum spatio carnis afflictionem ferens : adveniente autem die Dominica b, defectum corporis vicinamque mortem assignans, paululum obdormivit. Cumque a somno evigilasset, ait ad fratres, qui ei undique administrantes adsistebant : Cojus tubam vociferantem ad portam monasterii hac hora audiui? At illi cogitantes, quod sensu cogitandi caruisset, respondentes dixerunt : Oh sancte Pater ! quid loqueris talia? Numquam te verba insana aut frustra loquentem audivimus : at ille respondens ait : Non insanio : sed illam tubam, quam præclarus vir Eudo ad significandum prælium tubare consuevit, vociferantem audiui. Quod illi audientes

patenter intellexerunt, quod sane chorus angelorum ejus animam esset suscepturus, atque ad æthera cælorum portaturus, dicente B. Paulo : Quoniam Dominus in jussu et in voce archangeli et in tuba Dei descendet de cælo.

20 Presbyter vero quidam, Scopilius * nomine, dum hæc agerentur, in altera domo caligas ejus, quas idem beatus Vir operatus fuerat, suis pedibus lachrymabiliter dolendo et durissimis seipsum affligendo lamentis, nitebatur imponere. Tum Vir Dei voce, qua poterat, ait : Fili, quis est, qui caligas meas contingit, vel pedibus suis imponit? Fratres vero requirentes eas, in altera domo invenerunt præfatum presbyterum desuper lamentantem et turbam monasterii cum eo. Vespertinis autem horis jam transactis, multi circa lectum ejus flentes circumstabant dicentes : Eheu, grex derelictæ! Quis nos a vipereis morsibus abstrahere poterit? Aut quis de sævientibus luporum dentibus liberare? Cur nos, Pater bone, derelinquis? Vel ubi jam ultra quæremus tam angelicam doctrinam, aut quale pro te responsum dabimus, et quem respiciemus in loco basilicæ, ubi stare consueveras? At ille vix, et ut poterat loqui, divinis exhortatus et consolans eos sermonibus, ait : Viriliter agite et confortetur cor vestrum et expectate Dominum. Ad eum accedite et illuminamini et facies vestræ non confundentur. Nihil vobis deerit, si timueritis Dominum, et non privabit bonis ambulantes in innocentia, ut merito aliquando audiat desiderabilem illam vocem Domini : « Venite, benedicti Patris mei, » percipite regnum, quod vobis paratum est ab origine mundi c. »

21 Et cum hæc loqueretur, flentibus populis, angelis gaudentibus, sancta illa anima carne soluta est. Eadem vero hora Theodenus, ejus discipulus, voces psallentium in cælo audivit, et concitus ad Virum Dei veniens, jam mortuum eum invenit, quem vivum paulo ante reliquerat. Tunc cum ingenti dolore erumpens in lachrymas aiebat : Væ nobis miseris et omni pæne consolatione destitutis! Heu Pater! Quis non absentiam tuam dolere possit, cum tuarum virtutum bona in memoriam reduxerit? Oh nobilis Christi Confessor! quam suavis et dulcis, justus et pius, omni bono opere perfectus atque præclarus, et qui semper sine defectu aut crimine ad cælestia anhelare consueveras, nunc immaculato spiritu angelorum cœtibus admixtus, jam cum Christo regnas sine fine victurus. Postquam vero corpus ejus multitudo fidelium summa cum diligentia, ut mos est, ad sepeliendum eum tradidit, quidam vir, Berthicus * nomine, pessima rabie vexatus, ad ejus tumulum reverenter accessit. Tunc hæc contuentes fideles, qui aderant, viri atque devoti, et miserimæ illius compatiētes insanie, vehementer ingemuerunt dolentes; cumque omnes pro eo ad Dominum effusas preces fecissent, mox sanus effectus, divina largiente clementia, cunctis gaudentibus, propriam ad domum remeavit : auxiliante Domino nostro Jesu Christo, qui cum æterno Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

inter suorum
lacrymas
* al. Scubilius

c
moritur, et
accinentibus
angelis, cæ-
lum petit.

* al. Berthe-
ricus

A

ANNOTATA.

a Mortuus est Carolus anno 741. Chunoaldus Aquitanix ducatum acceperat anno 736: igitur intra binos illos annos obiit S. Pardulphus.

b Adde ex communi sententia diem obitus fuisse sextum Octobris; obierit S. Pardulphus anno 737, non 743, ut Coitius contendit. Vide num 32 et seqq. Comment. prævii.
c Matth. 25, v. 34.

AUCTORE
ANONYMO.

DE S. EPIPHANIA VIRGINE

SANCTIMONIALI

TICINI IN INSUBRIA.

SYLLOGE.

J. B.

Sanctæ Virginis apud martyrologos memoria, elogium
et hujus discussio.

B

FORTE SUB
ANN. DCCXCV.
S. Epipha-
niam, in Tici-
nensi mona-
sterio S. Ma-
riæ Venatio-
num

sanctam Epiphaniam, virginem Deo sacram, vitæ sanctimonia et religiosa humilitate, quam regis, ut volunt, natalibus illustriorem hoc die, ex Ferrarii Catalogo utroque Sanctorum, ex Jacobi Gualtæ lib. v, cap. 23 Sanctuarii seu Historiæ Ticinensis, ex Stephani Breventani Historia de Rebus Ticinensibus lib. III, cap. 23, ex Bucelini Menologio Benedictino pag. 692, denique ex Romualdi a S. Maria Papia Sacra parte II, pag. 150 fide, quorum consensione unanimi hoc die Ticini Virgo sancta colitur, inserimus Operi nostro. Vetus Ticini Benedictinarum virginum monasterium est, S. Mariæ Venationum appellatum, jam inde a regum Langobardorum, qui sedem regiam Ticini aliquando constituerunt, tempore exstructum, in loco, tum temporis suburbano et regis Venationibus, unde nomen traxit, celebri. Id S. Epiphania fertur olim incoluisse, ac virtutibus prodigiisque illustrasse, et corporis sui exuviis ad nostram usque memoriam honorasse ditasseque. Fertur idem monasterium sub annum 750 condidisse Rachis, seu Rachisius, Langobardorum rex et sanctæ Virginis pater, priusquam, regia dignitate contempta abjectaque, Casini monachum induit: verum de his pluribus infra. Interim vero, si quis plura hoc de monasterio scire desideret, Romualdum supra laudatum, part. I, pag. 31 et 2 seqq. consulat, ubi de illo plura reperiet.

C

sanctimonia-
lem olim vir-
ginem, paucis
hodie memo-
rant marty-
rologi recen-
tiores;

2 Porro S. Epiphania, ut hoc in monasterio cultum annuum ex auctoribus supra laudatis habet; ita ejusdem cultus alio propagatus non videtur; cum ne Ticinensis quidem ecclesiæ Tabulis illius nomen adscriptum esse, Ferrarius dicat in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem 6 Octobris in Annotatis. Nemo itaque mirabitur, paucis dumtaxat, iisque recentioribus martyrologis S. Epiphaniam memorari. Paucis illius meminit Menardus: Papiæ, inquit, in monasterio S. Mariæ, quod apud Cacias dicitur, festivitas S. Epiphaniæ virginis, filiæ [S. Rachisii, Longobardorum regis. Paulo fusiùs de illa agunt Ferrarius et Bucelinus: sed horum verba prætereo, quod nihil contineant, quod in proluxiori Sanctæ elogio, quod illi ad diem 6 Octobris in Hagiologio suo

E

Romualdus texuit, non reperiat. Hausit id Romualdus tum ex auctoribus variis, tum ex veteri Ms. monasterii S. Mariæ Venationum de Vita S. Epiphaniæ, tum ex Miraculorum ejus Processu. Dolemus, nec Vitam illam S. Epiphaniæ, nec Processum miraculorum ejus ad manus nostras pervenisse; nec quidquam de utrorumque ætate Romualdum determinati certique scripsisse: Vitam, tamen, si eadem habet, quæ ex Romualdo infra attingemus, non admodum antiquam esse, ex infra dicendis apparebit. Romualdi de S. Epiphania elogium, quod unum instar omnium, quæ vidi, huc transcribitur, et Actorum speciem quamdam præ se fert, sic habet.

3 Epiphania, quæ * et Retrudis virgo Ticinensis, patre Flavio Rachisio, Longobardorum rege, et Thesia matre genita, optimam sortita indolem, vel in ipsis tenerioribus annis, non obscuro futuræ sanctitatis jubare fulsit. Vix decennis, sæculi exosa illecebras, in arcano cordis virginitatem suam uni Christo dicandam proposuit, quem, tamquam verum animi sponsum, sincero prosequatur amore. Itaque, cum Rachisius, Zacharia Pontifice hortante, regno, quod sex et ultra annis obtinuerat, renuntiasset, summo sese Numini dicaturus, idem, quod ille principibus, in monachum attonsus, et uxor Thesia regalibus matronis, Epiphania item cum alia sorore Petruide virginibus religiosæ amplectendæ perfectionis illustre præbuit exemplum.

sed protizius
illi,
* quæ

F

4 Antequam autem sacro clauderetur asceterio, ut ei mundi nequitia clarius appareret, violatæ honestatis falso apud patrem a regalis aula adolescentula invidia accusata, irascentis furorem non sine miraculo declinavit Epiphania. Siquidem, re divinitus in somnis cognita, cum ante Crucifixi effigiem eidem causam suam commendaret, et Rachisius, clam, quid in Filia conelavi, cum altero colloquens, ageretur, audiret, agnita illius innocentia, ex accusatrici ore, inibi ab ipsa calumniæ veniam exorantis, ream obtruncaturus fæminam irruens, feralem ictum reparante Epiphania, et miraculose ex Crucifixi ore schedula decedente, sic inscripta: « Dimitte, et dimittetur tibi » nedum incolumem, sed et a crimine absolutam dimisit.

et ex variis
scriptoribus
petitum

5 Fratre

AUCTORE
J. B.
Romualdus a
S. Maria in
Papia sacra

5 Fratre igitur Aistulpho in regem coronato, monasterioque, ubi extra urbem regiæ instituebantur venationes, sub Deiparæ patrocinio extracto, quod propterea S. MARIE VENATIONUM etiam nunc appellatur, quod et regia munificentia dotavit, ibi Epiphania egregiam corporis præ se ferens formam, cum jam ad nubilem adolevisset ætatem, monastico flammeo initiata, cum aliis gynecæi puellis, voti compos effecta est, ubi in virtutum palæstra mirabiliter proficiens, asperioris sibi vitæ tenore indicto, sodalium nullam sibi in vigiliis, jejuniis, orationibus et regulari observantia præcellere passa est; quanto in Christum sponsum arderet amore, quanta polleret modestia et obedientia, quanta fulgeret humilitate et sui ipsius abnegatione, neminem latebat cum ipsa conversantem.

concinnavit
elogium,

6 Religiosæ paupertatis studiosissima regiam, pro ea sequenda, dimisisse jucundabatur, unica ob hoc omni tempore veste contenta: in silentio exactissima, nutu dumtaxat superioris verba faciebat. Obedientia insignis, quamvis identidem ad monasterii regimen plenius votis postularetur, subesse magis, quam præesse jugiter institit. B Jussa aliquando ab asceteria aquam ex sicca haurire cisterna, cum festina ad locum properasset, aquis exundantem invenit. Cælestium meditationibus ita fuit addicta, ut noctu vix duas somno concederet horas. Cilicio, quo jugiter vestiebatur, innocenti torquendo corpori flagellationes crebas adhibebat, etiam ter in Sabbato, non nisi pane et frigida sustentabat: nihil omnino difficile pro Sponsi amore ducens; mirumque erat, quod, regio sata sanguine, nihil interius et exterius, sive in opere, sive in verbo tumidi vel superbi præ se ferret.

quod hic

7 Ut autem patientiæ ejus Deus specimen item exhiberet, apud cœnobii præfectam aliquando impudiciæ a sodali accusata, summa calumnias mansuetudine, mentisque et vultus pertulit serenitate: quam et igne in gremio per dimidiam horam absque combustionem retento, universis mirantibus sororibus et delatrice confusa, evacuavit. Erga Deiparam eximio acta et filiali amore, eandem sibi patronam elegit, in cujus honorem sex et viginti annorum sabbata sine omni cibo transegisse fertur, cujus interdum apparitione meruit jucundari, atque ab angelo triplici corona, ex rosis altera candidis, altera rubris, tertia ex diversicolori flore redimiri. Fama autem ejus sanctitatis percrebrescente, plurimisque ad eam confluentibus infirmis, salutifero signo morti proximis sexaginta quatuor, hydropicis sex, paralyticis quatuor, fluxu laborantibus sanguinis mulieribus octo, membrorum usu carenti alteri, puellisque cæcis duabus pristinam restituisset incolumitatem: sed et tres mortuos, inter quos quatruiduanum, ad vitam revocasse narratur.

exhibetur.

8 Quare suarum fulgore virtutum sodalium numerum mirabiliter auxit: siquidem plurimæ virgines, sæculo nuntium remittentes, clausuræ se eidem devovebant, Epiphaniæ potissimum conversatione fruituræ. Itaque cum meritis et sanctitate annis quadraginta sex in monasterio mirabiliter coruscasset, et sexagesimum quartum attigisset ætatis, ad Sponsum evocata pridie Nonas Octobris obdormivit in Domino, angelorum manibus ad ipsum delata anno reparatæ Salutis septingentesimo nonagesimo circiter sexto: cujus corpus, cum dies octo publicæ venerationi insepultum prostitisset, agrorum ad

illud multitudine confluyente, Sponsæ suæ gloriam Deus multiplicibus signis, tum in energumenis liberandis, tum in claudis sanandis, tum in cæcis illuminandis testatam fecit, in eademque S. Mariæ laura tumulatum, anniversaria quotannis a sanctimonialibus illis, tamquam sacri illius gynecæi fundatricis, colitur festivitatem.

9 Hactenus Romualdi, quod S. Epiphaniæ concinnavit, elogium; quod utrum recte se ubique habeat, nunc examinandum. Temporum illorum scriptorem habemus Paulum Diaconum, genere Langobardum, et sæculi viii Anastasium Bibliothecarium; quibus tamquam ducibus, quoad licebit, hic utemur. Paulus Diaconus lib. vi, cap. 26 (vide tom. I Scriptorum Rerum Italicarum) inter Foro-Julienenses duces Pemmonem his verbis refert: Deinceps vero (post Corvulum oculis privatum) Pemmo ducatum promeruit, qui fuit homo ingeniosus et utilis patriæ. Hic patre genitus Billonense (Bellunensi in Marchia Tarvisina) qui de Belluno fuerat: sed propter seditionem, quam illic fecerat, in Forum-Julii post veniens, ibi pacifice vixit. Hic Pemmo habuit conjugem Ratbergam nomine, ex qua filios tres suscepit, ut inquit Paulus paulo infra, Ratchim, Rotchaît et Ahistulfum. Ex his Ratchis, patri, quod Calistum, Aquileiensem patriarcham in carcerem conjecisset, ducatu Foro-Julienensi exuto, successit; quo in munere constitutus strenue rem gessit adversus Sclavos, et egregiam una cum fratre Aistulpho Liutprando adversus Spoletanos operam navavit. Hæc fere Paulus de Rachisio; qui paulo post suam de rebus Langobardicis Historiam in Liutprandi obitu abrupit; ne gentis suæ ignominiam, et regni Langobardici, devicto per Carolum Magnum Desiderio, excidium posteris tradere, Langobardus ipse, cogeretur.

Fertur illi
pater fuisse
Rachisium,
Foro-Julien-
sis primum
dux,

10 Sed, ut nec hic deserat Paulus, habemus et Anastasium, qui paulo plura de Rachisio suppeditabit. Is in vita Zachariæ Papæ refert, Liutprando e vivis erepto, ad Adelprandum, Liutprandi nepotem, fuisse devolutum ejusdem gentis regnum; sed, repudiato illo, Langobardos Rachisium sibi regem constituisse, Ad quem missa relatione (alias et melius legatione) ipse beatissimus Pontifex (Zacharias) continuo ob reverentiam principis Apostolorum et ejus precibus inclinatus (rex Langobardorum Rachisius) usque ad viginti annorum spatium inita pace, universus Italiæ requievit populus. Totidem scilicet annorum spatio pacem se cum Ecclesia servaturum spoponderat Rachis; verum promissis haud stetit. Nam, ut idem Anastasius aliquanto post narrat, Ipsi itaque temporibus Ratchis, Longobardorum rex, ad capiendam civitatem Perusinam, sicut cætera Pentapoleos (Ariminum, Pisaurum, Concham, Fanum, Senogalliam, Anconam, Auximum, Numanam, Aesium, Forum Sempronii, Montem Feretri, Urbinum, territorium Balnense, Calles, Luceolos et Eugubium cum castris et finibus ad hæc oppida pertinentibus, inquit Sigonius lib. iii de Regno Italiæ ex Privilegio Ludovici Pii, Pentapolis complectebatur) oppida, vehementi profectus est cum indignatione, quam et circumdans fortiter expugnabat.

dein Lange-
bardorum
rex,

11 Hoc audiens sanctissimus Papa continuo, spe divina fretus, assumptis aliquantis ex suo clero cum optimatibus, quanto opus, ad eandem pervenit civitatem; impensisque eidem regi pluribus muneribus, atque oppido eum deprecans, optulante Domino ab obsessione ipsius civitatis eum

ac tandem
Casini mona-
chus,

A eum amovit. Neque vero id tantum Pontifex effecit, ut a Perusina obsidione Rachis discederet, sed tanti etiam apud hunc Pontificis auctoritas et reverentia valuit, ut ipsius oratione permotus, valere jussa dignitate regia, una cum suis monachi habitu sua se sponte induerit. Sic enim Anastasius pergit: Cui et salutifera prædicans, Deo auctore, valuit animum ejus in speciali studio inclinare. Et post aliquantos dies isdem Ratchis rex, relinquens regalem dignitatem, decore* cum uxore et filiis (anonymus Salernitanus apud Muratorium tom. II Rerum Italicarum part. II, pag. 172 legit filia) ad beati Petri, principis Apostolorum, conjunxit limina, acceptaque a præfato sanctissimo Papa oratione, clericusque effectus, monachico indutus est habitu cum uxore et filiis. Aistulfo fratri Rachis regnum reliquit; qui cum Romanis ac Stephano Papa, ut Anastasius pluribus refert in Stephano, perpetuas, dum regnum tenuit, simulates gessit. Hoc porro defuncto, Desiderium, Tusciæ ducem, regem sibi Langobardi constituerunt: quod indigne ferens Rachis, deposito monachi habitu, ad arma prosiluit; sed, agente Stephano Papa, rursus ad vitam monasticam rediit. Hæc de Rachisio ejusque cognatione Paulus Diaconus et Anastasius Bibliothecarius. Inter affines vero suos habuit S. Anselmum, qui Foro-Julienensis dux pariter primo fuit, ac dein vitam monasticam, Rachisii forte exemplo amplexus, abbas Nonantulensis effectus est: habuit hic sororem Gisetrudam, Aistulfi, Rachisii fratris, uxorem; de quo vide dicta ad diem 3 Martii, ad quem in Opere nostro locum habet.

B 12 Quod fuerit Rachisii uxori nomen, quod item ejus filia, docet Erchempertus, monachi Casinensis, brevis Descriptio de postremis quinque regibus Langobardorum in Italia. Scripsit Erchempertus anno 888 Historiam Langobardorum Beneventi; quam habes tom. IX, part. 1 Thesauri Antiquitatum et Historiarum Italiæ, cui præmittitur brevis Descriptio jam laudata: hæc autem ex Anastasio seu Pontificali Romano, ut ex utriusque verbis, subinde plane iisdem, intelligere est, de Rachisio sic habet: Post hunc (Hilprandum, Liutprandi nepotem) Ratchis regnavit annos quatuor et menses novem.... Ratchis vero ad capiendam Perusinam urbem, sicut cætera Pentapoleos oppida, vehementi profectus est cum indignatione; quam et circumdans fortiter expugnabat. Cui occurrit Zacharias Papa, et, datis multis muneribus, multaque cum prece ab obsidione ipsius civitatis amovit. Cum non multum post idem Ratchis, divino instinctu regalem relinquens dignitatem, devote cum uxore et filiis ad B. Petri, principis Apostolorum, perrexit limina, clericusque effectus, monachico indutus est schemate cum uxore et filiis. Et ille quidem cum filiis ad B. Benedicti cœnobium profectus est, ubi sub arctissima vitæ districtione vitam finivit. Uxor vero ejus, Ktasia nomine, cum Raptrude prole sua, similiter mutato habitu, ex propriis sumptibus monasterium puellarum in Plumbariola construxerunt, multisque ditarunt opibus, ibique sub magna districtione vitam ducentes diem clauserunt extremum.

C 13 Paulo, Anastasio et Erchemperto accedat et Leo Marsicanus, ut scriptorum paulo antiquorum de Rachisio, uxore ejus et prole dicta sub unum veluti aspectum exposita habeas. Scripsit ille sæculo dumtaxat XI; in Historia vero Casinensi lib. 1, cap. 8, primum dicit, Rachisium regnasse annos quinque et menses sex, cum Ro-

mam cum uxore et filia (Tasia et Rattruda) petiit: tum, monachum factum abiisse Casinum, et ibidem vitæ finem sortitum: Tasiam vero et Rattrudam in constructo a se non longe a Casino (fluvio) monasterio Plumbariola, ultimum diem clausisse. Denique addit Leo, sua ætate vineam fuisse haud procul Casino, quam Rachis excoluerit, et inde Ratchisi vineam dictam fuisse. Eadem, quæ Leo, scribit Anastasius senior in Epitome Chronicorum Casinensium tom. II Rerum Italicarum pag. 358; scriptor, ut volunt, sæculi octavi inter annum 732 et 737, atque adeo minime negligendus, nisi auctor commentitius esset. Præmissis his antiquorum scriptorum testimoniis, nunc ad Romualdi a S. Maria narrationem, num. 3 et quinque seqq. transcriptam, examinandam accedamus. Unde eam Romualdus congesserit, num. 2 exposui, monique S. Epiphaniæ Vitam, quam citat inter alia monumenta, non admodum antiquam videri; si nimirum illa nonnulla de Rachisio referat (nec enim, unde singula mutatus sit, Romualdus edixit) quæ de illo leguntur apud eundem Romualdum.

14 Hujusmodi in primis est, quod de Rachisio num. 3 scribit, hunc nempe regno renunciasse, cum illud sexennium et amplius jam tenuisset: Erchempertus enim num. 12 laudatus, Rachisium regnasse ait annos tantum 4, menses novem; Leo vero Marsicanus annos 5, menses vero 6. Neuter itaque Rachisio annos sex et amplius tribuit. Sed quoniam ex annis Rachisii pendent, quæ de S. Epiphania, ad vitam monasticam conversa, fundatoque per Rachisium S. Mariæ Venationum monasterio dicuntur; annos illius ad accuratiores calculos revocemus. Ansprandus, cum in extremis esset, filiam Liutprandum in regem Longobardorum electum vidit: Cernentes Langobardi, inquit Paulus Diaconus lib. VI, cap. 35, hujus (Ansprandi) interitum, Liutprandum, ejus filium, in regali constituunt solio. Quod Ansprandus, dum adhuc viveret, audiens, valde lætatus est. Obiit autem Ansprandus Idibus Junii Indictione 10, ut in ejus Epitaphio Ticinensi habetur, quod vide tom. I Scriptorum Rerum Italicarum pag. 902. Indictio 10 annum 712 designat; quo regnare mense Junio Liutprandus cepit: tenuit vero regnum annis 51 et mensibus septem, teste Paulo Diacono lib. VI, cap. 38. Regnum itaque protraxit usque ad mensem Januarium vel Februarium anni 744. His adde menses 7, quot a patris Liutprandi obitu Ildeprandus Langobardis rex fuit, ad mensem circiter Septembrem anni 744 pertinges, et regni Rachisii principium.

15 Hinc vero numerando annos 4 et menses 9, quot illi tribuunt Erchempertus et chronologus Brixianus apud Muratorium tom. IV Antiquitatum Italiæ pag. 944; ad annum 749, ad mensem circiter Julium provectum, deducemur, quo se regno Rachis abdicavit, eique Aistulfus frater successerit. Qui calculus plane congruit cum chronologo Brixiano, mox laudato; uti et cum auctore Vitæ S. Anselmi, abbatis Nonantulensis, ab ea ætate, ut apparet, haud multum remoto. Prioris verba sunt: Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCXLIX, et post ingressum in Italiam Langobardorum anno CLXXX accepit regnum Langobardicæ gentis vir gloriosissimus Aistulphus rex in mense Julio Indictione II. Posterioris vero: Igitur anno Dominicæ Incarnationis septingentesimo quadagesimo nono, centesimo vero octogesimo ingressione Longobardorum in

AUCTORE
J. B.

E
Romualdus.
cujus de S.
Epiphania
elogium exami-
natur,

F

annos regni
Rachisii,

* devote

cujus exem-
plum uxor
Ktasia filia-
que Ratrudis

imitatæ le-
guntur apud
scriptores
antiquos.

AUCTORE
J. B.

in Italiam, vir gloriosissimus Aistulfus (Ratchiso, germano suo, devicta Pentapoli, suasu domni Zachariae Papae facto Romae clerico) sceptrum Longobardorum strenue regens... in primo anno regni sui per suum praeceptum concessit venerabili viro Anselmo etc.

quod et Pa-
gius fecit,

16 Pagius in Criticis, etsi ad annum 744, num. 6, eodem anno Rachisium regnare incepisse; regno vero vale dixisse anno 749 pariter asserat ad annum 750, num. 1; a calculo tamen mox exposito discrepat, loco proxime citato de Leone Ostiensi scribens: Sed recte scripsit, eum (Rachisium) regnasse annos quinque, menses sex. Ita ille procedit: Rachisius decessorum suorum Rotharis et Liutprandi leges confirmavit, anno, ut ait ipse Rachis, regni mei secundo, die Kalendarum Martiarum Indictione quarta decima, seu anno 746; quare annum regni sui primum exorsus est anno 744 post Kalendas Martias: alioquin enim Kalendis Martiis anni 746 numerasset annum regni sui tertium. Jam vero, cum Aistulphus in proemio legum, quas ipse regis Rotharis Edicto adiecit, Indictione septima, quae annum 754 denotat, Kalendis Martiis annum regni sui quintum fluxisse dicat; necesse est, ut anno 749 post Kalendas Martias Aistulfus regnare inceperit, qui alioquin anno 754 Kalendis Martiis annum non quintum, sed sextum numerasset.

male dispo-
nit.

17 Quo quidem pacto rursum liquet, Rachisium ab anno 744 usque ad annum 749 Langobardis praefuisse; at si ab anno 744 ultra Kalendas Martias profecto, annos integros 5 et menses 6 numeres, usque ad mensem Augustum saltem anni 749 pervenies, quo regnum Rachisius abdicavit, quod contra chronologum Brixianum, num. 13 laudatum, facit; qui Aistulfum mense Julio anni 749 Langobardorum regnum adeptum scribit. Praeterea ex Pagii calculo Hildebrandus, Liutprandi filius, a Langobardis mox a patris obitu rejectus fuit; cum tamen a patris obitu mensibus 7 regnasse dicatur in brevi Descriptione regum Langobardorum, de qua supra; uti et in brevi Chronico regum Langobardorum ab anno 568 usque ad 885, quod (vide tom. IV Antiquitatum Italiae pag. 944) ita habet: Hilprand regnavit menses vii, nempe ab obitu patris. Pagius ad annum 744, num. 6, ut ostendat, Hildebrandum non successisse Liutprando, haec Sigeberti verba adducit: Hildeprando, quem ipse (Liutprandus) regem designaverat, a Langobardis reprobato, Rachis regnat post eum annis vii. Verum an reprobatio Hildeprandi non potuit feri aliquot a Liutprandi obitu mensibus, quod monumenta mox laudata, Sigeberto potiora, affirmant? An non hoc ipsum fortassis haec Sigeberti verba, Rachis regnat post eum, fortassis insinuant? Ex quibus efficitur, a Romualdo Rachisii regimini usque ad abdicationem regni Langobardici male tribui annos sex et ultra, undecumque tandem id asseruerit.

Romualdus
item Retru-
dem et Pe-
trudem,

18 Sed neque verum attigisse videtur Romualdus, cum, ut num. 5 pariter videre est, S. Epiphaniam, Ticini in monasterio S. Mariae Venationum Virginem sacram, ibique mortuam et sepultam, alio nomine Retrudem dictam fuisse; ac sororem aliam, Petrudem nomine, virginem pariter Deo sacram, habuisse, scribit. Petrudem quidem part. iii Papiæ sacræ pag. 65 in Annotatione ad Rachisium monasterio Plumbariolæ sponte concedit; at Retrudem, seu, ut interpretatur, Epiphaniam, Ticinensi S. Mariae Venationum monasterio vindicare nititur: vereor tamen, nec sine

causa, ne eadem sit Petrudis, quæ ipsi Retrudis est. Vix enim dubitandum videtur, quin Romualdi Retrudis, sit Erchemperti, num. 12 laudati, Raptrudis, et Leonis Marsicani, num. 13 laudati, Rattruda; quam uterque in monasterio Plumbariolæ diem clausisse extremum, scribit. Ac tanto quidem magis id vereor, quod ex Camillo Peregrino in Lectionibus variantibus Descriptionis brevis quinque postremorum Langobardorum in Italia regum, eandem Rachisii filiam, quæ in Plumbariola monasterio cum matre Ktasia vel Ktazia vitam monasticam egit obiitque, non modo Raptrudem, sed et Rattrudam et Reptrudem; imo et apud Basilium Zancarolum Cydonium tom. VI Thesauri Historiarum Italiae part. iv, col. 99, Ratondam dictam fuisse, intelligam; ut verosimilime et Petrudis interdum dicta fuerit. Sic equidem illam nominari a quibusdam, Bucelinus in Menologio Benedictino ait ad diem 2 Junii de Rattruda, Plumbariolæ mortua, agens, quem tamen, in quantum Rattrudem ab Epiphania distinguit, pro se Romualdus laudat. Laudat et civitatis Ticinensis monumenta, quæ ipse viderit; sed ea, quæ qualiave sint, ignorare nos sivit. Quare Erchemperto et Leoni Marsicano, Rattrudem in monasterio Plumbariolæ defunctam, affirmantibus, quam Romualdo a S. Maria adherere hactenus malo; propter quorum auctoritatem Rachisium Casini habitasse, non diffitetur Romualdus; cur igitur negat, Rattrudem in Plumbariolæ monasterio obiisse, quod iidem scriptores affirmant?

19 Epiphaniam igitur cum Retrude perperam confudisse videtur Romualdus, quam in monasterio Plumbariolæ vixisse sub S. Benedicti Regula atque ibidem obiisse, tradunt Erchempertus et Leo Marsicanus num. 12 et 13 citati; unde verosimilimum fit, ibidem quoque fuisse sepultam. Quod si S. Epiphaniæ Acta, Ticini in S. Mariae monasterio servata, Epiphaniam cum Retrude etiam confundant, argumento id alteri erit, ea ætatis, ut supra dicebam, non admodum vetustæ esse. Sed hinc alia, eaque gravior enascitur difficultas; num una tantum, quæ in monasterio Plumbariolæ vixerit obieritque, fuerit Rachisio filia, nempe Rattrudis; num contra gemina; altera Rattrudis, altera vero Epiphania, quæ apud Ticinum vitam egerit, et sepulturam nacta fuerit in monasterio S. Mariae Venationum. Geminam Rachisio filiam fuisse, Romualdus contendit; præfracte negat Angelus de Nuce in Annotatis ad caput 8, lib. i Chronici Casinensis, a Leone Marsicano conscripti; ubi, cum dixit, falsum esse, Rachisium una cum uxore Thasia et filia Epiphania monastico instituto in monasterio S. Mariae Venationum prope Ticinum a se condito fuisse initiatum et sepultum, sic concludit num. 5: Nam quod Ratchis, cum adhuc Papiæ regnaret, cœnobium illud fundaverit, non repugnaverim. Cæterum, nullo adhibito veterum scriptorum testimonio, sola, ut opinor, monasterii constructione seductos (de Jacobo Guala et Stephano Breventano illi sermo est) alia pro arbitrio comminisci, insolens est audacia.

20 Nititur Angelus Leonis Marsicani verbis num. 15 datis; quibus unius tantummodo Rachisii filiae, nempe Rattrudæ, mentio fit; et Rachisius Casini monachus vixisse et obiisse dicitur; uti Thasia ejus uxor cum filia Rattruda in monasterio Plumbariolæ. Romualdus vero a S. Maria, Rachisium habitasse quidem Casini aliquando concedit; sed ita ut vitam monasticam Ticini una cum Epiphania inchoarit, finieritque, Ra-

Rachisii, ut
vult, filias,
male distin-
guit, et Epi-
phaniam,

Ticinensem
monialem;

A *chisii res gestas hoc ordine disponens* : 1, inquit, Ticino Rachisius Perusiam, eam obsessurus, discedit, ubi a Zacharia Pontifice ad religiosam perfectionem inflammatur. 2. Inde Ticinum redit, ac monasterium exstrui mandat, fratrique Aistulpho regnum resignat. 3. Romam subinde petit, inibique a Zacharia in clericum tondetur. 4. Ticinum iterum regreditur, ubi, resignationem regni fratri confirmans, in suo monasterio monachum se facit una cum uxore Thesia ac filia Retrude (*Epiphania nimirum, ex ejus sententia*) quæ monasticum pariter habitum acceperunt. 5. Relicta subinde Filia sanctimoniali juxta votum ejusdem in prædicto monasterio, ipse de terra exiens et cognatione sua, Montem Cassinum petit : quem secutæ uxor in monastico habitu, ac filia Petrudis (sive in monastico, sive in laicali, non disputamus) inibi pro ipsis monasterium Plumbariolæ excitat, ubi filia D. N. nini dicata cum matre, ipse in Cassinensi monasterio Deo vacat, usque ad electionem Desiderii in regem.

Rachisii filiam fuisse,

B 21 *Habes igitur, qui Rachisius vitam monasticam Ticini inceptam ex Romualdi opinione Casini exercere perrexerit* : audi nunc, qui eam tandem Ticini finierit. 6. Quando, inquit, demonis astu, suorum annuens invitatibus, monastico dimisso habitu, regnum repetere cœpit. 7. Quo subinde Pontificis hortatu reassumpto, in suo subinde Ticinensi asceterio (erubescens forte, tanquam instituti desertor, ad eos iterum reverti, a quibus discesserat) cum filia Epiphania seu Retrude, quæ monasticam ibi profitebatur, sanctitati vacans, optimo fine vitæ cursum consummavit. Ita Romualdus : verum non unum hic ejus peccatum est. Nam primo, quod Retrudem a Petrude distinguat, id ex ante dictis verosimillime perperam facit; et ut Rachisium Ticino Casinum abiisse ait, ac inde Ticinum rursus venisse; ita, Retrude a Petrude non distincta, Retrudem seu Petrudem patrem suum tam Casinum, quam Ticinum secutam esse, pari modo comminiscipotuisset. Dein Rachisium, in clericum Romæ tonsum, rediisse Ticinum, non modo Leoni Marsicano, sed et Erchemperto contrarium est. Leo enim, postquam dixit, Rachisium Romæ a Zacharia Pontifice clericis adscriptum fuisse, sic pergit continuo : Moxque ad hoc monasterium beati Benedicti (Casinense) eodem Apostolico transmittente, perveniens et sub regulari magisterio instituendum se tradens, post religiosam satis ac Deo placitam conversationem, ibidem vitæ finem sortitus est. Erchemperti verba habes num. 12, quibus pariter satis innuitur, Rachisium, Roma profectum, Casinum cum suis, non Ticinum, monasticæ vitæ degendæ causa abiisse.

Tertio denique in eosdem auctores impingit manifestius, cum Rachisium Ticini fecisse vivendi finem, scribit, quorum alter Casini illum vitæ finem sortitum, alter vitam finivisse, diserte affirmat.

AUCTORE
J. B.

22 Nescio tamen, an pariter erret Romualdus, cum binas Rachisio filias fuisse scribit : quamquam enim Leo Marsicanus unius tantummodo meminerit; non inde tamen ausim concludere, plures Rachisio non fuisse. Leo enim Marsicanus, res monasterii Casinensis pertractans, absque ullo Historiæ suæ dispendio tacere Epiphaniam potuit, etsi hujus nominis Rachisii filiam Ticini monasticam vitam egisse non ignorasset. Adhæc nonnihil parcius de Rachisio Leo scripsit, qui illius ad regnum recuperandum conamina silentio præterierit, nec Rachisii filiorum (si quidem filios habuisse dicendus est : vide num. 11) mentionem fecerit ullam, quos tamen habuisse ex Anastasii verbis, num. 12 transcriptis, et Casini quidem una cum patre monachos fuisse, ex Erchemperto num. 12 consequi videtur. Quia tamen unius tantummodo Rachisii filiæ, quæ monasticam vitam egerit, Erchempertus et anonymus Salernitanus, sæculi x scriptor, imo et ipse Anastasius meminerunt, eademque, nempe Ratruda, monasterio Plumbariolæ concedenda videtur; haud satis certo constitutum est, S. Epiphaniam, Ticini cultam, alteram fuisse Rachisii filiam. Fortassis Epiphania fuerit, non Rachisii filia, sed fratris ejus Ratchait, qui idem, qui Rachis, aliquando habitus sit ex similitudine nominum. Illa vero vitæ monasticæ sese dediderit ipsius Rachisii aliorumque cognatorum suorum exemplo.

non probat.

E

23 Ut sit (nec enim suppetit, unde quid certi hoc in argumento dicamus) fertur S. Epiphania Ticini in monasterio S. Mariæ Venationum, a patre suo Rachisio condito, monasticam vitam exorsa circa annum 749, quo ejus pater, qui Beati titulo a Benedictinis nonnullis honoratur, suo se regno abdicavit. Vixisse illam in eo monasterio ferunt annis 46; atque adeo usque ad annum circiter 795 viam produxerit, licet aliqui, ut Romualdus ait, obiisse illam velint circa annum 760. Cum vero præterea anno ætatis suæ 64 mortalem hanc viam reliquisse tradatur, circa annum 751 mundo natam esse, ac anno circiter ætatis suæ 18 religiosæ vitæ nomen dedisse, oportuit. Quibus maxime virtutibus fulserit, quibus decorata prodigiis, ex Romualdino elogio, supra dato, facile intelliges. Verum nec de his omnibus quidquam certi ausim statuere, propterea quod, cujus ætatis aut valoris sint Acta S. Epiphaniæ et monumenta Ticinensia, a Romualdo quidem generatim laudata, sed nobis hactenus haud satis perspecta, ignorem.

nec satis hactenus nobis certa sunt cetera, quæ de illa tradit.

F

DE S. NICETA CONFESSORE

IN GRÆCIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. B.

Sancti memoria in Fastis sacris, cultus ecclesiasticus, natales, distinctio ab homonymis, vitæ series discussa, Acta, e Menæis edenda, qualia sint.

ANNO CIRCITER
DCCCXXXVIII.
Sanctus, qui
cultu, uti hic

Quod sola Sanctorum in sacris Græcorum Fastis descriptio (adi Operis nostri tom. VI Septembris pag. 353 et seq.) cultum ecclesiasticum non importet, Sancti non pauci occurrunt, de quibus, etsi vel Menæis, vel Menologiis Basiliano et Sirletiano, aut etiam Synaxario Sirmondiano sint inscripti, dubitari non immerito potest, an cultu ecclesiastico apud Græcos gaudeant, aut umquam fuerint gavis. Ac inprimis quidem S. Nicetam, patricium confessorem, illis accensendum, non nemo forte contendat, quod, quamquam hodie in magnis Græcorum Menæis excusis aliisque etiam sacris Fastis memoretur, de eo tamen in hodierno eorundem Menæorum Officio nihil omnino fieri videatur, nec quidquam fieri præcipiatur in ullis ritualibus Græcorum libris. Verum, etsi hoc ita sit, ecclesiasticus Sancti in ecclesia Græca cultus mihi aliunde sat certus apparet. Primo enim S. Nicetas non ad unum dumtaxat, sed ad duos dies diversos, ad hodiernum videlicet, quo binos tantummodo versiculos, et ad 15 Octobris, quo prolixum præterea elogium sibi habet adjunctum, in magnis Menæis impressis celebratur; quem honorem Sancto, qui omni prorsus cultu ecclesiastico careat, in sacris illis Græcorum Fastis deferri, hactenus non comperi. Secundo Sanctus noster non tantum in præfatis Menæis, et a Maximo Margunio, passim hæc seculo, commemoratur; verum etiam in variis, quæ penes nos exstant, Menæis contractis Mss., in Synaxario Sirmondiano itidem Ms., et in ambobus typorum beneficio vulgatis Menologiis, Basiliano scilicet et Sirletiano; illum autem in tot monumentis sacris a Græcis celebrari, non infirmum cultu ecclesiastici, quo apud hos vel hodieque gaudet, vel certe olim fuit gavisus, argumentum apparet.

argumento
non uno probatur,

2 Tertio Menologium Sirletianum, quod hodie Nicetæ natalem, seu hunc Sanctum nostrum in cælis primo natum celebrat, commemorationem ejusdem, ut pariter Menæa excusa faciunt, ad 15 Octobris etiam indicit; quod cultum ecclesiasticum, qui tunc saltem Sancto aut debuerit, aut debeat deferri, arguere videtur. Quarto denique in Menæis excusis tum hodie, tum iterum 15 Octobris Nicetas Sancti titulo et duobus versiculis condecoratur, ad calcem etiam adjecta, qua et ejus et aliorum ad utrumque diem cum ipso ibidem memoratorum Sanctorum precibus divina misericordia imploratur, brevi hac oratiuncula, in Menæis excusis etiam alias post recensitos aliquot Sanctos usurpari non raro solita: Ταῖς αὐ-

τῶν ἁγίων πρεσβείαις, ὁ Θεός, ἐλέησον καὶ σῶσον ἡμᾶς Sanctis ipsorum (Nicetæ scilicet aliorumque Sanctorum, proxime ibidem in Menæis præmissorum) precibus, o Deus miserere nostri et salva nos; omnes autem, qui ita in Menæis excusis celebrantur, hoc ipso coli, ut Sanctos, indubitatum apparet, nisi forte in casu quopiam particulari aliunde constet contrarium, uti V. G. fit in concilii vi œcumenici Patribus seu episcopis, quorum omnium commemorationem ad 14 Septembris diem Menæa excusa modo proxime exposito indicunt, et quos tamen non omnes a Græcis coli, ut Sanctos, per se, quantum opinor, satis liquet.

3 Nec est, quod opponas, in Menæis excusis subinde etiam explicato modo celebrari, qui Sancti non sunt; id enim dumtaxat argumento est, a Græcis aliquando etiam indignos honorari, ut Sanctos; quod sane fateamur, quodque quam verum sit, in chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum Historia, operis nostri tom. I Augusti præfixa, loco non uno ac præsertim pag. 93 et quatuor seqq. ostenditur. Ast hic nævus, quo Menæa infecta sunt, Græcis schismaticis, qui sæculo XI, media sui parte fere propecto, aut serius vixerunt, pluresque schismatis fautores aut alios indignos sacris ecclesiæ suæ Fastis inseruerunt, debet attribui; quare, cum Photii, qui post medium sæculum IX funesti inter ecclesiam Græcam et Latinam schismatis auctor fuit, in cathedram Constantinopolitanam successores sæculo X, uti inter eruditos convenit, schismatici non fuerint, sitque Sanctus, qui ex dicendis anno circiter 858 vivere desiit, Menologio Basiliano, quod eodem sæculo X Basilii Porphyrogeniti imperatoris jussu fuit confectum, etiam inscriptus, verosimillimum apparet, jam tum ei, ut Sancto, cultum ecclesiasticum exhibuisse Græcos tum adhuc Catholicos, qui minime utique facturi id fuisse videntur, si honore illo fuisset indignus. Hinc porro jam consequitur, ut cultus, quo Nicetas gaudet aut certe olim fuit gavisus, legitimus exstiterit, utque ipsemet pro vero Sancto sit habendus, maxime cum elogia, vitæ ejus historiam exhibentia, quibus in utroque Menologio, in Menæis impressis et in Synaxario Sirmondiano Ms. celebratur, nihil omnino contineant, quod vel manifeste fabulosum sit, vel Virum sanctum dedeceat, uti vel ex sola dictorum elogiorum inspectione patescet. Horum omnium prolixius est, quod Menæa excusa ad 15 Octobris suppeditant.

4 Id proinde, ne rerum tractandarum series nimium interrumpenda sit, Commentario huic non inseram, sed ad ejusdem calcem Actorum nomine subjungam,

ecclesiastico
eoque legitimo
apud Græcos
gaudet,

A *subjungam, binos interim versiculos, quos in capite præfert, cum adjuncta versione Latina, aliaque breviora Sancti elogia in antecessum huc transcribens. Versiculi illi, quibus etiam hodie in iisdem Menæis Sanctus ornatur, sic habent :*

Θλίψεις ὑποσᾶς εἰκόνων θεῶν χάριν
Χαίρει χαρὰν Νικήτας, οἶαν οἱ νόες.

Toleratis divinarum imaginum causa angustiiis,

Gaudio gaudet Nicetas, quali angeli.

Elogia, quæ huc jam transferre lubet, tria sunt numero, Basilianum videlicet, Sirmondianum et Sirlletianum, ita hic a me appellata, quod primum hodie in Menologio Basiliano, secundum hodie iisdem in Synaxario Sirmondi, ac tertium denique ad 15 Octobris describatur in Menologio Sirlletiano, in quo præterea etiam hodie Sanctus noster, seu potius natalis ejus in cælis dies breviter ita annuntiatur : Eodem die (vi scilicet Octobris) Natalis sancti patris nostri Nicetæ patricii ex Paphlagonia, qui sanctarum imaginum confessione multas ærumnas et calamitates constanter pertulit. En modo, quibus singula tria dicta elogia verbis concipiantur. Sirlletianum sic habet :

B *Eodem die (xiii Octobris) commemoratio sancti patris nostri Nicetæ patritii ex regione Paphlagoniæ, qui, cum esset divinarum litterarum et pietatis studiosus, pro cultu sanctarum imaginum adversus eorum * impugnatores et imperatorem Leonem plurimum laboravit, multisque editis miraculis, cum mortis suæ diem prædixisset, migravit in cælum.*

* earum

ac Basiliano,

§ *Basilianum ex interpretatione, quam Menologii Basiliani editio, anno 1727 Urbini facta, exhibet, hunc sonat in modum : Sanctus pater noster Christique confessor Nicetas, Irenes augustæ propinquus, ei non tam ob propinquitatem, quam ob suam virtutem acceptus erat. Sic enim in certaminibus ac virtutum exercitationibus excelluit, ut ad sanctam Nicænam secundam synodum imperatricis legatus missus fuerit; quo in munere egregie et insigniter, ut Deo placitum est, se gessit. Erat enim ad omnia præclare gerenda maxime idoneus. Quare patriciatus honore cumulatus Siciliæ strategus (id est, præfectus, dux aut etiam prætor, quemadmodum ad vocabula strategus, στρατηγός, in Glossariis mediæ et infimæ Latinitatis et Græcitatibus Cangius exponit) declaratur : qua etiam provincia optime administrata, multa præcipue erga viduas et pupillos benignitate usus, domum rediit. Verum quia imperio potitus erat Leo Armenus iconomachus, remisso dignitati, divitiis, omnique mundanæ gloriæ nuntio, monachus efficitur. Quod cum imperator rescivisset, volens illum tormentis subicere, imperavit, ut Servatoris imaginem mitteret, quo illam combureret. Sed cum id facere detrectaret, illum relegavit : qui, in exilio multis confectus ærumnis, decessit.*

uti et in Synaxario Sirmondi celebratus,

6 *Sirmondianum e lingua Græca, qua scriptum est, in Latinam ita convertitur : Floruit (S. Nicetas patricius, ut præmittitur) sub piissima Irene in honore ac amore abs illa habitus, utpote ejus consanguineus, e parentibus Gregorio et Anna, e Paphlagonia oriundis, natus; existens autem eunuchus, prudentia et rerum peritia multos superabat. Ad secundam Nicænam synodum ab imperatrice legatus missus est, ac deinde in Siciliam propter rerum ibidem gerendarum difficultatem. Ilinc porro reversus est ac vitam monasticam suscepit. Cum vero*

deinde, multis angustiiis ac persecutionibus pro sanctis imaginibus primo quidem sub impiissimo Leone Armeno ac post sub Michaeli, hujusque filio Theophilo toleratis, septuagesimum quintum ætatis suæ annum implevisset, migravit ad Dominum, multis signis ac miraculis patrat. Talia sunt tria supra memorata Sancti elogia; quæ sane, uti inspicienti patebit, nihil omnino continent, quod vel fabulas Græcis familiares aperte redolet, vel sinistram de Nicetæ sanctitate suspicionem injiciat.

7 *Quare cum nihil etiam hujusmodi vel in Sancti Actis seu elogio, e Menæis infra dando, vel alibi uspiam occurrat, merito sane in Catalogo Generali Sanctorum, qui Romano hodierno inscripti non sunt, in Martyrologio Universali et in Martyrologio Siculo locum hodie Sancto nostro dederunt, qui sacros hosce Fastos concinnarunt, Ferrarius, Castellanus et Octavius Cajetanus, qui Sancti nomen asterisco etiam non distinguit, proxime ante Martyrologii sui initium præfatus, hoc modo a se recenseri Sanctos, quibus, publici honores deferuntur; ut proinde et ipse, Nicetam cultu ecclesiastico, e Menologio Sirlletiano et Menæis, quæ ad marginem citat, indubie existimarit. Verum ut quid Baronius, qui hodie S. Eroteida martyrem, supra jam datam, aliosque aliis diebus Sanctos e Menologio Sirlletiano in Martyrologium Romanum intulit, hodie nihilominus ab inferendo in id Sancto nostro abstinit, qui tamen ex dictis in Sirlletiano, non secus ac Eroteis, hodie memoratur? Fecerit verosimiliter id vir eruditissimus, quod Nicetam, Sirlletiano hodie inscriptum, eundem putarit cum Niceta, Mediciensi in Bithynia hegumeno seu abbate, quem ad 5 Aprilis diem, ad quem proinde nos de eo in Opere nostro etiam egimus, Martyrologio Romano jam inscripserat. Ita opinor, quod inde, nonno Annalium Ecclesiasticorum Baronii tomo adjectus, uni eidemque Nicetæ attribuat, quæcumque in eodem tomo sive de Niceta nostro, sive de Niceta, Mediciensi hegumeno, narrantur.*

8 *Verum plura, quæ in elogiis supra memoratis de Niceta nostro leguntur, sunt hujusmodi, ut in Nicetam Mediciensem minime quadrent, pugnentque cum sancti hujus abbatis Vita, a Theostericto monacho et discipulo fidelissime conscripta, primoque Aprilis tomo a pag. 254 usque ad pag. 266 apud nos inserta. Ut pauca e multis rei hujus specimina proferam, Nicetas noster, quemadmodum Sirmondianum ejus elogium, num. 6 huc transcriptum, prodit, patrem habuit, nomine Gregorium; Constantinopoli, uti Acta, e Menæis danda, num. 11 docent, in monasterio, Chrysonice appellato, monachum induit, atque, ut itidem, consentiente etiam Sirmondiano elogio, nec refragantibus reliquis, Acta e Menæis danda docent, sub Theophilo, Michaelis Balbi filio, qui ante annum 829 patri in imperium non successit, vitam hanc mortalem cum immortalis commutavit. At vero Nicetas, Mediciensis abbas seu hegumenus, patrem, nomine Philaretum, sortitus est, vitam monasticam in Mediciensi monasterio, in Bithyniæ parte maritima ad Propontidem sito, amplexus est, ac tandem sub Michaeli Balbo die tertia mensis Xanthici, seu Aprilis, Dominica die illucescente, quæ notæ chronicæ annum 824 designant, diem extremum obiit, testante hæc omnia apud nos Theostericto mox laudato in ejus Vita, primum quidem num. 4, secundum num. 8, ac tertium denique num. 48 et seq. Præterea Nicetas noster in Menæis, Menologio*

AUCTOR
C. B.

a Castellano etiam, aliisque ecclesiæ Latinæ martyrologis memoratur,

E

nec in Romano hodierno omitti debuisse,

F

AUCTORE
C. B.

nologiis Sirletiano ac Basiliano, uti in Synaxario Sirmondi Patricii titulo decoratur; hac autem dignitate conspicuum non fuisse Nicetam Mediciensem, ex ejus apud nos Vitæ cap. 1 abunde liquet. Nisi igitur Menæis aliisque Græcorum Fastis supra laudatis omnem penitus fidem velimus abrogatam, dubitandum non est, quin a Niceta, Mediciensi abbate, Nicetas noster sit distinctus; ut hunc adeo, quod illum ad 3 Aprilis diem jam commemorasset, in Mrl. Romano hodie omittere non debuerit Baronius.

anno circiter
763 in Paphlagonia
natus est.

9 Quare, Sancti nostri a Niceta Mediciensi diversitate legitimoque ecclesiastico cultu sufficienter jam stabilitis, variisque etiam, quibus Nicetas ornatur, elogiis in medium adductis, discutere modo pleraque aggredior, quæ tum in his, tum alibi de illo occurrunt. In Paphlagonia, Minoris Asiæ provincia, natum esse S. Nicetam, Menæa seu Acta ex his danda num. 1 memoriæ produnt. Atque hoc sane sat probabile apparet: Menæis enim præter Maximum Margunium consonat etiam Sirletianum num. 4 huc transcriptum Sancti elogium, nec repugnat Sirmondianum et Basilianum, cum hoc quidem locum Sancti natalem subiceat, illud vero Sanctum a parentibus, e Paphlagonia oriundis, genitum affirmet, addens etiam, Gregorium et Annam fuisse hos vocatos, quod in reliquis monumentis omittitur, uti etiam annus Sancti natalis, quem pariter nec in Sirmondiano expressum invenio. Verum cum Sanctus ex dicendis septuaginta quinque prope annorum senex anno circiter 858 e vivis abierit, consecrarium est, ut anno circiter 763 nasci eum contigerit, quemadmodum calculos ineunti patebit. Atque hæc de loco et anno, S. Nicetæ natali; de genere ejus nunc disserendum.

An a Theodora imperatrice
genus ducatur,

10 A Theodora augusta seu imperatrice genus ducere S. Nicetam, Menæa seu Acta et Menæis danda, num. 1 e sola fama referunt, nihilque eo spectans præterea adjungunt. *Ἐπὶ δὲ, αὐτὸν (Menæorum verba sunt) ἀπόγονον εἶναι Θεωδώρας τῆς βασιλισσῆς* Aiunt autem, ipsum (sanctum Nicetam) Theodora augusta ortum, seu Theodoræ augustæ nepotem esse. Quare cum in eadem Paphlagonum regione, in qua ex dictis lucem hausit Sanctus noster, Theodora, Theophili imperatoris uxor, Joanne Curopalata in Historiarum Compendio, quod, a Joanne Baptista Gabio e lingua Græca in Latinam conversum, anno 1570 typis Venetis prodit, pag. 15 testante, nata etiam sit, erit fortassis non nemo, qui ab ea genus ducere S. Nicetam suspicetur. Verum cum imperatrix illa ante annum 829 (adi ad hunc annum num. 5 Pagium in Criticis) Theophilo imperatori non nupserit juvenisque adhuc tum fuerit, eam post Sanctum nostrum, utpote ex dictis anno circiter 763 in lucem editum, triginta ut minimum annis natam esse, oportet, ut proinde Nicetam habere nepotem, seu ut hic ab illa genus ducere, certo nequirit. Verum, ane una aut altera, a præcedenti diversa, nuspian occurrit Theodora augusta, quæ ante S. Nicetam floruerit, et e qua proinde ortus hic esse queat? Nisi quis hic, quod tamen futurum non reor, ad Theodoram, Constantii Chlorig a repudiata anno 292 Helena uxorem, recurrere voluerit, non aliam, quæ Sanctum nostrum ætate præcesserit, Theodoram augustam inveniet, quam Justiniani imperatoris conjugem, anno 548 e vivis sublatam. Quod si ergo, Sanctum Theodora augusta ortum, Menæa recte notent, genus hunc a Theodora, Justiniani imperatoris uxore, duxisse necesse est.

11 Verum id, quantum opinor, sola Menæorum auctoritate, tacentibus monumentis reliquis, fidem ægerrime inveniet. Nonnihil probabilius apparet, Sanctum cum imperatrice Irene, quæ ab anno 780 ad annum 802 imperii Orientalis habenas tenuit, cognatione fuisse conjunctum: hoc enim (adi num. 5 et 6) et in Synaxario Sirmondiano, et in Menologio Basiliano, quod Menæis antiquius est, pariter traditur, confirmaturque etiam utcumque ex eo, quod imperatrix illa Nicetam, cum admodum adhuc juvenis aulam Constantinopolitanam hic adiisset, summo favore fuerit prosecuta, uti, non tantum Sirmondianum et Basilianum Sancti elogium, sed vel maxime ipsa e Menæis danda Acta num. 1 testantur: ne autem et hic monumentis hisce fidem omnem forte neges, ad qualemcumque rei confirmationem hæc habe: Cum Sanctus noster in omnibus prorsus sacris Græcorum Fastis supra memoratis Patricii titulo constanter decoretur, verosimillimum apparet, fuisse illum, uti etiam in maxima horum parte asseritur, ad patriciatus dignitatem ab Irene augusta evectum; quod sane favoris non exigui argumentum est, atque hic ad præsens institutum sufficit. Verum num Sanctus tanto etiam apud Irenen valuit favore, adeoque saltem huic imperatrici sese probavit, ut legatus ab ea ad concilium Nicænum secundum, anno 787 pro tutando restituendoque sacrarum imaginum cultu celebratum, missus fuerit? Ita bina ejus elogia, Sirmondianum scilicet et Basilianum, num. 5 et 6 affirmant; verum de hac Sancti legatione altum silent Menæa, et recte quidem, quantum apparet. Etenim in præmemorati concilii Actis, apud Labbeum tom. VII Conciliorum exstantibus, concilio illi, tamquam Constantini imperatoris et Irenes matris ejus legati, interfuisse memorantur soli Petronax exconsul patricius, et Joannes logotheta militaris logothesi, seu thesaurarius militaris, nulla plane uspiam Sancti nostri facta mentione; quare, si non certo falsum, saltem admodum dubium videtur, eum ab Irene imperatrice ad secundum Nicænum concilium legatum missum fuisse.

12 Aliter loquendum est de Siciliæ præfectura, cui quoque ab Irene imperatrice adnotum fuisse Sanctum nostrum Nicetam patricium, Sirmondianum ejus et Basilianum elogia pariter docent. Præterquam enim quod illa in re utrique huic elogio etiam consonent Menæa excusa, in corporis S. Euphemie virginis et martyris sæpius translata Historia, per Constantinum, Tiensem in Paphlagonia episcopum, Sancto nostro synchronum, conscripta, atque apud nos tom. V Septembris a pag. 274 edita, num. 16 perhibetur sanctæ huic martyri templum, in quo etiam sacram ejusdem manum collocandam curarit, in Sicilia extruxisse Nicetas patricius; unde, cum hic a Niceta nostro, utpote ei, pariter patricio atque a beneficentia in Siciliam laudato, æqualis, distinctus esse non videatur, gessisse Sanctum Siciliæ præfecturam, non parum firmatur, resque adeo pro admodum verosimili potest haberi. Nec obstat, Nicetam, qui templum S. Euphemie extruxit, cognominatum fuisse Monomachum, uti in Historiæ proxime laudata loco cit. traditur; Sanctum enim nostrum Monomachum cognominatum non fuisse, argui non potest e Fastis Græcorum sacris supra productis, cum hi cognominis, quod illi fuerit, nuspian meminerint, minimeque proinde impediunt, quo minus Sanctus noster cognominatus fuisse Monomachus, et cum Niceta, qui templum

D et an ad secundum Nicænum concilium legatus missus fuerit ab Irene augusta.

E

Siciliæ ab hac præfectus verosimillime fuit.

13

A *plum S. Euphemie in Sicilia condidit, unus idemque exstitisse credatur. Hinc Stiltingus noster in Annotatis ad Historiam Translationis S. Euphemie, jam bis hic memoratam, Sanctum nostrum cum Niceta patricio, qui templum S. Euphemie condidit, recte sane fecit eundem, ita ad hujus nomen observans: Nicetas hic patricius Græcorum Fastis adscriptus est die vi Octobris, ubi in Menologio Basiliano dicitur fuisse consanguineus Irenes augustæ, ab eaque legatus ad concilium Nicænum ii, dein Siciliæ præfectus, ibi præclare rem administrasse. Tandem a Leone Armeno in exilium missus dicitur, in eoque obiisse. Hæc aliaque de eo ad dictum diem examinari poterunt, si de legitimo cultu satis constiterit.*

Nicephoro ad imperium invadendum

B *15 Hæc Stiltingus: et de Sancto quidem, cujus cultum legitimum supra probavi, quæ examinanda hic edicit, partim modo examinavi, partim examinare adhuc debeo; quod jam nunc facere aggredior. Baronius in Annalibus Ecclesiasticis, tom. IX ad annum 802, num. 1 ita memorie prodiit: Augusta (Irene) e solio turbata atque in ordinem redacta, Nicephorus tyrannus invasit imperium. Quomodo autem se habuerint, ex eodem Theophane primum audi: Sequenti autem anno, qui primus annus Nicephori, pridie Kalendas Novembris, Indictione undecima, quarta noctis hora, quæ feria secunda lucescit, idem Nicephorus, cum esset patricius et logotheta generalis, tyrannidem adversus Irenam piissimam concitavit, Deo quidem ineffabilibus ob nostrorum multitudinem peccatorum judiciis indulgente, cooperantibus ei Niceta patricio ac domestico scholarum, et Sisinnio patricio fratre ejus, viro perjuriis et fraudulentis pleno et Niceta Triphilio. Ita Baronius; in adjecto deinde ad præfatum Operis sui tomum Indice amplissimo sat aperte, nisi forte hunc ipsemet non contexit, lectorem docens, fuisse Sanctum nostrum ad invadendum anno 802 imperium, Irenenque augustam exauctorandam Nicephoro una cum Niceta Triphilio auxiliatum; quod sane fecisse illum, non immerito forsitan posset contendere ex eo, quem Baronii verba proxime huc transcripta includunt, Theophanis textu, si modo hic, ut Latine loco cit. apud Baronium, ita etiam Græce apud Theophanem sonaret.*

auxiliatus non est.

C *14 Verum res longe aliter habet: Græcus enim Theophanis textus, notis chronicis rescissis, ita exprimitur: Νικηφόρος πατρίκιος καὶ γενικὸς λογοθέτης ἐτυράννησεν κατὰ τῆς εὐσεβεστάτης Εἰρήνης, Θεοῦ μὲν συγχωρήσαντος ἀφάτοις κρίμασιν διὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν ἡμῶν, συνεργούντων δὲ αὐτῶν Νικήτου πατρίκιου καὶ δομαξίκου τῶν σχολῶν, καὶ Σισιννίου πατρίκιου καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, τῶν δολερῶν καὶ ἐπιόρων Τριφυλλίων. Hisce autem verbis, non ea, quam Baronii verba supra recitata exhibent, sed hæc, ut quisque linguæ Græcæ non omnino imperitus fatebitur, interpretatio convenit: Nicephorus patricius et generalis logotheta tyrannidem adversus piissimam Irenen arripuit, Deo quidem ineffabilibus suis judiciis ob peccatorum nostrorum multitudinem id permittente, ipsis vero cooperantibus Niceta patricio, scholarumque domestico, et Sisinnio itidem patricio, fratre ejus, dolosis ac perjuriis Triphylliis. Jam vero, cum hic, uti apud Baronium sit, duo Nicetæ, quorum alter patricius ac scholarum domesticus exstiterit, alter Triphyllius cognominatus fuerit, non memorentur, e Græco sane, quem jam huc transcripsi, Theophanis textu, ita, ut debet,*

Latine reddito, argui non potest, Sanctum nostrum Nicephoro in exauctoranda Irene auxiliatorem exstitisse, nisi eum cum Niceta Triphyllio unum esse atque eundem queat probari. Verum nulla omnino ratione fieri hoc potest: etenim Nicetas Triphyllius, ut Theophanes in Chronographia docet, ab ipso Nicephoro, qui anno 811 in bello adversus Bulgaros interiit, anno 805 fuit occisus; noster autem S. Nicetas patricius diu post hunc annum vitam protraxit, uti ex jam nunc dicendis patescet.

13 Sanctum, postquam Siciliæ præfecturam optime administrasset, vitæ monasticæ (Constantinopoli in monasterio, Chrysonice dicto, addunt sola Menæa) sese dedisse, Acta, e Menæis danda, omniaque ejus elogia, supra huc transcripta, si Sirletianum, quod ea de re silet, exceperis, unanimi consensu tradunt. Verum in rei gestæ tempore, quod Sirmondianum elogium non exprimit, Basilianum inter et Menæa non convenit. Et Sanctum quidem sub Michaelē Curopalate; cognomento Rhangabe, qui ab anno 811 ad annum 815 imperio Orientali præfuit, monachum induisse, Menæa seu Acta e sacris hisce Græcorum Fastis danda num. 2 memorie produnt; Basilianum autem Nicetæ elogium id tandem sub Leone Armeno, qui anno 815 imperator primum creatus est, factum refert. Verum, cum Leo Armenus Michaeli Curopalate in imperium anno 815 proxime successerit, facile fieri potuit, ut, quod hoc anno sub Michaelē accidisset, sub Leone Armeno factum esse; Basiliani auctor ex errore crediderit. Quare ego hic Menæis, quæ, Sanctum sub Michaelē Rhangabe monachum induisse, ex dictis tradunt, stare malim; ita tamen ut id, non anno 812 aut proxime antecedenti, quo is primum imperium obtinuit, sed anno 815, quo illud, succedente Leone Armeno, amisit, verosimilius accidisset, existimem. Atque hæc sunt, quæ de Sancti vita monastica, temporeque, quo huic ille sese dedit, dicenda occurrunt, proximum est, ut ad ea, quæ pro sacrarum imaginum cultu passus est, sermonem nunc convertam.

16 Cum Sanctus, monachus jam factus, summa Leonis Armeni in sacras imagines impietate comperta, Constantinopoli sponte excessisset, viroque, quem hic miserat, sacram Servatoris imaginem igne comburendam tradere noluisse, e loco suburbano, quo secesserat, pedem non efferre jussus est, ita ob pietatem exsilio quodammodo multatus, in quo cum postea, locum etiam subinde, saviente maxime in sacrarum imaginum cultores persecutione, mulare compulsus, gravissimis ærumnis fuisset confectus, tandem sub Theophilo imperatore septuagenario jam major migravit ad Dominum, multis et in vita et post obitum patris miraculis. Ita fere quantum ad substantiam num. 2 et seqq. Acta e Menæis danda; Nicetam autem a Leone Armeno, quod sacram Servatoris imaginem igne comburendam tradere noluisse, exsilio fuisse multatum, in eoque multis confectum ærumnis obiisse, Basilianum ejus elogium dumtaxat tradit, nulla plane Theophili imperatoris, sub quo tandem admodum grandævus e vivis excesserit, mentione facta. At vero, cum Sanctum equidem sub Leone Armeno vitam cum morte commutasse, Basilianum expresse non edicat, nec id ad aliorum, quæ prodiit, veritatem ullo modo exigat, iterum hic Menæis, quæ Sancti nostri obitum cum Theophili imperatoris imperio componunt, standum esse, opinor, maxime, quod Menæis etiam consonet Sirmondianum elogium, utpote

AUCTORE
C. B.

Anno, ut verosimilius videtur, 813 monachum induit,

E

multa dein pro sacrarum imaginum cultu passus est,

F

AUCTORE
C. B.

utpote Sanctum, multis angustiis primo sub Leone Armeno, ac dein sub Michael Balbo, huiusque filio Theophilo pro sacrarum imaginum cultu toleratis, tandem ad Dominum, cum quintum supra septuagesimum ætatis suæ annum jam implesset, migrasse affirmans. Verum quo id determinato anno, et quo loco evenit? Nicetam in monasterio, quod ad mare situm esset, diem clausisse extremum, Acta e Menæis danda num. ultimo memoriæ produnt.

ac tandem
anno circiter,
ut probabile
apparet, 838
obiit.

17 Ast cum nec mare, nec noti situs locum, cui monasterium illud adjacuerit, determinent, dubius hæreo, an Sanctum prope Constantinopolim, in cujus suburbanis locis eum, sævientibus in orthodoxos iconomachis, aliquamdiu degisse exsulem Menæa affirmant, e vivis excessisse sat tuto possim statuere, hincque illum Græciæ, ecclesiasticæ scilicet, non ratione obitus, sed cultus, quo apud Græcos gaudet olimve fuit gavisus, supra in titulo adscribo. Quod autem ad annum, quo vita functus sit, jam pertinet, hunc ita definio: Sanctus, ut num. 15 docui, verosimilius anno 815 monachum induit; quare cum tunc, ut Acta e Menæis danda num. 2 docent, quinquaginta annis jam vixisset, annorumque, cum obiit, uti eadem Acta, suffragante etiam Sirmondiano elogio, testantur, quinque circiter supra septuaginta exstiterit, consecrarium est, ut, quemadmodum calculos ineunti patebit, anno circiter 858 felici e vivis excessu ad Superos migrarit: etsi autem hæc mortis Sancti epocha, utpote in solis fere fidei minime indubiæ Menæis fundata, pro omnino certa haberi haud queat, sed tantum pro probabili, dubitandum equidem non apparet, quin

Nicetas sub Theophilo imperatore, ac proin post annum 828, quo novem circiter mensibus elapso, imperio Orientali primum præesse is cœpit, diem suum obierit; id enim non tantum in Menæis fundamentum habet, sed et in Sirmondiano elogio, cui præterea nec Sirlertianum nec Basilianum refragatur, uti ex jam supra dictis pronum est colligere.

18 Ceterum, quæ de ærumnis, pro sacrarum imaginum cultu a Sancto toleratis, num. 16 in medium adduxi, fusius exponuntur in Actis, quæ jam nunc, additis etiam de more, ubi opportunum videbitur, Annotationibus, Commentario huic subjuncturus sum, quæque ut qualia sint, studiosus lector ante noscat, ita hunc de illis præmonendum existimo: Etsi aperte, ut jam supra dixi, fabulosa seu commentitia non sint; imo vero etsi etiam nihil, aut certe fere nihil, quod a verisimilitudine omnino abhorreat, memoriæ prodant, fidem tamen in iis, quæ aliunde confirmari nequeunt, indubiam haud merentur: excerpta enim sunt, ut jam monui, e magnis Græcorum Menæis excusis, quæ, quamquam non pauca, tum verisimilia, tum etiam veritati apprime consona, continent, plurima tamen etiam, ut vulgo notum est, admixta habent, quæ vel a veritate indubie aliena sunt, vel falsitatis suspecta atque e fontibus omnino lutulentis deprompta; hisce autem ea, quæ de Sancto Menæa produnt, nec alibi leguntur, accensenda non esse, pro certo quis definiat? En nunc ipsa Græca Sancti Acta cum adjecta versione Latina, quam ipsemet adornavi, quod aliam, quæ satis arrideret, haud invenerim.

Edenda ejus
Acta qualia
sunt.

ACTA

EX MENÆIS GRÆCIS,

Interprete Cornelio Byeo.

Sanctus, qui
in Paphlagonia
natus
rat, Siciliæ
præfecturam
gessit.

Hic (sanctus Nicetas) in Paphlagonum regione a piis Deumque amantibus parentibus natus est. Aiunt autem, ipsum a Theodora imperatrice oriundum fuisse b. Porro cum litteris imbuendus datus, iisque jam imbutus fuisset, Constantinopolim c venit annorum existens septemdecim d. Porro cum Irene imperii sceptrum tunc teneret, Puerumque, utpote a parentibus castratum e, eunuchum esse, intellexisset, in palatium eum accepit, brevique primus inter omnes domesticos effectus est, atque, cum ad patriciorum dignitatem fuisset evectus, Siciliæ f præfectus constitutus. Itaque cum vitam honestam Deoque placentem eo ex tempore duxisset, atque in monachum attonderi vellet, id ab imperantibus Nicephoro g ejusque filio Stauracio non impetravit.

tandemque,
munere hoc
dimisso, monachum induit;

2 Ast cum postea rerum potitus esset imperator Michael h, vix tandem ipse interpellatus, permisit quidem monachum illum fieri, civitate autem non egredi, sed ad auream portam, dans ei monasterium, Chrysonicen nuncupatum i, manere præcepit. Quinquaginta autem annorum erat, quando in monachum attonsus est k, sponsore ipsius existente im-

Οὗτος γεννᾶται ἐν τῇ Παφλαγόνων χώρα παρὰ εὐσεβῶν καὶ φιλοθεῶν γονέων. Φασὶ δὲ αὐτὸν ἀπόγονον εἶναι Θεοδώρας τῆς βασιλίσσης· ἐκδοθεὶς δὲ καὶ παιδευθεὶς ἐν τῇ βασιλευσούσῃ εἰσῆλθῃ δεκαεπτὰ χρόνων ὑπάρχων. Εἰρήνης δὲ τότε τὰ σκήπτρα τῆς βασιλείας κρατούσης καὶ τὸν Παῖδα ἀναμαθούσης εὐνοῦχον εἶναι ὡς παρὰ τῶν γονέων εὐνουχισθέντα, ἀνελάβετο, καὶ δι' ὀλίγου πρῶτος ἐν τοῖς οἰκείοις πάντων γίνεται. Καὶ φθάσας τὸ τῶν πατρικίων ἀξίωμα στρατηγὸς Σικελίας προβάλλεται. Ἐκτοτε οὖν καλῶς καὶ θεαρέσως βιώσας καὶ βουλόμενος ἀποκαρῆναι, οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τῶν κρατούντων, τοῦτε Νικηφόρου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Σταυρακίου.

2 Ὑστερον δὲ κρατήσαντος τοῦ βασιλέως Μιχαήλ, μόλις οὗτος παρακληθεὶς κατένευσε μοναχὸν μὲν γενέσθαι, τῆς πόλεως δὲ μὴ ἐξελεθῆναι, ἀλλ' εἰς τὴν λεγομένην χρυσὴν πύρταν δοῦς αὐτῷ μονήν, τὴν λεγομένην Χρυσονίκην, προσμένειν ἐκέλευσε. Πεντήκοντα δὲ χρόνων ἦν, καὶ ὃν καιρὸν ἀποκαρεῖς, ἀνάδοχος ὁ βασιλεὺς τοῦτου γέγονεν. Ἐν ταύτῃ τῇ μονῇ διήγεν ἄχρι τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ

A τοῦ εἰκονομάχου. Ὡς δὲ εἶδρα τὰ κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων γινομένα, ἐξελθὼν τῆς πόλεως εἰς προάσειον ἀπῆλθεν, ὃ αὐτὸς τῇ μονῇ ἐδωρήσατο, καὶ συγκατέμιξεν αὐτὸν τοῖς ἐσχάτοις ἀδελφοῖς, συνεσθίων καὶ συγκοπιῶν αὐτοῖς.

3 Ἐπεὶ δὲ τινες διαβολαῖς τῷ Θεομάχῳ χαρίζομενοι προσήγειλαν, εἰκόνα κερτῆσαι τοῦτον τοῦ Σωτῆρος, ἣν ἐκ πίψεως ἀπὸ Ῥώμης ἔλαβεν, ἀπεσάλη τῶν τῆς τάξεως αὐτοῦ τίς, λόγοις οὐκ ἀναιμέροις*, ἀλλὰ καὶ ἀπειλαῖς ἐκφοβῶν καὶ ἀπαιτῶν δοῦναι οἱ τὴν σεβασμίαν εἰκόνα. Ὡς δ' οὐκ εἶχε τοῦτον καταπειθῆ, ὅψεποτε ἀποκρινόμενον, ὡς οὐκ ἐμῇ αὐτῇ ἡ σεβασμία εἰκὼν, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῖς ἱεροῖς τῆς ἐκκλησίας ἀφορισθεῖσα κειμηλίῳ, ἀρπάσας ἕτερον ἀδελφὸν ἐπὶ τὸ δειχθῆναι αὐτῷ τὸ ζητούμενον, εἰσῆλθεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ λαβὼν τὴν σεβασμίαν εἰκόνα, ὡς μῖσος τί, ἔρριψεν ἀτίμως ἐν τῷ βεριδαρίῳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἅγιος, τοῦτο ἰδὼν ἐκ βάθους ἐσέταξεν, ἀρχὴν πειρασμῶν τοῦτο λογισάμενος. Ἐπεὶ δὲ ἀποχωρεῖν ἐμελλεν ὁ ἀποσταλὴς ἐξησφαλίσατο μηδόλως τὸν Ἅγιον ἐξέρχασθαι τῶν ἐκεῖσε.

B

4 Θεοφίλου δὲ ἐτέρου μετὰ ταῦτα τὴν βασιλείαν κατασχόντος Θεομάχου, καὶ τούτου κατὰ τὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων οὐκ ἀμελῶς μετερχομένου, ἀπεσάλη καὶ πρὸς τὸν Ὅσιον Θεοδόσιον τις οὕτως εἰρηκῶς ἐνώπιον τῶν παρευρεθέντων Ὁ βασιλεὺς κελεύει σοὶ δι' ἐμοῦ ἡ τῷ πατριάρχῃ Ἀντωνίῳ κοινωνῆσαι καὶ τοῖς εἰκόσι μὴ προσκυνεῖν ἡ τῇ αὐτῇ ὥρα ἐξοριθῆναι* τῶν ὧδε καὶ ὁ Ἅγιος τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μου εἰκόνα οὐ παύσομαι ἀεὶ προσκυνεῖν, καὶ ὑμεῖς ἀπαρέσκησθε, τὸν δὲ Ἀντώνιον, εἶπερ ἐν τῷ καθεστηκότι εἰμι, οὐκ ὀνομάσω πατριάρχην, ἀλλὰ μοιχρὸν. Λοιπὸν ἐξόριζε, σφαττε, ποίει, ὃ βούλει. Καὶ εὐθέως ἐξώσεν αὐτὸν ἐκεῖθεν.

5 Ὁ δὲ Ἅγιος τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, λαβὼν μεθ' αὐτοῦ τρεῖς ἀδελφοὺς εἰς ἕτερον προῆλθε προάσειον ἀγχοῦ που κείμενον, καὶ διαβιβάσας ἐκεῖσε τὴν ἁγίαν τεσσαρακοσὴν ἄχρι τῆς Πεντηκοστῆς, καταλαμβάνει τὸ παντείχιον. Ἐπεὶ δὲ δόγμα ἐξέτεθη μὴ ὑποδέχασθαι τοὺς φεύγοντας Χριστιανούς, γενοχορηθεὶς ὁ Ἅγιος πρὸς ἐρίβολον ὑπέστρεψεν ὡς δὲ καὶ ἐκεῖσε διὰ τὴν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐφοδὸν ἐδυσχέραινε*, ἦλθε πρὸς αὐτὸς* τίς Νικόλαος προσγενὴς ὢν αὐτῷ λέγων· οὐ μικρὰν εὐρεῖν ἀνάπαυσιν, εἴπερ ἀφικέσθαι βουλῇ πρὸς τὸ παρ' αὐτῷ ὃν προάσειον Ζουλουπᾶς οὕτως καλούμενον, ἐκεῖσε παρεγένετο.

6 Ἀλλὰ μετὰ χρόνον τινὰ μῆνυμα γέγονεν αὐτῷ, ἡ κοινωνῆσαι, ἡ μετανάσθην γενέσθαι. Μεταβὰς οὖν ἐκεῖθεν, ἀφίκετο πρὸς Κατισίαν, καὶ τοπίον μικρὸν εὐρὼν ἐξωνήσατο τοῦτο καὶ εἰς ὄνομα τῶν ἀσωμάτων δειμάμενος ναὸν, χρόνους ἱκανοὺς μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ, ἀδελφῶν καλῶς καὶ θεαρέσως διαβιβάσας ἐν αὐτῷ, τελευταῖον εἰς τὸ παρὰ τὴν θαλάσσαν ἀφίκετο μοναστήριον, ἐν ᾧ καὶ τοὺς μοναχοὺς κατηχήσας καὶ ἐπευξάμενος, τὴν αὐτοῦ πρὸς Κυρίον ἐκδημίαν προγνοὺς ἐξεδήμεσε, πολλὰ καὶ ζῶν καὶ μετὰ θάνατον θαύματα πεποικῶς*, περὶ τὰ ἐβδόμηκοντα πέντε ἔτη γεγινώς.

peratore. In monasterio illo mansit usque ad Leonis iconomachi *l* imperium. Ut autem, quæ in imagines committebantur, conspexit, urbe exiens, in suburbanum *m*, quod ipsemet monasterio dederat, concessit, ac ultimis fratrum sese adjunxit, manducans laboransque cum eis.

3 Verum cum delatores quidam, Dei hosti obsequentes, denuntiarunt, Servatoris imaginem, quam certo ex urbe *n* abstulisset, habere ipsum, quidam ex ordine ipsius missus est, qui non verbis parum pacatis, sed minis eum terretaret, sibi que venerandam imaginem dari postulatet. Cum vero hic illum sibi obtemperantem non haberet, sed tandem respondentem, imaginem non esse suam, sed Dei, atque in sacro ecclesiæ thesauro haberi reconditam, alio arrepto fratre, qui, quod quærebatur, ostenderet, templum ingressus est, arreptamque venerandam imaginem in equum suum veredarium *o*, velut execrandum quid, absque reverentia coniecit. Hoc autem cum Sanctus vidisset, ex imo pectore ingemuit, tentationum initium id conjectans. Porro cum abiturus esset, qui missus erat, severissime edixit, ne e loco illo pedem *E* Sanctus ullatenus efferret.

4 Cum autem post hæc Theophilus, alter Dei hostis, imperium esset adeptus *p*, ipseque in sanctas imagines non segniter fureret, missus est et ad Sanctum Theodosius quidam *q*, qui coram iis, quos præsentibus invenit, ita edixit: Imperator tibi per me præcipit, ut aut cum patriarcha Antonio *r* communices et imagines non colas, aut hæc ipsa hora hinc in exsilium pellaris. Et Sanctus respondit: Ego Christi ac Dei mei imaginem non cessabo umquam venerari, etiamsi vos id ægre feratis; Antonium autem, quamdiu in vivis fuero, patriarcham non nominabo, sed mœchum. Ceterum pelle in exsilium, occide, fac, quod vis. Ac statim inde eum expulit.

5 Sanctus autem, gratiis Deo actis, tribusque secum assumptis fratribus, in aliud suburbanum haud procul inde situm secessit, cumque ibidem sanctam Quadragesimam usque ad Pentecosten transegisset, in publicum hospitium se recepit. Cum autem edictum esset propositum, ne hospitio exciperentur fugientes Christiani, Sanctus, ad angustias redactus, ad locum, Eribolum dictum *s*, se contulit; cum vero et ibi ob Agagenorum excursiones moleste ageret, Nicolaus quidam, qui cognatus ei erat, venit ad illum, dicens, non modicam eum reperturum quietem, si ad suburbanum suum, Zulupas appellatum, vellet transire, eoque se contulit.

6 Verum post aliquod tempus significatum ei est, ut aut cum iconomachis communicaret, aut inde recederet. Inde ergo abiens venit ad Catisiam, inventumque parvum locum emit, cumque in ædificato ibidem a se sub nomine Incorporum *t* templo honeste et religiose cum fratribus, qui ei aderant, sat multis annis vixisset, tandem ad monasterium, mari adjacens, devenit; in quo cum et monachos erudiisset, precibus assidue vacasset, præcognito vitæ suæ exitu, decessit *u* quinque circiter supra septuaginta annorum factus, multis et in vita et post obitum miraculis patrat.

EX MENAÏS.

*l**m*

quo in statu cum multa primum sub Leone Armeno,

*n**o*

ac deinde sub Theophilo

*p**q**r*

pro sacrarum imaginum cultu

*F**s*

passus fuisset, e vivis deum septuagenario major excessit.

*t**u*

a In Minori Asia ad Pontum Euxinum sita, uti docent geographi passim obvi.

b Adhuc de re Comment. prævium num. 10 et seq.

c Ita ἐν τῇ βασιλεύουσῃ Latine hic reddidi, quod per βασιλεύουσα seu βασιλεύουσα πόλις, id est, imperans seu imperium obtinens civitas, apud Græcos olim Constantinopolis, utpote quæ, cum imperatorum sedes esset, imperium quodammodo per hos in ceteras civitates obtineret, soluerit intelligi.

d Cum igitur Sanctus, ut Commentarii prævii num. 9 ostendi, anno, ut verosimilius apparet, 765 natus sit, Constantinopolim venerit anno 780, quo Irene, de qua hic mox mentio, imperare primum incepit.

e Matthæus Raderus, Societatis nostræ sacerdos, in Opere Ms, quod penes nos exstat, quodque Sanctorum elogio, quæ in Menæis excusis Græce exhibentur, Latine abs illo reddita complectitur, ita ad hunc de Sancto nostro locum in margine notavit: An ita natum? Nicetam scilicet re vera, ut textus Græcus certissime significat, fuisse a parentibus castratum, ægre in animum inducere potuit vir eruditus. Et vero cum hi, uti hic Acta initio docent, pii fuerint ac Deum amantes, parum verosimile vel hinc id apparet. Atque idcirco in Commentario prævio num. 18 non dixi, nihil omnino, sed tantum, fere nihil, quod a verisimilitudine prorsus abhorreat, in Actis Sancti, quæ e Menæis danda erant, contineri.

f Notissima hæc maris Mediterranei insula anno 815, quo post gestam illius præfecturam monachum Nicetas induit, imperatoribus Constantinopolitanis adhuc suberat, iis dumtaxat anno 827 per Saracenos erepta, quos ex ea deinde Normanni sæculo xi expulere.

g Cum hic imperium, exauctorata Irene, anno 802 arripuisset, id annum 811, coronato interim in imperatorem filio Stauracio, moderatus est.

B h Is scilicet, qui ab avo dictus fuit Rhangabe, quique imperio Orientali ab anno 811 ad annum 815 præfuit. E

i Hinc unice monasterii hujus notitiam hausit Cangius in Constantinopoli Christiana lib. iv, § 8, num. 25.

k Verosimilius id accidit anno 815. Adhuc Comment. prævium num. 15.

l Fuit hic etiam Armenus cognominatus, et ab anno 815 ad annum 820 imperii Orientalis habenas tenuit.

m Erat id tum monasterium factum, uti ex sequentibus apparet.

n Cum Constantinopolis a Græcis etiam subinde absque addito appellata inveniat *Ῥωμῆ*, sitne hic in textu Græco per hoc vocabulum sermo de antiqua, an de nova Roma seu Constantinopoli, pro certo nequeo edicere. Has interim voces ἀπὸ Ῥώμης cum Radero in Opere, ad lit. e hic laudato, interpretatus sum ex urbe.

o Id est, cursorium, quantum opinor. Adhuc etiam Cangium in Glossariis mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabula Veredarius et Βερεδάριος.

p Imperator hic non statim a morte Leonis Armeni, uti hic Nicetæ Acta opinandi causam non nemini forte præbeant, imperium Orientale obtinuit, sed tantum post Michaellem Balbum, qui illud proxime a Leonis Armeni nece ad annum usque 829 gubernavit. Rectius itaque Sanctus in Sirmondiano elogio traditur primum sub Leone Armeno, dein sub Michaelle Balbo, ac tandem sub Theophilo pro sacris imaginibus multa tolerasse.

q Theodosius hic, uti et Nicolaus, qui infra memoratur, mihi aliunde cognitus non est.

r Hæreticus hic patriarcha Constantinopolitanus ab anno circiter 821 ad annum usque 852 sedit. Adhuc, quæ Operis nostri tomo I Augusti præfixa est, Historiam chronologicam patriarcharum Constantinopolitanorum num. 616.

C s Loci hujus, uti et suburbani Zulupas, Catisiæ et Monasterii maritimi, quorum infra mentio occurrit, alibi nequivi notitiam invenire. F

t Id est, angelorum.

u Acciderit id probabiliter anno circiter 858. Videsis Comment. prævium num. 17.

A

D

DE S. ADALBERONE

EPISCOPO HERBIPOLENSI ET CONFESSORE

LAMBACI IN AUSTRIA SUPERIORI.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. S.

§ I. Adalberonis, unico Martyrologio inscripti, antiquus cultus Lambaci probatur : Vita et libellus miraculorum, atque altera Vita metrica, recudenda.

ANNO MXC.
Inter marty-
rologos soli

B

Herbipolis, alias Wirceburgum, Germanis Wurtzburg, Germaniæ in Franconia apud Mænum civitas, insignem episcopatum habet, a S. Bonifacio, archiepiscopo Moguntino ac martyre, probante S. Zacharia Papa, institutum, ejus episcopus suæ ditionis principatu, atque inter Franconiæ principes ducatu gaudet. De primo hujus sedis episcopo S. Burchardo agendum in hoc Opere nostro erit ad diem 14 Octobris, quo ille Romano Martyrologio inscriptus legitur. Alterum ejusdem civitatis antistitem S. Brunonem cum eodem Martyrologio dedimus die 17 Maii; hodie vero memorandus venit proximus hujus Brunonis successor B. Adalbero, Adelbero etiam atque Albero nonnumquam appellatus, qui sæculo XI pro Sede Apostolica multa a schismaticis passus, et e sede sua semel iterumque pulsus, postremos vitæ suæ annos apud Lambacense, quod in hodierna Austria Superiori fundaverat, Ordinis Benedictini monasterium in pace exegit, ibidemque sepultus plurimis miraculis claruit, et antiquum cultum obtinuit.

Castellano
noti probatur
cultus anti-
quus

C

2 Vere de illo Sigismundus Calles, Societatis nostræ scriptor, tom. I Annalium Austriæ pag. 410 in elogio ejusdem pronuntiarit : Vita ipsa inter sanctos pro Ecclesia labores acta; mors pro Dei causa in exilio obita satis demonstrant, nec vivere ipsum sanctius, nec mori felicius potuisse. Nec vero defuere ad tumbam illius miracula, nec antiquus annuus cultus; ut vehementer admirer, nomen ejus nullis, nec Germanico quidem vulgo Canisiano, Martyrologiis inscriptum legi, præterquam in Universali Castellani, in quo ad diem 6 Octobris breviter Gallice dicitur : Virci-burgi S. Adalbero episcopus. Ac merito quidem Castellanus in sacris Fastis ei locum dedit, recteque ad hunc diem; at Virci-burgi, seu Her-bipoli eum annuntiare non debuit, ubi is episcopus quidem fuit, non tamen obiit, nec sepulturam, nec fortasse etiam cultum umquam obtinuit; sed Lambaci in Austria Superiori, in cujus loci monasterio ipsum, si non (ut verisimillimum est) multo prius, saltem sub finem sæculi XII et ineunte XIII fulsisse miraculis annua-que veneratione die 6 Octobris publice honoratum fuisse, constabit ex dicendis; pauca tamen prælibemus.

5 Diem 6 Octobris saltem sæculo XII non multum inchoato annuæ B. Adalberonis memoriæ Octobris Tomus III.

sacrum fuisse, diserte tradit anonymus auctor libelli miraculorum, quem eo tempore scripsisse, infra probabimus. Nam cap. 22, apud me num. 57, ubi, dum de reddita muto puero apud B. Adalberonis tumultum loquela sermo fit, ista legere est : Instabat siquidem anniversarius dies beati confessoris Alberonis episcopi, qui semper octava die Angelorum occurrit, quo plurimi causa orationis Lambacensem locum student invisere; cum quibus etiam parentes dicti pueri, ipsum secum ducentes, divina spe animati, et meritis beati Præsulis confisi, iter arripuere etc. Octava dies Angelorum, seu Dedicationis S. Michaelis archangeli, quæ Dedictio die 29 Septembris recolitur, dies 6 Octobris est, qua proinde die annua B. Alberonis, seu Adalberonis festivitas certe jam sæculo XIII agebatur, cum magna populi frequentia, quamque ipsi emortualem fuisse, suo loco videbimus.

Lambaci die
6 Octobris,
quo ille obiit.

E

4 Ad ejusdem cultum pariter faciunt vetus Hymnus, Antiphona et Oratio ex antiquis Bibliothecæ Lambacensis Mss. codicibus eruta vulgataque a reverendissimo Joanne, ejusdem monasterii abbate, de quo infra pluribus. Interim hæc accipe :

Vetus de eo-
dem Beato
Rhythmus

Oratio rithmica ad beatum Adalberonem episcopum.

F

O felix confessor Christi,
Adalbero, qui fuisti
Hic in terris Deo gratus,
Nunc in cælis sublimatus;

Afflictorum consolator,
Et mæstorum liberator,
Mihi pius sis adjutor
Et ab omni clade tutor :

Sic ut tuum exoramen
Cunctis prosit ad solamen,
Qui te quærunt mente pura,
In quacumque manent cura.

3 Precor tuam pietatem
Et mirandam sanctitatem,
Ut in mea paupertate,
Animæ fragilitate,
Corporis necessitate,
Membrorum debilitate,

apud Lamba-
censes;

Mihi velis subvenire,
Ut ne sinas me perire
Ulla causa læsionis
Vel perversæ suasionis :

Sed die noctisque hora
Pro me Christum sic exora,

57

Ut

AUCTOR
C. S.

Ut hic omne malum vincam,
Ipsi Deo appropinquem,
A delictis mundus totus,
Sim contritus et devotus,
Ut mortem non expavescam,
Neque reus erubescam,
Verum post hoc exilium
Valeam Dei Filium
Contemplari cum Beatis
In conspectu Deitatis. Amen.

Hactenus Rhythmus, in quarta strophâ prolixior, quam in ceteris.

item Antiphona et Oratio;
* an passim?

6 *Antiphona vero sic habet*: Iste Homo ab adolescentia sua partim * meruit infirmos curare: dedit illi Dominus claritatem magnam, cæcos illuminare, et dæmones effugare.

†. Ora pro nobis, beate Adalbero.

B. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Propitiare, Domine, nobis famulis tuis per beati Adalberonis, episcopi et confessoris tui (qui in præsentī requiescit ecclesia) merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum nostrum Je-

B sum etc. *Plurimis illum post mortem miraculis effulsisse, docebit Libellus de his recudendus; at, quod de curatis ab eo in adolescentia sua infirmis Antiphona indicat, nusquam quidquam reperi. Hæc, nec plura de B. Adalberonis cultu legi, qui tamen ex libello miraculorum plurimum confirmabitur.*

quæ omnia
illi locum
vindictant in
Opere nostro

7 Quapropter, etiamsi ipsius nomen a martyrologis (si Castellani excipias) neglectum fuerit, nec de hodierno illius cultu quidquam certi præterea noverim, cum tamen de antiqua atque memorabili apud Lambacenses publica veneratione, Beatique appellatione jam a sæculo xiii abunde constet, censui eidem cum Beati titulo in Opere nostro dandum locum esse, quem etiam Majores mei variis in locis promiserunt. Quod vero apud Herbipolenses, quorum episcopus fuit, nullus, quod quidem sciam, ei cultus delatus sit, ea ratio esse videtur, quod ipse pro summi Pontificis et Ecclesiæ causa, cui Herbipolenses cum Henricianis schismaticis adversabantur, e sua sede expulsus apud Lambacense monasterium, tunc in Bavaria atque extra diocesim ejus positum, exulans, ultimos vitæ suæ annos exegerit, in eoque (non Herbipoli) humatus, signis inclaruerit, ex quibus cultus sæpe ducit exordium.

Vitam prior
edidit Joannes
abbas Lam-
bacensis,

8 Beati Adalberonis Vitam primus, quem dixi, Joannes Lambacensis abbas ex pervetustis, ut testatur in Præfatione sua, monasterii sui Bibliothecæ Mss. codicibus erutam, una cum Vitis B. Altmanni, Pataviensis episcopi, sanctique Gebhardi, Salisburgensis archipræsulis, anno 1619 typis vulgavit Augustæ Vindelicorum apud Saram Mangiam viduam, quem libellum præ manibus habeo. Post Altmanni Gebhardique Vitas adjecit Libellum de signis et miraculis beati Adalberonis episcopi; et post hunc etiam alteram ejusdem Beati Vitam metricam, quemque jam recensui Hymnum cum Antiphona et Oratione. Ex hac Joannis editione Mabillonius priorem Vitam in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti Sæculi v, parte II, a pag. 663 recudit; Adalberonem Herbipolensem cum Sancti titulo eo in Opere recensens, non quod ipsum sui Ordinis umquam fuisse, cum Joanne Trithemio crederet, sed aliis de causis, quas ibidem pag. 661 exposuit his verbis.

9 Adalberoni (*inquit*) Herbipolensi episcopo locum inter beatos viros, qui Ordinem nostrum illustrarunt, merito concedi posse fatebitur, quicumque res ipsius gestas perspectas habebit; quamvis enim professionem monasticam eum numquam emisisse verisimilius sit, multis tamen aliis titulis accenseri debet. Illustre quippe summæ illius in Ordinem Benedictinum propensionis argumentum simul est et monumentum monasterium Lambacense, quod a suis ipsius parentibus conditum et dotatum Benedictino Ordini addixit, in ipsum sese recepit, diuturna multorum annorum commoratione consecravit, sepultura sua honoravit; ac tandem post mortem infinitis propemodum miraculis illustravit. Trithemius præterea in Chronico Hirsauensi ad annum mclv, et iterum ad annum mxc eum nostris accenset, quem ante adeptum episcopatum monachum et abbatem Lambacensem fuisse, scribit. *Trithemium de hisce conveniam postea; nunc de Beati Vita sermonem prosequamur.*

10 Eandem Vitam Hieronymus Pez tom. II Scriptorum rerum Austriacarum a pag. 3 inseruit, nec editionem Joannis abbatis, nec Mabillonii secutus, sed ipsummet Ms. codicem Lambacensem, qui Joanni abbati præluxerat. Neque id frustra fecit: non enim prior iste editor primigeniam auctoris phrasim tam accurate semper reddidit, quin pauca aliqua in ea mutare sibi licuisse putaverit. Nam sic ipse loquitur in sua Præfatione toti Opusculo seu collectioni Vitarum præfixa: Hi vero (qui simplicem incomptumque veterum in scribendo stilum nauseant) intelligant, librum (hunc) nativo sub stylo relictum esse, hoc est, humili, et (ut erat ætatis illius, pietati magis, quam eloquentiæ studens, et rem potius, quam verborum lenocinia sectans industria) ut plurimum minus eleganti et aspero, paucis admodum, qui nimiam corpori deformitatem parere videbantur, nævis abstersis. Ordo præterea desiderabitur nonnumquam. *Hactenus ille: at Pezius, meliori consilio usus, primigenios illos nævos retinendos censuit, atque in infima cujusque paginæ ora lectiones, quas variavit Joannes abbas, annotavit. Pezii itaque editionem sequemur, varias primi editoris lectiones pariter observaturi.*

D
recudit Ma-
billonius,

denuo vulgavit Pezius ex autographo.
E

11 Codicem suum Lambacensem sæpe laudatus abbas anno, ut dictum est, 1619 pervetustum appellavit, Vitamque ipsam jam tum ante quadringentos annos conscriptam fuisse asseruit; vereque sæculi xiii ineuntis seu non admodum multis annis inchoati esse, probant Mabillonius Pezique ex Libello miraculorum, qui eundem cum Vita auctorem habet. Libelli enim auctor in Præfatione profitetur, se, prætermisissimis miraculis antiquioribus, solum paucula relaturum ex iis, quæ ipsemet viderat, audiveratque, ac suis (ut loquitur) manibus contrectaverat: idem cap. 1, apud me num. 3 narrans miraculum ad B. Adalberonis tumbam obtentum, rei gestæ tempus adscripsit hoc modo: Acta sunt hæc eodem anno, quo beati Virgilii (Salisburgensis episcopi) ossa sunt revelata, in vigilia sancti Johannis Baptistæ; nec ea veterum relatione cognovimus; quia oculis nostris ea vidimus. Atqui S. Virgilii corpus inventum fuisse anno 1181, probant ibidem Pezius, Baronius in Annalibus, et in horum Critica Pagius ad eundem annum, quo proinde tempore vivebat Libelli auctor.

F
Auctor Vitæ
majorisque
partis mira-
culorum

12 Porro cum idem ille rursum cap. 13, apud me

A
scripsit ante
annum 1225;

me num. 49 aliud miraculum anno 1204 im-
tratum narret, scripsisse dicendus est jam in-
choato sæculo XIII; quod ne post annum 1225 fe-
cisse credatur, obstat ejusdem libelli continuator,
dum apud Joannem abbatem et Pezium cap. 17,
apud me num. 51, cæcum ibidem anno 1225 illu-
minatum scribit; unde colligere licet, primum Vitæ
ac Miraculorum scriptorem postremo hoc anno
aut non superfuisse inter vivos, aut certe scribere
desuisse. Hæc de tempore biographi; ad nomen
conditionemque quod attinet, tametsi hæc a ne-
mine hactenus tradita latere sæpe laudati poste-
riores editores agnoscant, merito tamen censeant,
eundem Lambacensem monachum fuisse, probat-
que Pezium ex ipsis scriptoris verbis, ex quibus
id manifestum evadit. Ea igitur accipe.

fuitque mona-
chus Lamba-
censis;

15 In primis circa finem Prologi ad Vitam
num. 2 sic loquitur biographus: Sed, quia gene-
ratio præterit, et generatio advenit, ne volubi-
libus annorum curriculis desidiosa, quæ istius
temporis facile subrepat hominibus, negligentia
posteritas post successura oblivioni tradat origi-
nem Lambacensis cænobii, Fundatores ejus,
QUIBUS SUMMAM ET ÆTERNAM DEBEMUS REVERENTIAM;
insuper signa et miracula virtutesque sanita-
tum, quibus misericordia Domini, qua plena
est terra, tumultum BEATI PATRIS NOSTRI, episcopi
Adalberonis, illustravit, dignum posteris com-
mendare duximus. Deinde in Libello miraculo-
rum cap. 7, apud me num. 18, fluviolum trino
nomine appellatum memorans, Tertio, inquit, ut
prædictum est, loco LAMBACH nuncupatur, unde
LOCUS NOSTER vocabulum sortitus est. Cum igitur
anonymus iste Adalberoni et parentibus illius,
velut cænobii Lambacensis fundatoribus, sese plu-
rimum obstrictum profiteatur; cum eundem bea-
tum Episcopum vocabulo Patris nostri honoret
ipsumque Lambacense cænobium Locum nostrum
appellet, procul omni dubio is Lambacensis mo-
nachus fuerit.

sed parum
accuratus.

14 Jam quod ad argumentum scriptionis spe-
ctat, ex præmissis satis liquet, biographum sibi
potissimum proposuisse, originem sui Lambacen-
sis monasterii, et miracula, quibus fundator Adal-
bero in ejusdem ecclesia fulsit, posteritati com-
mendare; gesta vero Fundatoris compendiose
referre, quantum ad qualemcumque hujus Viri
notitiam necesse ei videbatur: quod et fecit. At
certe anonymus, in chronotaxi minime accura-
tus, personas quasdam factaque ad aliena tempora
retulit, maxime in assignanda causa, ob quam
beatus Præsul e sede sua expulsus fuit, ut suo
loco ostendemus. Huic Vitæ subjiciam jam lauda-
tum Libellum miraculorum ex eadem editione
Pezii, adjectis pariter, quæ hic apud abbatem
Lambacensem variare observavit. Mabillonius ab
hoc Libello recudendo abstinendum censuit, quod
nihil peculiare ad illustrandam sui Ordinis histo-
riam contineret.

Is item pri-
mus scripsit
Libellum mi-
raculorum,

13 Porro, eundem esse Libelli Vitæque scripto-
rem, colligimus ex verbis Prologi num. 15 datis,
quibus Vitæ auctor promisit, se scripturum mi-
racula, quibus Deus B. Adalberonis tumultum
illustrare dignatus est, de quibus tamen nullum
verbum in ipsa Vita reperire est; ut proinde, nisi
Miracula ejusdem scriptoris Opusculum sit, bio-
graphus promissis suis minime stetisse dicendus
sit. Adde etiam, quod, teste Pezio, Vitæ et Libel-
lus in eodem codice Lambacensi, eademque manu
ineuntis sæculi XIII exarata sint usque ad Libelli
capitis 15 finem, ut hinc quoque nihil in opposi-
tum liceat suspicari. Dixi: Usque ad Libelli

capitis 15 finem; nam inter hoc et sequens caput
Pezius, quod subdo, monitum aliis characteribus
interposuit: Quæ continenter in eodem cod.
Ms. subjunguntur, B. Adalberonis miracula
aliam quidem, sed coævam, manum præ se se-
ferunt; quod idem in ultimo capite advertere
licet. Inscriptiones vero capitum ad oram ad-
jectæ sæculum decimumquintum non obscure
sapiunt.

16 Quam ob rem mihi verisimillimum fit, scri-
ptorem Vitæ, Libello miraculorum ad finem usque
capitis 15 jam perducto, spatium in membrana
reliquisse ceteris, quæ eventura sperabat miracu-
lis adscribendis (nullam enim, ut alias fieri assolet,
isti Opusculo clausulam ibidem apposuit); deinde
vero post illius mortem alium quemdam Lamba-
censem monachum adjecisse miracula, quæ septem
sequentibus capitibus continentur. Sane, quod
ibidem narratur cap. 17, apud me num. 51,
factum dicitur anno 1225; atque ipse scriptor
cap. 21, apud me num. 55, monachum se Lam-
bacensem profitetur dicens: Una Sabbati venit
multitudo copiosa... ad tumbam beati Patris
nostri venerandam. Nam quo alio, quam sui
monasterii Fundatoris titulo Adalberonem Bea-
tum Patrem suum appellasset? Tertium denique,
qui postremum, seu 25 caput eodem sæculo XIII
adjecit, quem potius quam Lambacensem cæno-
bitam fuisse arbitramur? Ceterum hunc quoque
Libellum, uti et Vitam, pro more nostro in alia
capita sic partitus sum, ut veterem eorumdem
partitionem in margine adscripserim; ipsas vero
antiquas capitum inscriptiones Libello præmise-
rim.

quem unus
et alter au-
xerunt.

17 De altera ejusdem beati Præsulis Vita, me-
trica scilicet, cujus ex Joanne abbate supra memini,
Mabillonius in Observationibus ad priorem Vitam
prævis dixerat: Dabimus Vitæ compendium
metricum, quod nonnulla complectatur, quæ
in Vita desiderantur; nec tamen hoc ibidem dedit.
At non prætermisit Pezium, sic præfatus: Quis
fuerit, quæve ætate vixerit Opusculi istius
scriptor, ex Johanne abbate Lambacensi, qui
id una cum Vitis et Miraculis Adalberonis Her-
bipolensis, Altmanni Passaviensis, et Gebehardi
Salisburgensis antistitem, ex vetustis codd.
Mss. bibliothecæ Lambacensis eruisse testatur,
non constat; nec plura de eodem hactenus
comperimus. Itaque laudati abbatis fide et
exemplo jam dictum auctorem denuo prodire
voluimus, uti et veterem Rhythmum, Antipho-
nam et Collectam de eodem beato Pontifice,
quæ omnia ad Opusculi sui calcem idem Johan-
nes abbas exhibuit.

Vitæ metricæ
incerti tempo-
ris

18 Non legebatur itaque hæc Vita metrica in
illo sæculi XIII codice Lambacensi, ad quem prio-
rem Vitam Libellumque miraculorum exegit Pe-
zium; cum tamen in vetusto etiam codice eam a se
inventam testetur sæpe laudatus abbas, causamque,
ob quam B. Adalbero e sede sua exsulavit, multo
rectius, quam biographus exponat, ac quædam
præterea ab isto prætermissa doceat, hanc quoque
ex eodem abbate post miraculorum Libellum excu-
dam; et Poetæ nomine in Commentario laudabo.
Est vero illa sat eleganter conscripta, sed verisi-
militer Vita (ac forte etiam non parum) recentior;
an ejusdem auctor etiam Lambacensis monachus
fuerit, an S. Stephani Herbipolensis, an denique
Schwarzigenensis, seu Schwarzacensis, ejusdem
Ordinis Benedictini cænobiorum, quorum pri-
mum ab Adalberone Benedictinis traditum,
alterum instauratum, poeta canit; an demum
alterius

ac professio-
nis auctorem
habet: danda
tamen est.

E

F

AUCTORE
C. S.

alterius professionis scriptor, ex eodem nequeo colligere.

§ II. Illustres Beati parentes et cognatio : pia pueritia : educatio in episcopatu Herbipolensi : studium in academia Parisiensi : va- ticinium : monachatus ei perperam adscriptus : elevatio ad episcopatum Herbipolensem.

Beati pater
Arnoldus co-
mes Lambaci,
nunc in Au-
stria,

Ab illustribus Adalberonis parentibus orsi ambo biographi, patrem ei assignant Arnoldum castri Lambacensis, tunc in Bavaria, nunc in Superiori Austria, comitem. Loci situm Carolus Stengelius in *Monasteriologia Germaniæ* hunc tradit : Lambacense antiquum et perquam celebre monasterium in Lambachio, Austriæ supra Anasum (alias Anassum, vulgo Ens fluvium) sitæ oppidulo ad sinistram Trunnæ (Germanis die Traun) fluminis inter Schwaigii et Agrii fluviorum congressus loco amœnissimo, duobus lapidibus a Welsio (indigenis Wels) oppido, et totidem a Cremiphano (vernacule Kremsmünster) perillustri cœnobio, in Pataviensi diœcesi situm, hac ratione fundatur etc. Quam accurata hæc situs descriptio sit, haud equidem dixero, ex map-pis tamen geographicis non multum posse aber-rare videtur. Sigismundus Calles, Societatis nostræ presbyter, in *Indice topographico ad par-tem primam Annalium Austriæ*, anno 1750 Viennæ editam, eundem locum similiter in Supe-riori Austria (de quo nullum est dubium) paulo supra confluentes Vöglæ et Trunæ fluviorum statuit.

tunc in Bava-
ria siti; ma-
ter Regila e
Franconia

20 Idem Annalista de Beati patre consentiens eundem præterea Welsensem comitem fuisse, scribit ad annum 1090, Parens illi, inquiens, Arnoldus Welsæ ac Lambaci comes in Austria Superiore, Bojarici tunc juris regione. Quam hic Welsam, Stengelius supra Welsium dixit, Superioris Austriæ oppidum est ad Trunam fluvium situm, circa quod Adalberonem silvas habuisse, constat ex charta foundationis monasterii Lambacensis, Vitæ recudendæ inserta. In *Catalogo episcoporum Herbipolensium* cum eorumdem iconibus, anno 1712 Herbipoli edito, Adalbero noster comes de Lambach et Scherdingen appellatur. Beati genitrix in eadem Vita Regila nominatur, diciturque fuisse matrona nobilis ex Francia Orientali oriunda. De ambobus parentibus biographo consonans poeta, addit Regilam, seu, ut habet, Regillam, de gente Weinsbergica fuisse, et de Scherdinga etiam meminit, sic canens :

oriunda; fra-
ter Gotfridus

21 Stirps antiqua fuit, multas celebrata per oras,

De Lambach comitem, quorum alto a san-
guine natus

Felix progenies, divinus Adalbero præsul.

Huic pater Arnoldus, mater Regilla, po-
tenti

Francigenum fuerat Weinsberg de gente D
creata,

Qui Lambach præter Scherdingam, multaque
dictis

Oppida Franconiæ magna ditione tenebant.

In mox laudato *Herbipolensium episcoporum Ca-
talogo* ad iconem Adalberonis insignia nomenque
Schweinsberg apposita visuntur, cujus nominis
locum memorat Merianus in *Topographia Fran-
coniæ*; an fortasse pro Weinsberg legendum apud
poetam nostrum est Schweinsberg, vel in dicto
Catalogo Weinsberg pro Schweinsberg? Porro
ex laudati Arnoldi comitis cum Regila Franco-
nica nuptiis plures filios prognatos esse asserit
biographus, sed solum duos nominat, Adalbero-
nem scilicet, de quo agimus, et Gotfridum, qui
an illo fuerit natu major, an minor, tacuit.

22 Ut sit, Gotfridum hunc commendat velut dignitate marchionem, virum strenuum et for-
tem, virum rebus bellicis aptissimum, crebris
præliorum successibus fortunatum, cujus ditioni
cum redditibus circumjacentibus serviebat Pu-
tina, urbs inclyta et famosa, quæ, quasi metro-
polis et mater civitatum, versus Pannoniam ad
Austrialem plagam ad arcendos hostiles Pan-
noniorum incursus et devastationes antiquitus
constituta fuit. Laudatus Sigismundus Calles ex
his biographi verbis de Gotfrido sic conjicit :
Cujus in ditione cum Butinam (quam Putinam
biographus dixit) urbem olim inclytam in ex-
tremo Austriæ secundæ, qua Styriam spectat,
limite, castrisque ac oppidis, velut corona, cin-
ctam, scriptor vetustus fuisse prodat, conjectura
est, marchionis ejusdem dignitatem, quam idem
author Gotfrido tribuit, in ea Pannoniæ Supe-
rioris parte, quæ Austriam Styriamque ab Hun-
garia dividit, gessisse. Porro Butinam, seu Puti-
nam, in *Indice topographico* ibidem observat,
nunc castrum esse et oppidum Inferioris Au-
striæ, post Neustad versus Hungariam, et hodie
PITTEN appellari.

marchio in
Austria Infe-
riori :

23 E Beati sororibus (si plures habuerit) uni-
cam, suppresso nomine, idem laudat biographus,
de Arnolde comite dicens : Magnæ etiam nobili-
tatis et ingenuitatis secundum seculi dignitatem
habebat filiam, quæ nupsit Ekkeberto comiti,
cujus castrum, Niwenbure dictum, in ora Eni
fluminis est situm; nimirum Scherdingam inter
et Passavium, quod hodieque superest, et Neu-
burg vocitatur. Pergit biographus : Huic (Ar-
noldi filiæ) post felicem fratrum excessum in
sortem dotis urbs Putina cum omnibus ad se
pertinentibus cecidit. Ejusdem illustris matronæ
nomen, quod in Vita tacetur, apud laudatum
Austriæ Annalistam in *Annotatis* ad annum
1094 Mechtildis fuisse legitur, ibidemque pag.
420 et sequenti dicitur istud par conjugum in
loca Deo sacrata admodum munificum fuisse, ut
etiam Frombacensis in Bavaria monasterii alteri
parentes conditoresque possint censer. Eodem
teste Annalista pag. 409, Ekkebertus pari de
causa, ob quam B. Adalbero ex episcopatu suo
expulsus in Bavaria exsulavit, id est, ob defensam
Dei Ecclesiam, in Hungariam profugus vixit.
Ad Adalberonem procedamus.

soror Mechtil-
dis, Ekkeberto
comiti, pio ac
munifico, nu-
pta.

24 Beata itaque Regila (verba biographi sunt)
benedictionibus dulcedinis præventa de bene-
dictionibus concepit et peperit filium, Adalbe-
ronem dictum, benedictum a Domino fructum,
in quo benedicenda fuit omnis tribus et paren-
tela sua. At quo anno æræ nostræ Christianæ is
natus est? Id vero a nemine traditum legi. Atta-

Beatus Puer,
ignoto nobis
anno natus,

men

A *men cum ex dicendis certum fiat, ipsum anno 1045 ad Herbipolensem episcopatum evectum fuisse, et post quadraginta quinque annorum sedem anno Christo 1090 mortuum, nativitas illius sæculo xi aliquot annos inchoato figenda est, ne aut nimis juvenis ad episcopatum promotus, aut admodum decrepitus senex obiisse, sine certo argumento censendus sit. Quorum si alterum credendum est, pro posteriori stabit major suspicio : nam de juniore ipsius, dum episcopus fuit, ætate nemo meminit; de postrema vero, in qua obiit, in Vita metrica legitur :*

Et tandem fessus, tardusque senilibus annis,
Ex hoc instabilis moriendo carcere vitæ
Evolat, æternamque capit super astra quietem.

Apud Bertoldum quoque Constantiensem presbyterum in Chronico Adalbero, dum obiit, unus de antiquioribus episcopis fuisse dicitur.

a patre suo in ecclesia Herbipolensi Deo dicatur;

B *23 Mirum in Puero virtutis amorem scriptor Vitæ, rerumque mundanarum contemptum prædicat, ex quo factum ait, ut eum pius genitor Herbipolim ad episcopum adduxerit, ac pro recepto illorum temporum more Deo dicaverit, in schola ecclesiæ instituendum, ibidemque inter clericos perpetuo servitutum, addito, quo in Franconia abundabat, patrimonio sub pontificis, qui tunc cathedræ Herbipolensi præerat, sub cleri plebisque testimonio. Episcopus, de quo hic, fuerit Henricus I, vel Meginhardus I, quorum iste ab anno 990 usque ad 1018, hic ei eodem anno successus usque ad 1055 Herbipolensem cathedram tenuisse in supra laudato Catalogo ejusdem sedis antistitem leguntur : at neutrum possumus certo assignare ob incertum B. Adalberonis annum natalem, ætatemque, qua hic a patre suo Herbipolim adductus fuit.*

eruditur Parisiis : socios habet S. Gebhardum et B. Altmannum,

C *26 Eodem teste biographo, post insignes in litteris profectus, ab Herbipolensi episcopo (jam laudato Meginhardo, aut forte hujus successore S. Brunone) missus Parisios est, in celebri illa academia mentem suam gravioribus scientiis perfecturus. Nactus ibi socios est S. Gebhardum, beatumque Altmannum, quorum prior archiepiscopatum Salisburgensem, alter episcopatum Pataviensem postea adepti sunt. Amborum Vitas Majores nostri jam illustrarunt; S. Gebhardi parte 1 tom. VI Junii in Appendice ad ejusdem mensis diem 16; Altmanni vero tom. II Augusti die 8. In utraque eorumdem cum B. Adalberone in pueritia vel adolescentia familiaritas cum singulari eventu, in Adalberonis Vita prætermisso, memoratur, quæ propterea hac occasione hic referam ex Vita S. Gebhardi, quæ anonymum ejusdem Sancti discipulum auctorem habet. Is itaque ibidem num. 11 et 12 factum exposuit verbis, quæ subjicio.*

qui confabulantes quique sibi episcopatum

27 Operæ pretium est hic inserere, qualiter præfatus et sæpe nominandus pater et dominus Gebhardus archiepiscopus ab ineunte ætate in proposito habuerit, ut, si ex facultate Dei facultas sibi posthac suppeteret, monasterium aliquod, ubi divinæ laudes jugiter hymnizarentur, construere; quod ex subsequenti narratione potest perpendi. Dum enim aliquando in pueritiæ flore constitutus cum collegis suis, Altmanno, postea Pataviensi episcopo, et Adilberone, postea Wirzburgensi episcopo, studiis liberalibus imbueretur, contigit, ut cum his, quos prædiximus, fidissimis sodalibus timore puerili fugam iniret. In via igitur ad quemdam fontem diverterunt, et ibi de sistarciolis (id est, cistellis vel

peris) suis panem quantulumcumque proferentes, corpuscula recreabant. Et licet puerili affectione, Dei tamen magis, ut post patuit, inspiratione, præsago virtutis suæ spiritu inter cetera, quæ confabulabantur, episcopos se futuros, prædixerunt, et monasteria se ad Dei servitium fundaturos, voverunt; quod postea efficaciter compleverunt.

28 Primus igitur Altmannus subintulit, se Pataviensis ecclesiæ præsulatum velle conscendere, quo adepto, monasterium se constructurum, ibique novissimam tubam ad resurgendum expectaturum. Tum Adilbero : Ego vero Wirzburgensis ecclesiæ pontificatum suscipiam, et cœnobium Christi servorum instituum, ubi et ego recondar, communem omnium præstolaturus resurrectionem. At tunc Gebhardus : Ego vestrum amborum magister futurus ero, quia, volente Deo, Salzburgensi ecclesiæ metropolita sublimabor [ac in] monasterio, quod regulari institutione ordinavero, ultimum examinis diem præstolabor. Hæc ideo hic inserere duximus, ut ostenderemus, quam grata Deo simplicitas istorum fuerit et cordis mundicia, quorum [dicta] puerili quodammodo joco prolata, tam mirabiliter ad effectum perduxit. Posthæc pergit exponere laudatus biographus, quo modo hæc eorum vaticinia probaverit eventus; quæ cum in B. Adalberonis Vita etiam legantur, hic prætermitto. Consuli etiam potest Vita B. Altmanni, loco supra citato, cap. 1, num. 7. In eadem hi tres Præsules deinde perstiterunt amicitia, unanimisque semper invicti steterunt pro Ecclesia Dei tempore schismatis Henriciani, pro qua etiam adversa multa et exsilium tulerunt.

AUCTORE
C. S.

prædixerunt, et singuli singula monasteria condenda voverunt.

29 Porro B. Adalbero Parisiis, ut habet Vita recudenda, dulcibus abundanter theoriæ refectus fructibus, sapientia plenus Herbipolim est reversus. Quo autem anno hic reditus contigerit, quo sacro Ordine ipse tunc initiatus esset, quove in Herbipolensi ecclesia munere tunc functus sit, nec hic biographus, nec poeta meminit, ambo ad collatum ei episcopatum festinantes. Joannes Trithemius in Chronico Hirsaugiensi ad annum 1045 credidit, ipsum vel ante vel post suam Parisiensem commorationem, Benedictini Ordinis monachum in monasterio Lambacensi professum, imo et abbatem fuisse. Ad citatum annum sic habet : Huic (S. Brunoni) in episcopatu Herbipolensis ecclesiæ successit Adelbero, abbas monasterii Lambach nostri Ordinis in Bavaria. Rursus ad annum 1075 de Swarzachensi cœnobio scribit : Nimia vetustate pene collapsum Adelbero, ex monacho nostri Ordinis episcopus Herbipolensis, a novo constructum... consecravit. Denique ad annum 1090, quo Beatum nostrum obiisse, recte signavit : Sepultus est, inquit, in monasterio Lambach in Bavaria, Ordinis nostri, quod pater suus a fundamentis novum construxerat et dotaverat, in quo et ipse monachus ante pontificatum et abbas extitit.

Reversus Herbipolim, nec tunc, nec unquam alias

50 Credo equidem, Trithemium in eam ivisse opinionem, quod audisset, B. Adalberonem admodum juvenem, aut etiam puerum, a genitore suo Arnolde fuisse divino servitio dicatum; eundemque Lambacensem ecclesiam, a suo patre vere fundatam, multis prædiis auxisse, atque apud eandem, dum eam Benedictini tenebant, e sede sua expulsum postremos vitæ suæ annos exegisse, et in ea sepultum jacere. Verum non illum Arnoldus pater Lambaci in Bavaria, seu Austria Superiori; sed Herbipoli in Franconia Deo obtulit, nec

Lambacensis monachus aut abbas fuisse

* l. construere

ret

sub

AUCTORE
G. S.

sub abbatis ac monachorum Ordinis Benedictini, qui tunc temporis nulli erant Herbipoli; sed sub episcopi clerique Herbipolensis cura instituendum tradidit. Non etiam ejusdem pater Lambaci fundaverat cœnobium monachorum, sed clericorum, seu canonicorum collegium; in quod Adalbero filius, jam dudum episcopus, Benedictinos induxit et clericis substituit. Non potuit ergo Adalbero ante acceptum episcopatum in Lambacensi monasterio Benedictinum monachum professus esse, aut Benedictinos abbas rexisse.

contra Tri-
themium pro-
batur.

31 Sed nec id postea factum esse, pariter novimus tum ex Vita edenda, tum ex ipsiusmet Adalberonis litteris foundationis monasterii Lambacensis, in quibus dicitur hic duos primos eidem monasterio, tum Benedictino, præfecisse abbates, Ekkebertum scilicet, et post hujus abdicationem Becemannum; tum denique ex vetusto ejusdem monasterii abbatum Catalogo, quem sæpe laudatus Pezsius tom. II Script. rer. Austriac. vulgavit. Nam in hoc quoque nullus Adalberoni locus est, aut etiam esse potest. Denique secessit ille quidem ad Lambacense monasterium, in eoque supremum diem clausit ac sepultus fuit; at propterea minime necesse est, illum monachum fuisse dicere; expulsus enim e sede sua, quo potius se recepisset, quam Lambacum, hereditarium castrum suum, et ad monasterium, quod ibidem fundaverat, et in quo proinde tam hereditario, quam fundatoris jure, vivo receptus, ac mortuo sepultura ipsi debebantur. Unicus tamen locus asserto ejusdem monachatus favet in Vita metrica, ubi de eodem Beato dicitur :

Perplacet æthereis reliquum traducere tem-
pus

Obsequiis, sanctas, queis struxit, Fratribus,
ædes,

Concordi innocuæ sociatum foedere vitæ.

Hæc, inquam, monachatus illius faverent, nisi de solo convictu cum monachis accipienda esse, hactenus dicta suaderent. Mitto plura, quia Mabilonius quoque ac Pezsius, ambo Benedictini, errorem Trithemii hic candide agnoscunt.

Defuncto
S. Brunoni in
episcopatum
succedit

32 Regressus igitur Herbipolim inter ecclesiæ cathedralis clericos Deo servire perrexit. Præerat ibidem tunc temporis, jamque ab anno 1055 præfuerat episcopus S. Bruno, vir doctrina et virtutibus clarus, cujus gesta, ut supra monui, in Opere nostro ad diem 17 Maii illustrata habes. Huic anno 1045 vita functo Adalbero omnium votis dignus successor datus est. Biographus noster, id satis inepte factum ait, aliquibus... elapsis diebus vel annis post ipsius e Parisiensi academia reditum; rectius poeta tempus signavit hoc modo :

Ultra lustra novem millenus volvitur annus. Lustris hic acceptis pro quinquenniis, is computus deducit ad annum 1045, cujus B. Adalberonis exordium re vera illigandum esse, etiam aliunde constat. Ipsius sanctum decessorem Brunonem ejusdem anni mense Maio obiisse, probatum est in Actis supra laudatis. Consonat Annalista Saxo, a Joanne Georgio Eckhardo tom. I Corporis historici medii ævi vulgatus, ubi col. 479 ad eundem annum habet : Bruno Wirceburgensis episcopus vi Kal. Junii obiit, pro quo Adalbero ordinatur.

anno 1045,
die 29 Junii.

33 Ibidem col. 373 ad annum 1090 B. Adalberonis obitum recte signans, etiam diem, seu electionis seu ordinationis ejusdem annotavit, Adalbero, inquit, xx post beatum Burchardum sacrosanctæ Wirceburgensis ecclesiæ episcopus,

defuncto domno Brunone, iii Kal. Julii constitutus, vixit post acceptum episcopatum annos XLV, menses iii, dies vii, substitutis tamen (interim) duobus episcopis, Mainhardo Juniore, et Emehardo. Obiit pridie Nonis * Octobris in prædio patris sui, sepultus in monasterio suo Lambach, ubi in pace requiescit. Accuratissima esse hæc omnia Annalista asserta, ex dicendis constabit; quod vero hic ad numeros attinet, computa a pridie Nonas Octobris, seu a die 6 Octobris anni 1090 usque ad 3 Kalendas Julii, seu ad 29 Junii anni 1045, assignatos illius episcopatus annos, menses ac dies omnino reperies. Electus igitur, vel ordinatus episcopus fuit anno 1045, die 29 Junii, sanctis Apostolorum principibus Petro et Paulo sacra, quorum sanguine fundatam Ecclesiam Dei, dum vixit, adversus schismaticos strenue tutatus est. Confirmantur etiam hæc ex charta foundationis monasterii S. Stephani inferius recitanda, in qua ejusdem beati Præsulis annus sedis duodecimus cum mense Martio anni Christi 1057 componitur.

* l. Nonas

§ III. Lambacensibus clericis Benedictinos substituit, dotatque anno MLVI, ex quibus verisimilius primos colonos accepit monasterium Mellicense : Lambacensem ecclesiam instaurat, dedicatque anno MLXXXIX.

Adalberonem in suscepto episcopatu, quique huic annexus est, ducatu Franconie strenue administrando omnes Præsulis ducisque partes explevisse, scribit biographus, eumque in primis a misericordia et justitia generaliter commendat, concinente poeta, qui de ejusdem pia in sacras ædes et personas Deo dicatas munificentia hæc subdidit :

Strenuus at-
que munificus
Episcopus

Nam templa exstruxit sublimibus alta colum-
nis,

Cœnobiis posuit fundamina grata Tonanti,
Efficiens donis opulenta et religione.

Ex hisce solum Lambacense memoratur in Vita, quia scilicet hujus scriptori, quem Lambacensem monachum fuisse, probavimus, potissimum propositum fuit, sui monasterii originem foundationemque ad posteros transmittere. De ceteris ex poeta agemus infra, de Lambacensi nunc loquamur.

33 Retulimus supra § 2, B. Adalberonem, S. Gebhardum, beatumque Altmannum, in pueritia vel adolescentia sua confabulantes, singulos sibi singulas episcopales sedes vaticinatos esse, singulaque a se condenda monasteria, in quibus communem carnis resurrectionem expectaturi essent, condixisse. Fidem juvenilibus dicta invenerunt, dum Gebhardus Salisburgensis archiepiscopus creatus monasterium Admontense, Altmannus Pataviensis Gotwicense, et Adalbero Herbipolensis Lambacense fundaverunt. Erat Lambacum castrum, ut supra dictum est, comitum, Lambacensium ab eo dictorum, e quibus Arnoldus, vir potens et pius, ibidem in ecclesia, beatæ Dei Genitrici sacra, collegium duodecim clericorum fundaverat,

in Lamba-
censi ecclesia
clericis Bene-
dictinos sub-
stituit :

A fundaverat, in qua et cum conjuge sua Regila in suæ familiæ sepulcro tumulatus fuit. Hanc Adalbero, utriusque filius et heres, usus consilio Pataviensis episcopi, in cujus diœcesi is locus erat, obtentoque summi Pontificis consensu, in Benedictini instituti cœnobium convertit, aucta e possessionibus suis liberaliter dote, quæ alendis monachis abunde sufficeret, dataque dictis clericis optione, utrum mallerent Benedictinis ibidem se aggregare, an cum honesto, dum victuri essent, stipendio recedere.

cujus rei tempus biographus, pugnantia memorans,

56 Hæc certa sunt, et in Vita edenda latius exponentur. Verum de anno hujus foundationis dubitari potest, quamvis biographus noster Lambacensis, quas profert litteras, pro genuinis beati Fundatoris obtrudat. Harum prima pars Lambacensis monasterii foundationem, tam apud Pezium, quam apud Joannem abbatem, anno 1036 affigit, utrobique has chronicas notas exhibens: Actum est Ratisponæ anno MLVI, Indictione viii, episcopatus autem domni Adalberonis xii. Atque hæc quidem notæ rectissime se habent; sed in eadem litterarum parte dicit Adalbero, idem monasterium, amotis inde clericis, sic a se fundatum esse cum licentia domni Apostolici, Papæ Gregorii (qui et Hiltibrandus) ac consensu et consilio parrochiani episcopi Pataviensis, scilicet Altmanni. Eadem verbis suis ibidem præmiserat biographus, atque in secunda earundem litterarum parte denuo mentio fit de supra dicto episcopo Altmanno, ex cujus scilicet consensu et consilio fundatio facta fuisse dicta fuerat.

dubium facit;

57 Atqui constat, nec Gregorium, qui ante Pontificatum Hildebrandus appellatus fuit, seu S. Gregorium VII, ante annum 1073 fuisse creatum Pontificem, nec Altmannum ante annum 1063 factum esse episcopum Pataviensem; neque anno 1036 ullum alium nomine Gregorium, sed Victorem II in Romana S. Petri Cathedra, nec denique Altmannum alterum, sed Engelbertum vel Angelbertum, ejusdem B. Altmanni decessorem, in Pataviensi sedisse. Qua igitur ratione anno 1036 dicere potuit Adalbero, substitutos a se monachos clericis fuisse, consulto prius Altmanno Pataviensi episcopo, et obtenta a Gregorio, alias Hildebrando dicto, summo Pontifice, facultate? Ambigendum non est, quin aut in Romani Pontificis et Pataviensis episcopi nominibus, aut in anno Christi error cubet. Ne vero in anno Christi erratum esse credamus, omnino prohibent adscripta Indictio viii, et annus 12 episcopatus Adalberonis, quæ dicto anno 1036 sic congruunt, ut alteri nequeant aptari toto tempore Pontificatus Gregorii VII, et episcopatus Altmanni. Nam Indictio quidem 9 nulla cucurrit, eodem Gregorio sedente; annus vero duodecimus sedis Adalberonis decem circiter annis episcopatum Altmanni, et septemdecim Pontificatum Gregorii VII præcurrit.

verum hanc foundationem illigandam putamus anno 1036,

58 Ego annum Christi, quocum Indictio 9, annusque 12 episcopatus Adalberonis conveniunt, retinendum puto, ac vix dubito, quin vel ipsemet biographus, vel quidam alter sciolus, dum dictas Adalberonis litteras descripsit, Gregorii Altmannique nomina imperite addiderit, cum in iis solum legeretur: Domni Apostolici, et Parrochiani episcopi Pataviensis; ex conjectura scilicet ac vicinitate temporum ratus, eos istis vocabulis designari; maxime cum ex mox dicendis B. Altmannus eandem ecclesiam Lambacensem una cum B. Adalberone consecraverit. In hanc opinio-

nem eo pronius ire potuit biographus, quod ejusdem monasterii foundationem B. Adalberoni e sede sua jam exulanti adscribat: quod etiam fecit poeta, si rerum ordinem in narrando servaverit; fortasse ambo decepti, quia ejusdem exilii tempore ea ecclesia dedicata fuit. Ego assignatos in litteris numeros serrare malim, quam ecclesiæ foundationem usque in annum 1084 vel sequentem cum poeta differre, aut etiam aliquot annis ante, exulante tamen Adalberone, reponere cum biographo, tam imperito chronologo, ut ex aliis ejusdem ibidem dictis eadem fundatio etiam ad sæculum xii, dum scilicet beatus Fundator dudum obierat, referenda esset, ut suo loco videbimus.

59 Alterum, quod adversus opinionem meam argui potest, est diuturnum triginta trium annorum spatium, quod fluxisse oportuerit inter Lambacensis monasterii foundationem factam anno 1036, ejusdemque ecclesiæ dedicationem, quæ in ejusdem instrumenti, seu litterarum, parte altera anno Incarnationis Dominicæ 1089, ordinationis vero Adalberonis XLIV, illigatur. Hæc enim tam diuturna sacri loci dedicationis dilatio eo tempore, quo pacatiores erant res Germaniæ, parum verisimilis merito potest videri. Me quoque dubium faceret hæc ratio, si crederem, de novæ ecclesiæ a fundamentis ab illo erectæ, dum clericis substituit monachos, dedicatione hic agi; sed non est ita. Nam de instaurata dudum post inductos monachos ecclesia sermonem ibi esse, manifeste colligo ex iisdem litteris, in quibus beatus Antistes sic fatur: Cum autem hoc monasterium instauratum... dedicaretur anno MLXXXVIII.

40 Nimirum Lambacensis ecclesia, in quam beatus Præsul Benedictinos monachos anno 1036 induxit, dudum ante fuerat consecrata, cum in hac ad eum usque annum divina peregerint duodecim clerici, ab ejusdem Beati patre Arnolde constituti et dotati; quam ob rem non egebat hæc nova dedicatione, ut in monachorum usus cederet. At cum hæc, quæ monasterii nomine hic venit, ab Adalberone instaurata dedicataque dicatur anno MLXXXVIII, quid potius censebimus, quam eandem dudum, postquam Benedictinis tradita fuerat, ab ipso sic reparatam ac fortasse etiam ampliata fuisse, ut denuo fuerit consecranda. Neque hæc igitur etiam ratio obstare potest, quo minus, Lambacensem, de qua agimus, foundationem ex productis a biographo litteris factam credam anno MLVI, Indictione viii, episcopatus autem domni Adalberonis xii; atque adeo etiam pro interpolationibus habeam, quæ de obtentis hunc in finem Gregorii VII facultate et Altmanni consensu, cum istis notis chronicis neutiquam componenda, in iisdem litteris dicuntur.

41 Admodum anceps mihi hic est mens Mabilonii, qui cum, ut dixi, Vitam B. Adalberonis in ii parte Sæculi vi Benedictini ex editione Joannis abbatis Lambacensis reculens, nihil ad biographi de Gregorio Altmannoque asserta observaverit, annum foundationis 1036 in eadem signatum tacite approbasse videtur; in Annalibus vero de eadem fundatione ad eundem annum silens, tandem ad annum 1088, quo ejusdem Lambacensis ecclesiæ dedicatio apud Joannem abbatem facta legitur, haud congrua narrat. Postquam enim dixerat, Arnoldum, B. Adalberonis patrem, monasterium duodecim clericorum secularium in suo illo Lambacensi castro constituisse; Inter ea, subdit ibidem num. 72, fervente Henriciano

AUCTORIB.
C. S.

neque obstat,
quod Lambacensis ecclesia

E

F

Anceps de his
ce Mabilonii,
biographum
secuti,

Henriciano

AUCTORE
C. S.

riciano schismate, Adalbero ejus (*Arnoldi*) filius, qui Wirzburgensem ecclesiam strenue regebat, et a schismaticis abhorrebat, sede sua pulsus, in paternum prædium, id est, Lambacum, se recepit, ejusque loci clericos in monachos convertit, adnuente Gregorio VII, cum consilio Altinanni episcopi Pataviensis, qui-cum novam ecclesiam hoc anno (1088) dedicavit xvi Kal. Octobris, anno episcopatus sui xiv, et tertio, quam locum reparaverat, ut idem Adalbero litteris suis testatur.

in Actis et
Annalibus
sensus.

42 Hoc in loco Mabillonius, scriptorem Vitæ secutus, foundationem monasterii exsilio Adalberonis innexit, sed contra quam in Actis fecerat, annum 1036 in litteris expressum, ceterasque notas chronicas cum ejusdem exsilii tempore et personarum adjunctis non componendum, prætermisit. Sed quid sibi vult idem Annalista Benedictinus, dum novam Lambacensem ecclesiam ab illo dedicatam, ait, hoc anno (1088) et tertio, quam locum renovaverat, ut idem Adalbero litteris suis testatur? Si per renovationem loci indicatam voluerit monachorum pro clericis secularibus substitutionem, hanc anno 1085 illigavit, ac proinde annis circiter 29 serius, quam eandem, puto, contigisse: si vero veteris ecclesiæ instaurationem, qualem supra dixi, non refragor, hanc anno 1085 ab illo cæptam esse; verum nec hanc, nec illam, huic anno affigendam esse, ex laudata per ipsum B. Adalberonis Vita efficiet, ut eam legenti patebit.

B

Primus Lambacensis abbas Ekkebertus, secundus Becmannus,

43 Anno itaque (ut putamus) 1036 B. Adalbero Lambacensibus clericis substituit monachos Benedictinos, aliunde accersitos, iisque primum abbatem præfecit Ekkebertum quemdam, virum religiosum et humilem, qui parere malens, quam imperare, post incerti temporis prælaturam, nullis precibus a beato Fundatore obtinuit, ut unus e monachis suis, Becmannus nomine, venti sibi subrogaretur, ut docet ipsemet Adalbero in litteris recudendis, et vetus Catalogus abbatum Lambacensium, ab Hieronymo Pezio editus tom. II Scriptorum rerum Austriacarum a col. 45. Verba Catalogi habet: Ekkebertus primus abbas a beato Adalberone episcopo Lambacensi loco prælatus est, qui postea humillimis obtinuit precibus, ut hoc absolveretur jugo: et absolutus est, parvi pendens, ab hominibus vocari RABBI. Tum sequitur: Becmannus, unus e Fratribus suis (id est, Ekkeberti) auctoritate episcopi Alberonis*, et votiva Fratrum concordia petente, eligitur, durans usque ad finem vitæ. Hæc ibi, sed sine ullis notis chronicis, et tempore regiminis eorum.

C

* i. e. Adalberonis

tertius Sigiboldus, qui ad Mellicense monasterium,

44 In eodem Catalogo legitur Becmanno mortuo suffectus fuisse Sigiboldus, qui (ut additur) plures rexisset abbatias fertur, inter quas et Medellicam tenuit. Hinc, laudatus Pezius, verisimillimum fit, inquit, primos nostros Mellicenses Benedictinos ex Lambacensibus fuisse exortos; non vero ex Sublacensibus, ut ex traditionibus, nescio quibus, et recenti quodam domestico manuscripto probare contendit Anselmus Schrambius noster Chron. Mellic. parte 2, pag. 51. Quod Pezius hic recens Ms. appellat, Schrambius perantiquum codicem Ms. vocavit; uter rectius, nescio. At Lambacensem Catalogum suum Pezius majore sui parte ante medium sæculum xiii scriptum esse probat, quod eadem manue. caratus sit, qua Vita et miracula B. Adalberonis. Hæc de primis Mellicensis cænobii co-

lonis Benedictinis opinio Pezii mihi quoque admodum verisimilis est. D

45 Medellicam, nunc passim Mellicium, vulgo Mölek, vetus Austriæ Inferioris castrum, seu quod in eo erat, canonicorum secularium collegium, Leopoldus, inter marchiones Austriæ hujus nominis tertius, fortasse B. Adalberonis exemplo usus, in Benedictinum monasterium commutavit anno 1089, eique Sigiboldum quemdam præfecit abbatem, ut probatum videri potest apud Calles part 1 Annal. Austriæ, pag. 405 et sequenti. Jam vero, si Leopoldus, ut verisimile est, id fecerit exemplo Adalberonis, qui tunc apud Lambacenses suos etiam in viris supererat, cur credendus is sit novi monasterii sui Benedictinos colonos Sublaco ex Campania Romana potius, quam Lambaco ex proxima Austria Superiori accersisse? Certe vetustioris istius Lambacensis Catalogi scriptor non dubie asseverat, Sigiboldum, tertium Lambacensium abbatem, etiam Mellicensem abbatiam tenuisse; consentiuntque omnes, primum hujus loci abbatem Sigiboldum dictum fuisse. Si autem Leopoldus novo monasterio suo abbatem e Lambacensi cænobio petierit, quidni etiam colonos?

a Leopoldo III, Austriæ marchione fundatum,

46 Una hic formari potest difficultas ex tempore, quo Sigiboldus Lambacensibus præfuit, collato cum eo, quo Sigiboldus, Mellicensis abbas, cum colonis suis possessionem Mellicensis monasterii adivit, quod posterius apud supra laudatum Calles contigisse legitur anno 1089 in festo S. Benedicti, id est, die 21 Martii. At vero, cum B. Adalbero in litteris dedicationis ecclesiæ Lambacensis, die 14 Septembris anni 1089 factæ, solum duos Lambacensibus a se præfectos abbates, Ekkebertum et Becmannum memoret, verisimillime iisdem etiam tum præerat Becmannus, atque idcirco Sigiboldus ille, qui ejusdem anni mense Martio in possessionem monasterii Mellicensis missus fuit, alius videri potest a Sigiboldo, Becmanni in abbatiam Lambacensem successore.

E colonos Lambaco verisimilius duxit,

47 Ita est, si Sigiboldus abbatiam Lambacensem prius rexit, quam Mellicensem; at, si ex monacho Lambacensi factus abbas Mellicensis, deinde mortuo Becmanno, etiam Lambacensi monasterio præfectus, utrumque rexit, objecta difficultas evanescet. Hæc paulo latius, quam alias exigebat præsens argumentum, disputavi, tum quia hinc verisimile sit, B. Adalberonem exemplo, consilio et opera sua Leopoldum juisse ad celebrem illam Mellicensem abbatiam in Austria sua fundandam, quæ hodieque religione atque opibus floret; tum etiam quia ad ejusdem beati Præsulis gloriam pertinet, quod Lambacense monasterium, vivo Fundatore suo, triginta circiter ac trium annorum spatio tantum in virtutibus numeroque inquilinorum profecerit, ut dignum habitum fuerit, ex quo Leopoldus marchio Austriæ religiosos colonos evocaret Mellicium, et hos illud concedere potuerit.

et utrique cænobio abbas præfuit.

48 Quæ inter Lambacensis monasterii foundationem, ejusdemque restauratæ ecclesiæ dedicationem contigerunt, aptius infra referentur continuata factorum serie, aliis interim ob similitudinem argumenti præmissis. B. Adalbero ab Henrici IV Germaniæ regis asseclis e sua pulsus sede Lambacensem ecclesiam sic instauravit, ut nova consecratione egeret. Scripsit ergo ad veterem amicum suum B. Altmannum, pro eadem Apostolicæ Sedis causa multa pariter passum, in cujus diœcesi

Instauratam ecclesiam Lambacensem cum B. Altmanno

A *diœcesi Pataviensi Lambacum erat, ut hanc sibi operam præstaret. Consensit ille, conditoeque tempore Lambacum adveniens, eandem ecclesiam una cum B. Adalberone sollemniter dedicavit. Utriusque litteras, veræ pietatis, sanctæque amicitiae plenas, atque ipsam dedicationis sollemnitatem, cum exhibeat Vita edenda, solum hic exponam adjectas in Adalberonis instrumento notas chronicas pro figendo ejusdem dedicationis tempore, quod editio Joannis abbatis Lambacensis uno anno citius, quam Peziana præfert.*

Adalbero de-
dicat, non
anno 1088,

49 Apud Pezium sic loquitur Adalbero : Cum autem hoc ipsum monasterium, instauratum a supradicto episcopo Altmanno, et a me pariter dedicaretur anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVIII, Indict. XII, Epacta VI, Concurr. VI, XVIII Kal. Octobris, anno ordinationis domni Altmanni XXV, meique XLV. Eisdem notas etiam exhibet editio abbatis præter annum Incarnationis, pro quo legit MLXXXVIII, cui etiam Mabillonius in Annalibus, hujus lectionem seculus, eam dedicationem illigavit. Sed cum Pezio legendum esse annum MLXXXVIII, omnino persuadent adscripta amborum dedicantium præsulum sedis tempora, Indictio et Epacta. Nam Altmannus, uti apud nos ad diem 8 Augusti probatum est, episcopatum suum anno 1065 ante diem 19 Junii orsus, solum vigesimum quartum sedis suæ annum numeravit mense Septembri anni 1088, anno vero 1089 vigesimum quintum. Pari modo B. Adalberonis episcopatus, cujus initium a die 29 Junii anni 1045 ducendum esse probavi, annus 45 componi nequit cum 18 Kalendas Octobris anni 1088, sed certe currebat eodem die anni 1089. Nec minus recte apposita se habet Indictio Romana, quæ tunc currebat duodecima anno 1089, anno autem 1088 undecima. Præterea Epacta VI tam bene convenit cum anno 1089, quam male cum 1088. Numeranda enim hic est Epacta non nostro modo, sed more veterum, qui eodem numero Epactas anni signabant, qui erat dierum lunarium die 22 Martii. Quam ob rem, cum anno 1089 novilunium inciderit in diem 17 Martii, ejusdem mensis dies 22 fuit sexta lunæ, atque adeo ejusdem anni Epacta VI.

sed anno
1089.

50 Supersunt Concurrentes, quæ eodem anno 1089 non fuerunt sex, sed septem; verum hæc æque vitiosæ sunt in editione Joannis abbatis, et cedere debent ceteris epochis apprime consentientibus. Dedicata ergo fuit Lambacensis ecclesia anno 1089, die 18 Kalendas Octobris aut uno alterove die serius. Dixi : Aut uno, alterove die serius; quia in eadem Vita num. 55 etiam legitur hæc dedicatio facta die Kal. XVII Octobris, quo die in libello quoque Miraculorum num. 57, num. vero 51 XVI Kal. Octob. ejusdem dedicationis annua festivitas recurrisse dicitur. Verumtamen, in quolibet ex hisce locis diem male signatum malueris, ceteræ notæ chronicæ integræ salvæque stabunt. si legendum sit XVIII Kal. Octob., contigerit dedicatio in festo Exaltationis sanctæ Crucis : Si XVII Kal. Oct., in Octava Nativitatis S. Mariæ Virginis, cui eadem ecclesia dedicata fuit; si denique XVI Kal. Octob., is anno 1089 fuit Dominicus, dedicationibus ecclesiarum opportunus, anno autem 1088 Sabbatum. Quo vero minus mireris, ista sollemniter fieri potuisse a duobus episcopis, e sedibus suis per Henricianos expulsis, observasse juvat, Welfonem Bavarie ducem, Leopoldumque Austriæ et Otlocarum Styriæ marchiones, in quorum primi ducatu Lambacum erat, ac in aliorum duorum Octobris Tomus III.

ditionibus ab Anaso fluvio ad Orientem pars maxima Pataviensis diœcesis protendebatur, Pontificiis partibus tunc adhæsisse; quam ob rem et in eam partem B. Altmannus ab iisdem fuerat restitutus.

AUCTOR
C. S.

§ IV. Monasterium S. Stephani apud Herbipolim Benedictinis tradit, dotatque : Schwarzacense monasterium instaurat : Henrici IV regis Germaniæ legationem ad Saxones obit : alia ejusdem in episcopatu gesta.

E

P ergo alia Deo dicata loca, quæ B. Adalberonis munificentiae debentur, memorare. Præter jam præmissum Lambacense monasterium, Poeta noster, silente biographo, duo alia, ac in primis Herbipolense S. Stephani sic indicat :

Canonicos
ex suburbio
transfert

Wirzburgæ Stephano locuples ecclesia sancto

Mystarum fuerat, sedaria jura sequentum ;
Hanc, Benedicte, tuo sacravit, dive, trophæo,

Triginta adsciscens monachos, qui nocte dieque

Usque Deo canerent sacrarum encomia laudum.

Hujus loci foundationem clarissimus vir Joannes Fridericus Schannatus ex authographo, ut notat, vulgavit anno 1725 in prima Collectione vindemiarum litterariarum, unde juvat illam transcribere. In nomine sanctæ et individuae Trinitatis. Adelbero, sacrosanctæ ecclesiæ Wirzburgensis episcopus, universalis Ecclesiæ gratia vobis et pax a Deo multiplicetur. Amen. Quoniam gratuita Dei pietate, non nostris meritis, sed sola sua dignatione, in opus ministerii sui nos elegit; et, licet minus idoneos, super familiam suam dispensatores constituit, omni sollicitudine curare nos, convenit, ne pro infossa Domini pecunia ab ipso judicemur; sed pro ipsa discrete et fideliter erogata Ecce Dominicum post finem laboris audire mereamur.

F

52 Proinde notum esse volumus universæ ecclesiæ nostræ fidelibus, qualiter nos, pia præcedentium patrum et pontificum facta sequi cupientes, Deum in Sanctis suis honorare, loca sancta instaurare, adjuvare, et divinum servitium in ipsis ordinare decrevimus. Igitur, quod mente concepimus, Domino cooperante, perficiendi oportunitatem invenimus; nam locum et cœnobium, in vicino civitatis nostræ suburbio positum, et a venerabili prædecessore nostro, Heinricho antistite, fundatum, divinæ religioni et monasticæ professioni cernentes aptissimum, qualiter ipsum sublimare, et divinum inibi servitium amplificare possemus, nobiscum cogitavimus, et super hoc divinæ Clementiæ suffragium, et carissimorum fratrum nostrorum cepimus flagitare consilium; quorum provido et prudenti admodum usi consilio, fra-

in civitatem
Herbipolim,

AUCTORE
C. S.

et eorumdem
suburbanam
S. Stephani
ecclesiam

monachis tra-
dit, aucta
fundatione,

* adde cum

* an prædi-
cti?

uti constat ex
ipsius charta
fundationis.

Ejusdem fun-
dationis
notitia datur
etiamez aliis,

tres canonicæ professionis, qui tunc in præfato monasterio erant Deo famulantes, in ipsam civitatem transtulimus, et canonicos cum canonicis, utpote ejusdem professionis et ordinis homines, collocare, non incongruum duximus.

55 Ut autem præfatum locum et cœnobium, in honore beatæ Dei Genitricis Mariæ, et beatorum apostolorum Petri et Pauli, sanctique Stephani protho-martyris dedicatum, condigno honore sublimaremus, et ecclesiam, hactenus celebrem, divinis celebriorem servitiis redderemus, xxx Fratres monachicæ professionis ibidem instituimus, statuantes, ut ulterius ibi monachica conversatio et monastica professio sub abbatis regimine semper in divino permaneat famulatu. Ad supplementum vero ejusdem monasterii eorumdem Fratrum et post futuro- rum possessiones et predia cum terminis et parochiis, redditibus et exitibus, aliisque pertinentiis, vel quæ ipse episcopus Henricus primitus donaverat, vel ipse locus ab aliis donata possederat, eidem ex integro assignavimus.

54 Communicato insuper cum fratribus nostris canonicis, et nostris fidelibus viris religiosiis, consilio et assensu, novem mansos in villa Hettingesfelt, quos hereditario jure possedimus, * mancipiis utriusque sexus, areis, edificiis, terris, cultis et incultis, agris, vineis, pratis, campis, silvis, pascuis, aquarum decursibus, piscationibus, viis et inviis, exitibus et redditibus, quæsitis et inquirendis; et hortum ante prædictum * atrium cœnobii situm ex nostra parte cum omni justitia, qua nos et ecclesia nostra habuimus, pro nostra et prædecessorum nostrorum, ac successorum nostrorum, memoria dedimus atque delegavimus, tali videlicet respectu, ut divini servitii, quod ibidem postmodum ageretur, participes efficeremur. Ut autem hæc firma in perpetuum permaneant, duas inde cartulas fieri, et banni nostri auctoritate, sigilli quoque nostri munimine signari ac roborari fecimus; et unam apud ejusdem cœnobii Fratres, alteram vero in nostra ecclesia in notitiam futurorum servari decrevimus; horum insuper nomina affigentes, qui hæc, ut acta sunt, audierunt et viderunt.

55 Winther cancellarius. Bernolf præpositus. Aselo decanus. Hazecho. Macelin præpositi Volraht. Bercein. Hiltiger. Ebbo. Sicolf. Landolf. presbyteri. Hatto archidiaconus. Aselo. Cuno. Giso. Bezeman. Suigger. Sigefrit diaconi. Hatto Bilis. Bern. Diemo. Otof. Retine, subdiaconi. Eberhardus comes, nostræque advocatus ecclesiæ. Burkardus comes. Guntbreht. Hacho. Serrat. Boppo. Thiemo. Reffolt. Gumpho. Almar. Sentuvin. Otloch, liberi ministeriales. Albgast. Wado. Bucko. Nureith. Hergebraht. Rutgast. Liemar. Vocko. Sujugkard. Volraht. Billunc. Waltrich. Ebbo. Babo. Arnolt. Rutzach. Gote- frit, et alii plures. Acta sunt hæc anno Domini Incarnationis MLVII. Indict. xv. Non. Martii. regnante domino Heinricho quarto. Anno ordinationis Adelberonis episcopi xii. Hactenus charta apud Schannatum, cujus notæ chronicæ optime congruunt præter annum Indictionis, qui tunc erat x, non xv. Quapropter legendum puto: Indict. x, v Non. Martii.

56 Hujus fundationis etiam meminit Anonymus, qui primam partem Chronici Wirceburgensis, a Joanne Georgio Eckhardo tom. I Franciæ Orientalis a pag. 816 vulgati, ad annum usque 1540 perduxit, in Adalberone dicens: Ipse trans-

tulit canonicos Regulares de ecclesia S. Stephani in suburbio civitatis Herbipolensis ad novum monasterium, prope ecclesiam Herbipolensem situm, et sublimavit cœnobium S. Stephani cum xxx Fratribus monachicæ professionis. Actum anno Domini MLVII, sub Henrico IV imperatore. Eam S. Stephani ecclesiam atroxerat dotaveratque Henricus, inter Herbipolenses episcopos sui nominis primus, tertiusque B. Adalberonis in eadem sede decessor, de quo in mox laudato Wirceburgensi Chronico ad propositum nostrum ista legere est: Anno Domini MXXI tempore Heinrichi II imp., ducis Baviariæ, prædictus præsul Henricus erexit et fundavit ecclesias collegiatas in Hawgis, S. Stephani, et Onelzpach.

57 Geminum ejusdem loci statum etiam anno- et ex Trithemio,
tavit Joannes Trithemius in Annalibus Hirsau-
giensibus ad annos Christi 999 et 1057. Priori
loco habet: Eodem quoque tempore præsul me-
moratus (Henricus I) in suburbano dictæ civi-
tatis (Herbipolensis) Australi aliam construxit
ecclesiam sub honore Dei Genitricis Mariæ, san-
ctorumque apostolorum Petri et Pauli, ac divi
protomartyris Stephani, in quam similiter cano-
nicos posuit, quibus de vitæ necessariis copiose
providit. Post annos deinde ferme sexaginta
Adelbero episcopus Herbipolensis canonicos in
civitatem ad alios canonicos transtulit, et mona-
chos in ecclesiam S. Stephani collocavit; quem-
admodum inferius anno Christianorum quinquage-
simo septimo supra millesimum dicemus.
Hæc est abbatia divi protomartyris Stephani,
Ordinis S. Benedicti, quondam in suburbano,
nunc vero in civitate constituta.

58 In posteriori loco Trithemius introductos de prima loci
in monasterium S. Stephani per Adalberonem erectione non
monachos, scribit, anno Christi 1057, postquam nihil dissen-
vero illud ab Henrico primo fundatum canonicis-
fuerat, sexagesimo. De primæ igitur fundatio-
nis tempore dissentiunt laudati chronologi Wir-
ceburgensis et Hirsaugiensis, dum hic eam ad
annum 999; iste ad 1012 reponunt. Wircebur-
gensis majorem sibi ab ætate, et ab ipso, quod
tractavit, argumento in rebus Wirceburgensibus
auctoritatem sibi vindicat; verum nostra hic pa-
rum interest de anno, quo Henricus sæpe dictam
ecclesiam erexerit, dum ex iisdem scriptoribus et
aliunde constat, eandem, ab Henrico primo cano-
nicis erectam, ab Adalberone anno 1057 ad
Benedictinos monachos translatam fuisse.

59 In eodem Wirceburgensi Chronico verbis
num. 56 datis subditur: Idem Adelbero donavit
parochiam in Hochem cum suis pertinentiis
monasterio S. Stephani protomartyris, Christi
triumphalis signiferi, in suburbio civitatis Her-
bipolensis constructo, anno MLVII, sub prædicto
Henrico (IV) regnante. An tamen hæc donatio
Adalberoni recte adscribatur, gemina de causa
cogor dubitare. Altera est, quod in litteris funda-
tionis monasterii S. Stephani, eodem anno signa-
tis, quas ex Schannato mox recitavi, locus iste
Hochem non legatur; altera, quod idem Schan-
natus in Collectione 1 Vindemiæ litteraria-
rum a pag. 176 alias exhibeat litteras Emehardi,
qui B. Adalberoni in episcopatum successit, per
quas iste eandem parochiam Hochem dicto
S. Stephani monasterio donavit, nulla facto verbo
de priori per Adalberonem donatione; ut proinde
ejusdem parochiæ donator Emehardus, non Adal-
bero fuisse videatur.

60 Piam beati Præsulis munificentiam rursum
alio

A alio exemplo, silente denuo biographo, ita pergit celebrare poeta noster :

Schwarzacense velus
monasterium,

Altera deliciunt rebus (cognomine Schwarz-
zig)

Ordinis ejusdem, summi sacra tecta Tonan-
tis,

Queis Carolus quondam jecit fundamina Ma-
gnus :

Laudibus hæc Superum reparat, viresque
ministrat,

Cum post sumpta Deo mortali e corpore
membra

Mille anni, ter quinque et bis sex lustra flue-
bant.

Schwarzig, communius Schwartzach, Latina
terminatione Schwarzachium et Schwarzacum,
de quo hic, monasterium Ordinis S. Benedicti est
in Franconia ad Mœnum flumen, et cognominem
fluvium Schwartzach, in comitatu Castel, et
diœcesi Herbipolensi situm. De primis istius loci
fundatoribus et inquilinis non convenit inter scri-
ptores. Poeta, ut vidimus, ipsius primordia Caro-
lo Magno attribuit; Trithemius in Chronico

B Hirsaugiensi ad annum Christi 1073, illud con-
ditum, ait, temporibus Caroli Magni et Ludovici
Pii anno Nativitatis Dominiæ 813, quo scilicet
Carolus Magnus jam obierat; Bucelinus in prima
et secunda parte Germaniæ sacræ, id modo
anno 816, modo 813 factum scribit, ex eoque
Mabillonius in Annalibus primam ejusdem fun-
dationem ad annum 813 reposuit, ambo eandem
Megingaudum comiti, ejusque uxori Immæ tri-
buentes.

de cujus pri-
ma origine
quædam an-
notantur,

61 Contra Eckhardus tom. I Franciæ Orien-
talis ad annum 788, num. 27; et tom. II ad
annum 816, num. 114, et alibi, multis de eodem
monasterio agens, contendit, illud a primordiis
suis parthenonem fuisse, jamque certe ab anno
788 a sacris virginibus incultum; fundatorem
vero illius, non fuisse Megingaudum, sed hujus
patrem Mantonem. Porro Megingaudum cum sua
conjugè Imina anno 816 condidisse virorum mo-
nasterium Megingaudeshusanum, hujusque in-
quilinos monachos post sui cænobii ruinam in
Schwarzacense fuisse translatos; atque hinc pau-
latim invaluisse eam traditionem, quæ, confuso
Mantone cum Megingaudum filio, Schwarzacense
virorum monasterium a Megingaudum et Imma,
vel Imina anno 816 conditum refert. Utut hæc
se habeant, omnes B. Adalberonem ejusdem
instauratorem agnoscunt, quibus etiam accedit
auctor recentioris Catalogi episcoporum Herbi-
polensium, jam alias laudati, qui in ejusdem
Præsulis elogio inter alia ait, Schwarzacense
(monasterium) paterna Episcopi sollicitudine ab
interitu servatum et restitutum esse.

restaurat, do-
tat et dedicat
anno 1073,

62 Quod ad annum attinet, laudati poetæ
calculi annorum 1013 ac duodecim insuper lustro-
rum deducunt ad annum Christi 1074, vel 1073,
quibus Bruschi in Episcopis Herbipolensibus
consonans, posteriorem signavit, uti et Trithe-
mius, factum istud illigens anno S. Wilhelmi
Hirsaugiensis abbatis quinto, quem partim cum
anno Christi 1074 composuit. Præverat illis
Conradus abbas Urspergensis, ad citatum annum
1074 dicens : Hoc etiam anno monasterium
Swartzahense ab Adelberone Wirciburgensi
episcopo dedicatum est in honore sanctæ Dei
Genitricis Mariæ, et sanctæ Felicitatis martyris
sub Ekkeberto, ejusdem monasterii venerabili
abbate. Porro laudatus Trithemius ad proposi-
tum nostrum hæc præterea annotavit : Vetustate

pene collapsum (prædictum monasterium) Adel-
bero... episcopus Herbipolensis a novo con-
structum et magnifice dotatum consecravit, et
monachos optimæ conversationis ex Gallia de
cænobio Gorzensi, Metensis diœcesis, in eo col-
locavit, quibus Egbertum, religiosissimum
sanctissimumque virum, in abbatem ordinavit.
An ergo tunc temporis Schwarzaci sic defecerant
monachi, ut Gorzia arcessendi fuerint, qui illud
inhabitarent? Id equidem nusquam comperi.

63 Bucelinus parte II Germaniæ sacræ pag. 268
in ejusdem monasterii abbatum Catalogo a Tri-
themio dissentiens, Egbertum cum sequenti elogio
memoravit : Egbertus monachus S. Gorgonii
(id est, Gorziensis) in Gallia, reformationis causa
huc vocatus, vir sanctus, et qui miraculis cla-
ruisse perhibetur. Sub hoc, incertum, quo
casu, destructum, an incensum, cænobium de
novo dotavit et construxit Adelbero Herbipo-
lensis episcopus. Benefecit eidem Ludovicus
comes de Castell; sed et Hermannus comes,
ibidem sepulti. Egbertus præfuit monasterio
suo annis viginti septem, et ad Superos migra-
vit vii Cal. Septembris anno MLXXV. Secundum
hæc Egbertus, non monachis e Gorziensi cænobio
evocatis Schwarzaci præfuit, sed ipsemet e Gor-
ziensi arcessitus fuit, ut Schwarzacenses refor-
maret et regeret, neque id contigit post, sed
ante reparatum ab Adalberone Schwarzacense
monasterium; nec denique Egbertus vixit ultra
annum 1073, cui alii, ut vidimus, reparationem
istam affigunt.

AUCTORE
C. S.

sub Egberto
abbate,

E

64 Fortasse idem Egbertus, sive id ante, sive
post eandem reparationem contigerit, et aliquot
alii monachi Gorzia evocati fuerint, ut auctori-
tate et exemplo lapsam apud Schwarzacenses
disciplinam restituerent; atque hinc sic scripserit
Trithemius, quasi Gorzienses in veterum Schwarz-
zacensium inquilinorum locum fuerint substituti.
Haud scio, unde didicerit Bucelinus, Egbertum
die 7 Cal. Septembris anni 1073 mortuum
esse; sed eodem tempore etiam vixisse, et cum
Hermannus, quondam Bambergensi episcopo,
tunc exauctorato et Schwarzacensi monacho, ad
S. Gregorium VII Romam profectum esse, ad
eundem annum tradidit Lambertus Schafnabur-
gensis verbis, quæ hic subjicio. Herimannus,
Babenbergensis episcopus, comperto, quod
alius in locum ejus subrogatus esset episcopus,
cum omnis jam ei spes adempta esset recupe-
randæ deinceps dignitatis suæ, nec ad eluden-
dam Romani Pontificis sententiam ullum ultra
pateret diverticulum, in monasterium, cui
nomen est Suarza, secessit, ibique sub Egge-
berto abbate sanctæ conversationis habitum
suscepit. Statimque assumpto secum eodem
abbate suo, Romam profectus est, cum de inobe-
dientia sua humiliter apud Sedem Apostolicam
pœnitentiam egisset, et anathemate liberatus, et
sacerdotalis ministerii, præter pontificalem di-
gnitatem, denuo licentiam consecutus est.

antea Gorzi-
ensi monacho
Benedictino.

F

65 Non dispicio, quodnam præterea indicetur
monasterium in Actis venerabilium comitum Pa-
latinorum, Erenfridi seu Ezonis, et Mathildis,
horumque filiarum B. Richezæ, reginæ Poloniæ, a
Papebrochio nostro tom. V Maii, ad diem 21
illustratis. Eorundem scriptoris supparis verba
ex pag. 38 huc transfero. Constructum est aliud
ex ejusdem gloriosissimæ feminæ atque reginæ
(B. Richezæ) sumptibus monasterium per Adel-
beronem, Wirtzenburgensem episcopum, in
loco, ubi S. Kiliani sociorumque ejus sacrum
exstat

Ahorum de
Beati pia mu-
nificentiâ
asserta.

AUCTORE
C. S.

exstat martyrium; utpote cujus episcopium ex ejus numerosa familiarum clientela cum omnibus, quæ ad oppidum Saltzo (*alias Soltz in comitatu Hennebergensi*) pertinent, regia prorsus munificentia adauctum est. *De SS. Kiliano et duobus sociis, Franconix apostolis, Herbipoli passis cultisque, actum in Opere nostro est ad diem 8 Julii; nec alibi, quam apud Herbipolim quærendum est sacrum eorundem martyrium, si hoc pro loco, quo illi passi fuere, aut pro exstructa eo loci ecclesia accipiendum sit.*

mihi minus
explorata.

66 *Deinde si data verba biographi recte percipio, quodcumque ibi demum indicetur Herbipolense monasterium, hoc non alia de causa ex Richezæ sumptibus per Adelheronem fuisse constructum dicitur, quam quod hujus episcopatus Herbipolensis ex Richezæ ejusque familiarum opibus locupletior factus sit, atque hinc habuerit Adalbero, unde eos sumptus faceret. Sed quod igitur hic designatur monasterium? Mihi hactenus nihil occurrit probabilius, quam vel monasterium S. Stephani, tunc in suburbio Herbipolensi situm, vel alterum in ipsa civitate, quorum primum Benedictinorum usibus a B. Adalberone aptatum B* dotatumque, in alterum canonicos, qui in prædicto S. Stephani sacra peregerant, anno 1057 ab eodem translato fuisse, supra pluribus exposui. In recentiori Catalogo episcoporum Herbipolensium jam alibi laudato præterea legitur: Sub ipso (Adalberone) marchio de Vöenburg monasterium Bantense fundavit; sed, quam in eo partem habuerit beatus Antistes, non habeo exploratum.

Anno 1060 S.
Gebehardum
Salisburgensem
archiepiscopum
consecrat.

67 *Pauca, quæ ex ejusdem beati Episcopi gestis, præter præstitam, probatamque rebus in arduis Apostolicæ Sedi fidem (de qua postea) præterea comperi, hic referam. Anno 1060 S. Gebehardum, veterem amicum suum in archiepiscopali sede Salisburgensi constituit, consecravique, ut videre licet in ejusdem sancti archipræsulis Vita apud nos in Appendice ad diem 16 Junii data, pag. 148, num. 5. Quinquennio post alterum familiarem suum, B. Altmannum ad Pataviensem episcopatum evectum vidit, atque ita suum, eorumque de adipiscendis episcopalibus sedibus præsentia minime vana fuisse, expertus fuit. Lege, si lubet, de hisce dicta in hoc ipso Commentario num. 27 et seq.*

Pacem Henricum
regem
inter et Saxones
legatus

68 *Anno 1073 ab Henrico IV Germaniæ rege una cum prædicto S. Gebehardo, Sigefrido archiepiscopo Moguntino, Embricone episcopo Augustano, et Gozzelone, seu Gotefrido Lotharingiæ duce legatus fuit ad Saxones pacis componendæ gratia, quam hi post sumpta in regem arma, acceptamque ab eo ingentem cladem, supplices precabantur. Hi quinque viri, recusantibus aliis tam periculoso munere fungi, ne vel apud regem perfidiæ, si cum Saxonibus clementius egissent, vel apud Saxones, si rex promissis non staret, perniciosi mendacii crimine rei agerentur, hi, inquam, quinque viri id oneris susceperunt, quia hos quinque nominatim ad colloquium suum Saxones expetierant, quod hos constantissimæ fidei et veritatis esse, compererant; et, quidquid hi spopondissent, ratum fore, haud dubio credebant, teste Lamberto Schafnaburgensi, scriptore synchrono et accurato, ad eundem annum, unde ista descripsi.*

conciliat; sed
rege pactis
non stante,
infelici eventu.

69 *Quæ legati isti hac in causa in castris Saxonum egerunt, ibidem pluribus legi possunt: hæc summa est: Pacis amantissimi salutaribus consiliis monitisque suis apud principes et vulgus Saxonum tandem agre obtinuerunt, ut, quoniam*

non alio pacto commissorum venia ab Henrico, rege impetranda esset, armis depositis, sese illi dederent, accepta ab illo fide, fore, ut nihil ex hac deditione, quod saluti eorum, quod honori, quod rei familiari officiat, paterentur. Ac rex quidem gratissime amplexus pacis conventionem, promisit, et (sicut vulgata in plurimos fama loquebatur) etiam jusjurandum dedit, nihil se in eos, si dediti fuissent, præter voluntatem et sententiam acturum eorum, quorum opera et beneficio incruenta sibi hæc victoria obtigisset: non tamen pactis stetit. Rupto enim fœdere, pia legatorum opera abusus, hostiliter egit, et Saxonum principes variis in locis exsules custodiendos tradidit, atque ita novi belli semina jecit, indignantibus tum ceteris imperii principibus, tum maxime jam nominatis, quorum præ ceteris intererat, datam a rege fidem servari. Nec defuerunt, qui tantam perfidiam detestati, quorum sibi custodia demandata fuerat, optimates Saxonum evadere permiserunt.

70 *Hansizius noster tomo II Germaniæ sacræ pag. 183 ex Crusio refert, B. Adalberonem anno 1085 (dum jam exsulabat a sede sua) cum S. Gebehardo in Suevia fuisse, ibique ecclesiam Syndelphin cum eo consecrasse. Denique cum anno 1090, qui eidem etiam supremus inter mortales fuit, defunctus esset laudatus S. Gebehardus, pulso, qui Salisburgensem sedem invaserat, Bertholdo schismatico, Catholicum ei suffici curavit Thiemonem, alias Theodomarum, et una cum S. Altmanno Pataviensi, et Meginwardo Frisingensi episcopis consecravit: In Boioria (ait Bertoldus Constantiensis in Chronico ad hunc annum) fideles S. Petri jam adeo contra schismaticos invaluerunt, ut in Saltzburgensi episcopatu Catholicum ordinarent archiepiscopum, quem statim religiosissimus Pataviensis episcopus et Urbani Papæ legatus, cum Wirceburgensi et Frisingensi episcopis consecravit. Huic consecrationi non integro semestri supervixit Adalbero; hæc enim ex chronographo Salisburgensi apud Hansizium facta est die 7 Aprilis; ille autem ejusdem anni die 6 Octobris migravit e vivis.*

Anno 1090
Ecclesiam
Syndelphin
dedicat: Thiemonem archiepiscopum
Salisburgensem consecrat.

§ V. Biographi in alleganda B. Adalberonis exsilii causa error correctus: ejusdem Beati fides et constantia in Apostolica Sede adversus schismaticos defendenda.

Hactenus perduximus B. Adalberonis gesta usque ad supremum vitæ ipsius semestre spatium, prætermittis iis, quæ interim egit pro Ecclesia Dei, quodque pro illa fortiter tulit exsilium, tempore schismatis Henriciani, quæ modo memoranda sunt. Jam monui supra num. 14, Lambacensem anonymum monachum in Vita perperam scripsisse, beatum Præsulem nostrum e sua sede Herbipolensi Lambacum secessisse, quod nec posset, nec vellet Henrici V Germaniæ regis, in patrem suum Henricum IV rebellantis, ac propterea a summo Pontifice anathemate percussi, partes sectari. Quam inepta hæc sint, vel sola temporum

Beati exsilii
causam perperam biographus,

A temporum ratio luculenter demonstrat. Nam ex veterum recentiorumque consensu constat, Henricum, hujus nominis quintum, quem pater suus successorem sibi in Germaniæ regnum anno 1099 coronandum curaverat, ea, quæ ibi narrat biographus, non ante annum 1104 moliri cœpisse, quo scilicet tempore B. Adalbero jam a quatuordecim circiter annis obierat, quippe mortuus anno 1090, uti tum ex aliorum veterum, tum ex ipsiusmet biographi testimoniis suo loco probabo. Tam manifestus chronologicus error, factorumque confusio accurationem scriptoris non parum elevant.

recte Poeta
allegavit.

72 Multo rectius biographus alter in Vita metrica, ejusdem exsiliij causam a sædo Henrici IV schismate repetiit, post ea, quæ de instaurato Schwarzacensi monasterio ex eodem retuli, sic pergens :

Verum sors malefida, furens successibus æquis

Inter pontificem summum, Ausoniumque monarcham

Impia pestiferi conflavit semina belli.

B Tum Pater, Herbipoli justas qui rexit habenas,

Romani obsequio Patris constanter adhærens,

Juste possessis per vim depellitur oris

Cæsare ab Henrico, quidamque invasor iniquus,

Nomine Meinhardus, veneranda sacraria presit :

Lustra bis octo super millenos quatuor annos

Currebant, propria cum cessit Adalbero sede.

Non est mihi animus luctuosis istis Ecclesiæ atque imperii temporibus memorandis prolixius inhærere, quam necesse sit ad exponendum, quam in eis partem habuerit Adalbero.

Orta gravi
dissensione
inter S. Gregorium VII et
Henricum IV,

73 Henricus IV Germaniæ rex, a S. Gregorio VII Romano Pontifice jam alias monitus, ut a vexanda Ecclesia, a communione cum excommunicatis, variisque criminibus, quibus regiam majestatem suam sædabat, tandem, ut pollicitus fuerat, abstineret, denique anno 1076 severiores ab eodem litteras, et mandata per legatos accepit, in quibus, nisi resipisceret, a communione fidelium semovendus nuntiabatur. Excanduit ad hæc Henricus vehementer, et adulantium schismaticorum consiliis sædisque in sanctum Pontificem calumniis incensus, non erubuit eundem in conciliabulo, eodem anno Wormatiæ habito, Pontificatu suo indignum declarare, missisque ad ipsum Romam litteris mandare, ut a Pontificatu imperium abstinere, et Apostolicam Sedem, velut vacuum, alteri substituendo relinqueret. Contra Gregorius, spretis minis, in synodo Romana eodem anno celebrata Henricum ab Ecclesiastica communione segregavit, regnoque Germaniæ excidisse declaravit. At Henricus insanire pergens, Catholicos episcopos persecutus est, tandemque anno 1080 Guibertum, exauctoratum Ravennatensem præsulem, velut in vacantem Apostolicam Sedem a schismaticis viventi Gregorio substituendum curavit.

74 Nunc, quam in hisce partem habuerit Adalbero, exponamus. Lambertus Schafnaburgensis, scriptor synchronus et accuratus, a Pistorio editus, ad citatum annum 1076 testatur, Adalberonem nostrum eidem Wormatiensi conciliabulo interfuisse, eundemque et Herimannum, seu Her-

mannum Mettensem episcopum solos tam nefario auso restitisse. Verba Lamberti accipe : Cumque cæteri omnes (qui, jubente Henrico rege, Wormatiæ convenerant) damnationi ejus (Gregorii VII Pontificis) nihil hæsitantes subscriberent, Adelbero Wirtzeburgensis episcopus, et Herimannus Mettensis episcopus aliquandiu restiterunt, dicentes, incongruum valde et contra canonum scita esse, ut episcopus aliquis absens absque generali concilio, sine legitimis et idoneis accusatoribus et testibus, nequid probatis criminibus, quæ objicerentur, condemnaretur; nedum Romanus Pontifex, adversus quem nec episcopi, nec archiepiscopi cuiusquam, recipienda sit accusatio.

75 Sed Wilhelmus, Trajectensis episcopus, qui causam regis pertinacius tuebatur, vehementer imminabat, ut aut cum cæteris in damnationem Papæ subscriberent, aut regi, cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renunciarent. Is eo tempore admodum carus acceptusque erat, eique rex omnium, quæ privatim vel publice agenda erant, post se ordinationem delegaverat, vir secularibus literis apprime eruditus, sed fastu nimio inflatus, vix se ipse ferebat. Igitur ex nomine omnium, qui convenerant, episcoporum et abbatum plenæ contumeliarum litteræ Romam destinantur, quibus denunciatur Romano Pontifici, ut Pontificatu, quem contra Ecclesiasticas leges usurpasset, sese abdicet; sciatque, post eam diem, quicquid agat, jubeat, decernat, irritum haberi.

76 Hactenus Schafnaburgensis, ex cujus verbis utcumque dubitari potest, an laudati duo præsides, postquam paulisper reluctati fuerant, schismaticorum regisque metu compulsi impio decreto subscripserint. Hanc suspicionem movere possent ea verba : Adelbero... et Herimannus... ALIQUANDIU restiterunt : item : Wilhelmus Trajectensis episcopus... vehementer imminabat, ut, aut cum cæteris in damnationem Papæ subscriberent, aut regi, cui sub jurejurando fidem spopondissent, protinus renunciarent; quæque mox subduntur : Igitur ex nomine omnium, qui convenerant, episcoporum et abbatum plenæ contumeliarum litteræ Romam destinantur etc. Non defuere aliqui, qui id ita factum esse crederent, inter quos domnus Augustinus Calmetus tom. II Historiæ Lotharingiæ, secundis curis anno 1748 typis editæ, col. 278 et sequenti præter hunc Schafnaburgensis locum laudans Hugonem Flaviniacensem in Chronico apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Ms., pag. 224, et S. Gregorium VII. lib. III, Epist. 12, tom. XVIII (X voluit dicere) Conciliorum Collectionis Labbei, col. 140. Quin etiam in aliquot istius nefariæ pseudo-synodi editionibus ambo præsules subscripti leguntur.

77 Verum hanc labem, utut ea ex humano metu contracta fuisset, duobus his insignibus Viris, qui etiam deinceps cum maximo suo incommodo, suarumque rerum dispendio pro Pontificiis partibus invicti steterunt, non ausim sine certiori argumento inurere. Subscripsisse eos, non ait Schafnaburgensis, sed aliquandiu restitisse, quod sine ulla eorumdem subscriptione ac consensu verissimum esse potest, si ambo, postquam experti fuerant, se validissimis rationibus apud furentes schismaticos nihil quidquam proficere, tandem conticuerint, aut etiam e conciliabulo recesserint. Nec refert, quod, eodem chronologo teste, contumeliæ istæ literæ ex nomine omnium, qui

AUCTORE
C. S.

eundem Gregorium damnat, jubetque pontificatu cedere;

E

Sunt, qui putant eos eidem conciliabulo subscripsisse;

F

verum id nec ex Schafnaburgensi, quem laudant,

AUCTORE
C. S.

qui convenerant, episcoporum et abbatum Romam destinatae fuerint. Quid enim mirum, si turbulentus iste Trajectensis episcopus, cujus auctoritate omnia ibi ad nutum regis gerebantur, istorum silentium aut recessum pro consensu haberi voluerit, et nefarias illas literas velut ex nomine omnium episcoporum, qui convenerant, ad summum Pontificem Romam destinandas curaverit?

neque ex Hugone Flaviniacensi,

78 *Locus Hugonis Flaviniacensis, a Calmeto pariter laudatus, nullo modo spectat ad Adalberonem, sed ad Herimannum; quia tamen amorum causam communem hic fecit Calmetus, juverit eundem, etsi paulo prolixiorem, expendisse. En ipsum*: Præerat tunc temporis (anno 1080) Mediomatricum urbi vir egregius, et inter præcipuos Catholicæ fidei propugnatores, magnum patientiæ, religionis et justitiæ documentum, domnus Herimannus, ... qui in primario juventutis flore temporibus Annonis, venerabilis Coloniensium archiepiscopi, tutoris et moderatoris regni, palatii frequentiam nactus, regis illius (*Henrici IV*) pene universa noverat, in tantum, ut etiam pro ejus insolentia a curiæ se plerumque administratione subtraheret, et magis eligeret contentus esse mediocritate sua, quam ex iniquatione societatis factiosorum sperare majora, maxime cum videret, præfatum reverendæ memoriæ virum, Annonem dolere et gemere frequenti contritione, desolatum sub tali principe statum regni, incurvatum jus imperii, contritum cornu Domini, in quo esset sola spes dejectionis Ecclesiasticæ, et perturbationis pacis Catholicæ, confusio et horror, vanitas et contritio, et omnia pessumdans, superba, lubrica, vana, inconstans, atque immunda præsumptio.

cujus verba recitantur

79 Ubi vero episcopatus officium adeptus est, satis pœnituit, de manu regis illius investituram pontificatus se suscepisse, adeo, ut etiam impositam prælationis sarcinam libens rejecerit, volens deposuerit, toto se ab ea nisu excusaverit, si assensum præstitisset auctoritas Romani Pontificis, apud quem pro excessibus suis, id est, INCAUTE USURPATA EADEM INVESTITURA, quæ est contra instituta canonica, culpam confiteri non erubuit, SATISQUE CAVIT IMPOSTERUM A COMMUNIONE EJUS ET FAUTORUM EJUS; propter quod et tanta passus est, ut de illo dictum videri possit: « Ego ostendam illi, quanta oporteat eum pro » nomine meo pati. » IN PRIMO sane CONGRESSU passus est, quod fuit hominis, ut disceret, jam IN SECUNDO, QUI FUIT EI JUGIS ET PERPETUUS, de Deo præsumere, non de se. Lapsus est enim ut homo, titubavit ut homo, quia præsumpsit ut homo. Sed evacuatum est jam in illo scandalum opprobrii, quia in bonitate vitæ suæ abscissum est, quod conturbaverat illum, et per illum bonos omnes; et obscuritate rarecente, reluxit aurum, invaluit color optimus, resplenduit in diademate Regis æterni lapis sanctuarii.

et expenduntur, probari potest;

80 Hic igitur IN IP SO PRIMO SUO INGRESSU Apostolicæ doctrinæ exequutor factus, cum postmodum communicasset regi scelerato et pro sceleribus excommunicato, a cujus se, UT DICTUM EST, jam per aliquantum temporis communionem suspenderat, DOLUIT, UT PRÆDIXIMUS, SE DECEPTUM; viribusque resumptis, a domno Papa absolutionem quæsit etc. *Hæc Hugo Flaviniacensis, quæ nescio, qua ratione Calmetus pro subscripta a B. Adalberone et Hermannno Wormatiensi pseudo-synodo laudare potuerit, cum nec de hoc,*

nec de illo in iis ulla fiat mentio, verbum ullum. D An forte asserta in iisdem Hermani cum excommunicato rege communicatio subscriptionem illam indicare visa Calmeto est? Sed per hanc communicationem, non aliam, quam admissam ab rege per canones vetitam episcopatus Mettensis investituram indicari, manifestant tum iste contextus, tum quod ibidem mox addat Hugo: Doluit, ut prædiximus, se deceptum, quod referri nequit, nisi ad Hermannii de admissa investitura pœnitentiam, quam præmiserat.

81 Nimirum Hugo num. 80 solum breviter in memoriam lectori reducit, quæ in duobus præcedentibus numeris dixerat, ac propterea eas voces inserit: Ut dictum est, Ut prædiximus. Dixerat autem, Herimannum in juventute sua ante episcopatum regis regisque fautorum consortia vitasse, quod mallet contentus esse mediocritate sua, quam ex iniquatione societatis factiosorum sperare majora. Hinc num. 80 dicitur in ipso primo suo ingressu Apostolicæ doctrinæ exequutor fuisse. Dixerat secundo, eundem in primo congressu, sive in adeundo episcopatu humanitus lapsum esse, investituram contra Canonum vetita a rege admittendo; ac proinde num. 80 eum arguit, quod communicasset cum rege, a cujus se, ut dictum est, jam per aliquantum temporis communionem suspenderat, nempe aulam vitando. Dixerat tertio, ipsum facti sui insigniter pœnituisse, et de excessibus suis, ID EST, INCAUTE USURPATA EADEM INVESTITURA apud Romanum Pontificem se accusasse, et veniam meruisse. Quopropter num. 80 etiam subdidit: Doluit (de communicatione cum rege) ut prædiximus, se deceptum, viribusque resumptis, a domno Papa absolutionem quæsit.

82 Præterea, si Herimannus summi Pontificis damnationi in conciliabulo Wormatiensi cum schismaticis Henrici regis fautoribus, testante Hugone, subscripserit, qui potuit idem scriptor de eodem episcopo post actam de investitura pœnitentiam dicere: Satisque cavet imposterum a communionem ejus (Henrici) et fautorum ejus? Qui etiam ista?: In primo sane congressu (in admittenda investitura) passus est, quod fuit hominis, ut disceret in secundo, qui fuit ei jugis et perpetuus, de Deo præsumere, non de se. Quid hæc sibi aliud volunt, quam Herimannum post actam de accepta investitura vetita pœnitentiam deinceps solo Deo fretum, a schismaticorum communionem semper abstinuisse; quomodo abstinuit, si sæpe dicto Wormatiensi decreto in damnationem Romani Pontificis subscripserit? Enimvero iste Hugonis Flaviniacensis locus, non contra B. Adalberonem et Hermannii hac in re innocentiam, sed pro Herimanno militat. Ne longior sim, non magis ad Adalberonem spectat epistola S. Gregorii VII a Calmeto præterea laudata, in qua nullum quoque verbum legitur de Conciliabulo Wormatiensi. Ceterum insigne Herimanni elogium legi potest apud eundem Hugonem in laudato Chronico editionis Labbei pag. 258.

83 Porro, quæ iidem ambo episcopi in eadem causa ad mortem usque constanter egerunt, eos non parum commendat. Bertholdus Constantiensis ab Hansizio tom. II Germaniæ sacræ pag. 180 relatus Adalberonem nostrum inter paucos Germaniæ episcopos numerat, qui cum Catholicis principibus S. Gregorii partes tutati sunt, simul atque constitit, Henricum in Romana synodo a communionem fidelium rescissum fuisse. Bertholdi verba ibidem

imo manifeste faciunt pro Herimanni

hac in re laude, nec obest S. Gregorii Epistola.

Ambo etiam inter præcipuos Ecclesiæ defensores

A *ibidem sic habent*: Quod cum in Germaniam insonuit, ei rex et sui fere omnes contradixerunt, et pro nihilo id prorsus habuerunt; et hoc regis solummodo complices et fautores. Cæteri, quibus mens sanior, non ita; ex quibus episcopi, patriarcha Aquilegiensis (*Singifridus, seu Sigardus, qui ad schismaticos postea transiit*) episcopus Salzburgensis (*S. Gebhardus*), Pataviensis (*B. Altmannus*), qui et ipse cathedra sua pulsus est a rege, necnon Wurzburgensis (*B. Adalbero*) et pene omnes Saxonici; necnon duces, Rudolfus (*Sueviæ*), Bertholdus (*Carinthiæ*), Welf (*Bavariæ*), et cæterorum regni primatum pars non modica, cum Apostolico non dubitanter sentiebant, qui prædictæ conspirationi interesse noluerunt; unde et dehinc a rege vocati ipsum devitabant, cum propter anathema, tum etiam, quod non maxime in illum confidebant. Rursus ad annum 1089 *ibidem ait*: In Teutonicis partibus quatuor episcopi in Catholica communione perstiterunt, videlicet Wirceburgensis, Pataviensis, Wormatiensis, Constantiensis, sed et Metensis episcopus, quorum confortamento reliqui Catholici schismaticis a principio restiterunt.

a veteribus laudantur,

B *84 Nec minus ipsum, imo et Herimannum Metensem; a sua inter paucos probatæ fidei Germaniæ antistites commendavit sæpe memorati S. Gebhardi biographus in hujus Vita apud nos data in Appendice ad diem 16 Junii, ex qua sequentia accipe. Tempora nimirum tunc valde periculosa instabant, cum præter Christi athletam nostrum, dominum Gebhardum archiepiscopum Salzburgerensem, Altmannum Pataviensem, Adilberonem Wirzburgensem, Hermannum Metensem, Meginwardum Frisingensem, præter hos solos quinque in toto regno Teutonico episcopus Catholicus inveniri non poterat. Paulus Bernriedensis in Vita S. Gregorii VII, cap. 6, in Opere nostro tom. VI Maii, pag. 123, Adalberonem cum eodem Hermann accensuit veridicis et approbatis religiosisque viris, quos consulendos suasit dubitantibus, utrum pro Gregorio, an pro Henrico justitia steterit. Alium ex eadem Vita locum infra dabimus, ubi de restituto sedi suæ Adalberone agemus, aliumque ex supra laudato Bertholdo, dum de ejusdem obitu sermo fiet.*

et Catholicis partibus constanter adhæserunt.

C *85 Ceterum, cum ex dictis non lubeat mihi luctuosa illa tempora exponere, solum paucis ostendam, B. Adalberonis gesta a jam recitatis elogiis non dissonare. Eodem anno, quo Wormatiensis pseudo-synodus habita fuerat, ambo prædicti præsules, Schafnaburgensi rursum teste, in Paschate convenerunt cum Rodulfo Suevorum, Welfone Boioariorum, et Bertholdo Carentinorum ducibus, Sedi Apostolicæ addictis, contuleruntque consilia de reducendo ad officium rege, paceque Ecclesiæ et imperio restituenda. Adfuit etiam Adalbero eorumdem conventibus Ulmæ ac Triburix, cui et legati Sedis Apostolicæ interfuerunt, et in qua multi episcopi, abbates aliique Ecclesiæ reconciliati fuere, eodem anno celebratis. Denique, ne longior sim, anno 1083, cum non posset ipsemet, per legatum suum adfuit, subscripsitque synodo Quindiliburgensi, in qua tum alia utiliter decreta fuere, tum excommunicationis sententia adversus Guibertum antipapam, quem Henricus per schismaticos suos in Apostolicam Sedem, vivente Gregorio, intrudendum curaverat, et episcopos eidem antipapæ adhærentes sollemniter promulgata est, ut discimus ex Bertholdo*

Constantiensi ad eundem annum, unde sequentia descripsi.

AUCTORE C. S.

Adalbero per legatos subscripsit synodo Quindiliburgensi,

86 Hermannus rex (a Catholicis suspectus Henrico) in Quintiniliburg Pascha celebravit, ubi et legatus domini Apostolici (Otto episcopus Ostiensis) in ipsa Paschali hebdomada generalem synodum cum archiepiscopis, episcopis et abbatibus, S. Petri fidelibus, solenniter celebravit. Interfuit autem huic synodo Gebhardus, reverendissimus Juvaviensis archiepiscopus, item venerabilis Hartungus (alias Hartwigus) Magdeburgensis archiepiscopus cum suis suffraganeis. Item suffraganei Moguntix sedis de Saxonia: nam Wirceburgensis (Adalbero) et Wormatiensis (Adalbertus) Augustensis quoque (Giwoldus) et Constantiensis (Gebhardus) de: Alemannia, quique ipsi canonica necessitate impediti venire non potuerunt, per legationem suam se sancto concilio repræsentaverunt, seque per omnia ejusdem synodi statutis assensuros, mandaverunt.

87 Deinde post alia, ut dixi, decreta sequitur ibidem: In fine autem synodi sententia anathematis cum ardentibus candelis promulgata est in Guibertum hæresiarcham, Sedis Apostolicæ pervasorem, et in apostatas S. Petri, Hugonem Albanensem, Joannem Portuensem, exepiscopos, Petrum excancellarium. Item Leomarum Bremensem, Utonem Hildinesheimensem, Ottonem Constantensem, Burchardum Basiliensem, Huzmannum Spirensem, exepiscopos. Item in Wecilonem Moguntinum invasorem, Sigefridum Augustensem, Nortbertum Curiensem, in hos, inquam, et in omnes eorum complices inevitabilis sententia anathematis promulgata est. Hæc pauca de B. Adalberonis fide et constantia in causa Ecclesiæ Dei perstrinxisse sufficiat, quæ ex iis, quæ propterea passus fuit, solide confirmantur.

in qua excommunicationis antipapæ etc. promulgata fuit.

E

§ VI. Beato exsulanti substituitur Meinhardus; hocque pulso, ille restituitur, ac denuo expellitur, et exsul moritur ac sepelitur Lambaci anno mxc.

Eandem, quam passim alii ejus temporis Germaniæ Catholici antistites constantiæ suæ mercedem sub Henrico IV tulerunt, etiam retulit B. Adalbero, e sua sede expulsionem. Sed quo tempore Adalbero? In hoc sæde hallucinatum fuisse biographum in Vita recudenda, supra observavi. Poeta vero verbis, num. 72 jam datis, annum assignavit 1084, dicens:

Beatus diu ante annum 1084 e sua civitate excessit,

Lustra bis octo super millenos quatuor annos Currebant, propria cum cessit Adalbero sede:

Nam sedis lustra pro totidem quinquenniis accepta conficiunt annos octoginta, qui annis mille et quatuor additi deducunt ad citatum annum 1084: at difficile captu est, quo pacto Adalbero, furente in Catholicos præsules Henrico rege, tam diu in sede sua tutus permanserit. Certe jam inde ab anno

AUCTORE
C. S.

anno 1078 suam Salisburgensem S. Gebehardus reliquit, ac forte etiam biennio citius Pataviensem B. Altmannus; de quorum primo consule Vitam in Opere nostro parte 1 tomi VI Junii in Appendice ad diem 16 ejusdem mensis; de altero Commentarium tom. II Augusti pag. 365.

in eaque non
amplius erat
anno 1077,
quo hæc ob-
sessa fuit;

89 Adhæc Adalbero diu ante annum 1084 non modo Henricum regem, verum etiam Herbipolenses suos, Henricianis partibus addictos, adversantes sibi habuit, quorum urbem Rudolphus, Sueviæ dux, a Catholicis principibus adversus Henricum rex electus, propterea anno 1077 frustra oppugnavit. Ita discimus ex Annalista Saxone a Sigismundo Calles parte 1 Annalium Austriæ ad hunc annum 1077 relato, cujus Saxonis hæc ibi verba sunt: Mense Augusto rex Rodolfus Wirceburgenses Heinrico fidem servantes, et tam se (Rudolphum) quam Adalberonem episcopum suum, contemnentes, obsedit etc. Consonat plane Conradus abbas Urspergensis in Chronico iisdem fere verbis ad eundem annum dicens: Collecto dehinc a Saxonia exercitu copioso, Rudolphus Wirceburgenses, Heinrico regi fidem servantes, et tam episcopum suum Adalberonem, quam se, contemnentes obsedit. Jam igitur ab autumno anni 1077 sanctus Antistes e sua Herbipolensi sede excesserat, seu vi minisve pulsus ab Henricianis, seu sponte sua, ne eorumdem se furori exponeret.

non tamen
jam tum epi-
scopatu spo-
liatus fuit,

90 Verisimile mihi est, Adalberonem, non simul atque a sede sua exsulare compulsus fuit, episcopatu quoque suo spoliatus, seu, ut ita loquar, ab Henrico exauctoratum fuisse; sed id primo factum, postquam Guibertus anno 1085 ejusdem regis opera in Romanam Sedem intrusus summum Pontificatum usurpaverat; nec ab alio tempore Poetam nostrum Beati expulsionem, quam ab eo repetisse, quo eidem viventi suffectus fuit Meginhardus II. Verbis enim recitatis ibidem præmiserat ista:

Quidamque invasor iniquus,

Nomine Meinhardus, veneranda sacraria pressit.

Porro Meinhardi in Adalberonis locum intrusionem ad annum 1085 signat Chronicon Wirceburgense e codice S. Galli a Baluzio editum, et ab Eckhardo tom. I Franciæ Orientalis inter Monumenta historica recusum, quod ad citatum annum 1085 sic habet: Meginhardus Wirziburgensis episcopus constituitur.

C

nec ante an-
num 1085 in
ipsius locum
intrusus Me-
ginhardus
est;

91 Alterum quoque Wirceburgense Chronicon, ex Ms. codice monasterii S. Stephani Herbipolensis ibidem vulgatum, initium quidem episcopatus Meginhardi cum manifesto, sive scriptoris, sive editoris errore anno 1095 illigavit, sed pro hoc legendum esse annum 1085, liquet ex eo, quod ibidem in Adalberone triennium sedis Meginhardo attribuat, vivente Adalberone, quem ejusdem Chronici auctor, anno 1090 obiisse, recte signavit. Item Meginhardus (inquit) fuit administrator ecclesiæ Herbipolensis per III annos, vivente Adalberone. Hisce adde monachum Erpeshordensem in Additionibus ad Chronicon Lamberti Schafnaburgensis dicentem: MLXXXV Meginhardus quidam doctissimus, sed non secundum scientiam, Wirceburgensis ecclesiæ, vivente Adelbero (alias Adelberone) adhuc episcopo, substituitur. Adde denique et recentiorum Catalogum episcoporum Herbipolensium, in quo sic quoque legitur: Meinhardus II, comes de Rottenburg, multiplici vir eruditione conspicuus, pulso

Adalberone, ab Henrico IV episcopus nominatus est anno MLXXXV, die xxv Maii, Clemente antipapa contra Gregorium VII Ecclesiam invadente.

92 Waltramus ejusdem temporis schismaticus Naumburgensis episcopus in libro de Unitate Ecclesiæ, teste Sigismundo Calles tom. V Annalium Germaniæ pag. 850, B. Adalberoni nostro exprobravit, quod hic, ne cum excommunicato rege communicare cogeretur, episcopatum suum sponte dimiserit, et in Weinspergensem munitionem se receperit. Ita schismaticus iste eximie fortitudinis argumentum maledicti loco objecit. At si beatus Præsul propterea sponte recesserit, magnam profecto laudem meruit; ex eoque facto colligitur, cur poeta illius ex sua sede excessum tam sero collocaverit, quia nimirum non de spontaneo exsilio, sed de ejusdem proscriptione per Henricum, deque intruso in ejusdem locum Meinhardo sermonem ibidem habuit. Ut itaque prædicta omnia concilientur, dicendus est B. Adalbero anno 1076 vel sequenti, sive Henricianorum minis compulsus, sive sua ductus religione, ne cum excommunicato rege communicare cogeretur, in voluntarium exsiliū (uti etiam fecit S. Gebehardus Salisburgensis archiepiscopus) processisse; deinde vero ab Henrico fuisse proscriptus; hacque de expulsionem, non de spontaneo exsilio, locutus esse poeta.

at prior emi-
gratio illius
spontanea
fuit:

93 Locum, in quem voluntarius Exsul se tunc recepit, Calles ex Waltramo Weinspergensem munitionem appellat. Sed quæ hæc munitio est, vel ubi sita? Nam biographus, poeta, alique Lambacum in Bavaria, sive in Superiori Austria, quod erat paternum ipsius prædium, ipsum secessisse, constanter affirmant. An castrum aliquod erat ejusdem familiæ maternæ? Regilam enim matrem ejus poeta ex potenti Francigenum gente Weinsberga natam canit; de qua vide dicta superius num. 20 et sequenti. Huc equidem propenderem, nisi suspicio aliunde esset, Lambacum alio nomine, nescio qua de causa, Weinspergam a Waltramo appellari. Suspiciandi ratio est, quod laudatus Calles, ibidem de Beati ex capta postmodum Herbipolensi urbe migratione agens, ex eodem Waltramo hæc recitet: In dilectum sibi Montem Vini (ita Weinsberg Latine dicitur) secessit; ibique anno ab Incarnatione Domini MXX obiit. Atqui constat, Adalberonem, non alibi, quam Lambaci diem suum obiisse, et sepultum esse, ubi hodieque quiescit, ut adeo aut Waltramus, et tempore et loco propinquus, hic vehementer errasse, aut Lambacum per Weinsbergam, et Vini Montem designasse omnino videatur. Ita omnia se recte habebunt.

secessus Lam-
bacum, forte
etiam Vini
Montem dic-
tum.

94 Lambaci in exsilio suo commorante Adalberone, Rodolphus, qui a Catholicis Germaniæ principibus adversus Henricum rex electus fuerat, ex vulnere in pugna ad Elstram fluvium, in qua hostes devicerat, accepto, anno 1080 mortuus est, eique anno sequenti suffectus Hermannus Lucemburgicus. Hic anno 1086 Henricianarum, ut diximus, partium urbem Herbipolim obsidens, cæso Henrici, qui accurrerat, hostili exercitu, cepit, suoque Episcopo, jam decennio exsulanti, restituit. Bertoldus Constantiensis, qui eidem pugnae interfuit, in Appendice ad Chronicon Hermannii Contracti hoc anno eam multis exponit, quæque ad rem nostram propius pertinent, sic refert: Itaque nostri, per misericordiam Dei victoria potiti, in campo certaminis ea nocte castrametati

Cæso per Her-
mannum Lu-
cerburgicum
Henriciano
exercitu,

A strametati sunt, et in crastinum ad obsidionem urbis (*Herbipolensis*) reversi absque sanguine eam ceperunt.

captaque
Herbipoli,
B. Adalbero,

95 Deinde Wirceburgensi Episcopo cum magnis laudibus civium, clericorum et laicorum in sedem suam restituto, congruoque militum praesidio civitati imposito, ipsi cum magna gloria et laetitia singuli in sua redierunt. Factum est autem hoc praelium in sequenti die post festum sancti Laurentii. *Conradus Urspergensis in suo item Chronico eadem sic brevius memorat*: Anno Domini *MLXXXVI* Henricus imperator Saxoniam vastat. Wirzburg a Saxonibus et Alemannis obsidetur. Ad quem * liberandam imperator copiosum, tam peditum quam equitum, congregat exercitum, pugnaque juxta Bleichfeld commissa, digreditur absque victoria (*dicere poterat, cum magna suorum clade.*) Mox urbe ab hostibus capta, episcopus Adelbero introducit, relictoque cum eo militari praesidio, ad propria quisque proficiscitur.

* l. quam

aliique Catho-
lici antistites
in suas sedes
restituuntur.

B 96 *Ejusdem victoriae ac restituti in sedem suam Adalberonis pariter meminil scriptor synchronus aut suppar, Paulus Bernriedensis in Vita S. Gregorii VII Papae, a majoribus meis data die 23 Maii, in cujus capite 12, num. 101, eandem ab hoc sancto Pontifice praedictam fuisse, tradidit his verbis*: Suasit (*S. Gregorius consultus, quem post mortem suam in Pontificatu sibi substituendum cuperet*) eligi vicinum Desiderium (*abbatem Casinensem*), licet brevissime victurum, non tamen absque typo victoriae Victorem esse appellandum. Nam in diebus ejus, qui quatuor aptati sunt mensibus, famosam victoriam dedit Dominus Apostolicae Sedis propugnatoribus de adversariis ipsius, per quam etiam cathedram suam, diu ab invasoribus detentam, recepit Wirceburgensis episcopus, nomine Adalbero, vir spectabilis natu, honorabilis vultu et actu, reduces habens venerandos coepiscopos, praedictum Gebehardum Constantiensem, et Hermannum Metensem, qui et ipsi sedes suas amisserant. *Sigismundus Calles tom. V Annal. Eccles. Germaniae, pag. 850 ex Waltramo, quantum apparet, addit, Adalberonem tunc ab Hartwigo, Magdeburgensi archiepiscopo in civitatem suam reductum fuisse. De hac Beati restitutione silet biographus Lambacensis, sed eam non praetermisit poeta noster, ut suo loco videre licet.*

Sed recepta
per Henricum
Herbipoli,
Beatus rur-
sum expelli-
tur,

C 97 *At minime diuturnam beato Antistiti eam sedis suae receptionem fuisse, ex vetustis Chronicis discimus. Wirceburgense Baluzianum, apud Eckhardum tom. I Franciae Orientalis inter monumenta historica recusum, ad citatum annum 1086 sic habet*: Wirzburg a Saxonibus capta est, et mox ab imperatore acquisita est. *Similiter Annalista Saxo, apud Calles relatus, postquam dixit, Wirceburgum in foederatorum potestatem venisse, mox subiunxit*: Sed paulo post eadem urbs ab imperatore recipitur, expulsoque Adalberone, Meginhardus cum suis restituitur. *Eadem prorsus habet Conradus Urspergensis, pariter subiungens*: Sed paulo post eadem urbs ab imperatore recipitur, expulsoque Adelberone cum suis, Meginhardus restituitur. *Satis itaque certum est, non multum temporis inter hanc beati Viri in civitatem suam reductionem, iteratamque ex eadem expulsionem intercessisse; an tamen haec potius ad annum 1086, an ad sequentem, referenda sit, non ita constat, cum voces istae mox ac paulo post saltem aliquot mensium intercape-*

Octobris Tomus III.

dinem in simili argumento patiantur. Poeta noster infelicem hunc eventum saltem uno anno praepropere statuit, nimirum:

Anno milleno, quinto, lustrisque bis octo: *id est, anno 1085, quo scilicet Herbipolis nondum capta fuerat ab Hermannno, nec in eam restitutus Adalbero.*

98 *Ad posteriorem hanc Herbipolis per Henricianos obsidionem haud dubie referenda sunt, quae de beati Praesulis constantia ex supra dicto Waltramo schismatico episcopo, pro suo genio ipsum propterea pertinaciae insimulante, saepe laudatus Calles in Annal. Eccles. Germ. descripsit hoc modo*: Obsessus erat Adalbero in Wirzburg civitate ab imperatore, et non poterat adduci ad pacis conditionem, sive per episcopos, sive per principes regni, qui erant cum imperatore, dicens, se quidem posse mori, non flecti, ut vellet umquam sponte sua regem Henricum (*a communione Catholica rescissum*) videre, vel alloqui. *Subdit ibidem, nec immerito, Calles, opinari se, eam animi constantis speciem movisse Henricum regem (nam virtus vel invitis placet) ut, quod ibidem addidit Waltramus, Adalberonem liberum ex urbe dimitteret.* Adalbero, *inquit Waltramus, accepta abeundi licentia de civitate Wirzburg, cum ad pacis conditionem flecti non potuisset, in dilectum sibi Montem Vini secessit, ibique anno ab Incarnatione Domini MXC obiit.*

99 *Expulso e civitate Herbipolensi Episcopo, Meinhardus, seu Meginhardus, ejusdem episcopatus invasor, in eam reductus fuit, tenuitque usque ad annum 1088, quo mortuus successorem habuit suae factionis hominem Emehardum, anno sequenti die 8 Kalendas Augusti, si recte signavit Chronici Wirceburgensis Baluziani auctor apud Eckhardum. Urspergensis et illius mortem, et hujus successionem eodem anno memorat*: Anno Domini, *inquiens, MLXXXVIII...* Meginhardus episcopus Wirceburgensis obiit, cui Emehardus successit, vivente adhuc Adelberone. *Poeta, silente rursum anonymo Lambacensi in Vita, scribit, Adalberonem post Meginhardi obitum rursus invitatum fuisse, ut episcopatum suum resumeret, sed infidam sortem jam satis expertum, recusasse, placidamque in Lambacensi, quod condiderat, monasterio vitam episcopalibus insulis praetulisse. Poetam audiamus. Sic canit*:

100 Tum rursus viduam venerandus Adalbero sedem

Sumat, sollicita multorum voce rogatur.

Ille sed exhorrens dubiae ludibria sortis,

Ut qui bis fuerit justo spoliatus honore,

Vota petitorum rapidis dedit irrita ventis.

Perplacet aethereis reliquum traducere tempus

Obsequiis, sanctas queis struxit Fratribus aedes

Concordi innocuae sociatum foedere vitae.

His favet Waltramus, schismaticus, ut diximus, episcopus Naumburgensis, ex quo Calles noster in Annal. Eccles. Germ. narrat, Adalberonem, aliquando ab Henrico rege amica legatione ad custodiam gregis sui invitatum, oblatam conditionem respuisse. At fuerit sine omni dubio invitationi ea addita conditio, ut ille ab Apostolicae Sedis partibus accederet ad schismaticas, quas cane pejus ac angue merito oderat, quemadmodum ex praemissis quilibet colliget. Quam ob rem existimo ego, cum non tam beati otii apud Lambacenses

AUCTORE
C. S.

malens epi-
scopatu suo
carere, quam
consentire
excommuni-
catis,

E

et post mor-
tem duorum
suae sedis in-
vasorum

F

in eadem in-
victus persti-
tit sententia.

AUCTORE
C. S.

bacenses desiderio, quam religione ductum, ad sedem suam redire respuisse. Hoc ipsum etiam liquet ex illiusmet epistola anno 1089 data, Vitaque edendæ inserta, quæ sic incipit: Altmanno... Adalbero, Dei gratia Herbipolensi ecclesiæ præfectus, licet nunc violentorum manu injuste ejectus. Quomodo autem sic scribere ipse potuit anno 1089, si jam ab anno 1086, salva religione sua, eidem ad sedem suam liber patuerit regressus?

Anno 1090
die 6 Octobris

101 Perrexit igitur in fide constans Antistes apud Lambacenses suos commorari, apud quos et vita functus et sepultus est. Pauca vero, quæ ab eo interim gesta novimus, supra retulimus; atque inter hæc fuisse ostendimus Lambacensis ecclesiæ dedicationem, post cujus sollemnitate narrationem subdit biographus, ad Beati mortem festinans: Secundo deinde anno beatus præsul Adalbero migravit ad Dominum. Poeta annum mortis illius, memsemque ac diem clarius expressit his duobus versibus:

Octobris sexto divina a Prole redemptus

Mille annos, deciesque novem cum volveret orbis.

B Ex poeta ergo obiit ille anno 1090, die 6 Octobris. De tempore emortuali conveniunt aliquot melioris notæ chronologi antiqui, alii aliis explicatius, inter quos Conradus Urspergensis in suo ad eundem annum Chronico ait: Adelbero, Wirzburgensis, de sede sua jam diu depulsus, in Baioaria moritur, ibique in monasterio suo Lambach sepelitur. Præverant ipsi, tum alii, tum scriptor eidem Beato synchronus, Bertoldus presbyter Constantiensis in Appendice ad Hermannum Contractum, editionis Urstili ad eundem annum breve quidem, sed insigne ipsi elogium texens, quale huc transfero.

Lambaci ex-
sul moritur
anno

102 Adalbero, reverendæ memoriæ Wirzburgensis episcopus, unus de antiquioribus episcopis, in causa S. Petri strenuissimus (adversus) Guibertum, et ejus complices, post multa pericula, persecutiones et exilia, quæ pro Christo libentissime passus est, in bona confessione diem clausit extremum in prædio suo, quod Laubac vocatur. Jam dedi supra num. 33, ubi de initio episcopatus ipsius egi, locum Annalistæ Saxonis, in quo idem annus, mensis ac dies assignantur, aliæque notæ chronicæ tam accuratæ adduntur, ut nihil certius possit desiderari. Ne actum agam, consule dicta ibidem. Cum hisce omnibus apprime etiam conveniet biographus, ipsum secundo post dedicatam Lambacensem ecclesiam anno obiisse, dicens verbis num. 101 datis, si hanc dedicationem die 18 Kalendas Octobris anni 1089 celebratam cum Pezio legamus, secus, si cum Joanne abbate, anno 1088. Ut enim die 6 Octobris anni 1090 solum currebat annus secundus a 18 Kalendas Octobris, seu a die 14 Septembris anni 1089, ita eodem die Octobris anni 1090 currebat annus tertius a dicto die 14 Septembris anni 1088. Hæc annotasse juvabit, ut hinc etiam solide confirmetur, quæ de dedicatione ecclesiæ Lambacensis anno 1089 affigenda superius disserui.

episcopatus
sui quadrage-
simo sexto,

103 Ceterum de die emortuali biographus quoque consentit, in Libello Miraculorum apud me num. 37 asserens, anniversarium ipsius Beati diem apud Lambacenses coli solitum octava die Angelorum, quæ die 6 Octobris celebratur. Consentit denique etiam recentior Catalogus episcoporum Herbipolensium, a me jam crebo laudatus,

qui ejusdem elogium claudit his verbis: Restitu- D tus (in episcopatum suum) iterumque ejectus, in monasterium Leimbacense secessit, ibidemque post xlv annos varia fortuna in episcopatu actos cum fama sanctitatis obiit anno mxc, die vi Octobris, majorum suorum in tumulto in dicto monasterio illatus. Quadraginta quinque in episcopatu exactos annos, quibus annumerandi sunt, quos in exilio exegit, atque interim substitutos habuit, Meginhardum et Emehardum, ei etiam tribuit anonymus monachus Erphesfordiensis in Additionibus ad Lambertum Schafnaburgensem. Ejus verba accipe: Adelbero Wurtzburgensis episcopus obiit. Vixit autem in episcopatu annos xlv, menses iii. Sed omnium accuratissime ejusdem sedis tempus signavit Annalista Saxo, cujus verba recitavi num. 33, cuique plane consonat Chronicon Wirceburgense Baluzianum apud Eckhardum in Historia Franciæ Orientalis tom. I, pag. 813.

104 In hoc ad eundem annum 1090 pariter ætate gravis
legitur: Domnus Adelbero, xx post beatum et meritis,
Burchardum sacrosanctæ Wirzburg, ecclesiæ episcopus, iii Kal. Julii constitutus, vixit in episcopatu annos xlv, menses iii, dies vii. Obiit ii E Nonas Octobris. Ini, si placet, computum, exactissimum reperies, ut jam dixi loco mox citato. Ex dictis collige, Adalberonem, qui, ut jam alibi observavi, nusquam legitur admodum juvenis ad episcopatum pervenisse, quem tribus supra quadraginta quinque annos mensibus tenuit, octogennarium circiter, ac forte etiam paulo majorem fuisse, dum obiit. Certe grandævum illum mortuum esse, indicant Bertholdus Constantiensis, et poeta noster, a quorum primo unus de antiquioribus episcopis vocatur, ab altero fessus tardusque senilibus annis obiisse asseritur. Magni Viri laudes per hujus Commentarii decursum ex vetustis scriptoribus jam recensui, inter quos ipse quoque, qui eum pessime oderat, Waltramus schismaticus episcopus Naumburgensis fidem et invictam constantiam, dum maledicere conabatur, vel invitum celebravit; ac præterea, teste Sigismundo Calles, alio in loco fassus est, eundem præclariorem fuisse cæteris suæ partis (Catholicæ) episcopis et nobilitate pariter et scientia, ac religione simul et ætate, utpote, qui jam obierit quadragesimum annum ordinationis suæ. F

105 Sepultus autem est in sua Lambacensi ec- ibidemque se-
clesia, in familiæ monumento, quem locum sibi pulsus claret
elegerat, tum ut in monasterio a se condito, sicut miraculis.
olim juvenis promiserat, supremam carnis resurrectionem expectaret; tum ut impleret omen, quod e lapsa ex episcopali suo annulo, dum eandem ecclesiam consecrabat, gemma ceperat, ad populum conversus dicens: Hæc requies mea in seculum seculi: hic habitabo, quoniam elegi eam; uti legitur in Vita recudenda num. 31. Non defuisse ad ipsius sepulcrum miracula, auctor poeta est, Vitam metricam sic claudens:

Præmia nec meritis hic desunt, namque mira-
clis

Non dubiam testata fidem monumenta reful-
gens

Optatamque ægris reddunt consulta salutem. Quæ tamen hæc miracula fuerint, non explicat; forte tamen non alia hic indicavit, quam quæ ex anonymo ejusdem B. Adalberonis biographo recitabimus; verum hic, prætermisiss antiquioribus, solum recensuit ea, quæ suo tempore sub finem

A *finem sæculi XII, et inchoato XIII contigisse com-
pererat.*

Epitaphia de
illo inventa
in codice
Lambacensi

106 Hieronymus Pezsius tom. II Script. rerum
Austriacarum, post Vitam metricam, Rhythmu-
que, Antiphonam et Orationem, de quibus consule
hujus Commentarii § 1, tria edidit B. Adalbe-
ronis epitaphia metrica ex cod. Ms. Lambacensi,
quæ tamen, an umquam ipsius tumulo inscripta,
aut publice appensa fuerint, non edicit; quod nec
mihi verisimile apparet. At qualiacumque sint,
ea accipe. Primum sic habet.

En pater electus Adalbero pulvere tectus,
Virtutum cumulo vivit in hoc tumulo.
Vivere dicendus, nec erit sub morte tenen-
dus,
Cui, dum vivebat, vivere Christus erat.
O Pastor qualis! O gloria Pontificalis!
O lux Ecclesiæ, gemma, decus patriæ!
Herbipolis gaude, tanto de Præsule plaude;
Nos celebrare pias sufficit exequias.
Octobri nona datur expectata corona,
Dum via grandis eum transtulit ante Deum.

In penultimo versu manifestus est error chrono-
logicus: nemo enim veterum aut etiam recentio-
rum scripsit, B. Adalberonem die IX Octobris
obiisse, sed omnes, pridie, vel II Nonas, seu die VI
Octobris. Si epitaphii auctori incommodum erat
verum illius mortis diem suo versu exprimere,
omittere præstabat, quam falsum signare.

B

subinde vi-
tiosa.

107 Alterum, quod ibidem sequitur, etiam
magis vitiosum est. En illud.

Hic jacet in tumba Adalberonis beati
Corpus, Fundatoris nostri, ac Herbipolensis
Præsulis, qui signis claruit multis, quoque
annis

Mille transactis obiit denisque peractis.

Ad ultimum versiculum observat ista editor Pe-
zsius: Verbum DENIS inductum est in Ms., et
supra id hic numerus 49 legitur. At vel sic vi-
tiosus annus mortis exprimitur, qui, ut quali-
cumque carmini adaptaretur, sic potius indican-
dus erat:

Mille transactis obiit denisque novenis.

Constat enim ex dictis, beatum Episcopum, non
anno 1094, sed 1090 obiisse. Tertium denique
ibidem tale est:

Quicumque has nostras peregrinus tendis ad
ædes,

C

Hancque meam tumbam noscere forte vo-
lens:

Sum comes ex Lambach, cui nomen Adalbero
quondam,

Inclytus et præsul Herbipolensis eram.

Heinricus cæsar Francorum depulit urbe*,
Pontificem summum quando secutus eram.

Hinc ego sub patriæ cogebar pergere fines,
Fundavi hocque sacrum monte monaste-
rium.

Quod, rogo, si poteris, parvo cum munere
dones;

Ut tibi sidereum det Deus ipse polum.

* i. e. Herbi-
poli

VITA,

Auctore anonymo monacho
Lambacensi sæculi XIII
inchoati,

Ex editione Hieronymi Pe-
zii tomo II Scriptorum
Rerum Austriacarum.

PROLOGUS.

Inter cætera rudimenta sua Apostolus ait:
« Christus heri et hodie, ipse et in secula se-
culorum a. » Et Joannes: « Qui erat, et qui
est, et qui venturus est. » Per hæc tria distin-
ctionis membra, tria intelligimus tempora, præ-
teritum, præsens, et futurum, per quæ mundus
partim evolutus est, evolvitur et evolvetur. In
præterito enim tempore, post patriarcharum et
prophetarum, ante Legem, et sub Lege, glori-
ficationem, Christus Apostolos vocavit et justi-
ficavit, martyres sanguine purpuratos coro-
navit, confessores, heremitas, anachoritas, qui
carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concu-
piscenciis, in gloria æterna beatificavit, virgines
felici consummatione assumpsit, denarioque
vitæ remuneravit. Hodie autem, id est, in præ-
senti tempore, usque ad novissimum electum,
qui in fine mundi nasciturus est, cottidie non
desinit vocare, quem vult, justificare, quem
vult, beatificare, quem vult, signis clarificare,
quem vult, ut restaurentur ruinæ, et ædificen-
tur muri Hierusalem, donec impleatur numerus
electorum in superna felicitate locandus, qui
numerus soli Deo est cognitus, de quo Johannes
ait: « Vidi turbam magnam, quam dinumerare
» nemo poterat b: » et ipse ait: « Reliqui mihi
» septem millia virorum, qui non curvaverunt
» genua ante Baal c. » Finitum pro infinito d.
Sic, sic ludit in humanis divina potentia rebus.
Mundus in maligno positus est. Et mundus in
immundo nequit ullus vivere mundo, nisi, quem
Deus elegerit de mundo, et posuerit, ut erat,
et fructum afferat: tamen non minus potest
Deus nunc, quam tunc, non minus sanctificat,
quem vult, nunc, quam tunc, ubi vult, et
quando vult.

Multa Electo-
rum Dei gesta

E

b

F

c d

2 Pleraque Sanctorum Gesta, Vitæ et Passio-
nes eorum inveniuntur in Gestis Pontificalibus,
pleraque in Ecclesiasticis Historiis, pleraque in
autenticis Cronicis. Ibi omissa, flores e et lu-
cernæ ecclesiarum, qui suo tempore fulgebant
in Ecclesia, ut sol et luna, ut splendor firma-
menti, illustri stylo depinxerunt, et posteris
memoriter et æternaliter retinenda tradiderunt.
Philosophi, ut humanæ sapientiæ tutius libe-
riusque studerent, omnia sua quidem ex eis f
reliquerunt; omnem conatum, omne desiderium
suum ad discendam, postea ad docendam sa-
pientiam transtulerunt; cursus, vias, virtutes
siderum

multi scr ipse-
runt, alii
profana et
parum utilia
e

f

AUCTOR
ANONYMO.

siderum rimati sunt; terrarum spatia, et cætera hominibus incognita sollerti investigatione perdidicerunt.

Sic sua gentiles studuerunt ficta poetæ

g Grandisonis pompare *g* modis, tragicoque boatu;

h et ritu magistro *h*, pulchra mendacia sua, parum posteritati profutura, pulchris ænigmatum adumbrare et includere figuris. Alii res gestas regumque, ducumque, et tristia bella, ceterasque mundi vanitates et lenocinia operose conscripserunt, et proinde nil aliud, nisi laudes humanas meruerunt, ad postremum vero spes suas fabulis, animas tumultis tribuerunt.

noster fundationem monasterii Lambacensis gestaque ac miracula B. Adalberonis tradit.

3 Laudamus veteres, sed nostris utimur annis.

B Cur miseri Christiani salutem, quam operatur Deus in medio terræ secus eos, immo in eis, gratiasque sanitatum, quas indies et vident et experiuntur, turpi et inertis somno desidii et incuriæ depressi, negligenter æterna moliuntur oblivione tumulare, quas ipse vult ad laudem nominis sui toti mundo radiare? Sed, quia generatio præterit, et generatio advenit, ne volubilibus annorum curriculis desidiosa, quæ istius temporis facile subrepat hominibus, negligentia posteritas post successura oblivioni tradat originem Lambacensis cœnobii, fundatores ejus, quibus summam et æternam debemus reverentiam, insuper signa et miracula, virtutesque sanitatum, quibus misericordia Domini, qua plena est terra, tumultum beati patris nostri, episcopi Adalberonis, illustravit, dignum posteris commendare duximus *i*, ne isto terribili multemur elogio: « Qui ignorat, ignorabitur *k*. » Et Propheta: « Væ mihi, quia tacui *l*. » Digne enim in memoriam vertitur hominum, qui ad gaudium transiit angelorum.

ANNOTATA.

a Ad Hebræos cap. 13, v. 8. Jesus Christus heri et hodie: ipse et in secula.

b Apocalyp. cap. 7, v. 9.

c Ad Romam. cap. 11, v. 4.

d Joannes abbas Lambacensis habet: Ponens numerum finitum pro infinito.

C *e* Idem: Quæ ibi omissa, ea viri illustres, flores etc.

f Idem omisit: Quidam ex eis.

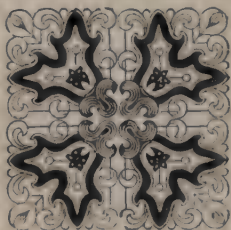
g Idem: Ornare.

h Idem: Magnifico.

i Hic unus ex locis est, ex quibus § 1 conclusi, hujus Vitæ scriptorem fuisse monachum Lambacensem, eundem etiam esse auctorem Libelli miraculorum, quem post hanc Vitam recensebo.

k Epist. 1 ad Cor. cap. 14, v. 38: Si quis autem ignorat, ignorabitur.

l Isaïæ cap. 6, v. 5.

CAPUT I.

**Beati Adalberonis illustres
parentes et consanguinei:
pia pueritia: institutio
primo Herbipoli, deinde
Parisiis: reditus Herbi-
polim: ad episcopatum eve-
ctio: secessus Lambacum.**

Igitur *a*, sicut veridica veteranorum tradit assertio, erat quidam comes, Arnoldus *b* nomine, qui castrum opinatissimum in Lambacensi *c* loco, sicut ipse situs curiosos inspectores edocet, juxta fluvium, cui vocabulum Truna *d*, inhabitabat; ubi vectigalia et tributa secundum antiquam legem a transeuntibus solvebantur, quæ et posteris inibi commorantibus legitimo jure, quo ad se transmissa erant, reddenda reliquerat, licet modo per incuriam intermissa sint. Hic ex Regila nobili uxore, ex Francia Orientali oriunda, plures suscepisse filios fertur, de quibus nunc non est dicendum per singula; paucos tamen propter seriem narrationis prosequi, non contemnenda cogit nos ratio. Habebat filium, nomine Gotfridum, dignitate marchionem, virum strenuum et fortem, virum rebus bellicis aptissimum, crebris præliorum successibus fortunatum, qui, ut decuit juvenile decus,

Ex Arnoldo et Regila natus Adalbero, Gotfridum virum bellicosum,

*a**b**c**d*

Gaudet equis, canibus *e*, et aprici gramine campi,

e

5 Cujus ditioni cum redditibus circumjacentibus serviebat Putina, urbs inclyta et famosa, quæ quasi metropolis et mater civitatum versus Pannoniam ad Australem plagam ad arcendos hostiles Pannoniorum incursus et devastaciones antiquitus constituta fuit *f*. Magnæ etiam nobilitatis et ingenuitatis secundum seculi dignitatem habebat filiam *g*, quæ nupsit Ekkeberto comiti, cujus castrum, Niwenbure *h* dictum, in ora Eni fluminis est situm. Huic post felicem fratrum excessum in sortem dotis urbs Putina cum omnibus ad se pertinentibus cecidit.

fratrem habuit, sororem Ekkeberto comiti nuptam;

*f**F**g**h*

6 Beata itaque Regila, benedictionibus dulcedinis præventa, de benedictionibus concepit et peperit filium, Adalberonem dictum *i*, benedictum a Domino fructum, in quo benedicenda fuit omnis tribus et parentela sua, utpote qui de stirpe sancta descendisset. De radice enim bona nascitur omne bonum. Mox mirum in modum Filius sapiens gloria cœpit esse patris, gradatim de virtute in virtutem ascendens, seculi blandimenta despiciens, Christo rectore. Christo duce, sic transiens per bona temporalia, ut non amitteret æterna. Necdum tamen emensis infantiae annis, igne Sancti Spiritus spirans, anhelare non desiit ad regnum vitæ perpetis, omnia regna mundi et gloriam eorum parvi pendens, spurcicias diaboli impolluto calle transiens, sacramenta militaria execrans, totum se arbitrio Domini et voluntati mancipans.

ipse etiam puer, pietati addictus,

i

7 Pater autem pius, considerans piam et irrevocabilem

A vocabilem in Filio constantiam, veritusque Dei incurrere offensam, si eum a bono retraheret proposito, communicato cum suis senioribus et sanioribus consilio, Filium suum, primæ ætatis flore nitentem, Herbipolim usque perduxit, eumque, secundum quod canonum et decretorum edocent scita, Deo, et Sanctis ibidem quiescentibus, in æternum militaturum obtulit; addito, quo in Franconia abundabat, patrimonio, sub pontificis, qui tunc cathedræ Herbipolensi præfuit *k*, sub cleri plebisque testimonio. Ad rudimenta litteralia dispositus in brevi spiritu sapientiæ et intellectus adeo affatim est imbutus, ut omnes mirarentur super doctrina et responsis ejus. Ubi vero annos adolescentiæ intravit, cum consilio, conniventia auctoritateque pontificis sui, assumptis aliquibus sodalibus, Parisius pervenit; ubi tunc, sicut et nunc, omnium floruit peritia artium; ibique dulcibus abundanter theoriæ reffectus fructibus, sapientia plenus Herbipolim est regressus.

B 8 Erat *l* ei comes ac socius itineris Gebehardus, vir venerandus, vir dilectus Deo et hominibus, qui providentia Dei electus et ordinatus Salzburgensis archiepiscopus *m*, monasterium in honore beati Blasii, episcopi et martyris, quem sibi speciali prærogativa elegit et prece continua adoptavit patronum, inter montana, unde et ei ADMUNT *n* vocabulum indidit, fundavit; illud etiam sufficientibus Fratribus cumulavit, quibus necessaria tam large administravit, ut terrenis divitiis cælestes adipisci largitate eleemosynarum possint: ubi insuper in pulvere mortis feliciter obdormiens, novissimam expectat tubam ad resurgendum *o*. Nam regularis disciplina et antiqua patrum veteranorum scita adeo ibi jugiter exercentur et observantur, ut Fratres Dei laudibus insudantes, cunctis ubique terrarum positis exemplo sint virtutis et salutis, ut merito de iis dicatur: « Videant opera » vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, » qui est in cælis *p*.

9 Habuit *q* præterea alium comitem, Altmanum videlicet, virum omni morum honestate donatum, omni laude dignissimum, virtutibus et signis ditatum, qui nutu Dei cathedra pontificali Pataviensis ecclesiæ sublimatus, tam gloriosam, quam religiosam vitam duxit, et mors ejus nihilo minus pretiosa in conspectu Domini extitit *r*. Hic monasterium in monte Gotewico in Austria sub honore Dei Genitricis et perpetuæ Virginis Mariæ constituit *s*, quam sibi unicum præ cæteris Sanctis elegit asyllum, et patronam, clementia et misericordia plenissimam. Ibi etiam rogatu ipsius, migrans ad Dominum, tumulatur *t*, cujus sepulchrum frequentibus illustratur signis *u*.

40 Aliquibus vero elapsis diebus, vel annis, præsul *x* Herbipolensis ex hac decedens migravit ad Dominum. Ordinante itaque eo, cujus providentia in sui dispositione non fallitur, vicinorum præsulatum episcopi, universi ipsius præsulatus prælati, principes et primates, patroni regionum, tribuni et optimates, clerus et populus utriusque sexus et ætatis, a minimo usque ad maximum, uno ore, unanimi consensu, pari voto, vociferant, clamitant, Adalberonem episcopatu fore dignissimum. Quid multa? Canonice a cunctis eligitur, electus Ecclesiasticis justitiis *y* stabilitur, stabilitus tempore opportuno consecratur *z*, consecratus satis optime

sapienterque in episcopatu conversatur, curam ejus in his, quæ sunt ad Deum et homines, decentissime administravit, vitam irreprehensibilem duxit, pater orphanorum, solator et recreator pauperum, judex viduarum, defensor extitit pupillorum.

41 Adeo enim dilexit justitiam, et odivit iniquitatem, tam in spiritalibus, quam in secularibus judiciis, ut putares Psalmistam de eo dixisse: « Misericordiam et judicium cantabo » tibi *aa*; » ut referas misericordiam ad spiritalia, judicium ad secularia. De priori enim dicitur: « Estote misericordes, sicut et Pater » vester misericors est *bb*: » de sequenti vero: « Juste judicate, filii hominum *cc*. » Duo porro dignitatum insignia gerit episcopus Herbipolensis; præsulatus videlicet, et ducatus, sicut in his versiculis dicitur:

Pontificem, pariterque ducem, stola signat et ensis:

Jure suo tenet ista duo locus Herbipolensis *dd*.

Ita dextera Dei exaltatus, strenue et gloriose curam episcopalem administravit usque ad tempora schismatis, quod tunc inter imperatorem Heinricum, et filium suum ortum est *ee*. Sed de his postea. Nunc vero, qualiter institutio Lambacensis cœperit, breviter dicendum.

42 In *ff* primitiva Ecclesia, cum post apparitionem benignitatis et humanitatis Salvatoris nostri Dei aurea et argentea illuxissent secula, plerique fidelium, sectatores bonorum operum, vitam istam transitoriam et caducam considerantes, de qua dicitur: « Vanitas vanitatum, et » omnia vanitas *gg* », mansura et æterna totis desideriis anhelantes, Christum hæredem patrimoniorum suorum constituerunt. Nam ecclesias impendiis suis construxerunt, monasteria fundaverunt, res suas, redditus, possessiones Christo famulantibus contulerunt, pro quibus memorias et glorias æternas meruerunt, insuper thesauros et divitias cælestes adepti sunt. Nunc vero, quia ultima de Superis terras Astræa reliquit, et ferrea secula nimis invaluerunt, invalescendo fere ubique prævaluerunt.

43 Regnat avaritia, regnant, dominantur avari, divites egent et esuriunt rapinam, non justitiam, quorum animi sunt, velut

Hamus, avarus, edax et rete capacius orbe,

Omnia cum capiant, insatiantur hiant.

Casas in honore Dei constructas destruunt, et indies demoliri nituntur, possessiones, decimationes Deo famulantium invadunt, rapiunt, comminuunt, hostiliter, violenter, incessanter, nec Deum, nec hominem verentes. Hinc est, quod ubi ecclesias dirutas videmus, ruinas infinitas cernimus; et, ubi prius gloriosa clauerant cœnobium, nunc qualescunque aspicimus ecclesiolas, et plebeia conventicula pro Religiosis conventibus, in sanctitate et justitia Deo servientibus.

44 Arnoldus itaque comes, cujus in primordio narrationis fecimus mentionem, cujus gratia et ista prælibavimus, pro terrenis cælestia, pro parvis magna, pro caducis sempiterna adipisci desiderans et anhelans, uxore viduatus, filiis et hæredibus (excepto Wirzburgense episcopo Adalberone) orbatus, castro suo, in Lambacensi loco sito, destructo, monasterium in honore beatæ Dei Genitricis Mariæ construxit, ut, ubi erat domus exactionis, ibi fieret domus orationis

AUCTORE
ANONYMO.

*misericors ac
justus optime
gubernavit.*

aa

bb

cc

dd

E

ee

*Auctor prisca
Ecclesiæ tem-
pora laudat,*

ff

gg

sua deflet.

F

*Beati pater
fundat ceno-
bium clerico-
rum in Lam-
bach.*

AUCTORE
ANONYMO.

tionis, et ubi pridem illicita commercia, Christi deinceps frequentarentur mysteria. Aggregavit præterea (sicut seniorum percepimus relationibus) XII clericos, non cœnobiali lege in cœnobio degentes, sed in vicinia claustrum circumquaque in singulis tuguriis commorantes, deputatis eis, prout cuique opus esset, necessariis. Certis enim et statutis temporibus, vel horis, ad monasterium Divina acturi veniebant; quibus peractis, ad sua remeabant, suis inclusi cellulis *hh*.

hh
Turbato in
Romano im-
perio

45 In diebus illis incentor nequitiae et omnium malorum, caput et initium omnis peccati et jurgiorum, hostis pacis et concordiae, disseminator et amator discordiae, dolens et invidens pacis et quietis gratiam imperio Romano et Christianis tunc temporis arrisisse, suscitavit rixas et dissensiones odiaque inter imperatorem Heinricum, qui Romanæ reipublicæ præfuit, et Heinricum filium ejus, in tantum, ut regnum paternum omnimodis affectaret, eumque omnibus conatibus, tum clam, tum palam, impugnet, et animum ejus, oblitus paternæ reverentiæ, indies exacerbaret. Tum vero asciscit sibi arte pestifera patris secretarios, cubicularios, consiliarios, duces, tetrarchas, palatinos, universique regni principes: et alios quidem emollit blanditiis, alios impetit minis et terroribus, illos nefandis suggestionibus, illos verbis ad deprecandum compositis et muneribus, illis prædiorum et beneficiorum copiam, illis urbium et castellorum eminentiam, et, quod magis corda sitiunt mortalium, infinitam thesaurorum pecuniam promittit et offert. Nam

Dulci gaza sono citharizat in aure potentum;
Tam suavem nescit musica tota sonum.

rerum statu,

46 Quid enim? Nihil opertum, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciat. Tum in lucem prodeunt insidiæ; regnum invaditur, crematur, spoliatur: pater senior a filio calumniis attenuatur acriter, inhumane, crudeliter. Cerneret ibi impletum, quod Veritas aliquando prædixerat: « Quia surget gens in » gentem, et regnum adversus regnum, et in- » surgent filii in parentes *ii*. » Et illud: « Omne » regnum in seipsum divisum desolabitur. » Sic imperator imperatoria majestate et dignitate privatur; sic filius patrem armis et universis agminibus, non reveritus canos multi temporis, depilavit. Quid plura?

ii

C

*kk*aliis episcopis
alio fugienti-
bus,Expulit illatis patrem crudeliter armis *kk*.

47 Apostolicus vero, qui tunc Romani cul- minis Pontificatum tenuit, audito nefando schismate et scelere, quod posset non solum Romanum imperium, sed etiam totum maculare disturbareque orbem Christianum, inito consilio, imperatori resistentes, filio inique consentientes et faventes, universosque complices suos, utpote operarios iniquitatis, dictata super eos sententia, excommunicavit *ll*. Tum omnis Ecclesiastica sublimitas, omnium graduum dignitas, cupientes Domino servire in sanctitate et justitia, nefas existimantes regiae, immo iniquæ subditi clientelæ, aut fugam inire, aut diversis se injuriis sponte obtulere, aut in speluncis et exiguis sylvarum uniti tuguriis more bestiarum delituere; ut aliquando beatus Blasius et S. Sylvester fecere *mm*. Habebant enim præceptum Domini: « Cum persecuti vos fuerint in » civitate ista, fugite in aliam *nn*. »

*mm**nn**oo*18 Fervente *oo* itaque persecutionis sævitia,

episcopus Adelbero, cum nequiret et nollet nefariæ contraire potestati, horrens etiam communicare excommunicatis; magis vero metuens offensam Dei et Papæ incurrere, si manus paricidis daret et homicidis, collecto cum suis consilio, elegit « abjectus esse in domo Domini, » quam habitare in tabernaculis peccatorum *pp*. » Contempta denique Pontificatus dignitate, reversus est in Bavariam ad terram patrum suorum; inveniensque hæreditatem paternam fere exhæredatam, et spiritu consilii repente informatus, seipsum cum omni patrimonio ad cœnobium beatæ Mariæ transtulit, ad locum sibi dilectissimum, qui caros parentum suorum cineres, avi videlicet, patris et matris, fratrum, aliorumque consanguineorum, felici gremio foveret, et ubi (sicut hodie cernitur) requiem sibi in seculum seculi elegit.

Adalbero se
recipit ad
Lambacenses.*pp*

ANNOTATA.

a Huic primo capiti apud Pezium præfiguntur ista: Incipit de institutione Lambacensis cœnobii, et Vita Adalberonis episcopi: apud Joannem vero abbatem: De parentibus et vita B. Adalberonis episcopi Herbipolensis.

E

b De Beati parentibus, fratre, sorore etc. Vide dicta in Commentario prævio § 2.

c Adi prædicti Commentarii § 2, num. 19.

d Germanis die Traun, Austriæ Superioris fluvius, qui ex cognomine lacu ortus, non longe infra Lentium se miscet Danubio.

e Rectius hic habet Joan. abb. Canibusque: nam et ita exigit carminis metrum, et sic legitur apud Horatium in Arte poetica, unde is versus acceptus est.

f Nunc castrum et oppidum est Austriæ Inferioris, vulgo Pitten appellatum. Adi Commentarium prævium num. 22.

g Hanc fuisse nominatam Mechtildem, dixi in Commentario prævio num. 25, ubi etiam de illustri pioque ejusdem conjugis Ekkeberto quædam annotata leges.

h Joan. abb. perperam: Nunenburg; est enim Neuburg, de quo hic, castrum in Bavaria Superiori, Scherdingam inter et Patavium in ora fluminis Oeni.

i Annum, quo natus Adalbero est, determinare non possum. Vide tamen dicta in Comment. prævio num. 24 et 104.

F

k Præerat tunc Herbipolensi ecclesiæ episcopus Henricus I, vel, qui huic successit, Meginhardus I.

l Hisce utraque editio, velut tituli loco, præmittit: De Gebehardo archiepiscopo Salzburghensi.

m S. Gebehardi, Salisburgensis archiepiscopi, gesta illustrata habes apud nos tom. VI Junii, in Appendice ad ejusdem mensis diem 16.

n Admontensis in Styria cœnobii foundationem legis in ejusdem S. Gebehardi Actis, loco mox citato.

o Vide, quæ de Gebehardi, Adalberonis ac mox laudandi Altmanni in juventute sua de episcopatibus obtinendis, condendisque monasteriis præ-sagio aliunde retuli in Comment. prævio num. 26 et duobus seqq.

p Matth. cap. 5, v. 16.

q In utraque editione tituli loco hic denuo præfiguntur ista: De Altmanno episcopo Pataviense seu Pataviensi.

r Hujus

A r Hujus quoque beati Præsulis gesta dederunt Majores nostri ad diem 8 Augusti.

s Adi B. Altmanni Acta loco mox indicato.

t Redi ad Annotata hic lit. o.

u In editione Pezii sequentibus præmittuntur hæc : De obitu Wirzburgensis episcopi, et subrogatione episcopi Adalberonis; in editione vero Joann. abb. ista : De obitu Brunonis episcopi Wirzburgensis, et subrogatione divi Adalberonis.

x Apud Joann. abb. legitur : Bruno præsul etc., qui reipsa tunc erat Herbipolensis episcopus, obiitque anno 1043, ut videre licet in Opere nostro ad diem 17 Maii, ubi de eodem Sancto actum est.

y Apud Joann. abb. Ritibus.

z Hæc anno 1043 contigisse, probavi in Commentario prævio, num. 52 et seq.

aa Psalm. 100 v. 1.

bb Lucæ cap. 6, v. 56.

cc Psalm. 57, v. 2 : Recta judicate, filii hominum.

dd Nimirum, quia Herbipolensis episcopus princeps est et dux Franconiæ.

B ee Indicat hic bellum inter Henricum IV Germaniæ regem, ejusque filium Henricum V, quem ille successorem sibi nominaverat : at quam turpiter hic erraverit biographus, observavi in Comment. prævii § 3.

ff In editione Joann. abb., non in Peziana, hic denuo præmittitur titulus : De institutione cœnobii Lambacensis in collegium clericorum sæcularium.

gg Eccles. cap. 1, v. 2.

hh Rursum in editione Joan. abb. hic sequitur titulus : De schismate inter Henricum imperatorem, et filium ejus, itidem Henricum, orto. Eadem fere habet Pezius. Vide Annotata ad litt. ee. Quam ob rem ad sequentia, velut ad rem nil pertinentia, nihil aut parum annotabo.

ii Matt. cap. 10, v. 21.

kk Henricus IV anno 1103 tandem coactus fuit augustalia imperii insignia Henrico V filio suo tradere, annoque sequenti mortuus est. Nugæ ergo sunt, fabulæque, quas subdit biographus de causis exsilii B. Adalberonis, jam inde ab anno 1090 mortui. Mirum hæc a Mabillonio inobservata mansisse, dum hanc ipsam B. Adalberonis Vitam in Actis Sanctorum sui Ordinis exhibuit. Veram ejusdem beati Episcopi exsilii causam exposui in Commentario prævio §§ 3 et 6, quos consule.

ll Vide mox dicta lit. præcedenti.

mm S. Blasii episcopi et sociorum martyrum Sebastenorum quadruplicia Acta data sunt in Opere nostro ad diem 3 Februarii, quæ, si lubet, de his consule. De S. Silvestro Papa agetur ad diem 31 Decembris.

nn Matt. cap. 10, v. 23 : Cum autem persequentur vos in civitate ista, fugite in aliam.

oo Joann. abb. præmittit hunc titulum : De reditu episcopi Adalberonis ex Franconia in Noricam regionem, et de mutatione clericorum sæcularium in Ordinem S. Benedicti : Pezius vero solum istum : De transitu episcopi Adalberonis a Franconia in Noricam regionem. Recessit revera beatus Præsul e Franconia Lambacum, quod, ut dixi, nunc Austriæ, tunc Baviaræ ditionis erat; non tamen eo recessit sub Henrico V sæculo XII, quo tempore ille dudum desierat vi-

vere, sed sub Henrico IV circa annum 1077, ut ostendi in Commentario prævio § 6.

pp Psal. 85, v. 11.

AUCTORE
ANONYMO.

CAPUT II.

Lambacensis monasterii, in locum clericorum substitutis Benedictinis, per B. Adalberonem fundatio et dedicatio : ejusdem Beati obitus et sepultura.

Videns autem antiquam patris institutionem in Lambacensi loco a constare non posse, Officia, tam nocturna, quam diurna, negligenter, nec suo tempore, celebrari; clericos ibi dispositos non tute a casulis suis posse egredi propter timores nocturnos; quia sæpenumero arcerent eos et includerent tempestates imbrium, E coruscationes fulgurum; brumali vero tempore densitates nivium, sævitia nefandarum bestiarum, pericula latronum, et aliorum, quæ longum est enarrare, genera dispendiorum; asserebat insuper magis congruum fore, cœnobitam a secretis cœnobii, non rure, ad divina peragenda, absque periculis corporis, et timoribus humanis prodire. Super hac re consulit episcopum Pataviensem Altmannum b, præ cæteris sibi peculiarem et intimum amicum, in cujus diocesi locus ille situs est, ad quem etiam spiritalia spectabant, et, quæ de transmutatione clericorum animo conceperit, beato aperit viro. Approbat ille et commendat, dicens, hunc animum divinitus sibi inspiratum, bonum hunc cogitatum in acta posse procedere, dummodo Apostolici auctoritate ex omni parte roboretur. Tum vero legati ad id negotium idonei et honorati eliguntur, et Romam diriguntur; qui post itionis suæ causam expositam Papæ Gregorii c benivolentiam, conniventiam, auctoritatemque sollemniter reportant.

20 Et cum dies opportunus accidisset, beatus præsul Adelbero, sollemni spiritualium usus consilio, clericos semovit, monasticamque vitam d in Lambacensi cœnobia instituit; et, quicumque ex clericorum ordine ad hoc propositum transire voluissent, non prohibebantur, nolentes non cogeantur; necessaria tamen eis, quoad viverent, providebantur. Præfecit autem Fratribus inibi degentibus abbatem Ekkebertum, virum venerabilem, morum honestate Deo complacentem, qui postea occasione accepta humillimis obtinuit precibus, ut ipse abrogaretur e, et unus e Fratribus suis, Becemannus f subrogaretur. Qui adeptus abbatæ dignitatem, sobrie, juste et pie vivens, curam ejus, quamdiu Domino placuit, administravit, beatoque fine ex hujus incolatu seculi ad Auctorem vitæ transivit. Cæterum, ne quis nos autemet novam elicere fabulam, non sequi veritatis regulam, Privilegii præsentis auctoritate thema narrationis nostræ dignum duximus roborare g.

21 « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus » Sancti. Ego Adalbero, Dei gratia Wirzburger gensis episcopus, notum esse volo omnibus » Christi

Clericis Lambacensibus a patre suo fundatis

a

E

b

c

F monachos substituit sub abbate Ekkeberto, ac deinde Becemannus.

d

e f

g

Recitatur instrumentum

AUCTORE ANONYMO.	» Christi fidelibus, qualiter parentes mei ob sa- » lutem animarum suarum in loco Lambach di- » cto congregationem instituerunt clericorum; » et qualiter ego hæres eorum factus, licentia » domni Apostolici Papæ Gregorii (qui et Hilti- » brandus <i>h</i>) pro hac in eodem loco congrega- » tionem substitui monachorum, consensu et » consilio parrochiani episcopi Bataviensis, » scilicet Altmanni <i>i</i> . Et quoniam communis » vita monachorum plus indiget, quam secula- » rium conventus clericorum, ad supplementum » eorum ex nostro adauxi fisco quatuor videli- » cet silvas, quarum duæ juxta Trunam <i>k</i> in » parte Aquilonari sunt sitæ; una mercato Wels <i>l</i> » inferior; alia superior. Inferioris vero hardis » nemorarius erat Enzo; superioris autem har- » dis nemorarius <i>m</i> erat Engizo. Ex altera autem » parte ejusdem fluminis Trunæ contra Meri- » diem duæ silvæ; una ad Buchenloch <i>n</i> , cujus » nemorarius Bero erat; altera ad Etterwalt <i>o</i> , » cujus nemorarius Ello erat. In his ergo silvis » solus abbas absque ulla contradictione pro suo » libitu habet potestatem evellendi, domos ædi- » ficandi, plantandi, molendinos faciendi, ve- » nandi, insuper, quidquid ad utilitatem Fra- » trum inde potuerit excogitari.	Altmanno, amico intimo, transmisit, hæc con- » tinentes: « Altmanno, patri sancto et venerabili, » sanctæ Pataviensis ecclesiæ digno præsulī, » Adalbero, Dei gratia Herbipolensi ecclesiæ » præfectus, licet nunc violentorum manu inju- » ste ejectus, Fontem vitæ sentire, et ad ejus » haustum pervenire. Quia, teste Propheta, in » manu Domini sumus, ut lutum in manu fi- » guli <i>dd</i> , et Figulus noster lutum in quamlibet » facit transire formam et imaginem, defectivam » tamen (quia debemur morti nos, nostraque; » et omne, quod est genitum, tendit ad interi- » tum; jamque canus enervitatem suam mun- » dus ad deteriora vergendo indicat, quam <i>ee</i> » indies deficiendo labitur, et lapsum defectio- » nis ruina insequitur) vereor affatim, ne nos » improvisos et imparatos fluctibus suis ingur- » gitet.	D dd ee
B	22 » Addidi insuper, quantum mihi prædii » de patruo meo Arbone ad Zuisil <i>p</i> contigit, » et vicinum mercatum ad Wels; duo quoque » mercata in Francia <i>q</i> , unum ad Onoldesbach <i>r</i> , » ad Geroldshoven <i>s</i> alterum, cum omni utili- » tate ad ipsa pertinente, et parrochiam, quæ » dicitur Tutensteten <i>t</i> . Hæc omnia Ekkeberto, » venerabili abbati, commisi eo, quo ego hæc » jure habui, monasteriique curam potestative » habere feci. Hujus rei testes sunt Eberhardus » comes, Marchwardus, Gerungus, Ebo, Hein- » ricus, Zeizolf, Arbo, Porn, Nendingus, Archo, » Herrandus, Penno, Wermut, Arbo, Erchen- » bertus, Adalrammus, Altmannus, Adelbertus. » Actum est Ratisponæ anno <i>mlvi</i> . Indictione » <i>viii</i> . Episcopatus autem domni Adalberonis » <i>xii u</i> . Deinde <i>x</i> post aliquantum temporis ab- » batis Ekkeberti coactus piis petitionibus ab » hoc onere sibi imposito eum absolvi; sed ex » suis ille unum Fratrem, nomine Becemannum, » in hoc abbatiæ onus elegit <i>y</i> . Hunc quoque » pergens mecum illuc adduxi, eandemque » rem, qualiter antecessori suo commissa erat, » commisi.	25 » Quoniam autem, dispensante Deo, quasi » postliminio paternæ hæreditatis solus relictus » sum hæres, satis multum pertimescendo me- » ditatus sum nocte cum corde meo, ne propter » varia rerum dispendia, quæ posthac superve- » nient universo orbi, et propter hominum post » futurorum inertiam, consecratio Lambacensis » cœnobii in longa tempora differatur, et dilata » intermittatur. (Scio enim, pater mi, quia justis » supplicationibus semper præsto es, et pia vota » intueris) propterea multa confidentia anima- » tus et roboratus peto, rogo, ut intuitu divini » timoris per industriam sanctitatis tuæ conse- » cratum <i>ff</i> vertatur in oratorium, quod pia » sollicitudo patrum meorum condidit monaste- » rium, ubi divinum jugiter adjutorium invoce- » tur, et Deus in Sanctis suis laudetur.	ad dedican- dam Lamba- censem eccle- siam E ff
hujus funda- tionis,]	23 » Cum autem hoc ipsum monasterium, » instauratum, a supradicto episcopo Altman- » no <i>z</i> , et a me pariter dedicaretur anno Domi- » nicæ Incarnationis <i>mlxxxviii aa</i> , Indict. <i>xii</i> , » Epacta <i>vi</i> , Concurr. <i>vi</i> , <i>xviii</i> . Kal. Octobris, » anno ordinationis domni Altmanni <i>xxv</i> , mei- » que <i>xlv</i> , iterum et tertio hæc, quæ prius feci, » renovavi, tradens tunc ad altare S. Mariæ, et » S. Kiliani unam stabulariam curtem <i>bb</i> ad » dotem, simul cum his omnibus, quæ a me, » vel a parentibus meis, ante ad illud tradita » fuerant. Hæc episcopali banno <i>cc</i> atque hu- » jusmodi anathemate ambo episcopi confirma- » vimus, ut, si quis hanc traditionem destruere » præsumpserit, ligatis manibus et pedibus, » mittatur in tenebras exteriores; ibi erit fletus » et stridor dentium. »	26 » Quamvis hoc per me fieri liceret, non » expedit quidem; vetant etiam decreta falcem » mittere in alienam segetem, ne usurpatio et » indiscreta invasio alienæ rei, aususque teme- » ritatis generet offensam, odium, aut schisma » in contubernio fraternæ unitatis. Felicem enim » me fore, existimo, si, me agente, me patran- » te, me marthante <i>gg</i> , tam sacratum perpetra- » tum fuerit negotium; tu felicior, si tua beata » opera ille, quem cæli capere non possunt, » locum sibi habitationis cum Sanctis suis hac » in æde delegerit. Qui te, ut pupillam oculi, » custodiat, et sub umbra alarum suarum pro- » tegat. Amen. »	invitavit; gg F
ab eodem deinde bis confirmatæ.	24 Qualiter autem sollemnitas Dedicationis sit percelebrata, paucis in sequentibus liquebit. Beatus præsul Adalbero, ut effectui manciparet, quod pio conceperat animo, literas episcopo	27 Pius autem episcopus, visis literis, gavi- sus est, et Amico dilecto literas transmisit dilectione plenas, hunc tenorem continentes: « Adalberoni, patri beato et venerando, sanctæ » Herbipolensis ecclesiæ antistiti per omnia di- » gno, Altmannus Dei gratia Pataviensis sedis » pontifex <i>hh</i> , licet indignus, in tribulatione non » deficere, in fide stare, viriliter agere. Ne circa » vilem patulumque morer orbem, literis san- » ctitatis tuæ visis, quasi de gravi somno sum » suscitatus, et adeo exhilaratus, ut mæror, qui » præcordia dudum cinxerat mea, admodum » sit mitigatus. Funiculo triplici, quem philoso- » phia manibus summæ discretionis et provi- » dentię tribus fidibus, fide scilicet, spe et cha- » ritate contexit, in tantum nos connexit, » consociavit, cœnivit sapienter, fortiter, salu- » briter, ut nullo erroris impulsu rumpatur, » etiamsi quovis impetatur periculorum et dis- » criminum turbine.	et ad has red- ditæ a B. Alt- manno, hh
Litteræ, qui- bus B. Adal- bero B. Alt- mannum	28 » Hunc esse funiculum, puto, de quo » Sapiens quidam, FUNICULUS, inquit, TRIPLEX » DIFFICILE	in quibus hic illius precibus annuit, » DIFFICILE	

A » DIFFICILE RUMPITUR ii. Cum autem dicit DIFFI-
 ii » CILE, innuit, suum quoque modo posse rumpi
 » funiculum. Noster autem funiculus nunquam
 » rumpetur, dummodo fervor charitatis non
 » refrigescat, aut tepescat. Quid plura? Pa-
 » ratus sum tecum in carcerem et in mortem
 » ire; et quomodo juste petita negare tibi po-
 » tero, qui nil negans, vultum tuum honorare
 » semper paratus sum, et ero? Ego quidem,
 » sicut petis, sollemnitatem dedicationis tecum
 » celebraturus venio; sed vereor, ne, dum mul-
 » torum nitimur militare compendiis, vertatur
 » in contrarium, et hoc a communibus alis, quæ
 » naturali quadam animi feritate etiam insonti-
 » bus irrogare depilationis moliuntur dispendia,
 kk » dum nostra opinantur tripudiare præsentia kk.
 » His et aliis charibdium furiis, quæ emergere
 » possunt,
 » In nostras curas area lata patet.
 cumque ami- 29 » Sed ejus erit ea mitigare, cui servire
 cissime lau- » est regnare. Prex ll tua imperium est. Præ-
 davit et so- » terea mm prudenter fecisti, quod faciem meam
 latus est. ll » honorasti, et legem meam diocesianam mihi
 mm » exequendam adjudicasti. Tamen si divinum
 B » illud officium aggressus fuisses, parum in me
 » deliquisses; quia tecum sentio, tecum sum et
 » ero, tua facta per me sunt omnia protinus
 » alba. Quia vero juxta præceptum Domini ju-
 » bemur afflictis, in tribulatione positis, conde-
 nn » scendere, socios nn passionum fieri, flu-
 » ctuantes solari; moneo, suggero, suadeo, ne
 » deficias a disciplina Domini, et ne fatigeris,
 » dum ab eo argueris; quem enim Dominus di-
 » ligat, corripit, et quasi pater in filio complacet
 oo » sibi oo. Juxta est etiam his, qui tribulato sunt
 pp » corde et humiles spiritu salvabit pp. Gaude,
 » Pater mi, et lætare, quia dabit Deus his quo-
 » que finem, et dum minime credis,
 » Grata superveniet, quæ non sperabitur,
 » hora.
 » Deus Pater misericordiarum, et Deus totius
 » consolationis, consoletur nos in omni tribula-
 qq » tione nostra. Amen qq. »
 Statuto die 30 Paucis perinde evolutis dierum intersti-
 Altmannus et Adalbero » tiis, mense octavo rr, eo videlicet tempore, quo
 ecclesiam » Judæi festum scenopegiæ ss celebrabant, hodie-
 Lambacen- » que celebrant, tempore illo, quo omnis proven-
 sem, » tus totius anni in unum congregatur, unde et
 rr » Autumnus tempus illud appellatur (nam cornu
 ss » pleno copia tempus perfudit, fugit hoc inopia,
 C » quo totus annus ludit) venit episcopus Altman-
 » nus Lambach, sicut citatus erat: præsul vero
 » Albero totus festivus et lætabundus occurrit ei,
 » excipiens eum cum laudibus, hymnis et cantici-
 » cis; acsi angelum Dei excepisset, ita in adventu
 » ejus jocundatus est, et, quod reliquum fuit diei,
 » vicaria et charitativa collatione expensum est.
 » Crepusculo autem alterius diei illucescente,
 » omnia ad diem festum pertinentia parata erant.
 » Jamque procedunt ambo episcopi, suo tempore
 » pontificalibus induti, jam quasi deificati, Spiritu
 » Sancto præduce.
 in qua hic 31 Episcopus quidem Altmannus majus et
 miro casu se- » principale altare in honore beatæ Dei Genitricis
 pulturn sibi » et S. Kiliani martyris sociorumque ejus conse-
 eligit, » crat; et hoc propter geminæ devotionis affec-
 tt » tum; tum propterea, quia pius pater Albero tt
 » episcopium Wirzburgense rexit; tum quia filius
 uu » ejusdem loci extitit uu. Altare vero, quod se-
 » cundum a principali locum obtinet, beatus præ-
 » sul Albero in honore S. Johannis Evangelistæ,
 » Octobris Tomus III.

aliorumque Sanctorum, quorum reliquiæ ibi
 sunt reconditæ, consecrat; et cum jam gerula xx,
 sacra gerens officula, loco confessionis impo-
 nenda esset, gemma pontificalis annuli elapsa
 thecam incidit confessionis. Levita autem, quasi
 novo experrectus miraculo, ut gemmam erue-
 ret, manum extendit. Episcopus vero clementer
 eum intuens, et yy aliquod divinum hac in re
 præsagium intelligens: Sine, inquit, fili, sine;
 conversusque ad clerum, et circumstantem po-
 pulum, digito designat locum, « Hæc, inquiens,
 » requies mea in seculum seculi: hic habitabo zz,
 » quoniam elegi eam.»

32 Omnis ergo ecclesia circumflua regionis
 convenerat ad Dedicationis diem festum, ad sac-
 cri exercitii spectaculum, eratque quadrifidum
 hac die largitate divina tripudium. Pœnitentes,
 cujuscumque criminis rei, de absolutione et re-
 missione peccatorum gratulabantur, pauperes
 de recreatione sua jocundabantur, omnis in
 commune ætas verbo salutis et doctrinæ saluta-
 ris ab ore utriusque pontificis feliciter hausto
 spiritali gaudio replebatur, de visitatione an-
 gelorum, in scala Jacob ascendentium et descen-
 dentium, exhilarata consolabatur, et quasi Do-
 minum summitati scalæ innixum cerneret, in
 sanctitate et justitia ei famulabatur aaa. Præ-
 terea, qui post Baptismi Sacramentum confir-
 mandi lege Christianorum erant, episcopis
 beatis ad confirmandum offerebantur, jamque
 signo victoriæ frontibus eorum unguine chris-
 matis indito, quasi in reges ungebantur, sicut
 prius in Baptismate oleo sancto in sacerdotes
 uncti sunt; ut adimpleatur, quod Petrus de
 fidelibus ait: « Vos estis genus electum, regale
 » sacerdotium. gens sancta, populus adquisi-
 » tionis bbb. »

33 Hac etenim unctione percelebrata, sum-
 ma totius Christianæ religionis in nobis confir-
 matur, stabilitas fidei, prius novella et rudis,
 consolidatur. Est adhuc causa non contemnenda
 Confirmationis fidelium, ut videlicet invenian-
 tur in numero centum quadraginta millium, qui
 in Apocalypsi ab angelo in frontibus signati, a
 nocumento quatuor angelorum, quibus datum
 est nocere terræ et mari, segregantur ccc. Cer-
 neres ibi impletum, quod propheta ait « Cele-
 » bra, Juda, festivitates tuas, et redde Domino
 » vota tua ddd. » Videtur et poeta nobis ap-
 plaudere, jocundando ludens:

« Salve festa dies, meliorque revertere sem-
 » per. »

Sollemnitate itaque sollemniter sollemnizata, ab
 omnibus discessum est, gratia Dei usque ad con-
 summationem seculi ibi perdurante. Acta sunt
 hæc anno Dominicæ Incarnationis MLXXXVIII eee
 Indict. xii. xvii Kal. Octob. fff.

34 Secundo deinde anno beatus præsul Adal-
 bero ggg migravit ad Dominum, sepultus in
 eodem, quod dedicaverat, monasterio, eo in
 loco, quem demonstraverat digito hhh, patri-
 bus et paternis participans sepulchris in pace.
 Tertio itidem anno iii episcopus Altmannus ob-
 dormivit in Domino, tumulatus in monte Gote-
 wico, in monasterio, quod fundaverat kkk.

ANNOTATA.

a *Adi hujus Vitæ cap. 1, num. 14.*

b *Fundationis, quam biographus hic enarrare
 incipit, charta, inferius referenda, signata est
 anno MLVI; beatus autem Altmannus non ante*

60 annum

AUCTORE
 ANONYMO.
 xx

yy

zz

magna cum
 sollemnitate

E

aaa

bbb

dedicant an-
 no 1089.

ccc

ddd

F

eee

fff

Adalbero se-
 cundo, et Alt-
 mannus tertio
 anno post
 moriuntur.

ggg

hhh

iii

kkk

AUCTORE
ANONYMO.

annum 1065 creatus est Pataviensis episcopus; qua igitur ratione potuit B. Adalbero hunc, velut Pataviensem episcopum, anno 1036 consulere, ejusdemque consensum flagitare pro Benedictinis monachis in canonicorum Lambacensium locum substituendis? Si pro Altmanno biographus nominasset Engelbertum, ejusdem Altmanni decessorem, nulla fuisset difficultas. Vide dicta in Comment. prævio num. 57.

c Æque infelix hic fuit biographus in Romano Pontifice, quam mox in Pataviensi episcopo nominando; nullus enim id temporis Romanæ Ecclesiæ præsedet Gregorius, sed Victor II. Biographus, ut infra videbimus, credidit, præsedisse tunc S. Gregorium VII; verum hic primum anno 1075 ad summum illum Pontificatus apicem ascendit. Redi ad Commentarium prævium num. 56 et seqq.

d Ordinis S. Benedicti, ut habet Poeta in Vita inferius danda, et aliunde certum est.

e De hoc primo Lambacensis cænobii abbate consonat Catalogus ejusdem loci abbatum, quem ex autographo codice Lambacensi vulgavit Pezsius tom. II Scriptorum Rerum Austriacarum. Verba accipe: Ekkebertus primus abbas a beato Adalberone episcopo Lambacensi loco prælatus est, qui postea humillimis obtinuit precibus, ut hoc absolveretur jugo; et absolutus est, parvipendens ab hominibus vocari RABBI. At quamdiu hic præfuerit, non comperi.

f De hoc sic habet Catalogus mox laudatus: Becemannus, unus e Fratribus suis (id est, ex religiosis Ekkeberti subditis) auctoritate episcopi Alberonis (sic ibi legitur pro Adalberonis) et votiva Fratrum concordia petente, eligitur, durans usque ad finem. Sed in quem usque annum viverit, non additur. Porro Becemanno mortuo suffectus ibidem dicitur Sigisboldus, qui (ut additur) plures rexisse abbatias fertur, inter quas et Medellicam tenuit. Vide, quæ ex hoc loco post Pezium observavimus in Comment. prævio num. 44 et seqq.

g In edit. Joann. abb. hic subditur: Litteræ foundationis.

h Designat S. Gregorium VII, qui ante Pontificatum Hildebrandus dictus fuit; verum hunc sive ab ipso biographo, sive ab alio quopiam inepto interpolatore, huic loco perperam insertum esse, collige ex mox annotatis ad lit. c, ac latius C ex Commentario prævio ibidem allegato.

i Quæ de intruso Pontificis Gregorii nomine dici, eadem de Altmanni vocabulo hic dicta sunt. Relege Annotata ad hoc ipsum caput lit. b et c.

k Vide Annotata ad cap. 1, lit. d.

l Mercati varia significatio legi potest in Glossario Cangii. Hic usurpari videtur pro foro, seu loco nundinarum; nisi forte ea vox hic accipienda sit pro agro terræve spatio, certum auri vel argenti pondus, quod Marcam vulgo appellant, quotannis pendente. Porro Welsa, vulgo Wels, Superioris Austriæ ad Trunam oppidum est, quod ad Arnoldum, B. Adalberonis patrem, pertinuisse, in Commentario prævio annotavi.

m Id est, custos nemoris.

n Ad hanc vocem sæpe laudatus Sigismundus Calles in Indice Topographico ad partem I Annalium Austriæ hæc annotavit: Sylva ad Trunam fluvium in parte Australi, juris Lambacensis: unde colligendum videtur, eandem silvam eodem nomine hodieque exstare, et ad Lambacense monasterium etiam pertinere.

o Laudatus Calles ad hanc vocem ibidem ait: D Olim ad Trunam fluvium Superioris Austriæ; ubi olim haud dubie addidit, quod is eo nomine non amplius exstet.

p Ad hanc quoque vocem Calles sic habet: Zwisila, Zwiselburg. Vide Wiselburg, de quo præmiserat: Wiselburg, olim Zwisela et Zwiselburg... castrum ad Erlafam fluvium in Austria Inferiori.

q In Francia, scilicet Orientali, seu Franco-nia, ex qua oriunda fuit Regila, B. Adalberonis genitrix.

r Onoldium, alias Onspachium, seu Anspachium, Germanis Onolzbach, Ohnspach et Anspach dictum, Germaniæ oppidum cum castro est in Franconia, et cognominis Onoldini marchionatus caput.

s Geroldshofen apud Merianum in Topographia Franconiæ recensetur inter oppidula episcopatus Herbipolensis.

t Hic locus eo mihi nomine ignotus est.

u Omnes hasce notas chronicas et inter sese, et cum chronotaxi mea rectissime coherere, jam monui in Commentarii prævii § 5, atque hinc probavi, nomina Gregorii Papæ et Altmanni Patariensis episcopi ab interpolatore quodam in hanc B. Adalberonis chartam fuisse intrusa. E

x Hinc incipit altera instrumenti pars, priori multis annis post ab eodem beato Fundatore ad-dita.

y In Catalogo abbatum Lambacensium verbis lit. f recitatis dicitur Becemannus non solo Ekke-berto, sed etiam, votiva Fratrum concordia pe-tente, suffectus abbas fuisse.

z Recte hic nominatur Altmannus, qui tunc jam numerabat annum episcopatus sui vigesimum quintum; sed ex eodem, quem supra ad lit. i no-tavi, errore vocem supradicto biographus, vel quidam alter perperam adjecit.

aa Joan. abb. hic legit: Anno Dominicæ In-carnationis MLXXXVIII. Sed cum Pezio legendum esse MLXXXVIII, probavi in Commentario prævio § 5, ubi et de ceteris adjectis notis chronicis egi.

bb Id est, aream, seu locum, stabulis ad pecora pascenda instructum, vel diversorium.

cc Id est, edicto.

dd Jerem. cap. 18, v. 6: Ecce, sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea, domus F Israel.

ee Rectius hic apud Joann. abb. Quoniam.

ff Ibidem vitiose: Consecratam.

gg Ibid. Procurante.

hh Fuerat etiam ipse B. Altmannus pro causa Ecclesiæ Dei e sede sua ab Henricianis deturbatus; sed anno 1082, juvenibus Leopoldo et Ot-tocaro, Austriæ ac Styriæ marchionibus, in eam episcopatus sui partem, quæ ab Anaso fluvio ad Orientem protendebatur, restitutus, alteram inte-rim partem primo Hermannō, deinde Tyemone, schismaticis intrusis, occupantibus.

ii Eccles. cap. 4, v. 12.

kk Obscuræ tropicæ phrasis, quam eodem modo tum in autographo Lambacensi, tum in editione Joannis abbatis legi asserit Pezsius, hic sensus est: Vereor, ne, dum multorum compendio ser-vire volumus, obsequium nostrum in nostrum damnum vertant communes inimici nostri, schi-smatici scilicet, etiam dum nostra præsentia se gaudere mentiuntur.

ll Obsoletum vocabulum prex, a quo precis etc. Prex ergo hic pro preces ponitur.

mm Joann.

- A mm Joann. abb. Propterea.
nn Idem socii.
oo Proverb. cap. 5, v. 12.
pp Psalm. 55, v. 19.
qq Apud Pezium sequentibus præmittitur hic
titulus : Qualiter dedicatio Lambacensis mona-
sterii a duobus episcopis sit percelebrata. Apud
Joan. abb. celebrata, cetera consonant.
rr Lege : septimo, sive biographus sic mensem
Hebraicum, sive veterem Romanorum, seu men-
sem Septembrem, ut debuit, indicare voluerit, uti
ex dicendis patescet.
ss Observat Pezius, in Ms. codice Lambacensi
vitiose legi : Scenopheiæ; in editione vero Joan.
abb. Scenop Regiæ. Est porro Scenopegia vox
Græca, Latine Festum Tabernaculorum, quod
Judæis celebrandum erat per Septem dies, a die
13 mensis septimi, qui lunationi nostri mensis
Septembris respondet.
tt Joan. abb. Adalbero; monet tamen Pezius,
in Lambacensi codice legi Albero, quod etiam in
Libello miraculorum, seu studio, seu ex oscitan-
tia, aliquando factum infra videbimus.
uu De SS. Kiliano ac duobus sociis, Franco-
niæ apostolis, Herbipoli occisis et cultis, consule
Acta nostra ad diem 8 Julii. Ceterum biographus
hic allegat causam, cur Adalbero ecclesiæ Lam-
bacensis altare princeps etiam SS. Kiliano et sociis
dicari voluerit; quia videlicet in ecclesia Herbipo-
lensi, in qua illi coluntur, et admodum juvenis
educatus fuerat, et ejusdem episcopus erat.
xx Id est, arcula, sacras reliquias, altari de
more inserendas, continens.
yy In editione Joan. abb. desiderantur ista
sequentia : Et aliquod divinum hac in re præ-
sagium intelligens.
zz Id est : Hic sepeliar, uti etiam factum est.
aaa Lege Genesis cap. 28.
bbb Epist. 1 Petri, cap. 2, v. 9.
ccc Apocal. cap. 7, vv. 2 et 3.
ddd Nahum cap. 1, v. 15 : Celebra, Juda,
festivitates tuas, et redde vota tua.
eee Apud Joan. abb. legitur : MLXXXVIII; sed
supra cum Pezio ostendi, cum autographo legen-
dum esse : MLXXXVIII.
fff Supra legebatur eadem sollennitas peracta
xviii Kal. Octobris. Vide dicta in Commentario
prævio num. 50.
C ggg Nempe anno 1090, die 6 Octobris.
hhh Redi ad num. 51 hujus capituli. Hac etiam
ratione impletum est, quod B. Adalbero in juven-
tute futurum prædixerat, ut conderet monaste-
rium, in quo esset tumulandus. Adi Comment.
prævium num. 27 et sequenti.
iii Obiit B. Altmannus anno 1091, die 8 Au-
gusti; ac proinde non anno tertio post hanc dedi-
cationem, sed secundo post unum mensem paucos-
que dies complendo, sive illa die xviii sive xvii
sive etiam xvi Kalendas Octobris anni 1089 con-
tingerit.
kkk Sic et B. Altmanni impletum vaticinium
est, de quo vide Commentarium prævium num. 27
et sequenti.

LIBER

MIRACULORUM,

Auctore eodem monacho
Lambacensi, sed in fine
parum auctus ab aliis,

Ex eadem editione Hiero-
nymi Pezii tom. II Scri-
ptorum rer. Austriac.

VETUS CAPITUM PARTITIO.

- Præfatio.
CAPUT I. De paralytico post longam ægritu-
dinem sanato.
II. De puero, utroque pede claudo.
III. De manu arida vinitoris.
IV. De muliere, cujus palmæ colus innexus
erat.
V. De muliere curata, cujus manui fusus in-
hæserat.
VI. De milite sanato.
VII. De muliere, sola cogitatione salvata.
VIII. De uxore militis sanata.
IX. De morbo militis curato.
X. De patre-familias ægrotante sanato.
XI. De uxore cujusdam nemorarii sanata.
XII. De quodam paupere, post longum lan-
guorem sanato.
XIII. De muto, divinitus sanato.
XIV. De filia viduæ, in itinere obeunte.
XV. De muliere, harpaginem sinistra ferente,
et liberata.
XVI. De muliere cæca illuminata.
XVII. De quodam cæco illuminato.
XVIII. De muliere contracta sanata.
XIX. De puero claudo et muto sanato.
XX. De puero claudo sanato.
XXI. De cæco a nativitate, illuminato.
XXII. De puero muto curato.
XXIII. De puero muto divinitus sanato.

PRÆFATIO.

Antiqua miracula, divina clementia circa tum-
bam beati patris nostri Adalberonis a hactenus
actitata, propter sui pluralitatem omisimus :
nam et pleraque oblivio absorcuit, pleraque
incuria abolevit. Consulendum etiam tardis et
inertibus fore, existimavimus, ne congesta co-
pia eis fastidium pareret b. Paucula tantum ex
his, quæ vidimus et audivimus, quæ manus
nostræ tractaverunt, annotare summatim po-
tius, quam latius prosequi, satagimus, ut mo-
dica saltem stilla situlæ devotioni posteritatis
propinetur, si forte occasione competenti Deus
in

Profitetur au-
ctor, se solum
pauca ex mi-
raculis, quæ
vidit, relatu-
rum.

a
b

AUCTORE
ANONYMO.

in Sanctis suis laudetur. Sacrum ergo pii Patris nostri corpusculum, sacrum quietis ejus tumultum, sacros ejus cineres pio affectu foveamus, diligamus, veneremur fideliter, suppliciter, humiliter. Implumes et imbecilles pulli sub alas gallinæ confugiamus, ut ab ea protecti ac defensati ipsius interventu gratiam et misericordiam consequamur; ne illo Evangelico denotemur elogio : « Quoties volui congregare filios » tuos, quemadmodum gallina congregat pullos » suos sub alas, et noluisti c? »

ANNOTATA.

a Ex hoc aliisque hujus Opusculi locis statui, auctorem illius Lambacensem monachum fuisse; nec diversum esse ab auctore præmissæ Vitæ, probavi in Commentario prævio num. 15.

b Etiam aliis minus peperisset tædii, si subinde ab ineptis parergis abstinuisset.

c Matth. cap. 25, v. 37.

CAPUT I.

B

**Paralyticus puer utroque pede claudus, vinitor, cui brachium aruerat, duæ mulieres divinitus puni-
tæ, et vir nobilis ex diuturno morbo pene confectus, incolumes redduntur.**

CAP. I.
Paralyticus
et contractus,
dum Juvavium vehitur,

a

C

Vergente mundi vespere, cum Sol justitiæ radiis misericordiæ clementioribus, stillicidiisque gratiæ uberioribus Lambacensem locum visitare dignaretur, paralyticus quidam de parochia, quæ dicitur Gutowa, in confinio Bohemorum, vehiculo brevi conducto pretio superjectus, ad Juvaviensem a se transportari ecclesiam impetravit. Comitabantur eum eo plures ex eadem regione illustres viri, divites, mediocres, pauperesque, causa orationis limina Sanctorum petitori, salutisque, quam audierant ibi celebrari, participes effici gestientes. Evolverat enim fama, quemlibet peccati contagione obvolutum, a liminibus oratorii, justitia dictante divina, suspendi et arceri (sicut etiam de Maria legitur Ægyptiaca b) nec quemquam, nisi bene emendatum, solerterque vitiis emundatum, posse ingredi.

Lambaci ad
B. Adalberonis sepulcrum
depositus,

c

5 Ventum est ergo ad Lambacensem locum : ibi metam suæ itionis fixerat, ibi omnium sacra loca invisere cupientium portus et asylum erat, ut confessionis medela mundati, pœnitentia et satisfactione purificati, tutius et liberius Sancta Sanctorum peterent. Comites perinde fidi, misericordia moti, paralyticum gestatoriæ c impositum, monticuli verticem, super quem monasterium beatæ Dei Genitricis constitutum habetur, fortiter nitendo scandentes, oratorium introeunt, homuncionem illum juxta sepulchrum beati Præsulis excutiunt. Videres enim (excepta facie humana) non jam hominem, sed simulachrum : nam quasi truncus erat ficulneus inutile

lignum, manibus recurvis, brachiis rigentibus, D pedibus innexis natibus. Diurno itaque peracto Officio, Fratres ab oratorio secedentes ad sua rediere. Interim plebecula, quæ cum languido venerat, singulis perlustratis altaribus, orationi vacant, peccata sua confitentes, Deum precibus placant et fletibus.

4 Paralyticus itaque, longa vectione quassatus, dolorisque vehementia angariatus, somnum arripuit (quid in somnis viderit, mente excidit) et ecce, repente se suberigens clamore ingenti vociferatur, fragor nervorum et compago viscerum se solventium in tota ecclesia personat. Plebs novitate rei perculsa ocyus advolat; plantis firmiter stantem reperiunt, quem pridem solo stratum reliquerunt. Deinde pater monasterii cum omni congregatione supervenit; quid factum sit, inquit, veritatem rei a comitibus percipit. Illis autem tardius fidem accommodantibus, et aliquantulum super hac re titubantibus, is, qui sanatus fuerat, adjuratus per nomen æterni Dei et Salvatoris Jesu Christi, per omnia Sacramenta, per omnia jura jurat, confirmat credibiliter et veraciter, civibus suis et comitibus id ipsum contestantibus, in id ipsum consentientibus, se omni tempore debilem, omni destitutum officio membrorum, multis non modo diebus, sed annis, contractum, solius incoluisse lectuli sentinam d, in gemitu laborasse, per singulas noctes lachrymis lectulum suum lavis-
se, lachrymis stratum suum rigasse.

integram
membrorum
incolumita-
tem

E

d

5 Quid miserum, miseriis longis afflictum, ulterius quærendo et sciscitando affligitis? Ecce enim, Deus, omnium exauditor, intercedentibus beati Pontificis istius meritis, preces meas exaudivit, et eduxit me de lacu miseriæ, et de luto fecis; eripuit me de tribulatione, quæ circumdedit me, et statuit me supra pedes meos, et direxit (ut ipsi cernitis) gressus meos. Tunc cedunt, tunc tot ac tantis adstipulationibus edocti credunt : exin GLORIA IN EXCELSIS DEO tollitur, et nomen ejus laudibus exaltatur, qui salvos facit sperantes in se, qui neminem vult perire, sed omnes ad cognitionem nominis sui venire. Sic veteriosa exutus tunica et ærumnosa, vestimentoque salutis et indumento lætitiæ indutus, ad suos, quasi novus homo, pedes regreditur, qui prius alieno ad vadendum utebatur vehiculo, cunctis civibus, notis et cognatis grande et delectabile spectaculum in se ipso offerens. Acta sunt hæc eodem anno, quo beati Virgilio ossa sunt revelata e, in Vigilia S. Johannis Baptistæ : nec ea veterum relatione cognovimus, quia oculis nostris ea vidimus.

repente obti-
nit anno
1181.

F

e

6 In vicinia claustrum juxta xenodochium, in monticulo f, cui collateralis est alter mons excelsus satis valde, ædiculæ pauperum tunc temporis fuerant collocatæ, ubi natus est infantulus, primo quidem ortu omni forma membrorum nullam habens eclipsin g, sed adeo integer et incolomis habebatur, ut nullum naturalis corruptionis vestigium in eo videretur. Dein procedente tempore sensim cœpit ægrotare, ægrotando deficere; deficiendo uterque pes contra se invicem introrsum contrahitur et recurvatur. In radice autem monticuli rivulus blando præterfluit susurro, cujus vocabulum, quia omnibus fere patet, supersilire h potius, quam adnotare, dignum duximus. Mater itaque infantuli, exemplo Rachaelis filios suos deplorantis, inconsolabiliter flebat et mœrebat, pectora contundens, lachrymarum

CAP. II.
Puer, pedibus
introrsum
contractis,
claudus,

f

g

h

A lachrymarum flumina fundens; quia tenera pueri ætatula in doloribus et ærumnis dies suos consumptura foret.

ad ejusdem
Beati tumu-
lum allatus,
subito cura-
tur.

7 Dicentibus namque cognatis et notis, vicinis et extraneis, cum penes se haberet montem, in quò oportet orare, montem, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo, cur ibi non ex peteret suffragium, ubi etiam extræ nationes, divinum sibi non discrederent, Sanctorum mediantibus meritis, affore adjutorium; abiit, infantulum suum sepulchro beati Adalberonis applicuit, orationeque completa, et ritu devotionis consummato, infantulum sanum recepit, quem eo ægrotantem detulit. Minus enim necessarium fore putamus, ut hæc historiola alieno fulciatur testimonio: nam et is, de quo sermo est, infantia meta transcensa, ætatem nunc habet: ipse de se et pro se loquatur. Nam et nos vidimus eum claudum, videmus etiam eum nunc exilentem, ambulantiem, et laudantem Deum.

CAP. III.
Idem contin-
git vinitori,
i

8 De Marchia Pannoniorum *i* vinitor quidam, Selavica gente oriundus, brachium habens dextrum, humero quasi inutile dependens lignum, cum jam per omnia inutilis sibi redditus foret, et officia manuum, quibus hæc vita regitur, penitus illi auxilium denegarent, pro instanti necessitudine, pro spe recuperandæ sospitatis loca sacra peragraré, Domino pro suis supplicare erratibus, votum vovit, et solvit. Nam brachium ab humero usque ad summas manus cocturis frequentibus adeo ustulaverat, ut modicum quid, exceptis stigmatum maculis, in brachio appareret; et hoc ea de causa, ut pus * omne imis emergens * visceribus, dolor cederet. Sed minime profuit, immo magis obfuit; quia dolorem dolori apposuit. Nec mirum, si ca-duca humanaque medicina parum operatur, cum Largitor salutis contemnitur.

* imo omni
pure
* emergente

cui brachium
dextrum exa-
ruerat.

9 Is ergo perveniens ad Lambacensem locum, clam oratorium ingreditur, sepulchro beati episcopi Adalberonis proximans, solo sternitur, sinistra manu brachium aridum tumulo imponit, orationem fundit, meritis beati Præsulis curatur, officio pristino recuperatur. Jam enim quasi tertia instabat hora primæ refectionis, et ipse mendicando stipem, ut paululum recrearetur, petebat. Idioma namque linguæ suæ *k* idiomatico **C** Teutonico inordinate et indiscrete commiscens, corruptissimos balbutiendo profunde-bat solæcismos, et barbarizando infrendens, ridiculosa edit semiverba, quæ audientibus cachinnum parent. Hæc ab ipso lachrymosis percepimus vocibus, hæc manibus tractavimus: testis est enim scientiarum Dominus, nos nil fingere. O si possemus ex pluribus modicam saltem veritatis scintillulam elicere.

CAP. IV.
Inter multos
Lambacum
accurrentes
in Hebdoma-
da Majore,

10 Tempore illo Quadragesimalis observantiæ, quo cuncta per orbem Ecclesia, Christi ardens sequi vestigia, corpus vigiliis, jejuniis affligens, præcepto Domini parens, parcus utens verbis, cibus et potibus, reliquisque, quæ convenientia hujus temporis exarata tenet, quæque non est opportunum *l* nunc latius persequi, appropinquante jam die festo Redemptionis nostræ, multi non solum ex vicinis, sed etiam ex remotis regionibus, ad Lambacensem confluxere locum, plerique causa orationis, plerique, ut sacratissimis diebus divinis interesse cultibus valerent; alii, ut vulnera animarum intrinseca medicamine Confessionis, et fomento poenitentia curarent, seipsos secundum con-

scientiæ meritum bene dijudicantes, sicut Apostolus monet: « Quodsi nosmetipsos dijudicare- » mus, non utique judicemur: cum judicamur, » a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo » damnemur *m*. » Alii eo tendebant, ut vivificis Christi Sacramentis ibi tutius communicarent, ubi tutæ custodiæ secundum Deum vacare valerent. Idcirco enim juxta antiquam Patrum institutionem hoc observat Ecclesia, ut in tribus sacramentalibus festis ad Sacramentum Christi accedat *n* Ecclesia propter diversos casus, qui mortalibus possunt accidere, propter eos, qui subitanea et improvisa morte intereunt, ut his præmuniti Sacramentis inveniantur tandem in numero justorum, refrigerii rore percepto, ut dicitur: « Justus, si morte præoccupatus, fue- » rit, in refrigerio erit *o*. »

11 Nitendum est ergo omnibus viribus, ut illuc repatriemur *p* per parsimoniam, unde cecidimus per gastrimargiam *q*. Perpendamus, attendamus, quanta mala, quanta scelera mundo protoplasti intulerit inobedientia; quid gratiæ, quid miserationis contulerit Christi usque ad mortem obedientia. Considerandum pertimescendumque nobis est, quia propter infaustum temerariumque morsum pomi infinita milium milia in ventrem nequitia suæ Leviathan absor-buit, sicut per Job dicitur: « Absorbebit flu- » vium, et non mirabitur, et habet fiduciam, » quod influat Jordanis in os ejus *r*, » fluvio gentiles et Judæos significans; Jordane baptizatorum numerositatem mysticans. Nunc vero inobedientia obedientia eliminatur, mors morte destruitur, morsus nequitia gustu fellis et aceti pellitur. Verum, quia propter brevitate historiæ subsequentis parum, quod ad rem non pertinuit, exorbitavimus, nunc in orbitam convertamur.

12 In quarta feria, quæ Dominicam antecedit Cœnam, quam multi reverenter observant, jejuniis et orationibus insistentes propter Christi traditionem *s*, sicut sextam feriam propter ejus passionem, Sabbatum propter Genitricis ejus venerationem, inter cæteros, qui propter dies sollemnes Lambach concurrerunt, venit mulier quædam, sinistra manu ferens muliebris exercitii instrumentum, quod nos vulgo Colum vocamus, cui mulieres pensis adnexis ad nendum cottidiano insudant labore. Quæ dum nocte ferianda, vespere videlicet Sabbati, usque ad crepusculum noctis, qua requiescere ab omni opere Christianis præcipitur *t*, ipsa acius nendo laboraret, nunc dormitans, nunc evigilans, capite a cervice jam ad cadendum dependente, fusus in terram labitur. Hinc experrecta, colum, casum minitantiem, sinistra, ne penitus rueret, arripuit, arreptum tam stricte tenuit, ut nulla ratione erui potuisset.

13 Conclamant domestici, concurrunt cives et extranei, factum mirabile obstupefacti mirantur. Conjicientes autem, dolo muliebri id fieri, fortibus fortiores, fortioribus fortissimi, ut colum ab ea evellerent, succedunt, illa præ doloris nimietate vociferante, ne se læderent; a Deo factum crederent, quia legem prævaricata sit. Venit ergo ad tumulum beati Adalberonis, et multitudine, quæ hac die convenerat, circumstante et inspectante, flens et ejulans procubuit, orationem luctuose satis fudit, et infra hymnos matutinos, cunctis admirantibus, manus divinitus resolvitur, ad terram colus labitur, postea aliquantisper juxta sepulchrum ob memoriam

AUCTORE
ANONYMO.

m

n

o

qua occasione
scriptor mul-
ta hic par-
erga inseruit,

p

q

E

r

mulier colum
manui divini-
tus innoxum
gerens,

s

F

t

post fusas
preces libera-
tur;

signi

AUCTORE
ANONYMO.

u

CAP. V.
uti et altera,
cui fusus in
violati festi
pœnam

x

manui adhæ-
serat.

B

* an petitam!

y

CAP. VI.
Vir nobilis
gravissime
ægotans, cœ-
lesti visione
monitus,

z

aa

ad Beati tum-
bam delatus,
continuo sa-
natur.

signi salutaris appenditur u, et laus ei ab omnibus concinitur, qui in Sanctis suis est gloriosus et mirabilis. Quodsi necessitas exposceret, in testimonium, non duos vel tres, sed totam illam produceremus ecclesiam : nam et si illud quid valet, quæ retulimus, oculis nostris vidimus.

14 Consequens videtur, et seriei narratiunculæ non contrarium, immo congruum, si præcedenti miraculo factum mulieris prævaricatricis subnectamus, ut videlicet colo fusum jungamus, quia aliquam cognatam vicinitatem fusus cum colo habet. Nam et unum sine altero nil valet, sicut ensis absque capulo inutilis est. Muliercula quædam, dum nocte sollemni, qua feriandum foret, instans in jus x nendo vexaretur, fuso jam stamine completo, dum eum avellere nititur, manui ejus tam firmiter innectitur, ut nullo trahentium nisu, nullo motu erui potuisset. Cognati, vicini, noti et amici, ut eam consolarentur, singuli de suo loco venientes, et circa eam sedentes, divinitus conceptum offerunt ei consilium, sicut amici Job fecisse leguntur.

15 Sed isti diviniore intentione, Quid tu, inquit, salutem tuam negligis? Cur te contemnis? Qui sibi nequam, cui bonus? Age ergo, et nunc tandem aliquando redi prævaricatrix ad cor, jacta cogitatum in Domino, spera in eo; et ipse te enutriet; transmigra Lambach ad locum Deo dilectum, locum gratia et miseratione repletum, quem longius remoti gratia recuperandæ sanitatis expetunt, et petita * percipiunt. Propitiabitur enim tibi Deus, sicut multis propitiatus est : habebis nos comites, fidos in omnibus cooperatores, devotos salutis tuæ fautores. Illa spebus his y animata, fidelibus adquiescens suasionibus, ad locum tendit præfatum, ante sepulchrum beati Viri contritione plenissima procubuit, oratione ad Dominum fusa, comitibus Deum in veritate invocantibus, manus diu clausa resolvitur, fusus, manui adhærens et inhærens, eruitur, et laus in cælum cum gratiarum actionibus attollitur.

16 Miles, cujus nomen z, quia notissimus est, silentio magis transire, quam onerare, malimus, longa ægitudinis inedia depressus, lectum incidit valetudinis, febribus, aliisque incommodis acerrime die noctuque laborans, lachrymis, suspiriis, stratum suum indies rigans. Jam omnia membra, quasi emortua, officia sua amiserant, jam corpus effæctum aa usque ad internecionem languerat, jam desperatus et ab omnibus neglectus jacebat; vix vitalis halitus in pectusculo saucio spirabat, vix lumina habentia lucem hauriebant, jam medici omnia, quæ rodere et emungere quiverant, asportaverant; cum, ecce, Dominica nocte, quæ octava a die sacratissimæ Resurrectionis obvenerat, nocte fere tota luctibus et gemitibus consumpta, ut mos est languentium, crepusculo diei jam proximante, præ nimia fatigatione obdormisceret, veneranda ei apparuit persona, angelica facie nitida, stellantibus oculis dulcis et grata, ore sereno, vultu jucundo, stola Pontificali amicta perlucida, et sic eum alloquitur.

17 Quid tu, inquit, homo, somno inertie deprimeris? Non intelligis, parum humanum tibi profuturum adjutorium, quamdiu divinum contemnis invocare auxilium? Si propitium cupis tibi fore Deum, si iram mitigare gestis Tonantis, si vincula tribulationis imminenti vis dirumpi, et a præsentis languoris agone eripi, versus Lambach, omni submota occa-

sione bb, gressus dirige, Sanctorum obnixè efflagita suffragia; et sanaberis. His dictis, visio, quæ apparuit, oraculo perorato, disparuit. Aurora cursum provehente, æger somno excitus, visionem uxori et filiis retulit; qui visitatione misericordis Dei animati in lachrymas solvuntur; moxque vehiculo ascenso, ad locum sibi divinitus demonstratum tendit. Dein manibus servulorum ad tumbam beati Pontificis ducitur, orationis devotione rituque oblationis, quam ei prædicta revelavit, edocuitque visio, percelebrato, miles surrexit incolumis, pedes domum revertitur, qui prius vix alieno fultus adminiculo ad eundum utebatur.

ANNOTATA.

a Juvavia, vel Juvavium, nunc communius Salisburgum, vulgo Saltzburg, Germaniæ civitas archiepiscopalis est in circulo Baviaræ, caputque Salisburgensis ditionis, quæ in sui archiepiscopi dominio est.

b Consule hujus Sanctæ Vitæ cap. 5, num. 22 et sequenti, in Opere nostro ad diem 2 Aprilis.

c Id est : Leticæ.

d Id est : Lectulo suo perpetuo decubuisse.

e S. Virgilii Salisburgensis episcopi ossa reperta fuisse anno 1181, jam observari in Commentario prævio num. 11; atque hinc liquet de ætate scriptoris, qui dicti paralytici curationis oculatum testem se profitetur. Hinc etiam simul collige, cur supra laudati peregrini e confinio Bohemorum Salisburgum profecti fuisse dicantur; nimirum, quia tunc S. Virgilii, aliorumque trium Sanctorum Salisburgensium antistitum corpora inventa multis inclaruerant miraculis; de quibus vide Baronium in Annal. Eccles. ad eundem annum. De S. Virgilio agendum erit in Opere nostro ad diem 27 Novembris, quo ille in Martyrologio Romano celebratur.

f In monticulo desideratur apud Joan. abb.

g Id est : Defectum, ut habet Joan. abb.

h Apud eundem : Supersilere.

i Id est : De limite seu confinio Pannoniorum. Marchia enim Latine regionum Limitem, confinium sonat.

k Sclavoniæ videlicet ex præmissis.

l Apud Joan. abb. male : Quæque non est im-
portunum.

m Epist. 1 ad Cor. cap. 11, v. 51 : Quod si nosmetipsos dijudicaremus, non utique judicaremur : dum judicamur autem, a Domino corripi-mur.

n Scilicet non eadem semper fuit disciplina Ecclesiæ in sacra Communione præscribenda. Quod huc spectat, Concilii Agathensis canon 18 sic habet : Sæculares, qui Natale Domini, Pascha et Pentecosten non communicaverunt, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur. Illatus hic canon est in Decretum Gratiani De Consecrat. distinct. 2, cap. 9.

o Sapient. cap. 4, v. 7.

p Id est : Revertamur in patriam.

q Monet hic Pezsius, in Lambacensi codice viti-ose legi : Castrimariam. Est autem Gastrimargia vox Græca, Latine ventris voracitas, seu gula. Joannes abb. substituit : Inobedientiam et gulam.

r Job cap. 40, v. 18, ubi ista dicuntur de Behemoth. Consule interpretes de litterali ac mystico hujus loci sensu.

s Quomodo

A s *Quomodo hæc accipienda sint, collige ex Nicolao I Papa in responsis ad consulta Bulgarorum apud Labbeum tom. VIII Concilior. col. 518. Quarta feria quamvis e ceteris diebus præter sextam feriam sit amplius mœroribus operandum, pro eo, quod Dominus ipso jam die in corde terræ, id est, Judæ traditoris, quodam modo sepultus erat, dum hunc ipse morti tradere meditabatur, tamen etc.*

t *Fuit aliquando variis in regionibus consuetudo, ut pridie Dominicæ diei a solis occasu a servilibus operibus abstinendum esset.*

u *Nempe : Colus.*

x *Ita in codice Lambacensi, teste Pezio. Joan. abb. has duas vuculas in jus prætermisit. Quid si legendum sit injussa; aut in jus pro contra fas hic ponatur?*

y *Joan. abb. Spe hac.*

z *Teste Pezio, in ora codicis Lambacensis eadem, quæ cetera, manu adscriptum legitur : Gebhardus de Hornaren : quam ob rem Joan. abb. hunc locum sic reddidit : Miles quidam notissimus, nomine Gebhardus de Hornaren. Ceterum vulgo notum est, vocem Miles isto ævo Virumobilem significare.*

B aa *Apud Joan. abb. : Effectum.*
bb *Ibid. Subjuncta occasione.*

CAPUT II.

Gravibus morbis conflictati per Beati patrocinium sanitate potiuntur.

CAP. VII.
Apud fluvio-
lum Lambach

a

P arum videtur, quod dicturi sumus, sed tamen, quia memoriæ obviavit, supersedendum, non putamus. Lento murmure fluvius inter duo serpit montana, qui tribus a distinguitur nominibus. Duo ex his, quia valde sunt nota, et præsentibus minus necessaria videntur themati, silentio præterimus; tertium, quia nunc ad rem pertinet, ponemus. Tertio, ut prædictum est, loco Lambach nuncupatur, unde et locus noster b vocabulum est sortitus, a quo et viculi adjacentes nomina acceperunt. Fluvius enim ille ad irriganda flaccientia c diversas in partes derivatur, ex utroque latere amœna meatu suo fovens prata, insuper diversis adminiculatur hominum usibus, in circuitu passim commanentibus; ad postremum vero, terra, qua generatus est, absorptus in planitie quadam immergitur. Est aliquid, sub rivulos aquarum habitacula hominum constabiliri, et residere juxta fluentia plenissima. Hæc, topographia cogente, quæ in his et in aliis plerisque locis necessaria probatur, dicta sunt, qua ignorantes ad viam deducuntur, sicut cæci baculis reguntur.

mulier quæ-
dam ex mor-
bo ad extrema
deducta,
d

19 Super ripam amnis prælibati casæ sunt dispositæ, in quarum una mater-familias d infirmata ad extrema pœne est deducta. Jam corpusculum longa et inveterata tabe olidum, quasi truncus inutilis, vix tenuissimo spiramine vividum, ut exanime putares, jacebat; lumina tetra caligo operuerat, lingua faucibus adhærens officii sui penitus impos erat; pulsus venarum pertenuis, vel nullus sentiebatur, gelida rige-

bant omnia membra, aliqua in ea signa mortis clarebant certa, ut humana conicere potuit sagacitas. Maritus ejus aberat, in silvam lignorum fascem congregaturus abierat : conclamat familia, convolat, clamore exaudito, exera vicinorum turba, solantur flentes, spem lugentibus repromittunt. Mittitur cursim nuncius, vocatur maritus, advolat citatus; viso uxoris periculo, domum replet luctuosis ejulatibus, non modo mortem dolens uxoris, sed quia Sacramenti Christi minus præmunita vita decedere videbatur.

20 Quid plura? Saniorum persuasus consilio, Lambach gemebundus, gressu titubante, currit, et exanimis orat sacerdotem, ut Viaticum offerat ægrotanti. Venit sacerdos, cui cura hæc credita erat, sedet opperiens, si forte aliqua experientia auribus captare queat vitalis halitus spiracula. Aure propius adhibita, officia capitis sunt muta : admonet de Confessione, non erat vox, neque sensus. Facto autem silentio quasi media hora, cum subito oculi languentis aperiuntur, lingua palpitans ad verba formanda relaxatur, valor corporis emortui recreatur. Quærent, qualiter ad vitam redierit. Respondit : Ego, inquam, cum in meditatione mea exardesceret ignis, meditata sum cum corde meo, si miseratione superni Inspectoris vita mihi redderetur, Lambach me ituram, ad sepulchrum beati Adalberonis vota reddidit. Mox mirum in modum (quod dictu incredibile sit) ut cogitatum meum jactavi in Domino, affuit velox miserentis Dei misratio, affuit solitæ pietatis ejus propitiatio; mox mihi sum reddita, sensus cum vita rediit, quæ usque ad portas mortis appropinquaveram.

21 Videsne, bene congruere his, quæ dicta sunt, illud Davidicum : « Cor contritum et humiliatum non spernit Deus e? » Et item : « Prope est Dominus omnibus se invocantibus f. » Tum Sacramento vivifico libato, altera die, viribus divinitus redintegratis, surrexit incolomis, tertia demum die Lambach proficiscitur, immolans Deo sacrificium laudis, et reddens Altissimo vota sua, confitens ei, quia ipse sit adjutor in tribulatione, quia ipse solus laborem et dolorem consideret. Nil refert in conspectu Dei cœli potius exaudire vocem deprecationis et vociferationis in templo, quam affectum piæ devotionis, cordis compunctionem sine strepitu vocis in lecto. Bene ergo pius Remunerator remunerat sanctæ et immaculatæ cogitationis devotionem, melius bonæ exhortationis locutionem, optime Domino placitam operationem. Et e converso perversæ cogitationes separant a Deo, probata autem virtus corripit insipientes.

22 Quod luce clarius probatur in Nabuchodonosor, qui tumens superbia corde tenus, iniquitatem superbiæ commixtam meditatus est in cubili suo, astitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odovit, cornua superbiæ in altum extulit, iniquitatem in excelso locutus est. Et quia bestialiter sensit, dum se, ut Deum, adorari imperavit, bestialiter vixit, bestia factus est g, ut quidam de eo satyrizando sic carmine ludit :

Qui Jove major erat, fortunæ ludicra flerat,
Tunc homo bos fuerat, qui Jove major erat.
De quo suisque complicitibus alias dicitur : « Di- » spersit Deus superbos mente cordis sui : de- » posuit

AUCTORE
ANONYMO.

vovens Beati
sepulcrum
adire, sensi-
bus subito
reddita,

E

et sacro Via-
tico refecta,
postridie pla-
ne convaleuit.
Auctoris ad
hæc

e

f

F

parerga quæ-
dam.

g

AUCTORE
ANONYMO.

h

i

k

l

» posuit potentes de sede, et exaltavit humi-
» les *h*. » Perversa plerumque multatur locutio,
ut in Balaam, qui pecunia corruptus, quod an-
tea vetuit, postea docuit *i*. Perversa operatio
in multis milibus, et tamen speciatim in Abso-
lone, qui mortem patris crudeliter sitiens, ux-
ores ejus stupravit, quod mox ultio digna ult-
a est *k*. Hi sunt tres mortui, quos suscitavit Domi-
nus *l*: Primum in domo, quod significat mortem
iniqui cogitatus, in cordis cubili latitantem:
secundum in porta, mortem designans locutio-
nis contractam peccamine et operationis: ter-
tium in tumba olentem, mortem insinuans usu
et consuetudinis delectatione perpetuatam, sub
lapide desperationis, ne homo resurgere queat,
aggravatam, ut dicitur:

Mens mala mors intus; malus actus mors for-
ris usus:

Tumba, puella, puer, Lazarus, ista no-
tant.

Lapis enim tegit, premit, occulit.

CAP. VIII.
Altera gra-
vissime de-
cumbens, fa-
cto voto, con-
festim sana-
tur.
* an Georgii?
* Joan. ab.
Khunstel-
wang

25 Non impar miraculum Pater misericor-
diarum et Deus totius consolationis operatus est
in viculo quodam, vicino ecclesiae beati Georgii*,
quae Chustelwane* nuncupatur. Uxor cujusdam
Gotfridi mirabili et miserabili languore diutino
ardore excocta, ad extrema est deducta. Luxit
et clanguit, nocte ossa ejus doloribus perfora-
bantur, die vero sine intermissione cruciabatur.
Maritus ejus, lugubri querimonia caput et ma-
nus contorquendo, lectulo languentis adhæsit;
proximi et noti flentes et dolentes eam circum-
steterunt: jam etiam exequiæ parabantur, et
extrema vitæ officia ordinantur. Cum jam vita-
lis halitus funditus intercipi videretur, incidit ei
cogitatio, si, Dei donante clementia, ad vitam
rediret, Lambach se profecturam, tumultumque
beati Adalberonis orationibus visitaturam, et
suffragium petituram. Et ecce, repente oculos,
caligine fugata, aperit, lingua in vocem erup-
pit, se meritis beati Pontificis morte et dolore
ereptam, interventu ejus se salvatam astruit.
Mox stratu spreto, erigitur, ad ambulandum for-
titer nititur, monasterium beatæ Dei Genitricis
ingreditur, sana cum gratiarum actionibus do-
mum revertitur.

CAP. XI.
Vir quidam
nobilis miles

n

24 Quidam ex ordine militantium Scumber-
gensis n curiæ, longa infirmitatis tabe exha-
ustus, cum diu, ut languorem aut auferret, aut
differret, aut pudoris gratia dissimularet, et
ultra dictam virium suarum peditando laboras-
set, tandem gressu nutante deceptus, baculi
auxilio destitutus, in grabatum corruens, ulti-
mum videbatur trahere spiritum. Ossa enim ejus
diutino febrium ardore excocta extabuerant;
omne corpus, pelle desuper ossibus ad instar
fidis extensa, livor immoderatus dissipaverat;
vultus, forma penitus humana amissa, omni ex
parte follicaverat *o*; fenestras oculorum tumor
immanis adeo obtexerat, ut jam non oculos, sed
stigmata bina in facie videres.

Nam velut inclusi cæco clauduntur in antro.
Cibi jam desiderati, jam parati, jam oblatis, sunt
ab eo *p* fastiditi, repudiati, rejecti.

p
longa tabe
pene consum-
ptus, consu-
lentibus ami-
cis,

23 Turba parentelæ, plangens eum, quasi
unigenitum, venere singuli de mansiunculis
suis, ut pariter visitarent eum et consolaren-
tur: videbant enim, dolorem esse vehementem.
Hortantur eum jugiter ad Dominum vigilare, in
fide fortiter stare, viriliter agere, insidiarum
inimici versutias invocatione Sanctorum longe

repellere, ad Dominum toto corde, toto deside-
rio, confessione purissima pœnitentiaque Deo
placita converti, Sacramentis Christi, Christia-
næ Religioni, immo saluti a Deo institutis, præ-
muniri, opera tenebrarum abjicere, armis lucis,
satisfactionis medela indui, ut bene de eo jam
diceretur: « Confessionem et decorem induisti,
» amictus lumine » (gratiæ cœlestis) « sicut ve-
» stimento *q*. » Ad postremum admonetur, quod
primum et ultimum omni curandum est homini,
de salute animæ oppido cogitare, rebus peritu-
ris divitias cœlestes comparare, ut post exces-
sum requiem æternam possideat, et lucem per-
petuam obtineat.

26 Bene, inquit ille, amici, bene sapienter-
que proceditis, sane suadetis, congrue mone-
tis *r*. Nam et dolor gravis urget, angustiarum
moles cogit, tribulatio imminens, ut ad Facto-
rem misericordiæque Autorem convertar, docet.
Sed vae ei, qui fugam suam ad hanc hyemem
distulerit, qui preces suas supplicationesque et
opera misericordiæ, Evangelica autoritate elu-
cidata, usque ad horam, cum oculus caligat,
lingua palpitat, manus aret, pes gressu caret,
neglexerit. Ista est, puto, nox, ut a doctoribus
percepi, in qua nemo potest operari; solius Dei
providentia colligit, sive longe, sive prope sit
infernus, ubi nemo ei confitebitur. Quid enim?
Omnia mundana gaudia, centum aut pluribus
annis ducta, in æstimatione æternorum sunt
tanquam dies hesternæ, quæ præteriit. Utinam
modo tantum fides mea in Christo roboretur,
utinam extrema dies in Christi confessione clau-
datur! Atqui, ne omnino desperemus,

Spem tribuit nobis confessio sera latronis;

Ne vel in extremis desperet quisque fidelis.

27 Nam idem, de quo loquimur, eloquentia
et subtili scientia pollebat, adeo ut etiam cle-
ricorum inscitiam, sicubi in divinis exorbitas-
sent, cate et caute satis reprehenderet. Ne quis
hoc non credat, audiat ipsam Sapientiam ex
ore Altissimi prodeuntem, in Evangelio prote-
stantem: « Filii hujus sæculi prudentiores filiis
» lucis in generatione sua sunt *s*. » Et conver-
sus ad circumstantes: Ite, ait, quæso, ite, ossa
cruciatibus assiduis terebrata plaustro impo-
nite, Lambach ad sepulchrum beati Adalbe-
ronis me perducite. Confido enim in Domino,
quia, interventu ejus et obtentu merear absolvi
de durissima angustiae instantis catena. Parue-
runt, ægrotum vehiculo impositum ad locum
præfatum perduxerunt, tumultu beati Præsulis
adhibuerunt, orationum et oblationum lege rite
percelebrata, ad sua redierunt. Exin labentibus
sensim et resolutis dolorum vinculis, recupe-
ratis corporis viribus, convaluit ad laudem et
gloriam Redemptoris nostri.

E
ad Beati se-
pulcrum ad-
vectus, sensim
convaluit.

s

F

CAP. X.
Curator præ-
dii ecclesiae
S. Blasii e su-
bito malo mo-
ribundus

28 Ecclesia beati Blasii in aprico constituta
habetur loco, fluvio quodam præterfluente, sil-
vaque spatiosa et speciosa eam ambiente, quæ
ferax bestiarum et ferarum venatui est aptis-
sima, et pascua pecorum ibi inveniuntur uber-
rima. In circuitu vero ecclesiae monticuli consur-
gunt, naturali tumore terræ editi, intrinsecus
cryptas nativa exesas lege occultantes, quasi la-
tibula refugiis hominum præparata, ut, si forte
videres beatum Blasium, persecutionis rabiem
declinantem, putares, ibi aliquando delituisse,
et bestiis ad se causa tuitionis et medelæ con-
fluentibus (sicut de eo legitur) benedictionis
gratiam obtulisse *t*. Hospes ibi mansitabat, qui
ecclesiae

q

ut ad mortem
se præpara-
ret,

r

E

F

t

A ecclesiae jura operose salubriterque procuraret, armenta quoque bouum et greges ovium ibi stabilitos, et caetera usui Fratrum militancia attentius conservanda gubernaret. Is viribus corporis repente coepit destitui, et nimio febrium ardore fatigari in tantum, ut, eo in lectulum corruente, in solo flatus vitalis pectusculo palpitaret. Vox ejus intercepta erat, compages membrorum ejus, acsi abscissas putares, emarcuerant, et jam de sola sepultura ejus agebatur.

et demonum
larvis,
u

B 29 Appropinquabat autem dies anniversarius depositionis beati Pontificis, quo memoria ejus solemniter celebranda foret u. Jam dies decessit, et nox, ægris nocua, accessit, cum jam velut exanimis miser jaceret, et amici frequentes ad observandum ejus exitum vigiliis instarent, paululum post quartam vigiliam noctis, obdormiscentibus præ nimia lassitudine vigilibus, parietes cubiculi, in quo cubabat, tigna, asseres, tegulas aviculæ teterrimæ, in modum vesperilionum, passerum, hirundinum, operuerant, parietibus tegulisque adhærentes et inhærentes. Phantasmata etiam quædam horrida, aspectu crudelissima, in rimis parietum, nudatis dentibus morsum minitancia apparebant; quorum visio terribilis miseram animam fluctuantem, super quam linguis, more canum nimio solis ardore æstuantium, ejectis anhelabant, cruciabat. Istas, puto, esse bestias, de quibus Psalmista: « Ne tradas, » inquit, « bestiis animas » confitentes tibi: et animas pauperum tuorum » ne obliviscaris in finem. »

de quibus va-
ria hic memo-
rantur,

30 Hæ bestiae nefandissimæ in obitu cujusque hominis, ut sæpius probatum est, turmatim conglomerantur, si forte quid peccatorum in seculo contractorum, quæ minus emundata homo secum sola pertrahit, in anima reperiant, quo eam ad tartara cruciandam rapiant: sed divina eos vetat misericordia, ne tantum noceant, quantum volunt. Ne quis hoc non credat, manifestius id ipsum liquet in transitu beati Martini, qui, dum migraturus esset ad Dominum, bestiam sibi cruentam adstare vidit, quam confutata a se repulit x. Ecce sanctus, innocens, impollutus, segregatus a peccatoribus, et excelsior cælis factus, a bestia cruenta tentatur, insidiis et laqueis ejus irretiri putatur; quid de his æstimandum est, qui usque ad finem vitæ, quasi jumenta, in stercoribus putrescunt?

vehementer
afflictus, post
Beati appari-
tionem,

C 31 Cumque in hac agonia fluctuans, luctando anima laboraret, ecce, repente persona aspectu dignissima, quæ se cultu vestium pontificem declararet, habitaculum ægrotantis ingreditur, lumine circumamicta immenso, ad cujus præsentiam nox fugit, et lux in habitaculo refulsit: phantasmata etiam avicularum nigerrimarum, quæ omne pavementum cæco horrore obtexerant, reptando et volitando secreta angulorum petebant, oculere se gestientia. Ingressor vero nihil cunctatus ad lectulum accedit languentis, caput triste manu blanda permulcet, faciem imbribus lachrymarum perfusam abstergit: nam et reliquam partem corpusculi sudoris violentia adeo irrigaverat, ut linteamina corpori superjecta humectasset. Ad cujus tactum vita, quæ recesserat, redit; spiritus faucibus vix inhærens reviviscit, homo pæne mortuus rursus animatur, officia membrorum sensim redintegrantur, vigoribus receptis. Ille denique verbi jussione, signique salutaris benedictione phalanges tetras, horridas et fuliginosas eliminavit,

Octobris Tomus III.

abegit, effugavit; et sic visio, quæ apparuerat, ab oculis ejus ablata est.

AUCTORE
ANONYMO.

32 Cum autem rursus noctis ad terminum properaret, jamque Titan, Oceano emergens, suo jubare mundum illustraret, vigiles exitum ægrotantis opperientes et observantes, ocyus exciti, ad lectulum feruntur languentis, æstimantesque eum mortuum, aure vicinius adhibita, sonum aliquem captare gestiebant; dein pulsando, stimulando, sæpius ac sæpius quæritando, an vivat, necne. Ille, ut lumina pandat, omni conamine luctatur, et linguam emortuam ad loquendum, qua poterat, infringens, visionem paucis, quam viderat, reserat, qualiterque sibi sit redditus, expromit; ut, fluvio transito, ad monasterium Dei Genitricis perducatur, orat, quo solemnibus Missarum eo die celebrandarum interesse mereatur. Illi, solito lætiores effecti, utensilia plaustris applicant, ægrotum ad monasterium ferunt. Ibi geminorum manibus exceptus bajulorum ad sepulchrum beati Pontificis perducitur; exin expletis Missarum solemnibus, sola Dei dextera sublevante, erigitur, omni plebe, quæ eo die supervenerat, aspiciente et adstipulante, domum sanus regreditur.

petiit ad Bea-
ti sepulcrum
vehi, indeque
incolumis do-
mum rediit.

E

33 Ne mireris, vel dubites, satellites satanæ in varias transformari formas ad decipiendas fidelium animas; quoniam, ut veraciter probatum est, exoticos et alienos, permittente Domino, audent sibi assumere decores, sicut de capite ipsorum dicitur: « Ipse satanas transfiguratur se in angelum lucis y. » Nam quia mille habent artes nocendi, mille modis, mille imaginibus, diversis se hominum conformant qualitatibus. Acriter Deo remisse militantes impugnant, acrius studiosiores, acerrime eos, qui contra aereas potestates viriliter dimicant, impetunt: quod evidentissime in Vita S. Antonii z probatur. Non autem quisquam autumet, propter assumptivas lucis momentaneæ induvias, antiquæ et nativæ eos amittere horrorem nigredinis aa; verum sciat, tales fore postea, quales fuerunt antea; quia nulla societas luci ad tenebras, nulla conventio Christi ad Belial.

Auctoris pa-
rerga de dæ-
monum frau-
dibus

y

z

aa

34 Non solum autem spiritaliter, sed et corporaliter sit ista dementatio; sicut liquet in illis, qui magicis artibus et præstigiis argutissimis oculos aspicientium pelliciendo venantur, ut videre tibi videaris, eos producere reptantis cujuspian feræ genus, integra scindere, scissa resarcire, diversas imagines, diversas fingere rerum species, multiplices bestiarum quasi nova creatione fingere formas, alias fugientes, alias ocyus insequentes, utrasque labore continuo deficientes; casas a loco suo dimoveri, et alias machinatione inscrutabili transferri. De assumptione, vel potius usurpatione, falsaticæ bb dæmonum gloriæ habes in Registro, ubi Johanni diacono, ad lumen lucernæ noctu scribenti, hostis ille antiquus ad eum acriter deterrendum et lumen extinguendum apparuit. Quem mox pius pater Gregorius, cujus Vitæ summam jam imposuerat manum, consolatione paterna recreavit, et, quem vidisset, ei declaravit cc.

et illusioni-
bus.

f

bb

cc

ANNOTATA.

a Teste Pezio, in ora codicis Lambacensis eadem manu leguntur hæc annotata: Tria vocabula, fluvii, Wisbach, Cidelbach, Lambach.

b Illic rursum, ut sæpe alias, Lambacensem monachum scriptor se indicat.

61

c In

AUCTORE
ANONYMO.

c In editione Joan. abb. : Flaventia culta.

d In margine Codinis Lambacensis, eodem Pezio teste, eadem denuo manu adscriptum legitur : Uxor Heinrici de Lidelaren.

e Psalm. 50, v. 10 : Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

f Psalm. 144, v. 18 : Prope est Dominus omnibus invocantibus eum.

g Danielis cap. 4.

h Lucæ cap. 1, v. 51 et seq.

i Lege librum Numer. capp. 22 et 5 seqq.

k Lege lib. II Regum capp. 16 et 18.

l De Jairi filia a Christo Domino a morte resuscitata lege Lucæ cap. 8; de filio viduæ, Marci cap. 5; de Lazaro Joan. cap. 11.

m Apud Joan. abb. perperam : Fortis.

n Ibid. Schaumburgensis. Opinor autem, hic indicari vetus castrum Schaumburg apud Esserdingam, vel Everdingam, munitum oppidum Austriæ Superioris, ac tribus circiter milliaribus Germanicis Lincio, Lambaco vero sex circiter distans, nisi fallant tabulæ topographicæ. Habuit autem castrum illud suos proprios comites, Schaumbergenses ab illo dictos, ex quorum

B proinde seu familia seu curia fuerit is, de quo hic sermo est.

o Id est, opinor : Intumuerat.

p Apud Joan. abb. vitiose : Adeo.

q Psalm. 105, v. 1 et 2.

r Hic excisæ sunt (inquit Pezius) integræ duæ paginæ in Msto, quarum jacturam ex Johanne abbate resarcivimus.

s Lucæ cap. 16, v. 8.

t Vide hujus sancti episcopi et martyris Sebastiani Acta prima, cap. 1, in Opere nostro ad diem 5 Februarii.

u Sæculo itaque decimo tertio incunte, aut forte etiam citius, jam solebat annua B. Adalberonis memoria Lambaci sollenniter celebrari; quod pro immemoriali ejusdem cultu juverit observasse.

x Gesta S. Martini Turonensis episcopi, de quo hic, illustranda venient ad diem 11 Novembris. Verum quod in hisce legatur dæmon ei decumbenti apparuisse, nequiquam sequitur, id omnibus moribundis, maxime peccatoribus, contingere; aut, quæ sibi visus fuit, febricitans hic memoratus videre, vere dæmonum phantasmata fuisse, cum

C ex febrium æstu delirantibus similia sæpe numero contingant.

y Epist. 2 ad Cor., cap. 11, v. 14.

z Hujus sancti abbatis gesta illustrata apud nos sunt ad diem 17 Januarii.

aa Hæc morali sensu de perversitate dæmonum, per peccatum contracta, interpretare : neque enim illi ullum colorem habent, nec perversitas ipsis nativa est.

bb Joan. abb. e mentitæ.

cc Lege, si placet, Vitam laudati S. Gregorii Magni Papæ, per eundem Joannem diaconum scriptam, lib. IV, cap. 17, num. 100 in Opere nostro tom. II Martii, pag. 210.

D

CAPUT III.

*Alii variis morbis malisque
per ejusdem beati Episcopi
opem liberati.*

Stadiis viginti minus, quam inter Hierusalem et Emaus a, ut opinio æstimat aliquorum, distat a Lambacensi loco nemus, quod a latitudine nomen mutuavit b, cujus compendia si quæ esse possunt, redituumque circumjacentium, privilegiato jure altario beati Petri Salzburg c deserviunt. Huic, ut illius juris est regionis, custos deputatus erat, quem vulgo Nemorarium aut Foresticum, quasi foresti custodem nuncupamus d; qui solerti curiosaque vigilantia super custodia sibi credita sollicitaretur, ne aut publico violentorum incursu, aut furtiva vulgi strage nemus illud extirparetur. Hujus uxor e, dum in una dierum staminibus nendis, ut huic

CAP. XI.
Custodis nemoris uxor subito malo misere correpta,

a

b

c

d

e

E

f

postridie, quam ad Beati tumbam adducta fuit,

g

h

i

F

k

plane sospitatur.

l

m

n

36 Exin g officium linguæ ei adimitur, victus potusque item intercipitur, et nil, nisi suprema dies expectatur. Hæc gesta sunt in die Martis, et dolor ille indies augmentatus est usque ad diem Veneris, in quo celebris Exaltatio sanctæ Crucis h annuo cursu obvenit. In articulo hujus diei vir mœstitudinis angaria i confractus, utensilibus plaustris coadunatis, et uxorem superimpositam Lambach perduxit, omnibus occurrentibus casum mulieris lugubrem demonstrans, consilium quærit, medicinam, qua virtus recuperari queat, expetit. Omnibus unanimiter consulentibus, divinæ se magnopere dedere clementiæ, opem votis intimis cælestis efflagitare medicinæ, Sanctorum patrocinia, Sanctorum imploranda auxilia, ut, eis median-
tibus, ostium misericordiæ illi aperiatur Dominus; adquevit k, credit, lachrymis suffusus ad tumbam beati Adalberonis accedit, mulierem morbidam secum adhibuit, votisque rite percelebratis, sacris etiam altaribus orationis affectu salutatis, ad sua mox rediit.

37 Postero die illucescente post Exaltationem sanctæ Crucis e vestigio instabat sollemnitas Dedicationis templi Lambacensis; et ecce, dum via panditur processionem, hac die nullatenus, nisi summa necessitudine l, omittendæ, adest vir non humili repletus tripudio, qui pridie tristitiæ absorptus recesserat baratro, cum muliere sanata jam, facie jam redintegrata, et in sede nativæ dispositionis relocata m. Quæ enim paulo ante, forma naturali amissa, obliquo ac distorto vultu horrorem aspicientibus incusserat, linguaque quasi trisultata balbutiendo confusos vix edidit semilatratus, nunc n clara voce
meritis

A meritis beati Præsulis se ereptam, se salvatam vociferat *o*, universis Dei gratiam declarat; omnisque cœtus, qui gratia diei festi eo die convenerat, Deum laudibus exultat.

CAP. XII.
Pauper ex
diuturno
languore ma-
nuum et pe-
dum usu de-
stitutus,
p

38 Pauperculus quidam, mirabili et miserabili languore tabescens, vi febrium adeo est excoctus, ut non solum diutino, sed et *p* annuo deficere morbo videretur, utpote cui propter paupertatis sterilitatem nec medicorum peritia, nec cibi lautioris succurrerent suffragia. Nulla sibi certa patria, nulla prorsus propria habitationis ædícula; sed, quamdiu sibi licuit, hac et illac vagabundus textrinæ artis peritia lucratus vitæ transeuntis victualia. Atqui dum deficeret virtus ejus, dum sopita fuissent manuum officia, quieverunt pariter temporalis subsidii adminicula. Cumque alienas incoleret ædes, et omnibus super eo tædio affectis jam exosus haberetur, jam fœtoris intolerantia omnis homo gravaretur, a notis et exteris spernitur, contemnitur, quasi abominabilis abjicitur.

curante soro-
re, ad eum-
dem tumultum
rectus,

39 Dein ab aliquibus Deum timentibus Lambach perducitur, in hospitio pauperum colligitur: ibi tenetur, ibi fovetur, ibi humane satis tractatur, donec memoria ejus apud suos sepe- litur, donec oblivioni, tanquam mortuus a corde, traditur. Erat ei soror æque egena, stipem modo labore manuum, modo mendicando, conquirens. Quæ veniens *q* visitare et consolari fratrem, doloribus continuis tabescentem, fletum deduxerunt oculi ejus, commota sunt etiam viscera ejus super fratre suo. Exin muliebris oblita levitatis, animumque virilem femineæ interserens, immo præponens fragilitati, tota ad Deum convertitur, fratremque sibi paria sentire hortatur. Et quia pedes ei officium assuetum negaverant, gestatoria a quibusdam petita et accepta, ossa *r* fratris lurida et semimortua imposita, bajulis accitis, tumulto beati Adalberonis advecta exponit.

membrorum
usum ac sen-
sim integram
sanitatem re-
cuperat.

40 Ad postremum, quod unicum aestimabat, asylum, orationem ad Dominum cum ipso et pro ipso fudit, singula altaria gemitibus inenarrabilibus revisens, celerem salutem videre meruit et virtutem. Nam ad fratrem rediens, misericordia misericordis Dei invenit eum jam melius habentem, baculi solatio se subrigentem, quem nuperrime, quasi paralyticum, reliquerat jacentem, parum a Lazaro, excepto vitali habitu, distantem. Adhuc tamen, quasi novus ambulator, gressu titubabat, adhuc membra debilia, longa *s* febrium ardore exhausta, ad instar infantis deambulare gestientis, nunc stantis, nunc labentis, nunc se subrigentis, nutabant; sed sensim de die in diem in melius proficiens pristinae sanitati meritis beati Pontificis redditus est. Nulla hæc vetustorum relatione cognovimus; sed, quæ scripsimus, oculis perspeximus, manibus tractavimus: nec operæ pretium fore, putamus, alieno hæc fulcienda testimonio, quæ nobis coram positis divina evidentem operata est virtus.

CAP. XIII.
Quidam fa-
ctus mutus,
t

41 A monasterio Lambacensi miliario fere uno in edito montis loco ecclesia *t* beati Laurentii martyris constituta habetur; in circuitu vero prominent montana, in primordio creationis mundanæ nativo tumore ex gremio genitricis terræ prolata. Secus hanc etiam viculus non grandis disponitur; dein per agros raræ sparguntur casulæ, colonis satis *u* aptissimæ. Ex his ergo unus, permittente eo, qui possedit et fecit et creavit nos, mutus efficitur; et dum

diu verecundia percussus, casualia celat facta *x*, dum intrinseca in dies augmentantur cruciamina, dum cor ejus, ultra quod dictu incredibile sit *y*, anxiatum conturbatur, dum præstolatur, ut peremptum vocis organum vocis gratia rursus ditaretur, spe sua fraudatur; quia nondum venerat hora ejus. Permanet itaque mutus, et alter Zacharias, ingrediens aut egrediens, erat innuens populis, et quidquid officio linguæ declarare debuisset, quodam rotamine signorum, quæ mater artium *z* eum docuerat, portendebat.

42 Alii vix conjiciendo ex his, quæ videbant, modicum quid intelligebant; alii parum attendebant; alii (sicut ubique claret *aa*, sagena Dei malos cum bonis trahit) miserum mirabiliter mutientem deridebant, seipsos minus considerantes, quia omnes in manu Dei, sicut lutum in manu figuli, sumus *bb*, et ipse fecit nos, et non ipsi nos. Flebat miser in secretis suis, affectuque mentis voce incondita Dominum, ut de vinculo improprietatis hujus eum absolveret, deprecatur. Tum vero quibusdam amicis suis eum instigantibus, toto mentis ac cordis affectu ad Dominum convertitur, jactat cogitatum suum in Domino, assumptisque sociis paucis, ad sepulchrum beati Adalberonis proficiscitur. Clam oratorium ingressus, humiliter humi ante sepulchrum provolvitur; et quia orare minus sibi licuit, intensionem orationis, compunctionem cordis, votum intimæ devotionis cum lachrymarum suspiriis Domino fideliter obtulit. Nec spe frustratur, licet statim effectus orationem non sequeretur; quia nec Paulus mox, ut oravit, exauditus est ad voluntatem, exauditus est autem ad utilitatem *cc*; nec nos, oratione Dominica perorata, statim accipiemus regnum Dei, pro quo petimus.

43 Tertia tamen demum die ille, qui meritis Baptistæ aperuit os Zachariæ *dd*, meritis beati Præsulis aperuit os muti, et loquebatur recte. Futuro autem die Dominico Lambach regreditur, coram Fratribus et ecclesia, quæ eo die convenerat, gratiam quæsitam et adeptam confitetur, quorum testimonio, quod prælibatum est, roboratur. Videsne, quam magnifice Dominus Sanctum suum mirificavit, quem etiam hoc in facto Baptistæ suo æquiparavit *ee*? Nec indignum aut impossibile tibi, quod dictum est, videatur; cum etiam ore Veritatis omnes ad vitam prædestinati non modo angelis æquales, sed et angelos futuros fore insinuantur *ff*, ut ibi: « Angeli eorum semper vident » faciem Patris mei *gg*. » Et Zacharias, « Labia. » inquit, « sacerdotis custodiunt scientiam, et » legem requirent ex ore ejus: quia angelus » Domini exercituum est. »

44 Equipollentiæ Johannes consonat: « Scimus, » aiens, « quoniam, cum apparuerit Dominus, » minus, similes ei erimus: quoniam videbimus » eum, sicuti est. » Audi adhuc, quid alias Salvator profiteatur: « Ego dixi, dii estis, et filii » Excelsi omnes; » eos appellans Deos, ad quos sermo Dei factus est. Unde Hieronymus, « Si » similitudo, » inquit, « Sanctis repromittitur, » veritas non negatur. » In primordio descriptionis signorum, si curiosus recolās, invenies paralyticum et claudum meritis beati Adelberonis curatum: nonne hæc a Deo sibi collata virtus æqualem eum Apostolis fecit et facit *hh*? Non enim Sancti, quorum consors jam in cælestibus est, cum quibus jam fulget in regno Patris eorum,

AUCTORE
ANONYMO.

x

y

z

fusus ibidem
tacitis preci-
bus,

aa

bb

E

cc

tertio post die
loquelam re-
cipit. Aucto-
ris ad hæc
dd

ee

F

ff

gg

observatio:

hh

AUCTORE
ANONYMO.CAP. XIV.
Puella pau-
percula, diu-
turnis febr-
ibus admodum
languida,

ii

dum visione,
ut putabat,
prævia, Lam-
bachum vehi-
tur,

kk

* Joan. abb.
ei imponit

* imo quod

eo appulsa
moritur.

* i. e. esse

ll

mm

eorum, virtutibus ejus invident, immo con-
gaudent; dummodo similtas imprudentium ho-
minum non deroget illi.

43 Vidua vitam beatam in castimonia æmu-
lans, unicam habuit filiam, cum qua diaria,
sine quibus vita ista nequaquam geri potest,
labore manuum (ut filiorum Adæ lex est) quæ-
sivit, rarius, quam sibi expediret, ægre con-
quisivit. Filiam jam adultam, annosque maturos
intransem, ut per se potius assuesceret sine ad-
miniculo materno sibi necessaria providere,
mater deseruit, ne, dum pauper pauperi adhæ-
reret, utraque periclitaretur. Ad instar avium,
quæ pullos suos, ad plenos educatos, ad volan-
dum satis expeditos, morsibus et alarum ictibus,
quæ sunt tela et arma earum, a se repellunt, ne in
æternum parentum providentia, sed sua discant
pasci industria et solertia; qui dum parentibus
molesti sunt, circa volucritando ii, vociferando,
apertis rostris hiando, alis expassis victum men-
dicando, non exaudiuntur; quia, si semper
exaudirentur, utrique inedia consumerentur.
Filia autem paupercula, processu temporis vi
febrium correpta, viribus corporis repente cœ-
pit destitui, et, quamdiu licuit, ubique vaga-
bunda languorem fallere tentabat, si forte mu-
tato aere dolor ejus mitigaretur.

46 Tandem febris infusa medullis corpus ejus
excoxerat exhaustum, adeo ut in lectum cor-
ruens per sex menses sine spe recuperandæ sani-
tatis cruciaretur. Crebro mater venit filiam vi-
sitare ægotantem; sed succurrere ei nequiens,
ad sua repedabat. Interim, dum doloribus con-
tinuis terebratur corpus, dum vexatur animus,
occurrit ei signorum gratia, circa tumbam beati
Adalberonis actitata: et obdormiscens in visione
perdocetur Lambach proficisci, misericordiam
petere, ut accipiat, quærere, ut inveniat; et, si
perseveraverit pulsans, apertionem pollicetur.
Hæc non solum semel, sed secundo et tertio ei
apparuit; sed egestas paupertatis kk, ne ad
votum perveniret, obstitit. Tandem anni spatio
fere emenso, mater adest gemebunda, et filia
invehitur contra eam iracunda, cur eam sineret
in foetoribus vitam finire, cur ope illius illo non
perduceretur, ubi, sicut plurimi, ita et ipsa
misericordiam consequeretur? His compuncta
sermonibus, his vulnerata minis et terro-
ribus, ubique anhela discurret, nunc orando,
nunc supplicando, equum et vehiculum prece
et brevi merce conquirat, filiam seminecem su-
perimpositam *, cursum versus Lambach ad
tumbam beati Viri, ad quam animus ejus fla-
grabat, cujus aspectum totis desideriis anhela-
bat, dirigit, et flumine transito, qui * in mar-
gine montis, oratorium beatæ Dei Genitricis in
vertice gestantis, præterfluit, mox ut navicula
portum attingit, anima languentis, carnis abso-
luta ergastulo, portum salutis et quietis adiit.

C

47 Nam a cymba in proximam delata taber-
nam feliciter expiravit, et mater, quæ pro via-
tico et oblatione natæ detulerat, exequiis ejus
impendit. Exin in cymiterio beati Johannis Ba-
ptistæ sepulta, Domino spiritus, terræ carnis
materia commendatur. Unde quis ambigat, hanc
beato Episcopo a Domino præstitam fore * vir-
tutem, ut paupercula illa ægritudinis nodis et
vinculis mortis erepta requiem celerem, obi-
tumque felicem sit consecuta ll. Videres jam
impletum, quod Propheta ait: « Juxta est Do-
minus his, qui tribulato sunt corde, et humiles
» spiritu salvabit mm. » Tale quid habemus de

beato Martino nn, qui, dum imperatorio edicto D
custodiæ publicæ mandatur conservandus, po-
stero die barbaris pugnaturis objiciendus, Do-
minus meritis ejus exemit pugnæ necessitatem,
ne vel aliorum nece Sancti violarentur obtutus.

48 Quia bina paria præ manibus habemus
miracula, operæ pretium est, ut, sicut tempore
et effectu, uno tamen in loco, uno et in sexu
actitata, discreta sunt; ita et nos ea cudendo
ex amussim distinguamus. Superius enim præ-
libatum oo in Cœna Domini, sequens vero in ca-
pite jejunii pp patratum est miraculum. Mulier,
genere et rebus pertenuis, de finibus Austriæ,
ex civitate, quæ vulgo Wiena qq nuncupatur,
dum ad instar clientularum pro quæstu anxie
laborat cottidiano, vespere Sabbati ante Puri-
ficationem sanctæ Mariæ, dum Sabbatismum
sabbatizando observare debuit rr, prævarica-
trix divinæ facta est legis, in jus ss operi ultra
solutum incumbens servili. Nam sinistra librans
harpaginem tt, dextera autem circumrotans fu-
sum, ut staminum argute in harpagine compo-
nat fila, utrumque instrumentum utrique manui
tam firmiter ac insolubiliter inhæsit, ut nulla vi
trahentium, nullo argumento sibi invicem suc-
cedentium, erui quivisset. Ungues enim utrius-
que palmæ, pellem et carnem perterebrantes,
de stigmatibus vulnerum sanguinis eliciebant
guttulas; livor etiam vehemens adeo utramque
occupaverat manum, ut nil præter gemitum et
suspiria agere liceret.

49 Exiit ergo a civitate Wiena, sacra petitura
ac peragratura loca, Sanctorum imploratura
auxilia, quorum opitulationibus imminetia
queat evadere discriminum dispendia. Ut au-
tem breviter extrema tangamus acta, in ecclesia
beatæ Otiliæ uu virginis harpaginem ipsius in-
terventu amisit, fusum acriter adhuc cruenta
stringens manu, Lambach ad beati Adalberonis
tumbam detulit; et ubi manum lividam sepul-
chro adhibuit, meritis sancti Pontificis perdidit,
quo gravabatur dispendium, nacta feliciter,
quod quæsiit, salutis suffragium. Ipsa hora
pater monasterii cum universis supervenit Fra-
tribus, probaverunt et viderunt opera, quæ Dei
clementer operata est clementia. Erat autem
tunc annus Dominicæ Incarnationis m. cc. intus
dies vero Dominicus Paschæ ultimum in Kata-
logo computi elementi Q punctum obtinuit xx.
Hinc animadvertere potes, ubi caput jejunii
occurrerit yy, in quo acta sunt, quæ digesta
sunt.

ANNOTATA.

a Lucæ cap. 24, v. 43 dicitur castellum Em-
maus spatio stadiorum sexaginta a Jerusalem
abfuisse: quadraginta igitur stadiis, si recte com-
putavit biographus, nemus, cujus hic meminit,
distabat Lambaco.

b Apud Joan. abb. hic insertum legitur: Vul-
go Pratenau.

c Ibid. Altari beati Petri Salisburgæ.

d Ibid. Quem vulgo Nemorarium, aut Saltu-
arium, quasi nemorum saltuumve præfectum
appellamus.

e Notat Pezsius, hic denuo in ora codicis ea-
dem manu adjectum legi: Uxor Eberhardi de
Preitenowe.

f Joan. abb. Immodicus.

g Tota hæc periodus desideratur apud Joan.
abb., ubi post Recurvatur sequitur: Post hæc etc.
h Celebratur

CAP. XV.
Mulier divi-
nitas in ma-
nibus punita,
* Joan. abb.
referendo
oo
pp

qq

rr

ss

tt

E

partim in ec-
clesia S. Othi-
liæ, partim
in B. Adalbe-
ronis sospita-
tur.

uu

F

xx

yy

AUCTORE
ANONYMO.

- A h Celebratur hæc festivitas die 14 Septembris.
 i Varia hujus vocis apud scriptores medii ævi significatio legi potest in Glossario Cangii : hic usurpatur pro pondere seu gravitate mæroris.
 k Joan. abb. Acquiescit.
 l Idem : Nisi summa urgente necessitate.
 m Idem : Locata.
 n Idem : Tunc vero rediens.
 o Idem : Vociferatur ; ac mox infra : Declabat pro Declarat, et, Exaltabat pro Exaltat.
 p Id. Omnino.
 q Id. Quæ cum veniret.
 r Id. Huic ossa.
 s Imo : Longo, ut habet Joan. abb.
 t In ora codicis Lambacensis, teste Pezio, eadem manu appositum legitur : De ecclesia, quæ dicitur Pachmannen.
 u Joan. abb. Perquam.
 x Id. Fatale hoc celat factum.
 y Id. Ultra quod dictu credibile sit.
 z Id hic addit : Necessitas.
 aa Id. Claret, quod etc.
 bb Id. brevius : Quia omnes in manu figuli sumus.
- B cc Lege Epist. 2 ad Cor., cap. 12.
 dd Lucæ cap. 1.
 ee Hyperbolica comparatio est, quod, quemadmodum Zacharias amissam loquelam recepit in natiuitate seu circumcisione S. Joannis Baptistæ, ita vir iste facultatem loquendi, qua destitutus fuerat, per merita B. Adalberonis recuperaverit.
 ff Joan. abb. Angeli futuri insinuentur.
 gg Matt. cap. 18, v. 10. Joannes abbas, fortasse, quod adverteret, allegatum textum nihil huc facere, addidit alterum, Et item, inquit : « Equales angelis erunt, et sunt filii Dei, cum » sint filii resurrectionis. » Consule Luc. cap. 20, v. 36. Qui mox sequuntur textus sacræ Scripturæ, deprompti sunt, primus ex Malachiæ (non Zachariæ) cap. 2, v. 7 ; quam ob rem Joannes abbas pro Zacharia, Malachiam substituit : secundus ex Epist. 1 Joannis cap. 3, v. 2 ; tertius ex Psalm. 81, v. 6.
 hh Melius qualemcumque similitudinem potestatis, quam æqualitatem, hic memorasset anonymus noster, alludens ad curationem paralytici cap. 1 relatum, sanatumque a sanctis Apostolis Petro et Joanne claudum ab utero, de quo Lucas in Act. Apost. cap. 3.
 ii Joan. abb. Volitando, et mox infra : Expansis pro Expassis.
 kk Id. Sed res angusta domi.
 ll Nolim negare, pauperculæ huic fortasse satius fuisse, mori, quam sanari : at certe anonymus noster istæc multo rectius omisisset ; quid enim in eo miraculi est, quod mulier diuturno morbo contrita, accedentibus etiam vecturæ incommodis, moriatur ?
 mm Psalm. 53, v. 19.
 nn Colitur hic Sanctus die 11 Novembris, quo die ejusdem gesta illustranda venient.
 oo Superius a num. 10.
 pp Id est, Feria quarta Quinquagesimæ, seu Cinerum ; quæ caput, seu initium est jejunii Quadragesimalis.
 qq Alias Vienna, Germanis Wien, olim Vindobona, Austriæ caput, ejusdemque archiducum et Austriacorum Imperatorum sedes est, toti orbi notissima.
 rr Vide Annotata hic ad cap. 1, lit. t.

ss Joan. abb. Instantius.
 tt Colum videtur indicare.
 uu Nescio, an anonymus aliam hic designare voluerit S. Otiliam, quam Abbatissam Hohenburgensem in territorio Argentoratensi in Alsatia, quæ Martyrologio Romano inscripta est die 15 Decembris.
 xx Indicat, Dominicum Paschæ diem eo anno in diem 23 Aprilis incidisse, ad quem diem in vetustis Calendariis ad signandos Lunæ dies littera Q cum duobus punctis, seu jam tertium in eo lunationum cyclo signatur. Porro assignato anno 1204 Pascha vere incidit in diem 23 Aprilis.
 yy Joan. abb. Occurrere potuit. Cum ex dictis hoc anno 1204 Pascha celebratum fuerit die 23 Aprilis, caput jejunii, seu Feria quarta Cinerum, incidit in diem 10 Martii.

CAPUT IV.

*Aliquot alii ad ejusdem
 Beati tumbam incolumitate donati.*

Signis a et miraculis beati Episcopi longelateque divina gratia se dilatantibus, et non solum contiguas, sed etiam exteras regiones illustrantibus, de civitate Ratispona b mulier quædam, clausa lumina diu ferens, cum aliis, quibus eadem mens erat, Lambacense exiit visitare cœnobium. Quo perveniens, tumbam beati Episcopi fide ac devotione ambiens, orationem ad Dominum fudit, sacrificium contriti spiritus obtulit, misericordiam, quam quæsit, ocyus invenit, lumen oculorum amissum recipere meruit, cum gaudio repatriavit, quæ tristis pridem supervenit, nam non longe a monasterio, dum iret, illuminata est. Exin aliquanto interjecto tempore, cum adstipulatoribus veritatis rediit, die Dominico gratiam, quam percepit, ecclesiæ tunc congregatæ lachrymarum imbre perfusa aperuit : Gloria in excelsis Deo tollitur ; Deus in Sanctis suis mirabilis prædicatur.

51 Evolutis deinde aliquot diebus, anno videlicet ab Incarnatione Domini M cc xxv, xvi Kal. Octobris, ubi annuatim Dedicatio Lambacensis occurrit ecclesiæ c, venit vir quidam provectæ ætatis, de civitate juxta Anisum d fluvium sita, a quo et ipsa civitas nomen ANASUS accepit, tumultum beati Alberonis invisere ardentem sitiens. Nam fama virtutum beati Viri omnem hanc regionem resperserat ; propterea catervatim omnes populi gratia recuperandæ sospitatis eo tendebant. Vir ergo ille, de quo nobis sermo est, xx et eo amplius annis cæcus permanserat, et jam fere desperatus, hortatu sociorum, qui eum ducebant, cum summa intentionis devotione ad sepulchrum, pluribus jam signis clarificatum, accessit ; preces ad Dominum fudit, ut Pater misericordiarum et Deus totius consolationis amissum illi lumen redderet, qui cæco nato oculos aperuit e. Oratione completa, omni turba, quæ ad diem festum convenerat, inspectante, lumen recepit, et omnis plebs, ut vidit,

CAP. XVI.
Mulier cæca
post honora-
tum Beati tu-
mulum illu-
minatur :c
bCAP. XVII.
alter multis
annis amissum
visum
recipit ;c
d

e

AUCTORE
ANONYMO.

CAP. XVIII.
mulier con-
tracta,

f

g

h

* glorifican-
tium
* dicentium

CAP. XIX.
puer claudus
et mutus,

vidit, dedit laudem Deo. Facta sunt hæc tem-
pore vespertino ante noctis crepusculum.

52 Eadem nocte fidelibus ad sepulchrum
beati Episcopi excubantibus, mulier quædam
clenica f et omni corporis parte contracta (utra-
que enim manus ejus pectori adhærebat et in-
hærebat, acsi ænea riguisset, crura quoque
natibus innexa erant, ut jam, non mulier, sed
simulacrum videretur) aderat g. Quarta nam-
que vigilia noctis ante nocturnalem synaxim h,
manus et crura cum ingenti fragoris solvuntur
crepitu in tantum, ut tota turbaretur ecclesia.
Hujus rei veritatem, non duo vel tres, sed
plurimarum testificatur assertio turbarum, glo-
rificantes * Deum, et dicentes *: Gloria tibi Do-
mine.

53 Puer quidam, de ecclesia sancti Benedi-
cti, quinquennis, incessu pedum carens, alter
Zacharias mutus permanens, dum sacros cine-
res beati Pontificis cum comitibus veneratur et
honorat, parentes et amici pro sospitate pueri
preces fundunt ad Dominum. Ille subito erigitur,
ac ambitum sepulchri semel, bis, tertio-
que perlustrat. Clamor ad sidera tollitur, laus
illi concinitur, qui erigit elisos, solvit compe-
ditos, qui linguas infantium facit disertas :
nam, ubi puero gressus meritis beati Alberonis
redditur, mox apertum est os ejus, et loque-
batur recte.

CAP. XX.
alter item
puer utroque
pede claudus,

* i. parochia

54 Aliud miraculum, huic simile, congrue
subnectitur, ut cognoscat universitas fidelium,
quanta locus ille gloria sit dignus, quem Domi-
nus tot et tantis illustrat signis et virtutibus.
Non multo interjecto tempore, inter promi-
scuas turbas de prædicta barrochia * venit puer
septennis ad tumulum beati Præsulis visendum,
utroque claudus pede. Qui a parentibus, co-
gnatis et notis sepulchro sancti Viri applicitus,
orationeque fidelium consummata, puer sur-
rexit incolumis; et illi gloria concinitur, qui
omnes homines vult salvos fieri.

CAP. XXI.
atque puer
cæcus natus,
ad Beati se-
pulchrum sa-
nati.

55 Nec silentio prætereundum, quod una
Sabbati venit multitudo copiosa plebis, utrius-
que sexus et ætatis ad tumbam beati Patris
nostri venerandam. Inter quos venit quidam
cæcus a nativitate, a partibus Austriæ, et inter
nocturnalum synaxim non minima angoris mo-
lestia aperti sunt oculi cæci ad laudem et glo-
riam Jhesu Christi, Domini nostri, qui olim inter
homines conversans oculos aperuit cæci nati,
quod a sæculo non est auditum. Nam cum fe-
nestræ oculorum reserantur, sanguis erumpens
genas et maxillas ejus abundanter rigaverat ad
testimonium veritatis.

CAP. XXII.
Septennis
puer mutus
factus,

i

k

56 Non, ut paginam vacantem oneremus, sed
ut nomen ejus, qui facit mirabilia magna solus,
per merita Sanctorum suorum magnificemus,
miraculum silentio non supersedeamus, simile
videlicet, ut beato Zachariæ, legimus, evenisse,
ad notitiam posterorum stylo memoriali trans-
mittamus. Puer quidam septennis de villa, eccle-
siæ Lambacensi vicina, Hofarn i dicta, proxima
nocte, quæ festum sancti Michaelis antecedit,
in somnis k officio linguæ destitutus subito ob-
mutuit, et usque ad octavum diem ejusdem festi
mutus permanens, non modicam tristitiæ que-
relam amicis suis advexit, nonnullis tamen levi-
tate puerili id fieri arbitrantibus; sed per pro-
gressum temporis de veritate hujusmodi eventus
dolentibus.

57 Instabat siquidem anniversarius dies beati

confessoris Alberonis episcopi, qui semper
octava die Angelorum occurrit l, quo plurimi
causa orationis Lambacensem locum student
invisere; cum quibus etiam parentes dicti pueri,
ipsum secum ducentes, divina spe animati, et
meritis beati Præsulis confisi, iter arripuerunt.
Itinere vero nondum confecto, dum jam adpro-
ximarent monasterio, puer subito in verba pro-
rupit, et materteram suam nominatim vocans,
solutum esse vinculum linguæ suæ, lætabundus
affirmavit. Unde magno perfusi gaudio, tam
parentes, quam alii concomitantes, mœnia ec-
clesiæ subeunt, et sepulchro pii pontificis Albe-
ronis se oraturi prosternunt, gratesque Deo
reddiderunt. Exin res, ut gesta erat, Fratribus
monasterii, et omni, qui supervenerat, populo
panditur, et Christus gloriosus in Sanctis suis
prædicatur.

58 Puer m quidam mendicus ex casu factus
mutus ad monasterium Lambacense causa ali-
moniae erroneus n pervenit, et aliquamdiu ibi
elemosyna sustentatus, tumbam beati Præsulis
gratia devotionis in vigilia Apostolorum Phi-
lippi et Jacobi jejunos adiit; et quia lingua non
poterat, intimis cordis suspiriis suffragium atten-
tius precabatur. Debilitate vero et mora devo-
tionis aliquantulum fatigatus, fessus in tumbæ
marmore obdormivit : cum vero evigilasset,
sensit, se officium linguæ recepissee, et, quod
prius nutu postulaverat vitæ egentis subsidium,
postmodum, solutis linguæ vinculis, perfecte
loquendo meritis beati Præsulis, quem in somno
sibi apparentem, et digitos sibi in os mittentem
viderat, ab omnibus requisivit o.

D
dum ad eum-
dem tumulum
ducitur, lo-
quelam reci-
pit.

l

CAP. XXIII.
Alteri muto
ad ejusdem
tumbam lo-
quela resti-
tuta.

m

n

E

o

ANNOTATA.

a Quæ hoc septemque sequentibus numeris
referuntur, aliam, coævam tamen, manum præ-
ferre, observavi supra ex Pezio, cujus anno-
tationem etiam retuli in Commentario prævio
num. 13.

b Ratispona, seu Ratisbona, vulgo Regens-
purg, nota Germaniæ est libera Imperialis civi-
tas ad Danubium, ubi hic Reginum recipit, epi-
scopali sede insignita, habitisque in eo Imperii
comitis celebris.

c Ita etiam habet editio Joannis abbatis: ve-
rum alibi eadem festivitas etiam 18 Kal. Octobris
facta legitur. Vide dicta in Commentario prævio
num. 50.

d Joan. abb. Anasum. Est autem vario no-
mine etiam Anesus, Anisus, Anseus et Onasus,
quandoque dictus, Germaniæ fluvius, ac fere
lines Superiorem inter atque Inferiorem Au-
striam Meridianam; a quo hic laudata civitas
similiter Anassiburgum et Anisia, Germanis Enns
appellatur.

e Joan. cap. 9.

f Joan. abb. Clinica. Porro Clinicus a Græco
κλινη lectus, ægrum semper in lecto decumbentem
significat.

g Monet Pezsius, verbum aderat desiderari in
codice Lambacensi.

h Synaxis vox Græca Latine conventum mo-
nachorum significat, utque hic additur, ad Offi-
cium nocturnum in ecclesia persolvendum.

i Joan. abb. Hofern.

k Idem unica voce insomnis.

l Id est, die 6 Octobris, quæ Octava est San-
ctorum

A *ctorum Angelorum, seu Dedicationis S. Michaelis archangeli, quæ Deductio die 29 Septembris recolitur.*

m *Notat Pezsius, hoc rursum caput alia, quam cetera, manu, sed coæva tamen, in Lambacensi codice exaratum esse.*

n *Id est, vagabundus.*

o *Hic desinit Liber miraculorum sine ulla clausula.*

VITA

BREVIS METRICA,

Auctore anonymo incertæ ætatis.

Ex editione reverendissimi Joannis Abbatis Lambacensis.

Natalibus et meritis clarus fit episcopus Herbipolensis:

a

b

* an dictu?

c

C

d

regit strenue, templa et monasteria erigit:

e

Stirps antiqua fuit, multas celebrata per oras,

De Lambach a comitum, quorum alto a sanguine natus

Felix progenies, divinus Adalbero præsul.

Huic pater Arnoldus, mater Regilla, potenti

Francigenum fuerat Weinsberg de gente creata,

Qui Lambach præter Scherdingam b, multaque dictis *

Oppida Franconiæ magna ditione tenebant.

Hic ergo heroæ spectabilis indole mentis,

Artibus ingenuis viridi sacratus in ævo,

Pieridum tantam collegit pulvere messem c,

Tantoque omnigenæ fulsit virtutis honore,

Ut dubium fuerit, virtus præstantior arte,

Arsne ejus claris potior virtutibus esset.

Ergo dum merito variis celebratur in oris,

Ultra lustra novem millenus volvitur annus;

Amisso Herbipolis lugubris pastore gemebat d.

Conveniunt igitur clerus populusque frequentes:

Idem consilium cunctis, mens omnibus una,

Desertam sedem generosus Adalbero sumat,

Pontificalis huic præcingat mitra capillos.

2 Ille sibi oblatum divino munere honorem

Magnanimo acceptat nisu e, viresque secundas

A superis poscit recipitque fideliter oris;

Talem se præstans, ut non præstantior ullus,

Utiliorve gregi fuerit: sic munere sancte

Perfunctus, placida populos in pace regebat:

Nam templa extruxit sublimibus alta columnis,

Cænobiis posuit fundamina grata Tonanti,

Efficiens donis opulenta et relligione.

Wirzburgæ Stephano locuples ecclesia sancto

Mystarum fuerat, sedaria jura sequentum f;

Hanc, Benedicte, tuo sacravit, dive, trophæo,

Triginta adsciscens monachos, qui nocte dieque

Usque Deo canerent sacrarum encomia laudum.

Altera deficiunt rebus (cognomine Schwarz-
zig g)

Ordinis ejusdem, summi sacra templa Tonantis,

Queis Carolus quondam jecit fundamina Magnus:

Laudibus hæc Superum reparat, viresque ministrat,

Cum post sumpta Deo mortali e corpore membra

Mille anni, ter quinque et bis sex lustra fluebant h.

3 Verum sors malefida, furens successibus æquis

Inter Pontificem summum, Ausoniumque monarcham

Impia pestiferi conflavit semina belli i.

Tum Pater, Herbipolis justas qui rexit habenas,

Romani obsequio Patris constanter adhærens,

Juste possessis per vim depellitur oris

Cæsare ab Henrico, quidamque invasor iniquus,

Nomine Meinhardus, veneranda sacraria pressit:

Lustra bis octo super millenos quatuor annos

Currebant, propria cum cessit Adalbero sede k.

Ergo Baviaræ patrias remeavit ad arces l,

Charus ubi genitor sacras fundaverat ædes

Bis sex canonicis: has plenus Numine Natus

In Benedictinum summa ratione sacravit

Cænobium m, cupiens fragiles ibi corporis artus

Ponere supremamque tubæ remorariet horam n.

4 Interea rex Henricus, dominator et oræ

Saxonis Hermannus o, vesani Martis amore

Ardent; jam sævit scelerata insania belli:

Conseritur: multos tandem post stragis acervos

Hermannus tumido retulit super hoste triumphum p.

Omne ubi læto post fusa tot agmina victor

Magnanimus fuit Hermannus, Mavortius heros,

Plurima devicti pervertit facta tyranni;

Imprimisque suis privatus Adalbero præsul

Juste possessis est rursus honoribus auctus q,

Meinhardusque sacræ detrusus sede cathedræ.

Pristina sed postquam cæsar moderamina rerum

Sumpsit, et innocuis Christi crux esse ministris

Pergit r, Adalbero, quæ struxit, sacra tecta revisit

In patria: hic dulci datur indulgere quieti,

Anno milleno, quinto, lustrisque bis octo s;

Cui plus, Meinhardo, pertentant gaudia peccatus?

Verum hanc lætitiâ mors opportuna diremit,

Vix tribus exactis, cum tempus curreret, annis.

Tum

AUCTORE ANONYMO.

g

h

e sede sua ejicitur;

i

E

k

l

m

n

in eandem restitutus, et iterato ejectus,

o

F

p

q

s

r

AUCTORE
ANONYMO.
quietem hono-
ribus præfe-
rens, Lambaci
moritur, et
sepultus mi-
raculis claret.
t

u

x

B

§ Tum rursus viduam venerandus Adal-
bero sedem

Sumat, sollicita multorum voce rogatur.
Ille sed exhorrens dubiæ ludibria sortis,
Ut qui bis fuerit justo spoliatus honore,
Vota petitorum rapidis dedit irrita ventis t.
Perplacet æthereis reliquum traducere tem-

pus
Obsequiis, sanctas, queis struxit, Fratribus,
ædes,

Concordi innocuæ sociatum fœdere vitæ u.
Dehinc post Meinhardum binos, non amplius,
annos

Vixit, quemque dedit cursum fortuna, per-
egit;

Et tandem fessus, tardusque senilibus annis,
Ex hoc instabilis moriendo carcere vitæ
Evolat, æternamque capit super astra quie-
tem.

Octobris sexto divina a Prole redemptus
Mille annos, deciesque novem cum volveret
orbis x.

Inde monasterio chari genitoris ad ossa
In Lambacensi, patria tumulatur in urna.

Præmia nec meritis hic desunt, namque mi-
raelis

Non dubiam testata fidem monumenta reful-
gent,

Optatamque ægris reddunt consulta salutem.

ANNOTATA.

a De paterna, maternaque, de qua mox, B. Adalberonis familia, aliisque huc spectantibus, consule *Commentarii prævii* § 2.

b Schärding Bavarix Superioris oppidum est ad OEnum fluvium, quod suis propriis comitibus paruit.

c Litteris primo Herbipoli imbutus fuit, deinde Parisiis eruditus, ut habet *Vita* supra data.

d S. Brunonem hic designari, eundemque anno 1043 obiisse, ostendi in *Commentario prævio* num. 32 et sequenti. Ad eundem annum etiam deducunt præmissi Poeta calculi, ut computanti exploratum erit.

e Eodem anno 1043. Vide *Comment. prævium* loco mox citato.

f Canonicos hosce fuisse, constat ex dictis in *Commentario prævio* § 4, ubi de hac fundatione pluribus egi. Poeta igitur per sedaria jura vitam clericorum seu canonicorum indicavit, voce sedaria derivata a sede, quo nomine frequenter

veniunt ecclesiæ cathedrales, in quibus canonici divina passim peragunt.

g Alias Schwarzacum, de cujus per B. Adalberonem instauratione consule *Comment. prævium* § 4.

h Id est, anno Christi 1074 vel sequenti. Adi *Comment. prævium* § 4, num. 62 et seq.

i Agit hic de fœdo schismate ab Henrico IV Germaniæ rege adversus legitimum Pontificem S. Gregorium VII suscitato, quod Ecclesiam Dei et Germaniæ imperium graviter afflixit. Adi *Comment. prævium* §§ 3 et seq.

k Id est, anno 1084. Vide tamen dicta in *Commentarii prævii* § 6.

l Lambacum designat, quod Bavarix tunc accensebatur, nunc Austriæ Superiori.

m Adi *Comment. prævium* § 5.

n Redi ad eundem *Commentarium* num. 27 et seq.

o Multi Germaniæ Catholici principes Rudolphum, Sueviæ ducem, anno 1077 regem adversus Henricum IV sibi constituerunt, eidemque Rodolpho anno 1080 ex accepto in pugna ad Elstram fluvium, in qua Henricum magna clade affecit, vulnere mortuo Hermannum Lucemburgicum suffecerunt, qui dominator oræ Saxonis, seu Saxonix hic dicitur, quod Saxones ei adhærerent.

p Hermannus rex Germaniæ, ut dictum est, salutatus, Henrici IV exercitum anno 1081 apud Höchstadium prostravit.

q Hæc contigisse anno 1086, ostendi in *Commentario prævio* num. 94 et duobus sequentibus, quos consule.

r De recepta per Henricianos Herbipoli, et expulso Adalberonerelege eundem *Commentarium* num. 97 et seqq.

s Id est, anno 1083, sed saltem uno anno præpropere, ut observavi in *Commentario prævio* num. 97.

t Adi eundem *Commentarium* num. 99 et 100.

u Noli hæc de B. Adalberonis inter Lambacenses monachatu, sed de societate vitæ ac fortasse conventus cum Lambacensibus Benedictinis interpretari; nam vitam monasticam eum numquam professum fuisse, adversus Joannem Tritheimium probavi in *Comment. prævio* num. 29 et seqq.

x B. Adalberonem assignato anno 1090, dieque 6 Octobris obiisse, probavi in eodem *Commentario* num. 101 et sequentibus.

A

D

DE S. BRUNONE CONFESSORE

ORDINIS CARTHUSIANORUM FUNDATORE

IN CALABRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. B.

§ I. Quæ vitæ sex Acta edenda sint : diversa, e quibus hæc aut confecta fuere, aut illustrabuntur, seu subsidia seu documenta, horumque unum ad Actorum calcem etiam edendum.

B
ANNO MCI.
Licet non nisi
sero Sancti
Vita ex insti-
tuto sit de-
scripta,

Etsi ante sæculi sexti decimi initium nullus plane omnem Vitæ S. Brunonis, anno ex dicendis 1101 defuncti, seriem, moresque et gesta ex instituto litteris consignarit, non defuerunt tamen e celeberrimo, quem sanctissimus hic Patriarcha instituit, Ordine viri, doctrina iuxta ac pietate spectabiles, qui multo etiam citius, quæ de Carthusiæ principis aliarumve nonnullarum initiis ac fundatoribus comperta habebant, diligentissime in chartas, si non in vulgus (neque enim id forte summa eorum sivisset modestia) publice edendas, certe cum futuris deinceps instituti sui sectatoribus privatim intra domuum secessus in exemplum communicandas, conjecerint, in usque summa saltem vitæ, a sancto Fundatore suo actæ, capita delibarint. Quam id veritati consonet, argumento est Brevis apud Marteneum Veterum Scriptorum tomo VI inserta Ordinis Cartusiensis Historia, in cujus Prologo hæc leguntur : Licet quinque primi Priores (Majoris Cartusiæ) hic inferius descripti in pluribus Chronicis reperiantur, tamen successores eorum, nescio qua de causa, taliter sunt oblivioni traditi, quod nulla penitus ex eis memoria per aliquam scripturam habeatur.

C
de eo tamen
in quibusdam
Chronicis,

2 Cum enim, qui hæc memorat, auctor anonymus sub sæculi quinti decimi initium, uti num. 17 docebo, scripserit, Chronica sane, quorum mentionem verbis recitatis facit, diu ante sæculum sextum decimum fuerunt elucubrata. Adhæc eadem, quoniam haud dubie de quinque primorum Carthusiæ Priorum gestis utcumque tractarint, summa saltem rerum, ad Brunonem spectantium, capita delibasse, indubitatum apparet, uti etiam a Carthusianis scripta fuisse, maxime, cum in solis fere Carthusianorum domibus fuerint inventa, diuque in hisce omnino fere inedita latuerint. Porro e Chronicis hujusmodi, quæ hoc nomine idcirco, quod res per tempora sua digestas exhibeant, vocari non immerito potuerit, aliterque nihilominus nuncupata etiam reperiuntur, duo potissimum ad cognitionem meam pervenere, contractius unum, prolixius aliud. De amborum, utpote in quibus non pauca, quæ de S. Brunone narrantur, fundamentum habent, ætate auctoritateque juverit lectorem edocuisse ab ipso statim initio hujus Commentarii, in quo Sancti ejusdem

Octobris Tomus III.

gesta omnia discutienda, illustrandaque sunt.

E

3 A Chronico contractiori incipio. Labbeus Bibliothecæ Novæ librorum Mss. tom. I, pag. 658 et binis seqq. inter Opuscula Historica e codice Ms. S. Remigii Remensis recenset quinque elogia diversa, quorum primo res præcipuæ a S. Brunone gestæ, reliquis vero, quæ ad quatuor ejus proximos in Carthusiæ majoris Prioratu successores pertinent, summam continentur. Elogiis in capite præfigitur hic titulus : De Institutionibus Ordinis Cartusiensis : verum cum in librorum Syllabo, quem præfatus librorum Mss. tomus præfert, post hæc verba, De Institutionibus Ordinis Carthusiensis, statim ponatur, Sive de S. Brunone, de Landuino, de Petro Francisco, de Joanne Tusco, ac Guigone a sancto Romano, primis Cartusiæ Prioribus, nescio, an pro institutionibus legendum potius non sit institutoribus. Verum sitna ita, an secus, parum refert, ac proin, breviter hoc notato, ad rem ipsam redeamus, nuncque in tempus, quo dicta elogia scripta sint, inquiramus. Launoius Dissertatione de vera causa secessus S. Brunonis in eremum cap. 1, § v illud ipsum etiam S. Brunonis elogium, quod Labbeus loco mox cit. exhibet, e Ms. statutorum et consuetudinum, a Guigone, quinto Carthusiæ Majoris Priore, scriptarum, Ordinis Carthusiensis Codice in medium adducit, atque, hunc, in quo pariter, quæ loco cit. apud Labbeum, proximorum quatuor Sancti nostri in Carthusiæ Prioratu successorum elogia exstant, Parisiis apud Carthusien-

ac in primis
in Chronico
contractiori,

F

4 Hinc porro auctor Carthusiensis anonymus, qui Annalium Ordinis sui librum quartum, luce publica hactenus, licet excusum, non donatum, necumque nihilominus a Patribus Carthusianis pro summa eorum humanitate communicatum, elucubravit, num. 101 conjicit, codicem illum, quem Cartusia Parisiensis asservat, scriptum fuisse tantum post annum 1257, circa quem Cartusia hæc primum fuit fundata, necdumque Statuta Rifferii, quæ antiqua vocantur, fuerant præscripta. Verum mox affirmat, et merito quidem, quæ in eodem codice de S. Brunone tribusque primis post hunc Carthusiæ Prioribus reperiuntur, litteris mandata fuisse tempore Guigonis, quinti Cartusiæ Prioris, idque constare ex alio Ordinis Carthusiensis earundem Consuetudinum codice Ms., a venerando Cartusiæ Montis-Dei

sub Guigone,
quinto Cartu-
siæ Priore,

AUCTORE
C. B.

Patre Priore ad eum in Cartusiam transmissio, qui, quæ in Codice Parisiensi de Sancto nostro proximisque ejus quatuor in Cartusiæ Majoris Prioratu successoribus elogia occurrunt, pariter complectitur, eorumque omnium, qui in Ordine nunc reperiuntur, antiquissimus est, utpote in Majori Cartusia exscriptus, atque in domum Montis-Dei a Gaufrido, ejusdem proto-priore, anno, quo fundata hæc fuit, Christi 1156 transportatus, uti liquet ex ipso illo codice, ad ejus calcem hæc leguntur : Ex eremo Cartusiæ olim, modo eremi de Monte-Dei ab anno mccccvi. Et inferius : Gaufridus, Prior de Monte-Dei habuit ex dono domni Guigonis.

ante annum,
quo hic jam
obierat,

§ Ita fere quantum ad substantiam laudatus annalista Carthusiensis anonymus, qui præterea, S. Brunonis elogium, in codice suo antiquissimo descriptum, elogioque, quod Labbeus loco supra cit. exhibet, apprime, uti ex ejusdem scriptoris dictis eruitur, consonum, cum ejusdem Sancti elogio, quod Launoïus e codice Parisiensi excerptis, unum esse, paucis additis, atque idem, affirmat, trium dein aliorum Priorum, Landuini nimirum, Petri Franci seu Francisci, et Joannis Tusci, qui proxime post S. Brunonem Cartusiam rexerunt, elogia integra, quæ et ipsa cum eorundem elogiis, apud Labbeum loco supra cit. exstantibus, ad amussim congruunt, e codice suo antiquissimo transcribit, ac mox, ne quis hujus, quod elogium, Guigoni adornatum, adnotato etiam hujus obitu, qui non 1157 contigit, pariter contineat, antiquitatem supra adstructam forsitan neget, ita proseguitur : Hæc ibi de quatuor primis Cartusiæ Prioribus, statimque in eodem folio (verso scilicet) sub finem alterius (secundæ nimirum) paginæ eodem caractere, quo totus codex exaratus est, nulloque interjecto linearum spatio, sequebatur indiculus capitulorum consuetudinum Guigonis, qui in tribus paginis sequentibus continuatus fuerat.

1138 conscrip-
to, seu elo-
gio, quod huic

6 Sed postea priores lineæ hujus indiculi, quæ residuum alterius paginæ primi folii immediate, ut mox diximus, post breve elogium Joannis Tusci (quarti Cartusiæ Majoris Prioris) complebant, a recentiori manu, quæ nihilominus videtur vetustissima, oblitteratæ (id est, expunctæ) fuerunt, et earum loco initium Breviarii Vitæ Guigonis superscriptum, quæ Vita eadem recenti manu continuata fuit in altero folio dimidiato, quod facile deprehenditur præcedenti folio, in quo sunt elogia præfatorum quatuor Priorum, alterique sequenti, in quo prædictus capitulorum indiculus continuatus fuerat, insertum fuisse. Unde patet, dictum Guigonis elogium post illius mortem in præfatum codicem fuisse interjectum seu illatum. Hactenus, si pauca exceperis, quæ, aliis characteribus adhibitis, claritatis causa adjeci, laudatus Ordinis Carthusiani annalista anonymus. Ex his porro, aliisque supra in medium adductis est consequens, et sæpius jam memoratum, etsi etiam Guigonis quinti Cartusiæ Prioris elogium contineat, Montis-Dei codicem, et quatuor primorum Cartusiæ Priorum elogia, quæ hic Labbeusque loco supra cit. suppeditat, ipsomet Guigone in vivis adhuc superstite, seu ante annum 1158, quo hic vivere jam desiderat, fuisse conscripta. Jam vero, cum res ita sit, summam sane hæc, quorum complexum ego deinceps annalista Carthusiani anonymi plus semel jam laudati exemplo quatuor primorum Cartusiæ Priorum Chronicon appellabo, simplici Chronici nomine jam supra distinxit, fidem apud omnes me-

rentur, utpote in litteras conjecta ab auctore, D etsi non certo noto, rebus tamen, quæ in iis narrantur, synchrono ac verosimiliter ipsomet Guigone, primævarum Cartusiæ Consuetudinum, quibus eadem præfiguntur, scriptore, qui quidem, si quæ de quatuor primis Cartusiæ Prioribus ac nominatim S. Brunone in Chronico illo referuntur, non scripserit, verosimillime saltem viderit ac approbarit.

*7 Quapropter ut in ipso statim Commentarii hujus limine quoddam Vitæ Sancti nostri compendium, cui tuto fidi queat, studioso lectori exhibeam, S. Brunonis elogium, Chronico illi inclusum, eaque, quæ in hoc de illo narrantur, complectens, huc modo transcribo, quale apud Labbeum loco sæpiissime jam cit. exstat. Sic habet : Magister Bruno, natione Teutonicus ex præclara urbe Colonia, parentibus non obscuris *, litteris tam sæcularibus quam divinis valde munitus, ecclesiæ Remensis, quæ nulli inter Gallicanas secunda est, canonicus et scholarum magister, relicto sæculo, eremum Cartusiæ fundavit, et rexit sex annis. Qui, cogente Papa Urbano, cujus quondam præceptor fuerat, Romanam perrexit ad curiam, eundem Papam solatio et consilio in Ecclesiasticis negotiis juvaturus. Sed cum tumultus et mores curiæ ferre non posset, relictæ solitudinis et quietis amore flagrans, relicta curia, contempto etiam archiepiscopatu Rhegiensis ecclesiæ, ad quem, ipso Papa volente, electus fuerat, in Calabriae eremum, cui Turris nomen est, successit *, ibique, laicis et clericis quamplurimis adunatis, solitariae vitæ propositum, quandiu vixit, exercuit. Ibi defunctus humatus est post egressum Cartusiæ undecimo plus minus anno.*

includitur,
hicque reci-
tatur, non-
nulla tradun-
tur,

* al. additur
natus

* al. melius
secessit

8 Elogium hoc in Commentarii hujus decursu usui non raro erit; notandum autem de cetero est, quatuor ultimas ejus voces, etsi in Cartusiæ Parisiensis codice, e quo illud Launoïus in Dissertationem suam supra laudatam intulit, non inveniuntur, retinendas tamen esse, cum et a Labbeo in codice Remensi S. Remigii, et ab Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctore anonymo, tum in jam supra memorato codice, reliquis omnibus antiquiore, tum etiam in aliis, uti is ipsemet testatur, fuerint reperiæ, exigique ad sensus complementum videantur. Ad alterum e duobus Chronicis, quod plura adhuc de S. Brunone suppeditat, quodque quale sit, et quando scriptum, hic etiam discutiendum, jam progredior. Aliud hoc non est, quam Cartusiani Opus seu tractatus, de quo in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 37 et aliis pluribus Joannes Columbi, Societatis nostræ sacerdos, fuse disserit, recte ibidem num. 61 probans, Tractatum illum concinnatum non fuisse a Guillelmo de Elbura seu de Yporegia, aut, si mavis, ab auctore tractatus de Origine et veritate perfectæ religionis, sive is revera, ut Columbi putavit, Guillelmus de Elbura sit, sive Boso, decimus septimus Cartusiæ Majoris Prior, ut pluries jam laudatus annalista anonymus, qui Carthusiensium Annalium librum quartum hactenus non vulgatum scripsit, num. 53 contendit, seque postea probaturum promittit.

uti et in
Chronico
prolixiori,

F

9 Quis interim fuerit, aut quod nomen habuerit alter ille Cartusianus, qui tractatum seu Chronicon, a Columbio memoratum, contexit, nulla ratione comperire quivi, nullumque is Operi titulum præfixit; unde factum, ut id ab aliis quidem Chronica de exordio Ordinis Cartusiensis, ab aliis

quod varie a
variis appel-
latur,

A *aliis vero* Tractatus de narratione historiae inchoationis et promotionis Ordinis Cartusiensis fuerit vocatum. Et apte quidem tam hoc, quam illo titulo potuit insigniri; etenim, ut laudatus Columbi (neque enim Opus illud integrum ad manum habeo) num. 49 de Cartusianorum initiis docet, in duas partes diversas est divisum, quarum altera complectitur Ordinis Cartusiensis inchoationem, altera S. Brunonem proximisque ab eo quatuor Cartusiae Majoris Priores, suo quosque Ordine positos, elogiisque praeterea etiam ornatos, uti, quantum ad hoc postremum, intelligo ex litteris, Colonia Agrippina ad me datis ab Augustino Aldenbruck, Societatis nostrae sacerdote, cum idem Opus, apud Carthusianos ibidem exstans, rogatu meo hic fuisset scrutatus. Ego id a parte praecipua, quae quinque primos Cartusiae Priores, servato, quo Cartusiam revere, temporis ordine, exhibet, Primorum quinque Magnae Cartusiae Priorum Chronicon deinceps appellabo, quemadmodum etiam ante me jam factum video in Ms., quae penes me est, de S. Brunone Diatriba Chronologico-diplomatica, quam F. Michael Morckens, Ordinis Castusiensis Coloniae Agrippinae alumnus, concinnavit, atque ad decessores meos anno 1727 transmisit.

quodque elogium, antiquioris Vitae nomine hic edendum, complectens,

B 10 Vir hic religiosus, scientia non minus, ut vel solum hoc Opus abunde probat, quam pietate insignis, integrum in id intulit S. Brunonis elogium, descriptum e praefato, uti id vocat alii quae nihilominus aliter, ut jam docui, appellant, primorum quinque Magnae Cartusiae Priorum Chronico, seu antiquissimo hujus exemplari, ante annos, uti ex characteribus autumat, facile quadringentos exarato, quod in Carthusianorum Coloniensium Bibliotheca asservatur, huic olim a Petro Rinckio, insigni Cartusiae Coloniensis benefactore, donatum, integrumque ac sincerum ex collatione cum antiquissimo Cartusiae Majoris exemplari deprehensum. Illud ego Sancti nostri elogium, Vitae antiquioris titulo insignitum, numerisque pro more nostro distinctum, additis etiam, ubi congruum fuerit, ad calcem Annotationibus, Commentario huic subjuncturus idcirco sum, quod scriptum aliud antiquius, in quo plura de Brunone recenseantur, non invenerim. Et lector quidem, quum multa de sancto Ordinis Cartusiensis Institutore dictum elogium suppeditet, facile id evolviendo deprehendet; quam vero idem antiquum sit, patescet ex iis, quae de Chronici, ex quo desumptum est, antiquitate jam dicam.

non anno, ut vult Columbius,

C 11 Hoc jam inde ab anno circiter 1151 seu sub Basilio, qui Cartusiae ab hoc anno ad annum 1175 praefuit, scriptum esse, Joannes Columbi, pluries jam laudatus, in sua de Carthusianorum initiis Dissertatione num. 57 et tribus seqq. contendit. Hanc autem suam opinionem probare nititur ex eo, quod auctor Chronici anonymus, postquam praefatus est, sese De antiquis sapientibus et sanctis fundatoribus, ac promotoribus Ordinis Cartusiensis tractaturum, solos in hisce Brunonem, Landuinum, Petrum, Joannem et Guigonem reponat, Antelmumque septimum et Basilium octavum Cartusiae Priorem, qui tamen, ut dilucide ostendit, antiquis Ordinis Cartusiensis fundatoribus ac promotoribus accensendi merito sunt, silentio praetereat. Unde, cum fieri id abs illo existimet, quod hi, cum scriberet, antiqui non essent, scripsisse eum jam inde ab anno circiter 1151 seu sub Basilio, octavo Cartusiae Priore, concludit. Verum quid si auctor Chronici anony-

mus, cum jam Brunonem aliosque quatuor mox nominatos recensuisset, quo minus Antelmum pariter ac Basilium recenseret vel morte vel aliis gravibus intervenientibus causis fuerit impeditus? Quid si antiquarum seu primavarum Consuetudinum, a Guigone scriptarum, liber (hunc enim is scriptor anonymus sub finem Vitae S. Brunonis edendae pro emortuali hujus anno figendo laudat) ad modum Codicis Montis-Dei antiquissimi, aliorumque plurium, qui num. 4 et 5 memorati sunt, easdemque Guigonis Consuetudines continent, solos quinque primos Cartusiae Priores in capite praetulerit, hosque proinde solos ille in antiquis Ordinis Cartusiensis fundatoribus ac promotoribus habuerit, aut certe Antelmum et Basilium, quod nec ibidem memoratos invenerit, nec aliunde forte sat cognitos habuerit, silentio praetereundos duxerit?

12 Utut sit, Chronicon, de quo hic, serius, quam anno circiter 1151, scriptum esse, mihi sane verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet. Etenim ejus auctor in Sancti nostri elogio seu Vita antiquiori num. 2 Universitatis nomine insignit academiā Parisiensem, quae, etsi jam ab anno circiter 1151 societatem quamdam constituere inceperit, magistris, omni scientiarum genere instructis, ingentique ad horum lectiones confluentium discipulorum multitudine floreret, Universitatis tamen nomine, quicquid contra in Universitatis Parisiensis Historia Bulaeus arguat, ante inchoatum saeculum decimum tertium condecorata non fuit, uti Historiae litterariae Franciae Scriptores tom. IX, pag. 80 docent, atque apud omnes prope eruditos modo in confesso est. Adhuc idem auctor, Cartusiae Majoris, ut jam dixi, alumnus, in Vita Sancti edenda num. 20 meminit Chartularii, quod, cum scriberet, in Cartusia Majori exstiterit, quam jam inde ab anno circiter 1151 tot instrumentis, quot ad Chartularium conficiendum suffecissent, instructam fuisse, parum credibile apparet.

13 Et vero, cum Cartusiae, Cartusiae principi vicinæ, quales sunt domus Portarum, Majoravi, Durbonis, Allionis et Vallis S. Hugonis, paulo ante annum 1250, uti Ms. de Vita S. Brunonis Tractatus, a Patribus Cartusianis hujatibus mecum communicatus, num. 24 prodit, de documentis suis in Chartularia, quae integra hodieque exstant, cogendis primum solliciti fuerint, eandem tunc et Cartusiae Majori curam primum fuisse susceptam, verosimile evadit. Hinc porro jam consequitur, ut Chronici, in cujus hic aetatem inquirimus, auctor anonymus, utpote Chartularii, quod, cum scriberet, in Cartusia Majori exstiterit, mentionem ex dictis faciens, ante annum circiter 1250, contra ac Columbius statuit, verosimiliter non scripserit. Verum quanto quidem tempore serius chronologus ille scriptioni manum admovit?

14 Cum Guillelmus de Yporegia, cui Joannes Columbius Tractatum de Origine et Veritate perfectae religionis in Dissertatione de Cartusianorum initiis num. 55 attribuit, hunc anno 1515 ex mente ejusdem Columbii exaravit; Boso autem, cui dictus Tractatus reipsa forte adscribendus, anno 1515 obierit, oportet sane, ut hic ante annum 1514 sit contextus. Quare, cum ejus auctor, quicumque demum is sit, lucubrationi suae (adi Joannem Columbi Dissert. jam sapius cit., num. 55 et 61) integrum, de quo hic, primorum quinque Cartusiae Priorum Chronicon inseruerit, consec-

AUCTORE
C. B.

1151 circiter,

E

sed verosimiliter non ante annum circiter 1250,

F

certo autem ante annum 1514,

AUCTORE
C. B.

licet, quanto
temporis spa-
tio, non con-
stet, fuit con-
scriptum.

ctarium omnino est, ut hoc auctor ante annum 1514 conscripserit. Quod quidem quamvis sat certum appareat, non suppetit tamen præterea, quo quot annis ante id fecerit, tuto determinem.

15 Nihil interim obstare videtur, quo minus id abs illo annis circiter quinquaginta aut etiam sexaginta ante dictum annum 1514 factum credatur: imo vero etsi quis scriptionem illam, seu Chronici, de quo hic, lucubrationem ante annum circiter 1250, aut etiam ante annum circiter 1250 figendam contenderet, falsi eum certo convincere non possem, quod, jam tum in Cartusia Majori Chartularium non existisse, indubitatum omnino non sit; quod tamen, ut ante neutrum hunc annum lucubrationem illam locandam, posset probari, omnino requiritur, aliis prorsus omnibus, quibus res certo evincatur, argumentis, quantum opinor, deficientibus. Atque hæc sunt, quæ pro Chronici, primos quinque Cartusie Majoris Priores, horumque ex parte gesta ordine recensentis, ætate utcumque determinanda occurrunt. Id autem nec ante sæculum tertium decimum, nec post annum 1514 scriptum esse, ex omnibus jam dictis certum apparet; quanto autem tempore ante hunc annum factum id sit, plane incertum, nec quidquam occurrit, quo monumenti illius ætatem propius determinem.

Id Carthusia-
ni subsecuti,
uti hic exem-
plo

16 Verum etsi res ita sit, subsecutis nihilominus temporibus id ita Cartusianis fuit probatum, ut, si quæ in libris, quos scribebant, vel de Ordinis sui origine vel de S. Brunone primisve post hunc quatuor Cartusie Prioribus commemoranda ex occasione habuerint, ea ut plurimum, quæ re ipsa commemorarunt, ex eodem excerpserint, iisdem etiam fere, quibus hujus auctor, verbis non raro usi. Ac primo quidem hos inter memorandus est, qui monumentum illud in suum de Origine et Veritate perfectæ religionis tractatum intulit, auctor supra plus semel laudatus, sive is Guillelmus de Yporegia sive Boso sit. Huic accedit Priorum Ordinis Cartusiensis chronologus, a Columbio in Dissertatione de Carthusianorum initis num. 34 memoratus, qui, uti ibi hic scriptor indicat, horrendum, quo sese Parisiis homo redivivus damnatum, publice e feretro proclamavit, prodigium iisdem plane, quibus id in quinque primorum Cartusie Priorum Chronico, seu in antiquiori Sancti nostri Vita, ex hoc edenda, num. 1 et seqq. fit, verbis exponit, alio etiam, quam quo hæc occurrunt, Operis sui loco ita memorans: In brevi exaudita est oratio Joannis Birelli, Prioris Cartusie, et conventus, atque Amedeus Viridis, comes Sabaudie, filium de uxore, quæ sterilis putabatur, suscepit, qui, etiam Amedeus vocatus, nunc comes Sabaudie est effectus.

non uno os-
tenditur,

17 Ex his autem verbis consequitur, ut dictus chronologus eo temporis spatio, quod ab anno 1585 ad annum 1591 effluxit, indubie scripserit; priori enim e binis hisce annis Amedeus Viridis, posteriori vero ejus filius, Amedeus itidem vocatus, e vivis, ut Columbius loco cit. docet, excessit. Hæc ipsa interim verba, jam mox recitata, in brevi Ordinis Cartusiensis Historia apud Marteneum tomo VI Scriptorum veterum col. 189 etiam leguntur, hæcque nihilominus ab auctore ad annum usque 1409 producit; quam ob rem, cum Priorum Cartusie gesta ordine Chronico insuper exhibeat, consecarium omnino videtur, vel ut ipsum sit Cartusiensium Priorum e Columbio mox adducti chronologi Opus, quod hic ipse-

met additamentis, gesta a tempore, quo prius D scripserat, complectentibus, dicto anno 1409 aut etiam serius, nulla facta in iis, quæ prius scripserat, mutatione, auxerit, vel ut a scriptore altero et ex Priorum Cartusiensium laudati a Columbio chronologi Opere (ipsis hujus verbis servatis intactis) et ex notitiis scriptisve aliunde acceptis eodem dicto anno 1409 aut etiam serius fuerit compilata.

18 Ut sit, et hujus quidem Operis, in quod magni semper hæc, quod infra laudandum adhuc sit, observare fecerunt. libuit, auctor anonymus ex quinque primorum Cartusie Priorum Chronico, quod sibi præluxisse, non obscure in Prologo innuit, integrum Sancti nostri elogium, quod Vitæ antiquioris nomine edendum jam monui, paucis dumtaxat mutatis, ad verbum fere descripsit, uti etiam, auct. exhibet, aliorum quatuor proximorum post S. Brunonem Cartusie Priorum, uti iterum ex litteris, quas ad me Colonia Agrippina dedit Augustinus Aldenbruck, quasque num. 11 laudavi, intelligo. Nec immerito loco hoc recenseri possent non pauci alii, hosque inter Henricus Kalkar, Ordinis Cartusiensis scriptor eruditus anno 1408 e vivis sublatus, qui, cum ex occasione dumtaxat de Sancto nostro egerunt, ex antiquiori illo monumento, licet ipsis hujus verbis non omnes usi, nonnulla excerpserunt. Verum cum id operæ pretium non putem, ad illos progredior, qui tandem sub sæculi sexti decimi initium res omnes, a S. Brunone gestas, ex instituto pertractare sunt aggressi, scribendorum materiem, quam et ipsi non alienis, sed propriis verbis expresserint, e binis, de quorum ætate jam actum, antiquis Chronicis, aliisque insuper, ut dubitandum non est, monumentis tum antiquioribus, tum recentioribus edocti.

19 Quatuor hic præcipue memorandi sunt, Quatuor Sancti Vitæ sæculi XVI initio scriptæ: quos inter primum locum tenent Carthusianus anonymus et Zacharias Benedictus, Cartusie S. Andrea de littore Venetiis alumnus, quorum ille stylo soluto, hic ligato, sancti Patris sui gesta est complexus. Prioris lucubratio publici juris facta est anno 1508, quo eam excuso tunc a se S. Brunonis in S. Pauli Apostoli Epistolas Commentario Bertoldus Remboldus, Parisiensis typographus, præfixit; posterioris vero, etsi ante annum 1524, quo eam ad S. Brunonis Operum, typis a sese Lutetie tunc editorum, calcem Judocus Badius adjecit, in lucem non prodierit, ab auctore tamen jam inde ab anno itidem 1508 fuerat concinnata, uti luculenter ostendit, quam ibidem in capite præfert, Epistola dedicatoria, Francisco du Puits, Ordinis Cartusiensis Priori Generali, Quinto Calend. Maii MDVII inscripta. Non diu admodum post binos illos Sancti biographos idem hic Ordinis Carthusiensis Generalis Franciscus du Puits, Latine a Puteo, seu de Puteo, aut etiam, ut ab aliis (varie enim Gallicum id cognomen Latino idiomate potest non inepte efferri) scriptum invenio, Puteanus oratione aperta solutaque, ut Carthusianus anonymus proxime memoratus fecerat, sancti Patris sui Vitam, uti Theodorus Petrus in Bibliotheca Carthusiana, Morotius in Theatro chronologico aliique docent, conscripsit; e qua item, ut iidem testantur, haud ita multo post Petrus Blomenvenna, Cartusie Coloniensis alumnus multisque annis moderator, auctiorem deinde, additamentis aliunde acceptis, fecit, typisque in sede sua Colonia Agrippinae vulgavit.

20 Puteani lucubratio, quæ auctoris sui nomine

quæ ex his
Basileæ anno
1515 fuit ex-
cusa, Putea-
num,

mine insignita nuspiam reperitur, esse videtur ea ipsa S. Brunonis Vita, quæ anno circiter 1515 Basileæ litteris Gothicis absque auctoris nomine excusa, iteratisque deinde typis Lutetiæ una cum supra memorata Zachariæ Benedicti lucubratione metrica ad Operum S. Brunonis calcem a Judoco Badio absque auctoris itidem nomine fuit adjecta, Prologum habens sibi præfixum, cujus hoc est initium: Non solum Dominum in Sanctis etc. itaque inchoata: Temporibus Gregorii septimi, Romani Pontificis etc. At vero difficultas, quæ hic se offert, sermonis seriem interrumpere me cogit. Vitam Sancti, quæ Puteanum habet auctorem, Parisiis apud Joannem Parvum prelo fuisse datam, Possevinus in Apparatu Sacro tradit; quare, cum præterea Launoius in Dissertatione de causa secessus S. Brunonis in eremum cap. 5 circa medium affirmet, in Vita, a Puteano scripta, cum anno 1082 Sancti nostri in eremum secessum componi, hincque nihilominus in Sancti Vita, Basileæ excusa, anno 1084 diserte innectatur, erit fortassis nonnemo, qui suspicetur, Puteani hanc sætum non esse.

uti variis
rationibus
adductis

B

21 Verum eadem Vita, quæ Basileæ ac deinde Parisiis apud Judocum Badium fuit impressa, ibidem apud Joannem Parvum fuerit fortassis recusa, aut, si res secus habeat, Possevinus forte assignando Vitæ, per Puteanum concinnatæ, typographo errarit; quod ultimum sane mihi verosimillimum idcirco apparet, quod, facta Parisiis in bibliothecis tum publicis, tum privatis, diligentissima indagine, nulla plane, uti ex litteris ab amico inde acceptis disco, S. Brunonis Vita, quæ apud Joannem Parvum sit excusa, inveniri potuerit. Quod autem ad Launoium pertinet, Vitam is, quæ a Puteano scripta non esset, pro biographi hujus lucubratione verosimiliter per errorem acceperit, eo facilius committendum, quod, ut jam monui, Vita, a Puteano elucubrata, auctoris sui nomine insignita non reperiatur. Ut sit, Vitam Sancti nostri, Basileæ anno circiter 1515 excusam, Puteani esse sætum, multa suadent. Primo enim tabula, prodigiosam hominis, qui se damnatum publice Parisiis declararit, anastasim, Brunonis hinc conversionem, secessum in Cartusiæ solitudinem, aliaque nonnulla hunc prægressa repræsentans, quæ Ordinis Cartusien-sis Statutis ac Privilegiis, Francisci a Puteo, seu, ut brevius loquar, Puteani jussu Basileæ anno 1510 apud Joannem Amorbachium excusis, præfixa est, Basileensi Sancti nostri Vitæ pariter præfigitur.

probatur, ha-
bet auctorem,

22 Secundo verosimillimum apparet, Puteanum, utpote qui plurimum anno 1514 aut etiam paulo citius, ut Sanctorum albo Bruno adscribe-retur, laborarit, litteris hujus Vitam tunc man-dasse, eamque, cum jam illi, Leone X summo Pontifice annuente, honores cælitibus proprii dicto anno 1514 cepissent deferri, typis haud multo post excudendam curasse. Tertio cum de Vita S. Brunonis Basileensi sermo est, Puteania-nam intelligi, Carthusianorum obtinet traditio, uti subministrata a Josepho Phily, Reverendis-simi Patris et Capituli generalis Ordinis Cartu-siensis scriba, notitia me docet, certumque apparet ex Theodoro Petræo, scriptore Cartusiano supra adhuc laudato, utpote qui in suis ad Dorlandi Chronicon Elucidationibus pag. 12 Puteani sætum vocet S. Brunonis Vitam, ad cujus calcem supra centum et sexaginta funebres, de quibus mox, Tituli, seu, uti hos appellat, Epitaphia adjiciuntur, quæ tanto numero soli Sancti Vitæ,

quæ Basileæ excusa est, adjecta reperiuntur. Quarto ac ultimo Vita, quam Blomenvenna, ut jam docui, partim ex Vita, a Puteano scripta, contexuit, tantam cum Vita, Basileæ excusa, uti ex utriusque collatione liquet, similitudinem ha-bet, ut vel hanc ex illa, vel illam ex hac pro parte saltem contextam esse, sit necesse. Quare, his omnibus perpensis, nullus dubito, quin Vita, quæ Puteanum habet auctorem, ea ipsa sit, quæ anno circiter 1515 in lucem typis Basileensibus prodiiit.

23 Inceptum itaque de Sancti Vitæ, sæculi sexti decimi initio conscriptis, sermonem jam prosequor. E quatuor jam recensitis sola mihi deest, quam Carthusianus anonymus adornavit, typisque Bertholdus Remboldus Lutetiæ excudit; e tribus vero reliquis, quarum nulla, longo tem-poris intervallo, quo earum auctores a Sancti obitu scripserunt, spectato, ab antiquitate com-mendari potest, solam Puteanianam, in capita et numeros de more divisam, e Basileensi primæ edi-tionis exemplari recudam, prætermittis aliis dua-bus vel idcirco, quod altera quidem ludi dumtaxat poetici, non Vitæ, historice ac sincere scriptæ, speciem præferat, altera vero parergis superfluis, digressionibusque nimium longis ac frequentibus lectori multum tædii, voluptatis fere nihil esset allatura; ut autem Vitæ, a Blomenvenna concin-natæ, desiderium, si quis forte eo teneatur, ferri queat facilius, Vitæ a Puteano exaratæ, Vitam alteram, quæ, sæculo sexto decimo jam sene-scente, et ex hac, et ex auctiori Blomenvennæ lucubratione ■ Surio concinnata est, quæque proinde, quidquid in hac memoratu dignum oc-currit, haud dubie continet, subjungam, simulque excerpta e Blomenvennæ, uti et e Zachariæ Be-nedicti lucubrationibus verba, ut ea, quæ Putea-nianæ et Surianæ Vitæ sunt, rarius alleganda veniant, Commentario huic, si quando congruum id fuerit, intexam, aut certe, si quid, quod a Vitæ edendis absit notarique mereatur, suppedient, in Annotationibus, quas hisce subjecturus sum, inobservatum haud præteribo.

24 Tres itaque tantum Sancti nostri Vitas di-versas, quarum duæ recentiores, unaque anti-quior supra memorata, nec tamen minus quam centum amplius post ejus obitum annis scripta est, recudam; quibus cum præterea varios, quos tan-dem Gloria posthuma seu quoddam potius hujus supplementum, e diversis notitiis scriptisve collec-tum excipiet, Titulos funebres, sectionibus diver-sis, quarum quælibet plures ex his contineat, ad Annotationum subinde addendarum commodum discretos, ac suis quosque numeris distinctos, ■ Basileensi Sancti Vita eo ordine, quo ad hujus calcem reperiuntur, adjuncturus etiam sim, lecto-rem modo hujus consilii mei rationem et quid horum nomine veniat, hic adhuc edoceri convenit. In more olim, etiam ætate S. Brunonis, positum erat; ut monachi, cum quis ex insignioribus mo-nasterii sui viris obiisset, schedam seu epistolam encyclicam, mortis ejus nunciam, quæ fere mem-branis in longum porrectis constabat, quæque quod non complicata, sed Romanorum volumi-num instar voluta esset, Rotuli seu Rolli nomine distinguebatur, per unum e suis, qui propterea Rotularius aut Rolliger appellabatur, ad mona-steria, ecclesias aut personas, quibuscum erant aut societate aut amicitia aliove singulari modo conjuncti, submitterent, pactas, ordinariasve seu statas preces pro defuncti anima postulantes; re-sponsoriarum autem, quæ ad hujusmodi epistolas, a personis, ad quas hæ missæ erant, carmine ple-rumque,

AUCTORE
C. B.

solamque
eam una cum
supra memo-
ratæ anti-
quiori et Su-
rianæ recu-
dam,

E

ita tamen, ut
ei Titulos
Sancti fune-
bres, quorum
hic notio da-
tur,

F

AUCTORE
C. B.

rumque, ac subinde etiam oratione soluta dabatur, rotuloque allato aut etiam Chartæ separatæ, prout res ferebat, inscribebantur, Titulorum funebrium nomine veniebant. Hæc omnia fere aut certe non multum abludentia colliguntur ex iis, quæ Cangius, varios citans scriptores, in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabula Rotulus, Titulus et Brevia mortuorum in medium adducit.

ob causas hic
memoratas
additurus
etiam sim.

23 E more itaque jam descripto religiosi Calabrinæ eremi incolæ, cum in hac S. Bruno obiisset, epistolam encyclicam, mortis ejus nunciam, ad Italiæ, Galliæ et Angliæ monasteria ac ecclesias, et quidem contra morem plerumque tunc usitatum alias etiam nonnullas, quam quibuscum societate erant conjuncti, per unum e suis, uti ipsa illa Epistola, suo loco proxime ante titulos funebres etiam edenda, fidem facit, quaquaversum miserunt, plurimasque responsorias, Titulorum funebrium nomine propterea deinceps hic distinguendas, acceperunt. Fuerunt illi, uti ex Ms. S. Brunonis Vita, a Carthusiano Ligetensi anonymo e funebribus, de quibus hic, ejus titulis præsertim contexta atque ad Majores nostros a

B Federico Floueto, Societatis nostræ sacerdote, submissa, intelligo, in Calabrina S. Stephani eremo, cum hæc a Cisterciensibus, qui eam, nonaginta circiter post obitum S. Brunonis annis ad se translata, diutissime obtinuerant, ad Cartusianos tandem anno 1514 rediisset, hoc ipso circiter tempore ab hisce inventi, qui prelo dignos duxere, reque ipsa ad Vitæ Sancti, quæ haud ita multo post Basileæ fuit excusa, calcem adjecere; nec sane immerito. Etenim Sancti gestis, uti ex Commentarii hujus decursu patescet, illustrandis non parum conducunt; etsi autem versibus insulsi maleque tornatis plerique consent, plurimi tamen ex iis nonnulla ad Sanctum speciatim spectantia edocent, aut si, quod etiam non raro fit, modo generali nimium sint concepti, Brunonem saltem, si nonnullos exceperis, ab eruditione eximia, humilitate aliave virtute commendant, ut etiam plerumque tum, quanto hic in pretio apud omnes fuerit, argumento sint. Hinc itaque ego non præcipuos tantum, ut Surius in Sancti Vita, ■ se contexta, fecit, sed omnes et singulos, veluti pretiosa antiquitatis monumenta, ab ipso statim felici S. Brunonis e vivis excessu scripta, recudam, maxime quod a multis, ut intelligo, avide desiderentur, Basileensisque seu Puteaniana Sancti Vita, ad cujus calcem dumtaxat reperiuntur, paucorum in manibus versetur.

Edendæ San-
cti Vitæ, qui-
bus præterea

26 Porro cum edendæ S. Brunonis Vitæ, non excepta etiam illa ipsa, quæ ex primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronico excerpenda, tantæ antiquitatis merito, uti ex jam dictis pronum est colligere, non gaudeant, ut fidem per se facere possint; imo vero cum vel idcirco, quod ab auctoribus synchronis aut subæqualibus scriptæ non sint, ambigi non immerito queat, an quælibet earum asserta veritati certo consonent, non parum sane in hoc Commentario laborandum erit, ut, quæ inter illa sunt, vera a falsis, certa a dubiis, probabilia ab improbabilibus, verisimiliaque ab iis, quæ verisimilitudine destituuntur, secerenam. Atque hoc quidem ut effectui mandem, adhibiturus frequenter sum, non tantum supra huc transcriptum e primorum quatuor Cartusiæ Priorum Chronico Sancti elogium, titulosque funebres, de quibus jam dictum, verum etiam nonnulla, tum scripta alia antiqua, ab auctoribus, qui aliquid saltem ex occasione de S. Brunone

memoriæ prodidere, elucubrata, tum diplomata seu chartas instrumentave publica, de quorum omnium auctoritate ac fide tunc dicam, cum in medium adducenda seu citanda erunt: laborem autem omnem non parum sublevabunt non nulli, qui de S. Brunone, adductis non solum documentis antiquis, verum etiam, quæ ex hisce formare potuerunt, argumentis, vel ex instituto, vel, si ex occasione tantum, sermone saltem prolixiore tractarunt, scriptores recentiores. Et locum quidem hos inter non infimum tenebunt Surianus in suis ad Surianam S. Brunonis Vitam Annotationibus, Mabillonius tum alibi, tum maxime in Annalibus Benedictinis, Hercules Zanotti in sua Italice scripta S. Brunonis Historia, anno 1741 Bononiæ excusa atque a reverendissimo domino, Cartusiæ Mauerbacensis in Austria abbate, anno 1761 nobis submissa.

27 Nec minus usui erunt Carthusianus anonymus, qui librum quartum Annalium Cartusiensium, modo quidem excusum, hactenusque tamen, ut jam supra monui, publici juris non factum, composuit, Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores, præcipue tom. IX in Vita S. Brunonis, Camillus Tutinus in Ordinis Carthusiensis, etsi interim hoc Opus ad manum non habeam, nisi mutilum, Historiæ Prospectu, Morotius in sacri Cartusiensis Ordinis Theatro chronologico, Joannes Columbius in sua de Carthusianorum initiis Dissertatione, Innocentius le Masson lib. 1 Annalium Cartusiensium, aliique in decursu nominandi non pauci. Citandum interim a me, veluti visum inspectumve, studiosus lector non exspectet Severum a Neapoli, seu de Trafagliionibus, qui præter alia, quæ ad propositum nostrum suggeri ab eo suspicor, multa etiam, ut Surianus in suis ad S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 197 et seq. docet, monumenta ac diplomata, ad S. Brunonem remque Cartusianam spectantia, e tenebris in lucem protulit; hic enim scriptor penes nos non exstat; in aliis autem bibliothecis, quas hic scrutandas curavi, inveniri non potuit, nec in regionibus remotis quærendum duxi, maxime quod ejus defectum magna saltem ex parte suppleri putem ex tribus diversis Mss. de S. Brunone Tractatibus, supra jam memoratis, quorum unus, qui Chronologico-diplomatica de S. Brunone Diatriba inscribitur, multaque antiqua documenta ac diplomata complectitur, a Michaelæ Mörckens, Cartusiæ Coloniensis alumno, ad decessores meos anno 1727 fuit transmissus, alter, qui non pauca, in non vulgato hactenus moxque iterum laudato Annalium Cartusiensium libro quarto pariter occurrentia, suppeditat, a Carthusianis hujatibus nobiscum est communicatus, ac tertius denique, qui potissimum, ut jam monui, e funebribus Sancti Titulis a Carthusiano Ligetensi anonymo est contextus, a P. Federico Floueto ad Majores nostros dono anno 1658, ut pariter jam monui, fuit submissus.

28 Hisce poro addi etiam potest Vitæ S. Brunonis, quod multa eruditione est refertum, Compendium Historico-chronologico-criticum, a Cartusiæ Parisiensis alumno, qui nomen suum subticere omnino vult, necum haud ita pridem communicatum. Atque ita, studioso lector, modo habes præsentem § memorata adjumenta præcipua, quibus ad illustranda examinandaque S. Brunonis Acta in hoc Commentario sum usus. Ceterum sciendum est, indiscriminatim a me et absque et cum aspiratione Cartusiæ et Carthusiani vocabula exarari, quod ita factitatum inveniam a plerisque

illustrandæ
discutiendæ-
que

E

F

sint adju-
mentis.

A plerisque me prægressis scriptoribus, quos ego erroris arguere non ausim. Licet enim vocabulum Cartus, ut Putcanus in exhortatoria sua, Vitæ Sancti a se contextæ adjecta, de qua in ultima ad hanc Annotatione dicam, oratione vult, vere esset vox Hebraica, perfecte vocatus significans, reque ipsa vocabulum Hebraicum Cartham Hieronymus de nominibus Hebraicis (adi Parisiensem anni 1699 Operum sancti hujus Patris editionem tom. II, col. 27) vocationem perfecit Latine interpretetur, consequens tamen propterea non est, ut vel a Cartus vela Cartham Hebraicis vocabulis Cartusiæ et Carthusiani nomina nomenclationem acceperint. Rem ipsam modo aggrediamur.

§ II. Nobile Sancti genus, patria, tempus natale.

Nobili genere Sanctus, etsi interim, an ex illustri,

B Nobili genere ortum esse S. Brunonem, omnes ejus Vitæ edendæ unanimi consensu tradunt, idque indubitatum apparet: etenim breve ejus elogium, quod e quatuor primorum Cartusiæ Priorum Chronica num. 7 recitavi, ita habet: Magister Bruno, natione Teutonicus, ex præclara urbe Colonia, parentibus non obscuris (natus scilicet, ut alias additur)... eremum Cartusiæ fundavit. Adhæc stirpis, e qua editus est Bruno, nobilitati testimonium etiam præbet ecclesia S. Mariæ Rothomagensis, utpote in titulo suo funebri, ad Carthusianos Calabrinos anno 1102 misso, qui inter titulos hujusmodi ad Vitarum calcem, ut dixi, edendos locum 146 obtinet, de Sancto sic loquens:

Ipse fuit sapiens, vir nobilis, indole fulgens. Nec contra generis, ex quo ortus est Sanctus, nobilitatem argui merito potest ex Manasse, Simoniaco post Gervasium anno 1067 vita functum, Remensium archiepiscopo, qui in Apologia sua, pluries infra laudanda, de Brunone (adi Mabillonium Musci Italici tom. I, part. II, pag. 121) ita loquitur: Cujus (Brunonis videlicet) societatem non magnopere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; licet enim hisce verbis, ingenuusne esset Sanctus, dubitare se Manasses indicet, e vehementissimo dumtaxat, quo in Brunonem, moribus suis pessimis adversum, ferebatur, odio id facit. Verum sunt nonnulli, qui, generis, e quo ortus est Bruno, nobilitatem penitus rimari conati, eum e nobilissima illa Coloniensi familia, quam de Hartenfaust seu de duro pugno incolæ indigitant, aliisque nobilissimis item, quas hic infra nominant, familiis trahere originem, scripserunt.

ex nonnullis, quorum verba

C 50 Etsi res, uti ex dicendis intelliges, admodum sit incerta, qui tamen et a quibus tradatur, cum id futurum putem non ingratum, lectori exhibeo. Erhardus Winheim, Cartusiæ Herbipolitanae alumnus, in Opere suo, quod Sacrarium Agrippinense inscripsit, annoque 1607 typis Coloniensibus vulgavit, pag. 212 ita scribit: Ad initiatorem (Ordinis Cartusiensis) igitur quod attinet, S. Brunonem, duxit is originem ex nobili prosapia Hartenfaust, una e quindecim Romanis per S. Maternum et Trajanum imperatorem in urbis (Coloniensis scilicet) præsidium ductis familiis, quemadmodum quatuor suorum gentilitiorum arma ex Chronico Coloniensi testantur. Theodorus Petraus, Cartusiæ Coloniensis alumnus, in

suis ad Chronicon Cartusiense Petri Dorlandi, quod e tenebris eruit typisque anno 1608 vulgavit, elucidationibus ita observat: Habuit vero (S. Bruno nimirum) parentes et genere et virtute inter Ubios cumprimis claros, ex illa nimirum nobilissima Romanorum prosapia oriundos, qui Agrippinæ novam deduxere coloniam, quam etiamnum de Duro Pugno incolæ indigitant. Hæc illi: ac posterior quidem, cum ambos S. Brunonis parentes nobilissima, quæ de Duro Pugno dicitur, familia oriundos affirmet, Sanctum tam ex parte patris quam ex parte matris e familia de Duro Pugno oriundum seu Hartenfaustanum facit; prior vero, cum Sanctum, nulla facta parentum ejus mentione, e familia de Hartenfaust. seu de Duro Pugno trahere originem, dumtaxat tradat, fueritne id ex parte patris, an matris, aut etiam an ex utriusque parte simul, non definit.

51 Distinctius locuti fuere, qui ante Petrum in medium et Winheimium floruerunt, Petrus Blomenvenna et Stephanus Brolmannus, Ubiorum, qui medio circiter sæculo sexto decimo floruit, antiquarius, a Gelenio in Opere de Colonia Agrippinensis magnitudine ab ipso statim initio alibique non raro laudatus, quorum alter Sanctum ex parte patris, alter ex parte matris familia Hartenfaustanum facit. Prioris verba, quæ Vitæ Sancti, a se non admodum diu post annum 1515 typis Coloniensibus editæ, hicque a nobis, ut jam supra monui, non recudendæ, Prologo mox subdit, hæc sunt: Beatus Bruno, sacri Cartusiensis Ordinis initiator, natione Teuthonicus, ex insigni civitate Colonia, quæ antiquitus Agrippina a Marco Agrippa, genero Octaviani, dicebatur, de parentibus tam genere, quam virtute, claris duxit originem. Imperator quippe Trajanus et senatus Romanorum nobiles illuc olim Romanos pro incolatu civitatis terræque custodia direxerant; quibus matrimonialiter vicini nobiles conjungebantur. Ex quibus una tribus dicta fuit De Sapientibus, ex Romanis vero una appellabatur de Duro Pugno. De his ortus est beatus Bruno ex parte patris. Ex parte vero matris sanguinem traxit de tribu nobili Romanorum, de Parva Cogitatione nuncupata, ex familia, quæ postmodum de Rubro Stessen dicta est.

52 Posterioris vero, quæ hic, teste Morckensio, de nobilibus Sancti natalibus interrogatus reposuit, ista: Aimilius seu Sapiens cognominatus fuit S. Bruno, ex Colonia Agrippinensi oriundus ex patre de familia Romana-Francica et patricia Aimilia et Sapientum (Vonden Weisen), quæ tradux et causa cognominis est; ac matrem habuit patriciam ex Catonum familia, quæ vernaculo Francico idiomate (Vonder Hartenfaust) de Duro Pugno vocata est, cum esset Catonum sub Ubio-Romanis; aviam maternam ex patriciis Aimiliorum (Vonden Cleingedancken) de Parva-Cogitatione Francis; proaviam ex hujus quadam traduce familia de Rubea-Stessa (Vonder Roder-Stessen.) Cum longius descendisset linea, matrimonia contracta sunt, et ex hac quidam eques egregiis facinoribus in Cruciada regum dono capite Æthiopis coronato scutum auxerat. Ita Blomenvenna et Brolmannus, quorum alter præterea Sanctum ex parte matris Stessenum, alter ex parte patris Aimilianum facit; an omnia autem et singula (quod absit, ut putem) tum Brolmanni, tum Petri, Blomenvennae et Winheimii asserta, verbis jam recitatis inclusa, veritati consonent.

AUCTORE
C. B.

E

F

hic adducuntur, memorie produnt,

AUCTORE
C. B.

sonent, examinare hic non lubet, sed tantum, an Sanctus ex nobilissimis, quæ verbis recitatis nominantur, familiis, ac præcipue an ex Hartefaustana, cui eum scriptores quatuor laudati unanimi consensu attribuunt, oriundus recte asseratur.

probareque
etiam nititur
Brolmannus,

55 Ac Petrus quidem, et Winheimius, nullum plane, quo Hartefaustanam Sancti originem probent, monumentum antiquum laudant, nedum adducunt in medium. Nec melius firmat Blumenvenna, quæ de Hartefaustano Sancti ex parte patris, Stesseno vero ex parte matris ortu memorie prodit. Quod autem ad Brolmannum pertinet, ea quidem hunc, quæ de Sancti genere profert, e domus, a Gelenio, de Colonia Agrippinensis Magnitudine lib. III, syntagmate 19 memoratæ, quæ ad Rubeam Stessam dicitur, quæque, quod in ea Sanctus progenitus feratur, sacram ejus imaginem, portæ affixam, præfert, monumentis antiquis eruisse, Mörckensius in Ms., quam jam supra laudari, Chronologico-diplomatica de S. Brunone Diatriba affirmat; verum quæ qualiave hæc sint, non edicit. Adhæc ipsemet quidem Brolmannus,

B

quod Sancto attribuit, genus probet, apud Mörckensium scribit: More nobilium Germanorum habuit (videlicet S. Bruno) quatuor insignia, quibus illustre genus suum familiamque ostenderet ac propugnaret, 1. De Sapientibus (Von den Weisen) qui habuerunt cæruleum leonem in candido campo salientem; 2. De Duro-Pugno (Von der Hartefaust) qui scutum album ornauerunt duobus brachiis rubeis et cancellatis, manu in modum pugni contracta, quasi ad luctam; 3. De Parva-Cogitatione, (Von den Kleingedancken) quibus clypeus erat rubeus cum nivea trabe, contorta per ambages; 4. De Rubea-Stessa, (Von der Roder-Stessen) quorum clypeus in campo rubeo habebat duas trabes contortas, et hinc inde duo Æthiopum capita coronata.

Hartefaustorum
familie
originem tra-
hat, pro prorsus
incerto,
prout hic,

C

54 Verum gentilitia insignia, quæ hic Brolmannus memorat, quæque una cum Sancti imagine etiam Vita, a Blumenvenna conscripta penesque me exstans, ad calcem exhibet, propria fuisse S. Brunoni, seu ei ob genus, ex quo ortus esset, competisse, nulla ratione verosimile apparet. Etenim gentilitia, qualia memorat Brolmannus, nuncque in usu sunt, insignia tum primum, cum Christiani, quod demum sub finem undecimi, ac initio duodecimi sæculi factum, bellum sacrum in Oriente contra infideles suscepere, sunt oborta, ut Muratorius tom. IV Antiquitatum Italiæ col. 689 et seq. e variis auctoribus recte docet; Bruno autem, uti ex infra dicendis patescet, omni dubio procul ante annum 1050 natus est, ut proin hujusmodi insignia nec parentibus ejus, nec ipsimet competierint. At vero Commentarios Rerum civilium, quos Brolmannus, Res Colonienses illustrans, composuerit, apud Mörckensium laudari etiam invenio; quare cum in hisce, generi, quod Sancto attribuit, probando accommodata forsitan abs illo suppeditari putarem, nec tamen Commentarios illos, uti nec antiqua, ut jam innui, domus, ad Rubeam Stessam dictæ, monumenta, ex quibus, quæ de Sancti genere Brolmannus tradit, eruere hic potuerit, ulla ratione nossem, Coloniæ litteras dedi, quibus ab Augustino Aldenbruck, Societatis nostræ sacerdote, petii, ut, si quid, quod ad Hartefaustanum aliudve Sancti genus demonstrandum conducere, vel de monumentis illis, vel de Brolmanno scriptisque ab eo

Commentariis, vel etiam de familia familiisve, ex quibus Sanctus oriundus ab hoc scriptore asseritur, compertum haberet, indagandove assequi posset, totum id ad me scribere dignaretur.

55 Ac petitioni apprime sane satisfecit vir, de Museo nostro optime meritis, datis hunc in finem ad nos duabus epistolis, in quarum prima de Brolmanno quidem scriptisque ab eo Commentariis ita loquitur: Magnam is operam in colligendis urbis (Coloniensis nimirum) monumentis antiquis posuit, sed nihil ex iis publici juris factum præter Epideigma, continens tabellas diversas æri incisas et Præfatione aut dedicatione in aversa parte inscriptas. Ejusdem rerum civilium Commentarii Mss. ubi lateant, Superi norint; crediderim ego inter amicos et hæredes ab ejus obitu divisos, meque ante xxii annos librum illius primum, qui de Ubiorum origine et antiquis sedibus, apud P. Hartzheimium P. M. vidisse; de genere vero seu familiis, ex quibus Sanctus originem traxisse traditur, sic scribit: Quoad ad splendorem generis S. Brunonis demonstrandum faciat, nihil aliud superest, quam constans traditio et fama publica. Certum quidem est, familias illas (a Brolmanno supra memoratas) hic Coloniæ floruisse, prout plurima testantur monumenta, quæ in variis ædibus tum sacris, tum profanis etiamnum visenda supersunt una cum eisdem scutis ac tesseris gentilitiis, quæ Mörckensius, Brolmannus, Gelenius adducunt. At nullo sat firmo documento præter traditionem prædictam commonstrare huc usque possum ex iisdem familiis ortum fuisse S. Brunonem.

re etiam se-
dulo Coloniæ
Agrippinæ

E

56 Quod porro ad domum, in qua Sanctus Coloniæ Agrippinæ natus fertur, monumenta antiqua, ex quibus, quæ de Brunonis genere tradit, Brolmannus hauserit, jam pertinet, Domum, inquit, quæ primis eum (S. Brunonem nimirum) cunis excepit, ante dies aliquot denuo adii; at veterem illam et antiquissimi operis, quam adolescens sæpe, deinde hic loci politioris literaturæ magister iterum perlustraveram, frustra in moderna ad seculi hujus genium annis abhinc aliquot composita requisivi. Ac deinde, interpositis nonnullis, quæ, cum de gloria Sancti posthuma tractabo, opportunitus describentur, hunc in modum prosequitur: A quibus (domus, in qua Sanctus natus dicitur, dominis ac inquilinis) et fenestris antiquis novæ substitutæ sunt, parum pensi habitis scutis et inscriptionibus, quæ in antiquis, ut nullus dubito, licuisset reperire. Supra portam visitur S. Bruno, et in tabulato Superiore cubiculi (quod scilicet Brunonem inhabitasse voluit) cernitur idem Sanctus scutis quatuor (illis videlicet, quæ Brolmannus supra memorat) circumdatus. Sed opus illud ducentos et quinquaginta annos ætate sua vix reor excedere. Et quatuor quidem, quod hic monendum, scuta illa e Blumenvenna aut Mörckensio, apud quos exstant, æri incisa lectori exhibiturus hic fuisset, si e familiis, quarum sunt, genus ducere S. Brunonem, ulla ratione constaret. Verum rem secus habere, ex dicendis magis magisque patescet.

tum in domo,
in qua Sanctus
natus
dicitur,

F

57 Laudatus Augustinus Aldenbruck verbis proxime recitatis etiam adjecerat, sese, quo certiora ad me perscribere posset, curaturum prætere, ut, an quidquam, nobili S. Brunonis generi definiendo aptum, in tabulariis publicis, quæ Coloniæ die schrein, scrinia appellantur, fortassis

tum ex civi-
tatis illius
tabulariis
publicis exa-
minata,

AUCTORE
C. B.

A fortassis inveniretur, ab amicis, quibus ea, data occasione, aperienda scrutandaque sperabat, certior redderetur; cum autem id factum fuisset, secundam e duabus supra dictis scripsit epistolam, hisce maxima ex parte verbis conceptam: Amicorum ope consecutus sum, ut in præcipuis id genus (quæ *Coloniæ* scilicet die schrein, scriinia vocantur) tabulariis vetustiores chartæ omnes, quæ De Rubea-Stessa agebant, perlustratæ sedulo fuerint atque excussæ; sed nihil ex iis erui aliud potuit, quam ab annis sexcentis et amplius præcipuæ nobilitatis urbiæ duo fuisse stemmata, quorum unum nomine ALBORUM, alterum RUFFORUM insignitum fuerit. Verum frustra hisce e chartis familia et liberi petuntur, cum in antiquissimis sola deprehendantur nomina ALBORUM seu DE ALBIS et RUFFORUM, sequiori deinde ævo additum subinde reperiatur unius alteriusve filii nomen in hunc fere dumtaxat modum: Superne DE ALBIS; infra HILLIGER etc filii. Ex quibus id unum confici existimem, S. Brunonem a parente potius nomen de Albis, Von den Weisen, quam Æmili aut Sapientis, prout Brolmannus ex recensione Mörckensii censuit, aut potius auguratur, traxisse.

ratione non
uma

B 58 Atque hæc sunt, quæ laudatus Augustinus Aldenbruck ad quæsitam, a nobis sibi propositam supraque expressam, rescripsit; ex illis autem pro Hartesfaustana Aimilianave Sancti origine determinanda nihil omnino potest erui. Primo enim, cum quo loco modo *Rerum civilium Commentarii*, a Brolmanno scripti, lateant, sese ignorare, num. 55 prodat, sitne in iis, unde hic auctor assertum a se Sancti genus probet, quid comprehensum, relinquatur æque ac ante incertum; quod autem ad scuta et inscriptiones, in antiquis domus Stessanæ, quæ S. Brunoni natalis perhibetur, fenestris expressa pertinet, sæculo ea quinto decimo, aut etiam ipsa imagine, quæ S. Brunonem, quatuor scutis gentilitiis, a Brolmanno supra enumeratis, circumdatum in superiori cubiculi, quod Sanctus inhabitavit, tabulato repræsentat, quæque (adi num. 56) ducentorum dumtaxat et quinquaginta circiter annorum videtur, ætate fuisse superiora, nullo plane, quantum scio, argumento potest probari; ut proinde, etsi etiam iisdem, quod tamen neutiquam constat, clarissime Hartesfaustanam Aimilianave Sancti originem fuisse expressam daretur, certa tamen hæc propterea, ut consideranti patebit, minime evaderet. Quare cum nec ex publicis, uti laudatus Aldenbruck num. præcedenti indicat, civitatis Coloniensis tabulariis, nec ex aliis, quod sciam, obviis notæ auctoritatis ætatisque monumentis ullo modo confirmetur, restat, ut in sola num. 55 allegata publica fama constantique traditione sit fundata, ac proin ut plane sit incerta, cum traditio, quæ testimoniis a re, circa quam versatur, trium ut minimum sæculorum spatio remotis, dumtaxat fulcitur, fidem indubitam, uti ex se patet, facere non possit, talisque sit, uti ex jam dictis liquet, Coloniensium de Hartesfaustana Aimilianave Sancti origine traditio.

ostenditur, sit
habendum,

C 59 Nec est, cur ex Gelenio de *Coloniæ Agrippinensis Magnitudine* lib. III, syntagmate 19 et Brolmanno apud Mörckensium opponas, domum, quæ ad Rubeam-Stessam hodieque dicitur, ad S. Brunonis, qui et in ea natus sit, parentes pertinuisse, ac proin horum saltem alterum e familia Hartesfaustana, Stessanæ cognatione jam tum

Octobris Tomus III.

conjuncta, exstitisse; præterquam enim quod illud sola traditione, quæ mox dicta præstare non videtur, innitatur, qui, quæso, probabis, domum illam (quod tamen, ut inde quidquam eliciatur, requiritur) aut fuisse, antequam ad Sancti parentes pertineret, a Stessanis, a quibus et nomen tunc acceperit, possessam, aut, si possessa ab hisce jam tum fuerit, ad Sancti parentes cognationis, quæ hos inter et illos intercederet, causa transiisse? Adhæc Gelenii, qui similia credidisse potest, auctoritas, ut eadem pariter credam, minime sufficit; hic enim scriptor, quod etiam fere, ut modo intelligo, de Brolmanno dicendum, quæcumque ad Ubiæ gentis magnitudinem facerent, promiscue, nullo discrimine, delectu nullo habito, corrasisse dignoscitur. Omnibus itaque accurate perpensis, Hartesfaustanusne familia Sanctus, seu potius, ut generatim loquar, quo determinato illustri genere natus sit, deficientibus, quibus id tuto assignetur, monumentis antiquis satisque idoneis, plane est dubium; ut Surius sane in ejus Vita, contra ac a Blomenvenna, e quo hanc, ut dictum, partim composuit, fieri videbat, a definienda nobili Sancti origine prudenter abstinuerit, eumque parentes habuisse et genere et virtute claros, num. 1 dumtaxat scripserit. Blomenvennam nihilominus potius quam Surium Ferdinandus princeps elector Coloniensis, seu potius qui datam hujus nomine anno 1624 ad clerum Coloniensem de celebranda S. Brunonis festivitate epistolam encyclicam, quam integram Gloriæ posthumæ intexam, scripsere, sequi maluerunt, hisce in ea verbis usi: Sanctus Bruno, magnum Ecclesiæ decus et ornamentum, civis Coloniensis, Coloniæ nobili Hartenfaust familia natus et educatus. Verum hi tantæ auctoritatis, uti per se liquet, esse non possunt, ut hic audiendi sint.

40 Idem etiam de Hieracensi (fuerit hic haud dubie, uti ex Ughello tom. IX *Italix Sacræ* de episcopis Hieracensibus colligo, Octavianus, anno 1391 vita functus) episcopo dicendum, qui, ut Severus a Neapoli apud Surianum in illustrata Sancti nostri Vita pag. 86 testatur, in collecto a sese archiepiscoporum Rhegiensium in Calabria Catalogo, cui post Arnulphum S. Bruno, tamquam electus ecclesiæ hujus præsul, inseritur, fuisse hunc e familia Alcuina seu Alchanirina natum, memoriæ prodit. Quibus enim e monumentis Catalogum illum collegit Octavianus? An ex antiquis? Id quidem cum Suriano loco cit. crediderim. Ast an etiam ex tam antiquis, ut fidem indubiam ex sese facere fuerint nata? Id enim vero nec Surianus affirmat, nec absque fidei minime suspectæ testimonio facile in animum induxero. Utut sit, certe Ughellus, a quo tom. IX *Italix* in archiepiscoporum Rhegiensium Catalogo post Arnulphum S. Bruno, tamquam electus hujus in sedem illam successor, pariter recensetur insignique præterea elogio ornatur, nullam plane de Alcuina seu Alchanirina Sancti origine mentionem facit. Atque hæc de Brunonis genere, quod nemo facile definat, dicta sufficiant; ad solum ejus natale sermonem modo converto. Qui unanimi consensu, Sanctum nobili genere ortum, iidem, in Germania Coloniæ Agrippinæ etiam natum, omnes ejus asserunt biographi. Et sane hanc eorum assertionem veritati esse apprime consonam, satis liquet vel ex solo primorum quatuor Cartusix Majoris Chronico, ante annum, ut jam docui, 1157 concinnato fideque dignissimo, quod in S. Brunonis elogio, num. 7 huc

Coloniæ
Agrippinæ,

F

AUCTOR
C. B.

transcripto, opportune ad institutum præsens ita habet : Magister Bruno, natione Teutonicus, ex præclara urbe Colonia parentibus non obscuris natus, . . . eremum Cartusiæ fundavit.

ut etiam
Remensis aut
Gallus

41 Accedit porro Sigeberti Gemblacensis, anno 1115 e vivis sublato, quæ iisdem fere verbis solum Sancti natale Colonia Agrippinæ collocat, Chronographia, uti etiam Petrus Venerabilis, anno 1136 vita functus, qui magistrum Brunonem lib. II Miraculorum, cap. 28 Coloniensem appellat. At vero Sanctus noster a duobus scriptoribus sibi cœvis, quorum alter Chronicon Malleacense, a Labbeo tom. II Bibliothecæ novæ Mss. editum, alter Fragmentum Historiæ Franciæ a tempore Roberti ad mortem Philippi I regis, a Chesnio tom. IV Scriptorum Franciæ insertum, conscripsit, Remensis etiam appellatur. Amborum verba huc transcribo. Prioris tom. Labbei cit., fol. 203 hæc sunt : Fulbertus docuit Berengarium, canonicum sancti Martini. Qui item Brunonem Remensem et alios multos heredes Philosophiæ reliquit; posterioris tomo Chesnii cit., fol. 89 ista : Hoc tempore tam in divina, quam in humana Philosophia floruerunt

B Lanfrancus Cantuariorum episcopus, Guido Langobardus, Maingaudus Teutonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit heremiticam. Adhæc inter funebres Sancti titulos duo occurrunt, quorum altero, inter edendos trigesimo secundo, Bruno expresse Gallicus vocatur, altero Gallus fuisse, sat aperte innuitur. Prior, qui ecclesiæ S. Mariæ Carnotensis scholarium est, sic habet :

Quam Phœbe Phœbo, quam cætera sydera lunæ,

Tam totus mundus adsit tibi, Gallice Bruno ; Posterior vero, qui sancti Gervasii Falesiæ in Normannia est, locumque inter recudendos 114 obtinet, ita sonat :

Gallia multorum mater nutrixque virorum,
Isti quando pares es habitura mares?

Iste tuus quondam doctrinæ præbuit undam
Gentibus et cleris etc.

vocatus repe-
riatur, natus
est,

42 Hinc porro, cum præterea Gallum fuisse S. Brunonem, alii etiam ejus, quos hic recensere, operæ pretium non est, tituli funebres indicare videantur, non nemo forte existimabit, e Gallia eum fuisse oriundum, nec Colonia Agrippinæ, sed Remis natum; verum cum monumenta antiqua non collidenda, sed, si fieri queat, componenda inter se sint; Sanctus autem alia etiam quam ortus ratione Gallus, aliæque item quam nativitatibus, Remensis dici potuerit, re ipsa id ita in Chronico Malleacensi, allegato e Chesnio Fragmento historico titulisque funebribus factum esse, credendum est, ne aliquin monumenta hæc antiqua pugnare dicenda sint cum antiquissimo quatuor primorum Cartusiæ Priorum Chronico seu excepto ex hoc Sancti elogio, quod nullo plane modo, utpote Brunonem natione Teutonicum et Colonia Agrippinæ natum, disertissime docens, veritati consonum potest intelligi, nisi re ipsa hic Colonia Agrippinæ natus sit. Sanctus itaque Remensis quidem a Chronici Malleacensis dictique Fragmenti historici scriptoribus dictus fuerit, quod hisce non tam ex patria, quam ex studiis, quibus Remis tum discendo, tum docendo diutissime vacaverat, et ex dignitatibus, quas ibidem obtinuerat, notus esset; pro Gallo vero in Titulis funebribus habitus fuerit vel simili fere de causa, vel quod in Gallia potissimum educatus fuisset;

quod postremum eo minus rejiciendum est, quod D in Titulo funebri 113, qui S. Mariæ Tornacensis est, Colonia natus et in Gallia educatus dicatur. En illum :

Quem genuisse Colonia, Francia vult aluisse,
Gloria, Bruno pater, genti communis utrique
Ascensu facili sociatur ad agmina cæli.

43 Atque ita, omnibus rite expensis, S. Brunonem Colonia Agrippinæ natum esse, extra omnem controversiam arbitror; verum multum abest, ut annus ejus natalis tam certo definiri queat. Hunc interim post annum Christi 1030 Baillelus ad 6 Octobris col. 83 collocat; ast eundem decem ut minimum annis maturandum, Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX, pag. 253, aliique plures observant; et recte quidem, ut vitæ, a Sancto ductæ, series ostendit. Etenim S. Bruno, uti infra ostendam, occasione turbarum, quas in ecclesia Remensi Manasses archiepiscopus excitarat, anno 1076 aut sequenti scholarum, quam in hac gerebat, præfecturam dimisit; quod proinde, si post annum demum 1030, ut Baillelus vult, natus sit, anno ætatis suæ vigesimo quinto aut certe vigesimo sexto fecerit. Quare, cum simul, antequam aut faceret, multis jam annis, ac proinde duodecim saltem aut quindecim, scholas Remenses rexisset, consequens erit, ut celeberrimarum harum scholarum præfecturæ jam inde ab anno ætatis suæ duodecimo, aut ad summum quinto decimo, quod nemo sanæ mentis admittet, fuerit admotus. Brunonem autem multis annis scholarum Remensium præfecturam, priusquam hanc abdicaret, gessisse, ex iis, quæ Marlotus Historiæ metropolis Remensis lib. I, pag. 113 scribit, simulque ex iis, quæ de anno, quo Sanctus præfecturam illam dimisit, jam dicta sunt, dilucide consequitur : Brunonem enim scholarum Remensium caput seu rectorem jam inde ab anno 1036 constitutum a Gervasio archiepiscopo fuisse, loco cit. is scriptor tradit, nec multum a vero eum aberrare, ex infra dicendis de tempore, quo Bruno Remis docere primum inceperit, dilucide patescet. Sanctum interim Remensibus scholis diu præfuisse, aliunde in antecessum nunc probo. Atque ad hoc quidem opportune hic succurrit, quæ funebribus Sancti Titulis septuagesimus tertius est supra centesimum. In hoc enim Nolienses monasterii S. Vincentii canonici Regulares, qui, visa schedula, quæ Brunonis incomparabilis philosophi obitum patefecit, ingemuere, diu hunc Remensium scholarum præfecturam gessisse, disertis verbis affirmant, ita loquentes : Bruno... veram scientiam et prudentiam liberalium artium, nec non ceteras cardinales virtutes habuit et servavit, quas in bono fine consummavit. Dudum siquidem ecclesiæ sedis Remensium summus didascalus, utpote in psalterio et ceteris scientiis luculentissimus, et columna totius metropolis diu extitit.

44 Adhæc Sanctum, cum Remensium scholarum præfectura sese abdicavit, non viginti quinque dumtaxat aut viginti sex annorum, quod, ut dictum, ex Bailleli opinione consequitur, sed proVectioris ætatis fuisse, in Vita Urbani II Papæ, Mabillonii et Ruinartii Operum Posthumorum tom. III inserta, pag. 6 et 7, posterior e binis hisce scriptoribus efficacissime e variis funebribus Sancti nostri Titulis probat. Verba ejus proinde, Titulos simul, et quibus partim hæc deprompta sint, suo singulis numero apposito, designans, huc transcribo. Sic habent : Hunc (S. Brunonem videlicet)

idque non, ut
vult Baillelus,
anno, qui

E

F

sæculo unde-
cimo medio

A *delicet*) « Gemmam sophiæ » appellant (*Titulo 74*) canonici sanctæ Mariæ Blesensis; « Lucem » ecclesiarum » (*Titulo 82*) monachi Bellocenses sancti Luciani; « Clarissimum sophistam » (*Titulo 107*) Miciacenses sancti Maximini; « Doctorem doctorum » (*Titulo 77*) Bernacenses; « Magistrorum decus, remigium turbæ Remensis » (*Titulo 109*) Parisienses sanctæ Mariæ Majoris ecclesiæ canonici; hunc « doctrinæ præbuisse undam gentibus et cleris, » aiunt (*Titulo 114*) sancti Gervasii Valesienses; « Cunctos superasse toto in orbe magistros » (*Titulo 64*) sancti Timothei Remenses; « Ejus doctrina » tot factos esse sapientes, quot mens nescit » (*Titulo 151*) sanctæ Mariæ Spulingenses; et monachi sancti Nicolai Andegavensis, « Ejus doctrinam toto fulgere in orbe, » unde ejus « Sequaces » esse optant (*Titulo 78*) canonici cathedralis ecclesiæ sanctæ Crucis Aurelianensis. Nimius essem in ceteris ejus elogiis recensendis. At omittere non licet canonicorum Andegavensis ecclesiæ cathedralis sancti Mauricii testimonium, quo Brunonem asserunt magistrum fuisse non puerorum aut minorum clericorum, sed virorum gravium et jam doctorum, qui sub eo divina, id est, Theologiam addiscebant. Quod sane arguit, eum jam tunc maturæ ætatis fuisse, cum Remis ante suum secessum doceret.

fuerit posterior,

43 *Ita ille, qui deinde e canonicorum ecclesiæ cathedralis Andegavensis Titulo, qui inter recedendos locum 166 tenet, versibus aliquot, qui sic habent,*

Ejus et eximia celebratur ubique sophia,
Plusquam Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vilescebat laude Brunonis.
Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non instituendo minores.
Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum.
Nam nec honestates verborum, nec gravitates

Sumpsit Brunonis nisi Vir magnæ rationis.

Nunciat egregiam Divina docendo sophiam,
lector, exhibitis, ita mox post pauca, quæ huc minus faciunt, prosequitur: Jam vero quis dixerit, tantum Virum, quem omnes ferme Galliarum, Angliæ et Italiæ ecclesiæ veluti celeberrimum scientiarum magistrum certatim commendarunt, has laudes annos viginti aut paulo plus aut minus natum promeruisse? Quis, inquam, sibi in animum induxerit, Brunonem ea ætate diu scholas adeo celebres cum tanta eruditionis et doctrinæ fama rexisse, ut post viginti (*circiter nimirum*) secessionis annos mors ejus tamquam omnium doctorum magistri a plerisque orbis Christiani ecclesiis celebrioribus deplorata fuerit? *Hactenus Ruinartius*: et sane, cum *Sanctus in tot adductis ab eo Titulis funebribus tam variis tamque profusis, quas, brevi spatio ætateque juvenili haud facile merendas, Remenses scholas docens aut harum præfecturam gerens meruerit, laudibus ornatur, argumento id est perquam valido, fuisse illum, cum hanc anno 1076 aut seq., ut dictum, dimisit, viginti quinque aut viginti sex annis majorem, aut proin ante sæculum undecimum, media sui parte jam elapsam, seu ante annum 1050 esse natum.*

nec anno, pro quo duo hic allegata testimonia faciunt,

46 *Verum quanto quidem citius id evenit? Zanotti (adi num. 26) in contexta a se Sancti Vita pag. 5 duo affert e Calabriæ monumentis, quæ laudat, testimonia diversa, quæ S. Brunonem nonagenario majorem obiisse, produnt. Alterum, quod Epigramma vocat, quodque speluncæ, in qua*

Sanctus in Calabria habitavit, fuerit inscriptum, duobus constat his versiculis:

Jam nonaginta duos vitæ compleverat annos,

Cum Superos fragili carne solutus adit;
alterum, quod e Ms. antiquissimo, ut ait, fuerit desumptum, de Brunone sic habet: Obiit Pridie Nonas Octobris anno ab orbe redempto millesimo centesimo secundo, mense octavo, ætatis suæ vero anno nonagesimo secundo. *Cum ergo Sanctus, uti infra suo loco probabitur, omni dubio procul anno 1101 vita functus sit, anno circiter 1008 natus indubie fuerit, si binis illis adductis, quorum altero Sanctus, cum jam nonaginta duos vitæ annos impleisset, altero, cum jam nonagesimum secundum vitæ annum ageret, obiisse traditur, testimoniis sit standum. Verum hæc e fontibus adeo antiquis, ut fidem indubiam mereantur, profecta mihi non videntur: licet enim alterum e Ms. antiquissimo Zanotti indicet depromptum, quantæ tamen antiquitatis hoc fuerit, non adjungit, dubitareque proinde sinit, an sæculo quarto decimo, aut etiam quinto decimo extiterit antiquius; quod utrumque a Sancti nostri ætate est remotius, quam ut scriptis de eo tunc confectis sua queat certa constare fides.*

47 *Et vero ipsemet Zanotti Ms. illud, utul antiquissimum, magni haud fecit: etsi enim etiam, quo ab errore chronico quantum ad annum Christi 1102, cui Sancti obitum illigat, habeatur immune, Christi annos in illo ab Incarnatione, prout hæc Nativitatem præcessit, numerari affirmet, recitatis tamen, quæ jam huc transcripsi, binis testimoniis, mox subdit, probabile non esse, Sanctum ad tantam, quanta in hisce assertitur, ætatem pervenisse, additque etiam, id ita idcirco sibi videri, quod non appareat, qui is in ætate tam provecta (sic enim anno 1084, quo ex dicendis Cartusie eremum primum ingressus est, sextum supra septuagesimum ætatis suæ annum jam egisset) austerum adeo, quale tum in Cartusia Majori, tum in Calabria duxit, vitæ genus ducere, labores et ærumnas, itinerumque, quibus se dedit, incommoda sufferere potuisset. Ita fere quantum ad substantiam Zanotti, et recte sane. Atque hinc est, cur et eorum, qui Sanctum anno 1020 natum statuunt, opinio mihi displiceat: in hac enim ille, cum anno 1084 in Cartusie eremum secessit, annorum quatuor supra sexaginta extiterit; qua pariter ætate rigidissimæ gravissimisque incommodis obnoxie vitæ, quam tunc primum fuerit amplexus, ducendæ fuisse parem, minus credibile apparet.*

48 *Quapropter cum Sanctus equidem, ut supra ostensum, major, quam viginti quinque aut viginti sex annis, cum anno 1076 aut sequenti Remensium scholarum præfectura sese abdicavit, haud dubie extiterit, nativitas ejus circa annum 1050 aut paulo serius hunc annum inter et annum 1040 collocanda videtur. Ita enim, cum in Cartusiam secessit, annorum dumtaxat quinquaginta circiter extiterit; qua ætate plures fuisse et adhuc reperiri viros, vegetos adhuc ac robustos, durissimisque laboribus ferendis idoneos, experientia habetur compertum. Ita etiam poterit intelligi, qui factum sit, ut Bruno, cum Remensium scholarum præfecturam anno 1076 aut sequenti dimisit, hanc jam dudum, id est, annis quindecim circiter, ut supra dictum, aut saltem duodecim, imo jam inde ab anno 1056, si Marlottus loco supra cit. recte notet, gessisset. eamque, qua tunc inclaruisse, a Guiberto de Novigento,*

AUCTORE
C. B.

E

1008, aut etiam 1020:

F

sed anno circiter

AUCTORE
C. B.

rigento, auctore coarcto infra sæpissime laudando, diserte asseritur, variisque in Titulis funebribus supra citatis innuitur, nominis celebritatem jam acquisivisset. Et sane Sanctum, cum Cartusie eremum est ingressus, quinquagenarium circiter aut eo etiam paulo majorem fuisse, ac proin tempore jam assignato natum esse, utcumque etiam suadet modus, quo de eo, veluti de viro longe gravissimo, ætatisque plane maturo, sermo fit tum in variis Titulis funebribus supra laudatis, tum in Vita S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, apud nos tom. I Aprilis inserta, in qua auctor synchronus Guigo, quintus Cartusie Majoris Prior, num. 11 de S. Brunone, ad sanctum hunc episcopum paucis diebus, antequam Cartusiam ingrederetur, veniente, ita loquitur : Adest magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum.

1030 evenit.

- 49 *Accedit, in diversis ecclesiis jam tum, cum Sanctus anno 1084 in eremum secessit, celebres floruisse viros, quos hic discipulos habuisset, hosque inter Odonem de Castellione, qui anno 1088 ad summum Pontificatum fuit eVectus, nomenque Urbani II assumpsit. Nec hic præterire possum antiquum Cartusie Montis Dei in Picardia codicem, in quo S. Bruno septuagenarius obiisse legitur, ut Jacobus Martinius, Cartusie hujus alumnus, apud Morckensium in Ms. hujus Chronologica-diplomatica de S. Brunone Diatriba, § 1 testatur; si enim codex ille recte notet, Sanctus utique, utpote anno 1101 vita functus, anno circiter 1050 natus fuerit. Verum cum de codicis illius ætate nihil vel a Martino, vel a Morckensio additum inveniam, rem alio adhuc argumento, quod mihi omnium validissimum apparet, juverit firmasse. Sanctus verosimiliter, uti infra probabo, ante annum 1030 Berengario in Philosophia magistro usus est; quare cum hanc verosimilitudine non prius exceperit, quam cum septemdecim circiter annorum esset, hique ab anno 1030 ordine retrogrado computati deducant ad annum circiter 1050, Sanctum circa hunc ipsum annum natum esse consequitur. Atque hinc præcipue simulque ex aliis supra in medium adductis probabilissimum sane apparet, Sanctum anno circiter 1050 aut paulo serius hunc annum inter et annum 1040 natum esse; quod sufficienter modo probatum putem, ad alia progredior.*

§ III. Qualis Sanctus in pueritia fuerit, canonicusne S. Cuniberti, et qua ætate esset, cum litteras discendi causa Gallias adiit, et an ibi Berengarium in Philosophia magistrum habuerit.

Sanctus, qui etiam in pueritia gravis moribus fuit, Gallias adiit discendi causa.

Blomenvenna in contexta a se Vita de Sancto, adhuc puero, ita loquitur : Illius a cunabulis mater sapientia lactabat infantiam, et semper in profectu ætatis proficere ad meliora edocuit. Hic etiam, dum puer esset, nihil puerile gessit in opere, sed quasi futuræ religionis speciem ostentans, plurium monachorum institutor a

Domino parabatur. Sortitus est autem a Domino **D** animam bonam, laudabilem indolem, ingenium docile, memoriam tenacem, voluntatem affectuose inclinatum ad optima. Eadem in edenda Sancti Vita habet Surius, a Blomenvenna, quem hic quantum ad substantiam ad amussim expressit, in verbis, quibus utitur, dumtaxat diversus. Atque hæc quidem omnia, etiamsi expresse vel scriptoris vel monumenti antiqui testimonio confirmari haud queant, verosimillima universim apparent; quod vero nominatim ad erimias, quibus Sanctus adhuc puer effulserit, animi doles pertinet, veritati sane id esse consonum, subsecuta ejus per totam vitam gesta dubitare non sinunt, luculenterque ex dicendis patescet. Verum enimvero leviora hæc sunt; graviora longe, difficultatibusque pene inextricabilibus implicata modo sequuntur. Blomenvenna verbis, proxime ex eo jam recitatis, hæc subdit : Verum scholis Parisiensibus traditus liberalibus artibus imbuedus, ultra coævus proficiens et inter primos philosophos habitus scholarum magister est effectus. Sanctus erga secundum Blomenvennam, cui Surius etiam consonat, litteris liberalibusque artibus Parisiis, celeberrima Galliarum civitate, **E** fuerit imbutus.

51 *Ac Sanctum quidem litteris operam datum Colonia Agrippina Gallias petisse, apud omnes in confesso est, nec ulla ratione potest revocari in dubium, uti ex dicendis quisque facile intelliget. Verum quæri hic potest, qua ætate Gallias adierit, num nullam ante in patria litteris operam navarit, num prævie S. Cuniberti canonicum non egerit, et num tandem vere Parisiensem urbem petierit studiisque suis consecrarit. Et primo quidem Brunonem in patria, antequam in Galliam proficisceretur, litterarum Grammaticæque rudimentis fuisse imbutum, verosimillimum apparet : verum an altioribus etiam scientiis? Id sane, dum locum, quo ibi Bruno studuerit, assignant, innuere videntur Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX, pag. 255. Etenim hic Sanctum non tantum in collegiata S. Cuniberti ecclesia, et litteris tam divinis quam humanis optime imbutum, et magna cura educatum fuisse, scribunt, verum etiam citant in margine Labbeum Bibliothecæ Novæ tom. I, pag. 658, seu Sancti nostri elogium, ex hoc Labbei loco num. 7 huc transcriptum, in quo tamen ad eorum propositum nihil occurrit, quam litteris tam sæcularibus quam divinis valde munitum fuisse Brunonem; quæ elogii verba, ut consideranti patebit, intelligenda præcipue sunt de altioribus scientiis Philosophia et Theologia, quas Sanctus aliquando calluerit, quasque interim eum Colonix, antequam Gallias adiret, non didicisse, ex ætate minus provecta, qua tunc fuisse, infra probabitur, certum apparet. Quod autem ad locum, quo Sanctum Colonix educatum litterisque imbutum ajunt, hunc etiam Sancti apud Labbeum elogium nequam exprimit.*

52 *Oportet ergo, ut scriptores illi, quæ loco cit. de re illa litteris mandarunt, unice haurerint e proluxa, quam ibidem pro se una cum Sancti elogio dumtaxat citant, quamque Mabillonius Musei Italici tom. I. part. II, pag. 119 et seqq. exhibet. Manassis archiepiscopi Remensis Epistola, ad Hugonem Diensem, sedis Apostolicæ in Gallia legatum, data, in qua ita loquitur : Bruno nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Colonien-sis, in regno Teutonicorum positi, canonicus est.*

Antea altioribus scientiis imbutus non erat,

nec etiam canonicus S. Cuniberti.

A est. Et sane Sanctus, quam ex hisce Manassis verbis Coloniae in collegiata S. Cuniberti ecclesia canonicum fuisse, constat, verosimillime etiam, ex parte saltem, et in hac educatus, et litteris fuerit excultus, si modo jam inde ab eo tempore, quo in Galliam sese nondum contulerat, Coloniaeque juvenis adhuc degebat, Cunibertinis canonicis fuerit adscriptus. Verum sunt, qui Sanctum tum demum, cum anno circiter 1076 aut sequenti improbis Manassis archiepiscopi moribus Remos deserere fuisset coactus, canonicatu in collegiata S. Cuniberti ecclesia donatum fuisse, contendunt, idque idcirco quod Sanctus anno 1079, quo praefatam epistolam Manasses scripsit, Cunibertinae ecclesiae canonicus ratione obtenti in hac in adolescentia canonicatus vocari nequieisset, cum tunc beneficio hujusmodi, utpote a pluribus jam annis ecclesiae Remensis canonicus factus, sese haud dubie abdicasset. Res sane mihi sat verisimilis apparet.

etsi interim
oppositum
omnino im-
probabile
non sit,

B 55 Attamen fieri potest, ut Manasses locutus fuerit de Sancto, veluti de Cunibertinae ecclesiae canonico, quod, etsi non amplius tunc, aliquando tamen in hac canonicatum obtinuisse, eumque, utpote pravis suis moribus contrarium, pro canonico Remensi habere ex odio nolle; quod ut facilius credi queat, faciunt, quae jam recitatis proxime subdit, haec verba: Cujus (Brunonis nimirum) societatem non magnopere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia, quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Ita quippe, ut Sancto apud Sedis Apostolicæ legatum invidiam conflet, Manasses hic loquitur. Adhæc Sanctus a Cunibertino canonicorum collegio, in quo primum vitæ, ad canonum præscriptum exigendæ, sese dederat, Cunibertinus canonicus, etsi ad aliud canonicorum collegium jam transisset, dici forsitan adhuc potuerit, quod pro tempore, quo Remis versaretur, possessi in ecclesia Cunibertina canonicatus fructibus dumtaxat renunciasset, ipso interim canonicatu canonicique Cunibertini titulo retento, ut ad hunc, si quando Remensi excidisset, redire potuisset. Duo certe diversa hunc in modum, maxime si legitima, ut fieri potuit, auctoritas intervenerit, beneficia possidendo in canones peccaturus Sanctus fuisse non videtur. Hisce itaque consideratis, eorum opinio, qui Brunonem, antequam Gallias adiret, Coloniae in collegiata S. Cuniberti ecclesia canonicum exstitisse, autumant, non omnino improbabilis apparet, ac proin Historiæ litterariæ Franciæ scriptores, dum Sanctum, antequam Gallias peteret, et ecclesiae Cunibertinae canonicum faciunt, et in hac fuisse educatum, affirmant, erroris indubitati arguere non ausim, licet interim contrarium affirmantium opinio probabilior appareat.

fuisse vide-
tur. Ita sua-
det infirma
ætas, qua Re-
mis studuit.

54 Et hæc quidem probabilior multo erit, si ad id, ut Sanctus ecclesiae Cunibertinae canonicus esse potuerit, provector fuerit quam quatuordecim aut quindecim annorum ætas requisita. Sanctus enim, cum id circiter ætatis esset, aut adhuc junior, Colonia in Galliam litteras discendi ergo profectus jam fuisse, Remisque studuisse videtur. Funebris enim Titulus, inter recuendos 56, quo S. Mariæ ecclesiae metropolitanae Remensis canonici Sancto parentarunt, sic habet: Quem tenerum docuit mater Remensis alumnus, Propositi tenuisse fidem lætata Brunonem,

Migrantem ad Dominum lacrymis precibusque salutatur.

AUCTORE
C. B.

Per tenerum autem alumnus quatuordecim aut quindecim annorum, aut etiam paulo junior adolescens hic intelligendus videtur. Ita autumo, tum quod adjectivum tener, dum ætatem afficit, ad paucos hanc annos per se contrahat, tum quod Sanctus Remis litteras humaniores didicerit, annoque circiter 1047 Philosophiam, cum verosimiliter annorum circiter septemdecim dumtaxat esset, Turonis audire inceperit. Et hoc postremum quidem infra probabo; Sanctum autem Remis humaniores litteras didicisse, fidem facit apud Mabillonium Præfatione in Sæculi vi Bened. part. II, num. 83 Baldricus abbas Burguliensis, auctor coævus; ibi enim in carmine ad Godefridum Remensem nondum edito de S. Brunone sic canit:

Et tunc Remis erat, Remis quoque Bruno studebat,

Bruno Latinorum tunc studii speculum.

Hic autem per Latinorum studium non Philosophiam, aliasve altiores scientias, sed litteras humaniores, quibus linguæ grammaticæque Latinæ studium comprehenditur, verosimillime intelligit.

E

Ibi poesim fe-
lici successu

55 Et vero Sanctum, qui, cum juvenis admodum, ut dictum, Remis studuerit, verosimillime, antequam hoc faceret, nec Parisiis, nec in alia Galliarum civitate litteris operam dederit, politici litteratura seu humanioribus litteris sese Remis excolvuisse, ipsimet Historiæ litterariæ Franciæ scriptores loco supra cit. non obscure docent, Poesi illum æque ibidem, quam aliis scientiis, ut ævi, quo vivebat, mos ferebat, incubuisse, asseverantes, ut verosimillime, dum pro scientiis, a Brunone Coloniae Agrippinæ haustis, ejus apud Labbeum exstans elogium loco supra cit. laudant, minus ex hoc, quam verbis suis indicent, deductum voluerint aut certe, quid ex eo consequeretur, minus perspexerint. Porro Sanctus tanto ardore tantoque successu humanioribus litteris seu linguæ Latinæ studio sese totum in celeberrima tunc Remensi schola addixit, ut aliis in exemplum proponeretur. Ita ex ultimo, e duobus proxime huc transcriptis Baldrici, abbatis Burguliensis, versiculis colligendum videtur: Bruno Latinorum tunc studii speculum. Adhæc quantum Sanctus nominatim in poetica facultate progressum fecerit, sufficienter ostendit vel solum ab eo compositum atque tum alibi sæpius, tum Parisiis a Judoco Badio cum ceteris sancti Viri Operibus anno 1524 excusum Paræneticum ad cælestia capessenda Epigramma, utpote in cujus versibus, utut ad artem omnino non exactis, ea tamen, quam in aliis pene omnibus poetis sæculi XI, quo Sanctus floruit, frustra quærat, et venustas et elegantia mirifice elucet.

F

56 Integrum id speciminis loco transcribo. Sic habet:

excoluit; Phi-
losophiam
autem, non
Parisiis,

Mortales Dominus cunctos in luce creavit,
Ut capiant meritis gaudia summa poli.
Felix ille quidem, qui mentem jugiter illuc
Dirigit atque vigil noxia quæque cavet!
Nec tamen infelix, sceleris quem pœnitet acti,
Quique suum facinus plangere sæpe solet.
Sed vivunt homines, tamquam mors nulla
sequatur,
Et velut infernus fabula vana foret,
Cum doceat sensus, viventes morte resolvi,
Atque erebi pœnas pagina sacra probet;
Quas qui non metuit, infelix prorsus et amens
Vivit

AUCTORE
C. B.

Vivit et extinctus sentiet ille rogam.
Sic igitur cuncti mortales vivere curent,
Ut nihil inferni sit metuenda palus.

Nec minus Sanctus, uti ex dicendis primum erit colligere, altioris ordinis scientiis, quam poetica facultate sese studuit imbuere. Verum ubi hasce ac nominatim quidem Philosophiam didicit? Pro civitate Parisiensi stant non modo Blomenvenna verbis num. 50 huc transcriptis, Surius in Sancti Vita, aliique Ordinis Carthusiensis scriptores non pauci, verum etiam, quos omnes nominare non vacat, alii nonnulli, ac nominatim in Universitatis Parisiensis Historia, anno 1665 a se edita, tom. I, pag. 467 et seq. Cæsar Egassius Bulæus, qui, licet Sanctum Parisiis Philosophiæ incubuisse, aperte ibidem non edicat, satis tamen id indicat, quique, quod reliqui non faciunt, opinionem suam, qua præterea Sanctum Parisiis docuisse autumat, probare etiam nititur.

ut Bulæus
conjecturis,
quæ hic

57 Ac ad id quidem tres conjecturas adhibet diversas. Omnium postremam, cum tantum eo tendat, ut Sanctum Parisiis, quod infra dumtaxat discutiendum, docuisse probet, prætermitto, solumque duas reliquas examino. Harum posterior petitur (verba sunt Bulæi) ex auctore anonymo, qui Historiam a Roberto ad mortem usque Philippi I perduxit, quique Brunonem novit aut nosse potuit. Ille autem iis eum accenset, quos prope certum est studuisse et docuisse Parisiis. « Hoc tempore, » inquit, nempe circa annum MLX, « tam in divina, quam in humana » Philosophia floruerunt Lanfrancus Cantuariensis episcopus, Guido Langobardus, Manigaudus Teutonicus, Bruno Remensis, qui postea vitam duxit eremiticam. » Nemo autem dixerit, Viros illos docuisse Remis. Ita illa, qui, quamquam Sanctum Philosophiæ Parisiis incubuisse, expresse non edicat, satis tamen id innuit, cum, Parisiis studuisse eum, prope certum esse velit, simulque, quo rem evincat, anonymi textum, quo Sanctum in Philosophia floruisse, asseritur, in medium adducat. Verum unde, quæso, Brunonem non alibi quam Parisiis Philosophiæ incubuisse, aut etiam scientiam hanc docuisse, certum esse potest?

proponuntur,
tribus diversis

58 Sane Brunonem Philosophiam Remis docuisse, infra dicendis ac nominatim ex ipso, quod hic Bulæus laudat, Fragmento historico verosimilius apparet, ut proinde contrarium sit incertum, debeatque vel hinc Bulæi conjectura, de Philosophia a Brunone Parisiis excepta, pro admodum incerta haberi; an vero de aliis, quos anonymus a Bulæo adductus laudat, certior sit, aliis examinandum relinquo, et ad alteram scriptoris huius conjecturam jam venio. Hæc est ex Chronici Malleacensis (verba iterum sunt Bulæi) manuscripto codice, qui servari dicitur Parisiis in bibliotheca Puteana, quique ab auctore conscriptus est circa annum MCLX, et in lucem editus a Philippo Labbeo. In eo autem leguntur hæc verba ad an. DCCCCLXXXVI: « Gebertus docuit » Fulbertum, Carnotensem episcopum. Hic iterum Fulbertus docuit Berengarium canonicum cum S. Martini. Qui item Brunonem Remensem et alios multos hæredes Philosophiæ reliquit. Bruno quidem perfectus philosophus » et eremita apud Calabriam multorum monachorum pater obiit in Christo. » At ubi Berengarius cum hæredem Philosophiæ reliquit? Certe ubi ipse docebat; at non legitur docuisse Remis, sed Turonis, et præsumitur docuisse

Parisiis post mortem Fulberti Carnotensis D præceptoris sui. Itaque verisimile est, Brunonem eum (in Philosophia nimirum) Lutetiæ audivisse.

59 Hactenus Bulæus, contendens videlicet, probare in non tantum Sanctum nostrum Philosophiæ placita Parisiis excepisse, verum etiam ibidem in hisce magistro usum esse Berengario, Turonensi S. Martini canonico, viro illo ex sparso hæreseos suæ, qua transsubstantiationem negavit, Lutheroque et ejus sequacibus prælusit, veneno per omnem late Europam notissimo. Verum cum Berengarius (adi Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. IX, pag. 140) Parisiis docuisse nusquam legatur, sitque proinde, uti ipsemet Bulæus verbis recitatis satis indicat, an ibidem revera ille umquam docuerit, admodum dubium, cur Turonis hunc, ubi certo docuit, a Sancto in Philosophia auditum fuisse, e recitatis Malleacensis Chronici verbis potius non intulit? Sane cum Berengarius, a Lanfranco variis disputationibus devictus, et a discipulis propterea desertus, Parisios et scholas dimittere, Turonasque repetere, ex ipsiusmet Bulæi opinione sub annum 1058 fuerit coactus, nequid profecto Sanctum in Philosophia ibidem habere discipulum, utpote qui tunc, anno demum, ut docui, 1050 circiter natus, decimum ætatis suæ annum nondum attigisset. Ruit itaque et altera, qua Parisiis a Brunone Philosophiam fuisse exceptam, probetur, formata a Bulæo conjectura. Et vero Sanctum non Parisiis, sed Remis vel Turonis Philosophiæ incubuisse, dicendum: Remis quidem, si Berengarius in scientia illa magister ei non obtigerit, Turonis vero, si obtigerit.

60 Ac horum quidem primum idcirco placet, quod Sanctum diu Remis studuisse et docuisse, et ex jam dictis et ex porro dicendis certum omnino sit; postremum vero, quod utique, si revera Sanctus, ut Chronicon Malleacense tradere videtur, in Philosophia Berengarium audierit, factum id esse ibi, ubi hic docebat, verosimillimum appareat. Ut itaque Remisne, an Turonis Philosophiæ placita Bruno exceperit, definiri utcumque queat, habueritne hic in Philosophia Berengarium magistrum, est indagandum. Ac Sanctum quidem in Philosophia magistro usum esse Berengario, mea est opinio, quam ut probem, primo eos, qui illi adversantur aut certe non favent, convenio. Marlottus, postquam Historiæ metropolis Remensis tom. II, pag. 155, S. Brunonem dixit præceptorem, in Philosophia videlicet, nactum fuisse Berengarium, S. Martini Turonensis canonicum, statim addit, si chronographo Malleacensi, Brunonis coætaneo, credatur. Mabillonius fidei professioni S. Brunonis, quam tom. IV Veterum Analect. pag. 400 edidit, annotationem hanc præfixit: Deoduinum epistolæ propter argumenti affinitatem subijcere visum est S. Brunonis fidei professionem, quam morti proximus edidit, damnata hæresi Berengarii, cujus discipulus fuerat, si fides est Chronico Malleacensi. Duo itaque viri illi eruditi, Marlottus nempe et Mabillonius, quidquid Chronici Malleacensis auctor verbis num. 58 a Bulæo adductis scribat, pro indubitato non habuere, Brunonem in Philosophia magistro usum umquam esse Berengario. Nec tantum rem hanc dubiam, verum etiam a vero alienam autumavit Mabillonius.

61 Etenim Præfatione in Sæculum vi Benedictinum num. 7 circa medium sic scribit: De hac propagatione

cujus hic
verba

A propagatione (*doctrinae et eruditionis*) agens sancti Maxentii chronographus, eam, tamquam e fonte, repetit a Girberto seu Gerberto monacho Auriliacensi, qui Fulbertum Carnotensem docuisse dicitur. « Fulbertus » vero, ait ille, » docuit Berengarium canonicum sancti Martini: » qui item Brunonem Remensem et alios multos heredes Philosophiae reliquit: » quo ex loco nonnulli colligunt, Brunonem, sacri Cartusiani Ordinis institutorem, Berengarii discipulum exstitisse. Verum praeterquam quod illius Maxentiani chronographi auctoritas tanti non est, ut id adstruere valeat, certe ipsa chronographi verba longe aliter interpretanda videntur. Haec enim verba, « qui item Brunonem » Remensem » etc. non ad Berengarium referenda sunt, sed ad Fulbertum, qui Berengarium docuit, qui item Brunonem Remensem, Deinde ipsamet verba non evincunt, Fulbertum, nedum Berengarium, auditorem habuisse Brunonem, sed tantum Brunonem et alios multos, sive a Fulberto, sive a Berengario heredes Philosophiae relictos fuisse, a quocumque demum praefatore eruditi fuerint illi, id est, Bruno

B aliique Philosophiae heredes. Certe Brunonem jam clericum et Coloniensem canonicum, ac proinde litteris excultum, ex urbe Colonia in Remorum civitatem accessisse, constat; at longe verosimilius est, eum a Notgero, Leodicensi episcopo, ejusque discipulis institutum fuisse. Hujus rei testis est locupletissimus Manasses, Remorum archipraesul, in Apologia sua, ubi de Brunone, qui ejus moribus adversabatur, haec habet: « Bruno nec noster clericus, nec » noster natus aut renatus est, sed sancti Cuni-

B berti in regno Teutonicorum positi canonici » cus est etc. » Id observare visum est hoc loco de Viro sanctissimo, qui, etsi Berengarii discipulus fuisset, longe ab ejus errore abhorruit, ut probat ipsius confessio de sanctissimo Eucharistiae Sacramento, quam alias retulimus. Sed interest verum a falso discernere, et nubeculam illam, si qua erat, a tanto lumine remove-

recitantur,

62 In altera deinde in *Saeculum* VI *Benedictinum Praefatione*, quo opinionem suam confirmet, num. 85 sic scribit: Hunc Godefridum (*Remensem, qui S. Brunoni in scholarum magisterio a Manasse, Remensium archiepiscopo, Remis fuit suffectus*) viventem ac mortuum laudavit Baldricus abbas, qui eum Remis genitum, litterisque institutum cum Brunone fuisse dicit. Ita enim canit ille in carmine nondum edito « ad Godefridum Remensem. »

« Nobilis urbs, Romæ soror, inquam, et Roma » secunda

» Te genuit, peperit promeruitque sibi.

» Haec te doctrinae totius nectare fultum

» Adscivit studiis, praeposuitque suis.

» Gallia tunc etiam studiis florebat opimis,

» Florebatque tuo Gallia plus studio.

» At te currebant examina discipulorum

» Et refovebantur melle parentis apes.

» Et tunc Remis erat, Remis quoque Bruno » studebat,

» Bruno Latinorum tunc studii speculum.

» Ipsi temporibus studuitque senex Herimannus,

» Et mundo studii clara lucerna fuit.

» Tu fueras juvenis, fueras et acutior illis.

» Tertius ergo venis, jam quoque primus » eras.

» Gervasio princeps, princeps tuus ille Manasses

» Successit, qui te promovet ad studium. »

Ex his intelligitur, quod in priori Praefatione (*loco nempe proxime ante hunc supra huc transcripto*) ostendimus, Brunonem Remis operam litteris (*in Philosophia videlicet*) dedisse, non Turonis sub Berengario magistro, ut quidam ex Chronico Malliacensi male intellecto persuadere volunt; et quidem non solum cum praedicto Godefrido, sed etiam cum Herimanno seniore, quem Gozechinus scholastius primum laudat inter illius saeculi sapientes et auctoritate praestantes, qui, relictis inferioribus studiis, in Theologia otium concesserant.

65 Hactenus Mabillonius: verum haec, ut jam supra docui, Baldrici, abbatis Burguliensis, verba, Et tunc Remis erat, Remis quoque Bruno studebat, Bruno Latinorum tunc studii speculum, quae potissimum, quod Mabillonius contendit, conficere deberent, in sensu naturali et magis obvio accepta significare dumtaxat videntur, Brunonem Remis litteris humanioribus operam dedisse. Si autem per Latinorum studium a Baldrico litteras humaniores non fuisse intellectas, praefracte velis, esse equidem non videtur, cur hic auctor magis debeat intelligi de philosophicis, quam de theologicis studiis, quibus Bruno Remis animum excoluerit. Quod si ergo reipsa in toto huc transcripto textu de Theologia dumtaxat, inquam Sanctus Remis una cum Godefrido Remensi et Herimanno seniore incubuerit, Baldrico abbati sermo sit, quid, quaeso, inde habebitur pro opinione, qua Sanctum, non Turonis apud Berengarium, sed Remis Philosophiam excepisse vult Mabillonius? Scriptori huic nihilominus consensere deinde Historiae litterariae Franciae scriptores tom IX, pag. 255, ita in inferiori paginae hujus margine notantes: Ex errore et ex Chronico Malleacensi sensu male intellecto factum est, ut, Brunonem Turonis sub Berengario studuisse, quidam auctores scripserint. Remis id fuisse, Baldricus, Burguliensis abbas, diserte (*loco nempe a Mabillonio supra adducto*) affirmat. Ita illi; sed dispiciamus modo, an, qui Sanctum sub Berengario Turonis studuisse, seu Philosophiae placita excepisse, scripserunt, indubie errarint, ac Malleacense Chronicon male intellexerint, seu potius an hoc verbis num. 61 datis sat felici successu interpretetur Mabillonius. Primo hic scriptor ait: Haec... (*Chronici Malleacensis*) verba, « qui item Brunonem Remensem etc. » non ad Berengarium referenda sunt, sed ad Fulbertum, qui Berengarium docuit, « qui item Brunonem » Remensem. » Fulbertum ergo, non Berengarium, ex hac Mabillonii interpretatione magistrum in Philosophia Sanctus habuerit. Verum hoc, nisi simul Chronici Malleacensis auctorem erroris arguere velimus, nequit admitti.

64 Fulbertus enim, de quo loquitur, fuit Carnotensis episcopus; hic autem, ut Historiae litterariae Franciae scriptores tom. VII, pag. 265, dilucide ostendunt, e vivis excessit anno 1029, quo Sanctus vel non natus, vel certe praestate nimium adhuc imbecilla Philosophiae lectionibus excipiendis intelligendisque idoneus nondum erat. uti ex iis, quae de natali Brunonis anno supra dicta sunt, primum est eruere. Et vero Sancto Fulbertum Carnotensem esse non potuisse in Philosophia magistrum, ipsemet Mabillonius forsitan observavit. Ita suspicor, quod Chronici Malleacensis

AUCTORE
C. B.rationesque,
his inclusae,

E

F

rationibus

censis

AUCTORE
C. B.

censis interpretationi, de qua jam dictum, alteram hanc proxime subjungat: Deinde ipsamet (*allegata Chronici Malleacensis*) verba non evincunt, Fulbertum, nedum Berengarium, auditorem habuisse Brunonem, sed tantum Brunonem et alios multos, sive a Fulberto, sive a Berengario « Heredes Philosophiæ » relictos fuisse, a quocumque demum præceptore eruditi fuerint illi, id est, Bruno, alique Philosophiæ heredes. Ab opinione sane, qua Sanctus apud Turonas sub Berengario studuisse statuitur, eruditi omnes facile discedent, si alter hic, quo Mabillonius utitur, Chronici Malleacensis interpretandi modus locum debeat habere. Verum res, ut mihi equidem apparet, verosimillime secus habet; quod ut probatum dem, ipsa recito Malleacensis Chronici verba, non ea tantum, quæ Mabillonius loco supra cit. transcripsit, verum etiam, quæ hisce præmittuntur, aliquot alia, textum aliquanto prolixiorum constituentia, qui sic habet: Girbertus vero natione Aquitanus, monachus Aureliacensis sancti Geraldii ecclesiæ, ... ab imperatore Papa Romanorum sublevatus est propter Philosophiæ gratiam: mutatum est nomen ejus pristinum et vocatus est Silvester. Girbertus enim docuit Fulbertum Carnotensem episcopum, qui post Leobinum extitit episcopus. De quo multa scripta vel in pagina, vel in cantu sanctæ Ecclesiæ remanserunt. Hic iterum Fulbertus docuit Berengarium canonicum sancti Martini. Qui item Brunonem Remensem et alios multos heredes Philosophiæ reliquit.

incontrarium
adductis

65 Ordine hic, quo floruerunt, recensentur nonnulli, ut consideranti patebit, Philosophiæ doctores seu magistri, quorum alii aliis scientiam hanc tradidere; quare, cum Berengarius, uti apud omnes in confesso est, Philosophiæ doctor seu magister etiam exstiterit, hæc chronographi Malleacensis verba, Qui item Brunonem Remensem et alios multos heredes Philosophiæ reliquit, non ad Fulbertum, ut vult Mabillonius, sed ad Berengarium referenda sunt, itaque debent intelligi, ut significant, hunc ipsummet, S. Brunoni Philosophiæ scientiam tradidisse. Et vero, ut ita intelligantur, naturalis etiam maximeque obviis, quem offerunt, sensus exigit, quemadmodum, quantum opinor, quisque facile fatebitur, qui præjudiciis vacuus exstiterit. Mabillonius quidem, ut Sanctum Philosophiam a Berengario doctum non fuisse, ac proin hæc verba, Qui item Brunonem Remensem etc. eo modo, quem assignat, exponenda evincat, in probationem adhuc addit, Brunonem, jam clericum et Coloniensem canonicum, ac proinde litteris excultum, ex urbe Colonia in Remorum civitatem accessisse, idque constare ex hisce (adi num. 52) Manassis Remorum archipræsulis de S. Brunone verbis, Bruno nec noster clericus, nec noster natus, aut renatus est, sed sancti Cuniberti, in regno Teutonorum positi, canonicus est etc. Verum litteris, quæ altioris, ut Philosophia, ordinis sint, nondum Sanctum, cum Colonia Remos adiit, excultum fuisse, supra docuimus, nec id constare potest ex allegatis a Mabillonio Manassis archiepiscopi verbis, cum ex hisce, ut jam supra dictum, potius appareat, Sanctum nostrum, antequam litteras discendi causa Remos adiret, S. Cuniberti canonicum non exstiterit, sed tum demum, cum anno 1076 aut sequenti Remis excedere fuisset compulsus.

66 Nullum itaque ex argumentis, quibus Ma-

billonius, modo vel uno vel altero a se assignato Chronici Malleacensis, quæ prolixè nunc discussa sunt, verba explicanda esse, probatum vult, rem certo evincit, ac proin sensui naturali magisque obvio, quem hæc offerunt, adhærens, ita ea pergo accipere, ut Berengarium S. Brunoni Philosophiæ placita tradidisse, significant: quod proinde re ipsa etiam factum, pro verosimillimo habeo, Chronici Malleacensis, quod auctorem Sancto nostro fere æqualem habet, auctoritate impulsus. Addit quidem (vide num. 61) etiam Mabillonius, tanti hanc non esse, ut Chronicon illud iis, quæ adstruit, fidem indubitatam facere possit, reque ipsa nonnulla, quæ memoriæ prodit a veritate aliena, deprehensa sunt, tum a Labbeo, a quo primum publici juris factum est, tum post eum ab Historiæ litterariæ Franciæ scriptoribus tom. XII, pag. 79 et sequenti. Verum, etsi id ita sit, verosimillimum tamen adhuc apparet, quod de tradita S. Brunoni a Berengario Philosophia affirmat. Ea enim, in quibus Chronici illius auctor a veritate deviasse notatur, ab ætate ejus longius abfuerunt; in iis autem, quæ vel tempore suo vel non diu ante gesta sunt, vix unquam a Labbeo, qui tamen errores ejus sedulo adnotavit, errasse notatur, ut proinde, cum synchronus aut certe pene æqualis Sancto nostro exstiterit, in iis utique, quæ de audita ab hoc sub Berengario Philosophia tradit, errasse existimandus non sit, neque vero errasse a Labbeo notatur. Quare, si non omnino certum, verosimillimum equidem, omnibus consideratis, est, Sanctum nostrum a Berengario Philosophiam doctum fuisse.

D
refutantur,
contendit,

E

67 Hinc porro jam consequitur, ut eam, non Parisiis, quod hic etiam probandum erat, sed Turonis, cum in hac civitate, non autem (uti modo inter recentiores criticos satis convenit) in alia, Berengarius docuerit, verosimillime exceperit. At vero, inquires, Berengarius impia sua, qua alios etiam inficere conabatur, hæresi infamis juxta ac periculosus erat, ac proin existimandum non apparet, vel Sancti parentes, vel eos, qui illius adhuc juvenis curam gerebant, commissuros fuisse, ut Sanctum, magistri hujusmodi disciplinæ traditum, venenatæ impiæque doctrinæ hauriendæ discrimini exponerent. Verum Berengarius non statim, cum scholas Turonenses regere cepit, in hæresim fuit prolapsus, nec statim, cum hæreseos suæ virus spargere cepit, passim pro hæretico ab omnibus fuit habitus. Et Hugo quidem Lingonensis episcopus, Berengarii olim condiscipulus, primus fuit, qui ab eo (adi Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. VIII, pag. 202) in Eucharistiæ Sacramento et realitatem et transsubstantiationem negari, detexerit, quique haud ita dudum post, quo errantem in viam reduceret, pulchram ad eum dedit epistolam; quare cum hæc (adi iterum laudatos scriptores loco cit.) non citius, quam paulo ante Octobrem anni 1049 scripta fuerit, consequens est, ut verosimillime prava Berengarii doctrina anno dumtaxat proxime hunc antecedenti, quo etiam hæc aut tantum paulo citius turbas in Ecclesia excitasse videtur, ab Hugone Lingonensi episcopo fuerit detecta. Jam vero, cum id ita sit, nihil sane Sancti parentes, tutoresve impedire debuit, quo minus eum anno 1047, quo ex supra dictis septemdecim circiter annorum jam esse potuit, Turonas mitterent Philosophiæ placitis a Berengario imbuendum. Imo vero non satis video, cur eo etiam anno 1048 aut sequenti, cum anno demum 1050 a Leone IX Papa

verosimillime
didicit.

F

A *Papa in concilio Romæ celebrato Berengariani errores fuerint damnati, mitti non potuisset.*

Id interim vel
ex emissa a
Sancto

68 *Nec porro Brunoni aut ejus filiis dedecori verti debet, quod is hominem de fide non recte sentientem, nec tamen ut hæreticum damnatum in Philosophia audierit; etsi enim id ita ex jam dictis appareat, dubitandum tamen non est, quin a Berengario saltem tunc, cum in concilio Romano damnatus primum hic fuisset, recesserit. Ita autumò vel ex eo, quod ab impia ejus hæresi maxime abhorruerit, ut fidem facit, tum, quas fecit, infra hic memorandas in Psalmum 21 et in cap. 11, Epist. 1 ad Corinth. commentationes, tum, quam morti proximus emisit, fidei professio, a Mabilonio tom. IV Analect. pag. 400 et seqq. relata infraque huc transcribenda. At vero, quoniam hic de fidei professione, a Sancto morti proximo emissa, sermo incidit, unum hic adhuc moneri lectorem, necesse est. Cum in professione illa Bruno statim hisce vocibus, Credo Sacramenta, quæ Catholica credit et veneratur Ecclesia, subjungat, Et nominatim, quod consecratur in altari, verum Corpus esse, veram Carnem et verum Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, quem et nos accipimus in remissionem peccatorum nostrorum, in spem salutis æternæ, erit fortassis nonnemo, qui, cum his verbis doctrina, Berengarianæ e diametro opposita, contineatur, argumento etiam id esse velit, sub Berengario Turonis Philosophiæ Sanctum studuisse, utpote qui emissæ a se fidei professioni verba illa incluserit non aliam ob causam, quam ut Berengarianæ qualemcumque, cui idcirco obnoxius esse poterat, suspicionem hæreseos a sese amoliretur.*

morti proximo fidei professione, vel ex hic recitatis

69 *Et vèro fuit, cum et ego argui inde pro Philosophia, a Sancto sub Berengario audita, posse arbitrari; ast, re penitius examinata, comperi, morem hunc post Berengarianam hæresim exortam diu observatum fuisse, ut doctiores illustrioresque fere viri, cum morti essent proximi, fidei professionem emitterent, qua tum alia fidei dogmata, tum præcipue, quæ ad sacratissimum Eucharistiæ Sacramentum pertinent, profiterentur. Ac imprimis quidem exempli loco sit Gervasius, Remensis archiepiscopus, anno 1067 vita functus, qui, cum moriturus esset, fidei professionem non multum ab emissa per Sanctum quantum ad reconditum de Eucharistia dogma diversam, emisit, ut videre licet in archiepiscoporum Remensium serie, quam Gallia Christiana aucta tom. IX exhibet. Accedit Matthæus S. R. E. Cardinalis, cujus Brunonianæ non multum dissimilis, quam sub finem vitæ emisit, fidei professio apud Petrum Venerabilem, abbatem Cluniacensem, Miraculorum lib. II, cap. 22 exstat, et Ludovicus VI Francorum rex, cujus Brunonianæ itidem non multum dissimilis, quam moriturus emisit, fidei professio a Baronio in Annalibus ad annum 1151 recitatur. Berengarii itaque in Philosophia discipulum fuisse S. Brunonem, argui ex ea, quam hic morti proximus emisit, fidei professione non potest. Nec, ut Sanctum Berengarii in Philosophia discipulum faciamus, validius argui potest e centesimo sexagesimo sexto, quo ecclesia cathedralis Andegavensis, S. Maurilio sacra, Brunonem mirifice celebrat, funebri Titulo; licet enim hic binos hosce contineat versiculos,*

Dux prius erroris monstravit iter melioris

Postea doctrinæ, quæ gaudia dat sine fine,
e quibus, Sanctum in errorem contra fidem, quem
postea deposuerit, fuisse prolapsum, ac proin
Octobris Tomus III.

non tantum Berengarium habuisse magistrum, ast etiam perversæ ejus contra Eucharistiæ Sacramentum sectatorem aliquando exstitisse, suspicari non nemo forsitan posset, sinistræ tamen hujusmodi de Sancto suspicioni locum inde merito esse non posse, quisque facile deprehendet, qui cum aliis, in eodem Titulo antecedentibus et consequentibus, recitados binos versiculos considerarit.

70 *Ita quippe patescet, per errorem quidem in hisce non errorem contra fidem, cui aliquando Sanctus adhæserit, sed profanas scientias, quas sedulo magnaue cum laude primo coluerat docueratque, per doctrinam autem meliorem, non ullum sinceræ veræque fidei dogma, cui aliquando fuerit adversatus, sed divinam Evangelii, qua, postea sæculo deserto, in eremum secessit, terrenaque suo exemplo despiciere ac cælestia sectari alios docuit, institutionem debere intelligi. Ut hoc eo queat deprehendi facilius, versiculos huc facientes, tam qui consequuntur, quam qui præcedunt binos recitados, huc transcribo. Præcedentes hi sunt :*

Plus quam Maronis laudatur lingua Brunonis, Gloria Platonis vilescit laude Brunonis.

Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat Summos doctores, non instituendo minores. Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum. Nam nec honestates verborum, nec gravitates Sumpsit Brunonis, nisi vir magnæ rationis. Rectio prudentis superabat acumina mentis; Ut documentorum doctor satis exstitit horum.

Hic plus perfectam voluit præponere sectam. Nuntiat egregiam divina docendo sophiam, Primaque destruxit et tanquam frivola duxit.

71 *Consequentes vero isti :*

Sed nil mundana sapientia dat nisi vana;

Hæc facit elatos pompa, facit illa beatos.

Factis complebat, operando quod ore docebat :

Multos sermones faciebat per regiones.

Urbem transivit Romam Calabrosque petivit. Scriptor anonymus, qui Tractatum de S. Brunone,

a Carthusianis hujatibus mecum communicatum, composuit, aliter nonnihil, quo Sanctum erroris in fide suspicione liberet, Titulum funebrem, ei ab ecclesia Andegavensi sacratum, interpretatur.

De hujus enim auctore num. 7 ita pronuntiat :

Brunonem primum laudat, quod celebrioribus doctoribus omni scientia profana (ut sunt Grammatica, Dialectica et aliæ ejusmodi) excelluerit. Deinde illum majori laude dignum ostendit, quod « his plus perfectam voluit præponere sectam, » id est, scientiam, videlicet Theologiam, ut sequenti versu explicat, « Nuntiat » egregiam divina docendo sophiam. » Idcirco, qui dux erroris prius fuerat, non quidem falsæ doctrinæ, sed perituræ et mundanæ scientiæ, ut postea dicit, sive Philosophiæ, quam multi Sancti, tamquam quæ nihil aut modicum ad salutem valet, contempserunt, « monstravit iter » melioris postea doctrinæ » sive concionando (nam « multos sermones faciebat per regiones ») sive docendo ac sacram Scripturam discipulis suis interpretando, ut canonicos Niolenses superius declarasse vidimus, cum cum dixerunt dudum ecclesiæ Remensis summum didascalum, utpote in psalterio et ceteris scientiis lulentissimum.

72 *Ita ille : et sane interpretatio, quam hic suggerit, aliave similis, si supra a me assignata,*

AUCTORE
C. B.

Titulis funebribus versiculis, utpote modo alio,

quam quo
Sanctus in
fide errasse,

AUCTORE
C. B.
innuatur,
intelligendis,
confirmari
non potest,

quæ tamen præstare videtur, forsitan displiceat, necessario debet admitti, cum, Sanctum a fide numquam aberrasse, certum sit e variis aliis funebribus ejus Titulis, in quibus fidem semper sanam ac integram servasse, diserte traditur aut certe non obscure indicatur. Ut reliquos brevitatis ergo missos faciam, unum dumtaxat, vigesimum nempe et centesimum, in quo id expressius declaratur, in medium adduco. In hoc itaque canonici S. Audomari sic Sanctum compellant :

Ergo vera fides, quam tu semper coluisti,
Te trahat ad Christi requiem, quam Bruno petisti.

Ceterum hæc tam de errore in fide, cujus suspectus Bruno videri queat, quam de fidei professione, sub vitæ terminum ab eo emissa, paulo fusius prosequi hic libuit, ut evidentius pateat, nihil inde pro opinione, qua Berengarii in Philosophia discipulum Sanctum nostrum facimus, posse concludi. Atque ad id quidem veritatis amor me compulit, quo præterea nunc fit, ut committere non possim, quin unum adhuc, quod eidem opinioni nostræ utcumque obest aut saltem non favet, lectori modo ob oculos ponam. Inter Titulos Sancti funebres, qui numero tamen 180 fere sunt, nullus occurrit, quo ei ecclesia Turonensis parentarit; unde videri potest Turonas non adisse Cartusiæ Calabrinæ alumnus, qui encyclicam de morte S. Brunonis epistolam circumtulit, quique tamen id, si Turonis Philosophiam Sanctus excepisset, facturum fuisse videtur, utpote usitatum ætate sua morem, quo encyclicæ hujusmodi epistolæ ad ecclesias præcipue, quibus defunctus aut notus esset, aut saltem notus esse præsumeretur, solebant deferri, verosimillime secutus.

uti nec ex ob-
jectione, hic
proposita,
infirmari.

75 Ita, qui nostræ de audito Turonis a Brunone in Philosophia Berengario opinioni adversantur, possunt arguere. Verum non omnes verosimiliter funebres Sancti Tituli uni eidemque rotulo, qui encyclicam (adi num. 23 et infra in hanc notanda) de Sancti obitu epistolam, a Cartusiano Calabrino circumlatam, pluresque certe ad hanc responsorias seu Titulos funebres complectebatur, fuere inscripti, chartæque separata, in quas aliquot ex hisce verosimiliter fuerint conjecti, temporis injuria interire facile potuerunt.

C Quid si ergo id de Titulo funebri, quo ecclesia Turonensis Sancto parentavit, factum fuerit? Adhæc Cartusiæ Calabrinæ alumnus, qui epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nuntiam, circumtulit, forte etiam non omnes, quibus is in vicis superstes notus fuerat, ecclesias adierit, a more solito ob causas, quæ nos latent, deflectens. Ut sit, ex eo equidem, quod inter Titulos Sancti funebres nullus omnino, ecclesiæ Turonensis nomine insignitus, occurrat, consequens non est, ut vel Bruno Turonis notus non fuerit, vel Philosophiæ operam non dederit. Ambigi enim nulla ratione potest, quin Sanctus Colonia Agrippinæ, utpote in qua civitate natus ac magna ex parte educatus esset, notissimus exstiterit, nec tamen inter funebres ejus Titulos ullus est, qui ecclesiæ Coloniensis, seu cathedralis seu collegiæ S. Cuniberti, in qua tamen Sanctus canonicum egerat, nomen præferat; ut sane ex difficultate, quæ modo proposita est, non infirmetur opinio, qua Sanctum Turonis Philosophiam sub Berengario didicisse arbitramur. Hinc porro et ex aliis supradictis consecrarium est, ut Sanctus verosimillime, cum jam octodecim esset annorum, Parisiis nondum studuisset. Cum enim, dum quatuorde-

cim circiter esset annorum aut adhuc junior, D litteras humaniores, quarum rudimenta Colonia posuerat, Remis prosecutus sit, hisque ibidem jam imbutus Philosophiam Turonis audire inceperit, nec paucioribus, quam binis, annis verosimillime absolverit, quo, quæso, tempore ante expletum decimum octavum ætatis suæ annum Parisiis studere potuerit? An autem ibidem umquam post certo studuerit aut etiam docuerit, dicenda aperient.

§IV. Quo Sanctus Turonis, Berengario relicto, sese contulerit, quid tum primum egerit, quandonam Remis docere inceperit, et quas ibidem scientias tradiderit, muniaque obierit.

A Anno circiter 1048 aut certe non serius, quam anno 1050 Turonis, relicto Berengario, excessisse S. Brunonem, verosimillimum sane efficiunt, quæ § præcedenti in medium adduci. Verum quo tunc Vir sanctus sese contulit? Parisiosne, an Remos? Nullum plane, quo alterutrum indubitanter asseram, suppetit monumentum antiquum. Pro civitate Remensi tamen, quod in hac Sanctum diu et studuisse et docuisse, in comperto ex dicendis sit, stare malim. Mörckensius in Ms. sua Chronologica-diplomatica de S. Brunone Diatriba in ea versatur opinione, qua existimat, Sanctum Ordinis sui Institutorem post detectam Berengarii hæresim in patriam Coloniam Agrippinam esse reversum; quod sane vero apparet non absimile, etsi interim nullo pariter queat monumento sat antiquo probari. Sed quid de altero asserto dicendum, quo tum primum in S. Cuniberti ecclesia canonicum creatum fuisse Sanctum nostrum, Mörckensius præterea affirmat? Nec hoc, uti etiam Brunonem tunc ibidem in sacram Scripturam resque Theologicas incubuisse, vero apparet absimile. Quod si interim ita, ut potuit, sese etiam reipsa res habuerit, a Manasse, Remensium archiepiscopo, S. Cuniberti canonicus eo sensu, quem num. 55 exposui, vocari Sanctus etiam potuerit, quamvis in S. Cuniberti ecclesia, antequam in Galliam litteras discendi causa e patria primum abiret, canonicum non egisset, ut proin, etiamsi eum diu etiam ante annum 1067, quo circiter scholarum Remensium præfectura sese ex dicendis abdicavit, canonicum in S. Cuniberti ecclesia exstitisse, foret admittendum, argui ex Manasse merito non posset, hanc illum ibidem vivendi normam jam inde ab eo tempore, quo nondum Gallias adierat, fuisse certo amplectum. Hæc adde iis, quæ num. 52, seq. et 65 dicta sunt.

Sanctus, qui,
Turonas dese-
rens, patriam

75 Porro Sanctum in patriam post exceptam Turonis Philosophiam rediisse, canonicum ibi agere tunc primum cœpisse, rebusque Theologicis simul dedisse operam, longe evaderet verosimilius, si, quod laudatus Mörckensius etiam tradit, Sanctum Colonia a Gervasio Remensium archiepiscopo, qui ad hanc cathedram anno 1033 fuerat promotus, ad civitatem Remensem, ut ibidem, quas

forte repetiit,
ibique Theolo-
giæ aliquam-
diu operam
dedit,

AUCTORE
C. B.

A quos callebat, scientias doceret, fuisse revocatum, sat certo posset argumento probari. Pro se quidem citat Mörckensius antiquum, de quo num. 49, Cartusiae Montis-Dei in Picardia codicem, a Suriano etiam in suis ad Surianam Sancti Vitae Annotationibus pag. 79 laudatum; verum cum de hujus antiquitate auctoritateque, tam Suriano quam Mörckensio et Martinio, de quo num. itidem 49, altum silente, aliunde mihi non constet, neutiquam codex ille, ut a prae-fatis scriptoribus antiquus vocetur, sufficere mihi potest, ut Sanctum revera a Gervasio Colonia Remos, ut istic doceret, fuisse revocatum, pro indubitato habeam. Rem itaque hanc, uti etiam, an Bruno, cum Turonas, audita jam Philosophia, deseruit, in patriam fuerit reversus, ibique aliquandiu, sacrae interim Scripturae rebusque Theologicis dans operam, canonicum egerit, in medio relinquo, et ad alia Sanctum spectantia, quae certioribus solidioribusque fundamentis superstruuntur, tractanda progredior.

Remis magi-
strum egit,

76 Brunonem imprimis Remis, cum verosimiliter etiam vel in hac ipsa civitate, vel alibi tum sacram Scripturam, tum etiam Theologiam sedulo jam excoluisset, scholarum magistrum egisse, vel ex solo quatuor primorum Cartusiae Priorum Chronico, seu potius e brevi, quod ex hoc num. 7 huc transcripsi, Sancti elogio, utpote in quo hic ab auctore coaetvo Remensis ecclesiae scholarum magister diserte appelletur, certum esse debet. Id interim etiam confirmatur ex Sigeberto Gemblacensi, et Hugone, Diensi episcopo Sedisque Apostolice in Galliis legato, quorum ille in Chronographia ad annum 1084, hic apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 563, in Epistola, ad Gregorium VII Papam anno 1077 scripta, hicque infra adhuc memoranda, Brunonem pariter ecclesiae Remensis magistrum appellant. Hisce adde Meinardum, Cormeriacenum in agro Turonensi Priorem, qui in Titulo funebri, inter recudendos 176, quo Sancto parentavit, ita loquitur: Mainardus, inquam, ego in Cormariensi monasterio monachorum plurimorum nomine, non opere, Prior, Remorum, civitatis oriundus fui, domini hujus Brunonis aliquot annis doctrinam audiui, Deoque volente admodum profeci. Haec ille, qui, quamvis se Remis sub Brunone studuisse, aperte non edicat, res tamen ita sese verosimiliter habuerit, quod Remis ortum seu natum sese pronunciet, ibique, ubinatus erat, aliquamdiu verosimiliter litteras didicerit.

ibique litteras
humaniores,

C 77 Atque haec quidem, quantum opinor, S. Brunonem Remis docuisse, seu magistrum egisse, satis superque evincunt: quas vero ibidem scientias docuerit, et quo circiter tempore id operis seu muneris primum susceperit, nunc indagandum. Ac primo quidem Sanctum poesim ibidem docuisse, concludendum apparet e funebri ejus Titulo 126; in hoc enim Atrebatensis S. Vedasti Nobiliaci cenobii schola eum ita alloquitur:

..... tibi, Bruno magister acute,
Viluit hic flore mundus, sterilique decore
Flos fuit in foeno: vixit sub sole sereno,
Dum tua cantaret, studio dum musa vacaret,
Dum modo lactaret Remos, modo pane cibaret.

Nec tantum ex inferioris ordinis scientiis seu artibus poesim, sed ipsam etiam Grammaticam Remis docuisse Sanctus videtur. Etenim in ecclesiae Constantiensis S. Mariae versibus scholaribus, qui titulum ejus funebrem inter recudendos 136

constituunt, multorum praeceptor grammaticorum exstitisse declaratur; etsi autem, Remisne, an alibi grammaticos erudierit, non addatur, Remis tamen id fecisse illum, verosimile idcirco apparet, quod alibi, quam Remis unquam docuisse, nullo plane antiquo, quod fidem indubitata facere natum sit, monumento queat ostendi. Alia non occurrunt, quae, ut scientias inferioris ordinis seu humaniores litteras Remis fuisse a Sancto traditas, evincam, possint conducere.

78 Ast quid de sublimioribus scientiis, Theologia videlicet ac Philosophia dicendum? Sanctus quoque tum hanc, quam illam Remis docuisse videtur. Ac primo quidem, cum Brunoni laudes diversae, viro fere dumtaxat Philosophiam ac Theologiam publice professo apte convenientes, in nonnullis Titulis funebribus, ac praecipue quidem Titt. 51, 52, 107, 124, 126, 151, 146, 166, 168 et 175, nulla plane loci, quo scientias hasce ille docuerit, mentione facta, attribuantur, ex eo ipso mox adducto, quo Remis Grammaticam docuisse videtur, argumento consequitur, ut et ibi Philosophiam ac Theologiam docuerit; verum rem alio adhuc modo lubet firmare. Fragmenti historici, quod a tempore Roberti, Francorum regis, ad mortem Philippi I deducitur, quodque a Marlotto num. 57 laudatur, scriptor anonymus, quod non tam ex patria, quam ex studiis, quibus Remis tum discendo, tum docendo diutissime vacaverat, et ex dignitatibus, quas ibidem obtinuerat, Brunonem cognitum haberet, Remensem eum, ut num. 12 docui, appellat; quare, cum praeterea hac Sanctum eo ipso loco, quo eum tam divina quam in humana Philosophia, binas scilicet hasce scientias docendo seu publice profitendo, floruisse tradit, appellatione afficiat, id praesertim idcirco, quod eundem maxime ex humana ac divina Philosophia, seu ex Theologia ac Philosophia, quam utramque scientiam Remis tunc docebat, cognitum haberet, verosimillime fecerit.

uti etiam
Philosophiam

79 Atque ita jam habemus, Brunonem tam Philosophiam, quam Theologiam Remis docuisse; quod autem nominatim ad posteriorem hanc scientiam pertinet, id praeterea sic ostendo: Scholarchae seu scholastici munus, quod non nisi doctissimis gravissimisque viris deferri solebat, obiisse Sanctum nostrum, exploratum habemus tum ex funebri ejus Titulo 175, in quo a Regularibus ecclesiae S. Vincentii Noliensibus canonicis Dudum...

ac Theolo-
giam, et hanc
quidem,

F ecclesiae sedis Remensium summus didascalus fuisse assertitur, tum ex Guiberto de Novigento, scriptore coetvo, qui lib. 1 de Vita sua, cap. 11 de Sancto nostro sic scribit: Fuit non longe ab his diebus Bruno quidam in urbe Remensi, vir et liberalibus instructus artibus et magnorum studiorum rector; olim autem, etiam aetate S. Brunonis seu saeculo XI in majoribus ecclesiis ad scholastici seu scholarchae curam praecipue spectabat clericos liberalibus artibus ac proin, et quidem potissimum, ut apparet, Theologicis facultatibus erudire, bonis moribus informare, ecclesiasticam disciplinam promovere, et de omnibus, ad divinum cultum spectantibus, dum interrogaretur, respondere. Haec aut certe non multum abludentia ex Thomassino de veteri et nova ecclesiae Disciplina tom. I, lib. III, cap. 70, num. 8 et ex Papyrii Massoni Annalibus in Philippo fas est colligere, licet interim scholarchae seu scholastici officium, cum non desint modo, qui alibi liberales artes doceant, in ecclesiis tam majoribus seu cathedralibus, quam aliis, quantum ad exercitium magna

AUCTORES
C. B.

scholarcha
factus, fere
solam, docuit.

magna ex parte sit abolitum uniceque fere quoad dignitatem et titulum remanserit. Jam vero, cum Sanctus, ut jam probatum est, scholastici seu scholarchæ munere in ecclesia Remensi certissime fuerit perfunctus, ambigendum non est, quin in ea clericis Theologiam tradiderit.

80 Et eum quidem unice tunc sublimiores scientias hasque inter Theologiam docuisse, verosimillimum puto. Etenim cathedralis Andegavensis ecclesia, in Titulo funebri, inter recudendos 166, quo Sanctum mirifice celebravit, ita de eo canit :

Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat

Summos doctores, non instituendo minores;

Doctor doctorum fuit hic, non clericulorum; tribus autem hisce versiculis, scientias inferiores a Sancto, utpote quem non clericulos, seu clericos juniores, inferioris dumtaxat ordinis scientiis addiscendis aptos, sed ætatis tantum profectionis viros docuisse indicent, Remis traditas non fuisse, innuitur, idque, cum ex supra dictis tum Poesim, tum Grammaticam Bruno Remis docuerit, veritati esse consonum haud potest, nisi de Sancto, jam facto ecclesiæ Remensis scholarcha seu summorum studiorum rectore ac præfecto intelligatur; neque enim Sanctum, muneri huic nondum admotum, scientias sublimiores, admotum vero inferiores dumtaxat docuisse, verosimile apparet. Bruno itaque, cum jam scholarum Remensium magistratum fuisset adeptus, scientias dumtaxat altiores ac potissimum Theologiam, ante vero quam hoc officio decoratus fuisset, inferiores etiam docuerit. Atque hæc de scientiis, quas Sanctus Remis tradiderit, dicta sufficiant; proximum est, ut in tempus, quo circiter id oneris in se suscepit, modo inquiremus.

Tempus, quo
primum ibi-
dem docendi
muneri sese
addixit,

81 Si, Sanctum Colonia Agrippinæ, ut Remis litteras doceret, a Gervasio, Remensium archiepiscopo, fuisse evocatum, Mörckensius num. 75 recte notet, Bruno sane ante annum 1055, utpote quo primum ad Remensem cathedram Gervasius fuerit evectus, Remis litteras docere non inceperit; quod si autem Marlotus, qui Brunonem anno 1056 scholarum Remensium caput seu rectorem a Gervasio constitutum fuisse, Historiæ Metropolis Remensis tom. II, pag. 115 scribit, sit standum, ante annum 1055 Sanctum nostrum, cum scholarum præfecturam, nisi cum jam aliquandiu docuisset, adeptus fuisse non videatur, Remenses scholas docere incepisse, dicendum apparet. Verum cum nec Marlotus, nec Mörckensius certam hic, uti ex supra dictis pronum est colligere, fidem sibi concilient, alio recurrendum est, ut tempus, quo circiter Sanctus docendi muneri apud Remenses sese addixit, utcumque determinem. Baldricus, abbas Burguliensis, in versibus ad Godefridum Remensem, Brunoni in scholarum Remensium magisterio a Manasse, Remensium antistite, anno circiter 1077 suffectum, num. 62 huc transcriptis, hunc Godefridum suum, quem impense laudat, cum Herimanno ac Brunone Remis studuisse, docet, ac deinde subdit,

Tu fueras juvenis, fueras et acutior illis;

Tertius ergo venis, jam quoque primus eras.

Gervasio princeps, princeps tuus ille Manasses

Successit, qui te promovet ad studium;
Godefridum autem tertio loco, id est, post Herimannum et Brunonem, quibus tamen ingenii

acumine præierit, ad scholarum Remensium præfecturam, promovente eum ad id munus Manasse, pervenisse, quatuor illis versiculis (neque enim quid aliud significari hisce posse, apparet) haud dubie indicatur.

82 Hinc porro, quod huc unice facit, jam e tempore, consequitur, ut Herimannus Remensium scholarum præfectus, et quidem ante Godefridum, existiterit. Quare cum id muneris ante Brunonem, utpote cui Godefridus proxime in hoc fuerit suffectus, pariter gesserit, e tempore, quo hoc Herimannus deposuit, tempus prope, quo idem obire Bruno inceperit, perspectum habebimus. In illud ergo inquiremus. Mabillonius tom. IV Analectorum recitat epistolam, a Gozechino Leodiensi scholastico Moguntia, quo sese, Leodiensis cathedræ magisterio relicto, receperat, conscriptam, in qua hic, temporis sui vitia et mala, e Berengarii erratis maxime nata, deplorans, pag. 385 ita loquitur: Hæc omnia sapienter desepxit Herimannus Remensis, Drogo Parisiensis, Spirensis Huoremannus, Bavenbergensis Meinhardus, et præterea multi, et præstantes et præcipuæ auctoritatis viri, qui, præcis speciebus, id est, ut Mabillonius Præfatione in Sæculum vi Bened. num. 11 interpretatur, « stipendiis et emolumentis, » et abdicatis laboribus, studiis valefecerunt, et sapienti consilio usi, in Theologiæ otium, id est, uti ex antecedentibus et consequentibus apparet, Historiæque litterariæ Franciæ scriptores tom. IX, pag. 254 interpretantur, in solitudinem, rerum divinarum meditationi veræque sapientiæ unice vacaturi, concesserunt.

83 Herimannus ergo, qui hic memoratur, ejus decessor renuntiavit, determinatur. quique alius, quam Herimannus, Remensium scholarum ante Brunonem præfectus seu scholarcha proxime nominatus, esse non videtur, in solitudinem, studiis relictis abdicatoque proinde scholarchæ officio, sese jam tum receperat, cum præfatam epistolam Gozechinus scripsit. Quare, cum id ante annum 1060, uti ex iis, quæ Mabillonius loco proxime cit. disserit, facile intelliges, indubie fecerit, ante hunc ipsum annum Remensium scholarum magisterio sese Herimannus jam abdicarat. Jam vero, cum Herimanno proxime ex dictis fuerit Sanctus noster suffectus, consequens est, ut hic verosimillime ante eundem dictum annum 1060 a Gervasio, Remensium archiepiscopo, scholas Remenses regendas acceperit, ac proin, ut Marlotus, qui id, ut jam supra bis monui, anno 1056 factum statuit, a vero forsitan non multum aberrarit. Quam ob rem cum Sanctus equidem, antequam scholarum Remensium præfectus seu magnorum studiorum rector, ut Guibertus de Novigento supra laudatus loquitur, aut etiam, ut Regulares ecclesiæ S. Vincentii Nolienses canonici supra pariter in funebri suo de S. Brunone Titulo scribunt, summus didascalus crearetur, litteras seu inferioris saltem ordinis scientias aliquamdiu Remis, Herimanno scholarum præfecturam adhuc gerente, docuisse videatur, consecrarium fit, ut inter annum 1050 et annum 1060 Remis, sive interim jam tum in civitate Remensi versans, Theologicis studiis operam ibi dedisset, sive Colonia Agrippinæ, ubi hæc excoluisset, a Gervasio archiepiscopo, ut supra Mörckensius vult, evocatus demum tum fuerit, docuisse primum inceperit.

84 Certe eum ante annum 1050 onus illud non suscepisse, indubitatum idcirco apparet, quod tum, uti ex supra dictis pronum est colligere, uno dumtaxat

Egit etiam
Remensis
ecclesiae can-
cellarium.
Liquet id

A dumtaxat aut altero anno e Philosophiae stadio esset egressus, hocque decurso, aliquamdiu saltem Theologicis studiis, antequam docere inceperit, verosimiliter operam dederit. Atque ita modo habemus, non tantum quandonam circiter Sanctus magister in civitate Remensi primum egerit, verum etiam quo circiter tempore ad scholarum Remensium praefecturam seu summi didascali munus fuerit promotus. Porro Sanctus non tantum, qua de jam satis actum, scholarum praefecturam Remis gessit, verum etiam et metropolitanæ ecclesiae canonicum et cancellarium egit. Ac primum quidem constat tum ex primorum quatuor Cartusiae Priorum Chronico seu deprompto ex hoc, quod num. 7 huc transcripsi, Sancti elogio, tum ex Sigeberti Gemblacensis Chronico; in quibus ambobus, perantiquis sane, habita ratione ad tempus, quo post Brunonis obitum scripta sunt, monumentis, ecclesiae Remensis canonici titulo insignitur; quod autem ad cancellarii munus, quod pariter obierit, spectat, manifestum id fit vel ex sola, cui Bruno, a se veluti cancellario scriptæ, etiam subscripsit, Charta, anno 1076 a Manasse archiepiscopo in abbatiae S. Basoli favorem concessa. Hanc idcirco, prout in quarto Annalium Cartusiensium libro nondum vulgato exhibetur, huc transcribo.

ex Charta,
quæ huic
transcribitur.

B 85 Sic habet: In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Ego Manasses, ineffabili Dei providentia Remensis archiepiscopus, præteritorum atque futurorum memor, qualiter omnia ruinarum atque defectus detrimenta irrecuperabiliter patiantur: quia vitæ meæ statum non semper duraturum cognovi, manum charitatis porrigendo animæ meæ portum tranquillissimum studui præparare. Hac igitur necessitate et cura mihi commissarum ecclesiarum compulsus, et abbate Stephano id deposcente, dedi et subjeci cœnobio sancti Basoli altaria duo, Alteje videlicet et Caprillæ, ut ea fratres perpetuo sine personatu teneant, tantum summaticos persolvant, et pro me, quoad vivam, duas omni hebdomada Missas, unam privatim, alteram vero communiter celebrent: atque per singulos annos in anniversarii mei die ejusdem ecclesiae fratres de illorum altarium redditibus in refectorio regulariter epulentur. Si quis ea inde abstulerit, anathema sit. Actum Remis anno Dominicæ Incarnationis millesimo septuagesimo sexto, regni autem Philippi regis xvii. Archiepiscopatus vero domni Manasse vii. Indictione quarta decima. Signum Guidonis archidiaconi. S. Guarini archidiaconi. Signum Manasse præpositi. S. Leuvini decani. S. Odonis cantoris. S. Henrici abbatis. S. Jotzelini abbatis. S. Gebuini abbatis. S. Raimbaldi abbatis. S. Dudonis decani. S. Dominici decani. S. Lamberti decani. S. Bavonis decani. S. Widonis militis. S. Alberti militis. S. Rodulphi. S. Haymonis. S. Lamberti. Bruno cancellarius scripsit et subscripsit.

Aliqua in
hanc

C 86 Charta hæc apud Marlotum quoque, qui tamen unde eam acceperit, non edicit, tom. II Historiæ Metropolis Remensis pag. 170 et seq. exstat, ut etiam in Ms., de quo num. 28, de S. Brunone Tractatu, a PP. Cartusianis hujatibus mecum communicato, ut proinde tria ejusdem instrumenti exemplaria ante oculos habeam. Atque hæc quidem omnia tum in notis chronicis, quibus signantur, tum in verbis, quibus concepta sunt, ad amussim fere inter se consonant; at non item in testibus, instrumento subscriptis; præterquam

enim quod aliquot horum nomina Marlotianum exemplar alio modo, quam quo id duo reliqua exemplaria faciunt, scripta exhibeat, abbatibus, chartæ subscriptis, monasterii seu abbatiae, cui singuli præfuere, nomen adjungit, quod in duobus aliis exemplaribus non fit, quodque an in Marlotiano recte fiat, haud satis habeo compertum. Anonymus interim Cartusianus, Annalium Ordinis sui libri quarti auctor, Chartæ a se recitatæ sequentem, qua hanc ex autographo, desumptam, declarat, annotationem subjungit: Extractum fuit (instrumentum scilicet seu charta jam recitata) ex Originali, sigillo majore ceræ flavæ sigillato, in cujus concha impressa est imago beatæ Virginis Mariæ, dextra lævaque Jesum puerum tenentis. Hoc instrumentum inventum fuit in præfata abbatia sancti Basoli ad Remos per quemdam V. P. monachum Benedictinum reformatæ congregationis, Compendii commorantem, anno MDCXLIX, et cuidam Cartusiensi domus Montis-Dei commodatum, ex cujus scriptis illud eruimus.

AUCTORE
C. B.

87 Mabillonius autem, qui Annalium Benedictinorum lib. LXIV, num. 129 Chartæ, huc jam integre transcriptæ, partem recitat, quique ipsum instrumenti hujus autographum aut certe authenticum ejusdem exemplar sibi præluxisse, innuit, ita ibidem observat: Post duos (Chartæ, de qua hic, subscriptos) archidiaconos, præpositum, decanum, et cantorem ecclesiae Remensis apposita sunt signa Heinrichi abbatis sancti Remigii, Jotzelini abbatis Altivillarensis, Gibbuini abbatis Mosomensis, Raimbaldi abbatis sancti Theoderici, et aliorum. « Bruno cancellarius scripsit et » subscripsit, » idem, ut videtur, qui non multo post a Manasse ob ejus facinora recessit, et Cartusiensem Ordinem instituit. Authentico affixum est sigillum Manassæ archiepiscopi, exhibens effigiem beatæ Mariæ, Christum puerum in sinistro brachio gestantis cum hac inscriptione, « Manasses Remorum archipræsul. » Hæc ille, abbatibus, Chartæ seu instrumento, de quo hic, subscriptis, monasteriorum seu abbatiarum, in quibus præfuere, nomina adjungens, quæ tamen an ex ipso autographo, quod forte ad manum habuerit, an vero ex Marloto, quem in margine citat, hauserit, non habeo edicere, ac proin rectene, an secus, nomina illa abbatibus apud Marlotum apponantur, in medio relinquo, et in tempus, quo Sanctus primum Remensis cancellarius creatus fuerit, nunc inquirō.

observantur.

E

88 Marlotus, sæpius jam laudatus, Historiæ Metropolis Remensis tom. II, pag. 154 sic scribit: Fragmentum... Historiæ Franciæ, quæ incipit a Philippo, de Brunone loquitur, acsi Remis natus fuisset. At Manasses Epistola statim citanda scrupulum amovet his verbis: « Hic Bruno » nec noster natus est, nec renatus. » Remensis igitur, ut auguror, vocatur hic, quod Remis litteras cum laude professus dicatur, cancellariæque dignitate ob juris peritiam donatus, quam adhuc exercuit sub Manasse, ut constat ex variis chartis, maxime vero ex instrumento foundationis sancti Martini Gemellorum diœcesis Ambianensis, quod publice recitatum est coram Philippo rege, Manasse Remis synodum tenente, cui subscripsit Bruno cancellarius an. MLXXIII. Ex hoc Marlotti textu et ex charta, proxime recitata annoque 1076 notata, Brunonem ab anno ut minimum 1075 ad annum usque 1076 cancellarii Remensis munere functum esse, asseverant tom.

An dignitate
illa jam inde
ab anno 1075

F

AUCTORE
C. B.

tom. IX, pag. 254 *Historiæ litterariæ Franciæ* scriptores : et recte sane, si modo in anno, quo Brunonem Chartæ, seu instrumento foundationis sancti Martini Gemellorum subscripsisse, Marlotus ait, error non cubet. Hac interim de re vehementer dubitare me facit Ms., quem jam pluries laudavi, de S. Brunone *Tractatus*, a Cartusianis hujatibus mecum communicatus.

decoratus
fuerit, ob
aliqua,

89 *Hic enim num. 12 sic habet* : Circa idem tempus, quo data fuit hæc (proxime hic jam recitata) charta, Manasses foundationem abbatiæ sancti Martini Gemellorum diocesis Ambianensis, ante tres annos factam, firmavit, cujus instrumento hæc verba confirmatoria Bruno adjecit. « Anno episcopatus sui vii firmavit eam » Manasses archiepiscopus. Signum Widonis archidiaconi, et Guarini Warici archidiaconi, et » Manassetis præpositi, et Leuvini decani, Odonis cantoris. Bruno cancellarius scripsit; » quod si autem hæc, quæ unde hausta sint, non additur, veritati consonent, Charta foundationis S. Martini Gemellorum, seu potius, quo fundatio hæc confirmata fuit, instrumentum, utpote Manassis, cathedram Remensem anno demum 1069 consecuti, anno septimo signatum, non anno 1075, ut Marlotus (huic enim de eadem charta, de qua in *Tractatu* laudato, sermo esse videtur) loco citato notat, sed anno 1073 aut 1076 fuerit donatum. Fortassis Marlotus annum, quo monasterii S. Martini Gemellorum fundatio, annis tribus, ut recitata *Tractatus* mox iterum laudati verba docent, confirmationem, a Manasse factam, prægressa, evenit, pro anno, quo hæc accidit, per errorem posuerit. Fortassis etiam mendosa dumtaxat aut malæ fidei documenta, ex quibus, quæ huc spectantia memorat, deprompta sint, ad annum habuerit.

quæ hic adducuntur,

90 Et hoc postremum quidem idcirco maxime suspicor, quod foundationis (melius forte ob jam dicta dixisset confirmationis) S. Martini Gemellorum, quod laudat, instrumentum coram Philippo, Francorum rege, Manasse Remis synodum tenente, publice (adi supra recitata scriptoris hujus verba) recitatum fuisse scribat, nec tamen synodi, Remis a Manasse celebratæ, cui Philippus Francorum rex interfuerit, mentio ulla occurrat vel apud conciliorum synodorumque collectores, vel etiam apud Galliæ Christianæ auctæ scriptores, præcipua saltem Manassis gesta, e quibus utique synodi illius celebratio fuisset, tom. IX in archiepiscopis Remensibus recensentes. Aiunt quidem ibidem col. 72, fuisse anno 1074 a Manasse concilium ad illicitas Philippi regis et Bertradæ nuptias firmandas in urbe Remensi celebratum; verum huic interfuisse Philippum, non addunt, etiam haud dubie, concilium seu generalem archidiocesis Remensis synodum, quam anno 1074 Manasses vere celebravit ad firmandas Philippi cum Bertrada nuptias celebratam fuisse, non dicturi, si has ante annum certe 1092 non fuisse contractas, considerassent.

et dubium,

91 Ut sit, dubium equidem ex omnibus jam dictis fit, an instrumentum, de quo modo hic fuisse actum, jam inde ab anno 1075, ut Marlotus notat, monasterio S. Martini Gemellorum fuerit concessum, ac proinde etiam, an Sanctus noster, quod ei veluti cancellarius subscripserit, cancellarius ut minimum, quod, ut supra monui, *Historiæ litterariæ Franciæ* scriptores arbitrati sunt, jam inde ab eodem dicto anno 1075 exstiterit. Verum, etsi id ita sit, Sanctum etiam ante ipsum

annum 1073 cancellarii Remensis munus obtisse, nonnulli existimant. Et quidem hoc diutissime ante annum illum Bruno obierit, si Marlotus in *Historia Metropolis Remensis* tom. II, pag. 113 recte scribat. Ibi enim de Gervasio Remensium archiepiscopo, anno 1067 vita functo, ita memorat : Ut omnibus modis reipublicæ præsertim litterariæ prodesset Gervasius, scholas Remenses, vetustate collapsas, illustriores reddere statuit opera S. Brunonis Coloniensis, ac in ecclesia Remensi a pueris enutriti, quem scholarum caput seu rectorem constituit, addito cancellariatus officio, quo egregie perfunctus est usque ad Manassem I, donec ipse, calcatis dignitatum pompis, in eremum secessit, ut infra dicetur.

92 Hactenus ille, Sanctum nostrum a Gervasio, Remensium ontistite, ac proin ante annum 1068, quo hic jam obierat, imo vero jam inde ab anno 1036, ad quem hæc refert, Remensis ecclesiæ cancellarium creatum fuisse, non obscure docens. Verum postea ipsemet Marlotus, quæ tam cito Brunonem muneri huic non fuisse admotum, suadent, in medium adducit. Ac primo quidem pag. 159 et binis seqq. recitat chartam, pro percelebris Sandionysiani Remis monasterii fundatione a Gervasio archiepiscopo anno 1067, uti in fine notatur, datam atque ab Oderico cancellario, qui etiam nominis aliqua variatione Odalricus aut Oldaricus vocatus reperitur, scriptam atque subscriptam; dein vero pag. 116 et seq. affert chartam alteram, in favorem S. Petri Rumiensis a Waltero viro nobili concessam, itaque terminatam : Actum publice Rumiensi anno Incarnationis Dominicæ MLXX, existente Papa Romæ Alexandro, regnante Francorum rege Philippo, Remis Manasse archiepiscopo, archidiacono Odone, cancellario Odalrico etc. Cum ergo, uti e binis hisce ab ipsomet Marloto adductis instrumentis publicis constat, ecclesiæ Remensis cancellarius anno 1067 et anno 1070 Odalricus adhuc exstiterit, Sanctus sane non ante annum 1070, nedum ante annum 1067, dignitate illa fuerit decoratus.

idque certe
non ante an-
num 1070.

93 Imo vero ne ante annum quidem 1074 id forte acciderit. Etenim apud eundem iterum Marlotum *Opere* et tom. cit., pag. 168 et seq. exstat charta, pro Maurimontensis in diocesi Catalaunensi monasterii fundatione confirmanda a Manasse, Remensi archiepiscopo, impertita, quam hæc claudunt verba : Anno ab Incarnat. Domini MLXXIV, Indict. XII, Calend. Novemb., Epacta prima, regnante venerabili rege Philippo, hanc chartam, in generali synodo Remensi corroboratam et confirmatam, ego Oldaricus scripsi et subscripsi: etsi autem duo tunc Oldarici, alter Remensis ecclesiæ cancellarius, alter ejusdem (adi Marlotum *Opere* et tom. mox iterum cit., pag. 151) præpositus ac deinde primus Sandionysiani Remis monasterii abbas, Remis floruerint, recitataque chartæ, monasterio Maurimontensi datæ, subscriptio, utpote Odalrici scriptoris nomini contra morem, in chartis per ecclesiarum cancellarios scriptis servari solitum, cancellarii titulum non habens adjunctum, Odalrico præposito convenire videatur, verosimilius tamen Odalrico cancellario tribuenda est, quod cancellarium fuerit chartas publicas, quæ ab ecclesiarum, quarum cancellarii erant, seu capitulo seu episcopo dabantur, conscribere nominisque sui adscriptione munire, facileque fieri possit, ut hic cancellarii

nec forte ante
annum 1074.

F

A cancellarii titulum, utpote ad Chartæ, in generali diœcesis Remensis synodo solemniter corroboratæ ac confirmatæ valorem verosimiliter non requisitum, nomini suo adicere neglexerit.

sed anno tam-
men aut 1070
aut alio e sex
seqq. evenit,

94 Verum, utut hæc quantum ad chartæ hic memoratæ, in cujus præterea clausula, num. præced. data, epacta, antiquis computistis usitata, cum anno non convenit, subscriptionem sese habeant, Bruno equidem, uti omnia ad institutum præsens modo adducta consideranti patebit, anno 1076 exstitit ecclesiæ Remensis cancellarius, annoque 1069 dignitatem hanc consecutus nondum fuerat, ut illa proinde indubie saltem vel anno, qui hunc proxime exceperit, vel altero e sex sequentibus condecoratus primum fuerit, Remensem interim cathedram, non Gervasio, sed Manasse jam occupante. Porro etsi Bruno aliquamdiu, uti ex jam dictis pronum est colligere, ejusque successor Godefridus scholararchæ simul et cancellarii munia Remis obierint, non semper tamen, qui Remensis ecclesiæ scholarcham agebat, ejusdem etiam cancellarius erat, quandoquidem anno 1192, vacante cancellaria, Garnerius, ut Marlotus Historiæ metropolis

B Remensis tom. II, pag. 427 et seq. docet, scholarum magisterium obtinuerit, ut ex eo, quod Sanctus ex supra dictis diu ante annum 1070 scholarum Remensium præfectum egerit, cancellarium pariter, contra ac modo statuimus, jam tum egisse, argui non possit, contrarium licet sensisse videatur Mabillonius, utpote Marloti verbis, num. 91 huc transcriptis, quæ tamen non citat, consonans, sicque præfatione in alteram Sæculi vi Benedictini partem, num. 83 de Brunone scribens: In eadem (Remensi) ecclesia Gervasio tunc Pontifice, canonicus et scholarum magister... atque cancellarius factus est. Atque hæc sunt, quæ tum de ipso cancellarii munere, a Brunone Remis gesto, tum de tempore, quo huic primum is fuerit admotus, dicenda occurrunt.

cum jam diu
ejusdem ec-
clesiæ canoni-
cus fuisset.

93 Quod modo ad tempus, quo primum ecclesiæ Remensis canonicis fuerit adscriptus, pertinet, factum id esse, antequam Remenses scholas moderandas acceperit, ac proin diu etiam, antequam cancellarii munere functus fuerit, plerique censent scriptores recentiores; etsi autem nullo id queat antiquitatis testimonio confirmari, sat tamen verisimile apparet vel ex eo, quod tempus amplius, quo honorem illum consecutus Bruno sit, assignari non posse videatur. Ceterum sunt etiam, qui, Sanctum, Remis adhuc agentem, divini verbi exstitisse præconem, contendunt, innixi, ut opinor, partim sequenti, quem funebri ecclesiæ Andegavensis Titulus, inter recudendos 166, includit, versiculo:

Multos sermones faciebat per regiones.
Verum anne hic de Brunone, Remis adhuc versante, agatur, pro certo quis asserat? Recitato enim versiculo proxime alter hic ibidem subditur:

Urbem transivit Romam, Calabrosque petivit;
Sarius autem binos illos versiculos, priori non-nihil immutato, absque interpunctione ita conjungit:

Multos sermones faciendo per regiones

Urbem transivit Romam, Calabrosque petivit.
Utut sit, Brunonem, equidem Remis etiam subinde ad populum verba fecisse, a vero sorte alienum non est, uti et eum plures ibidem, quam supra enumeratæ sint, scientias docuisse. Nec dubium reor, quin præterea ibi discipulis suis

sacras Paginas explanarit, quas sane, simulque linguas Græcam ac Hebraicam, ad earum intelligentiam plurimum conducentes, optime calluit, uti liquidum fiet ex iis, quæ de ejus in Psalmos ac S. Pauli Epistolas Commentariis disserenda occurrunt.

AUCTORE
C. B.

§ V. Quales Sanctus discipulos habuerit, qui hos bonis moribus non minus quam litteris informarit, et quæ tunc in eo animi dotes ac virtutes enituerint.

Ingentem sane eorum, quos Sanctus noster discipulos habuerit, litterasque (unde ejus in hisce tradendis industria mirifice eluxit) optato plane successu docuerit, multitudinem exstitisse, non obscure indicat funebris illius Titulus 151 sequentibus hisce, quibus partim constat, versiculis:

Splendor sermonis fuit et lux religionis.

Ejus religio scitur ubique satis.

Ejus doctrina sunt facti tot sapientes,

Quos mea mens nescit, et mea penna tacet.
Nec numero tantum multi S. Brunonis discipuli, verum etiam aliquot ex hisce tam virtute ac morum probitate, quam muniis ac dignitatibus, quibus postmodum decorati fuerunt, spectabiles exstiterunt. Nonnullos ex hisce illustriores, cum discipulorum probitas claritasque in magistrorum gloriam quodammodo etiam cedat, exempli loco recensere hic lubet. Omnium facile princeps est Otto seu Odo, nobili loco in Gallia natus, e Priore Cluniacensi episcopus Ostiensis ac tandem summus Pontifex, assumpto Urbani II nomine, anno 1088 creatus, tum Philippi Francorum regis et Bertradæ pellicis excommunicatione, tum belli sacri in concilio Claromontano promotione celeberrimus; ejus præceptorem aliquando exstitisse Brunonem, docet quatuor primorum Cartusiarum Priorum Chronicon, seu transcriptum ex hoc Sancti num. 7 elogium, resque proinde extra omnem controversiam esse debet, ut Ruinartius tom. III Operum posthumorum in Pontificis hujus Vita merito contendit. Accedit Robertus a Burgundia, regia Burgundiæ ducum stirpe satus, filius nempe Henrici a Burgundia, nepotis Roberti regis Franciæ, ad Lingonensem cathedram, ut Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. IV in episcopis Lingonensibus docent, anno circiter 1083 promotus, qui ipsemet in Titulo funebri, inter recudendos 59, quem Sancto nostro inscripsit, hujus sese discipulum fuisse, profitetur.

E
Plurimos
Sanctus disci-
pulos habuit.
Aliquot ex his
illustriores

97 Hisce adhuc addo Lambertum, Pultariensis ad Sequanam Ordinis S. Benedicti monasterii abbatem, Petrum canonicorum Regularium S. Joannis in Vineis prope Suesionas itidem abbatem, et Mainardum Comeriensis seu Cornaricensis in Turonensium territorio cœnobii, dum ad eum epistola encyclica, mortis S. Brunonis nuncia, fuit allata, Priorem ac deinde abbatem, qui omnes in Titulis funebribus, 45 nimirum,

hic recensentur, quos bonis etiam moribus, utpote omnes

AUCTORE
C. B.

rum, 79 et 176, quos Sancto consecrarunt, ejus se discipulos fuisse, pariter profitentur. Et hos quidem tres abbates, uti etiam Robertum, Lingonensem, episcopum, et Urbanum, summum Pontificem, Brunone non alibi quam Remis magistro usos esse, infra docebo, cum inquiram, an Sanctus post abdicatam anno circiter 1076 aut sequenti scholarum Remensium præfecturam, antequam in Cartusiæ eremum secederet, litteras Parisiis docuerit; omnes autem virtute, quod eos non tantum litteris, sed et bonis moribus a Brunone fuisse informatos, argumento est, illustres exstistisse, hic modo ostendo. Ac primo quidem quam id quantum ad Urbanum veritati consonet, satis superque monstrat celeberrimi hujus Pontificis Vita, a Ruinartio conscripta, Operumque scriptoris hujus ac Mabillonii posthumorum tomo tertio inserta; quod autem ad Robertum, Lingonensem episcopum, tresque recensitos abbates, Lambertum videlicet, Petrum et Mainardum, pertinet, Robertus, cum omnes optimi Pastoris in diocesi sua administranda partes impleset, longum hujus viginti quinque circiter annorum regimen piissimo obitu terminavit, uti liquet ex his, quæ de laudibili hoc antistite Galliæ Christ. auctæ scriptores tom. IV, col. 566, memoriæ produnt.

virtute,

98 Lambertus, licet Pullariensis sui monasterii abbas esset, se tamen hujus servum et procuratorem exiguum in Titulo funebri, inter recudendos 48, quo Sancto nostro parentavit, appellat; unde sane magna ejus humilitas elucet. Petrus, canonicorum Regularium S. Joannis in Vineis prope Suessionas abbas, his inter alia in Titulo Sancti funebri 79, ad Cartusiæ Calabrinæ eremitas directo, verbis utitur: Dilectis in Christo et Deo dignis Fratribus Calabriæ, reverendis eremitis in monasterio sanctæ Dei Genitricis, semper Virginis Mariæ, Deo famulantibus, Petrus sancti Johannis Suessionensis canonicorum Regularium humilis abbas, totaque Fratrum cum eo degens et Deo serviens Congregatio bene incepisse, melius perseverare, feliciter consummare. Audito beato fine sancti Patris vestri et magistri mei Brunonis, a cujus ore sanæ doctrinæ fluentia plerumque haurire contigit, etsi opere non complevi, de absentia vehementer tristamur; carnales evasisse angustias et requiem adeptum esse, et cum Deo vivere, prout conjecturam de mundicia et perfectione transactæ vitæ, nobis satis notæ, facere possumus, vehementius congaudemus. Ejus ergo memoriam, tum quia magister noster fuit, tum quia precibus ejus et vestris confidimus, tanto apud Deum efficacioribus, quanto sanctioribus hoc modo habituros promittimus triginta diebus Missas etc.

ut ostenditur,

99• Qua sane scribendi methodo summam animi modestiam humilitatemque manifestat vir hic, multiplici laude dignissimus, uti fas est colligere ex S. Gervasii Calendario, quod de eo apud Claudium d'Ormay Historiæ Suessionensis tom. II, lib. v, cap. 13, ad 21 Martii sic habet: Obiit Petrus abbas sancti Joannis, vir totius honestatis, Deo et mundo per omnia laudabilis et memoriae celebris. Mainardus, Cormaricensis Prior ac dein abbas, in Titulo funebri, quem Sancto inscripsit, Cartusianis Calabrinis ita loquitur: Gavisus sum utique super tanti Viri (« Brunonis ») glorioso fine, sed quia intentio indefessa mihi inerat ad eum in brevi pergere,

cumque videre et audire, omnesque animi mei æstus in illum refundere et vobiscum sub ejus ducatu Sanctæ Trinitati obedire, ultra quam dicere possim, de inopinato transitu ejus conturbatus sum, nec retinere potui habenas ultro profluentium lacrymarum. Mainardus, inquam, ego in Cormariensi monasterio monachorum plurimorum nomine, non opere, Prior, Remorum civitatis oriundus fui, domini hujus Brunonis aliquot annis doctrinam audivi, Deoque volente, admodum profeci etc.

100 Quibus verbis profecto vehementissimam, qua tenebatur, S. Brunonem, si diutius hic in vivis fuisset superstes, adeundi ejusque vestigia sequendi animi propensionem commonstrat, nec dubitandum apparet, quin vir ille, qui voluntatem ad austerum sanctumque a Brunone, magistro olim suo, institutum vivendi genus inclinatam adeo habuit, virtutum exercitio animum sedulo excoluerit. Tales fuere S. Brunonis discipuli, quos proinde hic virtute ac morum probitate non minus, quam perituris mundi scientiis verosimillime informavit. Et ad hunc forte Sancti commendandum maxime in docendo modum alluserint in suo, qui inter recudendos locum 61 obtinet, funebri Titulo Remenses S. Dionysii monachi ita de Brunone canentes:

claros, verosimillime informavit,

Quattuor ut fontes, ex una parte meantes,
Quos paradisos habet, mundi per regna fluentes,
Exundant terras, sic hic, quos imbuit, ornat,
Implet et informat, inflammat, dirigit, armat,
Cudit et illustrat, et adhuc regit, excolit, aptat.
Syderis instar erat cunctis, quos ipse docebat.

104 Nec solis verbis, doctrinam simul et virtutem spirantibus, efficiebat Sanctus, ut tum hanc, tum illam avidè haurirent discipuli, verum etiam ad id eximia morum honestate, rarisque virtutibus, quæ tum in eo eluxere, non parum conferebat. Et morum quidem honestas, qua tum Bruno sese reddidit conspicuum, in Titulo funebri 66, qui ecclesiæ cathedralis S. Mariæ Laudunensis, in archidiocesi Remensi sitæ, est, ita celebratur:

idque non tantum verbis, sed etiam, morum honestatem

Bruno, decus cleri, decus et prudentia mundi,
Dum fuit in terris, florebat acumine mentis,
Dum fuit inter nos, florebat et documentis.
Integritas morum cumulum supplevit honorum.

Huc etiam faciunt Tituli funebres 29 et 51, in quorum priori, qui sanctæ Crucis sanctique Faronis Meldensis est, sequentibus hisce versiculis Sanctus ornatur:

Cognitus iste fatis doctrina erat atque beatis Moribus et vita Bruno sapiens eremita;
Principiis primis, summis fulgebat et imis,
Post monachus factus.

In posteriori, ab ecclesia S. Mariæ Carnotensi scripto, istis condecoratur epithetis:

Justus, sincerus, morum gravitate severus.
102 Quod autem ad virtutes, quæ in eo tum emicuerunt, pertinet, Cartusianus anonymus, qui librum IV Annalium Ordinis sui, hactenus non vulgatum penesque me exstantem, scripsit, hasce simulque insignes, quibus Sanctus tum effulsit, animi dotes e variis funebribus ejus Titulis ob oculos positurus, ita loquitur: Notari maxime possunt,

cum doctrina eximia,

AUCTORE
C. B.

A possunt, quæ in Brunone eluxerunt, sapientia, facundia, gravitas a fastu aliena, morum suavitatis et integritas, doctrina irreprehensibilis, vita denique exemplaris, ad cujus ideam probi quique efformari et suos componere mores non refugerent. Harum virtutum corollarium hic succincte perstringere libet ex ejusdem Titulis funebribus, non quidem earum, quæ in eo post conversionem abundantius et perfectius enituerent, sed virtutum tantummodo, quibus in seculo adhuc positus orbi irradiavit. Hæc præfatus rem ipsam mox aggreditur. Verba ejus, Titulis funebribus, quos citat, numeros simul, quibus singuli inter edendos distinguuntur, apponens, huc transcribo. Sic habent: Ejus (Brunonis nempe) sapientiam, doctrinam et vitam exemplarem commendat Titulus (112) sancti Petri Neocastrensis his paucis, sed succidis, versibus:

« Quo vixit pago, vivens permansit imago

» Veræ justitiæ, doctrinæ, Philosophiæ. »

animi magni-
tudine,

105 Et in Titulo (51) ecclesiæ sanctæ Mariæ Carnotensis:

» Ecclesiæ murus Bruno fuit haud ruiturus,

» Nam bonus atque piæ mentis fuit, atque

B

» sphiæ

» Doctor erat verus etc. »

Et post in versiculis scholaribus (Titulo 52) eadem non solum prædicantur, sed et magnitudinis animi ejus testimonium perhibetur, cum ibidem dicitur:

« Flos erat hic Patrum, solamen, gloria fratrum,

» Veri sectator, divinæ legis amator,

» Semita justitiæ, fons hic et origo sphiæ,

» Lux, speculum mundi, rerum sublime cacumen,

» Labentum baculus, miserorum dulce levamen.

» Nec mens fracta malis, nec erat nimis alta secundis. »

His adstipulatur Titulus (150) sanctæ Mariæ Bajocensis ecclesiæ:

» Solamen Fratrum, sanctæ virtutis amator,

» Morum corrector justus, pia spes miserorum,

» Justitiæ rector, custos et ubique bonorum;

» Moribus ornatus; vas et plenum pietatis,

» Fortiter armatus clypeo veræ probitatis. »

C

sapientia,
ingenii subtilitate,

104 Sed nullus sapientiam ejus ita commendavit ac Lambertus abbas sancti Nicolai Andegavensis, qui in suo Titulo (151) sic loquitur:

.... « Brunonis sapientia tanta refulsit,

» Inter Francorum sydera solus ut hic

» Esset cunctorum flos, et fons philosophorum:

» Flos speciosus erat, fonsque profundus erat.

» Ex hoc manavit sapientia tanta per orbem,

» Ut quos imbueret, philosophos faceret. »

Quanta fuerit ejus ingenii sublimitas, licet ex scriptis ab eo libris ante conversionem possit innotescere, attestantur etiam variarum ecclesiarum Tituli, inter quos sic habetur in Titulo (66) sanctæ Mariæ Laudunensis:

« Bruno, decus cleri, decus et prudentia mundi,

» Dum fuit in terris, florebat acumine mentis,

» Dum fuit inter nos, florebat et documentis. »

facundiaque
habens conjunctam,

105 Et in Titulo (175) ecclesiæ beati Vincentii conventus Nioliensium vocatur incomparabilis Octobris Tomus III.

philosophus, ubi et subditur: « Quis enim non obstupesceret, imo ab intimis cordis non ingemisceret, cum tantum Virum, totius scientiæ et pene omnium clericorum lumen et fundamentum, naturæ concessisse audiret? » Quibus Nauclerus (in Chronographia vol. 2, Generat. 57) conformia scribens, beatum Brunonem Philosophiæ atque Sacræ Paginæ Doctorem clarissimum, scholasticorumque Parisiis (hicne unquam Bruno docuerit, infra inquiram) Doctorem disertissimum appellavit. Ne autem arbitretur quis huic sancto Doctori linguam eruditam defuisse, qua sciret sustentare eum, qui lassus est, verbo; accipiat ex Titulo (64) sanctorum martyrum Timothei et Apollinaris, in quo sic legitur:

« Hujus Doctoris fuit hæc vis cordis et oris,

» Ut toto cunctos superaret in orbe magistros.

» Hic se tota dedit sapientia, totaque sedit

» Hujus in arcanis dives penetralibus hospes,

» Quod dico, novi, mecum quoque Francia novit,

» Et totus novit per climata quatuor orbis. »

E

106 Nec solum verbo, quod parvum fuisset, sed et exemplo alios docebat, ut ex quibusdam Titulis discimus: sic enim legimus in Titulo (120) ecclesiæ sancti Audomari:

« Exemplum miseris mortalibus esse solebas,

» Ut colerent Christum, quem semper, Bruno, colebas. »

Et in Titulo (124) sanctæ Mariæ Atrebatensis:

« Rectæ Bruno viæ dux et origo sphiæ

» Non aliter docuit, vivere quam studuit. »

Hactenus laudatus Carthusianus anonymus; licet autem in omnibus, quos laudat, Titulis funebribus ad virtutes rarasque animi dotes, quarum Sanctus tunc, cum adhuc docendi munus obiret necdumque sæculo nuncium misisset, specimina dederit, fortassis non alludatur, in plerisque tamen id fieri, dubium non est, quemadmodum consideranti patebit. Ut sit, Sanctum equidem tum, cum scholarum adhuc seu scholarum præfectum ac rectorem Remis ageret, variis virtutum exemplis, quibus, ut hasce pariter amplecterentur discipuli, partim effecerit, effulsisse, verosimillimum apparet.

F

107 Ita suadet tum eximia fortitudo, qua tunc improbis Manassis archiepiscopi moribus sese, contempta etiam dignitatem fortunarumque jactura, uti infra visuri sumus, opposuit, tum scripta anno 1076 aut seq. ad Gregorium VII summum Pontificem ab Hugone, Diensi episcopo Sedisque Apostolicæ legato, epistola, in qua, pluries infra adhuc memoranda, de altero Manasse, Remensis ecclesiæ præposito, simulque de Sancto nostro, qui tum scholarum Remensium præfectura sese non diu abdicarat, nondumque in eremum secesserat, hunc Hugo loquitur in modum: Manassem... amicum nostrum in Christo, qui in Claromontano concilio Remensis ecclesiæ male acquisitam præposituram in manu nostra dimisit, commendamus gratiæ Sanctitatis vestræ, sicut Catholicæ fidei sincerum defensores, et dñum Brunonem, Remensis ecclesiæ in omni honestate magistrum. Digni enim sunt ambo a vobis et in his, quæ Dei sunt, vestra actoritate confirmari, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Et ideo consultores profuturos causæ Dei et cooperatores in partibus Franciæ adhibeat. Ceterum idem Carthusianus anonymus proxime laudatus, fuisse

verosimillime
effecerit.

AUCTORE
C. B.

Sancto ante conversionem, seu antequam hic, perituris omnibus mundi rebus relictis, in eremum secederet, libros conscriptos, num. 104 indicat; verum, cum id non satis constet, resne ita, an secus habeat, tunc primum examinaturus sum, cum de vita, a Sancto in Calabriæ eremo acta, binisque epistolis, certo ibidem ab eo scriptis, tractabo, ita uno eodemque loco de omnibus Operibus, quæ vel Sancti sunt, vel ei attribuuntur, sermonem instituturus.

§ VI. Nefandis Manassis archiepiscopi sui conatibus sese opponit: qui hac occasione multa passus sit, monachumque induere proposuerit.

Sanctus Manassis, qui Gervasii archiepiscopi defuncti

Cum Gervasius, Remensis archiepiscopus, vir de ecclesia sua multis nominibus, ac præsertim, quod Remenses scholas, ante quidem celebres ac illustres, celebriores tamen illustrioresque Brunonis opera reddiderit, optime meritis, anno 1067 e vivis fuisset sublatus, vacantem hujus obitu archiepiscopalem cathedram simoniace obtinuit seu potius invasit Manasses, generis nobilitate, non virtutum ornatu clarus, qui in veteri codice Remensi manuscripto Manasses de Gournai, ut Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IX, col. 71 testantur, vocatus invenitur. Hic, etsi per ostium in ovile ovium non esset ingressus, ita tamen promotionis consecrationisque suæ, quæ anno 1069 evenit, initio se gessit, ut, si non in omnibus, in multis saltem veri pastoris munus impleret. Tunc enim Ecclesiæ jura magna animi propensione subinde propugnasse, beneficisque in monasteria exstitisse cognoscitur ex iis, quæ de eo tum Marlotus tom. II Historiæ Metropolis Remensis pag. 165 et octo sequentibus, tum Gallix Christianæ auctæ scriptores loco proxime cit. memoriæ produnt. Nec tum etiam commisit simoniacus ille antistes, ut proborum omnium, etsi interim in nonnullos ex his fuerit iniquior, odia in sese concitaret. Imo contra sedulo curasse videtur, ut etiam de viris, qui et morum gravitate et virtute essent spectabiles, bene mereretur.

locum simoniace obtinuerat, mores improbos diutius non ferens.

109 Quam verum id sit, argumento est Sanctus noster, quem, uti ex supra dictis facile colliges, ad cancellarii ecclesiæ Remensis munus, quod Odalrici obitu vacabat, vel ipsemet promovit, vel ab ecclesiæ suæ canonicis promovendum sategit, sive interim id fecerit, quod multiplicem in Sancto scientiam morumque probitatem, præcipue ad munus illud digne obeundum requisitam, observasset, sive quod hoc modo Brunonis, viri celeberrimi, magnæque in urbe Remensi auctoritatis, amicitiam sibi conciliare unice desideraret, ne quando illum pravorum consiliorum, quæ jam tum forte animo agitabat, adversarium experiretur. Et Sanctus quidem Manassæ, quamdiu id utcumque per gesta moresque hujus licuit, adhæsisse animo non omnino averso videtur, consiliisque suis, ut sat verosimile apparet, interim effecerit, ut profligatæ conscientiæ homo bona nonnulla præstiterit, et a malis, quæ meditaba-

tur, abstinuerit. Verum cum deterior indies Manasses evaderet, beneficia ecclesiastica venderet, sacram suppellectilem diriperet, multos injuste excommunicaret, clericorum, ecclesiarum ac abbatiarum bona occupare tentaret aut etiam reipsa occuparet, lupumque, ut verbo dicam, non pastorem ageret, adversarium ei omnino sese Sanctus noster præbuit, maxime forte, quod simoniaca hominis ad sedem Remensem promotio, quam hactenus ignorasset, jam tandem palam ei facta esset. Ast cum a Manasse, si diutius Remis, ei adversans, substitisset, certissime non parum periclitaturus esset, verosimillime tum periculo sese subducendi causa, tum ne impiorum hominis gestorum, quæ impedire non poterat, testis esse cogeretur, Remos dignitatesque, quas ibidem obtinebat, una cum aliquot illustrioribus ecclesiæ Remensis clericis reliquit.

110 Hæc omnia fere Guibertus de Novigento in Vita sua lib. 1, cap. 11 vel expresse docet, vel saltem ex eo possunt colligi. Audi, qui ibidem disserat: Manasses quidam, inquit, post Gervasii famosissimi archiepiscopi decessum prædictæ urbis (Remensis nimirum) regimini simoniace se intrusit, vir quidem nobilis, sed nihil prorsus serenitatis, quæ prima ingenuitatem decet, habens. Tantos enim fastus ex illa novitate conceperat, ut regias peregrinarum gentium majestates, imo majestatum ferocitates imitari videretur. Ac paucis deinde, quæ huc non faciunt, interpositis, ita proseguitur: Is igitur (Manasses) cum milites summopere affectaret, clerum negligeret, dixisse aliquando refertur; « Bonus, ait, esset Remensis archiepiscopus, si non Missas inde cantari oporteret. » Hujus ergo mores prorsus improbos, et stupidissimos habitus cum omnis honestus horreret, Bruno in ecclesiis Gallix tunc opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium clericorum nobilibus infamis illius odio excessit ab urbe, Remensi nempe. Ita Guibertus. Et Sanctus quidem eo ipso tempore, quo, ut hic ait, ex odio, sive quo ipsemet, non tam in episcopum suum, quam in pessimos ejus mores ferebatur, sive quo ab hoc ipso pro hoste habebatur, urbem Remensem deseruit, magnorum studiorum regimen seu scholarum præfecturam, cancellarii que munus verosimillime, ne dicam indubie, abdicavit, aut certe, si

ex urbe Remensi, dignitatibus abdicatis,

111 Ast quo circiter anno et quibus comitantibus illustrioribus ecclesiæ Remensis clericis, ille Sancti ex urbe Remensi discessus evenit? Quo tunc sese primum contulit? Ut ad singula hæc quæsitæ ex ordine respondeam, Bruno certe nec ante annum 1076, nec post annum, qui hunc proxime excepit, Remis alio commigravit, ut proinde id vel anno 1076 vel sequenti indubie fecerit. Ac eum quidem Remis ante annum 1076 non excessisse, liquet ex charta, hoc ipso anno a Manasse Remis in abbatix S. Basoli favorem concessa supraque huc transcripta, quæ ita terminatur: Bruno cancellarius scripsit et subscripsit; post annum autem 1077 factum id non esse, patescit ex eo, quod anno illo in concilio Augustodunensi, imo verosimillime etiam in Claromontano, quod huic prævit, Manassem, archiepiscopum Remensem, uti mox videbimus, simoniæ aliorumque criminum insimularit, idque verosimillime, antequam Manassæ adversans ex urbe Remensi excessisset, non fecerit, uti suadet tum ingens discrimen, cui alioquin apud ex-

anno 1076 aut sequenti

scendentem

A scentem hinc, iræque impotentem præsulem sese exposuisset, tum rerum subsecutarum series, ex qua, Sanctum nostrum, postquam in concilio Augustodunensi Manassem accusasset, non prius ad civitatem Remensem, quum hic anno 1080 in concilio Lugdunensi exauctoratus fuisset, reversum esse, verosimillimum, imo indubium, evadit, uti ex infra dicendis quisque facile colliget.

cum Manasse
præposito,
Fulcio aliis-
que excedit,

112 Ad illustriores modo clericos, qui una cum Sancto, Manassem aversantes, urbe Remensi excessere, sermonem convertito. Hosce quidem inter fuisse Radulphum Viridem, ad quem Sanctus epistolam infra pluries memorandam e Calabria eremo scripsit, et Fulcium Monoculum, cujus in eadem epistola mentio fit, vero apparet minime absimile ob colloquium, quod cum hisce, eadem pariter docente epistola, de perituris mundi hujus deliciis, æternumque duraturis cæli gaudiis habuit occasione, uti apud omnes fere in confesso est, maximarum ærumnarum, quas a Manasse archiepiscopo Remensis ecclesiæ patiebatur; Manassem vero tunc Remensis ecclesiæ præpositum, et Pontium quemdam Sancto exstitisse in suo ex urbe Remensi excessu comites, indubitatum est, cum hi ambo una cum Brunone simoniaci præsulis accusatores in concilio Augustodunensi alibi-que exstiterint, uti hic ipsemet apud Mabillonium *Musei Italici* tom. I, part. II, pag. 121 in *Apolo-*gia sua supra plus semel jam laudata, pluries-que infra adhuc laudanda, ex parte declarat atque ex dicendis patescet. Quod modo ad locum, quo Sanctus, Remis excedens, sese receperit, pertinet, Parisios eum concessisse, conjiciunt nonnulli, hosque inter sese imprimis offert Bulæus, qui, præterea in eam, quæ Sanctum tunc Parisiis docendi muneri sese addixisse, statuit, opinionem propendens, in *Historiæ Parisiensis* tom. I, pag. 468 ita scribit: Ex hoc loco (Guiberti supra huc jam transcripto) constat, Brunonem, relictis Remis, cum nobilibus quibusdam aliis clericis ecclesiæ Remensis alio commigrasse; quos quidem socios licet non nomet Guibertus, ex epistola tamen ipsius Brunonis ad Radulphum Viridem, præpositum Remensem, intelligimus, hos tres amicos simul demigrasse, Brunonem, Radulphum et Fulcium Monoculum.

tuncque se,
non, ut con-
jicit Bulæus,

C 113 Sic enim ille: « Reminiscitur quippe dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius » Monoculus quadam die simul fuisset in » hortulo adjacente domui Adæ, ubi tunc hospiti- » tabar, de falsis oblectationibus tractaremus. » Ergo tunc Bruno hospitabatur apud Adam, non utique Remis; cum enim canonicus esset ecclesiæ Remensis et scholasticus, verosimile non est, eum alieno in hospitio mansurum fuisse. Unde conjicio, Brunonem cum amicis istis duobus Lutetiam venisse, ipsumque apud Adam hospitem domum elegerit, tumque docendi professionem resumpsisse. Ille forsitan est Adam canonicus Parisiensis, qui post Gualeramum cantor ejusdem ecclesiæ fuit circa annum MC et id muneris obiit ultra annum MCXXIII. Ita ille: verum, etsi verosimillime, uti infra docebo, Brunoni in sua ad Radulphum Viridem epistola de hospitio, quo Remis apud Adamum fuerit exceptus, sermo non sit, propterea tamen nullo modo consequens est, ut Sanctus, dum tractatum, cujus verbis a Bulæo recitatis mentionem facit, de falsis mundi delectationibus cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo institueret, Parisiis apud Adamum fuerit hospitatus. Quidni enim extra urbem Remensem alibi æque, quam Parisiis, ho-

spitari tunc potuerit? Nec quidquam huc facit, quod addit de Adamo, Parisiensi canonico, cum alibi etiam viri, aut etiam, si velis, canonici plures florere tunc potuerint, quibus pariter esset Adam nomen.

114 Bulæus quidem, ut Sanctum, dum Remis abiit, Parisios statim se contulisse utcumque probet, verbis proxime recitatis etiam subjungit, adstipulatur supra laudatus Guibertus, qui, de ejus (S. Brunonis videlicet) conversione scribens, sic ait: « Fuit non longe ab his diebus Bruno » quidam in urbe Remensi, vir et liberalibus » instructus artibus, et Magnorum studiorum » rector, qui conversionis initia subjecta occasione nactus dignoscitur. » Quibus verbis denotare videtur, Brunonem Parisiensis et Remensis studii fuisse rectorem, quæ ab Aimoino Floriacensi monacho in Vita Abbonis dicuntur majores sapientiæ seu studiorum officinæ; verum quidni Sanctus, quod Remis tum Philosophiæ, tum Theologiæ, quæ majores seu altiores scientiæ sunt, studiis præesset, magnorum studiorum rector, a Guiberto dici potuerit? Sane eum eo sensu, quo Bulæus innuit, magnorum studiorum rectorem vocatum a Guiberto non fuisse, vel ex eo liquet, quod ab ipso hoc scriptore verbis a Bulæo productis munere illo, non Parisiis, sed Remis functus fuisse indicetur, ut consideranti patebit. Adhæc, etsi darem, Sanctum eo sensu, quo vult Bulæus, magnorum studiorum rectorem a Guiberto appellari, hincne consequens foret, ut, cum Sanctus Remis excessit, magnorum statim studiorum rectorem Parisiis egerit, hucque proinde mox a suo ex urbe Remensi discessu sese contulerit? Nemo sane, quantum opinor, id asseruerit.

Parisios.

115 Et vero Sanctum tunc, cum Remis, ut Manassem vitaret, excessit, sese, non Parisios, sed Recliacum seu Rocceium, Rocum, Roscium aut etiam (varie enim a variis appellatur) Raucia-cum, munitum ætate illa (adi Marlotum *Historiæ metropolis Remensis* tom. II, pag. 193, et Valesium in *Notitia Galliarum* ad vocabulum Raucia-cum) ac celebre Campaniæ Galliciæ ad Axonam castrum, sese recepisse, verosimillimum est. Ita mihi apparet, tum quod Manasses, ecclesiæ Remensis præpositus, alique, qui huic adhærebant, ac proin etiam Sanctus noster in præfato castro, uti ex ipsiusmet Manassis archiepiscopi ad Gregorium VII Papam epistola, anno 1078 ex infra discendis scripta hincque num. 125 ex parte saltem, recitanda, colligitur, sub Ebali comitis (Recliacensis nimirum; neque enim, cui hoc quadrare queat, comitem alium, nomine Ebalum, invenio) clientela anno 1078 exstiterint, tum quod Ebalus, castri ejusdem, in quo etiam, ut apparet, domicilium fixerat, dominus seu toparcha, a parte clericorum Remensium ac proin Sancti nostri contra Manassem, simoniacum Remensem archiepiscopum, omnino steterit, utpote qui, ut pariter ex eadem epistola intelligitur, cum Manasses archiepiscopus a sententia, contra se anno 1077 ab Hugone, Diensi episcopo Sedisque Apostolicæ legato, in concilio Augustodunensi lata, ad summum Pontificem appellasset, reque ipsa ad hunc causam suam propugnaturus Romam sese contulisset, Romam etiam, quo contra hujus molitiones Manassem præpositum aliosque clericos, ex urbe Remensi profugos, lueretur, sese contulerit. Atque ita modo et quibus comitantibus et quo anno circiter Sanctus noster ex urbe Remensi discesserit, uti etiam quo tunc sese receperit, determinatum

sed Recliacum
verosimiliter
recepit.

F

AUCTORE
C. B.

Claromonta-
no deinde,
quod anno
1076 aut 1077
celebratum
fuit,

determinatum utcumque est : rerum hic tractan-
darum seriem nunc prosequamur.

116 Inter diversa, quæ adversus simoniacos, acceptasque a laicis investituras Sancti nostri ætate celebrata fuere, concilia commemorandum hic venit, quod Hugo Diensis, Sedis Apostolicæ in Galliis legatus, Claromonte celebravit. Hic in illo, ut Hugo Flaviniacensis in Chronico Virdu-
nensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. Pag. 201 docet, in Stephanum, Aniciensis ecclesiæ invasorem, excommunicationis sententiam tulit; hanc autem deinde Gregorius, anno 1075, quo Indictio Pontificia 11 a Januario ad Decembris finem cucurrit, ad supremam Ecclesiæ Cathedram, uti apud omnes in confesso est, eve-
ctus, duabus diversis epistolis, altera ad canonicos Anicienses, altera ad Galliarum episcopos, uti apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 164 videre est, uno eodemque die, decimo videlicet Kalendas Aprilis, Indictione decima quinta, conscriptis, confirmavit; quare, cum posterior hæc nota chronica, uti ex jam dictis de obtenti a Gregorio Pontificatus anno liquet, annum 1077 designet, consequens est, ut præmemoratum concilium, quod Hugo Diensis Claromonte celebravit, vel initio ipsiusmet anni 1077 vel sub finem proxime antecedentis celebratum verosimillime fuerit. Huic autem e castro Reciacensi, in quo cum Brunone aliisque verosimiliter ex dictis jam ver-
sabat, præsentem se stitit Manasses, ecclesiæ Remensis præpositus, atque inter Hugonis legati manus, uti hujus infra huc transcribenda epistola fidem facit, male acquisita primaria ecclesiæ Remensis dignitate, quam anno circiter 1076 ab ipso simoniaco præsule Manasse obtinuerat, sese abdicavit.

concilio vero-
simillime in-
terfuit,

117 Hinc porro, eidem concilio etiam Brunonem, aliosque, qui cum eo Reciacum commigrant, ecclesiæ Remensis clericos, interfuisse ibidemque, quæ contra Manassem Remensem antistitem habebant, accusationum capita concilio exposuisse verosimile apparet, uti etiam in hoc, ut Manasses de objectis criminibus sese purgaturus ad aliud proxime futurum concilium citaretur, decretum fuisse. Et vero brevi hujus sese obtulit occasio : Gregorius enim, summus Pontifex, data quarto Idus Maii, Indictione decima
C quinta, quæ, ut jam dixi, annum 1077 designat, ad Hugonem, suum in Galliis legatum, epistola in mandatis dedit, ut, congregata episcoporum Franciæ synodo, causam Gerardi, Cameracensis electi, qui post sui legitimam electionem ab Henrico rege, ignorans et hunc excommunicatum, et investituram a principibus laicis accipere, per Pontificem esse prohibitum, investituram acceperat, sedulo discuteret, atque aliarum nonnullarum Galliæ ecclesiarum causas, negotiaque, quæ ad harum, Ecclesiæ universæ utilitatem conducere visa ei fuissent, definiret, advocato etiam ad synodum pro Arvernensis ecclesiæ causa Hugone Cluniacensi abbate. Paruit Pontificis voluntati Hugo, conciliumque Augustoduni indixit, idque ibi eo ipso adhuc anno 1077, quo proxime memoratam epistolam ad eum Papa scripserat, celebravit.

cumque dein-
de a Manasse
archiepisco-
po, quem in
Augustodu-
nensi accusa-
rat,

118 Ita, qui hic erroris convinci non potest, diserte tradit Hugo Flaviniacensis, auctor synchronus, in Chronico Virdu-
nensi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. pag. 199 sic scribens : Juxta hæc itaque mandata Apostolica (a Gregorio Papa Hugoni Diensi per epistolam mox dictam data) congregata est synodus venerabi-

lium Patrum apud Eduam sub tutela et protec-
D tione Christi Domini... anno ab Incarnatione Domini MLXXVII, ubi convenerunt ex Francia et Burgundia multi illustres viri. Porro huic concilio Manasses, ecclesiæ Remensis præpositus, itemque Sanctus noster et alii Remenses clerici, qui una cum hisce Remis Reciacum sese receperant, interfuerunt, simoniæque ac aliorum criminum accusaverunt Manassem archiepiscopum suum, qui cum citatus fuisset ad concilium, ei-
que, spretis legati monitis ac præceptis, sese sistere neglexisset, in eum, veluti in contumacem, suspensionis sententia fuit prolata. Verum ab hac mox ad Pontificem, ut apparet, appellavit Manasses, vindictæque interim, dum Romam adire posset, percupidus ecclesiæ Remensis canonicis, accusatoribus suis, a concilio ad Reciacense, uti ex jam supra dictis infraque dicendis apparet, castrum redeuntibus, plurimas in via struxit insidias, domos eorum Remis fregit, præbendas vendidit, et bona diripuit. Audi hæc suismet
E verbis Hugonem Flaviniacensem loco proxime cit. exponentem. Accusatus est in eodem concilio (Augustodunensi scilicet) Remensis ecclesiæ in-
vasor simoniacus Manasses a clericis Remensibus, et suspensus ab officio, quia vocatus ad concilium ut se purgaret, non venit. Qui cum canonicis Remensis ecclesiæ accusatoribus suis, a concilio redeuntibus, plurimas parasset insidias, demum domos eorum fregit, præbendas eorum vendidit, et bona eorum diripuit.

119 Hæc Hugo. Et sane veritati esse apprime
F consona, etiam liquet ex epistola, ab Hugone legato post concilii celebrationem, auditis, quas Manasses Brunoni aliisque ex illo redeuntibus ecclesiæ Remensis canonicis intulerat, variis injuriis, ad Gregorium Pontificem data, in qua, Sanctum nostrum Manassemque præpositum dignos habitos fuisse pro nomine Jesu contumeliam pati, declarat, alludens verosimillime, ne dicam indubie, ad injurias, quas ambo, e concilio Augustodunensi Reciacum redeuntes, tum in via, tum Remis in bonis suis passi fuerant. Epistolam illam, quod præterea, quæ de Manassis, Remensis ecclesiæ præpositi, ad Claromontanum seu Arvernense concilium accessu supra asserui, invicte probet, aliaque, quæ huc et præcipue Manassem archiepiscopum spectant, complectatur, in fine mutilam, prout apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 363 et seq. exstat, huc transcribo. Sic habet : Reverendissimo Patri et domino Papæ Gregorio suæ sanctitati inutilissimus servus Hugo humilis presbyter Diensis, salutem. Quoniam didicimus R. vestrum Parisiensem rediisse, cui injunxeramus, ut fideliter, sicut filius vester, vobis referret gesta Augustodunensis concilii, cui interfuit, qui neque per nos rediit, neque quicquam de statu vestro nobis scripsit, rogamus paternitatem vestram, ut sententiam suam nobis dignetur scribere super ordinationem Remensis, Bituricensis et Carnotensis ecclesiarum.

120 Sciat quoque paternitas vestra, quia ille
quæ ex Lab-
bei concilio-
rum
Noviomensis dictus episcopus, sub comminatione publicæ examinationis a nobis familiariter exactus, confessus est nobis simoniam suam, præsentibus Laudunensi et Lingonensi episcopis cum aliis quibusdam. Unde etiam sacramento supra sacra Evangelia nobis firmavit, quod, visis litteris vestris vel legatione vestra, ecclesiam, quam male occupaverat, bene dimitteret, et pro posse et scire suo, ut juxta Deum ordinaretur, adjuvaret. Silvanectensis vero episcopus, accepta

AUCTORE
C. B.

A accepta investitura de manu regis, ordinatus est ab illo (*Manassem simoniacum Remensis ecclesiæ episcopum seu potius invasorem designat*) Remensi hæresiarcha, cui litteris vestris interdixistis, ne huiusmodi in episcopos acciperet. Autisiodorensis, infra annos ordinatus, investituram quidem de manu regis non accepit, quamquam per familiares regis gratiam ejus consecutus sit. De Senonensi autem archiepiscopo quantam contumeliam, quantamve injuriam auctoritati vestræ in nostra legatione intulerit, a prædicto R. ut spero, sufficienter audistis. Neque hoc dicens, Deus testis est, gloriam meam quæro. Burdegalensis quoque, quoniam vocatus præterito anno ad Arvernense concilium neque venit, neque canonice se excusavit, in eodem concilio ab episcopali officio suspensus est. Quod ille vilipendens, interdictum sibi usurpavit officium. Rursus vocatus ad Augustodunense concilium, quoniam nullam causationem nobis misit, etiam a sacerdotio suspendimus eum.

tomo decimo
hic recitatur,

B 121 De his ergo omnibus quid Magnitudo vestra judicaverit, quid inde agere placuerit, parvitati nostræ, rogamus, rescribite. Præterea summopere poscimus, ut per dominum Valentinum episcopum Pallium nobis mittatis ad confirmandam ordinationem religiosissimi Lugdunensis ecclesiæ archiepiscopi, contra oblatrantes hæreticos et de regis indignatione adversus ordinationem Dei carnaliter gloriantes. Ipse enim, postpositis omnibus incommodis et periculis penuriæ atque itineris, Sanctitatis vestræ conspectui devotissime se præsentaret, si ecclesia illi commissa, tamdiu languida et pastoris solatio destituta, quoquo modo absentiam ejus sine magno detrimento pati potuisset. Valentino episcopo præcipite et securitatem in manu vestra accipite, quatinus circa festum S. Joannis Baptistæ, prout nos cum eo condiximus, ecclesia sua ad celebrandum Officium illum accipiat, quia valde opportunus videtur ad oppugnandam provincialium arrogantiam. Manassem autem amicum nostrum in Christo, qui in Claromontano concilio Remensis ecclesiæ maleadquisitam præposituram in manu nostra dimisit, commendamus gratiæ Sanctitatis vestræ, sicut Catholicæ fidei sincerum defensorem, et dominum Brunonem, Remensis ecclesiæ in omni honestate magistrum. Digni sunt enim ambo a vobis, et in his, quæ Dei sunt, vestra auctoritate confirmari, quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati. Et ideo consultores profuturos causæ Dei et cooperatores in partibus Franciæ adhibeatis.

fidem facit,
passus fuisset,

C 122 Remensis hæretici depositionem con.... revelatam iniquitatem sanguis cæli et.... clamat, auctoritatis vestræ scripto roborata.... hos rogamus Remensi ecclesiæ destinate.... suam satisfactionem, aut ipse, si placit.... aut nobis suscipiendam præcipite. Quia.... excommunicationem vestram, nobis inconsultis, episcopi electionem fecerunt. Tiezo filius vester jam redisset ad vos, nisi ad convocandum concilium xvm. Kalendas Februarii, Pictavis, Deo annuente, celebrandum detineretur; in quo concilio meritorum vestrorum patrocinium adesse nobis suppliciter exoramus. Orate pro nobis, sanctissime Pater. Talis est data ab Hugone Diensi post Augustodunense concilium anno, ut apparet, 1077 aut sequentis initio ad summum Pontificem epistola; e qua sane, quæ supra tum de illatis per Manassem archiepiscopum Sancto

injuriis, tum de hujus Manassisque præpositi in concilio Claromontano præsentia edixi, optime firmantur. Rei modo seriem prosequamur. Bruno clericique Remenses, ejus socii, evitatis, quas eis, a concilio Augustodunensi redeuntibus, Manasses archiepiscopus struxerat, insidiis, ad Ebalum comitem in Reciacense hujus castrum, e quo illud adierant, sese iterum recepere, gravissimæ litis, sese inter et archiepiscopum suum pendentis, exitum ibidem præstolaturi.

123 Ita autumo, quod Manasses archiepiscopus apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 363 in epistola supra citata, quam ad Gregorium VII Papam dedit, ita loquatur: De comite OEbalo, qui me in præsentia vestra accusare tentabat, et se suamque fidelitatem vobis verbis simulantibus commendabat, satis in promptu habetis cognoscere, cujus potius sinceritas fidelitatis erga vos videatur existere. Utrum mea, qui Deo et vobis paratus sum per omnia obedire, an illius, qui et apud vos per Manassem et suos sequaces in suo castro receptos persequitur beatam Mariam. Manasses enim, de quo diximus, cui nos jussu vestro, quod in nos admiserat, si ad ecclesiam matrem suam rediret, indulsimus, conscientia sceleris sui depressus nec ad nos vult redire, nec paci Ecclesiæ concordare, quin potius cum illis suis sequacibus, quia factis non potest, verbis et maledictis ecclesiam meque lacerare non desinit. Unde, ut de ipso OEbalo taceam, in quem vos, credo, justam et Apostolicam exercere sententiam, super Manasse instanter deprecor sanctitatem vestram, ut aut jubeatis eum ad sua regredi, et ulterius non impugnare ecclesiam, aut in eum ejusque fautores et cooperatores Apostolici vigoris dirigatis animadversionem. Dignamini etiam ad eorum receptores scribere aptam epistolam, ut aut eos contra Ecclesiæ jura non retineant, aut pari sententia se multatos agnoscant: quibus e verbis consideranti patescet, Manassem præpositum adhærentesque ei, quorum unus erat Sanctus noster, ecclesiæ Remensis clericos tum certe, cum epistola, hæc complectens, a Manasse archiepiscopo, quod anno, uti infra docebo, 1078 factum, ad Pontificem fuit conscripta, apud OEbalum comitem in castro Reciacensi seu Rauciacensi commoratos fuisse; quod cum ita sit, sese in id, anno 1077 e concilio Augustodunensi revertentes, quo Manassis archiepiscopi insidias declinarent, verosimiliter receperant.

Reciacum
iterum Augu-
stoduno se
recepit,

E

F

124 Nec id tantum, quod modo proposui, e recitatis epistolæ Manassis verbis discimus, verum etiam Ebalum seu OEbalum comitem, qui Sanctum ejusque contra Manassem archiepiscopum comites in castro suo tuebatur, Romæ hujus accusatorem apud Gregorium Papam egisse. Qui id factum sit, expono. Manasses archiepiscopus, qui, ut supra docui, a sententia, in concilio Augustodunensi contra se lata, ad summum Pontificem verosimiliter appellarat, Romam anno 1077, cum inde, prout Hugo Flaviniacensis loco proxime cit. testatur, litteræ ei, ut in concilio, alio scilicet, in Galliis denuo celebrando, cum sex se purgaret episcopis, traditæ fuissent, se contulit. Ebalus comes, audito præsulis simoniaci discessu ac consilio, iter pariter Romam versus, quo ibi contra eum clericorum Remensium, quos in castrum suum ac clientelam receperat, causam tuleretur, arripuit, horum etiam aliquot sibi adjunctis. Et ex his quidem exstitisse Pontium, sæpius jam laudata Manassis archiepiscopi Apologia apud

ibique, dum
Ebalus comes
cleri Remensis
causa Ro-
mam petiit,

AUCTORE
C. B.

apud Mabillonium tom. I, part. II *Musei Italici*, pag. 121 indubitatum facit; Fulcium autem Monoculum, de quo Sanctus in recitanda infra ad Radulphum Viridem epistola, ex iis pariter exstitisse, verosimile apparet, primo quidem quod Fulcius ille, a Sancto memoratus, Romam sese, uti ipsamet hæc epistola fidem facit, proxime post habitum cum Brunone et Radulpho Viridi de falsis mundi delectationibus, verisque cæli gaudiis colloquium, in quo monachicum habitum assumere statuerunt, contulerit; deinde vero quod id post concilium Augustodunense anno 1077 aut sequenti, nec alibi, quam in castro Reciacensi habitum fuisse videatur.

collationem
cum Fulcio,
hic memora-
tam, utpote
quæ nec Re-
mis,

123 Quod quo utcumque probatum dem, prævie verba, quibus colloquii illius Sanctus meminit, huc transcribo. Sic habent: Reminiscitur... dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius Monoculus quadam die simul fuisset in hortulo adjacenti domui Adæ, ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus et perituris mundi hujus divitiis, necnon de perennis gloriæ gaudiis aliquamdiu, ut opinor, tractaremus, unde divino amore ferventes promissimus ac vovimus Spiritui Sancto in proximo fugitiva sæculi relinquere et æterna captare, necnon monachicum habitum recipere; quod et in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam adiisset: ad hujus reditum peragenda distulimus; quo moram faciente, aliisque intervenientibus causis, divinus amor elanguit, refriguit animus, fervorque evanuit. Quando itaque Sanctus collationem, hic memoratam, in qua monachum vovit, cum Radulpho Viridi ac Fulcio habuit, non domi, sed alieno in hospitio versabatur. Hinc porro consequitur, ut hanc Remis, antequam anno circiter 1076 e civitate hac cum Manasse aliisque Remensibus clericis excessisset, indubie non habuerit. Brunonem enim tunc Remis, ubi non tantum canonicus, sed et scholasticus præterea et cancellarius erat, in alienis ædibus habitasse, verosimile non apparet, ut Buxus verbis num. 113 recitatis recte arguit. Imo vero, ut Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor num. 20 Operis sui recte notat, dubitandum non est, quin tunc ibi Sanctus suæ tum cancellarii, tum canonici et scholastici dignitati congruum domicilium habuerit, et quidem in ipso claustro communi, quo diu ante et post S. Brunonis ætatem canonici Remenses usi fuere, uti fas est colligere ex Flodoardo Hist. Remensis lib. II, cap. 11, Chronico Mosomensi apud Dacherium tom. VII Spicilegii, et Stephani Tornacensis Epistola 160, ad Radulphum Remensem decanum, a Radulpho Viridi diversum, circa annum 1176, aut, ut videtur, non diu admodum post scripta.

ubi tunc ca-
nonici vitam
in claustro
communem
ducebant,

126 Stephani verba huc facientia, quod ex iis, canonicos Remenses Brunonis ætate vitam in claustro communem duxisse, potissimum intelligatur, e jam sæpe laudato, qui hactenus vulgatus non est, Annalium Cartusiensium libro IV describo. Sic habent: Exiit sermo inter plures, quod antiqua Patrum vestigia, sacris instituta concilii et a gloriosa hactenus Remensi ecclesia diutius observata, quidam ex vobis immutare contendunt, laminamque auream religiosæ consuetudinis, quæ in fronte Ecclesiæ Metropoleos appositæ lucet omnibus, qui in regno sunt, quadam singularitate studeant delere, dejicere, conculcare. Singulari quodam privilegio sedes Remensis inter alias Galliarum ecclesias eminebat, perse-

verans cum Apostolis in communione panis et oratione, et in sociali communione sacramentali præferens, majoribus erat spectaculum, minoribus documentum. Ex reliquiis Regularium institutionum duo loca sibi detinuerant, cœnaculum refectionis et domum somni, in altero castigatam sequentes ab continentiam, in altero candidatam continentiam observantes. In his et aliis observantiis Regularibus incedebat Remensis ecclesia, terribilis ut castrorum acies ordinata, amabilis suis, admirabilis alienis. Si hæc immutari cœperint, quid dicet germana ejus loco et ordine Germania, quæ inter alias institutiones ecclesiasticas refectionis adhuc et quietis fraternam communionem sic observat, ut modernam dissolutionem non admittat.

127 Cum ergo Remenses canonici, uti e verbis hisce pronum est eruere, vitam communem in ædibus, separatis quidem, ut tunc moris erat, uni tamen eidemque claustro inclusis, Sancti nostri ætate duxerint, hic utique, dum inter illos ante suum ex urbe Remensi discessum, seu ante annum 1076, quo circiter is accidit, versaretur, alienas ibidem ædes non inhabitavit, ac proin nec tunc collationem, utpote quæ, Brunone alienis in ædibus versante, acciderit, cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo habuerit. Eodem etiam ex capite parum verosimile apparet, collationem illam seu colloquium contigisse, postquam jam Sanctus, evauctorato pulsoque simoniaci invasore Manasse, in pristinum fere, aut hoc etiam forte meliorem, statum, quod qui et quando factum sit, infra videbimus, fuisset restitutus. Porro ex eo, quod Sanctus, dum de falsis mundi oblectationibus cum Radulpho Viridi et Fulcio sermonem miscuit, alieno in hospitio fuerit versatus, consecrarium præterea est, ut nec id Parisiis eveniret. Qui enim collationem seu colloquium illud Parisiis factum statuunt, Sanctum nostrum tunc, cum id habuit, docendi ibidem munus obisse, affirmant; quod si autem ea in urbe reipsa unquam Bruno docuisset, alienis tunc, velut hospes, ædibus usurus fuisse non videtur. Accedit, nihil plane aliunde haberi, ex quo Sancti cum Radulpho et Fulcio collationem Parisiis habitam fuisse, utcumque fiat probabile, ut proinde, uti non Remis, sic nec ibi verosimiliter eveniret. At vero Reciaci seu Rauciaci eam post concilium Augustodunense evenisse, e status, in quo ibi Sanctus tunc fuit, adjunctis verosimillimum apparet.

nec Parisiis
habita verosi-
militer fuerit,

128 Ibi enim tunc tum hic, tum alii ecclesiæ Remensis clerici, ejus in exsilio socii, alienis in ædibus versabantur, a castris illius (id enim plures domos fuisse complexum, Valesius loco supra cit. dubitare non sinit) incolis diversis, per Manassæ præpositi eique adhærentium receptores num. 123 a Manasse archiepiscopo verosimiliter indigitatis, hospitio ex comitis Ebali, ut verosimile apparet, voluntate excepti. Adhæc eo temporis spatio, quo Sanctus cum aliis Remensibus clericis Reciaci versabatur, collationemque de falsis mundi delectationibus post concilium Augustodunense, habere jam potuerat, Ebalus, castris hujus toparcha, Romam versus, ut supra docui, iter arripuit, huncque eo, ut supra pariter docui, aliquot Remenses clerici comitati sunt; non diu autem, ut supra recitata ex Sancti nostri ad Radulphum Viridem epistola verba docent, post collationem, a Brunone cum Radulpho et Fulcio habitam, Romam hic discessit. Accedit, Reciaci Radulphum Viridem et Fulcium Monoculum cum Sancto nostro, antequam Ebalus comes Romam abiret,

statusque, in
quo Sanctus
Reciaci fuit,

A abiret, fuisse ex jam dictis versatos. Tres quidem dumtaxat ecclesiæ Remensis canonicos, Manassem præpositum nimirum, Pontium et Brunonem, qui Manassem archiepiscopum in concilio Augustodunensi anno 1077 accusarint, ac deinde in castrum Reciacense sese receperint, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores, qui recessui huic habitam ■ Brunone cum Radulpho et Fulcio de divitiarum oblectationumque mundi hujus vanitate collationem prævisse autumant, tom. IX, pag. 253 recensent. Verum quid tum?

adjunctis ap-
prime con-
gruat,

129 Assignato ab iis Remensium, qui Manassem accusarint atque in Reciacense castrum se receperint, clericorum numero, unde, Radulphum Viridem et Fulcium nec in castro Reciacensi sub Ebali comitis clientela exstitisse, nec ibidem cum Brunone collationem, de qua hic, habuisse, consequens sit, standum non est. Remensium enim canonicorum, qui Manassem archiepiscopum accusarint, majorem exstitisse numerum, hic ipsemet prodit in Apologia sua apud Mabillonium Musci Italici tom. I, part. II, pag. 121 ad Hugonem Diensem sic scribens: Dixistis, ut accusatoribus nostris, scilicet Manassæ et sociis, responsuri ad concilium veniremus; et ego dico vobis, quia ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus, quorum unus, scilicet Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Coloniensis in regno Teutonicorum positi canonicus est; cujus societatem non magnopere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Alter vero, id est, Pontius, in Romano concilio, nobis presentibus, est falsatus; et ideo nec uni, nec alteri in ecclesiastico judicio respondere aut volumus aut debemus. Cum ergo, uti ex his verbis intelligitur, plures sane quam tres exstiterint Remensis ecclesiæ canonici seu clerici, qui Manassem archiepiscopum accusarint, quique proinde post Augustodunense concilium in castrum Reciacense sese receperint, non est, cur hos inter exstitisse Radulphum Viridem et Fulcium Monoculum, eamvis inficias; quod cum ita sit, non est etiam, cur cum hisce in eodem castro (de quo vide tamen Addenda et Corrigenda ad pag. 319, num. 124) Sanctus noster illam, de qua hic disserimus, collationem non habuisse putetur.

verosimiliter
jam habue-
rit.

150 Et sane hanc ibidem a Brunone habitam fuisse, suadent, tum quæ huc facientia in medium jam adduxi, tum quæ hic modo adhuc addo. Collatio illa, utpote in qua de mundi vanitate, cæli æternitate, monachicoque habitu assumendo actum, optime quadrat statui, in quo Sanctus post concilium Augustodunense Reciaci fuit; ibi enim tunc ille, bonis a Manasse archiepiscopo spoliatus, fortunam patiebatur adversam, qua pressi mortales terrena despiciere, cælestia æstimare atque ad Deum sese convertere solent. Adhæc ab ipsomet Sancto, sese aliosque diu, quod in collatione illa caverant, adimplere distulisse, verbis supra huc transcriptis indicatur; re autem ipsa factum id est in opinione, qua dictam collationem Reciaci post concilium Augustodunense habitam statui-
mus. Sanctus enim, uti infra probabo, certe ante annum 1081 meliori vitæ in eremum secedens sese non dedit; ante autem, quam hoc faceret, triennio ut minimum celebris, de qua hic, cum Fulcio collatio acciderat, uti pronum est ex jam dictis eruere. Fulcius enim secundum hæc cum Ebalo

comite anno 1077 (annus enim 1078, num. 124 per errorem irrepsit) Romam petiit, hoc que illius iter habita cum Brunone post concilium Augustodunense, anno itidem 1077 celebratum, de falsis mundi delectationibus collatio prævit, ut hæc ipso etiam anno 1077 ac proin triennio ut minimum, antequam Sanctus in eremum secederet, acciderit. Reliqua modo, quæ ad litem, ■ Sancto nostro, aliisque Remensis ecclesiæ clericis Manassæ archiepiscopo intentatam, spectant, expedi-
diamus.

§ VII. Manasses Romæ in concilio causam suam tuctur, suspensionisque sententiam, in se Augustoduni latam, a Pontifice rescindi obtinet: quid tum præterea egerit, et qui tandem Brunonem in pristinum honorem restituere jussus fuerit.

Cum Manasses, Remensis ecclesiæ archiepiscopus, Romam ad summum Pontificem, Gregorium VII, ad quem ex dictis appellarat, jam advenisset, benigne ab hoc, ad meliorem frugem hominem rediturum, adhuc sperante, fuit exceptus, causamque suam in concilio, quod ibidem tunc, id est, mense Martio anni 1078, celebratum fuit, præsentibus etiam (adi verba ex Manassis epistola num. 125 huc transcripta) Ebalo comite clericisque Remensibus, hunc, ut docui, comitatis, qui pro clero Remensi locuturi advenerant, propugnare est conatus. Quibus ad id præsidium usus sit, litteris proditum non inveni; quo vero successu rem gesserit, ipsemet in Apologia sua apud Mabillonium Opere cit., pag. 119 exponit, ita ibidem ad Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, scribens: Non solum per omnes fere Gallias, verum etiam Italiæ et Romæ notum est, qualiter ante hoc biennium (anno scilicet 1077) in eadem provincia a vobis et ab aliis quibusdam in nos violenter ac injuste res gesta est: et ego vim ac præjudicium passus Romam processi, ibique super hoc Romanum et Apostolicum judicium appellavi. Qui vero vos aberatis, jussu domini Apostolici in ipsa regione remansi, et adventum vestrum per XI fere hebdomadas expectavi. Cumque non veniretis, tandem in præsentia domni Apostolici, et in concilio generali inter nos et eos, qui ibi loco vestro, utpote a vobis directi, aderant, altercatio habita est, et ex eorum accusatione ac nostra defensione, quidquid passi eramus, temere ac violenter actum esse et constare non debere, judicatum atque correctum est. Hunc in modum Manasses, qui, quamquam in Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, iniquior sit, remque, uti ex jam dictis et porro dicendis liquet, parum sincere exponat, sententiam tamen, in se ab Hugone in concilio Augustodunensi latam, correctam seu rescissam fuisse, recte indicat.

Manasses
suspensionis
sententiam
contra se
latam,

152 Gregorius enim, futurum sperans, ut indulgentia Apostolica ad meliorem frugem Manassem adduceret, a suspensionis sententia, qua Augustoduni

■ Pontifice
sub aliquot
conditionibus

AUCTORE
C. B.

Augustoduni fuerat damnatus, hominem absolvit, pristinoque gradui ac officio, certis tamen, quas hic subticet, conditionibus adjectis, restitutum in Gallias remisit. Ita apud Labbeum tom. X Conciliorum docet nos ipsemet Gregorius, in epistola, septimo Idus Martii, Indictione prima, quæ ex supra dictis annum 1078 designat, exarata, sic scribens: Quia consuetudo sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui, Deo auctore, licet indigni, deservimus, est quædam tolerare, quædam etiam dissimulare, discretionis temperantiam potius quam rigorem canonum sequentes, causas episcoporum Franciæ atque Burgundiæ, qui suspensi seu damnati a legato nostro Hugone Diensi episcopo fuerant, non sine gravi labore discussimus. Denique Manassem Remensem archiepiscopum, qui in multis accusatus fuerat, seseque a synodis, ad quas Hugo Diensis episcopus eum invitavit, subtraxerat: quia sententia, super eum data, non Romanæ Ecclesiæ gravitate et solita mansuetudine videbatur, in proprium gradum officiumque restituimus, ea quidem ratione, ut supra corpus sancti Petri juraret hoc modo: « Ego Manasses Remensis archiepiscopus pro superbia non dimisi, quod non venen- » rim ad synodum Augustodunensem, ad quam » me Diensis episcopus vocavit. Si vocatus nun- » cio vel litteris Apostolicæ Sedis fuero, nullo » malo ingenio et nulla fraude me subtraham, » sed veniens diffinitioni et iudicio hujus Ec- » clesiæ fideliter obediam. Quod si domino » Papæ Gregorio vel successori suo placuerit » me de objectis ante legatum suum respon- » dere, idem per omnia faciam. Thesaurus au- » tem, ornamenta et prædia Rhemensis ecclesiæ » mihi commissæ ad honorem ipsius ecclesiæ » fideliter tractabo et ad resistendum justitiæ » ea non abalienabo. »

anno 1078
rescindi Ro-
mæ obtinet,

155 Epistola hæc, seu rescriptum, in quo deinde nonnulla alia, ad rem nostram non facientia hucque proinde non necessario transcribenda, sequuntur, ita terminatur: Actum Romæ septimo Idus Martii, Indictione prima; posterior autem nota chronica, clausulæ huic inclusa, annum Christi 1078 (adi quæ num. 116 dicta sunt) designat; ut proinde lata in Manassem, qui sese ex dictis anno 1077 post concilium Augustodunense, alterius concilii, Pictavii (vide apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. Chronicon Viridunense pag. 206) ineunte anno 1078 celebrandi, utut ad hoc citatus, tempore non expectato, Romam contulerat, suspensionis sententia, cum ibidem per 11 fere hebdomadas (adi ejus verba, num. 151 huc transcripta) Hugonis Diensis adventum præstolatus fuisset, jam inde ab anni 1078 mense Martio sub conditione, quam verba proxime huc transcripta involvunt, per Gregorium VII, summum Pontificem, fuerit rescissa. Verum hæc, qua erga Manassem, simoniacum antistitem, usus est Gregorius, indulgentia ac benignitas Hugoni Diensi episcopo ac Sedis Apostolicæ in Galliis legato verosimillime non parum displicuit. Fas est id colligere ex epistola, ad supremum illum Ecclesiæ Pastorem post celebratum anno 1078 Pictaviense concilium ab eodem Hugone, licet non de Manasse, scripta, in qua is sub finem apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 567 ita loquitur: Provideat itaque Sanctitas vestra, ne diutius tam opprobriose nobis impropereetur, quod simoniaci vel quicumque criminosi a nobis suspensi vel depositi aut etiam damnati libenter currunt Romam, et ubi debe-

rent sentire ampliorem rigorem justitiæ, inde reportant quasi misericordiam pro voluntate. Et qui antea nec in levibus præsumpserunt peccare, postmodum exercent aptissimam negotiationem cum tyrannide in commissis sibi ecclesiis.

154 His porro verbis etiam docet, simoniacos tunc ex indulgentia, quam Romæ fuissent experti, deteriores atque insolentiores evasisse; quod quam verum esset, suo agendi modo Manasses luculenter ostendit. Etsi enim, sese de objectis sibi criminibus, si quando id Pontifici placuisset, Apostolico legato responsurum, juramento Romæ edito, sanctissime (adi verba Gregorii Papæ num. 152 huc transcripta) promisisset, vix tamen a concilio Romano, in quo ex dictis anno 1078 auditus absolutusque fuerat, in Gallias erat reversus, cum ad Pontificem, ad quem ei aliis de causis scribendum erat, dedit epistolam, in qua præter querelas, verbis num. 123 datis expressas, quas contra Ebalum comitem, Manassem præpositum aliosque Remenses clericos hujus sequaces defert, ex ecclesiæ suæ privilegiis contendit, sibi tantum vel ipsimet Pontifici vel hujus legatis, qui Itali essent aut Romæ saltem educati, de objectis criminibus respondendum. Ita scilicet Manasses Hugonis Diensis, nec in Italia nati, nec Romæ educati, a quo ne iterum ad concilium aliquod de objectis criminibus se purgaturus citaretur, maxime metuebat, iudicio sese subducere conabatur. Audi, quæ huc facientia in dicta epistola apud Labbeum tom. X Conciliorum pag. 365 in medium adducat.

Remosque
redux episto-
lam, quo le-
gati Aposto-
lici

155 Obsecro etiam, inquit, benevolentiam honoris vestri, ut dignitatem, quam antecessores vestri antecessoribus meis archiepiscopis servaverunt, et privilegiis, aliisque scriptis ad posterorum memoriam reliquerunt, mihi reservare dignemini. Ne irritum aut infractum fiat privilegium, quod ipse dedistis mihi, scilicet ut vobis ipsi interpellatus et non interpellatus respondeam et legatis vestris Romanis, non ultramontanis, qui conjuncti Romanis quærent, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi, et sub honestis nominibus cupiditati suæ consulunt, non Ecclesiæ Dei. Unde propter talium pudendas reprehensiones et vocationes mihi, qui totius Galliæ episcopos debeo convocare, liceat confidere de vobis sine legatorum vocatione, donec ad Pascha veniam ad vos, Deo volente. Ita Manasses, ne quando Hugoni, Sedis Apostolicæ legato, de criminibus sibi objectis respondere cogeretur. Verum eum hac in re, acriter etiam, quæcumque sive de Sedis Apostolicæ legatis sive de ecclesiæ Remensis privilegio verbis recitatis scripserat, confutatis, Gregorius minime audivit, etsi interim expostulationum, abs illo contra Ebalum comitem, Manassem præpositum aliosque factarum, rationem habendam duxerit, ut fidem facit tum epistola, qua Manassi respondit, tum altera, quam præterea, cum hoc fecit, ad Hugonem Diensem, suum in Galliis legatum, dedit. Ambæ apud Labbeum, a quo tom. X Conciliorum col. 196 et tribus seqq. recitantur, Undecimo Kalendas Septembris, Indictione prima, quæ hic ex supra dictis annum 1078 designat, datæ notantur; unde consequitur, ut, quam ad Gregorium Papam Manasses archiepiscopus dedit, proxime memorata epistola anno 1078, utpote ambabus hisce anterior, concilioque Romano, quod eodem anno 1078 celebratum fuit, ex dictis posterior, exarata indubie fuerit; quod hic, ut fidem num. 123 datam liberarem, probare est visum.

iudicio se sub-
trahat, ad
Pontificem
scribit.

156 Nunc,

A
Dum hic desi-
derat, ut pax
cum Manasse
archiepiscopo
ineatur,

156 Nunc, quæ in duabus proxime dictis Gregorii epistolis verba, ad institutum præsens utcumque facientia, occurrunt, huc transcribo. Talia in priori sunt hæc: De Manasse, qui vos et ecclesiam vestram, quia malefactis non potest, maledictis infestare non cessat, et de ceteris omnibus, super quibus conquestionem vobis collibuerit facere, misimus litteras nostras commemoratis confratribus nostris, Diensi videlicet episcopo, et Cluniacensi abbati, ut cuncta studeant diligenter inquirere, sollicite discutere, discussa et indagata ad purum juste, legaliter et canonice judicare; in posteriori vero ista se offerunt: Quia in sanctæ Dei, cui divina dispositione præsidemus, Ecclesiæ regimine sollicite nos vigilare oportet, vestris assiduis precibus nobis ut divinum obtineatis præsidium, deposcimus. Quapropter vos summopere studium adhibere admonendo mandamus, quatinus inquiretis et canonice, prout potestis, finem imponere procuretis negotiis, unde Rhemensis archiepiscopus, confrater noster, suis literis nobis conquestus est. Conqueritur enim de confratre nostro, archiepiscopo Viennensi Warmundo, qui in suo archiepiscopatu presbyteros deposuit, et eosdem restituit.... De Manasse autem, de quo similiter conqueritur, qui OEbali suorumque refugio et auxilio illum et ecclesiam fatigare non cessat, laborate, ut ad pacem redeat, et ab inquietatione Ecclesiæ et persecutione archiepiscopi quiescat. Quod si forte in sua contumacia persistens obedire renuerit, nisi illum justam excusationem habere cognoveritis, quodcumque vobis justius videtur, facite. De aliis autem necessitatibus eundem archiepiscopum (si tamen vobis obedierit) sicut dignum est, adjuvate, eique commissam ecclesiam auctoritate beati Petri (quod et de aliis ecclesiis vos oportet agere) defendite.

desiderio ejus
obsequitur
Manasses
præpositus,

157 Pontifici igitur, quemadmodum ex hæc epistolæ, quam ad Hugonem Diensem dedit, verbis potissimum apparet, in votis fuit, ut, si qua ratione fieri id posset, Ebalus Reciæ comes et Manasses ecclesiæ Remensis præpositus cum Manasse archiepiscopo in gratiam redirent. Hinc porro factum conjicio, ut Manasses præpositus, voluntatis pontificiæ sive per Hugonem, Sedis Apostolicæ legatum, sive per ipsummet archiepiscopum Manassem factus certior, concordiam cum hoc inierat, quam ipsemet simoniacus is antistes in sua apud Mabillonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 121 sæpissime jam laudata Apologia commemorat his verbis: Dico vobis, quia ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus, quorum unus, scilicet Bruno, nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Colonien- sis, in regno Teutonicorum positi, canonicus est; cujus societatem non magnopere affectamus, utpote de cujus vita et libertate penitus ignoramus; et quia, quando apud nos fuit, multis beneficiis a nobis in eum collatis, male et nequiter tractati sumus. Alter vero, id est, Pontius, in Romano concilio, nobis præsentibus, est falsatus; et ideo nec uni, nec alteri in ecclesiastico judicio respondere aut volumus aut debemus; in hac autem conjectura magis adhuc confirmor ex eo, quod, quando post Pontifici placuit, ut anno 1080 Lugduni concilium ad discutiendam decidendamque Manassis archiepiscopi causam celebraretur, huic iterum Manasses præpositus, voluntatis Pontificiæ observantissimus, Octobris Tomus III.

sese stiterit, unusque etiam ibidem e simoniaci illius antistitis, cum quo ex dictis pacem jam ante inierat, accusatoribus exstiterit, uti colligendum videtur ex Gregorii VII, quæ apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 241 exstat, epistola ad Manassem, archiepiscopum Remensem, postquam hic in dicto Lugdunensi concilio exauctoratus fuisset, Indictione tertia, id est ex supra dictis, anno 1080 conscripta; e qua etiam apparet, Manassem præpositum bonis suis, in quæ pace cum Manasse archiepiscopo inita, restitutus verosimillime fuerat, iterum ab hoc, quod ejus sese in concilio Lugdunensi accusatoribus denuo junxisset, fuisse spoliatum.

158 In ea enim Pontifex ita loquitur: Pargandi licentiam tibi indulgemus, ea videlicet conditione, ut Manassæ et Brunoni, qui pro justitia contra te locuti fuisse videntur, rebus suis in integrum restitutis, usque ad ascensionem Domini proximam Rhemensem ecclesiâ a tota occupatione ex toto liberam deseras. Porro Manasses præpositus non tantum post duas epistolas num. 155 memoratas, quarum alteram Gregorius Papa ad Manassem archiepiscopum, alteram ad Hugonem, suum in Galliis legatum, undecimo Kalendas Septembris, Indictione prima seu anno 1078 dedit, cum Manasse, Remensi archiepiscopo, pacem inivit; verum etiam ad eum Remos, aliorum clericorum Remensium, qui cum eo et Brunone ex hac urbe anno ex dictis 1076 aut sequenti excesserant, nomine tractaturus, sese contulit remque composuit. Ita colligo ex sæpissime laudata Manassis archiepiscopi Apologia, in qua hic apud Mabillonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 121 primo sic loquitur: Ego et Manasses pro omnibus sociis suis concordiam fecimus, exceptis duobus etc.; ac deinde pag. 122 ita habet: Quamvis nullam a prædicto Manasse et sociis speremus accusationem, eo quod ipsi, nisi forte hujus concilii occasione ad vomitum redeunt, nobiscum fecerunt concordie compositionem, exceptis duobus, ut dixi, Brunone et Pontio, quibus juxta præcedentem rationem respondere nec volo, nec debeo. Et si aliqui ex eis, quos concordare per Manassæ legationem diximus, illuc, rupta pace, profecti sunt, et contra nos quidpiam dicere volunt, recipiendum non est.

159 Et hæc quidem Manassis præpositi cum Manasse archiepiscopo de pace collatio, utpote post epistolam, a Gregorio ad Diensem episcopum undecimo Kalendas Septembris anno 1078 scriptam, habita, vel ipso hoc anno vel initio sequentis verosimillime evenit; ast an tunc præter Brunonem et Pontium omnes Remenses clerici, cum horum nomine Manasses præpositus cum Manasse archiepiscopo pacem iniisset, Remos pariter, uti ille jam fecerat, redierint, compertum non habeo. Dubitare interim hac de re multum me facit proxime laudata, quam Gregorius ad Manassem archiepiscopum, in concilio Lugdunensi anno 1080 jam exauctoratum, scripsit, epistola. In hac enim Manassi archiepiscopo Gregorius præscribit, ut clericos... (Remenses videlicet, quos Manasses improbis suis moribus Remos relinquare coegerat) qui tanto tempore pro justitia exilium passi sunt, in ecclesia secure Deo servire permittat. Ut sit, ex memorata pace, quam Manasses præpositus aliique Remenses clerici cum Manasse archiepiscopo inierant, factum conjicio, ut Bruno et Pontius, quod in eam, ut recitata num. 157 e Manassis Apologia verba fidem

AUCTORE
C. B.

aliorumque
etiam nomine
pacem cum
archiepiscopo
inil.

E

F

Pacto non
consentiens
Bruno Recia-
co

AUCTORE
C. B.

faciunt, consentire noluerant, a Manasse prapposito reliquisque Remensibus clericis, huic consentientibus, sese sejunxerit, alioque concesserint, maxime forte, quod Ebalus comes, sub cujus clientela Reciaci erant, pacem etiam cum Manasse tunc inisset, uti suspicari me facit epistola, a Gregorio Papa (adi Labbeum tom. X Conciliorum, col. 263) anno 1080 ad Ebalum scripta, in qua huic ille imperat, ut a pestifera amicitia illius (Manassis tum exauctorati) amodo se retrahat.

Coloniā patriam suam, ut verosimilius apparet, repetiit, cumque deinde

B 140 *Et Brunonem quidem (de Pontio enim nihil hic attinet dicere) Reciaci Coloniā tunc repetiisse, ibique in S. Cuniberti ecclesia canonicis fuisse adscriptum, vero mihi admodum simile apparet, quod in Apologia sæpissime jam laudata, quam Manasses archiepiscopus anno 1080 aut certe sub præcedentis finem scripsit, Cunibertinus canonicus exstitisse dicatur his verbis: Bruno nec noster clericus, nec noster natus aut renatus est, sed sancti Cuniberti Coloniensis in regno Teutonicorum positi canonicus est: quæ verba, ut § 5 docui, ita verosimilius accipienda sunt, ut significant, Sanctum tum, id est, anno 1079 aut sequentis initio, cum hæc Manasses scripsit, Cunibertinæ ecclesiæ canonicum fuisse. Verum, etsi res ita haberent, Sanctusque adeo in Galliis non amplius versaretur, a lite tamen, quam Manassi, simoniaco antistiti, una cum aliis Remensibus clericis intenterat, non destitit. Res ex modo dicendis patescet. Pontifex, ut supra vidimus, Hugoni Diensi anno 1078 undecimo Kalendas Septembris seu 22 Augusti in mandatis dederat, ut querelis, a Manasse Remensi archiepiscopo ad se delatis, occurreret, cumque, si dicto obsequens esset, adjuraret.*

concilio, quod Trecis indictum fuerat, locus non fuisset,

C 141 *Epistolæ autem, qua hoc Hugoni injungebat, addiderat, uti ipsemet in hac post verba num. 136 huc transcripta testatur, exemplar epistolæ alterius, ad Manassem scriptæ, in qua hunc, aliis nonnullis præmissis, ita tandem alloquitur: Interim dilectionem vestram ex parte beati Apostolorum principis Petri admonemus, ut, quemadmodum vobis Romæ positis constituimus, coram Diensi episcopo et Cluniacensi abbate, quibus in his vicem nostram commisimus, occasionibus cunctis obstaculisque remotis, super objectis omnibus sitis respondere parati, legaliter satisfacere, canonice purificari; ne si aliud a vobis (quod absit) agatur, tergiversationi et fugæ et conscientiæ scelorum, non exactioni justitiæ et æquitatis a pluribus adscribatur; ex hac autem ad Manassem epistola, cum Hugone Diensi a Pontifice communicata, et ex altera proxime dicta, quam hic ad ipsummet Hugonem dedit, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. VIII, pag. 635 factum suspicantur, ut Hugo concilium, cujus a Manasse in Apologia sua apud Mabilonium Operis jam sæpius cit., pag. 120 mentio fit, Trecis habendum indixerit. Et sane ex verbis, e priori epistola jam recitatis, est, cur id non immerito suspicati queant videri. Verum, utcumque res hæc habeat, concilium equidem Trecis indictum (quam ob causam, ignoro) locum non habuit.*

ad aliud Lugduni indictum,

142 *Ast cum id Gregorius Pontifex didicisset, Hugoni legato suo, ut alibi ad decidendam Manassæ archiepiscopi causam concilium celebraret, injunxit. Epistola, qua id fecit, apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Novæ Mss. Chronico Virdunensi pag. 203 exstat inserta, hæcque, quæ ad nostrum hic institutum præcipue spectant, verba complectitur: Quia vero in partibus præordina-*

D *tis (Trecis nimirum) concilium celebrare non potuistis utiliter, competens arbitramur, ut aptum locum diligentia vestra inveniatur, ubi, synodo congregata, Remensis archiepiscopi causa examinetur. Et quidem, si idonei accusatores et testes inventi fuerint, quod objicitur ei, canonice comprobantes, quam justitia dictaverit, sententiam dare absque hæsitazione vos volumus. Alioquin si tales personæ fuerint, quæ recipi rationabiliter nequeant, quoniam turpis de eo fama non solum Galliam, verum etiam fere totam replevit Italiam, sex episcopis, quorum vita non notetur infamia, assumptis sibi, si potest, excuset se, et sic purgatus, cum pace in ecclesia sua et propria dignitate remaneat. Hugo legatus, epistola, qua tum hæc, tum alia Pontifex præcipiebat, accepta, concilium, ut loco cit. Chronicon Virdunense seu Hugo Flavinianensis hujus auctor, rei gestæ synchronus, testatur, Lugduni indixit, atque ad id Manassem, Remensem archiepiscopum, citavit.*

143 *Verum hic, qui jam celebratis Augustodunensi et Pictaviensi conciliis sese sistere noluerat, nec ad Lugduni propediem celebrandum voluit accedere; cum autem, ut supra docuimus, antea Romæ, si quando ad concilium de criminibus sibi objectis responsurus a legato Apostolico vocaretur, sese ei obsecuturum, Pontifici juratus promississet, callide ad hunc, ut sese, quod ad indictum a legato Lugduni concilium ire abnueret, utcumque excusaret, dedit epistolam, qua sese timore dissidentis regni ad Lugdunense concilium, ad quod vocatus erat, ire non posse, obtendit, addens etiam, sese, quando tutæ essent viæ, Romam iterum petiturum, sententiamque ab ipsomet summo Pontifice pronunciante cum filiali submissione auditurum. Intelliguntur fere hæc omnia ex Gregorii ad Manassem responsoria, in qua is Pontifex apud Labbeum tom. X Conciliorum col. 253 et seq., data sibi a Manasse verba minime accipiens, hisce illum, quæ huc potissimum faciunt, acriter increpat: Immemor promissionis tuæ, qua Romæ te supra corpus beati Petri obligasti, aliam excusationem obtendis, timore videlicet dissidentis regni ad Lugdunense concilium, ad quod vocatus es, venire non posse. In qua re quantum excusatio tua nutet, liquido valet perpendi...*

cui Manasses, etsi a Pontifice, ut id faceret, E

F 144 *Cum omnia viæ illius pericula, si qua sunt, tutissimis et securissimis ductoribus posses transire, Lugdunensi scilicet archiepiscopo et Lingonensi episcopo, qui fraterna te caritate tractarent, et sine omni formidine ad prænominatum perducerent locum... Quod si forte ad prædictum concilium non iveris, aurem debitæ obedientiæ matri tuæ Romanæ Ecclesiæ, diu te supportanti non inclinaveris; si quid contra te Diensis cum consensu religiosorum fratrum nostrorum egerit, non solum sententiam in te prolatam non immutabimus, verum etiam Apostolica auctoritate firmabimus. Quod si fraternitati tuæ videbitur prolata sententiæ rationabiliter posse obviari, volumus te magis coram vicario nostro, Diensi videlicet episcopo, aliisque religionis in patria illa, ubi accusatorum et defensorum major copia invenitur, rationes tuas exponere, quam Romam per tot labores et difficultates, ubi utrumque deest, frustra spe judicii quærere. Interea fraternitatem tuam ex parte omnipotentis Dei per auctoritatem beati Petri monemus, ut, si te in hac causa culpabilem cognoscis, potius quam aliquo sæculari ingenio*

gravissime monitus,

te

A te excusandum existimes, studeas animam tuam per dignos poenitentiae fructus liberare.

sistere se no-
luit, missaque
Apologia,

143 Vehemens sane urgensque erat hæc Pontificis oratio : verum Manasses, nihil hac motus, concilio, brevi post, ut videbimus, Lugduni celebrato, sese non stilit, ad Hugonem Diensem, illius præsidem, misisse contentus Apologiam, sæpissime supra jam laudatam, atque a Mabillonio tom. I Musei Italici, part. II, pag. 119 et octo seqq. publici juris factam, in qua, postquam, quæ in causa sua tum Augustoduni, tum Romæ gesta essent, compendio exposuit, rationes diversas, ob quas Lugdunum ad concilium venire non posset, in medium adducit seu prætexit. Et hæc in speciem justæ sunt, talesque, ut, si Manassis archiepiscopi minus, quam sit, nota foret vitæ ratio, sententiam in eum, credi posset, injuste, præcipitanter atque ex invidia, ut Noviomenses clerici in scripta, quæ apud Mabillonium tom. I Musei Italici, part. II, pag. 128 et binis seqq. exstat, ad Cameracenses epistola ferri aiebant, latam fuisse; veræ tamen pleræque non sunt, sed tantum a Manasse inventæ seu confictæ, ut solita calliditate ac astutia, qua, uti Gregorius Papa apud Labbeum tom. X Conciliorum, col. 199 loquitur, inducias, ut subterfugeret, quærebat, iudicium ecclesiasticum, in causa sua ex canonum præscripto ferendum, aut eluderet aut declinaret; a quo quantopere abhorreret, argumento etiam sunt amplissima dona, quæ, ut ab eo subeundo sese præstaret immunem, Hugoni Diensi, concilii Lugduni celebrandi tempore jam instante, obtulit.

muneribusque
oblatis, judi-
cium illius
declinare
studuit,

146 Audi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ Novæ Mss. pag. 203 et seq. Hugonem Flaviniacensem : Dum igitur..., inquit, locus concilii apud Lugdunum constitutus esset, Remensis etiam archiepiscopus (Manasses scilicet) juxta tenorem litterarum (Gregorii Papæ nempe, quarum partem num. 142 recitavi) ad idem se purgaturus invitaretur concilium, posito domno Hugone apud Viennam pro corporis curatione, nuntii præfati archiepiscopi venerunt ad eum, multis et maximis precibus et muneribus ad hoc eum flectere cupientes, et ob id ei in præsentem trecentas purissimi auri uncias, domesticis quoque ejus preciosa donaria offerentes, insuper et celamentum, ne ulli mortalium id proderent, jurare volentes, cum sex episcopis, quos ipse Remensis eligeret de suffraganeis suis, ei, ut se purgaret, concederet, remota inquisitione infamiæ. Addentes etiam, quod nec sperare poterant, sed tamen nihil intemptatum relinquere volebant, quod si ei solo* concederetur facultas se purgandi, inæstimabiles thesauros auri, et qui etiam numerum excederent, se juraturos, et insuper sacramentum, ne cui hoc proderent. Quod totum virilis ejusdem legati animus respuit. Et quia inexpugnabilem ejus erga pecuniam animum vidit, timens sibi, concilio interesse noluit. Atque hinc modo etiam, etsi res aliunde, ut constat, minime constaret, manifestum fit, justissime sane a Sancto nostro (in cujus idcirco honorem fusius hæc prosequi hic libuit) aliisque ecclesiæ Remensis clericis, qui cum eo Remis excesserant, multorum criminum insimulatum Manassem fuisse. Quod si enim hic reus non fuisset, si objecta diluere apte potuisset, utquid tanto conatu, tantis donis, tantis fraudibus iudicium, in concilio a viris integerrimis minimeque suspectis ferendum, declinare studuisset? Sed rei seriem prosequamur.

* soli

147 Cum tempus concilio Lugduni celebrando præstitutum advenerat, Bruno et Pontius, uti e Manassis verbis, num. 157 recitatis, colligitur, alique ecclesiæ Remensis clerici, hosque inter, ut apparet, etiam Manasses præpositus, concilio sese sistentes, eadem, quæ antea in concilio Augustodunensi, accusationum contra Manassem archiepiscopum capita exposuere, Patresque, hisce auditis ac lecta etiam, ut verosimile apparet, quam ad eos ex dictis Manasses miserat, Apologia, nec tamen, quas in hac ille, quod ad concilium non accederet, prætexebat, excusationibus admissis, simoniacum antistitem, tum quia, ut loquitur loco proxime cit. Hugo Flaviniacensis, se purgare noluit, tum quia audientiam Eduensis, Pictaviensis et ipsius Lugdunensis (concilii nempe) subterfugit, synodali iudicio exauctorare, hancque in illum prolatam sententiam ad Pontificem approbandam ac confirmandam misere. Accidit id, unde etiam celebrati concilii tempus liquet, inter anni 1080 tertiam Januarii diem et anni ejusdem septimam decimam Aprilis. Epistola enim supra ex parte huc transcripta, qua apud Labbeum loco cit. Gregorius Papa Manassem, ut ad concilium Lugduni celebrandum se conferat, instantissime hortatur, Tertio Nonas Januarii, Indictione tertia, quæ ex dictis annum 1080 designat, data notatur, alique epistola, qua itidem apud Labbeum tom. Conciliorum proxime cit., col. 241 latam in eodem concilio contra Manassem sententiam idem Gregorius confirmat, Indictione pariter tertia seu anno 1080, septima decima Aprilis die, ut notæ chronice, quas in fine exhibet, fidem faciunt, fuit conscripta.

AUCTORE
C. B.
sese contulit.
Manasses in
hoc exaucto-
ratur,

148 Epistolam hanc integram, tum quod supra dictis lucem afferat roburque adjungat, tum quod ea Pontifex luculentum Sancti nostri in accusando Manasse æquitati testimonium præbeat, resque illius ab hoc in integrum jubeat restitui, e Labbeo loco cit. huc transcribo. His verbis concipitur : Gregorius episcopus, servus servorum Dei, Manassæ Rhemensi. Sciat fraternitas tua, quod depositionis sententiam, a legato nostro Diensi episcopo in Lugdunensi concilio religiosorum virorum consilio prolatam, et nos, dictante justitia, in Romana synodo Apostolica auctoritate firmavimus. Sed tamen contra morem Romanæ Ecclesiæ nimia, ut ita dixerim, misericordia ductus, adjunctis tibi Suessionensi, Laudunensi, Cameracensi, Catalaunensi episcopis vel eorum similibus cum aliis duobus, quorum testimonio æque confidamus, si de justitia confidis, et eos habere poteris, usque ad festivitatem sancti Michaelis purgandi licentiam tibi indulgemus; ea videlicet conditione, ut Manassæ et Brunoni et ceteris, qui pro justitia contra te locuti fuisse videntur, rebus suis in integrum restitutis, usque ad Ascensionem Domini proximam Rhemensem ecclesiam a tua occupatione ex toto liberam deseras, et Cluniacum aut Casam-Dei cum uno clerico et duobus laicis, tuis stipendiis religiose victurus, secedas.

Sanctumque
in res suas
epistola, qua
hæc concilii
sententia

149 Quod si facere volueris, prædicto Diensi episcopo prænuntiare procures, ut in ejus præsentia sacramento confirmes, de rebus prædictæ ecclesiæ te nihil interim distracturum, nisi quantum tibi et prædictis sociis competenter suffecerit. Clericos autem, qui tanto tempore pro justitia exilium passi sunt, in ecclesia secure Deo servire permittas. Et quoniam laboriosum tibi fuerit ad nos usque venire, concedimus, ut coram Diensi episcopo et abbate Cluniacensi,

confirmatur.
restituere a
Pontifice ju-
betur.

AUCTORE
C. B.

Cluniacensi, aut, si abbatem deesse contigerit, coram Anato, prædicto modo cum prædictis testibus de infamia te expurges. Quod si huic nostræ dispensationis præcepto obedire contempseris, scias, quoniam iniquitatem tuam ulterius portare non possumus, et depositionis sententiam, non solum immutabiliter perman-suram, sed etiam nullam tibi audientiam in posterum relinquendam. Data Romæ decimo quinto Kalendas Maii, Indictione tertia. *Epistola hæc, Gregorium sane summa erga Manassem benigntate indulgentiaque usum esse, fidem facit; verum hic, quæ illa præscribebat is Pontifex, obfirmato in criminibus animo, non implevit. Ac nominatim quidem nec Brunonem, nec alios Remensis ecclesiæ clericos, quos gravissimis damnis (adi num. 118 et seqq.) affecerat, in dignitates facultatesque suas, ut Pontifex epistola recitata injungebat, restituit; qui vero quantum ad Sanctum nostrum postea id factum fuerit, § sequens aperiet.*

§ VIII. Qui et quando Sanctus in pristinum, aut etiam meliorem statum Remis restitutus fuerit, et an post suum sub Manasse ex hac urbe dicesum, aut etiam umquam alias Parisiis docuerit.

Pontifex, ut Manassæ exauctorato resistatur, datis ad diversos

Manasse, exauctorato Remensi archiepiscopo, non modo, ut jam docui, nihil omnium, quæ ei epistola, § præcedenti huc transcripta, Gregorius præceperat, implente, verum etiam eo furoris delapso, ut, quem simoniace acquisierat, jamque tum jussi Pontificii, tum sententiæ, in concilio Lugdunensi contra se latæ, vi dimittere debuerat, episcopatum armis etiam sibi servare aut certe bona ejus sibi asserere niteretur, Pontifex, hominis impietati mature occurrendum ratus, quatuor diversas una eademque vigesima septima Decembris die, non diu admodum, ut apparet, post celebratum, in quo Manasses exauctoratus fuerat, Lugdunense concilium, ac proin anno 1080 scripsit epistolas, unam scilicet ad clerum et populum Remensem, alteram ad Hebolum, seu, ut alibi etiam scriptum invenitur, Ebalum aut etiam OEbalum, Reciacensem comitem, tertiam ad episcopos archidiæcesis Remensis suffraganeos, ac quartam denique ad Philippum, Francorum regem. Et universim quidem litteris illis, ut Manassem pro episcopo non amplius habentes, successorem ei sufficerent, omnibus et singulis enixissime commendabat; nominatim autem clerum et populum, uti etiam comitem Ebalum et ecclesiæ Remensis suffraganeos, ut Manassæ, tamquam invasori injusto, pro viribus resisterent, serio monebat, Philippo etiam, Francorum regi, ne, quam clerus et populus ecclesiæ Remensis facturus erat, electionem impediret, auctoritate Apostolica injungens. Epistolæ illæ omnes exstant apud Labbeum tom. X Concil., col. 264 et tribus seqq. Prioris verba, huc potissimum facientia, quod simul Manassem, cum in concilio Lugdunensi exauctoratus jam fuisset,

epistolamque, § præcedenti huc transcriptam, a Pontifice accepisset, male acquisitum Remensem archiepiscopatum armis sibi servare thesaurosve ejus diripere, conatum adhuc fuisse, edoceant, huc transcribo.

132 En illa : Quam itaque (sententiam in Manassem in concilio Lugdunensi latam) diligenter perscrutantes et pro magnitudine iniquitatum ejus (Manassis) justissimam fuisse approbantes, eo tenore in Romana synodo confirmavimus rogatu multorum Fratrum, ut, concessis sibi induciis, si posset, ad expurgandum se de objectis veniendi licentiam haberet ac liberam de se agendi facultatem; ita tamen ut interim regimini ipsius ecclesiæ cederet, et in Cluniacensi vel in aliquo religioso monasterio degeret, ut, cujus obedientiæ quantæque humilitatis esset, probaretur. Verum (sicut vos ipsi scitis) non solum huic diffinitioni non obedivit, sed ad contemptum interdictionis nostræ ecclesiam vestram invadere ac impudenti devastatione confundere præsumpsit; utpote quam non per ostium, ut pastor, sed aliunde, ut fur et sævissimus prædo, intravit; ad hoc scilicet, ut gregem dominicum mactet et perdat, non ut vigilantia pastoris protegat et defendat. Siquidem adeo in immensum actuum suorum tetendit iniquitas, ut dignissime damnationi atque excommunicationi subjaceat, ita ut in perpetuum nullam restitutionis suæ spem concipere debeat. Quapropter Apostolica vos auctoritate monemus, ut perversis actibus ejus in nullo communicetis, imo ut tollatur de medio vestrum, et in interitum carnis suæ tradatur satanæ, ut spiritus salvus sit, sibi modis omnibus resistatis. Detis etiam operam, ut communi consilio parique voto, assentiente vobis prædicto confratre nostro Diensi episcopo, patrem vobis secundum Dominum eligatis. *Nec Gregorius, qui, ut hæc ejus verba fidem faciunt. Manassem Remis pulsum præterea volebat, voto fuit frustratus; etenim ecclesiæ Remensis non tantum populus et clerus, sed et primates in simoniacum jamque exauctoratum antistitem insurrexere, eumque ex usurpata cathedra ejecere.*

133 Docet id Guibertus de Novigento, auctor synchronus, jam pluries laudatus, verbis num. 110 de Manasse huc transcriptis proxime isthæc sequentia subjungens : Quem (Manassem nempe) postmodum procures, clerus atque Burgenses, cum ab Hugone (qui Diensis agnominabatur) archiepiscopo (postea scilicet facto) Lugdunensi, Apostolicæ Sedis legato, viro in sænore justitiæ clarissimo, creberrimo anathemate feriretur, et ille manu militari thesauros ecclesiæ dilapidare niteretur, a sede, quam male obsederat, pepulerunt, et exilio relegatus æterno, cum se ad excommunicatum tunc temporis Henricum imperatorem ipse etiam excommunicatus contulisset, hac illacque oberrans sine communione postremo defungitur. *Ita Guibertus : licet autem, an, quod hic innuit, Manasses in excommunicatione, qua ob crimina pertinaciamque præcipue a Pontifice fuerat percussus, vitam finiret, non immerito ex iis, quæ Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. VIII, pag. 633 et seqq. observant, in dubium queat revocari, ambigendum tamen non est, quin, quod hic pariter tradit, simoniacus ille antistes a clero, populo et optimatibus e Remensi cathedra fuerit ejectus; id enim vere factum, qui rem examinarunt, eruditi omnes unanimi consensu affirmant, nec ullum.*

litteris mandat,

E

sedeque simoniacus ille antistes dejicitur :

F

A lum, uti in casu præcedenti fit, scriptoris synchroni aut etiam subæqualis testimonium, quod in contrarium utcumque faciat, potest afferri. Atque ea quidem Manassis expulsio, utpote epistolis, a Pontifice (adi num. 151) vigesima septima Decembris anno 1080 datis, aliquanto, ut dubitari vix potest, posterior, citius verosimillime, quam anno 1081, non evenit; serius autem etiam non evenisse, liquet ex eo, quod Rainaldus du Bellai, ut Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. IX, col. 75 docent, anno 1083 ad Remensem cathedram, cum hanc post Manassem expulsum Elinandus, Laudunensis episcopus, biennio tenuisset, fuerit evectus.

quo facto,
Sanctus in
statum pristi-
num, uti e
funebri

154 Sermonem modo de Sancto nostro resumamus. Pulso, ut nunc expositum, simoniaco antistite Manasse, Bruno Remos rediit, ibique in statum pristinum ac forte etiam meliorem fuit restitutus. Rem sic probo: Titulus funebris, ei ab ipsa cathedrali Remensi ecclesia, cujus sane præposito Manassæ pluries hic laudato canonicisque apprime notus erat, consecratus locumque inter recudendos 52 obtinens, sic habet:

B Hic Pater eximius fundator religionis
Exemplar sese fratribus exhibuit,
Dans illis formam spernendi vilia mundi,
Cælestis patriæ premia dum sequitur,
Pro cuius culpa non credimus esse gemen-
dum,
Quem jam gaudentem credimus in requie.
Nam si cui Sancto requiem bona vita meretur.
Huic quoque pro meritis summa datur re-
quies;
Qui cum multimode nostra polleret in urbe,
Solamenque suis atque decus fieret,
Cumque faveret ei fortuna per omnia, jamque
Hunc præferremus omnibus, et merito;
Namque benignus erat, omnique peritus in
arte,
Facundusque satis divitiisque potens;
Omnia postposuit Christo, nudumque secutus
Christum, cum multissuscipit hunc eremus.
Propterea requiem sibi credimus esse para-
tam.

Si tamen ulla levis hæsit ei macula,
(Nam patet in terris nullum sine labe morari)
Hanc Deus abstergat dando sibi veniam.

C
ecclesiæ ca-
thedralis Re-
mensis titulo
liquet,

155 Sanctus ergo, uti hi versiculi apertissime produnt, eo ipso tempore, quo in civitate Remensi auctoritate ac divitiis, maxime ei arridente fortuna, plurimum valeret, in eremum, hisce abjectis, secessit. Id autem nec tempori, quo Remis antea suum ex hac urbe ob nefandos Manassis archiepiscopi mores discessum versatus est, nec itidem tempori, quod hunc inter et Manassis e cathedra Remensi ejectionem intercessit, potest congruere. Etsi enim Sanctus eo tempore, quo Remis, Manassem vitans, nondum excesserat, prospera ibidem fortuna diu usus fuerit, tum tamen, uti apud omnes in confesso est, in eremum, divitiis relictis, non secessit; quod autem ad tempus, quod inter ejus ex urbe Remensi discessum, anno ex supra dictis 1076 aut sequenti illigandum, et Manassis e sede Remensi expulsionem medium cucurrit, modo pertinet, Sanctus tunc Remis versatus non est, nedum divitiis ibidem floruit, uti primum est eruere partim ex supra dictis, partim ex Gregorii VII papæ epistola, num. 148 et seq. huc transcripta, annoque ex ibidem dictis 1080 data, in qua is Manassæ archiepiscopo, in concilio Lugdunensi ex dictis jam exauctorato præcipit, ut

Manassæ et Brunoni res suas in integrum restituat, clericisque, tanto tempore pro justitia exilium passis, quorum unus erat Sanctus noster, in ecclesia secure Deo servire permittat. Restat ergo, ut, Brunonem secunda gavisum esse Remis fortuna, tuncque inde in solitudinem secessisse, unice, ut consideranti patebit, congruat tempori, quod Manassis e cathedra Remensi expulsionem successit.

AUCTORE
C. B.

156 Quare Sanctum tunc in pristinum aut forte etiam meliorem statum Remis restitutum fuisse, indubitatum est. Verum idne statim a Manassis expulsionem anno ex dictis 1081 facta, evenit? Sunt, qui rem in tempus, quo Remensem cathedram Rainaldus du Bellai, ad hanc anno 1083 primum evectus, jam occuparat, differendam contendunt. Verum horum opinio admittenda verosimiliter non est. Sanctus enim, cum in statum pristinum esset restitutus, ad cathedram etiam Remensem, quod sub Rainaldo fieri ex dicendis non potuit, expetitus seu postulatus, antequam in eremum secederet, verosimiliter fuit, uti jam nunc ostendo: Hugo Diensis, Sedis Apostolicæ legatus, in epistola sua ad summum Pontificem post concilium Augustodunense anno 1077 aut seq. data supraque num. 119 et tribus seqq. hac transcripta, sub finem de Manasse præposito et Brunone ait: Hos, rogamus, ecclesiæ Remensi destinate; Quibus verbis Pontificem rogasse videtur, ut alterutrum, Brunonem videlicet vel Manassem præpositum in locum Manassis archiepiscopi, quem exauctorandum verosimiliter putabat, sufficiens curaret. Quare verosimile apparet, eundem legatum, pulso jam Manasse, apud clerum et populum Remensem, cui Pontifex, ut communi concilio parique voto, assentiente ipsis Hugone Diensi legato suo, novum Manassæ exauctorato episcopum substituerent, data sub anni (adi num. 151) 1080 finem epistola commendarat, summo studio egisse, ut vel Brunonem vel Manassem præpositum sibi eligerent episcopum.

restituatur. Id
sub Rainaldo
episcopo non
evenit.

157 Hinc porro in eam, quæ et Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctori placet, opinionem inducor, qua verosimile puto, apud multos e populo et clero Remensi, habito sese inter de novi episcopi electione tractatu, ratum ac fixum fuisse, Sanctum nostrum, cum in eremum secessit, episcopum eligere, idque indicari tum hisce, quibus funebris ecclesiæ cathedralis Remensis Titulus, proxime huc transcriptus constat, versiculis:

Sub hoc enim
Sanctus, quod
tamen fa-
ctum e diver-
sis

Cumque faveret ei fortuna per omnia, jamque
Hunc præferremus omnibus, et merito;
Omnia postposuit Christo, nudumque secutus
Christum cum multis suscipit hunc ere-
mus;

F

tum etiam aliis hisce, quos alter ecclesiæ Remensis cathedralis titulus, inter recudendos 53, complectitur,

Ut servire Joseph dominæ contempsit amori,
Et fugit amplexus incestos mente virili,
Sic contempta jacet, Bruno, tibi gloria mundi,
Amplecti dum te cuperet, tibi brachia ten-
dens,

Multas mundus opes, multos ostendit honores,
Tuque fuga lapsus, pompali veste rejecta,
Amplectens eremum vestiris forte beata.

158 Adhæc ut in dicta opinione magis magisque confirmer, etiam facit funebris Titulus 146, in quo ecclesiæ S. Mariæ cathedralis Rothomagensis

titulus ejus
funebris
apparet,

AUCTORE
C. B.

gensis canonici Brunonem celebrant hunc in modum :

Ecclesiæ sanctæ totius lugeat ordo,
Humani generis flens irreparabile damnum,
Mundo decessit mundani victor honoris,
Bruno pater, sanctæ fundator religionis,
Cujus tanta piam vitam commendat honestas,
Ut sit eum cuiquam non æquiparare potestas.

Ipse fuit sapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbutus fonte totius Philosophiæ;
In quo cum virtus probitatis viva niteret,
Glorificos fasces, qua promeruisse valeret,
Proculcator opum, cunctorum spreto honorum,

Et mundi stultam pede contudit ambitionem,
Et studio sanctam fundavit religionem.

Mundum declinans, mundi sublimia vitans
Elegit potius privata degere vita.

Etsi enim ad Rhegiensem episcopatum, quem Sanctus, cum ad eum, uti infra docebo, electus seu postulatus fuisset, recusavit, versiculis hisce forsitam alludatur, ad futuram tamen in Remensem archiepiscopum electionem, quam Sanctus, in eremum secedens, studiose evitarit, verosimilius idcirco puto alludi, quod in recitatis versiculis honorum opumque contemptui, a quo Bruno in iis laudatur, mox subdatur, a qua pariter laudatur, mundi fuga, hæcque Sancti ad archiepiscopatum Rhegiensem electionem subsequuta non sit, sed præcesserit.

in episcopum
Remensem
postulari ne-
quit; quod
cum non ni-
hil citius,

159 Sanctum itaque, cum in eremum secessit, ac proin in pristinum statum aut forte etiam meliorem Remis jam fuerat restitutus, fuisse multis tum cleri, tum populi in civitatis hujus antistitem desideratum, imo etiam reipsa, ni id præsciens abiisset, eligendum, ex omnibus jam adductis in medium sat verosimile apparet. Jam vero, cum id ita sit, nec tamen (adi Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IX, col. 77) ante annum 1096, quo Bruno in eremum jam dudum ex dicendis sese receperat, Rainaldus, jam inde ab anno 1085, ut supra docui, ad cathedram Remensem evectus, obierit, consecrarium fit, ut, hoc jam antistite, Sanctus ad Remensem cathedram expeti seu postulari nequierit, ac proin, ut citius tum id, tum ejus in pristinum, aut forte etiam meliorem statum restitutio acciderit. Verum quanto quidem temporis spatio tum hæc, tum Sancti ad cathedram Remensem postulatio, factam Rainaldi ad eandem promotionem antecessit? Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IX, col. 73 sic scribunt : Manasse (simoniaco scilicet, de quo supra, Remensium antistite) exauctorato, fama est Brunonem, quem ille beneficiis spoliaverat, a multis (in episcopum nimirum) expetitum, quod doctrina morumque gravitate in ecclesia Remensi pridem enituisse. Sed Elinandus Laudunensis episcopus tam donis quam amicorum studio archiepiscopatum a rege (Francorum Philippo) acceptum duos circiter annos tenuit, ab anno 1081 scilicet ad annum 1085. Hic tamen post multam pecuniæ vim consumptam monitus est a summo Pontifice, ut alterum beneficium abdicaret, eo quod uxorem quis habens aliam superinducere nequaquam posset. Tanta ille cupiditate flagrabat, inquit Marlotus, ut dixisse tradatur, non se parciturum labori, si summum pontificatum quoquomodo assequi posset.

160 Quod si ergo fama, quam hic Gallix

Christianæ auctæ scriptores laudant, veritati consonet, Sanctus noster statim a Manassis simoniaci expulsionem et in statum pristinum aut eo etiam meliorem restitutus, et ad cathedram Remensem fuerit postulatus seu expetitus. Et sane, cum Gregorius, qui tunc Romanam cathedram occupabat, populo cleroque Remensi, ut Manassæ expulso novum antistitem substituerent, epistola sub anni 1080 (videsis num. 151) finem commendavit, statim a Manassis expulsionem de novo eligendo antistite, ac nominatim de Sancto nostro assumendo cogitatum actumque fuisse, sat verosimile apparet, maxime cum tunc id factum, publica etiam, ut Gallix Christianæ auctæ scriptores loco proxime cit. produnt, fama feratur. Attamen res certa non est; cum enim Elinandus Remensis archiepiscopatus obtinendi avidissimus exstiterit, fieri potest, ut statim a Manassis expulsionem archiepiscopatum illum sibi conferri, a Francorum rege Philippo amicorum ope et pecunia obtinuerit, locumque ac tempus tunc tractandi de novi antistitis electione clero et populo Remensi regio subsidio suffultus penitus ademerit.

161 Audi, qui de Elinando seu Helinando, unde etiam, hunc vere Remensem archiepiscopatum biennio tenuisse, docemur, Guibertus, auctor synchronus, lib. III de Vita sua, cap. 2 loquatur : Helinandus, inquit, vir admodum pauperis domus et obscure progenitus, literatura pertenuis, et persona satis exilis, cum per notitiam Gualteri, comitis senioris Pontisarensis, de cujus comitatu gerebat originem, ad gratiam Eaduardi Anglorum regis pertigisset, (uxor enim sua cum prædicto comite sibi necessitudinem, nescio quam, crearet) capellanus ejus fuit; et quia Francicam elegantiam norat, Anglicus ille ad Francorum regem Henricum eum sæpius destinabat. Cum quo rege, quia multum erat cupidus et episcopatum venditionibus assuetus, largissimis lenocinantibus xeniis egit, ut, si quispiam episcoporum Franciæ decederet, pontificalibus infulis ipse succederet. Is enim in capellania regis ac reginæ positus, quoniam Anglia infinitis eo tempore florebat opibus, multos pecuniarum montes aggregerat, ideo, arridente ei præfata largitionum causa, vox ejus apud Henricum regem exaudibilis erat. Quod et factum est : Lauduno enim invectus, quia non æstimatione parentum, non scientiæ literarum se valiturum putabat, in opulentia, quæ plurima suppetebat, et quam cautissime dispensare didicerat, et dapsilitate spes fuerat. Ad ornandas igitur et extruendas se vertit ecclesias, et, cum multa pro Deo videretur facere, evidentissima tamen dabat indicia, se solos inde favores, solam nominis dilatationem in bene gestis quærere. His etiam ipse artibus Remensem archiepiscopatum insedit, quem cum, dilapidatis penes regem Philippum, hominem in Dei rebus venalissimum, magnis censibus, biennio obtinisset, a Domino Papa audivit, quia uxorem quis habens alteram superinducere nequaquam possit. Consulenti plane cuidam se cur eo tenderet, dixit, quia, si etiam Papa fieri possit, haud quaquam dissimularet.

162 Cum igitur Elinandus, uti ex his Guiberti verbis intelligitur, vir fuerit maximæ ambitionis, qua fiebat, ut pecuniis, a quibus ei optime prospectum erat, summas quasque ecclesiæ dignitates beneficiaque sibi comparare minime formidaret, largitionibus sane eum, ne ullus posset a clero

D
etsi forte non
prius, quam
Helinando,

qui post Manasse bien-
nio Remensem
sedem tenuit,
E

F

asserto suo in
hanc juri ce-
dente,

AUCTORE
C. B.

A clero populoque Remensi de successore in Manassæ exauctorati locum sufficiens tractatus haberi, statim ab hujus expulsiōe apud Philip-pum, Francorum regem, effecisse, vero neutiquam apparet absimile, maxime cum eum, quo minus post Manassæ expulsiōem novi Remensis archiepiscopi electio fieret, reipsa per biennium in-tegrum obstitisse, apud omnes, qui de re hac scri-psere, in confesso sit. Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor hujus lucubrationis suæ num. 20 sic scri-bit : Præfatus Elinando (Laudunensi episcopo) juri, quod in archiepiscopatum Remensem sibi vendicabat, cedente, pax huic ecclesiæ reddi-tur, reversisque sub anni 1085 finem vel sub initium sequentis ex suo exilio canonicis, a Ma-nasse quondam expulsis, de pastore præficiendo clerus et populus serio agere cœperunt. Bruno-nem et Manassem præpositum a legato (Sedis Apostolicæ) Hugone electoribus propositos fuisse, par est credere, cum ipse legatus, ut vidimus supra, summo Pontifici utrumque jam eundem in finem commendaverat : « Hos, » inquit, « ro- » gamus, ecclesiæ Remensi destinate. » Deinde nostrum Patriarcham, in possessionem tum bo-norum, tum dignitatum suarum jam restitutum, a multis expetitur fuisse, colligimus ex elogio ab ipsa (Remensi) cathedrali ecclesia, cui tunc, quando defunctus est Bruno, præfatus Manasses præpositus præsidebat, condito in hæc, num. scilicet 154 huc transcripta verba.

evenit, anno
1081 aut non
multo post

165 Ita ille ; qui, etsi anno primum 1084, contra ac aditæ a Rainaldo sedis Remensis tem-pus pati videatur, de successore Manassæ suffi-ciendo a clero et populo Remensi actum forte fuisse, innuat, in episcopum tamen, ut tradit, tunc primum, cum Elinandus, quod anno 1085 fac-tum, arrogato suo in archiepiscopatum Remen-sem juri cessit, a pluribus expetitur fuisse S. Bru-nonem, vero non apparet absimile. Ita autumo, quod Sanctus, cum ad episcopatum Remensem postulatus seu expetitus fuit, aliquanto jam tem-poris spatio, uti versiculi, e funebri ecclesiæ cathedralis Remensis Titulo num. 154 huc trans-scripti, innuere videntur, in pristinum, aut forte etiam meliorem statum restitutus, Remis degisset, hocque veritati non sat apte queat intelligi conso-num, si statim a Manassis e sede Remensi expul-sione fuerit ad hanc ipse postulatus seu expetitus. Porro etsi forte hoc ex jam dictis anno 1085 pri-mum acciderit, Sanctus tamen, utpote qui ali-quanto temporis spatio ante, pristino statui for-tunæque redditis, Remis jam degerit, et forte ex dictis jam inde etiam ab anno 1081 ad archiepi-scopatum Remensem postulatus fuerit, vel statim a Manassis expulsiōe, id est, vel ab anno 1081 vel non multo post Remos ab exilio reversus pristinum honoris facultatumque statum, quod hic ostendendum erat, verosimiliter recuperavit. Nec est, cur opponas, Elinandum eo temporis spatio, quod a Manassis expulsiōe ad Rainaldi electionem excurrit, regis subsidio suffultum, ec-clesiæ Remensis cathedram tenuisse, verosimile-que non videri, sub hujusmodi antistite Brunonem Remos reverti ibique commorari voluisse ; etsi enim Elinandus a simoniæ labe immunis non fuerit, in ecclesias tamen existit munificus, nec in clericos iniquus fuisse invenitur.

pristino sta-
tui restitutus
Remis verosi-
militer fuit.

164 Is igitur (subdit verbis de Elinando num. 161 recitatis Guibertus) qualiscumque aut am-bitione, aut quacumque alia humanitate apud

se extiterit, in hoc ei honor omnino asservandus est, quod et libertatem Ecclesiæ magnifice tui-tus sit, et tam ipsam (Laudunensem nimirum) sedem, quam appendices ejus ecclesias uber-rima largitione provexit. Et dignum erat, ut externa ei bona suppeterent, quæ in Domini-carum domuum decore projicerentur. Cum ergo talis exstiterit Elinandus, non video, cur, eo Re-mensem cathedram tenente, Remos Bruno non rediisse, ibique versatus non esse sit credendus, maxime cum simoniacam hominis labem forsitan ignorarit. Quid si etiam Sanctus, ut Remos re-diret, ab ipsomet Elinando invitatus fuerit ? Sane cum ex dictis, ut in res suas restitueretur, Gre-gorio VII, tunc summo Pontifici, maxime in votis fuerit, non inepte ac temere conjeceris, litteris aliove modo, ut pulsus a Manasse Remensis eccle-siæ clerici, ac proin etiam Sanctus noster, Remos in bona sua restituendi redirent, ipsummet Eli-nandum egisse, ad id scilicet impulsus, ne, si secus faceret, Remensem sibi maxime cupitum archiepiscopatum, quem regio favore non sat recte obtinuerat, Pontificia auctoritate, ut postea factum, amitteret.

165 Verum sunt, qui Sanctum, antequam statui pristino redderetur, ab anno 1081, imo etiam ab anno 1076 circiter, quo Remis ob improbos Ma-nassis mores excessit, Parisios concessisse, ibique ad annum usque 1082, quo doctoris ad tempus rediit, qui sese damnatum e feretro proclama-rit, prodigium evenit, docuisse contendunt. Et mox quidem Sanctum, qui tamen ex dictis ab anno circiter 1076 ad annum 1078 aut etiam sequentis initium apud Ebalum comitem commo-ratus est, a suo ex urbe Remensi ob improbos Manassis mores excessu Parisios se contulisse, ibique docendi munus, quod tamen an antea unquam ibidem obiisset, admodum ex dictis est dubium, resumpsisse, Bulæus in Universitatis Parisiensis Historia tom. I, pag. 468 existimat. Verum conjecturæ aliquot, argumentaque, quibus hanc opinionem suam utcumque firmare nititur, nihil plane, ut ex supra dictis liquet, evincunt ; nunc autem discutiendum, an majoris ponderis sint alia, quæ tum ab hoc, tum ab aliis, Sanctum nostrum, si non statim ab anno circiter 1076 seu a suo ex urbe Remensi excessu, ab anno saltem vel 1079 vel ab altero e binis sequentibus Parisiis docuisse, volentibus, adducuntur in medium. Verosimile, ajunt, non est, Brunonem, tantum vi-rum, tribus quatuorve aut etiam pluribus annis proxime ante suum in solitudinem recessum vitam plane otiosam egisse. Verosimile sane id non sit ; per me licet. Verum cum Sanctus, ut supra do-cui, anno 1081 in pristinum statum Remis resti-tutus fuerit, quid si etiam scholarum præfecturam tunc recuperavit, hancque deinde ad suum usque in eremum discessum gesserit ? Ita sane vitam, donec hic accidit, a dicto anno 1081 otiosam non duxerit, etsi etiam tunc Parisiis non docuisse statuatur. Nec anno 1079 et sequenti, quo utroque Colonix Agrippinæ inter ecclesiæ Cunibertinæ canonicos verosimilius ex supra dictis egit, otio-sam tunc duxisse vitam est putandus, cum fieri queat, ut tunc tam in Psalmos, quam in S. Pauli Apostoli Epistolas, quas ambas sacræ Scripturæ partes eruditissimis, uti infra docebo, editis Com-mentariis illustravit, gravam operam impenderit.

166 Quod si id displiceat, Sanctumque duobus illis annis Colonix commoratum non fuisse, velis, nec sic, etiam hoc dato, fit consequens, ut Bruno,

E Cum id fieret,
Parisiis non-
dum docue-
rat,

F

ni

AUCTORE
C. B.
neque un-
quam etiam
alias ibidem
docuisse vide-
tur.

ni tum Parisiis docuerit, in otio vitam exegerit. Quid si enim tunc ad Dolense S. Mariæ monasterium secessisse, ibidemque docuisse, asseratur? Sane Sanctum vel tunc vel alias in monasterio illo docendi munere functum esse, aut certe, cum hoc Remis obiret, plurimos illius alumnos ibidem habuisse discipulos, dicendum apparet; religiosi enim cœnobii illius incolæ in Titulo funebri, inter edendos 169, quem Sancto inscribere, ejus sese discipulos profiteri videntur hisce ad Cartusianos Calabrinos verbis: Prout vestra dignatur expetere sanctitas, et nos Dolensis cœnobii fratres, fraternitatis vestræ desolationi compassi, pro beati patris nostri ac magistri Brunonis anima devotissimarum orationum suffragia mox, ut ejus audivimus obitum, omnipotenti Deo persolvere curavimus. E vita itaque, quam Sanctus, ni anno 1079 et aliquot sequentibus Parisiis docuisse admittatur, in otio duverit, ibidem eum tunc docuisse, concludi nullo modo potest. Imo vero Sanctum non tantum non tunc, sed nec umquam alias Parisiis docuisse, verosimillimum apparet. Tres enim scriptores synchroni, aut certe cœvi, is scilicet, qui quatuor

B

primorum Cartusie Priorum Chronicon contexit, Guibertus de Novigento, et Tituli funebris, inter recudendos 175, quo Regulares Noliensis S. Vincentii ecclesiæ canonici Sancto parentarunt, auctor, fuisse illum (adi num. 7, 114, et 45) ecclesiæ Remensis scholarum magistrum aut innuunt, aut hoc nomine diserte distinguunt, scholarum etiam Parisiensium magistri titulo eundem verosimillime distincturi, si has umquam ille, ut Remenses, docuisset. Accedit, nihil plane apud antiquum ullum parisi auctoritatis ac fidei scriptorem uspiam inveniri, unde Sanctum Parisiis umquam docuisse, quoquo modo sit consequens.

Contrarium
nec ob insi-
gnem,

167 At vero Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus, conjecturis tribus diversis, quibus, Brunonem Parisiis docuisse, Egassius Bulæus (adi, quæ huc spectantia num. 112, seqq. et alibi dicta sunt) perperam contendit, in medium adductis, ita ratiocinatur: Quartam possumus addere conjecturam, sumptam ex Titulis funebribus, quibus piæ sancti Brunonis memoriæ parentatum est ab omnibus fere ecclesiis et monasteriis Galliarum. Qui enim fieri potest, ut Vir per universum Franciæ regnum spectatissimus et nominatissimus, « ac in ecclesiis ejusdem regni » (ut dicit Guibertus) « opinatissimus evaserit » quandoquidem istud vix asseri valet de Remensi academia, quin potius de Parisiensi intelligatur, ad quam, velut regni sedem et Franciæ meditullium et celeberrimum emporium et academiarum reginam, magis congruum videbatur, ut tot amici et discipuli, qui ejus funebria celebrarunt, confluerent? De ecclesiis namque suffraganeis et monasteriis provinciæ Remensis non est dubium, eorum alumnos Remis sub Brunone studiis litterarum incubuisse. Cum vero lectantur remotæ quæque ecclesiæ ejus obitum lamentis et fletibus prosecutæ, quales fuere Anglicanæ, Britannicæ, Normanicæ, Pictonicæ, Turonicæ, Sequanæ et aliæ plurimæ, absurdum putamus dicere, omnes harum ecclesiarum alumnos Remis eruditos fuisse, cum hoc magis juxta mentem Bulæi videatur congruere Parisinæ academici, ad quam aliquando translatus fuerat.

168 Sed quid dicemus de ecclesiis Parisien-

sibus, quæ obitum sancti Brunonis, quasi viri notissimi, celebribus planxerunt elogiis, videlicet ecclesia cathedralis sanctæ Mariæ, abbatia sancti Maglorii, abbatia sancti Germani de Pratis, abbatia sancti Dionysii, abbatia sancti Mauri Fossatensis et abbatia sancti Petri Latiniacensis? Nonne incongruum est, ut tot clerici, totque monachi, intra fontem scientiarum Parisinæ academici constituti, ad exteram diœcesim pro capessendis scientiis profecti fuerint? Et quod de Parisiensibus dicimus, id ipsum testamur de cæteris remotiorum cœnobiorum religiosiis, quos Parisiis potius, quam Remis erudiri præstabat. Ita ille, Sanctum Parisiis docuisse, præcipue tum ex insigni, quam per universum Franciæ regnum habuit, quamque, ni Parisiis docuisset, habiturum eum non fuisse, autumat, nominis celebritate, tum ex ingenti, quæ eidem funebrium Titulorum inscriptione parentarunt, quæque illum, ni Parisiis docuisset, speciali modo cognituræ magistrumve habituræ fuisse, non videntur, ecclesiarum monasteriorumque multitudine conjiciens, aut etiam contendens. Verum non video, cur Sanctus, etiamsi numquam Parisiis, Remisque tantummodo docuisset, insignem illam, qua per universum Franciæ regnum, imo per plures etiam extra hoc silas provincias late inclaruit, nominis celebritatem acquirere nequisset. Numquid non a cœvis Chronici Malleacensis, Fragmentique historici, a tempore Roberti ad Philippi regis mortem deducti, scriptoribus (adi num. 41 et seq.) Remensis appellatur, quod iis ex nominis fama, quam Remis tum discendo, tum docendo ac varia munia obeundo acquisisset, unice fere notus esset?

D
qua Sanctus
inclaruit,

169 Similiter etiam forte de causa, veluti Parisiensis, notus fuerit? Si affirmes, scriptorem antiquum probatæque fidei vel unum, a quo Parisiensis vocetur, assignari postulo; quod si id, ut certe non poteris, facere non possit, unde tandem, qua Sanctus inclaruit, nominis celebritatem Parisiis, non autem Remis, docendo eum acquirere debuisset probabis? Adhæc Bruno ex unanimi fere eorum omnium consensu, a quibus Parisiis docuisse asseritur, id ibi munus non ante annum circiter 1076, quo ex dictis ob improbos Manassis mores urbe Remensi excessit, obire incepit; et tamen celeberrimi etiam, antequam urbe Remensi, cogente Manasse, excessit, nondumque proinde Parisiis docuerat, nominis exstitisse, a Guiberto de Novigento, auctore cœvo, disertissime traditur. Bruno, inquit in Vita sua lib. 1, cap. 11, in ecclesiis Galliæ tunc (cum Manasses scilicet Remensem civitatem ante Sancti ex hac discessum nefandis suis moribus misere affligeret) opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium clericorum nobilibus infamis illius (Manassis nimirum) odio excessit ab urbe, Remensi nempe. Sanctum itaque, quamvis etiam Parisiis numquam docuisset, ingentem, quam sibi peperit, nominis celebritatem acquirere potuisse, illi ipsi etiam fere omnes, qui eum Parisiis docendi munere functum volunt, debent admittere. Accedit, quod et iis, qui Sanctum, priusquam Remis sub Manasse excederet, Parisiis docuisse contendunt, responderi potest, Brunonem e solis, quos composuit, eruditissimis in Psalmos et S. Pauli Epistolas Commentariis, latissime forsitan, cum obiit, jam vulgatis, celeberrimi nominis esse potuisse, etsi interim non Parisiis, imo nec Remis umquam docuisset.

E

nominis cele-
britatem,

F

170 Quod

A 170 Quod modo ad ingentem, quæ Sanctum funebrium Titulorum inscriptione celebrarunt: ecclesiarum cœnobiorumque multitudinem spectat, consequens ex hac non est, ut non tantum fama, sed et speciali quodam modo, ut laudatus Cartusianus anonymus velle videtur, Sanctus noster iis omnibus notus fuerit, magisterve exstiterit. Etenim non solis, quibus tali modo notus esset, magisterve exstisset, ecclesiis monasteriisque mortem ejus religiosi Calabrinæ carthusiæ seu eremi incolæ, preces pro defuncti anima flagitantes, annuntiavere. Liquet id ex encyclicæ, qua hoc fecerunt epistolæ initio, quo, quibus hæc destinetur aut ad quos deferenda sit, verbis sequentibus innuitur: Primo loco, quem primatem et caput in Ecclesia credimus, et confitemur, Apostolicæ sedis Præsulem, totamque illam principalem curiam humiles eremitæ Calabriæ monasterii sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus fundator pater Bruno fuit et prælatus, dum in carne viveret, debita subjectione veneramur et salutamus, sanctique Patris nostri obitum pridie Nonas Octobris denunciamus, ut meritis eorum et precibus adjuvetur apud Deum. Salutamus quoque universam sanctam Ecclesiam in ordinibus et professionibus suis, canonicos, monachos, heremitas, Deo dicatas sanctas virgines; quibus et omnibus spiritali præsentia prosternimur, ut defuncti Patris nostri memores esse velint, ut dilectæ illi animæ, si adhæsit macula, cum non sit justus, qui non peccet, multiplicatis intercessoribus et precum instantia detergatur et transeat ad requiem. Ad quæcumque itaque, uti ex hoc textu intelligitur, monasteria ecclesiasque, sive Sanctum nossent, sive non, epistola encyclicæ, mortis ejus nuntia, missa fuit; ut ex Responsoriarum ad hanc seu Titulorum funebrium, quibus Sancto parentatum fuit, multitudine ingenti, utpote ab iisdem monasteriis ecclesiisque profecta, argui non possit, hisce illum omnibus speciali quodam modo notum, magistrumve fuisse. Quare, etsi darem, Sanctum nostrum, nî Parisiis docuerit, monasteriis illis omnibus ecclesiisque nec speciali modo notum, nec magistrum existere potuisse, nondum propterea constetarium fuerit, ut reipsa ille umquam Parisiis docuerit.

C 171 Nec quidquam ad rem facit, plures Parisienses ecclesias S. Brunonis, veluti viri sibi notissimi, obitum celebribus planxisse elogiis; fieri enim potest, ut hoc illæ fecerint, quod, etsi iis, non facie aliore, quo magistri solent discipulis, speciali modo, fama tamen, utpote qui maxima ex dictis nominis celebritate inclaruerit, notissimus exstiterit. Idem etiam de nonnullis aliis ecclesiis, monasteriisque, quæ Sancti, veluti viri sibi notissimi, obitum luxere, esto judicium; etsi autem etiam e Titulis funebribus, quibus Sancto parentatum fuit, saltem nonnulli a personis, quibus etiam facie aliore speciali modo notus fuerit, magisterve exstiterit, ei sint inscripti, nihil tamen cogit, ut hosce sub illo, non Remis, sed Parisiis studuisse admittamus. Utquid enim Sanctus plures etiam extraneos habere Remis discipulos nequirit? Sane sæculo XI, quo Bruno floruit, diversæ diversarum urbium ecclesiarumque scholæ, uti Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. 9, pag. 50 et seq. docent, pro nominis celebritate, qua earum magistri gaudebant, vel magis vel minus ab extraneis alienigenisque frequentabantur; quare, cum Sanctus, dum summum Remensium scholarum didascalum ageret, doctrinæ fama, Octobris Tomus III.

uti ex supra dictis satis liquet, non solum per universam Galliam, verum etiam per plures remotas regiones aliis celeberrimus exstiterit, dubitandum non est, quin ad sese Remos attraxerit multitudinem ingentem non modo indigenarum, verum etiam extraneorum alienigenarumque, quo sub clarissimi nominis magistro litteris operam darent.

172 Atque ex his imprimis Odonem seu Ottonem, summum postea sub Urbani II nomine Pontificem, Robertum a Burgundia, Lingonensem episcopum, aliosque tres viros illustres, § 5 recensitos, exstitisse existimo tum ob jam dicta, tum quod nihil plane, ut alibi potius, quam Remis studuisse credantur, possit afferri. Imo vero, quod ad Urbanum nominatim spectat, Remis potius hic, quam alibi, studuisse idcirco est dicendus, quod et Remis aliquamdiu fuisse versatum, et ecclesiæ metropolitanæ canonicum ibidem egisse, aliunde habeatur perspectum, uti apud Ruinartium tom. III Operum scriptoris hujus et Mabillonii posthumorum videre licet. Atque ita futurum modo spero, ut, qui omnia hactenus adducta rite expenderit, necesse non esse existimet, ut Sanctus vel ob nominis, qua inclaruit, celebritatem, vel ob discipulorum, eorumve, quibus speciali modo notus fuerit, multitudinem Parisiis aliquando docuisse admittatur, repugnantibus, quæ supra in contrarium adduxi, argumentis. At vero, inquires, Sanctus saltem tunc, cum in solitudinem, sociis nonnullis sibi adjunctis, secessit, Parisiis docuit. Ita enim a scriptoribus non paucis memoriæ proditum existimatumque fuisse invenitur. Ita omnino habet: verum hi Sancto cœvi minime sunt, nec hæc, quam tenent, placet opinio, tum quod ex dictis Sanctus nullo umquam tempore Parisiis docuisse, videatur, tum etiam, ac maxime quidem, ex eo, quod Bruno, cum in eremum secessit, non Parisiis, sed Remis, in pristinum, ac forte etiam meliorem statum aliquamdiu jam restitutus, summos inter fortunæ secundæ favores commoratus fuerit, uti ex iis præcipue, quæ num. 154 et binis seqq. in medium adduxi, studiosus lector facile perspiciet.

173 Hinc porro, etsi etiam horrendum illud prodigium, quo doctor Parisiensis, primo se accusatum, secundo judicatum ac tertio tandem condemnatum, e feretro proclamarit, Parisiis, quod infra discutiam, reipsa accidisset, veraque, ob quam Bruno in solitudinem secesserit, causa exstisset, hunc tamen tum, cum illud accidit, ibidem docuisse, admitti idcirco nondum posset. Cum enim Sanctus, Remis post Manassis archiepiscopi expulsionem in res suas seu facultates pristinas restitutus, civitatem illam non amplius, domicilium alibi fixurus, ante suum in solitudinem discessum reliquisse videatur, consecrarium est, ut, si eo tempore, quo dictum prodigium acciderit, seu anno circiter 1082 Parisiis docuit, in pristinas suas facultates Remis restitutus tum nondum fuerit, ac proinde, ut in hasce illum, cum id equidem, antequam in solitudinem secederet, ex dictis sit factum, restitui tandem post præfatum prodigium contigerit. Verum præterquam quod Sanctus Remis ante annum 1082 pristino statui ac forte etiam meliori redditus verosimilius ex dictis fuerit, id post prodigium illud accidisse, idcirco præterea non videtur, quod, cum Bruno in opinione eorum, qui prodigium propugnant, sæculo valedicere firmissime ex hoc statuerit,

AUCTOR
C. B.

admittendum
est, uti nec ob
Parisiense
prodigium.

F

cui etsi acci-
disse detur,
Sanctus, Pa-
risiis non do-
cens,

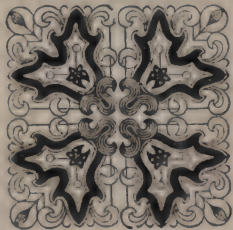
F

AUCTORE
C. B.

statuerit, propositumque, rebus utcumque compositis, exsecutus fuerit, parum verosimile appareat, fuisse illum, viso prodigio, passurum, nedum curaturum aut etiam Remos aditurum, ut, quas ibidem sub Manasse amiserat, facultates dignitatesque recuperaret. Quare si pro vera, quod infra, ut dixi, examinabo, admitti debeat præmemoratum prodigium, verosimilius quidem id ob jam dicta, S. Brunone, Parisiis non docente, sed tantum, sive ut amicos inviseret, sive aliam quamcumque ob causam ibidem præsentem, acciderit.

sed casu dumtaxat ibidem existens adstiterit.

174 Nec est, cur id cuiquam mirum noviterve confictum videatur; etenim ex ipsomet quinque primorum Cartusie Majoris Priorum Chronico, seu ex edendo, quod in hoc continetur, Sancti nostri (adi § 1) sub Vitæ nomine elogio, ante cuius auctorem doctoris redivivi, quod Parisiis contigerit, prodigium nemo litteris consignasse putatur, colligendum videtur S. Brunonem ei, cum casu dumtaxat Parisiis versaretur, adstitisse. Audi, qui, prodigio illo narrato, num. § loquatur: Ea tempestate, inquit, erat ibi (Parisiis nempe eo, quo prodigium accidit, loco) magister Bruno, natione Theutonicus, de civitate Colonia non obscuris parentibus natus, ecclesie Remensis canonicus et ibidem scholarum magister in Theologia, qui, supra scriptis vocibus (doctoris nempe, sese damnatum, e feretro vociferati) salubriter territus atque compunctus allocutus est quosdam socios ibi præsentem etc. Ita antiquior illa Sancti Vita, cuius auctor anonymus S. Brunonem utique, si eum, cum prodigium, quod narrat, Parisiis docuisse existimasset, scholarum non Remensium, uti verbis recitatis facit, sed Parisiensium magistrum vocaturus fuisse videtur, cum de re, quæ et Parisiis gesta sit, et quæ ibidem in Sancto docente fuisset conspecta, sermonem instituat. Quod autem non tantum Puteanus, alique, qui sæculi xvi initio floruerunt, S. Brunonis biographi, verum etiam sæculi xiv et xv scriptores, infra laudandi inveniantur, qui Sanctum nostrum eo ipso tempore, quo prædictum prodigium Parisiis contigisse, memorant, ibidem docuisse, memorie prodant, aut certe eo loco, quo id faciunt, scholarum Parisiensium magistrum appellent, fuisseve innuant, factum reor ex eo, quod, cum prodigium istud Parisiis contigisse aut alicubi legissent, aut traditione secum communicata acceperint, Sanctum inde, utpote quem simul præsentem prodigio adstitisse, scholarumque magistrum egisse invenirent ibidem tunc docuisse iudicarent, etsi interim id apud scriptores Sancto vel synchronos vel etiam dumtaxat subæquales litteris consignatum non reperirent.

§ IX. An a Guiberto de Novigento vera S. Brunonis in solitudinem secessus causa assignetur, et an ad hunc præter emissum monachici habitus induendi votum ratione alia graviori Bruno indiguerit.

Launoïus, qui edita de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim commentis accenset, veram conversionis seu secessus S. Brunonis in eremum causam a Guiberto de Novigento, auctore cœvo, lib. 1 de Vita sua, cap. 11 tradi affirmat. Integrum Guiberti textum, quem Launoïus hunc in finem Dissertationis laudatæ cap. 1, § 4 recenset, huc non transcribo, sed ea dumtaxat illius verba, quæ ad conficiendum, quod Launoïus vult, facere utcumque queunt. Sunt autem hæc: Fuit non longe ab his diebus Bruno quidam in urbe Remensi vir et et liberalibus instructus artibus et magnorum studiorum rector, qui conversionis initia ex subjecta nactus occasione dignoscitur. Manasses quidam post Gervasii famosissimi archiepiscopi decessum prædictæ urbis regimini simoniace se intrusit, vir quidem nobilis, sed nihil prorsus serenitatis, quæ prima ingenuitatem decet, habens. Tantos enim fastus ex illa novitate conceperat, ut regias peregrinarum gentium majestates, imo majestatum ferocitates imitari videretur... Is igitur cum milites summopere affectaret, clericum negligeret, dixisse aliquando refertur; « Bonus, ait, esset Remensis archiepiscopatus, » si non Missas inde cantari oporteret. » Hujus ergo mores prorsus improbos, et stupidissimos habitus cum omnis honestus horreret, Bruno tunc in ecclesiis Gallie opinatissimus cum aliis quibusdam Remensium clericorum nobilibus infamis illius odio excessit ab urbe, Remensi nimirum.

176 Hactenus Guibertus; verum anne ita veram, qua S. Bruno in eremum pulsus fuerit, causam commemorat? Ita omnino, ut dixi, autumat laudatus Launoïus, ac præcipue quidem tum, quod ex ejus opinione Sanctus noster, cum ob improbos Manassis mores Remis excessit, statim sese in eremum receperit; tum quod, ut putat, Sancti ex urbe Remensi discessum habita ab eo, quam supra jam memoravi, cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo de falsis mundi oblectationibus collatio præcesserit. Verum nec Sanctus, cum Remis ob improbos Manassis mores excessit, statim sese in solitudinem abdidit, nec illius ex urbe Remensi discessum collatio memorata præcessit. Utrumque e solis fere supra jam dictis satis liquet. Ac primo quidem cum Sanctus, ut num. 111 dilucide probavi, anno 1076 aut sequenti Manassis vitandi causa Remos deseruerit, certeque, uti infra ostendam, ante annum 1081 in eremum, sæculo relicto, non abierit, mox hoc illum a suo ex urbe Remensi ob improbos Manassis mores excessu non fecisse, manifestissimum est. Et

Quos Guibertus narrat, improbi Manassis mores

secessus Sancti in eremum, uti rationes,

vero

A vero Sanctum non nisi post Manassis archiepiscopi e sede Remensi expulsionem, seu paulo post annum 1080, quo hæc accidit, in eremum secessisse, ab ipsomet Guiberto loco supra cit. etiam indicari, volunt nonnulli. Ita autumant, quod hic, postquam verbis proxime recitatis subjunxit, Quem (Manassem archiepiscopum) postmodum proceres, clerus atque burgenses, cum ab Hugone (qui Diensis agnominabatur) archiepiscopo (Lugdunensi scilicet postea creato) Apostolicæ Sedis legato, viro in fœnore justitiæ clarissimo, creberrimo anathemate feriretur, et ille manu militari thesauros Ecclesiæ dilapidare niteretur, a sede, quam male obsederat, pepulerunt, ita deinde, nonnullis, quæ, quamquam Manassem respiciant, huc tamen minus faciunt, interpositis, prosequatur: At Bruno, urbe (Remensi scilicet) deserta, sæculo etiam abrenunciare proponit, qui suorum notitias horrens ad Gratianopolitanum processit territorium; verum illis hac in re, uti infra docebo, assentiendum non est.

hic adductæ,

177 Nihil interim, etsi id ita sit, contra nos etiam hic facit, quod loco cit. Launoius præterea addit de clericis Remensibus, cum Sancto ob improbos Manassis mores e civitate Remensi egressis, qui, ni tunc Bruno in eremum secesserit, diu eum, quocumque concederet, comitari debuerint, Deumque interea, a quo converterentur, atque in eremum cum Sancto pellerentur, e machina expectare; in eremum enim cum Sancto, uti apud nos tom. I Aprilis, pag. 40, num. 11 in S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, Vita Guigo, quintus Cartusiarum Majoris Prior, testatur, concesserunt magister Landuinus, Lucæ in Hetruria (adi apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. pag. 659 quatuor primorum, cujus num. 6 notitiam dedi, Cartusiarum Majoris Priorum Chronicon) mundo natus, Stephani duo, Burgensis et Diensis, Hugo capellanus et duo laici seu conversi, Andreas et Guarinus; horum autem nullus e nobilibus illis Remensibus clericis, qui cum Sancto ob improbos Manassis mores Remis excessere, existisse invenitur. Quod modo ad collationem, a Sancto cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo habitam, pertinet, Brunonis hanc ex urbe Remensi ob improbos Manassis mores discessui non prævisse, satis superque, quæ num. 125 et seqq. in medium adduxi, evincunt; ibidem interim dictis Guibertus de Novigento loco proxime cit. etiam suffragatur, utpote narrationi, qua Sancti ex urbe Remensi ob improbos Manassis mores discessum refert, post pauca interposita, quæ huc non faciunt, subjungens, At Bruno, urbe (Remensi nempe) deserta, sæculo etiam abrenunciare proponit.

ostendunt,
causa non
fuerunt,

178 Jam vero cum Sanctus nec statim a suo ex urbe Remensi ob improbos Manassis mores excessu in eremum abierit, nec hunc habitam cum Radulpho et Fulcio, in qua hi cum Brunone monachici habitus assumendi votum emisere, collatio præcesserit, quis improbos Manassis mores pro vera, ob quam Sanctus in eremum secesserit, causa admittat? Sane, ut hoc fiat, minime faveat Guibertus. Licet enim verbis supra recitatis affirmet, sanctum Brunonem conversionis initia nactum fuisse ex occasione improborum morum Manassæ; hosce tamen, ob quam Sanctus in eremum secesserit, perfecteque sese converterit, causam existisse, non edicit. Imo vero contrarium innuit, cum improbos Manassis mores conversionis Sancti initis occasionem dedisse, dum-

taxat tradat, hæcque ab ipsa conversione perfecta sint diversa. Ut veritati consona scripsisse intelligatur Guibertus, res ita concipienda videtur. Bruno, Remis ob improbos Manassis mores excedere compulsus, fortunam maxime adversam, qua premente, de Deo cogitare vitæque emendationem concipere mortales potissimum solent, fuit expertus, hincque factum, ut cum Radulpho et Fulcio Monoculo celebrem, in qua sese brevi monachicum habitum assumpturum, vovit, collationem haberet. Sic quippe cum votum illud completæ a Sancto postea conversionis initiorum loco merito sit habendum, collationique, in qua idem votum fuit emissum, improbi Manassis mores occasionem dederint, recte scripsisse intelligitur Guibertus, Sanctum nostrum ex improborum Manassæ morum occasione conversionis suæ initia nactum fuisse, sive interim ex voto illo seu ex collatione, in qua hoc fuit emissum, factum tandem sit, ut Sanctus novam Carthusianorum religionem instituerit, sive nova ratione accedente ad id faciendum fuerit impulsus.

179 Et Brunonem quidem e dicta collatione occasionem novæ suæ Religionis instituendæ acceperisse, Launoius in sua de vera S. Brunonis in eremum secessus causa Dissertatione cap. 1, § 3 contendit; verum contra ad novi Carthusianorum Ordinis institutionem nihil omnino collationem illam contulisse, Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus putat, Operis sui num. 89 hunc in modum Launoio, illud contendenti, respondens: Ibi... (in Epistola scilicet S. Brunonis ad Radulphum Viridem per verba, num. 125 huc transcripta) sanctus Bruno non loquitur de consilio fundandi alicujus novi Ordinis, sed tantum de voto recipiendi monachicum habitum. Quidam adversarius hanc forsitan irridebit distinctionem, quæ nihilominus facilius, quam illa (observata nimirum a Launoio in Brunonis, quæ proxime laudavi, verbis) instituendæ Cartusianorum Religionis occasio, observabitur a quovis attentius et sine animi motu verba sancti Brunonis considerante. « Promisimus, » inquit, « ac vovimus Spiritui Sancto in proximo fugitiva » seculi relinquere et æterna captare, nec non » monachicum habitum recipere. » Quis non videat aliud esse vovere habitum monasticum assumere, aliud inire consilium condendæ novæ Religionis? Cumque statim addat, « quod (votum) et in vicino peractum esset, nisi tunc » Fulcius Romam abiisset; » his verbis satis innuit, eos tantum cogitasse de monastico habitu induendo, non in novo, quem instituerent, Ordine, sed in aliquo alterius Ordinis monasterio.

180 Si enim de nova religione in hac egissent collatione, hujusmodi consilium tam cito ad effectum perducere non potuissent, ut vera non perduxerunt, cum prius multa sibi disponenda fuissent ad tantum opus perficiendum, ut sunt genus et modus vitæ, habitus, ædificia quantumvis humilia, locus imprimis ad propositum idoneus et alia hujusmodi non pauca tam circa temporalia, quam spiritualia, ad novam Religionem rite instituendam absolute necessaria. Præterea ex contextu verborum ejusdem Epistolæ clarius sole apparet, totum hoc propositum, in hac collatione susceptum, successu temporis ad nihilum recidisce, ut ipsemet beatus Vir ingenue fatetur his verbis: « Quod » in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius » Romam

nec, ut novam
Bruno Reli-
gionem insti-
tueret, ex il-
lius, uti hic
E

F

Cartusianus
anonymus

ACTORE
C. B.

» Romam abiisset, ad cuius reditum peragenda
» distulimus. Quo moram faciente aliisque inter-
» venientibus causis, divinus amor elanguit,
» refriguit animus, fervorque evanuit. » Quid
dici potuit evidentius? Quid enim est dicere,
quod « divinus amor elanguit, refriguit animus,
» fervorque evanuit, » nisi aperte dicere, quod
non solum tunc non abrenunciaverunt sæculo,
sed etiam quod Radulphus et Fulcius abrenun-
ciandi consilium abjecerunt; sanctus vero Bruno
illud in aliud tempus rejecerit? Quod apertius
per illa verba, « Fervor evanuit, » significatur,
et adhuc apertissimum fit, si consideremus,
sanctum Brunonem non cum his, quibuscum col-
lationem habuerat et voverat, sed cum sex aliis,
qui non interfuerant collationi, sæculo valedixisse.

merito con-
tendit, colla-
tione cum
Radulpho est
factum,

181 Nec prodest cum Launoio reponere,
« sanctum Brunonem non de sua loqui, sed de
» Radulphi procrastinatione. » Nam in plurali
numero locutus est Bruno, « ad cuius reditum
» peragenda distulimus, » ut daret intelligi,
non Radulphum solum, sed se etiam cum eo
distulisse, ac proinde fervorem etiam ad tem-
pus tunc evanuisse: nam subdit: « Quo moram
» faciente aliisque intervenientibus causis, di-
» vinus amor elanguit etc. » Sed ut adhuc
hujus rei veritas manifestior fiat, habenda est
ratio temporis, quod a dicta collatione dila-
psum est usque ad annum, quo sanctus Bruno
in solitudinem secessit. Siquidem constat, et id
maxime, si Remis hæc collatio habita est, ut
extra dubium esse vult Launoius: constat, in-
quam, inter eam et sancti Brunonis secessum
(si nempe, quod infra discutiendum, anno 1084
primum meliori vitæ se dederit) effluxisse octo
aut decem annos. Nam superius vidimus, san-
ctum Brunonem Remis expulsum fuisse circa
annum MLXXVI, et in subjiendis probabimus,
eum Religionem suam (in Cartusie eremum
anno 1084 illum secessisse, infra probabitur)
instituisse anno MLXXXIV vel anno MLXXXVI, ut
ipsemet Launoius post Baronium scripsit. Ergo
quidquid reclamet contra clarissimum Saussæum
Launoius, Brunoni emissum votum exsolvere
differenti et procrastinanti opus fuit fortiori
incitamento, quo vocationi divinæ tandem ob-
sequeretur. Et illud fuit damnati hominis hor-
ribile spectaculum, quo tandem animitus con-
cussus non solum de monastico recipiendo
cogitavit habitu, sed ad sublimiora a Deo voca-
tus novum amplectendi genus vitæ asperri-
mæ consilium iniit, et feliciter complevit. *Hactenus ille, in collatione, quam Sanctus cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo de falsis mundi oblectationibus æternumque duraturis cæli gaudiis habuit, de novo instituendo ordine actum non fuisse, merito sane contendens, ut proinde illa non exstiterit novi instituendi Ordinis occasio, aut certe non nisi valde remota; imo vero ut votum, in eadem emissum, ne ullam quidem Sancto novæ magisque austeræ vitæ, qualem in Cartusie ac deinde in Calabriæ eremis duxit, amplectendæ obligationem imponere quoquo modo potuerit.*

etsi interim
ad voti, in
ea emissi, ex-
solutionem
fortiori,
quam

182 Verum Brunoni, quod in fine ait, Deo
exsolvere, quod in collatione illa promiserat ac
voverat, differenti fortiori, quo vocationi divinæ
tandem obsequeretur, incitamento opus fuisse,
neutiquam placet. *Etsi enim reipsa Sanctus, quod in præfata collatione, anno ex supra dictis 1077 verosimillime habita, promiserat, ad annum ut minimum 1081, uti infra probabo, ac proin, si*

non octo aut decem annis, longo saltem temporis spatio implere distulerit, non video tamen, cur ad votum implendum, novo accedente fortiori efficaciorique incitamento debuerit impelli. Cum enim voti emissi Sancto indubie in mentem subinde venerit, cur ad id implendum moveri nequirit solis iis rationibus, quibus Radulphum Viridem, ut eidem voto satisfaciat, in sua ad hunc epistola hortatur? Gravissimæ sane hæc erant, atque ad arguendam Radulphi cunctationem, animumque ad promptam voti exsolutionem excitandum aptissimæ. Inculcabat scilicet Sanctus præcipue districtam voti exsolvendi obligationem, cui non satisfaciens Radulphus pœnas erat incursurus æternas. Audi, qui Radulpho loquatur. Quamquam, inquit, longo terrarum tractu, et prolixiore temporis spatio corpora ab invicem sejuncta sunt, animus tamen benevolentiae tuæ ab amico avelli non potuit. Et, paucis interpositis, ita prosequitur: In finibus autem Calabriæ cum fratribus religiosis, et aliquot bene eruditis eremum incolo ab hominum habitatione satis undique remotam; ac deinde, nonnullis iterum interjectis, ait: Quam (contemplationem videlicet) tu, frater carissime, utinam unice diligeres, ut ejus amplexibus fatus divino caleres amore.

183 Et paulo post: Fuge ergo, frater mi, fuge has molestias et miseras omnes, et transfer te a tempestate hujus mundi in tutam et quietam portus stationem. Ac iterum post: Quapropter operæ pretium est, diligenti examinatione prudentiam tuam ista perpendere; quod si amor Dei te non invitat, tantorum præmiorum utilitas te non provocat, saltem necessitas et timor pœnarum ad hoc compellere debet. Scis namque, qua sponsione obligatus es, et quam omnipotens ac terribilis sit, cui temetipsum munus gratum et omnino acceptabile devovisti, cui nec mentiri licet, nec expedit. Nec enim patitur, se injuste irrideri. Sequuntur modo verba, num. 125 huc transcripta, quibus, de qua hic, collatio votumque in hac emissum continetur, ac deinde, nullis præterea intermediis, hæc subduntur: Quid ergo superest, carissime, nisi a tanti debiti nexibus te citius expedire, ne pro tam gravi tamque diuturno mendacii crimine iram incurras Potentissimi, et propter hoc cruciatus immanes. Quis namque inultum relinqueret, se a quolibet sibi subdito defraudari munere promisso, maxime si id magnæ foret sibi æstimationis et pretii. Quapropter cede, non mihi, sed Prophetæ, imo Spiritui Sancto dicenti, « Vovete et reddite Domino, Deo vestro, » omnes, qui in circuitu ejus affertis munera, » terribili et ei, qui aufert spiritum principum, » terribili apud reges terræ. » Cur hæc omnia inculcat Spiritus Dei, nisi ut te voventem perurgeat reddere, quod vovisti?

184 Hic Radulphum, ne propter divitias, dignitates, et maxime archiepiscopi, qua pollebat, gratiam a tam sublimi declinet sponsione et divina revocetur charitate, gravissime monet, ac deinde post pauca subjungit: Utinam non asperneris amicum monentem; utinam non surda aure audias verba Spiritus Dei; utinam desiderio longæque expectationi meæ satisfacias dilectissime; ne diutius crucietur pro te anima mea curis solitudinibusque atque timore. Nam si venerit (quod Deus avertat) te prius, quam debiti votum solveris, ab hac recedere vita, me continua tristitia sine aliqua spei consolatione tabescentem

Sancti ad
Radulphum
Epistola

suppeditet,
incitamento
non indiguerit,

A tabescentem relinques. Ac tandem sub finem Epistolæ addit: Fraternitatem tuam diu incolumem memorem consilii nostri, nec voti immemorem vigere, sedulus exopto. *Hæc sunt incitamenta, hi stimuli, a Brunone, quo Radulphum ad voti, quod in collatione cum eo habita emiserrat, solutionem pertraheret, studiose sane ac industrie adhibiti, quibus majores acrioresque, ut idem votum exsolveret, Sanctum nostrum, cui indubie illius identidem recurrebat memoria, opus habuisse, quis edicat? Bruno itaque fortiori, quam quod voti emissio ortaue hinc obligatio afferebat, incitamento, ut monachum indueret, sicque votum monachici habitus assumendi exsolveret, neutiquam indiguit. Verum an idem etiam de nova magisque austera, quam in Cartusia ac deinde in Calabria tenuit, vitæ norma dicendum?*

uti nec ad magis austera, quam in Cartusia duxit, vitam.

B 185 Cum Sanctus, uti infra docebo, aliquanto temporis spatio, antequam in Cartusiæ eremum secederet, in Siccæ-fontanæ deserto monachum seu, si mavis, eremitam verosimiliter egerit, fieri potest, ut ubi, concepto paulatim majori divini amoris æstu, auctoque hinc pœnitentiæ agendæ desiderio, vitam magis austera ducturus cum aliis, quibus eandem voluntatem inspirarat, in Cartusiæ eremum sese receperit. Fieri etiam potest, ut eo post emissum habitus monachici assumendi votum, nulla plane alia accedente causa, sese idcirco contulerit, quod ob dilatam diu voti exsolutionem rigidiori magisque austero vitæ genere divinæ bonitati, quam hinc offensam putarit, satisfacere voluerit. Quare nec novo fortiorique, quam esset voti emissi religio, Sanctus noster, ut in Cartusiæ eremum, sæculo relicto, secederet, incitamento indiguisset videtur. Verum etsi id ita sit, neutiquam tamen consequens est, ut reipsa ad emissum monachici habitus assumendi votum fortior efficaciorque, quo tandem in Cartusiæ eremum pulsus fuerit, non accesserit. Atque id quidem horrendo celeberrimi Parisiensis doctoris, qui, ad tempus redivivus, sese a divina Justitia damnatum, e feretro proclamavit, spectaculo factum, traditur a nonnullis; quibus proinde an assentiendum certo sit, nunc indagandum; ut autem hanc non parvi momenti rem, quæ sæculi proxime elapsi eruditorum plurium ingenia calamosque exercuit, apte discutiam, totum de ea, ut

C distincte magis ordinateque procedam, tractatum in diversos articulos seu §§ dispertiar, nec raro, quæ disserenda venient, ipsismet, cum commode fieri id poterit, Carthusiani anonymi, qui Annalium Ordinis sui librum quartum hactenus non vulgatum contexit, verbis exprimam, tum ut Operis hujus, cujus desiderio non neminem teneri intelligo, specimina quædam exhibeam, tum ne forte eorum, quæ ad doctoris Parisiensis anastasis probandam in illo afferuntur, magnique fieri intelligo, vim imminuisse existimer. Ab iis, quæ sæculis binis proxime elapsis huc facientia evenere, duco exordium.

§ X. An doctoris Parisiensis anastasis, qua Bruno fuerit conversus, sæculo præterito, quod pro falsa haberetur, e Breviario Romano fuerit expuncta, et qui hanc vel tunc, vel ante arrodere primum inceperint, et qui hisce contra sese opposuerint.

Secessui S. Brunonis in Cartusiæ eremum seu causam seu occasionem præbuisse doctoris Parisiensis, qui suam proprio ore damnationem e feretro adstantibus denunciavit, luctuosissimam illam ac notissimam historiam, longissimo sane annorum spatio creditum jam fuerat, cum tandem sæculis binis proxime elapsis inventi sunt, qui illam aut in dubium revocare, aut etiam conquistis undecumque argumentis impugnare sunt ausi. Ac primus quidem, quod sciamus, qui eam (ipsa sunt suppeditata ab Annalium Cartusiensium libri quarti auctore anonymo verba) in dubium cœperit revocare, fuit Renatus Benedictus (imo verosimilius, uti infra docebo, secundo tantum loco mox hic nominandus Papyrius Massonus) vel alius, qui ejus nomine Legendam Sanctorum, Gallica veste donatam, circa elapsi proxime seculi occasum (id est, cum hæc sæculo præterito scripta sint, ante annum 1600) publicavit, qui in Vita sancti Brunonis ad marginem e regione illius narrationis adscripsit, « Guigo- » nem nihil ejusmodi habere in Vita sancti Hu- » gonis episcopi, » et insuper, « clericos Pari- » siensis ecclesiæ his refragari. » Unde sentimus, huic historiæ numquam quemquam refragaturum, si de canonicatu Parisiensi mentio non irrepsisset in meram rei gestæ narrationem, quod unicum et solum postea fuisse videtur totius seminarium discordiæ. Utrum vero ille homo canonicus vel doctor fuerit, inferius dicemus. Secundus, qui huic dubietati succinuit, fuit Papyrius Massonus, qui obiit anno MDCXI, F vir accuratioris litteraturæ.

AUCTORE C. B.

Doctoris Parisiensis anastasis, quæ, quamvis a Renato Benedicto

E

F

187 Hic lib. 5 Annalium Francorum, pag. cccxxii agens de tempore foundationis ordinis Cartusiensium, postquam pauca de sancto Brunone et Landuino retulit, hæc verba subdit: « Petrus Cluniacensis, cognomine Mauriacenus, » qui Crasso et Ludovico vixit, Ordinis hujus » auctores Brunonem et Landuinum nominat, » cumque originem, institutum ac mores Car- » tusianorum accuratissime describat, nullam » mentionem canonici Parisiensis facit, qui in- » ter solemnes inferias dicitur respondisse mor- » tuus. » Hæc ille, cujus totum dubium videtur verti circa silentium Petri et canonicatum damnati hominis. Sed et Renati Benedicti, et Massoni animadversiones non tanti fuere ponderis, ut potuerint impedire, quo minus summus Pontifex Gregorius XV, indicto per universam Ecclesiam sancti Brunonis festo, singulis annis a quibuscumque clericis et religiosis colendo, ejus Officium componi et a sacra rituum Congregatione recognitum et approbatum in Breviario Romano apponi (anno scilicet 1625) præciperet, cujus secundi Nocturni tres Lectio-

atque etiam a Massono in dubium fuisse vocata,

nes

AUCTORE
C. B.

Urbani VIII
jussu Brevi-
ario Romano
fuerat inser-
ta,

nes ex ejus Vita desumptæ sunt, quarum secunda totam hanc continet anastasim sub nomine cujusdam magistri, nulla facta specifica mentione doctoratus vel canonicatus.

188 Urbanus quoque octavus, Gregorii successor, novo decreto Officium sancti Brunonis cum narratione stupendæ historiæ Breviario Romano inseri voluit, ut testatur clarissimus Saussæius in Epistola didascalica his verbis : « Prodiit interim in lucem Breviarium Romanum, cui ex Urbani VIII decreto Officium sancti Brunonis recens insertum fuerat. In hoc narratio illa, brevi quidem, sed aperta continebatur serie. At Parisiensi Breviario tum recognoscendo ego cum aliis illustrissimi domini archiepiscopi et venerabilis capituli delegatis operam impendebam. Institerunt hac occasione Cartusiani Parisienses, ut sancti Brunonis festum ac Officium die ejus natali consignaretur, siquidem in Breviario nostro hactenus locum non habuerat. Honestæ eorum postulationi visum est concedendum. Ascriptus fuit igitur sanctus Bruno Lutetianis Fastis, sed eo pacto, ut narrationis prædictæ in Officii ejus lectionibus neutiquam mentio fieret, quam suppressam paulo post etiam videre licuit in Romano divinorum Officiorum codice. » Hæc ille, in cujus verbis detegitur vera totius discordiæ causa, quam diximus supra, nullam aliam fuisse, præter mentionem de canonicatu factam in quibusdam hujus historiæ narrationibus.

ex eodem
deinde

189 Posthac, revolutis aliquot annis, Joannes Launoius ultimam doctoratus lauream recte ambiens, typis edita thesi, palam, stimulante Marsya viro doctissimo, in scholis theologicis asseruit, « Quidquid de defuncti doctoris trina e feretro emissa voce vulgatum fuerat, esse totum fictitium et commentitium, denique anilem fabulam. » Astantibus placuit : nam Non hoc ista sibi tempus spectacula poscit.

Non inde tamen, (ut vera sanaque loquamur) sed ex aliis excellentis eruditique ingenii datis specimenibus cupita merito donatus est laurea. Qui, sibi complacens ex approbata contra redi-vivi historiam thesi, hanc validiori stabiliturus argumentatione adiit Romam. Ibi, quibus potuit, viis et laboribus institit, ut illud prodigium e Romani Breviarii lectionibus absunderetur, simulans maxime ex eo, quod in acceptatione festi sancti Brunonis Parisiis actum fuerat, clerum et Cartusienses Parisienses id expetere. Hæ sunt artes, quibus ad id obtinendum eum fuisse usum, ei exprobrat (pag. 114 et 115) auctor (*Theophilus Raynaudus nimirum*) Herculis Commodiani his verbis : « Et potuit, » inquit, « recisioni illi facilitatem accersere, quod tu, » qui præsens aderas, quibus nosti artibus, et præsertim magno fragore Parisiensis cleri et academix infamiam, et abs te conficta civitatis regix vota, ut ea narratio, etiamsi vera esset, præteriretur, urgebas. Hoc postremum docuerunt litteræ tuæ. Priora, quæ germanissimam mutationis (in Officio nimirum S. Brunonis factæ) causam continent, et aliis et mihi sapientissimus e Congregatione rituum theologi liquido confirmavit. » Et paulo post : « Dicendum alibi, quis te Parisiensis Romæ ju-verit, faciens ut persuasum haberetur, Patres Cartusianos expunctionem hujus narrationis e Breviario expetere etc. »

190 Qui sacræ rituum Congregationi præ-

erant, totius Breviarii jussu Urbani VIII, qui ta-
men antea (vide num. 188) Officium S. Brunonis, *fuit expuncta quod tamen idcirco.*
doctoris Parisiensis anastasim complectens, Breviario Romano inseri jusserat, tunc incumbentes recognitioni, viri religiosi et incorruptæ integritatis, non Launoii artibus decepti, sed sapientioribus inducti rationibus, non hujus solum historiæ narrationem, sed et egregiam illam piissimamque fidei confessionem, ab ipso Brunone morti proximo prolatam et tertiæ secundi Nocturni lectioni jussu Gregorii XV insertam, simul ex eodem Breviario, sicut et multa alia ex aliis aliorum Sanctorum lectionibus expungi curaverunt. Hi postea a Christophoro Puteano, Cartusix Romanæ Priore, nomine reverendi Patris Cartusix Prioris et totius Ordinis ministri generalis, oblato libello supplici, interrogati de hujusmodi recisione tale dederunt responsum, teste Theophilo Raynaudo, « Mentem sacræ Congregationis numquam fuisse, im-probare aut in dubium vocare narrationis hujus veritatem; sed consultius visum esse, eam expungere, quod mos ecclesiæ ferat, in sacris Officiis Sanctorum, qui religiosas familias instituerunt, recensere eorum Vitas, non causas, ex quibus ad instituendum Ordinem suum fuerint impulsæ. » Et post pauca addit, a viro sapientissimo, Romæ tunc morante accepisse : « Cum aliunde breviantæ essent lectiones Officii sancti Brunonis, nihil occurrisset, quod minori incommodo removeri posset. » Cæterum sacram Congregationem de convellenda ejus narrationis veritate, vel de ea depretianda ne cogitasse quidem. »

191 Non absimile quid paulo ante testatus fuerat Bartoldus Nihusius, scribens ad amplissimum virum Andream Saussæium (*adi, quam didascalica hujus Epistola, Colonia Agrippinæ anno 1645 excusa in fronte præfert, Epistolam*) his verbis : « Sciscitatus fui Romæ per Janum Nicium Erythræum e sacra Congregatione, quæ Ritibus dirigendis invigilat ac præest, quid illa censeret. Et ecce, respondetur, nequaquam istud, quod diximus, e Breviario summotum, quod judicaretur esse fabulosum, sed alia de causa. » Hæc autem causa diserte ac liquido proditur in libro, in Vaticana bibliotheca asservato, de Rebus in Romani Breviarii recognitione mutatis; ubi inter acta congregationis, habitæ die Jovis xvi Januarii mdcxxx, hoc decretum legitur : « Fuit resolutum, quod de lectionibus S. Brunonis amoveatur illud, quod ponitur fuisse causam suæ conversionis ob majorem brevitem, et quia nihil facit ad sanctitatem S. Brunonis. » Hæc ex citato libro desumpta sunt ab erudito viro Emanuele Schelstratio ejusdem bibliothecæ Vaticanæ præfecto, ad instantiam V. P. procuratoris generalis Ordinis nostri, a quo et ad nos nuper transmissa sunt. Non igitur, quod fabulosa censeretur, uti conabantur persuadere, qui correctionem urgebant, hæc historia e Breviario Romano expuncta est, sed ob majorem brevitem, et quia nihil faciebat ad sanctitatem sancti Brunonis. Nec propterea sacræ Congregationis mens fuit prohibere, ne, qui vellent, eam suis Breviariis insererent.

192 Quam ob rem postea, nempe annis mdcxlviii et mdccli Breviariis Lutetiæ Parisiorum editis « Apud societatem typographicam librorum Officii ecclesiastici, ex decreto Concilii Tridentini imprimendorum, » restituta est,

quod falsa
putaretur,

F

factum non
esse,

A est, nullo reclamante. Hæc necessario præfanda duximus, ut lector præmoneretur, non debuisse a doctore Launoio asserti, e Lectionibus sancti Brunonis solummodo deletum fuisse, quidquid ad illud prodigium spectabat, aliamque nullam potiore causam summovendi aliquid e Breviario ecclesiasticis præscribi regulis, præterquam deprehensam falsitatem; quandoquidem, ut jam vidimus, celeberrima illa Corporis et Sanguinis Christi in Eucharistia professio, a sancto Brunone facta sub mortem, ab ipsis sacræ Congregationi præpositis etiam sublata est, quam nemo ita vecors erit, ut sentiat idcirco deletam fuisse, quod falsa sit, ut prudenter ante nos monuit Joannes Columbi Societatis Jesu, in sua scilicet, in qua præterea num. 94 et seq. nonnulla, quæ verbis jam recitatis Annalium Cartusiensium libri quarti auctor anonymus, in medium adducit, de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 8 sic scribens: Idem (Romani sacræ rituum Congregationis) censores sustulerunt e Breviario celeberrimam illam Corporis et Sanguinis Christi in Eucharistia professionem, a Brunone factam sub mortem, quam nemo ita vecors erit, ut sentiat idcirco delevisse, quod falsa sit; qui enim Turre in Calabria morienti astiterant, scripserunt ad socios in Cartusia commorantes, et alios toto orbe monachos morituros in hæc verba locutum esse: « Credo panem et vinum, » quæ consecrantur in altari, esse post consecrationem verum corpus Domini nostri Jesu Christi et verum Sanguinem. »

indubitatum
apparet, etsi
interim,

B 193 Hæc Columbius, et post hunc Cartusianus anonymus proxime laudatus; e quibus sane, aliisque a posteriori hoc scriptore supra adductis, luctuosum doctoris damnati historiam, quod falsa putaretur, e Breviario Romano non fuisse sæculo præterito expunctam, indubitatum apparet. Verum, etsi id ita sit, reliqua tamen omnia, quæ verbis recitatis idem Cartusianus anonymus tradit, veritati tam certo non consonant. Ac primo quidem, quod ad scriptores, Parisiense doctoris ad tempus redivi prodigium in dubium revocare primum aggressos, pertinet, perperam verosimilius hos inter Renato Benedicto locum primum, Massono dumtaxat secundum concedit. Etsi enim C commutarit, suos tamen Francorum Annales, in quibus animum illa de re dubium declaravit, anno 1578 in lucem typis emisit, cumque Renatus Benedictus arti criticæ parum dederit, verosimilius apparet, e Legendæ, num. 186 laudatæ, editionibus, non priori, quæ anno 1577, ipsomet curante Renato, prodit, sed posterioribus dumtaxat, anni nempe 1585, solique penes me exstanti anni 1595, quas alii curavere, Notulam, num. 186 memoratam, in margine fuisse adjectam. Deinde vero, cum de Lectionibus S. Brunonis illud, quod conversionis ejus causam fuisse ponitur, anno 1651, uti e verbis, num. 191 datis, intelligitur, e Breviario Romano fuerit amotum, non satis capio, qui iter, quod Launoius, ut idipsum e Breviario expungendum curaret, Romam suscepit, differri etiam, ut verbis num. 189 recitatis fit, possit in tempus, quo is damnati doctoris Parisiensis historiam, veluti commentitiā ac anilem fabulam jam traduxerat thesi publice proposita, quod anno circiter 1655 factum, ipsemet innuit in Præfatione, quam suæ de vera causa secessus S. Brunonis in eremum anno 1646 typis primum datæ Dissertationi præmisit. Adhæc etsi Gregorius XV, cum sacra Rituum Congregatio S. Brunonis Offi-

cium, doctoris Parisiensis anastasim complectens, anno 1622 approbasset, anno sequenti, ut de eo Officium semiduplex ab omnibus ubique fidelibus recitari libere ac licite possit, data Bulla concesserit ac indulserit, illud tamen Officium Breviario Romano inseri, primus jussisse videtur Urbanus VIII, uti ex Tractatu a Patribus Cartusianis hujatibus mecum communicato intelligo.

194 Alia minoris momenti, quæ in supra recitata Cartusiani anonymi verba observari adhuc possent, omitto et progredior modo ad scriptores præcipuos, jam memoratis adjungendos, tam qui doctoris Parisiensis, quæ Sanctum nostrum in Cartusiæ eremum pepulerit, anastasim improbarunt, quam qui contra tulari eandem, ut veram, contra Launoium sunt conati. Ac primo quidem, cum hos inter sint nonnulli, qui mihi, utpote, hactenus inediti, ad manum non sint, et tamen ab anonymo Annalium Cartusiensium Libri quarti auctore memorentur, ipsa vel idcirco scriptoris hujus verba, huc spectantia, transcribo. Sic habent: Inter eos, qui fabulosam non esse doctoris Parisiensis, sese damnatum e feretro vociferati, historiam, probare sunt conati, primas facile mereretur Franciscus Ganneronius, monachus Montis-Dei eruditissimus, si Opus suum ineditum hactenus inter privatos parietes non latuisset. Hic, ubi audivit, Launoium publica thesi proposita nisum fuisse probare; omnia esse fictitia, quæ de homine damnato hactenus vulgata fuerant, arrepto calamo Tractatum satis amplum scripsit, quem, « Vindiciæ geneseos » Cartusiensium » inscriptum, misit in Cartusiam anno MDCXL. Aliquot post annis Andreas Saussæius, edito Martyrologio Gallicanæ ecclesiæ primum celebris, causam nostram tutatus, objectiones adversariorum nonnullas diserte elisit scripta illa doctissima ad Bertoldum Nihusium Epistola, quam ipse Nihusius Colonia Agrippinæ anno MDCXLV typis dedit sub inscriptione Epistolæ Didascalicæ. « In ea se, licet » suppresso nomine, impugnatum sentiens Lau- » noius Dissertationem edidit anno MDCXLVI. » De vera causa secessus S. Brunonis in eremum. Launoio statim reposuit Theophilus Baynaudus Soc. Jesu, sub nomine Honorati Leotardi inscripto libello, « Hercules Commodianus. » Haud diu post archangelus Monchozon, professor Cartusiæ Tolosanæ, grande volumen exaravit, R. P. Pegonio Majoris Cartusiæ Priori dicatum, cui hunc titulum præfixit: « Cartusianus » Alitiphilus *, pro avita decertans traditione » de institutione Ordinis Cartusiensis. »

AUCTOR
C. B.

ut etiam ab
aliquibus, hic
recensitis,
propugnata

E

F

* Alethophilus

strenue fuerit
ab omnibus
non admittatur
ut certa,
nec ipse Pa-
pebrochius,

195 In hoc volumen non solum rationes et argumenta præfatorum auctorum, sed et eorum tractatus integros, de verbo ad verbum exscriptos, congescit, multis nihilominus additis ex ingenio suo exquisitis rationibus. Latet etiamnum hoc Opus, nobis fere solis notum. Denique Joannes Columbi Soc. Jesu novissimus omnium athleta surrexit, qui recenti Dissertatione, de Cartusianorum initiis edita anno MDCXLVIII nova validaque argumenta certissimasque auctoritates prioribus superjecit. Ista Cartusianus anonymus, qui etsi, a Columbio nova validaque pro doctoris redivi historia firmanda adducta fuisse argumenta, non immerito asserat, talia tamen hæc non fuere, ut ab omnibus assensum extorserint. Ac inprimis quidem Mabillonius in Operibus suis loco non uno Historiam illam, si non pro commento seu fabula, pro narratione equidem habet admodum incerta ac dubia. Nec ei magis favent

AUCTORE
C. B.

favent, qui post Mabillonium scripsere, Historiæ litterariæ Franciæ auctores, alique eruditi, qui editis in lucem Operibus suam de prodigioso illo erentu opinionem vel obiter dumtaxat, vel ex instituto quodammodo declararunt. Licet autem Papebrochius in Conatu Chronico-historico part. 1, pag. 52 num. 17 scripserit, Columbius pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testes habere ab anno MCCCCLXXXI, MCCCCLXXXIII, MCCCXIII, imo MCCCCLXXXVIII et MCL; sic ut ultimus solum distet XLIX annos a morte sancti Fundatoris, obita anno MCL, hincque de eo, ut de ipsa dicta historia nihil dubitante, Janningus in sua pro Actis Sanctorum Apologia, anno 1685 typis vulgata, amicæ Expostulationis num. 24 locutus fuisset, ipse tamen postea Papebrochius in suis ad Exhibitionem errorum Responsionibus, anno 1697, editis, articulo 13, § 20, ea scribit, quibus sese, etsi etiam, quæ Janningus loco mox cit. dixerat, confirmet, omnis circa historiæ illius veritatem scrupuli expertem non esse, indicare videtur.

cujus aliquot
verba hic re-
citantur,

B

196 Sic enim ibidem num. 291 scribit: Hæc duo testimonia (e tabulis foundationis Cartusiæ, anno 1084 signatis et e Grandimontensi, qui anno 1113 exaratus sit, codice a Polycarpo de la Riviere allegata) si subsisterent, nihil video, quid ultra requiri possit ad summam certitudinem; sed silentium Columbi, triginta annis post Launoyum scribentis eumque refutantis, neque duo ista producentis, suspectam mihi facit Polycarpi fidem, et Theophili, si eum transcripsit, credulitatem. Igitur, velim nolim, cogor Launoyum inspicere, et pag. cxxxv lego, quod in allegata « charta ne unus quidem apex est de » doctore vel canonico Parisiensi, » quod ipsum « ingenue professus est Prior generalis requi- » situs. » Et pag. cxxxvii « In Grandimontensi » Chronico ad annum cxv, quo pagina vacabat, » diverso caractere recentique manu, in loco » non suo, scriptum est, quod sequitur. » Parisiis horribile spectaculum contigit etc. « prout » vidimus ipsi. » Hæc ille. Unde causa habetur, cur testimonia istæ contempserit Columbus, Polycarpi malam fidem tacite agnoscens; et cur ego nihil de illo, nihil de Theophilo sciens, contentus fuerim tantisper iis, quibus utitur Columbus; donec tempus exigat ex professo tractare argumentum istud, et Launoyi ad testimonia reliqua responsiones examinare. Interim fortassis alii, quam Polycarpus, sinceriores multo plura atque antiquiora, ipsique rei gestæ viciniora invenient, quam invenit Columbus, licet tota totius Ordinis diligentia adjutus; ut Launoyi contradictio (sicut optamus) penitus dissolvatur, et ex omnium animis aboleatur dubitatio de veritate istius historiæ.

omnis circa
illam scrupuli
expers videat-
ur.

197 Hactenus Papebrochius, qui cum sese iis, quibus damnati doctoris historiam Columbius probare nisus est, fuisse tantisper, donec res ex professo examinaretur, contentum, scribat, pluraque adhuc ac antiquiora, quam a Columbio fuerint inventa, testimonia, quo Launoyi contradictio penitus dissolvatur, et ex omnium animis dubitatio de istius historiæ veritate aboleatur, alleganda speret, sese omni circa hanc scrupulo expertem non fuisse, satis indicare videtur. Nec scio, an propense adeo, ac nihilominus facit, in opinionem eorum, qui horrendum doctoris rediri, damnatum sese proclamantis, spectaculum veris historiis accensent, fuisset iturus, si quæ, cum hæc scriberet, ad summam huic fidem con-

ciliandam antiquiora, quam adducta a Columbio, D testimonia fortassis invenienda putabat, ad nostrum usque tempus inventum non iri prævidisset, contraque, ut modo factum, detegendum scivisset, quinque primorum Cartusiæ Priorum Chronicon, seu Tractatum de narratione historiæ inchoationis et promotionis Ordinis Cartusiensis, quem Columbius ac post eum Papebrochius anno circiter 1150, seu annis fere dumtaxat quinquaginta post S. Brunonis mortem scriptum existimavit, certo ante sæculum tertium decimum, aliquot annis jam inchoatum, scriptum non esse, uti quæ num. 12 et seqq. in medium adduxi, sufficienter ostendunt. Verum quaecumque sit, quod de luctuosa doctoris damnati narratione Papebrochius tulit, judicium, id nos, quo minus libere in hujus veritatem inquiramus, impedire non debet. A scriptoribus itaque, qui illam duobus sæculis proxime elapsis vel utcumque improbare, vel contra tutari sunt conati, ad scriptorum antiquiorum pro eadem testimonia progredior, adducamque non solum antiquiora, qualia Columbius, verum etiam, quæ a sæculi quarti decimi ac sequentis scriptoribus data sunt, minus antiqua, idque tum quod infra usui subinde sint futura, tum maxime quod ita factum inveniam ab anonymo Annalium Cartusiensium libri quarti auctore, a quo ne hic deflectam, ratio potissimum num. 185 in fine data suadet.

E

§ XI. Scriptorum Cartusien- sium sæculo xvi antiquio- rum de doctoris Parisien- sis, qui damnationem suam e feretro publice aperuerit, anastasi testi- monia referuntur, et quid de adjunctis, huic post adjectis, censendum.

Non omnes, qui horrendum Doctoris Parisien-
sis, damnatum sese, e feretro vociferati, specta-
culum in litteras misere, Ordinis Cartusiensis
scriptores iisdem illud adjunctis vestitum ob oculos
posuere, hincque nec inter eos, a quibus hodieque
creditur, in modo, quo factum sit, satis
convenit. Alii enim ex his publice illud in ecclesia
aut saltem ingenti coram circumstante hominum
multitudine, alii contra privatim in aula domus
defuncti, solis hujus, e quibus Bruno, ejusque
aliquot socii fuerint, amicis presentibus, evenisse
volunt. Alii iterum una eademque die, unoque
item ac eodem recitationis Officii tempore vocife-
rationes infelicis doctoris tres diversas rediisse
affirmant; alii contra singulis vociferationibus
singulos dies attribuunt. Et vero si memoratum
spectaculum non publice coram ingenti populi
multitudine, sed intra privatos domus defuncti
parietes evenerit, nec tribus diebus diversis, sed
una eademque doctoris infausti voces redierint,
non erit sane, cur constans scriptorum omnium
coævorum de memorabili adeo historia silentium
magnopere sit mirandum, sicque, ob quam hæc
difficillima creditu apparet, difficultas gravissima
evanesceat. Verum cum scriptores longe plures,
horrendum illud doctoris damnati spectaculum
publice in ecclesia aut saltem coram ingenti ho-
minum multitudine factum, scribant, quamnam
ii fidem

Prodigium,
quo doctor se
damnatum,
vociferatus
sit,

F

A *ii fidem hac in re mereantur, seu an sat credibilis verosimilisque videri queat eorum narratio, primo inquiram, postea eorum, qui rem intra privatos domus defuncti parietes evenisse, statuunt, opinionem discussurus. A scriptorum Cartusiensium antiquiorum, qui horrendum eventum coram ingenti hominum multitudine contigisse, memorie prodidere, testimoniis recensendis, servato, quo lata sunt, ordine chronico, duco initium, aliorum infra, qui Cartusienensis Ordinis non sunt, relaturus.*

publice factum esse, anonymus

199 *Etsi primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici seu Tractatus de narratione historiae inchoationis et promotionis Ordinis Cartusienensis auctor tam antiquus, ac Columbius (adi num. 12 et tres seqq.) in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione putarit, non sit, ceteris tamen omnibus, qui doctoris ad tempus redivivi historiam litteris commendarunt, communi opinione, etsi id ob loco proxime cit. dicta infraque de Cartusiano Majorevensi dicenda omnino certum non sit, antiquior habetur. Ante reliqua itaque omnia suppeditatum ab eo hucque spectans testimonium integrum, quod id hic subinde ante oculos haberi debeat, ex antiquiori Sancti Vita, Commentario huic, ut jam monui, ante duas alias minus antiquas subdenda, huc transcribo. Sic habet: Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXII, vel circa illum, dum solemne studium floreret Parisiis præcipue in Philosophia et Theologia et Jure canonico, sicut generaliter consuevit, tale prodigium ibi dicitur accidisse. Quidam enim doctor præcipuus, et vita, ut videbatur, fama atque doctrina et scientia inter omnes doctores Parisienses excellenter honoratus et mirabiliter gratosus, gravi et ultima infirmitate præventus, non diu decumbens diem clausit extremum. Cumque tota die, qua defunctus est, more Parisiensi in aula, funere in feretro decumbente, fuissent continue decantata divina Officia, in crastino mane, congregata ibidem universitate Parisiensi tam scholarium quam doctorum, ut tam honorabili viro solemnem et honorabilem præberent funeralis Officii sepulturam, cum reverendi viri feretrum, in quo funus jacebat, vellent elevare ad ecclesiam deferendum, subito, cunctis stupentibus, qui mortuus videbatur et erat, elevato capite, resedit in feretro, et, omnibus audientibus, alta et terribili voce clamabat: « Justo Dei judicio » accusatus sum, » et, hoc dicto, caput deposuit, et decubuit mortuus, sicut prius.*

B *mentario huic, ut jam monui, ante duas alias minus antiquas subdenda, huc transcribo. Sic habet: Anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXII, vel circa illum, dum solemne studium floreret Parisiis præcipue in Philosophia et Theologia et Jure canonico, sicut generaliter consuevit, tale prodigium ibi dicitur accidisse. Quidam enim doctor præcipuus, et vita, ut videbatur, fama atque doctrina et scientia inter omnes doctores Parisienses excellenter honoratus et mirabiliter gratosus, gravi et ultima infirmitate præventus, non diu decumbens diem clausit extremum. Cumque tota die, qua defunctus est, more Parisiensi in aula, funere in feretro decumbente, fuissent continue decantata divina Officia, in crastino mane, congregata ibidem universitate Parisiensi tam scholarium quam doctorum, ut tam honorabili viro solemnem et honorabilem præberent funeralis Officii sepulturam, cum reverendi viri feretrum, in quo funus jacebat, vellent elevare ad ecclesiam deferendum, subito, cunctis stupentibus, qui mortuus videbatur et erat, elevato capite, resedit in feretro, et, omnibus audientibus, alta et terribili voce clamabat: « Justo Dei judicio » accusatus sum, » et, hoc dicto, caput deposuit, et decubuit mortuus, sicut prius.*

quinque primorum Cartusiae Priorum Chronici auctor,

200 *Qua voce cuncti attoniti et territi deliberraverunt, ipso illo die nullo modo fore sepeliendum, sed usque in crastinum reservandum. Mane ergo sequenti, cum multitudo maxima convenisset, et dictum funus, sicut prius, vellent ad ecclesiam deportare, defunctus, sicut prius, elevato capite, dolorosa et terribili voce intonuit: « Justo Dei judicio judicatus sum. » Quam vocem multitudo, quæ aderat, clare intelligens et audiens stupuit plus quam prius, et alterutrum conquirentes, quid sibi vellent innuere tam insoliti et inexperti defuncti clamores, adhuc determinaverunt, ipsum ad aliud crastinum usque nullatenus tumulandum. Tertio vero die cum propter ista prodigia fere tota civitas convenisset, et funus, cunctis præparatis, vellent ad tumulum deportare, defunctus, sicut prius, jam tertio altissimo et mœstissimo clamore personuit: « Justo Dei judicio condemnatus sum. » Qua horribili sententia audita, quasi omnes immenso fuerunt timore et tremore percussi,*

Octobris Tomus III.

certi facti de condemnatione tanti viri, qui inter alios et super alios videbatur honestate vitæ, claritate famæ, dignitatis excellentia et multiplici scientia ac sapientia præfulgere. Ea tempestate erat ibi magister Bruno, natione Theutonicus, de civitate Colonia, non obscuris parentibus natus, ecclesiæ Remensis canonicus et ibidem scholarum magister in Theologia, qui suprascriptis vocibus salubriter territus atque compunctus allocutus est quosdam socios ibi præsentibus infra scriptis vel similibus verbis: Eia carissimi, quid faciemus? Omnes simul etc. *Annalium Cartusiensium libri quarti auctor anonymus idem huc jam transcriptum testimonium, prout id in codice Thuaneo, voces nonnullas a vocibus, quibus hic exprimitur, diversas, rei tamen substantiam non immutantes, usurpante, exstat, in opus suum intulit, cumque deinde dictum auctorem anonymum, e quo illud transcribit, magnæ apud omnes, ut Commentarii hujus initio etiam monui, subsecutos Ordinis Cartusienensis scriptores auctoritatis fuisse, observavit, nonnullos ex his etiam recenset.*

201 *Ac primum quidem eos inter locum Bosoni, Cartusiae Priori, concedit his verbis: Inter hos, qui scilicet primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici, aut, si mavis, Cartusiani anonymi, qui id composuit, auctoritatem magni fecerunt, primus prodeat Boso Prior Cartusiae, vir non vulgaris Sanctitatis, quam etiam Deus miraculis manifestavit. Hic, ut jam diximus, in Tractatu « de Origine et veritate perfectæ Religionis, » hactenus perperam Guilelmo de Hyporegia attributo, ut suo loco probabimus, integrum nostri anonymi Chronicon cum narratione ejusdem prodigii (anastaseos scilicet doctoris Parisiensis) retulit iisdem verbis, paucis tantum omissis vel mutatis, sed non essentialibus. Et ut ipse ostenderet, quantam fidem apud omnes illius auctor obtinere mereretur, primum hortatur suum lectorem, ut « Tractatum sequentem de narratione historiae inchoationis » et promotionis Ordinis Cartusienensis non negligat ad ædificationem scribere, vel legere, » vel audire. » Ita ille, Tractatum De Origine et veritate perfectæ religionis, quem, ut supra docui, Columbius noster Guilelmo de Elbura seu de Hyporegia adscribit, Bosoni apertissime tribuens. Hinc, cum ex argumentis, quibus Tractatus ille Bosoni attribuendus probaretur, aliquid forte pro tempore, quo quinque primorum Cartusiae Priorum Chronicon scriptum sit, propius determinando colligendum sperarem, in hæc data ad Cartusianum Parisiensem, num. 28 supra laudatum, epistola inquisivi, huicque, cum ea de re ad Cartusiam litteris recurrisset, fuit responsum, argumenta quidem illa ignorari, sed nihil interesse, cum dictus Tractatus, utut Guilelmo de Hyporegia attribueretur, Bosoni etiam, utpote sub cujus auspiciis hic illum equidem elaboravit, quodammodo possit adscribi.*

202 *Ab hoc responso non multum abhulit Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor num. 22 hujus Operis sui sic scribens: Neque a Patrum (qui, quæ ad Ordinem suum Cartusiensem spectabant, non publicarant) tramite deflexisset Boso, nisi ad suum Institutum a quorundam alterius Ordinis religiosorum calumniis vindicandum hujus humilis ac sancti silentii leges tamdiu servatas violare coactus fuisset edito tractatu fusissimo, sive suo marte, ut equidem volunt,*

68

sive

AUCTORE
C. B.

E
uti etiam, qui hunc deinde sunt secuti, seu Boso,

F

seu Guilelmus de Hyporegia, Cartusianus Majorevensis,

AUCTORE
C. B.

sive suo jussu, usus nempe calamo Guillelmi de Hyporegia, Cartusien-
sis Itali, viri docti, quem tribus circiter ante suum obitum annis ad majorem Cartusiam evocaverat. Hunc Tractatum inscripsit « De origine et veritate perfectæ religionis ad defendendum Ordinem Cartusien- » sem. » Ita ille; verum quiscunque demum Tractatus illius auctor sit, is equidem quinque primorum Cartusiarum Priorum Chronicon magni fecit, ac proin transcriptum ex hoc doctoris Parisiensis prodigium, utpote ad quod legendum aut scribendum lectorem etiam hortatus sit, calculo suo approbavit. Ad alios modo, qui id pariter fecerunt, sermonem converto. Columbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 56 sic scribit: Cartusianus Majorevensis Tractatum brevissimum scripsit cum hoc titulo: « Quo- » modo Ordo Cartusien- » sumpsit exordium. » In eo sequentia verbatim continentur. « Ventum » est ad hoc, ut defuncti corpus poni deberet » in sepulchro. Circumstantibus igitur clericis, » qui defunctus erat, clamavit dicens: Justo » Dei judicio accusatus sum, etc. Sequenti igitur die etc. iterum clamavit mortuus et ait, » Justo Dei judicio judicatus sum etc. iterum » clamavit, Justo Dei judicio condemnatus » sum etc. Erat autem tunc temporis quidam » magister in Theologia, nomine Bruno, magnæ sanctitatis etc. ».... Ipse Tractatus ab auctore suo dicitur scriptus « Anno millesimo » ducentesimo nonagesimo octavo. »

Cartusie Majoris chronologus anonymus,

205 Quare cum, quanto ante annum 1515 temporis spatii primorum quinque Cartusiarum Priorum Chronicon concinnatum sit, definiri sat certo, ut supra docui, haud queat, hujus forsitan auctor ante jam laudatum Cartusianum Majorevensem seu ante annum 1298, quo hic ipsemet, sese scripsisse, declarat, scriptioni manum non admoverit. Utut sit, hujus equidem testimonium binis aliis, quæ ex primorum quinque Cartusiarum Priorum Chronico, et Bosone, seu, si maris. Guilielmo de Hyporegia jam adduci, idcirco postpono, quod horum equidem priori ex communi opinione sit recentius, itaque ab Annalium Cartusiensium libri quarti auctore factum inveniam. Hic porro, ubi Cartusiani Majorevensis testimonium e Columbio breviter memoravit, ita subjungit: Alter quoque anonymus Cartusianus, qui vivebat sub Elizario Priore Cartusiarum circa annum 1560, et Chronicon ejusdem scripsit, sive potius præfatum (de quinque scilicet primis Cartusiarum Prioribus) Tractatum vel Chronicon de exordio Ordinis Cartusien- » sis continuavit et ampliavit, eandem historiam iisdem verbis narravit, interjectis tamen aliquibus parenthesibus mutatisque hisce verbis, nempe AULA et ECCLESIA. Nam ubi vetus auctor habet in AULA, ille recens posuit in ECCLESIA; et ubi apud Priorem fit mentio ECCLESIAE, apud posteriorem legitur SEPULCHRUM. Unde patet scriptores plerosque circumstantias historiarum sæpissime accommodare ad usum temporis, quo scribunt. Hunc vero auctorem vidisse citatum illud chronicon de exordio Ordinis Cartusien- » sis colligimus ex his verbis sub initium Præfationis: « Et licet primi quinque » Priores hic inferius descripti in pluribus chronicis reperiantur, tamen successores eorum » etc. » Cum dicit, « in pluribus Chronicis, » videtur etiam innuere, se habuisse Tractatum Bosonis, cui præfatum Chronicon inseritur, ut diximus. Ab hoc scriptore diversus non videtur, quem ante circiter 1590 scripsisse, Co-

lumbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 54 docet, Cartusiarum Priorum chronologus, aut, si res secus habeat, debet hic pro proxime hic illi adjuncto haberi inter scriptores Christianos, qui Parisiense doctoris redi-vivi prodigium memoriæ prodidit.

204 Horum modo ex Cartusiano nostro anonymo seriem prosequor. Henricus Kalkar, doctor quondam Parisiensis. Prior Cartusiarum Coloniensis et Argentinensis, et per plures annos diversarum provinciarum visitator et commissarius, abdicatis omnibus officiis, cum se recepisset in solitudinem, inter plures, quos edidit, libros unum conscripsit « De ortu et progressu Ordinis » Cartusien- » sis, » cujus multa exemplaria asservantur in bibliothecis Coloniensis et Divionensis Cartusiarum, ac civitatis Basileensis et alibi. In hoc tractatu hujus damnati miserum exitium concisioribus comprehendit verbis, ut sequitur: « Sed ecce in tenebrosis, ex perfidia maxime, » illis ecclesiæ quassationibus... Dei misericordia nova lux per fidem est exorta Parisiensibus, apud quos pro tunc concursus fuit studentium omnium, quæ sub christianismo sunt, » nationum; de illo scilicet quadriduano mortuo, » qui, factis pro se una die funeralibus, secunda » die sepeliendus ad justum se Dei judicium » vocatum, tertia judicatum, quarta clamavit » damnatum, prout hoc apud Cartusienses communiter reperitur scriptum. Hoc enim terribile factum et prodigiosam resurrectionem » mortuorum, et futurum judicium audientibus » tunc et videntibus, quorum post hoc de hoc in » omnem terram exivit sonus eorum, fidelissime » docuit expectandum; suo horrore timorem » incutiens et terrorem, omni homini pœnitentiam agendam statumque et vitam emendandum. » Et post pauca « Vir enim venerabilis » Bruno nomine, tunc præsens, animadvertens » clamores illos Parisienses non illi damnato ad » salutem fuisse, sed sibi et aliis coaudientibus » datos pro mutatione status et vitæ etc. » Hæc Kalkar, qui cum obierit octogenario major, hanc historiam jam didicerat, aut discere potuerat ante annum mcccxl, neque ut recens ab otiosis hominibus inventam, cum dicat, eam se enarrasse, prout hoc apud Cartusienses communiter reperitur scriptum; id est, apud Cartusienses, sive in Cartusiensium per Galliam, Germaniam, Hispaniam, Angliam et alias regiones domibus. Neque solum apud Cartusienses, sed et apud externos quosque, quandoquidem inferius ostendemus, hanc historiam jam ab aliquot auctoribus Anglis scriptam fuisse ante annum mcccclxx.

205 Hermannus Steenkenius sive a Petra, patria Scutdorpæus, Henrici Kalkaris coævus, professus Cartusiarum Diestensis circa annum mcccxc, et deinde domus Trevirensis, prout hæc ferebant tempora, per multos annos Vicarius monialium Brugensium, apud quas non sine sanctitatis opinione obiit anno mcdxxxviii in tractatu super Oratione Dominica, quem Joannes de Westphalia typographus anno mcdlxxxiv prælo excudit, de tanto spectaculo dat testimonium in hæc verba: « Similiter fuit de illo mi- » sero magistro regente Parisiis in Theologia, » de quo legitur in Chronicis Cartusiarum: Qui » cum esset magnæ scientiæ, ac bonæ et sanctæ » vitæ putaretur, obiit circa annum mclxxxii, » ad cujus exequias cum pene universitas » magistrorum et scholarum convenisset, et » sepeliri deberet, clara voce, cunctis audien- » tibus

Henricus
Kalkar,

Hermannus
a Petra,

A » tilus, dixit : « Justo Dei judicio accusatus » sum. » Sequenti die multo pluribus congregatis dixit : « Justo Dei judicio judicatus » sum. » Quapropter reservatus usque ad alium diem, cum tota civitas convenisset, dixit coram omnibus : « Justo Dei judicio condemnatus » sum. Ecce; qualiter ille falso et solum ap- » parenter lucens expulsus fuit de luce sua ad » veras tenebras. » Idem tractatus editus est Rotomagi anno mxxii per Richardum Goupil; sed perperam auctor appellatur Arnoldus, quem ex chartis capitularibus Ordinis constat appellatum fuisse Hermannum.

Aymar
Savelli,

206 Aymar Savelli professus Majoris Cartusiae, cujus procuratorem egit per annos viginti et amplius, ab anno videlicet mcdxxxviii ad mortem usque, quam obiit anno mcdlix, toto hoc tempore plures libros, quos Recognitionum vocant, scripsit vel scribi curavit. Inter quos unus adhuc extat scriptus anno mcdlv, in quo hæc nostra historia iisdem prorsus verbis, quibus habetur in veteri nostro auctore anonymo, exprimitur cum tali inscriptione ad frontem : « Quomodo Ordo Cartusiensis habuit origi- » nem. » Statimque post enarratam historiam sequuntur litteræ fundationis Cartusiae anni mxxxiv. Unde putamus, natum errorem D. Polycarpi de la Riviere, inter auctores, qui hujusmodi prodigii meminerunt, easdem litteras recensentis, contra quem propterea, velut malæ in scribendo fidei hominem, Launois paulo acrius invehi visus est.

Dionysius
Richelius,

207 Dionysius Richelius, vulgo dictus doctor EXTATICUS, qui inter nos floruit ab anno circiter mcdxxiii ad annum mcdlxxi, quo e vivis discessit, in tractatu, « De Præconio sive laude Cartusiensis Ordinis, » inter sua Opuscula sæpius edito de causa nostræ institutionis articulo primo hæc habet : « Agnitum plane atque famosum est miraculum illud resuscitati Parisiis mortui, in Theologia magistri, facietenus » virtuosus, grandique morum venustate forin- » secus decorati, qui altera obitus sui die ac » prima sui resurrectione erigens se in feretro » terribili protulit apparatu : Justo Dei judicio accusatus sum. Porro sequenti die terribilius ait : Justo Dei judicio judicatus sum. » Tertia autem die terribilissima voce deprompsit : Justo Dei judicio æternaliter sum damnatus. Cujus occasione prodigii Ordo cœpit » Cartusiensis. Vir quippe altæ considerationis » magister Bruno etc. » Cum dicit Dionysius : AGNITUM PLANE, addensque ATQUE FAMOSUM, clarius sole indicat, nullum omnino fuisse dubium tunc temporis, quo vixit, nempe anno mcdxxiii de dicto spectaculo, sed potius certissimum ac verissimum fuisse, cum illud ubique divulgatum esset; hæc enim vocabula AGNITUM PLANE et FAMOSUM significant. Quæ etiam congruunt his, quæ Henricus Kalkar, quem diximus supra jam claruisse anno mcccxl, dixerat, nempe hoc communiter reperiri scriptum apud Cartusienses.

Bernardus de
Igra

208 Bernardus de Egra, professus destructæ domus Lignicensis in Silesia, vir in divinis Scripturis studiosus et eruditus, ait Trithemius, Dialogum composuit anno mcdlxxxi « De laudibus et miraculis beatæ Mariæ Virginis, » impressum Lipsiæ anno mcdlxxxiii statim post mortem auctoris; in quo originem Ordinis Cartusiensis enarrat fere, prout legitur in Chronico

Cartusiae, quod ab altero anonymo, sub Elizario florente, conscriptum diximus. Henricus Arnoldi de Alveldia, qui, per quinque annos notarii munere in Basileensi concilio perfunctus, nomen Ordini dedit in Cartusia ejusdem urbis circa ann. mcdxxxvi, vixitque cum omni laude usque ad annum mcdlxxxvii, postquam regimen ejusdem domus annis triginta et amplius cum utriusque status maximo profectu tenuisset. Hic inter cætera suæ pietatis et doctrinæ monumenta, de quibus Petreius, reliquit etiam Vitam Sancti Brunonis, quam quidem non vidimus, sed eam asservari in bibliotheca urbis Basileensis, et in ea fieri mentionem damnati hominis, testatur reverendus pater Mabilonius in suo Itinere Germanico his verbis.

AUCTORE
C. B.

209 « In Minori Basilea, quæ majori jungitur ponte Rheni sublicio, ante motus Helveticos insignis Cartusia extabat, ex qua multi » codices in publicam illam, quam superius » descripsimus, bibliothecam transpositi sunt. » Duos tantum notare juvat, unum, qui Guigonis statuta continet, alterum, qui Vitam » sancti Brunonis, incipientem his verbis : » Quod Sapiens, exhortationis gratia dicit. In » fine hæc leguntur : Frater Ludovicus Moser, » monachus professus hujus vallis B. Margaretae Basileæ, Ordinis Cartusiensis, hunc transumpsit ex chalcographo patris Henrici de » Alveldia, ejusdem domus quondam Prioris, » anno mcdlxxxvi, xviii die Aprilis, anno præfati patris Henrici in Ordine Cartusiensium l. » Hæc idcirco notare visum est, quod in eo libello agatur de funere famoso illius doctoris » Parisiensis. » Hæc Mabilonius. Petrus Dorlandus, Henrici Arnoldi suppar, monachus integerrimæ vitæ, professus et olim vicarius Cartusiae Diestensis, in qua et piissime defunctus est anno mcvii, inter multas, quas posteris reliquit, elucubrationes Chronicon Cartusiense, septem distinctum libris, scripsit; quem noster Petreius notis illustratum vulgavit anno mcdviii. In eo hujus historiæ substantiam, mutato quidem stylo, retulit, sed nulla addita circumstantia, quæ differat ab iis, quæ reperiuntur in Chronico anonymi scribentis circa annum mcccxl, de quo supra. Nec etiam facit mentionem lectionis quartæ Vigiliarum pro mortuis, ut incaute, vel, labente memoria, credidit Launoys.

et Petrus
Dorlandus
memoriarum
produnt;

210 Atque hi Ordinis Cartusiensis scriptores sunt sæculo sexto decimo antiquiores, a quibus prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim memoriarum proditam invenio; hisce autem Dorlandus, utut sæculo sexto decimo jam currente vita functus, idcirco recte etiam annumeratur, quod sæculo anteriori præcipue floruerit, eaque, quæ de Brunone habet, litteris tunc verosimillime consignavit. Porro fuerunt etiam, qui prodigiosæ doctoris Parisiensis anastasis historiam adjunctis, quæ apud scriptores antiquiores jam recensitos non sunt, auferunt, hosque deinde sacri Ordinis Cartusiensis scriptores duo, Puteamus videlicet et Blomenvenna, qui sancti Patriarchæ sui Vitam sæculi sexti decimi initio ex instituto descripserunt, sunt secuti. An recte, ex dicendis patescet. Blomenvenna verba, quo ex hisce, facta cum anonymi antiquioris num. 199 et seq. jam datis collatione, quam illa adjuncta sint, pateat, modo huc transcribo. Sic habent : Factum est, dum optimis his studiis vir venerabilis Bruno insudaret

quorum nar-
ratio novis
adjunctis,
sub hic reci-
tato

AUCTOR
C. B.

insudaret temporibus S. Gregorii VII Romani Pontificis et Henrici IV imperatoris circa annum Salutis nostræ octogesimum secundum supra millesimum, cum in Parisiensi civitate solemne floreret studium, æque scholarium multitudine atque copiosa caterva doctorum solemniū abundans, ut tale in ea horrendum memorandumque seculis cunctis eveniret spectaculum. Quidam enim solennis doctor inter ceteros doctores præcipuus, scientia et moribus excellenter ornatus, ac præ ceteris honoratus, gravi quadem infirmitate præventus, lecto decumbens vitæ suæ diem clausit extremum. Cui cum solennes de more pararentur exequiæ, ad eum honorandum convenit magistrorum studentium et aliorum civium multitudo copiosa; quibus comitantibus et funus prosequentibus, defuncti corpus ad ecclesiam, in qua sepulturæ tradendum erat, delatum est, cumque ab invitatis ecclesiasticis, qui tum aderant, defunctorum solitum decantaretur Officium, ventumque esset ad eam Lectionem, quæ incipit, Responde mihi, surrexit, qui erat mortuus, et, elevato paululum capite, resedit in feretro, cunctisque videntibus et audientibus ac præ novitate rei stupentibus, alta et horrenda voce clamare cœpit, Justo Dei iudicio accusatus sum.

Vitæ Sancti,
per Blomen-
vennam scri-
ptæ,

211 Quo dicto, iterum decubuit; hii vero qui hæc audierant et viderant, non modicum, nec immerito, territi, decreverunt, consulte quidem et provide, sepulturam ejus in crastinum differendam, rei exitum præstolaturi. Die itaque sequenti, cum tantum spectaculum jam fuisset in tota civitate vulgatum, ad dictam ecclesiam convenit maxima et quasi innumera- bilis utriusque sexus populi multitudo, ubi reinceptis et inde continuatis exequiis, dum ventum est ad præfatæ Lectionis initium, idem defunctus, capite elevato, ut prius, clamare cœpit ac dicere, Justo Dei iudicio iudicatus sum, et, his dictis, intra feretrum iterum se recepit. Verum crevit admiratio non parva inter astantes, rem terribilem, supra quam credi potest, stupentes. Quia tamen ex his nondum facti fuerant de ejus reprobatione certi, cum verba illa, Accusatus sum, et Iudicatus sum, possent etiam in bonam partem accipi, quasi ipse primo injuste fuisset ante tribunal Christi ab eo, qui perdere cuncta festinat, indebite accusatus, et inde justo Dei iudicio ab ejus calumniosa accusatione liberatus, cunctis placuit, et in sequentem tertium diem ejus sepulturam differri. Tertia itaque die factus est concursus nimius virorum et mulierum, ita ut pene tota civitas ad tam admirandum Dei iudicium præstolandum conflueret. Et, ecce, cum priori more exequiæ continuarentur et fierent, surrexit tertio idem defunctus et ingenti mugitu ac desperabili voce, cunctis mortalibus metuenda, dixit, Justo Dei iudicio condemnatus sum. Hoc dicto, caput reposuit sempiterno absorptus interitu. Quæ vox tam stupenda et horrenda et a seculo inaudita omnes, qui astabant, pene exanimes reddidit; qui tamen omnes eum, tamquam a Domino reprobatum, ejusque justo iudicio, ut ipsemet testatus est, condemnatum, omni Ecclesiæ suffragio, nec non et ecclesiastica sepultura indignum iudicantes, in sterquilinio sepeliri fecerunt.

loco compre-
hensis, aucta
deinde fuit;

212 Verum cum in Parisiensi et ceteris vicinis ecclesiis quarta Lectio in Agenda defuncto-

rum incipiat sic : Quantas habeo iniquitates et peccata etc., omissis prioribus dictionibus, scilicet Responde mihi, fertur a nonnullis, quod illæ dictiones fuerint ex tunc a Lectione illa deletæ ob perpetuam et indelebilem pavendi iudicii memoriam. *Narrationem hanc Puteanus in edenda Sancti Vita num. 4, et binis seqq. etiam exhibet et quidem iisdem prorsus verbis; quod mirum non esse, ex iis, quæ de Sancti Vita, a Blomenvenna contexta, § 1, disserui, pronum est intelligere. Confer nunc hæc recitata Blomenvenna, ac proin ex dictis etiam Puteani, verba cum verbis, ex quinque primorum Cartusie Priorum Chronico num. 199 et seq. huc transcriptis, videbisque, in hoc doctoris Parisiensis historiam non iisdem, quibus apud Puteanum et Blomenvennam, adjunctis vestiri. Ac in primis quidem trinam doctoris anastasim vociferationemque Chronici dicti auctor in defuncti aula, Puteanus contra et Blomenvenna in ecclesia factam scribunt; verum isthæc duorum horum scriptorum a Chronico discrepantia, utpote apud antiquiores etiam (adi Cartusiani anonymi verba, num. 205 huc transcripta) scriptores occurrens, infraque adhuc memoranda nos hic morari non debet. Sed ad duas alias sequentes animum adverte. Trinam e feretro vociferationem tunc, cum ad Lectionem, cujus initium, Responde mihi, in recitando defunctorum Officio ventum fuisset, a doctore tantisper redivo fuisse emissam, huiusque etiam corpus in sterquilinio fuisse humatum, Puteanus et Blomenvenna (adi hujus verba proxime recitata) tradunt; horum autem duorum adjunctorum, quæ horribilem doctoris Parisiensis historiam comitata sint, nullam plane primorum quinque Cartusie Priorum Chronicon (adi hujus verba num. 199 et seq. data) mentionem facit.*

215 Quare, cum eorundem scriptores antiqui alii, sive Cartusiani jam adducti, sive aliud quodcumque Vitæ institutum professi, qui infra memorabuntur, pariter non meminerint, e doctoris Parisiensis historia, utut etiam admissa ut vera, esse illa expungenda, existimo. Verum unde tandem bina illa adjuncta, quæ apud antiquos ex dictis nusquam reperiuntur, Blomenvenna, seu potius, ex quo hic illa deprompsit, Puteanus hausit? *Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus Operis sui num. 85 opportunè ad institutum præsens sic scribit : Bertholdus Remboldus typis Lutetiæ anno MDVIII tradidit Vitam S. Brunonis, quam illius in divi Pauli Epistolas Commentariis præfixit. Hujus Vitæ auctor anonymus historiam damnati fuisse descripsit. Sed primus omnium evulgavit, hominem illum ad verba ista : « Responde mihi » voces suæ damnationis emisisse. Quod tamen non plane asserit, sed tantum dubitando addita hac Parenthesi, « si qua narratis fides adhibenda sit. » Noster vero Sutor, qui eodem tempore vivebat, et paulo post suum de Cartusiana vita tractatum edidit eorundem verborum meminit quidem, « sed » inquit, « quemadmodum » scriptores nonnulli meminerunt, cæteris hoc » tacentibus. » Certe omnes, quotquot superius auctores prodidimus, id tacuerunt. Qui vero fuerint, apud quos Sutor hujus adjuncti mentionem legerit, non habet. Inter eos tamen censemus fuisse præfatum Vitæ sancti Brunonis auctorem anonymum. Alterum itaque e binis supra dictis adjunctis primo memoratum invenitur a duobus sæculi sexti decimi scriptoribus,*

E

quæ, cum abs
illa resecanda
sint,

F

quorum

AUCTORE
C. B.

A quorum alter cum non asseverando, sed dubitando dumtaxat loquatur, satis indicat, auctores apud quos hoc adjunctum legisset, magnæ nec antiquitatis, nec auctoritatis fuisse; alter vero, cum auctores, apud quos illud invenisset, non nominet, facere non potest, ut hosce supra recensitis, qui ejusdem adjuncti non meminerunt, multo recentiores non fuisse putemus.

efficere, ut doctoris redivivi historia pro falsa sit habenda, non possunt.

214 Jam vero, cum id ita sit, manet, præfactum adjunctum apud scriptores antiquiores, qui ferale Doctoris Parisiensis spectaculum vel omnium primi, vel etiam proxime post hosce in litteras misere, non inveniri. Nec est, cur hic opponas Theodoricum, abbatem Trudonopolitanum, qui, quemadmodum nonnulli aiunt, in libro, De sacra temporum ratione inscripto, ita memorat: Abhinc dierum nostrorum annis septem, Gregorio septimo primam Cathedram occupante, cum essem Parisiis studiorum causa, rem vidi prodigiosam ac omni memoria dignam, nec solus miratus sum, Deum laudans. Mortuus est clericus, nomine Raimundus Milleban, tribus diebus alternis eadem Officii hora, qua dicebatur Lectio, quæ sic incipit, « Responde mihi, » surrexit e feretro, et voce horribili clamavit: Justo Dei judicio accusatus sum, secundo: Judicatus, tertio: Condemnatus; quo dicto, cessavit omnis clerus orare, et ab ecclesia protinus cadaver ejectum est, et asinina sepultura donatum; hoc enim tam luculentem pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium, quod hanc, si Theodorici, oculati, ut verba recitata innuunt, rei gestæ testis, vere esset, extra omnem controversiam poneret, verosimillime, ne dicam indubie, commentitium est, uti infra ostendam. Quod modo ad assertam a Puteano et Blomenvenna infamisti doctoris in sterquilinio sepulturam pertinet, non dubito quidem, quin hanc illi ex auctoribus, ætatem suam prægressis, hauserint; verum hosce vel e primis, vel etiam e primos proxime secutis, qui Parisiense doctoris redivivi spectaculum litteris commendarint, fuisse, nulla omnino ratio suadet. Atque ita ex omnibus jam dictis liquet, e duobus hic jam memoratis prodigiosæ doctoris anastaseos adjunctis, utcumque habeantur pro falsis, explodi hanc velut commentum seu fabulam merito a Launoio non potuisse, cum ut historia quælibet vera pronuntietur aut falsa, adjunctorum dumtaxat, quibus a primævis ac omnium antiquioribus, non autem etiam eorum, quibus a post secutis scriptoribus pro arbitrio fuit vestita, ratio sit habenda.

§ VII. Testimonia scriptorum, sæculo decimo sexto anteriorum, qui Cartusiensis Ordinis non fuerunt, producuntur.

Doctoris redivivi prodigium publice accidisse,

I Inter auctores, qui Ordinis Cartusiensis non fuere, atque ante sæculum sextum decimum Parisiensi doctoris redivivi prodigio testimonium præbuerunt, Cæsario Eisterbacensi, qui sæculo duodecimo senescente et sequentis initio floruit, primum locum concedit Annalium Cartusiensium libri quarti auctor anonymus. Verum cum ea dumtaxat testimonia, quæ pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi, secutoque hinc, ut ejus biographi allique scriptores antiquiores vel supra

jam laudati vel infra mox laudandi memorie produnt, Sancti nostri in eremum secessu extra omnem controversiam militant, in medium hic producere sit sicum, reperianturque, qui Cæsario de Parisiensi doctoris redivivi prodigio sermonem non esse velint, scriptoris hujus testimonium, de quo tamen quid censendum sit, separato § infra discutiam, hic modo non recensebo, uti nec supra memoratum, quod, etsi Theodorico, abbati Trudonopolitano, a nonnullis tribuatur, supposititium tamen, ut jam innui, commentitiumque verosimillime esse, infra dicenda aperient. Præterea hic etiam, quod ab Annalium Cartusiensium libri IV auctore anonymo profertur, testimonium, a libri infra memorandi, qui De quatuor Paradisi fluminibus inscribitur, auctore suppeditatum. Etenim secundum hoc prodigiosa doctoris Parisiensis anastasis non in ecclesia aut publice coram innumera populi multitudine, sed privatim in defuncti ædibus coram paucis solisque hujus amicis evenit; hic autem ea dumtaxat, quæ horrendum illud prodigium publice factum perhibent, testimonia recenseri præsens institutum exigat. En modo, quæ huc spectant, ex Annalium Cartusiensium libro quarto hactenus non vulgato, sæpissimeque jam laudato descripta, una cum observationibus, quas ejusdem libri illius auctor anonymus admisit.

216 Extat etiamnum, inquit hic, apud Montem-Dei crassum volumen, optima membrana conscriptum, continens Vitas Sanctorum, quod secum attulit ad Montem-Dei Joannes monachus abbatiæ sancti Arnulphi Metensis, qui circa annum mcccxxiv habitum Cartusiensem induit. Sic inscribitur codex: « Vita aurea super Legendas » plurimorum Sanctorum cum quibusdam additionibus valde utilibus. » Et ad calcem litteris rubeis hæc de tempore scripti codicis leguntur: « Frater Joannes monachus sancti Arnulphi Metensis, filius Bertrandi dicti Trancon, cognominatus de Sancta Cruce, fecit fieri et scribi istum librum, et fuit finitus anno Domini mcccxxii in Vigilia sancti Vincentii levitæ et martyris. Finito libro, sit laus et gloria Christo. Amen. » In hoc igitur volumine historia damnati hominis sic describitur cum sequenti titulo, « Hic incipit, qualiter Ordo Cartusiensis » fuit institutus. Sicut patres nostri narraverunt » nobis, fuit quidam magnus clericus, regens » actu Parisiis in Theologia, magni nominis atque famæ non mediocris, qui ad ultimum vitæ » suæ perductus est, cujus amissione, utpote » tanti viri, tanti magistri, quum alii clerici » universi præsentibus non modicum constriati » ad ejus exequias, prout moris est Parisiis, » convenerunt; omnibusque, quæ ad exequias » pertinebant, honorifice et rite paratis, ventum » est ad hoc, ut defuncti corpus deberet poni in » sepulchro, circumstantibusque clericis, qui » defunctus erat, clamavit dicens: Justo Dei » judicio accusatus sum. »

etiam perhibent codex Montis-Dei Ms.,

217 « Quod audientes dicti magistri et clerici, et non immerito stupefacti, inito consilio, retulerunt corpus ad ecclesiam, in crastinum reservantes. Sequentique die exequiis iterum celebratis, cum vellent ponere corpus in tumulo, iterum clamavit mortuus et ait: Justo Dei judicio accusatus sum. Tunc magis ac magis admirati dicti clerici, et conquiriti inter se, quid agere deberent, dixerunt quidam, quod judicium poterat sonare in bono et in malo. Unde fuit commune consilium.

cujus verba

AUCTORE
C. B.

» lium, ut et usque in sequentem diem, qui de-
» functus fuerat, intumulatus servaretur; quod
» et factum est. Divulgatoque prædictorum ru-
» more, sequenti die convenit pene universa
» civitas. Et cum ponerent defunctum in sepul-
» tura præparata, iterum clamavit: Justo Dei
» judicio condemnatus sum. Dicti autem magi-
» stri, audito hoc verbo et tractatu habito dili-
» genti, dixerunt, eum esse damnatum. Erat
» autem tunc temporis quidam canonicus Re-
» mensis, magister in Theologia, nomine Bruno,
» magnæ sanctitatis et profundi sensus, qui, at-
» tente rem auditam considerans, vocavit quos-
» dam de scholaribus suis secreto et ait illis:
» Ecce, videtis, ... quid agere debeamus. Si
» homo tantæ scientiæ, tantæ vitæ, tantæ famæ,
» dicit se accusatum, judicatum, condemnatum,
» quid nos sperare debemus miseri peccatores?
» Cumque dicerent ei, Magister, in omnibus
» parati sumus tuo acquiescere consilio, ait:
» Consulo, ut mundum, et quæ sunt mundi,
» fugiamus, et habitemus in solitudine secun-
» dum illud: Ecce, elongavi fugiens, et mansi
» in solitudine. Et incipiamus Ordinem nobis
» pœnitentiæ et securitatis.

hic recitan-
tur,

» 218 » Et addidit: « Est nobis quidam san-
» ctus episcopus in partibus Burgundiæ in civi-
» tate Gratianopoli, in cujus episcopatu sunt
» loca deserta, et pene inaccessibleia. Eamus ad
» eum, et ejus consilio omnia faciamus. Vene-
» runt igitur septem unanimes et unius volun-
» tatis. Cumque intrarent prædictam civitatem,
» accidit, ut sanctus vir dictus episcopus obdor-
» miret in camera sua. Viditque in somnis, et,
» ecce, septem stellæ cadebant ante pedes ejus
» et postea ascendebant per diversos montes
» et multa deserta usque ad quemdam locum
» horridum valde, et ab hominibus remotum:
» steterunt autem ibi. Evigilante autem dicto
» episcopo, et de visione septem stellarum co-
» gitante, adest magister Bruno cum sociis suis.
» Cadentibus autem dictis septem ante pedes
» viri sancti, conferebat in cordo suo de septem
» stellis, nam ipsi septem erant. Levavit autem
» eos benigne ad osculum. Et, inquisita et dili-
» genter intellecta qua causa venissent, dixit
» eis: Scio locum vestrum, a Deo vobis para-
» tum, et duxit eos non sine grandi labore ad
» locum, ubi steterant septem stellæ, et ait,
» Ecce locus vester. Ibi igitur, ipso sancto viro
» juvante, cœperunt ædificare primam domum
» Ordinis Cartusiensis, quæ Domus Cartusiæ
» nuncupatur. »

codex itidem
Ms. Longi-
pratensis,

» 219 Hæc ibi, quæ non discrepant a cæteris,
sed notandum, quod sanctus Bruno dicitur se-
creto socios suos allocutus. Verisimile est etiam,
hujus codicis auctorem vidisse Chronicon, a no-
stro anonymo (*adi verba num. 199 et seq. ex hoc
transcripta, et num. 12 et binos seqq.*) editum
circa annum mcccxx. Ante quinquaginta annos
asservabatur in Cartusia Monsterolensi Ms. co-
dex ecclesiæ Longiprati Ambianensis diœcesis,
in quo tunc historiam præfatam legit quidam
monachus Montis-Dei. In hoc etiam codice plu-
rima metra Gallica una cum Epistola seu Tra-
ctatu de Vita solitaria ad Fratres de Monte-Dei
nomine Guillelmi, continebantur. Hic autem
codex datus fuit Cartusiæ Monsterolensi circa
annum mcccxxx, ut in eo legitur, « Par Messi-
» res Roberts Bataille Canoene de Loncpré en
» Santer as Chartreux de Monstrevel. » Ex his
liquet, hanc historiam sub initium seculi quarti

decimi fuisse notissimam, ac proin ejus origi-
nem antiquissimam fuisse; nec enim verisimile
est, eam eodem tempore tot in locis unanimi
consensu fuisse excogitatam. *Hisce observatis.
Cartusianus anonymus testimoniis jam adductis
infraque adhuc adducendis picturas ac tabellas
antiquas insererit, quæ cum ferele doctoris.
damnatum se vociferati, spectaculum exhibeant.
testimoniorumque loco hinc esse quodammodo
queant, verba etiam, quibus id facit, proxime jam
recitatis adjungo.*

» 220 *Sichabent*: Innocentius hujus nominis VI,
summus Pontifex, in refectorio Cartusiæ Villæ-
novæ, quam fundavit anno mcccclvi, jussit de-
pingi ortum et progressum Ordinis Cartusien-
sis, incipiendo a sancti Brunonis et sociorum
ejus conversione, ibique etiamnum inter alias
tabellas una cernitur, exprimens illud expa-
vescendum damnati hominis spectaculum. Etsi
picturas et colores in hac historia contempserit
et irriserit Launoïus, non possumus præfatis
tabellis non attexere præcatorium librum, quo
usus est Joannes, dux Bituricensis, Joannis re-
gis Franciæ filius, natus anno mcccxl, et mortuus
anno mcdxvi. Hunc librum modo in Cartusia
constituti præ manibus habemus, politis venu-
stisque litteris, deauratis intersertis characte-
ribus, exaratum, ac pluribus exquisito oleari
subactus opere depictis imaginibus sparsim or-
natum, inter quas octo visuntur, totam conver-
sionis sancti Brunonis historiam exprimentes,
ex quibus tres elegantissime triplicem damnati
hominis anastasim repræsentant cum subscri-
ptione triplicis vocis, accusationis scilicet, ju-
dicationis et damnationis. Quidam, qui librum
non vidit, ut ejus picturæ testimonium anti-
quius luculentiusque redderet, scripsit, præfa-
tum ducem non fuisse auctorem depingendi
has imagines, quas ideo diu ante pictas credidit.
Sed ingenue fatemur, eas non fuisse antiquio-
res ætate ejusdem principis, ut ex primo hujusce
libri folio apparet, ubi sic scriptum legimus:
« Ces heures fit faire tres-excellent et puissant
» prince Jehan, fils de roy de France, duc de
» Berry et d'Auvergne, conte de Poitou, d'E-
» stampes, de Bouloingne et d'Auvergne, » id
est, « Hæc horæ precatoriæ compactæ * sunt jussu
» excellentissimi ac potentissimi principis Joan-
» nis, filii regis Franciæ, ducis Biturigum et
» Arvernæ, ac comitis Pictonum, Stamparum,
» Boloniæ et Arvernæ. » Deinde nomen scri-
ptoris sive pictoris subscrībuit sic. « Flamel. »
Cujus Opus omnes, qui vident, mirantur, adeo
ut locum mereatur habere inter egregios hujus
temporis pictores.

uti etiam,
quibus et ta-
bellæ pictæ
suffragantur,

E

* factæ

F

» 221 *Redit modo ad scriptorum, qui Ordinis
sui non sunt, testimonia Cartusianus anonymus,
itaque hæc recensere pergit: Ranulphus Lygden,
monachus in Occidentali Anglorum parte oriun-
dus, qui vivebat anno mcccclxiii, inter plura, quæ
scripsit, Polychronicon edidit, libros septem
complectens, in quorum ultimo, capite iv de
sancto Brunone et causa conversionis ejus sic
loquitur: « Bruno, Colonia Agrippina oriun-
» dus, litterarum gratia Lutetiam, studiorum
» nomine tunc celeberrimam, se contulit. Ibi
» canonicus factus inter professores locum te-
» nuit. Præceptoris autem sui, cui defuncto
» jam exequiæ parabantur, voce, qua, capite
» e feretro exerto, se damnatum querebatur.
» motus, in eremum quamdam, sex aliis eum
» comitantibus, egressus, vitam egit duram.*

Ranulphus
Lygden, mo-
nachus An-
gulus,

A

A » A loco, quem incolebant, Cartusianorum Or-
 » dini nomen inditum est. Post annum sextum
 » per Urbanum discipulum suum, qui jam Ro-
 » manæ præerat Ecclesiæ, revocatus suam ei in
 » Ecclesiæ negotiis præstitit aliquandiu operam.
 » Verum sacræ curiæ laborum pertæsus, ad lo-
 » cum pristinum, rejecto simul Risenſi * archi-
 » episcopatu, quem accipere jubebatur, rediit. »
 Errat hic auctor, cum dicit, sanctum Brunonem
 canonicum Lutetiæ factum et post præstitam
 Urbano Papæ operam ad locum pristinum, quo
 videtur intelligere Cartusiam, rediisse. Sed hu-
 jusmodi lapsus levis est, nec possunt ei fidem
 detrudere circa ea, quæ de damnati historia
 narrat. Hæc vero satis conveniunt cum narra-
 tione codicis Metensis, in quo (*infra pluries me-
 morando*) infelix ille homo dicitur magister sive
 præceptor trium illorum, qui circa illius ca-
 daver in orationibus pernoctaverant. Hujus au-
 ctoris verba non carpsit Launoïus, quia non
 novit eum. Hæc autem habuimus ante xx annos
 a Cartusia Villæ-Franchæ nostræ provinciæ
 Aquitaniæ. Utrum vero ex manuscripto codice,
 aut ex impresso auctoris Tractatu, excerpta fue-
 rint, fatemur, nos ignorare.

Joannes Ipe-
 rius

B 222 Per id temporis (*sæculo nempe XIV*)
 vivebat Joan. Iperius, Benedictinus abbatæ
 S. Bertini Audomaropolitanæ diocesis, qui in
 Chronico ejusdem monasterii agens de funda-
 tione Ordinis Cartusiensis, nostræ historiæ me-
 minit. Hujus Chronici (*exstat modo apud Mar-
 teneum tom. III Anecdotorum insertum*) nondum
 (*cum scilicet hæc scribebantur*) typis excusi ipsi-
 sima verba, prout a R. Patre Mabillonio nobis
 officiose transmissa sunt, hic subjicimus. « In
 » studio Parisiensi quidam doctor in Theologia
 » valde sollemnis obiit, ad cujus exequias mul-
 » tudo magistrorum et scholarium convenit.
 » Et dum corpus defuncti in sepulchro poni de-
 » beret, clamavit dicens : Justo Dei judicio
 » accusatus sum. Stupentes magistri illud ad
 » ecclesiam retulerunt. In crastino Missa cum
 » exequiis iterum celebratis, dum tumulari de-
 » beret, iterum clamavit : Justo Dei judicio
 » judicatus sum. Altero vero crastino, Missis et
 » exequiis celebratis, dum in sepulchro pone-
 » retur, iterum clamavit : Justo Dei judicio
 C » condemnatus sum. Sic credentes, eum vere
 » esse damnatum, recesserunt. Erat inter cæ-
 » teros quidam doctor sollemnis, nomine Bruno,
 » canonicus Remensis. Hoc eventu pavefactus
 » quibusdam de scholaribus suis ait : Quid
 » faciemus, cum homo tantæ scientiæ dicat,
 » se accusatum, judicatum atque damnatum?
 » Quibus suo consilio stare spondentibus ait :
 » Mundum fugientes in solitudine incipiamus
 » Ordinem pœnitentiæ. In hoc proposito magi-
 » ster Bruno cum sex sociis concordis venit ad
 » Gratianopolim civitatem inter montana Bour-
 » gondiæ.

in Chronico,
 Joannes Ger-
 son,

* an ad?

225 » In illa die vir sanctus illius civitatis
 » episcopus vidit in somnis septem stellas ca-
 » dentes ante pedes ejus, dehinc ascendentes
 » et * deserta usque, ad quemdam locum hor-
 » rendum, ab hominibus remotum, et ibi ste-
 » terunt. Statim eodem mane adest magister
 » Bruno cum sociis, cadentes ante pedes epi-
 » scopi. Conferens vero episcopus in corde suo
 » de septem stellis; nam et ipsi septem erant,
 » benigne levavit eos ad osculum, et scita causa,
 » pro qua venerant, duxit eos ad locum, ubi
 » steterant septem stellæ, dicens : Ecce locus

» vobis a Deo paratus. Ibidem igitur, sancto
 » episcopo juvante, coeperunt ædificare primam
 » domum Ordinis, quæ Cartusia nuncupatur. »
 Hæc ille, visionem sancti Hugonis paulo secus
 referens, quam legitur in ejus Vita, a nostro
 Guigone edita. Nec hunc auctorem novit Lau-
 noïus. Obiit Iperius anno mcccxxxiii. Sequitur
 Joannis Gersonis, celeberrimi illustrissimæ Pa-
 risiensis academici cancellarii, auctoritas; quem
 Launoïus putat primum de doctoris anastasi
 scripsisse. Verum cum ex supra dictis constet,
 eam (*ex hac scribentis scilicet, qui, quod ex su-
 pra dictis incertum, anno circiter 1220 quinque
 primorum Cartusiarum Priorum Chronicon scri-
 ptum statuit, Cartusiani anonymi opinione*) annis
 jam ducentis et amplius ante Gersonis obitum,
 qui anno 1429 contigit, litteris fuisse mandatam,
 ruunt Launoïi argumenta, quibus tanti viri te-
 stimonium dispungere nixus est.

AUCTORE
 C. B.

224 Sed de eo iterum infra. Gersonis fere
 æqualis fuit S. Antoninus, qui fuse hanc histo-
 riam describit. Hunc Sanctum Launoïus asserit
 rem a Gersono traditam multis e suo Marte au-
 xisse. At contrarium patet ex verbis anonymi
 Cartusiensis, qui scribebat (*quinque primorum
 nempe Cartusiarum Priorum Chronicon*) circa annum
 (*adi, quæ huc faciunt, num. 12 et seqq. allata*)
 mcccxx, superius citatis; a quo Antoninus vide-
 tur suam desumpsisse narrationem, mutatis
 tantum stylo et aliquibus verbis, ut sunt ECCLE-
 sia pro AULA, SEPULCHRUM pro ECCLESIA, et aliis
 paucis similibus. Quod quidem ante eum fece-
 rat alter anonymus, qui Chronicon Cartusiarum
 collegit circa annum mcccxl, ut suo loco jam
 annotavimus. Nihilque prorsus addidit S. An-
 toninus præter sepulturam asininam. Oratio
 quoque S. Brunonis ad socios, quam Launoïus
 carpit quasi a S. Antonino confictam, reperitur
 apud nostram Bosonem, aut certe (*videtis dicta
 num. 8*) apud Tractatus de Origine et veritate
 perfectæ religionis auctorem, qui eam ex eodem
 anonymo mutuatus fuerat, ut etiam probare
 est ex codice Thuaneo, in quo tota describitur,
 prout in vetustioribus codicibus legebatur.
 Nec propterea cum Antonino carpendus venit
 ille vetus auctor, qui juxta morem multorum
 historicorum sanctum Brunonem descripsit
 suos alloquentem socios et ad mundi contem-
 ptum adhortantem, non equidem ipsismet beati
 Viri verbis, sed similibus, ut ipse profitetur,
 sic scribens : « Erat ibi magister Bruno, qui,
 » supradictis vocibus salubriter terribus atque
 » compunctus, allocutus est quosdam socios
 » suos, ibidem præsentibus, iis vel similibus ver-
 » bis etc. »

sanctus Anto-
 ninus

E

F

225 Post testimonium sancti Antonini (*Lau-
 noïus*) addit, se præterire consulto Dionysium
 Cartusianum, Joannem Nauclerum, Hartman-
 num Schedelem, Polydorum Vergilium, Sixtum
 Senensem, Gabrielem Prateolum et recentiores
 alios, quos asserit « nihil ferme mutasse in nar-
 » ratione Antonini, licet aliquid in locutione
 » mutarint. » Id quidem verum est de Nau-
 clero, Schedele et Prateolo, sed non de aliis.
 Nam Dionysius noster mentionem tantum facit
 de tribus diebus, quibus voces illas terribiles
 damnatus protulit, sed nihil habet de ecclesia,
 de sepultura asinina et de oratione sancti Bru-
 nonis ad socios, sicut nec Polydorus Vergilius,
 et Sixtus Senensis, qui paucis verbis dicunt,
 sanctum Brunonem, cum audisset, quemdam
 suum amicum post mortem clamantem : « Justo
 » Dei

atque non-
 nulli.

AUCTORE
C. B.

» Dei iudicio damnatus sum, » hinc territum cum quibusdam sociis in locum desertum secessisse; in quibus certe tota rei continetur substantia, quam verissimam asserimus. *Subdit modo, qui hæc scribit, Cartusianus anonymus, sæpissime laudatus, num. 215 huc transcripta verba, quibus in S. Brunonis Vitæ, quam Bertholdus Remboldus anno 1508 Lutetiæ typis vulgavit, auctorem anonymum quædam observat, ac deinde nonnulla etiam in rem suam disserit de Theodorici abbatis Trudonopolitani, supra jam laudati, testimonio; quod tamen genuinumne, an supposititium sit, sese dubitare, satis innuit; et merito sane, uti ex iis, quæ § sequenti in medium adducam, manifestum evadet.*

§ XIII. An scriptoribus, qui pro doctoris Parisiensis anastasi, hujusque adjunctis testati sunt, merito accenseri queat Theodoricus, abbas Trudonopolitanus.

Testimonium,
quod Theodoro,
abbati
Trudonopolitano.

Cartusianus anonymus, qui *Annalium Ordinis sui librum quartum hactenus non vulgatum contexit, scriptores antiquiores, qui etsi Cartusiani non fuerint, testimonium tamen pro doctoris Parisiensis anastasi præcipuisque hanc comitatus adjunctis præbuere, in medium adducturus, Operis sui num. 75 ita præfatur* : Expositis superius testimoniis, ab auctoribus Cartusiensis professionis desumptis, ad testimonia transimus auctorum extraneorum, sive qui de Cartusiensi Ordini non sunt. Inter quos referre possemus Theodoricum abbatem Sancti Trudonis Ordinis Sancti Benedicti, diœcesis Leodiensis, et ab eo seriem hanc inchoare, quia vixit circa annum MC, et fuit cœvus Sancti Brunonis, sed eum nihilominus prætermittimus, quia Opera ejus non vidimus, licet a viris fide dignis verba ejus sciamus relata, quibus hanc *infausti Parisiensis doctoris* historiam narravit. De eo tamen inferius, data occasione, fusius agemus. *Hæc ille; qui, quod in fine hic promittit, recitatis scriptorum nonnullorum extraneorum testimoniis, re ipsa etiam exsequitur, Operis sui num. 86 sic scribens* : Est et alius, qui primus dicitur horum verborum, *Lectionis scilicet quartæ, ad quæ infelix doctor primo se accusatum, secundo judicatum ac tertio tandem damnatum, responderit, initium in recitando de defunctis Officio constituentium, auctor et scriptor oculatus, nempe Theodoricus abbas sancti Trudonis, qui vivebat circa annum MC, vel ille, qualiscumque sit, auctor libri « de Sacra ratione temporum, » in quo prodigium Parisiense.... describi asserunt. Verba num. 214 jam transcripta ideoque hic iterum non transcribenda, quibus id in Opere illo fieri asseritur, Cartusianus anonymus modo recitat, ac deinde ita prosequitur* : Si constaret de auctoritate hujus narrationis, nihil clarius aut certius proferri posset ad astruendam hujus historiæ veritatem.

227 Primus, qui Theodoricum in testem ad-

duxit, fuit Joannes Galaudus sacerdos Tolosanus et doctor Theologus, qui, pio in Ordinem Cartusiensem ductus affectu, Chronicon illius anno MDCXV composuit. Quod cum typis morte præventus dare non potuisset, Cartusiæ Parisiensi reliquit atque donavit. In eo Opere, ubi de doctoris anastasi disserit, ad eam probandam duorum auctorum testimoniis usus est, videlicet Cæsarii Eisterbacensis, et Theodorici abbatis Sancti Trudonis in diœcesi Leodiensi, quorum ipsa verba, prout a nobis superius exscripta sunt, ipse retulit, dicens de Theodorico, quod hæc verba habeat « in suo pereleganti volumine de Sancta temporum ratione; » Unde patet, Cartusianos hanc historiam non « novo » cumulasse mendacio, » ut exprobrat Launois in conclusione capitis quinti, quando ad eam confirmandam Bartholdo Nihusio Theodorici auctoritatem sub bona fide Galaudi, viri honesti et docti, exhibuerunt. Scimus tamen nec a Trithemio, nec a Possevino inter libros, a dicto abbate conscriptos, nominatim recenseri Chronicon aut Librum sub titulo « De Sacra temporum ratione, » quem ei Galaudus ascripsit, nisi forsitan contineatur sub hac generali Trithemii conclusione, « Multa alia scripsit, quæ ad » me non pervenerunt, » Utut sit, fides maneat apud Galaudum, hujus textus primum exscriptorem, donec quid certius reveletur. *Hactenus Cartusianus anonymus sæpissime laudatus, merito sane existimans, nihil ad fidem indubitatam prodigiosæ doctoris Parisiensis anastasi conciliandam magis aptum accommodatumque, quam num. 214 huc transcriptum, si modo de hujus sinceritate constaret, Theodorici abbatis Trudonopolitani testimonium, posse afferri.*

228 Ast supposititium illud esse, verosimillimum idcirco apparet, quod, quæ a veritate aliena sunt, Theodoricoque proinde, auctori synchrono juxta ac testi oculato, non congruentia, verosimillime complectatur. Res ex jam nunc dicendis patescet. Lectionem, quæ ab hisce vocibus, Responde mihi, inciperet, desumptaque proinde ex libro Job esset, in Parisiensi Defunctorum Officio Sancti nostri ætate fuisse, apertissime utique (adi num. 214) indicat; verum Joannes Abrincensis episcopus in libro, quem de Officiis ecclesiasticis S. Brunonis ætate conscripsit, hæc sequentia, *Launoio, cui hac in re fidem a nomine negatam invenio, in sua de vera causa secessus S. Brunonis in cremum dissertatione cap. 3 testante, memoriæ prodit* : In crastino omnium Sanctorum fiat festiva celebratio omnium mortuorum, in qua non dicatur Hymnus aut Invitatorium. Bini clerici cantent unumquodque Responsorium, duo regant chorum, duo cappati Gradale, quatuor cantent Tractum Matutinæ, et Horæ diei nullo modo prætermittantur, sed has ferialiter dictas Agenda mortuorum festiva sequatur. Prima dicta, tres Psalmi, scilicet Ad Dominum, cum tribularer, Levavi, Lætatus sum, in tono dicantur, et, versu dicto, Kyrie eleison cantetur. Oratione Dominica finita, cum primo tantum cap. Requiem æternam, oratio sequatur. Eodem modo in ceteris, Horis exceptis et Matutinis. In tertia, Ad te, levavi, Nisi quia Dominus, Qui confidunt. Versiculus erit, A porta inferi. In sexta, In convertendo, Nisi Dominus ædificaverit, Beati omnes. Vers. Non intres in judicium. In Nona, Sæpe expugnaverunt, De profundis, Domine non est. Versiculus, In memoria æterna. In Completorio, Deus misereatur, Deus in adjutorium,

D
tribuitur,
primus lau-
davit Galaudus sacerdos.

E

Id, in Defunctorum Officio Sancti ætate,

F

A rium, Domine exaudi orationem meam auribus.
Versiculus, Requiem æternam.

quod in eo non
fuit, lectum
fuisse innuit,

229 Quibus in verbis nulla plane, quod bene notandum, Lectionum, quæ tunc in Defunctorum Officio fuerint recitandæ, mentio occurrit. Adhæc (teste eodem Launoio loc. proxime cit.) de Dagoberti regis anniversario, quod Adam Sandionysianus abbas, Sugerii successor, paulo post Brunonis obitum præscripsit, ad veteris Martyrologii calcem hæc verba reperiuntur: Hæc eadem (quæ in Vesperis) et in Matutinis constituimus; quatuor (cantores) in cappis Invitatorium decantent, habitis primi et secundi Nocturni de Euangelio Lectionibus, ultimæ de vita ipsius et decessu sequantur. Lectiones ergo, quæ in hoc de defunctis Officio recitatæ fuerunt, non ex libro Job, sed ex Evangelio erant depromptæ. Quare, cum præterea, Parisiis in Defunctorum Officio Sancti nostri ætate Lectiones fuisse recitatas, nullo plane argumento, aliunde accepto, queat probari, id sane vel tunc non factum, vel eas aliunde quam e libro Job fuisse acceptas, ex Joannis Abrincensis episcopi verbis, iisque, quæ ad Martyrologii veteris, a Launoio laudati, calcem reperiuntur, verosimilius apparet. Jam vero cum id ita sit, testimonium de prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi supra huc transcriptum, quod Theodorici, abbatis Trudonopolitani, nomine circumfertur, a vero verosimilius deviat, dum Lectionem, quæ ab hisce vocibus, Responde mihi, inciperet, desumptaque proinde e libro Job esset, in Parisiensi defunctorum Officio Sancti nostri ætate fuisse, indicat.

uti etiam studiorum causa Parisiis, cum damnati historia accidit,

250 Atque hoc primum est, in quo a veritate verosimiliter deflectit attributum Theodorico, abbati Trudonopolitano, testimonium. Aliud, in quo id eodem nævo verosimiliter etiam laborat, nunc habe. Theodoricum tunc, cum ferale doctoris redivivi spectaculum Parisiis accidit, studiorum causa ibidem fuisse versatum, diserte tradit. Verum præterquam quod, Theodoricum litteris umquam operam Parisiis dedisse, nullo prorsus queat antiquo probatæque fidei monumento utcumque probari, a vero id alienum, e conscripto, quod apud Dacherium tom. VII. Spicilegii exstat, per Radulphum, proximum a Theodorico, de quo hic sermo, abbatis Trudonopolitanæ abbatem, Chronico Trudonopolitano apparet. Theodoricus enim, uti hoc pag. 396 et binis seqq. docet, ad abbatis Trudonopolitanæ regimen, in qua ab ineunte ætate educatus fuerat, monachumque deinde induerat, e Gandensi S. Petri monasterio, quo, illa miserum in modum turbis agitata, concesserat, ab Olberto Leodiensi episcopo, monachisque Trudonopolitanis, fratribus suis, anno 1099, seu potius, ut idem Trudonopolitanum Chronicon apud nos Ms. habet, anno 1098 fuit evocatus, tuncque, cum id factum est, vir erat liberalibus artibus apprime imbutus, styli sive ligati sive soluti peritia nulli sui temporis secundus atque ad mediam ætatem, ut loquitur idem Chronicon, jam proventus. Jam vero, cum id ita sit, Theodoricus tunc, seu dicto anno 1098 aut, si mavis, 1099, quorum altero abbatiam Trudonopolitanam regendam accepit, quadraginta ut minimum annorum exstiterit, ac proin, cum monachum viginti annis nondum natus in eadem Trudonopolitana abbatia, in qua, ut dictum, a pueris educatus fuerat, verosimillime induerit, consecrarium fit, ut id verosimillime fecerit ante annum 1082, quo, ut laudatum Trudonopolitanum Chronicon apud

Octobris Tomus III.

Dacherium pag. 369 fidem facit, Adelardus II, Trudonopolitanus abbas, e vivis excessit.

AGCTORE
C. B.

251 Atque id quidem longe adhuc verosimilius evadit ex eo, quod, Lanzone et Luipone post Adelardi obitum de abbatis præfectura, quod anno 1083 (adi Trudonense Chronicon pag. 370 et seq.) primum incepit, contententibus, ad Gandense S. Petri monasterium, ut idem Chronicon pag. 396 iterum docet, sese Trudonopolitanus jam monachus receperit, nulloque modo verosimile appareat, eum sub Lanzone, qui, agentibus Henrico Leodiensi et Herimanno Metensi episcopis, in Adelardi II defuncti locum, monachis omnino invitis, fuerat suffectus, monachicum habitum primum suscepisse. Jam vero, cum Theodoricus, uti sane ex jam dictis verosimillimum apparet, sub Adelardo II Trudonopoli monachum induerit, hocque Trudonopolitanam abbatiam abbatis munere gubernante, maxime in ea, ut Historiæ litteraræ Franciæ scriptores ex laudato Chronico Trudonopolitano tom. VII, pag. 30 recte docent, litterarum studium floruerit, Theodoricum jam monachum Parisios tunc, ut ibidem litteris operam daret, e Trudonopolitano monasterio, in quo educatus litterisque adhuc puer fuerat eruditus, concessisse, seu ab abbate suo missum fuisse, neutiquam verosimile apparet, maxime cum præfatum Trudonense Chronicon nullius plane Trudonopolitani monachi, qui, Adelardo abbate, litterarum addiscendarum causa Parisios concesserit, mentionem faciat, nec, ut eum in finem abbatis Trudonopolitanæ alumni, utpote quibus domi a necessariis ad litteras discendas subsidiis abunde esset prospectum, Parisios sese conferrent, esset necessum. Atque ita quidem ex modo dictis habemus, Theodoricum, Adelardo II monasterii Trudonopolitani abbate, ante annum 1082, quo hic (adi iterum Chronicon Trudonopolitanum pag. 369) vivere desiit, Parisiis litterarum addiscendarum causa versatum verosimillime non esse. Verum anne eo post Adelardi obitum vel ipso dicto anno 1082, quo circiter prodigiosa doctoris Parisiensis anastasis evenisse narratur, vel sequenti sese eandem ob causam non contulit?

versatum esse
Theodoricum
abbatem, qui
tamen vel
ante,

E

252 Erit sane fortassis non nemo, quid id e Trudonopolitano Chronico jam sæpius laudato suspicetur; Herimannus enim, uti hoc lib. II et III memoriæ prodit, Metensis et Henricus Leodiensis episcopi abbatis Trudonopolitanæ, rejecto, quem hujus alumni abbatem e gremio suo elegerant, Gerardo, Lanzonem, Sancti Vincentii Metis abbatem, post Adelardi obitum anno, ut apparet, 1083 præfecerunt, hincque omnes fere Trudonopolitani monachi maxime irati, cum sese præterea in exilium pellendos intelligerent, monasterium suum, aliis alio concedentibus, fuga dilapsi reliquerunt; unde, Theodoricum Parisios tunc petiisse, suspicio potest oriri. Verum, quo hanc tollas, ipsummet etiam Chronicon Trudonopolitanum iis ipsis locis, quibus jam dicta narratur, suppeditat. Ut res manifesta evadat, ipsa Chronici verba, quæ libro ejus II et III jam cit. huc spectantia occurrunt, transcribo. Libri II itaque hæc sunt: Episcopi (Metensis nempe Herimannus, et Leodiensis Henricus) nec justæ petitioni nostrorum acquiescentes, nec Deum in se nostros persequi pro peccatis tam suis, quam nostris intelligentes, sprete nostrorum digna electione et quæ reprobari non poterat aliqua regulari objectione, sicut jam dudum deliberaverant... stupentibus

quo ea circiter
evenit.
annum 1082,
vel circa eum,
F

AUCTOR
C. B.

oculis monachorum, introduxerunt in monasterium nostrum Lanzonem quemdam de cœnobio Sancti Vincentii Metis abbatem..... Die vero capituli convenerunt in chorum ad Vesperas omnes confratres nostri, vestientes chorum formosis viris magnarum personarum et eruditis apprimè in omnibus Officiis ecclesiasticarum institutionum.

uti e Trudonopolitano,
cujus verba
aliquot

255 Felix quidem ecclesia tot et talibus et tantis viris, si non iratum habuisset Deum Patrem, si pro peccatis suis vel iram ejus scivisset portare in humilitate cordis et contritione carnis. Sed quid moror? Eadem nocte intelligentes ab amicis, quod sequenti die violenter et contumeliose contruderentur in exilium, si in claustro essent uniti, pavore dissoluti (ut est humana natura et maxime formidolosa simplicitas monachorum) fuga sibi consuluerunt. Unus tantum eorum Luipo nomine, exilio sibi magis, quam fuga, electo, transmissus est Leodium sub Berengario abbate apud Sanctum Laurentium; paucissimi vero cum abbate Lanzone remanserunt, Gerardus scilicet præpositus, ille nostrorum electus, nec non et Blingerus, Herimannus quoque senior cum alio Herimanno nepote suo, atque Eugo paulo post missus est Metis in exilium, cæterorum plurimis per Flandriam et Angliam, Daciam et Saxoniam, regnum quoque Theutonicorum dispersis. Pars minima, habitu sibi retento, per diversa cœnobيا hospitabantur, pars maxima, nihil sibi de monacho retento, presbyterorum more per diversas parochias vagando ferebantur. Sed et Leodii et Coloniae post iræ Dei super locum nostrum pœnitentiam et redditam nostris miserationis suæ gratiam vidimus nonnullos eorum inter clericos sub clericorum habitu consensuisse in Ordine canonicorum Leodii in monasterio sanctæ Crucis, nec non Sancti Johannis Coloniae in monasterio sancti Georgii; *libri tertii vero ista*: Anno igitur Dominicæ Incarnationis milesimo octogesimo secundo obiit abbas Adelardus II, octavo Idus Decembris; tertio vero Idus Aug. capitulum actum est super confratres nostros a duobus episcopis, Herimanno scilicet Metensi et Henrico Leodiensi, qua nocte dispersi sunt omnes confratres nostri præter paucos, quos superius nominavimus.

C

hic dantur,
Chronico
apparet,

254 Etsi ergo, uti ex his verbis liquet, post obitum Adelardi II abbatis sui omnes fere Trudonopolitani monachi e monasterio suo fuga dilapsi alio secesserint, hosque inter Theodoricus, utpote paucis, qui apud Lanzonem abbatem Trudonopolim manserunt, a Radulpho hic non annumeratus, verosimillime exstiterit, Parisios tamen illum tunc non concessisse, ex iisdem jam recitatis verbis concludendum apparet, utpote quibus inter regiones diversas, ad quas tunc profugi Trudonopolitani monachi sese contulere, non Gallia, in qua Parisiensis civitas sita est, sed Flandria dumtaxat, Anglia, Dacia, Saxonia et Alemannia recenseantur. At vero, inquiet non nemo, quo ergo Theodoricus, cum plurimis aliis e Trudonopolitano suo monasterio post Lanzonem in id inductum profugus, sese recepit? Trudonopoli haud procul substitisse illum, existimo. Etenim e Trudonopolitanis illis monachis, quibuscum Theodoricus Trudonopoli tunc discessit, exstiterè nonnulli, qui non ita dudum post, assentiente Lanzone, ad monasterium suum rediere. Ita iterum colligitur e Trudonopolitano Chronico, quod apud

Dacherium tom. Spicilegii cit. pag. 570 de Luipone, Trudonopolitano monacho, exsilium, in quod, Lanzone jam Trudonopolitano abbate, pulsus fuerat, adhuc patiente, sic habet: Qui (Luipo) cum per omnes, quos utiles sibi fore existimabat, per ipsum quoque imperatorem apud abbatem Lanzonem omni humilitate ageret, ut receptus in claustro suo, quo nutritus fuerat, ordine, quo et alii, venire posset, nullo modo impetrare valuit. Quibus verbis aliisque sequentibus innuitur, eo tempore seu, uti ex ejusdem Chronico loco proxime cit. apparet, anno 1085, quo Luipo, ut ad Trudonopolitanum suum monasterium redire sibi fas esset, impetrare fuit conatus, alios nonnullos ad id Trudonopolitanos monachos, qui inde, non quidem in exsilium puls, sed fuga dilapsi discesserant, fuisse jam reversos; hi autem utpote ad monasterium, quod deseruerant, haud ita dudum post, uti etiam e Chronici Trudonopolitani loco proxime laudato apparet, reversi, regiones procul dissitas, cum fuga inde sese subduxere, adisse non videntur, ac proin nec Theodoricus, utpote qui ex iis unus exstiterit, uti pronum est eruere ex eo, quod, Lanzone postea et Luipone mox memorato de abbatis Trudonopolitana contenditibus, Gandavum inde ad S. Petri monasterium sese receperit, quemadmodum iterum apud Dacherium tom. Spicilegii cit. pag. 569 et seq. Chronicon Trudonopolitanum docet.

255 Verba, quibus id ibidem facit, aliaque nonnulla, hisce eodem loco adjuncta, quod pleraque, de Theodorico ad præsens institutum jam dicta, hausta ex iis sint, huc transcribo. Sic habent: Quærebatur ergo (cum jam scilicet Trudonopolitanæ abbatiæ, diuturnis dissensionibus ad incitus fere reductæ, subvenire decrevisset Olbertus, Leodiensis episcopus) diligentissime, si quis superesset de filiis nostræ ecclesiæ, cui idonee committi posset cura subveniendi matri suæ. Aiunt Fratres nostri, nec non clerici et laici, qui eum cognoverant, qui Gandæ in monasterio sancti Petri moraretur unus de nostris Fratribus, nomine Theodoricus, qui a loco nostro recesserat sub contentione abbatum Lanzonis et Luiponis. Hic si posset extrahi inde, idoneus illis videtur ad regendam abbatiam, quoniam Theutonica et Gualicana expeditus, liberalibus artibus egregie eruditus in prosa et versu nulli esset suo tempore secundus, dulci et altissima sonorus vocalitate, brevis, sed pulchra persona, mediaque ætate, qui etiam Fratrum suorum infirmitatibus melius sciret compati, tanquam a puero illis connutritus, et qui viderat et audierat mala, quæ passi erant in suis tribulationibus. Ita laudatum Chronicon. Jam vero, cum Theodoricus, uti ex omnibus jam dictis intelligitur, Parisios sese, cum Adelardus II, Trudonopolitanus abbas, anno 1082 obiisset, non contulerit; brevi autem, postquam monasterium suum, inducto in id anno 1085 Lanzone, deseruisset, e vicino loco, quo secesserat, Trudonopolim fuerit reversus, ibidemque, ut apparet, cum Lanzone ad annum usque 1085, quo, orta hunc inter et Luiponem contentione, Gandavum sese ad S. Petri monasterium recepit, fuerit commoratus, consecrarium fit, ut Parisiis anno circiter 1082, utpote ante hunc studiorum causa ibidem etiam, ut supra docui, non versatus, verosimiliter non studuerit.

256 Quod ut evidentius fiat, imo Theodoricum Parisiis

litteris ibidem
operam

* Walonica
F

A
verosimiliter
non dedit. Il-
lud idcirco,

Parisiis numquam studuisse pateat, omnia ejus ab ineunte ætate ad illud usque tempus, quo Ganda revocatus abbatiam Trudonopolitanam gubernandam accepit, gesta hunc in modum compendio et ordine expono. Puer adhuc in monasterio Trudonopolitano pro temporum illorum more fuit educatus ac litteris addiscendis admotus, cumque deinde factus ætate grandior monachis ab Adelardo II abbate fuisset adscriptus, litteris animum ad annum usque 1082, quo hic vivere desiit, in monasterii sui schola, quæ tunc ex dictis maxime florebat, perrexit excolere. Adelardo deinde anno 1082 vita functo, monasteriique regimini Lanzone, invitis monachis, admoto, cum plurimis ex his Trudonopoli excessit, cumque deinde e loco haud procul, ut apparet, hinc dissito, quo sese receperat, ad monasterium, assentiente Lanzone abbate, fuisset reversus, contentioque hunc inter et Luiponem anno 1083 esset exorta, Gandavum, relicto iterum monasterio, concessit, ibique in S. Petri abbatis commoratus est ad annum usque 1099 seu certe 1098, quorum altero hinc Olberti Leodiensis episcopi litteris evocatus monasterium Trudonopolitanum abbatis munere gubernandum accepit. Talia sunt Theodorici ad tempus usque, quo hoc factum est, gesta, quæ sane, ut Theodorici Parisiis unquam ac nominatim anno circiter 1082 studuisse credamus, permittere non videntur. Jam vero, cum id ita sit, testimonium num. 214 huc transcriptum ac Theodorico attributum, quo istud adstruitur, supposititium commentitiumque verosimillime est, quale etiam ob alia, quæ jam dictis adjungo, apparet.

simulque ob
nonnulla
alia,

257 Testimonium illud ante sæculi proxime elapsi initium seu ante annum 1613, quo a Galardo sacerdote laudatum fuisse, Cartusianus anonymus verbis supra huc transcriptis affirmat, ipsosmet Cartusianos latuisse videtur, uti etiam damnatum doctorem appellatum fuisse Raymundum Malliban seu Milleban, aut, ut alii volunt, Raymundum Diocrem. Fas est id colligere vel ex solo Petræo, Cartusiæ Coloniensis alumno, qui suis in primum Chronici Cartusiensis, a Dorlando contexti, librum *Elucidationibus*, anno 1608 excusis, § particulari studiose inquiri, Cur damnati ac ter infelicis doctoris istius (qui scilicet, sese damnatum, Parisiis e feretro proclamavit) nomen litterarum monumentis consignatum non sit. Ne vero hic errasse arbitreris Petræum, Petrus Sutor, Cartusiæ Parisiensis Prior, anno 1537 e vivis sublatus, cujus Opus de vita Cartusiana anno 1609 typis Coloniensibus lucem primum asperxit, lib. hujus primo, tract. 1, cap. 3 ita scribit: Fatemur ingenue, nullum doctoris illius (Parisiensis damnati) nomen per nos adductum esse, quod nullum sit litterarum monumentis, quod viderimus, proditum; itaque non fingere novum, sed incognitum tacere volumus. Nec est, cur hic opponas S. Brunonis *Vitam Ms.*, a Cartusiano anonymo per verba num. 209 recitata jam laudatam, quæ in bibliotheca Basileensi asservatur, annoque 1486 ac proin diu ante sæculum sextum dicimus conscriptam; etsi enim in hac, uti in Operum Launoii auctorum ac illustratorum tom. II, part. II, anno 1751 Coloniæ Allobrogum excusa pag. 376 in inferiori hujus margine notatum invenio, sequentia hæc verba: Contigit circa annum Domini MXXXII Parisiis prodigium horrendum in quodam magistro, cui secundum quosdam nomen erat Raymundus, scripta inveniantur, Raymundi tamen no-

mini additum aliud, quo et Diocres, aut etiam Milleban, ut adscriptum Theodorico abbati Trudonopolitano testimonium prodit, fuerit vocatus, infelicem doctorem Parisiensem habuisse, consecrarium inde non est, meritoque proinde illud vel pro suppositio vel pro admodum suspecto potest haberi, nisi forte liber, e quo a Galaudo depromptum dicitur, in lucem proferatur, proque genuino Theodorici sætu habeatur.

258 Verum quo hic loco, cujusve in bibliothecæ angulo servatur? Unde illum, aut, si mavis, illius exemplar, e quo verba num. 214 recitata excerpta, Galaudus sibi comparavit? An bibliothecam, personamve, a qua pretiosum hujusmodi monumentum secum fuerit communicatum, in conscripto a se Cartusianorum Chronico uspiam declarat? Omnia hæc anonymus, e quo solo fere, quæ de Galaudo jam dixi, discere licuit, *Annalium Cartusiensium libri quarti* hactenus non vulgati auctor in obscuro relinquit. Indicat quidem, Galaudum virum honestum ac doctum fuisse; verum quis hinc asserat, acuti adeo judicii hominem existisse, ut nec ab impostore decipi, nec Opus, quod Theodorico esset suppositum, pro vera hujus lucubratione accipere potuerit? Fatendum interim est, Bertholdum Nihusium aut, si mavis, Cartusianos, qui ei, quod in datis ad Andreæ Saussæum, didascalicæ hujus Epistolæ anno 1643 impressæ, præfixis litteris laudat, testimonium Theodorici Trudonopolitani abbatis exhibuerant, perperam ob illud, seu citatum seu exhibitum a Launoio in *Dissertatione de vera causa secessus S. Brunonis in eremum*, cap. 3, § 3 mendacii insimulari; id enim et a Nihusio citari, et huic a Cartusianis e Galaudo acceptum exhiberi bona fide potuit. Sed alia modo huc spectantia, quæ Cartusianus anonymus recitatis num. 227 verbis non inclusit, discutiamus. Testimonii, quod Theodorico, abbati Trudonopolitano, attribuitur diversa diversis e locis submissa exemplaria penes nos exstant; unum autem inter hæc in capite præfert sequentia hæc verba: Andreas Quercetanus (Du Chesne) in *Fragmentis Historiæ lib. IV* citat Ms. monasterii S. Theodorici prope Rhemos, cui titulus est « de Ratione temporum », ubi legitur; quibus præmissis testimonium, num. 214 huc transcriptis verbis conceptum, subjungitur, ac deinde in fine pro clausula additur: Hæc ibi.

259 Cum primum in hoc testimonii, Theodorico adscripti, exemplar incideram, recitatis, quæ ei præfixa videbam, verbis excutis *Historiæ Francicæ Scriptorum Andreæ Quercetani seu Chesnii librum quartum* avidè arripui, totumque a capite ad calcem sedulo excussi. Sed en! Pag. 162, qua sola in toto illo Chesnii libro seu tomo liber Ms. monasterii S. Theoderici prope Remos, cui titulus est, « De ratione temporum » citatur, *Fragmentum historicum suppeditatur*, in quo, uti id inspicienti patescet, ne apex quidem vel de prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi, vel de pulso ex hac in eremum S. Brunone occurrit. Hinc intellexi, verborum, quæ proxime recitavi, descriptorem significatum hisce voluisse, testimonium, Theodorico abbati Trudonopolitano attributum, non libro seu tomo quarto Chesnii, quem laudat, sed Ms. De temporum ratione libro, e quo *Fragmentum historicum* in tomo illum Chesnii intulit, esse inscriptum. Verum nec id veritati consonum existimo, quod res hæc, si ita haberet, a pluribus aliis scriptoribus memorata verosimillime inveniretur,

AUCTORE
C. B.

quæ in me-
dium

E

F

hic adducun-
tur.

AUCTORE
C. B.

inveniretur, nec tamen memorata ab ullo hactenus a me inveniri potuerit. At vero sunt, uti ex notitiis, quas ad manum habeo, disco, qui in Trudonopolitani diœcesis Leodiensis monasterii bibliotheca jactatum Theodorici, id olim abbatis munere moderati, de Sacra temporum ratione librum, in quo hic pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium num. 214 recitatum præbeat, asservari affirmant, addentes etiam, mirum nemini debere accidere Martenei et Durandi, Ordinis S. Benedicti scriptorum, in Itinere suo litterario, ubi de illa Ordinis sui abbacia ejusque bibliotheca agunt, de libro illo silentium.

pro suppositio videtur habendum.

240 Ita pronuntiant, quod bini hi scriptores librorum Mss. omnium, qui in Trudonopolitanæ abbatiæ bibliotheca servantur, cognitionem perfectam non habuerint, uti ipsimet declarant, Operis cit. tom. quidem primo scribentes, Trudonopolitanam bibliothecam esse satis bonam, librisque Mss. sat insignibus instructam; tom. autem secundo tradentes, sese, cum ad abbatiam Trudonopolitanam iterum accessissent, librosque hujus Mss. denuo scrutari vellent, obtinere id ab abbate non potuisse. Hinc, etsi etiam Ms. illum de sacra temporum ratione librum in Trudonopolitani monasterii bibliotheca latere, ægerrime in animum possem inducere, in rem tamen, ne quid, quod ad conversionis S. Brunonis causam indagandam possit conducere, neglexisse viderer, sedulo inquirendum duxi, meque ad monasterium Trudonopolitanum, si modo asservatos in hujus bibliotheca libros Mss. scrutandi facultatem mihi impertiendam scivissem, conferre paratus, enixissime, ut hæc mihi concederetur, per amicos petii; verum, uti ea Marteneo et Durando, ita et mihi fuit negata. Præfatum interim librum in Trudonopolitana abbacia non reperiri, aut certe in eo supra huc transcriptum pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium non contineri, litteræ inde scriptæ suadent; quas inter etiam una est, ab ipsomet abbate anno 1743 exarata, in qua hic sic scribit: Recordor, me a paucis annis ad petitionem Rm̃i Dñi abbatis Sti Laurentii idem Transumptum (testimonii scilicet, Theodorico abbati attributi) vidisse, et diligenter tunc inquisivi, si in autentico invenire potuissem, sed nusquam reperi in Chronicis Theodorici abbatis, unde apparenter transumptum esse potest. Jam vero, cum nec liber ille, uti ex litteris, post rem diligentissime examinatum ad me scriptis, disco, in abbacia S. Victoris prope Parisios, in qua tamen illum asservari, notatum etiam inveneram, reperiatur, testimonium Theodorici abbatis, quod illi includi a nonnullis asseritur, pro omnino commentitio ex omnibus jam dictis videtur habendum.

§ XIV. Cæsarii Eisterbacensis testimonium recensetur, et quid de hoc sit censendum, statuitur.

Anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor, in medium adducturus Cæsarii Eisterbacensis pro prodigiosa doctoris Parisiensis anastasi testimonium, ita præfatur: Primus... inter extraneos, apud quem hujus prodigii narrationem legimus, se offert Cæsarius Eisterbacensis Ordinis Cisterciensis, qui jam florebat anno mclxxxviii, id est, quinquaginta circiter annis post mortem primorum Patrum Ordinis Cartusiensis cum sancto Brunone institutorum; aut saltem primo ab obitu sancti Brunonis seculo, in quo et vixit viginti circiter annis; ac deinde Cæsarii verba, testimonium illud complectentia, transcribit, proluxæque, quo id Parisiensi prodigio suffragari probet, contra Launoyum disserit. Verba ejus omnia, ne quid de argumentorum, iis inclusorum, vi detraxisse videar, huc transcribo, ad calcem etiam nonnulla, quæ in hæc observanda duxero, adjecturus. Sic itaque habent: Hic (Cæsarius Eisterbacensis) in suo Opere, quod, in libros duodecim ad formam dialogi digestum, « De illustribus miraculis et » historiis memorabilibus, quæ ante vel circa » sua tempora contigerant in Germania, Italia » et Gallia, » prætonavit, libro xi, qui « De » Morientibus, » inscriptus est, hoc spectaculum his prorsus verbis exponit: « Fuit in regno » Franciæ clericus quidam nobilis et dives, quæ » duo sæpe homines extollunt, malisque vitiis » subjiciunt; qui cum mortuus esset et in fe- » retro positus, multitudine populi circumse- » dente, tam ex clericis quam ex laicis, ipse se » erexit, cunctis audientibus, in hæc verba prorumpens: » Justus Judex judicavit, judicatum condemnavit, condemnatum tradidit in manus impiorum. « Quibus dictis, se reclinans » iterum non obdormivit, sed de requie transivit » ad laborem, de deliciis ad miseriam. »

D
Damnati historię testimonium perhibetur a Cæsario Eisterbacensi.

E

F

Qualis hic fuerit. Cartusianus anonymus ejus narrationem

242 His Cæsarius paucissimis verbis expavescendum damnati hominis spectaculum perfecte repræsentat utrique conformiter narrationi, quam superius tum ex anonymo Cartusiensi, tum ex codice (infra plus semel hic memorando) collegii Metensis decripsimus, ita ut nulla sit quoad rei substantiam inter eosdem auctores discrepantia, imo nec in ipsis circumstantiis repugnantia; unde neminem fore arbitramur, qui judicet, eandem non esse narrationem, quantumvis reclamet Launoyus. Magni proinde ponderis est hoc testimonium, a perantiquo scriptore datum, summæ auctoritatis viro, pietate et doctrina celeberrimo, quem Coloniensis archiepiscopus Henricus de Molenaarck, sub quo vivebat, solum ex sensatissimis Germaniæ elegit, qui prædecessoris S. Engelberti archiepiscopi et martyris vitam nobili stylo exornaret. Cujus et Operum ejus merita paucis, sed gravibus succidisque verbis sic commendat Cardinalis Bona: « Cæsarius Heisterbacensis Ordinis Cisterciensis, in historiis memorabilibus pius, » verax et simplex. » Quem etiam post obitum miraculis

A miraculis claruisse, scribunt Cistercienses. Cæsarii validissimam auctoritatem ut eluderet Launoius, historiam sic ab eo relata conatus est probare esse diversam ab ea, quam S. Antoninus narravit. Sed vane desudavit ille conferendo narrationem S. Antonini cum narratione Cæsarii, quasi S. Antoninus primus illam evulgasset. Nam revera id, quod recenset Cæsarius, concordat cum Chronicis antiquis Ordinis superius citatis, quæ ducentis et quinquaginta fere annis ante Antoninum, et eodem tempore, quo vivebat Cæsarius, digesta sunt.

a narratione
Antonini, etsi
iisdem, quibus
hæc,

243 Verum quia S. Antoninus non multum differt a Chronicis, videamus nunc, si mutua illa contentio, quam Launoius Antonini inter et Cæsarii narrationes vult reperiri, tanta sit, ut una dici merito debeat diversa ab altera, ac proinde subruat totius historiæ veritas. Sic igitur utramque aggreditur Launoius. « Imprimis. » inquit ille « Cæsarius non designat certum tempus, quo suum prodigium evenit; Antoninus vero designat annum ipsum, quo suum prodigium acciderit. » Sed in hoc vel minimam inter utrumque auctorem discordiam quis lector quantumvis sagax deprehendet? Certe si Cæsarius certum tempus a tempore, quod designat Antoninus, diversum et ab eodem multum remotum designaret; in hoc quidem appareret contentio, sed cum tempus sileat, nihil Antonino contrarium profert, ac proinde utriusque narrationis substantia eadem remanet. Huic præterea et sequentibus Launoii objectionibus unico possumus responso satisfacere, si dicamus, quod verissimum est, Cæsarium hanc historiam compendio tantum attigisse. Unde non mirum, si multas tacuerit postea ab Antonino relatas circumstantias. « Deinde » addit Launoius, « Cæsarius non definit certum in regno Franciæ locum, Antoninus vero certum in regno Franciæ locum definit, » id est, « Lutetiam. » Similis priori objectio, quæ simile meretur responsum, nempe, nullam ibi reperiri inter utrumque auctorem contrarietatem; quæ reperiretur, si Cæsarius Hispaniam, Italiam vel aliquam aliam regionem sive regnum definivisset. At dixit ille, quod hoc prodigium in regno Franciæ acciderit; Antoninus vero, quod Lutetiæ, quæ est in regno Franciæ. Itaque quod Cæsarius omiserat, B. Antoninus supplevit. Et huic par est eruditissimi Andreæ Saussæii ad probandum eandem esse narrationem optima ratiocinatio, quantumvis dure in eam exclamet Launoius, « O miserabile effugium! »

C

omnibus et
singulis

244 « Cæsarius de clerico quodam nobili ac divite sermonem habet; Antoninus vero quemdam eximium doctorem describit. » Hæc verba, CLERICUS et DOCTOR, aliquid inter se discriminis prima specie videntur habere, sed quæ facile conciliantur. Viros enim litteratura et eruditione conspicuos sæpe dictos fuisse clericos, variis docemur exemplis. Apud Ordericum Vitalem lib. 3. « Clericus cognominatus est, » quia peritia litterarum, aliarumque artium ap- » prime imbutus est. » In historiam episcoporum Eystetensium: « Iste Joannes episcopus magnus » clericus in jure canonico fuit. » Joannes quoque Birellius, Prior Cartusiæ, ab Innocentio VI, qui eum obiisse audierat, « Clericus mundi » appellatus est, ut ad annum mcccxl videbimus, non solum quia erat perfectus monachus (monachi enim aliquando etiam clerici dicti sunt)

sed maxime quia tam in divina scientia, quam in humana superiorem habebat neminem. Ergo Cæsarius et Antoninus sibi invicem non adversantur, cum ille clericum, hic vero eximium doctorem, infelicem hominem dixerunt. Sed instat Launoius ut sequitur. « Cæsarius indicat, » clericum suum nobilitate ac divitiis in hominem superbum evasisse, Antoninus vero eum » significat doctorem, qui magna scientiæ et probitatis existimatione floreret. » Hæc objectio non majoris est ponderis, quam præcedentes. Nihil enim ex ea concluditur, aut concludi potest ad demonstrandam vel minimam inter has duas narrationes differentiam. Non enim Cæsarius, qualis esset ille clericus, an superbus, malisque vitiis subjectus exponit; sed quod esset « Nobilis et dives, quæ duo sæpe homines extollunt, » malisque vitiis subjiciunt. » Et hæc non repugnant communi narrationi, quæ hominem istum describit « Eminentia scientiæ et probitate vitæ et maxima fama pollentem, » sed tantum juxta ea, quæ exterius apparebant. Quam ob rem codicis Metensis auctor putat, eum damnatum ob vitium vanæ gloriæ.

AUCTORE
C. B.

245 Ab hac objectionem ad quintam transit Launoius, quam sic exponit: « Cæsarius Parisensem academiam hic ne verbo quidem » attingit; Antoninus vero illam prædicat. Et » tamen Cæsarius ille multis in locis et Parisiensis academiæ et rerum in Parisiensi academia gestarum meminit. » Deinde multiplices ex Cæsario citationes Launoius colligit, in quibus Cæsarius fecit mentionem academiæ Parisiensis. Sed ad quid hæ citationes? Sicut enim ostendimus, non recte concludi, narrationem Cæsarii aliam esse ab Antonini narratione, eo quod ille non definierit certum in regno Franciæ locum, quem hic definit; ita nec ullam dissonantiam importare potest silentium Cæsarii de academia Parisiensi, quam Antoninus prædicat. Sed ad alias Launoii objectiones diluendas properemus. « Cæsarius aperte significat, clericum » suum uno eodemque tempore dixisse: Justus » Judex judicavit, judicatum condemnavit, condemnatum tradidit in manus impiorum; Antoninus vero diserte asserit, doctorem suum » tribus distinctis diebus locutum esse. » Jam vidimus supra, ex citatis auctoribus Cartusiensis Ordinis quosdam scripsisse, hanc trinam vocem a damnato prolatam fuisse uno eodemque die, quosdam vero tribus distinctis diebus. Sicque Cæsarii verba concordant cum primis; Antonini vere cum ultimis; nec propterea duæ censendæ sunt narrationes diversæ, cum in re convenient. Præterea non ita aperte, ut vult Launoius, Cæsarius significat, clericum suum uno eodemque tempore locutum esse; non enim distincte exprimit, quod hæc verba simul et semel vel tribus distinctis vicibus, sed summatim tantum. quod hæc pronuntiavit: quæ sunt eadem quoad sensum, quæ Antoninus doctorem suum pronuntiasset testatur, non quidem iisdem prorsus verbis, nec eodem modo dicta, sed aliis idem significantibus, ita ut nulla sit in essentia rei contrarietas, nec diversitas, nisi tantum, quod Cæsarius, brevitati studens, rem non tam fuse ac late curavit exprimere.

E
adjunctis

F

246 Notandum etiam, auctorem codicis Metensis, de quo supra, trinam illam damnati vociferationem iisdem fere verbis expressisse, quibus et ante eum usus fuerat Cæsarius. Porro quot

non vestiatur,
in re tamen

AUCTORE
C. B.

quot et quantæ similes differentiæ in Sacris Scripturis occurrunt, etiam inter sanctos Evangelistas, rem eandem diverso narrantes modo, quos propterea sibi invicem contrarios non solum dicere, sed et cogitare crimen esset? « Cæsarius non scribit, clericum suum has voces » emisisse, dum statutum ab Ecclesia pro mortuis Officium celebraretur; Antoninus vero » id omnino scribit. » Quis non miretur, talem a Launoio, viro sensato et docto, objectam diversitatem? Verum est, nec negare possumus, Cæsarium manifestam non fecisse mentionem Officii mortuorum. Sed quis inficias iret, eum illud innuisse, cum scripsit, quod defunctus ille « in feretro positus esset, multitudine » puli circumsidente tam ex clericis quam ex » laicis? Cæsarius neutiquam significat, utrum » clericus ecclesiastica sepultura privatus fuerit, necne; Antoninus vero aperte significat. » Neque id etiam significarunt citati auctores Cartusienses; ergo et ipsi sunt Antonino contrarii; ergo et eorum narratio diversa est ab Antonini narratione. Quis hoc cogitaret? « Cæsarius non dicit, Brunonem Cartusianæ religio- » nis auctorem spectaculo, quod narrat, inter- » fuisse; Antoninus vero dicit spectaculo, quod » describit, Brunonem Cartusianæ religionis » auctorem interfuisse. » Sed tacuit Cæsarius, quia forsitan nescivit, Sanctum Brunonem interfuisse spectaculo; nam duobus tantum annis post illud patratum in Cartusiam secessit. Vel, si scivit Cæsarius, noluit tamen dicere, quod a suo proposito alienum esset. Nam propositum ejus erat, varia de morientibus exempla proponere, non conversiones, sive Ordinum institutiones explicare.

non differre,
contra Lau-
noium con-
tendit;

247 Deinde Sancti Brunonis conversio non facta est in publico, sicut nec constat, utrum illud spectaculum in ecclesia, vel in aula defuncti (quod tamen verimilius est) coram multis, vel paucis hominibus eveniret. Neque etiam conversio Brunonis facta est eodem instanti, quo dictum spectaculum, sed intra privatos parietes, et diu post illud peractum, ut constat ex citatis auctoribus. Unde nec a nemine, qui dicto spectaculo interfuerat, perspicui potuit. Antoninus vero id dixit, quia sic scriptum legit et narratum audivit. « Cæsarius non affirmat, » ex suo spectaculo Brunonem instituendæ Religionis suæ occasionem cepisse; Antoninus » vero affirmat. » Hæc Launoii objectio non est diversa a præcedenti; sed in duo divisit, quod simul et semel dici poterat, ut, quod solidis rationibus non poterat, multis saltem verbis conaretur obruere. Huic igitur objectioni factum est satis ex responsione superiori. Quid enim mirum, si Cæsarius, qui de Brunone nullam fecerat mentionem, instituendi Ordinis Cartusiensis occasionem etiam tacuerit proptereasdem rationes, quas superius tetigimus? « Cæsarius » non tradit, prodigium suum Parisiis contigisse; Antoninus vero tradit. » Hæc etiam objectio eadem est ac secunda; quod enim hic dicit Launoius, idem superius secundo loco dixerat, mutatis tantummodo vocabulis, et modo loquendi. Imo et utraque objectio quintæ multum similis est. Unde patet Launoii anxium nimis in exaggerandis hujusmodi differentiis studium. » Postremo Cæsarius nihil habet de toto illo » Lectionis quartæ Vigiliarum pro mortuis negotio, quod post Antonini tempus ab ano-

» nymo Vitæ Brunonis scriptore tractatum est. » D Sed nec Antoninus aliquid habet de toto illo Lectionis quartæ negotio; ergo non differt a Cæsario. Nec etiam veteres Cartusienses, ut hujus Lectionis quartæ et verborum « Responde mihi » meminerunt. Ergo nec ipsi Cæsario sunt contrarii.

248 Præterea Launoius Cæsarii auctoritatem conatur deprimere auctoritate clarissimi ac reverendissimi viri Nicolai Coëffetei, Parisiensis Theologi, qui in responsione ad Mysterium iniquitatis dicit, Cæsarii Dialogos fabularum esse plenos. Sed cum Coëffeteus suam sententiam tantum confirmet Conradi Gesneri, hominis Zuingliani, judicio, ut ipse fatetur Launoius, Cardinali Bonæ, viro æque pio ac docto, potius credimus, qui Cæsarium laudat, tanquam in historiis memorabilibus veracem. Nec immerito, cum ipse Cæsarius, se nihil finxisse, sanctissime juret dicens: « Testis mihi est Deus, nec unum » quidem capitulum in hoc Dialogo me finxisse. » Coëffetei itaque et Gesneri auctoritatibus præferimus auctoritates illustrissimi Saussæii, et Jacobi Breullii pietate et doctrina insignis, et aliorum, qui de Cæsario honorificentius judicaverunt, et præsertim eximii sacræ Theologiæ doctoris, et ad S. Gereonem Coloniam canonici Tilmanni Bredembranchii, multis et scientiæ et virtutum titulis spectabilis; cujus studio et labore in lucem sunt edita multa veterum scriptorum monumenta; qui etiam recognoscendis expurgandisque Cæsarii Dialogorum libris multum laboris posuit, in lucem eos emissurus, nisi cum jam pene ad calcem pervenisset, ad cælestia fuisset evocatus. At ne tanti viri pia studia perirent, effecit inter alios Jacobus Fischerus, sacræ Theologiæ doctor, qui, quod ille inceperat, perfecit, et in sua Præfatione Gesneri de Cæsario calumniam probe refutavit.

249 Denique Launoius in conclusionem capitis tertii suæ Dissertationis Saussæium virum eruditum, quasi ridiculum prosequitur, quod in Cæsarii narratione substantiam rei ab ejus circumstantiis dixerit esse distinguendam, hancque Saussæii distinctionem contra fas omne insulse Launoius retorquet in Joannam Papissam. Sed cum profiteamur injuriam injuria non propulsare, lectoris judicio relinquimus, num optima sit hæc disputandi ratio ad asserendam veritatem et quoscunque auctores, diversimode rem eandem describentes, conciliandos. Verum Saussæio imponit Launoius, dicens, eum in eo posuisse rei substantiam, quod Cæsarius » prodigium actum in regno Franciæ, nec suo » tempore actum referat. » Nam minime illud Saussæius dixit. Postquam enim totam Cæsarii narrationem retulit, addit: « Hæc Cæsarius, qui » substantiam rei, de qua sermo est, patenter » comprehendit in descriptione ista. » Sic igitur dicens Saussæius, monet quidem, substantiam rei in Cæsarii descriptione reperiri, sed in quo consistat, non explicat. Deinde statim de circumstantiis subdit: « Qua (descriptione) etsi non » omnes adæquate circumstantias eat expres- » sum, cum annum non consignet, nec specialem » Galliæ locum, quibus ista, quæ refert, evenerunt. » Et eæ sunt circumstantiæ, etiam a Launoio notatæ, quas Saussæius summatim in Cæsarii descriptione perstringi asserit, cum paulo post dicit: « Nihilominus totum dicit (Cæsarius) » cum id actum in regno Franciæ asserat, nec suo » tempore

a quo etiam
Cæsarii fidem
immerito ele-
vari,

E

aliaque, quæ
hic proponuntur,

F

A » tempore, sed ante, per verbum fuit, satis » evidenter significet. » Igitur per hæc verba « Totum dicit etc. » intelligit Saussæius circumstantias illas, quas paulo ante dixerat a Cæsario non esse « adæquate expressas, cum annum » non consignet, nec specialem Galliæ locum » etc. » Illic est verus ac sincerus Saussæii verborum sensus, quorum ordinem Launoius invertit, ut ea commodius in suam sententiam detorqueret, faciliusque lectori persuaderet, Saussæium substantiam rei in eo posuisse, » quod Cæsarius prodigium actum in regno » Franciæ, nec suo tempore actum referat. »

perperam fieri pronuntiat.

250 Sub finem ejusdem conclusionis capituli tertii rursum Launoius Cæsarium, sive potius Cartusienses ex Cæsario aggreditur, cum ex eodem Cæsarii tractatu duo a se deprompta exempla integre describit, ex quibus vult « otiosos homines » unum conflasse prodigium, quod « Cartusianorum initium tale, quale nunc » excutit, sive excutere nititur, « fingendi causam præbuisse » contendit. Unum est cujusdam canonici Parisiensis, qui post mortem suam et honorificam sepulturam amico apparens se damnum nuntiavit, eo quod vera sibi morienti contritio defuisset. Alterum est historia illa, quam Launoius superius probare conatus est diversam esse ab Antonini narratione. Quis non miretur Launoi astutiam? Duo jungit, quæ magnam habere similitudinis affinitatem asserit, ut subtilius oculos mentemque lectoris perstringat. Sed constanter negamus, aliquam inter duo illa exempla intercedere similitudinem præter commune utrique homini damnationis infortunium : aut « otiosos homines » ex his duobus prodigiis, sive etiam ex uno tantum causam secessus Sancti Brunonis finxisse progressionem temporis, ut vult Launoius; quandoquidem anonymus ille Cartusiensis, * qui primus rem scriptis mandavit, ipso Cæsarii tempore vixisse, superius probavimus, a quo, non vero a Cæsario, alii Cartusienses citati ejusdem historiæ narrationem sunt. Hactenus Annalium Cartusiensium libri quarti auctor laudatus, in quem nunc nonnulla observanda.

* anonymum illum Cartusiensem

Neque vero Parisiense prodigium a prodigio,

C 251 Recte itaque imprimis contra Launoium contendit, e diversis adjunctis, quæ narrationem de defuncto, qui sese damnatum, e feretro proclamavit, ab Antonino, seu potius, e quo hic illam hausit, a priorum quinque Cartusiarum Priorum Chronici auctore anonymo suppeditatam, afficiunt, atque a narratione, de defuncto, qui pariter sese damnatum e feretro vociferatus sit, a Cæsario exhibita, absunt, merito argui non posse, vel narrationem Antonini seu anonymi cum substantia narrationis Cæsarii pugnare, vel prodigium, quod hujus argumentum est, a prodigio, quod illa ob oculos ponitur indubie esse diversum. Quid enim magis obvium, quam facta historica invenire, a diversis scriptoribus relata, quæ, quamvis eadem sint, adjunctis tamen ab uno, quæ ab alio subtrahuntur, sint ornata? Nec est, cur id mirum videatur, cum non raro fiat, ut rem, quam alter fuisse, nullis plane ejus, aut certe paucis dumtaxat, adjunctis omissis, exposuit, alter compendio tantum referat, omnibus fere adjunctis nudatam. Imo vero ne quidem ex adjunctis inter se pugnantibus nec ulla ratione in concordiam vocari satis argui semper potest, narrationes, in quibus hæc occurrunt, circa res persari diversas. Constantinum Magnum imperatorem, ut militari signo et in crucis modum effor-

mato, in exercitu adversus Maxentium præliaturo uteretur, divinitus in somnis monitum fuisse, Firmianus Lactantius apud Baluzium lib. II Miscellaneorum pag. 57 memoriæ prodest. Idem etiam facit in Vita ejusdem Constantini lib. I, cap. 29 Eusebius. Verum in tempore, quo visio illa Constantino fuerit oblata, binos inter scriptores illos minime convenit. Eam enim Lactantius cum nocte, commissam die 27 Octobris anni 312 ad pontem Tiberis pugnam, in qua Maxentius interit, proxime prægressa, conjungit; Eusebius vero iis, quæ lib. de Vita Constantini cit. cap. 28, 29 et 37 scribit, non obscure indicat, tunc factam, cum Constantinus adhuc in Galliis esset, necdumque Alpes in Maxentium arma moturus, trajecisset, ac proin aliquanto temporis spatium ante dictam noctem. Pugnant ergo Eusebius et Lactantius in adjunctis, et tamen, duos horum scriptorum narrationes circa diversas Constantino oblatas visiones versari, certum non est.

252 Juliani Apostatæ in bello interitum referunt scriptores æquales aut subæquales diversi; sed quot hunc eventum adjunctis sese inter pugnantibus exornant! Adhuc, ut etiam ex ipso, quod hic tractamus, argumento exemplum adducam, horrendum doctoris damnati prodigium publice coram ingenti hominum multitudine contigisse, scriptores § 11 et seq. recensiti, affirmant; privatos autem id intra domus defuncti parietes evenisse, Codicis Metensis auctor infra laudandus, tradit; at quis propterea prodigium, quod hic narrat, a prodigio, quod illi referunt, dixerit esse diversum? Etsi itaque, tres a doctore Parisiensi vociferationes, quarum prima hic se accusatum, secunda judicatum ac tertia damnatum declaravit, tribus diebus diversis fuisse emissas, scriptores proxime laudati etiam memorent, clericumque suum seu doctorem simul et semel ac proin uno eodemque die se judicatum condemnatum atque in manus impiorum traditum, Cæsarius, ut Launoius vult, tradere videatur, prodigium tamen, quod hic narrat, a prodigio, quod illi recensent, diversum non certo est. Neque tamen cum illo certo etiam est unum atque idem. Columbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 64 sic scribit : Istud... (a Cæsario scilicet relatum) prodigium nonnulli faciunt idem Parisiensi, de quo nunc agimus; alii vero negant : ego neque idem illi, neque ab eo diversum asserere nunc velim. Certe non additur a Cæsario compulsisse Brunonem et socios ad eremum; id autem unum illud est, quod fecit, ut de Parisiensi nunc agerem. Malim asserere et omnino istius loci res est, adversarium (Launoius nempe) non debuisse scribere sequentia in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione pag. cxlv : » Cæsarius Cisterciensis narrat duo, quæ Cartusianorum initium tale, quale nunc excutimus, fingendi causam otiosis hominibus præbuerunt. » Cum enim duorum alterum sit illud ipsum, quod modo retuli, hominis in regno Francorum redivivi, seque Dei judicio damnatum exclamantis, non video, cur otiosi homines ad Parisiense fingendum debuerint adjungere canonici Parisiensis, qui post paucos a morte dies se sine corpore videndum homini valde familiari præbuit.

253 Scilicet canonicus hic nihil habuit commune seu cum redivivo Parisiensi, de quo nunc sermo est, seu cum alio, qui, cum parabatur conditorio.

AUCTORE C. B.

quod Cæsarius narrat, certo est diversum,

E

F

AUCTORE
C. B.
aut ex hoc si-
mul et altero,
quod hic me-
moratur, con-
fictum.

conditorio, redditus fuit vitæ in regno Franco-
rum. Ita ille : *et merito quidem prodigium, quod*
a Cæsario narratur, cum prodigio Parisiensi, quod
a quinque primorum Cartusie Priorum Chronici
auctore ac deinde ab Antonino memorie proditum
fuit, unam idemque non certo esse, contendit. Ast
an recte simul contra Launoium adjungit, postre-
rum hoc prodigium e prodigio, quod a Cæsario
refertur, alteroque Parisiensis canonici, qui amico
post mortem apparens, damnatum sese nuntiave-
rit, ab otiosis hominibus conflatum non esse aut
confictum? Ita vel idcirco autumo, quod ad illud
figendum, si fortassis reipsa pro fabula seu
figmento sit habendum, solum prodigium, a Cæ-
sario relatum, suffecisse queat, concurrisque
etiam alterum illud Parisiensis canonici, nulla ra-
tio suadeat, imo potius contrarium suadeat dissi-
mitudo quam maxima, hoc inter et Parisiense,
quo Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigium
intercedens, quæ tanta est, ut nihil fere ambo illa
prodigia habeant commune, quemadmodum consi-
deranti patebit. Porro etsi, ut jam dixi, verbisque
etiam mox recitatis Columbius innuit, Parisiense,
quo Sanctus in eremum pulsus fuerit, prodigium
cum prodigio, quod Cæsarius refert, unum atque
idem non certo sit, unum tamen ab altero distin-
ctum non esse, verosimile idcirco apparet, quod
utriusque eadem sit substantia, hominem scilicet,
qui vita functus erat jamque in feretro positus,
damnationem suam tantisper redivivum adstanti-
bus denunciasset. Nec obstat, utriusque prodigii
adjuncta invicem discrepare, cum hæc a substan-
tia, quæ tam uni quam alteri e duobus hisce pro-
diigiis secundum jam dicta est communis, distin-
guenda sint, uti infra ostendam. Atque hinc jam
fit, ut ex prodigio, quod Cæsarius narrat, aliud
illud, quo Sanctus noster in eremum secesserit,
utcumque confirmetur.

Prodigium
tamen, a Cæ-
sario rela-
tum.

254 At vero ipsammet Cæsarii narrationem
in dubium revocat Launoius, nec sane immerito.
Quidquid enim contra afferat verbis supra reci-
tatis Cartusianus noster anonymus, Cæsariusque
a sinceritate, qua in scribendo usus est, commen-
dari mereatur, peritiores tamen modo critici omnes
consentiunt, credulum nimis eum fuisse, utpote
qui in suis duodecim Dialogis non satis accurato
criterio veras historias a falsis secreverit, et inter-
dum nugas et fabulas, quas undecumque corrasit,
sine ullo prorsus delectu inseruerit. Stillingus
noster tom. I Septembris in Vita B. Marga-
retæ Lovaniensis virginis et martyris pag. 590
num. 44 opportune ad institutum præsens sic scri-
bit : Quod spectat ad fidem hisce Actis (B. Mar-
garetæ scilicet a synchrono Cæsario lib. VI. Dia-
logorum cap. 54 conscriptis) adhibendam, non
eadem forsitan omnium erit sententia, nisi dili-
gens fiat distinctio inter varia ab eodem auctore
narrata. Quippe fuit Cæsarius vir pius et do-
ctus quidem, sed pro tempore, quo vivebat,
simplex et credulus; atque ex eo fit, ut Dialogi
ipsius non careant narratiunculis quibusdam,
quæ pro fabulis leguntur hoc tempore; verum
non recte judicabimus, si idem plane de omnibus
feramus judicium, quia multa narravit, quæ a
verisimilitudine non sunt aliena, quæque exacte
nosse potuit, quod iis et loco et tempore esset
vicinus. Itaque cum suspicio mendacii non ca-
dat in Cæsarium, virum utique pium et sincer-
um, cumque in rebus tam vicinis, quam eidem
erant spectantia ad Margaretam, nullum fere sit
errandi periculum, fidem in hisce negare non
possumus Cæsario, ejusque auctoritas omnibus

aliis, qui serius scripserunt, hic videtur præfe-
renda. Qua de causa elogium Beatæ nostræ,
quod ipse concinnavit, primo loco edam, uti po-
steriorum narrationibus præferendam.

255 Cæsarius itaque etiam secundum Stilling-
um, qui tamen, ut ex ipsis ejus verbis satis liquet,
crisi minus severa, licet sane æquissima, in scri-
ptorem hunc utitur, fidem indubitam prodigio,
quod verbis num. 241 huc transcriptis narrat,
conciliare non potest, cum id, si reipsa umquam
locum habuit, et diu ante Cæsarii ætatem, et in
Gallia, monasterio Eisterbacensi minus vicina,
factum esse debeat; hisque scriptor (vide Stillingi
verba proxime recitata) fidem indubitam in iis,
quibus et tempore et loco vicinus haud fuit, non
mereatur. Recte itaque illud a Launoio in dubium
revocatur ob infirmam, cui innititur, Cæsarii au-
toritatem. Attamen, cum unum atque idem, ut
jam docui, verosimiliter sit cum Parisiensi, quo
Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigio, hocque
ab anonymo, qui sæculo tertio decimo floruit,
primorum quinque Cartusie Priorum Chronici
auctore litteris sit mandatum, falsitatis equidem,
utpote in duobus sic saltem sæculi XIII scriptori-
bus fundatum, minus suspectum videtur habend-
um, nisi forte quis velit, aut a proxime laudato
Cartusie Priorum Chronici auctore, aut ab altero,
e quo hic sua hauserit, e relato per Cæsarium,
quod numquam acciderit, prodigio Parisiense illud
aliud, quo Bruno in eremum actus fuerit, acce-
ptum fuisse, adjunctisque pro arbitrio confictis
auctum. Atque hoc quidem ut æstimaret, propen-
sus etiam fuisse Mabillonius videtur.

veritati non
certo conso-
nat : sin con-
sonet.

256 Etenim in Annalibus Benedictinis lib. LXVI,
num. 64 sic scribit : Aliam istius secessus (S. Bru-
nonis in eremum) causam post annos minimum
ducentos quidam attulere auctores, nimirum
Brunonem, dum Parisiis in scholis versaretur,
prodigio redivivi canonici, qui se damnatum
vociferatus sit, perterritum in eremum seces-
sisse, et adjunctis sibi sociis Cartusiensium Or-
dinem instituisse. Quæ narratio, variis subinde
aucta circumstantiis, Sancto Antonino, ipsique
Gersoni, solidæ doctrinæ ac pietatis viro, pro-
bata, non mirum si bona fide a totius sacri
Ordinis alumnis admissa est et asserta sit, cui
Cæsarius Heisterbacensis videtur præluisse. Ita
ille : an autem Cæsarius Parisiensi, quo Sanctus
fuerit conversus, prodigio reipsa præluserit, hu-
jusve fingendi occasionem otiosis ingeniis dederit,
cuique ex infra dicendis dispiciendum relinquo.
Ut interim e Cæsario haustum hoc esse, vehemen-
tius quis suspicetur, moveri potest ex eo, quod
scriptor hic sæculi tertii decimi initio indubie flo-
ruerit, anonymus autem primorum quinque Car-
tusie Priorum Chronici auctor ante annum cir-
citer 1250 suam hanc elucubrationem, in qua
Parisiense prodigium refert, verosimilius non ela-
borarit, uti ex iis, quæ § 1 disserui, satis liquet.
Quod si porro certum foret, prodigium, quod re-
fert Cæsarius, evenisse, idque a prodigio Pari-
siensi, quo Bruno in eremum pulsus fertur, non
esse diversum, Cartusianorum sane, hinc causam
conversionis sancti Patriarchæ sui repetentium,
sat verosimilis appareret opinio, etsi interim Cæ-
sarius, Brunonem prodigio, quod narrat, in ere-
mum actum fuisse, non edicat. Atque hinc est,
cur potissimum, non an causa conversionis Sancti
fuerit, sed an veritati consonet Parisiense prodi-
gium, inquirendum sit; qua de re quæ tandem mea
sit opinio, tunc edicam, cum post jam relatos scri-
ptores antiquos, qui testimoniis suis prodigio suf-
fragantur,

idque Parisi-
ensi sit idem,
conversionis
Sancti causa
verosimiliter
exstiterit.

A *fragantur, recensuero etiam scriptores antiquos, qui silentio suo eidem videntur officere.*

§ XV. An quid contra anastasi- sim, qua doctor se damnatum publice de- nunciavit, ex silentio vel S. Brunonis, vel Guigonis, vel Guiberti de Novigento possit confici.

Negativi, quod
ex antiquo-
rum silentio
petitur,

B *In rebus historicis argumento negativo vim non modicam frequenter inesse, peritiores omnes critici modo admittunt. Unum hic omnium loco attulisse sufficiat Muratorium. Hic Anecdotorum tom. II, cap. 21, sic scribit: Sed jam quosdam mihi reponentes audire videor, hanc argumendi rationem enervatam plumbeamque esse, quippe argumento, ut logici appellant, negativo nil potest probari. Ita fortasse respondeant, qui ecclesiasticam eruditionem neque a limine salutarunt, totumque cerebrum tricus scholasticis devovere. Nam quantum roboris argumento negativo insit, tum luculentus hac de re tractatus prodit, tum universa eruditorum respublica quotidie experitur. Et quo pacto, amabo, commenta, fabulæque explodi atque exhibitari possent, quæ in posteriorum temporum historias irrepsere, nisi antiquiorum silentium pluris, quam imperita audaxque recentiorum loquacitas, penderetur? Affirmant hi ad arbitrium suum, gesta que a temporibus suis remotissima somniant; illi vero ne volam quidem, vestigiumque earum rerum reliquere, relicturi sane, si earum notitiam habuissent. Et nos affirmantium potius imperitia, quam tacentium doctrina duci sinemus? Hæc generatim Muratorius de argumenti negativi vi, quæ quanta subinde sit, uti etiam qui et quando locum habere queat, prout erit ex jam nunc dicendis eruere.*

argumenti
vis.

C *258 Cum plura, eaque etiam notatu dignissima, quæ litteris consignata non reperiuntur, nec forte etiam fuerint, sæculis præteritis gesta esse, apud omnes prope in confesso sit, nec merito negari posse videatur, non continuo est consequens, ut res, quæ a solis scriptoribus recentioribus memorantur, indubie falsæ sint; certo tamen tunc vel probabiliter dumtaxat falsæ erunt, prout vel, quod raro sane fiet, constiterit, vel probabile aut verosimile dumtaxat fuerit, scriptores antiquos aut unum saltem ex his alterumve, a quibus silentio premuntur, esse hujusmodi, ut eas, si fuissent, scituri, scitæque commemoraturi fuissent. Papebrochius noster ab hisce non multum ablu-
dit, in Propylæo mensis Maii rectissime, ut mihi equidem apparet, ad præsens institutum sic scribens: Quamvis in rigore dialectico non sequatur, Non est scriptum vel dictum; ergo non est factum; nec enim minus fuisset a Christo suscitatus Lazarus, licet hoc Joannes et alii tres Evangelistæ tacuissent, tacuissent etiam Apostolorum discipuli, et his ætate proximi omnes; recte tamen sequitur, Hoc vel illud caret congruæ antiquitatis, et autoritatis testimonio; ergo, factum esse, non est prudenter credibile, sicuti non esset credibilis resuscitatio Lazari in universali omnium silentio, qui rei gestæ, vel interfuissent ipsi, vel ex præsentibus accepis-*
Octobris Tomus III.

sent etc. Tanto autem fit certior et evidentior ex argumento negativo demonstratio, quanto notitia facti, de cujus credibilitate controvertitur, ad plures pertingere, et a pluribus scripto consignari debuisset propter insignem suam claritatem. Hæc Papebrochius, docens scilicet, argumento negativo, utut facta, contra quæ militat, a vero esse aliena, invictè non probet, eam tamen vim inesse, qua fiat, ut hæc inde vel magis vel minus ad rerum incredibilium classem accedant.

259 *Dispiciamus modo, an et quid secundum jam dicta e scriptorum antiquorum silentio, seu ex argumentis negativis, e silentio hoc formatis, possit confici contra Parisiense, quo Bruno in eremum pulsus fuerit, doctoris tantisper redivivi seque damnatum publice coram infinita propemodum populi multitudine tunc vociferati prodigium. Launois in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione in medium adducit auctores viginti novem antiquos, quos, cum prodigii Parisiensis non meminerint, commentitium id esse suo silentio testari contendit. Horum alii Sancto æquales aut subæquales fuerunt, alii uno alterove circiter sæculo post eum floruerunt, omniumque ultimus Joannes de sancto Victore anno 1522 scribendi finem fecit. Verum nulla ratione, cur nonnulli ex his prodigium illud sibiue-
runt, mirum accidit, vimque proinde aut nullam, aut sane admodum exiguam formatum ex eorum silentio negativum argumentum obtinet. Quare nominatim auctorum illorum, non omnium, sed præcipuorum dumtaxat ac maxime eorum, qui prodigium, si fuisset, commemoraturi verosimiliter fuissent, quosque proinde id non fecisse, mirum potest non immerito videri, silentium lubet discutere, ac quid quæque ex hoc adducta a Launoio argumenta negativa valeant, ponderare. Initium duco a silentio ipsiusmet S. Brunonis, cui § præ-
senti duos adhuc alios, videlicet Guigonem, quintum Cartusie Priorem, et Guibertum de Novigento, prodigium pariter silentes, adjungam. Sanctus itaque in epistola, supra jam pluries lau-
data infraque hic integrè recitanda, quam ad Radulphum Viridem, quo hunc ad emissum monachici habitus suscipiendi votum implendum excitaret, conscripsit, nullam plane de horrendo doctoris damnati spectaculo, quo viso, votum ipse impleverit atque in eremum sese receperit, mentionem facit, ubi tamen hoc ad commovendum Radulphi ad voti exsolutionem animum perop-
portunum fuisset.*

260 *Hinc Launois in sua proxime iterum laudata de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 1 ita arguit: Radulphus indiguit acrioribus stimulis, quibus ad sui... (quod cum Brunone de monachico habitu suscipiendo in collatione supra memorata emiserat) voti exolutionem concitaretur. Unde fit, ut Bruno hac in epistola, sicut votum reddenti gloriam, ita non reddenti æternam pœnam Radulpho proponat; ubi certe locus fuit illi spectaculo horribili, si quod Parisiis actum Brunonem ad implendum votum antea impulsisset. Quid enim erat ad configendam Radulphi cunctationem paratius, quam ei et opportune et importune inculcare id spectaculi genus, quo ipsa Brunonis cunctatio, si Epistolæ Didascalice (a Saussæo scilicet ad Bertholdum Nihusium scriptæ, annoque, ut supra docui, 1643 typis Coloniensibus excusæ) credimus, devicta est? Neque hoc telum, quo se impetum iri prævidit auctor didascalicus, satis idonee declinat, immo trans-*

AUCTORE
C. B.

Launois id
contra docto-
ris damnati
historiam
adhibet.

E

F

Quod ab ipsi-
usmet S. Bru-
nonis silentio
repetit,

AUCTORE
C. B.

adigendum pectus objicit, ubi religionem voti, quo Bruno et Radulphus tenebantur, cum illi horribili spectaculo, quod Brunonem in eremum egisse docet, componens horribile spectaculum pro fortiori incitamento ducit. Hoc autem fortiori incitamento si opus fuit Brunoni, cur non, quæso, Radulpho, qui exolutionem voti sic distulit, ut numquam, quod sciam, impleverit? At sapientem virum in epistola, ubi machinas omnes adhibet ad movendum Radulphum, præterisse, vel non sæpius exaggerasse quæsitum supplicium e spectaculo, quod in promptu positum erat, si tamen umquam positum fuit, id vero justam in Brunone, ut opinor, admirationem haberet. Cum igitur inter momenta rationum, quibus Bruno Radulphum permoveat ad reddendum votum, omisit horribile spectaculum, quo scriptor didascalicus (*Sausæus nempe, ita hic a didascalica sua Epistola mox memorata appellatus*) se a puero imbutum proficitur, id omisit, quod dicere non potuit. Dicere autem non potuit, quod sibi non accidit, quodque longo post se tempore in vectum nonnulli Cartusianorum originem fecerunt.

B
ei omni, contra ac Cartusianus anonymus hic contendit,

261 *Hactenus Launoïus; audi modo, quid ad hoc ejus contra prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim argumentum respondeat Cartusianus anonymus, Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor.* Quorsum... (*inquit Lucubrationis suæ num. 90*) hujus mentio spectacula, quod Radulphum non spectabat, quippe qui votum suum diu forsitan ante emiserat? Cumque illud ex Chronicis Ordinis (*Cartusiensis nimirum*) dicatur Parisiis accidisse anno MLXXXII, quo quidem tempore clerici Remenses, a Manasse olim expulsi, ad ecclesiam suam jam redierant, fieri potest, quod vel illud, si in aula inter amicos res acta fuit, ut ex iisdem Chronicis colligendum est, ignoraverit Radulphus, vel saltem ei non interfuerit. Sed etsi concederemus, eum tunc fuisse præsentem, non inde sequeretur, Brunonem amico debuisse potius prodigii, quam voti emissi memoriam refricare. Paratius enim erat ad configendam Radulphi cunctationem ei opportune et importune inculcare votum, quo tenebatur astrictus, ad quod exolvendum sub pœna peccati mortalis obligabatur, ex cuius defectu damnationem erat incursum æternam, quam alias non erat incursum, etsi non audiret, nec obaudiret, prædictum spectaculum. Quam ob rem nihil frequentius ei sanctus Bruno ingerit in sua Epistola, quam obligationem votum exsolvendi, et pœnas, quas Deus promissa sibi non facientibus minatur. *Ita ille, proposito a Launoïo argumento nihil omnino contra doctoris damnati historiam evinci, idcirco potissimum contendens, quod Sanctus in sua ad Radulphum Epistola voti potius, seu obligationis, huic annexæ, quam feralis damnati historię utpote quæ minus, quam illa, ad voti exsolutionem a Radulpho extorquendam esset apta, meminisse debuerit.*

non caret.
Aliud tamen
de alio,

262 *Verum, etsi id ita sit, certum equidem est, luctuosi illius spectacula commemorationem futuram fuisse ad commovendum Radulphi animum peropportunitatem maximeque accommodatam. Quare cum Brunonem, virum prudentem, in epistola, in qua, quo ad voti exsolutionem Radulphum inlectat, machinas omnes adhibet, horrendi ejusdem spectacula, si publice id, absente licet Radulpho, accidisset, mentionem facturum fuisse, sat verosimile appareat, hancque nihilominus*

ille in tota ad Radulphum epistola, quam longa est, omittat, sane istud, quod nullis etiam aliis scriptorum, vel synchronorum vel coævorum testimoniis nititur, falsitatis vel idcirco utcumque suspectum, aut certe difficilius creditu efficitur, etsi interim propterea certo falsum non sit. Ad secundum præsentem hoc § discutiendum argumentum negativum, quod Launoïus Dissertatione hujusque cap. proxime cit. a Guigonis, quinti Cartusiæ Prioris, silentio repetit, jam progredior. Launoïus itaque e S. Hugonis, episcopi Gratianopolitani, Vita, per Guigonem, quintum Cartusiæ Priorem, descripta, sequentia hæc verba describit: In his (S. Hugo, Gratianopolitanus episcopus) agebat, et ecce, tribus necdum in episcopatu post monasterii reditum completis annis, adest magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Lauduinum, qui post eum Cartusiæ Prior extitit, duos Stephanos Burgensem et Diensem. Hi Sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, abbate favente, sese conjunxerant. Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum ex eo, quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio, duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum.

263 *Quærebant autem locum eremiticæ vitæ congruum, necdum repererant. Hac ergo spe et suavi sanctæ conversationis ejus odore trahente, ad virum sanctum venerunt, quos ille non solum gratanter, sed et reverenter suscepit, tractavit et voti compotes fecit. Ipso namque consulente, juvante, comitante, Cartusiæ solitudinem intraverunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum suæ dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem, ducatum illi præstantes itineris. Erant vero et hi septem; ac deinde, quod in hisce Guigonis verbis nulla omnino de prodigio Parisiensi mentio occurrat, falsum id esse innuens, ita concludit: Hic auctor (Guigo nempe) Cartusiæ Religionis incunabula describit, et minuta quæque diligentissime persequitur, nec tamen verbo attingit illa duo, nempe Parisiense, quo sese damnatum doctor rediivus e feretro vociferatus sit, prodigium, secutumque hinc S. Brunonis in eremum secessum.* *Ita Launoïus. En modo, quid ad illa anonymus Cartusianus Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor respondeat.* Ad hæc, *a Launoïo scilicet e Guigone proposita, reponimus, inquit Operis sui num. 92, Guigonis unicum scopum fuisse, Sancti Hugonis, nec Sancti Brunonis Vitam conscribere; quod nec etiam fecit, nisi a summo Pontifice prius adactus. Quam ob rem ex incidenti tantum aliqua de sancto Brunone habuit, quantum ea sanctum Hugonem tangebant; nec plura de Ordine Cartusiensium narrare voluit, hac detentus ratione, de qua sic scripsit Petrus Cluniacensis: « Multa » quidem in illo sacro Ordine » Cartusiensium « miracula contigisse, a pluribus accepi, sed » ipsi humilitatis virtute, qua semper servi Dei » miranda opera sua, quanto possunt nisu, oc- » cultant, vix aliquid ex his prodere voluerunt. »*

264 *Sed nunc videamus, si Guigo incunabula Cartusiensis Religionis ita descripserit, et minuta quæque ita diligenter prosecutus fuerit, ut silentium ejus de spectaculo sit argumentum falsitatis illius. Narrat quidem paucissimis verbis,*

E

quod ex Guigonis silentio formatur,

F

adversus hic in contrarium adducta

A verbis, Brunonem cum sex sociis, quorum recenset nomina, Hugonis sanctitatis fama attractum, ad eum venisse, ut locum, eremiticæ vitæ congruum, ab eo obtineret; ipsoque consulente, juvante et comitante, Cartusiæ solitudinem intrasse, atque extruxisse. Quomodo vero hæc fuerunt transacta, non narrat. Neque etiam meminit, unde venerit sanctus Bruno, an Remis, ubi canonicus erat, aut Parisiis, ubi ultimo vel docuerat, vel saltem consilium relinquendi seculum susceperat. Silet de ejus dignitatibus in ecclesia Remensi, de laboribus, quos pro defensione libertatis et jurium Ecclesiæ in diversis conciliis sustinuerat, unde et gloriosos titulos meruerat « Columnæ totius metropolis, et sin- » ceri Catholicæ fidei defensoris. » Silet de collatione illa inter sanctum Brunonem, Radulphum et Fulcium, de voto recipiendi monachicum habitum, de persecutionibus Manassæ, ita ut nihil omnino habeat de causa et occasione conversionis illius quæcumque fuerint. Silet denique de cunctis rebus ab eo gestis ab exitu ex urbe Remensi usque ad secessum in Cartusiam. Quæ quidem omnia et alia multa hujusmodi, in quibus enumerandis non est diutius immorandum, vere erant minuta, licet maxima et ad incunabula Ordinis rite describenda plane necessaria; quæ nihilominus prætermisit Guigo, sicut et spectaculum Parisiense, quia nihil faciebant ad Vitam sancti Hugonis, quam solummodo scribendam susceperat. Si igitur ex Guigonis silentio cætera vacillant, quæ de Brunonis historia referri poterant, solum id tenendum erit, quod Guigo scripsit; quod dicere vel cogitare plus quam ridiculum censendum est.

statuendum
apparet; at
non item,

B 265 *Hactenus Cartusianus anonymus laudatus, merito sane contendens, contra doctoris Parisiensis anastasim, pulsumque ex hac in solitudinem Brunonem nihil omnino posse concludi ex silentio Guigonis. Præterquam enim quod multa alia, ad S. Brunonem pertinentia, subtraheret, nec Vitam hujus ex instituto describeret, nullo ex capite verosimile apparet, futurum fuisse, ut prodigium illud, ut factum certo scivisset, in cit. S. Hugonis Vita, ad quam id nullatenus spectabat, litteris consignaret. Sed quid modo de Guiberti, Novigentini in pago Laudunensi abbatis, quod præsentis § adhuc examinandum, silentio dicendum? Launoius Dissertatione, hujusque cap. supra cit. ita scribit: Guibertus abbas de Novigento Tractatum de vita sua composuit, in quo pressius adhuc Cartusianorum originem et institutum exponit, et omnem quorundam recentiorum fabulis aditum intercludit; magnaue deinde ex parte capite 11 libri 1 Guiberti de vita sua transcripto, subjungit: Secundum hunc auctorem (Guibertum videlicet) locus nullus relinquitur prodigiosæ doctoris anastasi, quæ Brunonem in eremum Cartusiæ impulerit. Nam, quare id fecerit, aliam omnino causam tradit his verbis: « Qui conversionis initia ex subjecta » nactus occasione dignoscitur: Manasses quidam post Gervasii famosissimi archiepiscopi » decessum prædictæ urbis (Remensis) regimini » simoniace se intrusit, vir quidem nobilis, sed » nihil prorsus serenitatis, quæ prima ingenui- » tatem decet, habens. » Et post alia: « Hujus » ergo mores prorsus improbos et stupidissimos » habitus cum omnis honestus horreret, Bruno, » tunc in ecclesiis Galliæ opinatissimus, cum » aliis quibusdam Remensium clericorum nobi- » libus infamis illius odio excessit ab urbe. »*

Scilicet ubi consilium excedendi cepit, habita cum Radulpho collatione, cujus in epistola ad eundem Bruno mentionem facit.

AUCTOR
C. B.

266 Sed quæso te, in hac bene longa narratione Guiberti, quo in loco verbum unum de Lutetia, quæ florentem omni litterarum genere academiam tunc habuerit? De doctore redivivo, qui damnatum se tribus vicibus inter solemnes exequias dixerit? De solemnibus tandem exequiis, quas ordo ecclesiæ universus cohonestavit? Ita Launoius. *Ast veram secessus S. Brunonis in eremum causam a Guiberto, uti verbis recitatis is scriptor vult, non assignari, satis superque, quantum opinor, quæ § 9 in medium adduxi, evincunt. Quod vero ad ejusdem Guiberti de doctoris anastasi silentium pertinet, Columbius ad hoc in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 55 et seq. Launoio respondet hunc in modum: « Guibertus recitat, Brunonem initia con- » versionis ex subjecta nactum occasione, » et ipse (Launoius) advertit, eum tacuisse redivivum hominem, qui Parisiis, ex feretro se horrenda voce exclamavit damnatum; et conversionem ex superius recitata occasione, per pios cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo sermones conceptam, votoque firmatam meditantem, grande fuit et omni oratione potentius incitamentum ad vitam longe asperius agendam in Cartusia, quam cogitaverat jam voveratque. Placet exclamanti exclamationem reponere. Quæso te, in hac bene longa narratione Guiberti quo loco verbum unum de hortulo adjacente domui Adæ de disputatione Brunonis cum Radulpho et Fulcio, de Romano itinere Fulcii, quod fecit, ut Bruno et Radulphus statim ab emisso voto non receperint habitum monachicum?*

quidquid con-
tra Colum-
bium

267 Tu vero cur hæc igitur a Guiberto tacita non rejicis, qui asseris illa (de doctoris anastasi nempe, pulsoque hinc in eremum Brunone) non habere veritatem, quoniam tacentur a Guiberto? Sed Guibertus, ut docui, occasionem, ex qua Bruno nactus est conversionis initia, dicendam sibi proposuit, non illas conversionis causas: quæ igitur ab illo dici non debuerunt, et a nobis in ipsius oratione postulari non debent. Duæ fuerunt hæc, disputatio in hortulo, adjacente domui Adæ extra Remos loco ignoto, « de falsis oblectationibus et perituris mundi » hujus divitiis, nec non de perennis gloriæ » gaudiis, » cum Radulpho et Fulcio; horribiles Parisiis ac funestæ hominis redivivi voces e feretro, se accusatum, judicatum, damnatum exclamantis. Prima illa fecit, ut Bruno voverit cum Radulpho et Fulcio conversionem et habitum monachicum: secunda ista eum, de conversione voto firmata cogitantem, compulit in Cartusiam cum Lauduno et quinque aliis sociis, omni sermone disputationeque potentius. Ut ergo primam, quæ Radulphum spectabat, sine secunda, quæ ad illum non pertinebat, posuit Bruno in sua ad ipsum epistola, ita Guibertus utramque tacuit, quia de causis conversionis Brunonis dicere non proposuerat, sed de occasione, ad quam neutra earum pertinebat. *Isthæc Columbius: verum, cum Guibertus equidem Brunonis sæculo renuntiandi propositum, uti etiam secessum in eremum seu perfectam conversionem recenseat, eoque ipso loco, quo id facit, occasionem, qua illius initia Sanctus nactus sit, exponat, fuisset verosimillime etiam, quæ hæc, si locum unquam habuisset, multo notatu dignior existisset eique etiam perspecta, conversionis cau-*

arguat, de
argumento,

sum

AUCTORE
C. B.
quod Guiberti
silentium sup-
peditat.

268 *Nec ad rem facit, nonnulla alia, ad Brunonem spectantia, collationem scilicet cum Radulpho et Fulcio, Romanum hujus iter, secutamque hinc tum horum, tum Brunonis ad implendum habitus monachici suscipiendi votum animi remissionem, a Guiberto silentio esse præterita; hæc enim omnia, uti consideranti patebit, sunt hujusmodi, ut facile ab hoc scriptore ignorari potuerint; Parisiense autem doctoris redivivi prodigium, si publice, ut nonnulli, quorum narrationem hic examinamus, memoriæ prodidere, innumera propemodum coram hominum multitudine sit factum, ignorasse Guibertum, rei gestæ synchronum, nulla ratione verosimile apparet. Quod porro pertinet ad conversionis S. Brunonis initiorum occasionem, quam solam, non autem etiam conversionis causas, commemorare, Guiberto propositum fuerit, efficere id non potest, ut quoquo modo verosimile evadat, Guibertum fuisse prodigium illud, si accidisset, silentio præteriturum. Quis enim non in animum inducat, hunc scriptorem, dum non tantum conversionis S. Brunonis initia, verum etiam perfectam conversionem seu recessum in eremum recensuit, voluisse seu propositum sibi habuisse, initiorum illorum occasionem seu improbos Manassis mores, minus memoratu dignos, potius commemorare, quam conversionis perfectæ causam, seu illam, si locum umquam habuisset, doctoris Parisiensis anastasim, rem utique, si acciderit, omni omnium sæculorum memoria longe dignissimam? Anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hæc non vulgati auctor, ut a Launoio contra feralem doctoris damnati historiam adductum e Guiberti silentio argumentum enervet, aliam viam inquit.*

Nec Vitæ Guiberti locum, quo id servatur.

269 *Etenim et ipsummet Guibertum rerum ad S. Brunonem Cartusianosque spectantium imperitiæ arguit, et Vitæ Guibertinæ libri primi caput 11, quo doctoris damnati historia commemoranda fuisset, et tamen silentio præteritur insigniter esse interpolatum aut etiam, alium, quam Guibertum, habere auctorem, contendit. Argumenta præcipua, seu magis valida, quibus hanc opinionem suam probare, aut nititur, aut etiam reipsa probatam dare, videri potest, ipsismet iterum illius verbis huc transcribo. Primo itaque lucubrationis suæ num. 94, nonnullis, quæ hic prætereo, præmissis, sic habet: Describit (Guibertus nempe loco cit.) majorem Cartusiam eo modo, quo erat post mortem Guigonis nostri, qui obiit anno mccccvi. « Claustrum quidem, » inquit, « satis idoneum pro cœnobiali consuetudine habentes, sed non claustraliter, ut » cæteri cohabitantes. Habent quippe singuli » cellulas per gyrum claustrum proprias, etc. » Quibus verbis exprimit novum Cartusiæ monasterium, ab anno mccccii extractum post nive oppressos (adi Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ Mss. pag. 640) in priori loco monachos. Nam eo tempore, quo Guibertus creditur scripsisse, nempe ante vel circa annum mcccciv cellulæ per gyrum claustrum non erant dispositæ, sed ab ipso claustro penitus separatæ, ut probabimus in Annalibus ad annum mcccciv. Dum vero subdit: « Aquam autem tam haustui, quam residuo usui » ex ductu fontis, qui omnium obambit cellulas, et singulorum per certa foramina ædiculis » influit, habent, » his innuit tempora sancti Antelmi, septimi Cartusiæ Prioris, qui, ut ait Vitæ illius auctor, « Aquæ-ductus multo, sed » infatigabili labore fabricans, longis meatibus*

» ad cellas, coquinam cæterasque officinas aquarum tantam direxit abundantiam, etc. » Quod quidem opus primum Guigo aggressus fuerat, sed morte præventus illud per cellas deducere non potuerat.

270 Scribit, (Guibertus nimirum loco supra cit.) Cartusienses « nusquam pene loqui, nam » si quid peti necesse est, signo exigitur. » Sed videamus ex Guigonis nostri consuetudinibus, an Guibertus recte mores nostros calluerit. Sic igitur loquitur Guigo: « Soli degentes signa cœnobiorum aut nulla, aut pauca novimus, sufficienter putantes linguam solam, non etiam » cæteros artus reatibus implicare loquendi; et » ideo si tanta necessitas urget, uno vel duobus, » aut certe paucissimis verbis, quod res postulat, maluimus indicari. » Non igitur signis, ut vult Guibertus, sed lingua, quæ nobis necessaria sunt, exigimus. Sunt autem, » inquit Guibertus, » infra montem illum (Cartusiæ) habitacula laicos, vicenarium numerum excedentes, fidelissimos retinentia. » At idem Guigo sic » sanxit: Laicorum autem numerus, quos Conversos vocamus, sedecim statutus est. » Hinc suspicamur, vel Guibertum non obiisse anno mcccciv, et vixisse usque ad tempora Basilii Prioris Cartusiæ, id est, post annum mcl, vel capitulum illud (11 nempe lib. 1 supra cit.) Operi Guiberti a quodam alio fuisse insertum. Nam circa tempora Basilii numerus conversorum et mercenariorum cœpit augeri, ut patet ex chartis capitulorum generalium, et confirmatur a Petro Cluniacensi, qui in capite xxviii lib. 2 de Miraculis, quem circa annum mcl edidit, ut suo loco dicemus, scribit, numerum conversorum tunc fuisse octodecim. Asserit Guibertus, Cartusienses « tanto cœptæ contemplationis fervore ferri, ut nulla temporis longitudine a sua » institutione desistant, nec aliqua arduæ illius » conversationis diuturnitate tepescant. » Ex his certe verbis colligimus, magnam « temporis longitudinem » seu « diuturnitatem conversationis » ab institutione Ordinis effluxisse usque ad tempus, quo hæc scribebantur, ita ut esset admirationi, quæ profecto non fuisset, si ultra ætatem Guiberti, qui fuit S. Brunonis cœvus, non extenderetur. Nec propterea adeo fuissent laudandi Cartusienses.

271 Pergit Guibertus suam circa sanctum Brunonem imperitiam prodere, dicens: « Inde » etiam » (de Cartusia) « qua nescio occasione, » mirabilis iste Bruno recedens, postquam his, » quæ prælibavimus, rudimenta multa dictorum » et factorum inculcatione præstiterat, ad Apulios, nescio, Calabrosne concessit, et ibidem » huic quiddam simile vivendi genus instituit. » Sanctus Bruno invitatus e Cartusia recessit, jubente et cogente Urbano II summo Pontifice, quem piis consiliis per aliquot annos juvit, maxime in conciliis, tunc temporis celebratis. Sed hæc omnibus nota solus ignoravit Guibertus, qui fatetur, se nescire, qua occasione sanctus Bruno Cartusiam dimiserit. Deinde putat, sanctum Patriarcham recta via a Galliis se transtulisse in Apuliam vel Calabriam, sed ad utramque revera concesserit, ignorat. Sanctus Bruno, dum in aula Urbani versabatur, a clero Regiensi in archiepiscopum, annuente Pontifice, postulatus, electioni assensum præbere noluit, acceptaque ab ipso Urbano licentia, in solitudinem, quam in Calabria elegerat, recessit. Sed Guibertus, horum omnium ignorans, scribit, eum, dum in eremo

in medium ex
eodem hic de
S. Brunone

F
Cartusianis-
que adducta,

AUCTORE
C. B.

A eremo latitabat, suarum nihilominus virtutum fulgore proditum, a summo Pontifice, ut fieret episcopus, quæsitum et tentum, aufugisse. « Ibi, » inquit Guibertus (an in Apulia vel in Calabria nescit) cum multa humilitate se ageret, et omnimoda piorum exemplorum præbitione circumquaque fulgeret, ad episcopi dignitatem ab Apostolica Sede quæsitus et tentus fugit. » Ex his patet, Guibertum penitus ignorasse, an sanctus Bruno umquam Urbano Papæ adhæsisset, quod tamen apprime scire debuerat; quandoquidem et Urbani cœvus fuerat, et quasi eadem provincia genitus. Nam ipse ex urbe Bellovaco oriundus erat, postea factus abbas de Novigento in diœcesi Laudunensi, utraque civitate sub metropoli Remensi; Urbanus vero ex territorio et clero Remensi erat, ut ipsemet Guibertus scribit.

quorum non-
nulla ad hos

272 Post verba, a Launoio ex Guiberto excerpta, prout ea superius retulimus, statim subiungit Guibertus in eodem capitulo: « Hæ, inquam, personæ conversionum tunc temporis extulere primordia. His cohædere continuo virorum fœminarumque greges, omnis protinus ordo concurrit. » Et inferius: « At fœminæ itidem insignes, maritorum celebrium jugalitæ deserta, et a piis cordibus liberorum abstenta, collatis inibi opibus, ecclesiasticis se stipendiis contradebant. » Quid hæc sibi volunt? Guibertus obiit circa annum mccciv et tamen loquitur de fœminis sive monialibus Cartusiensibus, quas in Ordinem admissas tantum fuisse circa annum mxcxlv, in Annalibus probabimus. Et de fœminis quidem loquitur, quæ « deserta maritorum jugalitate, » nostrum institutum amplexæ fuerant, cum constet, nullas umquam in partheniis nostris susceptas fuisse mulieres sive viduas, sive nuptas, sed tantum fœminas seu virgines, nuptiarum omnino expertes, propter consecrationem, quæ semper in usu fuit apud nostras moniales, quæque solis virginibus conceditur. Præterea toto primo Ordinis nostri seculo unum tantum parthenium Cartusiense fundatum extitit. Pergit ibidem Guibertus: « Quid de ætatibus loquar, cum decennes et undecennes infantuli similia meditantur et multa castigatiora gererent, quam ætatula pateretur? » Quis umquam talia audivit, vel scripsit de Ordine Cartusiensi? ad quem pueris nullus umquam patuit aditus; imo semper prohibitus juxta statutum R. P. Guigonis, sic de ætate suscipiendorum scribentis: « Pueros sive adolescentulos non recipimus, » quia per eos monasteriis multa contigisse dolemus... sed viros, qui juxta præceptum Domini per manum Moysi viginti ad minus annorum sacra possint ad bella procedere. »

non spectare

273 Sunt et multa alia his similia in eodem capitulo apud Guibertum, a nostri Ordinis institutis ita aliena, ut nobis ea legentibus subierit in animum, vel ea non esse Guiberti, vel saltem ad nos nullatenus spectare, licet Dacherius, vir aliqui sagacissimus, contrarium sentiat, in scholiis ad marginem eorumdem verborum sic scribens post Notulas de sancto Brunone; « Viri ac fœminæ illius vivendi genus arripiunt. Etiam decennes et undecennes infantes. Innumera constituit » (nempe Bruno, qui præter Majorem Cartusiam et monasterium in Calabria nullum aliud ædificavit) « monasteria. » Et in Indice ad eundem Guibertum: Cartusiensis Ordinis origo pag. cdlxv

» seu cdlxvii. Cartusiæ descriptio cdlxvi seu cdlxviii. Viri, fœminæ ac pueri illud vivendi genus arripiunt. Innumera constituunt monasteria, ibid. Abunde ditantur. cdlxvii. etc. » Scripsit quidem eodem loco Guibertus, hominibus sive Cartusiensibus sive aliis, de quibus locutus est, « cœpisse ubique loci nova construi monasteria, et, undecumque confluentibus magnos alimentorum redditus adhiberi, » sed nobis, additiora rerum Cartusiensium perscrutantibus, horum innumerorum monasteriorum foundationes nusquam occurrerunt; imo patebit in nostris Annalibus, ante annum mccciv vix quinque aut sex cartusias tunc fuisse fundatas, et eas quidem pauperrimas. *Hactenus Cartusianus anonymus, merito sane, contra ac antea opinatus fuerat Dacherius, existimans, ad Cartusianos non spectare, quæ a Guiberto de ingenti fœminarum puerorumque, religiosæ monasticæ vitæ sese dedentium, multitudine lib. et cap. cit. traduntur.*

274 Etenim hæc, quæ suis ibidem de S. Brunone dictis proxime subiungit, sequentia verba, Hæ... personæ conversionum tunc temporis extulere primordia, non ad solum S. Brunonem, sed etiam ad S. Simonem Crispeiensem Ordinis S. Benedicti e comite monachum, in Opere nostro ad 30 Septembris diem jam datum, Ebrardum, Britoliensem comitem, aliosque, ad vitam monasticam aut saltem meliorem, a Cartusiana tamen diversam, conversos, de quibus proxime ante habitum de S. Brunone sermonem egerat, referenda sunt, ac proin quæ deinde subdit, His (personis nempe, quæ conversionum tunc temporis extulere primordia) cohædere continuo virorum fœminarumque greges, omnis protinus ordo concurrit. Quid de ætatibus loquar? Cum decennes et undecennes infantuli senilia meditantur, et multo castigatiora gererent, quam ætatula pateretur. Fiebat in illis conversionibus etc., ita accipienda sunt, ut significant, tunc feminas virosque, imo etiam pueros, meliori quidem castigatiorique vitæ sese dedisse, non tamen omnes institutum a Brunone Ordinem, sed vel hunc vel alium, prout cujusque sexus aut conditio ferebat, esse amplexos, itaque Brunoni aliisque, de quorum conversione Guibertus egerat, cohæsisse, cuidam scilicet e diversis, quæ hi vel instituerant, vel sectati fuerant, melioris vitæ generibus sese dedendo. Jam vero, cum id ita sit, non est sane, cur, quæ apud Guibertum lib. et cap. cit. de viris, mulieribus, puerisque memorantur, erroris falsitatisve arguantur, hincque Guiberto, veluti qui talia litteris mandare non potuerit, abjudicentur. Quod alioquin fieri deberet, cum certe ætate Guiberti, qui anno 1124, ut Mabillonius Annalium Benedict. lib. 74, num. 71, et post hunc Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. X, pag. 458 docent, vita functus est, nullæ omnino, quæ Cartusiensis Ordinis essent, moniales exstiterint, nec ullæ umquam in hunc viduæ nuptiasve expertæ mulieres fuerint admixtæ.

ostenduntur,
aliud quam
Guibertum

E

F

275 Sed quid dicendum de aliis, a Guiberto pariter memoratis, quæ scriptorem, ut Cartusianus noster anonymus putat, anno 1124 posteriorem exigunt, quæque proinde, ni Guibertus ultra hunc annum vitam protraxerit, litteris abs illo mandata esse non possunt? Talia sunt (ad num. 269) laicorum seu conversorum numerus, tempori subsequuto dumtaxat conveniens, cellularum per gyrum claustris constructio, ac tandem ductus fontis, cellulas omnes ambientis atque in has influentis. Verum laicorum seu conversorum numerum majorem, quam

habere auctorem,

AUCTORE
C. B.

quam esset, facere potuit Guibertus e narratione erronea sibi facta. Potuit etiam eodem ex capite in cellularum situ (de hoc tamen quid contra Guibertum num. 269 velit Cartusianus anonymus, non satis intelligo) assignando errare. Quod autem ad fontis ductum pertinet, cum a Guigone, qui ab anno 1110 Cartusiae ad annum usque 1156 praefuit, opus illud, uti ipsemet Cartusianus noster anonymus docet, fuerit inceptum, quid si Guibertus, quod magna industria ac labore a Guigone inchoatum intellexerat, ad apicem etiam perductum sibi persuaserit? Quid si fontis, omnes Cartusiae cellulas ætate Guiberti ambientis aquisque respergentis, ductui præstantior ab Antelmo post aquæ-ductus fuerit substitutus? Necesse itaque non est, ut hæc vel ab alio, quam a Guiberto, scripta sint, vel ut hic ultra annum 1124 vitam produxerit. Id etiam dicendum de sequentibus, quibus Guibertus cit. Vitæ suæ libri primi cap. 11 Cartusienses celebrat, hisce verbis: Tanto cœptæ contemplationis fervore feruntur, ut nulla temporis longitudine a sua institutione desistant, nec aliqua arduæ illius conversationis diuturnitate tepescant. Ut quid enim hæc de Cartusiensibus, qui jam triginta aut etiam viginti dumtaxat annis in suscepta austerissimæ in Cartusia vitæ norma, a Brunone anno 1084 institui primum cœpta, constanter perseverassent, pronuntiare Guibertus, anno demum 1124 vita functus, nequirit?

evincunt: qui cum præterea damnati historiam, si fuisset, scivisset,

276 Jam vero, cum hæc omnia ita habeant, laudatum Guibertinæ Vitæ caput 11 ipsummet Guibertum non habere auctorem, dictorū hujus Operi a scriptore posteriore fuisse insertum, in medium supra ex annalista Cartusiano anonymo adducta minime evincunt, etsi interim fatendum sit, palam ex his esse, Guibertum rerum omnium ad S. Brunonem institutumque ab eo Ordinem spectantium, haud satis gnarum fuisse. Quod dum dico, non est, cur continuo putes, Guibertum etiam et in aliis, quæ de Brunone narrat, a veritate aberrasse, et Parisiense, quo hic in eremum pulsus sit, prodigium ignorasse, ac proin mirum nemini illius de hoc silentium debere accidere. Ea enim, quæ Sanctus noster in Cartusia ab omnium fere hominum conspectu semotus, ac deinde in Calabria, procul a Gallis Novigentinaque abbatia dissita, gessit, distinguenda sunt ab iis, quæ Remis aliisque in locis, Novigento haud multum remotis, præstitit. Etsi enim in illis subinde errasse deprehendatur Guibertus, in hisce tamen idcirco, utpote quibus non tantum tempore, sed et loco fuerit vicinus, pariter errasse censendus non est, nisi solida, quæ id probet, ratio aliunde possit asferri. Quod vero ad Parisiense prodigium nominatim pertinet, cum publice coram innumera propemodum hominum multitudine in opinione, quam hic discutimus, nec admodum procul a Novigentina abbatia evenerit, id Guibertum ignorasse, nullo modo verosimile fieri potest ex eo, quod aliqua Sancti vel in Cartusia vel in Calabria procul a Novigento aut certe extra omnium fere hominum conspectum gesta satis explorata perspectaque haud habuerit.

argumento, quod illius de hac in Vita sua, non ita, ut hic innuitur,

277 At vero Tractatus, de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor lucubrationis suæ num. 56 ea præterea scribit, quibus Opus, a Guiberto de Vita sua scriptum atque a Dacherio editum, pro suspecto interpolatoque indicat habendum. En ejus verba: Cum Claudius Hemeræus doctor Sorbonicus Opus satis grande anno MDCLXII Brunoni d'Affringues

Ordinis nostri præposito generali dicasset, inscriptum Cartusianus sive iter ad sapientiam et ad ejusdem Operis calcem Fragmenti ex Guiberti Tractatu S. Brunonis et instituti nostri laudes complectens curasset adjungi, de hujus Fragmenti fide hæc idem præpositus generalis ad Joannem de Bacca Cartusiae Paularistanæ in Castella Priorem scripsit: « Imprudenter fecit » ille dominus Hemeræus, qui in suo Cartusiano inseruit Fragmentum de Origine nostri Ordinis, » quod est falsum et fictitium, ut monuit me Prior Parisiensis, scribens de præfato domino Hemeræo, auctore dicti libri, qui inscribitur CARTUSIANUS. Et revera Lucas d'Achery, monachus Benedictinus, de Ecclesia ob editos codices bene meritus, totius tractatus apographum fatetur esse recentiori manu scriptum, mendis scatens quam pluribus, inversa verba, sententias interdum aut mutatas aut prorsus sublata, ut nonnulla penitus inspicienti sibi fuerint vix non divinanda. Quam ob rem cum cuncta Guiberti Opera in lucem vellet emittere, omnem movit lapidem, ut præfati tractatus autographum, quod paulo ante in manus cujusdam doctoris Parisiensis devolutum fuisse audiverat, comperire posset; sed frustra.

278 Ita ille: ast quamvis Dacherio Operis, quod Guibertus de Vita sua scripsit, apographum dumtaxat præluxerit, isque librorum Mss., in bibliothecis latentium, diligentissimus editor pluribus id mendis scatere, nec autographum, diligentissima facta indagine, sese invenire potuisse in Admonitione prævia, quam editis a se Guiberti Operibus præmisit, edoceat, illud tamen Operis istius apographum non videtur ita fuisse corruptum, ut capita integra, aut etiam capitum Fragmenta notatu utcumque digna, quæ Guiberti non essent, sibi haberet inserta. Fas est id colligere ex ipsis, quæ hac de re in laudata Admonitione prævia occurrunt, Dacherii verbis. Ea idcirco hic transcribo. Sic habent: Abbatis nostri (Guiberti) librorum de Vita sua apographum tantummodo invenire fas fuit, graphice quidem ac recentiori manu scriptum, sed mendis scatens quam pluribus, inversa versa, sententiæ interdum (verbi scilicet unius alteriusve, uti ex sequentibus apparet, scriptione aut erronea, aut lectu difficili) aut mutatae aut prorsus sublatae, ut nonnulla penitus inspicienti mihi fuerint vix non divinanda; cætera vero, quæ me præteriere verba, eorum loco puncta supplervi, seu margini adscripsi alia quædam. Audiveram sane et multoties repetitum agnoveram, autographum ad nostra tempora inter ecclesiae Laudunensis vetustos codices asservatum, ac postmodum antiquæ rei perito viro D. Dey doctori Parisiensi, qui pridem obiit, collatum; quas autem in manus posthac devolutum fuerit, omnem movi lapidem, quatenus comperire valerem, sed frustra. Hæc Dacherius: ast, cum verba dumtaxat sententiasque eo, quo jam monui, modo mendis laborasse, edicat, quis hinc capita integra, insigniaque Fragmenta, quæ Guiberti non essent, Operi fuisse adjecta, concludat? Jam vero, cum id ita sit, supra plus semel citatus hujus locus, quo initiorum conversionis S. Brunonis occasio memoratur, pro additamento, ad Guibertum facto, haberi non potest, ac proin, quod ex servato ibidem ab hoc scriptore de doctoris Parisiensis anastasi silentio formatur, argumentum negativum vim omnem, quam supra ei attribui, conservat.

interpolata, silentium tribuit, vis sua supra assignata manet.

A

§ XVI. Quid de Ordinis Cartusien- tusiensis, uti id Launoius vocat, et Petri Venerabi- lis silentio censendum.

Silentium de
doctoris ana-
stasi, in elo-
giis quinque
primorum
Cartusiae Pri-
orum

Quæ apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ
librorum Mss. pag. 658 et binis seqq. exstant,
quinque primorum Cartusiae Priorum elogia
summo antiquitatis merito gaudere, ac nomina-
tim quidem quatuor priora ante annum 1158
scripta esse, satis superque, quæ § 1 in medium
adduxi, evincunt. Hinc illorum auctores, aut po-
tius, si de quatuor dumtaxat primis sermo sit,
auctorem non immerito antiquis, qui S. Brunonis
meminerunt, scriptoribus in sua de vera causa
secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione
cap. 1 Launoius accenset. Ast an pariter ibidem
ex servato in quinque illis elogiis, in veteri Ms.
Statutorum et Consuetudinum Ordinis Cartusien-
sis codice inventis, de prodigiosa doctoris anastasi
B silentio Cartusianorum, cujus hoc vocat, Ordi-
nem contra illam testari non immerito arguit?
Antequam, quæ mea hac de re sit opinio, edicam,
Launoi verba una cum Cartusiani nostri ano-
nymi ad hæc in Annalium Ordinis sui libro
quarto hactenus non vulgato responsione huc trans-
scribo. Launoius itaque post descriptum e codice
Ms. mox laudato Sancti nostri elogium ita disse-
rit: Hic mentio nulla doctoris vel canonici Pa-
risiensis mortui, qui solemnes inter exequias
damnatum se esse responderit, aut hujusce por-
tenti, quod beatum Brunonem in eremum Car-
tusiae impulerit: quæ tamen duo rata esse apud
antiquos omnes, Raynaudus scribere non dubi-
tavit. Antiquis porro scriptoribus non possum
non accensere eos, qui codicem illum Statutorum
Parisiis, ubi nunc apud Cartusienses asservatur,
vel alio in loco descripserunt, et quinque pri-
morum Cartusiae Priorum historiam ita edide-
runt, ut, si quid in iis miraculi deprehensum
est, observarint.

occurrens, at-
tributam hic
ei a Launoi,
ut merito

C

280 Quam ob rem nihil est admodum, cur
causeris, hos auctores, de quibus loquimur, ea
silentio præterisse, quæ ad commendandam
Priorum illorum conversionem et sæculi fugam
conducerent. Neque vero causa mihi ulla sup-
petit, cur vetustiores Cartusiani præcipuum
originis suæ monumentum omisissent, quod re-
centiores ex iis nonnulli in libros et parietinas
tam cupide conjiciunt, et « Horrendum sæculis-
» que omnibus memorandum spectaculum »
appellant. Hoc certe monumentum ejusmodi
non est, ut antiquos omnes Cartusianos latuerit,
et solis notum esse potuerit recentioribus, qui
hac in parte si recte saperent, non nisi ex anti-
quiorum commentariis sapere deberent. « Quod
» enim, » inquit Baronius, « de rebus adeo an-
» tiquis sine alicujus vetustioris auctoritate pro-
» fertur, contemnitur. » Ita ille: audi modo,
quæ reponat laudatus Cartusianus anonymus:
Lectorem benevolum, inquit Annalium suorum
lib. cit. num. 102, testem appellamus, utrum
quæ supra de Brunone et successoribus ejus
(quatuor proximis scilicet) in jejuno illo (adi
Labbeum Bibliothecæ Novæ loco proxime cit.)
vitæ eorum Breviario tam paucis verbis auctor
codicis (qui ex num. præced. Launoi præluxit)
præmisit, tanti sint ponderis, ut ex iis juste et

merito Launoius ducere potuerit hanc conse-
quentiam: « Antiquis, » inquit, « scriptoribus
» non possum non accensere eos, qui codicem
» illum Statutorum Parisiis, ubi nunc apud
» Cartusienses asservatur, vel alio in loco de-
» scripserunt et quinque primorum Cartusiae
» Priorum historiam ita ediderunt, ut, si quid
» in iis miraculi deprehensum est, observarint. »
Ecce quantas projicit ampullas juxta Poetæ ef-
fatum, ut stylo tumido suas extollat auctoritates.
« Non possum, » inquit, « eos, qui codicem
» illum descripserunt. » Nonne melius verius-
que dixisset, eum qui codicem illum descripsit,
« cum vix triginta foliola contineat, » nisi vel-
lit totidem fuisse scriptores, quot sunt codicis
folia?

281 Sed levia sunt hæc. Audi tumidiora.
« Ii, qui codicem illum descripserunt, quinque
» primorum Cartusiae Priorum historiam ita
» ediderunt, ut, si quid in eis miraculi depre-
» hensum est, observarint. » Sed, quæso, quæ-
nam sunt hæc miracula, quæ in tam brevi nar-
ratione, uno folio contenta, scriptores illi
observarint? Nulla certe, saltem in elogiis qua-
tuor primorum Priorum, quæ superius ex
omnium hujusmodi codicum antiquissimo (adi
dicta num. 4) retulimus. De Guigone enim nunc
tacemus, quia ejus elogium, ut monuimus, a
recenti manu superinductum fuit. Numquid
propterea nihil miraculi inter hos primos Patres,
aut ab eis factum est? Pro nobis iterum respon-
deat Petrus Cluniacensis. « Multa, » inquit, « in
» illo sacro (Cartusiensium nimirum) Ordine mi-
» racula contigisse, a pluribus accepi. » An igitur
falsa sunt, quia scriptores codicis de iis silue-
runt? Sed ad sanctum Brunonem redeamus.
Scriptores sive potius scriptor hujus codicis, ut
correctius modo loquamur, totam ejus vitam ab
infantia illius usque ad secessum in Cartusiam
his paucissimis verbis complectitur: « Bruno
» Teutonicus, ex urbe Colonia parentibus non
» obscuris natus, litteris tam secularibus quam
» divinis valde munitus, ecclesiæ Remensis ca-
» nonicus et scholarum magister, relicto sæ-
» culo, eremum Cartusiae fundavit et rexit sex
» annis. » Ecce totam conversionem S. Brunonis,
quinque verbis comprehendit, « Relicto sæculo,
» eremum Cartusiae fundavit, » quod de cujus-
libet sæculo abrenuntiantis conversione dici
potest. An tam paucis verbis historiam Bruno-
nis « ita edidit » scriptor ille, « ut, si quid in
» ea miraculi deprehensum est, observarit, »
ut vult Launoius? Sed, sicut tacuit de visione
septem stellarum, sancto Hugoni exhibita, de
sex sancti Brunonis sociis, de persecutionibus
Manassæ, de voto illius, et de multis aliis, præ-
clare ab eo gestis, ita non mirum, si et specta-
culum prætermisit.

282 Denique notandum est, videri scriptoris
scopum hunc fuisse unicum, nempe catalogum
Priorum Cartusiae contexere, et annos prælatio-
nis eorum designare. Nihil enim accuratius de-
scribere videtur, cum maxime de Brunone ob-
servet, quod « sex annis Cartusiam rexit, et
» in Calabria obierit, » undecimo plus minus
anno post egressum Cartusiae. Quod et diligen-
ter de aliis annotat, ita ut sub finem annos sum-
matim repetat, qui a fundatione Cartusiae usque
ad mortem Joannis Tusci effluerant. « Colli-
» guntur itaque, » inquit, « a primo magistri
» Brunonis anno usque ad hujus » (Joannis)
« ultimum anni viginti quinque (qui ante obi-
» tum

AUCTORE
C. B.

Cartusianus
noster anony-
mus conten-
dit,

E

F

vim non obti-
net.

AUCTORE
C. B.

» tum ejus, qui est Nonis Octobris) circa nati-
» vitatem B. Joannis Baptistæ complentur; tali
» quippe tempore a magistro Brunone præfata
» cœpit eremus habitari. » Quod etiam obser-
» vavit ille, qui Guigonis elogium eidem codici
» inseruit. *Ita habet anonymi Cartusiani ad peti-
» tum a Launoio e codicis num. 279 laudati silen-
» tio argumentum negativum responsio. Et vero,
» cum Codicis, id est, quatuor primorum Cartusiæ
» Priorum Chronici auctor Sancti nostri vitam ac
» gesta omnia ex instituto non descripserit, multa-
» que de Brunone subliceat, quæ tamen apprime,
» maxime si, ut apparet, Guigo is fuerit, explorata
» habuit, formatum ex illius silentio argumentum
» vim aut prorsus nullam aut certe peregrinam hic
» obtinet, maxime cum ratio afferri non queat,
» qua utcumque verosimile evadat, scriptorem illum
» commissurum non fuisse, ut Parisiense prodigi-
» um, quod, si factum fuerit, haud dubie cognori-
» rit, silentio præteriret.*

De eadem
anastasi silet
etiam Petrus
Cluniacensis.

283 Ad alterum modo, quod § præsentis etiam
examinandum, quodque e Petri, cognomento Ve-
nerabilis, silentio formatur, argumentum negati-
vum progrediamur. Vir hic, anno circiter 1095
natus, cum gloriosam per annos aliquot operam
militiæ navasset, monachis Cluniacensibus, sæculo
relicto, sese adjunxit, cumque deinde abbas hisce
anno 1122 fuisset præfectus, hocque munus tri-
ginta quatuor amplius annis obtisset, anno 1136
ad Dominum migravit, sanctitate vitæ juxta ac
variis Operibus, quæ concinnarat, post se reli-
ctis illustris. Hæc inter unum est, de miraculis
conscriptum atque in duos libros divisum. In
horum altero, sese ad roborandam fidem et mo-
res instituendos miracula, vel ipso suo tempore,
vel circa sua tempora gesta, quorum cognitio
indubia datur, scribere proposuisse, Petrus præ-
fatur et tamen miraculi seu prodigii, quo doctor
Parisiensis, se damnatum, innumeræ adstanti
populi multitudini publice denuntiavit, nusquam
in toto laudato suo Opere mentionem facit. Hinc,
omnem de luctuosa hac historia narrationem in
fabulis esse habendam, Launoius in sua de vera
causa secessus S. Brunonis in eremum Disserta-
tione cap. 3 pronuntiat. Verum an merito hic,
Papyrium Massonum supergressus, tanto in pretio
habuit Petri Venerabilis illa de re silentium?
Cartusianus noster anonymus, qui Annalium
Ordinis sui librum quartum hactenus non vulga-
tum concinnavit, quo, Petrum Parisiensis prodigi-
um in toto suo de miraculis Opere meminisse non
debuisse, ostendat, nonnulla primum de scopo,
quem in hoc contexendo sibi præfixum habuit
sanctus is Cluniacensis abbas, in medium adducit,
simulque, quæ et qualia in illo referat mira-
cula, examinat, ac deinde, quæ Launoium, ut
magnam contra doctoris damnati anastasim Petri
de hac silentio vim inesse putaret, impulere, ra-
tiones rationibus contrariis consulare conatur.
Totum, quod hunc in finem instituit, ratiocini-
um, cum id ad consulandum Launoium pluri-
mum valere autemet, ob rationem, num. 183 in
fine datam, integrum huc, utut valde longum sit,
transcribo, adjecturus etiam ad calcem, quæ mea
sit de re isthac opinio.

Silentii hujus
causam per
verba,

284 Sic itaque Operis sui num. 103 præfatur:
Cujus (Petri Venerabilis) silentium de nostro
(doctoris redivivi ac damnati) spectaculo tanti
facit Launoius post Papyrium Massonum, ut
inde illam narrationem in fabulis habendam
esse, audacter pronuntiet. Sed antequam argu-
mentationes ejus refellamus, præstat Petri Ve-

nerabilis Opus, de quo quæstio est, ab auctore D
inscriptum « De miraculis, » minutatim expendere, ut ex accurato illius examine cessent
lectores admirari, quod de tam stupendo pro-
digio siluerit; ac deinde rem ipsam mox aggrediens hunc prosequitur in modum: Hoc Opus in
duas partes, sive libros distinguitur. In prioris
libri Præfatiuncula hanc reddit sanctus Abbas
rationem, cur de hac materia (de miraculis scilicet) scribere aggressus fuerit, nempe ne « Ea
» miracula, quæ nostris, » inquit, « temporibus
» proveniunt, cum non sit, qui ad illa scribenda
» animum applicet, quæ prodesse legentibus
» manifestata poterant, infructuosos silentio tecta
» dispereant. » Hic liber viginti octo compre-
hendit capitula, quorum viginti et unum com-
plectuntur res mirabiles, quæ vel in ipsa Clu-
niacensi abbatia, vel in aliis ejusdem Ordinis
monasteriis peractæ sunt. In quinque aliis capi-
tulis referuntur historiæ, quæ in locis a Cluniaco
non remotis contigerunt, si unum aut duo exci-
pias. Nam ipse abbas in capitulis nono, et vige-
simo tertio declarat, se relaturum, quæ in
Cluniacensi monasterio, vel circa accidisse au-
dierat. Alia denique duo faciunt mentionem de
quodam Sacerdote, et quodam juvene in Teu-
tonicis partibus, divinis mysteriis et sacra Com-
munionem abutentibus.

285 Unum acceperat Petrus ab episcopo
Claromontensi, qui videtur esse Aymericus, an-
tea abbas Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis, aliud
a Priore et fratribus cujusdam monasterii, in
iisdem locis siti. Quid vero hic intelligat per
Teutonicas partes, videtur postea indicare, ubi
de urbe Matiscone, in cujus diœcesi situm est
Cluniacum, loquens sic scribit: « Est eadem
» Maticus in finibus regni Francorum, quod a
» Teunicorum vel Romanorum imperio Arar
» fluvius, a Lotharingia sumens initium, Rhoda-
» nusque, in mare Mediterraneum habens pro-
» fluxum, disternat. » Ex quibus verbis licet
conficere, hæc duo miracula etiam facta fuisse
in regione a Cluniaco non remota. Unde Petri
scopus fuisse videtur, tantum ea narrare, quæ
in suo Ordine gesta fuerant, additis nihilominus
quibusdam, quæ casu audierat circa Cluniacum
accidisse. Quæ quidem omnia, in his viginti
octo capitulis contenta, videntur patrata, ipso
abbate jam præsidente, id est, post annum mxxii
præter quædam ad Ordinem Cluniacensem per-
tinentia, quæ gesta sunt sub Hugone, qui eam-
dem abbatiam rexerat annis circiter sexaginta,
in ejus regimine mortuus anno mcix. Præterea
notandum est, quod cuncta, in hoc libro a Pe-
tro recensita, exceptis duobus aut tribus exem-
plis, ei relata fuerint a personis ejusdem Ordinis,
inter quas etiam annumerandus est, ut
diximus, Aymericus episcopus Claromontensis.

286 In posterioris libri Prologo sic scribit
venerabilis abbas: « Quoniam ad roborandam
» fidem et mores instituendos miracula, nostro
» tempore vel circa nostra tempora gesta, quo-
» rum cognitio indubia datur, scribere propo-
» sui etc. » Hæc non solum ad sequentem li-
brum, sed ad primum spectant, in quo, ut
monuimus, quædam circa tempora illius, id est,
tempore sancti Hugonis abbatis; et quidem de
rebus tantum, Cluniacensem Ordinem tangenti-
bus, gesta fuerant. Hic alter Liber de miraculis
triginta duo continet capitula, in quorum primo
Petrus ex communi fama narrat, quomodo qui-
dam comes Matisconensis olim visibiliter a
diabolo

quæ in me-
dium

hic adducun-
tur,

A diabolo raptus est. In secundo agit de homine, « Qui terra obrutus per Sacrificia et orationes » Ecclesiae ab angelo pascabatur ; » quod in Gratianopolitano episcopatu evenisse asserit, et forsitan acceperat veniens ad Cartusiam Majorem, ad quam non semel ascendisse suis locis in Analibus dicemus. A capitulo tertio ad capitulum vigesimum tertium inclusive vitam Matthæi monachi Cluniacensis et episcopi Albanensis, anno mccccxix sanctissime defuncti, perscribit. In vigesimo quarto et vigesimo quinto, vigesimo sexto, vigesimo septimo, trigesimo primo, et trigesimo secundo capitulis, quæ recenset, eo præsidente, in suo Ordine contigerant. In vigesimo octavo capitulo tractat, « De institutis » Cartusiensium monachorum. » In vigesimo nono « De quodam fratre Cartusiensi, qui mira » vigilans vidit. » In trigesimo « De miraculo » cereorum Romanorum, » quod affirmat singulis annis fieri in ecclesia S. Mariæ Majoris, « usque » ad hanc nostram ætatem, » inquit, « et quan- » tum deinceps Deo placuerit. » Ex his triginta duobus capitulis viginti septem spectant ad Ordinem Cluniacensem : duo prima cum vigesimo octavo et vigesimo nono, quæ sunt de Cartusiensibus, res comprehendunt in regionibus, a Cluniaco non remotis, transactas. Solum capitulum trigesimum rem narrat, longe a Cluniaco patratam, nempe Romæ, quam forsitan ipsemet ante aliquot annos ibidem degens vel audierat vel viderat.

idem Cartu-
sianus ano-
nymus assi-
gnat,

B 287 Totum igitur illud Opus, duobus libris distinctum, continet sexaginta capitula, quorum quadraginta octo sunt de miraculis, apud Cluniacenses sub ipso Petro abbate vel sub S. Hugone, qui eum monachum fecerat, perpetratis. In aliis decem (nam de duobus ad Cartusienses spectantibus modo non loquimur) agitur de rebus mirabilibus, quæ, Petro vivente vel etiam præsidente, ut ex earum narrationibus conjicere licet, si unum portentum de comite Matisconensi excipias, evenerunt Ordini quidem Cluniacensi extraneæ, sed vel circa Cluniacum (ut ipse abbas monuit) solo fere dempto Romano miraculo, actæ vel a monachis ejusdem Ordinis Petro enarratæ præter quinque aut sex, quas ab hominibus externis, sed fide dignis et Cluniaco vicinis didicerat. Hæc autem omnia diligenter, et forte paulo latius examinata satis evidenter declarant, silentium Petri Cluniacensis nihil veritati nostræ historiæ detrudere. Quid enim mirum, si inter quinque aut sex miracula, ad suum Ordinem non pertinentia, spectaculum nostrum non recensuerit? Hæc præter unum aut duo acta videntur circa Cluniacum, Petro vivente, et ei ab amicis vicinis relata fuerunt; prodigium vero damnati hominis Parisiis satis longe a Cluniaco, et forsitan inter privatos parietes (si etiam coram paucis, nullam sane petitem ex Petri silentio argumentum vim habet) contigit, et annis fere quindecim, antequam idem abbas nasceretur. Nec etiam dubium esse debet, quin multa alia prodigia in Galliis, in Hispaniis, in Anglia, in Italia, Petri temporibus, vel circa ejus tempora evenerint, et tamen, his exceptis, quæ ad suum Ordinem attinent, de nullo meminit, licet in has externas regiones profectus fuisse legatur, non solum monasteriorum sui Ordinis, sed totius Ecclesiæ negotia promoturus. Cur igitur nostrum potius, quam illa alia prodigia, suo Operi inseruisset?

Octobris Tomus III.

288 Sed audio, qui pro Launoio respondeat I « Petrum statuisse miracula, quæ suo tempore » ubivis contigerant, litteris consignare. » II « Singula miracula, quæ suis usurpaverat oculis, vel quæ ab hominibus fide dignis acceperat, duobus libris comprehendisse. » III « Ad » secundi libri calcem Cartusianæ religionis initium, statuta et mores uberiori oratione depinxisse. » IV « Sese dolere plurimum, testatum fuisse, quod plura non posset referre » miracula, quæ ad amantissimum sibi Cartusianorum Ordinem spectant. » V « Inter miracula, quæ suo tempore passim in Galliis facta commemorat, et inter ea, quæ de prima Cartusianorum origine et miraculis disseruit, stupendam hominis mortui narrationem desiderari. » Postremo ipsum Petrum « dixisse, » Cartusiensium Ordinem suo tempore institutum esse. » Hæc sunt rationes, quas cum ex verbis, tum ex silentio Petri Venerabilis contra veritatem prodigii Parisiensis deduxit Launoius. Ad I respondemus, Petrum quidem dixisse, consilium fuisse, « Miracula ubilibet suo tempore facta ad posterorum memoriam trans- » mittere, » sed probavimus, eum etiam dixisse, E mentem suam fuisse, narrare ea, quæ circa Cluniacum gesta fuerant; et ex discussione totius Operis comperimus, cuncta fere ab eo conscripta miracula, quæ suum Ordinem non respiciunt, patrata fuisse in regionibus, a Cluniaco non multum remotis : quæ vero in exteris sive remotioribus locis contigerant, vel in sui Ordinis monasteriis acta fuisse, vel a personis ejusdem sibi relata. Ad II fecimus satis, cum ostendimus, eum toto suo Opere comprehendisse tantum miracula, ad suum Ordinem spectantia, præter decem, quorum quatuor aut quinque a Cluniacensibus monachis, cætera ab amicis Cluniaco vicinis didicerat.

289 Ad III fatemur, Petrum longa narratione statuta et mores nostri Ordinis depinxisse, sed non ita ubertim initia ejus depinxit, ut vult Launoius. Sic enim de his habet : « Servatur, » inquit, « in Burgundiæ partibus inter omnes » Europæ nostræ monastici Ordinis professio- » nes professio quædam, multis aliis ejusdem » monastici propositi sanctior et cautior, instituta » nostro tempore a quibusdam Patribus magnis, » doctis et sanctis, magistro Brunone Coloniensi, » magistro Laudioino Italico, ac quibusdam aliis » vere magnis, ut dixi, et Deum timentibus viris, qui quorundam antiquorum monachorum » tepiditate, negligentia ac desidia prædocti, » sæculo abrenuntiare volentes, cautius sibi suis- » que in via Dei sectatoribus, consuluerunt etc. » Deinde multa de vestibulis, de redditibus, de moribus ac statutis addit. Hæc est ejus uberior, sive potius sterilior narratio de initio Ordinis. Nam ibi tantum dicit, quod « Professio quædam aliis sanctior instituta fuerit a magistro Brunone Coloniensi, magistro Laudioino Italico ac quibusdam » aliis vere magnis Patribus. » Sed postea ut recte annotavit Launoius « Uberiori oratione » depingit statuta et mores Ordinis. » Hic enim erat scopus illius, ut sapienter monuit doctus Saussæus, nempe « Agere de instituto, non de » institutione Cartusiani Ordinis. » Et revera si decrevisset, institutionem Ordinis depingere, multa alia narrasset, quæ ignorare non poterat. Unde nihil de causa institutionis, sive illa orta fuerit ex collatione sanctum Brunonem inter et

AUCTORE

C. B.

rationesque
ob quas silen-
tium illud
mirum videri
queat,

rationibus
aliis, quibus
ejusdem vim
concuti

F

AUCTORE
C. B.

alios clericos Remenses habita, sive ex persecutionibus Manassæ, aut ex terrificis damnati hominis clamoribus : nihil etiam de modo, de Sancti Brunonis et sex sociorum ejus Gratianopolim adventu, nihil de accessu ad sanctum Hugonem episcopum, nihil de septem stellarum eidem episcopo facta visione profatus est ; quæ tamen ignorasse minime credendus est : imo ne verbum quidem unum de sancto Hugone sibi optime noto profert, quo consulente, juvante, comitante, Cartusiæ solitudinem primi Patres adierant, et extruxerant ; adeo est Petrus propositi sui tenax sive scopi, quo de institutis Cartusiensibus tantum loqui aggressus fuerat. Et quod magis est observandum, nec ipsam Cartusiam, nec ipsum Ordinem, de quo loquebatur, nominat. Unde dubitari posset, de quo verba faciat, nisi suam narrationem tali inscriberet titulo : « De institutis Cartusiensium monachorum. » Non est igitur irridendus a Lanoio Saussæius, quod distinxerit institutionem ab institutis.

aut convelli
autumat,

290 Ad iv ignoramus, quid sibi velit Lanoius, dum Petrum Cluniacensem describit, « dolentem, quod plura non possit referre miracula, quæ ad amantissimum sibi Cartusiæ norum Ordinem spectent. » Si nihilominus divinare licet, credimus, eum his verbis ingeniosis subtiliter voluisse declinare objectionem sibi ex verbis Venerabilis abbatis faciendam, cujus vi omnes consequentias, quas ex silentio ejus ducit, penitus corruiuras prævidebat. Nam per hæc verba significat pius Abbas, alia quidem miracula in Ordine Cartusiensi fuisse patrata, sed dolore se affici, quod ea non possit referre. Statimque causam sui doloris hanc fuisse sanctus vir enuntiat his verbis jam superius præcitatis, sed, hic necessario repetendis : « Multa quidem, » inquit, « in illo sacro Ordine » miracula contigisse, a pluribus accepi ; sed quia » ipsi humilitatis virtute, qua semper servi Dei » miranda opera sua, quanto possunt nisu, occultant, vix aliquid ex his prodere alicui voluerunt, rara, imo rarissima, quibus omnimoda » fides accommodanda esset, ad me miracula » pervenerunt. Quæ tamen absque dubio certa » comperi, tacere nec volo, nec proposui. » Deinde duo mirabilia de quodam fratre converso, nec plura de eo, vel de aliis narrat. Hæc scripsit Petrus diu post annum mclxv, ut ex capitulo xxv libri secundi colligimus, ubi sic loquitur ; « In primordiis Pontificatus domini » Papæ Eugenii, ad visitandum tam ipsum, quam » communem matrem Romanam Ecclesiam, Romanam adii. » Electus est Eugenius anno mclxv, sed quando hæc Petrus scribebat, plures jam annos effluxisse, innuit dicens : « In primordiis » Pontificatus domini Papæ Eugenii. » Cum igitur tantum meminerit de Ordine nostro capitibus xxviii et xxviii ejusdem libri, patet ea, quæ de antiquis Patribus refert, ab eo tantum scripta fuisse diu post annum mclxv. Unde non mirum, si a Cartusiensibus, opera sua occultantibus, spectaculum illud etiam Petro celatum fuit, quod jam fere ab annis septuaginta vel etiam amplius contigerat, et diu ante ortum ejusdem abbatis, ut mox probabimus.

undecumque
conquisitis

291 Ad v Huic rationi factum est satis ex superioribus responsis, quibus probavimus, pleraque miracula, quæ suo tempore passim in Galliis facta commemorat, spectare monasteria

Cluniacensis Ordinis ; paucissima vero, quæ ad Deum non pertinent, edita fuisse circa Cluniacum ; quæ licet daremus passim etiam facta in Galliis, nihil etiam nobis obsesset Petri silentium, qui tam pauca in toto suo Opere describens, multa alia vel ignoravit vel tacuit. Ad ultimum, concedimus, Petrum scripsisse, institutam fuisse suo tempore Cartusiensium Religionem, sed ejus verba non ita stricte sumenda esse, ex hoc ipso liquet, quod constet, eum pluribus post conditum Ordinem annis natum fuisse. Nam cum dicatur electus abbas anno Christi mclxxii, ætatis vero (*aliter statue ex num. 285*) suo vigesimo ferme octavo, debuit tantum nasci anno mxcv, vel circiter, id est, quatuordecim post editos damnati hominis clamores annis. Ergo non Petri tempore, sed ante ejus tempora Ordo institutus est. Nec juvat reponere, illum etiam retulisse historias et miracula, circa sua tempora perpetrata, quod quidem verum est erga res Cluniacensium, sed non erga prodigia eidem Ordini extranea, quæ fere omnia, uno aut duobus dumtaxat exceptis, vivente vel etiam præidente Petro, accidisse, ex præcedenti examine ostendimus. Denique multa miracula Petrum fugisse aut latuisse, colligimus ex ejus Præfatione ad secundum librum de miraculis ; ubi sic conqueritur, quod non sit, qui ad miracula scribenda animum applicet : « Ad tantum autem, » inquit « jam fructum infructuosa hujus silentii segnities pervenit, ut quæcumque in Ecclesia Dei » sive in regnis Christianis a quadringentis vel » quingentis ferme annis facta sunt, universa » pene nobis et omnibus ignota sint.

292 » Tanta enim apparet distantia nostrorum temporum, ut, quæ ante quingentos et » mille annos gesta sunt, nobis notissima ; quæ » vero exinde ipsis quoque diebus nostris acta » sunt, prorsus ignota sint. Inde est, quod historiis antiquis, ecclesiasticis gestis, libris » multiplicis doctrinæ, Patrum instructiones et » exempla continentibus, abundamus ; eorum » autem, quæ temporibus nobis contiguis contigerunt, nescio, si vel unum habemus. » Hæc ille, qui superius dixerat, « Dolere se et supra quam multis forte credibile sit, torpori » multorum irasci, qui, cum scientia, litteris » atque eloquio abundant, miranda omnipotentis Dei opera, quæ sæpe in diversis terrarum partibus ad instructionem Ecclesiæ fiunt, » memoriæ posterorum mandare scribendo pigritantur. » Quam ob rem sub finem profectur, se « Secundum vires a Deo datas, si quid » dignum vel utile invenire potuerit, ad Dei » laudem vel profectum legentium modernis » vel posteris manifestaturum. » Et tamen, cum hujusmodi tanto teneretur desiderio, nihil de sui temporis thaumaturgo, sancto scilicet Bernardo sibi amicissimo et familiarissimo, dixit, cum amplius sibi pateret miraculorum ab ipso frequentissime patratorum campus, ex quo saltem pauca, eaque insigniora excerpere potuisset, in quibus esset illa notatu digna ducis Aquitanix Guilelmi conversio. Nihil de sanctis Norberto et Roberto de Arbricello ; nihil de tot aliis viris sanctissimis, qui eodem cum Petro vivebant tempore ; nihil de Ordinibus monachorum, qui tunc multis claruerunt signis et virtutibus ; nihil, inquam, de his omnibus scripsit. Cumque plura de Cartusiensibus referre potuisset, quos ille in quadam epistola, quam dabimus

diluere ac
enervare
nititur,

F

A dabimus anno MCLVI, fatetur « innumeris per » orbem diffusis miraculis claruisse, » quæ ideo illum latere non potuerant, unius tamen fratris conversi solum meminit, non solum, quia primi Patres sua opera prædicare nolebant, si certe etiam ex defectu suæ memoriæ, ut constare videtur ex historia illa miraculosa Auduini monachi Cartusiæ, intra nives et ruinas monasterii post dies duodecim vivi reperti, quam omisit Petrus, licet eam optime nosset, cum de casu illo nivium et rupium consolatoriam scripserit ad Guigonem epistolam, quam suo loco in An-
nalibus dabimus.

nec tamen,
quod e Petri
silentio for-
matur, omni
prorsus,

295 Sed quod magis miraberis, nihil Petrus de sancto Hugone abbate Cluniacensi, a quo monasticum habitum susceperat, præter quamdam visionem, narravit; a quo tamen multa præclara et stupenda miracula, tum in vita, tum post mortem patrata, legimus in ejus Vita. Debilem itaque argumentationem ex silentio Petri Cluniacensis rimatus est cum Massono Launoio, qui sola illa ratione historiam hanc nomine fabulæ et anilis narrationis traduxit. Cujus si regulis teneremur, inter fabulas etiam censeremus, quidquid de aliis Sanctis Petrus tacuit. *Hæc omnia Cartusianus noster anonymus. Sed an negativo, quod e Petri Cluniacensis silentio formatur, argumento vim omnem adimunt? A Petro Venerabili, ait quantum ad substantiam, dumtaxat quinque aut sex, quæ ad Cluniacensem Ordinem non spectent, miracula recensentur, ac proin pauca hæc inter non inveniri prodigiosam doctoris damnati anastasim, mirum non est, maxime cum Petrus stellarum septem visionem, S. Hugoni Gratianopolitano episcopo, dum ad eum S. Bruno cum sex sociis accederet, oblatam, aliaque nonnulla, ad S. Brunonem spectantia, silentio etiam præterierit. Atque hæc quidem, ob quam petitem e Petri silentio contra doctoris damnati historiam argumentum enerve putat ac infirmum, ratio videtur præcipua; verum etsi omnia fere miracula, quæ Petrus litteris consignavit, ad Cluniacensem Ordinem spectent, hic tamen scriptor propositum sibi habebat ad posteros transmittere etiam miracula, quæ alibi, quam in Cluniacensi suo Ordine, evenissent. Hæc, inquit lib. II, cap. 28, ... in toto isto Opere principalis, ut sæpe jam dixi, fuit mihi causa scribendi, hoc est, miracula ubilibet, et quolibet tempore facta ad præsentium vel posterorum memoriam transmittendi. Audi etiam, quæ huc facientia in eodem libro secundo fuerat præfatus. Quoniam ad roborandam fidem (verba sunt Petri) et mores instituendos miracula nostro tempore vel circa nostra tempora gesta, quorum cognitio indubia datur, scribere proposui. Post ea, quæ præmissa sunt, alia quoque legentibus vel audientibus non minus, ut credo, utilia adjungenda sunt.*

uti ex hic ad-
ductis

294 In quibus, ut supra jam dixi, nullum temporis ordinem servo, nullius generis miracula vito, sed sicut ea vel olim didici, vel quotidie a diversis et fide dignis discere possum, scripturæ commendo. *Ut quid ergo Petrus, cui, ut ex hisce recitatis verbis intelligitur, quæcumque et ubicumque gesta miracula in litteras mittere propositum erat, silentio præterit, si factum unquam sit, horrendum illud prodigium, quo doctor Parisiensis tantisper rediit, justo Dei judicio se damnatum, publice coram innumera propemodum populi multitudine e feretro proclamavit? Ais quidem, multa alia prodigia ac miracula si-*

lentio pariter a Petro involvi; verum isthæc, quæ pariter ab hoc scriptore non memorantur, sunt hujusmodi, ut facile ab eo vel ignorari, vel cum scriberet, in memoria non haberi, vel denique velut minus notatu digna præteriri potuerint. At vero Parisiense prodigium, utpote quod in opinione, quam hic discutimus, coram innumera propemodum populi multitudine factum, longeque proinde ac late divulgatum atque ad posteritatem transmissum fuisset, ignorari haud facile ab eodem Petro potuisset, a quo etiam proinde, utpote simul et notatu dignissimum, et ad finem præterea a Petro intentum, seu ad fidem (adi ejus verba proxime recitata) roborandam bonosque mores inspirandos longe aptissimum, verosimiliter et in mente habitum, et commemoratum fuisset, maxime cum Petrus insuper studium et operam posuerit, ut, quæ ad Ordinem Cartusiensem spectabant, miracula undecumque conquiret, compertaque litterarum monumentis consignaret, uti ipsemet libro II, cap. 29 indicat hisce verbis: Multa quidem in illo sacro (Cartusiensum scilicet) Ordine miracula contigisse, a pluribus accepi, sed quia ipsi humilitatis virtute, qua semper servi Dei miranda opera sua, quanto possunt nisu, occultant, vix aliquid ex his prodere alicui voluerunt. Rara, immo rarissima, quibus omnimoda fides accommodanda esset, ad me miracula pervenerunt; quæ tamen absque dubio comperi, tacere nec volo, nec proposui.

AECTORE
C. B.

295 Adhæc Petrus lib. II, cap. 28 sic scribit: Servatur in Burgundiæ finibus inter omnes Europæ nostræ monastici Ordinis professiones professio quædam, multis aliis ejusdem monastici propositi sanctior et cautior, instituta nostro tempore a quibusdam Patribus magnis, doctis et sanctis, magistro Brunone, magistro Lau-
duino Italico ac quibusdam aliis. Quibus verbis cum pauca saltem de Cartusiensis Ordinis institutione commemoret, verosimile apparet, scriptorem illum, qui totus est in referendis miraculis, apta hac exponendi, quæ sacri illius instituendi Ordinis causa fuisset, occasione obtenta, luctuosam juxta ac prodigiosam doctoris damnati historiam, si locum umquam hæc obtinisset, silentio non fuisse præteriturum. Omnibus itaque, quæ Cartusiani anonymi verbis supra recitatis includuntur, rationibus rite expensis, argumento negativo, quod e Petri Venerabilis silentio contra doctoris Parisiensis anastasim formatur, omnem prorsus vim denegare non ausim, etsi interim multum absit, ut Launoio assentiar, qui in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione vel ob solum Petri Venerabilis de prodigiosa doctoris anastasi silentium fabulis commentisque hanc accensendam autumat. Et vero, cum Petrus (adi ejus verba num. præced. recitata) diserte affirmet, sese rara, imo rarissima, quæ ad Ordinem Cartusiensem spectarent, fidemque omnimodam mererentur, miracula intellexisse, eaque nihilominus, quæ indubitata esse, comperit, litteris mandasse, fieri potest, ut horribilem doctoris damnati historiam, utut sibi non ignotam, commemorandam non duxerit, quod eam, utpote quam forte nullis prorsus litterarum monumentis, sed sola traditione populivæ fama intellexisset, pro omnino certa atque indubitata non haberet.

apparet, ar-
gumentum
negativum vi
destituitur.

F

AUCTORE
C. B.

§ XVII. Quid de aliorum, quos Launoius præterea laudat, scriptorum antiquorum silentio statui debeat.

Notam de doctore damnato narrationem, nec Sigebertus Gemblacensis

Inter scriptores antiquos, silendo, ut vult Launoius, prodigiosam doctoris Parisiensis anastasi a vero alienam testatos, esse etiam nonnullos, quorum silentium aut nulla, aut valde exigua contra hanc vi pollet, jam supra indicari. Verum iis, de quorum silentio duobus proxime prægressis §§ disserui, hic adhuc ex recensitis a Launoio alios nonnullos, a Bulæo in Universitatis Parisiensis Historia tom. I adductos, addere idcirco lubet, quod illorum omnium silentium contra hunc scriptorem, maximi id facientem, nullius prorsus esse roboris contendat Cartusianus anonymus, Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor, cujus argumenta omnia, doctoris damnati historię utcumque suffragantia, in medium statui proferre. A Sigeberto Gemblacensi duco initium. Hic in Chronographia ad annum 1084 de sancto Brunone sic scribit: Bruno natione Teutonicus ex urbe Colonia, litteris apprime eruditus, Remensis ecclesię canonicus et scholarum magister, relicto sæculo, eremum Cartusię fundat, propositumque monasticę conversationis satis arduum instituit. Hujus sancti propositi cooperatore et æmulatore beatę memorię Hugo, Gratianopolitanus episcopus, ab eodem Brunone habitum monachicum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne præbuit exemplum. Launoius in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione recitat etiam hisce verbis subdit: Hęc ex editione Pistorii, quę in editione Miręi desunt. Miręus tamen in editione sua unum Sigeberti manuscriptum codicem e bibliotheca Justi Lipsii citat; in quo hęc erant de Brunone; « In » vasta eremo, quę Cartusia dicitur, apud Gratianopolim monasterium et cellas ædificare » incipit. »

seu potius, qui hunc interpolavit,

297 Hęc omnia lectorem celare nolui, ne sibi fucum ex Sigeberto fieri queratur. Sed sive Lipsii codicem, sive Pistorii editionem sequamur, inde constabit semper, apud antiquos omnes ratam non esse de doctore narrationem. Ita Launoius, recte sane hic innuens, Chronographię Sigeberti per Pistorium editionem in verbis proxime ex hac recitat a genuino Sigeberti textu deflectere. Id porro Cartusianus noster anonymus Operis sui num. 101 amplius declarat hunc in modum: Sigibertus dicitur obiisse anno mcm. Quod si ita est, concedi necessario debet hęc verba (supra jam mox recitata) ab aliquo alio ejus Chronographię addita fuisse. Nam, ut superius annotavimus, sub teste quinto Sigeberti de Brunone pars prior eisdem ferme verbis habetur in Chronico quatuor primorum Priorum Cartusię, quod constat editum tantum post mortem Sigeberti. Nec auctor Chronici dici debet ea mutuatus fuisse a Sigeberto; nam quę sequuntur apud Sigibertum, apertissime declarant, ea fuisse scripta, mortuo jam sancto Hugone, qui Sigeberto annis fere viginti superfuit. « Hujus sancti propositi, » inquit ille subditivus Sigibertus, « cooperatore et æmulatore beatę

» memorię Hugo Gratianopolitanus episcopus » ab eodem Brunone habitum monachicum sumpsit, cunctisque ibi habitantibus insigne præbuit exemplum. » Quis non videat, hic verba fieri de Hugone tamquam mortuo et jam inter Sanctos relato, cum ornatur titulo « B. Memorię » et dicatur in præterito « insigne præbuit exemplum? » Præterea constat, in iisdem verbis crassissimum irrepsisse errorem, ubi sanctus præsul dicitur habitum monachicum ab eodem Brunone sumpsisse, quod falsissimum probabimus in Annalibus ad annum mxxxvii.

298 In hos certe errores Sigibertus non impigisset, qui vivebat eodem tempore, quo sanctus Hugo Cartusiam frequentabat, et pluribus ante eum annis obiit. Sed etsi hęc concederentur ab eodem Sigeberto scripta fuisse, nihil nobis obesset, cum ille minus historicus dicendus sit, quam compendiator, qui nihil habet eorum, quę acæteris digeruntur. Sane verba, e Sigeberti Gemblacensis Chronographia supra huc transcripta, Sigeberti non esse, sed scriptoris posterioris, qui in hanc illa intrusit, Cartusianus noster anonymus, sibi etiam Launoium, uti proxime recitata hujus verba satis indicant suffragantem habens, merito hic contendit. Atque id quidem etiam sufficienter, ne dicam invicte, probatum dat, etsi interim, per verba, quę assignat, de Hugone, tamquam mortuo, jamque inter Sanctos relato, sermonem fieri, perperam existimet solo, quo hic in illis ornatur, Beatę memorię titulo, utpote viventibus adhuc, ut Cangius in Glossario ad vocabulum Memoria, aliique docent, per scriptores antiquos subinde etiam attributo. Verum an silentium, quod de prodigiosa doctoris anastasi in laudatis Chronographię Sigeberti verbis servatur, merito etiam, si hęc Sigeberti vere esse concedantur, nihili facit? Ita omnino existimo, quod nulla plane occurrat ratio, ob quam verosimile utcumque evadat, futurum fuisse, ut Sigibertus luctuosam illam historiam, utut optime etiam sibi perspectam, in paucissimis, quę de Brunone memorię prodit, commemoraret. Atque hinc etiam nullius plane ponderis apparet silentium, in iisdem verbis servatum, quicumque demum sit scriptor antiquus, a quo hęc, uti ex dictis factum, in Sigeberti Chronographiam fuere illata.

299 Dispiciamus modo, an validius contra Parisiense prodigium ex Roberti de Monte, qui Sigeberti Chronographiam continuavit, silentio arguatur. Multa, inquit de hoc scriptore in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 1 Launoius, de Cartusianorum institutis, consuetudinibus, et origine ipsa disserit, nec ullum tamen damnato doctori testimonium præbet. Verba omnia, quę Roberto de Monte attribuit, huicque suę contra Parisiense prodigium objectioni Launoius præmittit, Cartusianus noster anonymus transcribit, simulque ad hanc respondet. Textum ejus integrum una cum Roberti, quę includit, verbis huc transfero. Sic habet: Robertus de Monte.... Cartusiensium monachorum ad annum mxxxii meminit his verbis: « Monachi Cartusienses paulatim » pullulabant, qui, præ cæteris continentes » pesti avaritię, qua plurimos sub religionis » habitu laborare videmus, terminos posuerunt, » dum certum numerum hominum, animalium, » possessionum, quem eis prætergredi nullo » modo liceat, statuerunt; et ipsi singulas singuli » cellulas habentes, ac raro nisi vel ob Dei cultum, vel ob mutuum in caritate solatium con- » venientes,

scriptor antiquus,

E

F

AUCTORE
C. B.* sumpta illa
verba ex con-
tinuatione Si-
geberti Prae-
monstratensi
ad an. 1151.recitantur,
Cartusiani
nostri anony-
mi

A » venientes, perfectius mori mundo, et ceteris
» tanto diligentius, quanto secretius vivere Deo
» elegerunt. * » Hæc Robertus in editione, qua
usus est Launoïus; nam in editione, quam modo
præ manibus habemus, facta anno MDCLI Lutetiae
Parisiorum apud Joannem Billaine studio et
opera doctissimi ac religiosissimi Lucæ Dacherii
nihil prorsus ad præfatum annum MCXXXI, neque
in tota Appendice de Cartusiensibus habetur,
sicut neque ad annum MCXXXII, ubi Launoïus
hæc de sancto Hugone in suo exemplari legit :
« Obiit vir sanctus, Hugo Gratianopolitanus
» episcopus, cujus religiosam admodum vitam
» conscripsit Guigo Prior Cartusiae. »

B 500 Codicem, quem habuit Dacherius, au-
tographum existimat; unde liquet, ea, quæ de
sanctis Brunone et Hugone in aliis codicibus re-
perta sunt, a quodam recentiore fuisse adjecta.
Quod etsi nobis sufficeret ad rejiciendam verbo-
rum a Launoïo relatorum auctoritatem, nihilo-
minus acsi essent genuina Roberti verba, Launoïo
respondemus, i Robertum in tota sua Appendice
ad Sigibertum juxta nostram editionem nihil re-
ferre eorum, quæ acciderant ante annum MCI,
quo Chronicon Sigiberti persequi cœpit, nisi
quando agit de principum genealogia vel epi-
scoporum successione, quæ quidem altius non
numquam, licet raro repetit. ii Verba a Lau-
noïo relata, non de initiis Ordinis loqui, sed de
ejus progressu, ut ex ipsissimis verbis apparet.
« Monachi Cartusienses paulatim pullulabant. »
Et revera eorum anno MCXXXI, id est, fere quin-
quaginta post fundatum Ordinem annis erant
tantum quinque aut sex domus Cartusienensis In-
stituti in tota Ecclesia : iii Roberti præcipuum
in hac Appendice scopum fuisse, Normannorum
et Anglorum historiam describere, quod ipse-
met profitetur in Prologo his verbis : « Igitur
» quia prædictus Sigibertus Chronica sua inci-
» pit ab anno Incarnationis Dominicæ CCLXXXI,
» et produxit ea usque ad annum ejusdem Do-
» minicæ Incarnationis MC, ego exinde... usque
» ad annum MCLXXXII ea, quæ in diversis pro-
» vinciiis, et maxime in Normannia et Anglia
» venerunt, et ad meam notitiam pervene-
» runt, sub annis Dominicæ Incarnationis col-
» ligere aggrediar. Et hoc ideo libentius, quia
» volo gesta primi Henrici, strenuissimi regis
C » Anglorum et ducis Normannorum, a quo ha-
» beo incipere, summatim per singulos annos
» annotare. »

verba sua-
dent,

501 Stetit promissis Robertus; nam per to-
tum suum Opus nullum præterit annum, quo
de Normannis et Anglis multa non referat, sæpe
nihil vel paucissima de aliis provinciis scribens.
iv Robertum nihil fere de aliis Ordinibus aut
de eorum originibus et institutis scripsisse in
hac Appendice; unde non mirum, si de Cartu-
siensibus etiam siluerit, aut tam pauca dixerit
juxta citationem a Launoïo factam. Denique no-
tandum, hunc auctorem in suo Prologo innuere
quidem, multa se relaturum prodigia, ut etiam
fecit, sed constat, eum tantum de iis meminisse,
quæ evenerunt ab anno MCI, ut jam supra mo-
nuimus. Non est igitur Robertus annumerandus
inter auctores, « Qui famosam damnati homi-
» nis anastasim non prætermisissent, si etiam
» aut legissent, aut audivissent accidisse. » Ne-
que contrarium concludi debet ex verbis ejusdem
Roberti, qui « In Tractatu de immutatione Or-
» dinis monachorum de abbatibus et abbatiis
» Normannorum capite 11 de origine Cartusien-

» sium hæc habet : Eodem fere tempore, quo
» Ordo Cisterciensis in Cabillonensi parochia
» exortus est, Cartusienensis etiam in episcopatu
» Gratianopolitano adinventus est. Genus hoc
» eremitarum sub Priore agit, nec numerum
» tertiumdecimum multitudo transcendit. Unus-
» quisque in cella sua privatis diebus separatus
» ab aliis orat, dormit et manducat; quæ tamen
» cellæ contiguæ et loco conjunctæ sunt. Festis
» diebus ad ecclesiam et ad mensam conve-
» niunt, et de spiritualibus inter se conferunt.
» Instituta vero et diurni et nocturni Officii
» secundum Regulam sancti Benedicti persol-
» vunt. »

502 Hæc ille, qui causam vel occasionem, Robertus de
quæ sanctum Brunonem in eremum impulit, Monte,
non affert, quia nihil omnino de sancto Bru-
none, nec ipsius nomen habet. Sed tantum lo-
quitur de quibusdam Cartusiensium moribus,
quos ex Guigonis nostri Consuetudinibus vide-
tur hausisse. Sic et de aliis aliorum Ordinum
fundatoribus et patriarchis tam summatim me-
minit, ut nihil fere de iis referat memorabile,
contentus tempus conversionis eorum assignare
cum anno, quo vel sæculo abrenuntiaverunt, vel
suum Institutum inchoaverunt. Luculentissime
E profecto hæc evincunt, aut parum admodum aut
nihil luctuosæ damnati historię officere servatum
de hac a Roberto de Monte silentium. Neque vero
vel hoc, vel quod supra jam memoratum, Sigeberti
Gemblacensis scriptorisve antiqui, qui in hujus
Chronographiam num. 296 huc transcripta verba
intulit, silentium ad horrendi prodigii falsitatem
monstrandam multum conducere, existimavit
ipsetmet Launoïus, utpote ex recitatis amborum
scriptorum illorum verbis, in quibus nihil omnino
de infasti doctoris anastasi occurrit, contra Ray-
naudum dumtaxat inferens, ratam hanc apud
omnes scriptores antiquos non esse; quod ut ve-
rum sit, falsum esse luctuosum illum eventum,
non requiritur. Sed hæc de Sigeberti Robertique
de Monte, qui hujus Chronographiam prosecutus
est, silentio dicta sufficiant. Inter scriptores an-
tiquos a Launoïo recensitos, quorum de damnato
doctore silentium majori in pretio Bulæus habuit,
locum etiam obtinet Gaufridus Vosiensis Prior,
qui Chronicon, a Labbeo tom. II Bibliothecæ
novæ librorum Mss. publici juris factum, sæculo
duodecimo senescente contexit.

F 505 Scriptor ille in hoc suo Opere cap. 21 sic
scribit : Ordo Cartusiensium sanctissimus ince-
pit hoc tempore, scilicet anno MLXXXVI (imo
anno 1084, uti infra probabimus) per Brunonem
virum sanctum, natione Alemannum de Colonia
Agrippina, magistrum in Theologia, cum sex
aliis venerabilibus viris in diœcesi Gratianopo-
litanensi. Hic Ordo, teste B. Bernardo, inter
omnes ecclesiasticos ordines primatum tenet,
non ratione temporis, sed vigore sanctitatis :
unde ipse vocat eum Speciosissimam columnam
Ecclesiæ. Victor Papa, dum esset monachus
Cassinensis, per somnium vidit Deum, suæ di-
gnationi in solitudine Carthusianæ habitaculum
construentem, et dicitur, quod spiritu prophæ-
tiæ pollebat. Verum an ex eo, quod damnati hi-
storiæ Gaufridus hic non meminerit, recte contra
hanc, veluti vel idcirco fictitiam aut certe com-
menti suspectam, Launoïus et post hunc Bulæus
arguunt? Cartusianus noster anonymus, postquam
Gaufrédi verba jam nunc recitata in Opus suum
intulit, ita subjungit : Hæc Gaufridus, qui nova
et hactenus inaudita atque a nullo commemo-
rata

aut etiam
Gaufridus,
Vosiensis
Prior,

AUCTORE
C. B.

rata nobis revelat, dum dicit, Victorem Papam spiritu prophetico foundationem Ordinis (*qua de re quid sit, infra examinabitur*) prævidisse, de cuius visione dicemus anno MLXXXVI. His Gaufrédi verbis (*jam proxime recitatis*) subjungit Launoïus : « Hic de damnato doctore et cano- » nico loquendi locus erat amplissimus, Gaufre- » dus tacuit, quia tunc illud otiosi homines non- » dum invexerant. »

silentio suo
infirmat; in-
firmat tamen
utcumque,

504 Sed illud jam, non quidem invexerant, sed prout a fide dignis sibi fuerat relatum, scriptis mandaverant anonymus noster Cartusiensis et Cæsarius Eisterbacensis Gaufrédi coætanei. Neque mirum, si Gaufrédus illud tacuerit, cum et fere alia omnia de sancto Brunone et Ordine dicenda tacuerit, qui etiam historiam, jam ab annis centum et ultra peractam, cuiusque memoria tunc apud solos pene Cartusienses servata fuerat, ignorare poterat. *Quod si historia illa publice ingenti hominum adstante multitudine, acciderit, nulla ratione verosimile apparet, ejus memoriam ætate Gaufrédi, qui centum non-*

B *dum, imo forte ne sexaginta quidem, a Brunonis obitu elapsis annis floruit, apud solos pene Cartusienses superfuisse. Quis ergo factum credat, ut horrendum prodigium ignorarit, ideoque ejus non meminerit Gaufrédus? Attamen cum hic scriptor, ut recte etiam observat Cartusianus anonymus, alia fere omnia ad Brunonem spectantia omittat, nec ullo ex capite Parisiense prodigium, utut perspectum exploratumque id habuisset, pauca inter, quæ de Sancto tradit, commemoraturus fuisse videatur, argumentum sane, quod ejus silentium suppeditat, admodum infirmum apparet. Verum, quibus nonnihil plus roboris inesse videtur, nunc subdo. Monachus Autissiodorensis, qui sub finem sæculi XII et initio sequentis, aut certe, Innocentio III summo Pontifice, floruit, apud Launoïum Dissertatione de vera causa secessus S. Brunonis in eremum cap. 1 sic scribit : Circa id tempus S. Hugo, Gratianopolitanus episcopus, vidit per somnium in solitudine Cartusiæ Deum suæ dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem ducatum sibi præstantes itineris. Et ecce, sanctitatis ejus odore tracti ad ipsum veniunt septem viri, qui omnes uno desiderio succensi locum eremiticæ vitæ congruum quærebant, necdum repererant.*

C Horum primus magister Bruno, vir religione scientiæque famosissimus, alii quatuor litterati, duo laici, quos sanctus Hugo grateranter suscepit, et voti compotes fecit. Ipso namque juvante, consulente, comitante, Cartusiæ solitudinem intraverunt. Sic cœpit Ordo Cartusiensis, inter cæteros Ordines puritate mentium ac theoriæ studio singularis.

quidquid hic
contra Car-
tusianus ano-
nymus

505 Launoïus, qui, ut jam innui, in laudata sua Dissertatione verba hæc recitat, iis deinde subjungit : Non magis apud hunc, monachum nempe Autissiodorensem, quam apud alios, quos nimirum jam ante retulit, rata est de doctore narratio, et terribilis eventus, qui Brunonem in eremum abegerit. Neque profecto horribilem illius doctoris anastasim præterisset monachus ille, qui passim memorat incertos rerum exitus, et in plerisque hominibus ancipitem vitæ fortunam, spectra et id genus prodigiorum. Accipe modo, quid ad hæc reponat Cartusianus noster anonymus. Sic itaque Annalium Ordinis sui lib. IV, num. 116 habet : Hæc (*verba videlicet monachi Autissiodorensis e Launoïo proxime huc transcripta*) ille anonymus apud Launoïum, qui,

ut videtur, hæc omnia ex Vita sancti Hugonis D a Guigone edita exscripsit, mutato tantum verborum ordine, cuius propterea testimonio eadem opponimus, quæ superius Guigonis testimonio (*adi num. 265 et sequentem*) opposuimus. Præterea quid ponderis habeat auctoritas negativa, judicent viri docti. Monachus Autissiodorensis nihil habet de spectaculo, ergo falsum est spectaculum. Si liceret ita argumentari, ipsæ etiam ruerent evangelicæ veritates, quarum multæ in sola nituntur traditione. Sed esto, quod monachus ille « passim memoret, » ut asserit Launoïus, « incertos rerum exitus, et in plerisque » hominibus ancipitem vitæ fortunam, spectra » et id genus prodigiorum, » numquid omnes memorat, vel in omnibus hominibus memorat? Quod certe asserere, videtur temerarium. Quosdam igitur, imo et permultos rerum exitus omisit, et inter illos istud prodigium omittere potuit, sicut et tres sancti Evangelistæ piscinam probaticam nimis admirandam, et Lazari suscitationem stupendam omiserant.

506 Postremo monachus ille, ut habet Launoïus, floruit sub Innocentio III, summo Pontifice, quo tempore noster anonymus Cartusiensis (*videsis hujus testimonium num. 199 et seq., uti etiam dicta num. 12 et seqq.*) primus omnium cœpit hanc historiam scriptis mandare, cuius memoria apud solos fere Cartusienses, adhuc paulatim tantum pullulantes custodiebatur. Unde non mirum, si monachus ille Autissiodorensis, cui forsitan cum Cartusiensibus nulla intercedebat consuetudo, veram non noverit Ordinis originem, cuius nullam propterea causam attulit, sed sola verba exscripsit, quæ in Vita sancti Hugonis legerat. Denique cum præfati auctoris Chronicon modo non habeamus præ manibus, plura ex eo contra Launoïum elicere non possumus. Ita ille; *an autem in omnibus recte, nunc dicendum. Ac primo quidem, cum dubium non appareat, quin monachus Autissiodorensis supra huc transcripta verba ex Hugonis Gratianopolitani episcopi Vita, per Guigonem quintum Cartusiæ Priorem scripta, deprompserit, servatumque ab hoc in illis de doctoris Parisiensis anastasi silentium nulla omnino contra hanc (adi num. 265) vi polleat, consecrarium fit, ut nec, quod in iisdem monachus Autissiodorensis de eadem servat, magni roboris sit. Quod vero pertinet ad silentium, quo hic omnibus etiam aliis Chronici sui locis horrendum prodigium præterit, inde etiam, falsum hoc esse, haud recte concluditur. Cum enim, ut Cartusianus noster anonymus recte observat, non omnes prorsus rerum exitus commemoret, horribile doctoris exitum esse potest ex iis, quos silentio suppressit. Attamen cum monachus ille, ut Launoïus innuit, multus equidem sit in recensendis prodigiis, minus verosimile apparet, futurum fuisse, ut Parisiense, si contigisset, damnati spectaculum, ceteris omnibus, quæ narrat, prodigiis memoratu utique longe dignius, litteris consignare omitteret.*

opponat, mo-
nachus Autis-
siodorensis.

E

F

507 Atque hinc jam fit, ut ad eorum, qui luctuosum eventum negant, opinionem e laudato Autissiodorensi monacho, silentio hunc prætereunte, robur qualecumque accedat. Nec juvat reponere, horrendam historiam, utpote cuius vere factæ memoria apud solos fere Cartusiensis sæculo tertio decimo superfuerit, Autissiodorensi monacho, qui tunc ex dictis floruit, fuisse ignoratam; quam parum enim verosimile id sit, ex jam supra dictis liquet. Porro rationes similes

uti etiam
Chronogra-
phus Mallea-
censis, atque
tres;

A similes fere ac pares iis, ob quas, ut modo docui, monachi Autissiodorensis silentium contra prodigiosam doctoris anastasi robur obtinet, faciunt etiam, ut eidem Malleacensis Chronici, cujus auctor circa annum 1140 floruit, silentium officiat. De hoc enim Chronico Launoius in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 1 ita loquitur: Plenum est visionibus et eventis memorabilibus, quæ ab auctore cupidissime narrantur; ut vel inde iudices, nusquam prætermisurum fuisse tale spectaculum, si contigisset et ea contigisset ratione, quæ libros auctorum omnium implevisset; Launoio autem in iis, quæ hic de Malleacensi Chronico seu potius de hujus auctore affirmat, esse assentiendum, ipsummet inspectum docebit hoc Chronicon, quod apud Labbeum tomo II Bibliothecæ novæ librorum Mss. modo exstat insertum. Nec omni etiam vi destituitur de doctoris anastasi silentium ab auctore Florum Mss. Historiarum Adamo, Vincentio Bellovacensi et scriptore Chronici S. Martini Turonensis servatum. **Etsi enim tres hi scriptores, ut Cartusianus noster anonymus recte observat, verba sua, a Launoio recitata, vel ex Guigone quinto Cartusiæ Priore, vel ex Gaufrido Vosiensi, vel ex aliis denique, quorum silentium ex dictis aut nihil omnino, aut certe parum admodum prodigiosæ anastasi obest, indubie acceperint, alios tamen etiam non paucos scriptores, sæculo XIII, quo floruerunt, antiquiores adhibere, atque, in hisce si quid memoratu dignum invenerunt, id in lucubrationes suas passim intulere.**

quibus tamen
nec S. Bernardus

508 Quare cum nullam uspiam in hisce doctoris rediivi, qui, sese justo Dei iudicio damnatum, publice e feretro adstantibus denunciavit, mentionem faciant, argumento id est, apud scriptores illos, e quibus forte aliqui temporum injuria modo etiam periere, a Vincentio aliisque duobus laudatis scriptoribus feralem historiam non fuisse inventam. Unde fit, ut contra hanc non parum faciant tres isti scriptores, utpote silentio suo silentium aliorum omnium, a se adhibitorum, quodammodo testantes involventesque, quorum tamen aliqui saltem luctuosum hujusmodi notatuque dignissimum eventum, si locum umquam habuisset, verosimiliter scituri memoraturique fuissent.

C Ceterum scriptoribus antiquis, qui silentio suo horribili prodigio, utpote id pariter, si fuisset, verosimiliter vel argumenti, quod tractarunt, ratione, vel aliqua quacumque de causa commemoraturi, utcumque officiant, addi etiam possent, tum Hugo Flaviniacensis multique alii, a Launoio non memorati, quos hic enumerare necessum non est, tum maxime ascetici, divinique verbi præcones, qui, cum, ut homines et in vitiis peccatisque avocarent, et ad virtutem inflammarent, sermones pios habuerint, tractatus sacros ediderint, religiosas meditationes composuerint, horribile illud prodigium, si contigisset, alicubi in hisce verosimiliter commemorassent, utpote quo nihil fere ad finem a se intentum magis aptum magisque conducens excogitare aut fingere potuissent. Hinc Launoius Dissertationis sæpissime jam laudatæ cap. 1 scriptoribus antiquis, quorum silentium prodigiosæ doctoris anastasi officit, etiam Humbertum Burgundum, quintum Prædicatorum generalem magistrum, et S. Bernardum, Clarævallensem abbatem, accenset; ac priorem quidem recte; at non item posteriorem, habita etiam ratione epistolæ, ad Fratres de Monte-Dei conscriptæ.

509 Hic enim Sanctus, quo ad vitia vitanda virtutemque amplectendam legentes audientesve excitet, unice fere, quæ Sacra Scriptura suppeditat, incitamenta in sermonibus pitis, quos habuit, tractatibusque sacris, quos edidit, adhibere est solitus: epistolam autem, ad Fratres de Monte-Dei scriptam, non Bernardi, sed Wilhelmi, monasterii S. Theodorici prope Remos abbatis, factum esse, Mabillonius tom. II Operum S. Bernardi pag. 198 et post eum Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. XI pag. 654 dilucide ostendunt, certeque sancto huic abbati non posse attribui, apud omnes modo eruditos in confesso est. Nec est tamen, cur hinc modo inferas, Willelmum S. Theodorici prope Remos abbatem, cujus ex jam dictis laudata epistola est, auctoribus antiquis, quorum silentium luctuosæ damnati doctoris historiæ officit, esse accensendum. Etsi enim Willelmus vere sit antiquus, nihil tamen occurrit, quo verosimile utcumque fiat, futurum fuisse, ut horribile prodigium, si factum id scivisset, in epistola illa commemoraret. Quod modo ad alios, quos Launoius in rem suam adhuc adducit, scriptores pertinet, iis hic, quod tales, si forte Joannem de S. Victore exceperis, non sint, ut famosam doctoris anastasi, si eam aut legis-

AUCTORE
C. B.
nec plures
alii, quos
Launoius ad-
huc laudat,
adjungendi
sunt.

E

§ XVIII. Conclusiones præcipuæ, quas Launoius ex scriptorum antiquorum, a se adductorum, silentio format, discutiuntur.

Ut quid contra luctuosam doctoris damnati historiam, et an tantum, quantum Launoius vult, antiquorum scriptorum silentium seu potius formata ex hoc argumenta negativa valeant, magis adhuc elucescat, juverit, hisce modo discussis, conclusiones etiam, quas Launoius ex iisdem sequi asserit, examinare. Atque id quidem, ne vel huic scriptori, cujus de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertationem librorum prohibitorum Catalogo Romana censura novi adscriptam, nimium attribuisse, vel, quæ Launoio anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor opponit, argumenta infirmasse videar, ea ratione præstabo, ut ipsa tum hujus, tum illius verba plerumque descripturus, sim ac tum demum, quæ mea de Launoii conclusionibus, Cartusianique ad has responsionibus sit opinio, adjuncturus. Launoius itaque ex auctorum omnium, quos adduxit, silentio primum concludit, Coloratam illam et picturatam (in Cartusia scilicet Parisiensi præcipue) historiam, quæ secedendi in eremum causam Brunoni dedisse fertur, obrui contumaci silentio auctorum omnium, qui ab anno Christi MLXXXIV ad annum MCCCXXII et eo amplius claruerunt. Quod apud cordatos

F
Conclusio-
num, quas
contra docto-
ris anastasi
ex universali
antiquorum
silentio,

atque

AUCTORE
C. B.

atque eruditos homines sufficit ad fabulæ confutationem. In cumulum accedit hinc auctoritas Brunonis ipsius, Cartusianorum fundatoris, qui non Lutetiæ Parisiorum, sed Durocortori Remorum abeundi in eremum causam accepisse se scribit; inde Guiberti Novigentini abbatis testimonium, qui certam abitus in eremum causam peculiariter designat. Uterque Parisiensem de canonico et doctore redivivo fabulam excindit, et simplicem veritatis rationem exponit.

cujus vim
elevare hic
nititur Cartu-
sianus ano-
nymus,

511 *En modo quid, recitatis hisce Launoii verbis, Cartusianus noster anonymus reponat.* Hæc, inquit, habet Launois, quasi diceret: Hi scriptores hanc historiam tacuerunt, ergo eam veram esse negaverunt. De robore hujusmodi argumentationis judicet lector. Sed nos dicamus, quod in superioribus satis docuimus, nempe auctores illos hoc prodigium siluisse, sicut alia S. Brunonis præclare facta siluerunt. Nullus enim ex tot allatis a Launoio scriptoribus vitam S. Brunonis describere aggressus est; sed omnes, quidquid de eo vel de Cartusiensium Ordine scripserunt, paucissimis verbis more compendiariorum illud tradiderunt. Imo plerique S. Brunonem de solo nomine appellarunt; alii nec ipsum nomen expresserunt; aliis vero, qui fusius de eo locuti sunt, satis fuit, quatuor aut quinque lineis dicere, quod fuerit institutor Ordinis Cartusiensis, illumque tali anno et sub tali Pontifice instituerit. Quidam erga Cartusienses bene affecti plura de eorum statutis, moribus et consuetudinibus scripserunt; sed nullus de institutione eorum, de causa originis aut de aliis ab eis et apud nos præclare gestis singulariter tractare in animo habuit. Unde non mirum, si apud citatos auctores nihil occurrat de redivivi hominis spectaculo. Sed quando Cartusiensis Ordo cœpit propagari, anonymus noster, qui primus circa annum MCCXX (imo verosimiliter, ut num. 12 et seqq. docui, non ante annum 1250) de industria suscepit initia illius mandare litteris, fusius ac prolixius Acta S. Brunonis describens, hanc anastasim secessus illius in eremum causam fuisse, edisserere non omisit.

Launoius format, prima
admittenda
non est,

C

512 *Hæc ille, transcriptis deinde, quæ jam recitavi, hisce Launoii verbis* In cumulum accedit etc., sic pergens: Jam supra satis ostendimus, sanctum Brunonem non Durocortori Remorum, sed Lutetiæ Parisiorum consilium secedendi in eremum accepisse, ut etiam censet doctus Bulaeus. Præterea quam incertum sit Guiberti testimonium, patet ex tot hallucinationibus, quas in textu narrationis illius deteximus. *Ut quæ de hisce modo mea sit opinio, paucis edicam, sane Launoius ex omnium, quos in medium adducit, auctorum de funesta doctoris anastasi silentio perperam hanc in fabulis habendam, seu indubie falsam esse, concludit, uti infra ostendam, cum, quid contra luctuosum eventum universale de hoc scriptorum omnium tum æqualium, tum aliorum posteriorum silentium valeat, inquiram. Eneve autem ac elumbe prorsus non esse aliquorum, quos Launoius citat, scriptorum silentium, seu negativa, quæ ex hoc formantur, argumenta omni prorsus vi non carere, supra probavi, ac nominatim quidem negativo, quod ex Guiberti, Novigentini abbatis, silentio deducitur, argumento roboris nonnihil inesse satis superque, quantum opinor, quæ num. 267 et seqq. in medium adduxi, evincunt, etsi interim rerum, ad S. Brunonem institutumque ab eo Ordinem spectantium,*

Guibertus sat peritus haud fuerit, uti etiam fatendum esse ibidem edixi. Ad secundam Launoii conclusionem progrediamur.

513 *Alterum, inquit, quod ex auctorum auctororum silentio sequitur, est, Romani Breviarii correctores in iis, quæ e sancti Brunonis Lectionibus expunxerunt, apprime secutos esse Ecclesiæ canones, quibus sancitur, ut quidquid a veritate alienum in sacrorum Officiorum codices irrepsit, tollatur. Sed quid modo ad hæc Cartusianus noster anonymus?* Ergo, inquit, si vera est hæc Launoii argumentandi ratio, quidquid Breviarii Romani correctores e Lectionibus sancti Brunonis expunxerunt, a veritate alienum erat; ergo et præclara illa fidei professio, a S. Brunone in extremis posito emissa et e Lectionibus ejusdem sublata, aliena est a veritate. Quis hoc dicat aut dicere cogitet? Certe nec ipsum Launoium hæc dicturum fuisse credimus, si rem attentius observasset. Veram igitur causam, quæ censores Romanos, viros doctissimos ac sapientissimos movit, ut cum spectaculum illud, tum professionem fidei e Breviario auferrent, hanc fuisse ipsimet censores significarunt, nempe quod illæ lectiones essent justo prolixiores. *Sane e Lectionibus S. Brunonis prodigiosam doctoris anastasim non idcirco, quod falsa putaretur, fuisse expunctam, indubitatum faciunt, quæ num. 190 et binis seqq. in medium sunt adducta. Nec est, quod quis pro Launoio reponat, solam deprehensam falsitatem esse posse causam, ob quam quid e Breviario expungatur. Id enim a vero alienum non obscure fatetur ipsemet Launoius in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 3 in conclusione sic scribens: Alia nulla potior causa (e Breviario scilicet quid expungendi) ecclesiasticis præscribitur regulis, quam deprehensa falsitas. Quibus verbis cum affirmet, potior falsitate quidquam e Breviario expungendi causam non dari, aliam utique dari præterea posse, agnoscit.*

514 *Sed quid porro Launoius e citatorum auctorum silentio pergat concludere, audiamus. Tertium est, inquit, quod Bruno Parisiensis theologus fuerit, scholasque Lutetiæ aliquando rexit, posse adhuc ex nocturnis illius vigiliis tolli, non solum quia veterum auctorum nemo Brunonem magistrum Parisiensem fecerit, vel scholas Lutetiæ rexisse dixerit, uti vidimus, sed etiam quia ante Brunonis ætatem statum fuisse Parisiis Theologiæ studium, atque ibi magisterium in Theologia dari solitum, vix probaretur. Quod ad hæc respondet Cartusianus noster anonymus, nullius momenti est; neque enim Bulaeus, ut ait, Lutetiæ aliquando studuisse scholasque rexisse Brunonem, auctoritatibus argumentisque, quæ adducit, ullatenus evincit. Res liquet ex supra dictis, ac præcipue ex iis, quibus Brunonem Parisiis verosimillime numquam docuisse, dubiumque etiam esse, an ibidem umquam studuerit, ostendimus. Launoio itaque, S. Brunonem nec Theologum Parisiis fuisse, nec scholas ibidem rexisse, contendenti refragari non possum. Attamen hic scriptor perperam in dubium revocat, an ante Sancti nostri ætatem statum Parisiis Theologiæ studium fuerit; etsi enim tunc ibidem magisterium in Theologia (neque enim usitati modo in universitatibus gradus diversi excogitati adhuc fuerant) dari non soluerit, artes tamen liberales omnisque generis scientiæ tradebantur, celeberrimæque ac florentissima jam tum Parisiensis civitas gaudebat academia, cui ad universitatis*

D

uti nec secunda.

E

Aliud tamen de tertia,

F

A *universitatis splendorem nihil fere præter nomen deerat, uti probant, quæ Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. VII pag. 102 et seqq. docent. Quartam modo Launoii conclusionem examinemus.*

ac quarta
statuendum.

313 Quartum, inquit, quod ex laudatorum antiquorum silentio sequitur, est, a Theophilo Raynaudo perperam assertum, eam de triplici doctoris anastasi narrationem, quæ Brunonem in eremum exegerit, apud antiquos omnes ratam esse; deinde falso quoque additum, « Quod » silentium Petri Cluniacensis de prodigiosa doctoris anastasi et inde impulso ad solitudinem » Brunone suppleant auctores perantiqui et illius » plerique temporis, quo res gesta proditur. » Siquidem planum fecimus, Petrum Cluniacensem in iis rerum et temporum conditionibus scripsisse, ut ex ejus silentio æquipollens affirmationi ratio ducatur; deinde nullos esse Brunonis vel Petri Cluniacensis æquales, suppresve auctores, qui huic de doctoris anastasi historiæ patrocinentur. Quin etiam unicus Guibertus abbas de Novigento productus id habet, quod et

B *sumptum ex silentio Petri Cluniacensis argumentum solide confirmat, et omnem institutæ Cartusienorum religionis causam dilucide exponit. Nec hic quidquam, quod hanc Launoii conclusionem evertat, Cartusianus noster anonymus reponit. Et vero hanc quantum ad primum, quod complectitur, veritati esse dissonam, nullo ex capite apparet. Cum enim scriptores antiqui, numero sane non pauci, quos Launoius in rem suam citavit, Parisiensis prodigii, seu luctuosæ damnati doctoris historiæ nusquam meminerint, qua veritatis specie esse hanc apud omnes antiquos ratam, possit asseverari? Quod autem ad Petri Cluniacensis et Guiberti silentium pertinet, vim aliquam, non tamen, quam Launoius contendit, formati inde argumentis negativis inesse, supra ostendi. Launoius interim, Petri Cluniacensis de prodigiosa doctoris anastasi silentium per auctores antiquos et illius plerosque temporis, quo res gesta traditur, non suppleri, merito affirmat. Quos enim scriptores hujusmodi Raynaudus laudavit, ex Polycarpo de la Riviere laudavit, quem malæ in hisce obtrudendis fidei exstitisse, Launoius contendit, taciteque Columbius et post hunc*

C *Quinta S. Brunonis et Petri Venerabilis*

(adi num. 196) Papebrochius noster agnoscunt. 316 Quintum est (ita in conclusionibus suis pergit Launoius) didascalicum scriptorem non satis accurate perpensis vel certe dissimulasse omnia momenta Epistolæ, quam ex Apulia (imo Calabria) Bruno ad Radulphum Remensem præpositum misit... Deinde non minus aberrasse, cum docuit, Petrum Venerabilem ideo spectaculum memoratum non recensuisse, quod ea tantum miracula, quæ suo tempore contigerant, recensere statuisset. Quasi Petrus ipse conceptis verbis non affirmaret, Cartusienorum Ordinem fuisse suo tempore institutum. Ad hæc Cartusianus noster anonymus ita reponit: Certe, quod hic Saussæio Launoius exprobrat, id etiam ei magis juxta exprobrari potest. Nam si accurate hæc verba perpensisset, quibus sanctus Bruno fatetur post votum emissum « Interveniuntibus » causis divinum amorem elanguisse, refriguisse animum, fervoremque evanuisse; » et ea æquiori judicii lance cum narratione Guiberti de Novigento examinasset, non conclusisset, sanctum Brunonem votum Remis emisisse et statim post relictam urbem Remensem sine ulla mora Cartusiam petiisse. Constat enim ex

Octobris Tomus III.

superius a nobis fuse probatis, sanctum Brunonem non nisi octo post Remis excessum annis in eremum abiisse. Quod autem spectat ætatem Petri Cluniacensis, liquido etiam demonstravimus, Ordinem institutum fuisse pluribus, antequam ipse abbas nasceretur, annis, eumque nihil de miraculis apud Cartusienses patratis scripsisse præter quasdam visiones, cuidam fratri converso factas circa tempora, quibus Opus suum de miraculis edidit, id est annis fere septuaginta post institutionem Ordinis. Hinc lector judicet, si accurate Launoius Petri Cluniacensis verba perpendat, cum asserit, Ordinem illius ætate institutum. Sed pro Launoio reponet quis, Petrum Venerabilem conceptis verbis id affirmare. Nam sic loquitur præfatus abbas: « Servatur in Burgundiæ partibus... professio » quædam... instituta nostro tempore. »

317 Verum est, hæc verba esse Petri, sed verum est etiam, quod hæc scripserit septuaginta annis post damnati hominis spectaculum; nec modicum istud est temporis intervallum, imo permagnum, quod, junctis variis, quibus ratione officii detinebatur, negotiis, satis sufficiens fuit, omnem ab ejus animo dicti spectaculi recordationem auferre, sicut et abstulit recordationem multorum mirabilium, sua ætate a viris sanctissimis tam in Ordine suo, quam in aliis Ecclesiæ Ordinibus gestorum. *Etsi negativis, quæ ex ipsiusmet S. Brunonis in scripta ad Radulphum Viridem epistola et Petri Venerabilis de prodigiosa doctoris anastasi silentio petuntur, argumentis vis tanta, quantam eis tum supra, tum hic in suis conclusionibus Launoius attribuit, neutiquam competat, omnino tamen illa non esse infirma, ac robore destituta, supra ostendi, nec contrarium evincunt, quæ hic Cartusianus noster anonymus Launoio reponit. Etsi enim, Petrum non ante elapsos a Parisiensi prodigio septuaginta annos suæ de Miraculis lucubrationi manum admovisse detur, hoc tamen abs illo, utpote qui tunc in miracula, ad Cartusiensem Ordinem spectantia, sedulo ex dictis inquisierit, vel ex ignorance, vel ex memoriæ lapsu prætermisum fuisse, parum verosimile apparet. Nec refert, alia etiam miracula, et quidem quæ et ætate sua, et in Ordine suo gesta essent, silentio Venerabilem scriptorem præterisse. Cum enim, ut verbis, num. 295 huc transcriptis, ipsemet indicat, ea recensere miracula, quæ ad roborandam fidem et mores instituendos conducere, propositum sibi habuerit, miracula nonnulla, etiam ad Ordinem suum spectantia, potuit omittere, non quod ea incomperta illi essent memoriæ antea scita excidissent, sed quod ad mox dictum finem haud satis viderentur idonea; ad quem cum vix aliud quidquam magis conducens, quam Parisiense prodigium, fingi queat, fit mihi vel hinc minus verosimile, luctuosum hunc eventum, si locum habuisset, commemorandum non fuisse a Petro Venerabili, cui nihilominus tum cognitus, ut jam dictum, verosimillime fuisset.*

AUCTORE
C. B.

silentio, quod
omni tamen
vi non caret,
nimium at-
tribuit.

E

F

318 Sexta et septima conclusione unice fere, quid in ratiocinando discriminis Raynaudum inter et Saussæum intercedere existimet, Launoius assignat, ut nos hic morari non debeat. Conclusionem octavam affirmat, vulgarem conversionis sancti Brunonis causam, seu horribile, quo doctor tantisper rediit, justo Dei judicio sese damnatum, publice e feretro adstantibus denunciarit, Parisiense prodigium, si revocetur ad natales suos, tum demum revocari ad publicum

Octava sup-
peditat, quod
infra discu-
tiendum.

AUCTORE
C. B.

sine auctore rumore. *Ast contra illam conversionis S. Brunonis causam, si ad natales suos revocata fuerit, non ad publicum sine auctore rumorem, sed ad ipsummet S. Brunonem ejusque socios revocatum iri contendit, probareque etiam nititur Cartusianus noster anonymus.* Hi enim, *inquit Annalium Ordinis sui lib. IV hactenus non vulgato, num. 124, probe noverunt, ob quam causam et qua ratione mundo abrenuntiarent, et id absque dubio suis traderunt sequacibus.* Neminem vero esse arbitramur, qui vellet obstinate asseverare, sanctum Brunonem et socios ejus sequaces suos non edocuisse, qualiter et ob quam causam tam arduum vitæ genus amplexati fuissent; aut ipsum Ordinem Cartusiensem ignorasse occasionem et causam suæ institutionis. Hos autem inter sequaces repertus est, qui octoginta aut circiter annis post eorum mortem (*de anonymus num. 199 et seq. adducto hic loquitur, qui quo circiter tempore verosimilius floruerit, num. 12 et seqq. docui*) causam hanc scriptis mandavit, quod forte etiam ante eum aliquis fecerat, cujus codex lapsu temporum disperire potuit. Crescente vero domorum Ordinis numero, crevit et codicis, a nostro anonymo editi, exemplarium numerus, ita ut circa finem sæculi tertii decimi et initium quarti decimi in omnibus Ordinis provinciis reperiretur, et inde historiæ hujus fama in omne vulgus emanaret. *Ita hactenus ille: rectene, an secus, seu an vera ac genuina traditio, cui prodigium Parisiense seu vulgaris conversionis S. Brunonis causa superstruatur, in Ordine Cartusiansi detur, infra discutiam. Ad reliquas Launoii conclusiones pergamus.*

Nona universali scriptorum antiquorum silentio,

519 Nonum est, *inquit hic scriptor, vix ullum reperiri figmentum in historia, quod validius juxta et frequentius (quam prodigium Parisiense scilicet) confutetur; validius quidem, si spectetur instructa tot scriptoribus acies, quæ in eam de horribili doctoris spectaculo narrationem, et quæsitum ex ea Cartusianorum initium dirigitur; frequentius vero, si considerentur ex iis scriptoribus plures, qui seorsim eandem narrationem et narrationis appendicem evertunt.* Ita Launoius, *falsam scilicet esse celebrem de doctoris damnati spectaculo narrationem, contendens, tum quod de horribili illa historia omnes prorsus, quos laudavit, scriptores sileant, tum quod ex his plures sint, qui, cum eandem, si contigisset, scituri scitamque commemoraturi fuissent, particulari suo silentio, ut pro comperta falsitate haberi debeat, efficiunt.* Cartusianus noster anonymus paulo aliter, et forte non immerito, proxime recitata Launoii verba accepit, uti liquet ex illius ad hæc responsione, quæ sic habet: Quis non miretur his in verbis vanam hyperbolen, qua soli simplices decipi possent? nullus ex tot scriptoribus a Launoio allatis historiam refutat aut negat, sed omnes tantummodo eam non narrant, imo nec narrare possunt aut debent juxta propositum suum; nam omnes parum de sancto Brunone, et nihil de illius conversione habent, ut videre est supra, si unum excipias Guibertum de Novigento. Et nihilominus audet Launoius pronuntiare, « Vix ullum reperiri figmentum, quod validius juxta et frequentius confutetur, » cum e contrario nihil sit invalidius auctoritate negativa, qua utitur, tot testimonia producens, nihil adversus veritatem hujus historiæ testificantia.

520 Quod autem addit, « et frequentius con-

» futetur, » si considerentur ex iis scriptoribus, » quos citavit, « plures, qui seorsim eandem » narrationem et narrationis appendicem evertunt, » id certe verum non apparet ex discussione, quam de scriptorum eorum auctoritatibus superius fecimus, cum ne unus quidem eorum seorsim, nec conjunctim dictam narrationem, aut ejus appendicem evertat, sed nec tantisper concutiat. *Hactenus Cartusianus anonymus, volens nimirum, argumento negativo contra Launoium, qui ei nimium attribuit, nullam omnino vim inesse, ac proin prodigiosam doctoris anastasim scriptorum antiquorum de hac silentio non tantum non negari, sed nec ulla ratione concuti, nedum convelli. Verum contra hanc roboris non nihil habere præcipuorum e laudatis a Launoio scriptoribus antiquis silentium, jam supra edocui; quantum autem scriptorum prorsus omnium, qui, integro primo et forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente, floruerunt, silentium contra eandem valeat, § sequens aperiet, uti etiam an Launoius in conclusione, de qua hic, celebrem de doctoris damnati spectaculo narrationem, e solo auctorum, quos laudat, silentio pro falsa merito habeat, et velut commentum ac fabulam explodat conclusione decima et ultima, de qua ut nonnulla ante hic adhuc dicam, instituti mei ratio exigit.*

521 Ultimo itaque, uti hic vult, ex unanimi auctorum omnium, quos adduxit, silentio sequitur, post annos a condito Cartusianorum Ordine ducentos quadraginta et amplius, fictam esse illam de doctoris vel canonici Parisiensis anastasi narrationem, quæ S. Brunonem in eremum impulerit. Hic est, *inquit, palus terminalis, quo hæc narratio defixa retinetur, hæc est temporis epocha, quæ nullum fabularum vindicibus tergiversandi locum relinquit. Famosa ergo de doctore, qui publice e feretro, sese damnatum, vociferatus sit, narratio post annum demum 1524, utpote ad quem a condito primum Cartusianorum Ordine seu ab anno ex dicendis 1084 effluxere anni omnino 240, ab otiosis hominibus fuerit conficta, si Launoio assentiendum hic sit. Verum narrationem illam, si reipsa, quod an factum sit, ex infra dicendis statues, fuerit conficta, diu ante dictum annum 1524 confictam esse, necesse est. Eam enim jam ante hunc annum litteris prodidere scriptores nonnulli antiqui, §§ 11 et 12 recensiti, ac in primis quidem, ut reliquos missos faciam, Cartusianus anonymus quinque primorum Cartusie Priorum Chronici auctor, et Cartusianus Majorevensis itidem anonymus, quorum alter (adi num. 12 et seqq.) certo ante annum 1515, alter anno 1298, uti ipsemet affirmat, scriptioni manum admovit. Paulo plura, huc facientia, Cartusianus noster anonymus, qui Annalium Ordinis sui librum quartum hactenus non vulgatum contexit, suppedilat. Verba tamen ejus huc transcribere visum non est, quod pauca jam adducta, quod probandum erat, sufficienter evincant. Nec hoc tantum ex illis habetur, verum etiam Gersonem, contra ac Launoium in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 2 præterea vult, primum non fuisse, qui anno circiter 1420 feralem de infausto Parisiensi doctore narrationem, aut, quemadmodum hanc vocat, fabulam, aliquamdiu jam ante confictam, in litteras miserit. Ad alia modo, quæ sequenti § discutienda, mox dixi, progrediamur.*

D
ut non enervi, vim justo majorem adscribit,

E

uti etiam decima et ultima.

F

A

§ XIX. Quid contra prodigiosam anastasim, qua doctor Parisiensis, sese damnatum, publice e feretro denunciavit, universale scriptorum omnium, qui, integro primo et forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente, floruerunt, silentium valeat, et an, hoc stante, certam illam aut etiam verosimilem possint efficere testimonia antiqua supra adducta.

B

Perperam
Launoius ob
universale
scriptorum
antiquorum
silentium,

Ex adductis a Launoio contra luctuosam doctoris Parisiensis historiam esse nonnullos, qui huic nonnihil silentio suo officiant, quatuor §§ proxime prægressis edocui. Nunc dispiciendum, quid contra feralem illum eventum universale illorum omnium, ac maxime eorum, qui, integro primo ac forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente, seu, cum hæc nondum litteris mandata fuisset, floruerunt, scriptorum antiquorum silentium valeat. Launoius Dissertationis suæ sæpissime jam laudatæ locis non paucis mirandum illud memoratuque, si accidit, dignissimum prodigium, veluti indubitatam falsitatem, anilem fabulam, putidumque commentum traducit, idque unice, quod a scriptoribus antiquis, quos laudat, litteris commendatum non sit. Verum an recte? Neutiquam sane, uti ex iis, quæ num. 238 modo dixi, satis patet, ampliusque ex iis, quæ jam nunc dicturus sum, patescet. En unum alterumve, ut alia omittam, exemplum, quo, quæ facta traduntur nec tamen a scriptoribus synchronis litteris consignata reperiuntur, fabulis continuo commentisque accensenda non esse, docemur. Benedictus XIV Papa de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione lib. III, cap. 10, num. 3, circa finem ita memoriæ prodit: Fama erat, sanctos Faustinum et Jovitam, Patronos Brixianæ urbis, in armis aureis apparuisse ad ejusdem tutamen adversus Nicolaum Picininum, Mediolanensium copiarum præfectum, ipsam obsidentem ac maxima vi oppugnantem. Sed a plerisque dubitabatur de miraculo hujus insignis apparitionis, silentibus videlicet historicis Brixianis æquævis, illudque narrante Elia Capreolo, qui octoginta integris annis post solutam obsidionem decessit et fabulosa quædam suis Commentariis inseruit; cum opera et studio Cardinalis Angeli Mariæ Quirini binæ litteræ inventæ sunt Ludovici Fuscarenæ ad sanctum Laurentium Justinianum, tunc patriarcham Venetiarum, quæ rem totam in aperto ponerent.

utpote quo,
uti bina

523 Etenim cum quatuordecim annis post Brixiam ab obsidione liberatam Fuscarenus ejus civitatis administrationem suscepisset, sibi a Veneto senatu demandatam, biduo post aditam

provinciam rumor increbuit, consilium initum fuisse a quibusdam religiosis viris inde asportandi Venetias corpora sanctorum Faustini et Jovitæ; ac nisi ipse religiosos illos opportune servasset, populi ira ferroque periissent. Fuscarenus in allatis epistolis causam aperiens pii furoris, qui mentes Brixianorum incenderat, hæc habet: « Memores sunt, cum circumvalati, inclusi fame laborarent, ultima experirentur pericula, visos ab hostibus tutores sanctissimos aureis armis Brixiam tueri: quo miraculo attonitus Nicolaus Picininus, dux fortissimus, potiundæ urbis spem perdidit, supplicii petendi, aurumque habendi aviditatem remisit. Quas ob res difficilior his corporibus carerent. » Fuscarenæ epistolæ integræ insertæ sunt in epistola prædicti Cardinalis typis edita et ad patrem Cyprianum Benagliam abbatem et præsidem generalem Congregationis Cassinensis data. Post quæ idem doctus Cardinalis hæc ad rem subdit: « Superest tandem, ut una mecum fatearis, argumentum, quod negativum Criticæ artis magistri vocant, quoque aliqui ex ipsis haud ita raro abutuntur ad convellendam monumentorum ecclesiasticorum auctoritatem, facile accidere posse, ut omni ipsum auctoritate destitutum comperiatur. Certe triumphare illud quam maxime videbatur in subjecta huic epistolæ materia, nam veterum scriptorum silentium eo vehementius in eandem torqueri poterat, quod plures modo suppetant Commentarii, Brixianæ obsidionis tempore de obsidionis illius rebus conscripti.

AUCTORE
C. B.

E

324 At quam vanus foret ille triumphus detectæ a me Fuscarenæ litteræ ostenderunt. Undenam, per Deum immortalem, certo divinare se posse confidet Criticorum illorum natio, priscis illis monumentis, quibus ipsi præcipiti ausu bellum indicunt, testimonia hujuscemodi olim defuisse, cum tot sæculorum lapsu, forte malo fato, aut omnino interierint, aut in tenebris adhuc delitescant? » En sane præclarum facti exemplum, quod, etsi revera acciderit, ab auctoribus tamen synchronis memoriæ proditum non invenitur, quodque idcirco semper aut pro falso habitum, aut certe in dubium revocatum fuisset, nisi Fuscarenæ Litteræ, quæ lucidissimum ei testimonium perhibent, ab eminentissimo Cardinali Quirino detectæ fuissent; qui interim hinc argumenti negativi vim nimium elevare videtur. Etsi enim hoc non sufficiat, ut quidlibet, cui opponitur, a vero pronuntietur alienum, id tamen (ad num. 238) roboris sibi non raro habet adjunctum, ut factum, contra quod militat, vel magis vel minus, prout rerum temporumque adjuncta fuerint, vero efficiat absimile; ad quod, ni argumentis negativis locum numquam esse velis, non requiritur, ut certum, sed tantum ut verosimile sit, rem a scriptoribus antiquis, qui perierint, memoriæ proditam non fuisse; hoc autem habetur, si certo sciatur, a nullis scriptoribus antiquis, modo adhuc exstantibus, litteris consignatam inveniri, quorum aliqui aut unus saltem alterve verosimiliter tales sint, ut eam, si fuisset, scituri, scitamque commemoraturi fuissent. Accipe alterum modo rei, quæ accidit, nec tamen a scriptoribus synchronis memoratur, exemplum.

in medium
hic adducta

F

523 Ab Honorio tertio, summo Pontifice, celeberrimam indulgentiam, quæ Portiunculæ dicitur, petisse ac porro impetrasse S. Franciscum Assisiatem, nulli prorsus scriptores synchroni, imo

exempla argu-
mento sunt.
res vere gestæ

ne

AUCTORE
C. B.

ne ipsi quidem, qui vitam ejus omnem ac gesta ex instituto diligentissime descripserunt, Thomas Celandus et S. Bonaventura. Hinc sæculo sexto decimo potissimum non defuerunt, qui indulgentiam illam S. Francisco ab Honorio unquam fuisse concessam, vel animo obfirmato negarint, vel saltem in dubium revocarint, hac insuper ratione ad id impuls, quod disciplinæ usibusque, qui S. Francisci ætate in ecclesia vigerunt, indulgentiæ tam amplæ, quam sit Portiunculana, concessio minime congrueret. Verum sæculo proxime elapso ex antiquis codicibus in lucem tandem (Adi Operis nostri tom. II Octobris pag. 887 et sequenti) fuere prolata testimonia, quadraginta circiter post obitum S. Francisci annis, cum indulgentia illa jam tum, quod nullæ de ea litteræ Pontificiæ exstarent, in dubium revocata aut etiam negata a nonnullis fuisset, a B. Benedicto Aretino, per ipsum S. Franciscum in Ordinem olim admissum, atque a Raynerio de Mariano, hujus Benedicti socio, reddita, quibus hi ambo, dictam indulgentiam et per S. Franciscum petitam et ab Honorio tertio concessam fuisse, e narratione, sibi hac de re a fratre Masseo de Mari-

B gnano, qui præsens adfuerat, facta, testantur. Accessit potissimum et testimonium aliud, quo Petrus Zalsanus (videsis eundem Operis nostri tom. II Octobris pag. 890) testatus est, sese in ecclesia Sanctæ Mariæ de Portiuncula præsentem adfuisse, cum in ea S. Franciscus, septem adstantibus episcopis, acceptam ab Honorio indulgentiam promulgaret. Tria porro hæc testimonia dubitare non amplius sinunt, quin insignis illa indulgentia et per S. Franciscum reipsa fuerit petita, et eidem per Honorium concessa, et tamen rei hujus, ut jam dictum, nulli prorsus scriptores contemporanei ac ne ipsi quidem Francisci biographi, utut res omnes, ab eo gestas, calamo diligentissime complexi, meminerunt; quod sane argumento est perquam valido, continuo consequens non esse, ut res, quæ a scriptoribus contemporaneis non memorantur, indubie falsæ sint.

subinde etiam
premuntur,
damnati hi-
storiam

526 Jam vero, cum primum admodum sit, ut res, quæ, etsi gestæ, a scriptoribus contemporaneis non memorantur, silentio etiam a sequioris ævi scriptoribus prætereantur, continuo sane non est, quod tam ab his, quam ab aliis subticetur, pro falso seu pro non facto habendum, ac proinde perperam Launoius prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim, quod nec a scriptoribus contemporaneis, nec ab aliis, qui serius post rem gestam floruerunt, litteris consignata reperiatur, velut inane commentum anilemque fabulam explodit, a veritate omni dubio procul longissime alienam. Nec est, cur pro Launoio reponas, antiqua quidem testimonia jam adducta pro indulgentia Portiunculana exstare, legitimamque, ob quam hujus mentio scriptoribus synchronis haud fiat, rationem posse offerri; etsi enim servati a scriptoribus contemporaneis ipsisque S. Francisci biographis de indulgentia Portiunculana silentii ratio non inepta, uti iterum in eodem Operis nostri tom. II Octobris pag. 890 videre licet, reipsa adducatur, fieri tamen potest, ut tam undecimi, quo prodigiosa doctoris anastasis contigisse narratur, quam sequentis sæculi scriptores ob causam nobis ignotam hujus non meminerint: aut, si id displiceat, omnem prodigii illius luctuosique eventus mentionem omittere potuerunt, non quidem, quod legitima quadam ad id impuls fuerint causa, sed quod in rebus, tempore suo gestis, memoriæ

prodendis accuratationem aut nullam fere, aut certe D mediocrem dumtaxat adhibuerint. Apparitionem, qua SS. Faustinus et Jovita Nicolaum Picinium, Mediolanensium copiarum ducem, ejusque milites, civitatem Brixianam vi maxima obsidentes, terruerunt, litteris non mandarunt historici Brixiani æquævi, et tamen silentii hujus rationem, quæ sat certo sit legitima, nullam invenio afferri; unde ea, quam admisere, omissio vel ignotæ nobis causæ, vel modicæ, quam hi in temporis sui rebus annotandis adhibuerunt, accuratationi attribuenda videtur.

527 Quod autem ad supra laudata testimonia, quæ, silentibus licet auctoribus contemporaneis, indulgentiam Portiunculanam certam efficiunt, spectat, nihil hoc ad rem facit; liquet enim vel hinc fieri posse, ut, licet factum quoddam, a recentioribus relatum, ab omnibus scriptoribus contemporaneis silentio prematur, re tamen ipsa acciderit. Quod cum ita habeat, perperam sane feralem doctoris, qui, sese damnatum, adstantibus publice e feretro denuntiavit, historiam indubie falsam pronuntiaris hac sola de causa, quod ab auctoribus contemporaneis litteris commendata non sit. Nec, quod præterea a scriptoribus aliis, qui serius floruerunt, silentio prætereatur, recte eam Launoius, ut jam dixi, indubie falsam asserit. Verum an saltem luctuosus ille eventus, quod a scriptoribus omnibus tum synchronis, tum aliis, qui, integro primo et forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente, floruerunt, silentio prematur, pro admodum dubio aut etiam pro probabiliter, seu etiam verosimiliter falso nequit haberi? Ita omnino existimo; etsi enim ex omnibus, quæ horum aliquot supra etiam adductorum de ferale historia silentium suppeditat, argumentis negativis vix ullum, seorsum sumptum, sit admodum validum, omnia tamen simul accepta, numquam eam habuisse locum, verosimile sane reddunt eo fere modo, quo rationes plures, quæ ad assertionem quampiam stabiliendam concurrunt, solide hanc probabilem nonnumquam, si simul accipiantur, efficiunt, etsi interim singulæ, seorsum acceptæ, parum sint validæ. Et vero cui verosimile non appareat, numquam habuisse locum prodigium hujusmodi, quod a scriptoribus omnibus proxime dictis silentio præteritur, quodque tamen, si accidisset, per omnium ora et calamos fuisset volitaturum, utpote simul futurum et notatu dignissimum et in opinione, quæ hic discutitur, quæque id publice coram innumera propemodum populi multitudine factum, statuit, omnibus passim notissimum?

528 Neque hic reponas, prodigiosam illam anastasim, qua doctor tantisper redivivus, ferilis de se judicii denuntiatione ingentem hominum multitudinem terruerit, utut silentio a scriptoribus æqualibus et subæqualibus sit suppressa, ab iis tamen, qui non adeo diu post hosce floruerunt, commemorari. Etenim, qui primus luctuosam hanc historiam in litteras misit, Cartusianus est anonymus, qui quinque primorum Cartusiæ Priorum Chronicon, cujus § 1 notitiam dedi, concinnavit; hic autem, ut ibidem etiam docui, scriptioni manum verosimillime non ante annum 1250, imo forte ne ante annum quidem 1500 circiter admovit, idque proinde non prius fecerit, quam cum jam anni amplius centum et quinquaginta, imo forte ducenti post rem gestam seu post horribilem eventum essent elapsi. Dices quidem, scriptorem illum forte jam inde ab anno circiter

certo falsam
affirmat. Ta-
lis tamen hæc
verosimiliter
est;

nec eam pri-
morum quin-
que Cartusiæ
Priorum

A 1220 aut paulo etiam citius floruisse, sibi quæ de doctoris redivivi prodigio pulsoque hinc in eremum sancto Patre suo refert, deprompserit. Ast nec unum, nec alterum veritati consonum ullatenus apparet. Imo vero, ut ad id, quod ultimo loco ponitur, primo respondeam, scriptorem nullum antiquiorem, e quo sua hauserit, primorum quinque Cartusiarum Priorum Chronici auctori præluxisse, ex ipsa, qua hic initio utitur, loquendi formula colligendum videtur. Hæc enim sic habet: Anno Dominicæ Incarnationis MLXXXII vel circa illum, dum solemne studium floreret Parisiis, etc., tale prodigium ibi dicitur accidisse. Quidam enim doctor etc. Quibus verbis anonymus ille Chronologus indicare videtur, sese, quod subjungit doctoris redivivi, prodigium, non in scriptoribus monumentisve antiquioribus legisse, sed ab aliis, viva voce rem narrantibus, accepisse.

qui alium
antiquiorem
sibi prælucentem
habuisse

B 529 Adhæc idem chronologus, si quid alibi e scriptoribus se prægressis acceptum in Sancti nostri Vitam intulit, lectorem rei monet, imo etiam horum nomen prodit. Num. 10 transcripturus, quæ de S. Brunone ejusque sex sociis in S. Hugonis Gratianopolitani episcopi Vita, a Guigone, quinto Cartusiarum Priore, scripta, leguntur, verba hæc præmittit: Ut utar omnino verbis scriptis in Legenda Vitæ S. Hugonis episcopi memorati; ac deinde recitatis omnibus, quæ ad S. Brunonem ejusque socios spectant, Guigonis verbis subjungit: Omnia prædicta sunt verba domni Guigonis scripta in Vita S. Hugonis Gratianopolitani episcopi. Num. 24 et ultimo ubi tempus, quo Sanctus post egressum e Cartusia diem extremum clausit, equatuor primorum Cartusiarum Priorum Chronico, antiquis Guigonis (adi num. 6) Consuetudinibus præfixo, designavit, mox subdit: Sicut in libris Consuetudinum domni Guigonis, quæ sunt in domo Cartusiarum, continetur. Quod si itaque, quam narrat, prodigiosam doctoris anastasim e scriptoribus vetustioribus hausisset, id verosimillime etiam aut indicasset, aut hos etiam nominasset, maxime cum feralem illam historiam narraturus, præmittat: Tale prodigium ibi dicitur accidisse, facileque ac opportunum, ut rei adeo miræ fidem faceret, fuisset adjungere, a quibus ea dicatur seu narretur. Jam vero, cum hæc ita habeant, verosimillimum utique, ne dicam indubium, apparet, scriptores antiquiores, a quibus Parisiense prodigium memoriæ proditum fuerit, anonymo quinque primorum Cartusiarum Priorum chronologo, seu vetustiori Sancti nostri biographo non præluxisse; ut proinde hoc ex capite fidem majorem suæ de doctoris damnati anastasi narrationi nequeat adjungere. Porro cum laudatus chronologus seu Sancti biographus, ut jam dictum, scriptores antiquiores, si quos ad horribilem de doctore narrationem adhibuisset, nominaturus verosimillime fuisset, nec tamen Cæsarium nominet, consecrarium fit, ut scriptoris hujus num. 241 datam narrationem verosimillime aut non viderit, aut hanc a sua existimavit diversam.

annoque circiter 1220
floruisse non
videtur,

C 530 Quod jam pertinet ad annum 1220, quo circiter aut etiam paulo citius anonymus quinque primorum Cartusiarum Priorum chronologus seu Sancti nostri biographus floruerit, id ex dictis num. 12 et seqq. verosimiliter secus habet. Nec, etsi ita haberet, quidquam inde, quo luctuosa doctoris Parisiensis historia sat certa aut etiam verosimilis redderetur, posset confici. Fac enim,

laudatum chronologum, qui primus eam litteris commisit, anno circiter 1220 manum scriptioni reipsa admovisse, sic equidem adhuc annis circiter quadraginta et centum a re gesta absuerit ac proin temporis spatium longiori, quam ut ei fidem indubitatum conciliare queat. Quamvis enim subinde fiat, ut factum, etsi a scriptoribus, qui integro amplius post id gestum sæculo floruerunt, dumtaxat commemoratum, pro verosimili, imo etiam pro certo sit habendum, id tamen, ut apparet, locum habere non potest, quando, uti hic fit, factum seu res, quæ controvertitur, est hujusmodi, ut, si contigisset umquam, ab ipsis etiam scriptoribus synchronis ac coævis verosimiliter commemorata fuisset. Ast, inquit, cædes S. Mauricii, sociorumque, legionis Thebææ militum martyrum, a scriptoribus contemporaneis memoriæ prodita non invenitur, talisque videri potest, ut, si contigisset, commemorata verosimiliter ab hisce fuisset, nec propterea tamen illam falsam esse, aut parum verosimilem, merito quis pronuntiarit. Fateor, sic habet: verum quid tum? Cur cædem illam, ut notatu dignissimam notissimamque, scriptores synchroni silentio præterierint, rationes non ineptæ apud nos tom. VI Septembris, in quo de sanctis illis martyribus a pag. 508 actum, in Comment. ad horum Acta prævio, § 7 redduntur; quod cum fieri potest, seu potius fit, argumentis negativis, quæ a scriptorum silentio petuntur, vim nullam inesse, apud omnes in confesso est.

AUCTORE
C. B.

E 531 Accedit, de celeberrimorum illorum martyrum cæde (unde, quidquid contra hanc probabilitatis ex auctorum silentio oriri posset, eliditur) constare tum e multis in Comment. proxime cit. adductis, tum maxime e S. Eucherio, Lugdunensi episcopo, qui primus illam in litteras misit, quique, quamvis sæculo demum quinto floruit, e genuinæ tamen traditionis fonte, quem ipsemet assignat, sua deprompsit. At vero nec universalis silentii, quo, qui integro amplius primo post rem gestam sæculo labente floruerunt, scriptores prodigiosam doctoris anastasim prætereunt, ratio ulla sat idonea reddi potest, nec de horrenda hac historia ex ullo monumento constat, nedum ex anonymo primorum quinque Cartusiarum Priorum Chronici auctore, qui, unde illam hauserit, non edicit, nec aliunde habetur compertum. Et vero, cum hic, ut jam docui, scriptores antiquiores, e quibus hauserit, sibi prælucentes haud habuerit, quo tandem ex fonte, cui tuto fidere possimus, narrationem suam deprompsisse queat? An forte ex fama publicæ rumore? Verum quam incertus hic auctor sit, nemo non novit. An ex Ordinis sui traditione? Ita sane, qui Parisiensis prodigii pulsique hinc in eremum S. Brunonis historiam tuentur, existimant, ac porro, ut opinionem suam propugnent, affirmare debent. Verum an illa Ordinis Cartusiensis traditio genuinæ traditionis nomen mereatur, uti etiam, quanti ad asserendam prodigii Parisiensis veritatem valeat, infra discutiam, cum prævie, quod præsentis § facere constitui, examinare, an reliqua pro Parisiensis, qui, sese damnatum, publice denunciavit, doctoris anastasi §§ 11 ac 12 adducta scriptorum antiquiorum testimonia certam eam aut etiam verosimilem, stante universali scriptorum silentio proxime dicto, possint efficere.

chronologus
antiquior,

F 532 Cum scriptores illi omnes narrationem suam vel ex ipsa jam discussa quinque primorum Cartusiarum Priorum chronographi narratione, aliqua nec alii supra laudati, nec ipse etiam Joannes Iperius,

AUCTORE
C. B.

qua dumtaxat in hac facta pro arbitrio mutatione, acceperint, aut certe e scriptoribus aliis, quorum etiam narratio suam isti originem debeat, indubie deprompserint, prodigio utique fidem majorem, quam, qui primus illud in litteras misit, dictus chronologus mereatur, conciliare non possunt, etsi interim, ut jam supra docui, eorum testimonia evincant, prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim fuisse et diutissime pluribus indubitanter creditam, et diu etiam ante Joannis Gersonis ætatem, contra ac Launoius vult, litteris consignatam. Quid itaque singulorum illorum scriptorum, quos §§ 11 et 12 videsis enumeratos, auctoritas hic valeat, pluribus indagandum non est. Verum, ut res ita habeat, nec ratione ulla satis solida contrarium queat probari, sunt tamen, qui, quemadmodum ex Notitiis Mss. penes me exstantibus intelligo, Joannis Iperii testimonium, num. 222 huc transcriptum, magni faciendum contendunt. Ita autem idcirco autumant, quod, quamvis Iperius ante sæculum quartum decimum non floruerit, ac proin, spectato diuturno temporis spatio, quo ■ præstituta Parisiensi prodigio epocha seu anno 1082 absuit, certum id
B atque indubitatum sola sua auctoritate facere non possit, auctorem tamen antiquiorem rei que gestæ synchronum, e quo, quæ de hac tradit, hauserit, sibi prælucentem habuerit. Quod postremum ut æstimaretur, effecit Marteneus prævia sua in Iperii seu S. Bertini Chronicon, tom. III The-sauri Anecdotorum insertum, Admonitione. In hac enim sub finem ita loquitur : Hinc colliges, Chronicon istud Bertinianum tanto majorem apud eruditos promereri fidem, quo antiquiores habet auctores, qui sui temporis res gestas, prout viderant, aut a testibus oculatis audierant, scriptis mandarunt, nec mirum videri debere, a subsequētis auctoribus tanti habitum fuisse, ut, quæ dicenda de rebus Belgicis habuerunt, ab eo accipere non dubitaverint.

de quo, quod
tulit Marteneus,
judicium minime
esse exactum,

553 Iperius ergo, uti hic docet Marteneus, narratas in Chronico suo res ex antiquioribus, qui eas aut ipsimet viderant aut ex testibus oculatis audierant, scriptoribus accepit, hique, ut idem Marteneus in laudata Admonitione prævia etiam docet, numero tres fuere, videlicet Folquinus Bertinianus monachus, qui vetera monasterii sui instrumenta sæculo decimo in unum volumen retulit, Simon Sythiensis seu Bertinianus abbas quadragesimus secundus, anno 1148 defunctus, qui Chronicæ Bertinianæ seu Sithiensis ecclesiæ a tempore Roderici, id est, ab ineunte sæculo xi, quo monasterio Sithiensi Rodericus abbas præerat, ad suam usque ætatem descripsit, ac tandem anonymus, qui anno 1229 scribebat, Simonisque Opus ad suum usque tempus prosecutus est. Jam vero cum unus dumtaxat, nimirum Simon abbas, e tribus hisce scriptoribus, qui Iperio in contextendo Bertiniano Chronico præluxere, luctuosæ doctoris damnati historiæ, uti ex mox dictis liquet, fuerit synchronus, fuisse hanc ex illo, ac proin ex auctore contemporaneo, qui eandem saltem e testibus oculatis audiisset, ab Iperio in Chronicon Sithiense illatam summamque adeo fidem promereri inde concludere. Et vero, si lato a Marteneo de Sithiensi Chronico, per Iperium conscripto, judicio standum sit, erit sane, cur quis, damnati historiæ e Simonis abbatis Opere reipsa esse ab Iperio depromptam, non immerito suspicetur. Verum multum abest, ut Martenei de laudato Chronico judicium pro accurato possit

haberi. Quod ut pateat, unaque ex Iperii de luctuosa doctoris damnati historia testimonio nihil omnino ad hanc aut certe parum admodum ponderis posse accedere, studiosus lector intelligat, subministratam a Stiltingo nostro tom. II Septembris pag. 553, a num. 25 ad Marteneide Iperii Chronico judicium responsionem huc transcribo.

554 Sic itaque ibidem habet : Mallem ego, ut laudatus editor (Marteneus nempe) accuratam de hoc Chronico crisim dedisset, quam laudes exaggeratas : ita enim lector studiosus melius intellexisset, quid ex eo amplecti tuto possit, a quibus contra cavere debeat. Certe chronotaxis plerumque vitiosa est in prioribus hujus Chronici seculis, ut patebit per decursum. Imo ne facta quidem relata in hoc Chronico tam certa esse tamque immunia ab erroribus, ut correctione sat frequenti non indigeant, non raro ostendere cogar. Conatur Chronici auctoritatem probare Martenius, quia Iperius secutus est Folquinum diaconum, Simonem abbatem et eorum continuatorem anonymum seculi xiii, quem ait scripsisse anno mcccxxix « Ex quibus, » inquit, « ita Chronicon suum confecisse videtur » Joannes Iperius, ut eorum integras lucubra-
E tiones Operi suo inseruisse merito censendus » sit. » Ostendere id conatur verbis quibusdam allegatis, quæ Iperius de se proferre non poterat, quæque idcirco antiquioribus attribuenda sunt scriptoribus, quorum dicta eatenus non mutata Chronico suo Iperius inseruit. Verum vehementer suspicor, Martenium numquam contulisse Chronicon Iperii cum tribus illis scriptoribus, a quibus eum tam multa mutuatum dicit. Certe si diligenter verba Iperii contulisset cum verbis anonymi continuatoris, qui est compiler Vitæ S. Bertini, a Mabillonio editæ, vidisset totum verborum sensum mutatum ab Iperio in facto, quod referetur in Appendice miraculorum num. xxv, ut ibidem observabo.

verbis huc
transcriptis

555 Præterea si istos auctores tres diligenter contulisset et examinasset, vidisset paucissima ab iis narrari tanquam visa, sed pleraque ut longe præterita : eaque de causa non dixisset, » Chronicon istud Bertinianum tanto majorem » apud eruditos promereri fidem, quo antiquiores » res habet auctores, qui sui temporis res gestas prout viderant aut a testibus oculatis audierant, scriptis mandarunt. » Inconsiderate et sine sufficienti examine hæc dicta sunt : nam pauca ex scriptoribus, qui viderant, aut facta suo tempore scripserant, hausit Iperius, saltem in primis seculis Chronici sui, longe plura ex iis scriptoribus, qui gestis, quæ referebant, longe erant posteriores. Quin et plura ex aliis scriptoribus habet Iperius, quam ex tribus illis, quorum tantum non continuatorem facit Martenius. Hæc de Iperio observanda censui, ne quis immodicis Martenei laudibus deceptus, me statim reprehendendum existimet, ubi viderit auctoritati istius scriptoris non acquiescentem. Nolim tamen debita laude fraudare Iperium, cujus Chronicon utile et minime contemnendum judico, sed non cæce sequendum. Unde ille sua hauserit, quantaque fide scripserit, indicat ipse in Prologo secundo his verbis : « Præsens Opus » scilicet ex multis voluminibus scriptisque authenticis grato labore collegimus, sumendo de » quolibet, quod ad propositum spectare visum » est, nihil inserendo, quod non authenticis scriptis approbatur. » Deinde explicat, quid per scripta

Stiltingus
noster docet,

F

A scripta authentica designet, multas videlicet Vitas Sanctorum, Chronica item non pauca, Antiquitates, Annales, Historias et archiva tam ecclesiæ Sithiensis, quam aliorum monasteriorum Belgii et Franciæ, libros alios historicos, ac demum cartas privilegiorum.

verosimilem
utcumque
efficit.

556 Ex hisce omnibus monumentis se Chronicon suum concinnasse asserit: « Ex die et » consule tempora temporibus et ex causis in eo » contentis negotia negotiis concordando. » Non dubito, quin id et diligenter et bona fide præstiterit vir pius et doctus; at sine erroribus factum non esse, luce clarius est. Et sane tale Opus illo seculo, quo vixit Iperius, sine variis erroribus conscribere, humanæ non erat industriæ, tum quod monumenta multa, quibus utendum erat, non omni carerent errore, tum quod varia per conjecturas erant concilianda. Hæc autem conciliatio tanto erat difficilior, quanto minus ad perfectionem hodiernam accedebat scientia chronologica et critica. *Hactenus Stillingus noster, qui, quæ hic de Iperii Chronico affirmat, loco deinde non uno in Commentario ad Vitam S. Bertini prævio validissime juxta ac luculentissime probat, uti cuique, hunc evolventi, manifestum evadet. Jam vero, cum Iperius, ut alia omittam, non solum e tribus scriptoribus, a Marteneo memoratis, Folquino nimirum Sithiensi monacho, Simone abbate et continuatore anonymo, verum etiam e multis aliis, a Stilingo mox assignatis, narratas in Chronico suo res hauserit, non est, cur prodigiosam, quam narrat, doctoris Parisiensis anastasim e Simonis, Sithiensis abbatis, Chronicis depromptam existimemus, ruitque proinde, quæ alioquin famosæ de ea narrationi accederet, summa fides. Imo vero, cum res ita habeat, ne quidem ex Iperii Chronico Parisiense prodigium verosimile utcumque efficitur, uti ex jam supra dictis primum est eruere.*

§ XX. An prodigium, quo doctor, sese damnatum, publice adstantibus denunciavit, certum aut saltem verosimile, stante universali scriptorum ante dictorum silentio, reddere etiam non possit traditio.

Qui ferat de
damnato hi-
storia, quam
continua

I Innocentius le Masson, ex recensione Morotii Prior Majoris Cartusiæ 49, in Opere, a se contexto, quod Annales Ordinis Cartusiensis inscripsit, annoque 1687 typis Correrianis vulgavit, lib. 1, cap. 1 de prodigiosa, qua S. Bruno in eremum pulsus fuerit, doctoris anastasi multa disserit, suique etiam, quo hanc vere contigisse probet, celeberrimi Ordinis traditionem adducit. Ne quid, quod ad horribilem illam historiam probandum aut saltem verosimilem reddendam conducere utcumque possit, silentio a me præteritum, quis queratur, ex Opere illo, quod omnium passim manibus non teritur, totum huc spectans, utut prolixum ac parum urgens, Massoni ratiocinium transcribo. Hisce num. 8. et seq. ibidem positis verbis concipitur: Falluntur, qui putant per abstinentiam

a carnibus, etiam in morbis, et alias austeritates vitam Cartusiensium abbreviari; nam experimento videmus, plures apud nos usque ad decrepitam senectutem vivere, et octogenarium, imo aliquando fere nonagenarium annum attingere. Videmus ergo non raro monachos sexaginta et amplius annos vixisse in Ordine, etiam hoc seculo, quando longitudinem vitæ humanæ diminutam esse omnes fatentur, si cum præcedentibus seculis comparetur. Pro exemplo nobis sit hujus firmioris sanitatis sanctæ memoriæ reverendus Pater dominus Joannes Pegon prædecessor noster, qui ultra sexaginta sex annos vixit in Ordine, LXXXV annos ætatis habens obiit, et tanto animi vigore pollebat, ut pridie quam moreretur, adhuc calamo uteretur ad dispositiones faciendas in Ordine. Sint etiam pro exemplo duæ moniales, quæ nostris diebus diem clausurunt extremum: quarum una LXX annos vixerat in Ordine, altera LXXII. Plures similes in promptu esset hic referre, qui nostro seculo obierunt.

AUCTORE
C. B.

558 At si ad præterita secula retrogrediamur, reperiemus personas, quæ LXXX et amplius annos vixerunt, imo unam præ cæteris, quæ ultra centum annos vixit in Ordine. Occurret nobis R. P. Jancelinus, qui LVIII annis præfuit toti Ordini. Supputatione autem facta et longiori ætate reducta ad LXX tantum annos in Ordine exactos, quam ætatem plures attigisse in singulis seculis, imo longe superasse, certum est, reperiemus, senem illum, qui hoc seculo LXX annis vixit in Ordine, potuisse videre et discere ab alio ejusdem ætatis sene, quæ audierat ab alio sene, qui postremus senex etiam ab alio didicerat et audierat historiam, de qua agitur, et sic traditio illorum quatuor senum fere ad trecentos annos extenditur; quam traditionem a se invicem facile accipere potuisse, perspicuum est, cum tres ex illis si videre et mutuo alloqui, nulla vi illata communi naturæ cursui, potuerint; nihil enim obstat, quin ultimi primordia cum primi extremitate concurrerint, et monachus, vigesimum annum agens, nonagenarium viderit et audierit. Habemus ad manum icones in capite veterum Statutorum præfixas, quæ a centum et octoginta annis typis excusæ sunt, in quibus videtur historia illa depicta, addita narratione, quam supra retulimus. Si ergo constituamus nobis pro epocha tempus illud, quo icones illæ typis excusæ sunt, et præcedere faciamus quatuor illos seniores, reperiemus, illos potuisse discere ab his, qui immediate primis Patribus Ordinis successerunt, historiam illam; imo potuisse tunc reperiri in pago Cartusiæ vicino rusticos, qui S. Brunonem et ejus socios viderant. Nam rustici in istis rupibus, ubi aura purior est, et valde frugalis vivendi modus, diu vivunt.

traditione
Cartusiano-
rum alii ab
aliis
E

559 Vidi ipse et non semel interrogavi senem domesticum domus Cartusiæ, vocatum Nicolaum Planes, e pago Corbello oriundum, qui viderat R. P. D. Bernardum Carrassum, vita functum circa annum MDLXXXVI et narrabat plura, quæ audierat in juventute sua ab aliis, in decrepita ætate tunc constitutis, qui viderant R. P. Franciscum a Puteo, circa annum MDXXI defunctum. Centum circiter annorum erat iste Nicolaus, dum diem clausit extremum anno MDCLXXVII. Et ut adhuc res vicinior et enucleatius exponatur et exprimatur, ponamus, aliquem e sociis S. Brunonis vixisse triginta tantum an-

acceperint, ad
Puteanum
venire potue-
rit, Massonus
exponit;

AUCTORE
C. B.

nis a die accessus eorum ad rupes Cartusiæ, quemdam etiam ex his, quem ad Institutum suum primi Patres receperant, LXX annis ei supervixisse, ecce jam fere centum annos tenemus, et sic annum MCLXXXIV attigimus; quibus si addatur ætas quatuor illorum seniorum, quæ ad CCLXXX annos pervenit, annum MCDLXIV habebimus, sicque ætatem R. P. Francisci a Puteo attingemus, viri in utrisque litteris versatissimi et insignis doctoris, qui Statuta ista vetera typis mandari curavit, in quorum capite icon, historiam illam repræsentans, posita est cum prædicta narratione; quam, si suspicionem fabulæ habuisset, numquam tanti ingenii vir effingi permisisset. Illis addite, quod domus Cartusiæ pluries incendiis absorpta veteres scripturas habebat, ex quibus liquido de istius historię veritate constabat; quæ a pluribus lectæ et visæ fuerunt, prout etiam nos a senioribus monachis, quos in juventute nostra vidimus, didicimus; qui ab oculatis testibus id audierant, Et tandem hæc traditio semper et ubique in Ordine, nemine umquam reclamante, viguit. Quis ergo non fateatur, talem traditionem esse firmis fundamentis innixam?

id tamen vere
ita factum,
non probat.

B 540 Hactenus Massonus, proluxa sua hac oratione unice ostendens, traditione continua, quam, jam inde a S. Brunonis ejusque sociorum ætate inceptam, Cartusianorum alii ad alios transmisserint, fieri potuisse, ut feralis de doctore damnato historiæ usque ad Francisci a Puteo, qui eam, ligno incisam, editis a se anno 1510 Ordinis sui Statutis præfixit, cognitionem pervenerit. Verum id reipsa ita factum, nullo modo, ut consideranti patebit, probatum dat, quod tamen omnino erat necessum, ut quidquam pro prodigio adstruendo, seu potius pro vera jamque a rei gestæ initio inchoata, qua hæc Puteano innotuerit, traditione stabilienda conficeret. Fieri enim facile potest, ut, quod post trecentos amplius annos, a re gesta elapsos, jam inde ab hujus initio, uti a Massono fit, tradi potuisse asseritur, diu dumtaxat post tradi re ipsa inceperit, sicque non a vera traditione, sed ab incerto rumore trahat originem. Hinc non satis capio, cur Cartusianus noster anonymus Lucubrationis suæ sæpissime laudatæ num. 47, sic scribat: Quod spectat ad Patrum traditionem, hanc satis superque solida ratione stabilivit R. P. (Innocentius le Masson scilicet) libro 1, cap. 1 dilucide luculenterque ostendens, omnes, quotquot fuerunt et sunt in orbe Christiano, Cartusienses nullam umquam aliam instituendæ nostræ Religionis causam seu occasionem agnovisse præter funestam hujus hominis anastasim, quam asserunt se accepisse ab antiquioribus, qui et ipsi eam a Patribus suis, ad quos a S. Brunone et sociis ejus, eorumque discipulis ac sequacibus per longam multorum annorum traditionem pervenerit, didicerunt.

Chronographum, qui primus rem litteris mandavit,

C 541 At vero, etsi ita hic loquatur ille, tacite tamen agnoscit, Puteani ætatem, ad quam Parisiense prodigium traditione perducit Massonus, esse a re gesta remotiorem, quam ut huic illa, utpote ex jam dictis dubii dumtaxat nominis traditio, fidem certam atque indubitatam facere queat eo modo, quem Massonus assignat. Verbis enim proxime recitatis, ut longam illam traditionis deductionem contrahat, sequentia hæc subdit: Verum ne res tam insolens et stupenda tamque ad credendum difficilis ex tam longa traditionis deductione plane videatur incredibilis, præsertim

hominibus hujus seculi nequam, qui nihil fere credunt, quam quod, ut vulgari dicitur proverbio, in oculos intuentium prosilit, hoc argumentum, ex traditione petatum, quinque fere seculis, si ita loqui liceat, decurtabimus, hujusmodi traditionem non longiori quam sexaginta, aut ad summum octoginta annorum ductu ab obitu sociorum sancti Brunonis protrahentes, ut sequitur. Qui primus ex Cartusiensibus hanc historiam scriptis mandavit, vivebat circa annum MCCXX, vel etiam ante (ut inferius probabimus) id est, octoginta post annis et non multo amplius, quam obierat Stephanus Diensis, unus ex sociis sancti Brunonis, quem in nostris Annalibus videbimus adhuc fuisse superstitem circa annum MCCCXVI. Nec impossibile est, quosdam alios ex septem primis Ordinis fundatoribus diutius vixisse. Quis enim inficias eat, inter eos quasdam, qui annum ætatis vigesimum quintum non attigerant, quando in solitudinem se receperunt, postmodum ad septuagesimum, aut etiam octogesimum vitæ annum, Christi vero millesimum centesimum quadragesimum et ultra pervenire potuisse?

D 542 Hic primus hujus historiæ scriptor plures procul dubio monachos viderat, qui novērunt aut saltem novisse poterant quosdam ex discipulis præfatorum septem Ordinis primipilorum; quos quidem discipulos vitam seimus protraxisse ultra annum MCC, ut sunt sanctus Artaldus, professus domus Portarum, qui ad fundandam Cartusiam Arverniæ missus circa annum MCCCXII, postea ibidem factus Prior et ecclesiæ Bellicensis episcopus, ac tandem redux apud Arveriam obiit anno MCCVI, annos natus centum quinque. Garnerius, dominus de Balmeto, confundator domus Majorevi, erectæ anno MCXVI, qui, post mortem uxoris factus ibidem conversus, annum vidit millesimum ducentiesimum decimum quartum. Frater Aynardus conversus, professus Majoris Cartusiæ, qui forsant sanctum Brunonem viderat, cum constet ex Vita sancti Hugonis Lincolnensis, eum tantum obiisse anno ætatis suæ centesimo vigesimo sexto, qui fuit annus Christi millesimus ducentiesimus quartus vel paulo amplius, ut ex eadem Vita, ab auctore cœvo conscripta, discimus et suis locis fusius narrabimus. Constare igitur debet, præfatum scriptorem hanc potius accepisse historiam a monachis, qui cum his et aliis sociorum sancti Brunonis discipulis convixerant, (inter quos et annumerari potest R. P. Jancelinus Cartusiæ Prior, qui post regimen annorum fere sexaginta obiit anno MCCCXIII, quem et ipse noster auctor procul dubio agnoverat) quam « ex incerto credulæ plebis rumore, et quorundam recentiorum fabulis, » ut nobis, tamquam otiosis hominibus, objecit Launoïus.

E 543 Unde, quæso, tunc temporis ille incertus remor nostris claustris dispergi potuit? Nonne potius ex iisdem claustris longe lateque paulatim diffusus fuisse dicendus est? Et quidem ab ipsorum Patrum alumnis, viris utique gravissimis et sanctissimis; quorum et successorum eorum fidem tanti faciebat Guilielmus Durandus, magni nominis et eruditionis auctor, ut in Speculo juris, quod Adriano V dicavit eo tempore, quo hæc historia jam a nostris evulgata fuerat, censuerit « Regulam juris, qua nemini » licet in sua causa testimonium dicere, non » habere locum in Cartusianis et Cisterciensibus propter eorum sanctimoniam. » Dum hæc scribebat

E ab iis hanc, qui S. Brunonis sociorum discipulis convixerant, didicisse,

F annoque circiter 1220 jam vixisse, vult annalista anonymus,

AUCTORE
C. B.

A scriberat Durandus, florebat in Ordine Boso, Prior Cartusiæ, et Guillelmus de Hyporegia monachus ejusdem, qui ambo vel saltem eorum alter hujus in suis scriptis historiæ meminerunt, ut mox dicemus. Hos certe, quos tam dignos fide existimabat Durandus, non sibi persuasisset huic anastasi sive commento, ut volunt adversarii, dedisse initium, ut Ordinis sui cunabula turgentibus buccis in populos concrepant ex tam insolito prodigio. Sed quam levis et puerilis sit hujusmodi vanitas, per se patet, quæ profecto prius in ore calumniantium nos nata fuit, quam in corde nostrorum concepta. Licet enim istud fabula foret, aut ad fabulam accederet, non tamen minoris in Ecclesia Dei Cartusiensium Religio haberetur, quam omnes norunt satis aliunde insignibus præfulgere prærogativis. *Hactenus Cartusianus noster anonymus, volens potissimum, scriptorem anonymum, qui primus ex Cartusiensibus prodigiosam doctoris Parisiensis anastasim litteris mandavit, contextoque se primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronico inseruit, sexaginta aut ad summum octoginta dumtaxat annis a sociorum S. Brunonis obitu seu jam inde ab anno circiter 1220 floruisse, remque ab ipsis horum discipulis, ac proinde ex vera traditione, non ex incerto credulæ plebis rumore, accepisse.*

nec ab eo, ut
verba.

544 Ratiocinium huc jam transcriptum, quo hæc probare Cartusianus noster anonymus nititur, anonymus itidem Tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, auctor additionibus nonnullis amplificatum exhibet. Atque hic quidem, dum id facit, rem quampiam postea probare proponens, ait: Ut suo loco in Annalibus dicemus, alibique etiam hosce, veluti a se edendos, laudat. Hinc autem, quod hac occasione observandum duxi, non immerito dubitari potest, an Massonus supra laudatus, Ordinis sui Annales scripturus, Tractatum illum, e quo deinde a Cartusiano nostro anonymo in Annalium Cartusiensium librum IV hactenus non vulgatum nonnulla fuerint illata, non concinnarit. Utut sit, et ejus verba, ne quid, quod asserendæ genuinæ de prodigio Parisiensi traditioni suffragari utcumque queat, omisisse videar, huc transcribo. Sic habent: A fundatione Ordinis ad Bosonis ætatem, qui domos S. Hugonis et Majoris Cartusiæ cum toto Ordine rexit ab anno MCCLXXII ad annum MCCCXIII, quo decrepitis decessit, altum in suis claustris silentium Cartusienses tenuerunt, nec quicquam aut de sui Ordinis ortu, aut de mirabilibus, quæ passim inter eos fiebant, sinebant propalari. Hoc de his testatur et amice conqueritur Petrus Venerabilis, Cluniacensis abbas: « Multa, » inquit, « in illo sacro Ordine miracula contigisse » pluribus accepi; sed ipsi humilitatis virtute, » qua semper servi Dei miranda opera sua, » quanto possunt nisu, occultant, vix aliquid » ex his prodere voluerunt. » Neque a Patrum tramite deflexisset Boso, nisi ad suum institutum a quorundam alterius Ordinis religiosorum calumniis vindicandum hujus humilis ac sancti silentii leges tamdiu servatas violare coactus fuisset, edito tractatu fusissimo sive suo marte, ut quidam volunt, sive suo jussu, usus nempe calamo Guillelmi de Hyporegia Cartusiensis Itali, viri docti, quem tribus circiter ante suum obitum annis ad majorem Cartusiam evocaverat.

quæ huc

545 Hunc tractatum inscripsit « De origine Octobris Tomus III.

» et veritate perfectæ Religionis » ad defendendum Ordinem Cartusiensem. Nihil in eo de tragico hominis damnati fine egit (neque enim tunc temporis hæc quæstio mota fuerat) sed ad illius calcem voluit adjici Chronica de exordio Ordinis Cartusiensis, hanc historiam enarrantia, ab auctore incerti nominis, ejusdem tamen Ordinis professo, olim conscripta, quem propterea anonymi nuncupatione deinceps designabimus. Unum codicem tam Bosonis sive Guillelmi de Hyporegia Tractatum, quem, præfati anonymi Chronicon complectentem, e Montis-Dei Cartusia habuimus, sub initium seculi quarti decimi, id est, circa finem regiminis Bosonis exaratum, ut ex caractere colligimus; quod etiam nobiscum sensit vir quidam doctissimus et in hujusmodi characteribus versatissimus, quem Parisiis ejusdam amici interventu consulimus. Cum igitur Boso medio seculo decimo tertio nostrum professus sit institutum, non dubium est, quin author Chronici anonymus ipso sit paulo antiquior; quod etiam probari potest ex bibliothecæ Colbertinæ codice, in quo ejusdem Chronici exemplum reperitur exscriptum ante medium dicti seculi tertii decimi, ut nos Stephanus Baluzius, vir doctrina clarissimus et de quovis bene merendi studiosissimus, per litteras his verbis commonuit: « In codice 5806 est » quædam tabula continens capita LI de perfectione et privilegiis Ordinis Cartusiensis. Est » imperfecta et incipit in capite XVI. Codex ille » est cdl annorum, » id est, circa annum MCCXL. « Continet Chronicon de exordio Ordinis Cartusiensis » (Sic etiam in nostro codice inscribitur) « usque ad annum MCCCXVII, quo obiit » Guigo. » Deinde sequitur Bernardus de contemplatione. Incipit. « Cum die quodam. » Verosimile est, apographum istud ex ipso authographo, « quod modo periit, expressum » fuisse, et a quodam ex primis Cartusiæ Parisiensis e majori Cartusia illuc allatum, quod » postea bibliothecæ Thuanæ, tandem Colbertinæ adscriptum fuit. »

546 Cum igitur hic anonymus suum Chronicon scripserit circa vel ante MCCXL, potuit ineunte eodem seculo fieri monachus, et idcirco hanc historiam accipere ab antiquioribus Patribus, qui eodem tempore superstites erant, ex quibus quosdam sociorum sancti Brunonis, et cum eo nostri propositi fundatorum discipulos fuisse constat, ut fuerunt B. Artaldus, qui, regente Ordinem sancto Anthelmo, Prior domus Arverniæ effectus est, et deinde Bellicensis episcopus, tandemque, abdicatis infulis, vitam protraxit ad annum MCCVI, quo centenario major in cella occubuit, et Aynardus conversus, Majoris Cartusiæ professus, de quo res mirabiles narrantur in sancti Hugonis Lincolniensis Vita, ubi et dicitur sana mente obiisse ætatis suæ anno centesimo vigesimo sexto, quatuor circiter post S. Hugonem annis, scilicet circa MCCIV. Quod vix credi posset, nisi qui illum cognovit, id scriptis asseruisset, ut suo loco in Annalibus dicemus. Hos inter annumerari merito possunt venerandi plane senes Bovo, S. Hugonis Lincolniensis, in Withamiensi Prioratu successor, licet annis in Ordine transactis multo major Jancelinus, qui matrem Cartusiam et totum Ordinem paulo post Basilium, S. Anthelmi successorem, sexaginta fere annis moderatus est; Guifridus, Cartusiæ conversus, qui, anno MCCXII sexagenarius in Ordine, testatus est quibusdam

transcribitur,

F

AUCTORE
C. B.

in litteris, se vidisse fratrem Olmarum, Magni Guigonis tempore conversum, et qui procul dubio quosdam ex septem Ordinis fundatoribus noverat. Ab his igitur et quibusdam aliis ejusdem fidei et auctoritatis monachis hanc historiam noster anonymus, aut certe, qui eam ipsi Bosonique et ejus coætaneis retulerunt, potius acceperant, quam ex incerto credulæ plebis rumore, et quorundam recentiorum fabulis, ut objecit Launoïus.

fidem faciunt,

547 Unde enim, quæso, tunc temporis ille incertus rumor nostris claustris dispergi potuit? Nonne potius ex iisdem claustris longe lateque paulatim diffusus fuisse dicendus est, et quidem ab ipsis primorum Patrum alumnis, viris utique gravissimis et sanctis, quorum et successorum fidem tanti faciebat Guilelmus Durandus, magni nominis auctor, ut in Speculo juris, quod Adriano V. eo tempore dicavit, quo primi florebant hujus historiæ scriptores, censuerit, Regulam juris, qua nemini licet in sua causa testimonium dicere, non habere locum in Cartusiensibus et Cisterciensibus propter eorum sanctimoniam. Hos certe, quos tam dignos fide existimabat Durandus, non sibi persuasisset hujus anastasis narrationi, si commentum fuisset, ut volunt adversarii, dedisse initium, ut Ordinis sui incunabula turgentibus buccis in populos disseminarent ex tam insolito prodigio, ex quo, sive verum, sive falsum esset, nihil tamen gloriæ aut dedecoris, nihil utilitatis aut damni suæ Religioni, satis abunde insignibus præfulgenti pietatis prærogativis, conferre poterant; nec credidissent, ut exprobrat Launoïus, non satis illustrem Brunonis historiam, quæ jam illo eventu careret. Si enim tam ipsi, quam eorum posteri, amabant, ut quidam (*Columbius scilicet in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 20*) pro nobis observavit, quæritabantque illustria, et ad populi admirationem idonea dicere de Brunone, profecto longe illustriorem fecissent Vitam ejus et maxime ad vulgus admiratione suspendendum aptam, si quæ de Paulo, Antonio aliisque, seu monachis seu anachoretis antiquioribus, legimus, affluiscent Brunoni et sociis ejus. At viri, veritatis amantes ac omnis fictionis osores, ingenue, quod a Patribus audierant, de Brunone narra-

C

verunt juxta illud Moysis: « Interroga patrem » tuum et annuntiabit tibi, majores tuos et dicent tibi. »

548 Itaque cum noster anonymus hanc historiam exscripserit ex ore narrantium, qui Brunonis socios noverant, vel saltem institutum nostrum professi fuerant ante seculum tertium decimum, id est, durante primo Ordinis nostri seculo, hinc sequitur, traditionem istam ultra sexaginta aut septuaginta post quorundam ex nostri Ordinis autoribus mortem annos auctoritate scripturæ non caruisse; quod vix reperire est in multis sanctæ Ecclesiæ traditionibus. Quot enim (extra omnem comparationem loquor) quantaque fuerunt, non solum per unum, sed per duo, tria et adhuc plura secula ab Ecclesia credita, culta, servata, observata, quæ sola traditione, scriptis, nondum firmata, nitebantur? Unde nihil hostes ejus habuerunt, nec hodie habent antiquius, quam ipsius impugnare traditiones. Quibus etiam armis contra nos potissime usus est Launoïus, ut postea videbimus. Hactenus auctor anonymus laudatus, toto suo ratiocinio huc jam transcripto eo potissimum spe-

ctans, ut suadeat, anonymum primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronici auctorem, qui primus Parisiense doctoris tantisper redivivi sequæ damnatum publice vociferati prodigium in litteras misit, hausisse id seu intellexisse ex ipsis primorum S. Brunonis sociorum discipulis, aut certe ex ejusdem instituti monachis, qui illud ex hisce audierant; quod postremum dumtaxat velle videtur ratiocinio suo pariter huc jam transcripto Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor. Ambo sane, ut alterutrum suadeant, non immerito laborant. Quod si enim feralem historiam aut anonymus primorum quinque Cartusiæ priorum auctor, aut qui huic illam narrarunt, e sociorum S. Brunonis discipulis audierint, quis falsam eam pronuntiare facile audeat? Verum qui, anonymum primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronici auctorem e probato adeo fonte narrationem suam hausisse, probant?

549 Cum igitur, inquit Tractatus de S. Brunone a Patribus Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor, hic anonymus (primorum scilicet quinque Cartusiæ Priorum Chronici scriptor) suum Chronicon scripserit circa vel ante MCCXL, potuit ineunte eodem seculo fieri monachus et idcirco hanc historiam accipere ab antiquioribus Patribus, qui eodem tempore superstites erant, ex quibus quosdam sociorum sancti Brunonis et cum eo nostri propositi fundatorum discipulos fuisse constat. Ita ille; a quo anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor non multum abludit. Qui primus, ait, ex Cartusiensibus hanc historiam scriptis mandavit, vivebat circa annum MCCXX; ac deinde, nonnullis interpositis, Hic primus hujus historiæ scriptor plures procul dubio monachos viderat, qui noverant aut saltem novisse poterant quosdam ex discipulis præfatorum septem Ordinis primipilorum; quos quidem discipulos vitam scimus protraxisse ultra annum MCC.... Constare igitur debet præfatum scriptorem hanc... accepisse historiam a monachis, qui cum his et aliis sociorum sancti Brunonis discipulis convixerant. Anonymum itaque primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronici auctorem eo ipso tempore, quo aliquot e S. Brunonis sociorumque ejus discipulis in vivis superstites adhuc erant, vitam jam duxisse aut etiam Cartusianum jam fuisse professum, autumant, hincque ex his luctuosam historiam aut illum ipsum, aut certe eos, qui hanc ei narrarunt, hausisse. Verum an jam tum anonymum, qui primus prodigium Parisiense litteris mandavit, in vivis fuisse, aut etiam Cartusianum exstitisse, alicunde constat? Scriptorem illum ante annum 1230 descriptioni manum verosimiliter non admovisse, num. 12 et seqq. ostendi, nec plura de ejus ætate, seu tempore, quo vivere monachumve agere inceperit, disputare decreveram; verum cum duo, de quibus hic, scriptores jam inde, ut modo dictum, a sæculi tertii decimi initio anonymum, qui primus Parisiense prodigium litteris consignavit, in vivis fuisse velint, hincque præcipue illum hoc aut ex S. Brunonis ejusque sociorum discipulis, aut certe ex iis, qui hisce aliquando convixerant, didicisse contendant, lubet modo adhuc, an anonymi dicti ætatem non nimium maturent, aut etiam an hunc jam inde a sæculi tertii decimi initio vixisse, utcumque probent, examinare.

550 Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymum quidem il-

Ast, chronographum illum jam tum in vivis egisse,

E

F

nec ratiocinio bene longo, lum,

anonymus alter multum abludit.

A *lum, quod Chartularii in Cartusia exstantis, circa cuius principium litteræ papales (Urbani II) et Siguini instrumentum (tum hoc, tum illæ infra recitabuntur) inveniuntur, mentionem faciat, anno circiter 1151 Chronicon suum non scripsisse, nobiscum (adi num. 12) omnino sentit; verum quo illum equidem jam inde ab anno circiter 1220 vixisse probet, sequentem disserit in modum: Hunc tamen (anonymum nempe primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem) conijcimus vixisse ante tempora reverendi patris Bosonis, qui, circa annum mclxl Ordinem nostrum ingressus, Cartusie regimen iniit anno mclxxvii. Quam conjecturam sic stabilimus ex Chartulariis, quæ nunc habemus in Cartusia. Ibi enim duo reperiuntur, unum sub regimine R. P. Francisci a Puteo, et illius cura confectum anno mdvii, continetque duo volumina, in quorum priori sub finem, non circa principium, ut dicitur in citato Chronico, sunt litteræ præfatæ Urbani II. Instrumentum vero Siguini ante describitur, sed multum post medium. Unde liquet, auctorem tractatus non meminisse hujus chartularii. Et revera codex*

B *Thuaneus, quem omnes consulere possunt, licet nostro codice recentior, longe ante hoc chartularium exaratus est. Alterum Cartusie chartularium tribus ex voluminibus conflatum erat, quorum primum ultimo incendio periit, ut nobis cum dolore affirmant officiales Cartusie; alia duo adhuc asservantur illæsa et integerrima diversis characteribus exarata; quorum prius, quod fuit secundum, talem præfert titulum ad frontem indicis chartarum in eo contentarum: « In hoc volumine continentur chartæ et litteræ domus Cartusie ad comitatum Sabaudie » pertinentes. »*

quod inter-
grum

351 Deinde ad verticem primi folii, quod continet primum instrumentum, datum anno tantum mcccii, sic legitur: « Hic incipit chartularium novum de comitatu. » Ex his verbis « Chartularium novum » intelligimus quoddam aliud fuisse antiquius, quod etiam olim periit. Secundum hujus voluminis instrumentum datum est anno mcccvi. Deinde sequuntur multa alia diversis temporibus transacta ab anno mccvii ad annum mcccxxvi, uno excepto dato anno mcccxxxi, sed quod in folio separato describitur.

C *Cum igitur charta, quæ hoc volumen inchoat, data sit anno mccciii; charta vero recentior sit anno mcccxxvi, hinc recte colligimus, idem volumen fuisse compositum sub regimine et cura Aymonis Prioris Cartusie, qui præfuit ab anno mccciii ad annum mcccxxx; et quidem post deplorandum illud incendium, quod accidit anno mcccxx; cujus flammis cum forsant antiquius chartularium fuisset consumptum, novum describi curavit R. P. Aymo. Alterum volumen, quod erat tertium, pluribus etiam scriptum est manibus, quarum tamen nulla videtur recentior character prioris voluminis; unde et colligimus, illud fuisse inchoatum sub eodem Aymone et continuatum sub ejus successoribus usque ad annum mcccxlvi, quo datum est instrumentum recentius hujus voluminis; quod etiam conijcimus ex his verbis ad caput Indicis apposis in hunc modum: « Ligetur istud chartularium ex integro cum postibus, quando videbitur esse satis » grossum et perfectum; et postea incipiatur » aliud. » Deinde sequuntur bullæ summorum Pontificum ab Alexandro IV ad Joannem XXII*

inclusive. Post quas alio characterē describuntur instrumenta, quorum primum datum est anno mccc, cui talis præfigitur inscriptio: « Hic » incipit Chartularium novum de Delphinatu. »

352 Denique indiscriminatim, ut in priori volumine, inseruntur chartæ et litteræ ab anno mccxv ad annum mcccxlvi. Et in quibusdam transumptis quædam etiam antiquiores, ut sunt litteræ sancti Hugonis Gratianopolitani et aliæ. Sed in neutro amborum voluminum reperiuntur bullæ Urbani II et instrumentum Siguini abbatis. Non est igitur dubium, quin et primum ejusdem Chartularii volumen, quod nunc desideratur, procurante eodem R. P. Aymone, descriptum fuerit, in quo, si adhuc extaret, forsant præfatæ bullæ et Siguini instrumentum reperirentur, quod tamen non constat. Sed licet id daremus, non sequeretur, idem esse, de quo loquitur auctor noster anonymus. Imo ex duobus sequentibus voluminibus, quæ dicta fuisse nova, vidimus, consequens est, hoc quoque primum volumen recens fuisse tunc temporis. Ac proinde aliud fuisse ab eo, quod flammam incendii anni mcccxx devorasse credimus. Sed hæc omnis dubitatio adimitur ex tractatu R. P. Bosonis « De Origine et veritate perfectæ Religionis, » in quo Chronicon nostri anonymi de exordio Ordinis Cartusiensis totum reperitur insertum. Cum enim Boso præfuerit domibus Vallis sancti Hugonis et Majoris Cartusie ab anno mclxxii ad annum mccciii, quo decessit; inde liquet chartularium, in præfato Chronico citatum, ante Bosonis tempora fuisse conscriptum, ac propterea ipsum auctorem etiam ante annum mclxxii floruisse, cujus vitæ tempus assignantes circa annum mccc, nullum inde nos subire vituperium putamus, cum etiam potuerit aliquot ante annos vixisse, ac etiam vidisse beatum illum senem Jancelinum, Priorem Cartusie et alios plures monachos, discipulos discipulorum sancti Brunonis aut etiam sociorum ejus. Ita Cartusianus noster annalista anonymus, Operis sui loco non uno etiam indicans, chronographum anonymum, quem jam inde ab anno 1220 aut etiam citius in vivis fuisse, hic statuit, ab hoc ipso etiam anno aut citius suam de primis quinque Cartusie Prioribus lucubrationem elaborasse. Verum in toto ejus huc jam transcripto ratiocinio nihil omnino occurrit, quod evincat, chronographum illum anonymum seu primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem anno illo inter vivos jam egisse, aut, si id ita habuerit, Chronicon suum concinnasse.

353 Fac enim Chartularium, cujus in hoc, veluti Pontificias Urbani II litteras et Siguini abbatis instrumentum in capite præferentis, meminit, non esse illud, quod, curante Aymone Cartusie Priore, post annum 1520 fuit conscriptum, sed aliud antiquius, quod V. G. jam inde ab anno 1120 aut etiam, si velis, citius fuerit confectum, hincne consequens erit, ut chronographus anonymus, qui illud laudavit, jam inde ab eodem etiam anno aut in vivis fuerit, aut dictam lucubrationem suam adornarit? Cum Chartularium antiquius, quod Pontificias Urbani II litteras et Siguini abbatis instrumentum complectebatur, anno demum 1520, quo Cartusie incendium accidit, flammis fuerit fortassis consumptum, aut certe citius perisse, non constet, ut quid id chronographus anonymus, etiamsi anno demum 1290 aut etiam nonnihil serius scriptioni manum admovisset, laudare

AUCTORE
C. B.

hic recitatur,

E

F

anonymorum
illorum prior,

AUCTORE
C. B.

laudare non potuerit? Nec quidquam ad rem fuit, quod Cartusianus noster anonymus (ad ejus verba proxime recitata) adjungit de Bosone, qui ab anno 1272 usque ad annum 1515 domibus Vallis sancti Hugonis et Majoris Cartusiae prae-fuerit. Fuerit enim reipsa, quod in suo quinque primorum Cartusiae Priorum Chronico auctor anonymus laudat, Chartularium ante Bosonis aetatem conscriptum, hinc tamen consecrarium nondum erit, ut ante hanc pariter seu ante annum 1272 anonymus is scriptor floruerit, suamque lucubrationem adornarit. Quid ni enim, utut diu etiam post hunc annum scripsisset, Chartularium multo ante confectum nequirit laudare? Adhuc ex eo etiam, quod Boso concinnato aut a se aut jussu suo, qui De Origine et veritate perfectae Religionis inscribitur, Tractatui primorum quinque Cartusiae Priorum Chronicon integrum inseruerit, consequens neutiquam est, ut hujus auctor anonymus ante annum 1272 id exararit.

nec rationi-
bus, quæ hic
proponuntur,

554 Boso enim, ut Tractatus de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor modo huc transcriptis verbis docet, tribus dumtaxat annis ante obitum suum, qui anno 1515 evenit, Tractatum proxime laudatum aut ipsemet scripsit, aut conscribi fecit; nihil autem impedit, quo minus in hunc quinque primorum Cartusiae Priorum Chronicon, utut id auctor a decem dumtaxat aut etiam paucioribus annis concinnasset, potuerit inferri. Fuisse itaque hanc lucubrationem anno circiter 1220 aut etiam citius elaboratam, nihil plane ex omnibus, quæ verbis proxime recitatis ab Annalium Cartusiensium libri quarti auctore anonymo adducuntur in medium, evincit. Imo vero ne quidem ex hisce ullo modo etiam consequitur, ut lucubrationis ejusdem auctor anonymus jam inde ab eodem dicto anno 1220 aut etiam citius inter vivos agere jam cæperit. At vero anonymus Tractatus de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor, viam aliam ingreditur, quo probatum det, eundem primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici auctorem anonymum ab anno circiter 1220 vixisse, imo jam tum Cartusianum fuisse professum, ac proin, quæ de Prodigious doctoris Parisiensis anastasi memoriae prodit, e S. Brunonis sociorum discipulis, aliisve saltem, qui rem ex hisce audissent, intelligere potuisse aut etiam reipsa intellexisse. Ait ergo, primorum quinque Cartusiae Priorum Chronicon, non quidem jam inde ab anno 1220, sed saltem ab anno circiter 1240 fuisse exaratum, ac proin hujus auctorem jam inde ab anno 1220 non tantum vixisse, sed et Cartusianum fuisse professum. Verum an rem utcumque evincit? Chronici illius exemplar, quod in Bibliotheca Colbertina asservatur, Stephanus Baluzius epistola ad Cartusianos data ab annis quadringentis quinquaginta, ac proin, cum hæc sæculo præterito, ad finem fere jam propecto, scripta sit, anno circiter 1240 scriptum edocuit. Ita quantum ad substantiam, quem proxime laudari, Tractatus de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor anonymus.

posterior
evincit.

555 Verum unde illud Chronici dicti exemplar tantæ antiquitatis esse rescivit Baluzius? Id sane vir clarissimus, ut sibi hac in re fidem faceret, debuisset adjungere. Reor ego, unice illum e characteribus, quibus idem Chronici exemplar scriptum esset, tantam illius, quantam asserit, antiquitatem collegisse. Verum etsi quidem e characteribus, quibus antiqua monumenta exarata

sunt, sæculum propemodum, quo exarata sunt, D determinari utcumque queat, quis tamen inde etiam annum circiter, quo exarari ea contigerit, sat certo determinet? Qualecumque igitur fuerit de tempore, quo, quod in bibliotheca Colbertina asservatur, primorum quinque Cartusiae Priorum chronici exemplar scriptum sit, Stephani Baluzii judicium, dubium mihi æque ac ante manet, an Chronicon illud triginta aut etiam quadraginta annis serius, quam hic statuatur, scriptum non sit. Nec dubium illud mihi adimit, quod, ut Cartusianus proxime hic laudatus Lucubrationis suæ num. 24 docet, Majoris Cartusiae chartularium, quod in Chronico, de quo hic, laudatur, anno circiter 1240 verosimiliter fuerit confectum. Ut quid enim hoc a Chronici auctore, diu dumtaxat post, imo triginta aut quadraginta etiam annis serius scribente, laudari non potuerit? Jam vero, cum hæc omnia ita habeant, dubiumque proinde sit, an anonymus primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici auctor non tunc primum, cum jam uno alterove decennio sæculum decimum tertium medium esset elapsum, florere inceperit, dubium pariter sit, necesse est, an primorum S. Brunonis sociorum discipulos, aliosque, qui hosce in Cartusiensi Instituto proxime sunt secuti, videre potuerit, discereque ex iis, quæ, ut communiter creditur, primus omnium de prodigious doctoris Parisiensis anastasi litteris mandavit.

556 Atque hinc porro jam fit, ut ambigendum sit, verane traditione, seu an ab ipsomet S. Brunone ejusque primis sociis, rei gestæ synchronis, seu viva voce seu alio quovis modo fuerit feralis de doctore damnato narratio ad posteros transmissa, a quibus deinde ad sequioris ætatis Cartusianos ac tandem ad anonymum, qui eam primus omnium litteris consignavit, pervenerit. Quod cum ita sit, manet Parisiense prodigium pro parum verisimili habendum, maxime ob universale scriptorum omnium antiquorum de hoc silentium, quos inter, ut jam supra docui, nonnulli verosimiliter sunt qui illud, si fuisset, scituri, scitumque commemoraturi fuissent. Atque ita sane in opinione, qua primorum quinque Cartusiae Priorum chronologus jam inde ab anno circiter 1220 non vixisse, nedum Cartusianum egisse, statuitur, res sese habet. Nec aliter etiam sese haberet, etsi eum jam tum in vivis egisse Cartusianumque fuisse professum, tantisper daremus. Etsi enim illum, si jam inde ab anno circiter 1220 Cartusianus exstiterit, feralem de doctore damnato narrationem e sociorum S. Brunonis discipulis, aut certe ex iis, quibus hi illam retulerant, intelligere potuisse, bini scriptores anonymi verbis suis proxime recitatis recte doceant, id tamen reipsa factum, neutiquam probant. Rem quidem potius ex hisce, quam ex incerto credulæ plebis rumore didicisse laudatum chronologum, existimandum indicant; ast, præterquam quod nec id ulla ratione probatum dent, contrarium existimandum videtur, tum quod, unde narrationem suam hauserit, non edicat, idque nihilominus, si e probato adeo fonte eam hausisset, verosimiliter, ut num. 529 jam docui, fuisset facturum, tum quod prodigium Parisiense narraturus dicat: Tale ibi (Parisiis nempe) prodigium dicitur accidisse, sicque ambigenti potius quam asserentis in modum de horrenda historia loquatur, de qua tamen, si ei vel a sociorum S. Brunonis discipulis, vel ab iis, qui eam ex hisce audivissent.

Neque si res
secus foret,
vera inde
illum

F

A sent, fuisset relata, dubitaturus verosimiliter non fuisset.

traditione
didicisse pro-
digium, con-
staret.

557 Adhæc anonymus quinque primorum Cartusiarum Priorum chronologus, utut jam inde ab anno circiter 1220 vixisse statuatur, quadraginta equidem et centum circiter annis a prodigio Parisiensi abfuerit; etsi autem subinde quidem contingat, ut, quæ a scriptoribus non synchronis memoriæ produntur, vera ad hosce traditione pervenisse sint credenda, id tamen locum vix obtinere potest, quando, uti hic fit, quæ narrantur, sunt hujusmodi, ut, si contigissent, a scriptoribus etiam synchronis verosimiliter commemorata fuissent, nec tamen ab horum ullo commemorata inveniuntur. Nec quidquam ad rem facit, quod de Ecclesiæ traditionibus addit Tractatus a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor; cum enim, quæ traditionibus hujusmodi accepta fuere, diu fuisse, imo per unum, duo, tria aut etiam plura sæcula in Ecclesia credita, culta et observata dicat, de traditionibus Divinis et Apostolicis indubie loquitur; Quemadmodum autem nihil (verba sunt Papebrochii nostri in suis ad Exhibitionem errorum Responsionibus articulo 19, num. 11) pro Divina et Apostolica traditione recipitur, quod ex sanctis Patribus non probatur ipsorum ætate fuisse observatum in Ecclesia universali, tamquam ab initio sic traditum; ita nec humanas, prætensas ut tales, prudenter admittimus, quæ vel cum certioribus auctoritatibus pugnant, vel nequivissent ab antiquioribus non attingi aliquando, si veræ forent. At vero, inquires, unde ergo de Parisiensi prodigio, si traditione vera acceptum id non sit, ortus esse potest incertus, ut vult Launoïus, in Cartusianorum claustris rumor? Illudne hi forsitan confinxerint? Ita fere etiam bini Cartusiani anonymi supra laudati. Verum, etsi id anonymus primorum quinque Cartusiarum Priorum chronologus vera traditione non didicisse statuatur, consequens tamen hinc non fit, ut id vel ex incerto rumore vel e Cartusianorum antiquorum figmentis acceperit. Quid si enim horrenda damnati historia non publice, sed intra privatas defuncti ædes coram paucis acciderit, temporisque deinde lapsu in adjunctis, nullo licet interveniente figmento, fuerit corrupta? Fieri sane id potuisse, ex infra dicendis patescet, uti et modus, quo factum esse queat.

§ XXI. Alia quædam facientia pro prodigio, quo doctor Parisiensis, sese damnatum, adstanti multitudini publice e feretro denuntiavit, rationem momenta afferuntur, et an ex his tandem illud verosimile utcumque non fiat, examinatur.

E judicii inferni-
que timore
eremum

Quod e titulis funebribus, queis Sancto nostro ecclesiæ monasteriaque diversa parentarunt, nonnulli, cum e divinorum judiciorum inferni-
que

timore in eremum secessisse, haud obscure indicent, hinc, in illis ad luctuosam damnati doctoris historiam alludi, anonymus Tractatus de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor conjicit; quod si autem ad feralem eventum reipsa in dictis Titulis alludatur, consequens est, ut hic non tantum acciderit, verum etiam ut publice acciderit, utpote quem alioquin ecclesiæ monasteriaque, quorum ii sunt, perspectum haud habuissent. Ne quid itaque, quod prodigio Parisiensi utcumque favere, videri potest, inobservatum præteream, laudati auctoris anonymi verba, memoratam conjecturam completentia, una cum titulis funebribus, quibus hanc ille superstruit, huc transcribo, deinde etiam, quæ mea hac de re sit opinio, adjuncturus. Sic habent: Veram illius (S. Brunonis videlicet) secessus in eremum causam nulli ita apprimè cognoscere potuerunt, quam ecclesiæ, in qua Sanctus olim egerat canonicum, Sanctæ Mariæ Remensis canonici, qui eam suo Titulo, qui inter edendos locum 54 tenet, sic insinuant:

« Judicis examen venturi Bruno pavescens
» Mundanas contempsit opes, eremumque
» petivit;
» Atque suavis ibi fructus emisit odoris,
» Ad Christum revocans, quos gloria vana
» fefellit. »

559 Radulphus Viridis præposituræ dignitate in ea ecclesia tum gaudebat, qui forsitan hujus Tituli auctor ad invitationem, qua paulo ante per epistolam ad monasticum habitum ex voto induendum a Brunone incitatus fuerat, tacite alludit his verbis « Ad Christum revocans, quos » gloria vana fefellit. » Ecclesiæ Remensi adstipulatur particularis ecclesia S. Bartholomæi in monte Or, non longe ab eadem urbe dissita, cujus elogium, inter Titulos funebres edendos ordine 63, totum est de mortis et inferni horrore, quo territus Bruno dicitur eremum penetrasse.

« Orbis amarescens claudescit pondere mor-
» tis,
» Et trahit ad speciem humanæ per devia
» sortis.
» Mergit et exilio propriorum quæque tabe-
» scens:
» Unde tumescis homo miser hac ætate se-
» nescens;
» Fonte Carybdineo mergeris ad ultima finis;
» Ac cinis in cineres solveris ut umbra lu-
» cernis,
» Est labor ejus amor, et inextricabilis er-
» ror,
» Defectu cujus animam complectitur horror;
» Postquam nudata fuerit de carcere carnis
» Vel satanæ ducibus huc circumsepta cater-
» vis.
» Quod metuens animosus in hoc discrimine
» Bruno
» Servitio penetrat eremum certaminis uno.
» Linqvit opes mundique decus, ne gloria
» pœna
» Fiat in interitum etc. »

560 Simile quid primariæ ecclesiæ Parisiensis canonici amico Brunoni parentantes (Titulo nempe inter recudendos 109) succinunt.

« O vos mundani, qui re gaudetis inani,
» Spernite culturam carnis subito perituram.
» Corpus enim vastum varia pinguedine pa-
» stum

» Quo

AUCTORE
C. B.
petiisse in
S. Mariæ Re-
mensis,

E

alisque, qui
huc

F

transcribun-
tur, titulis
funebribus

AUCTORE
C. B.

- » Quo magis impletur, putidum magis effi-
» cietur.
» Cur impinguatur caro, qua vermis satiatur?
» Cur adeo cupimus bona, quæ retinere ne-
» quimus?
» Quos male seducit mundus, per devia du-
» cit,
» Et sectatores carnis fallit per honores,
» Blandaue prætendit, dum nobis retia ten-
» dit.
» Est et in hoc mundo mundanis sollicitudo,
» Pænaque lucratur pœnam; caro bis cru-
» ciatur.
» Qui lucra sectantur, subita nece præcipi-
» tantur,
» Et subeunt antrum carnes animæque bara-
» thrum.
» Hæc satis attente pertractans Bruno re-
» pente,
» Ille magistrorum decus, informatio morum,
» Remigium turbæ Remensis major in urbe
» Mundum despexit, iter ad cælestia flexit,
» Vilibus indutus pannis te, Christe, secutus,
» Huic igitur cœli pateant, populoque fideli,
» Cum quo lætatur Bruno, semper socia-
» tur. »

Bruno innui-
tur. Prodi-
gium tamen
Parisiense
vel hinc.

561 Monachi quoque sancti Germani ejusdem
Urbis (*Parisiensis nempe*) testantur (*in Titulo
funebri nimirum 26*) Brunonem ultimi iudicii
recordatione perterrefactum fuisse.

- « Mentibus in nostris deberet semper ha-
» beri
» Lux, in qua reprobi mala tollent, seu bona
» justi.
» Hanc timuit Bruno, sophiæ qui verus ama-
» tor. »

C Ex his et quibusdam aliis titulis, qui similia in-
dicant, non absurde conjectare possumus, Bru-
nonis amicos in eis implicite alluisse redivivi
hominis spectaculo; illos vero non clare histo-
riam designasse, ne famam illius ejusque con-
sanguineorum violare viderentur. Fatemur
eadem de quolibet alio, mundo valedicente,
cujus conversionis causa latet, dici posse, sed
cum apud omnes Cartusienses semper ratum
fuerit, Brunonem ex horrendo damnati magi-
stri iudicio tremefactum mundo abrenuntiassse,
gravis inde conjectura elicitur, idem iudicium
in prædictorum titulorum verbis contineri. Cur
enim amici ei cariores, qui optime callebant,
quænam illius conversionis causa fuerit, non
aliam præter mortis, iudicii et inferni timorem
attulerunt? Cur nihil de Manassæ Simoniaci
accusationibus, aut ejus perversis moribus me-
minerunt, si Brunonem in eremum impulerunt,
ut Launoïus ex Guiberto necessario consequi
vult? Ita hactenus ille, qui cum fateatur, quæ-
cumque in Titulis funebribus huc jam transcrip-
tis aliisque continentur, esse hujusmodi, ut de
quolibet alio, qui mundo valediceret, possint, pro-
nuntiari, formatæ a se ex hisce conjecturæ mul-
tum roboris non inesse, haud obscure agnoscit;
qua sane in re assentiendum ei hic est, uti consi-
deranti patebit. Ad alia modo, quæ pro prodi-
giosa doctoris anastasi facere utcumque videntur,
progrediamur.

vel ex pictu-
ris

562 Saussæius in *Didascalica sua Epistola*,
supra plus semel jam laudata, quæ anno 1645
typis Coloniensibus in lucem prodiit, in *Parisien-
sis prodigii subsidium etiam vocat imagines et
celebrem Cartusiæ Parisiensis picturam, horribi-*

*lem damnati doctoris historiam exprimentes. Ac D
primo quidem de hoc argumento pag. 22 sic scri-
bit: Accedebant figuræ et imagines, quibus fu-
nestum illud spectaculum representabatur. Hæ
expressæ erant in sacrarum precatiuncularum,
quas Horas vocitant, libellulis, immo etiam in
Breviariis aliquot, atque Missalibus non modo
hujus (Parisiensis nempe) diœcesis, sed aliarum
quoque nonnullarum. Ac deinde eadem pag. 22
sic habet: Insuper ostendebatur nobis celebris
illa pictura, quæ in monasterii Patrum Cartu-
sianorum hujus (Parisiensis) urbis clauastro ec-
clesiæ propinquiore etiamnum cernitur, seriem
exprimens vitæ miseri hujus hominis et funesti
excessus horrendæque illius damnationis, ab
ipso publice in ecclesia post mortem declaratæ,
et ejectionis ejus cadaveris in profanum locum
horribilem catastrophæ. Hæc ille; verum ad
posteriora Launoïus in sua de vera causa secessus
S. Brunonis in eremum Dissertatione ita respon-
det: Hæc pictura nihil plus habet auctoritatis,
quam libri, ex quibus originem trahit. Designa-
tum argumento suo tempus non excedit, sed
longo post intervallo sequitur. Ad annum quippe
MXXXII delineata est, ut scriptum nuper vide-
batur supra portam, qua e minore itur ad ma-
jus claustrum: nuper, inquam, cum, vertente
superiori anno pictura illa celebris partim de-
leta sit, partim novis, quæ parietinis adhærent,
substructionibus, iisque cum lapideis, tum li-
gneis arcuatim dispositis occultetur.*

563 Deinde recentem fuisse figuram omnino
testabatur forma pilei, quo tectus Bruno audi-
tores suos hinc inde docebat. Hoc enim capitis
operimentum, quod in veteribus academiæ li-
bris biretum rotundum et vocabatur et erat, ad
annum MXXX aliter deformari cœpit, et in cor-
nutum quadrum desinere; cujusmodi erat pileus
seu birretum magisterii insigne, quo, ut dixi-
mus, Brunonis caput tegebatur. Ceterum qui
pinxit prodigium, et qui fratres pingi curarunt,
illud ita evenisse, ut pingebatur, opinor, cre-
diderunt, sed decepti fuere ab iis, qui pingendæ
rei falsæ argumentum dederunt; ad priora au-
tem ita reponit: Vidimus quorundam multos ejus-
modi libros, in quibus nihil tale comparebat.
Cur autem in quibusdam Parisiensis et aliarum
diœceseon libris hæ figuræ et imagines pingere-
rentur, in aliis non pingerentur, conjiçiet, qui
voluerit. Nos tamen auctori (*Saussæio videlicet*)
fidem habemus. Sed hæ figuræ et imagines nul-
lius sunt momenti, cum iis tantum fulciantur
auctoribus, quos rejecimus. Eas vero imagines,
quæ Brunonis tempore depictæ essent, tanquam
veritatis testes amplecteremur. Ita Launoïus;
et sane rectissime: Ex picturis enim et imagini-
bus, uti deinde in Dissertationis suæ cap. 5 con-
clusionem tradit, non ante solidum argumentum
duci potest, quam quo expressæ fuerint, certum
tempus definiatur; ratio autem est, quia, ut ibi-
dem etiam addit, Pictores ad exemplar rerum,
quæ suo tempore creduntur vulgo, vel gerun-
tur, imagines suas efformare solent, ita ut, si
figamus imaginem, quæ centum aut ducentos
abhinc annos depicta sit, censectarium futurum
sit, rem, quæ ea exhibetur, ita tunc creditam
vulgo, vel gestam esse. Hinc Parisiensi prodigio
fidem conciliare nequeunt, quibus id exprimitur,
seu imagines et picturæ sæculi quarti decimi,
num. 220 hic memoratæ, seu tabellæ, Ordinis
Cartusiensis statutis et consuetudinibus anno 1510
Basileæ

E

imaginibus-
que,

F

A *Basileæ excusis præfixæ; hic enim argumento dumtaxat sunt, seralem historiam tum sæculo quarto decimo, tum anno 1510 creditam fuisse; unde minime consequitur, ut locum hæc umquam certo habuerit. Sed hæc de picturis imaginibusque, luctuosum eventum repræsentantibus, dicta sufficiant.*

vel ex Officio
Defunctorum
olim mutato,
vel ex capel-
la,

564 Saussæius in horribilis historiæ probatio-
nem eadem iterum pag. 22 Epistolæ suæ didascal-
icæ ait, factam illam sibi ex eo probabiliorem,
quod, uti intellexerat, in Parisiensi de Defunctis
Officio e Lectione quarta illud hujus exordium,
Responde mihi, fuisset aliquando deletum, quod
clerico in Officio funeris hæc verba de more
pronuncianti responderit miser ille defunctus :
« Justo Dei judicio accusatus sum, deinde ju-
» dicatus sum, demum vero damnatus. » Verum
Sancti nostri ætate in Parisiensi de Defunctis
Officio verosimiliter vel nullas fuisse Lectiones
recitatas, vel hasce, e quibus proinde aliqua ab
his verbis, Responde mihi, incepisset, e libro Job
non fuisse depromptas, jam supra ostendi. Jam
vero, cum id ita sit, dubium sane admodum est,
ne amplius quid dicam, an vera prædicarint,

B qui ob causam, proxime recitatis verbis expres-
sam, verba illa, Responde mihi, in Parisiensi
de Defunctis Officio e Lectione quarta fuisse ali-
quando expuncta, Saussæio retulerunt. Vide, quæ
huc spectantia in sua de vera causa secessus
S. Brunonis in eremum Dissertatione suppeditat
Launoïus, cui hac in parte a nemine contradici
invenio. En aliud adhuc, quod pro Parisiensi
prodigio adducitur, argumentum. In Parisiensi,
ajunt, ecclesia Sanctissimæ Dei Genitrici dicata,
capella est, quæ Damnati capella dicitur, hocce
adeo nomen a damnato seu canonico seu doctore,
qui in dicta ecclesia justo Dei judicio se accusa-
tum, judicatum ac tandem etiam damnatum, pu-
blice coram innumera propemodum populi mul-
titudine proclamavit, haud dubie sortita. Verum
Parisiensem, quæ modo exstat, S. Mariæ eccle-
siam nondum fuisse S. Brunonis ætate exstru-
ctam, docet nos Robertus de Monte in Sigeberti
Appendice ad annum 1177 sic scribens : Mauri-
cius episcopus Parisiensis jam diu est, quod
multum laborat et proficit in ædificatione ec-
clesiæ prædictæ (Parisiensis) civitatis, cujus
caput jam perfectum est, excepto majori tecto-
rio. Quod opus si perfectum fuerit, non
erit opus citra montes, cui aperte debeat com-
parari.

quæ damnati
dicitur, no-
menclatione,

565 At vero, ajunt, eo loco, quo Mauritius
episcopus Parisiensem S. Mariæ ecclesiam ex-
struxit, alia ante exstitit ecclesia, damnati ca-
pellam complexa, hæcque in novo ædificio fuit
retenta et conservata. Scilicet, ait loco proxime
citato ironice Launoïus, ad memoriam rei tantæ
sempiternam, ut nomen illius, cui sepulturæ
honus denegatus fuerat, basilica tali cohonestaretur.
Tantum abest, ut, quem Parisiensis
clerus Morboniam abire jusserat, perpetua
inobscuraret oblivio. In has, velint nolint,
compelluntur angustias, qui verum a falso non
secernunt. Ita ille, iterum nimirum innuens, in
fabulis indubie habendam luctuosam damnati
historiam. Et vero hæc, ut jam supra docui, etsi
certo fabula seu commentum non sit, parum equi-
dem verosimilis apparet, nec quidquam ei verosi-
militudinis potest adjungere capella, quæ Damnati
vocatur. Quid si enim hæc ita a populo, seralem
historiam, utut numquam factam, in præfata tu-

men ecclesia accidisse, per errorem existimante,
fuerit vocata? Quid si a damnati, non quidem,
qui ibidem damnationem suam publice declaravit,
sed alterius cujuscumque, imagine seu figura,
ibidem exstante, nomenclationem illam acquisie-
rit? Quid si etiam hinc lapsu temporis factum
sit, ut erronea de canonico seu doctore, qui, sese
damnatum, in eadem dicta ecclesia publice pro-
clamarit, apud populum invaluerit opinio? Utut
res habeat, non una sane de causa orta esse potest
illa capellæ Parisiensis ecclesiæ nomenclatio, ac
proin ex hac pro luctuosa doctoris damnati histo-
ria valide argui non potest. Atque hæc sunt ra-
tionum momenta præcipua, quæ pro Parisiensi
prodigio præterea inveni, quæque pro hoc ad-
struendo aut nihil, aut certe parum admodum
faciunt, uti ex jam dictis palam est. Alia, quæ
minoris adhuc, quam hæc, roboris sunt, omitto,
ne rem plane inutilem præstem ac supervacaneam.

566 Atque hinc etiam signatas anno 1084
foundationis Cartusiæ tabulas exaratumque anno
1115 Grandimontensem codicem nec hic, nec su-
pra commemorare, initio statueram, quod et hunc,
et illas, pro prodigio Parisiensi mala fide aut
saltem immerito, non secus ac nonnulla alia, hic
proinde non memoranda, a Polycarpo de la Ri-
viere, Ordinis Cartusiensis alunno, allegari,
Papebrochii nostri verbis, num. 196 huc trans-
scriptis, persuasum mihi haberem. Verum cum
modo intelligam, fieri posse, ut bina illa monu-
menta a præfato scriptore Cartusiano in Opere,
quod Angelica inscribitur, quodque anno 1626
typis Lugdunensibus in lucem prodiiit, nec mala
fide, nec etiam immerito laudari, adductæ
Theophilo Raynaudo in Hercule Commodiano
rationes non nemini suadeant, lubet et hasce,
antequam prodigii Parisiensis discussioni finem
imponam, lectori ob oculos ponere, simulque,
cujus sint ponderis, examinare. Raynaudus ita-
que in Opusculo cit., serie 2, quæsito 5, ut fun-
dationis Cartusiæ chartam, in qua prodigium
Parisiense memoretur, mala fide a Polycarpo de
la Riviere non fuisse citatam, ostendat, sic scri-
bit : Optimus et religiosissimus pater, Justus
Perrot Parisinus, qui paulo ante ex Cartusiæ
scriba evectus in Generalem excessit e vita san-
ctissime, visam a se eam (foundationis scilicet
Cartusiæ) chartam, nec recenti manu, sed anti-
quissima exaratam, doctoris damnati prodigium
in libri capite continentem, confirmavit. Nec
ego id solus assero, qui ejus Nestoris alloquiis
et benevolentia, cum me in Cartusiam benigne
advocasset, honestatus sum, sed idipsum ab
ore ejus acceptum, non semel, sed sæpius dom-
nus Chrysanthus Paulinus, Prior Vallis bene-
dictionis secundum Avenionem, vir suo merito
et antiquitatis prærogativa inter primarios Car-
tusiani Ordinis patres annumerandus testatur,
et attestantur superstitēs alii bene multi, ut non
possit esse, nisi ex mera obfirmatione, dubi-
tandi locus.

567 Hæc ille; e quibus sane, foundationis Car-
tusiæ Chartam a Polycarpo mala fide pro pro-
digio Parisiensi non fuisse laudatam, mihi sat
verosimile apparet. Verum quid si tam hic scri-
ptor, quam laudatus a Raynaudo Justus Perrot
in Charta illa esse, quod vere in ea non erat, per
errorem existimavit? Qui factum id esse queat,
seu potius factum sit, docent nos hæc Cartusiani
nostri anonymi num. 206 huc transcripta verba :
Inter quos (libros ab Aymaro Savelli, Cartusiæ
Majoris

AUCTORE
C. B.

vel ex charta

E

F

foundationis
Cartusiæ,

Majoris

AUCTORE
C. B.

Majoris professo, conscriptos) unus adhuc exstat scriptus anno MCDLV, in quo hæc nostra (*de damnato doctore*) historia iisdem prorsus verbis, quibus habetur in veteri nostro auctore anonymo, exprimitur cum tali inscriptione ad frontem: « Quomodo Ordo Cartusiensis habuit » originem. » Statimque post enarratam historiam sequuntur litteræ foundationis Cartusiae anni MLXXXIV. Unde putamus, natum errorem D. Polycarpi de la Riviere, inter auctores, qui hujusmodi prodigii meminerunt, easdem litteras recensentis, contra quem propterea, velut malæ in scribendo fidei hominem, Launoius paulo acrius invehi visus est. *Quidquid igitur de Charta foundationis Cartusiae, in qua prodigii Parisiensis mentionem invenerit, Perrotus Cartusiensis Ordinis Generalis affirmavit, id verosimillime dumtaxat per errorem eo modo, quem hic Cartusianus noster anonymus exponit, admissum affirmavit, ut proinde, etsi quidem forte non mala fide, perperam tamen seu immerito pro luctuosa historia monumentum illud, utpote hujus mentionem non faciens, allegavit Polycarpus, uti hic etiam ingenue agnoscit Cartusianus noster anonymus. Nec est, cur hic cum Raynaudo reponas,*

B

chartam foundationis Cartusiae a charta donationis ejusdem esse diversam, prodigiique non in hac, quæ modo adhuc exstat, sed in illa, quæ Cartusiae conflagratione perierit, mentionem factam fuisse. Chartam enim foundationis, quæ a charta donationis Cartusiae esset diversa, aliquando exstitisse, nec verosimile apparet, nec ullo argumento potest probari.

vel denique
e Chronico
Grandimontensi
certum
haud redditur:

368 Quod jam ad codicem Grandimontensem, a Polycarpo pro prodigiosa doctoris anastasi pariter laudatum, pertinet, fidem quidem Launoii, qui, quæ in codice illo seu Chronico de prodigio scripta inveniuntur, recentiori, imo recentissima manu scripta esse, asseveravit, elevare conatur Raynaudus; verum Launoio, id post inspectum suismet oculis codicem asserenti, fidem adhibendam puto, tum quod, quæ Raynaudus adducit, magni roboris non sint, tum quod Columbius in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione Grandimontense Chronicon pro prodigiosa doctoris anastasi non laudet, quique, cum illud, ni vera prædicasset Launoius, haud dubie fuisset laudaturus, malam Polycarpi in monumento illo citando fidem tacite agnoscit, uti jam ante me verbis num. 196 huc transcriptis Papebrochius noster observavit. Accedit, de Polycarpi in citandis monumentis pluribus aliis mala fide constare, ut vel hinc, fuisse eum et in citando Grandimontensi Chronico mala fide usum, verosimillimum evadat. Jam vero cum res, ut jam dictum, de hoc monumento et charta foundationis Cartusiae habeat, nequit etiam vel ex hac vel ex illo prodigium Parisiense certum effici. Neque vero, quod coronidis quodammodo loco hic adhuc adnotare lubet, ipsemet Cartusianus Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor feralem historiam, si publice accidisse statuatur, pro omnino certa habuit.

C

neque vero ab
ipso Cartu-
siano nostro
anonymo, uti
ejus.

369 Ita enim lucubrationis suæ num. 127 loquitur: Cur igitur... anonymo nostro (primorum quinque scilicet, qui luctuosum eventum publice accidisse scribit, Cartusiae Priorum Chronici auctori) fides derogetur, non videtur; ac deinde, nullis prorsus aliis verbis interpositis, num. proxime seq. subjungit: Fidem dicimus et exposcimus non divinam, sed humanam, sive potius

fidei pietatem. Fatemur enim, hujus spectaculi veritatem non esse de fide; quapropter sive admittatur, sive non, nihil refert. Verumtamen non putamus, a cordatis lectoribus ei posse denegari locum inter veritates illas, quæ sine fidei læsione aliquam apud pios homines credulitatem obtinere possunt. De quibus Joannes Gerson, vir æque pius ac doctus, sic loquitur in Declaratione veritatum, quæ credendæ sunt de necessitate salutis: « Demum in sexto gradu, » qui quartus est modo dicto, collocantur veritates illæ, quæ tantummodo faciunt ad nutriendam vel fovendam devotionis religiosam pietatem, quæ magis inducuntur ad inflammandum affectum, quam ad instruendum intellectum, ubi pietas devota magis aspicitur, quam veritas certa etc. » His Gersonis verbis non labefactatur, nec falsitatis damnatur, aut arguitur nostra de damnato homine narratio. Imo quis non videat, eam aptissime posse collocari inter « veritates illas, quæ tantummodo » faciunt ad nutriendam vel fovendam devotionis religiosam pietatem? » Et licet in eis « Pietas devota magis aspiatur, quam veritas » certa, » nihilominus « Veritates eas » appellat piissimus doctor, et in sexto gradu « Veritatum » credendarum » collocat. Quid convenientius confirmandæ stabiliendæque veritati nostræ narrationis dici poterat? Quam quotidie experimur multum « Facere ad nutriendam vel fovendam devotionis religiosam pietatem, » cum multi et « devotam pietatem et veritatem » in ea aspicere non contemnunt. »

570 Attamen Gerson non minus prudens, quam religiosus, ne « veritatem » sub specie « pietatis devotæ » negligere videretur, præcatis verbis moderamen statim adjecit dicens: « Ubi hoc unum reprobatur, si adesset assertio- » nis temeritas, priusquam elucidaretur alio » modo per ecclesiam vel rationem certam ipsa » veritas » Si videlicet temere res aliqua assereretur, de cujus veritate taliter dubitaretur, et esset adeo dubia, ut « Per ecclesiam vel rationem certam » merito esset elucidanda. Atqui nulla hic adest in asserta de damnato homine veritate « Assertionis temeritas, » neque ullam in ea esse temeritatem ipse Gerson, credidit, quando postea, « de plurimis, » ut ipse loquitur, « exemplum hoc unum et celebre » proposuit ad inspirandum « exercitatis » timorem Domini, et « ad nutriendam vel fovendam devotionis religiosam pietatem. Nec opus fuit, » ut illa per Ecclesiam vel rationem certam » elucidaretur, » quæ satis erat lucida, quamque propterea « celebrem » vocavit Gerson, utpote ab institutione Ordinis (*dubium admodum ex supra dictis hoc est*) absque contradictione recepta et approbata. Quam tot auctores asseruerint, nullus damnarit, cui hactenus universus populus Christianus aures accommodarit; quam universus Ordo Cartusiensis, etsi non nisi valde remote spectet ad laudem ejus, per sexcentos annos (*dubium iterum valde hoc est ex supra dictis*) ad hanc usque diem constanter, perseveranter et unanimiter certam et veram esse crediderit et credat, solo uno eam impugnante Launoio. Cui denique summi Pontifices annuerint, et Gregorius XV et Urbanus VIII hanc aperte in Officio sancti Brunonis appositam approbarint, licet postea sacræ Rituum Congregationi visum fuerit, eam cum profes-

E

quæ huc
transcribuntur,

F

sione

A sione fidei, a sancto Brunone animam efflante edita, e lectionibus Breviarii rescindere, non aliam ob causam, quam quod ex utraque factæ fuissent nimium longiusculæ, ut postea sapientissimi censores causam rescisionis sciscitantibus declararunt.

verba manifestant,

571 Et revera, si tamquam fabulosa e Breviario tunc sublata fuisset, cur postea aliis Breviariis, annis MDCXLVIII et MDCLII recens editis, restituta fuisset? Cur quotidie doctores Legendas Sanctorum suis chirographis comprobant, in quibus Vita Sancti Brunonis cum ejusdem spectaculi narratione describitur? Id certe ab eis sic agitur et a sacra Rituum Congregatione sinitur, quia nihil in hac narratione fidei contrarium deprehenditur. Juxta quod idem magister Gerson loco citato censuit, Vitas Sanctorum contineri sub sexto gradu veritatum credendarum. « Respicit, » inquit, « iste gra-

B « dus Legendas et miracula Sanctorum, Vitas Patrum, visiones devotarum personarum, recitationes et opiniones sacrorum doctorum, » quæ omnia suscipit Ecclesia et legi permittit, » non quod determinet, talia de necessitate salutis esse credenda, sed quia proficiunt ad commovendos affectus pios fidelium et in ædificationibus ipsorum, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nesciatur illud certitudinaliter esse verum. » Hæc Gerson, qui cum superius dixisset in genere, « in sexto gradu collocandas esse veritates illas, quæ tantummodo faciunt ad nutriendam, et fovendam devotionis religiosam pietatem, » hic, quænam sint illæ in specie, declarat, « Legendæ » scilicet, « etc. » et Miracula Sanctorum, Vitæ Patrum, Visiones etc., quæ omnia inter veritates collocantur et pro talibus recognoscuntur, et censentur ab Ecclesia, quæ illa legi permittit, neminem tamen cogens ad ea credenda, sicut cogit ad Biblia, sed legi permittit, non prohibendo, nec, ut credantur esse vera, præcipiendo. Et quidem permittit legi, « Quia, ut ait Gerson, » proficiunt ad movendos affectus pios fidelium et in ædificationibus ipsorum. » Et hoc cum tali conditione, » Dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nescitur illud certitudinaliter esse verum.

pro certo habetur.

C 572 Vitas igitur et miracula Sanctorum, visionesque et miracula hujusmodi justa efflatum domini Gersonis permittit Ecclesia legi et inter veritates reponit, id est, vera esse judicat et non falsa, quamvis « non determinet, talia de necessitate salutis esse credenda, dum in talibus nihil de certitudine scitur esse falsum. » Hoc autem de damnato homine miraculum sive res mirabilis ad Legendam sancti Brunonis spectat, et nihil in eo « De certitudine scitur esse falsum, quamvis etiam nesciatur illud certitudinaliter esse verum. » Ergo juxta magistri Gersonis regulam, ab Ecclesia receptam, inter veritates est reponendum. Ita hactenus Cartusianus noster anonymus, Parisiensi prodigio viæ quidquam amplius, quam nos ei attribuamus, postulans attribui. Postulat enim dumtaxat, id reponi inter veritates, quæ dubii solummodo nominis veritates sunt, quæque unice rebus seu assertionibus conveniunt, nec certo veris, nec etiam certo falsis. Atque hac quidem in re Cartusianum nostrum inter et nos apprime convenit, utpote qui pariter prodigiosam illam historiam nec certo veram, nec etiam, contra ac ex dictis

Octobris Tomus III.

Launoius facit, certo falsam asserimus. Verum id etiam nos inter et eundem Cartusianum nostrum discriminis intercedit, quod hic utique luctuosum eventum, utpote quem et ab Ecclesia (quod tamen secus habet) verum judicari, et ab universo Ordine Cartusiensi per sexcentos annos ad suam usque ætatem constanter, perseveranter et unanimiter certum et verum creditum affirmat, pro verosimili ut minimum debeat habere, nos autem eundem pro parum verosimili, ne dicam, pro verosimiliter falso, habeamus, si nempe publice is coram infinita propemodum populi multitudine evenierit, prout evenisse statuit, quam huc usque discussimus, opinio. Ceterum Ecclesia, quod contra Cartusianum nostrum anonymum bene notandum, Vitas, Miracula etc. Sanctorum, dum ea legi permittit, hoc ipso vera non judicat. Expendamus modo, quid de luctuosa historia censendum sit in opinione eorum, qui eam intra privatos domus defuncti parietes, paucis dumtaxat hujus amicis, hosque inter S. Brunone ejusque aliquot sociis præsentibus, nec tribus nec diebus diversis, sed uno eodemque evenisse statuunt.

AUCTOR C. B

E § XXII. Opinio, quæ damnati prodigium intra privatas defuncti ædes coram paucis evenisse statuit, proponitur, et, an velut inepta noviterque conficta repudianda non sit, examinatur.

Cartusianus noster anonymus, qui doctoris damnati prodigium, si publice factum adstruatur, pro certo ex jam nunc dictis non habet, veritati id indubie consonum, si, non publice, sed intra privatas defuncti ædes coram paucis dumtaxat accidisse statuatur, existimare videtur; in hoc autem casu feralem historiam, variis adjunctis, quæ apud alios scriptores reperiuntur, hujusque ex jam dictis verosimilitudini plurimum officium, omissis ac resectis, ita concipiendam proponit: Anno MLXXXII quidam homo scientia et vitæ probitate, ut ex indiciis externis apparebat, spectabilis, Parisiis defunctus est, qui, cum domi, donec ad ecclesiam efferretur, ab amicis preces pro suæ animæ refrigerio funderentur, e feretro caput attollens, voce terribili ter repetita se justo Dei judicio accusatum, judicatum ac tandem condemnatum declaravit. Quo audito perterrefactus ac compunctus magister Bruno tunc præsens, adjunctis sibi sociis, quorum quidam eidem adfuerant spectaculo, seculi fugam piis suis adhortationibus persuadens in desertum Cartusiæ aufugit anno MLXXXIV. Ita ille, mox etiam subdens: Re sic considerata, non est sane, quod quis miretur silentium auctorum coævorum, qui hujus historiæ non meminerunt. Neque etiam nobis exprobrari potest, quasi novam hujus prodigii narrationem commiscamus, cum in ea nihil proferamus, quod non apud vetustiores auctores scriptum reperitur. Omnes siquidem conveniunt, virum doctum, cum in speciem pie vixisset et obiisset, in feretro positum ter caput sustulisse et stupentibus, qui aderant, trina vociferatione se damnatum renuntiasse.

Opinio, quæ damnati prodigium, non publice,

AUCTORE

C. B.

sed intra pri-
vatas defun-
cti ædes co-
ram paucis
evenisse, sta-
tuit,

574 Quidam referunt, tale spectaculum non in ecclesia, sed in aula domus ejusdem defuncti evenisse. Quidam non tribus diebus, sed eadem die, eodemque recitationis Officii tempore trinam vocem rediisse. Alii narrant, amicos, non vero multitudinem hominum, præsentibus fuisse, inter quos erant Bruno et quidam ex sociis, qui cum eo postea seculo nuntium remiserunt. *Hæc Cartusianus noster anonymus; ei autem hac in re jam prævenerat Innocentius Le Masson supra laudatus, in Ordinis sui Annalium libro 1, cap. 1, num. 5, et seq. sic scribens*: Circa historiam illam doctoris, ut vulgariter dicitur, damnati non modicæ inter criticos ortæ sunt difficultates, aliis verissimam, esse asserentibus, aliis fere inter aniles fabulas illam referentibus; aliis vero dicentibus, historiam veram quidem esse in substantia, sed variis circumstantiis auctam fuisse, quæ fabulis non sunt absimiles. Inter quas maxime reponitur trina illa ad tres dies diversos remissa deliberatio circa statum defuncti, per cadaveris exanimis ora clamantis dignoscendum, dum interim hora congrua repeterentur cæremoniæ funerales, precesque pro defunctis ab Ecclesia institutæ, et sic rumore se per totam civitatem spargente, quisque libere posset ad spectaculum illud videndum convenire, acsi ex conducto per tres illos distinctos clamores, dum eadem verba « Responde mihi » repeterentur, redeuntibus, Deus debuisset signum dare per os cadaveris loquentis, quo potuisset unanime ab adstantibus de defuncti damnatione ferri iudicium. Id tentare Deum volentium est, quod ideo ab episcopo numquam fuisset permissum, maxime in illa florentissima civitate, quæ tot doctis et sapientibus viris abundabat.

proponitur:
hæc, cum
substantia

575 Quidquid sit de tertia illa opinione, quæ plausibilior videtur; nam abstrahendo circumstantias a substantia historiæ, et dicendo rem istam inter privatos parietes domus defuncti evenisse, ubi sanctus Bruno et ejus socii pensum charitatis circa corpus exanime chari sibi defuncti recitando Officium Defunctorum persolvebant, quo durante, tribus vicibus distinctis, veluti a somno mortis evigilatus defunctus horrenda voce clamavit, se accusatum, judicatum et condemnatum, corruunt argumenta omnia, quæ ex silentio auctorum coætaneorum petuntur, qui, de S. Brunonis in eremum Cartusiæ accessu loquentes, nihil prorsus referre dicuntur de illa historia. Licet enim auctores illi coævi fuerint sancto Brunoni, facile fuit casum illum ignorasse, qui diu et quantum potuit, silentio pressus fuit et sub secreto servatus propter honorem tum insignis viri defuncti, tum ejus familiæ. Sed insuper tunc temporis aberat facultas tam prompte communicandi exteris regionibus, quod in aliqua regione evenerat; deerat enim veredariorum et cursorum publicorum commoditas, quæ tunc valde rara erat. Quidquid, inquam, sit de illa opinione etc. Sane, si prodigiosa damnati historia eo modo, quo a nonnullis, teste hic Massono, et ab ipso Cartusiano nostro anonymo verbis proxime recitatis exponitur, accidisse statuatur, multo minus hæc habebit, unde a verisimilitudine abhorreat. Verum quæri hic jam potest, primo quidem, an narratio, qua res ita facta perhibeatur, pro noviter ineptique conficta haberi non debeat, seu potius an et quibus queat antiquitatis testimoniis confirmari; secundo autem, an et quam fidem merea-

tur, seu an prodigiosa damnati anastasis, prout hanc illa tradit, reipsa evenierit, atque in eremum Sanctum nostrum impulerit. Ac primum quidem ex his præsentibus, alterum vero sequenti § lubet discutere. Non raro fit, ut facta historica, etiam ea, quæ a nemine prorsus revocantur in dubium, certissimeque etiam locum habuere, adjunctis a veritate longissime alienis prorsusque commentitiis, si rite examinentur, inveniantur ornata.

576 Sacros martyrum agones, sævas a tyrannis in Christi fideles motas persecutiones, commissa inter exercitus inimicos prælia, factas urbium obsidiones, aliaque quam plurima, quæ sæculis retro lapsis gesta sunt, historici tum sacri, tum profani in litteras misere. Verum quot hi sive ab impostoribus credulæ plebis rumoribus decepti sive animi præposteris affectibus abducti, sive denique alia quacumque ex causa in errores illapsi, res seu facta, quæ narrant, falsis omnino ac fabulosis adjunctis non deturpavere! Sanctæ Crucis inventio, per Helenam, Constantini Magni matrem, facta, rebus historica fide certis accensenda est, litterisque a Theodoro primo fuit commendata. Verum figmentis quam plurimis postmodum fuit sædata, uti apud nos tom. I Maii pag. 365 fas est videre. Sancti Maurilii Sociorumque Thebæorum militum martyrum gloriosum pro fide certamen certum omnino atque indubitatum est. Verum id adjunctis falsis non paucis Suriana sanctorum illorum martyrum Acta exhibent vestitum, uti, quæ de hisce apud nos tom. VI Septembris pag. 340 et seqq. dicta sunt, dilucide ostendunt. Plura non addo, cum vix quidquam magis sit obvium, quam veras historias falsis commentitiisque adjunctis invenire corruptas. Atque hinc jam fit, ut in factis historicis, contra ac Launoïus in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione vult, rei gestæ substantia ab ejusdem adjunctis sit distinguenda, atque non continuo ex eo, quod hæc falsa sint, falsam pariter esse illam, sit consequens. Falsa ex jam dictis sunt, quibus apud Surium SS. Thebæorum martyrum Passio ornatur, non nulla adjuncta, hæcque nihilominus pro certissima est habenda.

a rei adjun-
ctis in factis
historicis,

577 Idem obtinet in pluribus aliis aliorum martyrum agonibus aliisque factis historicis, quorum plurima ex historia tum sacra, tum profana forent eradenda, si singula, quæ falsis commentitiisque adjunctis sunt vestita, commentis fabulisque forent accensenda aut certo pro falsis habenda. Atque hæc quidem, quæ de factis, ab ipso statim rei gestæ initio aut certe non diu post in litteras missis dicta hic sunt, multo magis in iis, quæ traditione dumtaxat, a rei gestæ origine per unum alterumve aut etiam per plura sæcula deducta, noscuntur, locum habent. Etsi enim, quod gestum est, ab iis, qui id vel viderunt, vel ex oculatis testibus audierunt, ad alios viva voce transmitti, et ab his deinde ad alios, nulla facta notabili mutatione, propagari facile queat, fieri tamen id vix, ac ne vix quidem potest, si res per unum amplius sæculum ad alios atque alios continua traditione, nullo scripturæ munimine firmata, transmittantur. Jam vero, cum ex supra dictis prodigiosa doctoris Parisiensis anastasis, si locum umquam habuit, centum amplius annis, antequam litteris fuerit mandata, contigerit, mirum sane fuerit, ni multum vitata, mutataque in adjunctis, quæ eam comitata sint, ad anonymum primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronici au-

maxime in iis,
quæ traditio-
ne noscuntur;

F

ctorem

A ctorem, qui primus eam in litteras misit, pervenerit. Atque hinc jam fit, ut dubium admodum sit, an is scriptor, dato etiam, prodigium reipsa evenisse, falsis id adjunctis non vestierit, quæ traditione in hisce corrupta didicerit. Qui factum id esse, queat, expono. Horrendi illius eventus substantia in eo unice videtur consistere, quod defunctus, qui pie in speciem vixerat, justo Dei iudicio se accusatum, judicatum, ac condemnatum trina emissa e feretro, in quo jam positus erat, voce, adstantibus declaravit; unde factum, ut S. Bruno, qui aderat, horribili eventu compunctus, in eremum secesserit.

sit distinguenda,

378 Quid si ergo hanc historiam, omnibus fere adjunctis nudatam, quidam temporis lapsu, quo qui accidisset, exponerent, adjunctis pro arbitrio assumptis, iisve, quæ vero magis existimabant similia, ornarint, hæcque deinde ita ornata ad anonymum proxime laudatum pervenerit? Fieri sane non numquam, ut scriptores res, quas adjunctis destitutas inveniunt, adjunctis verosimilibus pro arbitrio exornent, aut etiam adjunctis, quibus eas vestitas inveniunt, nova alia, quæ verosimiliora censeant, substituant, argumento esse potest in hac ipsa, quam tractamus, materia Chronographus Cartusienensis, num. 205 memoratus, qui sub Elizario Cartusie Priore sæculo quarto decimo floruit. Hic enim etsi, quam apud anonymum primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem invenerat, integram de damnato doctore narrationem adoptavit, horrendam tamen historiam, quam anonymus in aula defuncti contigisse refert, in ecclesia factam scribit; hanc autem, quantum opinor, in anonymi narratione mutationem idcirco fecerit, quod hic ad ferale spectaculum totam fere Parisiensem civitatem convenisse tradat, illeque hoc in aula defuncti, utpote tantæ multitudinis haud capaci, factum esse, verosimile haud existimarit. Eadem forte de causa etiam factum fuerit, ut, tres damnati vociferationes, non tribus diebus diversis, sed uno eodemque rediisse, memoriæ prodiderint nonnulli, quorum Sutor lib. 1 de Vita Cartusiana tract. 2, cap. 2 meminit.

ineptæ non est, uti nec noviter conficta,

379 Et vero, cum horrendum prodigium, si unquam locum habuit, ad anonymum primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctorem traditione, in adjunctis, ut dictum, verosimiliter vitiata, pervenerit, illi sane, quod in hisce minus verosimile videbatur, mutantes, infausti doctoris vociferationibus, non dies diversos tres, ut ille, sed unum dumtaxat non inepte assignasse videntur, maxime cum narrationis substantia sive uno sive tribus diebus diversis tres illæ vociferationes factæ statuuntur, integra maneat, atque illæsa, uti num. præcedenti dicta consideranti patebit. Jam vero, cum id ita sit, verosimiliusque etiam appareat, horrendum prodigium, si unquam acciderit, non publice coram innumera populi multitudine, sed intra privatos domus defuncti parietes, paucis adstantibus, evenisse, nec is sane, qui illud et posteriori hoc modo et uno eodemque die factum statuerit, inepte facturus videtur, maxime cum nec hinc narrationis substantia num. præcedenti assignata lædatur. Verum nonne sallem sic noviter quid confictum attulerit? Nec hoc ex capite, ut apparet, ejus fuerit repudianda narratio. Fuerunt enim etiam antiqui, qui damnati vociferationes tres diversas et uno eodemque die, et intra privatos domos defuncti parietes evenisse, crediderunt. Fas est id colligere ex auctore, qui commentarium, quem De quatuor paradisi flumi-

nibus ad purgandam animæ civitatem inscripsit, sermone Gallico contexuit. Hujus de damnato doctore narrationem, Latine a se redditam, Lanoius in sua de vera causa secessus S. Brunonis in eremum Dissertatione cap. 2 recitat, eandemque deinde in Annalium Ordinis sui librum quartum hactenus non vulgatum sermone tum Gallico, quo primitus fuit conscripta, tum etiam Latino intulit Cartusianus noster anonymus.

AUCTORE C. B.

380 Atque hic quidem id facturum, de auctore dicti Commentarii, qui in Parisiensis prodigii adjunctis ab anonymo primorum quinque Cartusie Priorum Chronici auctore dissonat, hunc præfatur in modum: Hic est auctor manuscripti codicis in membrana caprina caractere et stylo obsoletis, in archivo Castellionæ familiæ reperti et in Bibliotheca collegii Societatis Jesu Metensis modo asservati, in quo habetur historia illa Gallico sermone conscripta. Ejus vero scriptorem inter Cartusienses recensemus, quod profiteatur totam suam narrationem a grandævo gravissimoque nostri Ordinis monacho accepisse. Codicem non vidimus, sed ex eo transumptum hujus historiæ testimonium, prout a R. P. Claudio Tifanio Societatis Jesu, Campaniæ provinciæ præposito, et collegium Metense lustrante anno MDCXXXIX missum fuit ad V. P. Carolum le Bret Cartusie Montis-Dei Priorem, hic de verbo ad verbum, ne apice quidem prætermisso, aut immutato, subjicimus, ut de ejus antiquitate, et nostris in illud notis lector sanius certiusque judicet; Deinde vero conceptam verbis Gallicis de damnato doctore narrationem, Latine etiam hujus adjecta ad calcem interpretatione, transcribit. Hanc solam huc transtulisse ad institutum meum suffecerit. Itaque sic habet: Narratur, quemdam Parisiis magistrum exstitisse, qui omnes alios illius temporis magistros ingenio et scientia superabat. Hic, prout apparebat exterius, honestæ erat conversationis, nec in eo ulli deprehendebantur perversi mores, aut quodcumque turpe vitium, nisi forte vanitas ob insignem scientiam et eximium iudicium, quibus a Domino egregie instructus fuerat. Contigit vero ejus tempore, ut tres præcipuæ nobilitatis scholastici Parisios studiorum causa accederent, qui confestim se in disciplinam præfati magistri tradiderunt, quippe qui omnium aliorum magistrorum esset eminentissimus.

E

381 Cumque sub eo vacassent studiis, post longum tempus mortuus est ille. Unde multum contristati discipuli, quem in vita dilexerant magistrum, etiam post mortem honorare pergentes, noctem illam circa defuncti corpus ex speciali devotione vigiliis agere constituerunt. Dicto vero mortuorum Officio, Psalterium inchoarunt. Cumque primum absolvissent Matutinum, sive Nocturnum, corpus, quod hic jacebat mortuum, erexit se et residens in feretro hæc verba protulit: «Æquus est, qui me judicavit.» Tunc hi tres clerici et socii, qui aderant, circa corpus, etsi vehementer conterriti, nihilominus ab opere pio non destiterunt, sed alterum Psalterii nocturnum prosecuti sunt, quo expleto, defuncti corpus, sicut prius erigens se dixit: «Justus» et æquus est ille, qui me judicavit et condemnavit. Tunc tres illi clerici magis adhuc obstupefacti, quam antea fuerant, crucis signum sibi imprimentes, tertium Nocturnum devotissime inceperunt; quo expleto, idem corpus, tertio caput erigens, dixit: «Justus et æquus est ille, qui me judicavit et condemnavit et tortoribus» addixit

F narratio datur.

AUCTORE
C. B.

» addixit et tradidit. » Hisque dictis, defuncti corpus quasi subitaneus turbo adveniens abreptum ex omnium oculis asportavit, nec deinde, quid de eo factum fuerit, resciri potuit. Illi vero tres clerici, qui ejus fuerant discipuli, stupore vehementi acerboque dolore perculsi sunt ex tam infelici magistri exitu. Tunc ad propria se recipientes sciscitati sunt per notos et familiares, quam de causa vir tantus pœnis æternis addictus esset. Et post factam sedulam inquisitionem nihil agnoscere potuerunt, quod mortale peccatum secundum externa indicia judicandum esset, excepta vana gloria. Quam obrem hi tres clerici, viri potentia et generis nobilitate conspicui, concepto divinorum judiciorum timore, communi statuere consilio ad salvandas animas suas et perpetuæ periculum damnationis evadendum mundi conversationem derelinquere, et in solitudine duram ac severam vitæ rationem suscipere et obire.

scriptore fundata. Tempus circiter,

B

582 Divino igitur concitati spiritu in Burgundiam ad locum desertum et incultum, montibusque obsitum perrexerunt, ubi inter montes, constructis cellulis, religiose admodum et austere vixerunt. Et sic per hos viros tres sanctos, et eos, qui, exemplum illorum secuti, idem vitæ genus duxerunt, cœpit et adhuc stat, et observatur Ordo Cartusiensis, sicut a quodam ex majoribus et antiquioribus ejusdem Ordinis, hæc omnia narrante, coram domina fœmina Sancti Pauli comite audiui. *Ita habet tota de infauſto doctore auctoris libri De quatuor Paradisi fluminibus e Cartusiani nostri anonymi interpretatione narratio; sequentia autem, ut tempus, quo circiter libri illius auctor floruerit, determinet, subjungit*: Auctorem narrationis hujus circa Gersonis vel Antonini tempora tantum vixisse, putat Launoïus et ex duobus conjicit, ex Gallica locutione, quam ad illorum ætatem pertinere vult, et ex modo loquendi, quem etiam contendit notitiam rei nondum satis compertam et receptam importare. Sed docti alii aliter sentiunt. Claudius Tifanius, de quo supra, ex stylo tam ejusdem narrationis, quam totius codicis censuit esse seculi decimi tertii; idque etiam probari potest ex his vocibus subobscuris, quas in eadem narratione (uti etiam revera in hac occurrunt) occurrere asserit Raynaudus. Una est USEILLE, altera GRAIGNEUR. Prima significat VIGILIAM, posterior significat MAGNUM. Quæ ultima vox in eodem capite citati codicis reperitur, ubi auctor hæc verba Ecclesiastici: « Quanto magis gnus es, humilia te in omnibus, » sic idiomatico illo Gallicano desito vertit, DE TANT HUMILIE TOY PLUS, COMME TU SERAS GRAIGNEUR. Et in apographo, a præfato Claudio ad Montem-Dei transmissio, hæc adhuc dictiones antiquissimæ et obsoletæ leguntur: « QUE DIEU ABSOILLE, id est, DEUS ABSOLVAT. »

quo hic ex Cartusiani nostri opinione floruerit,

585 Ex his omnibus auctorem hujus narrationis esse antiquiorem, quam putavit Launoïus, satis evidens est. Et adhuc evidentius erit, si quænam sit hæc fœmina sancti Pauli comes consideretur. Haud dubium, quin ejusdam comitis sancti Pauli uxor fuerit. Historiam familiæ dominorum de Castellione super Matronam, a quibus antiqui comites Sancti Pauli, ab Andrea Du Chenio editam perlegimus, et inter comitum sancti Pauli uxores nullam reperimus erga nostrum Ordinem præcipue propensam præter Mariam Joannis II ducis Brittanniæ et Beatricis ab Anglia filiam, Guidonis III comitis sancti

Pauli uxorem, matrem vero Mathildis, comitis D Valesii conjugis, et cum eo Cartusiæ Fontis Beatae Mariæ fundatricis. Guido ejus maritus fuit comes sancti Pauli post mortem Joannæ, suæ consanguineæ, filiæ et hæredis Joannis comitis Blesensis, ejusdem Guidonis patrui. Hanc Joannam Petri comitis Alenconii uxorem (quo mortuo sine liberis anno mclxxxiii vidua remansit) primum existimavimus eam esse fœminam comitem Sancti Pauli, de qua in præfata narratione, quia fuit magna benefactrix Cartusiæ vallis Sancti Petri, et quasi altera fundatrix Parisiensis, in qua quatuordecim cellas ædificavit et dotavit. Sed licet redditibus comitatus Sancti Pauli usque ad annum mclxxxxi, quo obiit, fructa fuerit, nusquam tamen nec in documentis utriusque Cartusiæ, nec in citata Duchonii Historia reperimus, eam titulum gessisse comitis Sancti Pauli, sed tantum Alenconii et Blesarum. Quam ob rem hanc fœminam comitem, in cujus præsentia hæc narratio facta est, censuimus esse potius præfatam Mariam, cujus parentes materni, reges videlicet Angliæ, magni fautores nostri Ordinis extitere. Hæc autem vixit cum Guidone Marito ab anno mcccii ad annum mcccvii, E quo ille obiit, cui diu superfuit, in viduitate perseverans usque ad mortem, quam oppetiit anno mcccxxxix. Cum igitur istius codicis scriptor coætaneus fuerit præfatae comitis, hancque historiam acceperit, ut ibidem testatur, a quodam Cartusiensi monacho antiquissimo, hinc colligimus, hunc fuisse supparem nostro anonymo, qui primus historiam scriptis mandavit, cum jam in Ordine nostro vivere potuerit ante annum mclxxx, ac proin patet, rem illam indubitam jam fuisse seculo decimo tertio, id est, annis ut plurimum octoginta post mortem sociorum sancti Brunonis, et eo tempore, quo Cartusiensis Ordo cœpit e primaria domo latius diffundi.

584 Hæc Cartusianus noster anonymus, ut, *reque ipsa quo circiter tempore narrationis proxime huc transcriptæ auctor floruerit, determinet. Et sane ex iis, quæ de comitissa S. Pauli in medium adducit, sat verosimile apparet, floruisse eum aut sæculo tertio decimo jam prope elapso, aut potius tunc, et aliquot sæculi proxime sequentis annis. Nec contrarium evincunt duæ Launoïi conjecturæ, quarum alteram hic scriptor repetit a Gallica locutione, alteram a modo loquendi, tam hunc, quam illam ad Gersonis et S. Antonini ætatem pertinere contendens. Modus enim loquendi, quem auctor adhibet, notitiam rei nondum satis compertam et receptam, ut vult Launoïus, reipsa importet, nondum tamen hinc consequens erit, ut narratio ejus ad Gersonis et S. Antonini ætatem pertineat, itaque dumtaxat existimavit Launoïus, quod Gersonem, qui de prodigio dubitantis fere in modum loquitur, primum fuisse velit, qui id in litteras miserit. Ast id a vero alienum esse, ex jam supra dictis satis liquet. Adhæc, cum Launoïus, feralem de doctore damnato narrationem, antequam a Gersone scriptis consignaretur, fuisse confictam, affirmet, quid ni de ea, veluti de re nondum satis comperta receptaque, loqui potuerit, qui ante Gersonis ætatem scripserit? Quod modo ad Gallicam, qua, de cujus ætate hic disserimus, auctor libri De quatuor Paradisi fluminibus utitur, locutionem pertinet, cum is, ut Cartusianus noster anonymus verbis proxime recitatis docet, feralem, quam suppeditat, de doctore damnato narrationem e Cartusiano grandævo coram Maria San-*

eti

A cti Pauli comite, quæ ad annum usque 1559 vitam protraxit, intellexerit, fieri potest, ut hoc non diu ante hunc annum acciderit, cumque fieri queat, ut rem, cum primum eam audierat, in litteras non miserit, id forte dumtaxat anno circiter 1550 fecerit; quo tempore locutionem Gallicam ab ea, quæ Gersonis ætate seu sæculi decimi quinti initio fuit, tam fuisse diversam, ut inde, tunc primum, qui illam adhibuit, scripsisse auctorem, concludere potuerit Launoïus, mihi sat verosimile non apparet, quod quinquaginta dumtaxat aut paulo etiam plurium annorum spatium in linguas seu idiomata non soleat tantam mutationem inducere.

seu potius,
quod scripsit,
didicisse vi-
deatur.

585 Atque hinc jam fit, ut nec indubitanter adhærere ausim Tifanio, qui narrationem, de qua hic, integrumque, qui hanc includit, codicem sæculi tertii decimi esse, e solo, quo auctor utitur, stylo censuit. Neque enim video, cur hic anno circiter 1550 talis fere adhuc esse nequierit, qualis fuisse putatur sæculo tertio decimo jam senescente seu anno 1292, ante quem narratio illa litteris mandata verosimiliter non fuit, uti ex iis, quæ verbis proxime recitatis Cartusianus noster anonymus docet, pronum est eruere. Ut sit, cum eandem narrationem ab auctore, qui eam in litteras misit, fuisse tunc primum, cum Maria, Joannis II ducis Britannix filia Sancti Pauli comes esset, seu eo temporis spatio, quod ab anno 1292 usque ad annum 1559 excurrat, e propectæ admodum ætatis Cartusiano auditam, ex iisdem Cartusiani nostri anonymi verbis etiam intelligatur, tempus equidem, quo circiter illa auctori, a quo scriptis consignata fuit, verosimiliter innotuerit, definitum habemus; quod præcipuum hic est, atque ad institutum præsens fere sufficit, licet interim, an propectæ admodum ætatis Cartusianus, e quo hic luctuosam historiam didicit, non serius, quam octoginta post sociorum S. Brunonis obitum annis floruerit, dubium admodum idcirco appareat, quod nullum ex his ultra annum 1145 vitam protraxisse inveniam, ferique, uti ex jam dictis pronum est eruere, facile possit, ut, qui historiam litteris mandavit, eam non ante annum 1550 ex illo propectæ ætatis Cartusiano audierit. Quale porro de præfata narratione Cartusianus noster anonymus iudicium ferat, nunc habe. Hujusmodi, inquit, narratio satis ingenua ac sincera videtur, totiusque historiæ medullam prorsus candide exprimit ex antiquorum testimoniis. Ibi enim habes prodigium illud accidisse Parisiis, nec non ejus occasione Cartusiense institutum habuisse originem.

Narrationem
illam idem
Cartusianus
anonymus

586 Trina quoque vociferatio perhibetur a solis damnati magistri amicis in ejus domo audita. Nihilque occurrit pristinae nostri anonymi narrationi non consentaneum præter trinam illam vocum repetitionem, quam non tribus diebus, sed eodem die ter factam dicit. Quod vero ibi narretur cadaver ab oculis adstantium venti turbine sublatum disparuisse, nullam fert contradictionem, cum noster anonymus et alii citati auctores, quid de eo factum fuerit, siluerint. Nam illud in sterquilinio sepultum fuisse, soli recentiores meminere ex consequentia idonea, quia damnatio ejus certa erat. Ita ille; *verum plus aliquid, quam hic assignet, inter anonymi primorum quinque Cartusiarum Priorum Chronographi narrationem, aliamque, quam libri De quatuor Paradisi fluminibus auctor suppeditat, discriminis intercedit. Ille enim,*

contra ac abs hoc fit, innumeram populi multitudinem ad ferale doctoris, justo Dei judicio sese damnatum vociferati, spectaculum accurrisse eique adeo adfuisse, non obscure indicat, quod interim adjunctum si a narratione abfuerit, minus hinc evadet isthæc creditu difficilis veroque absimilis, uti ex jam dictis satis patet, magisque adhuc patescet ex iis, quæ dicturus sum, postquam quæ Launoïo, prædictam narrationem ut futilem explodenti, Cartusianus noster anonymus opponit, huc transcripsero. Sic itaque post verba proxime recitata prosequitur: Launoïus, qui veterum et modernorum circumstantias confundit, eorumque dissonantiam multis exaggerat, in hanc narrationem velut « ineptam plenamque » ignorantiae » insurgit ex tribus maxime; primo, quod « Adolescentibus seu tribus clericis vel » scholaribus Cartusianorum Ordinis initium » ascribat; » Secundo quod ejusdem Ordinis « Fundamenta in montibus Burgundiæ jacta » fuisse referat; tertio quod, quæ de sublato » magistri cadavere tradit, cum picturis et parietinis monasterii Parisiensis non concordent. »

AUCTORE
C. B.

587 Ad primum respondemus, eam narrationem fuisse verbotenus solummodo factam ab illo monacho et ideo codicis scriptorem, qui forsitan ea diu post scripsit, fallente memoria, facile decipi potuisse. Nam fatemur, ibi de tribus tantum clericis nominatim commemorari, cum revera septem fuerint, inclusis duobus laicis, qui Ordinis fundamenta posuerunt, quos tamen omnes non constat spectaculo adfuisse. Sed indene recte inferatur totius historiæ falsitas, cordatus lector judicet. Imo, quod ibi ab aliis auctoribus discrepat, ex contextu ejusdem narrationis sine labore conciliatur. Etsi enim auctor trium tantum in cursu suæ narrationis meminerit, plures tamen Ordinem instituisse innuit, cum sub finem sermonis addit: « Et » par ces trois Saints hommes, et par ceux, qui » prendrent exemple à eux, et vesquirent et » converserent aussy comme eux, fut commencié, et est encore maintenue et gardée l'Ordre » de Chartreux. » Id est, « Et sic per hos viros tres sanctos et eos, qui exemplum illorum » secuti sunt, et idem genus vitæ duxerunt, » cœpit et adhuc stat et observatur Ordo Cartusiensis. » Et superius: « Lors ces trois » clerics et lor compagnie, qui estoient environ » le corps: Tunc hi tres clerici et socii eorum, » qui erant circa corpus. » Nonne quatuor alii, qui cum tribus his clericis initium Ordini dederunt, contineri potuerunt in illo cœtu? Sed etsi daremus, nullam prorsus ibi fieri mentionem nisi de tribus clericis, nonne fieri potuit, quod ex illo septenario numero tres quidem tantum funeri adfuerint, sed qui alios quatuor postea secum in solitudinem traxerint?

E
rationum mo-
mentis, quæ
ipsis

588 Nam revera eos idem vitæ genus pluribus aliis persuadere voluisse, conjicimus ex Radulpho et Fulcio, quos lucrari Deo sanctus Bruno adnitus fuerat, etiam voto cum eis emissio habitum induendi monasticum; de quibus nihilominus jure dubitari potest, an præsentibus fuerint spectaculo, quandoquidem et ante illud patratum tale votum emisisse potuerunt. Præterea ex septem primis patribus tres tantum videntur proprie clerici dicendi, nempe S. Bruno, Lauduinus et Hugo; nam ex quatuor aliis duobus erant canonici Sancti Ruffi, et duo laici. Denique

ejus verbis
proferuntur,

AUCTORE
C. B.

que in illa narratione magister ille dicitur defunctus fuisse diu, postquam tres illos clericos docuisset. Sic enim ibi legitur : « Et quant il i » orent estè et lonc tème leur mestre mourut, » id est, « Cum sub eo studuissent, diu post » magister eorum defunctus est, sive ut reddimus supra, dumque sub eo vacassent studiis, post longum tempus mortuus est ille. » Launoius vero hæc verba sic interpretatur : « Qui cum illos aliquamdiu docuisset, abiit e » vita. » Sed in hac interpretatione, inviti dicimus, non fuit sincerus ; nam « Aliquamdiu » non significat « long-tems » sive « Per longum » tempus, » sed « Per aliquod tempus. » Cum igitur ille homo obierit diu, postquam illos tres clericos docuisset, non erant tunc illi in statu ADOLESCENTIS stricte sumpto, ut videtur sumptum a Launoio, ut narratio hæc inde ineptior appareret. Nec etiam scholares erant, sed duo ex ipsis jam doctores et magistri, ut constat de S. Brunone et Laudoio. Neque id impedit, quominus quidam ex aliis sociis S. Brunonis scholares forsitan tunc fuerint ; nam duo Stephani satis juvenes erant, qui nondum ad sacerdotium erant promoti.

contra Lau-
noium tuetur,

B 389 Nihil ergo ineptum in hac narratione occurreret cuicumque lectori, verborum illius sensum benigne et sine ulla animi occupatione interpretanti. Quidquid ad hæc reponant adversarii, fundum tamen, ut ita loquamur, ipsius historiæ totaque illius substantia constanter perseverabit, nec illam subvertere poterunt tam leves in adjunctis dissonantiæ. Haud satis possumus mirari Launoii, viri perspicacissimi, in hac observatione inconsiderantiam, qui cum prius cap. 1 suæ Dissertationis, in expositione testimonii Petri Cluniacensis legisset, et scripsisset « Servari in Burgundiæ finibus, » sive « partibus, » ut alibi legitur, « professionem » quamdam, » id est, Cartusiensem, « multis » aliis monastici propositi sanctiorem, » et in expositione testimonii Jacobi de Vitriaco, « Est » alia Sanctorum Congregatio, quos Cartusien- » ses appellant, in ultimis Burgundiæ partibus, » hic nihilominus auctorem codicis ineptiæ et ignorantiae arguit, quod fundamenta Ordinis in Burgundiæ montibus jacta fuisse retulerit. Licet enim Major Cartusia modo sita in Delphinatu censeatur, olim tamen in Burgundia computabatur, quia et Sabaudia et Delphinatus erant partes veteris Burgundiæ. Unde et astruitur codicis Castellionei antiquitas, cujus auctor si scripsisset post annum MCCCLVI, quo vel circa Delphinatu regno Franciæ ascribi cœpit, aliter de Delphinatu locutus fuisset. Ad id jam superius fecisse satis arbitramur, cum diximus, recentiores tantum, inter quos picturas et parietinas Cartusiæ Parisiensis ascribimus, advenisse hujusmodi sepulturam in sterquilinio, licet similior vero videatur, quam illa a turbine asportatio. Hæc sunt, quæ Launoio, suppeditata a libri De quatuor Paradisi fluminibus auctore narrationem veluti ineptam ignorantique plenam, explodenti, Cartusianus noster anonymus opponit.

cumque ea
vere repudi-
anda non sit,

398 Et vero Launoius immerito sane eam repudiat vel ex eo, quod Cartusiensis Ordinis fundamenta in Burgundiæ montibus jacta referat, vel quod infausti doctoris cadaver a dæmone arreptum ac sublatum, contra ac Cartusiæ Parisiensis picturis exprimitur, insinuet. Vere enim

montes, Majorem Cartusiam complectentes, Sancti nostri ætate ad veterem Burgundiam spectabant, uti liquet ex iis, quæ in Notitiis Galliarum ad vocabulum Burgundia in medium adducit Valesius. Quod vero de damnati cadavere non idem, quod in Cartusiæ Parisiensis picturis exprimitur, factum prodatur, nihil plane ad rem facit, cum Parisiensis Cartusiæ picturæ, dato etiam, Parisiense prodigium accidisse, non ea polleant auctoritate, ut, quod cum hisce pugnat, rejiciendum sit. Nec inepta etiam, de qua hic, reputanda est narratio, quod tribus adolescentibus seu clericis seu scholaribus Cartusianorum Ordinis initium adscribat. Hos enim, cum id fecerunt, adolescentes non amplius fuisse, innuit. Adhæc etsi horrendo damnati spectaculo tres dumtaxat adfuisse tradat, plures tamen Ordinem instituisse, orationis contextu indicat, nec eos omnes scriptorum antiquorum ullus, qui spectaculi meminerit, præsentibus eidem adstitisse affirmat. Sed etsi id plerique ex his diserte etiam assererent, consecrarium dumtaxat foret, hos inter et libri De quatuor Paradisi fluminibus auctorem in adjunctis exacte non convenire. Verum quid tum? Id dumtaxat argumento est, hunc non ex eodem fonte, e quo illi, hausisse, non autem narrationem, quam suppeditat, a narratione, quam illi, in substantia esse diversam, aut hanc idcirco a veritate existere alienam. Potest enim, uti ex jam supra dictis liquet, narrationis cujuscumque substantia veritati esse exactissime consona, licet interim adjunctis aut certo falsis aut dubie dumtaxat veris sit vestita. Et vero hujusmodi esse adjuncta omnia, quæ vestiunt tum narrationem, quam primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronologus aliique hunc secuti suppeditant, tum alteram, quæ libri De quatuor Paradisi fluminibus auctori adscribitur, persuasum idcirco habeo, quod, quibus tum hæc, tum illa ornatur, nata sint e sola traditione, ad tempus usque, quod a rei gestæ origine centum amplius annis distat, deducta, quæ, cum tamdiu absque scripturæ munimine durat, facere solet, ut ad rei gestæ substantiam adjuncta non pauca, quæ initio erant ignota, accedant.

591 Hinc, dato etiam, luctuosam damnati historiam accidisse, dubium mihi semper erit, an Sanctus noster, quod tamen ex libri De quatuor Paradisi fluminibus narratione supra huc transscripta concludendum apparet, Parisiis umquam studuerit. Dubium itidem, etiam hoc dato, semper manebit, clericusne, an doctor exstiterit, qui damnationem suam adstantibus e feretro manifestavit. Doctorem tamen eum supra plerumque nominavi, quod hoc titulo a primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronologo, aliisque hunc secutis ornetur. Etsi itaque, qua de hic disputamus, narratio ab ea, quam antiquior Sancti nostri biographus aliique hunc secuti suppeditant, in adjunctis differat, repudiandam propterea esse, consequens non est. Nec est, quod reponas, solam esse, quæ doctoris damnati prodigium, non publice, sed intra privatas defuncti ædes coram paucis accidisse statuatur. Etsi enim id ita sit, illam auctor libri De quatuor Paradisi fluminibus, a quo in litteras missa fuit, e propectæ ætatis Cartusiano, ut supra dictum, didicit. Quare cum hic fœdalem historiam e Cartusianis, quibuscum vivebat, haud dubie audivisset, debet hæc testimonii multorum instar haberi, hincque de eadem, veluti a pluribus tradita, supra etiam sum locutus. Accedit, testimonia antiqua supra adducta, quæ prodigium publice

nec, quæ in
hac præcipue
fundatur,
opinio supra
dicta repu-
dianda est.

F

A publice factum statuunt, ex anonymi primorum quinque Cartusiae Priorum chronographi narratione esse accepta, omniaque proinde simul sumpta testimonium quodammodo non nisi unum constituere. Jam vero cum hæc ita sint, nihilque præterea contra libri *De quatuor Paradisi fluminibus* narrationem militet, nec hæc, nec opinio, quæ in hac præcipue fundatur, quæque Parisiense prodigium non publice, sed coram paucis dumtaxat factum statuit, rejicienda est, veluti inepta noviterque conficta.

§ XXIII. Quam fidem mereatur opinio, quæ doctoris damnati anastasim in privatis hujus ædibus coram paucis accidisse statuit, et quid tandem de hac etiam ita considerata censendum.

B

Cum traditiones, utut in adjunctis falsæ, veri aliquid

N non raro, quæ traditione dumtaxat noscuntur, facta historica, utut adjunctis falsis vestita, veri etiam aliquid complecti, e dictis § proxime prægresso primum est eruere. Attamen ut, quæ modo de luctuosa damnati historia dicenda hic sunt, luculentius patescant, lubet adhuc quædam, a præsentī instituto non omnino aliena, quæ Papebrochius noster suppeditat, in medium proferre. Hic itaque in suis ad *Exhibitionem errorum Responsionibus* articulo 19, num. 10 ita scribit: Contingit... sæpe, traditionis substantiam talem esse, ut, licet non nisi temere possit in dubium revocari, etiam coævorum testimoniis destituta; puta quod aliqua S. Ursula cum plurima turba sociarum a barbaris fuerit ante urbis Coloniensis, ab iis obsessæ, muros interfecta etc.; quod S. Dionysius episcopus Roma missus in Galliam, Parisiis fidem prædicaverit, et suo sanguine consignarit, aliaque similia; contingit, inquam, sæpe, ut ea, quæ primæ traditionis substantiæ postea accesserunt tamquam ex traditione aut revelatione (ut factum per compositiones Legendarum, puta Legendæ Dionysianæ seculo ix, Ursulanæ seculo xi) merito rejiciantur, ut recentiorum somnia commentaque, toti retro antiquitati ignota: recentiorum, inquam, non respective ad nos hodie viventes, sed respective ad rem, ipsos seculis multis prægressam. Ita rectissime, ut mihi equidem apparet, laudatus Papebrochius, qui deinde eodem articulo num. 15 hæc etiam huc spectantia suppeditat, Traditionibus popularibus, sacris vel profanis, ... plerumque veritatis aliquid quoad substantiam subest, sed multum fursuris successive aspersum, a quo difficile sit, eas sic repurgari, ut hominis prudentis intellectus iis, tamquam eatenus certis, citra formidinem acquiescat: ac postea num. 19 etiam ista: Fama, principio plerumque minimo et sæpe non vero orta,

- » Mobilitate viget viresque acquirit eundo
- » Parva metu primo; mox sese attollit in auras
- » Ingrediturque solo et caput inter nubila condit. »

593 Eodem fere modo se habet traditio popularis. Principium ejus plerumque est factum aliquod memorabile, vel quod reipsa contigit aliquando, sed cursu temporis talibus ornamentis atque additamentis induitur, ut seipsum postea miretur et vix agnoscat; vel quod ab otioso ingenio priscas rerum origines in sui suorumve commendationem indagantis, fingitur contigisse; et a levi vulgo, avide, quod optat, credente, adoptatur pro vero, et colitur pro tali per multa sæpe secula. Exempla tam in sacra quam profana historia occurrunt. Hæc omnia de traditionibus Papebrochius, et sane, ut jam dixi, rectissime. Quam ob rem, cum secundum hæc non raro contingat, ut, quamvis traditiones aut, si mavis, narrationes, quæ solis traditionibus superstruuntur, falsitatibus plurimis sint infectæ, veræ tamen in substantia sint, aut certe veri aliquid quantum ad hanc contineant, fieri facile potest, ut Cartusianorum de horrendo, quo S. Bruno in eremum pulsus fuerit, prodigio Parisiensi traditio, aut, si mavis, anonymi primorum quinque Cartusiae Priorum Chronographi aliorumque supra laudatorum scriptorum de eodem narratio, e traditione illa primitus profecta, in substantia vera sit, aut certe veri aliquid quantum ad substantiam contineat, etsi ad eam non pauca adjuncta falsa eo modo, quem supra exposui, temporis lapsu accesserint. Ut clarius loquar, fieri potest, ut, Sanctum nostrum prodigio, quo defunctus, in feretro jam positus, primo sese accusatum, deinde judicatum ac tandem condemnatum, adstantibus declarasset, in eremum pulsum fuisse, primi ejus socii discipulive sequacibus suis narrarint, horumque deinde posterī, re temporis lapsu falsis adjunctis aucta, prodigium illud publice coram infinita propemodum populi multitudine accidisse, damnatique voces tribus diebus diversis rediisse, crediderint, licet interim feralis historia intra privatas defuncti ædes coram paucis dumtaxat, quorum unus fuisset S. Bruno, accidisset, damnatique voces, non tribus diebus diversis, sed uno eodemque repetitæ fuissent.

594 Quid si ergo res posteriori hoc modo evenit? Sane, qui ita vere factam autumavit, haud multum a verisimilitudine ejus abhorrebit opinio, imo vero potuerit utcumque verosimilis videri. Ita puto, quod, ut jam supra satis insinuavi, subinde etiam fiat, ut facta historica, etiamsi silentio a scriptoribus omnibus contemporaneis sint suppressa, ad eosque, a quibus tandem litteris fuere commendata, traditione dumtaxat, quæ centum amplius annis a rei gestæ origine distet, fuerint transmissa, pro veris sint habenda, nec, quo minus Parisiense prodigium, si non publice, sed coram paucis tantum intra privatas defuncti ædes accidisse statuatur, factis hujusmodi accenseri queat, universale de eo scriptorum omnium, qui integro primo, e forte etiam secundo post rem gestam sæculo labente floruerunt, obstat silentium, utpote cujus ratio non inepta, a facti ignorance repetita, occurrit. Cum enim luctuosus eventus, si non publice acciderit, Guibertum de Novigento aliosque scriptores antiquos supra recensitos facile latere potuerit, non est sane, cur eorum de hoc mirum accadat silentium, aut rem ex hoc falsam esse arguamus. Adhæc, nisi Parisiense prodigium, quo in eremum actus sit S. Bruno, coram paucis saltem intra privatas defuncti ædes locum habuisse admittatur, oportet, ut vel ipsimet Cartusiani horribilem historiam ex toto confinxerint, vel ut jam ab aliis confictam adoptarint;

AUCTORE
C. B.
subinde contineant, opinio, quæ damnati prodigium coram paucis tantum

E

evenisse statuit, a verisimilitudine omnino non abhorret,

F

AUCTORE
C. B.

nec id, ita
consideratum,
tria diversa
prodigia,

adoptarint; primum autem fecisse viros religiosos, veritatis amantissimos, fabularumque osiores, quis facile in animum inducat? An ergo in alterum ipsos impegisse, asseremus?

395 Si fabula est, inquit de damnati historia in Opere, quod Ordinis Cartusienis Annales inscripsit, lib. 1, cap. 1, num. 11 Massonus supra laudatus, a quibusnam, quæso, composita? Certe non ab aliis, quam a secularibus hominibus dici potest excogitata. Quonam autem modo a primis Cartusianis ac suis deinde successoribus talis fabula, a secularibus fabricata, pro reverissima admitti potuit, et posteritati suæ tam firmiter et absque ulla umquam contradictione aut reclamatione transferri? Id profecto moraliter impossibile esse, nemo non videt. A primis certe Cartusianis, id est, a S. Brunonis sociis horumve discipulis feralem de damnato narrationem, si fabula sit, non fuisse adoptatam, atque ad posteros transmissam, quisque facile agnoscat; verum, inquiet non nemo, quid ni factum esse queat, ut posterioris ævi Cartusiani, id est, qui sæculo tertio decimo floruerunt, historiam illam, utut commentitiam, pro vera ab impostore decepti acceperint? Imo vero erit fortassis, qui hic Blomenvennam objiciat, in contexta a se S. Brunonis Vita tria diversa narrantem prodigia, quorum unum quidem omni dubio procul commentum est, duo vero reliqua commenti, ne quid pejus dicam, vehementissime sunt suspecta. Tria illa prodigia seu potius fabulas, ne sinistre de antiquis Cartusianis suspicandi ansam darem, in medium hic non proferre animus primum fuerat; verum cum officii mei ratio exigat, ut tam, quæ obesse, quam quæ prodesse Cartusianorum de prodigio, quo Bruno in eremum actus fuerit, traditioni queunt, studioso lectori exhibeam, nec intra paucorum manus sit contexta a Blomenvenna Sancti nostri Vita, ipsa scriptoris hujus verba, præfata miracula seu potius fabulas complectentia, huc transcribo, ad calcem deinde, tum quæ ex hisce contra Parisiense prodigium difficultas formari queat, tum quid ad hanc responderi debeat, adjecturus.

quæ singula
in Sancti nostri Vita,

396 Sic itaque habet hic Sancti nostri biographus; Non est silentio prætereundum, quod in primo ingressu in Carthusiam, antequam normam sibi vivendi instituissent, stupendum legitur evenisse miraculum. Cum quadam vice beatus Hugo ex more suam visitaturus diocesim (sicut in Adventu et Quadragesima consueverat) valediceret fratribus, eosque benediceret, carniū refectione missa. Ipsa Dominica Quinquagesimæ, peracto Divino Officio, hora prandii, benedictis prius mensis, sanctus Bruno, homo profundi cordis, loco lectionis admonitionem saluberrimam proposuit, inter alia dicens: Attendamus, oro, fratres charissimi, quia antiquus hostis nos decipit. Venimus enim in eremum hanc ad pœnitentiam agendam more antiquorum patrum, Pauli primi eremitæ, Antonii, Arsenii, Hilarionis, Macharii etc. Numquid hi carniibus vescebantur, ut nos cœpimus? Responderunt ei, qui in opposita mensa sedebant, An sumus nos, venerande Pater, majores ac meliores Apostolis, quibus præcepit Dominus, In quacumque domum intraveritis etc., edentes et bibentes, quæ apud illos sunt; Brunone vero cum illis, qui in sua sedebant mensa, contrarium tenentibus, usque in vesperam disputatio protracta est. Tandem fatigati inclinantes se usque ad terram obdormierunt. Reversus autem a visitatione episcopus misit nuncios ad sanctos

fratres, significans eis de reditu suo, et quod D more solito vellet die sequenti, hoc est, die Cœnæ Domini sumere cum eis mandatum novum. Nuncius autem inveniens eos dormientes juxta mensas, intuens simul carnes fumantes supra mensas, scandalisatus valde, reversus renuntiavit domino suo, quæ viderat. At illa verbis illius non credidit, donec, nuncio secundo tertioque misso, idem nunciaretur.

397 Stupefactus episcopus, nec adhuc fidem a Blomenvenna verbis adhibuit, dicensque, Nisi ipse videro, non credam, ascenso equo, venit in montem. Ubi cum omnia invenisset, ut famuli ante nunciaverant, aversus ab ipsis, atque cum indignatione recessurus statim ut pedem in limine posuit, sanctus Bruno cum suis expergefacti reverenter episcopum salutaverunt, devotas illi gratiarum actiones referentes pro universis beneficiis sibi ab eo collatis. Consueverat enim ipse episcopus de suis facultatibus eis liberaliter erogare, et singula necessaria ministrare. Interrogans autem episcopus Brunonem ait: Quæ dies est hodie? At ille respondit: Dominica Quinquagesimæ. Et episcopus; Quare, inquit, tamdiu tardastis ad prandium? Narrante autem Brunone ordinem gestæ rei, et de disputatione inter ipsos habita, episcopus, accersito clam dispensatore domus suæ, interrogat, utrum eadem sint hæc carnes, quas Dominica Quinquagesimæ ministrasset. At ille diligenter considerans, easdem esse renunciat. Tunc stupefactus episcopus, conversus ad fratres, ait: Noveritis, fratres mei charissimi, quia hodie est feria quarta post Dominicam Palmarum. Cumque ministri jussu episcopi carnes auferre vellent, mox ut eas tetigerunt, versæ sunt in pulverem, mirantibus cunctis et stupentibus. Quod cum episcopus vidisset, una cum familia sua flexis genibus veniam a sancto Brunone et fratribus humiliter petierunt super falso judicio, quo eos judicare cœperant. Fratribus vero istud fuit occasio, ut carniibus perpetuo abstinere proponerent; quod postmodum, aliis miraculis succedentibus, strictissime sancitum usque hodie servant.

398 Alio namque tempore quidam juvenis huc transcrip-
genere nobilis, egregie doctus, in domo Carthusiæ monachum induens laudabiliter in senium usque vixit, in spirituali vita adeo proficiens, F ut prophetiæ quoque spiritum habere mereretur. Ad extremum vero confectus senio cum ægritudine gravissima teneretur, ardenti desiderio petiit a Priore, eum visitante, carnes sibi ministrari. At ille reputans, eum, agente senio vel ægritudine, non esse sanæ mentis, aut certe astutiis antiqui hostis illudi, illa vice dissimulans abiit. Post tres vero dies redeunte ad se Priore, infirmus desiderio carniū æstuans dixit, se gratia Dei nequaquam mente alienatum talia dixisse; sed quoniam sciret, se pro certo moriturum, nisi carniū sibi usus concederetur; et hæc dicens obtestabatur Priorem, nisi ocyus suo desiderio satisfaceret, de sua morte in die judicii rationem se redditurum, sciret. Quibus auditis, Prior sciens, infirmum virum esse sanctum, multum expavescens, conventum convocavit et rem omnem exposuit. At illi concorditer decreverunt, ut in extrema necessitate constituto carnes ministrarentur. Interrogatus deinde infirmus, quas potissimum carnes desideraret, respondit, perdicis. Statimque Prior, accersito juvene quodam nobile monacho novitio de Gratianopoli, jussit, ut a venatoribus acceptam perdicem

A perdicem afferret infirmo. Ille vero sine mora perrexit tum propter superioris obedientiam, tum propter charitatem erga infirmum, cujus discipulus fuerat, et non attendens ire pontem, per quem communis erat transitus, super aquas ambulans flumen transivit, celeriterque perdicem attulit.

narrantur,

599 Quam cum Prior optime coctam infirmo, præsente conventu, præsenteret, ille suspiciens in cælum cum lachrymis ait: Domine Jesu Christe, exaudi me peccatorem famulum tuum, suppliciter precantem bonitatem tuam, ut, si iste tam vehemens appetitus tuæ est placitus voluntati, proveniat mihi ad salutem corporis et animæ hoc edulium. Sin alias, piissime Domine, qui vitæ et mortis tenes imperium, digneris huic creaturæ tuæ, quæ mei causa occisa est, reddere vitam, ut avolans in viam suam nos famulos tuos cognoscere faciat, contrarium esse voluntati tuæ, me vel quemcumque nostræ religionis monachum quacumque occasione vel infirmitate carnes comedere. Cumque in conclusione orationis omnes, qui aderant, respondissent Amen, illico avis, recepta vita, plumis

B vestita repentino volatu disparuit, videntibus cunctis, qui aderant, et stupentibus ac gratias agentibus Deo, qui facit mirabilia magna in cælo et in terra. Alio etiam tempore cum quidam episcopi et alii, ante Quinquagesimam Cartusiam venientes, vidissent quosdam senes debiles, carniū carentiæ hoc attribuentes, rogaverunt Priorem instantissime, ut debiles illi de carnibus, quibus totus mundus illo in tempore uteretur, aliquod haberent refocillamen, ad dentes, multos doctos viros et timuisse et timere de nimia in hoc Ordinis duritia. Cum vero Prior nullatenus assentiret, rogaverunt, ut saltem pro se et suis comitibus carnes emi faceret. Quid multa? Emptæ carnes Cartusiamque perlatae, apertis farcinulis, cernebantur versæ in veros et optimos pisces, colore, odore, sapore. Quo viso, Prior: Videtur, inquit, quia non est voluntas Domini, ut carnibus carnem nutriamus. Deinde pisces cocti conventui et aliis sunt propositi, atque eorum gustu infirmi ac debiles sanati et confortati. Non crediderunt episcopi, carnes in pisces conversas, donec mittentes ad macella et diligentissime inquirentes, de re tam stupenda evidentissima testimonia audierunt.

commentitia-
que omnia
videntur,

C 400 *Talia sunt tria diversa a Blomenvenna relata prodigia: ac primum quidem ex his, ut jam dixi, omni dubio procul commentitium est. Guigo enim, quintus Cartusiæ Prior, in Vita S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, illius non meminit; dubium autem nullum est, quin prodigium hujusmodi, utpote simul et ad Cartusiensem Ordinem et ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum, qui partem non minimam in eo habuisset, spectans, biographus is, si contigisset umquam, sciturus scitumque commemoraturus fuisset in lucubratione, qua S. Hugonis vitam omnem gestaque etiam minus memorabilia diligentissime est complexus. Quod vero pertinet ad duo alia prodigia, a Blomenvenna pariter commemorata, sunt et hæc, ut jam monui, verosimillime commentitia; etsi enim, quo id invicte probatum dem, argumentum sat validum haud suppetat, ita tamen vel idcirco autumo, quod tam hæc, quam primum, ut perpetuam a carnibus abstinendam a Cartusianis, periculose etiam decumbentibus, servari solitam, Deo omnino probari contra obtre-*
Octobris Tomus III.

ctatores ostenderetur, conficta fuisse videantur, uniceque hunc in finem a Blomenvenna, cum jam ante fuissent conficta, in eam, quam contexit S. Brunonis Vitam sint illata. At vero, inquiet non nemo, cum e tribus illis, quæ Blomenvenna refert, prodigiis unum indubie, duo reliqua verosimiliter sint fictitia, quid si ergo olim etiam fuerint in Cartusianorum, non secus atque in aliorum Ordinum monasteriis inventi viri pii quidem, sed simul ita simplices, ut nova pro arbitrio prodigia, quæ vel ad Ordinis sui splendorem commendationemque, vel ad Dei Sanctorumque gloriam conducere, comminisci sibi fas putarent, reque ipsa etiam sæculo tertio decimo, quo præcipue plures fabulis fingendis operam in cænobiis dedisse noscuntur, nonnulla subinde sint commenta?

401 Quid si e commentis illis unum sit doctoris tantisper redivivi, qui sese damnatum, publice e feretro proclamarit, horrendum prodigium, dicto sæculo tertio decimo primum litteris, uti ex supra dictis liquet, commendatum? Quid si id tunc, ut vitæ austerissimæ, a S. Brunone institutæ, quam nonnulli olim carpebant, ratio redderetur, fuerit confictum? Eo deducunt relata a Blomenvenna prodigia seu potius figmenta. Verum, quidquid sit, nec hæc facere possunt, ut feralem damnati historiam pro indubitato commentum fabulæ habeam, maxime in opinione, qua illa, uti hic modo fit, non publice coram innumera propemodum populi multitudine, sed intra privatos domus defuncti parietes coram paucis dumtaxat facta statuitur. Etenim nec omnia, quæ sæculi decimi tertii scriptores in litteras miserunt, commentitia sunt, nec, etsi tria præmemorata prodigia seu potius commenta a Blomenvenna in S. Brunonis Vitam sint illata, ea universus Cartusianorum Ordo pro veris aut habere aut umquam habuisse deprehenditur, videturque proinde is nec pro vero etiam indubitatoque, uti constanter per plura sæcula jam habuit, habiturus fuisse Parisiense prodigium, si commentum dumtaxat fabulaque id fuisset. Ut sit, opinio equidem, quæ Parisiense prodigium inter privatos domus defuncti parietes factum statuit, a verisimilitudine multo minus abhorret, quam quæ id publice coram innumera propemodum populi multitudine evenisse adstruit. Anne interim reipsa luctuosa historia, sive publice, sive intra privatos domus defuncti parietes accidisse statuatur, locum umquam habuerit, Sanctumque nostrum in eremum impulerit, studioso lectori ex omnibus, quæ jam fuse de ea disputata sunt, judicandum relinquo, non sufficientibus, ut mihi equidem apparet, rationibus supra adductis, ut illam vel certo veram vel certo falsam pronuntiem. Rerum modo, ad Sanctum nostrum spectantium, seriem prosequamur.

AUCTORE
C. B.

pro indubitato
commento
habendum
ostendunt.

F

F

ACTORE
C. B.

§ XXIV. Remisne, an Parisiis Sanctus in solitudinem secesserit, quando nam id fecerit, et an tunc recta Cartusiae eremum adierit.

Sociis aliquot,
de quibus hic

Anonymus primorum quinque Cartusiae Priorum chronologus, qui proxilium Sancti nostri elogium, Vitæ antiquioris nomine, ut supra monui, edendum, contexuit, Franciscus a Puteo seu Puteanus, Petrus Blomenvenna, alique recentiores ejus biographi, qui Parisiense prodigium, quo doctor, sese damnatum, e feretro publice vociferatus sit, in litteras miserunt, Brunonem, postquam id accidisset, vehementissima efficacissimaque habita oratione, ut nonnulli, qui et ipsi horrendo spectaculo adfuissent, sæculo nuntium remittere unaque cum illo in eremum secedere decreverint, effecisse, memoriæ produnt. Et anonymus quidem, qui Sanctum Parisiis tunc docuisse non scribit, fuisse illos omnes hujus socios seu familiares indicat; recentiores vero, qui Brunonem tum ibidem magistrum egisse volunt, quosdam etiam ex illis faciunt hujus discipulos. Verba huc spectantia tum anonymi, tum recentiorum, seu potius, qui, quod ei reliqui ex his consentiant, omnium locum tenebit, Blomenvennae huc transcribo. Anonymus itaque num. 5 sic scribit: Ea tempestate erat ibi magister Bruno, natione Theutonicus, de civitate Colonia non obscuris parentibus natus, ecclesiae Remensis canonicus et ibidem scholarum magister in Theologia, qui suprascriptis vocibus (*doctoris scilicet, sese damnatum, vociferati*) salubriter territus atque compunctus allocutus est quosdam socios ibi praesentes, ac, recitata deinde, quam ad hosce Sanctus habuerit, oratione, num. 8 subjungit: His vel similibus verbis atque sententiis sanctus Bruno seipsum et quosdam socios alloquens et exhortans deliberaverunt ipse et sex alii prohi-
Cri secum abrenuntiare mundo et pompis ejus, et ad perpetuam poenitentiam peragendam heremi deserta competentia quaerere etc.

nonnulla dis-
seruntur, sibi
adjunctis,

405 En modo, quæ Blomenvenna commemorat. Territus igitur, inquit, et salubriter (S. Bruno nimirum) compunctus, vocatis nonnullis ex sibi magis familiaribus sociis atque discipulis, inter quos erant magister Lauduinus, qui post eum primus Carthusiae Prioratum suscepit, duo Stephani, unus Burgensis, alter Diensis, ambo canonici Sancti Rufi, Hugo etiam, quem appellabant Capellanum, eo quod solus ex eis sacerdotis officio fungeretur, et duo laici, Andreas scilicet et Guarinus, qui omnes praefatis horribilibus defuncti clamoribus interfuerant, his vel similibus verbis eos lacrymabiliter affatus est, Dicens: O amici et sodales etc. Hæc ille, quosdam ex iis, quos S. Bruno post visum auditumque horrendum prodigium vehementissima oratione fuerit affatus, Sancti-hujus fuisse discipulos, non obscure utique docens. Verum id, dato etiam, horribilem doctoris damnati historiam reipsa habuisse locum, idcirco mihi parum verosimile apparet, quod verosimillime Sanctus, ut § 8 ostendi, nec eo tempore, quo luctuosus casus con-

tigisset, nec umquam alias Parisiis docuerit seu magistrum egerit. Accedit, apud anonymum primorum quinque Cartusiae Priorum chronographum seu antiquiorem Sancti nostri biographum, qui majoris utique, quam Blomenvenna alique recentiores, auctoritatis est, sociorum dumtaxat, non autem etiam discipulorum nomine venire eos, ad quos a Sancto post feralem eventum orationem habitam perhibet. Utut sit, quosdam equidem ex iis, quos Sanctus in eremum secum attraxit, ejus ante exstitisse discipulos, hacque occasione factum, ut eis secedendi secum in eremum consilium inspirarit, nullo plane e capite vero apparet absimile, maxime cum Remos, docente ibidem Brunone, ingens undequaque, non modo indigenarum, ast etiam extraneorum alienigenarumque multitudo litteras discendi ergo confluxerit, ut supra num. 171 docui.

404 Verum quæri hic jam potest, Remisne, an Parisiis in solitudinem Sanctus abierit, itemque quo anno id fecerit. Blomenvenna, Puteanus alique recentiores, qui in S. Brunonis Vita, quam ex instituto describere, fuisse hunc, Parisiis docentem, horrendo rediviui prodigio in eremum pulsum tradunt, Parisiis etiam illum, compositis rebus, eo secessisse, non obscure indicant. Idem etiam facit antiquior noster biographus seu primorum quinque Cartusiae Priorum chronographus, etsi interim, Parisiis docuisse Sanctum, memoriæ non prodat, uti jam mox docui. Verum Sanctus, cum in eremum secessit, Remis versabatur, pristino ibidem post Manassis archiepiscopi expulsionem statui restitutus. Ita docent nos hi, qui, quo ecclesiae cathedralis Remensis canonici Sancto parentarunt, titulum funebrem, inter recudendos 52, ex parte constituunt, sequentes de Brunone versiculi, num. 134 adhuc recitati:

Qui tum multimode nostra polleret in urbe,
Solamenque suis atque decus fieret,
Cumque faveret ei fortuna per omnia, jamque
Hunc præferremus omnibus et merito;
Namque benignus erat omnique peritus in arte,
Facundusque satis divitiisque potens;
Omnia postposuit Christo, nudumque secutus
Christum, cum multis suscipit hunc eremus.

Jam vero, cum hoc ita habeat, Brunonem sane, dato etiam, eum prodigio, quo doctor, sese damnatum, denunciavit, Parisiis praesentem adstitisse, hincque esse factum, ut sæculo nuntium remiserit, in eremum sese, non Parisiis, sed Remis, quo hinc, facto jam prodigio, res suas compositurus redierit, contulisse, verosimillimum, ne dicam indubium, apparet.

405 Atque hoc quidem primum est, quod definiendum hic erat; quod jam ad secundum, seu ad tempus, quo Sanctus eremum, sæculo relicto, petierit, pertinet, in opinione eorum, qui pro luctuosa doctoris damnati historia pulsoque hinc in eremum S. Brunone stant, id certe ante annum 1082 circiter factum non esse, necesse est, cum hoc circiter anno ferale spectaculum evenisse unanimi consensu scribant, uti tres diversas Sancti nostri Vitas, Commentario huic ex dictis subdendas, inspicienti patescet. Verum cum feralis historia certa ex supra dictis non sit, alia via, qua vel secessus S. Brunonis in eremum epocha, vel etiam dumtaxat tempus, ante quod hæc figi haud queat, tutius certiusque determinetur, necessario ineunda est. Sanctus noster, uti dicta § 8 manifestant.

Bruno in solitudinem, non Parisiis, sed Remis secessit.

F

Id ante annum 1081, contra ac Historiæ literariæ

A *festant, in pristinum Remis statum ante annum 1081 restitutus non fuit, ac proin, cum ex mox dictis non prius in eremum, quam cum id factum fuisset, sese receperit, consecrarium omnino est, ut hoc postremum ante eundem annum 1081 non fecerit; ut proinde a vero deviare videantur historiarum litterarum Franciae scriptores, dum hujus Operis sui tom. IX, pag. 256, Brunonis in eremum secessum vel anno 1078 vel certe tunc, cum Manasses exauctoratus Remensis archiepiscopus armis sibi asserere male acquisitum archiepiscopatum conaretur, seu anno 1080 contigisse, affirmant. Nec tantum laudati scriptores Sancti nostri in solitudinem secessum loco cit. nimium maturant, verum etiam socios, qui eum ad hanc comitati sunt, e clero Remensi, cujus an eorum ullus fuerit, est dubium, existisse asseverant. Ast de hoc infra tractabo; nunc in tempus, quo Sancti in solitudinem secessus acciderit, ante omnia inquirendum. Scriptores proxime laudati, qui hunc, ut jam dictum, cum anno 1080 aut etiam cum anno 1078 componunt, facere id videntur, quod Sancti cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo de falsis delectationibus*

B *aeternumque duraturis caeli gaudiis collationem, de qua jam supra fuse actum, anno circiter 1077 accideris statuunt, Brunonemque simul, qui una cum hisce saeculo renuntiandi, monachicumque habitum assumendi votum tum emiserat, Deo id exsolvere haud diu distulisse, existimarint. Ast votum sese non statim implevisse, ipsemet Sanctus in epistola supra plus semel laudata, qua ad hujus exsolutionem Radulphum Viridem hortatus est, non obscure indicat.*

Franciae scri-
ptores sta-
tuunt, non
contigit,

C *406 In hac enim ad Radulphum sic scribit: Reminiscitur quippe dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius Monoculus quadam die simul fuissemus in hortulo adjacenti domui Adae, ubi tunc hospitabar, de falsis oblectationibus et perituris mundi hujus divitiis, nec non de perennis gloriae gaudiis aliquamdiu, ut opinor, tractaremus, unde divino amore ferventes promissimus ac vovimus Spiritui Sancto in proximo fugitiva saeculi relinquere et aeterna captare, nec non monachicum habitum recipere; quod et in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam abiisset, ad cujus reditum peragenda distulimus; quo moram faciente aliisque intervenientibus causis, divinus amor elanguit, refriguit animus, fervorque evanuit. Ita Sanctus noster, qui sane, utpote in plurali numero dicens, peragenda distulimus, non solum de Radulpho, qui voti emissi exsolutionem distulerit, sed etiam de seipso, qui id pariter fecerit, indubie loquitur, ut proinde promptitudine, quam Bruno ad voti obligationem exsolvendam attulerit, laudati historiae litterariae Franciae scriptores moveri non debuerint, ut ejus in eremum discessum vel ipsi, quo votum statuunt emissum, anno 1078 affigerent, aut certe ultra annum 1080 non differrent. Nec est etiam, cur quis ob Guiberti abbatis Novigentini supra sapissime jam laudati auctoritatem Sancti nostri in solitudinem secessum ante annum 1081 contigisse existimet. Scribit quidem hic scriptor lib. I de vita sua, cap. 11: Hujus ergo (Manassis Remensis archiepiscopi simoniaci) mores prorsus improbos et stupidissimos habitus cum omnis honestus horreret, Bruno in ecclesiis tunc Galliae opinatissimus, cum aliis quibusdam Remensium clericorum nobilibus infamis illius odio excessit ab urbe Remensi, ac deinde, nonnullis interpositis,*

subjungit: At Bruno, urbe (Remensi scilicet) deserta, saeculo etiam abrenuntiare proponit, qui suorum notitias horrens ad Gratianopolitanum processit territorium. Ibi in arduo et admodum terribili promontorio, ad quod difficillimum et valde insolens iter intenditur; sub eo etiam praeruptissimae vallis vorago dehiscit, habitare delicens, hujusmodi mores instituit, et sequaces ejus hodieque sic vivunt.

407 Verum, etsi is scriptor, uti ex illius huc jam transcriptis verbis liquet, Sancti nostri ex urbe Remensi discessui secessum in Cartusiae eremum subjungat, hunc tamen inter et illum nullum plane aut perexiguum dumtaxat temporis spatium intercessisse, seu Brunonem, statim atque ob improbos Manassis mores urbe Remensi excesserat, in eremum abiisse, non edicit, nec, salva veritate, edicere id potuit, uti ex supra dictis tum de tempore, quo Sanctus ex urbe Remensi abiit, tum de rebus, quas deinde gessit, pronum est eruere. At vero, inquires, nihilne etiam aliud

** Guibertus, unde Sancti in eremum secessus tempus utcumque determinari possit, suppeditat? Recitatis proxime binis textibus sequentia verba interserit: Quem (Manassem) postmodum pro-*

E *ceres, clerus atque burgenses, cum ab Hugone, qui Diensis agnominabatur, archiepiscopo Lugdunensi, Apostolicae sedis legato, viro in saenore justitiae clarissimo, creberrimo anathemate feriretur, et ille manu militari thesauros ecclesiae dilapidare niteretur, a sede, quam male obse-*

derat, pepulerunt, et exilio relegatus aeterno, cum se ad excommunicatum tunc temporis Henricum imperatorem ipse etiam excommu-

nicanus contulisset, hac illacque oberrans, sine communione postremo defungitur; cum autem scriptor ille haec verbis, quae e binis ejus num. praecedenti huc transcriptis textibus posterior in-

cludit, proxime praemittat, Manassis ex urbe se-

deque Remensi expulsionem Sancti nostri in eremum secessum postponit, hincque fieri potest, ut huic illam praevisse Guibertus indicare non nemini videatur, ac proin, si scriptore hoc standum sit, S. Bruno ante annum 1081, utpote ante quem ex urbe sedeque Remensi Manassem expelli non contigerit, in eremum non abiisse. Verum etsi Guibertus Manassis expulsionem Brunonis in eremum recessum postponat, propterea tamen conse-

F *quens non est, ut huic illam praevisse significatum voluerit.*

AUCTORE
C. B.

etsi interim
ex Guiberto
de Novigento

E

F

408 Etenim sibi, Sancti nostri relato ob improbos Manassis mores ex urbe Remensi excessu, propositum dumtaxat habuisse videtur, quid deinde tum de hoc, tum de illo factum esset, lectorem edocere, nulla interim ordinis, quo quaeque gesta essent, ratione habita. Ita omnino apparet, quod dum reipsa, quid tum de Manasse, tum de Brunone eveniret, enarrat, Manassis etiam mortem Sancti in eremum secessui praemittat, quo tamen illam diu posteriorem fuisse, dubitandum non est. Manassem enim diu dumtaxat, postquam ex urbe Remensi fuisset ejectus, diem extremum clausisse, ipsemet Guibertus verbis proxime recitatis, uti haec consideranti patebit, indicare videtur, idque omnino suadent, quae Historiae litterariae Franciae scriptores tom. VIII pag. 633 et seq. memoriae produunt; Sanctum autem non diu admodum post Manassis ex urbe Remensi expulsionem in solitudinem sese recepisse, ex hic dicendis facile colliges. Jam vero, cum res ita habeat, ex eo sane, quod Guibertus

Manassis

nec eventus
illius epocha

ACTORE
C. B.

Manassis expulsionem Sancti nostri in eremum secessum postponat, consecrarium neququam est, ut huic illam praevisse, significatum velit, etsi interim ex dictis § 8 revera non ante in eremum Sanctus, quam ex urbe Remensi Manasses fuisset expulsus, sese receperit.

nec tempus,
quo Sanctus
saeculo renun-
tiare propo-
suerit, consta-
re queat;

409 Atque hinc jam consequitur, ut Guibertus nec Sancti nostri saeculo renuntiandi propositum, etsi et hoc Manassis expulsionem per verba supra recitata postponat, fuisse hac posterius, significatum voluerit; quod hic accurate notandum idcirco duxi, quod ex hisce contendere non nemo posset, monachici habitus induendi votum, quod in collatione, cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo habita, Sanctus emisit, esse pariter, contra ac supra statuimus, facta anno 1081 Manassis ex urbe Remensi expulsionem posterius. Res haec interim, quod bene etiam notandum, nec ita indubie sese haberet, etsi etiam Guibertus, saeculo renuntiandi proposito, de quo per verba num. 406 et alibi recitata loquitur, Manassis ex urbe Remensi expulsionem praevisse, diserte assereret. Sine enim scriptori huic per verba illa de emissio a Sancto secedendi in eremum saeculoque renuntiandi voto, an de ipso, qui utique cum secedendi consilio seu proposito fuit conjunctus, secessu illius in eremum sermo, admodum est dubium, maxime cum Guibertus, qui ex supra dictis rerum, a S. Brunone publice non gestarum, minus gnarus existit, facile ignorare potuerit votum, quod Sanctus noster cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo intra privatos domus Adæ, in qua hospitabatur, parietes ab aliorum hominum consortio sejunctus emisit. Atque hinc est, cur § 6 pro stabilienda opinione, quæ habitam a Brunone cum Radulpho Viridi et Fulcio Monoculo collationem emissumque in hac saeculo renuntiandi eremumque petendi votum post illius ex urbe Remensi discessum collocat, recitata supra, quæ hac faciunt, Guiberti verba in subsidium non vocarim, licet interim hæc eidem opinioni, quod forte equidem iis de voto, per Sanctum emissum, loqui Guibertus voluerit, suffragari, num. 177 edixerim. Hisce modo notatis, in tempus, quo Sanctus, quod ex dictis ante annum 1081 non evenit, in eremum secesserit, inquirere pergamus.

ast cum Bru-
no, mundo
valedicens,
non recta,
contra ac

410 Cartusiae eremum S. Bruno anno 1084 omni dubio procul, uti infra ostendam, primum est ingressus; quare, si eremus, quam Sanctus, mundo nuntium remittens, primum adiit, Cartusiana exstiterit, seu, si recta tunc Cartusiam adierit, dubium non erit, quin eodem anno 1084 mundo primum valedixerit, seseque in solitudinem abdiderit. Atque hoc sane Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus, qui doctoris, sese damnatum vociferati, prodigium anno 1082 accidisse statuit, omnino contendit, idque, ut apparet, quo illud vere habuisse locum tuatur, seu potius, ut aptam silentii, quod istud Guibertus Novigentinus abbas præterit, rationem reddere queat. Et vero si dictum prodigium anno 1082 Sanctique in solitudinem secessus anno demum 1084 contigerit, fieri facile potuerit, ut, an hujus illud causa exstiterit, Guibertus ignorarit, ac proin ut luctuosam historiam, etsi optime sibi compertam, silentio præterierit, dum de Sancti conversione hujusque initiis lib. 1 de vita sua, cap. 11 tractaret. Audi, qui laudatus Cartusianus anonymus, cui deinde, ut Guiberti silentio seu formato ex hoc contra

prodigium argumento negativo vis sua supra assignata maneat, responsurus sum, in proximo iterum cit. Annalium Ordinis sui lib. quarto hactenus non vulgato num. 99 sub finem de hac re loquatur. Nec juvat, inquit, reponere, Guibertum tacuisse de spectaculo. Tacuit enim, quia vel illud ignoravit, si tantum inter privatos parietes evenit; vel, si publicum fuit, et coram ingenti hominum multitudine actum, nescivit, utrum fuerit causa secessus sancti Brunonis, qui tantum annis fere duobus post illud recessit, ut legitur apud anonymum nostrum, et in citatis Chronicis, ab auctoribus Cartusiensibus editis.

411 Unde non mirum, si solis Cartusiensibus hæc causa innotuerit; et maxime cum soleant ejusmodi consilia servari secreta, et non nisi paucis intimisque aperiri et communicari; quod sanctum Brunonem fecisse, credibile est juxta illud celebre placitum, a Petro Cluniacensi, ut jam diximus, commendatum, quo sanctus Patriarcha suis sequacibus inspiravit, « Miranda » opera, quanto possent nisu, occultare. » Quod nihilominus de presentium tantum et propriis operibus intelligendum est, non vero de præclaris antiquorum Patrum gestis, quæ posteris ad ædificationem commendare jubet Deus per Ecclesiasticum dicentem : « Laudemus viros » gloriosos et parentes nostros in generatione » sua. » Ita hactenus ille; tacite interim agnoscens, futurum fuisse, ut Guibertus, Pariensi prodigio in eremum pulsum fuisse S. Brunonem, exploratum haberet, si brevi hic in illam, postquam feralis historia publice evenisset, sese receperit. Et sane, si Sanctus, statim atque prodigium accidisset, aut certe non diu post in eremum, se sibi sociis adjunctis, abiisset, fuisset utique fecisse hoc illum, horrendo eventu impulsus, Guiberto aliisque passim notissimum, maxime cum Sanctus tum eos, quos secum in solitudinem attraxit, tum alios, non paucos horribili illo damnati doctoris exemplo ad pœnitentiam agendam excitavit, quemadmodum omnes, qui prodigium propugnant, unanimi consensu contendunt. A vero, ait Cartusianus noster anonymus, Sanctus non prius, quam cum jam biennium fere a prodigiosa doctoris anastasi esset elapsus, in eremum sese recepit, hincque id fecisse illum, horribili eventu impulsus, ignoravit Guibertus. Verum cui, quæso, verosimile appareat, Brunonem, qui jam inde ex voti dudum emissi religione ad habitum monasticum suscipiendum tenebatur, huicque obligationi satisfacere diutius differens gravioris noxæ periculo sese erat expositurus, non prius in solitudinem, quam cum biennium fere a prodigio, quo, ut loquuntur nonnulli, animitus fuerat concussus, esset elapsus, secessisse?

412 Id sane incenso, quod, viso horribili spectaculo, conceperit, salutis æternæ rerumque celestium desiderio minime congruit. Nec est, quod reponas, tanto temporis spatio rebus suis componendis, parandisque, quæ ad novum suscipiendum vitæ genus opus erant, indiguisset Sanctum. Etsi enim dubitandum non sit, quin post prodigium, si reipsa locum id umquam habuit, temporis aliquod spatium, quo res suas componeret, necessariaque ad novum vitæ genus pararet, vere impenderit, fuisse tamen illud aut esse debuisse duorum circiter annorum, nulla omnino ratio suadet. Quid nî enim bonis suis sese abdicare, amicis valedicere, paucaque, quæ ei, pauperri-

Cartusianus
anonymus,
biennii circi-
ter spatium

inter Sancti
in eremum
secessum et
Parisiense
prodigium

A mam vitam ducturo, necessaria essent futura, parare duorum etiam dumtaxat triumve mensium spatio potuerit? Ast, inquit Cartusianus noster anonymus, Sanctum anno 1084 Cartusiæ eremum esse ingressum, primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus num. 11 diserte tradit, eique, qui post floruerunt Cartusiani alii, pro prodigiosa doctoris damnati anastasi testati, jamque in medium § 11 adducti, etiam consentiunt. Fateor, sic habet: verum quid tum? Sanctum equidem post factum prodigium in solitudinem, ab eremo Cartusiana diversam, antequam hanc adiret, sese non abdidisse, nuspiam affirmat. Nec, etsi id affirmaret, consequens propterea fieret, ut, spectatis iis, quæ is scriptor memoriæ prodit, Sanctus noster, antequam in solitudinem secederet, biennium circiter a prodigiosa anastasi siverit elabi. Etsi enim anonymus ille chronologus, seu antiquior noster biographus, definito anno 1084 Brunonis in Cartusiæ eremum secessum innectat, suo tamen scribendi modo non efficit, ut Parisiense prodigium anno 1082 necessario sit innectendum. Etenim id relaturus num. 1 ita memorat: Anno Dominicæ

B Incarnationis MLXXXII vel circa, illum dum solemne studium floreret Parisiis, præcipue in Philosophia et Theologia et jure Canonico, sicut generaliter consuevit, tale prodigium (quo scilicet doctor Parisiensis tantisper redivivus, sese damnatum, e feretro adstantibus denuntiari) ibi dicitur accidisse.

perperam interponens, opinatur,

413 Prodigious ergo doctoris damnati anastasis, spectatis iis, quæ antiquior noster biographus memoriæ prodit, non definito anno 1082, sed vel hoc ipso anno, vel uno aut altero proxime seu prægresso seu secuto, evenit, nec quidquam alibi occurrit, quod feralem illam historiam, si umquam accidit, determinato anno 1082 cogat innectere. Quid si ergo illa, si contigit, ipso anno 1085, ad finem fere jam propecto, reipsa etiam, uti ex dictis fieri potest, contigisse statuatur, ita sane hanc inter et Sancti in Cartusiæ eremum secessum, qui ex dicendis anno 1084 circa diem, S. Joanni Baptistæ sacrum, evenit, non biennium circiter, sed arctius longe temporis spatium intercesserit, quod Sanctus rebus suis componendis parandisque, quæ ad consilii sui executionem opportuna arbitrabatur, impendere potuerit, quodque, si longius adhuc videatur, quam ut a Sancto rebus suis componendis necessariisque vitæ eremiticæ amplectendæ parandis impensum fuisse credatur, contrahi adhuc potest differendo etiam ad annum usque 1084 Parisiense prodigium, utpote quod nec necessario ante hunc annum ex jam dictis acciderit. Quoquo modo itaque res habeat, biennii circiter spatium annum inter, quo Sanctus in Cartusiæ eremum abiit, prodigique Parisiensis epocham intercessisse, ex iis, quæ anonymus primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus memoriæ prodit, consequens non est. Atque id quidem, nec immerito ob jam dicta, statuimus, Cartusiano nostro anonymo dantes tantisper, Sanctum nostrum, cum mundo valedicturus Remis excessit, recta in Cartusiæ eremum secessisse, seu ad S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, a quo in hanc ex dicendis ductus fuit, sese contulisse.

C 414 Verum Sanctus, antequam hoc faceret, solitudinem a Cartusiæ eremo diversam adiisse, in eaque aliquamdiu commoratus fuisse videtur. Ita opinandi ansam seu fundamentum præbent

varii funebres Sancti Tituli, uti etiam Mabillonius in Ordinis sui Benedictini Annalibus, lib. LXVI, num. 66. Hic enim scriptor ibidem, de Sancto nostro, qui, Cartusiam adiens, magni nominis eremitam, si Blomenvenna ex Henrico Calcar recte nolet, in via consuluerit, sermonem faciens, hæc sequentia prodit memoriæ: Quinam sit ille magni nominis eremita, quem Bruno adeundo Cartusiam consuluit, nemo hactenus, ne quidem divinando, assecutus est. Coniciebam aliquando, fuisse Stephanum Tiernensem, qui tum Mureti apud Lemovicos non sine magni nominis fama eremiticam vitam cum suis agebat. At quibusdam monumentis adducor, ut credam, illum magni nominis eremitam non alium esse, quam Robertum, abbatem Molismensem. Exstat in illius monasterii tabulario Rainardi de Barro, et Johannis de Laniaco charta, qua « terram apud Siccā-fontanam, labore » hominum » partim « jam complanatam, » laudante Valentio comite Brenensi et Barrensi, » cujus « hoc casamentum » erat, ecclesiæ Molismensi conferunt.

ACTORE C. B.

E monasterii Molismensis charta, variisque

415 « Cum vero ecclesia loci illius, quam » ædificaverant Petrus et Lambertus, discipuli » magistri Brunonis, qui cum eo in territorio » illo erant, et eremitice vixerant, a domno Roberto Lingonensi episcopo in honore beatæ » semper Virginis Mariæ dedicaretur, atrium » que benediceretur, prædictus comes et idem » Raynardus et Acelenus cum multis aliis præ » sentes fuerunt. » Ex quibus intelligitur, Brunonem apud Siccā-fontanam, qui locus est diæcesis Lingonensis in archidiaconatu Barri super Albam, aliquamdiu eremitice vixisse cum prædictis Petro et Lamberto ipsius discipulis et de proximo consulere potuisse Rotbertum Molismensem abbatem, magni tum nominis, qui eremiticam passim vitam agebat. Nulla prædicto instrumento apponitur chronica nota; sed ad marginem recentiori manu adscriptus est annus MLXXXI, qui tempori secessus Brunonis apprimè convenire potest. Nec obstat, quod Rotbertus Lingonum præsul et ipse Brunonis discipulus, qui Siccæ-Fontanæ ecclesiam dedicavit, non ante annum MLXXXV hanc sedem inierit. Nam hæc dedicatio aliquanto post recessum Brunonis facta est. Certe Brunoni Remis Gratianopolim adeunti obvium erat Molismense monasterium, adeoque Rotbertus ejus abbas, quem nullus tum eremitarum aut monachorum, ad perfectionem illis in partibus contententium, non rectorem ac duce habere cupiebat. Ita ille; e Titulis autem funebribus, e quibus, Sanctum recta in Cartusiam, cum mundo valedixit, non secessisse, existimo, primus S. Petri Trecorum est, locumque inter edendos 47 tenens sic habet:

F

Ut Titulus dicit, mundi tentamina vicit

Bruno vir sapiens jussa Dei faciens.

Sprevit opes multas, sibi nec fuit ulla facultas;

Sed quidquid potuit, fratribus exhibuit.

Fugit ab hac vita, monachus fit et hinc eremita.

Dum sic abstinuit, regna poli meruit etc.

416 Secundus, qui monialium Tituli S. Joannis Baptistæ est, locoque 68 recudetur, binos hosce una cum aliis nonnullis complectitur versiculos:

funebribus Sancti Titulis

Vivit adhuc Bruno, sibi traditur a Patre vita. Clericus ipse fuit, fit monachus, hinc eremita.

Tertius,

Cartusiam non adierit, sed ante, uti e laudata a Mabillonio

AUCTORE
C. B.

Tertius, inter recudendos 159, quo Albertus, ecclesiae Beverlacensis canonicus, Sancto parentavit, hexametro dumtaxat pentametroque constat.

Det pietas Christi tibi, Bruno, quod meruisti.

Factus in hac vita monachus prius, hinc eremita.

Quartus, seu 143 inter recudendos, quem Sancto Castrensis S. Petri ecclesia inscripsit, hisce potissimum versiculis concipitur :

Gloria justorum, solatia sola reorum

Bruno fuit vivens, parque dolor moriens.

Totius cleri decus, exemplar quoque veri

Mors dolor eripuit, dum Pater occubuit.

Effectus monachus prius, hinc eremitaque reclusus.

Gratia summa Dei propitiatur ei.

Sanctus itaque, uti ex hisce jam recitatis funebribus Titulis ejus apparet, monachum prius induit egique, quam vitam eremiticam fuerit amplexus. Ita scilicet, quemadmodum Historiae litterariae Franciae scriptores tom. IX, pag. 257 observant, Titulorum illorum auctores designare voluerint tempus, quo Sanctus, antequam in Cartusiae eremum secederet, solitudinem inhabitavit, seu, quod eodem recidit, solitudinem ■ Cartusiae eremo diversam, antequam in hanc sese abderet, Sanctum nostrum inhabitasse, vitamque in ea monachicam duxisse.

colligitur, in
Siccæ-Fontanæ
solitudine

417 Ita fere quantum ad substantiam illi, addentes etiam locum, in quo Sanctus, antequam in Cartusiae eremum secederet, aliquamdiu fuit versatus, Siccæ-Fontanæ solitudinem exstitisse. Et Sanctum sane in hac, antequam Cartusiam adierit, aliquanto temporis spatio habitasse, mihi sat verosimile, ne dicam certum, faciunt, quæ Mabillonius, quem etiam in margine laudant, loco supra cit. in medium adducit. Verum cum ex hisce ibidem, non monachicam, sed eremiticam dumtaxat vitam duxisse Sanctus intelligatur, quæ ratione veritati congruunt Tituli diversi funebres proxime recitati, quibus Brunonem primo monachum, ac deinde eremitam factum esse docemur? Difficilis sane implicatusque valde hic nodus videtur. Verum quid si Sanctus a monachico habitu, quem mox, cum in Siccæ-Fontanæ solitudinem sese abdidit, induerit, primo quidem monachus, eremita vero post a vivendi norma, quam et tunc deinde amplexus sit, factus fuisse in præfatis Titulis funebribus dicatur? Quid si etiam id fiat, quod in Molismensi abbacia, Siccæ-Fontanæ solitudini vicina, reipsa monachum, monachico etiam habitu assumpto, egerit, ac deinde tum in Siccæ-Fontanæ solitudine, tum in Cartusiae Calabriæque eremis vitæ eremiticæ sese dederit? Sane ut postremum hoc verosimillimum putem, faciunt tum dicti Tituli funebres, tum votum induendi monachum, a Sancto ex dictis ante emissum; ut autem alterutrum adstruatur, suadere etiam videtur, quo Sancto ab ecclesiæ seu abbatiæ Molismensis seu Molerniensis monachis parentatum fuit, funebris Titulus, inter recudendos 40. Hoc enim, familiarissimum sibi fuisse S. Brunonem. laudati monachi produnt. Nostris inquit, versiculis, qui habitamus Molernium addentes vobis, qui estis Turri, innotescimus, quod pro domino Brunone patrono vestro, nostro autem familiarissimo, Missarum solemnibus diebus triginta celebravimus; etiam ejus obitus anniversarium diem in catalogo fratrum nostrorum conscripsimus.

418 At vero, inquires, etsi Primorum quin-

que Cartusiae Priorum chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus atque recentiores non impediunt, quo minus Parisiense prodigium, si umquam contigit, ultra annum 1082 queat differri, stantibus tamen iis, quæ scribunt, Sanctus noster, cum sæculo valedixit, recta in Cartusiam secessisse videtur, nec alibi, antequam eo sese conferret, aliquamdiu esse commoratus. Etenim, ut ab antiquiori nostro biographo ducatur initium, mox hic, recensita, quam Sanctus, viso horribili spectaculo, habuerit, oratione, ita proseguitur: His vel similibus verbis atque sententiis seipsum et quosdam alios alloquens et exhortans deliberaverunt ipse et sex alii probi viri secum abrenuntiare mundo et pompis ejus, et ad perpetuam poenitentiam peragendam heremi deserta competentia quærere, et ibidem, relictis omnibus divitiis et deliciis et honoribus mundi, accipere singuli cruces suas et nudum Christum sequi per arctam viam, quæ ducit ad vitam, et latam ac spatiosam deserere, quæ amatores et sectatores mundi perducit ad supplicia damnatorum. Et ideo, quia audierant famam sanctitatis sancti Hugonis episcopi Gratianopolitani, qui prius aliquo tempore ejusdem magistri Brunonis in scholis creditur socius extitisse, sancto Spiritu inspirante, proposuerunt ad memoratum sanctum episcopum simul accedere et ejusdem auxilium et consilium requirere, ut in ejus diocesi, quam audierant multis desertis montibus habundare, mererentur locum congruum obtinere, in quo suum sanctum et salubre propositum possent effectui mancipare. Septem igitur sancti viri supra scripti prædicta de causa ad prædictum Sanctum episcopum, duce sancto Spiritu, pervenerunt. Cum igitur orationi, a S. Brunone post prodigium habitæ, mox hujus sociorumque Hugonem accedendi consilium, proximeque secutum ad sanctum hunc episcopum accessum, nullius prorsus rei, quæ media intercesserit, mentione facta, subjungat, Sanctum sane, facto Parisiensi prodigio, recta ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum se contulisse, nec alibi ante aliquamdiu esse commoratum, non obscure indicat, uti quisque, quantum opinor, rem attente considerans, facile agnoscat.

419 Nec minus clare id ipsum indicat in contexta ■ se Sancti nostri Vita Blomenvenna. Oratione enim, qua Bruno, viso doctoris damnati spectaculo, vocatos ad sese et discipulis suis familiaribusque nonnullos allocutus atque ad poenitentiam agendam adhortatus primum fuerit, recensita, duos Stephanos, Burgensem unum, Diensem alterum, quos hisce accenset, ita primo loquentes inducit: Non longe a civitate Valentiae, cui nostrum adhæret monasterium sancti Rufi prope fluentia Rodani in confinio diocesis Diensis est civitas Gratianopolis atque in ea beatus Hugo, ejusdem civitatis episcopus, quem frequenter vidimus et cognoscimus virum utique sanctum, justum et rectum ac timentem Deum, virum in omni virtute exercitatum atque perfectum. Is habet in diocesi sua montes altissimos, in quibus sunt deserta loca plurima, ab omni hominum transitu et consortio separata, ac per hoc ad poenitentiam agendam accommodatissima. Iste etiam, exemplo et monitis ad poenitentiam omnes invitans, in adventu nostro, si ipsum accesserimus, gaudebit et voti compotes faciet. Est enim supra modum pius, benignus et misericors. Nos vero, qui viam, qua ad eum itur, frequenter

D
quidquid in
contrarium
ex antiquiore

E

aliisque Sancti
biographis
arguatur,

F

AUCTORE
C. B.

A frequenter ambulavimus, ad ipsum vos ducere valemus; ac deinde qui Bruno ejusque socii, probato mox omnium calculis, quod hisce verbis includitur, utriusque Stephani consilio, ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum, rebus suis compositis, consultoque in via magni nominis eremita, sese contulerint, exponit, nulla plane, quæ illorum ad hunc accessui præverit, commemoratio alio in loco mentione facta. Puteanus porro in edenda, quam concinnavit, Sancti Vita ad amussim fere (neque enim, eum consulti in via eremitæ non meminisse, quidquam ad rem hic facit) Blomenvennæ consonat, ut proinde tam secundum hosce Sancti nostri biographos, quam secundum alterum, num. præced. memoratum seu primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologum Bruno ejusque socii, cum sæculo nuntium remisere eremumque petiere, recta sese ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum, a quo ex dicendis in Cartusiæ solitudinem haud multo post ducti fuere, sese contulerint.

aliquamdiu
commoratus
sit,

B 420 Verum cum Puteanus et Blomenvenna sæculo demum sexto decimo suam de Sancto lubricationem elaborarint, hisque antiquior primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologus non prius ex supra dictis, quam cum jam anni amplius centum a Brunonis essent obitu elapsi, floruerit, recentiores remotioresque ab hujus in Cartusiæ eremum secessu omnes sunt, quam ut iis unquam, quæ de hoc narrant, fidem certam atque indubitam facere possint, nedum quando cum antiquiori fidei integræ monumento pugnant; locum autem hoc postremum hic obtinet. Sanctum enim, antequam in Cartusiæ eremum sese abderet, in Siccæ-Fontanæ solitudine vitam eremiticam aliquamdiu duxisse, antiqua, quam verbis supra recitatis Mabillonius laudat, monasterii Molismensis charta prodit, nec ullo ex capite vetus hoc Sanctoque nostro æquale monumentum supposititium spuriumve apparet. Adhæc opinioni, quæ Sanctum, cum mundo valedixit, in Cartusiæ eremum non recta secessisse, statuit, etiam Guigo, quintus Cartusiæ Prior, in conscripta a se S. Hugonis Gratianopolitani episcopi Vita suffragatur. Etenim, ubi Brunonis sociorumque ejus (adi, quæ ex ea num. 422 huc transcribentur, verba) ad Hugonem accessum refert, ita de illis scribit :

C Quærebant autem locum, eremiticæ vitæ congruum, necdumque repererant. Quibus verbis non obscure indicat, Brunonem ejusque socios, antequam ad Hugonem venissent, operam jam dedisse, ut locum eremiticæ vitæ aptum invenirent; hinc autem fit, primo quidem, ut a vero alienum videatur, Brunonem ejusque socios, cum post prodigium jamjam mundo valedicturi essent, communi consilio, ut laudati mox biographi docent, statuisse, ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, ut ab eo in diæcesis Gratianopolitanæ montibus locum eremiticæ vitæ aptum impetrarent, sese conferre; deinde vero, ut vel hinc, Sanctum nostrum, antequam ad Hugonem accederet, in Siccæ-Fontanæ solitudine, quo, an locus hic vitæ eremiticæ aptus esset, exploraret, aliquamdiu fuisse commoratum, verosimile evadat, ac proinde laudatæ a Mabillonio monasterii Molismensis chartæ, quæ id ex dictis factum prodit, pondus qualecumque accedat.

in solitudinem
vel anno 1081
vel altero e
binis seqq.
secessit.

421 Accedunt Tituli funebres supra laudati, qui, si Sanctus noster, cum mundo valedixit, recta in Cartusiam, ubi eremiticam vitam duxit, secesserit, veritati haud satis apte intelligentur con-

gruere. Omnibus itaque sedulo perpensis, dubitandum vix apparet, quin Sanctus, cum sæculo nuntium remisit, non recta in Cartusiam, sed alio prius concesserit. Et locum quidem, quem tunc petiit, atque aliquamdiu inhabitavit, Siccæ-Fontanæ solitudinem fuisse, laudata supra a Mabillonio monasterii Molismensis charta fidem facit. Verum quanto quidem temporis spatio Bruno in hac, antequam ad Cartusiæ eremum seu ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum se conferret, fuit moratus? Nihil omnino, ut quid certi hac de re statuatur, occurrit. Cum ecclesiæ seu monasterii Molismensis, solitudini Siccæ-Fontanæ adjacentis, monachi in titulo funebri, quo Brunoni parentarunt, familiarissimum suum ex jam dictis eum appellent, Sanctum sane, quo eis adeo notus esse potuerit, temporis spatio satis longo in solitudine illa aut etiam in ipso, in quo ex dictis monachum egerit, Molismensi monasterio esse commoratum, sat verosimile apparet. Quid si ergo per annum circiter aut adhuc diutius ibidem hæserit, ac tum demum, cum locum vitæ eremiticæ, cui se dederit, minus aptum experiretur, ad Hugonem Gratianopolitanum, ut ab eo aptiorem obtineret, sese contulerit? Id sane a verisimilitudine minime abhorreere mihi videtur. Jam vero, cum hæc ita sint, Sanctusque, ut supra docui, certe non ante annum 1081 in solitudinem, sæculo relicto, abierit, nec serius ex dicendis, quam anno 1084 circa diem S. Joanni Baptistæ sacrum Cartusiæ eremum sit ingressus, consequens fit, ut vel anno 1081 vel altero e binis sequentibus in solitudinem, quæ ex dictis Siccæ-Fontanæ indubie fuerit, sese, sæculo relicto, primum abdiderit. Alia, ut tempus, quo id evenerit, propius determinem, invenire haud quivi. Ad alia modo, quæ post secuta sunt, discutienda progrediamur.

E

§ XXV. Sancti ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accessus, quales ejus fuerint socii, et an tunc sacerdotio initiatus exstiterit.

F

Cum Sanctus noster, sexque ejus socii, quibus ille, ut apparet, eremiticæ vitæ desiderium inspirarat, locum hactenus huic vitæ generi satis aptum, utut diligenter quæsitum, haud invenissent, ad Hugonem tandem Gratianopolitanum episcopum, ut ab eo, de cujus virtutibus plane eximiiis vitæque sanctitate inaudierant, locum quemdam proposito suo idoneum impetrarent, pervenerunt. Hæc aliaque nonnulla fas est colligere ex Guigone, quinto Cartusiæ Priore, in sancti illius antistitis Vita, apud nos tom. I Aprilis edita num. 11 ita scribente : In his (sanctus Hugo) agebat, et, ecce, tribus necdum in episcopatu, post monasterii reditum, completis annis, adest magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios magistrum Landuinum, qui post eum Carthusiæ Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem et Diensem (hi S. Rufi canonici

Sanctus ad
Hugonem
Gratianopoli-
tanum venit.
Fuit huic, quæ
ex Guigone.

AUCTORE
C. B.

canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, abbate favente, sese conjunxerant) Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanium, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio; duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum. Quærebant autem locum eremiticæ vitæ congruum necdumque repererant. Hac ergo spe, simul et suavi sanctæ conversationis ejus odore trahente, ad virum sanctum venerunt. Quos ille non solum gratanter, sed et reverenter suscepit, tractavit et voti compotes fecit. Ipso namque consulente, juvante, comitante, Carthusiæ solitudinem intraverunt atque extruxerunt. Viderat autem circa id tempus per somnium in eadem solitudine Deum, suæ dignationi habitaculum construente, stellas etiam septem, ducatum sibi præstantes itineris. Erant vero et hi septem.

e brevi Ordinis
Cartusien-
sis Historia.

423 *Scriptor anonymus, qui e primorum quinque Cartusiae Priorum chronologo supra sæpissime laudato, aliisque brevem Ordinis Cartusiensis historiam, a Marteneo tom. VI amplissimæ collectionis a col. 131 insertam, contexit, narrationem quoque, qua, uti hic a Guigone fit, et*
B *Sancti nostri ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accessum et visionem huic divinitus oblatam refert, suppeditat; verum a jam huc transcripta Guigonis narratione non nihil discrepat, licet interim et hanc e Guigone a quinque primorum Cartusiae Priorum Chronologo esse depromptam, et hunc ipsis Guigonis verbis usum fuisse, profiteatur. Lubet et ejus verba huc spectantia, quod nonnulla annotanda offerant, huc transcribere. Ab iis, quibus Sancti ad Hugonem accessum exponit, duco initium. Sic habent: Adest magister Bruno, vir religiosus scientiaque famosus, honestatis, gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum, habebat autem idem socios propositi sui, magistrum scilicet Landuinum, qui post eum extitit Prior Cartusiae, et duos Stephanos, Burgensem et Diensem: ii ambo beati Rufi canonici fuerunt; sed desiderio solitariæ vitæ, eis abbate eorum favente, sese ei conjunxerant; Hugonem quoque, quem cognominabant Capellanium, eo quod solus ex iis sacerdotio fungeretur, duos autem laicos, quos appellant Conversos, Andream scilicet et Guarinum. Quærebant autem locum*
C *eremiticæ vitæ congruum et necdum repererant: vigilante autem prædicto episcopo et de visione septem stellarum (quæ ei scilicet paulo ante fuerat oblata) cogitante, adsunt præfati septem viri, scilicet magister Bruno cum sex præfatis sociis suis. Cadentibus autem iis septem ante pedes sancti viri, conferebat ipse sanctus vir in corde suo de septem stellis, quas in visione viderat; qui eos benigne levavit ad pacis osculum, et inquisita et diligenter intellecta qua de causa, venissent, dixit eis: Scio locum vestrum, a Deo vobis paratum et duxit eos non sine grandi labore ad locum, ubi steterunt stellæ septem, et ait: Ecce locus vester.*

a Guigone
nonnihil dis-
sona,

424 *Ita anonymus latitlatæ Historiæ Ordinis Cartusiensis auctor, nonnihil sane et a Guigone et ab anonymo, qui Guigonis verba proxime recitata in Opusculum suum intulit, primorum quinque Cartusiae Priorum chronographo seu antiquiore Sancti nostri biographo dissonans, ut illius verba proxime pariter hic recitata cum Guigonis verbis conferenti patebit. Audi modo, qui,*

*Hugoni Gratianopolitano episcopo, cum ad sanctum hunc antistitem Sanctus noster accessit, visionem, de qua ex dictis etiam Guigo, divinitus oblatam referat. Hanc, quam Guigo, huncque secutus dictus anonymus, paucis dumtaxat hisce verbis memorant: Viderat autem præfatus episcopus (Hugo scilicet) circa idem tempus (quo nempe ad eum S. Bruno ejusque socii accedebant) per somnium in eadem (Cartusiae) solitudine Dominum suæ dignationi habitaculum construente, stellas etiam septem ducatum sibi præstantes itineris, prolixius ille, additis etiam nonnullis, quæ a Guigone absunt, adjunctis, hunc in modum proxime ante verba supra recitata exponit: Septem igitur viri infra descripti (Bruno videlicet sexque ejus socii) præfata de causa (ut nempe locum vitæ eremiticæ aptum invenirent) ad prædictum sanctum episcopum (Hugonem Gratianopolitanum) duce Spiritu Sancto, pervenerunt. Cumque intrarent præfata civitatem (Gratianopolim) contigit, ut præfatus sanctus episcopus in camera sua obdormiret: viditque in somnis sanctam visionem: et ecce, septem stellæ cadebant ante pedes ejus, et postea ascende-
E
bant per diversos montes et multa deserta usque ad quemdam locum horridum valde, et a populis remotum, Carthusia nuncupatum, steteruntque ibi. Hactenus laudatæ Ordinis Cartusiensis Historiæ auctor; qui, cum præterea, narrationem, num. præced. huc transcriptam, daturus, ipsis sese id primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici verbis facturum insinuet, præmanibus habuisse videtur Opusculi hujus exemplar, iis adjunctis auctum, quæ, qui illa eidem adjecit, scriptor recentior verosimilia arbitratus est, nec tamen, quantum opinor, in auctore monumentove vetustiori invenit.*

425 *Ita vel idcirco quantum ad hoc postremum autumo, quod tum primum, cum jam Bruno ejusque sex socii urbem Gratianopolitanam ingrederentur, visionem S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, oblatam fuisse scribat, idque cum narratione Guigonis non satis conveniat. Illud enim hic S. Hugonis biographus, non per, sed, circa idem tempus, quo Bruno ejusque socii Gratianopolim venerunt, factum prodit, ut proinde, spectata Guigonis auctoritate, oblata S. Hugoni visio aliquanto temporis spatio Sancti in urbem Gratianopolitanam ingressum præcesserit. Recentiores
F
Sancti nostri biographi, Puteanus videlicet, Blumenvenna et Surius, qui variis adjunctis, nec a Guigone, nec ab antiquiore nostro biographo expressis, Sancti nostri ad S. Hugonem Gratianopolitanum accessum, oblatamque huic visionem exornant, de tempore, quo hæc acciderit, verosimilius atque ad Guigonis narrationem accommodatius loquuntur. Ac Puteanus quidem visionem nocte, quæ Brunonis sociorumque ejus in urbem Gratianopolitanam adventum præcessit, Hugoni oblatam refert, Blumenvenna vero et ex hoc Surius tunc, cum Sanctus noster sexque ejus socii Gratianopolim pergerent. Omnia Blumenvennæ verba, visionem illam Sanctique nostri ad S. Hugonem accessum spectantia, ab ea, quæ num. 23 dixi, huc transcribo. Primo itaque, Sanctum nostrum, Gratianopolim pergentem, magni nominis eremita in via consulto, iter prosecutum fuisse, narrat, ac deinde, quæ ad institutum præsens pertinent, subjungit.*

426 *Sunt autem hæc: Viderat eodem tempore sanctus Hugo episcopus in somnis Deum in*

atque e recentiori
Sancti
nostri biogra-
pho

Blumenvenna
recensetur,
visio,

A in solitudine Carthusiæ suæ dignationi habitaculum construentem; septem quoque stellas aureas in modum coronæ dispositas atque a terra paululum elevatas, a ceteris in firmamento fixis situ, motu, colore et splendore differentes, itineris sibi ducatum præstantes. Cogitante autem eo de visione, affuerunt viri supra dicti (Bruno nimirum ejusque socii) præ foribus palatii episcopalis. Hujus rei meminit vir venerabilis Guigo in Vita ejusdem sancti Hugonis in hæc verba, « Adest, » inquit, « magister » Bruno, vir religiosus scientiæque famosus, » honestatis et gravitatis ac totius maturitatis » quasi quoddam simulacrum. Habebat autem » socios supra nominatos. » Quærebant vero locum heremiticæ vitæ congruum, necdumque repperant. Cum ergo nunciatum episcopo fuisset, viros præfatos ipsius postulantes colloquium præ foribus præstolari, confestim eos introduci jubet. Quibus ingressis et ad pedes ejus humiliter prostratis optatam largitus est benedictionem. Cum vero elevati ab ipso secum pariter consedisent, causam adventus ipsorum diligenter sciscitatus est. Brunone autem prosequente ea, quæ Parisius in clamoribus prædicti doctoris acta fuerant, nec non confederationem mutuam in proposito solitariæ vitæ, auxilium etiam ad inveniendum locum aptum pœnitentiæ rogitante, episcopus præ novitate rei primum obstupuit, ad ipsorum tamen conversionem, animi stabilitatem, ardui propositi, pluribus profuturi sibi ostensæ visioni accommodi utilitatem oculos deflectens, amplexans viros cum ingenti gaudio non solum gratanter, verum etiam reverenter suscepit, et benigne tractavit. Facto quoque in se Spiritu Domini, intellexit visionem eisque per ordinem cuncta, quæ viderat, enarravit, et locum, quem quærebant, jam sibi divinitus revelatum asseruit.

Brunone Gratianopolim nondum intrante, oblata.

B 427 Septem quippe viros, terrena despicientes, deserta quærentes et per desiderium æternorum, velut astra micantes, septem stellarum numero designari non hæsitavit. *Hactenus Blomenvenna, S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, visionem non tunc primum, cum jam Bruno ejusque socii urbem Gratianopolitanam ingrederentur, sed aliquanto citius, cum scilicet in itinere versus hanc adhuc versarentur, fuisse oblata, memoriæ prodens, ut jam monui. Et vero visionem illam vel tunc vel certe, ut Puteanus ex jam dictis tradit, nocte illa, quæ Sancti ejusque sociorum in præmemoratam urbem adventum proxime prægressa est, non autem tunc primum, cum Gratianopolim illi jam ingrederentur, evenisse verosimillimum est, tum quod ex dictis cum Guigonis narratione id magis congruat, tum quod visio illa, utpote per somnium Hugoni oblata, nocte verosimillime acciderit, Sanctusque ac ejus socii, non noctis, sed diei tempore, Gratianopolim verosimillime sint ingressi. Alia modo, quæ Blomenvenna aliique de visione Hugoni oblata memorant, etiam discutiamus. Secundum hunc scriptorem Hugo episcopus, cum jam Bruno ejusque socii Gratianopolim advenissent, præque foribus palatii episcopalis starent, de visione sibi divinitus oblata cogitavit. Idem etiam memoriæ prodiit brevissima Ordinis Cartusiensis Historia, a Marteneo tom. VI amplissimæ Collectionis ex dictis inserta, uti etiam in Sancti nostri Vita num. 29 Puteanus. Et vero, si vel tunc primum,*

Octobris Tomus III.

cum Bruno ejusque socii Gratianopolim ingrederentur, vel nocte, huic eorum ingressui proxime prævia, visio illa acciderit, Hugonem sane de ea tunc, cum illi ad ostium, colloquium ejus petentes, jam adstarent, cogitasse, vero neutiquam apparet absimile.

AUCTORE
C. B.

428 Licet enim, Hugonem episcopum, dum Bruno ejusque sex socii ei jam præsentibus adstarent, de visione sibi oblata cogitasse, Guigo verbis supra recitatis dumtaxat insinuet, nihil tamen impedit, quo minus et tunc et paulo ante, cum scilicet in episcopi conspectum Bruno ejusque socii nondum fuissent adducti, de eadem visione Hugo cogitarit. Attamen cum hæc ex dictis verosimillime non tunc primum, cum Bruno ejusque socii Gratianopolim ingrederentur, Hugoni fuerit oblata, dubiumque itidem ex dictis sit, noctene illa, quæ Sancti in urbem Gratianopolitanam ingressum proxime præcessit, an aliquanto citius id evenierit, nec, si postremum hoc locum habuit, ulla ratio suppetat, quæ Hugonem Gratianopolitanum episcopum, Sancto ejus colloquium ad palatii ostium adhuc præstolante, de visione meditatam fuisse suadeat, feceritne id tunc vere sanctus ille antistes, pro certo asseverari non potest, cum id nec in Guigonis, nec in alterius cujuscumque scriptoris antiqui auctoritate fundamentum habeat. Hinc etiam, an stellæ septem, quæ Hugoni in memorata visione apparuerunt, tales exstiterint, quales eas exstitisse, Blomenvenna, cui hac in re Puteanus in Sancti Vita num. 29 etiam consonat, verbis proxime huc transcriptis tradit, mihi admodum dubium apparet, uti etiam an eo modo, quem vel bini hi S. Brunonis biographi, vel brevissima plus semel jam laudata Ordinis Cartusiensis Historia assignat, sese Hugoni spectandas exhibuerint, itemque an una ex hisce, qua S. Bruno designatus fuerit, ceteris lucidior exstiterit; quod etiam non quidem apud Blomenvennam aut Puteanum, sed apud Zachariam Benedictum in Sancti nostri Vita, stylo ligato sub sæculi sexti decimi initium ex supra dictis conscripta, aliosque nonnullos recentiores, quos hic nominare nihil attinet, memoriæ proditum invenio.

An vera sint,
quæ de stellis,
in hac visis,
Puteanus

429 Versus omnes, quibus tum id, tum integram stellarum septem visionem, Hugoni oblata, metricus ille Sancti biographus canit, lubet huc, quod id futurum sperem lectori non ingratum, transcribere. Sic habent :

et Benedictus
memoriæ
prodiit,
F

Jamque propinquabat Bruno, stipante caetera,

Gratianopoli; a priscis fuit olim dicta Misora.
Ac deinde, nonnullis interpositis :

Mox igitur septem stellas ex æthere summo
Demisere poli; quibus una nitentior ibat
Ante alias, nec non Phœbi nascentis ab ortu
Ferre videbatur gressum ad sublimia tecta
Præsulis Hugonis, rigidumque ascendere
montem,

Qui vicinus erat, celsoque incumbere saxo.
Talia, quum dulci decumberet ille sopore,
Suspicit; e somno postquam expergiscitur,
omne

Mente agitatum, pensat secum atque repensat.

Quid, bone, vult, Deus, hoc, inquit, mirabile signum?

Quid, rogo, portendunt hæc septem sidera mundo?

AUCTORE
C. B.

Altius hæc igitur dum cogitat, imminet urbi
Sex sociis Doctor comitatus, et introit ædem
Pontificis, quem se secreto affamine dixit
Visere velle. Intra penetralia adducitur aulæ,
Et comites pariter. Flectens genua, oscula
figit

Sacratismantibus Bruno, sicque incipit ore etc.

est dubium,
uti etiam, an
Bruno Hugoni
de doctore
damnato lo-
cutus sit.

450 Nec tantum visionis, Hugoni Gratiano-
politano episcopo oblata, adjuncta proxime hic
jam memorata, quæ a Puteano, Blumenvenna,
Zacharia Benedicto aliisque recentioribus absque
antiquo vade referuntur, ancipitis admodum ac
dubiæ sunt fidei, verum etiam, quod Blumen-
venna (adi ejus verba proxime huc transcripta)
de relata a Brunone Hugoni episcopo luctuosa
damnati doctoris Parisiensis historia affirmat.
Præterquam enim, quod huic umquam fuisse lo-
cum, certum ex jam supra dictis non sit, feralis
prodigii apud Hugonem meminisse Sanctum no-
strum, a nullo prorsus alio scriptore, qui fidem
utcumque rei facere natus sit, litteris commen-
datum invenio. Utut id sit, e modo interim, quo
tum Blumenvenna, tum alii jam laudati scripto-
res dictam stellarum septem visionem hujusque
B adjuncta referunt, veritati liquet esse apprime
consonum, quod § 22 docui, in rebus scilicet seu
factis historicis rei substantiam ab ejusdem ad-
junctis esse distinguendam, ferique nonnumquam,
ut quæ adjunctis vel nullis fere vestita vel omni-
bus prorsus destituta apud scriptores antiquos
invenerunt recentiores, ea ipsi adjunctis, quæ
verosimilia rebantur, pro arbitrio ornarint.
Guigo in Vita S. Hugonis Gratianopolitani epi-
scopi (adi ejus verba num. 422 recitata) visio-
nem dumtaxat refert, qua Hugo in somnis vide-
rit Deum, in Cartusie solitudine dignationi seu
majestati suæ habitaculum construendum, stel-
lasque præterea septem, quæ itineris, ad id du-
centis, Hugoni sese duces offerrent; scriptores
autem proxime citati et modum et tempus visio-
nis aliæque adjuncta rei hujus substantiæ adje-
cerunt, quæ tamen omnia et singula, contra ac
illi existimasse videntur, verisimilia non sunt,
uti palam est ex jam dictis. At vero, invenio
etiam, qui visionem illam alteri, quam Hugoni
Gratianopolitano episcopo oblata fuisse scri-
pserit. Gaufredus is est Vosiensis Prior.

Eadem aut
similis visio

451 Res hæc, ut fidem supra datam liberem,
modo examinanda. Hic itaque scriptor in Chro-
nico suo apud Labbeum tom. II Bibliothecæ
novæ librorum Mss. pag. 289 ita memorat: Ordo
Cartusiensium sanctissimus incepit hoc tempore
scilicet anno MLXXXVI (imo ex dicendis anno 1084)
per Brunonem virum sanctum, natione Ale-
mannum de Colonia Agrippina, magistrum in
Theologia, cum sex aliis venerabilibus viris in
diocesi Gratianopolitanensi. Hic Ordo, teste
B. Bernardo, inter omnes ecclesiasticos Ordines
primatum tenet, non ratione temporis, sed vi-
gore sanctitatis; unde ipse vocat eum specio-
sissimam columnam Ecclesiæ. Victor Papa, dum
esset monachus Cassinensis, per somnium vidit
Deum suæ dignationi in solitudine Carthusianæ
habitaculum construendum, et dicitur, quod
spiritu prophetiæ pollebat. Gaufredus sæculo
duodecimo, ac proin annis nondum centum, imo
forte ne quinquaginta quidem ab obitu S. Bru-
nonis elapsis, floruit; unde videri potest, quæ
de Brunone institutoque per eum Ordine in lit-
teras misit, sat probe explorata habuisse: ve-

rum, quidquid de Gaufredi ætate auctoritateque D
sit, hac equidem in re Guigone, quinto Cartusie
Priore sanctique Hugonis biographo standum est.
Præterquam enim quod Hugoni Gratianopoli-
tano episcopo fuerit æqualis familiarisque, quæ-
cumque in hujus Vita, summi Pontificis jussu a
se contexta, memoriæ prodit, vel ipsemet oculis
suis aspexit, vel e testibus oculatis aut ex ipso
etiam S. Hugone didicit, ut verosimillime, et
quod de visione præmemorata Hugoni oblata
scribit, ex hoc ipso etiam audierit. Ast, inquit,
etsi id ita sit, nondum tamen est consequens, ut
Gaufredus Victori III Papæ, antea Cassinensi
monacho nomine Desiderio, visionem, qua hic
Deum, in solitudine Cartusie habitaculum sibi
construendum viderit, perperam adscribat. Deus
enim et Victori et Hugoni, quid in Cartusie soli-
tudine facturus esset, visionibus duabus diversis
revelare potuit.

452 Fateor sic habet: verum de una eademque E
visione, de qua Guigoni sermo est, sermonem etiam
esse Gaufredo, vel ex eo liquet, quod sequentia
verba: Vidit Deum, suæ dignationi in solitudine
Carthusianæ habitaculum construendum, quibus
hic illam exponit, ad apicem fere etiam occurrant
in narratione Guigonis, num. 422 data. Imo
vero consequi hinc videtur, Gaufredum verba
illa ex Vita S. Hugonis, per Guigonem scripta,
aut certe e scripto alio, in quod eadem ex hac
fuissent illata, mutuatum esse, visionemque, per
illa sancto isti antistiti attributam, casu nescio
quo, Victori Papæ perperam adscripsisse. Acce-
dit, a Gaufredo, dum hoc facit, nova et inaudita
revelari, ut Cartusianus anonymus Annalium
Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati
auctor verbis num. 505 huc transcriptis recte ob-
servat; neque enim scriptorum etiam illorum, qui
Victoris Papæ meminerunt, ullus est, qui, qua
de hic agimus, visionem ei fuisse oblata, memo-
riæ prodit. Adhæc quorsum, quæso, visionem
hujusmodi Victori adhuc Cassinensi monacho Do-
minus obtulisset? Hugoni autem illam Deus ob-
tulit, tum ut quis Brunoni ejusque sociis Gratia-
nopolim venturis assignandus esset eremiticæ vitæ
ducendæ locus, Hugoni aperiret, tum ut hunc,
quo Brunoni ejusque sociis favorem opemque im-
penderet, excitaret. Fas est id colligere e verbis,
quæ Guigo, quam narrat, visioni præmittit, ac
deinde etiam subjungit.

453 Etenim verbis num. 422 huc transcriptis, F
quibus visionem Hugoni divinitus oblata refert,
mox subjungit: Erant vero et hi septem. Qua-
propter non istorum tantum, sed et qui succes-
serunt eis, consilia libenter amplexus est, et
usque ad mortem Carthusiæ habitatores consi-
liis fovit semper et beneficiis. Quibus verbis non
obscure indicat, per stellas septem, quæ S. Hu-
goni in visione apparuerant, designatos fuisse
S. Brunonem ac sex ejus socios, hincque factum,
ut sanctus ille Gratianopolitanus præsul, qui id
sibi, agente intus Deo, persuasum habebat, toto
vitæ suæ tempore non solum in S. Brunonem ejus-
que socios, verum etiam in eorundem sequaces be-
neficus exstiterit. Nec alia etiam ex causa factum
esse, ut Hugo Brunoni ejusque sociis Cartusiam in-
habitandam assignarit, comitem sese hanc adeun-
tibus junxerit, necessariaque ædificia exstruentibus
auxilium opemque attulerit, Guigo pariter sat
clare innuit, ut verba ejus num. 422 huc trans-
scripta consideranti patescet. Jam vero cum id
ita

Victori III
Papæ

E

F

oblata fuisse
non videtur.
An e sex
Sancti ad
Cartusiam
comitibus

A ita sit, fuit sanè, cur narratam a Guigone visionem Divina benignitas Hugoni offerret. Ast quorum, iterum peto, simili favore Victorem Papam, Cassinensem adhuc monachum, affecisset? Id sane (neque enim Victor, uti infra docebo, institutum a Brunone Ordinem confirmasse est putandus) nullius plane utilitatis futurum fuisse videtur, ac proin vel hinc, factum non esse, apparet. Posset quidem modo hic de S. Hugonis erga S. Brunonem ejusque socios benevolentia, de hisce per illum in Cartusiam inductis aliisque nonnullis huc spectantibus tractari; verum id § seq. commodius præstabitur, cum hic nonnulla adhuc, quæ ad Sanctum ejusque socios pertinent, dilucidaro. Habebat autem (Guigonis sunt de S. Brunone, ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accedente, verba nrm. 422 jam recitata) socios magistrum Landuinum, qui post eum Cartusiæ Prior extitit, duos Stephanos, Burgensem et Diensem (hi S. Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, abbate favente, sese conjuxerant) Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio; duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum.

B
e clero Remensi ullus exstiterit,

B 454 Sex itaque Sanctus, cum ad S. Hugonem Gratianopolitanum antistitem accessit, socios tantum sibi habebat adjunctos, verum cum hi omnes una cum Sancto, quemadmodum Guigo per verba num. 422 recitata fidem facit, locum eremiticæ vitæ aptum quæsierint, talemque, cum ad Hugonem venirent, nondum invenissent, aliquanto temporis spatio omnes unæ cum Sancto nostro in solitudine Siccæ-Fontanæ vitam eremiticam, antequam Gratianopolim ad Hugonem sese conferrent, duxisse videntur. Jam vero, cum in monasterii Molismensis charta, supra e Mabillonio laudata partimque recitata, Petrus et Lambertus, qui sex sociis, una cum Brunone Gratianopolim profectis, a Guigone non accensentur, Brunonis in solitudine Siccæ-Fontanæ discipuli fuisse tradantur, Sanctus plures, quam sex socios, cum mundo valedicturus Remis excessit, aut saltem, cum in solitudine Siccæ-Fontanæ jam versaretur, verosimiliter sibi habuerit adjunctos, sex videlicet supra a Guigone enumeratos, Petrum ac Lambertum, in laudata e Mabillonio charta memoratos, et nonnullos forte adhuc alios, qui una cum duobus hisce in solitudine Siccæ-Fontanæ versati sint, quando inde cum enumeratis a Guigone sociis Sanctus noster, locum proposito suo exsequendo aptiorem quæsiturus, Gratianopolim ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum se contulit. Verum an hi omnes e clero Remensi exstiterent? Fuisse quosdam, qui cum Sancto in solitudinem sese recepere, e clero Remensi, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. IX, pag. 256 non obscure docent. Ast an vere e clero illo Petrus et Lambertus, qui ex dictis Sancto cum Remis in eremum abiit, aut certe cum in solitudine Siccæ-Fontanæ jam versaretur, adhæsere, exstiterint, compertum haud habeo; quod vero ad Sancti socios, a Guigone recensitos, pertinet, fueritne horum ullus ex eodem clero, valde est dubium. Ita apparet ex iis, quæ de singulis eo ordine, quo a Guigone supra recensentur, jam nunc adducam in medium.

ea, quæ de Landuino,

453 Landuinus apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 659 in antiquissimo, cujus num. 4 et seqq. data notitia, primo-

rum quatuor Cartusiæ Priorum Chronico insigne sibi contextum habet elogium. His verbis concipitur: Landuinus, natione Tuscus ex urbe Luca, litteris et ipse divinis et humanis eruditus, annis decem Cartusiæ præfuit. Qui cum ad magistrum Brunonem pergeret, incidit in manus Guitherti schismatici, quod multum horrebat. Adversus ejus minas et promissiones, dolos et violentias, Divina juvante gratia, modis omnibus perseveravit inflexus. Quem in suo defunctum errore lacrymabiliter planxit, adeo ut a circumstantibus argueretur, quod eum fleret, a cujus perversitate Ecclesiam suam Christi bonitas liberasset. Post ejus obitus septimum diem etiam ipse defunctus est, positusque in monasterio S. Andreæ ad pedem montis Siraptis, cui vicinum est castrum, ubi captus in custodia tenebatur. Tale est in vetustissimo illo fideique dignissimo monumento Landuini elogium, in quo sane ne vel verbum occurrit, e quo fuisse illum cleri Remensis, utcumque colligas. Imo vero, cum natione Tuscus fuisse elogii illius, huc jam transcripti, initio dicatur, alterius potius cleri, quam Remensis fuisse videtur. Landuino proxime Guigo subjungit ambos Stephanos, Burgensem unum, Diensem alterum, qui cum fuerint, teste eodem Guigone, S. Rufi canonici, Regulares scilicet, cleri Remensis clerici indubie non fuerunt. Audi interim, qui de ambobus illis canonicis, ut, quæ ad eosdem spectant, magis elucidentur, Cartusianus anonymus Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor supra sæpissime laudatus loquatur.

AUCTORE
C. B.

456 A Guigone, inquit, dicuntur simpliciter (duo Stephani scilicet) « Canonici Sancti Rufi et » desiderio vitæ solitariæ, abbate favente sese » sancto Brunoni conjunxisse. » Sed utrum fuerint ex ipso Sancti Rufi manasterio totius Ordinis capite, aut ex aliquo ejusdem Ordinis, non habet. Surius post anonymum auctorem Vitæ Sancti Brunonis, Operibus illius (apud Bertholdum Remboldum, ut supra docui, excusis) præfixæ, scribit, eos fuisse alumnos monasterii sancti Rufi, quod quidem non est inverisimile, at errat cum suo anonymo, dicens monasterium illud secus Valentiam tunc fuisse constitutum. Sic enim præfatos Stephanos cum sancto Brunone inducit colloquentes: « Non longe a Valentia, cui nostrum Sancti Rufi adjacet monasterium, prope fluentia Rhodani in confinibus » diocesis Diensis, unde alter nostrum originem » duxit, est civitas Gratianopolis » etc. Verum constat abbatiam sancti Rufi, canonicorum Regularium caput, primitus fuisse constructam Avenione extra urbem. « Ast fremente, » inquit Chopinus lib. II monast. titul. 1, num. 1, « Albiorum (Albigensium) bello sacro, coacti » sunt religiosi homines alio sedes laresque » transferre Valentiam versus Delphinatum, ubi » cœnobium majus beati Rufi nomine erigitur. » Hancque translationem factam fuisse tantum anno MCCX scribunt Sammarthani, alii altius eam referunt; sed nihil ad nos. Ergo corrigenda sunt, quæ apud Surium et alios lectitantur de eodem monasterio juxta Valentiam constituto, quod adhuc stabat juxta Avenionem tempore instituti Ordinis Cartusiensis. Apud Sammarthanos loco citato extant literæ Urbani Papæ II, datæ anno MLXXXVI, quibus summus Pontifex confirmat abbatiam sancti Rufi extra muros Avenionenses

E

duobus Stephanis

F

AUCTOR
C. B.

Diensi scilicet
Burgensique,

nionenses ecclesias sanctæ Mariæ infra urbem Lugdunensem et sancti Petri secus Diam.

457 Posset quidem fieri, ambos nostros Stephanos canonicos fuisse præfatæ ecclesiæ sancti Petri Diensis, sed non constat, an illis temporibus hujusmodi ecclesiæ sive prioratus, quas et cellas vocabant, novitios admitterent ad profitendum, aut canonicos jam professos ex archimonomasterio Avenionensi reciperent, ut conjicere erit ex subjecto exemplo. Inter Titulos infra annum obitus sancti Brunonis conscriptos legitur Titulus fratrum sancti Rufi in Costa sancti Andreæ, in finibus Allobrogum juxta Viennam metropolim, in quo Titulo (*inter recudendos 14*) sic loquuntur canonici ejusdem ecclesiæ: « Nos » fratres ex canonicis sancti Rufi commorantes » in quadam cellula Sancti Andreæ, quæ vulgo » Costa vocatur, pro piissimi anima Brunonis » per septem dies continuatos Matutinas et Missas celebrabimus. Et sicuti uni ex nobis pro » animæ ejus solatio præbendam dabimus. Et » in catalogo Fratrum nostrorum nomen ejus » scriptum habebimus. » Cum se dicant « Fratres ex canonicis Sancti Rufi commorantes in » quadam cellula sancti Andreæ etc. » aperte innuunt, se fuisse alumnos principalis abbatiæ sancti Rufi. Ex qua etiam nostros Stephanos fuisse, verisimilius est, et recte colligendum videtur, ex verbis Guigonis nostri, quibus dicit, eos, « Favente abbate, » qui non potest esse alius, quam abbas Sancti Rufi Avenionensis, « sese sancto Brunoni conjunxisse. » Præterea cum præfati canonici, cellulæ sancti Andreæ tunc incolæ, tantum beneficium contulerint sancto Brunoni, nomenque ejus catalogo Fratrum suorum adscripserint, non levis est conjectura, eos id beato Viro concessisse, rogantibus duobus Stephanis, suis quondam in primario sancti Rufi monasterio commilitonibus, tunc vero Cartusiensibus monachis. *Hactenus Cartusianus noster annalista anonymus, duo hic potissimum evincere contendens, videlicet primarium canonicorum Regularium S. Rufi monasterium Brunonis ætate prope Avenionem situm fuisse, hujusque alumnos exstitisse duos Stephanos, Burgensem et Diensem, Sancti nostri socios.*

et de Hugone
proferuntur,
dubium re-
linquunt.

458 Ac primum quidem contra Surium, huncque prægressos Puteanum et Blomencennam, qui monasterium illud Valentini tunc fuisse adjectum, afficta a sese alteri e Stephanis oratione indicant, indubitatum efficit; quod vero ad secundum pertinet, verosimile saltem id reddit. Verum cujuscumque demum monasterii alumni exstiterint duo Stephani, canonici equidem Regulares fuerunt, ac proin, quod huc potissimum spectat, indubie non e clero Remensi, ut supra jam monui. Superest, ut de Hugone, qui e sociis, S. Brunonem ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum comætatis, ultimo loco nominatur, qualemcumque notitiam nunc demus. Eum Morotius in *Theatro chronologico sacri Ordinis Cartusiensis inter Majoris Cartusiæ Priores loco sexto collocat, sequentique ornat elogio*: Hugo sex Brunonis, a mundo recedentis, symmistarum quartus et capellani titulo a reliquis distinctus, quod iis, sacerdotio minime initiatis, a sacris foret, Cartusiam, primo suæ conversionis tempore inchoatam, efflata jam ætate biennio rexit. To exacto, successorem enixe deprecatur lætābundus cum exceperet, septennium supervixit,

quo toto sese ad æternitatem composuit. *Guigo, D quintus Cartusiæ Prior, anno 1157 diem extremum clausit; quare, si vera hic memoret Morotius, ad annum usque 1143 vitam Hugo protulerit, ut verba scriptoris hujus jam nunc recitata consideranti patebit. Ut res hæc habeat, nihil equidem verbis recitatis suppeditat Morotius, unde Hugonem fuisse e clero Remensi, utcumque conficias, ac proin id, utpote, quod nec aliunde possit probari, admodum est dubium, etsi interim nihil etiam occurrat, unde Hugonem ex altero potius, quam e Remensi clero fuisse, merito arguas. Dubium itaque, uti ex omnibus in medium modo adductis (neque enim Andreas et Guarinus, utpote laici, commemorandi hic sunt) manifestum efficitur, est admodum, an ullus e sociis, quos Sanctus, sæculo nuntium remittens, Remisque excedens, sibi habuit adjunctos, cleri Remensis exstiterit.*

459 Nec aliquot ex hisce clericis Remenses fuisse, asseruissent laudati *Historiæ litterariæ Franciæ scriptores, si considerassent, Sanctum bis, alio migraturum, urbe Remensi excessisse, primo quidem, quo Manassem archiepiscopum vitaret, anno secundum jam dicta vel 1076 vel sequenti; secundo autem, ut in eremum, postquam pristino statui aut forte etiam meliori, Manasse expulso, Remis restitutus fuisset, anno 1081 aut altero, ut supra jam docui, e binis sequentibus; ac certo quidem priori vice, at non item posteriori, Sanctum ex ante dictis ac maxime e Guiberti abbatis Novigentini testimonio clericos aliquot Remenses socios sibi habuisse adjunctos. Porro Guigonis verba, num. 422 huc transcripta, ulteriori adhuc commentatione indigent. Cum enim iis dicatur Hugo, e sociis S. Brunonis unus, capellanus appellatus fuisse, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio, quæri hic jam potest, primo quidem an Sanctus reliquique ejus tres clerici socii, ambo scilicet Stephani et Landuinus sacerdotio umquam fuerint initiati, secundo autem an Sanctus jam tum, cum ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accessit, ad dignitatem illam non fuerit erectus. Et Landuinum quidem alterumque e duobus Stephanis, Burgensem nempe, etsi tunc, cum Gratianopolim cum Brunone venerunt, sacerdotes nondum fuerint, postea tamen ad dignitatem hanc fuisse promotos, Cartusianus noster annalista anonymus sat apte probare videtur. Verba ejus proinde eo facientia huc transcribo.*

Nec etsi ex iis
Landuinus
et Stephanus
Burgensis

440 Postea, inquit, ad sacerdotii dignitatem fuisse erectos Landuinum et Stephanum Burgensem, extra omne dubium esse debet, quia nempe, ut subdit, alioquin non potuissent regimen animarum habere in Ordine, sicut habuerunt Landuinus in Majori Cartusia, cui præfuit post sanctum Brunonem; Stephanus vero Burgensis in domo Majorevi, cujus protoprior a Guigone institutus fuit. Nec opponi possunt exempla quorundam abbatum, qui monasteria gubernarunt, etiamsi numquam fuissent sacerdotes. Eo enim tempore, quo Cartusiensis Ordo cepit, sancitum erat, ut nullus fieret abbas, nisi etiam fieret sacerdos juxta decretum in synodo Romana sub Eugenio II, quod expresse habet, ut abbates sacerdotalem quoque honorem sint adepti; et renovatum fuit sub Hugone et Roberto Francorum regibus, ut videre est inter canones Abonis abbatis Floriacensis capite nono decimo:

sacerdotes
aliquando
exstiterint,

A decimo: « Abbates, qui presbyteri non sunt, » presbyteri fiant aut praelationes amittant, » prout decreverat concilium Pictaviense, anno *MLXXVIII* celebratum ab Hugone Diensi legato Apostolico; quod postea insertum fuit Decretalibus. Juxta hæc decreta sanctus Bruno sequaces suos erudiens præcepit, ne ullus in Priorem eligeretur, nisi posset ad sacerdotium promoveri. Unde Guigo Consuetudines Ordinis, sicut eas sanctus Bruno diu ante eum viva voce et exemplo instituerat, describens declarat, quod mortuo Priore, conventuales « majorum meliorumque » consilio ex seipsis unum eligant, aut sacerdotem aut ad sacerdotium promovendum, qui in » festis solemnioribus, cum frater aliquis professionem facturus est, Missam cantat Majorum rem. »

idemque etiam de Brunone dicendum videtur,

441 Hæc ille, e quibus sane, Landuinum et Stephanum Burgensem sacerdotio fuisse aliquando initiatos, indubitatum apparet. Quod modo ad Stephanum Diensem et ipsummet S. Brunonem pertinet, fueritne Stephanus ille unquam sacerdos, admodum est dubium, nec quidquam, quo id tolli queat, occurrit; Brunonem autem, si non tunc, cum ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accessit, postea equidem sacerdotem fuisse, suadet mihi vel solus collatus ab eo, servatis omnibus Ecclesiæ caeremoniis, comitis Rogerii filio Baptismus, ut postea videbimus. Adhæc, sacerdotem sese fuisse, ipsemet Sanctus noster suo in Epistolæ 1 ad Corinthios cap. 10 Commentario utcumque indicare videtur. Ibi enim sic scribit: Fugendum vobis est a cultura idolorum, quia calix, id est Sanguis Christi, calix, dico, benedictionis, per quem benedictiones gratiarum accipimus, quia per sanguinem Christi, si digne sumimus, et a prioribus peccatis liberamur, et contra venientia confortamur: cui calici nos benedicimus, laudantes eum, quod numquam hujusmodi calix fuerit, qui et a peccatis liberaret, et ne ultra peccaremus, confortaret. Vel calix benedictionis, id est, quem ipse Deus benedixit et consecrat; et cui nos benedicimus per officium nostrum; Deus enim hoc efficit per sacerdotem ministrum. Per hæc verba Bruno eo modo hic loquitur quo, si sacerdos non exstisset, locuturus fuisse non videtur ac proin sacerdotem se, uti apparet, utcumque indicat.

fuisse tamen hunc jam tum, cum Gratianopolitanum accessit,

442 Verum an jam tum, cum ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accessit, ad dignitatem illam erat erectus? Adest, inquit loco supra cit. de S. Brunone, ad Hugonem Gratianopolim accedente Guigo, magister Bruno..... Habebat autem socios magistrum Landuinum..... Duos Stephanos, Burgensem et Diensem..... Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum, eo quod solus ex eis sacerdotis fungeretur officio. Quibus e verbis, utpote quibus eo ipso loco, quo tam de Brunone, quam de ejus sociis sermo fit, solus Hugo sacerdotis officio functus fuisse asseritur, concludendum apparet, Sanctum nostrum, cum ad Hugonem accessit, sacerdotio initiatum nondum fuisse. Attamen, inquiunt nonnulli, hosque inter Cartusianus noster annalista anonymus supra sapissime laudatus, recitata Guigonis verba, quibus solus Hugo sacerdos fuisse affirmatur, non de ipso S. Brunone, sed de ejus dumtaxat sociis videntur intelligenda. Cum enim, aiunt, sociorum clericorum, quos Sanctus secum habebat, recensitis nominibus, Guigo statim de Hugone subjungat, Quem cognominabant capel-

lanum, eo quod solus ex eis sacerdotis fungere-
tur officio, videntur duo hæc verba Ex eis ad solos clericos Sancti socios, non autem etiam ad Brunonem, referenda. Ita illi; verum nescio, an futurum sit, ut hæc verborum Guigonis interpretatio sat accurata et ad auctoris mentem accommodata appareat. Sane hæc verba Quem cognominabant capellanum tam de S. Brunone, qui Hugonem Capellanum appellavit, quam de Sancti sociis, Landuino et duobus Stephanis, intelligenda videntur, ac proin non video, cur et hæc duo alia Ex eis æque ad Brunonem, quam ad ejus socios referenda non sint.

443 Accedit, integrum verborum Guigonis textum, in sensu magis obvio et naturali, quem hic scriptor indubie secutus fuerit, acceptum, videri exigere, ut Guigo intelligatur de sacerdotio, quo tum gavisus fuerit solus Hugo, Sanctusque ac reliqui ejus socii caruerint, ut proinde, si verba Guigonis eo modo, quo verosimilius debent, intelligantur, Sanctus noster, cum ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accessit, sacerdotio initiatum nondum fuisse videatur, nisi forte, quod tamen etiam adstruere vix ausim, a Guigone solum Hugonem sacerdotis functum officio asseverare velis, non quod solus sacerdos esset, sed quod solus munia, sacerdoti convenientia, obiret, ipsemet Brunone reliquisque ejus sociis præ humilitate aliave ex causa ab iis abstinentibus. Ast, inquires, Sanctus in pluribus titulis funebribus Ecclesiæ murus, ecclesiarum lux, metropolis Remensis columna, etiam ante suum in eremum Cartusiæ secessum, exstitisse, aut diserte asseritur, aut certe non obscure innuitur. Fateor sic habet: verum quidni titulis hujusmodi condecorari potuerit, quod plane insigni esset tum doctrina, qua Remensis aliarumque ecclesiarum alumnos, Remos ad Sanctum audiendum magno concursu confluentes, erudiisset, tum etiam virtute, qua diu ecclesiam Remensem adversus impios Manassis, Simoniaci antistitis, conatus fuisset tutatus? Nequit itaque etiam ex honorum titulis, quibus Sanctus sive in versibus illis funebribus, sive alibi afficitur, quidquam roboris accedere ad opinionem, quæ fuisse illum jam tum, cum ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum accessit, sacerdotio initiatum, statuit, ac proin revera illum tum sacerdotem nondum fuisse, longe mihi, omnibus consideratis, verosimilius apparet. Rerum ad Sanctum spectantium seriem modo prosequamur.

AUCTORE
C. B.

sacerdotio initiatum, haud certum apparet.

E

F

§ XXVI. Sanctus Cartusiæ eremum ingreditur: quandonam id acciderit.

Cum Hugo Gratianopolitanus episcopus, S. Brunonem sexque ejus socios supra nominatos, quos per stellas septem, sibi in somno divinitus ostensas, designatos fuisse nullus dubitabat, Cartusiæ eremum seu montem esse illis a Deo destinatum eremiticæ vitæ ducendæ domicilioque constituendo locum, narrata, qua Deum sibi in eremo illa habitaculum ædificantem conspexerat, visione edocuisset, verbisque etiam, ut apparet, quo locum illum sibi inhabitandum deligerent, fuisset adhortatus, omnes illi et divinæ voluntati obsequi

Sanctus, comite S. Hugone, in Cartusiæ eremum, cujus quæpiam hic,

et

AUCTORE
C. B.

et in horridam solitudinem secedere paratissimos sese exhibuerunt. Nec multum temporis fatigatis e via corporibus in episcopali palatio, curante benignissime Hugone, reficiendis impenderant, cum itineri sese Cartusiam versus commiserere, ipsummet S. Hugonem episcopum socium ac comitem sibi habentes adjunctum. Ipso namque (Hugone scilicet Gratianopolitano episcopo) consulente et iuvante ac comitante Cartusiæ solitudinem intraverunt atque extruxerunt, inquit de S. Brunone ejusque sociis in sancti illius antistitis Vita loco supra cit. Guigo. Dubitandum non apparet, quin sanctissimus hic præsul necessaria tum itineri isti, tum qualibuscumque seu domibus seu cellulis et sibi et Brunoni ejusque sociis in Cartusiæ eremo exstruendis necessaria parari, eoque deferri curarit. Atque id reipsa etiam factum, Zacharias Benedictus in metrica Sancti nostri Vita, iis ante, quæ pridie Sancti nostri ejusque sociorum in eremum secessus hos inter et S. Hugonem gesta adstruit, narratis, non obscure indicat, quæpiam etiam Cartusiæ solitudinis descriptione adjecta. Versus, quibus id exsequitur, huc transcribo.

tum ex Zacharia
Benedicto,

- B 445 Summis quumque jugis asferret Juppiter æthram,
Atque diurna novo sole intervalla redirent,
Mandat equos præsul, pulmentaue multa parari
Atque legi varios fabrili ex arte magistros.
Omnia sunt præsto, cursant per tecta magistri.
Cæmenta et lateres ac ligna feruntur onusta,
Hinnitus jumenta gravi sub pondere mittunt.
Jam montana petunt omnes; in culmen apri-
cum
Orbita difficilis fert, imæ concava vallis
Ora patent, jamque incessu speculantur ab alto
Planitiem terræ, turresque ac oppida circum.
Quadrupedando super tumulos hiat agmen equorum.
Stapegeri sudant, certatimque ire laborant.
Ad supremum igitur tandem venere cacumen,
Hernica saxa vident, horrentesque undique rupes.
Non arbusta illic seu ligna ferentia fructus.
C Vix ibi sunt herbæ virides humilesque genestæ,

* non habitata

tum ex Blomenvenna
generalis
notitia,

Et larices abiesque et tensæ in sidera pinus. *Blomenvenna, etsi de iis, quæ hic de paratis jussu episcopi itineri sedique in Cartusia figenda necessariis memorat Benedictus, nullo plane verbo mentionem faciat, Hugonem tamen antistitem Brunoni ejusque sociis, qualis esset Cartusiæ solitudo, cum adituri hanc jam forent, ita exponentem inducit: Locus..... vobis a Deo designatus est eremus quædam in montibus altissimis, appellaturque Cartusia. Ampla quidem sed penitus inhabitata*, solis feris pervia, hominibus vero et ceteris domesticis animantibus propter loci asperitatem pene ignota.*

446 Altis et tamquam excisis hinc inde rupibus et scopulis circumvallata, infructuosis arboribus consita, supra modum frigida et per majorem partem temporis nivibus operta; adeo etiam prærupta, sterilis et infructuosa, ut nihil in ea aut seri valeat aut meti, ad quam etiam est ascensus gravis et laboriosus; ingressus vero difficilis et periculosus, utpote inter duas miræ altitudinis rupes, quæ, velut rectæ lineæ sur-

sum se erigentes, in culmen tandem coeunt, ita ut introeuntibus horrore sint et terrori. In medio vero ejus est parvus fluvius, qui GNERUS MORTUUS, quasi quædam imago mortis, dicitur, ex circumstantibus undique montibus collectus, cum strepitu maximo torrentium aut inundantium aquarum more fluens, et, ut paucis agam, tanta est loci illius asperitas, tantus horror, ut carcer potius aut purgatorii locus, quam humanæ vitæ habitaculum dici possit. *Hactenus Blomenvenna. sua hæc fere omnia, ut non raro alibi, e Puteano mutuatus. Atque ita quidem tum e Benedicto, tum e Blomenvenna, et, si velis, etiam e Puteano generalem quampiam modo habes, studiose lector, eremi Cartusiæ seu notitiam seu descriptionem; distinctam longe magis atque ad præcipuas ejus partes extensam suppeditat Innocentius le Masson supra adhuc plus semel laudatus lib. 1, cap. 2 Operis, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, annoque 1687 typis Correrianis vulgavit. Labet et hanc, quod Massonum ex dictis, in ipsa Cartusia pluribus annis commoratum, eorumque proinde, quæ de illa scribit, apprimè gnarum, auctorem habeat, nec dictum ejusdem Massoni Opus omnium passim manibus teratur, huc transcribere, ut sic qualis illa, quæ milliari-
bus circiter decem seu tribus leucis Septemtrionem versus Gratianopoli abest, atque a Sancto nostro inhabitata primum fuit, celeberrima eremus sit, unusquisque habeat in promptu. His itaque descriptio illa verbis concipitur: Eremus hæc nostra tunc temporis (cum in illam Sanctus sese abdidit) longe asperior, quam nunc visitur, apparebat; erat enim omnino inculta accessusque ejus plane difficilis.*

447 Silvæ omnia fere occupabant, quæ postea in plerisque locis eradicatæ, in prata satis amœna conversæ fuerunt. Hujus eremi figura est veluti oblongi amphitheatri, excelsis rupibus undique cincti; cujus arena a parte meridionali longe depressior est, et in modum monticulorum sensim se invicem superantium assurgit, donec in loco, ubi est situm sacellum divi Brunonis, alti montis adinstar erecta sit, qui statim præruptis fere rupibus clauditur. In ejus declivi constructa nunc est domus Cartusiæ, ab illo sacello distans eo spatio, ad quod pedibus conficiendum opus est sesquiquadrante horæ. In declivi ergo et submissiori parte arenæ nostri ab ipsa natura formati amphitheatri, quæ pars aspicit Meridiem, præterfluit torrens, fontibus variis deserti locis circumquaque scaturientibus et illic confluentibus primo compositus; deinde ab aquis pluviarum et nivium liquescentium ex rupibus altissimis defluentibus tumefactus, amnes mediocres communiter æmulatur. Sed quando abundantia pluviarum est, magnis tunc adæquatur fluviis. Optimos etiam fert pisces, qui truttæ saxatiles dicuntur. In superiori vero parte, quæ Septentrionalis est, cingitur illa rupe, quæ le Col vocatur, in cujus vertice situm est amplum et amœnum pratum, quod rupi illi impositum est diadematis adinstar. A dextris habet rupem, quæ vocatur Bovinant, et a sinistris aliam, in cujus apice (nam rupes istæ quasi per gradus se invicem superantes in sublime eriguntur) altissima illa rupes, quæ Alienard dicitur, sita est.

448 A parte Orientali assurgunt et se invicem quasi manu tenent altissimæ rupes, inter quas primas obtinet illa, quæ dicitur Le grand son,

ampliorque
longe e Mas-
sono diffusis,
quæ

recitantur,
verbis

A son, quod Latine sonat magnam summitatem, quia omnium rupium censetur altissima; et sic in modum murorum se protendunt rupes illæ, donec ad locum, ubi nunc est pons Cartusiæ, per præruptum præcipitium deficientes, ingressum ad eremum aperiant triginta aut quadraginta pedes tantummodo latum. Nam statim alia prærupta rupes ex alia parte torrentis assurgit, ita ut duæ istæ rupes se erigere videantur, ut in anteriori parte viciniore effectæ, quasi in mutuos ruant amplexus, quod certe mirum naturæ artificium est. Inter utramque rupem præterfluit torrens, ibique stat pons ille, per quem datur accessus ex parte urbis Gratianopolitanæ ad eremum et domum Cartusiæ. Ibidem etiam domunculam sanctus antistes Hugo construi curavit, ut custos in ea habitaret, qui aditum ingredi volentibus concederet, vel negaret. Media circiter via inter pontem illum et domum Cartusiæ sita est domus Correrie, quæ in Consuetudinibus R. Patris Guigonis Domus inferior dicitur, ubi procurator et conversi ad rem familiarem agendam morabantur; et inter pontem illum et sacellum S. Brunonis, in quo loco primo

B constructa fuit domus Cartusiæ, iter unius horæ intercedit; unde conjici potest, quanta sit longitudo arenæ amphitheatri nostri a parte Meridionali ad Septentrionalem. Ultra torrentem videtur amœnissimum pratum, vocatum Valombrey, quod cingitur rupibus sensim se invicem superantibus et tandem in sublime caput quasi certatim attollentibus; quas omnes superat illa, quæ vocatur Charmanson, in cujus capite latissimum pratum cernitur, quod vix ab intuitibus rupem istam e domo Cartusiæ credi posset, cum ad modum dentium alicujus scopuli summitas ejus terminari videatur.

descriptio hic
exhibetur, se-
cedit.

449 Sed maxima pars illorum, quæ ultra torrentem sita sunt, primis patribus non fuerat donata et termini illorum torrente claudebantur; quæ tamen pars postea a piis secularibus fuit domo Cartusiæ dono data, ut suis locis in secundo volumine latius explicabitur. Ex illa parte Meridionali ad Occidentalem pergentibus statim occurrunt rupes altissimæ a se invicem separatæ, inter quas fluit torrens versus urbiculam Sancti Laurentii de ponte. In cujus torrentis ripa magno labore sive evulsis sive sectis aut pulvere tormentario excussis saxis aperta est via, qua ex parte sancti Laurentii ad Cartusiam pervenitur. Exinde oculis se objicit rupes illa, in cujus cacumine sita est grangia, Chartrousette vocata; ubi rem agrariam et pecorum nutrimenta primos Patres locasse credimus; ibi enim sunt prata et pascua amplissima, et agri quidam, qui sulcantur. Pergunt sic murorum adinstar rupium invicem se tangentium situs, donec perveniant ad eam, cui supereminere diximus altissimam rupem de Alienard et amphitheatri nostri circulum claudant. Illud autem quasi medium secat interluens amniculus, qui a fonte sancti Brunonis ortum accipiens et aquas vicinarum rupium etiam recipiens, a parte Septentrionali usque ad Meridionalem deducit, donec in torrentem mergatur. Porro in nostro amphitheatro a natura, ut diximus, oblonge formato, tres distincti gradus elevationis intuentibus apparent, in quorum inferiori sunt prata virentia, in secundo silvæ annosis arboribus refertæ; quæ silvæ in modum amplissimæ fasciæ locum cingunt. Tertio denique visuntur

rupes, quæ per inæquales summitates stridoris dentium ab invicem paululum distinctorum speciem gerunt. *Hæc est eremus, in quam Sanctus, cum plane adhuc esset inculta, sese una cum sex sociis suis, Landuino, duobus Stephanis, Burgensi ac Diensi, Hugone, Andrea et Guarino, sese recepit, comitante eos Hugone Gratianopolitano episcopo, necessariaque tum victui, ut apparet, tum habitaculis, in quibus commorari possent, adificandis suppeditante.*

450 Ac statim quidem illos, atque eremum ingressi essent, operi manum admovisse, indubitatum apparet. Verum hac de re infra tractabo; nunc in tempus, quo Sanctus ejusque socii ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accesserint, Cartusiæ eremum, sancto hoc antistite comitante, ingressi primum sint, monasterioque ibidem extruendo manum admove incesperint, unice inquirendum. Alii id anno 1084 factum statuunt, alii contra pro anno 1085 aut etiam pro anno 1086 decertant. Ac Baronius quidem Sancti nostri sociorumque ejus ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accessum, eorumdemque, duce Hugone, haud dudum post secutum in Cartusiam ingressum cum anno 1086 in An-

E

nalibus Ecclesiasticis ad hunc ipsum annum componit, ita ibidem scribens: Cum superius dictum sit ex sancti Hugonis (Gratianopolitani episcopi nimirum) Vitæ Actis, ipsum anno millesimo octogesimo creatum fuisse episcopum Gratianopolitanum, post duos vero annos adisse Cluniacenses, ibique moratum annum unum, inde ad episcopatum reversum in eo transgisse tres annos, planum invenies, sexto anno a sua ordinatione cum sociis, hoc nempe anno, petiisse Cartusiam. *Hanc igitur, quam assignat, S. Hugonis sanctique Brunonis ac sociorum ejus in eremum secessus epocham eruditissimus Annalium Ecclesiasticorum parens e S. Hugonis, episcopi Gratianopolitani, Actis seu potius ex Guigone, quinto Cartusiæ Priore, qui horum auctor est, collegit; quare cum hic scriptor tam S. Hugoni, quam S. Brunoni æqualis fuerit, rerumque tam ad hunc quam ad illum spectantium apprime gnarus, nec aliquo ex capite fidei queat esse suspectæ aut infirmæ, fieri sane vix poterit, quin Baronio assentiendum sit, si modo hic Guigonem rite interpretatus sit, quod propterea nunc examinandum.*

451 Columbius, in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 102 et seq., sententias duas diversas, Cartusianorum antiquorum unam, Baronii alteram, de anno, quo S. Bruno ad S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accesserit seque in Cartusiæ eremum receperit, circumferri præfatus, posteriorem quidem, quæ ex S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, Actis, per Guigonem scriptis, pro anno 1086 stat, falsam; priorem vero, quæ pro anno 1084 militat, veram asseverat, ac deinde subjungit: Ut hæc aperta sint, age, componamus utramque (sententiam scilicet de anno secessus S. Brunonis in Cartusiam) cum verbis Guigonis. Ita loquitur « Hugo » (Gratianopolitanus episcopus) duobus post » consecrationem » (Hæc Romæ anno, uti infra docebo, 1080 facta fuerat) « expletis annis, con- » temptis omnibus, Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis factus est monachus, ibi novitius » annum vixit. Post hoc » seu post hunc novitatus annum atque adeo tertium a consecratione Romana, « Cogente Gregorio septimo, e » monasterio.

AUCTORE
C. B.

Id anno 1086
factum statuit
Baronius.

F
Guigonis ver-
ba, e quibus
ita hic scri-
ptor existi-
marit,

AUCTORE
C. B.

» monasterio, quo servens intraverat, ferventior
» est reversus; pro claustrum circumspectionem
» habens pervigilem.... pro abbate justitiam....
» pro congregatione aut religiosos, quibus ca-
» rere numquam voluit, socios, aut universalem
» Ecclesiam.... In his agebat, » seu ita clau-
strum, abbatem, congregationem habere sibi
videbatur, « et ecce, tribus necdum in episco-
» patu post monasterii reditum completis annis,
» adest magister Bruno. » Haecenus Guigo. Ba-
ronius sic interpretatur ejus verba, ut Hugo
primum annos duos solidos post consecrationem
Romanam exegerit, et in Casæ-Dei monasterio
tertium; deinde e Casa-Dei Gratianopolim re-
versus, alios fere tres in episcopatu posuerit
ante adventum Brunonis. Vult igitur, Bruno-
nem ad eum venisse, cum non longe erat a fine
anni sexti episcopatus. Neque immerito ita sen-
tit, Guigonisque voces interpretatur. Omnino
enim, si tres « in episcopatu » anni, qui « nec-
» dum completi » feruntur, censeantur fluxisse
post reditum e monasterio Casæ-Dei, quem
tres anni « post consecrationem » Romanam
præcesserant, ut prima specie videtur postulare

B Guigonis oratio, sex Hugo circiter, non paucio-
res a consecratione usque ad Brunonis adven-
tum duxisse annos existimandus est.

nec modo,

452 Hæc laudatus scriptor, a Baronio et reci-
tata a se Guigonis verba, spectato, quem prima
fronte offerunt, sensu, recte exponi, et ex iis,
S. Brunonis in Cartusie eremum secessum cum
anno 1086 non immerito componi, affirmans.
Verum cum nihilominus Cartusianorum anti-
quorum, qui anno 1084 hunc eventum innexuere,
opinionem adhaerendum censeat, verba illa alio
modo, quam quo prima specie accipienda videan-
tur, reque ipsa a Baronio fuerint accepta, inter-
pretanda contendit. Verum, subdit mox verbis
proxime huc transcriptis, nihil cogit ita, ut
scilicet Baronium fecisse præmisit, Guigonem
interpretari, et quod dicitur « post monasterii
» reditum, » sic possumus exponere, ut sit idem
atque « secundum monasterii reditum, » seu
statim, neque multo post monasterii reditum,
et loco non suo positum fuerit ante voces « com-
» pletis annis. » Igitur erit hæc sententia: « Ecce
» tribus necdum in episcopatu completis annis,
» adest modico post monasterii reditum tem-
» pore magister Bruno. » Sed, vide, qui necdum
completi feruntur, annos esse in episcopatu
post consecrationem et Roma reditum positos,
inque cura episcopali collocatos. Nam si ab
Hugonis consecratione Romana censeas annos,
jam tres expleti erant, et quartus fluebat, cum
Bruno ad ipsum venit, scilicet, ut dixerat
Guigo, « Duobus post consecrationem expletis
» annis, » Hugo fuit in monasterio Casæ-Dei
novitius per annum unum. Talis est, quam re-
citatis a se Guigonis verbis Columbius affingit,
interpretatio; verum violenta omnino est atque
coacta.

hic proposito,

453 Præterquam enim quod hæc verba Post
monasterii reditum a Guigone, qui tamen atarix
in scribendo temere insimulandus non est, loco
non suo posita esse, adstruat, a Columbio, ut,
quæ supra recitavit, Guigonis verba, stante
etiam, quæ S. Brunonis in Cartusiam secessum
anno 1084 affigit, opinione, vera esse intelli-
gantur, studiose nimium videtur quæsitum, estque,
ut reliquos, quibus laborat, defectus omittam, a
quacumque usitata annos, quos episcopi in epi-

scopatu exegerint, computandi ratione prorsus D
aliena. Id sic ostendo: Sanctum nostrum ad
Hugonem Gratianopolitanum episcopum, cum
hic tres necdum annos in episcopatu implevisset,
venisse, Guigo, ut Columbius vult, verbis supra
recitatis tradit; quæ ita idem Columbius interpre-
tari debet, ut per annos illos tres in episcopatu
necdum impletos intelligantur anni, a sancto illo
antistite, cum anno 1080 ineunte Romæ episco-
pus consecratus fuisset, Gratianopoli ab eodem
anno 1080 ultra mensem Junium jam provecto
usque ad anni 1084 Junium, quo ad eum S. Bruno
ex dicendis venit, in episcopali cura exacti; cum
autem a priori e duobus hisce chronicis terminis
usque ad posteriorem anni necdum impleti, non
tantum tres, sed quatuor excurrerint, ex hisce
annum unum, quem Hugo interea in Casæ-Dei
monasterio, in Arvernica sito, novitius absque cura
episcopali exegit, subducat, necesse est, ut ita tres
illos annos in episcopatu, seu, ut exponit, epi-
scopali cura necdum impletos, post quos ad san-
ctum illum præsulem Bruno venerit, obtineat.

454 Verum, etsi quidem anni, quos episcopi apposite Co-
lumbius,
in episcopatu exegerint, non solum a tempore, E
quo vel electi vel consecrati fuerunt, sed etiam ab
eo, quo jam consecrati episcopatus possessionem
adierunt, computari subinde soleant, nusquam
tamen id ita factum invenio, ut anni, quibus epi-
scopi, a grege suo absentes, curam ejusdem haud
gessere, ex annis, in episcopatu exactis, quo ac-
curatus horum numerus habeatur, subducantur;
quod cum ex dictis in interpretatione, Guigonis
verbis a Columbio affecta, fieri debeat, apta sane
hæc haud apparet. Nec ad eam, quantum opinor,
quo opinionem, Sancti nostri in Cartusiam reces-
sum anno 1084 illigantem tueretur, recursurus
fuisset ipsemet Columbius, si omnia et singula
verba, quibus tempus, a S. Hugone post episco-
palem ordinationem, antequam Casæ-Dei mona-
sterium peteret, exactum, a Guigone tum apud
Surium, tum apud nos tom. I Aprilis pag. 40 de-
finitur, præ oculis habuisset. Etenim is S. Hugo-
nis biographus ibidem non dicit, Hugo duobus,
sed Hugo NECDUM duobus post consecrationem
expletis annis.... Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis
factus est monachus, ut vel Columbius e Guigo-
nis textu, quem supra transcribit, voculam nec-
dum per errorem omiserit, vel textum, e quo hæc
ab altero fuisset erasa, sibi prælucentem habuerit, F
hincque sit factum, ut, quo Sanctum anno 1084
in Cartusie eremum secessisse tueretur, sinistre
interpretari coactus fuerit Guigonis verba, quæ
alias aptissime ad Guigonis mentem ita pos-
sunt exponi, ut et Guigo vera scripsisse intelli-
gatur, et opinioni, quæ S. Brunonis in Cartusie
eremum secessum anno 1084 innectit, minime
officiatur, uti ostendam, dum Pagium in Criticis
tantisper convenero.

455 Hic scriptor, qui contra Baronium Bruno-
nis in eremum secessum seu Ordinis Cartusiensis
foundationem anno 1084 pariter illigat, ad annum
1086 num. 7 sic scribit: Baronius ideo sanctis-
simi Ordinis (Cartusiensis nimirum) foundationem
in hunc annum distulit, quia Guigo, scriptor
Actorum Vitæ S. Hugonis, cui necessitudine con-
junctissimus fuit, ita loquitur: « Hugo duobus
» post consecrationem expletis annis, contemptis
» omnibus, Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis fa-
» ctus est monachus. Ibi novitius annum vixit.
» Post hoc » (seu post hunc novitiatus annum,
atque adeo tertium a sua ordinatione) « cogente
» Gregorio

nec verbis,
quæ hic reci-
tantur,

AUCTOR
G. B.

A » Gregorio septimo, e monasterio, quo fervens
» intraverat, ferventior est reversus.... Et ecce
» tribus necdum in episcopatu post monasterii
» reditum completis annis, adest magister
» Bruno. » Quæ verba Baronius sic interpreta-
tur, ut Hugo primum annos duos solidos post
consecrationem Romæ, ubi ea facta, exegerit,
et in Casæ-Dei monasterio tertium; deinde a
Casa-Dei Gratianopolim reversus, alios fere tres
in episcopatu posuerit ante adventum Bruno-
nis, et sexto anno a sua ordinatione, currenti
nempe, cum sociis Cartusiam petierit. Ita qui-
dem prima fronte locus ille explicandus videtur,
sed charta foundationis Cartusiæ, quam Baronius
non viderat, huic interpretationi adversatur,
demonstratque ita intelligendum, ut « Bruno
» post monasterii reditum, » id est, statim vel
paulo post ad Hugonem venerit, qui eo tempore
necdum tres in episcopatu compleverat annos.
Nec refert, quod Guigo dicat, Hugonem « duo-
» bus post consecrationem expletis annis » mo-
nachum induisse. Nam in Dissertatione Hypa-
thica, quemadmodum et in hac Critica variis
passim testimoniis ostendi, scriptores his lo-
quendi formulis « tribus annis elapsis » vel
« triennio transacto » similibusve sæpe intelli-
gere annos tres utrumque incompletos, et bien-
nium sumere pro unico anno, si res nempe in
fine unius incepta et initio sequentis absoluta
fuerit.

sat felici suc-
cessu

436 Ita hactenus Pagius, qui, quamquam ple-
raque sua e Columbio, uti hujus illiusque verba
conferenti patescet, mutuatus hic sit, ab eo tamen
nominando abstinendum duxit. Feceritne id pro
more suo, quo auctores fere dumtaxat, dum eos
refutat, nominare solet, an quod aliquantulum
etiam a Columbio dissentiat, compertum haud
habeo. Verum utul sit, re equidem vera ■ Colum-
bio nonnihil discrepat. Etsi enim Guigonem tem-
pus, quo Sanctus noster ad S. Hugonem Gra-
tianopolitanum episcopum accesserit atque in
Cartusiam sese receperit, iisdem plane verbis,
quibus supra Columbius, defnientem inducat,
non tamen, quo id non serius quam anno a con-
secratione episcopali Hugonis quarto factum pro-
bet, sequentia hæc Guigonis verba. Et ecce,
tribus necdum in episcopatu post monasterii
reditum completis annis, adest magister Bruno,
de annis tribus, ab Hugone in episcopali cura,
cum ad eum S. Bruno accessit, nondum exactis
cum Columbio interpretatur; verum hæc alia
Guigonis verba, (Hugo duobus post consecratio-
nem (episcopalem scilicet, Romæ anno 1080 ac-
ceptam) expletis annis, contemptis omnibus,
Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis factus est mona-
chus, ita exponi posse putat, ut significant, Hu-
gonem, parte anni 1080, quo consecratus fuit
episcopus, alteraque anni sequentis post consecra-
tionem illam elapsa, seu anno dumtaxat post
hanc uno factum esse in Casæ-Dei monasterio
monachum. Hæc ei sedet opinio, quod, quemad-
modum ait, non raro fiat, ut scriptores per bien-
nium expletum, aut etiam per duos annos trans-
actos similesve locutiones annum dumtaxat
significent, qui initium et finem cum duobus
diversis Christi annis habet conjunctum.

Pagius inter-
pretatur.

437 Verum, etsi id Pagio tantisper dederimus,
locum tamen habere non potest, quando auctores
ipsimet suo scribendi modo indicant, accipiantne
pro completis, an pro incompletis annos aliaque
Octobris Tomus III.

temporis spatia seu intervalla, de quibus sermo-
nem instituunt. Id autem in textu, voces hasce
duobus expletis annis complectente, Guigo facere,
si eum Columbius et Pagius recte recenserent,
esset existimandus, ac proin dictas voces pro
duobus Christi annis incompletis seu pro anno
uno integro, qui initium et finem cum duobus
diversis Christi annis habeat conjunctum, non
accipere. Etenim in eodem illo apud Columbi-
um et Pagium textu agens de annis tribus, quos
S. Hugo, antequam ad eum Sanctus noster acce-
deret in episcopatu post monasterii reditum exe-
gerit, fuisse illos incompletos, adjecta vocula
necdum significat. Ecce, inquit, tribus necdum
in episcopatu post monasterii reditum comple-
tis annis, adest magister Bruno. Quam ob rem
si in eodem textu per hasce voces duobus expletis
annis, post quos, ■ consecratione Romana ela-
psos, Hugonem Casæ-Dei monachum factum scri-
bit, annos dumtaxat incompletos seu annum unum
aut paulo amplius temporis spatium, initium et
finem cum duobus diversis Christi annis habens
conjunctum, significare voluisset, id pariter haud
dubie vocula necdum aut simili adjecta indicas-
set; quod cum in textu illo apud Columbi-
um et Pagium non faciat, perperam binos dictos annos
de annis incompletis seu de anno, qui initium et
finem cum duobus diversis Christi annis, id est,
cum anno 1080 et sequenti habuerit conjunctum,
Pagius interpretatur. Quod si interim res secus
haberet, ac proin, admissio etiam pro genuino,
prout a Columbio et Pagio recensetur, Guigonis
textu, Hugonem anno 1081 Casæ-Dei monaste-
rium petiisse, posset admitti, textus ille, etiam sic
acceptus, cum opinione, quæ Sancti nostri in Car-
tusiæ eremum secessum anno Christi 1084 inne-
ctit, apprime congrueret. Res ex jam nunc de
textu genuino, quo, quandonam S. Bruno ad
S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, ac-
cesserit, Guigo exponit, dicendis patescet.

438 Textus ille apud nos tom. I Aprilis genuina Gui-
pag. 40 ita habet: Hugo.... necdum duobus gonis verba.
post consecrationem expletis annis, contem-
ptis omnibus, Casæ-Dei Ordinis Cluniacensis
factus est monachus; ubi.... novitius.... annum
fecit.... Post hoc, cogente.... Gregorio septimo,
ad episcopatum e monasterio, quo fervens in-
traverat, ferventior est reversus... et ecce, tri-
bus necdum in episcopatu post monasterii re-
ditum completis annis, adest magister Bruno.
Cum tam anni duo, quos S. Hugo, antequam in
Casæ-Dei monasterio monachum indueret, ab
accepta consecratione episcopali exegit, quam anni
tres, quos idem Sanctus antistes, e Casæ-Dei mo-
nasterio jam reversus, in episcopatu ante S. Bru-
nonis adventum vixit, pro annis incompletis, seu
priores quidem non pro integro biennio, postero-
res vero non pro integro triennio accipiantur,
totus Guigonis textus cum opinione, quæ Sancti
nostri ad Hugonem accessum anno 1084 illigat,
nullo potest negotio conciliari; imo vero etiam
potest exponi, qui S. Hugo, cum e Casæ-Dei mo-
nasterio rediisset, tres in episcopatu annos nec-
dum completos, seu duos amplius annos ante
S. Brunonis ad Hugonem adventum exegerit,
hicque nihilominus anno 1084 contigerit. Ut rem
ordinate dilucideque exponam, dispiciendum
primum est, quandonam S. Hugo Romæ fuerit
consecratus episcopus. Guigo apud nos tom. I
Aprilis in S. Hugonis Gratianopolitani episcopi

AUCTORE
C. B.

Vita pag. 57, num. 3 sic scribit : Aliquanto dehinc exacto temporis spatio, idem legatus apud Avenionem non ignobilem Provinciæ civitatem grande celebravit concilium, in quo multa ad Dei honorem et Ecclesiæ utilitatem præconio digna patravit.

Avenionense
concilium,

459 Ad hoc concilium episcopo carentes et episcopum quærentes Gratianopolitani venere canonici, compertoque, præfatum juvenem conventui præesse præsentem, petierunt suppliciter, suffragante concilio, ab ejus venerabili patrono, cui grata officium societatis exhibebat, ut hunc sibi sine dilatione daret episcopum. Quibus ille protinus gratulabundus assensit, tum dilecti comitis gaudens honoribus, tum Ecclesiæ favens profectibus, cujus etiam sacris officiis futurum non dubitabat opportunum. Ita ille, nonnullis deinde interpositis, etiam docens, S. Hugonem Gratianopolitanum episcopum, absoluto Avenionensi concilio, cum Hugone Diensi, Sedis Apostolicæ legato, Romam, ut ibidem a summo Pontifice consecraretur episcopus, esse profectum. Idem etiam memoriæ prodit apud Labbeum tom. I

B *Bibliothecæ novæ librorum Mss. Hugo Flaviniacensis, de Hugone Diensi, Sedis Apostolicæ legato, sic scribens* : Celebravit et septimum apud Avenionem concilium, in quo depositus est Acharus Arelatensis invasor, et electus est Gibilinus in Arelatensem archiepiscopum.... Hugo in Gratianopolitanum episcopum.... quos post expletionem concilii secum Romam duxit, et consecrati sunt a Papa, qui concilium Romæ indixerat. Hugo ergo Gratianopolitanus in Avenionensi concilio ecclesiæ Gratianopolitanæ in episcopum postulatus datusque fuit, ac deinde, absoluto concilio, Romam, ut ibidem, quod et factum, a summo Pontifice episcopus ordinaretur, cum Hugone, sedis Apostolicæ legato, est profectus.

non anno
1078,

460 Verum quo fuit tempore concilium illud celebratum? Cum a tempore, quo factum id sit, definitio temporis, hic ex dictis indagandi, quo Hugo consecratus fuerit Romæ episcopus, utcumque dependeat, conciliique illius celebrationem alii quidem anno 1078, alii vero, idque communius, anno 1080 affigant, lubet hac occasione, ut tandem, quo hæc anno contigerit, pro certo sciatur, operosius nonnihil in hunc inquirere. Ac primo quidem concilium illud anno 1078 celebratum non fuisse, liquet ex Epistola, anno 1079, Kalendis Martiis conscripta, qua Gregorius VII Papa clerum et populum Arelatensem (adi Labbeum tom. X Conciliorum col. 215) admonuit, ut archiepiscopum sibi eligerent, qui in Avenionensi, in cujus hic epocham inquirimus, concilio designatus fuit, uti e proxime recitatis Hugonis Flaviniacensis verbis intelligitur. Quod jam ad annum, cui alii concilium illud illigant, 1080 pertinet, Tractatus a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor hujus lucubrationis suæ num. 17 de dicto concilio Hugoneque in hoc electo Gratianopolitano episcopo ita scribit : Præfatum Avenionense concilium et Hugonis electio in annum 1080 a Baronio et aliis rejiciuntur; sed ad præcedentem esse revocanda, facile est probatu. Scribit enim (in Vita scilicet S. Hugonis Gratianopolitani) noster Guigo, cujus etiam auctoritate usus est Baronius, S. Hugonem e vita decessisse prima Aprilis anno mccccii, ætatis suæ ad minus octogesimo, mense quarto, id

est, septuagesimo nono et quatuor mensibus. D

461 Unde recte colligimus, eum natum fuisse anno mli circa Novembrem, ac proinde eodem tantum mense anni mxxxix vigesimum septimum ætatis annum explevisse; cum vero ab eodem auctore dicatur fuisse annorum fere viginti septem, quando a Gratianopolitano clero in pastorem postulatus est in Avenionensi concilio, hinc videtur necessario conficiendum, istud concilium eodem anno ante Novembrem coactum fuisse; quod etiam ex Gregorii VII epistola, Laterani quarto Kal. Julias, Indictione secunda data conjicere licet, qua summus Pontifex quemdam Bosonem admonet, quod si aliquid justitiæ in ecclesia (de qua scilicet agebatur) se habere confidit, ante legatum, Diensem episcopum, in concilio, quod proxime celebraturus est, se præsentare debeat. Nec certe Gregorius loquitur de concilio Lugdunensi, quod tantum mense Januario anni sequentis habendum esse, testatur in alia ad Manassem, archiepiscopum Remensem, epistola. Præterea juxta eundem Guigonem Hugo Romam cum Hugone legato postea profectus est, ut a Sedis Apostolicæ summo consecraretur antistite. Idem refert Hugo Flaviniacensis de eodem legato agens. « Celebravit, » inquit, « et septimum apud » Avenionem concilium, in quo depositus est » Acharus Arelatensis invasor, et electus est » Gibilinus in Arelatensem archiepiscopum.... » Hugo in Gratianopolitanum episcopum.... » quos post expletionem concilii secum Romam » duxit, et consecrati sunt a Papa, » qui concilium Romæ indixerat anno mxxx in Quadregesima, cujus prima Dominica Calendis Martiis occurrit; cui quidem concilio Hugonem legatum et consequenter Hugonem nostrum adfuisse, ex Gregorii Epistolis discimus.

sed anno,
quemadmodum ex conscripta per Guigonem

462 Ex his iterum patet, Hugonis ad episcopatum electionem, quam Baronius a consecratione non discernit, sicut et synodi Avenionensis celebrationem referendas esse ad præfatum annum mxxxix; consecrationem vero ad sequentem: quod etiam absolute conficiendum est ex verbis Guigonis, addentis, eum obiisse « Anno consecrationis ad minus quinquagesimo secundo, » quem ex justa supputatione, ab anno mxxx deducta, invenimus jam expletum fuisse mense Martio mccccii, quo, ut diximus, prima Aprilis defunctus est. Ita ille, e Vita præcipue S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, per Guigonem, scriptorem æqualem fideque dignissimum, litteris mandata, contendens, et concilium Avenionense anno 1079 celebratum fuisse, et S. Hugonem, qui in hoc fuit Gratianopolitanis postulatus datusque in episcopum, anno 1080 Romæ consecratum fuisse. Et sane concilium illud anno, quem assignat, celebratum fuisse, spectatis, e quibus id probatum dare nititur, præfatæ S. Hugonis Vitæ verbis, indubitatum apparet. Etenim, ut Guigo ait, S. Hugo obiit anno.... ab Incarnatione Domini millesimo centesimo trigésimo secundo, ætatis.... suæ ad minus octogesimo, mense quarto.... Kalendis Aprilis; quod perinde est, acsi diceret, Hugo obiit anno 1152, vel cum jam octogesimum ætatis suæ annum ageret, vel etiam cum octogenario esset major; verum si octogenario major obiit, consequens est, ut ante annum 1052 natus sit, ac proinde, ut concilium Avenionense, cui, teste Guigone, annis

E

S. Hugonis
Vitæ

F

A annis ferme viginti septem natus interfuit, ante annum 1079 celebratum fuerit; quod cum ex dictis admitti non possit, anno ætatis suæ octogesimo, mense quarto obiisse est dicendus, ac proin concilium Avenionense, cui ex dictis viginti septem ferme annis natus interfuit, anno 1079 fuisse celebratum.

contra Hugo-
nem Flavi-
niacensem

465 Verum Hugo Flaviniacensis, auctor pariter æqualis, calculo huic per verba, proxime recitatis auctoris, qui Tractatum de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicatum contexit, verbis inclusa, adversari videtur. Hæc enim ille Chronici Viridunensis scriptor sex diversorum, quæ Hugo Diensis, Sedis Apostolicæ legatus, in Galliis celebrarat, conciliorum recensione proxime subjungit, sicque Avenionense sex hisce, quorum tamen unum, Lugdunense nempe, ante annum 1080 ex communi eruditorum omnium opinione celebratum non fuit, exstiterisse posterius, ac proin etiam ante eundem annum 1080 celebratum non fuisse, indicare videtur. Ita contra calculum, quo concilii Avenionensis celebratio cum anno 1079 componitur, potest argui.

B Verum cum Hugo Flaviniacensis (adi Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. X, pag. 79 et seqq.) in factis tam undecimi, quo floruit, quam anteriorum sæculorum recensendis ordinem non semper, quo quæque gesta sunt, observet, fieri potest, ut hunc nec in Avenionensi, sexque aliis conciliis, quæ Avenionense fuerint prægressa, recensendis observarit. Nec est, quod reponas, a scriptore illo, postquam de sex aliis conciliis sermonem fecit, Avenionense septimum diserte vocari; fieri enim potest, ut ita, non ordinem, quo tum hoc, tum sex alia celebrata fuissent, sed illum unice, quem ipsemet in iis commemorandis servat, spectarit. Adhæc Hugo Flaviniacensis (adi iterum Historiæ litterariæ Franciæ scriptores tom. proxime cit.) in narrandis etiam iis, quæ ætate sua gesta sunt, subinde et a vera chronologia et a veritate historica aberrat, hocque nævo laborare Guigo non deprehenditur, ut proinde, etsi etiam ab Hugone Avenionense, in cujus hic epocham inquirimus, concilium anno 1080 disertis verbis affigeretur, credendum tamen potius adhuc foret, celebratum id fuisse, non tunc primum, sed anno proxime prægresso, id est, anno 1079, uti e suppeditatis a Guigone characteribus chronicis a Tractatus, quem Cartusiani hujates mecum communicavere, auctore anonymo verbis supra recitatis eruitur.

hic ostendi-
tur,

C 464 Neque hic cum Mabillonio Præfatione in sæculi vi Benedictini parte II, num. 86 pro Hugone Flaviniacensi, seu potius pro tempore, quo ex hoc scriptore, concilium Avenionense celebratum, a nonnullis colligitur, in medium adducas epistolam, a Gregorio VII, summo Pontifice, ad clerum et populum Arelatensem, qua hic, ut archiepiscopum sibi eligeret, fuit admonitus, Kalendis Martiis anno 1079 conscriptam atque Labbeo tom. X conciliorum col. 215 insertam. Licet enim hac clerum et populum Arelatensem, ut archiepiscopum sibi eligant, summus Pontifex admoneat, fueritque huic Pontificio monito in concilio Avenionensi obtemperatum, inde tamen minime consequitur, ut id non prius, quam anno 1080 fuerit celebratum. Quid ni enim post Kalendas Martias ejusdem anni 1079, quo proxime dictam epistolam Gregorius scripsit, celebrari potuerit? Sane, quo minus id tunc factum creda-

tur, nimis angustum haud est tempus elapsum a Kalendis Martiis anni 1079 usque ad anni proximesequentis initium, Mabilloniusque anno 1080, cui illud concilium loco proxime cit. primum il- ligarat, annum 1079 substituendum, in Annali- bus lib. LXVI, num. 54 non obscure innuit. Porro pro anno 1079, qui tractatus de S. Brunone, a Cartusianis hujatibus mecum communicati, au- ctor præmemoratum Avenionense concilium in- nectit, utcumque etiam militat epistola, quam hic verbis supra recitatis laudat, ab eodem summo Pontifice ad Bosonem quemdam quarto Kalendas Julias anno 1079 conscripta. In hac enim Pon- tificæ concilii ab Hugone Diensi, legato suo, pro- xime celebrandi meminit; ita autem, quod proinde ipso anno 1079 celebratum fuerit, concilium Ave- nionense idcirco designare videtur, quod duo proxime post Kalendas Julias anni 1079 cele- brata concilia sint Avenionense et Lugdunense, hocque postremum ante annum 1080 certe locum non habuerit.

465 Consideratis itaque omnibus, dubitandum non apparet, quin Avenionense concilium, in quo S. Hugo Gratianopolitanis postulatus datusque fuit episcopus, anno 1079 fuerit celebratum, id- E

Guigone supra docet laudatus Tractatus de S. Bru- none, a Cartusianis hujatibus mecum communi- cati, auctor, licet interim, quam concilio isti præ- stituit, epocham minime confirment, quæ ibidem etiam addit de S. Hugonis cum Hugone, Sedis Apostolicæ legato, itinere, post Avenionense con- cilium Romam versus suscepto, ejusdemque ibidem tum ordinatione episcopali, tum præsentia in concilio, anno 1080 in Quadragesima celebrato. Etenim Hugo legatus, non anno 1079, sed se- quenti tantum Romam, ut concilio ibidem cele- brando præsens adesset, profectus est. Liquet id ex concilio Lugdunensi, quod, antequam id face- ret, celebravit, quodque postquam anno 1080 (adi quæ num. 147 dicta sunt) post tertiam Januarii diem celebrarat, celebrare aliud Avenione, ante- quam Romam se conferret, potuisset. Quod modo ad S. Hugonis ordinationem episcopalem, præ- sentiamque in concilio, Romæ celebrato, pertinet, fuit hoc, ipsomet laudato Tractatus de S. Bru- none, a Cartusianis hujatibus mecum communi- cati, auctore (adi num. 461) docente, in Qua- dragesima, cujus Dominica prima in Kalendas F Martii incidit, anno 1080 celebratum, ut hoc ipso anno 1080 jam inchoato Hugo legatus et concilium Avenione celebrare, et hoc facto, Ro- mam, ut concilio, ibidem in Quadragesima cele- brando, interesset, pervenire potuerit, ac proin ut, quamvis ex dictis concilium Avenionense anno 1079 celebratum fuerit, id tamen tunc factum, ea asserta S. Hugonis, episcopi Gratianopolitani jam electi, in concilio Romano præsentia argui non possit.

466 Nec id tunc factum, argui etiam potest ex ordinatione episcopali, quam S. Hugo anno 1080 Romæ a summo Pontifice accepit. Etenim nihil omnino cogit hoc illam anno tam parum profecto statuere, ut Romæ ad eandem suscipiendam esse nequirit, nisi jam inde ab anno 1079 Avenione, eo se collaturus, iter fuisset aggressus. Et vero S. Hugonem ante annum 1080 Romam versus non perrexisse, indubitatum est, quod itineri illi sese dederit cum Hugone Sedis Apostolicæ legato, hincque illud non ante annum 1080, imo vero non ante

AUCTORE
C. B.

anno 1079
fuit celebra-
tum.

F

Post id Hugo
Romæ, quo
tamen sese
hoc anno non
contulit,

ACTORE
C. B.

ante hujus mensem *Februarium* suscepit; quod sic ostendo: *Gregorius VII*, summus Pontifex, *Manassem*, *Remensem* simoniacum archiepiscopum, epistola Tertio nonas Januarii, Indictione secunda, id est ex dictis num. 147, anno 1080 (adi *Labbeum* tom. X conciliorum col. 225) signata, admonuit, ut concilio, *Lugduni* ab *Hugone* Sedis Apostolicæ legato celebrando, præsentem se sisteret; dubitandum autem non apparet, quin inter epistolæ hujus scriptiorem conciliique *Lugdunensis* celebrationem tantum temporis spatium intercesserit, ut eo et dicta epistola ad *Manassem* perferri et hic, illa accepta, *Lugdunum* ad concilium pervenire potuerit. Jam vero, cum ad hoc non minus quam quatuor aut quinque hebdomadarum spatium necessarium fuisse videatur, consequens est, ut *Lugdunense* concilium ante anni 1080 *Februarium* celebratum non fuerit, ac proin ut et *S. Hugo* et *Hugo* legatus, utpote ex dictis *Romam* demum, concilio *Lugdunensi* jam celebrato, profecti iter illud ante idem tempus non suscepint.

a Pontifice
anno 1080
mense Martio
fuit consecra-
tus.

B 467 Quod cum ita sit, *S. Hugo* sane ordinationem episcopalem *Romæ* anno 1080 tam parum profecto non acceperit, ut ibidem tunc esse nequirit, nisi jam inde ab anno 1079 *Avenione* versus civitatem illam itineri sese dedisset. Atque hæc de tempore, quo concilium *Avenionense* celebratum fuerit, argumentisque, quibus id seu probetur seu non probetur, anno 1079 celebratum fuisse, dicta sufficiant. Verum quandonam post id jam celebratum *S. Hugo* *Romæ* ordinatus fuit episcopus? Cum ex dictis *Romam* cum *Hugone* legato profectus non sit, nisi jam *Lugdunensi* celebrato concilio, hocque itidem ex jam dictis ante anni 1080 *Februarium* celebratum non fuerit, *Romam* verosimillime ante mensem Martium anni 1080 non pervenerit, ac proin nec ante hoc tempus ibidem a summo Pontifice fuerit consecratus episcopus. Verum nonne aliquanto etiam temporis spatio serius id evenit? Cum *S. Hugo*, uti apud nos tom. I Aprilis pag. 46 in ejus Vita num. 55 *Guigo* testatur, anno... ab Incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimo secundo,... consecrationis... ad minus quinquagesimo secundo, Kalendis Aprilis... migrarit ad Dominum, sintque a prima die mensis Martii anni 1080 usque ad anni 1152 primam Aprilis diem, qua *S. Hugo* obiit, anni quinquaginta duo una cum aliquot dumtaxat hebdomadis elapsi, fuisse hunc non serius etiam, quam mense Martio anni 1080 a summo Pontifice episcopum consecratum, verosimillimum, ne dicam, indubitatum, apparet, ac proin cum nec ante eundem dicti anni mensem consecrationem episcopalem *Romæ* a Pontifice ex dictis acceperit, consecrarium fit, ut id ipso illo anno et mense verosimillime acciderit.

Hinc veritati
apprime, si
modo hic pro-
posito expo-
nantur, etiam
in opinione,

468 Tempus itaque, quo *S. Hugo* *Romæ* fuerit consecratus episcopus, modo etiam habemus. Proximum nunc est, ut et ostendamus, qui in opinione, quæ *S. Brunonis* ad *S. Hugonem*, *Gratianopolitanum* episcopum, accessum ejusdemque in *Cartusiæ* eremum secessum anno 1084, ad Junium ex dicendis jam profecto; affigit, veritati possint intelligi consona ex *Guigone* num. 458 recitata verba, quibus hic fidei omnino probatæ scriptor, quandonam *S. Bruno* ad *S. Hugonem* *Gratianopolitanum* episcopum accesserit, *Cartusiæ*que eremum petierit, definit seu potius indi-

cat. Cum ex dictis *S. Hugo* mense Martio anni 1080 *Romæ* fuerit consecratus episcopus, quid si anno 1081 ad mensem Maium aut Junium jam profecto, *Casæ-Dei* monasterium, uti reipsa fieri potuit, petierit, monachum, contemptis rebus omnibus, induerit, cumque novitium anno circiter, seu novem (neque enim annum integrum hic indicare *Guigo* videtur) decemve mensibus ibidem egisset, ad episcopatum, jubente summo Pontifice, anno 1082 mense Martio circiter e dicto monasterio fuerit reversus? Ita sane a *Guigone* necdum duobus post consecrationem expletis annis, *Casæ-Dei* monachus factus esse, anno ibidem novitius vixisse, ac tandem *Gratianopolim*, tribus necdum in episcopatu post monasterii reditum, id est, a suo, e *Casa-Dei* reditu, completis annis, venientem *S. Brunonem* anno 1084 excepisse, absque ullo veritatis dispendio dici potuerit, uti unusquisque, quantum opinor, qui rem attente perpenderit, facile perspiciet, remque proinde modo jam assignato reipsa gestam esse, concipiat, aut, si mavis, admittatur, necesse est, ne alioquin, cum equidem *S. Brunonis* ad *S. Hugonem* accessum anno 1084 innectendum, aliunde constet, veritati dissona *Guigo* scripsisse sit credendus.

469 Ast, inquires, ita *Hugo* post consecrationem quidem anno dumtaxat uno et duobus circiter mensibus in *Casæ-Dei* monasterio monachum induerit, post suum vero ex hoc reditum annis dumtaxat duobus totidemque circiter mensibus, antequam ad eum *S. Bruno* accessit, in episcopatu egerit, videnturque e recitatis *Guigonis* verbis hæc quidem Necdum duobus expletis annis amplius aliquod temporis spatium, quam anni unius duorumque mensium, illa vero Tribus necdum completis annis, quam duorum annorum totidemque mensium significare. Fateor; res sane, si in sensu magis obvio accipiat, ita omnino habet; verum, si secundum strictam verborum significationem consideretur, non video, cur *Guigo* annum quidem unum mensesque duos per annos duos necdum expletos, annos vero duos totidemque circiter menses per annos tres, necdum completos, designatos velle non potuerit. Enimvero, qui annum dumtaxat unum mensesque duos, biennium nondum integrum, itemque qui annos dumtaxat duos totidemque menses, triennium integrum nondum implevit, nec video, a veritate futurum devium, qui annum dumtaxat unum mensesque duos biennii necdum completi nomine, itemque, qui duos tantum annos totidemque menses triennii necdum expleti appellatione designarit. Ut sit, prædicta equidem, de quibus hic, *Guigonis* verba modo jam assignato accipienda videntur, tum ne, quod absonum nec sat fundatum apparet, sequentia horum tria Post monasterii reditum loco non suo posita cum *Columbio* dicere cogamur, tum ne pugnare idem *Guigo*, in quem falsitatis suspicio haud cadit, asserendus sit cum opinione, quæ *S. Brunonis* ad *S. Hugonem*, *Gratianopolitanum* episcopum, accessum, secessumque in *Cartusiæ* eremum anno 1084 innectit, quamque omni dubio procul veritati esse apprime consonam, non pauca in medium modo adducenda suadent. A charta donationis *Cartusiæ* duco initium.

470 Hæc, quam integram infra ex apographo, a *Michaelē Mörkensio* ad Chronologico-diplomaticæ, quam de *S. Brunone* contexit, *Diatribæ* calcem adjecto, editurus sum, sub finem sic habet:

Præfata

qua Sancti ad
Hugonem ac-
cessum anno
1084 illigat,
Guigonis ver-
ba consonant,

itaque proinde
re etiam
ipsa cum Sanctis
variis

A Præfata quidem terra, (*Cartusiæ videlicet*) his terminationibus (*supra nimirum determinatis*) conclusa, a magistro Brunone et ab his, qui cum eo erant, fratribus cœpit inhabitari et construi anno ab Incarnatione Domini MLXXXIV; episcopatus vero Domini Hugonis Gratianopolitani episcopi quarto, qui videlicet laudat et corroborat hoc donum, quod fecerunt supra scriptæ personæ, cum omni conventu clericorum suorum et quantum ad se pertinet, quidquid sui juris esse videtur, omnino concedit. Sanctum itaque anno 1084 *Cartusiæ* eremum esse ingressum, ex ipsa, qua fundata hæc fuit, charta habetur comperit; qui autem, uti in hac innuitur, quartus episcopatus S. Hugonis annus, qui ex dictis jam inde a mense Martio anni 1080 episcopus consecratus fuit, in cursu adhuc, cum *Cartusiæ* eremum Sanctus noster primum adiit habitareque anno 1084, ad Junium ex dicendis jam provecto, cœpit, esse potuerit, infra exponam, quando chartam illam integram, uti me facturum modo monui, hic transcribam. Sancti ad Hugonem Gratianopolitanum accessum atque in *Cartusiæ* eremum secessum anno 1084 accidisse, modo hic ulterius probandum. Sanctus, uti infra docebo, ab Urbano II, summo Pontifice, qui illius olim fuerat discipulus, e *Cartusia* Romam fuit evocatus, *Cartusiæque* eremum, quod, eo abeunte, Landuinus pariter aliique, quibuscum in sacram illam solitudinem sese abdidit, discedere ex hac vellent, Siguino, Casæ-Dei abbati resignavit, qui postea eandem eidem Landuino aliisque Sancti discipulis, cum ad locum a se desertum, suadente Sancto, redirent, media charta publica restituit; hæc autem anno 1090 data notatur, ut hoc anno Landuinus aliique Sancti nostri discipuli, ad *Cartusiam*, quam, Brunone Romam abeunte, deseruerant, jam rediissent.

B 471 Jam vero cum in quatuor primorum *Cartusiæ* Priorum Chronico, summæ utique (adi quæ de hoc § 1 dicta sunt) antiquitatis fideique monumento, Sanctus noster, antequam Romam Pontificiæ voluntati obsecuturus peteret, *Cartusiam* sex annis rexisset dicatur, hique, si pro completis sint habendi, ab anno 1090, usque ad Junium, quo ex dicendis in eremum illam primum sese abdidit, provecto, aut, si pro incompletis, quales ex dicendis vere fuerunt, debeant haberi, ab eodem anno 1090 nondum ad Junium, aut ab anno 1089, ultra Junium jam provecto, ordine retrogrado computati, deducant ad annum 1084, fit vel hinc, S. Brunonem hocce anno ad S. Hugonem venisse *Cartusiamque* adisse, omnino indubitatum. Adhæc in eodem illo Chronico seu potius in Sancti nostri, quod in illo continetur, elogio vitam hanc mortalem cum immortalis Bruno commutasse traditur Post egressum *Cartusiæ* (videsis num. 7) undecimo plus minus anno; quare cum Sanctus, ut jam dictum, *Cartusiam*, antequam ex hac a Summo Pontifice accersitus, egrederetur, annis sex rexisset, consecrarium fit, ut annus 1101, quo, uti inter omnes convenit, diem extremum clausit, septimus decimus fuerit ab ejus in illam ingressu, ac proin ut eandem anno 1084 primum fuisset ingressus. Atque id tunc factum, etiam ex Guigonis, quinti *Cartusiæ* Prioris, quod apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 639 et seq. ad primorum quatuor *Cartusiæ* Priorum Chronicon exstat adjectum, quodque ab auctore, S. Brunoni aut æquali aut certe

subæquali, contextum videtur, elogio conficitur. Etenim in hoc Guigo obisse asseritur, cum ab exordio *Cartusiensis* eremi annus quinquagesimus tertius ageretur; quare, cum Guigo, quem admodum inter omnes convenit, anno 1157 diem extremum clausit, computatque ab hoc anno ordine retrogrado anni quinquaginta et tres ad annum 1084 deducant, consequens est, ut hoc anno *Cartusiæ* eremus initium acceperit, seu, quod eodem recidit, ut in hanc tunc primum Sanctus noster fuerit ingressus.

472 Denique, inquit Mabillonius Præfatione in sæculi sexti Benedictini part. II, num. 86) esse id tunc factum, etiam probat sancti Brunonis epitaphium, e veteri codice descriptum in hæc verba :

« Anno milleno, quarto quoque si bene pen-
» ses,
» Ac octogeno sunt orti *Cartusienses*.
» His ortum tribuit excelsus Bruno magi-
» ster » etc.

Quantæ antiquitatis sit codex, e quo hosce versiculos deprompsit, Mabillonius nuspiam edicit, nec alibi id comperire quivi. In confirmationem adduci hic præterea posset Sigeberti Gemblacensis testimonium, et charta, mense Julio anni 1084 ab Hugone Gratianopolitano episcopo, ut Mabillonius loco proxime cit. memorat, in *Cartusianorum* favorem concessa; verum cum hæc ad manum non sit, verbaque, quæ de S. Brunone Pistorii editio Sigeberto attribuit, supposititia ex dictis num. 298 sint, nec, quæ in editione Miræi occurrunt, characteribus iisdem, quibus, quæ certo Sigeberti sunt, exprimantur, faciendum id non duxi; neque vero ullatenus fuit necesse, cum ex aliis, quæ in medium jam adduxi, certum omnino atque extra omnem controversiam positum videatur, Sanctum nostrum anno 1084 ad Hugonem Gratianopolitanum accessisse, *Cartusiæque* eremum fuisse ingressum.

475 Quod cum ita sit, Guigonis verba, e quibus, id anno 1086 factum, Baronius aliique existimavere, eo modo, quem supra exposui, omni dubio procul sunt intelligenda, cum præterea Sancti in *Cartusiam* secessus mense Junio acciderit, uti jam nunc ostendo. Quatuor primorum *Cartusiæ* Priorum chronologus, qui quam fidem mereatur, § 1 exposui, apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 639 in Joannis Tusci, quarti *Cartusiæ* Prioris, elogio ita prodit memoriæ : Colliguntur ita a primo magistri Brunonis anno usque ad hujus (Joannis Tusci nempe) ultimum anni viginti quinque, qui ante obitum ejus, qui est Nonas Octobris, circa natiuitatem B. Joannis Baptistæ complentur. Tali quippe tempore a magistro Brunone præfata cœpit eremus habitari. Sanctus ergo, uti ex his verbis liquet, in *Cartusiæ* eremum primum sese circa lucem, S. Joanni Baptistæ sacram, recepit. Quare, cum sancti Præcursoris Domini festum in vigesimam quartam Junii diem quotannis incidat, nec Sanctus noster ejusque socii, postquam Gratianopolim advenissent, diu apud Sanctum civitatis hujus antistitem, antequam *Cartusiam* adirent, commorati fuisse videantur, dubitandum non videtur, quin eodem mense Junio, in quem festiva Præcursoris Domini lux incidit, et ad S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accesserint, et, hoc comitante necessariæque fini, quem intendebant, ministrante, *Cartusiæ* eremum

AUCTORE
C. B.

dilucide probatur, anno
1084

E

mense Junio
in *Cartusiam*
secesserit, ex-
ponenda sunt.

F

argumentis

AUCTORE
C. B.

mum adierint novique in ea Ordinis, qui a loco illo, in quo initium accepit, Cartusienſis appellatur, fundamenta posuerint. Atque ita modo anno, mense ac ipso etiam propemodum die, quores, memoratu sane dignissima, acciderit, determinato, proximum est, ut quid deinde Bruno sociique ejus, locum eremiticæ vitæ aptissimum pro voto suo jam nacti, egerint, vitæque rationem, quam ibidem inierint, examinemus.

§ XXVII. Quid Sanctus ejusque socii, Cartusiam jam ingressi, primum egerint, et quem vivendi modum tenuerint.

Sanctus, ut primum Cartusiam ingressus fuerat. cellulas,

De S. Brunone ejusque sex sociis, Cartusiam comitante S. Hugone, Gratianopolitano episcopo, jam ingressis, Blomenvenna in Sancti illius Ordinis sui Patriarchæ Vita sic scribit : Ibidem (in Cartusiæ eremo) in parte superiori montis loco, qui nunc dicitur ad beatam Mariam de Casalibus, ædificare cœperunt ecclesiam, necnon et parvas cellulas, juxta fontem quemdam, qui usque in hodiernum diem vocatur Fons Sancti Brunonis, haud procul ab ea distantes, a se invicem distinctas et aliquantulum separatas, ne alter alterius solitudinem impediret. In his bini et bini per singulas habitantes cellulas, more antiquorum Ægyptiorum monachorum silentio, lectioni, orationi, puritati cordis contemplationique studebant, ac deinde etiam operi manuum, maxime in conscribendis libris, insistebant. Ita laudatus Sancti nostri biographus, a quo Puteanus in contexta a se S. Brunonis Vita haud multum abludit. Et sane verissima esse, quæ verbis hisce memorat Blomenvenna, argumento esse possunt, quæ Guibertus de Novigento lib. 1 de vita sua cap. 11, Petrus Venerabilis lib. 11 de Miraculis, cap. 28, et Guigo, quintus Cartusiæ Prior, in Vita S. Hugonis Gratianopolitani episcopi, num. 12 memoriæ produnt vel de S. Brunone ejusque sociis in Cartusia jam degentibus vel de Cartusianorum institutis. Singulorum verba, quæ huc potissimum facere possunt, lubet transcribere. Ab iis, quæ Guigo suppeditat, duco initium.

quas bini et bini tunc inhabitaverunt.

475 Loco itaque jam cit. de S. Hugone, in Cartusiæ eremo cum Sancto nostro ejusque sociis commorante, sic habet : Licet vero et prius (cum scilicet nondum Cartusiam cum Brunone adiisset) divini amoris totus arderet incendiis, non aliter tamen ad disciplinæ cœlestis exercitia eorum (S. Brunonis ejusque sociorum) exemplis et familiaritate inferbuit, quam si flammanti quis fac plures circumponat alias ardentes. Erat cum eis non ut dominus aut episcopus, sed ut socius et frater humillimus, et ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus, adeo ut vir venerabilis Guillelmus, Prior tunc S. Laurentii, postea S. Theofredi abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa devotione non mediocriter alligatus, B. Hugonis contubernalis (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas) apud ma-

gistrum Brunonem non leviter conquereretur, D quod pene omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi præriperet officia, et episcopus non secum saltem ut socius, sed potius conversaretur ut famulus : non licere sibi, tristis asserens, ex servilibus operibus quidquam attingere, quæ juxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta præripiente. Hæc Guigo; ex quibus compertum habetur, primo quidem cellulas a S. Brunone ejusque sociis, Cartusiæ eremum primum ingressis, fuisse exstructas; secundo non singulos in singulis cellis monachos, ut postea factum esse, quæ de Cartusianorum institutis a Guiberto et Petro Venerabili locis supra cit. traduntur, manifestum efficiunt, sed in una eademque cella binos et binos, ut Blomenvenna verbis proxime recitatis docet, tunc fuisse commoratos; tertio duos quosque, qui eandem cellam incoherent, alternis vicibus ministeria domestica debuisse obire. Accipe modo, quæ huc spectant, Guiberti verba.

476 Ecclesia, inquit loco cit., ibi (in Cartusiæ eremo) est non longe a crepidine montis, paulo sinuatum devexum habens, in qua tredecim sunt monachi; claustrum quidem satis idoneum pro cœnobiali consuetudine habentes, sed non claustraliter, ut cæteri cohabitantes. Habent quippe singuli cellulas per gyrum claustri proprias, in quibus operantur, dormiunt ac vescuntur. Ita ille, qui cum anno, ut num. 170 docui, 1124 circiter e vivis abierit, ecclesiæque, quam ætate sua in montis crepidine exstructam Cartusiæ eremus fuit complexa, mentionem faciat, ecclesiam, a Blomenvenna memoratam, utpote ab hac verosimillime non diversam, a Sancto nostro ejusque sociis jam tum, cum Cartusiam primum essent ingressi, fuisse exstructam, verosimilimum, ne dicam indubium, apparet. Et vero quin Sanctus ejusque socii id tunc fecerint, dubitare non sinit eximius plane eorum in Deum amor, quo verosimillime factum fuerit, ut Cartusiam jam ingressi nihil habuerint antiquius, quam sacram unice cultui ejus domum seu ecclesiam aut saltem sacellum exstruere. Adhæc, ut ad Petri Venerabilis verba, huc potissimum spectantia, jam veniam, sequentia hæc de Cartusianis, suo tempore seu sæculo duodecimo, quo, ad annum usque secundum supra vigesimum provento, abbatis munere apud Cluniacenses fungi cœpit, Cartusiæ eremum incolentibus, lib. 11 de Miraculis, cap. 28 suppeditat : More antiquo Ægyptiorum monachorum singulares cellas (S. Bruno ejusque socii, Cartusiam primum ingressi, bini et bini, ut jam dictum, per singulas cellas, quod forte hæ monachorum numerum non æquarent, incoluere) perpetuo inhabitabant; ubi silentio, lectioni atque operi manuum, maxime in scribendis libris, irrequieti insistent. In eisdem cellis debitum regularium horarum, hoc est, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Completorium signo ecclesiæ communiter Deo persolvunt. Ad Vesperas et Matutinas in ecclesia cuncti conveniunt.

477 Cum ergo Petri Venerabilis ætate Cartusiensis eremi incolæ statis temporibus, uti ex his Petri verbis intelligitur, ad Matutinas et Vesperas convenire essent soliti, hique vitam suam ad normam, quam S. Bruno ejusque socii moribus suis expresserant, omni dubio procul exegerint, ambigendum non est, quin et Sanctus ejusque socii ad Matutinas et Vesperas convenire pariter soluerint;

varie probatur,

A rint; ut proinde, quo locum, in quo id facerent, haberent, qualemcumque saltem ecclesiam seu sacellum, statim atque Cartusiae eremum essent ingressi, edificari verosimillime, ne dicam indubie, curarint, sumptus liberalissime suppeditante S. Hugone, Gratianopolitano episcopo. Porro Massonus, supra non raro jam laudatus, in Opere, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, lib. 1, cap. 2, num. 10 ad questionem, qua, qualiter... S. Bruno et socii ejus domicilium sibi constituere cœperint in ista (Cartusiae) eremo, in prominenti illo loco, ubi sacellum sancti Brunonis (adi num. 447) nunc visitur, seipsum interrogat, sequentibus hisce, ut Sanctum ejusque socios, Cartusiae eremum primum ingressos, monasterio seu cellulis, ecclesiaeque seu sacello edificandis manum admovisse, confirmet, verbis respondet: Traditione constat, eum (S. Brunonem videlicet) cellam illic habuisse, imo et sacellum vicinum, in quo Missam celebrabat; altare enim istius sacelli huc usque immotum perseverasse creditur. Ibidem etiam tria aut quatuor magna fragmenta rupium, olim ab altis rupibus soluta et decisa, cernuntur, a se invicem paululum separata, ad quorum pedes turguria tunc illos fabricasse multi suspicati sunt; et quidem id quasi in transitu factum fuisse, probabile est.

aedificari curavit.

B 478 At statim illos cum S. Hugone, et sub ejus ope de parvo monasterio ibi construendo, et de locis regularibus erigendis tractasse, credendum est. Visio enim, quam viderat in somnis sanctus antistes, Christi sibi domum in ista eremo constituentis, ad id impellebat. Hæc Massonus, addens præterea, quo tunc a Brunone ejusque sociis tum ecclesiam, tum nominatim monasterium statim exstrui cœptum probet, tempore Guigonis jam plurima ædificia existisse exstructa, nec futurum id fuisse, ni Sanctus statim a suo in Cartusiam ingressu manum operi admoveri curasset. Verum cum a tempore, quo Sanctus ejusque socii in Cartusiae eremum primum sede abdidere, ad tempus usque, quo Guigo Cartusiam gubernandam accepit, anni sex supra viginti, uti ipsemet loco cit. Massonus fatetur, excurrerint, non video, qui ædificia, quæ Cartusia Guigonis ætate complectebatur, exstructa esse jam tum nequissent, etiamsi Bruno ejusque socii iis construendis statim a suo in Cartusiam ingressu initium non dedissent. Utut sit, equidem tum jam supra dicta, tum, qua pressi indubie fuerunt Bruno ejusque socii, sese adversus aeris injurias tutandi necessitas dubitare non sinit, quin statim a suo in Cartusiam ingressu cellulas qualescumque, quæ omnes simul quamdam monasterii speciem præferrent, ædificarint. Ait quidem in Stylita mystico puncto 2, num. 3 Raynaudus, tunc ipsos in rupium cavitatibus sedes fixisse, usosque tuguriis, opere tumultuario exstructis, alii asseverant; verum id, utut ita forsitan initio habuerit, diu tamen non durasse, cellasque interea ac ecclesiam a Brunone ejusque sociis ædificatas fuisse, vel sola fide fundationis Cartusiae charta infra recitanda, in qua præter alia hæc leguntur: Præfata... (Cartusiae) terra, his terminationibus conclusa, a magistro Brunone et ab his, qui cum eo erant, fratribus cepit inhabitari et construi anno ab Incarnatione Domini MXXXIV.

479 Porro ecclesiam ac cellulas juxta fontem,

qui hodieque Fons S. Brunonis dicitur, fuisse tunc a S. Brunone ejusque sociis exstructas, Blomenvenna recitatis num. 474 verbis affirmat. Atque hoc quidem certum apparet, nec, quin qualiacumque illa ædificia Ad honorem Dei et beatæ semper Virginis Mariæ et beati Johannis Baptistæ fuerint exstructa, dubitandum est, cum ita in Guigonis, testis omni exceptione majoris, Consuetudinibus cap. 25 diserte asseratur. Verum sunt, qui fontem illum miraculo excitatum fuisse scribunt; ac alii quidem, quorum Raynaudus in Stylita mystico puncto 2, num. 5 meminit, id meritis S. Brunonis, alii contra hosque inter Dorlandus. Chronici Cartusiensis lib. II, cap. 8, precibus S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, attribuunt. Zacharias Benedictus, fontem illum precibus et S. Brunonis et aliorum omnium, qui cum eo in Cartusia, dum primum in hanc ingressi ædificia necessaria construerent aquæque penuria laborarent, a Deo fuisse impetratum, in metrica a se adornata Sancti nostri Vita hunc canit in modum:

Planitie in summa cellæque et phana struuntur.

Christiparæque sacrum Genitrici ac ara dicatur.

Ille locus privatus erat fluvialibus undis.

Non ibi cisternæ puteusque nec ullus ibidem.

In fovea tamquam pluvialis lymphæ manebat.

Mortua, et interdum luteo fœtebat odore.

In mœrore omnes incommoda tanta ferebant;

Sed quid certa fides non impetrat atque meretur?

Sed dedit in lacrymas oravitque inclytus ille

Cœtus et obtinuit supplex, quod ab arce petivit;

Namque statim in dura fodere crepidine rupis;

Nec mora, continuo latices fluxere recentes

Et rivos egere amplos vel fluminis instar.

Lætati fremuere omnes laudesque dederunt,

Atque salutarunt ex imo pectore cœlum.

Lambit adhuc curvo fons ille cacumina cursu,

Cellarumque hortos vitreo circumfluit amne.

480 Hactenus laudatus Benedictus, qui quamvis fontem, de quo loquitur, hodieque fontem S. Brunonis appellari non edicat, eundem tamen fontem, quem ita in hodiernum usque diem nominari, auctores supra laudati affirmant, indubie celebrat, cum tam fons, de quo hi, quam fons, de quo ille, miraculo feratur exortus. Ast verene fons is miraculo suam debeat originem? Id equidem non puto. Quod enim a scriptoribus recentioribus, uti hic fit, nullo prorsus rade antiquo adstipulante, miraculo factum asseritur, miraculo vere factum esse, credi non debet, nisi ratio omnino solida ac convincens contrarium suadeat. Quid autem, quæso, occurrit, ut fontem, qui a S. Brunone in Cartusia hodieque nomen conservat, prodigio olim excitatum, in animum inducamus? An quod hodieque fons S. Brunonis vocetur? Verum quid ni nomenclationem hanc contrahere atque in hodiernum usque diem conservare potuerit, quod Sancto ejusque sociis aquam, quam quotidianis suis usibus necessariam habebant,

AUCTORE
C. B.

Fons, juxta quem ædificarunt, miraculo excitatus dicitur;

E

F

a vero id alienum videtur:

AUCTORE
C. B.

bant, ministravit? Quid ni etiam ita vocari potuerit, quod prope eum Bruno cellulam, in qua habitavit, exstructam habuerit? Ut sit, Puteanus equidem, Blomenvenna et Surius, etsi omnes fontis, cui S. Brunonis cella fuerit adjuncta, mentionem faciant, de miraculo tamen, quo hic fuerit excitatus, altum silent, qui tamen, ac maxime Puteanus, utpote cui Zachariæ Benedicti metrica S. Brunonis Vita, in qua id memoratur, anno 1510, seu quinquennio, antequam suam de hoc sancto Patre suo lucubrationem adornaret, ab ipsomet auctore inscripta ac dedicata fuerit, perfecta haud dubie, quæ de prodigioso fonte dicebantur, apprime habuerunt; ut proinde silentio suo ea sibi minime probari indicare videantur. Sed hæc de fonte, qui prodigio, cum Sanctus ejusque socii Cartusiam essent ingressi, excitatus fuerit, dicta sufficiant; qui plura de eo desiderat, adeat Surianum in suis in caput 12 Surii Observationibus, num. 12, et Raynaudum in Stylita mystico puncto 2, num. 5.

de ecclesiæ ta-
men dedica-
tione, quæ hic
a metrico bio-
grapho,

B

481 Zachariæ Benedictus in metrica, quam concinnavit, Sancti nostri Vita prodigio fontis, divinitus excitati, novæ ecclesiæ, una cum aliis qualibuscumque ædificiis in Cartusia, statim atque Sanctus ejusque socii cretum hanc fuissent ingressi, ædificari ex dictis cæptæ, jamque ad umbilicum cum iis perductæ, consecrationem, quæ ab Hugone Gratianopolitano episcopo summo apparatu facta fuerit, subjungit. Ut et hic præstem, quod curioso lectori futurum spero non ingratum, versus præcipuos, quibus metricus ille biographus rem hanc describit, ac celebrat, huc transcribo. Sic habent :

Jamque dies sollemnis erat, quo machina surgens

Hospitio poterat monachos servare decenti.
Hugo ciet clerum civesque invitat ab urbe
Ad summos aditus incultaque limina montis
Visuros fieri festivi encenia templi.

Æs sublime sonat, clamatque ad festa cater-
vas.

Tunc delubra parant, foliisque virentibus
ornant.

Aptatur paries hederis, pendente corymbo;
Hique ligant buxos, et quas Tritonia frondes
Servat; ab excelsis trabibus Peneia laurus
Frondet, et hirsutæ coeunt inserta miricæ,
Sparguntur flores, violæque per ardua tecta.
Lilia non desunt, narcissus, achantus et aiax
Purpureæque rosæ, quæ per vicina ministri
Oppida legerunt; crocus est et myrtus
odora.

Esse hic Pestanos hortos et rura putares.

Hic aulæ patent; hic picta tapetia fulgent.

Misit ephimerides varias et munera præsul
Ad nova phana, quibus muri tegerentur et
aræ.

Ostro et luminibus stellant altaria circum.

per Hugonem
episcopum fa-
cta, celebra-
tur, aliud
omnino,

482 Versibus his Benedictus alios nonnullos,
quibus ipsos etiam cœlicolas ad solemnitatem con-
venisse memorat, seu potius more Poetico, et qui-
dem non nihil, quam par sit, licentiori, fingit,
mox subnectit, ac deinde ita prosequitur :

Præsul adest, sacras solito capit ordine
vestes

Et decus imponit capiti, bifidamque tiam.

Fumus odoratus veniens e thure Sabæo

Altius ascendit, phanique volumina com-
plet.

Pontifici cathedram parat ille, hic stragula
sternit,

Jamque sacerdotes æquo discrimine vocum
Incipiunt cantus, rutilas assurgit ad aras
Pastor et erectis cœli ad fastigia palmis
Mystica sancta litat superis et munera libat.
Implentur clangore tubæ, cava tibia dulces
Ad numeros inflabat ebur, dant organa plau-
sus.

Alternant litui partito carmine versus;
Plectra lyræque aderant, Phæbeaque cuncta
supellex.

Dedicat interea templum claustrumque sa-
cerdos,

Sitque novæ domui nomen Carthusia man-
dat,

Condendasque domos habituras nomen ab
illa.

Prædia donavit, donavit pinguis villæ

Jugera, quo monachi sine quæstu vivere pos-
sint.

Ita laudatus metricus Sancti nostri biographus.
Et vero Cartusiæ ecclesiam, cum ad umbilicum
fuisset adducta, a S. Hugone, Gratianopolitano

episcopo, consecratam fuisse, unusquisque, quan-
tum opinor, etiam absque vade antiquo facile
credet, etsi interim tanto id apparatu, quanto hic
innuitur, peractum fuisse, persuadere natus haud
sit is scriptor, qui præterquam quod a re gesta
quatuor amplius sæculis remotus vixerit, poeta-
rum loquitur in morem, qui plerumque res, quas
tractant, variis figmentis, ornamentorum quo-
dammodo locum tenentibus, amplificant.

483 Verum multum abest, ut propense adeo
credam, quæ deinde idem Benedictus absque ullo
pariter vade antiquo tradit de habitu monastico,
quem S. Bruno ejusque socii eo ipso die, quo præ-
memorata Cartusiensis ecclesiæ dedicatio facta
est, a S. Hugone susceperint. Audi, qui rem illam
statim atque solemnem ecclesiæ Cartusiensis de-
dicationem retulit, metricæ exponat. Hisce ejus
oratio versibus concipitur :

at non item
de monastico,
quem tunc
Sanctus ejus-
que socii

Tunc adyta ingreditur Bruno, senique so-
dales,

Singulus exiit preciosis atque lacenis

Molibus, atque trahunt crepidas e cruribus
omnes

Confestim, tondent generoso e vertice crines. F

Apparent juvenum generosa et lactea mem-
bra,

Nudatque manent, genibusque et corpore
flexi.

Dulcia mittebat suspiria pectus anhelum;

Nec poterant retinere pios pia pectora plan-
ctus.

O juvenum fervor, divique affectus amoris!
Candida Doctoris fratrumque tenerrima dorsa
Mox operit lugens cilicino tegmine pastor,
Atque rudi sacco, niveumque imponit ami-
ctum

Virgine de lana, nivea tum cannabe cingit,
Atque tegit scapulas albo clausoque cucullo,
Indicium æternæ clausuræ munditiæque.

Innumeræ astabant turbæ cunctique geme-
bant

Hoc tanto exemplo moti et dulcedine tanta.

484 Addit præterea laudatus metricus Sancti
nostri biographus, angelorum, rebus die illa in
Cartusia gestis applaudentium, voces auditas
fuisse. Verum de re hac censendum quid sit, fa-
cile

ab Hugone
episcopo sus-
ceperint, ha-
bitu statuen-
dum est.

A cile ex jam dictis quisque intelliget; quod vero pertinet ad habitum monasticum, quem tunc Bruno ejusque socii ab Hugone Gratianopolitano episcopo acceperint, etsi quidem, ipsos in Cartusia vilioribus asperioribusque, quam ante, vestibus usos esse, e Petro Venerabili lib. II de Miraculis, cap. 28 colligendum appareat, Sanctum tamen habitu monastico ab Hugone primum fuisse indutum, haud credo. Præterquam enim, quod id a nullo prorsus scriptore antiquo memoriæ proditum, inveniatur, Brunonem jam inde ab eo tempore, quo in Siccæ-Fontanæ solitudine adhuc versaretur, ac proin Cartusiam nondum adiisset, habitu monastico indutum fuisse, reque etiam ipsa monachum exstitisse, suadent, quæ § 24 in medium adducta jam sunt. Nec est, quod reponas, Sanctum a Guigone in S. Hugonis Gratianopolitani Vita eo loco, quo ad hunc accessisse narratur, Magistri titulo condecorari, ac proin eum, cum ad S. Hugonem accessit, habitu monastico indutum nondum fuisse, nedum monachum exstitisse; præterquam enim quod tum Sanctus, quia

B Landuino aliisque, qui cum eo Gratianopolim venerant, sequæ in illius disciplinam dederant, Magistri titulo honorabatur, magister a Guigone appellari potuerit, potuit etiam, utut Remensium scholarum magisterio seu præfectura jam sese abdicasset, ita adhuc ob id olim gestum vocari. Ac posteriori quidem hoc sensu Sanctum a Guigone vocari Magistrum idcirco existimo, quod ibidem et Landuinus Magister ab eo vocetur, nec alia de causa, quam quod olim scholarum alicubi magisterium gessisset, altiorisve ordinis scientias docuisset, talis huic nomenclatio videatur potuisse attribui. Utut sit, Sanctum equidem ex eo, quod a Guigone eo loco, quo ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, cum sex sociis accessisse narratur, Magister nuncupetur, habitu monastico indutum tum nondum fuisse, argui non potest, cum etiam in charta donationis Cartusie infra huc transcribenda, dataque anno 1086, quo Cartusianum biennio jam egerat, Magister vocetur, eodemque etiam titulo, cum post in eremo Calabrina jam versaretur, ad mortem usque honoratus fuerit.

dum admittunt. Tertia feria ac Sabbato, aut legumine aut olere cocto utuntur. Omni secunda, quarta et sexta feria pane solo et aqua contenti sunt. Semel in die semper comedunt, exceptis octo diebus Natalis Domini, octo diebus Paschæ, octo diebus Pentecostes, Epiphania Domini, Repræsentatione ejus, hoc est, Purificatione sanctæ Mariæ, Annuntiatione Domini, quando Paschali tempore provenit; Ascensione Domini, Assumptione ac Nativitate jam dictæ sacræ Virginis, Matris ejus, et exceptis festis duodecim Apostolorum, sancti Joannis Baptistæ, sancti Michaelis, sancti Martini, et illo, quod in Kalendis Novembris celebratur, festo omnium Sanctorum.

486 Super hæc omnia more antiquo Ægyptiorum monachorum singulares cellas (tempore S. Brunonis ex dictis num. 473 bini in singulis cellis morabantur) perpetuo inhabitant, ubi silentio, lectioni, orationi atque operi manuum, maxime in scribendis libris, irrequieti insistent. In eisdem cellis debitum regularium Horarum, hoc est, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Completorium, signo ecclesiæ commoniti Deo persolvunt. Ad Vesperas et Matutinas in ecclesia cuncti conveniunt, ibique, non perfunctorie, ut quidam, sed intentissime, oculis in terram demissis, cordibus cælo infixis, Deo preces, Deo gratiarum actiones persolvunt, totumque suum tam interiorem, quam exteriorem hominem habitu, voce, vultu, rebus visibilia excedentibus, spretis cunctis aliis, intentum, immo affixum esse, ostendunt. Ab hoc more excipiunt illos festivos dies, qui supra scripti sunt, in quibus bis comedunt, et in quibus more monachorum non per cellas, sed simul habitantium, non solum omnes Regulares Horas in ecclesia decantant, sed et in refectorio tam post Sextam, quam post Vesperas, nullo sospite excepto, communiter edunt. Quibus tantum diebus antiquorum eremitarum æmulatione, ne ab aliis sacris operibus, licet dignitate inferioribus, impediatur, salutare omnipotenti Deo pro salute sua ac mundi Sacrificium offerunt, quod ex usu jam veteri tracto nomine, quia Deo mittitur, Missa vocatur. His sacris diebus, qui singulari privilegio a Domino vel ejus Resurrectione Dominici dicuntur, ac sæpe dictis ipsius vel Sanctorum ejus solemnitatibus Missas celebrant. Diebus, quibus eis legumine uti licet, illud ipsi, ad mensuram acceptum, sibi aptant et coquunt.

487 Hoc vero tunc, quando non communiter in refectorio, sed quando eos in cellis suis solos comedere eremitica institutio præcipit. Vinum nullo tempore ante mensam vel postea sumunt. Sed si quis tunc sitim passus fuerit, aqua ei, non vino, uti licet. Eadem fere aut certe non multum absimilia, quæ a Cartusianis, ætate sua florentibus, fuerint observata, Guibertus de Novigento sæpissime supra laudatus, qui anno 1124 e vivis excessit, lib. I de Vita sua, cap. 11 recenset; ad quem proinde curiosum lectorem remitto, Petri Venerabilis verba, huc spectantia, qui majoris utique fidei auctoritatisque, quam Guibertus, hac in re est, in medium protulisse contentus. Non possum tamen, quin huc transcribam verba, quibus hic scriptor Cartusiensium studium, a S. Brunone parente ad eos indubie transmissum, in conscribendis libris prædicat. Cum, inquit lib. I de Vita sua, cap. 11, in omnimoda paupertate se deprimunt, ditissimam

AUCTOR
C B.

exegerint, capita nonnulla

E

F

Petrus Venerabilis verbis hic recitatis docet.

Normæ, ad quam Sanctus, ejusque socii vitam

C

AUCTORE
C. B.

tamen bibliothecam coaggerant. Quo enim minus panis hujus copia materialis exuberant, tanto magis illo, qui non perit, sed in aeternum permanet, cibo operose desudant. *Confirmat id deinde comitis Nivernensis exemplo, qui, cum argentea, quæ Cartusianis miserat, munera repudiata fuisse accepisset, Boum tergora et pergamena plurima eis transmisit, quæ pæne inevitabiliter ipsis (ad conscribendos consuendosque scilicet libros) necessaria esse cognovit. Cur porro summam diligentiam operamque in describendis libris ponerent, docet nos Guigo, in Consuetudinibus cap. 28 sic scribens: Libros, ... tanquam sempiternum animarum nostrarum cibum, cautissime custodiri et studiosissime volumus fieri; ut, quia ore non possumus, Dei verbum manibus prædicemus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis præcones facere videmur. Addi potest, partim etiam id fecisse illos, tum ut inopiæ suæ (pauperes enim vere erant, seque ipsos vel Pauperes vel Pauperes Christi, uti apud Cangium ad vocem Pauper videre est, appellabant) consulerent, tum ne Ecclesiæ viderentur prorsus inutiles, hincque eorum institutum calumniandi ansam malevoli arriperent.*

§ XXVIII. An Sanctus novam Regulam scripserit, et an ad ullam ex ante scriptis ac nominatim Benedictinam observandam se suosque discipulos adstrinxerit.

Sanctus novam Regulam discipulis suis

Austeram admodum, quam Sanctus ejusque discipuli in Cartusia duxere, fuisse vitam, vel sola normæ, ad quam hanc exegerint, § præcedenti e Petro Venerabili proposita capita sufficienter ostendunt; verum quæri hic jam potest, primo quidem an hæc S. Bruno aliæque Regula quæpiam præscripta discipulis suis observanda injunxerit; deinde vero an hosce simul ac seipsum ad ullam ex ante scriptis, ac nominatim S. Benedicti Regulam obstrinxerit. Innocentius Ie Masson in Opere, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, lib. 1 cap. 3, num. 3 sic scribit: Nullam vivendi normam a sancto Brunone scriptam fuisse credimus: sed sancti illius Viri documenta et exempla erant illis quasi vivens Regula, quam adimplere et ad suos successores per exempla etiam ipsi transferre didicerant. Ipsam tamen eandem esse non dubitamus, quam postea R. Pater Guigo scriptis mandavit; nihilque in ejus Consuetudinibus reperiri credimus, quod quasi ab ore sancti Brunonis per discipulos, qui cum viderant et audierant, non didicerit. Vix enim ante quinque aut sex annos sanctus Bruno obierat, quando Guigo noster ad Ordinem venit. In istis ergo scriptis a R. Patre Guigone Consuetudinibus firmiter credendum est, sancti Brunonis mentem, documenta et dirigendi modum depingi et contineri, acsi propria ejus manu scripta fuissent. Quod eo facilius quisque sibi persua-

debit, quo certior fieri debet, B Landuinum. D quem sanctus Bruno sociis, ad eremum Cartusiæ revertentibus, præfecerat, viam longissimam arripuisse, ut ipsum Cartusiensis Instituti fundatorem, in eremo Calabriae tunc degentem, adiret, cum eo de observantiis Cartusiensibus tractaturus, et ab ipsius ore auditurus, quid et qualiter in Cartusiana conversatione et vivendi modo esset a suis asseclis observandum. Primæ ergo Cartusianorum Constitutiones legi gratiæ non erant absimiles; nam potius scriptæ erant in tabulis cordis carnalibus, non littera, sed spiritu, quam in manuscriptis codicibus.

489 Ita Massonus, nullam a S. Brunone Regulam scriptam fuisse docens; qua sane in re non possum non ei assentiri, cum id a Sancto factum, a nulla hactenus scriptore sive recentiori sive antiquiori memoriæ proditum invenerim. Ast an nulli pariter Regulæ ex ante scriptis, nec nominatim Benedictinæ, sese suosque adstrinxit? Mabillonius in sæculi sexti Benedictini partem secundam Præfatione num. 87 sic scribit: Nunc postulat locus, ut de prima Regula Cartusiensi agamus, quam sanctus Bruno eis præscripsit, antequam prima illius Ordinis Statuta a Guigone in scripta redigerentur. Hanc autem Regulam sancti Benedicti fuisse, multis constat argumentis. Primo Guigo ipse Statuta sua edidit ad mentem hujus Regulæ, ut docet inscriptio eorumdem Statutorum in codice Portarum, in quo illa habentur sub hoc titulo: « Statuta « Guigonis Cartusiæ Prioris et aliorum Patrum » juxta Regulam sancti Benedicti. » Unde Guigo ipse in Præfatione sua hæc statuta scribere se distulisse ait, « quod vel in Epistolis beati Hieronymi, vel in Regula beati Benedicti seu in » ceteris scripturis authenticis, omnia pene, quæ » hic religiose, » inquit « agere consuevimus, » contineri credebamus. » Certe non aliam in capite xxiii formulam professionis, quam Benedictinam proponit. Deinde Eugenius III in privilegio, Cartusiæ Montis-Dei concessio, statuit, » ut Ordo monasticus secundum beati Benedicti » Regulam, normam quoque et Institutiones » fratrum Cartusiensium perpetuis ibi temporibus inviolabiliter conservetur. » Adhæc Paschalis II Lanvino Squillacii post sanctum Brunonem Priori indulget, ut in quadam ecclesia juris eremi, quæ apud Squillacium sita erat, monasterium constituat, « ut fratres, austeri- » tatem eremi ferre non valentes, juxta beati » Benedicti Regulam illic possint omnipotenti » Deo deservire: quam nimirum habitationem » per præpositum et decanum, » inquit. » gubernari disponique præcipimus; sic tamen » ut eremi præpositus semper præferatur et » major habeatur, et sic ut idem monasterium » eremi dispositioni subiaceat, item ejusdem » loci præpositus et decanus subiciatur magistro eremi. Data Lateranis VI Kal. Februarii. »

490 Ex quibus intelligitur, duplex illic Cartusiensium genus fuisse, anachoretarum et cœnobarum, ut apud Camaldulenses; et utrisque Priorem eremi præfuisse secundum Regulam sancti Benedicti, qui utrosque in Regula sua instituit. Hoc autem diploma intelligitur de monasterio Mentauro, quod Squillacio tribus millibus distabat, ut fusius in Annalibus nostris referemus, ubi utrorumque, scilicet anachoretarum et cœnobarum Squillacensium, constitutiones referemus. Denique Cartusienses ante

non scripsit. Argumenta, quibus, Sanctum se suosque

ad Regulam Benedictinam adstrinxisse, Mabillonius contendit,

A ante sancti Brunonis canonizationem sanctum Benedictum in sua confessione Patrem suum dicebant, retinentque etiam nunc dispositionem Officii divini ex Regula sancti Benedicti, cuius festum sollempni pro more suo ritu semper observarunt. Ita hactenus Mabillonius contendens, S. Brunonem, qui ex dictis novam Regulam non condidit, particularem tamen Regulam suis præscripsisse, seu se discipulosque suos uni cuidam particulari Regulæ adstrinxisse, hancque S. Benedicti Regulam fuisse. Verum anne argumenta, quæ in medium adducit, rem plane evincunt? Id equidem non puto; imo vero ex hisce, quæ Guigo in Præfatione, conscriptis a sese Cartusiæ Consuetudinibus seu statutis præmissa, suppeditat, quæque Mabillonius pro se laudat, sequentibus verbis, A quo negotio (conscribendis nempe Cartusiæ Consuetudinibus) rationabilibus, ut putamus, de causis diu dissimulavimus, videlicet quod vel in Epistolis beati Hieronymi, vel in Regula beati Benedicti, seu in cæteris scripturis authenticis omnia pene, quæ hic (in Cartusianimirum) religiose agere consuevimus, contineri credebamus, consecrarium potius videtur, ut nulli prorsus particulari Regulæ S. Bruno sese suosque adstrinxerit.

quæ a Guigonis verbis repetit, et ipsi offert.

B 491 Audi, qui Massonus in Opere, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, verba illa commentetur. Hinc (e recitatis nempe Guigonis verbis) patet, inquit, libertas, qua S. Bruno et successores ejus voluerunt propositum et modum sibi vivendi eligere, et componere, prout spiritus et prudentia suggererent, et non se adstringere ad illas Regulas seu constitutiones específicas, quæ in variis Ordinibus monasticis sive in Oriente sive in Occidente jam dudum fuerant conditæ. Nihil sibi elegit S. Bruno pro vivendi modo, quod non esset sanctorum Hieronymi, Benedicti et aliorum scriptis laudatum, sed non ideo illorum Regulis se addixit, quamvis inde veluti spiritualis apis collegerit, unde mel et ceram propriam componeret. Non ergo impropere potest sui Instituti professoribus, quod has vel illas sanctorum sive Antonii, sive Climaci sive Benedicti sive Bernardi aut veterum Orientalium Patrum instituta et praxes non sequantur, quia sui propositi non sunt, nec illas servandas sibi elegerunt. Sane, cum Guigo verbis recitatis doceat, non in sola S. Benedicti Regula, sed vel in S. Hieronymi Epistolis, vel in S. Benedicti Regula vel denique in scriptis aliis, quod ad tempus usque, quo scribēbat, in Cartusia religiose agi solitum fuisset, contineri, satis utique indicat, fuisse tunc Cartusianos non uni S. Benedicti Regulæ observandæ obstrictos, sed ea secutos esse optima vivendi instituta, quæ sive apud S. Hieronymum, aut Benedictum, sive apud alios quoscumque sanctos Patres ei vitæ generi, quod amplexi erant, magis existimabant idonea; ut Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus merito contendat, S. Brunonem ejusque discipulos numquam sese determinatæ alicui ex monasticis Regulis adstrinxisse, sed pro arbitrio accepisse ex antiquorum tum scriptis, tum exemplis, quod vitæ eremiticæ perfectioni accommodatum videretur.

nec quæ, vel e codicis Portarum titulo,

C 462 At vero ait verbis proxime recitatis Mabillonius, condita a Guigone statuta in codice Portarum hunc præferunt titulum: Statuta Guigonis Cartusiæ Prioris et aliorum Patrum juxta Regulam sancti Benedicti. Primum hoc est, quod pro opinione sua is scriptor adducit, argumen-

tum. Verum præferant, ut inquit, hunc in codice illo titulum Guigonis Statuta, hinc tamen, ut vult, consequens non est, ut hæc ad Regulæ Benedictinæ mentem Guigo exegerit. Cum enim titulus ille ipsummet, ut apparet, Guigonem non habeat auctorem, fieri potest, ut ab aliquo, qui, qua ratione Guigo statuta sua condidisset, minus habebat compertum, præfato codici fuerit adscriptus. Ut sit, ad solius Regulæ Benedictinæ mentem Statuta sua non exegisse seu condidisse Guigonem, ipsemet in Præfatione, quam hisce præfixit, non obscure indicat. Ait enim, sese, non nova seu præcepta seu statuta, sed Consuetudines scriptis mandare, id est, quæ agi tunc solerent in Cartusia; quare, cum hæc, uti ipsemet verbis supra huc transcriptis indicat, non in sola S. Benedicti Regula, sed vel in hac, vel in Epistolis beati Hieronymi, vel in aliis scripturis authenticis contineantur, consequens fit, ut Guigo Statuta sua ad solam S. Benedicti Regulam non exegerit, ac proin, ut ad hanc unice servandam se suosque sequaces non adstrinxerint S. Bruno ejusque discipuli. Nec Sanctum ejusque discipulos sese uni S. Benedicti Regulæ adstrinxisse, evincit, quod Mabillonius etiam laudat, privilegium, Cartusiæ Montis-Dei ab Eugenio III concessum.

493 Hoc enim Pontifex statuit, ut ibidem Ordo monasticus inviolabiliter servetur non tantum secundum beati Benedicti Regulam, sed etiam secundum normam et institutiones fratrum Cartusiensium; ut proinde Privilegii illius Pontificii vi in Montis-Dei monasterio non una, imo ne tota quidem S. Benedicti Regula fuerit observanda, sed ex duntaxat hujus partes, quæ cum particularibus Cartusiensium institutionibus conciderent; ex eo autem, quod aliqua Regulæ Benedictinæ instituta a S. Brunone ejusque discipulis horumve sequacibus adoptata fuerint atque observata, consequens non est, ut ad unam ac totam illam Regulam observandam sese S. Bruno ejusque discipuli voluerint obstringere. Hinc pro opinione sua Mabillonius nihil posset conficere, etsi etiam ei, quod præterea in argumentum adducit, tantisper daremus, Cartusianos hodieque Divini Officii dispositionem retinere ex Regula S. Benedicti. Verum ne hoc quidem veritati exacte videtur consonum. Etenim Massonus in Opere, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, in hæc Statutorum Guigonis verba: In quo (Officio divino nimirum) cum cæteris monachis multum, maxime in Psalmidia Regulari, concordēs inveniantur, ita commentatur: Non dicit, « In totum, » quia revera in componendo divino Officio Cartusiano ritus quidem monasticus in duodecim psalmis, tribus Canticis et XII Lectionibus et aliis similibus assumptus est, sed non pauca etiam ei adjuncta fuerunt ex ritibus tum ecclesiæ Lugdunensis, tum Gratianopolitanæ, in cujus diœcesi sita est Cartusia, ut probari potest ex antiquis Missalibus ecclesiæ Gratianopolitanæ et modo celebrandi Missam tunc ibi usitato, quæ in nostris ad unguem fere referuntur; itemque ex veteribus Antiphonariis et precibus, quæ ab ecclesia Lugdunensi in nostrum usum constat fuisse transsumpta.

494 Cartusianus anonymus, Annalium Ordinis sui libri quarti hactenus non vulgati auctor, in auctiori hujus Operis sui exemplari, quod penes me non exstat, quodque Cartusiæ Vallis-Dei est, nonnulla etiam huc spectantia pag. 36 suppeditat. Verba, quibus id facit, Cartusianus Parisiensis supra adhuc laudatus, qui illud, ut

AUCTORE
C. B.

vel ex Eugenio III privilegio, vel ex Divini,

F

quæ in usu apud Cartusianos est, Officii dispositione,

nihil

AUCTORE
C. B.

mihi ipsemet significavit, ad manum habet, quique suum nomen subterfieri omnibus modis vult, describere, mecumque communicare pro summa sua humanitate est dignatus. Sunt autem hæc: Sanctum Benedictum, cœnobiticæ vitæ in partibus Occidentalibus instauratorem, ab ipsius Ordinis incunabulis nostri venerati sunt, ejus festum præ cæteris solemne semper colentes, ut ex Consuetudinibus Guigonis videre est. Nec immerito, cum ex ejus Regula cœnobiticæ vitæ accommoda quædam deprompserint maxime ea, quæ circa Divinum Officium versantur. Unde Robertus de Monte, in Tractatu de abbatibus et abbatibus de origine Cartusiensium agens, ait: « Instituta vero nocturni et diurni Officii » secundum Regulam sancti Benedicti persolvunt. » Et noster Guigo in Prologo suarum Consuetudinum dicit, « quod in Divino Officio » cum cæteris monachis multum, maxime in » Psalmodia Regulari, concordēs inveniantur. » Non tamen ita stricte ritus sancti Benedicti observamus, quin in quibusdam discrepemus ab eis, maxime circa cæremonias tum Missæ, tum divini Officii, circa Lectiones Matutinarum, preces Horarum, Cantus, Hymnos, et alia hujusmodi, quæ partim recenset Cardinalis Bona. Ita ille, simul etiam suggerens, cur Cartusiani solemne semper habuerint S. Benedicti festum, quod scilicet, non quidem solam ac totam sancti hujus monachorum patris Regulam, sed aliquot saltem ex hac capita Ordinis sui seu Statutis seu Consuetudinibus adscripsissent. Atque hinc factum etiam esse potest, ut Cartusiani ante S. Brunonis canonizationem S. Benedictum in sua confessione Patrem suum dixerint; ut proinde hinc etiam, S. Benedicti Regulam a S. Brunone primis Cartusiensibus fuisse præscriptam, nequaquam evincat Mabillonius.

vel denique
e professionis
formula, aut
Paschalis III
privilegio de-
ducit, rem
evincunt,

495 Nec id porro etiam evincit duobus aliis hic adhuc discutiendis argumentis, quorum alterum ■ privilegio, per Paschalem II Lanvino, Squillacii post S. Brunonem Priori concessio, alterum a professionis formula, apud Cartusianos usurpata, repetitur. Quis enim ex eo, quod hæc eadem sit, quæ Benedictinorum, merito concludendum putet, Regulam, quæ horum est, Cartusianorum pariter esse? Professionis formula eadem fere est quantum ad substantiam in plerisque, nedicam in omnibus, religiosis Ordinibus, nec propterea tamen horum omnium eadem pariter est quantum ad substantiam Regula. Nec refert, professionis formulam tum Cartusianorum, tum Benedictinorum iisdem plane verbis concipi. Uti enim ex eo, quod quæpiam Regulæ Benedictinæ statuta verbotenus etiam in Cartusianorum Regulam sint illata, consequens secundum jam dicta non est, ut hanc totam ac solam primis Cartusianis observandam S. Bruno præscripserit, ita nec hoc, ut consideranti patebit, consecrarium esse potest ex eo, quod, quibus verbis apud Benedictinos professionis formula concipitur, iisdem etiam hanc sibi usurpandam Cartusiani acceperint. Quod modo ad Privilegium, ■ Paschale II Lanvino concessum pertinet, unice in hoc agitur de particulari monasterio Mentauri, a Lanvino, Pontifice indulgente, tribus a Squillacio milliariibus erecto, in quo, qui vitæ eremiticæ idonei non erant, vivendi modum, a Cartusianorum reliquorum vivendi modo diversum, tenuerunt; quare, etsi etiam novis monasterii illius incolis solam et integram S. Benedicti Regulam diserte fuisse præ-

scriptam tantisper daremus, consecrarium inde D nondum foret, ut hæc pariter primis Cartusiensibus a S. Brunone fuerit præscripta. Atque ita modo nullo prorsus ex argumentis, quibus Benedictinæ Regulæ Cartusienses a S. Brunone fuisse adstrictos, Mabillonius contendit, evictum id utcumque dari, ex omnibus jam dictis satis liquet.

496 Et vero, ut meam modo hac in re aperte dicam sententiam, Sanctum nostrum nec se, nec suos ad solam ac totam S. Benedicti Regulam observandam obstrinxisse, vel ex eo palam est, quod, quæcumque observanda sibi suisque imposuit, reque ipsa observavit, ea fere omnia in Consuetudinibus Guigo scripto expresserit, multumque absit, ut hæc solam ac totam Benedictinam Regulam comprehendant. Vidit id tandem, quantum opinor, Mabillonius, hincque a priori opinione nonnihil deflectens, Brunonem dumtaxat S. Benedicti Regulam, quatenus anachoretarum ferebat institutum, sibi suisque sectandam proposuisse, Annal. Bened. lib. LXVI, num 63 scripsit.

Verum ne hoc quidem, uti ex jam dictis ac porro dicendis primum est colligere, supra adducta e scriptore illo, quem tamen hic Veterum Script. tom. VI in Præfat. num. 52 Marteneus sequitur, argumenta evincunt. Ast contra, speciale quoddam vitæ genus S. Brunonem ejusque sequaces assumpsisse, seu speciali cuidam Regulæ, quæ et a Benedictina et ab aliis quibuscumque ante conditis esset diversa, sese adstrinxisse, merito contendit Cartusianus anonymus, Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor, ita hujus lucubrationis suæ, ut Cartusianus Parisiensis num. 494 iterum laudatus me etiam docuit, loco ibidem citato scribens: Hæftenus... libro primo Disquisitionum monasticarum, tractatu nono de Regulis, duodecimo seculiscriptis, disquisitione quarta Statuta nostra, quæ vere dici Regulam fatetur, a Regula sancti Benedicti distinguit. Et tractatu secundo libri secundi, disquisitione quinta de Cartusiensibus loquitur, tanquam diversis ab Ordine Benedictino: « Ut » eos omittam, » inquit, « qui sub S. Benedicti » Regula Deo serviunt (qui potius unius Ordinis » variæ Congregationes, quam distincti Ordines » censendi sunt) Ordo Cartusianus plurima a » S. Benedicto mutuatus est etc. » Quibus verbis aperte innuit, Cartusienses, etsi plurima a sancto Benedicto mutuati sint, non tamen sub ejus Regula Deo servire. Et revera tractatu sexto ejusdem libri, disquisitione quarta recensens Ordines, Benedictinam Regulam profitentes, nullam facit mentionem Cartusiensium.

497 Idem censuit ante ducentos annos sanctus Antoninus, ita (part. nimirum II hist., tit. 15, cap. 14) scribens: « Post Benedictum omnes » monachi Occidentis militant sub Regula beati » Benedicti et ipsum habent in patrem, exceptis Cartusiensibus, qui habent speciales suas » Constitutiones. » Et revera cum Guigo, primus legifer noster, dicat loco citato: « In Epistolis B. Hieronymi vel in Regula B. Benedicti seu in cæteris scripturis authenticis omnia » pene, quæ in Cartusia religiose agere consuevimus, contineri, » his verbis satis aperte innuit, Cartusienses sibi aliquam specialem vivendi normam præscripsisse, a cæteris Regulis diversam. Quam ob rem Franciscus a Puteo, explicans illud Raynaldi nostri statutum, quo prohibetur, ne professi in Ordine Cisterciensium et consilium, ad nos transeuntes, possint habere

Cartusiano-
que anonymo,
speciale quod-
dam vitæ ge-
nus

S. Brunonem
ejusque socios
esse secutos
asserenti,

A bere aliquam obedientiam, declarat, quod per illud verbum **CONSILIUM** intelligantur monachi omnes, qui militant sub Regula sancti Benedicti. Quis non videat, nostrum Puteanum tacite Cartusienses a cæteris sancti Benedicti monachis distinguere, tamquam alteri Regulæ subditos. Noster Boso scribens contra eos, qui dicunt, Ordinem Cartusiensem non habere Regulam, agnoscit quidem, Statuta nostra ex diversis sanctorum Patrum scriptis composita esse, « patet » namque, » inquit, « in eisdem Statutis, quod » illa, quæ ibi scripta sunt, aut sunt de Regula » B. Benedicti, aut de Epistolis B. Hieronymi, » aut de Collationibus Patrum seu de Vitis Patrum vel etiam de libris Cassiani, et aliorum » sanctorum doctorum Ecclesiæ. » Deinde multas recenset Regulas, subditque : « Sed Ordo » Cartusienensis nullam potuit assumere de his » prædictis, quia omnes prædictæ Regulæ sunt » vel fuerunt de vita communi et cœnobitica » instituta; de vita vero eremitica invenitur Regula laudabilis et devota, a Petro Damiano » stylo eloquentissimo edita et digesta, sed nec » illam potuerunt, et noluerunt Cartusienses » assumere, quia vita Cartusiensium, ut supra » ostensum est, quamvis a majori et digniori » parte sit eremitica judicanda, tamen est composita ex solitaria et communi.

assentiendum
concluditur.

498 » Et ideo omnino oportuit, cum nulla » prius esset talis Religio, quod sibi facerent » Regulam specialem. Quia secundum Regulas » supra dictas beati Augustini, Benedicti et aliorum supra scriptorum monachi vel canonici » simul habitare debent, simul comedere, simul » dormire et sic de singulis, sicut exigit vita » cœnobitica et communis. Cartusienses ergo, » qui pro majori parte anachoreticam vitam » ducunt, et soli frequenter comedunt et soli » dormiunt, sicut superius est ostensum, non » potuerunt sumere aliquam Regulam de prædictis. Sed sibi novam, sanctam et rationabilem ediderunt, Sancto Spiritu inspirante, » quam, eodem Spiritu operante, sancta Romana Ecclesia ex certa scientia perfectissime » confirmavit, ut alibi probabimus. » Ex his et aliis, quæ diximus supra, patet, Cartusienses speciale quoddam vitæ monasticæ genus assumpsisse, ac proinde Ordinem, ab aliis Ordinibus diversum, constituere in Ecclesia Dei. *Ita hætenus Cartusianus anonymus laudatus, e rationibus, tum quas e Bosone ipsis hujus verbis recenset, tum quas aliunde repetit, contendens, Regulam, a Regulis omnibus antecedentibus diversam, Cartusianos ac proin S. Brunonem, qui hos illam suo exemplo vivendique modo docuerat, sibi servandam statuisset. Et vero cum, ut Boso ait, Cartusianorum vitæ ratio partim eremitica, partim cœnobitica sit, nec ulla e Regulis, ante S. Brunonis ætatem conscriptis, hujusmodi vitæ generi foret accommodata, aliam sane, quæ hac prærogativa gauderet, sibi suisque sequacibus præscribere seu hisce exemplo suo effingere, necesse habuere Sanctus noster primique ejus discipuli, idque proinde, ut verbis recitatis Annalium Cartusiensium auctor anonymus contendit, re etiam vera fecisse existimandi sunt; quod cum præterea ex aliis etiam supra dictis satis manifestum appareat, finem rei hujus discussioni impono.*

§ XXIX. An Victor III Papa Cartusiensem Ordinem approbarit, et qui Sanctus Hugonem Gratianopolitanum episcopum sui reverentem habuerit Cartusiæque eremum sibi donari impetrarit.

Gaufredo, Vosiensi Priori, qui, ut supra docui, Victori III Papæ visionem, qua hic Dominum, in Cartusiæ eremo habitaculum sibi construentem, viderit, divinitus oblatam refert, in metrica, quam adornavit, Sancti nostri Vita fidem adhibuit Zacharias Benedictus, hincque, visionem illam a Deo, qui nihil facit frustra, Victori indubie, non quidem adhuc monacho, ut Gaufredus ait, sed jam Papæ, quo ex hac factam a Sancto Cartusiæ foundationem Dei opus esse intelligeret, itaque ad hanc Apostolica auctoritate confirmandam moveretur, oblatam fuisse, ratus, fuisse reipsa abs illo Cartusiæ foundationem confirmatam, in animum induxit, ut sequentes, quibus rem hanc canit, versus fidem faciunt.

E visione,
quam Victori
III Papæ divinitus oblatam, credidit,

Septimus excelsis titulis in sede Latina
Gregorius residens orbis retinebat habenas;
Quo moriente, habuit Petri moderamina
Victor,

Isque ad olympiacos tum forte aspexit in
axes,

Felicesque choros vidit splendore corusco
Sedibus e sanctis lætum associare Tonantem:
Qui Cartusiacos pergens invisere colles,
Hi sibi fundabant dignas in cotibus ædes.
Obstupuit, montes illos et clima notavit,
Cursoremque illuc celerem celeresque tabellas

Misit, et Hugoni visa hæc miracula scripsit.
Hugo admiratus, quodcumque evenerat illo
Tempore rescripsit, quæve in confinibus illis
Egerat Omnipotens, calamo dat nota volanti,
Doctorem et senos comites a turbine mundi
Conversos, septem stellarum lumina, nec non

Ordinis incepti seriem, strictumque rigorem.
500 Nuncius abscessit, Latiamque redivit ad urbem.

Maximus ut Pastor cepit nova nuncia, gaudens

Convocat extemplo patres, sanctumque senatum,

Quos Romana facit sublimes purpura, pandit
Omne, quod acciderat, factum, et divinitus auctum

Confirmavit opus votis concordibus aulae,
Divinisque illud, confecto grammate, donis
Munivit, variisque effecit dotibus alium,
Servanturque notis signata bifrontibus æra.
Hic fuit ante gradum supremi culminis abbas
Montis Oliviferi, cui nomen ab urbe Casinas,
Quæ fuit Æneadum celebrata colonia quondam.

Hoc et idem plures summi fecere parentes,
Qui

fuisse abs hoc
Cartusiæ foundationem confirmatam,

AUTHOR
C. B.

Qui caput excelsum triplici diademate cingunt.

Ita ille, et visionem, quam hic canit, Victori Papæ, non adhuc, ut jam dixi, Cassinensi monacho, aut, si mavis, abbati, sed jam, contra ac Gaufredus scribit, creato summo Pontifici, fuisse oblatam, et abs illo Cartusiæ foundationem, cum hanc a S. Brunone factam, ex Hugone, Gratianopolitano episcopo, intellexisset, datis litteris Apostolicis confirmatam fuisse, memoriæ prodens. Verum confirmationis hujus nec ipsemet Gaufredus, qui visionem Victori Papæ oblatam scribit, nec ulli alii, quos quidem hactenus viderim, meminere scriptores, Zacharia Benedicto antiquiores. Hinc fit, ut illam ex conjectura tantum, quam e credita sibi, quæ Victori fuerit oblata, visione formavit, metricum illum Sancti nostri biographum adstruxisse, vehementissime suspicer, ne dicam, pro indubitato habeam. Verum cum ex supra dictis Gaufredus, dum visionem, qua Victor III Papa Deum, in solitudine Cartusiæ habitaculum sibi construentem viderit, litteris mandavit, a veritate aberrarit, ah hac pariter, quam ex visione illa format, conjecturam dictam aberrare, ambigendum non est.

perperam
conjecit Za-
charias Bene-
dictus,

301 Adhæc Victor anno 1086 ad solium Pontificale fuit erectus, nec vitam protraxit ultra annum proxime sequentem, quo ei Urbanus II successit; non existisse autem ante tempus, quo Urbanus II S. Petri Cathedram occupare cepit, Pontificias litteras, Ordinis Cartusiensis facientes mentionem, anonymus primorum quinque Cartusiæ Priorum chronographus, seu antiquior Sancti nostri biographus, qui majoris utique fidei auctoritatisque est quam metricus, de quo hic, biographus Zacharias Benedictus, non obscure docet; postquam enim ab Urbano II litteras infra huc transcribendas, quibus Siquinus, Casæ-Dei abbas, Cartusiam Landuino hujusque sociis, qui eam, Brunone abeunte Romam, deseruerant, restituere jussus fuit, scriptas fuisse, num. 19 retulit, num. proxime sequenti subjungit: Et istæ videntur primæ litteræ Papales, quæ inveniuntur de Ordine Cartusiensi facere mentionem. Jam vero, cum litteræ illæ, quas ex dictis Urbanus scripsit, primæ sint, quæ Ordinis Cartusiensis mentionem facere inveniuntur, litteris scriptis a Victore III Cartusiæ foundationem confirmatam seu approbatam non fuisse, pro indubitato, accedente præterea universali de re hac scriptorum omnium antiquorum silentio, est habendum; ut proinde Zacharias Benedictus id factum, perperam notarit. Nec ex hoc tantum metricus hic Sancti biographus erroris arguendus venit; verum etiam ex eo, quod S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, Cartusiensem habitum a S. Brunone suscepisse, Cartusianisque adeo fuisse etiam adscriptum, memoriæ prodat; etenim rei hujus nusquam meminit Guigo, Hugonis accuratissimus fideque dignissimus biographus, qui tamen eam, si fuisset, omni dubio procul sciturus, scitamque litteris commendaturus fuisset.

nec Hugonem
recte Cartu-
sianum facit.
Hic tamen, in
Cartusianos
optime affe-
ctus,

302 Ast hic error, a subditio Sigeberto (adi num. 297) primum profectus, utcumque excusandus videtur: etsi enim Hugo habitum Cartusiensem numquam induerit, Cartusianus tamen quodammodo æstimari potuit, tum ob desiderium, quo, ut Cartusianum, abdicato episcopatu, profiteri posset, arsisse dignoscitur, tum ob singularem, quo in Cartusianos ferebatur, affectum frequenterque cum hisce in Cartusia commorationem. Ac

maximum quidem S. Hugonis in S. Brunonem Cartusianosque affectum fuisse, palam est tum ex Guigonis verbis supra huc transcriptis, tum ex eo, quod, ut Guibertus de Novigento lib. 1 de vita sua cap. 11 docet, abbatis quodammodo ac provisoris domus Cartusiensis vices, cum scilicet ex ea Bruno jam discessisset, agere gravatus non sit sanctus ille antistes. Accedit antiquior Sancti nostri biographus, qui eum ita in Ordinem domumque Cartusiensem beneficium fuisse num. 14 scribit, ut tum hujus, tum illius cum S. Brunone dici possit fundator, et quamvis non primus, tamen quodammodo præcipuus institutor. Quod autem ad Hugonis in Cartusia commorationem pertinet, fuisse hanc sane admodum frequentem, ejusdemque illum tempore ad Cartusianorum exemplar ac normam, unde et pro Cartusiano quodammodo haberi potuerit, vitam suam ad amussim exegisse, docet nos iterum Guigo in conscripta a se sancti illius antistitis Vita partim verbis supra huc jam transcriptis, partim hisce, quæ nunc subdo: In tantum autem (S. Hugo videlicet) eremum (Cartusiæ cum S. Brunone ejusque sociis) devotus incolebat et sedulus, ut eum magister Bruno nonnumquam exire compelleret: Ite, dicens, ite ad oves vestras, eisque, quod debetis, exolvite. Eo tempore, magnæ paupertatis et humilitatis ardore succensus, voluit equitaturas suas cunctas vendere, et diviso pauperibus pretio, propriis pedibus in prædicatione discurrere. Sed homo profundi cordis, magister Bruno scilicet, cujus consiliis non aliter, quam præceptis obtemperabat abbas, non consensit timens, ne apud se forsitan extolleretur, aut a ceteris de singularitate judicaretur episcopis; aut (quod dubium non erat) id ipsum propter asperitatem et inæqualitatem itinerum consummare non posset.

303 Nec tantum, quod jam dixi, ex hisce Guigonis verbis intelligitur, verum etiam Hugonem non minori in S. Brunonem veneratione, quam affectu fuisse, tantamque eam existisse, ut illum abbatis quodammodo loco haberet. Hinc merito antiquior Sancti nostri biographus transcriptis tum hisce, tum aliis, quæ jam supra data sunt, Guigonis verbis num. 14 subjungit: Omnia prædicta sunt verba domni Guigonis scripta in Vita S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, quæ hic inserenda judicavimus, quia in eis primordia foundationis Cartusiæ declarantur, et magistri Brunonis excellentia innotescit et in hoc quod eidem tam venerabilis, tam sanctus episcopus cum tanta reverentia sic ferventer et humiliter adhærebat. Maximo porro in amore ac pretio apud S. Hugonem existisse Sanctum nostrum ejusque socios, recte etiam concluderis tum ex charta, quam, si Mabillonius (neque enim an hæc uspiam existat, novi, Præfatione in sæculi vi Benedictini parte II, num. 86 recte notet, vix uno mense integro post S. Brunonis ad Hugonem accessum presbyteris et laicis sui episcopatus sanctus ille antistes scripsit, præcipiens, Ut ne feminæ (verba sunt Mabillonii) transeant per terram Cartusiæ fratrum, qui, Deo placere cupientes, mundum et turbas fugiebant; et ne quisquam intra terminos ipsorum possessionis piscationem aut venationem exerceat, et sua animalia pascenda deducat; tum ex eo, quod Sancto ejusque sociis, quicquid sibi in Cartusiam juris competere, libens cesserit, verosimillimeque etiam, ut Blomenvenna, Puteanum iterum aliosque

suo eis in Car-
tusiam jure
cessit, alique
ipso agente,

F

A *que Sancti biographos sibi consentientes habens, affirmat, effecerit, ut alii, qui in eandem eremum juris quidpiam haberent, ei data charta publica in S. Brunonis ejusque sociorum favorem renuntiarent. Integram illam, ut locus exigere videtur, modo hic ex apographo, Chronologico-diplomaticæ Morkensii Diatribæ supra jam sæpius laudatæ inserto, transcribo. Sic habet: Gratia sanctæ et individuæ Trinitatis misericorditer nostræ salutis admoniti, recordati sumus humanæ statum conditionis et vitæ fragilis lapsus inevitabiles, quam sine termino ducimus in peccatis. Itaque judicavimus, nos peccati servos de manu mortis redimere, temporalia pro cælestibus mutare, æternam hæreditatem pretio perituræ possessionis comparare, ne duplici contritione conteramur, et præsentis vitæ miserias laborum et dolorum initium sumamus.*

diplomate,
quod hic

B 504 Itaque magistro Brunoni et his, qui cum eo venerunt fratribus, ut Deo vacarent, ad inhabitandum solitudinem quærentibus, ipsis eorumque successoribus in æternam possessionem spatiosam eremum concessimus, Ego Humbertus de Miribel, una cum Odone fratre meo et ceteris, qui juris aliquid habebant in prædicto loco; hi vero scilicet, Hugo de Tolnone, Anselmus Garcinus; deinde Lucia et filii ejus Rostanus, Guigo, Anselmus, Pontius atque Boso, precibus et interventu prædictæ matris eorum; Bernardus quoque Longobardus cum filiis suis; similiter et domnus abbas Siguinus de Casa-Dei cum suorum fratrum conventu, quidquid ibi juris habere videbantur, supradictis concesserunt fratribus. Ipsa vero, quam eis dedimus, eremus hos habet terminos, scilicet infra locum, qui vocatur Clusa, et rupem claudentem vallem et pertingentem usque ad molarem claudentem et dividentem Combam-Caldam, et pervenientem usque ad rupem mediam, quæ est super Borghesos; deinde molarem alium, qui descendendo perducitur per usque ad rupem a Bonviant. Exinde molarem alium, qui descendendo perducitur per crepidinem plataneti a Bonviant usque ad rupem, quæ est supra furnum de la Follia. Similiter ab illo monte, qui de eadem rupe porrigitur usque ad montem Aillinart, et a monte Aillinart descendendo extenditur juxta Mortam contra Occidentem usque ad rupem, quæ est super Correriam, et ab hac rupe porrigitur usque ad rupem de Pertuso. Inde prostremo potenditur descendendo usque ad flumen, quod vocatur Guerus-mortuus. Inde quoque ab eodem clauditur usque ad Clusam. Si qua vero persona potens aut impotens hanc donationem infregerit, tamquam sacrilegii rea ab Omnipotentis Dei gratia et fidelium consortio separata anathemate maranatha feriatur æterni ignis incendio, nisi digne satisfecerit, cum Dathan et Abiron et Juda proditore concremanda.

recitatur, dato idem fecerunt.

505 Præfata quidem terra, his terminationibus conclusa, a magistro Brunone et ab his, qui cum eo erant, fratribus cœpit inhabitari et construi anno ab Incarnatione domini Mlxxxiv; episcopatus vero domini Hugonis, Gratianopolitani episcopi, quarto, qui videlicet laudat et corroborat hoc donum, quod fecerunt supra scriptæ personæ, cum omni conventu clericorum suorum, et quantum ad se pertinet, quidquid sui juris esse videtur, omnino concedit. Testes Hugo decanus, Joannes de Podio. et

Rostagnus Guigo de Lanz, et Galterus Bueta, Petrus et Gilbertus, Agelbertus et Aldelemus, Petrus et Ricardus. Lecta est autem hæc charta Gratianopoli in ecclesia Beatæ et gloriosæ semper Virginis Mariæ, quarta Feria secundæ hebdomadæ Dominici Adventus in præsentia prædicti domini Hugonis, Gratianopolis episcopi, atque canonicorum suorum, aliorumque multorum, tam sacerdotum, quam ceterorum Ordinum clericorum, celebrantium sanctam synodum quinto Idus decembris. Cum hæc charta, quæ, ut characteres chronici, quibus munita est, testantur, hebdomadæ secundæ Adventus Feria quarta, quæ in nonum Decembris diem incidit, lecta est, S. Brunone Cartusiam adhuc inhabitante, seu temporis spatio, annum 1084, quinque sequentes et partem anni 1090 complectente, data haud dubie sit, tuncque, ut computanti aut etiam Chronologiam Technicam Labbei dumtaxat inspicienti patescet, Feriam quartam hebdomadæ secundæ Adventus in quintum Idus seu diem nonum Decembris incidere solo anno 1086 contigerit, fuisse chartam, quæ hac jam transcripta est, hoc ipso anno lectam seu datam, manifestissimum est.

506 Atque hoc primum est, quod in illam notandum occurrit. Ne porro erronea in notis chronicis a quoquam putetur, exponendum modo, qui in ea a Sancto ejusque sociis, quod anni 1084 mense Junio ex dictis factum, Cartusiæ eremus inhabitari cœpta recte dicatur anno quarto episcopatus Hugonis Gratianopolitani episcopi, qui interim, ut supra ostendi, jam inde ab anno 1079 electus, annique proxime sequentis initio consecratus fuit Gratianopolitanus episcopus, quique adeo, cum Cartusiæ eremus inhabitari a Sancto cœpit, quintum jam inde episcopatus annum egerit, si modo episcopatus ejus anni vel ab electione vel a consecratione sint computandi. Verum idne ita fieri necesse est? Anonymus Tractatus de S. Brunone a Cartusianis hujatibus mecum communicati auctor annos episcopatus Hugonis non ab electione, aut consecratione, sed ab adita episcopatus possessione computari solitos fuisse, Hugonemque non ante exeuntem annum 1080 episcopatus Gratianopolitani possessionem adlisse, præfatus, ita mox, quo tam hoc, quam illud evictum dat, subjungit: Asservatur in Majoris Cartusiæ tabulario donatio per Guigonem comitem et reginam Mathildem illius uxorem domui Calesiensi facta, quæ data est anno Incarnationis Domini mxx. xi Cal. Novembris, anno Pontificatus Domini Hugonis, episcopi Gratianopolitani, xxx. Hic annus pontificatus Hugonis non est electionis aut consecrationis; alias enim (cum scilicet, ut iterum mox monui. Hugo anno 1079 electus, annique proxime sequentis initio consecratus sit Gratianopolitanus episcopus) notandus fuisset xxxi aut xxxii. Dicendus est igitur annus possessionis, quam nondum (illum) adeptum fuisse anno Mlxxx mense Octobri sequitur ex die designata xi Cal. Novembris.

507 Idem necessario conficiendum est ex alio instrumento, quod extat editum De usu feodorum Delphinatus, cujus initium et finis sic habent: «Ego Hugo, Gratianopolitanus episcopus, rogatu canonicorum concessi abbati B» soni beatæ Mariæ Crudatensis, et successoribus suis tres ecclesias.... Facta est hæc donatio de tribus prædictis ecclesiis... iv Nonas Novembris anno Incarnationis Domini

AUCTORE
C. B.

E

Id ex anno
quarto Hugo-
nis, quo si-
gnatur,

F

erroris ar-
guendum non
est.

D. MCX.

AUCTORE
C. B.

» MCX, anno pontificatus domini Hugonis episcopi XXX. » Ergo necdum episcopatum Hugo inierat sub initium Novembris anni sæpe dicti MLXXX. Adhæc ut, quod hic instituti mei ratio postulat, adjungam, cum Hugoni, utpote ex dictis anno 1079 electo, ineunteque anno 1080 consecrato Gratianopolitano episcopo, anno 1110 ad IV Nonas seu ad secundam Novembris diem jam provento, annus ab electione consecrationeque non trigesimus, sed trigesimus primus fluxerit, et tamen instrumentum, cujus hic initium et finem *Tractatus de S. Brunone auctor anonymus exhibet*, anno episcopatus Hugonis trigesimo datum notetur, consequens est, ut tam in hoc, quam in altero, quo Guigo comes ejusque uxor Mathildis domui Calesiensi benefecit, anni episcopatus Hugonis, Gratianopolitani antistitis, non ab electione consecrationeque, sed ab adita post consecrationem sedis illius possessione numerentur. Jam vero, cum res ita habeat, uti laudatus Cartusianus anonymus supra affirmat, annosque adeo episcopatus Hugonis non ab electione consecrationeque, sed ab adita primum possessione computari solitos fuisse, veritati consonum appareat, non est sane, cur supra huc transcripta donationis Cartusie charta erroris in notis chronicis suspecta habeatur, accuseturve ex eo, quod Cartusie eremum anno episcopatus Hugonis Gratianopolitani antistitis quarto a S. Brunone ejusque sociis inhabitari cæptam prodat; quod ex supra dictis verum esse non potest, nisi instituto computo a tempore, quo Hugo episcopatus possessionem inivit.

§ XXX. Sanctus, a summo Pontifice arcessitus, Cartusiam, rite jam ordinatam, incolarumque numero auctam, deserere cogitur : quandonam id, et quanto discipulorum Brunonis luctu factum.

Sanctus, Cartusia jam rite ordinata, incolarumque

Quatuor aut quinque, aut etiam paucioribus a Sancti ejusque sociorum in Cartusiam ingressu elapsis annis, eo jam inde modo, qui vitæ eremiticæ maxime congruit, rite omnia, tum quantum ad religiosorum eremi incolarum habitacula, tum quantum ad vivendi normam, fuisse ordinata, dubitandum non apparet, uti etiam Sanctum ejusque socios susceptæ vitæ austeritate juxta ac sanctimonia longe lateque inclaruisset. Atque hinc factum reor, ut et nonnulli alii ad incultam antea ac pene inaccessam eremum venerint, atque in celeberrimi, qui hanc moderabatur, Viri discipulorum numerum cooptari postularint. Ac primo quidem, Petrum et Lambertum, qui una cum Sancto, Cartusiam nondum ingressi, in Siccæ-Fontanæ solitudine vitam eremiticam, uti plus semel e Mabillonio jam laudata monasterii Molismensis charta fidem facit, aliquamdiu duxere, institutum a Brunone vitæ genus tandem etiam sive in Cartusia sive in Calabria esse amplexos, Historiæ litterariæ Franciæ scriptores

tom. IX, pag. 241 non obscure indicant. Ibi enim opinari sese, manifestant, Petrum quidem a Petro, qui, quamvis Bethunæ natus esset, a diuturna tamen sua in Francia commoratione Francus cognominatus fuit, secundusque a S. Brunone (adi Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 659) Cartusie Prior exstitit, Lambertum autem a Lamberto, qui Cartusie Calabrinæ Prior seu magister religiosi hujus incolis optimas leges præscripsit, diversum non esse. Et vero, cum facile factum esse queat, ut Petrus et Lambertus, qui prius Brunonem e Siccæ-Fontanæ solitudine Gratianopolim abeuntem sequi noluerunt, consilium postea, cum de fixa a Sancto in Cartusia sede inaudivissent, mutarint atque in horridam hanc eremum, Sancto annuente, concesserint, reipsa id fecisse illos, neutiquam vero apparet absimile, licet interim Lambertum, cui cum Sancto in Siccæ-Fontanæ solitudine versatus est, eundem cum Lamberto, Cartusie Calabrinæ Priore, asseverare non ausim.

509 Ast quocumque modo res habeat, fuisse equidem, dum Sanctus e Cartusie eremo discessit, discipulos ejus numero plures, quam cum primum hanc solitudinem ingrederetur, suadent mihi binæ chartæ, infra integræ huc transcribendæ, quarum altera Rogerius, Calabriæ et Siciliæ comes, eremum Calabrinam S. Brunoni ejusque sociis donat, altera donationem hanc Rogerius Apuliæ, Calabriæ Siciliæque dux, cujus Rogerius comes patruus erat, confirmat. In priori enim comes ita loquitur : Rogerius Dei gratia comes Calabriæ et Siciliæ omnibus fidelibus suis et ecclesiæ Dei filiis tam præsentibus quam futuris salutem. Notum esse volumus fraternitati vestræ, per Dei misericordiam a Galliarum partibus ad regionem istam Calabriæ sanctæ religionis viros, Brunonem videlicet et Lanvinum cum sociis eorum pervenisse etc. In posteriori vero Rogerius dux hunc futur in modum : Rogerius Apuliæ, Calabriæ, Siciliæ Dei gratia dux, omnibus fidelibus Christianis præsentibus et futuris in domino salutem. Notum esse volumus fraternitati vestræ de duobus viris, Brunone scilicet et Lanvino, qui sanctæ religionis studio accensi cum sociis suis in terram Calabriæ a Galliarum partibus, disponente Deo, venerunt etc. Sanctus ergo, cum in Calabriam, quod ex dicendis non diu admodum ab ejus e Cartusia egressu factum, ad comitem Rogerium venit, socios sibi aliquot, e Gallia appulso, quorum in hisce chartis mentio fit, habebat adjunctos; quare cum unus saltem ex his, Lanvinus videlicet, ab omnibus sex Sancti sociis, Cartusie eremum cum eo primum ingressis, sit diversus, consecrarium fit, Sancti discipulos, dum hic e Cartusie eremo Pontificem aditurus discederet, numero plures fuisse, quam cum solitudinem eam primum ingrederetur; Lanvinum autem, in binis laudatis chartis memoratum, ab omnibus sex dictis Sancti sociis, seu potius, quod hic potissimum dubium non nemini videri queat, a Landuino esse diversum, sic ostendo : Sanctus, uti ex dicendis patet, non prius cum Lanvino in Calabrinam eremum secessit, dictisque binis chartis sibi illam donari ac confirmari impetravit, quam cum Cartusiam Majorem, quam deseruerant, Landuinus una cum discipulis, seu Cartusianis, quibus a S. Brunone fuerat præfectus, repetiisset, ut proinde, hunc ab illo diversum esse, sit necessum.

A 510 Adhæc Lanvinus, qui cum Sancto in Calabrinam eremum secessit, in Normannia, Franciæ provincia, Landuinus vero, qui, monente S. Brunone, Cartusiam Majorem repetiit, in Tuscia natus erat. Accedit, Landuinum Tuscum anno 1100, cum e Cartusia Majori, cui Prior præerat, Brunonem in Calabriam venisset inuisum, diem extremum (adi Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 659) clausisse; Lanvinum autem S. Brunoni, qui anno ex dicendis 1101 obiit, vixisse superstitem, eique in Cartusiæ Calabrinæ præfecturam fuisse suffectum, uti videre licet apud Mabillonium Annalium Benedictinorum lib. LXX, num. 50. Lanvinum itaque, qui cum Sancto in eremo Calabrina commoratus est, a Landuino Tusco esse distinctum, indubitatum est, quod, ne unum cum altero in decursu confundas, bene est notandum. Porro e Sancti sociis, quorum binæ chartæ proxime memoratæ mentionem faciunt, aliquot saltem adhuc alii verosimillime fuerunt a sex Sancti sociis, Cartusiæ eremum cum eo primum ingressis, diversi; ut proinde hi, cum inde Sanctus abiit, Calabriamque petiit, numero jam aucti exstiterint. Nec est, quod reponas, socios quibuscum Sanctus in Calabriam venisse in laudatis binis chartis memoratur, ac nominatim Lanvinum (adi in Brunonis Vita cap. 17 Zanottium) non prius ei sese, quam cum, relicta Cartusia, in Italia jam existeret, adjunxisse; Sanctum enim brevi temporis spatium, quo ex dicendis, antequam in Calabriam secederet, apud Pontificem commoratus est, invenisse statim Romæ, qui in disciplinam ejus sese dederint, appulsos e Galliarum partibus viros, quod tamen, ut quidquam hic contra opinionem nostram posset confici, requireretur, parum verosimile apparet.

a Pontifice in Italiam evocatur :
 C 511 Quod cum ita habeat, esse sane non videtur, cur, an Sanctus, cum e Cartusia discessit, discipulorum suorum numerum auctum viderit, revocetur in dubium, magisque eum adhuc augeri indubie vidisset, si diuturnior ejus esse potuisset in Cartusia commoratio. Verum, cum sex annis, quorum ultimus saltem incompletus ex dicendis fuerit, Cartusiæ eremum Prior seu potius (is enim illi proximisque ejus successoribus titulus ab omnibus fere scriptoribus tribuitur) Magister rerisset, Pontificium fuit allatum mandatum, quo ei, ut ad Romanam curiam sese conferret, severissime ab Urbano II Papa, ad Pontificalem apicem anno 1088 evecto, injungebatur. Hic olim Sancti nostri Remis, ut jam supra docui, fuerat discipulus, hincque raram. Viri prudentiam ingeniique sagacitatem apprime perspectam habens, eum apud se, quo ad consilia adhiberetur, habere volebat in difficillimis illis temporibus, quibus, a Papa dissidente frequenterque arma in Pontificios in Italia movente imperatore Henrico IV, deplorandum in modum res Ecclesiæ in Italia et Germania erant turbatæ. Ut nuntius ille ad Brunonis discipulorum aures pervenit, ingens mox omnium animos luctus subiit. Audi, quæ huc spectantia Blumenvenna in Sancti nostri Vita a se conscripta commemoret. Et ecce, inquit, vix annis sex in tali conversatione exactis, rursus tentatur.... Papa nempe Urbanus II, prius dictus Otto, abbas Cluniacensis, qui olim discipulus fuerat beati Brunonis, cum Pontificatum summum adeptus esset, cupiens illum digne administrare, non imme-

Octobris Tomus III.

mor excellentissimæ doctrinæ et probitatis ejusdem sui Præceptoris, vocavit eum ad Sanctæ Ecclesiæ obsequium, addito etiam obedientiæ præcepto.

512 Quo perlecto mandato, vox in Rama audita est, ululatus et ploratus multus filiorum sancti Brunonis, nolentium consolari obtestantiumque Patrem, quod ejus orbatu solatio nullo pacto in loco horroris et vastæ solitudinis perseverare possent. Sed si maneret, manerent, si abiret, abirent et ipsi. Quorum fletibus piissimus Bruno vehementer turbatus et ad compassionem motus, cum sibi quoque durissimum esset, post tam placidæ et tranquillæ solitudinis quietem rursus externis curis et inquietudinibus implicari. Nisus est tamen eorum animos sedare et consolari. Sciebat ipse scriptum esse, « Qui vos audit, me audit, et quod semel » loquitur Deus, et secundo id ipsum non re- » petit. » Et ideo non aliter Apostolici jussionem, quam cœlesti oraculo ad se delapsam vocem accepit. Quapropter alloquens suos : ait, Manere vobiscum, fratres mei dilectissimi, gratissimum mihi est, separari a vobis gravissimum. Sed mandatis Apostolicis obedire necessarium mihi est. Quid enim prodesset hic vobiscum exterius carnem jejuniis et abstinentiis atterere, si per inobedientiam animæ meæ damnationem contingat acquirere etc. Ac deinde nonnullis adhuc, quibus ultro citroque sermonem miscentes inducit Sanctum ejusque discipulos, interpositis, subjungit : Audiens hæc beatus Bruno, cum videret, eos consolationem non recipere, nec persuaderi eis posse, ut manerent, metuens, ne post suum et eorum recessum eremus Cartusiæ, locus jam Deo dicatus, ad manus laicas et profanas iterum deveniret, cogitans scilicet illam cum suis repetere, commendavit et dedit eam venerabili viro domino Siguino abbati monasterii Casæ-Dei, qui unus fuerat ex primis donatoribus, de quibus diximus, confecto super hoc publico instrumento. Sicque beatus Bruno, suscepta Benedictione sancto Hugone, episcopo Gratianopolitano, obedientia cogente, Romam profectus est.

513 Ita hactenus ille, Puteano, e quo iterum sua fere omnia mutuatus est, apprime consonans, nec pugnans cum antiquiore Sancti nostri biographo seu primorum quinque Cartusiæ Priorum chronologo. Atque hi omnes tres quidem, uti etiam, qui sua e duobus horum recentioribus, Puteano scilicet et Blumenvenna, deprompsit, Surius, universos Sancti discipulos summo fuisse, cum eum e Cartusia a Pontifice accersiri intellexerunt, mœrore affectos, Cartusiamque, abeunte Sancto, deserere statuisse, litteris recte consignasse videntur. Id enim, utut a nullo prorsus auctore synchrono seu æquali memoriæ proditum inveniatur, veritati tamen e restitutionis Cartusiæ infra huc transcribenda charta, utpote in qua ex hac eremo S. Brunonis socii ob hujus absentiam recessisse innuuntur, consonum videtur. Verum indicant etiam recentiores laudati Sancti nostri biographi, Brunonem, cum Cartusiam Siguino dedit, atque ex hac, ad Pontificem se colaturus, exiit, isthuc postea redire statuisse; quod, cum instrumento, quo Sanctus, ad Pontificem tendens, Siguino Casæ-Dei abbati Cartusiam donavit, nulla omnino de hac Brunoni ejusque sociis, si redirent, reddenda mentio facta fuisse videatur.

AUCTORE
C. B.

parum verosimile mihi apparet. Nec verosimilius est, quod tamen etiam nonnulli volunt, instrumentum, quo Sanctus Cartusiam Casæ-Dei abbati Siguino contulit, datum ei jam tum fuisse, cum ejus discipuli e Cartusia ob dilecti ex hac Magistri discessum nondum dilaberentur, dilapsurique tantummodo brevi post a Sancto præviderentur.

e Cartusia,
dilabentibus,
publico hanc
instrumento

514 Etenim in charta restitutionis Cartusiæ dicitur Bruno Cartusiam, cum loci, fratribus recedentibus propter absentiam ejus, destitutionem videret, Siguino abbati dedisse ac commendasse; ut proinde instrumentum, quo Cartusiam Siguino Sanctus dedit, collatum ei, primis Cartusiæ Majoris incolis Sancti discipulis nondum dilabentibus seu Cartusiam relinquentibus, haud fuerit, maxime cum id in fratrum seu discipulorum Sancti e Cartusia recessu factum, diserte tradatur in epistola infra pariter huc transcribenda, qua Urbanus II Papa Siguino abbati, ut Cartusiæ eremum S. Brunonis discipulis, ad hanc redeuntibus, restituat, injungit. At vero, inquires, si Sanctus chartam, qua Cartusiam Siguino dedit, dilabentibus e Cartusia discipulis suis, seu in horum ex eremo illa recessu imperitiis, qui verum intelligitur, esse illos ob Sancti absentiam seu eo in itinere e Cartusia versus Pontificem jam existente, uti charta restitutionis Cartusiæ jam pluries laudata indicat, e Cartusia dilapsos? Mabillonius in Annalibus Benedictinis lib. LXXVII, num. 92 sic scribit: Eodem tempore, quo natus est Bernardus, Bruno, Cartusiæ Majoris primus institutor, ab Urbano II, qui ipsius apud Remos discipulus fuerat, Romam evocatur, ut ejus consiliis in Ecclesiæ moderamine uteretur. Egre hanc discessionem tulit novellus grex, tanti Pastoris solatio destitutus; cunctisque, eo absente, intolerabilis visa est Cartusiæ habitatio et vitæ asperitas. Sed tandem parendum fuit summi Pontificis auctoritati, qui locum Seguinum, abbati Casæ-Dei, commendavit. Recessit itaque Bruno e Cartusia post annos sex, quam eam incolere cœperat. Ejus discessu conturbati fratres, quæ humana tentatio est in rebus arduis, deficiente magni meriti Duce, locum deserunt; quod ubi Bruno rescivisset, litteris ad Seguinum, Casæ-Dei abbatem, scriptis Cartusiam ei ejusque monasterio concessit.

Siguino Casæ-
Dei abbati
tradit.

515 Ita Mabillonius, Brunonem scilicet tunc demum, cum in itinere Romano aut etiam Romæ versaretur, instrumentum, quo Cartusiam in Seguinum abbatem transcripsit, confecisse epistolaque ad eum misisse, indicans. Et sane, re ita considerata, facile quisque intelliget, qui, cum Sanctus jam absens esset, seu in itinere versus Pontificem aut Romæ existeret, discipuli ejus dilabi e Cartusia, ipseque hisce dilabentibus seu potius dilapsis, instrumentum publicum, quo hanc Siguino Casæ-Dei abbati tradidit, donare potuerit, salva eorum omnium veritate, quæ in charta restitutionis Cartusiæ occurrunt. Attamen cum Sanctus, antequam iter Romanum susciperet, in ipso discipulorum suorum e Cartusia recessus actu Cartusiam in Seguinum Casæ-Dei abbatem transcripsisse videatur, ita malim rem gestam concipere: S. Bruno, cum e Cartusia, Landuino in locum suum substituto, jam excesserat, ad Hugonem Gratianopolitanum episcopum, uti reipsa fecisse a Blomenvenna aliisque narratur, sese, ei valedicturus, contulerit, disci-

pulique interea, quos in Cartusia reliquerat, audito Sancti discessu, Cartusiam pariter, desiderium ejus ferre haud valentes, reliquerint. Ita sane facili etiam negotio intelligitur, qui et Sanctus, e Cartusia discedens, dilabentibus ex hac discipulis suis, mox id audire et instrumentum, quo Cartusiam Siguino Casæ-Dei abbati commendavit, conficere, confectumque aut ipsemet ad hunc deferre, aut etiam ab altero deferendum curare potuerit.

516 Porro ex charta restitutionis Cartusiæ etiam collige, opinionem eorum, qui Sanctum in itinere, quod Pontificem versus suscepit, omnes prorsus suos in Cartusia discipulos comites habuisse, statuunt, veritati nequiquam posse congruere. In illa enim charta, qua hisce Siguinus Cartusiam restituit, Bruno abiens Landuinum omnibus aliis suis discipulis in Cartusia commorantibus præposuisse dicitur; qui autem factum id esse queat, si cum Sancto et Landuino et reliqui omnes ejus discipuli iter versus Pontificem susceperint? Verum nonne Sanctus aliquot saltem ex hisce socios itineris sibi habuit adjunctos? Est sane, cur id non nemo sibi persuadeat, cum, ut supra docui, in chartis Rogerii comitis, et Rogerii ducis Sanctus cum sociis sibi adjunctis e Galliæ partibus in Calabriam dicatur advenisse, nec sat apte dici id posse videatur, nisi Sanctus una cum sociis, quos sibi habebat adjunctos, iter Calabriam versus ex ipsa Gallia inchoarit. Quod si interim id displiceat, dubitandum equidem non est, quin Sanctus, cum omnes ejus Cartusienses discipuli consecuti eum in Italia essent, aliquot ex hisce, in Cartusiam remissis aliis, apud se retinuerit. Unde enim alioquin, cum ad comitem Rogerium (adi num. 509 et seq.) in Calabriam accessit, socios sibi, qui e Galliæ partibus venissent, habuisset adjunctos? Sed hæc de discipulis, quos Sanctus, cum Cartusiam summi Pontificis jussu deseruit, curiamque Romanam petiit, sub disciplina sua habuerit, dicta sufficiant; in tempus modo, quo sese, Cartusia deserta, ad curiam Romanam contulerit, inquiramus.

517 Baronius id anno 1092 factum statuit, quod Sanctus, uti intellexerat, anno commorationis in Cartusia sexto ad curiam Romanam fuisset evocatus, sexque anni ab anno 1086, quo, ut supra vidimus, Sancti in Cartusiam secessum consignat, ad dictum annum 1092 deducant. Verum cum ex supra dictis Bruno non anno primum 1086, sed jam inde ab anno 1084 in Cartusiæ eremo sedem fixerit, sequæ, ut antiquissimum fideque ex dictis dignissimum primorum quatuor Cartusiæ Priorum Chronicon in Sancti elogio, num. 7 huc transcripto, testatur, Romanam ad curiam, cum eremum Cartusiæ rexisset sex annis, contulerit, consecrarium sit, ut id anno 1090, ultra mensem Junium, quo ex dictis sese in Cartusiam Sanctus abdidit, jam propecto, indubie fecerit, si anni sex, quibus in Cartusia commoratus a primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo traditur, pro completis sint habendi. Ac Mabillonius quidem in Annalibus Benedictinis lib. LXVII, num. 92 Sancti e Cartusia egressum anno 1090 innectit. Mabillonio consonant Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX, pag. 259, uti etiam Pagius in Criticis, aliique eruditi passim omnes. Verum in Vita Urbani II Papæ Mabillonii et Ruinartii Operum posthumorum tom.

Sanctus, nullo forte e discipulis comite, ad Pontificem profectus est;

E

hoc iter, quod ab aliis communiter anno 1090 consignatur, Ruinartius anno 1089

F

A tom. III inserta, pag. 69 posterior e binis hisce scriptoribus, postquam, Urbanum II Papam anno 1089 consilium seu synodum Melphi celebrasse, Bari ossa S. Nicolai transtulisse, Eliam episcopum consecrasse ac tandem Calabriam perlustrando Rhegium usque penetrasse narravit, ita memorat: Eadem etiam occasione Brunonem, Cartusianorum parentem, cum Urbano Calabriam perlustrasse, plus quam probabile est. Is nempe a Pontifice, suo olim, ut diximus, cum litteras Vir sanctus in Rhemensis ecclesiae academia doceret, discipulo, evocatus, hoc anno (1089 videlicet) ad illum accessit, nec dubium, quin etiam eum secutus fuerit in Apuliam et Calabriam, cum eo animo Brunonem accersivisset Urbanus, ut ejus consilii in rebus difficilimis, quæ tunc frequenter emergebant, uteretur. Aliud habetur ejusdem rei argumentum, quod nempe Brunonis sanctitas ex eo tempore adeo nota fuerit apud Calabros, ut paulo post datus ei fuerit locus in ea regione ad inhabitandum, quem reipsa anno sequenti cum nonnullis e suis incolebat. Id constat ex Rogerii comitis diplomate, quod G. Surianus in Notis ad Vitam S. Brunonis, et Ughellus tom. IX simul cum Theodori Squillacensis episcopi confirmatione ediderunt.

innectendam putat. Ast hanc opinionem, licet etiam idem iter antiquior noster biographus

B 518 Quod si ergo recte hic notet Ruinartius, Sanctus noster jam inde ab anno 1089, et quidem, hoc nondum ultra mensem Septembrem profecto, ad Urbanum II Papam accesserit; Urbanum enim, ut vult, in Apuliam anno illo proficiscentem comitatus est, concilioque, ibidem tunc mense Septembri, ut docet, celebrato, cum eo interfuit. Verum nihilne est, quod hanc Ruinartii opinionem vetet amplecti, seu a vero alienam esse evidenter evincat? Antiquior Sancti nostri biographus num. 24 ita de Brunone prodit memorie: Heremum Cartusiæ rexit sex annis, et post, ut prædictum est, a Papa vocatus, et non diu post ad heremum Calabriæ, cui Turris nomen est, transiens, ibi, sancto constructo monasterio, multorum Dei servorum anachoretarum rector extitit et minister, et ibidem, felicitæ suæ cursu peracto, migravit ad Dominum post egressum Cartusiæ undecimo anno, nec plus, nec minus, sicut in libris Consuetudinum domni Guigonis, quæ sunt in domo Cartusiæ, continetur. Ita ille, cui si assentiendum sit, Sancti e Cartusia egressum seu accessum ad Urbanum II Papam anno 1089, ultra Septembrem non profecto, Ruinartius omni dubio procul perperam innectit. Cum enim Sanctus, uti apud omnes in confesso est, infraque probabitur, anno 1101, 6 Octobris die, e vivis abierit, ejus e Cartusia egressum, si annus, qui ab hoc cucurrit undecimus, cum mox dicto emortuali ejus anno 1101 verbis recitatis ab antiquiore nostro biographo recte componatur, non anno, ut statuit Ruinartius, 1089, ultra Septembrem nondum profecto, sed anno 1090, et quidem ultra 6 Octobris diem jam profecto, evenisse, necesse est, cum ab anno quidem 1089, ultra Septembrem nondum profecto, usque ad anni 1101 sextam Octobris diem anni amplius duodecim completi, anno autem 1090, ad 6 Octobris diem nondum profecto, ad eandem sextam anni 1101 Octobris diem anni amplius undecim completi excurrerint, sicque, contra ac antiquior noster biographus scribit, Sanctus non undecimo, sed vel duodecimo aut etiam decimo tertio post suum e Cartusia egressum anno vivere desiisset. Verum anne hic pri-

morum quinque Cartusiæ Priorum chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus annum 1101, Sancto emortualem, cum definito post ejus e Cartusia egressum anno undecimo recte componit?

519 Neutiquam sane: Sanctum enim, antequam annus 1090 ad Octobrem, imo ad septimam decimam Septembris diem esset profectus, e Cartusia sese ad Urbanum II Papam contulisse, e Charta infra huc transcribenda, qua Siguinus Casæ-Dei abbas Cartusiam redeuntibus ad hanc, a quibus, Brunone ad Urbanum abeunte, fuerat relicta, Cartusianis reddit, certum omnino est atque indubitatum, cum anno ab Incarnatione Domini MXC, xv Kal. Octobris data notetur, annique amplius undecim a septima decima anni 1090 Septembris die usque ad sextam anni 1101 Octobris diem, Sancto nostro emortualem, excurrerint. Atque ita quidem jam liquet, annum Brunoni emortualem definito anno post ejus e Cartusia egressum undecimo ab antiquiore Sancti nostri biographo perperam innecti. Imo vero id faciens, cum simul, Sancti discipulos, dum hic Romam ad Urbanum II Papam abierat, e Cartusia in fine sexti a suo in hanc ingressu anni recessisse, num. 25 dicat, ipsemet secum pugnat, ut consideranti patebit. Verum anne etiam perperam non citat libros Consuetudinum domni Guigonis, aut an horum exemplar, quod ad manum habuit, in notis chronicis, annum, quo Sanctus a suo e Cartusia egressu obierit, exprimentibus, non fuit corruptum? Corruptum sane fuisse, omnino necesse est. Etenim libri Consuetudinum, quos laudat, alii indubie non sunt, quam Guigonis (adi, quæ § 1 a num. 4 usque ad num. 7 dicta sunt) Statuta seu Consuetudines, quatuor primorum Cartusiæ Priorum Chronicon, seu horum quatuor elogio sibi habentes præfixa, in quibus, non autem in ipsis Consuetudinibus, notas chronicas invenit, quibus, quo anno Sanctus post suum e Cartusia egressum obierit, definit; antiquissimum autem ac genuinum (adi iterum § 1) primorum quatuor Cartusiæ Priorum Chronici exemplar, Sanctum nostrum post egressum Cartusiæ, non, ut antiquior ejus biographus e libris Consuetudinum Guigonis sese facere affirmat, undecimo anno nec plus, nec minus, sed undecimo plus minus anno obiisse, memorie prodit.

AUCTORE C. B.

definito anno post Sancti e Cartusia egressum undecimo perperam illiget,

E

F

520 Jam vero cum hæc ita habeant, ex eo sane, quod antiquior noster biographus, Brunonem a suo e Cartusiæ egressu undecimo anno nec plus, nec minus obiisse scribat, argui non potest, a veritate esse deviam Ruinartii opinionem, quæ ex dictis Sancti e Cartusia egressum seu accessum ad Urbanum II Papam anno 1089, ultra Septembrem nondum profecto consignat. Verum nonne eidem opinioni officit quatuor primorum Cartusiæ Priorum Chronicon, in quo Sanctus ad Dominum migrasse post suum e Cartusia egressum undecimo plus minus anno traditur? Cum hac loquendi formula significari videatur, Sanctum non definito post suum e Cartusia egressum anno undecimo, sed vel undecimo post egressum illum anno, vel aliquanto temporis spatio seu ante seu post hunc obiisse, itaque, ut non nemini forte appareat, temporis spatium, quod nec multo anterieus, nec multo etiam anno illo sit posterius, designetur, nescio, an stante, quam primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologus adhibet, loquendi formula prædicta, obitus Sancti nostri, qui ex jam dictis ante duodecimum a suo e Cartusia egressu annum vita functus

adducta vel ab ipso Ruinartio,

certo

AUCTORE
C. B.

certo non est, tanto temporis spatio post undecimum ab egressu illo annum collocari queat, ut is in annum usque ab illo Sancti e Cartusia egressu tertium decimum, prout Ruinartii exigit opinio, possit differri, nulla omnino ratione alia id suadente. Ait quidem Ruinartius, Brunonem eo animo ab Urbano accersitum fuisse, ut in rebus difficilimis, frequenter tunc emergentibus, consiliarius adhiberetur, idque proinde tam mature factum fuisse, ut non nisi tertio decimo anno post Bruno e vivis abierit. Verum non video, qui accidis nequeat, ut Urbanus, etiamsi Brunonem, magistrum olim suum, et maximo in pretio haberet, et ad consilia adhibere omnino vellet, ab eo tamen ad se evocando ad annum usque 1090 seu duobus circiter annis, postquam jam summus creatus fuisset Pontifex, abstinere voluerit.

vel ab huic
adhærente
Mörkensio

§21 Nec id jam inde ab anno 1089 factum, etiam suadet nota Sancti, quam Ruinartius etiam in argumentum adducit, ab eo tempore apud Calabros sanctitas; præterquam enim quod hac jam tum apud populum illum inclaruisse Brunonem, Ruinartius non probet, potuit etiam sanctitatis fama, quam is vita, in Cartusiæ solitudine austerissime acta, divitiarumque, dignitatum ac mundi contemptu per totam late Galliam sibi pepererat, ad Calabros etiam jam tum fuisse perlata. Atque hinc fit, ut neque ex loco, quem ex dicendis jam inde ab anno 1090 aut certe sequentis initio ad inhabitandum in Calabria Sanctus obtinuit, neque ex ipsa etiam ejus, quæ eodem tempore accidit, ad Rhegiensem archiepiscopatum electione pro stabilienda Ruinartii opinione sat solide argui posse existimem. Adhæc etsi ex eo, quod anno 1090 a Rhegiensibus electus fuerit archiepiscopus, speciali quodam modo hisce notus exstiterit, ac proin in Rhegiensi civitate, quæ in extremo Calabriae angulo sita est, jam inde ab anno, quo eam ex dictis Urbanus II Papa invisit, 1089 versatus fuisse, non nemini queat videri, fieri tamen potest, ut a Rhegiensibus, etsi iis vix non omnino esset ignotus, in archiepiscopum, quod, ut primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologus testatur, Papa Urbano volente, factum, e sola hujus commendatione fuerit electus. At vero, ait, qui pariter Sancti e Cartusia egressum atque ad Urbanum accessum anno 1089 innectit, in Chronologica-diplomatica sua de S. Brunone

C Diatriba Mörkensius, inter Sancti e Cartusia discessum, et discipulorum ejus, qui dilectissimi Patris absentiam ferre non valentes, in Italiam pariter, eo abeunte, Cartusiam relinquentes, abierant, factum tandem ad hanc reditum anni ut minimum unius spatium intercessisse, res tempore utrumque inter eventum medio gestæ requirunt, ac proin, cum ad Cartusiam ex jam dictis ac porro dicendis S. Brunonis discipuli ante Octobrem anni 1090 sint reversi, abiisse hunc ex illa anno 1089, ad Octobrem nondum profecto, necesse est. Ita fere quantum ad substantiam ille.

sat valide
haud probant,
hincque, accedente,
quæ hic profertur, ratione,
Sanctum dicto
anno 1090

§22 Verum non video, inter Sancti e Cartusia discessum, illiusque discipulorum ad hanc reditum res tot tantasque evenisse, ut ex longe etiam minori, quam anni unius, spatio geri nequierint. Quid enim? Bruno, relicta commendataque seu donata Siguino, Casæ-Dei abbati, Cartusia, in Italiam ad summum Pontificem Urbanum II, a quo evocatus fuerat, sese contulit, discipulos, qui abeuntem, relicta pariter Cartusia, in Italiam fuerant secuti, benigne ad se venientes excepit, reditum iis ad Cartusiam suasit, utque reipsa ad dilectam hanc sancto Patri suo eremum Pontifi-

ciis ad Siguinum, Casæ Dei abbatem, quibus huic, D ut Cartusiam restitueret revertentibus ad hanc S. Brunonis discipulis, Urbanus Papa imperabat, litteris muniti redirent, etiam effecit. Verum quid ni hæc omnia sex circiter dumtaxat aut septem mensium spatio gesta esse potuerint? Ino vero quid ni etiam Sanctus, uti vere ex infra dicendis factum, eo ipso anno, quo Cartusiam deseruit, atque ad Urbanum II Pontificem venit, in Calabriam, obtenta ab hoc ad eremiticam vitam redeundi facultate, sese recipere potuerit? Non magis itaque, quæ Mörkensius assert, quam quæ supra e Ruinartio adducta sunt, Sancti nostri e Cartusia discessum, atque ad Urbanum II, a quo accersitus fuerat, accessum ante annum 1090 cogunt statuere. Quod cum ita sit, ut, quæ mea tandem sit opinio, aperte edicam, Sanctus noster absque solida ratione statui non potest obiisse temporis spatio post suum e Cartusia egressum longiori, quam pati videatur loquendi formula, qua, ut jam dictum, a primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo Post egressum Cartusiæ undecimo plus minus anno diem extremum clausisse traditur; quare cum nullum plane, quod Sanctum jam inde ab anno 1089, ad Octobrem E nondum profecto, unde eum tali tempore obiisse foret consequens, e Cartusia ad Pontificem discessisse, evincat, argumentum sat validum occurrat, id illum ante annum 1090, ut Mabillonius alique communius statuunt, non fecisse, in animum induco.

§23 Verum quo circiter anni illius mense res hæc acciderit? Cum Bruno post egressum e Cartusia undecimo plus minus anno, primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo, a quo ex dictis non recedendum, testante, e vivis, quod anno ex dicendis 1101 factum, abierit, hicque proinde eventus non valde diu, postquam undecimus a Sancti e Cartusia egressu annus esset elapsus, statui posse videatur, dicti anni mense Martio circiter e Cartusia Bruno verosimiliter discesserit, sequentique mense Aprili aut certe Maii initio ad Pontificem Urbanum, qui tunc, ut Ruinartius in hujus Vita supra plus semel jam cit. luculentissime probat, ex Apulia et Calabria Romam erat reversus, pervenerit. Ita rem factam idcirco præcipue existimo, tum quod in hac opinione Sanctus noster, utpote anno 1101 F vita functus, non serius, quam cum jam quinque aut sex circiter menses post undecimum a suo e Cartusia egressu annum essent elapsi, diem extremum clausserit, nec quo minus ejus obitus tanto temporis post undecimum illum annum spatio statui queat, impedire videatur loquendi formula, qua post Cartusiæ egressum undecimo plus minus anno obiisse, a primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo asseritur, tum quod etiam in eadem opinione facili negotio, qui, quæ inter Sancti e Cartusia discessum, illiusque discipulorum ad hanc reditum gesta traduntur, reipsa etiam geri potuisse intelligantur; uti ex iis, quæ § sequenti suppeditaturus sum, magis elucescet. Adhæc cum Sanctus haud diu e Cartusia, antequam eum sequerentur discipuli, abiisse videatur, opinioni isti, ut consideranti patebit, etiam suffragatur antiquior noster biographus, utpote num. 25 scribens, e Cartusia illos recessisse in fine sexti anni a suo in hanc ingressu, qui ex jam supra dictis mense Junio anni 1084 evenit.

mense Martio
circiter ad
Pontificem e
Cartusia abiisse
apparet.

A

§XXXI. Sanctus Romam ad Urbanum Papam venit, discipulis, ut Cartusiam repetant, suadet, litteras his ad Siguinum abbatem a Pontifice impetrat, archiepiscopatum Rhegensem recusat, et, ut sibi a curia in eremum iterum secedere liceat, ab Urbano obtinet.

Urbanus Papa, cum ad eum Bruno venit, Romæ exstitit.

B

Blomenvenna in contexta a se Sancti nostri Vita ita prodit memoriæ: Beatus Bruno, suscepta benedictione a sancto Hugone, episcopo Gratianopolitano, obedientia cogente, Romam profectus est; de cujus adventu summus Pontifex ineffabili repletus gaudio benignissime eum suscepit (utpote quem intime diligebat et venerabatur) atque inter primos et præcipuos sibi peculiare familiaresque consiliarios et fideles amicos semper habuit, utens ejus semper consiliis in arduis Ecclesiæ negotiis. Ita ille Sancti nostri biographus, sua iterum ad verbum fere hic mutuatus e Puteano, qui tamen, quod etiam Surius facit, Brunonis ad Urbanum accessum Romæ accidisse, seu Urbanum tunc, cum ad eum Bruno venit, Romæ exstitisse, diserte magis, quam Blomenvenna, tradit. Ast num vere etiam Urbanus, cum ad eum Sanctus noster venit, Romæ fuit versatus? In opinione eorum, qui, Sanctum jam inde ab anno 1089, ultra Septembrem nondum profecto, ad Urbanum accessisse, statuunt, Romæ verosimillime, cum id accidit, Urbanus Papa, utpote quem quatuor ultimis anni illius mensibus vel in Apulia, ubi et mense Septembri Melfitanum concilium celebravit, vel in Calabria exstitisse, adducta a Ruinartio in Pontificis illius Vita probant, versatus haud fuerit. At vero cum Urbanns, ut idem Ruinartius in ejus Vita pag. 77 ostendit, Romam anno 1090, quinto Kalendas Aprilis, seu 28 Martii reversus jam fuerit, ibique ad mediam usque ætatem circiter substituerit, in opinione sane, qua Sanctum non ante anni 1090 Aprilem ad Urbanum venisse, supra statuimus, Romæ hic Pontifex, cum ad eum Sanctus noster venit, indubie exstitit.

C

Eo illum, uti hic Blomenvenna tradit,

§25 Quod modo ad reliqua, proxime recitatis Blomenvennæ verbis comprehensa, pertinet, veritati esse hæc apprime consona, indubitatum apparet, ac in primis quidem Sanctum ad consilia ab Urbano, utpote a quo hunc in finem, teste primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo, evocatus esset, fuisse adhibitum. Ad alia modo hic discutienda sermonem convertamus. Haud diu admodum, quantum apparet, ad Pontificem Sanctus noster pervenerat, cum ad dilectissimum Parentem, Cartusia relicta, pariter venisse ejus discipulos, omnes Sancti nostri biographi unanimi consensu affirmant. Venerunt autem (subdit verbis suis proxime huc transcriptis Blomenvenna) ad eum, Spiritu sancto operante, sui omnes, qui in Cartusia cum eo fuerant, dolen-

tes plurimum (ipse vero amplius) quod locum prædictum Cartusiæ, quem Dominus sibi elegerat, et in quo locum sibi extruere visus fuerat, reliquissent. In mente etiam veniebant eis, non carnes, cucumeres aut pepones, (sicut murmuratoribus illis in deserto) sed devotæ meditationes, orationes, lectiones, et spirituales consolationes, quas prius in eremo Carthusiæ habuerant; et ideo, cum se jam viderent in curia post tam jucundum quietis suæ silentium maximo circumdari tumultu ac strepitu, a lacrymis abstinere non poterant. Hactenus Blomenvenna, cui iterum Puteanus, e quo sua hausit, uti etiam Surius, ad admussim fere consonat. Verum duo hic jam quæri possunt. Alterum est, an Sanctum vere in Italiam ac Romam seculi sint ejus discipuli; alterum vero, an, si res ita habeat, singulari quodam prodigiosoque modo divinitus impulsus id fecerint, prout jam mox recitata Blomenvennæ verba innuere videntur.

§26 Ut ab eo, quod primum est, ducam initium, Sancti nostri discipulos ad eum, in Calabriæ eremum, Pontificia curia relicta, nondum profectum, sese contulisse, concludendum apparet ex charta præsentis § transcribenda, qua Siguinus, Casæ-Dei abbas, Cartusiam Landuino, ejusque sociis, ad hanc redeuntibus, restituit; in hac enim, ut hi celeberrimam illam eremum, quam, dilectissimo Patre suo ad Pontificem abeunte, deseruerant, unanimi consensu repeterent, Bruno Romam jam profectus atque apud Pontificem exsistens effecisse innuitur hisce verbis: Rogatu Patris nostri Papæ Urbani, et precibus præmemorati fratris Brunonis, et eisdem (hujus nempe discipulis) fratribus, ut ibidem remanerent, a Priore eorum Brunone plurimum confortatis, fratri Landuino, quem magister Bruno discens (e Cartusia scilicet ad Pontificem) ceteris fratribus præposuit, ipsi et ceteris fratribus sub eo degentibus et eorum successoribus donum, quod nobis prædictus Bruno (ejus videlicet discipulis, uti chartæ hujus initio dicitur, e Cartusia recedentibus) fecerat, coram congregatione nobis commissa.... Ego ipse frater Siguinus, prædictæ Casæ-Dei abbas... reliqui; quare cum Sanctus noster, ut unanimi consensu ad Cartusiam, quam reliquerant, discipuli sui reverterentur, verosimillime, ni sibi præsentibus habuisset, vel nulla omnino ratione vel certe non nisi ægerime litteris efficere potuisset, reipsa hi tunc Sancto adfuisse ac proin eum post suum e Cartusia egressum secuti in Italiam videntur. Accedit, tum Cartusianorum traditio, tum antiquior noster biographus, qui, omnes Sancti discipulos ad eum, in curia Pontificia exsistentem, accessisse, num. 19 indicare etiam videtur: ut, id vere factum esse, tum hæc, tum maxime, quibus Siguinus, Casæ-Dei abbas, Cartusiam, ut mox dixi, redeuntibus ad hanc S. Brunonis discipulis restituit, litteræ publicæ mihi sane verosimillimum, ne dicam indubitatum, reddant.

§27 Quod nunc pertinet ad modum, quo factum sit, ut ad Sanctum, in curia Pontificia exsistentem, omnes ejus discipuli, Cartusia relicta, accesserint, in prodigio illum pariter constituere videtur antiquior noster biographus; Sancti enim discipulos non statim a suo e Cartusia egressu dilectissimum Patrem suum in Italiam esse secutos, sed tunc alio atque alio abiisse, indicat, ac deinde, cum Sanctum, ut e curia Pontificia in eremum iterum secedere sibi fas esset, ab Urbano impetrasse,

AUCTOR
C. B.

e Cartusia
sunt secuti
ejus discipuli

E

F

Miraculo interveniente,
id, ut apparet, factum non est.

AUCTORE
C. B.

impetrasse, narravit, subjungit : Prius tamen, quam de curia recederet, ejus, ut creditur, meritis et precibus divina Misericordia omnes ejus socios et subditos revocavit, ita quod omnino omnes redire Cartusiam consenserunt; quibus verbis utique, eorum simul, quibus ante, Sancti discipulos a suo e Cartusia egressu varias in partes fuisse dispersos, insinuat, ratione habita, prodigium adstruere videtur divinitus factum, quo hi ad Sanctum, antequam e curia Pontificia discederet, confluerint atque ad Cartusiam redire consenserint. Verum etsi quidem, ut jam dixi, ad Brunonem, in curia Pontificia existentem, accessisse e Cartusia ejus discipulos, vix non indubitatum putem, prodigio tamen ullo interveniente id factum, haud facile crediderim, quod res hæc, ut discipulorum Sancti in Italiam ad hunc accessus, in Siguini Casæ-Dei abbatis charta sæpius jam laudata fundata non sit, nec biographi nostri horumque etiam vetustior, a quibus memoria proditur, satis antiqui sint, ut rebus, quas soli de Sancto ejusque discipulis narrant, fidem indubitatum facere queant. Quid Sanctus, cum ad eum, quos in Cartusia habuerat, discipuli Romam accessissent, potissimum egerit, modo dispiciamus.

Brunone
agente, Car-
tusiam repe-
tunt,

§28 Curasse illum apud Pontificem, ut commodo hospitio, in quo statui suo congrua exercitia obire possent, exciperentur, dubitandum non est, etsi interim id nullo prorsus scriptoris antiqui testimonio firmari queat. Verum cum Sanctus dilectam sibi Cartusiam eremum a religiosis suis incolis esse desertam, ægerrime ferret, hisce, ut ad hanc redirent, suadere, identidem fuit conatus; nec frustra: cum enim, utut hospitio, statui suo congruo, verosimiliter, ut dictum, excepti, solita tamen, qua in Cartusia gavis fuerant, quiete non gauderent, hincque desertæ Cartusiensis eremi eos pæniteret, reditum ad hanc suadenti Brunoni faciles aures præbuere, munitique litteris, tum Pontificiis, quibus Urbanus Papa Siguino, Casæ-Dei abbati, ut Cartusiam redeuntibus ad hanc S. Brunonis discipulis restitueret, præcipiebat, tum aliis, quibus illud ipsum Bruno hunc abbatem enixissime rogabat, itineri tandem ad illam, quam reliquerant, eremum revertentes, sese dederunt, ut biographi nostri unanimi consensu tradunt. Illas Urbani litteras, ex supra laudato Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati Valis-Dei exemplari exscriptas, mecumque a jam sæpius laudato, qui sese nominari nulla ratione vult, Cartusiano Parisiensi communicatas, huc transcribo. Hisce concipiuntur verbis: Urbanus episcopus, servus servorum Dei, carissimo filio Siguino abbati Casæ-Dei, et omni congregationi salutem et Apostolicam benedictionem. Eos, qui ob Ecclesiæ Romanæ obedientiam laboribus fatigantur, Romanæ quoque Ecclesiæ ope dignum est relevari. Quia ergo nos ad Sedis Apostolicæ servitium Brunonem, carissimum filium, evocavimus, ipso ad nos perveniente, ut ejus cella detrimenti aliquid patiat, pati non possumus, quoniam nec debemus. Vestram ergo dilectionem rogamus, et rogando præcipimus, ut eandem cellam in libertate pristina remittatis, chyrographum quoque, quod vobis de eadem cella prædictus Filius noster in fratrum dilapsione fecerat, pro nostra dilectione restituite, ut in libertate pristina valeat permanere. Nunc enim fratres, qui dilapsi fuerant, Deo inspirante, regressi sunt, nec aliter acquiescunt

in eodem loco persistere. Sane postquam hæc vobis perlatae sunt litteræ, intra triginta dies præfatum chyrographum pro nostræ jussionis reverentia restituere ne moremini.

§29 Porro Siguinus, statim atque hæc ac S. Brunonis litteræ exhibitæ ei fuerunt, Pontificio mandato, uti omnes iterum Sancti biographi scribunt, obtemperans, Cartusiam Landuino aliisque S. Brunonis discipulis, ad hanc redeuntibus, restituit. Chartam publicam, supra sæpiissime jam laudatam, qua id fecit, subjungo. Sic habet: Ego frater Siguinus, abbas Casæ-Dei, notum fieri volo præsentibus et futuris, quod frater Bruno a D. Papa Urbano Romam evocatus, videns loci destitutionem, fratribus recedentibus propter absentiam ejus, dedit locum Cartusiæ nobis et Congregationi nobis commissæ. Postmodum vero rogatu Patris nostri Papæ Urbani, et precibus præmemorati fratris Brunonis, et eisdem fratribus, ut ibidem remanerent, a Priore eorum Brunone plurimum confortatis, fratri Landuino, quem magister Bruno discedens ceteris fratribus præposuit, ipsi et ceteris fratribus sub eo degentibus, et eorum successoribus donum, quod nobis prædictus Bruno fecerat, coram congregatione nobis commissâ in capitulo nostro sub præsentia Gratianopolitani episcopi Hugonis Ego ipse frater Siguinus, prædictæ Casæ-Dei abbas, cum consensu fratrum nostrorum reliqui, et eis, et successoribus eorum locum prædictæ Cartusiæ pro voluntate eorum omnino liberum feci, et juri eorum omnino tradidi. Sed charta, quam prædictus Bruno nobis fecerat, ideo non est reddita, quoniam a fratribus nostris in capitulo sub interdicto requisita non potuit inveniri; et si umquam inventa fuerit, eorum ipsa charta sit juris. Factum est anno ab Incarnatione Domini mxc, xv Kal. Octobris. Ego Siguinus abbas subscripsi, et in præsentia archiepiscopi Hugonis hanc chartam ex integro confirmavi.

quæ eis charta hic recitata restituitur.

§30 Mörkensis, e cujus apographo, in chronologico-diplomaticam, quam de S. Brunone contexit, Diatribam illato, atque ad autographum, uti ait, recognito, chartam hanc descripsi, Hugonem archiepiscopum, in cujus præsentia sese jam recitatam chartam ex integro confirmasse, Siguinus, Casæ-Dei abbas, affirmat, merito ab Hugone, Gratianopolitano episcopo, utpote qui archiepiscopus non fuerit, distinctum pronuntiat, aliudque eum non esse, quam Hugonem, anno 1080 ex episcopo Diensi Sedisque Apostolicæ legato, supra sæpiissime laudato, Lugdunensem archiepiscopum creatum, insinuat. Idem etiam in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 108, ubi huc jam transcriptam chartam pariter transcribit, Columbius observat, et recte quidem; alium enim Hugonem archiepiscopum, quem Siguino, recitatam chartam confirmanti, adstitisse verosimile sit, non novi. Nec est, cur mirum accidat, Hugonem alium in charta, alium in chartæ subscriptione commemorari; nihil enim obstare videtur, quo minus Siguino, Casæ-Dei abbati, tunc quidem, cum Landuino ejusque sociis Cartusiam restituit, Hugo, Gratianopolitanus episcopus; tunc vero cum chartam, qua restitutionem hanc fecit, confirmavit, Hugo, Lugdunensis archiepiscopus, adfuisse credatur. Quod si id displiceat, vide, num hæc chartæ verba, Donum, quod nobis prædictus Bruno fecerat, coram congregatione nobis commissâ in capitulo nostro sub præsentia,

Hæc pro suspecta habenda non est.

A præsentia Gratianopolitani episcopi Hugonis ego ipse frater Siguinus.... reliqui, interpunctione post verbum fecerat omissa, positaque post nomen Hugonis legi nequeant, ut sensus chartæ sit, Brunoni quidem, dum Cartusiam Siguino Casa-Dei abbati donavit, Hugonem, Gratianopolitanum episcopum; Siguino autem, dum hanc Landuino ejusque sociis restituit, Hugonem, Lugdunensem archiepiscopum, præsentem adstittisse. Utrolibet modo res habuerit, ita equidem apparet, non esse, cur e duobus Hugonibus diversis, quorum alter in ipsa charta, alter in hujus subscriptione memoratur, antiquum hocce monumentum pro suspecto habeatur.

E discipulis, qui Romam venerant, aliquot Sanctus apud se retinuit.

B 551 Ex hoc porro præter alia non pauca, de quibus jam supra actum, etiam habemus, Landuinum aliosque Sancti discipulos Roma, quo Brunonem fuerant secuti, ab anni 1090 decimo quinto Kalendas Octobris, seu septima decima Septembris die, qua dictum monumentum datum notatur, ad Cartusiam fuisse reversos. Atque hinc jam consequitur, ut non uno amplius anno, quemadmodum nonnulli absque vade antiquo contendunt, sed paucis dumtaxat mensibus apud Pontificem cum Brunone sint commorati. Verum ane omnes, qui ante Cartusiam inhabitabant, cum Landuino ad hanc tunc rediere? Omnes sane propemodum id fecerint, si Zanottio, qui, duos dumtaxat, Lanvinum nimirum et Lambertum, apud Sanctum mansisse, in conscripta a se Brunonis Vita seu Historia pag. 89 affirmat, sit credendum. Verum, etsi numerum eorum, qui cum Landuino ad Cartusiam redierint, aliorumque, qui cum Brunone manserint, definire haud possum, plures tamen posteriores hosce fuisse, quam duos, a Zanottio ex dictis memoratos, palam est ex duobus supra adhuc citatis diplomatibus, quorum alterum a Rogerio, Apuliæ et Siciliæ duce, alterum a Rogerio itidem, hujus patruo, Calabriæ et Siciliæ comite, in S. Brunonis ejusque sociorum, qui in Calabriam, aliis Sancti discipulis ad Cartusiam jam reversis, secesserant, favorem fuit concessum. Tam in uno enim, quam in altero (adi num. 509) dicuntur Bruno et Lanvinus a Galliarum partibus cum sociis in Calabriam advenisse; ut proinde, Landuino aliisque nonnullis Cartusiam repetentibus, plures apud Sanctum, quam Lanvinus et Lambertus, manserint. Quo-

C modo enim alioquin (videsis num. 540) Bruno simulque Lanvinus, si, cum in Calabriam venerunt, unus ipsis Lambertus adfuit, socios sibi e Galliarum partibus habuisse adjunctos, dici in duobus præfatis diplomatibus potuere? Quin itaque Sanctus duos ut minimum præter Lanvinum socios, aliis in Cartusiam remissis, apud se retinuerit, dubitandum vix apparet.

Bruno ad archiepiscopatum Rhegiensem nec serius

552 Examinemus modo, quid hisce Sanctoque deinde sit factum. Quatuor primorum Cartusiæ Priorum chronologus in Sancti nostri elogio (videsis Commentarii hujus num. 7) de Brunone apud Pontificem Urbanum jam versante, sic scribit: Sed cum tumultus et mores curiæ (Pontificiæ scilicet) ferre non posset, relicta curia, contempto etiam archiepiscopatu Rhegiensis ecclesiæ, ad quem, ipso Papa volente, electus fuerat, in Calabriæ eremum successit, seu, ut alias melius scribitur, secessit. Sanctus itaque, qui, uti hic a scriptore fide enimvero dignissimo docemur, in Calabriam, Pontificia curia relicta, secessit, ad Rhegiensem etiam archiepiscopatum, antequam in regionem illam secederet, fuit

electus; ut proinde, cum secessus is ex dicendis currente adhuc ipso anno 1090 acciderit, certe non serius, quam hoc etiam anno ad dignitatem illam fuerit postulatus. Verum anno id etiam non citius, quam eodem anno 1090 evenit? Id sane nullo ex capite apparet; Bruno enim ex jam dictis ante eundem dictum annum 1090 ad Pontificem non venit, nec ulla ratione verosimile videtur, fuisse eum, cum nondum ad Urbanum, discipulum olim suum, venisset, a Rhegiensibus in archiepiscopum electum. Adhuc Ughellus tom. IX Italiæ sacræ in Archiepiscopis Rhegiensibus col. 524 Sanctum nostrum sequenti ornat elogio: Moritur (Arnulphus Rhegiensis archiepiscopus) anno... mxc. Ejus in loco clericorum senatus sanctum Brunonem, Carthusianorum patriarcham, in archiepiscopum suum delegisse fertur; verum eum illam dignitatem recusasse, ac solitudinis amore dignitatem humiliter respuisse scribunt. Tunc Bruno, excusso mundanæ gloriæ jugo, eremum apud Scyllacium in Calabriæ finibus petiit, ubi, constructo cœnobio S. Stephano sacro, ac, Rogerio duce, ibidem angelicam vitam traduxit, meritis plenus, sanctitate non minus, quam miraculorum ac doctrinæ fama clarus obdormivit in Domino anno mci, sepultusque est in supra relato cœnobio, ubi hactenus honorifice colitur.

553 Ita ille, Sanctum nostrum non tantum, nec citius, quod mox iterum laudatus primorum quatuor Cartusiæ Priorum Chronologus facit, ad archiepiscopalem Rhegiensis ecclesiæ sedem electum fuisse, affirmans, verum etiam Arnulphum Rhegiensem archiepiscopum, post cujus obitum id accidit, anno 1090 diem extremum clausisse. Id ipsum porro etiam, ut Morkensius in Chronologico-diplomatica sua de S. Brunone Diatriba docet, Severus a Neapoli, Ordinis Cartusiensis alumnus, in Ms. antiquo Rhegiensium archiepiscoporum catalogo notatum invenit; ut proinde Arnulphum dicto anno 1090 obiisse, dubitandum non sit, maxime cum nihil occurrat, quod aliam eventui huic epocham præstituere, utcumque suadeat. Jam vero cum res ita habeat, atque Arnulphus, ut laudatus Ughellus loco proxime cit. etiam docet, Gregorio VII, qui anno 1085 obiit, S. Petri Cathedram occupante, aut certe, si id, quod Arnulphi decessor anno 1086 adhuc in vivis fuisse videatur, displiceat, Urbano II ad illam nondum evecto, Rhegiensium creatus fuerit archiepiscopus, consecrarium est, ut sub Urbani Pontificatu sedes Rhegiensis ante annum 1090 non vacarit, ac proin ut etiam ante hunc annum Sancti nostri ad illam electio, utpote Papa Urbano, quemadmodum primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologus verbis proxime recitatis memoriæ prodit, volente, facta, non contingerit. Nec serius eandem, ut jam supra probatum, contigisse, simili ratiocinandi modo facile etiam probabitur, si modo Rangerius ad archiepiscopatum Rhegiensem ipso anno, ut verosimilius factum, 1090 fuerit electus; cum enim ille ad annum ut minimum 1106 sedem illam tenuerit, consequens erit, ut Sancti nostri ad eandem electionem post annum 1090, utpote post quem ita, vivente Urbano, sub cujus Pontificatu hæc ex dictis accidit, sedes illa non amplius vacarit, certissime haud contigerit.

554 Hinc Ruinartius in Urbani II Papæ Vita quam anno 1090, jam pluries laudata num. 81 merito sic scribit: Ad hunc annum (1090 scilicet) Brunonis ad Rhegiensem

AUCTORE
C. B.

giensem archiepiscopatum electionem, quam vulgati auctores anno mxcv consignare solent, ideo revocamus, quod hoc solummodo anno sub Urbani Pontificatu sedes illa vacua fuerit, morte scilicet Arnulphi archiepiscopi, cui recusante dignitatem illam Brunone, substitutus est sub hujus anni finem Rangerius. Hic quippe privilegium Theodori Squillacensis episcopi supra laudatum (*infra id recitabimus*) confirmavit die xvii Decembris anno mxc archiepiscopus Rhegiensis electus, ac deinceps ad annum m cvi variis conciliis et publicis instrumentis subscripsisse memoratur sub archiepiscopi titulo, ut videre est apud Ughellum tom. IX Italiae sacrae. Sanctum itaque Brunonem nec serius, nec citius, quam anno 1090 ad archiepiscopatum Rhegiensem fuisse electum, certum omnino atque extra omnem controversiam argumentis modo in medium adductis positum videtur; ut proinde biographi nostri recentiores, alique scriptores, qui, Sanctum nostrum in Placentino concilio, seu hujus, ante annum 1093 non celebrati, tempore a Rhegiensibus in archiepiscopum postulatum primum fuisse, volunt, audiendi non sint. Verum

B quo circiter anni 1090 mense S. Brunonem in Rhegiensem archiepiscopum eligi evenit? Cum ante Aprilem dicti anni 1090 Sanctus ex dictis Romam ad Urbanum Papam appulsus non sit, nec ante suum ad hunc accessum, ut pariter ex dictis apparet, ad Rhegiensem sedem electus postulatusve fuerit, consequens est, ut nec hoc ante dicti anni 1090 Aprilem acciderit; ipsone autem hoc mense, an serius, definire haud queo, omnibus prorsus, quæ ad id utcumque sufficiant, argumentis deficientibus. Attamen dispiciamus, an ex iis, quæ discipulorum S. Brunonis ad Cartusiam reditum excepere, nihil omnino, quo Sancti ad Rhegiensem archiepiscopatum electionis tempus propius adhuc definiatur, possit elici.

ad Aprilem
profecto, fuit
electus,

553 Visum est, inquit de Urbano Papa in hujus Vita num. 82 Ruinartius, circa hujus anni (1090 nimirum) medium, cum ei Romæ vix respirare liceret, provincias, Rogerio (Apulix scilicet, Calabriae et Siciliae duci) et Boamundo (præcedenti fratri) subjectas, adire, ut ibi paulo liberius rerum ecclesiasticarum curam ageret. Certe eum sub medium mensis Augusti hoc anno in Campania exstitisse, constat ex privilegio sancti Basoli, quod Sinuessæ datum est hoc anno die xviii Kalendas Septembris, Burchardo ejusdem loci abbati inscriptum. Ut Urbano Romæ, quemadmodum hic ait Ruinartius, respirare tunc vix licuerit, factum indubie fuerit ex eo, quod, cum Henricus imperator, Alpes transgressus, infesto agmine, uti ex Bertholdi Constantiensis presbyteri ad Hermannum Contractum Appendice ad dictum annum 1090 intelligitur, in Pontificem ejusque adjuutores ferretur, Romani antipapæ Guiberti asseclæ, audaciores inde facti, in Officio contineri vix possent, tutamque Urbano Romæ commorationem nullo modo relinquerent. Verum, ut ad rem jam veniam, erit fortassis, qui, quod Urbanus tunc in Campaniam Roma sese receperit itaque tum Rhegiensi civitati proprius sit factus, Sanctum nostrum, Pontifice illo, quem in Campaniam secutus fuerat, agente, ad Rhegiensem archiepiscopatum fuisse electum, suspicetur. Et vero, si Urbanus, uti anno 1089, ita etiam anno 1090 Rhegiæ fuisset, esset sane, cur quis non immerito id suspicaretur. Verum cum in

Campania Pontifex, postquam Roma esset egressus, reliqua anni illius parte commoratus fuisse videatur, nec minus efficaciter, cum Romæ adhuc existeret, quam cum in Campania jam versaretur, S. Brunonem in Rhegiensem archiepiscopum eligendum curare potuerit, feceritne id ille, cum adhuc Romæ, an cum jam in Campania ageret, plane est incertum, ac proin etiam an ante, an post mediam anni 1090 æstatem, quo tempore, ut jam dictum, Urbanus Roma in Campaniam abiit, Sanctus noster fuerit Rhegiensis electus archiepiscopus. Utut sit, id equidem anno 1090, et quidem ut minimum ad hujus Aprilem jam profecto, factum, indubitatum est ex supra dictis.

556 Nec minus, utpote in irrefragabili primorum quatuor Cartusiarum Priorum chronographi testimonio (adi num. 552) fundatum, indubitatum est, S. Brunonem, cum sublimem maxime dignitatem sibi oblatam recusasset, in Calabriae eremum, cui Turris nomen est, secessisse. Verum quandonam id Sanctus fecit, aut, ut ab eo, quod prius indubie fuerit, incipiam, quandonam id faciendi facultatem a Pontifice Urbano obtinuit? Blumenvenna in conscripta a se Sancti nostri Vita ita prodit memoriæ: Beatus... Bruno, cum summo Pontifici propter obedientiam annis paucis adhærens non modicum Ecclesiæ profuisset suis consiliis, prudentia et sapientia incomparabili, prout ex ejusdem Papæ Urbani decretis et aliis factis conjici datur, in quibus sanctus Bruno (haud dubium) indefesso labore desudaverat, semper tamen ad dilectæ suæ Rachelis amplexus, ad eremi et solitudinis quietem redire desiderans, curiæ strepitus et tumultus molestissime semper ferebat, cumque non posset ultra flammam tanti desiderii comprimere, antequam præfatus summus Pontifex de Placentia transiret in Galliam, cum multa instantia vix tandem obtinuit licentiam, relicta curia, eremum, quam incoluerat, repetendi, aut aliam, si placeret, eligendi. Hactenus Blumenvenna, præcipua saltem, quæ hic memorat, e Vita, per Puteanum contexta, mutuatus, nec Surius, qui ex ambobus hisce biographis suam de S. Brunone lucubrationem concinnavit, multum sive ab uno, sive ab altero hic dissentit; quod si autem recte notent, Sanctus a Pontifice secedendi in eremum, curia Pontificia relicta, facultatem non prius obtinuerit, quam cum jam hic, celebrato Placentiæ concilio, in Galliam esset abiturus; quod cum anno 1093, uti inter omnes convenit, factum sit, consequens erit, ut Sanctus nec ante hunc annum, nec ante quinquennalem circiter apud Urbanum (ad eum enim ex dictis anno 1090 venerat) commorationem recedendi a curia Pontificia repetendique eremum facultatem impetrarit.

557 Verum, uti Sanctum ante annum 1093, contra ac idem Brunonis biographi scribunt, electum fuisse Rhegiensem archiepiscopum, ita etiam illum ante eundem annum eremi vitæque solitariæ repetendæ facultatem ab Urbano obtinuisse evincunt infra huc transcribendæ chartæ Rogerii comitis, Mesimerii, Squillacensis episcopi, aliarque, e quibus Sanctum ante annum 1093, imo jam inde ab anno 1090, aut certe ab anno 1091 in eremo Calabrina, Pontificia curia relicta, fuisse versatum, manifestum est, uti quisque ex infra dicendis facile intelliget. Et vero laudati biographi, seu potius ii, e quibus horum antiquior Puteanus id hausit, Sanctum nostrum tam-

eaque dignitate recusata, eremum repetendi, non anno 1093,

E

F

sed 1090, paucis dumtaxat mensibus

dū

A diu apud Urbanum Papam commoratum esse, non alio forte ex capite in litteras misere, quam quod priori quinquennio, quo Calabrinam eremum inhabitavit, subinde a Pontifice illo, consiliis ejus in rebus arduis implexisque, difficillimis iis temporibus frequenter emergentibus, uti volente, e solitudine sua fuerit evocatus, uti infra docebo. Utut sit, Sanctum equidem non quinque annis, sed totidem dumtaxat, aut forte etiam paucioribus, mensibus apud Urbanum post suum e Cartusia egressum mansisse, palam est ex eo, quod ad hunc ex dictis non ante anni 1090 Aprilem aut Majum accesserit, eoque ipso anno adhuc currente, in Calabria jam exstiterit atque ibidem eremum, quam aut eodem anno 1090, aut certe non diu post inhabitare cœpit, a Rogerio, Calabriae et Siciliae comite, sibi concessa charta publica impetravit, uti infra dicenda aperient. Nec, Sanctum diutius, quam jam statuerim, apud Urbanum Papam, antequam a suo e Cartusia egressu Pontificia a curia secedendi facultatem obtineret, Calabriamque peteret, commoratum esse, credidere, ut apparet, vetustiores Cartusiani.

apud Pontificem commoratus, facultatem obtinuit.

B 558 Etenim primorum quinque Cartusiae Priorum Chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus, qui ex supra dictis sæculo XIII floruit, de S. Brunone primo quidem num. 16 et seq. ita prodit memorix: Venerabilis Pater, ad summum Pontificem veniens, eidem, non longo, sed brevi tempore assistens, consiliis et auxiliis salutaribus ejus multa onera supportabat, et multum in regimine sanctæ Dei Ecclesiæ ejus sollicitudinem sua promptitudine sublevabat. Diu tamen patienter dissimulare non potuit tristitiam et dolorem conceptum de suorum dispersione filiorum, et strepitus et tumultus curiæ, impediens dulcedinem et quietem, qua frui et pasci in heremo consueverat, graviter ferens et diutius ferre non sustinens, exposita summo Pontifici sua desolatione, cum summa instantia imploravit et impetravit a curia separari et quod posset ad heremum et cellæ jam prægestatam dulcedinem et desideratam requiem repedare; deinde vero num. 24 sequentia, quæ huc etiam faciunt, suppeditat: Bruno igitur, vir sanctissimus et gemina scientia præditus, tam divina scilicet, quam humana,..... heremum Cartusiae rexit sex annis, et post, ut prædictum est, a Papa vocatus, et non diu post ad heremum Calabriae, cui Turris nomen est, transiens, ibi, sancto constructo monasterio, multorum Dei servorum anachoretarum rector extitit et minister. Ita ille utrobique, quantum apparet, S. Brunonem, non quinque annis, sed longe breviori temporis spatio, antequam curiæ Pontificiæ relinquendæ facultatem obtineret, atque in Calabriam secederet, apud Urbanum Papam fuisse commoratum, suis, quas adhibet, loquendi formulis indicans. Quare, cum Cartusiani antiquiores, qui quidquam de sancto Ordinis sui Institutore litteris consignavere, sua fere omnia e laudato, cujus hic jam recitata verba sunt, primorum quinque Cartusiae Priorum chronologo hauserint, verosimillime hujus inhærentes vestigiis Sancto nostro, non quinquennalem, sed longe minus diuturnam apud Urbanum Papam commorationem attribuerint; nec sane immerito, cum Sanctus ad hunc ante anni 1090 Aprilem non venerit, hocque ipso anno Pontificiam curiam reliquerit, uti ex jam supra dictis satis liquet, magisque ex dicendis patescet.

Octobris Tomus III.

§ XXXII. An Sanctus a Rogerio Calabriae comite, venationem exercente, in Calabriae specu, in quo secum sociis abdiderat, fuerit repertus; quo, relicta Pontificia curia, primum concesserit, et cur tunc Cartusiam non repetierit.

S Sanctum nostrum, Pontificia curia ex Urbani Papæ consensu relicta, in Calabriae eremum, cui Turris nomen, secessisse, sedem ibidem, cassis humilibus exstructis, fixisse, in speluncis, in quibus cum sociis morabatur, a Rogerio Calabriae et Siciliae comite, qui eum tum nondum cognoverit, venationem exercente, fuisse inventum, hacque occasione factum, ut eremum illam ab hoc principe obtinuerit, memorix produnt omnes præcipui, quos ad manum habeo, sæculo quinto decimo posteriores S. Brunonis biographi, videlicet Zacharias Benedictus, Puteanus, Blomenvenna et Surius. Solius Blomenvennae, quod reliquos sibi ad amussim fere consonantes habeat, horumque proinde omnium locum tenere queat, verba huc spectantia, reliquis fere omnibus omissis, transcribo. Sic habent: Cum voluntate itaque et benedictione summi Pontificis dimissus (S. Bruno nimirum) Calabriae deserta petiit cum aliquot ejusdem propositi viris, quos ferventissimis suis exhortationibus ad mundi contemptum induxerat. Audierat enim, illic deserta esse loca plurima ad pœnitentiam agendam solitariamque vitam sectandam aptissima. Optabat, prout frequenter decreverat, redire Carthusiam ad fratres suos charissimos, quos præmiserat; sed quia summus Pontifex cum sua curia transibat in Galliam, in cujus finibus Carthusia sita est, metuebat, ne curiam, quam fugiebat, ibi declinare non posset. Et ideo ad Calabriae potius deserta se contulit.... Venit itaque Vir sanctus ad quamdam Calabriae eremum, cui Turris nomen est, in diocesi Squillacensi, ibique non cellas pretiosas, quia sumptus ad eas non suppetebat, sed casas humiles de vili materia, sed in Christo pretiosa, ædificaverunt....

Sanctum a Rogerio comite, necdum eum noscente, inter venandum,

E

F

540 Cum autem dictam eremum primum inhabitare cœpissent, contigit, Domino hoc operante, ut quodam die comes Calabriae Rogerius, cum suo non parvo comitatu et canum multitudine copiosa in eadem eremo Turris venationi insistens, ad locum, ubi servi Dei habitare cœperant, deveniret. Canes autem, olfactu suo diversa ferarum vestigia insequentes, ad speluncas seu casas, in quibus sanctus Bruno cum suis habitabat, devenerint. Ubi fixis pedibus, latratibus multis domino suo indicabant, magnam se invenisse prædam. Quo viso, comes, cum suis concito cursu veniens, repperit Patres prædictos in eisdem speluncis, flexis genibus erectisque in cælum vultibus ac manibus simul orantes et Deum laudantes. Videns hoc comes, magna admiratione repletus,

contra ac verbis hic recitatis Blomenvenna tradit,

AUCTORE
C. B.

equo, cui insidebat, desiliens, devote et humiliter ipsos salutavit, deque causa adventus statumque ipsorum sollicite interrogavit. A quibus cum singula per ordinem didicisset, gavisus est valde laudans Deum et glorificans, quod talem dignum judicasset præda. Sperabat enim religiosus comes, se terramque suam eorum meritis et precibus adjuvari apud Deum atque in pace conservari. Et propterea, ut possent ibidem quietius vivere, diutiusque perseverare, dedit eis ecclesiam beatæ Mariæ et beati Stephani de eremo; ubi eos frequenter visitans, de vitæ necessariis providebat, documentaque salutis ab eis libenter audiebat; beatum vero Brunonem, ipsorum omnium pastorem ac patrem, quem præ ceteris arctius diligebat, ad se frequenter evocabat. Quem etiam in magna reverentia semper habuit, et tamquam primum in domo sua, ejus consiliis acquiescens, ejus orationibus, quibus plurimum confidebat, se jugiter commendans.

inventum non
fuisse, e Rogerii
ducis diploma-
te,

B

541 Hactenus Blumenvenna, seu potius omnes supra laudati S. Brunonis biographi: nunc singula aut saltem præcipua, quæ verbis recitatis adstruuntur, examinanda, ac in primis quidem, an Sanctus, obtenta a Pontifice eremum repetendi facultate, recta in Turritanam Calabriæ eremum sese receperit, ibique a Rogerio, Calabriæ et Siciliæ comite, venationem exercente, nondumque, ut recitata Blumenvennæ verba indicant, eum noscente, in specu fuerit repertus. Rogerius, Roberti Guiscardi Rogerii comitis mox dicti fratris filius, Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ dux, in diplomate infra hic transcribendo, quo Calabrinæ eremi donationem, S. Brunoni ejusque sociis a comite Rogerio patruo suo factam, anno 1095 ex dicendis confirmavit, ita loquitur: Notum esse volumus fraternitati vestræ de duobus viris, Brunone scilicet et Lanvino, qui, sanctæ religionis studio accensi, cum sociis suis in terram Calabriæ a Galliarum partibus, disponente Deo, venerunt, et meo ductu in terram, quæ prædicta est, locum, qui eorum proposito conveniret, quæsierunt, quem cum sibi idoneum penes me non invenissent, elegerunt manere inter locum, qui dicitur Arena, et oppidum, quod appellatur, Stilum. Locum autem illum Rogerius, comes Siciliæ, patruus meus.... illis donavit; de comitatu enim ipsius per meam concessionem erat. Cum ergo Sanctus noster ejusque socii, ut hic Rogerius dux declarat, in Calabriam, partim huic, uti infra docebo, partim comiti Rogerio tunc subditam, venerint, ibique, cum ante ipsiusmet ducis Rogerii ductu in terris, huic subditis, locum proposito suo aptum quæxivissent, nec invenissent, talem tandem in Rogerii comitis comitatu seu terris huic subjectis elegerint, consecrarium est, ut, obtenta a Pontifice curiam relinquendi, eremumque petendi facultate, non recta, ut Blumenvenna verbis proxime recitatis docet, in Turritanam Calabriæ eremum, Rogerio comiti subjectam, sed in terras, duci Rogerio subditas, locum eremiticæ vitæ aptum ibidem quæsituri, sese contulerint.

alteroque
ipsiusmet Rogerii
comitis probatur.

542 Imo vero, cum, ut jam dixi, loco in hisce, quem proposito suo idoneum arbitrarentur, non invento, talem in terris, uti diplomatis, a Rogerio duce collati, proxime recitata verba fidem faciunt, Rogerio comiti subjectis, quæsierint, verosimiliter ad hunc ante Sanctus ejusque socii, quo voti sui compotes fieri, locumque abs

hoc principe, si quem proposito suo aptum in terris ejus invenirent, impetrare possent, a duce Rogerio fuerint adducti. Quod ut credam; etiam facit, quo Rogerius comes S. Brunoni ejusque sociis Calabrinam eremum concessit, diploma. In hoc enim comes sequentem fatur in modum: Notum esse volumus fraternitati vestræ, per Dei misericordiam a Galliarum partibus ad regionem istam Calabriæ sanctæ Religionis Viros, Brunonem videlicet et Lanvinum cum sociis eorum pervenisse, qui, contempta mundialis gloriæ vanitate, soli Deo elegerant militare. Horum itaque desiderium ego cognoscens, et ipsorum meritis et precibus apud Deum adjuvari desiderans, ab eorum karitate precibus multis obtinui, ut in terra mea locum sibi habitabilem eligerent, in quo ad serviendum Deo, qualia vellent, habitacula præpararent; quibus verbis cum sese comes effecisse indicet, ut Bruno ejusque socii in terra sua, seu in Turritana Calabriæ eremo, uti ex consequentibus intelligitur, locum proposito suo aptum, in quo, qualia vellent, habitacula construerent, elegerint, consecrarium est, ut, antequam id facerent, cum comite Rogerio de re egerint, ad eum adeo a duce Rogerio, qui eos ductu suo in quærendo in terris suis loco antea ex dictis juverat, verosimiliter adducti. Atque hinc porro jam consequitur, ut, electa jam sibi in prædicta eremo sede, habitaculisque qualibuscumque constructis, a Rogerio comite, rei hujus, ut Blumenvenna supra recitatis verbis aliique laudati biographi indicant, plane inscio, inter venandum inventi non fuerint.

E

543 Quare, ut Rogerius comes Brunoni ejusque sociis loci in ditione sua, qui eremiticæ vitæ aptus foret, optionem fecerit, contigisse puto, non occasione venationis, in qua eos, in specu abditos orationique intentos, repererit, sed duce Rogerio interveniente, e quo cum de austerissima Brunonis ejusque sociorum vita, sanctissimisque moribus nonnulla inaudivisset, viros hujusmodi, utpote quorum precibus ac meritis auxilium sibi a Domino, uti ipsemet proxime recitatis diplomatis sui verbis indicat, adfuturum speraret, in ditione sua sedem figere desideravit, atque ad sese adductos, ut in ea, quem vellent, locum sibi eligerent, rogavit. Et vero quod de S. Brunone ejusque sociis, quos, ante sibi nunquam visos penitusque ignotos, inter venandum comes Rogerius in specu Deum intentissime orantes invenerit, plurimisque idcirco beneficiis auxerit, a laudatis Sancti nostri biographis memoriæ proditur, haud sat apte, quemadmodum modo abunde indicavi, cum duobus jam citatis diplomatibus concordare, ante me in Neapoli sacra apud Surianum Annotationum in contextam a Surio Sancti nostri Vitam pag. 189 a Casare de Engenio jam observatum invenio. Nec observationem hanc a vero alienam pronuntiare ausi sunt Cartusiæ Coloniensis alumnus Morkensius in sua chronologico-diplomatica de S. Brunone Diatriba et Zanottius in adornata a se Bononiensibusque in Italia Cartusianis inscripta Sancti ejusdem Vita seu Historia; vere tamen Sanctum nostrum ejusque socios a principe Rogerio, venationi operam dante, in specu orantes fuisse inventos, hincque, ut hic in illos plurima beneficia contulerit, factum esse, conantur ostendere, idque rursus duabus diversis.

Cum hisce
quod Blumenvenna
adstruit, non
convenire, fuit
jam ante ob-
servatum.

F

544 Ac prior quidem, Sanctum non a comite Rogerio in Turritana seu Squillacensi Calabriæ eremo, sed a duce Rogerio in quodam ditionis suæ antro seu spelunca cum Lanvino aliisque, quos

Qualia sint,
quæ huc spectantia

sibi

A sibi habebat adjunctos, sociis inventum fuisse, adstruit; cum autem sese huic potius opinioni, quam alteri, quæ Sanctum, non a Rogerio duce, sed comite, inventum statuit, ob supra recitata concessi a Rogerio duce diplomatis verba adherere edixit, rationem etiam, ob quam, fuisse equidem reipsa Sanctum, orationi in specu vacantem, ab alterutro Rogerio, venationem exercente, inventum existimet, lectori reddit, de historia, quæ id factum prodit, sequentem scribens in modum: Hæc pro veritate historiæ, quam ex traditione majorum agnosco verissimam, et agnoverunt compilator Fasciculi temporum, Henricus Kalkariensis de Ortu et progressu Ordinis Cartusiensis, Puteanus scriptor Vitæ, scriptoresque domestici omnes. Ne quis vero contra illam, uti ait, traditionem etiam arguat ex eo, quod Sancti, in speluncis a Rogerio sive duce sive comite, venationem exercente, inventi, mentio non occurrat in utriusque hujus principis diplomatibus supra citatis, mox verbis proxime huc transcriptis sequentia hæc subjungit: Nec est, cur quis hæsitet, dubitetve de veritate rei ex eo, quod neque dux, neque comes, ambo Rogerii, iste in præfato diplomate, hic in suis chartis (plures enim infra recitandas, quam jam supra plus semel memoratam, in S. Brunonis ejusque sociorum favorem dedit) ullam de ea faciant mentionem, qui tamen postremus in altera sua charta longe post data meminit Capuanæ proditiōis, sibi a S. Brunone in visu nocturno revelatæ; alia enim hujus et alia istius est conditio. In isto donat locum, ab hominum cultura desertum, et poterat legitime, nulla etiam data ratione, in illo vero Capuanæ proditiōis reos capite damnatos tradit S. Brunoni in perpetuam servitutem; cujusmodi mancipationis causa secundum leges formanda erat.

vel Mörken-
sius,

B 545 Hactenus ille, contendens scilicet, non fuisse, cur, etsi Sanctus vere a Rogerio seu duce seu comite, venatione animum relaxante, in specula una cum sociis Deum orans inventus esset, rei hujus in præmemoratis diplomatibus mentio fieret, falsamque proinde illam ex horum silentio argui non posse. Verum sit ita; fuisse equidem Sanctum, uti verosimilius esse autumat, a Rogerio duce inter venandum inventum, nullo omnino potest scriptoris sive recentioris sive antiquioris testimonio confirmari; ut proinde a Morkensio id omnino gratis videatur confictum, licet interim contra hanc illius opinionem, uti contra Blumenvennæ, aliorumque biographorum nostrorum, qui Sanctum in Turrutana Calabriæ eremo a comite Rogerio, morari in hac illum ignorante, fuisse inventum statuunt, opinionem fieri potest, nulum omnino ex jam sæpe laudatis diplomatibus argumentum positivum queat formari, nihilque etiam aliunde obstat, quo minus a duce Rogerio in quadam ditionis suæ spelunca inventus fuisse credi queat Sanctus noster, quem, priusquam Rogerii comitis terras adiret, in terris ducis Rogerii exstiterit, recitata supra ex hujus diplomate verba fidem faciunt. At vero Surianus, qui pro opinione, Sanctum nostrum a comite Rogerio, cui prorsus adhuc ignotus erat, deserto in specu fuisse repertum, adstruente, seu potius pro Surio illam tradente stat, in suis in hunc Annotationibus pag. 192 contra Casarem de Engenio, qui, ut jam dictum, historiam illam cum diplomatibus supra citatis haud sat apte componi in sua Neapoli sacra observarat, diploma seu privilegium,

infra recitandum, quod a Mesimerio, Squillacensi episcopo, Bruno accepit, in præsidium advocat.

546 Ita enim ibidem scribit: Ait præfatus Cæsar, exquisitam se diligentiam in hac veritate (de Brunone scilicet a Rogerio comite, cui adhuc penitus ignotus erat, in deserti seu eremi Calabriæ latebris reperto) pervestiganda adhibuisse: non negaverim. Sed nihilominus non vidisse diploma vel certe leviter expendisse Mesimerii, episcopi Squillacensis, multa persuadent. Si enim librasset illud, quod ibi dicit, S. Brunonem in desertis Calabriæ locis per tempus satis longum degisse, priusquam ad Squillacensem transiret eremum, utique non in fixis tentoriis, sed in obviis specubus, et hujusmodi subterraneis diversoriolis habitasse consentiret. Hactenus ille; ast S. Brunonem in desertis Calabriæ locis, priusquam ad Squillacensem eremum transiret, per tempus satis longum degisse, Mesimerius, Græcus Squillacensis episcopus, contra ac his verbis vult, in suo diplomate, Græce scripto, nusquam tradit. In hoc enim, quibus id facere videri queat, de S. Brunone ejusque sociis sequentia dumtaxat e versione Morkensii commemorat: Qui quidem in desertis locis degentes per tempus satis longum illuc transmigrarunt ad partes Stili in mea diocesi; aut, si navis, e versione Ughelli tom. IX Italiæ Sacra col. 425 isthæc: Qui cum per multos annos in locis solitariis vitam transegissent, huc ad partes Styli in mea diocesi transmigrarunt; hisce autem verbis, fueritne Sanctus in Calabriæ desertis, an in aliis per tempus satis longum, antequam in Squillacensem eremum sese abderet, cum sociis suis commoratus, non edicit. Quid si Mesimerius de Cartusiæ et Siccæ-Fontanæ desertis, in quibus Sanctus, antequam Calabriam adiret, per longum satis tempus seu per multos annos fuerat versatus, dumtaxat loquatur? Id sane nullo ex capite vero absimile, nedum incredibile, apparet.

547 Adhæc de aliis etiam, quam de Cartusiæ et Siccæ-Fontanæ eremis, Mesimerio sermo sit, hincne consequens erit, ut in hisce Sanctus noster a comite Rogerio, cum huic adhuc omnino esset ignotus, inter venandum fuerit inventus? Neutiquam sane, uti quisque, quantum opinor, haud difficulter agnoscet. Verum, inquires, ita equidem facile factum esse potuerit, ut, ad quod credendum Morkensius ex dictis propendit, Sanctus noster, non quidem a comite Rogerio, sed a duce homonymo, cujus is patruus erat, cum illi adhuc plane esset ignotus, in spelunca, in quam sese cum sociis receperat, inter venandum fuerit inventus. Fateor, sic habet, nec quo minus ita factum esse potuerit, repugnant diplomata supra dicta; verum anne reipsa ita factum sit, dubium mihi vel idcirco semper erit, quod res nullo plane probatæ ac certæ fidei monumento queat probari. Ad Zanottium modo veniamus. Hic, ut Sanctum, quod Surius aliique Sancti biographi tradunt, a comite Rogerio, venationi operam dante, in spelunca fuisse inventum, tueatur, rem hanc non ante, sed postquam Sanctus comiti Rogerio notus esset, Turrutanamque seu Squillacensem Calabriæ eremum inhabitandam ab eo jam accepisset, gestam esse statuit; quod cum ne in speciem quidem, ut consideranti patebit, cum diplomatibus supra citatis pugnet, ac proin, quo minus tunc gestum credatur, impedire hæc non possint, Zanottii non minus, quam Morkensii opinio credibilis apparet; sitne tamen reipsa veritati consona,

AUCTOR
C. B.
vel Surianus.

E

vel denique
Zanottius in
medium ad-
ducit.

F

AUCTORE
C. B.

qui verosimi-
lius eremum
Calabrinam
a Rogerio co-
mite Sanctus
obtinuerit,

sona, dubium plane est, quod in nullo antiquo sat certæ fidei seu auctore seu monumento sit fundata, nec certam eam facere possint supra laudati Sancti nostri biographi, qui præterquam quod aliis eam, quam Zanottius, adjunctis vestiant, recentiores omnes sunt, quam ut sola sua auctoritate rebus, quas de S. Brunone narrant, fidem certam atque indubitam facere possint.

348 Quare, omnibus rite libatis, Sancti e curia Pontificia in Turritanam Calabriæ eremum secessum eo fere, quem hic subdo, modo accidisse, verosimillimum puto. Pontificem Roma in Campaniam subjectasque Rogerio duci ejusque fratri Boanundo ditiones media anni 1090 æstate abeuntem comitatus est ex supra dictis S. Bruno, ibidemque abs illo curiam relinquendi eremumque repetendi facultatem enicissime petiit. Hac tandem obtenta, mox in Calabriam, ubi deserta loca esse plurima audierat, ad Rogerium ducem, quem forte alicubi in Campania jam viderat, suumque redeundi ad vitam solitariam desiderium edocuerat, sese contulerit, cumque, eo consentiente ducenteque, in Calabriæ parte, ei subjecta, locum eremiticæ vitæ aptum quæsiuisset, nec inuenisset, ad comitem Rogerium ab eodem principe, qui ad eum forte alias ob causas properabat, ductus fuerit, impetrataque ab illo, cui a Rogerio duce ob insignem vitæ sanctitatem valde fuerit commendatus, eligendi sibi in Calabriæ parte, quæ ei parebat, quemcumque proposito suo idoneum arbitraretur locum, facultate, Turritanam eremum elegerit, hancque sibi, uti mox videbimus, a dicto comite Rogerio donari impetravit. Res ita ordinata conceptaque nihil sane habet, quod vel cum diplomatibus supra laudatis pugnet, vel utcumque a verisimilitudine abhorreat. Quod cum ita sit, eo modo, quo jam dixi, Sanctum in Calabriam secessisse, Turritanamque eremum sibi donari impetrasse, vix non certum indubitatumque puto. Quod si interim, Sanctum, Deum intentissime orantem, in sibi jam data hac eremo a comite Rogerio, venationi operam dante, inventum fuisse, cum Zanottio quisquam contendat, aut id ei in Apulia a duce Rogerio obvenisse, cum Morkensio præfracte adstruat, ei equidem haud magnopere refragabor, cum hæc equidem ejus opinio, utul minus verosimilis, cum diplomatibus supra citatis pugnatura non sit. Verum utcumque tandem hæc omnia habeant, equidem Sanctus noster, cum e curia Pontificia abiit, in Turritanam Calabriæ eremum, ut jam dictum, secessit. Ac illum quidem, cum in itinere versus hanc existeret, Barenses S. Nicolai, ac S. Michaelis in monte Gargano ecclesias invisisse, archangelum hunc bis sibi apparentem habuisse, aliaque nonnulla in contexta a se Sancti Vita cap. 18 narrat Zanottius; verum ea nullo prorsus antiquitatis testimonio vel ipse firmat, vel alibi firmata invenio.

et cur ad hanc
sese receperit,

349 Modo itaque examinandum hic restat, cur tunc sese in Calabriam potius recipere, quam ad dilectam sibi Cartusiam redire Sancto visum fuerit? Optabat (verba sunt Blomenvennæ supra adhuc recitata) redire ad Carthusiam ad fratres suos charissimos, quos præmiserat, sed quia summus Pontifex (Urbanus II) cum sua curia transibat in Galliam, in cujus finibus Carthusia sita est, metuebat, ne curiam, quam fugiebat, declinare non posset, et ideo ad Calabriam potius deserta se contulit; ita ille: verum Brunonem non ob rationem, quam his verbis allegat, in

Calabriam potius secessisse, quam ad Cartusiam rediisse, sola ratio temporis, quo Urbanus Papa in Galliam transiit, Sanctusque in Calabriam secessit, evincit. Urbanus enim, uti inter omnes convenit, non ante annum 1093, quo, postquam Placentiæ in Italia celebrarat concilium, in Galliam, Claro-monte aliud longe celeberrimum, in quo sacrarum adversus infideles pro Terræ Sanctæ recuperatione expeditionum fundamentum jactum fuit, celebraturus concessit; Bruno autem, uti ex jam dictis ac porro dicendis primum est eruere, in Calabriam e curia Pontificia anno 1090 sese recepit. Sanctum ergo in Calabriam potius sese contulisse, quam ad Cartusiam rediisse, reor, quod Pontifex, difficillimis, quibus vivebat, temporibus futurum præsciis, ut subinde, Roma relicta in terras, Rogerio duci, comitique homonymo subjectas, sese recipere cogeretur, Brunonem, quem interdum ad sese evocare, atque ad consilia adhibere volebat, in Galliam seu ad Cartusiam, procul ab utriusque Rogerii ditionibus, dissitam, abire noluerit.

350 Ea mihi sedet sententia, quod reipsa Sanctum, cum jam in Turritano eremo versaretur, ab Urbano subinde, sive ut indictis interesset conciliis, sive alia quacumque de causa evocatum fuisse, suadeat, cujus fragmentum Mabillonius lib. lxx Annalium Benedictinorum num. 50 suppeditat, epistola a Paschale II Papa, proximo Urbani successore, ad Lanvinum, Sancti nostri discipulum, proximumque in eremi Calabrinæ prioratum successorem, 6 Kal. Decembris anno 1101 conscripta. Hæc enim, quam integram, ex Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati Vallis-Dei exemplari descriptam, supra plus semel jam laudatus Cartusianus Parisiensis mecum communicavit, sic habet: Paschalis episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Lanvino salutem et Apostolicam benedictionem. Quod magnopere desideravimus, et vehementi desiderio expectavimus, hoc, Domino propitiantem, peractum est. Revertente siquidem fratre R. * Albano episcopo, pacem et concordiam eremi reformatam, et te in locum sanctæ memoriæ magistri Brunonis successisse cognovimus. Sit ergo in te ejusdem Viri spiritus, idem sit eremiticæ disciplinæ rigor, eadem morum et gravitatis constantia: quia nos, opitulante Domino, quidquid auctoritatis et potestatis ipsius Magistri probabilis sapientia et religio ab Apostolica Sede promeruit personaliter, hoc tibi, eodem te spiritu concomitante, concedimus. Volumus autem, ut in proxima Quadragesima nos visitare debeas, quatenus cordis secreta os od os plenius proloquamur. Interim vero monemus, ut de resarcienda pace terræ, quam vehementer turbatam audivimus, cum fratribus nostris et religiosis viris, qui circa te sunt, satagas, et alios ad hoc commonere procures. Abbati sancti Juliani, quem reprehensibilem audivimus, præcipe ex nobis, ut nostræ audientiæ se repræsentet; eumque de contemptu litterarum legati nostri vehementer argue. Datum Romæ sexto Calendas Decembris.

351 Cum ergo, uti ex hac Paschalis Papæ epistola liquet, fuerit ab hoc proximo Urbani II in S. Petri Cathedram successore Romam evocatus Lanvinus, proximus Sancti in eremi Turritanæ Prioratum successor, fuisse quoque ipsummet S. Brunonem, quem summis laudibus Paschalis hic effert, ab Urbano II evocatum, dubitandum non apparet.

Quod

non autem ad
Cartusiam

E

* Richardo

P

potius redierit.

A Quod cum ita sit, summum hunc Pontificem, quo ad sese subinde evocare Brunonem facile posset, haud procul eum a regionibus, in quibus se non raro commoraturum praevidebat, discedere voluisse, hincque factum, ut Bruno ad Cartusiam non redierit, sed in Calabriam se receperit, non immerito conjeceris. Hæc porro conjectura utcumque etiam confirmatur tum ex Ordinis Cartusiensis, uti vocatur, traditione, tum ex eo, quod, teste omni exceptione majori quatuor primorum Cartusiæ Priorum chronologo in huc transcripto num. 7 Sancti nostri elogio, evocatus hic e Cartusia ab Urbano II Pontifice fuerit, ut consiliis suis hunc adjuvaret; unde verosimile fit, Urbanum dum Brunoni e curia sua discedendi facultatem concessit, consiliis ejus uti deinceps adhuc voluisse, huncque in finem, dum a Calabria non nimium abesset, subinde illum ad se evocasse. Adhæc, nisi Sanctus, quod Pontifex eum haud procul a locis, in quibus ipse versabatur, commorari dictum in finem vellet, in Calabriam secessisse adstruatur, quænam tandem, cur hoc post obtentam a Pontifice in eremum secedendi facultatem fecerit, nec potius ad Cartusiam redierit, ratio afferetur?

§ XXXIII. Sanctus Turritana Calabriæ eremo a comite Rogerio donatur, eique deinde a Mesimerio, Squillacensi episcopo, ac post ab Urbano II Papa donatio hæc confirmatur.

Turritanam eremum Sancto donat comes Rogerius.

C Sanctus, facta sibi eo modo, quo § præcedenti exposui, a Siciliæ et Calabriæ comite Rogerio eligendi in dittonibus, principi huic subjectis, locum, quem eremiticæ vitæ ducendæ maxime idoneum arbitraretur, Calabriam mox diligenter perlustravit, cumque in hac eremum, cui Turris nomen, inter Stilum et Arenam sitam intraque diæcesis Scyllacensis, seu, ut alii scribunt, Squillacensis terminos conclusam, quam proposito suo percommodam, utpote montosam valde, adituque arduam ac difficilem, judicabat, invenisset, hunc illi locum comes Rogerius publico confecto instrumento seu diplomate benignissime est largitus, donationemque deinde Mesimerius Scyllacensis episcopus ac Urbanus II Papa confirmarunt. Chartas seu instrumenta, quibus id fecerunt, lectoris oculis, quod nec passim omnia ad manum sint, nec paucis, quæ de Sancto jam dicta sunt ac porro dicentur, lacem afferant, juverit subjecisse, observatis ad singulorum calcem nonnullis, sive de notis chronicis, quibus muniuntur, sive de personis, quarum nomine notantur, sive denique de aliis quibuscumque, quæ elucidatione commentatione indigerint. A Rogerii comitis diplomate transcribendo exordior. His verbis ex Mörkenskii recensione concipitur. Rogerius Dei gratia comes Calabriæ et Siciliæ omnibus fidelibus suis et Ecclesiæ Dei filiis tam præsentibus quam futuris in Domino salutem. Notum esse volumus fraternitati vestræ, per Dei misericordiam a Galliarum partibus ad regionem istam Calabriæ sanctæ Religionis viros, Brunonem videlicet et Lanvinum cum sociis eorum pervenisse, qui,

contempta mundialis gloriæ vanitate, soli Deo elegerant militare.

AUCTORE C. B.

553 Horum itaque desiderium ego cognoscens, et ipsorum meritis et precibus apud Deum adjuvari desiderans, ab eorum karitate multis precibus obtinui, ut in terra mea locum sibi habilem eligerent, in quo ad serviendum Deo, qualia vellent, habitacula præpararent. Elegerunt siquidem in terra mea quendam solitudinis locum situm inter locum, qui dicitur Arena, et oppidum, quod appellatur Stilum. Hunc ego locum ad honorem Dei Omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, et ad honorem beatissimæ Mariæ semper Virginis genitricis Christi Dei et Domini nostri omniumque Sanctorum donavi eis, eorumque successoribus ibidem Deo servituris cum tota silva et terra et aqua et monte in spatium unius leugæ * in omni parte adjacenti, concedens et constituens, quatenus locum istum libere et quiete cum hac adjacentia sua in perpetuum possideant; nec ex hoc mihi vel alicui personæ angariam vel servitium faciant. Contestor autem et contradico ex parte Dei Omnipotentis et sanctæ Mariæ perpetuæ Virginis et omnium Sanctorum et mea; ne sit aliquis meorum aut extraneorum, Stratigotus * videlicet aut vice-comes, rusticus aut miles, servus sive liber, qui, in loco isto pascuæ, vel agriculturæ seu etiam piscationis aut lignorum occasione, aut ex quacumque causa servis Dei molestiam aut injuriam faciat; sed in eorum potestate sit, prædictum locum cum tota adjacentia sua secundum voluntatem suam possidere, dispo- nere, ordinare et erogare. Quod si quis deinceps contra hujus paginæ constitutionem venire præsumpserit, imprimis nisi digne satisfecerit, iram Dei et maledictionem incurrat, et conatu tali ad nihilum redacto, pro præsumptione tanta centum librarum auri pœnam in curia nostra sustineat.

Charta publica,

* al. leucæ

E
* al. Strategus

554 Igitur ut constitutio hæc inviolabilis et omnino firma permaneat, concedente uxore mea Adelai comitissa et filio meo Gofrido in præsentia bonorum hominum donationem istam feci et sigillo meo sigillari præcepi. Ego Gofridus, Melitensis ecclesiæ episcopus, licet indignus, kartam hanc manu mea scripsi rogatu comitis Rogerii, laudans et confirmans constitutionem hanc, anathemate vero et excommunicatione dampnans eum, quicumque hanc infringere præsumpserit, nisi tamen resipiscens satisfecerit. Facta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo. Insuper donavi Mule cum filiis suis ad custodiendam silvam. Testes autem affuerunt hi Stephanus presbyter, Giraldus presbyter, Petrus de Moritono *, Ricardus Maletus, Ragnulfus eleemosinarius, Nicolaus notarius et alii plures. Mörkenskius, e cujus recensione, ut jam monui, hanc chartam hic exhibeo, integre recitatæ subjungit: Nota, hanc chartam donationis eremi Calabrinæ etc. ab Italia ex autographo desumptam accepi. Est quoque in Annotatis (pag. nempe 199 et tribus seqq.) ad Vitam S. Brunonis Suriani nostri. Ex hac manifeste constat, S. P. N. Brunonem cum Lanvino et aliquot sociis jam anno mxc ex Galliæ partibus in Calabriam venisse, atque a Rogerio comite fuisse rogatum, ut in ea terra sua remaneret, eligeretque eremum proposito suo accommodam. Ita ille, et recte sane, quantum mihi apparet: sunt tamen, qui recitatam donationis a Rogerio factæ chartam ante

qua id fecit.

F

* al. Moritonio

AUCTOR
C. B.

ante annum 1091 datam non fuisse, contendunt, quod mense Januario aut Febuario scriptam hanc esse velint, hique duo menses, spectata, quam Rogerius comes secutus sit, annos Domini, non ab ejus Nativitate, sed ab Incarnatione consequendo nos tribus mensibus, computandi ratione, non in annum 1090, cujus mensibus Januario et Febuario Sanctus verosimillime, ne dicam indubie, in Cartusia adhuc versabatur, sed in annum 1091 incidisse debeant.

Hanc cum
altera perpe-
ram confun-
dit Mabillonius.

555 Verum Rogerium annos Domini, non ab ejus Incarnatione, sed a Nativitate computare solitum fuisse, varia ejus apud Rocchum Pirrum, Ughellum aliosque exstantia diplomata fidem faciunt, uti quisque, qui hæc consulere voluerit, facile deprehendet. Porro Mabillonius lib. LXVIII Annalium, num. 52, recitatam modo donationis chartam cum charta, infra a nobis etiam recitanda, qua postea Rogerius comes Turritanæ eremo, quam Brunoni ejusque sociis jam ante donarat, terminos circumscripsit seu assignavit, confundit hancque præterea Rogerio duci perperam attribuit; quod utrumque non possum non mirari, cum hæc ipsa charta, quam ex parte eo ipso loco transcribit, quamque, ut monui, Rogerio duci attribuit, in capite, non Rogerii ducis, sed Rogerii comitis nomen apud eum præferat, sequentique in contextu verba contineat: Hunc ergo locum, situm scilicet inter locum, qui dicitur Arena, et oppidum, quod appellatur, Stilum, seu Turritanam eremum et omnia undique in circuitu adjacentia in spatium unius leucæ Deo et B. Mariæ, ac ipsis eorumque successoribus in proprietate, sicut nostra fuerunt, sub omni immunitate atque libertate donavimus... Rogavimus insuper venerabilem virum, Melitensem episcopum Gofredum super hac donatione nostra confirmationis chartam conscribere, quam et sigillavimus... hanc autem donationem nostram tam domnus Apostolicus noster Urbanus, quam Squillatinus episcopus Theodorus, in cujus episcopatu ipse locus situs est, laudaverunt, privilegiis confirmaverunt atque terribili anathemate munierunt; quibus cum dicatur Urbanus Papa Turritanæ Calabriæ eremi donationem, S. Brunoni a comite Rogerio factam, confirmasse, chartaque, qua id fecit, anno 1092, uti ipsemet Mabillonius loco cit. fatetur, data fuerit, non video, qui merito hic scriptor chartam, quam ex parte recitat, quamque anno 1093 signatam exhibet, pro charta, qua Rogerius dictam eremum S. Brunoni ejusque sociis primum donavit, accipere potuerit.

Ducis ei comi-
tis Rogerii
prosapie,

556 Attamen, cum Mabillonius supra recitatam, qua Rogerius Calabriæ et Siciliæ comes Turritanam eremum Sancto nostro vere donavit, chartam ad manum non habuisse videatur, hinc forte in hunc errorem incidit; verum nihil hujusmodi utcumque excusat errorem alium, quo, ut jam monui, quam ex parte transcribit, chartam, a Rogerio comite profectam, Rogerio duci, cujus is patruus erat, attribuit; hunc enim ab illo esse diversum, quicumque Historiam Siculam vel a limine salutavit, habet perspectum, nec ipsemet ignoravit Mabillonius, ut proinde id hic probare, supervacaneum foret. Attamen ut et quisque inter utrumque Rogerium distinguere, et de chartarum huc transcribendarum, quas tam Rogerius dux, quam comes, in S. Brunonis ejusque sociorum favorem dedit, ingenuitate ferre queat judicium, lubet huc nonnulla, quæ ad ambos illos principes eorumque stirpem Normannicam ac progeniem potissimum spectant, in medium pro-

ferre. Tancredus ab Alta-villa, ut Gaufredus Malaterra, auctor synchronus, Historiæ Siculæ a se contextæ lib. 1 refert, prope Constantiam in Normannia, Galliæ provincia, nobili loco natus, sæculo undecimo floruit, eque duabus uxoribus diversis filios genuit duodecim, e priori quidem, cujus nomen excidit, Guilielmum, cognomine Ferrea-brachia, Drogonem, Hunifredum, Gaufredum et Serlonem; e posteriori vero, quæ Fransendis cognominata fuit, Robertum, postea Guiscardum appellatum, Malgerium, Guilelmum, Alveredum, Humbertum, Tancredum ac tandem Rogerium, qui omnes, duobus exceptis, qui in patria solo hæreditatis paternæ carpendæ causa manserunt, Italiam petierunt, factisque bellicis in Apulia potissimum et Campania clari, regiones hasce vicinasque alias, Græcis Saracenisque, earumdem dominis, expulsis, paulatim sibi subjecerunt. Præcipue tamen eos inter enituere Robertus, Guiscardus cognominatus, et qui omnium junior erat, Rogerius, in S. Brunonem beneficiis, nec minus singulari in personas alias locaque sacra liberalitate, quam armis magnum sibi nomen apud seram etiam posteritatem adeptus.

E
uxorum, libe-
rorum et di-
tionum noti-
tia.

557 Ac Robertus quidem Apuliæ ducatum una cum Calabriæ parte aliisque aliquot ditionibus vicinis tenuit, annoque 1085 vitam cum morte commutavit, tres quatuorve post se filios relinquens, quorum secundo genitus Rogerius in ducatum Apuliæ ac potiore hæreditatis paternæ partem successit, uxoremque habuit Adelam, Roberti Frisii comitis Flandriæ filiam; Rogerius vero, qui, quamvis Calabriæ partem dumtaxat teneret, supremumque totius regionis hujus dominium penes Guiscardum ac deinde penes filium ejus Rogerium exstitisse videatur, Calabriæ non minus, quam Siciliæ comes audiit, tres uxores diversas, si harum tamen prima, quæ ab Orderico Vitali Normannorum Historiæ lib. III, pag. 484, Judith, a Gaufrede autem Malaterra Historiæ Siculæ lib. II, cap. 29 Delicia vocatur, uxoris legitimæ nomine venire queat, matrimonio sibi junctas habuit. Prima nullos ipsi, uti laudatus Ordericus Vitalis loco cit. docet, liberos peperit; secunda, apud Malaterram lib. IV, cap. 14 Elemburga, apud Cangium in Stemmata Siculo, Annotationibus in Annam Comnenam inserto, Eremburgis appellata, filium Gaufredum, seu, ut ab aliis scribitur, Goffredum, filiasque aliquot genuit; tertia nomine Adelais, seu, ut alii signant, Adelasia, quæ Bonifacii, marchionis Montisferratensis, filia erat, anno 1089 matrimonio ei fuit collocata, ex eaque procreavit duos filios, quorum alter, nomine Simon, infans obiit, alter, ut pater, Rogerius appellatus, Siciliæ rex postea factus est. Atque hæc, ut, quæ in diversa comitis Rogerii diplomata, unumque Rogerii ducis, in S. Brunonis ejusque sociorum favorem concessa, annotanda erunt, intelligantur, partim ex Gaufrede Malaterra, partim ex Orderico Vitale præmittenda hic duxi. Ac primo quidem ex his jam liquet, nihil contra proxime huc transcripti, quo Rogerius comes Turritanam seu Squillacensem Calabriæ eremum S. Brunoni anno 1090 concessit, diplomatis sinceritatem posse opponi ex eo, quod, comitis uxore Adelai filioque Gofrido concedente, datum dicatur. Nec est, cur monumentum illud suspectum fiat ex eo, quod in Calabria datum fuerit, comesque Rogerius anno 1090 exeunte, quo datum fuit, in Calabria exstitisse non sciatur; etsi enim, principem illum ibi tunc fuisse, Malaterra aliique, qui res ab eo ge-
stas

A stas litteris mandarunt, expresse non edicant, nihil tamen etiam, unde contrarium certo consequatur, memoriæ produnt.

Factam Sancto a Rogerio donationem confirmat Squillacensis episcopus. Instrumentum,

558 Venio modo ad chartam, qua Theodorus Mesimerius, Squillacensis episcopus, in cuius diocesi Turritana eremus, ut jam monui, sita erat, factam hujus S. Brunoni a comite Rogerio donationem approbavit. Instrumenti hujus, quod Græce a Mesimerio, utpote in Calabria, instrumenta publica Normannicæ etiam dominationis initio Græce exarare solita, ecclesiæ Græcæ episcopo, primitus datum fuit, egraphum, ex ipso Græco autographo desumptum atque ex Italia sibi submissum, Mörkensius, ut in suis ad illud Annotationibus ait, præ manibus habuit, idque Latine a se redditum ad Chronologico-diplomaticæ, quam de S. Brunone adornavit, Diatribæ calcem adjecit. Operam dedi, ut et Græcum monumenti illius apographum, lectori hic exhibendum, nancisci possem; verum cum frustra laborarim, alienaque interpretatione, scilicet vel Suriani in Annotationibus in scriptam a Surio Sancti Vitæ pag. 207 et seq., vel Ughelli tom. IX Italix sacræ in episcopis Squillacensibus, vel denique Mörkensii, cogar esse contentus, instrumentum illud, prout a posteriori hoc scriptore in linguam Latinam est conversum, huc transcribo. Sic itaque ex ejus recensione habet: Theodorus Mesimerius Dei misericordia episcopus Castorum, Scyllacei, Stili et Tabernæ, ac protosyncellus, petitioni clarissimi comitis, domini nostri Rogerii, qui me rogare dignatus est pro honoratissimis monachis et eremitis, domnis scilicet Brunone et Lanvino, non quidem summa et tyrannica autoritate mecum agens; sed, ut dixi, me rogare dignatus pro suprascriptis monachis, locum a Deo servatum, qui Turris dicitur, incolentibus in veneranda admodum ecclesia gloriosissimæ Dominae nostræ, Dei genitricis ac Sancti Joannis Baptistæ præcursoris, qui quidem in desertis locis degentes per tempus satis longum illuc transmigrarunt ad partes Stili in mea diocesi.

quo id fecit,

559 Et sicut dominus noster comes vobis donavit montem, campos et molendina circa ecclesiam usque ad duo milliaria, ipsa in perpetuum possideatis, vos monachi superius laudati, et socii et successores vestri, qui hunc locum inhabitabunt usque ad seculorum finem citra alicujus prohibitionem aut molestiam; tributum vero aut decimam, vel quamlibet vexationem vobis cæterisque sociis, et successoribus, nullus nec ego ipse vel alii, qui post me in episcopos eligentur, inferant; si quis autem ausus fuerit hoc nostrum sigillum (id est, diploma) contemnere, habeat anathema a Patre et Filio et Spiritu sancto, et a trecentis decem et octo (concilii scilicet Nicæni 1) Deiferis Patribus. Istud sigillum firmum et inviolabile ad sæculorum finem permaneat. Etenim ego hoc præsens sigillum bullatum pro supradictis monachis feci, et bullans mea bulla plumbea signavi ✠ Mensis Decembris septima, Indictione decima quinta anni millesimi nonagesimi. Ego Raingerius Dei clementia electus archiepiscopus sanctæ metropolitanæ ecclesiæ Rhegii præsens confirmavi, prout omnino scriptum habetur, et apud ipsos Dei servos, quorum supra mentio facta est, Brunonem, Lanvinum et ceteros socios; sed et apud eos, qui successuri sunt, ratum fixumque permaneat, et usque ad sæculorum finem vali-

ditatem obtineat. Græcæ Mesimerii chartæ, hic ex recensione Mörkensii jam datæ, adscripta exstat, quemadmodum hic scriptor et Surianus pag. 209 testantur, et altera Latina, seu potius paulo liberior dictæ chartæ Græcæ ab ipsomet, ut apparet, Mesimerio facta interpretatio. Ut de approbata per Mesimerium, quam Rogerius comes S. Brunoni fecit, donatione suum ferre queat studiosus lector judicium, lubet et Latinam illam chartam huc transcribere.

AUCTOR
C. B.

560 His verbis concipitur: Ego Theodorus Mesimerius, Dei gratia episcopus de Squillatio, et de Stilo et de Taberna, et protosyncellos, dono gratis, non coactus, sed comitis Rogerii precibus et consilio plurimorum procerum suorum adquiescens, terram de Turribus, scilicet duo milliaria circa ecclesiam, in monte constitutam, ex omni parte domno Brunoni et Lanvino sociisque, eorumque successoribus, illum montem inhabitantibus, eo modo et tenore, ut in vita libere habeant et possideant, et post eorum decessum successores eorum similiter libere possideant montem atque terram cum bosco infra fines supradictorum duorum milliarium ab omni parte circa ecclesiam in supra dicto monte constitutam, non episcopo Squillatii nec comiti, neque cuilibet personæ aliquod servitium persolverent, et si ordinationem aliquam facere voluerint, aut consecrationem, prout libuerit, agant. His autem quicumque contraire voluerit, cum Juda proditore pereat, nisi ad satisfactionem et emendationem fratribus ecclesiæ venerit. Ego Raingerius Rhegii electus hanc cartulam confirmo et laudo. En modo etiam, quid præcipue præter id, quod jam dixi, ad instrumenti hujus a se transcripti calcem Mörkensius observet. Πρωτοσυγκελλός Mesimerius (in facta scilicet ex dictis ab ipso Mesimerio, quæ Græcæ hujus chartæ exstat adscripta, interpretatione) Latine scripsit PROTOSYNCELLOS, ego, imitatus quosdam Latinos, scripsi protosyncellus, alius forte vertet primus sacellanus, sed nihil ad rem, legat quisque, ut volet. Originale appensum habet ex cannabe alba parvam plumbeam bullam, in cuius una parte est Sanctus quidam, brachiis et palmis expansis. Arbitror, esse sanctum Agacium martyrem, Scyllacensium patronum, in altera vero parte sunt characteres Græci minutissimi vix legibiles.

addita etiam
interpretatio-
ne Latina,
fecit.

E

561 Ita ille. Et recte quidem vocabulum Græcum Πρωτοσυγκελλός Latine vertit Protosyncellus; verum anne idem vocabulum Græcum recte etiam quis verterit Primus sacellanus? Protosyncellus seu Πρωτοσυγκελλός idem significat, quod syncellorum primus; qualis autem significatio vocabulo syncellus competat, pro certo nequeo edicere. Adi Cangium in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad Vocabula Protosyncellus et Syncellus. Ad ea, quæ chronica, quibus Græca Mesimerii charta munitur, notæ observanda dilucidandaque offerunt, accedo. Annus, quo instrumentum illud datum notatur, cum Indictione non convenit. Quid ergo de eo hic statuemus? Spuriūne idcirco aut supposititium pronuntiabimus? Chartas, quod difficultates chronologicas complectantur, haud facile rejiciendas esse, apud Cangium in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabulum Annus solide probatur. Verba omnia, utut prolixiora, quibus id fit, juverit huc transcripsisse, ne quis recitatam Mesimerii chartam, maxime si dicta, qua laborat, chronologica difficultas

F
difficultate
chronica la-
borat. Id ta-
men idcirco,

AUCTORE
C. B.

difficultas utcumque tolli queat, facile repudiet, aut etiam suspectam dumtaxat habeat. Sic habent: Inveniuntur nihilominus quædam Pontificum diplomata, inquit idem auctor (*Mabillonius de Re diplomatica lib. II, c. 25, n. 9*) quorum calculus recentior nostrum prævertit. Ejus generis duo Callisti II. nobis suppeditat eruditus Chiffletius in Hist. Trenorchensi. Primum est « Datum Albæ per manum Grisogoni S. R. E. » diaconi Card. ac bibliothecarii xv Kal. Junii » Ind. xiv Inc. Dominicæ an. mxxii. Pontificatus Domini Callixti Papæ anno III. » Alterum habet easdem notas.

cum simili de
causa instru-
menta facile
rejicienda
non sint.

562 Atqui indictio xiv convenit, non anno mxxii secundum calculum nostrum, sed anno præcedenti. Unde idem Chiffletius in lemmate prioris privilegii notat, datum esse privilegium an. mxxii, a die xxv Martii deducto, scilicet quatenus Incarnatio novem mensibus præcedit: sed anno Dionysiano mxxi, ut ostendit Indictio xiv. Alia ejus generis Pontificia diplomata videntur. Verum quædam reperiuntur, quorum calculos uno anno Dionysianum præcedit, non solum mensibus novem; quæ proinde non possunt ad calculum Pisanum, ... qui ad Incarnatione Dominica, prout hæc novem mensibus Nativitatem præcessit, ducit initium, itaque totidem mensibus calculum communem prævertit, accommodari. Exstat hujusmodi autographum non dubium in archivo Dionysiano datum « xii Kal. » April. Ind. x. Incarnationis Dominicæ anno » mci Pontificatus autem domni Paschalis secundus cundi Papæ III. » Quæ Indictio, sicuti annus Paschalis tertius anno mci conveniunt in Martio; nec sequenti anno convenire possunt, etiamsi calculus Pisanus admittatur; nisi integro anno dicatur hoc Diploma Dionysianum præcessisse. Occurrit et aliud apud Puricellum pag. lxxii ejusdem Paschalis plane consimile. « Datum Laterani per manum Johannis S. R. E. diaconi » Cardinalis, xxi Kal. Martii, indict. x. Incarnationis Dominicæ anno mci; Pontificatus autem Domini Paschalis secundi Papæ III. » Hic idem cancellarius, eadem chronologicæ notæ, quæ eruditis discutiendæ proponuntur, aliæque similes haud raro occurrentes. Hæc fere ad verbum ex Mabillonio, fusius quidem, sed haud inutiliter ad ostendendum non facile rejiciendas esse chartas, in quibus chronologicæ difficultates occurrunt, cum et in iis animadvertatur diplomatibus, quæ nullo modo possunt in dubium revocari.

Indictioque,
in qua error
cubare non
videtur,

563 Hactenus ibidem, et recte quidem, ut jam monui. Verum qui modo chronologicam, quæ in Mesimerii charta occurrit, difficultatem tollemus? Dicemusne, vel in anno vel in Indictione errorem cubare, a librorum oscitantia profectum, qui quis annus quæve indictio per litteras Græcas, Rogerii chartæ subscriptas, designetur, haud sat accurate notarint? Verum characteres chronici, quibus hujus instrumenti non tantum autographum, verum etiam, quod Morkensio præluxit, apographum seu ecgraphum munitum fuit, non compendio per litteras, numerorum locum tenentes, sed integris, uti notula in margine adjecta ipsemet hic scriptor docet, vocibus erant expressi hunc in modum: Μηνι Δεκεμβρίῳ εἰς τὰς ἑπτα, ἰνδικτιόνης δεκατῆς πεμπτῆς τοῦ ἑνεακοσοῦ χιλιοσσοῦ ἔτους, id est, Mensis Decembris septima, Indictione decima quinta anni millesimi nonagesimi, uti recte interpretatur Morkensius. Etsi

enim substantivum non adsit, cum quo feminini D generis articulus τὰς conveniat, subintelligitur tamen substantivum accusativi pluralis numeri ἡμέρας cum participio προβεβηκότι, quod ad substantivum μηνι refertur, ita ut sensus sit μηνι Δεκεμβρίῳ εἰς τὰς ἑπτα ἡμέρας προβεβηκότι, id est, mense Decembri ad septem dies jam pro vecto. Sic in appendice ad Bernardi Mont/aconi Paleographiam pag. 512 sequens codicis Octateuchi in collegio universitatis Oxoniensis asservati, Græca inscriptio seu potius clausula, Τίλος εἴληφεν ἡ Ὀκτάτευχος βίβλος Νοεμβρίῳ εἰς τὰς κ', Latine redditur, finem accepit Octateuchus Novembris vigesima. Ex iis quidem, quæ Surianus in suis ad contextam a Surio Sancti Vitæ Annotationibus suppeditat, in apographo, quod scriptori huic præluxit, exaratum fuisse videtur εἰς τῆς, non autem εἰς τὰς ἑπτα; verum id vel in describentis errorem, vel in dialectum, quam forte Mesimerius fuerit secutus, est refundendum. Ut sit, error equidem, qui a librariis commissus sit, in characteribus chronicis, quibus Mesimerii charta seu potius hujus apographum, ex Morkensii recensione huc jam transcriptum, signatur, cubare non videtur. Verum qui tandem E ergo chronologica, quam characteres illi offerunt, difficultas e medio tolletur?

564 Morkensius, ad Chronologico-diplomaticæ suæ calcem nonnulla pro chronicis, quibus varia, quæ protulit, diplomata seu instrumenta publica muniuntur, characteribus in concordiam revocandis lectori proponens, de Mesimerio ait, eum more Siculo nos consequi anno uno, atque ideo datam illius producendam esse usque ad subsequentem annum nostrum; quod si verum sit, Squillacensis illius antistitis charta supra recitata, quæ anno 1090 data notatur, anno proxime sequenti data fuerit, sicque Indictio 15, qua signatur, cum anno, quo vere data fuit, apprime congruet omnisque chronologica difficultas, qua instrumentum illud laborat, evanescet. Verum, cum hæc annos Christi computandi ratio in usu apud Siculos passim fuisse non noscatur, certumne etiam sit, numquam cuiquam usurpatam fuisse, dispiciendum. Rocchus Pirrus in ecclesiæ Panormitanæ Notitia prima ad annum 1144, annum Christi natalem cum anno ab orbe condito 5508 a Græcis communiter componi, hancque F computandi rationem ab iis in Siciliam manasse, præfatus, sic scribit: Fridericus Sylburgius Fastos Siculos exhibet, e Chronico erutos, quod in vetusta Siciliæ bibliotheca inventum est ab Hieronymo Surita, ac deinde ab Antonio Augustino in Italiam, post in Hispaniam translatum est; in eo vero annum Christi natalem statui refert sub coss. Lentulo et Pisone, et anno ab orbe condito 5507. Neque varietas hæc lectori commovere debet, si nimirum advertat, plures scriptores uno aut altero anno communem Christi æram antevertisse. Sentio igitur in Sicilia nostra juxta hanc computandi methodum in diplomatibus explicandum esse annorum ab orbe condito numerum, ut scilicet rejicias annos 5508, et qui numerus erit residuus, is Christi annum in hac communi et vulgari æra, qua nunc utimur, signabit; putavit enim Sicilia, Christum esse natum post annum ab orbe condito 5508, et primum Christi annum incidere in annum 5509.

565 Hactenus ille. Quid si ergo, ut alii, de quibus hic Rocchus Pirrus, Communem Græcorum Christi qui hic explatur, modo componi,

A *Christi æram, qui est annus ab orbe condito 5508, uno alterove anno antevertentur, ita Mesimerius anno uno subsecutus sit, Christumque, non anno ab orbe condito 5508, sed 5509 natum existimavit? Sane, cum alii aliis ab orbe condito annis Christum natum statuunt, Mesimerium, Squillacensem seu Scyllacensem episcopum, fuisse in ea opinione, mihi neutiquam vero apparet absimile; secundum hanc autem annus ab orbe condito 6399, qui, ut computanti patebit, secundum jam dictam Sæculorum et Græcorum æram communem anno Christi 1091 erat in cursu, anno Christi 1090 concurrerit; ut proinde posterior hic Christi annus, quo charta a Mesimerio in S. Brunonis ejusque sociorum favorem concessa, signatur, proprie pro anno 1091 sit habendus; cui, ad septimam Decembris diem, uti eadem charta fert, jam provento, Indictio quinta decima, in eodem illo instrumento signata, apprime consonat, ut computanti patescet. Atque hinc jam fit, ut illud ego, quod vere ex jam dictis, non anno 1090, quo notatur, sed anno 1091 datum fuerit, pro spurio suspectove habere non ausim, maxime cum id tamquam genuinum Ruinartius in conscripta a se Urbani II Papæ Vita pag. 86, aliique viri eruditi in variis, quæ concinnavere, Operibus laudent, integrumque etiam non tantum suis in contextam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus Surianus, verum etiam Ughellus tom. IX Italiæ sacræ inseruerit, nec scriptorem ullum hactenus invenerim, in quo censura minus faventi noletur.*

B *566 Nec est porro, cur etiam suspectum habeatur, quod eremi Squillacensis seu Turritanæ, a Rogerio comite S. Brunoni concessæ, magnitudinem duobus milliaribus definiat, quam unius leucæ facit donationis per Rogerium comitem factæ charta supra huc jam transcripta; licet enim leuca pro tribus passuum millibus subinde ab antiquis fuerit accepta, id tamen semper apud horum quoscunque locum non obtinuit, nec, etsi secus foret, propterea dicendus esset Mesimerius cum Rogerio comite pugnare in magnitudine, quam eremo, S. Brunoni in possessionem datæ, attribuit. Leuca enim in laudata Rogerii charta pro mensura terræ, uti apparet, accipitur; leuca autem, hoc sensu accepta, apud Francos seu in Francia, e cujus provincia Normannia Rogerius erat, duobus passuum millibus seu milliariis constabat, uti in Glossario ad vocabulum Leuca docet Cangius. At vero, inquiet non nemo, in charta, a Mesimerio concessa, Rangerius vocatur archiepiscopus Rhegiensis electus; ut tunc, cum hæc data fuit, consecratus seu ordinatus nondum fuisse videatur; cum autem ex supra dictis anno 1090 ad sedem Rhegiensem fuerit electus, fuisse eum anno 1091, ad 7 Decembris jam provento, quo tempore dicta charta data notatur, nondum consecratum seu ordinatum episcopum, verosimile haud apparet, consequensque proinde fit, ut instrumentum illud, non anno 1091, quo datum, a nobis statuatur, sed anno 1090, quo reipsa signatur, verosimiliter datum fuerit, ac proin ut Indictionem, cum anno, quo signatur, pugnantem, præferat. Ita præterea ab iis, qui Mesimerii chartam pro spuria habendam voluerint, potest argui. Verum, etsi quidem, ipso anno 1090, quo Rhegiensem sedem Sanctus noster recusarat, fuisse ad hanc electum Rangerium, verosimilius ex dictis sit, id tamen omnino certum non est. Quidni enim factum esse queat, ut, cum ad dignitatem illam promoveri Bruno renuisset, alium ad eam-*

Octobris Tomus III.

dem eligere Rhegienses sive sponte sua, sive aliunde, quo minus id facerent, impediti, aliquamdiu distulerint?

567 Ut sit, Rangerium equidem, si cum anno 1091, ad Decembrem provento, nondum fuisse consecratum Rhegiensem archiepiscopum, jamque tamen ab anno 1090 fuisse electum, admitti haud queat, ad dignitatem hanc, non anno 1090, sed anno 1091 fuisse promotum, idcirco statuendum est, quod memorata charta, quam tamquam Rhegiensis electus confirmavit ac laudavit, ante annum 1091 data esse posse haud videatur; quod sic ostendo: Bruno ejusque socii gloriosissimæ dominæ nostræ Dei Genitricis ac S. Joannis Baptistæ ecclesiam, in eremo Squillacensi seu Turritana sitam, incoluisse in charta illa dicuntur; hæc autem ecclesia, uti infra docebo, ædificata primum fuit, cum eremus illa a comite Rogerio S. Brunoni fuisset donata; quare cum id ex supra dictis non prius, quam cum annus 1090 ad finem jam vergeret, factum fuerit, jam inde ab hoc anno ecclesiam, gloriosissimæ Dei Genitrici et S. Joanni Baptistæ sacram, quam Sanctus ejusque socii hoc ipso etiam anno inhabitarent, in eremo Turritana exstitisse, neutiquam verosimile est, ac proin præfatam Mesimerii chartam, in qua hoc innuitur, non anno 1090, sed anno 1091 datam fuisse, necesse est. Atque ita ruit etiam, quod contra chartæ, a Mesimerio datæ, sinceritatem afferri adhuc poterat, argumentum, hæcque adeo pro spuria habenda non est. Proximum nunc est, ut, quo ea, quæ § præsentī facere statui, opere exsequar, modo etiam Bullam, qua Urbanus II Papa supra recitatas Rogerii comitis et Mesimerii, episcopi Squillacensis, chartas confirmavit, novoque favore Brunonem ejusque socios affecit, huc transcribam. His itaque verbis concipitur: Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis Brunoni et Lanvino salutem et Apostolicam benedictionem. Piæ voluntatis affectus studio debet prosequente compleri. Quia igitur nostri officii interest, servorum Dei quieti, prout Dominus posse dederit, providere, petitionibus vestris, filii in Christo karissimi et reverentissimi, clementer annuimus.

568 Per hujus ergo Apostolici privilegii paginam Apostolica auctoritate statuimus, ut locus ille, quem inhabitationi vestræ, disponente Domino, elegistis, a jugo, potestate, injuria, molestia omnium hominum omnino liber cum tota silva et monte, terra et aqua in spatium unius leugæ in omni parte adjacenti in vestra omnimodis et successorum vestrorum dispositione permaneat, sicut vobis a dilecto nostro filio Rogerio comite condonatus est, et a confratre nostro Theodoro, Squillacino episcopo, confirmatus. Nemini intra prædictum spatium liceat pascuæ, agriculturæ seu piscationis aut lignorum occasione aut quacunque ex causa vobis aut vestris successoribus injuriam aut molestiam irrogare, sed totum secundum voluntatem vestram possideatis, disponatis, ordinatis et erogetis. Siquid præterea episcopalis officii indigueritis, ad quem potissimum vicinorum antistitem volueritis recurrere præsentī decreto liberam licentiam indulgemus. Decimarum quoque usum ex vestris, vel puerorum vestrorum laboribus vestri juris esse censemus. Quod si quæ puerorum vestrorum offensa contigerit, in vestra tantum manu omnis eorum correctio maneat. Nec ullus se de his, quæ ad vos pertinent, sine vestra voluntate occasione aliqua intromittat.*

AUCTORE
C. B.

adhuc queunt,
evincant, pro
spurio habendum non est.
uti nec.

E

qua Rogerii
et Mesimerii
chartæ appro-
bate fuerunt.
F

* al. leucæ

nec quid-
quam, quæ
contra illius
sinceritatem
afferri

AUCTORE
C. B.

quatenus omnipotentis Dei speculationi liberis mentibus insistatis, et ad ejus faciei dulcedinem, ipso præstante, pervenire valeatis. Sane si quis in crastinum archiepiscopus aut episcopus, imperator aut rex, princeps aut dux, comes aut vice-comes, judex aut persona quælibet potens aut impotens, hujus nostri privilegii paginam sciens, contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonitus, si non satisfactione congrua emendaverit, eum honoris sui et officii periculo subiacere decernimus, et a Christi atque Ecclesiæ corpore auctoritate potestatis Apostolicæ segregamus. Conservantibus autem pax a Deo, et misericordia præsentibus ac futuris sæculis conservetur. Amen, Amen, Amen. Datum per manum Joannis S. R. E. diaconi Cardinalis, pridie idus Octobris, Indictione prima, anno Dominicæ Incarnationis millesimo, nonagesimo secundo, Pontificatus autem domini Urbani secundi anno quinto.

Urbani Papæ
bulla.

569 *Morkensius, e cujus chronologico-diplomatica de S. Brunone Diatriba Pontificiæ hæc Urbani II litteræ depromptæ sunt, sequentem hanc eidem Annotationem subjungit, Bulla hæc, inquit, Urbani II Papæ, uti ab Italia perscribitur, est deperdita; exemplar tamen ejus extat in perantiquo Ms. codice, qui Breviarium privilegiorum domus Calabrinæ inscribitur. In eo continentur omnia privilegia in membrana conscripta, quæ ab anno MXC usque ad annum MCC huic eremo donata fuere. Hæc ille: ne autem, quibus recitata Urbani litteræ signantur, notas chronicas seu annum 1092 et Indictionem quintam decimam sese inter non convenire quis putet, annum Januario, Indictionem vero ab anni præcedentis aut Septembris initio more Græcorum, aut certe 8 Kal. Octobris seu 24 Septembris die computare Urbanus incepit, e tribus vulgatis Indictionum generibus Constantinianam seu Cæsaream secutus. Liqueat id e diversis a Pontifice hoc datis bullis, ac nominatim, ut reliquas omittam, e bulla alia, in S. Brunonis favorem anno 1098 concessa, infraque huc transcribenda, quæ data notatur Salerni mense Septembri, Indict. 6, alteraque, quæ ab illo, cum Barii Eliam archiepiscopum consecrasset, fuit concessa, quæque data notatur Apud Barum anno Dominicæ Incarnationis MLXXXIX, Pontificatus II, Indict. XIII, IX Octobr. Jam vero, cum id ita sit, atque a Septembris quidem initio Constantinopolitana seu Græcorum, a 24 vero Septembris die Cæsarea Indictio prima anno 1092 currere inceperit, annus et Indictio, quibus huc transcriptæ Urbani Papæ II, quem hoc anno et mense in Calabria fuisse, Ruinartius in Vita ejus num. 116 et seq. docet, litteræ notantur, apprime inter se conveniunt, omnisque proinde, ob quam non nemo forsan hæc spurias autumet, difficultas chronologica evanescit.*

§ XXXIV. Quid post factam a Rogerio comite cremi Calabrinæ donationem Sanctus egerit, qui hanc deinde Rogerius dux confirmavit, terminisque Rogerius comes circumscripserit.

Rogesium comitem, non tantum Turritanam eremum, verum etiam ecclesiam, sanctissimæ Dei genitrici Mariæ sanctoque Stephano sacram, S. Brunoni ejusque sociis statim atque hos in specu orantes invenerat, dedisse, Blumenvenna verbis num. 340 huc transcriptis indicare videtur, nec ab eo hac in re Puteanus et Surius dissentiunt. Ast id vero alienum apparet. Ea enim eremus, non, ut ipsi statuunt, anno 1093, sed anno 1090 S. Brunoni ejusque sociis data fuit, tuncque nondum, ut videtur, ecclesiam, quæ sive sanctissimæ Dei Genitrici sive S. Stephano sacra esset, complectebatur. Ita autem, quod eremi illius ecclesia S. Stephano sacra, diu dumtaxat post, uti ex infra dicendis patescet, fuerit exstructa; ecclesia vero, quæ sanctissimæ Dei genitrici Mariæ sacra esset, ante annum, uti pariter ex infra dicendis patescet, 1094 consecrata non fuerit; unde eam, ipsomet Sancto nostro curante, conditam fuisse, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet. Bruno scilicet, uti, cum primum Cartusiam fuerat ingressus, ecclesiam ad honorem Dei, Sanctissimæ Dei genitricis et S. Joannis Baptistæ exstrui ex supra dictis curavit, ita etiam in Calabriz eremo, cum hanc a Rogerio obtinisset, fieri verosimillime curavit. Atque in hac quidem opinione maxime confirmor ex eo, quod Rogerius comes in charta supra huc transcripta, quæ præfatam Calabrinam eremum S. Brunoni ejusque sociis dedit, ecclesiæ, quæ in hac sanctissimæ Dei Genitrici sacra esset, non meminert, ejusque nihilominus, utpote eremi pene incultæ ac desertæ, quam instrumento illo Brunoni impertiit, partem præcipuam constituentis, mentionem verosimillime, si jam tum exstitisset, facturum fuisse videatur.

571 Porro in altera charta, infra huc transcribenda annoque 1099 ex dicendis data, indicari invenio, quod tunc, cum eremus Calabrina Sancto primum data fuisset, gestum videtur, hincque proinde recensendum est. In hac itaque charta Rogerius comes de S. Brunone sequentem loquitur in modum: Rogavi quoque humiliter, ut pro Dei amore in terra Squillacii sumere dignaretur largos redditus, quos donabam, renuens ille recipere dicebat, quod ad hoc domum sui patris meamque dimiserat, ut a mundi rebus extraneus deserviret libere Deo suo. Hic fuerat in tota domo mea, quasi primus et magnus; hisce autem e verbis, Sanctum aliquamdiu in Rogerii comitis domo commoratum esse, apparet. Atque id quidem post datam ei Turritanam eremum, dum in hac, quæ maxime necessaria essent, ædificia qualiacumque exstruerentur, contigisse opinor; verum anonymus Annal. Cartusiensium libri IV hactenus non vulgati auctor, etsi quidem, Sanctum, in Rogerii comitis curia aliquamdiu commoratum

Sanctus in-
eremo Cala-
brina eccle-
siam edificari
curat.

E

F

Dum id fieret,
apud comitem
Rogerium
commoratus
fuisse

A commoratum existimet, id tamen, antequam Sanctus in Cartusiam secederet, factum putat. Audi, qui Operis sui hactenus non vulgati num. 15 loquatur. Qui gesta, inquit, sancti Brunonis tenuiter norunt, forsitan arbitrati sunt, nos graviter hallucinatos, cum diximus, sanctum Patriarcham aliquando apud Rogerium comitem Calabriae fuisse commoratum ante suam conversionem, qui non nisi post plantatam Cartusiam Majorem in Calabria visus fuisse perhibetur. Nova quidem fatemur nos revelare, sed ea verissima adstruimus ex litteris, quas idem comes dedit sancto Brunoni, non solum jam converso, sed etiam Calabrinæ Cartusiæ magistro, seu Priori jam consistenti, in quibus dicit quod sanctus Bruno renuerit accipere plurimas donationes, ab ipso Rogerio sibi oblatas, eo « quod ad hoc » domum sui patris, meamque » (sunt verba Rogerii in diplomate) « dimiserat, ut a mundi rebus » extraneus deserviret libere Deo suo. Hic fuerat in tota domo mea quasi primus et magnus » etc. Ex quibus verbis colligimus (si bene opinamur) beatum Virum mansisse in curia, et comitatu Rogerii, non post, sed ante conversionem; nam gravitas eremitici instituti istud fieri potuisse prohibet cogitare. Sagaci tamen lectori aliter sentire posse per nos licet.

Sanctus videtur. Charta, qua factam Sancto a Rogerio comite donationem

B 372 Ita ille : verum opinio, quam his verbis proponit, mihi neutiquam placet : præterquam enim quod, uti ipsemet fatetur, nova omnino sit, nullo penitus fundamento innititur. Quod enim ait, eremitici Instituti gravitati contrariam futuram fuisse Sancti in curia Rogerii commorationem, nihil omnino evincit. Quidni enim Sanctus, impetrata jam a Rogerio comite Calabrina eremo, aliquamdiu apud hunc, donec et ecclesia aliaque maxime necessaria ædificia exstructa essent, commorari potuerit, cumque ut diutius ibidem pergeret versari urgeretur, humaniter id recusasse? Rem sane ita gestam, verosimillimum mihi apparet, maxime cum non videam, quo potiori modo præfatæ chartæ num. præced. huc transcripta verba veritati possint intelligi congrua, nec Sanctus ante suum in Cartusiam ingressum in Italia fuisse uspiam legatur. Ad chartam modo, qua factam a Rogerio comite eremice Calabrinæ donationem Rogerius dux confirmavit, progredior. Sic habet : Rogerius Apuliæ, Calabriae, Siciliae Dei gratia dux, omnibus fidelibus Christianis, præsentibus et futuris, in Domino salutem. Notum esse volumus fraternitati vestræ duobus viris, Brunone scilicet et Lanvino, qui sanctæ religionis studio accensi cum sociis suis in terram Calabriae a Galliarum partibus, disponente Deo, venerunt et meo ductu in terram, quæ prædicta est, locum, qui eorum proposito conveniret, quæsierunt, quem cum sibi idoneum penes me non invenissent, elegerunt manere inter locum, qui dicitur Arena, et oppidum, quod appellatur Stilum. Locum autem illum Rogerius comes Siciliae, patruus meus et fidelis, ipsorum precibus apud Deum desiderans adjuvari, toto cordis affectu illis donavit; de comitatu enim ipsius per meam concessionem erat, et a totius servitutis debito et ab omni angaria in perpetuum liberavit; ita siquidem ut aliquis suorum vel extraneorum stratigotus aut vicecomes, rusticus aut miles, servus aut liber, non sit, qui in eo loco pascuæ, aut agriculturæ, sive piscationis aut venationis aut lignorum occasione aut ex quacumque causa Servis Dei molestiam seu injuriam faciat, sed in eorum po-

testate sit omnino locus prædictus, ut secundum quod voluerint, possideant, ordinent et disponant.

573 Talem ejus loci donationem, et libertatis prædictæ concessionem ego Rogerius dux laudo et corroboro, et quoniam terra illa de meo ducatu est, ut nullam in perpetuum patiat calumniam, modis omnibus contradico. Quod si quis contra sententiam, quæ data est, agere præsumperit, et nostrum violaverit præceptum, certissimum habeat, quia aut de cunctis finibus nostris in æternum exterminabitur, aut gladio meo sive successorum meorum ferietur. Ut omnia igitur superius concessa firma et illibata permaneant, hanc chartulam cuidam nostro clerico Rodolpho ego Rogerius dux et uxor mea Adela scribere præcepimus, et sigillo nostro signavimus. Aō Dominicæ Incarnationis Mō nonagō iii. Indict. Ima. Mörkensis, postquam chartam hanc integram ad suæ de S. Brunone Diatribæ calcem transcripsit, subjungit, sese ejus apographum inter Garnefeltii, Cartusiæ Coloniensis alumni, editis eremitarum antiquorum Vitis clari, Analecta reperisse, idque cum autographo concordare; Surianus autem, etsi monumentum illud cum aliis, quæ ad S. Brunonem remque Cartusianam spectant, instrumentis publicis in suas ad conscriptam a Surio Sancti Vitæ Annotationes inferendum non duxerit, id tamen pag. 393 laudat, aitque, anno 1094 datum fuisse. Verum, etsi etiam hunc annum ea ipsa charta exhibeat, non tunc tamen, sed anno 1095 data fuisse videri potest ex Indictione 1, quæ ei apponitur, quæque non anno 1094, sed anno 1095 congruit. Nec ex eo, quod binæ hæ notæ chronicae, quibus charta illa seu diploma munitur, sese inter non concordent, pro supposito id est habendum, cum ex supra dictis instrumenta publica non facile ut spuria rejicienda sint, fierique possit, ut vel in dictos characteres chronicos librariorum vitio error irrepperit, vel ut tabellio, qui Rogerii ducis jussu instrumentum hic memoratum exaravit, annos Christi, non a Nativitate, ut communiter fieri assolet, sed Pisanorum more ab Incarnatione, prout hæc Nativitatem novem mensibus præcessit, numeravit; qua computandi methodo ab anni 1095 vigesima quinta Martii die seu sanctissimæ Dei Genitricis Annuntiationis festo annus ab Incarnatione Domini 1094 jam erat in cursu, cucurritque per reliquam ejusdem anni 1095 partem, sequentisque idem sanctissimæ Dei Genitricis festum.

574 Opponi quidem hic potest, hanc computandi annos Christi methodum Rogerio duci usitatam fuisse, nullis omnino, quæ ejus nomine vel in Sicilia vel in Calabria data fuerint, diplomatibus posse probari; verum, præterquam quod contrarium etiam probari diplomatibus hujusmodi non possit, fieri potest, ut quamvis etiam in Calabria et Sicilia annos Christi a Nativitate ejus, aut, si mavis, a Kalendis Januarii et Rogerius dux et plerique alii numerare inciperent, tabellio tamen, qui diploma seu instrumentum, de quo hic, exaravit, computandi annos Christi modum minus etiam ibidem usitatum fuerit secutus. Sane, etsi in numerandis Christi annis Sicilia olim, contra ac Zanottius in contexta a se S. Brunonis Vita cap. 16 vult, a communi aliorum more non discederet, is tamen, ut laudatus Rocchus Pirrus in Ecclesiæ Panormitanæ Notitia 1 ad annum 1144 docet, in tabellionum instrumentis usque ad scriptoris hujus ætatem mor-

AUCTOR
C. B.

Rogerius dux confirmavit. Hæc, quod annus Indictioni, qua hic signatur,

E

F

congruere non videatur,

riguit,

AUCTORE
C. B.

riguit, ut anni initium statuerent ipsi die xxv Martii, licet a Kalendis Januarii numerarent populus, imo et magistratus; ubi ergo nos dicimus, die xviii Febr. anni mdcxxx, dixissent ipsi die xviii Febr. anni mdcxxix. Quemadmodum ergo tabelliones, de quibus hic Rocchus, annos Christi, non a Nativitate, sed contra receptum morem ab Incarnatione trimestri spatio Nativitatem subsequendo numerarunt, ita eorundem computum novem mensibus, uti vere accidit, hanc prævertendo calculumque Pisanum sequendo ab Incarnatione seu vigesima quinta Martii die inire potuit, qui supra recitatam, de qua hic, Rogerii ducis chartam conscripsit. Quod si autem ille ita reipsa annos Christi numeravit, fuerit hæc secundum calculum communem anno, ut consideranti patebit, 1093 ante Septembrem concessa, sique Indictionem cum anno, quo vere data fuit, pugnantem haud præferet. Porro charta illa Annalium Cartusiensium lib. iv hactenus non vulgato integra exstat, ibique, uti ex notitiis, a Cartusiano Parisiensi sæpissime laudato mihi submissis disco, anno 1094, Indictione 2 data notatur; quod si autem notis hisce chronicis chartæ autographum vere sit munitum, nulla plane id, cum Indictio 2 anno 1094 congruat, difficultate chronologica laborat, consequensque est, ut in illius exemplari, quod Morkensio præluxit, error cubuerit.

rejicienda non
est, uti nec
charta altera,

373 Verum cum hic scriptor dicat, in ipso autographo, uti e litteris, ex Italia, id est, quantum opinor, e Cartusia Calabrina acceptis, didicit, cum anno 1094 Indictionem 1 componi, ipsimet anonymo Annalium Cartusiensium auctori apographum erroneum verosimilius præluxerit. Ut sit, cum equidem vel hunc scriptorem sequendo, vel annos Christi computandi methodum Pisanam in diplomate, de quo hic, admittendo, omnis, qua id laborare videtur, difficultas chronologica evanescat, rejiciendum ob hanc non est. Ego interim chartam illam, contra quam quoque ex Adelæ, ducis Rogerii uxoris, nomine ei incluso nihil posse objici, dictis num. 337 liquet, hoc loco recensendam duxi, quod verosimilius, uti ex jam dictis pronum est eruere, anno 1095 data sit, forteque adeo etiam præcesserit chartam alteram, hoc ipso anno etiam datam, qua Rogerius comes donatæ a se antea S. Brunoni Calabrinæ eremo terminos assignavit, donationemque magis firmavit ac ampliavit. Lubet et illam tum alias ob causas, tam maxime ne deinceps vel Mabilionii exemplo cum charta, qua eremum illam Sancto Rogerius comes primum largitus est, a quopiam confundatur, vel pretiosum antiquitatis monumentum studioso lectori desiderandum relinquatur, integram huc transcribere. Sequentibus hisce verbis concipitur: In nomine sanctæ et individuae Trinitatis Rogerius, Divina clementia comes Calabriæ et Siciliæ notum sit omnibus Christi nostrisque fidelibus tam futuris, quam præsentibus, quoniam miseratio divina sanctæ religionis Viros, Brunonem videlicet et Lanvinum cum sociis suis, ad nos usque transmisit, sancto suo proposita aptum solitudinis locum quærentes; quorum nos desiderio congaudentes, meritisque talium ac precibus apud Deum adjuvari confidentes, multis eos exhortati sumus precibus, ut in terra nostra locum sibi habitum eligerent, in quo ad serviendum Deo, qualia vellent, habitacula præpararent.

376 Elegerunt itaque quemdam solitudinis locum, situm inter locum, qui dicitur Arena,

*et oppidum, quod appellatur Stilum. Hunc ergo D locum et omnia in circuitu adjacentia in spatium unius leugæ * Deo et beatæ Mariæ ac ipsis eorumque successoribus in proprietatem, sicut nostra fuerunt, sub omni immunitate atque libertate donavimus cum omnibus rebus infra sitis, terris, silvis, aquis, pascuis ac ceteris omnibus cultis vel incultis, mobilibus vel immobilibus. Rogavimus insuper venerabilem virum, Melitensem episcopum Gofredum, super hac donatione nostra confirmationis kartam conscribere, quam etiam sigillavimus. Sed cum postea gratia commendandi nos ipsorum orationibus supra dictos visitassemus fratres, eorumque societatem (Deo gratias) suscepissemus, prædictæ spatium leugæ * his in circuitu terminis distincte per nos ipsos designavimus, ac terminorum nomina in memoriam futuris conscribere jussimus: de parte Orientis castellum, qui locus est in cacumine montis de Stilo, inde vadit per serram ejusdem montis usque ad Malareposta, scilicet ad superiorem collem montis, et inde per magnam cavam, quæ versa est ad Occidentem, usque ad pedem montis descendit, in qua aqua decurrit, et inde transit duos ruseletos et vallonem in directo usque ad jugum montis, quod est apud Occidentem, sicut prædicta cava respicit, et inde per jugum ejusdem montis usque Brontismenon, et inde transit vallonem recte ad viam, quæ venit de Arena, et vadit ad locum, qui vocatur Sancta-crux, et inde in directo * usque super cacumen montis Embacaht, et inde descendit per cavam, sicut aqua decurrit, per spatulam usque ad flumen Enchinar, et inde ascendit illud flumen usque ad aliud flumen, quod vocatur Alba, et inde ascendit idem * flumen usque ad magnam cavam, quam Græci vocant Bachiriache, et ascendit per eamdam cavam usque ad castellum, unde incepimus.*

377 Hanc autem donationem nostram tam dominus Apostolicus Urbanus, quam Squillacinus episcopus Theodorus, in cujus episcopatu ipse locus situs est, laudaverunt, privilegiis confirmaverunt, atque terribili anathemate munierunt. Quapropter præcipiendo rogamus, et rogando præcipimus ex parte Dei Omnipotentis, beatæ Mariæ, quibus ipsum concessimus locum, et nostra, ut nullus aliquando, cujuscumque dignitatis sit vel potestatis, noster aut extraneus, in toto prædicto spatio quicquam magnum vel parvum sibi vindicet, nec nos ipsi. Nullus umquam occasione aliqua vel causa fratribus ibidem Deo servituris injuriam aut molestiam irroget, vel ullam inquietudinem faciat, et illi neque homines eorum aliquam angariam, aut servitium omnino faciant. Nulli, nec nobis ipsis, aliquam ibi culturam facere, ullum animal pascere, ligna incidere, venari vel piscari, aut quicquam omnino sine fratrum licentia liceat, sed in eorum potestate sit, quæcumque intra prædictum continentur spatium, juxta voluntatem suam possidere, disponere, ordinare, et erogare, tamquam Dei possessionem et suam immunitatem atque liberam. Quod si quis aliquando hanc nostram constitutionem in aliquo violare præsumpserit, fratribus ibidem degentibus digne satisfaciatur. Quod si contempserit, principi terræ, qui fuerit, centum libras auri persolvat. Ut igitur constitutio hæc inviolabilis et omnino firma permaneat, concedente uxore mea Adelai comitissa, et filio nostro Gofrido, in præsentia bonorum

qua Rogerius
comes datus
jam S. Brunoni
* al. leucæ

* al. leucæ

E

* al. indirecte

* al. illud

Turritana
eremo limites

F

* al. nec illi

A bonorum hominum donationem istam fecimus et sigillo proprio signavimus.

circumscribit,

578 Insuper donavi Mule cum filiis suis ad custodiendam silvam. Data in pratis Squillacii, ubi tunc, collecto exercitu, morabamur. Anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo tertio, Indictione prima, Nonis Maii.

* Rogerius comes. * Adelais comitissa.

* Goffredus filius comitis Rogerii.

* Guillelmus de Alta-Villa.

* Guillelmus Culchebret. * Gosbertus de Luciaco.

* Rogerius presbyter de Stilo.

* Bastardus.

Mörkensius, e cujus sæpissime jam laudata de S. Brunone *Diatriba* instrumentum hoc etiam accepi, ita in illud ad calcem observat: Chartam hanc reperi inter *Analecta* nostri Georgii Garnefeltii; sed quoniam hinc inde interpolata esset, subveritus, ne forte et vitiata; quare visum est mihi eam ad autographum, id est, ni fallar, ad autographi (neque enim hoc Mörkensio ad manum fuisse reor) *ecgraphum*, conferre; feci et istas interpolationes in margine notavi. Ab autographo dependet in serica albi coloris corda bulla plumbea, et in ea imago Dei genetricis Mariæ brachio sinistro tenentis Filium, in dextra sua habentem avem. Interpolationes, quas hic memorat Mörkensius, quasque in margine sese notasse ait, lectiones fere dumtaxat variantes sunt, easque proinde ut tales in margine pariter adscripsi.

seque merito-
rum a S. Bru-
none ejusque
sociis factum
participem,

579 Porro Mörkensius in sua mox iterum laudata de S. Brunone *Diatriba* eo loco, quo rerum ad hunc spectantium chronologiam texit, ad annum 1095 ita de Rogerio comite scribit: Anno MXCIII fratres (S. Brunonem scilicet ejusque socios) in eremo invisens enixe se commendat illorum precibus, participemque meritorum ut se faciant, efflagitat, et voti compos effectus, conscripta VII Maii charta limites eremi satis ample designat ac circumscribit accurate, efficitque, ut Rogerius dux Apuliæ, ejus ex fratre nepos, dato eodem adhuc anno (et quidem forte ut jam innui, ante dictam 7 Maii diem) diplomate (id num. 572 et seq. jam recitavi) donationes factas corroboret. Ita ille, e duabus scilicet huc jam transcriptis chartis, quarum altera Rogerii ducis, altera Rogerii comitis est, deducens, quæ hic memorat; et sane, quantum ad ea, quæ ex hac posteriori deducit, rectissime, ut consideranti patebit. Etenim Rogerius comes, uti ipsemet in proxime recitata charta sua docet, S. Brunonem ejusque socios gratia commendandi se ipsorum orationibus anno 1095 invisit, eorumque societatem (pro qua re etiam Deo gratias agit) suscepit; quibus e verbis sane, Rogerium comitem a Sancto ejusque sociis, ut meritorum suorum participem eum efficerent, flagitasse voti-que etiam factum esse compotem, recte concludi videtur. Ait quidem in suis in concinnatam ■ Surio S. Brunonis *Vitam Annotationibus* pag. 221 Surianus, iisdem jam recitatis diplomatis, a Rogerio comite concessi, verbis innixus, principem hunc anno MXCIII a Brunone ejusque sociis, ut eum in societatem suam recipere, et nomen ejus inter nomina sua scribere dignarentur, postulasse, idque re etiam vera impetrasse; verum hoc cum interpretatione, quam transcriptis diplomatis, a Rogerio concessi, verbis Mörkensius applicat, nequiquam pugnat, locumque etiam, licet interim rem hanc revocari inveniam in du-

bium, verosimiliter obtinuit; uti ex infra adhuc laudando, quod apud Ughellum tom. IX *Italiæ sacræ*, col. 426 exstat, Latini in civitate Squillacensi episcopatus foundationis diplomate, quod in hoc *Lanvinum* Fratrem suum vocet Rogerius comes, colligendum videtur.

580 Quod modo pertinet ad diploma, quo a Rogerio duce factæ antea S. Brunoni donationes, comite Rogerio, ut Mörkensius ait, agente, confirmatæ fuerint, spontene sua, an Rogerii patrui sui impulsu chartam illam Sancto impertierit dux Rogerius, dubium mihi admodum idcirco apparet, quod is optime etiam, uti ex supra dictis satis liquet, in S. Brunonem fuerit affectus, ac proin stimulo, ut huic beneficeret, haud indiguerit. Porro ne quis forte cuiquam contra proximè huc transcriptam Rogerii comitis chartam scrupulus oboriat, ex eo, quod a comite, in pratis Squillacii cum exercitu tunc commorante, data notetur, Boamundus, Rogerii ducis frater, anno 1095 in Calabria versabatur, cumque hunc vita functum esse, falso rumore inaudisset, castra nonnulla, ad eundem in Calabria spectantia, occupavit; qua re ad iram commotus comes Rogerius militibus suis, ut Boamundum armis lacesserent, præcepit, eumque e tota Calabria expulit. Ita quantum ad substantiam sæpius hic jam laudatus ac porro laudandus auctor synchronus Gaufredus, Ordinis Benedictini monachus, cognomento Malaterra, lib. IV, cap. 20 *Historiæ Siculæ*, quam ipsiusmet Rogerii comitis jussu concinnavit, uti Muratorius, qui hanc tomo quinto *Rerum Italicarum* scriptorum inseruit, in sua ad eandem Præfatione docet. Nihil itaque obstat, quo minus Rogerius comes, collecto exercitu, anno 1095, uti in ejus, de qua hic, charta asseritur, in pratis Scyllacii commoratus fuisse credatur. Imo vero, cum hinc, principem illum ibidem re ipsa exstitisse, dubitandum non sit, Scyllaciumque haud procul a Turritano Calabriæ eremo situm sit, facile etiam factum esse potest, ut Rogerius comes, quod in eadem charta se fecisse, hic præterea ex dictis ait, S. Brunonem ejusque socios inviserit, precibus eorum se commendaverit, chartamque, de qua hic, iisdem concesserit. Quæ cum ita sint, notæque chronicæ, quibus hæc notatur, seu annus et Indictio inter se convenient, nec quidquam præterea, quod contra instrumenti illius sinceritatem faciat, aliunde occurrat, non est enim vero cur id pro suspecto, nedum pro spurio habeatur, et ad alia proinde, quæ ad Sanctum nostrum spectant, sermonem converto.

AUCTORE
C. B.

ac in pratis
Scyllacii, cum
eam dedit,
versatumesse,
declarat.

E

F

§ XXXV. Sanctus constructam in eremo Calabrina ecclesiam magno apparatu consecrari curat, et magis ac magis comitem Rogerium benevolum erga se experitur.

Cum Bruno ecclesiam, quam ex dictis, statim atque a comite Rogerio Turritanam Calabriæ eremum obtinuerat, in honorem Dei, sanctissimæ Dei Genitricis et S. Joannes Baptistæ ædificari ibidem curavit, ad cumulum videbat adductam,

Turritanæ
eremi eccle-
siam, agente
verosimillime
Brunone,

apud

ACTORE
C. B.

apud comitem Rogerium, ut eam solemniter ritu consecrandam curaret, verosimillime egit. Utcumque res habeat, illa equidem ecclesia summo apparatu ab Alcherio, Panormitano archiepiscopo, quinque assistantibus episcopis, consecrata fuit, idque fieri laudatus comes Rogerius non tantum curavit, verum etiam sacram illam ædem donis non paucis, S. Brunoni collatis, hac occasione ditavit, uti liquet ex charta, in illius ecclesie sanctique Brunonis favorem ab eodem comite tunc concessa. Chartæ hujus seu diplomatis partem dumtaxat Ughellus tom. IX Italiæ sacræ col. 423 recitat, idemque etiam in ecclesie Catanensis Notitia facit Rocchus Pirrus. Verum ego illam, ne venerandæ antiquitatis monumentum, quod integrum typis excusum publicaque luce donatum videre nondum mihi obtigit, curiosi lectoris oculis subtraham, integram huc e recensione Mörkensii transcribo.

consecrari curat, datoque diplomate, multa,

B

582 Sic habet: In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo quarto, Indictione secunda, cum ego Rogerius comes Calabriæ et Siciliæ pro Dei amore et animæ meæ remedio, et pro salute animæ Roberti Guiscardii fratris mei, gloriosissimi ducis Apuliæ et Calabriæ, et pro remedio animarum fratrum meorum atque omnium parentum et uxorum mearum vellem dedicari facere ad honorem Dei et beatæ Mariæ et beati Joannis Bapt. ecclesiam de heremo, quæ sita est inter Arenam, et oppidum, quod dicitur Stilum, super territorio dicti oppidi Stili, per venerabiles et sanctissimos patres Panormitanum archiepiscopum, Melitensem*, Tropiensem, Neocastrensem, Cataniensem et Squillacensem episcopos, collaudantibus eisdem sanctissimis patribus, dedi beato patri Brunoni magistro ejusdem heremi, sibi et successoribus suis monasterium sanctæ Mariæ de Arsafia cum omnibus pertinentiis suis, ubicumque sint, eximendo eandem ecclesiam seu monasterium de Arsafia ab hodierno die in antea in perpetuum de omni temporali servitio et Turri, ad quæ tenebatur, oppido meo de Stilo, ut ecclesia de heremo et fratres in perpetuum illam quiete habeant sine omni calumnia et sine temporali servitio, omni remoto tremari et placario, et horum omnium remotis infestationibus.

* al. Miletensem

C

583 Hæc autem donaria ecclesie prædictæ de Bosco, et fratribus, ibi Deo servientibus, dotem dedi, Adelayde conjuge mea consiliante et laudante et concedente Goffrido filio meo, Malgerio filio meo. Quod monasterium Arsafiæ capella mea erat exempta ab episcopali jurisdictione per sacro-sanctam Romanam Ecclesiam, quod constare feci prædictis archiepiscopo et episcopis, qui testes sunt hujus donationis, et testes sunt Gosbertus de Luciaco, Paganus de Gorgis, Rogerius Bonellus*, Fulco capellanus meus, qui hæc scripsit. Hæc autem dedi testimonio suprascriptorum testium, et hi termini et limites sanctæ Mariæ de Arsafia, videlicet ab arbore quercus etc. « Sequitur, » inquit hic Mörkensius, « terminatio limitum, quam omitto, » quia ad rem nostram parum aut nihil facit et » solum exscribo loca, hac circumscriptione » inclusa. » Cum duobus casalibus interclusis, scilicet de Sancto Andrea, et Roseti, liberis et exemptis ab omni communitate casalium meorum de oppido Stili; item locum, qui dicitur cum duobus casalibus Vingi et Buaungi similiter liberis et exemptis ab omni communitate casa-

quæ hic determinat,

* al. Tonellus

lium meorum de dicto oppido Stili; item ecclesiam sancti Fantini exemptam ab episcopi jurisdictione Giracei*, quæ ad eandem ecclesiam Arsafiæ pertinet, quæ prosita est in pertinentiis Agrotteriae in tenimento Giracei* cum omnibus rationibus et pertinentiis suis; item casale Arunchi in pertinentiis civitatis Squillacii cum omnibus rationibus et pertinentiis suis, sicut tenere et habere eadem ecclesia Arsafiæ consuevit.

* al. Giracii

* al. Giracii

584 Hæc autem pernotata* loca dono et concedo pro eadem ecclesia in dotem domino patri Brunoni, et successoribus ejus cum omnibus rationibus, aquarum decursibus, molendinis, nemoribus et arboribus, cultis et incultis, miniis æris et ferri et omnium metallorum, pascuis et omnibus juribus, quæ ego et curia mea habere hactenus consuevit, ita ut nemo aliquid ibi, nisi dicta ecclesia eremi habeat, sicut ex tunc nemo aliquid juris habuit, nisi ego. Item concedo eidem ecclesie heremi in reliqua terra mea usum liberum mineriarum æris et ferri, et pascua libera in eadem terra mea pro animalibus ejusdem ecclesie, atque custodum nec non et eorum, qui in dictis casalibus habitant. Concedo etiam, ut dicta ecclesia heremi commendatos habere possit in supra dictis Casalibus et locis, quæ eidem ecclesie dedi. Nemo in supra dictis locis suo vel meo nomine aut hæredum et successorum meorum præsumat jus aliquod prosecui vel habere, nec ego, sed omnia conserventur eidem ecclesie solida et intacta, quia parum est pro Dei amore suis tribuere famulis, qui mihi multa præstitit larga manu. Si vero persona aliqua, filius meus aut aliquis hæres aut successor hoc meum quassaverit donum, seu privilegium, mihi vel posteris meis aut Ecclesie Romanæ centum libras auri persolvat, nisi ad condignam venerit satisfactionem Fratrum ibi Deo servientium et perpetuæ subiaceat damnationi.

bona S. Brunoni concedit. * al. prænotata

E

585 Hæc autem acta sunt mense Augusti, cum regressus essem de expeditione, quam feceram super Guilelmum et ab obsidione Castri-Villæ, et hoc meum privilegium ad perpetuam firmitatem jussi et mandavi et feci mea pendente bulla communiri.

Id, quod vel susceptam contra Guilelmum,

* Rogerius comes.

* Adelais comitissa.

F

* Goffridus, filius domini comitis.

* Malgerius, filius comitis Rogerii

* Paganus de Gorgis.

* Josbertus de Luciaco.

* Rogerius Bonellus*.

* al. Tonellus

* Ego Fulco, domini comitis Rogerii capellanus, de mandato ejus hoc privilegium scripsi et me subscripsi.

Habe modo etiam, quam chartæ huic a se transcriptæ Annotationem subnectit Mörkensius. Hanc, inquit, ecclesie eremi constitutionem etiam inter Analecta Garnesfeltii nostri reperi interpolatam et ad autographum recognitam rescripsi, adscripsique in margine interpolationes, asterisco notatas. Sigillum est plumbeum, uti superius, et pendet ex corda crocei coloris. Interpolationes, quas iterum hic scriptor memorat, dumtaxat fere sunt lectiones nonnihil variantes; eas interim ad marginem pariter hic adjeci. Verum sunt et alia in idem instrumentum notanda. Ac primo quidem notæ chronice, quas in capite præfert, seu annus 1094 et Indictio 2 sese inter apprime

A apprime conveniunt. Nec est, cur scrupulum cuiquam injiciat, quod, cum Rogerius comes ab expeditione, in Guilielmum suscepta, atque a Castri-Villæ obsidione reversus esset, datum in fine dicatur.

quæ, qualis fuerit, exponitur, expeditionem,

586 Etenim, teste *Historiæ Siculæ* lib. IV, cap. 21 et seq. Gaufrido Malaterra, Guilielmus de Grantavul seu, ut ab aliis scribitur, de Grante-manil, qui Mabilix, Rogerii ducis sorori, matrimonio junctus erat, anno 1095, cum et ipse non secus ac Boamundus, de quo jam supra, Rogerium ducem e vivis abiisse, falso ad se delato rumore credidisset, varia ad principem illum, uxoris suæ fratrem, pertinentia tum castra, tum oppida, hæcque inter Castri-Villam, occupavit, cumque hæc, audita licet memorati rumoris falsitate, domino suo legitimo, Mabilix uxoris ad illa jus prætexens, reddere non vellet, bello eum dux Rogerius appetiit, unaque cum Rogerio comite, patruo suo, qui ei sese adjunxerat, Castri-Villam obsedit, ac expugnavit. At vero in illo Rogerii comitis diplomate alia, quæ id forte non nemini suspectum reddat, difficultas occurrit.

B Cum enim, ut supra docui, Rogerius comes e priori uxore sua Judith, seu, ut aliter etiam vocatur, Delicia nullo prorsus liberos habuerit, præterque plures filias unicum dumtaxat filium e secunda, Elemburga seu Eremburga cognominata, quæ anno 1089 jam obierat, procreavit, unde aut quis ille, qui recitato diplomati subscribitur, Rogerii comitis filius Malgerius? Hunc sane e nulla uxorum suarum legitimarum genuisse Rogerius videtur. Quid ergo? An nothum dicemus? Verum obstat Gaufridus Malaterra, *Historiæ Siculæ* lib. IV, cap. 18 de Jordano, qui comitis Rogerii, uti idem auctor lib. III, cap. 56 docet, filius nothus erat, sequentem scribens in modum: Jordanus... filius comitis, propter strenuitatem suam omnibus amabilis, quem plures, quia jam Gaufredum, quod dolorem non minuit, morbus elephantinus pervaserat, comitis hæredem futurum suspicabantur (nam neque alium masculum habebat) apud Syracusam, sui juris urbem, febris typo percussus est.

vel Malgerium Rogerii filium commemoret, pro spurio habendum non est.

C 587 Cum ergo, uti ex his Gaufredi verbis intelligitur, Rogerius comes, dum Jordanus, filius ejus nothus seu spurius febre apud Syracusas, quod anno 1092 contigisse, laudatus Malaterra lib. IV, cap. proxime cit. docet, correptus jaceret, prolem aliam masculam, quam dictum Jordanum et Goffredum non habuerit, consequens est, ut nec nothus seu spurius comitis Rogerii filius existerit Malgerius, qui chartæ proxime huc transcriptæ, annoque 1094 a Rogerio comite datæ subscribitur. Restat ergo, ut vel secunda Rogerii comitis uxor Elemburga, aut tertia Adelasia, dum cum eo matrimonium iniiit, vidua fuerit, filiumque e prioribus nuptiis Malgerium habuerit, vel ut Malgerius ille, qui tamquam comitis Rogerii filius nomen suum adscripsit, de sacro fonte ab eo levatus aut etiam in filium adoptatus fuerit, vel denique, ut Rogerius comes præter filias, quas ei, singulis suo assignato marito, stemma Siculum, Annotationibus ad Annam Comenam a Cangio insertum, et principum Normannorum Arbor genealogica Malaterræ *Historiæ Siculæ* apud Muratorium tom. V *Rerum Italicarum Scriptorum* præfixa, attribuunt, aliam saltem adhuc habuerit, huicque Malgerius ille matrimonio junctus fuerit. Ut sit, cum aliquo

equidem ex hisce capitibus factum esse queat, ut Malgerius ille Rogerii comitis filius appellatus fuerit, non est, cur huc transcripta principis hujus charta pro spuria suspectave ob solum, quod ei adscribitur, Malgerii filii comitis nomen habeatur. Plus aliquid contra illam facere videri potest Beati titulus, quem Sancto (adi num. 582) adjungit: attamen, cum is, etsi a chartæ autographo abesset, ecgrapho forsitan a librario dumtaxat recentiori e veneratione in Sanctum fuerit imprudenter adjectus, huicque adhuc viventi ab ipsomet comite Rogerio, qui Brunonem, uti ex dicendis amplius patescet, pro Sancto habebat, Beati titulum fuisse attributum, prorsus incredibile non sit, ego nec idcirco instrumentum illud, quod alias suppositionis notas non habet, rejicere ausim, ut certo spurium, maxime cum veritati consonent, quæcumque in eo de Turritanæ ecclesiæ consecratione temporeque, quo hæc facta est, traduntur.

588 Ut, quam nihil hic a vero alienum pronuntiem, studiosus lector perspiciat, instrumentum publicum, apud Rocchum Pirrum in Sicilia sacra, Ughellum tom. IX *Italiæ sacræ* col. 425, aliosque scriptores exstans, huc ex Morkensii recensione lubet transferre; hoc enim, ecclesiam illam, quinque assistentibus episcopis, Melitensi videlicet, Tropiensi, Neocastrensi, Catanensi et Squillacensi, fuisse consecratam, ipsemet Alcherius, Panormitanus archiepiscopus, qui solemnitatem illam magno apparatu ac pompa peregit, testatur, recitatæque adeo Rogerii comitis chartæ, in qua idem traditur, monumentum illud suffragatur. Sequentibus hisce verbis concipitur: Anno Domini nostri Jesu Christi MXCIV mense Augusti, festo beatæ Mariæ assumptæ ego Alcherius Hic..., archiepiscopus Panormitanus, consecravi ecclesiam istam in honorem Dei et B. Mariæ Virginis, et B. Joannis Baptistæ in præsentia Melitensis, Tropiensis, Neocastrensis, et Squillacensis episcoporum una cum domino Rogerio comite Calabriæ, Adelaide comitissa, magistro Brunone et Lanvino, et ceteris patribus assistentibus, et in præsentia bonorum hominum.

Ego Alcherius, archiepiscopus Panormitanus.

Ego Tristerius, Tropiensis episcopus, interfui.

Ego Angerius, Catanensis episcopus.

Ego Theodorus episcopus Squillacensis

Ego N. Neocastrensis episcopus interfui.

F Porro cum proxime huc transcripta Rogerii comitis charta, in qua de Turritanæ ecclesiæ consecratione, veluti de re quam primum futura, mentio fit, mense Augusto (Adi num. 585) data notetur, jamque recitatum Alcherii, Panormitani archiepiscopi, testimonium consecrationi isti quintam decimam Augusti assignet, apprime, quibus utrumque hoc instrumentum signatur, notæ chronicæ sese inter conveniunt.

589 At vero, cum ipsum e Morkensio huc transcriptum Alcherii testimonium, non secus atque recitata Rogerii comitis charta, consecrationi tradat quinque adstitisse episcopos, Melitensem scilicet, Tropiensem, Neocastrensem, Catanensem et Squillacensem, nec tamen quinque, sed quatuor tantum, Tropiensem nimirum, Catanensem, Squillacensem et Neocastrensem, qui solemnitati isti adfuerint, episcopos, Melitensi omisso, subscriptos exhibeat, oportet, ut vel Testimonii illius apographum, in episcoporum subscriptione corruptum, Morkensio præluxerit, vel ut ipsemet in eo describendo errarit, maxime cum testimonium illud

AUCTORE
C. B.

Aliud ei, quod huc transcribitur, instrumentum suffragatur.
E

F

Id aquod Morkensium quatuor dumtaxat episcopos

AUCTORE
C. B.

illud tam apud Rocchum Pirrum in ecclesiæ Catanensis Notitia ad annum 1094, num. 10, quam apud Ughellum tom. IX Italiæ sacræ, col. 423 episcopos non tantum quatuor jam laudatos, sed etiam Melitensem, subscriptos sibi habeat hoc modo:

* Ego Archerius Nic.... archiepiscopus Panormitanus

* Ego Tristanus Tropejensis episc. interfui.

* Ego An. Catanensis episc. interfui.

* Ego Theodorus episc. Squillacensis præsens f.

* Ego Goffridus Melitensis episc. interf.

* Ego Henricus Neocastren. episc. interfui.

Morotius, qui in Chronologico sacri Ordinis Cartusiensis Theatro, parte VI, ad annum 1090 idem monumentum recitat, inter subscriptos ei episcopos Melitensem etiam non recenset, contra ac nihilominus, e quo illud se desumpsisse ibidem ait, Camillus Tutinus in Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu facit.

B

sibi subscri-
ptos errore, in
Morotium
conjiciendo,
exhibet, alias-
que

590 Hinc Morkensium e Morotio, cui proinde, quod abs eo omissione ex dictis peccatum, attribuendum est, Alcherii huc jam transcriptum testimonium deprompsisse existimo; in hac autem opinione maxime etiam confirmor ex eo, quod sequentia hæc verba, Qui omnibus vere pœnitentibus et confessis... quadraginta dies de vera indulgentia... pœnitentiæ relaxavit archiepiscopatus sui anno..., quæ in monumento isto locis proxime cit. apud Ughellum et Rocchum Pirrum vocibus hisce In præsentia bonorum hominum subduntur, atque a Morotio, utut apud Camillum Tutinum exstantia, ommissa sunt, pariter ommissa sint apud Morkensium, qui, unde, de quo hic disserimus, deprompserit monumentum, non edicit. Porro in diversis testimoniis, ab Alcherio dati, exemplaribus jam memoratis lectiones variantes occurrunt non tantum duæ modo expositæ, quibus a Roccho, Ughello et Tutino Morotius et Morkensius dissonant, verum etiam aliæ, quibus a Morotio, Tutino et Morkensio Ughellus et Rocchus hique etiam duo invicem discrepant in monumento illius tum contextu, tum episcoporum, qui eidem subscripserunt, nominibus. Ut præcipuas, reliquis prætermittis, recenseam, pro lectione, qua Morotius et Morkensius in testimonii contextu legunt, Magistro Brunone et Lanvino et ceteris Patribus (Tutinus habet Fratribus) assistentibus, Ughellus quidem, ommissa post vocem Brunone conjunctione et, commateque ei substituto, legit Magistro Brunone, Lanvino B. et cæteris fratribus eremitis assistentibus; Rocchus vero, omisso etiam commate, habet, Magistro Brunone Lanvino et cæteris fratribus heremitis assistentibus; verum posterior hæc lectio, ut per se patet, omni dubio procul mendosa est.

C

in variis sui
exemplaribus
variantes,
quæ recen-
sentur.

591 Ex ea interim præcipue est factum, ut Rocchus e Brunone et Lanvino unam eandemque personam perperam fecerit, loco supra cit. in recitatum a se Alcherii testimonium ita observans: Ex iis verbis « Magistro Brunone Lanvino » facile intelliges, diploma illud, quod in Notit. Messan. ad annum Mxciv, num. viii retulimus, a Paschali II Pontifice transmissum fuisse huic Brunoni; in eo enim habes: « Paschalis episcopus, servus servorum Dei. Dilecto filio Lanvino salutem et Apost. benedict. » de Messanensis episcopi causa » etc. Ex episcopis, qui testimonio subscribuntur, Panor-

mitanus archiepiscopus, qui id dedit, a Tutino, Morotio et Morkensio Alcherius, ab Ughello et Roccho Archerius, facta in nomine litteræ unius mutatione, additoque, quod per hic Morotius et post hunc Morkensius in chartæ textu supplent, nominis fragmento apud Ughellum quidem Nic..., apud Rocchum autem Nico..., vocatur. Ast, cum archiepiscopus ille apud ipsummet Rocchum ecclesiæ Panormitanæ Notitia, ad annum 1094, num. 6 in diplomate, quod Rogerius, Siciliæ et Calabriæ comes, ecclesiæ Panormitanæ anno 1093 dedit, Alcherius appelletur, nomen ejus, uti a Tutino, huncque secutis Morotio et Morkensio fit, Alcherius potius, quam Archerius efferendum puto. Quod autem pertinet ad nominis fragmentum Nic. aut Nico, quod apud Rocchum et Ughellum dumtaxat in chartæ subscriptione legitur, id forte, quod integra vox non esset, omittendum duxerit Tutinus; verum, ut cujus nominis illud pars verosimiliter sit, lectorem edoceam, Rocchus loco proxime cit., ubi Alcherium ab anno 1085 ad annum ut minimum 1099 archiepiscopalem ecclesiæ Panormitanæ sedem occupasse, edixit, Alcherio fortassis Nicodemi appellationem sive uti secundum nomen, sive uti cognomen, attributam fuisse, dici posse arbitratur, idque, quæ ibidem assert, sat verosimile efficiunt.

592 Inter episcopos, testimonio de Turritanæ ecclesiæ consecratione subscriptos, proximo post Alcherium, ecclesiæ Panormitanæ archiepiscopum, comparet Tropeiensis, seu, ut ab aliis scribitur, Tropeiensis in Ulteriori Calabria ecclesiæ antistes, qui apud Ughellum et Rocchum locis supra cit. Tristanus; a Morotio vero et Morkensio Tristerius nuncupatur, licet interim a Tutino Tristenus vocetur. Ughellus tom. X Italiæ sacræ in episcopis Tropeiensibus col. 450 de episcopo illo ita scribit, Justegus vel Justeyrus, et Tustei, qui et Tristanus est, primus Latinorum Tropeiensis ecclesiæ munus episcopale suscepit circa annum Dom. Mxciv, subditque, nonnullis interpositis, concessum anno 1094 a Rogerio, Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ duce ecclesiæ Tropeiensi diploma, in quo, qui hujus tum antistes erat, Justegus nominatur. Qui ex episcopis, testimonio subscriptis, post Tropeiensium sequitur, Catanensis prioribus dumtaxat duabus nominis sui litteris ab Ughello et Roccho designatur; a Tutino vero huncque secuto Morotio Augerius et a Morkensio Angerius vocatur. Antistitem hunc proprie nuncupatum fuisse Ansgerium, sedisseque ab anno 1091 ad annum usque 1124, liquet ex iis, quæ de illo in ecclesiæ Catanensis Notitia ab anno 1091 Rocchus Pirrus in medium adducit. Quod ad Squillacensem et Melitensem episcopos, quorum subscriptio Catanensis episcopi subscriptioni proxime subditur, jam spectat, prioris ex his, qui, quemadmodum infra contra Ughellum docebo, anno 1095 aut sequenti mortalitatem explevit, eodem ubique modo nomen effertur, nec ullam etiam posterioris, quod ex dictis a Morotio huncque secuto Morkensio omittitur, variationem patitur apud Rocchum, Ughellum et Tutinum, a quibus recensetur.

593 Notandum porro est, hunc, non celeberrimæ Melitensis insulæ, sed Melitensis seu potius Militensis, Calabriæ Ulterioris civitatis, exstitisse antistitem, uti patet ex iis, quæ Rocchus Pirrus in Melitensis ecclesiæ Notitia proxime ante annum 1089, et Ughellus tom. I Italiæ sacræ in episcopis Melitensibus col. 942

et

nec tamen
idecirco pro
spurio est
habendum.

A et seq. in litteras mittant. Ad Neocastrensem nunc tandem, qui omnium ultimus Alcherii de Turritanæ ecclesiæ consecratione testimonio subscripsit, episcopum venio. Hic, quem ob anno 1094 usque ad annum saltem 1112 sedisse adducta ab Ughello tom. IX Italiæ sacræ col. 402 et binis seqq. suadent, Henricus a Roccho et Ughello nuncupatur; licet autem a Tutino, huncque secutis Morotio et Morkensio inter episcopos testimonio mox iterum laudato subscriptos, recenseatur, nomine tamen vel Henrici vel altero, quia forte nullum in testimonii illius exemplari, quod sibi præluxit, Tutinus invenit, haud afficitur; ut proinde et hic a Tutino huiusque sequacibus Rocchus Pirrus et Ughellus lectionis diversitate sat notabili differant. Verum, etsi id ita habeat, cum equidem inter hosce omnes, quantum ad lectionem tum anni 1094, tum sanctissimæ Dei Genitricis, in cælos assumptæ, festi, quo ecclesiæ Turritanæ consecratio fuerit peracta, apprime conveniat, nec aliunde, cur monumentum illud, quod tam varie ex dictis apud varios legitur, pro spurio suspectove habeatur, quidquam occurrat; neutiquam id ut tale ob varias variorum exemplarium variantes lectiones, quæ amanuensium librariorumque errores dumtaxat plerumque sunt, rejiciendum est. Atque hinc jam, partimque e proxime recitato Rogerii comitis diplomate fit, ut ambigendum non sit, quin illa dictæ ecclesiæ, quam perperam Tutinus, uti ex hoc etiam instrumento liquet, cum ecclesia S. Mariæ de Arsafia pag. 7 Prospectus confundit, dedicatio et anno 1094, ut jam dictum, et ipso sanctissimæ Dei Genitricis in cælos assumptæ festo fuerit peracta.

§ XXXVI. An concilio Placentino, in quo Præfationem de Beata composuerit, Sanctus interfuerit, et cur, si ita sit, eo celebrato, ad Majorem Cartusiam non redierit.

C **P**ost sancti e curia Pontificia in Turritanam Calabriæ eremum recessum duo fuisse ab Urbano II Papa haud procul inde ante annum 1093 celebrata concilia, Beneventi scilicet in Campania unum, Trojæ in Apulia aliud, ex ipsis temporis hujus scriptoribus monumentisque habetur compertum. Ad primum, quod anno 1091, ut Bertholdus, Constantiensis presbyter scriptorque synchronus, in sua ad Hermannum Contractum Appendice testatur, adversus Guibertum anti-papam ejusque sequaces celebratum fuit, tot episcopi et abbates, quemadmodum in veteri, e quo Labbeus illius canones edidit, codice Romano legitur, convenerunt, ut eorum numerus facile adnotari non potuerit. Nec patrum, qui ad secundum convenere, exiguus exstitit numerus, uti fidem facit concilii illius titulus a Labbeo in tom. X conciliorum ex antiquis codicibus Mss. illatus, hisque verbis conceptus: Anno Dominicæ Incarnationis mxciii. v Idus Martii convenit Troiæ in Apulia concilium episcoporum fere lxxv, abbatum xii. Ac Brunonem quidem ad duo hæc concilia, haud procul admodum a Calabria, eremoque, in qua versabatur, celebrata, ab Urbano e solitudine sua evocatum fuisse, verosimile vel idcirco apparet, quod, cum in eremo Calabrina jam commoraretur, subinde ex hac a Pontifice illo, prudentissimi Viri consiliis in majoris momenti negotiis uti volente, verosimillime arcessitus fuerit, ut jam supra docui.

595 Verum anne etiam Sanctus ad celeberrimum numerosissimumque concilium, anno 1093, ut Bertholdus presbyter iterum mox laudatus testatur, loco a Calabria nonnihil remotiori, Placentiæ nimirum, celebratum, aliudque, quod huic prævit, quodque (neque enim in eo quidquam statutum fuisse legitur) non tam concilium, quam præparatio ad Placentinum concilium exstitisse videtur, Guastallæ, seu, ut ab aliis scribitur, Guardistallæ, aut Ewardastallæ anno 1094 exeunte habitum, ab Urbano Papa fuerit evocatus? Brunonem sane jam dicto, in quo iterum Guibertus Anti-papa et Henricus imperator communione Ecclesiastica fuere privati, concilio Placentino interfuisse, Blomenvenna, ceterique ejus biographi, sæculo quinto decimo posteriores, qui sanctum Virum a suo e Cartusia discessu ad annum usque 1093 Urbano adfuisse, tuncque demum, Rhegiensi, ad quem electus fuerat, archiepiscopatu recusato, Pontificiaque curia relicta, in Turritanam Calabria eremum sese recepisse volunt, unanimi consensu affirmant. Et vero, etsi hanc eorum assertionem nullo testimonio satis antiquo firmare queam, vero tamen neutiquam puto absimilem, cum factum facile esse queat, ut Pontifex, qui Sanctum celebratis Troiæ et Beneventi conciliis interesse verosimiliter ex jam dictis voluerat, eum quoque ad Placentinum, in quo gravissimi ponderis negotia tractanda erant, e Calabrina solitudine arcessierit. Pontifici, inquit in jam sæpius laudata Urbani Papæ II Vita num. 171 Ruinar-tius, in eadem synodo (Placentina scilicet) consiliarium adfuisse sanctum Brunonem, parentem Cartusianorum, omnes ferme vulgati auctores tradiderunt, nec animus est hanc opinionem impugnandi; at illis assentiri non possum, qui asserunt, huic sancto Viro tunc temporis oblatum fuisse a Pontifice archiepiscopatum Rhegiensem in Calabria. Ita ille, non multum, ut apparet, abludens ab opinione, qua Sanctum Placentino concilio verosimiliter interfuisse, nec tamen, in hoc illi archiepiscopatum Rhegiensem fuisse oblatum, existimo.

596 At vero sunt etiam, qui Brunonem concilio isti non tantum interfuisse, verum etiam e Præfationibus in Missa recitari solitis, decimam, quæ est de beata Maria, quæque in concilio isto promulgata fuerit, concinnasse contendunt. Ac in primis quidem ita opinatur Surianus, in suis ad contextam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 192 et seq., ac deinde in sua ad eandem Vitam Chronotaxi pag. 596. Verba ejus omnia, quorum primis, concilio Placentino interfuisse Sanctum, probare potissimum nititur, huc transcribo. Priori loco hisce sequentibus utitur: Paris difficultatis esse censetur, quod concilio dicitur (S. Bruno nempe) interfuisse Placentino, quod anno mxcv celebratum est, cum diplomata donationis (Turritanæ eremi per Rogerium comitem) factæ anno mxc et confirmatæ ab Urbano II biennio post, repugnent. Sed nec hoc suo destituitur fundamento, cum Antonius Beuter, chronographus Valentinus, antiquitatum indagator egregius, in suo, quem inscripsit de Missæ cæremoniis, libello id non obscure asserat, dum ait. Præfationem, quæ decima est, de B. Maria Virgine tunc ab eo fuisse composi-

AUCTORE
C. B.

ad Placentinum verosimiliter etiam a Pontifice fuit arcessitus.

E

F

Composuisse in hoc Præfationem de Beata putatur a nonnullis.

AUCTORE
C. B.

tam. Potuit igitur adhuc circa Placentini tempora concilii adhæsisse Pontifici, et suo nihilominus præfuisse Turrensi monasterio; nam id solemne et solitum tunc fuisse, probant acta varia, præsertim S. Bernaudi Claræ-Vallensis; in quibus legitur eum sexennio, et amplius a sua abfuisse Clara-valle, variis pro Sede Apostolica laboribus peregrinationibusque susceptis, ut de aliis taceamus, qui ad commune restinguendum schismatis incendium ex remotissimis orbis partibus acciti fuere; posteriori vero istis: Antonius Beuterius chronographus Valentinus, antiquitatum mirus observator, in libello, quem edidit de partibus et cæremoniis Missæ, refert, Præfationem de B. Maria Virgine in hoc concilio, quod Urbanus Placentiæ habuit, a Cartusiano fuisse compositam. Quis ille nisi S. Bruno, cujus sapientiam in quodam diplomate extollit Paschalis Papa, dicitque multum auctoritatis apud Sedem Apostolicam obtinuisse.

Ast hæc opinio, cum monumenta, quæ pro ea laudantur,

B

597 *Hactenus ille, pro opinione, quæ Præfationem de B. Maria Virgine a S. Brunone concilii Placentini tempore compositam fuisse statuit, Antonium Beuterum dumtaxat allegans; verum, cum hic scriptor, utpote longissimo temporis intervallo a Sancti nostri conciliique Placentini ætate remotus, sola sua auctoritate fidem indubitam rei isti facere haud possit, potissimum modo, unde hanc is hauserit, dispiciendum. Cum laudatum a Suriano, quo commodius certiusque facere id possem, Beuteri Opus necessarium foret, nec id ad manum sit, opportune hic succurrit Mörkensius in Chronologico-diplomatica sua de S. Brunone Diatriba Ms. ita memorans: Sequenti anno mxciv, cum Guibertini, teste eodem Bertholdo, Turrim Crescentii adhuc obtinerent, et Urbanus minime tutus foret ab hostibus, excessit Urbe in Longobardiam, ac Guastallæ ad Padum flumen, adunato sacrorum antistitum cœtu, Ecclesiæ necessitatibus consuluit, in quo Præfationem B. V. Mariæ vulgavit. Catalogus Ms. Rom. Pontificum apud Papebrochium in Urbano; Sigonius et Leander Albertus in Descriptione Lombardiæ de Guardistallo. Præfationem illam, quæ decima est, a Cartusiano compositam, reperit inter antiqua monumenta Antonius Beuterus in suo libro de partibus Missæ; vult tamen in concilio Placentino promulgatam, forte in hoc posteriori, utpote celebriori, reiteratam. Beuterus ergo, quod de composita a Cartusiano, quæ de B. Maria Virgine est, Præfatione asseverat, ex antiquis monumentis hausit. Verum cum simul, quantæ hæc antiquitatis fuerint, Mörkensius, quod id a Beutero notatum verosimillime non invenerit, haud edicat, verene a Cartusiano, uti e monumentis illis Beuterus didicit, composita fuerit dicta Præfatio, dubium admodum mihi adhuc apparet, cum monumenta illa, quæ Beutero præluxere, sublestæ dumtaxat fidei forsitan fuerint.*

non de S. Brunone, sed tantum de Cartusiano generatim loquantur.

598 *Adhæc, etsi etiam tantisper daremus, monumenta antiqua, e quibus id Beuterus didicit, probatæ omnino notæ ac fidei fuisse, nondum tamen hinc consecrarium fuerit, a S. Brunone Præfationem decimam, quæ de B. Maria Virgine est, fuisse concinnatam. Hanc enim ille, non a S. Brunone, sed a Cartusiano, non definiendo, Sanctusne is, an alius fuerit, compositam fuisse, e monumentis, quæ laudat, dumtaxat tradit. Reponi quidem potest, non alium Cartusianum, quam Brunonem, concilio Placentino interfuisse; verum si Sanctus, uti verisimile ex dictis est, con-*

cilio isti reipsa interfuit, socium sibi habuisse adjunctum, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet. Nec est, cur, hoc dato, Brunoni equidem potius, quam alteri cuivis Cartusiano, qui ad concilium Placentinum comitatus eum fuerit, opus illud attribuendum putes, quod huic ille adornando, utpote summa eruditione vir, fuerit aptissimus; præterquam enim, quod ad id magna eruditione opus haud fuerit, Sanctus, uti ipsemet in sua infra huc transcribenda ad Radulphum Viridem ecclesiæ Remensis præpositum epistola docet, socios nonnullos, aut, si mavis, discipulos probe eruditos in Turritana Calabria eremo sibi habuit adjunctos; ut proinde abs horum uno, quem ad dictum concilium secum Sanctus duxisset, Præfatio illa composita esse poterit. At vero sunt, qui hanc nec Brunonis, nec alterius cujuscumque Cartusiani, sed ipsiusmet Urbani II Papæ opus esse, contendunt; ac in primis quidem Cardinalis Bona lib. II rerum Liturgicarum cap. 10, num. 5, et Ruinartius in contexta se Pontificis hujus Vita num. 176. Omnia posterioris hujus scriptoris verba vel idcirco, quod antiqua, e quibus, quæ huc spectantia ibidem litteris mandat, deprompserit, seu testimonia seu monumenta comprehendant, huc transcribo.

599 *Sic habent: Recepta est apud auctores vulgatos traditio, Urbanum Papam in hoc concilio (Placentino nempe) decimam Præfationem, quæ est de beata Maria, novem antiquis addidisse. Id diserte habetur in veteri codice Ms. archi-monasterii Remigiani apud Remos, ab annis circiter quingentis scripto, ubi post relationem sub Pelagii Papæ nomine de novem Præfationibus decretum, eadem manu adduntur hæc verba: « Decima addita fuit in concilio Placentino sub Urbano Papa celebrato. » Rem vero sic contigisse ferunt. Cum Pontifex « Apud » Sanctam Mariam de Campania, vetustissimæ » pietatis templum, sacris operaretur, ut Deus » incepta concilii bene verteret, jamque Præfationem offerret; repente ex instinctu Divino in illa dulcissima verba, populo demirante prorupit: « Et te in veneratione beatæ Mariæ virginis collaudare, benedicere et prædicare; » quæ et Unigenitum tuum sancti Spiritus » obumbratione concepit, et Virginitatis gloria » permanente, huic mundo lumen æternum » effudit Jesum Christum Dominum nostrum, » per quem etc. » Quam Præfationem universalis postmodum Ecclesia adoptando probavit, et etiam nunc retinet. Hanc nonnulli a beato Brunone editam fuisse volunt; at eam ab ipso Urbano factam fuisse, diserte tradit Pandulphus in ejus Vita, non quidem in Placentina, sed in Ewardestallensi, ut jam (num. videlicet 168) monuimus, synodo. Plura de hac Præfatione habet Petrus-Maria Campus in Historia Placentina, lib. XII ad an. mxcv, quæ cum non satis sibi constent, huc referre visum non est.*

600 *Hactenus Ruinartius. Atque ex his quidem ejus verbis intelligitur, Præfationem, quæ de B. Maria Virgine est, non certo in concilio Placentino, sed vel in hoc, si codici Remigiano, quem laudat, fides sit, vel in Ewardestallensi seu Guastellensi, si Pandulpho credendum sit, factam fuisse. Verum sive in hoc, quod verosimilius reor, sive in illo e binis hisce conciliis facta fuerit, vera esse potest eorum opinio, qui Sanctum nostrum illius faciunt auctorem, cum nihil omnino obstet, quo minus hic tam Guastellensi, quod ex dictis anno 1094*

dictamque
Præfationem
Pandulfus,

F

suppar probatæque fidei scriptor,

exeunte

A exeunte celebratum fuit, quam Placentino, quod Guastellensi haud multo fuit posterius, interfuisse credi queat. At vero, cum verba, e codice Remigiano a Ruinartio hic adducta, nihil omnino suggerant, quod dictam Præfationem ab ipsomet Urbano compositam fuisse, suadeat, potissimum hic jam dispiciendum, primo quidem, an Pandulphus, qui eam ab Urbano factam asseverat, fidem indubitam mereatur; deinde vero, an illa ejus assertio tam clara tamque distincta sit, ut nulum supersit dubium, quin ea, Præfationem illam ab ipsomet Urbano concinnatam fuisse, significatum voluerit. Ac Pandulphum quidem dignum esse, cui fides indubitata adhibeatur, dubitandum non videtur. Etsi enim eum, contra ac nonnulli censent, a Pandulpho Masca, quem Lucius III, ad Pontificatum anno 1181 evectus, purpuratorum Patrum senatui adscripsit, diversum esse, Muratorius tom. III rerum Italicarum scriptorum pag. 274 versa cum Pagio recte doceat, Urbano tamen secundo Pontifici fuit æqualis aut certe suppar, utriusque ex iis, quæ de eodem scriptore loco cit. idem Muratorius docet, hunc scribens in modum: Quandoquidem Ambrosianæ bibliothecæ ditissimum promptuarium quorundam summorum Pontificum Vitas a Pandulpho Pisano conscriptas exhibet, has etiam collectioni præsentī inserere socii palatini atque ego utilissimum putavimus.

Urbano II
Papæ

601 Incipiunt autem a Gregorio VII et desinunt in Alexandrum III atque a scriptore proficiscuntur, qui iisdem temporibus in vivis erat atque ea scriptis mandabat. Jamque, testibus Felino, Onuphrio Panvino, Ludovico a sancto Carolo aliisque, noveramus Pandulphum ejusmodi Vitas elucubratum fuisse; et ex iis etiam multa in suos Annales derivarat summus ecclesiasticæ historiæ illustrator Baronius. Imo Constantinus Cajetanus anno mdcxxxviii typis Romanis tradidit, ac notis illustravit Gelasii II Vitam, ab eodem Pandulpho conscriptam, ex qua intelligimus, scriptorem hunc anno mxcviii, ecclesiasticæ militæ adscriptum, in Romana curia vixisse. Quin itaque Pandulphus fidem mereatur in iis, quæ de Urbano II Papa memoriæ prodit, dubitandum non apparet. Dispiciamus modo, an, Præfationem, quæ de B. Maria Virgine est, ■

C Pontifice illo compositam fuisse, tam diserte tamque expresse edicat, ut id illum proprio Marte fecisse, innuat. Verba ejus huc spectantia apud Papebrochium in Propylæo Maji in Conatu chronico-historico ad Romanorum Pontificum Catalogum in Urbano II et apud Muratorium tom. III rerum Italicarum Scriptorum pag. 532 hæc sunt: Sex concilia (Urbanus II Papa) celebravit unum apud Clarimontem; alterum apud Guardestallum Longobardiæ, in quo fecit Præfationem de festivitatis B. Mariæ Virginis; aliud vero apud Melliam, et alterum Romæ in ecclesia B. Petri, Aliud apud Troiam in Apulia, et alterum apud Placentiam. Hactenus Pandulphus. Atque hisce quidem verbis, fuisse ab Urbano II Papa Præfationem, de qua hic, proprio Marte compositam, diserte asserere visus est Ruinartio, fuisseque sane eam proprio Marte ab Urbano compositam, erit dicendum, si res eo modo, quo eam (adi Ruinartii verba num. 599 recitata) contigisse ferunt, reipsa contigerit. Verum, ut ad id, quod posteriori loco hic ponitur, primo respondeam, præterquam quod ii, ac in primis Petrus Maria-Campus, a Ruinartio laudatus, a quibus res ita gesta narratur, recentiores omnes sint, fidem-

que proinde indubitam facere haud nati, Placentiæ illam (adi iterum Ruinartii verba num. 599, locoque hisce citato Mariam-Campum) ita gestam statuunt, ut ne quidem alibi initium accepisse potuerit, sicque cum Pandulpho, utpote qui eandem Guastallæ seu Guardestalli accidisse, tradat, tantopere pugnant, ut ne quidem modo, per Mörkensium supra assignato, in concordiam possint adduci.

602 Quod nunc pertinet ad mox huc transscripta verba, quibus, Præfationem de Beata ab ipsomet Urbano compositam fuisse, diserte tradere Pandulphus Ruinartio est visus; cum non raro fiat, ut reges, imperatores, Pontifices aliæque in potestate constitutæ personæ fecisse dicantur etiam ea, quæ non proprio ipsarum Marte, sed jussu dumtaxat facta sunt, nescio, an futurum sit, ut quisque ob dicta Pandulphi verba Urbano Papæ Præfationem illam, tamquam proprio Marte abs eo compositam, indubitanter adscribat. Quod ad me pertinet, cum res ita habeat, nihilque ex dictis obstat, quo minus Sanctus noster, ut Placentino, ita etiam Guastallensi concilio, cujus tempore Præfationem de Beata concinnatam fuisse, recitata Pandulphi, auctoritate, quantum reor, codici Remensi per Ruinartium supra laudato præferendi, verba verosimillimum saltem faciunt, interfuisse credatur, eam ego Brunoni indubitanter abjudicare non ausim, licet interim, an ejus opus vere sit, vehementer dubitem, tunc ob jam supra dicta, tum quod opinionem, quæ eandem Urbano Papæ, tamquam proprium ejus opus, attribuendam statuit, longe verosimiliorem idcirco autem, quod ei recitata Pandulphi verba, in sensu magis naturali et obvio accepta, suffragentur. Accedit, Præfationem illam (adi Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. VIII, pag. 555 et 555) fortassis et Urbano et Brunone esse antiquiorem. Sed hæc tam de decima e Præfationibus in Missa recitari solitis, quæ a nonnullis Sancto attribuitur, quam de ejus in conciliis Guastallensi et Placentino præsentia disseruisse sufficiat. Dispiciamus modo, quo Bruno, finito Placentino concilio, cui ex jam dictis forsitan interfuerit, sese contulerit, cur tunc saltem Cartusiam Majorem non repetierit, et quæ tum primum egerit, seu potius egisse tradatur.

603 Statim Sanctum ad Turritanam Calabriæ eremum a Placentino concilio esse reversum, scriptores prorsus omnes, qui huic illum interfuisse adstruunt, unanimi consensu affirmant. Verum multum abest, ut eos inter quantum ad rationem, ob quam tunc Sanctus Calabriam petierit, nec ad Cartusiam Majorem redierit, tam recte conveniat. Alii enim, hosque inter Puteanus, Blumenvenna et Surius, Sanctum id fecisse volunt, quod, cum Pontifex tunc in Galliam, in qua sita est Major Cartusia, proficisceretur, metueret, si ipse quoque (verba sunt Surii) eo se conferret, ne aut curiam declinare non posset, aut illam non reliquisset, sed sequi videretur; alii contra alias, quas hic omnes commemorare, necesse non est, rei illius causas allegant. Verum, etsi ita sit, nec, quemadmodum supra jam docui, allegata a biographis nostris causa effecerit, ut Sanctus anno 1090 ad Cartusiam non redierit, pugnare inter se idcirco dicendi non sunt, cum factum esse queat, ut diversas ob causas ad Cartusiam Majorem redire noluerit. Ac mihi quidem, quidquid tandem de causis, per alios allegatis, sit, idcirco potissimum Cartusiam Majorem non repetiisse, sed ad Turritanam Calabriæ eremum rediisse

AUCTORE
C. B.

attribuat,
dubia admo-
dum apparet,

E

F

Cur Sanctus a
concilio Placentino
Cartusiam non
repetierit,

AUCTORE
C. B.

redisse Bruno videtur, tum quod hanc cura sua summo opere adhuc indigere nosset, tum quod Calabriae et Siciliae comes Rogerius, sanctum Virum, quem, nondum fere cognitum, quod sanctissimis ejus precibus praesidium sibi ditionibusque suis a Domino speraret adfuturum, obnixissime ex dictis, ut, quem vellet, locum in ditione sua sibi deligeret, jam inde ab anno 1090 erat precatus, quemque, jam probe sibi cognitum, non secus ac Sanctum colebat, reverti in Calabriam omnibus modis vellet, nec Bruno posset non satisfacere desiderio principis tam pii tamque benevoli, quem in se sociosque suos, ut jam vidimus, maxime beneficium fuerat expertus.

et quid in reditu ad Calabriae eremum regisse tradatur.

604 Utut sit, Sanctus equidem a concilio Placentino, si forte huic interfuit, in Calabriam rediit, nec Cartusiam, utut id facere maxime fortassis desideraret, repetere ei visum fuit. Ac Sanctum quidem, cum e concilio illo Calabriam repeteret, ad locum, duobus miliaribus Senis dissitum, divertisse, aliquamdiu ibidem commoratum esse, vicinos Senenses aliquoties hinc adisse, ac tandem monitis suis, ut ad Urbani Papae II, a quo, quod Guiberto antipapae adhererent, sub interdicto posita fuerat eorum civitas, obedientiam accederent, effecisse, Zanottius in S. Brunonis Historia seu Vita cap. 23 memoriae prodit, citans etiam pro hac sua narratione Vitam S. Brunonis Ms., cujus auctor sit Fulgentius Ceccaronius; verum, cum fuisse illud a Sancto nostro factum, a nullo prorsus scriptore alio commemoratum inveniam, nec Fulgentius Ceccaronius, e quo id Zanottius hausit, pro scriptore antiquo, habita aetatis, qua post S. Brunonem floruit, ratione, possit haberi, commemorari hic a Zanottio, quae veritati consonent, asseverare haud queo, remque proinde in medio relinquens, ad ea, quae Sancto, ad eremum Calabrinam jam reverso, obvenere, discipulique ejus in Cartusia passi esse narrantur, sermonem converto.

§ XXXVII. Gravissimam, absente Sancto, religiosi Cartusiae Majoris incolae tentationem patiuntur; natum comiti Rogerio filium Sanctus baptizat, novoque abs illo beneficio afficitur.

Brunonis in Cartusia discipuli gravissimam tentationem patiuntur,

Non redisse S. Brunonem a celebrato, cui ex dictis forsitan interfuerat, Placentino concilio ad Majorem Cartusiam, religiosi hujus incolae importunum sane quam maxime accedit, si vera memorent nostri biographi; gravissimam enim, si hi recte scribant, a daemone tentationem passi sunt, in qua, si dilectis discipulis Vir sanctus adfuisset, solatio eis juxta ac auxilio esse potuisset. Tentationem illam, quae, si locum vere habuit, haud ita dudum, uti ex dicendis intelliges, post Placentinum concilium, aliudque, quod proxime hoc excepit, Claromontanum verosimilius acciderit, Blomenvennae verbis commemorare hic lubet. Is itaque Sancti biographus, e quo et Puteano, quae eodem spectantia Surius suppeditat, mutuatus est, sic scribit: Non defuit in paradiso hoc

spirituali (Cartusia nimirum) etiam serpens antiquus. Praesentens nempe, quanta damna accepturus esset ex Ordine illo, cujus fundamenta jam tunc jaciebantur, maxima illos pusillanimitate et perplexitate turbavit, praecipue per linguas, id est, eos, qui novitatis ipsos arguentes, scilicet periculum occisionis propriae ingerebant, adeo ut prorsus nescirent, quid agendum sibi esset, tum propter vitae institutae rigorem, tum propter heremum horribilem, in qua se periclitari, illorum moti sermonibus. formidabant et ipsi. Econtra vero timebant, si abirent, duces suas stellas Deumque offenderent.

606 Tali fuere a maligno spiritu Cartusiae Majoris incolae, Brunone absente, tentatione vexati; cui sane dispellendae opportunus maxime Sanctus fuisset; verum quod hic absens praestare non potuit, benignissime id, si fides iterum scriptoribus mox dictis, praestare dignata est divina Clementia. Cumque (subdit verbis proxime recitatis Blomenvenna) his aliquamdiu exagitati essent perplexitatibus, ecce, benignissimus Dominus, qui numquam deserit sperantes in se, misit ad eos, de hac re colloquentes (sicut de Spiritu scribitur, Nescis, unde veniat, aut quo vadat) virum honorabilem, crispus ac canos habentem capillos, dicentem eis: « Perplexi » estis, fratres, utrum manere in loco hoc, an » recedere debeatis, sed ego dico vobis ex parte » Dei, quia beata Dei Genitrix semper Virgo » Maria conservabit vos in loco isto, si Horas » ejus legeritis ante Horas canonicas; Completorium vero post eas. » Quo dicto, disparuit homo; illi vero gavisii sunt gaudio magno, elegeruntque beatam Virginem Mariam in patronam Ordinis, in patronum vero sanctum Johannem Baptistam. Hominem autem illum sanctum Apostolum Petrum fuisse, ex illo vel maxime conjiciebant, quod successor ejus Urbanus secundus in concilio Clarimontensi Horas beatae Mariae a clericis quotidie dici instituit. Ex hac autem visione adeo sunt confortati in Domino, ut nec mors, nec vita ipsos posset separare a charitate Christi. Haec Blomenvenna: nunc in verba ejus, seu potius in ea, quae hisce memoriae prodit, docetve, quaedam observanda.

607 Ac primo quidem, quod pertinet ad apparitionem, qua S. Petrus primis Cartusiae incolis seu Landuino ejusque sociis, senis specie assumpta, spectandum sese praebuerit, ad quotidianam eos Parvi de sanctissima Virgine Maria Officii recitationem excitavit, factumque sit, ut illi et periculosissima tentatione liberati fuerint, et in Ordinis sui patronam quidem eandem sanctissimam Virginem Mariam, patronum vero S. Joannem Baptistam elegerint; eventum illum quidem, utut nec scriptoris, nec monumenti satis antiqui seu aequalis testimonio auctoritate confirmatum, indubitanter negare idcirco non ausim, quod ei tum constans, uti eam vocant, totius Ordinis traditio, tum assiduus in eodem recitandi Parvi de Sanctissima Virgine Officii usus suffragetur; verum nihilne etiam est, ob quod, an apparitio illa, eave, quae hanc secuta narrantur, locum umquam habuerint, dubitandum queat videri? Sanctissima Virgo Maria in patronam, et sanctus Joannes Baptista in patronum, utpote in quorum honorem ex supra dictis Cartusiam S. Bruno condiderit, diu ante memoratam apparitionem a Sancto ejusque discipulis verosimiliter fuere electi; ut proinde an electionis hujus

eaque per apparitionem divinitus oblatam liberantur.

Haec, quae an omnium, quorum causa asseritur, vera etiam causa exstiterit,

A hujus causa, ut verbis recitatis *Blomenvenna* innuit, apparitio illa exstiterit, sit dubium, maxime cum ea (videsis *Blomenvenna* verba proxime data) *Landuino* ejusque sociis, non *S. Joannes Baptista*, sed *S. Petrus Apostolus* videndum sese obtulisse memoretur, posterioremque proinde e duobus hisce Sanctis, non autem priorem, si electionis, quam *Blomenvenna* memorat, præfata apparitio causa exstiteret, in patronum sibi illi electuri fuisse videantur. Adhæc *Ruinartius* in *Vita Urbani II Papæ* sæpissime jam laudatum. 226 sic scribit : Ferunt etiam, hac ipsa sacræ expeditionis occasione preces horarias beatæ Mariæ, quæ jam antea a *Petro Damiano* in suis monasteriis erant institutæ, a clericis, immo et ab ipsis laicis ex *Urbani* præscripto (in *Claromontana* scilicet synodo, in qua sacræ in *Terram Sanctam* expeditiones decretæ fuerunt, condito) frequentari cœpisse, ut eo pacto, qui expeditioni suscipiendæ inhabiles essent, his saltem precibus milites adjuvarent, eis tantæ Virginis patrocinium promerendo.

est dubium,
concilio Cla-
romontano,
contra ac
Petreius,

B 608 Cum ergo, ut preces illæ horariæ de beatissima Virgine, quæ vulgo ejus Officium appellari consueverunt, a clericis recitarentur, ab *Urbano Papa*, uti recitata *Ruinartii* verba declarant, clericis injunctum fuisse feratur, imo reipsa, ut apparet, in concilio *Claromontano* (adi *Labbeum* tom. X Conciliorum col. 517) fuerit injunctum, *Cartusiani* ut idem facerent, recenti illo *Urbani* præscripto moveri potuere; quare, cum ad id apparitione, *Blomenvenna* verbis jam relata, opus haud habuerint, fuerintne hac vere, ut preces illas recitandas assumerent, impulsu, dubitari posse videtur. At vero, erit fortassis, qui, ut id dicta apparitione factum, tueatur, concilii *Claromontani* celebratione fuisse hanc anteriorem, contendat. Atque in hac quidem opinione fuisse videtur *Petreius*. Etenim in suis in *Dorlandi Chronicon* *Elucidationibus* lib. IV, cap. 4 sic scribit : Apparens eis (*Cartusianis*) *D. Petrus Apostolus* consilium salutare suggessit, quatenus *Horas* canonicas in honorem sacratissimæ Virginis quotidie decantarent, quod deinde etiam clerus universus, uti ex decretis *Claremontens.* concilii constat, imitandum suscepit. Ita ille : verum quod hic asseverat, nullo plane argumento probat, nec sola sua auctoritate, ut fidem ei adhibeamus, facere potest. *Dorlandus*, quem sua illa observatione elucidare *Petreius* voluit, *Sanctum Petrum Cartusianis*, quibus apparet, ita loquentem inducit : Unum noveritis, sacratissimam Dei Matrem Mariam vos hic ab incommodis omnibus servaturam, et patronam vestri Ordinis futuram, tantum *Horas* ejus, ut nuper in *Romana Ecclesia* institutum est, decantetis.

a quo *Blomenvenna* aliique
dissentiant,

C 609 *Cartusianis* ergo *S. Petrum* apparuisse, eosque, ut *Horas* beatissimæ Virginis Mariæ decantarent, admonuisse eo tempore, quo haud ita pridem *Horarum* beatissimæ Virginis recitatio in *Ecclesia Romana* statuta fuerat, *Dorlandus* existimavit, ac proin, cum hæc alibi, quam in *Claromontano* concilio, statuta fuisse non reperitur eo circiter tempore, quo dicta apparitio contigerit, concilio illo hanc exstiteret posteriorem. Atque hoc ipsum etiam existimavit *Blomenvenna*, uti satis manifestant, quæ, postquam dictam *Apostoli Petri* apparitionem narravit, mox subjungit, sequentia hæc ejus supra adhuc recitata verba : Hominem autem illum sanctum Apostolum, *Petrum* fuisse, ex illo vel maxime

conjiciebant quod successor ejus *Urbanus* secundus in concilio *Clarimontensi* *Horas* beatæ Mariæ a clericis quotidie dici instituit. *Blomenvenna* porro assentitur etiam *Surio*; etsi autem nec hic, nec *Blomenvenna* et *Dorlandus* ullum afferant, quo opinionem suam firment, testimonium monumentumve antiquum, tribus tamen hisce scriptoribus, si memorata *S. Petri Apostoli* apparitio locum umquam habuit, potius adhærendum autumo, quam uni *Petreio*. Hic enim illam concilio *Claromontano* anteriorem facere dumtaxat videtur ex præconcepta opinione, qua *Horas* sanctissimæ Virginis Mariæ recitandi consuetudinem a *Cartusianis* primum usitatam ac deinde ab hisce ad alios propagatam fuisse existimat. Ast ea ■ veritate omni dubio procul est devia.

610 Etenim, teste *Petro Diacono* in *Reg. S. Benedicti* cap. 64, *Horæ* sanctissimæ Virginis jam in monte *Cassino* addebantur quotidie Officio majori ex constitutione *Gregorii II Papæ*, qui anno 715, ac proin diu ante ortos *Cartusienses* Pontificatum iniit. Adhæc earumdem *Horarum* recitationem in quodam suorum monasteriorum, in quibus frequentari hæc solebat, dicinitus confirmatam fuisse, contra *Bozonem* monachum, sanctæ illius consuetudinis improbatorem, *Petrus Damianus*, qui ante *Cartusienis* Ordinis initium, conciliumque *Claromontanum* ad *Superos* jam migrarat, epistola 52 ad eremitas *Gamugnenses* docet. Jam vero, cum id ita sit, præfatum, qua *S. Petrus Cartusianis* apparuerit, eosque, ut quotidianum sanctissimæ Virgini Mariæ *Horarum* pensum solverent, monuerit, apparitionem concilio *Claromontano* posteriorem exstitisse, ob *Dorlandi* simul, *Blomenvenna* et *Surii* auctoritatem, quæ ob jam dicta unius *Petreii* auctoritate potior hic esse debet, verosimilius existimo. Jam vero cum res ita habeat, fuerintne, ut quotidianus recitandi *Parvi* de sanctissima Virgine Maria Officii usus apud *Cartusianos* invalesceret, apparitione illa factum, dubitari posse, ut jam dixi, videtur, ac proin, cum merito præterea, an hi, ut sanctissimam Virginem Mariam in Patronam, sanctum vero Joannem Baptistam in patronum eligerent, eadem ista apparitione impulsu fuerint, dubitandum ex jam supra dictis sit, habuerintne hæc ipsa umquam locum, dubitandum etiam apparet. Mihi interim eam hic commemorare visum est, quod, quamvis ex dictis, si locum umquam habuit, concilio *Claromontano* fuerit posterior, fortassis tamen ipso adhuc anno 1095, cujus *Novembri* celebratum id fuit, acciderit, hincque de rebus, hoc circiter tempore gestis atque ad *Sanctum* spectantibus, esset tractandum. Rerum modo, propius nonnihil hunc tangentium, seriem prosequamur.

611 Haud dudum *Bruno* e *Placentino* concilio, si tamen huic illum interfuisse, verum sit, erat reversus, cum *Rogerus* comes, quanto in pretio ac amore eum haberet, aliter etiam, quam donationibus, in *Turritanam* *Calabriæ* eremum, uti ante fecerat, liberalissime collatis, manifestavit. *Camillus Tutinus* proxime iterum laudatus in *Historiæ* Ordinis *Cartusienis* Prospectu ad annum 1097 ita memorat : Nascitur comiti *Rogero* ex *Adelaida* filius, quem *Bruno* in ecclesia *Militensi* baptizat. et *Lanvinus* a fonte levat. Fuit is *Rogerus* primus *Siciliæ* rex. Interfuit *Maraldus* et ipse *Carthusianus*, qui melicum in hac functione *Rithmum* edidit. Ita ille; verum an *Rogerii*, primi post exactos e *Sicilia* *Saracenos* insulæ hujus regis, nativitatem anno 1097 recte consignat?

AUCTORI
C. B.

opinatus est,
verosimilius,
si umquam
accidit, fuerit
posterior.

E

F

Rogerus comitis
Rogerii
filium, qui non
anno 1097,
ut *Tutinus*
statuit,

AUCTORE
C. B.

consignat? Romualdus Salernitanus, auctor syn-
chronus, in *Chronico* apud Muratorium tom. VII
rerum Italicarum Scriptorum col. 196 de Roge-
rio, Rogerii comitis filio primoque Siciliæ rege,
sic scribit: Gloriosissimus rex Rogerius post tot
victorias et triumphos apud Panormum febre
mortuus est et sepultus in archiepiscopio ejus-
dem civitatis anno vitæ suæ quinquagesimo
octavo, mensibus duobus, diebus quinque, xxvi
die mensis Februarii, anno regni sui xxiv; anno
autem Dominicæ Incarnationis mclii, Indict. 1.
Ita Romualdus; qui cum optime, quo ætatis suæ
anno Rogerius rex obierit, exploratum habere
potuerit, reipsa hunc, ut verbis recitatis tradit,
ætatis suæ anno quinquagesimo octavo obiisse,
in animum induco. Rogerium quidem, non anno,
uti hic Romualdus seu potius recitata scriptori-
que huic attributa verba signant, Dominicæ
Incarnationis 1152, sed anno 1154, ad 27
Februarii diem provento, vitam cum morte com-
mutasse, Pagius in *Criticis* ad hunc annum lucu-
lentissimis argumentis evincit, nec dubium est, quin
alii adhuc errores in *Chronicis*, quas Romualdi

B huc transcriptus textus exhibet, notis cubent.

sed anno, uti
partim ex
Romualdo
Salernitano,

612 Verum hæc compendio per litteras, nume-
rorum locum tenentes, scriptæ duxtaxat sunt;
in quas librariorum oscitantia errores facillime
nec raro irrepere, experientia habetur comper-
tum; quoto autem ætatis suæ anno diem extre-
mum Rogerius clausit, non compendio litteris
numericis, sed vocibus integris, in quas errorem
difficiliter aut certe non tam facile tamque fre-
quenter irrepere, eruditi omnes norunt, in reci-
tato Romualdi textu exprimitur; adhuc nihil
plane uspian occurrit, quod Rogerium altero
vitæ suæ anno obiisse, suadere utcumque sit na-
tum; ut proinde, si non certum, verosimillimum
saltem sit, eum assignato in Romualdi textu Vitæ
suæ anno 58, et quidem, uti infra docebo, duobus
jam mensibus ac quinque diebus, qui integris pa-
riter in eodem textu vocibus exprimuntur, jam
completo, diem suum obiisse. Jam vero, cum id
ita sit, annique quinquaginta octo, menses duo,
dies quinque, ex anno Incarnationis Dominicæ
1154, ad 27 Januarii diem jam provento, quo
Rogerium regem e vivis abiisse, Pagius ex dictis
luculentissime probatum dat, subducti, ad Domi-
nicæ Incarnationis annum 1093, prope jam ter-
minatum, deducant, consecrarium est, ut Roge-
rius rex, in cuius tempus natale hic inquirimus,
posteriori hoc anno, ad Decembrem jam provento,
natus sit.

quidquid
etiam e Ma-
latera in
contrarium
asseratur,

615 At vero, inquires, Gaufridus Malaterra,
non raro jam supra laudatus, qui majorem uti-
que hic fidem, quam Romualdus mereri vide-
tur lib. iv *Historiæ Siculæ*, cap. 26 de Capua,
per Rogerium, Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ du-
cem, hujusque patrum Rogerium, Calabriæ et
Siciliæ comitem, obsessa, sic scribit: Anno Domi-
nicæ Incarnationis mxcvii ibi (in castris sci-
licet ante Capuam obsessam) se imprægnavit
comitissa Adalasia de comite Rogerio; cum
autem hic de Rogerio postea rege ab Ada-
lasia seu Adelaïde concepto sermo sit, nec, quem-
admodum ex infra dicendis de tempore, quo
Capuæ obsidio acciderit, patescet, Rogerius comes
Adalasiæ maritus ante Pentecosten, quæ anno
1097 in vigesimam quartam Maji diem incidit,
in Castris ante Capuam, dato etiam, civitatem
hanc anno illo a Rogerio comite fuisse obsessam,
existitisse potuerit, consecrarium e recitatis Gau-
fredi Malaterræ verbis sit, ut Rogerius, primus

Siciliæ rex, non anno 1095 fere jam finito, sed
anno demum 1098 ineunte natus sit. Fateor, sic
habet; verum, præterquam quod sic equidem non-
dum nativitas illa anno 1097, cui eam ex dictis
Camillus Tutinus innectit, acciderit, esse de Ro-
gerio postea rege, quem Adelasia in castris ante
Capuam e Rogerio comite marito suo conceperit,
in huc translatis e Malaterræ *Historia Sicula*
verbis sermonem, probari non potest. Nec, etsi
secus foret, quidquam inde pro Rogerii regis na-
tivitate anno 1097 affigenda haberetur, cum
verba illa Malaterræ attribuenda non sint, sed
ad paginæ oram, e qua deinde in ipsum textum
ab imperito librario fuerint traducta, ab inepto
adnotatore fuerint adscripta, uti infra ostendam,
cum tam de Capuanæ obsidionis tempore, quam
de diplomate, quo post hanc S. Brunoni eremoque
Calabrinæ multa bona Rogerius comes contulit,
sermonem instituam.

614 Mihi itaque, omnibus consideratis, Roge-
rium, Rogerii comitis filium, posteaque Siciliæ
regem, non anno 1096, ut statuit Tutinus, sed
anno 1093 exeunte natum esse, verosimilius ad-
huc manet partim ob sequentia, quæ supra adhuc
recitavi, Romualdi de Rogerio rege verba, Mor-
tuus est... anno vitæ suæ quinquagesimo octa-
vo, mensibus duobus, diebus quinque, partim
quod hæc, quamvis Romualdus in *Chronico* suo
annum, numero ordinali, quem ei adjungit, desi-
gnatum, pro anno completo absque additione, qua
feri id a se aperte edicat, accipere non soleat, de
anno tamen quinquagesimo octavo, duobus jam
mensibus ac quinque diebus completo, interpre-
tanda hic sint, uti liquet e sepulchrali inscrip-
tione regis Rogerii, quæ apud Rocchum Pirrum
in regnum Siciliæ *Chronologia*, Siciliæ Sacræ
tom. I præfixa, pag. 8 existat, quæque sic habet:
Vix. an. LIX, regn. XXIV. obiit MCLIV. Jam vero,
cum id ita habeat, annique quinquaginta octo,
menses duo et dies quinque, a vigesima septima
Februarii die anni 1154, quo ex dictis idem
princeps omni dubio procul vita functus est, or-
dine retrogrado computati, ad annum 1093 fere
elapsus deducant, consequens est, ut tum, quem-
admodum jam dictum, Rogerius rex natales sit
consecutus. Quod cum ita sit, simul etiam tem-
pus, quo baptizari eum a Brunone contigerit,
determinatum habemus. Verum unde constat,
Sancto id honoris a Rogerio comite delatum fuisse,
ut baptizari ab eo filium suum voluerit?

partim ex
Inscriptione
sepulchrali
apparet, 1093
exeunte natus
est,
E

615 Inter eremi Calabrinæ incolas, qui post
S. Brunonis obitum novi Prioris seu Magistri,
qui toti eremo præseset, electioni interfuerunt,
Maraldus recensetur in infra huc transcribendo
eorundem Catalogo, qui in antiqua charta, cui
singuli nomina sua ipsimet inscripserant, fuit
reperitus. Maraldi etiam, Cartusiensis monachi,
qui *Chronicon* quoddam digesserit, Rocchus Pir-
rus in regnum Siciliæ *Chronologia* alibique non
raro meminit, eumque poetica vena divitem fuisse,
atque ad annum 1093 floruisse, Morotius in
Chronologico Ordinis Cartusiensis Theatro affir-
mat. Atque ex his omnibus jam fit, ut et Maral-
dum, Cartusiæ Calabrinæ alumnus, Rogerii
postea regis baptismo, ut Tutinus ait, vere adstittisse,
et a Sancto nostro Rogerium, primum post ex-
actos Saracenos Siciliæ regem, uti is in *Rhythmo*
melico, quem ea de re, Tutino aliisque testantibus,
cecinit, nos docet, baptizatum vere fuisse, persua-
sum mihi habeam, futurumque putem, ut idem
mecum e monumento isto studiosus lector persua-
sum sibi habeat. Id proinde integrum huc e Tu-
tino

sacris undis,
uti in melico,
a se composito

A tino transcribere, operæ pretium existimo, licet interim locis nonnullis ita male vel ab ipsomet auctore versiculi tornati, vel describentium errore vitii sint, ut vix ac ne vix quidem, quid iis significetur, intelligas.

hucque trans-
scripto

616 His itaque constat versiculis.

Totus orbis claret orbis

Claro natalitio :

Marchionis Militonis

Bonifacii Itali

Neptis ornat, quem exornat

Uxor Adelasia,

Brutiorum Siculorum

Comitem Rogerium;

Et Northmannum venerandum

Donat foetu femina

Generosa, gloriosa,

Quem enixa peperit.

Avitum * sensit, se præsensit

Comes ille filio,

Mense deno qui terreno

Tectus exit pondere.

Melitensis fit immensis

Urbs antiqua gaudiis.

B

Imma cuncta stant injuncta

Lætis et Trinacria.

Chorus lætus ac discretus

Læta ludit carmina,

Pro lavacro divo sacro

Undæ tum lustralis

Comes orat et exorat

Brunum Alemanicum;

Nam tenetur, ut ligetur

Illius devotio.

Accersitus non invitus

Jubilosus advenit.

Baptizatur et lavatur

Sacro puer flumine,

Lanuinus est patrinus

Nobilis Northmanicus,

Tumque sacro de lavacro

Olivo Bruno inungitur.

617 Sistunt bellum post puellum

Christo Deo supero.

Felix omen, tenet nomen

Puer hic Rogerius,

Canunt omnes, stant insomnes

Metris jubilantibus.

Ardet forus, gaudet thorus

Nimio præ gaudio.

Militensis nam ostensis

Gaudebat ecclesia,

Quia tapete cum abiete

Exornata cernitur;

Fronde viret, nemo silet,

Cuncti ludunt gaudiis.

Tum Urbanus, sed humanus

Jubilat natalibus,

Hic secundus, totus mundus

Quem adorat protinus

Christi sede cum mercede

Regni beatissimi;

Hic precat, dum levatur,

Puerili domino

Salutarem atque parem

Vitam Christi cælibem.

Ergo nato, sed renato

Christus regna puero

Donet cæli dono zeli

Simul et justissimo.

Summo jugis laus frugis

Deo sit in sæcula. Amen.

Rhythmo
Maraldus
fidem facit,

C

618 Habueritne Adelasia, comitis Rogerii uxor, ut patrem, ita etiam avum aut patruum, nomine Bonifacium, ex horum versiculorum tertio et tribus seqq., quod admodum obscuri sint, definire non ausim; reliquis autem, quorum quinam præterea obscuritatis vitio maxime laborent, quisque facile, me etiam tacente, perspiciet, notandi potissimum, qui et Sanctum a comite Rogerio, ut filium suum baptizaret, rogatum fuisse, et id illum muneris obiisse, docent, sunt sequentes :

Pro lavacro divo sacro

Undæ tum lustralis

Comes orat et exorat

Brunum Alemanicum;

Nam tenetur, ut ligetur

Illius devotio.

Accersitus non invitus

Jubilosus advenit,

Baptizatur et lavatur

Sacro puer flumine,

Lanuinus est patrinus

Nobilis Northmanicus,

Tumque sacro de lavacro

Olivo Bruno inungitur.

Atque hisce quidem versiculis quid significetur, E satis liquet; ne quis tamen de ultimi significatione, quæ huc potissimum spectat, forte dubitet, Bruno in hoc dativus est, a nomine Brunus, quod poeta hic, uti e duobus hisce anterioribus ejus versiculis, Comes orat et exorat Brunum Alemanicum, manifestum fit, pro nomine Bruno usurpat, deductus, proque ablativo cum præpositione a præcedente Græcorum more adhibitus; ut versiculi illius sensus sit Olivo a Brunone inungitur, doceatque cum nonnullis proxime antecedentibus et consequentibus, Rogerium, Rogerii Calabriae et Siciliae comitis, filium, a S. Brunone Mileti in Calabria solemniter ritu, idque anno, uti ex jam supra dictis pronum est eruere, 1095 exeunte fuisse baptizatum.

619 Haud multum porro temporis spatium a Rogerii, postea Siciliae regis, baptismate erat elapsus, cum Sanctus benevolum iterum in se Rogerii, Calabriae et Siciliae comitis, animum fuit expertus. Docet id me Surianus, in suis ad conscriptam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 397 sic scribens : Anno mxcvi Rogerius comes villanos quosdam donat S. Brunoni, dato diplomate, in quo se Christianorum adiutorem intitulat. Donatio, quam hic Surianus commemorat, eadem haud dubie est, de qua ad eundem hisce Suriani verbis notatum annum 1096 in Ordinis Cartusiensis Historiæ Prospectu Camillus Tutinus ita loquitur : Additur et alia ab eodem comite Brunoni et Lanvino, eorumque in dicto monasterio (Turritano scilicet in Calabria) successoribus donatio quinquaginta hominum familiarum unius in eosdem ligii et homagii. Privilegium Græco idiomate exaratur. Privilegium seu diploma, quo donationem illam Sancto factam, Camillus Tutinus et Surianus verbis recitatis asseverant, invenire nusquam potui; non dubito tamen, quin id alteri saltem horum scriptorum, Tutino nempe, qui id Græce exaratum dicit, ad manum fuerit. Quare et donationem illam Sancto vere etiam a comite Rogerio factam fuisse, persuasum mihi habeo, licet interim, quo rem certiorum lectori reddere possem, privilegium illud seu diploma, hic ei exhibendum, vellem habere.

AUCTORE
C. B.
Sanctus
abluit,

novoque haud
dudum post
beneficio a co-
mite Rogerio
afficitur.

F

AUCTORE
C. B.

§ XXXVIII. Mortuo Theodoro Mesimerio, Græco Squillacensi episcopo, Joannes de Nicephoro Latinus ut substituatur, Sanctus suadet, et ab hoc deinde privilegium amplissimum, quod et a Pontifice confirmari curat, Turritanæ eremo, novo jam in hac constructo S. Stephani monasterio, impetrat.

Joannem de Nicephoro in Scyllacensem episcopum deligi suadet.

Quamdiu Græcis Orientis imperatoribus Calabria paruerat, non alii fere Scyllacii, quam qui Ecclesiæ Græcæ essent, sederant episcopi. Verum, regione illa a gente ac principibus Normannis, qui Ecclesiæ Latinæ ritum sequebantur, sæculo undecimo subacta, in Theodori Mesimerii, Græci Scyllacensis episcopi, anno 1095 aut sequentis initio e vicis sublatis, locum non alium, quam qui Ecclesiæ Latinæ esset, sufficere episcopum Rogerio, Calabriae et Siciliae comiti, ad cuius ditionem Scyllacium aut, ut alii scribunt, Squillacum seu Squillacium spectabat, est visum; suadentibus id autem ei una cum nonnullis ritus Latini episcopis S. Brunone et Lanvino, in primum sedis illius ritus Latini episcopum Joannem de Nicephoro delegit. Docet hæc omnia exstans apud Ughellum tom. IX Italiae sacræ in Episcopis Squillacensibus col. 426, annoque, unde ab hoc scriptore Mesimerii obitum cum anno 1096 exeunte aut sequentis initio perperam loco citato componi liquet, 1096, Indictione quinta signatum diploma, quo tunc præterea idem Rogerius in Scyllacensem sedem bona non pauca contulit, ac de novo quodammodo eam fundavit. Verba illius, eo facientia, sic habent : Ego Rogerius Siciliae comes et Calabriae, una cum uxore mea, nomine Adelasia... consilio Cassanensis episcopi Saxonis, et Vicarii D. Urbani Papæ, atque D. Roberti Messinensium, Stephani... Angerii Cathanensis, Stephani Mazariensis, Engerlandi Agrigentinis, Rogerii Siracusan. episcoporum assensu, atque D. Brunonis et fratris nostri Lanvini eremitarum, virorum sanctorum, consilii D. Joannem de Nicephoro, qui canonicus et decanus venerabilis sanctæ Militensis ecclesiæ erat, vir honestus, vir prudens, atque omni copiosus honestate, ibique in magistrum elegi et pontificem, et ecclesiam suam quot et quantis mihi placuit beneficiis ditavi, et honestavi dignitatibus, et quantum ad me pertinuit, destinaui et descripsi suam parochiam etc.

Novum monasterium, quod, ut ait Tutinus, antiquum monachis,

621 Cum Rogerius S. Brunonem ac Lanvinum Virorum Sanctorum titulo hic condecoraret, horumque partim consilio, uti ipsemet prodit, Scyllacensi sedi Joannem de Nicephoro episcopum bonaque non pauca impertierit, argumento sane etiam dictum diploma est, quanto in pretio apud principem illum Lanvinus, ac nominatim S. Bruno exstiterit. Haud dudum porro Mesimerio, ecclesiæ Squillacensis ritus Græci episcopo vita

functo, Joannes de Nicephoro, qui ritus Latini erat, a comite Rogerio, Sancto nostro ac Lanvino suadentibus, fuerat suffectus, cum Bruno in Turritana Calabriae eremo novam ecclesiam monasteriumque sub sanctissimæ Virginis Mariæ et S. Stephani protomartyris nomine condere incepit. Creverat, inquit in Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu ad annum 1097 pag. 12 Camillus Tutinus, jam multitudo monachorum in hæremo S. Mariæ, et cum locus ille numerum non caperet, Rogerio comite jubente, prope hæremum sub titulo ejusdem Virginis, et protomartyris Stephani per amplum ac magnificum construitur monasterium. Sanctus ergo, si Tutino hic fides sit, non tantum priori monasterio, quod ex dictis statim a suo in Cartusiam Calabrinam ingressu in sanctissimæ Virginis Mariæ et S. Joannis Baptistæ honorem exstruxerat, novum addiderit, sed etiam id fecerit, quod et ita fieri vellet comes Rogerius, et ad eam jam multitudinem monachi excrevisset, ut eos sacrum S. Mariæ et S. Joannis Baptistæ monasterium haud caperet. Et partim quidem ob posteriorem hanc causam id fecisse Brunonem, verosimile mihi vel idcirco apparet, quod anno, quo ex dicendis Sanctus ad Dominum migravit, 1101, ac proin quinquennio dumtaxat post Joannis de Nicephoro ad cathedram Scyllacensem promotionem elapso, monachi amplius triginta in Turritana eremo exstiterint, uti fidem facit antea adhuc laudatus monachorum hujus, qui post sancti Parentis obitum Lanvino, veluti eremi magistro, obedientiam promissere, Catalogus, e charta antiqua, cui singuli eorum nomina sua inscripserunt, excerptus, atque in Annalium Cartusiensium librum quartum hactenus non vulgatum illatus.

622 Monumentum illud, e libri hujus Vallis-Dei exemplari descriptum, necum, ut multa alia, communicare dignatus est Cartusianus Parisiensis jam supra sæpius laudatus, idemque etiam ego, quod et hic et antea citatum jam fuerit infraque citandum adhuc veniat, cum lectore, cui id minime futurum reor ingratum, communicare operæ pretium existimo. His verbis concipitur : Frater Vugo promisi obedientiam magistro Lanvino. Similiter et frater Leo; similiter et frater Maraldus; similiter et frater Romanus; similiter et frater Stabilis; similiter et frater Radulphus de Crucefixo; similiter et frater Ursus subdiaconus; similiter et frater Rainerius subdiaconus; similiter et frater Guildericus; similiter et frater Girardus; similiter et frater Trius; similiter et frater Gualterius Morinus; similiter et frater Landulphus; similiter et frater Herchen. (« Hoc » nomen, notat dicti Annalium Cartusiensium » libri quarti auctor anonymus, non integrum » exstat, quia corrosa est charta ») similiter et frater Renaldus Cæmentarius; similiter et F. Albertus; similiter et F. Rembaldus et F. Ugo; similiter et F. Odo; similiter et F. Longuisus; similiter et F. Odo; similiter et F. Anselmus; similiter et frater Gumbertus; similiter et frater Bernardus; similiter et frater Durandus; similiter et frater Loinus; similiter et frater Hato; similiter et frater Fulco diaconus; similiter et frater Heldicus; similiter et frater Guarinus subdiaconus; similiter et frater Lambertus. Ita laudatus Catalogus, triginta amplius, ut computanti patebit, Turritanæ eremi monachos, qui post Sancti obitum Lanvino obedientiam promiserunt, complectens; ut proinde horum numerum quinquennio etiam circiter ante, seu, promoto

quorum numerus jam multum creverat, non sufficeret,

F

A *promoto primum ad cathedram Scyllacensem Joanne de Nicephoro, majorem multo, quam initio exstitisse, hincque partim, ut novum S. Stephani monasterium Sanctus exstruxerit, factum esse, verosimile sane, ut jam dixi, appareat.*

quodque, ut
Annalista
Cartusien-
s'is vult, nonnul-
lorum ex his
infirmis

625 Verum causam, ob quam id Bruno fecerit, longe diversam assignat Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor anonymus. En ejus, quæ huc spectant, verba e dicti libri Vallis-Dei exemplari descripta, mihi- que a sæpissime jam laudato, qui nomen suum prodi vetat, Cartusiano Parisiensi submissa: Ipsam porro Calabrinam eremum, quam a Rogerio S. Bruno obtinuit, in honorem S. Mariæ et S. Joannis Baptistæ, quos jam in speciales patronos in Cartusia elegerat, construi voluit, ut vidimus in litteris (supra jam recitatis Squillacensis episcopi) Theodori, et sub iisdem nominibus dicari curavit anno MXCIV cum magno apparatu.... Quale vero fuerit desertum hoc, quod colebat S. Patriarcha, sic ipse descripsit in epistola ad Radulphum, Remensis ecclesiæ tunc præpositum, dicens: « In finibus Calabriæ cum fratribus religiosus » etc. Usque ad hæc verba inclusive: « Arcus enim si assidue » sit tensus, remissior est, et minus ad officium » aptus. » Hæc S. Bruno de sua solitudine, ubi sæpius morabatur cum illis ex sociis suis, quos ad vitam anachoreticam ducendam a Deo vocatos exploraverat. Cum enim videret, multos diversæ conditionis, diversarumque virium homines ad se venire conversionis gratia, statuit, fortiores et in quibus vocationem ad id Divinam probaverat, secum in sua eremo detinere, cæteris vero, quos minus eremiticæ vitæ idoneos censebat, monasterium construxit, in honorem S. Stephani protomartyris consecratum, unum circiter milliare ab eremo distans, in quo vitam agerent, eremiticam quidem, sed paulo remissiore minusque rigida.

624 Bruno itaque, si laudato Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctore anonymo standum sit, novum S. Stephani monasterium, quod infirmitati eorum, qui eremiticæ vitæ minus apti erant, subventum vellet, ædificavit; quod etiam verum esse potest, cum nihil omnino obstat, quominus id partim ob rationem hanc, partim ob supra assignatam fecisse credatur. Quoquo modo interim res habeat, Sanctum equidem monasterio, sanctissimæ Dei Genitrici et Joanni Baptistæ sacro, quod et monasterium S. Mariæ de eremo seu de Turri dicebatur, adjecisse aliud, eidem sanctissimæ Dei Genitrici et S. Stephano protomartyri dedicatum, indubitatum est, uti etiam id anno 1099, secunda Augusti die jam fuisse inhabitatum. Etenim Rogerius, Calabriæ et Siciliæ comes, in diplomate infra huc transcribendo, quod in S. Brunonis favorem anno illo et die concessit, monasterii S. Stephani, quod tunc in eremo Turritana exstiterit, atque a fratribus inhabitatum fuerit, mentionem facit. Nota esse volo, inquit, omnibus fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi peccatori concessit Deus orationibus reverendi viri F. Brunonis, piissimi Patris fratrum, qui habitant in ecclesiis Sanctæ Mariæ de eremo, et sancti prothomartyris Stephani, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stilum, et Arenam. Atque hinc jam liquet, Blumenvennam a veritate omni dubio procul aberrare, dum, postquam jam dictum, quo Rogerius comes S. Brunoni multa donavit, diploma ex parte transcribitur.

Octobris Tomus III.

psit, mox subjungit: Vigore itaque hujus donationis ædificavit ibi (in Turritana Calabriæ eremo) primo ecclesiam ad honorem beatæ Mariæ Virginis juxta speluncam seu antrum quoddam subterraneum, in quo ipse manebat. Ædificavit et aliam haud procul ab illa distantem ad honorem Sancti Stephani prothomartyris cum contiguo illi monasterio, in quo ceteri fratres habitabant, sub cura et regimine tanti Patris Christo militantes.

625 Ita ille, a Sancto nostro non prius S. Stephani ecclesiam seu monasterium fuisse exstructum tradens, quam per diploma, cujus partem recitat, donationem, in hoc expressam, Rogerius comes ei fecisset; quare, cum in hoc ipso diplomate monasterii illius, veluti jam exstantis seu exstructi, mentio fiat, errorem sane admittit manifestissimum; hunc autem, in quem duo etiam alii, nempe ante illum Puteanus et post illum Surius prolapsi sunt, maxime vel idcirco mirari subit, quod in ea ipsa dicti diplomatæ parte, quam tam hi, quam ille, recitant, monasterii S. Stephani, veluti jam exstructi, mentio instituitur. Adhæc, in eremo Calabrina ecclesiam, Sanctissimæ Dei genitricis sacram, non prius etiam fuisse a Sancto exstructam, quam cum memorato diplomate donatio, quæ in hoc exprimitur, a Rogerio comite in Sanctum nostrum collata fuisset, tam Blumenvenna verbis proxime recitatis, quam duo alii mox laudati biographi nostri, Puteanus scilicet et Surius, tradunt; quæ eorum narratio non minus, quam præcedens de S. Stephani ecclesia; erronea est, cum, dictam sanctissimæ Dei Genitricis ecclesiam jam inde ab anno 1090 ædificari ceptam, annoque 1094 consecratam fuisse, ex jam supra dictis constet. Nec video, qui, quæ tres jam dicti biographi nostri de S. Stephani ecclesia, in eremo Calabrina a Sancto nostro post datum, de quo jam hic, diploma primum exstructa, tradunt, cohærere queant cum aliis eorum verbis, quibus, S. Mariæ et S. Stephani ecclesias S. Brunoni a comite Rogerio, cum illum hic nondum sibi notum in Turritana eremo inter venandum invenisset, donatas fuisse, jam antea memoriæ prodidere. Etenim, si Sanctus umquam a comite Rogerio, venerationem exercente nondumque eum noscente, fuit inventus, id certe, uti ipsimet laudati biographi admittunt ex jam supra dictis debent, non serius, quam anno 1093 vel sequentis initio contigerit; quod cum ita sit, quomodo verum esse potest, Brunoni tunc S. Stephani ecclesiam largitum fuisse comitem Rogerium, et tamen hanc primum post supra memoratum diploma, non citius, quam anno 1099, ex infra dicendis datum, fuisse ædificatam?

626 Fuerintne forsitan Sancti nostri ætate quatuor in eremo Calabrina ecclesiæ, quarum dux quidem, altera nempe S. Mariæ, altera S. Stephano sacra; ante Brunonis in solitudinem illam ingressum exstiterint, dux vero, altera itidem S. Mariæ, altera S. Stephano sacra, post Sancti in eadem solitudinem ingressum exstructæ primum fuerint? Ast id nec verosimile apparet, nec ab ullo prorsus scriptore sive recentiore, sive antiquiore memoriæ proditum invenio. Et vero non quatuor, sed duas dumtaxat ecclesias seu monasteria, a Brunone ejusque discipulis inhabitata, quæ Sancti nostri ætate in Turritana Calabriæ eremo exstiterint, anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor commemorat, ad annum 1114, uti iterum sæpissime jam laudatus, quem, quod nolit, non

AUCTORE
C. B.

uti hic contra
Sancti bio-
graphos

E

F

probatur, Ro-
gerii comitis
diploma,

AUCTORE
C. B.

nomino, *Cartusianus Parisiensis me docuit, ita scribens* : Annis MXC et MXXVII vidimus, jam duo exstitisse (in *Turritana scilicet Calabriae eremo*) monasteria tempore sancti Brunonis, unum B. Mariæ (*addi potest, et S. Joanni Baptistæ*) dicatum, ubi ipsi morabatur; aliud non multum a priori dissitum, in ejusdem B. Mariæ, et sancti Stephani honorem ædificatum, in quo cum omnibus conversis quidam etiam monachi sive minus ferventes, sive potius infirmi facti debebant, quorum ipse Lanvinus erat Prior; sed omnes usque ad præsentem annum (1114 *videlicet*) eremitice vixerant, quasi unum tantum conventum componentes, ut constare videtur ex epistola encyclica, post mortem sancti Brunonis ad amicos ejus missa, in qua (*adi hinc, Titulis funebribus edendis præfixam*) unius tantum monasterii mentionem faciunt, cum se inscribant « Humiles eremitæ Calabriae monasterii sanctæ Dei genitricis Mariæ. »

sed anno cir-
citer 1097
curavit,

B.

627 Et in plerisque litteris, a Paschali II Lanvino datis, quas superius suis locis exscripsimus, ipse Papa Lanvinum vocat « Eremitarum præpositum et multorum anachoretarum » patrem et magistrum. » Nec loquitur nisi de uno tantum monasterio : « Pacem » inquit, « et » concordiam eremi (*adi num. 550*) reformatam » cognovimus. » Et ad omnes scribens, « Lanvino » et cæteris fratribus, domni Brunonis eremum habitantibus salutem. » Et ad ipsum magistrum eremi, « Fratres tuos, eremi cohabitatores, salutamus. » Sicque eremitæ dicti sunt et perstiterunt, donec tandem præsentis anno (1114 *nimirum*) aliud tertium erigeretur monasterium pro cœnobitis apud Squillacium, ut in supra scriptis litteris dicitur. *Hactenus ille, duo dumtaxat, ut jam dixi, a Cartusianis inhabitata, quæ non tantum S. Brunonis ætate, sed etiam diu post hanc seu ad annum usque 1114 in eremo Calabrina exstiterunt, monasteria recensens. Atque unum quidem ex his, sanctissimæ Dei Genitricis et S. Joanni Baptistæ dicatum, cujus Priori seu magistro monasterium S. Stephani, utut etiam proprium Priorem habens, parebat, anno 1090 condi ex dictis cæptum, anno 1094 solemnî ritu magnoque apparatu, ut jam supra docui, fuit consecratum; alterum vero, eidem sanctissimæ Dei Genitricis et S. Stephano protomartyri sacrum, quod postea monasterium S. Stephani de bosco seu de nemore nuncupatum fuit, anno 1099, secunda Augusti die, qua supra memoratum diploma datum notatur, jam erat exstructum, uti liquet ex iis, quæ hac de re jam disserui. At vero quanto quidem tempore citius construi cæpit? Cum ex supra dictis monasterium seu ecclesia, sanctissimæ Dei Genitricis sacra, ante annum 1094 solemnî ritu consecrata haud fuerit, nec antequam hoc fieret, condi cæptum fuisse videatur S. Stephani monasterium, hujus constructio verosimillime, uti ex jam dictis quisque facile colliget, inter annum 1094 et annum 1099 evenerit; ut proinde eam Camillus Tutinus in Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu anno 1097, quod et anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor facit, recte fortassis consignet.*

annoque se-
quenti a
Squillacensi
episcopo pri-
vil-gium,

628 Et vero cum in diplomate, quod, ut supra docui, Rogerius comes S. Brunoni anno 1096 concessit, nulla omnino, quantum reor, monasterii S. Stephani, veluti jam tum exstantis, mentio fiat, fiatque tamen in altero, cujus jam proxime memini, anni 1099 diplomate, monasterium illud

S. Brunonis cura anno circiter 1097 condi-
D
ptum fuisse, verosimillimum vel idcirco reor, quod, cum ex omnium consensu amplum exstiterit, anni saltem duo ad ejus structuram requisiti fuisse videantur, jamque ad umbilicum anno 1099 esset adductum, uti ex jam dictis nemo non intelliget. Haud dudum porro postquam ædificium hoc condi cæptum fuisset, evenit, ut Joannes de Nicephoro, quam benevolo in Sanctum nostrum, cujus consilio ex dictis ad Squillacensem cathedram fuerat evectus, Turritanamque eremum animo esset, manifestarit. Etenim anno millesimo nonagesimo octavo, cum anno forte nondum integro sedisset, Henrico Neocastrensi episcopo aliisque præsentibus donationes omnes privilegiaque omnino S. Brunoni ejusque in monasterio S. Mariæ de Turri successoribus concessa confirmavit, ac tanta insuper asceterium illud libertate donavit, ut sibi ipsi et successoribus suis episcopale in id jus ademerit, quemadmodum instrumentum publicum, seu privilegium, quo id præstitit, fidem facit. Illud iterum, ex Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati Vallis-Dei exemplari descriptum, mecum pro
E
summa sua humanitate communicare dignatus est Cartusianus Parisiensis sæpissime laudatus, idque, tamquam pretiosum antiquitatis monumentum, hincque, quantum opinor, futurum non ingratum, cum lectore pariter communicare hic lubet.

629 Hisce itaque verbis concipitur : In nomine sanctæ et Individuæ Trinitatis. Ego Joannes, voluntate Dei Squillacinæ sedis episcopus, SS. Patrum præcedentium vestigia secutus, facta eorum et decreta religiosa volo imitari, et pro posse meo conservare inviolata. Monasterium ergo, quod dicitur S. Maria de Turri, cui præest venerabilis Pater Bruno, liberum esse laudo, assero, et confirmo, qua libertate a Rogerio comite est fundatum, et a B. PP. Urbano donatum, et ab antecessore meo bonæ memoriæ Theodoro episcopo confirmatum. Noverint ergo fideles quique et amatores veritatis, præfatum monasterium, insuper locum illum, qui Arsafia dicitur, de quo præfatum monasterium dotatum est, cum omnibus pertinentiis suis et cum omnibus hominibus, tam de clero, quam de populo, quos ad præsens supradictum monasterium habet, vel imposte-
F
rum habiturum est, ex extraneis quoque omnibus, qui in potestate habitant, vel sunt habitaturi, hac libertate donatum; nec ego, nec quilibet successorum meorum ullum episcopale jus ibi habeat, absque communi spontanea voluntate Fratrum prædicti monasterii. Consecrationes, Ordinationes, Chrisma, cæterasque episcopalis officii indigentias, a quo potissimum episcopo consequantur longe vel prope, et non sit qui prohibeat. Decimæ eorum ipsis sint. Offensa subjectorum et correctio ad eos respiciant. Hæc, quæ diximus, auctoritate et privilegio mei antecessoris Theodori, natione Græci, confirmata sunt. Hæc et nos privilegio præsentis et auctoritate, quam a Deo consecuti sumus, testificamur, confirmamus, et nec mihi ipsi quandoque aliter, quod absit, sapienti, vel alicui successorum meorum hæc violare liceat. Si quis igitur pertinaciter hanc sententiam nostram, veraciter prolatam, scriptam, signatamque in signum stabilitatis, ingenio vel potentia delere studuerit, deleatur et ipse de libro viventium. Assentientibus vero et defendentibus pax et vita cum Vivente et Regnante in secula seculorum. Amen.

quod hic in
medium ad-
ducitur,

A 650 *Diploma hoc seu privilegium, quod nullas, neque initio, neque in fine notas chronicas sibi hic adjunctas exhibet, anno 1098, Indict. 6, septimo Idus Maji seu nona mensis hujus die datum notari affirmat Cartusianus anonymus, e cujus illud, ut jam monui, Annalium Cartusiensium libro quarto hactenus non vulgato communicatum necum fuit. Verum notasne illas chronicas in ipso, quod sibi praeluxit, privilegii illius seu autographo seu exemplari, an alibi invenerit, non edicit. Hinc primo an instrumentum illud anno 1089 datum vere fuisset, hæsi dubius, donec eandem ei epocham ab Ughello tom IX Italiae sacræ col. 427 assignari comperi. Verum, etsi quidem diplomati isti seu beneficiis, per id Sancto collatis, Ughellus et laudatus Cartusianus anonymus eundem annum, uti etiam Indictionem, assignent, in mense tamen, quo id dari contigerit, neutiquam consonant. Hic enim, ut jam docui, nona Maji die, ille contra nona Martii die privilegium datum affirmat. Ast debetne ob id discriminis monumentum illud antiquum pro suspecto haberi? Camillus Peregrinus in Annotationibus, quas ad Lupi Protospatæ chronicon ad annum 1098 adjevit,*

B *ita observat: Mensem Martium pro Maio sæpe alias suppositum, manifestum est; idque ex ea forte occasione natum, quod, nomina propria cum sub Nortmannorum ætate capitalibus tantummodo literis depictis compendiarentur, Martius mensis, sic descriptus, pro Maio a recentioribus librariis sæpe numero est acceptus. Sicut in Calendario antiqui etiam Breviarii Campani, in quo festum S. Potentianæ virginis perperam notatur ad diem xix Martii, quod collitur xix Maii. Forte itaque mensis, quo Joannis de Nicephoro privilegium, supra huc transcriptum, S. Brunoni datum fuerit, littera capitali M primitus dumtaxat fuerit expressus, hincque id librorum seu describentium alii quidem mense Majo, alii contra mense Martio datum notarint.*

habendum non est, Urbanus II Papa, dato, quod et hic

C 651 *Jam vero, cum res ita habeat, non est sane, cur antiquum illud monumentum, quod mense Majo a Cartusiano anonymo laudato, Martio contra ab Ughello datum notetur, pro suspecto habeatur, etsi interim hinc fiat, ut, utro mense datum reipsa fuerit, determinari haud queat. Atque ita quidem ut existimem, etiam facit, tum quod nihil omnino aliud, unde diploma illud seu privilegium suspectum utcumque reddatur, uspiam occurrat, tum quod reipsa a Joanne de Nicephoro, Squillacensi episcopo, datum fuisse S. Brunoni diploma seu privilegium, fidem faciat diploma aliud, quo, quod ab eo fuerat concessum, Urbanus II Papa confirmavit. Labet et illud, quod non minus quam præcedens ad Sanctum nostrum spectet, ex Ughello, apud quem tom. IX Italiae sacræ col. 427 et seq. exstat, huc transferre. Ita habet: Urbanus episcopus, servus servorum Dei, dilectis in Christo filiis Brunoni et Lanvino salutem et Apostolicam Benedictionem. Quia igitur nostri officii interest, servorum Dei quieti et commodis, prout in Domino possederit, providere, petitionibus vestris, filii in Christo carissimi ac reverendissimi, clementer annuimus. Per hujus igitur Apostolici privilegii paginam Apostolica auctoritate concedimus, et firmam et stabilem et in perpetuum permansuram confirmamus donationem terrarum, quæ vobis datæ sunt in Squillacensi territorio, et conscriptæ et determinatæ et designatæ per terminos certos a*

dilecto nostro filio R. comite, et. Johanne confratre nostro, Squillacensi episcopo, concedente, et confirmata.

AUCTORE C. B.

652 Quocirca prædicta auctoritate præcipimus, statuimus, et ea, quæ vobis concessa sunt, licentia interdiciamus. ut a die in antea neque comiti ipsi, neque alicui hæredum suorum supradictam vestram donationem et hanc nostram confirmationem violare vel deartare liceat. Neque de his, quæ confirmamus, aliqua re intromittat personam sine vestra voluntate, quatenus Omnipotentis Dei speculationi mentibus liberis insistatis, et ad ejus faciei dulcedinem, ipso præstante, pervenire valeatis. Si qua vero persona aut hæres comitis ipsam violaverit, nisi ad condignam venerit satisfactionem, eum honoris vel officii sui periculo subjacere decernimus, et a Christo ac Ecclesiæ corpore segregatus atque in æterno examine districtè subjaceat ultioni sine intermissione et remedio; conservantibus autem pie a Deo et misericordia ejus præsentibus et futuris sæculis conservetur. Amen. Si vero tam legalis comes, aut ejus hæres addere aliquid huic voluerit donationi, sub hac nostra confirmatione ratum esse statuimus.

affertur, diplomate.

Urbanus Catholicæ Eccl. episcopus.

Ego Rainerius Card. subscripsi.

Ego Joannes Card. SS.

Ego Alphanus Salernitanus archiepisc. SS.

Ego Amatus Capellanus et sacerdos SS.

Ego Dis Capellanus SS.

Ego Constantinus Catacensis episc. SS

Datum Salerni mense Septembri, Indict. 6 anno ab Incarnatione Dominica Mxcviii.

655 *Ruinartius in Urbani II Papæ Vita, narrato Pontificis hujus cum Rogerio, Calabriae et Siciliae comite, post Capuam mense Junio anni 1098, uti infra probabo, a principe illo expugnatam in urbe Salernitana congressu, pag. 299 ad eundem annum 1098 ita memorat: Paulo post id tempus, die scilicet xx Julii sequentis Pontifex ad alterius Rogerii, nempe ducis Apuliæ, et Alfani archiepiscopi preces insigne privilegium Salernitanæ ecclesiæ concessit, collato ei primatu in duas metropoles, Compsanam et Acherontinam, quæ olim ipsi jure metropolitico subjectæ fuerant. Data est bulla die xiii Kalendas Augusti anno Mxcix, ut præferunt ejus exemplaria, sed qui a mense Martio anni præcedentis inchoandus est, ut ad præsentem annum revocari possit. At Indictio iv, quæ ibi apponitur, excusari nequit, nisi error in Amanuenses rejiciatur. Locus hic esset de altero Urbani rescripto agendi, quo in gratiam ejusdem ecclesiæ privilegia Cavensis monasterii revocantur, si datum Romæ non diceretur, et Indictio vii, quam præfert, huic anno convenire posset. De eo inferius. At sincerum omnino et penitus indubium est illud, quod mense Septembri hujus anni (1098 nempe) Urbanus sancto Brunoni, Cartusianorum parenti, qui tunc in Squillacensi eremo morabatur, concessit, ad ei confirmanda et asserenda omnia bona, quæ a Rogerio comite et Johanne. Squillacensi episcopo, ipsius monasterio collata fuerant. Illud datum est Salerni Hoc anno (1098 nimirum, ut jam monui) mense Septembri, Indictione vi; unde conjicimus, Urbanum ea in urbe usque ad Barensæ concilium, quod dicto anno 1098 mense Octobris celebratum fuit, permansisse.*

Salerni eodem anno

F

654 *Hæc de supra recitato, quod Urbanus Papa S. Brunoni*

AUCTORE
C. B.
ante 24 Se-
ptembris con-
firmavit.

S. Brunoni concessit, diplomate Ruinartius. Atque ex his quidem habemus, anno 1098 Salerni, quo loco et anno diploma datum notatur, Urbanum existisse; ut forte, cum civitas illa a Turrutana eremo non admodum sit remota, Sanctus noster, cujus ac Lanvini petitione sese, quod jam recitavi, privilegium dedisse, Pontifex innuit, Salernum sese ad hunc cum Lanvino tunc contulerit, Barensique concilio, haud dudum post datum privilegium celebrato, interfuerit; quod vero ad notas chronicas, quibus privilegium Pontificium signatur, pertinet, cum Urbanus II Papa, quem admodum num. 569 docui, Indictione Cæsarea seu Constantiniana usus sit, hujusque generis Indictio septima, non sexta, a vigesima quarta Septembris anni 1098 die usque ad eundem Septembris anni sequentis diem fuerit in cursu, consequens est, ut privilegium Pontificium, utpote anno 1098, Indictione sexta menseque Septembri notatum, mense hoc ad vigesimam quartam diem nondum profecto datum fuerit.

pactus erat, exsequerentur, paratæ adstabant, cum S. Bruno seu potius ex dicendis, facientibus id hujus meritis ac precibus, sub Brunonis habitu ac specie angelus comiti in somnis apparuit, imminetisque periculi eum commonuit. Comes hinc timore perculsus, itaque expergefactus milites excitavit ad arma, structas sibi insidias dispulit, hostes fugavit, plerosque proditoris reos cepit, Capuamque haud dudum post subegit.

656 Hac porro ad felicem exitum expeditione perducta, primo se Salernum, ubi cum eo Urbanus II Papa colloquium habuit, atque aliquanto temporis spatio fuit versatus, ac deinde Squillacium in Calabriam contulit, cumque ibi quatuordecim dierum spatio adversa valetudine laboraret, S. Bruno, quo eum in morbi molestiis consolaretur, ad amantissimum sui principem, quatuor aliis religiosis eremi Calabrinæ incolis sibi adjunctis, venit. Comes sanctum Virum benignissime de more excepit, eique, quod sui etiam absens in obsidione Capuana curam gessisset, summas gratias egit, multa ei grati animi ergo dona offerens. Verum hæc Bruno, qui non se, sed angelum, principibus tempore belli adstantem, in obsidione Capuana comiti apparuisse, asseverabat, noluit accipere. Attamen, cum postea Sanctus aliqua saltem a comite sibi donari consensisset, dato hic diplomate Turrutanae eremi possessiones auctiores longe, quam ante fuissent, reddidit, militesque proditoris Capuanæ reos, quos secum ex hac Squillacium morte plectendos duxerat, vitæque tamen, Sancto nostro intercedente, donarat, ei Turrutanaeque eremo in servitutem perpetuam tradidit. Constant hæc omnia partim ex Gaufrido Malaterra cap. proxime cit. et duobus seqq., partim ex ipso, quod, dicta bellica expeditione finita, Sancto nostro Rogerius comes dedit, diplomate. Ac id quidem tum hac de causa, tum quod a Puteano, Blomenvenna, Surio in contextis a se S. Brunonis Vitis, Baronio in Annalibus ecclesiasticis, Summontio in Neapolitani regni Historia, aliisque fere omnibus scriptoribus, a quibus memoratur, ex parte dumtaxat exhibeatur, integrum e Mörkensii recensione § præsentis, additis etiam ad calcem, quæ commode in id hic notari poterunt, lectoris oculis subjicere; definitionem autem temporis, tum quo datum illud fuerit, tum quo obsidio Capuana acciderit ac proin S. Bruno, comiti Rogerio in somnis apprens, imminenti periculo eum eripuerit, in § sequentem, ne alioquin præsens in nimiam molem excrescat, differre est visum.

hincque et privilegium, a multis celebratum, concedit.

B § XXXIX. Sanctus comitem Rogerium præsentissimo periculo per visionem, qua hujus illum monet, in obsidione Capuana liberat, novumque hac occasione, quo plurima ei bona Rogerius confert, diploma obtinet.

Sancti meritis
præsentissimo
periculo liberatur comes
Rogerius,

Inter omnia diplomata, quæ Sanctus sive a comite Rogerio, sive ab aliis quibuscumque in Turrutana in Calabria eremi favorem impetravit, nullum est illustrius magisque a scriptoribus celebratum, quam quod Capuanæ obsidionis occasione ab illo principe anno, uti infra probabo, 1099 obtinuit. Accidit, inquit Gaufridus Malaterra Historiæ Siculæ lib. IV, cap. 26, ut Ricardus Juvenis, Jordanis principis filius, princeps et ipse Aversæ, defuncto patre orbus, pusillus superstes, fraude Longobardorum urbe Capuana injuste jam dudum privatus, cum jam ad intelligibilem ætatem pervenisset, damnum sibi illatum videns et dolens, ac de auctoribus ultionem petere disponens, ad sibi consanguineum comitem (Calabriæ nempe et Siciliæ Rogerium) prudentes viros supplex illorum * ut sibi auxilium laturus accelerare non differat cum servitio suo. Comes consanguinei sui legatione motus non exiguum collegit exercitum, hocque in illius suppetias in Campaniam adducto, et cum Rogerii ducis, cujus patruus erat, ac Richardi Aversani principis, cognati sui, copiis conjuncto Capuam, uti infra docebo, anno 1098 obsedit ac expugnavit. Verum obsidionis tempore magnum comes incurrit periculum. Sergius Græcus, quem ducentis nationis Græcæ armigeris præfecerat, pecunia cum Capuanis pactus erat, sese eis, quo noctis tempore in Rogerii exercitum ex improvviso irrumperet, itaque eum cadere ac comitem ipsum necare possent, aditum aperturum. Nox jam aderat, qua effectum sortitura erat proditio, Capuanorumque copia, ut, quod cum hisce Sergius

657 Sic itaque monumentum illud habet: In nomine Dei æterni et Salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnatione ejusdem millesimo nonagesimo octavo, indictione sexta, gloriosus Rex David spiritu præventus « Narrabo, » inquit, « omnia mirabilia tua, » propter quod ego Rogerius divina misericordia comes Calabriæ et Siciliæ notum * esse volo omnibus fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi peccatori concessit Deus orationibus reverendi viri F. Brunonis, piissimi Patris Fratrum, qui habitant in ecclesiis sanctæ Mariæ de heremo, et sancti Protomartyris Stephani, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stilum, et Arenam, cum essem in obsidione Capuæ Kalendis Martii, et præfecissem Sergium natione Græcum principem supra ducentos armigeros nationis suæ, et exercitus excubiarum magistrum, qui satanica suasionem præventus principi Capuæ, promittenti auri non modicam quantitatem, ad invadendum

Id, quo Rogerius primo periculum, cui in Capuana obsidione

* al. nota

* supple mit-
tit.

AUCTORE
C. B.

A invadendum me, meumque exercitum, noctu aditum est pollicitus se præbere. Nox proditiōnis advenit et princeps Capuæ ejusque exercitus juxta promissum est paratus ad arma, dumque me sopori dedissem, interjecto aliquanto noctis spatio, adstitit cubili meo quidam senex reverendi vultus, scissis vestibus non valens lachrymas continere. Cui cum in visu dicerem : Quæ causa ploratus et lachrymarum, visus est mihi durius lachrymari. Iterato quærenti mihi, quis esset ploratus? Sit ait : Fleo animas Christianorum, teque cum illis; sed exurgens quantocyus arma sume, si liberare te Deus permiserit, et tuorum animas pugnantium. Hic per totum mihi videbatur, velut si esset per omnia venerabilis pater Bruno.

fuert expositus, enarrat,

658 Expergefactus sum cum terrore grandi, pro visione pavescens, illico sumpsi arma, clamans et militibus, ut armati equos ascenderent, visionem, si vera esset, satagens comprobare. Ad quem strepitum et clangorem fugientes impius Sergius, ejusque sequaces subsecuti sunt principem Capuæ, sperantes in dictam civitatem confugium sese habituros; ceperunt autem B milites inter vulneratos et sanos centum et sexaginta duos, a quibus visionem fore veram probavimus. Reversus sum, Deo volente, vicesimo nono Julii mensis Squillacium, post habitam Capuæ civitatem, ubi fui per quindenam continuam infirmatus; venit vero ad me jam dictus venerabilis pater Bruno, cum quatuor de fratribus suis, qui me sanctis devotisque colloquiis consolati sunt, cui reverendo Viro, et visionem retuli, et humiles egi gratias, quod me etiam absente curam in suis orationibus habuisset. Qui se humilians asseruit, non ipsum fore *, quem credidi, sed angelum Dei, qui stat pro principibus tempore belli. Rogavi quoque humiliter, ut pro Dei amore in terra Squillacii sumere dignaretur largos redditus, quos donabam; renuens ille recipere dicebat, quod ad hoc domum sui patris, meamque dimiserat, ut a mundi rebus extraneus deserviret libere Deo suo. Hic fuerat in tota mea domo, quasi primus et magnus. Tandem vix cum eo impetrare potui, ut gratis acquiesceret sumere modicum munus meum.

multasque deinde tum donationes,

* al. Mentau-
ro

C 659 Donavi autem eidem patri Brunoni, ejusque successoribus ad habendum in perpetuum absque temporali servitio monasterium S. Jacobi de Nuntauro * cum castro, quod est subtus dictum monasterium, antiquitus constructum et castrum ligneum situm in cacumine montis versus mare, qui mons per directum fabricati castris descendit, quod castrum Belvider a loci incolis nuncupatur, et casale S. Mariæ, quod est ad ripam dicti montis inter Orientem et Meridiem; domum etiam meam, quæ Buttarium dicitur, cum Buttis, quæ in ea domo sunt, quæ fuerunt Roberti Guiscardis fratris mei, et dedit mihi Rogerius dux, carissimus nepos meus. Casalia Mentabri, et Oliviani, et Gasparinam, ubi antiquitus casale fuerat, cum omnibus pertinentiis eorundem, sicut hic divisæ scribuntur : videlicet a terra Coxani etc. (descriptionem terminorum terræ hujus, quod, ut ait, nihil ad rem suam faceret, hic omisit Morkensius) omnia autem quæcumque intra * hos sunt terminos, tam vasallos, qui in dictis casalibus habitant nunc, quam qui habitaturi sunt, tui juris, tuorumque Fratrum tibi succedentium, pater Bruno, esse concedo. Concedo etiam, ut re-

* al. infra

commendatos habeas tu, et successores tui, tam de comitatu Calabriae et Siciliae, quam extra undecunque sint. Habitationes casalium tibi, successoribusque tuis, quandocunque volueritis, commutare licebit et etiam monasterium ipsum S. Jacobi, quod donavi, et omnia in eadem, et de eadem terra facere, quæ ego facere potui, cum licebat.

640 Nemini inter has divisas licebit aliquid proprium suum dicere, vel habere, cum omnibus, qui inibi possessiones habebant, voluntarium et cambium dederim satis gratum, cui terras, cui denarios, quibusdam vero, quia villani erant, perpetuas libertates. Multæ intra * has divisas terræ sunt, quæ ad te, pater Bruno, spectant, et successores tuos, quas cum Arsafia dedi majori ecclesiæ vestræ tempore dedicationis ipsius. Nullus intra * has divisas aviare, venari, aut in mari piscari audeat sine dictorum fratrum consensu, et de iis omnibus dicta fratres habeant jura tua, pascua sumere sive glandes, ligna incidere, aquas divertere, forestas habere, vel prata : nec quisquam omnino in iis terris contra facere, vel venire, occasione alicujus consuetudinis, prætextu nobilis vel baronis aut ab eis, sive vasallis, sive villanis, eorum, tam illorum, qui sunt, quam quos habituri sunt, aut recommendatis aliquid exigere servitii temporalis; nec eosdem vasallos, vel villanos cogere, ut communitates habeant cum terra Squillacii, aut Severeti, vel casalium eorundem; sed in solida libertate, et ipsorum fratrum usus, et dominium proserventur ad perpetuos habituros. Et in mari juxta terminos, quos taxavi, jus omne habebunt, quod et ego habui temporibus retroactis.

tum immunitates,

* al. infra

* al. infra

E

641 Ad petitionem fratris Lanvini hic jussi apponi terminos casalis Arunchi, et tenimenti sui, quod ab antiquo pertinet ad Arsafiam. Dedi etiam eidem patri Brunoni, et successoribus suis viridarium sancti Nicolai, quod proprium tenebam in manu mea. Dedi etiam eidem hæreditatem Calogerici villani mei, qui mortuus fuerat sine lingua et filiis, et vasallos et villanos in eodem casali commorantes, et in eadem libertate et usu tranquillo, quo sunt, et alia loca superius condonata, et per meam voluntatem liberata ab omni jugo servili tam ad dictos Fratres, quam ad vasallos, recommendatos, et villanos omnique libertate gaudebunt in isto loco, qui Arunchum dicitur, in omnibus locis, qui conjungi valeant his divisis, quos, Deo volente, habituri sunt, seu villanos, tam dominis et fidelibus Christianis, quam in locis scriptis superius, gaudere ipsos prævidi. Dono quoque tibi patri Brunoni, et successoribus tuis in perpetuum meum molendinum, et fullonem, quæ sunt subtus Squillacium juxta fontem, qui dicitur Alexi, sub omni libertate et immunitate, ut nemini teneamini pro eisdem, nec mihi, nec successoribus meis. Ab ipsa mea flomaria positis totam aquam assumere, et positionem aquæ ductus molendini et fullonis, in ipsa terra mea, si volueritis in melius commutare, absque contradictione aliqua hominis alicujus, et mea, et successorum meorum, et de aquis, quæ in terra vestra sunt, omne beneficium faciatis ad vestræ arbitrium voluntatis.

singillatim hic

F

642 Dono etiam tibi patri Brunoni, et successoribus tuis in servos perpetuos et villanos centum duodecim lineas servorum et villanorum eorumque filios in perpetuum, ubicunque sint.

recensitas,

AUCTORE
C. B.

sint, et morentur, cum omnibus bonis eorum, quos ad tui tuorumque successorum obsequia reservavi, qui inventi sunt apud obsidionem Capuæ in proditiōis consortio Sergii pestilentis. Hos morti obnoxios in reversione mea Squillacium servaveram, diversis mortibus puniendos, sed tuis postulationibus liberatos, filiosque eorum, tibi, et successoribus tuis obligo, et filios filiorum in æternum servos perpetuos, et villanos ad beatæ Mariæ et protomartyris Stephani personalem et perpetuam servitutem. Insuper concedo ad petitionem tuam, frater Lanvine, quod animalia vestrorum vasallorum, recommendatorum et villanorum per tenimenta terrarum et locorum circum adjacentium libere pasci possint, et per omnia mea nemora glandes habere. Hoc privilegium scriptum est secundo mensis Augusti, anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo nono Indictione septima, per manus Fulconis capellani mei, apud Squillacium in capella sancti Matthæi, præsentem et confirmante venerabili, et sanctissimo patre Joanne Squillacensis sedis episcopo, residente ibi juxta fores ecclesiæ, et concedente Adelaïde comitissa conjuge mea, residentibus quoque mecum et testibus hujus donationis Rodulpho comite de Lorotello nepote meo, Guilielmo de Altavilla, Odone Bono-markisio; Josberto de Luciaco, Borello Malgerio filio meo, Malduitho Berengerio, Niello de Ferlit, Ricardo de Treveris, Rodulpho Pain evin, Huberto de Solma, Renaldo de Chincham, Roberto de Cuculo, Ermenfredo Capellano de S. Matthæo, Roberto de Layna stratigoto villæ, Blasilio protospatario, Theodoro Manchino.

S. Brunoni
largitur,

645 Nullus contra hanc voluntariam donationem meam et desideratam præsumat in aliquo minimo, vel magno aliquid facere, vel dicere, si quidem, si fuerit rusticus, vel burgensis, curiam meam, si quid ipse habuerit, habituram credat de rebus mobilibus, et nihilominus ipsis Fratribus decem auri libras persolvat, et eorum Fratrum damna, si quæ perpassi fuerint, de illorum maleficorum bonis reficientur, si accusatus fuerit, et convictus. Quod si miles aut baro, ducentas auri libras persolvat successorum meorum curiæ, sive meæ; quod si tantum non habuerit, ejus mobilia omnia mea erunt, et eisdem fratribus, nisi satisfecerit condigne, quinquaginta libras auri persolvat. Nec mihi, nec successoribus meis de omnibus, quæ libere per me data sunt, liceat in antea aliquid innovare, facere, vel contradicere in aliquo parvo vel magno. Quod si ego, quod absit, aliquando, vel successores mei contrarium fecerimus, in aliquo parvo vel magno, in omnibus supradictis iram sempiterni Dei, et beatæ Mariæ, et beati protomartyris Stephani incurramus. Et isdem pater Joannes episcopus ad petitionem meam contra tales in majori ejus ecclesia omni præsentem populo, et istis, qui sapradicti sunt, testibus, anathema gravissimum promulgavit; conservantibus autem communionem Sanctorum, et meritum bonum a Deo Patre nostro et Domino Jesu Christo. Amen, Amen, Amen.

- * Rogerius Comes. * Adelaïs Comitissa.
- * Guilielmus de Altavilla.
- * Rodulphus Comes de Lorotello.
- * Odo Bonus Markisius.
- * Josbertus de Luciaco.
- * Niellus de Ferlit.

* Malgerius Filius Comitis Rogerii.

* Rodulphus Pain evin.

* Ricardus de Treveris.

* Ego Fulco Domini Rogerii Cappellanus de mandato ejus hoc privilegium scripsi, et subscripsi.

644 Tale est amplissimum illud juxta ac celeberrimum, cujus autographo bullam plumbeam esse appensam, Morkensius ad calcem notat, privilegium seu diploma, S. Brunoni a comite Rogerio, cum ejus, sibi apparentis, monitu ac meritis liberatum sese præsentissimo periculo in obsidione Capuana fuisse, non ambigeret, concessum. Nunc in id quædam observanda, ac in primis quidem in visionem, qua, S. Brunonem aut certe senem, qui sanctum hunc Virum facie totiusque corporis habitu referret, in somno a se visum, monentemque auditum fuisse, Rogerius comes affirmat. Ut id eo, quo convenit, modo præstem, suffecerit fere, tantum hic recitasse, quæ huc spectantia anonymus Annalium Cartusiensium libri quarti hactenus non vulgati auctor in litteras misit, quæque iterum, ex Operis hujus Vallis-Dei exemplari descripta, Cartusianus Parisiensis sæpissime laudatus mecum communicavit. Sic itaque ille Ordinis Cartusiensis annalista habet: Ex apparitione S. Brunonis (comiti Rogerio factæ) quæstio oriri potest, an vere S. Bruno comiti Rogerio apparuerit, quoniam ipsum comitem post reditum ab obsidione (ad num. 638 diploma huc jam transcriptum) infirmum conveniens præsentialiter negavit, se ipsum fuisse, qui apparuit, sed angelum Dei, qui adstat principi tempore belli, ut legitur in priori (jam recitato scilicet) diplomate: utrum hoc S. Bruno ex humilitate dixerit, an ex rei veritate, resolvi potest ex eis, quæ scribunt (lib. nempe De cura pro mortuis cap. 10, et seq. et lib. De spiritu et anima cap. 29) S. Augustinus et post eum (lib. vii videlicet, cap. 53 De Offic. mort.) Durandus, dicentes, quia viventes plerumque apparent in somnis dormientibus, dum ipsi se nesciunt apparere, et ab eis, qui hoc somniaverunt, audiunt dicentibus, quod eos in somnis agentes aliquid vel loquentes viderunt. Unde credibile est, operationes esse angelorum, apparentium sub forma et habitu eorum, ob quorum merita apparitiones fiunt propter dispensationem providentiæ Dei ad qualecunque solatium vivorum. Sicque probabile est, angelum Dei apparuisse comiti Rogerio sub forma et habitu S. Brunonis, cujus gratia et meritis facta fuit apparitio. Videat lector Thyraeum libro de apparitione spirituum, et Cardinalem Bonam De discretionem spirituum, præclare ista tractantes.

645 Ita ille, et recte quidem, quantum appareret. Cum porro hisce diplomatis recitati verbis: Nota esse volo beneficia, quæ mihi concessit Deus orationibus R. viri F. Brunonis, piissimi Patris Fratrum, qui habitant in ecclesiis sanctæ Mariæ de eremo et sancti Stephani protomartyris, ecclesiarum duarum, scilicet S. Mariæ de eremo et S. Stephani protomartyris, veluti si essent, uti etiam ex jam dictis vere fuerunt, duo monasteria diversa, mentio fiat, hisque ambobus S. Bruno præfuisse innuatur, ita in illa observat: Quamvis S. Bruno dicatur Pater fratrum utriusque ecclesiæ, id tamen intelligendum est tantum de suprema auctoritate, quam in utraque habebat, tamquam patriarcha; nam Lanvinus in altero (quod scilicet anno 1101 datum fuit

non de Brunone, sed de angelo, qui sub hujus habitu Rogerio apparuerit,

E

F

intelligendum est. Principis Capuani, qui in eo memoratur, notitia incerta.

A *fuit infraque recitabitur*) diplomate dicitur Prior S. Stephani. « Ad petitionem, » inquit « Rogerius F. Lanvini Prioris ecclesiae S. Stephani. » Attamen bona, a Rogerio concessa, utrisque communia erant. Hoc patet ex priori (*jam dato nimirum*) diplomate, in quo Rogerius conjuratores, « et filios filiorum » (*eorum videlicet*) « in » æternum servos perpetuos et villanos ad » beatæ Mariæ et S. Stephani protomartyris » personalem et perpetuam servitutem concedit. » Ceterum, cum in transcripto diplomate monasterii S. Jacobi de Mentauro, a Rogerio S. Brunoni ejusque discipulis collati, principisque Capuani, cui Rogerium Sergius prodere voluit, mentio occurrat, tam principis hujus, quam monasterii S. Jacobi de Mentauro notitiam qualemcumque idem etiam auctor suppeditat. Ac de principe quidem sic scribit : Nomen principis Capuæ, « cui Sergius ad invadendum Rogerium » aditum noctu est pollicitus se præbere, » non potuisse apud scriptores inveniri, fatetur Michael monachus in Sanctuario Capuano, a se edito anno MDCXXX; sed in recognitione sui Operis, anno MDCXXXVII facta, nomen dat hujus hactenus ignoti principis : « Ignorantum, » inquit « mihi principis nomen tandem cognitum : » D. Camillus Tutinus, Neapolitanus antiquitatum indagator, adservat Chronicon Ms., in quo legitur, Landonem, Theani comitem, ex genere principum Longobardorum, electum fuisse a Capuanis in principem, ejecto Richardi filio. » At vero, cum princeps, qui a Capuanis ejectus fuit, non Richardi, sed Jordani, ut Malaterra lib. IV, cap. 26 docet, filius fuerit, contra ac in Chronico illo Ms., apud Tutinum asservato, legitur, suspectum mihi hoc apparet, ac proin facere non potest, ut Landonem fuisse Capuanorum principem, cui Rogerium tradere voluerit Sergius pro certo habeam.

De monasterio S. Jacobi, Brunoni concessio, quid factum,

B 646 Quod modo ad monasterium S. Jacobi de Mentauro pertinet, ita de hoc laudatus Ordinis Cartusienis annalista observat : Monasterium S. Jacobi de Mentauro, a Rogerio concessum S. Brunoni, juxta notas nostri Constantii est grangia, quæ modo dicitur S. Anna, in qua sub initium recuperationis hujus Cartusiæ unus conversus assidue morabatur. Ibidem post mortem S. Brunonis Lanvinus quosdam monachos, vitæ eremiticæ minus idoneos, cum licentia Pontificis constituit, qui cœnobiticam vitam agerent, ut suo loco dicemus. Atque id etiam, quod hic postea se dicturum spondet laudatus Annalium Cartusienis auctor, re etiam ipsa ad annum 1114 exsecutus est, ita ibidem scribens : Quod autem pertinet ad res Cartusienses in Calabria, hoc anno (1114 videlicet) Lanvinus, cum juxta licentiam anno elapso a Paschali (*summo Pontifice*) obtentam, multos non solum e gentibus, sed etiam ex longinquis partibus, ut loquantur bullæ Pontificiæ, ad vitam eremiticam recepisset, cernens, quosdam ex eis minus ad eam aptos esse, decrevit aliud monasterium constituere, in quo saltem cœnobitice conversarentur. Id ille sapienter excogitavit; cum enim juxta Regulam, a sancto Patriarcha non scriptis, sed viva voce traditam, ea tantum conditione inter non reciperetur novitius, « ut, si forte nostrum nequiret » aut nollet tollerare propositum, ad seculum » nequaquam rediret, sed aliquod potius aliud » religionis genus, quod ferre posset, acciperet; » sic honori et saluti consulebatur egre-

dientis novitii, qui ex eremo statim ad cœnobium transmeare poterat. Utriusque monasterii curam magister eremi habebat, et qui cœnobitis præerat sub nomine Præpositi vel Decani, vel etiam Prioris, eidem magistro, tamquam supremo Priori, morem gerebat juxta decretum summi Pontificis Paschalis, a quo sequentes litteras Lanvinus in hunc finem obtinuit. Paschalis episcopus servus servorum Dei etc.

647 Hæc laudatus Annalista anonymus; alia porro fere non sunt, quæ in transcriptum Rogerii comitis diploma observanda hic sint; posset quidem quidpiam præterea notari in verba, quibus, Sanctum aliquamdiu in Rogerii comitis domo commoratum esse, in instrumento illo innuitur; verum de hisce num. 571 et seq. actum jam satis est, uti etiam num. 586 et seq. de Malgerio, qui in diplomatis contextu et subscriptionibus comitis Rogerii filius vocatur, nec tamen filius ejus seu legitimus seu nothus exstitit. Quod vero pertinet ad alios, qui diplomati aut subscribuntur, aut donationi, per hoc factæ, testes interfuisse in instrumenti ejusdem contextu memorantur, Rodolphus comes de Lorotello, quem in hoc nepotem suum Rogerius comes vocat, patrum hunc, uti e Cansio in Annotationibus in Annam Comnenam pag. 258 et seq. facile intelliges, verosimiliter habuit; e reliquis autem, quorum aliqui aliis etiam jam datis Rogerii comitis diplomatibus subscribuntur, non pauci instrumentis nonnullis publicis, apud Rocchum Pirrum in Sicilia sacra exstantibus atque a Rogerio comite datis, scripti etiam, uti quisque, qui hæc consulere voluerit, deprehendet, reperiuntur; quod hic saltem, cum distinctam singulorum notitiam dare non possim, juverit notasse. Ceterum, ne Commentarius, qui mole sua modum jam fere excedit, absque necessitate adhuc crescat, quid quæque in diplomate hic dato occurrentia vocabula barbara significant, non expono; atque ita tum ad hoc, tum ad alia Sancto nostro concessa diplomata faciendum haud gravate duxi, quod a studioso lectore vocabulorum illorum significatio tum in Indicibus nostris onomasticis, tum in Cansii mediæ et infimæ Latinitatis Glossario facile inveniri queat.

AUCTORE
C. B.

et quid præterea in datum Rogerii comitis diploma observandum.

F § XL. Quo tempore Rogerius comes Capuam obsederit, et an eodem anno, quo id accidit, diploma, quod, civitate hac subacta, Brunoni hic princeps contulit, datum fuerit.

Quo tempore a comite Rogerio Capuam obsideri contigerit, ipsemet nos hic princeps in proxime huc transcripto, quo S. Brunoni concessit, diplomate sat aperte docet. Etenim hujus initio ita loquitur : In nomine Dei æterni et salvatoris nostri Jesu Christi. Anno ab Incarnatione ejusdem millesimo nonagesimo octavo, Indictione sexta, gloriosus rex David, Spiritu Sancto præventus, « Narrabo, » inquit, « omnia mirabilia tua. » Propter quod ego Rogerius, divina

In diplomate hic memorato Capuana obsidio anno 1098 contigisse traditur.

AUCTORE
C. B.

miserericordia comes Calabriæ et Siciliæ, nota esse volo omnibus fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi peccatori concessit Deus orationibus reverendi viri F. Brunonis, piissimi patris fratrum, qui habitant in ecclesiis sanctæ Mariæ de eremo, et sancti protomartyris Stephani, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stilum, et Arenam, cum essem in obsidione Capuæ Kalendis Martii et præfecissem Sergium, natione Græcum, principem super ducentos armigeros nationis suæ, et exercitus excubiarum magistrum etc. *Hisce autem, sese anno 1098 in Capuæ obsidione fuisse, significat. Etenim verba omnia, quæ inter duas hasce voces Indictione sexta, et alias hasce cum essem in obsidione Capuæ interjiciuntur, pro præfatiuncula dumtaxat, parenthesi inclusa, debent haberi, ita ut sensus sit, Anno ab Incarnatione ejusdem (Jesu Christi) mxcviii, Indictione sexta... cum essem in obsidione Capuæ Kalendis Martii. Ita autumo, primo quidem, quod in altero diplomate, infra huc transcribendo annoque 1101 dato, ipsemet Rogerius comes, obsidionem Capuanam anno 1098 contigisse, apertissime indicet hisce verbis :* Hæc sunt nomina eorum,...

B qui inventi sunt in obsidione civitatis Capuæ Calendis Martii, Incarnationis Domini anno mxcviii, indictione sexta, quos ego Rogerius etc. Deinde vero quod in dicto diplomate, in cujus epocham præsentis § inquirendum, annus, quo hoc datum sit, per annum 1098 designari non possit, cum id Sancto ex dicendis comes Rogerius ante annum, qui obsidionem Capuanam ac proin oblatam in hac principi isti Sancti apparitionem, proxime exceperit, non impertierit, annoque 1098 bellicam hanc expeditionem contigisse, aliunde constet, uti jam nunc probare aggredior.

hocque etiam
anno, quo et a
Lupo Proto-
spata consi-
gnatur,

649 *Lupus Protospata auctor synchronus, qui, quod bene notandum, annum more Græcorum a Septembri inchoat, apud Muratorium tom. V rerum Italicarum scriptorum pag. 47 sic scribit :* Anno mxcviii mense Octobris apparuit stella cometes... et hoc anno comprehensa est Capua a Rogerio comite mense Martii. At vero Michael monachus in Sanctuario Capuano, diploma, de quo hic disserimus, e cameræ regiæ actis integrum exscriptum, legendum sibi traditum fuisse præfatus, ita scribit : Lupus Protospata editus a P. D. Antonio Carraciolo scribit, annum mxcviii fuisse Capuæ obsidionis annum; sed non est recedendum a computatione Baronii, qui juxta Gaufredi narrationem obsidionis annum notat mxcvii; cui anonymus Cassinensis, cum eodem Protospata impressus, consentit; imo et hoc privilegium adstipulatur. En Rogerius ab obsidione Squillacium redit vicesima nona Julii. Idem secunda Augusti privilegium hoc sancto Brunoni concedit. At quia inter privilegii concessionem et Rogerii reditum multi intercedunt dies, præsertim illi quindecim, per quos Rogerius (*adi num. 658*) infirmatur, a sancto Brunone visitur, de facienda donatione tractat; idcirco Julius et Augustus, nominati menses, ad eundem annum pertinere non possunt, sed Julius cum sua vicesima nona est anni mxcvii, et Augustus cum sua secunda die est anni mxcviii. Hactenus ille : et recte quidem, mensem Julium, quo Squillacium ab obsidione Capuana reversus est comes Rogerius mensemque Augustum, quo diploma datum notatur, ad duos

annos diversos spectare, affirmat; comes enim, uti ipsemet (*adi iterum num. 658*) in diplomate docet, vicesima nona Julii Squillacium rediit; diploma vero secunda Augusti die datum signatur; ut, si comitis reditus, et diplomatis concessio ad diversos annos non spectarent, hanc inter et illum tres dumtaxat dies intercessissent; quod, uti ex ipsiusmet diplomatis contextu (*videsis denuo eundem num. 658*) apparet, verosimile non est.

650 Verum, etsi quidem recte, ut jam dictum, mensem Julium, quo Squillacium comes Rogerius ab obsidione Capuana rediit, mensemque Augustum, quo diploma percelebre Sancto dedit, ad duos annos diversos laudatus scriptor referat, Capuanam tamen obsidionem contra apertum Lupi Protospatæ testimonium anno 1097 cum Baronio, a quo non recedendum pronuntiat, perperam innectit ob Gaufredi Malaterræ, scriptoris pariter synchroni, auctoritatem. Etenim, etsi quidem in Sicula Scriptoris hujus Historia lib. iv, cap. 26 verba, quibus obsidio illa anno 1097 non obscure consignatur, occurrant, ea tamen Malaterræ non sunt, certoque, quam eventui ipsi Lupus Protospata proxime huc transcriptis verbis præstituit, epocha retinenda est. Duo hæc asserta ex jam nunc dicendis patescent. A posteriori seu a veritate epochæ, quam obsidioni Capuanæ Lupus Protospata, anno 1098 eam illigans, assignat, demonstranda duco initium. Romualdus Salernitanus, auctor suppar, in Chronico de cruce signatis Christianis, bellum in Oriente contra infideles gerentibus, sic scribit : Ceperunt Antiochiam, civitatem famosissimam, in anno Incarnati Verbi millesimo nonagesimo octavo, Indict. vi; ac deinde, nonnullis, quæ huc non faciunt, interpositis, subjungit : Ipso quoque anno, eadem Indictione, Rogerius dux una cum Rogerio Siciliæ comite urbem Capuanam obsedit, et quadragesimo die ejus obsidionis acquisitam eam Riccardo principi reddidit. Reponi quidem hic potest, in notis chronicis, quibus Romualdus rerum, quas narrat, tempus determinat, errores sæpenumero cubare; verum, etsi id ita sit, id tamen fere, ut Romualdi Opus expendenti palam fiet, locum dumtaxat obtinet, dum characteres chronicos compendio per numeros, litterasve, numerorum locum tenentes, exprimit; expugnatæ autem a Christianis Antiochiæ annum 1098, quo etiam a duce Rogerio, ejusque patruo comite Rogerio Capuam fuisse obsessam, memoriæ prodit, non compendio per numeros, litterasve numerorum locum tenentes, sed per voces integras designat, vereque fuisse a Christianis anno, ut notat, 1098 Antiochiam expugnatam, apud omnes in confesso est; ut proinde, cum in anno 1098, quo id factum signat, non erret, errare etiam censendus non sit, dum eodem loco obsidionem Capuanam eidem anno 1098 affigit.

651 Verum res hæc secus habeat, parvique faciendum hic sit Romualdi testimonium, Capuanam equidem obsidionem ab hoc scriptore et Lupo Protospata anno 1098 recte consignari, Eadmerus, qui non tantum obsidionis illius tempore floruit, verum etiam ei præsens adfuit, indubitatum facit. Hic S. Anselmo, Cantuariensi archiepiscopo, ut toto vitæ tempore, ita etiam anno 1097 ex Anglia Romam discedenti ac deinde ad Rogerium, Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ ducem, in castris ante Capuam obsessam existentem, properanti comes adhæsit assiduus, illiusque, uti apud nos tom. II Aprilis, pag. 863 videre licet.

vere illam
accidisse, e
Romualdo
Salernitano,

E

F

ac præcipue
ex Eadmero,
scriptore
omniexceptione
majori,

non

A non tantum vitam in duos libros divisam contexit, verum etiam a Seldeno typis vulgatos ac deinde in præfatum Operis nostri tomum illatos Historiæ Novorum in Anglia sex libros, quorum quatuor prioribus res quoque, ad eundem sanctum Cantuariensem archiepiscopum spectantes, ac nominatim dictum iter ejus Romanum, atque ad ducem Rogerium ante Capuam accessum complexus est; hujus autem Historiæ apud nos lib. II, cap. 2, num. 19 in fine, postquam, qui tandem post multas molestias Anselmus Romam adeundi facultatem a rege Angliæ impetravit, lectorem edocuit, subjungit: Anno ab Incarnatione Filii Dei millesimo nonagesimo septimo acta sunt hæc, feria quinta, quæ fuit Idus Octobris; ac deinde, nonnullis, quæ haud dudum post quintam decimam Octobris diem anno hisce verbis assignato gesta fuere, interjectis, sancti illius antistitis iter, Romam versus susceptum, enarrat; ut proinde hoc ille eodem anno 1097 indubie sit aggressus. Porro Anselmus in itinere illo, uti partim ex ejus Vitæ, ab Eadmero ex dictis pariter conscriptæ atque in præfatum Operis nostri tomum illatæ lib. II, cap. 4, partim e dictæ Historiæ, quæ eundem Eadmerum auctorem habet, lib. II, cap. 2 et seq. intelligitur, natalitiam Christi festivitatem cum sancto Hugone abbate Cluniaci celebravit, inde Lugdunum progressus est, hincque iter prosecutus, cum Segusio ignotus transisset, apud sanctum Michaellem de Clusa in Pedemontio Passionis ac Resurrectionis Dominicæ solemniam celebravit, feliciterque Guibertinorum, quæ paratæ ei erant, evitatis insidiis, Romam tandem haud dudum post pervenit.

luculenter
probatur, ver-
baque Histo-
riæ Siculæ,
quæ pro anno
1097 faciunt,

652 Porro, diebus decem Romæ transactis, invitatus a Johanne, suo olim apud Beccum discipulo, tunc vero abbate sancti Salvatoris prope Telesium, urbem in terra Laboris, ad eum divertit; cum autem ab hoc in villam monasterii sui, nomine Selaviam, in vicino monte sitam, ductus fuisset, ibique aliquanto temporis spatio degisset, ad ducem Rogerium accessit, qui, in castris ante Capuam obsessam tunc versans, insignemque viri sanctitatem edoctus, eum, ut ad se veniret, invitavit. Ita fere quantum ad substantiam, ut jam monui, Eadmerus, partim in conscripta a se S. Anselmi Vita, partim in Novorum Angliæ Historia locis supra cit. Jam vero cum Anselmus, teste Eadmero, auctore ex dictis synchrono, sanctumque hunc antistitem in itinere illo comitato, anno 1097, mense Octobri ex Anglia Romam versus iter arripuerit, eoque haud dudum post Resurrectionis Dominicæ festum, quod anni 1097 Octobrem proxime exceperit, appulerit, nec multo post ad Rogerium ducem, qui una cum patruo suo comite Rogerio, cognatoque Richardo Capuam tunc obsidebat, accesserit, ex iis sane, quæ Eadmerus, auctor omni exceptione hic major, memoriæ prodest, consecretarium est, ut Capua anno 1098 omni dubio procul fuerit obsessa. Atque hoc primum, quod hic ostendendum erat, alterum est, ut verba, quibus in Sicula Gaufridi Malaterræ Historia, Capuæ obsidionem, qua durante, S. Bruno comiti Rogerio apparuit, imminenti periculo eum eripuit, anno 1097 contigisse indicatur, scriptoris hujus non esse, probatum nunc dem. Verba illa ita habent: Anno Dominicæ Incarnationis MCVII ibi (in castris nempe ante Capuam obsessam) se imprægnavit comitissa Adelasia de comite Rogerio; hæc au-

Octobris Tomus III.

tem, ut ante me Peregrinius in suis ad Lupi Protospatæ Chronicon recte observavit, glossula dumtaxat sunt, ab otioso adnotatore ad paginæ oram adscripta, et ex hac deinde in ipsum auctoris textum ab imperito librario translata.

AUCTORE
C. B.

653 Id sic ostendo: Malaterra Historiæ Siculæ libro IV, cap. 26 sub finem sic habet: Ipse autem comes (Rogerius scilicet) omni diluculo ante lucem surgens, utrumque exercitum, pontem transeundo « (quem nempe, » ut laudatus Peregrinius loco cit. notat, « super Vulturum » construxerat, ut suo exercitui, et ducis Rogerii principisque Richardi communis, facillisque pateret via, qui trans flumen ad Septemtrionem Capuam obsidebant) » invisens, utrum attenti essent ad excubias, visum ibat. Porro ipsi rubore perfundebantur, quod juvenes ipsi et ad quos peculiariter negotium attinebat, segniores forent comite provectionis ætatis, et corporis plagarum laborumque asperitatis viro vigilantiori existente. Nam et ab omni exercitu ejus vigilantia admirationi erat, omnesque in ejus exemplo vigilantiores reddebantur. Ita hactenus textus, qui Malaterræ extra omnem controversiam est; huic autem, quæ dictum libri quarti cap. 26 terminant, quæque an Malaterræ sint, hic quærimus, recitata num. præcedente de imprægnata Capuam Adelasia verba proxime subduntur, ac deinde sequitur caput 27, quod ita inchoatur: Cum ista aguntur, Papa Urbanus colloquium ducis et comitis considerans a Roma progrediens, Capuam, ubi obsessionem tenebant, venit. Tale est, quod Historiæ Siculæ libri quarti caput 27 apud Malaterram habet, initium; verum quis non videt, per verba de imprægnata in castris ante Capuam Adelasia, quæ hoc inter et Malaterræ genuinum, quem jam recitavi, quemque caput proxime præcedens suppeditat, textum interjiciuntur, continentem scriptoris hujus narrationem perturbatam reddi ac divisam? Quod cum ita sit, nec vitiosus adeo in narrandis rebus modus in Malaterram quadrare videatur, verba illa non ipsi, sed inepto adnotatori, ut jam dixi, attribuenda sunt. Ut res certior evadat, juverit eam alio adhuc argumento firmasse.

argumento
uno

E

654 Malaterra in Præfatione lib. II Operis sui, seu Historiæ Siculæ a se conscriptæ, temporum sese annorumque ordinem in narrando servaturum pollicitus, id ipsum sese facturum, lib. IV, cap. 18 ejusdem Operis iterum profiteatur; postquam autem temporum annorumque in narrando ordini ita sese bis obstrinxit, eodem libro quarto, cujus cap. 18 hanc sibi obligationem secundo imposuit, cap. 23 narrat, qui comes Rogerius filiam Hungarorum regi in matrimonium dederit, eamque ab Henrico, Leocastrensi episcopo, anno 1097, mense Majo in Pannoniam itinere maritimo duci curavit. En ipsa ejus verba: Anno itaque, inquit, Incarnationis millesimo nonagesimo septimo, apparatis, quæ necessaria erant, mense Maio cum trecentis militibus usque Thermas conducere facit (comes Rogerius filiam suam) Henricum Leocastrensem episcopum et quosdam de fidelibus suis, abinde maritimo cursu usque Pannoniam cum puella procedere faciens, qui, navibus apparatus puellam cum multis sponsalibus intromittentes, velis vento commissis, prospera aura flante per æquora feruntur usque dum in portum Albæ,

atque altero,
ex ipsa Ma-
laterre
F

AUCTORE
C. B.

qui juris regnum Ungarorum est, impune applicant. Hæc, quæ anno 1097 partim mense Majo, partim paulo serius gesta sunt, dicto lib. iv cap. 23 Malaterra; qui autem comes Rogerius a Richardo, principe Aversano et a Rogerio duce consanguineis suis, ut suppetias eis adversus Capuanos, Richardo rebelles, ferret, missa etiam ad eum a Rogerio duce uxore sua, rogatus fuerit, cap. proxime seq. exponit, ac deinde eodem cap. subjungit: Comes autem pietate consanguinei principis et multis verbis ducissæ, sibi a duce delegatæ, legatione deprecatoris et humilitate exponentis illectus et persuasus, exercitum, qualem numquam antea habuisse dignoscitur, ab omni Sicilia et Calabria forti imperio conflato, prima hebdomada Aprilis secunda pace Pharum transiens illorsum (versus Capuam nempe seu, quibus suppetias laturus ibat, versus Richardum, Aversanum principem, et Rogerium ducem) accelerat.

Historia Sicu-
la formato,

B 655 Hæc loco cit. Malaterra, ibidem etiam mox tradens, qui Rogerius, cum Pharum mense Aprili trajecisset, per Calabriam et Apuliam exercitum duxerit, ducem Rogerium in via obvium habuerit, Pentecosten prope flumen, Sabatum seu, uti ipse scribit, Sabbatum vocatum, celebrarit, ac castra tandem ad Capuam posuerit, hancque urbem una cum duce Rogerio et Richardo principe Aversano obsederit; cum autem, postquam, quod anno 1097 mense Majo gestum fuerat, narravit, scriptor ille, qui sese temporum annorumque ordinem in narrando servare proficetur, ea omnia, uti ex jam dictis liquet, in litteras mittat, oportet, ut secundum ipsammet narrationem ejus et Aprilis, quo Pharum comes Rogerius trajecit, et Pentecoste, quam prope flumen Sabatum celebravit, ipsumque adeo etiam tempus, quo brevi post castra ad Capuam posuit, urbemque hanc obsedit, non ad annum 1097, sed ad proxime subsequentem spectent. Et vero, nisi ita res habeat, Malaterra secum ipsemet pugnare erit dicendus; cum enim, uti ex dictis narrat, comes Rogerius, postquam Pharum mense Aprili trajecisset, Pentecostenque prope flumen Sabatum celebrasset, Capuam obsederit, si Aprilis ille cum anno 1097, quo Pascha quinta Aprilis ac proinde Pentecosten vigesima quarta Maji celebrari contigit, fuerit conjunctus, consequens erit, ut dicti anni 1097 mense Majo comes Rogerius partim in Calabria aut certe Apulia, partim in castris ante Capuam exstiterit. Atqui Malaterra hunc principem eo ipso anno et mense neque in Calabria Apuliave, neque in castris ante Capuam, sed in Sicilia præsentem facit, libro iv scilicet, cap. 23, ut jam docui, memoriæ prodens, abs illo, in Sicilia, uti ex eorum, quæ ibidem scribit, contextu liquet, tunc existente, e regione hac filiam suam in Pannoniam matrimonio regni hujus regi conjungendam, eodem anno ac mense sub Henrici Leocastrensis episcopi ductu maritimo itinere missam fuisse.

Malaterræ
non esse, os-
tenditur.

C 656 Jam vero, cum hæc ita habeant, ne Malaterra, quem, quæ sese inter pugnent, scripsisse, nemo dixerit, Rogerium comitem, quem toto mense Majo anni 1097 præsentem in Sicilia facit, eo ipso mense in Apulia et in Castris ante Capuam, a Sicilia procul dissitis, præsentem sistere sit dicendus, necesse omnino est, ut mensis Aprilis, quo Rogerius comes, ut scriptor ille narrat, Pharum trajecit, Pentecoste, quam prope flumen Sabatum celebravit, tempusque, quo brevi

D post Capuam obsedit, non ad annum 1097, sed ad proximesequentem etiam secundum ipsum Malaterram spectarint. Hinc porro jam consequitur, ut hic scriptor obsidionem Capuanam non alio, quam Lupus Protospata, anno consignet, ac proin, ut vel verba de imprægnata anno 1097 in castris ante Capuam Adelasia supra huc transcripta Malaterræ non sint, vel ut, si ipsi, non autem inepto adnotatori, debeant attribui, error in annum 1097, quo illa afficiuntur, librariorum vitio oscitantiave irreperit, proque anno illo annus 1098 debeat substitui. Porro Pagius in Criticis, Malaterram, a quo obsidionem Capuanam anno 1097 consignari, ob memorata verba de imprægnata ante Capuam Adelasia arbitrabatur, cum Lupo Protospata, qui eandem obsidionem anno 1098 innectit, in concordiam adducere volens, fuisse anno 1097 Capuam obsideri cæptam, annoque demum 1098, ad mensem Majum proVecto, expugnatam adstruxit. Verum, cum ex jam dictis non anno 1097, ut nonnulli ob verba de imprægnata anno illo ante Capuam Adelasia persuasum sibi habuere, sed anno 1098 Capuanam obsidionem accidisse, ipsemet Malaterra tradat, scriptor ille corrigendus est.

E 657 Quod si enim ipso standum foret, consensarium esset, ut pluribus mensibus Capuana obsidio tenuerit; hoc autem a vero alienum esse constat, tum ex Malaterra, qui Rogerium comitem anno 1098 prope flumen Sabatum Pentecosten, quæ anno isto in sextam decimam Maji incidit, celebrasse, tunc demum exercitum Capuæ obsidendæ admovisse, nec diu admodum post urbem illam deditione accepisse, partim lib. iv, cap. cit., partim, quæ hoc proxime excipiunt, cap. 27 et duobus seqq. docet, tum etiam ex Romualdo Salernitano et monacho Cassinensi anonymo, ab Antonio Caracciolo primum ac deinde a Camillo Peregrinio luce publica donato tandemque a Muratorio, additis etiam posterioris hujus editoris Annotationibus, una cum Lupo Protospata in tomum V rerum Italicarum scriptorum illato; qui ambo Capuam quadragesimo obsidionis die deditionem fecisse, seu a duce Rogerio patruoque ejus comite Rogerio subactam fuisse, in Chronicis suis diserte tradunt, prior quidem verbis num. 650 huc transcriptis, posterior vero hisce sequentibus: Dux Rogerius cum comite Rogerio Capuam per quadraginta dies obsidentes receperunt, et Richardo Jordani filio restituerunt. Ist hæc quidem ad annum 1097, unde pro obsidione Capuana anno huic assignenda non nemo forte arguat, in codice Cassinensi 47, e quo monachi illius anonymi Chronicon a Caracciolo primum fuit editum, apud hunc et Muratorium referuntur; verum Peregrinius in hunc codicis illius locum ita observat: De more annum anticipat Codex XLVII, et ex eo editus. Non sic codex CXCIX, in quo ista sub anno sunt MXXVIII. Ita ille: Capuæ autem, uti ex iis, quæ in suo ad Chronicon illud monito prævio observat, facile perspicies, obsidionem deditionemque in codice Cassinensi 47 ad annum 1097 referri, non laudato monacho anonymo, qui eodem circiter tempore, quo Capua fuit obsessa, floruit, sed librario recentiori, qui, quæ hic in litteras miserat, pro suo arbitrio digesserit, annisque distinxerit, est adscribendum. Quod cum ita sit, nihil etiam contra opinionem, qua obsidionem Capuanam anno 1098 affigimus, e monacho illo anonymo habetur, manetque adeo a Lupo Protospata, qui hoc ipso anno bellicam illam

Bellica illa
expeditio nec
tamdiu, quam
Pagius sta-
tuit, duravit,

F

A illam Rogeriorum ducis et comitis expeditionem consignat, non esse recedendum.

nec Martio, ut Lupus scribit, Capuæ deditione terminata fuit.

658 Verum, etsi quidem ita quantum ad annum, quo hic scriptor Capuæ deditionem consignat, res habeat, aliter tamen de mense, cui eam affigit, censendum est. Etenim civitatem illam mense Martio a comite Rogerio comprehensam notat; id autem serius, quam anno 1098 ad mensem Martium provento, evenisse, liquet tum ex S. Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi Vita, per Eadmerum conscripta, tam etiam ex Gaufrido Malaterra. Ut id ex dicta Anselmi Vita constare, primo probem, Eadmerus in hac apud nos tom. II Aprilis pag. 886 et seq., Resurrectionis Dominicæ festum, quod anno 1098 in vigesimam octavam Martii incidit, se simul ac S. Anselmum in S. Michaelis cenobio, in ditione Pedemontana sito, celebrasse, Romam deinde advenisse, decem diebus ibidem transactis, in Terram-Laboris ad S. Salvatoris monasterium, a cujus abbate, suo olim discipulo, amicissime invitatus fuerat, divertisse, ac tandem ad Rogerium ducem, qui Capuam obsidebat, quique eum, ut ad se veniret, rogari jusserat, accessisse, aliquantuloque temporis spatio apud eum mansisse, memoriæ prodit. Jam vero, cum id ita sit, nec, si anno 1098 jam inde a Martio deditionem Capua fecisset, S. Anselmus, Cantuariensis archiepiscopus, qui ex jam dictis obsidioni Capuanæ aliquamdiu interfuit, ullo modo ei, uti ex omnibus, e Sancti hujus antistitis Vita modo adductis, quisque facile intelliget, interesse potuisset, fit sane ex hac, comiti Rogerio anno 1098 mense Martio Capuam sese non dedidisse, omnino perspicuum. Nec minus id ex Malaterra manifestum efficitur. Cum enim, uti ex jam dictis scriptor hic memoriæ prodit, Rogerius comes non prius, quam cum Pentecosten, quæ anno 1098 in sextam decimam Maji diem incidit, prope flumen Sabatum celebrasset, Capuæ obsidendæ copias admovent, ei enimvero civitatem hanc jam inde ab anni illius mense Martio deditam non fuisse, e Malaterra indubitatum est.

Pro hoc tamen mense, non Majus,

659 Ast, inquires, quis ergo pro Martio, quem urbis Capuanæ deditioni Lupus Protospata assignat, mensis substituendus? Pagius in Criticis ad annum 1098, Henschenius in suis in Eadmeri Novorum Angliæ librum II, cap. 2 Annotationibus, alique eruditi pro Majo pronuntiant; Peregrinus vero in suis in Lupum Protospatam Annotationibus, an Junius etiam Martio in Protospatæ de Capuæ deditione textu, supra huc transcripto, non possit substitui, subdubitat. Ita enim ibidem scribit: Capua itaque recuperata est, ut citius, extremo mense Maio, atque ingruente æstate, numerandi cum videantur quadraginta dies obsidionis (a Romualdo scilicet, ut supra docui, et anonymo Cassinensi assignati) non ab accessu comitis, sed ab die, qua princeps Richardus II, qui Aversam proximam urbem retinuerat, Capuam solus circumvallaverat; nam alioquin receptam eam fuisse, dicendum est, mense Junii; quod equidem non recusaverim, si in Lupo mensis * Martii restitui debeat Junii, non Maii. Verum enimvero mensem Martium pro Maio sæpe alias suppositum, manifestum est, idque ex ea forte occasione natum, quod nomina propria, cum sub Nortmannorum ætate capitalibus tantummodo litteris depictis compendiarentur, Martius mensis, sic descriptus, pro Maio a recentioribus librariis

* I. pro mense

sæpenumero est acceptus. Sicut in Calendario antiqui etiam Breviarii Campani, in quo festum S. Potentianæ virginis perperam notatur ad diem XIX Martii, quod colitur XIX Maii.

AUCTORE C. B.

660 Ita ille, nonnihil quidem, ut jam monui, an pro mense Martio, quo in Lupi Protospatæ Chronico Capua capta narratur, reponendus sit Majus, subdubitans, simulque tamen in opinionem, quæ Martio Majum substitui omnino vult, magis propendens, hincque, ut eam tueatur, urbem Capuanam, cui obsidendæ exercitum suum certe ante decimam sextam Maji diem, uti ex supra dictis facile est colligere, Rogerius comes non admovit, a Richardo principe Aversano circumvallatam fuisse, et a tempore, quo hoc factum est, non autem ab eo, quo ad castra cum exercitu suo Rogerius comes primum accessit, quadraginta dies, quibus ex Romualdi Salernitani et anonymi Cassinensis, scriptorum supra laudatorum, testimonio, obsidio Capuana tenuit, numerandos esse, pronuntians. Verum Capuam nec ante comitis Rogerii adventum circumvallatam, nec, currente adhuc mense Majo, quo ad eam princeps is castra posuit, subactam fuisse, ex iis, quæ Malaterra Historiæ Siculæ lib. IV, cap. 26 et binis seqq. memoriæ prodit, concludendum apparet. Etenim Rogerius comes, uti ibidem is scriptor narrat, cum versus Apuliam e Calabria exercitum duceret, obvium sibi apud Liscum habuit ducem Rogerium, tractatuque sese inter habito, hic quidem Melfam, ille vero Beneventum versus movit exercitum; ut proinde, properante jam ad Capuam obsidendam comite Rogerio, ad civitatem hanc nondum castrametaretur ducis Rogerii exercitus, quo eam princeps Richardus, proprias ex dicendis, quibus id fecisset, copias sufficientes haud habens, circumvallatam jam tum tenere potuerit. Porro comes Rogerius, Benevento, cum aliquanto temporis spatio prope hanc urbem refecisset exercitum, movens, ad Sabatum fluvium castrametatus est, cumque ibi Pentecosten festum, anno illo, qui fuit ex supra dictis a Christi nativitate 1098, in sextam decimam Maji diem incidens, celebrasset, nec diu post, ut apparet, e legatis, quos ad Capuanos miserat, nullo modo hosce vel pacis consilia admittere, vel cum principe Richardo in gratiam velle redire intellexisset, cum exercitus tandem Capuam ob-

sed, quemadmodum variis,

E

F

661 Audi modo, quæ præterea huc spectantia cap. 26 Malaterra suppeditet. At, inquit de comite Rogerio, ubi legatis regredientibus, eos (Capuanos) nil moliri, sed prorsus in malitia sua superbe persistere audit, inde (a fluvio Sabato) commovens Capuanos fines pervadit, quo diluculo cum mille armatis exercitum præcedens ad urbem (Capuanam nempe) accedit, extractos plurimos militariter dejectos damnose ludificavit, multosque amplius læsisset, ni pulvis, equorum pedibus excitatus, et a vento condensissime agitatus, intercessisset. Sic ad castra sua reversus in crastinum cum toto exercitu urbi se viciniorem conferens a Meridiana plaga obsidione vallando a ripa Orientali usque ad Occidentalem cingit. Cum ergo Capuani, uti ex his Malaterræ verbis intelligitur, in comitem Rogerium, qui ad eorum urbem, antequam exercitum suum ei admovisset, mille dumtaxat militibus stipatus accesserat, armatam militum manum emisissent, circumvallatam Capuam tum nondum fuisse apparet. Adhæc cum Malaterra

quæ hic tum e Sicula

comitem

AUCTORE
C. B.

comitem Rogerium, exercitu suo capuæ jam admoto, ab Orientali hanc Occidentalique plaga cinxisse, verbis proxime recitatis tradat, hisque sequentia : Dux autem et princeps cum suo exercitu ab Aquilonari parte obsidentes urbem tendunt prægravari, mox subjungat, innuere videtur, Capuam eo ipso tempore, quo eam a Meridionali et Occidentali plaga comes Rogerius cinxit, a Septentrionali plaga per ducem Rogerium et principem Richardum circumdatam primum fuisse; ut proinde illam hic ante comitis Rogerii accessum circumvallasse putandus non sit.

Malaterræ
Historia,

662 Et vero principi Richardo, ut id tum faceret, copiarum sufficientes fuisse non videntur. Præterquam enim, quod solam Aversam, parvumque civitati huic adjacentem terrarum tractum sub ditione sua teneret, Malaterra verbis jam nunc recitatis etiam hæc proxime adjungit : Porro comes, cujus consilio omnes incedebant, quia sollicitior, quia prudentior in omnibus agendis vigilantia cura erat, pontem ex lignis erigens ita trans flumen (*Vulturnum nempe*) ordinavit, ut suo exercitui et ducis, libero aditu patente, fieret transitus, sicque urbs ab utroque exercitu in tantum oppressa est, ut nulla ex parte arida vel liquida egrediendi tuto vel ingrediendi aditus pateret; hisce autem e verbis, utpote quibus Malaterra duos dumtaxat exercitus, alterum Rogerio comiti, alterum Rogerio duci parentem, commemoret, colligendum apparet, paucas dumtaxat copias principi Richardo, qui tamen, quas habebat, haud dubie omnes fere ad expeditionem illam, quod felix hujus successus maxime illius interesset, adduxerit, in ducis Rogerii exercitu fuisse, licet interim hic tam Richardi, quod nimirum aliquas saltem hic princeps copias in illo haberet, quam Rogerii ducis exercitus a Malaterra verbis aliis supra huc transcriptis etiam vocetur. Jam vero, cum principi Richardo parum admodum, uti ex jam dictis videtur, a copiis fuerit prospectum, Capuam ante comitis Rogerii ad eam adventum abs illo, cui neque tum ex dictis ducis Rogerii exercitus aderat, circumvallatam fuisse, parum verosimile apparet.

tum e S. Anselmi Vita,

663 Hinc porro jam consequitur, ut verosimiliter Capuana obsidio tunc primum, cum urbi huic exercitum comes Rogerius adnovisset, initium acceperit, ac proin ut mense Majo, cum sic ex dictis ante sextam decimam mensis hujus diem inchoata non fuerit, diesque quadraginta tenuerit, ad exitum adducta non fuerit. Verum, demus etiam tantisper, a principe Richardo Capuam ante comitis Rogerii ad eum cum exercitu suo accessum circumvallatam fuisse, nec sic civitatem illam mense Majo deditionem fecisse, verosimile evadet. Cum enim, uti ex supra dictis liquet, comes Rogerius ad Sabatum fluvium a Benevento haud procul, sexta decima Maji die, in quam anno 1098 Pentecoste incidebat, cum exercitu suo substitit, hocque festum ibidem celebravit, nec statim post eum eodem inde movisse videatur, ad Capuam eum ante vigesimam Maji diem castra non posuisse, verosimillimum apparet; ut proinde, si urbs hæc, currente adhuc Majo, deditionem fecerit, consecrarium futurum sit, ut diebus dumtaxat decem circiter obsidioni ejus interesse comes Rogerius potuerit. Verum diebus amplius decem bellicæ isti expeditioni principem illum adfuisse, ex iis, quæ tum Malaterra Historiæ Siculæ lib. iv, cap. 26 et binis

seqq., tum Eadmerus in S. Anselmi, Cantuariensis archiepiscopi, Vita apud nos tom. II Aprilis pag. 887 num. 45 et seq. memoriæ produnt, manifestum apparet. Ut, quæ huc spectantia Malaterra loco cit. suppediat, remque minus, quam quæ Eadmerus suggerit, dilucide evincunt, brevitatibus ergo omittam, posterioris dumtaxat scriptoris hujus verba, nec nisi quæ huc potissimum faciunt, lubet transcribere.

664 Postquam itaque, S. Anselmum, ut ad ducem Apuliæ Rogerium, Capuana obsidione occupatum, ad quam expeditionem bellicam, ut ait, Rogerius Siciliæ comes multa Saracenorum milia adduxerat, eique proinde tum intererat, sese conferre dignaretur, invitatum fuisse, paucis narravit, mox subdit : Ascendimus, ivimus et plures in obsidione dies exegimus, remoti in tentoriis a frequentia et tumultu perstreptantis exercitus. Erat autem, ubi eramus, quædam ecclesiola penitus deserta et juxta ostium cisterna desuper dirupta, magnæ profunditatis hiatus sua diruptione prætendens. In qua ecclesia, velut in camera, pro velle conversabamur, tam quieti, quam operi in ea indulgentes, et ducem ipsum cum suis nobiscum singulis diebus, ut volebamus, in promptu habentes. Quadam vero nocte, cum in ea dormiremus, contigit Anselmum sui corporis necessitate silentio surgere, et, ne inquietaremur, suo more lento pede ad ostium tendere. Quod cum exisset, et immemor foveæ per tenebras in partem divertisset, in profundum cecidit clamorosa voce cadendo dicens : Sancta Maria. Ad quem sonitum nos ac socii nostri, qui in tentoriis quiescebant, expergefacti lectis prosilivimus, accurrentes hominem in profundo vidimus, et præ timore simul et angustia cordis exanimati fere sumus. Quod ipse percipiens, mox levato capite, vultu jucundo, intuitu nobis innuit, nil læsionis sese perpessum. Descendentes igitur quidam ex nostris ex altera parte ipsius præcipitii, qua via erat descendendi, eduxerunt eum a loco sanum omnino atque incolumem.

665 Cum post hæc sedis Apostolicæ Pontifex Urbanus illo adventaret, et ei ab Anselmo et principibus totius exercitus obviam itum esset, ingenti mundialis gloriæ pompa prosecutus ductus est in tentorium, quod juxta nos sibi ceteris excellentius constitutum erat. Sicque, donec civitas in deditionem transiit, obsidio illius Dominum Papam et Anselmum vicinos habuit, ita ut familia utrorumque magis videretur una, quam duæ, nec facile quivis declinaret ad Papam, qui non diverteret ad Anselmum. Papa namque colebatur a cunctis, quemadmodum pater et pastor communis; Anselmus vero diligebatur ab omnibus, sicut homo mansuetus et mitis, et cui suo judicio nihil debebatur a quovis. Cum ergo, uti verbis hic jam recitatis Eadmerus docet, S. Anselmus, qui tunc, uti idem Eadmerus paulo ante tradidit, in S. Salvatoris prope Telesam monasterii villa Sclavia versabatur, a Rogerio duce, ut ad se ad castra ante Capuam veniret, invitatus fuerit, in hisce, quibus tum, teste iterum paulo post verba jam recitata Eadmero, comes Rogerius intererat, per plures dies fuerit moratus, post hosce ad eadem castra Urbanus II Papa accesserit, et cum Anselmo, donec obsidio deditione urbis terminaretur, ibidem manserit, Eadmerus sane, dum hæc omnia, durante obsidione Capuana, præsentemque comite Rogerio,

D

per Eadmerum scripta,

E

adducuntur in medium, probatur.

F

A Rogerio, accidisse tradit, diebus amplius decem obsidionem illam, cum ei jam præfatus comes interesset, tenuisse, omnino indicare videtur, maxime cum verbis proxime recitatis nonnulla etiam adjungat, quibus Anselmum, durante obsidione, in ducis comitisque castris frequenter fuisse, non obscure indicat. Jam vero, cum hæc ita habeant, diebus amplius decem Capuanæ obsidioni Rogerius comes verosimillime interfuerit, ac proin, dato etiam, illam ante hujus accessum inceptam jam fuisse, non fecisse tamen, mense Majo adhuc currente, Capuanos deditionem ex iis, quæ Eadmerus narrat, verosimillimum adhuc, ne dicam, indubitatum erit. Adhæc, non verno, sed æstivo tempore Capuam fuisse subactam, Petrus Diaconus in Chronico Cassinensi lib. IV, cap. 10 docet, eique etiam Eadmerus, utpote S. Anselmum in villa Sclavia, e qua ad castra ante Capuam a duce Rogerio invitatus fuit, æstatis tempore esse versatum, in sancti hujus antistitis apud nos Vita num. 43 tradens, suffragatur. Quare, cum Majum stricte loquendo æstivum tempus non complectatur, Capua hoc mense, stantibus iis, quæ Petrus Diaconus et Eadmerus scribunt, subacta haud fuerit.

B Junius verosimilius debet substitui. Qui pro hoc Martius in Rogerii diploma irrepserit.

B 666 Et hanc quidem civitatem, mense Majo adhuc currente, deditionem non fecisse, fusius hic operosiusque probare volui, tum ut quam proxime fieri potest, apparitionis, qua comitem Rogerium præsentissimo periculo Sanctus, seu potius, ut supra dictum, sub hujus specie angelus exemit, tempus noscatur, tum ut pro Martio, cui Capuæ deditionem Lupus Protospata affigit, non Majum, sed Junium, aut etiam, quod tamen minus placet, Julium reponendum esse, pateat, sicque ob mensem, quo civitatis illius deditionem accidisse, Rogerii comitis diploma, ultimo huc transcriptum, exigit, suspectum id non habeatur. Cum enim, sese (adi num. 648) in Capuano obsidione Kalendis Martii exstitisse, Rogerius comes in illo affirmet, hicque certe, uti ex jam supra dictis liquet, ante sextam decimam Maji capuæ obsidendæ exercitum non admoverit, seu, quod eodem recidit, in civitatis hujus obsidione non fuerit, sane pro Martio, cujus Kalendis seu prima die in obsidione Capuana sese exstitisse ait, non Majus, sed Junius aut forte etiam Julius debet substitui.

C Ne vero ob chronicum illum errorem instrumentum illud, velut spurium supposititiumque quis rejiciat, unde ortus is esse queat, reque etiam verosimiliter ortus sit, expono. Cum sub Nortmannorum ætate, ut Peregrinius in suis in Lupi Protospatæ Chronicon Annotationibus supra docet, nomina propria capitalibus tantummodo litteris depictis compendiantur, fieri potest, ut hoc modo mensis, quo, sese in Capuana obsidione exstitisse, Rogerius comes in dicto diplomate affirmat, tantummodo fuerit expressus, utque deinde, capitali illa littera, qua mensis iste erat expressus, vel vetustate in autographo exesa, vel casu quopiam detrита, librarius minus peritus, qui id describebat, eo loco, quo litteram, quam aut quod fere detrита esset, aut etiam præ formæ singularitate legere non poterat, exstitisse aut adhuc existere animadvertibat, ad vocem Kalendis, ut sensum compleret, Martii adjecerit, ratus scilicet Lupi Protospatæ, cujus Chronicon forsitan legerat, auctoritate ac fide civitatem Capuanam, cujus obsidioni sese interfuisse, loco illo comitem Rogerium asseverare observabat, deditionem mense Martio fecisse.

667 At vero, inquires, etsi quidem modo jam

exposito factum esse queat, ut error chronicus, supra notatus, in proxime recitatum Rogerii comitis diploma seu potius hujus sive apographum sive ecgraphum irrepserit, id tamen vere ita factum esse, nullo argumento indiciove sat certo potest probari. Fateor, sic habet; verum si non illo, alio certe modo, quo in documenta etiam sincera seu potius horum ecgrapha errores illapsi noscuntur, memoratum errorem in instrumentum illud irrepsisse necesse est, cum equidem et nullo prorsus alio, quo pro suspecto, nedum pro certe spurio, haberi debeat, vitio laboret, et a scriptoribus quam plurimis, tamquam genuinum ac sincerum, laudetur, nec ab ullo prorsus, quod sciam, rejiciatur. Restat modo, ut id non anno 1098, quo Capuam obsideri contigit, sed anno 1099, datum ostendam. Monumentum illud antiquum, seu potius, e quo id transcripsi, exstans in Chronologico-diplomatica de S. Brunone Mörkensis Diatriba Ms. illius apographum ita sub finem habet: Hoc privilegium scriptum est secundo mensis Augusti anno ab Incarnatione Domini millesimo nonagesimo nono, Indictione septima; fuit itaque, in cujus epocham hic inquirendum, diploma, non anno 1098, seu eodem anno, quo Capua fuit obsessa, sed anno, qui obsidionem hanc proxime excepit, 1099 a comite Rogerio S. Brunoni concessum. Verum duos, qui nobis hic adversantur, scriptores probe eruditos invenio, Michaellem monachum supra adhuc laudatum et Camillum Peregrinium in suis ad Lupum Protospatam Annotationibus. Ac prior quidem, etsi alio anno, quam quo Capua fuit obsessa, diploma datum velit, id tamen, cum simul urbis hujus obsidionem anno 1097 accidisse contendat, anno 1098 datum putat; hæc autem ei sedet sententia, quod, ut ait, in diplomatis exemplari, quod in actis cameræ regis asservatur, anno 1098 datum id fuisse, legerit. Verum sit ita: cum equidem idem instrumentum et secunda Augusti die et Indictione septima etiam notari fateatur, errorem in laudato se cameræ regis exemplari vel quantum ad annum, vel quantum ad Indictionem cubare fateatur, necesse est.

668 Etenim ab anni 1097 prima Septembris die usque ad anni 1098 primam itidem Septembris diem Indictio sexta, et a prima iterum hujus posterioris anni Septembris die usque ad primam itidem anni 1099 Septembris diem Indictio septima cucurrit; ut proinde diplomatis cameræ regis exemplar, quod Michaeli monacho legere datum fuit, quodque, ut ait, secunda Augusti anno 1098, Indictione septima signatur, annum cum Indictione non convenientem præferat, utque adeo, cum in notis chronicis esse corruptum hinc constet, per sese annum nobis, quo vere datum fuerit, certum atque indubitatum reddere non possit. Quod cum ita sit, Rogeriumque diploma secunda Augusti die ipsiusmet anni, cujus (adi num. 658) vigesima nona Julii die, ac proin tribus tantum diebus ante, Squillacium ex obsidione Capuana, anno ex dictis 1098 facta, advenerat, Brunoni impertiisse, parum verosimile appareat, notis chronicis, quæ, quo tempore instrumentum illud datum seu scriptum fuerit, in hujus huc transcripto e Mörkensis Chronologico-diplomatica de S. Brunone Diatriba exemplari signant, standum puto, idque proinde anno, uti in hoc notatur, 1099 datum fuisse. Verum, ut ad Camillum Peregrinium, qui Capuam anno 1098 a comite Rogerio, fuisse obsessam, eodemque anno diploma, de quo hic, Sancto nostro a principe

AUCTORE
C. B.
Hoc a Rogerio
Sanctus, non
anno 1098,

sed anno, contra ac Camillus Peregrinius

F

illo

AUCTORE
C. B.

illo concessum vult, jam veniam, hic in Annotationibus, quas Lupi Protospatæ Chronico ad annum 1098 subnexuit, de diplomate, in cujus epocham hic inquiremus, sequentem scribit in modum: At hoc ipso in diplomate aliud insidere mendum, legendumque in eo opinor, Rogerium reversum « Vigesima nona Junii mensis Squillacium, » non « Julii, » nisi mavis « nona Julii, » perhabita Capuæ civitate, et per quindenam » continuam fuisse ibidem infirmatum; » privilegiumque fecisse « die 11 Augusti anno ab Incarnatione Domini M^{CC}CVIII indictione VI » (male nonnulli edunt Indictione VII) « confirmante » Joanne Squillacensis sedis episcopo, residente » juxta fores ecclesiæ. »

hic contendit,

669 Nec cum viro docto sentiendum est, privilegium datum quidem in anno M^{CC}CVII minime tamen Capuam obsessam, receptamque, ut Lupus perhibet, eodem anno, sed anno antecedenti, sicut habet Gaufredus Malaterra, qui ejusce obsidionis tempore « affirmat, ibi im- » prægnatam in anno M^{CC}CVII comitissam Adela- » siam de comite Rogerio; » haud, inquam, annus dati diplomatis ab anno Capuanæ obsidionis ægrotantisque comitis Rogerii distinguendus videtur; nec comes ultroneam suam dominationem post susceptum beneficium in annum sequentem distulisse, nulla interim exposita ejusmodi dilationis occasione, quæ sane nulla; quin imo convenientissime dixerimus, non revoluta nec anniversario anno Rogerium rediisse Squillacium; sed cum primum e Capua illuc appulit ac per valetudinem valuit, præfatum privilegium indulxisse. Ita hactenus Peregrinus diploma seu privilegium eo ipso anno, quo Capua a comite Rogerio fuit obsessa, eique reddita, S. Brunoni datum fuisse, idcirco, ut apparet, potissimum, ne dicam unice, contendens, quod, privilegium illud, Sancto nostro ■ comite Rogerio grati animi ergo, quod, eo apparente monenteque, gravissimum periculum ante Capuam evasisset, liberalissime concessum, anno amplius post beneficium acceptum integro a principe illo, in Brunonem optime affecto ac maxime benevolo, dilatatum fuisse, verosimile haud putarit, ita scilicet animo comparatus, quod nullam comiti, ob quam in annum id differret, esse potuisse causam, crediderit, aut certe, quænam illi esse potuerit, haud compererit. Verum, etsi quidem comes eo ipso anno, quo ab obsidione Capuana rediit, privilegium illud amplissimum S. Brunoni impertiri paratissimus fuerit, reque etiam ipsa, si liberum id ei omnino fuisset, haud dubie impertiisset, rationem tamen, ob quam id tunc non fecerit, ipsummet diploma seu privilegium suggerit.

1099 obtinuit.

670 Etenim in hoc Rogerius comes (adi num. 658) de se, cum primum ab obsidione Capuana Squillacium esset reversus, ita loquitur: Rogavi quoque (S. Brunonem videlicet) humiliter, ut pro Dei amore in terra Squillacii sumere dignaretur largos redditus, quos donabam: renuens ille recipere dicebat, quod ac hoc domum sui patris meamque dimiserat, ut a mundi rebus extraneus deserviret libere Deo suo. Hic fuerat in tota mea domo quasi primus et magnus. Tandem vix cum eo impetrare potui, ut gratis acquiesceret sumere modicum munus meum. Quod itaque ipso anno 1098, quo Capua obessa subactaque a comite Rogerio fuit, amplissimum, de quo hic nobis sermo, privilegium S. Brunoni concessum a comite Rogerio non fuerit, in causa fuit, non hic, sed ipsemet S. Bruno, qui nimirum

donationes largissimas liberalissimasque, sibi D tunc ab hoc principe oblatas, noluerit accipere, quique tandem, cum scilicet annus amplius integer a tempore, quo sibi a comite Rogerio donationes illæ Squillacii oblatæ fuerant, esset elapsus, quampiam harum partem in se publico instrumento transcribi ægre consenserit. Quod si pro vigesima nona Julii die, qua post captam Capuam Rogerius Squillacium in diplomate dicitur reversus, poni posset, ut Peregrinio placet, vigesima nona Junii, aut etiam nona Julii dies, ne- tiquam sane ipsum hoc instrumentum, quo minus anno 1098 datum crederetur, characteribus chronicis sibi inclusis obstaret; verum cum cubare in instrumentis antiquis errores, de quibus non omnino constat, admittendum non sit, nec in instrumento, de quo hic, vigesimam nonam Julii perperam notari alicunde constet, Peregrinio hac in re assentiri non possum, idque non ante annum 1099 datum ob rationes jam adductas existimo, maxime cum anno illo apud Surianum etiam signetur, ipsumque etiam autographum eodem anno notatum, quemadmodum, quæ mecum Cartusianus Parisiensis sæpissime laudatus e quarti Annalium Cartusiensium libri E hactenus non vulgati, quod ad Vallis-Dei Cartusiam spectat, exemplari communicavit, excerpta me docent, Severus a Neapoli invenerit. Nec est, quod adhuc opponas, Rogerium comitem anno 1098 Squillacii exstitisse, diplomaque, de quo jam disputatum, Squillacii etiam datum notari; quidni enim Rogerius anno 1098, iterumque anno 1099 Squillacii esse potuerit?

§ XLI. Ducem etiam Rogerium benevolum in se iterum Sanctus experitur, visitur a Landuino Cartusiæ Majoris Priore, perque hunc, quem ægre a se dimittit, ad Cartusiæ fratres litteras scribit. F Hæ una cum litteris, ad Radulphum Viridem scriptis, hic producuntur.

N Non tantum post obsidionem Capuanam, in qua ex dictis præsentissimo periculo, facientibus id Sancti meritis, comes Rogerius fuerat liberatus, principem hunc de novo beneficium erga se sensit Sanctus noster; verum etiam, cujus ille patruus erat, Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ ducem Rogerium. Anno M^{CC}CIX, inquit Surianus in suis ad conscriptam a Surio Sancti Vitam Annotationibus pag. 400, Rogerius dux Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ, anno ducatus sui XIV dedit ecclesiæ S. Mariæ, quæ in eremo sita est, loco, qui ab incolis Turris dicitur, villanos, quos apud Squillatium habebat, pro Dei amore et M. Brunonis, qui monasterio præerat, reverentia. Diplomati subscripserunt Rogerius, archiepiscopus Regitanus; post quem Rogerius dux, Fallo Castanensis episcopus et Papæ vicarius; Arnulphus

Sanctus ducem Rogerium benevolum erga se experitur,

A Arnulphus Culentinus * archiepiscopus, Tustenus episc., Guido Roberti ducis filius. *Donationem hanc memorat quoque in Historiæ Cartusien-sis Prospectu pag. 14 Camillus Tutinus; verum, cum diploma, quo facta a Suriano traditur, ad manum non sit, plura de hac addere consultum non duco, ac proin ad alia progredior.*

* Cusentinus

A Landuino,
Cartusie Ma-
joris Priore

672 Surianus in suis in contextam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 172 hæc Surii de Sancto verba Crebro ad eos (religiosos Cartusie Majoris incolas) scripsit, ita commen-tatur : Cum... de die in diem differretur ejus (S. Brunonis nempe) reditus, mittitur ad eum Landuinus Prior ex Cartusia, qui cum eo comitia quodammodo auspicaretur, et conferret de universali Ordinis instituto. Et ille quidem magnis itineribus ad eum profectus cum eo contulit, quantum res et tempus patiebantur, cumque regredi cœpisset itinere, quo venerat, incidit in manus antipapæ, a quo cum nullis precibus aut minis adduci posset, ut legitimum Pontificem negaret, in teterrimum carcerem conjectus est, ubi et extinctus est, veram in Christi Vicarium testatus fidelitatem ad ultimum usque spiritum. Ita ille; ac primo quidem Landuinum ad S. Brunonem in Calabriam venisse, litteræ, præsentis § recitandæ, quas per hunc, cum ad majorem Cartusiam reverteretur, ad suos in hac commorantes discipulos Sanctus misit, indubitatum ipso statim sui initio faciunt. Quare elogii, quo a primorum quatuor Cartusie Priorum Chronologo, fide ex dictis § 1 longe dignissimo, apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 639 Landuinus ornatur, sequentia de secundo hoc Cartusie Majoris Priore verba : Qui cum ad magistrum Brunonem pergeret, incidit in manus Guiberti schismatici, ita debent intelligi, ut simul Landuini ad S. Brunonem accessum, ejusdemque ab hoc reditum seu totum, quod sancti Patris sui visendi causa Landuinus confecit, iter complectantur. Cum enim, uti idem Chronologus docet, Landuinus, in Guiberti antipapæ manus illapsus, in carcerem, in quo obiit, fuerit conjectus, consecrarium foret, ut ad S. Brunonem in Turritanam Calabriæ eremum non pervenerit, si, cum in itinere, ut sanctum Patrem suum inviseret, versus hanc esset, in manus Guiberti inciderit, ut recitata laudati chronologi verba prima fronte significare videntur.

ob causam,
hinc expositam,

673 Quod autem ad causam, ob quam Landuinus longissimo periculosissimoque itinere ad Sanctum in Calabriam venerit, nunc spectat, id ille non tantum, ut cum sancto Patriarcha de communi vitæ, quod sequebantur, instituto conferret, verum etiam ut, si fieri quoquo modo posset, ex Calabria ad Cartusiam sanctum Virum reduceret, verosimillime fecerit. Ita mihi persuasum habeo, tum quod Landuinus, aliquæ, qui sub eo in majori Cartusia vivebant, religiosi viri summo sancti Patris sui desiderio, uti ex dictis de illorum ob hujus absentiam e Cartusia recessu manifestum est, tenerentur, tum quod Sanctus scriptas ad hosce, quas, ut jam dixi, per Landuinum misit, infraque integras huc transcribam, litteras ita concludat : De me, fratres, scitote, quoniam mihi unicum post Deum est desiderium veniendi ad vos et videndi vos. Et, quando potero, opere adimplebo, Deo adjuvante; quibus e verbis apparet, Sanctum a suis Cartusie discipulis, aut si mavis, horum nomine a Landuino, ut ad hanc reverteretur, rogatum fuisse.

Landuinum, ut reditum ad Cartusiam S. Brunoni suaderet, ad Turritanam Calabriæ eremum venisse, Zanottius quoque in contexta a se sancti Patriarchæ Vita cap. 29 existimat; et recte quidem, uti ex jam dictis apparet; verum, quod addit de fratre converso ad Cartusiam antea cum litteris a Brunone e Calabria misso, cum quo isthuc revertente ad sanctum Patrem suum Landuinus sese contulerit, antiquo certæ fidei monumento nec ipse firmat, nec ego firmare queo. Citat quidem, ut sæpe alias, in inferiori paginæ margine Monumenta Calabriæ Mss.; verum quæ qualiaque illa sint, nuspam edicit. Imo vero ea, utpote, an quæ narrant, vera sint, dubitare sese, subinde indicans, pro certæ indubitataque fidei documentis nec ipsemet habuisse videtur.

674 Verum, etsi id ita habeat, Landuinum tamen, ut pariter ibidem narrat, a S. Brunone amicissime fuisse exceptum, nemo est, qui revocet in dubium, uti etiam Sanctum inter et illum de Cartusianæ vitæ instituto fuisse tractatum. Silent quidem de hisce scriptores antiqui; verum præterquam quod horum, ut similia credantur, testimonium non requiratur, a Sancto cum Landuino de Cartusiensi instituto hujusque in Cartusia sectatoribus sermones habitos fuisse, fidem facit jam bis laudata epistola, quam per reverentem ad Cartusiam Landuinum misit ad suos in hac commorantes discipulos. In ea enim, de religiosa horum Vita, disciplinæ rigore, sanctissime moribus sese nonnulla e Landuino intellexisse indicat, ut eam evolventi patescet. Nec minus ex eadem patescit, Landuinum a S. Brunone, non secus atque amantissimum filium a patre exceptum fuisse. En verba, quæ id manifestum faciunt : Fratrem..., inquit Sanctus, Landuinum nobiscum detinere volui propter graves et crebras infirmitates nostras; sed quia sibi nihil sanum, nihil jucundum, nihil vitale et utile sine vobis reputat, non acquievit, protestans mihi in lachrymarum fonte pro vobis emanante, et suspiriis multis, quanti apud eum sitis, et quam perfecta charitate vos diligit. Unde coactionem nullam facere volui, ne læderem eum aut vos, quos charissimos pro merito virtutum vestrarum habeo. Ita Sanctus : quis vero hunc summo amore ac benevolentia non exceperit arbitretur illum, quem apud se, gravibus jam assiduisque fere, ut verba recitata fidem faciunt, infirmitatibus conflictatum, tam libenter detinisset? Verum Landuinus, utut benevole adeo ac amanter a sancto Patre exceptus, utque longiori temporis spatium apud eum in Turritana eremo commorari vellet, enixissime rogatus, dilectissimos sibi Cartusie incolas, ne diuturniori sua absentia eos affligeret, maluit revisere, nec illi revertendi ad hosce Sanctus, etsi id ex obedientiæ virtute, qua virum sibi tenebat obstrictum, facere potuisset, facultatem voluit negare.

775 Qua itaque Landuinum, ad se in Calabriam venientem, amoris ac benevolentia significatione exceperat, eadem illum a se dimisit, tradita ei, quam scripserat, quamque Landuinus, cum in Cartusiam redux esset, religiosis hujus incolis dare debebat, in manus epistola. Verum Landuinus, cum eadem, qua ad Sanctum venerat, via Cartusiam repeteret, a Guiberti antipapæ sectatoribus captus est, ab iisque, quod hunc pro legitimo Christi in terris vicario nollet agnoscere, in tetrum carcerem conjectus, in quo inedia consumptus occubuit. Præcipua, quæ huc spectant, primorum quatuor Cartusie Priorum chronologi verba.

AUCTORE
C. B.

invisitur,
eique, quem
ægre a se di-
mittit,

E

F

abeunti litte-
ras ad suos
in Cartusia
discipulos
tradit. Ad
hosce illæ.

AUCTORE
C. B.

verba, supra jam recitata, iterum huc transcribo, quod ex his maxime innotescat tempus, quo circiter et S. Bruno jam memoratam epistolam scripserit, et Landuinus eum in Calabriae eremo inviserit, postque a Guiberti asseclis captus diem extremum, eximio plane in Sedem Apostolicam fidei relicto exemplo, in carcere clausit. Hunc itaque scriptor ille de Landuino scribit in modum: Incidit in manus Guiberti schismatici, quod multum horrebat. Adversus ejus minas et promissiones, dolos et violentias, divina juvante gratia, modis omnibus perseveravit inflexus. Quem in suo defunctum errore lacrymabiliter planxit, adeo ut a circumstantibus argueretur, quod eum fleret, a cujus perversitate Ecclesiam suam Christi bonitas liberasset. Post ejus obitus septimum diem etiam ipse defunctus est, positusque in monasterio S. Andreae ad pedem montis Siraptis, cui vicinum est castrum, ubi captus in custodia tenebatur. Landuinus ergo, uti hisce verbis scriptor ille, fide utique ex dictis dignissimus, indubitatum facit, septimo post Guiberti antipapae obitum die e carcere, in quem, quod a legitimi Papae partibus discedere non vellet, fuerat conjectus, ad Dominum migravit.

B
quæ nec serius
quam anno
1100, nec ci-
tius etiam,
quam anno,

676 Quam ob rem, cum Guibertus antipapa, uti ad annum 1100 Pagius in Criticis ex Hugone Flaviniacensi docet, anno 1100, concilio Valentino, quod hoc ipso anno 11 Kal. Octobris, id est, trigesima Septembris die inchoatum, brevique post finitum fuit, durante, vita functus sit, consequens est, ut Landuinus, utpote qui septem dumtaxat diebus Guiberto fuerit superstes, anno 1100, mense Octobri currente, vitam hanc mortalem cum immortalis commutarit. Attamen Landuinus, uti e Chronologico-diplomatica Mörkensis de S. Brunone Diatriba disco, 14 Septembris obiisse, in Cartusiae Menologio notatur. Et vero cum Hugonis Flaviniacensis textus, et quo tempus, quo Guibertus pseudo-pontifex obierit, loco cit. Pagius definit, verbis hisce: In spatio temporis, quo Valentinense celebratum est concilium, obiit Wibertus, dumtaxat constet, nescio, an Hugo ita nequeat intelligi, ut, Wibertum seu Guibertum antipapam eo circiter tempore, quo Valentinense celebratum fuit concilium, e vivis excessisse, significatum dumtaxat voluerit; quod si autem Hugo ita queat intelligi, Guibertum septima Septembris die, quo scriptor ille cum Menologio Cartusiensi in concordiam adducatur, obiisse, erit dicendum. Utut sit, certum equidem ex dicto Hugonis Flaviniacensis textu est, Guibertum antipapam ac proin ex dictis etiam Landuinum anno 1100 obiisse, huncque, cum id accidit, ad Septembrem ut minimum fuisse proVectum. Jam vero, cum id ita sit, consequens est, ut certe serius, quam anno 1100, nec Landuinus S. Brunonem, in Turrutana Calabriae eremo commorantem, inviserit, nec hic per illum, e Calabria Cartusiam repetentem, epistolam plus semel jam memoratam ad religiosos hujus alumnos, amantissimosque suos discipulos miserit. Verum anne hæc etiam ante eundem annum 1100 non evenere?

C
pro quo Ma-
billonii facit
opinio,

677 Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 1099, num. 109 sic scribit: Illo anno Landuinus Majoris Cartusiae Prior ad Brunonem, in Calabria degentem, profectus est, tum ut eum inviseret, tum ut de variis instituti sui dubiis consuleret. Ejus adventus tam gratus ac jucundus fuit venerabili Patri, ut eum secum retinere tentaverit. Verum non tulit Landuinus

fratres suos, quos in Majori Cartusia reliquerat et de suo reditu certiores fecerat, ejus presentia et directione fraudari. Tam justo ejus proposito acquiescens Pater sanctus, eum a se discedere passus est, datis ad fratres Majoris Cartusiae litteris, quarum priorem partem huc afferre lubet. Transcribit modo Mabillonius priorem litterarum, quas hic memorat, partem, ac deinde, postquam etiam, nonnullis interpositis, posteriorem earundem partem recitavit, subjungit: In fine (litterarum scilicet, quarum verba non pauca in Opus suum intulit) testatur Vir sanctus, unicum sibi post Deum esse desiderium eos revisendi et primo quoque tempore se id opere exsecuturum, si fieri possit. At neque Brunoni datum est in Galliam reverti, neque Landuino ipsi, qui in reditu a Guiberto antipapa comprehensus inflexusque ad ejus minas et promissiones, tamdiu in carcere detentus est, quoad schismaticus superstes fuit, scilicet usque ad annum sequentem. Existimavit itaque Mabillonius, anno 1099 et Landuinum ad S. Brunonem in Calabriam venisse, et, cum inde ad Cartusiam Majorem reverteretur, a Guiberto captum et in carcerem conjectum fuisse; ut adeo e scriptoris illius opinione etiam litteræ, per Landuinum ad Cartusiam Majoris alumnos a Sancto missæ, in quarum epocham præcipue hic inquirendum, anno 1099 scriptæ fuerint.

678 Verum cum laudatus Mabillonius nullam plane, cur ita existimarit, rationem adducat in medium, annique 1100 menses octo, mensem hujus Septembrem, ante quem ex dictis Landuinus certe non obiit, prægressi, temporis spatium satis longum constituent, ut eo Landuinus S. Brunonem, in Calabriae eremo versantem, invisere, aliquamdiu apud eum morari, ac in reditu deinde ad Cartusiam a Guiberto captus atque in carcerem conjectus inedia in hoc interire potuerit, dubium mihi admodum est, annone 1099, an sequentis initio Landuinus Brunonem inviserit, litterasque hic ad primævos suos Cartusiae discipulos per illum horum Priorem, a se abeuntem, miserit. Quoquo modo interim res habeat, ea equidem vel anno 1099 vel proxime sequenti ac proin etiam non citius, quam anno 1099, facta esse, satis ex jam dictis liquet. Atque hinc est, cur, ne ab ordine chronico, quem, quantum fieri commode potest, in rebus ad Sanctum spectantibus recensendis sequi statui, deflectam, agere hoc loco voluerim tum de Landuini ad Sanctum nostrum in Calabriam accessu, tum de epistola, quam, religiosis hujus incolis tradendam, Landuino abeunti Vir sanctus dedit. Hæc porro, quamvis Landuino reverti in Galliam haud obtigerit, ad eorum tamen, quibus erat inscripta, manus pervenit, si Historiæ Litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX pag. 249 recte notent. Et sane recte eos notare, verosimile ex eo videtur, quod pretiosum illud monumentum ad posteros pervenerit. Integrum id, cujus duas partes dumtaxat Mabillonius in Benedictinos a se contextos Annales intulit, Sancti Opera, Coloniae Agrippinæ anno 1611 ac deinde iterum 1640 excusa, tom. III complectuntur, uti etiam Suriani in concinnatam a Surio Brunonis Vitam Annotationes. Lubet illud ex hisce huc transferre.

679 Sic habet: Fratribus suis unice dilectis in Christo F. Bruno salutem in Domino. Cognito rationabilis, et vere laudandæ disciplinæ vestræ inflexibili rigore, ex crebra ac dulci relatione beatissimi Fratris nostri Landouini: nec non

D
E
1099 scriptæ sunt, verosimiliter, mortuo licet in via Landuino, pervenerunt.
F
Iis Sanctus ad gaudium de sua vocatione non laicos,

A non audito sancto amore vestro, et incessanti studio erga ea, quæ integritatis et honestatis sunt, exultat spiritus meus in Domino. Vere enim exulto et feror in laudem et gratiarum actiones Domino, et tamen amare suspiro. Exulto quidem, ut justum est, pro incremento frugum virtutum vestrarum, me autem doleo et erubescō, inertem et socordem jacere in sorde peccatorum meorum. Gaudete ergo; fratres mei charissimi, pro sorte beatitudinis vestræ, et pro larga manu gratiæ Dei in vos. Gaudete, quia evasistis fluctuantis mundi multimoda pericula et naufragia. Gaudete, quia quietam et tutam stationem portus secretioris obtinuistis, ad quem cum multi venire desiderent, multi quoque non nullo conatu contendant, non perveniunt tamen. Multi vero postquam potiti fuere, exclusi sunt, quoniam nulli eorum desuper concessum est.

laicos vero ad
perseveran-
tiam in bono
hortatur,

B 680 Ideo fratres mei certum ac probatum sit vobis, quod, quicumque optabili hoc usus est bono, si quocunque modo id amiserit, usque in finem dolebit, si quis respectus, vel cura salutis animæ suæ sibi fuerit. De vobis, dilectissimis fratribus meis laicis, dico: Magnificat anima mea Dominum, quia magnificentiam misericordiæ suæ super vos intueor secundum intimationem Prioris vestri et patris amantissimi, qui multum gloriatur pro vobis et gaudet. Gaudemus et nos, quoniam cum scientiæ litterarum expertes sitis, potens Deus digito suo inscribit in cordibus vestris, non solum amorem, sed et notitiam sanctæ legis suæ. Opere enim ostenditis, quid amatis, quidve nostis. Nam cum obedientiam veram cum omni cautela et studio observatis (quæ est executio mandatorum Dei, et clavis, ac signaculum totius spiritualis disciplinæ, quæ nunquam est sine multa humilitate et egregia patientia, quam semper comitatur castus amor Domini et vera charitas) manifestum est, vos sapienter legere ipsum fructum suavissimum et utilem Scripturæ divinæ. Ergo, fratres mei, permanete in eo, ad quod pervenistis, et morbidum gregem quorundam vanissimorum laicorum ut pestem vitæ, qui chartulas suas circumferunt mussitantes, quæ non intelligunt, nec amant, quibus verbis et factis contradicunt. Qui otiosi et gyrovagi, quotquot bonis et religiosis detrahunt, et se in hoc laudabiles putant, si laudandos infamaverint, quibus obedientia et omnis disciplina odio est.

C 681 Fratrem vero Landwinum nobiscum destinare volui propter graves et crebras infirmitates nostras: sed quia sibi nihil sanum, nihil jucundum, nihil vitale et utile esse sine vobis reputat, non acquievit protestans mihi in lachrymarum fonte pro vobis emanante, et suspiriis multis, quanti apud eum sitis et quam perfecta charitate vos diligat. Unde coactionem nullam facere volui, ne læderem eum, aut vos, quos charissimos pro merito virtutum vestrarum habeo. Quapropter Fraternitatem vestram sedulo moneo, et summissem atque unice precor, ut charitatem, quam corde gestatis, executione operis in ipsum, utpote in Priorem et patrem vestrum charissimum, ostendatis, benigne et provide subministrando, quæ sibi pro multimoda valetudine sua necessaria sunt. Quod si vobis in hoc humanitatis officio non consenserit, malens periclitari de salute et vita, quam aliquid de disciplinæ corporalis rigore omittere,

Octobris Tomus III.

quod prorsus improbandum est, forsitan erubescet, ut, qui primus in religione est, in hac parte posterior inveniatur, metuens ne occasione sui aliquis ex vobis remissior vel tepidior fiat, quod nullatenus formidandum puto. Ne hujus gratiæ expertes sitis, nostram vicem in hoc tantum vestræ charitati concedimus, ut liceat vobis reverenter eum cogere ad ea, quæ saluti suæ commodastis.

682 De me, Fratres, scitote, quoniam mihi unicum post Deum est desiderium veniendi ad vos, et videndi vos. Et quando potero, opere adimplebo, Deo adjuvante. Valete. *Surianus, ubi hanc epistolam integram recitavit, ita mor in eam observat:* De hac parænetica dicere liceat, quod Petrus abbas Cellensis epist. 5, lib. III scripsit ad Priorem et fratres Cartusiæ de Monte-Dei: « In crassitudine animæ bene pastæ, in » abundantia dulcedinis Dei scripsistis, et sicut » adipe et pinguedine spiritualis lætitiæ fauces » meas replevistis. Sermo namque vester talis » non est, qui adulterinis formis superinductis » speciem pietatis repræsentet, et virtutem ab » neget. Hoc enim illorum est, qui in corde, et » corde loquuntur, vel qui molliunt sermones » suos super oleum, cum ipsi sint jacula. Non » autem verbum vestrum sic insulsum, sed » gratiæ plenitudine confortatum viscera replet » Sanctorum etc. » *Hæc Petri Venerabilis verba, quæ de epistola, a Brunone ad Cartusiæ Majoris alumnos scripta, merito pronuntiari posse Surianus affirmat, non minori jure pronuntiari de altera epistola, supra jam sæpissime laudata, qua Vir sanctus Radulphum Viridem, Remensis ecclesiæ præpositum, ad voti, in habita olim cum eo et Fulcio Monoculo de falsis mundi delectationibus collatione emissi, exsolutionem vehementissime hortatus est. Tanto hæc animi erga antiquum amicum affectu, tanta cordis, ut ita dicam, effusione, tanta Spiritus divini unctione scripta est! Integram eam Commentarii hujus initio videre non licuit, quod, quibus nulla sui parte mutila inserta est, libri nulli, nec ipsa Opera S. Brunonis, Colonia Agrippinæ anno 1611 impressa, annoque 1640 ibidem recusa, ad manum essent.*

685 Verum cum hæc tandem urbis hujus Cartusiani pro sua humanitate commodare mihi dignati sint, descriptum ex hisce pretiosum illud monumentum lubet etiam huc transferre, ut et id, quoad paucis dumtaxat libris insertum invenitur, quodque ne quidem in Sancti Opera, apud Judocum Badium anno 1524 Parisiis excusa, penesque nos exstantia, illatum fuisse miror, lectori in promptu sit, et ita simul fidem supra semel datam liberem. Sic itaque habet: Dominus suo venerando Radulpho, Remensi præposito, sincerissimæ charitatis cultu observando, Bruno salutem. Veteris approbatæ amicitiae fides eo præclarior et laude ampliori dignior in te conspicitur, quo rarior apud homines reperitur. Quanquam enim longo terrarum tractu et prolixiore temporis spatio corpora ab invicem sejuncta sint, animus tamen benevolentiae tuæ ab amico avelli non potuit. Quod quidem litteris tuis suavissimis (in quibus mihi amice blanditus es) nec non beneficiis, non solum mihi, verum etiam fratri Bernardo causa nostri large impensis, aliisque indiciis nonnullis satis ostensum est. Unde grates, non quidem meritis pares, sed tamen ex puro fonte manantes, benignitati tuæ rependimus. Peregrinum quendam

AUCTOR
C. B.

Qualis, quum
ad Radul-
phum Viridem
scripsit, sit
epistola.

E

Hac primo
Radulphum
a fide erga
amicum lau-
dat,

F

AUCTOR
C. B.

in aliis legationibus satis fidelem cum literis ad te dudum direximus, sed huc usque non comparet. Dignum judicavimus unum ex nostris charitati tuæ transmittere, qui omnia, quæ circa nos sunt (quia minus ad hæc calamo et atramento sufficimus) copiosius viva voce prosequatur.

tum eremi,
quam inhabi-
tabat, amœ-
nitatem,

684 Notificamus ergo dilectioni tuæ, dignationi tuæ, quoniam id tibi non ingratum putamus, nos corpore (utinam sic mente) valere, et quæ ad exteriora pertinent, satis esse pro voto. Verum etiam opperior, supplicans divinæ misericordiæ manum, quæ omnes inferiores sanet infirmitates meas, et satiet in bonis desiderium meum. In finibus autem Calabriae cum fratribus religiosiis, et aliquot bene eruditis (qui in excubiis persistentes divinis expectant reditum Domini sui, ut, cum pulsaverit, confestim aperiant ei) heremum incolo, ab hominum habitatione satis undique remotam. De cujus amœnitate aerisque temperie et sospitate vel planicie ampla et grata, inter montes in longum porrecta, ubi sunt virentia prata et florida pascua, quid dignum dicam? Aut collium undique se leniter erigentium prospectum opacarumque vallium recessum cum amabili fluminum, rivorum fontiumque copia quis sufficienter explicet? Nec irrigui desunt horti, diversarumque arborum fertilitas. Verum quid his diutius immoror? Alia quippe sunt oblectamenta viri prudentis, gratiora et utiliora valde, quia divina. Veruntamen arctiori disciplina, studiisque spiritualibus animus infirmior fatigatus, sæpius his relevatur ac respirat. Arcus enim si assidue sit tensus, remissior est, et minus ad officium aptus. Quid vero solitudo heremique silentium amatoribus suis utilitatis jucunditatisque conferat, norunt hi solum, qui experti sunt. Hic namque viris strenuis tam redire in se licet, quam libet; et habitare secum, virtutumque germina instanter excolere, atque de paradisi feliciter fructibus uti. Hic oculus ille conquiritur, cujus sereno intuitu vulneratur Sponsus amore, quo mundo et puro conspicitur Deus. Hic otium celebratur negotiosum, et in quietâ pausatur actione.

vitaque soli-
tariæ pretium
edocet,

685 Hic pro certaminis labore repensat Deus athletis suis mercedem optatam, pacem videlicet, quam mundus ignorat, et gaudium in Spiritu S. Hæc est illa Rachel formosa, pulchra aspectu, a Jacob plus dilecta, licet minus filiorum ferax, quam Lia fecundior, sed lippa. Pauciores enim sunt contemplationis, quam actionis filii. Veruntamen Joseph et Benjamin plus sunt cæteris fratribus a patre dilecti. Hæc pars illa optima, quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hæc Sunamitis pulcherrima sola in omnibus finibus Israel reperta, quæ David fovet senem et calefaceret. Quam tu, frater charissime, utinam unice diligeres, ut ejus amplexibus fatus divino caleres amore! Cujus si charitas semel animo insederit, mox illecebrosa illa et blanda deceptrix gloria mundi tibi sorderet, sollicitasque opes (menti sane onerosas) leviter abjiceres; nec non voluptates fastidires prorsus, æque animo corporique nocivas. Novit namque prudentia tua, quis dicat: « Qui diligit » mundum, et ea, quæ sunt in mundo » (quæ sunt voluptates carnis, concupiscentia oculorum, atque ambitio seculi) « non est charitas » Patris in eo. » Et item: « Qui est amicus » mundi hujus, inimicus Dei constituitur. »

Quid ergo tam iniquum, quid sic insanæ et præcipitæ mentis, quid tam est perniciosum, quidve infelicius, quam contra eum, cujus potentia resistere, cujusve ultionem justitiæ effugere non vales, inimicitias exercere te velle? Numquid fortiores illo sumus? Nunquid, quia patientia pietatis suæ nos modo ad pœnitentiam provocat, injurias contemptus tandem non ulciscetur?

686 Quid enim est perversius, quid tam rationem, justitiam ipsamque naturam oppugnans, quam creaturam plus diligere quam Factorem? Quid ergo agendum censes, charissime? Quid nisi divinis cedere consiliis, cedere veritati, quæ fallere non potest? Consulit namque in commune dicens: « Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. » Nonne pessimus et inutilis est labor, concupiscentia distendi, sollicitudinibus et anxietatibus, timore et dolore, pro concupitis incessanter affligi? Quod vero onus est gravius, quam quod mentem a sublimi dignitatis suæ arce in infima deprimit, quod est injustitia omnis? Fuge ergo, frater mi, fuge has molestias et misérias omnes, et transfer te a tempestate hujus mundi in tutam et quietam portus stationem. Novit etiam prudentia tua, quid nobis Sapientia dicat: « Nisi quis renuntiaverit omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus. » Quod quam pulchrum, quam sit utile, quamque jucundum in schola ejus sub disciplina Spiritus S. manere, divinam adipisci philosophiam, quæ sola dat beatitudinem veram, quis non videat? Quapropter operæ pretium est, diligenti examinatione prudentiam tuam ista perpendere; quod si amor Dei te non invitat, tantorum procœmiorum utilitas te non provocat, saltem necessitas et timor pœnarum ad hoc compellere debet.

ac deinde ad
seculi fugam,

687 Scis namque, qua sponsione obligatus es, et quam omnipotens est ac terribilis sit, cui temetipsum munus gratum et omnino acceptabile devovisti; cui nec mentiri licet, nec expedit. Nec enim patitur inulte se irrideri. Reminiscitur quippe dilectio tua, quod, cum ego et tu et Fulcius Monoculus quadam die simul fuisset in hortulo adjacenti domui Adæ, ubi tunc hospitabat*, de falsis oblectationibus et perituris mundi hujus divitiis, nec non de perennis gloriæ gaudiis aliquamdiu, ut opinor, tractaremus; unde divino amore ferventes promissimus ac volumus Spiritui S., in proximo fugitiva seculi relinquere, et æterna captare, nec non monachicum habitum recipere. Quod et in vicino peractum esset, nisi tunc Fulcius Romam abiisset; ad cujus reditum peragenda distulimus. Quo moram faciente aliisque intervenientibus causis, divinus amor elanguit, refriguit animus, fervorque evanuit. Quid ergo superest, charissime, nisi a tanti debiti nexibus te citius expedire, ne pro tam grandi tamque diuturno mendacii crimine iram incurras Potentissimi, et propter hoc cruciatus immanes? Quis namque inultum relinqueret, se a quolibet sibi subdito defraudari munere promisso, maxime si id magnæ foret sibi æstimationis et pretii? Quapropter crede, non mihi, sed prophetæ, imo Spiritui S. dicenti: « Voyete et reddite Domino Deo vestro omnes, » qui in circuitu ejus affertis munera. Terribili » et ei, qui aufert spiritum principum, terribili apud reges terræ. » Cur hæc omnia in- » culcat

in memoriam
ei contractam
ex emisso monachici habitus voto

F
* al. melius
hospitabar

A culcat Spiritus Dei, nisi ut te voventem perurgeat reddere, quod vovisti.

obligationem
revocando,
vehementissi-
me

688 Quid vero reddere gravaris, quod nullam bonorum tuorum facit jacturam vel immutationem, quodque tua potius, quam illius, cui persolveris, accumulat lucra? Quocirca non te detineant divitiæ fallaces, quia inopiam expellere nequeunt: nec dignitas præposituræ, quæ non sine magno administrare possunt periculo animæ. Aliena namque, quorum minister sis et non possessor, in proprios usus convertere (ut pace tua dicam) tam est odiosum, quam iniquum. Quod si splendoris et gloriæ appetens multam volueris retinere familiam, nonne cum tua, quæ ex justo habes, non suppetunt, necesse est, ut quoquo pacto eripias aliis, quod aliis largiaris? Quod non est, esse beneficium aut liberalem: nihil enim est liberale, quod non idem justum. Verum et hoc dilectioni tuæ persuasum cupio, ne pro domini archiepiscopi necessitudine, qui plurimum consiliis tuis credit et nititur, quæ non omnia justa vel utilia facile dantur, a tam sublimi declines sponsione; divina revocetis * charitate, quæ quanto est ju-

*al. revocetis

B stior, tanto et utilior. Quid autem tam justum tamque utile, quidve naturæ humanæ sic insitum et congruum, quam diligere bonum? Et quid aliud tam bonum, quam Deus? Immo quid aliud bonum, nisi solus Deus? Unde anima sancta, hujus boni incomparabilem decorem, splendorem, pulchritudinem ex parte sentiens, amoris flamma succensa, dicit: « Sitivit anima » mea ad Deum fontem vivum, quando veniam » et apparebo ante faciem Dei. »

hortatur.

689 Utinam non asperneris amicum monentem; utinam non surda aure audias verba Spiritus Dei, utinam desiderio longæque expectationi meæ satisfacias, dilectissime, ne diutius crucietur pro te anima mea curis sollicitudinibusque atque timore. Nam si venerit (quod Deus avertat) te prius, quam debiti votum solveris, ab hac recedere vita, me continua tristitia sine aliqua spei consolatione tabescentem relinques. Quapropter et te exoratum et imprecatum cupio, ut vel causa orationis ad sanctum Nicolaum, inde ad nos usque venire digneris, quatenus videas eum, qui te unice diligit, et statum rerum nostrarum ac religionis ordinem, nec non quæ ad communem utilitatem spectant, mutua viva voce tractare possimus. Et confido in Domino, quod non poenitebit tanti itineris subiisse laborem. Epistolaris brevitate excessi modum, quia dum corpore te habere non possum, saltem diutius sermocinando tecum morabor; fraternitatem tuam diu incolumem memorem consilii nostri nec voti immemorem vigere sedulus exopto. Vitam S. Remigii nobis transmittas, oro, quia nusquam in partibus nostris reperitur. Vale. Hanc a Sancto epistolam, cum in Turrutana Calabriae eremo versaretur, scriptam fuisse, ipsamet ejus verba num.

C 684 posita manifestant; ut autem, cur sub hujus finem ad S. Nicolaum Bruno Radulphum invitet, habeatur perspectum, sciendum est, sancti illius præsulis Myrensis corpus Myra Barium, Apuliæ civitatem, anno 1087, ut Lupus Protospata in Chronico alique docent, fuisse translatum; quod cum plurimis ab eo tempore miraculis ibidem inclaruisset, peregrinationibus frequentissimis, ad id Barium e remotissimis etiam regionibus susceptis, honorabatur.

690 Porro, antequam jam recitatam epistolam ad Radulphum Viridem Sanctus scriberet, litteris jam ab eo fuerat conventus, aliasque ad antiquum illum, cui tamen an redditæ fuissent, est dubium, amicum suum miserat. Fas est hæc omnia colligere ex ipsa, quam jam dedi, Sancti nostri ad Radulphum epistola. Hæc enim initio sic habet: Quamquam longo terrarum tractu et prolixiore temporis spatio corpora ab invicem sejuncta sint, animus tamen benevolentiae tuæ ab amico avelli non potuit. Quod quidem litteris tuis suavissimis (in quibus mihi amice blanditus es) nec non beneficiis, non solum mihi, verum etiam fratri Bernardo causa nostri large impensis aliisque indiciis nonnullis satis ostensum est. Unde grates, non quidem meritis pares, sed tamen ex puro fonte manantes, benignitati tuæ rependimus. Peregrinum quemdam in aliis legationibus satis fidelem cum litteris ad te dudum direximus, sed huc usque non comparet. Dignum judicavimus unum ex nostris charitati tuæ transmittere, qui omnia, quæ circa nos sunt, quia minus ad hæc calamo et atramento sufficimus, copiosius viva voce prosequatur. Notificamus ergo dilectioni tuæ etc. Tale est epistolæ, ■ Sancto ad Radulphum Viridem scriptæ, initium; e verbis autem jam datis, quibus constat, fuisse illam ad hunc antiquum Brunonis amicum per aliquem e Turrutanae eremi alumnis missam, manifestum est. Verum quis fuerit, cui id onus Sanctus injunxerit, pro certo nequeo edicere, uti nec quis exstiterit ille frater Bernardus, cui Sancti nostri causa benefecisse Radulphus Viridis memoratur proxime huc translatis epistolæ ad hunc verbis. Antiquus quidem, quem supra adhuc laudavi, Catalogus monachorum, qui post Sancti obitum Lanvino, tamquam Priori, obedientiam in Turrutana eremo promissere, fratrem quemdam, nomine Bernardum, exhibet.

AUCTORE

C. B.

Per quem Epistolam illam ad Radulphum miserit,

691 Verum hunc cum fratre Bernardo, qui Brunonis causa a Radulpho amantissime fuit exceptus, asseverare eundem idcirco non ausim, quod Bernardus in dicto Catalogo memoratus, si res ita haberet, e Turrutana eremo ad Radulphum a Sancto missus fuisse deberet, idque factum non fuisse appareat, cum Bruno, si id fecisset, epistolam per eum ad Radulphum verosimiliter misisset, et tamen, antequam ad hunc epistolam huc jam transcriptam daret, unam dumtaxat ad eum adhuc aliam, quam per peregrinum misit, scripsisse e datis epistolæ ad Radulphum verbis videatur. Porro, uti quis Bernardus ille, a Radulpho Brunonis causa benignissime exceptus, exstiterit, in obscuro est, ita etiam annus, quo epistola, quam per unum e suis ad Radulphum Sanctus misit, scripta sit, omnino me latet. Verum etsi id ita sit, eam tamen idcirco commemorare hic libuit, quod epistola, quam ad primos suos in Cartusia discipulos Sanctus scripsit, recensenda foret, rectusque ordo, ut tam de una, quam de altera uno eodemque loco tractetur, exigere videatur. Atque hinc etiam est, cur jam supra eo ipso loco, quo de binis jam memoratis Sancti epistolis agi conveniebat, de reliquis etiam omnibus, quæ vel Sancti vere sunt, vel ei saltem attribuantur, lucubrationibus seriæ continua agere constituerim, reque etiam vera §§ binis sequentibus sim acturus.

et cur eam hic commemorare visum sit.

AUCTORE
C. B.

§ XLII. Sanctus Commentarios in Psalmos et in S. Pauli Apostoli Epistolas, qui nomine ejus circumferuntur, re etiam vera adornavit; quando nam id et qua methodo fecerit, et quænam præterea lucubrationes certo ei debeant attribui.

Sancti nostri nomine multa, quæ hic recensentur, edita sunt Opera.

Commentarios duos, alterum in Psalmos, alterum in omnes S. Pauli Apostoli Epistolas, una cum nonnullis Opusculis seu Tractatibus Sermonumque collectione sat ampla Judocus Ascensius e Ms., quod a Guilielmo Bibaucio, Cartusianorum institutoris, nomine Parisiis anno 1524 typorum beneficio vulgavit, eademque deinde Opera omnia, additis etiam nonnullis aliis, volumineque unico, quo ab Ascensio edita fuerant, in tres tomos diversos, quorum prior Commentarium in Psalmos, secundus Commentarium in S. Pauli Epistolas, ac tertius denique Opuscula Sermonesque complectitur, discreto, Coloniae Agrippinae anno 1611 iterumque anno 1640 Brunonis pariter Cartusiani nomine fuere recusa. Verum alia ex iis sunt, quæ Sanctum nostrum certo habent auctorem; alia contra, quæ an illius sint, disceptatur. Ac de prioribus quidem præsentis §, quo, quæ Opera præter duas § præcedenti recitatas Epistolas sancto Cartusianorum Parenti debeant attribui, lectorem edocere statui, agere jam nunc aggredior, tractatu de posterioribus in § sequentem rejecto. A Commentario in Psalmos duco initium.

Ex his Commentarius in Psalmos vere illum,

C 693 Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX, pag. 245, a nonnullis non aliam ob causam, quam quod S. Brunonem Signiensem cum S. Brunonem Cartusianorum fundatore confuderint, ex Operum, abs hoc concinnatorum, Catalogo Commentarium quempiam in Psalmos erasum fuisse, præfati, ita fere quantum ad substantiam subjungunt: Quo difficultas isthæc melius elucidetur, nosse refert, unius nondum integri sæculi spatio, ab anno scilicet 1040 usque ad annum 1125 tres floruisse Brunones, qui celebris omnes nominis fuerunt, Psalmis explanandis commentandisque omnes operam dederunt, S. Bruno scilicet, Herbipolensis episcopus, anno 1045 vita functus, S. Bruno, de quo hic nobis sermo, et S. Bruno, episcopus Signiensis, anno 1125 e vivis sublatus. Prioris in Psalterium Opus una cum aliis ejus lucubrationibus jam inde ab anno 1494 typis fuit excusum, et ab his deinde sejunctum Herbipoli anno 1551 ac deinde iterum Lipsiæ anno 1555; quæ posterior editio ad proximè antecedentem, a Joanne Cochleæ factam, fuit exacta. Tandem in Bibliothecam Patrum fuit illata, exstatque in Lugdunensi hujus editione tom. XVIII. Episcopi Signiensis Commentarius luce publica donatus est a Marchesio, Operumque ejus tom. primi, in quo inter Commentarium

in Deuteronomium, interque Commentarium in D) Cantica Canticorum ponitur, partem constituit.

694 Hæc fere, ut jam dixi, quantum ad substantiam illi; atque ita quænam, tum S. Brunoni Herbipolitano, tum S. Brunoni Signiensi, qui ambo Psalmos commentati sunt, expositio in hosce attribuenda sit, lectorem potissimum edocent; antequam autem, quænam S. Brunoni, Cartusianorum institutori, quem psalmos pariter explanasse admittunt, adscribenda sit, exponant, argumenta primum, quibus, re etiam vera commentatum esse Psalmos Sanctum nostrum, probare nituntur, in medium adducunt. Eadem fere, quo id ipsum probem, adhibere hic lubet, cum alia, quæ validiora sint, invenire haud potuerim. Paucis e versiculis, quibus inter funebres Sancti Titulos recudendos tit. 107 Micacensis prope Aurelianum abbatæ monachi Sanctum celebrant, primum locum obtinet sequens hic: Doctus Psalmista, clarissimus atque sophista. Regulares Noliensis S. Vincentii in Inferiori Pictavensi provincia monasterii canonici in Titulo funebri 175, quo Sancto parentarunt, ita habent: Bruno namque veram scientiam et prudentiam liberalium artium, nec non ceteras cardinales virtutes habuit, et servavit, quas in bono fine consummavit. Dudum siquidem ecclesiæ sedis Remensium summus didascalus, utpote in Psalterio et ceteris scientiis luculentissimus, et columna totius metropolis diu exstitit. Cum ergo altero e binis hisce titulis funebribus Sancti nostri in Psalmis doctrina, altero, ut apparet, in his explanandis commentandisque claritas celebretur, ad expositionem commentariumve, quem in hosce ille concinnarit, alludi videtur; hinc autem, fuisse vere a Brunone Psalmos commentario explanatos, concludendum cum supra laudatis Historiæ litterariæ Franciæ Scriptoribus apparet.

695 Attamen, cum fieri queat, ut præfatis nonnullis binis Titulis funebribus, non ad Psalmorum, quem Sanctus in litteras miserit, Commentarium, sed ad eorumdem, quam cum Remis alibive altioris ordinis litteras doceret, viva voce fecerit, explanationem alludi, non nemo forte contendat, Commentarium a Brunone in Psalmos fuisse reipsa compositum, aliis adhuc argumentis cum laudatis Historiæ litterariæ Franciæ Scriptoribus lubet firmare. Sæculo eodem, quo Sanctus obiit, fuisse ab hoc in Psalmos Commentarium contextum, tam firmiter habebatur persuasum, ut librarius, si in simile forsitan, quod auctoris nomen non præferret, scriptum incidisset, acceptum ex hoc ecgraphum tam in capite et ad calcem epistolæ dedicatoriæ quam in ipso Operis titulo S. Brunonis, Cartusianorum institutoris, nomine insigniret. Ecgraphum hujusmodi Mabillonii tempore in Silviniacensi Ordinis Cluniacensis monasterio, duarum horarum spatio a Molinis in Burgundia sito, asservabatur; in eo enim, uti ipsemet hic scriptor, qui illud ibidem invenit, Operum posthumorum tom. II, pag. 29 testatur, legebatur, Incipit Epistola Brunonis Cartusiensis præpositi ad Hugonem Astensem episcopum. Domino suo Hugoni etc.... Explicit Epistola Brunonis Cartusiensis præpositi etc. Incipit expositio Psalterii, excepta a Brunone, Cartusiense præposito, ex tractatibus sanctorum Patrum; ac Mabillonius quidem, ecgraphum illud compositi a S. Brunone, episcopo Signino, in Psalmos Commentarii exemplar, cujus initium ab exemplaribus excusis differret, esse existimavit lib. LXX Annalium

qui Opus hujusmodi composuisse, argumentis

E

F

A *Annalium Benedictinorum* num. 29; verum, ajunt *Historiæ lit. Franciæ* scriptores loco citato, neque *Operis*, quod ab hoc antistite compositum, neque illius, quod a sancto Cartusienis Ordinis Fundatore fuit contextum, exemplar est. Prima, quæ in *Operis* contextu leguntur, verba ostendunt, concinnatum esse ab Odone, Astensi monacho, *Commentarium*, quem Marchesius ad *Opus Brunonis Signini*, cui inscriptus est, calcem publici juris fecit. Librarius itaque, de quo jam mox sumus locuti, non solum in auctoris, cui scriptum illud attribuendum, verum etiam in *Mecænatis*, cui dedicatum fuit, nomine erravit, nisi forte, quod subinde etiam alias factum reperitur, duobus diversis, Hugoni nempe, Astensi episcopo, uti in *Ms. exemplari* legitur, et Brunoni Signino, uti exemplar excusum præfert, fuerit inscriptum.

hic ostenditur, 696 Ita quantum ad substantiam *Historiæ litterariæ Franciæ* Scriptores laudati. Jam vero, cum librarii antiqui, si quem forte auctoris nomine destitutum in *Psalmos Commentarium* invenire, nomen ei S. Brunonis, Cartusianorum institutoris, adscripserint, in ea sane illos, quæ B *Opus hujusmodi* ■ Sancto illo fuisse concinnatum, existimant, opinione fuisse, dubitandum non est; quod proinde re etiam vera fuisse a Sancto factum, argumento est perquam valido. Ad id porro accedit, a scriptoribus fere omnibus, qui celebriores in re litteraria auctores scriptosque ab hisce libros recensent, *Commentarium in Psalmos*, qui a S. Brunone, Ordinis Cartusienis fundatore, adornatus sit, commemorari. At vero, inquiet fortassis non nemo, sola plurium Brunonum homonymia factum esse potest, ut *Commentarius in Psalmos*, quem ex iis unus, a S. Brunone Cartusiano diversus, contexuerat, huic tamen per errorem a librariis fuerit adscriptus. Fateor, feri id ita omnino potuit; verum ita etiam reipsa factum esse, parum mihi verosimile apparet. Quod si enim, ut Sancto nostro quispiam in *Psalmos Commentarius* attribueretur, sola plurium Brunonum, a quorum aliquo *Opus hujusmodi* fuerit compositum, homonymia sit factum, quidni etiam hac accidit, ut *Commentarii*, tum qui a S. Brunone, Herbipolitano episcopo, in omnia Veteris et Novi Testamenti Cantica, tum qui a S. Brunone Signino in *Moyseis Libros*, in *Job*, in *Cantica Canticorum* et *Apocalypsim* sunt contexti, C Brunoni nostro fuerint adscripti? Sane, cum a nullis prorsus scriptoribus sive antiquioribus sive recentioribus id factum invenitur, et tamen, ut jam dictum, ab hisce fere omnibus quispiam in *Psalmos Commentarius* Brunoni Cartusiano attribuitur, multum enimvero vel hinc confirmatur opinio, quæ vere ab hoc *Commentarium in Psalmos* fuisse elaboratum adstruit, eaque adeo, utpote tum idcirco, tum alias ob causas jam adductas, longe verosimillima aut etiam prorsus indubitata, est standum.

habet auctorem 697 Cum porro res ita habeat, dubitandum etiam non apparet, quin *Commentarius*, a S. Brunone Cartusiano in *Psalmos* conscriptus, is ipse sit, qui primum anno 1324 Parisiis apud Judocum Ascensium, ac deinde anno 1611, iterumque anno 1640 typis Coloniensibus prodit. Hic enim *Commentarius* a *Commentario*, qui Brunoni Herbipolitano episcopo tribuitur, multum differt, nec contra ac a nonnullis, qui propterea Sancto nostro contexti in *Psalmos* *Commentarii* honorem perperam ademerant, putatum ex errore aliquando fuit, cum *Commentario*, qui Brunonis,

episcopi Signini, nomen præfert, est idem; quod iterum, fuisse a Sancto nostro in *Psalmos* *Commentarium* elaboratum, argumento est; ut omnia, quo hic illi adscribatur, concurrant quemadmodum *Historiæ litterariæ Franciæ* scriptores, quorum fere omnia, hactenus hic adducta, sunt, tom. IX, pag. 243 recte observant mox etiam ibidem, quid de hoc S. Brunonis, Cartusianorum institutoris, *Opere* censeant, sequentem fere exponentes in modum: Quicumque id attentione vel mediocri evolverit, difficile admodum esse fatebitur, invenire generis hujus scriptum, quod simul sit magis solidum et clarum, magis concisum et ab obscuritatis vitio alienum. Si notum magis fuisset, magis etiam fuisset usitatum, neque adeo, quam huc usque fuit, neglectum: rectæ *Psalmorum* intelligentiæ inspirandæ judicatum fuisset aptissimum. Auctorem præfert scientiarum omnium gnarum, Deique spiritu repletum, qualem S. Brunonem post eos, qui melius illum novere, exhibuimus. Ita fere quantum ad substantiam illi; quam autem hæc, quæ de dicto Sancti *Opere* generatim hic affirmant, veritati consonent, ostendunt, quæ deinde, nonnullis interpositis, quantum ad methodum in eo servatam magis particularia E adjungunt.

698 Atque ea quidem eo propemodum recidunt: Postquam Sanctus, quid per *Psalterium* intelligatur, sensusque diversos, litteralem scilicet, moralem et mysticum, in *Psalmis* distinguendos, brevi *Præfatione* exposuit, ad textus expositionem progreditur. Methodum hanc ita servat, ut, cum sensum litteralem assignat, semper eum ad sensum spirituales seu mysticum, a Spiritu Sancto in *Psalmis* præcipue intentum, referat. Ita Bruno Jesum Christum ejusque membra, seu hunc ejusque Ecclesiam ubique fere monstrat. Et vero sola hæc via est, quæ ad perfectam *Psalmorum* intelligentiam deducat. Sanctus noster antiquos Patres, qui ante illum hosce explanarant, evolverat, eosque interdum, ac nominatim S. Ambrosium et S. Augustinum, etiam citat, verbis tamen illorum non transcriptis; ut, quæ ex iisdem accepit, ea sibi quodammodo propria reddiderit, integrumque *Opus* ex ipsa ejus penu sit depromptum. Dum singulorum *Psalmorum*, quod, multa rebus obscuris luce affusa, facit, titulos exponit, linguam Hebraicam calluisse sese, manifestissime F prodit. Idem liquet e variis in *Operis* contextu occurrentibus locis, uti etiam eum ad primigenium seu Hebraicum textum, ut, quem *Vulgata* offert, melius exponat, recurrere. In toto *Commentarii* decursu mirationem de se concitat, ac potissimum, dum Jesu Christi mysteria, ac quempiam *Psalmorum* locum per alium *Sacræ Scripturæ* textum exponit. Stylo utitur conciso, simplici, nervoso, claro, nitido tamque probe Latino, quam cujuscumque alterius, qui eodem, quo Sanctus, sæculo floruit, scriptoris stylus esse potuerit. Eximii hujus *Commentarii* editiones alias, quam quas Opera, S. Brunonis nomine tum Parisiis anno 1324, tum Coloniæ Agrippinæ anno 1611 ac deinde iterum anno 1640 typis excusa, in capite præferunt, non novimus, ut jam supra dictum. Optandum interim foret, ut *Opus* omnium fidelium ac maxime eorum, qui publico precum divinarum ministerio consecrati sunt, manibus tereretur.

699 Tale est, quod de præclaro Sancti nostri in *Psalmos* *Commentario* *Historiæ litterariæ Franciæ* Scriptores ferunt, judicium; quod mihi sane apparet æquissimum, si tamen exceveris, quod de Opere

AUCTORE
C. B.

Honorificum
de illa lucubratione
judicium.

F

AUCTORE
C. B.
Tempus, quo
hæc concinna-
ta sit, est in-
certum, nec
id, quo Com-
mentarius
alius,

Opere illo integro e propria Sancti penu deprom-
pto et tamen partim e sanctis Patribus accepto
involvit. Restat modo, ut quo id tempore Bruno
elucubravit, determinem. Cum Sancto nostro, ut
sacræ Scripturæ studio vacaret, tum maxime,
dum in Cartusia Majori ac deinde in Turrîtana
Calabriæ eremo versaretur, otium fuisse videat-
ur, fuisse tunc abs illo, de quo hic nobis sermo,
Commentarium concinnatum verosimile potest
videri. Attamen, cum nihil omnino obstat, quo
minus id etiam, dum Remis adhuc scholarum
præfecturam gereret, altiorisque ordinis scienti-
as doceret, fecisse queat, nec quidquam, quod
anachoretarum potius, quibus in solitudine
præerat, quam aliorum quorumcumque fidelium
instructionem spectet, in illa Sancti nostri lucu-
bratione occurrat, hancne ille, cum sæculo nun-
tium jam remisisset, an ante adornarit, dubium
admodum ac incertum apparet. Nec quo tempore
lucubratio altera, seu in omnes S. Pauli Apostoli
Epistolas Commentarius, qui inter Opera Sancti
nomine excusa non infimum locum tenet, inte-
grumque Coloniensis horum editionis tomum se-
cundum implet, concinnatus sit, certius definiri
potest, uti patescet ex iis, quæ dicam, cum Bru-
noni Cartusiano Opus illud vere attribuendum
ostendero.

qui Sancto
pariter vere
attribuendus
ostenditur,

700 Plurium Brunonum homonymia, quæ,
ut Sancto nostro in Psalmos, quem tamen adorn-
narat, Commentarius adjudicaretur, aliquando
ex supra dictis fecit, locum hic habere nulla pro-
sus ratione potest. Etenim scriptor auctorve nul-
lus est Brunoni homonymus, qui eodem, quo hic
sæculo, aut saltem ætate floruerit, Commenta-
riumque in S. Pauli Apostoli Epistolas concin-
narit. Quare, si, S. Brunonem, Cartusianorum
Institutorem, hasce esse commentatum, argumento
sat solido, alicunde quæsito, possit probari, omnia
penitus Operis exemplaria, quæ Sancti nomine
insignuntur, opinioni eorum, qui huic illud
adscribunt, suffragantur; re autem vera sat so-
lidum, quod, S. Pauli Apostoli Epistolas com-
mentatum esse Sanctum nostrum, ostendit, argu-
mentum ex ejus in Psalmos Commentario, cum
contextus hic ab illo ex dictis certo sit, deducitur.
Idem enim stylus, eademque methodus, quam in
Psalmis commentandis secutus est Sanctus, in
Commentario etiam, quo S. Pauli epistolas expo-
suit, invenitur. Voces id est, quas in explanan-
dis Psalmis, quo præcedentem auctoris locutionem
locutione altera seu phrasi clariorem meliusve
explicatam reddat, non raro adhibet, frequenter
etiam in S. Pauli Apostoli Epistolarum Commen-
tario recurrunt. Adhæc, quod quin postremum
hoc Opus S. Brunonis vere sit, dubitandi omnem
locum adimit, clausula est, in antiquo Commen-
tarii hujus exemplari a Mabillonio reperta hisque
verbis concepta: Explicit Glosarius Brunonis he-
remite super Epistolas B. Pauli Apostoli.

scriptus sit,
minus incer-
tum apparet.

701 Atque ita, Sancto, qui nomine ejus editus
est, scriptum in omnes S. Pauli Apostoli Episto-
las Commentarium merito attribui, modo habe-
mus; de tempore adeo, quo hunc a Brunone con-
cinnari contigerit, nunc dicamus. Sunt quidem,
qui, Sanctum cum in solitudine seu Cartusiana
seu Turrîtana jam versaretur, Opus illud conte-
xuisse, verosimilius autumant: et sane, cum
tunc omni alia cura liber conscribendis libris va-
care facile potuerit, esse videtur, cur id eum
tunc fecisse non immerito æstimes; attamen cum
Bruno, dum Remis adhuc, sæculo nondum reli-
cto, versaretur, studiis animum assidue excolue-

rit, facileque interea Opus illud concinnare po-
tuerit, non est etiam, cur id tum certo non fecis-
se, sit credendus. Quapropter idne tunc, an, cum
in solitudinem jam secessisset, præstiterit, ambi-
gendum quam maxime videtur; cum autem, quo
dubium id esse desinat, non tantum non in ipso
illo Opere, sed nec alibi quidquam occurrat, tem-
pus, quo Commentarium proxime memoratum
Sanctus scripserit, non minus sane, quam quo
Commentarium in Psalmos adornarit, apparet
incertum, idque adeo in medio relinquens, quæ
de methodo, quam in Opere illo adornando secu-
tus est Sanctus noster, dicenda sunt, expedio.
Integrum primo capitis cujusque textum trans-
scribit, singulasque deinde ex ordine sententias
clare ac succincte exponit, unice studens, ut
omnia, quæ in hisce continentur, seu ethicæ seu
fidei ac dogmatis capita lectori manifesta efficiat.
Sententiarum verba ad Grammaticæ leges non-
numquam explanat; nonnumquam etiam, quæ
verbis aliis Græce et Hebraice, quod utramque
hanc linguam eum calluisse, argumento est, signi-
ficatio competat, exponit. Hæc fere etiam quan-
tum ad substantiam omnia de methodo, quam in
suo in S. Pauli Epistolas Commentario Sanctus
noster tenuit, Historiæ litterariæ Franciæ Scri-
ptores laudati tom. IX, pag. 247 suppeditant,
addentes etiam nonnulla de Sancti quantum ad
Dei gratiam et liberum hominis sub hac arbi-
trium doctrina.

702 Verum cum hæc ad methodum a Sancto
in suo, de quo hic nobis sermo, Opere servatam
non spectent, longiusque, quam par sit, ab insti-
tuto nostro, quod dumtaxat, quæ Sancto attri-
buantur, Opera, et quo, quæ illius vere sunt,
tempore, modoque scripta sint, examinari exigit,
nos abducerent, missis iis, de Parænetico ad cæ-
lestia capessenda Epigrammate præclaraque fidei
confessione, quæ e scriptis, Sancto nostro indubie
attribuendis, commemoranda adhuc hic restant,
quæpiam proferre in medium nunc lubet. Ac
primo quidem Paræneticum illud Epigramma
seu, ut ab aliis vocatur, Elegiam de mundi con-
temptu Brunonis certo esse, vel ex eo liquet, quod
auctori alteri neque a recentioribus, neque a ve-
tustioribus scriptoribus attribuitur; quanti autem
pretii id sit, cuique tum ex Opusculi, quod inte-
grum num. 56 jam recitavi, inspectione, tum e
sæpius repetitis ejusdem in Opera varia, quæ
omnia hic recensere operæ pretium non est, illa-
tionibus dijudicandum relinquo. Quod modo ad
præclaram, quæ Sancti etiam certo est, fidei con-
fessionem spectat, hanc Vir sanctus cum morti
sese vicinum sentiret, emisit, eique nominatim,
quæ ad SS. Trinitatis ac divini Verbi Incarna-
tionem spectant, inseruit, in fine etiam, verosi-
millime, ut pro more (adi num. 69) tunc usitato,
quantopere Berengarii hæresim detestaretur, osten-
deret, adjungens: Credo etiam Sacramenta, quæ
sancta credit et veneratur Ecclesia, et nomina-
tim panem et vinum, quæ consecrantur in al-
tari, post consecrationem verum corpus esse
Domini nostri Jesu Christi, veram carnem et
verum Sanguinem, quæ et nos accipimus in re-
missionem peccatorum nostrorum et in spe sa-
lutis æternæ. Scripti hujus fragmenta dumtaxat
aliqua in conscriptas a se sancti Vitas intulerant
ejus biographi; verum id integrum Surianus in
suis ad contextam a Surio Sancti Vitam Anno-
tationibus pag. 233 et seq. ac deinde etiam Ma-
billonius, quarto Analectorum tomo pag. 400 et
seq. publici juris fecit. Integrum id nos pariter,

cum

Opera alia,
Sancto ad-
scribenda.

A cum de tempore, quo Sanctus obiit, tractabimus, Commentario huic inseremus; de Operibus, quæ Sancto attribuuntur, nec tamen ejus certo sunt, modo agendum.

§ XLIII. An Opera, a jam memoratis diversa, quæ Sancti nomine edita sunt, vere eum habeant auctorem.

Opusculorum, quæ an Sancti sint, controvertitur, tituli,

B **L**ucubrationes, quæ Sancti nomine editæ sunt, et tamen an eum vere habeant auctorem, disceptatur, in Opuscula seu Tractatus particulares, et in Sermones seu Homilias dividuntur. Ut, quæ in decursu dicenda sunt, studioso lectori clarius queant proponi, singularum illarum lucubrationum qualemcumque notitiam, antequam, an Sanctum nostrum vere habeant auctorem, inquiram, præmitto, translatis huc titulis saltem, quibus quæque tom. III Operum, nomine Brunonis Colonix Agrippinæ anno 1611 iterumque anno 1640 editorum, afficiuntur. Ac primo quidem tituli, quibus Opuscula horumque capita insignantur, sequentes hi sunt: Liber de Laudibus Ecclesiæ capita octo, nempe i de Paradiso, ii De arca Noë, iii De tabernaculo foederis, iv De templo Salomonis, v De muliere, per quam significatur Ecclesia, vi De civitate sancta Hierusalem, vii De basilicis, quæ ab episcopis ordinantur, viii de Evangelicis lectionibus. Liber de ornamentis Ecclesiæ, continens capita duodecim, i De fide, ii De spe, iii De charitate, iv De quatuor virtutibus cardinalibus, v De humilitate, vi De misericordia, vii De pace, viii De patientia, ix De castitate, x De obedientia, xi De abstinentia, xii In quibus virtutibus Ecclesia ornatur. Liber De novis continens capita decem, nempe i De novo mundo, ii De cælis novis, iii De nubi- bus novis, iv De montibus novis, v De arboribus novis, vi De animalibus novis, vii De potestatibus novis, viii De novo mari, ac novis piscatoribus, ix De avibus novis, x De fluminibus novis.

C uti etiam Sermonum, qui an Sancti sint, pariter controvertitur, recensentur.

C **701** Atque hi quidem Opusculorum, ad quorum etiam primi caput ultimum sermo De ecclesiæ dedicatione adjicitur, tituli sunt; Sermonum vero seu Homiliarum, quas liber, qui De festivitatibus festivitatum inscribitur, comprehendit, sequentes: De SS. Trinitate sermones tres. De Nativitate Domini sermo unus. In octava Epiphaniæ sermo unus. In Ramis Palmarum sermones duo. In Cœna Domini sermo unus. In die Parasceves sermones duo. In die sancto Paschæ sermo unus. In Ascensione Dominica sermones duo. In die sancto Pentecostes sermones duo. Sermones quinque de beata Virgine, i De laude B. Mariæ Civitatis Dei, ii De Nativitate ejusdem, iii In Purificatione, iv In Annunciatione, v In Assumptione. Sermones quinque, i De Martyribus, ii De Christo vite, et ejus vinea, iii De Martyribus, iv De bonis et malis fratribus cohabitantibus, aut martyribus simul occisis, v De laudando Deo instrumentis musicis, per quæ martyrum cruciatus et confessorum afflictiones et confessiones designantur. Sermonibus hisce

seu Homiliis, quas, quæ jam supra memoravi, Sancti nomine edita Opera complectuntur, Sermones de SS. Confessoribus undecim, aliique tres subduntur. Ac horum quidem posteriorum primus inscribitur De Virginibus, ii De sancto Michael archangelo, iii De contemptu divitiarum; aliorum vere undecim, qui hosce præcedunt, primus est De sale et luce ex verbis Domini, et civitate in monte posita, de Apostolis et ceteris doctoribus ac confessoribus, ii De lucerna posita super candelabrum, applicata Salomoni, Christo et beato Benedicto, in cujus festo habitus est, et applicabilis cuilibet confessori, iii De diversis oculis et de episcopis, iv De puteis Abrahæ, id est, Sacræ Scripturæ, quos aperiunt Apostoli et Catholici doctores, v De Lumbis præcinctis et lucernis ardentibus Confessorum, vi De talentis unicuique, sed præcipue episcopis et aliis prælatis, ad lucrum faciendum in illis a Domino creditis, vii De Confessoribus, quibus vigilandum est, viii De continentia et mundo corde, deque Pontificum officio per Rationale significato, ix De quovis Sancto, qui, relictis omnibus, Deum secutus est, etiam de Virgine, x De Apostolis, Evangelistis et Doctoribus sanctis, xi De doctoribus et prædicatoribus sanctis.

703 Atque hæc sunt Opuscula omnia seu tractatus, itemque homiliæ seu sermones, qui Operum Sancti nostri nomine, curante Theodoro Petreio, Colonix Agrippinæ anno 1611, iterumque post hujus obitum anno 1640 typis excusorum, tomum tertium constituunt. Verum Historiæ literariæ Franciæ Scriptores tom. IX pag. 242, Opusculis omnibus seu tractatibus ac sermonibus, qui Brunoni Cartusiano tum in hac Operum ejus editione, tum in altera, supra memorata atque a Judoco Badio, seu, uti patria etiam vocatur, Ascensio anno 1524 adornata, attribuuntur, generatim recensitis, subjungunt: Verum e grandi illo scriptorum, in duabus illis editionibus S. Brunonis nomine excusorum, numero expungi debent hinc Opuscula omnia seu tractatus particulares, hinc sermones omnes seu homiliæ. Nec hi, nec illi, utut nomine ejus condecorati, ad eum pertinent, tantumque per errorem, ex ipso illo nomine natum, contigit, ut adscripti ei fuerint. Totidem sunt fœtus calami S. Brunonis Signini episcopi, anno mxxiii vita functi, ac proin Cartusianorum Institutori æqualis. Dubitari hac de re non potest, dum huic illos a Petro Diacono Cassinensique bibliothecario, qui ante idem (duodecimum) seculum medium scripsit, in Operum suorum duobus, Opusculo nempe de viris illustribus Cassinensibus, et Chronico monasterii Cassinensis, ubi eos singulatim enumerat, attribui videmus. Et vero Mauro Marchesio, Cassinensi decano, curæ fuit asserere eos ac reddere vero suo auctori, sub cujus nomine Venetiis imprimi eos fecit, duobus tomis discretos, qui non nisi unum molis justæ volumen constituunt. Editio est anni mdccli, et exacta ad plura antiqua Mss., quæ complectuntur alia ejusdem antistitis Opera, quæ inter nonnulla sunt, quæ Petri diaconi diligentiam fugerant.

706 Hactenus illi; verum cum inter Opera, quæ Maurus Marchesius anno 1631 Venetiis S. Brunonis Signini seu Signiensis episcopi nomine edidit, sint etiam, uti ipsimet hic fatentur, nonnulla, quæ in suppeditato a Petro diacono Operum, quæ Sanctus hic Ordinis Benedictini antistes contexuit,

AUCTORE
C. B.

E

Lucubrationes illas omnes Brunoni Signino asseruit Marchesius.

F

Aliquæ ex illis perperam forte hujus nomine ab antiquis notantur,

AUCTORE
C. B.

contextuit, elencho non occurrunt, cur Marchesio, hæc etiam S. Brunonis Signini esse contendenti, assensum, uti verbis recitatis faciunt, præbuere? An quod in antiquis Mss., Opera alia, quæ Signini præsulis certo sunt, complectentibus, fuerint a Marchesio reperta? Hanc sane ob causam ita opinatos illos esse, ex ultima verborum huc translatorum periodo apparet. Verum cum ex Brunonis nomine, quod Sanctus Cartusianorum Institutor cum sancto Ordinis Benedictini Signino episcopo habet commune, factum esse queat, imo reipsa, quemadmodum laudati Historiæ lit. Franciæ Scriptores verbis recitatis volunt, factum sit, ut Opera, quæ a Petro diacono S. Brunoni Signino diserte attribuuntur, S. Brunoni Cartusiano a librariis fuerint adscripta, quidni etiam factum eodem ex capite esse queat, ut Opuscula seu Opera quæpiam, in supposito Petro diacono Operum, quæ Bruno Signinus composuit, Catalogo expresse non memorata, huic per errorem a librariis, Mss. antiquorum, in quibus a Marchesio fuere inventa, auctoribus fuerint adscripta, licet interim non illius, sed S. Brunonis Cartusianorum Institutoris essent? Ajunt quidem illa in Mss. hisce antiquis, e quibus Marchesio eruta fuere, adjuncta fuisse aliis Operibus, quæ Brunonis Signini esse, certum omnino est atque indubitatum. Verum quid tum? Codex Ms. antiquus, e quo S. Brunonis Cartusiani Opera anno 1524 Judocus Ascensius edidit, alterque, qui tum in Cartusia Majori asservabatur, scriptis in Psalmos et in omnes S. Pauli Apostoli Epistolas Commentariis, qui Sancti nostri certo sunt, adjuncta etiam, ut laudatus Judocus Ascensius in præfixa hisce Epistola dedicatoria fidem facit, alia habebat Opuscula, quæ una cum Commentariis illis hic vulgavit, quæque tamen omnia S. Brunonis Cartusiani non sunt, uti mox, præfatis scriptoribus, qui nulla ex hisce ei attribuunt, partim assentiendo, docebo.

707 Atque ego quidem, ut ea in dictos Mss. codices seu in horum unum, e quo deinde alter sit transcriptus, fuerint illata, factum reor ex ignorantia præcipitive judicio librarii, qui cum omnia Sancti nostri Opera describenda sibi sumpsisset, forteque fortuna in Opuscula, quæ Brunonis simpliciter nomen, nullo addito nomini huic titulo, præferrent, ea Brunonis nostri, aut nullo plane aut perexiguo præmisso examine, esse existimavit, eaque propterea aliis a se jam descriptis genuinis hujus Operibus adjecerit. Verum cum res ita habeat, quidni etiam simili ratione factum esse queat, ut in codices Mss. antiquos, qui Marchesio præluxere, aut saltem in horum unum, e quo reliqui deinde fuerint descripti, Opuscula aliqua, quæ S. Brunonis, Signini episcopi, non sunt, fuerint illata? Ex Opusculis itaque Homiliisque, quæ Sancti nostri nomine Parisiis ac deinde Colonia Agrippinæ in lucem prodire, atque Marchesio interim huncque secutis Historiæ litterariæ Franciæ scriptoribus S. Brunoni, Signino episcopo, attribuuntur, vere huic illa attribuenda videntur, quæ tum tituli parum vulgaris, quem præferunt, tum argumenti, quod tractant, ratione conveniunt cum Operibus, quæ a Brunone, Signino seu Signiensi episcopo, concinnata fuisse, Petrus Diaconus in Opusculo De viris illustribus Casinensibus cap. 54 alibive diserte testatur. Ea sedet sententia, quod, quamvis hic scriptor a veritate etiam subinde deviasse deprehendatur, nec cum Leone Marsicano,

qui, quod deinde Petrus continuavit, Casinense Chronicon incepit, gravitate et auctoritate comparandus videatur, Brunoni tamen Signino Opera, quæ sancti hujus antistitis non essent, adscripsisse censendus non sit, cum haud dudum, postquam hic ad Dominum migrasset, in monasterio Casinensi, uti, qui primus ejus De viris illustribus Opusculum publici juris fecit, apud Muratorium tom. VI rerum Italicarum Scriptorum Joannes Baptista Marus in sua in id Præfatione aliique bibliographi passim docent, bibliothecarium egerit, credibileque proinde sit, ad manum eum habuisse Opera, quæ a sancto illo præsule, qui et ipse aliquamdiu in monasterio Casinensi monachum atque etiam abbatem egerat, scripta esse, loco citato asseverat.

708 Hinc cum Petrus Diaconus, fuisse a Brunone Signiensi Expositionem in Psalterium, in Genesim, in Exodum, in Leviticum, in Numerum, in Deuteronomium, in Cantica Canticorum et in Judicum conscriptam, capite citato præfatus, mox subjungat: Fecit et sermones hos: De laudibus Ecclesiæ in dedicatione templi, De Paradiso, de arca Noë, De tabernaculo fœderis, De templo Salomonis, et de muliere, per quam Ecclesia significatur. De civitate sancta Hierusalem; de basilicis, quæ ab episcopis dedicantur. Item de Euangelis; de ornamentis Ecclesiæ, De fide, De spe, De charitate, De quatuor virtutibus, De humilitate, De misericordia De pace, De patientia, De castitate, De obedientia, De abstinentia: Ubi Ecclesia ornatur, De novo mundo, De cælis novis, De nubibus novis, De montibus novis, De arboribus novis, De potestatibus novis, De mari et piscatoribus novis, De avibus novis, De fluminibus novis, De animalibus novis, libros seu tractatus tres, num. 705 memoratos, Sanctoque nostro in præfatis Operum ejus editionibus adscriptos, quorum primus, in capita octo divisus, De laudibus Ecclesiæ, secundus, capita duodecim complectens, De ornamentis Ecclesiæ, ac tertius denique, capitibus decem discretus, De novis inscribitur, a S. Brunone, Signino seu Signiensi episcopo, fuisse reipsa contextos, verosimillimum e titulorum, argumentum, quod tractant, exprimentium, insolentia seu novitate, apud Petrum Diaconum quoque hic occurrente, apparet. Verum, quod ad librum, qui De festivitibus festivitatum inscribitur, spectat, cum hic, prout sive Sancti nostri sive Brunonis Signini nomine est editus, sermones non paucos, quos neque ex titulo singulari seu parum vulgari, qui apud Petrum diaconum quoque loco proxime cit. occurrat, neque aliunde sancti illius antistitis esse certo constat, complectatur, sintne huic illi, an Sancto nostro attribuendi, est dubium, cum, præterquam quod prioris e binis hisce Sanctis esse, neque e Petro diacono neque aliunde, ut jam dictum, constet, feri possit, ut in Mss. codices, in quibus a Mauro Marchesio una cum Operibus, Brunonem Signiensem certo habentibus auctorem, fuere inventi, ratione supra exposita, utut vere sancti hujus antistitis non essent, fuerint illati.

709 At vero, inquires, Petrus in Chronici Casinensis Supplemento lib. IV, cap. 51 de Brunone Signiensi sic scribit: Non autem idem vir otiose hic vixisse credendus est, qui tales ac tantos nobis Scripturarum exposuerit libros, de quibus summam, illorum scilicet, qui in nostris manibus venere, pandere curamus, super Psalterium, super

attribuendæ sunt, hæque hic recensentur: Sermo-
num vero,

aliquæ contra
verosimillime
ei

qui singularibus, quos præferunt, titulis non distinguuntur,

A super Genesim, super Exodum, super Leviticum, super Numerum, super Deuteronomium, super Ysaïam, super Cantica Canticorum, super Judicum, super Apocalypsim. De totius autem anni festivitibus atque diebus Dominicis composuit sermones sexaginta novem, Omelias centum quinquaginta quinque. Quibus verbis cum Petrus diaconus plures sermones homiliasque S. Brunoni, Signiensi episcopo, attribuat, quam cap. 54 De viris illustribus recenseat, simulque sese omnia, quæ a sancto hoc antistite composita fuere, Opera ad manum non habuisse innuat, fieri facile potest, ut sermones, in Operum S. Brunonis Cartusiani editionibus supra memoratis sancti hujus Patriarchæ nomine vulgati, utut apud Petrum diaconum in Homiliarum sermonumque S. Brunonis Signini elencho titulis parum usitatis insolitis affecti non reperiantur, concinnati tamen vere ab hoc fuerint. Fateor, sic habet: verum, cum equidem homilias sermonesque dictos Brunonem Signiensem habere auctorem, e Petro Diacono certum, ut jam dictum, non sit, fuerintque ex jam supra dictis iidem tam in codicibus Mss. antiquis, qui, quæ S. Brunonis Cartusiani certo sunt, Opera complectebantur, quam in codicibus itidem Mss. antiquis, qui, quas nemo Brunoni Signino negat, lucubrationes continebant, reperti, sintne huic sancto ex Ordine Benedictino præsul, an potius S. Brunoni, Cartusianorum institutori attribuendi, manet adhuc dubium.

Sanctum nostrum, qui et ipse lucubrationes hujusmodi multas concinnavit,

710 Nec est, quod reponas, constare saltem e Petro Diacono, plures fuisse a Brunone Signino sermones compositos, eosque proinde, de quibus hic disserimus, huic potius esse, quam Brunoni Cartusiano adscribendos: uti enim, quin Bruno Signiensis plures, imo plurimos, sermones concinnarit, ambigendum non est, ita nec, quin id Bruno noster fecerit, revocari potest in dubium. Ita colligendum reor e Sancti tum Epitaphio, tum Titulo funebri, inter recudendos 166; in priori enim e binis hisce monumentis antiquis, quod Brunonis tumulo fuit adscriptum, Sanctus hic Cartusianorum Institutor ita loquens inducitur:

Primus in hac eremo Christi fundator ovilis Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.

Bruno mihi nomen, genitrix Alemania, meque

C Transtulit ad Calabros grata quies eremi. Doctor eram, præco Christi, etc.

In posteriori vero, quo Andegavensis S. Mauricii ecclesia Sancto nostro parentavit, sequens una cum multis aliis de S. Brunone legitur versiculus: Multos sermones faciebat per regiones. Cum ergo Sanctus noster, uti e jam recitatis, quæ præfata bina monumenta antiqua suppeditant, testimoniis manifestum est, præconem Christi egerit, dubitandum non est, quin sermones etiam, quos ad populum dixit, concinnarit. Quod cum ita sit, non est sane, cur ob sermonum, a S. Brunone, Signiensi episcopo, compositorum multitudinem huic potius, quam Brunoni nostro attribuamus editos hujus nomine sermones, qui titulis, argumentum, quod tractant, experimentibus, insolitis seu parum vulgaribus haud distinguuntur.

aliqui fortassis habent auctorem.

711 Reponi quidem potest, sermones, quos Sanctus ad populum habuit, non lingua Latina, sed idiomate vulgari fuisse indubie conscriptos, ac proin ex horum, quos concinnarit, multitudine pro sermonibus Latine conscriptis, de quibus hic disputamus, ei attribuendis argui non posse; verum ex eo, quod multos Bruno idiomate vulgari

Octobris Tomus III.

sermones adornarit, multos etiam eum, quos ad suos vel in altioris Ordinis scientiis Remis discipulos vel in Cartusiæ Calabriæque eremis monachos dixerit, Latine concinnasse, credibile apparet. Quare quorundam saltem ex iis, qui nomine ejus prodierunt, nec a Petro diacono Brunoni Signiensi diserte attribuantur, revera ipsum esse auctorem, vero prorsus absimile non est, licet interim id de omnibus illis, ac nominatim de eo, qui inter undecim ei attributos De confessoribus sermones secundum locum obtinet, asseverare non ausim, quod, quemadmodum Marchesius in suis S. Brunone Signino ejusque Operibus Dissertatione historica, hisce præfixa, recte notat, in fine ea contineat, quæ non nisi a monacho, Regulam Benedictinam professo, dici potuisse videntur. Primi quidem Cartusiani jam inde ab ipsis S. Brunonis temporibus S. Benedictum Patrem suum appellavere, ejusdemque festum solemni ritu hodieque celebrant; ut proinde, etsi etiam et in sermone illo auctor, quod tamen non facit, Patris nomine condecoraret S. Benedictum, propterea tamen Brunoni, Cartusianorum institutori, esse eum certo abjudicandum, consecrarium nondum foret; verum in fine ejusdem ea præterea tum de

AUCTORE
C. B.

712 Utut sit, aliquos equidem e sermonibus, qui Sancto nostro in Operum ejus editionibus supra laudatis attribuantur, re etiam vera ad eum fortassis pertinere, ex iis, quæ jam ante adduxi in medium, in animum induco, etsi interim in iis plane eadem non videatur, quæ in aliis Sancti Operibus, styli ratio; aliquantulum enim diversam in diversis descriptionis generibus styli rationem ab uno eodemque scriptore subinde adhiberi, quid mirum? Verum quandonam sermones illos Sanctus composuerit? Cum exhortationes, quas complectuntur, monachis ut plurimum convenient, fuerint, verosimilius iidem abs illo, cum in eremo seu Cartusiana seu Turritana jam versaretur, compositi, atque ad eos, qui in disciplinam ejus ibidem sese dederant, pronunciati. Nec propterea tamen putes, verosimile non esse, Sanctum nostrum, cum Remis adhuc versaretur, verba ad populum, contra ac num. 93 docuimus, unquam fecisse; etsi enim Latinos, de quibus hic, sermones tunc verosimillime haud habuerit, habere potuit alios, idiomate vulgari contextos, qui modo interciderint aut numquam etiam in litteras missi fuerint. Idem etiam puta de sermonibus, si quos forte Sanctus, cum in solitudinem, sæculo relicto, jam secessisset, ad populum unquam habuerit; quod re etiam ipsa factum esse, vero haud apparet absimile. Quidni enim factum esse queat, ut Sanctus noster, etsi jam eremitarum, quorum ad populum verba facere non est, vitæ institutum amplexus, sermones subinde ad populum habuerit aut in itineribus, quæ ex dictis confecit, aut in ecclesiis, eremo seu Turritanæ, seu Cartusianæ, quam incolebat, vicinis, ad eas ab episcopis, per pia incensaque Viri, cujus raram vitæ sanctitatem perspectam habebant, monita gregi sibi commissio prodesse volentibus, evocatus? Multos sermones (verba sunt proxime laudati, quo Sancto parentatum fuit, Tituli funebris) faciebat per regiones.

E

Quandonam
eos adornarit,

F

713 Sed hæc de sermonibus; quos Sanctus composuerit atque ad populum discipulosve suos dixerit, disseruisse sufficiat. Sunt porro duo adhuc alia

AUCTORE
C. B.
et quid de bi-
nis aliis, quæ
ei adhuc at-
tributa inve-
niuntur.

Opera, quæ Sancto nostro præter jam supra recensita attribuuntur. Primum horum est, cuius meminit Possevinus in Apparatu sacro, Operum omnium, quæ vel Sanctus vere contexit, vel contexta ab eo credi a nonnullis sciebat, elencho subiungens: Exstat autem Ms. liber De laudibus vitæ solitariæ, ab eodem Brunone conscriptus, apud Paulum Rogerium, Cartusianum Cartusiæ Venetæ. Hinc Theodorus Petreius, cum, omnia S. Brunonis Opera Colonia Agrippinæ recudi, esset curaturus, librum illum, quo una cum hisce imprimeretur, habere desiderans, in Cartusiana, quam adornavit, Bibliotheca pag. 55, enumeratis omnibus, quæ Brunonis esse putabat, Operibus, adjecit: Quibus (Operibus nempe a Brunone compositis) Possevinus addit librum De laudibus vitæ solitariæ, quem dicit Veneta in Cartusia apud Paulum Rogerium, nostræ familiæ Religiosum, manuscriptum asservari; quo utinam potiri liceret, ut nimirum simul cum cæteris Divi Brunonis Operibus, jam jam per nos de superiorum voluntate revidendis recudendisque prælo committatur. Libri quoque de Vitæ solitariæ laudibus, qui apud Paulum Rogerium, Cartusiæ Venetæ alumnus, asseratur, e Possevino in suis in contextam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 251 Surianus meminit. Verum cum Petreius ea, quæ jam dixi, in contexta a se, annoque 1609 typis vulgata Ordinis Cartusiensis Scriptorum Bibliotheca in litteras mittat, nec tamen laudatus, qui a Brunone scriptus sit, De vitæ solitariæ laudibus liber in lucem hactenus, quod sciam, fuerit prolatus, multum dubito, an errore factum non sit, ut librum illum Ms. apud Paulum Rogerium, Cartusiæ Venetæ alumnus, exstare existimavit Possevinus.

Opusculis sit
censendum.

714 Quid si apud Paulum Rogerium liber quispian exstiterit, Opuscula nonnulla, S. Brunoni Cartusiano attributa, complectens, eique, quod Epistolam quoque, a Sancto ad Rudolphum Viridem scriptam, in qua nonnulla in vitæ solitariæ laudem commemorantur, contineret, titulus Libri de vitæ solitariæ laudibus fuerit adscriptus? Atque hæc de primo e duobus Operibus, quæ in Operum, Sancto attributorum, editionibus non sunt, et tamen ei, ut jam monui, a nonnullis ascribuntur; quod modo ad secundum ex hisce pertinet, oratio hæc est ad Jesum crucifixum, a vocibus hisce Ante oculos tuos, Domine, culpas nostras ferimus etc. incepta, quam Meleager Pentimalli, brevi a se conscriptæ, annoque 1622 typis Romanis vulgatæ S. Brunonis Vitæ præfixit, Sanctoque huic Cartusianorum Institutori attribuit. Verum, inquit fere quantum ad substantiam in sua de S. Brunone Historia seu Vita Zanotius, sæpius jam supra laudatus, multum hic errat Pentimallius, cum oratio illa, ut Antonius Maggius, Augustinianus Bononiensis, in Opere, quod anno 1700 typis edidit, probatum dat, a S. Augustino, civitate Hipponensi, cujus episcopus erat, a Wandalis undique obsessa, fuerit composita, quo ea et gregem sibi commissum ad divinum auxilium implorandum animaret, et propria sua peccata ante Crucifixum genuflexus amare plangeret. Alia de Operibus, quæ vel Sancti sint, vel ei attribuantur, dicenda non invenio, ac proin ad alia, quæ ad eum pertinent, jam propero.

§ XLIV. Benevolum iterum erga se Sanctus comitem Rogerium, decretorio morbo jam decumbentem, experitur, huncque deinde vita functum haud dudum post sequitur, confirmatis ei antea a Paschali Papa donationibus omnibus, privilegiisque, quæ vel a comite Rogerio vel ab aliis acceperat.

Milites omnes, qui in obsidione Capuana Rogerium comitem, dominum suum, Capuanis prodere voluerant, captique, cum proditoris consilium executioni jam jam essent mandaturi, fuerant, Sancto nostro hic in servitute perpetuam, dato, quod § 59 integrum fere recitavi, diplomate, anno 1099 ex dictis jam tradiderat; verum cum in hoc singulorum illorum militum, filiorumque eorundem, quos simul Sancto Turritanæque eremo in servitute perpetuam is princeps pariter tunc dederat, nomina non essent expressa, Lanvinus, monasterii S. Stephani Prior, ad majorem donationis firmitatem a comite Rogerio ex ægritudine, e qua obiit, Mileti decumbente, diploma aliud, in quo hæc singillatim exprimuntur, postulavit, princepsque, singulari suo in S. Brunonem amore, ut dubitandum non apparet, non parum ad id impellente, postulationi ejus annuens diploma, quale is cupiebat, impertiit. Exstat id, sed initio, quantum opinor, mutilum, apud Surianum in Annotationibus ad conscriptam a Surio Sancti Vitam pag. 254 et sequentibus.

Rogerius comes, morti proximus, e singulari in Brunonem amore

E

716 Hisce verbis concipitur: Hæc sunt nomina et lineæ servorum et villanorum centum duodecim, qui inventi sunt cum Sergio proditore in obsidione civitatis Capuæ Calendis Martii, Incarnationis Domini anno millesimo nonagesimo octavo, Indictione sexta, quos ego Rogerius, Calabriae et Siciliæ per Dei voluntatem comes, pro miraculo, quod Deus dignatus est mihi, visibiliter ostendere orationibus B. Brunonis ad salutem fidelium christianorum, qui mecum erant, et meam, donavi eidem P. Brunoni, ejusque successoribus non solum ipsos, sed etiam filios filiorum suorum usque in semipiternum, in servos perpetuos et villanos cum omnibus bonis eorum mobilibus et stabilibus, habitis et habendis, ubique locorum sistentibus, cujuscumque sint artis sive negotii, sive marinarii; quos proditores ex sententia interfici diversis generibus suppliciorum damnaveram; sed ad petitionem dicti P. Brunonis tum eis mortem perniciosam peperci; et ad ecclesiarum B. Mariæ de eremo et B. Prothomartyris Stephani obligavi perpetuas servitutes et villanigiam, et inde fieri feci chirographum apud Squillatium cum donatione, quam feci de monasterio S. Jacobi de Muntauro et tenimenti sui. Sed eorum nomina et lineæ non habentur in eodem chirographo.

Turritanæ eremo novum, quo, quos huic ante in servitutem dedit,

F

A chirographo. Ad petitionem autem F. Lanyini, Prioris ecclesiæ S. Stephani, isto privilegio jussi poni in memoriam sempiternam, et hæc nomina et lineæ dictorum servorum et villanorum.

nominatim
expressit, di-
ploma conce-
dit.

717 Rogerius modo familiarum, quas in servitute perpetuam S. Brunoni ejusque successoribus dedit, nomina recenset, quæ, qui volet, inveniet loco citato apud Surianum, qui primo quidem in horum nonnulla, quæ transcribit, ita observat: Nomina harum familiarum impræsentiarum perseverant pro magna parte, et degunt in pagis, monasterio (Turritano scilicet in Calabria seu S. Stephani de Nemore) subjectis in utroque foro, qui sunt Serra, Spatul, Biuungium, Gasparina et Montaurum, et in Montepavone in temporalibus tantum subjecto, ubi putatur fuisse Olivianum vel Arunchum, et in aliis circumpositis pagis et oppidis. Quædam mutaverunt vocales litteras vel syllabas paucas. Deinde vero, reliquarum, quas Sancto in servitute Rogerius dedit, familiarum allatis nominibus, diplomatis, seu privilegii, cujus jam initium dedi, finem seu clausulam subnectit: sic autem hæc habet: Hæ sunt centum duodecim lineæ servorum et villanorum, quos dedi P. Brunoni et successoribus ejus cum omnibus bonis eorum, ubicumque sint, in perpetuum et habitent ubicumque et ii fuerunt quasi omnes de tenimento Squillacii et Suberati. Hoc privilegium scriptum est quarto Junii mensis in capella S. Martini, quæ sita est in medio civitatis Mileti, infirmo existente Domino meo comite, per manus mei Fulconis capellani dicti domini comitis, et recitatum in camera, ubi idem dominus meus comes infirmus jacebat, præsentem domina mea Adelaide comitissa et concedente Malgerio domini comitis filio, præsentibus Petro de Moritonio, Roberto de Layna, Toraldo Carbonello, Raynaldo de Climpcam, Uberto de Solona, Incarnationis Domini nostri Jesu Christi anno millesimo centesimo primo, Indictione nona. Amen. ✠ Rogerius comes. Adelais comitissa. Petrus de Moritonio. Malgerius, filius comitis Rogerii. Robertus de Layna. Thoraldus Carbonellus. Raynaldus de Climpcam. Ubertus de Solona. Ego Fulco domini comitis Rogerii capellanus de mandato ejus hoc privilegium scripsi et me subscripsi.

Quædam in ea
Surianus re-
cte observat.

718 Morkensius, qui in chronologico-diplomaticam, quam de S. Brunone digessit, Diatribam Ms. instrumenti hujus partem intulit, sigillum plumbeum autographo e chorda esse appensum, e litteris, quas ex Italia, id est, e Turritana, nō fallar, Cartusia acceperit, observat, atque ad amussim fere cum Suriano tum in dicti instrumenti clausula, quam integram dat, tum in personis, eidem instrumento subscriptis, convenit. Nec inobservatum relinquit, non uno eodemque modo eorum, qui diplomatibus, quæ dedit, subscripserunt, nomina ubique exarari; illum enim, qui exempli gratia in uno diplomate Ubertus de Solma vocatur, in altero Ubertum de Solona aut de Solona appellari; verum addit, quod et mihi hic dicendum est, sese, cum instrumentorum illorum autographa ad manum non habeat, sintne hoc vel isto modo nomina illa scribenda, definire non posse. Atque hæc quidem in instrumentum illud Morkensius; verum, cum fieri possit, ut non nemo forte, an Rogerius, qui prodictionis Capuanæ reos Brunoni in servitute tradidit, Sanctusque, qui eosdem hoc modo sibi subjici permisit, contra

mansuetudinem christianam non peccarit, hæreat dubius, e more, Brunonis ætate justis de causis recepto, omni hunc fuisse culpa immunem, Surianus in suis in contextam a Surio Sancti Vitam Annotationibus. pag. 247 et sequentibus recte ostendit. Porro, si auctori huic fides sit, Rogerius comes, non solum, de quo agimus, diploma seu privilegium in S. Brunonis Turritanæque eremi favorem anno 1101 concessit, verum etiam duo adhuc alia.

719 Etenim, postquam in Chronotaxi, quam suis in S. Brunonis Vitam Annotationibus adjecit, factam diplomatis, quo datos a se S. Brunoni in servitute prodictionis Capuanæ reos, expressis singulorum nominibus, Rogerius comes recensuit, concessionem verbis supra datis ad dictum annum 1101 commemoravit, mox ad eundem annum subjungit: Item alio sub diplomate dedit prædictus Rogerius comes ecclesiæ B. Mariæ de eremo, et magistro Brunoni casale Arunchium cum omnibus pertinentiis suis, et omnes villanos. Insuper concessit eidem ecclesiæ B. Mariæ et supradictis fratribus suis molendinum subtus Squillatium, constitutum ad fontem de Alexi. Hanc donationem rursus confirmavit prædictus comes in grandi et peremptoria sua ægritudine coram Roberto, electo Melitensium episcopo, et Joanne Squillacino episcopo. Abs hisce, quæ hic Surianus tradit, non prorsus abludit in Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu Camillus Tutinus, ita ad annum 1102 scribens: Comes Rogerius donat monasterio S. Mariæ de heremo, nec non Brunoni et Lanvino monachis et successoribus in perpetuum tria castra Aruncum, Montem-aureum et Olivianum et eorum cives atque insuper molendinum in civitate Squillacii. Verum, præterquam quod Tutinus hæc ad annum 1102, quo ex dicendis comes Rogerius jam obierat, perperam indubie commemoret, non satis capio, qui verum esse queat, vel tria castra, Aruncum nempe, Montem-aureum seu Mentaurum, et Olivianum una cum Squillacensi molendino, ut Tutinus hic scribit, vel etiam duntaxat Aruncum et præfatum molendinum, ut Surianus ait, Sancto nostro post annum 1099, uti ambo hi scriptores tradunt, a comite Rogerio concessa primum fuisse; etenim, ut diploma, num. 657 et seqq. recitatum, fidem facit, molendinum illud et duo e tribus dictis castris, Mentaurum nimirum et Olivianum seu Olivianum, fuere ab hoc principe S. Brunoni Turritanæque eremo jam inde ab anno 1099 collata, tertiumque, quod alii Aruncum seu Arunchum, alii Aruncium vocant, jam inde etiam ab anno 1094, uti e diplomate, num. 382 et binis seqq. huc transcripto, liquet. Credo itaque, aut binos laudatos scriptores tantum velle, a comite Rogerio castrorum illorum seu (adi num. 717) pagorum donationes, Sancto nostro prius factas, novis datis diplomatibus semel atque iterum fuisse post annum 1099 confirmatas, aut, quod verosimilius reor, non tantum Tutinum, quod quisque, cum in ipso anno, quo res gesta sit, ex jam dictis certo erret, facile admittet, verum etiam Surianum hallucinari.

720 Atque id quidem etiam quantum ad posteriorem hunc scriptorem haud admodum difficulter induco in animum, quod in diplomatis, mox memorati annoque ex dictis 1099 dati, parte quam ipsemet Operis sui pag. 225 et seqq. recitat, tum Aruncii, tum Squillacensis molendini donatio, S. Brunoni a comite Rogerio facta occurrat.

AUCTORE
C. B.

At verosimi-
lius, dum alia
adhuc diplo-
mata anno
1101 a Roge-
rio comite

E

F

Brunoni data
fuisse scribit,
hallucinatur.

AUCTORE
C. B.

currat. Nec est, quod pro Suriano hic reponas, comitem Rogerium reorum duntaxat, quos Sancto per diploma anni 1099 in servitutem tradidit, et monasterii S. Jacobi de Mentauro, quod S. Brunoni per diploma itidem anni 1099 impertiit, in diplomate anni 1101, quo donationes anno 1099 Sancto a se factus recenset, facere mentionem, ac proin non Surianum, qui Arunchum et molendinum subtus Squillacium S. Brunoni anno 1101 a comite Rogerio datum fuisse scribit, hallucinari, sed diploma anni 1099 num. 657 et seqq. huc translatum, quo et hæc et alia multa, proxime recitatis Tutini verbis partim memorata, Sancto comes dederit, esse corruptum; Arunchum enim seu Aruncum S. Brunoni comes non primum per diploma anni 1099 impertiit, sed jam antea (adi num. 585) per diploma anni 1094 impertito terminos seu limites (videsis num. 641) jussit apponi; quod vero pertinet ad molendinum subtus Squillacium, hoc quidem una cum Oliviano seu Olivano aliisque nonnullis per diploma anni 1099 Sancto primum largitus est comes Rogerius; verum præterquam quod non pauca ex his ad monasterium S. Jacobi de Mentauro spectarent, sicque hujus mentionem in dicto anni 1101 diplomate faciens Rogerius mentionem pariter illorum faciat, fieri potest, ut hic princeps donationes, quas in S. Brunonem anno 1099 contulerat, non omnes, sed præcipuas duntaxat commemorare in præfato anni 1101 diplomate voluerit; ut proinde quas in hoc non recenset, factas dicto anno 1099 non fuisse, consequens non sit. Jam vero cum hæc ita habeant, non tantum Tutinus, sed etiam Surianus, dum, anno 1101 Arunchum et Squillacense molendinum Sancto nostro a comite Rogerio datum fuisse scribit, fuerit hallucinatus.

Qui factum
esse queat, ut
in errorem
hunc lapsus
sit.

721 Atque id ex eo factum suspicor, quod, cum comitem Rogerium, Arunchi, molendini Squillacensis, aliarumque multarum rerum donationes quas Sancto antea fecerat, anno 1101 confirmasse alicubi legisset, confirmationem hanc pro prima donatione quantum ad Arunchum et molendinum Squillacense acceperit, in erroneam hanc opinionem inductus, partim quod datum num. 582 et binis seqq. diploma ad manum non habuerit, animunq. ad recitatum a se anni 1099 diploma non adverterit, partim quod diplomatis, quo anno 1101 donationes omnes, antea a se S. Brunoni factas, comes Rogerius confirmavit, partem duntaxat, supra huc allatam, in quo nec Arunchi, nec molendini Squillacensis mentio fit, ad manum habuerit. Ne vero quis putet, perperam a me, quod ex comitis Rogerii anni 1101 diplomate supra huc transcriptum est, pro hujus duntaxat parte haberi, Morkensius in Chronologico-diplomatica sua de S. Brunone Diatriba ad annum 1101 sic scribit: Rogerius comes Calabriae et Siciliae in peremptoria ægritudine sua donationes, immunitates ac privilegia S. Brunoni ac fratribus eremi Calabrinæ hactenus concessa confirmat data charta apud Miletum iv Junii, in qua et Capuanæ prodicionis reos nomine quemlibet suo exprimit. Hæc Morkensius, qui, ut ipsemet ait, integrum comitis Rogerii diploma, postremo huc transcriptum, præ manibus habuit; cum autem diploma, cujus verbis recitatis meminit, quarta, ut ait, Junii datum fuerit, de alio sane diplomate, quam quo Rogerius comes singulorum, quos Sancto in servitutem tradidit, nomina expressisse a Suriano narratur, non loquitur; quod

cum ita sit, consequens est, ut hoc Rogerius non tantum nomina illa recensuerit, verum etiam donationes omnes, S. Brunoni antea factas, confirmarit, utque proinde, cum diploma illud, prout apud Surianum exstat, confirmationem illam non complectatur, non pro instrumento integro, sed pro ejusdem parte duntaxat possit haberi.

722 Surianus porro, postquam hanc in medium adduxit, paucis duntaxat, quæ hic commemorari necesse non est, interjectis subjungit: Cæterum hoc ipso, quo nempe ultimo jam memoratum diploma datum notatur, mense Junio (xxi die, ut in emortuali libro Cartusiæ illius, Calabrinæ nempe S. Stephani, legitur, vel xxii ut in Cassinensi) Rogerius comes obiit anno mci, ut habet Chronicon Lupi Protospatæ, qui hoc tempore vivebat in Apulia, quamvis male Julium habet pro Junio, forte scriptoris vitio. Felix vel hoc nomine princeps, quod post hanc liberalissimam donationem, velut in altero sæculo recepturus mercedem ad Deum statim migrarit pulcherrimis misericordiæ fructibus cohonestatus; quem trimestri tantum post evoluta spatio sequutus est S. Bruno, eodem, quo Rogerius, anno de istis mundi turbinibus extractus, de morte jam proxima lætus et de vicina accersitione securus, postquam præcessisse eum vidit, de cujus adhuc unius salute cogebatur esse sollicitus. Quem etiam tanto ocyus et festinantius sequi voluisse visus est, ut apud summum judicem Deum pro animæ ejus absolutione, si forte locis obnoxia purgatoriis teneretur adhuc, fiducialius intercederet, oblati prius sacrificiis corporis et sanguinis illius, qui a Matre quinque siclis olim fuerat redemptus. Ita ille et recte quidem, quantum opinor, Rogerium comitem mense Junio, non Julio, ut Lupus Protospata scribit, obiisse, e Cartusiæ S. Stephani Necrologio contendit, licet interim Fazellus lib. vii, decade 2 et post hunc Rocchus Pirrus in regum Siciliae Chronologia pro mense Julio stent; mensem enim hunc Rogerio emortualem a Fazello notari, solæ Lupi Protospatæ, ni fallar, auctoritate est factum, nec raro fit, ut in Lupi Chronico, quod in hujus autographo, ut apparet, mensium nomina unica duntaxat capitali seu initiali littera exarata fuerint, mensis Martius pro Maio aut contra, itemque mensis Julius pro Junio aut contra a librariis positus inveniantur. Jam vero, cum res ita habeat, Rogerius septem duntaxat aut octodecim dies a dato, quo, quascumque antea S. Brunoni fecerat, donationes confirmavit, diplomate in vivis mansit superstes.

725 Sanctum nostrum una cum Lanvino ad Rogerium, extremo suo morbo Mileti laborantem, accurrisse, piisque adhortationibus et monitis in gravissimis decretoriæ ægritudinis molestiis assidue eundem esse consolatum, Zanottius in conscripta a sese Sancti Vita seu Historia, uti eam vocat, cap. 50 scribit, addens etiam Brunonem cum Mileto, e vivis jam sublato comite Rogerio, in Turritanam eremum esset reversus, exsequias pro principe illo, cui sane plurimum erat obstrictus, celebrari, magnumque Missarum numerum fieri curasse, ac monachis suis præterea injunxisse, ut precibus, jejuniisque ac aliis pœnitentiæ operibus multiplicatis divinam Misericordiam pro principis in Turritanam eremum beneficentissimi anima implorarent. Ita loco citato ille. Et sane hoc postremum, quod etiam a Sancto factum fuisse, Surianus verbis proxime recitatis

Comes Rogerius diem extremum claudit,

E

F

eique, extremum laboranti, aut ipsemet Sanctus astitit, aut alius e suis.

A *talis in fine innuit, nemo facile, quantum opinor, qui Sanctum ab ingrati animi vitio longissime haud dubie exstitisse alienum, consideravit, in dubium revocabit, etsi interim res nullo plane antiquitatis testimonio confirmata inveniatur. Nec, quin Sanctus aut ipsemet ad comitem Rogerium, gravissimo morbo, quo diem extremum clausit, Mileti decumbentem, quo eum in ægritudinis molestiis solaretur, piisque monitis ad æternitatis iter præpararet, sese contulerit, aut saltem Lanvinum aliumve e suis, qui id præstaret, miserit, ambigendum videtur, cum anno 1098, ut supra vidimus, eundem comitem Rogerium, ut eum in morbi, quo ab obsidione Capuana reversus Squillacii tum decumbebat, molestiis solaretur, quatuor etiam sibi adjunctis sociis, adierit, nec Miletum a Turrutana eremo multo longius, quam Squillacium, sit remotum.*

qui id fecerit, misit; omnia hactenus sibi concessa

B *724 Attamen, cum Sanctus jam inde ab anno 1100 aut etiam (adi num. 678) jam inde ab anno 1099 continuis fere ac gravibus, uti ipsa epistola, supra jam data, quam tunc per Landuinum ad Majoris Cartusie fratres misit, fidem facit, infirmitatibus laboravit, nec dudum post, uti infra videbimus, e mortali hac vita ad immortalē migravit, fueritne tunc ille, quo minus ipsemet comitem, adversa valetudine Mileti laborantem, adiret, morbo impeditus, non parum ambigo, licet interim, quin vel ipsemet Sanctus id fecerit, vel alium sui loco ad Rogerium miserit, dubitandum non arbitrer, ut jam dixi. Utut interim res habeat, summæ equidem curæ amantissimi principis, a quo plurima beneficia acceperat, salutem S. Brunoni fuisse, facile quisque ex jam dictis intelliget. Nec vero apparet absimile, precibus suis apud Deum effecisse illum, ut comes Rogerius vitam, inter assiduas fere belli turbas actam, felici exitu tandem terminaret, e misera hac lacrymarum ærumnarumque valle ad æterna cæli gaudia translatus. Haud dudum porro, ut jam monui, post Rogerii comitis obitum Sanctus quoque e vivis excessit; ante tamen quam id fieret, donationes, immunitates, diplomata omnia, Turrutane eremo hactenus concessa, a Paschale II, summo Pontifice, qui Urbano II anno 1099 e vivis sublato, in S. Petri Cathedram successerat, confirmari impetravit. Anno scilicet 1101, ad Julium jam provecto, Miletum venerat Paschalis, hacque occasione postulari ab eo curavit, aut etiam ipsemet per se Sanctus postulavit, ut, quæ Turrutane eremo sive a comite Rogerio, sive ab aliis quibuscumque fuerant collata, ea ipse nova concessa bulla roboraret, sancti autem Viri postulato benignissime Pontifex annuit.*

a Paschali Papa confirmari obtinet,

725 Paschalis Papa, inquit ad annum 1101 in Chronotaxi, suis ad contextam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus addita, pag. 405 Surianus, Mileti existens vi Kal. Augusti ad petitionem S. Brunonis et Lanuini donationem loci, quem pro habitatione sua (Bruno scilicet ejusque socii) elegerant, factam ab egregiæ memoriæ comite Rogerio, et confirmatam ab Urbano II, rursus diplomate suo confirmat, itemque donationes alias et privilegia, eisdem concessa. Tutinus, donationem dumtaxat, qua Rogerius comes S. Brunoni tria castra Aruncum, Montem-aureum, et Olivianum, atque insuper Squillacense molendinum impertierat, a Paschali confirmatam fuisse, in Historiæ Cartusiensis Prospectu pag. 14 scribit. Verum Suriano assentiendum mihi suadet Morkensius, qui, Bullam aut, si mavis,

Breve, quod Brunoni Paschalis impertiit, integrum hactenus in Calabrina S. Stephani domo seu Cartusia asservari, in chronologico-diplomatica sua de S. Brunone Diatriba affirmat, huncque præterea scribit in modum: Paschalis II Papa vi Kal. Augusti anno mci Mileti existens omnes donationes, immunitates cæteraque privilegia, a Rogeriis duce et comite concessa, ab episcopis (adi num. 558 et seq.) Rheginensibus et Squillacensibus approbata, et ab Urbano II confirmata, data bulla corroborat. Ita ille, et recte quidem, quantum opinor, licet interim ipsam bullam Pontificiam, quo certius de illis, quæ hic memoria prodit, pronuntiare possem, ad manum vellem habere.

726 At vero, cum modicum dumtaxat temporis spatium post concessam a Paschale Bullam esset elapsum, languore seu infirmitatibus, quibuscum Sanctus, ut dictum, jam ab anno 1100 aut etiam paulo citius fuerat conflictatus, paulatim ingravescens, gravissimum incidit in morbum, quo tandem ad extrema deductus e mortali hac vita ad immortalē, vocante eum ad cælestes nuptias Domino, migravit; ut autem Vir sanctus mortem sibi appropinquare sensit, fratres suos seu discipulos ad se vocavit, eisque totius vitæ suæ ab infantia cursum exposuit, aliaque præstitit, quæ in encyclica, quam de sancti Patris sui obitu scripserunt, quamque integram Titulis funebribus præmittam, epistola religiosi Turrutane eremi incolæ exponunt. Sciens, inquit, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, convocatis fratribus suis ab ipsa infantia singulas ætates suas replicavit, et totius temporis sui scientia et sententia dignum, id est, ut Mabillonius in Annalibus lib. lxx, num. 29 interpretatur, « Divina animadversione dignum » proclamavit. Postea fidem suam de Trinitate protracto et profundo sermone exposuit et conclusit sic. Professionis fidei modo, quam Sanctus tunc emisit, partem subjungunt; verum hanc, tum ut, quod supra promisi, præstem, tum ne hic pretiosum venerandæ antiquitatis puræque ac illibatæ Sancti nostri fidei monumentum studioso lectori desiderandum relinquam, integram huc transferre lubet e quarto, cui ad pag. 400 exstat insertum, Analectorum Mabillonii tomo.

AUCTORE
C. B.

in gravissimum morbum incidit, fideique professione,

727 Ita habet: Credo firmiter in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Patrem ingenitum, Filium unigenitum, Spiritum Sanctum ex utroque procedentem, et has tres personas unum Deum. Credo, quod idem Dei Filius conceptus sit de Spiritu Sancto ex Maria Virgine. Credo, quod Virgo castissima fuerit ante partum, virgo in partu, et post partum virgo in æternum permanserit. Credo, quod idem Dei Filius conceptus sit inter homines, ut verus homo, sine peccato. Credo, quod idem Dei Filius invidiose a perfidis Judæis captus sit, injuriose tractatus, injuste ligatus, consputus, flagellatus, mortuus et sepultus. Descendit ad inferos, ut captivos suos inde liberaret, descendit propter redemptionem nostram, et resurrexit. Ascendit ad cælos, inde venturus est judicare vivos et mortuos. Credo Sacramenta, quæ Catholica credit et veneratur Ecclesia: et nominatim, quod consecratur in altari, verum Corpus esse, veram Carnem, et verum Sanguinem Domini nostri Jesu Christi, quem et nos accipimus in remissionem peccatorum nostrorum, in spem salutis æternæ. Credo carnis resurrectionem, vitam æternam.

quæ huc e Mabillonii Analectis transcribitur.

F

AUCTORE
C. B.

æternam. Amen. Confiteor et credo sanctam atque ineffabilem Trinitatem, Patrem, et Filium et Spiritum Sanctum, unum Deum naturalem, unius substantiæ, unius naturæ, unius majestatis atque virtutis. Et Patrem quidem non genitum, non creatum, sed ingenitum profite-mur. Ipse Pater a nullo originem ducit, ex quo Filius nativitatem, et Spiritus Sanctus proces-sionem accepit. Fons ipse igitur et origo est totius divinitatis: ipse quoque Pater essentia quidem ineffabilis, substantia sua Filium genuit ineffabiliter, nec tamen aliud, quam quod ipse est. Genuit Deus Deum, Lux Lucem. Ab ipso ergo est omnis paternitas in cælo et in terra. Amen.

quæque pro
documento
spurio habenda non est,
emissa.

728 Monumentum hoc apud Mabillonium sequentem in capite titulum aut, si mavis, scriptam a Sancti discipulis notulam præfert: Fidem magistri Brunonis, quam communiter fratribus suis protestatus est, cum horam sibi appropinquare sensisset, ut omnis carnis viam ingrederetur, scriptam servare curavimus, eo quod satis intime coram Deo nos illius fidei testes esse rogaret. Surianus, qui quoque monumentum illud integrum, a Mabilloniano exemplari in nonnullis dumtaxat exigui momenti lectionibus diversum, in suis ad concinnatam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus pag. 233 et seq. recitat, fuisse id in domo S. Stephani anno 1314, quo hunc postliminio ad Cartusiensem Ordinem revocari contigit, in fine cujusdam veteris Menologii repertum, observat; ut proinde, qua id Sancti discipuli, Calabrinam eremum incolentes, servari sese curasse, produnt, exstans apud Mabillonium, moxque huc transcripta notula pro suspecta habenda non sit. Nec est, cur scrupulum cuiquam moveat, quod religiosi Turritanæ eremi incolæ in epistola encyclica proxime laudata de Sancto dicant: Fidem suam de Trinitate protracto et profundo sermone exposuit et conclusit sic: « Credo etiam Sacramenta, quæ sancta » credit et veneratur Ecclesia, et nominatim » panem et vinum, quæ consecrantur in altari, » post consecrationem verum Corpus esse Do- » mini nostri Jesu Christi, veram Carnem et » verum Sanguinem, quæ et nos accipimus in » remissionem peccatorum nostrorum, et in spe » salutis æternæ, » nec tamen verbis hisce concludatur modo data, quam Sanctus morti proximus emisit, fidei professio; etsi enim hisce de recondito Eucharistiæ Sacramento verbis alia nonnulla, quæ ad fidem de sanctissima Trinitate spectant, in jam recitato e Mabillonii Analectis monumento subdantur, ipso tamen etiam hujus initio verba, quibus suam Sanctus de eadem sanctissima Trinitate fidem exposuit, ponuntur, nec nisi post verba, quibus, quæ alia adhuc crederet, Sanctus professus est, sequuntur proxime huc transcripta, quibus suam de sanctissimo reconditoque Eucharistiæ Sacramento fidem fratribus adstantibus declaravit.

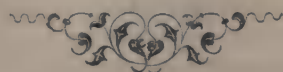
sexta Octobris
die anni 1101
e vivis excedit.

729 Quod cum ita sit, merito utcumque Turritanæ eremi incolæ seu S. Brunonis discipuli in præfata epistola encyclica, sanctum Patrem suum, quam jam moriturus emisit, fidei suæ professionem iis, quæ de Eucharistia crederet, conclusisse seu terminasse, ajunt, licet interim verbis, per laudatos Sancti discipulos allatis, quibus id fecit, alia nonnulla de sanctissima Trinitate subdantur. Quod si id displiceat, dicendum equidem potius videtur, Turritanæ eremi Sancti discipulos

in loquendo minus fuisse exactos, quam antiquum, quod e Mabillonii Analectis dedi, documentum esse corruptum, aut in ordine, quo, quæ complectitur, tam apud hunc, quam apud Surianum posita sunt, esse perturbatum. Quid hoc præterea ratione doctrinæ, doctrinæ Berengarianæ e diametro quantum ad sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum oppositæ, annotandum offerat, facile quisque ex iis, quæ num. 68 et seq. dicta sunt, perspiciet. Quare eo remisisse lectorem contentus, ea modo, quæ de tempore, quo Sanctus ad Superos migravit, dicenda hic restant, expedio. Sancti in Turritana eremo discipuli in epistola encyclica, ad diversas ecclesias monasteriaque scripta jamque sæpius laudata, qua hisce dilectissimi Patris sui obitum nuntiarunt, precesque pro ejus anima ab iisdem postularunt, ita sub finem scribunt: Proxima die Dominica sancta illa anima (Brunonis videlicet) carne soluta est pridie Nonas, id est, sexta die, Octobris anno Domini millesimo centesimo primo. E carminibus, quibus Epitaphium, Sancti tumulo oppositum infraque huc transcribendum, constat, penultimum sic habet: Carnis vincla dies Octobris sexta resolvit. Quare, cum proxime a Sancti obitu dicta epistola encyclica scripta sit, nec dudum etiam post epitaphium illud Sancti tumulo appositum fuisse videatur, dubitandum sane nullo modo est, quin Bruno et anno 1101 et sexta Octobris die ad Dominum migravit; ut enimvero mirandum sit, Tutinum in Historiæ Cartusiensis Prospectu, pag. 14 S. Brunonis obitum anno 1102 innexuisse.

750 Nec minus mirandum est, Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores tom. IX in inferiori paginæ 259 ora notare, concipi non posse, qui Ruinartius in Urbani II Papæ Vita, num. 2 pag. 8 S. Brunonis obitum anno 1099 innecat; ibi enim Ruinartius, non de Brunone, sed de Urbano II Papa, qui hoc anno obierit, sermonem facit, nec alibi, quod sciam, in eadem Urbani Papæ Vita alio anno, quam nos Sancti nostri obitum consignat; ut proinde illum male interpretati laudati Scriptores verosimillime fuerint. Porro antiquior Sancti nostri biographus de eo num. ultimo ita prodit memoriæ: Migravit ad Dominum post egressum Cartusiæ undecimo anno nec plus nec minus, sicut in libris Consuetudinum domni Guigonis, quæ sunt in domo Cartusiæ, continetur; verum in verbis hisce errorem cubare, vocibusque undecimo anno nec plus nec minus substituendas esse, quas suppleditum a primorum quatuor Cartusiæ Priorum chronologo hicque num. 7 jam datum Sancti elogium exhibet, has sequentes, Undecimo plus minus anno, palam est ex iis, quæ § 50 de tempore, quo Sanctus e Cartusia Romam ab Urbano II Papa arcessitus fuit, disserens num. 318 et seq. in medium adduxi. Atque hæc de anno et die, quo Bruno e mortali hac vita ad immortalem migravit, dicta sufficiant; ad ea modo, quæ Sancti obitum secuta sunt, gradum faciamus.

nec alio anno
Sancti obitum
Ruinartius
consignat.

A § XLV. Qua in eremi Turritanæ ecclesia Sanctus fuerit sepultus, et quid de miraculis, sepulturam ejus secutis, aliisque nonnullis, ad eum utcumque spectantibus, ac tempus, quo in Sanctorum, seu potius Beatorum album relatus fuit, prægressis, sit censendum.

Sancti corpus
in ecclesia
S. Mariæ de
eremo, aut in
adjuncto huic

B Cum duæ, ut jam supra docui, in Turritana eremo ecclesiæ, quarum una sanctissimæ Dei Genitrici Mariæ et S. Joanni Baptistæ, altera eidem Dei Genitrici et S. Stephano protomartyri sacra esset, Sancti nostri ætate exstiterint, fueritne is in hac, an in illa terræ mandatus, potest non immerito dubitari, aliis pro priori e duabus illis ecclesiis, aut certe pro hujus, quæ simpliciter etiam ecclesia S. Mariæ de eremo dicebatur, cæmeterio, aliis contra pro posteriori e duabus dictis ecclesiis pronuntiantibus, licet interim in concordiam omnes utcumque fortassis queant adduci, uti ex infra dicendis primum erit colligere. Ac Brunonem quidem in S. Stephani ecclesia, quæ et temporis lapsu ecclesia S. Stephani de nemore seu de bosco dicta fuit, sepultum fuisse, Blomenvenna huncque secutus Surius in conscripta a se Sancti Vita diserte, ut apparet, affirmant. Binis hisce Sancti biographis sese deinde junxerunt Mabillonius in *Annalibus Benedictinis* lib. LXX, num. 29, *Historiæ litterariæ Franciæ Scriptores* tom. IX, pag. 240 aliique nonnulli. At vero Camillus Tutinus in *Historiæ Ordinis Cartusienensis Prospectu*, Sanctum nostrum in ecclesia S. Mariæ de eremo sepulturam nactum esse, non minus diserte tradit, pag. 15 sic scribens: Corpus S. Brunonis a monachis sepulturæ traditur in ecclesia sanctæ Mariæ de heremo prope ejus altare. Adhæc Sancti, vita jam functi, corpus, cum trium dierum spatio publicæ venerationi in ecclesia S. Mariæ de eremo expositum fuisset, ad extremam deinde cæmeterii, huic adjuncti, partem, uti ipsemet injunxerat, delatum, in arca marmorea ibidem sepultum fuisse, in S. Brunonis Vita seu *Historia* cap. 51 Zanottius scribit, monumenta Calabriæ Mss. pro se laudans; etsi autem, qualia hæc aut quantæ antiquitatis sint, nusquam edicat, Sanctum tamen, non in ecclesia S. Stephani, sed vel in ecclesia S. Mariæ de eremo, ut Tutinus tradit, vel saltem in adjuncto huic cæmeterio, ut Zanottius e monumentis illis memoriæ prodit, terræ mandatum fuisse, credendum videtur, quod cum in monasterii, in quo ex dictis decem circiter annis vitam eremiticam duxerat, ecclesia aut saltem in hujus cæmeterio potius, quam in monasterii alterius, quod numquam incoluerat, monachisque, vitæ eremiticæ minus aptis, extruxerat, ecclesia sepeliri voluisse, verosimile appareat.

cæmeterio
verosimilius
terre

752 Adhæc Morotius in *Chronologico Ordinis Cartusienensis Theatro* pag. 226 sic scribit: S. Brunone in Sanctorum album relato, ejus corpus ab ecclesia S. Mariæ de Turri ad aliam S. Stephani de nemore translatum est. Ita ille;

cui cum præterea alii nonnulli scriptores hic assentiantur, vere fuisse S. Brunonis, Sanctis seu potius ob dicenda Beatis jam adscripti, corpus ad ecclesiam S. Stephani ex ecclesia S. Mariæ translatum, indubitatum apparet, maxime cum nullus prorsus scriptor occurrat, qui contrarium prodat memoriæ. Jam vero cum id ita sit, Sanctusque e loco, quo terræ fuerat mandatus, ad S. Stephani ecclesiam verosimiliter fuerit translatus, fuisse eum in ecclesia S. Mariæ de eremo sepulturam nactum, verosimile apparet. At vero, inquires, postquam monasterium S. Stephani a Cartusiensi instituto ad Cisterciense anno 1192 defecerat, abbates illius veriti, ne Cartusiani sacras Institutoris sui reliquias repelerent, summa eas semper cura, ut Blomenvenna et post hunc Surius in suis de Brunone lucubrationibus e facta per Cartusianorum Neapolitanorum (adi num. 780) Priorem relatione memoriæ produnt, custodierunt; quod ut facerent securius, nunc hoc, nunc illo loco, abbate dumtaxat, alioque viro fide digno rem noscente, sacra illa pignora collocarunt; ut proinde ex eo, quod hæc e S. Mariæ de eremo ecclesia ad ecclesiam S. Stephani de nemore seu de bosco, cum anno 1514 Sanctorum seu Beatorum catalogo Brunonem adscribi contigisset, fuerint translata, consecrarium neutiquam sit, ut in eadem S. Mariæ ecclesia terræ fuissent mandata. Ita contra opinionem, qua Sanctum, non in ecclesia S. Stephani, sed in ecclesia S. Mariæ aut saltem in hujus cæmeterio sepulturam nactum arbitramur, potest argui.

755 Verum quid si ad præfatum Cartusianorum Priorem, quod de occultatis a Cisterciensibus S. Brunonis reliquiis Blomenvenna et Surius memorant, falso dumtaxat rumore fuerit delatum? Esse sane apparet, cur ita factum putetur. Etenim sacrum Sancti corpus anno 1515, Sancti canonizationem, uti eam vocant, proxime prægresso, in S. Mariæ ecclesia, ut Tutinus in *Historiæ Ordinis Cartusienensis Prospectu* ad annum 1515 memoriæ prodit, fuit repertum, nec verosimile videtur, factum id fuisse ex eo, quod abbates S. Stephani pretiosum thesaurum, quo eum occultarent, e monasterio S. Stephani, commemorationis suæ loco, in ejus ecclesia primitus fuisset reconditus, ad ecclesiam S. Mariæ, a dicto monasterio sejunctam seu dissitam, transtulissent. Jam vero cum id ita sit, fuisse S. Brunonem in ecclesia S. Mariæ aut saltem in adjuncto huic cæmeterio terræ mandatum, verosimilius, omnibus consideratis, apparet. Nec est, quod hic objicias anno 1515 datam infraque recitandam Leonis X Papæ bullam, in qua (adi num. 753) sequentia isthæc: In cujus (monasterii nimirum S. Stephani) ecclesia corpus S. Brunonis, dicti Ordinis institutoris, dicitur esse reconditum, verba occurrunt; præterquam enim quod ex aliorum dumtaxat, qui facile decipi potuere, relatione seu opinione Pontifex ita ibidem loquatur, cellulæ a S. Brunone prope ecclesiam S. Mariæ de eremo exstructæ quamdamque una cum hac monasterii speciem præferentes, jam inde ab anno, quo religiosi hujus, monasteriique S. Stephani incolæ ad Cisterciensem Ordinem sese ex dicendis transtulere, 1192 aut etiam citius inhabitari, ut apparet, desierunt, ecclesiæ S. Mariæ curam interim ac dominium monasterio S. Stephani gerente; adeo ut hoc abs illo tempore duas ecclesias, alteram nempe S. Mariæ, alteram S. Stephani dictam, habuerit, utque sub monasterii S. Stephani de Bosco nomine, non hoc tantum, sed

AUCTORE
C. B.

E

fuit mandatum.

F

AUCTORE
C. B.

sed etiam *S. Mariæ* de eremo monasterium venisse videatur. Ita omnino autumo, quod in monumentis omnibus, anno 1192 posterioribus, in quibus de religiosis *Turritanæ* eremi ædibus sermo sit, solum *S. Stephani de Bosco* monasterium memoretur.

Epitaphium
quod hic da-
tur, tumulo
fuit apposi-
tum.

754 Jam vero, cum id ita sit, *S. Brunonis* corpus, utut in *S. Mariæ* ecclesia esset reconditum, in monasterii *S. Stephani* ecclesia jacere, a Leone Papa dici absque veritatis dispensio in bulla cit. potuit. Nec apparet, *Blomenvennam* aliosque, qui, *Sancti* corpus in monasterio *S. Stephani* seu in hujus ecclesia sepultum fuisse, scribunt, de ecclesia sanctæ *Mariæ* non posse intelligi. Verum sive tandem *Sanctus* in hac, sive in illa eremi *Calabrinæ* ecclesia tumulum nactus fuerit, sequens equidem ad hunc, uti in conscripta a se *Sancti Vita Blomenvenna*, sermonem de *Brunonis* sepultura instituens, testatur, Epitaphium fuit appositum :

Primus in hac eremo Christi fundator ovilis
Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.

Bruno mihi nomen, genitrix *Alemania*, meque
Transtulit ad *Calabros* grata quies eremi.

Doctor eram, præco Christi, vir notus in orbe,

B Desuper illud erat gratia, non meritum.

Carnis vincla dies Octobris sexta resolvit,

Spiritui requiem, qui legis ista, pete.

Ita ille *Sancti nostri* biographus : ei autem in concinnata a se *Sancti Vita Puteanus* etiam consentit, in posteriori tamen hujus editione, apud *Judocum Ascensium* *Parisiis* anno 1524 adornata, in carminibus, quibus jam datum *Sancti* epitaphium constat, mutatio quæpiam facta est. Pro primo enim hexametro, verosimillime quod in eo contra *Prosodiæ* leges secunda syllaba in vocabulo *Eremus* contrahatur, positum est hoc aliud : Primus in hac Christi fundator ovilis eremo ; secundo autem pentametro eadem verosimillime de causa substitutum est hoc sequens aliud : Transtulit ad *Calabros* grata quies nemo-
ris. Adhæc *Surius* pro ultimo Epitaphii recitati pentametro sequens exhibet : Ossa manent tumulo, spiritus astra petit. Verum cum et in antiquiori *Vitæ*, a *Puteano* contextæ, editione, *Basileæ* haud dudum post annum 1514 adornata et in antiquis documentis, ad editionis hujus calcem adjectis, tria jam dicta carmina eodem modo, quo apud *Blomenvennam*, legantur, fuisse sane eodem etiam modo primitus scripta, *Sanctique* tumulo apposita, verosimillimum, ne dicam, indubitatum apparet.

Prodigio ad
hunc fons

755 Discutiamus modo, quæ post *Sancti* sepulturam contigisse narrantur. Sepultus est autem, inquit in *Sancti Vita Blomenvenna*, Vir Dei in monasterio suo *Sancti Stephani* prothomartyris post summum altare ; ad cujus sepulcrum fons emanat vivus, qui Divina clementia et ejus meritis multis fidelium optatæ remedia confert sanitatis. Ubi etiam, ut alibi legitur, est videre mirabile, cæcos illuminari, surdos ad auditum restitui, mancos mutilatosque sanari, leprosos mundari, a dæmone obsessos ocyus repurgari. Verum his omnibus miraculis, si divo Hieronymo creditur, illud est magis mirandum, quod ferme omnes in rotulo (titulorum funebrium edendorum complexo) prædicto stupere se ostendunt, dum toties replicant ac consona voce prædicant, gloriam illum et honorem tantum calcare et in tanta vitæ austeritate, veritate et perfectione cursum vitæ feliciter consummare potuisse. Ita ille : ne autem quisquam de fontis, ad *Sancti* tumulum, uti hic adstruere

videtur, prodigio excitati, veritate fortassis ambigat, mox subjungit : Non debet autem cuiquam scrupulum movere, si fons ille jam ad sepulchrum Viri Dei non cernatur ; fontes quippe miraculose educti non semper sunt perpetui, sicut nec fons olei, qui tempore nativitatis Christi Romæ legitur emanasse. Vidi ego ad sanctum Mauricium in loco decollationis ejus foramen sine oleo, per quod olim emanasse oleum ab accolis loci illius asserebatur. Miracula enim a Domino fiunt in revelationem et commendationem sanctitatis servorum ejus, et ideo, ubi eorum sanctitas perfecte innotuerit, non nunquam miracula cessant. De sancto Nicolao legitur, quod ex sacris ossibus ejus oleum emanaverit ; sed ob demerita populi, uno e successoribus suis de sede sua injuste expulso, fluere desierit.

756 Pari modo existimandum est de fonte *S. Brunonis*, nimirum exulante a monasterio ejus religione, ab ipso sanctissime inchoata. Cum enim Vir sanctus obdormisset in Domino, mansit monasterium ipsum in proposito vitæ heremiticæ sive Ordinis *Carthusiensis*, quem prius in eremo *Carthusiæ* et postea in *Calabriæ* eremo sanctus Bruno instituit. Successerunt ei in regimine dictæ domus quinque Priores usque ad tempora venerabilis *Guigonis*, Prioris *Majoris Cartusiæ*. Cunctis vero diebus seniorum, qui viderant et audierant et noverant omnia opera Domini, quæ per servum suum *Brunonem* operari dignatus est ; quibus tandem succedentibus aliis, qui hæc non noverant, cum jam Ordo *Carthusiensis* in Gallia circa *Carthusiam* et alibi multiplicari cœpisset, monasterium illud *Calabriæ* solum remansit a sanctitate et fervore tanti Patris per teporem degenerans. Cum a domo *Carthusiæ* visitatores et reformatores petens, propter distantiam nimiam habere non posset, ad aliud propositum, Ordinem scilicet *Cisterciensem*, qui, tum recens plantatus et a sancto Bernardo verbo atque exemplo rigatus, in magno fervore perseverabat, se contulit, cum jam in proposito *Carthusiensis* Ordinis, in quo fundata fuerat, annis sexaginta durasset. Ita hactenus *Blomenvenna*, iterum hic sibi, ut sæpe alias, quantum ad substantiam *Surium*, non tamen *Puteanum*, ulpote qui *Sancti* meritis multa post ejus obitum miracula operari Dominum dignatum esse, generatim dumtaxat scribat, consentientem habens ; verum quid modo de fonte, qui ad *Sancti* tumulum prodigio excitatus fuerit, de miraculis ad hunc, facientibus id *Sancti* meritis, magno numero patrat, de tempore, quo is exaruerit seu esse desierit, ac tandem etiam de causa, ob quam hoc acciderit, sentiendum est?

757 Ut a prodigio excitati ad tumulum fontis ducam initium, cum hujus nec *Puteanus* in conscripto a se *Brunonis Vita*, nec ullus, quod sciam, scriptor seu æqualis seu suppar mentionem faciat, esse sane videtur, cur, an vere ad *Sancti* tumulum miraculo fons eruperit, in dubium a non nemine revocetur. Et vero cum inventi fuerint, qui, quemadmodum supra vidimus, in *Cartusia*, cum hanc *Sanctus* ejusque socii primum fuissent ingressi, divinitus fuisse excitatum fontem, confinxerint, aut saltem ex errore crediderint, quid ni etiam factum esse queat, ut vel ex errore vel ex fingendi licentia, prodigio ad *Sancti nostri* tumulum ebullisse fontem, in litteras missum fuerit, propensiusque deinde ac facilius, quam par esset,

excitatus
fuisse hic, ut
apparet, as-
seritur.

E

F

Ast, an id ve-
ritati conso-
net, est du-
bium,

A *esset, a prodigiorum amantibus creditum? Attamen cum sequentia hæc verba, Juxta sepulchrum ejus (S. Brunonis nimirum) immediate fons vivus emanat, qui divina Clementia in hujus Viri sancti meritis multis languoribus fidelium optatæ confert remedia sanitatis, primorum quinque Cartusiæ Priorum Chronologus seu antiquior Sancti nostri biographus num. ultimo sup-peditet, isque, ut jam supra docui, sæculo tertio decimo, ac proin, duobus forte nondum post Sancti obitum sæculis elapsis, floruerit, nec eum, quod de fonte, ad Sancti tumulum prodigiose excitato, verbis recitatis memorat, aut ex antiquiori monumento, aut saltem e traditione hausisse, vero appareat absimile, e terra ad Brunonis tumulum, aut, si mavis, ex hoc ipso non erupisse prodigiosum fontem, indubitanter asseverare non ausim, licet interim de re, quod indubitatæ prorsus ac certæ fidei vade non innitatur, multum dubitem.*

nec, quæ pro causa, ob quam fons ille exaruerit, afferuntur,

B *738 Nec dubitationem, quæ, quod non amplius, ipsamet Blomenvenna verbis recitatis fidente, ad Sancti tumulum fons inveniatur, non parum augetur, tollere queunt, quæ potissimum hic Sancti biographus in causa fuisse scribit, ut prodigiosus fons ille exaruerit seu esse desierit. Dato enim, vere fuisse fontem ad Sancti tumulum prodigio excitatum, desiisse eum, quod, ut per verba num. 736 recitata, utpote per vocem Religio (adi num. 742) idem ibidem, quod per vocem Ordo, intelligens, velle videtur, religiosi Turritanæ eremi incolæ Cisterciense institutum essent amplexi, parum verosimile apparet, cum hi dumtaxat id fecerint, ut, collapsa apud eos religiosa disciplina, a vita minus austera, ad quam, primævo instituti sui rigore relicto, defecerant, ad vivendi normam magis rigidam magisque sanctam transeuntes Deo perfectius possent famulari, quemadmodum ipsemet Blomenvenna verbis recitatis indicare videtur, fidemque etiam facit mox recitanda Cælestini Papæ Bulla seu Breve. Sunt quidem, qui illos a Cartusiensi instituto ob causas, quæ Deo minus placere debuerint, resiliisse contendunt; verum hisce assentiendum non esse, alii volunt, nec quorum ex parte veritas stet, multum ad rem nostram facit. Demus enim etiam, justam omnino, ob quam Turritanæ eremi incolæ a Cartusiensi ad Cisterciense institutum deflexerint, causam non exstitisse, nec sic tamen verosimile evadet, factum esse, ut fons, qui ad tumulum S. Brunonis prodigio excitatus fuisset, ob eorum ad Cisterciense institutum defectionem exaruerit. Qualiscumque enim ea fuerit, sese equidem ad vitæ institutum nullo prorsus e capite contemnendum multisque nominibus summopere commendandum transtulere, nec id, nisi, assentiente ac approbante summo Pontifice Cælestino, fecere, uti e bulla, qua hic eis ad Cisterciensem Ordinem transeundi facultatem fecit, manifestum est.*

dubitationem illam tollunt.

C *759 Hanc idcirco e Suriano, qui eam suis ad compositam a Surio S. Brunonis Vitam Annotationibus seu potius Chronotaxi hisce adjectæ pag. 469 et seq. inseruit, transferre huc lubet. Sic habet: Cælestinus episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis fratribus cœnobii S. Stephani de Bosco in Calabria salutem et Apostolicam benedictionem. Ad Religionis ordinem propagandum et ad suos palmites extendendos ex officii nostri debito propensiori cura debemus intendere, et ipsum divina flagrantia pullulantem tenere pro viribus, et fovere. Cum igitur divina inspiratione præventi sub Cisterciensis Ordinis observantia volueritis militare et super hoc confirmationem Apostolicam et favorem*
Octobris Tomus III.

Prior vester, ad nos veniens, obnixè petierit, fratrum nostrorum communicato consilio, cum dexteræ Excelsi mutatio videatur, vestrum hoc propositum commendamus, et, ut amodo sub eadem observantia et correctione abbatis et fratrum Fossæ-novæ vivere debeatis, et gratum Deo famulatum Deo impendere, auctoritate Apostolica, salvo Ecclesiæ Romanæ jure, confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostræ constitutionis et confirmationis infringere etc. Datum Laterani III Idus Decemb. Pontificatus nostri anno II. Cum ergo, uti e Pontificia hac Bulla seu Breve intelligitur, cœnobii S. Stephani de Bosco in Calabria fratres seu religiosi Turritanæ eremi incolæ, non tantum non repugnante, sed etiam probante propositumque eorum laudante Pontifice, ad Cisterciensem Ordinem migrarint, sicque id faciendo contra Deum indubie non peccarint, nescio enim vero, an futurum sit, ut quisque sat verosimile arbitretur, illum eorum transitum causam esse potuisse, ob quam Turritanæ eremi fons, qui ad Sancti tumulum prodigio excitatus fuerit, exsistere desierit, aut, si mavis, exaruerit. Jam vero, cum res ita habeat, manet sane ex supra dictis, ac maxime ex eo, quod fons, qui prodigio excitatus fuerit, non amplius exsistat, æque ac ante dubium, an miraculo hujusmodi locus umquam fuerit.

740 Nec multum ad rem facit, prodigiosos fontes non esse semper perpetuos; etsi enim id verum esse dederimus, consequens dumtaxat erit, ut, etsi ad Sancti tumulum fons non amplius inveniatur, fons tamen prodigiosus ibidem exsistere aliquando potuerit; unde reipsa etiam fontem hujusmodi ibidem olim exstitisse, pro indubitato nullus certe habebit. Quod si interim fons prodigiosus ad Sancti nostri tumulum umquam exstiterit, atque ob causam, a laudatis scriptoribus adductam, dumtaxat desierit, is equidem diutius, quam annis quinquaginta aut sexaginta duravit. Etenim cum Cælestinus II Papa anno 1144, quo monasterium S. Stephani de Bosco ad Cisterciensem Ordinem nondum fuisse translatum, ac proin fontem, qui ad S. Brunonis tumulum prodigio fuerit excitatus, nondum esse desiisse, apud omnes, qui miraculum istud admittunt, in confesso est, vitam cum morte commutarit, nec tamen serius, quam sæculo duodecimo, dictum monasterium ad Cisterciensem ordinem transierit, Cælestinus F Papa, qui Bullam jam recitatam monasterii S. Stephani de Bosco fratribus impertiit, alius esse non potest, quam Cælestinus III; quare, cum hic anno 1191, ad Aprilem jam propecto, ad supremam Ecclesiæ cathedram fuerit evectus, Bullaque tertio Idus seu 11 Decembris die, anno Pontificatus ejus secundo data notetur, consecrarium est, ut monasterii S. Stephani de Bosco fratres seu religiosi Turritanæ eremi incolæ anno demum 1192 aut sequentis initio ad Cisterciensem Ordinem transierint, ac proin, ut monasterium illud non tantum annis circiter sexaginta, ut Blomenvenna verbis supra huc transcriptis tradit, sed centum propemodum et amplius in vitæ, quod in eo secutus fuerat S. Bruno, instituto duravit, pluresque etiam, quam quinque, Instituti Cartusiensis, antequam ad Cistercienses transiret, Priores habuerit.

741 Et vero Camillus Tutinus in brevi, quod suo Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectui attexuit, Chronico Priores non tantum quinque, sed tredecim, qui ad S. Brunonis præscriptum Turritanam S. Stephani domum, antequam hæc Cisterciense institutum amplecteretur, ad annum

AUCTORE
C. B.

E

Si tamen fons prodigiosus ad Sancti tumulum umquam fuerit, diutius is,

F

quam annis quinquaginta aut sexaginta duravit.

AUCTORE
C. B.

usque 1192 regere, suo singulis nomine apposito, recenset, eorumque, qui post quintum a S. Brunone floruit, anno 1158 obiisse notat. Et sane a Tutino plures etiam, quam quinque, qui ad normam, a Sancto nostro in Turritana Calabriae eremo institutum, vitam exegerint, Priores recte enumerari, verosimillimum apparet, tum ex jam dictis, tum etiam ex iis, quæ huc facientia in sua de Cartusianorum initiis Dissertatione num. 20 et aliquot seqq. Columbius, uti hunc consulenti patescet, in medium adducit. Jam vero, cum hæc ita habeant, nec fons, qui prodigio ad S. Brunonis tumulum ortus sit, exaruisse, seu esse, antequam S. Stephani monasterium ad Cisterciense institutum transisset, desuisse a Blomenvenna, aliisque, qui ejusdem cum eo opinionis sunt, statuatur, consequens est, ut fons ille non tantum quinquaginta circiter aut sexaginta, sed nonaginta amplius annis post Sancti nostri obitum debeat durasse, etsi interim id in opinione dictorum scriptorum, qui eremi Calabrinæ ad Cistercienses defectionem jam inde ab anno 1160 aut etiam citius factam statuunt, a veritate omnino sit alienum. Atque hæc sunt, quæ tum de prodigioso illo fonte, ad Sancti tumulum, uti a scriptoribus supra laudatis refertur, exorto, tum de tempore, quo, et causa, ob quam esse is desiderit, dicenda occurrunt. Proximum est, ut de miraculis, quæ magno numero per Sancti merita fuisse patrata, ac maxime in favorem eorum, qui e memorato prodigioso fonte bibissent, contigisse, Blomenvenna verbis supra huc translatis, aliique memoriæ produnt, nunc tractem.

Ad fontem
illum multa
etiam Sancti
jam defuncti
meritis mira-
cula facta
narrantur:

742 Licet, inquit de S. Brunone Blomenvenna, miraculis multis claruisse legatur, tamen, quod sine dolore recolere nequeo, non sunt hujusmodi miracula ea, qua decuit, diligentia conscripta; aut, si conscripta fuerunt, alterius Religionis (Cisterciensis videlicet) monachis in monasterium ejus intrantibus, primum negligentius scripta custodita, deinde deperdita sunt. Ita ille, ad amussim etiam sibi Surium, et quantum ad miraculorum, quæ generatim Sancti meritis patrata fuerint, multitudinem Puteanum pariter censentientem habens; verum nullum prorsus, quod a Sancto patratum fuerit, miraculum in particulari recenset; assertionem autem, qua, multa a Sancto patrata fuisse miracula generatim traditur, scriptoris saltem synchroni fidei digni testimonio confirmari velim. Fuisse quidem multos male habentes, qui e fonte, ad Sancti tumulum prodigiose exorto, bibissent, pristinae sanitati restitutos, antiquior etiam Sancti nostri biographus verbis supra datis affirmat; verum nec hic sat antiquus est, ut tuto ei fidere possimus. Nec quidquam facit, quod præsentis temporis verbis utens sequentem scribat in modum: Juxta sepulchrum ejus immediate fons vivus emanat, qui divina clementia in hujus Viri sancti meritis multis languoribus fidelium optatae confert remedia sanitatis, sicque de fonte prodigioso, qui ætate sua adhuc exstiterit, miraculisque, quæ tum haustis ex hoc aquis patrata fuerint, sermonem facere videatur; dato enim etiam, hunc nostrum biographum de miraculis tempore suo gestis facere sermonem, fidem is sibi, cum in Cartusia Majori a Turritana eremo non parum dissita scripserit, certam undequaque atque indubitatam ægre admodum in eorum narratione conciliaturus apud omnes est. Adhæc historicorum in morem, qui, quæ temporibus præteritis gesta sunt, per præsentis temporis verba non raro exponunt, fortassis hic loquitur.

743 Blomenvenna et Surius eo ipso loco, quo fontem, ad Brunonis tumulum prodigio excitatum, ætate sua non amplius exstitisse fatentur, de eo, non secus atque si adhuc exstisset, per præsentis temporis verbum loquuntur, prior quidem hoc modo: Ad cujus (S. Brunonis nempe) sepulchrum fons emanat vivus; posterior vero isto: Ad ejus sepulchrum fons vivus prorumpit. Nec alterius, quam præsentis temporis verbo, quo, multis olim hausta e fonte illo aqua sanitatem fuisse restitutam, declarent, ibidem utuntur; ut proinde ex eo, quod antiquior Sancti nostri biographus de miraculis, quæ S. Brunonis meritis patrata fuerint, per præsentis temporis verbum loquatur, consequens non sit, ut hæc ætate sua gesta esse, significatum voluerit. Jam vero, cum id ita sit, an non de iis dumtaxat, quæ dudum etiam ante ætatem suam gesta fuerint, sermonem instituat, admodum est dubium, ac proin, quod de miraculis magno numero per Sancti merita gestis, memoriæ prodit, certum omnino atque indubitatum facere non potest, licet interim, quin aliquot saltem miracula Sanctus, Beatis nondum adscriptus, patravit, e sanctitatis fama, qua apud Calabros ante id tempus per quadringentos amplius annos inclaruit, dubitandum non appareat. Et vero Surianus, in suis ad S. Brunonis Vitam Annotationibus, multa miracula, quæ Deus ad declarandam S. Brunonis, confessoris sui, gloriam operari ad ejus invocationem dignatus est, ad nostram cognitionem scriptorum inopia temporumque injuria non pervenisse, pag. 514 præfatus, non pauca, quæ post factam Brunonis, uti eam vocant, canonizationem evenisse ejus intercessione narrantur, in medium adducit, hisque etiam duo præmittit, quæ, antequam Bruno in Sanctorum seu Beatorum album referretur, acciderunt.

D
asi nec hæc
certa facere
potest anti-
quior noster
biographus.

744 Cum de rebus modo, quæ, priusquam Sancto cultus, Sanctis proprius, Pontificia auctoritate deferretur, evenere, hic tractem, lubet huc et duo illa prodigia transferre, lectori, quantum reor, in summa multorum miraculorum, Sancti meritis ante permissum ejus cultum ecclesiasticum patratorum, quæ ad cognitionem nostram pervenerunt, paucitate futura non ingrata. Primum, in quo tamen, an Sanctus partem habuerit, est dubium, sic habet: Anno Domini mcccci, cum illustribus Gaufridus de Lorotello, comes Cantazarii in Calabria, filius Rodulphi comitis de Lorotello, nepotis comitis Rogerii, fundatoris ac dotatoris eremi S. Mariæ de Turre revocasset donationes cujusdam ecclesiæ Omnium Sanctorum, et terrarum et vinearum in tenimento oppidi Badulati, a se et a matre sua Berta factas, Deo vindice, gravi apostemate est in pectore sauciatus, unde et ad extrema devenit, atque, condito testamento, cum morti proximus esset, a Rogerio de Arenis admonitus, ut res, injuste ablatas, restitueret, simul ac ablata restituit, sanguine ex ore et naribus fluente, sanitati pristinae est redditus; quod clarius ex ipsiusmet verbis et instrumento restitutionis patebit, ubi sic ait: « Anno ab Incarnatione » Domini mcccci, indiet. viii mense Octobris, » cum ego Gaufridus de Lorotello, Cantazari » comes, juvenili cupiditate tenerer, ne, quod » domina mater mea venerabilis Berta pro ec- » clesia Omnium Sanctorum de tenimento de » Padulato, quam dederat B. Mariæ de eremo » ac beato Protomartyri terras cultas et incul- » tas, arbores domesticas et silvestres quoque » villanos et vineas confirmarem, sed potius » revocarem, plus expetens temporalia quam » æterna.

Duo interim
miracula,
Sancti cano-
nizationem
prægressa.

F

AUCTORE
C. B.

A » æterna, Deo permittente, post meæ revoca-
» tionis triennium in stomacho sui horribili
» apostemate sauciatus adeo dure, ut, vitalibus
» spiritus diminutis, a medicis desperarer.

in quorum
uno tamen is
non certo,

743 » Verum post conditum testamentum
» dixit mihi dominus Rogerius de Arenis, qui
» modo testis adfuit testamento apud Castellum
» novum, ubi eo tempore infirmabar: Confirma
» puro restituendi proposito, quæ revocasti
» B. protomartyri Stephano; est enim tanti
» meriti apud Deum, quod te poterit ab isto
» apostemate liberare. Quibus verbis auditis,
» jussi per novum testamentum, quod in mo-
» mento iterum condidi, confirmari. Mirum in
» modum cæpi subito sanguine putrido, fluente
» de ore et naribus, liberari. Quo viso miraculo
» devotus misi litteras fratribus eremitis eo die,
» quo navis Genuensium, ab Alexandria veniens
» in portum Castellum novi, ruinam est passa.
» Venit autem ad me ad castrum meum Canta-
» zarii Rodolphus de Crucifixo, eremitarum
» S. Mariæ et S. protomartyris Stephani ma-
» gister, et cum eo frater Arnaldus et Odo, et
» Guido monachi, quibus præsentibus præcepi

B » præsens privilegium per manus scribæ Ro-
» berti conscribi, et quæ domina mater mea
» dederat etc. » *Tale est e Suriani recensione*
primum, quod hic commemorandum duxi, mira-
culum, instrumento etiam publico confirmatum;
cum vero, nec forte immerito, an in hoc partem
quampiam S. Bruno habuerit, dubitari posse vi-
deatur, dicto instrumento publico, quod id firmat,
mox subjungit: Quod (miraculum nempe jam
relatum) etiam S. Brunoni tribui debere ob cu-
ram, quam in cælo positus domus suæ gerit,
nemo est, qui ambigat. Ita ille, partem saltem
in relato miraculo S. Brunoni attribuendam, sese
non dubitare indicans; verum in altero, quod hic
etiam dandum, miraculo seu potius apparitione
partem habuisse Sanctum, certum omnino est,
uti quisque facile fatebitur, qui vel id dumtaxat
perlegerit.

in altero au-
tem certo par-
tem habuit,
hic referun-
tur.

C 746 En verba, quibus a laudato Suriano pag.
517 et seq. refertur: Circa annum m^{dx} Valentia
in Aragonia Joannes Aloysius Bertranus Tabel-
lio, qui multo tempore fuit benefactor et pro-
curator Cartusiæ Portæ-cæli, ob magnam, quam
erga S. Brunonem devotionem gerebat, ex diu-
turna ægitudine ad mortis confinia devenerat
ante feriam quartam Majoris hebdomadæ, et
cum a medicis de ejus salute conclamatum esset,
subito aperiens oculos petiit vestes ad induen-
dum, atque interrogantibus respondit, sanctos
Vincentium Ferrerium et S. Brunonem ad se
intrasse, et sibi dixisse, nequaquam hac vice se
morituum, sed ad ecclesiam ea feria quarta ad
divina Officia audienda accedere debere, quod
et reipsa præstitit. Atque ob id adeo in poster-
um S. Brunonem dilexit, ut, cum postea anno
m^{dxiv} Leo X ejus festum solemniter in ecclesiis
Ordinis concessisset, ipse suis sumptibus, eam-
dem Cartusiam petens, ejus festivitatem tam in
ecclesia, quam in trichoro peragi procuraverit
ad obitum usque. *Joannes Aloysius Bertranus,*
cui apparitio hic relata obtigit, e secunda uxore,
quam, priori mortua, duxerat, S. Ludovicum
Bertrandum Ordinis Prædicatorum, de quo ad
9 mensis hujus diem, quo colitur, apud nos age-
tur, postea genuit. Docet id nos tum ipsa, in qua
eadem apparitio narratur, sancti hujus Confesso-
ris Vita, a Vincentio Justiniano Antist, Valentino
Ordinis S. Dominici alumno, idiomate Hispanico
conscripta ac deinde ab altero ejusdem Ordinis

Religioso in linguam Italicam versa, tum etiam
laudatus Surianus in apparitionis alterius, eidem
Aloysio Bertrano oblatæ infraque in Appendice
ad gloriam posthumam memorandæ, quam ap-
paritioni jam narratæ proxime subjungit, rela-
tione. Atque ita quidem, cum memorata appari-
tione, facientibus id tam S. Brunonis, quam
S. Vincentii Ferrerii meritis, Aloysius Bertran-
dus, periculosissime decumbens, subito atque in-
sperato pristinae fuerit sanitati restitutus, mira-
culum modo habemus, quod partim saltem Sancti
nostri intercessionem fuerit patratum, quodque
etiam ejus canonizationem, seu vivæ vocis ora-
culum, quo ex dicendis Leo X Papa cultu San-
ctis proprio in Ordine Cartusiensi eum coli per-
misit, præcessit; verum alia tum patrata, in
quibus Sanctus partem habuerit, diligentissima
licet facta, indagine, invenire haud quivi.

747 Porro Zanottius, qui in contexta a se
S. Brunonis Vita cap. 54 jam relatam, patrique
S. Ludovici Bertrandi oblatam S. Brunonis et
S. Vincentii Ferrerii apparitionem etiam refert,
cap. 52, quo e Sancti nostri tumultu fontem pro-
rupisse cum nonnullis aliis se prægressis scribit,
e Mss., quæ laudat, Calabriae monumentis addit,
virtutem, dicti fontis aquis a Deo sanandi morbos
inditam, ad parvi lacus, in quo Sanctus, cum in
vivi esset, corpus suum, quo id castigaret, mer-
gere subinde solebat, aquas transiisse, cum pri-
mum Turritanum S. Stephani monasterium a
Cartusiensi instituto ad Cisterciense deflexisset.
Quo autem id probet, nostra adhuc ætate, ac ma-
xime Pentecostes, qua sacrum Sancti corpus ex
ecclesia S. Mariæ ad ecclesiam S. Stephani fuit
translatum, tribus diebus festis aquarum illarum
virtute innumera propemodum quotannis bene-
ficia divinitus conferri, miraculaque patrari, ad-
jungit idem scriptor, penes quem tum quantum
ad hæc, tum quantum ad virtutem, a prodigiosi
fontis aquis ad præfati lacus aquas translatam,
fides sit. Cæterum ut miraculo, quod jam inde a
Sancti obitum cæptum, hodieque perseverare fer-
tur, § hunc claudam, Blumenvenna, quem dein
seculus est et Surius, sub finem a se contextæ
Sancti Vitæ sic scribit: A monasterio autem isto
(Turritano nempe S. Stephani) per crepidinem
torrentis plano itinere m^o passuum pervenitur
ad antrum devotissimum. Montibus siquidem
artum satis et cinctum nemoribus, ejusdem val-
lis extrema claudentibus, deviis et solitariis,
nec ultra aditum humano usui præbentibus.
Supra istud antrum ædificatum est haud grande
cellum cum altari sub titulo sancti Brunonis,
Coloniensis magistri, sanctæ Mariæ de Turri,
Ordinis Carthusiensis institutoris primi, cujus
ibi imago depicta cernitur. In hoc antro idem
Dei Servus ex eo tempore, quo primum illuc
venit, usque in diem mortis suæ incredibili
servore permansit. Ad indicium et commenda-
tionem vero eximie sanctitatis ejus usque in
hodiernum diem locus, in quo post excessus
contemplationum laxa membra nuda humo col-
lidebat, herbam numquam reddit in spatium, quo
tum ipsius sacri corporis mensura tendebatur,
cum tamen circumquaque crescere cernatur.
Hoc tam evidens miraculum omnes loci illius
accolæ constantissime asseverant.

alia hisce
etiam dubia
fidei addu-
cuntur.

E

F

748 Hactenus ille: verum quidquid sit de per-
severante hodieque miraculo, quod verbis hisce
memoratur, quodque in medio relinquendum ar-
bitror, Sanctum equidem, contra ac Blumenvenna
hic tradit, a die, quo Turritanam S. Mariæ in
Calabria eremum primum ingressus est, ad suum
usque

assertaque
Sancti conti-
nua in antro
commoratio
expenditur.

AUCTOR
C. B.

usque obitum in antro, per verba recitata designato, commoratum non esse seu habitasse, certum omnino atque indubitatum mihi facit vel solum Mesimerii, Squillacensis episcopi, diploma seu privilegium num. 338 et seq. datum. In hoc enim antistes ille sequentem loquitur in modum : Me rogare (comes Rogerius) dignatus est pro honoratissimis monachis et eremitis, domnis scilicet Brunone et Lanvino... locum a Deo servatum, qui Turris dicitur, incolentibus in veneranda admodum ecclesia gloriosissimæ Dominæ nostræ, Dei Genetricis ac sancti Joannis Baptistæ præcursoris ; quibus verbis cum tam Brunonem quam Lanvinum in sanctissimæ Dei Genetricis ecclesia habitasse, non obscure hic innuat, toto Sanctum tempore, quo in eremo Calabrina versatus est, in præfato antro commoratum esse, Blomenvennæ aliorumve, absque antiquo vade id asserentium, auctoritate prudenter quis credat ? Blomenvennæ quidem alii nonnulli scriptores recentiores suffragantur ; verum nec hi ullum pro se laudant auctorem monumentumve antiquum. Nec est, cur pro iis in medium hic quisquam adducat, quæ memorato antro, ut Zanottius in Sancti Vita cap. 51 in fine testatum facit, inscripta leguntur, sequentia verba : In summa veneratione ac reverentia habendus est locus iste, fratres carissimi, in quo fidelis Christi servus ac sacræ Paginæ doctor Bruno multiplici pœnarum genere corpus suum afflixit ; in quo post hujus miseræ vitæ cursum ad cælum evolavit ; fuisse enim hæc vel statim a Sancti obitu, vel saltem haud dudum post antro apposita, pro certo quis asserat ? Quod ad me pertinet, multum dubitandum reor, an Sancti canonizatione, uti eam vocant, antiquiora sint. Brunonem itaque subinde quidem, quo orationi divinarumque rerum meditationi ac contemplationi quietius vacaret, in antrum, a Blomenvenna memoratum, quod a S. Mariæ de eremo ecclesia seu monasterio, quod Sanctus incolebat, haud multum aberat, secessisse, haud difficulter crediderim ; habitavitne tamen in eo, hærebo dubius, donec validiora, quæ omnem de hoc dubitationem animo eximere nata sint, argumenta producantur in medium.

c § XLVI. Leo X Papa Ordini Cartusiensi Turritanum in Calabria S. Stephani monasterium jubet restitui, cultumque Sancti ecclesiasticum permittit.

In Titulis funebribus non paucis infra recudendis seu diversarum ecclesiarum monasteriorumve ad litteras encyclicas infra pariter recudendas, quibus S. Brunonis obitus nuntiatus eis a Sancti e Turritana eremo discipulis fuerat, responsoriis non tantum a doctrina virtuteque eximia Sanctus laudatur, verum etiam cum non tam illorum, qui responsorias illas dabant, quam hoscemet illius precibus indigere declaratur ; quod sane illum pro viro sancto cognitum jam tum universim fuisse, argumento est. Verum, etsi res ita habuerit, annitamen jam amplius quadringenti, quod mirum videri potest, ab ejus obitu erant elapsi, cum necdum a quopiam, quantum apparet, tentatum

quidquam fuerat, quo Vir ille celeberrimus juxta D ac sanctissimus, qui et clarissimum Ordinem instituerat, et virtutibus suis plane eximiis Cartusiam primum ac deinde Calabriam potissimum illustrarat, seu Sanctorum seu Beatorum numero a summo Pontifice adscriberetur.

730 Addit Bailletus tom. III Vitarum col. 94, ejus tamen interea non adeo ; ut Bailletus putavit, Sancti memoriam toto illo quadringentorum annorum spatio in Calabria apud homines adeo fuisse neglectam, ut nullus plane ab hisce religionis cultus tum illi fuerit delatus. Verum hac in re falsum fuisse scriptorem illum, ex iis, quæ sub contextu a se Sancti Vitæ finem in litteras mittit Blomenvenna, verosimile apparet. Etenim ibidem sic habet : Ad hæc loca (nempe ad antrum, in quo Sanctus habitavit, et ad ecclesiam S. Mariæ de eremo) populorum catervæ, senes cum junioribus, parvuli et mulieres, nobiles et ignobiles, principes et domini ob sanctissimi Brunonis venerationem et devotionem, ad ejus etiam beneficia obtinenda, quasi degat in humanis, eum attendentes, certatim confluunt, reverenter accedunt, orant, adorant. Præcipue vero antrum seu specum, de quo supra, in quo fere semper solus Domino famulabatur, tanta reverentia et affectu, incredibilique fide frequentatur, quod etiam quandoque plures cernuntur non nisi nudis pedibus a monasterio præfato (S. Stephani nempe) illud accedere. Alii flexis genibus ambulando antrum sacrum, terram et saxa ex devotione lingentes, lacrymisque infusi circumeunt. Porro de antro ipso seu rupe aliquid pro maximis habituri reliquiis detrahunt, atque ita ad propria remeant cum gaudio.

731 Quanta vero devotione ad hunc sanctissimum Patrem Brunonem afficiantur Calabriae episcopi, abbates, prælati religiosi, principes etiam, comites, Barones vulgusque universum, nemo verbis explicare sufficiet. Est præterea non longe a monasterio præfato spatio passuum ccc nemus amplissimum, quod Folo nominant, ab ipso Servo Dei deputatum ad instaurationem monasterii ejus dumtaxat. Si quis vero ausu temerario contra sancti Viri ordinationem venire attemptaverit (fama est omnium Calabriae populorum longa experientia firmata) divinam ultionem non evadit. Hæc ille ; quæ cum, Sancto nondum diu per Leonem X in Sanctorum, seu potius ex dicendis Beatorum, album relato, in litteras miserit, nec tunc primum, cum id factum a Pontifice illo fuisset, eximium plane ac singularem, qualem verbis recitatis depingit, cultum in Calabria Sancto fuisse delatum, verosimile appareat, Bailletto asserenti, Brunonem, cum Beatis a Leone Papa adscriberetur, fuisse et ex omnium fere in Calabria memoria deletum, et nullo ibidem cultu affectum, indubitanter assentiri non ausim, maxime cum ex veneratione, qua erga Sanctum, etiam Beatis nondum adscriptum, Calabriae populos fuisse, recitata Blomenvennæ verba indicant, verosimile appareat, fuisse illi etiam cultum Sanctis proprium ab hisce delatum.

732 Verum, utut sit, fuisse eum equidem, etiam cum nondum Beatorum honores a Cartusianis publice sibi deferri obtinisset, pro Sancto ab hisce aliisque habitum honoratumve, ex apparitionis, qua Bruno sese una cum S. Vincentio Ferrerio spectandum Aloysio Bertrando ægrotanti exhibuit, relatione jam data, utpote in qua erga Brunonem, tamquam Sanctum, modo peculiari affectus is fuisse traditur, fas est colligere, uti etiam ex eo, quod Cartusiani tandem, qui eum, satente ipsomet Bailletto, privatim saltem Sancto-

in Calabria cultus neglectus fuisse videtur.

Cartusiani deputatos, qui Sancti canonizationem tentent, constituent,

rum

A rum honoribus in Cartusiis a Calabrina diversis colebant, de illius seu canonizatione seu beatificatione procuranda etiam cogitarint. Camillus Tutinus sapissime jam laudatus in *Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu* ad annum 1504, pro quo tamen perperam scribitur 1505, ita prodit memoria: In generali (Cartusianorum) capitulo, hoc anno celebrato, Priores Carthusiani tractarunt de procuranda Canonizatione S. Brunonis, et de recuperanda Carthusia S. Stephani de nemore, quæ fere annos tercentum penes Cistercienses, et deinde (sæculi nimirum, si in brevi monasterii S. Stephani de nemore Chronico apud Tutinum pag. 193 recte notetur, quinti decimi initio, aut etiam nonnihil citius) ad abbates commendatarios pervenerat. Hinc ad litem prosequendam Jacobus de Aragonia, Prior Carthusiæ Neapolitanæ, Matthæus Prior Bononiæ, Ludovicus Prior Mantuanæ Carthusiæ, et Hugo Prior Carthusiæ Romanæ deputantur. Erat ea tempestate abbas commendatarius Ludovicus Cardinalis de Aragonia, Ferdinandi I regis Neap. nepos. Jacobus igitur, quem supra memoravimus, cum esset Cardinalis affinis, Romæ cum eodem cæterisque Priores de restitutione agunt, et plurimis hinc inde articulis discussis, et conditionibus apposis, Cardinalis se exuere passus est. Verum cum ejus redditus jure amphiteotico ab Evangelista Tornafrancia Catacensi possiderentur, quo * etiam suo juri cedere promiserat, Jacobus cetera impleturus Neapolim venit, sed Evangelista, quem oblata conditionis poenituerat, fuga dilabatur; verum regiis adhibitis diligentibus interceptus, ac promisso stare coactus est.

* an qui?

monasteriique S. Stephani pro quo recuperando

755 Ita ille, non tantum Cartusianos sancti Patris sui canonizationi procurandæ, verum etiam Calabrino S. Stephani monasterio de nemore recuperando animum adjecisse operamque porro dedisse, tradens. Neque vero religiosorum illorum virorum frustra hic conatus fuit; primo enim S. Stephani domum seu monasterium Ordini suo restitui, ac deinde in album, si non Sanctorum, Beatorum saltem, primum suum Institutorem Pontificia auctoritate referri obtinuerunt, uti patet ex iis, quæ de duobus hisce capitibus pro instituti mei ratione dicenda hic sunt. A Calabrini monasterii recuperatione, quod hæc Sancti canonizationem seu potius beatificationem præcesserit, duco initium. Ac primo quidem an Cartusiani de monasterio illo recuperando jam inde ab anno 1504 cogitarint, ipsemet Camillus Tutinus, qui id jam tum ab iis factum, verbis mox datis scribit, dubitare me facit. Etenim in Chronico, quod concinnato a se Ordinis Cartusiensis Prospectui attexuit, ita memorat: Anno m^ov Cartusiani monachi in capitulo generali Jacobo de Aragonia Carthusiæ Neapolitanæ, Mattheo Bononiensis, Ludovico Mantuæ, Hugoni Romanæ Prioribus demandarunt, ut monasterium S. Stephani Religioni restituendum curarent. Hi post varios cum memoratis Cardinali et Tornafrancia tractatus, post decennium protractos, mutuis hinc inde petitionibus conclusis, eo controversiam adduxerunt, ut monasterium in summi Pontificis Leonis X manibus Cardinalis resignaret, quo adimpleto, Pontifex Cartusianis cum omnibus ejus bonis iterum concessit et tradidit, et abbatialem titulum suppressit per bullam dat. Romæ m^oxiii. Quare, cum Tutinus, Ordinis Cartusiensis Prioribus hic nominatis a capitulo generali, ut monasterii S. Stephani recuperationem tentarent, anno demum 1508, quod jam

inde ab anno 1504 factum fuisse, verbis supra recitatis in Prospectu docuerat, in mandatis datum fuisse, hic scribat, hocne, an illo anno Carthusiæ S. Stephani recuperationem tentare decreverint Carthusiani, dubium sane ipsemet efficit.

754 Attamen, cum monasterium illud, postquam anni jam decem ab incepto de restituendo eo Cartusianis tractatu essent elapsi, in manus Pontificis, qui id deinde Cartusianis reddidit, resignatum fuisse, verbis proxime datis etiam tradat, fuisse vere jam inde ab anno 1504 a Cartusianis de dicto monasterio recuperando tractatum, verosimilius apparet, quod bulla, qua id eis Pontifex Leo X reddi jussit, anno 1515, uti ipsemet etiam Tutinus verbis recitatis fatetur, data notetur, facileque quidem ab anno 1504, non tamen ab anno 1505 ad annum usque 1515 annos decem excurrisset, queat intelligi. Instrumentum illud, quod et ei locum hic concedi, postulatum a me fuerit, et nonnulla, quæ jam dicta sunt, confirmet, huc transcribo. Hisce verbis concipitur: Leo episcopus servus servorum Dei ad perpetuam rei memoriam. Pro commisso nobis desuper Apostolatus Officio quo universalis Ecclesiæ regimini præsidemus, de ecclesiarum, et monasteriorum, aliorumque regularium locorum omnium statu prospere et salubriter dirigendo continua reddimur attentione solliciti: unde aliqua ex eisdem monasteriis et locis, ut in eis gravior Deo vigeat observantia, crescat divinus cultus, et fidelium augeatur devotio, novis nunquam committimus gubernanda rectoribus, per quorum solertia studium et providam diligentiam monasteria et loca ipsa, etiam alias votivis in spiritualibus et temporalibus proficiant incrementis.

753 Sane monasterio S. Stephani de Bosco Cisterciensis Ordinis Squillacensis Diocesis, quod dilectus filius noster Aloysius sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus Cardinalis ex concessione et dispensatione Apostolica in commendam nuper obtinebat (commenda hujusmodi ex eo, quid idem Aloysius Cardinalis illi hodie in manibus nostris sponte et libere cessit, nosque cessionem ipsam duximus admittendam, cessante) adhuc eo, quo, dum eidem Aloysio Cardinali commendatum fuit, vacabat, modo vacante; nos vero, ultimum dicti monasterii vacationis modum, etiamsi ex illo quævis generalis reservatio et in corpore juris clausa resultet, præsentibus pro expressis habentes ad provisionem super ipsius monasterii regimine celerem et felicem, ne monasterium ipsum longæ vacationis exponatur incommodis, paternis et sollicitis studiis intendentes, post deliberationem, quam desuper cum fratribus nostris habuimus diligentem, demum ad dilectos filios fratres Cartusiensis Ordinis, in quibus regularis disciplinæ observantia, vitæ sanctimonia, et exemplares mores in dies tamquam novi palmites in agro Domini pullulare noscuntur, direximus oculos mentis nostræ. Sperantes, quod si in monasterio prædicto, in cujus Ecclesia corpus S. Brunonis dicti Ordinis Cartusiensis Institutoris dicitur esse reconditum, et quod, ut ab aliquibus asseritur, olim ejusdem Cartusiensis Ordinis domus fuit, dignitas abbatialis et Cisterciensis Ordo perpetuo supprimerentur et extinguerentur, et Ordo Cartusiensis hujusmodi institueretur et plantaretur: et de cætero monasterium ipsum domus sub eadem invocatione S. Stephani

AUCTORE C. B.

jam inde ab anno 1504 sategerant, a Pontifice per litteras.

E

quæ in testimonium

F

AUCTORE
C. B.

S. Stephani nuncuparetur, et dicti Cartusienſis Ordinis fratribus per eos juxta ipſorum ritus et mores, ac regularia inſtituta, prout aliæ ejusdem Cartusienſis Ordinis domus reguntur et gubernantur, regendum et gubernandum perpetuo concederetur, ex hoc grata Deo et accepta in dicto monaſterio introduceretur bene beateque vivendi norma, augeretur divinus cultus, aliasque ejusdem monaſterii ſtatui in ſpiritualibus et temporalibus cum circumvicinorum fidelium ſpirituali conſolatione feliciter conſuleretur.

hic proferuntur,

736 Quibus omnibus debita meditatione penſatis, de dictorum Fratrum conſilio, auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium in eodem monaſterio quovis modo, et ex cujuſcumque perſona vacet, etiãſi ejus proviſio ex quavis cauſa ad Sedem Apoſtolicam ſpecialiter vel generaliter pertineat, dignitatem abbatialem et Cisterciensem Ordinem hujusmodi perpetuo ſupprimimus et extinguimus, et dictum Cartuſienſem Ordinem, ita quod de cætero non monaſterium, ſed domus ejusdem S. Stephani ſit et denominetur, inſtituimus; illudque cum omnibus et ſingulis ejus mobilibus, et immobilibus bonis, juribus et pertinentiis ſuis, dictis fratribus per unum Priorem et fratres in decenti numero juxta eorum ritus et mores ac inſtituta regularia prædicta, et prout aliæ dicti Cartusienſis Ordinis domus reguntur et gubernantur, regendum et gubernandum perpetuo concedimus. Itaque liceat dilectis filiis modernis dicti Cartusienſis Ordinis viſitatoribus in Provincia remotioris Lombardiæ juxta morem ejusdem Cartusienſis Ordinis, infra cujus Provinciæ limites dicta domus S. Stephani conſiſtit, Cartusienſis Ordinis et illius fratrum hujusmodi nomine corporalem domus S. Stephani bonorum ac jurium et pertinentiarum prædictarum poſſeſſionem per ſe vel per alium ſeu alios propria auctoritate libere apprehendere, et, ſicut præmittitur, regendam et gubernandam perpetuo retinere, illiusque fructus, redditus et proventus in fratrum et domus eorum uſus utilitatemque convertere, diœceſani loci et cujuſvis alterius licentia ſuper hoc minime requiſita.

restitutione
obtentâ.

737 Ac Priori et fratribus in ipſa domo S. Stephani pro tempore degentibus, quod ipſi et dicta domus omnibus et ſingulis privilegiis, gratiis, immunitatibus, indulgentiis, exemptionibus, præeminentiis, favoribus, et indultis ſpiritualibus et temporalibus, quibus aliæ dicti Cartusienſis Ordinis domus aut Priores et fratres in illis pro tempore degentes generaliter utuntur, potiuntur, et gaudent, ac uti, potiri et gaudere poterunt quomodolibet in futurum, uti, potiri, et gaudere libere et licite poſſint, de ſimili conſilio auctoritate præfata indulgemus, non obſtantibus conſtitutionibus et ordinationibus Apoſtolicis, ac dictorum ordinum juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quavis firmitate alia roboratis, ſtatutis et conſuetudinibus, cæterisque contrariis quibuſcumque. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, ſi ſecus ſuper his a quoquam quavis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ ſuppreſſionis, extinctionis, conſeſſionis et decreti infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem Omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud S. Petrum anno

Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo tertio decimo, decimo ſeptimo Kalendas Januarii, Pontificatus noſtri anno primo. *Cartusianis itaque, uti ex hac jam transcripta Bulla manifestum est, Calabrum S. Stephani de Bosco monasterium, sibi a Ludovico seu Aloysio de Aragonia, S. Mariæ in Cosmedin diacono Cardinali, de quo in Pontificum et Cardinalium Vitis tom. III, col. 187 Oldoinus, resignatum, anno 1515, 16 Decembris die Leo X restituit; hujus autem haud dudum post possessionem illi adiere.*

738 Jacobus de Aragonia, inquit in suo Ordinis Cartusienſis Proſpectu ad annum 1514 *Car-millus Tulinus*, Prior Neapol. cum Priore Clarimontis, aliisque monachis et fratribus converſis Carthusianis die xxvii Februarii monaſterii S. Stephani de nemore poſſeſſionem cepit. *Dicti itaque monasterii possessionem anni 1514 vigesima septima Februarii die ac proin tribus nondum, postquam id eis restitutum fuisset, elapsis mensibus, possessionem adiere Carthusiani; qui autem factum id sit, Zanottius in sua de S. Brunone Historia cap. 55 sequentem fere in modum exponit: Jacobus de Aragonia, Cartusiae Neapolitanæ Prior Provinciæque viſitator, ac Petrus Acerri, Claromontanæ in Basilicata regni Neapolitani provincia Cartusiae Prior conſiſtatorque, qui designati ad id fuerant, Priores Bononiensem, Mantuanum et Romanum adjunctos ſibi habentes litterisque Pontificiis ac regiis muniti, auxilio, quod eis Adamus Toraldus, Badulati baro, præſtitit, ſeſe ad S. Stephani monaſterium contulerunt; quo cum perveniſſent, a Cisterciensibus, qui voluntatis Pontificis, per acceptas ab hoc litteras, jam ante facti fuerant certiores, ſupplicantium in morem inter feſtivarum aris campani ſonitum obviam venientibus recepti eccleſiam mox ſunt ingreſſi, cumque litteras Pontificias ac regias prælegiſſent, modo a jure præſcripto, monaſterii poſſeſſionem, ſolemnibus poſt rem factam Deo actis gratiis, adierunt. Ita fere quantum ad ſubſtantiam ille e Calabriæ monumentis Mss., quæ, quod recentiori memoria geſta memorent, fidem hic mereri puto. Leo porro, qui erga Cartuſianos benevolum ſeſe præfati monaſterii reſtitutione monſtrarat, alio haud dudum poſt majori adhuc favore eos affectit. Etenim eodem anno 1514, miraculis, quæ a S. Brunone patrata ferebantur, via judiciaria non diſcuſſis, Cartuſianis, ut feſtum ejus annum Officio eccleſiaſtico celebrare, ejusque in precibus horariis commemorationem quotidie agere poſſent, viva vocis oraculo conceſſit. Id litteræ, quas ea de re Antonius Cardinalis Papienſis, Cartuſianorum protector, ipſo anno 1514 ad hos dedit, manifeſtum faciunt. Eas adeo, quod et ad Sancti noſtri gloriam multum faciant, e Benedicti XIV Papæ de Beatorum Canonizatione et ſervorum Dei Beatificatione lib. 1, cap. 41 hac tranſcribo.*

tandem etiam,
ut sancto
Patri suo,

739 His verbis concipiuntur: Antonius miſeratione divina tituli ſanctæ Praxedis ſanctæ Romanæ Eccleſiæ preſbyter Cardinalis Papienſis necnon totius Ordinis Carthusienſis protector univerſis, et ſingulis præſentes noſtras inſpecturis, et lecturis ſalutem in Domino ſempiternam. Cum ex noſtro protectionis officio benevolentiaque, ac pietate, qua univerſo Carthusienſi Ordini prædicto afficimur, hodie ad pedes Sanctiſſimi Domini noſtri Leonis divina providentia Papæ X præſentavimus venerabiles Religioſos viros DD. Matthæum Bononiæ, Ludovicum Mantuæ, Jacobum Neapolis, et Hugonem S. Crucis in Urbe ejusdem Carthusienſis Ordinis Domorum

quemadmo-
dum Cardina-
lis Papiensis,
Cartusiano-
rum protecto-
ris, littera,

AUCTORE
C. R.

A Domorum Priores; et tam nos, quam religiosi prædicti plura de laudibus, præconiis, ac vitæ sanctitate beati Brunonis confessoris, ejusdem Ordinis Carthusiensis primi Fundatoris, ac Institutoris, Sanctitati suæ retulisse, et exposuisse; qui Vir beatus, declinante Christiana militia, et propter iniquitatis abundantiam charitate plurimum frigescente, tamquam dux strenuus ad resistendum hostibus novum in Ecclesia instruxit et instauravit exercitum, et in vineam, quam Dominus sua dextera plantaverat, jam vitiorum vepribus, et spinis obsitam veluti solertissimus Pater familias, tot fideles conduxit operarios, ut uberiores, in dies ex ea fructus sanctæ Ecclesiæ proveniant, et odorem suavitatis proferat et sanctitatis.

in medium
hic adducte,

760 Ipsius namque beati Confessoris multiplex doctrinæ, vitæ castigatissimæ, innocentia, ac munditiæ exemplum plurimos generans sanctæ adoptionis filios, generatque, et nutrit in dies incessanter; cujus meritis Ordo præfatus exornatur, et comprobatur miraculis, et assidue, quasi de virtute in virtutem, crescit, rigans montes de superioribus suis, et de fructu operum suorum satiatur terra. Idcirco nos una cum præfatis Prioribus ab eodem Domino, Domino nostro Venerabilium virorum Francisci de Puteo moderni Generalis, aliorumque Priorum, et universorum monachorum, monialium, conversorum, et personarum dicti Ordinis nomine humiliter supplicavimus, ut pro Omnipotentis Dei gloria, qui in suorum exultat veneratione Sanctorum, ac beati prædicti Confessoris honore, illiusque evidentissimis sanctitatis operibus, signisque virtutum, quibus in carne positus claruit, et ad caelos evocatus perpetuo splendet, proque tam præclari Ordinis decore de Apostolica munificentia, et benignitate sub sexta Octobris die, qua die, posita carnis sarcina, idem beatus Bruno confessor ad perpetuam evolavit gloriam, festum quotannis in ejus memoriam, ac solemne Officium dignis in Domino laudibus, et honoribus celebrandi, et commemorationem ejusdem cæteris diebus faciendi licentiam concedere dignaretur; quamvis idem beatus Bruno Confessor non reperitur aliter canonizatus per summos Pontifices prædecessores suos, ut moris est.

fidem faciunt,

761 Qui præfatus sanctissimus Dominus noster Papa asserens, se jamdudum de laudibus, ac sanctitate ejusdem beati Confessoris plurima intellexisse, arbitratus, dignum esse, ac consonum rationi, ut, quem Deus in hoc sæculo tantis donis, et gratiis insignivit, assumptum in cælis magis, ac magis venerandum, et cui viventi dederat cor Omnipotens ad præcepta, et legem vitæ, et disciplinæ, eidem nunc apud thronum Divinæ gloriæ existenti impendatur in terris debita devotionis obsequium; hujusmodi nostris, et præfatorum Priorum supplicationibus libenter annuens, dictis Domino Francisco moderno, ac pro tempore Generali existenti, et aliis Prioribus, monachis, monialibus, conversis ac personis dicti Ordinis, in ipsius Ordinis dumtaxat domibus, et eorum ecclesiis, seu capellis, festum prædictum solemnitè colendi, et devotione debita celebrandi, præfatique Brunonis corpus, et memoriam dignis in Domino laudibus prosequendi, et venerandi, Officiumque conveniens in honore ipsius beati Confessoris agendi, et decantandi, necnon commemorationem singulis diebus faciendi, ex tunc, et de

cætero in perpetuum cum Dei benedictione licentiam vivæ vocis oraculo nobis facto benigne, ac favorabiliter concessit pariter, ac indulgit; non obstante, quod idem beatus Bruno confessor non inveniatur aliter canonizatus, ut supra: præsentibus quoque ibidem reverendissimo in Christo patre D. D. Laurentio Putio Tituli Sanctorum quatuor Coronatorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbytero Cardinale et reverendo patre Domino Francisco Amellino cameræ Apostolicæ clerico.

762 Quare, ne apud quemquam de hujusmodi concessione possit aliquod dubium suboriri, præsentibus manu propria subscriptas, et nostri soliti sigilli appensione munitas confici jussimus, et per nostrum quoque secretarium subscribi fecimus in fidem, robur, et testimonium præmissorum, et veritatis. Datum Romæ in Apostolico Palatio die xix mensis Julii anno MDXIV, Pontificatus vero Domini nostri anno secundo. Antonius Cardinalis sanctæ Prædix protector manu propria. Antonius Testa Verulanus. *Tales sunt litteræ, quibus Antonius, S. R. E. tituli sanctæ Prædix presbyter Cardinalis Papiensis, Ordinisque Cartusiensis protector, publice testatus est, quibuscumque ad hunc Ordinem spectantibus sive viris sive mulieribus facultatem deferendi S. Brunoni cultum, iisdem litteris expressum, Leonem decimum, summum Pontificem, vivæ vocis oraculo indulsisse. Zanottius in adornata a se S. Brunonis historia seu Vita cap. 55 ita fere quantum ad substantiam scribit: Leo decimus Papa anno 1514, die decima nona Julii, Brevi, ab Antonio Cardinali Papiensi, Ordinis Cartusiensis protectore, sibi oblato, subscripsit, quo, ut monachi, moniales, atque aliæ quæcumque personæ S. Brunonis Institutum profitentes, in monasteriis suis S. Brunonis festum solemni ritu Officioque proprio sexta Octobris die quotannis celebrare, ejusdemque sancti Patris sui commemorationem in quotidiano Officio ecclesiastico facere possint, concessit. Brevis hujusmodi autographum in Majori Cartusia modo asservatur, in eoque Pontificiæ approbationis testes fuisse leguntur Cardinalis Laurentius Puccius et Franciscus Armellinus, reverendæ cameræ Apostolicæ clericus.*

cultum deferre possint,

E

763 Ita fere, ut jam monui, quantum ad substantiam ille. Verum recitatas Antonii Cardinalis Papiensis litteras fuisse abs hoc scriptore pro Brevi, quod Leo decimus Papa concesserit, perperam acceptas, dubitandum non est, cum datum hoc fuisse scribat eodem anno et die, quo illæ datæ notantur, easdemque, quarum tamen nomina paulo aliter scribit, personas etiam, nempe S. R. E. Cardinalem Laurentium Putium, et Franciscum Amellinum, Cameræ Apostolicæ clericum, qui Pontifici, cum vivæ vocis oraculo præfatam facultatem Cartusianis concessit, in ipsis recitatis Antonii Cardinalis Papiensis litteris adfuisse memorantur, Brevis pariter, quod Leoni decimo Antonius Cardinalis, Ordinis Cartusiensis protector, obtulerit, approbationi seu subscriptioni, per Pontificem hunc factæ, præsentibus adstitisse affirmet. Adhæc Leonem, non Brevi, quod concesserit, sed vivæ dumtaxat vocis oraculo, Cartusianis, ut sanctum Ordinis sui Institutorem honorare modo jam dicto possent, anno 1514, 19 Julii die indulsisse, Antonii Cardinalis recitatas litteras, eo ipso anno 1514 ac die 19 Julii, quo breve hujusmodi ex Zanottii opinione datum fuisset, signatas, fidem faciunt; ut sane, quin is scriptor

vivæ vocis oraculo concessantur.

F

AUCTORE
C. B.

scriptor hallucinatus hic sit, dubitari nullatenus debeat. Nec ii, qui S. Brunonem a Leone decimo canonizatione, æquipollenti saltem, Sanctis fuisse adscriptum, contendunt, ab errore immunes videntur, quemadmodum § sequens aperiet.

§ XLVII. An Leo X Papa Brunonem etiam canonizavit, et quænam, ad gloriam Sancti posthumam facientia, concessam ab hoc Pontifice cultum ei deferendi facultatem proxime sint secuta.

Papa Leo
Brunonem eo
ipso, quo eum
coli permisit,
non canonizavit;

Leonem X Papam non tantum, ut ecclesiasticus Brunoni cultus deferretur, concessisse, verum etiam Sanctis eum adscripsisse seu canonizasse, nonnulli existimant; ac imprimis quidem ex his existitisse videtur eruditissimus Annalium Ecclesiasticorum parens Baronius, utpote in suis ad Martyrologium Romanum Annotationibus hodie de Brunone ita observans : Vita functus est anno Domini MCI, relatusque est inter Sanctos a Leone decimo, Romano Pontifice. Verum aliter longe sensit Benedictus XIV Papa; etenim in suo *De servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione Opere* lib. 1, cap. 44, § 5, nullo pacto dici posse sanctum Brunonem a Leone X canonizatum fuisse, contendit, et sane non immerito, uti probant, tum quæ ipsemet ibidem adducit, tum quæ nos modo adducturi hic sumus. Cum canonizatio, uti infra docebo, cultus præceptum importet, non fuisse sane Brunonem vivæ vocis oraculo, quo, ut ei cultus ecclesiasticus deferri posset, anno 1514 dumtaxat impertuisse Leonem X Papam, e recitatis Cardinalis Papiensis litteris intelligitur, in Sanctorum numerum ab hoc Pontifice relatum seu canonizatum, manifestum est. Quare ut, sanctum Cartusianorum Institutorem canonizatum a Leone fuisse, verum esse queat, oportet, ut altera hic illud post declaratione, vel vivæ itidem vocis oraculo vel litteris expressa, fecerit. Verum declarationis, vivæ vocis oraculo factæ atque a declaratione, in Cardinalis Papiensis litteris memorata, distinctæ, qua in Sanctorum numerum Leo Papa Brunonem retulerit, nullus omnino scriptor meminit.

bullæ tamen
post data fecisse hoc illud, volum nonnulli.

765 Quod autem ad litteris seu bulla expressam, qua id fecerit, declarationem spectat, Tutinus quidem in *Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu* pag. 153, postquam, Leonem X, ut publicus S. Brunoni cultus deferri posset, anno 1514 vivæ vocis oraculo concessisse, narravit, ad annum 1515 subjungit : Leo X bullam canonizationis sancti Brunonis Generali Ordinis Carthusiensis transmisit, et in ea plura in Ordine servanda injungit. Tutino porro, bullam a Leone, qua Sanctus canonizatus fuerit, datam fuisse, hic tradenti, alii etiam nonnulli assentiuntur. Nescio tamen, an hisce accenseri debeat Surius. Etsi enim adscriptæ a se Sancti nostri Vitæ calcem metricè hunc in modum ejus canonizationem describat :

Papa Leo, gestis et majestate verendus, Cardineis Patribus celebri circumdatus actu, Certior est factus, quam sancte vixerit olim Bruno; quod obsequium, dum vixit, præstitit Urbi,

Quodque per hunc cultu divino Ecclesia crevit;

Hujus et audierat certo miracula quædam. Propterea votis Patrum concordibus illum Rettulit in Divos; festum concessit eidem Octobris sexta celebrari luce quotannis; (Illo nempe die moriens ascendit olympum); Erigere huic statuas, ac ædificare sacella Permittens; super his confecta diplomata confert.

Ordinis hæc nostri mater Carthusia servat Inter Romani multa instrumenta senatus; huic tamen descriptioni præfigit hunc titulum : Canonizatio, ut vocant, S. Brunonis carmine conscripta; quibus e vocibus, fueritne vere a Leone Papa Bruno canozizatus, dubitasse potest videri. Adhæc per diploma, cujus hic meminit, cum Zanottio (adi num. 762) Breve dumtaxat, quo Sancti cultum Leo permisit, fortassis intelligit. Ut sit, bullam equidem, qua S. Brunonem Leo X canonizavit, datam non fuisse, pro indubitato debet haberi.

766 Id sic ostendo : quod si bulla hujusmodi, quæ, facta licet tum Romæ, tum alibi diligentissima indagine, inveniri haud potuit, anno 1515 a Leone data fuisset, ea utique aut generali Reverendorum Patrum Cartusianorum capitulo, die septima Maji et sequentibus dicto anno 1515 in Cartusia Majori celebrato, si Majum sit prægressa, aut certe, si mense hoc fuerit posterior, generali eorumdem Reverendorum Patrum capitulo anno 1516 die 21 Aprilis et sequentibus in Majori itidem Cartusia celebrato, nota fuisset : neutri autem e capitulis hisce generalibus nota illa fuisse ullo modo videtur. Patres enim, ut quotannis, prout a Leone Pontifice fuerat concessum, S. Brunonis festum sexta Octobris die solemnî ritu celebretur, Officium conveniens de eo agatur, quotidianaque in Officio ecclesiastico commemoratio instituatur, in priori e duobus illis capitulis generalibus ordinaverunt, hancque ordinationem nova condita in posteriori capitulo ordinatione confirmaverunt, injungentes præterea, ut S. Bruno et in Litantiis Conventualibus invocetur, et Martyrologio inscribatur; Bullam autem, qua Brunonem canonizavit, cultumque illum ei deferri Pontifex jusserit, non commemorant, facere id utique, si bullæ hujusmodi cognitionem habuissent, non omissuri. Ut, quam verum id sit, studiosus lector perspiciat, nihilque, quod ad gloriam Sancti posthumam spectet, præteream, ambas ordinationes illas, e Majori Cartusia a Cartusiano Parisiensi supra sæpissime jam laudato mihi procuratas huc transcribo. Prior seu illa, quæ in capitulo generali anni 1515 condita fuit, sic habet : Cum sanctissimus Dominus noster Dominus Leo divina Providentia Papa decimus et modernus, nobis et Ordini nostro sua gratia dederit et concesserit licentiam et auctoritatem, ut in singulis domibus dicti nostri Ordinis, et earum ecclesiis seu capellis possimus festum beati Brunonis Patris nostri solemniter colere, et debita devotione celebrare, ejusque corpus et memoriam dignis in Domino laudibus prosequi et venerari et Officium conveniens in honorem ipsius agere et decantare, necnon commemorationem singulis diebus de eo facere, et alias, prout in desuper confectis litteris (nimirum Cardinalis Papiensis, quas § præced. dedi) plenius continetur;

767 Propterea ne tantam gratiam neglexisse videamur, ad Dei et ejusdem Patris nostri laudem

E Ast id, cum bullæ hujusmodi nec in ordinatione anni 1515.

F

qua, qui ex Pontificis concessione licitus erat,

A dem et honorem, Ordinis incrementum, et nostram, nostrorumque omnium salutem, consolationem, et pacem, dictarum litterarum mentem et tenorem insequentes, volumus et ordinamus, quod de cætero annis singulis perpetuis futuris temporibus die sexta mensis Octobris, qua die idem Pater noster, carne solutus, beata fuit immortalitate vestitus, festum prædictum in omnibus et singulis domibus totius Ordinis nostri prædicti et earum ecclesiis seu capellis in honorem et sub nomine et vocabulo ejusdem beati Brunonis confessoris cum candelis solemniter celebretur, et ab omnibus et singulis Prioribus, monachis, conversis, et aliis personis dicti nostri Ordinis debita devotione colatur, ejusque corpus et memoria dignis in Domino laudibus veneretur, fiatque et decantetur de eo ipsa die sexta Octobris solemne Officium cum duodecim lectionibus, capitulo, rectorio, et cæteris cæremoniis, quæ in solemnibus festis candelarum solent observari, in hunc videlicet, qui sequitur, modum. Ad primas Vesperas Antiphona super Psalmos, Sint lumbi. Responsorium, « Beatus servus. » Ad Matutinas octo primæ lectiones, sermo beati Augustini episcopi, qui incipit : « Dominus noster Jesus Christus, » sicut in festo S. Martini. Quatuor vero ultimæ, Homilia beati Gregorii Papæ, quæ incipit : « Sancti Euangelii, » super Euangelio secundum Lucam : « Sint lumbi vestri, » sicut in festo S. Benedicti. Ad Missam dictum Euangelium : « Sint lumbi vestri. » Cætera omnia tam in Missa, utrisque Vesperis, Matutinis, quam cæteris Horis fiant sicut unius confessoris non episcopi, exceptis orationibus, quæ dicuntur prout infra in pede præsentis ordinationis sunt notatæ. Volumus pariter et ordinamus, quod in vigilia dicti festi fiat abstinentia et in die fiat sermo in capitulo monachorum et conversorum ad laudem ejusdem Sancti, et ad reformationem Ordinis, et cessetur ipsa die ab omnibus operibus, ut divinis laudibus facilius et devotius intendere valeamus.

sancto Patri suo cultum deferri statuerunt,

C 768 Item ordinamus, quod dictum festum scribatur in Calendariis Ordinis sub dicta die sexta Octobris, et in Letaniis post sanctum Benedictum ponatur, scribatur, et ab inde dicatur « Sancte Bruno, ora pro nobis. » Item pariter Ordinamus, quod singulis diebus, quibus cætera dicuntur solita suffragia in Matutinis et Vesperis, immediate post commemorationem sancti Joannis fiat de eo commemoratio in hunc modum. Antiphona, Similabo. Versus, Justum deduxit. Oratio, « Omnipotens sempiterne Deus, etc. Ut » per ejus intercessionem et merita divinam in » præsentem gratiam, et æternam in futuro gloriam » consequi mereamur. » Sequuntur Orationes ad Missam dicendæ, quarum prima dicetur in die ad utrasque Vesperas, Laudes et Tertiam et quotidie ad commemorationem in Matutinis et Vesperis. ORATIO. « Omnipotens sempiterne Deus » qui renuntiantibus sæculo mansiones paras in » cælo, immensam clementiam tuam humiliter » imploramus, ut intercedente beato Brunone » Confessore tuo, vota, quæ profitendo fecimus, » fideliter implere, et ad ea, quæ perseverantibus in te dignatus es promittere, valeamus » salubriter pervenire. Per. » SECRETA. « Sacram » dum tibi Domine munus offerimus, majestatem » tuam suppliciter exorantes, ut per intercessionem et merita beati Brunonis Confessoris » tui, a peccatis omnibus et peccatorum omnium » Octobris Tomus III.

» pœnis absoluti, acceptum tibi sacrificium in » tuæ Passionis et nostræ Redemptionis memoriam offerre valeamus. Qui vivis. » COMPLENDA. « Per hæc sancta, quæ sumpsimus, Domine » Deus, pium in nobis accende sanctæ Religionis » affectum, ut ejus, quem ut patrem in terris » colimus, vestigia insequentes, quod te donante » promissimus, te operante, implere, et cum vitæ » finis advenerit, ad te, qui via, veritas, et vita » es, pervenire mereamur. Qui vivis etc. »

769 Posterior, seu quæ anno 1516 fuit præscripta, his verbis concipitur : Ordinationem in præcedenti Capitulo factam circa celebrationem festi beati Brunonis Patris nostri confirmamus, et eam perpetuo in Ordine nostro observari volumus et mandamus, hoc addito, quod, sicut in Letaniis privatis, ita et in Conventualibus ponatur et scribatur, et ab inde dicatur : « Sancte » Bruno ora pro nobis. » Et in Martyrologio sub die sexta Octobris scribantur hæc verba : « In Calabria depositio beati Brunonis confessoris, primi Institutoris Ordinis Cartusienensis. » Et nihilominus ordinamus, quod de vita ejus noviter impressa legatur in rectorio singulis annis in singulis domibus Ordinis in dicto festo. *Duas has ordinationes, quæ e codice ordinationum, a capitulis generalibus conditarum, in titulo, iis in capite præfixo, desumptæ notantur, cum ipsis autographis concordare testatur ipsemet, qui iisdem subscribitur, reverendissimus Ordinis Cartusienensis minister generalis Stephanus Biclet. Expende modo, studioso lector, duo ista jam recitata documenta, vixque dubito, quin futurum sit, ut fateare, in horum saltem posteriori Cartusianos generalis anno 1516 celebrati capituli Patres Pontificiarum, quibus S. Bruno canonizatus fuisset, litterarum facturos fuisse mentionem, si ad illorum hæc cognitionem venissent, missæque adeo, ut Tulinus verbis proxime recitatis memorix prodit, ad Ordinis Cartusienensis Generalem fuissent. Cum enim, qua Pontifex, publice Sanctum coli, vivæ dumtaxat vocis oraculo impertierat, facultatis mentionem in priori facere capituli generalis anni 1513 Patres non omiserint, quis Bullæ Pontificiæ, cultum Brunonis ecclesiasticum non tantum permittentis, sed etiam decernentis seu præcipientis, si bullam hujusmodi novissent, mentionem, arbitretur, capituli anni 1516 Patres facturos non fuisse in dictorum documentorum posteriori, quo confirmarunt, quod antea de cultu sancto Patri suo deferendo, cum is a Pontifice, non præceptus, sed permissus dumtaxat fuisset, statuerant?*

AUCTORE C. B.

nec in altera, qua statutum hoc confirmarunt, anni 1516 ordinatione

770 Adhæc in posteriori e duabus recitatis ordinationibus, anno ex dictis 1516 condita, generalis capituli tunc celebrati Patres Bullæ Pontificiæ, a Leone decimo Papa ad Ordinis Cartusienensis Generalem missæ, qua hic Pontifex S. Brunonem canonizavit, non tantum non meminere, sed bullam hujusmodi a Leone ad Ordinis sui Generalem missam non fuisse, in hac ipsa ordinatione sua conjiciendi ansam præbent. Dum enim hac, ut sanctus Ordinis sui Institutor Martyrologio inscribatur, præcipiunt, non cum Sancti, sed cum Beati dumtaxat titulo fieri id jubent, secus tamen verosimillime facturi, si Bullæ Pontificiæ, qua Bruno canonizatione saltem æquipollenti, ut vocant, canonizatus fuisset, Sancti titulum ei competere perspectum habuissent. Nec est, quod reponas, Brunonem in præfata ordinatione, utpote qua per voces hæc, sancte Bruno, ora pro nobis, in Litaniis conventualibus invocari jubetur.

Cartusiani meminere.

AUCTORE
C. B.

tur, Sancti titulo etiam condecorari; e cælitibus enim, qui in Litanis hujusmodi, publice recitari haud solitis, invocantur, tam ii, qui sunt, quam ii, qui non sunt, in Sanctorum album canonizatione seu formali seu æquipollenti relati, Sancti titulo solent affici. Verum demus etiam, nullius plane roboris esse, quæ e capitularibus Cartusianorum ordinationibus contra assertam a Camillo Tutino, quam ad Ordinis Cartusiensis Generalem anno 1515 Leo X Papa miserit, canonizationis S. Brunonis bullam in medium hactenus adduximus; bullam equidem hujusmodi a Pontifice illo datam numquam fuisse, ac proin nec ad Ordinis Cartusiensis Generalem missam, indubitatum esse vel idcirco debet, quod S. Bruno, Cartusianorum parens ac institutor, a Leone decimo canonizatione nec formali nec æquipollenti Sanctorum numero fuerit adscriptus, uti, quæ jam nunc dicturus sum, manifestum efficient.

colique in universa Ecclesia modo, qui ad canonizationem requiruntur,

- B 771 Ante omnia, ut, an vere Sanctus a Leone canonizatus fuerit, melius perspiciatur, quid et Canonizatio et Beatificatio sit, sicque quidnam hanc inter et illam discriminis intercedat, videamus. Canonizatio, ut Benedictus XIV De servorum Dei Beatificatione, et Beatorum Canonizatione lib. 1, cap. 41, num. 1 docet, duplex est, alia formalis, alia æquipollens. Formalis, quæ fit a summo Pontifice, servata forma judiciali prolataque sententia, et observatis consuetis caeremoniis. Æquipollens, cum Dei servus, in antiqua cultus possessione existens, fama virtutum et miraculorum celebris, nulla prolata sententia nec servato ordine judiciali, omissisque consuetis caeremoniis, coli jubetur in universa Ecclesia certo die per Officii et Missæ recitationem celebrationemque, ritu etiam, contra ac in canonizationis formalis bullis (adi laudatum Benedicti XIV Opus lib. 1, cap. 58, num. 5 et seq.) fieri assolet, seu duplici seu semiduplici, quo fieri illud debeat, expresse ac nominatim, uti e variis canonizationis æquipollentis exemplis, a Benedicto XIV Operis, mox iterum citati, lib. 1, cap. 41 adductis, intelligitur, determinato seu præscripto, ulteriorique proinde (adi iterum laudatum Benedicti XIV Opus lib. 1, cap. 58, num. 5 et seq.) constitutione, ut Sanctus, qui canonizatione æquipollenti canonizatus fuit, ita coli possit, non requisita. Quod modo ad Beatificationem spectat, hæc; non secus atque
- C Canonizatio, in formalem atque æquipollentem dividitur: formalis quidem est, quando, prævia formali discussione virtutum et miraculorum, Pontifex indulget, ut servus Dei colatur, tamquam Beatus, in aliquo certo loco; æquipollens vero, cum summus Pontifex, prævia judiciali probatione famæ virtutum et miraculorum, approbat sententiam latam a iudice ordinario vel delegato super casu excepto a decretis Urbani VIII. Ita quantum ad substantiam in Opere laudato lib. 1, cap. 42, num. 8 idem Benedictus XIV.

Leo Sanctum non præcepit, a vero alienum apparet.

772 In eo itaque Canonizatio seu formalis seu æquipollens a Beatificatione seu formali seu æquipollenti potissimum differt, quod Beatificatio permissionem duntaxat, Canonizatio cultus præceptum importet, itemque quod in Beatificatione cultus ad aliquam provinciam, diocesim, civitatem religiosamve familiam contrahatur, in Canonizatione ad Ecclesiam universam extendatur. Jam vero, cum hæc ita habeant, ac maxime quidem cum in iis, quæ ad Beatum, qui canonizatur, spectant, examinandis judicialis ordo seu forma ad Canonizationem formalem requiratur, Brunonem sane hac Sanctis non fuisse a Leone

adscriptum, manifestum est. Neque vero id quisquam contendit. Quod autem ad canonizationem æquipollentem pertinet, nec hac Brunonem Sanctis Leo adscripsit. Hunc enim in universa Ecclesia per Officium et Missæ celebrationem coli, eo modo, quem canonizationis æquipollentis descriptio, num. præced. data, includit, numquam præcepit. Liquet id ex eo, quod, quemadmodum in Appendice ad gloriam Sancti posthumam probabo, anno 1625 a Gregorio XV Papa, ut festum S. Brunonis... die sexta Octobris... in Missali et Breviario Romano reponi, Officiumque de eo semiduplex (verba sunt Bullæ, a Gregorio hac de re datæ, infraque recitandæ) ab omnibus ubique fidelibus recitari libere et licite posset ac valeret, Cartusianis supplicantibus, concessum demum fuerit: unde consequitur, ut enimvero, Sanctum in Universa Ecclesia per Officium et Missæ celebrationem coli, eo modo, quem canonizationis æquipollentis descriptio, num. præced. data, involvit, Leo X Papa jam antea haud præcepisset. Atque hinc, simulque ex ante dictis ulterius consequitur, ut nec Bullam, qua S. Brunonem canonizavit, anno 1515 dederit, nedum ad Ordinis Cartusiensis Generalem miserit, contra ac verbis supra recitatis Camillus Tutinus tradit, aliique nonnulli, ab eo, quantum opinor, in errorem inducti, hodieque existimant.

775 Porro cum Sanctus noster, qui ex jam dictis a Leone X canonizatus non fuit, non aliter, quam vivæ vocis oraculo, quo, ut cultu ecclesiastico afficere eum possent, Cartusianis fuit concessum, a præfato Pontifice Beatis fuisse adscriptus inveniatur, non fuisse etiam id abs hoc factum Beatificatione formali, sed tantum æquipollenti, facile, quantum opinor, quisque intelliget partim e jam data tum formalis, tum æquipollentis Servorum Dei Beatificationis descriptione seu notitia, partim ex modo, quo in cælitum honoribus S. Brunoni concedendis Leo Papa processisse asseritur tum a Blomenvenna huncque secuto Surio in concinnatis a se Sancti Vitis, tum ab Antonio S. R. E. Cardinali Papiensi in litteris supra huc transcriptis. Ad formalem enim (adi num. 771) Beatificationem formalem, quæ huic præeat seu prævia sit, virtutum miraculorumque Servi Dei, qui Beatis adscribendus proponitur, discussio requiritur; modus autem, quo Leo decimus in concedendis S. Brunoni cælitum honoribus processit, sequens fuit: Cum hic Pontifex, cui, ut S. Brunonem festo annuo Officioque ecclesiastico honorandi quotidianamque de eo in precibus horariis commemorationem faciendi facultatem Ordini Cartysiensi concedere dignaretur, Priores Cartusiani deputati, et Antonius S. R. E. Cardinalis Papiensis totius mox dicti Ordinis, cujus protector erat, nomine supplicabant, jam dudum de laudibus ac sanctitate ejusdem beati Confessoris plurima intellexisset, arbitratus dignum esse ac consonum rationi, ut, quem Deus in hoc sæculo tantis donis et gratiis insignivit, assumptum in cælis magis ac magis venerandum, et cui viventi dederat cor Omnipotens ad præcepta et legem vitæ et disciplinæ, eidem nunc apud thronum divinæ gloriæ existenti impendatur in terris debitæ devotionis obsequium, postulationi eorum lubentissime consensit.

774 Ita supra jam datæ num. 759 et seqq. Antonii Cardinalis litteræ. Nec ab hisce ea in re Blomenvenna, cui etiam in substantia Surius ad amissim consonat, multum abludivit. En ejus huc

Nec Brunonem is Pontifex beatificatione formali,

P

sed tantum æquipollenti Beatis adscripsit.

A *huc spectantia verba. Sic habent* : Sanctissimus dominus noster (*nimirum Leo decimus Papa*) cum multorum relatione de eximia sanctitate beati Brunonis frequenter audisset, posthabita miraculorum inquisitione, indignum arbitratus est, eum, quem Deus tantis in hoc sæculo ornasset donis et gratiis, nunc assumptum in cælis maximis non efferri præconiis, et cui dedisset Omnipotens cor ad præceptum et legem vitæ et disciplinæ, eidem hunc, apud thronum divinæ gloriæ quiescenti, debitæ devotionis obsequium non impendi in terris. Et propterea non modo generose auctoritate Apostolica annuit, verum etiam voluit, ut in singulis domibus totius Ordinis Carthusiensis... festum sanctissimi Brunonis confessoris annis singulis die sexta Octobris... solemniter colatur, et congrua debitaque devotione celebretur. *Jam vero, cum Leo Papa non formalivirtutum miraculorumque discussione præmissa, sed sanctitatis dumtaxat, uti e jam datis Antonii Cardinalis litterarum et Blumenvennæ verbis intelligitur, fama impulsus, cultum ecclesiasticum, hisce itidem expressum, S. Brunoni deferri permiserit, manifestissimum sane est, formali id eum, utpote ad quam formalis virtutum miraculorumque discussio ex dictis requiritur, Beatificatione non fecisse, ac proin nec hac, sed tantum æquipollenti, qualis tunc erat in usu, quæque sententiæ, a iudice ordinario vel delegato super excepto ab Urbani VIII decretis, utpote tum nondum existentibus, casu latæ, approbationem Pontificiam non exigebat, Sanctum nostrum Beatis fuisse adscriptum.*

Ipsa anno,
quo id accidit,
1514 sacrum
Sancti corpus,

B *775 Verum qualiscumque demum modus fuerit, quo Brunonem, sanctissimum Cartusianorum Institutorem, Beatis adscribi, a Leone decimo, summo Pontifice, contigerit, fuit equidem ab hoc, ut illi cælitum honores publice deferre possent, Cartusianis concessum. Nec dudum hi facultatem illam irritam esse siverunt. Etenim ut in singulis Ordinis sui domibus permissus a summo Pontifice cultus ab omnibus prorsus seu clericis seu conversis sancto Parenti suo deferretur, in capitulo generali, quod anno 1515, dictæ facultatis concessionem proxime secuto, celebratum fuit, districte, quemadmodum ordinatio in hoc condita supraque huc transcripta fidem facit, statuerunt, jamque ab ipso anno 1514, quo concessa eis a Pontifice dicta facultas fuerat, corpus S. Brunonis e S. Mariæ de Turri, quemadmodum, nemine eis hac in re contradicente, Tutinus in Historiæ Ordinis Cartusienensis Prospektu pag. 156 aliique docent, ecclesia ad ecclesiam S. Stephani de nemore transtulerant. Id quidem loco cit. dictus Tutinus, eodem demum anno 1515, quo condita fuit in generali Ordinis Cartusienensis capitulo memorata ordinatio, factum scribit; verum quemadmodum hic scriptor, qui non prius, quam sæculo proxime elapso floruit, ac proin diu a re gesta absuit, in asserenda bulla, ad Cartusianos missa, qua Leo decimus Papa S. Brunonem canonizavit, hallucinatus ex dictis est, ita etiam hic in assignando anno, quo sacræ Sancti reliquiæ ex ecclesia S. Mariæ ad ecclesiam S. Stephani de nemore fuerint translate, omni dubio procul hallucinatur. Blumenvenna enim, qui eo ipso tempore, quo memorata sacrarum Sancti reliquiarum translatio contigit, in vivis exstitit, Cartusiæque Coloniensis (adi in Chronologico Ordinis Cartusienensis Theatro Morotium et in Bibliotheca Cartusiana Petreium) Priorem egit, fuisse illam jam inde ab anno 1514 factam, in contexta a se S. Bru-*

nonis *Vita e Matthæi, Cartusiæ Bononiensis Prioris, qui rei gestæ interfuerat, relatione memoriæ prodit, omnesque prorsus scriptores alios, de re illa tractantes, quos quidem viderim, sibi consentientes habet.*

776 Verba, quibus Blumenvenna dictam translationem anno 1514 e laudati Bononiensis Prioris, qui præsens huic adfuerat, testimonio affigit, sequentia hæc sunt : Anno Domini... MDXIV dominus Mathæus, Prior domus Bononiæ, qui et ipse ad negotium supra dictum (*restitutionem monasterii S. Stephani*) urgendum deputatus fuerat, cum translationi ossium sancti Brunonis personaliter interesset, sacrum illius caput, ne cum ossibus altari imponeretur, tenebat in manibus; turbis vero congregatis et amantissimi sui Patroni sanctis reliquiis privari formidantibus, satisfaciebat dicendo, opus, sacrum caput, ab ossibus segregatum, auro et argento vestiri lapidibusque pretiosis ornari : atque ita diligentis custodiæ suspicionem ipsis auferens, ex speciali licentia summi Pontificis partem aliquam capitis detraxit, et aliis communicavit, et præcipue venerabili patri Gregorio, Priori domus Friburgensis, portionem modicam de eodem capite dedit anno Domini MDXV tempore capituli generalis, quam ille, minutatim dividens, per domos provinciæ Rheni, sibi tamquam visitatori principali commissas, distribuit. Quia vero sanctus Bruno natione Coloniensis fuit, præfatus dominus Mathæus reservaverat portionem parvam de eodem capite pro Priore domus Coloniæ, eique in præsentia reverendi Prioris Majoris Carthusiæ donavit plurimum gaudenti et devotione magna suscipienti anno MDXVI; qui Coloniæ reversus eodem anno pretiosissimum gratissimumque sibi munus in ecclesia domus suæ deposuit die Inventionis sancti Stephani; pulveres vero, ex divisione decidentes, distribuit domibus provinciæ Teuthoniæ, scilicet sancti Salvatoris prope Trajectum, sanctæ Mariæ in Monichusen, sancti Andreæ prope Amsterdam, et sancti Bartholomæi prope Delft.

777 Translatum est autem corpus sancti Brunonis anno Domini MDXIV per dominum Joannem Rufi abbatem, et, ut mihi retulit dominus Mathæus, de quo supra, impositum majori altari, ex candido marmore constructo, circumposito tabulato spissitudinis quatuor digitorum, crate etiam ferrea undique girante ipsum altare, cujus etiam mensa est de marmore candido. Est autem altare istud locatum in capite ecclesiæ sancti Stephani de Busco. Ita ille, apertissime sane docens, sacrum S. Brunonis corpus anno 1514 fuisse translatum. Nec hoc tantum e recitatis Blumenvennæ verbis habemus, verum etiam per Joannem Rufi abbatem, qui melius fortassis a Surio aliisque Joannes abbas S. Rufi vocatur, translationem fuisse peractam, eique etiam Matthæum, Cartusiæ Bononiensis Priorem, interfuisse. Ait porro in Sancti Vita a se conscripta cap. 55 Zanottius, solemnitati isti non tantum hunc, verum etiam Neapolitanæ, Claromontanæ in Basilicata regni Neapolitani provincia, Mantuanæ et Romanæ Cartusiarum Priores præsentibus adstitisse. Et vero, licet id scriptoris synchroni æqualisve testimonio confirmatum nusquam inveniam, vel ex eo tamen, quod iidem Priores, ut Turritanum S. Stephani monasterium Ordini suo restituendum curarent, deputati antea fuerint, verosimillimum autumo. Sed hæc

AUCTORE
C. B.

uti e Prioris
Bononiensis.
qui rei gestæ
interfuit, re-
latione

E

Blumenvenna
hic docet, fuit
translatum,
annoque 1515
cum Priore
Friburgensi

F

de

ACTORE
C. B.

de iis, quæ ad sacri thesauri translationem spectant, dixisse sufficiat; nunc de hoc ipso nonnulla dicamus. Ex eo, dum solemnitas ista perageretur, per Matthæum, Cartusie Bononiensis Priorem, capitis partem fuisse modo, quem exponit, decerptam, Blomenvenna verbis proxime datis docet, uti etiam partis illius portionem unam Gregorio, Cartusie Friburgensis Priori, anno 1515 alteramque Cartusie Coloniensis Priori anno 1516 a laudato Matthæo, Cartusianorum Bononiensium Priore, fuisse donatam.

ac altero anno
post cum Co-
loniensi sacri
thesauri pars
fuit communi-
cata;

778. Ac Prior quidem Coloniensis, cui sacrum hoc donum fuit collatum, ipsemet, qui isthæc in litteras mittit, quique, quod Leidæ seu Lugduni Batavorum natus sit, Leidensis etiam a patria nominatus non raro invenitur, Blomenvenna existit, uti liquet tum ex tempore, quo Cartusie Coloniensi a Petreio et Morotio præfuisse memoratur, tum ex Surius, qui, eadem, quæ verbis jam datis Blomenvenna, in conscripta a se Sancti nostri Vita memorans, sequentia prodit memoriæ: Quia sanctus Bruno patriam habuit Coloniæ Agrippinam, idem dominus Matthæus ejus capitis parvam portionem donavit domino Petro Leidensi, Carthusie Coloniensis Priori, cui munus illud fuit longe gratissimum, quique domum reversus anno MDXVI donum pretiosissimum in ecclesia Cartusie Coloniensis die III Augusti reverenter deposuit. Ita Surius. Verum qui factum, ut Matthæus, Cartusie Bononiensis Prior, capitis S. Brunonis portionem Gregorio, Cartusie Friburgensis Priori, provinciæque Rheni visitatori anno 1515, uti Blomenvenna verbis recitatis testatur, in generali Ordinis Cartusiensis capitulo, de more in Cartusia celebrato, impertierit, nec tamen eodem tempore partem capitis, Cartusie Coloniensi, quæ et ipsa in Rheni provincia sita est, destinata, Blomenvenna, qui etiam tunc provinciæ Rheni visitator erat, in manus tradiderit? Cum e duobus singularum Ordinis Cartusiensis provinciarum visitoribus unus dumtaxat, uti in Opere, quod Ordinis Cartusiensis Annales inscripsit, Innocentius le Masson lib. III, cap. 22 docet, ad capitulum generale, in Cartusia Majori celebrandum, teneatur quotannis accedere, capituloque generali anni 1515 Gregorius, Cartusie Friburgensis Prior, tamquam dictæ Rheni provinciæ visitator, interfuerit, facile intelligitur, qui factum esse queat, ut Blomenvenna, licet et ipse provinciæ Rheni visitator esset, capitulo generali anno 1515 non interfuerit, utque adeo ipsi Matthæus, Cartusie Bononiensis Prior, parvam capitis S. Brunonis portionem, quam Cartusie Coloniensi, quod in hac civitate natus Sanctus esset, destinaret, ante annum 1516 in manus non tradiderit, seu ad illud usque tempus, quo illum capitulo generali interfuturum sciebat, in manus tradendam reservavit.

fuerat autem
Francisco a
Puteo, Car-
tusie Majoris
Priori,

779 Porro translationis Sancti nostri occasione non tantum sacrorum ejus lipsanorum partem Cartusie Friburgensis Prior, alteramque Coloniensis Cartusie Prior, qui cum aliis Provinciarum Rheni et Teutonix seu Belgii Cartusiis, ut Blomenvenna etiam verbis supra huc transcriptis docet, sacrum donum communicarunt, obtinuerunt; verum etiam e sacro Cartusiensium Ordine alii non pauci, ut dubitandum non apparet. Ac imprimis quidem Cartusie Parisiensis alumni os digiti, quod hodieque, ut Bailletus tom. III Vitæ col. 91 docet, ad pedem statuæ, Brunonem exhibentis, cernitur, sibi impetravere. At vero Zanottius in contexta a se Sancti Vita cap. 55

assertionem præterea huc facientem suppeditat, D quæ, an veritati consonet, animi pendeo. Ait enim, eo ipso tempore, quo sacrum Sancti nostri corpus transferri contigit, Jacobum de Aragonia, Cartusie Neapolitanæ Priorem, e S. Brunonis corpore inferioris mandibulæ partem una cum duobus dentibus, facta sibi ad hoc a Pontifice facultate, cepisse, sacraque illa lipsana ad Franciscum a Puteo, Cartusie Majoris Priorem, qui ad solemnem Sancto cultum procurandum non parum contulerat, dono misisse; Blomenvenna autem, qui ex jam dictis rei gestæ fuit æqualis, eamque etiam e Matthæo, Cartusie Bononiensis Priore, qui Sancti translationi præsens adstitit, verosimiliter audivit, sacrum illud donum Francisco a Puteo, Cartusie Majoris Priori, citius, quam anno 1514, factum fuisse, idque ei non dono missum, sed ab ipsomet Jacobo de Aragonia, Cartusie Neapolitanæ Priore, coram oblatum fuisse, memoriæ prodit.

780 En ejus huc facientia verba. Cum negotium, inquit, hujus restitutionis (Calabrimi scilicet S. Stephani monasterii) urgeretur seu tractaretur, tempore, quo capitulum generale Cartusie celebrabatur, venit Prior domus Neapolitanæ, cui negotium hoc commissum erat, et præsentavit reverendo patri domino Francisco, Priori domus Majoris Carthusie, partem mandibulæ cum duobus dentibus sancti Brunonis, narravitque cunctis audire cupientibus, abbates domus sancti Stephani, in qua sacrum corpus beati Brunonis requiescit, tanta diligentia sacras reliquias ejusdem metu Carthusiensium, ne scilicet illud subtraherent, custodivisse, ut, ossibus separatis atque ad diversa secretiora loca repositis, eisdemque locis sæpe mutatis, nemo scire posset, ubi sacrae essent reliquiae, præter abbatem et alium fide dignum. Hactenus ille. Atque his quidem suis verbis, ut consideranti patebit, apertissime tradit, Sancti mandibulam una cum duobus ejus dentibus ad Puteanum, Majoris Cartusie Priorem, a Neapolitanorum Cartusianorum Priore dono non fuisse submissam, sed hunc ipsum, contra ac Zanottius scribit, dicto Cartusie Majoris Priori, cum capituli generalis tempore præsens ei adesset, sacrum illud munus obtulisse; quod autem ad tempus, quo res acciderit, spectat, tunc eam, cum, ut S. Stephani monasterium Ordini suo restitueretur, Cartusiani instarent, gestam scribit, ac proin antequam id hisce restitutum fuisset. Jam vero cum restitutionis hujus negotium anno 1514 mense Februario ex supra dictis Pontificii decreti, anno 1515 dati, quo ea fieri jubebatur, executione terminatum fuerit, tuncque generale anni 1514 Cartusianorum capitulum, cujus tempore Jacobus, Neapolitanus Prior, præfatum sacrum domum Franciscum a Puteo offerre potuerit, celebratum certe (neque enim ante Pascha generalia sua capitula Cartusiani unquam habent) nondum fuisset, ex iis sane, quæ Blomenvenna verbis recitatis scribit, consecrarium omnino est, ut ante annum 1514, contra ac Zanottius tradit, Sancti nostri mandibulam una cum duobus ejus dentibus Francisco a Puteo, Cartusie Majoris Priori, per Jacobum, Neapolitanæ Cartusie Priorem, offerri contigerit.

781 Ast, inquit, cum Cistercienses, dum penes ipsos esset S. Stephani monasterium, studiose admodum ac callide, quemadmodum ex ipsismet recitatis Blomenvennae verbis intelligitur, sacra S. Brunonis ossa occuluerint, qui factum, ut ex hisce mandibulam, quam una cum duobus Sancti dentibus

uti e Blomen-
venna statu-
endum ap-
paret,

E

F

sacrorum
ossium pars
ante annum
1514 donata,

A dentibus Cartusiae Majoris Priori dono daret, Jacobus, Cartusiae Neapolitanæ Prior, antequam monasterium illud Cartusianis restitutum esset, obtinuerit? Fateor, est sane, cur nodus hic solutu appareat difficilis. Attamen cum locus, quo S. Brunonis corpus, aut, si maris, sacra ejus ossa essent recondita, Antonio Sabino, honorum omnium ac redituum monasterii S. Stephani procuratori seu præfecto per Cardinalem de Aragonia, commendatarium hujus abbatem, constituto, jam inde ab anno 1315, si Tutinus recte notet, aut etiam, si Zanottio fides sit, jam inde ab anno 1302 divinitus fuerit revelatus, fieri potest, ut mandibulam ex iis duosque dentes ante annum 1314 a dicto Cardinali, qui bene erga Cartusianos erat affectus, Jacobus, Cartusiae Neapolitanæ Prior, affinitate cum eo conjunctus, acceperit. Quod cum ita sit, mandibulam S. Brunonis cum duobus ejus dentibus ante annum 1314 Francisco a Puteo, Cartusiae Majoris Priori, datam fuisse, ob ea, quæ Blomenvenna, auctor synchronus, ea de re memorie prodit, verosimilius, quam oppositum, a Zanottio, auctore recentiore, traditum, mihi apparet, licet interim huic etiam suffragetur Camillus

B Tutinus, in Historiæ Ordinis Cartusiensis Prospectu scribens, anno 1314 reliquias aliquot, de Brunonis corpore collectas, Carthusiis Majori, Coloniensi et Parisiensi distributas fuisse: cum enim is scriptor, quantum ad Sancti reliquias, quas Coloniensis Carthusia anno 1314 obtinuerit, ex jam supra dictis certo erret, pondus iis, quæ de tempore, quo Sancti mandibula una cum duobus ejus dentibus Francisco a Puteo seu Cartusiae Majori tradita fuerit, Zanottius in litteras mittit, addere non potest.

modoque, quæ ex his in Calabria super-sunt, honorifice ibi servantur.

782 Ceterum etsi quidem, quæ de tempore ac modo, quo capitis S. Brunonis mandibulam una cum duobus dentibus a Jacobo de Aragonia, Cartusiae Neapolitanæ Priore, Franciscus a Puteo, Cartusiae Majoris Prior, obtinuerit, Zanottius in litteras mittit, pro certis atque indubitatis, uti jam dicta probant, haberi haud queunt, ei tamen, residuam capitis S. Brunonis partem, hermæ argenteo, Sanctum repræsentanti, inclusam, in Calabrino S. Stephani monasterio honorifice hodieque asservari, lucubrationis suæ sæpissime laudatæ cap. 55 proxime cit. asserenti, absque ullo scrupulo assentiendum apparet. Præterquam

C enim quod Matthæus, Cartusiae Bononiensis, Prior, sacrum Sancti caput, a reliquis ossibus sejunctum, auro et argento vestiendum, gemmisque ornandum esse, populo adstanti, ut Blomenvenna verbis supra recitatis docet, in Sancti translatione declaravit, scriptor ille e Calabria monumentis, quæ sæpissime laudat, certo rescire potuit, quæ ea de re memorie prodit. Atque vel hinc dubitandum etiam non est, quin veritati consonet, quod de reliquo Sancti corpore in S. Stephani monasterio sub magnifico altari in arca marmorea hodieque asservato e Calabriae pariter, quantum opinor, monumentis loco cit. docet, licet interim hæc in rebus, ab ætate nostra remotioribus, fidem indubitatam facere non possint, hincque non pauca, quæ ex hisce Zanottius hausit, quæque data opera confutare operæ pretium non erat, asserta silentio prætereunda seu negligenda in Commentarii hujus decursu duxerim, non secus ac nonnulla alia, quæ ab aliis scriptoribus recentioribus traduntur, nec sat probato veritatis aut etiam verisimilitudinis fundamento suffulta arbitratus sum.

VITA ANTIQUIOR,

Auctore primorum quinque
Cartusiae Priorum chrono-
nologo anonymo,

Ex antiquissimo bibliothecæ
Cartusianorum Colonien-
sium Ms. depromta a.

CAPUT UNICUM.

Occasio conversionis S. Brunonis; solitudinem petere statuit, alios in idem propositum attrahit, Gratianopolim pergit, in Cartusiae eremum secedit, ad Pontificem, ex hac evocatus, se confert, solitudinem repetendi facultatem ab eo impetrat, in Turritanam Calabriae eremum se abdit, ibique moritur.

Anno Dominicæ Incarnationis MCCCXII vel circa illum, dum solempne studium floreret Parisiis, præcipue in Philosophia et Theologia, et Jure Canonico, sicut generaliter consuevit, tale prodigium ibi dicitur accidisse. Quidam enim doctor præcipuus, et vita, ut videbatur, fama atque doctrina et scientia inter omnes doctores Parisienses excellenter honoratus, et mirabiliter gratosus, gravi et ultima infirmitate præventus, non diu decumbens, diem clausit extremum.

Doctor Parisiensis clari nominis, qui obierat,

2 Cumque tota die, qua defunctus est, more Parisiensi in aula, funere in feretro decumbente, fuissent continue decantata divina Officia, in crastino mane, congregata ibidem Universitate Parisiensi tam scholarium quam doctorum, ut tam honorabili viro solemnem et honorabilem præberent funeralis Officii sepulturam, cum reverendi viri feretrum, in quo funus jacebat, vellent elevare ad ecclesiam deferendum, subito, cunctis stupentibus, qui mortuus videbatur et erat, elevato capite, resedit in feretro, et, omnibus audientibus, alta et terribili voce clamabat: JUSTO DEI JUDICIO ACCUSATUS SUM, et, hoc dicto, caput deposuit, et decubuit mortuus, sicut prius.

primo se accusatum.

3 Qua voce cuncti attoniti et terri deliberraverunt, ipsum illo die nullo modo fore sepeliendum, sed usque in crastinum reservandum. Mane ergo sequenti cum multitudo maxima convenisset, et dictum funus, sicut prius, vellent ad ecclesiam deportare, defunctus, sicut prius,

dein judicatum.

AUCTORE
ANONYMO.

ac tandem
damnatum,
publice e fere-
tro procla-
mat,

c

Hinc Bruno,
qui horrendo
spectaculo in-
tererat, com-
punctus præ-
sentes aliquot

d

e

f

B

vehementissi-
ma efficacis-
simaque

* an turba-
buntur?

oratione ad
pœnitentiam
hortatur,

* andiluvium?

dumque eos
dictis obse-
quentes habet,
locum pœni-
tentiae aptum

prius, elevato capite, dolorosa et terribili voce intonuit : JUSTO DEI JUDICIO JUDICATUS SUM.

4 Quam vocem multitudo, quæ aderat, clare intelligens et audiens stupuit plus, quam prius, et alterutrum conquirentes, quid sibi vellent innuere tam insoliti et inexperti defuncti clamores, adhuc determinaverunt ipsum ad aliud crastinum usque nullatenus tumultandum. Tertio vero die cum propter ista prodigia civitas convenisset, et funus, cunctis præparatis, vellent ad tumulum deportare, defunctus, sicut prius, jam tertio altissimo et mœstissimo clamore personuit : JUSTO DEI JUDICIO CONDEMNATUS SUM c.

5 Qua horribili sententia audita, quasi omnes immenso fuerunt timore et tremore percussi, certi facti de condemnatione tanti viri, qui inter alios et super alios videbatur honestate vitæ, claritate famæ, dignitatis excellentia, et multiplici scientia ac sapientia præfulgere. Ea tempestate erat ibi magister Bruno d, natione Theutonicus, de civitate Colonia non obscuris parentibus natus e, ecclesiæ Remensis canonicus et ibidem scholarum magister in Theologia f, qui suprascriptis vocibus salubriter territus atque compunctus allocutus est quosdam socios ibi præsentis infrascriptis vel similibus verbis : Eia, Carissimi, quid faciemus?

6 Omnes simul peribimus, non salvabitur, nisi qui fugerit. Si in viridi hæc fiunt, in arido quid fiet? Si homo tantæ dignitatis, tantæ literaturæ, qui videbatur tam honestæ vitæ, qui erat tam celebris famæ, sic indubitanter damnatus est, quid nos miserrimi homunculi faciemus? Si lugubri voce unius homuncionis tam horribili et stupendo timore et tremore concussi et stupefacti sumus, quid faciemus, dum rugitus leonis, cum extremi judicii tuba aures nostras perculerit? Cum omnes audiemus : Surgite, mortui, venite ad judicium? Quo tunc fugiemus? Quomodo in tam horrendo judicio, ubi columnæ cæli contremiscent, et angeli terrebuntur et territi purgabuntur*, apparere poterimus? Ubi tunc latebimus?

7 Impossibile erit latere, intolerabile apparere; fugiamus igitur a facie gladii Dei, præoccupemus faciem ejus in confessione, venite adoremus, et procidamus ante Deum, ploremus coram Domino, qui fecit nos. Postquam C igitur hodie vocem ejus stupendam audivimus, non obduremus corda nostra, sed exeamus de medio Babylonis, egrediamur Pentapolim, igne et sulphure jam succensam, et exemplo beati Pauli heremitæ, beatorum Antonii, Arsenii, Evagrii aliorumque Sanctorum cum beato Joan. Bapt. antra deserti quæramus, in montibus nos salvos faciamus, ut æterni Judicis iram, et sententiam damnationis æternæ, et diluvii* peccatorum in arca Noë, et in navicula Petri, in qua Christus ventum et tempestatem cessare fecit, id est, in navi pœnitentiæ evadere valeamus et pervenire possimus ad portum et tranquillitatem salutis æternæ.

8 His vel similibus verbis atque sententiis seipsum et quosdam socios alloquens et exhortans deliberaverunt ipse et sex alii probi viri secum abrenuntiare mundo et pompis ejus, et ad perpetuam pœnitentiam peragendam heremi deserta competentia quærere, et ibidem, relictis omnibus divitiis et deliciis et honoribus hujus mundi, accipere singuli cruces suas, et nudi nudum Christum sequi per arctam viam,

quæ ducit ad vitam, et latam ac spatiosam deserere, quæ amatores et sectaros mundi perducit ad supplicia damnatorum.

9 Et ideo, quia audierant famam sanctitatis sancti Hugonis episcopi Gratianopolitani, qui prius aliquo tempore ejusdem magistri Brunonis in scholis creditur socius exstitisse g, Sancto Spiritu inspirante, proposuerunt ad memoratum sanctum episcopum simul accedere, et ejusdem auxilium et consilium requirere, ut in ejus diœcesi, quam audierant multis desertis montibus habundare, mererentur locum congruum obtinere, in quo suum sanctum et salubre propositum possent effectui mancipare. Septem igitur Sancti Viri suprascripti prædicta de causa ad prædictum sanctum episcopum, duce sancto Spiritu, pervenerunt h.

10 Et, ut utar omnino verbis scriptis in Legenda viæ S. Hugonis episcopi memorati, per summum Pontificem, qui eum canonizavit, approbata, et confirmata i, Adest magister Bruno vir religiosus, scientia famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulachrum; habebat autem socios magistrum Landuinum, qui post eum Prior Cartusiæ extitit, duos Stephanos, Burgensem et Diensem (hi sancti Rufi canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariae eis, abbate favente, sese conjunxerant) Hugonem etiam k, quem cognominabant Capellanium, eo quod solus ex eis sacerdotis fungere officio l, duos laicos, quos appellamus Conversos, Andream et Guarinum; quærebant autem locum heremiticæ vitæ congruum, necdumque repperant m. Hac ergo spe, simul et suavi sanctæ conversationis odore trahente, venerunt; quos episcopus, non solum gratanter, sed et reverenter suscepit, tractavit et voti compotes fecit.

11 Ipso namque consulente et juvante ac comitante, Cartusiæ solitudinem intraverunt atque extruxerunt anno Domini millesimo octogesimo quarto, episcopatus vero dicti sancti Hugonis quarto n. Viderat autem præfatus sanctus episcopus circa idem tempus per somnium in eadem solitudine Dominum suæ dignationi habitaculum construentem, stellas etiam septem ducatum sibi præbentes itineris o. Erant vero et hi septem; quapropter non istorum tantum, sed et qui successerunt eis, consilia libenter amplexus est, et usque ad mortem Cartusiæ habitatores semper fovit, et beneficiis et consiliis; licet vero et prius divini amoris totus arderet incendiis, nec aliter tamen ad disciplinæ cælestis exercitia eorum exemplis et familiaritate inferbuit, quam si flammanti quis faci plures alias circumponat ardentes.

12 Erat cum eis, non ut dominus aut episcopus, sed ut socius, sed ut frater humillimus et ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus; adeo ut vir venerabilis Guillelmus Prior tunc S. Laurentii p, postea S. Theofridi abbas magistro Brunoni etiam ipse non modica religiosa devotione alligatus, beati Hugonis tunc contubernalis, (bini quippe per singulas habitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leviter conquereretur, quod pene omnia ad humilitatem spectantia intra cellam præriperet officia episcopus, non saltem secum ut socius, sed potius conversaretur ut famulus.

13 In tantum autem heremum devotus incolebat et sedulus, ut eum magister Bruno non numquam

quæsiturus
ad Hugonem
Gratianopoli-
tanum episco-
pum cum iis-
dem se con-
fert.

g

h

Hic illos beni-
gne suscipit.

i

E

k

l

m

in condenda
Cartusia
juvat,

n

o

F

humillime
etiam ibidem
inter eosdem
vivens,

p

A numquam exire compelleret, Ite, dicens, ite ad oves vestras, eisque, quod debetis, exolvite. Eo tempore magnæ paupertatis et humilitatis ardore succensus dictus episcopus voluit equitaturas suas cunctas vendere, et de ipsarum pretio pauperibus erogare, propriisque pedibus in prædicatione discurrere; sed homo profundicordis magister Bruno, cujus consiliis non aliter quam præceptis obtemperabat abbatis, non consensit, timens, ne apud se de hoc forsitan extolleretur, aut a cæteris de singularitate judicaretur episcopis, aut, quod dubium non erat, id ipsum propter asperitatem et inæqualitatem consummare non posset iterum.

14 Omnia prædicta sunt verba domni Guigonis scripta in Vita S. Hugonis Gratianopolitani episcopi, quæ hic inserenda judicavimus, quia in eis primordia foundationis Cartusiæ declarantur, et magistri Brunonis excellentia innotescit et in hoc, quod eidem tam venerabilis, tam Sanctus episcopus cum tanta reverentia, sic ferventer et humiliter adhærebat, et cum eodem vere dici potest domus et Ordinis Cartusiensis patronus et fundator; et quamvis non primus, tamen quodammodo præcipuus institutor. Feliciter igitur fundata et inchoata fuit domus, et Ordo Cartusiensis tempore summi Pontificis Gregorii septimi, cui in Papatu successit Papa Victor, qui valde modicum, id est, tantum uno anno et mensibus quatuor circiter vixit. Quo mortuo, Urbanus secundus creatus est, cujus magister Bruno prius præceptor fuerat et magister *q*.

15 Hic cito post creationem suam recordatus sapientiæ et sanctitatis et discretionis eximiæ magistri sui Brunonis, statim cogitavit eum habere, ut eum dirigeret et juvaret ad Apostolatus sollicitudinem et onera perferenda *r*. Cum igitur præfatus magister Bruno jam sex annis heremum Cartusiæ inhabitasset, et vocatus ad curiam Romanam, oporteret eum summo Pontifici obedire, et filiorum suorum cellicularum societatem gratissimam, saltem ad tempus, deserere, ipsi subditi sui tanto sunt propter hoc dolore concussi, et tanta tristitia perturbati, quod omnino etiam ipsi dixerunt, se nullo modo in Cartusia mansuros, si eosdem accideret tam dulcissimi et dilectissimi Patris orbari præsentia et providentia spoliari.

16 Magister igitur Bruno propter istam filiorum desolationem non leviter desolatus, obedientiæ tamen debitum summo Pontifici non volens, nec valens licite denegare, ne locus Cartusiæ, a cellicolis derelictus, ad profanas et indignas manus, aut usus sæcularium deveniret, ipsum Casæ-Dei abbati, qui fuerat unus de primis fundatoribus, facta donatione et cessione, reliquit, confecto super hoc ei publico instrumento *s*. Deinde venerabilis Pater, ad summum Pontificem veniens, eidem non longo, sed brevi tempore assistens, consiliis et auxiliis salutaribus ejus multa onera supportabat, et multum in regimine sanctæ Dei Ecclesiæ ejus sollicitudinem sua promptitudine sublevabat.

17 Diu tamen patienter dissimulare non potuit tristitiam, et dolorem conceptum de suorum dispersione filiorum, et strepitus et tumultus curiæ, impediens dulcedinem et quietem, qua frui et pasci in heremo consueverat, graviter ferens et diutius ferre non sustinens, exposita summo Pontifici sua desolatione, cum summa instantia imploravit et impetravit e curia sepa-

rari, et quod posset ad heremum et cellæ jam prægustatam dulcedinem et desideratam requiem repedare.

18 Et cum summus Pontifex vellet eum confirmare in archiepiscopum Regiensem, ad quam ecclesiam, ipso Papa annuente, electus fuerat, nullo modo consensit, sed ipso spreto atque contempto, Apostolico valefaciens ad Calabriae quandam heremum, cui Turris nomen erat, Deo duce, pervenit, ibique, multis clericis et laicis congregatis, monasterium instituit, in quo usque ad finem vitæ suæ in solitariae vitæ proposito humilitate constans, caritate flagrans, devotione fervens, Deo semper adhæsit, et ibidem itinerarii sui cursum feliciter consummavit *u*. Quem gloriosum Patrem adeptum fuisse bravium, et coronam felicitatis æternæ divina Clementia per nonnulla miraculosa indicia declaravit.

19 Prius tamen quam de curia recederet, ejus, ut creditur, meritis et precibus, divina Misericordia omnes ejus socios ut subditos revocavit, ita quod omnino omnes redire Cartusiam consenserunt *x*. Et ideo magister Bruno impetravit a summo Pontifice litteras ad venerabilem virum Siginum abbatem monasterii Casæ-Dei, quatenus locum Cartusiæ derelictum per magistrum Brunonem omnino infra triginta dies a receptione Papalium litterarum redderet et restitueret socijs ac subditis magistri Brunonis cum omni pristina libertate.

20 Et istæ videntur primæ litteræ Papales, quæ inveniuntur de Ordine Cartusiensi facere mentionem *y*; quæ circa principium Cartularii Cartusiæ sunt conscriptæ. Abbas vero Siginus, recepto mandato Apostolico, gratanter et hilariter obedivit, et magistro Landuino ac suis socijs locum Cartusiæ libere et liberum reddidit per publicum instrumentum, quod circa principium Cartularii Cartusiæ est transcriptum *z*. Prædictum autem fratrem Landuinum magister Bruno Priorem ordinaverat Cartusiæ, antequam ad partes Calabriae transmearet *aa*.

21 Quia igitur judicia Dei sunt incomprehensibilia et abyssus multa, non est locus Cartusiæ indignior judicandus ex eo, quod, postquam sex annis fuerat divino cultui dedicatus, a prædictis sanctis viris fuerit derelictus; sed potius propter hoc est mirabilior et dignior reputandus, quasi, qui etiam derelictus, tantæ virtutis fuerit, quod suos incolas meruerit ac prævaluerit revocare, nec sine Dei cultoribus, nec absque divinis laudibus potuerit remanere.

22 Sicut etiam divinæ dispensationis Providentia Apostolos, jam cæli et terræ principes, æterna prædestinatione constitutos, in passione Christi nihilominus cadere permisit, et a veritate Christianæ fidei separari *bb*, ita etiam quod aliqui ex discipulis, civitate sanctificata Jerusalem derelicta, ad castella extrinseca infidelitatis vento dispersi, desperationis fluctibus vacillabant, Christo verumtamen corporaliter resurgente, resurrexerunt et ipsi spiritualiter, constantiores et firmiores in fide, et amore Christi postmodum permansuri, et quia jam recesserant ab Jerusalem stadiis sexaginta, eodem die redeuntes fuerunt Christi visione cum alijs discipulis reformati; ita Deus Cartusiæ incolas primo dimisit recedere, ut postea redeuntes firmiores existerent, et in sancta perseverantia fortiores.

23 Qui enim in fine sexti anni recesserant,

AUCTORE
ANONYMO.

atque in Calabriae heremum secedit,

u

cum ante effecerat, ut, qui Cartusiam reliquerant,

x

E

eo jam, præposito iis Landuino, rediissent.

y

z

aa

Biographi hac occasione

F

in divinam Providentiam

bb

observatis.

in

AUCTORE
ANONYMO.
ee

al. naturali

tempusque,
quo Bruno
post egressum
e Carthusia
obierit.

dd

B

al. magister

ee

ff

in septimo anno redierunt ee, ut daretur eis intelligi, quod, sicut septima die Dominus in creatione primaria a laboriosis operibus requievit, et post passionem eodem die quievit similiter in sepulchro, et septimus annus in lege generali * fuerat deditus requiei, et septies septimus annus dicitur jubilei, ita septimo anno habitatores Cartusiae redeuntes, ibidem a similibus cessantes operibus peccatorum, spirituali contemplationis requie recreati et in sepulchro Christi, id est, in claustrum et cellis absconditi quiescentes, tandem ad septimum septinarium jubilei, laudem et requiem æternam æternæ gloriæ designantis, ipsi tunc numero septem feliciter pervenirent.

24 Bruno igitur, vir sanctissimus et gemina scientia præditus, tam divina scilicet quam humana, eloquentia Tulliana præclarus, discretionem, devotionem, morum excellenti honestate præfulgens, cælestiumque virtutum copioso thesauro ditatus atque dotatus, Deo et hominibus dilectus et gratus, heremum Cartusiae rexit sex annis, et post, ut prædictum est, a Papa vocatus, et non diu post dd ad heremum Calabriæ, cui Turris nomen est, transiens, ibi, sancto constructo monasterio, multorum Dei servorum anachoretarum rector extitit et minister *, et ibidem, felici vitæ suæ cursu peracto, migravit ad Dominum post egressum Cartusiae undecimo anno nec plus, nec minus, sicut in libris Consuetudinum domni Guigonis, quæ sunt in domo Cartusiae, continetur ee. Juxta sepulchrum ejus immediate fons vivus emanat, qui divina clementia in hujus Viri sancti meritis multis languoribus fidelium optatæ confert remedia sanitatis ff.

ANNOTATA.

a De hac Sancti Vita, auctore, a quo, et tempore, quo scripta videtur, Commentarii prævii num. 8 et septem seqq., quæ necessaria congruaque arbitratus sum, in medium adduxi, uti etiam de antiquissimo, e quo deprompta illa fuit ac nobiscum communicata, Ms. primorum quinque Cartusiae Priorum Chronici exemplari.

b Hanc Sancti Vitam ante sæculum tertium decimum concinnatam non fuisse, verosimillimum, imo prope indubitatum, apparet ex Universitatis nomine, quo hic condecoratur Parisiensis academia. Adi Commentarium prævium num. 12 et 15; iis autem, quæ ibidem dicta sunt, addi potest, Pontifices Romanos Innocentium III, qui anno 1216 obiit, Honorium itidem III, Innocentium IV et Alexandrum pariter IV sæculo XIII privilegia Academiae Parisiensi impertivisse, cumque litteræ, hunc in finem datae, a vocibus Novorit universitas vestra, aut Universitas magistrorum et scholarium inchoarentur, factum hinc, uti inter eruditos fere omnes modo convenit, primum esse, ut academia Parisiensis nuncupata fuerit Universitas.

c Quid de hic narrato Parisiensis defuncti, qui, sese damnatum, e feretro vociferatus sit, horrendo spectaculo, sive publice id coram multis, sive, paucis dumtaxat presentibus, factum adstruatur, sentiens dum sit, uti etiam an ferali historia S. Bruno in eremum pulsus fuerit, studioso lectori ex iis, quæ de hac Commentarii prævii §§ 10 et tredecim seqq. disserui, dijudicandum relinquo.

d Dato etiam, horribile damnati spectaculum Parisiis accidisse, eique etiam S. Brunonem in-

terfuisse, hinc tamen consequens nondum erit, ut tum ibidem Sanctus docuerit. Vide Commentarii prævii num. 173 et seq.

e De nobili Brunonis genere videsis Commentarium prævium § 2.

f Theologiam scilicet Remis Bruno docuit, uti Commentarii prævii num. 78 et seq. ostendi.

g Actum apud nos est de sancto isto Gratianopolitano episcopo ad 1 Aprilis diem, quo nomen ejus Martyrologio Romano exstat insertum; Anno autem ab Incarnatione Domini, uti ibidem Guigo, quintus Cartusiae Majoris Prior, Hugoni æqualis sanctaque amicitia, quamdiu vixit, conjunctus, in illius Vita, quam, jubente summo Pontifice Innocentio II, concinnavit, num. 55 testatur, millesimo centesimo trigesimo secundo, ætatis... suæ ad minus octogesimo, mense quarto e mortali hac vita ad immortalem migravit; quare, cum ante annum 1052 natus haud fuisse videatur; Bruno autem jam inde ab anno circiter 1050, uti in Commentario prævio § 2 docui, natales sit consecutus, docereque Remis jam inde ab anno 1060 aut etiam citius e dictis ibidem § 4 inceperit, ex utriusque ætate liquet, hujus potius illum in scholis discipulum, quam socium, contra ac biographus noster ferri hic ait, aliquando existisse, licet interim nec hoc, utpote nullo etiam antiquitatis testimonio firmari valens, asseverare ausim.

h Sanctum nostrum ejusque socios, viso Parisiis ferali damnati spectaculo, ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, recta sese contulisse, biographus hic docet; ast hoc a vero alienum esse probant, quæ in Commentario prævio num. 444 et seqq. in medium adduxi.

i Guigoni quidem, quinto Cartusiae Majoris Priori, Innocentius II Papa, postquam anno 1154 (adi operis nostri tom. I Aprilis pag. 56, num. 4) in concilio Pisano Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, biennio dumtaxat ante vitam functum, Sanctis adscripsisset, in mandatis dedit, ut hujus sancti antistitis gesta omnia litteris consignaret; verum lucubrationem, qua id Guigo, Pontificio præcepto obtemperans, fecit, a Pontifice illo, uti hic biographus noster tradit, confirmatam approbatamque fuisse, a scriptoribus antiquis memoriæ proditum non invenio, licet interim res vero neutiquam appareat absimilis.

k De Lauduino, duobus Stephanis, Burgensi scilicet ac Diensi, monasterio S. Rufi, e quo hi fuerunt, necnon Hugone capellano, qui Sanctum ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, comitati esse hic narratur, videsis Commentarii prævii § 25, a num. 454 usque ad num. 441.

l An ex his Guigonis verbis consequens sit, ut Sanctus, cum ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accessit, sacerdotio initiatus non fuerit, Commentarii prævii num. 442 et seq. discussum invenies.

m Quid ex hisce Guigonis verbis consecrarium appareat, Commentarii prævii num. 420 vide expositum.

n Anno Christi hic signato vere esse Sanctum, comitesque ejus Cartusiae eremum ingressos, luculentissime, quæ in Comm. præv. num. 470 et tribus seqq. in medium protuli, contra Baronium potissimum aliosque, anno 1086 id factum, contententes, evincunt. Nec eventum illum cum anno quarto Hugonis episcopatus, etsi etiam ad hunc ille jam inde ab anno 1079 fuerit promotus, perperam componi, palam est ex iis, quæ ibidem num. 506 et seq. hanc in rem disserui. Verba interim omnia, quæ tempus ingressus S. Brunonis ejusque

A ejusque sociorum in Cartusiam exprimunt, quæque, veluti a Guigone in Vita S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, suppeditata, hic citantur, ab hac Guigonis lucubratione, tum apud nos, tum apud Surium absunt; ut adeo vel exemplaria, e quibus tum apud nos, tum apud Surium conscripta a Guigone S. Hugonis Vita publici juris facta est, dictorum verborum omissione fuerint vitata, vel ut biographo nostro, qui præterea in nonnullis aliis lectionibus a dicta, prout apud nos et Surium edita est, sancti illius antistitis Vita dissonat, Vita ejusdem exemplar corruptum præluxerit. Ac postremum quidem hoc verosimilius vel ex eo puto, quod elogii quoque, Commentarii prævii num. 7 dati, exemplar, quod ei præluxit, quodque tamen pro incorrupto habuit, fuerit corruptum, uti liquet ex iis, quæ ejusdem Commentarii prævii num. 519 dicta sunt.

o De oblata hac S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, visione ejusque adjunctis videsis Commentarii prævii num. 425 et aliquot seqq.

p Cella est seu prioratus in urbis Gratianopolitanæ suburbio, a mox hic subjecto S. Theofridi, de quo Operis nostri tom. I Aprilis pag. 41 in
B Annotatis ad lit. d, monasterio dependens; hujus autem e cellæ illius Priore postea abbas hic memoratus Guilielmus, licet vitam eremiticam seu solitariam in Cartusia cum Hugone et Brunone duxerit, propterea tamen non magis, quam prior e binis hisce Sanctis Cartusianus existit. Adi Galliam Christianam auctam tom. II, col. 766.

q Prior e tribus hisce Pontificibus anno 1085 excessit e vivis, cumque, qui ei fuerat suffectus nomenque Victoris assumpserat, Desiderius anno 1087 etiam obiisset, ad S. Petri Cathedram erectus tandem est Otto seu Odo, qui Urbani II nomen accepit, quique S. Brunone Remis magistro usus aliquando fuerat, uti in Commentario prævio num. 96 ostendi.

r Fuisse Sanctum ab Urbano II Papa e Cartusia evocatum, e primorum quatuor Cartusiæ Priorum Chronologo apud Labbeum tom. I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 658 indubitatum est, uti etiam Brunonem, antequam id fieret, Cartusiam, uti mox hic subditur, rexisse sex annis; verum posteriorem ex hisce non pro
C completo, sed pro incompleto dumtaxat habendum esse, facile quisque colliget ex iis, quæ § 50 de tempore, quo Sanctus ad Urbanum II Papam accessit, disserui.

s De instrumento hoc, per S. Brunonem Seguino, celeberrimi diæcesis Claromontensis in Alvernia monasterii Casæ-Dei abbati, qui recte hic, quemadmodum recitata Commentarii prævii num. 505 et binis seqq. donationis Cartusiæ litteræ fidem faciunt, e primis hujus donatoribus unus existisse dicitur, concesso, adi Comment. prævium num. 515 et binis seqq.

t Ad Rhegiensem in Calabria archiepiscopatum Sanctus noster electus seu postulatus fuit anno 1090, uti probant, quæ huc spectantia in Commentario num. 552 et seq. adduxi.

u Anno scilicet, ut Commentarii prævii num. 729 docui, 1101, cum sibi jam in Turritana eremo tringinta circiter discipulos adjunxisset, uti e Turritanorum, qui Lanuino post Sancti obitum obedientiam promiserunt, monachorum Catalogo, in Commentarium prævium num. 622 illato, fas est colligere.

x Ut omnes Brunonis discipuli Romam ad eum
Octobris Tomus III.

convenerint, miraculo factum, innuere hic videtur noster biographus; qua de re, quid sentiam, Commentarii prævii num. 527 edixi.

y Pontificias illas litteras Commentarii prævii num. 528 integras dedi; in iis autem, non Ordinis Cartusiensis, sed cellæ dumtaxat seu monasterii, a Brunone constructi, mentio fit.

z Instrumentum istud in Commentarium prævium intuli num. 529. Ceterum quid de tempore, quo floruerit hic Sancti nostri biographus, e Cartulario Cartusiensi, cujus hic meminit, concludendum appareat, videsis Commentarii prævii num. 12 et seqq. expositum.

aa Laudivum S. Bruno, non tunc primum, cum apud Pontificem jam existeret, uti hic indicari videtur, sed cum e Cartusia abiret, Priorem constituit, uti liquet e recitatis in Commentario prævio num. 529 litteris, quibus Cartusiam Landuino aliisque Sancti discipulis Siquinus, Casæ-Dei abbas, restituit.

bb Omnes Apostolos in Christi Passione a fide defecisse, soli heterodoxi asserunt; quare a vero hic aberrat biographus.

cc Liquet hinc, etiam secundum hunc biographum nostrum annos sex, quibus S. Bruno, antequam ab Urbano II Papa Romam evocaretur, Cartusiam rexit, incompletos dumtaxat fuisse.

dd Paucis dumtaxat mensibus Bruno apud Urbanum Papam, antequam in Turritanam Calabriæ eremum secederet, commoratus est, uti manifestum fit ex iis, quæ Commentarii prævii § 51 dicta sunt.

ee Errorem hic in biographo nostro cubare, indubitatum est. Adi Commentarii prævii § 50.

ff De prodigioso, qui hic memoratur, fonte, miraculisque, quæ aquarum ejus virtute fuerint patrata, videsis Commentarium prævium num. 755 et aliquot seq.

VITA ALTERA,

Auctore Francisco a Puteo
Cartusiæ Majoris Priore,

Ex editione, Basileæ anno
circiter 1515 adornata.

PROLOGUS.

Cur Sancti Vitam describere aggrediatur, auctor exponit.

NON solum Dominum in Sanctis ejus, sed etiam ipsos Sanctos in Domino laudare jubemur, sicut scriptum est: Laudemus viros gloriosos, et parentes nostros in generatione sua. Homines divites in virtute, et pulchritudinis studium habentes, pacificantes in domibus suis. Quorum corpora in pace sepulta sunt: et laudem eorum nunciat Ecclesia. Laudemus, inquam, et verbo et imitatione dignos laude mon-

Sanctos in
Domino lau-
dare,

a

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.
b

id est, gloriosa
eorum facta
ad Dei hono-
rem narrare
debemus:

stremus viros, sic a virtute dictos, non quidem viatores, cum Veritas dicat: Neminem salvaveritis in via *b*; sed gloriosos, scilicet in gloriam jam receptos, et de sua immortalitate securos; et parentes nostros spirituales, quorum fidem et opera imitari debemus, et quorum doctrina et exemplis Deo geniti sumus, secundum illud Apostoli: Per Euangelium ego vos genui *c*. In generatione sua, id est, secundum ea, quæ fecerunt in vita sua.

2 Homines divites in virtute. Nam virtutes veræ divitiæ sunt, quæ violenter auferri non possunt. Pulchritudinis studium habentes, per veram fidem et debitam ordinationem cogitationum, affectionum, et operum. Pacificantes, id est, pacem habentes et facientes in domibus suis. Quorum corpora in expectatione pacis perfectæ, quæ dabitur in resurrectione, sepulta sunt: et laudem eorum nunciat Ecclesia, eorum videlicet exempla, et gloriosa facta narrando ad Dei honorem et aliorum informationem. Hoc est enim illud iuge Sacrificium, quod in Dei Ecclesia sine intermissione offertur. Sacrificium acceptabile, holocaustum pingue, non hircorum aut vitulorum, sed laudis; dum scilicet laudatur Deus in Sanctis suis ab homine, quem creavit, quem redemit, cui et regnum cæleste promisit. Hoc est Sacrificium Deo gratum, credentibus vero utile et necessarium. Necessarium quidem, quum per prophetam Dominus dicat: Immola Deo Sacrificium laudis *d*. Ei vero gratum et acceptabile, quia Sacrificium laudis (inquit) honorificabit me *e*. Nobis autem utile, quia illic ostendam illi salutare Dei, Christum scilicet, qui caput est omnium Sanctorum, et merces eorum.

hinc ad S. Bru-
nonis gesta
prædicanda
se aliosque
exstimulat
biographus.

3 Laudemus igitur, dilectissimi fratres, Dominum in Sanctis ejus: et præcipue in hoc beatissimo patre nostro Brunone, cujus hodie festivitas agitur, qui nos in Christo genuit: qui vitæ viam nobis in eremo præparavit, et vivendi normam suo exemplo monstravit. Et quamvis eum, ut dignum est, laudare non sufficiamus, ab ejus tamen laude cessare non debemus. Exaltemus itaque eum et laudemus, quantum possumus, quia major est omni laude. Narremus mirabilia ejus, quæ fecit: annunciemus inter gentes opera ejus, ut ex eis glorificetur Deus, et ut nos eum, quem patrem habere meruimus in terris, socium et confratrem, ejus nos adjuvantibus meritis et precibus, habere mereamur in cælis.

ANNOTATA.

- a *Ecclesiastici* 44, § 1.
b *Ita fere Lucæ* 10, § 4.
c *Ad Corinthios* 4, § 13.
d *Psalmo* 49, § 14.
e *Psalmo* 49, § 25.

CAPUT I.

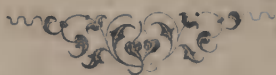
Occasione defuncti, qui sese damnatum, inter solemnes exsequias a feretro proclamat, in solitudinem secedere Bruno statuit, alios in idem propositum attrahit, iterque cum his ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, suscipit.

Temporibus Gregorii septimi, Romani Pontificis *a*, et Henrici quarti imperatoris *b* circa annum salutis nostræ octogesimum secundum supra millesimum, quum in Parisiensi civitate solenne floreret studium, abundans tum multitudine scholarium et perquam copiosa caterva doctorum solemnium in omni doctrinarum genere, tale in ea contigit horrendum et memorandum spectaculum. Quidam enim sollemnis doctor, inter cæteros doctores præcipuus, scientia et moribus excellenter ornatus, ac præ cæteris honoratus, gravi quadam infirmitate præventus, lecto decumbens, vitæ suæ diem clausit extremum. Cui cum solennes de more pararentur exequiæ, ad eum honorandum convenit magistrorum, studentium, et quorundam civium multitudo copiosa. Quibus comitantibus et funus prosequentibus, defuncti corpus ad ecclesiam, in qua sepulturæ dandum erat, delatum est. Cumque ab invitatis ecclesiasticis, qui tunc aderant, defunctorum solitum decantaretur Officium, quum ventum est ad eam lectionem, quæ incipit, Responde mihi, surrexit, qui erat mortuus, et erecto paululum capite, resedit in feretro, cunctisque videntibus et audientibus, ac præ novitate rei stupentibus, alta, licet horrenda, voce clamare cœpit et ait: **IUSTO DEI JUDICIO ACCUSATUS SUM.**

Inter exsequias, tribus continuis diebus funeri suo habitas, primo se accusatum,
a b

3 Quo dicto, iterum recubuit. Illi vero, qui hæc audierant et viderant, non modicum nec immerito territi, decreverunt consulte quidem et provide, sepulturam ejus in crastinum differendam, rei exitum præstolantes. Die itaque sequenti quum tantum spectaculum jam fuisset in tanta civitate divulgatum, ad dictam ecclesiam convenit maxima et quasi innumerabilis utriusque populi multitudo. Ubi reinceptis et inde continuatis exequiis, dum ventum est ad ejusdem lectionis initium, idem defunctus, ut pridie, de loculo, in quo mortuus jacebat, exiliens, dixit: **IUSTO DEI JUDICIO JUDICATUS SUM.** Et hoc dicto, intra feretrum iterum se recepit; unde crevit inter astantes admiratio non parva. Quia tamen ex hoc nondum fuerant de ejus reprobatione certi; cum verba illa accusatus sum et judicatus sum, possent etiam in bonam partem interpretari, tanquam ipse primo injuste fuisset ante tribunal Christi ab eo, qui perdere cuncta festinat, indebite accusatus, et inde iusto Dei judicio ab ejus calumniosa accusatione liberatus, cunctis

secundo
judicatum,

A cunctis placuit et in sequentem tertium diem ejus sepulturam proferre.

ac tertio damnatum, doctor Parisiensis boni nominis, ad tempus redivivus e feretro proclamat.

6 Tertia itaque die factus est concursus nimis virorum et mulierum, ita ut pœne tota civitas ad tam mirandum Dei judicium agnoscendum conflueret. Et ecce, cum priore more exequiæ continuarentur et fierent, surrexit jam tertio idem defunctus, et voce valida, cunctis mortalibus metuenda, dixit: **IUSTO DEI JUDICIO CONDEMNATUS SUM.** Quæ vox, tam stupenda et horrenda, et a seculo inaudita, omnes, qui astabant, pœne exanimis reddidit. Qui tamen omnes, eum tanquam a Domino reprobatum, et ejus justo judicio (ut ipse idem attestatus erat) condemnatum, omni Ecclesiæ suffragio, necnon et ecclesiastica sepultura indignum judicantes, in sterquilinio sepeliri fecerunt *c*. Unde cum in Parisiensi et cæteris vicinis ecclesiis quarta lectio in agendis justis defunctorum incipiat per Quantas habeo iniquitates, omissis verbis seu dictionibus illis prioribus, Responde mihi, fertur a nonnullis, quod dicta verba fuerunt ex tunc inde deleta **B** ob perpetuam et indelebilem tam expavendi judicii memoriam *d*.

Horrendo spectaculo interest Bruno, qui, hinc compunctus, vocatus ad se quosdam amicos

7 Aderat autem tunc huic tam horrendo spectaculo inter cæteros doctores beatus Bruno, natione Teutonicus ex civitate insigni et regia Agrippina Colonia, de parentibus, non tam genere quam virtute claris et nobilibus ortus *e*, Remensis ecclesiæ canonicus, doctor et scholarium Parisiensium magister *f*. Doctor utique in divinis præcipue literis, ut ejus scripta testantur *g*, eruditissimus et præ cæteris honoratus. Qui ex his tam insolitis, tam horribilibus, et totiens iteratis vocibus salubriter territus, et quasi consternatus, vocatis nonnullis ex sibi magis familiaribus sociis et discipulis (inter quos erant magister Lauduinus, qui post eum primus Prior Carthusiæ fuit, duo Stephani, unus Burgensis, alter Diensis, ambo canonici sancti Rufi secus Valentiam Allobrogum, Hugo Capellanus, et duo laici (Andreas scilicet et Guarinus) ait *h*: Frequenter, cum Apostolum legeremus, audivimus, nunc vero etiam experimento didicimus, fratres mei in Christo dilectissimi et desiderantissimi, quam incomprehensibilia sint judicia Dei et investigabiles viæ ejus.

prolixa oratione, quæ hic recitatur,

8 Hunc enim defunctum, dum adhuc viveret, et vidimus et cognovimus, virum utique humana sapientia doctum, virtutibus (si tamen veræ in talibus virtutes sint) ac moribus ornatum, et secundum exteriorem sapientiam castum, prudentem, pudicum, domui suæ bene præpositum, et ab omnibus honoratum, ac magno in precio habitum, nunc vero ex ore ejus audivimus, justo Dei judicio esse condemnatum. Justo quidem, quoniam justus Dominus et justitias dilexit, cujus propterea judicia non possunt esse nisi justa, licet plerumque et ut plurimum occulta sint. Justo, inquit, Dei judicio condemnatus sum. Vox profecto terribilis et metuenda; quæ, o utinam, sonaret jugiter in auribus nostris, et cordis intima penetraret, ut eum, cujus judicium effugere non possumus, timeremus, et timendo fugeremus a ventura ira, et salutis, dum tempus est, quæreremus opportuna media! Consideremus, quæso, fratres mei, quid isti nunc in inferno prodest tanto labore quæsita scientia, cum continua et perpetua laboret cæcitate et ignorantia? Quid divitiæ, cum nec guttam aquæ ad refrigerandam linguam habere valeat *i*? Quid honores, quid delitiæ? cum tot nunc cogatur

subire tormenta, quot in mundo habuit oblectamenta.

9 Vidimus corpus ejus nunc sine honore sepeliri in sterquilinio, cogitemus, animam ejus sepultam esse in inferno, æternis incendiis cum impiis æternaliter cruciandam; ubi vermibus eorum non morietur, et ignis non exstinguetur; ubi ardor incomparabilis, fœtor intolerabilis, dolor interminabilis. Ubi quærent homines mortem, nec invenient. Nam tunc mors immortalis erit, quæ depascet eos, non ut moriantur, sed ut ad pœnas iterum renoventur. Quid igitur faciemus? Ad cujus consilium fugiemus? Omnes enim nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit; nec est, qui faciat bonum, non est usque unum. Omnes peccavimus, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Omnes nos filii iræ sumus, pari propterea pœna digni, nisi nos inde eripiat misericordia Christi. Quid faciemus? Nonne et omnes simul peribimus? Nonne, si huic non pepercit, nec angelis peccantibus, nec ramis naturalibus, putamus, quod neque parcat et nobis? Putamus, quod sit abbreviata manus ejus, ut ultra misereri non possit? Aut quod continebit in ira sua misericordias suas? **E** Absit.

10 Quid igitur faciemus? O fratres mei, in re tam perplexa, tam ardua, et tam gravi, ne in viribus propriis confidisse videamur, quæramus consilium. Non a Judæis, qui in sola legis observatione justificari se credunt. Non a Græcis et antiquis eorum philosophis, qui in sua virtute confidunt. Non a cæteris sæculi hujus conquistoribus et sapientibus, qui ignorant, quæ Dei sunt; sed potius ab iis, qui timent Dominum, qui ambulant in viis ejus. Consulamus igitur primo advocatum nostrum, quem habemus apud Patrem, Jesum Christum justum, qui est propitiatio pro peccatis nostris, et, quid dicat, audiamus. Quoniam, inquit, impletum est tempus, et appropinquavit regnum Dei, pœnitementini et credite Evangelio *k*, quia nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis *l*. Audiamus et Domini præcursorem Joannem, de quo scriptum est, quod inter natos mulierum non surrexit major eo *m*. Ipse enim prædicans in deserto Judææ baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, ait: Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cælorum *n*.

11 Et iterum ad Phariseos et Saducæos: Genimina (inquit) viperarum quis demonstravit vobis fugere a ventura ira? Facite igitur dignos fructus pœnitentiæ *o*. Audiamus etiam principem Apostolorum Petrum dicentem in Actibus Apostolorum ad populum Judæorum: Pœnitementini et convertimini, ut deleantur peccata vestra *p*. Et iterum, quum quidam ex eis compuncti corde dicerent ad Petrum et ad reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres? Petrus vice omnium respondit: Pœnitentiam agite, et baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum vestrorum, et accipietis donum Spiritus Sancti *q*. Hinc Propheta ait: Si pœnitentiam egerit gens ista a malo suo, quod locutus sum adversus eam; agam et ego pœnitentiam super malo, quod cogitavi, ut facerem ei *r*. Et Sapiens: Si pœnitentiam (inquit) non egerimus, incidemus in manus Domini, et non in manus hominum *s*. Hoc itaque sanum est et salubre consilium, fratres mei, si Dei justam vindictam et tremendum ejus judicium effugere volumus, ut pœnitentiam agamus, et lachrymis

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.
potissimum-
que e variis

sacræ Scri-
pturæ locis
est hausta,

k
l

m

F
n

ad pœniten-
tiam,

o

p

q

r

s

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

eamque abs-
que dilatione

lachrymis peccata purgemus. Hæc namque est via, quæ ducit ad vitam. Hæc secunda post naufragium tabula, per quam peccatores salvantur, et per quam Deus ad misericordiam inclinatur.

12 Propterea, dilectissimi, abjicientes omnem immunditiam et abundantiam malitiæ, suscipiamus in mansuetudine insitum verbum, quod potest salvare animas nostras. Convertamur ad Dominum, et miserebitur nostri, quoniam benignus est et præstabilis super malitia; nec vult mortem peccatorum, sed magis ut convertantur et vivant. Nec converti differamus in crastinum; quia, qui pœnitentibus veniam spopondit, peccantibus diem crastinum non promisit. Unde qui congruum pœnitentiæ tempus perdunt, frustra ante regni januam cum precibus veniunt. Quibus per Salomonem Dominus ait: Vocavi, et renuistis; extendi manum meam, et non fuit, qui aspiceret; despexistis omne consilium meum, et increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo, quum vobis, quod timebatis, advenerit. Quum venerit repentina calamitas, et interitus, B quasi tempestas, ingruerit, quando venerit super vos tribulatio et angustia; tunc invocabunt me, et non exaudiam; mane consurgent, et non invenient me t.

t
peragendam,
vehementissi-
me hortatur,

13 Simus igitur factores verbi hujus, et non auditores, fallentes nosmetipsos. Imitemur saltem Ninivitas illos, qui conversi sunt in prædicatione Jonæ, et prædicaverunt jejunium, et involuti sunt saccis, et egerunt pœnitentiam. Et vidit Dominus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala, et misertus est super malitia, quam locutus fuerat ut faceret eis, et non fecit. Sic et nos faciamus; quia major est, quam Jonas hic, qui ait: Pœnite mini et credite Evangelio. Aperiamus pulsanti, vocantem sequamur. Quid dico vocantem, immo certe trahentem et cogentem intrare. Non enim vox ista, quam nunc audivimus, facta est propter eum, qui defunctus est, quia, quamvis sit apud inferos pœnitentia, sera tamen, et infructuosa, sed propter nos, ut nobis vox ipsa proficiat, quos adhuc divina patientia longanimiter expectat. Non igitur ultra de die in diem differamus: quia, qua hora Dominus venturus sit, ignoramus, nec incertam mortis horam prævidere valeamus. C

magistroque
Lauduino, lo-
cum in mun-
do, peccandi
periculis

14 His auditis, unus ex astantibus, magister scilicet Lauduinus, natione Tuscus, ex civitate Luca, vir utique doctus et timoratus, ait: Magister bone, jam scimus, quia verax es, et legem Dei in veritate doces; verba enim tua verissima sunt, quia Dei iram et justam indignationem effugere non poterimus, nisi lachrymis peccata purgemus. Verum quia scriptum est, quod omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et superbia vitæ u; quis, quæso, innocens inter malos tutus vivere aut dignos pœnitentiæ fructus agere potest, ubi superbia instat, avaritia enervat, luxuria inquinat? Ubi lites, contentiones, æmulationes, oblocutiones, invidiæ? Ubi fiunt latrocinia, perpetrantur homicidia, falsa proferuntur testimonia, committuntur adulteria, incestus, fornicationes, sacrilegia, veneficia, et similia? Ubi periit in conversatione simplicitas, in societate charitas, in actione justitia, in locutione veritas, et in proximorum necessitate pietas? Ubi denique refrixit charitas

et superabundavit omnis iniquitas, teste Pro- D pheta, qui ait: Non est misericordia, non est veritas, non est scientia Dei in terra x. Aspexi illam, et ecce, vana erat, et cælos, et non erat lux in eis. Vidi montes, et ecce, movebantur, et omnes colles turbati sunt. Intuitus sum, et ecce, non erat justus, et omne volatile cæli recessit y.

15 Unde difficile videtur, immo pœne im- ubique pleno, possibile, mundum quemquam et ab omni peccato liberum, in mundo posse vivere aut dignos in eo agere fructus pœnitentiæ. Nam, ut Augustinus ait, inanis est pœnitentia, quam sequens culpa coinquinat z. Nilque prosunt lamenta, si replicantur peccata. Et vulnus iteratum sanatur tardius. Et Gregorius: Qui, inquit, admissa plangit, nec tamen deserit, pœnæ se graviore subiicit; unde ad veram pœnitentiam aa necessario requiritur, ut peccatorum causæ penitus excidantur. Et propterea si ad hunc pœnitentiæ perfectæ gradum pervenire volumus (quia mundum istum sensibilem, quem cernimus, quamdiu in carne vivimus, omnino deserere non possumus) necesse est, ut saltem, quæ in mundo sunt, omnia penitus relinquamus, dicente Domino: Omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus bb. Et iterum ad adolescentem de vita æterna interrogantem: Si vis (inquit) perfectus esse, vade, et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me cc.

16 Qui, cum hæc audiens tristis abscessisset, ait ad discipulos Dominus: Amen dico vobis, quia dives difficile intrabit in regnum cælorum dd. Hinc ait Sapiens: Qui confidit in divitiis, corruet ee; et qui festinat ditari, non erit innocens. Et iterum: Si dives fueris, non eris immunis a delicto ff. Nam qui volunt divites fieri (inquit Apostolus) incidunt in laqueum diaboli gg. His igitur omnibus, juxta Domini consilium calcatis, distractis et pauperibus erogatis, Christum sequamur et imitemur. Qui, cum dives esset, egenus factus est, ut nos ejus ditaremur inopia. Et quia, doctissime Magister, te docente, veritatis viam et justitiæ semitam agnovimus, cum periculosum sit, vicino serpente dormire, et inter flammillas illæsis pedibus F ambulare difficile, restat, ut locum nobis inquiramus, in quo, licet in mundo, quasi sine mundo ab hominum consortio separati, peccata nostra deflere et pœnitentiæ dignos fructus facere valeamus. Doce nos igitur, quæso, et locum talem nobis ostende, et quicquid inde decreveris, faciemus. Nam salus nostra in manu tua est.

17 Ad hæc beatus Bruno respondit: Viri fratres et patres, audite, non me, sed mecum simul audiamus, inquam, illum summum secretorum Dei consciunt, et Prophetam eximium David, cui Dominus incerta et occulta sapientiæ suæ manifestavit, Audiamus primo, quid dixerit, audiamus deinde, quid fecerit. Ipse enim tunc, sicut et nos nunc, contristatus in exercitatione sua, et conturbatus a voce inimici et a tribulatione peccatoris, dixit: Cor meum conturbatum est in me, et formido mortis cecidit super me; timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ. Et dixit: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo et requiescam? Deinde subjecit, et ait: Ecce, elongavi fugiens, et mansi in solitudine hh. Ecce inquit,

in solitudi-
nem, utpote
quam variis
iterum addu-
ctis

hh

A inquit, elongavi ab omni occasione et circumstantia peccatorum, et mundum istum mente et corpore fugiens, et mansi perseveranter, non in civitate, sed in solitudine. Ille enim fugiens se elongat (ut Gregorius ait) qui a turba desideriorum terrenorum in altam Dei contemplationem se sublevat : manet vero in solitudine, qui perseverat in remota mentis intentione. Unde idem Propheta, ut Dei virtutem et Dei gloriam videre mereretur, se solitudinis locum petiisse testatur, dicens : In terra deserta, et invia, et inaquosa, sic in Sancto apparui tibi, ut viderem virtutem tuam et gloriam tuam *ii*.

ii
e sacra Scri-
ptura locis,

18 Solitudo namque est viæ, quæ ducit ad vitam; ubi pro terrenis cælestia, pro transitoriis mutantur æterna. Hæc est locus pœnitentiæ, via justitiæ, semita gratiæ, scala gloriæ. Hæc est, inquam, scala illa, quam vidit Jacob in solitudine in terra stantem et cælum tangentem; quæ homines vehit in cælum, et angelos ad nostrum recipit auxilium. Hæc est virtutum nutrix, patientiæ custos, purissimæ simplicitatis magistra, et fraudulentæ duplicitationis ignara.

B Hæc est quies laborantium, consolatio mœrentium, et in æstu refrigerium, in qua est turris David ædificata cum propugnaculis, ex qua mille clypei pendent, et omnis in ea armatura fortium. In qua est campus divini certaminis, angelorum spectaculum, et palæstra viriliter dimicantium luctatorum. In qua Adam tamdiu salvus fuit, quamdiu solus mansit. Data vero ipsi in auxilium muliere, mox cecidit. Unde raptus est Enoch in solitudinem paradisi, ne malitia immutaret cor ejus. In qua Abraham, dum solus sederet subtus ilicem Mambræ, tres vidit, et unum adoravit. In qua Jacob, dum, præmissis omnibus, solus manet, benedictione simul et nominis mutatione felix efficitur, plus assecutus uno momento solus, quam toto vitæ suæ tempore comitatus.

virorumque
sanctorum,

19 Moyses, cum minasset gregem ad interiora deserti, Dominum in ardenti rubo videre et audire meruit dicentem sibi : Solve calceamenta de pedibus tuis; locus enim, in quo stas, terra sancta est *kk*. Cui nunquam, nisi cum solus esset, Dominus apparuit. David, ad deserta fugiens, Saulis evasit insidias. Hieremias poscens aquam dari capiti suo, et oculis suis fontem lachrymarum, ut lugeret interfectos populi sui : locum quoque, ubi se tam sancto possit in opere liberius exercere postulat dicens : Quis dabit mihi diversorium viatorum in solitudine *ll*, tanquam hoc ei in civitate facere non vacaret, hoc modo indicans, quod impedirent socii gratiam lachrymarum. Quin etiam, cum dixisset : Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei, addidissetque : Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua, adjecit et ait : Sedebit solitarius et tacebit, quia levabit se supra se *mm*. Helias, in monte ad ostium speluncæ, solus, Dominum transeuntem agnovit. Et Heliseus duplicem ejus spiritum, dum tolleretur, accepit. Joannes Baptista, ab utero spiritu Sancto repletus, nec mirabili nativitate, nec parentum sanctitate securus, frequentiam hominum tanquam periculosam fugiens, solitudinis deserta petit, ubi quid virtutis, quidve meriti acquisierit, baptismus Christi, et pro justitia mors suscepta monstravit. Talis enim factus est in solitudine, ut dignus esset lavantem omnia Christum, solus lavare, et pro veri-

tate nec carcerem, nec mortem declinare.

20 Quid plura? Jesus Christus Dominus noster, cujus virtus nec secreto juvari, nec publico poterat impediri, ductus est in desertum, non dubium, quin a spiritu suo, ut temptaretur a diabolo. Christus idem, relictis turbis, ascendit in montem solus orare. Christus in deserto turbas pavit, suo exemplo nobis, quantum solitudo prosit, insinuans. Sancti etiam et venerabiles patres, Paulus, Antonius, Hilarion, duo Macharii, Eulalius, Arsenius, Evagrius, Basilus, Benedictus, et cæteri nobis innumerabiles, quantum in solitudine profecerint, vosipsi considerate. Et probabit, suavitates psalmodiarum, studia lectionum, fervores orationum, subtilitates meditationum, excessus contemplationum, baptismata lachrymarum, magis nulla re, quam solitudine posse juvari. Hinc est, quod de peccatrice anima, quam cupit ad se Dominus revocare, Propheta ait : Adducam eam in solitudinem, et ibi loquar ad cor ejus *nn*. De ea vero, quæ carnis vinculis absoluta, æterna gaudia intrare meruit, in Canticis dicitur : Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens, innixa super dilectum suum? *oo* Quæ non invenitur per vicos aut plateas civitatis, sed in solitudine. Igitur, fratres mei, oremus Deum, ut nobis locum talem dignetur ostendere, in quo, quæ jam, eo inspirante, mente concepimus, possimus opere perficere.

21 Facta itaque oratione, duo Stephani, Burgensis et Diensis, canonici, dixerunt : Patres et præceptores venerabiles, non longe a civitate Valentia, cui cohæret monasterium nostrum sancti Ruffi *pp* prope fluentia Rhodani, in confinibus diocesis Diensis, unde alter nostrum originem duxit, est civitas alia Gratianopolitana, sic dicta vel quia sub Gratiano imperatore condita, vel ab etymologia nominis, quasi gratiosa, nobilis et populosa. Et in ea est Beatus Hugo, ejusdem civitatis episcopus, qui ante sui assumptionem ad episcopalem dignitatem, erat canonicus ecclesiæ Valentianæ oriundus de Castro novo super flumen Isaram, quod quatuor dumtaxat miliaribus a civitate distat *qq*. Quem nos ipsi, et vidimus et cognovimus virum utique Sanctum, justum et rectum ac timentem Deum.

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.
ac ipsiusmet
Christi exem-
plis laudet,
secedendum
insinuat,

nn

E

oo

dumque e
dunbus Ste-
phanis, Bur-
gensi ac Dien-
si, loca deser-
ta,

pp

F

pœnitentibus
convenientia.
in diocesis
Gratianopo-
litane monti-
bus esse intel-
lexit,

qq

22 Si enim laudatur castitas, quis illo muni-
dior? Si sermonis veritas, quis in loquendo
cautior? Si Dei charitas, quis ferventior? Si
proximi, quis benignior? Si humilitas, quis de-
jectior? Si eleemosyna, quis largior? Si oratio,
quis devotior? Si lachrymarum flumina, quis in
illis effusior? Si contemplatio, quis sublimior?
Si tolerantia, quis in tribulatione fortior? Si
justitia, quis districtior? Si prudentia, quis cir-
cumspectior? Si temperantia, quis moderantior?
Exceptis iis, quæ clero et plebi per eum bona
advenerant. Hic itaque habet in diocesi sua
montes altissimos, et in eis deserta loca quam
plurima ab omni hominum transitu et consortio
separata, ad hanc pœnitentiam arctam pera-
gendam propterea optime disposita. Cumque
ipse exemplo suo et doctrina homines ad pœni-
tentiam invitet et trahat, si ad eum libet acce-
dere, locum, quem quærimus, poterimus ab eo
faciliter impetrare. Pius enim, benignus et mi-
sericors est. Qui et in adventu nostro gaudebit
et voti compotes faciet. Nos quoque vos in via
dirigemus, quam et novimus et frequenter am-
bulavimus.

23 Tunc Hugo, quem cognominabant Capel-
lanum,

ACCTORE •
FRANCISCO
A PUTEO.
seque ad hæc
petenda pa-
ratum offert
Hugo Capel-
lanus

rr

ss

qualis debeat
esse pœniten-
tia, Andrea
et Guarino
laicis,

B

id petentibus,
exponit,

C

tt

uu

lanum, eo quod solus sine canonico aut pasto-
rali beneficio sacerdotio sacellani inter eos fun-
geretur rr, ait : Audivi certe plura de viro hoc,
cujus fama jam ubique redolet, quia vir Dei et
sanctus est, salutem animarum sitiens. Qui
propterea, quia charitas, qua ipse plenus est,
numquam excidit, nos libenter (ut spero) acci-
piet. Et quamquam ego jam senex sum et debi-
lis, et via hæc arcta est, et difficilis, quia tamen
arcta via ducit ad vitam, lata vero ad perditio-
nem, cum nulla sit ætas ad pœnitentiam sera,
dicente Domino : Quacumque hora ingemuerit
peccator, non recordabor amplius iniquitatum
ejus ss. Qui et reddi jussit singulis in vinea sua
laborantibus denarios singulos, novissimis sicut
et primis; si decreveritis illuc accedere, et hanc
viam aggredi, et ego sequar, et quocumque
perrexeritis, pergami. Et quæcumque vos terra
receperit, me recipiet, ibique locum capiam
sepulturæ, solaque mors nos ab invicem sepa-
rabit.

24 Hæc audientes reliqui duo, Andreas sci-
licet et Guarinus, pariter dixerunt. Nos semper
audivimus, et ex auditu credimus, quia beni-
gnus est et misericors Deus, et præstabilis super
malitia. Qui neminem vult perire, sed omnes
potius salvos facere, et ad agnitionem veritatis
venire. Apud quem non est personarum accep-
tio, sed in omni gente, qui fecerit voluntatem
ejus, acceptus est illi. Et quamquam nos ambo
litteras ignoramus, Christum tamen, et hunc
crucifixum, fide novimus, sine quo omne scire
nescire est. Et quicquid Ecclesia credit, firmiter
credimus, et simpliciter confitemur, sperantes
in hac fide salvari, et remissionem peccatorum
accipere per verbum ejus. Vellemus tamen in-
formari, cum Dominus per plusquam prophe-
tam suum nos admoneat, ut faciamus dignos
pœnitentiæ fructus, quales sint isti digni
fructus. Quibus beatus Bruno respondens, Pœ-
nitentia (inquit) est arbor, quam in medio Ec-
clesiæ suæ plantavit cælestis Agricola. Cujus
radix est contritio cordis, rami sunt opera bona,
folia, confessio integra, fructus vero, satisfac-
tionis pœna.

25 Unde ille facit pœnitentiam, sed non
dignos fructus, qui tantum dolet de commissis.
Ille vero agit pœnitentiam et fructus, sed non
dignos fructus, qui et dolet, et in parte satisfac-
cit. Sed ille facit dignos fructus, qui in dolore
cordis tantum affligitur per pœnam, quantum
deliquit per culpam, secundum illud Apocaly-
psis : Quantum se glorificavit, et in deliciis fuit,
tantum date ei tormentum et luctum tt. Et in
Deuteronomio : Pro mensura peccati erit et pla-
garum modus uu. Unde non solum fructus pœ-
nitentiæ, sed etiam dignos fructus pœnitentiæ
admonet esse faciendos. Nam hoc justitia exigit
(ait Gregorius) ut, si quis in culpam lapsus est,
tantopere a se debeat licita abscindere, quanto
se noverit illicita perpetrasse. Non igitur ultra
negligamus, fratres mei dilectissimi, pœniten-
tiæ tempus, nec ultra de die in diem differamus.
Quia, qua hora Dominus venturus est, ignora-
mus, et nemo nostrum scit, utrum amore, an
odio dignus sit. Jam securis ad radicem arboris
posita est. Jam iste, quem viventem cognovi-
mus, ut ex ejus ore jam frequentes audivimus,
justo Dei judicio damnatus est æternis crucia-
tibus datus.

26 Quid igitur faciemus nos peccatores et
miseri, qui ex operibus, quæ fecimus, justificari

non possumus? Nunquid personarum acceptor
est Deus? Absit. Non est enim apud Deum trans-
mutatio, aut vicissitudinis obumbratio, sed
quibus vult, miseretur, et quos vult, indurat.
Quid, inquam, aliud faciemus, nisi ut fugiamus
a ventura ira? Dedit enim Dominus metuenti-
bus se significationem, ut fugiant a facie arcus.
Hinc et propheta ait : Fugite de medio Babylo-
nis, ut salvet unusquisque animam suam xx; et
iterum : Recedite de medio Babylonis, et de
terra Chaldæorum egredimini, et estote quasi
hædi ante gregem yy. Et iterum : Fugite, sal-
vate animas; et eritis quasi miricæ in deserto zz.
Item alius propheta : Oh, Oh, Oh, fugite de terra
Aquilonis, quoniam in quatuor ventos cæli di-
persi vos aaa. Et beatus Job : Fugite, inquit, a
facie gladii, quoniam iniquitatum gladius est, et
scitote esse judicium bbb. Et sponsa in Canticis
ad sponsum : Fuge, dilecte mi; et assimilare
capræ, hinnuloque cervorum, super montes
aromatum ccc. Quid, inquam, aliud hortantur
omnes isti, nisi ut mundum istum contemnendo
fugiamus? Qui recte per Babylonem et Aquilo-
nem designatur. Nam Babylon interpretatur
Confusio; ab Aquilone vero pandetur omne
malum.

27 Fugiamus igitur, quia eum non melius
quam fugiendo superamus. Fugiamus, inquam,
non sicut Jonas, a facie Domini, sed ad ipsum
Dominum, ubique præsentem, humiliter depre-
cantes, ut per suam misericordiam avertat a
nobis indignationem suam, quam juste merui-
mus, ne et nos omnes cum isto et cæteris impiis
pariter pereamus ddd. Hæc dicens tam ipse,
quam qui aderant cæteri, lachrymas ultra con-
tinere non valentes, fleverunt pariter, et pro-
strati in terram levaverunt voces suas dicentes :
Domine Deus omnipotens, cujus misericordia
omne superexcedit judicium; qui non lætaris in
perditione morientium, sed eis potius pœnitendi
tempus concedis et spatium, qui Abraham ser-
vum tuum de terra sua et de cognatione sua et
de domo patris sui exire præcepisti, qui popu-
lum tuum in manu potenti eduxisti de terra
Ægypti, qui vere pœnitentibus veniam promi-
sisti, extende super nos, quæsumus, misericor-
diam tuam, et mittere digneris sanctum angelum
tuum de cælis, qui doceat nos, quid agere de-
beamus, et dirigat nos in via justitiæ, et in
semitis mandatorum tuorum, et locum, quem
elegeris, nobis ostendat; in quo tibi digne ser-
vire, mundi hujus pericula evadere, et dignos
pœnitentiæ fructus facere valeamus.

28 Defende nos, Domine, ab insidiis inimi-
corum nostrorum, qui festinant cuncta perdere,
et non intres in judicium cum servis tuis; sed
per meritum passionis Jesu Christi filii tui
Domini nostri ab omnibus peccatis expiatis, fac
nos post hujus vitæ exitum, ad eum, qui via,
veritas et vita est, ab omni pœna liberos feliciter
pervenire, Dominum nostrum Jesum Christum
qui tecum in unitate Spiritus Sancti vivit et re-
gnat Deus per omnia secula seculorum. Cumque
respondissent omnes Amen, surgentes inde,
uno animo eademque sententia vendiderunt et
pauperibus dederunt omnia sua, et vale dicentes
omnibus suis charis et notis, Spiritu Sancto
ducti venerunt, licet longa et laboriosa via, an-
gelo Domini eos antecedente, dirigente et pro-
tegente, ad memoratum beatissimum Hugonem
Gratianopolitanum episcopum eee.

D
hosque simul
ac alios ad
virtutem il-
lam

xx

yy

zz

aaa

bbb

ccc

E

vehementius
adhuc incen-
dit,

ddd

F

iterque cum
omnibus iis-
dem Gratia-
nopolim ver-
sus arripit.

eee

ANNOTATA.

A

ANNOTATA.

a Sanctus hic Pontifex ad S. Petri Cathedram anno 1075 fuit erectus, annoque 1085 obiit, uti ad 25 Maji diem, quo colitur, Romanoque inscriptus est, in Comment. Vitæ ejus prævio docuimus.

b Henrico patri anno 1056 successit, annoque 1106 vivere desiit, uti ad utrumque hunc annum Pagius in Criticis aliisque scriptores docent.

c Quid de tota illa luctuosa damnati historia sentiendum sit, colligere potest studiosus lector ex iis, quæ in Commentario prævio § 10 et tredecim sequentibus fuse in rem illam disputata sunt. Notet interim imprimis, horrendi prodigii narrationem, a Puteano hic suppeditatam, a narratione, quam concinnata ab antiquiore Sancti nostri biographo Vita complectitur, non parum in adjunctis discrepare. Præterquam enim, quod hæc sepultura in sterquilinio non meminerit, prodigium non publice in ecclesia, uti hic Puteanus ait, sed intra privatos domus defuncti parietes, cum corpus ejus, terræ mandandum, ad ecclesiam deferendum esset, evenisse refert, licet interim, non secus ac Puteani narratio, rem coram ingenti populi multitudine gestam memoriæ prodant.

d Fuerintne S. Brunonis ætate ullæ in Parisiensi defunctorum Officio Lectiones recitatæ, est dubium, uti etiam an, si vere recitatæ fuerint, una ex hisce a vocibus Responde mihi inceperit. Adi Commentarii prævii num. 228 et seq.

e Sanctum nobili genere Colonia Agrippinæ natum esse, inter omnes convenit.

f Brunonem scholarum seu, quemadmodum hic scribitur, scholarium, non Parisiensem, sed Remensium magistrum existisse, in ejus elogio, Commentarii prævii num. 7 dato, diserte traditur. Neque vero Sanctus, dato etiam, eum ferali damnati prodigio Parisiis adstitisse, litteras unquam ibi docuit, uti ostendunt, quæ huc facientia Comment. prævii § 8 adduxi in medium.

g In primis scilicet duo Commentarii, quorum alterum in Psalmos, alterum in omnes S. Pauli Apostoli Epistolas concinnavit. Adi Commentarii prævii § 42.

h De Landuino, aliisque, quos Sanctus allocutus hic memoratur, uti etiam de S. Rufi monasterio videsis, quæ Commentarii prævi num. 455 et aliquot seqq. adducta sunt.

i Ad divitem Epulonem hic alluditur.

k Marci cap. 1, v. 15.

l Ita fere Lucæ cap. 15, v. 5.

m Matthæi cap. 11, v. 11.

n Matthæi 5, v. 2.

o Ita fere Lucæ 5, v. 7 et 8.

p Act. 5, v. 19.

q Act. 2, v. 58.

r Jeremiæ cap. 18, v. 8.

s Ecclesiastici cap. 2, v. 22.

t Proverbiorum cap. 1, v. 24, et quatuor seqq.

u Epist. 1 Joannis, cap. 2, v. 16.

x Ita fere Osee cap. 4, v. 1.

y Paulo aliter Jeremiæ 4, v. 25 et binis seqq.

z Non quod ea haud fuerint vere pœnitenti peccata antecedentia remissa, sed quod, quirelabitur, relatum ex eadem fructum amittat.

aa Eam scilicet, qua quis, relicto peccato, ad perfectionem contendat.

bb Lucæ cap. 14, v. 53.

cc Ita fere Matthæi cap. 19, v. 21.

dd Matthæi 19, v. 25.

ee Ita fere Proverbiorum cap. 11, v. 28.

ff Ecclesiastici 11, v. 10.

gg Epist. 1 ad Timotheum cap. 6, v. 9.

hh Adi Psalmum 54, v. 5, et quinque seqq.

ii Psalmo 62, v. 3.

kk Exodi cap. 5, v. 5.

ll Ita fere Jeremiæ cap. 9, v. 2.

mm Threnorum cap. 5, v. 27 et 28.

nn Ita fere Osee cap. 2, v. 14.

oo Cantic. Canticor. cap. 8, v. 5.

pp De hoc monasterio videsis Commentarium prævium num. 456.

qq De sancto hoc antistite, de quo ad diem 1 Aprilis, quo colitur, actum apud nos jam est, videsis etiam, quæ Vitæ præced. subnexa sunt, Annotata ad lit. g.

rr Guigo, de S. Brunone ejusque sociis, ad S. Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, accedentibus, in scripta a se Sancti hujus antistitis Vita verba faciens, solum ex illis Hugonem, qui capellanus dicebatur, sacerdotio functum fuisse, tradit; illum autem Puteanus ita hic interpretatur, ut significatum dumtaxat voluerit, Hugonem tunc solum existisse, non quidem qui sacerdotio E initiatus esset, sed qui præterea dignitate seu canonici seu pastoris auctus foret? Verum hujusmodi interpretationem verbis Guigonis (vide hæc ment. prævii num. 442) parum admodum esse accommodam, quis non videat?

ss Ezechielis 18, v. 21 et sequenti: Si... impius egerit pœnitentiam, ... omnium iniquitatum ejus... non recordabor.

tt Apocalypseos 18, v. 7.

uu Deuteronom. 25, v. 2.

xx Ita fere Jeremiæ 51, v. 6.

yy Jeremiæ 50, v. 8.

zz Jeremiæ 48, v. 6.

aaa Ita fere Zachariæ 2, v. 6.

bbb Ita fere Jobi 19, v. 29.

ccc Cant. Cantic. 8, v. 14.

ddd Benigna interpretatione hic indiget biographus; neque enim, Jonam, uti velle videtur, periisse seu damnatum esse, putandum est.

eee Adi, quæ in Vitam præced. ad lit. h annotata sunt.

CAPUT II.

F

Bruno una cum sociis suis ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, venit, Cartusiæ eremum ab eo obtinet, austere admodum in hac vivit, ac post sexennium circiter a Pontifice evocatur, vocantique obtemperare statuit.

F actum est autem, dum appropinquarent civitati, vidit idem episcopus in somnis Deum, in solitudine Carthusiæ dignum sibi habitaculum construendum. Vidit etiam stellas septem aureas, in modum coronæ dispositas, a terra paululum episcopo

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

Sanctus ejus-
que socii Gra-
tianopolim
adveniunt.
benigneque
ab Hugone
episcopo

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

paululum elevatas, et a cæteris, quæ in firmamento sunt, in situ, motu, colore et splendore differentes, ejusdem numeri viris septem (tot enim ipsi erant) itineris ducatum præbentes *a*. Mane autem facto, cum esset super visione hujusmodi sollicitus, affuerunt pulsantes ad fores episcopalis palatii dicti septem viri, beatus scilicet Bruno cum suo, licet brevi, sancto tamen collegio. Quod cum fuisset eidem episcopo nunciatum, confestim jubet eos introduci. Ipsi vero ingressi, et ad pedes ejus humiliter prostrati, petita et obtenta benedictione, sui ad eum adventus causas enarrantes, petierunt, ut locum aliquem dignaretur eis in sua diœcesi ostendere, et sua benigna clementia, pia erogatione concedere; in quo a mundi hujus periculis, et ab hominum ceterorum consortio segregati, desiderium suum perficere, soli Deo digne servire, et dignum ipsi habitaculum possent extruere.

quivisione sibi
oblata desi-
gnari illos
putat, exci-
piuntur.

B 50 Hæc audiens beatissimus episcopus, tanquam non amplius de visione, quam jam impletam videbat, sollicitus, eos cum ingenti gaudio, non solum gratanter, sed etiam reverenter suscepit, et benigne tractavit. Quibus et visionem illam, quam nocte illa per somnum viderat, enarravit, et ait: Fratres et filii mei in Christo dilectissimi, propositum et desiderium vestrum non solum non reprobo, sed etiam vehementer commendo. Mundus enim iste, talibus et tantis plenus est laqueis, periculis, calamitatibus et miseriis, ut electos plerumque cogat prospera quæque despiciere, et Deum per adversa quærere, cum non possint Deum simul cum mundo diligere. Nam duo isti amores duas civitates constituunt, quæ sibi invicem adversantur, Dei scilicet et diaboli. Deus autem bonus, immo summum bonum est. Mundus vero totus in maligno positus est. Hinc præ cæteris magis dilectus Apostolus ait: Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo *b*. Unde cum decrevisset Deus Sodomorum civitates delere, ait angelus ad beatum Loth, qui ad Dei civitatem pertinebat, Salva, inquit, animam tuam, et noli respicere post tergum, nec stes in omni loco circa regionem, sed in monte salvum te fac, ne et tu similiter pereas *c*. Sancti enim illi, quibus dignus non erat mundus, Apostolo teste, egentes, angustitati, afflicti, circumcuerunt in melotis, in pellibus caprinis, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, et in cavernis terræ *d*.

Ac primo qui-
dem ab eo, qui
de proposito
illorum diffi-
cultate

* i. e. non
habitata

C 51 Et ideo testimonio fidei probati inventi sunt. Quorum vestigia sequi et imitari laudabile est et utile, sed difficile in regionibus istis frigidis maxime, quæ non sunt sicut Ægyptus, Thebais, Scythia *e*, aut Palæstina. Est enim in montibus istis altissimis, quos cernitis inter cæteras solitudines, eremus quædam, quæ Carthusia nuncupatur, decem fere miliaribus a civitate distans, ampla quidem, sed penitus inhabitata *, solis feris pervia; hominibus vero et cæteris mansuetis animantibus propter loci asperitatem pene incognita, altis et tanquam excisis hinc inde rupibus et scopulis circumvallata, infructuosis arboribus consita, supra modum frigida, et pro majore parte temporis nivibus operta, et adeo prærupta, sterilis et infructuosa, ut nihil in ea seri valeat sive meti. In cujus medio est quidam parvus fluvius, qui Gnerus mortuus, quasi quædam imago mortis, dicitur, ex circumstantibus undique montibus collectus, et cum strepitu maximo, torrentium

aut inundantium aquarum more, fluens. Ad quam quidem Carthusianam eremum est accessus gravis et laboriosus, ingressus vero difficilis et periculosus, utpote inter duas miræ altitudinis rupes, quæ velut rectæ lineæ sursum se erigunt, et in culmen tandem pene coeunt, ita ut introeuntibus horrore sint et terrori.

D 52 Et ut paucis agam, tanta est loci illius asperitas, tantus horror, ut carcer potius aut purgatorii locus, quam humanæ vitæ habitaculum dici possit *f*. Unde difficile videtur sine singulari dono Dei, apud quem nihil est impossibile, homines illic habitare posse, aut saltem diu perseverare; scitis autem, fratres mei, quam grave sit post missam manum ad aratrum retro aspicere. Unde metuendum est exemplum uxoris Loth, quæ retrospexit, et ubi aspexit, ibi remansit, et in salem conversa est, ut suo prudentes condiret exemplo *g*. Quum autem verbis illis finem fecisset beatissimus episcopus. B. Bruno respondit: Reverendissime pater, terribilis profecto est, ut taudivimus, et jam in parte cernimus, locus iste. Nos autem locum talem ad pœnitendum quærimus. Et quamquam infirmus sumus et fragiles, in Dei tamen, qui potens est, misericordia confidimus, et speramus, ut qui nobis dedit huc veniendi voluntatem, dabit et perseverandi potestatem, cum non sit abbreviata manus ejus, quo minus, sicut olim, ita et nobis nunc magnalia sua possit ostendere. Ipse enim scopulos torrentium inclinavit, ut requiesceret populus in Arnon, et recumberet in finibus Moabitarum. Ipse Jonathan et armigerum ejus, reptantes manibus et pedibus, per eminentes petras et scopulos, in modum dentium præruptos, de hostium manibus, data ipsis de illis victoria, liberavit.

nonnulla dis-
serit, e Bru-
nonis verbis

f

g

E

E 53 Ipse tantam multitudinem filiorum Israel et vulgus innumerabile in deserto manna de cælo misso nutrit. Nunquid et nunc panem dare non poterit, aut parare mensam populo suo? Ipse corvis præcepit ut pascere Heliam in Carmelo, qui et paverunt Paulum in Ægypto. Ipse prandium, quod messoribus Abachuc paraverat in Judæa, Danieli misit in Chaldæam. Ipse panes in deserto multiplicavit, ex quibus tantam hominum multitudinem satiavit. Ipse dat jumentis escam ipsorum, et pullis corvorum invocantibus eum. Ipse pascit volatilia cæli, quæ non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea. Nonne et nos Domino pluris sumus illis? Non itaque, etiamsi nobis defuerint humana solatia, de Dei præsentia diffidemus, et providentia, cum potens sit de lapidibus istis, quos vidimus, panes facere, et aquam in vinum convertere. Qui etiam, quum voluerit, potens est dare nivem sicut lanam, et nebulam sicut cinerem spargere. De tanta igitur ejus potentia et bonitate confisi, iterum ac iterum humiliter supplicamus, ne desiderium nostrum ultra differas, aut nos in hac nostra petitione confundas *h*. Tunc beatus Hugo, eorum constantiam, et in cœpto proposito perseverantiam considerans, ne eorum vocationi, et divinæ voluntati resistere videretur, ait: Desiderium vestrum, dilectissimi, ego pariter implere desidero, nec ideo distuli, ut auferatur, sed ut dilatione potius augeatur.

pleni in Deum
fiducia con-
stantesque
deprehen-
si

F

h

F 54 Videns itaque voluntatem vestram, in Christi charitate radicatam et fundatam, vobis et iis, quos eadem charitas vobiscum traxerit, nunc et in posterum, fratres, locum prædictum, et quicquid

Carthusiæ ere-
mo donatum.
tum vero,

A quicquid juris vel actionis in eo habeo, plena libertate concedo. Et hoc idem a cæteris omnibus, qui jus aliquod in eo habent, fieri procurabo, vobisque et vestris omnibus omnem possibilem mihi humanitatem, quamdiu vixero, libenter exhibebo. Et nihilominus pro pace et quiete vestra ad removendum ea, quæ vestro proposito contraria sunt, domum unam super pontem, qui inter duas rupes prædictas situs est, in introitu dictæ solitudinis ædificari volo, et autoritate divina prohibebo, ut fœminæ per terminos vestros nullatenus transeant, neque viri arma portantes. Prohibebo pariter intra dictos terminos piscationem, venationem, et avium captionem, ovium, caprarum, atque omnium domesticorum animalium pascua et transitum, Deum rogans, ut obedientes huic nostræ donationi et prohibitioni in sua gratia multiplicet, et in omnibus bonis, quæ ibidem usque in seculi finem gerenda sunt, partem eisdem tribuat; inobedientes vero divino iudicio puniendos relinquo, quos et per secularem potestatem puniri curabo *i*.

Deo prius, ut ipsis adesse dignetur, invocato.

B 55 His dictis, surgens amplexatus est eos, flevitque præ gaudio super singulos eorum, laudans et benedicens Deum de adventu ipsorum. Et deinde benedixit eis dicens: Omnipotens sempiternus Deus, cujus misericordiæ nec mensuras ponere possumus, nec tempora definire; qui, quos vis, vocas, et quos vocas, hos iustificas et magnificas, respice, quæsumus, oculis clementiæ tuæ super hos famulos tuos, quos ad tuæ servitutis obsequium invitare dignatus es, et præsta auxilium gratiæ tuæ, ut, quæ tibi placita sunt, tota virtute perficiant. Reple eos venerabilibus virtutibus tuis, quibus muniti, carnis, mundi et dæmonum insidias superare, et inde victoriæ coronam inaccessibilem recipere valeant, crescereque eos facias in mille millia, et eos, necnon et illos, qui eorum vestigia secuti fuerint, et in dictæ solitudine usque in finem vitæ suæ in vera humilitate et charitate perseveraverint, ab omni culpa et pœna liberos, Sanctorum tuorum collegio sociare digneris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

in eam etiam ducuntur. Cellulas ibidem ædificant.

C 56 Post hæc autem, quia dictus Bruno et ejus sodales omnes erant propter itineris labores non modicum nec immerito fatigati, retinuit eos idem beatissimus episcopus in suo episcopali palatio, et eos sua solita benignitate procuravit et recreavit per dies aliquot. Quibus expletis, et præparatis ac dispositis omnibus, quæ necessaria erant in via, ascenderunt in montem et intraverunt ac inhabitare cœperunt dictam eremum Carthusiæ circa solemnitatem nativitatis sancti Joannis Baptistæ, anno salutis nostræ supra millesimum octogesimo quarto *k*, antecedente et dirigente eos, ac in omnibus et per omnia adjuvante, et de necessariis providente præfato beato Hugone episcopo *l*. Et ibidem in parte superiore montis, quæ nunc dicitur Ad beatam Mariam de Casalibus, ædificare cœperunt ecclesiam, necnon et parvas cellulas, non longe a dicta ecclesia distantes, circa quemdam fontem, qui usque in præsentem diem vocatur fons Brunonis, de se tamen invicem distinctas et aliquantulum separatas, ne alter alterius solitudinem impediret *m*. In quibus singuli per singulas more illorum antiquorum Ægyptiorum monachorum habitabant *n*. Ubi silentio, lectioni, orationi, atque operi manuum, maxime in con-

Octobris Tomus III.

scribendis libris, jugiter insistebant *o*. Qui exinde dicti sunt Fratres Carthusienses, a nomine loci nomen sibi imponentes, a quibus etiam Ordo iste Carthusiensis originem sumpsit pariter et nomen.

57 Ipsi enim septem (beato Brunone cæteros, qui sibi eum in Priorem et animarum suarum pastorem elegerant, et cujus obedientiæ, beato Hugone episcopo annuente, se submiserant, dirigente *p*) volentes mundum, quem reliquerant, et quæ in mundo sunt, omnia, quæ sunt concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, et superbia vitæ, sibi subicere, quandam vivendi normam satis arduam instituerunt, quam et ipsi tenuerunt, et posteris suis tenendam mandaverunt. Nam contra superbiam, quæ initium est omnis peccati, et contra ejus nefandam sobolem, invidiam scilicet, ambitionem et vanam gloriam, et si qua sunt alia, fecerunt sibi vestes breves et angustias de grosso panno albo, vili et rudi, quæ eos contemptibiles intuentibus redderent et abjectos, et illis horrore essent potius, quam ipsis honori. Et quamvis in sordido habitu interdum superbia lateat, fecerunt tamen ipsi ad eam profugandam, quicquid facere potuerunt. Contra cupiditatem vero, quæ radix omnium malorum dicitur, et avaritiam, quæ idolorum servitus nuncupatur, certos terminos juxta locorum suorum fertilitatem aut sterilitatem majores minoresve præfixerant, ita ut extra eos, etiamsi totus mundus eis offerretur, nec saltem, quantum pes humanus occupare potest, liceret possidere.

58 Certum etiam numerum, quem transgredi nullo modo liceret, animalibus et pecoribus imposuerunt. Et ut non esset eis quandoque necessarium, vel plus terræ quam dictum est, possessioni suæ addere, aut pecorum numerum augere, duodecim tantum monachos cum tertio decimo Priore, ac sexdecim conversis, paucisque mercenariis, nullo prorsus superaddito, in suis domibus esse perpetuo decreverunt. Ad edomandam autem carnis concupiscentiam, et legem membrorum, quæ repugnant legi mentis, duris semper ad carnem ciliciis utebantur. Secunda, quarta et sexta feriis, pane et aqua et sale, sicui placebat, contenti erant. Tertia vero, quinta et Sabbato legumina vel aliquid hujusmodi et vinum, et in feria quinta etiam caseum vel aliquid aliud a coquinario recipiebant, ab omni tamen etsi carniū tam sani quam infirmi perpetuo abstinebant. Panes albos non comedebant, sed solum tortas *q*, licet de tritico. Vinum purum nunquam bibebant, sed bene dilutum, quod vocant limphatum, et hoc dumtaxat in prandio et cœna, et diebus illis, quibus eo uti et cœnare licebat. Jejunii fere continuis et prolixis vigiliis carnem macerabant. Pisces nunquam emebant, sed si forte gratis eis dabantur, eos in charitate recipiebant, et juxta offerentium voluntatem (diebus tamen, quibus eis vesci licebat) distribuiebant.

59 Officium divinum, diurnum pariter et nocturnum, tam in ecclesia, diebus et horis illis, quibus in eam conveniebant, quam per cellas, non perfunctorie, ut quidam, sed intensissime, oculis in terram demissis, cordibus vero in cœlum fixis, devotissime persolvebant. Totum quoque suum, tam interiorem quam exteriorem, hominem habitu, voce, vultu, rebus visibilia excedentibus, spretis cunctis aliis, intentum.

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTO.
O

vivendique modum.

p

E

cujus capita aliquot

F

q

hic recensetur, admodum austerrimum tenent,

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.

immo affixum Deo, exhibebant. Diebus vero Dominicis et certis Sanctorum festivitibus tantum antiquorum eremitarum more, ne ab aliis sacris operibus, licet dignitate inferioribus, impedirentur, Missæ Sacrificium offerebant, quo omnes pariter conveniebant. Et ipsis diebus in refectorio simul ad ritum monachorum comede-
debant. Aliis vero diebus in cellis suis sub arcto silentio, orationi, meditationi, contemplationi, et ceteris piis et devotis exercitiis sine intermissione vacabant, ita ut, ubi prius fuerant specus et cubilia ferarum, tunc videres choros castrorum, cuneos prophetarum, conventus monachorum, et cœtus angelorum *r*.

r
Hugonem er-
ga se benevo-
lum semper
habentes.
Cartusiam
biographus,
quod hosce,

40 Memoratus autem episcopus sanctus Hugo, eos frequenter visitabat, et ut filios tenerrime diligebat; quos usque ad mortem suam et non tantum eos, sed et qui eis exinde successerunt, consiliis semper fovit, et beneficiis. Eratque inter eos, non ut dominus aut episcopus, sed ut socius, et frater humillimus, et ad cunctorum (quantum in ipso erat) obsequia paratissimus. In tantum autem devotus eremum incolebat, ut eum interdum beatus Bruno inde exire et ad oves suas redire compelleret. Ite, inquit, ite ad oves vestras, et quod eis debetis, exolvite *s*. Ipso etiam beatissimo episcopo instante et procurante, circumvicini omnes, tam ecclesiastici quam nobiles et populares, videntes beati Brunonis et ejus sodalium tam sanctam ac tam honestam ac devotam conversationem, dederunt eisdem, quicquid juris habebant in dictis montibus, et intra fines et limites dictæ solitudinis *t*. Isti itaque sunt, o felix Carthusia, primi patres illi, qui hanc vastam solitudinem primi inhabitare cœperunt, et in ea Ordinem hunc, qui a te nomen velut oleum ubique terrarum effusum accepit, primi fundaverunt. Isti sunt septem columnæ, quas Sapientia excidit, et in quibus sibi domum ædificavit. Isti sunt septem boves ascendentes de fluvio, et septem spicæ in culmo uno. Et septem buccinæ, quarum usus erat in jubileo.

ad quorum
septenarium
numerus

41 Isti sunt septem candelabra, in quorum medio Joannes scribens septem ecclesiis, quæ erant in Asia, perhibet se vidisse similem filio hominis, vestitum podere, tenentemque in dextera sua septem stellas, quæ septem ecclesiarum sunt angeli; et in medio throni agnum stantem, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, in omnem terram missi. Isti sunt septem sportæ fragmentis plenæ, et septem signacula libri clausi, et septem viri, Spiritu Sancto pleni, quos in diaconos ad ministrandum elegerunt Apostoli, et septem gradus, quos vidit Ezechiel ad ascensum exterioris atrii. Iste est septenarius, propter septem Spiritus Sancti dona sacratus. Iste septenarius numerus primus in monadibus perfectus est redditus ex suis partibus aggregatus. Nam unum et sex, duo et quinque, tria et quatuor, quæ sunt partes ejus aliquotæ, septem faciunt. Hinc est, quod septimus dies, et septima hebdomada, et septimus mensis, et septimus annus, tanquam perfecti, erant lege feriati.

diversimode
hic alludit,

42 Septem etiam diebus agitur et repetitur omne tempus. Et septimo die cessavit Deus ab omni opere. Et septimo die Christus in sepulcro quievit. In quibus omnibus notatur hujus sacrati septenarii numeri, et in eo hujus sacræ Religionis (quæ ab ejusdem numeri viris istis septem

primo instituta est) perfectio. Quæ recte figurata dicitur per stellas illas septem, quas in eorum adventu beato Hugoni Dominus demonstravit, tam propter magnum hujus septenarii sacramentum, quam propter stellarum sublimitatem, stabilitatem, claritatem, puritatem, et quantitatem. Istæ namque virtutes Religiosis omnibus nedum conveniunt, sed etiam necessariae sunt : qui debent sicut stellæ esse in cælo, per contemplationem et mentis affectum, non in terra. Nam species cæli est gloria stellarum, ait Sapiens *u*, secundo debent esse in cœpto religionis proposito firmi et stabiles. Nam ideo posuit Deus stellas in firmamento, ut essent in signa et tempora, et dies, et menses et annos. Unde scriptum est, quod stellæ manentes in cursu suo et ordine, pugnaverunt contra Sisaram *x*, id est, contra diabolum : sic enim Sisara interpretatur : Excludens gaudentem. Tertio debent esse in tribulatione patientes, ut sint sicut stella matutina in medio nebulæ.

43 Fecit enim Deus lunam et stellas, ut præessent nocti. Quarto sicut in stellis non cadit corruptio, nec casus, nec error secundum Philosophum, ita et ipsi debent servare carnis integritatem sine corruptione, ut dicere possint illud Apocalypsis : Ego sum genus et radix David, stella splendida et matutina *y*. Et ne de eis dicatur, quod stellæ non sunt mundæ in conspectu ejus. Quinto, sicut stellarum quælibet major est tota terra, quamvis brevis et quasi punctalis, et modica videatur in exteriori apparentia, sic Religiosi debent semper crescere per charitatem, minui vero per humilitatem. Hæc enim duo, humilitas scilicet et charitas, sunt duo religionis extrema, initium et finis, sine quibus cætera, quæ mediant, omnia sunt potius pœna, quam merito digna. O igitur iterum atque iterum felix Carthusia, tamdiu sterilis, nunc vero fœcunda ! Felices montes, qui tales meruerunt habere incolas et cultores ! Felix denique Religio ista divinitus instituta, quæ Religiones cæteras post Augustinum et Benedictum antiquitate præcedit, et has illas etiam vitæ austeritate ! De cujus origine hæc pauca, ut ad cœptum propositum redeamus, sufficiant.

44 Beatus itaque Bruno, de quo nobis sermo, in hac vitæ austeritate cum suis in dicta solitudine fere sex annorum spatio perseveravit, die ac nocte sine intermissione jejuniis, orationibus et aliis exercitiis religiosis vacans *z*. Contigit autem, ut, mortuo Gregorio septimo Pontifice Romano, succederet ei in Papatu Victor Tertius; quo item post paucos menses mortuo, successit ei Urbanus secundus, prius dictus Otho, monachus et abbas Cluniacensis, qui ejusdem beati Brunonis, dum in minoribus ageret, fuerat discipulus *aa*. Qui paulo post sui assumptionem ad Apostolatus apicem, non immemor doctrinæ et probitatis ejusdem beati Brunonis, sui olim præceptoris, volensque in sibi a Christo credita administratione ejus uti consiliis, vocavit eum ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ obsequium, addito etiam obedientiæ præcepto. Dictus vero beatus Bruno, percepto hujusmodi mandato, non modicum turbatus est, quippe qui jam solitudinis dulcedinem gustaverat. Tenebat enim eum Maria, ut quiesceret, trahebat Martha, ut laboraret, rogabant fratres, ne se desereret, Papa, ut obediret. Terrebatur curia, si illuc accederet : conscientia vero

habitatores
nacta sic, fe-
licem prædi-
cat.

E

y

Bruno ex ea
ab Urbano II
Papa evoca-
tur,

z

F

aa

A vero timorata ignorabat, quid in re tam perplexa ageret.

Pontifici ob-
temperandum
statuit.

43 Tandem obedientia vicit. Sciebat enim, quod vera obedientia moras non recipit, nec excusationem aut dilationem admittit. Hinc ad fratres et discipulos suos ait : Manere vobiscum, fratres mei dilectissimi, gratissimum; a vobis separari gravissimum; mandatis vero Apostolicis obedire necessarium mihi est. Nam in majoribus est regendi ac jubendi autoritas; in minoribus vero obsequendi necessitas. Unde quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, propterea quod Apostolus ait, ut omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, quia non est potestas nisi a Deo; quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt, et qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit : qui autem resistit, ipse sibi damnationem acquirit *bb*. Quid igitur mihi prodesset exterius hic vobiscum jejuniis et abstinentiis carnem atterere, et per inobedientiam, animæ meæ damnationem acquirere? Nolite itaque, fratres, super recessu meo contristari, ne superaddatis dolorem dolori, sed potius in ea vocatione, in qua vocati estis, perseverate. Et ego, expleta mihi injuncta obedientia, ad vos revertar, Domino concedente.

abiensque Si-
guino; Casæ-
Dei abbati,
locum resi-
gnat.

46 Tunc omnes cum lachrymis et ejulatu magno clamare cœperunt dicentes : Cur nos, Pater, deseris, aut cui nos desolatos relinquis? Tu es enim post Deum omnis spes nostra, totumque refugium. Tu nobis in adversis præsidium, in prosperis solatium, in temptatione consilium, in infirmitate subsidium. Quid igitur, te recedente, faciemus, aut ad quem, te absente, recurremus? Erimus profecto sicut oves errantes non habentes pastorem. Si igitur te ad Romanum Pontificem obedientia trahat, trahet nos tecum supereminens charitas, quæ est in Christo Jesu, quam separare non poterit, neque mors, neque vita, neque creatura aliqua. Beatus itaque Bruno hæc audiens, timens, ne propter suum suorum inde discessum locus prædictus, jam Deo dicatus, ad manus laicas et prophanas iterum deveniret, nolensque illum omnino deserere, sed post expletam sibi impositam pœnitentiam eum intendens cum suis repetere, commendavit et dedit illum venerabili viro domino Siguino, abbati monasterii Casæ Dei, qui fuerat unus ex primis donatoribus prædictis, et habebat quandam cellam sibi vicinam prope Gratianopolim subter castrum Curnilhionis *cc*.

ANNOTATA.

a Quid de hic memorata stellarum septem visione, S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, divinitus oblata, ejusque adjunctis, quæ hic referuntur, nec tamen in Guigone, sancti hujus antistitis biographo, aliove vade antiquo fundantur, sentiendum sit, Commentarii prævii § 23 vide expositum.

b Joannis Epist. 1, cap. 2, v. 15.

c Ita fere Geneseos 19, v. 17.

d Ad Hebræos cap. 11, v. 57 et 58.

e Loquitur hic indubie noster biographus, non de Scythia, Septemtrionali Asiæ regione, in qua non minus, quam in terrarum tractu, Carthusiæ eremum complectente, frigida est aeris temperies, sed de Ægypti deserto Schetes seu Sciti, Schythia etiam a nonnullis nuncupato, quod, non secus atque alias Ægypti ac Palæstinæ solitudines, ingens olim, uti apud Rosweydam in Vitis Patrum

videre licet, anachoretarum multitudo incolebat.

f Ut, quam horrida fuerit Cartusiæ solitudo, antequam hanc cum sociis suis Sanctus noster ingrederetur, distinctius explanatum invenias, adi Commentarium prævium § 26.

g Orationem hanc, seu exhortationem, quam S. Hugo ad Brunonem ejusque socios habuerit, penitus esse a biographo confictam, unusquisque, quantum opinor, propense in animum inducet.

h Esse pariter Brunoni hanc responsionem pro arbitrio hic affictam, uti et Hugoni verba, quæ proxime subduntur, indubitatum apparet.

i Mabillonius Præfatione in Sæculi sexti Benedictini part. II, num. 86 meminit chartæ, mense Julio anni 1084 ad diœcesis Gratianopolitanæ, in qua Carthusia sita est, presbyteros ac laicos datæ, in qua, ne fœminæ per Carthusiæ fratrum, qui Deo placere cupientes, mundum et turbas fugiebant, terram transeant, et ne quisquam intra terminos ipsorum possessionis piscationem aut venationem exerceat, et sua animalia pascenda deducat, Hugo episcopus præceperit; verum ego, facta licet diligentissima indagine, chartam illam nusquam invenire quivi.

k Recte hanc Brunonis in Cartusiam ingressi epocham a Puteano hic præstitui, liquet ex iis, quæ Commentarii prævii num. 476 et seqq. adduxi.

l Vera hic prædicari, liquet ex iis, quæ Commentarii prævii num. 502 et seq. dicta sunt.

m De fonte, S. Brunonis nomine hodieque distincto, aliisque, hic memoratis, consule Commentarium prævium § 27.

n Puteanus, qui in plerisque, quæ de S. Brunone ejusque sociis, Cartusiam primum ingressis, scribit, cum Blumenvenna consentit, perperam ab eo hic dissentit; illos enim tunc, non singulos, sed binos singulas inhabitasse cellas, Guigo in Hugonis, Gratianopolitani episcopi, Vita, ut Commentarii prævii num. 475 videre licet, memoriæ prodit; hoc autem scriptore, utpote synchrono fideque dignissimo, standum est, etsi interim Cartusiani haud dudum post Sancti obitum non bini, sed singuli singulas cellas occuparint.

o Consule Comment. præv. num. 487.

p Cum Sanctus, antequam in Cartusiam se abderet, aliquamdiu eremitice, ut Commentarii prævii num. 414 et aliquot seqq. docui, in Sicca-Fontanæ solitudine vixerit, dubitandum apparet, an a sociis, in Cartusiam eum secutis, in Priorem, cum nondum cum hisce ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, venisset, electus non fuerit, contra ac iis, quæ hic scribit, Puteanus existimasse videtur.

q Consuetudinum Guigonis cap. 54, num. 5 ita habet : Panis, quamvis de tritico, torta est; panem enim album non facimus : Massonus autem in Opere, quod Annales Cartusienses inscripsit, in Annotat. ad dictum cap. tortam interpretatur panem subrufum.

r De vivendi norma, quam Sanctus ejusque socii in Cartusia tenuerint, videsis Commentarii prævii num. 485 et hinc seqq.

s Sanctus vere ita Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, obsequentem habuit. Consule Commentarii prævii num. 502.

t Instrumentum, quo id illi fecerunt, Commentarii prævii num. 505 et seqq. integrum dedi.

u Ecclesiastici 45, v. 10.

x Judic. 5, v. 20.

y Apocalypseos cap. 22, v. 16.

z Notata adi in Vitam præced. ad lit. r.

aa Videsis

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

aa *Videsis, quæ in Annotatis in Vitam. præced. ad lit. q adduxi.*

bb *Ad Roman. 15, v 1 et 2; ibi tamen pro hisce vocibus, Quæ autem a Deo sunt, ordinata sunt, istæ aliæ de potestatibus leguntur: Quæ autem sunt, a Deo ordinatæ sunt.*

cc *Charta, qua id Sanctus fecit, reperta postea haud fuit. Adi Comment. prævii num. 529.*

CAPUT III.

***Sanctus e Cartusia Romam
se confert, secutis huc
discipulis, ut Cartusiam
repetant, suadet, ipseque
in Calabriæ, obtenta a
Pontifice secedendi facul-
tate, recusatoque Rhe-
giensi archiepiscopatu,
deserta sese abdit, bene-
volum ibi erga se comitem
Rogerium habet, novas
ecclesias condit, sanctis-
simeque vivit ac moritur.***

B

Romam Bruno
venit, discipu-
lis, qui secuti
eo illum erant,
a

Et deinde a beato Hugone episcopo benedictione suscepta, Romam accessit *a*. Urgebat enim Apostolicum imperium. Quem Pontifex, de ejus, quem intime diligebat, adventu plurimum gaudens, benigne suscepit, et inter primos et præcipuos sibi peculiares ac familiares consiliarios, et fideles amicos habuit. Cujus in majoribus causis et arduis Ecclesiæ negotiis utebatur et adhærebat consiliis. Convenerunt autem ad eum, Spiritu Sancto hoc operante, cæteri fratres omnes *b*, qui prius cum eo in Carthusia fuerant, dolentes plurimum, ipse vero magis, quod locum prædictum Carthusiæ, quem Dominus sibi elegerat, et in quo dignum illi habitaculum construxerat *c*, reliquissent. Dum enim eis in mentem venirent, non sicut murmuratoribus illis in deserto, carnes, cucumeres, aut pepones, sed devotæ illæ meditationes, orationes, lectiones, et spirituales consolationes, quas prius in solitudine prædicta Carthusiæ habuerant; et viderent tumultus, strepitus, et pericula curiæ, non poterant se a lachrymis continere.

Cartusiam ut
repetant sua-
det.

48 Tandem vero suasu et inductione ejusdem beati Brunonis, cum nondum posset ipse pro se licentiam seu com meatum redeundi a Pontifice obtinere, tanquam illi in tunc occurrentibus negotiis necessarius, omnes unanimiter consenserunt ad Carthusiam reverti, obtentis prius ab eodem summo Pontifice literis ad prædictum abbatem Siguinum pro restitutione dicti loci *d*; quem illi beatus Bruno inde discedens (ut jam dictum est) remiserat. Magistro itaque Lauduno, quem cæteris fratribus beatus pater Bruno in Priorem loco sui præposuerat *e*, ductore, omnes Carthusiam repetiverunt. Quibus Siguinus abbas rogatu summi Pontificis et

ejusdem beati Brunonis, cum consensu sui conventus et in præsentia præfati beati Hugonis Gratianopolitani episcopi, et alterius Hugonis Lugdunensis archiepiscopi, locum prædictum Carthusiæ libere remisit *f*, ac juri eorum et successorum eorundem tradidit perpetuo possidendum. Et ex tunc dictus Laudunus Prior, et cæteri fratres ac eorum successores usque in præsentem diem dictam eremum Carthusiæ cum suis finibus et juribus tenuerunt et possederunt, perseverantes in ea sub communi obedientia capituli generalis totius Carthusiensis Ordinis, quod ibidem annis singulis celebratur juxta vivendi normam ab eodem beato Brunone primo, et deinde a cæteris Carthusiæ Prioribus, et a dicto generali capitulo eis datam *g*.

49 Dictus vero beatus Bruno eidem Urbano Pontifici charus, in regimine Ecclesiæ utiliter et fideliter inserviebat. Erat enim tunc Ecclesia in turbatione maxima propter persecutionem Henrici quarti imperatoris prædicti, qui quemdam Gilbertum, quem Clementem vocavit, de facto in Papatum intruserat *h*. Qui ambo, Henricus scilicet et antipapa Clemens, verum Pontificem Urbanum persequabantur. Quorum furorem idem Urbanus declinans, cum in Romanis (et merito) minime confideret, postquam in Melphi consilium habuisset, Placentiam venit, et ibi aliud concilium celebravit *i*, in quo inter cætera petulantiam quorundam ecclesiasticorum, Gratiano teste, animosissime compescuit. Et plura in eos decreta fecit, maxime contra ecclesiasticos incontinentes et simoniacos, et contra proprietarios et instabiles monachos *k*. Deinde nec ibi securus, ejusdem imperatoris iterum furorem fugiens, relicta Italia, in Gallias transmigravit *l*. Ubi denuo de salute fidei cogitans, aliud concilium apud Clarummontem, civitatem Alvernorum, convocari fecit, in quo, eodem Gratiano teste, plures alias constitutiones ordinavit, quæ ad erigendum labentis Ecclesiæ statum respicere videbantur. Et inter cætera statuit, ut Horæ beatæ Mariæ a clericis quotidie dicerentur, et ut in Sabbatis ejus Officium solemniter celebraretur *m*.

50 Legi autem in quadam historia, quæ Fasciculus temporum dicitur, quod hoc beata Virgo fratribus in Carthusia revelaverat, haud dubium, quin beato Brunoni et ejus sodalibus, cum ipsi soli adhuc Carthusienses dicerentur *n*. In eodem etiam concilio rem memoratu dignam fecit. Nam principes Galliæ, et cæteram multitudinem, quæ ad concilium convenerat, ad expeditionem contra Turcas pro recuperatione Terræ Sanctæ taliter animavit, ut trecenta milia hominum nomen suum in militiam Christi dederint, signumque crucis susceperint. Inter quos erat Gotfridus de Buillon, dux Lotharingiæ; quo duce moventes per Germanorum fines atque Pannoniam, Bizantium vadunt, ac deinde, transmisso Hellesponto, Niceam primo, mox Antiochiam, et plures alias Saracenorum urbes, deinde Hierosolymam civitatem Sanctam, et omnem circa regionem capiunt *o*. Ubi dum vellet Christiani dictum Gotfridum in regem coronare, renuit ipse, dicens, se nolle auream ferre coronam in ea urbe, ubi Christus spinam tulerat *p*. Tenuerunt autem dictus Gotfridus et septem alii reges Christiani post eum annis octoginta octo dictum regnum Hierosolymitanum *q*, devictis Babyloniis et Ægyptiis, cum magna infidelium strage, et maximo incremento nominis

D

f

g

cumque consi-
liis Urbanum
Papam, qui
Melphi et Pla-
centiæ, ac dein
etiam

h

E

i

k

l

m

Claromonte in
Gallia concilium celebra-
vit,

n

F

o

p

q

A nominis Christiani. Quibus omnibus causam dedit idem Pontifex Urbanus in dicto Claromontensi consilio.

aliquamdiu
juvit, seceden-
di a curia fa-
cultatem ab eo
impetrat,

31 Quum itaque beatus Bruno eidem Pontifici propter obedientiae meritum certis annis, licet paucis, adhæsisset, et non modicum Ecclesiae sanctae Dei circa ejus reformationem et circa recuperationem Terrae Sanctae suis consiliis profuisset, ut ejusdem Urbani inde secuta decreta, et alia ejus acta praedicta testantur, nec posset diutius tantas inquietudines, et curiae tumultus ac strepitus sustinere, ad solitudinis ac cellae, quam dimiserat, quietem jugiter aspirans, antequam idem Pontifex de Placentia transiret ad Galliam, humiliter et cum geminata instantia ab eodem Pontifice petiit et tandem obtinuit veniam et com meatum, ut relicta curia, eremum, quam reliquerat, repeteret, aut aliam sibi quæreret, quam Dominus ipsi dignaretur ostendere *r*. Et quum idem Pontifex voluisset eum confirmare in archiepiscopatu ecclesiae Rhegiensis, quæ est prima metropolis totius Calabriae, ad quam, eodem annuente Pontifice, electus fuerat, ipse electioni a se factae, sciens ex iis, quæ in Scriptura sacra legerat, et ex iis, quæ in curia et viderat et audierat, qualia et quanta sint in praelatione pericula, consentire recusavit *s*, non quidem pertinaciter, sed solo quietis amore et desiderio, servata semper (ut decens est) ad superiorem obedientia et humilitate, et ad proximos charitate.

in Calabriae
deserta una
cum aliquot
aliis se abdit,

32 Tunc enim, ut dicebat beatus Gregorius, ante Dei oculos vera servatur humilitas, quum hoc, quod quis utiliter subire præcipitur, pertinaciter non recusat. Unde potest quis etiam idoneus laudabiliter ex humilitate praelationis officium recusare, eodem Gregorio dicente, quod praelatio propter meliorem intentionem fugienda est, maxime cum ad hoc superna voluntas agnoscitur. Cum voluntate igitur, venia et benedictione Pontificis idem beatus Bruno, relicta curia, Calabriae deserta penetravit, non quidem solus, sed junctis sibi quibusdam aliis ejusdem propositi viris, quos bonus odor vitae ipsius ad solitudinem quærendam traxerat *t*. Audiverat enim, illic deserta esse loca et solitaria quamplurima, ad peragendum poenitentiam aptissima. Et quamvis intenderet et optaret, prout jam sæpius decreverat, Carthusiam repetere, quam reliquerat, et illuc fratres suos sequi, quos ante præmiserat, quia tamen (ut praedictum est) Pontifex cum curia sua transibat ad Galliam, in cujus finibus sita est Carthusia, ne curiam, quam fugiebat, sequi videretur, sed ut elongaretur ab ea, Calabriam potius elegit, quam Carthusiam *u*, cum ea tamen semper intentione et voluntate, ut, sedatis rebus, ut primum commode posset, Carthusiam repeteret, prout in quibusdam ejus literis, quas ex Calabria scripsit fratribus suis, qui erant in Carthusia, apparet, quarum verba sunt hæc: De me, fratres, scitote, quoniam mihi unicum post Deum est desiderium veniendi ad vos, et videndi, et quando potero, opere adimplebo, Deo adjuvante *x*.

x
a comite Ro-
gerio, vena-
tioni operam
dante, ibi in-
venitur,

33 Venit itaque cum suis praedictis ad quandam eremum in finibus Calabriae, quæ dicitur Turris in diocesi Squillacensi *y*, ibique non cellas, quia sumptus ad eas nos suppetebant, sed speluncas plures sive cavernas eremitis congruentes de vili quidem materia, sed in Christo

preciosa ædificavit, in quibus nocturnis excubiis pariter atque diurnis ipse et qui cum eo convenerant fratres, divinis laudibus et orationibus insistebant, in ea austeritate vitae, quam ipse prius in Carthusia tenuerat, et suis tenendam præceperat. Contigit autem, Domino hoc operante, dum quadam die princeps Calabriae Rogerus *z* cum suo non parvo comitatu, et cum canum multitudine copiosa in dicta eremo Turris venaretur feras, canes olfactu suo diversa ferarum ipsarum vestigia insequentes, ad dictas speluncas, in quibus beatus Bruno, et qui cum eo venerant, fratres pariter habitabant, devenirent. Ubi, fixis pedibus, latratibus multis domino suo indicabant, se prædam magnam aliquam invenisse. Ad quos dictus princeps cum suis concito cursu veniens reperit patres praedictos in dictis speluncis, flexis genibus et erectis in cælum vultibus et manibus simul orantes et Deum laudantes *aa*.

34 Quod ille intuens, magna admiratione repletus, de equo, cui insidebat, desiliens devote et humiliter salutavit, et de eorum illuc adventu, et singulorum statu diligenter interrogavit. Quibus cognitis, gavisus est valde, Deum laudans et glorificans, quod tali se dignatus esset præda dignum facere, sperans et se et terram suam eorum meritis et precibus adjuvari, et in pace tueri. Et propterea ut possent ibidem quietius vivere et diutius perseverare, dedit eis ecclesiam beatæ Mariæ et Sancti Stephani de eremo *bb*; ubi eos frequenter visitabat, et de vitæ necessariis providebat, documentaque salutis ab eis libenter audiebat. Et beatum Brunonem, ipsorum omnium pastorem et patrem, quem præ ceteris intime diligebat, ad se frequenter evocabat; quem in magna reverentia semper habebat, et quasi primum in domo sua: cujus consilii acquiescebat, et ejus se orationibus jugiter commendabat; in quibus plurimum confidebat *cc*.

35 Nec eum fefellit opinio. Nam Deus eum Brunonis meritis a præparata in eum prodictione in obsidione Capuanæ civitatis *dd* liberavit, ut idem princeps in suis patentibus literis *ee* per hæc verba testatur: Ego Rogerius divina misericordia comes Calabriae et Siciliae notum esse volo omnibus fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi peccatori concessit Deus orationibus reverendi mei fratris Brunonis, piissimi patris fratrum, qui habitant in ecclesiis sanctæ Mariæ de eremo, et sancti Stephani protomartyris, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stillum, et Arenam. Quum essem in obsidione Capuæ Calendii Martiis, et præfecissem Sergium, natione Græcum, principem super ducentos armigeros nationis suæ, et exercitus excubiarum magistrum; qui satanica persuasione præventus, prius ipsi principe Capuæ promittente auri non modicam quantitatem, ad invadendum me meumque exercitum noctu aditum pollicitus est se præbiturum.

36 Nox prodictionis advenit, princeps Capuæ ejusque exercitus juxta promissum est paratus ad arma, dumque me sopori dedissem, interjecto aliquanto noctis spatio, adstitit cubili meo quidam senex reverendi vultus, vestibus scissis, non valens lachrymas continere. Cui cum in visu dicerem: Quæ causa ploratus? Sic ait: Fleo animas Christianorum, teque cum illis simul. Exurge quamprimum, sume arma, si liberari

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.

3

aa

benevolum
hunc erga se
tunc experi-
ritur,

E

bb

cc

dumque dein-
de eundem
principem
presentissi-
mo, in quod
inciderat,

dd

ee

* al. nota

F

periculo libe-
rat,

liberari

AUCTORE
FRANCISCO
A PUTEO.

liberari te Deus permiserit, tuorumque animas pugnatorum. Hic mihi per totum videbatur, veluti si esset per omnia venerabilis pater Bruno. Expergefactus sum cum terrore grandi pro visione pavescens. Illico sumpsi arma, clamans militibus, ut armati equos conscenderent, visionem, an vera esset, satagens experiri. Ad quem strepitum et clamorem, fugientes impius Sergius ejusque sequaces subsecuti sunt principem Capuæ, sperantes se in dictam civitatem confugium habituros. Ceperunt autem milites nostri inter vulneratos et sanos centum sexaginta duos *ff*, quibus et visionem fuisse veram comprobavimus.

*novis idcirco
ab eo beneficiis*

ff 57 Reversus sum, Deo volente, vicesima nona Julii mensis Squillacium, præhabita Capua civitate, ubi fui per quindenam continuam ægrotans. Venit vero jam dictus venerabilis Bruno cum quatuor de fratribus suis, qui me suis sanctis devotisque colloquiis consolati sunt. Cui reverendo Viro visionem retuli et humiles gratias egi, qui de me etiam absente, suis in orationibus curam habuisset. Qui se humiliter asseruit, non ipsum fuisse, quem vidisse credidi, sed Dei angelum, qui astat principibus tempore belli *gg*. Rogavi quoque ipsum humiliter, ut propterea de rebus meis in terra Squillacensi sumere dignaretur largos redditus, quos donabam, renuens ille, recipere nolle dicebat, quod ad hoc domum sui patris meamque dimiserat, ut omnino de rebus extraneis liber deserviret Deo nostro. Hic fuerat in tota domo mea quasi primus et magnus *hh*. Tandem vix ab eo impetrare potui, ut gratis acquiesceret sumere modicum munus meum.

*afficitur, binas
ecclesias ex-
struit, mortem
sibi vicinam
sentit,*

58 Donavi enim eidem patri Brunoni ejusque successoribus ad habendum in perpetuum, absque temporali servitio monasterium sancti Jacobi cum castro, et complures res, compluraque bona alia, cum amplissimis libertatibus, in dictis literis specificè declaratis. Ædificavit itaque beatus Bruno inibi vigore donationis prædictæ primo ecclesiam quandam ad honorem beatæ Mariæ Virginis juxta speluncam seu antrum quoddam subterraneum, in quo solus ipse manebat. Demum vero pariter ædificavit ecclesiam aliam, a superiore non longe distantem, cum contiguo illi monasterio sub vocabulo sancti Stephani protomartyris *ii*, in quo cæteri fratres habitabant, et sub cura in regimine tanti Patris Christo Domino militabant *kk*. Cum quibus ipse usque ad diem mortis suæ perseveravit in ea observatione, quam prius cœperat et docuerat in Carthusia, nec declinavit ex ea. Veniens autem ad mortem, sciens, quod venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, convocatis fratribus suis, ab infantia singulas ætates suas recensuit, et totius temporis sui scientia et sententia dignum *ll* proclamavit, exhortans eos et admonens ad charitatem et humilitatem et ad perseverantiam.

*piissimeque,
fidei profes-
sione emissa,
moritur.*

59 Postea vero fidem suam de Trinitate tracto et profundo sermone exposuit et conclusit sic : Credo etiam Sacramenta, quæ sancta credit et veneratur Ecclesia, et nominatim panem et vinum, quæ consecrantur in altari, post consecrationem verum Corpus esse Domini nostri Jesu Christi, veram Carnem et verum Sanguinem, quæ et nos accipimus in remissionem peccatorum, et in spe salutis æternæ *mm*. Proxima autem die Dominica sancta illa anima

carne soluta est pridie Nonas Octobris, anno Domini millesimo centesimo primo. Corpus vero ejus fratres ibidem honorifice condiderunt. Ad cujus sepulchrum tale suit appositum Epitaphium.

Primus in hac eremo Christi fundator ovilis Promerui fieri, qui tegor hoc tumulto.

Bruno mihi nomen, genitrix Alemania, me-que

Transtulit ad Calabros grata quies eremi. Doctor eram, præco Christi, vir notus in orbe,

Desuper illud erat, gratia, non meritum. Carnis vincla dies Octobris sexta resolvit,

Spiritus requiem, qui legis ista, pete *nn*.

60 Hanc autem ejus sanctam vitam mortemque preciosam secuta sunt miracula multa, quæ Dominus gloriosi sui Confessoris intercessionibus et meritis operari dignatus est, quamvis miracula Sanctum non faciant, cum non neget Apostolus, montes sine charitate posse transferri. Et propterea non sunt in talibus expetenda seu quærenda miracula, quæ cum malis possunt haberi communia. Nam et magi Pharaonis incantationibus suis multa signa fecerunt. Judas etiam, filius perditionis, vivens miracula fecit, qui et cum cæteris Apostolis ejiciendi dæmonia potestatem accepit. Multi etiam alii signa fecerunt, nec tamen ob hoc sanctiores, immo potius deteriores, et damnabiliores effecti sunt. Qui cum in judicio dicent : Domine Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in nomine tuo dæmonia ejecimus, et in nomine tuo virtutes multas fecimus? Respondebit illis Dominus : Quia non novi vos. Discedite a me omnes operarii iniquitatis *op*. Hinc est, quod, cum eidem Domino discipuli redeuntes dicerent : Domine, etiam dæmonia subjiuntur nobis in nomine tuo, ait illis : Nolite gaudere, quia spiritus subjiuntur vobis. Et tanquam quærent : In quo ergo magister bone, gaudebimus? In hoc, inquit, gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cælis *pp*.

nn
Miracula de-
inde ejus me-
ritis patran-
tur. Sed cum
etiam absque
miraculis

61 Multi vero e contrario sancti sunt, a quibus nulla vel pauca facta leguntur miracula, sicut complures Martyres, de quorum sanctitate nullus dubitat. Complures etiam Confessores, qui ad fidei illuminationem multa scripserunt, in eminentia doctrinæ, sanctitatis probationem habentes, ut Augustinus, Gregorius et similes. Unde cum in canonizatione sancti Thomæ Aquinatis de miraculis quærerent, respondit Papa, non esse de eis inquirendum. Nam tot miracula fecit, quot quæstiones terminavit *qq*. Plures igitur fuerunt, qui in eremo vixerunt in asperitate vitæ a conversatione hominum elongati, in continua pugna contra temptationes et vitia perseverantes, seipsos abnegantes, patrem, matrem, et omnia, quæ possederant, relinquentes, crucem suam portantes, et Christum sequentes, sicut Paulus primus eremita, cujus respectu Antonius ait, se solum monachi gerere nomen. Sicut et Arsenius, Hilarion, Macharius, Eulalius, et cæteri plures. Sicut et hic pater noster beatus Bruno, qui non minus cæteris fecisse videtur. Quibus omnibus sufficit pro sanctitatis testimonio verbum Domini dicentis in persona Sapientiæ : Qui elucidant me, vitam æternam habebunt *rr*.

E

oo

pp

*Sanctum
quempiam
esse posse, ea
omnia, quæ
hic*

qq

rr

*proferuntur,
ostendant,
et*

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

A et proposui pro luce habere illam; quam sine fictione didici, et sine invidia communico, et honestatem illius non abscondi. Infinitus enim est thesaurus ejus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei, propter diciplinæ dona commendati *ss*. Et in Evangelio, quum dixisset Simon Petrus ad Christum: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? Respondit: Omnis, qui reliquerit domum, vel fratres vel sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam æternam possidebit *tt*. Et iterum ad discipulos suos: Amen dico vobis, quia vos, qui secuti estis me, in regeneratione cum sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israël *uu*. Et adolescentem de vita æterna interrogantem, ait: Si vis perfectus esse, vade et vende omnia, quæ habes, et da pauperibus, et veni, sequere me, et habebis thesaurum in cælo *xx*.

tanta gloria deinde remuneravit in patria, dignas, quas possumus, laudes et gratias humiliter referamus, et ejusdem Sancti merita dignis efferamus laudum præconiis. Præceptum enim habemus de honorandis parentibus, nedum carnalibus, sed et tanto magis his, qui nos in Christo genuerunt, spiritualibus. Unde scriptum est, quia gloria hominis ex honore patris sui est, et dedecus filii pater sine honore. Et quia, qui honorat patrem suum, vita vivet longiori, et jocundabitur in filiis, et in die orationis suæ exaudietur, et superveniet ei benedictio a Deo, et benedictio illius in novissimo manet *ccc*.

ccc
ad laudandum Domi-
num

63 Agamus insuper Deo laudes et gratias, sicut post quadringentos et triginta annos a repromissione facta Abrahæ filios Israel per manum Moysi de servitute Ægyptiorum liberavit, ita et nunc post totidem annos, quadringentos scilicet et triginta, hunc Patrem nostrum, et per eum fundatam domum prædictam Sancti Stephani per manus summi legislatoris, Romani Pontificis, Christi in terris vicarii, de manu alienorum redimere, et sub nostri Ordinis possessionem et obedientiam restituere dignatus est. Tot enim anni, quadringenti scilicet et triginta, numerantur ab ejusdem Ordinis initio, quasi quodam divino præsagio, usque ad annum millesimum quingentesimum quartum decimum *ddd*, quo anno idem Pontifex eundem Patrem nostrum et dictam ejus domum, in qua, ut jam sæpe dictum est, conditus jacet, a prædicta servitute liberavit. Et quia tunc Dominum in Sanctis ejus, et Sanctos in Domino digne veneramur et colimus, quum Sanctorum virtutes et mores imitatur et sequimur, sicut et ille Deum perfecte diligit, qui ejus mandata custodit.

E

ddd

66 Propterea, venerabiles patres et fratres in Christo dilectissimi, si veri filii sumus, non degeneres, sequamur, et quantum, Domino cooperante, poterimus, imitemur hujus patris nostri beati Brunonis mores et vestigia. Decet enim, filios similes esse patri, quum Dominus, de seipso loquens, dicat, non posse Filium a se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem. Et quod quæcumque ille fecerit, hæc et filius similiter faciat *eee*. Quemadmodum igitur ille fecit, ita et nos pariter faciamus. Carthusienses enim sumus, et a Carthusia, ut jam audivimus, nomen accepimus. Carthusia autem juxta etymologiam sui nominis secundum Hieronymum in interpretatione Hebraicorum nominum dicta est a Chartus, quod interpretatur perfecte vocatus, vel perfecta vocatio; et id est Dominus vel dominator, quasi a Domino perfecta vocatio; et inde Carthusianus dictus est, tamquam a Domino perfecte vel ad perfectionem vocatus *fff*.

et ad sancti
Patris sui se-
quenda vesti-
gia biogra-
phus horta-
*tur.**eee**fff*

ANNOTATA.

a Anno scilicet 1090, ad Martium circiter propecto, uti in Commentario prævio num. 525 docui.

b Miraculo interveniente, id factum non est. Consule Comment. prævium num. 527.

c Nimirum secundum visionem, S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, paulo ante S. Brunonis ejusque sociorum ad hunc accessum, divinitus oblata, de qua videsis Commentarii prævii § 23.

d Litteras illas integras Commentarii prævii num. 528 exhibui.

■ Cum

ideo Bruno-
nem coli, Leo X
Papa, mira-
culis non dis-
cussis, permi-
sit.*yy*

65 His itaque solis sanctitatis patris nostri Brunonis testimoniis sanctissimus Papa noster, dominus Leo decimus hoc tempore Pontifex Maximus *yy*, sine aliqua miraculorum inquisitione contentus, dignum arbitratus est et rationi consonum, eum, quem Deus tantis in hoc seculo donis insignivit et gratiis, nunc assumptum in cælos maximis efferendum præconiis, ut cui viventi dederat Omnipotens cor ad præceptum et legem vitæ et diciplinæ, eidem nunc, apud thronum divinæ gloriæ quiescenti, debitæ devotionis obsequium impendatur in terris. Et propterea voluit idem Pontifex, et nobis et Ordini nostro Apostolica auctoritate concessit, ut singulis domibus totius nostri Ordinis et earum ecclesiis seu capellis festum ejusdem patris nostri Brunonis confessoris annis singulis die sexta mensis Octobris, qua die illa ejus beata anima, carnis vinculis exuta, ad cælestia regna migravit, solemniter colatur *zz*, et congrua ac debita devotione celebretur, ejusque corpus et memoria dignis in Domino laudibus veneretur, et conveniens Officium in honorem ipsius agatur et decantetur, et ut de eo diebus singulis commemorationem facere valeamus. Idem etiam Pontifex domum prædictam sancti Stephani, quam (ut jam sæpe dictum est) beatus Bruno pater noster in finibus Calabriae post erectam prius per eum Carthusiam fundaverat, et in qua corpus ejus conditum jacet *aaa*, per monachos alterius Ordinis multis annis occupatam, Ordini nostro restituit, et sub cura juxta ritum, mores ac regularia instituta ejusdem nostri Ordinis regendam et gubernandam commisit, prout in desuper confectis literis Apostolicis continetur *bbb*.

zz

C

*aaa**bbb*Hinc Cartu-
sianos ad gau-
dendum,

64 Gaudeamus itaque omnes, mei dilectissimi, gaudeamus omnes in Domino, diem festum celebrantes sub honore beati patris nostri Brunonis, de cujus solemnitate gaudent angeli et collaudant Filium Dei. Hæc namque est dies illa, quam fecit Dominus. Dies, inquam, illa, quæ ab angelis in cælis continua, a nobis vero in terris ad Dei laudem et tanti Patris memoriam annua devotione recolitur. Exultemus igitur et lætemur in ea, et omnipotenti Deo, qui per suam misericordiam hujus nostræ militiæ ducem et principem tantis ac talibus donis et gratiis prævenit in via, et tantis dotibus ac

AUCTORE
FRANCISCO
A. PUTEO.

e Cum nimirum e Cartusia ab Urbano II Papa arcessitus Romam se contulit. Adi Comment. prævii num. 316 et 329.

f De hac Cartusie restitutione, per Siguinum, Casæ-Dei abbatem, facta, illiusque adjunctis, quæ hic memorantur, videsis Commentarium num. 328 et binis seqq.

g Sub S. Anthelmo, septimo ex recensione Morotii Cartusie Majoris Priore, de annuo cogendo totius Ordinis capitulo cogitari primum apud Cartusianos cæpit, idque sub Basilio, proximo Anthelmi successore, executioni demum fuit mandatum, ut Columbius in sua de Cartusianorum initis Dissertatione num. 37 et seq. ostendit: quod cum ita sit, non omnia, quæ hic biographus memorat, accuratæ veritati consonant.

h Factum id est anno 1080, quemadmodum in sua ad Hermannum Contractum Appendice ad hunc annum docet Bertholdus, Constantiensis presbyter, assentientibus ei etiam scriptoribus aliis, qui tractant de calamitatibus, quas ab Henrico IV, aliis III, sub Gregorio VII potissimum et Urbano II, Romanis Pontificibus, Ecclesia passa est.

B i Urbanus II Papa, uti in hujus Vita Ruinartius dilucide ostendit, concilium Melphi anno 1089, Placentiæque deinde aliud anno 1093 celebravit. Quare is Pontifex non statim a celebrato Melphi concilio, prout quis e scribendi, quo biographus hic utitur, modo putare posset, sed sex dumtaxat annis post Placentiam se contulit. Nec, quo Henrici furorem declinaret, id tunc, contra ac præterea Puteanus hic docet, Urbanus fecit; tunc enim Pontificii adversus Guibertum antipapam, ejusque sectatores ubique fere, quemadmodum laudatus Bertholdus presbyter ad annum 1093 docet, prævalebant, idque ita, ut in media Longobardia in civitate Placentina inter ipsos schismaticos, id est, Guibertinos, et contra ipsos generalem synodum condixerit, reque etiam ipsa circa mediam Quadragesimam Placentiæ dicto anno 1093 celebravit.

k De rebus, ad Urbano II Papa in concilio Placentino statutis, consuli etiam potest auctor synchronus Bertholdus, Constantiensis presbyter, ad annum 1093, et Labbeus tom. X Concil. col. 300 et quinque seqq.

C l Concilium Claromontanum, quod decernendæ parandæque in Terram Sanctam expeditionis causa convocatum præcipue fuit, quodque nulla re magis, quam hac, omnibus passim notum est, anno etiam 1093 mense Decembri, uti inter omnes convenit, fuit celebratum; unde simul et ex mox dictis ad lit. i manifestum est, Urbanum Papam tunc, cum id, uti mox hic subditur, convocavit, in Galliam, quo Henrici furorem declinaret, non concessisse, contra ac hic traditur.

m Adi hac de re Ruinartium in Urbani Papæ Vita num. 226, uti etiam Commentarium prævium num. 607 et seq.

n Operis, Fasciculi temporum nomine distincti, in quo vere id ad annum 1094 legitur, auctor est Wernerus Rolevinck, Ordinis Cartusiensis alumnus; verum hic, utpote qui ante sæculum xv haud floruerit, recentior est, quam ut rei isti fidem certam atque indubitam conciliare possit.

o Veritati, quæ hic affirmat Puteanus, esse apprime consona, uti etiam quo singula tempore gesta sint, videre est ex Historiis, quas de sacris in Terram Sanctam expeditionibus scripsere Guilielmus Tyrius, aliique antiqui expeditionum illa-

rum scriptores, anno 1611 Hanoviae typis Wecheliani sub titulo Gesta Dei per Francos simul editi.

p Ita Tyrius lib. ix, cap. 9.

q Fuit scilicet anno 1099 Hierosolyma a Christianis expugnata, iisque anno 1187 a Saladino erepta, uti omnium, qui de re illa tractant, scriptorum concurs fert testimonium.

r Citius Bruno, quam, cum Urbanus II Papa, celebrato Placentiæ concilio, Gallias petiit, solitudinis repetendæ facultatem ab eo petiit ac obtinuit. Videsis Commentarii prævii num. 336 et binis seqq.

s Non serius, quam anno 1090, contra ac existimavit biographus, ad archiepiscopatum Rhegiensem, quem recusavit, electus fuit Sanctus. Adi Comment. præv. num. 352 et binis seqq.

t Ex his unus fuit Lanvinus Normannus, a Landuino Tusco diversus; Sanctus autem hunc, aliosque, quibuscum e Pontificia curia Calabria deserta petiit, ad solitariæ vitæ propositum non tunc primum, cum Romæ versaretur, attraxisse, sed jam inde ab eo tempore, quo in Cartusia adhuc morabatur, sibi habuisse adjunctos videtur, uti facile colliges ex iis, quæ Commentarii præv. num. 310 dicta sunt.

u Urbanus II Papa, cum Sanctus in Calabriam secessit, Galliam non adiit, ac proin ratio, ob quam tunc Cartusiam non repetiisse hic asseritur, non subsistit. Videsis Commentarium prævium num. 349 et binis seqq.

x Cum verba hæc integram § 41 datam, quam Sanctus ad Cartusie fratres, per Landuinum, ad hosce revertentem, misit, epistolam claudant, hæc haud dubie ea ipsa est, cujus hic meminit Sancti nostri biographus.

y De hac eremo videsis Commentarii prævii num. 332 et seqq.

z Princeps hic seu potius Calabriae et Sicilia comes quis fuerit, Commentarii prævii num. 336 et seq. explanatum invenies.

aa Sanctum nostrum, cum comiti Calabriae et Siciliae Rogerio ignotus adhuc esset, non fuisse ab hoc, venationi operam dante, in speluncis reperi- tum, dilucide, quantum apparet, probant, quæ Commentarii prævii num. 341 et binis seqq. in medium adduxi.

bb Duas hasce ecclesias, uti hic biographus noster indicare videtur, S. Brunoni ejusque sociis a comite Rogerio, statim atque hos, in specu orantes, inter venandum invenerat, donatas fuisse, a vero alienum apparet. Adi Commentarium prævium num. 370.

cc Quæ hic de comitis Rogerii erga S. Brunonem veneratione summa ac amore memorantur, veritati sane apprime consonant, uti abunde probant, quæ Comment. prævii locis non paucis descriui.

dd De occasione, qua obsidio hæc contigerit, periculoque, quod hujus tempore comes Rogerius ex prodicione, in se parata, fuerit expositus, videsis Commentarii prævii num. 653 et seq.

ee Litteras hasce seu diploma in Commentarium prævium num. 657 et sex seqq. intuli; id autem non anno 1098, quo, quemadmodum Commentarii prævii § 40 probavi, obsidio Capuana contigit, sed anno 1099 datum fuisse, probant, quæ eodem § 40 adduxi in medium.

ff Fueritne inter captos, an fuga evaserit prodicionis dux Sergius, compertum haud habeo; quod si interim inter captos vere fuerit, oportet, ut

ut

A ut veniam a Rogerio comite non obtinuerit, sed morte fuerit mulctatus, cum nomen ejus inter captos proditiōis Capuanæ reos, quos omnes Rogerius S. Brunoni Turritanæque eremo in servitutem dedit, apud Surianum in illorum elencho non reperiatur.

gg De apparitione, a comite Rogerio hic narrata, quæ huic fuerit, non per S. Brunonem, sed per angelum, sub ejus specie ac habitu oblata, videsis Commentarii prævii num. 644.

hh Consequens ex his verbis non est, ut Sanctus ante suum in Cartusiam secessum in Rogerii comitis curia versatus aliquamdiu fuerit. Adi Commentarii prævii num. 571 et seq.

ii Sanctus quidem, ut § 58 Commentarii prævii docui, præter ecclesiam, sanctissimæ Dei Genitrici sacram, quam in Turritana eremo prius extruxerat, ecclesiam alteram, S. Stephano dicatam, extruxit; verum vel unam vel alteram e duabus hisce ecclesiis, uti hic biographus indicat, extrui non prius cæptam fuisse, quam cum per diploma, quod supra ex parte hic recitatur, donationem, in hoc expressam, S. Brunoni comes Rogerius fecisset, omni dubio procul a veritate alienum est, uti quisque, qui Commentarii prævii num. 624 et binis seqq. dicta expendit, haud difficulter agnoscet.

kk In monasterio isto monachos, vitæ eremiticæ minus aptos, Sanctus constituisse putatur, eisque, suprema sibi servata præfectura, Lanvinum præfecit Priorem. Adi Comment. præv. num. 625, 626, 643 et 716.

ll Quid verosimilius phrasi hac significetur, videsis Comment. præv. num. 726.

mm Integram fidei professionem, a Brunone morti proximo emissam, nec tamen hisce verbis terminatam, in Comment. præv. num. 727 intuli.

nn Hic, uti etiam aliis locis nonnullis, a Basileensi Vitæ hujus editione (adi Comment. præv. num. 754) nonnihil dissonat posterior Parisiensis anni 1524; hanc autem, etsi non hic, alibi tamen subinde, cum lectiones meliores magisve arridentes offerret, sum secutus, quod lucubratio isthæc tanti non sit, ut primævum ejus textum scrupulose ubique exprimi, multum intersit.

oo Nonnihil aliter Matthæi 7, v. 22 et seq.

pp Lucæ 10, v. 20.

C qq Sanctorum numero S. Thomam Aquinatem anno 1525, uti apud nos ad diem 7 Martii, qua de sancto illa Ecclesiæ doctore egimus, videre est, Joannes XXII Papa adscripsit; hic autem de miraculis, quæ S. Thomas patrasset, non esse inquirendum, haud dixit, sed contra diligentissime in ea fecit inquire. Liqueat id tum e dicti Sancti canonizationis bulla, tom. I Bullarii a Laertio Cherubino inserta, tum ex Processu inquisitionis factæ super vita, conversatione et miraculis recol. mem. fr. Thomæ de Aquino, ad præfatum 7 Martii diem in Operis nostri primum mensis hujus tomum pag. 686 et seqq. illato. Adhæc etsi quidem, quemadmodum in conscripta a se S. Thomæ Aquinatis Vita, eidem Martii tomo apud nos inserta, num. 81 Guilielmus de Thoco, auctor synchronus, memoriæ prodit, Joannes Papa Dominicanorum deputatis, qui ad eum, ut inquire in S. Thomæ miracula Apostolica auctoritate juberet, postulatum venerant, divino afflatus Spiritu dixerit, sese credere, S. Thomæ doctrinam non potuisse esse sine miraculo, aliæque deinde nonnulla, quæ hanc plurimum commendant, in consistorio coram Cardinalibus protulerit, illum tamen, quæ hic Puteanus scribit, Octobris Tomus III.

de S. Thoma asseruisse, nusquam invenio; neque vero a Pontifice illo, tot hunc Sanctum fecisse miracula, quot quæstiones terminasset, dictum fuisse, sat verosimile autumo.

rr Ecclesiastici 24, v. 51.

ss Sapientia 7, v. 10, 15 et 14.

tt Matthæi 19, v. 29.

uu Ibid. v. 27 et seq.

xx Ita fere etiam ibid. v. 21.

yy Scripsit hanc Sancti nostri Vitam Puteanus anno circiter 1515; Leo autem X ab anno 1515 ad annum usque 1521 S. Petri Cathedram occupavit.

zz Cum Leo X Papa Sanctum nostrum canonizatione nec formali, nec æquipollenti, quæ utrique cultus præceptum importat, Sanctis adscripserit; sed tantum, ut Commentarii prævii § ultimo probavi, Beatificatione æquipollenti, per solam cultus, quæ in Cardinalis Papiensis litteris, Commentarii prævii § 46 datis, exprimitur, permissionem facta, biographus noster, quæ veritati accurate consonent, hic non scribit, si per præteriti temporis verbum voluit idem hic intelligat, quod per præteriti itidem temporis verbum injunxit.

aaa Modo quidem sacrum Sancti corpus in Turritana S. Stephani ecclesia honorifice asservatur; verum in ecclesia S. Mariæ verosimilius terræ fuit mandatum. Adi Comment. præv. num. 751 et binis seqq.

bbb Bullam seu litteras Apostolicas, quibus hoc Pontifex ille fecit, Commentarii prævii num. 754 et tribus seqq. integras dedi.

ccc Paulo aliter Ecclesiastici 5, v. 6, 7 et 15.

ddd Anno scilicet 1084, quo Sanctus ejusque socii Cartusiæ eremum primum sunt ingressi, Cartusienis Ordo initium accepisse censetur.

eee Joannis 5, v. 19.

fff Non pauca adhuc, quæ non secus atque jam data Vitæ S. Brunonis nomine notavit vulgavitque Puteanus, hic adjiciuntur; verum cum nihil plane, quod a Sancto gestum sit, complectantur, tantumque una cum iis, quæ tribus ultimis numeris modo hic dedi, orationem ad Cartusianos hortatoriam constituent, ab iis, cum merito pro parte Vitæ Sancti nostri haberi haud queant, recensendis abstinendum duxi. Ea interim, quæ in hic suppeditatam a biographo nostro Cartusiæ etymologiam Theophilus Raynaudus in Stylita mystico, puncto 4, num. 9 observat, lubet hic lectori proponere. Sic itaque ibidem habet: Quidquid sit de vocis (Cartusiæ nimirum) originatione primæva, quis neget ad veritatem dixisse eum, qui Cartusiæ nomen a carne tusa et macerata dictum videri, affirmavit? Primævam hanc fuisse originationem hujus vocis, asserere non ausim, qui sciam, ante appulsos illuc S. Brunonem ac socios id jam fuisse loco nomen, ut liquet ex cap. ix et x Actorum (a Surio scilicet editorum) S. Brunonis. Nisi si post Sanctorum illic habitationem et exceptas illic ab eis macerationes et contusiones corporis, contigit, inditam tunc appellationem retrahere ad tempus, priusquam a Sanctis incoletur, siquando de anteriori illo tempore incideret sermo. Nam ipsa quoque Scriptura plerumque nomina locorum desumit a posterioribus eventibus, ut fuse prosequitur S. Chrysostomus. Quamvis igitur notatio nominis Cartusiæ, a carne tusa et macerata, videri possit incerta; tamen notationi illi subiecta notio perspicue est ad veritatem. Quadrat sane multo magis, quam illa alia, pro

A qua (*post Puteanum nempe hic*) satagit Petrus Sutoris, derivans Carthusia; vocabulum, a duplici Hebraica voce, quarum altera CARTUS juxta S. Hieronymum Perfectam vocationem sonet; altera, hoc est, *IA*, Deum designet, ita ut sensus sit, Carthusiam esse perfectam vocationem Dei. *Hæc adde iis, quæ Comment. prævii num. 28 dicta sunt.*

VITA TERTIA,

E Vitis, per Puteanum et Blomenvennam scriptis, a Surio collecta.

CAPUT I.

B *Defunctus sese damnatum, e feretro publice proclam-
mat; spectacula hujus oc-
casione in solitudinem ad
pœnitentiam agendam se-
cedere Sanctus statuit,
cum aliquot aliis, quos ad
idem faciendum movit; ad
Hugonem, Gratianopoli-
tanum episcopum, iter
arripit, benigneque ab hoc
excipitur.*

Coloniæ
Agrippinæ e
parentibus
nobilibus
natus est,
a

C Beatissimus Bruno, sacri Carthusiani instituti primus author et architectus, natione Germanus, in insigni Colonia Agrippina parentes habuit et genere et virtute claros a, quibus tamen ille, atque adeo toti familiæ suæ, majorem vitæ suæ sanctimonia attulit splendorem. Ab ipsis autem incunabulis, gratia Dei illum dirigente, semper ad meliora proficere studuit, et cum adhuc puer esset, nihil præ se puerile tulit, sed ætatem morum gravitate vincens, et quasi futuræ religionis specimen quoddam exhibens, multorum monachorum pater et institutor parabatur. Sortitus vero a Domino est animam bonam, ut Scripturæ verbis utamur, præclaram indolem, illustre ingenium, memoriam tenacem, voluntatem ad optima quæque consecranda studiose propensam.

litteris ope-
ram Parisiis
dedit, cumque
ibi versaretur,
horrendo,
b e

d

f g

2 Itaque missus est Lutetiam Parisiorum, ut illic literis et disciplinis liberalibus erudiretur. Ubi tantum ille profecit præ cæteris cœtaneis suis, ut inter primos philosophos numeraretur b, et scholarum magister effectus sit c. Ad sacræ quoque Theologiæ studia se conferens, in Theologis doctissimus et celeberrimus habitus est, possuntque ei rei testimonium haud vulgare perhibere scripta ejus, quæ exstant d. Fuit vero etiam Rhemensis ecclesiæ canonicus e. Per id tempus cum in hujusmodi optimis studiis versaretur Bruno, Gregorio VII Romano Pontifice sanctissimo f, et Henrico tertio Imperatore g, circa annum salutis millesimum octogesimum

D secundum, Parisiis literarum studia florebant, et erat illic tum magna turba studiosorum, tum non pauci doctores insignes. Accidit autem sane horrendum et seculis omnibus memorandum in ea tum urbe spectaculum, quod Carthusianæ vitæ instituendæ occasionem præbuit, divina id agente providentia, quæ multorum voluit consulere salutem.

3 Quidam enim valde celebris doctor, præ cæteris multa doctrina et eximia morum honestate instructus, quantum quidem ex vitæ consuetudine homines, qui externa sola intuentur, pectoris arcana videre non possunt, conjicere et existimare possent; tum etiam ante alios illius ipsius doctrinæ et probitatis causa honoratus, in gravem morbum incidit, et lecto decumbens, morbo ingravescente, diem clausit extremum, ante tamen more Christiano, ut vir Catholicus, Ecclesiasticis munitus Sacramentis; cumque ei ex recepta apud Christianos consuetudine celebres pararentur exequiæ funeris ejus cohonestandi gratia, magistrorum, studiosorum, et civium ingens advenit multitudo; quibus funus ipsum prosequentibus, defuncti exanime corpus in templum, ubi sepulturæ mandandum erat, illatum est. Viris autem ecclesiasticis, qui ad id invitati fuerant, solitum Officium peragentibus et preces illas, quas Vigiliis defunctorum vocant, recitantibus, ubi ventum est ad eam lectionem, cujus initium est, Responde mihi, is, qui erat vita functus, in ipso feretro erexit se, et, paululum elevato capite, cunctis videntibus et audientibus, et ad tantam rei novitatem non immerito stupentibus, alta et horrenda voce dixit: Justo DEI JUDICIO ACCUSATUS SUM; et his dictis, rursus in feretro deposuit caput.

quo tribus vi-
cibus e feretro
se attollens,
prima se ac-
cusatum,

4 Qui vero ejus verba audierunt, et gestus viderunt, non mediocriter perterrefacti, consulte quidem et provide decreverunt sepulturam ejus in diem crastinum differendam, tam inusitatæ rei exitum præstolaturi. Altera luce, cum jam facti hujus fama tota urbe esset diffusa, et omnium aures implevisset, ad eam ecclesiam innumera prope hominum utriusque sexus turba confluit. Tum vero denuo repetitis exequiis, postquam lectionis supradictæ initium recitari cœpit, idem defunctus, erecto capite, ingenti rursus voce clamat JUSTO DEI JUDICIO JUDICATUS SUM, moxque in feretrum se reponit. Corripiuntur adstantes omnes summa et incredibili admiratione, horrendumque spectaculum stupore afficit universos. Sed quia tamen necdum ea, quæ hæcenus dixerat, se justo Dei judicio et accusatum, et judicatum, apertam habebant damnationis ejus significationem, cum possent etiam in bonam accipi partem, quod primo quidem inique ad Christi tribunal accusatus esset ab eo, qui perdere cuncta festinat, et qui a studio calumniandi diabolus, id est, calumniator recte dictus est, postea vero ab ejus calumniis æquissimi Judicis sententia vindicatus esset, cunctis visum est, etiam in tertium diem ejus protrahere sepulturam.

secunda ju-
dicatum

5 Eo autem illucescente, tota fere civitas accurrat, tam inusitatum et terribile Dei judicium nosse cupiens, cumque eodem modo iterarentur exequiarum ritus, et ad lectionem, quam diximus, perventum esset,

ac tertia
damnatum,
doctor Pari-
s'ensis

Tum rursus exanimus feretro caput extulit alto,

Atque infelicem se contemplando, locutus, Sic

A Sic ait immenso luctu, grandique boatu :
 Parcite funeribus, mihi nil prodesse valetis.
 Heu infelicem cur me genuere parentes!
 Ah miser æternos vado damnatus ad ignes.

h Indequē conticuit semper, jacuitque supinus h.
 Ad eam vocem quis tam possit esse ferreo pectore, ut non totus a se discedat? Recte dixit Propheta : Judicia Dei abyssus multa. Notus erat vir ille omni plebi, et cum nemo de illo quicquam minus suspicaretur, justo Dei judicio damnatum se dixit. Penetravit illa terribilis vox, Justo Dei judicio damnatus sum, ipsas ossium medullas, videbanturque adstantes omnes pene exanimēs.

defunctus
 clari nominis
 publice pro-
 clamat,

B 6 Non enim vulgare illis proponebatur exemplum, nec erat illa res ludicra aut parvi momenti. Damnatum ille se justo Dei judicio clamabat, qui sic inter homines vixisse visus esset, ut ab omnibus sanctus putaretur. Dicebant alii ad alios : Si sic accidit huic tanto viro, tam insigni, quid nos miseri exspectare debemus? Tandem ea tamen omnium fuit sententia, quandoquidem ille palam confessus esset, se justo Dei judicio condemnatum et reprobatum, ut omni Ecclesiæ suffragio et ipsa quoque ecclesiastica sepultura indignus censeretur, et in loco prophano in sterquilinio sepeliretur; quod etiam factum est i. Sunt, qui affirmant, ob perpetuum hujus expavescendi judicii memoriam, ab eo tempore in ea, quam toties jam commemoravimus, lectione, ommissa esse duo hæc verba, Responde mihi k. Fuit sane multis efficax incitamentum ad vitam animumque corrigendum tam inauditum miraculum.

spectaculo
 perterritus
 nonnullos ex
 amicis disci-
 pulisque suis,

C 7 Nam et ipse venerabilis Bruno, cum præsens adesset, et suis oculis atque auribus omnia dicta factaque hausisset, nimium formidando obstupefactus exemplo, totus in lachrymas resolutus, acerbè plorabat, cogitans secum divini judicii severitatem, incertum hujus vitæ exitum, et quam horrendum sit incidere in manus Dei viventis. Territus ergo et salubriter compunctus, accersivit ad se nonnullos ex magis familiaribus sociis et discipulis suis, magistrum Lauduinum, qui post eum primus fuit Carthusiæ præfectus, sive Prior, duos Stephanos, Burgensem et Diensem, ambos Canonicos sancti Rufi, Hugonem, quem dicebant Capellanum, quod solus inter eos sacerdotio initiatus esset l, duos laicos, Andream et Guarinum, qui et ipsi huic spectaculo interfuerant, atque lachrymabundus ad eos : Ecce, fratres et amici mei, in Christo unice chari, vidimus per hos dies et audivimus admiranda plane atque stupenda, quæ tamen nobis possint magnam adferre utilitatem, si ita, ut par est, defuncti hujus, modis omnibus infelicissimi, non periculum aut casus dubius, sed certissima damnatio cautos nos faciat, et sollicitos ad placandum Dominum, cujus manum effugere nemo potest.

vehementissi-
 me, proposita
 potissimum
 eis

8 Et quis, obsecro, tam saxeo sit pectore, quem tale exemplum ad agendam pœnitentiam non invitet modo, sed etiam impellat? Aut quis tam lethali pressus sit somno vitiorum, ut deplorati hominis hujus infaustis clamoribus, immo et tonitruis non excitetur et expergefiat ad curandam salutem suam? Novimus hunc virum multa sapientia præditum, moribus ornatum, castum, pudicum, prudentem, ab omnibus honoratum et magno in precio habitum. At nunc ex ejus ore audivimus, justo eum Dei judicio condemnatum. Qua voce quid possit aut dici,

aut fingi terribilius? Quis ad ejus auditum non totus contremiscat? Quid est enim damnatum esse, nisi in ea incidisse mala, quæ nulla mens capere, nulla lingua explicare potest? Quæ tamen si quandoque finem haberent, possent saltem utcumque videri tolerabilia; jam vero cum sint longe acerbissima, nec ullum unquam etiam post infinitas annorum myriades finem accipiant, non possunt non esse omnium miserrimi et infelicissimi, qui ad ea devolvuntur.

AUCTORE
 SURIO.

9 Videamus nunc, fratres mei, quid apud inferos prosit ei tam multo labore parta scientia, cum illic sempiterna laboret cæcitate et ignorantia? Quid opes et copiæ, cum nec una ei suppetat aquæ gutta, qua possit æstuantis gehennæ ardoribus exustam refrigerare linguam? Quid honores et deliciæ, cum tot nunc in omnem æternitatem cogatur ferre tormenta, quot in mundo habuit oblectamenta? Vidimus corpus ejus cum summa ignominia sepeliri in sterquilinio, cogitemus animam ejus sulphureis semper arsuram flammis, sepultam in inferno, ubi vermis eorum non morietur, nec ignis extinguetur, ubi ignis sævit intolerabilis, fœtor cruciat abominabilis, dolor vastat ineffabilis. Cogitemus hæc, fratres mei, nec perfunctorie, sed serio cogitemus, et salutare animarum nostrarum amplectendo remedio nobis prospiciamus, ne etiam nos cum illo pereamus. Unicum autem superest remedium vera pœnitentia, cum ipse Salvator dicat : Nisi pœnitentiam egeritis, omnes similiter peribitis m. Plena est Scriptura vocibus ad pœnitentiam hortantibus. Hanc itaque nos amplectamur, fratres charissimi, si volumus justum Dei effugere judicium. Sint nobis lachrymæ nostræ panes die ac nocte, et iis diluamus sordes peccatorum nostrorum.

damnationis
 æternæ infeli-
 citate, primo
 ad pœniten-
 tiam,

E

m

10 Voces illæ, quas audivimus, non propter illum editæ sunt, qui defunctus est, sed propter nos, ut nobis proficiant, quos adhuc divina patientia longanimitè exspectat. Non differamus, quæso, vitæ correctionem de die in diem, cum nesciamus, qua hora Dominus noster venturus sit. Qui enim, ut ait beatissimus Pontifex Gregorius, pœnitenti veniam sponndit, peccanti diem crastinum non promisit. His verbis compuncti sunt corde omnes illi, et ardenti desiderio cupiebant dare se pœnitentiæ, sed modum et locum necdum videbant. Itaque percontanti de his Lauduino, viro docto et pio, sanctus Bruno respondit : Spectaculum, quod vidimus, quod nos salubri mœrore affecit, quod conturbavit et exterruit nos, et pœnæ sempiternæ formidine adduxit ad pœnitentiam, id efficiat in nobis, ut mundum hunc toto pectore contemnamus, et quoad ejus fieri potest, extra illum aufugiamus. Succurrat nobis, quid de se olim dixerit S. David, contristatus in exercitatione sua, et conturbatus a voce inimici, et a tribulatione peccatoris; quando cor ejus intra ipsum conturbatum fuit, et formido mortis cecidit super eum, timor quoque et tremor venerunt super eum, et contexerunt eum tenebræ. quæ omnia, ut nostis, nos quoque experti sumus.

ac deinde
 etiam ad sæ-
 culi fugam,

F

11 Quis dabit mihi, inquit, pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam? Ecce, elongavi fugiens, et mansi in solitudine n. Fugere nos admonet hominum frequentiam et peccandi occasiones, et degere in solitudine, quæ locus est opportunus agendæ pœnitentiæ, virtutum doctrix, gloriæ revelatrix. Eam ergo nos par est

et secessum in
 solitudinem
 hortatur,
 n

AUCTORE
SURIQ.

est studiosissime inquirere, in ea diligentissime commorari, et usque ad supremum vitæ diem extra eam pedem non efferre. Habemus exempla in ipso Salvatore, quem constat sæpe deserta expetiisse loca, ut nos ad similia provocaret. Joannes Baptista, quo inter natos mulierum nemo surrexit major, in desertis fuit usque ad diem ostensionis suæ. Longum sit, cæteros commemorare homines sanctissimos, qui se in intimas solitudines abdiderunt, nihil cum hoc mundo fallacissimo commercii habere volentes. Inter hæc inflammantur eorum animi, et ardent solitariae vitæ desiderio; sed cum incertum haberent, quem potissimum locum expeterent, sanctus Bruno aliquem virum bonum et fidelem inquirendum dicit, qui eis locum opportunum indicet. Tum Stephani duo, Burgensis et Diensis: Non longe, ajunt, a Valentia, cui nostrum sancti Rufi adhæret monasterium *o*, urbs est Gratianopolis, et in ea beatus Hugo episcopus, quem nos sæpe vidimus et bene cognitum habemus *p*.

p
auditaque,
qua Hugo
Gratianopoli-
tanus clare-
bat, sanctita-
tis fama,

12 Est ille vir sanctissimus, justus ac rectus et timens Deum, atque in omni virtutum genere probe exercitatus. In ejus diocesi sunt montes altissimi, in iis deserta loca permulta, ab omni hominum consuetudine et habitatione separata, *B* atque ea causa pœnitentiæ agendæ maxime opportuna. Et cum sanctus episcopus verbis et exemplis omnes invitet ad pœnitentiam, ubi ad eum venerimus, adventus noster ei erit gratissimus, facietque nos voti compotes. Est enim perhumanus, benignus et clemens. Habebitis autem nos hujus itineris duces, quod nos crebro emensi sumus. Mox etiam Hugo sacerdos, audivi, inquit, et ego multa de viro hoc, quippe cujus fama jam ubique redolet; habeoque exploratissimum, eum virum esse sanctum, et animarum saluti summopere studentem; nec dubium, quin libentissime nos accepturus sit, et modis omnibus nobis opem allaturus. Et licet ego jam affecta ætate et infirma sim valetudine, viaque hæc ardua et difficilis, quando tamen arcta via est, quæ ducit ad vitam, nec ulla ætas sera est ad pœnitentiam, si statueritis eo proficisci, ego me vobis comitem præbebo, nec quicquam nos separabit, nisi sola mors, Christi charitate perenniter copulatos atque conjunctos. *C* Eandem animi alacritatem et promptitudinem exhibuere etiam Andreas et Guarinus, homines laici et idiotæ, petieruntque breviter doceri, quo pacto dignos pœnitentiæ fructus Deo offerrent.

q
cum illis ad
hunc pro ob-
tinendo pœni-
tentia agendæ
loco se con-
fert.

13 Quod cum a beato Brunone factum esset et quædam etiam de vitæ hujus fragilitate et inconstantia, de mundi vanitate et fallacia, de incerto ab hac vita exitu, de doctoris recenti damnatione ille commemorasset, ab omnium oculis dulces lachrymarum rivuli dimanarunt, moxque in novam Christi æterni Regis militiam simul omnes conjurant, rogant omnipotentem Deum, ut ipsos in sancto proposito confirmet, et angelum suum bonum ad ipsos mittat, qui sit itineris dux, et ad locum suæ majestati gratum ipsos perducatur. Deinde cum de rebus et facultatibus suis constituissent, et omnia sua recte expeditivissent, valedicunt amicis et notis. Et sancto eos ducente Spiritu atque angelo Domini antecedente, dirigente ac protegente, longo et molesto ac duro itinere ad beatissimum Hugonem, episcopum Gratianopolitanum, se conferunt *q*. In ipso autem itinere ad quem-

dam magnæ religionis eremitam divertunt, ut *D* ab eo, tanquam experto, discant de vita solitaria *r*. Ejus autem sermonibus et piis adhortationibus alacriores effecti, majorique amore in eam vitam inflammati, pergunt ire Gratianopolim.

14 Per idem autem tempus vidit sanctus Hugo episcopus in somnis, Deum in ea cremo, quæ Carthusia dicebatur, suæ majestati domum exædificantem, septem quoque stellas colore rutilo, in orbem dispositas, et a terra paululum sublevatas, ab illis cælestibus situ, motu, colore et splendore discrepantes, itineris ducatum sibi præstantes *s*. Et cum de ea visione cogitaret, septem viri, beatus Bruno cum sex sociis, ad fores palatii adsistunt. Ejus rei meminit vir venerabilis Guigo in Vita, quam scripsit, ejusdem beati viri. Adest, inquit, magister Bruno, vir religione scientiaque famosus, honestatis et gravitatis ac totius maturitatis quasi quoddam simulacrum. Habebat autem socios supra memoratos: quærebant vero locum eremiticæ vitæ congruum, necdumque repererant. Hæc Guigo *t*. Cum ergo nuntiatum esset episcopo, viros septem stare præforibus, qui cupiant cum ipso colloqui, confestim eos jubet introduci. Ingressis illis, et ad pedes ejus humiliter prostratis optatam impertit benedictionem, cumque ab eo elevati, pariter consedissent, causam adventus eorum diligenter inquiri. Sanctus Bruno, quid Parisiis vidissent et audissent, et quemadmodum ipsi inter se de vita solitaria complectenda sancte conspirassent, exponit, et locum pœnitentiæ aptum petit ab Episcopo.

15 At ille præ rei novitate primum obstupescit; sed tamen accurate contemplans eorum conversionem, animi constantiam, ardui propositi, pluribus quandoque profuturi, et visioni suæ accommodati, magnam utilitatem, cum ingenti gaudio eos amplexatur, et non modo libenter, sed etiam reverenter excipit illos, et tractat peramanter ac benigne. Divino quoque spiritu eum docente, intelligit jam visionem, eisque totam commemorat, locumque, quem expeterent, sibi jam divinitus demonstratum dicit. Septem enim viros terrena respuentes, deserta loca inquirentes, et pro cælestium desiderio, studio ac amore, instar stellarum micantes, nihil ambigebat illis, quas viderat, stellis esse designatos *u*. Itaque volens eos hortari ad perseverantiam, quæ sola obtinet æternæ salutis amplissimas coronas, ex Apostolo Paulo locum illum protulit, ubi sic ait: Sancti, quibus dignus non erat mundus, egentes, angustii, afflictii circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, in solitudinibus errantes, in montibus et speluncis, et in cavernis terræ *x*. Horum exempla, inquit, sequi, et in eorum vestigiis insistere, laudabile et valde salutare est, sed difficile certe, in his præsertim regionibus frigidis, quæ non sunt uti *y* Egyptus et Palæstina *y*.

16 Vobis autem locus divinitus assignatus est eremus quædam in altissimis montibus, quam Carthusiam vocant. Ampla illa quidem, sed prorsus inculta, atque a nemine habitata, solis feris pervia, hominibus vero et cæteris domesticis animantibus propter loci asperitatem pene incognita et inaccessa. Altas et tanquam excisas hinc inde rupes et scopulos, arboresque sylvestres et infrugiferas habet, estque supra modum frigida, et magna anni parte nivibus operta. Tum quoque adeo prærupta, ster-

*Sanctus hic
præsul, visio-
ne sibi divini-
tus oblata*

*S. Brunonam
ejusque socios
designatos pu-
tans, benigne
eos excipit,*

*locum, eis a
Deo designa-
tum, Cartu-
siam esse, do-
cet,*

A rilis et infructuosa est, ut nihil in ea neque seri neque meti possit. Ad eam vero etiam accessus et aditus difficilis et periculosus est propter duas præcelsas rupes, quæ cum directe in sublime sese subrigant, in ipso vertice propemodum coalescere videntur, ita ut introeuntibus et horrore sint, et terrori. In ejus medio fluviolus est, qui, ex montibus illis collectus, cum ingenti murmure instar torrentium aut aquarum inundantium decurrit.

hæcque in pro-
posito con-
stantes

17 Et ut multa paucis comprehendam, tanta est ejus eremi asperitas et horror tantus, ut carceris cujusdam potius, quam humanæ habitationis nomen mereatur; nec facile sane videtur, ut quisquam illic absque singulari Dei præpotentis beneficio habitare, aut certe diu perdurare queat. Nostis autem vosipsi, fratres mei, quam turpe et probrosum sit, post missam manum ad aratrum retro adspicere. Nostis uxorem Lot, ubi respexit, ibi constitisse, et in salis statuam conversam esse, ut suo prudentes condiret exemplo. Hæc et pleraque alia cum dixisset ille beatissimus antistes, S. Bruno respondit: Revera terribilis est locus iste, reverendissime pater, et posset sua ista immanitate abstertere nos, si nos huc alio animo accessissemus, quam ut talis nobis detur locus, omnia Christi amore perferre cupientibus. Et licet fragiles nos simus et infirmi sane, attamen divina freti misericordia, qua nos nitimur et non viribus nostris, plane nobis persuademus, qui nobis præstitit huc veniendi animum et promptam voluntatem, eum quoque perseverandi daturum facultatem.

deprehensus
donat.

18 Quam ob rem humiliter et obnixi precamur, ne nostrum differas desiderium, neque nos in hac petitione nostra patiaris ferre repulsam. Cernens vero beatus antistes eorum constantiam, et immotum perseverandi propositum, ita ait ad eos: Equidem sanctum hoc desiderium vestrum, dilectissimi, et probo valde, et summo opere complere appeto, et jam nunc ad locum optatum et ostensum divinitus vos perducam. Deditque eis eremum Carthusiæ, et quicquid in ea juris et actionis haberet. Promisit etiam, se idem impetraturum ab aliis, qui aliquid sibi in ea juris vendicarent. aa; tum quoque constructurum se domum in ponte, qui est inter eas, quas diximus, rupes duas, ut possent ab ingressu arceri sæminæ, atque etiam viri arma ferentes. Denique prohibeturum illic venationem et piscationem omnem. bb. Post hæc complectens eos flevit super singulos præ gaudio, laudans et benedicens Deum pro illorum adventu, detinuitque eos apud se, et ex itinere fatigatos pro sua humanitate ad dies aliquot reficiendos curavit.

ANNOTATA.

a De S. Brunonis patria, parentibus ac nobili genere videsis Commentarii prævii § 2, uti etiam annotanda in titulum funebrem 97.

b Incepta Coloniae Agrippinæ politioris litteraturæ studia Remis absolvit Sanctus, Turonisque deinde sub Berengario Philosophiæ placita excepit, nec scitur ullis aliis altioris ordinis scientiis Lutetiæ Parisiorum operam dedisse. Adi Commentarii prævii § 5 et 4.

c Parisiis etiam numquam docuisse Brunonem, verosimillimum sane evadit ex iis, quæ Commentarii prævii § 8 disserui.

d Hæc inter præcipuum locum tenent Commentarii duo, alter in Psalmos, alter in omnes

S. Pauli Apostoli Epistolas conscriptus, de quibus quid sentiendum sit, Commentarii prævii § 42 exposui.

e Verissimum sane hoc esse probant, quæ Commentarii prævii num. 84 adduxi.

f Vide dicta ad litteram a in Annotatis ad Vitæ præcedentis caput 1.

g Princeps hic, qui tum in Vita præcedenti, tum in altera, a Blomenvenna contexta, Henricus quartus vocatur, Tertius a Surio ad plurimum scriptorum aliorum exemplar dumtaxat hic dicitur, quod Henricum I, cognomento Aucupem, qui, quamvis ab anno 919 usque ad annum 956 Germaniæ regnum tenuerit, imperator tamen numquam coronatus fuit, imperatoribus accensendum haud duxerit.

h Carmina hæc e metrica, de qua videsis Commentarium prævium num. 19, Sancti Vita, per Zachariam Benedictum descripta, sunt deprompta, modica dumtaxat in tertio et quinto mutatione facta.

i Adi, quæ in Annotatis, præcedentis Sancti Vitæ capiti 1 subnexis, ad litteram c dicta sunt.

k Adi, quæ in antecedentis Sancti Vitæ caput 1 ad litteram d notata sunt.

l De Hugone capellano, qui solus ex iis, quos Sanctus ad se accersierit, sacerdotio initiatus fuisse hic dicitur, itemque Landuino et aliis, hic recensitis, videsis Commentarii prævii § 25 a num. 454 usque ad finem.

m Ita fere Lucæ 15, v. 5.

n Psalmo 54, v. 5 et tribus seqq.

o In assignando monasterii hujus situ cum Puteano et Blomenvenna, quos secutus est, Surius hic errat. Adi Commentarii prævii num. 456.

p Vide, quæ de sancto hoc Gratianopolitano episcopo Annotata in antiquiorem Sancti Vitam ad lit. g suppeditent.

q An Sanctus, dato etiam, eum prodigio defuncti, qui se damnatum e feretro vociferatus sit, in eremum pulsum fuisse, recta sese, uti hic biographus indicare videtur, ad Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, cum sociis contulerit, in Commentario prævio a num. 414 discussum est.

r De hoc eremita, a Sancto ejusque sociis in via consulto, quem apud Blomenvennam ex Henrico Kalkar, non apud Puteanum etiam, Surius commemorari invenit, videsis Commentarii prævii num. 414.

s De visione hac, S. Hugoni, Gratianopolitano episcopo, oblata, adjunctisque, quibus hic a Surio binisque eum prægressis Sancti nostri biographis, Puteano videlicet et Blomenvenna, ornatur, videsis Commentarii prævii num. 425 et aliquot seqq.

t Nimirum num. 11 in citata hic mox a Surio S. Hugonis, Gratianopolitani episcopi, Vita, tomo I Aprilis apud nos edita, quam, jubente Innocentio II Papa, conscripsit. Adi etiam, quæ in antiquiorem S. Brunonis Vitam ad lit. i notari.

u Etsi pleraque Brunonis ejusque sociorum cum S. Hugone, Gratianopolitano episcopo, congressus adjuncta; quæ hic Surius e Blomenvenna et Puteano refert, vero neutiquam appareant absimilia, nullo tamen antiquitatis testimonio queunt firmari. Atque hoc quidem nominatim locum obtinet quantum ad factum a Brunone de doctore damnato sermonem. Adi Commentarium prævium num. 450.

x Ad Hebræos 11, v. 38.

y In pluribus olim Ægypti et Palestinæ, quæ regiones

AUCTORE
SURIQ.

regiones calidiore, quam, quæ Gratianopoli adjacent, aeris temperie gaudent, solitudinibus ingens anachoretarum multitudo fuit versata, uti in Vitis Patrum apud Rosweydam videre licet.

z Prolixam eremi Cartusiæ descriptionem ex Innocentio Massono lectori exhibui in Commentario prævio num. 447 et binis seqq.

aa Adi Commentarii prævii num. 303 et binos seqq.

bb Videsis, quæ in secundum Vitæ præcedentis caput ad lit. i Annotata sunt.

CAPUT II.

Cartusiæ eremum Sanctus ingreditur, ex hac, in qua sanctissime vivit, ab Urbano II Papa evocatur, discipulis, Romam eum consecutis, ut Cartusiam repetant, suadet, Rhegensem archiepiscopatum recusat, ac deinde a Pontifice repetendæ solitudinis facultatem impetrat.

In Cartusiam
Brunoejusque
socii ab Ilu-
gone episcopo
ducuntur,
piisque ibi,

a

b

C

c

d

ab omni inte-
rim manuum
opere non ab-
stinentes,

Is exactis diebus, ascenderunt in montem, atque incolere cœperunt Cartusiæ solitudinem circa solemnitatem nativitatis sancti Joannis Baptistæ anno salutis nostræ millesimo octogesimo quarto a, antecedente, comitante ac dirigente et adjuvante eos in omnibus, res quoque necessarias eis suppeditante beato Hugone episcopo. Extructa tum ab illis est in editiori montis parte, quæ nunc dicitur ad beatam Mariam de Casalibus, ecclesia, et parva domicilia vel cellulæ apud fontem, qui usque in præsens fons sancti Brunonis appellatur b, haud procul ab ea ecclesia distantes, sed inter se tamen aliæ ab aliis separatæ, ne alter alterius quietem et solitudinem inturbaret. Atque in iis cellulis singulis bini fratres degebant c, et quemadmodum prisce illi Ægypti monachi, silentio, orationi, lectioni, cordis puritati, et rerum divinarum contemplationi vacabant, certis etiam horis operi manuum, præsertim conscribendis libris, incumbentes, tum ut suæ inopiæ consulerent, tum etiam, ut ne quam darent occasionem illis, qui quærent occasionem, sanctum eorum institutum calumniandi, quod nullam Ecclesiæ Dei navarent operam, sed suis dumtaxat rebus studerent d.

20 Solent enim imperiti homines eos ociosos et sanctæ Ecclesiæ parum utiles existimare, qui, ab hominibus separati, soli Deo et sibi dumtaxat vacent. Nesciunt enim id genus spiritualium rerum ignari et rudes, quantum possint apud Deum efficere preces sanctorum hominum, etiam in abditissimis solitudinibus commorantium, idque ob vitæ puritatem et innocentiam, quam facilius tueri possunt, qui extra homines vivunt, quam qui hominum turbis admiscuntur, nisi sancta, ut id faciant, eos cogat obedientia, quando etiam ethnicus quidam dicere potuit, se nunquam fuisse inter homines, quin seipso

minor rediret. Sed tamen sanctissimi patres D nostri, qui Carthusianæ vitæ prima jecere fundamenta, nihil tale sibi tribuentes, etiam libris scribendis operam dare voluerunt, et, ut sui successores id facerent, hortati sunt, ut saltem manibus verbum Dei prædicarent, quando ore non possent. Sic enim loquuntur statuta Patrum antiquorum e.

21 Itaque his et aliis piis exercitiis sese occupantes, omnem curam suam, ut Psalmista admonet f, super Dominum jactabant, nec quicquam de crastino solliciti erant earum rerum, quæ ad diem crastinum pertinerent, cogitatione omni in Dominum rejecta, non ignorantes illud Propheticum : Ego autem mendicus sum et pauper, sed Dominus sollicitus est mei, cujus est terra et plenitudo ejus, qui dat jumentis escam ipsorum et pullis corvorum invocantibus eum g. Tanta vero in illis charitas inerat, ut alii alios mutuis officiis antevertere conarentur, tantæque humilitas, ut certatim eorum, quæ recte fecissent, laudem et gloriam in alios transferre singuli cuperent. Sed ita fiebat, ut dum quisque vult sub alterius umbra delitescere, repercussus virtutum splendor omnes præclarius illustraret. Erat in cunctis spectata morum gravitas et maturitas, et nihilominus inter tot virtutum ornamenta horror et contemptus vanitatis omnis, quæ, haud secus ac tineæ, pannos, virtutes et merita omnia exedit. Licebat in eis angelicam admirari vitam. Vivebant in multa patientia, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu Sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei.

22 Initio quidem, cum in eam solitudinem pervenissent, casas verius, quam cellas ibi extruxerunt. Inter eos autem degens vir sanctissimus Bruno, et fundamenta Carthusianæ Religionis jaciens, verbis et exemplis præclare eos instituebat. Ut enim inter astra sol, sic ille inter alios vitæ sanctitate excellere videbatur. In ejus pectore æterna Patris æterni sapientia Christus Dominus tanquam in sublimi arca residebat, et Spiritus sanctus sibi gratissimum condiderat domicilium; sublimis enim et ardui instituti futurus architectus singulari debuit cælestis gratiæ prærogativa eminere. Apparet autem F sane, etiam ante Carthusiæ habitationem virum eum fuisse raræ cujusdam probitatis, integritatis, et gravitatis h, quod partim testantur ea, quæ supra dicta sunt, et confirmabunt etiam alia, quæ dicturi sumus. Inde colligi facile potest, qualem ille se tum præbuerit, cum jam, toto mundo contempto, vitam voluit ducere eremiticam, id est, rebus hujus mundi emortuam, et solis cælestibus inhiantem.

23 Qui enim, inter homines degens et mundi hujus prosperis successibus florens, virtutis studiosus fuit, multo sane præclarius et sublimius in horrida illa solitudine ita se comparavit, ut non solum virtutis studiosus, sed etiam virtutum omnium eximio splendore ornatus videri jure posset. Nec dubium, quin ab ejus excellenti sanctitate in omnia Carthusiani instituti monasteria illustrata virtutum dimanarint exempla, quibus effectum sit, ut Carthusianus Ordo hodieque præ cæteris, quod tamen pace omnium dictum volumus, priscum illum rigorem suum retinere videatur, non quod nihil de eo remiserit, sed quod non ab eo sic deflexerit, ut magnam aliquam ruinam fecisse censendus sit.

e exercitiis
totos sese
dedunt.

g

E

eos tamen in-
ter Bruno, qui
jam antea
probus admo-
dum fuerat,

h

insignibus
virtutum
exemplis elu-
cet. Magno
hinc

A sit. Remissæ sunt nonnihil paucis tolerabiles abstinentiæ illæ, sed tamen manet perpetuus piscium esus, multa jejunia, prolixæ vigiliæ, diuturnæ preces, multaque alia carni sane molesta. Porro beatissimus Hugo episcopus, cujus sanctitatis fama celebris jam in omnes se regiones effuderat, tametsi eos omnes, qui cum sancto Brunone in Carthusiæ eremo degebant, multo amore et veneratione prosequeretur, at ipsum tamen Brunonem, quod in eo majora cerneret divinæ gratiæ ornamenta, in tanto honore et reverentia habuit, ut ejus consiliis non aliter, quam præceptis abbatis, obtemperaret.

Apud Hugonem, Gratianopolitanum episcopum, qui ei,

24 Et licet, ut ait in ejus Vita Guigo, etiam prius divini amoris totus arderet incendiis, non aliter tamen ad disciplinæ cælestis exercitia eorum exemplis et familiaritate inferbuit, quam si flammanti quis faci plures circumponat alias ardentis. Eratque cum eis, non ut dominus aut episcopus, sed ut socius et frater humilimus et ad cunctorum, quantum in ipso erat, obsequia paratissimus, adeo ut vir venerabilis Guillelmus Prior tunc sancti Laurentii, postea S. Theofredi Abbas, magistro Brunoni etiam ipse religiosa devotione non mediocriter alligatus, beati Hugonis contubernalis (bini quippe tunc per singulas inhabitabant cellas) apud magistrum Brunonem non leviter conquereretur, quod pene omnia, ad humilitatem spectantia, intra cellam sibi præriperet officia, et episcopus non secum saltem ut socius, sed potius conversaretur ut famulus, non licere sibi, tristis asserens, ex servilibus operibus quicquam attingere, quæ juxta morem debebant per vices efficere, eo sibi cuncta præripiente. In tantum autem eremum devotus incolebat et sedulus, ut eum magister Bruno nonnumquam exire compelleret: Ite dicens, ite ad oves vestras, eisque, quod debetis, exsolvite.

non secus atque abbati obtemperat, in pretio habetur;

25 Volebat etiam eo tempore, magnæ paupertatis et humilitatis ardore succensus, equitaturas suas cunctas vendere, et diviso pauperibus precio, propriis pedibus in prædicatione discurrere. Sed homo profundi cordis magister Bruno non consensit, timens, ne apud se forsitan extolleretur, aut a cæteris de singularitate judicaretur episcopis, aut (quod dubium non erat) id ipsum propter asperitatem et inæqualitatem consummare non posset itinerum. Ita quidem in beati Hugonis Vita, quam lector offendet, primo Aprilis die *k*, scribit is, quem diximus, Guigo, gravis in primis author et fide dignissimus. Potest autem ex his perspicue animadverti, quantæ authoritatis et existimationis fuerit beatus Bruno apud tam insignem episcopum, ut qui ei haud secus, atque suo abbati, raro eximiæ humilitatis exemplo obedierit, ob ejus procul dubio excellentem sanctitatem et sapientiam. Sunt, qui scribant, eundem episcopum a beato Brunone Carthusiani instituti habitum monasticum accepisse *l*.

l ast, dum ita in Cartusia vivit, ab Urbano II Papa ex hac evocatur,

26 Eo quoque instante et efficiente, circumvicini omnes, tam ecclesiastici, quam nobiles et plebei, prona voluntate dedere beato Brunoni et fratribus ejus, perspecta eorum tam sancta, honesta et religiosa conversatione, quicquid juris obtinerent in Carthusiæ montibus, et intra limites ejus deserti *m*. Etsi autem beatus Bruno, olim in mundo celebris, jam omni mundi hujus calcata gloria, in eremo latitare, solique Deo ardenti amore ac desiderio inhærere, gustare, quam suavis sit Dominus, atque extra

eum prorsus nihil appetere summopere studeat, non potuit tamen usquequaque voto potiri suo. Nam cum non totos sex annos in illa exigua quidem, sed sancta sodalitate exegisset, Pontifex Urbanus secundus, qui olim beati Viri discipulus fuerat, cum ad illud sublime præcipui honoris fastigium evectus esset, cuperetque tantum munus accurate implere, non immemor egregiæ virtutis et illustris doctrinæ ejus sui Præceptoris, accivit eum per litteras ad sanctæ Ecclesiæ præstanda officia, graviter præcipient, ne venire ad Urbem cunctaretur *n*.

AUCTORR
SURIQ.

27 Illo Pontificis mandato perlecto, ingens dolor invasit fratres et filios ejus omnes, nec admittebant consolationem, protestantes, nullo pacto in ea vasta solitudine posse perdurare, si tanti Patris præsentia orbarentur; se quidem mansuros, si maneret ipse; sin abiret, se pariter abituros. Eorum lachrymis Vir piissimus valde consternatus, et multa commiseratione permotus, cum ipsi quoque acerbissimum videretur post tantam amicæ solitudinis quietem, tantam animi tranquillitatem et conscientiæ serenitatem ad mundi hujus curas et strepitus revocari, eos blande consolari nitebatur. Sciebat enim scriptum, esse: Qui vos audit, me audit *o*: itemque: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit *p*, atque ea causa Pontificis mandatum non aliter accepit, quam cælesti oraculo ad se delatam vocem esset accepturus, aitque ad fratres: Manere vobiscum, mihi, in Domino dilectissimi fratres, gratissimum; separari a vobis, gravissimum: sed mandatis Apostolicis obedire, ut ipsi quoque nostis, necessarium est.

n
Pontificioque mandato, etsi id sibi gravissimum accidat,

28 Scitis, in ejus locum successisse Pontificem, cui dictum est a Christo, Pasce oves meas *q*. Non potest ergo numerari in ovibus Christi, qui non vult illi parere, cui Christus commisit pascendas oves suas. Ecquid vero mihi prodesse queat, hic vobiscum corpus afficere inedia et jejuniis, durisque suscepti instituti laboribus et exercitiis atterere, si interim per inobedientiam perdam animam meam? Nolite igitur, fratres mei, importunis hisce lachrymis affligere cor meum, et dolores meos doloribus vestris cumulare: sed in qua vocatione vocati estis, in ea permanetis, atque in hoc loco perseveretis. Confido autem in Domino, qui per nos humiles sibi habitaculum in hoc deserto construere visus est beato Hugoni episcopo, quod propositum gratiæ suæ hoc nostro divortio non patietur in irritum redigi: sed potius præstabit pro benignitate sua, ut ego in hac tentatione, mihi sane permolesta, obediens et fidelis inventus, ejus auctus benedictione, ad vos lætus revertar. Nec dubitare debetis, etiamsi corpore ad tempus a vobis abero, quin semper vobiscum spiritu sim futurus.

E

o

p

obtemperandum statuens
q

29 Hæc illo dicente, omnes cum lachrymis elevant vocem, aiuntque ad eum: Tu es, Pater venerande, post Deum spes nostra, tu refugium nostrum, tu consolatio et consilium nostrum. Te ergo recedente, quid nos facturi sumus? Aut, te absente, ad quem recurremus? Erimus profecto sicut oves non habentes pastorem. Quam ob rem si ad Pontificem te trahit obedientia, tecum nos una trahat supereminens charitas, quæ est in Christo Jesu, quam separare et convellere non poterit neque mors, neque vita, neque ulla creatura. Audiens hæc beatus Bruno, cernensque, eos nullam admittere

F

Romam, resignata Casæ-Dei abbati Cartusia, sese confert,

tere

AUCTORE
SURIQ.

tere consolationem, nec persuadere se illis posse, ut in Carthusia manerent, ne locus ille jam Deo dicatus, ad manus laicas et prophanas rursus devolveretur, quod prudenter ille timebat, commendavit et dedit eum venerabili viro Siguino abbati Casæ-Dei, qui fuit unus ex primis donatoribus *r*, sed ita tamen id fecit, ut omnino constitueret reverti cum suis ad Carthusiam *s*. Peractis autem omnibus perceptaque beatissimi Hugonis episcopi benedictione, urgente Pontificis mandato, Romam profectus est.

eoque appul-
sus, ut disci-
puli, qui se-
cuti illum
fuerant,

50 Potest autem ex his quoque non obscure perspicui, quam eximia fuerit virtute præditus a quo sic pendebant religiosi fratres illi, ut vitam ipsam prorsus insuavem et molestam sibi putarent, si ejus præsentia frustrari ipsos oporteret. Ubi autem beatus Bruno Romam venit, Pontifex, ejus adventu mire exhilaratus, humanissime eum excepit, quippe quem unice amaret et veneraretur, atque in primis et intimis consiliariis et fidelibus amicis semper eum habuit, ejus consiliis in arduis Ecclesiæ negotiis nunquam non utens. Convenerunt autem ad eum, agente id Spiritu Dei, fratres omnes, quos in Carthusia apud se habuerat *t*, et multo dolore affici cœpere, ipso vel maxime dolente, quod Carthusiæ solitudinem, quam Dominus sibi elegerat, reliquissent. In mentem enim eis veniebant, non carnes, aut cucumeres et pepones, ut illis murmuratoribus Israelitis in deserto, sed sanctæ meditationes, ferventes orationes, studiosæ lectiones, et spirituales consolationes, quibus in Carthusiano deserto perfrui erant, nec poterant erumpentes cohibere lachrymas, cum cernerent ex tam alta quiete et tranquillo silentio in molestissimos strepitus et varios rerum tumultus se coniectos esse.

Carthusiam
repetant, sua-
det.

u

x

C

y

z

Hi deinde in
hac gravissi-
mam.

51 Sed cum beatus Bruno a Pontifice recedendi copiam necdum impetrare posset, persuasit fratribus, ut ad Carthusiam redirent, obtinuitque a Pontifice literas ad abbatem Siguinum *u*, ut Carthusiæ eremum ipsis restitueret. Præfecit quoque eis suo loco Priorem Lauduinum, quo duce omnes ad Carthusiam reversi sunt *x*. Animadvertit ex his quoque Lector, quis vir fuerit beatus Bruno, quem tanti fecerit ipse totius Pastor Ecclesiæ, quemque tantum apud se familiaritatis et authoritatis locum habere voluerit. Nos nolumus exaggerare singula, ne prolixi simus. Postquam autem fratres cum Lauduino in Carthusiam venere, et Pontificis literas Siguino abbati exhibuerunt, fratribus ejus cœnobii assentientibus, præsentem S. Hugone Gratianopolitano episcopo, et Hugone Lugdunensi Archiepiscopo, libere eis desertum Carthusianum remisit, et tum illis, tum successoribus eorum perpetuo tradidit possidendum *y*. Et hæc quidem primæ fuere Romani Pontificis literæ de Carthusiano instituto, quæ magno sunt documento, ab ipsis Carthusianæ Religionis initiis. eam a sede Apostolica approbatam esse *z*.

52 Ab eo autem die Carthusiana solitudo semper in Carthusianorum ditione permansit, simulque Carthusiana Religio usque in præsens illic perdurat. Ubi vero sanctus Bruno, in Pontificis curia degens, fratres illos incolumes ad Carthusiam revertisse, locumque illum obtinere, et tranquilla pace ac quiete frui cognovit, crebro ad eos scripsit, hortans illos, ut in via Domini constanter perseverarent. Verum non defuit in hoc spiritali paradiso tortuosus ille coluber et serpens antiquus. Præsentiens enim

jam tunc, quanta ad ipsum reditura essent *D* damna ac detrimenta ex illo præclaro sublimis et angelicæ vitæ instituto, cujus fundamenta tum substruebantur, immodicam illis fratribus pusillanimitatem et perplexitatem iniecit, adhibitis ad eam rem, tanquam aptissimis instrumentis, quorundam malignorum hominum linguis fraudulentis et fallaciosis, qui, novitatis eos insimulantes, aiebant, illos in mortis discrimen sese conjicere. Et effectum sane est ab illis, ut optimi patres prorsus dubitarent, quidnam agendum ipsis esset, tum propter susceptæ vitæ austeritatem, tum propter deserti illius horrorem et vastitatem, in qua, illorum nequam hominum moti sermonibus, in vitæ periculum se venturos etiam ipsi jam formidabant. Contra autem non parum verebantur, si inde recederent, se Deum et stellas duces, quas episcopus Hugo viderat, offensuros.

53 His perplexitatibus aliquandiu bene multum exagitatis illis, ecce, benignissimus Deus, qui nunquam deserit sperantes in se, mittit ad eos, his de rebus inter se colloquentes, virum venerabilem, cano capite, crispo capillo, qui ait ad eos : Perplexi estis, fratres, utrum hoc in loco permanere, vel ex eo excedere debeatis. Sed ego dico vobis verbis Omnipotentis Dei Genitricem, Virginem perpetuam, vos in hoc deserto loco conservaturam, si in ejus honorem quotidie legere velitis preces ejus horarias. His dictis, repente ab eorum oculis ablatus est. At illi, incredibili affecti gaudio, illam sacrosanctam Virginem, cui scirent ejus Filium, Regem immortalem omnium sæculorum, nihil negare posse, patronam totius Carthusiani instituti sibi delegerunt, et beatissimum Domini præcurso-rem Joannem patronum. Hominem autem illum, qui eis apparuit, sanctum Apostolum Petrum fuisse, inde vel maxime conjiciebant, quod ejus successor Urbanus secundus in Concilio Claramontensi beatissimæ Matris Dei preces horarias a toto clero dicendas instituit. Ex hac autem visione adeo sunt confortati in Domino, ut neque mors, neque vita illos separare posset a charitate Christi *aa*.

qua divinitus
liberantur,
tentationem
patiuntur;

E

aa

Sanctus vero
repetendæ so-
litudinis fa-
cultatem ab
Urano obti-
net :

F

54 Cum autem Beatus Bruno summo Pontifici ad annos paucos strenuam navasset operam, nec parum Ecclesiæ Dei profuisset consilio, prudentia et sapientia sua, molestissime interim ferens curiæ strepitus et tumultus, quibus posthabitis, optabat semper redire ad tranquillam vitæ solitariae portum, tandem ultra ferre non sustinens tanti desiderii flammam, antequam Pontifex e Placentia abiret in Gallias, multa precum instantia vix tandem obtinuit ad suam eremum recedendi, aut certe aliam, si sic visum esset, expetendi, copiam et facultatem. Per id tempus, annuente eodem Pontifice, electus fuit Vir sanctissimus Rheginensis ecclesiæ, quæ est prima totius Calabriae metropolis, Archiepiscopus, multusque in eo erat Urbanus Pontifex, ut eum in ea dignitate confirmaret; sed non ignorans ille, quot periculis, quot curis et molestiis ejusmodi ecclesiasticæ functiones obnoxia sint, noluit electioni præbere assensum *bb*. Neque id pertinaciter tamen, sed modeste et humiliter, solo quietus amore, servata erga Pontificem obedientia et submissione, et erga proximos charitate.

bb

55 Tandem cum bona venia et benedictione Pontificis a curia discedens, Calabriae deserta loca expetiit, adjunctis sibi aliquot ejusdem propositi

ad Carthusiam
tamen non
redit, sed in
Calabria

cc A positi viris, quos jam vitæ ejus odor bonus et
adduxerant cc. Didicerat enim, in Calabriae re-
gione multas esse solitudines, agendæ pœnitent-
iæ et vitæ solitariæ consecrandæ aptissimas.
Maluisset ille quidem, quod etiam crebro apud
se constituerat, redire in Carthusiam ad fratres
charissimos, quos eo remiserat; sed quia sum-
mus Pontifex cum sua curia proficiscebatur in
Galliam, in cujus finibus Cartusia sita est, vere-
batur, si ipse quoque eo se conferret, ne aut
curiam declinare non posset, aut illam non re-
luisse, sed sequi videretur. Potius igitur vi-
sum est Calabriam petere, nihil interim mutata
voluntate suos in Carthusia revisendi, compo-
sitis sedatisque rebus dd. Satis hoc declarant
literæ, quas ex Calabriae solitudine fratribus in
Carthusia degentibus scripsit, in quarum calce
sic habet: De me autem, fratres, scitote, quo-
niam unicum mihi post Deum est desiderium
veniendi ad vos et videndi, et quando potero,
opere adimplebo, Deo adjuvante ee.

Turritanam
eremum sece-
dit, in cujus
ipsem, si-
mulque in
vitæ
ff

56 In ipsa autem Calabria venit ad quandam
eremum, cui Turris nomen est, in diœcesi
Squillacensi ff, ibique non cellas alicujus pretii,
quod sumptus non suppeterent, sed casas hu-
miles ex vili quidem materia, sed in Christo
pretiosa, ædificarunt. Quanta autem vitæ inte-
gritate et sanctitate cum suis illic versatus sit,
quibus vacaverit pietatis et religionis exercitiis,
quis verbis explicare queat? Potest quidem id
aliqua ex parte innotescere ex epistola, quam
Vir sanctus scripsit ad Radulphum Rhemensis
ecclesiæ tunc præpositum, postea episcopum,
ubi inter cætera ait: In finibus Calabriae cum
fratribus religiosis, et aliquot bene eruditis, qui,
in excubiis persistentes divinis, exspectant redi-
tum Domini sui, ut, cum pulsaverit, confestim
aperiant ei, eremum incolo, ab hominum ha-
bitatione satis undique remotam. De cujus amœ-
nitate aerisque temperie et sospitate, vel plan-
itie ampla et grata, inter montes in longum
porrecta, ubi sunt virentia prata et florida pa-
scua, quid dignum dicam? Aut collium undique
leniter se erigentium prospectum, opacarumque
vallium recessum, cum amabili fluminum, ri-
vorum, fontiumque copia, quis sufficienter ex-
plicet? Nec irrigui desunt horti, diversarumque
arborum fertilitas.

solitariae lau-
des in epistola
ad Radul-
phum Viridem
excurrit.

57 Verum quid his diutius immoror? Alia
quippe sunt oblectamenta viri prudentis, gra-
tiora et utiliora valde, quia divina. Verumta-
men arctiori disciplina studiisque spiritalibus
animus infirmior fatigatus, sæpius his relevatur
ac respirat. Arcus enim, si assidue sit tensus,
remissior est, et minus ad officium aptus. Quid
vero solitudo eremique silentium amatoribus
suis utilitatis jucunditatisque conferat, norunt
hi solum, qui experti sunt. Hic namque viris
strenuis tam in se redire licet, quam libet, et
habitare secum, virtutumque germina instanter
excolere, atque de paradisi feliciter fructibus
uti. Hic oculus ille conquiritur, cujus sereno in-
tuitu vulneratur sponsus amore, quo mundo et
puro conspicitur Deus. Hic ocium celebratur
negociosum, et in quietâ pausat actione. Hic
pro certaminis labore repensat Deus athletic
suis mercedem optatam, pacem videlicet, quam
ignorat mundus, et gaudium in Spiritu sancto.
Hæc est illa Rachel formosa, pulchra adspectu,
a Jacob plus dilecta, minus filiorum ferax,
quam Lia fecundior, sed lippa. Pauciores enim
Octobris Tomus III.

sunt contemplationis, quam actionis, filii. Ve-
rumtamen Joseph et Benjamin plus sunt cæteris
fratribus a parte dilecti. Hæc pars illa optima,
quam Maria elegit, quæ non auferetur. Hæc
Sunamitis pulcherrima sola in omnibus finibus
Israel reperta, quæ David foveret senem, et
calefaceret. Hæc in illis litteris gg scribit Vir
sanctus, e quibus in ejus eximiam prædica-
tionem multa peti possent, sed nos ad alia trans-
imus.

gg

ANNOTATA.

a Cartusiæ eremum vere anno hic assignato,
menseque Junio, cujus dies quarta supra vige-
simam S. Joanni Baptistæ sacra est, ingressum
esse S. Brunonem, Commentarii prævii num. 470
et tribus seqq. invicte probatum dedi.

b Ibi modo (adi Commentarii prævii num.
447, 448 et 477) exstat sacellum, S. Brunoni
sacrum, cujus cum nec Surius hic, nec Blomen-
venna et Puteanus in conscriptis a se Sancti Vi-
tis uspiam meminerint, fuisse illud primum post
Suri, aut certe post Blomenvennæ et Puteani æta-
tem constructum, conjicio.

c Haud diu post S. Brunonis obitum Cartu-
siani jam non bini, sed singuli singulas cellas
inhabitabant. Adi Commentarii prævii num. 475
et 486.

d Vivendi modum, quem Sanctus ejusque socii
in Cartusia tenere, Commentarii prævii num.
485 et binis seqq. exposui.

e Consuetudines nempe, a Guigone conscriptæ
cap. 28, uti Commentarii prævii num. 487
docui.

f Psalmo 54, v. 25.

g Psalmo 59, v. 18.

h Quam id apprime veritati consonet, liquet
potissimum ex iis, quæ Commentarii prævii § 4
et quatuor seqq. dicta sunt.

i Adi, quæ ad lit. p in Vitam antiquiorem su-
pra annotata sunt.

k Et apud nos tom. I Aprilis, cui eadem sancti
illius Gratianopolitani episcopi Vita exstat in-
serta, pag. 40, num. 11 et seq.

l A veritate, qui hoc scribunt, aberrant. Adi
Commentarii prævii num. 501 et seq.

m Chartam publicam, qua id anno 1086 fece-
runt, integram intuli in Commentarium prævium
num. 505 et binis seqq.

n De evocato e Cartusia S. Brunone per Ur-
banum II Papam, qui, quemadmodum Commen-
tarii prævii num. 96 docui, ejus aliquando Remis
discipulus fuerat, videsis Commentarii prævii
§ 50, intelligesque ex iis, quæ ibidem disserui,
Sanctum nostrum vere, uti hic Surius ait, non
integros annos sex, sed annos dumtaxat quinque,
et sex aut septem menses in Cartusia commora-
tum fuisse, quando ex hac ab Urbano, qui anno
1088 ad supremam Ecclesiæ Cathedram fuerat
evectus, arcessitus fuit.

o Lucæ 10, v. 16.

p Ad Rom. 15, v. 1.

q Joannis 21, v. 17.

r Celeberrimæ hujus in Alvernia abbatiæ re-
gimini, quemadmodum Mabillonius in Annalibus
Benedict. lib. LXV, num. 55 docet, admotus fuit
hic nominatus abbas anno 1078, annoque 1094,
ut laudati Operis lib. LXVIII, num. 105 idem au-
ctor tradit, munere illo sese abdicavit; fuisse au-
tem eum ex iis, qui Cartusiæ eremum Sancto
dedere, fidem facit Commentarii prævii num. 505
et binis seqq. recitata, qua hæc Sancto ejusque
discipulis

AUCTORE
SURIUS.]

discipulis anno 1086 data fuit, charta publica.
s Parum hoc verosimile apparet. Adi Com-
ment. præv. num. 515.

t Videsis Comment. præv. num. 527.

u Comment. prævii num. 528 integras hasce
studioso lectori exhibui.

x Landuinum a Brunone Cartusiæ fratribus
tunc primum, cum hi Romam ad Sanctum jam
venissent, Cartusiamque repetere consensissent,
præfectum fuisse, innuere hic videtur Surius;
verum id jam inde ab eo tempore, quo Sanctus,
Pontificio obtemperans mandato, relicta Cartusia,
Romam petiit, factum esse, fidem facit publicum,
quo Sancti discipulis Cartusiæ eremum Siguinus
restituit, instrumentum, Commentarii prævii
num. 529 recitatum.

y Videsis, quæ de hac Cartusiæ restitutione
Commentarii prævii num. 529 et seq. in medium
fuere adducta.

z Vivendi modum, quem S. Bruno ejusque
socii in Cartusia tenere, Urbano II, summo
Pontifici, placuisse, argumento sane sunt litteræ
hic memoratæ; verum in hisce (Adi Commentarii
prævii num. 528) cellæ dumtaxat seu monasterii
B S. Brunonis, non Instituti Cartusiani, mentio fit.

aa Videsis, quæ de visione hac adjunctisque,
eam comitatis, dicta sint Commentarii prævii
num. 605 et quinque seqq.

bb Sanctus sub concilii Placentini, anno 1095
celebrati, tempus nec primum ad Rhegiensem ar-
chiepiscopatum fuit electus, nec eremum repe-
tendi facultatem a Pontifice obtinuit, contra ac
Surius hic docet. Adi Commentarii prævii num.
552, 555, 556 et seq.

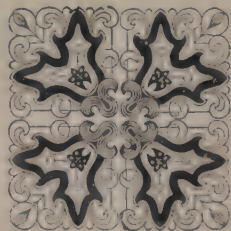
cc Consule, quæ in tertium Vitæ præced. caput
ad lit. t notavi.

dd Cum Pontifex anno 1095, celebrato Pla-
centiæ concilio, in Galliam primum abierit, Ca-
labriamque Bruno jam inde ab anno 1090 adierit,
liquet sane, non subsistere rationem, ob quam,
cum in Calabriam secessit, Cartusiam non repe-
tuisse hic asseritur.

ee Litteras, quas hæ voces terminant, quasque
ad Cartusiæ fratres per Landuinum, ad hanc e
Calabria revertentem, Sanctus misit, Commen-
tarii prævii num. 679 et seqq. integras dedi.

ff Adi Comment. præv. num. 552.

gg Quo vera hic prædicari a biographo depre-
hendas, adi Commentarii prævii § 41, quo litteras
C illas integras recitavi, eaque, quæ congrua duxi,
in easdem notavi.

CAPUT III.

**In Turritana eremo a comite
Rogerio invenitur, præ-
sentissimo periculo hunc
liberat, duo ibi ejusdem
liberalitate monasteria
exstruit, in horum altero
ad mortem usque sanctis-
sime vivit, post obitum mi-
raculis claret, tandemque,
Pontifice permittente, a
Cartusianis Cælitum ho-
noribus afficitur.**

Postquam in ea Turrensi eremo beatus Bruno
primum habitare cœpit cum sociis, accidit,
Deo id efficiente, ut quodam die Rogerius co-
mes Calabriæ a, cum non parvo suorum grege
et multa canum frequentia in eadem solitudine
venationi incumbens, ad eum locum, quem sibi
incolendum sumpserant servi Dei, totius rei
nescius perveniret. Ubi cum canes sagaciter di-
versa ferarum vestigia explorarent, ad casas, in
quibus beatus Bruno cum fratribus commora-
batur, accurrerunt, atque illic, fixis pedibus,
magno latratu indicabant domino suo, opimam
se reperisse prædam. Comes, id conspicatus,
oculus cum suis advolat, offendit Patres illos in
speluncis suis flexis genibus, erectisque in cœ-
lum vultibus ac manibus simul orantes et lau-
dantes Deum b. Tum ille, magna admiratione
repletus, ab equo, cui insidebat, desilit, pie et
comiter illos salutat, qua causa eo advenierint,
et quæ eorum sit conditio, accurate perquirat.
Postquam ex eis didicit omnia, impense læta-
tus est, laudans et glorificans Deum, qui tali
ipsum præda dignum judicasset.

39 Persuadebat enim sibi, neque id temere,
se terramque suam eorum meritis et precibus
apud Deum adjutum et in pace conservatum
iri. Atque ea causa, ut possent illic quietius
vivere et diutius permanere, dedit eis ecclesiam
sanctæ Mariæ et beati Stephani de eremo c. Ubi
sane etiam crebro eos invisit, et res vitæ de-
gendæ necessarias eis tribuit, et ea, quæ ad
salutem animæ pertinerent, libenter ab eis au-
divit. Ipsum vero beatum Brunonem, aliorum
pastorem et patrem, non solum præ cæteris
arctius complectebatur, sed etiam sæpius ad se
evocabat, multamque ei præstans reverentiam,
semper eum primo loco habuit in domo sua,
ejusque consiliis libenter parebat, et precibus,
quibus plurimum fidebat, perpetuo sese com-
mendabat d: nec eum fefellit opinio. Ejus enim
beati Viri meritis Dominus a præsentissimo pe-
riculo et structis ei periculis illum liberavit; id
quod Comes ipse in Dei gloriam, et ob divul-
gandam ubique sancti Brunonis sanctitatem li-
teris suis testatum reliquit in hæc verba:

40 Ego Rogerius, divina misericordia Comes
Calabriæ et Sicilia, nota esse volo omnibus
fidelibus Christianis beneficia, quæ mihi pecca-
tori concessit Deus orationibus reverendi mei
fratris Brunonis, piissimi patris fratrum, qui
habitant

D

A comite Ro-
gerio, vena-
tioni vacante,
in specu in-
venitur,

a

b

beneficiumque
in se hunc
principem.

f

c

d

quem in obsi-
dione Capua-
na præsentis-
sime

A habitant in ecclesiis sanctæ Mariæ de eremo, et sancti Stephani protomartyris, quæ sitæ sunt in terra mea inter oppidum, quod dicitur Stylum, et Arenam. Dum essem in obsidione Capuæ e Calendis Martii, et præfecissem Sergium, natione Græcum, principem super ducentos armigeros nationis suæ, et exercitus excubiarum magistrum; qui satanica persuasione præventus, prius ipsi principi Capuæ, promittenti auri non modicam quantitatem, ad invadendum meumque exercitum, noctu aditum pollicitus est se præbere.

periculo 41 Nox prodictionis advenit, princeps Capuæ ejusque exercitus juxta promissum est paratus ad arma, dumque me sopori dedissem, interjecto aliquanto noctis spatio, adstitit cubili meo quidam senex reverendi vultus, vestibus scissis, non valens lachrymas continere. Cui cum in visu dicerem, quæ causa ploratus et lachrymarum esset, visus est mihi durius lachrymari. Iterato quærenti mihi, quis esset ploratus, sic ait : Fleo animas Christianorum, teque cum illis simul. Exurge quamprimum, sume arma, si liberare te Deus permiserit, tuorumque animas pugnatorum. Hic mihi per totum videbatur, velut si esset per omnia venerabilis pater Bruno. Expergefactus sum cum terrore grandi, pro visione pavescens. Illico sumpsi arma, clamans militibus, ut armati equos conscenderent, visionem, si vera esset, satagens comprobare.

liberat, 42 Ad quem strepitum et clangorem fugientes impius Sergius ejusque sequaces subsecuti sunt principem Capuæ, sperantes se in dictam civitatem confugium habuisse. Ceperunt autem milites, inter vulneratos et sanos, centum sexaginta duos f, a quibus visionem fore veram comprobavimus. Reversus sum, Deo volente, vicesima nona Julii mensis Squillacium, perhabita * Capuæ civitate, ubi fui per quindenam continuam infirmatus. Venit vero jam dictus venerabilis Bruno cum quatuor de fratribus suis, qui me suis sanctis devotis colloquiis consolati sunt. Cui reverendo viro visionem retuli, et humiles gratias egi, qui de me etiam absente suis in orationibus curam habuisset.

experitur, 43 Qui se humiliter asseruit non ipsum fore, quem credidi, sed Dei Angelum, qui adstat principi tempore belli g. Rogavi quoque ipsum humiliter, ut propterea de rebus meis in terra Squillacensi sumere dignaretur largos redditus, quos donabam. Renuens ille, recipere nolle dicebat, quod ad hoc domum sui patris meamque dimiserat, ut omnino de rebus extraneis liber, deserviret Deo suo. Hic fuerat in tota domo mea, quasi primus et magnus h. Tandem vix ab eo impetrare potui, ut gratis acquiesceret sumere modicum munus meum. Donavi enim eidem patri Brunoni ejusque successoribus ad habendum in perpetuum absque temporali servitio monasterium S. Jacobi cum castro, et quam plura, res et bona alia, cum amplissimis libertatibus, in dictis literis i specificè declaratis. Hæc Comes ille.

duas ecclesias extruit, 44 Hæc autem Comitum liberalitate et donatione fretus beatus Bruno condidit ibi primo ecclesiam in honorem Matris Dei apud specum quandam subterraneam, in qua ipse morabatur. Deinde extruxit etiam alteram, haud procul ab illa distantem, in honorem sancti protomartyris Stephani k, cum monasterio illi conjuncto, in quo cæteri fratres habitabant, sub cura et gu-

bernatione tanti patris Christo militantes l. Cum quibus Vir sanctus usque ad diem vitæ extremum in ea perseveravit vivendi ratione et vitæ asperitate, quam antea in Carthusia cœperat et docuerat, interim etiam solícite curam eorum gereas, qui in Carthusiæ eremo degebant m, præfecto eis, ut ante diximus, magistro Landuino.

45 Qui quidem vir venerabilis, ne a vestigiis et institutis tanti Patris et præceptoris sui deflecteret, neve aliter suos institueret, quam ab illo cum sociis fratribus didicisset, iter longissimum suscepit ad ipsam usque Calabriae eremum, singula accuratius ex illo percontaturus. Sed cum a sanctissimo Viro rediret, in manus Giberti schismatici incidit, et cum non posset a sententia deduci, pro justitiæ defensione in custodia detentus est; unde paulo post dimissus, non multo interjecto tempore, impollutum Christo spiritum reddidit n.

46 Incidit vero etiam beatissimus pater Bruno in gravissimam valetudinem, morboque augmenta capessente, quemadmodum sese habuerit, fratres et filii ejus his verbis in scripto quodam explicant : Ut sciatis, quanta fiducia, quam certa spe liberationis ejus preces fundatis, transitum illius brevi titulo innotescimus, ut in sancti Viri consummatione veritatem et perfectionem transactæ vitæ colligatis. Sciens enim, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, convocatis fratribus suis, ab ipsa infantia singulas ætates suas replicavit, et totius temporis sui cursum scientia et sententia dignum o proclamavit.

47 Postea fidem suam de Trinitate, protracto et profundo sermone exposuit, et conclusit sic p : Credo etiam Sacramenta, quæ sancta credit et veneratur Ecclesia, et nominatim panem et vinum, quæ consecrantur in altari, post consecrationem verum corpus esse Domini nostri Jesu Christi, veram carnem et verum sanguinem, quæ et nos accipimus in remissionem peccatorum nostrorum, et in spe salutis æternæ. Proximo inde Dominico die sancta illa anima carne soluta est pridie Nonas Octobris anno Christi millesimo centesimo primo, corpusque ejus fratres illic honorifice condiderunt.

48 Ad ejus sepulchrum hujusmodi Epitaphium appositum est :

Primus in hac Christi fundator ovilis eremo Promerui fieri, qui tegor hoc lapide.

Bruno mihi nomen, genitrix Germania, meque Transtulit ad Calabros grata quies nemoris.

Doctor eram, præco Christi, vir notus in orbe, Desuper illud erat gratia, non meritum.

Carnis vincla dies Octobris sexta resolvit,

Ossa manent tumulo, spiritus astra petit q.

Ejus autem sanctissimam vitam mortemque preciosam consecuta sunt multa miracula, quæ ob ejus præclara merita Christus effecit. Post obitum ejus et sepulturam fratres monasterii ejus chartas miserunt, ut habet consuetudo, in diversas provincias, atque in ipsam quoque Britanniam, quibus et ejus e vita decessum significarunt, et ut preces pro sancta illius anima Domino offerrentur, petierunt r.

49 Sciebant enim, non esse justum, qui non peccet. Et primo quidem fratres et discipuli ejus, deinde etiam alii, qui eum noverant, quibusque cognita erat ejus eximia eruditio et vitæ sanctimonia, testimonium de iis vel prosa, vel carmine in iis chartis asscripsere. Quæ omnia commemorat

AUCTORE
SERIO.

l

m

a Lauduino
invisitur,

n

in gravem
morbum inci-
dit, ex eoque,

E

o

emissa fidei
professione,
diem suum
obit.

p

Epitaphio,
hic recitato,
variisque ad
epistolam en-
cyclicam,

F

q

r
mortis ejus
nuntiam, ho-
norificis re-
sponsis fuit
decoratus.

AUCTORE
SURIQ.

commemorare si velimus, nimium prolixi erimus; si prætermittere omnia tot gravissimorum hominum testimonia, ingratitude et impudentiæ notam non effugiemus, præsertim quando ex iis eximia beati Viri sanctitas non obscure potest animadverti. Et expedit sane non ignorari ea, quæ annotaturi sumus, vel ob id potissimum, quod quidam inepti et insulsi homines, et sibi et aliis persuadere ausi sunt, hunc beatum Virum cum esse doctorem, quem nos in hujus historiæ initio damnatum esse diximus; quod quidem vanissimum est, nescio, ejus somniatoris, commentum, cum satis constet, illum damnatum doctorem beatissimo Brunoni et sociis ejus occasionem præbuisse de vita sanctius instituenda serio cogitandi, et, relictis omnibus hujus mundi rebus, in horridam solitudinem commigrandi s.

s
Ea sanctitatem ejus testantur, hæcque e miraculis, quæ fecit, etiam patuit.

t

B

50 Hæc tantorum virorum, tot insignium collegiorum et personarum præclara testimonia t abunde, ni fallor, sufficiunt ad ostendam beatissimi patris Brunonis excellentem doctrinam, morum honestatem, et vitæ sanctimoniam, etiamsi nulla ejus miracula exstarent. Atqui vero multis etiam miraculis claruisse legitur, sed ea tamen, quod sine dolore commemorare non possum, non ea diligentia, qua par erat, annotata sunt, aut si annotata sunt, alterius Instituti monachis, ejus monasterium occupantibus, primo quidem negligentius custodita, deinde vero etiam perditæ sunt. Sepultus est Vir præstantissimus in monasterio suo S. Stephani post summum altare u. Ad ejus sepulchrum fons vivus prorumpit, qui Christi virtute et ejus meritis multivaria adfert permultis remedia sanitatis. Illuminantur illic cæci, surdi audiunt, manci et mutili redintegrantur, leprosi mundantur, dæmoniaci ocys repurgantur. Sed his omnibus miraculis illud admirabilius est, quod, sicut toties repetunt jam allata testimonia, gloriam et honorem omnem respuere, et in tanta vitæ austeritate, integritate et perfectione perseverare potuit.

Cur fons, qui ad Sancti tumulum prodigio ebullierit,

x

C

51 Non debet autem cuiquam scrupulum movere, si fons ille jam non cernatur ad beati Viri sepulcrum. Fontes enim, miraculose ebullientes, non semper perpetui sunt, et interdum propter hominum demerita ejusmodi Dei beneficia subtrahuntur. Fiant enim miracula divinitus, ut commendentur et declarentur merita Sanctorum; quæ ubi satis innotuisse videntur, cessant nonnumquam miracula. Nec valde mirandum est, si fons ille ablatus est, exulante ab ejus monasterio sanctissima illa vivendi ratione, quam illic Vir sanctissimus instituerat x. Cum enim obdormisset in Domino, in Carthusianæ vitæ Instituto perseveravit illud monasterium sub quinque Prioribus, qui ei successerunt, usque ad tempora venerabilis Guigonis Prioris Carthusiæ. Inde in Gallia crescente Ordine Carthusiensi, solum illud Calabriæ monasterium a beati patris Brunonis fervore et sanctitate tepescendo degeneravit. Et petebant quidem ejus habitatores a Cartusia visitatores, et reformatores, sed nimia locorum intercapedo non facile id obtinebat.

esse desierit. Brunonem, non discussis ejus miraculis, Cælitum honoribus

y

52 Itaque ad Cisterciense institutum illi se transtulere, quod, tum recens ortum, incomparabilis viri beati Bernardi abbatis Claravallensis insigni sanctitate, multoque labore mirifice propagatum, in magno fervore durabat y. Ad illud autem tempus in Carthusianæ religionis profes-

sione permanserat illud monasterium annos sexaginta z. Sed, Cisterciensi quoque religione successu temporis ibi tepescente, tandem monasterium sancti Brunonis factum est commendatitium aa usque ad hæc sanctissimi Pontificis Leonis decimi tempora. Is Pontifex, cum multorum relatione de eximia beati Brunonis sanctitate crebro audisset, omnia miraculorum inquisitione, indignum arbitratus est, eum, quem præpotens Deus in hac vita tot auxisset donis et charismatibus, et nunc cælesti afficeret beatitudine, in terris non eximia laude et prædicatione efferri, nec debita piæ devotionis officia persolvi apud thronum divinæ gloriæ quiescenti, cui dedisset Dominus cor ad præceptum et legem vitæ et disciplinæ.

53 Itaque non modo autoritate Apostolica clementer annuit, sed etiam voluit, ut in singulis monasteriis totius Ordinis Carthusiensis, et earum ecclesiis sive sacellis festum sanctissimi Brunonis confessoris annis singulis die sexto Octobris, quo decessit e vita, solenniter colatur, et congrua debitaque devotione celebretur; ipsius etiam corpus atque memoria dignam in Domino laudem habeat ac venerationem; conveniens etiam Officium in honore ipsius agatur et decantetur, necnon quotidie in divino Officio de eo commemoratio fiat bb. Domum præterea sancti Stephani, quam beatus Bruno in Calabria condiderat, et in qua sacrum ejus corpus quiescit, idem Pontifex a Cisterciensibus ad Carthusianos revocavit anno salutis millesimo quingentesimo decimo quarto cc, ut deinceps illic Carthusiano more et instituto vivatur. Cum autem hæc res ageretur, Prior Carthusiæ Neapolitanæ, cui ejus urgendæ et promovendæ negotium datum erat, exhibuit reverendo patri domino Francisco, magnæ Carthusiæ Priori, partem mandibulæ cum duobus dentibus sancti Brunonis dd, aitque, abbates sancti Stephani, ubi, ut dictum est, sacrum corpus beati Brunonis quiescit, tanta cura illius sacras reliquias semper asservasse, veriti *, ne Carthusiani eas repeterent, ut, ossibus in diversa occulta loca repositis, iisdemque locis crebro mutatis, nemo præter abbatem et alium virum fide dignum, quicquam de illis comperti habuerit ee.

54 Porro anno Christi millesimo quingentesimo decimo quarto sacra illa ossa translata sunt et ei translationi interfuit dominus Matthæus Prior Bononiensis Carthusiæ. Is sacrum illius caput, ne cum ossibus altari imponeretur, manibus tenebat, turbisque amantissimi Patroni sanctis reliquiis se privatum iri reformidantibus ita satisfecit: Oportet, inquit, sacrum caput, ab ossibus segregatum, auro, argento et lapidibus pretiosis ornari. His verbis vulgo suspicionem omnem adimens, summi Pontificis speciali permissu partem quamdam de capite detraxit, aliisque inde communicavit, præsertim venerabili patri Gregorio Priori Friburgensi, qui per domos provinciæ Rhenanæ, ejus erat visitator, particulas distribuit anno mxxv. Et quia sanctus Bruno patriam habuit Coloniam Agrippinam, idem dominus Matthæus ejus capitis parvam portionem donavit domino Petro Leideni, Carthusiæ Coloniensis Priori ff, cui munus illud fuit longe gratissimum, quique domum reversus anno mxxvi donum preciosissimum in ecclesia Carthusiæ Coloniensis die iii Augusti reverenter deposuit.

55 Ipsum

a Cartusianis affici Leo X Papa anno 1514 permittit,

* veritos

F

ee
eodemque anno sacra ejus ossa,

ff

A 33 Ipsum vero beatissimi Brunonis sacrum corpus transtulit Joannes abbas sancti Rufi, anno ut dictum, MDXIV, imposuitque ecclesiae sancti Stephani summæ aræ, ex candido marmore exstructæ. Ab hoc monasterio ad passus mille quingentos abest specus valde religiosa, inter montes angusto loco sita, nemoribus cincta, quæ illius vallis extrema claudunt, prorsusque devia et hominibus inaccessa sunt. Supra hanc specum conditum est haud grande sacellum cum altari, ubi titulus habetur sancti Brunonis Coloniensis magistri, eremi sanctæ Mariæ de Turri Ordinis Carthusiensis institutoris primi, cujus etiam imago illic picta cernitur. In hac specu ille Vir Dei ab eo tempore, quo primum illuc venit, usque ad obitum incredibili spiritus fervore permansit *gg*. Porro in argumentum et commendationem sanctitatis ejus, usque in hodiernum diem locus ille, in quo post excessus contemplationum, defessa membra nudæ humo allidebat, numquam herbam gignit ad mensuram corporis ejus, cum tamen circumquaque herbescat. Hoc tam illustre miraculum omnes loci ejus accolæ constantissime asseverant *hh*. Est præterea illic ad lapidis jactum ecclesia beatissimæ Mariæ, a comite Rogerio constructa pro servo Dei magistro Brunone, et magistro Lanvino Nortmanno ejus socio *ii*.

36 Ad hæc loca populorum catervæ, senes et pueri, viri ac feminae, nobiles et plebei, principes et magnates, ob sanctissimi Brunonis venerationem et piam erga illum animi devotionem, atque etiam ob impetranda ejus beneficia, perinde ac si degat in humanis, eum animis contemplantes, certatim confluent, reverenter accedunt, venerantur et orant. Præcipue vero specum illam, in qua fere solus semper Deo serviebat, tanta reverentia, fide et affectu frequentant, ut complures non nisi nudis pedibus a jam dicto monasterio eo accedere conspiciantur. Alii genibus reptando, sacram illam specum, terram et saxa ex animi pietate lingunt, et lachrymabundi circumeunt, atque de ipsa specu quippiam abradunt, pro magnis reliquiis habituri, sicque alacres ad sua abscedunt. Nec quisquam sane verbis explicare queat, quanta animi devotione et studio Virum sanctissimum prosequantur Calabriæ episcopi, abbates, prælati, religiosi, itemque principes, comites, barones, et plebs universa *kk*. Denique non longe a supradicto monasterio nemo amplissimum est, quod Folo vocant, a Viro Dei non nisi instaurando monasterio deputatum. Quod si quis temerarius contra hanc ejus voluntatem venire ausus sit, quemadmodum fama apud omnes Calabros longo usu firmata testatur, divinam ultionem non evadit, faciente et hoc et permulta alia, ad declarandam fidelissimi Servi sui sanctitatem præpotente Deo, cui est honor et gloria in secula seculorum, Amen.

ANNOTATA.

a Pro principis hujus notitia adi Comment. præv. num. 556 et seq.

b De fictitia hac, ut apparet, Sancti ejusque sociorum per comitem Rogerium, venationi vacantem, [in]ventionem videsis Commentarium prævium num. 541 et binis seqq.

c Quid de duabus hisce ecclesiis, quas S. Brunoni ejusque sociis, statim atque hosce in specu orantes invenerat, comes Rogerius donarit, sen-

tiendum sit, Commentarii prævii num. 570 aperui.

d Vide, quæ in Vitæ præcedentis caput 5 notavi ad litt. cc.

e Obsidio hac, cujus occasionem Commentarii prævii num. 653 exposui, anno 1098, evenit, quemadmodum Commentarii prævii § 40 docui.

f An Sergius hos inter fuerit, est dubium. Consule, quæ in Vitæ præcedentis caput 5 annotata sunt ad litt. ff.

g De Visione hac, comiti Rogerio in somnis oblata, videsis Commentarii prævii num. 644.

h Ne ex his comitis Rogerii verbis putes, S. Brunonem ante suum in Cartusiam secessum aliquamdiu fuisse in principis istius aula versatum. Adi Commentarii prævii num. 571 et seq.

i Integras hasce Commentarii prævii num. 657 et sex seqq. recitatas invenies.

k Nec Sanctus, postquam in Turritanam eremum secessit, continuo in specu, uti hic Surius velle videtur, commoratus est, nec binas ecclesias, hic memoratas, post datum, cujus pars proxime hic recitatur, diploma primum condidit. Adi Commentarii prævii num. 624 et binis seqq. itemque num. 748.

l Monasterio huic Sanctus Lanvinum præfecit Priorem. Consule Comment. prævii num. 626. 643 et 716.

m Verissimum sane hoc apparet ex litteris, in Commentario prævio § 41 recitatis, quas ad Cartusiae fratres per Landuinum, ad hosce e Calabria revertentem, Sanctus misit.

n Landuinus, qui, ex Calabria, quo Brunonis visendi causa iverat, Cartusiam repetens, in manus Guiberti antipapæ incidit atque in carcerem fuit conjectus, inedia in hoc, quemadmodum ex iis, quæ Commentarii prævii § 41 disserui; fas est colligere, interiit; ut proinde a veritate aberraret Surius, qui illum non prius, quam cum e carcere, in quem conjectus fuerat, dimissus paulo post esset, obiisse, hic scribit.

o Pro phrasis hujus significatione adi Commentarium prævium num. 726.

p Integram fidei professionem, a Sancto, mortis vicinum se sentiente, emissam, Commentarii prævii num. 727 studioso lectori exhibui; verbis interim, quæ hic subduntur, ibidem haud terminatur.

q E versibus hisce aliquot dissonant a versibus, quibus Sancti Epitaphium primitus fuit conceptum. Consule Commentarium prævium num. 754.

r Consule Comment. præv. num. 24 et seq.

s Ita hic Surius: et recte sane, ut impiam de Sancto calumniam confutet, mox subjungit nonnullos, quibus Sancto a variis ecclesiis parentatum fuit, titulos funebres; ast cum non hos tantum, verum etiam omnes alios, quibus Brunonem, vita functum, Italia, Gallia et Angliæ ecclesie plurimæ ac personæ celebrarunt, daturus infra sim, ab iis, quos Surius recenset, huc transcribendis abstineo.

t Titulis funebribus nimirum, quos ex dictis ad lit. præced. recitavit, expressa.

u De Turritanæ eremi ecclesia, in qua sepulturam nactus sit S. Bruno, videsis Commentarii prævii num. 751 et binis seqq. disputata.

x De fonte, qui ad Sancti tumultum, uti hic traditur, prodigio excitatus fuerit, rationeque, ob quam fons ille desiisse seu exaruisse simul asseritur, consule, quæ Commentarii prævii num. 753 et aliquot seqq. dicta sunt.

AUCTORE
SURIUS.

E

F

y De

Joanne S. Rufi
abbate solem-
nitatem pora-
gente, trans-
feruntur.

Primariæ no-
tæ persona-
rum, populi-
que Calabriæ
erga Sanctum
veneratio.

A y De S. Bernardo, primo Claravallensi abbate, apud nos tom. IV Augusti ad 20 hujus mensis diem, quo colitur Romanoque Mrl. exstat insertus, actum jam est; is autem Cisterciensi Ordini, qui, anno 1098 primum inceptus, anno 1100 a Paschali II Papa approbatus fuerat, anno 1115 nomen dedit, vitamque in eo sanctissime actam anno 1132 felicissime terminavit, uti probant, quæ in præfuto tomo de sancto illo abbate dicta sunt.

z Turritanum S. Stephani monasterium diutius, quam hic statuatur, Cartusiensi instituto mansit addictum. Adi Commentarii prævii num. 740 et seq.

aa Pro tempore, quo id factum sit, adi Comment. prævii num. 732.

bb Videsis, quæ in Vitæ præcedentis caput 5 annotata sunt ad litt. zz.

cc Bulla, qua Leo X Papa Turritanum S. Stephani monasterium Cartusianis restituit, anno 1515 data notatur; hi autem possessionem illius adierunt anno 1514. Adi Commentarium prævium § 46, quo Bullam illam integram dedi.

dd Quid ex iis, quæ hic Surius post Blomenennam tradit, sit consequens, videsis Commentarii prævii num. 779 et seqq.

ee Eo modo, quo hic asseritur, occultatas fuisse ab abbatibus S. Stephani S. Brunonis reliquias, certum non est. Consule Commentarii prævii num. 755.

ff Anno scilicet, quo ipsemet hic Prior generalis Ordinis Cartusienensis capitulo interfuit, 1516. Adi Comment. prævii num. 777 et seq.

gg Quid de continua, quæ hic asseritur, Sancti in specu commoratione sentiam, Commentarii prævii num. 748 edixi.

hh Miraculum hoc in medio reliqui Comment. prævii num. 748.

ii Ecclesiæ hujus, ut ex Comment. prævii num. 755 intelliges, curam gerunt Cartusiani, qui Turritanum S. Stephani monasterium incolunt, hocque, quod modo, Brunonis nomine ad Stephani nomen adjecto, SS. Stephani et Brunonis domus vocatur, non id ipsum est, quod S. Bruno extruxit, sed aliud, quod ab hoc jam collapsa sagittæ circiter jactu est dissitum, uti intelligo ex notitiis, quas ex Annalium Cartusiensium libri IV hactenus non vulgati Vallis-Dei exemplari descripsit, mecumque communicavit Cartusianus Parisiensis, sæpissime in Comment. prævio laudatus.

kk Summa hodieque apud Calabros in veneratione esse S. Brunonem, docet in contexta a se ejus Vita cap. 54 Zanottius.

EPISTOLA ENCYCLICA,

**Qua S. Brunonis obitum
quaquaversum nuntiarunt
ejus in Turritana eremo
discipuli, solitaque pro
illius anima suffragia postularunt.**

Primo loco, quem primatem et caput in Ecclesia credimus et confitemur, Apostolicæ sedis Præsulem totamque illam principalem curiam humiles heremitæ Calabriæ monasterii sanctæ Dei Genitricis Mariæ, cujus fundator pater

Bruno fuit et prælatus, dum in carne viveret, debita subjectione veneramur et salutamus, sanctique Patris nostri obitum pridie Nonas Octobris denunciamus, ut meritis eorum et precibus adjuvetur apud Deum. Salutamus quoque universam sanctam Ecclesiam in ordinibus et professionibus suis, canonicos, monachos, heremitas, Deo dicatas sanctas virgines, quibus et omnibus spirituali præsentia prosternimur, ut defuncti Patris nostri memores esse velint; ut dilectæ illi animæ si adhæsit macula (cum non sit justus, qui non peccet) multiplicatis intercessoribus et precum instantia detergatur, et transeat ad requiem. Precamur quoque, ut quorumcumque locorum congregationes, aut personæ religiosæ ejus agant memoriam, se nominatim non pigeat in hac carta subscribere; separatim vero, si qui volunt ejus memoriam scriptam et anniversariam observare, scribantur, ut congruam vicem singulis rependantur, prout pauci sufficimus. Ut autem sciatis, quanta fiducia, quam certa spe liberationis ejus preces fundatis, transitum illius * utilitatem brevi titulo innotescimus, ut in sancti Viri consummatione veritatem et perfectionem transactæ vitæ colligatis. Sciens, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, convocatis fratribus suis ab ipsa infantia singulas ætates suas replicavit, et totius temporis sui scientia et sententia dignum proclamavit. Postea fidem suam de Trinitate protracto et profundo sermone exposuit et conclusit sic: Credo etiam Sacramenta, quæ sancta credit et veneratur Ecclesia, et nominatim panem et vinum, quæ consecrantur in altari, post Consecrationem verum corpus esse Domini nostri Jesu Christi, veram carnem et verum sanguinem, quæ et nos accipimus in remissionem peccatorum nostrorum et in spe salutis æternæ. Proxima die Dominica sancta illa anima carne soluta est pridie Nonas Octobris anno Domini millesimo centesimo primo. Orate pro eo et pro nobis peccatoribus. Fratrem nostrum, harum litterarum latorem, obedientiæ gratia peregrinantem, vestræ charitati commendamus. Valete.

ANNOTATA.

a Epistolæ huic quaquaversum ex more tunc usitato (adi Commentarii prævii num. 24 et seq.) pro annuntiando Brunonis obitu missæ, titulisque Funebribus seu datis ad hanc responsoriis, quæ ad Vitæ S. Brunonis, per Putcanum scriptæ annoque circiter 1515 typis Basileensibus excusæ, calcem adjiciuntur, præfixæ, septem præmittuntur versiculi, qui ibidem pro altero Sancti Epitaphio obtruduntur; alii autem Titulum funebrem, quo ab ipsis religiosis Turritanæ eremi incolis Sancto parentatum fuerit, esse illos contendunt. Verum mihi nec unum, nec alterum placet; non primum, quod Epitaphii speciem præferre haud videantur; non secundum, quod versiculis illis ad jam datam Epistolam, quod tamen, ut Titulum funebrem constituerent, ex dictis in Commentario prævio num. 24 esset necessum, responsum haud fuerit. Utut sit, ethopæiam, qua S. Brunonis mores lectori ob oculos ponuntur, haud inepte dixeris, nec mihi vero prorsus apparet absimile, a Sancti discipulis, quo, qualis hic fuisset, utcumque docerent, Epistolæ encyclicæ jam datæ fuisse adjunctos. Ut illos adeo, antequam ad Titulos funebres progrediar, huc etiam modo transcribam, locus exigit. Sic habent:

Laudandus

A Laudandus Bruno fuit in multis et in uno.
Vir fuit æqualis vitæ, vir in hoc specialis.
Semper erat festo vultu, sermone modesto.
Cum terrore patris monstravit viscera ma-
tris.
Nullus eum magnum, sed mitem sensit ut
agnum.
Prorsus in hac vita verus fuit Israelita.
Hunc Deus a pœnis rape, sedibus infer amœ-
nis.

b Porro Annotationibus nonnulla, quæ in fu-
nebribus Sancti Titulis, jam mox hic subdendis,
occurrunt, illustraturum me, in Comment. præ-
vio num. 24 significavi; ne autem supposititios
hosce esse, quis putet, locorum etiam sacrorum,
quorum nomine signantur, ætatem, cum potero
idque conducere existimaro, indicabo, aut certe,
an et quid de iis comperire potissimum potuerim,
post singulas, quibus dictos Titulos discreturus
sum, sectiones notabo, licet interim vitia, quibus
hi contra Prosodix rectæque constructionis leges
laborant, plerumque inobservata, quod nimis fre-
quentia sint, præterire sit fixum.

B

TITULI FUNEBRES,

Seu diversæ ad Epistolam præcedentem responso- riæ a.

SECTIO I.

b Titulus fratrum montis Amati b.

N Notum autem facimus sanctitati vestræ, nos
fratres de vivo, humiles habitatores montis
Amati, una cum domino nostro Priore Hiero-
nymo in communi statuisset, pro reverendis-
simo charissimoque Brunone, vestræ Congrega-
tionis patre, septem diebus pro ejus venerabili
transitu Vigiliis c et Missas celebrare, in matri-
cula d conscribere, anniversarium diem agere.
Oramus et obnixe petimus, ut nostri in omni-
bus bonis vestris memores sitis. Valet.

C

e Fratrum Fisciclensis cænobii e.

2 Nos Fisciclenses fratres pro reverendis-
simo ac religiosissimo domino Brunone, emi-
nentissimo eremita, supplicationum preces in-
tentissime, libenti valde animo, Creatori Deo
cum oblationis sacræ libamine persolvemus, et
ejus venerabile nomen inter amantissima fra-
trum nostrorum nomina conscribemus, ejusque
anniversarium diem, prout charitas vestra petit,
devotius celebrabimus f.

Rangerii Brunonis discipuli.

3 Ego Rangerius, viri venerabilis Brunonis
quondam discipulus g, precum supplicationes
offerre desidero Deo omnipotenti, ut, qui illum
tanta honestavit gratia, tanta pietate decora-
vit, secundum suæ fidei meritum conferat et
coronam. Specialiter autem et pro debito spe-
ciali et amoris privilegio anniversariam ejus
memoriam exhibebo pro opportunitate rerum
et temporis.

S. Frigiani Lucensis ecclesiæ.

4 Nos, humiles Sancti Frigiani h Lucensis
ecclesiæ fratres, pro tanto Viro et tam glorioso
voluntarie Officium commemorationis impendi-
mus i, credentes nos apud Deum ejus sanctis
commendari meritis.

Ecclesiæ Placentinæ.

5 Nos, sanctissimæ Mariæ, sanctæque Justi-
næ Placentinæ matricis ecclesiæ k parvi meriti
fratres, pro tam venerabilis Viri gloriosissima
anima debitas ardenti animo exequias agere
voluntarie promittimus, ejusque sanctam me-
moriam in nostra matricula l amantissime inse-
remus.

Monasterii sancti Sepulchri m.

6 Monasterii sancti Sepulchri congregatio vo-
luntarie adimplebit, quod petitis n.

Ecclesiæ S. Martini de Petra.

7 Ecclesiæ nos canonici sancti Martini, quæ
dicitur Petra o, gratanter hanc chartam acci-
pientes, humilique mente recordationem in no-
stra matricula conscribentes, religiosi hujus
viri, Brunonis scilicet, memoriam in die ejus
anniversarii facientes.

Clusini cænobii p.

8 Clusinum collegium, satis humile, et exi-
guum pro Brunone, religionis socio, insignis-
que fidei magistro eximio, ac suis orationibus
in vita sanctissimi viri patris nostri Benedicti
dedito, mœrens se fore destitutum tanti viri
solatio, dietim q exorabit Dominum, imponendo
fratribus Missas et Psalterium, suum complendo
videlicet tricennarium r. Quem etiam inter no-
mina fratrum diligenter habebit impositum.
ejusque festum devote celebrabit annum, ut
sibi det requiem, Michaelæ precante, perennem.
Orationumstrarum clypeo muniri optamus,
quibus ascisci inter Sanctorum consortia nos et
defunctos nostros minime dubitamus.

Segusiensis ecclesiæ s.

9 Auctoritas sanxit divina, necnon Aposto-
lica habet sententia, invicem fratres portare
onera; hujus ergo auctoritatis dogmate fulcita
Segusiensis ecclesia nostra humilis et exigua,
fundendo preces, Dei exorat clementiam, ut
tanti religiosi viri anima, videlicet Brunonis
functi, delictorum veniam consequatur, per-
henni Dei gratia t.

Præposituræ Ulcensis.

10 Nos humiles fratres sancti Laurentii Ul-
censis ecclesiæ, quæ alio nomine Plebs marty-
rum vocatur u, pro tanto Viro, tamque religioso,
pro quo etiam totus orbis terrarum preces in-
cessanter fundere debet, Officium cum tricena-
rio x, et deinceps anniversarium ejus, divina
subministrante gratia, persolvemus.

Ecclesiæ Gratianopolitanæ.

11 Gratianopolitana ecclesia, quam dominus
Bruno monachus atque eremita sibi eremum
facere, habitationemque prius destinavit y,
quanto tunc gavisa est in ejus præsentia, eam
nimirum existimans perpetuam habere, tanto
nunc

A nunc magis dolet præ cæteris super tanti, tamque incomparabilis Viri absentia. Quocirca Officium ejus commemorationis assiduum usque tricesimum z libenter persolvit. Panem quoque et vinum cum ceteris ferculis, quæ fratres ejusdem Congregationis interim sumpsere, eadem pro ejusdem Viri anima pauperibus largita sunt. Diem vero migrationis suæ, quo animam suam, memoratu dignam, Deo reddidit, in catalogo suorum illustrium virorum ponens, anniversariam et celebrem se habere indesinenter repromisit. Nos itaque humili prece vos precamur, ut nostri sitis memores, quatenus orationum precumque vestrarum possimus fieri participes.

Eremitæ Cartusiæ prope Gratianopolim.

12 Nos quoque Cartusiæ fratres, piissimi patris nostri Brunonis, viri valde clarissimi, solatio miserabiliter præ omnibus destituti, quid pro ejus dilecta anima, et sancta faciamus, definire nequimus. Vincunt enim merita beneficiorum pro ejus erga nos, quicquid possumus, et valemus. Itaque sicut pro unico patre, ac domino nostro nunc, et sine fine orabimus, et qualiscunque Missarum, cæterique spiritalis exercitii consuetudo circa defunctos apud nos tenetur, pro illius anima omni tempore tanquam filii persolvemus aa.

Fratrum Casæ-Dei subtus Curnillionem prope Gratianopolim.

bb 15 Nos fratres, et servi servorum Casæ-Dei habitantes in cellula beatæ Mariæ, quæ alio nomine dicitur Cornelio bb, et est vicina eremo Cartusiæ, pro sanctitate tanti Viri, ejus doctrina, et exemplo stirps tanta in Christo fructificavit, septem diebus celebrabimus Officium et Missas, et dabimus panem et vinum cum ceteris ferculis pauperibus, sicut uni ex fratribus nostris, et memoriam anniversariam ejus in catalogo nostro scribemus.

C *Fratrum S. Ruffi in costa S. Andreæ.*

cc dd ee 14 Nos fratres ex canonicis sancti Ruffi, comorantes in quadam cellula sancti Andreæ, quæ vulgo Costa vocatur cc, pro piissimi anima Brunonis, per septem dies continuatos Matutinas, et Missas celebrabimus dd, et sicuti uni ex nobis pro ejus animæ solatio præbendam ee dabimus, et in catalogo fratrum nostrorum nomen ejus habebimus.

ff *Athanacensis cænobii Lugduni ff.*

gg 15 Athanacensis vero cœtus, divino oraculo præmonitus, pro anima religiosi Deoque dilecti Brunonis generale Officium gg, simulque preces, et orationes persolvit, et conscriptis cum eo fratribus obsequia commendationis exhibuit.

Majoris ecclesiæ Lugdunensis.

16 Sic mors prudenti parcit, velut insipienti.

Prudens Bruno fuit, sed cito morte ruit. D Nempe jacet Bruno tumulo depressus in uno, Qui quantum potuit, justitiæ studuit. Floruit et vita factus simplex eremita. Si fuit iste reus, tu sibi parce Deus. Cui dantur frustra pro Psalmis carmina pulchra, Plus prodesset ei ter Miserere mei.

S. Mariæ Blesensis hh.

hh

17 Non est deflendum, nec patris morte dolendum. Non obiit Bruno, qui partem fixit in uno ii. Hunc Deus excepit, comitem pia turba recepit.

ii

S. Petri Climiacensis cænobii kk.

kk

18 Jure dolor poni debet pro morte Patroni ll. Gaudeat et mater, gaudet ut ipse pater. Fecimus obsequium, quod chartula jussit agendum. E Et nobis iidem vos faciatis idem.

ll

S. Romani de ecclesia Lugdunensi archidiaconi mm.

mm

19 Domne tibi Bruno, qui semper rege sub uno Sacram servasti legem, nec eam violasti, Finis adest vitæ, tristantur ob hoc eremitæ. Sunt tibi post fatum summæ data gaudia vitæ. Non ergo pro te gemitus edant eremitæ. Nam mundo vivens loca deserta subiisti. Nunc cælos nactus lætaris in agmine Christi.

S. Vincentii Cabillonensis ecclesiæ nn.

nn

20 Cum bene præteritam testetur littera vitam, Et cum posse mori nulli dematur honori, Fletus deponi debent pro morte Patroni. Namque Deus sedem superam sibi tradidit ædem. F Nunc igitur, fratres, Psalmos Missasque cantes Reddamus Christo laudes et carmina nostro, Ut prosit cunctis, quod nos adolebimus isti.

S. Mariæ Belvensis ecclesiæ oo.

oo

21 Ivit ab hac vita Bruno simplex eremita; Tollitur arce poli, terris super astra relictis, Et sic cum Christo mundo requiescit ab isto, Orans pro cunctis viventibus, et modo functis pp.

pp

S. Anthonii Conteiensis qq.

qq

22 Quicquid habet mundus, quicquid vitale vocatur, Si bene discrevi, sub mobilitate moratur. Unde sub incerta mutabilitate tenemur. Res quoque non stabiles et nos et nostra videmur. Volvitur in fatis, volvuntur fata diurna.

Ipsa

A Ipsa quidem titubant, quasi commoveantur
in urna.
Dulcedo mundi res labilis et metuenda,
Et sibi suppositi velut ignis flamma cavenda.
Accipiunt omnes tali dulcedine letum.
Dulcedo pereat, quæ confert fel et acetum.
Decipit hæc cunctos sibi grata compede jun-
ctos,
Deceptis tandem mercedem donat eandem,
Merces illa quidem datur omnibus exitus
idem.
O miser omnis homo, quamvis, quod deci-
pieris,
Cernas, ipse tamen modicum curare videris,
Et probo deceptum te lumen cordis habere.
Obscuratur enim, possis ne damna videre.
Nec retinenda tenes, nec vis removenda mo-
vere.
Heu miseræ mentes, metuenda parum me-
tuentes,
Quæ breviter curant, quæ longo tempore du-
rant,
His nimis intentæ, quæ sunt mutata repente!
Mors, timidum nomen, miserabile præbuit
omen
B Venturæ genti primo male nota parenti.
Mors subit, et moritur vivens, nec finis ha-
betur
Certus in hac vita : Bruno probat hoc ere-
mita.
Bruno ruit, cui sylva domus, cibus herba
fuere;
Qui, quia mundus erat, mundum contempsit
habere.
Sancta parens Christi, quæ sola Deo pla-
cuisti,
Concedas, ut ei data sit sedes requiei.

Ejusdem.

25 Bruno Dei cultor, vitiorum nobilis ultor,
Ante Dei faciem possideas requiem.
Lector securus quia nunc sospes subiturus,
Huic completa tamen debita dicat amen.

S. Petri Carnotensis rr.

C 24 Concio Sylvestris, lachrymarum parce
fluentis,
Pastoris vita, fidei cultu redimita,
Votum lætandi nobis dat, non lachrymandi.
Si mundo moritur, paradisi sede potitur.
Perdomuit carnem; dum cæli tendit ad ar-
cem,
Se sociat Christo, mundo dum migrat ab
isto.
Si qua tamen carnis violavit viscera Patris
Culpa, licet parva, tergat miseratio larga
Ejus, quem toto properavit cernere voto.
O miles Christi, qui pugnae victor abisti,
Quam bene certasti, quia certando superasti!
Spernens terrena, stipendia carpis amœna,
Vivis et exultas, et ad aulæ limina pulsas.
Christe, tuo fesso, quia te petit, obvius esto
Dans illi requiem, dans sine fine diem.

S. Dionysii prope Parisios.

23 Si prosa, vel versus possent conferre salu-
tem,
Nec prosa, nec versus tollent tibi, Bruno, sa-
lutem;
Octobris Tomus III.

D Nam prosa vel versus de te volat ore dicaci,
Quæ tibi sic prosunt : serpentis ab ore mi-
naci
Si tormentari prohiberent, atque vorari,
Sic prosa, vel versus possunt conferre sa-
lutem.
Cum strepitu vocis sonet ergo melodia cor-
dis,
Ut prosa, vel versus, quod continet, id medi-
temur,
Quodque sonat, fieri Dominum de corde
precemur.
Bruno digne pater, ut eo salveris ab igne,
Qui non justorum, sed semper erit reprobo-
rum.
Et si quid minus est, quod non perfectio do-
net,
Id tibi donari defectibus et superaddi
Nostra tuis possit devotio, si Deus audit.
Sed Deus audiet, et faciet, quia justa roga-
mus.
Audiat ergo Deus, et det, quæ justa rogamus,
Ut tibi fine carens cælestis lux tribuatur
Et tecum nostris, et cunctis hic titulatis.

S. Germani Parisiensis Ep. ss.

26 Mentibus in nostris deberet semper haberi
Lux, in qua reprobis mala tollent, seu bona
justi.
Hanc timuit Bruno, sophiæ qui verus ama-
tor,
Exiit hic veterem mortali carne parentem.
Ipsam de terra Christus devexit ad astra.
Serve Dei Bruno, te suscipiat tuus auctor.
Perpetua possis uti requie paradisi.
Hanc habeant omnes nostri cunctique fideles.

S. Maglorii Parisiensis tt.

27 Occiduis morbis resolutis, cur dolet orbis?
Consumpta pœna, si pace fruuntur amœna,
Non opus est flendi, quia gaudent luce per-
enni.
Est homo laudandus : tamen est hac voce ju-
vandus,
Parce Redemptor ei terrenæ materiei.

S. Petri Fossatensis uu.

28 Anima jus in Christi nomine requiescat in
pace. Amen.
Nil prosunt animæ, versus si fecero mille,
Vos orate tamen, pace quiescat, amen.

S. Crucis sanctique Faronis Meldensis xx.

29 Cognitus iste satis doctrina erat atque
beatis
Moribus et vita Bruno sapiens eremita,
Principiis primis, summis, fulgebat et imis.
Post monachus factus, jam cælica gaudia na-
ctus.
Ecce jacet Bruno tumulo conclusus in uno.
Nam sic tolluntur sapientes, dum moriuntur,
In domini castra, pollentia desuper astra.
Nullus miretur, si Bruno sanctus habetur :
Hoc meruit vita dici simplex eremita.
At si peccavit, quod necdum forte piavit,
Hoc sibi condonet Dominus, cœloque co-
ronet.

95 *S. Petri*

A S. Petri Casiacensis cœnobii yy.

99

50 Qui pro salute hominum dignatus est fieri Homo, dignetur concedere veniam vestro Patrono.

ANNOTATA.

a De modo, quo, rationeque, ob quam Titulos funebres seu datas ad epistolam encyclicam, qua S. Brunonis obitum quaquaversum nuntiarunt ejus discipuli, responsorias etiam hic edere visum sit, consule Commentarium prævium num. 24 et seq., ubi etiam invenies, unde, quid de hisce generatim sentiendum sit, statuas.

b Lubinus in Brevi abbatiarum Italiæ Notitia pag. 226 recenset Ordinis S. Benedicti abbatiam, Titulo S. Salvatoris Montis Amiati insignitam atque in territorio et diœcesi Clusina Veteris Etruriæ sitam, quam anno circiter 745, uti in Episcopis Clusinis tom. III Italiæ sacræ Ughellus et post hunc Mabillonius tom. II Annalium Benedictinorum lib. xxii, num. 24 docet, Rachis seu Ratchisus, Longobardorum rex, fundavit; fuisse autem ex hac abbatia fratres, quorum nomine funebris hic Sancti Titulus signatur, mihi viæ non indubitatum apparet, licet interim monasterium, cujus illi fuerunt, non Mons Amiatius, sed unius literulæ suppressione Mons Amatus hic appelletur.

c Id est, Officium, pro defunctis cani solitum, prout id hodieque vocatur.

d Vox hæc catalogum hic significat, cui defunctos, pro quibus specialiter orare statuerant, monasteria ecclesiæve solebant inscribere.

e Abbatia est Lucanæ seu Lucensis in Italia diœcesis, Titulo S. Salvatoris nobilis sæculoque x fundata. Adi in abbatiarum Italiæ Brevi Notitia pag. 154 Lubinum, qui tamen abbatiam illam seu monasterium, non Fisciclense, sed vel Fisceclense, vel Ficiseli, aut etiam Ficoclenense appellari, ibidem docet.

f In epistola encyclica, obitus S. Brunonis nuncia, jam supra Titulis funebribus præmissa, petunt Calabrini ejus discipuli, ut, qui, hac accepta, anniversarium defuncti Patris sui diem essent acturi, ii, non rotulo, præfatam epistolam complectenti, sed chartæ separatæ sese seu suas ad eandem responsorias inscribant: quare, cum facile factum esse queat, ut e duobus monasteriis, Fiscicleni nimirum et Montis Amati, utpote haud procul admodum invicem distantibus, unum proxime post alterum, qui epistolam encyclicam, obitus S. Brunonis nunciam, circumtulit, adierit, anniversariumque Brunonis diem sese celebratura, eadem duo monasteria in suis ad hanc responsoriis seu Titulis funebribus promittant, puto hosce eo ordine, quo hic ponuntur, eidem chartæ separatæ fuisse inscriptos; quod etiam existimo quantum ad nonnullos alios, inter titulum proxime sequentem, et Titulum quintum decimum interjectos, quibus expresse anniversariæ Sancti lucis celebratio promittitur; qui enim dictam epistolam encyclicam circumtulit, ex Etruria, duo præfata monasteria, Fisciclense nimirum et Montis Amati, complectente, Lugdunum petiit; quare cum loca sacra, quorum Tituli isti sunt, haud multum a via, quæ ex Etruria Lugdunum ducit, abducant, tunc ea omnia, idque eo ordine, quo iidem hic subduntur, verosimillime adiit.

g Sunt, qui velint, Rangerium, cujus hic Titulus nomine insignitur, eum ipsum esse Range-

rium, qui, postquam Sanctus noster Rhegiensem, ad quem anno 1090 electus fuerat, archiepiscopatum recusasset, ad cathedram hanc, uti apud Ughellum tom. IX Italiæ sacræ in archiepiscopis Rhegiensibus videre licet, fuit promotus; verum Ms. de S. Brunone Tractatus, quem Carthusiani hujates mecum communicavere, auctor anonymus censet, Rangerium, qui Titulum hunc scripsit, seque in hoc S. Brunonis discipulum vocat, esse potius illum Rangerium, qui, quemadmodum Ughellus tom. I Italiæ sacræ in Episcopis Lucensibus docet, anno 1098 Lucensem cathedram occupabat, annoque 1112 excessit e vivis. Et vero cum inter duos Titulos, eidem chartæ separatæ (adi dicta ad lit. præced.) inscriptos, quorum altero a Fiscicleni diœcesis Lucensis monasterio, altero a S. Frigidiani cœnobio, in ipsa ex dicendis civitate Lucensi sito, anniversaria Sancti commemoratio fuit promissa, Titulus Rangerii nomine notatus, quo factum pariter id fuit, medius hic ponatur, fuerit verosimiliter et hic eidem chartæ separatæ inscriptus; quod cum ita sit, Rangerius, qui eum scripsit, aut in dicta civitate Lucensi aut ab ea haud procul, cum id fecit, verosimiliter exstiterit, satque proinde probabilis laudati auctoris anonymi opinio potest videri, licet interim nullo modo pro certa queat haberi, quod nec ex ipso, de quo hic, Titulo, nec ex inscriptione, quam hic præfert, Rangerium, quem habet auctorem, episcopum exstitisse, constet.

h Intra civitatis Lucensis muros, quemadmodum Lubinus in Abbatiarum Italiæ brevi notitia pag. 192 docet, monasterium, sæculo sexto fundatum, concluditur, quod S. Frigidiani seu Frigidiani appellatur: quin adeo hujus ipsius sit præsens funebris Sancti Titulus, dubitandum non apparet.

i Nescio an, qui hunc Titulum scripserunt, anniversariam Sancti lucem sese acturos hac loquendi formula non promiserint. Utut sit, promissum equidem id fuisse videtur tam hoc, quam duobus adhuc aliis, rem pariter diserte non exprimentibus, funebribus Titulis, sexto nempe et nono, quorum alter monasterii S. Sepulcri, alter ecclesiæ Segusiensis est, cum enim omnes tres pluribus Titulis, qui chartæ separatæ (vide dicta ad lit. f) fuere inscripti, interserantur, fuisse eos eidem chartæ separatæ pariter inscriptos, verosimile apparet; hoc ipso autem, quod chartæ separatæ fuerint inscripti, sese illi, qui eos scripserunt, anniversarium Sancti diem celebraturos, promississe videntur ex iis, quæ ad lit. f dicta sunt.

k Id est, ecclesiæ cathedralis. Adi Cangium in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad Vocabula Ecclesia matrix.

l Adi Annotata ad lit. d.

m Cum ecclesiæ cathedralis Placentinæ Titulo proxime subdatur hic Titulus, monasterium S. Sepulchri, cujus nomen præfert, aliud indubie quemadmodum ex modo dictis ad litt. f et t facile colliges, non est, quam, quæ nomine illo insignitur, Placentina Ordinis S. Benedicti abbatia, anno 1056 fundata, ut Lubinus in Abbatiarum Italiæ brevi Notitia pag. 500 docet.

n Vide dicta ad lit. i.

o Monasterii hujus notitiam nuspiam invenire quivi; id tamen inter Placentiam et Clusinum diœcesis Taurinensis cœnobium, cujus Titulus proxime hic subjungitur, situm fuisse existimo ob ea, quæ supra notavi ad lit. f.

p Lubinus

A p Lubinus in *Abbatiarum Italiae brevi Notitia* duas *Ordinis Benedictini* abbatias, a Clusa nomen habentes, quarum altera *S. Victori*, altera *S. Michaeli* sacra est, pag. 104 recenset; quin autem harum posterior sit *Clusinum* hic memoratum monasterium, dubitandum non est, tum quod ea sola *Sancto* sit antiquior, tum quod *Titulus* subjectus hunc includat versiculum: Ut sibi det requiem, Michaeli precante, perennem.

q Id est, quotidie.

r Id est, *Officium triginta Missarum*, diebus totidem pro defunctis absolvendum. Adi *Cangium* in *Glossario medix et infimæ Latinitatis* ad vocabulum *Tricenarium*.

B s Segusium, incolis *Susa*, urbs *Italiae* est in *Pedemontio* ad radices *Alpium Cottiarum*, quibus in *Sabaudiam* et *Galliam* est transitus. Cum urbs illa eo tempore, quo *Sanctus* noster obiit, seu sæculi XII initio præter *S. Justii* abbatie ecclesiam plures adhuc alias, quarum tamen nulla erat *Cathedralis*, fuerit complexa, an et quænam harum in particulari, et an non omnes potius simul hic designentur, definire non possum. Anne forsitan abbatie *S. Justii* ecclesia, quod illius abbas, ut in *S. R. E. Cardinalium*, archiepiscoporum et *Pedemontanæ regionis chronologica Historia* cap. 22 *Franciscus Augustinus* ab *Ecclesia* docet, episcopalia jura non pauca *Segusii* exerceret, *Segusiensis* ecclesia per excellentiam nominatur?

t Adi iterum dicta ad lit. i.

u In *Geographica Delphinatus vicinarumque regionum Tabula*, historicis, quæ anno 1711 *Parisiis* prodire, monumentis præfixa, *Segusio* haud procul *Lugdunum* versus occurrit *Ulcium*, pagus haud dubie, qui, in aliis *Delphinatus* geographicis tabulis eodem situ positus, nomine *Gallico Oulx* distinguitur. Fratres adeo, qui pagi illius ecclesiam, *S. Laurentio* sacram, administrabant, seu præposituram incolebant, *Titulum* hunc (adi dicta ad lit. f) verosimillime scripserunt.

x Id est, ni fallar, *Officium de Defunctis*, quod *Vigilias* vocant, una cum *triginta Missis*. Vide etiam dicta ad lit. r.

y *Cartusie* eremus scilicet, quam *Sanctus*, priusquam in *Calabriam* secesserit, inhabitavit, in diœcesi *Gratianopolitana* sita est.

C z Diem nempe. Adi *Cangium* in *Glossario medix et infimæ Latinitatis* ad Vocabulum *Trigesimum*.

aa *Anniversarium sancti Patris* sui diem sese acturos, sat aperte etiam hic promittunt religiosi eremi *Cartusie* incolæ.

bb Cellula hæc seu *Prioratus*, a celeberrima *Ordinis S. Benedicti* in *Arvernia* Casæ-Dei abbatia dependens, *Gratianopolitanæ* urbis parti, *Lugdunum* respicienti, ad dexteram *Isaræ* fluvii ripam adjacet, quemadmodum disco e laudata ad lit. u *Delphinatus Tabula* geographica.

cc In eadem *Tabula* geographica *Gratianopolim* inter et *Lugdunum* locus occurrit, *Costa S. Andreæ* vocatus, qui proinde aut ipsa est, quæ hic memoratur, cellula seu *Prioratus*, a *S. Rufi* monasterio, prope *Valentiam* modo sito dependens, aut hunc certe, si adhuc subsistat, complectitur.

dd *Officium*, quod olim *Septenarium* vocabant, quodque per septem dies continuos pro mortuis agebatur, hic promittitur. Adi *Cangium* in *Glossario* ad vocabulum *Septenarius*.

ee *Præbenda*, ni fallar, hic significat *elemosynam*, portione monachica, seu monasterii constantem; ut fratres, quorum hic *Titulus* est, per septem sese dies tantum cibi ac potus, quantum interea ipsorum communitas esset sumptura, pauperibus esse daturos, etiam promisisse videantur. Adi *Titulum* xi.

ff Olim extra *Lugduni* muros erat, modo ipsis inclusum est hoc *Ordinis Benedictini* monasterium, ad confluentes *Araris* et *Rhodani* sæculo VI aut etiam citius exstructum. Consule *Galliam Christianam* auctam tom. IV, col. 253.

gg Id est, *Officium* solemniori, quo potest, ritu pro defunctis celebratum. Adi in *Glossarii Cangiani Supplemento* *Carpentierum* ad vocabula *Officium* generale.

hh In civitate *Blesensi*, quemadmodum *Gallie Christianæ* auctæ scriptores tom. VIII col. 1588 docent, conspicitur *canonicorum Regularium*, cui sæculo IX canonici seculares servire, abbatia, *Beata Maria Blesensis* aut etiam *Burgus*-medius appellata. Isthæc haud dubie per *S. Mariam Blesensem* hic designatur.

ii Alludi videtur ad illud *Lucæ* 10, v 42 Porro unum est necessarium. *Maria* optimam partem elegit.

kk Cum monasterium, quod *Climiacense* vocetur, nusquam inveniam, in modum, quo scriptum est hoc nomen, mendum irrepsisse puto proque *Climiacensis* legendum *Cluniacensis*; ut hoc anno 910 conditum monasterium hic designetur.

ll Id est, magistri, domini aut etiam *Prioris*.

mm Quid hæc *Tituli* subjecti sibi velit inscriptio, haud satis intelligo.

nn *Cabilonensis* seu *Cabillonensis* cathedralis ecclesia jam inde ab anno 341 *S. Vincentii* martyris, priori, quod habuerat, *S. Stephani* relicto, nomen accepit; ut alia haud dubie quam hæc in isthac inscriptione non designetur.

oo In civitate *Belvensi*, seu, ut modo communius scribitur, *Bellovacensi* præter ecclesiam cathedralem, *S. Petro* Apostolorum principi sacram, sex sunt ecclesie collegiatae, quarum una sanctissimæ *Dei genitrici Mariæ* dedicata est; ut ad hanc, ni forte hic *Belvensis* pro *Belnensis* perperam scriptum sit, urbisque adeo *Belnæ*, quæ in *Burgundia* a civitate *Cabilonensi* haud admodum procul sita est, ecclesia SS. *Dei Genitrici* sacra designetur, subjectus *Titulus* verosimillime spectet.

pp In cælum receptum esse *S. Brunonem*, orareque ibi pro viventibus, haud obscure in hoc *Titulo* indicatur. Idem etiam fere fit in quatuor *Titulis* proxime prægressis, infraque in multis aliis, quod sane eum proxime etiam post suum obitum pro *Sancto* a non paucis habitum fuisse, argumento est. Consule etiam *Comment. prævium* num. 749 et *Sancti Vitæ* a *Surio* scriptam num. 43.

qq Anne hic forte curata, quæ in generali diœcesis *Ambianensis* beneficiorum Catalogo, anno 1648 *Parisiis* excuso, pag. 22 recensetur, *Contiensis* seu *Contiacensis* *S. Antonii* in *Picardia* ecclesia designatur?

rr Jam ante sæculum x, uti in *Gallia Christiana* aucto tom. VIII, col. 1215 videre licet, ad radices montis, cui urbs *Carnotensis* superimposita est, exstitit *Ordinis Benedictini* monasterium, quod *Sanctus Petrus* in *Valle* appellatur. Hoc ipsum haud dubie *S. Petrum Carnotensem* hic designatur.

ss Aliud

A ss *Aliud Parisiis S. Germani, Parisiensis episcopi, seu templum, seu monasterium non est, quam quod S. Germanus a pratis dicitur; quare hoc, quod jam inde a sæculo sexto fuit fundatum, in hac subjecti Tituli inscriptione designari puto.*

tt *Exstinctum modo est hoc, quod diu ante S. Brunonis ætatem fundatum fuerat, Parisiense monasterium. Adi Galliam Christianam auctam col. 506 et tribus seqq.*

uu *Additur in Basileensi horum titulorum editione: Quo loco sanctus Maurus beati Benedicti discipulus corpore quiescit; ut adeo monasterium, quod hac inscriptione designatur, aliud non sit, quam Fossatense S. Mauri, quod sæculo nono, uti Gallix Christiane auctæ scriptores tom. VII coll. 282 et 284 docent, fuit exstructum modoque est abolitum.*

xx *Amplam hujus monasterii, quod S. Brunone multo est antiquius, notitiam subministrant Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. VIII col. 1688 et binis seqq.*

yy *Hoc monasterium, quod ad lævam Matronæ ripam duabus leucis infra Castrum-Theodorici in diœcesi Suessionensi situm est, sæculo nono, imo octavo, creditur antiquius. Adi Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. IX col. 427 et seqq.*

SECTIO II.

a *Titulus ecclesiæ S. Mariæ Carnotensis a.*

Ecclesiæ murus Bruno fuit haud ruiturus: Nam bonus, atque piæ mentis fuit, atque sophiæ.

Doctor erat verus: fleat ipsum plebs bona clerus.

Justus, sincerus, morum gravitate severus
Mortuus est Bruno, pugnando rege sub uno.
Qui sic pugnavit, Ducis hostes quod superavit,

Cujus miles erat, quapropter præmia quærat
A duce Sanctorum lætissima regna polorum.
Et nos mille modis, Psalmis oremus, et odis,
Ut det Christus ei lucem summæ requiei.
Nam si promeruit hanc mercedem quis habere,

C Nullus Brunonem putet hac mercede carere.

b *Versus scholares b.*

52 Quis fuerit Bruno, momento temporis uno,
Nescius, huc veniat, discere si cupiat.

Iste fuit justus, sapiens nimis, atque venustus;
Sed nulli nocuit discere, quod potuit.

Cui pia vota damus, nostrumque patrem rogitamus,

Ut fugiens rabiem, possideat requiem.

Si Bruno vixit, sicut vixisse putatur,

Vivat in æternum, paradisi sede fruatur.

Flos erat hic patrum, solamen, gloria fratrum,

Veri sectator, divinæ legis amator,

Semita justiciæ, fons hic, et origo sophiæ,

Lux, speculum mundi, rerum sublime cacumen,

Labentum baculus, miserorum dulce levamen;

Nec mens fracta malis, nec erat nimis alta secundis.

Hic sibi non vixit, sed mundo, quem bene D
rexit.

Non hic, sed vita spoliata flet hoc Eremita.

Vita non eguit, qui mundo, non sibi, vixit.

Ut narrem breviter, quis narret sufficienter?

Quam phœbe phœbo, quam cetera sydera lunæ,

Tam totus mundus assit * tibi, Gallice Bruno c. * cessit

S. Margaritæ cænobii d.

53 Cum Patre sit Nota laus et cum Flamine sacro,

Mundum sustentat, cælum ditone gubernat.

Angeli cum seraphim, pariterque beata cherubim

Cum ceteris sanctis, justis, simul atque beatis.

Occurrant illi simul exultantes, et læti.

Et tamen cum ipsis, astantibus undique turmis,

Virtutum thronis, et potestatibus justis

Vere beatificent Dominum, regem quoque laudent,

Inclyti Brunonis adsint animæque parati. E

Abraam mox, Isaac, et Jacob, Job et Helias,

Esaii, Daniel, David, sanctissimus Johel,

Abacuc, Abdias, Sophonias et Hieremias

Cum vatum ceteris sistent obtutibus Christi.

Supplices, et læti deposcant dono ditari,

Et nos cum ipsis demus pia cantica laudis

Quamvis indigni, mereatur luce beari;

Exultat cælum, terra gemit, nunc, et resultat.

S. Mariæ novi monasterii e.

54 Nos fratres novi monasterii, sicut postulastis pro Patre vestro, sanctæ recordationis viro domino Brunone, clementia Domini prompto animo exorabimus.

S. Benigni Divionensis f.

55 Est quia surgendum, non est de morte dolendum.

Parcere mors nescit, justus bene morte quiescit. F

Mutua vota damus, nostris eademque rogamus.

S. Stephani Divionensis g.

56 Qui regit omne, quod est, hunc noxa solvat ab omni.

Hunc societ justis, qui regit omne, quod est.

Quæ petitis vestris, eadem persolvite nostris

Obsequia, Psalmos, cantica, vota, preces.

Spiritus in cælo Brunonis suscipiatur

Et sit cum Christo, dum vixit, quem sequebatur.

Impetret et nobis, quod se possimus adire,

Quos cupit hic mundus peccati fæce perire.

S. Petri Besuensis h.

57 Transit ab hac vita Bruno summus eremita,

Quem deflent cuncti sapientes atque periti.

Hic sapiens vixit, sapiens et alta migravit.

Jam

A Jam cælum teneat, jam Christo sedulus astet,
Pro sibi devotis securus fratribus orans.

S. Mariæ Castellionensis i.

58 Bruno vir hic magnus fuit ac simplex, velut
agnus,
Qui mundum cernens vilesceat cunctaque
spernens
Vitam mutavit corpusque fame maceravit.
Post monachus factus, eremi vastissima na-
ctus,
Hanc linquens sedem cæli conscendit ad
ædem,
In qua detur ei locus optatus requiei,
Et si quem læsit vel si quod crimine adhæsit,
Hoc condonet ei gratia magna Dei.

Lingonensis ecclesiæ episcopi k.

59 Robertus Lingonensis ecclesiæ servus, ro-
gabatur ejusdem ecclesiæ canonicos et sacerdotes,
monachos, eremitas, in episcopatu Lingonensi
Domino servientes, ut orent pro anima charis-
simi magistri sui Brunonis, et eleemosynas pau-
peribus largiantur memoriamque obitus sui,
in quibus poterit, ecclesiis, scriptam observari
faciet.

S. Mariæ Molismensis l.

40 Tempore disposito migrat de corpore Bruno,
Cujus, dum vixit, vita Deo placuit.
Subveniant illi, quibus est permissa potestas,
Ut sit ei requies et sine fine dies.
Nostris versiculis, qui habitamus Molernium,
addentes vobis, qui estis Turri, innotescimus,
quod pro domino Brunone, patrono vestro, no-
stro autem familiarissimo m, Missarum solemn-
ia diebus triginta celebravimus, ejus etiam obitus
anniversarium diem in catalogo fratrum nostro-
rum conscripsimus.

S. Michaelis Tornodrensis cænobii n.

41 Mors pia justorum, fruitur quia regna po-
lorum,
Morte sua sacro sociatus in agmine Bruno
Vivat et in requie potiatur dona sophiæ,
Gaudeat hic felix, videat faciem quoque Pa-
tris,
Cernere quam Christus faciet sine fine beatos.

S. Germani Antisiodorensis o.

42 Mansio Brunonis sit perpes cælitus omnis,
Cumque Deo vita fiat ei socia,
Nobis vota dari semper curate precari
Illius meritis sedibus æthereis.

S. Stephani Antisiodorensis p.

43 Bruno Pius pastor, puræ pietatis amator,
Dæmonis ignitas superavit ubique sagittas,
Subjectis largus fuit hic nimis et sibi parcus,
Factis implebat, quidquid per verba docebat,
Non se prælatum, sed se cupiebat amatum,
Gaudeat in cælis, quia vixit corde fidelis.

S. Mariæ et S. Joannis Reomensis cænobii q.

44 Dans bona Christe, poli famulo da regna
Brunoni,
Mutanti florem mundi cunctumque decorem
Deserto vili, quod regno charius illi
Hac fuit in vita. Jam cessant plurima scripta :
Debita doctori reddantur vota Brunoni,
Atque suis cunctis nostris quoque reddite fun-
ctis,
Christi veraces famuli justique sequaces,
Qui charam fortis eremum colitis modo Tur-
ris;
Quæ vos, ut vestrum, perducet ad astra Ma-
gistrum.

Notum sit vobis, charissimi, nos Reomenses fra-
tres vestri memoriam Patroni in Missis et ora-
tionibus triginta egisse diebus, ipsiusque nomen
cum nostrorum nominibus fratrum, sicut decet,
scripsisse.

Lamberti abbatis Pultariensis r.

45 Ego frater Lambertus, Pultariensis mo-
nasterii ex necessitate Apostolicæ obedientiæ
servus et procurator exiguus, hujus eximii ma-
gistri Brunonis in litteralis doctrinæ scientia a
primordio meæ conversationis de seculo in eru-
ditione Catholicæ conversationis et veræ religio-
nis discipulus, ejusdem piissimi Patris nostri et
informatoris memoriam in septenariis et tri-
cenariis Officiis et anniversaria die sui obitus,
cum canticis spiritualibus, et pauperum refocila-
tione quotannis recolenda, cum commissis
mihi filiis et fratribus procurare et devote pro-
sequi non fatigabimur, et quos poterimus, ad
orandum pro eo excitabimus s.

S. Petri Aremarensis cænobii t.

46 Fons et origo boni, Jesu, pius esto Brunoni,
Ne leo tangat ovem, fer, bone Pastor, opem,
Agnus Bruno tuus sit, sit non dæmonis hædus,
Si meruit pœnas, parce reo, bonitas.

S. Petri Trecurum u.

47 Ut titulus dicit, mundi tentamina vicit
Bruno vir sapiens, jussa Dei faciens.
Sprevit opes multas, sibi nec fuit ulla facul-
tas,
Sed quicquid potuit, fratribus exhibuit,
Fugit ab hac vita, monachus fit et hinc ere-
mita.
Dum sic abstinuit, regna poli meruit;
Sed quia jure pari decet hoc pro fratre pre-
cari,
Poscimus ut requies sit tibi quæque dies.

S. Petri insulæ Germanicæ x.

48 Mortua, mors, utinam vel carcere clausa
fuisses,
Nec tantum mundo Doctorem surripuisses,
Pro quo nos petimus Christum, fontem boni-
tatis,
Ut det Brunoni munus solitæ pietatis.
Christe,

A Christe, Patris Verbum, regnum concede super-
pernum
Brunoni famulo, qui se tibi pectore puro
Vivens conjunxit mundanaque gaudia sprevit.
Vos igitur, fratres, eremitica claustra co-
lentes,
Quod nos pro vestris facimus, nunc reddite
nostris,
Subtracti leto potiantur quo paradiso.

S. Stephani Catalmiensis ecclesiae y.

49 Commisit protoplastus homo, cur postera
proles
Patris facta luens tendat in interitum?
Omnes intereunt, sed non omnes cruciantur.
Mors venit injustis, vita salusque bonis.
Hic igitur Bruno, vir sanctae religionis,
Mundum contemnens caelica promeruit.
Nos ergo Dominum devota mente precamur,
Ut, qui justus erat, justificetur adhuc.

S. Petri canobii de monte z.

B 50 Nos gessit moriens Christus de morte re-
surgens;
Spes in morte Deus, gloria sola Deus.
Brunoni requiem tu confer, Christe, perhen-
nem,
Gaudia cum Sanctis sint sibi pro meritis.

S. Basoli aa.

51 Bruno polum subeat, quem strenua vita ve-
nustat,
Quo merito fidei gloria crescat ei.

S. Mariae Remensis metropolis.

52 Hic Pater eximius fundator religionis
Exemplar sese fratribus exhibuit,
Dans ille formam spernendi vilia mundi,
Caelestis patriae praemia dum sequitur;
Pro cuius culpa non credimus esse gemen-
dum,
Quem jam gaudentem credimus in requie.
Nam si cui Sancto requiem bona vita meretur,
Huic quoque pro meritis summa datur re-
quies,
Qui cum multimode nostra polleret in urbe,
Solamenque suis atque decus fieret;
Cumque faveret ei fortuna per omnia, jam-
que
Hunc praeferremus omnibus et merito;
Namque benignus erat omnique peritus in
arte
Facundusque satis divitiisque potens,
Omnia postposuit Christo nudumque secutus
Christum, cum multis suscipit hunc ere-
mus bb.
Propterea requiem sibi credimus esse para-
tam;
Si tamen ulla levis haesit ei macula
(Nam patet, in terris nullum sine labe mo-
rari)
Hanc Deus abstergat dando sibi veniam.

Alius ejusdem ecclesiae.

55 Ut servire Joseph dominae contempsit amori,
Et fugit amplexus incestos mente virili,

Sic contempta jacet, Bruno, tibi gloria mundi. D
Amplecti dum te cuperet tibi brachia tendens
Multas mundus opes multos obtendit amores,
Tuque fuga lapsus, pompali veste rejecta,
Amplectens eremum vestiris forte beata.
Hunc tantum talem caelestibus esse sodalem
Credimus, hunc rogitat fratrum devotio tota.
Ut Domino pro se dignetur fundere vota :
Pars tamen interior si traxerit ab exteriori
Quid sordis, Deus, hoc pietatis dilue rore.

Item alius ejusdem.

54 Judicis examen venturi Bruno pavesce
Mundanas contempsit opes eremumque peti-
vit cc.
Atque suavis ibi fructus emisit odoris.
Ad Christum revocans quos gloria vana fe-
fellit.
Nocte dieque Dei praecipis invigilabat
Omnibus exemplar, eremi quos vita decorat.
O quam felici meriti mercede fruuntur,
Qui socii turmis caelestibus efficiuntur,
Lucis et inveniunt loca, quae sunt nescia pe-
stis, E
In quibus aeternis celebrantur gaudia festis,
Ad quae suspirans hic dissolvi cupiebat,
Posset ut in Christo sic conregnare Beatis.
Denique finito certamine carne solutus
Optatisque fruens conscendit ad aethera liber.
Verum si quid ei terrenae sortis * adhæsit, * sordis
Quatenus ad tumulum * mercedis nil sibi * cumulum
desit,
Pulsemus Dominum precibus, quem cuncta
verentur,
Nulla quod inferni tormenta sibi dominantur.

Alius iterum ejusdem.

53 Iste vir Eliæ par Baptistæque Johanni,
Hic eremi cultor fuit et bonitatis amator,
Hic Abrahæ similis pius extitit atque fidelis;
Iste velut Petrus Domini mandata secutus
Omnia contempsit et Christo pauper adhæsit;
Maluit hic Christo pauper, quam vivere mundo
Dives, sicque Dei plene praecepta peregit.
Sed quia, quae mundi sunt, mors rapit omnia F
secum,
Mundo sublatum junxit caelestibus istum;
Nos vero Domini deprecamur pietatem,
Ut tanto Patri mundani si quid adhæsit
Pulveris, abstergat Deus illud fons pietatis.

Adhuc alius ejusdem.

56 Quem tenerum docuit mater Remensis
alumnum dd,
Propositi tenuisse fidem lætata Brunonem,
Migrantem ad Dominum lachrymis precibus-
que salutat.

SS. Martyrum Sergii et Bacchi Andegavensis ee.

57 Justi vel reprobi manet unica sors mo-
riendi
Et simul ad finem deducit transitus idem;
Sed iudex operum sedes discernit eorum :
Vir bonus ad requiem transit, peccator ad
ignem.

S. Petri

A

ff

S. Petri cænobii puellarum ff.

58 Vitæ forma piæ, totius acerra sophiæ,
Bruno pater, vita si transmigravit ab ista,
Ad Domini nutum liquet illum carne solutum,
Qui justum merita voluit donare corona;
Quem licet æthereis fidamus inesse choreis,
Haud tamen obsequii deerunt solacia nostri.

gg

S. Symphoriani martyris in urbe Remensi gg.

59 Si quid lugere de morte juvetque dolere,
Tunc nos tristemur, super hoc quoque Patre
fleamus;
Sed quia nec luctus nec clamor ad æthera
ductus
Quemquam de morte valet ad vitam revocare,
Oremus Christum, pro nobis in cruce fixum,
Cælesti vita potiat ut hic Eremita.
Scribimus hæc vobis et idem, petimus, date
nobis.

B

hh

Ecclesiæ SS. Trinitatis hh.

60 Ut petitis, fratres, a nobis, sic faciemus;
Sed Bruno cum Christo regnat, sicut reputa-
mus,
Quem cruce prælata sectatus hic est eremita,
Illecebris mundi constanti mente repulsis.

ii

S. Dionysii Remensis ii.

61 Cunctas liquit opes, cunctos simul orbis
honores
Pro te, Christe pater, pro cæli munere pauper
Bruno factus iter, quorum fuit ante magi-
ster kk.
Quattuor ut fontes, ex una parte meantes,
Quos Paradisus habet, mundi per regna
fluentes
Exundant terras, sic hic quos imbuit, ornat,
Implet et informat, inflammat, dirigit, armat,
Cudit et illustrat et adhuc regit, excolit, aptat.
Syderis instar erat cunctis, quos ipse docebat.
Inter Cælicolas Christi requiescat in aula.

C

ll

S. Remigii Francorum Apostoli ll.

62 Ne doleatis, oves, Pastoris funere flentes;
Nam non est flendus, fuerat cui vivere Christus
Atque mori lucrum superando dæmonis
astum,
Hic Pater eximius, nobis merito venerandus;
Nec solum nobis, sed quos sol flammeus urit.
Quem fovet ipse Deus, quem jam retinet pa-
radisus
In requie pacis, cur talem, quæso, doletis?
Raptus enim mundo donatur vivere cælo,
Et vivit vere, studuit quia vivere juste.
Conregnare tibi, Deus, annue, quæsumus, illi
Eterna requie dans tecum perpetuari.

mm

S. Nicasii Remorum archiepiscopi mm.

63 Deus, fidelium lumen et animarum, ani-

mam hujus Viri Catholici ab omni solvat vin- D
culo delictorum.

SS. Martyrum Timothei et Apollinaris nn.

nn

64 Hujus Doctoris fuit hæc vis cordis et oris,
Ut toto cunctos superaret in orbe magistros:
Sic meditando bonus fuit atque loquendo di-
sertus.
Huic se tota dedit sapientia totaque sedit
Hujus in arcanis dives penetralibus hospes.
Quod dico, novi, mecum quoque Francia no-
vit,
Et totus novit per climata quattuor orbis.
Hæc illum docuit res hujus spernere mundi
Et solum fecit perquirere gaudia cæli.
Huic si quid sordis de carnis lege cohæsit
(Nam cuncti penitus carnali lege gravamur)
Omnipotens tollat, qui crimina nostra relaxat,
Impleat atque sibi votum, quod semper ama-
vit.

E

S. Bartholomæi Apostoli in monte Or oo.

oo

65 Orbis amarescens claudescit pondere mor-
tis,
Et trahit ad speciem humanæ per devia sortis,
Mergit et exilio propriorum quæque tabe-
scens.
Unde tumescis, homo miser, hac ætate sene-
scens?
Fonte Caribdineo mergeris ad ultima finis,
Ac cinis in cineres solveris, ut umbra lucer-
nis.
Est labor ejus amor et inextricabilis error,
Defectu cujus animam complectitur horror,
Postquam nudata fuerit de carcere carnis
Vel satanæ ducibus, heu! circumsepta cater-
vis.
Quod metuens animosus in hoc discrimine
Bruno
Servitio penetrat eremum certaminis uno;
Liquit opes mundique decus, ne gloria pœna
Fiat in interitum, sed currens nectare vena
Dulcescat fluctus animi cordisque tenorem
In se constringens scelerum constringat amo-
rem
Per cursus varios operum virtute bonorum,
Mortificando caput mortis cum jure malorum.
Quapropter meruit consortia Cælicolarum
Liber ab hoste stygis aut rerum tartarearum,
Et sociatur ei, per quem reparabitur orbis,
Quam longus meta tam purus denique morbis,
Quo requiescat amen misera de morte resur-
gens
Nec lædat serpens fœda prurigine turgens.

F

ANNOTATA.

a *Ecclesia Cathedralis Carnotensis beatam Ma-
riam in cælos assumptam, uti Gallia Christiana
aucta tom. VIII, col. 1091 me docet, veneratur
patronam; quare non aliam hic quam istam de-
signari puto ecclesiam. Porro cum inter hujus
Carnotensis ecclesiæ Titulum hic subjectum, Ti-
tulumque vigesimum quartum, qui monasterii
S. Petri, in Carnotensi civitate siti; est, nonnulli
alii Tituli, videlicet S. Dionysii prope Parisios,
S. Germani a pratis, Maglorii Parisiensis. S. Pe-
tri*

A tri Fossatensis, S. Faronis Meldensis et S. Petri Casiacensis, in diœcesi Suessionensi siti, interjiciantur, nec ullo modo verosimile appareat, eremi Turrilanæ fratrem, qui epistolam encyclicam, obitus S. Brunonis nunciam, circumtulit, in itinere, quod hunc in finem confecit, Carnotum iterum, postquam ex hac urbe Parisios, Meldasque deinde et Casiacum, diœcesis Suessionensis cœnobium, se contulisset, fuisse reversum, certum apparet, Titulos funebres omnes, qui chartæ separatae, in Annotatis, sectioni præcedenti subnexis, ad lit. f memoratae, non fuere inscripti, non accurate eo ordine, quo in Rotulum seu Rollum (adi Comment. prævii num. 24) fuere conjecti, in Basileensi, quam sequor, editione recenseri: ii autem, qui hanc curarunt, ordinem illum maxime, ut apparet, interrompere Titulorum nonnullorum interpositione, qui chartis separatis, quod iis anniversariæ Sancti lucis celebratio promitteretur, erant inscripti. Res ex iis, quæ infra suis locis annotabuntur, magis patescet.

b Cui libet olim cathedrali ecclesiæ sua erat schola, in qua, qui volebant, politiori litteratura aliisque scientiis imbuebantur. Titulus itaque, qui huic inscriptioni subditur, eorum est, qui ecclesiæ cathedralis Carnotensis scholam frequentabant.

c Ne hinc inferas, S. Brunonem natione Galum fuisse. Adi Commentarium prævium num. 42.

d Additur in editione Basileensi: Quod situm est in eremo. Verum nec cœnobium, nec ecclesiam inveni, cui hæc inscriptio conveniat. Nec cœnobium istud asseverare ausim aut in diœcesi Carnotensi aut prope illam situm fuisse. Neutrum enim ex eo, quod Titulus ejus hic Titulo ecclesiæ cathedralis Carnotensis subjungatur, potest concludi, cum Tituli funebres, chartæ separatae, de quo in Annotatis, sectioni præcedenti subnexis, ad lit. f, non inscripti, eo ordine, quo in Rotulo funebri, epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nunciam, complectente, positi fuere, non semper recenseantur, quemadmodum ad lit. a jam docui.

e Nisi ad Novigentinam diœcesis Laudunensis abbatiam, sanctissimæ Dei Genitricis nomine insignitam, annoque, ut Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 603 docent, 1076 fundatam, spectet Titulus subjectus, definire pariter nequeo, quodnam hic monasterium designetur, aut quonam circiter loco, quod hic Novi S. Mariæ monasterii titulo insignitur, situm fuerit. Causa quantum ad hoc postremum liquet ex iis, quæ ad lit. præced. dicta sunt.

f Monasterium, S. Benigni nomine insignitum, cujus hæc est inscriptio Titulusque subjectus, in diœcesi Lingonensi situm est. Adi Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. IV, col. 668, qui id anno circiter 300 fundatum fuisse, ibidem docent.

g Velus secularis S. Stephani Divionensis in diœcesi Lingonensi ecclesia, quæ, anno 1115 S. Augustini Regulam amplexa, anno 1611 a statu Regulari ad secularem est reversa, sua proprie nescit exordia, ut Galliæ Christianæ auctæ Scriptores, qui hæc interim ab ineunte sæculo nono dumtaxat repetunt, tom. IV col. 752 docent.

h Ordinis S. Benedicti monasterium hoc est, in diœcesi Lingonensi quatuor ab urbe Divione leucis situm, quod sæculo septimo fuit extru-

ctum. Adi Galliæ Christianam auctam tom. IV col. 705.

i In suburbana (adi Galliæ Christianam auctam tom. IV col. 770) civitatis Castellionensis ecclesia, quæ S. Mariæ nomine decorabatur, canonici primo a Brunone episcopo Lingonensi (in diœcesi enim Lingonensi civitas illa sita est) sub sæculi decimi finem fuere instituti, indeque parochia ac tandem abbatia exstitit. Illa haud dubie hic designatur.

k De hoc Lingonensi episcopo, cujus subjectus titulus est, videsis Commentarium prævium num. 96 et seq.

l Celebre omni dubio procul hic designatur Ordinis S. Benedicti monasterium, quod Molismi aut etiam Molernii nomine distinguitur, quodque a S. Roberto, primo illius abbate, sæculo undecimo, quemadmodum ad 29 Aprilis, quo apud nos de hoc Sancto actum jam est, docuimus, multum jam propecto in finibus Lingonum Montebarrum inter et Mussiacum in sanctissimæ Virginis Mariæ honorem fuit exstructum.

m Hinc confirmatur opinio, quæ, S. Brunonem, Cartusianorum, institutorem, antequam in Cartusiæ eremum secederet, in Siccæ-fontanæ solitudine aliquamdiu esse commoratum, adstruit. Consule Comment. prævium num. 417.

n Hoc Ordinis S. Benedicti monasterium, quod in diœcesi Lingonensi in monte Voluto, urbi Tornodorensi imminente, situm est, anno 980 a Milone, Tornodorensi comite, cooperante Widrico diœcesano, instauratum fuit. Adi Galliæ Christianam auctam tom. IV. col. 712.

o Antiquissimum hoc Ordinis S. Benedicti monasterium in ipsa Autissiodorensi urbe situm est, fuitque diutissime ante S. Brunonis ætatem constructum, ut videre licet ex iis, quæ de eo Sammarthani fratres in Gallia Christiana antiqua tom. IV, pag. 477 suppeditant.

p Cathedralis Antisiodori seu Autisiodori ecclesia S. Stephano sacra est. Hujus adeo esse puto subjectum Titulum; neque enim video, cujus alterius seu ecclesiæ seu monasterii esse queat.

q Dubitandum non est, quin hic designetur Reomaense seu Reomense diœcesis Lingonensis monasterium, quod, cum primitus sanctissimæ Virgini Mariæ fuisset dicatum, postea etiam a S. Joanne, primo suo abbate, qui id anno circiter 440 fundavit, appellatum fuit. Adi iterum Galliæ Christianam auctam tom. IV col. 638.

r De Lamberto abbate, cujus est Titulus subjectus, monasterioque Pullariensi, cui ille præfuit, videsis Commentarium prævium num. 97 et seq., uti etiam Galliæ Christianam auctam tom. IV, col. 724 et seq.

s Egregie enimvero sese gratum erga S. Brunonem, magistrum olim suum, hic præbet Lambertus, Pullariensis abbas; ut autem videas, quid per septenaria et tricenaria Officia hic promittat, consule, quæ post sectionem præced. ad lit. r et litt. dd annotata sunt.

t Hoc Ordinis S. Benedicti cœnobium, quod in diœcesi Trecensi quatuor ab urbe Trecassina leucis situm est, anno 857 fuit fundatum, quemadmodum videre est apud Sammarthanos fratres in Gallia Christiana antiqua tom. IV, pag. 78.

u Cum nullus Trevis, qui S. Petri nomine insignitus sit, locus sacer præter cathedralem ecclesiam existat, hæc haud dubie hic designatur.

x Loci hujus notitiam nuspiam invenire quivi.

A y Catalmiensis pro Catalaunensis mendose hic scriptum puto civitatisque adeo Catalaunensis cathedralis, quæ S. Stephanum protomartyrem, ut Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IV col. 858 et 859 docent, agnoscit patronum, ecclesiam designari.

z Situm est hoc monasterium in diœcesi Catalaunensi, eratque jam inde sæculo undecimo exstructum. Adi Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX col. 927.

aa Hoc monasterium, quod in diœcesi Remensi situm est, a S. Nivardo, Remensi archiepiscopo, anno circiter 675, quemadmodum ad primum Septembris diem, quo de illo apud nos actum, ostendimus, e vivis sublato, exstructum fuisse docent Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX col. 196.

bb Hinc collige, Brunonem, cum in eremum secessit, non Parisiis, sed Remis, summos inter fortunæ secundæ favores fuisse versatum. Adi Commentarium prævium num. 154 et binis seqq.

cc Ad Parisiense defuncti, qui suam ipsemet damnationem denunciavit, prodigium hic alludi conjicit anonymus Tractatus de S. Brunone, a Curtusianis hujatibus mecum communicati, auctor. Verum conjecturæ isti pro adstruenda ferali historia multum roboris non inesse, ipsemet fatetur is scriptor. Consule Commentarium prævium § 21.

dd Hinc colligimus, S. Brunonem, adhuc admodum juvenem, litteris operam in civitate Remensi dedisse. Adi Comment. prævium num. 54.

ee Monasterium, horum sanctorum Martyrum nomine insignitum, quod in civitatis episcopalis Andegavensis suburbio situm est, sæculo octavo fuisse constructum, ajunt religiosi illius incolæ. Adi in Gallia Christiana veteri tom. IV pag. 820 Sammarthanos fratres.

ff Duo olim in urbe Remensi S. Petri nomine distincta exstiterunt sacrarum virginum monasteria, quorum alterum Superius, alterum Inferius nominabatur. Postremum ex his (vide Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX col. 178) verosimillime ætate S. Brunonis jam erat abolitum; primum adeo, quod sub finem sæculi sexti, uti apud dictos Scriptores tomo eodem col. 270 est videre, fuit exstructum, quodque modo adhuc superstes est, hic designari conjicio, ni forte, quod

g tamen non puto, pro puellari, quod alibi situm est, cænobio pronuntiandum potius sit.

gg Sæculo undecimo condita fuit hæc Ordinis S. Benedicti abbatia. Adi Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 807.

hh Quisnam hic locus sacer designetur, pro certo determinare non possum.

ii Remense hoc monasterium diu ante S. Brunonis ætatem fuit conditum, uti liquet ex iis, quæ de illo Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IV, col. 288 memoriæ produnt.

kk Brunonem exemplo suo effecisse, ut nonnulli, quos antea scientias seu sacras seu profanas docuerat, in eremum sese pœnitentiæ agendæ ergo receperint, non omnino inepte ex hoc funebri ejus Titulo conjeceris.

ll In urbe Remensi situm est insigne hoc monasterium, nec paucorum annorum cursu S. Brunonis ætatem præcessit. Adi Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 219 et seqq.

mm Est et hoc monasterium in urbe Remensi situm, ac S. Brunonis ætate longe antiquius. Adi iterum Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 204 et seqq.

Octobris Tomus III.

nn Remis existit collegiata ecclesia, quæ S. Timothei dicitur. Hæc, ni fallar, hic designatur.

oo Cum S. Bartholomæi nomine, quemadmodum Gallie Christ. auctæ scriptores tom. IX, col. 181 docent, S. Theodorici monasterium, in monte, veteribus Gallis Or nuncupato, tribus ab urbe Remensi milliaribus situm, annoque circiter 500 exstructum, olim etiam venerit, dubitandum non apparet, quin hic illud designetur.

SECTIO III.

Titulus S. Mariæ Laudonensis a.

66 Bruno decus cleri, decus et prudentia mundi,

Dum fuit in terris, florebat acumine mentis,
Dum fuit inter nos b, florebat et in documentis.

Integritas morum cumulum supplevit honorum;

Sed postquam nostra delegit cedere vita,
Vester collega vestrisque locis eremita
Deposuit curam penitus totius honoris,
Amplectens curam Christi solius amoris. E
Vos igitur, fratres, eremi deserta colentes,
Fallacem mundum sic jam superasse videntes
Egregium Patrem, ne triste feratis obisse,
Quem nos regna poli divina putamus adisse.
Cum sit cælicola, potuit quid majus habere?
Dum fuit in terris, hæc illi vota fuere.

Alius ejusdem.

67 Gaudens doctorem, quem Francia, Bruno,
recepit,
Clauderis in terra Calabrinus nunc eremita;
Quod clamant omnes, ut tibi sit requies.

Monialium S. Joannis Baptistæ c.

68 Bruno, laudaris, tua vita decens renovatur
Versibus et scriptis, nec, quanta fuit, memoratur.

Ipse pius, simplex, plenus Deitatis amore,
Impiger et mundus fuit, omni dignus honore.
Vivit adhuc Bruno, sibi traditur a Patre vita. F
Clericus ipse fuit, fit monachus, hinc eremita.

Nunc jacet exangue corpus, tamen hoc veneratur.

Vivit adhuc Bruno, cujus flatus gratulatur.
Ipse fatigatus per tempora necque reatus,
Nunc sibi concedat Deus, ut semper requiescat.

S. Nicolai de saltu Vedocii d.

69 Haud doleat quisquam, morti succumbere
quemquam,

Cum vivat potius. Qui corporis enecat æstus,
Hic in perpetuum jus mortis vitat acerbum;
Et tibi det jugem cum Sanctis, Bruno, quietem.

B. Mariæ Noniandi e.

70 Egregius Bruno non est laudandus in uno,
Qui docuit clerum, pater extitit et monachorum,

A Atque Deo charus per claros splenduit actus.
Omnibus hic nobis sit semper commemoran-
dus,
Ipsius ut flatum capiat Deus immaculatum,
Missis et Psalmis societur civibus almis.

Alius ejusdem.

71 Dum vixit Bruno, monuit fecitque mo-
nendo,
Ut nobis mundus vilescat, ne pereamus.
Mundus habet fraudes, istis conjungit et
artes;
Denique mellitis incautos vulnerat armis,
Mellificatque dolos, ut sic perdat male cau-
tos.
Nostro Brunoni nunquam potuit dominari,
Ne dominetur ei, nudus deserta petivit,
Mansit et in pace, pax ut sibi longa maneret.

Ecclesiae Suessionensis.

B

f 72 Suessorum mater ecclesia f fratribus dile-
ctissimis, et Deo charis consistentibus in eremo,
quæ dicitur Turris, conversationem supernam
habere semper per Christum. Piissimi, ac Deo
dilecti patris, vere venerabilis Brunonis, co-
gnito sancto ac glorioso decessu, dulciter super
tali, tantoque Viro commoti fuimus; Officium
autem ejus felici animæ fidelium more impen-
dimus, et ad ejus beatam memoriam anniver-
sarie recolendam diem, quo carnis carcere
egressus est, quomodo a vobis denunciata
accepimus sanctam ejus resolutionem, in nostra
matricula scripsimus, orantes, et deprecantes,
ut ejus sanctissimis vestrisque precibus adjuve-
mur tam vivi quam defuncti. Amen.

g

SS. Medradi et Sebastiani Suessione g.

C 73 Plebs pia Medardi, regalis et inclyta sancti,
Flentibus et mæstis solamina grata salutis.
Qui gemitis functum, functi deponite luctum:
Nil juvat extinctum deflare, dolere sepultum.
Sed potius voto prosint libamina sancta.
Hæc tribuantur ei, quicunque pericula mortis
Pertimet, horrescit, pereuntibus omnibus
orbis
Continuis precibus succurrat, et auxilietur.
Dum petit et rogitat, pro se quoque quisque
laborat.
Cum Moyses orat, superat plebs Israelita,
Dum cessat votis, cadit illico, vincit et hostis.
Nos simul oremus, nec cesset spiritus ullus.
Vota juvant hominem, dum vivit et exit ad
horam.
Quæ perimit vitam, tulit improba mors Ere-
mitam,
Quæ nocet et lædit justum, satis impia lædit.
Hæc tam crudelis necat insatiata Caribdis,
Quos vovet omniparens nullum miserata do-
lores,
Salvet ab hac hominem, qui pertulit in cruce
mortem,
Et vitam tribuat, quam non Proserpina
rumpat.

S. Mariæ Blesensis h.

D

h

74 Bruno, vir egregiæ probitatis, gemma so-
phiæ,
Cujus honestatis sit præsens carthula testis.
Pacis habet fidem cæli translatus ad ædem.
Ergo laudemus Dominum, veneremur, ame-
mus,
Per quem servorum decoratur vita suorum.

Alius ejusdem.

75 Usus eras eremo, liquisti terrea, Bruno,
Nec mors morte tua tonuit *penitus tua jura. * tenuit?
Solvitur in cineres corpus, fis cælicus hæres.

S. Krileffi Blesensis i.

i

76 Contrahit omnis homo primi discrimina
fati,
Et cunctæ vitium nocet Evæ posteritati.
Exercens igitur studium mors impietatis
Aggreditur, solvitque Virum tantæ probitatis.

E

S. Mariæ Bernaci k.

k

77 Doctor doctorum fuit, exemplarque bo-
norum
Nostris temporibus Bruno vir eximius,
Esseque pœnalis culpæ nil credimus illi,
Ipse Deum nobis conciliet meritis.

S. Crucis Aurelianensis l.

l

78 Summum Bruno decus et gloria temporis
hujus,
Carne jaces, sed parte manes meliore super-
stes,
Et justi recipis nunc præmia grata laboris,
Præclaris merito doctoribus associatus.
Vivens in Christo nostri, Vir sancte, me-
mento
Doctrinæque tuæ, quæ toto fulget in orbe,
Christo funde preces, mereamur ut esse se-
quaces,
Quique Deum pro te fraterno more rogamus,
Bruno, tuis semper precibus, vir sancte, ju-
vemur.

F

Vos quoque, sanctissimi fratres, qui tantum ac
talem Patronum ad cælos præmisistis, omni hu-
manæ compassionis dolore postposito, gaudete
et exultate in Domino, dignosque tanto Patre
vos fuisse moribus ostendite, ut, ipso pro nobis
intercedente, dignetur vobis Dominus, si non
scientia parem, honesta saltem vita consimilem
patrem providere. Valete.

Abbatis S. Joannis Suessionensis cænobii m.

m

79 Dilectis in Christo et Deo dignis fratribus,
Calabriæ reverendis eremitis, in monasterio
sanctæ Dei Genitricis, semper Virginis Mariæ
Deo famulantibus, Petrus sancti Johannis
Suessionensis

A Suessionensis canonicorum regularium humilis abbas totaque fratrum cum eo degens et Deo serviens congregatio bene incepisse, melius perseverare, feliciter consummare. Audito beato fine sancti patris vestri et magistri mei Brunonis, a cujus ore sanæ doctrinæ fluentia plerumque haurire contigit, et, si opere non complevi, de absentia vehementer tristamur, carnales evasisse angustias et requiem adeptum esse et cum Deo vivere, prout conjecturam de mundicia et perfectione transactæ vitæ, nobis satis notæ, facere possumus, vehementius congaudemus. Ejus ergo memoriam tum quia magister noster fuit, tum quia precibus ejus et vestris confidimus, tanto apud Deum efficacioribus, quanto sanctioribus, hoc modo habituros, promittimus triginta diebus Missas et Vigiliis pro remedio ejus vestrorumque fratrum defunctorum celebrantes. In libro autem, ubi nomina fratrum defunctorum scripta sunt, nomen ejus conscribimus, anniversarium depositionis ejus diem debita veneratione, Deo volente, celebrabimus, et omnium beneficiorum, quæ apud nos fiunt et in locis, quæ ad nos pertinent, eum participem desideramus et vos participes suscipimus.

S. Symphoriani martyris Belvacensis n.

80 Abbatem sanctum narrant hunc scripta fuisse,
Commissumque gregem virtutis iter docuisse;

Ergo si vixit, rotulus o testatur ut iste,
Te sibi perpetuam requiem petimus dare, Christe.

S. Quintini Belvacensis p.

81 Humilis congregatio sancti Quintini Belvacensis, sperans, patrocinio reverendi patris sui Brunonis apud Deum se adjuvari, obedienter ei tricesimum q ascribit et cum fratribus suis memoriam ipsius vestrumque omnium amodo tenebit.

Raptus ab hac vita Christum sitiens Eremita,
Ne mala mutarent sanctam præsentia vitam,
Quidquid proposuit vivens, moriendo probavit,

Proderit ecclesiæ fidei vestigia nosse.

Quidam frater de præfata ecclesia, Gauherius nomine, sanctæ recordationis Viro, quem multum diligebat et solum nostris temporibus mundo renunciasset, prædicabat, tricesimum faciet et quamdiu vixerit, inter familiares suos in memoria diligenter habebit.

S. Luciani Belvagorum Apostoli r.

82 Dux eremitarum, lux corrumpit ecclesiarum,
Hunc eremus plorat, quem quisque fidelis honorat.

Est etenim dignus, quoniam fuit ipse benignus.

Nam mundum sprexit mundanaque cuncta reliquit,

Exercens vitam de se faciens eremitam.

Verus in æthereis eremita sit ipse choreis,

Vivens cum nostris hic fratribus attitulis s.

S. Fusciani de Sylva t.

85 Bruno, vir excellens, probus et vitiosa repellens,

Discipulus Christi, vita testante, fuisti,
Vita, quies, sine nocte dies, reparatio mira,
Ipso dante tibi, pateant ad gaudia vera.

S. Petri Corbeix u.

84 Divitias Bruno mundanas postposuisti,
Exemploque tuo postponendas docuisti,
Et loca deserti pro Rege poli coluisti,
Dulcibus alloquiis multorum corda rigasti,
Talibus extemplo factis extas imitator
Sanctorum patrum, qui doctrinis viguerunt.
Illic insidias hostis per tempora multa
Passus mansisti, cujus fraudes superasti.
Nunc tamen in Christo complesti fine beato
Mortalis vitæ cursus, et gaudia vitæ
Perpetuæ defunctus habes, hæc est tua merces.

S. Quintini Vermandensis x.

85 Dum moritur Bruno, moritur, quod traxit ab uno,

Stat meritum cujus, quia vivit spiritus ejus.
Vita beatorum, spes atque corona piorum,
Ipsum sydereis societ super astra choreis.

S. Petri Lehunensis ecclesiæ y.

86 Mortuus hic vivit, quia, spretis omnibus, ivit

Cum cruce post Christum, dum mundum linqueret istum.

Hic nullam læsit, Domino quia semper adhæsit.

Hinc vitans pœnas sedes sortitur amœnas,
Ad quas Altitonans, justis pia præmia donans,
Ad convivendum nobis donet veniendum.

S. Fursei Peronæ z.

87 Hic Vir virtutis, virtutibus inde secutis,
Per meriti florem capiat sine fine decorem.
Ipse Deus, quo quæque reguntur et omnia constant,

Bruno, tuo donet gaudia spiritui,
Terra licet tua membra tegat carnalia vilis,
Spiritus in cæli transeat alta tuus.

Bruno pius pastor, vitam ducens eremitæ,
Attribuente Deo, mereatur gaudia vitæ.

B. Mariæ Alrenensis ecclesiæ aa.

88 Sancte Bruno, venerande pater, veneranda propago,

Cælica jussa tenens, vivas cælestis imago.

S. Petri Durcortensis ecclesiæ bb.

89 Declinari mori nescit sapientia mundi,
Nec rem cum voce declinat sexus uterque.
Ast ego ni fallar, Bruno declinat utrumque.

Sed

A Sed ruit in Libra *cc*, merito quia sors fuit
cc æqua.
 Pura fuit vita, sapiens fuit hic eremita.
 Appensus libræ discrimen nesciat iræ.
 Notificamus igitur vobis, fratres charissimi,
 prout flagitastis, nos huic Ecclesiæ Catholicæ
 Filio tricennarium et anniversarium diem et in
 catalogo fratrum nostrorum inscriptione devote
 conscripsisse.

dd S. Salvatoris Aquiciensis cœnobii *dd*.

90 Ego Aimericus, hujus prætitulati cœnobii
 abbas, animæ inclyti et famosi magistri Bruno-
 nis precibus, licet exiguis, æternam ab æterno
 et pio Salvatore requiem imploro et diem obitus
 ipsius Brunonis in Calendario notavi.

ee Cœnobii Marcemensis *ee*.

91 Excessit tandem, defuncto corpore pridem,
 Excedens animo famosus Carmine Bruno,
 B Qui tulit exilium vivens in corpore mundum.
 Hinc se submovit, eremita bonus latitavit;
 Sed bene sic latitat, operum dum luce co-
 ruscet.
 Delectatur ibi cernendæ spe Deitatis,
 Qua nunc perpetuo cœlis fruitur penetratis.

ff S. Amandi Elnonensis ecclesiæ *ff*.

92 Hic, quia dum vixit, mentis consedit in
 arce,
 Huic quoque displicuit, quidquid fit dæmo-
 nis arte.
 Post mortem carnis cælesti conditur urbe,
 Sedes pro meritis datur huic, quæ digna so-
 phiæ,
 Cui vivens studuit non ficto cordis amore.
 Hinc pro morte Patris luctus omittat ovile,
 Orbatum quamvis sit multæ lucis honore.
 Gaudeat at merito, sicut gaudet Pater ipse.
 Quod facimus vestris, eadem nostris facitote.

C *gg* S. Petri Islensis ecclesiæ *gg*.

95 Vera fides Christi laxat peccamina mundi,
 Cujus facta caro ligno crucis hostia Patri.
 Quod qui corde bono credens votis imitatur,
 Ipsius vitæ consortia læta meretur;
 Cujus Bruno pater concivis ut efficiatur,
 Judicis ad thronum devotio digna feratur;
 Prosit defunctis oratio mutua nostris.

hh S. Mariæ Mecinensis ecclesiæ *hh*.

94 Commemorande Pater Bruno, Christi pia
 Mater
 Dignetur Natum pro nobis in cruce passum
 Poscere, cælestis donet tibi præmia regni;
 Quo tecum fratres nostri sint atque sorores.

ii S. Mariæ Formosellensis ecclesiæ *ii*.

95 Frustra conquerimur, justus si morte so-
 pitur.

Omnibus una via proveniens varia; D
 Tristia damnatis, dat gaudia plena beatis.
 Ergo beatus erit qui bene transierit.
 Felix hic Bruno, cui consonat ore sub uno
 Laus modulata piis, comptaque tot stu-
 diis.
 Nosque precamur ei lumen lucere diei,
 Qui non temporibus concidit aut vicibus.
 Vos quoque pro nostris oretis commemora-
 tis,
 Sic sic concludo breviter, celeberrime Bruno:
 Cui famulabaris, Christo sine fine fruaris.

S. Donatiani Brugensis ecclesiæ *kk*.

kk

96 Hic cultor veri, dum vixit, gloria cleri,
 Carne resolutus habeat nunc gaudia tutus.
 Quæ petitis vestris, fratres, impendite no-
 stris
 Et qui lector ades, dic sit ei requies.

S. Nicolai Meltensis ecclesiæ *ll*.

ll

97 Mors breve nomen habet, sed nomine dura E
 sub ipso
 Sors latet, et sors, quæ non breve jus ha-
 beat.
 Calcat opes et scepra quatit, cathedrasque
 supinat,
 Nemoque novit ubi, quando vel unde ve-
 nit.
 Sensus, honor, meritum, species, vis, res,
 genus, ætas,
 Omnia vanescunt mortis in articulo.
 Hæc cum cuncta forent tibi, Bruno *mm*, pri-
 die Nonas *mm*
 Octobris tamen es mortuus ipse modo.
 Magne pater, qui cuncta potes, cui competit
 uni
 Interiora viri cernere funditus, et
 Parcere peccatis, dare post obitum medici-
 nam,
 Parce Viro tanti, sisque medela sibi.

ANNOTATA.

a *Laudonensis seu potius Laudunensis cathe-*
dralis ecclesia sanctissimæ Dei Genetrici sacra est; F
ut vel hinc, spectare ad hanc subjectum Titulum,
dubitandum non appareat.

b *Gallos scilicet, aut, si mavis, archidiæcesis*
Remensis, cujus Laudunensis episcopatus suffra-
ganeus est, incolas.

c *Intra urbis Laudunensis ambitum (adi Gal-*
liam Christianam auctam tom. IX, col. 387 et
seq.) S. Salaberga virgo sæculo VII ædificavit
parthenonen, S. Joannis Baptistæ nomine per
longissimum temporis spatium postea vocatum,
in quo sacræ virgines perseverarunt ad annum
usque 1128, quo sanctimonialibus monachos sub-
stituere in coacta Atrebatî provinciæ Remensis
synodo fuit decretum. Hujus itaque parthenonis
indubie est Titulus subjectus, qui, quod etiam hic
notandum, per hunc, quem includit, versiculum
sequentem, Clericus ipse fuit, fit monachus, hinc
eremita, opinioni eorum, qui S. Brunonem, cum
mundo valedixit, non recta in Cartusiam seces-
sisse adstruunt, suffragatur, quemadmodum Com-
mentarii prævii num. 416 docui.

d *Hoc cœnobium, quod tribus circiter leucis*
ab urbe Lauduno in silva Vedogia, seu Voegia,
Saltus

A Saltus Vedocii nomine hic distincta, situm est, anno circiter 1080 natales videtur fuisse sortitum. Adi Galliam Christ. auct. tom. IX, col. 610 et seq.

e Locus sacer, qui hoc nomine hodie appellatur, olimve fuerit appellatus, nuspiam a me fuit inventus.

f Id est, ecclesia cathedralis. Quam porro vocabulum Matricula, in hoc Titulo occurrens, significationem in eo habeat, in Annotato, quod sectioni primæ ad lit. d subnexui, expositum invenies.

g Dubitandum non est, quin hic insigne designetur S. Medardi cœnobium, in urbe Suessionensi sæculo VII fundatum, de quo Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 403 et seqq.

h Eamdem hanc inscriptionem præfert Titulus decimus septimus; quare existimo, Blesensem hanc (vide, quæ supra in Annotatis, Sectioni primæ subnexis, ad litt. hh dicta sunt) canonicorum Regularium S. Augustini abbatiam S. Brunoni parentasse tribus Titulis diversis, nimirum præfato 17 et duobus hic subjectis, quos ambos posteriores sequentemque ab isto priori disjunxerint, qui Titulos Sancti funebres edendos curant:

B adeo, quod supra monui, verum est, id hosce eo ordine non fecisse, quo Tituli isti rotulo funebri, epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nunciam, complectenti, fuere inscripti.

i In generali beneficiorum diœcesis Carnotensis Catalogo, Parisiis anno 1648 excuso, pag. 87 recensetur prope Blesas, quæ urbs, antequam ei anno 1697 episcopalis cathedra concederetur, in diœcesi Carnotensi sita erat, insignitus S. Carilefi seu Krileffi nomine Prioratus; hunc adeo hic designari conjicio.

k Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. XI col. 850 inter ecclesiæ Lexoviensis monasteria recensent unum, quod sæculo XI in honorem sanctissimæ Dei Genitricis fuisse exstructum docent, quodque cum Bernaicum vocent, ipsum indubie est, quod unius dumtaxat literulæ mutatione Bernacum hic appellatur.

l Cathedralis Aurelianensis ecclesia, uti e Gallia Christiana aucta tom. VIII, col. 1409 intelligo, S. Cruci est dicata; ut isthæc indubie hic designetur.

C m Indubie hic designatur monasterium, in monte seu colle, urbi Suessionensi contiguo, situm, quod modo S. Johannes in vineis nuncupatur, quodque sæculo XI fuit fundatum. Adi Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. IX, col. 436; de Petro autem, monasterii illius abbate, cujus subjectus Titulus est, videsis Commentarium prævium num. 97 et binis seqq. Notandum porro ex subnexis sectioni secundæ Annotatis ad lit. a, nec hunc Titulum, duos proxime antecedentes et 75 eo ordine, quo hic ponuntur, rotulo funebri fuisse inscriptos.

n Hoc monasterium in colle, urbi Bellovacensi imminente, sæculo XI initium accepit, ut Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. IX col. 807 docent.

o Pro vocis hujus significatione adi Commentarium prævium num. 24.

p Hoc monasterium in sancti martyris Quintini honorem et memoriam haud longe a mœnibus Bellovaci anno 1067 fuit exstructum. Ita Gallia Christiana aucta tom. IX col. 818.

q Vocabuli hujus significationem in Annotatis, Sectioni primæ subnexis, ad lit. r suppeditavi.

r Sæculo sexto fuit hoc monasterium trecentis

a Bellovaco passibus exstructum. Adi iterum D Galliam Christianam auctam tom. IX, col. 778.

s Hinc colligendum puto, Titulo huic fuisse adscriptos nonnullos vita functos, pro quibus a religiosis Turritanæ eremi incolis orari postularent monasterii S. Luciani monachi.

t Hic indubie designatur diœcesis Ambianensis monasterium, quod a Gallix Christianæ auctæ Scriptoribus tom. X, col. 1502 S. Fuscianus in nemore vocatur, quodque uti ex iis, quæ ibidem in litteras mittunt, manifestum est, S. Brunonis ætate longe est antiquius.

u De hoc monasterio, quod sæculo septimo quatuor ab urbe Ambianensi leucis, præcipua ejus Basilica SS. Petro et Paulo dedicata; fuit exstructum. Vidēs is denuo Galliam Christianam auctam tom. X, col. 1265.

x Hoc monasterium, quod etiam S. Quintinus de monte nuncupatur, primo ab urbe Perona lapide in pago Veromanduensi diœcesique Noviomensi situm est, stetitque, quemadmodum ex iis, quæ de eo Gallix Christianæ auctæ Scriptoribus tom. IX, col. 1097 et quinque seqq. memorant, statuendum apparet, ante sæculum undecimum.

y Cellæ Lehunensis meminerunt Gallix Christ. E auctæ Scriptoribus tom. III, col. 411, credibileque est ex iis, quæ ibidem scribunt, eam jam inde ante S. Brunonis ætatem existisse.

z Erchinoaldus, Clodovei II major-domus, S. Furseo, patria Scoto, monachisque ejus sæculo VII juxta castrum suum Peronense exstruxit monasterium, monachisque in hoc jam inde a sæculo nono canonicorum collegium hodieque superstes, quod proinde hac inscriptione designari puto, successit. Adi Galliam Christianam auctam tom. IX, col. 1053 et seq.

aa Nec locum sacrum, hoc nomine insignitum, invenire uspiam quivi, ut mendose expressum id hic esse putem.

bb In diœcesi Cameracensi (adi Gallix Christianæ auctæ Scriptoribus tom. III, col. 112) ad Scaldim fluvium haud procul ab oppido S. Quintini situm est monasterium, quod in divisione monasteriorum regni Lotharii, anno 870 inter Ludovicum et Carolum Francorum reges facta, memoratur, quodque ab aliis quidem Hunnocurtum, ab aliis vero aliter, magna tamen in hoc nomine mutatione haud facta, appellatur. Non aliud, quam hoc monasterium, in hac Tituli subjecti inscriptione designari puto. F

cc Sanctus scilicet sexta Octobris die seu eo tempore, quo sol Zodiaci signum, Libræ nomine distinctum, motu proprio, percurrit, ad superos migravit.

dd Dubitandum non apparet, quin monasterium, ad quod subjectus Titulus spectat, illud ipsum sit, quod apud Gallix Christianæ auctæ Scriptoribus tom. III, col. 408 Aquicintinum seu Aquicinctense aut etiam Aquicinense S. Salvatoris monasterium nominatur, quodque, sæculo undecimo exstructum, ad Scarpim fluvium secundo ab urbe Duaco milliari situm est.

ee Designari hic autumo Ordinis S. Benedicti monasterium, quod a Gallix Christianæ auctæ scriptoribus tom. III col. 595 Marchianense appellatur, sæculoque septimo fuit exstructum.

ff Tribus circiter ab urbe Tornaco leucis ad Elnonem fluvium situm est hoc Ordinis S. Benedicti monasterium, ab ipsomet S. Amando sæculo septimo exstructum. Consule Gallix Christianæ auctæ Scriptoribus tom. III, col. 234.

gg Cum

A gg Cum *Insulensis in Flandria civitas Islæ etiam nuncupata reperiatur, habeatque insignem collegiatam ecclesiam, S. Petro sacram, eam hic designari, indubitatum apparet.*

hh *Haud dubie hic designatur Ordinis S. Benedicti nobilium virginum abbatia, quæ ab aliis Messinensis, ab aliis Misseniensis vocatur, sæculoque undecimo secundo ab urbe Iprensi lapide fuit exstructa. Adi Galliam Christianam auctam tom. V, col. 541.*

ii *Hoc monasterium, quod non prope Furnas, ut Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. V col. 531 tradunt, sed prope Ipras situm est, anno 1068 fuit fundatum, ut iidem ibidem docent.*

kk *Hæc ecclesia, quæ cathedralis modo est, S. Brunonis ætate collegiata dumtaxat erat.*

ll *Cum nec templum, nec monasterium, quod Meltense vocetur sanctoque Nicolao dedicatum sit, inveniam, quisnam hic designetur locus sacer, definire non possum.*

mm *Dignitatibus, opibus ac genere præstitis Bruno non obscure hic traditur; quare tam hinc, quam ex iis, quæ Commentarii prævii § 2 in medium adduxi, nobili eum stemmate ortum esse,*

B *pro certo debet haberi.*

SECTIO IV.

Titulus S. Petri Pictavis a.

Sunt duæ sortis nigræ spectacula mortis.
Ullius exors et fortunæ libera mors est,
Cunctorum cladem trutina quæ librat eadem.
Sicut privato, sic parcit nobilitato,
Angustosque lares vacuat, sicut populares.
Nam juvenis, flores, decus, et decor, res et honores
Præter divina sunt omnia sub libitina.
Hunc obiisse Virum, non ergo sit hoc tibi mirum.
Sed qualis fuerit, si forte rudis mihi quærit,
Solvat et evolvat cartham *b* rursusque revolvat.

B. Mariæ Pictavis c.

99 Vivis et in cælis gaudes, Eremita, fidelis;
C Quem felix esse sequitur, fugit omne necesse.
O Patrem sanctum, pro quo scelus est dare planctum,
Cujus gaudere nequit ulla lues abolere,
Vivere cui Deus est, cui lux, cui vera salus est!
Euge, Dei verna frueris mercede superna.
Accipis inventum modico sudore talentum,
Quod prudens Domino solvisti fœnore bino.
Pro meritis tantis ibi clamant verba Tonantis,
Ut ere, serve bone, mecum summa regione.

S. Hilarii Pictavis d.

100 Brunonis vitæ seriem spectent eremita,
Mundum florentem, mundanos decipientem,
Qui dum conspiceret, sed mundi labe careret;
Dum sibi vilescit, dum fœtida gaudia nescit,
Inhærens Christo seculo discessit ab isto.
Hac caruit vita Bruno, felix eremita,
Est Dominum nactus, cum dictis consonet actus.
Non igitur flemus, quem sic migrasse videmus.

Alius ejusdem.

101 Hoc dum vixisti mundo, vestigia Christi,
Pluribus exutus vitiis, es, Bruno, secutus;
Ergo tibi Christus præstabat regna polorum,
In quibus exultat lætissima turba bonorum.

S. Radegundis Pictavis e.

102 Rex immense Deus, qui verbo cuncta creasti,
Qui Sanctis requiem cælestia regna parasti,
Quique tuos ducis ad cælica gaudia lucis,
Fac hunc gaudere cum Sanctis sede polorum,
Qua gaudet vere cœtus sine fine bonorum.

B. Mariæ ac S. Cypriani martyris f.

103 Omnis imago boni sis clemens, Christe,
Brunoni;
Hic eremita fuit, unde tibi placuit.
Quæ post oblitus cupiens hoc visere littus,
Te non per speciem, sed videt ad faciem.

S. Joannis Evang. Pictavis g.

104 Gallia festivas postponens carminis odas,
Nunc lugubres cantus et mœstos excipe planctus;
Namque tuus doctor, quondam per cælica ductor,
Bruno pius moritur, flos fœni subtumulatur.
Hinc est quod doleas, sed vivit, pone querelas,
Vere pro meritis justis sonatur * in astris, * sociatur
Cum quo sint nobis, tibi nec non gaudia lucis.

S. Petri Virsionensis cœnobii h.

105 Turrinis monachis sit pax per secula cunctis.
Dum Phœbus radios per cosmum tendere fulvos
Inciperet, bajulus vester, pro funere Patris
Deflexus, huc venit, quem mors inimica peremit,
Cujus nos pro anima celebravimus ordine vota,
Ut mos Ecclesiæ sanctæ cognoscitur esse,
Ipsiusque animam Christo commisimus aliam.
Nam donec vixit, Domino servire cupivit,
Moribus instructus, divino lumine fultus,
Fratribus atque Deo mansit dilectus in ævo.

S. Martini pleni pedis i.

106 Quoniam nullus suarum virtutum precumve remige hujus exitialis vitæ naufragium inevitabile quoquomodo potest evadere, cælestisque immarcessibile præmium obtinere; quod Catholicam decet religionem, fratres exposcit. Ut igitur, ejus vestrisque precibus nostrorum rubigine criminum saluberrima decocta, purgemur, vestri Patris diem recalemus anniversariam.

S. Maximini Miciacensis cœnobii k.

107 Doctus Psalmista, clarissimus atque sophista *,
Gallia quem mire sua deberet sepelire,
Ut fertur Calabris nunc Bruno sepultus in agris,

Hac

* i. e. philosophus

A Hac functus vita, sub temporibus stabilita,
Transeat ad vitam sine temporibus stabilitam.

Alius ejusdem.

108 Bruno consurgat Regi, qui crimina purgat,
Sanctorum Christo, cui mundo vixit in isto.
Excessit vita monachus, sapiens eremita,
Hinc clerus tristis moneatur versibus istis
Præmia donantem Dominum rogitare tonan-
tem,
Ut det ei requiem, plebs pia dicat Amen.

S. Mariæ Parisiorum l.

109 O vos mundani, qui re gaudetis inani,
Spernite culturam carnis subito perituram.
Corpus enim vastum, varia pinguedine pa-
stum,
Quo magis impletur, putidum magis efficie-
tur.

Cur impinguatur caro, qua vermis satiatur?
Cur adeo cupimus bona, quæ retinere nequi-
mus?

B Quos male seducit mundus per devia ducit,
Et sectatores carnis fallit per honores,
Blandaue prætendit, dum nobis retia tendit.
Est et in hoc mundo mundanis sollicitudo,
Pœnaque lucratur pœnam, caro bis cruciatur.
Qui lucra sectantur, subita nece præcipitan-
tur

Et subeunt antrum carnes animæque bara-
thrum.

Hæc satis attente pertractans Bruno repente,
Ille magistrorum decus, informatio morum,
Remigium turbæ Remensis, major in urbe,
Mundum despexit, iter ad cælestia flexit,
Vilibus indutus pannis te, Christe, secutus.
Huic igitur cæli pateant populoque fideli,
Cum quo lætatur Bruno, semper sociatur.

S. Petri Resbacensis m.

110 Temporibus nostris, finis dum proximat
orbis,

Exstitit in mundo proximus iste Deo;

C Nam dives fuerat, mores sapienter agebat,
Contempsit cuncta, post pauper et esteremita
Factus pro Domino, qui solus regnat in alto.
Iste viam carnis tenuit: per secula felix
Sit pietate Dei, qui secula morte redemit.

S. Petri Latunacensis n.

111 Arbore de quadam fructum gustaverat
Adam,

Arbore post de qua sors imminet omnibus
æqua.

Si non peccasset, genus humanum recreas-
set.

Sed quia peccavit, morti mala cuncta paravit.
Ergo dolor, luctus, lachrymarum fundite
fluctus,

Quod mors sic mordet, sævit, ruit, omnia
sorbet.

Hac ruit omnis homo pro gustato male pomo.
Hic valet et vivit, mox terræ membra reponit.
Sic caro flos fœni, fit fœnum gloria mundi,
Dum juvenum flores marcescunt atque de-
cores.

Cum parvo magnus, cum justo transit ini-
quus.

Hoc probat omnis homo, sed, homo quod
comprobat omnis,

Intulit ipse pater, sed quod pater intulit ipse,
Expulit ipse Deus, sed quod Deus expulit
ipse,

Nobile fecit opus, sed opus, quod nobile fecit,
Sentit origo sequens; sed et hoc, quod sentit
origo,

Sentit et hic Bruno: quoniam Bruno sentit
et iste,

Vivit in æternum, non ergo fleamus ob ipsum.
Si qua tamen gessit, Domino quæ non pla-
cuere,

Os, mens, lingua Deum non denegat ista
rogare,

O Theos, alpha boni, da cælica regna Brunoni.

S. Petri Neocastrensis o.

112 Hac vixit vita dum felix hic eremita,
Dictus Bruno bonus, noster per cuncta pa-
tronus,

E Quo vixit pago, vivens permansit imago
Veræ justitiæ, doctrinæ, philosophiæ,
Exemplum cunctis qui dans ratione potitis
Struxit structuram, quam novit non ruituram
Ætheream sedem, per secula cuncta manen-
tem

In summis cælis, ubi gaudet Bruno fidelis,
Cujus mirantes vitam, mores imitantes
Omnes oremus prece, qualicumque valemus,
Hic ut tam dignus, tam verax tamque beni-
gnus

Pro nobis toto fundens oracula voto,
Quo gaudet lætus, cælesti culmine fretus
Nos congaudere faciat secumque manere.

S. Trinitatis Falesiæ p.

113 Tanti doctoris fuerat de morte dolendum,
Omnibus atque bonis noctesque diesque ge-
mendum,

Si possent luctus hominem revocare sepul-
tum,

Et lachrymæ fructus facerent, non plangere
stultum.

Sed quia Missarum lachrymis suffragia præ-
stant

Atque preces hominem justæ super æthera
gestant,

Hymnis et Psalmis, precibus grex ergo fidelis
Christi poscat opem, missis omnino querelis,
Ut faciat cælis animam residere Brunonis,
Ne populetur ovem, conservet ab ore præ-
donis.

S. Gervasii ejusdem loci q.

114 Gallia multorum mater, nutrixque viro-
rum,

Isti quando pares es habitura mares?

Iste tuus quondam doctrinæ præbuit undam
Gentibus et cleris: heu bona fama peris!

Francigenæ gentis nil confert littera, sentis,
Hoc obeunte quidem, nunc habes inde fi-
dem.

Istius fossa Calaber tumulus tegit ossa.

Vivere præstet ei gratia magna Dei.

S. Mariæ

- A**
S. Mariæ Tornacensis r.
 115 Quem genuisse Colonia, Francia vult
 aluisse s,
 Gloria Bruno pater, genti communis utrique,
 Ascensu facili sociatur ad agmina cæli,
 Quorum civis erat, etiam dum vita manebat.
 Non tamen hinc frustra comes est oratio justa.
 Conferat hoc Dominus, meritis quod defuit
 ejus.
- S. Petri Blandinensis cænobii t.*
 116 Est commune mori, mors nulli parcit
 honori.
 Mors est vita piis, pœna diurna malis.
 Ibimus absque mora, sed qua nescimus in
 hora,
 Est quia vita brevis, fluxa, caduca, levis.
 Ecce, satissimus, quod non evadere quimus,
 Et quis erit finis, vermis et inde cinis.
 Dum vixit, vita nituit satis hic Eremita,
 Mortuus ipse tamen pace quiescat : amen.
- B**
S. Leodegarii martyris u.
 117 Poscitis auxilium, præbeat quod Christus
 in ævum.
 Brunoni petimus migranti corpore Summus
 Quatenus optati concedat munera regni.
- S. Bavonis in Gandavo x.*
 118 In verbis quanquam nobis sit magna fa-
 cultas,
 Non pro posse tamen, sit prodere verba vo-
 luntas,
 Sed flentes breviter dicamus : Summe magi-
 ster,
 Brunoni charo tibi, Rex, in carne fideli,
 Cui super omne bonum placuerunt gaudia
 cæli,
 Illud des esse, quod nusquam novit abesse.
- S. Mariæ Connatrensis in Anglia y.*
C
 119 Hunc pietate sua rex Christus in arce po-
 lorum
 Collocet, atque frui requie concedat eorum.
- S. Audomari episcopi z.*
 120 Exemplum miseris mortalibus esse sole-
 bas,
 Ut colerent Christum, quem semper, Bruno,
 colebas ;
 Pro quo divitias sprevisi totius orbis,
 Ut tibi perpetuas daret auctor totius orbis.
 Ergo vera fides, quam tu semper coluisti,
 Te trahat ad Christi requiem, quam, Bruno,
 petisti.
- S. Pauli Apost. Lundoniensis aa.*
 121 Tanti fama Viri diffusa sub ultima mundi
 Excitat ardentem in digna precamina mentes,
 Et, licet, ut quimus, complere petita velimus,
- Vota probatorum passim promissa virorum **D**
 Nos pro posse monent, Dominum memorare
 Brunonem,
 Decessumque sui Missis celebrare quotannis.
 Archidiaconi Rengerius, Walterus, Quintilia-
 nus, Robertus, Durandusque scholasticus, Theo-
 baldus, Arturus, ceterique omnes canonici
 ecclesiæ sancti Pauli Lundoniensis salutamus
 fraternaque dilectione impertimus eremitas ec-
 clesiæ sanctæ Dei genitricis Mariæ, Turris Cala-
 briæ, concedimusque, ut petiistis, anniversa-
 rium fieri singulis annis reverendo magistro
 domino Brunoni servo Dei cunctisque fratribus
 cænobii vestri pridie Nonas Octobris; id con-
 cessimus publico consensu fratrum nostrorum,
 nomenque ejus nominibus fratrum nostrorum
 ascripsimus in memoriam prædictæ commemo-
 rationis.
- S. Petri Cassellensis ecclesiæ bb.* **bb**
 122 Brunonis vermes carnem pascuntur iner-
 mes,
 Proh dolor! immensi vas sensus et bonitatis. **E**
 Non tamen est inde, quod defleo; nam mihi
 constat,
 Illum Sanctorum concivem, sed quia cœtus
 Ipsius mœret privatus Patre benigno.
- S. Mariæ Atrebatensis sedis cc.* **cc**
 123 Lux æterna Deus, præter quam nil valet
 esse,
 Qui nobis voluit nasci de semine Jesse,
 Participem faciat te Bruno, suæ bonitatis,
 Qui fons multifluus est mirificæ pietatis.
- Alius ejusdem.*
 124 Rectæ, Bruno, viæ dux et fons Philoso-
 phiæ,
 Non aliter docuit, vivere quam studuit.
 Dum bene vivendo fecit, quodcunque lo-
 quendo
 Vir bonus ostendit, cælitus emicuit.
 Unde sibi merces donetur gloria perpes
 Ac diuturna quies et sine nocte dies. **F**
- S. Vedasti Nobiliaci cænobii scholæ dd.* **dd**
 125 Ploret vita brevi series quod transeat ævi;
 Transit enim, quidquid jam præsens cernitur
 esse.
 Sic decet, idque petit, quod habet natura ne-
 cesse.
 Gloria stat rerum, perit hæc in tempore finis.
 Nil habet æternum, nisi sint imitamina veri.
 Ergo quisquis homo vult prudens esse videri,
 Diligat hæc tantum, quæ sunt sibi dona sa-
 lutis.
 Si bene stant curæ, bona lucis amando futuræ.
 Non procuret ea, quæ sic fugiunt, velut aura.
 Quicquid habet mundus, est quædam captio
 mentis,
 Ut seducat eam, semper vigil ars inimici.
 Ille leo rugiens, quærens, quem devoret,
 hostis
 Nunquam dormitat, nec præstat membra
 quieti.
 Irrequieta manet omnis sua cura per horas,
 Nec

A Nec habet occasum furor hic, nec sacra voluntas.

Unde, rogo, caveas, homo, ne tenearis ab illo. Mente sed intentus superis et sensibus omne Impendas studium, vero quo functus honore, Divino semper puroque fruaris amore.

Deperit omne, quod est, sapiens simul insipiensque,

Pauper, inops, dives, quos vilis contegit urna, Lege necis sumpta, sic fiunt pulvis et ossa.

Justus obit, moritur. Aliquo sit crimine læsus, Nec caret macula communi lege creatus.

Cedit enim sorti, nimirum quam pater Adam Per matrem meruit, quam littera nominat Evam.

Mens mea dum queritur super his, per plura vagatur,

Ampla nimis ratio per mentem multiplicatur.

Clare pater Bruno, peto, sit tibi vita perhennis, Dicat Amen quisquis mihi respondendo fidelis.

Alius ejusdem.

126 Lumen et ordo viæ ducentis ad alta sophiæ Occidit, hinc cedens naturæ Bruno recedens Par pecudis brutæ. Tibi, Bruno magister acute,

Viluit hic flore mundus, sterilique decore.

Flos fuit in feno, vigit sub sole sereno,

Dum tua cantaret, studio dum musa vacaret,

Dum modo lactaret Remos, modo pane cibaret ee.

Hinc tamen, abjectis opibus studiisque re-
jectis,

Clausus in obscuro frueris labamine duro, Nilque sequens Bruno varium, fundatus in uno,

Sic pater, o Bruno, capis unum captus ab uno ff.

ANNOTATA.

a Cum S. Petro Apostolo nuncupata sit, quæ sæculo quarto S. Hilarium habuit episcopum, cathedralis Pictavensis ecclesia, huic indubie attribuendus est Titulus subjectus.

b Rotulum scilicet funebrem, qui et epistolam encyclicam, obitus S. Brunonis nunciam, et Titulos plures funebres seu datas ad hanc responsorias, in quibus non pauca de Sancto memorantur, complectitur.

c Plures sunt in urbe Pictavensi ecclesiæ, sanctissimæ Dei Genitricis nomine insignitæ, quarum una, quæ collegiata est, et jam inde a sæculo decimo existit, S. Maria Major appellatur; hanc autem hic per S. Mariam, solitarie positam antonomasticeque acceptam, designari autumo.

d Cum duæ sint, quemadmodum apud nos ad diem 15 Januarii, quo de S. Hilario, Pictavensi episcopo, egimus, videre licet, in urbe Pictavensi ecclesiæ, S. Brunone antiquiores, quarum altera S. Hilarius de Cella seu Minor, altera S. Hilarius Major seu Magnus nuncupatur, dubitari non immerito posse videtur, utrius sit Titulus subjectus. Attamen, cum per S. Hilarium, solitarie seu absque addito, uti hic fit, positum, per antonomasiam, non Minor, sed Major S. Hilarii ecclesia intelligenda videatur, pro hac potius, quam pro illa, pronuntiare velim.

e Sancta Rade Gundis regina, de qua apud nos ad 15 Augusti diem actum, post factum cum Clotario, Francorum rege, marito suo divortium sese Pictavium recepit, hacque in urbe, uti ibidem docuimus, duas ecclesias, alteram viris, alteram

ram sacris virginibus, condidit. Posterior una cum adjuncto parthenone S. Crucis nomine hodieque decoratur; prior vero, cui S. Mariæ nomen inditum initio fuit, postea S. Reginæ seu S. Rade Gundis Basilica, uti e Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 1299 disco, fuit nuncupata; ut isthæc proinde ecclesia, quæ collegiata est, verosimillime, ne dicam, indubie hic designetur.

f Certum apparet, hic designari veterem ac nobilem S. Cypriani abbatiam, a Pipino, Aquitaniæ rege, anno 828 (adi Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 1250) in suburbio Pictavensi exstructam, quæ varias passa est, non tantum vicissitudines, sed et nominis mutationes.

g Hoc monasterium, quod Ordinis S. Benedicti est, in urbe Pictavensi sub titulo S. Johannis Evangelistæ sæculo XI fuit exstructum. Adi iterum Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 1265 et seq.

h In diœcesi Bituricensi situm est hoc cœnobium diuque ante S. Brunonis ætatem fuit exstructum, uti liquet ex iis, quæ de illo Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 155 et tribus seqq. memoriæ produnt.

i Hæc Ordinis S. Augustini abbatia, quæ in diœcesi Bituricensi duabus ab Avarico leucis sita est, anno circiter 1080 fuit fundata. Ita Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 186.

k Hoc diœcesis Aurelianensis cœnobium, quod partim a Miciano agro, in quo fuit exstructum, partim a S. Maximino, secundo suo abbate, ad diem 15 Decembris, quo colitur, in Opus nostrum inferendo, ita vocatur, sæculo sexto ineunte initium accepit. Adi Galliam Christianam auctam tom. VIII, col. 1526 et seq.

l Sub nomine beatissimæ Virginis Mariæ dedicata est cathedralis Parisiensis ecclesia; quare hanc, quæ jam inde a primis regum Franciæ temporibus initium accepit, hic designari, verosimilimum arbitror.

m Hujus monasterii, a S. Audoen, Rothomagensi archiepiscopo, in diœcesi Meldensi sæculo septimo exstructi, notitiam invenies apud Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. VIII, col. 1679 et seq., uti etiam apud nos tom. IV Augusti, quo de S. Audoen actum, pag. 812 ad lit. m in Annotatis.

n Pro Latunacensis hic substituendum puto Latiniacensis; ut designetur Latiniacense diœcesis Parisiensis monasterium, in pago Briegio ad fluminis Matronæ ripam positum, quod S. Furseus, nobilis Hibernus, uti ad 16 Januarii diem, quo de illo apud nos actum, docuimus, sæculo VII exstruxit, quodque, cum deinde a Normannis ruinam passum fuisset, sæculo XI instaurandum curavit Herbertus III comes, Herberti II Veromandorum comitis filius.

o Cum non pauca, quæ Novi-castrum seu Neocastri, Gallice Neuf-chatel, nomine distinguuntur, loca inveniantur, nec ullum, cujus ecclesiam S. Petro nuncupatam esse sciam, reperire poterim, quisnam hic locus sacer designetur, pro certo determinare haud queo.

p Falesia, Gallice Falaise, Normanniæ Inferioris civitas, castrum, in rupe situm, sibi habet adjunctum, binasque, ut Martiniereus in Dictionario Geographico docet, complectitur parochiales ecclesias, quarum altera SS. Trinitatis, altera S. Gervasii appellatur; dubitandum itaque non apparet, quin ad priorem ex his spectet Titulus subjectus.

A q In editione Basileensi additur Castri; ut posterior e duabus ad lit. præced. memoratis ecclesiis, quæ Falesiense castrum complectatur, verosimillime hic designetur.

r Cathedralis Tornacensis ecclesia sanctissima Dei Genitrici sacra est; ut huic proinde adscribendus sit Titulus subjectus.

s Quid ex hoc discamus versiculo, videsis Commentarii prævii num. 42.

t Nobilissimum hoc Gandense monasterium solo hodie S. Petri, sub cuius et S. Pauli patrocinio fuit exstructum, nomine venire solet, licet primitus a monte Blandinio, urbi Gandavensi vicino, in quo a S. Amando sæculo vii fuit exstructum, Blandinium fuerit vocatum. Adi de S. Amando Operis nostri tom. I Februarii, pag. 822, uti etiam Gallix Christ. auctæ, Scriptores tom. V, col. 184.

u Cum varia sint, uti ad secundam Octobris diem in Commentario, Actis S. Leodegarii prævio, docuimus, loca sacra, Sancti hujus nomine insignita, nec Tituli fenebres eo ordine, quo rotulo fuere inscripti, recenseantur, quodnam hic seu templum seu monasterium designetur, definire

B haud queo.

x Insigne monasterium, quod S. Bavonis nomen postea accepit, in castro Ganda ad Scaldis et Legiæ seu Liæ confluentes sæculo vii a S. Amando conditum fuit; post varias autem vicissitudines sæculo tandem xvi a statu Regulari (monachorum enim Benedictinorum erat) ad statum canonicorum Sæcularium transiit, cumque deinde in arcem convertendum esset, hi ad S. Joannis basilicam tunc paræcialem, nunc vero cathedralem, S. Bavonis, nomine Joannis deposito, appellatam, commigrarunt, cathedrale deinceps in hac episcopatus Gandensis, recens tunc erecti, canonicorum collegium constituturi. Adi Operis nostri tom. I Octobris Gloriam posthumam S. Bavonis § 5, uti etiam Sanderum Rerum Gandens. lib. iv, cap. 5 et Gallix Christ. auctæ Scriptores tom. V, col. 171 et tribus seqq.

y Cum locum sacrum, qui ita nominetur, neque in Monastico Anglicano, neque alibi inveniam, puto, in illius scriptionem mendum hic irrepsisse, proque Connatensis legendum Conventensis; ita ut hic designetur cathedralis hujus nominis in Angliæ ecclesia, quæ, sanctissimæ Dei Genitrici nuncupata, S. Brunonis ætate est antiquior. Adi Mabillonium tom. IV Annal. Bened. lib. LVIII, num. 69, et Monasticon Anglicanum tom. II, pag. 428.

C z Puto, hic designari monachorum cænobium, Operis nostri tomo præcedenti in Commentario ad Vitam S. Gerardi, Brononiensis abbatis, prævio num. 245 memoratum, quod jam inde a sæculo nono canonicorum sæcularium factum fuisse, ibidem docuimus.

aa Cathedralis Londinensis in Angliæ ecclesia S. Paulo sacra est; quare ad hanc puto spectare Titulum subjectum.

bb Castletum, Flandriæ Occidentalis oppidum, quod Gallice et Flandrice Cassel appellatur, hincque ab iis, qui subjectum Titulum scripsere, Cassella seu Cassellum Latine dici potuit, duas habet collegiatas ecclesias, quarum altera S. Petri, altera S. Mariæ nuncupatur; ut proinde priorem ex his hic designari, fas sit conjicere.

cc Atrebatensis cathedralis ecclesia, sanctissimæ Dei Genitrici sacra, indubie hic designatur.

dd Atrebatense S. Vedasti monasterium, quod prius Nobiliacum dictum fuit, sæculo septimo

fuit constructum. Dubitandum itaque non apparet, quin a schola, quam pro more, sæculo duodecimo incunte usitato, monasterium illud instituebat, Titulus subjectus processerit.

ee Sanctum Remis Poesim docuisse, hinc concludendum apparet. Adi Comm. præv. num. 77.

ff Alludi videtur et hic ad illud Lucæ 10, v 42: Porro unum est necessarium. Maria optimam partem elegit.

SECTIO V.

Titulus S. Mariæ Morlivensis ecclesiæ a.

F loruit in mundo Vir prudens ore profundo. Utilis est forma sors ejus et ultima norma. Scivit enim vere, mundum non posse manere. Calcavit flores ejus, contempsit honores. Nunc requies sibi sit, quoniam sacra pagina dixit: Non est damnosa mors justī, sed preciosa; Bruno Hierusalem conscendit spiritualem.

SS. Petri et Angustini Anglorum Apostoli b.

128 Bruno pia vita cælo vivas eremita. Reddidimus vestris, reddantur debita nostris.

S. Edmundi regis martyris c.

129 Transit ab hac vita Bruno pater ac eremita, Transeat in requiem spiritus ejus: Amen.

Alius ejusdem.

150 Annuat huic Dominus Brunoni gaudia verus, Agmina Sanctorum, qui continet alta piorum.

S. Mariæ Spalingæ ecclesiæ S. Nicolai Andegavensis d.

151 In mundo rutilat solis jubar et rutilando Transit et excedit sidera clara poli; Sic et Brunonis sapientia tanta refulsit, Inter Francorum sidera solus ut hic Esset cunctorum flos et fons Philosophorum. Flos speciosus erat, fonsque profundus erat.

Ex hoc manavit sapientia tanta per orbem, Ut quos imbueret, philosophos faceret. Splendor sermonis fuit et lux religionis, Ejus religio scitur ubique satis; Ejus doctrina sunt facti tot sapientes, Quos mea mens nescit et mea penna tacet; Ejus in exemplo sunt multi religiosi Et sectatores discipulique crucis. Ipse crucem Christi tulit et sua cuncta reliquit,

Seque negando sibi profuit ipse sibi. Dives, famosus, facundus et generosus In mundo nituit, sed sibi displicuit. Mundus et ipsius res et mundana potestas Non sibi chara fuit, omnibus abstinuit. Nullus amor vel honor nocuere Deum sistenti;

Sed quærendo Deum fuit * in exilium.

* fugit

Exul

A Exul erat patriæ, loca præsidiumque Mariæ
Obtinuit, cujus filius ipse fuit.
Felix exul erat, quem virgo Maria recepit.
Hæc sibi refugium præstet et auxilium,
Fiat ei portus, cujus fuit integer ortus
Filius æternus, sit tibi certa salus.

Religiosis fratribus in loco, qui Turris appella-
tur, Deo devote famulantibus Lambertus abbas
et tota congregatio sancti Nicolai salutem et di-
lectionem. Dolori vestro et desolationi charitatis
visceribus compatientes dominoque Brunoni ex
hoc mundo ad Patrem, ut credimus, transeunti
congaudentes et triumphalis funeris debitum
exolventes justis petitionibus vestris et deside-
riis satis facimus, annuentes, ut illius depositio
in Martyrologio nominibus fratrum nostrorum
interscribatur et perpetua memoria recolatur.

S. Mariæ ecclesiæ Lincolnensis e.

132 Transisti mundo securus, maxime Bruno,
Quem quia sprevisi, nil nocuisse puto.
Te voluit rebus fallacibus illaqueare,
Sed tibi prospiciens non cadis in laqueum.
Obtulit iste quidem, quæ pronus stultus ado-
rat,
Hoc est, divitias et bona, quæ pereunt.
Et quia nemo potest horum splendore beari;
Quippe nihil prosunt, sed nimis officiunt,
Omnibus abjectis, eremum lætus petiisti,
Hoc solum cupiens posse placere Deo.
Nec bonafama Viri latuit dispersa per orbem,
Sed vaga permultos commonuit populos.
Profuit et multis dans exemplum famulandi
Illi, qui bonus est, qui Dominus Deus est.
Hoc igitur melius quis homo posset meditari?
Ista salus multis profuit atque tibi
Quis tam felicem novit atque sapientem?
Non novi talem nec tibi consimilem.
In te revera patuit sapientia vera,
Te pietas Domini nutriit et docuit.
Hunc elegisti præ cunctis, hunc et amasti,
Quem quicumque colit, non coluisse pudet.
Sit tibi lux, patria, requies et gloria parta,
Cui servire fuit gloria sola tibi.

S. Mariæ Eboracensis f.

133 Filius ecclesiæ mortali carne solutus,
Bruno vir sapiens, quod sua facta probant,
Non est plorandus, quia numquam jam rui-
turus,
Spes, amor atque fides, quod meruere,
tenet.

Alius ejusdem.

134 O si voce rei divini pompa trophæi
Posset laudari, vel plene notificari!
Sed quia deficeret, nisi se mea vox cohiberet,
Quod mihi velle datur, perfecte posse negatur
Sed tamen absque mora surgat mea per mare
prora,
Ut, si fas detur, Christum laudando precetur.
Laus tibi, summe Pater, cui subditur inferus
ater,
Laus tibi, laus, Christe, cui mundus subjacet
iste.
Cælestis doni da præmia, quæso, Brunoni;
Ut tibi, qui vixit, qui mundo se crucifixit,

Vivat in æternum nec mortis tangat avernum. D
Quod petitis vobis, impendite mutuo nobis.

S. Petri Eboracensis Angliæ metropolis g.

135 Pro quo Bruno brevis reprobavit noxia
vitæ,
Ipse rependat ei munera perpetuæ.

Alius ejusdem.

136 Fama prius nobis retulit, quam litera ve-
stra,

Non de morte quidem, sed bonitate Viri.
Gemma domus Domini Bruno fuit atque co-
lumna,

Et fidei verus cultor apostolicæ.

Vera fides ejus, virtutibus ædificata,

Ætereas ædes ædificavit ei.

Gloria, divitiæ, persona, scientia rerum

Illi clara satis, sed pede pressit ea.

Sunt quæ dant homini post mortem vivere
posse,

Nec tamen hæc possunt morte carere dare. E
Mors premit omne caput; quæ si cui parcere
posset,

Certe Brunoni parcere debuerat.

Mors bona, mors felix, si mors est illa vo-
canda,

Quam sequitur requies vitæque perpetua.

Si quid ei terrena dedit contagio sordis

(Nam sine peccato vivere nemo potest)

Abluat illa Deus, qui trinus vivit et unus

Et det ei requiem, dicat et omnis: Amen.

Quod petitis vestris jam fecimus et faciemus,
Et petimus, nostris ut faciatis idem.

S. Joannis archiepiscopi Beverlacensis ecclesiæ h.

137 Bruno, quod sprevit vivens, in morte re-
liquit.

Nam mundum fugit mundanaque vilia dixit.

Christo servivit, quare cælum penetravit.

Ipsius tales transmittere sed quia fratres

Chartam fecerunt, nostri domini voluerunt

Pro famulo tanto postremo tempore functo

Officium servis gratum persolvere cunctis.

Ricardi i.

138 Qui casu mortis, sublato Patre, doletis,
Ponite tristitiam, manet omnis * exitus idem. * omnes
Hinc est pensandum, quia mundi gloria fœ-
num,

Ad tempus floret, florens pertransit et aret;

Et quia sic floret florens, sic transit et aret,

Declinemus eam, magis inquirendo futuram.

Jam præcessisti, jam regula, Bruno, fuisti,

Jam conclusisti, quod caute proposuisti.

Florebas mundo fragili, sed flore caduco

Sprevisi mundum fragilem, floremque ca-
ducum,

Contemplativæ quærens succedere vitæ,

Quam tibi concedat, qui secla per omnia re-
gnat.

Alberti.

139 Det pietas Christi tibi, Bruno, quod me-
ruisti,

Factus

A Factus in hac vita monachus prius, hinc ere-
mita k.

Turistani.

140 Sit tibi, Bruno, quies, sit lux, sit gloria
perpes,
Sit tibi vera salus, vera medela Deus.

Richardi.

141 Æternam sedem nobis invidit et ædem
Æternæ sedis factus prior exul et ædis,
Arboris illicitæ dum gustum suggerit Evæ.
Gustat, fit gustans mortalibus addita fatis,
Porrexitque viro, casu simili ruituro.
Immortalis erat, sicut Deitatis imago,
Immortalis erat, costis educta virago;
Sed mox post gustum mortales efficiuntur
Dejectuque gravi paradiso dejiciuntur.
Intravit mundum mors efferat, subdidit illum
Legibus illa suis, moritur, qui nascitur, omnis.
B Parcere non novit, sed nec tibi, Bruno, pe-
percit.

Apposuit patribus, jam sit tibi vivere Christus
Et raptum mundo te restituat paradiso.

Wilhelmi.

142 Carmina si possent tanto prodesse Patrono,
Jam prodesset ei musa canora mei.
Carmina cantasset titulo fruitura perenni,
Mille modis tanto psalleret illa Viro,
Psalleret illa Viro, studiosa mente manumque
Linguaque magnificum magnificaret eum.
Sed quia defuncto nil prosunt carmina laudis,
Virtus summa Dei propitiatur ei.
Torruerat phœbus bis sex octoque diebus
Libram, cum vita discessit ab hac eremita l.

m

S. Petri Castrensis ecclesiæ m.

143 Gloria justorum, solatia sola reorum
Bruno fuit vivens parque dolor moriens.
C Totius cleri decus, exemplar quoque veri,
Mors dolor ! eripuit, dum Pater occubuit.
Effectus monachus prius, hinc eremitaque
rectus,
Gratia summa Dei propitiatur ei.
Huc tendunt vota, quo propitiatio tota
Sit fragili vitæ sub brevitate sitæ.
Huic fuit Octobris immanibus edita probris
Finis sexta dies, sit sibi jam requies.

Alius ejusdem.

144 Personæ titulus sub nomine prætitulatus
Virginis et Matris, quam post Dominum colit
orbis,
Diversos luctus mundus sonat undique totus,
Ad multas mortes secum ducendo cohortes.
Prosternit cunctos sacro baptisinate lotos,
Sicut demonstrat Brunonis clara lucerna.
Is cum multorum laudetur voce virorum,
Sit meritis morum spectabilis eximiorum,
Lege tamen mortis sors hunc tulit impia
portis.

Flemus vobiscum; sed opus quid ad hæc nisi D
Christum

Poscere, quod requies sibi sit post funera
perpes?

Ut vestris functis dedimus, sic vos date no-
stris.

*S. Mariæ et S. Aldelmi Malmesbenensis eccle-
siæ n.*

145 Hic bonus Athleta, cujus celeberrima vita
Istic narratur, laudabilis esse probatur.
Nam si sic vixit, præsens ut chartula dixit,
Et si munificus fuit et pius atque pudicus,
Si sibimet parcus fuit, indiguis quoque largus,
Si calcator opum, si spreto deliciarum,
Si verbis cultus fuit et bene morigeratus,
Est quid opus verbo, quid dicere plura la-
boro?

Jam nunc tantorum cælum tenet arte bono-
rum;

Namsibi pro meritis est redditus astriger axis.
Nunc igitur Bruno lætatur et hæret in uno, E
Unum suscepit Bruno, qui multa reliquit.

Est tamen hoc solum cunctis præstantius
unum,

Si quam sit magnum, juvat hoc addiscere lu-
crum,

Sat dicam breviter, paucisque docebo pa-
tenter.

Suscepit Christum solamen dulce laborum,
Quid prodest igitur, quod nos sibi versifica-
mur?

Sed puto, proficere, si dico : Deus miserere.
Ast quoniam nemo peccaminis est sine nævo,
Si quod habet facinus, tu bone terge Deus.

S. Mariæ Rothomagensis ecclesiæ o.

146 Ecclesiæ sanctæ totius lugeat ordo,
Humani generis flens irreparabile damnum.
Mundo decessit mundani victor honoris
Bruno pater, sanctæ fundator Relligionis;
Cujus tanta piam vitam commendat honestas,
Ut sit eum cuiquam non æquiparare potestas. F
Ipse fuit sapiens, vir nobilis, indole fulgens,
Imbutus fonte totius philosophiæ;
In quo cum virtus probitatis viva niteret,
Glorificos fascēs, qua promeruisse valeret,
Proculcator opum, cunctorum spreto hono-
rum,

Et mundi stultam pede contudit ambitionem
Et studio sanctam fundavit Relligionem.
Mundum declinans, mundi sublimia vitans
Elegit potius privata degere vita.

Sed quamvis humilis clarus meritis eremita,
Cujus magnificæ quoniam seriem pietatis
Nemo referre valet, actusve piæ bonitatis,
His prætermisissis, precibus nos invigilemus,
Atque Patrem summum devota mente roge-
mus,

Ut Pater eximius vitali luce fruatur,

Justus et agminibus justorum consocietur.

Nos Rothomagenses metropolis ecclesiæ cano-
nici singulis annis venerabilis viri Brunonis an-
niversarium faciemus.

S. Trinitatis

A

S. Trinitatis Rothomagi p.

147 Quamvis mens hominis nescit discernere,
 finis
 Quis sit cunctorum; sed fons et origo bono-
 rum,
 Cui patet occultum, nec quid dimittit inul-
 tum,
 Nos tamen, ut mores designant exteriores,
 Dulcis et emeritæ pia consummatio vitæ,
 Credimus, ad Superos quod vester transiit
 Heros.
 Quæ vos oratis de votis concelebratis,
 Hæc eadem nostris exposcimus ut faciatis,
 Ut vivant Christo, quos carcere solvit ab isto.

S. Leodegarii q.

148 Hic Leodegarii titulus describitur almi.
 A facie mortis nequit ullus sistere fortis;
 Sed fumo similis vita viri sterilis.
 Labitur ut ventus pulcherrima nata juvenis.
 Equæ tolluntur pessimus atque bonus.
 Omnes morte ruunt, terramque cadavera
 quæruunt,
 In nihilum veniunt, vermibus esca fluunt.
 Corpora putrescunt, quæ viva superba fue-
 runt,
 Horrida fit caro mortua cuncta caro.
 Mox homo cum moritur, statim sua fossa pa-
 ratur,
 Charus post nullus curet habere suos,
 Sed sociat cineri jam fœtens corpus amici.
 O quam vanus amor, cum cadit omnis
 honor!
 Brunoni dedimus, quod debitus exigit usus,
 Vos et idem nostris persolvite subtitulatis r.

S. Mariæ Potileviensis s.

149 Exiit e mundo Vir, mundi spretor, ad
 illum,
 Qui mundum fecit, quem sine fine videt;
 Et licet hic, tanquam tenebrosus, Bruno vo-
 cetur t,
 Est tamen et fama lucidus et meritis.
 Luce Dei fruitur, quia lucem respuit istam,
 Et pro deserto cælica regna colit.
 Vos igitur, fratres, pro leto ne doleatis,
 Esse suos lætos lætus et ipse cupit.
 Si quid ei minus est, Deus illi compleat illud
 Et nostras vestris jungat ei precibus.

ANNOTATA.

a Cum locum, qui seu Morlivum seu Morliva
 vocitetur, nusquam inveniam, occurrat autem in
 Britannia Minori civitas, quæ Morlæum, Gallice
 Morlais seu Morlaix, nominatur, ecclesiamque,
 sanctissimæ Dei Genitrici sacram, habet, spectare
 ad hanc Titulum subjectum, verosimile apparet
 perperamque adeo Morlivensis pro Morlæensis
 hic exarari.

b Insigne hic puto designari Cantuariense mo-
 nasterium, quod S. Augustinus, Cantuariensis in
 Anglia episcopus, Anglorum Apostolus nomina-
 tus, de quo apud nos ad diem 26 Maji actum,
 in honorem S. Petri Apostoli Cantuariæ sæculo
 septimo extruxit. Adi tom. I Monastici Angli-

cani pag. 25, uti etiam Operis nostri tom. VI D
 Maji pag. 440.*

c Vide de hoc monasterio Monastici Anglicani
 tom. I pag. 284 et binis seqq., ubi ea traduntur,
 ex quibus palam est, diu illud fuisse ante S. Bru-
 nonis ætatem constructum.

d Andegavense Ordinis S. Benedicti monaste-
 rium, cui a S. Nicolao nomen est inditum, sæculo
 undecimo, quemadmodum in Gallia Christiana
 veteri Sammarthani fratres tom. IV, pag. 688
 docent, fuit fundatum; atque hoc quidem hic per
 Andegavensem S. Nicolai ecclesiam designari au-
 tumo; per aliud autem, quod huic præmittitur,
 S. Mariæ Spalingæ nomen unam ex ecclesiis,
 quas de more (plures enim olim majoribus cæno-
 biis erant ecclesiæ) monasterium illud habebat.

e Lincolnensis cathedralis in Anglia ecclesia
 sanctissimæ Dei genitrici Mariæ, uti tom. III
 Monastici Angl. pagg. 259 et 259 videre licet.
 sacra est; quare dubitandum non apparet, quin
 ad hanc referendus sit Titulus subjectus.

f Hoc monasterium, S. Mariæ nomine insigni-
 tum, diu pariter ante S. Brunonis ætatem fuerat
 exstructum. Adi Monast. Anglic. tom. I pag. 584,
 et Mabil. in Annal. Bened. lib. vii, num. 69.

g Dubium non est, quin hic designetur cathedra-
 lis, quæ S. Petro sacra est, Eboracensis ecclesia.

h Hæc ecclesia, quæ collegiata est atque in
 agro Beverlacensi sita, diu ante S. Brunonis
 ætatem existit, uti videre est tum ex iis, quæ de
 S. Joanne Beverlacensi, archiepiscopo Eboracensi,
 ad 7 Maji diem, quo de hoc apud nos actum, do-
 cuimus, tum etiam ex iis, quæ tom. III Monastici
 Anglicani in Collegiatis Angliæ ecclesiis pag. 1 in
 litteras missa sunt.

i Hic, qui Titulo subjecto, aliique, qui quatuor
 Titulis proxime sequentibus Sancto nominatim
 parentarunt, collegiata Beverlacensis ecclesiæ ca-
 nonici indubie fuerunt. Singulorum porro nomini
 in editione Basileensi additur Ad eundem; quo
 quid verosimiliter significetur, ex Annotatis, se-
 ctioni sextæ ad lit. d subdendis, collige.

k Opinioni eorum, qui Sanctum, cum mundo
 valedixit, non recta in Cartusiam secessisse sta-
 tuunt, suffragatur hic Titulus. Adi Commentarium
 prævium num. 413 et seq.

l Anno nimirum 1101, quo S. Bruno obiit,
 nondumque Gregoriana Calendarii correctio facta
 erat, signum Libræ sol fuit ingressus die 17 Se-
 ptembris, a quo ad diem 6 Octobris, Sancto emor-
 tualem, dies viginti, computato utroque extremo,
 effluerunt.

m Hic fortassis collegiata Angliæ ecclesia de
 Cestre, quæ S. Petro sacra sit, designatur.

n Malmesburiense, de quo tom. I Monastici
 Anglicani pag. 49 et seq. agitur, monasterium,
 in agro Wiltoniensi situm, verosimiliter hic desi-
 gnatur, perperamque proinde Malmesbenensis pro
 Malmesburiensis scribitur.

o Cum ecclesia cathedralis Rotomagensis san-
 ctissimæ Dei Genitrici sacra sit, illam hic desi-
 gnari, indubitatum apparet.

p Hoc monasterium, quod in monte prope Ro-
 tomagum situm erat, sæculo xi fuit exstructum,
 et ad annum usque 1397, quo mensa abbatialis
 Cartusie Gallionensi attributa est, sub abbatibus
 perseveravit, ut Gallie Christianæ auctæ Scripto-
 res tom. XI, col. 124 et seq. docent.

q Pratellense S. Leodegarii cænobium, quod in
 diocesi Lexoviensi situm est, sæculoque xi, ut
 Gallie Christianæ auctæ Scriptores tom. XI,
 col.

A col. 855 docent, fuit exstructum, verosimillime hic designatur.

r Adī, quæ in Annotatis, Sectioni tertiæ subnexis, ad lit. s dicta sunt.

s Hoc cœnobium, quod sanctissimæ Virgini Mariæ sacrum est, quodque ab aliis Pontilevium vocatur, in diœcesi Blesensi situm est, sæculoque undecimo, ut Gallia Christianæ auctæ Scriptores tom. VIII, col. 1579 docent, fuit exstructum.

t Alluditur ad nomen Brunonis, quod a nomine Teutonico Braun, Flandrico Bruyn et Gallico Brun, idem, quod Latine Fuscum seu Subnigrum significante, deductum videri potest.

SECTIO VI.

a

Titulus S. Mariæ Bajocensis ecclesiæ a.

Strenuus et fortis conservator monachorum,
Providus et mortis, fundator cœnobiorum,
Sanctorumque patrum pius et clemens imi-
tator,

Solamen fratrum, sanctæ virtutis amator,
Morum contrector * justus, pia spes misero-
rum,

* corrector

Justiciæ rector, custos et ubique bonorum,
Moribus ornatus, vas et plenum pietatis,
Fortiter armatus clypeo veræ probitatis,
Humanæ Bruno subiit jus conditionis,
Cœtibus angelicæ conjungendus legionis.
Non ibi raptores habitant, nec turba rebellis
Nec pravi mores ibi sunt, sed quisque fidelis.
Quo nobis aditum tribuat Rex perpetualis,
Mortis post obitum protectio spiritualis.
Spiritus hic summa Brunonis pace fruatur
Luceque splendiflua pietate Dei potiatur.

b

Versus scholares ejusdem urbis b.

154 Hic dolor, o Bruno, plus quam processit
ab uno;

Unde dolet, plangit, quam mors tua funditus
angit!

C

Non lachrymando parum communis turba
scholarum

Atque genu prono tali viduata Patrono
Pro merito dando diffundit vota precando,
Et Regem poscit, qui cuncta latentia noscit,
Ut tibi det vitam, te suscipiens eremitam.

c

S. Georgii ejusdem urbis c.

152 Flos cremitarum, lumen mirabile, clarum
Sydus, Bruno, patrum vigor, ordo, regula
fratrum,

Exemplarque viæ cælestis, fonsque sophiæ,
Ilas tetigit metas, quibus omnis clauditur
ætas.

In numero fratrum te scripsimus, optime pa-
trum,

Sedula devote fundendo precamina pro te,
Ut pietate Dei tibi detur pars requiei.

S. Stephani d.

D

d

155 Si vel per gemitum vel per lachrymas dare
vitam

Hic mundus posset, mundus utrunque
daret,

Ut sibi sublatum semel eliceret redivivum

Brunonem, miseris spem, decus, auxilium;

Qui sectans eremum, propriamque crucem
bajulando

Actu complevit, ore quod edocuit,

Remigiumque tenens fidei spem fixit in astris,

Et rate felici jam mare transiliit :

Et quia non per se valet ullus posse beari,

Hunc immensa Dei gratia justificet.

S. Vigoris Cerasiæ cœnobii e.

e

154 Humilis grex cœnobii Cerasiensis beati
Vigoris, præmonitus oraculo divino, pro anima
religiosi ac Deo dilecti Brunonis generale offi-
cium f persolvit, orans, ut ei parcat summa Dei
pietas.

f

E

S. Mariæ Constantiensis ecclesiæ g.

g

155 Christus doctorum doctor, fons atque bo-
norum,

Donet Brunoni, quod meruere boni.

Esse Deum verum sequitur non esse severum,

Huic igitur placidus sit sine fine Deus.

Nam genus humanum, confectum crimine
vanum,

Iste pater docuit quam melius potuit,

Christi mandatum pandens, dare munus ama-
tum

Servanti vitam dat quia perpetuam.

Nec solum verbis, ut durus doctor, acerbis

Perdocet, ast factis persequitur propriis.

Perpetua vita cur non caret hic Eremita?

Est quoniam verus solus in orbe Deus.

Quod petitis vestris, hoc Christus det quoque
nostris,

Insimul ut socii sint sine fine Dei.

F

Versus scholares ejusdem h.

h

156 Bruno multorum præceptor grammatico-
rum

Cunctis corporeum nuntiat interitum.

Grammaticus, rhetor, dialecticus astrologus-
que

Effugerent mortem, si fugienda foret.

Sed quia mors nulla nequit auferri medicina,

Semper quisque suum cogitet interitum.

S. Michaelis de periculo maris i.

i

157 Mira Dei virtus mirandos perficit actus.

Quosdam justificat, quosdam de more re-
pulsat.

Quos vult, ignorat, quos vult, solide sibi
firmat;

In quibus hic Bruno, vir religionis amator,

Colligitur, capitur, feliciter annumeratur,

Hujus sicut opus rotuli contestificatur.

S. Petri

A

S. Petri Casalis k.

158 Vita Brunonis, fides et opera si talis extitit, ut dicit littera,

Non est lugendus, cum sit Superis sociatus;
Sed si, dum fragilis toleramus pondera carnis,

Nullus compareat, qui sic sine crimine vivat,
Ut caveat factis aut non delinquere verbis;
Idcirco Christum deprecamur, ut, si in aliquo
offendit iste Pater, dignetur indulgere.

l

S. Mariæ Louleii cœnobii l.

159 Audito transitu beatissimi eremitæ Brunonis, Cenomanensis mater ecclesia trigenarium ei fecit *m*, anniversarium depositionis diem celebratura.

n

S. Juliani Cenomanensis n.

B 160 Morte tua flendum non credimus, optime Bruno,
Qui, fugiens vanos mundi pereuntis honores,
Angelicam in terris vitam sapiens imitatus
Corpore adhuc vivens cœlestia mente petebas.
Corporis ergo malis, Christo miserante, solutus
Sedibus æthereis æterna pace frueris.
O utinam tua sancta sequi vestigia possem,
Corporis istius quo lætus damna subirem!

Alius ejusdem.

161 Vixit in Ecclesia firmissima Bruno columna,
Occidit, unde decus Ecclesiæ titubat.
Mundalis luget, cœlestis curia gaudet.
Hæc perdit, tantum suscipit illa Virum.
Debita naturæ solvit meliora secutus,
Cui pro morte brevi vita perennis erit.

Alius item ejusdem.

C

162 Ad Superos Superum cultor sociusque recessit
Commendans terræ Bruno, quod ejus erat,
Sarcinulasque leves et agentem Prothea mundum
Despicit, æternas pauper adeptus opes.
Depositum interea cineri miscetur, idemque
Sperat et expectat præmia sorte pari.
Suspisor, angelicas huic exultare cohortes,
Et cæli cives plaudere Cive novo.
Sexta dies Octobris erat, cum Bruno, secutus
Naturam, Superos exoneratus adit.

Alius adhuc ejusdem.

163 Iste superna petens sincera religione,
Regnat cum Sanctis in cœlesti regione.
Iste laboravit, felix labor, unde vocavit
Gloria sanctorum, merces miranda laborum,
Te, tibi se, Bruno, dans regnum Rege sub uno:
Rege sub hoc dico, majestas cujus olympto

Fulget et est Sanctis lux, gloria, vita perennis.

Istius ergo decet nos commendare laborem,
Muneris æterni decet et laudare datorem.
Impetret et nobis nostræ devotio laudis,
Munere divino regnemus Rege sub illo.

S. Vincentii Cenomanensis o.

o

164 Si posset lachrymis et planctu vita reduci,
Cum gemitu magno et lachrymis planctuque protervo
Totius florem mundi clerique decorem
Tristis Brunonem lachrymarer luce carentem.

B. Juliani de prato p.

p

165 Isti Brunoni tribuatur vita perennis,
Spiritus atque suus, cœlesti sede receptus
Regnet cum Domino, felix sit nunc et in ævo.
Hic vir præclarus vita doctorque beatus
Felix in clero fulsit, per dogmata mundo:
Unde pio gemitu, profusis fletibus, et nos
Oremus Christum, quo det sibi nunc paradisum.

E

S. Mauricii sedis Andegavensis q.

q

166 Gallia tristatur, Calaber populus lachrymatur,
Doctoremque bonum gemit ista, flet illa patronum.
Vitæ præsentis hæc laudat eum documentis,
Ejus et eximia celebratur ubique sophia.
Plusquam Maronis laudatur lingua Brunonis,
Gloria Platonis vilescit laude Brunonis.
Hic præcellebat doctoribus, hic faciebat
Summos doctores, non instituendo minores.
Doctor doctorum fuit hic, non clericorum*.
Nam nec honestates verborum, nec gravitates

* clericulorum

Sumpsit Brunonis, nisi vir magnæ rationis.
Rectio prudentis superabat acumina mentis,
Ut documentorum doctor satis extitit horum.
His plus perfectam voluit præponere sectam,
Nunciat egregiam divina docendo sophiam,
Primaque destruxit et tanquam frivola duxit.
Dux prius erroris monstravit iter melioris
Postea doctrinæ *r*, quæ gaudia dat sine fine.
Sed nil mundana sapientia dat nisi vana.
Hæc facit elatos pompa, facit illa beatos.
Factis complebat operando, quod ore docebat.

F

r

Multos sermones faciebat per regiones.
Urbem transivit Romam, Calabrosque petivit.

Hic abbas factus est tandem cælica nactus.
Hinc gens illa gemit, quia patrem casus ademit,

Cunque virum talem plorat tam spiritualem,
Non mors pastoris, sed damnum causa doloris.

S. Florentii Glamuensis cœnobii s.

s

167 In variis membris corpus distinguitur illud,

Cui

- A Cui caput est Christus, regnator Catholicorum;
In quo nos monachi, mediocria membra, locati
Credimus excelsos in eo veros eremitas,
De quorum numero te, Bruno magne, fidentes,
Spretus honor mundi quod nobis testificatur,
Et sanctæ vitæ finis bonus astipulatur,
Cum tibi descriptas laudes omnino probemus
Nosque tuis meritis fulciri posse putemus,
Ut tamen orantium fratrum precibus faveamus,
Effudisse preces pro te nos notificamus,
Unde vicem nobis reddendam non dubitamus.
- S. Nicolai ejusdem urbis t.*
- 168 Necdum vester nostros lares rolliger attigerat, cum Lambertus abbas noster jam eum susceperat et de tanto Patre dignos jam versus ascriperat; illud autem, quod promisit, libenter concedimus et augere jam promissis iterum promittimus pro Bruno, quem jam cum Deo regnare credimus.
- B Bruno fuit fons doctrinæ, norma veri dogmatis,
Aristotelis profunda superans et Socratis,
Supergrediens Platonem sacri dono chrismatis.
Vixit homo, plus quam homo pressus mole carnea,
Vivens tamen pressit carnem, tendens ad ætheream,
Spurnens mundum moribundum ob regna cælestia.
Vivat Bruno felix cælis cum supernis cœtibus,
Cernat Regem, cujus legem conservavit actibus;
Vosque patres et confratres orate pro fratribus.
- S. Mariæ Dolensis cœnobii y.*
- 169 Prout vestra dignatur expetere sanctitas, et nos Dolensis cœnobii fratres, fraternitatis vestræ desolationi compassi, pro beati patris nostri ac magistri Brunonis anima devotissimarum orationum suffragia mox, ut ejus audivimus obitum, omnipotenti Domino persolvere curavimus, ac præter cætera Missarum tricennalium annuæ sibi missæ beneficium, quod quotidie et, annuente Domino, persolvitur, paternæ devovimus dilectionis affectu. Insuper et ejus memoriam nostræ scripto matriculæ commendamus, ut quotannis fraternæ devotionis affectus ad commendandum eum omnipotenti Domino, ejus lecto nomine, excitetur.
- S. Michaelis eremi cc.*
- 170 Mors hominum sæva, quam nobis attulit Eva,
Omnibus illa nocet, ut liber hic docet.
Omnes illa terit, regnum super omnia quærit.
Justus Bruno fuit, ut liber hic docuit.
Bruno fuit justus, simplex, humilisque, venustus,
Mors tamen ut voluit, vivere non potuit;
- Et quia membra jacent, gemitus pro funere cessent,
Pro gemitu quoniam nullus habet veniam.
Nos ergo instemus Dominumque Deum rogitemus,
Ante suam faciem, quod sibi det requiem.
- S. Mariæ Lucionensis dd.*
- 171 Fratres, qui estis in eremo, quæ dicitur Turris, notum sit omnibus vobis, quod pro domino Brunone agamus charitative septem vigiliis et septem Missas, et panem et vinum, domino Reginaldo abbate imperante.
- S. Petri Apostoli Maliacensis gg.*
- 172 Concedatur ei locus a Domino requiei,
Quem semper coluit, vivere dum potuit.
- S. Vincentii cœnobii Noliensis hh.*
- 173 Noliensium conventum in beati Vincentii ecclesia juxta summi patris Augustini instituta Horis regularibus psallendo attentum, visa schedula, quæ Brunonis incomparabilis philosophi obitum patefecit, tantus timor tantusque horror occupavit, quod vix debitum Officium complere prævaluit. Quis enim non obstupesceret, immo ab intimis cordis ingemisceret, cum tantum virum totius scientiæ et pene omnium clericorum lumen et fundamentum naturæ concessisse audiret? Sed quia inevitabile constat, et Salvatorem nostrum legem mortis ad horam subiisse credimus, quod in aliis lugeremus, mærorem in Brunone gaudio mutamus. Bruno namque veram scientiam et prudentiam liberalium artium, necnon cæteras cardinales virtutes habuit et servavit, quas in bono fine consummavit. Dudum siquidem ecclesiæ sedis Remensis summus didascalus, utpote in Psalterio et cæteris scientiis luculentissimus et columna totius metropolis diu extitit. Sed quia hoc totum vere transitorium perpendit, post vitam eremiticam arctiorem et inusitatissimam eremum in transmarinis partibus expetiit, et inde, Domino vocante, ad summi Regis convivium lætus perrexit; ubi, licet angelicum Psalterium credamus cum Christo decantare, tamen si quid maculæ, quoad viveret, ex originali parente seu ex actuali vita, oblivione seu incuria, contempsit abolere, totius pietatis nec non misericordiæ Fontem prece et mente oremus assidue, quatenus ei velit indulgere et ut pro eo illud impetremus, continuis septem diebus Officium, mortuis debitum, Christo persolvemus.
- Schola ejusdem ll.*
- 174 Lumen erat Bruno, dum vixit, Francigenarum,
Lux cleri, fruitur nunc lumine cælicolarum.
Est etenim tali condignus honore potiri,
Qui vitam vita cælestem duxit in ista.
Delirat plane, cor habet rationis inane,
Quisquis testatur secus, aut aliud meditatur,
Ut narrat, chartam nobis qui detulit istam.
Si de terrena sibi quicquam facie cohæsit,
Illud ab hoc tergat, qui mundi crimina purgat.
- Alius*

A

Alius ejusdem.

175 Lux fuerat, mundo Bruno dum vixit in isto,

Sed modo relucet, quia cæli sede relucet.

mm Novit Psalterium mm, sed nunc canit organa sursum.

Edocuit multos, nunc cernit in æthera Sanctos,

Doctor doctorum nunc unus cælicolarum.

In terris doctor, nunc Christo plaudet in alto.

Funde preces ergo pro nobis, inclyte Bruno, Et nos econtra nitentur reddere vota.

Nam cupimus tecum cum Christo vivere sursum,

Et decimo cuncti flagitamus in ordine poni.

nn

S. Pauli Apostoli Cormaricensis nn.

176 Dominis et fratribus meis, Deo omnipotenti in monasterio sanctæ Mariæ de eremo, quæ Turris dicitur, servientibus, Mainardus uti mundo, frui Deo. Anno ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi millesimo centesimo secundo Calendis Novembris suscepi rotulum istum oo. Legi in eo, beatam, ut puto, animam suavissimi magistri mei Brunonis seculi hujus vaporem transitorium perseverando in vera charitate efflavisse, pennisque virtutum cælestia regna subiisse. Gavisus utique super tanti Viri glorioso fine, sed quia intentio indefessa mihi inerat ad eum in brevi pergere, eumque videre et audire, omnesque animi mei æstus in illum refundere, et vobiscum sub ejus ducatu sanctissimæ Trinitati obedire, ultra quam dicere possim, de inopinato transitu ejus conturbatus sum, nec retinere potui habenas ultro profluentium lachrymarum. Mainardus, inquam, ego in Cormariensi monasterio monachorum plurimorum nomine, non opere, Prior pp, Remorum civitatis oriundus fui, domini hujus Brunonis aliquot annis doctrinam audiavi, Deoque volente, admodum profeci, profectusque mei grates domino Brunoni et si in hac vita reddere non potui, nunc saltem animæ illius exhibere statui. Habebo itaque illum omnesque in Christo dilectores ejus in memoriali meo, quamdiu spirare potero, universosque convictores meos, filios ac fratres spirituales ad idem opus pro posse meo provocabo, excitabo, promovebo, preces, oblationes, eleemosynas pro eo non aliter, nec minus, quam pro meipso offeram Deo, Trinitati, quamdiu fuerit spiritus in naribus meis.

qq

S. Salvatoris mundi sanctique Gildasti Conf. Dolensis qq.

177 Quoniam pro omnibus hominibus, quos sancta virgo mater Ecclesia per aquam et Spiritum sanctum per universa mundi climata ab omni errore et primo originali peccato emundans per dies regenerat, debet fideliter ad Dominum oratio fundi, maxime pro illis precum instantia orationumque perpes memoria debet ab omni Catholico adhiberi, quorum adjutorio et beneficio credimus posse adjuvari. Quocirca, *Octobris Tomus III.*

hujus excellentissimi viri Brunonis audita a Domino vocatione, tria Officia in conventu pleniora statuimus peragere. Anima ejus requiescat in pace.

S. Mariæ Tropeiensis ecclesiæ rr.

rr

178 Unde Deo gratus fuit Bruno, inde beatus. Quem si laudarem, non hunc pro laude beatrem.

Reddo Deo grates, quod habebat tot bonitates,

Quot possunt dici lingua sapientis amici.

Inde cutis colli teritur præ pondere rolli,

Rolligeri collum nequit ultra tollere rollum ss,

ss

Quo tot cum tantis scribuntur et aula Tonantis Et sol cum luna, stellarum cursus et una

Lux, polus, aër, humus, mare, tartara, sulphura, fumus

Lividus, obscænus foetensque putredine plenus;

Quæ plaga Plutonis procul est a sorte Brunonis.

E

Ampla fuit charta, nunc parva videtur et arcta;

Qua sors, qua fatum, qua scribitur omne creatum,

Atque creatoris sine tempore tempus honoris.

Cujus in hac vita vitæ fuit hic eremita,

Quam pius et mitis, simplex, sine agmine litis

Dicere si nossem, non est, quo scribere possem.

Intus et a tergo jam pellis scribitur ergo.

Ultra quid dicam? Jam nescio dicere quicquam.

Sed tamen, ut crescat benedictio, dico quiescat.

Pace dico datus, cum sit super astra locatus; Si tamen in fossa fiat caro pulvis et ossa,

Non obiit, vivit, patriam redeundo petivit.

Vivere, quæ Bruno vivit, possimus in uno tt.

tt

ANNOTATA.

a *Sanctissimæ Dei Genitrici sacra est, quemadmodum Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. XI col. 546 docent, cathedralis Bajocensis ecclesiæ; quare ad hanc referendum puto Titulum subjectum.*

F

b *In Annotatis, Sectioni secundæ subnexis, ad lit. b docui, singulis fere cathedralibus suas olim fuisse scholas, in quibus, qui volebant, litteras docebantur: verum, cum præter scholas hasce, quæ episcopales vocabantur, monasticasque, quæ in monasteriis instituebantur, essent etiam in urbibus nonnullis scholæ, quæ a magistris, ab episcopo approbatis, extra cathedrales ecclesias monasteriaque instituebantur, nesciamque, qui res in urbe Bajocensi S. Brunonis ætate habuerit, spectetne ad episcopalem, an ad aliam Bajocensem scholam Titulus subjectus, pro certo nequeo edicere, potestque is profectus esse ab omnibus simul civitatis Bajocensis scholis, si plures forte ibidem fuerint.*

c *In generali beneficiorum diæcesis Bajocensis elencho, anno 1648 typis Parisiensibus excuso, pag. 25 curatis civitatis Bajocensis ecclesiis accensetur ecclesia, S. Georgii dicta; quare cum locum sacrum alium, vel abolitum, vel modo adhuc existentem, cui in civitate Bajocensi vel*

A sit, vel olim fuerit a S. Georgio nomen, haud reperiam, ecclesiam illam hic designari conjicio.

d In editione Basileensi habetur S. Stephani ad eundem, id est, ni fallar, ad eundem Titulum; hujusmodi autem inscriptio, cum vocem Titulus subinde etiam ad Epistolam encyclicam, obitus cujuspian nunciam, significandam S. Brunonis ætate fuisse usurpatam, ex ipsa proxime ante funebres hosce Titulos descripta Epistola encyclicæ, mortis S. Brunonis nuncia, manifestum sit, æquivalet huic sequenti: Responsio S. Stephani ad eandem epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nunciam. Jam vero, cum diæcesis Bajocensis situm in urbe Cadomensi, quod S. Stephani nomine distinguitur sæculoque undecimo fuit exstructum, monasterium complectatur, processisse ab hoc Titulum funebrem, seu subjectam ad encyclicam, qua mors S. Brunonis quaquaversum nunciata fuit, epistolam responsionem, verosimile apparet.

B e Hoc diæcesis Bajocensis monasterium, Cerasium etiam appellatum, quod a Normannis adhuc ethnicis Neustriamque infestantibus, fuerat destructum, ab iisdem, factis Christianis, sæculo undecimo fuit instauratum. Consule Galliam Christianam auctam tom. XI, col. 408 et seq.

f Adi in Annotatis, Sectioni primæ subnevis, dicta ad litt. gg.

g In inferiori Normannia sita est urbs episcopali sede nobilis Constantia; hujus autem cathedralis ecclesia, quemadmodum Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. XI col. 865 docent, sanctissimæ Dei Genitrici Mariæ nuncupata est; quare locum sacrum, ab ecclesia illa distinctum, hic designare non puto.

h In editione Basileensi additur Urbis; quare vide mox notata ad lit. b.

i De hoc diæcesis Abrincensis monasterio, quod ab aliis S. Michael in periculo maris appellatur, sanctique Brunonis ætatem longo temporis spatio præcessit, adi Operis nostri tom. VIII Septembris pag. 80 et 3 seqq., uti etiam Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. XI, col. 340 et tribus seqq.

k Locum sacrum, qui hoc nomine distinguatur, dicique aliqua veri specie is, qui hic designatur, possit, nuspiam invenio.

C l Monasterium, in diæcesi Cenomanensi situm, quod Lonleyum vocatur, sæculo undecimo fuit exstructum. Liquet id ex ipso, utpote cui Sigefridus, sæculo undecimo non multum prorecto, ut Gallix Christianæ auctæ Scriptores tom. XI, col. 680 docent, Sagiensis episcopus, subscripsit, suppeditato a Sammarthanis fratribus tom. IV, pag. 379 et seq. foundationis instrumento. Istud porro monasterium, quod, quemadmodum ab iisdem Sammarthanis fratribus ibidem traditur, in sanctissimæ Virginis Mariæ honorem fuit conditum, esse puto illud ipsum, quod hac in inscriptione, literulæ unius facta mutatione, Louleii cœnobii nomine distinguitur. Mirum interim accidit, in Titulo subjecto exponi, non quid hoc, sed quid Cenomanensis mater, seu cathedralis, ecclesia pro S. Brunone præstiterit, sequentique etiam tempore sit præstitura.

m Adi, quæ Sectioni primæ subjunxi, Annotata ad lit. r.

n Cum cathedralis Cenomanensis ecclesia S. Juliano, primo Cenomanensium episcopo, nuncupata sit, nec ab hac distinctus, cui a S. Juliano nomen fuerit, convenireque posse Titulus subje-

D ctus videatur, locus sacer ullus in Cenomanensi seu civitate seu diæcesi sæculo duodecimo, cujus anno primo Sanctus noster obiit, existisse invenitur, cathedralem illam ecclesiam hac in inscriptione designari, existimo; quod si autem vera sit hæc mea opinio, Claudium Robertum et post hunc Sammarthanos fratres, qui, cathedralem Cenomanensem ecclesiam, cum primo B. Mariæ ac deinde S. Gervasio consecrata fuisset, anno demum 1201 S. Juliano, translato in illam sacro hujus corpore, dedicatam fuisse, in concinnatis a se Galliis Christianis scribunt, a veritate aberrare necesse est, nisi forte, quod tamen non puto, isthæc Tituli subjecti inscriptio ab iis solummodo, qui funebres Sancti Titulos sæculo XVI edendos curarunt, fuerit profecta.

o Hæc Ordinis S. Benedicti abbatia, quæ in uno civitatis Cenomanensis suburbio sita est, sæculo sexto fuit ædificata a S. Domnolo, Cenomanensi episcopo. Ita docet in Annalibus Benedictinis lib. VI, num. 45 Mabillonius.

p Situm est in diæcesi Cenomanensi hoc sanctimonialium Benedictinarum monasterium, diuque ante S. Brunonis ætatem existit, uti liquet ex iis, quæ de eo lib. I et II Annalium Benedictinorum memorat Mabillonius.

q Dicata est S. Mauritio cathedralis Andegavensis ecclesia; quare dubitandum non est, quin hæc per sedis seu cathedræ Andegavensis S. Mauritium hic designetur.

r Ne hinc putes, S. Brunonem a fidei orthodoxæ veritate devium aliquando existisse. Adi Commentarium prævium num. 69 et seq.

s De S. Florentio, presbytero confessore, ad vigesimum secundum Septembris diem, quo in Martyrologio Romano aliisque fastis sacris memoratur, vitamque, sæculo quinto circiter ineunte, cum morte commutavit, actum apud nos jam est, ibique in Commentario, Actis ejus prævio, expositum, qui monasterium, in hodierni ducatus Andegavensis monte Glonna, aliis Gloma aut etiam Glomna situm, quod a Sancto illo nomen habet, quodque modo, ut a novo S. Florentii monasterio, prope Salmurum serius exstructo, distinguatur, S. Florentius vetus appellatur, sæculo decimo post duplicem eversionem, quam primo a Britonibus, ac deinde a Normannis acceperat, instauratum demum fuerit. Sacrum illud asceterium, de quo etiam in Gallia Christiana antiqua tom. IV pag. 588 Sammarthani fratres, illud ipsum omni dubio procul est, quod hic S. Florentii Glamuensis, literulæ unius, verosimillime per errorem, facta in hoc vocabulo mutatione, cœnobii nomine distinguitur.

t Id est, ni fallar, Andegavensis; ut hic Andegavense, de quo in Annotatis, Sectioni præcedenti subnevis, quæpiam jam ad lit. d memoravi, S. Nicolai monasterium iterum designetur.

u Adi pro hujus vocabuli significatione Commentarium prævium num. 24.

x Titulum hunc ab Andegavensis S. Nicolai monasterii monachis, aliumque ordine 151 supra datum abs abbate illorum Lamberto fuisse conscriptum, hinc liquet. Nota etiam, cum nonnullorum aliorum locorum Tituli interjecti hunc inter et illum sint, fuisse binos hosce vel chartæ separatæ (adi, quæ in Annotatis, sectioni secundæ subnevis, ad lit. b dicta sunt) seorsum inscriptos, vel certe, si res secus habeat, non eo, quo in rotulo funebri communi fuere exarati, ordine editos.

y Cum

A y Cum nec Dolæ in Britannia Minori, nec Dolæ in Comitatu Burgundiæ cænobium exsistat sanctissimæ Deo Genitrici sacrum, indubitatum apparet, hic designari Dolense monasterium, quod in ejusdem sanctissimæ Dei Genitricis honorem in Biturigibus, uti apud Mabillonium tom. III Annalium Benedictinorum lib. XLII, num. 12 videre licet, ab Ebbone, toparcha Dolensi, sæculo decimo fuit exstructum monachis Benedictinis, quibus tandem, ut Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 148 docent, canonici sæculares anno 1625 fuere substituti.

z Quid hinc concludendum appareat, videsis Commentarii prævii num. 166.

aa Id est, ni fallar, per triginta dies, aut etiam forte annos, celebrandarum.

bb Vocabuli hujus significationem in Annotatis, Sectioni primæ subnexis, ad lit. d assignavi.

cc Perantiquum hoc Ordinis S. Benedicti monasterium, quod S. Michael in eremo communiter modo vocatur, in diœcesi Lucionensi situm est, fuitque anno circiter 680 ab Ansoaldo, Pictavensi episcopo, fundatum. Adi Galliam Christianam autam tom. II, col. 1418.

B dd Hæc abbatialis olim ecclesia, sanctissimæ Dei Genitrici sacra, quam in cathedralem Joannes XXII Papa anno 1317 exexit, sæculo octavo est antiquior, uti liquet ex iis, quæ de ea memorant Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 1404 et seq.

ee Pro vocis hujus significatione adi, quæ Sectioni primæ subdidi, Annotata ad lit. c.

ff Hic abbas inter Goffridi, Lucionensis abbat, qui anno 1091 obiit, successores primus recensetur in Chronico Malleacensi. Adi Galliæ Christianæ auctæ Scriptores loco proxime citato.

gg Celeberrima hic indubie designatur Malleacensis seu Malliacensis jam a sæculo decimo exstructa sanctoque Petro sacrata abbatia, quæ in episcopatu Pictavensi sita olim fuit, postque ipsamet a Joanne XXII Papa episcopalis facta est. Adi iterum Galliam Christianam auctam tom. II, col. 1562 et binis seqq.

hh Hoc Ordinis S. Augustini cænobium, quod olim Malleacensis, nunc Rupellensis diœcesis est, in Chronico Malleacensi Ms., uti Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 1593 docent, anno 1068, al. 1069, ædificari ceptum fuisse legitur.

C ii Ad Commentarium, quo Sanctus omnes Davidis Psalmos dilucide exposuit, hic alludi videtur. Adi Commentarium prævium num. 694.

kk Qui Titulum hunc scripsere, non sat novisse videntur, quo loco Turritana, in quam tandem Sanctus, Gallia relicta, sese abdedit, eremus sita sit; neque enim hæc, uti hic innuunt, in transmarinis partibus ratione Galliarum sita est. Sed forte per errorem, a librariis profectum, transmarinis pro transalpinis hic scribitur.

ll Monasterii nempe Noliensis seu potius, ut Galliæ Christianæ auctæ Scriptoribus loco proxime citato exaratur, Noliensis; ut ad scholam, quam isthoc monasterium pro more tunc usitato instituebat, spectent indubie bini Tituli proxime hic subjecti.

mm Alludi iterum hic videtur ad concinatum a Sancto in omnes Davidis Psalmos Commentarium, aut certe ad eximiam plane, qua enituit, horum intelligentiam.

nn Hoc Ordinis S. Benedicti monasterium, quod in diœcesi Turonensi situm est, sæculo octavo in S. Pauli Apostoli honorem fuit exstructum,

uti in Gallia Christiana antiqua tom. IV, pag. D 299 docent Sammarthani fratres.

oo Qui ergo epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nunciam, circumtulit, Cormaricense monasterium non adiit, nisi cum jam annus a S. Brunonis obitu aliquamdiu esset elapsus; quare existimo, illum Angliæ loca sacra, quorum supra exstant funebres de S. Brunone Tituli, prius adisse, ac tum demum trajecisse in Normanniam, e qua deinde ad Cormaricense cænobium aliaque loca sacra vicina sese contulerit.

pp De hoc S. Brunonis piissimo discipulo videsis Commentarium prævium num. 97, 99 et seq.

qq Hoc olim Ordinis S. Benedicti monasterium, quod sedecim leucis ab Avarico Biturigum ad Indrum fluvium in diœcesi Bituricensi situm est, ab Ebbone, castri Dolensis principe memoratque ad lit. y cænobii cognominis auctore, pro abbate et monachis Rugensis S. Gildasii monasterii, Normannorum, Aremoriam, in qua hoc situm erat, sæculo nono et decimo incipiente fæde vastantium, furorem fugientibus, fuit fundatum; qui autem id factum fuerit, Galliæ Christianæ auctæ Scriptores tom. II, col. 135 et binis seqq. F exponunt, uti etiam qui tandem monachis canonici seculares anno 1625 fuerint ibidem substituti.

rr Tropeia, episcopalis Calabriæ ulterioris civitas, cathedrali gaudet ecclesia sanctissimæ Dei Genitrici, ut Ughellus tom. IX Italiæ sacræ col. 449 docet, sacrata. Hanc adeo, maxime quod locus sacer alius, cui competere queat Titulus subjectus, non occurrat, esse puto ipsam, quæ hac inscriptione designatur, Tropeiensem S. Mariæ ecclesiam, licet interim hanc, qui epistolam encyclicam, mortis S. Brunonis nunciam, circumtulit, post reliqua dumtaxat, quorum Tituli funebres præcedentes sunt, loca sacra adisse e diversis, quibus Titulus subjectus concipitur, versiculis videatur, mirumque videri queat, tam sero eum, et non nisi, cum jamjam domum esset reversurus, adisse ecclesiam, a Turritana eremo haud multum remotam.

ss Rolli et rolligeri significationem in Commentario prævio num. 24 suppeditavi.

tt Futilia sane et vana, quemadmodum in Glossario mediæ et infimæ Latinitatis ad vocabulum Titulus Cangius affirmat, in Titulis funebribus, quibus olim parentari vita functis contigit, scripta subinde fuisse, palam est vel ex nonnullis, quæ tum in hoc, tum in aliis nonnullis supra datis de S. Brunone Titulis funebribus occurrunt; licet interim iidem fere simul complectantur, quæ ad Brunonis tum doctrinæ, tum sanctitatis, qua statim ab obitu inclaruit, famam manifestandam conducunt. F

AUCTOR
C. B.

APPENDIX

Seu supplementum ad gloriam Sancti posthumam.

§ I. Veneratio Sancto, Beatissimis jam adscripto atque ad ecclesiam S. Stephani translato, in Calabria exhibita, frequentiaque ad ejus invocationem miracula patrata, quorum aliquot, annum MDC prægressa, recensentur.

B
Sanctus ad
monasterii
S. Stephani
appellationem
nominis sui
adjectione

Postquam sacrum Brunonis, Beatissimis a Leone X Papa, uti in Commentario prævio § 47 docui, anno 1514 adscripti, corpus e Turritano, in qua jacebat reconditum, sanctissimæ Dei Genitricis ecclesia ad Turritanam itidem S. Stephani ecclesiam ipso dicto anno 1514 fuisset translatum, singularem, qua in sanctum Ordinis sui Institutorem ferebantur, venerationem Cartusiani universim omnes, ac nominatim Turritani magis ac magis non uno manifestavere indicio. Ac primo quidem, Turritanum S. Stephani monasterium, unice tunc, primævo S. Mariæ et S. Stephani nomine mutato, S. Stephani de Bosco seu de Nemore appellari solitum, sub cujus etiam tum, non secus ac hodie, nomine Turritano (adi Commentarium prævium num. 755) S. Mariæ ecclesia totumque ædificiorum, ad Turritanam eremum spectantium, complexum veniebat, non S. Stephani modo, ut Leo X Papa (adi Comment. prævium num. 755 et seq.) statuerat, sed, ad sancti illius martyris nomen nomine S. Brunonis adjuncto, S. Stephani et S. Brunonis domum in sancti Patris sui honorem deinceps appellavere, eundemque etiam in finem temporis lapsu Ordinis sui provinciam, quæ Turritanam cartusiam modo complectitur, quæque antea Provinciæ Lombardiæ Ulterioris nomine distinguebatur, S. Brunonis provinciam, quo nomine hodieque isthæc gaudet, nuncupavere, uti disco partim ex Morotio in Theatro chronologico pag. 226, partim ex Camilli Tutini Ordinis Cartusiensis ad annum 1514 Prospectu.

C
ac annuæ,
qua caput
ejus transfer-
tur, solemn-
tatis institu-
tione honora-
tur,

2 Verum in facta monasterio suo S. Brunone appellatione, quod parum sane fuisset, nequiquam stetit Cartusianorum, Turritanam eremum, sibi a Cisterciensibus Leonis X Papæ jussu tandem redditam, incolentium, eximia plane erga sanctum illum Patrem suum veneratio. Quod enim (vide recitata in Commentario prævio num. 776 verba) de sacro Brunonis capite faciendum, populo adstanti, dum pretiosa ejus lipsana transferrentur, dixerat Matthæus, cartusiæ Bononiensis Prior, executioni id illi mandandum curantes hermæ argenteo, affabre elaborato, sacrum Sancti caput, seu potius hujus, quæ penes ipsos adhuc mansit, partem includere. Nec contenti ita effecisse, ut pretiosum hoc pignus congrua debitaque reverentia custodiatur, haud dudum etiam,

ut apparet, post annum 1514 instituere, ut quotannis, quo et apud populum incrementa caperet Sancti cultus, sacrum ejus caput, hermæ, ut dixi, argenteo jam inclusum, secundo Pentecostes festo S. Stephani ecclesia, in qua servatur, ad ecclesiam S. Mariæ solemniter deferretur, postriedieque ex hac ad S. Stephani ecclesiam eodem modo reportaretur. Et vero felici successu haud caruit hujus solemnitatis institutio. Non solum enim ex hac multum increvit Sancti cultus; verum etiam subinde est factum, ut, qui ad illam venerant, infirmi, S. Brunonis implorato auxilio, pristinae sanitati fuerint restituti.

3 Ita testantur varii, qui, quæ Dominus ad manifestandam Servi sui gloriam operari tunc dignatus est, miracula in litteras misere. Aliquot ex hisce simulque nonnulla alia, quæ aliis etiam temporibus ad S. Brunonis invocationem ante annum 1600 fuere patrata, lubet præsentibus, servato, quo contingere, ordine chronico, recensere. Ne hunc adeo perturbem, abs illis, quæ extra præfatæ solemnitatis tempus facta sunt, duco initium. Surianus in suis ad S. Brunonis Vitam, a Surio scriptam, Annotationibus pag. 519 sic scribit: Anno MDXXIII prima die Februarii V. P. Jacobus Aragonensis, professus cartusiæ Neapolitanæ ac Prior cartusiæ S. Stephani supra dicti, et cæteri monachi conventuales scripserunt capitulo generali Ordinis Cartusiensis sequentia miracula, quæ tunc recens post receptam domum (Calabrinam nempe S. Stephani) acciderunt: Istis diebus nostris nobilis Alphonsus Toraldus Neapolitanus, frater germanus excellentis domini Adami Toraldi, baronis de Badulato, valde erga S. Brunonem pie affectus. cum esset Tropeæ, quæ est urbs Calabriae maritima, animi causa deambulans juxta mare super quandam declivem rupem altitudinis fere centum cubitorum, accidit, ut, fallente pede, in præceps, capite inverso, laberetur. Qui cadens ruinosam maceriem manibus apprehendere, ne in ima corrueret, tentavit; sed ipsa eadem super eum delapsa est; unde et in eo discrimine positus S. Brunonem adiutorem invocavit, et mox aspexit monachum, vestibus albis aspectuque decorum, manum suam dextram tenentem et ad ima loca se leniter deducentem.

miraculisque
inclarens,
lapsus e loco
declivi

4 Quo factum est, ut nullam ex eo casu passus sit læsionem, cum tamen ejus comites, qui ad cadentem accurrerant, extinctum eum aut corpore confractum ex lapsu existimarent. Igitur pedester domum est regressus, ne vehiculo quidem aut aliena opera indigens ad iter; quod beneficium maximum meritis S. Brunonis acceptum tulit. Accidit id circa annum MDXXII. Camillus Tutinus idem etiam miraculum in concinnato a se Ordinis Cartusiensis Prospectu recenset; verum id, non ad annum circiter, uti hic Surianus, 1522, sed ad annum 1518 refert. At vero, etsi id ita sit, duo isti scriptores sese inter pugnare censendi propterea non sunt, cum Surianus miraculum illud, non districte anno 1522 innectat, sed anno circiter 1522, quæ loquendi formula trium quatuorve annorum extensionem patitur, accidisse, dumtaxat scribat. Ut sit, miraculum illud præcessisse videtur tria alia, quæ ex Jacobi Arragonii reliquorumque religiosorum Cartusiæ S. Stephani incolarum relatione in præfatis suis ad Vitam S. Brunonis Annotationibus narrare pergit Surianus. Primum sic habet: Domna Laura Carrafa, filia ducis Niverniæ, comitissa Arenarum, cum prægnans esset, in

E

servat incolu-
mem, infirmæ
sanitatem
restituit,
F

A in gravissimam incurrit valetudinem, quæ cum in extremis ageret, vir ejus D. Franciscus, comes Arenarum, qui semper S. Brunonem pie coluerat, votum fecit, oblatum se ad illius altare calicem argenteum; et tunc, sicut comes ipse et comitissa testati sunt, sanata est ab illa gravi infirmitate, et tempore opportuno enixa est infantem, cui nomen S. Brunonis in baptismo imposuerunt. Et ne immemor umquam esset accepti beneficii mater, vovit vestes albas induere, qualibus indutus fuisse visus ipse S. Pater, qui in somnis ei apparuerat.

daemonem ex
energumena
expellit,

B ⁵ *Secundum his verbis concipitur* : Anno MDXXII quidam ex oppido Zimbario Squillacensis diocesis, quatuor fere passuum millibus a monasterio (*S. Stephani nimirum*) dissito, nomine Garetus Scopa-casa, cum uxore sua Isabella adduxerunt ad januam monasterii unicam filiam suam, habentem spiritum immundum, cumque ad eam allatæ fuissent reliquæ sanctorum Stephani et aliorum Divorum, ut daemon ab ea ejiceretur, sicut alias factum fuerat, et nulla spes egressionis appareret, V. P. Vicarius P. de Corduba consilium parentibus puellæ dedit, ut ad specum S. Brunonis, quæ milliario a monasterio abest, eam ducerent. Quo cum pervenissent, ter flexis genibus capellam devote orantes circumierunt. Dein puella post osculum pedibus imaginis S. Brunonis impressum hausit aliquantum pulveris ex eadem specu. Mirabile dictu, post sumptum pulverem spiritus infestus cepit per viscera puellæ discurre, ac inde immigrans in brachium ad manum tandem devenit; et, ut indicium excessus sui relinqueret, in summitate digiti unius tumore facto, latius apertis poris non sine sanguine exitum sibi providit et penitus abscessit. Tam malo hospite liberata puella cum parentibus ad monasterium regressa est, ubi Deo et S. Brunoni, liberatori suo, gratias immensas retulit. *En modo etiam postremum e tribus supra dictis miraculis. Sequentibus hisce apud Surianum pag. 525 verbis exponitur* : Per eadem tempora (annum scilicet 1525, quo trium dictorum miraculorum certius redditum fuit generale Ordinis Cartusiensis capitulum, haud multum prægressa) in oppido Pizzone diocesis Melitensis, sexto lapide a monasterio (*Turritano S. Stephani nimirum*) dissito, sacerdos quidam e gremio cleri secularis nomine Sophranus Miriano, habens apostema in pectore circa vitales partes, votum nuncupavit S. Brunoni. Qui, continuo sanus effectus, sicut ipse scripto testatus est, facem cereæ * virgineæ misit ad altare S. P. Brunonis, in qua curationis et sospitatis series legebatur. *Subdit modo hic Surianus alia miracula, S. Brunonis meritis patrata, quæ quemadmodum ait, exscripta sunt ex schedis Mss. D. Nicolai Riccii de Taberna, professi ejusdem (S. Stephani) domus, accuratiusque, adjectis etiam aliis nonnullis, a V. P. Severo a Neapoli fuere digesta.*

* ceræ

sui visione
oblata patrem
S. Ludovici
Bertrandi, ut
maneant in sæ-
culo, monet,

6 *Verum cum primum ex his anno demum 1524 accidisse notetur, citiusque fortassis, quam hic me relaturum, in Commentario prævio num. 746 spopondi, S. Brunonis et S. Vincentii Ferrerii apparitio, Aloysio Bertrano seu Bertrando S. Ludovici Bertrandi patri, divinitus oblata, evenerit, lubet hanc, antequam ullum ex iis recenseam, lectori hic, ne ab ordine chronico deflectam, exhibere. A Suriano itaque pag. 518 et seq. hunc narratur in modum* : Isdem (pater scilicet S. Lu-

dovici Bertrandi) alia vice, defuncta prima sua uxore, pergebat ad eandem domum (*Cartusianam nempe*) Portæ-cæli, quæ Valentia (*Hispaniæ scilicet Tarraconensis civitate, in qua commorabatur*) quatuor leucis abest, religiosum habitum petiturus, atque in itinere iidem SS. Vincentius et Bruno se videndos præbuerunt, dicentes, voluntatem Dei non esse, ut religiosus fieret, sed ut ad seculum rediret. Qui ex secunda postea ducta uxore Joanna Angela anno MDXXVI sustulit B. Ludovicum Bertranum Ordinis Prædicatorum, qui, sanctitate et miraculis clarus, ad cælum abiit anno MDLXXXI. *Ita loco citato Surianus, ibidem etiam addens, relationem istam a P. Joanne Madariaga part. 1 Vitæ S. Brunonis cap. 22, § 5 e S. Ludovici Bertrandi Vita, per fratrem Justinianum Antist exarata, fuisse descriptam; quod sane, cum in hac relatio eadem reperiatur, veritati puto esse consonum. Ad miracula modo, quæ ex Nicolai Riccii schedis Mss. deprompsit accuratiusque, teste ex dictis Suriano, digessit aliisque nonnullis auxit Severus a Neapoli, progredior.*

7 *Primum e Suriani recensione sic habet* : restituere, Anno Domini MDXXIV, cum esset Prior hujus (*S. Stephani*) domus V. P. David de Charcascolis Mediolanensis, professus cartusiæ Papiensis, excellens dominus Joannes Baptista Carrafa de Neapoli, comes tunc Agrottariæ ac dominus Castri-veteris necnon et Rocellæ, infirmatus est E usque ad mortem, omnique medicorum auxilio destitutus cum ageret in extremis, nocte quadam per visum objectus est ipsi S. Bruno dicens : Joannes Baptista, si restituere distuleris territorium, per tuos injuste occupatum, domui meæ S. Stephani de Nemore, morte morieris et non vives. At ille, simili voce respondens, ait : Quod territorium Pater? Territorium, intulit, quod vos de Ninfo dicitis, concessum mihi et successoribus meis a comite Rogerio Normanno, et, his dictis, evanuit. Statuit præfatus comes intra se de hoc certius aliquid cognoscere, ac omnia reddere. Mirum dictu! vix hoc apud animum suum constituerat, cum melius habere cepit et febris prorsus omnique vitæ discrimine exemptus est. Dein accersitis notario et testibus visionem retulit, ac territorium, multis jam annis occupatum, restituit, ac quam plurima alia beneficia a S. P. Brunone obtinuit, quæ F latius in instrumento restitutionis continentur. Hoc confectum est Neapoli xviii Novembr. MDXIX (*error hic cubat, estque annus, quo restitutionem illam factam, infra num. 15 invenies, 1529 substituendus*) per notarium Virgilium de Buluito de Neapoli inter V. P. D. Octavianum de Mantua, Priorem tunc domus S. Stephani ac visitatorem provincie, et præfatum comitem, qui, ut in eo scribitur, bonam fidem cognoscens et attendens devotionem maximam, quam se gerere dixit erga monasterium S. Stephani et propter reverentiam, quam habet S. Brunoni, cujus sanctæ reliquæ in monasterio prædicto venerabiliter sunt repositæ, cujus merito et intercessionibus continuo exstitit adjutus, et præsertim in obtinenda a Domino prole, atque pro animæ suæ et prædecessorum suorum salute, certioratus prius et plene informatus de jurisdictione monasterii etc. sponte, et bona, pura et libera voluntate relaxavit prædictum territorium de Ninfo, ac per fustem resignavit V. patri Priori etc. Cujus capta fuit corporalis possessio xxix Januarii anno MDXXX a præfato Octaviano Priore, præsentem

AUCTOR:
C. B.

restituere,
quod ad Tur-
ritanam car-
tusiam spe-
ctabat, sta-
tuentem sa-
nat,

F

præsentem

ACTORE
C. B.

ac Cathari-
nam Thoma-
siam, adhuc
juvenem, gra-
vissimo peri-
culo eripit,

præsente cum aliis monachis D. Stephano de Suriano professo ejusdem domus.

8 *Tale est primum, quod e Mss. Nicolai Riccii de Taberna schedis, a Severo de Neapoli accuratius digestis atque aliunde auctis, Surianus loco supra citato refert; huic autem sequens proxime subjungit*: Circa annum MDXL, cum B. Catharina Thomasia Majoricensis, postea canonica Regularis Ordinis S. Augustini in monasterio S. Mariæ Magdalenæ urbis Majoricarum, ætatis esset annorum circiter quinque, et cum avo suo iter haberet in loco declivi juxta Cartusiam Majoricarum, apparuit ei monachus quidam in veste alba, quæ Cartusiensium est propria, qui S. Bruno fuisse creditur, quique ei prædixit, eam Christi sponsam futuram, et non, ut avus optabat, matrimonio copulandam. Alia similiter vice, antequam decimum ætatis annum attingeret, cum antrum quoddam introgressa in foveam lapsa esset, unde sine humano auxilio exire non poterat; eo deficiente, divinum imploravit, quod continuo adfuit: nam adstitit ei humana specie vir augustior in veste candida, qui ejus sententia Cartusiensis videbatur. Sed S. P. Bruno, qui alias ei eodem schemate apparuerat, fuerit oportet; qui et eam consolatus, ne timeret, admonuit, atque ut baculum, quem manu tenebat, apprehenderet ac firmiter teneret; quo apprehenso, facilis ei fuit ascensus e fovea, moxque ab ejus oculis subtractus est. *Hoc duplicis apparitionis prodigium, quod an Brunoni vere attribuendum sit, dubitari poss. videtur, non ex Nicolai Riccii schedis, sed aliunde hausisse videtur Severus a Neapoli. Ita opinari me facit Surianus, cum ad illius calcem notet, esse id depromptum e Catharinæ Thomasiæ, quæ inter Prætermisos ad 5 Aprilis diem relata apud nos est, Vita, Hispanico idiomate a V. P. Bartholomæo Valperga, Cartusiæ Majoricensis monacho, conscripta, annoque 1617 Majoricæ typis excusa.*

injurie sibi
illate Deum
habet vindicem.

9 *En modo alterius generis miraculum, nimirum, non quo cuiquam Sanctus beneficium contulit, sed quo, qui in eum fuerat injurius, divinitus fuit punitus. Id Surianus jam nunc narrato proxime subnectit itaque exponit*: Anno Domini MDXLIV, v Octobris pridie illius diei, qui S. P. Brunoni sacer est, vir quidam nobilis et clarus genere, sed a callidissimo hæretico Martino Bucero misere seductus, in cartusia Coloniensi sub tempus, quo Vespertinæ preces horariæ aguntur, sedebat in hypocausto, ubi hospites excipi solent, parum quid edens et bibens cum religioso P. Petro Boechem, tunc procuratore ejusdem cartusiæ, postea Priore Confluentino, a quo cum audisset, die sequenti S. Brunonis celebrandum festum solemne, non sine stomacho respondit: Putatis vos, illum in Divorum numerum relatum? Certe, si ille Sanctus est, nunquam post haustum hoc poculum contingat prospera me uti valetudine. Dixit, bibit, moxque tanquam aliud agens cœpit sedere cogitabundus, ut solent phantastici. Paulo post equum conscendens ad castrum suum abiit. Nec mora: in lectum decidens, paucis post diebus ita, ut sibi ipse erat imprecatus, ex morbo periit, vel invitus approbans S. Brunonis sanctitatem. *Prodigium istud, seu divinam de irrogata Servo suo injuria vindictam etiam refert in Sacratio Agrippino pag. 214 Erardus Winheimius; verum tam hic, quam Surianus, quod nomen fuerit*

viro nobili, qui ob prolata in S. Brunonem verba D injuria misere interiit, non edicit, ita verosimilime ambo, ut nobilissimæ ac notissimæ hodieque familiæ, e qua is ortus fuit, honori parcerent, faciendum rati. Et sane laudando omnino consilio ita fecere; quare et ego eorum exemplo a pro-dendo viri illius nobilis nomine hic abstineo, licet interim id e Cartusiæ Liranæ antiquo, probatæque fidei monumento opprime compertum habeam.

10 *E miraculis, annum 1600 prægressis, quæ e Mss. Nicolai Riccii de Taberna schedis, a Severo a Neapoli aliunde auctis, apud Surianum referuntur, hicque in medium adducenda sunt, alterum modo recenseamus. Cum... monasterium S. Stephani (adi Surianum in suis ad S. Brunonis Vitam, a Surio conscriptam, Annotationibus pag. 551 et seqq.) in ampliorem formam redigeretur anno Domini MDLIII, Priore existente D. Petro Paulo Lumbulo de Cajeta, professo domus Neapolis, cujus vita mansuetudine, pietate ac religione plena fuit, refectorii pars superna opere testudineo fabrefacta, quam Italici incolæ Lamiam vocant, valde profecto nitida, multoque sumptu constructa, jam sibi cohærens ac constans videbatur, ut, humore desiccato, fulcra lignea, quæ lapides, cœmento compactos, sustinebant, subduci atque amoveri possent, opus illud aliquanto citius, quam oportuit, aggressi demoliri cœmentarii subito horribilem fragorem audiunt ex fatiscente testudine. Accidit vero, ut quidam, nomine Bonellus, operis magister ac alii ejusdem artis illi assistentes, cum in tam præsentis discrimine versarentur ac periclitarentur, omnes una voce clamare cœperint: Sancte Bruno, fer opem nobis. Quo dicto, vident quemdam monachi specie, vultu venerabilem, qui eorum manus apprehendens, eos in aliam partem extra refectorium transtulit, et continuo testudo fatiscens collapsa est. Unde B. Brunonis meritis incolumes evadentes Deo beatoque Patri gratias ingentes retulerunt. *Egregie enimvero, quam potens sit in cælis S. Brunonis patrocinium, e postremo hoc miraculo eluxit; ne autem de ejus veritate quis ambigat, apud Surianum mox subjungitur*: Hoc miraculum eo anno MDLIII contigisse, præter Joannem Madariagam, id asserentem ex testificatione jurata V. P. Sylvii Prioris lib. 1, cap. xxii, confirmat etiam pictura ejusdem refectorii, quæ opus (quod scilicet post collapsam anno 1555 prioris structuræ testudinem fuerat resumptum) indicat consummatum anno MDLIV et etiamnum adhuc ibidem memoria viget a majoribus accepta.*

11 *Nec minus, quanti apud Deum meriti sit S. Bruno, aliud, quod nunc etiam subdo, probat miraculum. Hisce apud Surianum pag. 555 et seqq. concipitur verbis*: Eodem fere tempore scilicet ante annum MDLVIII quidam domnus Stephanus Carozza ex oppido Suriano diœcesis Melitensis sex fere passuum millibus a monasterio (S. Stephani videlicet) ex primis professis domus hujus an. MDXXXV, propter varia crimina (verba sunt cartæ capituli generalis anni MDXXXV in dispositione provinciæ et hujus domus) in magnum scandalum Ordinis ab eo perpetrata et propter frequentes ejus apostasias, tanquam incorrigibilis, ab Ordine expulsus et alienus denunciatus est. Qui deinde vixit in eodem oppido more sæcularium clericorum pluribus annis, ac tandem in maximum laterum dolorem et febrim incidit; unde et ad extrema deductus

operariis, in
præsentissimo
periculo con-
stitutis, suc-
currit,

E

F

sacerdoti, Or-
dinis sui olim
alumno, fe-
licem vite
exitum,

AUCTORE
C. B.

A deductus omnique prorsus destitutus auxilio elata voce clamare cœpit : Sancte pater Bruno, adjuva me. Conspiciebatur torvis oculis ac tristi facie multos motus per cubile facere, et nihilominus semper magnis vocibus iterabat : Sancte pater Bruno, adjuva me, nec alia verba in ore habens magis magisque cruciabatur. Hæc animadvertens frater ejus Jacobus Carozza cum cæteris domesticis, commiseratione moti, Priorem monasterii adierunt, qui, his auditis, mox P. Franciscum Micelottam de Biungio, professum et procuratorem hujus domus, destinavit cum plena sua potestate et facultate eum Ordini reconciliandi et illius habitu induendi. Perrexit ille, atque intrans domum more recepto dixit : Pax huic domui etc. Statimque infirmus, qui velut exanimis jacebat, exclamavit : Induc me, pater, nam mori nequeo, nisi prius in gratiam receptus, habitum quoque, quem dimisi, recepero. Hoc mihi donum a Deo obtinuit pater sanctissimus Bruno. Qui simul ac habitu fuit indutus, melius habere cœpit, et eidem patri peccata confessus sacratissimum Sacramentum Eucharistiæ humiliter petiit et accepit. Deinde cum magna cordis contritione sacro oleo est perunctus, et sic munitus diem clausit extremum, atque ad monasterium corpus ejus delatum in communi cœmeterio tumulatum fuit. Hoc autem circa annum MDLVIII contigisse oportuit; nam anno MDLIX Fr. Micelota institutus est per capitulum Prior domus Trisulti, et obiit MDLX.

terræ de Nin-
fo, quam,
Turritanæ
Cartusie ab
avo suo resti-
tutam, inva-
serat,

12 *Miraculum istud, seu beneficium, a S. Brunone sacerdote, Ordinis sui olim alumno, impensum, ex Ordinis Cartusiensis capituli carta, uti relationis jam datæ initio indicatur, primitus haustum esse, Surianus etiam, qui id ex auctis per Severum a Neapoli Nicolai Ricci schedis accepit, ad calcem subjungit, ac deinde, aliis nonnullis, quæ brevitatis causa omitto, interpositis, pag. 554 sequens, quod, in Fabricio Carrafa, cum terram de Ninfo, ab avo suo Joanne Baptista Carrafa (adi num. 7) Cartusie S. Stephani restitutam, iterum occupasset, patratum, in eadem schedas e Turritanæ S. Stephani cartusie tabulario fuit illatum, subnectit : Anno, inquit, MDLXXXVI mense Octob. dominus Fabricius Carrafa, marchio Castri-veteris, Hieronymi F. ac Jo. Baptistæ Carrafæ nepos, cum majorum suorum contumacia in eo propagaretur in occupando atque indelitate retinendo territorio sæpe dicto de Ninfo, et a Priore illius temporis V. P. Petro Bono de Agrottaria in jus vocatus pro restitutione contemneret, in febrem incidit acutissimam, adeo ut a medicis de illius vita conclamaretur, familiares religiosissimam matrem adhuc superstitem, in proximo oppido commorantem, accersierunt ad luctuosum sui nati funus deflendum. At illa ex infortuniis, quæ prædecessoribus suis ob prædicti territorii usurpationem evenerunt, edocta nuntiis respondit : Ego veniam et curabo eum, Deo dante, et S. Brunone suffragante. Illico ad filium pergens, jam morti proximum sic allocuta est : Merito hæc pateris, quia territorium de Ninfo S. Brunonis injuste occupas, et nunc audi sermonem meum, accersi Priorem S. Stephani dictumque locum ei restitue, et statim liberaberis, sciesque, quia manus Domini super te est, affligens et eruens te.*

restitutionem
spondenti li-
berationem a
febri, aliaque
multis aliis,

15 Statim ille matris monitis obtemperavit, ac coram multis adstantibus se ita facturum protestatus est. Misericors autem Deus, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et

vivat, statim febri imperavit ac recessit, atque incolumis effectus, quod spoponderat, opere adimplevit, publico confecto instrumento XVIII Octob. MDLXXXVI, Indict. XV per manus Consalvi Ermogida de terra Spatulæ, in quo sanitatem miraculose se recepisse confitetur his verbis : Pro summa devotione prædicti S. Brunonis et per merita et beneficia recepta et diversimode habita, et quæ a prædicto S. Brunone habere sperat, et indices habet, et præsertim in præsentis sua magna infirmitate etc., et confirmavit cessionem Jo. Baptistæ sui avi XVIII Novembr. anni MDXXIX, ut (*vide num. 7*) supra. Eodem die etiam litteras dedit ad conventum, commendans se ejus precibus. *Venio nunc tandem ad miracula, e jam sæpe laudatis schedis hausta, atque in annua, quæ e Turritana S. Stephani ecclesia ad Turritanam itidem S. Mariæ ecclesiam sacrum Brunonis caput deferri ex supra dictis modo solet, solemnitate ad ejus invocationem patrata. Surianus pag. 556 sic scribit : Anno MDLXXXIX convenientibus juxta morem ex castris, oppidisque circumpositis quamplurimis sacerdotibus et promiscui sexus turbis cum solemnibus supplicatione, qua e monasterio S. Stephani Feria secunda post Pentecosten conventualiter a monachis deferretur simulachrum argenteum umbilico tenus, in quo asservatur caput S. P. N. Brunonis, et digitus integer S. Stephani protomartyris, in manu itidem argentea reconditus, qui ab Urbano II, instante comite Rogerio, huic domui (Calabrinæ nimirum S. Stephani) donatus fuisse perhibetur, ad ecclesiam B. Mariæ, milliario hinc distantem, juxta quam olim fuit eremus, a S. Brunone constructa, multi ex diversis languoribus Dei Genitricis auxilio et S. Brunonis meritis curati sunt, quos propriis oculis multi ex nostris viderunt; erant enim ibi monachi et conversi num. xxv.*

14 Ibidem vidisses alios supplicabundos opem B. Virginis, alios S. P. N. Brunonis nomen inclamantes; nec frustra : sanabantur enim a quacumque detinebantur infirmitate. Adfuit tum inter eos mulier quædam ex vicino oppido, Pizzone dicto, muta, quæ decem et octo annos elocuta verbum non fuerat, et mox in illa præfata ecclesia clamare cœpit : Misericordia; tuncque loquendi liberum usum recepit. In cujus accepti beneficii memoriam habitum Ordinis album more sanctimonialium nostrarum semper gestavit, et quotannis ad festivitatem annuam ejusdem ecclesiæ inter primas advenit. Alia quædam mulier ex oppido Suriano ad præfatam ecclesiam accessit, quæ, duodecim annos habens in infirmitate sua, omnem fere substantiam frustra in medicos erogarat. Hæc coram omnibus flexis genibus orans clamare cœpit : Serve Dei S. Bruno, jam confessa sum, jam sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum suscepi, si expedit saluti animæ meæ, impetra mihi sanitatem; sin autem, felicem obitum; læta enim moriar, si hoc mihi contigerit in hac ecclesia. Mirabile dictu! Continuo defuncta est, et quasi ridens ab omnibus conspiciebatur, atque in eadem ecclesia sepulturæ tradita est. *Talia sunt duo, quæ præsentis § recensenda adhuc erant, seu miracula seu beneficia. Verum erit fortassis non nemo, qui, an primum ex his S. Brunonis patrocinio patratum fuerit, revocet in dubium, quod mulier muta, in cujus favorem obtigit, invocasse illum non legatur. Attamen, cum hæc album sanctimonialium Cartusianarum more habitum in accepti beneficii memoriam deinceps gestarit, acceptum*

ac nominatim
binis hic me-
moratis, insi-
gnia beneficia
a Deo obtinet.

E

F

AUCTORE
C. B.

acceptum id Brunoni retulisse, itaque sese hunc invocasse confessa videtur; quod cum ita sit, partem equidem in illo seu miraculo seu beneficio, nisi forte, quod tamen non puto, sanctissimæ Dei Genitrici adscribendum potius totum id sit, habuisse Sanctum, admittendum apparet. Ad ea modo, quæ § sequenti expedire statui, progrediamur.

§ II. Aliquot miracula, sæculo xvii, ante annum tamen hujus xxiv, patrata, recensentur, et qui tandem Sancti cultus ad universam Ecclesiam extensus, festumque ejus tunc Coloniae Agrippinæ celebratum fuerit, exponitur.

B *Non pauca pulvere abraso e lapide specus seu antri, in quo, ut nonnulli ex dictis in Commentario prævio § 43 volunt, continuo S. Bruno post suum in Turritanam eremum secessum habitavit, reque etiam vera subinde (adi eundem Commentarium prævium num. 748) commemoratus fuisse videtur, in ægrotantium languidorumque favorem patrari miracula, Surianus in suis ad Brunonis Vitam, a Surio contextam, Annotationibus e Nicolao Riccio de Taberna supra laudato præfatus, sequens seu miraculum seu beneficium, quod, pulvere illo adhibito, patratum fuit, e recensione Severi a Neapoli, qui id, ut præmittit, e Basilio Cartusiae Turritanæ fratre converso, rei que gestæ oculato teste audivit, pag. 561 in medium adducit hisce ipsis Severi verbis: Frater Blasius de Pace ex eadem Serra oppido vicino ad miliare, monasterii (S. Stephani de Nemore) conversus, professus ejusdem, Deo permittente, a maligno spiritu obsessus misere vexabatur. Cui V. Prior prædictus (Ludovicus Süespeckh nimirum) summa, qua præditus erat, caritate compatiens, cupiens ovem suam ab invasione infernalis lupi eripere, sciens etiam, genus quoddam dæmoniorum non nisi oratione et jejuniis ejici, tribus diebus pane et aqua dumtaxat victitavit, atque, aliis negotiis intermissis, solum orationi vacans permansit. Post tertium diem, accuratiori generali peccatorum confessione præmissa, in sacrarii altari, in quo in fabrefacto loculamento, ebene argentoque permixto varie cælato, asservantur caput S. P. Brunonis in argenteo simulachro, et aliæ Sanctorum reliquiæ, Missam quoad devotius potuit, celebravit, præsentem fratrem Blasio arreptitio et prædicto fratre Basilio.*

adhibito, liber evadit,

16 Post Missam ventum est ad exorcismos, et cum dæmon egredi cunctaretur, recordatus est P. Prior lapidis specus S. Brunonis, ac statim mandavit F. Basilio, ut, consensu equo, quantocyus lapidis pulverem, e specu sumptum, ad se perferret. Qui jussa complens, cum, accepto inde pulvere, domum rediret, in medio itinere derepente ventum validum contra se irruentem sensit. Quo violenter ex equo excussus in terram male acceptus decedit. Eodem momento dæmon, in cachinnum solutus per os arreptitii in hæc verba prorupit Calabrorum

dialecto: At come buono conzato se ne terra! D quæ Latine sonant: At quam bene acceptus redit. Ita mihi præcise referente eodem fratre Basilio; equo sine sessore recta ad monasterium redeunte, homines ad prostratum, ut existimarent, nec e terra adhuc surgere valentem, excurrerunt, domumque reduxerunt. A quo accepto pulvere atque contra dæmonium adhibito, illud exire ab homine coegit, ac statim liberatus ad obitum usque incolumis permansit. Obiit vero postea 1 Aug. mdcxxv. Cum Ludovicus Süespeckh, qui, dum Turritanæ S. Stephani et S. Brunonis Cartusiae Prior esset, dæmonium, pulvere ex lapide antri S. Brunonis adhibito, e fratre Blasio energumeno, uti hic narratur, expulit, Prior primum, quemadmodum apud Surianum loco cit. Severus a Neapoli docet, anno 1608 fuerit creatus, annoque 1611 obierit, oportet, ut tempore, inter utrumque hunc annum medio, prodigium istud acciderit; quare cum forte etiam annum 1609 præcesserit, visum est id hic præmittere aliis adhuc recensendis miraculis, quæ vel hoc ipso anno vel serius evenere.

17 En adeo nunc unum, quod anno 1609 accidit, quodque, licet non pulvere, e Brunoniani antri lapide accepto, Sancti tamen patrocinio fuit patratum. Hisce æstat apud Surianum pag. 565 et seq. verbis expressum: Sub eodem P. Priore (monasterii S. Stephani Ludovico Süespeckh) anno mdcix, cum ad monasterium vectaretur magnus lapis, e vicina lapidicina excisus, quadratus, octo vel amplius palmos habens undique in longitudine, et unum fere cum dimidio diametrale, usui futurus pro tabula summi altaris ecclesiæ, tanti ponderis, ut a pluribus boum jugis supra lignea machina ægre advehi potuerit, et multus ad visendum populus accederet, quidam David Muller Brandenburgensis, in lapide et ligno egregius sculptor, qui suæ artis admiratione digna multa emblemata ex lignorum segmentis coagmentatis versicoloribus effecit in hoc monasterio, quique præfatæ machinæ structor et præfectus operis aderat, cum medio itinere flexo poplite currum adaptare vellet, ac subtus aspiceret, altera ex rotis tibiam illius adeo valide pressit, ut in terra, penitus humo cedente ponderi, absconderetur, ipso David clamante, S. Bruno, opem fer mihi; cumque plurimi commiserationis ergo accurrissent, tibiam ejus comminutam existimantes, inventa est aliquantulum in nervis læsa, quæ etiam paulo post perfecte curata est. In eodem loco præfatus sculptor ædiculam seu parvulam capellam, in colle sitam, suis sumptibus erigendam ad rei futuram memoriam curavit, quæ adhuc exstat. Duobus hisce jam relatis atque apud Surianum exstantibus miraculis aliud modo subjungo, typis hactenus, quod sciam, non subjectum, quod in S. Brunonis imagine Caballione, seu, ut ab aliis scribitur, Cavallione, episcopali Vindascini in Provincia ad Sedem Apostolicam spectantis comitatus civitate, anno 1610 patratum est, quodque cum Majoribus nostris e magna Cartusia anno 1668, uti, quam ei adscripserunt, notitia me docet, fuit communicatum.

18 Sequentibus hisce verbis describitur: Anno Domini mdcx, mense Augusto, Alexander Maurissius, civis Cavallicensis, visa tabella quadam in choro PP. Capucinatorum Cavallicensium, in qua recenter a patre Bernardino effigies sancti Ludovici, episcopi Tholosani ejusdem Ordinis S. Francisci

aliisque aliud, invocato Sancto, insigne beneficium consequitur.

E

F

Imago, in qua Sancto alienus habitus, proprio delicto, fuerat appictus,

A (S. Francisci Assisiatis nimirum; neque enim sæc. XIII, quo S. Ludovicus Tholosanus floruit, Capuccini adhuc inveniebantur) professi, deformata fuerat, illius elegantia supra modum delectatus et captus, accessit ad patrem Fabianum de Sault sibi familiarem, instantissimeque petiit et ab eo obtinuit, ut imagunculam sancti Brunonis hic appensam, quam pro sua in eum antiqua devotione asservabat, superductis coloribus opera dicti patris Bernardini in similem sancti Ludovici repræsentationem delinearet; huic igitur operi xx ejusdem mensis primam admovebat manum P. Bernardinus et imaginis fundum indico pro more oblinere aggreditur. Verum cum opus ob exiguitatem displiceret, supervenienti cuidam pictori, nomine l'Empereur, tradit penicillum, rogatque, ut illud jam bene inchoatum adinstar imaginis sancti Ludovici absolvat, acquiescit pictor et imaginis fundum atque ipsum in cruce pendentem Salvatorem subjectamque calvariam atra fuligine oleo subacta inficit, candidam sancti Brunonis vestem in leucophæam demutat, capitium producit, manicas substringit, pro cuculla cannabinam plagulam assuit, totam denique imaginem, demptis Pontificiis insignibus, pedo scilicet ac mitra, sanctique Brunonis capite, in aliam transfigurat. Porro, advesperascente multum jam die, sic affectam tabellam recedens P. Bernardino relinquit; qui sequenti die, mane facto, alieni operis curiosus explorator, dum imaginem propius intuetur, hæret attonitus, et inusitato successu perculsus, vix oculis suis credit, nullus penicilli ductus, nullum coloris, nullum indici vestigium, pura omnia et veluti spongia deterisa existunt, sola sandaracha, velut in perpetuum rei gestæ monumentum, sed integris prioribus lineamentis, remanserat, sicque sanctus Bruno, rejecto ascititio schemate et colore, in veste nativa candidus apparebat. Ergo inter pavorem et gaudium dubius pater Bernardinus ad patrem Andream d'Arles cœnobii Guardianum accurrit, rem omnem communicat, sigillatim exponit, imaginem exhibet.

priori statui
miraculose
restituta in-
venitur.

B
C 19 Certatim omnes e domo Patres, audita rei novitate, adsunt, sciscitantur, audiunt, imaginem explorant, et una voce, ingens id esse miraculum, exclamant. Adest quoque Josephus l'Empereur pictor, promissi memor, pensum absoluturus, sed a patre Bernardino, quod acciderat, miraculum edoctus, prohibetur ultra manum operi (quando id inauspicato cesserat) adhibere, aut ullam deinceps alicujus Sancti effigiem in alterius commutare aggredi. His igitur omnibus visis et auditis, non sine rubore et metu dominus Maurissius imaginem, sibi restitutam, summa cum veneratione recipit, eandemque tandem, a multis visam et religiose spectatam, D. Dionysio Sailly, Priori cartusiæ Bonipassus, dono dedit. Extat de ea re authenticum instrumentum, a reverendo officiali et vicario Generali reverendissimi episcopi Cavallensis, Alexandro Maurissio, Josepho l'Empereur et Joanne Baptista Gemifrem notario et scriba Curiae spiritualis Cavallensis subscriptum et sigillo episcopali munitum, quod una cum prædicta imagine, supra exhibita, Cartusiam ab eodem D. Dionysio transmissum in tabulariis domus integrum asservatur. *Majores nostri, qui, quemadmodum supra jam indicavi, sese e Cartusia Majori conceptam hisce verbis miraculi, in S. Brunonis imagine patrati, relationem accepisse, in margine adscripserunt, notula apposita etiam monent, sese et illam Sancti imaginem, et ipsum instrumentum authenticum, cujus sub finem jam datæ relationis mentio fit, in sacello, S. Brunoni in Cartusia Majori sacro, vidisse, cum ibi anno 1662 versarentur. Porro imaginis illius exemplar ad Majores nostros una cum miraculi relatione missum fuisse, e verbis, quibus hæc initio et fine concipitur, apparet; verum ego id, quod alioquin xri incisum lectori hic exhiberem, inter sepositas de S. Brunone notitias invenire haud quivi. Unum modo adhuc, quod miraculis, a Sancto factis, apud Surianum accensetur, quodque annum 1624 præcessit, studioso lectori, antequam ad alia, ad gloriam Sancti posthumam spectantia, sermonem convertam, hic exhibeo.*

tionem accepisse, in margine adscripserunt, notula apposita etiam monent, sese et illam Sancti imaginem, et ipsum instrumentum authenticum, cujus sub finem jam datæ relationis mentio fit, in sacello, S. Brunoni in Cartusia Majori sacro, vidisse, cum ibi anno 1662 versarentur. Porro imaginis illius exemplar ad Majores nostros una cum miraculi relatione missum fuisse, e verbis, quibus hæc initio et fine concipitur, apparet; verum ego id, quod alioquin xri incisum lectori hic exhiberem, inter sepositas de S. Brunone notitias invenire haud quivi. Unum modo adhuc, quod miraculis, a Sancto factis, apud Surianum accensetur, quodque annum 1624 præcessit, studioso lectori, antequam ad alia, ad gloriam Sancti posthumam spectantia, sermonem convertam, hic exhibeo.

AUCTORE
C. B.

20 His verbis exponitur: Anno MDCXXIII, cum esset Prior D. Joannes Manduci de Seminaria oppido diocesis Melitensis, qui sacella SS. Stephani et Brunonis, sita in transversa parte ecclesiæ sub tholo, marmoribus versicoloribus Roma magno sumptu advectis exornanda curavit, coaptandorum marmorum causa venit etiam huc inde quidam Gaspar marmorarius, qui, humani generis hoste suggerente, et carnis fomite titillante, quadam die cum alio ejusdem artis socio, dicto Michaeli Siculo, intra ecclesiam S. Mariæ (De Turri nempe) solus cum eo de certa muliere ad inhonesta sollicitanda verba miscebat prope parvam januam ad dextrum latus dictæ ecclesiæ, tuncque repente audiunt, quatuor validis ictibus pulsari gradus, tunc ligneos, dein vero lapideos factos, quibus ab exteriori parte ecclesiæ ascenditur ad chorum super atrium ecclesiæ constructum. Ad quem strepitum exteritus Gaspar egressus est foras per eam lateralem januam, ac clare conspexit terga monachi nostro habitu induti vicinum nemus petentis ac penetrantis. Ex cujus aspectu majore timore est perculsus, cum probe sciret, monachos nostros nec illa die et hora illic adesse, nec unquam solos eo advenire solere; unde nec vane opinatus est, S. Brunonem fuisse, cui cordi semper fuit, et est honestas ac sanctitudo Dei domum decens. Dein timore compunctus rem totam aperuit D. Mathiæ Nucifero professo, et tunc monasterii Sacristæ: quo referente, hæc in Acta relata sunt. Eodem anno illa mulier interfecta est a cognatis, et Gaspar de nocte, tempore carnisprivii, ad proximam villam divertens graviter est in capite vulneratus, sed brevi convaluit, S. P. N. Brunoni se commendans: qui et me hæc scribentem, ut Missam ad illius altare et honorem offerrem, exoravit; quod libenter, nesciens rem occultam esse, præstiti.

Irreverens in
ecclesiam ter-
rore incusso
alioque modo
punitur.

21 Cum hæc, quæ apud Surianum pag. 365 et binis seqq. Severus a Neapoli hic narrat, anno 1625 accidisse, ipsa prodat data hujus relationis, eodemque etiam anno Sancti nostri cultum propagari contigerit, chronologicus, quem sequi statui, ordo exigit, ut de re hac modo hic tractem. Publica S. Brunonis veneratio ab anno 1514, quo fuerat is explicato in Commentario prævio § 47 ritu in Beatorum numerum relatus, apud solos fere Carthusianos locum habuerat, cum tandem, his agentibus, Gregorius XV Papa concessit, ut S. Brunonis festum Missali et Breviario Romano inscribi Officiumque de eo semiduplex die sexta Octobris, in quam illud incidit, ab omnibus ubique fidelibus, qui ad Horas canonicas tenentur, libere ac licite recitari possit. Breve Apostolicum, quo id fecit, Benedictus XIV Papa e Cartusia Majori,

Gregorius XV
Papa per Bre-
ve, quod hic

AUCTORE
C. B.

uti ipsemet docet, accepit, atque in contextu a se de *Servorum Dei beatificatione, et Beatorum canonizatione Operis* librum primum intulit; hisce autem ibidem cap. 41 num. 7 verbis concipitur: Gregorius Papa XV ad perpetuam rei memoriam. Domini nostri Jesu Christi, qui servos suos aeternae gloriae praemio donat in caelis, vices, quamquam immeriti, gerentes in terris, ex adjuncto nobis pastoralis officii debito procurare tenemur, ut eorundem servorum Christi debita veneratio indices magis promoveatur, et laudetur Dominus in Sanctis suis. Quam ob rem fidelium quorumlibet, praesertim vero sub suavi religionis jugo Altissimo famulantium, votis, quae peculiarem Sanctorum hujusmodi cultum et venerationem respiciunt, libenter annuimus, prout conspicimus in Domino salubriter expedire.

recitatur, ritu
semiduplici
Sanctum co-
lendi

22 Supplicationibus itaque dilecti filii D. Bernardi Gazii, Ordinis Cartusienensis procuratoris generalis, Nobis humiliter porrectis inclinati de venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris Ritibus praepositorum consilio, quod de caetero perpetuis futuris temporibus festum S. Brunonis, ejusdem Ordinis fundatoris, die vi Octobris, qua in caelum evolavit, in Missali, et Breviario Romano reponi, Officiumque de eo semiduplex ab omnibus ubique fidelibus recitari libere et licite possit et valeat, Apostolica auctoritate tenore praesentium concedimus et indulgemus. Quocirca venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, caeterisque ecclesiarum praelatis, in universo terrarum orbe constitutis, praecipimus et mandamus, ut in suis quibusque ecclesiis, provinciis, et diocesisibus praesentes nostras literas solemniter publicari, et ab omnibus ecclesiasticis personis secularibus, et quorumvis Ordinum Regularibus omnino observari faciant, non obstantibus constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, caeterisque contrariis quibuscunque. Volumus autem, ut praesentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis, et sigillo alicujus personae in dignitate ecclesiastica constitutae munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae. Datum Romae apud sanctum Petrum sub annulo Piscatoris, die xvi Februarii mdcxxiii Pontificatus nostri anno tertio. S. Cardinalis sanctae Susannae. Ita est, Silvester Spada, illustrissimi et reverendissimi domini Cardinalis vicarii notarius. Locus ✕ sigilli.

impertitam
antea viva
voce facultatem,
plenariamque
omnibus.

25 Apostolico huic Brevi jam praeverat sacrae Congregationis rituum indultum, quo idem, quod per istud hic conceditur, anno 1622 jam fuerat concessum. Exstat id pariter apud Benedictum XIV loco proxime citato, sicque habet: Supplicationi, a domino Bernardo Gazio, Ordinis Carthusiensis procuratore generali, sacrae rituum Congregationi porrectae, eadem Congregatio communi illustrissimorum R. P. assensu inclinata, habita etiam Sanctissimi Domini nostri confirmatione, festum sancti Brunonis, ejusdem Ordinis fundatoris, die vi Octobris, qua in caelum evolavit, in Missali ac Breviario Romano reponi, et Officium de eo semiduplex ab omnibus ubique fidelibus recitari concessit. Illi enim inter Sanctos praecipue universalem Ecclesiae venerationem exposulare videntur, qui sacrarum Familiarum institutores militanti eidem Ecclesiae numquam interitura suffragia reliquerunt. Sign. Franciscus Maria, Cardinalis a Monte. Locus ✕ Sigilli.

Joannes Baptista Rinuccinus secretarius. Hoc D instrumentum, quod, qui illud cum Benedicto XIV Papa de mandato reverendi patris Ordinis Cartusienensis Generalis, communicavit, Ambrosius Crollet, hujus scriba, xix Novembris anni 1622 datum notat, Cartusianis petentibus a sacra rituum Congregatione fuit indultum, ipsomet annuente, ut recitata, quibus id constat, verba fidem faciunt, summo Pontifice Gregorio XV; ut proinde hic illud ipsum, quod anno 1625 per Breve, num. 21 et seq. recitatum, Cartusianis postulanti-
bus concessit, vitae vocis oraculo antea impertuisse videatur. Nec tantum hic Pontifex, ut S. Bruno per universam Ecclesiam cultu publico affici posset, indulsit; verum etiam, quo reipsa, etiam ab iis, qui ad Horas canonicas non tenentur, veneratione congrua honoraretur, indulgentiam plenariam omnibus, qui luce ipsi sacra Cartusianorum ecclesias visitarent, exigique pro lucrandis plenariis indulgentiis solitas preces ibidem effunderent, propensissime concessit. Exstantes apud Surianum litteras Apostolicas, quibus id fecit, lubet etiam huc transcribere

24 Sequentibus itaque apud hunc Vitae S. Brunonis, per Surium concinnatae, commentatorem verbis concipiuntur: Gregorius Papa XV ad perpetuam rei memoriam. Splendor paternae gloriae, qui sua mundum illuminat ineffabili claritate, pia vota fidelium, de clementissima ejus majestate sperantium, tunc praecipue benigno favore prosequitur, cum devota ipsorum humilitas Sanctorum precibus et meritis adjuvatur. Volentes igitur, omnes et singulas ecclesias monasteriorum monachorum Cartusianorum ubicumque existentium aliquo spirituali munere illustrare, de omnipotentis Dei misericordia ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum auctoritate confisi, omnibus utriusque sextus Christi fidelibus, vere poenitentibus et confessis ac sacra Communionem refectis, qui aliquam ex dictis ecclesiis die festo sancti Brunonis, sexto mensis Octobris celebrari solito, a primis Vesperis usque ad occasum solis festi hujusmodi singulis annis devote visitaverint, et ibi pro Christianorum principum concordia, haeresum extirpatione ac sanctae matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus, praesentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem, quod praesentium transumptis etiam impressis, manu alicujus notarii publici subscriptis et sigillo alicujus personae, in dignitate ecclesiastica constitutae, munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quae praesentibus adhiberetur, si forent exhibitae vel ostensae. Datum Romae apud S. Mariam Majorem sub annulo piscatoris die iii Julii anno mdcxxiii, Pontificatus nostri anno tertio.

E
luce Brunone
sacra Cartu-
sianorum ec-
clesias visi-
tantibus, in-
dulgenciam

25 Surianus, Pontificia hac, qua quamlibet Cartusianorum ecclesiam die sexta Octobris seu luce S. Brunoni sacra frequentantibus indulgentia plenaria a Gregorio XV fuit concessa, pag. 266 et seq. recitata Bulla, mox subjungit: Hac autem Bulla, velut classico personante, varii variarum regionum excitati populi, certatim quisque pro sua in sanctum Brunonem religioso observantia, exaggeratum cultum (eidem nempe S. Brunoni) impenderunt, ac deinde narrat, quanta solemnitate ac pompa Sancti festum Coloniae Agrippinae nominatim, Leodii et Lirae in Brabantia celebratum tum fuerit. Ut brevitati studeam,

anno 1625
concessit, an-
noque sequen-
ti, edicto,

A studeam, qui id in priori e tribus hisce civitatibus, quæ Sancto natalis obtigit, factum fuerit, e laudato Sancti Vitæ, per Surium scriptæ, commentatore lectorem edocere dumtaxat lubet. Ac primo quidem, antequam verba, quibus is scriptor rem exponit, huc transcribam, de anno, quo solemnitas ista Coloniæ Agrippinæ acciderit, nonnulla dicenda sunt, ne quis forte illam, quod litteris Apostolicis, mox recitatis annoque 1625 datis, proxime a Suriano subdatur, hoc etiam anno, quod ea dicendis secus habet, evenisse arbitretur. Solemnitati itaque, qua, cum Pontificia, quam proxime memoravi, Bulla data fuisset, Coloniæ Agrippinæ S. Brunonis festum celebratum fuit, prævit edictum, quo Ferdinandus princeps elector et archiepiscopus Coloniensis omnes archidiocesis suæ clericos, ut instans S. Brunonis festum congrua debitaque devotione celebrarent, vehementer hortatus est, nonnullaque eo spectantia præscripsit. Lubet et Monumentum illud, quod inter sepositas a Majoribus nostris de S. Brunone notitias inveni, integrum huc transcribere, tum ne quid, notatu dignum, quod ad gloriam Sancti posthumam facit, præteream, tum quod ex eo, solemnitatem, de qua hic nobis sermo, Coloniæ Agrippinæ, non anno 1625, sed anno 1624, celebratam fuisse, intelligatur, quemadmodum mox, cum id recitaro, ostendam.

quod in me-
dium

C 26 His verbis concipitur : Ferdinandus Dei gratia sanctæ Coloniensis ecclesiæ electus et confirmatus archiepiscopus, S. Rom. Imp. per Italian archicancellarius, et princeps elector, episcopus Paderbornensis, Leodiensis, et Monasteriensis, administrator Hildesheimensis, Corbejensis et Berchtesgadensis, princeps Stabulensis, comes Palatinus Rheni, utriusque Bavarie, Westphalie, Angarie, Bullionis dux, marchio Francimontensis, comes Lossensis, Longiensis, Hornensis, S. Sedis Apostolicæ legatus natus, etc. Venerabili clero et universis, ac singulis Christi fidelibus civitatis et archidiocesis nostræ Coloniensis salutem in Domino sempiternam. Cum Deus Opt. Max. Pater ille misericordiarum pro paterna sua providentia et infinita erga nos caritate suos quibusque locis et temporibus Sanctos varie dispertitur, ut nobis in caliginoso isto mundo inter tot dogmatum ac morum errores facem præferant, ac in viam salutis æternæ quasi manu ducant, tum vero jugiter hanc nostram Coloniensem ecclesiam oculis suæ benignissimæ misericordiæ respexit, et cæteris orbis terrarum regionibus ac provinciis eminentiorem reddidit, dum clementissime voluit et concessit, ut plurimorum maximorumque Sanctorum parens, alitrix, domicilium et custos esset; quorum nimirum meritis et suffragiis, postquam fidem suscepit, recidiva non fuit, sed in fide stabilis, estque et audit Romanæ Ecclesiæ fidelis filia, aliaque, quæ inde velut e perenni omnium bonorum fonte scaturiunt et derivantur, consequitur. Inter quos sane velut stella matutina refulget sanctus Bruno, magnum Ecclesiæ Dei decus et ornamentum, civis Coloniensis, Coloniæ nobili Hartenfaust familia natus et educatus, anno partæ salutis post millesimum centesimum primo mortuus; post millesimum quingentesimo decimo quarto a Leone X inter Sanctos relatus, celebrari juxta et sanctissimi Ordinis Cartusiensis (cujus laus est in Ecclesia) fundator et patriarcha. Porro nuper nobis exhibitæ et intimatæ fuerunt litteræ Sanctissimi Domini nostri Gregorii felicis

recordationis Papæ XV super celebratione festi altermemorati S. Brunonis hujusmodi sub tenore.

AUCTORE
C. B.

27 Hic modo Gregorii XV Papæ, qui anno 1625 die 8 Julii, ac proin, antequam hoc Coloniensis archiepiscopi edictum emitteretur, vita functus est, recitatur Breve, num. 21 et 22 datum, ac deinde pergitur hoc modo : Nos itaque tum pro ea obedientia, quam debemus S. Sedi Apostolicæ, tum pro religioso nostro affectu et veneratione erga Sanctos Dei, eos præsertim, qui nos et ecclesiam nostram propius contingunt, tenore præsentium auctoritate Apostolica nobis commissa, nec non de consilio et consensu Venerabilis nostri Capituli vobis supradictis litteras Apostolicas notificamus, et pro illarum executione clericos tam seculares quam Regulares enixe in Domino requirimus et monemus, ut diem istum solemniter debita et exemplari cum devotione juxta tenorem supra positi Brevis Apostolici celebrent, aliisque Christi fidelibus suo exemplo præeant, ecclesiarum vero rectoribus, pastoribus, et divini Verbi concionatoribus districte serioque præcipimus et mandamus, ut in festo S. Michaelis, quod incidit in Dominicam xvii post Trinit., xxix Septemb. Christi fidei populo alta et intelligibili voce publicent, et eundem, exposita Sancti vita, diligenter adhortentur, quatenus festum ejus pie ac religiose obeant, haud dubia spe, quod Sanctus iste origine et educatione noster pio in patriam affectu nos gregemque nobis commissum suis apud divinam Majestatem precibus et suffragiis, hisce periculosissimis exulceratissimisque locis ac temporibus, tueri porro et conservare perget : id quod sane eo magis nobis necessarium, quo graviora ab hæresi et a bello circumstant pericula. Quo vero Christi fideles ad debitam venerationem ac devotionem promptius obeundam magis excitentur, significamus præterea et attestamus supra memoratum SS. D. N. Gregorium Papam XV aliis specialibus litteris (perpetuis futuris temporibus valituris) omnibus utriusque sexus Christi fidelibus vere pœnitentibus et confessis ac sacra communione refectis, qui ecclesiam Cartusianorum die festo S. Brunonis, vi mensis Octobris celebrari solito, a primis Vesperis usque ad occasum solis festi hujusmodi singulis annis devote visitaverint, et ibi pro Christianorum Principum concordia, hæresum extirpatione, ac Sanctæ matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et Remissionem misericorditer in Domino concessisse.

hic profertur,
prævie emis-
so,

28 Quod quidem nos ita declaramus, ut fideles fœminei sexus (quibus aditus intra septa monasterii et limina ecclesiæ præclusus est) ante ipsum monasterium sive ecclesiam foris orando easdam indulgentias lucrari possint, et valeant. Cum anno illo, quo Ferdinandus, Coloniensis archiepiscopus, isthoc edictum emisit, Dominica post SS. Trinitatis festum septima decima in vigesimam nonam, uti ipsum illud instrumentum manifestat, Septembris diem inciderit, hocque non anno 1625, sed, ut computanti patebit, anno 1624, quo Pascha die 7 Aprilis ac proin sanctissimæ Trinitatis festum die secunda Junii celebratum fuit, evenit, edictum illud posteriori hoc anno, quo etiam apud Petrum Cholinum Coloniæ Agrippinæ excusum ad calcem notatur, editum fuisse, necesse est. Jam vero, cum id Coloniensi, de qua hic disserimus, solemnitati, ut jam dictum, præverit,

Coloniæ
Agrippinæ
magna, quæ
Suriani verbis

AUCTORE
C. B.

præverit, consequens est, ut nec hæc ante annum 1624 contigerit; quin autem hoc ipso anno evenit, dubitandum non apparet, cum equidem haud dudum a præfato edicto locum habuerit, quemadmodum ex ipsis, quibus hoc concipitur, verbis fas est conjicere. Verba modo, quibus ea a Suriano describitur, huc transferamus. Sequentia hæc sunt: Festum (S. Brunonis nimirum) tota civitas (Coloniensis nempe) solemniter, jucundantiumque in morem celebravit et encæniavit. Totus senatus in cartusia secundum faciem Sanctorum lætum diem egit, tam in choro, quam in trichoro. Universus clerus et omnes omnino aliorum Ordinum Religiosi contesserunt. Et ne sequior sexus se doleret et quereretur exclusum, ante portam pegma et spectandæ magnitudinis ara fuit erecta. Quo in loco confertissimæ mulieres Missam et Communionem, concionemque avidis animis exceperunt.

hic describitur, solemnitate Sancti festum fuit celebratum.

B

29 Phonascorum quoque non defuit in Vesperis utriusque et Missa gratissimus concentus. Processum est subinde per peristylum majus cum ea gravitate pompæque, quæ Sanctos deceret; pone sequente senatu P. Q. Col. in ipso flagrante die festo Missam cantavit baro et canonicus ecclesiæ metropolitanae, diaconum egit comes et canonicus, subdiaconum canonicus presbyter. In octavis (nam per totas Octavas confluxus populi non defuit) vicarius serenissimi principis Missam quoque cecinit, cui canonici duo subservierunt, et phonasei tam in Missa, quam in utrisque Vesperis suum officium egregie sane impleverunt. Ut verbo absolvam, ex quo stetit illa Cartusia, nihil illi solemnitati comparabile, nihil æquale vidit. Totius tandem solemnitatis coronidem adjecit ipse serenissimus princeps elector et archipræsul, qui post Octavas proxima Dominica cartusiam visitavit, S. Eucharistiam percepit, hospitatusque ea nocte est in pastophorio. *Coloniensis archiepiscopus Ferdinandus hic memoratus Guillelmi V Bavarix ducis ex Renata Lotharinga exstitit filius, anno 1577 natus, qui, cum patruo suo Ernesto, Coloniensi archiepiscopo, anno 1593 datus fuisset coadjutor, ei etiam, anno 1612 vita functo, in Coloniensem successit archiepiscopatum, quem ad annum usque, quo obiit, 1650 optime administravit. Porro verbis proxime recitatis subdit mox Surianus, qui Leodii ac deinde qui Liræ, postquam, ut Sanctus sexto Octobris die per universam Ecclesiam ritu semiduplici coli posset, a Gregorio XV Papa anno 1625 fuisset concessum, festiva ejus lux solemniter, a primaria etiam notæ viris, qui Cartusiani Ordinis non essent, fuerit celebrata. Verum cum a verbis, quibus tum peractum in binis hisce civitatibus solemnitatem scriptor ille exponit, recensendis abstinere, brevitate studio, ut jam monui, sit fixum, ad alia, quæ ad gloriam Sancti posthumam adhuc spectant, gradum modo facio.*

C

§ III. Fueritne Sanctus anno MDCXXIII a Gregorio XV, an serius dumtaxat a Clemente X canonizatus, examinatur, reliquaque, quæ ad gloriam ejus posthumam faciunt, magisque videntur notatu digna, in medium proferuntur.

D

Apostolicis litteris, § præcedenti recitatis, quibus, ut S. Brunonis festum die 6 Octobris, qua ad cælos is migravit, Missali et Breviario Romano inscribi, Officiumque de eo semiduplex ab omnibus ubique fidelibus libere ac licite recitari possit, Gregorius XV Papa anno 1625 concessit, æquipollenter canonizatum Sanctum non fuisse, Benedictus XIV Papa in suo, quod Commentarii prævii loco non uno laudavi, de Servorum Dei Beatificatione et Beatorum Canonizatione Opere existimat; ita enim in hoc, lib. 1, cap. 41, num. 6 scribit: Nullo certe pacto dici posse videtur (adi, quæ huc facientia Commentarii prævii § 47 disputata sunt) sanctus Bruno a Leone X canonizatus; sed ejus æquipollens canonizatio, eximii tanti Viri meritis, præclarissimi Ordinis foundationi, continuatæ insignium miraculorum famæ, cultusque concessioni, primum quidem universo Carthusianorum Ordini a Leone X factæ, postea toti Ecclesiæ ad libitum a Gregorio XV, innixa, assignanda videtur summo Pontifici Clementi X, ut ex sequenti decreto colligitur: « Enixis precibus, Sanctissimo Domino nostro Clementi X porrectis per Eminentissimum dominum Cardinalem Nitardum nomine serenissimæ Hispaniarum reginæ, quibus Sanctitati suæ supplicabatur, ut dignaretur concedere, quod Officium sancti Brunonis confessoris, fundatoris Ordinis Carthusiensis, hactenus ab Ecclesia universali sub ritu semiduplici recitatum » (supple ad libitum) « in posterum sub duplici recitaretur ab omnibus utriusque sexus tam secularibus, quam Regularibus, qui ad Horas canonicas tenentur, et remissis a Sanctitate sua ad sacrorum rituum Congregationem, eadem ad relationem Eminentissimi domini Cardinalis Sfortiæ censuit, prædictam gratiam concedi posse, si eidem Sanctissimo Domino nostro visum fuerit, die III Martii MDCCLXXIV. Et facta de prædictis Sanctissimo relatione per me secretarium, Sanctitas sua benigne annuit die XIV ejusdem mensis Martii, et anni MDCCLXXIV. »

Fuisse Sanctum æquipollenter canonizatum

E

F

51 Ita Benedictus XIV Papa laudatus, S. Brunonem a Clemente X, ac proin non præfatis Apostolicis Gregorii XV litteris, canonizatum fuisse, non obscure docens; ita autem opinatus est, quod, quemadmodum inserta sacrorum rituum Congregationis decreto, quod hic recitat, parenthesi satis indicat, litteris illis cultus præceptum non includatur. Verum Ambrosius Crollet, reverendissimi patris Generalis capitulique Ordinis Cartusiensis scriba, qui easdem litteras, mandante eodem Reverendissimo Patre, cum Benedicto XIV communicavit, aliter prorsus censuit.

a Clemente X, Benedictus XIV existimavit. Verum hæc ejus opinio

Iisdem

- A *Iisdem enim apud eundem Benedictum Operis laudati lib. I, cap. 41, num. 7 sequentia verba pramittit: Anno MDCXXIII supra memoratus Gregorius Papa præcepit, ut die VI Octobris omnes sæculares et regulares ubique terrarum sub semiduplici ritu recitent Officium sancti Brunonis confessoris, fundatoris nostri, nec non in Breviario, Missali et Kalendariis in posterum imprimendis festum ejusdem sancti Brunonis describendum statuit; e quibus sane manifestum fit, laudatum Ambrosium Crollet in ea opinione fuisse, qua supra recitata Gregorii XV Papæ litteras cultus ecclesiastici præceptum includere, existimavit. Verum utri assentiendum est? Huicne Ordinis Cartusiensis alumno, an Benedicto XIV? Etsi Gregorius XV Papa, sese, ut S. Bruno ab omnibus ubique fidelibus, ad Horas canonicas obligatis, ritus semiduplicis Officio die sexta Octobris coli licite possit, impertiri, in memoratis litteris primo dumtaxat dicat, mox tamen adhibens verba, præceptum sonantia, subjungit, sese patriarchis, archiepiscopis, episcopis ceterisque ecclesiarum prælatis, in universo terrarum orbe constitutis, præcipere et mandare, ut ab omnibus*
- B *ecclesiasticis personis sæcularibus et quorumvis Ordinum Regularibus observari faciant litteras prædictas; hinc autem factum forte est, ut hisce omnes fideles, qui ad Horas canonicas tenentur, ad Officium de S. Brunone die sexta Octobris, qua is obiit, ritu semiduplici recitandum obstringere voluisse Gregorium, Crolletus existimavit.*
- 52 *Forsan etiam, ni, ut id illi facerent, Gregorius præcepisse statuatur, haud satis intellexerit, qua ratione factum esse queat, ut Urbanus VIII Papa, proximus Gregorii XV in S. Petri Cathedrali successor, Officium de S. Brunone, novo, quo hunc coli præceperit, decreto non emisso, Breviario Romano (adi Commentarium prævium num. 188 et 195) jusserit inscribi. Res sane, ut meam modo promam sententiam, admodum videtur implexa. Et vero cum sacræ rituum Congregationis decretum, Benedicti XIV Papæ verbis, num. 50 huc transcriptis, inclusum, quo hæc, ut Officium de S. Brunone, quod hæcenus ab Ecclesia universali sub ritu semiduplici recitatum dumtaxat fuerat, sub duplici deinceps recitaretur, anno 1674, summo Pontifice Clemente X annuente, concessit, nullum prorsus, quod cultus, S. Brunoni deferendi, præceptum aperte sonet, verbum includat, fueritne magis a Clemente X, quam a Gregorio XV Sancti cultus præceptus, in dubium revocari non immerito posse videtur. Quod cum ita sit, cultusque præceptum ad canonizationem necessario requiratur, S. Brunonem canonizatum, canonizatione scilicet, uti eam vocant, æquipolenti, a Clemente X potius, quam a Gregorio XV fuisse, pro certo asseverare non ausim. Neque vero id a Clemente factum fuisse, pro prorsus indubitato habuit ipsemet Benedictus XIV; etenim (adi ejus verba num. 50 recitata) canonizationem S. Brunonis Clementi X non affirmate assignat, sed, adhibita, quæ dubitantium esse solet, loquendi formula, Pontifici huic illam assignandam videri, dumtaxat ait. Verum, etsi res ita sit, dubiumque simul, an Sanctus seu a Clemente seu a Gregorio, ac proin an umquam (neque enim Pontifex, Clemente posterior, coli Brunonem præcepisse invenitur) canonizatus vere fuerit, ex omnibus jam dictis queat videri, fuit equidem, ut Officium de eo, quod dumtaxat sub ritu semiduplici recitari consueverat, ab omnibus deinceps, qui ad Horas canonicas tenentur, sub ritu duplici*

recitari posset, a Clemente X, ut supra a Benedicto XIV allegatum Congregationis rituum decretum fidem facit, anno 1674, supplicante Hispaniarum regina, concessum. Atque id hic, quod de ea Clementis concessionem sacræque Congregationis rituum, quo declarata hæc fuit, decreto fuerit agendum, commemorandum duxi, etsi interim Pontificio isti indulto præverint tria e miraculis, præsentibus § recensendis, quæ, ut id daretur, partim fortassis effecerint.

53 *En adeo, cum de præfata Pontificia concessionem actum jam satis sit, studiose lector, nunc etiam illa, continua serie, prout apud Surianum e schedis, supra jam sæpius laudatis, deprompta pag. 569 et seqq. exstant, recitata. Sic habent: V. P. Bernardus Gort Barcinonensis, professus cartusiæ Scalæ-Dei in Catalonia, olim Olisiponensis, et post Eborensis in Lusitania Prior, sequens miraculum refert. Illustrissimus et reverendissimus D. Theotonius a Bragantia, archiepiscopus Eborensis, amplissimus fundator cartusiæ Scalæ-Dei (aliis Scalæ-cæli) prope Eboram in Lusitania, obtinuit a reverendo patre Priore Cartusiæ Ordinis generali quandam portionem seu reliquiam capitis S. P. N. Brunonis, quam in argenteo simulachro, effigiem ejusdem umbilico tenus referente, recondidit, quod simul cum multis emblematum, hieroglyphicorum, poematumque compositionibus eidem cartusiæ Eborensi donavit, ubi et reverenter hodieque asservatur. Anno MDCXXVIII circa finem Januarii, cum præcessisset magnus lunæ defectus, dux Bragantiæ Theodosius II in maximam ac periculosam ægritudinem incidit; de cujus valetudine adeo timebant ejus familiares, ut solis medicis ingressum ad eum permitterent. Quod sciens V. P. Antonius Coëllo, tunc Eborensis cartusiæ Prior, cum D. Alvaro de Fonseca procuratore ejusdem ad oppidum Villæ-vitosæ, ubi dux æger decumbebat, concessit, secum deferens prædictam reliquiam S. Brunonis, duci adorandam exhibiturus, in memoriam eidem revocans. eam reliquiam esse olim a R. P. Generali transmissam Domino Theotonico magno suo patruo. Qui statim se decentissime composuit, et dictus Prior cum maxima reverentia ostendit duci sacram reliquiam, recitatisque cum socio quibusdam precibus cum oratione prædicti Sancti, eandem illi adorandam obtulit, præsentibus duce Barcellensi ejus primogenito, nunc duce Bragantiæ, aliisque duobus filiis D. Edoardo et Alexandro, genibus flexis cereos accensos tenentibus. Cumque dux sacram reliquiam adorasset, præsentibus filiis dixit, se valde Deo fidere, sanitatem recepturum, quod in sua ægritudine ab eo Sancto meruerit visitari.*

54 *Recessit Prior cum socio e cubiculo, secum referens sacram reliquiam, veritus, ne dux penes se eam retinere vellet, uti eum cupere noverat. Postea dux cœpit morbo levare, atque eadem nocte adeo convaluit, ut a medico febre carens sit repertus, et brevi est prorsus sanitati pristina redditus. Anno MDCXXXI quidam monachus, cujus nomen consulto prætereo, quia adhuc superstes est, professus unius ex domibus provincie S. Patris Brunonis, cum hospitaretur in domo S. Stephani de Nemore, multo tempore graves mentis angustias passus, tandem ad id devenit, ut palam de Ordine deserendo tractaret, atque in Romana curia hoc per idoneum hominem procuraret. Cujus rei procurator generalis Ordinis certior ab ipso factus non modo*

AUCTOR
C. B.

Tria apud
Surianum,
quorum al-
tero gravissi-
mus morbus,

E

F

altero pericu-
losa tentatio;

non

pro certa ad-
mittenda non
videtur.

ACTORE
C. B.

non contradicebat, verum etiam annuebat illius ab Ordine egressui, ut ab illius importunitate se liberaret. Insuper oculorum ægritudinem contraxerat, ut vix de nocte lumen ad sacras preces recitandas sustinere posset. Demum S. P. Brunoni se commendans abluit oculos suos aqua ex lacu S. Brunonis sumpta, quæ scilicet ex fluvio decurrente prope nemus ecclesiæ S. Mariæ colligitur in alveum, muro septum a parte viæ, in forma orbiculari oblonga, in cujus medio crux lignea posita est, ex qua S. Bruno bibere et lavari solitus dicitur. Simul ac ex hac aqua oculos abluit, satim exterius interiusque illustratum se sensit, ac, deposito Ordinis deserendi consilio, in sancto proposito se confirmavit, atque de sua hac illuminatione V. P. Josephum Laudinum, Priorem cartusiæ Romanæ ac Ordinis in Romana curia procuratorem generalem, certiorum fecit, per suas litteras ex hac domo, mense Decembri MDCXXXI datas, quas et aliis familiaribus suis legit. Vivit adhuc et sospes est. Ex aqua autem hujus lacus multi devotionis causa bibunt, et ad domos suas asportant, quam etiam variis morbis profligandis efficacissimam experiuntur, qui cum aliquo sensu pietatis eam sumunt.

ac tertio gravissimus item morbus pulsus fuit, adscripta Sancto miracula.

53 Labente anno MDCXXXIII, illustrissimus dominus Henricus Loffredus Neapolitanus marchio Trivici et comes Potentiæ in Lucania urbis, ubi ex gravissimo morbo de vita periclitabatur. Quare, medicorum ope et opera abjecta, ad Sanctorum præsidia confugit, adeoque hortatu fratris Angeli Massei Neapolitani conversi, professi Cartusiæ S. Laurentii prope Padulam, tunc commorantis in grangia ejusdem Cartusiæ, sita intra civitatem Potentiam, se commendavit S. P. Brunoni pio cordis affectu, hausto etiam pulvere de specu ejusdem Sancti loco pharmaci, ab eodem converso sibi exhibito, qui Dei beneficio per merita S. Brunonis brevi convaluit, nec non ope B. Ægidii Minoritæ, cujus corpus apud Laurentianum oppidum integrum asservatur, cui ab ejus matre commendatus fuerat. Ob id anno MDCXXXIV, ut Sanctis debitas grates obsequiumque persolveret, circa initium Julii ad prædictam Cartusiam Padulæ accessit S. P. Brunoni gratias redditurus. Quod clarius ex ejus epistola, V. P. Joanni Baptistæ Manducio Priori ac provinciæ visitatori directa, patebit. Admodum reverende Pater observandissime. Superioribus mensibus ob gravissimum morbum vitæ tale discrimen incurri, ut considerans, jam vanam medicorum operam esse, ad Deum Op. Max. atque ad cælites sanctos confugerim, sed peculiari affectu ad S. Brunonem, atque ad B. Ægidium. Nunc ut multo, quod his Sanctis debeo, satisfacere queam debito, statui personaliter ad eos venerandos accedere, patrem S. Brunonem istuc ad S. Laurentium de Padula scilicet, et B. Ægidium Laurentianum. Quare Paternitatem V rogo, ut mihi gratiam concedas et facultatem F. Angelo, ut mecum veniat: nam ex parte cognoscens ab eo meam sospitatem tum illius precibus, tum hortatu, ut me S. P. Brunoni commendarem, a Paternitate vestra hanc consolationem exopto, ut prædictus frater, sicut auxilio mihi fuit ad sospitatem mihi impetrandam, ita etiam sit ad gratias reddendas. Tandem offerens me semper ad tui, ac tuæ Religionis obsequia promptum, tuis me orationibus commendatum cupio. Potentia, die XXVII Junii MDCXXXIV.

C

56 Talia sunt tria, quæ sacræ rituum Congregationis, a ritu semiduplici ad duplicem, annuente Clemente X, elevantis Sancti cultum, decreto prævivere, hicque recensenda duxi, ad S. Brunonis invocationem patrata miracula. Ac horum quidem secundum, etsi quod de virtute a prodigiosi fontis aquis (adi Comment. privii num. 747) ad lacum, cui a S. Brunone nomen est, aquas translata Zanottius in contexta a se Sancti Vita tradit, neuliquam confirmet, prodigiosam tamen lacus illius aquis e Sancti nostri meritis virtutem vere inesse, argumento qualicumque est. Verum hanc plura luculentius commonstrant, quæ ipsemet Zanottius in laudata sua de S. Brunone Lucubratione cap. 54 narrat, miracula, aquarum illarum virtute præsentis sæculo ac proin post dictum, quod anno 1674 Congregatio Rituum dedit, decretum patrata. Lubet hæc, pluribus aliis, quæ tum apud Surianum adhuc, tum alibi exstant, e lingua Italica in Latinam versa lectori hic exhibere, idque, cum pro iis nullum seu scriptorem seu monumentum, contra ac alias facere solet, laudet Zanottius, e sola hujus, quem ea nihilominus e probato fonte hausisse reor, scriptoris fide. Hisce itaque ab illo Sancti nostri biographo verbis narrantur:

Anno MDCXXV Oliva Spani Cantaciensis tali modo a maligno spiritu fuit obsessa, ut die quopiam abs illo violenter supra carbonum ardentium massam fuerit conjecta, unde vulnus insanabile contraxit. Maritus illius, quem graviter id affligebat, magna cum fide sanctum Patrem (Brunonem nempe) invocavit, cumque mulierem ad lacum S. Brunonis duxisset, ibique lavisset, continuo vidit illam hoste infernali liberatam, atque a vulnere curatam. Anno MDCXXIX, die XXVIII Maii Joannes Bernardus S. Petri Cosentiniensis, cum a septem jam annis morbo detentus, multisque corporis sui partibus, ita ut miseranda visu res esset, contractus fuisset, a parentibus suis, qui in brachia eum acceperunt, ad lacum S. Brunonis delatus, sese dumtaxat lavando sanitati integræ mansit restitutus.

57 Eodem anno Angela Rizzi Cantaciensis, a pluribus mensibus a dæmone inessa, sese ex ingressu in dictum lacum liberam sensit, idemque eodem die multis aliis energumenis obvenit. Anno MDCXXXI baro Leffelholt, copiarum cæsarearum in Calabria capitaneus, secta Lutheranus, parvum S. Brunonis lacum, quo curiositati suæ satisfaceret, visitavit, vidensque uno die viginti quatuor miracula, a variis energumenis per Sancti intercessionem obtenta, interne ad fidem Catholicam amplectendam motus est, et ideo vocationi divinæ obtemperans, dieque XXIV Junii Lutheranismum abjurans, fidei Catholicæ professionem, patre Columbano Theysen Coloniensi Minorita Conventuali, militiæ cæsareæ sacellano, et Augustino Maria Lucanensi, concionatore Capuccino, præsentibus, Rhegii in Calabria in Capuccinorum ecclesia emisit, duoque supra dicti patres illum a censuris consueta sanctæ Ecclesiæ forma absolverunt. De hoc toto instrumentum authenticum, cui duo supra dicti Religiosi aliique præterea subscriberent, totumque verum esse, jurarent, confici voluit idem capitaneus, postque ipsemet anno sequenti, cum gratias S. Brunoni sepulcrum ejus visendo acturus venisset, scripturam hujusmodi authenticam in S. Stephani Cartusia deposuit. Cum duobus posterioribus e tribus Pen-tecostes festis, quorum altero sacrum Sancti caput ad Turritanam S. Mariæ ecclesiam ex ecclesia

D
Secundum ea
his aquarum
lacus, a San-
cto dicti, vir-
tutem probat
hancque alia,

E

quæ e Zano-
tio hic refe-
runtur.

F

S. Stephani

A *S. Stephani transferri, altero ad hanc referri quottannis solet, ingens fiat populi, quemadmodum eo ipso Lucubrationis suæ capite, quo jam recensita refert miracula, Zanottius testatur, ad Turritanam Cartusiam concursus, tuncque eo sanandi infirmi energumenique undequaque soleant adduci, viginti quatuor miracula, per quæ, in totidem energumenis Sancti intercessione uno die patrata, copiarum casarearum capitaneum ad fidem Catholicam conversum fuisse, scriptor is hic refert, alterutro e dictis Pentecostes festis fortassis evenere; quod si autem re etiam vera ita res habuerit, fuisse e viginti quatuor energumenis uno eodemque die dæmonem ejectum, magis erit, quam alioquin foret, credibile.*

luculentius ostendunt. Iis factum Nunninghio, quod ipsis hujus verbis

58 *Ut sit, adhibitis equidem lacus, a S. Brunone dicti, aquis non pauca miracula, quæ proinde, ut jam monui, prodigiosam harum virtutem luculentius, quam unum num. 54 relatum, commonstrant, in energumenis potissimum patrata fuisse, credendum apparet. Nec, quæ supra e Suriano aliisque attuli, dubitare sinunt, quin plura etiam ad solam Sancti invocationem fuerint patrata miracula, idque præcipue in Turritana, cui modo et a S. Brunone nomen est, S. Stephani Cartusia. Labet nunc ibidem patratæ jamque narratis unum præterea, quod alibi gestum est, seu miraculum, seu beneficium coronidis quodammodo loco adjungere. Morkensius in Ms. sua, quam in Commentario prævio sæpissime laudavi, de S. Brunone Diatriba Chronologico-diplomatica in fine sic habet: Ut tandem disquisitionem hanc finiam, mirum istud, quod recenter in occasione hujus qualiscunque scriptionis contigisse paulo ante memoravi, huc subjungo ex epistola viri clarissimi Domini Judoci Hermanni Nunninghii J. U. doctoris, proto-notarii Apostolici ac perillustis ecclesiæ collegiæ Vredensis scholastici etc. Huic transmiseram hanc meam de S. P. N. Brunone Diatribam, eatenus ut eam legeret, atque dijudicaret, mihi pro amore nostro, et amicitia rescriberet, quid de ea sentiret: satisfecit affatim; ante tamen quam sententiam suam diceret, præfatur: « Verum antequam me tuis accingam, » præmitto casum, mihi sane, ex aliis permirum, ac prodigio, ut candide loquar, plenum. » Jam manus meas subierat Diatriba tua de Vita*

C *S. Brunonis Ms., quando residuus in venis » ex febribus calor inopinatum mihi excitat » narium stillicidium, a vespera per plurimam » noctem sat funesto spectaculo protractum, » cui evocati ex vicino oppido chirurgi congruam mature opem contulere, quod et medicus meus hæmorrhagiam sanitatis criticam » bono omine interpretatus est. »*

hic refertur, seu beneficium, seu miraculum adjungitur, hæcque de Sancto

59 *« Interea evolvendis tuis scriptis cum sedulus distringor, intra octiduum me ex improviso alterum aggreditur, priori longe periculosius. Hora vespere circiter octava erat, » qua infirmum corpus requie donandum compono, vix caput reclino, en copiosissimus » eadem, qua nuper, venula sanguis prorumpit, » inter modicas horas exanimandum præsagiens. » Gemini per ora et nares rivuli tanto impetu » eaque cruoris jactura continuo discurrunt, ut » affligerent, atque in lachrymas cogerent cir-*

» cumstantes. Ego pacato animo ferre malum, » ceu e cælo immissum. Interea nihilo remissior profusio in horam tertiam noctis excurrit, » accersuntur denuo chirurgi Borekenses; qui » tamen ob clausas portas aliaque militaris præsidii impedimenta, tum noctis opacum, se- » gnus accedunt. His moram aucto periculo » trahentibus, humana ope destitutus ad cælestem recurro, voto ad divum Brunonem patriarcham facto, cujus gloriæ tunc tui causa » utcumque inserviebam, præsentis mortis periculo eriperet, si pios conatus prosequi cælum » decrevisset: vix absolveram vota verbis et » animo; ecce, nihil obstante sanguinis profluxu, » caput supinum pulvinari dimissum, ac suavi » mox somno consopitum lethali stillicidio finem » facit, germano fratre ceterisque circumstantibus rem miram obstupescens. Adequitantes chirurgi demum circa quartam matutinam » miraculoso didicere exemplo, quantum Superum auxilia humanis omnibus sint præstantiora. Ignosce profuso calamo opera Dei indispensabiliter manifestanti. »

40 *Miraculi hujus seu potius beneficii; Nunninghio ad S. Brunonis invocationem collati, relationi adjecta brevi clausula, tractatum, quo res, ad Sanctum spectantes, fuse seduloque discussit, Morkensius absolvit. Verum, antequam et ego inceptum de iis, quæ de gloria Sancti posthumadecenda supererant, sermonem hic concludam, luculentum adhuc, ut fidem Commentarii prævii initio datum liberem, eximie prorsus, qua Sanctus in patrio solo, imo in ipsa, in qua natus esse existimatur, domo Coloniae Agrippinæ afficitur, venerationis argumentum commemorandum est. Augustinus Aldenbrück, Societatis nostræ sacerdos, in epistola, quam post inspectam domum illam, quæ (adi Commentarium prævium § 2) ad Rubeam Stessam appellatur, anno 1767, die 27 Julii ad nos dedit, aliis nonnullis, ad S. Brunonem pertinentibus, quæ memorat, sequentia hæc addit: Vidi etiam in antiqua domo (ad Rubeam Stessam, prout etiamnum nuncupatur) cubiculum, quod incolæ a S. Brunone, dum Coloniae adhuc degeret, inhabitatum dicebant, tanta semper reverentia cultum, ut nulli nocturna quies in eo concederetur. In eodem cubiculo monstrata mihi fuit sponda lecti, qua ad quietem usus sit, vetustissima illa quidem e ligno querno, sed, quod miratus fui, nullo teredinum morsu in hunc diem appetita, nedum vitata. Quam, quod per domesticos, famulos aliosque, qui spectatum admittebantur, nimis frustis identidem avulsis mulctaretur, nuper operculo incluserunt moderni ædium domini et inquilini. Fueritne vere S. Bruno, cum Coloniae Agrippinæ adhuc versaretur, et cubiculo et sponda lecti, hic memoratis, usus, non inquirō; verum, ut id habeat, cura equidem singularis, qua sponda illa, a Sancto, ut putatur, ad quietem adhibita, custoditur, studiumque, quo nonnulli frustra ex ea sibi acquirendi correpti fuere, eximie prorsus, qua erga Sanctum Coloniae non pauci feruntur, venerationis argumento sunt minime dubio, hincque non prius, quam id etiam adduxissem, huic ad gloriam Sancti posthumam Appendici finem imponere est visum.*

AUCTORE
C. B.

E
Appendix luculento venerationis, qua Coloniae gaudet, argumento concluditur.

F

DE B. ARTALDO, ORDINIS

CARTHUSIANI, EP. BELLICENSI CONF.

IN BEUGESIA, GALLIÆ PROVINCIA.

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. B. Artaldi cultus, natales et vitæ institutum.

ANNO MCCVI.
Artaldus Car-
tusius Arve-
riensis in
Beugesia
alumnus,

B

Beugesiana provincia, quam nonnullis Sebusianam appellare placuit, Galliæ tractus est Rhodanum inter et Idanum situs : Idanus (l'Ains) eam a Brexia dividit; ceteri ejus limites sunt Burgundiæ comitatus, ager Gexiacus, Sabaudia et Delphinatus. Le Bugey Galli vocant. Qua Rhodanum versus et Sissum (Sissel) urbem protenditur, exiguus quidam terræ tractus situs est, cui Vallis Romanæ (Val-Romey) nomen est inditum. Valromesium recentiores dicunt; alibi vero Veromæi vallem, et in Testamento Humberti, domini Montis-lupelli, anno 1256 condito, apud Guichenon in Bibliotheca Sebusiana centuria 1 pag. 148 Verrummeis appellatum invenio. Veronnesium habet apographum nostrum Vitæ B. Artoldi, forsitan corrupte pro Veromesium, quod equidem ad Veromæi pagum accedit propius. Porro in Valromesio et Gebennensi diœcesi, cujus sedes Aniciacum Sabaudia Catholicoꝝ discessione translata est, sita est Arveria, ubi B. Artaldus Cartusianorum, quorum Institutum erat amplexus, monasterium condidit et corporis sarcinam exiit.

licet a paucis
scriptoribus

2 Numero pauci B. Artaldi, Artoldi seu Arthaudi meminere scriptoris : in his Sammarthani fratres in Gallia Christiana, ubi de Episcopis Belicensibus; D. Carolus Josephus Morotius in Theatro chronologico sacri Carthusiensis Ordinis pag. 45; Samuel Guichenonus in Serie chronographica episcoporum Belicensium pag. 56 et 145 : priore loco ex veteri Ms. cœnobii Portarum, in quo B. Artaldus Cartusianorum Instituto sese addixit, hæc compendio refert : Artholdus, adhuc et Carthusianus et Sanctus, dum hominum fugit frequentiam, ab hominum frequentia desideratur, et a solitudine et eremo d'Arvieres, lumine e cœlo latitantem detegente, evocatur, et Bellicensi ecclesiæ præficitur circa annum salutis mclxxxiv. Vix potuit bonus Vir per aliquot annos antistitis munere fungi, renuntiat ergo, renitente, sed nihil proficiente clero, etiam et populo, episcopatu, et ad solitudinem d'Arvieres, inter perpetua frigora, impiger remeat, ubi pie vivit, et pie moritur annosus valde : nam anno Salutis mccv, beatus Hugo, Lincolnensis in Anglia episcopus, senem, et Sanctum in cellula commorantem invisit.

et uno tantum
Martyrologo
celebratus;

3 E martyrologorum vero classe unus mihi Castellanus occurrit, qui B. Arnoldum Martyrologio suo Gallico hisce verbis, Latine redditus, ad diem 6 Octobris inseruit. Bellicæ in Brexia, Venerabilis Artaldus illius civitatis episcopus, ex Cartusianorum Ordine, cultus a populis ob

prodigia, quæ ad illius tumulum contigerunt : in quæ pauca observo. Brexiæ (la Bresse) Beatum ea de causa adscribit, quod Beugesia seu Baugesia haud raro scriptoribus Gallis pars sit Brexianæ provinciæ. Bellicæ vero propterea Beatum fortassis annunciat, quod hujus civitatis infulas gesserit : neque enim Belicæ B. Artaldo, quod quidem sciam, honores sacri speciatim exhibentur, neque illic sacræ illius exuviæ, sed Arveria in diœcesi Gebennensi seu Genevensi conquiescunt. Porro Artaldum Venerabilis dumtaxat titulo a Castellano decorari, morari neminem debet : nam hunc sese titulum etiam iis adscribere, qui solenniori quidem, non tamen omni, cultu ecclesiastico carent, Castellanus ipse lectorem prævie monet.

4 Ex horum vero numero esse B. Artaldum, Guichenonus docet, verbis num. 2 transcriptis subjiciens, beatum Virum non modo in opinione sanctitatis apud omnes ex hac vita decessisse, sed etiam ab Ordinis sui alumnis tamquam Beatum coli consuevisse commemoratione; quæ sequitur : Vir Dei Arthaudus, ex Carthusiano grege ad Bellicensem præsulatum arctatus, senio confectus, ad claustrum sui quietem rediens, in Arveria eremo in pace Deo spiritum reddidit. Deo gratias. ¶ Justus ut palma florebit. Versum sequens Oratio excipit : Da nobis, quæsumus, meritis et interventione B. Arthaudi, confessoris tui atque pontificis, ita viam hujus vitæ in stadio laboriosi certaminis pertransire, ut, quæ mundi sunt, postponentes, ad æternam requiem valeamus pervenire. Per Dominum nostrum etc. Hinc itaque qualiscumque illius cultus liquet ; Beati vero titulum illi propterea adscripsi, quod hoc tantum apud suos ex jam dictis gaudeat, quamquam Sanctum subinde appellatum fuisse, non ignorem. Fecit id, ut alios taceam, Joannes de Passelaigue, Belicensis episcopus, qui anno 1640 Artaldi reliquias Arveria visitavit et veneratus est, in confecto ea de re instrumento quod apud Guichenonum citatum pag. 145 videre est.

cultum tamen,
maxime in
Ordine Car-
thusiano,

5 Sic habet : Anno Salutis millesimo sexcentesimo quadragesimo, die vero nona mensis Augusti, ego Joannes indignissimus episcopus Bellicensis, rogatus a venerabilibus patribus Priore, et Religiosis monasterii de Arveria Ordinis Cartusiensis, de consensu et permissione illustrissimi et reverendissimi D. Justi episcopi Gebennensis (quippe in cujus, ut dixi, diœcesi Arveria sita est) ossa et reliquias sancti Artholdi, quondam Bellicensis episcopi, ex dicto Carthusiano Ordine assumpti, in quodam sepulchro lapideo, prope et extra parvam portam chori ecclesiæ dicti monasterii de Arveria ad Meridiem inventas visitavi, easque devote veneratus, ea,

qualemcum-
que obtinuit
sub Beati
titulu.

qua

A qua potui, reverentia reposui, sic signatum : Joannes episcopus Bellicensis, Fr. Claudius de Hée, Prior Petræcastri (in Beugesia) convisitator provinciæ præsens, Fr. Claudius Rosier Prior Arveriae. *Pauca hæc de B. Artaldi cultu sacro nobis innotuerunt : pauca item de ejusdem Actis, priusquam ad Beati res gestas properemus, hic annotamus.*

Secundum
ejus Acta,
quarum noti-
tia datur,

B 6 Acta beati Artaldi ad Majores nostros misit D. Leo da Vasseur e cartusia Borboniensi prope Gallionem (Gaillon, in diœcesi Ebroicensi) anno 1667, ut ex ejus litteris partim ea de re scriptis didici : unde porro his illa acceperit, quo fuerint auctore conscripta, aut quo tempore, nec ex supradictis litteris, nec ex ipsis Actis eruere potui; ad horum calcem hæc verba subjecta leguntur : Vita ejus ex Ms., sed quibus qualibusve, non additur. Fortassis ipsemet Leo, quæ ad nos Acta transmisit, ex Ordinis sui documentis hinc inde collectis exaravit. Certe scriptoris ætatem ab Artaldi ætate paulo ut minimum remotiorem innuere videntur verba, quibus num. 7 prodigia divinitus patrata ad Beati tumultum Jugiter coruscasse ait. Sed quisquis is fuerit, id certum est, inter alia Ordinis sui documenta, præ manibus illum habuisse Vitam S. Hugonis, Lincolnensis episcopi, ab auctore æquali conscriptam, e qua, quidquid de Hugone, Artaldum Arveriae visitante, num. 6 refert, mutuatus est; neque forte deterius notæ sunt monumenta cetera, quæ consuluit. Acta equidem satis sincere scripta apparent; licet nævi quidam in apographo nostro occurrant momenti levioris, quos suis locis indicabimus. Nunc Beati res gestas ex Actis audiamus.

natus sub an-
num 1101
nobili loco in
Beugesia,

C 7 Si B. Artaldus, quod Acta referunt num. 7, ex hac vita discesserit anno Christi 1206, ætatis vero 103, fuerit in lucem editus anno 1101 aut sequenti : Valromesium, cujus num. 1 notitiam habes, patriam habuit, ortus Patre nobili, domino de Sothnode, ut num. 1 in Actis diserte legitur. Jam monui, nævos quosdam, sed levioris momenti, in apographo nostro subinde occurrere; qualis forte latet in voce Sothnode, pro qua verosimiliter scribendum Sotonod : hujusmodi enim locum, in Valromesio situm, Samuel Guichenonus in Historia Brexianæ et Beugesianæ Gallice scripta, part. 1 cap. 21, pag. 33 memorat, B. Artaldum Brexianæ et Beugesianæ viris illustribus his verbis adscribens : S. Arthaudus seu Artholdus, primus Carthusius Arveriensis Prior, post quadragesimus septimus Belicensis episcopus, domini de Sotonod in Valromesio filius. Porro Sotonod ex eodem Guichenono citato part. 2 pag. 106 castrum est in vico Songieu situm, cujus dominium in varias temporum lapsu familias, ibidem enumeratas, translatus fuit.

Sabaudicæ
comitibus

8 His natalibus ortus, ad profanos honores et sæculi delicias aspirare B. Artaldus poterat : sed, inquiunt Acta, nobilitatem suam ad cælestem dignitatem consequendam convertit, calcatisque seculi honoribus, ac aulæ comitis Maurianensis spretis delitiis, Dei cultui se totum ab ipsa adolescentia dedicavit. Mauriana Sabaudicæ tractus est, in quo civitas cognominis (S. Jean de Maurienne) episcopatu et comitatus titulo insignis ad Arcum fluvium; Artoldi ætate Sabaudicæ comitibus parebat : sed Actorum scriptor, non modo Mauriennam, sed etiam Beugesiam, B. Artoldi patriam, cum adolueret, penes Sabaudicæ comites fuisse videtur innuere, cum tum patriæ, Sabaudicæ comitibus subjectæ, quantum Octobris Tomus III.

quidem apparet, tum nobilitatis suæ titulo ad illorum aulam aditum Artaldo patuisse, non obscure significet : id vero difficultatis aliquid patitur, partim ex eo, quod B. Artaldus jam inde annis aliquot Cartusianum habitum prius gessisset, quam anno 1152, ut paulo post videbimus, Arveriensis Prior fuerit constitutus; partim vero ex eo, quod anno dumtaxat 1157 Sabaudicæ comitibus Beugesiam cecisisset, nonnulli scribant.

AUCTORE
J. B.

9 In his Guichenonus, qui part. 1 Brexianæ et Beugesianæ Historiæ cap. 9 pag. 18 Beugesiam scribit ab Henrico IV Imperatore Amedeo II Sabaudicæ comiti, iis exceptis, quæ in Beugesia Belicensis episcopus, Nantuenses, Ambronienses et S. Ragneberti abbates possidebant, fuisse donatam anno 1157, quo tamen nullus Henricus imperabat. Verum ab hac sententia idem scriptor descivit lib. II cap. 3 Historiæ Geneal. Domus Sabaudicæ pag. 209 et seq., ubi Beugesiam Amedeo II Sabaudicæ comiti ab Henrico III imperatore concessam scribit, cum hic anno 1077 per Sabaudiam Italiam adiit, ut a Gregorio VII Romano Pontifice anathematis nexu solveretur : quo etiam loco priorem sententiam, quam Pingonio tribuit, fabulosam appellat. Henrici in Italiam iter Lambertus Schafnaburgensis, scriptor æqualis, litteris tradidit, atque inter alia Amedeum ab Henrico provinciam quamdam Burgundiæ (verosimiliter Beugesiam, regni Burgundici olim partem, et ditioni Sabaudicæ vicinam) bonis omnibus locupletissimam impetrasse; quod postremam Guichenoni sententiam non parum confirmat; maxime cum alioquin statui nequeat, ut idem Guichenonus ait, quo pacto Beugesia ad Sabaudicæ comites fuerit devoluta : ut adeo Actorum scriptor nihil hoc loci, quod temporum illorum historiæ repugnet, videatur innuere. Quid porro de Artaldo memoret, audiamus.

tunc parente,

E

10 Artaldus, qui a teneris unguiculis divino cultui se totum addixerat, in tuto se esse non credidit, nisi ad innocentiam morum spontaneum vitæ rigorem et perfectam mundi fugam adungeret : itaque, inquit Actorum scriptor, Carthusiam Portarum sub Bernardi, primi eremi (ejusdem) incolæ et Prioris, sanctitate celebris, obedientia ingressus est. Tum B. Artaldum ab orationis studio, temperantia, vigiliis, animi demissione et accurata Cartusianarum constitutionum observantia, paucis quidem, non tamen mediocriter commendat, de quibus nec fas ambigere, nec opus est multa dicere : priusquam tamen alio progrediar, notitiam loci, in quo spiritualis militiæ rudimenta potissimum hausit, ex Guichenoni Historia Brexiana et Morotii Theatro Cartusiano subijcio. Situm hoc Cartusianorum domicilium est in Beugesia haud procul S. Ragneberti oppido, S. Rambert Gallis dicto : originem suam debet Bernardo et Pontio, monachis Benedictinis, qui, ex Ambroniensi monasterio bona præsulis sui Desiderii venia arctioris vitæ desiderio in locum vulgo Portes, ob rupes ita illic natura dispositas, ut speciem quamdam portarum præ se ferrent, sic nuncupatum, profecti et sociis prædiisque sensim aucti, Cartusianum illuc institutum invexerunt.

Cartusianis
sese Institutis
addixit in
Cartusia
Portensi,

F

11 Exstant ea de re ipsius Desiderii, Bernardum et Pontium a sua obedientia non modo solventis, sed et terras, quas in eremo Portarum Ambroniense monasterium possidebat, iisdem concedentis, litteræ apud Guichenonem Beugesianis Monumentis insertæ pag. 222 et seq. His

a Bernardo
Pontioque
condita :

AUCTOR
J. B.

ibidem præmittuntur quædam Falconis Lugdunensis episcopi litteræ, ex Portensis monasterii archivis depromptæ. Datæ sunt anno 1141, Innocentii II anno duodecimo, quo Bernardus Portarum Prior (verba Falconis recito) et fratres, quos ei Dominus paulatim per incrementa temporum aggregavit in prædicta Portarum heremo per viginti quinque et eo amplius annos Christo Domino deservierant : unde Bernardum, qui B. Artaldum Cartusiano habitu induit, sub annum 1115 Portarum Cartusiam incolere primum cœpisse, efficitur. Idem hic Bernardus, primus hujus nominis Portarum Prior et fundator, præter B. Artaldum aliosque insignes viros, S. Anthelmum etiam, Belicensem pariter dein episcopum, cujus Acta ab auctore æquali conscripta habes in Opere nostro tom. V Junii a pag. 227, Cartusianorum Ordini adjunxit. Annus porro, sub quem Cartusianorum Institutum amplexus est Artaldus, ex ejus Actis num. 7, ubi anno 1206, a conversione sua 86 obiisse dicitur, annus circiter fuisse colligitur Christi 1120.

B § II. B. Artaldus Arverie Cartusiam erigit, fit Belicensis episcopus, virtutibus et miraculis clarus moritur.

Arverie novam Cartusiam erigit;

Bernardo præceptore Artaldus sibi Deoque vacavit usque ad annum 1132, quo Guigo, Majoris Cartusie Prior, totiusque Ordinis Cartusiani moderator a S. Brunone quartus, novam in Beugesia suorum coloniam collocare constituit, annuente Humberto Genevensi episcopo : hunc Humbertum de Grandson apographum nostrum vocat; sed num recte? Sammarthani fratres in Episcoporum Genevensium serie Humbertum de Gramont anno 1132 consignarunt; sexto vero post hunc loco Aymonem de Granson. Sammarthanis consonat Guichenonus Bibliothecæ Sebusianæ centuriæ 2 cap. 12, ubi donationi Humberti episcopi Genevensis, qua Cartusie Majorevi decimarum immunitatem concessit anno 1154, hæc de Humberto subjicit in Annotatis : E Grandimontensis familia apud Bugesios antiqua et nobili. Ut sit, Humberti in Majorevi Cartusiam munificentia suadet, eundem Guigoni novam in Beugesia coloniam meditati facilem sese primumque exhibuisse. Guigo vero, cui B. Artaldi virtus atque industria probe perspectæ erant, non alteri, quam Artaldo rei totius executionem curamque commisit, qui (Actorum verbis utor) Vir obediens ac quietis amator vastam Arverie solitudinem, non longe a castro paterno sitam, saxi et spinis asperam, nivibus coopertam, solisque ursis ac feris perviam, elegit.

qua dein anno 1132 commodiorem incipit anno 1142

15 Admovit manum operi Artaldus anno, ut dixi supra, 1132, totumque decennium loco illo inculto et aspero in magna penuria rerum perduravit; sic enim pergunt Acta : Ad quam anno Domini millesimo centesimo supra trigesimum secundum cum aliquot piis fratribus ascendens, in convalle, quæ modo Cœmeterium dicitur, vili opere, cellulas seu tuguriola construxit, ibique per decem annos in magna rerum penuria, divitiarum tamen spiritualium abun-

dantia locuples, omnibus ascetis exemplo factus, quo pacto humilitatem exercere, mundum ac seipsum spernere, Deum autem unice colere, et pie orare deberent, angelicam exegit vitam. Interea Humbertum in Genevensi cathedra excepit Arducius de Foucigni, qui non minus se Cartusianis Arveriensibus ac Humbertus, munificum præbuit : etenim B. Artaldi sociorumque virtutum odore illectus, quam incolabant sedem, coram ipse inspicere voluit, cujus asperitatem admiratus, auctor B. Artaldo exstitit, ut in paululum commodiorem locum se suosque transferret, pollicitus, tum operam suam condendis novis ædibus non defuturam, tum curaturum sese, ut Amedei III Sabaudie comitis, aliorumque insignium virorum, ad opus adeo pium liberalitas præsto esset; uti reipsa egregie præstitit.

14 Arducius enim, ut aiunt Acta, Arveriensis Carthusie decimas, ad se spectantes, dedit, ejusque hortatu Amedeus III et Humbertus, Belli-Joci dominus, symbolum quoque suam contulere; in quam rem Humberti, Sabaudie comitis, Amedei III filii, et Humberti, Belli-Joci Domini, litteræ citantur in Actis. Idem confirmant Thomæ Sabaudie comitis litteræ apud Guichenonum in Monumentis Beugesie pag. 177, quarum tale initium est : Ego Thomas comes Sabaudie et Marchio in Italia. Omnibus presentem cartam inspecturis notum facio, me pro remedio animæ nostræ et parentum nostrorum, in mea custodia domum Arverie suscepisse : cum enim prædicta domus prædecessorum nostrorum eleemosynis sit fundata, justum est : eam tamquam res proprias me defensare. Mando igitur etc. Eadem de causa Ludovicus, Belli-Joci dominus, Arveriensem domum in patrocinium suum ac tutelam suscepit editis ea de litteris, quas apud Guichenonum citatum videre est integras, et unde excerpo sequentia : Ludovicus dominus Bellijoci, universis, ad quos præsentis litteræ pervenerint, salutem et dilectionem. Quoniam certum est, antecessores nostros pro salute animarum suarum domum Arverie Carthusiensis Ordinis cunctis diebus suæ vitæ dilexisse fortiter et defendisse, tamquam illam, quæ ab ipsis fundata... existit... nos prædictorum antecessorum laudabilem consuetudinem sequentes... volumus eandem domum et res ipsius... defendere ac manu tenere etc.

15 Hinc etiam Amedeus III, et hujus filius Humbertus III, Sabaudie comites, Arveriensis Carthusie limites confirmarunt, ut intelligitur ex Humberti litteris apud Guichenonum in Monumentis regie domus Sabaudie pag. 37; ubi sic Humbertus loquitur : Ego quoque Humbertus filius ejus comes, patre meo jam defuncto, hoc ipsum laudo etc. Nullæ ex his litteris pro illius ætatis incuria annum, quo datæ sunt, exprinunt. Ex Guichenoni sententia Sabaudiam tenuit Amedeus III ab anno 1105 usque ad annum 1149; inde Humbertus III usque ad annum 1188; cui proxime successit Thomas hujus nominis I. Humbertum vero Belli-Joci Beaujeu (in diœcesi Matisconensi) dominum in Arveriensem Cartusiam munificum fuisse, infra mox videbimus. Duxit Humbertus hic in uxorem Alisiam, Amedei III Sabaudie comitis filiam, unde in Actis S. Artaldi num. 3 Humberti III Sabaudie comitis Soro-rius appellatur. Consule, si lubet, Guichenoniam regie domus Sabaudie Historiam pag. 250. Atque hi quidem Artaldo condendis novis ædibus adjuutores fuere præcipui : nec defuerunt alii, quorum

AUCTORE
J. B.

A quorum nomina meritaque grati Arvernienses ascetæ suis factis inscripserunt. Enumerationem singulorum ex Guichenoni Monumentis Beugesianis huc transcribo.

nobilium vi-
rorum,

16 Sic habet ille ex tabulario Cartusiæ Arverniensis, pag. 177 : Amedeus comes Sabaudia, qui obtulit locum istum Deo et Beatæ Mariæ et Ordini Carthusiensi. Humbertus, dominus de Bellojoco, qui prædictam domum confirmavit et grangiam de Faollet acquisivit. Guichardus filius ejus, qui cellam unam fecit. Amedeus comes Sabaudia, qui nobis dimisit mille solidos, et Praalliam ab hominibus de Sasiriaco liberatam nobis tradidit perpetuo jure possidendam. Stephanus decanus Lugdunensis, qui unam cellam fecit. Artoldus, decanus de Sasiriaco, qui refectorium construxit. Petrus Senescallus Lugdunensis, qui fecit capitulum et grangiam de Ravoria contulit. Magister Pontius fecit hospitium Religiosorum domus inferioris cum cella Prioris. Aymo et Hugo de Varennes ædificaverunt ecclesiam. Aymo de Rivoriam fecit dormitorium fratrum. Petrus de Chimilieu et duo fratres ejus ædificaverunt coquinam. Quibus subduntur solo nomine : Henricus rex Angliæ, Pontius episcopus Matisconensis. Arduus (de quo supra) episcopus Gebennensis. Antelmus episcopus Patracensis, Bernardus et Guilielmus episcopi Bellicensis, Petrus episcopus Glandacensis. Perrinus de Luyriaco. Antelmus de Balma. Artaldus de sancto Romano. Hugo Palatinus.

tum clerico-
rum

17 Eosdem cartusiæ Arverniensis benefactores, partim suppressis, expressis partim nominibus, Guichenonus memorat in Historiæ Brexiæ et Beugesia secunda parte continuata pag. 9 e veteri Missali, ipsius B. Artaldi manu, ut creditur, exarato. Nominatim exprimit Henricum, Angliæ regem, Pontium Matisconensem, Arducium Genevensem, Antelmum Patracensem, Bernardum et Guilielmum Belicenses, Petrum Glandevensem, episcopos; Perrinum de Luyriaco, Artoldum Seyseriacensem (de Seyserieu) et Stephanum Lugdunensem, decanos; Aymonem et Hugonem de Varennes, Aymonem de Rivoire, Antelmum de Balma, Artaldum de S. Romano, Hugonem Palatinum. His addit d'Anthon et Montis-lupelli dominos; denique biographus noster monachos Nantuacenses et regulares canonicos Belicenses. De singulis pauca habe. De Amedeo III Sabaudia comite et Humberto Belli-joci domino vide dicta superius. Hunc anno 1189 defunctum præter alios reliquisse filium, scribit Andreas du Chesne Historiæ Burgundiæ lib. III cap. 87 et seq., Guichardum nempe Montpensierii in Arvernia dominum, inter Arverniensium benefactores num. 16 memoratum; ex hoc vero natum Ludovicum, Lugdunensis ecclesiæ canonicum, qui forte idem est, qui num. 14 Arveriam in clientalem suscepit, seque Belli-joci dominum dixit : hoc enim nomine alius Belli-joci dominus apud laudatum du Chesne istius familiæ genealogiam explicantem nullus legitur.

quam secula-
rium

18 Galliæ Christianæ auctæ scriptores tom. IV col. 202 geminum Stephanum memorant, quorum alter sub annum 1175 Lugdunensis decanus fuit, de Roccatallia dictus; alter vero anno 1190, cui de Saintamour cognomen fuit : uter supra designetur, divinare non lubet; uti nec idemne sit Amedeus Sabaudia comes, qui primo et tertio loco ponitur, an diversus. Seiseriaci mentionem facit Guichenonus Historiæ Brexianæ et Beugesianæ part. II continuata pag. 104; et decanatum olim

fuisse scribit, qui ab anno 1606 mensæ capitulari ecclesiæ Belicensis unitus est. Ceterum Artaldus vici illius decanus mihi aliunde ignotus est; Petrum Senescallum ait Menestrierus in Historia Lugdunensi pag. 552 die 3 Januarii Necrologio ecclesiæ Lugdunensis inscriptum. Pontius forte is, de quo charta foundationis Cartusiæ Majorevi anno 1116 confecta apud Morotium pag. 230, ubi Lugdunensis ecclesiæ magister appellatur. Aymoni de Varennes et Aymoni de Rivoriam (Rivoire) hic memoratis Bernardus I Portarum Prior, sub quo B. Artaldus Cartusianis nomen dedit, inscripsit Epistolam de fuga sæculi, quæ exstat tomo XXIV Bibliothecæ veterum Patrum editionis Lugdunensis a pag. 1501.

19 De Petro de Chimilieu, Artaldo de S. Romano, Hugone Palatino peculiare quidpiam nuspiam reperi; neque, ut reperiā, necessum arbitror operosius incumbere. Henricus Angliæ rex hujus nominis secundus est, qui Carthusiam Withamiensem in Bathoniensi diœcesi fundavit, et S. Hugonem, primum illius Priorem et Lincolnensem dein episcopum, singulari benevolentia complexus fuit; per quem forte Henrici in Arverniensem Cartusiam munificentia dimanavit. Matisconensem sedem adiit Pontius cognomento de Rochebaron sub annum 1144, ut tradunt Galliæ Christianæ auctæ scriptores; Belicensem Bernardus sub annum 1145 reliquit, habuitque successorem Guilielmum, ut Guichenonus scribit in Serie chronographica episcoporum Belicensium. Inter episcopos vero Glandevenses in Gallia Christiana post conditam Arveriam nullus apparet, qui Petrus dictus sit; nisi forte sit Episcopus P., qui post annum 1190 Glandevensem sedem occupasse dicitur tom. III col. 1259. Ritus Latini archiepiscopos sub B. Artaldi ævum Patræ sedisse, ex Innocentii III apud Baluzium litteris liquet; sed eorum nomina in oculo sunt : Innocentius Epist. apud Baluzium 51, data anno Pontificatus sui x, tertio decimo Kal. Maii, seu anno 1207 die 19 Aprilis archiepiscopum Patracensem docet, qui procedendum sit in causa suffraganeorum aliquot Græcorum, qui, occupata a Latinis Achaia, sedes suas deseruerant. Vix has in Achaia litteras Innocentius destinarat, quin alteras ad canonicos Patracenses scripserit eodem anno die 24 Aprilis, quibus illos monet, electum a capitulo archiepiscopum a se confirmatum fuisse, ac consecratum; proin hunc debito honore susciperent. Anthelmum, Arverniensium benefactorum albo inscriptum, hunc fuisse, probabile duplici ex causa fit : prima est, quod electum et consecratum a se anno 1207 Patracensem episcopum Innocentius vocet dilectum filium A, in Litteris ad Thomam Maurocenum patriarcham Constantinopolitanum, quas apud Baluzium in Gestis ejusdem Pontificis pag. 66 habes. Altera est, quod in citatis Innocentii Gestis, ab auctore æquali scriptis, pag. 65 archiepiscopus ille Burgundio fuisse perhibeatur. Quæ si ita se habent, Anthelmus supradicto catalogo B. Artaldi ante annum 1207 defuncti manu inseri non potuit. Nihilo tamen secius Anthelmum nullum ante annum 1207 Patracensem sedem occupasse, non ausim affirmare asserere.

liberalitate
donisque

E

F

20 Venio nunc ad Perrinum de Luyriaco, et Antelmum de Balma num. 16 recensitos. Alardi de Luyrieux, qui anno 1100 fuit, Guichenonus meminit Historiæ Brexianæ et Beugesianæ partis tertie part. II, pag. 142. Eodem teste, nepos huic fuit ex Humberto filio Petrus, qui anno 1229 testamentum

adjutus,

AUCTORE
J. B.

testamentum condidit, et supra forte Perrinus vocatur. Idem Guichenonus proxime citatus pag. 18 familiam de la Balme recenset, et illius caput fuisse ait Petrum de la Balme dominum du Tiret et de Versey, quem anno 1500 vixisse ait, illique filium fuisse nomine Antelmum. Sed alterius ejusdem nominis familiae meminit tum pag. 22 parte tertia Historiae citatae, tum pag. 15, quae jam inde ab anno 1080 in Beugesia floruit, haec vero Sigibaldum de Balma, qui anno 1140 vixit, tulit; utraque Cartusianae familiae benefica fuit; et ex harum alterutra forte Antelmus, de quo agimus, duxit originem. Et horum quidem, ut diximus, Arveriensis Cartusiae benefactorum nomina continet ejusdem domus chartophylacium: reliquum est, ut et de iis, quos vetus Missale B. Artaldi manu, ut creditur, exaratum praeterea habet, pauca addamus.

quorum cata-
logus, forte ab
ipso Artaldo
confectus,

21 Sunt autem hi domini et d'Anthon, et Montis-lupelli. Floruisse saeculo XII dominorum d'Anthon familiam, ac Cartusianorum Ordini fuisse munificam, colligo ex Hugonis de Gebennis instrumento, dicto Ordini concessio, quod apud Guichenonum in Bibliotheca Sebusiana centuria 2, cap. 58 videre est. Confectum id quidem fuit anno 1565; sed Guichardi cujusdam domini de Anthone his verbis meminit: Cum bonae memoriae Guichardus quondam dominus de Anthone dudum concesserit de gratia speciali et pro remedio animae suae et antecessorum suorum dilectis nostris viris totius Ordinis Cartusianis indulgendo iisdem, quod ipsi Religiosi et eorum familiares et nuntii totius Ordinis Cartusiae, ut res eorumdem et bestiae universae per totam terram suam salvi et securi pertranscant absque aliqua exactione pedagii. Nos etc: in quae haec annotat Guichenonus: Immunitatem illam pedagii (de qua hic sermo) concessit (Guichardus) Ordini Carthusiensi anno MCC de consensu Guichardi de Anthone ejus filii sub sigillo Raynaudi archiepiscopi Lugdunensis. Floruisse similiter ea aetate dominos Montis-lupelli (Mont-luel, quod oppidum est ad Rhodanum tribus circiter leucis Lugduno dissitum) similiter liquet ex privilegio, quod Cartusiano Portarum monasterio Humbertus Montis-lupelli dominus anno MCCXVII concessit, et integrum exhibet citatus proxime Guichenonus centuria 1 cap. 48. His denique omnibus biographus noster canonicos Belicenses et monachos Nantuacenses accenset: est autem Nantua insigne monasterium Ordinis Cluniacensis in Beugesia; de his sermo redibit in Annotatis.

Arveriae ser-
vari dicitur.

22 Parcere quidem his omnibus poteram: sed in aetatem singulorum Arveriensis cartusiae benefactorum inquirere, ut potui, propterea volui, quod suo loquendi modo dubium Guichenonus faciat, num benefactorum illorum catalogus, veteri Missali inscriptus, etiam sit B. Artaldi manu, ut Missale ipsum, ex Arveriensium opinione exaratus; quod, uti non inficior, ita hactenus affirmare non ausim: id interim ex jam dictis asserti videtur posse, plerosque saltem in eo memoratos B. Artaldi aetate vixisse; atque adeo ab illo Missali isti antiquo inseri potuisse. Nunc ad B. Artaldum, Arveriae Priorem agentem, regredior. Ea erat B. Artaldo et alumnis ejus vivendi ratio, ut virtutum suarum odore non paucos ad idem vitae genus sectandum illexerint, adeo ut, inquit anonymus Vitae auctor, locus ille ex spelunca ferarum factus fuerit habitatio justorum sub B. Artoldi pia disciplina degen-

tium. Tum addit: Erat enim egregius pietatis D magister, rerum caducarum mirificus contemplator (seu potius contemptor) ac insignium mirificus operator. B. Artaldum, vivum mortuumque, prodigiis claruisse, anonymo facile assentior; sed doleo, haec universim dumtaxat dicta; neque ullum me prodigium, speciatim descriptum, invenisse, quod tamen Cartusianorum non tam incuriae; quam sua parce laudantium modestiae tribuendum existimo.

23 Arveriam moderante Artaldo, saedum schisma concussit Ecclesiam. Erepto e vivis Adriano IV summo Pontifice, Alexander III in ejus successorem creatus fuerat anno 1159 die 7 Septembris: sed rite collatam Alexandro dignitatem nefarie sibi usurpavit Octavianus, qui Victor III a suis salutatus est: cui Guido Cremensis non meliori jure subrogatus est, a quorum partibus Fridericus imperator, cognomento Enobarbus, stetit. Quanto ea tempestate Cartusianus Ordo pro legitimo Pontifice et Ecclesia, duce potissimum S. Anthelmo, ex Carthusiano monacho Belicensi tunc episcopo, ardore dimicavit, ex illius Vita, tom. V Junii apud nos edita et ab aequali auctore conscripta, pag. 252 intelligi potest. Eodem spiritu animatus Artaldus continere sese non potuit, quin plurimas, narrante biographo, tum ad Alexandrum Pontificem, tum ad imperatorem litteras scripserit, quibus utrumque ad reddendam Ecclesiae pacem, pro viribus instigavit.

Exstinguendo
Ecclesiae Schi-
smati

24 Exstare uspiam B. Artaldi sive ad Pontificem, sive ad imperatorem litteras, non didici: sed scriptarum ab illo ad Pontificem litterarum testem luculentum habemus ipsummet Alexandrum, cujus ad Artaldum, Arveriae Priorem, responsoriae tom. XXIV Bibliothecae Veterum Patrum editionis Lugdunensis pag. 1549 insertae sunt ex autographo, quod asservatur Arveriae. Epistolae Pontificiae hujusmodi initium est: Alexander episcopus, [servus] servorum Dei, dilecto filio A. Prioris * Alveriae salutem et Apostolicam benedictionem. Artaldo nostro inscriptam esse liquet ex loco et tempore, quo scripta est. Data est enim Senonis IV Kalendas Martii: Alexander Papa pridie Kal. Octobris Senonas intravit ad hyemandum, inquit ad annum 1164 Chronicum Senonense apud Martene tom. III. Thesauri Anecdotorum col. 1455, quod ab anno 708 usque ad annum 1195 excurrit. Senonis autem moram traxit per annum et medium, indeque recessit, ut Baronius ex ejus Actis refert, celebrato Paschate, quod anno 1165 in diem IV, sequenti vero in 24 Aprilis incidebat: itaque cum data sit Senonis epistola mense Febuario, anno 1165 aut 1166 scriptam fuisse oportet, quibus Artaldus Arveriae Prioratus munere fungebatur. Porro Pontifex id fere Artaldi litteris respondit, se neque novum judicium subire, neque dignitati suae posse valedicere, nisi Ecclesiam majori calamitati exponat: unde conjici potest, quo de argumento Artaldus ad Pontificem scripserit, a quo pietatis, simplicitatis, et rectae intentionis laudem tulit. Sic enim Pontifex: Dum piam simplicitatem et simplicem pietatem, qua commonitus et inductus tuas nobis litteras destinasti, studio sollicitae considerationis attendimus, non id praesumptioni, sed devotioni potius imputamus: credentes hoc magis cordis puritate procedere, quam ex duplicitate qualibet evenire.

incumbit

* Priori

25 Magna enimvero apud Pontificem Alexandrum auctoritate valuisse B. Artaldum, necesse est, qui illi aut subeundi novi judicii, aut etiam abjiciendae

infulas Belicenses accepit et ponit,

A abjiciendæ dignitatis Pontificiæ, quantum quidem e Pontificis responso apparet, ex cordis puritate tamen, ausus fuerit mentionem injicere, et hujusmodi ab illo, in summa rerum et Ecclesiæ perturbatione versante, responsum acceperit. Neque vero Viri virtutem Belicensis ecclesia minoris fecit. Amiserat illa sub annum 1184 Rainaldum seu Reginaldum, suum ex Ordine Carthusiensi episcopum. Ante Rainaldum episcopos habuerat Pontios, Bernardos, Anthelmos ejusdem Ordinis alumnos serie vix non continua sibi succedentes. Rainaldo rebus humanis erepto, ad Arveriensis se vertit Belicensis ecclesia, unde Artaldum sibi præsullem petiit: contra Artaldus destinatas sibi infulas fuga declinare tentavit; verum cælesti luce delectus, latebris egredi, et episcopali oneri seniles humeros subjicere compulsus est. Sic igitur quidem paruit Artaldus Belicensium votis, et commissi sibi gregis curam, dum illi præfuit, ut paucis dicam, strenue et cumulatissime gessit; sed, vix evoluta sexennio, adstipulante votis ejus Clemente III summo Pontifice, Belicensem cathedram cum desideratissima Arverensi solitudine sub annum 1190 commutavit, sibi Deoque reliquo vitæ cursu unice vacaturus.

virtutum
suarum odore

B 26 Illustre adeo religiosæ perfectionis exemplum, teste biographo, non paucos ad imitationem sui pertraxit: in his idem biographus Joannem Abundantiæ (canonicorum regularium S. Augustini abbatiæ in diœcesi Gebennensi) abbatem collocat, quem in Arverensi Carthusia anno 1202 defunctum, et pietatem suam scriptis a se variis litteris testatam reliquisse ait. Joannis Carthusiani litteras, quæ auctoris sui pietatem luculente produnt, exhibet tomus XXIV Bibliothecæ veterum Patrum, jam aliquoties laudatus, pag. 1506 usque ad pag. 1518. Sed earum auctor epistola 5 ad Bernardum nepotem suum domus Portarum, non Arveriæ, se conceptis verbis alumnum inscribit. Morotius vero in Athenæo Carthusiensi ejusdem Ordinis scriptores, sua quemque ætate, enumerans, Epistolarum supradictarum auctorem refert ad annum 1155, neque alterius Joannis Cartusiani, nedum Arveriensis domus alumni, qui sæculo XII scripserit, mentionem facit; unde, quod quidem ad litteras a Joanne Cartusiano sæculo XII scriptas, attinet, dubitare cogor, an non fortassis Vitæ B. Artaldi scriptor, Epistolas, quæ Joannis Portensis fuere, Joanni, Abundantiæ quondam abbati, nominum homonymia deceptus adscripserit. Ceterum de hoc Joanne præclara fit mentio, teste Guichenono in Necrologio cartusiæ de Meyria his verbis: Joannes ex abbate Abundantiæ Carthusianus Arveriæ, discipulus S. Artholdi, integritate vitæ, et singulari præcellens charitate obiit MCCII.

multos ad
institutum
suum allicit;

C 27 Non infrequens fuit ea tempestate canonico-regularium ad Carthusienses transmigratio: fecerant id ipsum jam inde a S. Brunonis tempore Stephani duo, alter Burgensis, Diensis alter; cujus rei luculentum testimonium perhibet Guigo Carthusiensis Prior in Vita S. Hugonis Gratianopolitani episcopi apud nos tom. I Aprilis pag. 40, ubi sic habet: Habebat autem (S. Bruno) socios Landuinum (qui post eum Carthusiæ Prior exstitit) duos Stephanos, Burgensem et Diensem (hi S. Rusi canonici fuerant, sed desiderio vitæ solitariæ ei, abbate favente, sese conjunxerant), Hugonem etiam, quem cognominabant Capellanum etc. Præstiterat id etiam S. Hugo, primum canonicus regularis, tum Cartusianus, ac denique Lincolnensis episcopus;

cujus Vitam ab auctore æquali conscriptam in Mss. habemus. De cujus canonicatu sic habet cap. 1 lib. 1: Et genitricis quidem solatio, cum primæ necdum metas ætatis attigisset, orbatus est, collegioque regularium una cum genitore in brevi postmodum sociatus. Quod et alibi loco non uno reperitur.

AUCTORE
J. B.

28 Ex eadem porro S. Hugonis Lincolnensis Vita ad verbum fere descripsit, quæ de hujus sancti præsulis ad B. Artaldum, Arveriæ a positus Belicensibus infulis commorantem, accessum num. 6 refert. Non exprimit quidem ille Artaldi nomen; sed lib. v cap. 14 Belicensem quondam episcopum ex Priore domus ejusdem (Arveriæ) assumptum ad cathedram diserte ait, ut dubitare non liceat, quin de B. Artaldo sermonem hic habeat. S. Hugonis ad B. Artaldum accessum Guichenonus in Serie chronologica episcoporum Belicensium anno 1205 illigavit; rectius biographus noster anno 1200: nam teste S. Hugonis Vitæ scriptore cap. 15, iter illud in Galliam Hugo agressus est, expleto jam uno post regis Johannis coronationem anno; Joannes autem anno 1199 die 27 Maii Angliæ rex coronatus fuit, ut scribit Matthæus Parisiensis in Historia Majori Angliæ. Non multis post annis B. Artaldus superstes fuit: obiit enim annis et meritis gravis, teste biographo, Pridie Nonas Octobris anno Domini MCCVI, ætatis suæ CV, conversionis vero LXXXV; honorifice sepultus a Bernardo Belicensi episcopo in parvo claustro inter portas capituli et ecclesiæ, ubi ad tumulum ejus lapideum miracula facta dicuntur multa et insignia, sed quorum nulla, ut supra dictum est, ad nos notitia pervenit.

et miraculis
clarus moritur 1206.

E

VITA,

Auctore anonymo.

**B. Artaldus Cartusianis
adscribitur, Arveriæ car-
tusiam condit, fit Belicen-
sis episcopus, Arveriam
redit, et ibidem obit.**

F

Beatæ memoriæ Artoldus sive Artaldus, Belicensis episcopus a, ex nobili dominorum de Sothnodo b stemmate in altis Veronnesii jugis oriundus, nobilitatem suam ad cælestem dignitatem consequendam convertit; calcatisque sæculi honoribus, ac aulæ comitis Marianensis c spretis delitiis, Dei cultui se totum ab ipsa adolescentia dedicavit: a cujus famulatu, ut nulla posset occasione avocari, cartusiam Portarum d sub Bernardi primi eremi incolæ et Prioris, sanctitate celebris, obedientia ingressus est; ubi tyrocinia vitæ spiritualis exercens, admirandam sanctitatis futuræ spem eremicolis præbuit, quibuscum orationibus assiduis, jejuniis ac vigiliis incumbens, mira spiritus humilitate, piarumque constitutionum observantia ita eos præcelluit, ut reverendus Guigo, Prior Cartusiæ

Beatus post
annos aliquot
in cartusia
Portarum
exactos,

a

b

c

d

Majoris

AUCTORE ANONYMO.	Majoris <i>e</i> , illum ac aliorum salutem operandam, novasque in diocesi Gebennensi, de præsulis Humberti de Grandson <i>f</i> voluntate, cellas construendas dignum reputaverit. Ad hoc igitur perficiendum Vir obediens ac quietis amator vastam Arveriae <i>g</i> solitudinem, non longe a castro paterno sitam, saxis et spinis asperam, nivibus coopertam, solisque ursis ac feris perviam, elegit.	tuendæ <i>y</i> . Interea vero Raynaldus ex monacho Cartusiae Bellicensis episcopus <i>z</i> , absoluto laudabiliter præsulatu, ultimo die Novembris anno Incarnati Verbi <i>mcLxxxiv</i> ex humanis decessit. Unde orbatu præsule Bellicenses, cum jejuniis et orationibus idoneum pastorem sibi dari efflagitarent; superna inspiratione Prior Arveriae Artaldus, sanctitatis fama celebris, cleri universi delectu et maximo plebis applausu, electus est episcopus, qui ne delatum honorem reciperet, sylvarum saltus et Balmani <i>aa</i> latibula expetiit et requisivit. Sed non potuit diu tanta lux sub modio abscondi; dum enim ab omnibus quæreretur, lumine de cœlo super latitantem descendente detegitur, capitur et ad urbem trahitur; atque magna omnium jubilatione inauguratus in sedem episcopalem, clericorum ac civium quasi humeris subvectus, collocatur: susceptum autem non tam honorem, quam onus ea virtute ac vigilantia gessit, ut Dei beneplacitum impleret, creditæ plebis salutem miris modis promoveret, et nihil ex eis, quæ Apostolus in episcopo exigit, studiis et operibus desiderandum relinqueret.	D <i>y</i> <i>z</i>
novam cartusiam	2 Ad quam anno Domini millesimo centesimo supra trigesimum secundum cum aliquot piis fratribus ascendens, in convalle, quæ modo Cœmeterium dicitur, vili opere cellulas seu tuguriola construxit; ibique per decem annos in magna rerum penuria, divitiarum tamen spiritualium abundantia locuples, omnibus ascetis exemplo factus, quo pacto humilitatem exercere, mundum ac seipsum spernere, Deum autem unice colere, et pie orare deberent, angelicam exegit vitam; quo usque virtutis ejus bonus odor circumquaque diffusus Arducium de Faucigny, Gebennensis ecclesiæ novum præsulem <i>h</i> , ad eum pertraxit; qui cum loci asperitatem miraretur, habitisque piis colloquiis, Artoldo suasor extitit, sedes mutandi, ac in præcipiti montis aditu monasterium construendi: is summi Pontificis favorem, comitisque Amedæi <i>i</i> benevolentiam ac manus auxiliatrices haud sibi defuturas pollicitus; sicque mirifice ex tali colloquio exhilaratus præsul, ad sua reversus, quod gratanter promisit, fideliter adimplevit.	3 Pristinum enim vitæ Cartusianæ institutum, in victus et vestitus austeritate, silentii observantia, orationum assiduitate retinuit, seque divino ministerio ac sacris concionibus addixit, quibus spiritualis medicus omnium morbos curaret, atque singulis ingereret religiosi actibus incitamenta virtutis, pauperum curam gessit præcipuam; adeo ut in eorum solatia omnia liberalissime erogaret, nec alimentis quotidianis parceret. Condoluit mœrentibus, invisit ægrotos, quibus etiam sæpe utramque mentis corporis sanitatem restituit, peccatores ad meliorem frugem reduxit; justos in bono confirmavit, dissentientes mira dexteritate ad invicem reconciliavit, nullumque ab opere Dei vacuum tempus excidere permisit. Tandem annis jam grandis, pastoralisque solitudinis fractus laboribus assiduis, Clementi III summo Pontifici <i>bb</i> mente propalata, de ejus assensu infulas deposuit <i>cc</i> , et pontificia dignitate se abdicans, ad pristinum Arveriae desertum, vitæ solitariae percupidus, et amore laboris Deo impendendæ servitutis accensus, remigravit, cælestemque ibi vitam et divinis totam contemplationibus ac officiis intentam per sexdecim fere annos instituit, multosque hoc suo exemplo ad mundi repudium pertraxit, ex quibus Joannes Abundantiæ <i>dd</i> abbas abundantiam sæculi cum penuria eremi magnanimiter commutans, in mira humilitate et vitæ integritate ibidem anno <i>mccii</i> diem extremum peregit, cujus pietatem epistolæ de diversis scriptæ testantur.	<i>aa</i>
Arverie condit:	5 Etenim montes circumvicinos et locum a præfato comite Arveriensibus obtinuit: limites quoque a Lucio Papa II anno Domini <i>mcxlv</i> designari fecit <i>k</i> ; omne jus decimarum ad se spectans liberaliter concessit; nonnullosque nobiles ecclesiasticos et sæculares ad præfati cœnobii constructionem et dotationem instigavit. Unde Humbertus comes <i>l</i> donationes a patre Amedæo, Christo ejusque sanctæ Genitrici Mariæ, et Ordini Cartusiensi anno ejusdem Christi <i>mdxlii</i> oblatas, ratas habuit et confirmavit: sicut et Humbertus Belli-Joci dominus, sororius prædicti comitis Humberti <i>m</i> , qui et grangiam <i>n</i> de Fauolet iis acquisivit. Aymo et Hugo de Varennes <i>o</i> domni Bernardi Portarum Prioris consanguinei ecclesiam ædificarunt. Petrus senescallus Lugdunensis capitulum fecit; et grangiam de Lauarone contulit. Guichardus de Bello-Joco <i>p</i> , filius dicti Humberti, unam cellam fecit, sicut et Stephanus Lugdunensis unam. Aymo de Rivoire <i>q</i> dormitorium fratrum. Petrus de Chimilieu <i>r</i> et duo ejus fratres coquinam et Artoldus Saisyriaci decanus <i>s</i> refectionem construxerunt. Magister vero Pontius <i>t</i> fecit hospitium Religiosorum domus inferioris cum cella Prioris. Monachi quoque Nantuacenses <i>u</i> , et regulares canonici Bellicenses <i>x</i> jus suum infra prælibatos confines concesserunt; perplures alii non solum eleemosynas, sed etiam suavi jugo Christi ibidem colla submiserunt; adeo ut locus ille ex spelunca ferarum factus fuerit habitatio justorum sub beati Artoldi pia disciplina degentium.	6 Cum autem S. Hugo, Lincolnensis episcopus <i>ee</i> , in Angliam e domo suæ professionis Cartusia rediret anno <i>mcc</i> , Arveriam circa festum SS. Jacobi et Christophori <i>ff</i> , quamvis esset propter loca montuosa ascensu difficilis, et ab itinere remotior, hac specialiter de causa expetiit. Beatus Artoldus, ex episcopo simplex cellicola effectus, præfati præsulis longo tempore exastuans desiderio, aspectu ipsius et affatu cupiebat refoveri, quod etiam per internuncios ei sæpius innotuerat: processerat quidem Vir ille beatus in diebus suis, et mediante jam mundanæ lucis occasu, ad interminabilis diei suspirabat ingressum, nec dissimiles animi, quamvis in ætate dissimili præfato sancto Præsuli erant. Jam enim caduca omnia, quæ jam ab annis teneris	E Eaque relicta Arveriam redit, <i>bb</i> <i>cc</i> <i>dd</i> <i>ee</i> <i>ff</i>
inde ad cathedram Belicensem evehitur, * contemptor	4 Erat enim egregius pietatis magister, rerum caducarum mirificus contemplator *, ac insignium magnificus operator, Ecclesiæque tranquillitatis adeo studiosus, ut sæpe sæpius ad Alexandrum III, Romanorum Pontificem, et ad Fridericum Ænobarbum, imperatorem schismaticum, epistolas direxerit pacis ergo inter eos componendæ, et tranquillitatis Ecclesiæ resti-		

A teneris vilipenderat, in gravi ætate fastidio habebat. Optato igitur uterque potitus colloquio, suæ singuli recessus conscientiæ ex alterius sanctitatis fulgore, dum sua vicissim occulta pandunt, splendidiore reddunt, qui tandem simul ad commune fratrum omnium venere colloquium. Tunc a Lincolnensi episcopo dominus quondam Bellicensis Antistes formam pacis, inter Franciæ et Angliæ reges *gg* initæ, sibi petit coram fratribus referri : nam concordiæ illorum ipsum interfuisse cognoverat. Ad quam Viri tanti petitionem ferventissimus Ordinis zelator, haud modice contristatus, ita leniter et quasi jocando ait : « O » inquit « domne Pater, » rumores audire et referre, etsi licet episcopis, » sed monachis non licet, et in cellas vel clau-
gg stra rumores afferre non licet. » Hæc dicens *, et cæteris fratribus, ad spiritualis ædificationis studium verba convertit, gratiisque ab Artoldo et cæteris fratribus actis de visitatione et elemosynis a defuncto rege Angliæ Henrico *hh* sibi missis, pius Hugo recessit.

* supple Ar-
toldo

et valde senex
moritur anno
1206.

B 7 Beatus vero Artoldus reliquos sex suæ vitæ annos in omni humilitatis, obedientiæ, patientiæ ac charitatis officio consummavit. Post hæc obitus sui divinitus factus conscius in morbum incidit, suavique habito de superna beatitudine colloquio cum domino Bernardo Bellicensi præsule Cartusiano *ii*, divino monitu illum illuc conveniente, datisque fratribus supremæ adhortationis officiis, et sanctis Ecclesiæ munitus Sacramentis, in cinere positus, gaudensque in Domino, inter verba orationis expiravit pridie Nonas Octobris anno Domini mccvi *kk*, ætatis suæ *cv*, conversionis lxxxvi. Ejus autem corpus ab eodem præsule Bernardo, assistentibus Guigone Arverniæ Priore *ll* cum cunctis fratribus et aliquot ex monachis Bellicensibus, honorifice sepultum est in parvo claustro inter portas capituli et ecclesiæ. Hujus autem Sancti merita apud Regem gloriæ præcelsa, plurima, et stupenda, quæ ad ejus tumulum facta sunt, miracula postea affatim prodidere. Divinæ enim virtutes ibidem jugiter coruscarunt, quibus infirmi et moribundi hujus sancti Pontificis precibus, solatia perceperunt ingentia, ad laudem Dei Omnipotentis, qui est in Sanctis mirabilis et benedictus in sæculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a Belica primaria civitas est Beugesia, de qua vide num. 1 *Comment. prævii*. Ex Guichenoni calculo episcopus ejus quadragesimus septimus fuit B. Artaldus ab anno circiter 1184 usque ad annum 1190.

b Sotonod Guichenonus scribit, estque Beugesia castrum in Veromæi valle, de qua vide num. 1 *Commentarii prævii*.

c Maurienna Sabaudia tractus est, in qua oppidum cognomine ad Arcum fluvium : parebat, cum B. Artaldus adoleveret, Sabaudia dominis, qui Sabaudia simul et Mauriennæ comites audiebant. Vide num. 8 et 9.

d Sita est in Beugesia haud procul oppido S. Ragneberti, et fundata a Bernardo et Pontio, monachis Benedictinis ad Cartusianum Institutum transeuntibus sub annum 1115. Vid. num. 10 et seq.

e Sita est in Delphinatu prope Gratianopolim, Ordinis Carthusiani caput, cui, uti et toti Ordini a S. Brunone quartus præfuit Guigo ab anno 1110 usque ad annum 1157. Hujus suc-

cessori Hugoni adscribitur annus initi regiminis 1152 apud Morotium pag. 21; sed legendum mccccvii, contextus docet.

f Legendum verosimiliter de Gramont. Vide num. 12.

g Arveria territorium est in Veromæi valle, de qua vide dicta num. 1.

h Subscripsit foundationi Cartusiæ Repausatorii anno 1151. Instrumentum edidit pro ecclesia de Condaminio anno 1171, in quo Henricum dominum de Focigniaco (Foucigny) nepotem suum vocat. Vide Bibliothecam Guichenoni centuria 1 cap. 8 et 54.

i Hujus nominis III Sabaudia comes, pater Humberti, de quo ad litt. 1.

k Sedit a mense Martio anni 1144 usque ad Februarium anni proxime sequentis. Bulla, qua Arveriensis Carthusiæ limites fixit, data fuit anno 1144 die 2 Maii, teste Guichenono, ubi de eadem Carthusia agit.

l Humbertus III Sabaudia tenuit ab anno 1149 usque ad annum 1188.

m Humbertus Belli-Joci dominus (de Beaujeu in diocesi Matisconensi) uxorem duxit Alisiam, Amedei III Sabaudia comitis filiam.

n Id est, prædium seu villam rusticam.

o De his vide num. 18. Varennes vicus est in diocesi Matisconensi.

p Monpensierii in Arvernia dominus.

q Vide num. 18.

r Occurrit apud Guichenonum hujus nominis parochia diocesis Belicensis in Beugesia sub vocabulo S. Andreæ.

s Vide num. 18.

t Forte Pontius magister ecclesiæ Lugdunensis, de quo num. 18.

u Nantua Benedictinorum cænobium est in Beugesia, quod a S. Amando episcopo Trajectensi conditum ac illius sepultura nobilitatum perpetram nonnulli voluere. Vide *Comment. prævium* in Vitam S. Amandi §§ 20 et 21.

x S. Augustini Institutum Belicenses canonici amplexi fuere anno 1142; qua de re exstat Innocentii secundi bulla apud Sammarthanos; secularem vero habitum resumpserunt anno 1577.

y Vide num. 25 et seqq.

z Evocatus est ad cathedram Belicensem anno 1178; anno sequenti sub Alexandro III Lateranensi concilio interfuit.

aa Gallice forte la Balme, cujus nominis loca in Beugesia Guichenonus tria recenset : La Balme in Veromæi valle, La Balme Pierre-chastel ad Rhodani ripam, La Balme sus Cordon. Verosimiliter primum hic biographus indicat, cum Arveria, unde Artaldus fugit, etiam in eadem valle sit sita.

bb Creatus est Pontifex anno 1177, obiit 1191.

cc Circa annum 1190.

dd Monasterium est in Chablasio juxta Dranciam fluvium, olim canonicorum Regularium Ordinis S. Augustini, ab abbacia celebri S. Mauricii Agaunensis dependens, nunc Congregationis Fuliensis. Ita Guichenonus Bibliothecæ Sebastianæ cent. 1 cap. 2 in Annotatis.

ee Colitur 17 Novembris.

ff 25 Julii.

gg Anno Domini mcc mense Maio in Ascensione Domini pax reformata est inter regem Francorum Philippum II et Joannem Angliæ regem, inter Vernonem et insulam Andeliaci (Andely) Rigordus de Gestis Philippi. Biographus S. Hugonis cap. 14. Expleto jam uno post regis

AUCTORE
ANONYMO.

AUCTORE
ANONYMO.

regis Johannis coronationem anno, ad petitionem illius tranfretavit iterum beatus episcopus, ut interesset colloquio ipsius cum rege Francorum, in quo demum pax reformata est.

hh *Hujus nominis secundo. Obierat anno 1188.*

ii *Bernardus II Bellicensem cathedram occupabat anno 1198. Catalogus illustrium Carthusianorum, teste Guichenono, de illo hæc habet: Obiit vi Martii mcccvii Bernardus, ex Carthusiano Bellicensis episcopus, omnis virtutis et sanctitudinis speculum.*

kk *Guichenono teste in Historia Brexiæ et Beugesæ, ita habet Catalogus illustrium Carthusiensium: Sanctus Artholdus, ex Cartusiano*

Bellicensis episcopus, stupendis miraculis clarus obiit anno mcccvi pridie Nonas Octobris. *Item Martyrologium ecclesiæ Lugdunensis: Secundo Nonas Octobris obiit Artoudus, bonæ memoriæ monachus Alverni et sacerdos, quondam episcopus Bellicensis.*

ll *Anno 1200 Guigo hic, Averni Prior, una cum Bernardo Bellicensi præsule mox memorato ortam inter Carthusianos Portarum et monachos Ynimontis litem composuit; ut ex confecto ea de re ab ipsis instrumento patet apud Guichenonum in Serie episcoporum Bellicensium pag. 38 et binis sequentibus.*

DIES SEPTIMA OCTOBRIS.

SANCTI, QUI NONIS OCTOBRIS COLUNTUR.

Sancta Justina V.M. Patavii in Italia.
B SS. Marcellus et Apuleius MM. Romæ.
 S. Eumenius episcopus conf. Alexandriae in Ægypto.
 SS. Sergius et Bacchus martyres in Syria.
 S. Julia virgo martyr in Syria.
 SS. Quartus et Marcellinus Capuæ in Campania Italiae.
 S. Marcus Papa confessor Romæ.
 S. Helanus presbyt. conf. in pago Remensi in Gallia.
C S. Leopardinus monachus M. Albinici in pago Borbonico.
 S. Augustus presbyt. abbas

apud Bituricas in Gallia.
 S. Palladius episc. conf. Mediolani Santonum in Aquitania secunda.
 S. Ositha vel Osgitha, V. M. in sui nominis oppidulo comitatus Essexiæ in Anglia.
 S. Adelgisus episc. Novariensis conf. in ducatu Mediolanensi.
 S. Martinus primus abbas Belli-fontis, nunc Vallis-paradisi, in Legionensi regno Hispaniæ.
 S. Geroldus Coloniensis, pro martyre cultus, apud Cremonam in Insubria.
F S. Pipio diaconus conf. Belnæ in Vastinensi Galliæ tractu.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES RELATI.

sanctæ Pharaildis corporis Gaudavum relationem hac die signat Ms. Florarium Sanctorum hoc modo: Apud Gaudavum Relatio sanctæ Pharaildis virginis, sororis sanctæ Gudulæ virginis, de stirpe Karolidarum. *Hujus sanctæ Virginis gesta exposita apud nos sunt, de ejusdemque translationibus actum est die* iv Januarii.

S. Virgilius, Arelatensis archiepiscopus in Gallia, hodie legitur apud Bucelinum in Menologio Benedictino. Actum de eo in Opere nostro est die v Martii.

Marci eremitæ in Ægypto, qui Anachoretarum

Vitas scribebat, hodie meminit Franciscus Maurolycus in suo Martyrologio, eumque secuti sunt Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, qui non leguntur in Romano, auctorque Martyrologii Germanici, at de cultu illius nil proferunt. Vide, quæ de eodem annotata apud nos sunt in Synopsi historica de altero S. Marco monacho in Ægypto ad diem v Martii.

SS. Silvii, Hilarii, et Honorati, episcoporum confessorum, et Pappoli episcopi et martyris Inventionem Tolosæ hoc die memorat Molanus. Simili modo Saussayus in Martyrologio Gallicano ad eundem die habet: Tolosæ inventio sancti Pappoli episcopi et martyris, necnon

A necnon sanctorum confessorum, pariterque pontificum, Honorati, Hilarii senioris, et Silvii, in Basilica sancti Saturnini quiescentium. *Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, quamvis Molanum in Annotatis laudet, unius dumtaxat S. Papuli inventionem refert his verbis: Apud Tolosam Inventio S. Papuli martyr; monetque, hunc non fuisse episcopum, sed diaconum ac discipulum S. Saturnini episcopi. Sollerius noster ad istum Molani textum fateatur, nescire se, unde hæc accepta sint; ceterum Papulum inventum dici mense Octobri anno 1263. De S. Silvino episcopo Tolosano, ejusque ac reliquorum Sanctorum corporum inventionem adi diem* xxxi Maii; *De S. Hilario Tolosano idem episcopo*

xxi Maii;

S. Honoratum ejusdem sedis antistitem Castellanus annuntiat die 23 Decembris, sed, eundem coli, ait, die 16 ejusdem mensis. Vide ergo dicenda ad

xvi vel xxv Decembris;

De S. Papolo denique consule dicenda

iii Novembris.

B S. Marcum, velut Bovinensem in regno Neapolitano episcopum, hoc die recenset Marius de Vipera in Catalogo Sanctorum ecclesie Beneventanæ, asserens, corpus illius Beneventum translatum in æde eidem dicata servari, hujusque translationis festum ibidem hodie celebrari, Natalem vero Bovini die 24 Julii; ceterum ignorari tum gesta ejus, tum tempus, quo ille sederit, quoque post obitum suum Beneventum fuerit translatus. Nec mirum est; nullus enim Marcus in Bovinensium episcoporum Catalogo notus est apud Ughellum tom. VIII Italix sacræ editionis Venetæ, ubi hic a col. 249 exhibetur; quem vero Bovinenses, non quidem die 24, sed 14 Junii colunt, et cujus corpus servant, non fuit is Bovinensis episcopus, sed Luceriensis in Apulia Daunia, cujus gesta Henschenius noster illustravit ad dictum diem 14 Junii, ibique docuit, illum a Bovinensibus coli, non ob gestum Bovini episcopatum, sed ob translatum eodem corpus. Porro in Vita ibidem edita num. 13 dicitur hujus Sancti festum celebrari Nonis Octobris, hincque factum est, ut ad 24 Junii in Prætermisssis ex Vipera laudatus S. Marcus ad præsentem diem 7 Octobris remissus fuerit: verum ex iis, quæ Henschenius in Commentario prævio ad S. Marci Luceriensis episcopi Vitam disseruit, satis liquet, Marcum octavo Kalendas Julii Beneventi cultum, vel prorsus ignotum esse, vel Luceriensem episcopum. Consule ergo ipsum citato die

xiv Junii.

C S. Augustalem, ut episcopum, Bituricis in Gallia sic hodie memorat nostrum Ms. Florarium Sanctorum: Bituricas civitate depositio sancti Augustalis, episcopi et confessoris, cujus gesta habentur. Consonat Grevenus in Auctariis Usuardinis apud Sollerium eodem die dicens: Bituricas civitate, depositio sancti Augustalis episcopi. At quis est hic S. Augustalis episcopus Bituricis annuntiatus; nam inter Bituricenses quidem episcopos nullus ejus nominis recensetur? Philippus Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, eundem hoc quidem etiam die, sed Arelati annuntiat, Arelati, inquit, in Gallia, S. Augustalis episcopi, Octobris Tomus III.

atque in Annotatis ibidem observans, hunc in Romano die 7 mensis Septembris celebrari. Arelati etiam Andreas Saussayus illum utroque die, 7 scilicet Septembris ac 7 Octobris assignavit. At, cur igitur, inquit, Augustalis hodie in Florario Grevenoque Bituricis annuntiatur? Suspicio mihi est, auctorem Florarii ex affinitate nominum Augusti presbyteri, quem hoc item die Bituricis annuntiatum damus, et Augustalis episcopi, apud martyrologos ad diem 7 Septembris notioris, hodiernum sanctum Presbyterum et abbatem pro Augusto Augustalem et episcopum dixisse, retento loco Bituricas. In Additionibus Mss. Carthusiæ Bruzellensis ad Grevenum hoc ipso die legitur: Post AUGUSTALIS EPISCOPI ponebatur in margine: Alibi dicitur DEPOSITIO BEATI AUGUSTI PRESBYTERI ET CONFESSORIS. Vide itaque dicta hoc die in S. Augusto presbytero et abbate, ac in S. Augustali die

vii Septembris.

S. Matthæi Evangelistæ nativitas hodie legitur in Hieronymianis apud Florentinium. Colitur hic sanctus Apostolus et Evangelista, et apud nos datus est die

xxi Septembris.

S. Linus Papa hodie in Wandelberto, et Belino, ac in Appendice Adonis apud Rosweydam, in Florario autem nostro Ms. Sanctorum ejusdem Sepultura memoratur. Actum est de hoc sancto Pontifice martyre ad diem, quo in Martyrologio Romano recolitur, xxiii Septembris.

S. Hieronymi, Ecclesie doctoris, Octava hodie legitur apud Grevenum et in Martyrologio Germanico, vulgo Canisiano. Colitur hic Sanctus doctor, gestaque ejusdem prolixè illustrata in Opere nostro sunt die

xxx Septembris.

Commemoratio sanctæ Mariæ de Victoria, quam beatus Pius quintus, Pontifex Maximus, ob insignem victoriam a Christianis bello navali ejusdem Dei Genitricis auxilio hac ipsa die de Turcis reportatam, quotannis fieri instituit; et Gregorius decimus tertius annum solemnitatem Rosarii ejusdem beatissimæ Virginis Dominica prima hujus mensis ob eandem causam celebrandam decrevit. Ita hodie Martyrologium Romanum. Spectant hæc ad peculiare Opus, quod post decursum annum sacrum, ejusdemque supplementum de beatissimæ Virginis Dei Genitricis vita gloriaque conscribendum erit. Interea addo hic eruditissimi Cardinalis Baronii ad istam annuntiationem annotata. Eo nomine Neapoli nuper erecta est ecclesia, egregium plane divinæ benignitatis monumentum, cum nostra memoria, anno Salutis MDLXXI, fidelium classis Sanctissimi D. N. Pii Papæ V, ac Catholici Hispaniarum regis Philippi, necnon inclytæ Venetorum reipublicæ fœdere coacta gloriosam ac cunctis sæculis memorabilem de Turcis, Christiani nominis infensissimis hostibus, ad Echinadas insulas, captis hostium triremibus centum et octoginta, ceteris dissipatis, victoriam reportavit, fractosque nostrorum animos in eam spem erexit, posse inimicos nostros (modo in unum Christianorum animi viresque convenient) nullo negotio profligari atque deleri; præsertim si (ut tum in his actum est) præcipuam in Domino, et non in armis, spem ponamus, peccatorumque sordibus expiatis, puræ ad Deum preces offerantur, ac Dei Genitricis Mariæ auxilium piis votis imploretur. Hæc de Commemora-

99

tione

- A *tionē S. Mariæ de Victoria: de solemnitate vero Rosarii subdit: Exstant litteræ Gregorii Papæ XIII, datæ sub annulo Piscatoris, anno Dom. MDLXXIII. Kal. Aprilis, quarum initium est: MONET APOSTOLUS, ubi singulis annis prima Dominica Octobris, ad memoriam dictæ victoriæ divinitus obtentæ perpetuo conservandam, et ad gratias Deo ac Deiparæ Virgini agendas, hujusmodi solemnitatem Rosarii perpetuo celebrandam decernit, atque in ea Officium duplex beatiss. Virginis recitari, in iis videlicet ecclesiis, ubi ejusdem Rosarii altare aliquod fuerit; cujus quidem Sodalitatis pias preces ac processiones, ubique terrarum ea ipsa die, qua victoria parta est (quæ tunc fuit Dominica prima Octobris) de more factas, plurimum profuisse ad opem Dei Genitricis pro Christianorum classe obtinendam, pie credendum esse, profitetur. Hactenus Baronius. Porro Clemens Papa XI ob victoriam alteram a Carolo VI imperatore de Turcis in Hungaria anno 1716 relatam, ac paulo post eorundem obsidione liberatam Corcyrensem insulam, eandem Rosarii solemnitatem ad universam Christi Ecclesiam extendit.*
- B *S. Marcum Papam geminum, primum ac secundum, hoc die memorant Mss. Additiones Carthusiæ Bruzellensis et Martyrologium Germanicum, vulgo Canisianum. Nos non nisi unicum S. Marcum Romanum Pontificem agnoscimus, proximum S. Silvestri successorem, de quo hoc ipso die agemus; de altero vero quid censendum putemus, ibidem dicemus in Commentario prævio num. 14 et sequenti.*
- Marcum Maximum, velut ex S. Benedicti discipulo Cæsaraugustanum in Hispania episcopum, cum Sancti titulo hodie annuntiat Buce-
linus in Menologio Benedictino, laudans Franc. de Bivar, Manchesium, Cajet., atque ipsum Marcum Maximum. Tamayus eundem dedit ad diem 18 Septembris Beati appellatione honorans. Floruit quidem sub finem sæculi VI ac sequenti Cæsaraugustanus episcopus Maximus, cujus S. Isidorus Hispalensis in libro de Scripturibus meminit; verum nec Marci nomen habuit, nec S. Benedicti discipulus, nec monachus fuit, nec denique eum sacrum cultum obtinuisse, usquam comperi. Lege, si lubet, eruditum Nicolaum Antonium in Bibliotheca veteri Hispaniæ tom. I, lib. v, cap. 2.*
- C *Dubhtachus de Druim-dhearbb, episcopus Armachanus die 5 Februarii, vel 7 Octobris coli dicitur, et Sanctus appellatur a Joanne Colgano in septima Appendice ad Acta S. Patricii, pag. 293, col. 2; ibidemque additur, eundem in Vita S. Tigernachi cap. 2 Duachum nominari. Hanc S. Tigernachi in Hibernia episcopi Vitam illustratam in Opere nostro habes ad diem 5 Aprilis, quam consule, si lubet, cap. 2, num. 10, præmissumque eidem Commentariolum num. 5. Sed ad diem 5 Februarii de Dubhtacho vel Duacho nihil apud nos dictum est; nec hoc die inter Sanctos Beatosve eum referre nobis licet, quia nescimus, quam firmum hic sit Colgani de ejusdem sacro cultu assertum.*
- Sisai episcopi et confessoris hodie legitur in nostro Ms. Florario Sanctorum, et apud Grevenum in sua Usuardi editione, ubi, unica litterula mutata, dicitur: Sysai episcopi et confessoris. Cum neutro loco hujus Sisai vel*
- Sysai episcopalis sedes nominetur, nec alibi ipsum inveniam, profiteor, nescire me, quis ille sit; ac, si quis noverit, libenter docebitur.*
- D *S. Marci, episcopi et confessoris, meminit Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 70 ex Martyrologio Ms., cujus hæc verba exhibet: Nonis Octobris civitate Ecanæ S. Marci episcopi et confessoris. Quis fuerit hic Marcus, an Lucerinus in Apulia Daunia episcopus, et Bovinensium patronus, an vero Marcus, S. Prisci, Capuani episcopi et confessoris, Africa a Wandalis expulsi socius, haud satis liquet. Utrumque confudit Monachus, invitis licet utriusque Historia et diversa, qua uterque vixit, ætate. Verba laudati Martyrologii mox relata nulli aptius, quam Marco Lucerino episcopo, quadrant. Hujus Acta habes in Opere nostro tom. II Junii parte. 2 pag. 800 et seq. jam pridem illustrata: de Marco vero, S. Prisci, Capuani episcopi, socio actum tum in Commentario ad Acta S. Prisci prævio tom. I Septembris pag. 210, num. 4, tum eodem tomo pag. 142 in Annotatis ad Acta altera SS. duodecim Fratrum martyrum lit. o.*
- E *Humbertum, velut Burbacensis monasterii Priorem, cum Sancti titulo hodie exhibet Arnoldus Wion lib. III Ligni Vitæ, In cœnobio, inquit, Burbacensi apud Frislariam, depositio sancti Humberti, Prioris illius cœnobii, conversationis sanctissimæ viri. Wionem secuti sunt Menardus et Bucelinus, hic in Menologio, iste in Martyrologio Benedictino; et Ferrarius in Catalogo Generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano. Porro Wioni præluxit Joannes Trithemius, ut ipsemet ibidem in Annotatis docet his verbis: Hæc die notatur ejus natalis a Trittemio, de Viris illust. Ord. S. Benedicti lib. III, cap. 271; qui tamen, quo tempore claruerit, non refert. Ipsum ergo Trithemium loco citato audiamus. Sic habet: De sancto Humberto monacho cap. cclxxi. Humbertus monachus et Prior cœnobii in Burbach prope Frislariense oppidum, vir sanctus atque eruditus, atque regularis disciplinæ zelosus amator, sua sanctissima conversatione Deo valde complacuit. Cujus festum agitur Nonis Octobris. Ita quidem ipse; at ejus solius auctoritas, qua sola laudati martyrologi utuntur, nequit sufficere, ut*
- F *Humberto inter Sanctos Beatosve locum in hoc Opere nostro demus; maxime cum ipsum, quo Humbertus ille floruerit, sæculum taceatur, isque tam ignotus fuerit Mabillonio, ut nec in Actis Sanctorum, nec in Annalibus sui Ordinis de illo, quantum comperi, usquam meminerit.*
- S. Eman presbyteri et confessoris memoriam in pago Remensi, hodie signat Ms. Florarium Sanctorum, qui non est alius a S. Helano, de quo ex Martyrologio Romano hoc ipso die agimus. Vide igitur S. Helanum.*
- Havydem monasterii Clari-fontis in ducatu Luxemburgensi, Ordinis Cisterciensis abbatis-
sam cum titulo Beatæ hodie laudat Chrysostomus Henriquez in Menologio Cisterciensi his verbis: In ducatu Lutzenburgensi beata Havydis abbatissa, angelicæ vitæ et humilitatis admirandæ virgo, quæ nobilitatem generis nobilioribus virtutibus illustravit, et in monasterio Clari-fontis, cujus virginibus sanctissime præfuerat, honorifice tumulata est. In Annotationibus ibidem eam primam loci abbatissam*

- A batissam fuisse, asserit, aliaque ibidem tum de ipsa, tum de ejusdem monasterii per Ermen- sendem Luxemburgensem comitissam sæculo XIII fundacione enarrat; at nihil de illius cultu, quem sane honorifica ejusdem sepultura ne- quit probare. De ejusdem parthenonis funda- tione, eaque occasione de ipsa denuo tractavit in *Liliis Cistercii* lib. II, distinctione 9; sed nihil magis de cultu habet; imo nec Beatam quidem, præterquam in præfixo *Operi Kalendario*, appellat. Ab eodem titulo cultuque asse- rendo etiam abstinet Angelus Manrique in *Annalibus Cisterciensibus* ad annum Christi 1216 cap. 10, ubi eandem fundacionem retulit ex Henriquezio. Beatam tamen etiam illam dixit Augustinus Sartorius in *Cisterciobis- tertio* tit. 18, pag. 48; sed haud dubie sola nixus auctoritate Henriquezii, quæ nobis non sufficit ad Havvitem Sanctorum Actis inse- rendam. Ceterum Joannes Bertholet Societatis nostræ presbyter tom. IV *Historiæ Luxembur- gensis Gallice* editæ, pag. 423 monasterium illud quatuor leucis Luxemburgo, unaque Oro- launo dissitum, hodieque florere scribit; sed primam ejusdem abbatissam, non Havigem, sed Helenam, aliis Beatricem dictam, vocat; quod etiam facit tom. V, in *Chronologia abba- tissarum Clari-fontis* inter instrumenta pag. 2, in qua non nisi tertio loco Hadwisius legitur, sed pariter sine ullo cultus indicio.

Jothæ abbatissæ sine ullo addito legitur in *Gre- veni Auctario Usuardino* apud Sollerium; neque explicatius ait nostrum *Ms. Florarium Sanctorum*: Sanctæ Jothæ abbatissæ. Si quis illam ejusque cultum nos edocuerit, de ea pe- terit in *Supplemento*, vel forte alibi agi.

Petrus Guarrigneus martyr,
Anastasius Mediolanensis conf. }
Joannes de Badonali conf., } *Ex Ordine*
Petrus a Pastrana conf., } *S. Francisci,*
Franca virgo,

hodie cum præfixo singulis Beati titulo memo- rantur ab Arturo in *Martyrologio Franci- scano*, addunturque, Anonymi confessores, quorum sanctitas signis admirandis commen- datur, inquit Arturus, Tuvani in Corsica in- sula; verum nec ipse eorumdem cultum probat, nec Huëberus Beati titulum ulli eorum adscri- psit in *Menologio*, ubi hoc eodem die etiam aliæ utriusque sexus ex *Franciscano Ordine* personæ virtutibus insignes recensentur.

C Joannæ et sociarum in civitate Arima in Japo- nia martyrium hodie signat Arturus in *Gyn- næco sacro*, easque Beatas appellat. De earum- dem cultu nihil novimus.

Johannes in *Fastis Æthiopum* apud Jobum Lu- dolfum hodie memoratur; verum cum absque ullo addito id fiat, quo de Johanne ibidem sermo sit, ignoramus, eique proinde in *Opere nostro* inter Sanctos locum dare haud possumus.

S. Demetrius martyr hodie in aliquot *Kalenda- riis* occurrit, qui non alius videtur ab illo, quem *Romanum* aliaque *Martyrologia* postridie annuntiant, seu die

viii Octobris.

Dionisi episcopi, Januarii, Faustini, Martialis, Privati, Eracli, Juliani, Pelagiæ nomina sic hodie in Antiochia memorat vetustissimum Ant- verpiense, seu *Epternacense apographum Hie-*

ronymianum, apud Florentinium; at cum D eorum aliquot repetat postridie, quo die iidem omnes in vetustiori *Lucensi Florentinii* et in *Corbeiensi* leguntur, vide dicenda ad

viii Octobris.

S. Caletrici Carnutensis episcopi, hodie sic memi- nit Grevenus apud Sollerium nostrum inter *Auctaria Usuardina*: Civitate Carnotis, in- ventio corporis sancti Caletrici, ipsius civi- tatis episcopi. Castellanus eundem Sanctum ad diem 4 Septembris, velut illi emortualem, retulit, unde in *Prætermis- sis* relatus fuit, at- que hinc etiam refertur ad diem, quo colitur,

viii Octobris.

S. Palatiam, alias Palatiam virginem marty- rem Anconæ hodie annuntiat Ferrarius in utroque suo sanctorum Catalogo. Castellanus eandem ad diem 8 Julii recensuit: in *Romano* autem *Martyrologio* una cum sui exsiliæ ærum- narumque socia S. Laurentia, quam Castella- nus ad *Kalendas Octobris* reposuit, celebratur die crastino, seu

viii Octobris.

S. Laurentia cum S. Palatiate; vide hic in *Præ- termis- sis* S. Palatiam seu Palatiam.

E S. Birgittæ viduæ canonizatio in *Usuardi edi- tione Lubeco-Coloniensi*, ac variis sacris *Fastis* hoc die recolitur. De eadem sancta vidua in hodierno *Martyrologio Romano* ad diem 25 Julii sic legitur: Ibidem (*Romæ*) transitus sanctæ Birgittæ viduæ, cujus sacrum corpus Nonis Octobris in Sueciam translatus fuit, et festivitas octavo Idus ejusdem mensis ce- lebratur. Vide ergo dicenda ad diem

viii Octobris.

S. Wolfgangi episcopi geminam memoriam cele- brat *Usuardina editio Lubeco-Coloniensis* his verbis: Translatio sancti Wolfgangi episcopi et confessoris, et canonizatio ejusdem. Con- sonant nostrum *Ms. Florarium Sanctorum*, ac fere *Martyrologium Germanicum*, Canisii vulgo dictum, in quo ille dicitur fuisse epi- scopus Ratisponensis, qui in *Romano* celebra- tur die

xxxi Octobris.

Julianus presbyter et Cæsarius diaconus hodie in *Menologio Sirlletiano* et *Menæis excusis* me- morantur; verum in *Martyrologio Romano* annuntiantur ad diem, quo proinde, ni quid obstare fuerit inventum, dandi erunt,

i Novembris.

F S. Hugonis, *Lincolniensis* in Anglia episcopi, Translatio hodie legitur in *Martyrologio Ang- licano*. Inscriptus hic *Romano* est, dabiturque

xvii Novembris.

SS. Evasii et sociorum Translatio Casali in In- subria hodie legitur in *Ferrarii Catalogo* ge- nerali Sanctorum, qui non sunt in *Romano*. Vide dicenda de S. Evasio episcopo martyre, quo die in *Romano Martyrologio* Casali an- nuntiat, die

i Decembris.

S. Lucius Britannorum rex hoc die legitur in *Martyrologio Germanico*, Canisii nomine vulgo noto. De eo agemus cum *Martyrologio Romano* die

iii Decembris.

Polychronius martyr hodie in magnis *Græcorum Menæis excusis* et in *Menologio Sirlletiano* ce- lebratur; verum de eo, si nihil obstare inve- niatur, tractandum ad diem, quo *Martyrolo- gio Romano* inscriptus est, die

vi Decembris.

DE S. JUSTINA V. M.

PATAVII IN ITALIA.

J. B.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sanctæ Martyris Acta subdititia, memoria in Martyrologiis, et sacer per Italiam cultus.

FORTE SUB
NERONE VEL
MAXIMIANO.
Acta sanctæ
Martyris S.
Prosdocimo
adscripta

B

Quanto illustrior est S. Justinæ virginis et martyris Paduanæ, maxime per Italiam, qua Venetis pareat, cultus, tanto fere incertiora sunt, quæ de ejus vita vulgo circumferuntur; non quod illius Acta, titulive ad conciliandam his auctoritatem in speciem saltem idonei desiderentur, sed quod illa per se vitiosa et fidei nullius, tituli vero, quibus eorum recentiores fabularum inventores commendatam voluere antiquitatem, falsi sint ac inanes. Acta S. Justinæ Paduanæ Mombritius edidit tom. II de Vitis Sanctorum; et quidem, si illis ipsis fidere quis cupiat, ab oculato sanctæ Virginis martyrii teste conscripta: sic enim auctor illorum ad calcem num. 1 lectores alloquitur. Quæso autem vos, quicumque audire hæc aut legere pie ac religiose volueritis, ut hujus peccatoris ultimi memores sitis, qui in nomine Domini huic passioni interfui. Testis hujus oculati si nomen quæris, fuisse is dicitur S. Prosdocimus, S. Petri discipulus, primus Patavinorum episcopus, qui S. Justinam precibus suis parentibus ejus, ad Christi fidem opera sua traductis, a Deo obtinuerit, qui sacro illam fonte lustravit, virginitatem ac sanctos mores docuerit, qui denique pro fide Christi occisam terræ mandarit. Ita nimirum legitur in Actis S. Prosdocimi apud eundem Mombritium his verbis: Passionem vero ejus (S. Justinæ) idem vir sanctus Prosdocimus scripsit, et nostræ memoriæ tenendam commisit; quæ S. Maximi, proximi S. Prosdocimi in sede Patavina successoris, esse, nonnulli commenti sunt. Sed nec Acta S. Justinæ Prosdocimum, nec hujus Vita S. Maximum auctorem habent.

nec apud
Mombritium,

C

2 Baronius in Annotatis ad Martyrologium Romanum die 7 Octobris jam pridem recte advertit, nonnulla in utrisque Actis occurrere, quæ emendatione indigeant. Pauca ex his in medium profero. Ac primo quidem Acta S. Justinæ, ut apud Mombritium leguntur, vel obiter pervolventi liquido, ut opinor, apparebit vel ex ipso scribendi stilo, ea sancto episcopo, qui tum prodigiis a se patrat, tum sacræ eloquentiæ flumine tantum effecisse dicitur, ut Patavinorum vicinorumque oppidorum ad fidem Christi conversorum Apostolus habeatur, prorsus esse indigna: imo vero non dubia præ se ferunt indicia, unde sæculo x vel serius, forte post inventionem corporis S. Justinæ, de qua postea, primum scripta fuisse concludas. Sane jejunos scribendi modus, pars versus, tendensque ad sydera palmas, quæ num. 3 habetur; vox Legenda, recentioribus tantum temporibus nata, recentiore pariter auctorem videntur arguere: nec satis credibile apparet, quod num. 6 refertur, sanctam Martyrem, post

transfixum letali vulnere latus, genibus provolutam, oculis manibusque in cælum sublatis, integro unius horæ spatio in oratione perstitisse. Eadem leguntur in altero Actorum S. Justinæ apographo Vaticano, signato 1190, et Actis Mombritianis passim simili; in eo tamen his minus vitioso, quod ab auctore, teste oculato, nusquam Acta conscripta dicantur.

3 Petrus Equilinus in Catalogo Sanctorum lib. ix, cap. 32 S. Justinæ Acta paulo aliter exhibet, sed fonte non minus lutulento hausta. Is S. Justinam Vitaliani regis filiam facit, ac passam scribit sub Maximiano rege, Vitaliani, S. Justinæ patris, ut apparet, successore; qui Mediolano Patavium veniens S. Justinam gladio perimijusserit: at sub imperatoribus Romanis, ut recte Baronius observat, nulli fuere in Italia reges aut reguli: quod si sub Maximiano quodam, non rege aut imperatore, sed provinciæ cujusdam in Italia, vel civitatis Patavinæ præside præfectore occisa fuerit sancta Martyr, novus habebitur in Actis Mombritianis, quæ illam sub Maximiano imperatore passam diserte tradunt, error; auctor vero Actorum, quem Petrus Equilinus præ manibus habuit, longe se a S. Justinæ ætate fuisse remotum, absono suo et temporum illorum scriptoribus inusitato loquendi modo nihilo secius manifestum facit. Tillemontio itaque tom. V Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 140 affirmanti, nullam inesse Actis Mombritianis antiquitatem aut auctoritatem, lubens assentior: ait præterea ex Ms. quodam, vel ipsa facta, quæ in Actis enarrantur, auctorem arguere longe recentiore, quo quidem dicto respexisse videtur ad ecclesiam S. Justinæ ab Opilione multis serius excitatam, et ad diuturnum in ea S. Justinæ cultum, quorum in Actis mentio fit. Nunc pauca de Actis S. Prosdocimi, S. Maximo, illius successoris, falso adscriptis.

E

nec apud Pa-
trum Equili-
num sincere
sunt,

F

4 Horum auctor apud Mombritium pag. 220 versa sub junctum Actis epilogum his verbis orditur: Post obitum vero ejus ego Maximus successor ipsius, ab omni clero et populo electus, et a Romano episcopo consecratus, ista omnia, quæ vidi, et audiavi de eo, scripsi. Colitur S. Prosdocimus 7 Novembris, ad quem diem ejus Acta fusiùs examinabuntur: hic solum monuisse sufficiet, tum in his quoque Actis Vitalianum, S. Justinæ patrem, Regem appellari, quod non nisi perperam quis S. Maximo adscribat; tum hæc cum Actis S. Justinæ Mombritianis conciliari non posse: in utrisque S. Justina e vivis ante Prosdocimum erepta dicitur; et quidem sub Maximiano imperatore: sed Prosdocimum jam inde a temporibus Claudii et Neronis, qui circa medium sæculi primi æræ Christianæ imperarunt, ejusdem Acta floruisse tradunt;

uti nec Acta
S. Prosdocimi,
adscripta S.
Maximo.

A tradunt; atque adeo usque ad finem sæculi tertii aut initium quarti vitam procul dubio non protulit, nec occisam sub Maximiano imperatore S. Justinam sepulturæ tradere potuit. Utraque Acta Cavacius lib. 1 Historiæ cænobii S. Justinæ Patavinæ pag. 6 hac censura perstringit : Acta Prosdocimi, quæ Maximus successor descripsit, inter crebras civitatis direptiones et incendia interciderunt. Neque Acta Justinæ martyris, ab eodem Prosdocimo litteris commendata, ad nos pervenere, sed forsitan prope tempora Longobardorum pauca quædam, ac mutila, ad majores nostros delata sunt, qui, adjectis hisce veterum traditionibus, historias ediderunt, quæ præ manibus versantur. In his nihil vetustatem olet, non stilus antiqua tempora, non voces Latinum cultum, sed magis collapsam inibi Latinitatem deploret.

Nota fere tantum est scriptoribus recentioribus

§ Quæ igitur S. Prosdocimi et S. Justinæ Acta tum ipsi Prosdocimo, tum S. Maximo afficta fuere, etiam Cavacius rejicit; et quidem merito : at facile nimis, ut quidem apparet, idem credidit, Acta S. Justinæ a S. Prosdocimo; Acta item S. Prosdocimi a S. Maximo fuisse aliquando exarata. Demus enim, Acta quædam mutila, antiquitus scripta, ad eorum, qui vulgata hodie S. Justinæ et S. Prosdocimi Acta litteris commendarunt, manus pervenisse, quamquam et hoc versetur in dubio; efficitur hinc continuo, ea a SS. Prosdocimo et Maximo fuisse conscripta? Aut, si id illi existimarint, standum esse hac in re eorum judicio? Non aliunde nata videtur hæc de scriptis a supradictis sanctis præsulibus Actis S. Prosdocimi et S. Justinæ opinio, quam ex vulgatis S. Prosdocimi Actis a recentiore auctore conscriptis, qui, si, ut par erat, sinceritati studisset, factum proprium, eumque deformem S. Maximo supponere veritus enimvero fuisset. Tradit item citatus Cavacius pag. 11 Sermones duos, in solemnitate S. Justinæ habitos, ejusdem S. Maximi nomine venditari : Circumferuntur, inquit, duo Sermones Maximi titulo, habiti in solemnitate beatæ Justinæ, qui pium quidem auctorem odorant, sed posteriorum temporum ac monachum magis. Cur non et hic ait Cavacius, Sermones a S. Maximo olim quidem habitos, sed vel periisse, vel mutilos ad posteros pervenisse? Sermonum illorum mentio fit in schedis Mss. de S. Justina Majorum nostrorum diligentia collectis, et alterius quidem initium his verbis concipitur : Solemnitatem, fratres dilectissimi, beatæ Justinæ virginis celebrantes etc. : alterius vero his : Diem festum sanctissimæ virginis Justinæ devotissime celebrantes etc. : quæ ex codice, signato S. 91, Bibliothecæ Ambrosianæ desumpta ibidem notatur : verum his recte subnectitur sequens observatio : Nihil in his nisi nomen Justinæ, reliqua moralia omnibus applicari Sanctis possunt : et sine dubio supposititia.

et martyrologis,

6 Unus itaque e veteribus, quod sciam, Fortunatus, episcopus quidem Pictavensis in Gallia, sed in Italia natus, sæculo VI S. Justinæ mentionem fecit, primum quidem lib. VIII cap. 4, apud Browerum pag. 190, hoc versu :

Justinam Patavum, Euphemiam huc Calchedon offert.

Eulalia Emerita tollit ab urbe caput. At præsertim sub finem lib. IV de Vita S. Martini, apud eundem Browerum pag. 333, ubi de ea hæc canit :

Si Patavina tibi pateat via, pergis ad urbem; Hic sacra Justinæ, rogo, lambæ sepulchra beatæ,

Cujus habet paries Martini gesta figuris.

E recentioribus plures S. Justinæ martyrium scriptis suis celebrasse comperio : Bernardinus Scardeonius Historiæ Patavinæ lib. II classe 6 de Hieronymo Cathaneo, S. Justinæ monacho, hæc prodit : Scripserat (ut audio) eleganti stylo Vitam B. Prosdocimi, et D. Justinæ martyris, et alia complura, quæ nondum mihi videre contigit. Pignorius in Originibus Patavinis cap. 10 de Valerio Moschetta : Solus Jacobus Cavacius, amicus noster, amœnissimi vir ingenii, in Historia sua monasterii S. Justinæ, istud (Concordiæ templum in ipsa olim urbe Patavina exstitisse) (affirmat, et post illum Valerius Moschetta in Vita sive Triumpho Justinæ virginis martyris. Cap. item 15 meminit Benedicti dell' Uva, qui scripserit de Martyrio sanctæ Justinæ. Denique Jacobus Philippus Thomasinus in Vita ipsius Pignorii, hunc anno 1626 Patavii edidisse, ait, Vitam sanctæ Justinæ virginis et porto-martyris Patavinæ : sed, cum horum lucubrationes ad nos non pervenerint, aliorum, quos, ubi res exiget, indicabimus, opera uti compellimur.

7 Nec minus apud antiquos martyrologos, quam historicos de Justina silentium est : locum habet in Auctariis aliquot Usuardinis apud Solerium ad diem 7 Octobris. Codex Florentinus sic habet : Apud civitatem Paduanam sanctæ Justinæ virginis et martyris. Grevenus : Patavi S. Justinæ virginis et martyris. Quæ regali orta progenie, cum ad jussum Maximiani nollet idolis immolare, gladio latus transfixa, martyrii gloriam est adepta. Eadem, ac iisdem fere verbis habet editio Lubeco-Coloniensis : nec multo aliter Viola Sanctorum, Molanus : Apud Paduam civitatem sanctæ Justinæ virginis et martyris. Consonat Belinus, monachus Ordinis S. Augustini, Paduanus : sic etiam fere Galesinius. Maurolycus : Patavii sanctæ Justinæ virginis et martyris, cum parentibus conversæ per Prosdocimum episcopum sub Maximiano rege, qui Vitaliano ejus patri successerat, gladio transfixæ : ita Maurolycus, ut apparet, ex Petro Equilino supra citato. Sed reges, seu sub Nerone, seu sub Maximiano imperatore passa fuerit S. Justina, ut jam monui, in Italia tum nulli fuere. Hinc paulo aliter in Romano Martyrologio hodie usitato annuntiatur : Patavii S. Justinæ virginis et martyris, quæ a beato Prosdocimo, S. Petri discipulo, baptizata, cum in fide Christi constanter persisteret, Maximi præsidis jussu gladio transverberata, migravit ad Dominum.

8 Martyrologii Romani verba modo adducta Gallice reddit Castellanus ad hunc diem, sed addit in margine : Ex xxx Novembris, seu potius, si mentem ejus assequor, eadem, quæ xxx Novembris annuntiatur; ad quem diem Justina quædam virgo et martyr annuntiatur, sed sine loco, tempore, ullove adjuncto. Porro ad diem 30 Novembris de Justina, eo die Martyrologio Romano inscripta, sic annotat : Repetita ex VII Octobris, ubi Maurolycus, e quo id haustum est, illam non memoravit; sed hodie tantum. Censuit ergo Castellanus primo, S. Justinam virginem martyrem, sine ulteriori adjuncto ad diem 30 Novembris in Martyrologio Romano memoratam, e Maurolyco depromptam. Secundo, Maurolycum S. Justinæ semel tantum, id est, ad diem 30 Novembris

AUCTORE
J. B.

e quibus Castellanus bis illam

F

in Mrl. Romano recenseri

AUCTORE
J. B.

vembris meminisse. Tertio, eandem sanctam martyrem bis memorari in *Martyrologio*, primum quidem 7 Octobris; iterum vero die 30 Novembris. Quod ad Maurolycum attinet, ex verbis num. superiore citatis liquet, eum S. Justinæ etiam ad diem 7 Octobris meminisse: licet autem S. Justinæ cujusdam martyris etiam ad diem 30 Novembris tam Maurolycus, quam Romanum *Martyrologium* meminerint, non inde efficitur, e Maurolyco S. Justinam ad diem 30 Novembris retulisse, qui Romanum *Martyrologium* emendarent, cum utroque die S. Justinam ante illos etiam memorarint Belinus et Galesinius; imo Baronius ipse, emendatorum unus, non Maurolycum, sed vetus *Martyrologium* Romanum et vetera Mss. in *Annotatis* ad diem 30 Novembris allegavit.

non probat:

9 Eadem monumenta, quæ Baronius, Galesinius etiam laudat in *Annotatis*, ut ex Galesinio potius, quam ex Maurolyco *Martyrologii* Romani emendatores S. Justinam ad diem 30 Novembris memorasse videantur; hoc tamen discrimine, quod illi nusquam locorum S. Justinam annuntient, Galesinius autem non Paduæ, sed Romæ; quam Tamayus in *Martyrologio* Hispanico, Flavio suo Dextero nixus, in Hispaniam (recte, an secus, non discutio) pertrahere conatur. Id certum apparet, Justinam, die 7 Octobris memoratam, aliam ab illa altera visam Galesinio fuisse: in eadem porro opinione Belinum et Maurolycum et Romani *Martyrologii* emendatores fuisse, longe verisimilius est, quam simul omnes in id oscitantæ incidisse, ut S. Justinam Patavinam, sibi probe cognitam, nec umquam, quod equidem sciam, die 30 Novembris cultam; passam vero die 7 Octobris, bis retulerint. Ceterum nihil in eo apparet incredibile, sanctam aliquam Justinam a Paduana distinctam, alibi, quam Paduæ, aliquando martyrio fuisse affectam; quemadmodum de S. Justina, cum S. Cypriano Nicomediæ passa, ut alias taceam, abunde liquet. In litteris P. Alexandri Willheim Luxemburgo ad Papebrochium datis lego, sæculo præterito in pago Viller la Rue S. Justinæ virginis et martyris caput, Roma eo allatum, magna celebritate publicæ venerationi rite fuisse propositum: verum e tam tenui hujus rei notitia, eademne sit, quam Romæ Galesinius ad diem 30 Novembris annuntiat, uti et *Martyrologium* Romanum, sed sine loco; an alia, cui forsitan id nomen donatorum arbitrato fuerit impositum, dispicere nequeo.

at cultus ejus
sacer

10 Uberius S. Justinæ elogium Ferrarius in *Catalogo* Sanctorum Italiæ concinnavit, aliquid etiam de ejus cultu addens: Justina virgo, inquit, Vitaliani præfecti, seu principis Patavini, et Præpedignæ, ejus uxoris, filia, ex eis in ultima fere ætate ad S. Prodocimi episcopi preces genita, ab ipso Prodocimo in fide Christiana educata et aquis expiata fuit. Mortuis parentibus, cum persecutio in Christianos ferveret, ipsa ex prædio in urbem rediens, a militibus Maximiani præfecti in pontis ingressu septa, e rheda descendit, ac Deum genuflexa super saxo (in quo vestigia impressa genuum Virginis monstrari ferantur) ne sua virginitas in discrimen vocaretur, precatâ, præfecto sistitur. Qui, cum illam neque blanditiis, neque minis ad idolorum culturam flectere posset, gladio pectus ejus transverberari jussit; quæ brevi orans, sublatis in altum manibus, suum Deo tradidit spiritum Nonis Octobris. Cujus corpus a S. Prodocimo in eodem Campo-Martio, ubi confossa obiit,

sepultum fuit: quo in loco insignis postea basilica suo nomine exstructa fuit, quam monachi Benedictini opulentissimi tenent. Subdit in *Annotatis*: Porro celebris est memoria hujus Virginis, cum in toto fere dominio Veneto ejus dies festus celebretur. Quam vere id Ferrarius dixerit, ostendent tum ea, quæ de exstructis ejus nomini templis, et reliquiarum ejus translationibus post dicuntur, tum ea, quæ de ejus cultu jam subdo.

11 Sacrum S. Justinæ cultum, mox a martyrio ipsi impensum, luculenter evictum darent, quos in ejus solennitate S. Maximus, Prodocimi successor, habuisse fertur sermones, nisi subditi forent, ut jam dixi: sed, utut hoc præsidio destituamur, cultus ejus antiquitatem abunde probant, quæ de illa supra transcripsi, Venantii Fortunati verba. Eandem probat etiam ecclesia jam olim ejus nomini ab Opilione dicata, verum de hac fusior sermo recurret § 3 et 4. Interim ubi locorum per ditionem Venetam modo colatur, videamus. In Aquileiensi provincia Carolus a S. Paulo in *Geographia* sacra, præter alias collocat has civitates, Venetias, Patavium, Veronam, Tridentum, quod episcopo suo sub comitis Tyrolensis clientela paret: in Mediolanensi vero Brixiam, quæ Veneti juris est: Brixie S. Justinam die 7 Octobris coli Officio duplici, disco ex illius civitatis Directorio anni 1684; Tridenti item eodem modo, ex Proprio Sanctorum civitatis et diocesis Tridentinæ anni 1627; Veronæ, ex episcoporum Veronensium et aliorum Sanctorum, quorum vel reliquæ illic servantur, vel templi visuntur, antiquis Monumentis per Raphaellem Bagatam et Baptistam Perettum collectis et ab Augustino Valerio episcopo contextis pag. 26. Ordo recitandi divinum Officium secundum ritum ecclesiæ cathedralis Patavinæ anni 1684 sub Gregorio Barbadico, item anno 1699 sub Georgio Cornelio, episcopis Patavinis et S. R. E. Cardinalibus editus, festum S. Justinæ virginis et martyris ac civitatis patronæ Officio duplici primæ classis cum Octava celebrandum præscribit.

12 Ex Directorio vero Veneto anni 1685 habeo, non modo diem 7 Octobris in honorem S. Justinæ festum a Venetis agi; sed solemnem etiam ad templum, quod sibi dicatum Venetiis habet, supplicationem institui: hanc senatus Venetus quotannis hoc die perpetuo habendam decrevit anno 1571 ob præclarissimam victoriam, quam eo anno Venetorum aliorumque Christianorum principum fœderatæ classes Joannis Austriaci auspiciis ad Echinadas insulas de Turcis ipso S. Justinæ die felicissime retulerunt: qua de re in *Historia Veneta* ab urbe condita usque ad annum 1673 Petrus Justinianus lib. xvi pag. 543 editionis Argentoratensis anni 1611 ita scribit: Post hæc, tantæ victoriæ (ibi latius explicatæ) memoria patrum animis insidente, lex in senatu lata est, ut, divæ Justinæ die inter festos relato, quotannis princeps, senatusque in lato clavo et toga ad ejus templum accederent, ubi gratias divinæ clementiæ referrent. Excusum mox numisma fuit, in cujus altero latere Justina virgo incisa manet cum recto ejus corporis statu effigie, his litteris circumscriptis: MEMOR ERO TUI, JUSTINA VIRGO. Rem totam brevibus explicat Cavacius lib. vi, pag. 289 et seq. ad annum 1571, cujus propterea huc verba transcribo; ex quibus præterea discimus, S. Justinam tunc a Venetis inter Reipublicæ patronos fuisse relatum.

13 Ex

celeber est.

A 15 Ex insigni victoria, inquit Cavacius, vergente anno, nomen et cultus S. Justinæ illustrior fuit. Turcæ rostratarum navium cc, ac minorum navigiorum plurimam classem agentes ad Echinadas insulas in adversam fœderatorum classem ipso die Justinæ virgini sacro inveci sunt. Hæc, hortatu Pii quinti Pontificis, ex suis, Hispanis, Venetis et auxiliariis comparata, licet rostratarum numero minor esset, militum tamen virtute, ac rerum omnium apparatu longe major, pugnam cupivit. Acriter diuque pugnatum est, maxime inter prætorias rostratas, ubi utrinque de vita imperatorum, de victoria ac fortuna Italiæ agebatur. Anceps ea fuit, ac sæpius utrinque instauratum prælium est, quo tandem duces Turcarum interfecti, et cæteræ naves vel incensæ, vel captæ. Unus Vluccialis trierarchus cum rostratis quinque ac viginti effugit. Duo præsertim eam victoriam peperere. Ventus, qui pugnae initio adversus fœderatos flare desiit, et alter, qui ex Occidente in Turcas exortus est; atque Venetorum rostratæ celsiores sex, omni tormentorum genere instructæ, quæ binæ singula cornua, ac mediam aciem præeuntes crebris tormentorum ictibus ordines adversæ classis disjecerunt. Ea victoria Venetus ultus est injuriam erepti regni (Cypri) et imminens Italiæ universæ exitium propulsavit. Idem inter Tutelares Reipublicæ Justinam virginem accepit, et quotannis in ipsius templo coram senatu litari perpetuo sanxit, atque nummos argenteos cudi, quibus Justinæ imago et inscriptio: MEMOR ERO TUI JUSTINA VIRGO. De insigni hac victoria hæc modo satis: plura dicuntur hoc die in Prætermisissis. Nunc de ædibus sacris et monasteriis S. Justinæ excitatis.

Templum Venetiis,

B 14 Ex his celeberrima longe sunt Paduanum S. Justinæ templum et Ordinis Benedictini cœnobium, de quibus tamen nihil hoc loci disserere constitui, commodius facturum id alibi, ubi de S. Justinæ corporis, ibi quiescentis, translationibus agendum erit. Ordior a templo, quod illi Venetiis excitatum esse, jam dixi: hujus origo prodigiosis quidem, sed non satis, ut his in rebus non raro fit, certo stabilitis, ornatur adjectis. S. Magnum, Opiterginum primum, deinde Heracleensem episcopum medio circiter sæculo VII suo seu hortatu, seu opera octo Venetiis excitasse ecclesias, Venetorum traditio est; quo de causa die 6 Octobris illius in illis festum magna celebritate peragitur. Inter eas ecclesias ordine recensetur sexta, inquit tom. XI Ecclesiæ Venetæ antiquis monumentis illustratæ pag. 199 Flaminii Cornelius, vir senatorio in Republica Veneta munere et eruditione conspicuus, quæ divæ Justinæ Patavinæ martyris titulo insignitur; eadem enim sancta Virgo (ut refert antiquum Lectionarium ducalis basilicæ) « sancto episcopo nube circumdata apparens templum » in » Veneta « urbe sibi ædificari petit in loco, » ubi vitem novos fructus emittentem videret. » Vitem itaque novos botros germinantem cum in extrema urbis parte reperisset vir sanctus, ibidem piorum subsidiis statutam ecclesiam ædificari curavit, quæ a sui exordio in parœciam proximarum ædium constituta fuit. Sed, ut eam condi curarit S. Magnus ecclesiam, haud æque facile, S. Justinæ apparitionem et germinantis more insolito vitis prodigium credet, qui meminerit, quam frequenter olim ecclesiarum mo-

nasteriorumque exordiis temporum maxime lapsu ea fuerint afficta adjuncta, quibus plus admirationis, quam veritatis inesset. Lectionarium vero, quamvis id antiquum esse, Cornelio laudato id asserente, non ambigam, nescio tamen, num satis antiquum id sit, ut rem, quæ jam inde a sæculo VII debuit contigisse, evincat.

15 Neque certius quidquam statuere ausim de saxo, Venetiis in S. Justinæ ecclesia servato, in quo S. Justina a militibus comprehendenda, vehiculoque desiliens Dei auxilium imploravit genuflexa, genuumque vestigia impressa reliquerit, licet hæc marmori insculpta sit epigraphe: Traditum est nobis ab antiquis indubia successione, hanc esse illam petram, in qua Justina virgo impressit vestigium genuflexionis suæ factæ pro oratione habita ante martyrium, quam hic reponi fecimus ad fidelium devotionem MCCCCLXII die xx Augusti. Cum enim Acta ipsa S. Justinæ non prius sæculo X aut XII scripta sint et ex traditione, temporum lapsu fortasse depravata, ne ipsum quidem miraculum aliquando contigisse, certo affirmari potest; imo id Tillemontius num. 5 laudatus veluti dignum Metaphraste sugillat. Traditio vero, ob quam anno 1462 parieti ecclesiæ sub exedra concionatoria lapis iste infixus fuit, vocari tum quidem antiqua potuit; sed simul, a conscriptis S. Justinæ Actis, aut corporis illius inventionem tantummodo nasci, ac sensim apud parum cautos fidem invenire: quæ cum multis a S. Justinæ martyrio sæculis contigerint, non eam vim et auctoritatem habet ea traditio, ut illam in dubium vocare sit nefas. His accedit, nusquam, ubi de inventionem corporis S. Justinæ, aut de instauratione Patavinæ ejus ecclesiæ agitur, saxi illius mentionem ullam fieri; ut adeo, quo primum tempore in hominum notitiam venerit, vulgique sermonibus celebrari cæperit, plane videatur ignotum. Quod si ea traditio indubia visa sit iis, qui collocandi illic lapidis auctores fuere, probat id bonam eorum fidem, non traditionis veritatem.

16 Multas ecclesia S. Justinæ Veneta vicissitudines subiit, quas e fusiori Cornelii Flaminii tom. XI a pag. 188 narratione contraho. Quæ primo parœcialis tantum fuerat, dein (incertum, quo tempore) in collegiatam evasit, ut ex litteris Innocentii III, datis anno ipsius Pontificatus x, Christi 1207 Flaminii probat. Multis sæculis conditam Hugolinus, Cardinalis Ostiensis, Pontificiæ Sedis legatus, consecravit ac Indulgentiis ornavit anno 1219, teste antiqua inscriptione lapidi incisa. In Prioratum jam transierat sub finem sæculi XIV, habuitque in Priorem ab anno 1590 saltem ad annum 1402 Andreæ Parassu. Dein Ordini Birgittino cessit, qui illam anno 1429 administrabat. Haud diu post, annuente Nicolao V, sanctimonialibus Beatæ Mariæ Angelorum de Muriano concessa est cum monasteriolo cura studioque Francisci Barbari. Hæc monasterium splendide instaurarunt, idque ingressæ sunt anno 1455, et privilegiis auctæ a Calisto III anno 1458. Cura animarum Capellano curato demandata, cujus electio penes sanctimoniales est, ut item adductis monumentis Flaminii laudatus ostendit. Addit denique, S. Justinæ templum anno 1500 magna ex parte corruisse, sed pia senatorum aliquot, et Hieronymi de Joanne liberalitate brevi instauratum, a Dominico Zono, Chissamensi episcopo consecratum fuisse anno 1514 die 14 Maii, non, ut relata a Flaminio

AUCTORE
J. B.

ubi saxum.
genuum ejus
vestigia exhi-
bens, servari
dicitur,

E

F

sibi dicatum
habet,

AUCTORE
J. R.

Flaminio inscriptio habet, Anno Domini MDXXII, Dominica secunda Maii, die xv : id vero ornasse, et pulcriori forma donasse Perpetuam Pasqualico, monasterii priorissam anno 1600. Recte Flaminius annum 1514, die 14 Maii S. Justinæ ecclesiæ consecrationi assignat, quo littera Dominicalis erat A et proinde dies 14 Maii erat Dominica : anno autem 1522 littera Dominicalis E, dies vero 13 Maii feria quinta post Dominicam secundam ejusdem mensis. Verum hæc de Veneto S. Justinæ templo dicta sufficiant; plura apud Flaminium laudatum, qui volet, inveniet.

et Ferrariæ
in Emilia;

17 Ferrariæ quoque, quæ Emilie civitas est, dicatam sibi ecclesiam S. Justina habet : conditam hanc scribit Marcus Antonius Guarini lib. II pag. 57 et seq. de Ecclesiis Ferrariensibus, in superiore civitatis parte et regione arcis Thealdi Occidentem versus, a monachis Casinensibus sub S. Leonis tertii, qui ab anni 793 mense Decembri usque ad annum 816 S. Petri Cathedram tenuit, Pontificatu, atque unitam abbatix S. Justinæ Patavinæ; quod quidem facit, ut huic sanctæ Virgini, non alteri cuicumque cognomini, dicatam fuisse existimem, licet id expressis verbis Guarinus haud asserat. Addit, juxta illam bina nosocomia curandis pauperibus infirmis excitata fuisse, aliquanto quidem tempore magna caritatis lauda administrata, sed sua ætate neglecta : animarum vero curam in ea semper fuisse exercitam, cujus ultimus rector anno 1585 obiit; deinde vero, occasione seminarii per Paulum Leonem Paduanum, Ferrariensem episcopum, anno 1584 excitati, ad S. Mariæ Novæ et S. Blasii fuisse translatam animarum curam; ecclesiam vero paræciali S. Blasii hodie subjacere.

monasterium
vero Lucæ in
Hetruria :

18 Monasterium S. Justinæ sacrum occurrit apud Franciottum de Imaginibus miraculosis et Vitis Sanctorum, quorum Lucæ in Hetruria reliquæ conquiescunt : scribit hic pag. 505, in monasterio S. Justinæ Lucensi S. Justinæ caput servari : verum ne lector forte hinc ansam binas in unam sanctas Virgines confundendi sumeret, hæc addit Italice : Non quidem illius, quæ Patavii, in cujus honorem earum (sanctimonialium Ordinis S. Benedicti) dedicata est ecclesia; sed Antiochenæ, quæ Nicomediæ martyrium subiit. Quo anno id conditum et a quibus fuerit, ignoro : at de illo ita Ughellus tom. I Italix sacræ col. 826, ubi de Balthassare, Lucensi episcopo : Hujus episcopi temporibus moniales S. Cerbonis ex Ordine Cisterciensi cum monialibus S. Justinæ in unum collegium coierunt anno MCCCCXLII. S. Cerbonis seu Cerbonii monasterium secundo a Lucensi civitate milliari distabat, quod sub annum 1440 redditibus et sanctimonialium numero valde imminutum, ad Patres Franciscanos Eugenii IV auctoritate translatus est, ut in ipsius Eugenii Pontificis ea de re litteris anni 1445 apud Waddingum tom. XI Annalium Minorum pag. 445 videre est. Meminit horum etiam Franciscus Gonzaga, Franciscani Ordinis Minister Generalis in Opere de Origine etc. Ordinis sui, anno 1587 Romæ excuso, parte II conventu 21 provinciæ Tusciæ pag. 246 : sed duplex eum in locum error irrepsit; unus quidem, quo, annuente Eugenio IV, F. Joannes Discalcatus anno 1540 S. Cerbonii monasterium occupasse dicitur; quod sub annum 1440 contigisse jam dixi : alter vero, quo moniales Cistercienses ad sanctæ Christinæ Ordinis Benedictini monasterium translatæ di-

cuntur : lege, Justinæ, nimirum Patavinæ, ex D Cæsare Franciotto.

19 Cum per totum Venetum dominium maxime in veneratione sit Justina, ac in diœcesi Brixiana etiam colatur, ut supra dictum est, illi quoque consecrata opinor monasterium, ecclesiam, et oratoria, quorum Bernardinus Faynus in enumeratione ecclesiarum diœcesis Brixianæ, in octo regiones claritatis causa distinctæ, mentionem facit. Regione 4, pag. 251, postquam paræcialis ecclesiæ Salodii meminit, ita pergit : In hujus parochiæ ambitu venerantur. Ecclesia S. Mariæ cum monasterio Fratrum Carmelitarum. Ecclesia S. Justinæ cum cœnobio clericorum Regularium Congregationis Somaschæ etc. Regione 8 pag. 282 sic habet : Oratorium S. Corporis Christi et S. Justinæ in campestri regione de Rhò. Pag. seq. Oratorium S. Justinæ. Et iterum pag. 516 inter monasteria virorum ejusdem diœcesis mox dictum monasterium his verbis recenset : S. Justinæ de Salodio Patrum Congregationis de Somasca. Augustinus Lubin in Notitia brevi abbatiarum Italix pag. 181 Abbatix cujusdam sub titulo S. Justinæ (Patavinæ, an alterius?) in regno Neapolitano sitæ, sic meminit : Abbatia titulo S. Justinæ in regno Neapolitano, cujus anno circiter MDLXXXIX abbas erat Hieronymus Stranio Alexandrinus; ut refert Hieronymus Ghilini in Annalibus Alexandrinis ad hunc annum num. 14. Cavacius pag. 73 meminit ecclesiæ cujusdam, quam S. Justinæ Laurani appellat. Muratorius tom. III Antiquitatum Italicarum Dissertatione 54 Gregorii IV Papæ anni 828 Bullam refert, in qua item ecclesiæ cujusdam S. Justinæ, procul dubio Patavinæ, mentio fit in hunc modum : Nec non (concedimus et confirmamus Miloni, abbati S. Justinæ) ecclesiam in honorem sancte Justine virginis et martyris Christi in villa, quæ vocatur Corizza, edificatam. Quæ Bulla quamquam fictitia videatur, certum tamen non est, ejus inventorem ecclesiam, quæ nusquam existeret, in eam intrussisse.

Brixianæ item
ut apparet,
templum,

20 Eodem Antiquitatum Italicarum tomo col. 55 et duabus seqq. charta quædam exstat Opilioni patricio adscripta et anno 795 data; in qua capella quædam, in civitate Bononiensi sita, S. Justinæ sacra exstitisse dicitur, ab eodem Opilione S. Justinæ monasterio Patavino donata. Verba chartæ sunt, Et capella una cum area sua et cum omnibus suorum pertinentiis infra civitate Bononiensis, quæ constructa est in honorem sancte Justinæ virginis et martyris. Nondum quidem anno 795 monasterium S. Justinæ fortassis exstabat (quod infra examinabitur) atque adeo prædicta capella illi ab Opilione dono dari tum non potuit; sed seu genuina, seu spuria sit charta illa, non ausim affirmare dicere, adeo impudentem fuisse illius auctorem, ut ædem S. Justinæ sacram fingeret, quæ nec sua nec majorum suorum ætate fuisse umquam sciretur. Ejusdem ædis sacræ, sub nomine monasterii, nisi capellæ post annum 795 adjectum fuerit, monasterium ante annum 828, Gregorii IV in Bulla paulo ante citata sic meminit : Monasterium unum, in honore sancte Justinæ dedicatum, situm infra civitate Bononia cum area sua et cum omni domo culto suo tam in ipsa civitate, quamque foris, cum casis, domibus, edificiis, et cum omnibus sibi pertinentibus in integrum. At monasterii hic nomine nihil fortassis, quam ædes sacra intelligitur

aliaque loca
sacra, aliis
per Italiam
locis :

AUCTORE
J. B.

A gitur, ad cuius sustentationem, ornatum, usumve casæ, domus et fuerint assignatæ. Hujus quidem Bononiensis seu capellæ seu monasterii mentionem alibi non reperi hactenus; at fieri facile potest, ut olim quidem vere exstiterit; licet nulla hujus rei, quæ quidem certa indubitataque sint, hodie forsitan supersint monumenta. Parte 5, tom. VI *Thesauri Historiarum Italiæ* præfixa est agri Patavini tabula geographica Bernardini Scardeonii de Rebus Patavinis libris, in qua geminum locum reperio, qui a S. Justina nomen traxit: alter vicus est haud procul oppido, cui Campi S. Petri nomen; alter vero vallis est versus fluvium Athesin sita, non procul ab oppido Rhodigio, Italis Rovigo.

a Patavinis
vero colitur
ut patrona.

21 Ex dictis hactenus concludi haud difficile potest, quod merito Ferrarius dixit, ut supra aiebam, maxime per ditionem Venetam S. Justinæ cultum invaluisse: quod vero ad Patavinos spectat, solent ii ad S. Justinam, patronam suam, veluti ad tutissimum præsidium, maxime si publica forte calamitas ingruat, recurrere: cujus rei specimen unum alterumve habe ex Petri Savioli *Thesauro urbis Paduanæ* pag. 22 et 23. Is priore loco e civitatis Tabulis sic habet: Anno MDLXXV dum urgebat provisio propter pestilentiam in civitate, congregatis in palatio habitationis D. Potestatis de mense Octobris Mag. Provisoribus salutis simul cum mag. deputatis nomine totius consilii, unanimes vota humilimi fecerunt Altissimo, pro liberatione patriæ et præservatione viventium, promittentes statim, consumpto morbo epidimiæ, se facturos tres processiones, quarum primam ad ecclesiam S. Justinæ, secundam ad ecclesiam S. Antonii, tertiam vero ad S. Prodocimum, cum omni populo, omni possibili devotione, et præcipue clarissimis rectoribus, et magn. deputatis et provisoribus salutis cum cereis accensis L. 5* pro quoque expensis publicis, et celebrata Missa, ipsos cereos offerre etc. Posteriori vero: Die tertia Junii MDCXXXI vota civium ad obtinendam miserationem divinam porrecta fuere pro salute universali, promittendo quinque statuas argenteas, valoris in totum scutorum mille ducentorum, offerendas processionaliter, cum clero et populo et fratribus comitantibus cum cereis, earum expensis, sacratissimum Corpus Christi, unam scilicet B. M. V. ad ecclesiam Carmelitarum: duas ad ecclesiam S. Justinæ, demonstrantes S. Prodocimum et Justinam etc. Apud Hieronymum Rubeum tom. VIII, part. 1, *Thesauri historiarum Italiæ* pag. 887 Litanis visuntur ante Gregorii Magni ætatem Ravennæ recitari solitæ, in quibus inter virgines sanctas S. Justina invocatur hoc ordine: S. Christina, S. Valeria, S. Eulalia, S. Justina. Joannes de Rubeis in *Monumentis ecclesiæ Aquileiensi* pag. 682 et seq. Litaniarum, sæculo x in diocesi Trevirensi exaratarum, et a S. Elisabetha Lantgravii Thuringiæ vidua sæculo xiii canonicis Forojuliensibus dono datarum, meminit, quibus, teste Fontanino in *Commentario de S. Columba* pag. 99 S. Justina inserta est hoc ordine: S. Eulalia, S. Christina, S. Columba, S. Margareta, S. Scholastica, S. Euphemia, S. Justina. Agi vero in utrisque de S. Justina Patavina, conjici utcumque potest ex eo, quod cum SS. Eulalia et Eufemia conjungatur, ut etiam a Fortunato, Pictavensi episcopo, num. 6 citato, factum est.

§ II. S. Justinæ genus, et martyrium. An alii simul cum illa passi sint.

Qui S. Justinæ martyrium sæculo, ut diximus, tantum x aut forte xii ex superstite qualicumque traditione descripsit, cænobii eidem Virgini apud Patavinos dicati verosimiliter monachus, non admodum multa habuit, quæ de ea posteros edoceret. Patavinam fuisse, scribit num. 3: genere vero nobili ortam, indicat num. 2, cum inter generosas feminas excelluisse, dicit præclaræ indolis fama: parentes illi fuisse fidei Christianæ sectatores, eodem num. habet; sed quorum nomina ignorasse videtur: vix enim alioquin causa apparet, ob quam, si illa explorata habuisset, nihil tamen de iisdem edixisset. Uberiorem S. Justinæ notitiam exhibet Vita S. Prodocimi, primi Patavinorum, ut ajunt, episcopi, S. Maximo, S. Prodocimi successori, falso adscripta. S. Prodocimus, ut ibidem legitur, S. Petro Antiochiæ se primum adjunxit; Claudio imperante (imperavit autem annis 13, mensibus 8 ab anno Christi 41) una cum S. Petro, ejusque discipulis Marco et Apollinare Romam venit. S. Marco Aquileiam, Apollinare vero Ravennam fidei propagandæ causa misso, Prodocimum S. Petrus destinavit Patavium, cum viginti esset dumtaxat annorum, ubi episcopum egit, si credere lubet, annis nonaginta tribus, mense uno, et diebus quindecim.

25 Patavium ingressus, ægros, quos obvios habuit, crucis signo sanavit: tenebatur tum forte fortuna morbo implicitus Vitalianus, Patavii rex, ut Acta loquuntur; ad quem cum S. Prodocimi fama pervenisset, hunc ad se evocatum rogat, ut, quam aliis restituerat, sibi quoque restituat sanitatem; id si fecerit, se universamque familiam Christiana suscepturum sacra pollicitus. Placuit conditio S. Prodocimo, regemque cum suis Christianæ fidei dogmatibus instructum sacro fonte lustravit, pristinaque incolumitati restituit. Hinc liberum circumferendæ fidei campum nactus, Patavium locaque vicina traduxit ad Christum. Interim vero rex Vitalianus, ejusque uxor, nomine Præpidigna (alii Præpedignam aut Perpedignam vocant) liberorum hactenus expertes, aucti sunt prole feminea, quam S. Prodocimus, sacris undis ablutam, Justinam nominavit, ac dein ad omnem virtutem effinxit. Habes itaque hic S. Justinæ tum parentum nomina, tum regium genus, ab altero anonymo vel ignorata vel certe præterita; quorum corpora seu cineres hodieque in templo S. Justinæ non sine honore servari, ex dicendis num. 136 et seqq. facile intelligi potest; et unde anonymi S. Prodocimi Vitæ scriptoris assertioni nonnihil sane probabilitatis videtur accedere.

24 Vitaliani hujus, e quo genus suum ducere, ajunt Patavini scriptores quidam, Vitalianorum, Borromæorumque familias, mentionem apud antiquos scriptores nusquam reperi. Vitalianum, prætorianis militibus sub Maximino præfectum, jussu senatus occisum, hominem crudelem et Maximino similem, memorat Julius Capitolinus de tribus Gordianis; quem S. Justinæ patrem fuisse, est, qui opinatus sit in *Annotatis Mss. in*

Sancta dici-
tur nata

E

matre Præpi-
digna, patre
Vitaliano,

F

qui quis fue-
rit, non liquet,

* librarum
trium

AUCTOR
J. B.

Vitam S. Justinæ, quæ, nescio, unde aut a quo ad nos pervenerint: verum neque Vitaliani illius mores, neque genus mortis, neque temporis, quo in vivis fuit, ratio pati videntur, ut is S. Justinæ pater fuisse dicatur. Sice enim sub Nerone, ut passim scriptores Patavini, sive sub Maximiano, ut alii volunt, martyrium S. Justina subierit, pater ejus, ante ipsam mortuus, sub Maximino in vivis esse non potuit. Nero enim anno Christi 68, Maximinus 257 e vivis sublatus fuerunt; Maximianus vero Hercules sub annum 283 in imperii societatem a Diocletiano ascitus fuit. Multo minus ratio temporis patitur, ut S. Justinæ pater fuerit Vitalianus alter, cujus ibidem fit mentio, quique sub Honorio et Theodosio imperatoribus vixerit. Longius denique a vero abest, Vitalianum, qui Gotthorum tempore sub Justiniano floruit, S. Justinæ patrem fuisse, quod, teste Cavacio lib. II, Cornelio Musso, episcopo Bituntino, est visum.

Patavino, ut
fabulantur,
rege:

25 Quod autem Vitalianum, S. Justinæ patrem, regem Patavinum fuisse, audis ex scriptore Vitæ S. Prosdocimi, id fabulatoris genio non dubitanter adscribe: hujusmodi enim hominibus familiarē et volupe solet esse, in rebus antiquis et obscuris, licet omni testimonio plerumque sint destituti, quo lectoribus admirationem moveant, vel rebus suis splendorem arcessant, magnis nominibus uti. Audi Cavacium, cœnobii S. Justinæ historiographum, regni Patavini fabulam his verbis refutantem: Hic (Vitalianus, cui alibi Justini nomen adjicit) Patavini senatus princeps vel summæ apud eum auctoritatis, apud nonnullos historicos scite minus regis nomen obtinet, quo nihil ineptius, cum ex prædictis opinio regni Patavini explosa sit, et liqueat (quod adductis veterum testimoniis paulo ante probat) multo antea urbem Romano imperio adhæsisse. Quod si, florente eorum republica, post Por-senam Tuscorum regem nullum fere alium apud Italos legas; et apud Livium (Dec. 3, lib. VII) affirmet Scipio, regium nomen, alibi magnum, Romæ intolerandum esse, quibus auribus id acciperent cæsares, qui orbis monarchiam appetebant? Fuerit igitur, si probabiliori conjectura uti velimus, S. Justinæ pater vel provinciæ alicujus Romanæ præses, vel prætor, vel magistratus Patavini princeps, vel ex honoratiorum saltem optimatum numero: sed, qua singulari dignitate insignitus fuerit, quis divinet?

quo tempore

26 Scriptorem Vitæ S. Prosdocimi apud Mombrinium, ineptientem jam vidimus: nunc secum pugnantem habet. Medio circiter sæculo Christi primo, ut ex verbis ejus efficitur, Patavium S. Prosdocimus venit, ubi S. Justinam non modo sacro fonte lustravit, sed etiam martyrio ex hac vita sublata terræ mandavit. Verum cujus id jussu factum scribit? Audiens autem, inquit, impiissimus et crudelissimus Maximianus mortem Vitaliani regis, ardens in concupiscentiam beatissimæ Justinæ virginis, concito cursu Patavium ingressus est, et, missis militibus suis, sanctam Virginem sibi fecit præsentari, ut, relicta Christiani nominis cultura, idolis compelleret immolare, et ejus thalamis frui. Quæ, cum æterni Sponsi delicias adamasset, et culturam, quæ de terreno sponso promittebatur, aurum, argentum, servos et ancillas pro nihilo duceret, diversis sauciata, feliciter migravit ad Christum. Maximianus vero cito reversus est Romam.

Notissima est Maximiani Herculi, Diocletiani collegæ, tum crudelitas, tum libido ex Lactantio lib. de Mortibus Persecutorum cap. 8, quem, cum in Occidente imperasse prædictus auctor probe sciret, mox a peracto S. Justinæ martyrio Romam, imperii Occidentalis sedem, profectum dixit: unde vix dubito, quin Maximiani nomine Herculum, Diocletiani collegam, intellexerit: quin imo Maximianum imperatorem paulo infra diserte vocat: sed cum hic nonnisi inclinante sæculo III imperare cœperit, qui potuit S. Prosdocimus Justinam, sub Maximiano occisam, concessis Prosdocimi episcopatus non annis duntaxat 95, sed et multo pluribus, sepelisse, ac Passionem ejus descripsisse, quod paulo post tradit?

27 Vidit id Petrus Equilinus; eaque de causa lib. IX, cap. 32 S. Justinæ martyrium describens, Vitaliano, regi Patavino et S. Justinæ patri, successisse ait Maximianum quemdam, non Diocletiani collegam illum, in Occidente imperatorem, sed alium antiquiorem, huic scilicet cognominem, et Patavini tractus duntaxat regem, cujus jussu S. Justina perempta fuerit. At explosa jam est ista de Patavinis regibus sub Romanis imperatoribus opinio. Quod si Maximianum hunc vel alicujus provinciæ præsidem vel prætorem, vel Patavini senatus principem facere, aliave hujusmodi dignitate non regia ornare vuleris, nihil quidem, quin hujusmodi Maximianus aliquis sæculo Christi primo secundore existere potuerit, obstat; verum id sine teste nec affirmari, nec credi necesse est. Maximiano nonnulli imperatorem Maximinum substituere: sed vel sic, judice Cavacio, concidunt, quæcumque de S. Justina vera narrantur. Nam Maximinus, ut ait Cavacius, non ante annum 256 invasit imperium; ad cujus tempora S. Prosdocimus, circa S. Telesphori Papæ et Antonini Pii, id est, sæculo Christi secundo ad annum circiter 40 pro-
fecto, ut illius Vitæ auctor scribit, defunctus, pertingere non potuit. Cavacius, qui Maximianum, proximæ Galliæ Cisalpinæ prætorem, vel militarem aliquem tribunum, legionisve præfectum, a Nerone ad coercendum fidei Christianæ progressum per illas oras missum fuisse autumat, ultimo Neronis anno S. Justinæ martyrium il-
ligat.

28 Ultimo, inquit, Neronis anno passam Justinam, conjicimus e supputatione temporum ab accessu D. Prosdocimi. Advenit is anno IV Claudii Cæsaris (ita Vitæ illius auctor scribit) a quo ad ultimum Neronis annum enumerantur XXIV. Acta S. Prosdocimi, quæcumque sint, innuunt, septimo vel octavo anno a parentum conversione esse natam. Eandem in juventute passam, testantur reliquiæ ante non multos annos inspectæ, quæ exile corpus vix ultra pueriles annos demonstrant. Itaque si ætati illius XVI vel XVII annos demus, tempus martyrii assequimur, nimirum annum Christi 68. Ita quidem Cavacius: sed nec hic quidquam certi occurrit: primum quidem, quod opinio illa, secundum quam S. Justina sub Nerone passa sit, recentiori duntaxat ætate sit nata: certe, quocumque tempore scripta sint Acta, tum S. Justinæ, tum S. Prosdocimi, ea tunc obtinuisse videtur apud Patavinos traditio, ut sub Maximiano imperatore passa crederetur; cum utrorumque auctores illum diserte nominent. Dein dubium videtur, num S. Justina et S. Prosdocimus eadem ætate vixerint; nulla enim Prosdocimi mentio fit in

martyrium
subierit, au
sub Nerone,

E

F

an sub Maxi-
miano

A in Actis S. Justinæ infra edendis; imo, licet illa S. Maximo sint supposita, non a Prosdocimo, sed a Christianis generatim sepulta dicitur num. 7. Tertio denique haud satis liquet, quidquid dicant Acta illius exiguae vel nullius fidei, S. Prosdocimum Claudii et Neronis imperatorum ætate vixisse. Illum Patavini, inquit Tillemontius tom. V Monumentorum ecclesiasticorum pag. 140, primum suum episcopum faciunt, quod antiquiorem non norunt: potuerit igitur Maximiani ætate, si vera sint, quæ de illius et S. Justinæ necessitudine narrantur, fortasse vixisse. Neque vero contrarium apud scriptores Patavinos idoneo satis, ut omne ea de re dubium tollat, argumento stabilitum inveni. Quibus de causis S. Justinæ martyrium principio Commentarii sub Nerone vel Maximiano imperatoribus, sed dubitanter collocavi.

incertum :
martyrii lo-
cus et genus

29 Si vero sub Maximiano passa statuatur, quæraturne, num sub finem sæculi tertii, an sub initium quarti occubuerit, verosimilius Baillet videtur sub initium potius sæculi quarti, quam sub finem tertii, in ea, quam diximus, hypothesi, illius martyrium contigisse: ita, quantum quidem apparet, censuit, quod apud Petrum Equilinum legerat, Maximianum, cum S. Justinam interfici jussit, Mediolano Patavium advenisse; ubi cum aliquamdiu consederit, priusquam anno 303 imperii fasces ibidem deponeret, verosimile illi visum est, S. Justinæ martyrium anno 304 sex septemve mensibus ante abdicatum a Maximiano imperium, affigi posse. Sed Maximianum, S. Justina interfecta, Romam reversum scribit Vitæ S. Prosdocimi auctor, et proin Roma Patavium advenisse, innuit: scriptor vero Martyrii S. Justinæ, unde Patavium profectus sit, silet: facit ergo horum auctorum exigua nec satis consentiens auctoritas, ut et hoc prorsus lateat in occulto. De adjunctis ceteris martyrii S. Justinæ inter auctores convenit, nempe de loco et genere mortis. Occisam ajunt in Campo Martio, qui, exuto gentili nomine, Novi Prati nomen induit, tunc quidem extra urbem sito, ubi modo locupletissimum templum ei dicatum cernitur: periit autem, seu potius cælo vivere cepit pectus gladio transfixa. Exstare ait Scardeonius lib. II, classe 6 in ejus templo sanctæ Martyris epitaphium in tabula lapidea, sed, ut ex dictis colligi facile poterit, partim incertum, partim vero falsum: sic habet: Hic requiescit corpus beatæ Justinæ virginis et martyris Xhri, quæ fuit filia Vitaliani, regis Paduæ, et Maximiano imperatore gladio interfecta, et a S. Prosdocimo sepulta, postea vero a titulo Concordiæ Basilyca Justinæ fuit dicata.

non adeo du-
bia. Cum illa
et alios passos
esse.

30 S. Justinæ palæstram, locumque sepulturæ paulo distinctius describit Ursatus lib. I, part. I Historiæ Patavinæ Italicæ ad annum Christi 79, ex quo sequentia habet: S. Justina, lethali ictu percussa, e ponte in eum locum transferri se jussit, in quo, ut Patavinorum antiqua traditio habet, exiguum visitur sacellum, a lævo latere euntis versus portam civitatis Pontis curvi, ab eo ponte sic dictam. Traditionis hujus antiquitatem ignoro: non videtur tamen eo tempore vixisse, quo Acta S. Justinæ conscripta fuerunt. Legesis num. 6 Actorum infra; ibi quidem S. Justinæ genuflexæ latus transfixum fuisse, reperies: at, accepto letali vulnere, alio sese transferri voluisse S. Justinam, non invenies; imo vero contra, eodem loco, quo vulnus acceperat, per

horam (quamquam id parum, ut diximus, videatur credibile) elevatis in cælum oculis mansisse, ibique spiritum Deo reddidisse: nihil quoque de S. Justinæ mox morituræ in alium locum translatione meminit Petrus Equilinus, scriptorve Vitæ S. Prosdocimi: verosimilius itaque videtur, S. Justinam jam exanimem, alioque profectis intersectoribus, e loco martyrii, ad locum sepulturæ suæ fuisse translata. Sepulta autem fuit a S. Prosdocimo, ut Ursatus aliique passim scribunt, in Oratorio, quod hic Virgini Deiparæ excitarat, non procul a loco martyrii. Ceterum in non solam S. Justinam tunc sævitum esse, idem scribit Ursatus, verum et in alios promiscue, qui fidem Christianam Patavii ea tempestate profitebantur, Deo tamen S. Prosdocimum, Patavinum episcopum, ad gregis sui bonum persecutorum gladiis subtrahente.

31 Nihil quidem de martyrum illorum manipulo, eadem, qua S. Justina, occasione pro fide occisorum, S. Justinæ et Prosdocimi biographi: rem tamen utcumque verisimilem faciunt multorum martyrum corpora juxta idem Virginis oratorium et in propinquo S. Justinæ templo inventa, quorum inventionem descripturus Cavacius ad annum 1269 ita præfatur: Ea tempestate maxime opinamur rem accidisse, quæ inter Historias hujus cœnobii relata, et antiqua apud cives traditione celebris, vitio tamen vel temporum, vel scriptorum non exprimit annum, quo gesta est, quamvis summa fide conscripta etiam a loco, memoria, rebusque secutis optime sibi respondeat. Tum Cavacius rei gestæ historiam suo stilo prosequitur: nos fontem ipsum hic exhibemus ex Ms., cui ad calcem ista subnectuntur: Historia desumpta ex Croniciis S. Justinæ de Padua Congregationis Cassinensis, alias S. Justinæ de Padua e libro, cujus est titulus: « Passio B. Justinæ et Vita S. Prosdocimi, nec » non aliorum Legendæ Sanctorum, monasterii » divæ Justinæ. » Ego D. Philippus Venetus, bibliothecarius, affirmo, ut supra. Titulus Historiæ hic est: Historia revelationis sanctorum Martyrum, quiescentium in ecclesia S. Justinæ de Padua ante chorum, quæ videlicet revelatio celebratur (mobiliter) feria secunda ante diem Ascensionis Domini: ipsa vero his verbis concipitur.

AUCTORE
J. B.

sequens ut-
cumque sua-
det historia.

E

F

Mulier Vero-
nensis a B.
Virgine,

32 Fuit quædam mulier venerabilis, Veronensi oppido oriunda, nomine Jacoba, Deo devota, quæ a primævo suæ juventutis tempore cepit Domino servire. Diebus ac noctibus orationibus semper insistens, jejuniis et vigiliis corpus suum castigabat, pauperibus et orphanis subveniebat, et multis aliis virtutibus præclare insistens, sic juvenilem ætatem pertransiit. Tandem a Domino Jesu Christo, priusquam mortis debitum solveret, meruit hac revelatione consolari. Quadam igitur die post Resurrectionem Domini nostri Jesu Christi audiens, quæ Venetiis in die Ascensionis ejus in ecclesia S. Marci Evangelistæ indulgentia a pœna et a culpa a summo Pontifice (Alexandro III) collata fuisset, et a successoribus confirmata, visitare illam desiderabat. Et sic multoties hoc in corde suo proponebat, ac totis viribus adimplere cupiebat et de sua substantia, quam sibi Dominus contulerat, pro necessariis præparabat. Una denique nocte, antequam iter arriperet, finitis orationibus, quas altissimo Deo offerre consueverat, capta est soporis sommo, et, dum medio

silentio

ACTORE
J. B.

silentio quiescerent omnia, et nox sui cursus perageret iter; apparuit beata Virgo, Mater Dei Maria, multitudine angelorum sociata, sicque alloquens ait : o mulier, quid agis? Quid mente tractasti? Perpendi enim, te velle pro indulgentiis alibi transmeare. Sed surge velocius, et perge ad urbem, quæ vocatur Padua, in ecclesia S. Justinæ : ibi per te Dominus Jesus Christus ostensurus est gloriam suam fidelibus suis, et veram indulgentiam ibi adipisceris.

Martyrum
reliquias

55 Mulier, hæc audiens, obstupuit, putans, phantasma esse, et dixit : Quænam es tu, quæ et modo ista facis? Nondum enim cognoverat, quod beata Maria esset. Respondit ei Virgo gloriosa, dicens : Ego sum Mater Jesu Christi; nihil in me dubites, filia, sed, quæ dixerō, constanter adimpleas. Mulier dixit : Loquere, Domina mea dulcissima, quia serva tua audit. Ait ei beata Maria : Est quidem in eadem ecclesia circulus quidam ante chorum, in medio ecclesiæ situatus, opere musello constructus, sub quo multa corpora Sanctorum requiescunt, qui ob Christi fidem coronam martyrii accipere meruerunt; ob quorum merita et reverentiam maximam indulgentiam ibidem consequeris tu, et omnes, qui devote et corde contrito concurrerint. Unde scias, quod altissimo Deo placet, qui * ob reverentiam et memoriam Sanctorum ipsorum, qui laverunt stolas suas in Sanguine Agni et dealbaverunt eas, dies natalitius eorum solemniter celebretur, et eorum memoria usque in seculum habeatur. Unde surge velocius, et ne moreris, fac, quæ tibi dico, ut gratia Dei semper tecum sit : et, hæc dicens, subtraxit se ab oculis ejus.

in S. Justinæ
templo oculatari

54 Mulier vero excitata a somno, mane ex-pergefata, cœpit cogitare et mente tractare de visione ista, qualiter sibi apparuerat beata Maria, et sic conferendo in corde suo apud semetipsam multum obstupuit, et dicebat : Qualisnam ego sum, ut Virgo Maria, Mater Domini mei, alloqui mihi dignetur? Non enim meis meritis, sed sui gratia et propter revelationem istorum Sanctorum. Ecce, quantam gratiam meruit hæc devota mulier, * adhuc in hoc misero carnis ergastulo per tantam ac talem nunciatricem hac revelatione consolari, non nisi quia Domino quotidie sedulum exhibebat officium, et in eo totaliter spem suam ponebat, bonis operibus adornatam, juxta illud psalmigraphi Vatis : « Spera in » Domino, et fac bonitatem, » quia sunt nonnulli, qui vane sperant in Domino, secundum opera bonitatis minime faciunt. Hæc autem venerabilis mulier non solum sperabat, sed et bonitatem faciebat, cum jejuniis, vigiliis et orationibus, et aliis præclaris virtutibus assidue insistebat. Ideo in spe sua invenit, quod quæ-sivit : adepta fuit, quod desiderabat, quia perseveravit pulsans, tenens lampadem ardentem in manibus suis.

edocetur; quæ
Patavium
veniens

53 Stante autem illa in domo sua sic quiete, iterum per visum apparuit ei beata Virgo Maria simili specie, qua prius apparuerat, monens eam, ut, quod sibi revelaverat, devote adimpleret. Surgensque mane de stratu suo, recordabatur de visione, præparansque sibi necessaria et commendans se Domino, ac invocans Dei Genitricem, ut sibi semper adesse dignaretur (Quid plura?) in pace iter arripuit. Appropinquans autem Paduæ civitati, priusquam intraret, vexillo præcelsæ Crucis se muniens Domino se

otis visceribus commendavit; erat enim feria D secunda proxima ante Ascensionem Domini nostri Jesu Christi. Intrans vero civitatem, afflata Spiritu sancto, pro nimio gaudio admirabilis visionis, protinus increpando in fervore spiritus, magnis incepit clamare vocibus et dicere : O filii mei, laudate Dominum Jesum Christum, quia dignatus est plebem suam hodie in hac civitate visitare; surgite, surgite, dimittite res manuales, et ecclesiastica exercete. Surgite, et ecclesiam sanctæ Justinæ sanctificate. Venite et videte opera Dei, quia mirabilia sunt. Ibi vere veniam peccatorum vestrorum corde contrito et humiliato consequemini. Levate capita vestra, ecce, appropinquavit in vos regnum Dei. Et hæc dicens, sciscitabatur, ubi esset ecclesia S. Justinæ? Multi enim hoc audientes, mente insanam eam deridebant, et tamquam fatuam suis colloquis proponebant. Pueri vero, exemplo majorum ducti, eam infestantes, mente captam ipsam astruebant.

56 Alii, quibus mens sanior inerat, asserebant, forte eam Deus inspiravit; videamus, quæ dicit, et, si vera sint, credamus ei. Et sic dicentes, alios increpabant, ut tacerent, et sequebantur eam, ut viderent finem rei. Venerabilis autem mulier, tamquam vas Spiritus sancti, nihil horum curabat, ac si non audisset, et non cessabat eos increpare, ut hanc diem sanctificarent et ab operibus manuum cessarent, et ad ecclesiam properarent. Docta itaque, ubi sita foret ecclesia, festinanter properabat, acsi ad cælestia gaudia invitata graderetur. Ut autem vidit ecclesiam, immenso repleta gaudio, medio viæ genu flexo, cœpit Deum benedicere, et dicebat : Benedictus es Deus patrum nostrorum in donis tuis, qui ita glorificas servos tuos, confirma me, et ope * exercere digneris, quod meis auribus revelasti; exaudi me, bone Jesu, dominator vitæ meæ, qui vivis et regnas benedictus in secula. His dictis, surrexit et ecclesiam petiit; mox, ut intravit, visitavit sancta altaria, prospiciens per ecclesiam, si signum videret, quod sibi Dominus in visu demonstraverat. Tandem deveniens ante chorum, signum vidit, quod sibi fuerat demonstratum, et, ut de hoc certa foret, emit duodecim candelas a quodam, qui in ecclesia illo * tunc vendere con-sueverat sustentationis causa, sedens ad alveum aquæ benedictæ, qui aspergebat venientes ad ecclesiam, petens eleemosynam.

reliquiarum
locum indi-
cat,
E

* opere

* an illas?

F

57 Quas (candelas) ut accepit (mulier) circum-circa ipsum circulum eas extinctas allavit, et sic oravit, astantibus omnibus, ad Dominum, flexis genibus in medio circuli ante Crucifixum dicens : Domine Jesu Christe, rex æternæ gloriæ, supplico immensæ misericordiæ tuæ, ut, si vera sint ea, quæ mihi in visu per gloriosam Genitricem tuam Virginem Mariam benignissime ostendisti, omnes istæ candelæ simul in instanti accendantur. Vix sermone impleto, omnes illæ candelæ mox accensæ fuerunt. Sicut flos de arbore producitur, sic lumen ex eis ortum fuit, et omnes campanæ, quæ erant in ecclesia, Dei nutu per se sonum dabant, ac si per alios pulsarentur. Monachi vero hoc audientes, et maxime, qui curam ecclesiæ habebant, concurrerunt, ut hoc spectaculum viderent. Audiebant quidem sonum, sed neminem pulsanter videbant. Unde non parum admirabantur. Et tamdiu per se pulsaverunt, quamdiu illæ can-delæ

mulieri fidem
facientibus
miraculis :

A delæ combustæ fuerunt. Multitudo autem hæc signa videntes, laudaverunt Deum dicentes : Quia Deus visitavit plebem suam. Etiam non pauci, variis oppressi infirmitatibus, pristinae restituti sanitati, congratulantes ad propria redierunt.

hinc rei gestæ
dies festus,

58 In tantum hoc miraculum, Deo annuente, placuit omni populo, et tanta devotio in eis crevit, ut hæc dies pro solemnī festo haberetur usque in hodiernum diem. Invalescēte autem hujusmodi fama, audientes vicini villarum et castrorum, necnon et civitatum adjacentium devote ducti, catervatim concurrebant, et excubias noctis quamplurimi diligenter observabant, et quam pluries eos, multitudine auctos, vix ecclesia poterat *. Venerabilis autem mulier, his peractis, non post multum temporis fiducialiter agens in nomine Domini, quievit in pace, et a viris Catholicis devote humana fuit, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est laus, honor et gloria cum Patre et Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen. *His addit Cavacius citatus num. 51.*

* suppl: ca-
pere

B quam sua ætate appellatam, festam diem stultæ mulieris, scribit Ungarellus. Nunc sola monachorum pietate agitur, ceterum apud cives pene ignota. Prodit idem auctor, ab episcopo Patavino sacrum puteum (cujus signum erat circulus, de quo supra) ne pedibus accedentium protereretur, obductum fuisse zophoro marmoreo egregii operis, et adjectam inscriptionem : « Hic requiescunt ossa innumerabiliū sanctorum Martyrum. » Zophorus exstat, inscriptio deperiit.

et locus a fide-
libus in vene-
ratione haberi
cœpit.

59 Monachi postea locum clathris ferreis circumdant; puteum tamen fodere vel aperire, neque ea ætas, neque posterior ausa est. Sed Majores nostri lustrantes proxima loca antiquissimum inibi cœmeterium reperiunt, in quo sepulcra, cuniculorum instar, visuntur, et in his ossa martyrum, ex quibus multa super os putei congessimus in solatium, et ad excitandam pietatem orantibus. Descensus eo satis profundus est, et locus perpetuo madens. Olet tamen multam sanctitatem, ut nullus eo descendens erga Sanctos Dei devotior non ascendat. Ex his ante aliquot annos Serenissimus Bavarie dux Maximilianus, dum Roma in patriam rediret, reliquias postulavit, accepitque. De beata (*rectene Beatam vocet, ipse viderit*) Jacoba nihil hactenus comperi, præter pauca apud Scardeonium, qui eam Patavii sancto fine discessisse atque in templo nostro tumulum accepisse scribit. *Atque ita quidem se habet horum Martyrum inventionis historia, etsi singulorum, quibus ornatur, adjunctorum vadem me præbere non velim; sed quoniam, separatimne, an simul cum S. Justina, aut qua ætate martyrium subierint, non liquet, illos S. Justinæ socios dare, neque hoc loci, neque in Commentarii hujus titulo ausi fuimus. Ad S. Justinam, unde digressio facta, redeamus.*

§ III. Templum S. Justinæ conditum ab Opilione : quo is tempore floruerit.

C Comment. hujus § 1 num. 14 mentio facta est Templi S. Justinæ nomini in Campo olim Martio juxta Patavium excitati : id si a S. Prodocimo, ut hujus quidem biographus scribit, consecratum est, sanctæ Virginis cultum mox ab illius martyrio vel certe ab illo non admodum diu initium cepisse, necesse est : at ne de sæculo quidem, quo sanguinem Christo S. Justina litavit, ex dictis constat; ac proin de tempore, quo templum illud conditum fuit, multo minus. Scriptor Vitæ S. Prodocimi, qui S. Justinam Maximiani imperatoris jussu trucidatam censuit, templum, de quo loquimur, sub Constantino Magno, reddita Ecclesiæ, pace, exstructum ait, idque ad opinionem suam sat congruenter; quod vero præterea ait, consecratum fuisse a S. Prodocimo, qui anno Claudii imperatoris quarto, seu æræ Christianæ vulgaris anno secundum Labbeum quadragesimo quarto Patavium venerit (nisi id recentioris additamentum sit) per se liquet, verum esse non posse. In hujus itaque sententia vel templi S. Justinæ consecratio, sanctæ Virginis educatio, ac parentum illius ad fidem conversio S. Prodocimo erit abroganda; vel hujus Patavium adventus ad sæculum saltem tertium differendus. Ex his, qui S. Justinam sub Nerone, vel sæculo Christi primo aut secundo passam credunt, alii templum eidem excitatum fuisse iisdem sæculis volunt; alii vero contra, quod et nō faciunt, qui sub Maximiano occisam volunt, longe serius id contigisse contendunt.

Templi
S. Justinæ,

E

41 Quid senserint ea de re sæculo xvi monachi S. Justinæ, monumentum prodit, in parietibus summi templi S. Justinæ, ut scribit Sertorius Ursatus de Monumentis Patavinis lib. 1, sect. 1, pag. 14, ad aræ Majoris dexteram ipsi in hanc formam erectum : Memoriae clarissimi viri Opilionis Piccauri, nobilissimi Patavini, Patris patriæ, patritiique Romani, qui cum, imperatore Hadriano, circa annum Christi cxxxvii divino afflatu vetus, quod erat Concordiæ, templum Divæ Justinæ Martyri consecrasset, amplissimo hoc a fundamentis addito ac plurimis opibus ditato monasterio, in augustissima cella Divæ Mariæ Virgini dicata prope beatum Prodocimum voluit sepeliri, monaci congregationis Cassinensis memores posuere MDLXI. Verum non unum hic peccatum admittitur : præterquam enim, quod Opilio, nec familia Piccaurus, nec patria Patavinus verosimilius fuerit, nec Adriano imperante vixerit, nec denique monasterium S. Justinæ templo, quod infra fusius discutietur, primitus fuerit additum annus conditi S. Justinæ templi in monumento assertus ea tantum nititur opinione, seu traditione, ex qua S. Justina sæculo Christi primo vel secundo martyrium passa creditur; sed, ut diximus supra, prorsus incerta, nec satis constanti, ut tum e biographis S. Prodocimi et S. Justinæ, tum ex tabula lapidea efficitur, quam in templo S. Justinæ sua memoria exstitisse, Scardeonius scribit lib. 11, classe 6, verbis num. 29 transcriptis, signatum : Cum enim secundum illos S. Justina sæculo tertio ad finem vergente, aut sequentis initio, seu sub imperatore Maximiano fuerit affecta

cujus epocha
ipsis S. Justi-
næ monachis
haud explorata
fuit,

F

AUCTORE
J. B.

conditor Opi-
lio quidam
fertur fuisse

affecteda martyrio; Hadrianus vero sæculo Christi secundo floruerit, fieri haud potuit secundum eosdem, ut illi Opilio templum sub Hadriano dicandum curarit.

42 Priusquam vero aliorum de tempore conditi S. Justinæ templi sententias referam, monumentum lapideum e veteris S. Justinæ templi rudetibus erutum, quo fere recentiorum sententia nititur, in medium proferam ex Cavacio lib. 1 de Cænobio S. Justinæ Patavino ad annum 421, ubi illud exhibet, ac describit his verbis: Sed a diptychis episcoporum nos revocat pietas Opilionis, viri consularis, qui ea tempestate Divæ Justinæ templum excitavit. Hujus apud nos memoria est ex lapide, antiquis notis sculpto, quem e rudetibus veteris templi effossum asservamus. Sic habet: « ✠ Opilio. v. c. et » inl. pp. adque. patritius. hanc. basilicam. » vel. oratorium. in. honore. sanctæ Justinæ. » martyris. a. fundamentis. cœptam. Deo. Ju- » vante. perfecit. ✠ » Triangularis est lapis, et in ostio marmoreo super epistilio tympanum exhibebat. Ipsa autem inscriptio medio circulo, qui lauream demonstrat, continetur. Extra circulum utrinque crux est, a cujus cornu minores cruces et Græci characteres pendent A et Ω. Ea, veluti pietatem, rude quoque sæculum indicant, quo litterarum cultus et architecturæ rationes desierant. Refertur eadem inscriptio a Scardeonio, sed quibusdam male mutatis. Lapidis vero inscriptionisque imaginem, Cavacianæ descriptioni omnino similem, exhibet Ursatus supra laudatus pag. 12. Scardeonius lib. III classe 15 pro particula et habet pe; pro adque habet atque. Vocem vero patritius scripsit patricius. Congruunt verba cetera.

ex inscriptio-
ne non satis
antiqua.

43 Dubium quidem non est, quin lapis ille, templi S. Justinæ fabricæ, ut conditoris aut instauratoris memoriam posteris conservaret, jam olim alicubi fuerit commissus; verum quo tempore? Cum rude sæculum indicet illius structura, fatente Cavacio, et, teste Ursato, ab antiqua elegantia Romana deflectat, vel hinc satis apparet, inscriptionem illi incisam ad sæculum Christi primum aut secundum aut Hadriani imperatoris ætatem referri non posse. Addit Ursatus, eadem ætate nondum adeo Latini sermonis puritatem defecisse, ut Adque inlustris pro atque inlustris scriberetur. Præter inlustris seu illustis viri titulum, etiam viri clarissimi vel consularis (utrumque enim per litteras V. C. designare inscriptionis auctor potuit) et patricii titulo insignitur: hi autem Constantini Magni temporibus primum adhiberi cæpti sunt, ut Ursatus in Historia Patavina pag. 158 ait: id verum est, Constantinum Magnum novum quoddam patriciorum genus excogitasse, si Zosimo credimus, lib. II ita scribenti: Optato quoque cum hoc interfici jusso, qui patricii dignitatem adeptus a Constantino fuerat. Eum honoris titulum Constantinus primus excogitaverat, lataque lege sanxerat, ut qui hunc consecuti fuissent, supra ipsos præfectos prætoriorum sessitarent. A Constantino itaque vox patricius nomen novæ dignitatis et præfecturæ fuit; sed usurpatum jam diu ante, imo vel a Romuli tempore; ut apud Pitiscum in Lexico antiquitatum legere est. Series rerum ab Augusto gestarum apud Gruterum pag. 250, sic habet: Patriciorum numerum auxi: Inscriptio 1 pag. 405 Cn. Domitio, qui Vespasiani et Titi tempore fuit, ut alias apud eundem Gruterum

subinde occurrentes taceam, adlecto inter patricios dedicata est. Similiter et V. C. seu viri clarissimi titulus ante Constantinum adhibitus fuit: ita Cælius Urbanus anni 234 consul vir clarissimus dicitur in inscriptione, quam patri posuit: ita hæc habet apud Relandum in Fastis consularibus pag. 172: C. Cælio Saturnino V. C. præfecto prætorio C. Cælius Urbanus V. C. consularis patri posuit. Validius itaque Adriani temporibus positam Opilioni inscriptionem negat Ursatus ob adscriptum illi inlustris titulum, cujus, etsi non adeo sit explorata origo, serius tamen natum confitentur auctores. Vide Pancirolium in Notitia imperii Orientalis cap. 2, Bulengerum de imperio Romano lib. II cap. 21, Pitiscum ad illam vocem.

44 Petrus Equilinus lib. X cap. 53, S. Justinæ templum excitatum fuisse, scripsit, ad Opilio patricio et a S. Prosdocimo consecratum; unde fit, ut ex ejus sententia sæculo Christi primo vel secundo jam inde illud exstiterit: verba illius sunt: Ad suasionem autem beati episcopi (Prosdocimi) patricius quidam, nomine Opilius, Christianus, ecclesiam in honorem sanctæ Justinæ virginis supra corpus illius erexit, et juxta eam oratorium beatæ Virginis composuit: quam ecclesiam simul cum oratorio Prosdocimus episcopus consecravat. At Constantini Magni tempore excitata fuisse videtur ex mente auctoris Vitæ S. Prosdocimi, in qua sic ille scribit: Proximo vero tempore, impiissimo Maximiano imperatore mortuo, in hac civitate Patavio quidam patricius nomine Opilius, vir Christianissimus, divina admonitione admonitus, construxit ecclesiam in honore S. Justinæ, et prope eam lapidibus pretiosis fecit oratorium in honorem sanctæ Mariæ: quam ecclesiam simul cum oratorio S. Prosdocimus consecravat: quamquam cum his verbis componi nequeat, quod ad calcem Vitæ S. Prosdocimi legitur, videlicet obiisse sanctum episcopum sub Antonino Pio, ut supra observatum est. Verum tempus, quo passa est S. Justinæ, ex ante dictis incertum est: assertiones vero istæ nullo legitimo antiquitatis suffragio nituntur, neque earum auctores ii sunt, ut iis fides habeatur. Opilius quidam Antonini Pii ætate vixisse videtur secundum inscriptionem quamdam Solodurensis, a Grutero pag. 87 num. 4 relata et his verbis conceptam: Deæ Eponæ M. Opilius Restio miles leg. XII Antonianæ P. P. F. immunis cos. cura. Salens. vico Salodor. DD. XII Kal. Septembr. D. N. Antonino aug. II et Sacerdote II cos. V. S. L. M. Sed prima illius verba hominem hunc ethnicum fuisse demonstrant; nec tituli S. Justinæ templi conditori congruunt.

45 Varie recentiores, sed minore successu, quam conatu, se torquent, ut, quis hic Opilio seu Opilius, qui S. Justinæ templi conditor audit, fuerit, quæve vixerit ætate, divinent. Opilionis viri clarissimi et anno 455 in Occidente Consul, Vincomali in Oriente consulis collegæ, nomen in Fastis consularibus, in Actis concilii Andegavensis apud Labbe tom. IV conciliorum col. 1020 et in litteris Leonis Magni apud Quesnellum tom. I a pag. 608 usque ad 659 celebratissimum est; hunc Cavacius non modo ecclesiæ S. Justinæ conditorem, sed et Aetii, celeberrimi sub Valentiniano belli ducis, qui Attilam, Hunnorum regem, in campis Catalaunicis fudit, et Valentiniani seu jussu seu manu occisus est, filium facit: Aetii quidem filium ex Cassiodoro lib. I,

incerta tradunt Petrus Equilinus et scriptor Vitæ S. Prosdocimi de Opilionis ætate,

quem Cavacius, correcte Cassiodori textu, anni 455 consulem facit

variarum

A *variarum Epistolarum Ep. 4, ubi de Cassiodori ipsius, non avo, ut Cavacius ait, sed patre ita scribit Theodoricus: Pater hujus candidati (Cassiodori) sub Valentiniano principe gessit tribuni et notarii laudabiliter dignitatem... sed, ut se*

* alias diligere

46 At Opilionem, anni 455 consulem, S. Justinæ templum condidisse, perhibet, quod omnia, quæ de Opilione monumentum num. 42 allatum habet, Opilioni anno 455 consuli apprime congruant. Opilionem, inquit, spectatum virum et multis magistratibus antea perfunctum, docent tituli, qui eidem in superiori lapide inscribuntur. Viri clarissimi titulus his, qui consulatum adepti sunt, frequens legitur apud chronologos. Eundem Opilioni tribuit S. Leo Magnus in Epistolis, quas dedit sub ipsius consulatu. Notantur etiam Acta concilii Andegavensis consulatu Opilionis. V. C. Illustrem eundem habeo ex duobus Rescriptis augustorum (*Theodosii Nov. 55 et Valentiniani Nov. 14*) quibus illustrem ipsius dignitatem appellant, dum esset magister officiorum. Licet autem quærenti, quo tempore prætorii præfecturam (*nam et hanc dignitatem lapis exprimit*) gesserit, nihil obvenerit, quod animum expleat, tamen dum consulem lego, præfecturam etiam prætorii, atque digniora, si qua deferebantur, officia eidem argumentor. Patritia dignitas, quam Zeno augustus prælatam voluit ceteris dignitatibus, his accedebat, qui consulatu functi essent vel prætoriam, Illiricam, seu Urbanam præfecturam administrassent. Itaque dum lapis Opilionem patritium demonstrat, eundem præfectum prætorio credas. Et vero, ut pluribus verbis Cavacius explicat, amplissima Opilioni munera ob paterna in Romanum imperium merita debebantur. His denique accedunt veteres archivi S. Justinæ monasterii tabulæ, anno 15 Valentiniani datæ, quibus Opilio SS. Justinæ et Prosdocii ecclesiæ aliquot, in Bononiensi maxime territorio sita, latifundia legat.

47 Speciem quidem verisimilitudinis habet Cavaciana opinio, sed certi nihil, cui acquiescas. Apud Cassiodorum pro Carpilione legendum esse Opilione, jam ante Cavacium Onuphrius Panvinius his verbis indicarat in Commentario ad lib. III Fastorum: Opilionem vero et Aetium Juniorem, Aetii ter consulis filios, ex Cassiodoro Occidentales consules digessi. Cassiodorus quidem in Chronico Opilionem consulem memorat; at cujus hic filius fuerit, nec hic nec alibi edicit: sua igitur Panvinius auctoritate Aetii, Attilæ in campis Catalaunicis victoris, filium fuisse, decreverit. Fallitur Panvinius Aetium, anni 454 consulem, Aetii, Attilæ adversarii et a Valentiniano eodem anno occisi, filium faciens: fuit enim Aetius anni 454 consul, non Occidentalis, sed Orientalis, idemque, qui in Chronico Alexan-

drino ad consulatum Monaxii et Phlintæ anno 449 urbis Constantinopolitanæ præfectus legitur, præfectus prætorii sub Theodosio Juniore in lege cod. Theodosiani de imaginibus imperialibus, et concilio Chalcedonensi anno 451 una cum Marciano Augusto interfuisse apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 575, uti observat in Criticis Pagius: ut adeo falli facile potuerit etiam, dum Opilionem anni 455 in Occidente consulem, Aetii utriusque militiæ magistri, Attilæque victoris, filium dixit.

48 Quod vero Cavacius ait, non fieri apud scriptores Carpilionis mentionem, contra Opilionis multam; etsi verum sit hoc, illud tamen liberalius, quam verius ait: Carpilionis enim, Aetii, si non filii, certe soceri, meminit Gregorius Turonensis lib. II Historiæ Francorum num. seu cap. 8 ex Renato Frigerido: utriusque auctoris verba accipe: Igitur his ita digestis (Gregorium audis) ac per ordinem expletis, quid de Aetio supra memorato (Attilæ expugnatore) Renati Frigeridi narrat Historia, tacere nefas putavi. Nam cum in duodecimo Historiarum libro referat, post divi Honorii excessum, Valentinianum puerulum, uno tantum lustro peracto, a consobрино Theodosio imperatorem fuisse creatum, et apud urbem Romam tyrannum Johannem in imperium surrexisse, legatosque ejus a cæsare dicat fuisse despectos, adjecit (*nimirum Renatus Frigeridus*) Dum hæc ita gererentur, legati ad tyrannum reversi sunt, mandata atrociora portantes: quibus permotus Johannes Aetium, id temporis curam palatii gerentem, cum ingenti auri pondere ad Chunos (*sive Hunnos*) transmittit, notos sibi obsidiatus tempore et familiari amicitia devinctos, cum mandatis hujusmodi: cum primum partes adversæ Italian ingressæ forent, ipsi a tergo adorirentur, se a fronte venturum.

49 Et quia de hoc viro (*ita Frigeridus pergit*) consequenter plura memoranda sunt, ejus genus moresque ordiri placet. Gaudentius pater, Scythiæ provinciæ primoris loci, a domesticatu exorsus militiam, usque ad magisterii equitum culmen provectus est. Mater Itala (*alias Itela*) nobilis ac locuples femina. Aetius filius (*non Aetii, cujus hic genus et mores Frigeridus describit, sed Gaudentii, contra ac Pagius scribit*) a puero prætorianus, tribus annis Alarici obses, dehinc Chunorum: post hæc Carpilionis gener ex comite domesticorum, et Johannis curam palatii gerere cœpit. Medii corporis, virilis habitudinis decenter formatus, quo neque infirmitudini esset, neque oneri, animo alacer, membris vegetus, eques promissimus, sagittarum jactu peritus, conto impiger, bellis aptissimus, pacis artibus celebris, nullius avaritiæ, minimæ cupiditatis, bonis animi præditus, nec impulsoribus quidem pravis ab instituto suo devians, injuriarum patientissimus, laboris adpetens, impavidus periculorum, famis sitisque tolerantissimus. Cui ab ineunte ætate prædictum liquet, quantæ potentiae fati destinaretur, temporibus suis locisque celebrandus.

50 Hæc supradictus historiographus (*inquit iterum Gregorius Turonensis*) de Aetio narrat. Adultus autem Valentinianus imperator, metuens, ne se per tyrannidem Aetius opprimeret, eum, nullis causis exstantibus, interemit. Libuit hæc ex prædictis auctoribus fusc huc trans-

AUCTORE
J. B.

mendum irrepsisse

E

F

non videtur.

quo pro Opilione positum sit Carpilione;

ex dicta inscriptione et charta monasterii S. Justinæ:

at in Cassiodorum

AUCTORE
J. B.

scribere, tum ut Pagius, tum ut Cavacius refellatur : Pagius quidem, dum ad annum 434 num. 2 verba illa Frigeridi Aetius filius, velut de Aetii, a Valentiniano occisi, filio dicta interpretatur, quæ de ipso Aetio intelligenda esse, mecum opinabitur, quisquis laudatorum mox scriptorum verba perpenderit. De Carpilione vero, Aetii secundum Cassiodorum filio, si vera Gregorius Turonensis, laudatusque ab eo Frigeridus scribunt, statuet, eum ex Carpilionis, de quo Gregorius, filia anonyma sorte, Aetio, a Valentiniano occiso, nupta natum, et Carpilionem ex avi materni nomine dictum fuisse. Utut sese res habeat, equidem liquet, jam inde saltem a Gregorii Turonensis tempore Carpilionis, Aetii seu filii seu soceri, mentionem factam fuisse apud scriptores, atque adeo falli Cavacium, dum illum antiquis scriptoribus omnino ignotum pronuntiat; vehementisque hinc oritur suspicio, nihil in Cassiodoro, Carpilionem memorante, mendi latere. Imo Carpilionis, Aetii filii, diserta mentio fit in Excerptis ex Historia Gothica Prisci Rhetoris, qui sub Theodosio Juniore vixit, inter Historiæ Byzantinæ scriptores, anno 1648 Parisiis impressos, pag. 55 his verbis : Hi ubi percurrerunt, qui desiderabantur, Attilas Bigilam una cum Esla sine mora proficisci jussit, Romanis denuntiatur, ut omnes transfugas Scythicæ nationis, quotquot in eorum potestate essent, redderent, a tempore Carpilionis filii Aetii, Romanorum Occidentalium ducis, qui obses apud eum fuerat.

hunc Pagius
non sat fundate una cum
Papa Leone
Attilam ad-
isse, ait :

51 Ceterum nescio, quid sibi supra laudatus Pagius velit, dum hisce Cassiodori in Chronico ad consulatum Herculani et Sporatii verbis : His Coss. Attila, redintegratis viribus, Aquileiam magna vi dimicans introivit, cum quo a Valentiniano imperatore Papa Leo directus pacem fecit, post particulas cum quo de suo inserit : scilicet Carpilione. Cassiodori enim verba nihil aliud innuunt, quam S. Leonem Attilæ auctorem fuisse, ut, relicta Italia, ad sua rediret : quod si Leonis ad Attilam euntis comites quærantur, dederat illos Pagius ipse ad annum 432 num. 5 ex Prosperi Chronico, Abienum scilicet, virum consularem, et Trigetium virum præfectorium : ut mirum sit, eundem Pagium ad annum 434 num. 2 Leoni comites tribuisse Cassiodori patrem, et Carpilionem, Aetii filium. At inquires cum Pagio ex laudata Cassiodori Epistola liquet, Cassiodori patrem et Carpilionem Aetii filium ad Attilam, cum is Romæ immineret, legatione functos pacis nuntium retulisse. Sic habet : Cassiodori pater et Carpilio pacem, seu veram seu simulatam, Attilæ extorserunt; at id factum, cum, capta Aquileia, Roma imminebat, nec legitur in citata apud Cassiodorum epistola, nec Pagius probat : fieri vero id potuisse, cum sub annum 430 Gallias invaderet, Tillemontius censet tom. VI Historiæ imperatorum pag. 147. Sed ad Opilionem, templi S. Justinæ conditorem, redeamus, ne a proposito longius aberremus.

charta vero,

52 Haud parum ponderis sententiæ Cavacianæ accederet, si, Valentiniano III imperatore, Opilio, qui anno 435 in Occidente consulatum gessit, S. Justinæ templo seu potius manasterio latifundia aliquot in territorio Bononiensi sita legarit, quod modo discutiendum. Contigisse id, vult Cavacius anno Valentiniani 13, qui fuit æræ Christianæ 459; unde S. Justinæ templum paulo ante conditum fuisse, merito fortasse contenderet, si donatio illa legitimis posset testimoniis monu-

mentisque evinci : at quæ eam in rem monumenta Cavacius adducit, falsi suspicione non vacant. Exstare, ait, in archivio S. Justinæ monasterii veteres ea de re tabulas, ex autographo desumptas, in quibus inter latifundia cetera memorantur sequentia : Catinum, Litibanum, Vindemiolum, Casale Paulinum, et prope vicum Quingetula Columbianum, Granariolum et alia, sed jam olim ab aliis possessa, et antiquatis nominibus incompta. Cur Opilionis tabulas non protulit Cavacius, quo de illarum fide ferri judicium posset? Quod si præstitisset, illum hic Justus Fontaninus, Ancyranus præsul, in præfatione Commentarii de S. Columba num. 5 exiguæ sinceritatis non accusasset. Verum, quod ipse non præstitit, post Angelum Calogiera, monachum Camaldulensem, qui illas anno 1750 typis vulgavit, præstitit Muratorius tom. III, Antiquitatum Italicarum mediæ ævi col. 53 et binis sequentibus, hanc chartæ illius notitiam præmittens : Heic autem agitur, inquit, de pergamena, perantiquis sane characteribus, ut videtur, ante multa sæcula signata, nihil tamen autographi præferente.

53 Integram Opilionis chartam Muratorius exhibet : sed illam partim tantum huc transcribere sufficiet, ut quivis ex male cohærentibus notis chronicis et stilo barbaro, qui per omnem illam chartam diffunditur, Opilioni, Romano patricio, et anni 435 consuli, perperam a Cavacio adscribi, facile intelligat. Accipe igitur Priores aliquot ejus lineas, e quibus de reliqua ejus serie judicium feras. In nomine Domini nostri Jesu Christi. Imperante piissimo Augusto Constantino, a Deo coronato, pacifico, magno imperatore, anno quinto decimo, sub die mensis Junii, Indictione prima. Domino sancto et merito ac ter beatissimo, seu et venerabili monasterio sanctæ Justinæ, virginis et martyris, ubi corpus sanctæ Justinæ, et Sanctorum Prosdocimi, et multa corpora aliorum Sanctorum requiescunt, constructo foris urbe Pataviensi, ubi multas res a bonis hominibus delegata sunt. Ego quidem in Dei Omnipotentis nomine Opilio patricius Romanorum dono in predicto monasterio pro oblatione et illuminatione, seu pro eterna remuneratione anime mee et de quondam parentum meorum presens presentis salute : magni donacionem sanctarum Scripturarum nos racio promovet, ea semper considerare atque disponere, quæ pro animabus ac meritis regni celestis retributione merear promereri. Credimus nos sine Evangelica leccio promoveri subsequentibus lectionibus, et hoc seculo centuplum et in futuro vite eterne esse participes etc. E latifundiis vero, in territorio Bononiensi sitis, et supra a Cavacio nominatim enumeratis, paulo post subduntur hæc : Casale, Vindemiolum, vicus Fraxinetus, Quingetula, Columbianum, Granariolum, ut de hac charta Cavacius procul dubio agere videatur.

54 Charta hæc neque legitima videtur, nec, ut talis esset, Cavacio quidquam prodesset : anno enim Christi 459 nullus exstitit imperator Constantinus, atque adeo illius nomine notari non potuit. Constantino quidem Valentinianum Cavacius subrogat, sed servato anno imperii ejus decimo quinto; quo non prima, ut charta habet, sed septima currebat Indictio. Præterea Opilio parentes suos jam tunc defunctos, cum donacionem suam fecit, verbis illis, quondam parentorum meorum

E

quam Cava-
ctus laudat.

F

nec illi pro-
desse, nec pro
legitima

AUCTORE
J. B.

§ IV. Ursati et Fontamini de Opilione, S. Justinæ templi conditore, opinio refellitur.

Geminum Sertorius Ursatus de rebus Patavinis Opus scripsit; alterum anno 1632 typis vulgatum, quod monumenta Patavina Latino; alterum anno 1678, quod rerum Patavinarum historiam Italico sermone complectitur: utroque quidem de Opilione, templi S. Justinæ conditore, disserit, sed in diversas sententias abit. Opere priori pag. 15 Cavacio subscribens, S. Justinæ templum Opilionis, anni 455 consulis, pietati munificentiaque adscribit, et Opilionem Aetii, inclyti ducis, filium facit, Cassiodorum eodem, quo Cavacius, modo interpretatus. Aetium, inquit, V. C. patrem habuit, eodem teste (puta Cassiodoro) dummodo, ut caute observat accuratissimus Cavacius, pro Carpilione, quod mendosum, reponas Opilione. Tum, memoratis partim Cassiodori verbis num. 45 transcriptis, ad hunc modum pergit: Ubi minime mirum, si pro OPILIONE imperiti illorum temporum librarii CARPILIONE scripserint, vocum affinitate decepti. De Carpilione autem nec historiae, nec illorum temporum fasti quidquam prodidere, at de Opilione plurima. Consulem enim eum cum Vincomalo fuisse anno Christi cdlxii, (imo cdlxiii, ut alibi ipse Ursatus scribit) et Marcellinus comes, et Cassiodorus et Panvinus unanimes testantur: imo Cassiodori verba sunt: « Opilio » et Vincomalus. His consulibus, Attila in sedibus suis moritur. » Quæ textum Epistolæ (Cassiodori, in qua legitur, Carpilio) hactenus corruptum satis indicant.

57 Fateor: Opilionem, non Carpilionem, consulem cum Vincomalo Cassiodorus dixit in Chronico: sed hunc Occidentalem fuisse, aut Aetii filium, quibus tandem verbis Cassiodorus indicavit? Verbis, inquires, num. 45 datis, si sinceræ lectioni reddantur: sed lateatne in illis mendum hic maxime quaeritur. Contra, quæ de Frigerido et Gregorio Turonensi et Prisco Rhetore disputata sunt supra, contrarium suadent. Urgebit Ursatus iterum: Quem Cassiodorus lib. i variarum Epistolarum, epist. 4 Carpilionem dixit, eundem lib. v Epist. 41 diserte Opilionem vocavit, sic scribens: Opilio fuit vir quidem abjectis temporibus, ad excubias tamen palatinas electus. Qui multo amplius crescere potuit, nisi fides sub avidissima remunerationis sterilitate jacuisset. Laudo Ursati in pervolvendo Cassiodoro diligentiam: sed affirmanti vel certe sibi summenti, utroque loco de eadem persona sermonem esse, assentiri non possum. Significat ea Epistola senatui Romano Theodoricus, Gothorum rex, se Cyprianum quemdam ad sacrarum largitionum comitivam evexisse; Cyprianum tum a privatis meritis, tum a generis splendore commendat: hunc autem a solo Cypriani patre Opilione his verbis repetit: Gloriatur etiam non extrema luce natalium. Nam pater huic, sicut meministis, Opilio fuit, vir quidem abjectis temporibus etc. Ex quibus intelligas, Opilionem, de quo Cassiodorus, jam tum, cum ista Theodoricus scripsit, in vivis non fuisse superstitem, nec ad altiores

Ursati de
Opilione.

E

templi S. Justinæ
conditore,

F

A mecrum indicare videtur: at Aetius, Opilionis secundum Cavacium pater, non nisi anno 454 e vivis sublatus fuit. Porro neque legitima videtur: ægre enim Constantinum imperatorem reperias, cujus imperii annus decimus quintus una cum Indictione prima currebat. Justus Fontaninus supra laudatus num. 4 datam ait anno 755 sub Constantino Copronymo: sed annus hujus 15, ducto initio a 51 Martii anno 720, quo imperator a patre suo, Leone Isaurico, coronatus est, incepit a die 51 Martii anni 754: esto, anno 755 Indictio prima cucurrerit. Dein, qui fit ut in charta solus notetur Constantinus filius; non Leo etiam, illius pater, qui nondum e vivis excesserat? Qui fit, ut, si Patavii, quo se Opilionem recepisse, Fontaninus conjicit, scripta sit, non sub Liutprando Langobardorum rege, qui tunc Patavium sua in potestate habebat, sed sub Constantino, in Oriente imperante, data dicatur? Chartam aliam in rem suam Fontaninus laudat a Paulo I datam, et ab Hieronymo Rossi sub principium lib. v Historiæ Ravennatis relata; sed hactenus mihi videre illam non licuit. Plura de Opilionis charta vide apud Muratorium, qui demum de illa sic pronuntiat: Hisce adde, scateret nimis erroribus chartam, et carere loco, ubi scripta fuerit, aliaque ibi occurrere vitia, quæ in unum quidem apographi scriptorem rejicere possis, sed non desinant dubitationem injicere vetusti cujuspian figmenti; ac præcipue quum non apographum, sed primitivam chartam appellandam illam, contendere alii possint.

videtur haberi
posse.

B 55 Bacchinius, ut Muratorius refert, chartam prædictam cum anno Christi 755 componere conatus, tot difficultatibus se vidit implicitum, ut in aliam descenderit conjecturam, nimirum illam anno Christi 795 sub Constantino, Leonis Chazari et Irenes filio, fuisse exaratam. Fluebat tum quidem Indictio prima; sed annus Constantini, ex quo imperator a patre creatus est, quod anno 776 contigit, decimus octavus; ab obitu vero patris, anno 780 die 8 Septembris defuncti, annus decimus tertius dumtaxat, nimirum mense Junio, quo charta illa data fuisse notatur. Sed et illud incommodi hæc patitur conjectura, quod sub Constantino, Occidentali imperatore, confecta dicatur; cum eo anno Italia non penes Constantinum, sed penes Carolum Magnum fuerit, qui Italiæ Pipinum filium præfecerat; de quo Annales Francorum apud Chesnium tom. II scriptorum Galliæ pag. 22 ad annum 781 hæc habent: Perrexit Carolus rex Romam, et baptizatus est ibi filius ejus, qui vocabatur ei Carlomannus, quem Adrianus Papa, mutato nomine, vocavit Pippinum et unxit in regem super Italiam. Mortuus est Pipinus Italiæ rex anno 810; Carolus Magnus anno 814: atque adeo, si anno 795 exarata fuisset prædicta charta, annum Caroli Magni, vel Pipini saltem in Italia regnantis, non Constantini, nomen verosimiliter prætulisset.

AUCTOR
J. B.

honoris gradum, quem paulo infra mediocrem Theodoricus appellat, etsi majore splendore dignus esset, quam ad palatii excubias temporis infelicitate fuisse erectum. Dicine id de Opilione poterat, præfecturam prætorii, ut vult Ursatus, patriciatum Romanum, ac denique consulatum consecuto?

opinio refellitur,

58 Videamus modo, quid Ursatus in Patavina Historia, Italico sermone conscripta, in hanc rem afferat. Pag. 156 S. Justinæ templum conditum, perfectumque scribit circa annum 524 ab Opilione quidem, sed alio ab illo, qui anno 455 consulatum gessit: nec enim verosimile censet, hunc ad annum usque 524 vitam protraxisse, ac tanto senio gravem ecclesiis condendis aptum intentumque fuisse. Sane anno 524 Consulum Fastis adscriptus legitur Opilio quidam, idem fortassis, de quo Athalaricus, Gothorum rex lib. viii apud Cassiodorum Epp. 16 et 17. Consulem in Occidente illum fuisse, ex eo liquet, quod illum Theodatus Gothorum in Italia rex post Amalasuntam carceri perfide inclusam ad Justinianum imperatorem legationis munere fungi jusserit: nec enim aptius cuiquam applices Procopii verba lib. i de Bello Gotthico cap. 4 ita scribentis: Clausam hic (in lacu Vulsino) Amalasuntham Theodatus servari jussit, ac veritus, quod accidit, ne eo facto imperatorem offenderet, Liberium et Opilionem, senatores Romanos, aliosque nonnullos misit, omni ope deprecari jussos illius odium, affirmando, nihil mali Amalasunthæ irrogasse Theodatum, quamvis ab ea prius acceptum pessime. Sed hunc S. Justinæ templum Patavii excitasse, mera Ursati conjectura est: mirum porro est, eundem scriptorem Opilionem anni 524 consulem pro Aetii sub annum 455 a Valentiniano occisi filio habuisse: si enim Ursato verosimile non est visum, Opilionem anni 455 consulem ad annum usque 524 vitam protraxisse; cur non item vero parum simile credidit, Opilionem Aetii, ut ait, filium, annis circiter 70 a morte patris consulari demum dignitati fuisse admotum?

uti et Justus
Fontanini,
qui Opilionem

59 Ut a Cavacio Ursatus in Historia Patavina, ita ab utroque Justus Fontaninus in Præfatione Commentarii in Vitam S. Columbæ pag. 10 et seqq. de tempore, quo data est charta superius laudata, atque ejus auctore dissentit. De tempore, quo data fuit charta ex Fontanini sententia jam actum est supra. Si vero illum interroges, quis fuerit Opilio in ea memoratus; fuit, et quidem procul dubio fuit Opilio (non is quidem, cujus Agnellus meminit apud Bacchinium in Vita S. Joannis Angelopti; hic enim sæculo viii seu anno 755 antiquior) sed alius quispiam e Ravennatum exarchorum numero tempore Constantini Copronymi, qui principum suorum iconomachorum jussa contemnens, ac salutis suæ satagens, Patavium secessit, ibique post dictam donationem S. Justinæ ecclesiam seu partim seu integre instauravit, suique post mortem corporis esse voluit conservatricem. Quid ita? Ut paucis dicam, eo recidit illius ratiocinium: Chartæ ista subscriptio est: Ego Opilio gloriosus imperialis patricius Romanorum: fuit igitur illius auctor patricius Romanorum. Atqui patricius Romanorum titulus fuit Ravennatum exarchorum proprius: fuit igitur Opilio, chartæ auctor, exarchus Ravennas. Si vero Fontaninum præterea percuncteris, quem locum inter exarchos Ravennates Opilio tenuerit, respondet, locum medium illi deberi inter

Paulum, anno 726 interemptum, et Eutychium, D qui fuit ultimus exarchorum.

60 Non aliunde notus Fontanino est iste Opilio, patricius Romanorum, quem certo Ravennatem exarchum fuisse ait, quam ex charta Opilionis supra laudata, et insuper alia, de qua paulo infra. At Opilio in illa exarchum se non nominat; nec, ut ita se nominaret, id certum foret: non uno enim ex capite, ut supra dixi, fides chartæ in suspicionem vocari merito potest. Aliunde igitur Fontanino, exstitisse anno 755 Ravennæ exarchum, Opilionem nomine, Pauli successorem, Eutychii vero decessorem, priusquam dicto suo fidem certam a lectore exigeret, evictum dare incumbabat; quod, ut opinor, procul dubio, modo potuisset, præstare studuisset. Ut quid igitur Ravennatem exarchum omnibus incognitum hactenus obtrudit? Immo vero jam ante annum 755 Ravennatibus exarchum fuisse Eutychium, tum aliunde, tum ex inscriptione, quam adfert Rubeus lib. iv Historiæ Ravennatis, liquet: hæc ita habet: Guvernante Italiam Domino Eutychio excell. patritio et exarcho in Kal. Feb. Ind. xiv; qua mense Februario currebat annus Christi 751. Neque Opilioni anno 755 Patricium Romanum, si hic titulus Ravennatibus exarchis proprius fuisset, se scribere licuisset, exarchatu fungente Eutychio. Quamquam nec verum videatur, eo titulo decoratos fuisse Ravennates exarchos. Hunc enim Eutychio non tribuit inscriptio mox relata, non Anastasius in Vitis Pontificum, qui de Ravennatibus Exarchis agens, de Romano in Gregorio; de Eleutherio in Deusdedit; de Isacio in Severino; de Theodoro in Theodoro; de Olympio in Martino; de Joanne in Conone et Sergio, de Theophylacto in Joanne VI; de Joanne Risocopo et Scholastico in Constantino; de Paulo et Eutychio in Gregorio II; item de Eutychio in Gregorio III et Zacharia; patricios illos quidem, sed sine hoc addito: Romanorum, appellat; licet hunc titulum integre diserteque plus vice simplici repetat, ubi de Carolo Magno.

Ravennatem
sub annum
755 exarchum
fuisse,

61 Non Paulus diaconus tom. I Scriptorum rerum Italicarum, licet lib. ii cap. 29 et seq. Longini; lib. iii capp. 18 et 26, et lib. iv capp. 26, 29 et 55 Smaragdi; lib. iii cap. 26 et lib. iv capp. 8 et 15 Romani; lib. iv cap. 15 et 26 Gallinici; lib. iv cap. 55 Eleutherii; lib. vi cap. 54 Scholastici, et Pauli denique cap. 49 ejusdem libri, qui omnes Ravennates exarchi fuerunt, meminerit. Scio, Paulo lib. iv cap. 40 Gregorium quemdam Patricium Romanorum fuisse dictum, sed is non Ravennas exarchus fuit, sed Opitergino præsidio Græci imperatoris nomine præerat. Vivebant enim adhuc, cum Gregorius iste Opitergii versabatur, ut ex Paulo capp. 42 et 45 liquet, Agilulfus Langobardorum rex, et Heraclius imperator ex Pauli cap. 51, cujus tempore Eleutherius Ravennatem exarchatum tenebat, ut ex Anastasio in Deusdedit patet. Gregorius quidem aliquis, ex Privilegio Constantis imperatoris apud Bacchinium parte ii pag. 283, Ravennas fuit exarchus, sed multo serius sub annum 666 et sub Constante, quem cum priore Gregorio, qui sub annum 615 Opitergii morabatur, præsul Ancyranus post Hadrianum Valesium male confudit, ut Berettus docet in Tabula chronographica Italiæ medii æci num. 80, quem consule tom. X scriptorum rerum Italicarum col. 159.

frustra contendit,

62 Altera charta, ex qua notum habuit Fontaninus nec id evincit.

A *taninus Opilionem, Romanorum Patricium (non tamen propterea, ut jam diximus, Ravennatem exarchum) est Gregorii IV Pontificis anno 828 data, et apud Muratorium tom. III. Antiquitatum Italix col. 59 et binis seqq. integre excusa. Characteres illius, teste Muratorio, iis, quibus exarata est charta Opilionis, de qua supra, sunt admodum similes: duplex illius exemplar exstare ait in tabulario monasterii S. Justinæ, alterum prolixius, alterum contractius; quod utrumque unico intuitu cognoscendum exhibuit, prolixius quidem totum transcribendo; contractius vero, uncinis includendo quidquid in contractiori desideratur, et reperitur in prolixiori. Inscripta est Miloni, monasterii S. Justinæ abbati, Romæ data xii Kalendas Julias, anno ejusdem Sedis primo, et Domino Lothario secundo, Indictione octava. In ea de Opilione sic loquens inducitur Pontifex: Quia juste et rationabiliter vestra humilitas (Milonem alloquitur) nostro Apostolati humiliter postulastis, quatinus pro Dei amore, animeque nostro remedio, per presentis nostri privilegii auctoritatem, quamque per auctoritatem Domni Lotharii imperatoris augusti, spiritualis in Christo dilectissimi filii nostri, concederemus et confirmaremus scilicet omnes res et proprietates prædicti monasterii, cujus ecclesiam Opilius, PATRICIUS ROMANORUM fundavit, ibique ejus corpusculum in pace requiescit in atrio ejusdem ecclesie supra duas columnas, qui etiam multa tribuit dona in eodem monasterio. Ideoque per præsentem privilegium confirmamus, etc.*

Gregorii IV
charta.

B *65 Chartam hanc Gregorii IV, uti et præcedentem, critico ariete concussit idem Muratorius, vir in multo litterarum genere apprime versatus: ipsum loquentem audi: Quod heic me excruciat, inquit post alia pauca, cogor aperte dicere, tot vitia convenire in hujus Bullæ textum, ut illam nemo, uti legitimam mercem, sit facile suscepturus. Nam præter dissonantiam inter duo illa unius Bullæ exempla deprehensam, præter affectatam mentionem sepulcri, in quo depositus dicitur Opilius, sive Opilio, PATRICIUS ROMANORUM; et præter alia, quæ persequi non est animus: inter chronologicas notas intoleranda pugna consurgit, quam tollere ne acutissimus quidem possit. Anno dcccxxviii mense Junio decurrebat annus primus Gregorii IV Papæ. In eum annum minime cadit Indictio octava, sed quidem sexta. Et rursus scripta hæc dicuntur ANNO DOMNO LOTHARIO, pro DOMNI LOTHARII, SECUNDO, quæ vitiosa formula (adde et multa alia in decursu chartæ contenta) Apostolicæ Sedis cancellariam non bene olet, quum ibi Latinæ linguæ atque Grammaticæ honor aliquis semper habitus fuerit. Præterea extra omnem controversiam est, Lotharium I coronam ac nomen imperialis dignitatis Romæ accepisse anno dcccxxiii. Ergo annus secundus ejus imperii in annum i Gregorii IV, sive in annum Christi dcccxxviii nequaquam convenit. Adde, nullam mentionem fieri Ludovici Pii augusti imperantis cum filio. In aliis chartis ejus nomen præterire minime mos fuit. Fortassis etiam abhorret ab eorum temporum consuetudine multa DUORUM MILLIUM MANCUSORUM AURI OPTIMI, cujus medietas persolvenda erat NOSTRO SACRO PALATIO, quum de monasterio ageretur extra fines Pontificiæ ditionis posito, et possidente tot alios fundos, minime in Bononiensi agro comprehensos.*

Hæc et alia, quæ abire insalutata volo, apud me hujus etiam Bullæ fidem saltem dubiam faciunt.

AUCTOR
J. B.

64 *Dein quis fuit Milo S. Justinæ abbas, ad quem chartam illam anno 828 Gregorius dedit? Cum ante Rosium, qui sub annum 849 Patavinum episcopatum tenuit, ne monasterium quidem S. Justinæ exstitisse videatur, ut infra dicetur, primusque illius abbas sub eodem Rosio fuerit Christianus, quo certe antiquiorem Cavacius, loci historiographus, non invenit. Verum non eo hæc de Opilione dicta sunt, ut sanctæ Martyris templum ab illo aliquando conditum reparatumve fuisse, eamus inficias: sed ut tempus, quo id contigit, plane incertum esse; patricium vero illius ac consulatum dignitates esse appareat verosimillime fectitias, quas illi, quo monasterii, ut factum sæpius est, origo redderetur illustrior, nescio, quis fabulator offinerit. Nihil dico de iis, qui Opilionem familia Picaurum aut Picacapram fuisse volunt, quos Ursatus in Historia Patavina pag. 157 refellit ex eo, quod ex familiæ e Transalgaridis originem ducant ex Patavinorum genealogorum testimonio: Transalgaridi autem sub Carolo Magno primum Patavii sedem fixerint.*

§ V. Quo tempore conditum fuerit S. Justinæ monasterium. Templum novum eidem dicatum.

I *n obscuro pariter est, quo primum tempore S. Justinæ templo monasterium adjectum fuerit: templo auctor Vitæ S. Prosdocimi, et ex eo verosimiliter Scardeonius Classe 15, ubi de Opilione, jam inde S. Prosdocimi ætate id factum, ac a sacris virginibus inhabitatum scribunt: verum tanta illius monasterii antiquitas fundamento caret, rejiciturque a Cavacio, qui se monasterii illius originem ignorare faletur. Nos, inquit, quamvis antiquitatem exoptemus, ex qua nostris rebus plus dignitatis accedat, tamen potius opinamur, monachos non nisi post Patavium restitutum, imperante Carolo Magno, templum D. Justinæ obtinuisse. Et paulo infra: Itaque maximæ vetustati tribuatur, quod monasterii principia etiam litterarum memorias excedant: ita ille; nihil tamen, unde Caroli Magni ætate S. Justinæ monasterium conditum fuisse conjicias, spectatim in medium proferens. Si legitimæ essent chartæ Opilionis et Gregorii IV nomine venditæ, in quibus monasterii S. Justinæ mentio fit, jam inde a sæculo saltem octavo id exstitisse, necesse esset: at, cum earum fidem ex dictis supra non pauca infringant, nec id affirmare ausim. Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 870 num. 21 Rosium, ab anno circiter 860 Patavinum episcopum, S. Justinæ monasterii conditorem facit ex instrumento ipsius Rosii, quod quia Cavacius valde minutum dedit, adjicit ille: Optandum esset, ut integrum retulisset Cavacius. Mabillonii votis tom. IV Antiquitatum Italix col. 781 et binis seqq. satisfecit Muratorius, ex quo tamen haud certo elicitur, Rosium illud condidisse, ac monachis Benedictinis tradidisse. En illud.*

AUCTORE
J. B.
Rorius episcopus
Patavinus,

66 In nomine Domini. Imperante Domno nostro Hladowico imperatore, Hlotharii filius, postquam imperiare cepit, anno vicesimo quinto, vi Nonas Madii, Indictione septima, feliciter. Offersionem vel tradicionem, que facere visus sum ego in Dei nomine Rorsus sancte Patavine ecclesiæ episcopus una per consensu et voluntate avvocato meo nomine Hercomario, in ecclesia sancte et venerabilis Justine vel senodochium, quo ego ipse a fundamentis pro remedium anime mee edificare precepi, quæ sita est prope ecclesiam ejus venerabilis virginis Justine, in qua ejus sanctissimum corpus humatum requiescere videtur : ubi vir venerabilis Christiano presbyter et a nobis electum et ordinatum abba preesse cernitur. Ideoque ego, qui supra, Rorsus nunc Pontifex, considerante me Dei omnipotentis misericordia et remedium anime mee offero atque trado ego Rorsus episcopus secundum legem Salicam ad presenti die omnes res meas, quas habere et possidere videor in Monte Silicis, sive in finibus Patavense vel comitatu Vicentino, offero et trado ad supradictum almificum locum, et tibi Christiano abbati, vel ad fratres, qui in ipso senodochium religiose vivere degunt, ut abeat is exinde alimonia sive vestimentum ad usui vestro, ut pro me indigno peccatore preces omnipotenti Deo fundere incensanter dignetis, vel in ipsum venerabile locum deservire valeatis.

ut ex ejus
charta

67 Id est, in primis offero, atque trado ego Rorsus humilis episcopus curte mea, quæ nuncupatur Maserada cum capella, quæ in honorem beati Martini confessoris ego ipse a fundamentis edificavi vel consecravi, cum casales et omnia, quantum ad ipsam autem pertinere dinoscitur, et similiter trado et offero curte mea infra civitatem Patavi cum oratorio suo, qui in onore beati Petris principis Apostolorum dedicata est, cum omnia, quæ ad ipsam præfatam curtem vel oratorium pertinere videtur. Nec non et curtem meam in Cervarises cum oratorio suo, quod in onore sanctæ Crucis est consecratus, quæ sita est in comitatu Vicentino, trado et offero cum omnia adjacentia et pertinentia sua. Has prenominate curtes ex integro, quantum ad manu mea hodie abere vel possidere visus sum, trado et offero ad presenti die in jam prenominate ecclesia beate Justine virginis, vel in senodochium cum omnibus edificiis earum, et cum silbis, aplectaneis, ortis, areis, vineis, campis, pratis, salectis, pascuis ac stallareis, pomiferis arboribus, paludibus, usis aquarum, rivis, rubinis, monte, plano, omnia in integro, cultum et incultum, quantum ad me pertinet, vel pertinere vel possidere visus sum.

ostenditur,

68 Et offero atque trado in predicto venerabili loco similiter a die presenti et hora servis et ancillis meis pro anima mea, eorum nomina sunt : Lupulus et Justiolus cum filio suo item Justulo, Rodulfus, Luvani, Petrus, Vidolus, Adam, Beffanius cum uxore sua, nomine Eta, Felicitas cum filia sua, Gallidolus cum uxore sua et duos filios suos, Riculfus, Regisilda et filia ejus Rotruda, Willi, Juba, Rotruda, Altemanno cum uxore sua Gaudencia et filia sua Anspurga, Liutecarda et filia ejus Helmedruda, Radperga, Willi, Liuba cum filias suas Egena et Vindelinda et Liucinda et Gisemperga, Justola, Reginunda, Agneola cum filias suas Orsolane

et Senatere, Unica, Fuscola, Gisemperga. et quanti nati vel procreati fuerint, postquam in potestate mea devenerunt. Istas suprascriptas res vel mancipiis, quorum nomina vel loca superius leguntur, et ubicumque proprietario nomine a me possessum vel devolutum est, et hodie a manu mea teneo per liberam rationem et vendicionem et emcionem sive per donacionem nec non et commutationem vel blandimentum secundum legem meam Salica possessum habeo, offero adque trado ego Rorius episcopus ad presenti in jam prenominate locum pro remedium anime mee, et exinde nichil mihi reservavi.

69 Professus sum, in tali vero timore offero et trado supra nominatas res seu familias, ut si ego Rorius episcopus, quod fieri minime credo, vel aliquis ex successoribus meis de predictas res vel mancipiis, eorum nomina et loca supra annotatas esse videntur, vel qui de ipsis hominibus nati vel procreati fuerint, retollere de ipso venerabili loco, aut contrare voluerimus, sive tibi Christiano abbati vel a successoribus tuis, et omnia, sicut supra legitur, non adservaverimus ego Rorius episcopus vel successoribus meis, tunc deveniat ipsas res vel familias, quod supra legitur, in potestatem regis, qui pro tempore Italia regere videtur. Hæc ideo adfiximus, ut mea, que supra, Rorius episcopus offersio sive traditio perhennis temporibus in ipsum almificum locum, quod supra legitur, inviolabilis et inconcussa permaneat. Iterum volo atque instituo, ut tu Christianus abbas vel successores tui ab hac præsentis die, quod est sexto Nonas Madii pro ipsa offersionem vel tradicionem, quod ego hodie facio per omni die pro me pascere debeatis pauperes numero tres, dum ego, qui supra Rorsus episcopus, advixero, sive post meum decessum, et in annuale vero meo per remedium anime mee pascere debeatis ter sacerdotes et levitas numero quadraginta. In alio vero die, post annuale meum evenerit, volo atque instituo, ut reficiantur ibi in prædicto loco pauperes numero centum. Et cum ipsis pauperes refecti fuerint usque ad saturitatem, laudem Deo referant, et proficiant ad salutem pro anima mea.

70 Quod si tu Christianus abba vel successoribus tui de prædicta elemosina, quod pro anima mea dare instituo, aliquid retrahere volueritis, una neglexeritis facere, in omnipotenti Dei judicio reservo, cui omnia manifesta sunt, et nihil ei latet. Sed nolle quod volui, nisi quod a me semel factum bono animo est, perhennis temporibus inviolabilis permaneat. Et manifestus sum ego Rorsus episcopus, qui a pagina et calamo cum pinna de terra levavi, et Ulfari nothario scribere sic rogavi, et testibus obtuli roborandam, ut hanc donacio sive offersio supra legitur firma et stabilis sine alicui hominum contradictione permaneat. Actum in cenobio sancte Justine, in Dei nomine feliciter. Ego Rorius quamvis indignus episcopus in hanc occasionem seu tradicionem a me facta manu mea subscripsi. Ego Ercomarius advocatus consensi, manu mea subscripsi. Ego Justinus archidiaconus rogatus manu mea subscripsi. Ego Leopertus presbiter et prepositus sancte Marie manu mea subscripsi. Ego Dominicus presbiter canonicus manu mea subscripsi. Ego Joannes presbiter manu mea subscripsi. Ego Fradellus

senodochium
seu cenobium

adjunctis
F

A Fradellus presbiter manu mea subscripsi. Ego Justinus presbiter arcarius sancte Marie manu mea subscripsi. Ego Dominicus presbiter etc. ✠ Ulfari notharius rogatus a Domno Rorio venerabili episcopo, hanc cartulam, offersionem vel tradicionem scripsi et subscripsi et post tradita complevi.

anno 874,

71 *Hæc Rosii charta, vi cujus, ut ait Cavacius pag. 58, a monachis Benedictinis, etiam sua ætate, pauperibus religiosiis hebdomadis singulis, panis et vini portio statuta erat, et ante festum Nativitatis Dominicæ centum pauperibus epulum præbebatur, seculi sui quidem barbariem præfert; ceterum vero in notis chronicis recte sibi congruit: Ludovicus enim Lotharii filius, a Leone IV coronatus est imperator anno 849; atque adeo annus ejus imperii vigesimus quintus non nisi anno 874, quo, ad mensem Majum pro- vecto, currebat Indictio septima, finem accepit. Neque mirum videri debet, mentionem in ea fieri legis Salicæ seu Francicæ, cum ea sub Francis, deletis Longobardorum regibus, fuerit in Italiam invecta, ipseque Rosius, ut Patavini scriptores perhibent, Francica gente oriundus.* Autographa minime est charta illa, inquit Muratorius: est tamen exemplum pervetustum, ut fortasse mendorum, quæ in illa occurrit, frequentia describentis imperitiæ magnam partem possit attribui. Cavacius pag. 53 pro anno Ludovici vigesimo quinto scripsit decimum quintum; et Rosii chartam anno 870 afficit; quod et Ughellus, Cavacium incaute secutus, fecit tom. V *Italix sacræ auctæ* col. 428, ubi et Rosium Patavinum episcopum factum ait anno 861. Sed apud Sigonium de regno *Italix lib. vi* Ludovici secundi diploma exstat, quo Rorii seu Rosii episcopi precibus ecclesiam Patavinam in tutelam suam recipit, datum vii Idus Februarias, anno, Christo propitio, imperii Domini Lotharii Pii imperatoris xxvi, et Ludovici Gloriosissimi augusti in Italix vi, (seu potius v) Indictione xii, qui fuit annus 849.

sed ab hodie-
no S. Justinæ
monasterio
diversum:

72 Porro ex eadem Rosii charta seu testamento quidem liquet, illum excitatum a se juxta S. Justinæ ædes xenodochium monachis quibusdam (verosimillime quidem Benedictinis) administrandum dedisse; sed certum inde non fit, quod num. 63 aiebam, excitasse illum Benedictinis diversum a xenodochio monasterium, cujus nulla, aperta saltem, in charta Rosiana fit mentio: quin vero ita loquitur in charta, de qua mox, Gauslinus, Patavinus episcopus, ut ipse potius S. Justinæ templo et excitato ab episcopo Rosio alendis pauperibus xenodochio, sed Hunnorum vastatione semirutis, primus illud adjecisse videatur. Gauslini chartam ex Ursato in *Historia Patavina* pag. 203 accipe: In nomine sanctæ et Individuæ Trinitatis. Gubernante Catholicam plebem beati Petri Apostoli Joanne, summo Pontifice, Pontificatus sui anno vi, Imperante Domino nostro Othone imperatore, anno Incarnationis Domini dcccclxx in mense Februarii, Indictione xiv. Cum venissem ego Gauslinus episcopus in ecclesiam beatæ Justinæ martyris, et beati Prosdocimi præsulis, et vidissem ibi per circuitum omnem locum desolatum, nec esse ibi, qui aliquid diceret, aut aliquam susceptionem hospitibus aut pauperibus pararet. Tunc inspirante divina ac potenti misericordia, sicut ipse corda humana illustrare dignatus est, ita et cor meum implere, ac visitare dignatus est, ut ob ipsius amorem Sanctorumque omnium,

nec non et B. Justinæ martyris, beatique Prosdocimi confessoris cœnobium ædificarem monachis.

AUCTORE
J. B.

73 Tunc congregavi omnem clerum, omnesque optimates, et cunctum populum super eo, quod Dominus in corde meo inspirasset, sed et valde omnibus placuit. Unde cum omnibus sacerdotibus, cunctoque clero et cum omnium fidelium consensu, juvante Deo, construximus cœnobium. Ibique ego, qui supra Gauslinus episcopus, ut præfati monachi, qui ibi præesse debent, firmi ac stabiles esse possint, pro remedio animæ Senioris nostri Othonis, et pro anima mea, et cunctorum Catholicorum, seu et pro omnibus, qui in hac ecclesia deserviunt, ut firmum ac stabile nostrum scriptum habeant, quatenus, qui post nos in hanc sedem venerint, non destruant; sed magis in Dei amore roborent; ut et ipsi per ipsorum monachorum intercessionem valeant ætherea possidere regna. Quare ego Gauslinus episcopus cum omni clero et cuncto populo, qui hic congregamur, per tremendum Omnipotentis Dei judicium et per ipsius majestatem deprecamur, nec non et per omnem cœtum sanctorum angelorum, archangelorum, patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, martyrum, confessorum, ac virginum, omniumque Sanctorum, ut nulla superimposita, nullum redditum, nullam molestationem ipsis monachis inferat, nisi incensum orationis. Quod si aliter fecerit, quam supra legimus, ante tribunal Christi retributionem habeat in die judicii cum Juda traditore, inde stando ad rationem.

hoc vero vi-
detur

74 Ego in Dei omnipotentis nomine Gauslinus Pataviensis ecclesiæ episcopus donamus et confirmamus ad monasterium sanctæ Justinæ virginis, et sancti Prosdocimi confessoris Christi, non multum longe a civitate Patavii, ubi corpora Sanctorum requiescunt, ad laudem Sanctorum ejus, pro præsentis merito et futuro, pro superscripto imperatore Othone, atque duce nostro, clero ac populo, ut omnes fideliter vivant in Christo, per quem, qui serviunt, ut dignus est, coronentur in cœlis, ubi et nos miseri peccatores, clerus, populus, atque propinqui, aliquam portiunculam habere possimus, ubi omnes magni consistunt, Deo concedente, damus et confirmamus ad ipsam ecclesiam sanctæ Justinæ, et sancti Prosdocimi confessoris Christi, in primis ecclesiam sancti Angeli prope supradictum monasterium cum massaritiis et rebus, quæ eidem pertinent, cum quartis et decimis, cum loco, qui dicitur Prato Novo, et terris cum vineis, ubi dicitur Ruthena, Braido monachorum, et uno arcu, qui currit flumen Retronis. Et ecclesiam sanctorum archangelorum, quæ constructa est foris civitate Patavii in loco, qui dicitur Vantio, cum suis finibus; et terra, quæ vocatur Senedo, cum suis finibus, id est, cum quartis et decimis. Ecclesiam sancti Martini, quæ est ædificata in loco, ubi dicitur prope Montemsilicem cum casis et massaritiis, quæ ibidem pertinent, seu servis et ancillis, qui in superscripto Montesilice habitant. Et curtem unam in loco, qui dicitur Tribano, cum suis casis et massaritiis, quæ ibidem pertinent, cum quartis et decimis, seu in Pernumia, in capite silvæ, et in Aire cum quartis et decimis.

Gauslinus,
Patavinus
episcopus,

75 Et curtem unam cum domo cultili cum capella, quæ ædificata est in honore sanctæ Mariæ

ex hic retata
ejus charta

Mariæ

AUCTORE
J. B.

Mariæ Virginis in loco, qui dicitur Macerata, cum casis, massariis, quartis, decimis, et cum omnibus rebus, quæ ibidem pertinent. Et totam decimam, quæ jacet in comitatu Vicentino in loco, ubi dicitur Masone, cum capella, quæ est constructa ad honorem S. Galli, cum quartis, decimis, et cum omnibus rebus, quæ ibidem pertinent. Et ecclesiam unam, quæ est ædificata ad honorem sancti Georgii in loco, dicto Robolono, cum terris et omnibus decimis, quæ ibidem pertinent. Et totam decimam, quam dare debent famuli S. Justinæ sive in montibus, sive in vallibus. Hæc omnia suprascripta volumus, et confirmamus, assistentibus suprascriptis, habeat et teneat ipse sanctus locus æternum, ut serviant ipsi monachi, cum suo abbate Ingelberto, Deo Sanctisque usque in finem sæculi, omnibus remotis, quæ in ista donatione et confirmatione, frangere, contradicere, aut molestiam facere aut inquietare habeant. Et teneat in die iudicii, quod in hac pagina supra legimus. Ego Gauslinus episcopus hanc paginam, a me factam, propria manu mea confirmavi et roboravi. Ego Martinus archipresbyter in hanc paginam offersionis consensi et scripsi. Ego Joannes presbyter m. Ego Marinus presbyter. m. Ego Bonizo presbyter. m. Ego Albericus presbyter. m. Ego Rochero presbyter. m. Ego Dominicus presbyter. m. Ego Rozo presbyter. m. Ego Redaldus presbyter. m. Ego Joannes diaconus. m. Ego Andreas diaconus. m. Signum manu Joannis testis. Signum manu Bernardi testis. Signum manu Uldarici testis. Signum manu Adam testis. Signum manu Luitprandi nobilissimi. Signum manu Alberti. Signum manu Valentini. Signum manu Arduini. Omnes isti rogati testes.

primus con-
struxisse

76 Gauslinus verbis num. 72 transcriptis satis quidem aperte innuit, tum S. Justinæ templum, tum additum illi a Rosio xenodochium, quod sua ætate, in monasterii S. Justinæ vicinia situm, adhuc superstes fuisse, pag. 207 Ursatus scribit, prius exstitisse, quam ipse Patavinum episcopatum suscepit; sed nullo modo de S. Justinæ monasterio, quod a Rosii xenodochio diversum sit, idem prædicat: imo vero, cum id se construxisse dicat, nulla alterius conditoris mentione, ne quidem tacita, injecta; nec aliunde certa legitimaque videantur exstare monumenta, quibus major monasterii antiquitas citra dubium ostendatur, videtur illud tum primum a Gauslino condi cæpisse. Eodem, quo Gauslinus, modo Burchardus quoque Patavinus episcopus, anno 1054 collata a decessoribus suis monasterio S. Justinæ bona confirmans, locutus est apud Muratorium tom. III Antiquitatum Italiæ col. 205. Ita ille de Gauslino: Hanc igitur sollicitudinem venerabilis Gauslinus, Patavensis episcopus, vigilantiter exhibuit, quando super omnia, quæ bona egit diligencia, de sibi commissis non modicam habuit, videlicet de ecclesia S. Justinæ virginis, quæ sita est foris civitatem Patavensem, quam olim quasi destructam ac desolatam pene ab omnibus... pro Dei amore et veneratione ejusdem sanctæ Justinæ monasterium ibi construxit, et abbatem atque monachos ordinavit, atque ex ipsius episcopii rebus donacionem tantam donavit, ut aliquantulum ibi Deo servientes possint vivere: quibus et ipse verbis ita de Gauslino loquitur ac si is primus monasterii illius conditor fuisset.

77 Atque ita Muratorius sæpe laudatus censuit tom. III Antiquitatum Italicarum mediæ ævi Dissertatione 54, addens, sub id fere tempus varia monasteria, ut apud Venetos, Mutinenses, Rhegienses et Parmenses, fuisse excitata. Et sane anno 982 initium habuisse Venetiis cænobium S. Georgii Majoris a Mauroceno nobilissimo cive, scribit Ughellus tom. V Italiæ sacræ auctæ col. 1200, ubi foundationis dicti monasterii litteras exhibet. Ipse Muratorius mox laudatus tom. I, col. 1019 et seq. Joannis episcopi Mutinensis litteras refert, anno 998 exaratas, quibus S. Petri monasterio, in suburbio Mutinensi a se fundato, possessiones aliquot donat. Et tom. V, col. 541 et seq. foundationem recitat monasterii sanctimonialium SS. Viti et Modesti prope Scantianum, nunc S. Thomæ, anno 1013 a Teusone episcopo Rhegiensi factam; quamquam illud a Teusone tantummodo instauratum putet. Parmæ item sub finem sæculi x conditum fuisse S. Joannis Evangelistæ monasterium liquet, ex Vita S. Joannis, primi illius monasterii abbatis, a monacho anonymo subæquali conscripta, quam habes Benedictini Sæculi v parte 1 a pag. 717. Neque hæc sola sunt, quæ ea ætate per Italiam condita sunt, monasteria: ut adeo fieri facile potuerit, ut et S. Justinæ monasterium tunc primum condi cæperit a Gauslino, nec certo fide debeat Mabillonio in Annalibus ad annum 870 num. 21 ita scribenti: Processu temporis Rosius episcopus, qui Patavinam sedem sub noni sæculi annum sexagesimum (imo forte 49, ut supra num. 71 diximus) iniit, eidem basilicæ cænobium adjunxit, nisi cænobii nomine xenodochium a Rosio excitatum intelligat.

78 Leander Alberti in Descriptione Romanolæ in aliam plane sententiam ivit, nulli, ut reor, probatam. Voluit is, S. Justinæ monasterium Patavinum conditum fuisse circa annum 780 ab Anselmo, Nonantulensis monasterii fundatore, cujus Vitam habes apud nos tom. I Martii a pag. 900, et apud Mabillonium Sæculo iv Benedictino part. 1 a pag. 4. Ita Leander ex Notitiis Nonantulensibus, sed male explicatis, scripsit. Inter xenodochia, ab Anselmo excitata, in ejus Vita apud Mabillonium num. 6 S. Justinæ xenodochium aliquod his verbis memoratur: Item aliud ille dignus pater constituit xenodochium ex suis propriis rebus in loco, qui dicitur Susonia (Lusorica legitur apud nos, Lusonia vel Lusonici legit Cavacius), ubi fieri jussit oraculum S. Justinæ martyris, in quo etiam monachos semper adesse voluit, Deo servientes et sine sollicitudine viventes. Hæc velut de S. Justinæ monasterio Patavino dicta Leander accepit, sed levi nimium de causa. Ubi cumque enim locus ille Susonia exstiterit, Patavinis equidem sine causa adscribi non debet, neque certum transcriptis huc verbis agi de S. Justina Patavina; et, hoc dato, sub ejus nomine alibi locorum perinde ac juxta Patavium condere xenodochium Anselmus potuit. Sed hæc de celeberrimi monasterii, quod, cum temporum iniquitate a Religiosa disciplina deflexisset, S. Justinæ aliorumque Sanctorum, ibi quiescentium, meritis anno 1409 per Ludovicum Barbum, uti hic scribit apud Pezium tom. II Anecdotorum part. III, pag. 270 et seqq., reformatum fuit, ac dein anno 1504 in totius Congregationis Casinensis, ab eo alias S. Justinæ dictæ, caput evasis, origine disseruisse sufficiat: qui plura requireret, Cavacium,

D
sub annum
971,

E

non Anselmus
Nonantulensis
780, ut ait
Leander Al-
berti.

F

A cium, elegantem loci historiographum, consilere poterit. Ego, quæ reliqua sunt, de S. Justinæ ecclesia interim expedio.

Diruto terræ
motu sæculo
XI antiquiori
S. Justinæ
templo,

79 Hæc antiquis quidem, sed tamen ignotis, ut diximus, temporibus condita, non secus ac Patavium ipsum, a quo non procul aberat, quodque non raro cladibus attritum fuit, ut sequenti § dicitur, varias etiam a bellorum motibus olim sortis vicissitudines subiit. Narrat Conradus abbas Urspergensis in Chronico ad annum 1117 ingentem terræ motum tertio Nonas Januarii, unde multa non modo ædificia, sed et civitates in Italia quædam corruerint, contigisse. Hujus (ut apparet) non immunem fuisse S. Justinæ ecclesiam, discimus ex auctore Inventionis S. Danielis (de qua apud nos actum est 5 Januarii, sed ex auctoribus aliis, hoc, quo de agimus, decessoribus nostris nondum cognito) qui terræ motum viderat: contigit Danielis inventio sub Ulderico, episcopo Patavino, et Joanne abbate monasterii S. Justinæ, qui cum Ulderico episcopo in Actis inventionis, tom. I Januarii pag. 160, num. 7 ex Agonibus Martyrum apud nos excusis, male confunditur. Sedit autem Patavii Uldericus seu Uldaricus ab anno circiter 1061 usque annum 1090, ut quidem Ughellus tom. V Italiæ sacræ auctæ ex ecclesiæ Patavinæ tabulis. Ceterum de S. Justinæ ecclesia terræ motu concussa hæc habet Actorum dictæ inventionis auctor: Erat enim ecclesia extra urbis mœnia, in loco videlicet, ut traditur [quem] Campum Martium vocabat antiquitas; constructaque erat ecclesia, ubi corpus beatæ Justinæ requiescit, simulque multorum Sanctorum. Quam basilicam nostro tempore vehemens terræmotus quassatio funditus diruit, et aliam nos in locum ejus non bene consimilem substituere coegit; illa namque suffulta marmoreis columnis et ex magna parte marmoreis tabulis ornata et deaurata cœlestium siderum interius radiabat ad instar. Ita Ms. nostrum, cui idem anonymus apud Cavacium pag. 18 fere ad verbum consonat.

excitatum
fuit aliud,
cui denique

80 Adjicit his quædam anonymus, unde, quæ fuerint ea tempestate, licet post multum calamitatum, S. Justinæ templi facies et S. Prosdocimi sacellum, utcumque intelligas. Sic pergit: Nec mirum quidem: cum illam vir clarissimus et illustrissimus præfectus prætorii, patritius, Opilio nomine, immensis divitiis construens eliminavit. Hanc vero nos in magna paupertate constituiti, utpote noviter ab imperatore obsessi (Henrico V, summis Pontificibus Paschali, Gelasio et Calisto tunc infesto) et auro et argento expoliati, vix, qua cernitur specie, ereximus. Est propter hanc in pulcherrimo secessu, qui vergit ad Meridiem, oratorium sive templum miræ pulchritudinis constructum in honore Dei et B. Mariæ semper Virginis et plurimorum Apostolorum, in quo sancti Prosdocimi corpus tumulatum jacet; illius parietes humotenus in circuitu vario sunt marmore crustati; pars vero superior, quæ testudineo clauditur arcu, longe lateque deaurata relucet, et opere musoleo depicta, quasi cœleste palatium ac viridantia paradisi prata demonstrat.

sæculo XVI
successit tem-
plum novum

81 De sacello S. Prosdocimi, velut sua ætate adhuc estanti, agit Scardeonius lib. II, classe 6, ubi de S. Prosdocimo: sed in locum templi veteris S. Justinæ, de quo auctor Inventionis S. Danielis, sub initium sæculi XVI aliud successit longe splendidius, quod hodieque non sine spectantium voluptate et admiratione conspicitur. Cum enim

templum vetus jam fatisceret ac ruinam minaretur, ac felicius fluere monasterii res, magnificas ac Sanctis, quorum penes se reliquias servabant. digniores ædes monachi meditari cœperunt jam inde a sæculo saltem XV ad finem vergente, ut ex instrumento publico, quod infra num. 89 transcribendum est, colligitur: sed monachorum consiliis tum domestica impedimenta, tum Prælatorum mors aliquot annis intercesserunt, dum tandem anno 1501, Eusebio Fontana Mutinensi muneri abbatiali admoto, ut scribit Cavacius lib. VI, operi manus serio admoveri cœperunt. Initæ ab Eusebio dignitatis annus primus diruendo veteri templo, comportandæque novi materiæ datus fuit: inde vero per annos plures labore improbo et sumptibus maximis ædificandæ ornandæque novæ moli insudatum est; ac tandem Guilielmus Cassador, episcopus Barchinonensis, digressus a Tridentina synodo, ut apud nos (inquit Cavacius ad annum 1575) valetudinem curaret, novi templi aras sacravit dicavitque.

82 Pluribus hæc omnia lib. VI Cavacius persequitur; e quo denique ad annum 1525 templi novi S. Justinæ dimensionem subicere lubet. Ita ille: Ab ara maxima, quæ Orientem spectat, enumerantur ad ostium pedes CCCXXXII. Tractus medius, qui crucis figuram exhibet, ab Austro in Septentrionem excurrit pedes CCXXVIII. Latitudo, ubi maxima est, habet pedes LXXII: ubi minima XL. Ipsa latitudo variat, ubi mediæ navi laterales junguntur. Singulos ad Orientem angulos ornant duo sacella, ad Occidentem unicum. Hæc universa in absidem flexa: reliquum templi recta in Occidentem sena sacella habet ad Meridiem, sena ad Aquilonem. Ingentes columnæ quadrangulares lateritiæ, quæ fornicem sustinent, ex marmore Istro habent capita et bases. Coronæ ex eodem marmore totum templum excurrit lata pedes IX, projecta III. Architecturæ ratio mixta est, sed magis in Corinthiam deflectens. Columnarum capita habent florem. abacum, volutam et cimatum, licet non habeant folia. Basibus adsunt stereobatæ, qui suppedaneum præbent, ac stilobatæ, qui sedes faciunt his, qui divinæ rei intersunt. Martyrium subest aræ maximæ, quod fornice obtegatur summe artificioso. Neque enim fuleitur vectibus vel catenis, sed fere planus sub vastissimo pondere longius excurrit. Hæc templi dimensio est, ornamenta vero, quæ non facile describantur. Verum, dum hæc aliaque in novo S. Justinæ templo temporum successione sunt, facta est non una reliquiarum S. Justinæ translatio, qua de re modo agendum.

AUCTORE
J. B.

magnificentiâ
celebre.

E

F

§ VI. Reliquiarum sanctæ Martyris aliorumque Sanctorum inventio et in templum vetus translatio.

Quæ plurimarum urbium conditio fuit, ut a bellis, incendiis, dissidiis aliisque fortunæ casibus in varias calamitates prolapsæ, magna sæpe fecerint rerum sacrarum profanarumque detrimenta, eadem quoque Patavinæ civitati non semel obtigit. Sub medium sæculi V Hunnorum rex Attila, acceptam ab Aetio in campis Catalaunicis

Abconditas
olim

AUCTORE
J. B.

nicis cladem ulturus, immensum barbarorum in Italiam trajecit exercitum, ex eisque, ut Marcellinus in Chronico ad consulatum Sporacii et Herculani, alique scriptores docent, Aquileia, parem vicinis urbibus cladem intulit : fuisse in his Patavium in codice Ambrosiano Historiæ miscellæ Pauli diaconi lib. xv (tom. I Scriptorum Rerum Italicarum pag. 97) his verbis legitur : Plura præterea ejusdem regionis castella immanis hostis, extinctis vel captivatis civibus, succendit ac diruit. Concordiam, Altinum, sive Potavium, vicinas Aquileiæ civitates illius instar demolienti solo coæquavit : sed Theodorici, Gothorum regis, auspiciis deinde restitutum fuisse, Cavacius scribit, tum quia sic fama accepit, tum quia plurimas sub ejus imperio urbes renovatas, Cassiodorus ait in Chronico ad consulatum Patritii et Hypatii : et Aponi (vicus est sexto circiter a civitate Patavina lapide) fontem ejus jussu instauratum fuisse, liquet ex ipsius Theodorici ad Aloysium architectum datis ea de re litteris, quas apud eundem Cassiodorum habes epist. 59, lib. II variarum. Altero item excidio, Totila Gothorum rege Istriam Venetiamque possidente, a Francis fuisse attritam, idem Cavacius autumat, a quo a Narsete fuerit vindicatum. Tertiam Patavinorum cladem Paulus Diaconus lib. IV, cap. 24 his verbis describit : Usque ad hæc tempora Patavium civitas, fortissime militibus repugnantibus, Langobardis rebellavit. Sed tandem injecto igne tota flammis voracibus concremata est, et jussu regis Agilulfi ad solum usque prostrata est.

imminentium
calamitatum
metu

84 Situm tunc erat S. Justinæ templum extra civitatem, atque adeo credibile est admodum, tunc ex illo periisse, quidquid flammis erat obnoxium. Incunte sæculo Italia patuit, Patavium vero, ut aiunt, vel certe Patavinus ager, eorumdem direptionibusque incendiisque objectus est. Certe eo sæculo S. Justinæ templum desolatum jacuisse, luculente satis innuunt Gauslini, Patavini episcopi, tabulæ sub annum 970 conscriptæ, et supra a num. 72 relatæ, ubi hæc : Cum venissem ego Gauslinus in ecclesiam beatæ Justinæ martyris, et beati Prosdocimi præsulis, et vidissem ibi per circuitum omnem locum desolatum, nec esse ibi, qui aliquid diceret, aut aliquam susceptionem hospitibus aut pauperibus pararet ; tunc, inspirante divina ac potenti misericordia etc. Quæ ea de causa brevibus hic perstringere libuit, ne quis, earum, quæ Patavinis olim incubuere, vicissitudinum ignarus, forte miretur, Patavinis non omnino exploratum fuisse, ubi locorum S. Justinæ, aliorumque plurium Sanctorum conditæ forent reliquiæ, dum tandem anno 1177, ut paulo infra dicetur, e tenebris in lucem evaserint : prout enim est suspicari, jam inde forte ab Attilæ temporibus Patavinos Sanctorum exuvias, quæ penes se erant, subterraneis cuniculis credidisse, quorum congesta undique rudera ac ipsa temporis diuturnitas memoriam exstinxerint. Nunc, qui tandem S. Justinæ reliquiæ in apertum protractæ fuerint, videamus.

S. Justinæ reliquias, sæculo XII

83 Refert Cavacius ad annum 1174, orto dissidio inter Luscum Transalgaradinum, civium potentissimum, et Jordanum Forzateum, cænobii S. Benedicti spectatum virum, satellitem quemdam Transalgardini adversariorum ædibus ignem admovisse, quo ventorum auxilia in vicinas ædes illapso, eo demum processisse incendii vastitatem, ut civitatis Patavinæ tres fere partes conflagrarent : sed e lignea lateritiam brevi effectam. Ut

hac calamitate civitas Patavina emersit, atque ad pristinum splendorem dignitatemque visa est rediisse, cives illius coeperunt, inquit Cavacius, studiosius Deum, omnium bonorum datorem, venerari, atque Sanctos, olim sibi patronos ac tutelares, inquirere. Repente nobiles ac ignobiles viros incessit desiderium sanctorum reliquiarum, quas olim metu barbarorum sepultas pone templum D. Justinæ, tenuis adhuc fama retinebat. Neque spem publicam fefellit eventus. Dum enim anno 1177 Gerardus episcopus ac S. Justinæ monachi in sepultas apud hos reliquias diligenter inquirunt, sanctorum trium Innocentium corpuscula, exuvias S. Justinæ, S. Mathiæ et S. Lucæ felicissime e tenebris eruerunt. Rem gestam ab auctore, qui, quæ scripsit, vidit, conscriptam habemus in Mss, et ex codice Bibliothecæ Ambrosianæ, notato G. 91, transumptam. Nec tamen integram ex illo hic exhibemus, quod magnam partem ad S. Lucæ corpus pertineat, de quo die 18 hujus mensis agendum erit, quæ ibidem laudatus auctor enarrat : excerptemus autem, quæ ad S. Justinam unice pertinent.

87 Auctorem vero, quem laudo, rei gestæ æqualem, quin et testem oculatum fuisse, ipsa ejus verba ostendunt : primum enim sub narrationis suæ principium ad hunc modum loquitur : Novissime vero anno millesimo centesimo septuagesimo quarto Paduæ nobilis cuncta fere domicilia nec non ejus possessionis res mobiles propter ignis pestilentiam dilapsa noscuntur in cinerem. Sic item sub finem ejusdem : Narrationis autem sonus, quamquam verborum appositione minime decoretur, nihilominus veritatis argumento clarificatur. Ego ipse namque Evangelistæ inventionis tempore ad odoriferam ejus arcam sæpenumero dirigendo vestigia Passionis atque Resurrectionis Dominicæ præconem, indignus licet, aspiciebam, nec non prodigiorum signa, quæ tunc Deus ibi suscitaverat, avide considerabam. Sic autem ille de S. Justinæ exuviis : postquam dixit, anno Domini 1177, Alexandro III summo Pontifice, imperatore Frederico, Kalendis Martiis Patavinum magistratum sexaginta viros elegisse, qui sacrarum reliquiarum inquisitioni interessent, ac Gerardum, episcopum Patavinum, sub Quadragesimæ initium (dies Cinerum eo anno in 9 Martii incidebat) una cum domino Dominico S. Justinæ abbate, cum clericis laicisque permultis inquirendarum reliquiarum fecisse initium, binas primum arcas erutas fuisse ait, alteram quidem marmoream, alteram vero plumbeam, quæ scilicet sanctorum Innocentium, ab Herode occisorum, exuvias aliquot continebant.

87 Tum vero sic pergit : Horum (sanctorum Innocentium corpora intelligit) ita visione gavisus, dum divini thesauri vacarent inquisitioni, B. Justinæ sepulcrum cæmeterii meditullio sub altari (sub vestigiis antiquæ aræ, inquit Cavacius) tunc invenerunt : ejus apertione suavis odoris unda, sicut ventorum penna, per aera diffundebatur. Vere namque fuerat odoriferum gloriosæ virginis Justinæ corpusculum, quæ, pueritiæ suæ tempore martyrii coronam pro cœlesti Sponso percipiens, liliis virginum supra sidera meruit aggregari. Tantæ vero Virginis inventione cognita, cunctæ civitatis campanæ sonabant, atque populus discalceatis pedibus illuc devotissime concurrebat : revelata quoque Virginis membra timide considerabat.

Nec

E
ad annum 77
profecto,

Patavini e tenebris erunt,

A *Nec porro hæc Patavinorum in sanctam Patro-
nam pietas fructu caruit : sic enim prosequitur
anonymus : Glorioso igitur inventionis suæ tem-
pore Divina misericordia cæcos, ejus sepul-
chrum tangentes, illuminavit; aridos quoque
pristinæ reddidit sanitati; quod, universim di-
ctum, singillatim dein his verbis declarat : Quæ-
dam enim Simeonis filia, quæ, per triennium
carens vestigiis, languida fuerat, sexto die Ka-
lendarum Aprilis ad tantæ Virginis sepulturam
delata, dum in matris suæ gremio jaceret,
sanctæ quoque Virginis requiem diligenter in-
spiceret, ambulare contra matris suæ incepit
opinionem.*

miraculisque
illustrari vi-
dent.

88 Cujus miraculi fama cum Gagi pervenis-
set ad aures, filium suum, qui tunc aridus
fuerat, simili medicina sanari desiderans, eum
ad beatam Justinam deportari præcepit. Cum
autem delatus fuisset, sanctæque Justinæ nomen
invocasset, protinus sanitatem participasse co-
gnoscitur. Præterea quædam mulier de S. Ma-
ria de Carcere, cujus arida manus fuerat, cum
sanctæ Virginis virtutem instanter flagitaret,
circa horam matutinam sanitati restituta fuisse

B cognoscitur. Quædam etiam juvenis de ora Pon-
tis molendinorum, (*civitatis Paduanæ tractus
est*), cæcitatem participans, cum ad Virginis
sepulchrum fuisset delata, in ejus virtute confi-
dens, protinus fuit illuminata. Mulier quædam
præterea de Robolonis oppido (*forte idem locus
est, qui apud Ursatum in Charta Geographica
agri Patavini Italice notatur La bastia seu vallum
de Revolon, et apud Blavium Revolone*) visione
privata, beatæ Justinæ limina quæsivit, ibique
visione percepta, Virginem magnificans repa-
triavit. *Hactenus anonymus de miraculis S. Ju-
stinæ meritis tunc patrat; qui hinc ad S. Ma-
thiæ et maxime S. Lucæ reliquias, deinde inventas,
sermonem convertit. Haud omittendum tamen,
quod paulo post subdit, de SS. Innocentium, et
S. Justinæ reliquiis constituisse Patavinis ex in-
scriptionibus illis adjectis : sic enim ait paulo
infra, de S. Mathiæ Apostoli reliquiis agens :*
Prima itaque Sanctorum corpora titulis decla-
rata singulis. *Diem, quo inventum fuit S. Justinæ
corpus, Cavacius fuisse ait 14 Kalendas Aprilis,
C seu Martii 19.*

S. Justinæ
monachi,

89 Quid porro de S. Justinæ reliquiis factum,
aut ubi reconditæ tum fuerint, neque anonymus,
neque Cavacius tradit : vix tamen dubitandum,
quin e cæmeterio erutæ in templum sanctæ Mar-
tyri sacrum translatae fuerint : anno equidem
1476 ibidem S. Justinæ corpus quievisse, liquet
ex instrumento ejusque anni, quo S. Justinæ mo-
nachis, novum templum S. Justinæ condere
meditantibus, arcam corporis ejusdem Sanctæ
removendi facultas facta est : ita id habet apud
Saviolum pag. 114 ab eodem e civitatis Tabulis
descriptum : MCCCCLXXVI. XIV Januarii in Con-
cilio. Nomine vene : religiosorum monachorum
S. Justinæ proposita pars infrascripti tenoris.
Vadit pars, quod detur libertas religiosissimis
viris DD. monachis S. Justinæ removendi archam
gloriosissimæ virginis S. Justinæ de loco, ubi
de præsentis est, et reponendi in capite loci,
noviter constructi sub altari Magno; cum hoc,
quod de novo construi faciant archam lapideam
ornatam et condignam suis expensis, in qua
collocetur corpus dictæ gloriosæ virginis Ju-
stinæ. Item quod tempore, quo etiam remove-
re valent, convocentur ante prædicta Sp. sp.* ad

* Sapientes,
ut vocant.

Octobris Tomus III.

utilia et ad ecclesias deputati, et alii cives, qui
eis videbuntur, qui habeant facere inventarium
de corpore ipsius gloriosæ Justinæ, et interesse
debeant tempore collocationis ipsius corporis,
et de his omnibus fiat documentum per cancel-
larium Paduæ ad perpetuam rei memoriam.

90 *Ex jam dictis et porro dicendis manifestum
fit, nihil S. Justinæ monachos, quantum ad San-
ctorum suo in templo quiescentium reliquias,
innovare consuevisse, nisi petita a Paduano ma-
gistratu obtentaque licentia, et coram civitatis
deputatis : id qua de causa fiat, juverit hic obiter
observasse; nempe, quod Sanctorum corporum
illic quiescentium dominium penes civitatem sit,
penes monachos vero earum custodiendarum
cura : quod dixi, ex documento publico, anno 1603
die 26 Novembris exarato, et a Savilio pag. 138
et seq. excuso, conficitur, in quo de Dominico de
Cononia, ut partem reliquiarum S. Prodocimi
statuæ argenteæ inserere sibi liceret, petente,
hæc habentur : Unde dictus Rev. abbas expo-
suit, desiderium suum et totius monasterii sui
esse collocandi unam particulam sive reliquiam
corporis gloriosi S. Prodocimi, primi episcopi
et protectoris hujus magnificæ urbis, in una
statua argentea, adinstar illius D. Justinæ, ad
honorem et gloriam Divinæ Majestatis, et ad
devotionem et ornamentum ipsius civitatis; sed
quia tale suum desiderium non potest debitum
sortiri effectum absque licentia repræsentan-
tium hanc magnificam civitatem; cum optime
sciat, civitatem ipsam esse dominam corporum
et reliquiarum Sanctarum et Sanctorum in ec-
clesia dicti sui monasterii collocatorum, et quod
monasterium est simpliciter custos eorum, et
quod sine assensu civitatis non potest aliquid
amoveri neque alterari, quapropter suppliciter
petebat etc. Ad reliquiarum S. Justinæ historiam
regredior.*

91 *Quam petierant monachi S. Justinæ anno
1476, ut paulo ante videmus, facultatem, ut
S. Justinæ corpus e loco, in quo erat in veteri
templo, in aram maximam ejusdem transferre
possent, anno 1502 suum tandem effectum sor-
tita est sub Eusebio Fontana Mutinensi, S. Ju-
stinæ abbate, instituta tamen prius per Petrum
Barocium, Patavinum episcopum, qualicumque
inquisitione, num in veteri martyrio, vere San-
ctorum corpora, quæ ibi delitescere putabantur,
continerentur, ut Cavacius scribit ad annum mox
memoratum : reperta autem arca, quæ S. Justinæ
corpus, de quo maxime trepidabatur, continebat,
auctoritate publica peracta sunt cetera, quæ in
publicas tabulas relata ex civitatis Tabulario a
pag. 116 ita exhibet Saviolus : In nomine Do-
mini Jesu Christi Amen : anno a Nativitate
ejusdem millesimo quingentesimo secundo, In-
dictione v, die vero Lunæ xxv Julii in sole-
mnitate S. Jacobi, tempore ducatus serenissimi
principis D. Leonardi Lauredani, inclyti ducis
Venetiarum etc. : jus dicentibus Paduæ cla-
rissimis DD. Thoma Mocenico prætore, et An-
drea Venerio præfecto. In ecclesia S. Justinæ
coram reverendissimo in Christo patre et
D. Petro Baroccio, Dei et Apostolicæ Sedis
gratia dignissimo episcopo Paduæ, Rev. patri-
bus D. Placido de Verona, abbate S. Sixti de
Placentia, D. Luciano de Parma, abbate S. Be-
nedicti de Ferraria, D. Sebastiano de Venetiis,
abbate S. Pauli de Bergamo, D. Joanne Vene-
tiis, abbate S. Benedicti de Mantua et præsi-*

AUCTORE
J. B.

obtenta prius
a civitate li-
centia.

E

anno 1502 in
aram veteris
templi trans-
ferunt

F

AUCTORE
J. B.

dente congregationis S. Justinæ, Hieronymo de Valentia, abbate S. Euphemie de Brixia, D. Andrea de Placentia, Priore S. Justinæ de Padua, D. Eusebio de Mutina, abbate S. Justinæ, nec non in præsentia Sp. Sp. DD. Hieronymi de Obicis, equestris ordinis viri, Gabrielis ab Horologio, Jacobi de Leone Doctorum et Alberti Trapolini ad utilia reipublicæ Patavinæ, Francisci a Lignamine, Hieronymi de Ponte ad ecclesias deputatorum.

coram opti-
matibus Pa-
tavinis

92 Interfuere etiam et alii plures spectati viri ac nobiles, vocati per occasionem, aut introducti studio videndi, aut devotionis gratia, inter quos inprimis spectatissimi equites DD. Annibal de Capitibus Listæ, Franciscus Docto, Scipio de Sanguinatiis, Antonius Franciscus de Doctoribus, Hieronymus de Grompo, Benedictus de Doctoribus, Sigismundus de Capitibus Listæ, Bonifacius Bonfio, Alexander de Doctoribus, Franciscus de Sala, Nicolaus Barisonus, Hieronymus de Polcastris, Joannes Andreas Ungarellus, Jo. Antonius ab Horologio. De sacro collegio Doctorum, Sp. civ. S. Antonius Docto, Nimerius de Comitibus, Jacobus et Isac fratres ab Horologio, Marcus Antonius de Mussatis, Obizzo et Jacobus Papafava, Aloisius de S. Sophia, Paulus de Leone, et Gabriel a Savonarola. Postremo S. Melchior Lupatus scriba reverendi D. Episcopi, Antonius Philippinus, Franciscus a Prato, Augustinus a Curtivo, Antonius a Concheellis, Julius Salgherius, et Philippus de Bargatio ex collegio et numero notariorum Paduæ.

ob novi templi
structuram
reliquias
S. Justinæ

93 Cum propter reædificationem templi S. Justinæ, minantis ruinam, oporteret remove ac dissolvere nonnulla Sanctorum sepulcra, aperta fuerunt infrascripta sepulcra : in primis arca quædam duri lapidis, jacens a leva seu sinistro latere chori, procedendo ad capellam B. Lucæ, in qua inventæ sunt duæ capsulæ plumbeæ, in quarum majore reperta sunt ossa divisa et separata sive disjuncta cum tribus capitibus humani corporis sine uno * litterarum titulo, quæ dicuntur et affirmantur esse SS. Maximi et Juliani confessorum, et Felicitatis, fœminæ illustrissimæ : in altera capsula minore extabant ossa separata parvi corporis, sine ullo vestigio capitum, per tot annorum tabem absumptorum, quæ dicuntur ossa trium Innocentium, quæ ossa S. Julianus prædictus, ter reversus a sepulcro Domini, dicitur secum detulisse, collocasseque in ecclesia S. Justinæ, quorum Sanctorum loca, ubi quiescebant, incogniti *, Bernardus antistes, vir bonus, adinvenit, Henrico II * imperatore regnante, anno Dominicæ Incarnationis cmm (imo 1055) sub choro dissoluta lapidum congerie adinstar sepulcri, jacentis super quatuor columnis, inventa est arca duri lapidis pedum circiter quatuor, in qua extabat capsula quædam plumbea, in cujus summitate erat inscriptio : « Hic requiescit corpus » B. Justinæ Vir. et Mar. Christi » et in ea reperta sunt ossa disjuncta et separata cum capite humano, quæ ossa dicuntur et affirmantur corporis B. Justinæ filiaeque Vitaliani regis Paduæ, jussu impiissimi Maximiani gladio confossæ, cujus corpus sepelivit S. Prosdocimus in ecclesia prædicta.

aliorumque
Sanctorum;

94 In altera vero archa, jacente a latere prædicti sepulcri sub choro, inventa est una capsula plumbea, nullis litteris inscripta, in qua

extabant ossa sine capitibus humani corporis D parvi, quæ dicuntur esse Innocentium : cæterum in ea archa extabant ossa sine capite corporis humani, sine ulla memoria aut titulo : scilicet affirmantur ossa B. Uirii monachi, qui ex Constantinopoli Patavium transtulit et collocavit in templo B. Justinæ corpora B. Lucæ Evangelistæ et Matthiæ Apostolorum *, ubi et ipse Deo serviens sepultus fuit. In archa vero in muro clausa duri lapidis in capite ecclesiæ a latere dextero inventa est una capsula lignea pedum longitudinis circiter sex * disjuncta, cum capite humani corporis magni sine ullo titulo aut inscriptione, tecta panno lineo recentissimæ albedinis, quæ ossa dicuntur et affirmantur B. Arnaldi abbatis S. Justinæ, passi sub tyranno Eccelino. Quæ ossa singulis capsulis ligneis, in syndone involuta, collocata fuerunt, clausa et sigillata tribus sigillis : altero Rev. D. episcopi : secundo abbatis S. Justinæ : tertio reipublicæ Patavinæ, et post solemnita Missarum, processionaliter portata circa pratum vallis, coopertum undique pannis, præcedentibus fratreis temporalibus et spiritualibus cum vexillis, et omni clero et doctoribus utriusque gymnasii cum Bavaris *, et multitudine populi copiosa, demum recondita apud altare Magnum, donec reædificata ecclesia, corpora prædicta suis certis locis collocabuntur, ibi perpetuo mansura ad L. O. D. id est, Ad laudem omnipotentis Dei.

* I. Apostoli

* supple : in
qua extabant
ossa

E
* seu bandariis

Locus Sigilli

Ego Zandominicus Spazzarinus Cancel. Mag. Com. Paduanæ q. s. Danielis imperiali not. civis Patavinus, rogatus prædicta feliciter notavi : ossa prædicta vidi et tetigi, qui anno MCCCCLXIII etiam vidi et tetigi ossa B. Lucæ Evangelistæ, et in fidem præmissorum me subscripsi, appositis signo et nomine meis consuetis tamquam Cancel. Com. Paduæ.

95 Idem Spazzarini, cancellarii Patavini, de translatis ad tempus prædictorum Sanctorum in aram Majorem ecclesiæ S. Justinæ veteris reliquiis testimonium habemus Ms., ex bibliotheca S. Justinæ anno 1688 excerptum, et ad Majores nostros a Joanne P. Baptista Romagnoli Societatis nostræ huc transmissum; ex quo lectiones aliquot, ut vocant, variantes annotavi : plures quidem hujusmodi reperi, sed tanti momenti non sunt mihi visæ, ut illis omnibus paginæ marginem onerandum judicarem. De sanctis in illo memoratis pauca subjicio; nimirum de Maximo, Juliano, Felicitate, Urio, B. Arnaldo, Luca Evangelista, et Mathia Apostolo. S. Mathiam Commentario illustravit Henschenius ad diem 24 Februarii, ubi de S. Apostoli reliquiis per varia loca dispersis agit toto § 4; Patavinarum vero meminit num. 25, observatque, eas a Scardeonio, lib. II Rerum Patavinarum præcipuas illius civitatis reliquias enumerante, fuisse præteritas. Ceterum ex ibidem dictis colligi satis potest, non esse, cur monachi Benedictini S. Justinæ velut de toto S. Mathiæ corpore, apud se servato, gloriantur, quod illos facere, in Sacratio Benedictino Buce linus ait. De S. Lucæ Constantinopolim, unde ejus reliquiæ Patavium delatæ dicuntur, translatione actum obiter est apud nos ad diem 9 Maji in Prætermisissis : plura dabuntur ad diem 18 Octobris, quo colitur.

de quibus

F

96 B. Arnaldi Catanei, S. Justinæ abbatis, in carcere, cui eum tyrannus Ecclinus includi jussurat,

in singulatim

* lege : ullo

* lege : incognita

* aliis III, sed proprie II.

AUCTORE
J. B.

A serat, anno 1255 extincti Vitam, a monacho Paduano, ejus discipulo exaratam, dedimus die 10 Februarii pag. 499; quem locum consulat, qui plura de illo discere voluerit. Paulo plura de S. Urio dicenda, qui corpora SS. Mathiæ et Lucæ Constantinopoli Patavium detulisse fertur. Egil de eo Papebrochius noster tom. II Martii pag. 610 et seq., consulueratque dumtaxat Cavacium apud Ughellum SS. Maximi, Juliani et Felicitatis inventionem anni 1048 describentem, Scardeonium, Wionem et codicem Ms. e bibliotheca Ambrosiana. Cumque nihil certi de horum Sanctorum ætate statuere valuisset, et ex Wione eodem die, seu 17 Martii, S. Juliano sacro, signari in antiquo S. Justinæ monachorum Kalendario S. Urium didicisset; unum eundemque sub duplici nomine, aut uno, sed corrupto, intelligendum existimabat: huc accedebat, Wionis de delatis ad S. Justinæ templum Innocentium Puerorum ab Herode occisorum reliquiis opinio, quæ Juliano æque atque Urio congruebat. Denique parum verosimile Papebrochio visum, ut tam solemniter declaratus Sanctus (nimirum Urius, ut Wion, licet falso, ad diem 17 Martii ait, nisi idem esset, qui S. Julianus) præteritus fuerit in Kalendario; alius autem in id relatus (Urius a Juliano diversus) omnino ignoretur, qui quis qualisve fuerit. His, inquam, de causis Papebrochius, qui Savioli Opus, nondum, cum ista scribebat, in lucem emissum, videre non potuit, SS. Julianum Uriumque confudit.

nonnulla hic
obiter

97 Verum si hæc monumenta, serius, quam Papebrochius ista scripsit, accepta, eidem videre licuisset, aliter, ut vix dubito, locutus fuisset, quod jam pridem ante me Petrus Boschius indicavit tom. I Augusti de S. Maximo, episcopo et confessore Patavii, num. 12 pag. 111: etenim non modo ex documento jam allato, quo alia in arca corpora S. Juliani et trium Innocentium, ab ipso, ut aiunt, Patavium delata, in alia vero corpora S. Urii et unius ex trium Innocentium numero (in altera arca lapidea S. Urii ossa, in altera vero, item lapidea, ossa unius ex Innocentium numero inventa fuisse, scribit Cavacius pag. 259) inventa dicuntur, liquet Patavinos alium credidisse S. Julianum et alium S. Urium; sed etiam ex inscriptionibus, quæ una cum SS. Juliani et Urii corporibus fuerunt inventæ. S. Juliano hæc erat inscriptio: S. Julianus fuit Christianissimus, qui, cum multis vicibus limina sepulchri Domini nostri visitasset, tandem tres Innocentes secum deferens in æde S. Justinæ collocavit, ubi et corpus ejus requiescit in Domino: hæc vero de S. Urio reperta sunt: Horum (SS. Mathiæ et Lucæ) in Apostolorum ecclesia in Constantinopoli urbe devote custodita D. Urius ecclesiæ custos, videns sævitatem Juliani apostatæ, Constantini * successoris, contra fideles; impius enim imperator non solum in vivos Christi servos sæviebat, sed mortuos etiam, cruces, et alias imagines, ne quid eorum memoriæ posteris relinqueretur, concremare procurabat, divino afflatu, capite S. Mathiæ Grusillo ejus socio relicto, in navi Italiam petens imposita Venetias primum, deinde Patavium detulit, et in æde S. Justinæ devote collocavit, ubi et ipse Deo serviens voluit sepeliri.

* I. Constantii

annotantur.

98 Haud equidem vera esse omnia, quæ mox de S. Juliano et Urio sunt recitata, vadem me præbeo; quod ignotæ mihi ætatis sint producta jam statim horum Sanctorum elogia. Scardeonius quidem jam inde ab Attilæ tempore, cum illius

metu sub annum 452 absconsa fuere a Patavinis Sanctorum corpora, confecta autumat; sed cum non ab Attila solum, ut supra vidimus, sed etiam ab Agilolpho, Longobardorum rege, anno 601 secundum Ursatum, et post ab Hungaris diris claudibus affecti fuerint Patavini, dubium omnino manet, ut recte Papebrochius supra laudatus monet, quo id tempore reipsa contigerit: Cavacius rem refert ad Rosii, Patavini episcopi, tempora, qui sub annum 871 e vivis excessit. Satis tamen inde apparet, jam tum, quando ista elogia primum confecta fuerunt, eam Patavinorum animis insedissee opinionem, alium fuisse S. Julianum, alium S. Urium. Interim vero et illud apparet, quam levi de causa Wion S. Urium Benedictinis adscripserit. Quod ad reliquias SS. Mathiæ et Lucæ a S. Urio Patavium, ut aiunt, Constantinopoli translatas attinet, id ad diem 18 Octobris discutiendum relinquo. S. Felicitas in Actis nostris locum habet tom. III Martii pag. 682; S. vero Maximus tom. I Augusti a pag. 109, ubi, cum num. 15 fidem suam Majores nostri obligarint fore, ut hoc die binas Sanctorum aliquot, e quorum numero S. Justina est, in S. Justinæ templo corpore quiescentium, translationes annorum 1502 et 1562 darentur, posteriorem e Saviolo, ut fidem datam porro liberem, jam proponam binis §§ sequentibus.

§ VII. Earumdem reliquiarum in templum novum translationi separant monachi S. Justinæ.

Anno Domini 1562 jam eo processerat templi novi fabrica, ut supradictis Sanctis exstructæ essent aræ, paratæque vario e marmore, quæ in illis reconderebantur, arcæ: itaque D. Peregrinus Mutinensis, S. Justinæ abbas, ad transferendas ritu solemniter e veteri, in quo ea de causa ab anno 1502 fuerant depositæ in templum novum S. Justinæ aliorumque Sanctorum reliquias animum appulit, idque reipsa præstitit eodem anno, die 15 Martii, Dominica Passionis, quæ dies, inquit Cavacius lib. VI pag. 281 apud Casinenses Patres perpetuo celebris remansit: nos autem Dominicam Quadragesimæ, Salvatoris Passioni dicatam, qua Sanctorum translatio contigit, celebriorem habemus, et post vespertinam sinaxim cum Sanctorum reliquiis quotannis templum circumimus. Rerum gestarum seriem, tunc descriptam et legitimis testimoniis firmatam, typis edidit Petrus Saviolus in Thesaurio Paduano a pag. 120, e quo illam hic recudemus. Eandem quoque habemus in Mss., sed brevius; et a Savioliana relatione subinde discrepantem, sed in minoris momenti rebus. Quædam etiam Ms. relatio habet, quæ in illa non reperiuntur; ut ea, quæ de ornamentorum præparatione narrat, quæ tanti momenti non esse putavi, ut huc transcribenda necessario essent; ut indulgentias plenarias a Pio V eo die fuisse S. Justinæ ecclesiam visitantibus concessas; denique ad solemnitatem convenisse quadraginta hominum millia; et si quæ hujusmodi alia.

Sanctorum
corpora e
veteri

F

100 Sic igitur legitur apud Saviolum mox laudatum: In Dei omnipotentis nomine. Satis constat, divum Prosdocium, nativitatæ suæ anno

S. Justinæ

anno

AUCTORE
J. B.

* decimo
septimo

* I. Maximia-
nus

B

templo

C

vigesimo, a beato Petro Apostolo ad episcopale munus promotum, Patavium, urbem nobilissimam, destinatum, anno post Christum circiter decimum septimum* pervenisse, Vitalianumque regem, Præpedignam, ejus uxorem, et urbis populum, ad Christi fidem conversos baptizasse: multos diversis languoribus oppressos sanando, aliaque miracula in Jesu Christi nomine faciendo: qui filiam ex rege reginaque, post baptismum conceptam, Justinæ nomine ei imposito, baptizavit, sanctarumque litterarum imbuit disciplina, quæ inter generosas mulieres præclaræ indolis fama decorata, toto vitæ suæ tempore, spretis mundanis deliciis, mente et corde Deo omnipotenti inserviens virgo pro Christo martyrium subiit: nam Maximilianus* subcæsareus imperator impiissimus, audita morte Vitaliani regis, concito cursu Patavium ingressus, ardens in concupiscentiam Virginis, missis militibus, Justinam ad se adduci fecit, ut, relicto Christiani nominis cultu, idolis compelleret immolare, sperans hoc modo ejus thalamo frui: quæ, cum æterni Sponsi delicias adamaret, cuncta, quæ pro terreno sponso sibi promittebantur, aurum, argentum, servos et ancillas parvifaciens, pœnis diversis cruciata, Martem adorare nolens, jussu crudelissimi imperatoris, gladio lateri ejus infixio, moriens Christo spiritum commendavit; cujus corpus accipiens divus Prosdocimus in condigno collocavit loco. *Nonnulla in hanc S. Justinæ historiam observanda essent; sed, cum de iis sermo fuerit in superioribus, iis repetendis, quæ jam dicta sunt, supersedeo. Sic itaque tabulæ Patavinæ apud Saviolum prosequuntur.*

101 Mortuo autem Maximiano, Opilius patri-
cius, vir Christianissimus, ædem, quæ erat Con-
cordialis, multis opibus donatam, in honorem
S. Justinæ construi procuravit, prope eam fa-
ciens oratorium, S. Mariæ dicatum, utroque,
ecclesia et oratorio, per D. Prodocimum conse-
crato, qui, cum in episcopatu annis nonaginta
tribus, mense uno, diebusque quindecim vixis-
set, voluit ibi sepeliri: hæc partim vidisse,
partim intellexisse a D. Prodocimo testatur
Maximus, in episcopatu successor. *De Opilione
ac condito ab illo templo S. Justinæ consule §§ 5
et 4. De Actis S. Prodocimi, S. Maximo afflictis,
actum est § 1, ut nec hic longiorem moram tra-
here sit necesse.* Quæ divino afflatu facta, cre-
dendum est: nam divina Majestas in æde ipsa
corpora Lucæ Evangelistæ, Mathiæ Apostoli,
Maximi episcopi, Juliani martyris (*qui tamen
infra num. 105 confessor appellatur*) Arnaldi
abbatis, Felicitatis et Urii, amicorum suorum
reponi, diligenterque et sancte custodiri voluit:
trium item Innocentium corpora huc deferri
ordinavit; quæ diu tum temporis vetustate, tum
barbarorum rabie, novissimeque anno a Christi
Natalibus septuagesimo quarto supra millesi-
mum centesimum (ut documenta in archivio
cœnobii S. Justinæ existentia, ut refertur, atte-
stantur) incendio desolata (*vide num. 86*) Spiritu
sancto cooperante, incognita in lucem vene-
runt, ut Patavium urbs eorum meritis læta con-
servaretur, in quibus omnipotens Deus mirabilia
fecit, et hoc potissimum tempore, prout paulo
post ad comprimendum incredulorum duritiem,
vel potius insaniam, comprobatur. Horum de-
votionem monachi Ordinis sancti Benedicti in
cœnobio dicti loci religiose viventes conserva-
runt, diligentesque, æde vetustate labente, cor-

pore S. Justinæ et aliorum, quorum mentio D
paulo post fieri convenit, in altari majore custo-
diri jusserunt, in novum templum, quod facere
constituerant civitatis monitu et exhortationi-
bus, prout cavetur ex tabulis consilii sub anno
mxciv transferenda.

102 Unde memores, illud jam multos annos
fundatum, tandem studio et diligentia Rev.
D. Peregrini Mutinensis, Congregationis Cassi-
nensis Ordinis præmemorati præsentis, ac
ejusdem cœnobii abbatis, urbis Patavii dictique
loci amantissimi, ea arte, eoque ordine singulis
bene dispositis, monachi ita construi procura-
runt, ut, parte jam magnifice fabricata, quod
superest, indies auctum, clarissimum fore,
facile ostendatur; quo fit, ut, quemadmodum
urbs Patavium locorum amœnitate, ædibus ma-
gnifice fabricatis, viris virtute et prudentia
præditis, et gymnasio, in quavis litterarum
scientia florente, decorata, merito inter primas
totius orbis terrarum urbes connumeratur; ita
templum, D. Justinæ dicatum in hac eadem
urbe, tum dictorum Sanctorum devotione, tum
amplitudine sua, mirabilique artificio erectum;
inter clarissima in quavis urbe fabricata post-
E
rius haberi non possit. Proinde Opilio fundatori,
patri patriæ, et Vitaliano Præpedignæque, ejus
uxori, triginta diebus post eum defunctæ,
D. Justinæ parentibus, huic in dextero, illis in
sinistro capellæ Majoris templi novi elogium
marmore inscriptum monachi pientissimi po-
suerunt.

103 Quamobrem anno a Christi Jesu Natalibus
sexagesimo secundo supra millesimum quingen-
tesimum Ind. v, sub S. D. N. Pio quarto, Pon-
tifice maximo, et exc. D. Hieronymo Priolo,
inclyto Venet. duce, Rev. Jo. Busdrago Lucense,
Argolicense episcopo, pro illustrissimo Cardi-
nale Pisano, in episcopatu suffraganeo locumque
tenente: præmemorato præsentis abbate, sub
se Don Celso Veronensi ac monacis circiter octua-
ginta, religiose in cœnobio ipso degentibus,
clarissimo D. Aloysio Mocenico, equite prætore,
et Hieronymo Ciconea præfecto, pro illustris-
simo Duc. Dom. Venetiarum urbem regentibus;
mag. Bonifacio Papafava, et Francisco Capite
Vaccæ ex ordine equestri, Antonio Vicoagere,
Trapolino de Rustica, et Hieronymo Polcastro
Sapient. ad utilia Reip. deputatis; Francisco
F
Capitellæ ex eodem equestri ordine, Petro
Bagarotto, Baptista de Doctoribus, et Antonio
Borromeo, ecclesiarum provisoribus Paduæ exi-
stentibus cum abbas, monaci, sapientes, provi-
siores, cæterique patres corpora Sanctorum ex
æde veteri (ibi enim corpora ipsa existere, pu-
blica documenta tam in canc. urbis archivio,
quam in dicto cœnobio extensa verissima*
reddebant testimonium) in partem novi templi,
ad honorem Dei sub ejusdem D. Justinæ titulo
fundati, magnifice fabricatam in arcis, marmore
lecto singulis præparatis, reponenda, perpetuo
permansura transferre decrevissent; conside-
rantes, quod divina Majestas, ob merita ami-
corum suorum in multis pietatem misericor-
diamque suam ostendens, fidem Christianam
confirmabit, devotionemque eorundem augebit,
operæ pretium esse duxerunt, per me Joan.
Mariam Mazocum, urbis cancellarium, ea, quæ
in dies gesta, quoque* confirmata fuerunt, ad
perpetuam successorum memoriam in scriptis
redigi debere. D. L.

104 Die itaque Mercurio, quarto Nonas (*Ms. xi*)
Martii,

in novum
translatum
monachi

quæcumque
gerenda es-
sent, conscribi
judent.

* verissimum

* an quæque?

*die iv Martii
anni 1362,
clam populo*

A Martii, sub Spiritus sancti nomine ad altare majus templi novi solemnī Missa, devote celebrata, rev. suffraganeus abbas, clarissimi, rectores, sapientes, provisores, ceterique patres, qui prædictis interfuerunt, videntes, populum et utriusque sexus multitudinem devotionis gratia in templum jam congregatum, et undequaque confluentem continue magis augeri, Sanctorum corporum extractionem perdifficilem periculosamque esse censentes, rem ad post Nonam remiserunt, tacito modo populo licentia data. Eadem die, hora circiter vigesima, prædictis Rev. abbate, uno episcopo Romano, Capranico nuncupato, qui accedens ad Tridentinum concilium in cœnobio S. Justinæ hospitabatur, ritu episcopali indutus, multis monacis, cereis accensis, præcedentibus atque laudes condignas omnipotenti Deo reddentibus, mag. DD. Bonifacio Papafava, et Francisco Capite Vaccæ prænominatis, Julio Bradiolo, et Annibale Buzzachareno, in utroque jure peritis, hoc Antonii Rustica absentis, illo Hieronymi Polcastri apud illustrissimum dominium Venetum urbis oratoris loco, sapientibus ad utilia Reipublicæ provisoribus ecclesiarum, ac aliis multis devote subsequentibus, ad altare majus ædis veteris perventis; constabat enim publico documento a Jesu Christi Natalibus anno secundo supra MD celebrato, in libro partium Communis pag. cXL extenso, corpora sancta infra nominata in quinque capsis ibi reposita extitisse; pariete altaris in cornu dextero dirupto, coopertum namque commode elevari non poterat, in eo capsæ quinque ligneæ, longæ circiter pedes quinque, inventæ, indeque extractæ, in novum templum delatæ fuerunt.

*thecis reli-
quiarum*

C 103 Prima quarum fune ligata et in compagine tribus sigillis, uno D. Justinam, alio unius episcopi, tertio Com. Paduæ signum, cera impressum, tenentibus communita, hæc verba scripta in cooperto legebantur: « Justinæ virginis et martyris. » Reliquæ autem capsæ dictismet sigillis tantum communitæ singulæ in cooperto indices habebant suos. Secunda « S. Felicitatis femine; S. Maximi episcopi, et » Concessoris Juliani. » Tertia trium Innocentium. Quarta S. Arnaldi. Quinta S. Urii. Deinde devotum fuit ad capellam, divo Lucæ dicatam; elevato cooperto arcæ, ex alabastro factæ, in ea cooperta, indeque in templum novum devote delata, una capsula plumbea ad instar cophini, longa circiter pedes quinque, nulla fune, nullisque sigillis clausa tantum, in qua ossa D. Lucæ Evangelistæ inesse, verissimum reddetur testimonium per ea, quæ paulo post adducuntur. Postremo elevato cooperto arcæ, in Capella S. Mathiæ Apostoli existentis, inventa, indeque extracta, in templum novum devote delata fuit una capsula lignea, consimilis prædictæ, tribus sigillis tantum in compagine appositis, in qua reperiri corpus S. Mathiæ Apostoli, lama * plumbea litteris impressis desuper affixa testabatur. Cæterum quia in aperiendis capsis aliisque adimplendis tempus non suppediebat, septem capsæ prædictæ in loco testudineo, vulgo « detto Sotto Confessione » depositæ duobus sigillis, altero reveren. suffraganei, qui, dum prædicta fierent, supervenit, altero Com. Paduæ, per me cancellarium communita, cereis hinc inde accensis nonnullos monachos nocte custodiæ fuerunt.

* lamina

106 Interea quidam juvenis curiosus, ingressus altare, ex quo Sanctorum corpora extracta fuerunt, invenit, præfatoque reverendo abbati, præsentibus DD. sapientibus, provisoribus et aliis, exhiberi fecit unam capsulam plumbeam, longam circiter pedem dimidium, ita clausam et consolidatam, ut facile aperiri non posset, in qua tres globuli, syndone viridi sericea involuti, muniti fuere, quibus resolutis, in singulis index extabat sub his verbis: uno « S. Simeonis et Judæ Apostolorum; » alio « Istæ sunt » reliquiæ S. Lucæ: » tertii verba, ob vestustatem caduca, legi non potuerunt, quas reliquias tempore consecrationis altaris ibi repositas; assertum fuit, D. Celfo Priori in eadem capsula traditas custodiendas. Verum ne ea, quæ memoria digna sunt, silentio prætereantur, divina Majestas hoc in primis signum (*ut quidem interpretati sunt*) in sanctis suis ostendere voluit. Nam cum, dirupto pariete altaris, corpora Amicorum Dei extrahi cœptum est, cœlo tunc limpido, soleque claro ex improvise nebula obumbratis, nix hoc anno in urbe Patavio minime visa, e cœlo cadere cœpit, et per fenestram ex opposito altaris, forte tunc apertam, super corpora Sanctorum ad nosque adstantes venti vi impulsæ, vere manna apparebat. Corporibus autem sanctis extractis, cœlum, solque clarius apparuit: ex quo (Manum * enim Bonum designatur) credendum est, omnipotentem Deum ob merita Amicorum suorum urbem Patavinam conservaturum.

AUCTORE
J. B.
*in templum
novum delat-*
tis,

E

* Manna

107 Die Jovis, tertio Nonas ejusdem mensis, Rev. abbas, monaci, sapientes, provisores, cæterique cives corpora Sanctorum videre, et populo universo, devotionis gratia adstanti, ostendere cupientes, in locum subconfessionis perventi, capsas aperiri jusserunt. In capsula plumbea adinstar cophini comperta et visa fuerunt ossa D. Lucæ Evangelistæ sine capite, de quibus documentum in urbis archivio rubeo foleo 174 anno a Christi Natalibus LXXI supra MCCCXL * celebratum reddit testimonium. Hoc item duobus elogiis in ipsa capsula, altero in vitreo, altero in ligneo bussolis compertis, infra registratis comprobantibus: « Qui spiritu sancto repletus Evangelium scripsit, Actusque » Apostolorum, teste D. Hieronymo, declaravit, et annis LXXIV natus, in Bithinia obiit, » cujus benedictum corpus anno XX imperii Constantini Constantinopolim delatum in ecclesia » Apostolorum custodiebatur. » In alia capsula lignea consimili comperta fuerunt ossa S. Mathiæ Apostoli sine capite cum uno elogio hoc testante: « Hic, cooperante Spiritu sancto, » orante Petro, in Apostolorum felici consortio » connumeratus est. » Horum corpora, in Apostolorum ecclesia in Constantinopoli urbe devote custodita, D. Urius ecclesiæ custos, videns sævitatem Juliani Apostatæ, Constantini (*imo Constantii, Constantini filii, saltem proximi*) successoris, contra Christi fideles (impius enim imperator non solum in vivos Christi servos sæviebat, sed mortuos etiam, cruces et alias Sanctorum imagines, ne quid eorum memoriæ posteris relinqueretur, concremare procurabat) divino afflatu, capite S. Mathiæ Grusillo, ejus socio, relicto, in navi Italiam petens imposita Venetias primum, deinde Patavium detulit, et in æde S. Justinæ devote collocavit, ubi et ipse Deo serviens voluit sepeliri. Caput autem S. Lucæ

postridie singularum

* lege: MCCCC

F

cæ

AUCTORE
J. B.

que per Federicum imperatorem, Barbarossa nuncupatum, ablatum extitisse fertur, Romæ autem delatum custodiri, testatur Breve Apostolicum, datum Romæ anno a Nativitate Dominica MCCCCLXIV. Eod. in Rubico pag. 174 regist. etc. *Baronius in Annalibus ad annum 586 num. 23, Gregorium Magnum S. Lucæ caput Romam Constantinopoli detulisse, scribit : Fredericus vero sæculo tantum duodecimo fuit : sed et Petrus de Natalibus lib. ix, cap. 79 ipsam S. Lucæ Patavium translationem pro fabula habet. Verba ejus sunt : Cujus ossa (S. Lucæ) regnante Constantino imperatore, anno xx imperii ejus cum reliquiis Andree Apostoli Constantinopolim translata sunt : licet cives Paduæ urbis ipsius corpus præsentia liter fabulenter se habere, in ecclesia videlicet sanctæ virginis Justinæ. Verum hæc ad diem 18 Octobris, S. Lucæ sacrum, discutienda sunt fusiùs : redeo ad translationis S. Justinæ instrumentum.*

thecharum et
reliquiarum,

B

108 In altera capsula lignea, S. Justinæ indicem tenente, aperta, altera capsula inventa fuit plumbea, longa circiter pedes tres, litteris in cooperto impressis, dicentibus : « Hic requiescit corpus B. Justinæ virg. et martyris, » crucis signo in utroque litterarum capite impresso; qua capsula aperta, in ea comperta et visa fuerunt caput et ossa dictæ sanctæ Virginis cum uno bussolo argenteo, ac elogio hæc comprobante, de quibus in documento præallegato, in anno MDII celebrato, fit mentio. His maxima cum devotione visis, capsula ipsa fuit clausa, fune ligata, sigillisque communita. In alia capsula comperta fuerunt ossa parva trium Innocentium per D. Julianum a S. Sepulcro Domini delata, et in æde S. Justinæ reposita. Prædicta autem corpora sancta diu, ut dictum est (num. 101) supra, abscondita Rev. Gerardus, Paduæ episcopus, in anno a Christi Natalibus MCLXXVII munivit, in arcisque condignis collocata monaci diligenter custodierunt. Deinde aperta capsula infrascripta S. Urii, comperta visaque fuerunt ossa S. Urii, de quibus elogium in ea existens, documentaque, in urbis archivio registrata, verum reddunt testimonium. Hic Dei amicus, ut dictum, corpora SS. Lucæ et Mathiæ, ex Constantinopoli delata, in æde S. Justinæ collocavit.

de quibus obiter hic aliquid observatur,

C

109 Quocumque tandem tempore SS. Mathiæ et Lucæ reliquias nacti forte fuerint Patavini, dubium non est, quin Mariæ Mazzoci cancellarii ea de re relatio, quam supra num. 107 habes, a vero deflectat. Stante enim illa, S. Lucæ ossa ab Urio Constantinopoli Patavium delata fuisse oportet Juliani Apostatæ ætate : atqui aliunde constat, S. Lucæ corpus Constantinopolitanæ sanctorum Apostolorum basilicæ ex Procopio, illius ætatis scriptore, a Constantino Magno, illatum, ibidem saltem usque ad Justiniani Senioris imperatoris tempora, id est, usque ad sæculum sextum fuisse conservatum : sic habet lib. 1 de Ædificiis cap. 4. Constantinus Augustus, inquit, interprete Maltreto, ædem Apostolis hanc posuerat, eorumque gloriæ ac nomini consecravit.... Nullam autem notam reliquerat, quæ ibi jacere Apostolos testaretur; nec locus ullus speciem offerebat conditorii sacrorum corporum. At hunc, cum hoc templum Justinianus reficeret, artifices, effosso penitus pavimento, ne quid restaret male compositum, ligneos viderunt loculos tres, illic habitos derelictui, ac suis significantes inscrip-

tionibus, Andree, Lucæ ac Timothei Apostolorum inesse corpora, quæ imperator ipse, Christianique omnes maxima cum voluptate spectarunt. His pompa ac festi celebritate ornatis, solitisque honoribus rite persolutis, oculos loculos humo denuo mandarunt; ac ne locus nota ad memoriam insigni et frequentia careret, Apostolorum corporibus illum pie dedicarunt. Hinc vero apparet etiam, nec S. Mathiæ reliquias Juliani ætate Patavium fuisse ab Urio translatas. Quid porro Mazzocus referat, audiamus.

110 In alia capsula, inquit, inventa et devote visa sunt ossa S. Arnaldi abbatis cum uno elogio in membranis, hoc manifeste exprimente : « Hic servus Dei, abbas cœnobii S. Justinæ, in anno Domini MCCCXX a Jo. Dandolo potestate » (seu prætore) » et procuratore Com. Paduæ » cum licentia consilii aquam, per monasterium » nunc labentem, obtinuit, ut in fine statuti » veteris cathena ferrea pendente in archivio » urbis existentis attestatur : postea jussu Eccellini tyranni crudelissimi carceribus intrusus, » ibi Deo serviens per annos octo, menses tres » in vinculis detentus, LXX vitæ suæ anno obdormivit in Domino. » Demum, aperta alia capsula, juxta illius index, comperta et devote visa fuerunt tria capita et ossa humana, quæ vere fuisse et esse, unum S. Juliani martyris, aliud S. Maximi episcopi et confessoris, tertium S. Felicitatis, mulieris illustrissimæ, elogia, ibidem comperta, manifestissime demonstrabant : » S. Julianus fuit vir Christianissimus, qui cum » multis vicibus limina sepulchri D.N. visitasset, » tandem tres Innocentes secum deferens in » æde S. Justinæ collocavit, ubi et ejus corpus » requiescit in Domino. S. Maximus fuit amicus » Dei, secundus episcopus Paduæ, D. Prosdocimi successor. S. Felicitas fuit mulier illustris, Deo devota, sacro velamine dedicata. »

legitima
inspectio

E

111 Hæc tria pariter corpora, per longum tempus abscondita, anno a Christi Natalibus quinquagesimo tertio supra millesimum per Rev. Bernardum, Antistitem Paduæ, ex revelatione divina fuerunt inventa, ob quorum merita divina Majestas tunc multa fecit miracula; nam, ut documenta in archivio cœnobii prædicti existentia testantur, cæci visum, surdi auditum, alique, diversis affecti languoribus, sanitatem recuperaverant. Quapropter divina Providentia Leo, Romanæ Ecclesiæ Pontifex Maximus, Patavium pervenit, ab ipso antistite susceptus, Paduæ per biduum moram trahens in æde S. Justinæ, ubi corpora Sanctorum inventa venerabantur, collecta in unum multitudine clericorum et laicorum, Missam celebravit, et civitatem, quæ antiquitus anathematis vinculo complexa dicebatur, pristinae benedictioni restituit (ob hæresim multis jam annis anathematis vinculo constricta fuerat, ut scribit Scardeonius lib. II, classe 6, ubi de S. Maximo, nimirum Arianam, ut Ursatus ad annum 1055) populumque in fide confirmavit, inventionemque Sanctorum canonizavit. Quæ novem Amicorum Dei Corpora, in dictismet capsis clausa, in subconfessionis loco, cereis accensis, nonnullis monachis devote custodienda commendata fuere. Cum autem rev. abbas, monaci, sapientes, provisores et cæteri patres corpora ipsa in medio templi novi ex opposito capellæ D. Lucæ dicatæ, deponi decrevissent, ut

instituitur,

F

A ut populus videre vota que sua adimplere posset, timentes, ne quid inconvenientis succedat, dum capsæ ipsæ apertæ extarent, tres aut quatuor monachos totidemque cives assistere, meque cancellarium onus aperiendi claudendique capsas suscipere voluerunt.

§ VIII. S. Justinæ aliorum- que Sanctorum reliquiæ in templum novum solem- niter transferuntur.

A die vi Martii
reliquiæ in
conspectu
populi,

B *Sic rebus, ut superiore § vidimus, comparatis, nihil, quo minus jam solemnibus reliquiarum translatio institueretur, desiderari videbatur.* Die itaque Veneris, pridie Nonas Martii in summo mane, omnibus congrue præparatis, in locum prædictum capsis delatis, et apertis, tanta populi et utriusque sexus multitudo ad corpora sancta visenda continuo concurrebat, ut a mane usque ad noctem quotidie confluent, alter alteri loco cedere non posset. Huc cæci conducebantur : huc surdi : huc muti : huc a dæmonibus vexati, aliisque morbis affecti accedebant, ob merita Amicorum Dei a divina Majestate pristinam sanitatem recuperare, votique compotes fieri sperantes : multi sincere devoteque divinum implorantes auxilium, intercedentibus ipsis Sanctis, gratiam obtinentes, vota sua quotidie offerebant. Inter cætera miracula, quæ omnipotens Deus ob Amicorum suorum merita (horresco referens) in iis gloriam suam manifestavit. Soror Camilla, Exc. Jur. Utr. periti Francisci Papafava, nob. Patavini, monialis professa in monasterio S. Annæ, Ordinis S. Benedicti, ob insupportabilem oculorum dolorem amborum, luce, deinde voce, postremo pedum beneficio privata; ita, ut nec videre nec loqui, nec pedibus stare posset, multum tempus hanc sustinens infirmitatem, ita ut medicamina medelaque sibi cum maximo sui corporis dolore per Exc. medicinæ et chirurgiæ peritos quotidie præstita facere non potuerunt, ab omnipotenti Deo est consecuta.

C contingentibus interim non paucis miraculis,

113 Nam præfata soror Camilla, considerans, quod ægritudo sua desperata ab omnibus habebatur, confessa et contrita, corpore Domini devote suscepto, ad ædem D. Justinæ sese deferri voluit, et ingressa locum, ubi corpora Sanctorum reperiebantur, devote super unoquoque preces porrigens suas, ad corpus S. Justinæ Cruce signando illos os et oculos tetigisset, interrogata a nob. D. Bernardino Papafava, ejus patruo, an vidisset caput S. Justinæ benedictæ, respondit : « Missier si » (*id est* « Ita domine ») ex quibus verbis a se prolatis stupefacta sensit, omnes suos sensus sui corporis commoveri, et ibi tunc (mirabile dictu) surrexit, nullo coadjuvante, per seipsam ambulavit, vidit et loquebatur. Voce itaque, visu, et pedum beneficio simul recuperatis, laudans omnipotentem Deum, quod super se, intercedentibus Sanctis suis, misericordiam fecerit, læta domum est reversa. Soror Barbata Leona, nobilis Patava, monialis velata in monasterio B. Antonii peregrini, quæ ob quamdam ægritudinem jam annis quatuor,

vocem amiserat, ita quod loqui non posset, videns, quod cura medicorum minime sibi prodesset, habita notitia de iis, quæ ab omnipotenti Deo in Sanctis suis apud ædem S. Justinæ fiebant, mente et corde contrita ad Amicorum Dei suffragium pervenire decrevit, sperans et ipsa se sanitatem consecuturam, et super singulis corporibus benedictis factis orationibus, perventa ad corpus S. Justinæ majori fervore deprecando, cum quidam monachus capite dictæ Divæ os supplicantis tetigisset, statim vocem recepit, sanaque ad monasterium est reversa. læta magnificans Deum. Soror Marina de Fabritiis, Veneta, monialis professa in monasterio S. Mathiæ, per annos duodecim patiens stomachi dolorem, ita quod cibos retinere non posset, febre quasi continua ejus corpus vexante, medicamine provisionibusque nil proficientibus, intellectis iis, quæ per divinam Majestatem in Sanctis suis in æde S. Justinæ fiebant, ad corpora Sanctorum perventa, preces ex corde porrigens, et ad corpus S. Justinæ orando omnipotentem Deum, ut per merita Sanctorum suorum sanitatem sibi restitueret, statim reversa domum, libera remansit.

AUCTORE
J. B.

E

114 Quæ licet in urbe Patavio, et alibi nota manifesta que sunt, nihilominus Rever. Suffraganeus, abbas, Sapientes ad utilia et ecclesiarum provisos, ut cæteris notificentur ea, quæ omnipotens Deus in Sanctis suis facere voluerit, et quod increduli credant, Amicorum Dei intercessionibus nobis multum prodesse, veridicum voluerunt formari processum. Tribus itaque notariis, cancellario, et uno curiæ episcopalis scriba, meque Cancellario Com. assumptis conscribentibus, per Rev. Suffraganeum, præsentibus Sapientibus et provisoribus, in processu nominatis non solum principalibus, sed etiam medicis, multisque aliis notitiam habentibus, sub juramenti vinculo examinatis, ea vera fuisse et esse, satis supraque comprobatum est. Præterea quidam Andreas Pulzatus de vico Maseratæ, vicariatus Consylvarum, diocesis Paduanæ, in confinio S. An. domi Dominici Quarantaotto moram trahens, ob nervorum debilitatem pedibus subsistere non valens, per decennium hac laborans infirmitate, crucolis per civitatem mendicans, ad corpora sancta perventus, pro sanitate recuperanda enixe orando ibidem, multis videntibus, relictis crucolis, voti compos lætus per templum deambulabat. Cujus testiumque ibi præsentium, per me cancellarium tunc temporis examinatorum, depositiones in scriptis redactæ hoc comprobant miraculum ab omnipotenti Deo, intercedentis Sanctis suis, factum. Multa alia signa in Amicis suis fecit divina Majestas, quæ in præsentis documento scripto non sunt. Quo in loco cum corpora benedicta per novem dies cunctis ostensa permansissent, Rever. abbas, Sapientes et provisos in arcibus jam præparatis reponere volentes, illa circumcirca Patrum vallis processionaliter prius deferri decreverunt.

usque ad diem
xiv positæ,

F

115 Die itaque Dominica, Idibus (xv) Martii in mane, solemnibus Missa ad altare Majus templi novi devote celebrata, tanta populi et utriusque sexus multitudo et in ecclesia et super Prato vallis reperiebatur, tantaque devotione expectabat, ut nihil ultra desiderari potuerit, fraternalibus temporalibus et spiritualibus præcedentibus, doctoribus in utraque facultate, et universo clero.

postridie so-
lemnibus sup-
plicationibus
circumferuntur

ACCIORE
J. B.

clero, ordine servato, intervenientibus, corpora Sanctorum processionaliter, devote ac honorifice e templo novo circum Pratum vallis, undique pannis coopertum, delata, Rev. suffraganeo, clariss. rectoribus, Sapientibus Reipublicæ, provisoribus ecclesiarum et aliis numero quasi infinito cum Corpore D. N. Jesu Christi, singulis suo loco subsequentibus, in idem templum remissa fuerunt, ibi per nonnullos dies permansura, populo devotionis gratia, hoc permaxime cupienti, ostendenda, cujusque processionis ordo paulo infra describitur.

sequenti vero
die Jovis suis
arcis,

116 Die Jovis xiv Calendas dicti mensis Rev. Suffraganeus, abbas, monaci, Sapientes, et provisores prænominati in loco subconfectionis, ubi corpora ipsa reperiiebantur, perventi, omnibus jam præparatis, decreverunt corpora Sanctorum in arcis suis reponere in perpetuum permansura. Singulis itaque capsis ligneis apertis, singula Sanctorum corpora extracta, et in syndone sericea rubei coloris involuta in totidem capsis plumbeis, longis circiter pedes tres, de novo factis, posita extiterunt, elogio uniuscujusque Sancti, et præsentis Actus mentionem faciente, in qualibet capsula incluso. Verum antequam dicta corpora in syndone involverentur, Rev. abbas, consentientibus urbis patribus, ibidem assistentibus, ex S. Mathiæ tres dentes et nonnulla parva ossa : ex S. Juliani et ex S. Maximi ossibus nonnullas reliquias, in consecrandis altaribus ac tabernaculis reponendas, extrahi voluit in bussoli ligneis separatim, Don Celso Priori consignatis, custodiendos. Deinde apertis reliquis capsis duabus plumbeis, ex una corpus S. Justinæ, ex altera corpus S. Lucæ, extracta in syndone consimili, quibuslibet separatim involutum in suis capsis prioribus repositum fuit cum elogio consimili prædictis incluso. Ex corpore S. Justinæ Rev. abbas, eisdem patribus consentientibus, maxillam S. Justinæ, adhuc sex dentes in se tenentem, prius extrahere voluit, reponendam in capite argenteo S. Justinæ, nec non unum aliud os ejusdem D. Justinæ, in alio tabernaculo reponendum.

triplici sigillo
munitis, in-
cluduntur,

117 Cumque prædictæ novem capsæ plumbeæ, novem corpora Sanctorum continentes, clausæ, fune ligatæ, tribusque sigillis, uno S. Justinæ, secundo prædicti suffraganei, tertio Com. Paduæ signum habentibus, cera congrue impressis, capsis item ligneis in singulis arcis conservandi gratia impositis, cumque cætera omnia præparata essent, Rev. suffraganeus et abbas, monacis, cereis accensis, laudes condignas omnipotenti Deo reddentibus, Mag. Sap. sap. provisoribus, patribusque et populo assistentibus, devoteque subsequentibus, singula altaria, singulasque arcas solemniter benedixerunt singulis dedicantes. Demum sub ipsius Sancti nomine prædicta Sanctorum corpora singula in singulis arcis cujuslibet dedicatis, reposita, cooperto marmoreo superimposito, clausa fuerunt, ibi in perpetuum permansura, hoc ordine servato : nam in choro novi templi ad altare Majus S. Justinæ : a dextero lateri chori in prima capella trium Innocentum : in secunda S. Arnaldi : in tertia in sua prima archa alabastri S. Lucæ : in quarta Felicitatis. Altare vero sinistro in capella prima, S. Juliani : in secunda, S. Maximi : in tertia ex opposito S. Lucæ, S. Mathiæ : in quarta, S. Uirii corpora permanserunt.

118 Die autem nona Calendas ejusdem mensis in sacristia ecclesiæ ædis veteris, præsentibus Sapientibus, provisoribus urbis et aliis, Rev. abbas maxillam S. Justinæ cum quinque dentibus, sexto dente a maxilla separato, ac alio osse in uno tabernaculo ex postea repositis, diligenter custoditam et involutam in uno capite argenteo S. Justinæ, per Bernardinum aurificem clauso et bene communito, ponere voluit. In æde itaque veteri S. Prosdocimi corpus remansit, ubi et multos alios Dei amicos, quorum nomina ob vetustatem ignorantur, reperiri credendum est. Corpora autem Sanctorum, quorum mentio supra facta est, ad quæ utriusque sexus multitudo devotionis gratia in afflictionibus suarum rerum suffragium apud divinam Majestatem implorans quotidie concurrat, voti compos votaue offerens, in templo novo, magnifice fabricato, requiescunt. Viventes autem jam in paradiso pro hac sua charissima patria, devotissimoque populo continuo intercedere, dubitandum non est, apud Dominum Deum nostrum; cujus nomen sit in seculum seculi benedictum.

119 Prædictis autem, dum sic, ut supra, agerentur, partim singulis, partim his, et partim illis, interfuerunt Mag. D. Bonifacius Papafava, Franciscus Caput Vacæ, equites, Antonius de Rustica, et Hieronymus Polcastro in urbem reversi, Sapientes ad utilia Reipublicæ, Franciscus Caput Listæ, eques, Petrus Bagorotto, Baptista de Doctoribus, et Antonius Borromeo, ecclesiarum provisores. Nec non Mag. DD. Jo. Zabarella, Ludovicus Docto, Gregorius de Doctoribus, et Ludovicus Leo ex ordine equestri, Gaspar Fabianus, Marcus Antonius Zabarella, Marcus Antonius Mussato, Transalgardus Caput Listæ, Julius Bradolus, Paganus de Rido, Jacobus Leo, Annibal Buzzachareno in jure, ac Paulus Ursatus in artibus, periti, Jo. Barisonus, Trapolinus de Trapolinis, Zachus de Zachis, Lucillus Beraldus, Jo. S. Vliana, Paulus Alvarottus, Jacobus Docto, et Joan. Antonius ab Orogio, omnes ex collegio Sapientes Reipublicæ Patavinæ : RR. Franciscus Zabarella archipresbyter, Hercules ex Comitibus S. Bonifacii canonicus, Mag. D. Petrus Mazzolelus rector DD. Juristarum, Bernardinus Papafava, cum Francisco et Marsilio, ejus filiis, nec non Ludovicus Buzzachareno, Mathæus Vitalianus, Marcus Antonius Caballinus, Pax a Scala, Legum Doctores, Rumbaldus de Rido, Alexander Businello, Marcus a sole : Joannes Pizzacominus : Philippus Vitalianus, Andreas Bonfio, honor. cives : item docti tabelliones, Joannes Reflatus, Petrus Antonius Garatus, ac Gaspar Mazocchus, Joannes Baptista Cremona, Pellegrinus Galeatius, et multi alii, tam laici, quam clerici.

120 Hæc sunt elogia comperta in capsula S. Lucæ in vase ligneo. Ut posteris hujus sanctissimi Lucæ Evangelistæ relinquatur memoria, operæ pretium esse, duximus, quod diebus nostris acciderit, compendiosa narratione digerere. Anno Domini mccccxxi, quo tempore in alma urbe Veneta erat dux inclytus vir Christophorus Maurus, et in hoc monasterio præsidebat Rev. D. Bernardus Placentinus, qui fere lxx monachos sub se tenebat, degentes in observantia veræ pietatis Christianæ et religione sancti patris nostri Benedicti, reformatæ per vere

D
excepta ta-
men reliquia-
rum S. Justi-
næ parte;

E
quibus vel
omnibus, vel
aliquibus hic
nominati in-
terfuere.

F

Inscriptiones
aliquot

A vere beatum virum D. Ludovicum Bacto, duo fratres S. Francisci detulerunt Venetias a partibus Boxinæ quoddam corpus, quod asserebant esse S. Lucæ Euangelistæ; sed quoniam jam annos mille ex clarissimis testimoniis scripturarum, tam Latinis, quam Græcis certissima notitia habebatur, quod isdem Euangelista esset Paduæ in cœnobio Justiniano, ut rei veritas cognosceretur, per inclytum Dominum Venetum decretum fuit, ut ejus sepulchrum aperiretur, in quo fere omnia ejus ossa, præter caput, quod imperator Fredericus Barbarossa huc transiens abstulisse dicitur, in capsula plumbea reperta sunt; et ita universi veritatem perspicientes, Deum glorificaverunt, et universa populi multitudo ad eam gloriosam inventionem cucurrerunt, laudantes Deum, qui hanc regiam urbem digno sublimavit munere.

in hierothecis inventa.

124 Infrascripta in vase vitreo reperiebantur. « Jesus. In nomine sanctissimæ Trinitatis. In » hoc sanctissimo altare, dedicato ad honorem » Beatissimi Lucæ Euangelistæ, sunt recondita » ejusdem Euangelistæ ossa, quod consecravit » Rev. in Christo Pater D. Marcus Niger, episcopus Catharensis, die Dominico 2 mensis Octobris, anno MCCCCLXV, et auctoritate a Sede Romana ibi concessa visitantibus devote hoc » altare in die suæ consecrationis quadraginta » dierum indulgentiam misericorditer indulsit, » in perpetuum duraturam. Justina virgo et » martyr, regina Paduæ. » Numisma argenteum cum impressione S. Marci ab uno latere, litteris dicentibus : « S. Marcus Venetus. » Ab alio latere, impresso seren. principe Venetiarum, similiter litteris dicentibus : « Franciscus Foscari » Dei gratia Venetiarum dux. » Quæ in capsula S. Arnaldi in carta membrana scripta erant, infra legere facile est : « Anno a nativitate Domini MDII, Indictione v, die Lunæ, xxv mensis Julii, in quo celebrabatur festivitas Jacobi Apostoli ob reædificationem templi S. Virginis et martyris, Ordinis S. Benedicti Regulam observantis congregationis ejusdem S. Justinæ de Padua, quod cum rueret, destructum fuit, » et in loco, ubi antea quiescebant, facienda » essent nova parietum fundamenta, extractæ » fuerunt reliquiæ B. Arnaldi, olim abbatis hujus » monasterii, et in præsentī arca venerabiliter » collocatæ, trium Innocentium, et aliorum, quorum nomina ob nimiam vetustatem, ignorantur : scripta sunt autem in libro vitæ S. Urii » confessoris per D. Petrum, Dei et Apostolicæ » Sedis gratiam episcopum Paduanum, et comitem Saccensem, una cum D. Joanne Cornario, » abbate S. Benedicti de Mantua, Præsidente Congregationis, abbatibus ac monachis multitudine » copiosa, et in hac arca venerabiliter usque ad » consummationem templi sub altare Magno » partis ecclesiæ, quæ destructa non fuit, permansura collocarunt. »

§ IX. Extrahuntur S. Justinæ reliquiæ et in locum suum solemniter reducuntur.

Quamquam eo consilio S. Justinæ reliquiæ anno 1562 sub ara principe templi novi, ut illic perpetuo remanerent, collocatæ fuissent; dum tamen nec curis nec sumptibus parcere S. Justinæ monachi pergunt, quo templi sui splendorem augeant, loco suo ad breve subinde tempus motæ fuerunt. Contigisse id anno 1572, uti et anno 1575 ex iis, quæ infra referuntur, facile quivis intelliget. At celebris in primis fuit earundem reliquiarum ex ara principe extractio et in eadem reductio anni 1627, cum novus templi S. Justinæ chorus fuit excitatus. Rem iterum ex civitatis Patavinæ Tabulis refero, quæ apud Savolum (sed mendis non raro respersæ) a pag. 178 sic habent : In Christi nomine Amen. Anno ab ejus saluberrima Nativitate MDCXXVII, Ind. XI*, die Mercurii, VII mensis Aprilis Paduæ in ecclesia S. Justinæ virginis et martyris, post prandium, sub Pontificatu Urbani VIII Pont. Maximi et principatu Serenissimi Joannis Cornelii, Dei gratia Ducis Venetiarum, præsentibus D. Celso Compagnola, D. Ulisse Bragio, D. Nicolao Fasiolo, D. Francisco Sassonia, notariis collegiatis, et Sebastiano Suttore de Pollis, ac aliis etc. (Hæc totidem verbis ibidem Latine leguntur; cetera Italice, exceptis inscriptionibus). Cum reverendi S. Justinæ monachi hujus civitatis, Congregationis Casinensis occasione novi chori, quem exstruunt, tollere e loco præsens altare Majus in capite ecclesiæ et chori situm deberent, cumque id operis jam inchoassent, certiores ea de re fecerunt illustrissimum et excellentissimum Dom. Hieronymum Lando equitem, hujus civitatis prætorem meritissimum, et Mag. Frizerinum Capodiuacca equitem, Zorzi da Lion, et Livium Zabarella equitem, decuriones, nec non Dominum Antonium Polcastro equitem, comitem Alexandrum de Panego, Benedictum Salvadego D. et equitem, et Franciscum da Religio ad ecclesias decuriones, supplicantes illustrissimis, excellentissimis, ac magnificis dominis, ut operis prædicti principio ea de causa interesse velint, quod sub dicto altari ossa gloriosæ virginis et martyris Justinæ, civitatis hujus patronæ, conquiescant.

AUCTORE
J. B.

Arca corporis
S. Justinæ
loco subinde
mota,

E
* l. x.

iterum anno
1627, novi
chori condendi causa

125 Qui illustrissimi et excellentissimi domini prætor et decurionis supradicti, una cum prædicto domino equite Polcastro, negotiorum civitatis causa absentibus aliis collegis ad ecclesias decurionibus, ad ecclesiam S. Justinæ se contulerunt, ubi sibi Reverendum dominum Modestum Paduanum, monasterii illius abbatem dignissimum et dominum Vitalianum Paduanum, Priorem, ceterosque illius monasterii presbyteros, sibi obvios, comites et ad eum locum duces habuerunt, ubi destrui jam cœperat exiguus sub altari paries, factumque erat in eo exiguum foramen, per quod veluti cujusdam arcæ indicia apparebant, et priusquam rumpi ulterius pergeret, mihi Joanni Antonio Campo longo, hujus magnificæ civitatis cancellario, injectum fuit, ut locum describerem formamque altaris, quod erat altitudinis solitæ, et

105 contectum

ACTORE
J. B.

confectum lapide marmoreo, et sub lapide cavum, intra quod utrimque duo lapides in fronte litteras et memorias infrascriptas exhibentes, videlicet, qui ad latus dexterum erat, hæc referebat: « Ammotum est altare et dilatatum ob molem supra positam iconis, intacto » tamen corpore sanctiss. hujus virgin. et mar. » Justinæ, præsentibus hujus almæ urbis Paduæ » rectoribus, reggente Gregorio tertio decimo » Pontifice maximo, imperatore Maximiliano » Augusto, sereniss. principe Aloysio Mozzenigo, reverendo domino Juliano de Placentia, » hujus monasterii abb., Pridie Id. Feb. Anno » sanctiss. jubilæi a Partu 1572. » Alteri, simili modo parieti a sinistris infixo, hæc erat inscriptio: « Translatum fuit corpus D. Justinæ » virg. et mart. per Rev. D. Peregrinum de » Mutina abb. ac præsidem, ac D. Celsum de » Verona Priorem Congreg. Cassinensis abb. » S. Justinæ ex æde veteri in hunc sacratum » locum maxima totius Patavinæ reipub. devotione religiosæ solemnitatis ritu servato 1562. » 15 Martii L. D. O. M. »

B
ex ara principe extrahitur,

124 Monumentum magnus pulcherrimus e marmore lapis tegebat; quo monumento ab operariis, jubentibus ac coram existentibus suprascriptis, sublato; rumpi cœptus est tenuis murus, in prospectu positus, in eoque illico tanta facta est apertura, per quam ingredi homo posset, apparuitque arca ibi recondita, sed non patuit, e qua confecta esset materie; quam cum effodi prædictæ fabricæ causa necesse esset, sepulcrum subierunt reverendi dominus Marcus Ferrariensis, et D. Augustinus Mantuanus, religionis istius presbyteri, sacris propterea vestibus induti, inveneruntque arcam cypressinam, longitudinis circiter unius cubiti et medii, cujus fundum temporis diuturnitas et loci humor corruerat; quæ arca multa devotione multisque accensis luminibus sublata fuit, in eaque inventa arcula plumbea, longitudinis pariter unius fere cubiti et medii, supra quam inventæ fuerunt variæ (*rosaria, ut reor*) salutationes angelicæ et orationes Dominicæ, una cum nummo, ei non absimili, quem AGNUM DEI vulgo vocant, et duæ laminæ plumbeæ, infrascriptis characteribus insignitæ, cum sigillis quibusdam, quantum e filis, sed corrosis putridisque apparebat, et conjici poterat. Nummi ex una facie hæc erat inscriptio: IHS. P. P. XIII. Ex altero: D. FELIX LEONICENUS. Laminæ majori hæc erant inscripta: « Anno Domini 1562 translata fuerunt corpora » S. Justinæ, Mathiæ, Lucæ atque aliorum sub » die 5 mensis Martii prædicti anni, sed anno » Domini 1575, die vero 9 mensis Decembris » motum fuit corpus S. Justinæ propter iconem sub D. Jo. de Rippa Tridentino Abb. » D. Severinus de Padua: D. Daniel de Verona. » Laminæ vero paulo minori hæc litteris ex utroque latere iisdem: « 1575 ego D. Julianus de » Asula præsens fui, quando fuit discoopertum » hoc altare S. Justinæ. »

et in sacrario,

125 Posthæc a reverendis presbyteris una cum aliis effossa fuit arcula plumbea, cujus operculo hæc in orbem inscripta leguntur: » Ille corpus B. Justinæ virg. et mar. requiescit. » Dein ab iisdem effossa fuit ingens tabula, quæ, quantum conjici poterat, fundus seu basis erat minoris arculæ, uti et lapis tabulæ paulo minor, sub tabula, qui videbatur fuisse lapis altaris: quibus non sine devotione ab infrascriptis sacerdotibus supra altare Majus col-

locatis, sublata fuit arcula plumbea, in qua, ut supra, ossa gloriosæ virginis et martyris Justinæ quiescebant; ac incunctanter coram supradicto illustrissimo ac excellentissimo domino prætore et dominis deputatis, multis accensis luminibus, ad sacristiam delata, ubi in reliquario eminenti aliquantulum scamno fuit imposita, substrato tapete; pari dein modo a presbyteris sublata fuerunt cetera, quæ jam ante supra altare erant collocata, delataque in supradictum reliquarium, ibique ad arcæ supradictæ pedem una cum duabus laminis plumbeis et nummis supradictis reposita. Reclusum etiam fuit arcæ operculum, in qua visæ fuerunt sanctissimæ virginis Justinæ reliquiæ et tabella aenea statimque oclusa fuit arca, intactis omnibus. Quo facto, fuit tapete contexta, eidemque a magistro domino equite Zabarella deputato acu insuta, ac dein a me cancellario obsignata cera Hispanica, sigillis S. Marci, magnificæ civitatis, illustrissimi domini prætoris, dicti magistri domini equitis, et ejusdem monasterii munita. Post, exhibita ab illustrissimo domino, a magnificis dominis deputatis, a domino Modesto a S. Cruce, et domino Daniele Vitaliano Priore, ceterisque presbyteris sanctissimo corpori veneratione, clausa fuit janua, et duabus clavibus oclusa. quæ illustrissimo domino prætori oblatae fuerunt. Deinde munita fuit janua sigillo S. Marci civitatis, et illustrissimi domini prætoris, atque ita, relictis rebus, quo dixi, statu, discessum est. Nomina reverendorum presbyterorum, qui rei gestæ interfuerunt: Dominus Daniel Vitalianus P., D. Marcus Ferrariensis, D. Aloysius Paduanus, D. Alexius Vicentinus, D. Antonius Januensis, D. Benedictus Neapolitanus, D. Augustinus Mantuanus, D. Tiberius Patavinus, D. Paulus Bergomensis.

126 Die Jovis viii Aprilis mdcxxvii. Claves supradictæ, illustrissimo D. Prætori in manus traditæ, in sacrario Montis sancti in scrinio ferreo depositæ et duabus clavibus inclusæ fuerunt, quarum altera eidem illustrissimo domino prætori a deputatis oblata est, altera penes mag. dominum Frezerinum Capodivacca equitem, et deputatorum numero seniores, mansit, qui, munere suo perfunctus, illam alteri deputato, pariter seniori, consignare debebit. Anno mdcxxvii die Sabbathi, iv Septembris a prandio. Cum jam a die vii Aprilis elapsi ab illustrissimis dominis rectoribus mag. et dominis ad curam ecclesiarum tunc deputatis arca plumbea, ossa gloriosæ virginis et martyris Justinæ continens, clavibus obserata, et sigillis S. Marci, illustrissimi D. Prætoris, et mag. civitatis Patavinæ, domini Livii Zabarella equitis deputati, et cœnobii S. Justinæ munita, in sacrario esset deposita; nec fas esset, nisi coram supradictis illustrissimis Rectoribus et deputatis in sacrarium ingredi, nomine reverendi domini Modesti a S. Cruce, hujus cœnobii abbatis ac præsidis, institit P. Cellerarius, ut ab illustrissimis et reverendissimis dominis recluderetur, quo operarii arculam tum plumbeam, tum cypressinam dimetiri possent, Eodem die, Illustrissimus Dominus Hieronymus Lando eques prætor, convocatique ab illo Mag. domini Decuriones, una cum aliis viris nobilibus supradictum S. Justinæ Patavinæ cœnobium adierunt, ubi primum illustrissimorum et magnificorum dominorum jussu a me cancellario recognita ac ablata fuerunt sigilla: reclusa janua, veneratione præmissa, arcam tum plumbeam,

dum novus chorus perficiatur, collocatur;

F

A beam, tum cypressinam faber mag. Aloysius Urbinas dimensus est; idemque etiam extulit lapidem grandem (ut apparebat, altaris, cui in veteri loco arca plumbea supradicta erat imposita) sub altari novo collacandum; ut reponendæ arcae cypressinæ satis magnæ, et dein plumbeæ inserviret: qui cum iterato præfatas sanctas reliquias redux veneratus esset, denuo per mag. Zorzi Porini civitatis œconomum clavibus obserata fuit janua et sigillis S. Marci, illustrissimi prætoris et magnificæ civitatis ex cera Hispanica obsignata; atque ita una abiere.

eoque per-
ecto, S. Justinæ
reliquiæ,

127 Die Martis v Octobris mdcxxvii. Cum absoluta jam esset a reverendis monachis S. Justinæ chori novi fabrica, uti et altare, in quo collocandum erat gloriosæ virginis Justinæ martyris, hujus civitatis patronæ, corpus, quod arca plumbea, tapeti insuta, et sigillis S. Marci, illustrissimi domini prætoris, magnificæ civitatis, et magnifici domini Livii Zabarella equitis deputati et reverendorum monachorum S. Justinæ obsignata, in sanctuario sacristiæ ejusdem cœnobii continebatur; illustrissimis dominis rectoribus, magnificis dominis deputatis tunc temporis ad curam ecclesiarum, ut ad reserandas componendasque sacras reliquias ad S. Justinæ accedere dignarentur, per reverendos monachos requisitis, invitato prius per schedulam omni consensu Dominorum xvi ad horam xx, illustrissimi domini rectores una cum illustrissimo et reverendissimo domino Cardinali Valerio, magnificæ hujus civitatis episcopo, magnifico domino Nicolao Trivisan, domino Joanne Dominico Sala, domino Carolo Zacco, Comite Alberto de Comitibus decurionibus, nec non M. Antonio Lazara, Adriano Capodivacca, Galeatio ab Horologio equite, Domino Joanne Antonio, Otonello Descalzo D., ad ecclesias Decurionibus, S. Justinæ cœnobium adierunt; quo non pauci e numero Dominorum xvi convenerant: postquam in sacristiam ventum est, reserato ibidem clavibus sanctuario, veneratione præmissa, illustrissimorum Dominorum jussu a reverendis hujus cœnobii presbyteris, stola rubra indutis, arcula plumbea supradicta sublata fuit, mensæque imposita, ubi sigilla supradicta ab illustriss. recognita, ac in pristino statu inventa, fuerunt sublata, tapesque dissutus.

habita earum
inspectione,

128 Dein ab eisdem sacerdotibus sublato operculo plumbeo, velum candidum apparuit, quo per illustrissimum et reverendissimum Cardinalem supradictum sublato, detectum et aliud fuit e serico multitio vel tela coloris violacei, seu rosæ aridæ, sed colore evanido, et quasi corrosus; quo sublato, detecta visaque sunt ossa sanctissima et caput gloriosæ illius Virginis et Martyris, quibus ab illustrissimo et reverendissimo domino Cardinali, illustrissimis dominis rectoribus, magnificis dominis deputatis ad curam ecclesiarum, ceterisque reverendis presbyteris et DD. xvi consensu multa veneratione ac devotione inspectis, dein per illustrissimum dominum Cardinalem supradictum fuit sublatum velum candidum, et pars media telæ seu serici multitii coloris rosæ aridæ seu violacei: altera vero pars levare haud poterat, eo quod ossibus sanctissimis illius Virginis subjecta erat, ac sepositum in pyxide, quæ tradita fuit illustrissimo domino Joanni Lando, illustrissimi domini prætoris patruo, ab illustrissimo domino

prætoris custodienda usque ad divisionem, quæ postmodum devotionis causa facta est; inventa fuit in arca illa laminæ plumbeæ incisa inscriptio hujusmodi (*Latina nimirum*): « Ossa et reliquiæ B. Justinæ virg. et martyris Patavinæ » reposita per reverendissimum D. Peregrinum » abb. et D. Celsum, Priorem ejusdem monasterii totius Reipublicæ Patavinæ consensu: » regnante summo Pontifice Papa Pio IV et sereniss. principe Hieronymo Priolo Venet. » anno Domini 1562, 15 Martii. » Dein iterum reliquiæ et sanctissima ossa denuo cooperta fuerunt serico multitio, per magnificam civitatem texto aureo denticulato ea de causa exornato, una cum insignibus illustrissimi domini prætoris, et Hieronymi da Leze capitanei, magnificæ civitatis in medio, et S. Marci supra.

129 Quo facto, illustrissimus dominus prætor suis ipse manibus serico multitio imposuit infrascriptos nummos argenteos, videlicet quinque; tres xxxvi virorum, unum serenissimi Sebastiani Veniero, reliquos vero serenissimi Aloysii Mocenigo, cum monumentis felicis victoriæ cruciatorum, et duos viii Virorum cum hac epigraphe: « Memor ero tui, Justina virgo; » quorum alter sub serenissimo Ponte, alter sub serenissimo Cigogna excusus est. Civitatis nomine posita illic est lamina ærea cum insignibus S. Marci, serenissimi principis, illustrissimorum dominorum rectorum, et civitatis, magnificorum dominorum deputatorum tunc temporis ad curam supradictarum ecclesiarum, cum hac inscriptione: « D. O. M. Anno a partu virg. » 1627 Nonis Octobris, Urbano VIII. sum. Pontif. Jo. Cornelio Venet. principe, corpus » D. Justinæ virg. et martyris, quod sub ara » Majori quiescebat, in hanc augustiorem translatum fuit, annuentibus illustris. DD. Hieronymo Lando eq. præt., et Hieronymo de Legge præfecto; opus urgentibus quatuor » Viris Urbanis Nicolao Trivisano, D. Jo. Dominico Sala, Carolo Zacco, Alberto de Comitibus: quatuor ad curam ædium Sacrarum » M. Ant. Lazara, Adriano de Capitibus Vaccæ, » Galeatio ab Horologio equite. Jo. Antonii, » Otonello Discaltio Doctore:

» Jo. Antonius Campolongo Cancell.

» Magn. Com. Paduæ subs. »

A tergo illius incisa sunt insignia nominaque infrascriptorum magnificorum dominorum et magnificorum Dominorum xvi numero: Albertinus Miagara D. Co. Bartholomæus Cittad: eques Camillus S. Vliana, Z. Franciscus Zabarella, Annibal Papafava, Franciscus da Lion, Jacobus Borromeo, Vincentius Dotto.

150 Dein per reverendum dominum Daniele Vitalianum dicti monasterii Priorem posita fuerunt monumenta infrascripta: lamina una ærea his verbis inscripta: « Anno a Partu » Virg. 1627 Nonis Octob. Urb. Oct. sum. » Pont. Jo. Cornelio Venetiarum principe, sublato pariete, qui prospectum in sanctuarium » prohibebat, sedilibusque, quæ ei adjacebant, » in sanctuarii caput revolutis, sublimata icone, » et ara Majori, quæ ei suberat, demolita, corpus divæ Justinæ Virg. et Martyris, quod ibi » quiescebat, in hanc augustiorem translatum » fuit per reverendiss. D. Modestum S. Crucem » Patavinum, abb. hujus monasterii, et Congregationis Cassinensis, alias S. Justinæ generalis præsidem, assistente D. Daniele Vitaliano

AUCTOR
J. B.

una cum
nummis ali-
quot

E

F

et inscriptio-
nibus

AUCTORE
J. B.

» Vitaliano Patavino Priore, annuentibus illu-
» strissimis rectoribus Hieronymo Lando equite
» prætore et Hieronymo de Legge præfecto,
» præsentibus mag. Decurionibus, Nicolao Tri-
» visano, Jo. Dominico Sala, Carolo Zacco, Co:
» Alberto de Comitibus, ac etiam Mag. M. An-
» tonio Lazara, Adriano Capivaceo, Galeatio
» ab Horologio, Octonello Discaltio, ad eccle-
» sias decurionibus; assistantibus Reverendis
» DD. Isodoro Coloniensi: Hieronymo Spinello
» Patavino: Laurentio Januense: Cherubino
» Bononiensi abbatibus: D. Cyrillo Bellafino
» Pat. clerico. » Item moneta argentea valoris
unius scuti, in cuius altera facie bini erant de-
scripti orbes: superiori hæc erant incisa:
« Reverendissimus D. Modestus S. Crux abbas
» S. Justinæ, et præses Congreg. Cassinensis: »
alteri orbi, paulo minori hæc: « S. Justina
» Virgo et Martyr Christi, ora pro nobis. » Cu-
jus medio incisa erat effigies S. Justinæ insigni-
bus S. Crucis innixæ. Ex altera monetæ facie
orbes similiter duo: in primo legebantur ista:
« D. Daniel Vitalianus Prior monasterii S. Ju-
» stinæ: » in altero vero: « S. Justina Vitaliana
» Borromea, ora pro nobis. » Medium orbis
S. Justinæ, familiæ Vitalianæ insignibus innixæ,
effigies occupabat. MDCXXVII.

sua iterum
arca inclu-
duntur:

151 Apposita fuit et altera ejusdem valoris
moneta, cujus uni faciei inscripta erant hæc
verba: « Rev. D. Hieronymus Spinellus Pata-
» vinus abbas; » altera referebat insignia Spi-
nelliana cum hac inscriptione « S. Justina ora
» pro nobis » et S. Justinæ, iisdem insignibus
innixæ, effigiem. Tertia item argentea valoris
ejusdem; in cuius altera facie hæc verba:
« D. Cyrillus Bellafinus Patavinus cerearius
S. Justinæ; » in altera vero effigies S. Justinæ,
insignibus Bellafinianis innixæ, incisa viseban-
tur, additis verbis supra relatis: « S. Justina
» ora pro nobis. » Quibus, ut supra narratum
est, et coram, item ut supra, peractis, jussu
illustrissimorum excellentissimorum DD. rectorum,
et DD. decurionum fuit eadem arca in
longitudinem ac crassitudinem cincta laminis
æreis latitudinis digitorum quatuor, quas domi-
norum decurionum jussu magister Petrus Zuchi
faber ærarius ex adverso S. Urbani [*habitans*]
confecerat; quibus filo æreo crassissimo con-
strictis, vocatoque magistro Francisco, fabro
stannario, stanno, ad hoc parato, laminis æreis
impressa fuerunt insignia et sigilla, primum
quidem S. Marci, illustrissimi et reverendissimi
domini Cardinalis, magnificæ civitatis, et illu-
strissimorum dominorum rectorum: demum
vero monasterii et supradicti D. Danielis, e
Vitaliana familia oriundi, insignibus et sigillis.
Quo facto, arca denuo hunc in modum sigillis
munita a reverendis presbyteris in sanctuario
deposita est et obserata: clavium altera illu-
strissimo domino prætori est tradita, altera do-
mino Nicolao Trivisano, decurionum seniori.

dein vero, e
sacrario in
templum de-
late

152 Die vi Octobris MDCXXVII. Illustrissimi
domini rectores supradicti et magnifici decu-
riones mane ad ecclesiam S. Justinæ una se
mature contulerunt, iisque sanctuarium ingres-
sis, veneratione prævia, coram ipsis a reveren-
dis presbyteris arca supradicta sublata fuit, et
veneratione maxima delata in ecclesiam, splen-
dide ea de causa aulæis undique exornatam,
paratoque ad id sublimi pegmati imposita, ho-
loserico (quod ostrini seu purpurei coloris erat)

cooperta; cujus custodiam permisit civitas ma-
gnificis dominis Comiti Silvio a S. Bonifacio,
Ascanio Zabarella, Scipioni Papafava præfecto,
comiti Leonello da Lion, qui cum hastatorum
cohorte custodiendis sacerrimis reliquiis invi-
gilarunt usque postridie ad horam fere XXI post-
quam Missæ sacrificio interfuerant, illustrissimi
domini Rectores ac Decuriones discesserunt.
Abbas vero etiam supradictus sanctissimarum
reliquiarum custodiam permisit reverendis ejus-
dem monasterii monachis infrascriptis: D. Da-
nieli Vitaliano Patavino, loci Priori, D. Vitaliano
Arcioni Vicentino decano, D. Davidi Fortezza
Patavino decano, D. Othoni degl' Oddi Patavino
decano.

153 Die VII Octobris MDCXXVII. Illustrissimi
domini rectores, clarissimi auditores, et decu-
riones, et excellentissimi domini curiales illu-
strissimi domini Prætoris: magno virorum no-
bilitium numero comitati ad ecclesiam S. Justinæ
virginis et martyris accesserunt, ubi primum
adorato sanctissimo Sacramento, veneratione-
que exhibita sanctissimis reliquiis supradictis,
ac audito Sacro, inchoata est supplicatio maxime
solennis, quam magnifici domini Stephanus
Dottori eques, et Borromeus Borromei, huic
muneri a magnificis dominis decurionibus de-
stinati, direxerunt, quorum virtute et prudentia
summo ordine ac tranquillitate peracta est, cir-
cumeundo totum Pratum vallis, quod pannis
candidis egregie ornatum erat opertumque; uti
et privati cujusque ædes; unde supplicationi ma-
jestatis plurimum accedebat, cui illustrissimus
dominus Cardinalis Valerius civitatis episcopus,
cum reverendo Capitulo et reverendis dominis
canonicis cathedralis ecclesiæ intervenit; pro-
cessitque hoc ordine etc. *Sequitur apud Petrum
Saviolum hoc loco sodalitarum, scholarum, fami-
liarum religiosarum, militarium manipulorum,
musicorum, abbatum, clericorum, optimatum,
supplicationem comitatorum, et delatorum in ea
varii generis ornamentorum longa series, quæ
singillatim huc inserere operæ pretium non exi-
stimavi. Solum hic addam, quæ sub finem suppli-
cationis, eaque peracta, Patavini gessere.*

154 Collecta ordine supradicto in ecclesia
supplicatione, et collocata denuo ab iisdem
presbyteris in pegmate arca; exhibita prius
sacris reliquiis veneratione. Sacrum inchoatum
est, quod maxime solemnè musica reverendis-
simus D. Bonifacius Sanguinazzo, ecclesiæ ca-
thedralis archidiaconus, decantavit: hoc finito,
supradictorum illustrissimorum DD. rectorum,
illustrissimi et reverendissimi D. Cardinalis,
et magnificorum decurionum jussu et reveren-
dis presbyteris monachisque ejusdem cœnobii,
superpelliceo stolaque indutis, ejusdem glo-
riosæ virginis et martyris Justinæ corpus e
pegmate sublatum fuit, delatumque in chorum,
ubi coram supradictis illustrissimis rectoribus,
illustrissimo et reverendissimo D. Cardinali et
magnificis DD. decurionibus collocatum fuit
in aræ Majoris sepulcro, hujus rei causa præ-
parato, variisque angelorum picturis adornato,
cujus parieti a lateribus. et sub lapide, ubi
sanctissimæ reliquiæ quiescunt, commissa sunt
monumenta sequentia: « Ammotum est al-
» tare etc. » Item translatum fuit corpus Divæ
» Justinæ etc. » (*ut num. 123, quem consule*)
quæ monumenta, ut in loco veteri inventa
fuere parieti a lateribus commissa, ita eodem,
quo

die 7 Octobris
solenni sup-
plicatione cir-
cumferuntur;

E

et in altari
Majori chori
novi

F

A quo dictum supra est, ordine in novo quoque collocata fuerunt. His tamen addita, quæ sequuntur : primo lamina plumbea his verbis inscripta : « Justinæ Virgini et Martyri Jesu » Christi, Vitaliani ac Præpedigne soboli, cœli » incolæ, terrenæ hujus provinciæ reginæ, ac » tutelari divinæ, se suaque respublica Veneta, » Paduana civitas, Vitaliana familia commen- » dant, ut hic incolumes, illic consortes gloriæ » sua intercessione faciat. D. Daniel Vitalianus » devotionis ergo 1627. »

reponuntur.

153 Præterea tabula marmorea, cujus hæc est inscriptio : « Anno a Partu Virginis (MDCXXVII) » etc. » nimirum eadem, quæ numero 150 trans- » scripta est, exceptis tamen, quæ ibidem de Isidoro » Colontensi, Hieronymo Spinello aliisque abbati- » bus dicuntur, quorum nulla hic apud Saviolum » mentio. Reliqua audiamus. Sic pergit translatio- » nis hujus relatio : Quæ duo monumenta sub la- » pide, ubi deposita fuit arca plumbea, fuere » recondita. Porro monumenta laminis plumbeis » inscripta, quæ duo fuerunt, et nummus argen- » teus, (vide num. 124) jam ante per illustrissimum » D. prætorem ad perpetuam rei memoriam

B deposita fuerunt in arca supradicta, de quibus in Documento diei vii Aprilis præteriti facta mentio est. Adverte, arcam plumbeam, ut supra dictum est, collocatam fuisse supra lapidem, ubi tabula grandior est, cui in loco veteri eadem arca etiam erat imposita. Tum sublatum fuit stragulum, e panno aureo contextum, et arca plumbea in præparata in hoc arcula cypressina inclusa fuit, quæ arcula stragulo aureo, hoc vero lineo cooperta fuerunt, et mox operarii, præparata in hoc materie, idem sepulcrum obturare cœperunt, ingenti nimirum marmoreo saxo, quod affuso plumbo solidissime agglutinatum, plumbo vero sigillum S. Marci et magnificæ civitatis impressum fuit. Quo peracto, illustrissimi DD. Rectores, illustrissimus et reverendissimus D. Cardinalis, magnifici DD. ad ecclesias decuriones, et magnifici DD. supra memorati, quibus custodiendarum reliquiarum cura fuerat mandata, discesserunt. His sub- » duntur, qui huic negotio constanter interfuerunt, » D. Aloysius Savanorola, Aloysius Reato, D. Fredericus Papafava, D. Celsus Campagnola, » D. Ulysses Braga, D. Franciscus Sassonia, Jacobus » Giacometti, Sebastianus Bollis, D. Joannes » Petrus Trivisan, D. Nicolaus Rimondo. Denique » ad hanc solemnem supplicationem, computatis » exteris, rusticis indigenisque, supra octoginta » hominum millia convenisse dicuntur.

Ejusdem chori » novi occasione

C 136 Non S. Justinæ modo ossa ornatiori anno » 1627 fuere loco reposita in templo novo, sed et » parentum ejus Vitaliani et Præpedignæ memoriæ » S. Justinæ monachi consultum voluerunt. Factum » id procul dubio a monachis S. Justinæ ex summa, » qua in Sanctam feruntur, veneratione; atque adeo » cum in cultum S. Justinæ quodammodo id etiam » redundet, non abs re visum est, rei gestæ seriem, » ex Tabulariis civitatis Patavinæ a Petro Saviolo » transcriptam, hic quoque ex eodem ■ pag. 170 » subjicere : sic itaque ille habet : MDCXXVII Indict. » x die Jovis, v mensis Augusti, Paduæ in mona- » sterio S. Justinæ, et cubiculo adm. rev. infra- » scripti Prioris coram me notario et testibus » infrascriptis constitutus adm. rever. Pater Da- » niel de Padua, Prior monasterii S. Justinæ, et » tradidit mihi notario infrascriptam scripturam » inventionis et repositi * ossium Vitaliani, et » Præpedignæ ejus exoris, D. Justinæ parentum,

registrandam in Actis mei notarii ad perpetuam » rei memoriam, cujus similis exstat in archivio » D. Justinæ, præsentibus

Rev. Pater Jacobus de Padua.

Rev. Geminianus de Padua.

Rev. Aurelius de Bergamo.

D. O. M. Anno a Partu Virginis MDCXXVII Non. » Octobris Urbano VIII summo Pontifice, Joanne » Cornelio Veneto principe, sublato pariete, qui » prospectum in sanctuarium prohibebat, et sedi- » libus, quæ parieti adhærebant, in sanctuarii » caput revolutis. Corpus D. Justinæ virginis et » martyris, quod ibi sub ara Majori quiescebat, » in hanc augustiorem translatum fuit per Rev. » D. Modestum S. ✕, Pat. abb. hujus monasterii » et Congregationis Cassinensis alias S. Justinæ » generalem præsidem, assistente D. Daniele Vi- » taliano Pat. Priore dicti monasterii. Annuenti- » bus illustrissimis DD. Hieronymo Dando equite » prætore, et Hieronymo de Legge præfecto, cum » præsentia magnificorum DD. Decurionum Nico- » lai Trivisani, Jo. Dominici Sala, Caroli Zacco, et » comitis Alberti de Comitibus et etiam magnifi- » corum DD. Marci Ant. Lazara, Adriani de Capi- » tibus Vacæ, Galeatii ab Horologio equitis, » D. Joannis Antonii, Octoneli Dicalzio ad ecclesias » decurionibus.

AUCTORE » J. B.

157 In nomine Domini nostri Jesu Christi. » Amen. Anno a salutifera ejus Nativitate 1627 » Indictione 10 die Sabbathi, 8 mensis Maii, » ejusdem diei hora sextadecima. Urbano VIII » summo Pontifice, Ferdinando imperatore electo, » Joanne Cornelio Venetiarum principe, Rev. » D. Modesto S. Cruce de Padua, abbate mona- » sterii S. Justinæ, ac Congregationis Cassinensis, » alias S. Justinæ de Padua præside, D. Daniele » de Vitalianis de Padua, Priore claustrali, præ- » sentibus infrascriptis et subscriptis etc. : Cum » in prosecutione fabricæ sanctuarii novi ac » magnifici templi supradictæ S. Justinæ, sellæ » monachorum in extremam et eminentiorem » sanctuarii partem asportandæ essent, statuas » Vitaliani et Opilionis, quæ in duabus vicini- » ribus aureæ iconæ columnis hinc inde ad dexte- » ram videlicet, et lævam impositæ erant, amovere » quoque necessarium fuit, quod earum aspectum » præfatæ sellæ aliquantulum impedirent, ut » alibi, expleto opere, collocarentur. Quam ob » rem inter agendum, quia inscriptio marmoreæ » tabulæ, Vitaliani busto suppositæ, ipsius ac » Præpedignæ conjugis, D. Justinæ parentum, ac » in tota provincia Veneta Orthodoxæ fidei primi- » tiarum, pia corpora ibidem quiescere significa- » bat, post ipsam tabulam reperta sunt. Quoniam » autem lignea arca, in qua per sexaginta et am- » plius annos jacuerant, ea consumpta erat, Prior » claustris, qui operi anxius intererat, aliam fieri, » in qua eadem corpora asservarentur, et opera- » rios interea cessaret *.

Vitalian et » Præpedignæ,

F

* lege : cessare » jussit » S. Justinæ pa- » rentum, ossa

158 Locus tumuli jam dictus in dextera co- » lonna existens a solo pedum circiter viginti » spatio in altum attollebatur, ut ad eum haud » facilis esset ascensus, confecta capsula, Prior » D. Marcum de Ferraria monachum et sacerdo- » tem scalas conscendere, et locum præcepit » invisere, in quo cum ossa plurima permixta sa- » bulo reperisset, ipse Prior statim subsecutus » est, atque ambo, quo commodius poterant, » propriis manibus perquisita et ex sabulo eruta » in novam capsulam collocarunt. Quæ inter ossa » capita duo inventa sunt, viri unum, mulieris » alterum cum dentibus aliquot in mandibulis. » adhuc

* respositio- » nis

AUCTORE
J. B.

adhuc tam valide insistentibus ut evelli nisi viribus non potuissent. Hanc demum capsulam, his ossibus venerandis operant, et clavis ferreis obsignatam, inde Prior in suum cubiculum transtulit die etc. : Quibus supra huic rei interfuere plures tum monaci, tum etiam laici, qui in fidem veritatis nostræ huic paginæ subscribent. Ego Daniel Prior prædictus etc. Ego D. Clemens a Gravina decanus propriis oculis vidi, ut habetur in supradicta scriptura. Ego D. Marcus a Ferrara affirmo, quod supra. Ego D. Archangelus a Padua affirmo, ut supra. Ego D. Claudius a Padua affirmo, ut supra. Ego D. Jo. Dominus a Cadua contentum in suprascripta scriptura verum esse, affirmo. Ego D. Liberius a Padua affirmo, ut supra.

loco suo fuerit
mota,

139 Igitur jam prope sanctuarii opere expleto, et loculo alto extructo, a solo tantumdem distante, quantum alter distabat; cum jam dicta capsula, ut ea quæ nimium lata erat, et crassior, quam opportuerat, loculo non esset accommoda; Prior novam lariceam latitudinis quasi pedis unius, altitudinis duorum et longitudinis duorum et semis faciendam curavit, in quam B eorundem Vitaliani ac Præpedignæ conjugum, et D. Justinæ parentum, corpora veneranda reposuit, et clavis ferreis pariter obsignatam post eandem marmoream inscriptionis tabulam sub marmoreo *. Item Vitaliani busto propriis idem Prior manibus collocavit eodem anno sub iisdem principibus, die vero xxviii mensis Julii, quo die Prior, antequam capsula clavis obsignaretur, in eam laminam plumbeam immisit his verbis insculptam. Videlicet : « Vitaliani justissimi Patavii præsidis busto ex priori hujus sanctuarii » lateritia columna amoto, ut ibi sedilia hinc » revoluta applicarentur, ipsius ac Præpedignæ » conjugis, D. Justinæ virginis et martyris parentum, Christianissima corpora, post marmoream tabulam inscriptionis, inventa anno » Dominicæ Incarnationis mxxxvii, die Sabbathi, » Octavo Idus Maii : Urbano VIII Pontifice Maximo, Ferdinando imperatore, Joanne Cornelio Veneto Duce. Rev. D. Modesto S. Cruce » de Padua, abbate hujus monasterii, et Congregationis Cassinensis, alias S. Justinæ præsidis, » D. Daniel de Vitalianis de Padua, claustrarii Prior, avitæ, originariæque pietatis memor, » diutius apud se in proprio cubiculo hospitata » propriis manibus reposuit anno, quo supra; » die vero xxviii mensis Julii. »

* supple :
busto collocavit.

et arca nova
donata.

140 Ut autem tantorum corporum, Vitaliani videlicet et Præpedignæ, plena cognitio habeatur, et nihil præterisse videamur, quod ad præsens negotium pertineret, inscriptionis tabulæ marmoreæ, toties superius nominatæ, opere prætium duximus nostræ huic paginæ subtexere quæ talis est : « Vitaliano, Patavii præsidi, » imperatore Nerone, ac Præpedignæ ejus uxori. » Quos divus Prodocimus anno post Christum » xvii baptizavit, D. Justinæ virginis martyrisque parentibus, quorum ossa una cum corpore » Filiæ, in æde vetere anno mclxxvii inventa, » ibique adhuc diligenter et sancte custodita in » clarissimam hujus templi partem translata » sunt, monachi pientissimi posuere 1361. » Supradicta omnia ego Daniel de Padua, hujus cœnobii D. Justinæ humilis Prior scripsi, subscripsi, et alios, qui repositioni dictorum corporum Vitaliani et Præpedignæ interfuere, ut subscriberent, rogavi anno 1627, die 28 mensis Julii. Ego D. Daniel Prior supradictus. Ego

D. Marcus a Ferrara affirmo, et supra, et interfui ad supradicta. Ego D. Joannes Dominicus a Padua juris Pontificii Doctor adfui, et affirmo, ut supra. Ego D. Archangelus a Padua affirmo, ut supra. Ego D. Jacobus de Padua affirmo, ut supra. Ego D. Liberius a Padua adfui, et affirmo, ut supra.

ACTA

Sublestæ fidei et subditiæ ex Mombritorio.

Justinæ genus et martyrium.

Quoniam sanctus Raphael nos adhortari dignatur, ut opera Dei non tam in abdito collocemus; quam potius pro Dei gloria in aperto pandamus, monens et dicens : « Sacramentum » regis bonum est abscondere a » opera autem Dei honorificum est revelare : Et quia, sicut cognitis fidem non adhibere, infidelitatis est : ita invidentia est, in ædificatione Sanctorum nolle cognita prædicare : attamen, non tantum » fisis viribus meis, quam adjutus Dei gratia et sanctis orationibus vestris beatæ martyris Justinæ historiam, quam apud nos Dominus noster Jesus Christus sub ara sua ad tutelam fidei nostre sibi martyrem dignatus est consecrare, vobis ipsis sine fuce prodam. Sane non ad hoc quispiam arbitretur ista recitari, quæ in ejus, ut præfati sumus, sancta gesta sunt passione, quasi aliquid nos gloriæ beatæ Justinæ martyri videamur præstare : quandoquidem illi nec tacendo, de nobis, nec loquendo quicquam possumus conferre. Ipsa quoque virtutum miracula, nullo humane lingue præconio indigentia, ubique profecto tonanti exierunt tuba; sed tantum nostræ devotionis pro recipienda mercede obedientiæ cum hilaritate volumus demonstrare. Metuens quoque, quod ab ipso Domino nostro Jesu Christo legimus terribiliter esse dictum : « Si vos tacebitis, lapides clamabunt b. » quæso autem nos *, quicumque audire hæc aut legere pie ac religiose volueritis, ut hujus peccatoris ultimi memores sitis, qui in nomine Domini huic passioni interfui c, et vobis eam sum præconatus.

S. Justina

a

E

* lege : tam

b

* vos

F

c

nobili genere
orta

d

2 In diebus illis beata Justina, ex Christianis parentibus d oriunda, atque inter generosas fœminas præclaræ indolis fama subnixa fuit : in cujus mente sacræ religionis instantia, et sobrius sapientiæ culmen dignum sibi Christus domicilium collocavit. Quis non optet et ambiat sanctæ Virginis ac ministræ Christi placere indicio, quæ superbi sanguinis nobilitatem sic humilitate provexit ad gloriam, ut cœlestis patriæ fieri mereretur electa? Vere dignum, in quo Dominus habitaret, templum erat tot tantisque meritis sanctum corpus, diversis margaritis ornatum, jejuniis castigatum, orationibus semper reffectum, puritate mundissimum, ut magnitudo tantæ prudentiæ, gemina resplendens lampade, plus luceret. Vere nomine meritoque Justina, quæ dum nominis sui dignitate pascitur, sic promeruit et coronam, sic vivit, ut nequeat amittere, quod vocatur e. Illustris potentia generosa, illustrior religione divina : continuat palmam mens pudica.

e

AUCTORE
ANONYMO.

A 5 Dum igitur in Venetiarum partibus in sua quoque patria Patavii *f* moraretur, Maximianus tunc atrocissimus illas ad partes venit, jussitque sibi in Campo Martio *g* tribunal parari, ut illic Dei Sanctos *h* sacrilegus interficeret imperator. Hinc beatissima tunc Justina, cum de suo prædio, quod Vitelianum *i* vocabulo nuncupatur, ad visitandos Dei famulos ascendens vehiculum properaret, repente a militibus comprehenditur, et deposita cursu rapidissimo Maximiano crudelissimo præsentatur; sicut eis ab imperatore jussum fuerat. Et dum animus ejus intrinsecus fortiter anhellaret, interrogata est a puella, quæ secum ierat, quare ejus turbaretur animus, et respondit ei puella: Vere, Domina mea, video, faciem tuam rubere, coloremque mutari. Et respiciens beata Justina, vidensque, eos totis viribus ad se currentes, in fugam se dare conabatur, arbitrans, quod pro stupro voluptatis insidiarentur. Et in angusto pontis loco, qui ex marmore constructus est, non longe a civitate Patavii eam concluserunt. Et deposita æstuarum ac clamare cœpit cum lachrymis, et dicere: Adjuva Ancillam tuam, in hac angustia positam, Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi. Et positus genibus in marmore pontis, ita molle inventum est, ac si terra ^{*} ab igne soluta.

* cera
comprehensa,

* k

B 4 Illi vero dum fortiter et totis viribus crudeliter eam pertraherent, ita ut extracta, ex utrisque genibus in marmore fossa velocissima appareret *k*. Et arripientes eam cursu rapidissimo Maximiano crudelissimo præsentaverunt; diciturque, Justinam hanc esse, quæ se Christianam summis viribus fateretur. Quam ita aggressus est imperator: Nomen tuum, quo diceris, conditionemque designa. Ad hæc beata Justina hilari vultu respondit: Christiana sum. Maximianus imperator dixit: Ego te de nomine plus requiro, et tu hæc, quæ nolumus, nostris auribus intimas. Dic tuum nomen, antequam moriaris. Ad hæc beata Justina respondit: Jam dixi tibi, Christiana sum: quod autem de nomine plus requiris: Justina vocor. Maximianus imperator dixit: Quam sectam colis? Beata Justina respondit: Ego colo Dominum meum Jesum Christum, qui fecit cœlum et terram, mare et omnia, quæ in eis sunt: nam lapidibus surdis et mutis, quæ sunt opera hominum, non sacrifico. Maximianus imperator dixit: Quid verborum prolyxitate mea dicta refellis? Accede et sacrificia magno Deo Marti, si tuæ consulere vis teneræ juventuti. B. Justina respondit: Jam dixi, quia Christiana sum, et omnibus diabolicis pompis abrenuncio. Illi me offero sacrificium Domino Jesu Christo, qui dixit: Ego sum via, veritas et vita: qui credit in me non morietur in æternum. Hæc in se credentibus voce tonantissima repromisit: cujus vera promissio apud me tenetur, et nullis poterit meam præfixam mentem ab ejus amore convellere.

cum Marti
sacrificare
nollet.

5 Aliud enim est cum Deo, aliud cum hominibus fabulari. Sed si qua tibi sunt exquisita tormenta, in Christi Ancilla exercere festina. Quid moraris? Cupio enim ad illum migrare Dominum meum Jesum Christum, qui me dignatus est ab ipsis cunabulis consecrare. Maximianus imperator dixit: Sacrifica, et evades tormenta; aut gladio te scias perimendam. Beata Justina respondit: Deo meo gratias ago, qui me indignam famulam suam hostiam dignatur accipere, et non dæmoniis vestris sacrifi-

care, nec consensio blandimentis tuis vanis. Sed hoc ego rogo Dominum meum Jesum Christum, ut me famulam suam in numero ancillarum suarum dignetur ascribere. Illud autem quæso, ut impleas, quæ in me disponis tormenta. Nam et ego parata sum pro nomine Domini mei Jesu Christi omnia substinere. Hoc autem certamen cur formidem, cum Dominus meus Jesus Christus pro toto mundo suum sanguinem noscitur profudisse? Tunc iratus crudelissimus imperator sacrilego ore tulit sententiam dicens, Justinam, quæ diu latuit, et Christianæ religionis se asserit obligatam, et nostris jussionibus obtemperare noluit, gladio jubemus extinguere.

6 Hæc cum audisset beata Justina, iteratis vocibus ad Dominum clamavit, dicens: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me, famulam tuam et martyrem, in libro tuo ascribere dignatus es. Jam si placet et vera est sententia, quam protulit impiissimus imperator, in hoc loco sacramentum dispositum confessionis meæ, quod devota sum, celeriter compleat et in gremio residentis ancillam tuam suscipe, Christe, lumen meum, margarita pretiosa, quem amavi, quem concupivi, quem desydero videre regem omnium sæculorum, qui regnas cum Patre et Spiritu Sancto. Et, expleta oratione, fixis in terra genibus, ejus lateri gladium spiculator immersit: per unam jugiter horam elevatis oculis in cœlum, tendensque ad sydera palmas *l*, universis adstantibus, sic oravit ad Dominum: Domine Jesu Christe, suscipe animam meam in requiem tuam, quia te dilexi, te concupivi, et tui juris esse desydero, teque solum amavi Dominum meum Jesum Christum, Salvatorem mundi, et nullum præter te amatorem quæsivi, te solum inveniam, nihil mihi præter te occurrat. Et signans se vexillo crucis, atque totum corpus suum manu sua divinis signavit crucibus, beatumque emisit spiritum *m*.

gladio percussa fuit,

E

7 Quam Christiani ardore fidei et dignæ Martyris passione venerantes, ejus venerabile corpusculum aromatibus condierunt, et intra Deo condignum cymiterium posuerunt, quasi plus mille passuum de civitate Patavii, ubi usque in hodiernum diem in ejus nomine mysteria celebrantur. Ad hæc beatæ Martyris limina humili pietate Catholica ac dignissima convenit turba, atque in laudem Dei et coronæ beatæ martyris Justinæ alachriter excitatur, et omnipotentem Deum veneratur. Hæc dicta sunt a nobis pauciora de multis, rariora de densis, notiora de certis, quæ valuit stylus noster omnibus patefacere de ejus beatæ Passione et Legenda magis cum desyderio, quam cum fastidio religionis pectoribus commendare: cujus memorabilem natalem colimus *n* sub die Nonarum Octobrium, quem suæ Martyri consecravit Dominus noster Jesus Christus, cui est honor, gloria et potestas sine fine per omnia sæcula sæculorum.

m
et a Christianis honorifice sepulta.

n

ANNOTATA.

a Etenim Sacramentum regis abscondere bonum est: opera autem Dei relevare et confiteri honorificum est. *Tobiæ cap. 12 v. 7.*

b Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt. *Lucæ cap. 19 v. 40.*

c Nimirum S. Prosdocius, Patavinus episcopus, qui S. Justinam suis precibus parentibus ejus a Deo obtinuerit, sacris undis lustravit erudierit, et sepelierit, ut legitur in actis S. Prosdocii.

AUCTORE
[ANONYMO.]

cimi, successori ejus S. Maximo falso adscriptis : sed Acta hæc a S. Prosdocimo conscripta esse, insignis est fabula, quam numm. 2 et 3 Commentarii explosam habes.

d Patre Vitaliano, viro quidem verosimiliter honorato nobilique, sed non Patavinorum, ut nonnulli fabulantur, rege : matre vero Prepedigna, quorum hodieque ossa cineresque Patavii in S. Justinæ templo honorifice conservantur. Vide numm. 156 et seqq. Commentarii prævii.

e Videntur hic quædam desiderari.

f Domini Veneti civitatis est episcopalis, Venetiis 24 passuum millibus in Occasum distans, ut scribit Baudrandus.

g Vide dicta de S. Justinæ palæstra numm. 29 et 50.

h Innuunt verba hæc, præter S. Justinam et alios eodem tempore ob Christi fidem fuisse sanguinem : verum certa hujus rei testimonia, ut num. 59 Commentarii prævii dixi, mihi non suppetunt.

i A S. Justinæ patre sic dictum.

k Saxum istud, S. Justinæ genuum vestigia retinens, servari dicitur Venetiis in æde ipsi sacra : sed vide hac de re dicta num. 13 Commentarii prævii.

l Parum verosimile id apparet.

m Quo tempore id contigerit, quidquid supra de Maximiano dictum sit, incertum est. Vide dicta § 2 num. 26 et seqq.

n Quam late diffusus sit sanctæ Martyris, maxime per Italiam, cultus, et quam celeberrima Patavii, ex dictis § 1 Commentarii prævii colligere est. Addo ex Bernardino Manzoni pag. 61 in Chronologia Cæsennæ, quæ ditionis Pontificia civitas est in Romandiola, servari illic reliquias S. Justinæ virginis et Martyris, verosimiliter Patavinæ; et ex Officiis propriis Cisterciensium utriusque sexus Congregationis S. Bernardi a sacra Rituum congregatione approbatis et anno 1759 Molinis in lucem editis, coli ab illis S. Justinam die 7 Octobris Officio duplici.

B DE SS. MARCELLO ET APULEIO MM. E

ROMÆ.

SYLLOGE.

J. B.

Discutitur SS. Martyrum apud Martyrologos Annuntiatio, et nonnulla ad eorum cultum et reliquias spectantia pertractantur.

FORTE SUB
FINEM SÆC. I.
Sanctorum
apud marty-
rologos recen-
tiores

C **F**requens admodum est horum Martyrum apud martyrologos veteres æque ac recentiores mentio : hi fere Romano Martyrologio, quod hodieque in usu est, consonant; illud ita habet : Romæ sanctorum martyrum Marcelli et Apulei, qui primo quidem Simoni mago adhæserunt; sed videntes mirabilia, quæ per Apostolum Petrum Dominus operabatur, relicto Simone, Apostolicæ doctrinæ se tradiderunt, ac post passionem Apostolorum sub Aureliano consulari coronam martyrii reportarunt, sepulti non longe ab Urbe : ita, inquam, Martyrologium Romanum, vix voculam adhibens, quæ in Adone vel Usuardo, et Nothero, Adonem fere exscribente, quorum adeo verba non repetam, diserte non sit expressa. Nec multo aliter loquitur auctor Romani Parvi, sub medium sæculi octavi, Sollerio in præfatione, Usuardo præfixa, cap. 2 art. 4 judice, exarati, cujus hæc verba : Marcelli et Apuleii, qui primo adhæserunt Simoni mago; deinde Apostolo Petro, sub Aureliano, consulari viro martyrio coronati. Bedam præterea Baronius in suis ad Martyrologium Romanum Annotatis laudat : sed Martyres nostri, nisi in ejusdem auctariis aliquot, quod et de Wandelberto et Rabano dictum accipe, non leguntur. Optime inter citata hactenus Martyrologia convenit, neque Usuardus, quod Florentinus in Annotatis ad Martyrologium Hieronymi Lucense ait, pro Marcello Marcum scri-

psit : auctarium tamen Beda Barberinianum Sanctos nostros die proxime sequenti memorat : sed ob reliquorum fere omnium Martyrologiorum, hodie illos annuntiantium, consonantiam audiri non meretur.

2 Nec Hieronymiani codices sanctos Martyros indictos prætereunt, quamvis multum absit, ut tam concors, uber, nitidave sit illorum in his annuntiatio : Lucensis apud Florentinum, Apuleium prætermittens, ac locum sepulturæ, vage tantum ab Adone et Usuardo indicatum, aliquanto propius determinans, sic habet : Romæ via Appia depositio sancti Marcelli et Marci episcopi. Quamquam autem hic codex Marcellum Martyrem non dicat, imo voce depositio, quæ confessori potius, quam martyri aptanda videtur*, utatur, ne tamen hinc e confessorum numero fuisse Marcellum concludas : nam et in codice Corbeiensi apud eundem Florentinum eadem quidem occurrit vox, sed Apuleius et Marcellus diserte martyres dicuntur : en hujus verba : Romæ via Appia depositio SS. Martyrum Apulei et Marcelli episcopi, et Marci episcopi et confessoris. Plures alios Hieronymianos codices consului, quibus quidem non ignotus est Marcellus Martyr, sed ignota episcopalis ejusdem dignitas : his igitur, aliisque supra citatis præ Corbeiensi standum videtur, nec episcopatus in Marcello admittendus. Nec porro multum verisimilitudinis habet Florentinii suspicio, in Codice Lucensi, cujus verba mox dedimus, pro

et veteres annuntiatio,

F

* Hoc non rectum.

A pro Marcelli, in via Appia sepulti, legendum forte esse Marcelliani; illius nimirum, a quo, uti et a S. Marco cæmeterium prope Romam in via Appia Florentinio, aliis in via Ardeatina, seu, si maris inter utramque situm, nomen invenit. Marci enim et Marcelliani, a quibus id cæmeterium nomen accepit, codex Lucensis, et Corbeiensis apud ipsummet Florentinium meminerunt 14 Kal. Julii, seu die 18 Junii, minusque vero apparet simile, eosdem codices ejusdem Marcelliani hodie sub Marcelli nomine iterato meminisse.

ex Actis SS.
Nerei et Achil-
lei,

5 At cum SS. Marcellum et Apuleium, primum quidem Simoni mago, dein vero S. Petro adhæsisse, et Aureliani consularis viri jussu necatos, taceant Hieronymiani codices, affirmant autem auctor Romani Parvi, Ado, Usuardus, Martyrologium Romanum, aliique recentiores martyrologi passim, erit fortasse, qui quærat, num id pro certo sit, atque indubitato habendum, non abs re fuerit, ut prius in fontem, unde hausta sunt, quæ mox laudata Martyrologia de Sanctis nostris, non item Hieronymiani codices tradunt, quam propositæ quæstioni respondeamus, tantisper inquiramus. Baronius in Annotatis in

B Martyrologium Romanum hoc die, Adonem et Usuardum (Romanum Parvum non viderat) sua deprompsisse ex Actis SS. Nerei et Achillei, ad diem 12 Maii Operi nostro jam pridem insertis, existimavit: nec omnino, ut apparet, infundate. Actis enim illis Epistola quædam ad SS. Nereum et Achilleum (Vide tom. III Maii pag. 9) de rebus S. Petrum inter et Simonem magum gestis inserta est, Marcello, Marci, Urbis præfecti, filio adscripta, in qua hic, se quidem primum Simoni mago manus dedisse; sed dein a S. Petro stetit, non ambiguis, imo verbis fere iisdem, quibus Martyrologia citata utuntur, proficitur. Ego, inquit ibi Marcellus, cum ejus (Simonis magi) essem discipulus, malignum et infanticidam et maleficum illum exfractorem agnoscens, deserui eum et adhæsi domino meo S. Petro Apostolo. Hunc itaque Marcellum hodie Ado et Usuardus, quibus non minima, ut Sanctorum, quos in Fastos suos inferebant, Acta consulerent, cura fuit, eundem non improbabiliiter autumarint, quem sacris Fastis, se antiquioribus, ad hunc diem adscriptum animadvertant.

ut videtur,
hausta,

C 4 Quod vero additur præterea, SS. Marcellum et Apuleium Aureliani, viri consularis, jussu interfectos fuisse, hauriri pariter ex iisdem Actis, seu conjici facile fuit. Aurelianus enim consulis filius (Aurelii Fulvi nimirum, ut perhibent, qui sub Domitiano annis Christi 83 et 89 consulatum gessit) mox a principio Actorum dicitur; qui cum S. Domitillam deperiret, nec tamen ea conjuge frui posset, ut in Pontianam insulam exsul mitteretur, a Domitiano obtinuit, ea spe ductus, ut victam exilii ærumnis virginem in sua vota pertraheret: quibus cum SS. Nereus et Achilleus, S. Domitillæ a cubiculis, obsisterent, agente procul dubio Aureliano, a Memmio Rufo seu Minucio Rufo consulari neci sunt traditi; quorum corpora Auspicius, Domitillæ nutritius, Romam translata non procul ab Urbe via Ardeatina humo mandavit. Ita fere Acta SS. Nerei et Achillei. Ex quibus iterum non prorsus vero ab simile fit, laudatos supra martyrologos conjectasse, aut in animum sibi induxisse, eundem Aurelianum, ut SS. Nereo et Achilleo, ita et Marcello, cum illis necessitudine conjuncto, il-

Octobris Tomus III.

lata necis auctorem exstitisse: Marcelli vero, et Apuleii corpora non procul forte ab illorum sepultura Christi fideles pariter recondidisse. Ceterum Adonem et Usuardum cognita habuisse SS. Nerei et Achillei Acta, verba illorum, quibus illos martyres ad diem 12 Maii annuntiant, cum ipsis Actis conferenti, manifestum fiet. Hinc igitur verosimiliter sua Martyrologii Romani Parvi auctor perinde, atque Ado et Usuardus, quod Baronio visum est, de Marcello et Apuleio hauserunt: hinc sanctos Martyres, tacentibus licet Hieronymianis codicibus, primum Simonis magi, post S. Petri discipulos, passos vero sub Aureliano consulari viro fuisse, dixerunt. Verum num satis purus fons iste, ut fidem certam atque indubitam mereatur?

5 Minime vero: Acta quidem SS. Nerei et Achillei optimæ fidei olim judicavit Henschenius in suo de his Commentario: sed illa hinc inde complecti, quæ parum credibilia sint, dictum est tom. V Septembris pag. 6: illa in aliquibus non integræ fidei haberi, agnovit Baronius ipse ad annum 69 num. 55, adstipulante Sollerio ad diem 7 Maii in Usuardo: gravissima denique censura perstrinxit Tillemontius tom. II Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 127. Præterea scriptores alios, qui iisdem Actis suppositionis vel certe corruptionis notam inusserunt. Inter scripturas apocryphas numerata fuisse videntur jam inde ab ætate S. Augustini; cujus auctoritate sese expedire conatur Henschenius. Arguit ille lib. contra Adimantum (Vide editionem Operum S. Augustini Benedictinam tom. VIII col. 157 et 140) Manichæos, quod libros divinos (uti hæreticis solemne est) quibus scilicet eorum errores convelluntur, non admitterent: contra apocryphos, velut certos et incorruptos, haberent.

6 Ipsi autem legunt scripturas apocryphas, inquit priori col., quas esse incorruptissimas dicunt, ubi scriptum est, Apostolum Thomam maledixisse homini, a quo per imprudentiam palma percussus est, ignorante, quis esset, maledictumque illud continuo venisse ad effectum. Nam cum homo ille, quoniam minister convivii erat, ut apportaret aquam, exisset ad fontem, a leone occisus et dilaniatus est. Quod ut manifestaretur ad aliorum terrorem, canis unum ejus intulit mensis, ubi Apostolus convivabatur. Posteriori vero sic loquitur: In illo ergo libro, ubi apertissime Spiritus Sanctus, quem Dominus consolatorem promiserat (in Actis Apostolorum) venisse declaratur, legimus, ad sententiam Petri cecidisse homines, et mortuos esse virum et uxorem, qui mentiri ausi erant Spiritui Sancto. Quod isti magna cæcitate vituperant, cum in apocryphis pro magno legant, et illud, quod de Apostolo Thoma commemoravi, et ipsius Petri filiam paralyticam (addit editio Lovaniensis: sanam) factam precibus patris, et hortulani filiam ad preces ipsius Petri esse mortuam.

7 Petri filia, a paralyti sanata, historia narratur fusius in Actis SS. Nerei et Achillei; unde nonnulli efficere nituntur, illa a S. Augustino inter scripturas apocryphas habita fuisse. Verum, inquit Henschenius tom. VII Maii pag. 422 in Commentario de S. Petronilla, hujus historiae (Augustino apocryphæ) contextus plane diversus est, cum in prædictis Actis (SS. Nerei, Achillei et Domitillæ) nihil reperiatur de filia hortulani mortua. Ita quidem habet, ut Henschenius dicit:

104

sed

AUCTORE
J. B.

certam fidem
eorum omni-
um,

E

que comple-
ctitur,

F

facere non
videtur:

AUCTORE
J. B.

sed nec S. Augustinus, tres illas historias una eademque scriptura comprehensas dixit; contra de diversis se agere, insinuare videtur verbis supra relatis universim ita pronuncians: Ipsi autem legunt scripturas apocryphas. Uti et verbis istis: Cum in apocryphis pro magno legant. Nec scio, an singulas illas tres historias a Manichæis admissas, si earum vel una ex scripturis non apocryphis probare potuissent, S. Augustinus eisdem Manichæis objecturus fuisset. Quod si Acta illa optimæ fidei, ac sincera esse fingere luceat, ne sic quidem Adoniana, Usuardina, et Romani Parvi annuntiatio certa evadet: cum enim Acta illa nihil de Marcelli martyrio, imo ne verbum quidem de Apuleio referant, fueritne Marcellus ille idem, qui Marcellus martyr una cum Apuleio Hieronymianis codicibus hodie inscriptus, ambigi adhuc merito poterit. Quia tamen scripturæ etiam apocryphæ falsis vera non raro admixta habent, eaque, quæ de Marcello et Apuleio laudati martyrologi scripsere, aliunde etiam explorata fortassis habuerunt, ab eorum sententia plane recedere, aut illos falsi arguere nolui; et ex eorum qualicumque hac in re fide

B sanctorum Martyrum obitum sæculo i ad exitum inclinanti principio hujus Commentarii, adjecta dubitandi formula, Forte, adscripsi.

cultus vero
sacer valde
antiquus est.

8 Sed utut ista sese habeant, certior multo est cultus ecclesiasticus, et a multis quidem jam retro sæculis sanctis Martyribus impensus. Eminentissimus Joseph Maria Thomasius ex codice, nongentis annis vetustiori, typis edidit libros tres (quos Gelasianos appellat; fuit autem Gelasius Papa sub finem sæculi v) Sacramentorum Romanæ Ecclesiæ, quorum secundo, qui de Sanctorum Natalitiis est, pag. 174 et seq. occurrunt de SS. Marcello et Apuleio Orationes tres, Nonis Octobris sub sacro-sanctæ Missæ Sacrificium recitari solitæ; quas, utpote antiqui eorum cultus non dubia testimonia, huc transcribo: prima sic habet: Sanctorum tuorum nos, Domine, Marcelli et Apulei beata merita prosequantur; et suo semper perficiant amore ferventes. Per etc. Secunda, cui hic præfigitur titulus: Secreta. Majestatem tuam nobis, Domine quæsumus, hæc Hostia reddat immolanda placatam, tuorum digna postulatione Sanctorum. Per etc. Tertia, præmissis his vocibus, Post Communionem, his verbis concipitur: Sacramentis, Domine, muniamur acceptis: et Sanctorum tuorum Marcelli et Apulei, contra omnes nequitias inruentes armis cœlestibus protegamur. Per Dominum nostrum. Marcellus martyr, sed sine Apuleio, hodie signatur in Kalendario Mozarabico hodierno apud Pinium in Tractatu Chronologico de Liturgia antiqua Hispanica tom. VI Julii præfixo pag. 87.

illos Capuani
jam pridem
coluerunt;

9 Idem Romani Martyres Capuæ in Campania Felici olim culti fuisse videntur, licet Capuanis aliquando, ut infra dicam, haud satis, quantum quidem mihi videtur, probe cogniti. Etenim Michael Monachus Kalendaria Capuana antiqua quatuor, quorum tria caractere Longobardico, quartum vero Romano, exarata sunt, pag. 391 et sequentibus exhibet, quæ singula ad diem 6 vel 7 Octobris SS. Marcelli et Apuleii meminerunt: primum quidem his verbis: II Non. (Octobris) Passio erit SS. MM. Marcelli et Apulei: secundum; Non. SS. Sergii et Bacchi, et Marcelli, et Apulei: tertium; Non. S. M. Marcelli, et Apulei, Sergii et Bacchi: quartum; Non. SS. M. Mar-

celli et Apulei I. 3. Sergii et Bacchi I. 3. Ut in D horum primo Marcellus et Apuleius die 6 Octobris annuntientur, inde factum apparet, quod Marcellum hodiernum cum hesterno, una cum Casto, Emilio et Saturnino Capuæ pariter culto, confuderint, quem errorem reliquorum Kalendariorum concinnatores emendasse videntur. Sed ut hoc ita forte sit, quid causæ est, inquires, cur Marcellum et Apuleium in istis Kalendaris memoratos, Romanos potius mox censuerim fuisse, quam Capuanos, cum homonymorum sanctorum Martyrum, Capuæ sub Juliano imperatore pro fide intersectorum, Passionem exhibeat Michael Monachus in Sanctuario Capuano pag. 157 et seq., de quibus proinde laudata Kalendaria loqui potius censenda sunt, quam de Romanis? Respondeo, Acta illa, non nisi ex ignoratione Martyrum homonymorum Romanorum, vel, si mavis, forte ex horum dissimulatione, Capuanis martyribus a nonnemine, amore præpostero patriæ ducto, videri afficta fuisse. Quod ne gratis dixisse videar, Acta ipsa, prout apud Michael Monachum exstant, maxime quod brevia sunt, huc transcribo.

E

10 Sic habent: Temporibus Juliani Augusti centurio quidam ordinarius, Marcellus nomine. Romanus, in Urbe fuit, homo dives et liberalis, honestate morum et benignitate affectus, omnibus sese gratum et amabilem exhibens. Qui cum per gratiam misericordis Dei, omnes homines salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire volentis, Christianæ religionis colla fidei summisisset, cœpit in pauperes et egenos potissimum benignus existere. Hic cum, certis existentibus causis, Apuliam petens, Capuam divertisset, ad diis sacrificium exhibendum a Dragontio quodam præside, ex cæsaris præceptione arctatur. Qui cum, nec minis territus. nec blanditiis delinitus, offerendis sacrificiis præstaret assensum, ad extremum astrictus vinculis, custodia carcerali excipitur. Factum est autem, ut, eo remorante in carcere, defuncto Dragontio, Fortunatus quidam nomine in præsidatum succederet. Iste itaque eductum Marcellum de carcere suis tribunalibus sistens, cœpit cum eo agere, quatenus deos immortales studeat libaminibus oblatis placare. Quem, cum parere monitis sacrilegis contempsisset, ad Agricolanum quendam, præfectum militiæ, præses destinare curavit, litteris ei significans pariter, ex præcepto cæsaris in Marcellum hunc legaliter ulciscendum; utpote qui, ad Christianam superstitionem conversus, invito cæsare, abrenunciasset militiæ. Litteris igitur Agricolanus susceptis, et lectis, studet cum Marcello omnimodis agere, quateus, depositis superstitionis vanissimæ cultibus, cingulum resumeret militarem.

sed veram

11 Quem cum nec illatis terroribus, nec blanditiis demulcentibus, ad suæ voluntatis assensum pertrahere se posse videret, postremo capitalem in eum sententiam promulgavit. Qui, cum ad locum, in quo decollandum se noverat, pervenisset, inducias sibi aliquas orandi a carnifice dari petiit et accepit. Qui, cum prostratus in terram, super eo, quod ad palmam perducere meruisset martyrii, gratias Deo et laudum præconia persolvisset, erigens sese, in hanc vocem erupit: In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum. Qui mox ad spiculatoris ictum plexus capite migravit ad Dominum. Quod Apuleius,

eorum notitiam

AUCTORE
J. B.

A leius, ejus famulus, intuens, se Christianum esse, et pro Christo ne mortis quidem formidare supplicium, clara cœpit voce clamare. Quod spiculator audiens, certus, se per id suo Domino placitum, ipsius quoque gladio verticem amputavit. Passi sunt autem SS. Martyres sub Juliano cæsare die Nonarum Octobrium, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. *Toto cælo differre hæc ab iis, quæ de SS. Marcello et Apuleio martyribus in superioribus sunt tradita, atque alios ab his martyres indicare, nemo unus diffitebitur : sed fabulam facile quisque olfaciet, qui Acta S. Marcelli Tingitani apud Ruinartium Actis martyrum sinceris et selectis inserta a pag. 502 vel leviter inspexerit. Marcellus, cujus illic passio describitur, pariter centurio fuit, crimen idem illi objectum ab ethnicis, abjectum militiæ cingulum : idem præses Fortunatus, qui Marcello litem primus intentavit : idem præfectus prætorio, vel militiæ, ad quem ille Marcellum, additis litteris, misit, nimirum Agricola; idem denique mortis genus, quo Marcellus uterque Agricola jussu occubuit, nempe abscissio capitis : ut satis appareat, hæc omnia a Marcello Tingitano ad Capuanum pro fingentis arbitrio fuisse translata.*

non habuerunt.

12 Frustra Michael Monachus ait, novum non esse, ut diversorum Acta martyrum plurima interdum habeant communia : nam quoties id contingit, vel ex hoc solo capite solent esse suspecta. Frustra item Monachus adjuncta aliquot, quibus Acta utraque invicem differunt, persequitur : facile enim viderit, quisquis Acta illa fabricatus est, nimis fore ridiculum, si martyris Africani Acta Capuano sine ullo fere adjunctorum discrimine applicaret. Frustra denique hos versus, ab Alpherio Capuano archidiacono supra Orientalem S. Marcelli ecclesiæ januam, nunc obstructam, descriptos in subsidium vocat : cum enim Leonini sint, vel inde liquet, ineptos esse, ut quidquam de SS. Marcello et Apuleio Capuæ sub Juliano, ut volunt, passos, dum certiora ea de re monumenta Capuani proferant, prudenti lectori persuadeant : sunt autem hi :

Marcellus sanctus, contemnens cæsaris actus,
Est Capuam latus, pro Christo decapitatus.

C Ex quibus satis liquere, arbitror, quod supra aiebam, SS. Marcellum et Apuleium, quos ad hunc diem Capuani colunt, ipsis haud satis fuisse exploratos : quod ut amplius pateat, Breviarium Capuanum, sub Jordano Cajetano, archiepiscopo Capuano et patriarcha Antiocheno anno Domini 1489 excusum, consulamus : habet id ad diem 7 Octobris tres lectiones de SS. Marcello et Apuleio, sed multa ab iis, quæ in Actis, paulo ante rejectis, leguntur, longe diversa complexas. En illas.

et Marcellos, multum diversos

13 Lectio 1. Erat Marcellus quidam vir nomine, qui vitæ studiis et genere : prudentia quoque et honestate valde clarus habebatur : facultatibus etiam copiosus, et, quod omnium maximum est, religiosissime Deum timens, et ea, quæ de Christo dicebantur, semper cum timore auscultans. Nec quidquam boni erat omnino, quod illi viro deesset : unde et honore plurimo ab universa civitate colebatur. Primusque ipse civitatem suam frequenter largitionibus remunerabat, pauperibus tribuens, afflictos relevans, tribulatis auxilium ferens. Lectio 2. Quodam tempore, cum Archelao epi-

scopo captivorum multitudo fuisset oblata a militibus, qui ibi castra servabant septingenti, non mediocris sollicitudo constrinxerat, eo quod pro salute ipsorum aurum a militibus posceretur. Quique, cum dissimulare non posset, pro religione et timore Dei vehementius estuabat et tandem, ad Marcellum properans, omne negotium exponit. Ut vero hæc audivit vir piissimus Marcellus, nihil omnino remoratus, ingreditur domum, præparans præcia captivorum, quantacumque poposcissent, qui deduxerunt victos. Lectio 3. Et continuo, reseratis bonorum suorum thesauris, pietatis præmia a militibus nec numero aliquo, nec descriptione ulla distinxit, ut magis dona, quam præmia viderentur. At illi ammirati et amplexi tanquam in mensam (lege immensam) viri pietatem munificentiamque, et facti stupore permoti, exemplo misericordie commoventur, ut plurimi ex ipsis adderentur ad fidem Domini nostri Jesu Christi : alii vero, vix quarta preciorum portione suscepta, discederent : ceteri parum aliquid, quod viatico tantum sufficeret, accipientes abirent. Tandem beatus Marcellus, cum abjecta militia Christianum esse, clara voce se diceret, sub Aureliano consulari cum Apuleo, famulo suo, capite cesus est; sepultus non longe ab urbe Roma Nonis Octobris.

14 Acta Marcelli, martyris Tingitani, cognomini Capuano, paucis scilicet, ut rei argumentum exigere fabulatori visum est, afficta fuisse, jam vidimus : peccata in his Lectionibus, in quibus, quæ trium Marcellorum, ætate, officio, et qualitate plurimum inter se dissidentium sunt, in unam eandemque fuere congesta personam, nec minora, nec pauciora occurrunt. Noti Archelaus et Marcellus apud antiquos scriptores, quorum ille Cascarorum in Mesopotamia fuit episcopus, et fidei contra Manetem, impium blasphemumque hæreticum, defensor acerrimus : hic vero ejusdem civitatis incola, vir, inquit Epiphanius adversus hær. lib. II tom. II de Manichæorum hæresi num. 7 apud Petavium, egregius ac religiosissimus et imprimis illustris : de quo proinde intelligenda sunt, quæ Lectione 1 et 2 ac fere etiam 3 leguntur. Sed Archelaus quidem Martyrologio Romano a nuperis illius emendatoribus ad diem 26 Decembris inscriptus est, sed illum ait Castellanus, omni cultu carere : Marcellus vero, Archelai familiaris, nullis in Fastis sacris, quod sciam, locum habet, ut verosimile non appareat, hunc apud Capuanos sæculo xv cultum obtinuisse. Abjectio cinguli militaris et fidei Christianæ professio, de qua Lectio 3 sub finem, ad Marcellum Tingitanum pertinet. Postrema denique Lectionis 3 periodus, qua Marcellus et Apuleius sub Aureliano consulari capite cæsi, sepultique non longe ab Urbe dicuntur, Martyres Romanos aperte designant. Unde verosimillimum mihi apparet, martyres in Capuana Kalendaria, quæ supra laudavimus, relatos, eosdem plane fuisse, qui Martyres Romæ ab Adone, Usuardo ceterisque ad hunc diem annuntiati; ex quorum tenui apud Capuanos notitia factum sit, ut illis modo hujus, modo illius Marcelli res gestæ, seu Acta fuerint applicata.

E

in unum confuderunt.

F

15 Nec silentio prætereunda est Placentia, altera Italiæ civitas, cognominis ducatus caput, quæ SS. Marcelli et Apulei cultus studiosam jam dudum pariter sese exhibuit; ut docent ecclesiæ

Officio proprio apud Placentinos gaudent,

AUCTORE
J. B.

clesiæ Placentinæ Sanctorum Officia propria Claudii Rangoni, Placentini episcopi, jussu anno 1653 typus evulgata : his præfixum Kalendarium ad diem 7 Octobris sic habet : Marcelli et Apulei, et soc. mart. semiduplex in ecclesia S. Xysti. Non fit illorum mentio in Officio diei 7 Octobris, præterquam Lectione 6 ad Matutinum, quam, quod singularia quædam de sanctis illis Martyribus enarret, huc visum est transcribere his verbis illa concipitur : Eodem die anniversaria memoria celebratur sanctorum Marcelli et Apulei : qui, cum antea Simoni magno (lege mago) insigniter essent addicti, postquam beati Petri mirabilia opera, ac plane divina Romæ viderunt, statim Simone et idolorum cultu relicto, Apostolicaque doctrina imbuti, Christianam fidem ac religionem sunt amplexi, ut in atroci illa Neronis persecutione post Apostolorum necem Aureliani consularis jussu comprehensi, fortiter datis cervicibus, gloriosam martyrii palmam tulerint. Atque hæc quidem de Sanctis, de quibus agimus, congruenter et ab aliis etiam, ut ex supra dictis liquet, memorata, dicuntur.

qui eorum reliquias

16 Singularia porro fere sunt, quæ sequuntur : De quibus illud etiam memoriæ proditum est, eod. ejusdem beati Petri e cruce deposito corpori in Vaticano sepulturæ locum delegisse. Sepulti fuere non longe ab Urbe; sed eorum corpora Placentini, multis post annis ad se translata, et in S. Xysti templo honorifice condita, in hodiernum usque diem pie ac religiose habere et colore numquam destiterunt. Hactenus lectio 6; in quam hæc pauca observo. Quam fidem mereatur SS. Marcelli et Apuleii Simoni mago adhesio, colligi potest ex iis, quæ ea de re supra disserui. Acta S. Petri Apostoli Lino, ejus discipulo et successori, supposita, edidit Henschenius tom. V Junii, ubi pag. 428, num. 12 in fine hæc leguntur : Cujus (S. Petri) corpus Marcellus, unus ex discipulis ejus..., in suo ipsius sarcophago collocavit in loco, qui dicitur Vaticanus, juxta viam triumphalem. Sed num de Marcello nostro (nihil hic de Apuleio) hic sermo est? Certe nihil suppetit, unde id certo affirmem. Clarius quidem loquuntur Acta S. Petri, apud nos tom. VII Junii pag. 16, ubi hæc : Corpus ejus a Marcello Apuleioque fratribus... in Vaticano, haud procul via triumphali, ad Neronianos hortos circumque sepelitur : at cum illa Paulum Æmiliium Sanctorum, anno 1617 ad archiepiscopatum Consentinum in Calabria promotum, et sexennio post ad ecclesiam Urbinatensem translatum, habeant auctorem, non id ætatis ac ponderis habent, ut pro certo accipi debeat, S. Petrum, a Marcello et Apuleio, de quibus hic nobis sermo est, fuisse sepultum.

in S. Xysti templo

17 Porro non recentem esse SS. Marcelli et Apuleii Placentiæ cultum, colligi satis potest ex illis jam datæ Lectionis sextæ verbis, quibus non modo olim illorum corpora ad Placentinos translata, sed etiam usque ad annum 1653 in S. Xysti pie semper ac religiose servata fuisse dicuntur : quo primum tempore in Kalendaria ecclesiastica et Breviarium Placentinum referri sancti Martyres cæperint, equidem me latet : at universim loquendo, coli eos sacris honoribus a Placentinis cæptos esse, existimo, saltem ex quo S. Xysti templum apud illos conditum fuit. Condidit autem id sacris Benedictini Ordinis virginibus (sed ad viros dein devolutum est) Angilberga, imperatoris

Ludovici hujus nominis II uxor, anno, ut vult D Campius lib. VII Historiæ ecclesiasticæ Placentinæ, 852 ex diplomate Ludovici II, quod recitat part. 1, pag. 458. Dicitur in eo Angilberga infra muros Placentinæ urbis in Dei nomine atque amore in honore sanctæ Resurrectionis monasterium unum sacrarum puellarum construere velle. Datum vero legitur in Idus Octobris, Indictione xv, anno imperii domni Hludovici octavo, Incarnationisque Domini nostri Jesu Christi DCCCLII. At non unam notæ hæc chroniæ difficultatem patiuntur : nam 5 Idus Octobris dicti anni non 15, sed prima potius currebat Indictio : annus vero 852 Ludoviciani imperii tertius vel quartus fuit; cum anno tantum 849 patris collega factus et 850 a Leone IV Romæ fuerit coronatus; uti Pagius docet ad annum 844, num. 4 in sua in Annales Baronianos Critica.

18 Sed Campius ab anno Christi 844 Ludoviciani imperii exordium numerat; quo quidem rex Longobardorum coronatus est a Sergio Papa, non tamen imperator. Sincerioris notæ apparet id Ludovici diploma, prout illud tom. II Antiquitatum Italicarum medii ævi col. 455 et seqq. Muratorius exhibet, iisdem fere verbis conceptum, sed paulo contractius; legiturque in illo pariter Angilberta infra muros Placentinæ urbis monasterium unum sacrarum puellarum construere velle. Sed datum scribitur in Idus Octobris, Indictione viii, anno imperii domni Hludovici xxv, qui characteres chronologici et melius sibi congruunt, et annum Christi indicant 874. Joannes de Mussis in Chronico Placentino anno 812 ab Angilberta imperatrice, Ludovici, filii Caroli Magni, uxore, S. Xysti templum Placentiæ conditum scribit : sed manifestum est, Ludovicum Pium cum Ludovico II abs illo confundi. In eundem errorem libro de Origine Placentiæ (quem vide ad calcem tom. III, part. 2 Theauri Historiarum Italiæ) Umbertus Locatus impegit. Verba ejus, e quibus, unde et quando Angilberga SS. Marcelli et Apulei reliquias acceperit, conjici potest, huc transcribo. Anno proximo (815) Bernardo nepote capite punito, Ludovicus imperator Italiæ regnum obtinuit, in quo quidem annis sex et viginti regnavit. Hujus imperatoris uxor Engilberga infra mœnia Placentiæ divis Sixto et Agapeto (imo Fabiano) martyribus cum monialium monasterio erexit templum, in quo cum nonnullis Sanctorum reliquiis ejusdem divi Sixti martyris ac Pontificis a Paschali Pontifice maximo sibi donatum corpus Ludovicus ipse uxori collocandum ex Roma Placentiam transmisit anno DCCCXXII vel circa.

19 Legerat verosimiliter Locatus in quibusdam monumentis, Ludovicum imperatorem a Pontifice Romano S. Xysti aliorumque Sanctorum reliquias, Romæ acceptas, ad uxorem misisse Placentiam : quæ, cum generatim tantum scripta reperisset, de Ludovico Pio, quæ de Ludovico II intelligenda erant, fuerit interpretatus : hujus enim, non illius uxor Angilberga fuit, et Ludovicum II anno 872 vigilia Pentecostes Romam venisse, et postridie, peracta solemnī ritu re divina, ab Adriano Papa ad Lateranense palatium insigni pompa fuisse deductum, habent Annales Bertiniani. Itaque Ludovicus hujus nominis II eo anno S. Xysti aliorumque Sanctorum reliquias, quas dein uxori suæ Angilbergæ in monasterio ab ea erigendo collocandas donavit, acceperit vel ab

jam inde ab anno 874

E

F

religiose servasse videntur.

A ab Adriano, vel a Nicolao, quod in Vita Sixti II pag. 31 Libanorius scribit. At sive id Adrianus, sive hujus decessor Nicolaus præstiterit, fuisse ex illarum reliquiarum numero SS. Marcelli et Apulei reliquias, inde fit vero simile, quod anno 879 jam inde in illo monasterio, ut ex Carolomanni mox citando diplomate efficitur, exstiterint. Hinc porro sanctorum Martyrum apud Placentinos cultus sub annum 874 initium accepisse videtur : ex diplomate enim Carolomanni, quod Anno Incarnationis Domini DCCCLXXIX, 2 Nonas Augustini, anno III regni domni Karlomanni regis in Bauoaria, et II in Italia, Indictione XII datum legitur, liquet, jam tum, cum id datum fuit, SS. Marcelli et Apuleii reliquias in dicto monasterio religiose fuisse servatas. Verba diplomatis, huc facientia, hæc sunt : Quapropter noverit industria omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium et futurorum, quoniam, comperto in ædificatione monasterii studio amantissimæ sororis nostræ Angilbergæ augustæ in urbe Placentiæ æternæ propitiationis intuitu, pro honore ejusdem omnipotentis Dei et ipsius reverentia Genitricis, necnon Apostolorum omnium, sanctorumque martyrum Sixti, Fabiani, Marcelli et Apulei inibi quiescentium, concessimus atque perenniter confirmavimus etc. Ita Carolomannus apud Campium pag. 464.

Fabulosa de
Marcello,

B 20 Ceterum fieri facile potest, ut et alibi, tum in Italia, tum in ceteris orbis Catholici partibus SS. Marcello et Apuleio singularis honor exhibetur : sed modo in Hispaniam nos Tamayus et Bivarius potissimum evocant. Binis hisce scriptoribus Pseudo-Dextri Chronicon, jam toties protritum, ut quidquam de eo dicere supervacaneum hodie sit, amplam figmentorum materiem præbuit. Id apud Bivarium ad annum Christi 71 ita habet : Marcellus, M. Marcelli, discipuli Petri, cognomento Eugenii, consanguineus, olim cum eodem Marcello Simonis magi discipulus, non procul Roma patitur. Quem dextri locum ita Bivarius commentatur : Sunt, qui dicant, agi de his in Actis sanctorum martyrum Nerei et Achillei; falluntur tamen, quia Marcellus, de quo ibi agitur, non fuit passus prope Romam; sed fuit S. Eugenius, Toletanus archiepiscopus, qui prius M. Marcellus dicebatur, et ob nobilitatem postmodum a Christianis dictus est Eugenius, quod sonat nobilis. Fuit quidem et ipse Simonis et Petri discipulus, sed diversus ab illo, tametsi consanguineus ipsius. Ad eundem fere modum loquuntur Acta S. Eugenii apud Tamayum ad diem 13 Novembris. Verum hæc, ut gratis excogitata sunt, et absque legitimo antiquorum scriptorum monumentorumque auctoritate asserta, ita jure merito exploduntur. Recte tamen negat Bivarius, Marcelli Epistolam, Actis SS. Nerei et Achillei insertam, Marcello una cum Apuleio prope Urbem passo, debere adscribi; sed unde habet, S. Eugenio archiepiscopo Toletano eam adscribi oportere? Tam illa, quam altera Marcelli de rebus inter S. Petrum et Simonem magum gestis scriptio, quam apud Florentinum a pag. 105 videre est, nullius fere hodie apud eruditos sunt fidei : consultius itaque fecisset Bivarius, si Epistolam Marcelli ad SS. Nereum et Achilleum scriptam neutri Marcello attribuisset : sed, relictis nugis, Tamayum ad diem 7 Octobris de SS. Marcello et Apuleio, seu de ipsorum reliquiis et cultu saniora tradentem audiamus.

21 Apud Soriam, inquit, urbem Hispaniæ

(in diœcesi Oxomeni) Inventio sacrorum pignorum SS. Sergii, Bachi, Marcelli et Apuleii martyrum, quorum primi apud Augustam Euphratensem; secundi Romæ, post peractos pro fidei defensione strenuos agones, ad palmam victores pervenerunt athletæ. Inventionis hujus, circa annum 1470 factæ, Acta, a domino Lupo de Morales, equite Jacobæo, anno 1627 Hispano idiomate scripta, Tamayus Latina fecit : ex quo illa accipe : In oppido, quod dicitur Cuebas. jurisdictionis nobilissimæ et antiquæ urbis Soriæ, tertio ab ea lapide ad Occidentalem angulum situs erigitur inaccessibilis, ex tribus partibus sic saxorum continuatione compactus, ut pene videntibus nil nisi præcipitium ostendet. Per quartam igitur partem, qua Oriens elucescit, planum iter conspicitur, juxta quod insignia vetustas oculis permisit mœnium vestigia, quæ prorsus totum occludebant situm, et ad formam castris planitiem circuncingebant inexpugnabilis. Hic plerumque plura inventa sunt antiqua numismata, et rudera ædificiorum, et aliquando aquarum inundationibus corpora militum armatorum, quorum cadavera ibidem aut necessitas, aut belli periculum, nullis quæsitis amplioribus monumentis, sepelivit.

22 Intra hujus loci situm, adhuc eremitorium S. Christophoro dicatum conservatur, quod tantæ vetustatis apud opidanos esse prædicatur, ut ejus initium et constructio prorsus omnium hominum viventium memoriam excedat. Itaque locus ille per aliquot secula nullam aliam accepit venerationem, quam quæ solet dari a fidelibus cæteris eremitoriis alicui Divo sacratiss, licet ubicumque situs opacitas, ædificiorum vestigia et rudera signa, illud montis supercilium admirabile accolis et magnæ existimationis reddidere. Evenit erga circa annum MCCCCLXX, Deo sic permittente, ad sui et Sanctorum suorum gloriam et honorem, quod in limite eremitorii prædicti intra ecclesiam, nullo quærente, sed casu, lapidea capsula cœpit in humo patefieri, quæ quatuor planis confecta et coadunata visebatur lapidibus, in qua ossa quatuor hominum inventa sunt, quæ protinus fragrantissimum odorem respirantia, ea esse Sanctorum lipsana, prædixere, ut impleretur Salomonis dictum : « Thesaurus desiderabilis, et oleum in » habitaculo justi. » Sed, quia inventio hujusmodi hautquaquam absque auctoritate transiret, nec corpora in sola præsumptione persisterent, omnipotens Deus intra capsulæ lapideæ cavum dignatus est manifestare pergamineum pitacium, aureis litteris et cæruleis characteribus conscriptum, hisce aut similibus litteris Latinis : « Gentes. necessitatibus. oppressæ. » occurrere. SS. Sergio. Bacho. Marcello et Apuleio. »

23 Statim hujus mirabilis inventionis fama per totum circumjacentium oppidorum ambitum transcendens, plurimos ægrotos ad limina eremitorii traduxit, quos divina pietas per merita suorum Martyrum, quorum ossa devotio contrectabat, sanos ad propria dimisit. Hujus etiam eventus opinionem cum episcopus Oxomensis, in cujus diœcesi situm eremitorium conspicitur, audivisset, præcedente informationis processu, quo constitit de re in inventione acta, et de miraculis postmodum evenientibus, frequentique fidelium concursu et cæteris Actum auctorantibus, sacra sanctorum Martyrum lipsana honorifice collocare præcepit. Quod

AUCTORE
J. B.
sed de Marty-
rum Soriæ in
Hispania

E

reliquiis et
cultu

F

saniora Ta-
mayus tradit.

ut

AUCTORE
J. B.

ut factum, frequentius eremitorium illud a fidelibus visitatum, omnes quoque morbo laborantes integram quotidie sanitatem recipiunt. Sed et tempore, quo pluvia sementibus deficit et fructibus terræ, vix oppidorum processio ad eorum limina sistit, cum nubium imbres, apertis cæli cataractis, totum regionis agrum pluviis salutaribus implent. *Teste itaque domino Lupo de Morales SS. Marcellus et Apuleius cum SS. Sergio et Baccho, maxime a sæculo xv ad suam usque ætatem non modo peculiarem illic cultum obtinuerunt, sed pluribus hunc etiam tum miraculis, tum beneficiis, divinitus ad illorum invocationem exhibitis, apud circumjacentes populos auxerunt; quod quidem in dubium vocare nolum: cum tamen solus ea de re, ut Tamayus ait, Lupus scripserit; nec hujus Opus videre contigerit hactenus, nescio, num undequaque vera sint, quæ Tamayus de Lupi Opere seu scripto his verbis addit: Hactenus D. Lupus de Morales circa inventionis hujus relationem, qui ad contraria, quæ possent opponi, docto calamo respondet, causasque, quibus hæc sacra pignora Hispaniam transferri*

valerent, ad amussim exponit: *quæ cum, ut dici, nobis hactenus explorare non licuerit, cogimur hac in re sustinere judicium.*

24 *Acta SS. Marcelli et Apuleii habemus ex Ms. Ultrajectino S. Salvatoris, quorum initium est: Marcellus et Apuleius primo quidem Simoni mago adhæserunt etc.: finis vero: Sed Deus eos (Eutichetem, Victorianum et Maronem) ibidem in vita miraculis clarificavit, et cum multos convertisset, martyrio coronati sunt, ut habetur xii Maii in festis SS. Nerei et Achillei. Eorum exordium eadem complectitur, quæ Martyrologia, hujus Sylloges principio citata. Tum S. Petrum, Apostolorum principem, a Marcello tumultum narrant ex Actis, S. Petri Lino Papæ suppositis, ut hæc Actorum Ultrajectinorum verba ostendunt: Hæc Linus Papa. Reliqua fere ex Actis SS. Nerei et Achillei (Vide tom. III Maii pag. 9 et seq. num. 10 et quatuor sequentibus; item pag. 11, num. 18, 19 et 20) descripta sunt: quapropter ea iterum prælo, maxime cum illa, unde sunt hausta, exiguæ sint fidei, subijcienda non putavi.*

Cur non edantur
Martyrum
Acta.

B

E

DE S. EUMENIO EPISC. CONF.

ALEXANDRIÆ IN ÆGYPTO.

E FASTIS HABESSINIS.

C. B.

ANNO CXLIII.
Sanctus, cui
septimus inter patriar-
chas Alexandrinos locus
haud inepte
tribuitur.

Alexandrinam in Ægypto ecclesiam ab æræ vulgaris anno quadregesimo ad annum usque centesimumseptuagesimumnonum, uti in Chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia, Operis nostri tom. V Junii præfixa, videre licet, patriarchæ numero decem, pro Sanctis ab Ecclesia omnes habiti, administrarunt; septimum autem hos inter locum tenuit, qui in Alexandrina patriarcharum Cophitarum Historia, ab Echeleni typis Parisiensibus anno 1651 edita, Eumenius vocatur. Ab Eusebio quidem is in editionis Scaligerianæ Chronico ad annum 151, ubi Iymenæus, et in Historia Ecclesiastica lib. iv, cap. 3, ubi Eumenes nuncupatur, ecclesiæ Alexandrinæ sextus dumtaxat ordine præfuisse traditur; verum is scriptor, etsi Alexandrinæ urbis episcopatum primus omnium S. Marcus gesserit, hunc tamen idcirco verosimillime, quod non tam episcopus, uni Alexandrinæ sedi addictus, quam Apostolus, qui non solam Ægyptum, sed alias præterea regiones veræ fidei lumine illustravit, extitisse videri queat, Patriarchis Alexandrinis haud annumerat; quare, cum his nihilominus merito S. Petrus, non secus ac Romanis Pontificibus S. Petrus, accenseri posse videatur, septimus eosdem inter patriarchas locus S. Eumenio haud perperam tribuitur.

2 Utinam modo, quam certum hoc apparet, tam certo etiam innotescerent Sancti gesta! Verum tam quæ ad hunc, quam quæ ad plures alios

patriarchas Alexandrinos spectant, maxima ex parte, antiquis monumentis, quibus consignata reperias, deficientibus, in obscuro sunt. Eumenius interim anno 150, mense Junio ad patriarchatum Alexandrinum fuisse evectum, annoque 145 septima Octobris die e vivis excessisse, in laudata Chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia num. 90 et binis seqq. Sollierius ex Eusebio primum ostendit, tum breve, quo Sanctus in Habessino Hagiologio celebratur, conceptum præcipue hisce verbis, Salutem Eumenio, qui bona elegit, mala sprexit, dignus ut constitueretur in Sede S. Marci Alexandriæ, encomium recitat, ac tandem subjungit: Nihil præterea de hujus Patriarchæ (S. Eumenii nimirum) rebus præclare gestis reperimus, plura suo loco daturi, siqua ex Copticis Synaxariis aut aliunde nanciscamur. Plura de Eumenio suo loco danda, quæ fortassis temporis lapsu nos nacturos, Sollierius, uti hisce ipsemet verbis indicat, existimavit, nacti hactenus, quod pœnitet, non sumus, nec fore, ut nanciscamur, spes ulla affulget. Verum, etsi res ita habeat, Eumenio tamen, quem mox assignato a Sollierio tempore et ad cathedram Alexandrinam fuisse promotum, et vivere desiisse, in animum induco, in Actis nostris locum hic dandum existimavi, quod in Habessino Hagiologio jam laudato, Æthiopumque seu Habessinorum apud Jobum Ludolfum Calendario, in quibus binis solis Fastis sacris reperitur, ad hunc diem dumtaxat, quo etiam illum, ut jam dici, obiisse, puto, commemoretur.

in Fastis Habessinis, in quibus solis reperitur, hodie recolitur ideoque hic datur.

F

A

D

DE SS. SERGIO ET BACCHO MM.

IN SYRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

C. B.

§ I. Sanctorum memoria in Fastis sacris, cultusque ecclesiasticus publicus.

SÆCULO III
AUT INITIO
SEQ.Sancti, qui
multis hodie
Græcorum
Latinorum-
que

B

Martyrologii, quod S. Hieronymi nomine passim venit, reliquisque omnibus Martyrologiis hagiologisve ætate prævit, exhibita a Florentinio tria apographa, Lucense nimirum, Corbeiense, hisque antiquius Antverpiense seu Epternacense, SS. Sergium et Bacchum, corrupte tamen in Antverpiensi conflato in unum a librariis amborum nomine, hodie commemorant. In contracto, quod Operis nostri tom. VII Junii exstat insertum, Richenoviensi Hieronymiano apographo idem etiam fit, uti et in antiquissimis duobus, Stabulensi uno, Verdensi altero, Calendariis, ecclesiæque Autissiodorensis Martyrologio, amplissimæ Collectionis Scriptorum Veterum tom. VI a Marteneo vulgatis. Hisce etiam præter pervetusti ecclesiæ Turonensis Martyrologii opud Marteneum tom. III Thesauri Anecdotorum col. 1590 Fragmentum, quod Sanctos, non hodie, sed ad diem sequentem seu 8 Octobris celebrat, accedunt antiquum, quod Genebrardus anno 1592 publici juris fecit, Græcorum Calendarium, Basilianum, quod in publicum ecclesiarum Constantinopolitanarum usum ante annum 984 exaratum fuisse videtur, notissimum modo Menologium, Martyrologium Romanum Parvum seu vetus, aliaque ex antiquioribus, quæ Classica vocari solent, Latinorum Martyrologiis quatuor, Adonianum videlicet, Rabanianum, Usuardinum et Notkerianum. Id interim tamen, quod Operis nostri tom. II Martii præfigitur ac Bedam habet auctorem, aliudque, quod metricè Wandelbertus contexuit, nullam uspiam SS. Sergii et Bacchi mentionem instituit, uti nec aliquot contractiora Hieronymiana apographa, a decessoribus nostris tom. VII Junii, aliisque aliis in lucubrationibus typorum beneficio vulgata.

C

hagiologiis
reperiuntur
inscripti,

2 Verum, etsi id ita sit, nonnulla equidem supra laudata Hieronymiana apographa, aliaque monumenta sacra, quæ fere omnia sæculo undecimo certo noscuntur antiquiora, binosque illos illustres Pugiles unanimi consensu hodie recolunt, fuisse hosce in Ecclesia, tam Græca, quam Latina, ante idem sæculum magna veneratione gavisos, argumento sunt minime dubio; hanc autem lapsu temporis non desuisse, imo ne decrevisse quidem, satis superque ostendunt sequiorum temporum non pauci, quibus Sanctorum nomen pariter reperitur inscriptum, Fasti sacri tum Græci, tum Latini. Ac præcipui quidem (neque enim omnes recensere, operæ pretium existimo) posteriores inter sunt Martyrologium Romanum hodiernum, aliaque, quæ sæculo undecimo recentiora certissime sunt, a Belino, Greveno, Mauro-

lyco, Galesinio, et Molano contexta; Priores autem inter memorari præcipue merentur Menologium Sirletianum, magna Græcorum Menæa excusa, aliaque a Græcis usurpari soliti seu Fasti sacri seu libri ecclesiastici, qui et ipsi omnes sæculo undecimo recentiores, etsi non certo, verosimillime tamen sunt. Sergium porro et Bacchum non tantum in Fastis sacris, illatis in hosce illorum nominibus, Græci Latinique hodie celebrant, verum etiam in ecclesiastico Officio.

5 Ac primo quidem, ut a re, quantum ad Latinos, probanda exordiar, in Breviario Romano, in quo hodie Officium de S. Marco Papa recitandum exhibetur, commemoratio de Sanctis nostris, oratione hisce simul sanctisque Marcello et Apuleio propria assignata, facienda præscribitur, inque Missa, recitari ad hunc diem solita, non tantum Orationem, sed etiam Secretam et Postcommunionem quatuor illis Sanctis proprias. Missale Romanum proponit. Quod modo ad Græcos pertinet, hi hodie de SS. Sergio et Baccho non tantum commemorationem, verum, intersertis dumtaxat fere Juliani, Cæsarii et Polychronii, qui serius in Martyrologio Romano hodierno celebrantur, elogiis, ipsum suum faciunt Officium, uti quisque comperiet, qui magna Græcorum Menæa excusa, Typicum, quod S. Sabæ nomine insignitur, novissimumque, quod anno 1758 impressum est, Anthologium inspexerit. Atque hæc sunt, quæ generatim de Sanctorum apud Græcos Latinosque cultu in medium hic adducenda existimaui, commodius alibi, quæ ad specialem eorumdem apud hosce aliosque in locis nonnullis sacris venerationem spectant, lectorem edocturus: quod antequam faciam, notandum ante omnia adhuc est, non tantum apud Græcos Latinosque, verum etiam apud Slavo-Russos seu Græco-Moscovitas, maximeque apud Syros seu Chaldaeos, apud quos martyrio coronati sunt, magno in honore ac pretio ambos sanctos nostros Athletas haberi.

E

partemque in
ecclesiastico
eorumdem
Officio habent,

F

4 Etenim in Ephemeridibus Græco-Moscis, Operis nostri tom. I Maii præfixis, in Sparwenfeldiano, quod Ms. servamus, Menologio Slavo-Russico, itemque in Ruthenico, quod Moscuæ anno 1688 Georgius David, Societatis nostræ sacerdos, ad nos misit, Synaxario Bacchus simul et Sergius hodie signantur. Quod vero ad Coptitas Syrosque spectat, Sergius quidem, qui, quemadmodum infra docebo, solus hodie gloriosum pro fide certamen felici obitu terminavit, solus etiam, non secus atque id in Ruthenico Possevini Calendario, in Gellonensi apud Dacherium tom. XIII Spicilegii Martyrologio, contractoque apud nos tom. VII Junii Hieronymiano, quod Labbeanum inscribitur, apographo fit, in Calendario Coptico, quod

in sacris pa-
riter Græco-
Moscorum
aliorumque
Fastis cele-
brantur.

AUCTORE
C. B.

quod a Kircherō, Societatis nostræ sacerdote, in linguam Latinam versum fuisse, suspicio est, alioque item Kalendario Coptico, quod scabrose in linguam Latinam versum habemus, hodie commemoratur; verum in Calendario itidem Coptico apud Seldenum de Veterum Hebræorum Synedriis pag. 379 cum adjuncto sibi Baccho, qui ibidem nomine a lingua Coptica deducto Achasis, atque apud Jobum Ludolfum in sacris ecclesiæ Alexandrinæ Fastis Wachasius dicitur, hodierno pariter die notatur; idem autem in Calendario Syriaco seu Chaldaico, typis Romanis anno 1624 excuso, Latineque dein reddito atque apud nos Ms. exstante, etiam fit, idque non tantum ad hunc diem, verum etiam, quod sane, ambos Sanctos nostros præsertim apud Syros seu Chaldaeos magna, ut jam dixi, in veneratione esse, argumento est, ad 9 Decembris, iterumque ad 21 Augusti, ad posteriorem tamen hunc diem eorum commemoratione dumtaxat assignata.

Elogia, quibus
id in Usuardino et Romano
hodierno
Martyrologiis
fit, recitantur,

§ Atque ita modo, in quibus Sancti nostri, modica subinde, quod nondum monui, intercurrente in nominibus eorum variatione, celebrantur, Fastos sacros præcipuos recensui. En nunc, quibus id in Usuardino et Romano hodierno Martyrologiis fit, bina elogia. Primum sic habet : Apud provinciam, quæ nuncupatur Augusta Eufhratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bacchi sub Maximiano imperatore; quorum Bacchus tam diu nervis crudis est cæsus, quoadusque totus corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum : Sergius vero clavatis coturnis pedibus indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari : Secundum vero, quod ex hoc, uti ex utriusque collatione patescet, majorem partem concinnatum est, sequentibus hisce verbis concipitur : In provincia, quæ nuncupatur Augusta Eufhratesia, sanctorum martyrum Sergii et Bacchi, nobilium Romanorum, sub Maximiano imperatore : quorum Bacchus tandem nervis crudis cæsus est, quoadusque toto corpore discissus in confessione Christi emitteret spiritum; Sergius vero clavatis cothurnis pedes indutus, cum in fide fixus maneret, data sententia, jussus est decollari; ejus nomine locus, ubi quiescit, Sergiopolis appellatus, ob præclara miracula frequenti Christianorum concursu honoratur. Reliqua omnia ac singula, quibus Sergius et Bacchus in aliis supra enumeratis Fastis sacris ornantur, seu elogia seu annuntiationes (locis enim suis, si quid notatu dignum offerant, in decursu notasse suffecerit) lectori hic ob oculos ponere operæ pretium non puto; ut ei tamen, quæ de Sanctis potissimum narrantur, in ipso statim Commentarii hujus limine compendio exhibeam, non possum, quin suppeditatum ab Adone prolixius eorum elogium duobus aliis jam datis, quorum primum Usuardus ex hoc contraxit, præterea adjungam.

ut etiam prolixius, quod
Sanctis

6 Sic itaque id habet : Eodem die (7 nempe Octobris) natale sanctorum martyrum Juliæ, Sergii et Bacchi sub Maximiano imperatore; cujus honoribus sublimati in palatio ejus clari habebantur. Nam Sergius erat primicerius, Bacchus vero secundicerius scholæ gentilium. A quibusdam ergo apud imperatorem accusati, quod essent Christiani, vocati sunt ab imperatore, ut sacrificantes Jovi de sacrificiis oblati cum eo degustarent. Ingressus imperator templum gustavit de sacrificiis, et circumspiciens non vidit Sergium et Bacchum : neque enim

ingressi fuerant templum. Mittens igitur milites deadstantibus sibi imperator jussit eos introduci; quibus et dixit : Ut video, facti estis deorum inimici. Accedite ad aram Jovis magni et sacrificate, ac de sacrificiis ejus, sicut et ceteri, manducate. Responderunt beati Sergius et Bacchus : Habemus regem verum æternum in cælis, Jesum Christum filium Dei. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium atque rationabilem culturam; lapides autem et ligna non adoramus. Imperator tunc indignatus jussit exutos chlamyde indui eos muliebri colobio et per mediam civitatem ad palatium pertrahi, catenis in cervicibus positis. Et cum pervenissent ad palatium, dixit eis imperator : Sceleratissimi, scitis, quia, quem colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitimæ fierent, de adulterio facto mater eum procreavit? Cui Milites Christi responderunt : Erras imperator; nam, quem colimus, Deus verus est et vita æterna, qui fecit cælum et terram et quæ in eis sunt.

7 Amplius igitur veris prosecutionibus eorum iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus, et cum nec blanditiis, nec minis eos a proposito incurvare posset, beatum quidem Sergium iterum jussit in custodia recipi; Bacchum vero extensum nervis crudis tam diu cædi, quousque cædentes lassi deficerent. Et vicissim succedentibus sibi cæsoribus, Martyr gloriosus in confessione Christi, totus corpore discissus, emisit spiritum, et, relicto corpore avibus et feris, abiit Antiochus. At Christiani, furtim venientes, tulerunt corpus Martyris et in spelunca quadam sepelierunt. Sequenti vero die beatus Sergius, eductus de custodia, præsentatur Antiocho; qui cum verbis eum flectere non posset, primo cothurnos confixos clavis vestiri eum fecit, et novem milibus ante se currere. Postmodum in sententia fixum manere videns, decollari jussit, quem tunc Christiani in eodem loco sepelierunt. Parvo autem tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili Martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martino præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit. Tale est prolixius, quod SS. Sergio et Baccho Ado adornavit, elogium. Atque id quidem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita martyrologus hic e diffusioribus illorum Actis compendio fecit; verum e quibus? Id sequens § aperiet.

Ado adornavit.
E

§ II. Acta Latina, e quibus prolixius elogium Ado Sanctis adornavit, aliaque Acta Græca qualia sint, et cur ambo edenda.

Duplicia modo inveniuntur Sanctorum Acta, alia nempe, quæ sola lingua Latina exhibentur descripta, alia vero Græca, quæ, a Lipomano in linguam Latinam primum conversa, a Surio deinde, in Vitarum, quam compilavit, collectionem,

Adonianum
Sanctorum
elogium ex
Actis Latinis

A ctionem, nulla prorsus in Lipomani interpretationem mutatione invecata, ad hunc diem sunt illata. Actorum Græcorum exstant penes nos in codice signato ✠ MS. 195 exemplaria duo, ad amussim invicem consonantia, quorum alterum unde acceptum sit, ignoro, alterum e Ms. Medica o bibliothecæ regiæ Parisiensis notatur desumptum; Latinorum autem Actorum exemplar seu apographum unum tom. II Vitarum, a se editarum, exhibet Mombritijs, triaque alia nos Mss. habemus in totidem Mss. codicibus, quorum prior Q. MS. 6, secundus Q. MS. 7, ac tertius denique P. MS. 20 notatur. Duo e tribus hisce Mss. exemplaribus seu apographis priora apprime inter se, uti etiam, si locum unum infra assignandum exceperis, cum excuso Mombritorio exemplari, non solum in substantia adjunctisque omnibus, verum etiam in ipsis pene, si paucas, quæ ad rem parum faciunt, lectiones variantes excipias, verbis singulis, quibus isthæc exprimuntur, conveniunt; quod vero ad postremum ex iisdem tribus Mss. Actorum Latinorum exemplaribus spectat, licet et hoc cum duobus aliis excusque Mombritorio exemplari in substantia atque adjunctis exacte admodum congruat, in verbis tamen, quibus hæc exponuntur, ab iisdem plurimum discrepat. Hisce præmissis, ad id modo, quod hic quæritur, respondeo. Acta Latina, iisdem omnino aut certe fere iisdem, quibus tria jam memorata, quorum unum a Mombritorio aliaque duo in codicibus nostris Q. MS. 6 et Q. MS. 7 exhibentur, exemplaria seu apographa constant, verbis concepta, Adoni præluxisse, ex iisque abs hoc, quod num. 6 et 7 recitavi, Sanctorum elogium, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita fuisse concinnatum, verosimillimum, ne dicam indubitatum, apparet.

quorum hic quoddam

9 Ea sedet sententia, quod locutiones phrasæque, ac pleraque etiam verba, quibus ea Ado complexus est, in illis quoque Latinis Actorum exemplaribus inveniantur. Ut res manifesta eradat, quoddam ex hisce contractum, quale Adoniano Sanctorum elogio exhibetur, Actorum eorumdem, punctis plerumque, ubi, quæ in hoc ommissa sunt, occurrunt, dumtaxat interpositis, compendium propono, majori etiam, quam par sit, qualis ex dicendis et in Adoniano elogio occurrat, licentia in contrahendo adhibita. Tunc itaque... (codicis nostri, notati Q. MS. 7, lectiones sequor) Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius... scholæ gentilium... Beatus vero Bachus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius... Invidia ergo maligni dæmonis... quidam... eos... accusaverunt apud imperatorem, quod fuissent Christiani... Continuo ergo (ad sacrificandum nempe) convocavit eos imperator... Et templum ingressus est... et sacrificavit... ac de sacrificiis degustans circumspexit et non vidit Sergium et Bachum; neque enim ingressi fuerant in templum... Mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos... introduci. Ingredientibus dixit: Sicut video,... contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici... Accedentes... ad aram Jovis magni sacrificare, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem... Sergius et Bachus dixerunt: ... Habemus...

Octobris Tomus III.

Regem verum æternum in cælis, Jesum Christum Filium Dei... Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus...

AUCTORE
C. B.

10 Indignatus itaque imperator jussit... zonas eorum incidi, et exutos clamidibus... induit eos colubilia * muliebra; et... per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes... Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi..., scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et, antequam nuptiæ legitimæ fierent, adulterio facto Mater eum procreavit... Respondentes... fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator... Quem... tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est Filius Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, cælos extendit, terram fundavit... Hæc audiens imperator plenus furore factus est, et... transmisit eos ad Antiochum ducem... Mane... facto, sedit in prætorio dux, et... dixit: Ingrediantur legati *... Adstantibus autem Sanctis... dixit: ... Vel nunc sacrificate diis... Respondentes Sancti dixerunt: ... Non tangit animas nostras oratio tua... Tunc iratus valde dux Antiochus beatum quidem jussit Sergium iterum custodiæ recipi; beatum vero Bachum extensum brutulis crudis cædi in tantum usque, dum illi, qui cædebant illum, in terram lassum ceciderunt. Illis autem de labore lassis, jussit alios regirare sanctum martyrem Bachum, et his iterum ventrem ejus cædi... Et dum cæderetur Sanctus, tradidit animam in manibus * angelorum. Iratus autem Antiochus jussit, ut nec corpus ejus sepeliretur, sed canibus, bestiis ac volucris projiceretur; et exurgens recessit... Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus Fratrum in speluncis tulerunt sanctum corpus ejus, sepelieruntque eum in una de speluncis eorum.

compendium

* Mombritijs
celobia

* ligati

* al. in manus

11 Sequenti... die egressurus dux de castro Barbarisso in castrum Syrum, jussit et beatum Sergium sequi, deprecabaturque eum, ut sacrificaret... Venientibus ergo eis in castrum Syrum,... Antiochus in prætorium convocavit ad se beatum Sergium dicens ei: ... Si... sacrificare nolueris... te acerrimis suppliciis subjiciam. Beatus... Sergius dixit: Fac, quod volueris... Dux... convocavit ergo adiutorem officii sui et dixit: Cothurnos longis clavis confixos et clavos eorum rectos relinquentes eum velociter induite; cumque indueretur, sedens in carruca Antiochus jussit eum ante se currere, præcipient, ut usque ad castrum Tetrapyrgium velociter agerentur jumenta; distat vero hoc castellum a Syro milia novem... Cumque venissent in castro Tetrapyrgia, Antiochus dux dixit: Admiror de te, Sergi, quomodo in tanto officio examinatus potuisti nunc tam gravia sustinere supplicia. Sanctus vero Christi Martyr respondens dixit: Non sunt mihi amaræ pœnæ tuæ, sed dulces super mel et favum... Videns ergo... Antiochus, quia fixus et immobilis erga fidem Christi atque confessionem persistebat, talem adversus eum dedit sententiam: ... Hunc leges gladio animadverti præcipiunt... Venientes ergo apparitores interposuerunt funem labiis ejus, et accipientes eum de medio secretarium duxerunt, ut gladio perimeretur... Dum venerant

datur,

F

AUCTORE
C. B.

ad locum, in quo consummaturus erat Christi martyr Sergius, ... signans seipsum, et flectens genua capite truncatus est... Quidam collegerunt corpus ejus, et optime sepelientes posuerunt eum in eodem loco, in quo et passus fuerat.

quantum ad
nonnulla,
non tamen

12. Tale est, quod, e memoratis Latinis Sanctorum Actis contractum, hic exhibere libuit, Actorum eorundem compendium. Confer nunc id cum supra recitato Adoniano elogio, videbisque locutiones seu phrases non paucas, quæ in hoc, etiam in illis reperiri, illudque proinde ex his quantum ad nonnulla, quibus constat, capita ab Adone fuisse contextum. Dico autem, quantum ad nonnulla, quibus constat, capita: neque enim omnia, quæ in Adoniano elogio traduntur, in laudatis etiam Actis tradita inveniuntur. Elogium sequentibus hisce terminatur verbis: Parvo autem tempore (a martyrio nimirum S. Sergii) interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumulatus fuerat, elevantes honorabili martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt; ubi et virgo Julia, quæ sub Martiano præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit; nulla autem in Actis mentio occurrit vel Julia, vel corporis S. Bacchi, quod parvo post S. Sergii martyrium tempore a loco, quo terræ mandatum fuerat, ad locum, quo tumultus nactus erat S. Sergius, fuerit translatum. Nec Elogium cum Actis satis ubique videtur congruere. Id enim (adi num. 7) ita habet: Amplius igitur veris prosecutionibus eorum (S. Sergii videlicet et Bacchi) iratus Maximianus jussit eos Antiocho duci tradi, ut constringeret eos in cippo. Et, facto mane, sedit in prætorio, et adducti sunt ante illum Sergius et Bacchus.

B

quantum ad
omnia, est
contextum.

13 Ita autem non obscure indicatur, die proxime secuto præceptum, quo Maximianus Sanctos nostros Antiocho duci tradi jussit, fuisse ad hunc illos adductos; quod sane cum supra memoratis, quæ Adoni præluxere, Latinis Actis nequiquam congruit. Secundum ea enim, quæ in hisce, uti et in Græcis, narrantur, plurimum dierum itinere ab Antiocho tunc aberat Maximianus, nec Sancti prius, quam longissimam viam fuissent emensi, ad Antiochum fuere adducti. Oportet itaque, ut Ado hic, vel monumenta antiqua, a præfatis Actis distincta, quod tamen non puto, fuerit secutus, vel ut hæc, quod longe verosimilius reor, omnibus prorsus, quæ inter Maximiani præceptum et Sanctorum ad Antiochum accessum intercessisse, perhibent, liberius, quam par esset, omissis, haud satis apte contraxerit. Minus dictis Actis contrariatur, qua præterea in exponendis, quæ S. Sergius subiisse in iisdem proluxit memoratur, supplicii sanctus Viennensis martyrologus usus est, licentia. Etsi enim unius dumtaxat, qua Sergius, clavatis cothurnis indutus, currere compulsus fuerit, vicis mentionem faciat, nihil tamen suggerit, unde id vice duplici, prout in Actis traditur, factum non esse, necessario sit consequens. Utcumque hæc habeant, Adonem equidem elogium supra huc transcriptum, quo Sanctos exornavit, e Latinis jam sæpius laudatis Actis quantum ad nonnulla, quibus id constat, capita contexuisse, ex jam ante adductis satis liquet.

C

Acta illa
Latina, uti et
Græca Meta-
phrastis e
Græcis

14 Hinc porro jam consequitur, ut Latina illa Acta Actis Græcis, in codice nostro, signato ✠ Ms. 193, exstantibus supraque memo-

ratis, antiquitate præcellant. Hæc enim, ut Leo D Allatius de Simeonum scriptis pag. 127 recte docet, Simeonem Metaphrastem, qui ante sæculum decimum non floruisse certo scitur, habent auctorem; Ado autem, cui illa ex dictis præluxere, anno circiter octingentesimo natus anno 873 excessit e vivis, ut Sollerius noster in sua in Usuardum Præfatione num. 150 e Mabillonio docet. At vero sciscitabere, fueruntne ergo Sanctorum nostrorum Acta Latine prius, quam Græce conscripta? Id equidem mihi haud apparet. Cum enim, ut supra docui, Acta Latina, quæ apud Mombrinium et in duobus codicibus nostris, Q. MS. 6 et Q. MS. 7 signatis, exstant, cum Latinis itidem Actis, in alio nostro codice, qui P. MS. 20 notatur, exstantibus, in substantia simul et adjunctis, non tamen in verbis, quibus hæc exprimuntur, conveniant, verosimillimum apparet, id ex eo factum, quod Acta Græca ante illa Latina exstiterint, eaque duo scriptores diversi suo singuli stylo in linguam Latinam converterint. Nec tantum ex hujusmodi antiquioribus, quæ modo interierint, Actis Græcis Latina Acta mox dicta, verum etiam Græca penes nos etiam exstantia, quæ, ut jam monui, Metaphrastes concinnavit, promanasse, verosimillimum autumo. Hæc enim cum Actis Latinis, quæ, ut jam dixi, ex antiquioribus Actis Græcis, haud amplius exstantibus, accepta videntur, in substantia apprime consonant. Nec obstat, quod hanc, uti et adjuncta, quorum aliquot, minus probabilia, etiam omittunt, brevius exponant. Absit etiam, ut aliter sentias, quod sermocinationes prolixiores, quæ vel Sergio et Baccho, vel Maximiano aut etiam Antiocho duci in Actis Latinis affinguntur, penitus subinde prætermittant. vel habitas fuisse, dumtaxat indicent, vel certe longe contractiones exhibeant.

15 Acta enim illa, ut jam dictum, a Metaphraste sunt contexta; hujus autem scriptoris hic solum, quemadmodum ad 18 Aprilis in Annotatis ad Vitam S. Eleutherii Papebrochius noster edicit, in concinnandis colligendisque Sanctorum quorumcumque Actis scopus fuit, ut, quæ in ecclesiis quibusdam Græcis ob rusticitatem aut prolixitatem styli non sine stomacho prudentium legebantur, ea proprio ipsius stylo brevius concinniusque deducta minus displicerent. At vero, opponet non nemo, adjunctum etiam unum infrememorandum veroque assimile, quod a præfatis Latinis Actis abest, in Actis, a Metaphraste elucubratis, invenitur. Fateor, sic habet. Verum quid tum? Fieri potest, vel ut, quamvis ex iisdem antiquioribus Actis Græcis, e quibus Acta Latina sunt contexta, sua etiam Græca Metaphrastes concinnarit, illorum tamen exemplar, quod hic scriptor, Sanctorum Acta, quæ expolivit, adjunctis fabulosis, verove absimilibus augere haud solitus, ad manum habuit. interpolatum ea in parte fuerit, vel ut ipsa Acta Latina seu potius, e quibus hæc fuere deprompta, Actorum Græcorum antiquiorum exemplaria hoc vitio laborarint. Latina Sanctorum nostrorum Acta, prout apud Mombrinium exstant, initio sic habent: Tunc itaque (imperante scilicet Maximiano) veluti quædam stellæ terrestres erga confessionem fidei salvatoris Domini nostri Jesu Christi Marcellus, Apuleius, Sergius et Bachus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem; licet autem certum omnino

antiquiori-
bus, quæ modo
interierunt,
sunt accepta,

F

A *omnino non sit, SS. Marcellum et Apuleium, ad hunc diem jam datos, qui una cum Sergio et Baccho sub Maximiano floruisse hisce verbis traduntur, martyrio ante imperatoris hujus ætatem sæculo primo fuisse coronatos, id tamen sat verosimile apparet, nec bini illi Sancti cum SS. Sergio et Baccho conjunguntur vel in Actis Græcis, a Metaphraste adornatis, vel in Actis Latinis, prout hæc in tribus nostris codicibus, Q. Ms. 6, Q. Ms. 7 et P. Ms. 20 signatis exhibentur.*

hæcque non a scriptore synchrono,

16 *Quare Acta Latina, quæ Mombricitus suppeditat, loco producto non tantum a vero aliena, verum etiam a posterioris ævi scriptore interpolata, existimo; quod si autem simili navo constaret, alicubi esse infecta trium mox dictorum codicum nostrorum Acta Latina, potius in Actorum Antiquiorum Græcorum exemplaribus, e quibus hæc fuere accepta, a recentioris ævi interpolatore omissum fuisse parum verosimile, quod Metaphrastes ex dictis suppeditat, adjunctum, quam id in eorundem Actorum Græcorum exemplar, quod scriptori huic præluxit, a simili interpolatore fuisse intrusum, in animum inducerem.*

B *Verum, cum res secus habeat, adjunctum illud recentioris interpolatoris vitio in antiquiorum, e quibus Latina dictorum trium codicum nostrorum exemplaria fuere accepta, Actorum Græcorum exemplaribus verosimilius non fuisse omissum, existimo, et modo in tempus, quo hæc Acta Græca primitus scripta fuerint, inquirō. In Latinis, quæ ex his, ut dictum, deprompta, trium mox iterum dictorum codicum nostrorum Actis, roraginem eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus est, prodigiose post Sancti hujus martyrium factam esse, sub finem narratur, ac deinde, paucis interpositis, subjungitur: Et sic (verba Actorum sunt in codice nostro Q. MS. 7) remansit locus ille usque in præsentem diem, continens ex divino nutu vetustatis indicia. Adhæc post pauca in iisdem Latinis Actis, quibus etiam Græca, a Metaphraste conscripta, quantum ad substantiam consonant, hæc verba sequuntur: Post multum igitur tempus religiosi viri, zelo Christi incitati, cœperunt expoliare corpus de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quendam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero*

C *Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est; bini autem textus isti antiquiorum utique, e quibus hausti sunt, Græcorum Actorum auctorem, qui, quo Sancti, fuso pro Christo sanguine, martyrii palmam consecuti sunt, tempore floruerit, neitiquam arguunt.*

sed vel quinto, quo certe anteriora non sunt,

17 *Verum quanto quidem ille post felicem Sanctorum ad cælos transitum tempore elapso lucubrationi, qua horum martyrium complexus est, manum admovit? In iisdem Latinis Actis, quibus iterum, quæ a Metaphraste concinnata sunt, quantum ad substantiam saltem congruunt, verbis proxime recitatis sequentia isthæc, aliis adhuc nonnullis, quæ huc non faciunt, adductis, subduntur: Paulatim itaque proficiente Religione Salvatoris Domini nostri Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, ædificaverunt juxta castrum Rhuzafatam cymiterium, dignum confessione ejus, transtuleruntque ibidem sancti Martyris (Sergii videlicet) corpus, et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus*

est, die septima mensis Octobris. Multæ denique salvationes et miracula peraguntur, ubicumque ejus sanctæ reliquiæ fuerint, præcipue in sepulchro, ubi prius jacuerat. Alexander, Hierapolitanus in Syria Euphratesiensi episcopus ac metropolita sæculo quinto, uti infra docebo, ecclesiam eo loco, quo S. Sergius martyrio coronatus fuerat, extruxit, trecentis auri libris in ædificium istud expensis. De sacra isthac æde, quam etiam, a se jam exstructam, dictus Alexander, Hierapolitanus metropolita, solemnī ritu, multis assistentibus provinciæ suæ episcopis, consecravit, depositisque in ea S. Sergii sacris exuviis decoravit, sermonem fieri verbis proxime huc transcriptis, verosimillimum apparet, sanctorumque proinde Sergii et Bacchi Acta antiquiora Græca, in quibus hæc primitus fuere notata, non fuisse ante seculum quintum exarata.

18 *Verum an hoc ipso sæculo, an serius id factum? Locus seu vicus, quo, ut mox dixi, ecclesiam S. Sergio Alexander, Hierapolitanus episcopus, sæculo quinto erexit, postea ex infra dicendis in sancti hujus Martyris honorem Sergiopolis, cum antea Resapha seu Rosapha diceretur, fuit appellatus; quod cum Procopius, sæculi sexti scriptor, lib. 11 de Ædificiis, cap. 9 doceat, id certe ante sæculum septimum factum esse, necesse est. Adhæc ecclesiam S. Sergio ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, constructam, sæculo sexto Justinianus I imperator, ipseque etiam Chosroes ethnicus Persarum rex, Hormisdæ filius, cum sanctum Martyrem in sese beneficium plus vice simplici fuisset expertus, pretiosis donariis e singulari in hunc veneratione decorarunt, uti infra docebo. Quare, cum nec rei hujus uspiam Sanctorum Acta meminerint, locumque, quo S. Sergius et martyrium consummavit et tumultus nactus est, nuspiam Sergiopolim, sed ubique Græca quidem, a Metaphraste adornata, Resapham, Latina autem, nomenclatione paululum corrupta, Rutzaphatam nuncupent, antiquiora Græca, e quibus hæc, ut docui, deprompta videntur, verosimillime ante sæculum septimum concinnata fuisse, conjicio, faciuntque omnia jam dicta, ut a vero forte non multum aberraturum putem, qui ea vel sæculo quinto senescente, vel sexto jam labente adornata statuerit. Ut sit, cum equidem de ecclesia, de qua supra, sæculo quinto exstructa, veluti de re aliquamdiu peracta, loquantur, Sanctique ex dicendis aut sub finem sæculi tertii aut initio sequentis martyrio coronati fuerint, sesqui-sæculo ut minimum a felici Sanctorum nostrorum ad cælos transitu elucubrata fuisse, sat certum apparet.*

AUCTORE
C. B.

sæculo senescente, vel sexto jam labente fuere conscripta,

19 *Hinc porro jam fluit, ut, quæ ex iis fuere contexta, tum Latina, tum Græca Metaphrastica, talia sane non sint, quæ fidem sibi certam atque indubitata concilient. Nec tantum ad id fontis, e quo orta sunt, sufficienti antiquitate, destituuntur, verum etiam ab eruditis haud magno in pretio passim habentur. Baronius, qui tam Acta Latina Mombricitana, quam Græca Metaphrastica ad manum habuit, in Annalibus ad annum 309 num. ultimo sic scribit: In Superiori Syria, quæ appellata est Augusta Euphratesia, Sergius et Bacchus, clarissimi martyres, occubuerunt; quorum memoria virtute miraculorum non in Christianos tantum, sed etiam infideles, ut suo loco dicturi sumus, propagata est. Extant eorum Acta, sed in aliquibus emendanda. Ita ille, aperte sane agnoscens, ab omni*

hincque atque, quæ ex his contexta sunt, fidem indubitata non merentur.

penitus

AUCTORE
C. B.

penitus navo immunia non esse Sanctorum nostrorum, quæ vidit, Acta. Nec Tillemontius, et Bailletus Acta Metaphrastica, quæ sola viderunt, faventiori censura dignantur. Minus interim fortasse esse vitiosa existimavit Papebrochius noster Latina Acta, quam Græca a Metaphraste adornata. Audi ipsum in suis ad Ephemerides Græco-Moscas, tom. I Maii præfixas, Annotationibus ad hunc diem de SS. Sergio et Baccho loquentem: Martyres hi, inquit, Augustæ Euphratesiæ toto orbe celeberrimi et antiquis etiam Latinorum Fastis adscripti fuerunt. Acta Græca habemus, sed expolita a Metaphraste, ut fortassis sinceriora sint vetera Latina. Et vero, etsi Sanctorum Acta, ut Stiltingus noster tom. VIII Septembris in Comment., Actis S. Gregorii Armeni ejusque sociorum prævio, num. 52 recte docet, statim haud recte, quod a Metaphraste expolita sint, velut spuria fabulosaque rejiciantur, Latina tamen SS. Sergii et Bacchi Acta perpolitit eorundem a Metaphraste Actis Græcis sinceriora utcumque idcirco videri queunt, quod Acta antiquiora Græca, e quibus, ut supra docui, non minus, quam quæ Metaphrastes adornavit, sunt deprompta, multo accuratius, quam id Acta Metaphrastica præsent, ubique exprimant, uti ex jam supra dictis primum est colligere. Verum an idcirco potiore, quam Acta, a Metaphraste perpolita, fidem merentur?

Metaphrastica interim aliquo ex capite Actis Latinis,

20 In Actis Græcis, quæ Metaphrastem habent auctorem, fuisse a Maximiano imperatore SS. Sergium et Bacchum, a fide abstrahendos, aliasve tormentis gravissimis atque ipsa etiam morte afficiendos ad Antiochum ducem in Syriam missos, num. 15 narratur, recitatisque, quas ad hunc occasione illa Maximianus dederit, litteris, subjungitur: Cum has litteras et sanctos Viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis et simili zelo in pietatem et in Dominos victi benevolentia, eos quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo servire. Qui etiam audierunt sanctos inter se colloquentes et dicentes, quod nocte, qua egressi sunt e civitate Romanorum, divina quædam apparens visio jussit eos confidere, et bono esse animo ad certamen; ex hisce autem verbis colligendum apparet, Sanctos a Maximiano imperatore Roma, aut saltem Constantinopoli, quæ Græcis a Constantini Magni tempore Nova Roma dicta passim fuit, ad Antiochum ducem in Syriam missos fuisse; quod sane, cum nullus imperator, nomine Maximianus, seu Romæ seu Constantinopoli simul et in Syriâ regnarit, ægre admodum potest vero intelligi consonum adjunctumque idcirco, cujus num. 15 memini, parum verosimile constituit. Quare, cum ista difficultate, cui et aliæ addi possent, Latina Sanctorum Acta non laborent, hoc saltem ex capite videri utcumque queunt potiore fidem, quam Græca Metaphrastica, mereri. At vero alia, parum etiam verosimilia, continent, ob quæ Actis Metaphrasticis, a quibus ea absunt, fidei merito videri queant inferiora.

hæcque contra alio ex capite Metaphrasticis deteriora queunt videri.

21 Etenim, narrato S. Bacchi martyrio, mox subdunt: Iratus autem Antiochus jussit, ne corpus ejus (S. Bacchi nempe) sepeliretur, sed canibus et volucribus projiceretur a castris, et exurgens recessit. Cumque corpus ejus projiceretur longe, collecta est multitudo bestiarum et circumdederunt eum, aves vero desuper vo-

lantes non permittebant crudeles bestias, ut tangerent eum, et sustinuerunt custodientes eum usque in tempore noctis. Vespere autem facto, descendentes quidam de ibidem habitantibus fratribus speluncas, tulerunt sanctum corpus ejus permissi a bestiis, veluti a quibusdam rationalibus hominibus, sepelieruntque eum in una e speluncis eorum. Ut feroces etiam bestiae a tangendis sanctorum Martyrum corporibus abstinerint, factum esse, in sinceris etiam Martyrum Actis legitur; verum bestias, quo minus ea tangerent, ab avibus fuisse impeditas, necdum in Actis undequaque probatis inveni, nec futurum reor, ut facile apud quemquam prodigium istud fidem inveniat. Sed en aliud adhuc, quod eadem Latina Acta suppeditant, quoque haud multo credibilis apparet. Martyrio S. Sergii sequentia isthæc in iis verba, aliis nonnullis, quæ hic recitanda non duco, interjectis, subjunguntur: Locus autem, in quo susceptus est sanguis sancti Martyris, divisus magnam voraginem fecit, Deo ita dispensante, quatenus eos, qui veluti sues in cæno volutabantur, terrore visæ voraginis non auderent appropinquare, et conculcare in ipso sanguinem sancti Martyris. Alia, ob quæ præterea Latina Sanctorum Acta deterioris fidei, quam quæ a Metaphraste sunt conscripta, queant videri, prætermitto, præcipuaque modo in medium adduco, quæ, quid tam de his, quam de illis generatim statuendum sit, edoceant.

22 Generali in Christianos persecutione mota, SS. Sergium et Bacchum in Syria Maximiani imperatoris jussu pro fide fuisse occisos, tam Græca, quam Latina Acta, necessario, uti infra docebo, exigunt; quare, cum tunc certe nullus Maximianus, qui vel imperator vel etiam dumtaxat cæsar fuerit, in Syria regnarit, oportet, vel ut Sanctorum nostrorum martyrium in dicta persecutione generali non acciderit, vel ut, quod Maximino, qui ab anno 305 ad annum usque 315 partim cæsar, partim augustus in Syria dominatus est, adscribendum erat, in laudatis Actis perperam attribuitur Maximiano, qui, quemadmodum Tillemontius tom. V Monumentorum Ecclesiastic. pag. 492 docet, cum dicto Maximino non raro confunditur. Adhæc prolixiora ratiocinia, concertationis quamdam speciem præferentia, quæ vel Sanctis nostris vel Maximiano imperatori vel denique Antiocho duci affinguntur, tam in Actis Græcis, quam Latinis (minus tamen in prioribus, quod, quæ ad manum habuit, Acta antiquiora Græca contrahere Metaphrasti curæ fuerit) frequenter occurrunt; quod in probatoris fidei Actis ægerrime reperias. Nec Actorum seu Latinorum seu Græcorum fidem etiam commendant frequentia, quæ in iis occurrunt, prodigia, ac nominatim, quibus Sancti ad gravissima quæque tormenta toleranda divinitus roborati fuerint, apparitiones; licet enim similia etiam sit legere in aliorum Martyrum Actis, minime suspectis, crebra tamen, quæ in Actis quibuscumque referuntur, prodigia de eorum pretio ac fide non parum detrahunt, si, quemadmodum hic ex supra dictis fit, ab ævi, non ejusdem, quo martyres, quorum Acta sunt, floruerunt, sed a posterioris dumtaxat scriptore, qui unde sua hauserit, haud scitur, litteris commendata fuisse noscantur.

23 Verum qualiacumque tandem Sanctorum nostrorum Acta sint, cum equidem nonnulla etiam, præsertim quantum ad martyrii, quo coronati illi fuere, locum ac genus, quæ, uti ex dicendis

Quenam tam in his, quam in illis improbanda occurrant,

et cur tamen ambo edenda.

A dis in Commentarii hujus decursu patescet, veritati apprime consona apparent, complectantur, typis ea, in capita ac numeros pro more nostro divisa, ad Commentarii calcem lectori, qui sic, verane sint, an falsa, quæ de Sanctorum Actis hic disseruimus, ex ipsa horum inspectione dijudicare facilius poterit, exhibere est visum, et quidem non tantum Latina, verum etiam Græca, quæ, cum hactenus, quod sciam, Græce edita non fuerint, magis forte, quam Latina a non nemine desiderantur. Ad id præterea etiam moveor, quod, cum antiquiora Acta Græca, e quibus Græca alia Metaphrastes adornavit, in Latinis Sanctorum Actis accurate, ut pronum est ex supra dictis eruere, exprimantur, futurum ita sit, ut quisque ex horum cum Actis, a Metaphraste adornatis, collatione perspiciat, scriptorem hunc, dum vetustiores Sanctorum Vitas suo stylo exponendas suscepit, non adeo mala, ut quidam credi volunt, fide id semper præstitisse. Rem porro hoc modo executioni mandabo. Acta quidem Latina, quod ex dictis antiquitate Græcis præcellant, priori loco edam e codice nostro Q. MS. 7, facta illorum cum excusis Actis Mombritianis, aliisque, B quæ in binis codicibus nostris Q. MS. 6 et P. MS. 20 exstant, collatione; secundo autem loco Græca, quæ in codice nostro X. MS. 195 exstant, quæque e codice Mediceo Bibliothecæ regię Parisiensis notantur accepta, Acta excudam, adjecta ex adverso, quam, ut jam docui, Lipomanus adornavit, interpretatione Latina. Actis porro tum Græcis tum Latinis de more nostro Annotationes adjungam, ut et locutiones variantes, notatu magis dignæ, si jam ante ad marginem adnotatæ haud fuerint, assignentur, elucidenturque, quæ obscura sunt, si id in Commentario prævio sufficienter præstitum haud fuerit.

§ III. Militaris Sanctorum conditio, martyrii locus, genus, tempus, aliaque adjuncta.

He ipsa Sancti, uti in Actis traditur.

C Conditione milites, et quidem non inferioris ordinis, SS. Sergium et Bacchum exstitisse, Acta eorum tum Græca, tum Latina loco non uno indicant. Ac primo quidem Latina initio sic habent: Sergius et Bacchus pollebant in palatio, honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius, et princeps scholæ gentilium..... Beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Actis Latinis consonat, non tantum Adonianum, quod ex hisce, ut supra docui, depromptum est, Sanctorum elogium, verum etiam Menologium Sirlertianum, occurrensque ad hunc diem in Magnis Græcorum Menæis excusis encomium, utpote hisce verbis initio conceptum: Ὁ μὲν Σέργιος πριμικῆριος ἦν σχολῆς τῶν γεντιλίων, ὁ δὲ Βάκχος σεκουνδικῆριος τῆς αὐτῆς σχολῆς. Sergius quidem primicerius erat scholæ gentilium, Bacchus vero scholæ ejusdem secundicerius. In Græcis Sanctorum Actis, a Metaphraste contextis hicque, ut dixi, edendis, pro γεντιλίων legitur κεντιλίων, hancque vocem Lipomanus genitivi casus vocabulo Centiliorum Latine reddidit.

23 Verum in dictis Actis Græcis seu potius in utroque horum apographo, quod, ut jam docui,

penes nos exstat, alioque item, quo Lipomanus usus fuit, κεντιλίων pro γεντιλίων errore e librorum oscitantia profecto perperam exarari. manifestum fit, primo quidem ex eo, quod in omnibus prorsus aliis monumentis, in quibus militaris Sanctorum conditio dignitasque aperte exprimitur, non κεντιλίων, sed γεντιλίων scribatur; tum vero etiam ex eo, quod primum e binis hisce vocabulis nullam prorsus inveniatur significationem sibi habere adjunctam; adjunctam vero reipsa habeat secundum, prout ex jam nunc dicendis patescet. Gentiles, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis et Ammiano Marcellino Hofmannus in suo Antiquitatum Lexico continuato ad vocabulum Gentilis docet, dicebantur Romanis, qui, iisdem alias barbari appellati, illis militabant, eorum foederati, vel qui in leges Romanas ultro, vel deditione transibant. Atque hæc significatio est, quam in Sanctorum nostrorum Actis habet Gentilis vocabulum. Addit porro Valesius in suis ad Ammiani Marcellini lib. VII. cap. 7 Annotationibus, gentiles illos inter scholas palatinas, id est, inter militares turmas, palatii imperialis custodiæ potissimum destinatas, locum obtinuisse; talem autem etiam exstitisse gentilium scholam seu militarem turmam, cujus S. Sergius quidem primicerius, Bacchus autem secundicerius fuisse perhibetur, in Latinis horum Actis sat clare indicatur.

26 Atque hinc jam consequitur, ut, cum primicerius quidem cujuscunque ordinis, quemadmodum ad hoc vocabulum in Glossario medice et infimæ Latinitatis Cangius docet, is sit, qui locum primum, secundicerius vero, qui locum secundum in eo tenet, fuisse sane Sanctos nostros, quos nobiles Romanos Mrl. Roman. hodiernum conditione, et quidem non infimi ordinis, milites, indubitatum omnino apparet, spectatis eorum Actis aliisque monumentis supra laudatis, quibus interim hic aut certo denegandam aut certo adhibendam esse fidem vocat, nihil evincit. Nec est, cur quis, quo, contrarium probet, reponat, gentilium scholam e barbaris, seu ex iis, qui in provinciis. Romanæ ditioni non subjectis, nati essent, constituisse, verosimileque proinde non videri, primicerium quidem illius Sergium, secundicerium vero Bacchum, qui ambo, uti in Actis traditur. Romani erant genere, exstitisse. Fuerint enim dictæ gentilium scholæ milites omnes gregarii ipsique etiam ordinis inferioris officiales e barbaris adlecti, a veri tamen specie minime videtur alienum, fuisse aut semper aut saltem subinde etiam Romanos constitutos, qui in schola hujusmodi seu turma militari, quo de hujus fide imperator esset securior, superioribus muniis fungerentur. Addunt porro Latina Acta, Sanctos nostros apud Maximianum imperatorem tantum valuisse, ut hic ad illorum postulationem Antiochum quemdam Augustæ Euphratesiæ ducem creasset. Consonant et Metaphrastica Græca, ita tamen, ut Antiochum, non Augustæ Euphratesiæ, sed Orientis ducem creatum fuisse notent. Verum cum is, qui Orientis dux erat, Augustæ Euphratesiæ, uti ex antiquis Romani imperii Notitiis intelligo, etiam præesset, Græcane hic Actis Latinis, an contra Græcis hæc præstent, est dubium. Nec verum asseverare ausim, quod tam in his, quam in illis, ut dictum, de Sanctorum apud Maximianum potestate asseritur. Nunc, ut post dicenda clarius intelligantur, ad palæstram, qui Sancti gloriosum inierunt pro fide certamen, sermonem convertamus.

AUCTORE
C. B.
conditione
milites, et
quidem

E

non infimi ordinis fortassis, exstiter.

F

AUCTORE
C. B.
Augustæ Euphratesiæ notitia, duorumque, quæ in hac sita sunt,

27 Augusta Euphratesia, quæ a Plinio, Strabone, Ptolomæo aliisque sæculo Christi quarto anterioribus scriptoribus Commagene seu Comagene aut etiam Comagena nuncupatur, Syria provincia est, dicta quidem Euphratesia, quod ad Euphratem sita sit; Augusta vero, quod, imperatorum, qui et Augusti appellantur, iubente forsitan aliquo, nomen ejus mutari contigerit. Lequienus in suo Oriente Christiano tom. II col. 926 mutationem illam Cæsari Augusto, a quo in provinciam Romanam Comagena redacta fuerit, adscribit. Verum etsi quidem ab Augusto, si Pancirolus in suo in imp. Orientalis Comment. cap. 115 recte notet, Commagena Augustæ nomen accepit, diu tamen adhuc post Augusti ætatem antiquum suum Comagenes nomen retinuit, primumque a Sexto Aurelio Victore et Ammiano Marcellino, sæculi IV scriptoribus, Augusta Euphratesia affinis nomine vocata reperitur. Quare mihi sane parum verosimilis apparet ista Lequieni opinio, maxime cum, Comagenem in provinciam Romanam a Tiberio primum redactam fuisse, Tacitus, scriptor coævus, lib. II Annal., cap. 56 memoriæ prodatur. Ut sit, Sancti nostri in provincia illa, ac proin in Syria, martyrio coronati ex dicendis sunt. Verum quo vel quibus determinatis illius locis? Augusta Euphratesia, cum Commagene adhuc diceretur, seu Ptolomæi, Strabonis ac Plinii ætate, regio valde ampla haud erat, uti in antiqua Geographia apud Cellarium tom. II lib. III, cap. 12 est videre; verum postea, mutato nomine, limites etiam mutavit, longe extensiores, quam ante, consecuta. Carolus a sancto Paulo, in Geographia sacra seu episcopatum Ecclesiæ universæ Notitia antiqua, quam ex conciliis, patribus, historia ecclesiastica et geographis antiquis excerptis, provinciæ Euphratensis seu Augustæ Euphratesiæ civitates, sedibus episcopalibus ornatas, enumerans, sub Hierapoli metropoli ponit Cyrrhum, Samosatam, Dolichen, Germaniciam, Zeugma, Perren, Europhum, Urima, Cæsaream, Sergiopolim, Sura et Marianopolim; hisce autem seu civitatibus seu sedibus episcopalibus Barbalissum, quod castrum potius, quam civitas, fuisse videtur, præterea adjungendum, Lequienus in Oriente sacro tom. II recte docet, uti, quæ ibidem col. 949 et 950 in medium adducit, probatum dant. Ac Barbalissi quidem S. Bacchus; C. Sergiopoli vero, quæ tum Rasapha seu Rosapha dicebatur, S. Sergius, uti infra docebo, martyrium consummarit. Quare de ambobus hisce locis, ut, ubi sita sint, studiosus lector in antecessum apprimè habeat perspectum, nonnulla adhuc dicenda hic sunt.

locorum Barbalissi nempe,

28 Inter episcopales Augustæ Euphratesiæ civitates, e Carolo a S. Paulo mox recensitas, sex ad Euphratem sitæ sunt, Perre nimirum, Samosata, Urima, Zeugma, Europus et Sura; media autem inter duas harum posteriores interjacet Barbalissus seu, uti ab aliis scribitur, Barbarissus. Ita unanimi consensu omnes, qui quidem a me visi de hujus seu civitatis seu castris situ tractant, geographi tum antiqui, tum recentiores statuunt. Quare, cum de re dubitandum non sit, situm loci, quem martyrii palæstram S. Bacchus nactus est, compertum habemus. Verum circa locum, Sergiopolis nomine postea distinctum, quo, ut jam dixi, S. Sergius martyrium consummarit, difficultas paulo major occurrit. Sergiopolim enim laudatus Carolus a S. Paulo in Geographica patriarchatus Antiocheni Tabula, quam una cum nonnullis aliis Geographicis itidem

tabulis in laudatum Opus suum intulit, Samosatam inter et Dolichen, civitatis Surorum seu Surensis ad Ortum sitas, collocat, aliosque nonnullos recentiores scriptores, sibi hac in re consentientes habet. Adhæc Resapham seu Rosapham, quo, ut jam indicavi, nomine Sergiopolis olim nuncupabatur, Cellarius in Geographia Antiqua loco proxime cit. Surensis seu Surorum civitatem inter et Barbalissum mediam ponit, non nihil tamen ab Euphrate remotam. Verum tam Cellarius, quam Carolus a S. Paulo aliique omnes, qui cum eis sentiunt, e Procopio erroris convincuntur.

29 Etenim hic scriptor, quo sane, utpote magis, quam jam laudati auctores recentiores, rerum illarum perito, standum est, lib. II de Bello Persico pag. 99 de Chosroe, Persarum rege, ita memorat: Ergo mittit Sergiopolim, quæ urbs ditionis Romanæ a Sergio, illustri Divo, nomen accepit, et ab urbe capta (Surensi nimirum) stadiis cxxvi abest, in Barbarico, quem vocant, campo ad Austrum sita: mittit, inquam, qui a Candido, urbis antistite auri pondo cc petant in pretium redemptionis XII. m. captivorum. Sergiopolis ergo, olim Resapha seu Rosapha, ad Austrum seu Meridiem, Procopio hic docente, civitatis Surorum sita est, ad cujus plagam Borealem cum tam Barbalissum seu, uti etiam ab aliis vocatur, Barbarissum, quam Samosatam et Dolichen, geographi omnes ponant, Sergiopolis, olim Resapha nuncupata, perperam sane et binas hasce inter civitates a Carolo a S. Paulo aliisque, et inter Barbalissum ac Surorum civitatem a Cellario collocatur. At vero erit fortassis, qui, ut Cellarium saltem tueatur, Sergiopolim cum civitate, quæ Resapha seu Rosapha olim appellata fuit, eandem esse, eat inficias. Atque ad id quidem moveri forte quis possit, quod, civitatem hanc, nomine primævo, antequam Sergiopolis diceretur, Resapham dictam fuisse, nullus omnino scriptor antiquus, ac ne ipse quidem Procopius, qui tamen de Sergiopoli, a S. Sergio martyre ita nuncupata, lib. II de Edificiis, cap. 9 agit, diserte affirmet. Verum, etsi id ita sit, Sergiopolim cum civitate, quæ olim Resapha seu Rosapha aliove nomine affini vocata fuit, esse eandem, idem utriusque situs vix non indubitatum facit. Uti Sergiopolim ad Austrum seu Meridiem civitatis Surorum sitam fuisse, supra recitata e Procopio verba ostendunt, ita etiam ad civitatis hujus Austrum itidem seu Meridiem sitam fuisse Resapham, Tabulæ Peutingerianæ evincunt. Res ex jam nunc dicendis patescet.

30 In harum Fragmento septimo apud Ortelium aliosque earundem editores Resapha, seu, prout ibidem vocatur, Risapa Surorum civitatem inter et Palmyram, recta fere servata serie, ponitur hoc ordine: Sure, Risapa, Cholles, Oruba, Haræ, Palmyra; quare, cum ad Australem Surorum seu civitatis Surensis plagam Palmyra, fatentibus omnibus prorsus geographis, sita sit, quin ad eandem quoque civitatis istius plagam sita fuerit Risapa seu Resapha, ambigendum non est. Adhæc, quo, Resapha et Sergiopoli unam eandemque civitatem significari, certius adhuc fit, Sergiopoli reconditum jacere aut dudum certe, si res modo secus habet, jacuisse sacrum S. Sergii corpus, apud omnes in confesso est, veritatique etiam id esse consonum, argumento sunt, quæ de sancti hujus Martyris reliquiis, apud Sergiopolitanos in capsula oblonga, argento contexta, asservatis, Historiæ ecclesiasticæ lib. IV, cap. 28 Eragrius memorat

D

et Sergiopolis assignatur hancque cum Resapha

E

F

esse eandem ostenditur.

A memoria prodit; Resaphæ autem, quo loco, ut jam dictum, idem Sanctus martyrium consummarit, sacrum etiam ejus corpus terræ fuisse mandatum, infra dicenda ostendent; ut sane vel hinc, Resapham, quam martyrii palæstram nactus est S. Sergius, eandem esse cum Sergiopoli, si non prorsus certum, verosimillimum saltem sit. Jam vero cum id ita sit, civitatisque hujus situm ex jam ante adductis apprine compertum habeamus, situs quoque Resaphæ seu loci, qua Sergius martyrium consummavit, sat exploratus habetur; quod et hic determinandum erat.

Sancti in Augustam Euphratesiam ad Antiochum ducem mittuntur.

51 Notandum porro adhuc est, Resapham, etsi jam inde a sæculo vi, uti ex concilio Constantinopolitano tunc celebrato, in quo Abraham Sergiopolitanus episcopus apud Labbeum tom. V Conciliorum col. 417 occurrit, palam est, posito primævo nomine, Sergiopolis in S. Sergii honorem nuncupata fuerit, non ita tamen perpetuo ac constanter novo hoc nomine fuisse appellatam, quin etiam more antiquo a posterioris ævi scriptoribus primævo nomine fuerit appellata, ut liquet e synodo œcumenica septima, anno 787 celebrata, in cujus Actione 5 apud Labbeum tom. VII Conciliorum col. 582 et seq. mentio fit anachoretæ senis, qui subinde ad S. Sergium in Arapham (Arapham scilicet pro Rasapham, ni fallar, liberiorum oscitantia exarato) peregrinari soleret. Hisce annotatis, modo martyrii, quod Sancti subiere, seriem arripiamus. Cum SS. Sergius et Bacchus, tamquam Christiani ad Maximianum imperatorem delati, reque etiam ipsa tales esse, ac in fide constantes deprehensi ab eo fuissent, jussu ejusdem vestibus militaribus expoliati, muliebribusque colobis induti per mediam civitatem summo ludibrio ad palatium imperiale ducti fuere, missique, cum in fide nihilominus constantes perseverarent, ad Antiochum, seu Orientis seu Augustæ Euphratesiæ ducem, addita etiam epistola, qua huic præcipiebatur, ut vel Sanctos ad fidem abnegandam adduceret, vel, si id facere non posset, supremo etiam supplicio eos mulcicaret.

Bacchus ab eo flagris, Sergius vero

52 Ita edenda Sanctorum nostrorum Acta, quæ an hic fidem indubitam mereantur, spectata, qua scripta fuerunt, ætate, definire quis ausit? Minus interim Actis Græcis, quam Latinis, hic tribuendum puto; Sanctos enim Roma, aut saltem Constantinopoli ad Antiochum ducem in Syriam missos a Maximiano fuisse, videntur adstruere; quod sane parum admodum esse verosimile, jam supra edocui. Sed ad alia, quæ Sancti præterea passi narrantur, progrediamur. Cum ad Antiochum ducem ducti fuissent, isque eos nec minis nec blanditiis ad fidem abnegandam potuisset adducere, atrocissimis in Sanctos tormentis sævire aggressus est. Ac primo quidem, retruso in carcerem Sergio, Barbalissi, ubi tunc commorabatur, crudis nervis cædi Bacchum, donec inter repetita verbera spiritum emitteret, præcepit. Cum autem executioni id mandatum fuisset, Barbalisso Suram, seu, si aliis, nomen hoc generis neutrius pluralisque numeri facientibus, adhærere placeat, Sura, aut etiam (varie enim admodum nomen illud scribitur) Syrum seu Sirum, Augustæ Euphratesiæ, ut jam dictum, civitatem, seu, quemadmodum in Latinis Actis edendis vocatur, castellum, Romano præsidio munitum, postridie est profectus, ducto secum S. Sergio, quem quam crudeliter, quo ejus in fide frangeret constantiam, deinde tractarit, nunc accipe.

53 Vocatum iterum Suræ ad se S. Sergium primo quidem partim blanditiis, partim minis a fide conatur avertere; cum autem ne sic quidquam sese proficere animadverteret, Suraque Resapham, alterum Euphratesiæ, de quo quæ supra docui, videnda, seu oppidum seu castellum, Romano pariter præsidio munitum, esset discessurus, sanctum Athletam cothurnis, qui clavis ferreis, acuminibus introrsum versis nec recurvatis, erant instructi, indutum, ante currum, quo vehebatur, currere coegit usque ad Tetrapyrgium, seu, ut alias etiam exaratur, Tetrapyrgiam, castellum novem miliaribus, seu, quod eodem fere (octo enim stadia milliare constituunt) recidit, septuaginta stadiis, uti in Actis Græcis, a Metaphraste adornatis, innuitur, Sura remotum. Nec hic stetit Antiochi in Sanctum sævities. Postero enim die, cum sortem Christi Pugilem recto gressu (quæ enim in pedibus acceperat, vulnera prodigio erant sanata) incedentem vidisset, nec minus, quam antea, in proposito experiretur immotum, cum iterum ante currum, quo vehebatur, ad oppidum usque seu castellum, nomine Resapham, novem a Tetrapyrgia, uti in Actis Latinis notatur, miliaris dissitum, currere coegit, fideique nihilominus æque ac ante constanter adhærentem gladio tandem ibidem necari præcipit. Ita Latina, quibus quantum ad substantiam Græca, a Metaphraste contexta, consonant, Sanctorum nostrorum Acta, compendio quodammodo hic jam exhibita. Nunc quid de nonnullis, quæ in hoc traduntur, statuendum appareat, dispiciamus.

AUCTORE C. B. gladio, aliter adhuc ante tortus, occisus fuisse, in Actis traditur.

54 Ac primo quidem non est, cur, quæ S. Sergius, crepidis seu cothurnis, eo, quo dixi, modo clavatis, indutus, a Sura ad Resapham seu Rosapham confecisse adstruitur, miliaria integra octodecim cum distantia, qua prior e duobus hisce locis a posteriori sejunctus est, haud sat recte componi posse idcirco existimentur, quod Sergiopolis, quæ, ut supra docui, a Rosapha seu Resapha diversa non est, a Sura, quemadmodum, quæ num. 29 recitavi, Procopii verba fidem faciunt, stadiis dumtaxat centum ac viginti sex sit remota. Etsi enim res ita habeat, ac proin miliaris non octodecim, sed dumtaxat sedecim circiter Sura a Resapha ex Procopii mente sit dissita, debet tamen hic scriptor verosimillime, ne dicam indubie, de via recta, qua Resapham a Sura pergatur, intelligi. Quare cum nihil prorsus obstet, quo minus abs illa Tetrapurgiense, quod nec in Tabulis Peutingerianis, nec alibi, prout de locis ignobilioribus passim fit, notatum uspiam est, et quod tamen S. Sergius, clavatis cothurnis indutus, cursu primum adire, indeque post Resapham eodem modo pergere fuerit compulsus, castellum nonnihil declinasse credatur, non est sane, cur Latina Sanctorum Acta, quod ex eorum calculo a Sura ad Resapham miliaria non tantum sedecim, sed octodecim S. Sergius, cothurnis seu crepidis, eo, quo supra exposui, modo clavatis, indutus confecerit, cum distantia, a Procopio inter utrumque illum locum posita, pugnare æstimentur. Quod autem vel ad ipsum, quod invictus Athletam modo dicto confecerit, longum iter vel ad alia, quibus tum is, tum S. Bacchus martyrium consummarit, tormenta pertinet, mortem huic flagris, in ventrem aliasque corporis partes sæpissime, ut Acta omnia perhibent, adactis fuisse illatam, fidem nequiquam excedit reque ipsa Bacchum ita consummasse martyrium, mihi persuasum habeo.

Hisce illa in re,

AUCTORE
C. B.
uti ex iis,
quæ hic ad-
ducuntur.

55 Licet enim auctor anonymus, a quo scripta sunt, sesquisæculo ut minimum post Sanctorum martyrium, ut supra docui, floruerit, nec, an ex antiquioribus monumentis sua hauserit, sciatur; hinc autem, fueritne in omnibus et singulis, quæ memoriæ prodit, veritatem assecutus, non immerito queat ambigi, abs hac tamen illum in martyrii, quod S. Bacchus subierit, genere narrando devium non esse, idcirco existimo, quod id, si non e tabulis monumentisve antiquis, e genuina equidem a maioribus ad posteros delata traditione discere potuerit, reque ipsa etiam dedicisse, verosimillimum appareat. Cum enim graviora etiam supplicia, quibus vel ipsos insignes modo maleficos a magistratibus subinde plecti accidit, diutissime hominum inhæreant memoriæ, filiisque a patribus narrata ad seram etiam posteritatem sola traditione interdum etiam transsierint, credemusne, apud primos Christianos, qui summa in veneratione Martyres habebant, sacraque eorum lipsana diligentissime custodiebant, tam facile atrocissimorum tormentorum, quibus fortissimi illi Athletæ de tyrannis ipsoque etiam dæmone, fuso pro Christo sanguine, tandem triumpharant, memoriæ interisse, ut, quo martyrii genere S. Bacchus agonem terminarit, sesqui circiter sæculo dumtaxat a re gesta elapso, ignoratum penitus fuerit? Id enimvero mihi ab omni prope modum veri specie alienum videtur. Nec est, quod reponas, ita etiam tamquam vera propugnari posse reliqua martyrii Sanctorum nostrorum adjuncta, ac nominatim apparitiones aliaque miracula, quæ id comitata in Actis narrantur; etsi enim fieri facile queat, ut, quæ traditione populari, e qua forte sola Sanctorum nostrorum Acta, qui hæc primus litteris commendavit, didicerat, dumtaxat noscuntur, veri etiam aliquid tam quantum ad adjunctum unum alterumve, notatu magis dignum propiusque cum substantia connexum, quale atrocæ, quod Sancti nostri subiere, martyrii genus potest haberi, quam quantum ad ipsam substantiam complectantur, id tamen quantum ad adjuncta singula, minus etiam notatu digna, minusque prope cum substantia connexa, aut omnino numquam aut certe rarissime evenit, uti ex iis, quæ ad diem præcedentem in Commentario, Actis S. Brunonis prævio, § 25 disserui, primum est colligere.

C
apparet, as-
sentiendum
est, nec Græca,

56 Quod porro ad apparitiones miraculaque modo spectat, scriptores, qui sanctorum Martyrum, ætate sua sæculo non minus uno anteriorum, Acta litteris mandarunt, in hæc lucubrationes suas apparitiones miraculaque, quæ vel ipsimet confinxerant, vel jam conficta ab aliis prudentis critices defectu adoptarant, non raro intulisse noscuntur, hincque similia, nisi synchronis, seu æqualibus fidei undequaque probatæ ac notæ scriptoribus monumentisve nitantur, apud eruditiores modo criticos fidem indubitata passim non inveniunt. Quare cum res ita habeat, fierique proinde possit, ut primævus Sanctorum nostrorum biographus, sesquisæculo ut minimum horum ætate posterior, prodigia, quæ refert, vel ipsemet, quo illustriorem eorumdem redderet historiam, confinxerit, vel jam conficta ab alio imprudenter adoptarit, est sane, cur fides indubitata iis haud adhibeatur. Hisce itaque omnibus perpensis, etsi quidem prodigia, quæ Sanctorum martyrium comitata in Actis perhibentur, pro certis neuliquam habeam, de tormenti tamen genere, quæ hoc illi consummasse in iisdem Actis

narrantur, aliter sentio. Ac Bacchum quidem D inter flagra occubuisse, in animum, ut jam dixi, induco; quamvis autem, Sergium, cothurnis seu crepidis, modo supra explanato clavatis, indutum, via adeo longa, qualis ex dictis est, quæ Sura Resapham ducit, currere fuisse compulsum. creditu difficile appareat; quin tamen is martyrium gladio, uti in Actis perhibetur, finierit, nullus ambigo. At vero erit fortassis, qui hic modo objiciat Græcam, Justiniano I regnante, seu sæculo sexto, in Constantinopolitano S. Sergii templo positam atque in historicis suis in arcanam Procopii Historiam Annotationibus a Nicolao Alemanno pag. 124 e Mss. Vaticanis codicibus recitatam inscriptionem, in qua, cum ignis etiam supplicium S. Sergium pro fide tolerasse, innui videatur, nec tamen rei hujus ulla in Actis mentio fiat, videri hæc idcirco possint in tormentis, quibus Sancti martyrium consummarint, recensendis haud sat accurata fideique proinde minus firmæ. Inscriptionem illam integram, infra adhuc memorandam, in qua et ob exstructam S. Sergio ædem sacram imperator Justinianus ejusque uxor Theodora laudantur, integram E huc addita etiam, quam adornavi, interpretatione Latina, lubet transcribere.

57 Sic habet :

Ἄλλοι μὲν βασιλεῖς ἐπιμήσαντο θανόντας
Ἀνέρας, ὧν ἀνότητος ἔην πόνος, ἡμέτερος δὲ
Εὐσεβίην σκηπτουῆχος Ἰουστινιανὸς ἀέξων
Σέργιον αἰγλήεντι δόμῳ θανάτου γεραίρει
Χριστοῦ παμμεδέοντος τὸν * οὐ πυρὸς ἀτμὸς

quæ hic datur,
inscriptio,

* οὐ

ἀνάπτων,
Οὐ ξίφος, οὐχ ἑτέρη βασάνων ἐτάραξεν ἀνάγκη,
Ἀλλὰ Θεοῦ τέτληκεν ὑπὲρ Χριστοῦ δαμῆναι
Αἵματι κερδαίνων δόμον οὐρανοῦ ἄλλ' ἐνὶ πᾶσι
Κοιρανὴν βασιλεῖς ἀκομήτοιο * φυλάξοι,
καὶ κράτος αὐξήσει θεοσέφεος Θεοδώρου,
ἥς νόος εὐσεβίῃ φαιδρύνεται, ἥς πόνος ἀνεί
Καὶ κτεάνων θρεπτήρες ἀφειδέες εἰσὶν ἀγῶνες.

* ἀκομή-
τοιο

Alii quidem imperatores honore affecerunt
e vivis sublato

Viros, quorum haud sana fuerat vitæ ratio;
noster autem,

Qui pietatem promovet, imperator Justinianus

Splendida domo honorat Sergium, servum
Christi, omnium regnatoris; quem, ignis F
nidore haud motum,

Nec gladius, nec alia tormentorum vis turbavit,

Sed pro Christo Deo mori sustinuit,
Sanguine lucrificans domum cæli. Is igitur
in omnibus

Imperatoris vigilantissimi imperium custodiat

Potentiamque augeat a Deo coronatæ Theodoræ,

Cujus mens pietate ornatur, cujus cura, veluti

Assidua est e possessionum conservandarum studio contentio.

58 Talis est, quæ hic contra, quod in Actis adstruitur, Sanctorum nostrorum martyrii genus objici possit, Græca inscriptio. Verum præterquam quod hæc, utpote Justiniani I, qui sæculo sexto regnavit, ætate primum posita, fonte antiquiori Græco, e quo, ut supra docui, Sanctorum Acta promanarunt, vetustior haud sit, fideique proinde his potior haud videatur, fieri potest, ut, Sergium igne non fuisse commotum seu perterritum,

igne præterea,
quod in Actis
non traditur,
probatum
fuisse Ser-
gium, evincit.

A tum, innuat, non quod hic sanctus Athleta igne reipsa, quem superaverit, fuerit tentatus, sed vel quod ad ignis, corpori suo admovendi, minas manserit immotus constansque in fide, vel quod sese ad atrocissima quæque sufferenda pro fide tormenta, ac proin etiam ad ipsum ignis incendium paratum exhibuerit, etsi interim nec hoc, nec plurima alia reipsa passus fuerit. Quo porro minus hæc displiceat interpretatio, facient ei ipsa Græca, quæ huc spectant, inscriptionis verba : hisce enim S. Sergius proprie non dicitur fuisse immotus ad ipsum ignem seu hujus incendium, sed tantum ad ignis ἀπὸν, id est, vaporem seu nidorem. Adhæc etsi etiam daremus, reipsa S. Sergium igne etiam fuisse probatum, nec sic tamen Acta, utpote nihil, quod cum hoc facto pugnat, continentia, minoris fidei hic fierent, aut dici etiam deberent sufficienti in recensendis, quibus Sergius et Bacchus martyrium consummarint, tormentis accuratissime destituta. Ad hanc enim non tam requiritur, ut omnia, quæ Sancti subierint, tormenta recenseantur, quam ut, quæ subiisse referuntur, re etiam vera subierunt.

B
lis quoque
quantum ad
diversam,
quam Sanctis
assignant,

B 59 Porro quemadmodum quantum ad necis genus, quo Sancti martyrium consummarunt, edendis eorum Actis, ut jam docui, assentiendum apparet, ita etiam iis standum puto, tum quantum ad diem, quo Sergium passum, statuunt, tum quantum ad martyrii locum seu palæstram, quam utrique Sancto, ut jam vidimus, diversam assignant. Ac primo quidem S. Sergium Resaphæ martyrium consummasse, vel ex eo verosimillimum apparet, quod sacrum ejus corpus, uti ex infra dicendis patescet, sæculo quinto ac sexto in civitate illa jacuerit reconditum, nec eo aliunde delatum fuisse sciatur; quod autem ad S. Bacchum pertinet, Barbalissi hunc martyrio occubuisse, genuina traditione, a majoribus ad posteros delata, apprime adhuc ætate, qua primævus Sanctorum nostrorum biographus floruit, verosimiliter fuit compertum. Ita ob rationes, mox, cum de martyrii genere egi, adductas, autumo, uti etiam hunc ex illa, e qua pariter S. Sergii palæstram discere potuit, consummatum ■ S. Baccho loco præfato fuisse martyrium, didicisse, nisi forte id ex antiquioribus tabulis, quod vero prorsus etiam absimile non apparet, acceperit. Gregorius Magnus Papa, qui sæculi septimi initio obiit, ad Eulogium Alexandrinum lib. vii, epist. 29 ita scribit : Nos autem pene omnium Martyrum, distinctis per singulos dies passionibus, collecta in uno codice nomina habemus; atque quotidianis diebus in eorum veneratione Missarum solennia agimus. Non tamen in eodem volumine, quis qualiter sit passus indicatur, sed tantummodo nomen, locus et dies passionis ponitur. Quid si ergo, qualem codicem ætate sua seu sæculo sexto Romæ exstitisse, Gregorius hic testatur, talis etiam ætate biographi nostri, id est, ex dictis, sæculo quinto senescente aut sexto jam labente, apud Græcos exstiterit, hincque ex illo palæstram diversam, quam Sancti nostri, ac nominatim S. Bacchus, nacti sunt, didicerit?

C
palæstram
standum est,
ut etiam
quantum ad
diem, quo
Sergium,

40 Res sane a veri specie neutiquam abhorere mihi videtur. Utut interim sit, biographum equidem vel e simili monumento vel e veri nominis traditione hausisse, quo loco Sancti nostri martyrium consummarint, verosimillimum puto, ac proin non minus Actis, dum S. Baccho Barbalissum, quam dum S. Sergio Resapham pro Octobris Tomus III.

palæstra assignant, assentiendum reor. Mirum porro est, quam varie ac confuse de Sanctorum palæstra tres sacri Græcorum Fasti, hic proinde jam memorandi, loquantur. Ac primo quidem in Menologio Basiliano ad Augustopoleos præfectum ducti fuisse Sancti narrantur atque ab eo martyrio affecti; ast cum in hujus nominis civitate Sanctos nostros martyrio fuisse coronatos, nusquam alibi notatum inveniam, certum apparet, Augustopolim perperam hic poni pro Augusta Euphratesia, qua in provincia Sancti nostri ambo martyrium, uti ex supra dictis liquet, subiere. In Menæis, quæ secundo loco commemorare hic lubet, martyrio coronati ἐν πόλει Εὐφρατησίῳν, id est, in civitate Euphratesiorum fortissimi Pugiles traduntur; verum cum Sancti in una eademque Euphratesiæ civitate, uti sic innuitur, passi non sint, error sane in Menæis hic cubat, uti ex jam supra dictis satis liquet. Nec minus errat, quod hic memorandum adhuc restat, Menologium Sirletianum. Sanctos enim in civitate Augusta Euphratesia martyrio coronatos tradit; hujus autem nominis civitatem nullam sive apud antiquos sive apud recentiores geographos invenio. Baudrandus quidem civitatem, quæ olim Augusta Euphratesia dicta fuerit, modoque Azar vocetur, in Lexico Geographico ex Nigro recenset. Verum nihil prorsus, quo, quod hac de re apud hunc scriptorem invenit, confirmet, in medium adducit, nec, quidnam solidi adducere potuisset, satis perspicio. An forte Chalcedonense et Seleuciense concilia, in quorum posteriori, anno 559 celebrato, apud Harduinum tom. I Conciliorum col. 726 Augustus episcopus Euphratesiæ, in priori vero, anno 451 celebrato, apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 788 Augustus Eufra-siensis comparet? Verum nec uno, nec altero loco civitas, sed provincia dumtaxat designatur, uti ostendam, cum de S. Julia, hodie quoque Martyrologio Romano inscripta, infra tractabo. Ceterum esse quoque Sanctorum nostrorum Actis, quod adhuc hic probandum restat, assentiendum quantum ad diem, cui S. Sergii martyrium innectunt, ex jam nunc dicendis patescet.

E

41 In Magnis Græcorum Menæis excusis SS. Sergii et Bacchi elogio, versiculi duo, in quibus ad martyrii, ab hisce tolerati, genus allusio fit, præmittuntur una cum versiculo tertio, quo aperte exprimitur tum necis species, qua ambo Sancti martyrium consummarint, tum etiam dies, quo id acciderit. Priores duo, quibus et versionem Latinam adjungo, sic habent :

Χαλκᾶ σὰ νεῦρα, Βάκχε, πρὸς νεύρων Βίαν,
Καὶ πρὸς ξίφος, Σέργιε, πῦρ τῇ καρδίᾳ.

Ænei sunt, Bacche, adversus nervorum vim nervi tui,

Et adversus gladium, Sergi, ignis est cor tuum;

Posterior autem his verbis concipitur :

Σέργιον ἐβδομάτῃ ξίφος ἔκτανε, νεῦρα δὲ Βάκχον.
Versiculum hunc hexametrum Papebrochius noster in Ephemeridibus Græco-moscis ad hunc diem sequenti isthoc eleganti, qui ei ad verbum fere respondet, versiculo pariter hexametro Latine reddit :

Sergion ense, flagris Bacchum lux septima mactat.

Tam Bacchus itaque, quam Sergius, si Menæis standum sit, martyrium una eademque septima Octobris die consummarit. Verum cum S. Sergius proxima a S. Bacchi martyrio, Barbalissi consummato,

qui tamen simul et Bacchus uno eodemque die, uti in Menæis traditur,

AUCTORE
C. B.

summato, die, Antiocho jubente, Suram, ut supra docuimus, ductus fuerit, nec atrocissimorum, quæ pro Christo subiit, tormentorum, vitæque simul finem gladio prius sit adeptus, quam Sura Tetrapyrgium, hincque deinde Resapham cothurnis seu crepidis, modo supra exposito clavatis, incedere seu currere ante Antiochi, ad loca isthæc pergentis, vehiculum fuisset compulsus, Sanctos sane non uno eodemque septimo Octobris die fuisse occisos, sed contra plures etiam inter utriusque martyrium dies intercessisse dicendum est.

passi non
sunt, coro-
natum, sta-
tuunt.

42 Verum quinam ergo dies diversi Sanctorum martyrio seu potius hujus consummationi assignandi? Sergium septima Octobris die gladio finivisse martyrium, Sanctorum Acta, ut jam plus vice simplici indicavi, diserte tradunt, hisque etiam suffragantur unanimi consensu omnes fere Fasti sacri supra laudati, non solum Latinorum, Græcorum, Habessinorum et Russorum, verum etiam ipsorummet, apud quos Sancti martyrio fuere coronati, Syrorum. Quare dubitandum non apparet, quin reipsa S. Sergius dicta septima Octobris die martyrium consummarit; quod autem ad diem, quo id Baccho obtigerit, B spectat, cum itineri, quod Sergius proximo ab obitu Bacchi die Barbalisso Suram, hincque Tetrapyrgium conficere fuit coactus, unus ut minimum dies, uti ex ante dictis facile erues, fuerit impensus, nec minus quam dies alter itineri deinde Tetrapyrgio Resapham conficiendo, necique ibidem S. Sergio inferendæ impendi potuerit, consequens omnino est, ut duobus ut minimum ante Sergium diebus martyrio coronatus Bacchus fuerit. Adhæc, cum Acta, an Sergius ipsa, qua Tetrapyrgio Resapham advenerat, die martyrium subierit, itemque an ipsa, qua Suram fuerat adductus, die Tetrapyrgium pergere fuerit coactus, nullo modo exprimant, quatuor etiam aut quinque dies inter Sanctorum nostrorum martyrium non intercessisse medios, asseverare non ausim. Quare verum diem, quo Bacchus, crudis nervis ad mortem usque cæsus, ad Superos migravit, signant fortassis Fasti Æthiopici apud Jobum Ludolfum, Copticumque num. 4 adhuc memoratum, linguaque Latina scabrose donatum Calendarium, in quibus S. Bacchi memoriam ad 1 Octobris diem notatam invenio. Utut sit, uno equidem eodemque die tam Bacchum, quam C Sergium pro fide non occubuisse, indubitatum apparet, uti etiam id quantum ad S. Sergium die 7 Octobris accidisse.

Id, quod in
persecutione
generali fa-
ctum, Acta
exigunt,

43 Proximum nunc est, ut, quo sæculo Sanctos pro fide occumbere contigerit, nunc examine-
mus. Sub S. Heracla, patriarcha Alexandrino, id factum, Chronicon Orientale, ab Ecchellensi typis vulgatum, statuit; verum cum Heraclas, uti in chronologica patriarcharum Alexandrinorum Historia, Operis nostri tom. V Junii præfixa, ostenditur, ab anno 252 ad annum usque 246 sederit, sicque Sanctorum, quod in Syria accidit, martyrium Maximino I, cui ægerrime id convenire potest, deberet attribui, eruditi passim omnes a laudato Orientali Chronico, in aliis etiam sæpissime falso, hic recedunt. Sed qui tandem ergo sæculum saltem, quo Sancti passi sint, determinabimus? Latina Sanctorum Acta initio sic habent: Imperante Maximiano tiranno, multus error hominum genus possederat. Lapidés enim et ligna, hominum adinventiones, adorabant et de obscœnis sacrificiis degustabant. Qui autem sacrificare nolebant, pœnis atque suppliciis ve-

hementius afflicti deservire dæmonibus com- D pellebantur. Erat igitur edictum per singulas civitates in foro propositum cum severissima comminatione. Ita hætenus, quibus etiam quantum ab substantiam Metaphrastica Græca consonant, Latina Sanctorum nostrorum Acta; quæ autem deinde serie continua subjungunt, Sanctos nostros eo rerum statu, quo generalis in Christianos ferverescebat persecutio, martyrio fuisse coronatos, luculentissime exigunt. Verum cum nullus, quemadmodum jam supra monui, imperator, nomine Maximianus, cujus jussu Sancti in Syriam ad Antiochum ducem, a fide per illum abstrahendi aut atrocissimis tormentis ipsaque etiam morte afficiendi, missi fuerint, in Syria, persecutione generali in Christianos commota, regnarit, quomodo id verum esse potest? Nulla sane ratione, ut mihi equidem apparet.

44 Quare oportet, vel ut Sancti persecutionis generalis tempore pro fide occubuisse perperam in Actis statuatur, vel ut id, quod sub Maximino, Syriam ab anno 303 ad annum usque 313 moderato, sæpiusque cum Maximiano Galerio confundi solito, evenit, sub Maximiano factum per errorem notetur. Verum quid præstat? Sancto- E rum martyrium persecutione generali commota, sub Maximino, an, hac nondum sæviante, sub Maximiano Galerio locare? Hic anno 296 et 297 belli Persici occasione, uti inter omnes scriptores convenit, in Syria commoratus est, tuncque forte, uti ad 29 Augusti diem docuimus, S. Andream tribunum, pluresque cum eo milites, quod Christiani essent, ab Antiocho, copiarum in Syria duce, jussit occidi. Quod si ergo in Actis error potius quantum ad persecutionem generalem, qua sæviante, Sancti nostri pro fide fuerint occisi, quam quantum ad imperatoris, sub quo id acciderit, nomen admittendus sit, Sanctorum nostrorum martyrium anno circiter 296 aut sequenti non inepte consignaris. Verum cum fieri facili negotio possit, ut quantum ad nomen imperatoris, sub quo Sancti coronati fuerint, erratum dumtaxat sit, est enimvero, cur dubites, ad id, persecutione generali Maximiani et Diocletiani jussu jam concitata ac proin sæculo quarto jam labente, factum potius haud fuerit. Quod ad me pertinet, cum Sancti equidem sub Maximiano in Syria dominante, qui imperator esset, martyrium passi F in Actis narrentur, nec ante annum 303 Maximianus Galerius imperatoris nomen obtinuerit, in eam opinionem, quæ, persecutione generali sæculi quarti initio jam exorta, sub Maximino, cum Maximiano Galerio potissimum ex nominis affinitate confundi solito, Sanctorum martyrium statuit, magis propendeo, nec asseverare ausim, a vero procul abire Baronium, qui id in Annalibus ecclesiasticis anno 309 innectit. Res interim, quemadmodum ex jam dictis satis liquet, certa neutiquam est, hincque supra in margine Seculo tertio vel initio seq. adscripsi.

anno circiter
297 aut sæ-
culi sequentis
initio evenit.

A

§ IV. Quænam Sanctis ante sæculum sextum veneratio, ac nominatim S. Sergio, fuerit delata.

S. Sergius, ut Theodoretus hic recitata verba

Antiquam enimvero admodum, quæ SS. Sergio et Baccho a Græcis, Latinis, aliisque exhibetur, venerationem esse, generatim, quæ Commentarii hujus prævii § 1 disseruimus, ostendunt; nunc speciatim magis, quam quidem antiqua ea sit, dicenda hoc § aperient. Ac primo quidem quod nominatim ad venerationem, S. Sergio delatam, spectat, antiquitatis huic attribuendæ testem locupletissimum habemus Theodoretum, Cyrensem in Augusta Euphratesia sæculo v episcopum. Hic enim, qui Opere non uno edito inclaruit, lib. de Curandis ethnicorum affectibus cap. 11, quo de sanctis Ecclesiæ Martyribus potissimum tractat, sic scribit: Ex iis itaque (Christi fidelibus) viris ac mulieribus constituti sunt Martyrum chori.

B Ac philosophi quidem præclarique oratores oblivioni jam dati sunt; imperatorum vero ac magnorum ducum ne nomina quidem multi hodie norunt, cum tamen Martyrum nomina magis, quam familiarium, cuncti mortales sciant. Quin etiam nascentibus filiis ea imponi curant, ita custodiam illis tutelamque certissimam comparantes. Sed quid ego philosophos, imperatores ducesque commemoro, cum eorum quoque, qui passim Dii ferebantur, memoriam e mente hominum Martyres abolverint?

fidem faciunt, festivitate annua jam inde a sæculo quinto

C 46 Eorum namque templa una cum suis lucis sic destructa jam sunt, ut ne ulla quidem vestigia superent, nedum qua forma illorum aræ constiterint, scire homines possint. Earum vero rerum materia templis arisque Martyrum excitatis expiata est. Suos enim Mortuos Dominus Deus noster in templa pro diis vestris induxit. Ac illos quidem cassos gloria vanosque reddidit; suis autem Martyribus honorem illorum dedit. Pro pandiis enim, diasiisque ac dionysiis (hoc est, Jovis Liberique Patris solemnitatibus) Petro, Paulo, Thomæ, Sergio, Marcello, Leontio, Antonino, Mauricio aliisque sanctis Martyribus solemnitates populari epulo peraguntur, proque illa veteri pompa, pro turpi obscenitate ac impudentia fiunt modestæ, castæ ac temperantiæ plenæ festivitates, non illæ quidem mero delibutæ, non commensationibus leves, non cachinnis solutæ, sed divinis canticis personantes, sacrisque sermonibus audiendis intentæ, in quibus ad Deum preces non sine sanctis lachrymis ac suspiriis submituntur.

fuit honoratus, citiusque etiam illum, Surenorum hic relatum facinus,

D 47 Tali, qualis hic a Theodoreto describitur, solemnitate S. Sergii, non secus ac SS. Petri, Pauli aliorumque celeberrimorum martyrum, festivitas annua celebrata fuit Theodoreti ætate ac proin jam inde a quinto, quo is floruit, sæculo, imo forte jam inde etiam a quarto; neque enim Theodoretus, fieri id sua ætate primum cæpisse, uspiam dicit. Adhæc insignis plane, quæ jam inde, ut apparet, a sæculo quarto vigerit, venerationis erga S. Sergium argumentum in Actis tum Græcis, tum Latinis suppeditatur. En verba, quibus id in Latinis sub finem refertur. Post

multum igitur tempus (nimirum a S. Sergii martyrio) religiosi viri, zelo Christi incitati, cœperunt expoliare corpus (S. Sergii nempe) de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quemdam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero Sergius non permisit corpus suum occulte transferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est, sed deprecatus est Deum ignem succendi in eodem loco, non ut eos, qui furari conabantur, ulcisceretur, aut etiam exureret, sed caliginem quoque noctis inlustraret tale furtum in Ruza-phatam castellum; quod et factum est. Incenso ergo igne in loco, ubi corpus jacebat, quidam de habitatoribus castri videntes, penitusque usque in cælos flammam elevari, putaverunt, a quibusdam hostibus maximum illum ignem factum fuisse, et armati egressi sunt, et persequerentur eos, qui furari temptaverunt corpus sancti Martyris; illi autem postulantes eos permiserunt ibidem diebus paucis persistere; et ædificium facientes ex lapidibus et luto in loco, ubi jacebat, et cooperientes super in honorem Martyris sic recesserunt.

E 48 Magna enim vero in S. Sergium sacrasque ejus exuvias veneratione sese fuisse abreptos, Castri Syrensis incolæ, suo hisce verbis relato facinore, utut haud sat probando, manifestarunt; quamvis autem id non prius, quam cum jam multum tempus a S. Sergii martyrio esset elapsum, accidisse ex ipso eorundem verborum initio intelligatur, sæculo tamen quinto, ut jam monui, fortasse fuisse antè, existimo, quod in Sanctorum nostrorum Actis facto jam relato proxime subdatur aliud, quod serius, quam hoc, accidisse innuitur, et tamen sæculo quinto non multum pro-
F vecto evenit, uti ex jam nunc dicendis patescet. Id verbis, quæ mox datis proxime subjunguntur, sequentibus hisce Acta exponunt. Paulatim itaque proficiente religione Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, número quindecim, ædificaverunt juxta castrum Ruzafatam martyrium dignum confessionis ejus, transtuleruntque ibidem sancti Martyris corpus et deposuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus est, die septima mensis Octobris. Serius sane, quæ hic narrantur, evenisse, quam tentatum a Syrensis castri incolis S. Sergii corporis furtum, palam esse videtur ex eo, quod, postquam hoc narratum est, illa demum, Paulatim proficiente Religione, accidisse referantur; verum unde, sæculo quinto non multum pro-
G vecto facta esse, potest probari? Alexander, Hierapolitanus in Syria Euphratesensi sæculo quinto episcopus, in concilio Ephesino, anno 451 adversus Nestorium celebrato, cum Joanne, patriarcha Antiocheno, aliisque nonnullis Orientis episcopis pro Nestorio contra S. Cyrillum, patriarcham Alexandrinum, stetit.

H 49 Licet autem deinde Joannes in Nestorii damnationem consensisset, sicque in concordiam cum S. Cyrillo rediisset, Alexander non tantum exemplum ejus sequi constanter recusavit, verum etiam sese a Joannis, quod et concilii Ephesini in Nestorium decreta amplecteretur, et sancto Cyrillo esset unitus, communionem separavit, nec umquam vel ad concordiam, vel ut Nestorium damnaret, potuit adduci. Hinc Joannes, ut hominis, sedem metropolitancam, quæ ad patriarchatum Antiochenum spectat, occupantis, aliorumque ei adherentium episcoporum contumaciam

AUCTORE C. R.

quod ante sacram S. Sergii ædem, ab Alexandro, Hierapolitano episcopo,

uti e scripta ab hoc occasione, quæ hic exponitur,

AUCTORI
C. B.

seu frangeret, seu puniret, in duorum ex his locum, consentiente, ut apparet, aut certe non refragante imperatore Theodosio Juniori, alios episcopos ordinavit. Adhuc Joannes in Hierapolitanae diocesis ecclesia, S. Sergio sacra, quæ episcopum antea haud habuerat, episcopum consecravit, eamque a diocesi Hierapolitana avulsit. Alexander atque sex ei adhaerentes provinciae Hierapolitanae seu Augustae Euphratesiae episcopi maxime hinc moti epistolam ad Eudociam, imperatoris uxorem, Pulcheriamque ejusdem sororem, ambas augustas, dederunt, enicissime flagitantes, ut, re ad imperatorem delata, et ecclesiam, S. Sergio sacram, metropoli Hierapolitanae, cujus ante fuerat, reddendam, et ulteriora Joannis in provinciam Hierapolitanam seu Augustam Euphratesiam molimina comprimenda curarent.

epistola,

50 Epistola illa inter diversas anno circiter 452 scriptas, quas Christianus Lupus anno 1682 Lovanii edidit, annoque 1707 in nova conciliorum Collectione Stephanus Baluzius recudit, locum obtinet centesimum trigesimum quintum. Verba, huc potissimum spectantia, quæ completitur, transcribo. In ea itaque præfati episcopi, acerbissime nec, ut apparet, sat juste ac moderate de Joanne, patriarcha Antiocheno, conquerentes, sequentem hunc loquuntur in modum: Contra nostram provinciam oblatravit, et contra sanctorum Patrum regulas duos episcopos ordinavit abominabiles viros atque perversos et totius operatores lasciviæ. Pervasis vero et martyrium sancti et boni victoris Sergii martyris, quod sub Hierapolitana erat ecclesia, et noviter illic contra morem ordinavit episcopum, cujus nec latet iniquitas, sed omnibus nota est. Ob hoc compulsi sumus Deo amicissimos clericos ac monachos destinare cum præsentibus, per quas vestram quæsumus pietatem, ne despiciatis ecclesias Dei, sed edocatis de his, quæ contra nos fiunt, iniquitatibus piissimum et amicum Christi principem nostrum; suadeatis vero, ut jubeat ejus imperium iniquas ordinationes vacare; episcopos vero nostræ provinciae secundum sanctorum beatorumque Patrum regulas ordinationes celebrare. Basilicam vero sancti et boni victoris Sergii martyris secundum pristinum morem sub ecclesia hujus esse metropolis, uti erat, antequam et magnum id ipsum templum fabricatum est, et illi altissimi muri et alia intra eandem munitionem ædificia. Decet enim sanctitatem vestram et hanc iniquitatem remove, et sanctorum beatissimorumque Patrum regulas roborare, quorum orationibus vestrum munitur imperium.

aliisque duabus colligitur, sæculo v Resaphæ extructam, evenisse videtur,

51 Inter epistolas supra memoratas, quas primum Lupus, iteratisque deinde typis Baluzius edidit, duæ adhuc aliæ, 147 nempe et 163^a occurrunt, in quibus laudatus Alexander, Hierapolitanus episcopus, nonnulla præterea, quæ huc spectant, proloquitur, in priori quidem hæc: Nec si mihi totum cœlorum regnum (patriarcha Antiochenus) Johannes, cujus non est dominus, dederit, non autem dico Rasaphas et alias hujus solitudinis (in qua scilicet Palmyram versus sita erat Resapha) civitates, ei communicare sustinebo; in posteriori vero isthæc: Quam enim speciem contrarietatis adversum me Antiochenus non exercuit? Nonne militum magistros et judices adversus meam armavit

humilitatem? Nonne Martyris (S. Sergii nimirum) ecclesiam a me abstulit, in quam fere trecentas auri libras expendimus, et ecclesiam sub debito fecimus? Ex hisce porro trium, quas dixi, epistolarum textibus simul acceptis eruditi, nec, ut apparet, immerito, conficiunt, sæculo v ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, ante exortas ipsum inter et Joannem, patriarcham Antiochenum, Nestorianæ hæreseos occasione similitates, Resaphæ insignem ecclesiam S. Sergio martyri, trecentis auri libris in sacrum istud ædificium expensis, propriaque ecclesia æri alieno hinc obligata, extructam ac dedicatam, totumque præterea locum, quem et aliis multis ædificiis ornarit, muris altissimis circumdatum, atque adversus Saracenorum incursiones munitum fuisse.

52 Ac ego quidem hanc ecclesiam cum ecclesia, quam ab episcopis numero quindecim, Resapham ingressis, ædificatam, sacrisque S. Sergii martyris reliquiis, cum ab iisdem episcopis fuisset consecrata, decoratam fuisse, Latina Sanctorum nostrorum Acta recitatis num. 48 verbis perhibent, esse puto eandem, atque id quidem idcirco potissimum, quod nec ante, nec post conditam ab Alexandro Hierapolitano S. Sergio Resaphæ ecclesiam insignis altera eidem ecclesia ibidem fuisse extructa noscatur. Acta interim haud sat accurate loquuntur, notareque debuisse videntur, S. Sergii ecclesiam ab episcopis numero quindecim Resapham ingressis, non quidem ædificatam, sed tantum, cum jam, Alexandro Hierapolitano sumptus suppeditante, ædificata fuisset, ab iisdem, seu potius ab uno dicto Alexandro, quatuordecim aliis episcopis assistentibus, dedicatam, illatisque deinde in illam sacris S. Sergii reliquiis ditatam. Jam vero, cum sacra isthæc S. Sergio ædes, ab episcopis, ut Acta Latina perhibent, numero quindecim dedicata, ab ecclesia, quam Resaphæ ex dictis eidem sancto Martyri Alexander, Hierapolitanus episcopus, circa concilii Ephesini, anno 451 contra Nestorium celebrati, tempus, quintoque proinde sæculo non multum provento, extruxit, diversa, uti ex dictis apparet, non sit, illiusque ante extructionem supra memoratus, quo S. Sergii corpus Resaphæ auferre Surenis, insignis vel sic venerationis erga Sanctum argumentum præbentes, tentarunt, conatus ex dictis acciderit, consecrarium omnino est, ut hic sæculo quinto, quemadmodum supra adstruxi, fortassis fuerit anterior ac proin, ut S. Sergius jam inde etiam a sæculo quarto fortassis magna in veneratione extiterit. Hisce præmissis, in ea, quæ Alexander, Hierapolitanus episcopus, Resaphæ præstitisse e tribus supra laudatis, quas ipsemet scripsit, epistolis præterea colligatur, modo adhuc alia quæpiam observanda.

53 Ac primo quidem, cum ecclesia, quam ibidem S. Sergio erexit, ab ecclesia ex dictis, quæ post tentatum a Surenis corporis S. Sergii furtum Resaphæ ædificata fuisse in Actis perhibetur, diversa non sit, hæcque, uti in hisce traditur, eadem, qua sanctus hic Martyr, fuso pro Christo sanguine, ad Superos migravit, septima Octobris die consecratam fuerit, dies sane, quo illam solemni ritu ab Alexandro Hierapolitano dedicari contigerit, exploratus habetur, si Sanctorum modo Actis sit standum. At vero erit fortassis, qui, quorum ea in re fidem infirmet, hic objiciat Calendarium Copticum, a Kircherio, ut suspicamur, Latine redditum supraque adhuc laudatum, in quo ad

magna in veneratione fuisse ostendit,

F

Sacra illa ædes die, quo in Actis traditur, septimo Octobris,

A ad 15 Novembris notatum invenitur, Fundatio ecclesiæ S. Sergii martyris in Rosepha. Et sane, cum in alio præterea Calendario Coptico, scabrose in linguam Latinam converso, supraque adhuc pariter laudato, ad quintam decimam itidem Novembris diem memoretur Dedicatio ecclesiæ SS. Sergii et Bacchi in urbe Rassaphe, fueritne ecclesia illa 15 Novembris, qua ejus seu fundatio seu dedicatio in binis hisce Calendariis signatur, an potius 7, uti in Actis asseritur, Octobris die consecrata, in dubium haud omnino immerito revocari posse videtur. Attamen cum in Calendariis aliisque Fastis sacris Sanctorum festivitates, ecclesiarum dedicationes, aliaque similia non raro etiam aliis, quam quibus evenere, diebus commemorentur, Sanctorum nostrorum Actis, solemnitate, qua constructam a se Resaphæ S. Sergii ecclesiam Alexander, Hierapolitanus episcopus, consecravit, septima Octobris die diserte signantibus, adhærendum puto.

nec uni S. Sergio, sed Baccho præterea

B 54 Verum anne recte etiam eadem Acta, dum ecclesiam illam S. Sergio dedicatam, sacrasque ejusdem sancti Martyris reliquias in eam fuisse translatas, memoriæ produnt, nullam prorsus de S. Baccho, non secus atque non ejus etiam nomini sacra illa ædes tunc dedicata, reliquiisque, facta harum in illam translatione, decorata fuisset, mentionem instituunt? Sanctorum nostrorum Acta Græca, a Metaphraste adornata, a Latinis Actis hic dissonant, sicque num. ultimo habent: Paulatim crescente pietate in Salvatorem et Dominum nostrum Jesum Christum, episcopi numero quindecim, ingressi civitatem Rosaphorum, insigne templum Sanctis (Sergio nempe simul et Baccho) extruunt, et, cum id consecrassent, in eo deposuerunt divinas Martyrum reliquias. Hic itaque testantibus Græcis Metaphrasticis Sanctorum Actis, templum, quod Alexander, Hierapolitanus episcopus, Resaphæ condidit, non tantum S. Sergio, verum etiam S. Baccho fuit exstructum, illatæque in id tam hujus, quam illius fuere sacræ exuviæ. Verum unde hæc Metaphrastes didicit? Cum Græca, quæ contextuit Acta, ex iisdem, ut supra docui, antiquioribus Actis Græcis, e quibus, quæ hæc ex dictis accurate exprimunt, Latina Sanctorum Acta fuere accepta, deprompserit, nec tamen in hisce, vel C Bacchi etiam nomini templum Resaphense fuisse consecratum, vel sacras ejusdem sancti Martyris exuviæ in id fuisse illatas, memoretur, oportet, ut Metaphrastes documenta alia, in quibus tam hoc, quam illud esset notatum, sibi prælucentia habuerit, vel certe, ut Acta antiquiora Græca, quibus ad sua adornanda usus est, interpolata, uti etiam alibi (adi num. 15 et seq.) fuisse illa videntur, hac in parte fuerint. Ut sit, Resaphense equidem templum non tantum S. Sergio, est etiam S. Baccho dedicatum, illatisque in id tam hujus, quam illius sacris reliquiis ditatum fuisse, videtur. Etenim, ut ambo hæc asserta eo, quo hic proferuntur, ordine confirmem, in Calendario Coptico, supra jam plus semel laudato, in quo, scabrose, ut dixi, in linguam Latinam converso, Resaphensis, de quo hic, templi seu ecclesiæ dedicatio ad quintam decimam Novembris diem signatur, sacra isthæc ædes non tantum S. Sergii, sed etiam S. Bacchi nomine insignitur. Verba Calendarii repeto: Dedicatio ecclesiæ SS. Sergii et Bacchi in urbe Rassaphe.

consecrata fuisse videtur,

55 Opponi quidem hic potest, Resaphensem, de qua hic, ecclesiam in Calendario itidem Coptico, supra pariter laudato, latineque, ut suspicamur,

per Kircherum reddito, solo S. Sergii nomine condecorari, idque etiam ab ipsomet Alexandro, Hierapolitano metropolita, qui ecclesiam illam erexit dedicavitque, in tribus supra laudatis epistolis fieri; verum non raro accidit, ut ecclesiæ, quæ duobus tribusve aut etiam pluribus Sanctis dedicatæ fuere, solo Sancti præcipui, seu qui ceteris nominis celebritate sanctitateve præcellere existimatur appellari et a vulgo et ad hujus exemplum a scriptoribus soleat, non secus atque homines, quibus plura Sanctorum nomina in Baptismate indita fuere, priori dumtaxat, ceteris omissis, communiter appellari consuevere. Quod cum ita sit, ex eo sane, quod et in Calendario Coptico, proxime iterum laudato, et ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, solo S. Sergii nomine Resaphensis ecclesia insigniatur, neutiquam consequitur, ut hæc simul et S. Sergio et S. Baccho consecrata haud fuerit. Imo vero, cum eadem ecclesia non tantum in Coptico altero num. præced. alibique laudato, verum etiam in aliis monumentis SS. Sergii simul et Bacchi nomine condecorata reperitur, quo hæc cum Calendario Coptico, per Kircherum Latine reddito, nec non cum præfatis Alexandri Hierapolitani epistolis, in quibus solo S. Sergii nomine insignitur, in concordiam adducantur, hoc in illis ex recepta passim, qua, ut jam monui, ædes sacræ, pluribus Sanctis consecratæ, præcipui tantummodo nomine venire solent, consuetudine dumtaxat feri, dicendum apparet, standumque proinde altero, quod num. præced. alibique laudavi, Calendario Coptico monumentisque aliis, quæ, cum Resaphensem ecclesiam sanctorum Bacchi simul et Sergii nomine condecorant, suffragantur Metaphrasticis Sanctorum nostrorum Actis Græcis, in quibus, Resaphensem ecclesiam non tantum S. Sergio, verum etiam S. Baccho exstructam dedicatamque fuisse, memoriæ proditur, quemadmodum, quæ proxime ex iis recitavi, verba fidem faciunt.

56 Quod modo ad sacras S. Bacchi, quas Alexander, Hierapolitanus episcopus, in Resaphensi a se constructa ecclesia etiam deposuerit, reliquias spectat, videtur et hac in re Actis Metaphrasticis Græcis assentiendum. Etenim S. Julia martyr una cum SS. Sergio et Baccho in codicibus Hieronymianis, Martyrologio Romano Parvo seu Veteri, Adone et Nothero sub una eademque annuntiatione hodie conjungitur; id autem, cum Julia eodem tempore, quo Sergius et Bacchus, martyrio coronata haud fuerit, alia de causa fieri non videtur, quam quod, ut Florentinius in suis ad Martyrologium Hieronymianum Annotationibus hodie observat, eodem loco, quo hi, deposita quiescat. Quare cum quantum ad S. Juliam, quam reapse eodem, quo SS. Sergius et Bacchus, loco quiescere sepultam, Adonianum supra num. 6 et 7 huc transcriptum Sanctorum elogium in fine tradit, res ita vere, ut Florentinius notat, habere videatur, nec Bacchus, qui sub una eademque annuntiatione hodie cum Sergio in mox memoratis Fastis sacris conjungitur, eodem die, quo Sergius, martyrium, ut jam supra docui, consummarit, amborum isthæc in Fastis sacris conjunctio facta pariter, quod, quo loco hujus, eo etiam illius sacra lipsana jaceant recondita, non immerito potest videri. Attamen cum reponi hic queat, Bacchum cum Sergio, quod, quamvis quidem cum hoc non consummarit, incepit tamen martyrium, in præfatis Fastis sacris etiam posse conjungi, aut etiam, si ob sacra amborum li-

tuncque etiam, ut apparet, tam hujus, quam illius

F

psana,

AUCTORE
C. B.

psana, quæ uno eodemque loco sint recondita, sub una annuntiatione hodie copulentur, fieri id posse, quod, etsi quidem non tunc, cum S. Sergii reliquias in condita a se Resaphensi ecclesia Alexander, Hierapolitanus episcopus, deposuit, sacra iis fuerint adjuncta S. Bacchi lipsana, id tamen aliquamdiu post factum fuerit; cum, inquam, reponi isthæc hic queant, aliud præterea, quo sacras etiam S. Bacchi reliquias in Resaphensi ecclesia ab Alexandro Hierapolitano, sæpissime jam laudato, fuisse depositas, ostendam, in medium adduco.

sacra exuvie,
in illam fuere
illata;

57 Ado in Sanctorum nostrorum elogio supra huc transcripto, statim atque S. Sergium, capite truncatum, martyrium consummasse narravit, subjungit; Parvo autem tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumultus fuerat, elevantes honorabili Martyribus loco juxta sanctum Sergium composuerunt. Haud multo itaque post S. Sergii martyrium tempore elapso, ad locum, quo hic tumultus jacebat, seu Resapham sacra S. Bacchi ossa, sancto Viennensi Martyrologo teste, fuere translata. Nec est, cur scriptori huic fidem hic denegemus. Cum enim etiam S. Bacchi corpus Resaphæ olim haud modico temporis spatio jacuisse reconditum, apud omnes in confesso sit, hodieque fortassis ex parte adhuc jaceat, cur id alio potius, quam assignato per Adonem, tempore advectum eo fuisse, credamus? Accedit, non esse, cur Adoni rationem, qua impulsus, S. Bacchum e loco seu Barbalisso, quo martyrium subiit, Resapham haud diu a S. Sergii martyrio fuisse translatum, scripserit, defuisse putemus, licet interim eam compendiorum morem sequens nusquam prodat. Jam vero, cum sacra etiam, uti ex jam dictis dubitandum non apparet, S. Bacchi lipsana haud dudum post S. Sergii martyrium ac proin jam inde a sæculo quarto Resaphæ, e castro, Barbalisso nomine, eo translata, prope S. Sergii corpus quieverint, ambigendum non apparet, quin, cum hoc Alexander, Hierapolitanus episcopus, in exstructam a se Resaphæ ecclesiam sæculo quinto, haud multum ex dictis provento, transtulit, sacra quoque in hanc S. Bacchi lipsana tunc transtulerit, uti in Sanctorum Actis Græcis, a se adornatis, memoriæ prodit Metaphrastes; cui proinde non magis ad hoc asserendum, quam Adoni ad eorundem sacrorum S. Bacchi lipsanorum Barbalisso Resapham translationem haud dudum post S. Sergii martyrium consignandam, monumenta antiqua, fide digna, arbitror defuisse.

deinceps autem,
sæculo v
adhuc laben-
te, Sancti,

58 Atque ita quidem modo habemus, et Resaphensem ecclesiam S. Sergio simul ac S. Baccho ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, dedicatam, et sacras ab eodem tam hujus, quam illius reliquias in eam fuisse translatas. Nec, sacro hoc thesauro exstructam a se ecclesiam ditasse, Alexander contentus ipsum præterea, quo sita hæc erat, locum, Resapham nimirum, muris altissimis, ut jam supra dixi, circumdedit. Cum enim, ut apparet, signis et prodigiis SS. Sergii et Bacchi sepulcrum Resaphæ Dominus illustraret, ingens huc, ut videtur, peregrinorum id visitantium pretiosisque donariis, quo Sanctos sibi propitios redderent, condecorantium, multitudo confluebat. Alexander itaque, quo, ut apparet, et insatiam vicinorum, a quibus tum ecclesiæ a se ædificatæ, tum maxime asservatis in hac thesauris timebat, Saracenorum rapacitatem cohiberet, tutamque adversus horum insultus peregrinis Resapham redderet, altissimos muros, quibus hanc muniret,

ecclesiæ a se ibidem conditæ adjungendos duxit. D Nec, id eum fecisse, fructu, ut apparet, caruit; partim enim hinc factum videtur, ut Sanctorum sepulcrum a frequentioribus deinceps Christianis visitari cæperit, aut saltem ut solitus horum ad illud concursus non desierit. Utut sit, Sanctos equidem sæculo v, cum jam Resapha muris, quod ex supra dictis anno circiter 430 evenerit, ab Alexandro fuisset circumdatata, crebris ad suum Resaphæ sepulcrum peregrinationibus fuisse honoratos, verosimillimum ex jam dicendis apparet.

59 Nicephorus Callistus Historiæ Ecclesiasticæ lib. xv, cap. 25 insigne miraculum, quod sub Acacio, patriarcha Constantinopolitano, anno 471, quemadmodum in chronologica patriarcharum Constantinopolitanorum Historia, Operis nostri tom. I Augusti præfixa, videre licet, ad sedem illam promotum, acciderit, sequentibus hisce narrat verbis: Archisynagogus quidam inter Judæos cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is author ejus fuisset, correptus, crudeliter a viro consulari excruciatum est, multis hominibus præsentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: O Deus sancti Sergii, adjuva me. Sancto Sergi, tu nosti. Judices porro fingere et assimilare hæc Hebræum putantes, ad ignem, ut vivus combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. Et ecce in media flamma equites duo, candidis induti stolis, apparentes, horis multis illum ab igne intactum conservarunt, et multitudo, in flammam insiliens, hominem inde rapuit. Qui, deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoque illuminatus, substantia sua, quam multam habuit, vendita, in pyræ ejus loco amplissimum Sergio martyri templum extruxit: ubi, capite raso, reliquam juxta Dei beneplacitum exegit vitam. Idem duo ejus fecere pueri, nominibus suis in Sergii et Bacchi nomen mutatis.

quorum ope
quod tunc fa-
ctum fuerit,
miraculum
hic refertur,

60 Hoc ipsum miraculum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 471 Baronius, Nicephorum citans, etiam recenset; verbis autem, quibus id facit, hanc observationem interserit: Frequens erat his temporibus peregrinatio ad sanctum Sergium martyrem, a quo, quæ singuli peterent, solerent accipere: qua re vulgata, factum est, ut a Judæo, dira patiente, vehemens dolor extorqueret, ut Deum sancti Sergii invocaret. Ita ille: licet autem, quod refert, prodigium, utpote a Nicephoro, sæculi xiv scriptore novemque adeo sæculis circiter a re gesta remoto, memoriæ primum proditum, fidem indubitam non mereatur, transcripta tamen, quam suggerit, observatio veritati consona apparet quantum ad frequentem, quam adstruit, temporibus illis seu sæculo quinto senescente ac proin, condita jam ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, Resaphæ Sanctis ecclesia, murisque civitate hac munita, fieri solitam ad S. Sergium seu ad sacrum huic et S. Baccho Resaphense templum peregrinationem. Cum enim hæc erga Sanctos veneratio verosimiliter quidem jam inde ex dictis a sæculi v initio seu ante conditam Sanctis Resaphensem ecclesiam, certo autem, uti infra ostendam, sæculo vi locum habuerit, eidem sane etiam sæculo v, cum condita jam esset dicta ecclesia, locum fuisse, verosimillimum videtur.

frequentibus
ad seputerum
suum pere-
grinationibus
fuere hono-
rati,

61 Ceterum Resapha ab eo circiter tempore, quo eam nova in SS. Sergii ac Bacchi honorem exstructa ecclesia ornavit, munimentisque auxit Alexander,

F

AUCTORE
C. B.

A *Alexander, Hierapolitanus episcopus, e singulari incolarum aliorumque in S. Sergium veneratione, posito antiquo nomine, Sergiopolis appellata fuisse videtur. Etenim apud Procopium de Bello Persico ad annum 540 et 542 Candidus Sergiopolitanus episcopus, et in concilio Constantino-politano, anno 554 celebrato, Abraham, Sergiopolitanus itidem episcopus, occurrit, laudatusque Procopius, qui sæculo sexto floruit, ecclesiam S. Sergio sacram; seu potius locum, quo exstructa hæc est, Sergiopolim ab antiquis nuncupatam fuisse, lib. II de Edificiis, cap. 9 scribit: ut proinde Resapha Procopii ætate seu sæculo sexto jam diu ac proin verosimillime haud dudum post annum circiter 451 seu post exstructam ab Alexandro Hierapolitano S. Sergio ecclesiam nomenclatione illa nova, posita veteri, insignita fuerit. Plura adhuc de ecclesia SS. Sergio et Baccho Resaphæ exstructa, de ipso hoc loco, Sergiopoli postea nuncupato, venerationeque ibidem Sanctis ac nominatim S. Sergio impensa dicere hic possem; verum chronologicus, quem sequi statui, ordo exigit, ut, antequam ea in medium adducam, alia nonnulla, tempore, quo gesta fuere, priora, lectorem edoceam.*

§ V. Variæ ecclesiæ Sanctis sæculo VI exstructæ, aliæque in Oriente præcipue delata venerationis officia.

Maxima sane Sanctos ac nominatim S. Sergium veneratione sæculo quinto ac fortassis etiam citius in Syria, aut, si mavis, in amplissimæ hujus regionis provincia, Augusta Euphratesia nominata, fuisse affectos, luculentissime, quæ § præcedenti disseruimus, evincunt; illam autem sæculo sexto plurimum increvisse, nec solis Syriæ finibus mansisse circumscriptam, luculentissime pariter, quæ § præsentī allaturi sumus, ostendunt. **A** fonte, e quo, ut tunc ad Sanctorum cultum seu venerationem multum incrementi accesserit, ortum esse videtur, duco initium. Jam inde a sæculi sexti initio, et forte etiam a tempore anteriori Sancti nostri, uti ex dicendis colliges, etiam in Illyria Dardaniaque summa videntur veneratione fuisse gavisi, hique ambo alia ex parte erga Justinum ejusque nepotem Justinianum, postea imperatores, qui illo terrarum tractu oriundi erant, maximeque fortassis amborum Sanctorum ex hausto in patria in eos affectu reverentes, singulari plane modo sese benevolos exhibuisse perhibentur. Justinus ejusque nepos Justinianus apud Anastasium imperatorem, cujus servitio erant adstricti, perduellionis paulo ante illius obitum, qui anno 518 evenit, fuerant accusati, erantque, ut apparet, morte ab eo indubie damnandi; verum, imperatore oblata sibi terrificæ in somnis visione a nece eis inferenda absterrito, liberi evasere.

63 Qui rem gestam scribant Zonaras et Cedrenus, ipsis horum scriptorum verbis, postea, quid de eorum narratione statuendum appareat, edicturus, primum propono. Prior sequentibus hisce Annalium lib. XIV, cap. 4 utitur: Anasta-

sus paulo ante obitum, nunciatis sibi insidiis, multos comprehenderat, atque inter alios Justinum et Justinianum, qui post rerum potiti sunt, atque in animo habebat eos occidere. Sed deterritus est somnio, cum vir terribilis ei astitisse visus esset, ac diceret: Justinus et Justiniano ne quid mali feceris; nam uterque suo tempore Deo inserviet; posterior vero in contexto a se historiarum Compendio istis: Anastasius... paulo antequam moreretur, delatis ad ipsum insidiarum sibi factarum indicis, multos corripere atque interficere jussit. In captis fuerunt etiam Justinus et Justinianus; quos cum necare statuisset, terribilis quidam ei in somnis adstitit, ita dicens: Tibi quidem, o imperator, permissum est, reliquos insidiatores tollere; a Justiniano autem et Justiniano maleficium omne abstinere; nam non licebit, te eis, utcumque velis, male facere. Cumque Anastasius diceret, eos reos esse læsæ imperatoriæ majestatis, respondit ille, esse eos vasa consilio Providentiæ exequendo apta, et utrumque suo tempore Deo operam navaturum. Atque hos quidem duos Anastasius crimine absolvit; insomnium vero suo tempore exitus comprobavit. Uterque enim eorum post Anastasii mortem imperio functus est. *Ut itaque sub Vitæ suæ finem Anastasius imperator Justinum et Justinianum, postea imperatores, læsæ majestatis crimine, cujus facti erant rei, absolverit, terrificæ ad id viri, in somnis sibi apparentis, illosque necari velantis, specie, si modo Zonaras et Cedrenus recitatis verbis recte scribant, fuerit impulsus; verum Anastasium, ut Justinus et Justiniano parceret, non viri dumtaxat unius, sed duorum, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, terrificæ specie motum fuisse, memoriæ etiam proditum est, idque a scriptore, Zonara et Cedreno antiquiore, si Alemanno in suis in Arcanam Procopii Historiam Annotationibus fides sit.*

64 Etenim in sextum hujus caput, quo, Justinum, cum apud Joannem Gibbum, sub quo, imperatorum exercitum in Isauros rebelles sub adi ab Anastasio anno 491 imperii initium ducente, militabat, insimulatus criminis atque in carcerem conjectus fuisset, terrificæ duci isti hominis visione semel, iterum ac tertio in somnis oblata, præsentissimo mortis periculo fuisse ereptum, Procopius refert, ita observat: Mirificam Justinianæ liberationem alii quoque scripserunt, Joannes Zonaras, Cedrenus (horum duorum verba jam dedi) et Ephræmius in Chronico; verum alia plane ab hac est, quam Procopius (loca nempe proxime cit.) contigisse affirmat, in Isauros copias ducente Joanne Gibbo, sub cujus potestate tum agebat Justinus, nempe initio principatus Anastasii; nam extremo ejusdem imperio Justinus erat patricius, senator et comes Prætorianorum; idque magis ac magis confirmat, quod Justinianus, Justinianæ nepos, cum Gibbus ductabat exercitum, plane puer erat, neque versabatur in castris, ut criminis aut carceris avunculi, quæ illi narrant, socius esse posset: nam candidata militia, quemadmodum ait Victor Tunnensis, functus est sub initium imperii Justinianæ. Ergo secundo Justinus in carcerem ab Anastasio conjicitur cum Justiniano nepote, tunc trigenario majore, perduellionis insimulatus. Eripitur vero non ea hominis specie apparente, ut Zonaras (adi ejus verba proxime recitata) et alii scribunt, quam hic Gibbo, militiæ magistro, apparuisse Procopius refert; sed visis per

sed duos, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, apparuisse,

F

Illic illi non tantum, ut Zonaras et Cedrenus scribunt,

AUCTORE
C. B.

per quietem Anastasio imp. Sergio et Baccho martyribus, quorum summa erat apud Dardanos et Illyrienses veneratio et apud hos ipsos contribules atque gentiles Justinum et Justinianum, a quibus paulo post superbissimum templum ad urbem Scodram Barbenamque fluvium iisdem Sergio et Baccho martyribus excitatum fuit, ut pluribus narravit Theophilus, Justiniani præceptor.

e Theophilo,
Justiniani
præceptore,
Alemannus,
scriptor haud
ineptus, tra-
dit.

65 Prima illa Joannis Gibbi, et secunda Anastasii imperatoris visio in eo plane conveniunt, quod Justinus, ejusque propinqui futuri essent, ut Cedreni verbis utar, *σκεύη χωρητικὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βουλήσεως καὶ προνοίας, καὶ μέλλουσιν ὑπουργῆσαι τῷ Θεῷ ἕκαστος ἐν τοῖς καιροῖς αὐτοῦ*, vasa consilio Providentiæ divinæ exequendo apta, et uterque suo tempore Deo esset operam navaturus. Ita hactenus, quem pro hisce verbis laudavi, Nicolaus Alemannus. Ac primo quidem, visionem, qua Justinus, cum apud Joannem Gibbum, copiarum Anastasii sub aditi ab hoc imperii initium ductorem, accusatus fuisset, præsentissimo capitis periculo fuit liberatus, diversam esse a visione, qua Justinus simul et Justinianus, cum apud Anastasium imperatorem paulo ante ejus obitum insimulati gravioris criminis fuissent, proxime imminente mortis periculo fuere erepti, non immerito contendit. Verum anne merito pariter seu recte terrifica id non unius dumtaxat, sed duorum virorum, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, oblata Anastasio imperatori visione factum affirmat? Pro hac sua assertionem alteraque, quam ei mox adjungit, citat Theophilum, Justiniani præceptorem; verum quis qualisve hic fuerit, non edicit, nec ego, facta etiam diligentissima indagine, comperire quivi. Tillemontius tom. V Monumentorum, sese quoque, quis auctor sit laudatus ab Alemanno Theophilus, ignorare, in inferiori pag. 493 margine adnotat. Ut sit, esse equidem non videtur, cur Alemanno, quem a nemine veluti ineptum fullacemve scriptorem traduci invenis, citari putemus auctorem, qui vel numquam exstiterit, aut ea, quæ illi offingit, litteris haud commendavit. Quod cum id ita sit, laudatusque ab Alemanno Theophilus Justiniani imperatoris, utpote cujus præceptor exstiterit, ætate floruerit, ei enimvero, qui Justinum et Justinianum, SS. Sergio et Baccho in somnis Anastasio imperatori apparentibus, instantis necis, ab hoc sibi inferendæ, periculo liberatos scribit, credendum potius apparet, quam Zonaræ et Cedreno, scriptoribus sæculo decimo posterioribus, qui nullam plane SS. Sergio et Baccho in visione illa, Anastasio oblata, partem attribuunt.

eique etiam
Cangius as-
sentitur, nec
prorsus im-
merito id abs
hoc fieri, ædes
sacræ.

66 Cangius Constantinopoli Christiana lib. IV, pag. 125, num. 88, citans etiam pro se laudatum Alemannum, sic scribit: SS. Sergii et Bacchi martyrum summa fuit apud Dardanos et Illyrienses veneratio, quorum ope Justinus, perduellionis insimulatus, ab Anastasio imperatore una cum Justiniano nepote in carcerem conjectus, visis iisdem per quietem Anastasio, liberatus est. Ita Cangius Alemanno, qui, ut jam docui, oblata Anastasio imperatori, qua Justinus et Justinianus, postea imperatores, præsentissimo capitis periculo liberati fuere, visionem, non uni dumtaxat homini, qui sese Anastasio terrifica specie in somnis spectandum dederit, sed duobus, quorum alter S. Sergius, alter S. Bacchus exstiterit, attribuit, indubitanter assentiens, nec prorsus, ut apparet, immerito: ad id enim iisdem fere, quas jam allegavi, rationibus potuit

impelli; tales autem illæ sunt, ut res, iisdem spectatis, si non pro certa, pro admodum equidem probabili videatur habenda, maxime cum beneficio illo Justinum et Justinianum a SS. Sergio et Baccho fuisse affectos, argumento etiam qualicumque sint ædes sacræ, quas binis hisce Sanctis postmodum variis locis excitasse partim solus Justinianus, partim Justinus simul et Justinianus perhibentur. Reponi quidem potest, erectam postea, cujus solius structura Justino simul et Justiniano tribuitur, ad Scodram Barbenamque fluvium SS. Sergio et Baccho ædem sacram unice e supra laudati Theophili, scriptoris ignoti, fide, reliquis omnibus scriptoribus antiquis, ac ipsomet etiam, qui tamen exstructa omnia a Justiniano ædificia recenset, Procopio silentibus, ab Alemanno verbis supra recitatis commemorari.

67 Verum, etsi id ita sit, esse equidem non videtur, cur, ædem illam sacram ad Scodram SS. Sergio et Baccho in accepti horum ope beneficii memoriam a Justino simul et Justiniano fuisse excitatam, asserenti Theophilo fidem abrogare debuerit Alemannus. Quamvis enim sacri illius ædificii nec ipse Procopius, qui tamen ædificia omnia tum sacra, tum profana, Justiniano seu erecta seu instaurata aut etiam dumtaxat aucta, opere hac de re ex instituto elucubrato, recenset, mentionem uspiam faciat, non est tamen, cur id mirum cuiquam accidat, cum sacra, de qua hic sermo, SS. Sergio et Bacchi ad Scodram ædes, etsi etiam, ut apparet, Justiniano partim attribuenda, Justino tamen imperante, fuerit erecta, eaque dumtaxat ædificia, quæ a Justiniano, imperii habenas jam moderante, aut a fundamentis excitata, aut instaurata, aut etiam tantummodo aucta fuerunt, in memorato Opere enumerare Procopiuscops fuerit. Quod autem ad reliquorum scriptorum de eodem sacro ædificio silentium pertinet, nec est, cur id mirum cuiquam videatur. Eorum enim omnium nullus plane est, qui ædificia seu sacra seu profana, quæ, vel Justino simul et Justiniano curantibus, vel priori saltem e binis hisce imperatoribus imperii habenas moderante, fuerint erecta, ex instituto commemoranda suscepit, scriptoresque, qui generatim equidem res, imperante Justino, factas litteris mandarunt, non ita id accurate præstitisse sunt censendi, ut nullas prorsus omiserint.

68 Omnibus itaque mature expensis, sacram SS. Sergio et Baccho ad Scodram Barbenamque fluvium ædem fuisse simul a Justino et Justiniano excitatam, Alemanno e Theophilo tradenti fidem indubitanter denegandam non reor, licet interim res, quod, quis scriptor hic fuerit, in obscuro sit, undequaque certa haud videatur. Sed hæc de erectis a Justino simul et Justiniano Sanctorum ædibus seu potius de unica ad Scodram excitata sacra æde jam sufficient; quod modo ad eas, quas solus Justinianus erexerit, spectat, hunc, ad imperium jam evectum, Constantinopoli juxta Hormisdæ palatium, ubi, priusquam imperium adeptus esset, habitarat, insignem plane ædem SS. Sergio et Baccho erexisse, e Procopio certum est. Audi ipsummet hunc scriptorem, suis id verbis lib. I de erectis a Justiniano ædificiis, cap. 4 testantem. Sergio quoque, inquit, et Baccho, cælitibus inclytis, ibi (Constantinopoli nempe juxta Hormisdæ palatium) templum constituit; deinde et alterum (SS. Petro nimirum et Paulo sacrum) huic obliquum apposuit. Neque

quæ tum a
Justino simul
et Justiniano
ad Scodram,

F
tum a Justi-
niano solo
Constantino-
poli,

A que enim adversa sunt ambo; sed a latere cohærent, invicem comparabilia; communes aditus habent, æqualia prorsus inter se sunt, et crepidinibus cincta. Neutrum decore, magnitudine aliave re quapiam præstat, ceditve alteri. Utrumque ex æquo solem superat fulgore marmorum, et plurimo ubique auro pariter litum ac donariis refertum est. Hoc uno differunt, quod hujus directa est longitudo; illius vero columnæ in semicirculum dispositæ sunt fere omnes. Unam habent in vestibulo porticum, nomen ex Narthece seu ferula idcirco nactam, quod longissime porrigatur. Communia sunt omnia propylæa, atrium, medianæ januæ, et ad regiam adjunctio. Ea demum est utriusque templi magnificentia, ut toti hinc civitati ipsique palatio manifestum decus accedat.

magna ad id
pecuniæ vi
impensa,

69 Hactenus Procopius, duarum sane a sese hic memoratarum, quarum alteram SS. Petro et Paulo, alteram SS. Sergio et Baccho Justinianus imperator condidit, ædium sacrarum elegantiam et pulchritudinem mirifice prædicans: tradit porro Cedrenus pag. 348 et 366, binas illas ædes sacras ad mare sitas fuisse, Justinianumque non modo in iis excitandis pristinas suas opes, et quas privatus possederat, addixisse, sed et in iis monasterium virorum instituisse. Postremum hoc, uti et dictum ædis, SS. Sergio et Baccho sacræ, ad mare situm, etiam docet, quem Bandurus anno 1711 typis Parisiensibus edidit, auctor anonymus, in *Antiquitatibus Constantinopolitanis* parte 3 sub initium, titulo, qui hisce verbis concipitur, De monasterio S. Sergii et Bacchi, cognomine Hormisdæ, præmisso, sic scribens: Locus, dictus Hormisdæ, parvus erat portus, in quo Justinianus Magnus monasterium extruxit nomine Sergii et Bacchi. Qui plura seu de hoc monasterio seu de sacra, quæ ad id spectat, æde, a Justiniano Constantinopoli SS. Sergio et Baccho erecta, modoque in Moscheam, ut Thevetus lib. xix *Cosmographiæ*, cap. 3 docet, a Turcis conversa, scire desiderat, adeat Cangium in *Constantinopoli Christiana* lib. iv, pag. 153 et sequenti, ubi etiam inveniet inscriptionem num. 57 jam recitatam, quæ, cum olim in Constantinopolitana SS. Sergii et Bacchi æde sacra fuerit apposita, fuisse hanc a Justiniano extructam, fidem etiam facit, uti illam legenti patecet. Duas modo ædes alias, SS. Sergio et Baccho, aut saltem, ni forte, quod tamen non puto, S. Sergio, Cæsareæ in Cappadocia martyri, ad 24 Februarii diem apud nos jam dato, tribuendæ sint, soli priori e duobus Sanctis nostris sacras, quarum alteram condidit, alteram beneficio affectit auxilve Justinianus, recenseamus.

alibique ex-
structæ perhi-
bentur, argu-
mento quali-
cumque sunt.

70 Procopius in Opere, quod de Justiniani ædificiis inscribitur, ita de hoc imperatore lib. v, cap. 9 prodit memoriæ: Puteos cisternasve hæstruxit. In monasterio S. Samuelis puteum ac murum, in monasterio abbatis Zachariæ puteum... in monasterio S. Sergii in monte, cui nomen Cisseron, puteum; murum Tiberiadis; apud Bostrenos ptochium Phœnices; Porphyreone ædem Deiparæ, monasterium S. Phocæ in monte; ædem S. Sergii Ptolemaide. Prior e duabus S. Sergii ecclesiis, hic memoratis, in Palæstina, posterior autem in Phœnicia ponitur ■ Tillemontio tom. V *Monumentorum* pag. 493, nec ei hac in re refragandum apparet. Verum etsi ambo isthæc loca sacra solo S. Sergii nomine a Procopio distinguantur, anne tamen tam

Octobris Tomus III.

S. Baccho, quam S. Sergio, dedicata non fuerint, idcirco reor ambigendum, quod e binis hisce Sanctis nostris Sergius, utpote tum munere, quo, cum in vivis esset, functus est, tum nominis celebritate Baccho præcellens, præcipuus quodammodo queat videri, soleantque non raro (adi, quæ num. 55 huc spectantia jam protuli) ædes sacræ, quæ pluribus Sanctis dedicatæ sunt, præcipui dumtaxat nomine a scriptoribus designari. Jam vero cum res ita habeat, nec, quin ædes sacræ, ambobus Sanctis nostris partim a Justino simul et Justiniano, partim a Justiniano solo extructæ, numero saltem aliquot exstiterint, dubitandum ex omnibus jam dictis appareat, id sane, visionem, supra relatam, qua a necandis Justino et Justiniano Anastasius imperator fuit absteritus, oblatam huic a SS. Sergio et Baccho fuisse, argumento, ut dixi, qualicumque est, licet interim nec hinc res certa esse queat, quod fieri possit, ut Justinus et Justinianus, non ex accepti beneficii memoria, sed ex concepta erga Sanctos in patria veneratione ædes eis sacras extruxerint.

71 E sacris porro locis, modo hic recensitis, quæ Justini et Justiniani ætate seu sæculo sexto, ut jam vidimus, ambobus Sanctis nostris aut horum saltem uni Sergio dicata exstabant, colligendum præterea videtur, tunc etiam illos non tantum apud Illyrienses, apud quos etiam, locis istis nondum exstructis, magna in veneratione fuisse e supra laudati, qui Theophilum, Justiniani imperatoris præceptorem, pro se citat, Alemanni recitatis verbis videtur, magis magisque honorari contigisse; verum etiam, in Palæstina quidem Phœniciaque eorumdem alterum, Sergium nempe, ac forte etiam Bacchum; Constantinopoli autem tam hunc, quam illum non modo a Justiniano imperatore, ast etiam ab iis, qui ejus in partibus illis suberant imperio, cultu ecclesiastico plane insigni fuisse affectos. Hac modo reliquis, quas jam adduxi, observationibus adjecta, ad Resaphensem Sanctorum nostrorum ecclesiam iterum accedo. Procopius lib. ii de *Ædificiis* cap. 9 ita scribit: Templum est in Euphratesia sacrum Sergio, magni nominis Sancto; quem adeo venerati sunt ac suspexere veteres, ut locum Sergiopolim nuncupaverint. Muro hunc humillimo sepserant, qui videlicet satis foret prohibendis illarum partium Saracenis, quo minus primo aditu irrumperent. Neque enim ad oppugnanda mœnia nati sunt Saraceni. Eorum certe impetum obvis forte murus vel infirmissimus, nec nisi luto compactus, cohibet. Postmodum donariis sacraque suppellectili templum hoc summe inclaruit. Quod secum reputans imperator Justinianus curam protinus eo contulit, mœnia loco circumdedit præclarissima, et aquæ copiam providit, imensa ejus collecta vi in receptacula. Insuper domos, porticus, aliaque extruxit ædificia, quibus urbes decorari solent. Præsidium quoque militare ibi constituit, muros, cum res posceret, defensurum. Profecto Chosroës, Persarum rex, cum urbis capiendæ percupidus, magnis illam copiis circumsedisset, munitio nis firmitate prohibitis, re infecta, obsidionem solvit.

72 Magnam enimvero S. Sergii et nominis claritatem et venerationem apud populum etiam ante Procopii ætatem fuisse, hæc arguunt. Verum in singulis, quæ iisdem adstruit, cum Alexan-

AUCTORE
C. B.

E
Sæculo sexto
variis in locis
Sanctos singu-
lariter cultos
fuisse, inde
etiam apparet;

F

nominatim
autem S. Ser-
gium peregrina-
tionibus
Resaphæ

AUCTOR
C. B.

dro, Hierapolitano episcopo, supra plus semel laudato, haud satis convenit hic scriptor. Justinianus enim, ut refert, Sergiopoli, quæ muro dumtaxat humillimo septa antea fuerat, mœnia circumdedit præclarissima, et tamen eadem isthæc civitas jam inde ab Alexandri Hierapolitani, Justiniano sæculo integro antiquioris, ætate muris altissimis, uti ipsemet is episcopus in scripta, quam supra laudavi, ad Eudociam et Pulcheriam Augustas epistola docet, erat circumdata. Oportet itaque, ut exstructi antea muri Sergiopolitani partim vetustate, partim temporum injuria Justiniani ac Procopii ætate fuerint collapsi aut etiam ex parte destructi, cumque hinc, pristina celsitudine amissa, humiles facti essent, tales eos ab initio fuisse, Procopius existimarit, licet interim, Alexandro Hierapolitano, quem falsi ea in re arguere nemo ausit, testante, altissimi fuissent. Verum utcumque res hæc habeat, ad institutum nostrum parum facit; proprius id tangit, ob quam a Justiniano munitam fuisse Resapham, Procopius verbis proxime recitatis scribit, causa, a sacra suppellectili, pretiosisque, quibus Resaphensis S. Sergii ecclesia Justiniani ætate seu sæculo sexto inclarescebat, donariis reperta.

honoratum
fuisse, e Pro-
copio colligi-
tur.

75 Etenim vel hinc, quin tunc Resaphensis SS. Sergii et Bacchi ecclesia frequenti ad hanc peregrinorum, a quibus donaria illa sacræ huic ædi ac nominatim S. Sergio fuerint oblata, concursu inclaruert, dubitandum non apparet, maxime cum opinioni isti, ut apparet, etiam suffragentur Gregorii Turonensis, qui eodem sæculo vi floruit, num. 86 recitanda verba. Adhæc cum Justinianus, uti verbis proxime recitatis Procopius indicat, Sergiopoli seu Resaphæ, quo, quod in civitate hac situm erat, sacrati S. Sergio templi donaria sacraque supelleæ tuto custodiri possent, præclarissima mœnia, addito etiam hisce defendendis militari præsidio, circumdederit, dubitandum pariter non apparet, quin id e singulari, quod huc etiam prope spectat, in S. Sergium veneratione præstiterit. Nec tantum ex hac Justinianus sacræ Sergiani templi suppellectili donariisque custodiendis modo jam dicto studuit, verum etiam isthæc, nova eis crucis aureæ donatione adjecta, auxit. Docet id nos Euagrius, aliud simul præterea eximie erga S. Sergium venerationis argumentum, insigneque etiam, quod hujus virtute patratum fuerit, miraculum suppeditans. En ipsa, quibus totum hoc a scriptore illo Historiæ Ecclesiasticæ lib. iv, cap. 28 præstatur, verba. Referam, inquit, nunc id quod ab eodem Chosdroe alibi gestum est circa urbem Sergiopolim. Est enim eximium, dignumque prorsus, quod sempiternæ hominum memoriæ commendetur.

Sacræ ejus
ossa ibidem
etiam tunc in
capsa, argen-
to oblecta,
fuisse asser-
vata,

74 Quippe Chosdroes ad hanc quoque urbem accessit, expugnare eam cupiens. Cum igitur incusso ariete muros quaterere jam cœpisset, oppidani cum eo colloquium inierunt, servandæ urbis causa. Tandemque inter eos convenit, ut sacra ecclesiæ vasa pro redemptione urbis darentur: in quibus erat crux, quam Justinianus ac Theodora eo miserant. His ad Chosdroem perlatis, seiscitatur Chosdroes ex sacerdote et ex Persis, qui uno cum illo ad eam rem missi fuerant, nihilne amplius superesset. Tum quidam ex iis, qui mentiri consueverant, respondit, alios præterea thesauros esse, ab oppidanis, qui pauci admodum erant, occul-

tatos. Porro ex sacris thesauris, qui comportabantur, aureum quidem vel argenteum vas nulum relictum fuerat, sed alterius præstantioris materiæ, ac Deo prorsus dicatæ, sanctissimæ scilicet reliquiæ invicti martyris Sergii, in oblonga quadam arca argento cooperta reconditæ. His inductus Chosdroës, cum universum exercitum urbi admovisset, repente per omnem ambitum murorum innumerabilis visa est militum multitudo, cum clypeis urbem defendentium. Quo conspecto, hi, qui a Chosdroë missi fuerant, reversi sunt, et numerum et armaturæ genus non sine admiratione referentes. Chosdroës vero, postquam iterum seiscitatus paucos admodum in urbe remansisse didicit, eosque aut senes aut parvulos, robustis videlicet omnibus e medio sublatis, hujus miraculi auctorem esse Martyrem intellexit. Atque ob id metu perculsus, admiratusque Christianorum fidem, in regnum suum reversus est. Aiunt etiam illum sub exitum vitæ, sacro regenerationis lavacro initiatum fuisse.

75 Hæc Euagrius; ac sacra quidem, ut scribit, S. Sergii ossa in capsâ oblonga, argento oblecta, Resaphæ, cum civitatem hanc Chosroes obsideret, asservata fuisse, scriptori huic asserenti credo; verum an prodigio, quod præterea hic narrat, quodque, ut apparet, S. Sergio attribuendum foret, factum sit, ut obsidione, qua a Chosroe, Persarum rege, premebatur, liberata fuerit Sergiopolis, potest non immerito revocari in dubium. Procopius enim, qui bellicæ isti expeditioni, anno 542, uti ad hunc annum Pagius in Criticis recte docet, a Chosroe susceptæ, synchronus vixit, nullam plane prodigii illius mentionem uspiam facit, causaque longe diversa, ut Persæ, obsidionem, de qua hic, solvere fuerint compulsi, factum esse, lib. ii de Ædificiis cap. 9, et lib. ii de Bello Persico cap. 20 memoriæ prodit, in Priori quidem Opere paucis hisce supra adhuc datis verbis utens: Chosroes Persarum rex, cum urbis (Sergiopolitanæ scilicet) capiendæ percupidus, magnis illam copiis circumdedit, munitionis firmitate prohibitus, re infecta, obsidionem solvit: in posteriori vero rem fusius hoc modo pertractans: Vere primo Chosroes, Cabadis filius, tertium in fines Rom. irrupit cum ingenti exercitu, secundum Euphratem a dextra labentem iter habens. Ubi Medorum copias adesse proxime audivit Can-

Euagrius
tradit, idque,
elsi interim
de miraculo.
quod pariter
tradit, quod-
que

76 Nihilominus Chosroes ipsum habuit in custodia, et in ejus corpus cruciatu acerbissimo sæviens, majorem duplo, quam pacto convenerat, summam exigere voluit. At ille petiit supplex, ut Sergiopolim mitterentur, qui quidquid esset suppellectilis pretiosæ in templo urbis acciperent. Id cum fieri jussisset Chosroes, una quosdam e suo comitatu Candidus misit. Acceptis in urbem, quos rex destinaverat, multa e sacro thesauro Sergiopolitani dedere, aliud sibi nihil reliquum factum asseverantes. Verum Chosroes multo plura deberi sibi contendens, negavit, se illis contentum esse. Quare misit suorum manum, specie quidem, ut civitatis opes perscrutarentur

cum iis, quæ
scribit Proco-
pius, non sa-
tis congruit,

A perscrutarentur; re autem eo consilio, ut ipsam occuparent. Quoniam vero in potestatem Persarum ventura Sergiopolis minime erat; Saracenus quidam Christianus et Alamundari imperio subditus, cui nomen Ambro, noctu ad urbis muros accessit, fraudeque indicata, hortatus est cives, ut Persas nequaquam reciperent. Itaque inanes ad Chosroem redierunt illi, quos ipse miserat. Hac repulsa graviter offensus, expugnandæ urbis consilium cepit: eo mox exercitum senis millibus constantem proficisci, obsidium facere, et in muros dare impressionem iussit. Quo illi cum pervenissent, manum operi admoverunt. Ac fortiter quidem initio resistebant Sergiopolitani; post tamen collapsi animis et Martis aleam reformidantes, deditionem meditabantur: neque enim plus ducentos milites habebant. Sed Ambrus iterum de nocte progressus ad mœnia, compulsos aquæ penuria Persas obsidionem intra biduum soluturos significavit. Quapropter oppidani in colloquium cum hostibus non venerunt. Barbari autem castra moverunt, exusti siti, seque retulerunt ad Chosroem: qui Candidum deinceps numquam dimisit.

B
ambigi non
immerito pos-
sit, indubita-
tum apparet,
uti etiam a
Chosroe

C
77 E mente itaque Procopii, non prodigio, sed partim mœnium firmitate, partim aquæ penuria factum est, ut Chosroes, Persarum rex a Sergiopolis obsidione recedere fuerit coactus. Quare, cum Procopius, ut jam dictum, rei huic, anno Christi, ut pariter dictum, 542 gestæ, synchronus exstiterit; Euagrius vero, utpote qui non prius quam sæculo sexto senescente floruerit, quadraginta ut minimum annorum spatio ab ea remotus vixerit, est sane, cur, an huic scriptori, obsidionem Sergiopolitanam prodigio, quod allegat, solvere fuisse Persas coactos, asserenti, assentiendum sit, non immerito dubitetur. Verum utcumque res hæc habeat, id equidem, quod idem Euagrius verbis recitatis de S. Sergii reliquiis, in capsula oblonga, argento oblecta, Sergiopoli, cum a Persis civitas hæc obsideretur, asservatis, singularique hasce custodiendi Sergiopolitanorum cura memoriæ prodit, sat certum apparet, nec rem hanc falsi utcumque, ut consideranti patebit, suo scribendi modo, qui verbis ejus proxime recitatis exprimitur, suspectam Procopius reddit. Quod cum ita sit, luculentum enimvero aliud venerationis erga S. Sergium sæculo sexto delatæ argumentum e laudato Euagrio habemus. At vero idem hic scriptor longe etiam certiora, utpote quibus et ipsemet synchronus exstiterit, eximie plane erga S. Sergium sæculo sexto ad finem jam vergente ab altero Chosroe Persarum rege delatæ venerationis argumenta suppeditat. Erat hic, ut laudatus Euagrius lib. iv, cap. 17 docet, Hormisdæ, Persarum regis, filius, cumque in subjectas Romano imperio terras, a Mauritio imperatore suppeditas adversus Persas sibi rebelles postulaturus venisset, intellexissetque, S. Sergium postulatis eorum, qui ad se confugerent, annuere, crucem auream, si exercitus, quem adversus inimicum suum, nomine Zadespram, mittebat, vivum eum aut mortuum sibi sisteret, sancto Martyri promisit. Chosroes erat Ethnicus; verum, cum Deus etiam, ut Tillementius tom. V Monument. pag. 494 recte ait, maxime perversos, atque ipsos etiam, quando ipsi placet, dæmones, dum non nisi de temporalibus mundi hujus rebus agitur, exaudiat, Chosroes prima regni sui anno, qui ab exeunte anno 590, ut Pagius in Criticis docet, ad exeuntem item annum 591 excurrit, septima

Januarii die votum emiserat, sequentisque Februarii nona die Zadesprami caput, ad se delatum, summo animi gaudio accepit, nec dudum post regnum suum recuperavit.

78 Adi pro hisce fere omnibus Euagrius Historiæ Ecclesiasticæ lib. iv, cap. 17, et 21; e quo posteriori loco præterea etiam intelliges, primo quidem Chosroem, regno suo recuperato, non tantum crucem auream, ad quod ex voti religione erat obstrictus, Resaphensi S. Sergii ecclesiæ donasse, verum etiam huic, quam quondam, ut supra vidimus, Sergiopolitani Chosroæ seniori, Cabadæ filio, tradere fuerant compulsi, crucem itidem auream, in regni sui thesauris inventam, restituisse; deinde vero eundem regem, cum alias etiam in se beneficium S. Sergium, facto ei voto, fuisset expertus, egregie erga hunc gratum sese ac reverentem exhibuisse, missis ad Resaphensem sancti Martyris templum donariis, non modo ad quæ ex voti religione tenebatur, verum etiam aliis pretiosissimis. Cum laudatum vigesimum primum Historiæ Ecclesiasticæ Euagrianæ caput, luculentissima sane insignis prorsus S. Sergio sæculo sexto delatæ venerationis argumenta suppeditet, plurimumque ad ejusdem Sancti nostri gloriam conducat, non possum, quin id integrum huc transcribam. Atque ad hoc quidem potissimum etiam moveor, quod instrumenta, quibus ipsemet Chosroes modo assertis fidem facit, nec pauca, ad Sancti honorem facientia, profert, complectatur. Hisce itaque e versione Valesii Latinis verbis concipitur: Ceterum Chosdroes cum regnum suum recuperasset, crucem auro multo et pretiosis lapidibus exornatam, in honorem invictissimi martyris Sergii ad Gregorium misit: quam Theodora quidem uxor Justiniani eidem Martyri dedicaverat: Chosdroes vero una cum aliis thesauris diripuerat, sicut a me superius commemoratum est.

79 Aliam præterea crucem auream idem Chosdroes misit, cui litteris Græcis hæc inscripsit. « Ego Chosdroes rex regum, filius Hormisdæ, quo tempore per diabolicam operationem et malitiam infelicissimi Varami et equitum, qui una cum illo erant, ad Romanorum ditionem me contuli: et quoniam infelicissimus Zadespram cum exercitu Nisibin advenerat, sollicitaturus equites Nisibenes, ut a nobis deficerent nosque oppugnarent; nos quoque equites misimus ad oppidum Charchas una cum duce. Et quoniam audieramus, venerabilem ac celeberrimum S. Sergium cuncta largiri, quæ ab ipso postularentur; anno primo regni nostri, die septimo mensis Januarii, per genium ejusdem Sancti postulavimus, pollicentes, si equites nostri Zadespram occidissent aut certe vivum cepissent, nos crucem auream lapillis distinctam ad ejus ædem missuros esse, ob venerandum ejus nomen. Nono autem die mensis Februarii equites nostri caput ejusdem Zadespram ad nos attulerunt. Voti igitur nostri compotes facti, quo res manifesta omnibus fiat, nec ullus dubitandi locus relinquatur, in venerandissimo ejus nomine crucem hanc a nobis factam, una cum ea, quæ olim ab Imperatore Romanorum Justiniano ad ejusdem Sergii ædem missa est, postea vero bello inter duas respublicas exorto, a Chosdroe Cabadis filio, patre nostro huc allata, et in thesauris nostris reperta est, misimus in ædem venerandissimi sancti Sergii. » Has cruces Gregorius (patriar-

AUCTORE
C. B.

Sergio, cum hanc in se benevolum fuisset expertus, varia donaria,

uti inscriptiones, quæ hisce abs illo met additæ

F

cha

AUCTORE
C. B.

cha nempe Antiochenus, qui, quemadmodum in chronologica patriarcharum Antiochenorum Historia, Operis nostri tom. IV Julii præfixa, pag. 98 est videre, ab anno 570 ad annum 595 sedit) non sine consensu imperatoris Mauricii cum accepisset, cum ingenti pompa in Ecclesia sancti Martyris dedicavit. Nec multo post idem Chosdroes alia quoque dona ad eandem ecclesiam misit, et in aureo disco hæc Græco sermone jussit inscribi.

fu-
erunt, hic-
que recitan-
tur,

80 « Ego Chosdroes rex regum, filius Hormisdæ, ista in hoc disco inscribenda curavi, non » ut ab hominibus conspicerentur, nec ut amplius » tudo venerandi nominis tui sermonibus meis » innotesceret, sed tum ob rerum, quæ inscriptæ sunt, veritatem, tum ob multa et maxima » beneficia, quibus me affecisti. Felicitatis enim » loco mihi est, quod nomen meum in sacris » vasis tuis incisum reperiatur. Cum essem in » loco, qui dicitur Beramaïs, postulavi a te, Vir » sancte, ut mihi opem ferres, utque Sira in » utero conciperet. Et quoniam Sira quidem » Christiana erat, ego vero gentilis, lex quidem » nostra nobis minime permittebat, ut Christianam uxorem haberemus; ego tamen ob meam » erga te benevolentiam, hujus mulieris causa » legem neglexi, eamque præ cæteris uxoribus » meis præcipuo amore dilexi, atque in dies » magis magisque diligo. Itaque decrevi benignitatem tuam nunc implorare Vir sancte, ut » illa gravida fieret. Postulavi igitur et votum » nuncupavi, si Sira gravida facta esset, me » crucem, quam illa gestat, ad venerandam » ædem tuam dono missurum esse. Hanc ob » causam ego et Sira constituimus, in memoriam nominis tui, Vir sancte, hanc crucem » retinere. Et pro illa æstimationem ejus, quæ » quater mille et quadringentos stateres milliarum » transmittere decrevimus. Ex quo autem » hoc apud me votum concepì et hæc mecum » ipse cogitavi, quoadusque Rosumchosdrum » perveni, non plures, quam decem dies effluerunt, cum tu, vir sancte, non quod ego id meritus essem, sed pro tua benignitate, noctu » mihi in somnis apparuisti, terque mihi affirmasti, gravidam fore Siram.

C
fidem faciunt,

81 » Atque eo in eadem visione tertio tibi » respondi, Recte. Et quoniam ea, quæ a te postulatur, tribuis, ex eo die Sira non sensit » muliebria. Ego vero de hac re fortasse dubitassetem, nisi verbis tuis credidissem, quoniam » vir sanctus es, et donas, quæ petuntur, Siram » deinceps non esse sensuram muliebria. Ex eo » igitur virtutem visionis, et veritatem eorum, » quæ abs te prædicta sunt, deprehendi. Quamobrem illico crucem ipsam et ejus pretium ad » venerandam ædem tuam transmisi, jubens ut » ex ejus pretio discus unus et poculum unum » fiat ad usum sacrorum mysteriorum : crux » item, quæ in sacro altari defigatur et turibulum : cuncta ex auro. Velum præterea hunnicum auro exornatum. Qui vero ex supradicto » pretio reliqui fuerint milliarenses, eos ad sacram ædem tuam volumus pertinere, ut per » genium tuum, Vir sancte, cunctis in rebus, » sed præcipue in hac petitione mihi et Siræ » auxilium feras et quod intercessione tua nobis » contigit, id misericordia benignitatis tuæ, » ex utriusque nostrum sententia ad perfectionem perveniat. Quo scilicet ego et Sira, cunctique mortales in potentia tua spem ac

» fiduciam collochemus atque in te credamus. » D

82 De donariis, isthoc jam dato Historiæ Euagrianæ capite recensitis, quæ an Chosroes, Hormisdæ filius, Persarum rex, S. Sergio vere obtulerit, dubitare sane, quæ eodem illo capite suppeditantur, non sinunt, lib. v Historiarum cap. 15 et 14 etiam tractat, qui sæculi VII initio ac proin haud diu admodum post Euagrium floruit, Theophylactus Simocatta, binas etiam, quas idem pariter, quod modo recitavi, Historiæ Ecclesiasticæ Euagrianæ caput complectitur, inscriptiones recitans; licet autem has, quæ Græce scriptæ, missisque a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam donariis incisæ fuisse ad Euagrius traduntur, epistolarum dumtaxat, quæ additæ hisce fuerint, nomine perperam distinguat, earundem tamen posteriorem emendatorem, ut apparet, exhibet quantum ad verba, quibus Chosroes de oblata sibi S. Sergii apparitione, conjugisque Siræ prægnatione loquitur. Hæc enim, at non item illa, quibus id apud Euagrium Chosroes facit, sensum dilucidum minimeque implexum generant, utpote ex interpretatione, quam ipsemet adornavi, sequentibus hisce respondentia verbis Latinis : Sancte, non quod ego id essem meritus, sed ex benignitate mihi te in visione nocturna spectandum dedisti, tertiumque dixisti, Siram esse gravidam; ac ego in eadem visione tertium tibi respondi dicens : Bene est, bene est, bene est. Atque ex virtute tua ac misericordia propterque summe venerandum nomen tuum, et quia eorum, quæ a te petuntur, dator es, Sira ab illa die, quod feminis evenire solet, non vidit. Ego autem hac de re (de Siræ scilicet prægnatione) non dubitavi, sed verbis tuis fidem adhibui; et cum illa postea, quod bonus sis verusque eorum, quæ a te postulatur, dator, menses suos passa non esset, hinc visionis vim, eorumque, quæ a te dicta fuerant, veritatem perspexi.

bis fuisse oblata. Atque id primo quidem, uti e Simocatta

83 Nec tantum, quod jam dictum, Simocatta quantum ad posteriorem e duabus, quæ donariis, a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam missis, fuere incisæ, inscriptionibus præstat; verum etiam crucem auream, quam una cum sublata olim per Chosroem, Cabadæ filium, cruce aurea Chosroes S. Sergio primum obtulit, posterioris hujus crucis vertici fuisse affixam, disertis verbis docet, eaque præterea, ut alia, minus notatu digna, quibus ab Euagrio differt, præteream, suppeditat, e quibus fas sit eruere simul et annum, quo donaria hæc, et annum item, quo donaria alia, in posteriori e duabus dictis inscriptionibus, expressa, ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam a Chosroe missa fuerint. E duabus enim inscriptionibus illis priori, in qua, sese post acceptum anno regni sui primo, nono Februarii die, Zedesprami occisi caput Resaphensi S. Sergii ecclesiæ crucem auream donasse, Chosroes prodit, in medium adducta, mox subjungit, eundem Chosroem anno proximo, Siram, quam sibi connubio copularat, reginam publice appellasse, annoque deinde tertio pro prole ex hac suscipienda S. Sergio martyri supplicasse, nec ita dudum post, cum hunc iterum ea in re benevolum erga se fuisset expertus, ad Resaphensem ejus ecclesiam donaria secundo misisse : quæ cum ita habeant, primusque Chosrois regni annus ab exeunte anno 590 ad exeuntem item annum, ut supra docui, 591 excurrerit, consecrarium e Simocatta est, ut a Chosroe ad Resaphensem S. Sergii ecclesiam donaria

colligitur, anno 591, secundo autem anno 595 evenit,

F

A donaria mitti contigerit, anno quidem 591, quæ in priori, anno autem 595 aut certe non multo post, quæ in posteriori e duabus præfatis inscriptionibus recensentur.

nec, quin Chosroes, qui tamen Christianam fidem amplexus non est,

84 Porro quæcumque proxime recitatum Historiæ Ecclesiasticæ Euagrianæ caput suppeditat, ea pariter in Historiæ Ecclesiasticæ a se concinnatæ lib. XVIII cap. 21 et seq. Nicephorus Callistus intulit, uti etiam in Ecclesiasticos, quos concinnavit, Annales ad annum proxime dictum 595 Baronius; posterior autem hic scriptor e Christophorsoni versione transcriptis, quibus Euagrius postremo transcriptum, quo ea complectitur, caput claudit, sequentibus hisce verbis, Hæc donaria a Chosroe oblata ea loqui videntur, quæ cum prophetia Balaam consentiunt: Quod plane Dei Providentia factum est, ut gentilium linguæ verba salutaria proferrent, mox subjungit: Digna quidem, quæ cubitalibus, ut aiunt, litteris formarentur, quo novatores magis rubore suffusi taceant, cum etiam ab infidelibus et idololatriis redarguantur in veneratione sanctissimæ Crucis et cultu sanctorum Martyrum, dum talia loquitur ethnicus, sua tamen conscientia Christianus, veritus publice profiteri, quid sentiret, ne rebellem experiretur populum, quem omnibus demulcere officiis hoc sui regni exordio satagebat. Hæc Baronius, et recte sane. Utinam modo, quam noscebat, fidei veritatem tandem Chosroes fuisset professus, nec miser in infidelitate infelicem in modum occubisset! Sunt quidem, qui Chosroem Christiana sacra fuisse amplexum, litteris mandarint; verum hosce a vero procul aberrasse, luculenter evincunt, quæ Chosroes postmodum, suscepto contra Orientale imperium, quo Mauritiî imperatoris, cujus auxilio regnum suum recuperarat, necem ulcisceretur, crudelissimo bello, in Christianos gessisse noscitur.

Sancto etiam templum extruxerit, dubium apparet,

85 Princeps hic interim non tantum supra recensitis donariis gratum sese ob accepta beneficia erga S. Sergium exhibuit, verum etiam extructo in ejus honorem templo. Ita apud Assemanum in Bibliotheca Orientali tom. III, part. I, pag. 412 docet Barhebræus. En ejus verba: Ædificavit autem, inquit, Chosroes tria amplissima templa, alterum Deiparæ, Apostolorum alterum, tertium S. Sergii martyris, quæ et patriarcha Antiochenus consecravit. Non raro quidem, ut in præfato Opere Assemanus ostendit, a veritate Barhebræus aberrat; ast, vera illum hic prædicare, reor, quod ei etiam suffragetur Abul-pharajus, in Dynastiæ Historiæ, anno 1665 Oxoniæ typis vulgata, pag. 98 diserte tradens, Miyapharekini templum S. Sergio martyri Chosroe fuisse extructum. Romanis, inquit de Chosroe loquens, etiam Daram et Miyapharekinum restituit, duoque Christianis templa Miyapharekini extruxit, alterum nomini beatæ Virginis, alterum nomini Mar Sergii martyris dicatum. Chosroem Romanis duas civitates dedisse, Euagrius Hist. Eccl. lib. VI cap. 19 memoriæ etiam prodiit; cum autem alteram ex his etiam Daram, alteram Martyropolim vocet, dubitandum non est, quin hanc ipsam civitatem, quæ, ut Procopius lib. III de Ædificiis cap. 2 docet, in Armenia ad flumen Nymphium sita est, per Miyapharekinum Abulpharajus designet, dictam scilicet civitatem, quam a Saracenis Miepherkin nominari Baudrandus in Lexico Geographico affirmat, deducto a lingua Saracenica seu Arabica nomine sic appellans. Atque ita ex Abulpharajo modo habemus, non tantum S. Sergio

templum Chosroem extruxisse, verum etiam quo loco id fecerit.

86 Porro in Actis S. Anastasii Persæ, anno 628 martyrio in Assyria coronati, ad diem 22 Januarii apud non datis, num. 53 monasterii S. Sergii, quod a Bethsaloe, Assyriæ oppido, sex milliariis a Discartas seu Dastager Chosrois palatio, dis-sito, unico dumtaxat, uti in Commentario Actis illis prævio num. 12 docuimus, milliario ab-fuerit, mentio instituitur, et in Elogio sanctæ Cholinduch, ad 15 Julii diem apud nos etiam dato, oratorium S. Sergii, quod, cum Sancta illa sæculi VII initio ad Dominum migravit, Daram inter et Nisibim, Mesopotamiæ civitates, exstiterit, commemoratur. Quare, cum et hoc oratorium a monasterio S. Sergii, in Actis S. Anastasii commemorato, et a binis hisce locis sacris templum, quod S. Sergio a Chosroe fuisse extructum, Barhebræus et Abul-pharajus scribunt, ex jam assignato, quem habent, situ diverso palam sit distingui, præter Resaphensem ecclesiam tria adhuc alia innotescunt loca sacra, quæ S. Sergius jam inde a sæculo septimo, verosimiliterque etiam jam inde a sexto nomini suo in Oriente consecrata habuerit. Sed hæc de insigni veneratione, quam S. Sergio nominatim ibidem tunc fuisse delatam, Gregorii Turonensis textus, § seq. proxime recitandus, etiam evincit, jam dicta sufficiant; ad Occidentem modo gradum faciamus.

AUCTORE C. B.

isque sæculo VI duo adhuc alia loca sibi in Oriente sacra habuit.

§ VI. Veneratio Sanctis, ac nominatim S. Sergio, sæculo sexto ac paulo serius, etiam in Occidente, delata.

Quæ S. Sergio insignis plane, uti hactenus adducta ostendunt, in Oriente sæculo sexto fuit nominis celebritas, ea quoque ad Occidentem eodem sæculo sese extendit. Res ex § præsentis dicendis patescet. Gregorius Turonensis, qui sæculo VI floruit, in Opere, quod de Gloria Martyrum inscribitur, lib. I, cap. 97 de nostro S. Sergio (neque enim de alio Sancto homonymo cum vel hic, vel locis infra citandis tractare, cuiquam hactenus visum est) ita scribit: Sergius quoque martyr multa signa in populis facit, curans infirmitates, sanansque languores fideliter deprecantium. Unde agitur, ut ex hoc ingenti basilicæ (Resaphensem S. Sergii ecclesiam a Gregorio hic commemorari, dubitandum non apparet) vel promittantur vota, vel munera deferantur, ex quibus nihil omnino licet subtrahere aut auferre. Quod si quis fecerit, mox judicium aut noxæ aut mortis incurrit. Ob hanc vero devotionem multi res suas Sancto devovent, scilicet ut ejus virtute munitæ non diripiantur a malis. Denique anus erat exigua, et credo Evangelicæ illius pauperulæ similis, quæ quondam duo minuta, cum nihil aliud haberet, in gazophylacium devote jactavit. Ergo hæc pauculos gallinarum pullos habebat, quos ex voto basilicari ditioni subdiderat, daturæ domo ipsius, cum necessitas flagitasset. Igitur cum ad festivitatem Sancti multi populi advenissent, duo conventionem facta, qui hos pullos olim viderant, unum furto subtrahunt, incisoque capite, detractis plumis, truncatisque

E Gregorio Turonensi, cujus hic verba dantur,

F

AUCTORE
C. B.

catisque pedibus, positum in vase cum aqua super ignem levant, instanterque succendunt. Fervet autem latex validissime, sed caro furtiva non coquitur. Etiam fervendo aqua consumitur, nec prorsus pullus ille mollior. Tentant crebro manibus, et unguem conantur infligere, sed duriores sentiunt, quam misissent. Interim adsunt convivæ evocati ad epulum, nullatenus sumpturi de apparatu. Exstat mensa niveis velata mantilibus, opere plumario exornata. Conversis cibis in novam duritiem, catinus lymphis sæpe diluitur, sed nihil coctum, quod in eo exhibeant, invenitur, sicque novo miraculo epulis redactis in saxum, confusis invitatoribus, verecundantibus invitatis, a cœna cum pudore discessum est.

illustre admodum S. Sergii nomen sæculo sexto in Galliis fuisse, intelligitur;

88 *Hactenus Gregorius; ait autem tom. V Monumentorum Ecclesiasticorum pag. 496 Tillemontius, miraculum, quod sanctus ille Turo-nensis antistes verbis recitatis refert, simplicitati sæculi, quo Gregorius vivebat, magis congruere, quam sæculi septimi decimi, quo ipse laudata Monumenta Ecclesiastica contexuit, subtilitati. Et vero cum Gregorius incertis narrationibus fidem subinde adhibuisse noscatur, dubitari non immerito potest, an ex ambiguae dumtaxat fidei rumore præfatum miraculum non intellexerit, maxime cum id, si vere evenierit, non in Gallia, sed in Syria longissime a loco, quo Gregorius commorabatur, dissita acciderit, uti ex ipso verborum, quibus a Gregorio narratur, contextu apparet. Verum etsi res ita habeat, nec, quæ hic Gregorius memoriæ prodit, ad Galliam spectent, ex eo tamen, quod a Gregorio sæculo vi scriptore, memorentur, notaque proinde ac credita in Gallia tum fuerint, illustre admodum hoc ipso sæculo S. Sergii nomen in regno illo fuisse, colligendum apparet. Adhæc, unde id ipsum etiam pari de causa colligas, idem Gregorius lib. vii Historiæ Francorum cap. 51 etiam refert, in Oriente exstitisse regem, qui, majore S. Sergii digito munitus, illustrem de inimicis suis victoriam reportavit. Non quidem quis rex is fuerit, edicit, certeque, quo minus is Chosroes, Persarum rex proxime memoratus, esse potuerit, ratio temporis, uti partim ex jam dictis, partim ex dicendis pronum erit eruere, omnino impedit. Verum etsi id ita sit, rei tamen hujus, quemadmodum addit, relatione factum est, ut Gundobaudus, qui pro Clotharii primi, Francorum regis, anno 561 vita functi, filio sese gerebat, partemque proinde in hujus hæreditate sibi deberi contendebat, reliquiarum S. Sergii partem sibi desideravit. Cum vero Burdigalæ, ubi Gundobaudus tunc versabatur, in mercatoris Syriaci domo notabilis reliquiarum S. Sergii portio magna veneratione asservaretur, partem ex ea sibi Gundobaudus obtinuit; quod qui factum sit, Gregorius loco cit. exponit, cujus verba, quod ad S. Sergii gloriam ex dicendis multum faciant, aliæque, quæ jam proxime dixi, memoriæ prodant, huc transcribo.*

a Mummoli autem, quod ab eodem etiam Gregorio

89 Sic itaque ibidem Gregorius habet: Erat tunc temporis Gundovaldus in urbe Burdegalensi a Bertchramno episcopo valde dilectus. Inquirens autem quæ ei causæ solatium præbere possent, narravit quidam, quod aliquis in partibus Orientis rex, ablato sancti Sergii martyris pollice, in dextro brachio corporis sui scruiisset. Cumque ei necessitas ad depellendum inimicos obvenisset, in hoc confusus auxilio, ubi dextri lacerti crexisset ulnam, protinus multitudo hostium, quasi Martyris oppressa virtute, labe-

batur in fugam. Hæc audiens Gundovaldus inquirere diligentius cœpit, quisnam esset in eo loco, qui reliquias sancti Sergii martyris meruisset accipere. Interea proditus ab episcopo Bertchramno Eufronius negotiator per inimicitiam, quia invitum aliquando eum totonderat, inhians facultati ejus. Quod ille dispiciens, ad aliam urbem transiens, cæsarie crescente, regreditur. Ait ergo episcopus: Est hic quidam Syrus, Eufronius nomine, qui, de domo sua ecclesiam faciens, hujus Sancti reliquias collocavit, et plurima ex his signa, virtute Martyris opitulante, conspexit. Nam cum tempore quodam Burdegalensis civitas maximo flagraret incendio, hæc domus, circumdata flammis, nullatenus est adusta. Ista eo dicente, statim Mummolus cursu rapido cum episcopo Bertchramno ad domum Syri accedit, vallatoque homine, pignera sibi sancta præcepit ostendi. Negat ille. Tamen cogitans, quod pro malitia aliqua ei hæ pararentur insidiæ, ait: Noli fatigare senem, nec Sancto inferre injuriam: sed, acceptis a me centum aureis, abscede. Illo quoque insistente, ut sanctas videret reliquias, ducentos aureos obtulit, et nec sit obtinuit, cum recedere, nisi ipsa pignera viderentur.

90 Tunc Mummolus elevari ad parietem scalam jubet. (Erant enim in sublimi parietis contra altarium in capsula reconditæ) diaconum suum scandere præcepit. Qui per gradus scandens scalæ, adprehendens capsam, ita tremore concussus est, ut nec vivens putaretur ad terram reverti. Attamen accepta, ut diximus, capsula, quæ de pariete pendebat, detulit. Qua perscrutata, Mummolus os de Sancti digito reperit, quod cultro ferire non metuit. Posito enim desuper cultro, et sic de alio percutiebat. Cumque post multos ictus vix frangi potuisset, divisum in tres partes ossiculum diversas in partes dilabitur. Credo, non erat acceptum Martyri, ut hæc ille contingeret. Tunc, flente vehementius Euphronio, prosternuntur omnes in orationem deprecantes, ut Deus dignaretur ostendere, quæ ab oculis fuerant humanis ablata. Post orationem autem repertæ sunt particulæ, ex quibus una Mummolus adsumta abscessit: sed non, ut credo, cum gratia Martyris, sicut in sequenti declaratum est. *Eventus enim vero, uti hic in fine Gregorius innuit, luculentissime probavit, audax temerariumque, quod verbis recitatis refertur, Mummoli ducis facinus S. Sergio neuliquam placuisse. Neque enim vel Mummolus vel Gundobaldus, in cujus potissimum gratiam hic illud commiserat, ex ablati sancti Martyris reliquiis ullum commodum retulit, earumve, quod expectarant, virtute de hostibus triumphavit, sed ambo Convenis, exercitu civitati huic a Guntchramno Francorum rege admoto anno 585 interierunt, uti ex laudato Gregorio in Annalibus Ecclesiasticis Francorum ad dictum annum num. 7 docet Cointius.*

91 Verum etsi ita infeliciter tam Gundobaldo, quam Mummolo res cesserit, liquet tamen vel ex ipso, utul minime probando, posterioris hujus, quod ex Gregorio retuli, facinore, quam potens apud Deum S. Sergii patrocinium in Gallia existimatum tunc fuerit, ut sane, quin et tunc etiam magna in veneratione ibidem sanctus Martyr exstiterit, dubitandum non sit. Verum quo circiter anno temerarium, quod retuli, Mummoli facinus fuit patratum. Gregorius Turonensis lib. vi Historiæ Francorum cap. 24 de Gundobaldo

hic narratur, facinore ibidem etiam tunc

magni factum fuisse ejus patrocinium, palam est.

AUCTORE
C. B.

A *baldo sic scribit* : Hic cum natus esset in Galliis, et diligenti cura nutritus, ut regum istorum mos est, crinium flagellis per terga dimisis, literis eruditus, Childeberto regi a matre repræsentatur, dicente ea : Ecce, inquit, nepotem tuum, Clothacarii regis filium, et quia invisus habetur patri, suscipe eum, quia caro tua est. Quem ille, eo quod illi filii non essent, accipiens retinebat secum. Nunciatur hæc regi Clotachario, misitque fratri nuncios dicens : Dimitte puerum, ut veniat ad me. Nec moratus est, juvenem fratri direxit. Quo viso, Chlothacharius jussit tonderi comam capitis ejus, dicens : Hunc ego non generavi. Igitur post Chlothacharii regis obitum a Chariberto rege susceptus est. Quem Sigebertus arcessitum iterum amputavit comam capitis ejus, et misit eum in Agrippinensem civitatem, quæ nunc Colonia dicitur. Ille quoque, ab eo loco dilapsus, demissis iterum capillis, ad Narsetem abiit, qui Italiæ tunc præerat, ibique, uxore accepta, filios procreavit, et ad Constantinopolim accessit.

facinus illud
vel anno 582
vel aliquo e
tribus seqq.
evenit,

B 92 Hæc ad annum 562 Cointius supra laudatus in præfatis Francorum Annalibus refert, ac deinde, narrato ad annum 582, num. 10 Gundobaudi seu Gundobaldi aut etiam (varie enim a variis hoc nomen exaratur) Gundobadi e civitate Constantinopolitana in Galliam reditu, ad annum 585 num. 2 et seqq. e Gregorio Turonensi exponit, qui idem Gundobaldus hoc anno pro regni, quam sibi e patris sui, uti obtendebat, Clotharii hæreditate deberi contendebat, parte adipiscenda bellum civile, Mummolo supra memorato, qui antea contra Saxones Longobardosque virtute bellica, hisce devictis, inclaruerat, aliisque nonnullis ducibus sibi adjunctis, in Gallia concitavit misereque in hoc una cum Mummolo aliisque, qui partes ejus fuerant amplexi, ipso anno 585 perierit. Jam vero cum hæc ita, et quidem ad annos, a Cointio (neque enim quidquam scriptoris hujus calculum suspectum hic reddit) annotatos, habuerint, nec, quemadmodum e supra recitatis Gregorii Turonensis verbis liquet, Mummolus prius, quam sese Gundobado, quod certe ante annum 582 non evenit, adjunxisset, asservatas Burdigalæ apud Euphronium mercatorem Syriacum sacras S. Sergii exuvias invaserit, partimque abstulerit, consecrarium est, ut id vel anno 582, quo Gundobaldus Constantinopoli in Galliam rediit, vel aliquo e tribus sequentibus acciderit. Atque hinc modo habemus, S. Sergium in Galliis, si non citius, jam inde saltem ab anno circiter 582 miraculorum sanctitatisque fama inclaruisse, magnaque in veneratione ac æstimatione habitum fuisse.

reliquiarum-
que S. Sergii,
quam se fecis-
se, Gregorius
scribit,

95 Gregorius Turonensis, qui, quod jam memoravimus, temerarium Mummoli facinus nos docet, sacras etiam S. Sergii reliquias in ecclesiæ, S. Perpetui, decessorum suorum uni, Turonis dedicatæ, baptisterio deposuit, uti ipsemet Historiæ Francorum lib. x affirmat. En, quibus id ibidem facit, verba; Basilicas, inquit, sancti Perpetui adustas incendio reperi, quas in illo nitore vel pingi vel exornari, ut prius fuerant, artificum nostrorum opere imperavi. Baptisterium ad ipsam basilicam ædificari præcepi, in quo sancti Joannis cum Sergii martyris reliquias posui. Ita Gregorius; verum unde, quas sese in ecclesiæ S. Perpetui baptisterio deposuisse ait, reliquias acceperit, non edicit. Portione forsitan hæc minutarum fuerint partium, in quas asserva-

tum apud Euphronium, mercatorem Syriacum, sacrum digiti S. Sergii ossiculum, cum a Mummolo, partem sibi ex hoc desideranti, multis ictibus (adi, quæ num. 90 recitavi, Gregorii verba) percuteretur, fuit dilapsum? Id enimvero mihi sat verosimile apparet, sive interim illas Gregorius ab ipsomet Euphronio dono acceperit, sive aliunde acquisierit. Ita autem animo vel idcirco comparatus sum, quod S. Sergii reliquias in dictæ ecclesiæ baptisterio deponi non ante contigerit, quam cum præfatum digiti S. Sergii ossiculum temerario Mummoli facinore varias in partes fuisset divisum, uti ex jam nunc dicendis patescet. Gregorius, quemadmodum mox iterum cit. Historiæ Francorum lib. x ipsemet docet, cathedralem Turonis S. Martini ecclesiam, alteramque ibidem S. Perpetuo sacram, quas ambas, cum ad sedem Turonensem accessit, incendio exustas repererat, instauravit; verosimile autem apparet, Gregorio, ut citius cathedralis sua ecclesia, quam altera, instauraretur, curæ fuisse, ac proin, cum illius instaurationi anno demum episcopatus Gregorii septimo decimo, qui cum anno Christi 590 convenit manus ultima fuisse imposita ex iis, quæ ipsemet loc. cit. Gregorius scribit, videatur, ecclesiæ S. Perpetui instaurationem ante eundem annum 590 consignandam non esse.

94 Jam vero cum id ita sit, nec Gregorius, uti ex ipsis ejus verbis proxime recitatis apparet, S. Sergii reliquias in ecclesiæ S. Perpetui, antequam hanc instaurasset, baptisterio deposuerit, consecrarium est, ut id ante temerarium, quo digiti S. Sergii ossiculum in varias partes fuit divisum, Mummoli facinus, utpote non serius, quam anno, uti ex supra dictis liquet, 585 factum, haud evenerit. Verum etsi id ita sit, sacras equidem S. Sergii reliquias sæculo sexto adhuc labente a Gregorio Turonensi, utpote qui vitam ultra id non protraxerit, in ecclesiæ, S. Perpetuo Turonis sacræ, baptisterio fuisse depositas, indubitatum est; quod iterum, sanctum hunc Martyrem magna veneratione in Galliis jam inde a sæculo isto fuisse gavisum, utcumque ostendit. Nec eam sæculo proxime sequenti in eodem regno desiisse, argumento esse potest vel solum monasterium, in suburbio Andegavensi, Clodoveo II, Francorum rege, qui anno 656 obiit, regnante, in sanctorum Bacchi simul et Sergii honorem exstructum, ut Galliæ Christianæ antiquæ Scriptores tom. IV col. 820 docent. Sunt quidem, qui monasterium illud, quod, hodieque S. Sergii nomine decoratum, a monachis Benedictinis inhabitatur, a Nomenoio demum, Britannicæ principis, ducentis annis serius conditum fuisse, assererent; verum hi nullum prorsus pro se eadem antiquum allegant, falsique e Childeberti III, Francorum regis, anno 711 vita functi, diplomate, quod ibidem laudati Scriptores recitant, convincuntur. Ceterum non tantum in Galliis, verum etiam in ipsa urbe Roma SS. Sergius et Bacchus summa veneratione jam inde a sæculo sexto, ac forte etiam citius, fuisse videntur gavis.

depositionem
præcessit. Hæc
interim facta
est, labente
adhuc sæculo
sexto,

93 Etenim Anastasius Bibliothecarius lib. de Romanorum Pontificum Vitis in Gregorio tertio sic scribit : Item diaconiam sanctorum Sergii et Bacchi sitam ad beatum Petrum Apostolum, in qua pridem parvum oratorium erat, a fundamentis (Gregorius tertius Papa nimirum) ampliori fabrica dilatavit, et concedens omnia, quæ

quo etiam, ut
apparet, Ro-
mæ jam exstis-
sit SS. Sergii
et Bacchi dia-
conia.

AUCTORE
C. B.

in usum diaconiae existunt, statuit perpetuo tempore pro sustentatione pauperum in diaconiae ministerio deservire. Cum Gregorius tertius Papa anno 741, uti inter eruditos convenit, obierit, sacramque Romae SS. Sergio et Baccho, quam hic Anastasius memorat, aedem dumtaxat auxerit, seu loco antiquae, quae parva erat, ampliorem exstruxerit, verosimillimum apparet, eam jam inde a saeculo sexto aut forte etiam citius exstitisse, ac proin SS. Sergium et Bacchum jam tum etiam Romae loco sacro, in honorem suum exstructo, fuisse decoratos. Sed haec de veneratione, Sanctis in Occidente etiam inde a saeculo sexto delata, modo disseruisse sufficiat; quanto honore iidem cultuque tum Romae, tum alibi sive in Oriente sive in Occidente sequioribus aut etiam ignotis temporibus fuerint affecti, nunc videamus.

§ VII. Ecclesiae locave tum Occidentis, tum Orientis sacra, in quibus vel Sancti post saeculum sextum aut certe a tempore incognito cultu ecclesiastico fuere affecti, vel sacra etiam eorum lipsana aut sunt aut fuerunt asservata.

Sancti susceptis ad suam, Resaphensem ecclesiam peregrinationibus

Ut in hoc tractando argumento, ordinatius procedam, confusionemque, quantum fieri poterit, evitem, ecclesias, aedesve sacras, in quibus vel Sanctos nostros speciatim coli vel sacras etiam eorum possideri exuvias, memoriae proditum invenio, antiquitatis, qua quaeque in cultu illo possessioneve gaudent, ordine servato, recensebo, idcirco etiam, cum commode fieri id poterit, postremo dumtaxat, ne hunc perturbem, commemoraturus loco eas, quae quo tempore primum Sanctos colere sacrae eorum lipsana possidere inceperint, determinare haud queo. Hisce praemissis, rem ipsam aggredior. Frequentes fuisse saeculo quinto aut sexto ad Resaphensem SS. Sergii et Bacchi ecclesiam peregrinationes, supra docuimus; hasce autem nec saeculo septimo et octavo desiisse, jam nunc dicenda aperient. Apud Labbeum tom. VII Conciliorum col. 582 Stephanus monachus et librorum custos in concilio Nicæno secundo, actione quinta dixit, sibi a Dionysio, ecclesiae Ascalonis presbytero, narratum fuisse, abbatem Joannem anachoretam aliquando ad S. Sergium in Arapham (ita scilicet ibidem corrupte Resapha vocatur) peregrinari soluisse.

saeculo VII et serius honorati adhuc fuerunt,

97 Jam vero, cum dictum Nicænum concilium anno 787 celebratum fuerit, Dionysiusque presbyter, a quo sibi id narratum fuisse, Stephanus monachus tum dixit, Joanni anachoretæ, ad S. Sergium in Resapham peregrinari subinde solito, synchronus exstitisse videatur, consecrarium est, ut, cum anachoreta iste, nomine Joannes, aut saeculo octavo jam labente, aut septimo senescente, in vivis, ut apparet, exstiterit, verosimiliter etiam utroque hoc saeculo Resaphensis Sanctorum nostrorum ecclesia, non secus atque id duobus saeculis proxime prægressis factum

fuerat, a peregrinis, ad illorum opem confugientibus, frequentari adhuc soluerit; quod an, uti in Martyrologio Romano moderno indicari videtur, hodieque fiat, pro certo asseverare non ausim. Illam interim erga Sanctos venerationem nondum saeculo septimo, imo ne saeculo nono quidem ac decimo, desiisse, credibile etiam apparet vel ex eo, quod tum insignis plane adhuc eorum in Oriente cultus exstiterit, prout argumento sunt tria, quae vel amborum Sanctorum vel unius saltem Sergii nomini tunc ibidem exstiterere dicata, seu templa seu monasteria diversa, Tagritense nimirum in Mesopotamia, Tura-Saiense, e regione positæ in Mesopotamia ad Tigrim urbis Balat situm, et Gubense seu quod in inferiori regionis Gubæ parte positum erat. Ac primum quidem ex his anno circiter 673, secundum autem saeculo nono aut etiam citius, ac tertium denique saeculo decimo fuit exstructum, uti videre est apud Assemanum in Bibliotheca Orientali tom. II, pag. 422, 127 et 330; quo etiam posteriori loco invenies, in Gubensi monasterio SS. Sergii et Bacchi reliquias fuisse eodem, quo conditum id fuit, tempore depositas.

98 Atque hæc sunt, quae de veneratione Sanctis in Resaphensi sua ecclesia post saeculum sextum delata dicenda occurrunt; ad alias modo ecclesias, quae vel eos post hoc tempus cultu ecclesiastico honoravere, vel sacras etiam eorumdem reliquias obtinere, sermonem converto; atque ut, quem mihi præfixi, ordinem chronicum sequar, a patriarchali Venetiarum ecclesia, sita in ea, ut verosimilior habet sententia, urbis Venetæ parte, quae Olivola olim dicebatur, quæque episcopatum ac Cathedrallem basilicam complectitur, duco initium. Ughellus tom. V Italiae sacræ edit. an. 1655 in Patriarchis Venetis col. 1267 sic scribit: Ursus de Rivoalto, cognomento Baduarius, filius angeli et Joannis Participatii, principis Venetiarum, frater, Venetum gessit Pontificatum ann. dcccxxi seditque annis xxxii. Hujus parentes viri devoti, inquit Dandulus, ecclesias S. Severi episcopi et S. Laurentii martyris sibi contiguas in geminas construxere, in quibus hic episcopus succedens S. Laurentii in virginum monasterium ad suum obitum commutari disposuit, eidemque sororem, virginem lectissimam, abbatissam præfecit. Hic Olivolensis Cathedrallem ecclesiam sub S. Petri Apostoli nomine inchoavit, quam post quinque annos completam in Kal. Junii consecravit, et reliquias sanctorum Sergii et Bacchi in ea deposuit. Cum quartus hic Venetiarum, aut, si antiquum, quo is olim a Venetiarum, in qua residebat, urbis parte vocabatur, nomen mavis, Olivolensis episcopus sedem hanc, ut verbis recitatis docet Ughellus, anno 821 occupare inceperit, annisque triginta duobus tenuerit, consecrarium est, ut quod fecisse verbis recitatis idem episcopus traditur, SS. Sergii et Bacchi reliquias in cathedrallem, quam Venetiis exstruxerat, ecclesiam eo temporis spatio, quod inter annum 820 et annum 854 intercessit medium, transtulerit, ut computanti patebit.

99 Verum unde, et quo circiter tempore illæ Sanctorum nostrorum reliquiae Venetias fuerant advectæ? Flaminius Cornelius, senator Venetus, in Ecclesiis Venetis a se illustratis tom. XIII, pag. 10 sic scribit: Eo (Christophoro II) ecclesiam Olivolensem administrante, Veneti, in concione publica congregati, sanxerunt anno dcccix ducalem sedem, de Mathemaucense urbe sublatam,

E Venetaque patriarchalis ecclesia sacra eorum lipsana,

F

Heraclia Venetias allata a saeculo nono

A sublatam, in Rivoalto persistere; quibus peractis, Angelum Porticiacum ducem constituerunt. Catholicus vero dux ab Heraclia, unde originem duxerat, corpora sanctorum Sergii et Bacchi, ut tradunt nonnulli ex Venetarum rerum chronologis, Venetias transtulit, et in cathedrali ecclesia, ipsis dicata, in marmoreo sepulcro reposuit in castro Olivolensi; quæ deinde divorum Martyrum lipsana, ædificato seu potius reædificato, ut mox dicemus, divi Petri apostoli templo, in illud per Ursum Baduarium, IV Olivolensem episcopum, translata fuerunt. *Sacræ itaque Sanctorum nostrorum reliquiæ, quas quartus Venetiarum episcopus in recens a se Venetiis exstructam cathedralem ecclesiam intulit, Venetias Heraclia, regionis Venetæ urbe, jam dudum excisa, quæ unde illas accepisset, haud invenio, fuerant advectæ, idque sæculi IX initio. Nec hæc tantum e datis Flaminii Cornelii verbis habemus, verum etiam jam tum Venetiis exstitisse ecclesiam, SS. Sergio et Baccho sacram, hancque, cum condita nondum esset cathedralis S. Petri ecclesia, pro cathedrali ibidem fuisse; quæ ego interim, uti et quod idem scriptor tom. cit. pag. 5 de dicta ecclesia, quæ jam inde a nascentis urbis Venetæ initii SS. Sergio et Baccho ibidem fuerit ædificata, affirmat, antiquo aliquo documento, fide undequaque digno, vellem confirmari. Verum, etsi id factum nusquam inveniatur, quin equidem jam inde a sæculo nono sacras SS. Sergii et Bacchi reliquias cathedralis, aut, quemadmodum modo vocatur, patriarchalis Venetiarum ecclesia possederit, nullo modo (neque enim esse videtur, cur Cornelius et Ughellus, verbis recitatis id adstruentes, falsitatis hic habeantur suspecti) dubitandum apparet.*

idcirco etiam festo annuo Sanctos celebrans, possedit,

B 100 Nec solum hasce jam tum possedit, honorificeque asservavit, verum etiam ipsos Sanctos peculiari ritu venerata est, aut certe id sæculo proxime elapso, fecit, atque hodie etiam facit. Ita quantum ad venerationem, quam ipsis sæculo proxime elapso detulit, disco e patriarchalis ecclesiæ Venetæ, quod penes nos exstat, divini Officii recitandi Ordine, anno 1685 Venetiis excuso, in quo licet a septimo Octobris die, sacra S. Justinæ luce impedito, Sanctorum nostrorum festum in diem alium differatur, in patriarchali tamen ecclesia ipsa illud ob sacra eorum, quæ ibi asservantur, corpora septima Octobris die celebrandum præscribitur. Directorii laudati seu Ordinis divini Officii recitandi verba sunt: In E. Patr. fest. SS. Sergii et Bacchi ob eorum corp. Quod modo ad venerationem, quæ Sanctis hodieque Venetiis defertur, spectat, laudatus Cornelius tom. cit., anno 1749 typis vulgato, pag. 11 sic scribit: Sanctorum Martyrum (Sergii nempe et Bacchi) natalitia a clero Venetæ urbis sub semiduplici ritu coluntur, sub duplici vero in ducali et patriarchali basilicis, quarum hæc potiore corporum partem sub nomine corporis in marmoreo monumento asservat, illa vero insignes reliquias, ex ipsis corporibus ablatas, obtinuit. Ita ille, hisce simul verbis, quibus præterea, in ducali Venetiis ecclesia et Sanctos nostros singulariter coli et sacras eorum asservari exuvias, docet, ea suppeditans, e quibus intelligas, præfatum Directorium, dum SS. Sergii et Bacchi corpora Venetiis in patriarchali ecclesia inveniri innuit, figurate dumtaxat loqui corporumque SS. Sergii et Bacchi partem, quam patriarchalis Veneta possidet ecclesia, pro integris eorundem, Octobris Tomus III.

uti frequentissime, dum de aliorum etiam Sanctorum reliquiis sermo est, fieri assolet, corporibus accipere; quod adeo et de scriptoribus monumentisque omnibus dicendum est, si integra Sanctorum nostrorum corpora uni soli loco attribuant. In eam autem opinionem idcirco præterea concedo, quod alibi etiam sacrorum pignorum partes inveniuntur, uti ex jam nunc eo, quem mihi præfixi, ordine dicendis patescet.

101 Jacobus Gualla, diversorum sacra Sanctorum lipsana, in monasterio S. Felicis Papiæ asservata, in Sanctuario Papiensi lib. v, cap. 11 recensens, hunc scribit in modum: Otto Teutonicus imperator secundus Salvatori nostro perpulchrum (Papiæ nempe) condidit oratorium, hac nostra tempestate sanctum Felicem vocatum: quam quidem ædem sanctissimæ virgines divi Benedicti Ordinis mira religione colunt. In ea autem hæc veneranda Sanctorum corpora decumbunt, quorum nomina infra describuntur: Felix, Castulus, Georgius, Felicitas, Prothus, Hyacinthus, Sergius et Baccus, Innocentes duo, Marina, Fælicula, caput S. Stephani prothomartyris, caput S. Valentini presbyteri, Crux una de sanctissimo ligno Crucis inaurata, capsula una in medio altaris majoris plena reliquiis. Quæ quidem venerandæ omnes reliquiæ in subterraneo oratore * decenter arcis tribus

AUCTORE
C. B.

eademque etiam prærogativa Papiensis S. Felicis ecclesia,

E

* oratorio

102 Adhæc Romualdus a S. Maria in Ticino seu Papia sacra parte II, pag. 151 sic scribit: Sergius... Nonis Octobris optatam ad martyrii palmam in cælum et ipse commilitoni Baccho sociandus evolavit, atque ob ipsius Sergii memoriam locus, ubi primo corpus ejus conditum fuit tumulo, Sergiopolis ex ejus nomine appellatus est, et ob præclara inibi, quæ patrabat, miracula frequenti Christianorum concursu honoratus; cujus eadem exuviae postea una cum corpore S. Bacchi Ticinum asportatæ in æde S. Felicis, monialium S. Benedicti, multa requiescunt veneratione. Hisce autem verbis videtur et hic scriptor significatum velle, integra SS. Sergii et Bacchi corpora, non autem eorum dumtaxat partes, Ticini seu Papiæ asservari. Ast, si id bini illi scriptores, uti ex dictis contendere videntur, re etiam ipsa contendant, a veritate illos aberrare, ob rationem num. 100 adductam dubitandum non est. Nec est, cur mirum cuiquam accadat, scriptores illos erroris a nobis hic accusari. Quæ enim de Nostrorum aliorumque Sanctorum corporibus Papiæ asservatis memoria prodit Jacobus Gualla, nec ex horum inspectione, nec e probatæ fidei monumentis, sed tantum, uti ex Aloysii de Tattis Novocomensi ad 11 Septembris diem Martyrologio colligo, e populi traditione, erroris frequentissime obnoxia, verosimillime didicit, nec sua aliunde Romualdus a S. Maria hausisse videtur.

cui etiam integra eorundem corpora videntur attribui,

F

103 Quod cum ita sit, quis, quæso, quo minus ob rationem, quæ num. 100, ut jam dixi, data

a sæculo X.

AUCTOR
C. B.

est, quæque maxime solida apparet, a vero id alienum pronuntiemus, impediendos nos velit? Proximum est, ut de tempore, quo Ticinensium S. Felicis Monialium monasterium SS. Sergii ac Bacchi reliquias possidere inceperit, nunc pauca edisseram. Nihil plane, quo id certo determinem, occurrit; verum etsi res ita habeat, illud tamen sacrarum Deo virginum asceterium jam inde ab eo tempore, quo ab Ottone II fuit exstructum, seu jam inde, cum ab anno 966 ad annum usque 985 imperii habenas moderatus is sit, a sæculo decimo sacro illo thesauro fuisse potitum, neutiquam vero apparet absimile, de eoque hic idcirco agendum duzi, maxime cum locus, quo id facerem, opportunior haud occurreret. Ceterum an et quis Sanctis nostris in Ticinensi S. Felicis monasterio cultus ecclesiasticus deferatur, haud comperio; in ecclesiastico tamen, quod ibidem ad 7 Octobris diem recitari solet, Officio commemorationem de iis fieri, in Indice, qui Operi Romualdi a S. Maria supra laudato adjectus est, indicari videtur. Ad aliam modo, quæ sacrarum etiam Sanctorum nostrorum exuviarum partem possidet, ædem sacram progredior.

Andegavensis,
ipsorummet
Sanctorum
nomini dica-
ta,

B 104 Joannes Maan in Sancta et Metropolitana Turonensi Ecclesia, a se illustrata typisque anno 1667 excusa pag. 118 in Engebald, Turonensi archiepiscopo, isthæc prodit memoriæ: Profectus Andegavos anno MCLII Godofridi comitis rogatu sacras beatorum Sergii et Bacchi reliquias, quas ille Hierosolymis afferri jusserat, excepit solemniter ritu die xv Kal. Feb. et in templum, eorum nomini dicatum, intulit perenni cultu celebrandas; quod ne piorum memoria umquam excideret, exceptionis festum diem agi quotannis voluit cum indulgentiarum proventu. Aderant autem ad rem peragendam opportuni præsules Andium, Redonum et Namnetum. Ita laudatus auctor, quidquid autem hic tradit, id ex ipsis Engebaldi, Turonensis archiepiscopi, qui solemniter, verbis recitatis expositam, peregit, litteris didicit, quas, ut addit, doctissimi Artaltii, canonici Andegavensis et archidiaconi Transligerani, gratia obtinuimus ex archivio sancti Sergii Andeg. Fuerant scilicet hæ, ut dubitandum non apparet, Andegavensi SS. Sergii et Bacchi monasterio ab Engebald concessæ, tum ut, a sese in hoc SS. Sergii et Bacchi reliquias, C rogante, qui hasce Hierosolymis afferri jusserat, Andegavensi comite Godofredo, solemniter fuisse delatas, testatum faceret, tum ut diem, quo id accidit, xv Kal. Feb. seu 18 Januarii festum quotannis habendum, indulgentiis etiam ad pietatem excitandam impertitis, statueret.

ac singulari
hos hodieque
cultu cele-
brans,

105 Verum totine Andegavensi civitati, an soli, quod prope hanc situm est, sæculoque, ut supra docui, septimo fuit exstructum, Sanctorum nostrorum monasterio diem illum festum quotannis haberi Engebaldus voluit? Id mihi, spectatis, quæ transcripsi, Joannis Maani verbis, dubium apparet, nec, quo dubitationem hanc animo eximam, aliunde quidquam suppetit, licet interim festum illud, si olim forte in tota Andegavensi civitate celebratum fuit, hodie equidem ibidem non amplius celebrari, verosimillimum, ne dicam indubitatum, efficiat Andegavense anno 1624 excusum penesque nos exstans Breviarium, in quo, uti et in præfixo ei Kalendario ad 18 Januarii diem Officium, non de SS. Sergio et Baccho, horumve, de qua hic, translatione, sed de S. Petri, qua Romæ primum sedit, Cathedra

recitandum proponitur, addita dumtaxat, quæ de S. Prisca virgine facienda est, commemoratione. Nec, an vel ipsum Andegavense Sanctorum nostrorum monasterium 18 Januarii diem, quem quin olim festum ex Engebaldi episcopi supra laudati statuto habuerit, dubitandum non est, festum hodieque habere pergat, compertum habeo. Officio interim ritus semiduplicis SS. Sergium et Bacchum, addita dumtaxat de SS. Marcello et Apuleio martyribus commemoratione, in civitate Andegavensi ejusque diœcesi ad 7 Octobris diem seu hodie coli, e supra laudato Andegavensi Breviario, uti et ex laudato pariter, quod sibi id præfixum habet, Kalendario intelligo; hinc autem, quin iidem Sancti nostri ad hunc diem etiam in Andegavensi monasterio, quod nomini eorum dicatum, sacrisque præterea, ni forte hæ temporum injuria modo perierint, reliquiis ditatum est, altioris adhuc ordinis Officio colantur, cultu ecclesiastico afficiantur, vix, ac ne vix quidem, dubitandum, reor.

106 Verum anne pariter, unde sacra Sanctorum nostrorum lipsana ab anno circiter 1152 in dicti Andegavensis monasterii possessionem venisse, appareat, solemniter, qua ab Engebald, Turonensi archiepiscopo, tribus aliis episcopis, Andium nimirum, Redonum et Namnetum, assistentibus, SS. Sergii et Bacchi reliquæ in sacrum iis prope Andegavos monasterium fuere illatæ, jam dicto, quem Joannes Maan, ecclesiæ Turonensis historiographus supra laudatus, assignat, anno 1152 factam esse, pro æque indubitato potest haberi? Engebaldus, Turonensis archiepiscopus, comite Godefrido rogante, et Andegavos adiit, et sacra ibidem, quæ hujus jussu Hierosolymis erant allata, Sanctorum nostrorum lipsana, ut scriptor ille memoriæ prodit, dicto anno 1152 transtulit; ut sane tunc, cui Godofredi nomen fuerit, Andegavensis aliquis comes (neque enim de homonymo alterius cujuspiam ditionis comite sermonem esse Maano, verosimile apparet) Andegavensium tractui præfuerit; in suppeditato autem in Chronico Chronicorum a Joanne Gualterio comitum Andegavensium catalogo comes nullus, nomine Godofredus, qui Andegavensibus ad annum 1152 præfuerit, occurrit. Quod cum ita sit, fieri facile potest, ut non nemo, an supra memorata, qua Sanctorum nostrorum lipsana in sacratum eis Andegavis templum ab Engebald fuere illata, solemnitas anno 1152 fuerit peracta, in dubium revocet, quod, illa stante epocha, dictam solemniter, comite Andegavensi, cui Godofredi nomen esset, rogante, peractam fuisse, necesse sit.

ab ipso solemniter hic memorata præstituta E

107 Quod ad me pertinet, cum præfatus, quem Gualterius suppeditat, comitum Andegavensium Catalogus contextus sit e regum principumque Galliarum, uti ipsemet is scriptor in hujus Opusculi capite indicat, Genealogia, a Guilielmo Paradino anno 1561 typis Lugdunensibus vulgata, hicque auctor, quemadmodum ex Nicerono tom. XXXIII Monumentorum pag. 170 intelligo, nullis plane, quæ in hoc Opere adstruit, argumentis probationibusque confirmet, Joanne Maano, qui, quæ verbis supra recitatis scribit, e monumento maxime, uti apparet, authentico hausit, etiam quantum ad ipsum, cui solemniter, de qua hic nobis sermo, innectit, annum 1152 standum puto, utut ita, comitem quempiam Andegavensem, cui Godefridi nomen esset, in vivis etiam tunc adhuc fuisse superstitem, sit necesse. Atque ea vel

anno circiter 1152,

A vel idcirco maxime sedet sententia, quod equidem in memorato, quem Gualterius suppeditat, comitum Andegavensium catalogo Godefridus comes, nominis hujus quintus, qui anno 1150 obierit, recenseatur, facileque fieri possit, ut in anno comitis hujus emortuali assignando Gualterius, seu potius, e quo hic sua ex dictis hausit, Paradinus errarit. Jam vero cum id ita sit, nec diu ante præfatam solemnitatem Sanctorum lipsana Andegavos videantur fuisse allata, consecrarium est, ut verosimillime ab anno circiter 1152 in dicti Andegavensis monasterii possessionem devenierint.

collegiataque
Heiligensta-
diensis, San-
ctos pro pa-
tronis ferme
præcipuis

108 Sed de re hac jam satis; institutum prosequamur. Pars quoque e sacris SS. Sergii et Bacchi reliquiis in Heiligenstadiensi, quæ S. Martino, Turonensi archiepiscopo, sacra est, diæcesis Moguntinæ collegiata ecclesia hodieque asservatur, aut certe olim asservata fuit. Liquet id e Pontificia a Paulo II Papa anno 1469 concessa Bulla, in qua, SS. Sergii et Bacchi corpora in dicta Heiligenstadiensi ecclesia asservari, Pontifex is diserte affirmat, uti quisque comperiet, qui illam Operis nostri tom. III Junii pag. 86 ex parte recitatam hicque proinde non recitandam consuluerit. Ac Sergius et Bacchus, statim atque eorum sacræ exuviæ, quod sæculo XIII aut XIV ex dicendis factum, Heiligenstadium fuere delatæ, tam celebrem ibidem, ut Papebrochius Operis nostro loco proxime cit. docet, cultum nacti sunt, ut collegiatæ, quæ in ea urbe, ut jam dixi, S. Martino, Turonensi archiepiscopo, sacra est, ecclesiæ patroni ferme principales æstimarentur. Atque id quidem vero apprime consonum idcirco videtur, quod in Pontificia, quam proxime laudavi, anni 1469 Bulla, nulla prorsus SS. Aurei et Justini, qui tamen pro patronis ab Heiligenstadiensibus habentur, mentione facta, soli Sancti nostri a Paulo II Papa commemorantur, uti quisque, illa loc. cit. consulta, deprehendet. Adhæc in litteris, eodem dicto Operis nostri tertio Junii tomo pag. 85 et seqq. recitatis, quas anno 1528 Sulatanensis, Tergestens, Sagonensis, Serbiensis, Gallipolitanus, Ameliensis, Acer-nensis, Syriquensis, Demitensis et Senongensis episcopi Avenione dederunt, Sergius et Bacchus iis accensentur Sanctis, quorum festis Heiligenstadiensem S. Martini ecclesiam fideles ut frequentent, propositis, quas in præfatis Litteris exprimunt, indulgentiis excitant dicti episcopi.

habens, a sæ-
culo XIII aut
XIV fuit ga-
visa.

C 109 Accedunt præterea duorum archiepiscoporum Moguntinorum bina diplomata, in quorum priori quidem, quod anno 1461 a Diethero fuit concessum, Sergius et Bacchus Sanctis Heiligenstadiensis ecclesiæ patronis annumerantur, eorundemque festa iis, quæ publica, apertis valvis æreque campano signo dato, divinorum Officiorum recitatione, latique ab episcopo conciliove Moguntino provinciali interdicti cessatione celebrari possunt; in posteriori vero, quod anno 1499 Bertholdus, Moguntinus itidem archiepiscopus, impertiit, Sergius et Bacchus iterum comparent, eodemque modo, quo in diplomate proxime memorato, eorum aliorumque, quos nominat, Sanctorum festa celebrari posse conceditur, privilegio dumtaxat ad plura festa extenso. Verum unde et quando sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana sibi acquisivit Heiligenstadiensis ecclesia? Fuisse illa belli sacri, seu expeditionum, a Christianis in Terram Sanctam susceptarum, occasione e Syria in Europam translata, itaque tandem ad præ-

fatam S. Martini Heiligstadiensem ecclesiam sæculo XIII aut XIV pervenisse Papebrochio nostro, uti Operis nostri loco supra cit. ipsemet manifestat, est visum. Et sane, cum plurimæ aliæ aliorum Sanctorum reliquiæ eadem occasione in Europam fuerint delatæ; ita ei haud immerito visum esse, persuasum mihi habeo. Uno porro fortassis post tempus, quo primum Heiligenstadiensis S. Martini ecclesia sacri illius thesauri partem fuerat adeptæ, sæculo circiter elapso, eadem frui prærogativa metropolitanæ Pragensi in Bohemia ecclesiæ fuit concessum.

110 Carolus IV imperator et Bohemiæ rex sacras variorum Sanctorum magno numero reliquias, quas undequaque summo studio conquisierat, dictæ metropolitanæ Pragensi ecclesiæ, S. Vito sacræ, diversis regni sui annis donavit, ut Pessina in Phosphoro Pragensi e pag. 599, variis in medium adductis probatæ omnino fidei documentis, docet. Ac anno quidem 1554, quo piæ isti liberalitati datum fuit initium, plurimas fuit largitus; hasce autem inter locum obtinere et sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana. Liquet id ex ipsis, quas Pessina Operis citati p. 455 et quinque sequentibus recitat, litteris, a Carolo ad universos Bohemiæ regni status Moguntia dicto anno 1554, quarta Januarii die datis. In hisce enim laudatus imperator sacris reliquiis, quas, e variis a se aditis locis sacris acquisitas, ecclesiæ Pragensi donat, sacra Sanctorum nostrorum lipsana hunc in modum accenset: Ab inde (Ab Ersheimensi nempe diæcesis Argentinensis monasterio) in monasterium Weissenburg Spirensis diæcesis, foundationis Daguberti imp., venientes obtinimus medietatem corporum Sergii et Bacchi MM. beatorum. Atque ita modo compertum habemus, non tantum Pragensem ecclesiam tandem etiam Sanctorum nostrorum lipsana fuisse adeptam, sed etiam unde et quandonam ea fuerint accepta. Verum unde sacra illa pignora ad Weissenburgensem, e quo acquisita a Carolo imperatore fuerunt, monasterium devenerant? Uti quæ Heiligenstadiensis, de qua supra, ecclesia possidet, delata ad eam e Syria, ut docui, sacrarum expeditionum occasione videntur, ita etiam, quæ Carolus imperator e Weissenburgensi monasterio obtinuit, delata ad hoc eadem occasione eademque e regione fuisse existimo.

111 Porro Carolus IV imperator, qui, quemadmodum jam vidimus, sacra pignora quam plurima, undequaque acquisita, metropolitanæ Pragensi ecclesiæ impertiit, diem quoque festum, quo quotannis celebritatis, qua Pragam illa allata fuerunt, memoria recoleretur, instituendum curavit, fuitque solemnitati huic secundus Januarii dies præstitutus. Ita apud Pessinam iterum Operis laudati pag. 449 docet metropolitanæ Pragensis ecclesiæ Breviarium simul et Martyrologium, uti etiam, quod in museo nostro asservatur, Pragense Calendarium, ad Bollandum nostrum anno 1647 a P. Theodoro Moreto submissum. Nec tantum illud ex his disco, verum etiam, reliquias, quas Carolus imperator Pragensi ecclesiæ donavit, auro argentoque et gemmis a religiosissimo hoc principe pretiosissime fuisse ornatas. Et qui quidem nominatim sacra Sanctorum nostrorum lipsana ornata ab eo fuerint, fas est colligere e duobus reliquiarum, quæ in cathedrali seu metropolitana Pragensi ecclesia asservantur, syllabis, apud Pessinam in Opere plus semel jam cit. exstantibus. In altero enim, qui anno 1568

AUCTORE
C. B.

Anno porro
1554 Sergii
quoque et Bac-
chi insignes
reliquias ob-
tinuit,

E

F

atque eas, qui-
bus Carolus
IV imperator
argentea
etiam orno-
menta addi-
dit,

notatur

AUCTORE
C. B.

notatur confectus, pag. 472 sequentia hæc leguntur : Sergii et Bacchi MM. argen. deaurat. cum imaginibus; in altero autem, qui, cum anno 1420 Feria 4 post festum S. Jacobi hæreticorum Wicleffistarum metu sacræ Pragenses reliquiæ e Pragensi S. Viti ecclesia partim Zitaviam, partim Carlsteinam fuere delatæ, conscriptus signatur, reliquiasque, quæ ad posteriorem hunc locum deportatæ tunc fuerunt, complectitur, pag. 479 isthæc occurrunt : Sepulchrum SS. Sergii et Bacchi circumdatum argenteis et deauratis imaginibus.

hodieque con-
servat Pra-
gensis eccle-
sia,

112 At vero, quæ capsæ, sacra Sanctorum nostrorum lipsana continenti, confecta ex argento deaurato, uti e duorum, quos dixi, Syllaborum verbis jam recitatis colligendum apparet, ornamenta Carolus imperator adjecit, ea postmodum eidem capsæ temporum injuria fuere detracta. Pessina Operis jam sæpius citati pag. 478 sic scribit : Ex quo (reliquiarum, ad arcem Carlsteinensem metu hæreticorum, ut jam dixi, anno 1420 Feria 4 post festum S. Jacobi translatarum, thesauro)..... quidquid in auro, argento, gemmis et lapidibus pretiosis fuit, Sigismundus imp. anno MCDXX die XXIX Julii abstulit, et in stipendia militaria præsentemque belli necessitatem convertit; in reliquiarum autem et clenodiorum (adi jam sæpius laudatum Pessinam pag. 498) ecclesiæ cathedralis Pragensis Catalogo, anno 1557 confecto, sacra SS. Sergii et Bacchi lipsana in plumbea dumtaxat cistula asservata fuisse, indicatur. Quare dubitandum non apparet, quin Sigismundus imperator Sanctorum nostrorum, non secus atque aliorum, sacris exuviis, in arce Carlsteinensi asservatis, argentea, quibus eas Carolus imperator condecorarat, ornamenta anno 1420 vigesima nona Julii die, belli necessitate urgente, detraxerit atque in militum stipendia converterit. Verum etsi id ita sit, non propterea tamen quidquam de sua in sacris istis pignoribus asservandis cura remisisse videtur Metropolitica Pragensis ecclesia, hincque verosimillime factum est, ut ea hodieque possideat, aut certe anno 1675 adhuc possederit, uti fidem facit reliquiarum in cathedrali Pragensi asservatarum catalogus, a Pessina sæpissime laudato ex oculari illarum inspectione tunc confectus, atque ab eo in Opus, pluries modo citatum, illatus, in quo pag. 519 legitur : SS. Sergii et Bacchi medietas corpor. obtenta a Car. in monast. Weissenburg. Spirens. diæc. MCCCCLIV.

nec, quo minus
id credatur,
officit, quod
de inventis
apud Soriam
Sanctorum
ossibus nar-
ratur.

115 Verum anne etiam, uti hisce verbis declaratur, medietatem seu mediam partem corporis tam Bacchi quam Sergii ecclesia isthæc possidet, obtinuitve e Weissenburgensi cænobio Carolus IV imperator? Cum Catalogus mox dictus, in quo sacrorum corporum et Bacchi et Sergii notabilis adeo pars in Pragensi ecclesia asservari dicitur, a Pessina, oculari ex dictis inspectione præmissa, fuerit confectus, scriptori huic id tradenti fidem indubitanter denegare non ausim, nedum Carolo imperatori, mediam sese eorumdem corporum partem e Weissenburgensi monasterio acquisivisse, in litteris supra laudatis asseveranti. Scrupulum interim movent, quæ Sanctorum nostrorum reliquiis ditatæ pariter sunt, ecclesiæ aliæ jam recensitæ, ac maxime patriarchalis Veneta, quæ potiorum corporum SS. Sergii et Bacchi partem sibi diserte (adi num. 100) adscribit. Verum etsi id ita sit, non est tamen, cur quisquam hic obiciat Lupum de Morales, equitem Jacobæum, qui,

anno 1470 apud Soriam, diæcesis Oxomensis in Hispania urbem, quatuor hominum ossa in capsâ lapidea, addita, qua SS. Sergii, Bacchi, Marcelli et Apuleii esse, indicabatur, epigraphe, fuisse inventa, edito hac de re Hispanico idiomate libello memoriæ prodit. Præterquam enim, quod verba Lupi Hispanica, Latine ad hunc diem a Tamaio (adi jam datam hodie de SS. Marcello et Apuleio num. 21 et seqq. Syllogen) in Martyrologio Hispanico reddita, nulla ratione, ut SS. Sergii et Bacchi duorumque aliorum, Marcelli nempe et Apuleii, corpora integra aut etiam majori ex parte apud Soriam fuerint reperta, exigere videantur, laudati Lupi de Morales Opus penes nos non exstat, hincque, an quæ in hujus commendationem Tamaius loco cit. profert, veritati undequaque consonent, definire non possumus. Adhæc, si Lupus, integra Sanctorum nostrorum corpora apud Soriam fuisse inventa, re etiam vera assereret, necesse foret, vel hinc fidem ejus quam maxime vacillare, cum sacra Sanctorum nostrorum corpora integra nusquam haberi, ex jam supra dictis satis constet.

114 Porro Lupus de Morales per verba, quæ citato Sylloges proxime laudatæ loco recitata jam sunt, non tantum docet, Sanctorum nostrorum ossa prope Soriam fuisse inventa, verum etiam illos a sæculo xv, quo id accidit, peculiarem cultum, quem patrata ad eorumdem invocationem miracula etiam auxerint, ibidem nactos fuisse; quod in dubium revocandum, non æstimans ad loca sacra, quæ quandonam circiter Sanctos colere sacræve eorum possidere exuvias inceperint, definire haud queo, jam venio. Gelenius de Colonix Agrippinensis Magnitudine syntagmate 19, § 2 sacris reliquiis, quas ecclesia parochialis, S. Martini Minoris dicta, Colonix possidet, duas Sanctorum costas, alteram Sergii, alteram Bacchi accenset; licet autem, quo circiter tempore sacra hæc pignora Coloniam fuerint advecta, non edicat, Sanctos tamen ibidem et frequentibus miraculis inclaruisse, et summa apud populum in veneratione ætate sua fuisse, non obscure docet. Verba, quibus id facit, et quibus præterea, Colonix quondam sacellum, S. Sergio sacrum, exstitisse tradit, huc transcribo. Sic habent : Per has sacras costas (SS. Sergii nimirum et Bacchi) Colonix frequentata miracula, præsertim in tabe longa deficientibus, qui vires horum Sanctorum invocatione persæpe receperunt, publice habitis sermonibus persæpe disserentem audivimus illustrem theologum hujus ecclesiæ pastorem Adolphum Schulckenium, vicarium in spiritualibus generalem Coloniensem, B. M. V. in Gradibus præpositum et canonicum presb. metropolitanum; cujus assertionibus congruit antiquissimus bibliothecæ meæ MStus in conscriptione sacelli Sergiani, olim apud vetustam portam Rhenanam siti, quod destructum est anno MDLXIII autoritate superiorum, translatis sacris et omni suppellectile in hanc capaciorem basilicam parochialem.

115 Nec Roma, quæ plurimas, imo innumeras propemodum, sacras reliquias possidet, SS. Sergii et Bacchi lipsanis penitus destituitur. Præter ædem sacram seu oratorium, quod Sanctis nostris, ut num. 95 docui, verosimillime jam inde a sæculo sexto Romæ fuit exstructum, quatuor adhuc alia, quæ ibidem hi nomini suo dedicata habent aut certe olim habuerunt, loca sacra ■ Florivante Martinello in Roma ex ethnica

E
Hi interim
ibidem, aliis-
que, quæ hic

recensentur,
locis sacris pe-
culiari cultu

sacra

A *sacra recensentur, nimirum ecclesia apud arcum Septimii Severi, monasterium, post formam aquæ ductus patriarchii Lateranensis situm atque ab Anastasio bibliothecario in S. Paschalis primi Papæ Vita apud nos ad 14 Maii diem num. 11 memoratum, oratorium in Callinico, ac tandem Ruthenicum SS. Sergii et Bacchi ad Montes collegium. Atque hoc, unde præcipue hic memorandum venit, sacrarum etiam SS. Sergii et Bacchi reliquiarum partem possidet. Ita e Piazzæ, qui tamen, unde et quandonam hanc illud acceperit, non edicit, Hemerologio sacro ad hunc diem intelligo, uti etiam eorum hodie festum celebrari non modo in dicti collegii ecclesia, sed et in ecclesia S. Mariæ Montis cæli, itemque in altera, S. Adriano sacra, in qua præterea altare nomini suo dedicatum habent. Ceterum Sanctorum nostrorum, de quibus Evangelium hodie recitandum in valde antiquo Evangeliorum capitulari Vaticano 43 designari, e Dominico Georgio in hodiernis suis ad Adonis Martyrologium Annotationibus disco, pretiosa pignora etiam possident, eademque ac Sanctos venerantur alia adhuc loca sacra nonnulla.*

B
aut gaudent
aut olim fuerunt
gavisi.

B 116 Verum hæc, quod minus, quam jam recensita, celebria sint, una cum nonnullis aliis, quæ sacra quidem Sanctorum nostrorum lipsana possedisserunt, et tamen, an vere isthæc umquam possederint, in dubium revocari potest, brevitatis causa prætereo, solumque supra enumeratis adhuc addo Parisiensem in via S. Jacobi Benedictinorum ecclesiam, SS. Sergio et Baccho, uti in concinnatis a se Sanctorum Vitis Bailletus ad hunc diem docet, olim dedicatam, et Constantinopolitanum, aut, si ob mox dicenda mavis, Calchedonense, quod Πουφινιανὰ Græcis dicitur, suburbium. In duorum horum locorum priori Sancti nostri, tamquam patroni antiqui, uti idem Bailletus loco cit. etiam docet, hodieque coluntur, sacræque præterea eorum exuviae, uti e variis variorum annorum spiritualibus Parisiensis ecclesiæ Diariis disco, sub altari principe asservantur; quod autem ad duorum dictorum locorum posteriorem, qui, quemadmodum apud Cangium in Constantinopoli Christiana lib. iv, § 15 est videre, trans mare in Asia prope Calchedonem situs est, spectat, in Ms. Græco Synaxario et Menæis Mss. Mediolanensibus et Taurinensibus ita ad 27 Maii diem notatur: Μνήμη τῶν ἁγίων Σεργίου καὶ Βάχχου πέραν ἐν Πουφινιανᾷ, Commemoratio sanctorum Sergii et Bacchi trans mare in Rufinianis; ut sane, quin etiam Sancti nostri cultu ecclesiastico in præfato seu Calchedonensi seu Constantinopolitano suburbio aut gaudeant, aut olim saltem fuerint gavisi, dubitandum non sit. At vero sacra eorum lipsana ibidem etiam asservari, nuspiam notatum invenio. Adhæc cum Cangius loco cit. duas ædes sacras, alteram SS. Petro et Paulo, alteram S. Hypatio dicatam, quæ in Rufinianis exstiterint, recenseat, pluresque forte alias suburbium illud fuerit complexum, fueritne in iis omnibus, aut, si res secus habet, in quam aut in quibusnam ex iisdem Sergio et Baccho honor, Sanctis proprius, fuerit delatus, nullo modo, deficientibus ad id necessariis documentis, definire queo.

VITA,

Auctore anonymo.

E *codice nostro Ms. membrananeo, signato Q. Ms. 7, cum duobus aliis nostris Mss. itidem membranaceis codicibus et editione Mombritii collato.*

CAPUT I.

Ad Maximianum imperatorem tamquam Christiani deferuntur Sergius et Bacchus, tales deprehensi ludibrio ab eo habentur, ad Antiochum ducem morte etiam, ni diis sacrificent, afficiendi mittuntur, custodiæque ab hoc includuntur.

I mperante Maximiano a tyranno, multus error hominum genus possederat; lapides enim et ligna, hominum ad inventiones, adorabant, et de obscænis sacrificiis degustabant. Qui autem sacrificare nolebant, pœnis atque suppliciis vehementer afflicti deservire dæmonibus compellebantur. Erat igitur edictum per singulas civitates in foro propositum cum severissima comminatione b. Polluebatur itaque ætheris puritas de diabolico ararum nitore * et tenebræ diabolici erroris opportuna conversatio hominibus putabatur. Tunc itaque veluti quædam stellæ terrestres erga confessionem fidei Salvatoris Domini nostri Jesu Christi Sergius et Bacchus pollebant in palatio c honorabilesque erant apud Maximianum imperatorem. Beatus quidem Sergius erat primicerius et princeps scholæ gentilium, amicus imperatoris et multam apud eum habens fiduciam, ut etiam velociter postulationibus ejus annueret d.

2 Qua de re Antiochus quendam familiarem habens Sergium * poposcit ab imperatore, quod dux fuerat e Augusto-Euphratarum provinciæ f; beatus vero Bacchus ejusdem et ipse scholæ gentilium erat secundicerius. Qui enim unanimes erant in Christi charitate, oportune et in seculari militia non separabantur ab alterutrum *, non quidem affectu naturæ, sed vinculo fidei connexi cantantes semper et dicentes: Ecce, quam bonum et quam jocundum habitare fratres in unum g. Erant igitur ingeniosi et felices Dei Milites, et Scripturas, a Deo inspiratas *, ad perfectum instituti ad erroris diabolici destructionem, et in præliis ad plenum exercitati ad barbarorum peremtionem. Invidia ergo maligni

Sergius et
Bacchus gra-
tia et auctori-
tate in pala-
tio

b
Polluebatur
itaque ætheris
puritas de diabolico
ararum nitore

* et tenebræ

F

c
honorabilesque
erant apud
Maximianum
imperatorem

d

plurimum
valentes, ab
invidis
* al. Sergius

e

f

* ab alterutro

g

* al. Scriptu-
ris, a Deo
inspiratis

AUCTORE
ANONYMO.

maligni et iniqui dæmonis quidam de eadem, quæ appellatur Gentilium, schola stimulati videntes eos eleganter in atriis regalibus conversari atque in militia proficere; multamque apud imperatorem fiduciam habere, aliter non valentes laboris sui insidias eis innectere, accusaverunt apud imperatorem; quod fuissent Christiani.

apud Max-
imianum
imperatorem
tamquam
Christiani
accusantur,

5 Observantes namque, tempus, quando imperatori idem beatus Sergius et Bachus non assistebant, singulariter eum invenientes dixerunt: Immortali quidem tuo fastigio multum est studium erga venerabilium magnorumque deorum nostrorum religionem; quapropter ubique et in omnibus locis scripta vestra pervenerunt; in quibus præcepistis, qui noluerint venerari eos atque adorare, obnoxii immaculati edicti vestri innumeris suppliciis consumentur. Quare ergo tantam fiduciam habentes erga æternitatis vestræ potentiam Sergius et Bachus, primicerii scholæ nostræ, qui Christum, quem, utpote malefactorem, qui vocantur Judæi, crucifigentes occiderunt, ipsum venerantur et adorant, multosque alios persuadentes subtrahunt a deorum cultura, atque ad suam religionem inducunt. Audiens hæc imperator et non eis credens dixit: Non arbitror, veritatem vos dicere, quia Sergius et Bachus erga Dei honorem et religionem non sunt devoti.

ab eoque, ac-
cusationis ve-
ritate, ex eo
sinceri
al. culturæ

* al. ignoran-
tes

4 Dum ergo erga eos immaculatam caritatem habeam, quam adipisci non promerentur, nisi devoti atque sinceres * existerent; sin autem, ut vos perhibetis, illius curæ * sunt, comprehenduntur. Convocans namque eos, ignorans *, quid dictum sit, vadam una cum eis ad sacrarium magni Jovis, et siquidem sacrificaverint, vobis ipsis ad sustinendam pro tali calumnia periculi causam adscribitis; sin autem noluerint sacrificare, dignum impietati eorum supplicium sustinebunt. Dii enim satellites imperii mei impios et ingratos nolunt. Respondentes accusatores dixerunt imperatori: Nos amore et affectu deorum permoti, quod de eis audivimus, suggestimus tuo immortalis fastigio; tuæ autem erit intemeratæ sapientiæ, istorum comprehendere impietatem. Continuo ergo convocavit eos imperator; ingressi namque fuerant cum consuetis satellitum obsequiis, et accipiens eos, ingressus est et sacrificavit cum officiis, ac de sacrificiis degustantes * circumspexit, et non vidit beatos Sergium et Bachum.

* al. degustans

quod et tem-
plum Jovis
ingredi

* al. foris

3 Neque enim ingressi fuerant in templum, impium et illicitum æstimantes videre sacrificantes ac de immundis sacrificiis degustantes: stabant vero foras *, et orabant quasi ex uno ore dicentes: Rex regum et Dominus dominantium, qui lucem inaccessibilem habitas, inlumina oculos cordis eorum, qui in tenebris ignorantiae incedunt, qui immutaverunt gloriam tuam incorruptibilis Dei in similitudinem corruptibilium hominum, et volatilium et quadrupedum et serpentium, et deserviunt creaturæ magis, quam tibi Creatori; converte eos, ut te cognoscant solum verum Deum, et Filium tuum unigenitum Dominum nostrum Jeshum Christum, qui propter nos nostramque salutem passus est et resurrexit, quatenus nos eriperet de maledicto legis et liberaret de vanorum idolorum errore: nos vero intemeratos atqui immaculatos, Deus, custodi in via testimoniorum tuorum, ut secundum mandata tua converse-

mur. Dumque adhuc oratio in ore eorum esset, mittens imperator quosdam de adstantibus sibi satellitibus jussit eos in templum introduci.

6 Inredientibus dixit: Sicut video, in multa mansuetudine mea atque humanitate confidentes, qua protegente vos dii providerunt, insuper et contempnere vultis edictum imperiale, transgressores facti deorumque inimici. Sed non sustineam, si probantur, quæ de vobis dicta sunt. Accedentes ergo ad aram Jovis magni sacrificate, et de mysticis sacrificiis degustate, quemadmodum et ceteri. Respondentes autem fortissimi milites Christi et martyres Sergius et Bachus dixerunt: Nos, imperator, terrenam quidem corporalis militiæ servitutem tibi debemus exsolvere; habemus autem regem verum, æternum in cælis Jeshum Christum, Filium Dei, cui animas nostras devovimus, qui est spes nostra et salutis refugium. Huic per singulos dies offerimus sanctum vivumque sacrificium, atque rationabilem culturam; lapidibus autem et lignis non sacrificamus, neque adoramus. Dii namque vestri aures quidem habent, orationem autem hominum non audiunt. Similiter nares habent; sacrificium autem, quod eis offertur, non odorantur; et hos * habentes non locuntur, manus habentes non contractant, pedes habentes non ambulant. Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in eis.

et diis sacri-
ficare nollent,
deprehensa

h

E
* al. os

7 Indignatus itaque imperator mutavit vultum suum, et jussit confestim zonas eorum incidi, et exutos clamidibus et quæque erant miliciæ vestes, simul et torques aureas de cervicibus eorum auferri, et induit eos colubilia muliebria, et ita per mediam civitatem usque ad palatium pertrahi gravissimas in cervicibus catenas portantes. Cumque Sancti Dei traherentur per medium forum, cantantes simul dicebant: Si ambulaverimus in medio umbræ mortis, non timebimus mala, quoniam tu nobiscum es; et verbum illud Apostolicum: Quatenus abnegantes omnem impietatem et sæcularem cupiditatem et exuto veteris hominis habitu, nudi in fide exultemus in te, Domine, quia induisti nos vestimento salutis, et tunica lætitiæ circumdedisti nos. Sicut sponsam adornasti nos muliebribus stolis, conjunge nos tibi per confessionem. Tu, Domine, mandasti nobis dicens: Ante reges et præsides ducemini propter me, et cum tradiderint vos, nolite solliciti esse, quomodo aut quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora, quid loquamini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Patris vestri, qui in vobis loquitur.

colobius mulie-
bribus induti
per civitatem
circumduci
jubentur.
* al. colobia.

i

F

k

8 Exurge, Christe, adjuva nos, et expugna inpu gnantes, conforta nostras animas, ut non moveamur, et impii dicant: Ubi est Deus eorum? Quando autem venerunt ad palatium, vocavit Sanctos imperator et dixit: Sceleratissimi omnium hominum, putatis, quia in mea confidentes amicitia, quam circa vos habui, famulos putans esse deorum, respondetis ea, quæ non licet, imperatori? Quare et deos blasphematis, per quos magna pace perfuitur hominum genus? Non scitis, quia, quem vos colitis Christum, fabri filius fuit, et antequam nuptiæ legitimæ fierent, adulterio facto mater eum procreavit? Quem et crucifixerunt Judæi, quia discordias inter eos et seditiones immisit.

manentesque
nihilominus,
hoc facto,

Deum:

AUCTORE
ANONYMO.

A Deum; maximum autem deorum nostrorum genus ex legitimis procreatum nuptiis Jovis. Magni dii Jupiter atque Saturnus venerabiliter nominantur ex conjunctione beatæ Junonis *l*. Puto autem, quia et theoricos atque maximos duodecim Athlos audistis *m*.

in fidei confessione constantes

9 Respondentes autem fortissimi Christi Milites dixerunt: Erras, imperator; hæ enim fabulæ sunt decipientes simpliciorum hominum aures, et ad perditionem hortantes eos. Quem autem tu dicis adulterio facto fabri fuisse filium, ipse est filium Dei veri, qui cum eo et per eum omnia fecit, cælos extendit, terram fundavit, abissum et mare magnum harena solutum frænavit, astrorum multitudine cælum ornavit, solem ad lucendum diei creavit et lunam ad solatium noctis condidit, et separavit inter tenebras et lucem, mensuram diei posuit et finem noctis. Omnia ex eo, quod non est, ut sint, deduxit. Nam omnia in sapientia, sicut Deus, fecit. In ultimis autem diebus propter hominum salutem in terra natus est, non ex voluntate hominis, nec ex voluptate carnis, sed ex Spiritu Sancto et puella semper Virgine. Et conversatus est cum hominibus, docens nos reverti a vanis idolis istis et ipsum cognoscere atque patrem ejus Deum verum.

B

ad Antiochum ducem,

10 Et si secundum carnem Judæi occiderunt Christum, sed et inferos expoliavit, et tertia surrexit die virtutis suæ deitate, et legem incorruptibilitatis posuit atque mortuorum resurrectionem. Hæc audiens imperator plenus furore factus est, et eorum jussit accusatores in eorum loco taxari militiæ, et ad eos dixit: Antiocho duci transmittito vos, maledicti, quia propter amicitiam atque fiduciam, quam habetis a me vobis datam, et ad hanc eum dignitatem duxistis; ut sciatis, ex quo cecidistis honore, et quo minimo judicio ultimum habetis sufferre supplicium propter blasphemiam, quam ad deos ausi fuistis facere *n*. Hæc dixit et transmisit eos ad Antiochum ducem, et jussit gravibus catenis eos, omne corpus ligatos, ad partes Orientis per singularum civitatum officia *o* duci.

n

data etiam ad hunc epistolam mittuntur.

o

11 Scripsit autem et epistolam talem: Imperator Maximianus pius ac triumphator Antiocho duci salutem. Deorum maxima providentia omnes quidem homines, præsertim autem custodes imperii mei non vult impios, atque alienos familiaritatis eorum esse, ideoque sua conscientia convictos Sergium atque Bacchum impiæ Christianorum esse religionis, ultimis judicavi obnoxios esse suppliciiis; quos imperialium judiciorum quæstiones non esse dignos existimantes ad tuam strenuitatem direximus, ut, si quidem pœnituerit, et ante diis sacrificaverint, donata eis venia, sine tormentis ad nos iterum transmittas. Mox enim militiæ recipiant dignitatem, et meliorem, quam antea nunc habuerint. Sin autem hæc facere minime voluerint, sed in sua impietate permanserint, eos non differas subicere legum severitati, et longas vitæ spes eis incide. Bene valeas *p*. Qui vero susceperunt eos, ipsa die sera facta, ad duodecimum milliarium de civitate manserunt in stabulo cum magna tuicione atque custodia.

p

In itinere ab angelo, sibi apparente, in pugnam animantur,

12 Circa mediam noctem venit angelus Domini et dixit eis: Confidite et pugnate contra diaboli spiritum, sicut fortissimi milites atque athletæ, ut dum perluctantes eum ponatis sub pedibus vestris, et dum veneritis visuri regem

gloriæ Christum, vobis occurramus cum exercitus angelorum multitudine, laudem cantantes victoriæ, portantes vobis palmas perfectæ fidei, atque confessionis coronas. Aurora autem facta, cum omni lætitia gaudentes ambulabant in via. Erant autem cum eis ex servis eorum quidam, qui amore pietatis Christi et corporalium dominorum nec in talibus necessitatibus eos relinquere voluerunt; qui narrantes se invicem audierunt propter adventum angeli, quem in nocte viderunt. Ambulantes autem psallebant simul et orabant tamquam ab uno ore sic ambo dicentes: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, sicut in omnibus divitiis, et mandatis tuis exercebimur et consideravimus vias tuas. In tuis justificationibus meditabitur, Christe, redde servis tuis, ut vivamus, et custodiamus verba tua.

15 Sic autem secundum imperatoris præceptum per singula officia civitatem *q* cum omni transmittabantur custodia ad propositam eis martyrii viam Christi Milites usque quo adducti sunt ad Augusto-Euphatesiam provinciam ad milites, qui sunt juxta Saracenorum gentem in castro, nomine Barbalisso *r*, in quo sedem habebat Antiochus; cui tradiderunt eos circa horam nonam cum imperatoris epistola. Surrexit autem a sede sua Antiochus, et in purpura suæ chlamidis suscepit litteras imperatoris, quas intra se tacite legit; et vocavit commentariensem *s* officii sui et dixit ei: Suscipe legatos homines, et eos in militari deponere custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte *t*; postera autem die adhuc eos ad judicium, ut audiam secundum leges eos. Commentariensis autem, sicut ei præceptum est, suscepit et misit eos in cippo.

adductique ad Antiochum in custodiam ab eo conjiciuntur,

*q**r***E***s**t*

14 Sero autem facto, psallebant simul atque orabant tamquam ab uno ore dicentes ambo: Tu, Domine, confregisti capita draconis magni, tu siccasti fluvios, tu erupisti fontes, atque torrentes, tu fecisti terminos orbis terræ; respice in nos, Domine Deus noster, quoniam inimicus obpropriavit nos propter nomen tuum. Noli tradere animas hominum confidentium te his, qui plus quam feræ, sunt inmansueti. Animas pauperum ne obliviscaris in finem. Respice in testamentum tuum, quia impleti sunt, qui obsecrati sunt terræ domorum iniquitatum *u*. Non revertamur turpiter miseri facti, ut nos pauperes laudemus nomen tuum.

in qua, dum divinum implorant auxilium,

F*u*

15 Non oblivisceris * voces supplicantium te, quoniam superbia eorum, qui te oderunt, semper ascendit ad te; et gratis oderunt nos homines, sed tu, Domine, adjuva nos et libera nos propter nomen tuum. Quando autem hæc Sancti dicentes tacuerunt, supervenit angelus Domini et dixit eis: Confidite et state fortiter in fide et confessione, quoniam Dominus noster Jesus Christus vobiscum est. Surrexerunt autem de somno et narraverunt suis famulis angeli revelationem et acceperunt confidentiam. Psallebant autem hæc dicentes: Ad Dominum, dum tribularemur, clamavimus, et exaudivit nos de monte Sancto suo. Nos dormivimus et somnum cepimus, et resurreximus, quoniam Dominus suscepit nos. Non timebimus milia populi circumdantis nos. Exurge, Domine, salvos nos fac, Deus noster, quoniam tu es salus, et super sperantes in te benedictio tua.

*angelica iterum sibi oblata apparitione recreantur. * al. obliviscere*

ANNOTATA

AUCTORE
ANONYMO.

ANNOTATA.

a Maximiniani nomen pro Maximini fortassis hic ponitur. Adi Commentarium prævium num. 22, 45 et seq.

b Generalem persecutionem, tum hæc, tum alia nonnulla sequentia denotant.

c Sergio et Baccho in Mombritiana Actorum editione hic adjunguntur Marcus et Apuleius; sed verosimillime, ne dicam indubie, perperam. Videsis Commentarium prævium num. 13.

d Per Gentilium scholam, seu per gentilis vocabulum quid hic significetur, Commentarii prævii § 3 exposui, ubi etiam edixi, quid de militari Sanctorum conditione, muniisque, quibus in militia functi fuerint, potestate seu gratia, qua apud imperatorem valuerint, aliisque nonnullis sentiendum autem.

e In codice nostro, signato Q. Ms. 6, habetur: Qua de re Antiochum quemdam familiarem habens Sergius poposcit ab imperatore, ut dux fieret; hæc autem lectio tum nostra, tum etiam B Mombritiana, quæ nostra vix non deterior adhuc est, præstat.

f Syriæ, amplissimæ in Asia sitæ regionis, provincia hæc est, de qua videsis, quæ Comment. prævii num. 27 et tribus seqq. edocui. Porro non Augustæ Euphratesiæ seu Euphratarum, sed Orientis dux a Maximiano creatus fuisse Antiochus in Actis Græcis, ■ Metaphraste adornatis, dicitur; verum, qui Orientis, simul et Augustæ Euphratesiæ dux erat? Adi iterum Comment. præv. num. 26.

g Psalmo 152, v 1.

h In codice nostro signato P. Ms. 20 legitur: Ut videtur mihi, nimia amicitia mea et benignitate confidentes regalia vultis decreta contemnere, ut deos deseratis immortales, qui, curam vestri gerentes, hujus vobis muneris gratiam contulerunt.

i Ad Titum cap. 2, v 12 habetur: Erudiens nos, ut abnegantes impietatem et sæcularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo.

k Matthæi 10, v 19 et 20.

l Codex noster, signatus P. Ms. 20 habet: C Deorum vero nostrorum genus de legitimis nuptiis magni Jovis derivatur, qui et colendus nominatur, complexu et commixtione beatæ Junonis; quæ lectio etsi forte minus, quam hæc nostra, primariæ lectioni Græcæ consona, spectata tamen sola rei veritate, præstare videtur; neque enim Jupiter et Saturnus, uti isthac indicari videtur, e Junone prognati sunt; sed Jupiter e Junone aliisque mulieribus multos, quos Deos appellare ethnicis placuit, procreavit.

m Duodecim præcipuos, qui Græce δθλοι vocantur, Herculi affictos labores designari hic puto. Nec in hac opinione falsum me esse, ostendit iterum codex noster, signatus P. Ms. 20, in quo legitur: Existimo autem, quoniam et heroica et maxima illa duodecim certamina de Jovis genere dei Herculis audita accepistis. Atque ex hoc etiam dicti codicis loco existimo, labores illos duodecim, quos, qui volet, apud Lucretium lib. v, v 22 et seqq., Ovidium Metamorphoseos lib. ix, v 182 et seqq. aliosque enumeratas inveniet, in codice nostro Q. Ms. 7 non Theoricos, sed heroicos potius fuisse nominandos.

n Ratiocinia omnia, quæ hic Sanctis et Maximiano affinguntur, quamdamque concertationis speciem præferunt, pro arbitrio ab Actorum auctore videntur conficta, horumque proinde auctoritati ac fidei non parum detrahunt. Adi iterum Commentarium prævium num. 22.

o In Actis Martyrum aliisque antiquioribus monumentis per officium præsidis apparituram et per officiales ipsos apparitores intelligere debes. Ita ad 27 Maii in suis ad Martyrologium Romanum Annotationibus Baronius, ea etiam ibidem adjungens, e quibus intelligitur, et ad officium seu judicum seu civitatum etiam spectasse, qui a carnificibus erant diversi, lictores, sic dictos, quod officium ligandi haberent, et apparitores infimæ militiæ milites, judicibus seu magistratibus servientes, quibus nec ad altiore militiam aspirare liceret, exstitisse.

p Videtur et hæc epistola ab Actorum auctore pro arbitrio conficta.

q Adi jam mox Annotata ad lit. o.

r Pro castelli hujus situ videsis Commentarium prævium num. 31, ibidemque, quo, quæ hic in Actis dicuntur, vera esse intelligas, dictis adde, Castellum illud haud procul ab Arabia, in qua E Saraceni sedem habebant, dissitum fuisse.

s Commentarienses ii erant, quibus reorum cura committebatur, sic dicti, quod reorum nomina commentariis inscriberent. Adi Baronium in suis in Martyrologium Romanum Annotationibus ad 27 Martii.

t Id, quod Græcis ἔθλον, Latinis, teste Suida, vocabatur Cippus, eratque quoddam compedis genus, de quo Valesius in suis ad lib. v Historiæ Ecclesiasticæ Eusebii cap. 1 ita observat: Truncus fuit ligneus, quinque hinc et inde foraminibus, certo invicem spatio divisus, excavatus. In hæc foramina, tamquam in ocreas quasdam, pedes inserebantur noxiorum, et vinculis seu nervis astringebantur, ut ex Aratoris versibus colligitur, quos supra retulimus ad librum iv. Ex hac porro cippi, quam Valesius hic simul adducit, descriptione seu notitia dubitandum non apparet, quin hic in Actis per percussa, seu potius, quemadmodum in duobus horum aliis, editionis nempe Mombritianæ et codicis nostri Q. Ms. 6, exemplaribus exaratur, pertusa idem designetur, quod per foramina in data cippi descriptione. Atque ex hisce omnibus, maxime cum ii, quorum pedes ad plura foramina extendebantur, longe durius ac gravius, utpote crura intolerabili fere modo divaricari sibi patientes, torquerentur, jam fluit, ut lectione, qua et hic, et, unius dumtaxat alteriusve vocis discrimine intercedente, in editione Mombritiana nostroque codice Q. Ms. 6 legitur: Suscipe legatos * homines et eos in militari depone custodia sine aliqua consueta molestia. Nam in pluribus cippi percussis pedes eorum mitte, præstet sane hæc altera codicis nostri P. Ms. 20 lectio, quæ sic habet: Suscipe vinctos; fac eos sub militari servari custodia... Præter solitam cautelam nihil patiantur, neque pluribus ligni foraminibus pedes eorum astringantur.

u Codex noster, qui signatur P. Ms. 20, habet: Respice, Domine, in testamentum tuum, quoniam repleti sunt tenebrosi terræ domibus iniquitatum; Psalmo autem 73, v 20 legitur: Respice in testamentum tuum; quia repleti sunt, qui obscurati sunt terræ domibus iniquitatum.

CAPUT II.

* ligatos

A

CAPUT II.

*Sanctorum apud Antiochum
in fide constantia, mors
hinc illis illata, miracula
hanc secuta, sepultura,
honorque iisdem a Chri-
stianis delatus.*

Sanctos ad se
adductos, ut
diis sacrifici-
cent, hortatur
Antiochus;

a

* ligati

B

verum hi in
Christi con-
fessione persi-
stunt constan-
tes.

C

* al. vindi-
centur

b

Hinc Antio-
chus Bacchum
taureis ad
mortem usque
cedi,

Mane autem facto, sedit in prætorio dux et vocavit commentariensem *a* et dixit ei : Ingre-
diantur legati *. Commentariensis dixit : Adsunt
in iudicio potestatis tuæ, domine. Adstantibus
autem Sanctis imperatoris epistolam legit. Quo
facto, dux Antiochus, summotus a consiliario
suo, dixit : Oportebat quidem vobis imperato-
ris semper implere præcepta et diis sacrificare,
ut gratiam ab his habeatis; quoniam autem,
nescio, quomodo, hoc facere minime voluistis,
et de tali gloria cecidistis, vel nunc sacrificate
diis, scientes, quia, si hoc faciatis, plus quam
antea honorem atque gloriam apud homines
habeatis, recipientes militias vestras et res,
quæ sunt a vobis ablatae, multiplicentur. Hoc
enim ex præceptis imperialium litterarum co-
gnovimus, sicut et vos audistis. Humanus enim
constitutus imperator vester promisit vobis, ut,
si propter priora pœnitueritis, et sacrificetis
diis, hæc omnia reddantur vobis; quod ego sua-
deo facere vos, memor amicitiae vestrae atque
beneficiorum, quæ de te maxime, domine meus,
habui, Sergi. Sin autem hoc facere minime vo-
lueritis, necesse mihi est, imperatoris præcepta
severiter adimplere.

17 His respondentes Sancti dixerunt : Nos ideo
dimisimus omnia et secuti sumus Christum, ut
terrenam militiam contemnentes angelis in
cælo commitemus, et illas, quæ in terra, pec-
unias jactantes, cælestes divitias habeamus.
Quid enim proficiat nobis, si totum lucremur
mundum, animas autem nostras perdamus?
Ergo noli suadere nos, Antioche, talia; lingua
enim tua dolosa loquitur, et venenum de aspi-
dibus sub labiis tuis est. Sed non tangit ani-
mas nostras oratio tua, quæ ad perditionem nos
provocat. Fac, quod vis; nos enim ligna atque
lapides non adoramus; sed Christum Filium
Dei, Regem æternum, cui flectitur omne
genus cælestium atque terrestrium et inferno-
rum; et omnis lingua confitetur ei. Dii enim
vestri non sunt dii, sed idola manufacta. Nam
si erant dii, ipsi sibi faciant homines sacrificare,
et non ex providentia hominum vindicaban-
tur * ab his, qui nolunt his sacrificare atque
adorare *b*.

18 Respondens autem dux Antiochus dixit :
Nos non deos vindicamus; nam eorum provi-
dentia omnis inimicorum subjecta nobis est
virtus; sed culpamus vos, quia incestam atque
nefandam colitis religionem. Responderunt
autem sancti martyres et dixerunt : Incesti,
nefarii vos estis et qui vos sequuntur, et sacri-
fificant dæmoniis et adorant ligna, quæ post
modicum in ignem mittuntur. Tunc iratus valde
dux Antiochus beatum quidem jussit Sergium
iterum custodiæ recipi, beatum vero Bacchum

Octobris Tomus III.

extensum brutulis crudis cædi in tantum usque
dum illi, qui cædebant illum, in terram lassi
cecidissent. Illis autem de labore lassis, jussit
alios regirare sanctum martyrem Bacchum, et
his iterum ventrem ejus cædi, et ipse dicebat :
Sine, videamus, si potest adjuvare Christus,
quem tu dicis esse Deum. Diu autem Sancti cor-
pore cæso et sanguine circumfluente, dixit ad
Antiochum martyr Bacchus : Ministri sathanæ,
cædentes lassi sunt, audacia tua cecidit. Tyran-
nus Maximianus victus est et pater vester dia-
bolus *c*. Quantum enim, quod extra me corpus
est, corrumpitur, tantum, qui est intus, reno-
vatur homo ad futuram vitam *d*.

19 Hæc dicente eo, vox de cælo facta est
dicens : Veni jam ad paratum tibi regnum,
Athletha Bacche; circumstantes autem audientes
vocem obstupuerunt, et facti sunt, tamquam
vani, et, dum cæderetur Sanctus, tradidit ani-
mam in manibus * angelorum *e*. Iratus autem
Antiochus jussit, ut nec corpus ejus sepeliretur;
sed canibus, bestiis, ac volucris projiceretur;
cumque corpus ejus projiceretur longe de castro,
collecta est multitudo bestiarum ac circumde-
derunt eum; aves vero desuper volantes non
permittabant crudeles bestias, ut tangerent
eum *f*. Et sustinuerunt custodientes eum usque
in noctis tempestam; vespere autem facto, de-
scendentes quidam de ibidem habitantibus fra-
trum in speluncis tulerunt sanctum corpus ejus,
permissi a bestiis, veluti a quibusdam rationa-
bilibus hominibus, sepelieruntque eum in una
de speluncis eorum *g*. Beatus vero Sergius, nimis
anxius ac contristatus, derelictus est solus et
flens dicebat : Heu me, Bache frater meus et
contubernalis, numquam cantabimus dicentes :
Ecce quam bonum et quam jocundum habitare
fratres in unum. Ascendens namque in cælum
segregatus es a me, relicto me super terram
solitario.

20 Hæc eo dicente, in eadem nocte astitit ei
beatus Bachus, candidam habens faciem tam-
quam angeli, indutus habitu militari, dixitque
ei : Qui contristaris aut quid anxiaris, frater?
Etsi de corpore abscessi a te, sed confessionis
vinculo tecum sum psallens et dicens : Viam
mandatorum tuorum cucurri, cum dilataris *
cor meum. Et tu ergo, Frater, festina, ut per
bonam et integram confessionem pervenias ad
me, cursum consummans et fidem custodiens.
Tecum enim mihi reposita est justitia et co-
rona *h*. Diliculus igitur consurgens narravit his,
qui cum eo erant, in quali habitu vidisset bea-
tum Bachum nocte. Sequenti itaque die egres-
surus dux de castro Barbarisso in castrum
Syrum *i* jussit et beatum Sergium sequi, de-
precaturque eum, ut sacrificaret. Ille autem
respuens blanditias ejus iter suum cum pace
faciebat.

21 Venientibus ergo eis in castrum Syrum,
sedens Antiochus pro tribunali in prætorium
convocavit ad se beatum Sergium dicens ei :
Bachus quidem impiissimus nolens obtempe-
rare ad sacrificandum diis elegit vita privari,
dignamque sibi mortem adeptus est. Tu vero,
domine meus Sergi, ut quid seductorem et
impiam illam religionem sequens ad tantam te
tradidisti miseriam? Revereor enim te, memor
beneficiorum tuorum, et confundor te *, qui
principatum hunc tu mihi providisti. Et tu
quidem, ut reus in ordine examine *, existis,
ego

AUCTORE
ANONYMO.

c

d

occisique cor-
pus feris de-
vorandum
projici jubet.

* al. manus

e

E

f

g

Nocte a Bac-
cho sibi appa-
rente ad cer-
tamen Ser-
gius anima-
tur,

* al. dilatasti

F

h

i

die sequenti
blanditiis ab
Antiocho ten-
tatur, dum-
que et ad has,

* al. in te

* al. exami-
natus

AUCTORE
ANONYMO.

ego autem in sede præsidentis resideo. Respondens autem martyr Christi Sergius dixit : Afflictio ista temporalisque confusio magnam fiduciam atque aeternam gloriam pariet apud Regem cæli et terræ, omnisque spiritus Christum Jesum Filium Dei. Utinam quoque et nunc audires me, et cognosceres Deum et Regem meum Christum et providentiam tui faceres, quemadmodum apud terrenum et mortalem imperatorem, ita etiam et apud Christum, cælestem atque æternum regem, ut concederetur tibi insuccessibilis principatus et gloria immortalis.

et ad minas
manet immo-
tus,

k

l

B

m

colturnis cla-
vatis indutus
novem millia-
rium spatio
currere com-
pellitur.

n

o

C

At Sergius,
sanatis ab
angelo, quæ
in pedibus
acceperat,
vulneribus,

p

22 Terreni quippe principes cadunt velociter, quod Psalmus dixit : Vos autem ut homines moriemini, et sicut unus de principibus cadetis k. Et iterum : Vidi impium exaltari et elevari usque ad cedros libani. Quæsi vi eum et non est inventus locus ejus l. Dux Antiochus dixit : Fatuas has et indisciplinatas superfluitates relinque et sacrifica diis, et obediens esto venerabilium præceptorum imperatoris nostri Maximiani. Si autem sacrificare nolueris, cognosce, quod compellere me habes oblivisci omnium, quæ mihi præstitisti, et legalibus te acerrimis suppliciis subijciam. Beatus itaque Sergius dixit : Fac, quod volueris; Christum enim habeo, adjuvantem me, qui dixit : Nolite timere eos, qui corpus occidunt; animam autem non possunt occidere. Magis autem timete eum, qui potest animam et corpus perdere in gehennam m. Corpus igitur meum subjacet tibi; puni et afflige, quantum volueris, hoc sciens; quod, etsi corpus meum peremeris, in animam meam potestatem habere non poteris neque tu, neque pater vester satanas.

23 Indignatus ergo dux dixit : Ut videtur, humanitas mea audaciorem et procaciorem te fecit. Convocavit ergo adiutorem officii sui et dixit : Cyrenos n longis clavis confixos, et clavos eorum rectos relinquentes, eum velociter induite; cumque indueretur, sedens in carruca Antiochus jussit eum ante se currere, præcipiens, ut usque ad castrum Tetrapyrgium velociter agerentur jumenta. Distat vero hoc castellum a Syro milia novem o. Currrens vero psallens dicebat : Expectans expectavi Dominum et respexit me et eduxit me de lacu miseriæ paganorum et de luto fæcis idolatriæ, et constituit super petram confessionis pedes meos. Cumque venissent in castrum Tetrapyrgia, Antiochus dux dixit : Admiror de te, Sergi, quomodo in tanto officio examinatus potuisti nunc tam gravia sustinere supplicia. Sanctus vero Christi Martyr respondens dixit : Non sunt mihi amaræ pœnæ tuæ, sed dulces super mel et favum. Descendens dux de carruca ivit in prætorium, præcipiens in militari custodia Christi Martyrem custodiri.

24 Vespere autem facto cantabat beatus Sergius dicens : Qui edebant aliquando panes meos, magnificaverunt super me calcaneum suum, et funibus pœnarum gravissimarum extenderunt laqueum pedibus meis, volentes me supplantare. Sed exsurge, Domine, præveni eos et subverte eos, et libera ab impiis animam meam. Circa mediam autem noctem angelus Domini adstans restituit pedes ei salvos p. Diluculo itaque sedens dux pro tribunali jussit eum adduci, æstimans, quod ex dolore nec incedere potuisset, nisi forsitan portaretur. Cum adduceretur, videns eum a longe dux ambulantiem, et nullatenus claudi-

cantem, exterritus dixit : Hic homo magus est; D idcirco tantam fiduciam habere potuit apud imperatorem, magicis artibus hanc adipiscens, et illorum, quæ dicuntur, indicia sunt, quæ videntur. Arbitrabar quippe, eum nullatenus potuisse pedibus ambulare, utpote qui inutiles in quid fuerant exhibiti ex hesterno supplicio. Quomodo autem nunc, tamquam si nihil sustinuerit, incedit, per deos admiror.

25 Adistente ergo ante tribunal beato Sergio, dixit Antiochus : Miser, respice tandem aliquando, et sacrifica diis et exue te de futuris suppliciis. Parco enim tibi memor beneficiorum tuorum. Sin vero non sacrificaveris, cognosce, quod nihil te juvabunt magiæ tuæ, quibus te salvum fieri putabas. Respondens autem beatus Sergius dixit : Utinam tu resipisceres de ebrietate diabolici erroris! Ego enim sobrius sum in Domino, qui contrivit arma patris tui diaboli sub pedibus humilis servi ejus; qui mihi tribuit adversum te victoriam; qui mihi misit angelum suum et salvabit * me. Nam magus profecto tu es et qui dæmones adorant. Dæmonum quippe nec nominanda cultura omnis impietatis adinventrix est. Id namque est et principium et causa et finis totius malitiæ q. Amplius vero exacerbatus Antiochus iterum sedit in carruca, et jussit eum indutum eosdem coturnos ante se currere usque in castrum, nomine Ruzafatam r, quod novem milia distat a Tetrapyrgia.

26 Dum autem venissent in Ruzaphatam castrum, dixit beato Sergio dux Antiochus : Miserrime, fugaverunt instantiam fatuitatis tuæ pœnæ clavorum, ut adquiescas tandem sacrificare diis, aut persistis in ea, quæ te præoccupavit, instantia? Respondens autem fortissimus Christi Martyr dixit : Cognitum tibi sit, Antioche, quoniam per hanc fatuitatem persistam ad dissolvendam virtutem tuam patrisque tui diaboli. Fac ergo, quod velis; ego enim dæmones non adoro, neque idolis sacrifico, sed Domino Deo meo immaculatum sacrificium meipsum offerre festino. Videns ergo Antiochus, quia fixus et immobilis erga fidem Christi atque confessionem persistebat, talem adversus eum dedit sententiam. Sergium, qui indignum seipsum deorum pietate monstravit, impiissimæ vero hæresi eorum, qui appellantur Christiani, se inseruit, offendit autem in magnam Maximiani imperatoris fortunam, eo quod noluit obediens esse venerabilium * ejus edictis, ut diis sacrificaret, hunc leges gladio animadverti præcipiunt. Quidam igitur de assistentibus justam esse adclamabant, quæ in eum erat prolata, sententiam. Venientes ergo apparitores interposuerunt funem labiis ejus et accipientes eum de medio secretarium duxerunt, ut gladio periretur.

27 Plurima itaque multitudo virorum ac mulierum eum subsecutæ sunt, ut exitum Beati aspicerent. Videntes igitur flores vultus ejus et juvenilem ætatis magnitudinem amarissime flebant, suspirantes super eum. Bestiæ vero ejusdem loci, cubilia sua relinquentes, commixti omnes convenerunt, nulli hominum insidias facientes, et tacti clamoribus, sancti Martyris interitum considerabant s. Dum appropinquarent ad locum, in quo consummaturus erat Christi martyr Sergius, postulabat spiculatores modicas ei præbere inducias, ut oraret. Extendens

idololatrias
nihilominus
redarguens
eidem iterum
tormento sub-
jicitur.

* al. salvavit

nec hinc diis
sacrificare
volens tan-
dem jussu
Antiochi,

* Mombrit.
venerabilibus

fusa ad
Deum, quæ
hic recitatur.

AUCTORE
ANONYMO.

z

aa

* al. conver-
tantoratione, ca-
pite trunca-
tur,

t

u

x

diuque post
corpus ejus
auferre Sure-
nis incassum
conatis,

C

y

insigni eccle-
sia in hono-
rem suum
restructa a
Christianis
honoratur.

A dens quoque manus suas in cælum dixit. Bestiæ agri et volatilia cæli tuam dominationem atque imperium, Domine, cognoscentes, collecti sunt in gloriam sancti nominis tui, quatinus rationalium hominum scientiam per suam confessionem ad te convertantur*, qui tuæ bonitatis nutu ac voluntatis vis, omnes homines salvos fieri et ad agnitionem veritatis venire. Intermit- tens quidem mortem, expectans pœnitentiam, ne memineris, Domine, peccatum ignorantiae eorum, quam in nos pro tuo nomine protraxe- runt.

28 Illumina oculos cordis eorum et perduc eos ad tuam cognitionem. Suscipe denique et animam meam et requiescere eam fac in cæle- stibus tabernaculis tuis cum eis, qui tibi a sæ- culo placuerunt. Tibi enim animam meam com- mendo, quoniam eruisti me de laqueo diaboli. Hæc igitur dicens, et signans seipsum et flectens genua, capite truncatus est et tradidit angelis animam suam t. Vox autem de cælo facta est dicens : Sergi, miles meus et athleta, ingredi in regnum, quod tibi paratum est. Expectant enim te angelorum militiæ, numeri patriarcha- rum, Apostolorum et prophetarum cætus, spi- ritus justorum, ut cum eis bona percipias, quæ tibi præparata sunt u. Locus autem, in quo susceptus est sanguis sancti Martyris, divisus magnam voraginem fecit, Deo ita dispensante, quatinus eos, qui veluti sues in cæno volutaban- tur, terrore visæ voraginis non auderent appro- pinquare et conculcare in ipso loco sanguinem sancti Martyris. Et ideo pro hac re magnum illud chaos factum est, et sic remansit locus ille usque in præsentem diem, continens ex divino nutu vetustatis indicia x, ut, qui non credunt, specialiter existente miraculo, firmum in eis ædificet fidei fundamentum.

29 Quidam proinde de his, qui convenerant ad videndum sancti Martyris exitum, animad- vertentes intuitum communis naturæ college- runt corpus ejus, et optime sepelientes posuerunt eum in eodem loco, in quo et passus fuerat. Post multum igitur tempus religiosi viri zelo Christi incitati cœperunt expoliare corpus de loco suo, venientes de castro Syro, veluti quem- dam thesaurum pretiosissimum; sanctus vero Sergius non permisit corpus suum occulte trans- ferri, quod publice propter Christi confessionem triumphalibus suppliciis punitum est, sed de- precatus est Deum, ignem succendi in eodem loco, non ut eos, qui furari conabantur, ulcisce- retur, aut etiam exureret, sed caliginem quoque noctis inlustraret tale furtum in Ruzaphatam castellum; quod et factum est. Incenso ergo igne in loco, ubi corpus jacebat, quidam de habita- toribus castrî videntes, penitusque usque in cæ- los flammam elevari, putaverunt, a quibusdam hostibus maximum illum ignem factum fuisse, et armati egressi sunt, et persequabantur eos, qui furari temptaverunt corpus sancti Martyris; illi autem postulantes eos permiserunt ibidem diebus paucis persistere; et ædificium facientes ex lapidibus et luto in loco, ubi jacebat, et coo- perientes super in honorem Martyris sic reces- serunt y.

30 Paulatim itaque proficiente religione Sal- vatoris nostri Domini Jesu Christi, convenientes in unum sanctissimi episcopi, numero quindecim, ædificaverunt juxta castrum Ruzafatam Cymiterium dignum confessionis ejus, transtu-

leruntque ibidem sancti Martyris corpus et de- posuerunt in eodem martyrio per eandem diem, qua passus est, die septima mensis Octobris z. Multæ denique salvationes et miracula peragun- tur, ubicumque ejus sanctæ reliquiæ fuerint, præcipue in sepulchro, ubi prius jacuerat. Affectu namque loci, in quo passus est, depreca- tur idem sanctus Martyr Dominum, ut omnes, qui illuc concurrunt, a diversis ægritudinibus curentur. Obsessos vero ab spiritibus immundis curat; nec non et bestiæ agrestes in mansuetu- dinem convertuntur. Diem namque, qua passus est, annualiter custodiunt veluti legitimam be- stiæ, concurrentes a deserto, quod est in cir- cuitu, et commixti cum hominibus nulli omnino insidiantur, neque ferali impetu in læsionem concurrentium utuntur aa. Magis autem in man- suetudine Martyrem Christi honorantes persi- stunt in eodem loco erga præceptum Domini, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Pro vocabuli hujus significatione adi, quæ in E Annotatis, capiti præcedenti subnexis, ad lit. s dicta sunt.

b Multum roboris huic, quod, velut a Sanctis contra deos adductum, hic obtruditur, argumento inesse, non perspicio, cum ipsemet verus Deus reliquerit hominem in manu consilii sui, nec quemquam, læsa arbitrii libertatē, ad sui cultum compellat.

c Codex noster, signatus P. Ms. 20, sic habet : Videamus, si te Christus tuus de manibus meis eripiat; a prima autem hora usque ad vesperam laceratis ejus carnibus, et cruore hinc atque inde circumfluente, utroque ejus disrupto ac jecore, dixit beatus Bachus ad Antiochum : Minister diaboli, tortores tui defecerunt, fiducia tua destructa est, tyrannus Maximianus devi- ctus est, pater vester diabolus confusus est.

d Videntur et hæc, quæ hic tum Antiocho, tum Sanctis attribuuntur, quamdamque concertationis speciem præferunt, sermocinationes pro arbitrio sane a biographo confictæ. Verum adi Commen- tarium prævium num. 20.

e Martyrii, quod hic narratur, genere vere occubuisse S. Bacchum, ex iis, quæ Commentarii prævii num. 33 disserui, credendum apparet. Verum quid de voce, divinitus facta, omnibusque adstantibus audita, qua ad cælum Bacchus evo- catus fuerit, statuendum? Enimvero est, cur, an ea facta reipsa fuerit, non immerito dubites, ut ex iis, quæ dicti Commentarii prævii num. 36 disserui, facile intelliges.

f Duplex, quod hic adstruitur, miraculum parum admodum credibile apparet, nec scio, an in ullis fidei undequaque probatæ actis simile in- veniatur. Videsis Commentarium prævium num. 20 et 21.

g Lectioni huic, utut mendosæ, consonat altera, quæ ei in codice nostro Q. Ms. 6 respondens oc- currit; verum præstant, quas editio Mombritiana et codex noster P. Ms. 20 suppeditant; ac editio- nis quidem Mombritianæ hæc est : Et sustinue- runt custodientes eum usque in tempore noctis. Vespere autem facto, descendentes quidam.... tulerunt sanctum corpus ejus.... sepelieruntque eum in una e speluncis eorum; codicis vero ista : Cum igitur eum usque ad vesperam profundam

A profundam volatilia custodissent, sero jam facto, descenderunt quidam.... et in spelunca corpus Sancti Viri tulerunt atque sepelierunt.

h En jam tertiam, quæ in Sanctorum nostrorum Actis occurrit, caelestem apparitionem. Verum quid de frequentibus apparitionibus ac miraculis, quæ in Actis, per auctores haud synchronos scriptis, occurrant, sentiendum sit, Commentarii prævii num. 22 edixi.

i Pro horum seu castrorum, seu, uti alias etiam vocantur, oppidorum situ notitiaque videsis Commentarium prævium num. 27 et aliquot seqq.

k Ita fere Psalmo 18, v. 7.

l Psalmo 56, v. 53 et 56, uti et in codice nostro, signato P. Ms. 20 legitur: Vidi impium superexaltatum et elevatum sicut cedros Libani, et transivi, et, ecce, non erat, et quæsi eum et non est inventus locus ejus.

m Ita fere Matthæi 10, v. 28.

n In codice nostro Q. Ms. 6 etiam legitur Cyrenos; verum et hic et ibi mendum cubare puto. Præterquam enim quod nulla insit vocabulo huic significatio, in editione Mombritiana legitur Cothurnos, uti etiam infra, dum ejusdem significationis vocabulum recurrit, in ipso codice nostro Q. Ms. 7 et altero jam dicto, qui signatur Q. Ms. 6.

o Distantia, quæ hic Suram inter et Tetrapyrgium, infraque castellum hoc inter et Resapham, seu, corrupta hic vocabuli hujus efformatione, Ruzaphatam ponitur, minime pugnat cum distantia, quam inter postremum hoc, seu castellum seu oppidum, et Suram statuit Procopius. Ad Commentarium prævium num. 54, ibidemque dictis adde, vocem Tetrapyrgium compositam indubie esse e duabus vocibus Græcis τεσσαρά seu τετράρα et πύργος, quarum prior quatuor, posterior turrim significat; ut castellum illud, indita ei, quæ ab ipsa re deducta esset, nomenclatione, quatuor turribus verosimillime constiterit.

p Nec, quæ hic narratur, cum altero præterea miraculo conjuncta apparitio credibilior ceteris, supra relatis, potest videri. Ad Commentarium prævium num. 22 et 56.

q Videntur et hæc iterum, aliaque infra adhuc occurrentia, quæ S. Sergio Antiochoque adscribuntur, ratiocinia a biographo pro arbitrio conficta.

C r de Castello hoc, quod communius Resapha seu Rosapha a scriptoribus antiquis vocatur, quodque S. Sergius pro palæstra, in qua marty-

rium consummarit, obtinuit, videsis, quæ dicta D sunt tum in proxime Annotatis ad lit. o, tum in Commentario prævio num. 27 et aliquot seqq.

s Nec pro miraculi hujus veritate vadem ego me ponere velim. Ad iterum Commentarium prævium num. 22 et 56.

t Quin re etiam vera, uti hic traditur, S. Sergius gladio martyrium consummarit, ex iis, quæ hac de re Commentarii prævii num. 53 et seq. disserui, vix ullus superest dubitandi locus.

u Quod mox de voce, quæ, cum Bacchus martyrio coronaretur, cælitus delapsa fuerit, in Annotatis, capiti præcedenti subnexis, ad lit. e, edixi, idem hic de voce, quæ, cum Sergius gladio fuisset percussus, cælo delapsa asseritur, dictum existima.

x Fidesne certa miraculo huic adhibenda sit, ex iis, quæ Commentarii prævii num. 22 et 56 dicta sunt, statue. Sanctorum interim Acta ab auctore synchrono scripta non esse, ex hoc illorum loco intelligitur, uti Commentarii prævii num. 16 jam monui.

y Quidquid sit de prodigio hic relato, cum longo equidem post S. Sergii martyrium tempore patratum fuisse, a biographo tradatur, liquet et ex hoc Actorum loco, uti etiam ex altero, qui proxime sequitur, ab auctore, qui Sanctis synchronus vixerit, scripta illa non esse, quemadmodum in Commentario prævio num. 16 et seq. jam docui.

z Cum martyrium, apud antiquos idem, quod ædes quæcumque sacra, seu parva seu magna, in honorem martyris exstructa, significarit, per vocabulum illud hic intelligi puto insignem ecclesiam, ab Alexandro, Hierapolitano episcopo, S. Sergio, seu potius huic simul et S. Baccho Resaphæ anno circiter, uti in Commentario prævio § 4 docui, 450 exstructam. Et vero ædes isthæc sacra in codice nostra P. Ms. 20, non martyrium, sed basilica vocatur.

aa Resapha seu Sergiopolis, qua in civitate martyrio coronatus tumulunque nactus fuit S. Sergius, in solitudine feris plurimis redundante sita erat; ut hinc forte (neque enim feræ hominibus, dum plures uno eodemque loco congregati sunt, nocere solent) a credulo prodigiorumque amanti vulgo id, quod hic narratur, quodque, nullo interveniente miraculo, fiebat, miraculo tamen fieri creditum fuerit, resque præterea, non ut erat, sed adjunctis falsis aucta ad biographi cognitionem pervenerit.

A

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

ACTA ALTERA,

Auctore Symeone Metaphraste,

*Ex Ms. Medicæo bibliothecæ regię Parisiensis, Latine
versa a Lipomano tom. VI a pag. 317.*

CAPUT I.

*Sancti tamquam Christiani apud Maximianum accusan-
tur, tales ab eo deprehenduntur, ludibrioque habentur,*

Μαξιμιανὸς βασιλεύοντος τοῦ τυράννου, καὶ τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ἀπάσης ὑπὸ βαθεῖ σκότῳ τῆς
Β ἀσεβείας κειμένης, λίθουσε καὶ ξύλα τῶν ἀνθρώ-
 πων τιμᾶν οἷα θεοὺς ἀναγκάζομένων, καὶ μιαιω-
 τᾶτων ἀπογεύεσθαι θυσιῶν, Σέργιος καὶ Βάκχος,
 ῥωμαῖοι τὸ γένος ἄμφω, τῇ περὶ τὸν Χριστὸν ὁμο-
 λογίᾳ καὶ πίσει, κατὰ τοὺς διαφανεῖς ἀσέρας ἐν
 τοῖς βασιλείοις τῶν τηνικαῦτα διέλαμπον, οὐ τῶν
 πολλῶν ὄντες καὶ ἀσήμων, ἀλλ' ὁ μὲν πριμικήριος
 τῆς τῶν κεντιλίων σχολῆς ὁ Σέργιος, σεκουνδουκή-
 ριος δὲ ταύτης ὁ Βάκχος ἦν, μεγάλα μὲν παρὰ
 βασιλεῖ Μαξιμιανῷ θυνάμενοι, μείζονα δὲ τὴν
 παρὰ τῷ ἀθανάτῳ βασιλεῖ καὶ θεῷ παρρῆσίαν
 κτησάμενοι, ἅτε σκηλὴν μὲν τὸν δὲ βίον καὶ πα-
 ροικίαν καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν οὐκ ἐσώτων ἡγούμενοι,
 ἔμποροι δὲ ἀγαθοὶ τῆς ἑαυτῶν γινόμενοι σωτηρίας,
 καὶ τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ζωὴν διὰ τῶν παρόντων
 πραγματευόμενοι, καὶ ὡσπὲρ τινα πρὸς τὴν ἐκεί-
 νης κτήσιν διδασκαλίαν καὶ τέχνην, τὰς θείας με-
 τιόντες Γραφὰς καὶ ταύτας ἀεὶ διὰ χειρὸς ἔχοντες.

2 Ὅθεν οὐδὲ ἀνεκτὰ τῷ φθόνῳ κατέστη, ἀλλὰ
 τινες τοῖς γεναίοις τῆς ἄλλης ἀρετῆς, καὶ δὴ καὶ
 τῆς εἰς αὐτὸν βασιλέα παρρῆσίας βασκύναντες πρὸς
 αὐτὸν ἐκείνον τὸν τῆς παρρῆσίας αἷτιον βασιλέα
Γ τοὺς ἀνδρας ἐνδιαβάλλουσιν, ὡς ὀλιγωρήκασιν μὲν
 τῆς ἐκείνου φιλίας, ἡλόγησαν δὲ καὶ τῆς πρὸς θεοὺς
 θεραπείας, καὶ πρὸς ἑτέραν ἥδη θρησκείαν ἀπέκλι-
 ναν, Χριστιανούς ἑαυτοὺς καὶ Χριστοῦ δούλους ἐπι-
 φημίζοντες· Μαξιμιανὸς μὲντοι καὶ αὐτὸς εἰδὼς
 ὅτι πολλοῖς πολλάκις αἱ διαβολαὶ φθόνων αἰτίας
 ἔχουσιν, οὐκ ἀλήθειαν, ἄλλως δὲ καὶ τὴν τῶν
 ἀνθρώπων εὐνοίαν ὁπόση μὴ ἀνυῶν, ἀλλὰ καὶ τὴν
 οἰκείαν ἀπήνείαντε καὶ αὔστηρίαν ἐπὶ νοῦν ἔχων,
 ταύτη γὰρ καὶ μέλιστα διαφέρειν τῶν ἄλλων αὐτὸς
 ἐφιλοτιμεῖτο· καὶ ὡς εἰ τάχα καὶ τῆς εὐνοίας ἐκεῖ-
 νοι ταύτης καὶ τῆς φιλίας ὑπεριδεῖν ἔκριναν, ἀλλὰ
 τὸν κίνδυνον ἂν ἐροβήθησαν, ἀπίθανά τε ἡγεῖτο καὶ
 ψευδῆ τὰ λεγόμενα, καὶ ὅτι μὴ ἀβασανίστως ταῦτα
 προσδέχεσθαι δεῖ. Τί οὖν ἐποίει; θυσίαν φιλότιμον
 καὶ πολυτελῆ παρασκευασάμενος, καὶ συνελθεῖν
 εἰς τὸ ἱερὸν ὅσον περὶ αὐτὸν ἐπιφανὲς ἦν, κοινω-
 νῆσαι τε αὐτῷ τῆς θυσίας πρότερον παραγγείλας,
 ἐντεῦθεν δοκιμάσαι τὸ πρᾶγμα καὶ τὴν διαβολὴν
 διεσκέψατο.

3 Ἐσεισι μὲν οὖν αὐτὸς πρῶτος· συνεισφέρει δὲ

Cum Maximianus tyrannus imperaret, et uni-
 versus fere orbis terræ jaceret in profundis
 tenebris ignorantiae; lapidesque et ligna coge-
 rentur homines adorare tanquam deos, et ma-
 xime execranda (proh dolor!) gustare sacrifi-
 cia *a*, Sergius et Bacchus, ambo Romani genere,
 in Christum confessione et fide, non secus ac
 lucidæ stellæ, tunc refulgebant in regia. Non
 erant autem plebei, nec obscuri : sed Sergius
 quidem erat primicerius scholæ Centiliorum *b*,
 secundicerius autem hujus Bacchus : qui mul-
 tum quidem poterant apud Imperatorem Maxi-
 mianum *c*, majorem autem sibi paraverant fidu-
 ciam apud Regem et Deum immortalem, ut
 qui tabernaculum quidem et incolatum et
 exilium, et si quid aliud est his vilius, hanc
 vitam existimarent. Cum essent autem boni
 mercatores suæ salutis, et, quæ est in futuro,
 vitam compararent per præsentia, veluti quan-
 dam artem ad illam acquirendam, divinas exer-
 cebant scripturas, et eas semper habebant præ
 manibus.

2 Quocirca hæc non potuit tolerare invidia :
 et cum quidam alii, tum alias quoque virtutes,
 tum apud ipsum Imperatorem fiduciam viris
 præclaris inviderent, apud illum ipsum eorum
 fiduciæ authorem, nempe imperatorem, eos
 accusant : quod illius quidem contempserunt
 amicitiam, deorumque cultum quoque neglexe-
 runt : jam autem ad aliam declinarunt religio-
 nem, se Christianos et Dei servos vocantes.
 Maximianus autem, etiamsi sciret, quod sæpe
 multi calumniæ invidiam causam habent, non
 veritatem, maxime autem cum non ignoraret,
 quanta esset eorum in ipsum benevolentia : quin
 etiam animo versaret suam sævitiam et acerbi-
 tatem, (ea enim vel maxime aliis contendebat
 antecellere), et quod si forte deorum benevolen-
 tiam, et illius amicitiam statuissent despiciere,
 periculum quidem certe timuissent : existima-
 retque, esse non probabilia, sed falsa, quæ di-
 cebantur : ea tamen admittenda non esse citra
 examinationem, ut consentaneum erat, consi-
 derabat. Quid ergo facit? Cum splendidum et
 magnificum parasset sacrificium : et quicumque
 erant clari et illustres, in templum convenire,
 et sacrificii cum eo esse participes prius jussisset,
 rem deinceps examinare constituit.

3 Atque ipse quidem primus ingreditur : si-
 mul

Sancti, pluri-
 mum auctori-
 tate ac gratia
 valentes,

a

b

c

aliorum in-
 currunt invi-
 diam, ab iis-
 que fidei in
 Christum in-
 simulantur;
 quod an ve-
 rum sit,

F

AUCTORE
STHEONE
METAPHRASTE
imperator
Maximianus
exploraturus
templum adit,

* seculorum

mul autem cum eo ingreditur etiam magna multitudo, et erat universa in templo congregata. Et alii quidem diligenter peragebant sacrificium, et præsentem observabat Maximianum; Sergius vero et Bacchus, viri generosissimi, ne templi quidem portam ingressi, foris stabant alicubi, ipsi Deo potius purum et verum peragentes sacrificium, et pro aliis rogantes: Domine, Domine, dicebant, Deus Rex singulorum*, exaudi vocem nostræ orationis, et propitius esto hæreditati tuæ. Parce Domine, et ne eos dederis ad gloriandum adversario. Sed illumina Domine, illumina oculos cordium eorum, et eos deduc ad tui agnitionem, qui nunc in tenebris ambulant ignorantia, et mutaverunt gloriam tuam, qui es solus Deus, et alienus ab interitu, in similitudinem bestiarum, quadrupedum et serpentium, et a te defecerunt, et sacrificarunt eorum sculptilibus, et nomen sanctum tuum contemptui habuerunt. Convertite eos, Domine, et cognoscant mirabilia tua, et unigenitum tuum Filium, et Salvatorem nostrum, qui voluntaria Cruce et morte nostram procuravit salutem. Porro autem nos quoque

B

conserva alienos a reprehensione in via testimoniorum tuorum, et in custodia tuorum mandatorum. Atque quidem foris stantes extra portas templi, hæc precabantur, et sic Deum placabant.

4 Maximianus interea templum ingressus, cum huc et illuc circumspexisset, solos vero illos, Sergium et Bacchum, non vidisset in templo adesse cum aliis, tunc id, quod fiebat, statuit aperte probare eam, quæ in ipsos intendebatur, accusationem; protinusque exarsit consueti illius sævitia, feritas et ira: et, Quid cunctamini? dixit iis, qui adstabant: et frequenter repetiit illud, Ducantur execrandi, cum jussu terribili. Ducuntur ergo Martyres cum iisdem vestibus, tunicis, et zonis, una lingua versantes illam dulcem precationem. Deinde imperator principis extollens supercilium, superque et torve eos intuens: Videmini, inquit, non in tempore mea esse abusi fiducia, et propter hanc, qua in vos usi sumus, benevolentiam nos magnæ damnassee stultitiæ, et contra nostram insurrexisse potentiam, et impii quidem

C

esse in deos ipsos, ingrati autem in nos et injusti. Sed, nisi sacrificaveritis, et deos, et nos simul placaveritis, ego meæ satis medebor querelæ: et vos statim aperte sciatis, summa benignitate et mansuetudine frui nolentes, qualem meam in vos iram nuper movistis.

5 Hæc cum Viri illi præclari audissent, et cognovissent, se jam omnino manifestos evasisse imperatori, et non oportere amplius celare pietatem, et occasionem præterire, sed potius quam possunt maxime publicare et pro ipsa magnam afferre fiduciam et dicendi libertatem, libera anima et lingua Christum Deum verum sunt confessi: simulacra autem eorum deos, et humanarum manuum opera, spiritu carentia et surda, manifeste ostenderunt: Dii vestri, dicentes, argentum et aurum, opera manuum hominum: et subjungentes ea, quæ deinceps sequuntur: et, nos, o Imperator, hoc solum tibi debemus, ut in hac terrena militia tibi grato animo inseruiamus, et quod utrique mandatum fuit munus, impleamus. Neque vero his surdis et inanimis diis sacrificabimus, neque a nostro et vero Deo solo deficiemus, etiamsi supra modum effereris,

idque facere
venientes ac
Christum
confidentes

αὐτῷ καὶ πολὺ τί πλῆθος, καὶ ὅσον κατὰ τὸ ἱερὸν ἤθροισο· καὶ οἱ μὲν τὴν θυσίαν ἐπιμελῶς διετέλουν, καὶ παρόντα τὸν Μαξιμιανὸν ἐθεράπεουν, Σέργιος δὲ καὶ Βάκχος οἱ γενναῖοτατοι μηδὲ τῇ θύρᾳ τοῦ ἱεροῦ προσβαλόντες, ἔξω που παρεισῆκεσαν, αὐτοὶ μᾶλλον Θεῷ τὴν καθαρὰν καὶ ἀληθῆ τελούντες θυσίαν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνων δεόμενοι, κύριε, λέγοντες, ὁ Θεὸς, ὁ βασιλεὺς τῶν αἰώνων ἐνώτισαι τὴν φωνὴν τῆς δεήσεως ἡμῶν, ἰλάσθητι τῇ κληρονομίᾳ σου, φεῖσαι, κύριε, καὶ μὴ δῶς αὐτοὺς εἰς καύχημα τῷ ἀντικειμένῳ, ἀλλὰ φώτισον, κύριε, φώτισον τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν καρδιῶν αὐτῶν, καὶ εἰς τὴν σὴν ἐπινώσειν αὐτοὺς καθοδηγήσον, οἱ ἐν σκοτεινίᾳ πορεύονται, καὶ ἠλλάξαντο τὴν δόξαν σου τοῦ μόνου ἀφθάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιώματι θηρίων καὶ τετραπόδων καὶ ἐρπετῶν, ἀπέστησαν ἀπὸ σοῦ, καὶ ἔθυσαν τοῖς γλυπτοῖς αὐτῶν, καὶ τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον σου ἠθέτησαν· ἐπίσρεψον αὐτούς, κύριε, καὶ ἰσώσῃς τὰ θαυμάσια σου, καὶ τὸν μονογενῆ σου υἱὸν καὶ σωτῆρα ἡμετέρον, ὃς ἐκουσίῳ σταυρῷ καὶ θανάτῳ τὴν ἡμῶν ἐπαλματεύσατο σωτηρίαν, καὶ ἡμᾶς δὲ ἀμώμους ἐν τῇ ὁδῷ τῶν μαρτυρίων σου, καὶ τῇ τῶν ἐντωλῶν σου φυλακῇ διατήρησον. Οἱ μὲν οὖν ἔξω πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ ἱεροῦ ἐσώτες τοιαῦτα προσήχοντο, καὶ οὕτω τὸν Θεὸν ἐξιλάσκοντο.

E

4 Μαξιμιανὸς δὲ εἰσελθὼν, καὶ τῇ δὲ κᾷκεισε περιβλεψάμενος, ὡς μόνους ἐκείνους Σέργιον οὐκ ἴδοι καὶ Βάκχον εἶσω τοῦ ἱεροῦ μετὰ τῶν ἄλλων παρόντας, τότε δὴ πρίν ἀκριβῆ τὸ γινόμενον τῆς κατ' αὐτὸν διαβολῆς ἐποιεῖτο· καὶ εὐθὺς ἡ συνήθεια ἀπηνείατε καὶ ἀβρίστη καὶ ἡ ὀργή· καὶ τί μέλλετε, πρὸς τοὺς παρεσῶτας, καὶ πολὺ τὸ ἀχθῆναι οἱ κατάρατοι, μετὰ φοβεροῦ τοῦ κελεύματος. Ἀγνοεῖται τοίνυν οἱ Μακάριοι σοφαῖς αὐταῖς, καὶ χλαμύσι καὶ ζώναις, ὑπὸ μιᾷ γλώττῃ τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην εὐχὴν ἔτι ἐρέφοντες. Εἰτα τὴν ἀρχικὴν ἄρας ὀφρῦν ὁ βασιλεὺς, καὶ σοβαρὸν αὐτοῖς καὶ ἄβριον ἐνιδὼν, εἰκάτε, ἔφη, παρρησίας οὐ κατὰ καιρὸν ἀπολαύσαντες τῆς ἐμῆς, ἄλλως τε καὶ τῇ πολλῇ ταύτῃ ἣ περὶ ὑμᾶς ἐκεχρήμεθα εὐμενείᾳ, πολλὴν εὐθείαν καταλόντες ὑμῶν, καὶ διὰ τοῦτο κατεπαρθῆναι τε τοῦ ἡμετέρου κράτους, καὶ ἀνόσιοι μὲν τὰ περὶ τοὺς Θεοὺς αὐτοὺς, ἀχάριστοι δὲ τὰ περὶ ἡμᾶς ὀφθῆναι καὶ ἄδικοι· ἀλλ' εἰ μὴ δύσετε, καὶ Θεοὺς ἅμα καὶ ἡμᾶς ἐξιλάσεσθε, ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἱκανῶς ἱασομαι μέμψιν, ὑμεῖς αὐτίκα φάνερως εἴσεσθε, οἷας ἡμερότητος καὶ προσηνείας οὐκ ἐθέλοντες ἀπολαύειν, οἷόν μου τὸν θυμὸν ἄρτι κατ' ὑμῶν κενικήκατε.

F

5 Τούτων ἀκούσαντες οἱ γενναῖοι, καὶ γνόντες, ὅτι δῆλοι πάντως ἦδη τῷ βασιλεῖ γέγονασιν, καὶ ὅτι κρύπτειν ἔτι τὴν εὐσέβειαν ἤκιστα χρή, καὶ τὸν καιρὸν παρίεναι, ἀλλὰ δημοσίευεν μᾶλλον ὡς οἶόντε, καὶ πολλὴν ὑπὲρ αὐτῆς εἰσφέρειν τὴν παρρησίαν, ἐλευθέρᾳ καὶ ψυχῇ, καὶ γλώττῃ Θεὸν μὲν ἀληθῆ τὸν Χριστὸν ὡμολόγησαν· εἰδὼλα δὲ τοὺς αὐτῶν Θεοὺς καὶ χειρῶν ἀνθρώπων ἔργα πνοῆς ἔρημα καὶ κωφά καὶ καθαρῶς ἀνείπον, οἱ Θεοὶ ὑμῶν, λέγοντες, ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅσα ἐξῆς ἐπιλέγοντες καὶ ὅτι περ' ἡμεῖς, ὁ βασιλεῦ, τοῦτο σοι μόνον ὀφείλομεν, τόγε εἰς τὴν ἐπίβειον ταύτην κρατείαν εὐνωμόνως ὑπηρετεῖν, καὶ τὴν ἀνήκουσαν ἐκατέρῳ τάξιν ἀποπληροῦν· καὶ οὕτε δὲ τοῖς κωφοῖς τούτοις ἀψύχοις Θεοῖς δύσσομεν, οὕτε τοῦ ἡμετέρου καὶ ἀληθοῦς Θεοῦ μόνου ἀποσησόμεθα, καὶ εἰ καὶ χαλεπώτερον ἀβρίανης, καὶ εἰ μὴδὲν εἰς ἡμᾶς φιλόανθρωπον ἐπιδείξῃ, ἀλλὰ καὶ σι-

δῆρος

A δὴρῳ καὶ πυρὶ καὶ ταῖς ἄλλαις παραδόχῃς κολά-
σσει. Τί γὰρ ἰσχυρότερον εὐσεβείας, ἢ τοῦ ὑπὲρ
αὐτῆς πάσχειν μακαριώτερον;

6 Πρὸς ταῦτα ὀξύτερον καὶ Μαξιμιανὸς κινήσει
ἀφαιρεθῆναι μὲν αὐτοὺς τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς
αὐτίκα κελεύει, ἐσθῆματα δὲ ἱυναικεῖα μεταμφια-
σάμενους καὶ σιδηροῖς κλοιοῖς ἅμα περιανχε-
σθέντας διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς μέχρι τῶν βασιλείων
αὐτῶν ἄγεσθαι. Ἦγοντο μὲν οὖν εὐθύς οἱ Μακά-
ριοι τὴν μακαρίαν ὄντως ἐκείνην ὁδὸν καὶ εἰς Χρι-
στὸν αὐτὸν φέρουσαν, οὐκ αἰσχύνῃ εἶναι τὸ πρᾶγμα
νομίζοντες, ἀλλ', ὡς τὴν ἀσέβειαν μᾶλλον ἐν ἑαυ-
τοῖς κατασχύνοντες, περιφανῶς ἀβρυνόμενοι· καὶ
τοὺς μὲν πόδας ἢ πορεία, τὰ χεῖλη δὲ ἢ εὐχαριστία
εἶχε, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν ὁμιλία καὶ δέησις· ἔλεγον
γάρ, Ἐὰν καὶ πορευθῶμεν ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου,
οὐ φοβηθῆσόμεθα κακὰ, ὅτι σὺ μεθ' ἡμῶν εἶ, Κύ-
ριε· διὰ τοῦτο ἀγαλλιᾶσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐπὶ σοί,
ὅτι ἐνέδυσας ἡμᾶς ἱμάτιον σωτηρίου, καὶ χιτῶνα
εὐφροσύνης περιέβαλες ἡμᾶς, ἀλλ' ἀνάστηθι, Κύριε,
εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν
τοῦ ὀνόματός σου· οὕτω πέρας εἶχεν αὐτοῖς ἡ εὐχὴ,
καὶ τῷ βασιλεῖ παρέστησαν, αὐθις ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ
B ἀνασωθέντι πρὸς τὰ βασίλεια.

7 Θωπεῖαν οὖν ἐκεῖνος τῇ συνήθει ἀπηνειᾷ συλ-
κερασάμενος, καὶ οἷα καὶ φοβεῖν ἅμα καὶ λαινεῖν
τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτοῖς τῷ δοκεῖν αἰσχύνῃ ἐκ τῆς
ἀτιμίας ταύτης βουλόμενος· Δεινὸν, ἔλεγον, ὃ πα-
ρόντες, καὶ σφόδρα δεινὸν τὸ τὰς μεγίστας τιμὰς
ἀπλῶς οὕτω καὶ ἀλογίως προέσθαι· εἰώθασι γὰρ
αἱ παρ' ἁέλιαν εὐπραγίαι τοὺς ἀνοήτους οὐ πρὸς
εὐνοίαν ἐρεθίζειν μᾶλλον, ἀλλ' εἰς ἔρᾶσος κατὰ
τῶν εὐεργετούντων ἐπαίρειν. Οὗτοι γάρ, ὡς ὁρᾶτε,
μεγάλῃ παρ' ἡμῖν δόξης ἐπιτυχόντες, φιλίας τε
ἡμετέρας καὶ παρρόρησις οὐδὲν ὅσης εἰπεῖν ἀπολαύ-
σαντες, ὡς μὴ μόνον αὐτοὶ τὰ πρῶτα φέρειν εἰς
οἰκειότητα, ἀλλὰ καὶ ἑτέρους ἐξοικειοῦν ἡμῖν δύ-
νασθαι, καὶ ζηλωτοὺς ἐν βραχεῖ καὶ περιβλέπτους
ἐργάζεσθαι, τούτοις ἅπανι μακρὰν ἐπιμέντες λή-
θην, τέλος δὲ καὶ τῶν μεγίστων θεῶν καὶ αὐτοῦ
Διὸς κατολιγώρησαντες, ὅς πάντων μὲν δημιουργός,
πάντων δὲ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων πατὴρ εἶναι πι-
στεύεται, τὸν λεγόμενον προτετιμῆκασιν Ἰησοῦν, γυ-
ναικὸς υἱὸν ὄντα καὶ τέκνονος, καὶ σαυρὸν σὺν ἅμα
C δυσὶ κακοῦργοις ὑπὸ Ἰουδαίων κατακριθέντα, καὶ
πικρότατον ὄντως ὑπομεμενηκότα θάνατον· ἀλλ'
ἐγὼ πάντως τούτων αἷτιος, ὅς γε καὶ περὰ τοῦ με-
τρίου φιλάνθρωπος εἶναι βουλόμενος, φίλους αὐ-
τοὺς καὶ κοινωνοὺς τῆς εὐδαιμονίας ἐποιησάμην.

8 Οὕτω σφοδρὸν κατατείνας τὸν λόγον, ἔπειτα
πάλιν ὑποκλέπτειν αὐτοὺς τῷ μελιχίῳ πειρώμενος,
ἡμερὸν τι βλέψας καὶ φιλικόν, ἀλλ' εἴπερ οἱ αὐτοὶ
καὶ νῦν ἐξέ, ἔφη, Σέργιος καὶ Βάκχος, καὶ μὴ τις
ὑμῶν τὴν διάνοιαν φθονερὸς ἐπήρωσε θαίμων, αἰ-
δέσθητε μὲν τὸ μέγα τοῦ ἀξιώματος, αἰδέσθητε δὲ
τὸ κατάρθον καὶ ἄψευστον τῆς φιλίας, καὶ μὴ τὰ εἰς
τοὺς θεοὺς οὕτως ἀσεβοῦντες ὀφθεῖναι, ἀσυνήθῃ
καὶ ξένην θρησκείαν εἰσάγοντες, καὶ ἡμῖν περὶ τὸ
σέβας διαφερόμενοι· οὗς ἐχρῆν ἄχρι καὶ αὐτοῦ θά-
νάτου τὸν τῆς φιλίας ἡμῖν συμπνεῖν ἔρωτα, ὡς
ἐγὼ καὶ βαρυτάταις κολάσεσι χρῆσθαι δυνάμε-
νος, καὶ τυραννικῶς ὑμᾶς, ὧ φίλοι, βιάζεσθαι,
χρῆσθαι γάρ ἐτι τῷ συνήθει προσρήματι· ἀλλὰ
τὴν φιλίαν, ὧ θεοὶ, δυσωποῦμαι, καὶ διὰ τοῦτο καὶ
τὰς τιμωρίας ἀνῶν καὶ τὴν βίαν ἐκὼν ἀναβάλλο-
μαι. Τούτων ἀκούσαντες οἱ Γενναῖοι, χαριέντως,
ἡρέμα καὶ ὁμαλῶς, ὅτι μὲν οὐκ ἐπελαθόμεθά σου
τῆς φιλίας, εἶπον, οὐδὲ ἀχάριστοι περὶ τὰς εὐεργε-

etiamsi in nos nullam ostendas humanitatem :
sed et ferro, et igni, et aliis tradideris suppli-
ciis. Quid est enim pietate fortius, aut, quam
pro ipsa pati, beatius?

6 His vehementius motus Maximianus, jubet
eis quidem statim auferri insignia magistratus :
muliebribus autem vestibus indutos, et collari-
bus ferreis simul in collo circumdatos, per me-
diam duci civitatem usque ad ipsam regiam.
Atque statim quidem ducebantur Sancti ad bea-
tam illam, quæ vere est, viam, et quæ ducit
ad ipsum Christum, non eam rem existimantes
esse dedecus : sed tamquam impietatem dede-
core magis afficerent, aperte gloriantes, et sibi
placentes. Et ingrediebantur quidem pedes,
labra autem versabantur in gratiarum actione,
et cum Deo consuetudine et precatione. Dice-
bant enim : Etiamsi ambulaverimus in medio
umbræ mortis, non timebimus mala : quoniam
tu nobiscum es, Domine. Propterea exultabit
anima nostra in te : quoniam induisti nos vesti-
mento salutaris, et tunica lætitiæ circumdedisti
nos. Sed exurge, Domine, in adiutorium no-
strum : et redime nos propter nomen tuum.
Nondum finitæ erant preces, et producti fue-
runt coram imperatore, qui e templo redierat
in regiam.

7 Ille ergo cum assentationem cum consueta
contemperasset sævitia, et vellet simul lenire
pudorem, quo affecti erant, ut videbatur, ex
hac eis illata ignominia : Grave est, et valde
grave, o vos, qui adestis, dicebat, maximos ho-
nores tam leviter et inconsiderate prodere.
Solent enim ea, quæ immeritis feliciter succe-
dunt, stultos non tam incitare ad benevolen-
tiam, quam erigere ad temeritatem adversus
benefactores. Isti enim, ut videtis, magnam
apud nos gloriam consecuti, nostramque adepti
amicitiam, et maximam fiduciam, et nobiscum
loquendi potestatem, adeo ut non solum ipsi
primas partes ferrent in familiaritate, sed alios
quoque nobis possent facere familiares, beatos-
que brevi reddere, et suspiciendos, horum
omnium obliti, postremo maximis quoque diis,
et ipso Jove contempto, qui omnium quidem
opifex, omnium autem deorum et hominum
pater esse dicitur, Jesum prætulerunt, qui
dicitur fuisse filius mulieris, et fabri, et ad
crucem cum duobus maleficis fuit damnatus a
Judæis, et subiit mortem revera acerbissimam.
Sed ego sum omnino causa omnium, qui cum
vellem esse supra modum benignus, eos feci
amicos et socios felicitatis.

8 Cum hanc tam vehementem intendisset
orationem, eos rursus blandis verbis conans
illicere, eosque benigne ac amice intuens. Sed
si iidem, inquit, nunc quoque estis Sergius et
Bacchus, neque vestram mentem invidus occæca-
vit dæmon, revereamini magnam auctoritatem,
revereamini puram et non falsam amicitiam,
neque conspiciamini vos in deos tam impie ge-
rere, novam et insolitam inducentes religionem,
et in eorum cultu a nobis dissidentes, quos
oportet etiam usque ad ipsam mortem in ami-
citia nobiscum conspirare. Nam ego quidem
cum gravioribus uti possem suppliciis, et ty-
rannice vobis, o amici, vim inferre : (adhuc
enim consueta utar appellatione) attamen, o
dii, revereor amicitiam, et propterea retardo
cruciatu, et vim lubens differo. Hæc cum au-
diissent Viri egregii, scite, placite et plane di-
xerunt : Quod tuæ quidem non simus obliti ami-
citiae.

AUCTORE
SYMBONE
METAPHRASIE

per mediam
civitatem
ignominiose
circumduci
jubet;

E

dum autem
deinde blandis
verbis San-
ctos,

F

quo deorum
cultui se de-
dant, aggre-
ditur,

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

citiae, nec fuerimus ingrati in tua beneficia et honores : sed te et amemus, si ullum alium, et dominum existimemus, et tu sis nobis omnia, signum est manifestum, quod et fideliter hucusque servivimus, et tecum diligenter rem publicam sustinuimus, neque ulla in re, nec parva, nec magna, conspecti sumus ingrati, neque aliquid prodidimus, aut negleximus eorum, quae oportet.

prolixa ab iis
oratione

9 Nos ergo nec ingrati animi criminis, aut contemtionis amicitiae jure possumus accusari : neque quod a te propter odium dissideamus, o benignissime imperator. Sed nos disjunctus ipse vanus error cultus simulacrorum, et quod tu in certum ac manifestum incidas interitum, et nos quoque cogas in idem deturbari periculum. Nam quamdiu quidem agebatur de sola mundana militia, nos nihil praetermisimus eorum, quae oportet. Tu ipse nobis feres testimonium, nos in nulla re, quae esset expedienda, ullius socordiae aut negligentiae umquam fuisse damnatos, sed in iis rebus nobis fuisse acrem zelum. Et rursus quaecumque de more Christianorum peregrimus, iis Deum quoque pro viribus vobis reddidimus propitium. Quoniam autem ipsum quoque bonorum caput, nempe pietatem, nobis contendis adimere, et Deo nos privare, quod est damnum extremum, et quod pia non possit ferre anima, et propterea honores et laudes nobis revocas in memoriam, quomodo te boni et honesti ignarum non jure dixerimus, quod et ea, ut quodammodo praestantioris nobis facias optionem, inter se invicem omnino confers, pietatem, inquam, in Deum, et humanam amicitiam et gloriam, quae aequae ac aqua perfluit?

ob ingrati in
verum Deum
qui plurima
humano ge-
neri

10 Quomodo autem hac in re tecum convenimus, et non contra, amicitiam et honorem, et si quid sit aliud majus, negabimus? Quomodo autem non tu magis ingrati in Deum animi criminis convinceris, qui ipsum tibi, quod et sis, et respices, praebuit? Qui cum careat principio, verbo effecit, ut caelum et terra consisterent : et hominem propriis manibus est fabricatus, et honoravit eum immortalitate, et eorum, quae sunt in terra, veluti quandam regem constituit, id quod est omnium pulcherrimum, nempe Paradisum ei attribuens. Caeterum ne nobis succenseas, o imperator, si oratio longiorem factura sit narrationem. Et Deus quidem fuit, ut dixi, tam munificus in beneficiis in hominem conferendis. Ille autem invidia seductus, et voluptate (hei mihi) inescatus, misere omnino ab iis excidit : et qui prius censebatur beatus, conspectus est miserabilis, et lachrymis dignus propter calamitatem.

beneficia con-
tulit, animi
vitium redar-
guitur.

11 Qui itaque nos finxit et fabricatus est Deus, cum benignis rursus oculis vidisset opus suarum manuum, Deum esse non mutans, quod quidem erat, factus est propter nos citra peccatum id, quod nos. Cumque crucem et mortem sua sponte subiisset, et superiorem inimicum nostro genere prostravit, et nobis ab illa acerba servatis calamitate, benigne priorem reddidit libertatem : et unde excidimus propter inobedientiam, illuc nos reduxit propter suam clementiam. Eum autem, qui propter te talia passus fuerat, idque cum esset Deus, et te tantis rebus dignum censuerat, [communis est enim hominibus, sicut prius interitus, ita nunc libertas] tu ipsum contemnens, et crucem illius ridens, quomodo non es longe ingrattissimus?

σίας καὶ τὰς τιμὰς γεγενήμεθα, ἀλλὰ καὶ φιλοῦ-
μεν εἰ καὶ τινα ἕτερον, καὶ δεσπότην ἡγούμεθα,
καὶ πάντα ἡμῖν εἰ σὺ, τεκμήριον ὑπάρχει σαφές,
τὸ καὶ πιστῶς εἰς δεῦρο ὑπηρετεῖσθαι, καὶ συνδια-
φέρειν σοι τὰ κοινὰ σπουδαίως, καὶ μηδὲν μῆτε μι-
κρὸν μῆτε μεῖζον ἀνωμονοῦντας φανῆναι, μηδὲ τι
προδιδόντας ἢ ἀμελοῦντας τῶν κατὰ τὸν νόμον.

9 Ὅπου καὶ ἡμεῖς οὐδεμίαν ἀνωμοσύνην ἢ φιλίας
ὀλιγοῦσαν ἐγκαλεῖσθαι ἄξιον, οὐδ' ὅτι σοι κατὰ μί-
σος διαφερόμεθα, φιλανθρωπότατε βασιλεῦ, ἀλλὰ
διέστησεν ἡμᾶς ἡ κενὴ αὕτη περὶ τὰ εἰδωλὰ πλάνη,
καὶ τὸ εἰς σαφὴ καὶ ὁμολογημένην σέτε καταπί-
πτειν ἀπώλειαν, καὶ πρὸς τὸν ἴσον κατενεχθῆναι
καὶ ἡμᾶς κίνδυνον ἀναγκάζειν. Ἐως μὲν γὰρ περὶ
μόνην τὴν κοσμικὴν κρατείαν ἐξηταζόμεθα, οὐδὲν
τῶν θεόντων ἡμεῖς ἐνελίπομεν· μαρτυρήσεις ἡμῖν
καὶ αὐτὸς ὅτι περ οὐδὲ βασιλείαν τινα οὐδὲ ἀμέ-
λειαν τῶν ἐν χερσὶ κατεγνώσθημεν, ἀλλὰ θερμὸν
περὶ ταῦτα τὸν ζῆλον εἶχομεν, καὶ ὅσα πάλιν ἐν
νόμῳ Χριστιανοῖς ἐτελοῦμεν ἐκάστοτε, καὶ τὸν Θεὸν
τὰ δυνατὰ καὶ ὑπὲρ ὕμῶν ἡλούμεθα. Ἐπεὶ δὲ καὶ
αὐτὸ τῶν καλῶν τὸ κεφάλαιον ἀφελέσθαι φιλονει-
κεῖς ἡμᾶς τὴν εὐσεβείαν, καὶ Θεὸν ζημιῶσαι τὴν
ἐσχάτην ταύτην ζημίαν, καὶ τὴν οὐδὲ ὑπενεῖναι ἂν
ἡ εὐσεβὴς ψυχὴ δύναιτο, τιμῶντε διὰ τούτου καὶ
φιλοτιμίας ἀναμιμνήσκεις, πῶς οὐκ ἀμαθῶς ἔχειν
σε τοῦ καλοῦ δικαίως ἂν εἴποιμεν, ὅτι καὶ παρα-
βάλλεις ὅλως αὐτὰ πρὸς ἄλληλα, καὶ οἰοῖται τοῦ
κρείττονος ἡμῖν τὴν αἴρεσιν ἐπιτρέπεις, εὐσεβείας
φαμὲν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ φιλίας ἀνθρωπίνης
καὶ δόξης τῆς ἴσα παρὰ φύσιν καὶ ὕδατι;

10 Πῶς δὲ σοι καὶ κοινωνήσομεν ἐπὶ τούτῳ, καὶ
οὐχὶ τούναντίον, καὶ τὴν φιλίαν, καὶ τὴν τιμὴν,
καὶ εἴ τι ἄλλο μεῖζον ἢν, ἀρνησόμεθα; Πῶς δὲ οὐ
σὺ μᾶλλον ἀγνωμονῶν τάγε πρὸς Θεὸν ἀλίσκη, τὸν
καὶ αὐτὸ σοι τὸ εἶναι καὶ τὸ ἀναπνεῖν παρασχόμε-
νον; Ὅς ἀναρχὸς ὢν καὶ συναΐδιος τῷ ἱεγεμνῇ, καὶ
καὶ τοὺς οὐρανούς τῳ λόγῳ καὶ τὴν γῆν ὑποστήσας
τὸν ἀνθρώπον τε χερσὶν οἰκείαις ἐδημιούργησε, καὶ
ἀθανασίᾳ τοῦτον ἐτίμησε, καὶ βασιλεία τῶν ἐπὶ γῆς
χατεσχέσατο, καὶ ὅπως τινὰ βασιλεία τὸ κάλλιστον
ἀπάντων ἀποτάξας αὐτῷ τὸν παράδεισον; Πλὴν
ἀλλὰ μηδὲν ἡμῖν ἀχθεσθῆς, ὃ βασιλεῦ, εἰ καὶ
μακροτέραν ὁ λόγος ποιήσεται τὴν διήγησιν. Καὶ ὁ
Θεὸς μὲν οὕτω φιλότιμος· τὰς εὐεργεσίας, φημί,
πρὸς τὸν ἀνθρώπον. Ὁ δὲ φθόνῳ κλαπείς, καὶ ἡδονῇ
φεῦ μοι δελεασθεὶς, ἀδελφίως τούτων ἐξέπεσε πάν-
των, καὶ ὁ πρὶν ζηλωτὸς ἐλεεινὸς ὥρατο, καὶ δα-
κρύων διὰ τὴν συμφορὰν ἄξιος.

11 Ὁ πλάσας τοίνυν ἡμᾶς καὶ δημιουργήσας
Θεὸς, φιλανθρώποις πάλιν ἰδὼν ὀφθαλμοῖς τὸ τῶν
οἰκείων χειρῶν ἔργον, τὸ Θεὸς εἶναι μὴ μεταβαλὼν,
ὅπερ ἦν, ἐγένετο δι' ἡμᾶς ἀναμαρτήτως, ὅπερ ἡμεῖς,
καὶ ζαυρὸν ἐκουσίως καὶ θάνατον ὑπελθὼν, τὸν
ἀνωθέντε τῳ ἡμετέρῳ γένει καταβεβλήκει πολέμιον,
καὶ ἡμᾶς τῆς πικρᾶς ἐκείνης αἰχμαλωσίας ἀνσω-
σάμενος, τὴν προτέραν ἀπέδωκε φιλαγάθως ἐλευ-
θερίαν· καὶ ὅθεν διὰ τὴν παρακοὴν ἐκπεπτώκαμεν,
ἐκεῖ πάλιν διὰ φιλανθρωπίαν ἡμᾶς ἐπανήγαγε· τὸν
δὲ τοιαῦτα διὰ σὲ παθόντα, καὶ ταῦτα Θεὸν ὄντα,
καὶ τοιούτων σὲ πάλιν καταξίωσαντα, κοινὴ γὰρ
ἀνθρώποις ὥσπερ ἡ ἀπώλεια πρότερον, οὕτω καὶ ἡ
ἐλευθερία, τοῦτον αὐτὸς ἀφαιρῶν, καὶ εἰς τὸν ἐκείνου
ζαυρον ἀποσκόπτων, ποῖον ἀνωμοσύνης ὑπερβο-
λὴν καταλείπεις; ἴσθι τοίνυν, ὡς οὐ κοινωνήσομεν

A σοι τῆς τοιαύτης ἀχαριστίας, οὐδὲ τὸν ἡμέτερον εὐ-
εργέτην καὶ ἀληθῆ Θεὸν ἀρνησόμεθα. Τὰ δὲ παρὰ
σοῦ προτεινόμενα, βασιλεῦ, εἴτε ἀγαθὰ εἶεν, εἴτε
καὶ δυσχερῆ, αὐτὸν ἐπάγοντα θάνατον, ἐπίσης ἡμῖν
ἅπαντα παροπτέα διὰ Χριστὸν, καὶ φροντίδος οὐ-
δεμίας ἄξια.

Scias ergo, nos non futuros sibi socios ingrati
animi crimine, neque nostrum Benefactorem et
verum Deum esse negaturos. Quæ autem a te
proferuntur, o imperator, sive sint bona, sive
difficilia, et vel ipsam mortem inferentia, sunt
æque a nobis propter Christum despicienda, et
a nobis non curanda d.

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

d

ANNOTATA.

a Persecutionem generalem hæc omnia, uti et multa sequentia, indicant, hincque consequitur, ut
SS. Sergius et Bacchus, ulpote in Syria, in qua tum, quod mandaret, seu imperator seu cæsar, nomine
Maximianus, non habuit, passi, Maximiani imperatoris jussu martyrium haud subierint. Adi Com-
mentarium prævium num. 22, 43 et 44.

b Ita vocabulum Græcum Κεντιλίῳν Latine reddit Lipomanus; verum in Actis Metaphrasticis Græcis
Κεντιλίῳν pro Τεντιλίῳν perperam scribitur, uti Comment. præv. num. 24 et seq. edocui.

c De militari conditione ac dignitate, quæ hic Sanctis attribuitur, uti etiam de potestate, qua
apud Maximianum imperatorem valuisse asseruntur, quid sentiam, Commentarii prævii § 5 exposui.

d Ratiocinia omnia, quæ hic a biographo Sanctis et Maximiano imperatori pro arbitrio, ut apparet,
affinguntur, quamdamque hunc inter et illos concertationis speciem præferunt, cum ratiociniis itidem,
quæ Sanctis pariter et Maximiano imperatore in Actis Latinis pro arbitrio attribuuntur, satis quidem
quantum ad substantiam conveniunt; verum quantum ad verba, quibus concipiuntur, invicem non
parum dissonant, suntque Metaphrastica Latinis paulo contractiora, uti ex eorumdem collatione
patescet.

B

E

CAPUT II.

*Sancti ad Antiochum ducem mittuntur, ab eo, ut a fide
desciscant, varie monentur, flagrisque ad mortem
usque Bacchus cæditur.*

Tούτων εὐκαιρῶς οὕτω καὶ ἡδέως τοῖς μάρτυσιν
ὑπαγορευθέντων, ὁ Μαξιμιανὸς ἐκινεῖτο μὲν ὑπὸ τοῦ
θυμοῦ, καὶ πικρῶς αἰκίζειν τοὺς Ἀγίους ἠβούλετο·
ὥνκει δὲ πάλιν καὶ ἀνεβάλλετο τὴν ἐγχείρησιν, τὸ
περιφανὲς αὐτῶν εὐλαβούμενος, καὶ οὐκ ἐθέλων Ἀν-
δρῶν τοιαύτων ὑποστῆναι ζημίαν· ἐδεδίδε γὰρ, μὴ
καὶ τιμωρησέμεν τὴν ἀρχὴν, καὶ παρῤῥησιασάμενοι
τὴν εὐσέβειαν ἐν μέσῳ πολλῶν, εἴτα τοπαράπαν
ἀμετάθετοι διαμείνωσιν. Ἀμέλει καὶ Ἀντίοχῳ τῶν
τῆς ἀνατολῆς δουκὶ παραπέμπειν αὐτοὺς ἔγνω, ὥς
ἂν ὠμοτάτῳ πάντων τῶν ὑπ' αὐτὸν ὄντι, καὶ ἀπὸ
ψιλοῦ τάχα καὶ τοῦ ὀνόματος καταπλήξῃ αὐτοὺς
δυναμένῳ, καὶ ὅτι διὰ μείζονος τιμῆς ἔφεςιν τὴν
C Μαξιμιανοῦ θεραπείαν ἐκείνος σπουδάζων οὐδεμιᾶς
ἀφέξεται μηχανῆς, ὅπως αὐτοὺς ἔλῃ καὶ μεταπέλ-
σειε· πρὸς τοῦτοίς ἵνα καὶ ἡ μακρὰ ὁδοιπορία καὶ
ἄτιμος τῆς ἐνστάσεώς τε αὐτοῖς ὑποχαλάσῃ τὴν εὐτο-
νίαν, καὶ ἡρέμα μετασῆσθαι τῆς εὐσεβείας, καὶ μά-
λιστα ὅτι καὶ ὑπὸ χεῖρα πρότερον αὐτοῖς ἦν ὁ Ἀν-
τίοχος, ὃ παρασηναίτε καὶ ὑφ' οὗ κριθῆσεσθαι
ἐμελλον· ὃ δὴ καὶ πλέον τῆς τῶν εὐγεγονότων ψυ-
χῆς ἄπτεται, τὸ τοὺς πρότερον ἀρχομένους, ἀρ-
χειντε αὐτῶν ὕψερρον καὶ ὑψηλοῖς χρῆσθαι τοῖς οὐ
πρὸ πολλοῦ δεσπόταις αὐτῶν καὶ εὐεργέταις γεγε-
νημένοις· ἐτύγχανε γὰρ τὴν τοιαύτην τοῦ δουκὸς
ἀρχὴν ὁ Ἀντίοχος μεσιτεῖα πρότερον τοῦ θαυμα-
σοῦ Σεργίου παρεισηφώς· ἀλλ' ἔοικεν ἀληθῶς οὐδὲν
οὕτως εὐμάραντον εἶναι, ὥς ἀνθρωπίνη χάρις ἐν
ἀχαρίστῳ χυχῇ φυτευθεῖσα.

15 Οὗτος γὰρ οὐ μόνον οὐδὲν ἀπομνημονεύσας
αὐτοῖς τῆς εὐεργεσίας ἐφάνη, ὥς τὰ τοῦ λόγου προ-
ιόντα δηλώσει, ἀλλὰ καὶ καθάπερ τὰ ἔσχατα ὑπ'
ἐκείνων ἀδικηθεῖς, οὕτως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ οὕτω
χαλεπὰς ἐπήγαγε τιμωρίας. Ἐπέμποντο μὲν οὖν οἱ
Ἅγιοι πρὸς αὐτὸν ἀλύσει βαρεῖα δεδεσμένοι, ἐγέ-
γραπτο δὲ αὐτῷ καὶ ἐπισολὴ παρὰ βασιλείας ἔχουσα
οὕτως. Ἡ τῶν θεῶν μεγίστη πρόνοια καὶ πάντας μὲν

Octobris Tomus III.

His adeo opportune et jucunde dictis a Mar-
tyribus, Maximianus quidem fuit ira motus et
volebat acerbe punire Sanctos. Rursus autem
cunctabatur, et differebat aggredi, respiciens
eorum splendorem, et non volens talium Viro-
rum facere jacturam. Verebatur enim, ne cru-
ciati, cum veritatem in medio multorum libere
essent elocuti, deinde permanerent omnino
immobiles. Eos itaque statuit transmittere ad
Antiochum ducem Orientis a, ut qui omnium,
qui erant in ejus potestate, esset crudelissimus,
et vel solo nomine posset eos perterrere : et
quod propter majoris honoris desiderium, ille
Maximianum observandi curam gerens, a nullis
abstinebit machinis, quo eos oppugnet, et ad
suam traducat sententiam. Præterea ut et lon-
gum iter et ignominiosum tam intensam re-
laxaret constantiam, et eos sensim a pietate
dimoveret, et maxime quod ipse quoque An-
tiochus erat eis prius subjectus, apud quem
erant sistendi, et a quo judicandi. Id enim
maxime tangit animum eorum, qui sunt ho-
nesto loco nati, quod, qui prius parebant, eis
postea imperent, et eis utantur, tanquam sub-
jectis, qui non multo ante fuerant eorum domini
et benefactores. Consecutus namque fuerat hunc
ducatus magistratum Antiochus ipsius admira-
bilis Sergii intercessione b. Sed revera nihil
videtur tam facile marcescere, atque beneficium
in animo ingrato plantatum.

Sancti a fide
avertendi ad
Antiochum
ducem,

a

F

b

15 Is enim non solum apparuit minime esse
recordatus beneficii, ut procedens ostendit
oratio : sed perinde ac ab illis summa affectus
injuriam, eos tractavit, et eis gravia intulit sup-
plicia. Atque mittebantur quidem ad eum Sancti,
vincti gravi catena. Ad eum autem scripta erat
etiam epistola ab imperatore, quæ sic habebat :
Deorum maxima providentia, omnes quidem

data etiam ad
hunc epistola
a Maximiano
mittuntur,

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

homines, maxime autem mei imperii satellites et stipatores, in illos esse pios, et iis rursus, quos illi dignos censuerunt imperio, vult obedire, et in eos esse grato animo. Propterea hunc Sergium et Bacchum, qui in deos quidem apparuerunt impii, et se Christianorum adjunxisse religioni, convicti sunt autem criminis ingrati in me animi, et jam nostro tribunali, et nostra examinatione iudicati sunt indigni, sub tutissima custodia et vinculis ad tuam transmisimus constantiam. Si ergo poenitentia ducti, diis sacrificaverint, solvantur ab eis impositis vinculis, et digni censeantur honore et benevolentia. Revocabuntur enim rursus a nostra potentia, recipientque priores honores, aut etiam majores, eruntque deinceps in loco et ordine eis convenienti. Sin autem immobiliter priori hæreant sententiæ, legum subjecti sint austeritati, ipsaque essentia et vita ense priventur cum aliis. Vale c.

Barbalissum-
que ad illum
adducti

B

14 Cum has literas et sanctos Viros accepissent milites, viam sunt ingressi. Quidam autem ex famulis, et simili zelo in pietatem, et in dominos victi benevolentia, eos quoque sunt secuti, quasi non corpora solum legi, sed etiam animas volentes Deo servire. Qui etiam audierunt Sanctos inter se colloquentes, et dicentes, quod nocte, qua egressi sunt e civitate Romanorum d, divina quædam apparens visio iussit eos confidere, et bono esse animo ad certamen et alacriter ingredi bonum iter propter Christum. Quamobrem etsi essent ferrea illa vinciti catena, citra molestiam et cum voluptate psallebant: In via testimoniorum tuorum delectati sumus, Domine, tanquam in omnibus divitiis. In justificationibus tuis meditati sumus, et legis tuæ non sumus obliti. In mandatis tuis meditabimur, et exquiremus vias tuas. Vivemus et custodiemus sermones tuos. Cum ergo totum illud iter citra laborem confecissent, diversantur in quadam civitate nomine Barbaleso e, prope regionem limitaneorum f. Quo in loco cum dux versaretur Antiochus, ante cum sunt producti, læti quidem et vultu alacri, animi autem nobilitatem liberalibus ostendentes moribus.

in carcerem
mox conjiciuntur,

g

15 Eorum itaque, qui ipsos circumstiebant, oculi erant omnes in eos coniecti; et nec facile desistebant, sed firmo et intento obtutu eos adspiciebant, erantque ipsi theatro jucundum quoddam spectaculum. Cum eos ergo vidisset dux quomodo se haberent, et deinde etiam legisset literas imperatoris, tacitus apud se admirabatur, et eos rursus contemplabatur, magnum quid esse et novum existimans, quod ad tantam processissent animi magnitudinem, ut et supplicia, et minas, et gloriam, et ipsum etiam despicerent imperatorem, immo mortem quoque minimi facerent. Accersito autem commentariensi g, Accipe, inquit, hos vinctos, et in custodia quidem serva tutissima, nihil autem grave aut molestum sustinentes: eos enim reservo examinationi. Atque ii quidem jussu ducis in tuta inclusi custodia, cum venisset vespera, seipsos dederunt orationi: Adspice ad nos, dicentes, Domine, e sancto tuo habitaculo, quoniam inimicus nos probris affecit, et populus insipiens irritavit nomen sanctum tuum; et ne tradas hominibus feris immanioribus animas tibi confitentes; sed adspice ad testamentum tuum,

ανθρώπους, μάλιστα δὲ τοὺς τῆς ἐμῆς βασιλείας D
ὑπασπιστάς τε καὶ δορυφόρους, εὐσεβεῖς τε τὰ εἰς
ἐκείνους, καὶ τοὺς ὑπ' ἐκείνων πάλιν ἀρχεῖν ἡξιο-
μένους πειθηνίους εἶναι βούλεται καὶ εὐγνώμονας·
διὰ ταῦτα τοὶ καὶ Σέργιον τοῦτον καὶ τὸν σὺν αὐτῷ
Βάκχον, ἀσεβεῖς μὲν τὰ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀναφανέν-
τας, καὶ τῇ τῶν Χριστιανῶν προσδεμένους ὀρησκειᾷ,
περὶ ἡμᾶς δὲ ἀγνώμονάς τε καὶ ἀχαρίστους ἐληλεγ-
μένους, καὶ παρὰ τοῦτο πολλὰς τιμωρίαις ὑποβλη-
θέντας, ἀναξίους ἤδη τοῦ ἡμετέρου βήματος, καὶ
τῆς παρ' ἡμῶν αὐτῶν ἐξετάσεως νομισθέντας, ὑπὸ
ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ καὶ δεσμοῖς τῇ σῇ σφαιρότῃ
παρεπέμψαμεν. Εἰ μὲν οὖν μεταμεληθέντες θύσειαν
τοῖς θεοῖς, τῶν δεσμῶν τε, τῶν ἐπικειμένων αὐτοῖς,
λυθήτωσαν, καὶ τιμῆς ἀξιοθῆτωσαν μᾶλλον καὶ
εὐμενείας· ἀνακληθήσονται γὰρ αὖτις καὶ παρὰ
τοῦ ἡμετέρου κράτους, καὶ τάς τε προτέρας ἀπολή-
ψονται τιμὰς, ἢ καὶ μείζους, καὶ ἐν τάξει τῇ προσ-
ήκούσῃ τὸ λοιπὸν ἔσονται. Εἰ δὲ τῆς προλαβούσης
ἀμεταθέτως ἔχονται γνώμης, τῇ αὐστηρότῃ τῶν
νόμων ὑποβληθέντες, καὶ αὐτὸ μετὰ τῶν ἄλλων τὸ
εἶναι καὶ τὸ ζῆν διὰ ξίφους ἀφαιρεθήτωσαν. Ἐρρώσω.

14 Τὰ τοιαῦτα γράμματα λαβόντες οἱ στρατιῶ-
ται, εἴτα καὶ τοὺς Ἀγίους παραλαβόντες, ὁδοῦ εἴ-
χοντο· τῶν οἰκετῶν δὲ τίνες τῷ τε ὁμοίῳ περὶ τὴν E
εὐσεβείαν ζήλῳ, καὶ δὴ καὶ τῇ πρὸς τοὺς δεσπότης
εὐνοίᾳ νενικημένοι, συνείποντο καὶ αὐτοί, καθάπερ
οὐ νόμῳ τὰ σώματα δεδουλωσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ
πύθῃ τὰς ψυχὰς βουλόμενοι. Οἱ καὶ τῶν Ἀγίων
ἤκουον πρὸς ἀλλήλους μεταξὺ κοινολογουμένων, ὡς
ἄρα τῆς νυκτὸς, καθ' ἣν τῆς πόλεως Ρωμαίων ἐξή-
εσαν, σφαιρότερα τὴν ὄψιν ἐπιφανέισα ὑπάρχειν αὐτοῖς
ἐκέλευε τὸν ἀγῶνα, καὶ προθυμότερον τῆς καλῆς
ἐκείνης διὰ Χριστὸν ἔχουσιν πορείας· διὸ καὶ ὑπὸ τῇ
ἀλύσει τῇ σιδηρᾷ βαίνοντες ἐκείνοι, καὶ τοῖς δε-
σμοῖς, ἀλύπως καὶ μετ' ἡδονῆς ἔπαλλον· Ἐν τῇ ὁδῷ
τῶν μαρτυρίων σου ἐτέροφθην, Κύριε, ὡς ἐπὶ παντὶ
πλούτῳ· ἐν τοῖς δικαιομασί σου μελετήσομεν, καὶ
τοῦ νόμου σου οὐκ ἐπιλησόμεθα· ἐν ταῖς ἐντολαῖς
σου ἀδολεσχήσομεν, καὶ ἐκζητήσομεν τὰς ὁδοὺς
σου, ζησόμεθα καὶ φυλάξομεν τοὺς λόγους σου.
Πᾶσαν οὖν τὴν ὁδὸν ἐκείνην ἀπόνως ἀνύσαντες, ἔν-
τινι Βαρβαρλισῷ πόλει τῆς λιμιτανέων ἐγγὺς κα-
τάγονται· ἐνθα διατρίβοντι τῷ δουκὶ παρέστησαν
Ἀντιόχῳ, χαρίεντες μὲν καὶ φαιδροὶ τὴν ὄψιν, τὴν
δὲ τῆς ψυχῆς εὐγένειαν τῷ τοῦ ἡσους εὐ μάλα δει-
κνύοντες ἐλευθερίῳ.

15 Ἀμέλει καὶ οἱ τῶν περιεσῶτων ὀφθαλμοὶ τῆς E
ἐκείνων θείας ὄλως ἐξήρτηντο, καὶ οὐδὲ ῥαδίως ἀπ'
αὐτῶν ἀφίστασθαι ἤθελον, ἀλλ' ἀτενὲς εἰς αὐτοὺς
ἐνέωρων, καὶ γλυκεῖά τις ἦσαν τῇ θεάτρῳ πανήγυ-
ρις. Θεασάμενος τοίνυν αὐτοὺς ὅπως εἶχον ὁ δούξ,
εἴτα καὶ τὰ βασιλέως ἀναγνούς γράμματα σιγῇ
καθ' ἑαυτὸν ἀπεθαύμαζε, καὶ πάλιν αὐτοὺς ἐπαι-
νῶν ἐθεᾶτο, μέγα τι καὶ καινὸν εἶναι οἰόμενος, ὅπως
εἰς τοῦτο γενναϊότητόσ τε καὶ τόλμης ἦλθον, ὡς καὶ
κολάσεων καὶ ἀπειλῶν, καὶ δόξης, καὶ αὐτοῦ δὴ
καταφρονῆσαι τοῦ βασιλέως καὶ περὶ ἐλαχίστου θέ-
σθαι τὸν θάνατον, τὸν τῆς τάξεως δὲ θυμῷ κο-
μενταρήσιον καλέσας, τοὺς δεσμίους τούτους, ἔφη,
παραλαβὼν, ὑπὸ φρουρᾷ μὲν τήρει μοι τῇ ἀσφα-
λεστάτῃ, πλὴν μηδ' ὅτι οὖν λυπηρὸν, ἢ ἀβούλητον
ὑπομένοντας· ὅψομαι γὰρ καὶ εἰς δευτέραις αὐτοὺς
ἐξετάσιν. Οὗτοι μὲν οὖν κατὰ τὸ τοῦ δουκὸς πρό-
ταγμα ἐν τῇ ἀσφαλεῖ κλεισθέντες τῆς φυλακῆς,
ἐσπέρας καταλαβούσης, εἰς προσευχὴν ἑαυτοὺς ἀνή-
καν, Ἐπίβλεψον ἐφ' ἡμᾶς, λέγοντες, ἐξ ἀγίου σου,
Δέσποτα, κατοικητηρίου, ὅτι ἐχθρὸς ὠνείδισεν ἡμᾶς
διὰ τὸ σὸν ὄνομα, καὶ λαὸς ἄφρων παρώξυνε τὸ
ὄνομα σου τὸ ἅγιον, καὶ μὴ παραδῶς ἀνθρώποις
σηρίων ἀγριωτέροις ψυχὰς ἐξομολογουμένας σοι,
ἀλλ'

A ἄλλ' ἐπίβλεψον εἰς τὴν διαθήκην σου, καὶ ἀντιλαβοῦ ἡμῶν, Κύριε, καὶ λύτρωσαι ἡμᾶς ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός σου, ὅτι ἡ ὑπερηφανία τῶν μισούντων σὲ γέγονεν ἐφ' ἡμᾶς ἰσχυρὰ.

16 Καὶ τῆς εὐχῆς ἡδὴ τελεσθεΐσης, βραχὺ πρὸς ὕπνον διατραπεῖσιν ἄγγελος αὐτοῖς ἐπίσας, ἡλίω μὲν τὴν μορφήν ὁμοίως, φαιδρὸν δὲ καὶ τῆς ἐσθῆτος αὐτῆς ἀπολάμπων, θαρσεῖτέ, φησὶ, πρὸς αὐτοὺς, οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι, καὶ μὴ φοβεῖσθε, ἐδραῖοι δὲ μάλλον ἐν τῇ πρὸς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ὁμολογία σῆτε. Αὐτὸς γὰρ ἐστὶ μεθ' ὑμῶν, ἀντιλήπτωρ ὑμῶν· ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἶπε· τοῦ ὕπνου δὲ διανασάντες ἑκείνοι, ἀλλήλοιστε καὶ τοῖς συνοῦσιν οἰκέταις τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην διηγήσαντο ὅπτασιν, καὶ τὰς ψυχὰς θάρρους ὑποπληθύνοντες μεθ' ἡδονῆς πάλιν ἕκαστος ἑξαλλόν· Πρὸς Κύριον ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐκέκραξα, καὶ ἐπήκουσέ μου ἐξ ὅρου ἁγίου αὐτοῦ. Ἐγὼ ἐκοιμήθην καὶ ὕπνωσα, ἐξηγέρθην ὅτι Κύριος ἀντιλήψεται μου· οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι, ἀνάστα, Κύριε, σῶσόν με, ὅτι σοὺ ἐστὶν ἡ σωτηρία, καὶ ἐπὶ τὸν λαόν σου ἡ εὐλογία σου· εὐθὺς δὲ ἅμα πρῶτ' ὁ δοῦξ μὲν ἐπὶ μετεώρου κατῆλθε τοῦ βήματος· παρεισῆκει δὲ αὐτῷ καὶ ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν σύνταγμα. Μεταπεμφθέντος οὖν ἀπὸ τῆς φυλακῆς τοὺς Ἁγίους, εἰς ἐπήκουσεν αὐτῶν ἀναγνώσθηναι κελεύει τὰ γραμματα.

B 17 Οὗ γενομένου, ὑπολαβὼν αὐτοὺς, Ἔδει μὲν ἀπ' ἀρχῆς, ἔφη, τῷ τοῦ καλλινίκου βασιλεῶς προστάγματι πεισθέντας ὑμᾶς θῦσαίτε τοῖς θεοῖς, καὶ τὴν ἐκείνου μὴ παροργίσαι φιλανθρωπίαν· ἐπεὶ δὲ τί παθόντες οὐκ οἶδα ἐκείνόντε παρωξύνετε, καὶ τοσαύτης ἐκπεπτώκατε δόξης, καὶ τὸν βαθὺν ἐκείνου πλοῦτον ἀποβεβλήκατε· ἀλλὰ νῦν γοῦν ὑπακούσαίτε ἡμῖν προθυμήσῃτε τὰ λυσιτελεῖ συμβουλευούσι, καὶ τοῖς θεοῖς θῦσαι δελήσατε· οὕτω γὰρ ἂν δόξησθε μείζονος παρὰ πολὺ τῆς προτέρας, καὶ πλούτου, καὶ τῶν ἄλλων τῶν παρὰ βασιλεῖ καλῶν ἀπολαύσητε. Καὶ τί γὰρ τοῦτο θειὸν τὸ μὴ δυνήσεντας τὸ θέον συνιδεῖν πρότερον, εἴθ' ὑπὸ τύχης εἴτε καὶ τινος ἄλλης περιπετείας, νῦν γοῦν ἐμμελέστερον σκεψάμενους τὸ προσῆκον ἐλέσθαι σὺν ἀκριβείᾳ· πολλῷ γὰρ κουφότερον δι' ἄγνοιαν τοῦ καλοῦ καὶ συμφέροντος ἁμαρτεῖν, ἢ ἐπιγνόντα τοῖς χείροσιν ἐπιμείναι, καὶ μὴ μεταπεσεῖν πρὸς τὸ βέλτιον· τὸ μὲν γὰρ ἀγνοίας ἐστὶν ἁμάρτημα, τὸ δὲ γνώμης ἐθελονάκου, καὶ μοχθηρᾶς προαιρέσεως. Ὡς ἔγωγε πάννυ σφόδρα ὑμῶν περικαιομαι, τήντε ἄλλην ἀναλογιζόμενος φιλίαν, καὶ δὴ καὶ διαμνημονεύων ὑμῖν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς εὐεργεσίας· καὶ μάλιστα σοὶ τῷ κυρίῳ μου Σεργίῳ, δι' οὗ καὶ τὴν ἀρχὴν ταύτην ἐκτησάμην.

C 18 Ἄλλ' οὐκ οἶδα, ὅτι καὶ δράσω, τῆς τύχης οὕτω τὰ πράγματα διαθείσης, ὥστε κριτὴν μὲν ἐμὲ κατῆσθαι τήμερον, ὑμᾶς δὲ ἴσα καὶ καταδίκους τῷ ἐμῷ παρίστασαι βήματι, λόγον ὑφέζοντας ὧν εἴστε τοὺς ἀηττήτους θεοὺς αὐτοὺς καὶ τὸν εὐσεβῆ βασιλέα παρηνομήσατε. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τοιοῦτοις ἐπαγωγοῖς ῥήμασιν ὁ Ἀντίοχος τοῖς Ἁγίοις ὤμιλει, καὶ ὥσανεὶ φιλίως αὐτοῖς διελέγετο, οὐ συμβουλεύων, οὐδὲ τὰ χρηστὰ ἐκείνοις ὑποτιθεῖς, ἀλλ' ἑαυτῷ μάλλον τὴν βασιλικὴν μνησευόμενος θεραπειάν· ἥδει γὰρ οἷος ἔρωε ἐκείνοι τῷ βασιλεῖ, καὶ ὅπως αὐτῷ περὶ πλείους, τὸ μὴ τοιοῦτους ἄνδρας ἀποβαλεῖν· ἐκ πολλῶν καὶ ἄλλων τοῦτο δὴ τεκμαιρόμενος, καὶ τῷ μηδεμιᾷ τούτους ἐσελῆσαι βασιλῆα περιβαλεῖν, ἀλλὰ διὰ μόνης τῆς ἀτίμου ταύτης πρὸς ἐκείνου ἀποσχολῆς μεταπέσειν αὐτοὺς βουληθῆναι· ὑποῖος δὲ Μαξιμιανὸς τεχνᾶσθαι ταῦτα βαδύτατόστε καὶ ποικιλώτατος. Ἄλλὰ τοιοῦτοις μὲν ὁ Ἀντίοχος, ὥσπερ ἔφημεν, θελκτηρίους ὑπο-

et suscipe nos, Domine, et redime nos propter nomen tuum. Quoniam superbia eorum, qui te oderunt, in nos evasit vehemens ac potens.

AUCTORE
SYMONE
METAPHRASTE

16 Peractis autem precibus, cum ad somnum essent conversi, eis apparens Angelus, soli quidem forma similis, et ex ipsa quoque veste lætum splendorem emittens: Confidite, eis dixit, Servi Christi, et nolite timere; sed state firmi et stabiles in Domini nostri Jesu Christi confessione. Ipse namque est vobiscum, defensor vester *h.* Ille quidem hæc dixit. Illi autem cum e somno fuissent excitati, et inter se, et famulis, qui cum eis versabantur, angelicam illam narrarunt visionem. Et cum essent illorum animi rursus repleti fiducia, læti psallebant singuli: Ad Dominum, cum tribularer, clamavi, et exaudivit me de monte sancto suo. Ego dormivi, et soporatus sum. Exurrexi, quoniam Dominus me suscipiet: non timebo a millibus populi, qui me in orbem invadunt. Surge Domine, serva me. Quoniam tua est salus, et super populum tuum benedictio tua. Statim ergo summo mane dux quidem sedebat in excelso tribunali: ei autem assistebat universa quoque caterva militaris. Cum ergo accersivisset Sanctos e custodia, jubet legi literas eis audientibus.

apparitione
autem ange-
lica in hoc ad
certamen ro-
borantur,

h

17 Quod cum factum esset: Oportebat quidem, inquit, vos, parentes jussui gloriosi imperatoris, diis sacrificare, et non illius humanitatem ad iram provocare. Quoniam autem nescio qui factum sit, ut et illum ad iram provocaveritis, et a tanta gloria excideritis, et illas profundas amiseritis divitias; at nunc saltem nobis velitis obedire, vobis consulentibus ea, quæ sunt conducibilia. Sic enim priore longe majorem gloriam, et majores opes, et alia bona apud imperatorem consequemini. Quid enim est grave, si, quod non potuistis prius intelligere, sive forte fortuna, seu aliquo alio casu, nunc cum diligentius consideraveritis, id, quod oportet, accurate eligatis? Est enim multo levius, peccare propter ignorantiam ejus, quod est bonum et conducibile, quam, ubi agnoveris, perseverare in deterioribus, et non transire ad id, quod est melius. Nam illud quidem est peccatum ignorantiae, hoc autem malæ mentis, et quæ sunt mala, sua sponte eligentis. Nam ego quidem valde accendor, et aliam vestram reputans amicitiam, et recordans ejus, quod a vobis accepi, beneficii, et maxime a te, domine mi Sergi, per quem hunc mihi paravi magistratum.

dumque po-
stridie inde
educti nec
blanditiis,

f

18 Sed nescio, quid agam, cum fortuna res sic administraverit, ut ego quidem hodie sedeam iudex: vos autem, tanquam rei, stetis ante meum tribunal, reddituri rationem vestræ in deos ipsos invictos impietatis, et pium imperatorem inobedientiæ. Sic ergo et his allicientibus verbis Antiochus conveniebat Sanctos, et amice quodammodo eos alloquebatur consulens, et bona, ut videbatur, eis suggerens, quo sibi imperatoris benevolentiam compararet. Sciebat enim, quantus esset illius amor in eos, et quod plurimi faceret tales Viros non amittere: hoc cum ex multis aliis conjectans, tum ex hoc, quod eos nullo voluerit tormento subijcere, sed per hanc solam ignominiosam ad illum missionem studeret eos in contrariam traducere sententiam, utpote quod ad hæc excogitanda Maximianus esset vaferrimus et ingeniosissimus. Sed his quidem blandis et pel-

nec nimis
Antiochi,

licientibus

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASE

licientibus verbis prius conabatur eos illicere Antiochus. Deinde conatus est etiam terrore eos a scopo traducere et constantia : Si enim meis, dicens non parueritis adhortationibus, erit mihi omnino necesse facere quæ sunt imperata, et me, tanquam inimicum, gerere in vestram magnificentiam. Et post hæc multus fuit in enumerandis nominibus tormentorum, et minis intentandis.

ut diis sacrificent, flectuntur,

19 Sed sancti Martyres, neque blanditiis emolliti, neque minis dejecti iis, dixerunt : Qui Christum solum, o iudex, et quæ apud ipsum absconsa est, vitam lucrari statuerint, nihil est curæ ex iis, quæ fluunt et intereunt, non honor, non gloria, non potentia, non aliquid aliud aut molestia afficere. Nos enim et tuas minas, et blanditias ex æquo contemnimus. Cessa ergo tu quoque, sicut serpens, nobis mala consulere. Videmus enim virus sub tuis labris, et ideo consilium tuum tanquam graves aversamur insidias. Ne ergo fallaris, tempus frustra consumens, et a vana spe pendens : neque enim puniens expugnabis, neque minans persuadebis, ut viventem quidem Deum relinquamus, dæmonibus autem surdis et nullo sensu præditis offeramus sacrificium. Nobis enim et propter Christum vivere est bonum, et propter ipsum rursus mori, lucrum. Tu autem nihil tale potueris dicere de tuis simulacris. Vere enim sunt argentum et aurum, opera manuum hominum, quæ nihil possunt prodesse iis, qui ipsis suam collocarunt fiduciam. Similes ergo eis fiant ii, qui ipsa colunt, et omnes qui confidunt in eis i.

i
jubente eo,
Sergius in
carcerem re-
truditur, Bac-
chus vero

20 Cum ergo dux vidisset eos tam aperte locutos, tantaque esse præditos libertate et animi magnitudine, et intellexisset fieri non posse, ut verbis eis persuaderet, processit ad periculum per tormenta faciendum : et beatum quidem Sergium in tutissimam tradidit custodiam, pro accepto beneficio eum sic remunerans : Bacchum autem a quatuor fortiter extensum, boum nervis jussit cædi crudeliter. Sed licebat videre mentem longe natura fortio- rem, et animi institutum vi quavis corporis excelsius. Nam sanctissimi quidem illius corporis partes avulsæ flagellis, disjiciebantur in ipsum aerem, per terram autem ferebantur rivi sanguinis : et viscera quidem nudabantur carnibus, ipsius naturæ formationem aperientia iis, qui aderant : anima autem, quæ ipsa quoque Athletam festinabat relinquere, sustinebat tamen, etiam plura requirens supplicia, ut omnino munificentiora assequeretur bravia.

ad mortem
usque cædi-
tur.

21 Lætabantur angeli, videntes admirabilem Martyris constantiam. Cruciabantur dæmones, quod parta de eis victoria, in conspectu omnium quodammodo duceretur in triumphum. Lictores fessi, humi accumbabant. Martyrem autem videns, dixisses, eum ita esse affectum, ut non tam flagris cæsus, quam vernis floribus conspersus videretur. Tandem per voces cælestes vocatus est ad beatum locum quietis, anima deposita in manus Opificis k. Martyricum autem illius corpus a bestiis quidem devorandum exposuit ille iudex iniquus. Ignorabat autem, qualem curam gerat eorum, qui ipsum diligunt, illius Deus, qui etiam ferarum naturam scit traducere ad mansuetudinem, et per alias adhuc majora facere miracula. Feræ enim reveritæ certamina, quæ pro pietate ab eo erant suscepta, non solum nullum ex ejus membris omnino tangere sustinuerunt : sed etiam, dum

κλέπτειν τὰ πρῶτα λόγοις αὐτοὺς ἐπειράτο· εἶτα D
προσετίθει, τὸ καὶ τοῖς φοβερωτέροις τοῦ σκοποῦ μετακινῆσαι, καὶ τῆς ἐνστάσεως· εἰ γὰρ μὴ πισθείητέ μου, λέγων, ταῖς παραινέσεσιν ἀνάγκη μοι πάντως ἔσαι κατὰ τὰ προτεταγμένα ποιεῖν, καὶ ὡς ἐχθρόν μᾶλλον τῇ ὑμετέρᾳ προσφέρεσθαι μεγαλοπρεπείᾳ, καὶ πολὺς ἦν ἐφεξῆς τοῖς τῶν κολαστηρίων ὀνόμασι, καὶ ταῖς ἀπειλαῖς.

19 Ἄλλ' οἱ ἅγιοι Μάρτυρες οὔτε θωπεύαις μα-
λαττόμενοι, οὔτε ἀπειλαῖς ταπεινούμενοι, τοῖς τὸν Χριστὸν μόνον εἶπον, ὃ δικαστὰ, καὶ τὴν παρ' αὐτῷ κρυπτομένην ζωὴν κερδάναι προελομένοις, οὐδενὸς μέλει τῶν ρεόντων τούτων καὶ φθειρομένων, οὐδὲν δόξης, οὐ δυναστείας, οὐκ ἄλλου τινὸς τῶν ἢ θέλγειν, ἢ λυπεῖν δυναμένων. Οἷον δὲ γὰρ ἡμεῖς καὶ ἀπειλῶν τῶν παρὰ σοῦ καὶ κολακειῶν ἐπίσης καταφρονούμεν, καὶ οὐδενὸς ὅλως τῶν ὑμετέρων φροντίζομεν· παύσαι τοιγαροῦν πονηρὰ κατὰ τὸν ὄφιν ἡμῖν καὶ αὐτὸς συμβουλευών· ὁρῶμεν γὰρ ὑπὸ τὰ χεῖλη σου τὸν ἰόν, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τὴν συμβουλὴν ὡς χαλεπὴν οὔσαν ἐπιβουλὴν ἐκτρεπούμεθα. Μὴ τοίνυν ἐξαπατῶ, τὸν καιρὸν εἰς μάτην ἀναλίσκων καὶ κενῶν ἐλπίδων ἐχόμενος· οὔτε γὰρ κολάζων αἰρήσεις, οὔτε ἀπειλῶν πείσεις καταλιπεῖν μὲν τὸν ζῶντα E
Θεόν, δαίμοσι δὲ κωφοῖς καὶ ἀναισθητοῖς θυσίαν προσενεγκεῖν· ἡμῖν γὰρ καὶ τὸ διὰ Χριστὸν ζῆν ἀγαθόν, καὶ δι' αὐτὸν πάλιν ἀποθανεῖν, κέρδος. Σὺ δὲ ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχῃς τί καὶ αὐτὸς τοιοῦτον περὶ τῶν οἰκείων εἰδῶλων εἰπεῖν· ἀληθῶς γὰρ ἀργυρίον εἰσι καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν τοῦ εἰς αὐτὰ πεποιθότας ὄνῃσαι δυνάμενα. Ὅμοιοι αὐτοῖς ἴενοντο οἱ τιμῶντες αὐτὰ, καὶ πάντες οἱ πεποιθότες ἐπ' αὐτοῖς.

20 Ὁ δούξ τοίνυν τοιαῦτα φανερώς φθεγξαμέ-
νους, καὶ οὕτως ἐλευθερίως ἔχοντας τοὺς Γενναίους ἰδὼν, καὶ γνοὺς ὡς οὐκ ἂν ποτε λόγοις αὐτοὺς μετα-
πίσαι δυνηθεῖη, πρὸς τὴν διὰ βασάνων πείραν ἐχώρει, καὶ τὸν μὲν μακάριον Σέργιον ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ παραδίδου, τούτῳ δὲ ἤθεν ἀμειβόμενος αὐτὸν τῆς εὐεργεσίας· τὸν Βάκχον δὲ διὰ τεσσάρων ἰσχυ-
ρῶς ἐκταθέντα βουλεύροις ὡμῶς ἐκέλευε καταξάι-
νεσθαι· ἄλλ' ἦν ἰδεῖν γνώμην πολλῇ φύσεως ἰσχυ-
ροτέραν καὶ προαίρεσιν σωματικῆς πάσης βίας ὑψηλοτέραν. Μέρη μὲν γὰρ τοῦ παναγίου σώματος ἐκείνου ταῖς μάστιξι ἀποσπώμενα, πρὸς αὐτὸν ἀέρα διερρίπτοντο, αἱμάτων δὲ κατὰ γῆς ἐφέροντο ῥύακες, καὶ σπλάγχνα μὲν τῶν σαρκῶν ἐγυμνοῦντο, τὴν τῆς φύσεως αὐτῆς διάπλασιν τοῖς παρούσιν ἀνακαλύπτοντα. Ψυχὴ δὲ καὶ αὐτὴ ἀπολιπεῖν ἐπειγομένη τὸν Ἀθλητὴν, ὅμως ἐπέμενε καὶ πλείους ἐπιζητοῦσα κολάσεις, ἵνα φιλοτιμωτέρων πάντως ἐπιτύχῃ καὶ τῶν βραβείων.

21 Ἐχαιρον ἄγγελοι τὴν ὑπερφυᾶ τοῦ Μάρτυ-
ρος καρτερίαν ὁρῶντες, ἠνιώντο δαίμονες, τὴν ἑαυτῶν ἦτταν ὑπὸ ταῖς πάντων ὕψει θριαμβέον-
τες, ἀπαλορεύοντες οἱ δῆμοι τῇ γῇ κατεκλίνοντο. Καὶ ὁ Μάρτυς, εἰπερ ἂν αὐτὸν οὕτως ἰδὼν δια-
κείμενον, οὐ μάστιγι μᾶλλον, ἢ μάστιξιν ἱεραινοῖς καταχέσθαι, ἕως ἐπὶ τὸν μακαριστὸν τῆς ἀνα-
παύσεως δι' ἐπουρανίου φωνῆς ἐκλήθη τόπον, ταῖς τοῦ δημιουργοῦ χερσὶ τὴν ψυχὴν παραδέμενος. Τὸ μὲν τοι μαρτυρικὸν ἐκείνου σῶμα βρώμα μὲν θηρ-
σιν ὁ παράνομος δικαστὴς προστίθει· ἡγνῶει δὲ πάν-
τως ὅποιος ἦν κήδεσθαι τῶν φιλοῦντων ὁ ἐκείνου Θεὸς ὃς καὶ θηρίων οἶδε φύσιν μεταβάλλειν εἰς ἡμερότητα, καὶ μέλιζονα ἔτι δι' ἐκείνων θαυματουργεῖν. Τοὺς γὰρ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας αἰδούμενοι τοῦ ἀνδρός ἄθλους οἱ θῆρες, οὐ μόνον οὐδὲ ψαῦσαι πρὸς τὸν αὐτοῦ μελῶν ὅλως ἠνέσχοντο, ἀλλὰ καὶ πρὸς ταφὴν ὑπὸ Χριστιανῶν φερομένῳ παρείποντο, δορύφορον τάξιν ἀποπληροῦντες, καὶ τὴν τῶν θεο-
μάχων

A μάχων ἀνοιαν φανερώς διελέγχοντες· οὕτω μὲν οὖν ὁ αἰοίδιμος Βάκχος ὧν ἐπεσφύμει τυχῶν, πρὸς τὰς ἐν οὐρανοῖς σκηναῖς διαβαίνει.

ad sepulchrum ferretur a Christianis, eum sequebantur fungentes munere satellitum, et Dei hostes aperte arguentes amentiae *l*. Sic ergo inclytus Bacchus ea, quæ cupiebat, assecutus, ad cælestia transiit habitacula.

AUCTORE
SYMONE
METAPHRASTE
l

ANNOTATA.

a *In Actis Latinis, non Orientis, sed Augustæ Euphratesiæ dux exstitisse traditur Antiochus: verum adi Comment. prævium num. 26.*

b *Anne tanta Sergius apud Maximianum imperatorem potestate, quanta hic asseritur, valuerit. est dubium, uti Commentarii prævii § 5 jam dixi.*

c *Licet hæc epistola ab epistola, cui in Actis Latinis respondet, in verbis plurimum discrepet, in substantia tamen cum eadem apprime consonat; uti autem, quemadmodum in Annotatis, Actorum Latinorum cap. 1 subnexis, ad lit. p dixi, Maximiano ista, ita etiam hæc a Metaphraste, biographi primarii verbis non nihil dumtaxat mutatis, pro arbitrio videtur afficta.*

d *Videtur, hic tradi Sanctos Roma aut certe (Græci enim post Constantini Magni ætatem, qua serius Sanctorum nostrorum Acta scripta sunt, Constantinopolim novam Romam appellavere) Constantinopoli in Orientem a Maximiano missos fuisse; quod, quemadmodum in Commentario prævio num. 20 docui, a veri specie procul abest.*

e *In Actis Latinis locus hic, nec ita, uti hic seu Græce, seu in versione Latina, quæ Græco non satis consonat, scribitur, nec civitas, sed castrum seu castellum appellatur.*

f *Id est, eorum, qui Romani imperii limitibus erant contermini; Barbalissum nempe, seu, uti hic scribitur, Barbalesum in extremo ejusdem Romani imperii limite Saracenos Persasque versus situm erat.*

B g *Pro vocabuli hujus significatione videsis, quæ in Annotatis, Actorum Latinorum cap. 1 subnexis, ad lit. s in medium adduxi.*

h *De hac aliisque cælestibus visionibus, quibus Sancti ad fortiter certandum roborati fuerint, sentiendum quid sit, e dictis Commentarii prævii num. 56 statues.*

i *Videntur et ratiocinia omnia, quæ hic Sanctis Antiochoque attribuuntur, a biographo primario, cujus stylum Metaphrastes immutavit, pro arbitrio esse conficta.*

k *Etsi, an Bacchus per cælestes voces ad cælum, uti hic traditur, fuerit vocatus, vehementer dubitem, flagris tamen eum, uti hic pariter asseritur, consummasse martyrium, pro indubitato, aut saltem pro verosimillimo habeo. Adi Commentarium prævium num. 54 et seq.*

l *Credibilior hic videtur Metaphrastis, quam Actorum Latinorum, narratio. Adi iterum Commentarium prævium num. 21.*

CAPUT III.

Sergius crudeliter torquetur, gladio martyrium consummat, temploque ejus sepulcrum honoratur.

C Ο σύναθλος δὲ Σέργιος ἀπολειψθεὶς, λύπητε διὰ τὸν χωρισμὸν, καὶ ἡδονῇ πάλιν διὰ τὰ προσδοκώμενα ἐμερίζετο, ἀλλ' οὐ περιεῖδεν αὐτὸν τῷ χωρισμῷ κάμνοντα ὁ γλυκὺς ἐταῖρος καὶ ἐραστής· ἀλλὰ φαιδρᾷ τῇ ὄψει ὁ Θεὸς Βάκχος, καὶ συνήθει τῷ τῆς στρατείας σχήματι νυκτὸς ἐπιφανείς, καὶ διαλεχθεὶς τῷ φίλῳ, καὶ θάρσους ἐμπλήσας τὸ σκυθρωπόν τε τῆς ἀθυμίας διέλυσε, καὶ ἀσφαλές τερον ἅμα καὶ γενναϊότερον πρὸς τὰς μελλούσας τιμωρίας διέθηκεν. Εἰς δὲ τὴν ἐξῆς καθίσας πάλιν ὁ δοῦξ ἐπὶ βήματος, καὶ τὸν μακάριον παραγαγὼν Σέργιον, τὴν λεοντὴν ἀποβαλὼν ὁ παικίλος τὴν ἀλωπεκὴν ἐνδύεται καὶ τινα πλασάμενος εἰς αὐτὸν εὐνοίαν, καὶ πιστὸν τι δῆξεν ἐπιδεικνύς, ὅτι τὴν ἀρχὴν ἐκείνην ὑπ' αὐτοῦ κτήσαιο, κολακείαις αὐτὸν εἰς τὸ εὔειν ἐξεκαλεῖτο, τὴν παντελεῖ Χριστοῦ ἀλλωτρίωσιν ἐν τάξει χαρίτων ἀποδοῦναι βουλόμενος ὁ Θεομισῆς καὶ ἀνόητος· ἡρέμα δὲ καὶ ταῦτα ὑποφωνῶν, Λισχύνομαι τὴν παλαιὰν ἐκείνην εὐδαιμονίαν καὶ τὰς εἰς ἐμὲ χάριτας, φίλτατε Σέργιε, αἰσχύνομαι νῆ τοὺς Θεοὺς, καὶ οὐδὲ ὄραν ἐτι σὲ φέρω κατὰ δίκον οὕτω τῷ ἡμέτερῳ βήματι παριστάμενον, ὁ πολλοσδὲς ἐγὼ πρὸς τὴν σὴν ἐπιφάνειαν, καὶ τῆς σῆς φιλίας καὶ δυναστείας ἔργον τὴν παροῦσαν ἀρχὴν περικείμενος.

25 Ὁ μὲν οὖν πανούργως ἔλεγε τὰ τοιαῦτα, τοῦτο μόνον τεχνώμενος, ὅπως αὐτὸν ἐξ ἁπαντος

Sergius autem socius ejus relictus et molestia distrahebatur propter separationem et rursus lætitia propter expectationem. Sed non despexit eum ægre ferentem separationem dulcis ejus amicus et familiaris; sed læto vultu divinus Bacchus, et consueto habitu militari noctu ei apparens, cum Amicum convenisset, et eum implevisset audacia, et ejus discussit tristitiam, animique ægritudinem, et firmiorem fortio-remque reddidit ad supplicia *a*. Die autem sequenti dux rursus sedens in tribunali cum beatum curasset produci Sergium, leoninam pellem exuens, versipellis induit pellem vulpis. Et cum in eum quandam finxisset benevolentiam ad fidem faciendam aliquid accommodatum ostendens, quod scilicet illum magistratum ex eo nactus esset, eum blanditiis evocabat ad sacrificandum, perfectam et absolutam a Christo separationem ei volens reddere pro beneficio, stultus, sic quoque sensim eum alloquens: Pudet me veteris illius felicitatis, et beneficiorum, quæ in me contulisti, amicissime Sergi, nec te quidem amplius fero intueri sic reum stantem pro nostro tribunali, qui sum minimus, si cum tuo conferar splendore, tuæque amicitiae et potentiae opera sum præsentem assecutus magistratum *b*.

25 Ille quidem hæc callide dicebat, hoc solum machinans, ut eum omnino blandis verbis illiceret,

Sergium ite-
rum Antio-
chus blandi-
tiis
F

b

AUCTORE
SYMPHONE
METAPHRASTE
ac minis ag-
greditur vo-
luntati autem
suae nondum
obsequentem

illiceret, et fraudulenter ad eandem deduceret religionem. Ille autem : Sed si me, inquit, velis nunc quoque in maximis bonis accipere benefactorem, prompto et alacri animo tibi hac in re inserviam. Nam cum et liberavero ab hac profunda deceptione, adducam ad lucem veritatis et Regi immortalī reddam familiarem. Non lubenter audit ea, quæ dicebantur, homo, qui assuefactus erat interitui : sed statim Sergium gravius et severius adspiciens, Ne deos, inquit, blasphemēs immortales. Martyr autem acrius utens dicendi libertate, totum faciebat contrarium, et illius deos afficiebat probriis ac contumeliis, et eos solum nomina vocabat re carentia : eos vero, qui illos adorabant et colebant, ostendebat multo minore sensu esse præditos, quam surdos illos deos. Dux autem postquam vidit Sergium et blanditiis, et minis esse superiorem, et nihil remittentem de loquendi libertate, illam statim ementitam exuens amicitiam et personam, aperte ostendit id, quod erat ; et, magna mea, inquit, mansuetudo, et hæc in te

B importuna benignitas, ad arrogantiam te extulerunt, et sic in nos ipsos, et deos magnos provocarunt.

clavatis co-
thurnis indui,
atque ita ante
vehiculum
suum currere,

24 Sed dedisces (sat scio) superbiam, et obli-
visceris tuæ arrogantiae, et cognosces te ipsum
non esse rerum communium amplius interces-
sorem, neque posse plurimum apud imperato-
rem, sed esse damnatum et vinctum, et si quod
aliud malum sequitur eos, qui ita sentiunt. Et
statim a præsidio Surorum Dux proficiscens in
civitatem Rosaphorum *c*, efficit ut calcetur
Athleta crepidis, ferreis clavis confixis : et
c
descendens vehiculum, coegit Sanctum ita pe-
dibus affectum ante ipsum currere ad septua-
ginta stadia usque ad Tetrapurgiam *d*. Atque
d quicumque quidem videbant sanguinem a pedi-
bus defluentem, eis plane admirari veniebat in
mentem, et Athletæ stupere tolerantiam. Mar-
tyri autem spes eorum, quæ expectabantur,
erant guttæ consolationis, quæ cadebant e caelo,
et levabant dolorum gravitatem. Et citra mole-
stiam pergebat iter ingredi, et hæc psallebat
cum lætitia : Expectans expectavi Dominum,
et intendit mihi. Et exaudivit deprecationem
meam : et eduxit me de lacu afflictionis, et
luto facis. Et statuit in latitudine pedes meos,
C et direxit gressus meos.

cumque, quæ
hinc in pedi-
bus accepe-
rat, vulnera
ab angelo

25 Postquam autem jam pervenissent Tetra-
pyrgiam, ipsum quidem excepit custodia, duce
ita iubente : illum autem urgentes curæ Reipu-
blicæ tenuerunt occupatum. Cum autem jam
esset vesp̄r, Martyr relictus solus in custodia,
psallebat : Qui comedebant panes meos, magni-
ficarunt super me supplantationem. Et funibus
extenderunt laqueum pedibus meis, et cogita-
verunt supplantare gressus meos. Sed tu, Do-
mine, præveni, et supplantā eos, et libera ab
iniptis animam meam, et de manu canis uncam
meam. Quare nec consolationis expertem ejus
animam rursus despexit is, qui e superis ei
nectebat coronas, sed et multam se ejus curam
gerere ostendit, et angelum ei misit media
nocte, qui, cum prius illius animam jucunde
recreasset, et deinde etiam corpus curasset, et
pedes, qui male se habebant, sanasset, et tan-
quam cum quodam amico et concive suo ami-
cissime esset locutus, et eum amplexus, longe
alacriorem reddidit ad certamen *e*. Mane ergo
sedens dux in tribunali, jubet quibusdam ex iis,
qui adstabant, ut Sanctum tollentes e custodia,

ὑποκλέψῃ, καὶ πρὸς τὴν ἴσῃν αὐτῷ θρησκείαν δολε-
D ρῶς ὑπαγάγῃται. Ὁ δὲ, ἀλλ' εἰ βούλει, φησί, καὶ
νῦν ἐν τοῖς μεγίστοις τῶν ἀγαθῶν εὐεργέτη λαβεῖν
με, πρόθυμος ἔσομαι σοι· ἐλευθερώσας γὰρ σε τῆς
βαθείας ταύτης ἀπάθης, τῷ τῆς ἀληθείας προσάξω
φωτὶ, καὶ Βασιλεῖ τῷ ἀθανάτῳ προσοικειώσομαι.
Οὐκ ἤκουσεν ἡδέως τῶν λεγομένων ὁ τῇ ἀπωλείᾳ
συνετισθεὶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐμβριθεσέρον αὐτίκα
Σεργίῳ τὸ βλέμμα ἐπιβαλὼν, Μὴ βλασφήμει τοὺς
ἀθανάτους, ἔφη, θεούς. Καὶ ὁ Μάρτυς δὲ θερμότε-
ρον πάλιν τῇ παρρησίᾳ χρησάμενος, τοῦναντίον
ἅπαν ἐποίει, καὶ εἰς τοὺς ἐκείνου θεούς ἐξύβριζέτε,
καὶ ὀνόματα μόνον αὐτοὺς ἐκάλει πραγμάτων ἔρη-
μα, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας δὲ, καὶ σεβρομένους
αὐτοὺς ἀναισθητοτέρους πολλῶ τῶν κωφῶν ἐκείνων
ἀπεδείκνυ θεῶν. Ὁ δούξ τοίνυν ὡς ἑώρα κολακσιῶντε
κρίπτῳ καὶ ἀπειλῶν τὸν Σεργίον, καὶ οὐδ' ὅπως οὖν
ὑποδιδόντα τῆς παρρησίας, αὐτίκα τὴν κατεψευ-
σμένην ἐκείνῃ φιλίαν καὶ τὸ προσωπεῖον ἀποδυσά-
μενος, ὅπερ ἦν ἐναργῶς ἐδείκνυτο. Καὶ ὡς εἴκειν ἡ
πολλὴ μου, φήσιν, ἡμερότης, καὶ τὸ ἀκαίρως τοῦτο
πρὸς σε φιλόανθρωπον, ταῦτά σε πρὸς ἀλαζονείαν
ἐπῆρε, καὶ οὕτω καθ' ἡμῶντε αὐτῶν καὶ θεῶν ἡρέ-
θισε τῶν μεγάλων.

E

24 Ἄλλα καὶ τὸν τύπον ἀπομαθήσῃ, εὐ οἶδα,
καὶ ἐπιλήσῃ τῆς αὐθαδείας, καὶ γνώσῃ σεαυτὸν οὐ
μεσίτην ἄρτι τῶν κοινῶν ὄντα, οὐδὲ παρὰ βασιλεῖ
τὰ μεγάλα δυνάμενον, ἀλλὰ κατὰκριτον καὶ δεσμώ-
την, καὶ εἰ τε ἄλλο τοῖς οὕτω φρονούσιν ἔπεται
κακόν. Καὶ αὐτίκα τὴν ἀπὸ τοῦ φρουρίου Σουρῶν
ἐπὶ τὴν πόλιν Ῥωσαφῶν σελλόμενος πορεύειν ὁ δούξ,
σιδηραῖς κρηπίσιν ἤλους ὁδεῖς ἐμπεπαρμέναις τὸν
Ἀθλητὴν ὑποδεθῆναι παρασκευάζει. Καὶ ὁχήματος
αὐτὸς ἐπιβάς, ἔμπροσθεν ὡς εἶχε ποδῶν, τρέχει
τὸν ἄγιον ἐπὶ ἐβδομήκοντά που σταδίους ἄχρι
Τετραπυργίας ἡνάγκασεν. Ὅσοι μὲν οὖν ἀπαρρέον
τὸ ἐκ ποδῶν αἷμα ἐώρων, θαυμάζουσιν αὐτοὺς ἀτε-
ργῶς ἐπῆει, καὶ τὸν Ἀθλητὴν τῆς καρτερίας ἐκπλήτ-
τεσθαι. Ἐκείνῳ δὲ ἄρα αἱ τῶν προσδοκωμένων
ἐλπίδες βανίδες παρακλήσεως ἦσαν ἐξ οὐρανοῦ σά-
ζουσαι, καὶ τὸ βαρὺ τῶν ὀδυνῶν ὑπεκούφισον·
ἀλύπτως εἶχετο τῆς ὁδοῦ, καὶ σὺν ἡδονῇ ταῦτα ὑπ-
έψαλλεν. Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσ-
έσχε μοι. Καὶ εἰσήκουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ
ἀνῆγάγέ με ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ
ἰλύος. Καὶ ἔστησεν ἐν εὐρυχώρῳ τοὺς πόδας μου,
καὶ κατεύθυνε τὰ διαβήματά μου.

F

25 Ὡς δὲ καὶ τὴν Τετραπυργίαν ἤδη κατέλαβον,
αὐτὸν μὲν ἡ φυλακὴ δεσμώτην ἐλάβανεν, οὕτω
προσαχθὲν ὑπὸ τοῦ δουκὸς· ἐκείνου δὲ φροντίδες ἐν
χερσὶ δημοσίων πραγμάτων εἶχον. Ἑσπέρας δὲ
ἤδη γενομένης, μόνος παρὰ τῇ φυλακῇ ὁ Μάρτυς
ἀπολειφθεὶς, Ὅι ἐσθίουσιν, ἔψαλλεν, ἄρτους μου,
ἐμαγάλυναν ἐπ' ἐμὲ πτερονισμόν, καὶ σχοινοῖς διέ-
τειναν παγίδα τοῖς ποσὶ μου, καὶ διελογίσαντο τοῦ
ὑποσκελίσαι τὰ διαβήματά μου· ἀλλ' αὐτὸς, Κύριε,
πρόφθασον αὐτοὺς, καὶ ὑποσκελίσον αὐτοὺς, καὶ
ῥῦσαι ἀπὸ ἀσεβῶν τὴν ψυχὴν μου, καὶ ἐκ χειρὸς
κυνὸς τὴν μονογενῆ μου. Ὅθεν οὐδὲ ἀπαράκλητον
αὐτοῦ τὴν ψυχὴν πάλιν ὁ τοὺς σεφάνους αὐτῷ
πλέκων ἄνωθεν περιεῖδεν, ἀλλὰ κηδεμονίαντε περὶ
τοῦτον πολλὴν ἐπιδείκνυται, καὶ ἄγγελον αὐτῷ κατὰ
μέσσην ἐκπέμπει τὴν νύκτα, ὃς πρότερον τὴν ἐκείνου
ψυχὴν ἡδέως ἀνακτισάμενος, εἶτα καὶ τοῦ σώμα-
τος ἐπιμεληθεὶς, καὶ τοὺς πόδας αὐτῷ ὑπὸ τῶν
πληγῶν ἔχοντας ὑγιάσας, καὶ καθάπερ ἐταίρῳ τινὶ
καὶ συμπολίτῃ φιλικώτατα διαλεχθεὶς καὶ κατα-
σπασάμενος, προθυμότερον πολλῶ πρὸς τὸν ἀγῶνα
διέστηκεν. Ἐώσεν τοίνυν καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος
πάλιν ὁ δούξ, κελεύει τισὶ τῶν περιεσώτων, ἀνελο-
μένους

A μένους τὸν Μακάριον ἀπὸ τῆς φυλακῆς, ποῦ γὰρ αὐτὸν δυνατὸν εἶναι χρήσασθαι τοῖς ποσὶν ὑπὸ τῶν πληγῶν ὤφετο, πρὸς ἑαυτὸν καὶ τὸ βῆμα κομίσαι.

26 Τῶν δὲ πρὸς τὴν φυλακὴν παραγενομένων, εὐθὺς αἰτὸς ἦν ἐκ καινῆς ὁ Μάρτυς, οὐ τὸ γῆρας, ἀλλὰ τὰς πληγὰς πάσας ἀποξυσάμενος· οὐδὲ γὰρ ἐδεήθη χειρὸς ἀνεχούσης, ἢ τοπαράπαν αὐτῷ συλλαμβανούσης πρὸς τὴν πορείαν, ἀλλὰ κούφως τε ἔβαινε, καὶ σοβαρὸν ἐκινεῖτο, καὶ Μάρτυς ἦν ἀληθῶς ἀξιόπιστος τῆς ἀμάχου καὶ πανσθενοῦς τοῦ Χριστοῦ δυνάμεως. Οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ δοῦξ ἔχοντα πόρρωθεν κατιδὼν, ἡσυχῇ καὶ κατ' ἑαυτὸν ἀπεθαύμαζεν. Ὡς δὲ καὶ πλησίον γένοιτο ἤδη, μαγεύαντε τὸ πρᾶγμα ἐκάλει, καὶ θεοὺς ἐπώμνυ, καὶ μάρτυρας αὐτοὺς ἐποίει τῶν λεγομένων. Τί γὰρ ἔστιν ἕτερον, ἔλεγεν, ὃ καὶ παρὰ βασιλεῖ πρότερον αὐτῷ τοσαύτην παρεῖχε τὴν παρρησίαν, καὶ νῦν πάλιν τὰς ὀξείας τῶν πληγῶν ὀδύνας ἐκοίμισέτε καὶ ἡμβλυνεν, ὅτι μὴ μαγεία σαφές, καὶ λόγοι περὶ ἐργῶς ὡς τὰ πολλὰ καὶ σοφιστικῶς ἐπαθόμενοι.

B Ἐντεῦθεν καὶ ἀπεγίνωσκεν ἡδὴ Σεργίου, καὶ τὸν ἄνδρα ὅτι ἐγγυτάτω παρασησάμενος, εἰ πῶς καὶ οὕτως ὑποκλήψῃ ταῖς οἰκειώσεσιν, ἡμέρωστε διατρεῖς ὡς μάλισα, καὶ τῆς προτέρας πάλιν πρὸς αὐτὸν θωπείας γενόμενος, θεῖόν τι, ἔλεγεν, ἡγοῦμαι, καὶ ἄπιστον, πῶς ἐν πολλῇ θραπείᾳ καὶ πλούτῳ καὶ ἡδύσειν ἄλλοις τραφεῖς, τὴν βαρυτάτην βάσανον ταύτην οὕτω γενναίως ὑπήνεγκας· ἀλλὰ τὴν ὁμιλίαν εὐθὺς ὁ Μάρτυς αὐτῷ ἐπικόψας, οὐ βάσανός μοι τὰ παρόντα, εἶπεν, ὦ δικαστὰ, ἀλλ' ἱερὰ διὰ Χριστὸν πομπὴ καὶ πανήγυρις, πρὸς αὐτὸν με τὸν οὐρανὸν ἤδιστα παραπέμπουσα.

27 Ὁ δοῦξ τοίνυν ἐπιπλέων καὶ αὖτις ἀπαγορεύσας, τῇ φυλακῇ παραπέμπει τὸν Ἅγιον· αὐτὸς δὲ περὶ τραπέζας εἶχε, καὶ τὸν μεταξὺ πάντα κατὰ θυπᾶθει καιρὸν, ὥσπερ οὐ θυμοῦ μόνον καὶ ὀμότητος, ἀλλὰ καὶ ἡδονῆς δοῦλος εἶναι βουλόμενος· ἐπεὶ δὲ ἄπτεσθαι καὶ πάλιν ὁδοῦ ἐμελλε, καὶ πρὸς τὸ Ῥωσαφῶν ἡπείγοτο φρούριον, ἐφ' ὃ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀπὸ Σουρῶν ὤρμητο, ταῖς προτέραις αὖτις τὸν Ἀθλητὴν ὑποδέσας κρηπίσι, τὴν ἀπὸ Τετραπυργίας μέχρι Ῥωσαφῶν αὐτῶν ἤλαυνεν· ὡς δὲ τῇ αὐτῇ πάλιν ἀνάγκῃ παλαιούτα, τὴν αὐτὴν ἢ καὶ μείζω καρτερίαν ἐπιδεικνύμενον εἶδε τὸν Μάρτυρα, καὶ τὴν ἀπὸ Σουρῶν ἄχρι Ῥωσαφῶν ὁδὸν μετὰ τῶν σιδηρῶν κρηπίδων ἐκείνων ἀπονητὶ διανύσαντα, τὴν μεταβολὴν παντάπασιν ἀπογνοῦς, ξίφει τὴν μακαρίαν αὐτοῦ κεφαλὴν ἀποτμηθῆναι κελεύει. Ἄγεται μὲν οὖν ὑπὸ τῶν τῆς τάξεως λοιπῶν ἐπὶ τὸν τῆς τελειώσεως τόπον ὁ Μάρτυς· ἀνδρῶν δὲ πολὺ τί πληθος, καὶ γυναικῶν, καὶ ἡλικίας ἀπάσης, ὥσπερ ἐν σκότῳ φωτὸς εἰς τὴν πόλιν προηγουμένου, πάντες ἐπηκολούθουν, ὥστε ἀγωνιζόμενον αὐτὸν ἰδεῖν, καὶ νικῶντα, καὶ στεφανούμενον.

28 Ἀλλὰ καὶ θῆρες ἄγριοι καθάπερ τι ἐρωτικὸν καὶ οὗτοι πρὸς τὸν Ἀθλητὴν παρόντες, τῶν οἰκειῶν ἀπάραντες φωνῶν, ἡμέρως αὐτὸν καὶ προσηνῶς παρέπεμπον, ἐκείνου μὲν τῆς μακαρίας ὥσπερ πορείας ἀποδεχόμενοι, τοὺς ἀσεβεῖς δὲ πράγματι διέλεγχοντες, ὅτι οὐ καὶ θῆρες ἠδέσθησαν, αὐτοὶ λίαν τυφλώττοντες ἀναιρούσιν. Ὁ δὲ τοὺς ἄγοντας κρατιώτας βραχύν τινα καιρὸν εἰς προσευχὴν αἰτήσας, καὶ παρ' ἐκείνων λαβὼν, ὅλην εὐθὺς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην μετὰ τῶν ὀρθαλμῶν αἶρει καὶ τὴν ψυχὴν. Εἶτα τῆς οἰκείας συμπαθείας αὐτὸν ἀναμνήσας, ἡδὴ καὶ εἰς ἔλεον τῶν φονευτῶν ἐκείνου ἐξεκαλεῖτο. Ὁ μόνη, λέγων, ἀγαθότητι τὰ πάντα δημιουργήσας, ὃ κατ' εἰκόνα σὴν τοῦ ἀνθρώπου διαπλάσας, καὶ ἄρχειν τῶν ὁμοδοῦλων προχειρισάμενος, ὃ καὶ τὴν ἐντολὴν παραβάντας, καὶ ἡθετηκότας σε τὸν δεσπότην, καὶ ἀγνώμονας περὶ τὸν εὐεργέτην

(neque enim putabat fieri posse præ plagis, ut uteretur pedibus) ad suum deferant tribunal.

26 Cum illi autem accessissent in custodiam, statim fuit Martyr, ut aquila, renovatus, non ablata senectute, sed omnibus vulneribus. Neque enim opus habuit manu, quæ eum sustineret; aut ei omnino opem ferret ad ingrediendum: sed et leviter ingrediebatur, et pulchre movebatur, et erat revera testis fide dignus invictæ et omnipotentis Christi virtutis. Cum enim sic affectum dux adspexisset eminus, apud se mirabatur tacitus. Cum autem jam prope esset, eam rem vocabat magiam, et deos jurabat, et eos vocabat in testimonium eorum, quæ dicebat. Quid est enim aliud, aiebat, quod et apud imperatorem ei prius tantam præbuit fiduciam, et nunc statim sopiit et obtudit acres dolores vulnerum, nisi aperta magia, et verba, quæ ut plurimum curiose et sophistice incantantur? Ex hinc jam de Sergio spem abiciebat, et cum eum curasset quam proxime sistendum, si forte familiaritate eum sic alliceret, placide eum alloquens, et ad priorem revertens assentationem: Rem quandam, aiebat, arbitror, divinam et incredibilem, quod in multis deliciis et divitiis, et honestis moribus educatus, tam fortiter tuleris hoc tam grave tormentum. Sed ejus sermonem statim interrumpens Martyr: Non sunt mihi, inquit, o judex, tormentum præsentia, sed sacra propter Christum pompa, et festum celebre, me ad ipsum cælum jucundissime transmittens.

27 Dux itaque adhuc magis desperans, Sanctum transmittit in custodiam. Ipse autem interim operam dabat mensarum lautitiæ, et lætitiæ, ut qui non solum iræ et crudelitatis, sed etiam voluptatis vellet esse servus. Cum autem viam rursus esset ingressurus, et ad Rosaphorum contenderet præsidium, ad quod tendens a Suris profectus fuerat, Athletam, rursus prioribus calceatum crepidis, a Tetrapyrgia duxit usque ad Rosapha *f.* Cum autem cum eadem rursus luctantem necessitate vidisset Martyrem eandem, aut etiam majorem ostendere fortitudinem, et viam, quæ est a Suris usque ad Rosapha, cum ferreis illis crepidis citra laborem confecisse, omnino desperans fore, ut mutaretur, jubet beati Martyris caput amputari gladio. **F** Ducitur itaque Martyr a militibus ad locum consummationis. Magna autem multitudo virorum et mulierum et omnis ætatis consequebatur, ut eum viderent et decertantem, et vincentem, et coronatum.

28 Quin etiam ipsæ quoque feræ, veluti captæ quodam amore Athletæ, relictis propriis cavernis, eum placide et mansuete deducebant *g*, illius quidem beatum iter quodammodo probantes et commendantes, impios autem reipsa arguentes, quod, quem feræ sunt reveritæ, ipsi plane cæci interficiunt. Ille autem cum ab iis, qui eum ducebant, militibus breve aliquod tempus petiisset ad orationem, et ab illis impetrasset, ad suum statim Dominum totam animam extollit cum oculis. Deinde, cum ei revocasset in memoriam suam commiserationem, ad eorum quoque, qui illum occidebant, vocabat misericordiam, dicens: Qui sola bonitate omnia es fabricatus, qui genus humanum ad tuam imaginem effinxisti, et præfecisti omnibus: qui etiam, cum tuum transgressi essent præceptum, et te propter

AUCTORE
SYMPHONE
METAPHRASTE
fuisse sanata, æque ac ante in fide

constantem eodem iterum tormento affici ac tandem capite truncari jubet.

Ad locum supplicii Martyr ducitur, fusaque ad Deum oratione,
g

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

Dominum contempsissent, et in Benefactorem ingrati apparuissent, eos non repulisti, immo propter nos homo factus es, et servi formam accepisti, et omnia voluntarie sustinuisti, et nec mortem quidem postremo recusasti, ipse quoque nunc ignosce iis, qui in nos peccaverunt : et hac crassa nube impietatis discussa, et a tyrannide inimici liberatis miseris, illucesce eis divina luce tuæ gratiæ, et revoca eos errantes magno tuo et admirabili nomine et veritate. Porro autem nos quoque, qui pro te, o Domine, mactamur, ipsasque animas et corpora nostra sponte sacrificamus, et suscipe tanquam acceptas hostias et gratum sacrificium, et ad aram tuam, quæ est supra cælos, introduce lætantes.

gladio vitam
finit, loco eo-
dem terræ
mandatur,
h

29 Hæc oravit, et cum statim vox illinc vocavit. Quam cum ille lubenter et cum voluptate audiisset, collum protinus alariter porrigens truncatur martyrico capite *h* septimo mensis Octobris : et currit ad vocantem Dominum, a quo coronas, easque magnificas et præclaras suscipit. Ex iis autem nonnulli, qui ad spectandam venerant consummationem, cum preciosum illud corpus piis et optantibus sustulissent manibus, et peregissent ea, quæ de more fiunt in sepultura, præclare et magnifice deposuerunt apud ipsum locum martyrii. Cum autem multum intercessisset temporis, quidam ex iis, qui erant pietate ferventiores, venientes a præsidio Surorum, aggressi sunt surripere reliquias Martyris *i*.

i
postque ibi-
dem exstructa
sibi ecclesia
honoratur.

30 Ille autem, seu non volens damno afficere civitatem, seu non sustinens, communem thesaurum esse alicujus proprium, magnam flammam effecit furti indicem : et ignis illic accensus, dolum manifeste publicans, damnum repente ostendit. Qui igitur erant in civitate Rosaphorum, opinati, adventum hostium eo significari, armati omnes statim adveniunt ad sepulcrum Martyris. Qui cum rescivissent id, quod erat, et ne auferrent prohibuerunt, et non passi sunt Surenos amplius manere in eo loco. Illi autem cum nollent frustra et inutiliter advenisse, parvum quoddam templum in sepulcro exstruxerunt : et sic cum gaudio redierunt, dando magis quam accipiendo, suo in Sanctum desiderio satisfaciennes. Paulatim autem crescente pietate in Salvatorem et Dominum nostrum Jesum Christum, episcopi numero quindecim, ingressi civitatem Rosaphorum, insigne templum Sanctis extruunt, et cum id consecrassent, in eo deposuerunt divinas Martyrum reliquias *k* ad gloriam Dei, et Domini nostri Jesu Christi, quem decet honor, potentia, majestas et magnificentia, et nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

ἀναφανέντας μὴ ἀπωσάμενος, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς *D*
γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ δούλου μορφὴν ἀναλαβὼν,
καὶ πάντα ἐκὼν ὑπομείνας, καὶ μηδὲ θάνατον τὸ
τελευταῖον παραιτησάμενος, αὐτὸς σύγγνωθι καὶ
νῦν τοῖς εἰς ἡμᾶς πλημμελήσασιν, καὶ τὸ παχὺ τοῦτο
τῆς ἀσεβείας νέφος διατεμών, καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ
τυραννίδος τοὺς ἀθλίους ἐλευθερώσας, φῶστε θεῖον
αὐτοῖς τῆς σῆς ἐπιλαμψον χάριτος, καὶ ἀνακάλεσαι
πεπλανημένους αὐτοὺς τῷ μεγάλῳ καὶ θαυμαστῷ
νόματι καὶ τῇ ἀληθείᾳ σου, καὶ ἡμᾶς δὲ τοὺς ὑπὲρ
σοῦ, δέσποτα, σφαγιαζομένους, καὶ τὰς ψυχὰς
αὐτὰς τῇ προαιρέσει καὶ τὰ σώματα καταθύοντας,
ὡς ἱερεῖα δεκτὰ, ὡς θυσίαν εὐάρεστον πρόσδεξαι, καὶ
εἰς τὸ σὸν θυσιαστήριον τὸ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν
εὐφραينوμένους εἰσάγαγε.

29 Ταῦτα προσήξατο, καὶ φωνὴ τοῦτον ἐκείθεν
αὐτίκα ἐκάλει· καὶ ταύτης ἐκεῖνος ἀσμένως καὶ μεθ'
ἡδονῆς ἀκούσας, τὸν τράχηλον εὐθὺς ὡς ἤδις
ὑποσχών, τὴν μαρτυρικὴν ἐκτέμνεται κεφαλὴν,
ἐβδόμῃν τότε τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἄγοντος, καὶ
πρὸς τὸν καλοῦντα τρέχει Δεσπότην, καὶ πρὸς τοὺς
σεφάνους ὄρα, καὶ φιλοτίμους ἐπὶ τῆς κεφαλῆς
αὐτοὺς καὶ πολυτελεῖς ὑποδέχεται. Τῶνγε μὴν κατὰ
θεῖαν τινὲς τῆς τελειώσεως συνεληλυθότων, τὸ τίμιον
ἐκεῖνο σῶμα εὐλαβέσιν ἅμα καὶ ποθοῦσαι ταῖς *E*
χερσὶν ἀνελόμενοι, καὶ ὅσα νόμος εἰς ταφὴν τελέ-
σαντες, λαμπρῶς καὶ φιλοτίμως παρ' αὐτῷ τῷ τῆς
μαρτυρίας τόπῳ κατέθεσαν. Χρόνου δὲ συγχυτοῦ δια-
γενομένου, τῶν θερμότερων τινες περὶ τὴν εὐσεβείαν
ἀπὸ τοῦ φρουρίου Σουρῶν ἀφικόμενοι, ὑφελέσθαι τὸ
τοῦ Μάρτυρος λείψανον ἐπεχείρουν.

30 Ὁ δὲ εἴτε μὴ θέλων ἑαυτὸν ζημιῶσαι τὴν πό-
λιν, εἴτε μὴ ἀνασχόμενος τὸν κοινὸν θησαυρὸν ἰδίου
γενέσθαι τινος, φλόγα μεγάλην ποιεῖται τῆς κλοπῆς
μηνυτὴν, καὶ πῦρ ἀναφθὲν ἐκείθεν ἀθρόου δημο-
σιεύει τὸν δόλον, καὶ τὴν ζημίαν σαφῶς παραδείκνυ-
σιν. Οἱ ἐν τῇ Ῥωσαφῶν τοῖνον πολεμίων ἐπιδημίαν
τὸ πρᾶγμα εἶναι ὑπολαβόντες, ἔνοπλοι πάντες ἐκ
τοῦ Μάρτυρος ἐφίστανται τάφῳ· καὶ μαθόντες ὅπερ
ἦν, τὴν ὑφαίρεσιντε διεκώλυσαν, καὶ οὐκέτι οὐδὲ
ἐπιμείναι τῷ τόπῳ τοὺς ἀπὸ Σουρῶν ἡνέχοντο.
Εἴτα μὲν τοὶ πολλὰ δεηθέντας ὅψε καὶ μόλις παρα-
μείναι βραχὺ συνεχώρησαν. Οἱ δὲ, τὴν προσε-
δρίαν μὴ ἀργὴν ἔχειν μηδὲ ἄπρακτον βουλευθέντες
ἀπὸν τινα μικρὸν ἐπὶ τῷ τάφῳ ἐδείμαντο, καὶ οὕτω
μεθ' ἡδονῆς ἐπανήκον, τῷ δούναι μᾶλλον ἢ λαβεῖν
τὸν πρὸς τὸν Ἀσλητὴν πόθον ἀφοσιώσαντες. Κατὰ
μικρὸν δὲ τῆς περὶ τὸν Σωτῆρα καὶ Κύριον ἡμῶν *F*
Ἰησοῦν Χριστὸν εὐσεβείας ἐπιδιδούσης, ἐπίσκοποι
τὸν ἀριθμὸν πέντε καὶ δέκα τῆς πόλεως Ῥωσαφῶν
εἰσῶ γενομένοι, ναόντε τοῖς Ἁγίοις περιφανῇ ἀνισῶ-
σι, καὶ τοῦτον καθιερώσαντες ἐν αὐτῷ τὰ θεῖα καὶ
μαρτυρικὰ κατέθεντο λείψανα εἰς δόξαν Θεοῦ Πα-
τρὸς, καὶ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ πρέπει
τιμὴ, κράτος, μεγαλωσύνητε καὶ μεγαλοπρέπεια,
νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ANNOTATA.

a In Actis Latinis ipsa, quæ Bacchus, apparens S. Sergio, protulerit, seu potius, quæ cum protulisse, auctor finxit, verba adducuntur, fuisseque, quæ hisce responderent, in Actis primævis Græcis verba, e dictis Commentarii prævii § 2 mihi persuadeo, licet interim Metaphrastes, qui ex iisdem Actis Græcis Græca altera suo stylo concinnavit, qua ad Sergium oratione Bacchus usus sit, non dicat, fuisse abs hoc illum ad certamen, omni animi ægritudine depulsa, roboratum, dixisse contentus.

b Fueritne vere Antiochus, uti hic in Actis Metaphrasticis, alibique tum in his præterea, tum in Actis Latinis innuitur, seu Augustæ Euphratesiæ seu Orienti dux a Maximiano ad S. Sergii postulationem præfectus, mihi admodum dubium apparet. Adi Commentarium prævium § 5.

c De ambobus hisce seu castris seu oppidis, Romano præsidio munitis, distantiaque, qua invicem erant sejuncta, videsis Commentarium prævium num. 27, aliquot seqq. et num. 54.

d Pro castelli hujus qualicumque notitia adi iterum Commentarium prævium num. 54, uti etiam, quæ in Annotatis, Actorum Latinorum cap. 2 subnexis, ad lit. o dicta sunt.

e Possitne pro certa admitti, quæ hic una cum altero miraculo adstruitur, angelica apparitio, statues ex iis, quæ in Commentario prævio num. 56 disserui. f Sura

A f Sura a Tetrapyrgia, uti Acta Latina notant, stadiis septuaginta totidemque item stadiis postremum hoc castellum a Rosapha seu Resapha aberat; ut S. Sergius, cothurnis clavatis indutus, stadiis centum et quadraginta currere fuerit compulsus; quod tormenti genus, horrendum sane, etsi subiisse illum, pro indubitato non habeam, certo tamen falsum pronuntiare non ausim. Consule Commentarium prævium num. 55 et seq.

g Quod de apparitionibus miraculisque aliis, quæ in Sanctorum nostrorum Actis occurrunt, jam dixi, idem etiam de miraculo, quo, ut seræ S. Sergium, jamjam gladio necandum, ad locum martyrii deduxerint, factum sit, dictum existima.

h Sergium vere hoc necis genere consummasse martyrium, dubitandum non reor. Quid autem de voce superna, omnibus adstantibus audita, qua vocatus is ad cælum fuerit, existimem, ex Annotatis. Actorum Latinorum cap. 2 ad lit. e subnexis, collige. Tam in hisce interim, quam hic in Metaphrasticis non post, sed antequam Sergius, gladio percussus, consummasset martyrium, vocem illam cælestem auditam fuisse, adstruitur.

i Tentatum a Surenis, quod hic narratur, corporis S. Sergii furtum fortassis jam inde a sæculo quarto evenit, non tamen tam brevi post Sanctorum martyrium tempore, ut, qui hoc litteris primum mandavit, synchronus illis vixisse sit existimandus. Videsis Comment. prævium num. 16, binis seqq. et § 4.

k Non de alia, quantum apparet, ecclesia sermo hic est, quam de ecclesia, ab Alexandro, Hieropolitano episcopo, anno circiter 450 exstructa, uti in Commentario prævio § 4 docui, simul etiam ostendens, ecclesiam illam, non tantum S. Sergio, sed et huic et Baccho fuisse consecratam sacrasque in eandem tam hujus, quam illius reliquias fuisse tunc translatas, uti hic in Actis Metaphrasticis traditur.

AUCTORE
SYMEONE
METAPHRASTE

B DE S. JULIA VIRGINE MARTYRE E

IN SYRIA.

SYLLOGE.

C B.

FORTE SÆCULI
IV INITIO.
Sancta, quæ
in Hieronymianis diffu-
sioribus aliis-
que Fastis
sacris,

Licet ex omnibus contractionibus Martyrologii Hieronymiani apographis, ante tomum VII Junii apud nos editis, aliisque, quæ vel a Florentinio vel ab aliis fuere typorum beneficio vulgata, unum duntaxat, alterumve, quod S. Juliam hodie celebret, reperiatur, Gellonense tamen pervertustum apud Dacherium tom. XIII Spicilegii Martyrologium, diffusioraque tria, quæ apud laudatum Florentinium exstant, ejusdem dicti Martyrologii Hieronymiani apographa, Epternacense nimirum seu Antverpiense, Lucense et Corbeïense, sanctam illam Virginem ac Martyrem, Antverpiensi tamen Tulliam pro Julia perperam exhibente, ad hunc diem signant, idque una eademque, qua, de quibus jam actum, SS. Sergium et Bacchum recolunt, annuntiatione faciunt. Idem porro in Romano parvo seu veteri, in Adone et Notkero etiam fit; verum cum Julia ex dicendis nec eodem die, quo vel Sergius vel Bacchus, nec sub eodem, quo hi ambo, judice martyrium subierit, ut quid cum iisdem illa in omnibus laudatis Fastis sacris sub una eademque annuntiatione conjungitur? Ado in SS. Sergii et Bacchi elogio, Commentarii ad horum Acta prævii num. 6 et 7 recitato, ita memorat: Parvo autem (post S. Sergii martyrium nempe) tempore interposito, beatum quoque Bacchum a loco, quo tumultatus fuerat, elevantes, honorabili martyribus loco juxta sanctum Sergium (Resaphæ seu Rosaphæ) composuerunt. Ubi et virgo Julia, quæ sub Martiano præside martyrium consummavit, sociata Martyribus sepulta quiescit.

2 Ut ergo sancta virgo Julia sub una eademque annuntiatione cum SS. Sergio et Baccho hodie conjungatur, factum videtur ex eo, quod æquum esse visum fuerit, ut Sancta isthæc, quæ eodem Octobris Tomus III.

sepulcro cum sanctis martyribus Sergio et Baccho tumultata jaceret, eodem etiam die, quo hi, venerationem acciperet. Ita fere quantum ad substantiam in hodiernis suis in Martyrologium Hieronymianum Annotationibus Florentinius, et recte sane, quantum opinor. Neque enim, cur hodie cum Sergio et Baccho Sancta conjungatur, ratio aptior reddi posse videtur. Dicitur quidem potest, id fieri, quod Julia in provincia, quæ Augusta Euphratesia vocatur, non secus atque Sergius et Bacchus, martyrio fuerit coronata, verum præterquam quod, ibi Sanctam passam fuisse, certum ex dicendis non sit, martyres omnes, qui unam eandemque provinciam, consecuti fuere martyrii palestram, sub una eademque annuntiatione in Fastis sacris conjungi propterea non solent. Quod cum ita sit, unice allegata de causa Sanctam nostram sub una eademque annuntiatione cum Sergio et Baccho in Fastis sacris supra laudatis hodie conjungi, verosimilius apparet. Verum, etsi id ita sit, nec sane in iis perperam isthæc fiat conjunctio, neutiquam tamen idcirco Usuardus corripendus venit, qui Juliam a Sergio et Baccho sejunxit et ex uno geminos fecit articulos, quorum altero binos hosce Sanctos (adi horum Actis prævium, atque ad hunc diem jam datum Commentarium num. 5) solos celebrat, altero S. Juliam virginem et martyrem solam pariter, seu a Sergio et Baccho sejunctam, hunc in modum annuntiat: Item apud eandem (Augustæ Euphratesiæ nimirum) provinciam sanctæ Juliæ virginis, quæ sub Marciano præside martyrium consummavit.

5 Neque vero posteriores martyrologi, qui, cum Fastos sacros Sanctis omnibus aut saltem præcipuis recensendis condidere, concinnatum ab Usuardo Martyrologium habuerunt præ oculis, carpendum hunc illa de causa existimarunt; qui-

aptiusque ta-
men ab iisdem
separata
apud Usuar-
dum aliosque
exhibetur.

et quidem, nec
inepte, cum
SS. Sergio et
Baccho con-
juncta, hodie
a nuntiatur,

AUCTORE
C. B.

cumque enim (sunt autem, quos tamen omnes enumerare, opera pretium non reor, numero non pauci) tam S. Juliam, quam SS. Sergium et Bacchum in Fastos sacros, a se concinnatos, intulerunt, id duobus distinctis articulis, quorum altero solam Juliam, altero solos Sergium et Bacchum sunt complexi, Usuardi exemplo fecerunt, illosque deinde, qui Mrl. Romanum hodiernum reformarunt, secuti etiam sunt eruditissimi viri, Juliam, a Sergio et Baccho se junctam, hodie in hoc iisdem fere, quibus id apud Usuardum fit, verbis annuntiantes: Item apud Augustam Euphratesiam sanctæ Julæ virginis, quæ sub Marciano præside martyrium consummavit. Et sane non immerito id illi fecere; etsi enim S. Julia, quod eodem, quo Sergius et Bacchus, loco jacuerit sepulta, non inepte cum hisce, ut supra docui, sub una eademque annuntiatione in Fastis sacris ante laudatis potuerit celebrari, ut illa tamen aptius etiam a Sergio et Baccho se juncta articulo distincto sibi soli proprio annuntiari possit, efficiunt, quæ ipse Ado, Notkerusque hunc secutus suppeditant. Secundum hos enim Julia neque sub eodem iudice, neque eodem adeo, ut verosimillimum apparet, die, quo Sergius et Bacchus, martyrium subiit. Hi enim, uti eorum Acta proxime jam data perhibent, sub Antiocho, Augustæ Euphratesiæ seu Orientis duce, passi sunt; Julia vero, uti dicti martyrologi tradunt, sub Marciano præside martyrium consummavit; hinc autem etiam consequitur, ut sane, quemadmodum jam dixi, verosimillimum sit, sanctam nostram Virginem ac Martyrem neque eodem die, quo Sergius et Bacchus, fuso pro Christo sanguine, martyrii palmam esse adeptam.

seculi iv forte
initio passa
est,

4 Verum, ut tempus modo, seu sæculum, quo id accidit, utcumque determinemus, quis ille, sub quo Sancta coronata fuit, præses Marcianus? In Actis SS. Juliani, Basilissæ, Celsi et Sociorum, ad 9 Januarii diem apud nos jam editis, Marcianus præses occurrit, sub quo hi martyrii palmam, et quidem, uti ex iis, quæ in prævio hisce Commentario § 2 dicta sunt, verosimilius apparet, in Ægypto, consecuti sunt. Quid si ergo S. Julia sub hoc ipso præside pariter martyrio coronata fuerit? Cum nihil plane uspiam occurrat, quo vel tempus, quo Sancta passa fuerit, vel quis sit Marcianus præses, sub quo id factum in Martyrologiis traditur, sat tuto determinem, Sanctam nostram, donec quid certius asseratur, sub eodem Marciano præside, sub quo Julianus, Basilissa, Celsus eorumque socii, martyrio coronati fuisse, fas est credere, licet interim nec ipsa horum Acta pro undequaque probatis, uti inter eruditos omnes modo convenit, possint haberi. Porro cum Julianus, Basilissa, Celsus eorumque socii, dira in Ægypto sub Diocletiano et Maximiano persecutione, uti apud nos in Commentario illorum Actis prævio § 2 statuitur, adversus Christianos mota, seu sæculi quarti initio martyrium subierunt, sanguinem quoque tunc pro Christo fudisse Juliam, credibile apparet, hincque est, cur supra in margine Forte seculi iv initio adscripserim.

idque, non
certo in Ægy-
pto, sed in
provincia,

5 Ceterum ex eo, quod Sanctam sub eodem Marciano præside, sub quo Julianus, Basilissa, Celsus eorumque socii, in Ægypto, ut dictum, verosimilius passi, martyrium subierunt, sanguinem pro Christo fudisse statuamus, necesse præterea potest videri, ut et illam in Ægypto passam esse admittamus; attamen cum fieri possit, ut Mar-

cianus, qui in Ægypto, cum Julianus una cum D Basilissa sociisque martyrio ibidem coronatus fuit, præsidem egerit, eodem etiam aut certe iudicis inferioris munere in Augusta Euphratesia aliquando functus sit, ex eo etiam, quod Julia sub Marciano passa statuatur, in Ægypto hoc accidisse, consecrarium non est. Et vero Petrus de Natalibus in contexto a se Sanctorum Catalogo ad præsentem Octobris diem S. Juliam brevi exornat elogio, in quo, fuisse illam, non in Ægypto, sed in Syriæ provincia, quæ Augusta Euphratesia dicitur, martyrio coronatam, haud obscure tradit. Lubet illud in maxima, qua laboramus, antiquorum de S. Julia monumentorum penuria integrum huc transcribere. Sic habet: Julia virgo et martyr passa est apud provinciam Augustanam, quæ dicitur Euphrateia. Quæ a præside impiissimo Martiano comprehensa jubetur idolis immolare, cumque sacrificare contempsisset, post diversa tormentorum genera, ipsi illata, novissime gladio jussu ejusdem præsidis jugulatur, sicque cursum gloriosi martyrii consummavit Nonas Octobris, ut ait Ado in Martyrologio suo. Tale est breve elogium, quo Sanctam hodie, ut jam monui, Petrus de Natalibus celebrat, luculenter sane docens, non tantum in provincia, quæ Augusta Euphratesia vocatur, passam illam esse, ast etiam quo necis genere martyrium consummarit.

6 At vero cum, qua martyrii specie Sancta occubuerit, apud nullum prorsus scriptorem alium, fidem certam atque indubitam creare natum, memoriæ proditum inveniatur, nec Petrus de Natalibus, ut ea, quæ de Sancta narrat, certa efficiat, satis antiquus sit, Juliam vere gladio, ut ait, martyrium consummasse, indubitanter asseverare non ausim, licet interim, illam, non in Ægypto, sed, ut adstruit, in Syriæ provincia, quæ Augusta Euphratesia appellatur, martyrio coronatam fuisse, verosimilius rear, quod Resaphæ, Augustæ Euphratesiæ civitate, fuerit sepulta, aut certe sæculo octavo seu Adonis ætate, uti ipsemet hic martyrologus verbis supra datis testatur, recondita jacuerit. Verum utcumque isthæc habeant, locum equidem, quo Juliam passam notat, non civitatem, sed provinciam Petrus de Natalibus recte facit. Dubitat quidem in hodiernis suis ad Martyrologium Hieronymianum Annotationibus Florentinius, num cum Augustopoli, qua in civitate SS. Sergium et Bacchum martyrio coronatos, Basilianum Græcorum Menologium, uti ad hunc diem in Commentario, horum Actis prævio, jam docui, perperam statuit, una sit atque eadem Augusta Euphratesia, sicque hujus nominis civitatem, qualem frustra quæras apud antiquos geographos, agnoscere videtur; quod et Baudrandus in Lexico Geographico una cum Nigro facit. Et pro his quidem citari possunt concilia duo, Seleuciense nimirum et Chalcedonense, in quorum priori, anno 559 celebrato, apud Harduinum tom. I Conciliorum col. 726, Augustus episcopus Euphratesiæ, in posteriori vero, anno 451 celebrato, apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 788 Augustus Eufraasiensis comparat.

7 Verum apud Harduinum loco cit. in eodem Seleuciensi Concilio etiam occurrit Leontius episcopus Lydiæ, nec tamen ulla, cui Lydiæ nomen sit, apud antiquos Geographos civitas invenitur; quod cum ita sit, Leontiusque idcirco chorepiscopus duntaxat provinciæ Lydiæ exstis, videatur, Augustum pariter, concilio Seleuciensi apud Harduinum

Augusta Euphratesia dicta, verosimilius evenit; cui civitatem homonymam

exstis, e Seleuciensi et Chalcedonensi concilio non evincitur.

A *Harduinum subscriptum, chorepiscopum duntaxat provincie Euphratesiensis fuisse existimo, idque etiam Harduinus, uti ex adjecto ab eo ad Concilia episcopatum Indice apparet, opinatus est. Quod autem ad Augustum Euphratesiensem, qui concilio Chalcedonensi apud Labbeum loco citato subscripserit, spectat, præterquam quod is, non Euphratesiensis, sed Eufrasiensis duntaxat nominetur, perperam ibidem librariorum oscitantia Augustus Eufrasiensis pro Augustæ Eufrasiensis scriptum existimo. Ea autem sedet*

sententia primo quidem, quod absque addito episcopo titulo tantummodo scribatur Augustus Eufrasiensis; deinde vero, quod episcopi, qui Concilio Chalcedonensi subscripserunt, sub diversarum provinciarum, quarum fuerunt, titulis apud Labbeum recenseatur, nec usquam provincie Euphratesiensis titulus occurrat, licet interim post voces Augustus Eufrasiensis diversi compareant provincie Euphratesiensis episcopi, uti, qui Labbeum loco cit. consuluerit, comperiet.

AUCTORE
C. B.

DE SS. QUARTO ET MARCELLINO

CAPUÆ IN CAMPANIA ITALIÆ.

E MARTYROLOGIIS HIERONYMIANIS ALIISQUE.

J. B.

B *S*anctos Quartum et Marcellinum Michael Monachus inter Capuanæ ecclesiæ Sanctos memorat ex Ferrario in Topographia, ex Additione ad Martyrologium Adonianum, ex Ms., quod Caraccioli fuit, denique ex Martyrologii monasterii S. Joannis fide. Appendix ad Martyrologium Adonis apud Dominicum Georgium sic habet: In Capua Campaniæ Quarti et Marcellini: solum Quartum memorat Martyrologium Ms. monasterii S. Joannis, adjicit vero eidem Presbyteri titulum his verbis apud laudatum Monachum: Nonis Octobris Capuæ S. Quarti presbyteri. Ferrarius in Topographia in Martyrologium Romanum nuda eorum nomina recenset, quamquam eos omnino in scriptis a se Sanctorum Catalogis prætereat: an quod nullam, ut in Topographia notavit, eorum in Tabulis ecclesiæ Capuanæ mentionem invenit? Neque plura de his Sanctis, quæ diceret, Michael Monachus, canonicus Capuanus, habuit; ut adeo vel ipsis Capuanis solo nomine tenus noti videantur: olim tamen Capuæ cultos fuisse honoribus sacris, vetusta, sancti Hieronymi nomine insignita, martyrologia, quibus ad hunc diem inserti visuntur, testimonio sunt. Lucensis Florentinii codex sic habet: In Capua Campaniæ Quarti et Marcellini: sic et Corbeiensis apud eundem Florentinium; sic et Corbeiensis Acherii tom. IV Spicilegii. Perturbatio est in Gellonensi apud Acherium tomo XIII Spicilegii, in quo Quartus cum Sergio jungitur hoc modo: Et alibi Sergi, Quarti. Epternacensis vero præter Quartum et Marcellinum etiam Marcellum recenset: Et in Capua Marcelli, Quarti, Marcellini; verum Marcellum hunc Apuleii,

E *hodie in aliis Hieronymianis pariter memorati, socium esse, atque adeo loco non suo hic memorari, verosimile mihi quidem apparet. Tantumdem dicendum videtur de codice Richenoviensi apud nos tom. VI Junii, qui Epternacensi plane consonat. Marcellinus, Quarto hic additus, hunc tum a Quarto, qui cum Quinto jungi solet (vide tom. II Maii pag. 535 et seqq.) tum a Quarto, presbytero Capuano, quem SS. Felicis et Eusebii, martyrum Terracinensium, corpora juxta S. Cæsarium sepelisse, ait Beda in Martyrologio ad diem 5 Novembris, distinguit. Florentinius, eo quod legerit in codice suo: In Capua Campaniæ, adverteritque, synodi Capuensis mentionem fieri in litteris, quas Siricii Papæ nomine vulgavit Holstenius, ad Illyricos scriptis, suspicatus est, præter Capuam Italiæ, aliam in Illyrico Capuam, ubi ea synodus celebrata fuerit, existisse; quamquam hujusmodi nullam apud Geographos memoratam invenisset: at parcere huic tum labori, tum conjecturæ poterat, cum ex Theodoro, et Sozomeno colligi satis queat, convocatam fuisse Synodum Capuensem in Italia; ea enim de causa Flavianus, cui de episcopatu Antiocheno lis erat, Constantinopolim arcessitus, Romam, ut scribit Theodoretus lib. v Historiæ cap. 25, seu in Italiam ire jussus est ab imperatore: Sozomenus vero ait lib. vii cap. 11: Itaque ut de hisce rebus cognosceretur, scripserunt tum ipsi, tum Gratianus (aliis Theodosius vel Valentinianus) convocantes in Occidentem Orientales episcopos. Illic igitur celebrata fuit. Ex eo autem, quod Siricius episcopis Illyricis scribens synodi Capuensis mentionem faciat, in Illyrico habitam fuisse, nullo pacto consequitur.*

E

F

DE S. MARCO PAPA CONF.

ROMÆ.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti in vetustis ac recentioribus sacris Fastis memoria, cultus et ecclesiæ : tempus ac duratio sedis ipsius.

ANNO
CCCLXVI.
Hujus Sancti
memoria hoc
die in multis
vetustis

In hesterni diei Prætermis-
si ex vetustiori Lucensi Martyrologio
Hieronymiano, quod Franciscus
Florentinus vulgavit, illustra-
vitque, et ex aliquot aliis, de-
positionem S. Marci episcopi,
id est, Romani Pontificis, recensui, remisso le-
ctore ad præsentem diem, quo in multo pluribus,
antiquis pariter classicisque, ac recentioribus le-
gitur, coliturque; imo et in eodem Lucensi apo-
grapho reperitur. Horum aliquot pro more nostro
accipe. Inter Hieronymiana apographa vetustis-
simum Epternacense illum hoc die sic annuntiat:
Romæ depositio S. Marci episcopi. Morbacense
apud Marteneum et Durandum tom. III Novi
Thesauri Anecdotorum, sic: Non. Natalis S. Marci
Papæ: fragmentum pervevisti Turonensis: No-
nis, Marci Papæ: Lyrense: Nonis S. Marci Papæ.
Nec prætermisit illum auctor Romani Parvi, seu
antiqui Martyrologii, a Rosweydo nostro vulgati,
quod ad hunc etiam diem ait: Romæ Marci Papæ.

ac recentiori-
bus Martyro-
logiis annun-
tiatur Romæ

2 Consonat Beda in suo item correctiori Mar-
tyrologio, in Opere nostro ante tomum II mensis
Martii edito, eodem die inquiens: Nonis Natalis
S. Marci Papæ. Consonat etiam auctor Kalen-
darii Romani, quod ante medium sæculum VIII
scriptum Joannes Fronto typis publici juris fecit.
En verba: Mense Octobri die VII. Natale S. Marci.
Beda, qui post Marcum ibidem eodem die S. Linum
posuerat, præhuisse videtur Wandelberto, dum
hoc pariter die non satis metrice cecinit:

C Pontifices Nonas Linusque Marcusque reten-
tant.

Ado, tempus sedis illius adscribens, non recte
instructo duce usus est, Romæ, inquiens, Via
Appia, Natalis sancti Marci, Papæ et confes-
soris, qui sedit in episcopatu annos duos, men-
ses novem, dies viginti. Sepultus in cœmeterio
Balbinæ, via Ardeatina, quod ipse insistens
fecit. Adoniam textum paululum auvit muta-
vitque Notkerus hoc modo: Romæ via Appia,
Natalis sancti Marci, episcopi et confessoris, qui
sedens in episcopatu annos duos, menses no-
vem, triginta dies, constituit, ut episcopus
Hostiæ, qui consecrat Episcopos (Romanos Pon-
tifices) pallio uteretur.

in Via Ardea-
tina aut Ap-
pia, quod
eodem recidit.

3 Brevius, at correctius, Usuardus habet:
Romæ via Appia, Depositio beati Marci Papæ:
item Romanum, quo hodieque utimur: Romæ
Via Ardeatina, Depositio sancti Marci, Papæ et
confessoris. Antequam procedamus ad alia, ju-
verit hic observationem Pauli Aringhi tom. I
Romæ subterranea lib. III cap. 17 subtexuisse,
ne dissidere invicem videantur martyrologi, dum

alii S. Marci memoriam in Via Appia, alii in
Ardeatina consignant: omnes enim idem S. Bal-
binæ (quod et S. Marci nomen obtinuit) cœmete-
rium indicant. Porro nihil mirum (inquit lau-
datus Aringhus) legenti videatur, si hoc idem
B. Marci, vel S. Balbinæ cœmeterium Via in-
terdum APPIA, aliquando vero ARDEATINA, situm
fuisse, frequenter apud scriptores legatur;
eam nimirum ob causam, quia cœmeterium
hoc, utramque inter viam positum, ad utram-
que pariter viam protendebatur. Qui plura de
hoc cœmeterio noscere volet, Aringhum ibi con-
sulat.

4 Verum ad propositum meum spectat, quod
ex Baronio ibidem recitat epitaphium a S. Da-
maso Papa S. Marci sepulcro ibidem inscriptum.
Laudatus Cardinalis illud ex Jani Gruteri An-
tiquis Inscriptionibus in Appendice pag. 1175.
num. 12 acceptum, recensuit tom. XII Anna-
lium Ecclesiasticorum in Addendis et emendandis
ad annum Christi 556, pauca hæc præfatus:
Extat ejusdem S. Marci epitaphium a Damaso
Papa conscriptum, quod nuper in lucem emis-
sum hic tibi reddendum curavimus, utcumque
vindictum ab injuria temporis.

Illius sepul-
crum S. Da-
masus versi-
bus inscripsit.

VITA FUIT MARCI QUAM NOVIMUS OMNES
ORE DEI POSSET QUI TEMNERE MUNDUM
ORAVIT POPULUS QUOD DISCERET OMNIS
HONOR VITÆ GRANDIS CONTEMPTUS HABENDI
VIRTUS TENUIT PENETRALIA CORDIS
TE CUSTOS CHRISTI PERFECTUS AMICUS
ET DAMASUS TUMULUM CUM REDDIT HONOREM
HIC MARCUS MARCI VITA FIDE NOMINE CONSORS ET
MERITIS.

Hæc inscriptio, quæ eodem modo exstat apud
Gruterum, at certe admodum vitiose, sancti Pon-
tificales virtutes commendat, eundemque, ut no-
mine, ita et rerum mundanarum contemptu, et
fide et meritis S. Marco Evangelistæ similem
fuisse, prædicat.

5 Antiquum ejusdem sancti Pontificis ac con-
fessoris cultum, præter jam expositam martyro-
logorum consensionem, probant etiam Liber Sa-
cramentorem S. Gregorii Magni, ab Hugone
Menardo editus, qui ad hunc ipsum septimum
Octobris diem Missam de illo habet, laudatum-
que superius Romanum Frontonis Kalendarium,
in quo similiter Evangelium in ejusdem Missa
ex Matthæo recitandum præscribitur. Sed et in
hodiernis Romanis Breviariis ac Missalibus idem
sanctus Pontifex hoc die Officio Missaque ritus
simplicis honoratur, ac in Missa quidem iisdem
fere Orationibus, quibus in Sacramento Gre-
goriano, præter Secretam, quæ in hoc talis est:

Benedictio

Officium illius
in antiquis ac
hodiernis
Ritualibus
Romanis.

A Benedictio tua, Domine, larga descendat, quæ munera nostra, deprecante sancto Marco, confessoris tuo atque Pontifice, tibi reddat accepta, et nobis Sacramentum redemptionis efficiat. Per Dominum etc. *Atque hæc quidem in universali Ecclesia Romana: nam Romæ in Vaticana et Lateranensi basilicis ritu duplici colitur, atque etiam solemnitus in sui nominis ecclesiis, de quibus nunc quadam dicemus.*

antiquæ ejusdem ecclesiæ ac cœmeterium intra et extra Romam

6 Vetus est (inquit Cardinalis Baronius in Annotatis ad suum Martyrologium Romanum hoc die) Romæ titulus sancti Marci, cujus est mentio in concilio primo Romano sub Symmacho; nimirum quod huic synodo, anno 499 celebratæ, inter alios subscriptus legatur Abundius presbyter tituli sancti Marci, ut videre est apud Labbeum tom. IV Conciliorum col. 1516. De alia rursum (sic ibidem pergit Cardinalis) ejusdem nomine ecclesia, extra Urbem posita, quam Gregorius Papa III restituit, mentio habetur in Libro de Romanis Pontificibus, in Nicolao Papa, ubi et de cœmeterio sancti Marci scribitur. In Nicolao I apud Anastasium Bibliothecarium ex recensione Francisci Blanchini tom. I Vitarum Roman. Pontific. pag. 408 solum legitur: Redundans Tiberis ingressus est per porticum, quæ est posita ante ecclesiam sancti Marci: de S. Gregorio III ibidem pag. 179 præmissa fuerant ista: Item basilicam beati Marci, sitam foris muros hujus civitatis Romanæ, Via Appia, ejus tectum dirutum a novo refecit.

in Via Ardeatina.

7 Adhæc de Benedicto III ibidem pag. 402 legitur: Cœmeterium vero beati Marci, confessoris atque Pontificis, quod ponitur foris portam Appiam, qui in ruinis jam positus (omissa voce qui, lege: In ruinis jam positum) omnia restauravit. Addit denique Baronius: Hadrianus Pontifex in Epistola ad Carolum Magnum de Imaginibus, hæc ait: « A tunc » (a temporibus S. Silvestri I et Constantini Magni Imperatoris) « usque hactenus sanctorum Pontificum, videntur licet Silvestri, Marci et Julii, miræ magnitudinis sanctæ eorum ecclesiæ apud nos sunt » depictæ, tam in musivo, quam in ceteris » historiis, cum sacris imaginibus ornatis. » Exstat hæc Hadriani I Papæ Epistola apud Labbeum tom. VII Conciliorum, in cujus columna 955, lit. B adductus textus legitur. Ceterum verosimile est, memoratas S. Marci ecclesias ab eo, non solum ibidem culto, verum etiam ut conditore suo, nomen accepisse: sed de hac re infra.

Sedit inter SS. Silvestrum et Julium

8 Quod attinet ad ordinem, quo S. Marcus in Romana Cathedra sedit, ipsum inter SS. Silvestrum Juliumque magno consensu reponunt S. Optatus Milevitanus lib. II ad Parmenianum, Rufinus in Historia Ecclesiastica lib. X, cap. 22, S. Augustinus tom. II Operum illius per Benedictinos S. Mauri, Epist. 55, col. 120; S. Hieronymus in Chronico, et Sozomenus lib. II, cap. 19 Historiæ Ecclesiasticæ per Christophorsonum. Consonant etiam antiqui Romanorum Pontificum Catalogi, e quibus præcipuus, ab Henschenio nostro ante tomum I Aprilis excusus, ejusdem inter duos laudatos Pontifices sedis tempus accurate sic definit: Marcus menses viii, dies xx. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Facundo consulibus, ex die xv Kalend. Februarii, usque in diem Nonarum Octobrium, consulibus superscriptis. Hæc vulgarem Christi annum 556 sine dubio designant, nam eo anno, imperante adhuc Constantino Magno, Nepotianus et Facundus consulatum gesserunt.

9 Apprime hæc congruunt cum ejusdem Catalogi calculis in Marci decessore Silvestro, ac Julio successore, secundum quos Silvester obiit ultima Decembris anni 555, Julius vero die 6 Februarii anni 557 ordinatus fuit, ut adeo S. Marcus nec ante annum 556 Pontificatu initiari potuerit, nec multo post ejusdem anni finem defungi. Imo nec alio, quam eodem anno, illius sedis exordium finemque reponendum esse, evincunt ceteri calculi. Dies enim xv Kalendas Februarii, quo S. Marcus cœpisse sedere dicitur, Romanæ S. Petri Cathedræ sacer, anno 556 Dominicus fuit, in summorum Pontificum ordinationibus antiquitus solitus servari; die autem Nonarum Octobrium, usque in quem sedisse ibidem legitur, anniversaria illius memoria, et olim celebrata fuit, et nunc etiam in Ecclesia recolitur, ut jam ostensum est. Denique ab assignato ordinationis die in emortualem numerantur menses octo, et dies viginti, ut computanti facile apparebit. Quapropter hosce calculos pro certis merito habuerunt Henschenius ante tomum I Aprilis, Papebrochius in Propylæo Maji, et Antonius Pagius in Critica Baronii.

10 At Baronius ipse, qui in Annalibus ad annum 556, num. 61, anno ordinationis mortisque retento, ordinationem decima quarta die Februarii per errorem fixerat, mortem vero sexta Octobris; ideoque eundem in Pontificatu vixisse menses octo, minus dies octo, statuerat; postmodum ad calcem tom. X, inter Addenda et emendenda pag. 949, annum quidem initii ac per mortem positi Pontificatus retinendum esse, monuit, sed pro decima quarta die Februarii reponendum decima sexta Januarii; pro die autem sexta Octobris substituendum septima ejusdem mensis; ac denique S. Marci sedi tribuendos esse menses novem, minus diebus novem. Verum hic eruditissimus Cardinalis sic ibi opinatus est ex suo, quem ad annum 556, num. 1 laudaverat, Libro de Romanis Pontificibus, cujus calculos partim vitiosos esse, ipsemet ibidem agnovit.

11 Eo enim in Libro (eodem illustri Annalista teste) S. Marcus S. Silvestro I successit, Nepotiano atque Facundo consulibus... seditque annos duos, menses octo, et dies viginti unum. Duos item sedis annos eidem adscribit auctor Catalogi secundo loco ab Henschenio editi, Anastasius Bibliothecarius, alique, quorum hac in parte errorem Baronius ad citatum annum 556, num. 61 agnovit, cum quod Hieronymus in Chronico solum Octo menses Marco in Pontificatu tribuat, Sozomenus vero lib. II Historiæ Ecclesiasticæ cap. 19 exiguum tempus; tum quod idem iste de Romanis Pontificibus liber, S. Julium per adscriptos consules indicet, Marco successisse anno 557, ut ego quoque ex Henscheniano Catalogo superius observavi; neque hic pluribus probari necesse. Præterea anno 556 nec dies 14, nec 16, Dominicus erat, summorum Pontificum ordinationibus jam antiquitus destinatus. Cur igitur isti libro de Romanis Pontificibus, durationem sedis S. Marci certo ultra annum male producenti, aliumque, quam ferebat consuetudo, ordinationis diem assignanti, in dierum numero credamus potius, quam auctori Catalogi Henscheniani, etiam cetera hic accurate.

12 Vitiosi etiam reputandi sunt calculi in apographo primarii Catalogi Romanorum Pontificum, quo usus Cuspinianus est in Commentario ad Consules Cassiodori. In hoc enim, retentis iisdem consulibus

AUCTORE
C. S.
anno 556 a die
18 Jan. usque
ad 7 Octobris,

E
non ultra aut
infra menses
8, dies 20;

multo etiam
minus annos
2, menses 8,
dies 20;

F

nec etiam so-
lum menses 7,
dies 20.

AUCTORE
C. S.

consulibus Nepotiano ac Facundo, Pontificatus mensibus octo, et diebus viginti, quos etiam habet apographum Henschenianum, ille nihilominus sedisse dicitur ex die xv Februarii usque in diem ix Octobris; unde, præterquam quod alius, quam quo etiam antiquitus cultus fuit, atque hodieque colitur, emortualis dies hic assignetur, omnino sequeretur, contra quam in eodem laterculo præmissum fuit, solum menses septem cum diebus viginti quatuor illius Pontificatui tribuendos esse. At scilicet pro xv Februarii substituendum ibi est xv Kalendas Februarii, et pro in diem ix Octobris legendum in diem Nonarum Octobris, atque ita omnia recte consentient. Ex dictis simul corrige martyrologos supra relatos, Adonem et Notkerum, qui ultra duos annos S. Marco in Pontificatu tribuunt.

Alibi legitur
prid. Non. Oct.
sepultus esse;

B

15 Superest de die depositionis seu sepulturæ illius difficultas, unde de ejusdem die obitus posset dubitari. Secundus Catalogus ab Henschenio exhibitus, silente primo, sic habet: Sepultus est in cæmeterio Balbinæ, Via Ardeatina, pridie Nonas Octobris. Consentit Anastasius Bibliothecarius, eodemque die memoria illius in vetustiori Hieronymiano apographo Lucensi apud Florentinum, aliisque ab hoc ibidem relatis, recolitur. At vero, si pridie Nonas Octobris sepultus fuerit, oportet, eum ante Nonas Octobris obiisse. Papebrochius in Propylæo Maji, cum a primo vetustissimoque Henscheniano Catalogo, cui etiam, antiqua æque ac recentiora, ut vidimus, Martyrologia pro die obitus S. Marci suffragantur, neutiquam recedendum esse, merito censeret, opinatus est, quamdam ipsius sacri corporis elevationem, eo in cæmeterio, in quo antea sepultum fuerat, pridie recurrentis natalis illius factam indicari: quo posito, tota objecta difficultas evanescit.

verum hinc
minime sus-
picari licet,
duos hujus
nominis

C

14 Longe aliam viam iniens Florentinus in Annotatis ad suum vetustius Martyrologium Lucense die 6 Octobris, ex gemina illa S. Marci primo pridie Nonas, ac mox ipsis Nonis, annuntiatione dubitavit, an non duo ejusdem nominis inter Romanos Pontifices sederint; hancque suam dubitationem firmari posse credidit ex Petro de Natalibus, in Catalogo Sanctorum lib. ix, cap. 25 et 24 (apud me 55 et seqq.) reipsa duos hujus nominis inter eos memorante, temporibus gestisque distinctos. Horum alterum, quem ejusdem nominis primum appellat, scribit fuisse patria Romanum, ex Probo patre natum, S. Felicis I successorem, et post exactos in Pontificatu annos octo, menses duos, dies decem, obiisse Nonis Octobris; solum (ut addit) qui de tantorum numero Pontificum, qui fuerunt a B. Petro Apostolo usque ad Silvestrum Papam martyrium evasit.

Romanos
Pontifices
exstilis-
se.

13 Alterum, de quo hodie agimus, Romanum pariter ex patre Prisco natum ait, Marcum II appellat, S. Silvestri I successorem facit, et post duorum annorum, octo mensium et viginti dierum Pontificatum vita functum, Nonis Octobris in cæmeterio S. Babile, id est, S. Balbinæ, Via Ardeatina sepultum esse. Ita paulo pluribus apud laudatum episcopum Equilinum, cujus certe minime ea est auctoritas, ut ex eo vel leviter quis possit suspicari, exstilis aliquando aliquem S. Marcum S. Felicis I in Pontificatu successorem, antiquis omnibus tam Romanorum Pontificum Catalogis, quam Chronicis ceterisque scriptoribus plane ignotum, qui multo etiam minus ignorari potuisset, si in nonum usque annum Ecclesiam gubernasset. Quid plura? Ego

nullus dubito. quin priori isto Marco fabulosis D
annumerato, Marcus, cujus depositio in prædictis Martyrologiis memoria pridie Idus hujus mensis inscripta legitur, non alius sit ab hodierno, ac proinde, quin depositio ista vel de aliqua illius corporis elevatione cum Papebrochio accipienda sit, vel potius ex alicujus amanuensis incuria in vetustum aliquod Hieronymianum apographum prid. Non. pro in Non. irreperit, atque hinc, ut primum erat, etiam transierit in alia.

§ II. Vitæ illius minime vetustæ, ideoque non edendæ pauca gesta ejusdem aliunde nota.

Baronius in Annotatis ad Martyrologium suum Romanum hodie inquit: Habemus Vitam (S. Marci) per Lectiones distinctam, quæ in aliquibus ecclesiis legi consuevit. Habemus etiam nos Vitæ illius apographum ex Ms. codice archivi basilicæ Vaticanæ, signato lit. A. 7, in novem Lectiones partitæ, cujus initium est: Marcus, genere Romanus, cujus pater Priscus nuncupatur. Auctorem hujus esse aliquot centenis annis S. Marco juniorem, manifestat ipsemet in Lectione nona, ubi duos energumenos in ejusdem Sancti ecclesia liberatos esse, narrat tempore prisco, ... dum eandem ecclesiam Gregorius quartus tempore sui sacerdotii suscepit, et ob nimiam vetustatem crebro casuram a fundamentis prius ejecit, et novis fabricis totam ad meliorem cultum perduxit. Sedis Gregorius IV quingentis annis post S. Marcum, tamque diu ante istius Vitæ scriptorem, ut hic tempore prisco contigisse dixerit, quod istius tempore factum narrat. Non est ergo testis idoneus ad fidem faciendam iis, quæ de S. Marco refert, nisi (quod nullibi facit) probet, sibi probum aliquod longeque vetustius monumentum præluxisse.

Nulla Vita-
rum, quas
habemus,
E

17 Habemus insuper alia ejusdem Vitæ apographa, aliis alia auctiora, quorum unum ex Ms. Lectionario Florentinæ Bibliothecæ Laurentianæ pluteo 20, alterum ex pluteo 27, ac denique aliud ex Vaticanæ bibliothecæ codice 6074, collatum cum transcripto a clarissimo Luca Holsteinio ex codice monasterii Farfensis. Hujus Vitæ auctor, pariter anonymus, in ipso sui Prologi exordio profitetur, se eam scripsisse, rogante Joanne S. R. E. Cardinale, tituli ejusdem Marci. Sic enim orditur: Crebris me, Joannes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, videlicet tituli sancti Marci Papæ, faminibus cogis ejusdem acta detegere, quod magis meæ ambiguitate inertiae, quam desidia sæpius recusavi. Non tamen se hujus Vitæ auctorem agnoscit, sed solum collectorem eorum, quæ in sacris inde (ut loquitur) invenire bibliotecis potuit. Verum hic quoque recentior est, quam ut ab ætate sua auctoritatem possit sibi conciliare, si recte se habeat laudati Holsteinii ad suum transumptum Farfense annotatio, quæ, teste ad calcem apographi Papebrochio, sic habet: Joannes Cardinalis tituli S. Marci (cui hæc Vita inscripta est) vixit tempore Nicolai II Papæ, cujus nomen subscriptum Consti-
tutioni

satis antiqua
est, earumque
auctoribus
F

A tutioni ejusdem Nicolai de forma eligendi Pontificem Romanum, in Registro antiquissimo monasterii Farfensis, in cujus veteri codice hæc Vita exstabat. *Vixerit ergo anonymus iste sæculo XI, post cujus medium Nicolaus II creatus est Pontifex.*

præluxisse potuerunt quidam Catalogus Rom. PP., et Anastasius.

18 Porro prædictis scriptoribus anonymo, vel eorum antiquiori, præluxisse potuerunt Catalogus summorum Pontificum, secundo loco ab Henschenio editus, et ante medium sæculum VI confectus, atque Anastasius Bibliothecarius, qui post medium sæculum IX scripsit, quorum scilicet dicta isti partim adoptarunt, adjecta aliunde fabula de Epistola S. Athanasii et Catholicorum Aegypti episcoporum ad S. Marcum, de qua infra paulo pluribus. Præstat igitur S. Marci elogium ex secundo isto Catalogo, qui Anastasio quoque verisimiliter præluxit, hic recensere; ac deinde subdere, quæ ab Anastasio, quæ item a posterioribus illis adjecta fuere. Sic igitur in laudato secundo Catalogo apud Henschenium legitur: Marcus, natione Romanus, ex patre Prisco, sedit annos duos. Fuit temporibus Constantini, Nepotiano et Secundo consulibus, ex die Kalendarum Februarii, usque in diem Kalendarum Octobris. Hic constituit, ut episcopus Ostiensis, qui consecrat Episcopum Urbis, pallio uteretur, vel ab eodem Episcopo Urbis Romæ consecraretur. Hic fecit ordinationes duas per Decembrem, presbyteros quindecim, diaconos sex, episcopos per loca septemdecim. Sepultus est in cœmeterio Balbinæ, Via Ardeatina, pridie Nonas Octobris.

* Anast. et

Ante Pontificatum dicitur fuisse diaconus, sed an hic is ipse sit,

19 In supra memoratis Vitæ apographis ex bibliotheca Vaticana, ex archivo basilicæ item Vaticanæ, et Holsteniano Farfensi dicitur S. Marcus diaconus fuisse, quando a clero populoque Romano ad Pontificatum evectus fuit ex commendatione decessoris sui, S. Silvestri, dicere soliti, se non novisse ea Cathedra digniorem, quam Marcum diaconum Romanum. Hoc quidem verum esse potest, sed ex istorum anonymorum assertionem nequit fieri certum. Multum quoque dubitant eruditi, an Marcus noster is ipse sit, cui post S. Miltiadem, seu Melchiadem Papam inscripta legitur Epistola Constantini Magni pro causa Donatistarum adversus Cæcilianum, Carthaginensem in Africa episcopum, in concilio Romæ judicanda, cujus Epistolæ apud Eusebium in Historiæ Ecclesiasticæ lib. X, cap. 5, tam in editione Christophorsoni, quam Henrici Valesii talis est inscriptio: Κωνσταντῖνος Σεβαστὸς Μιλτιάδῃ Ἐπισκόπῳ Ῥωμαίων καὶ Μάρκῳ: id est, Constantinus Augustus Miltiadi Episcopo urbis Romæ et Marco.

cui post Melchiadem Papam inscripta exstat Constantini Magni epistola,

20 Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 315, num. 25, vehementer suspicatus est, locum illum corruptum esse, καὶ Μάρκῳ ibidem pro ἱεραρχῷ posito ac proinde forsitan legendum esse: Constantinus Augustus Miltiadi episcopo Romano Hierarchæ. Sic suspicandi eam allegat rationem, quod Optatus Milevitanus, lib. I adversus Parmenianum scribens, nullum Marcum nominet inter episcopos, qui vocati ab imperatore isti Romanæ synodo interfuere, cujus tamen rei gratia hanc ille epistolam scripsit. Verum hanc Baronii suspicionem longe rejecit Henricus Valesius in suis Annotationibus ad Historiam Eusebii pag. 193, col. 2, lit. c.; causatus, quod, cum Constantinus Melchiadem ibidem jam dixerit Ἐπισκόπον Ῥωμαίων, frustra addidisset ἱεράρχην, postquam scilicet

Melchiadis titulum dignitatemque priori usitato vocabulo jam expresserat. Contendit itaque, retinendum Marcum esse, huncque ipsum fuisse, de quo agimus, ejusdem S. Melchiadis post S. Silvestrum in S. Petri Cathedra successorem.

AUCTORE C. S.

21 Valesii opinio, tamquam valde probabilis conjectura, Pagio in Critica Baronii placuit, præsertim (inquit) cum auctor Synodici (vide Labbeum tom. I Conciliorum, col. 1405) tradat synodum istam Romæ convocata fuisse ab eodem Miltiade Papa et Marco, Miltiadi Marcum adiungens, perinde ac in Epistola Constantini utrumque conjunctim nominari, animadverterat. Tillemontia tom. VI Monument. Eccles., Nota 7 in Donatistas, eadem displicuit opinio, quod difficile ei creditu esset, Marco isti, si tunc solum fuerit presbyter, commissum fuisse de episcopis judicium, imo etiam minime credendum, si solum fuerit diaconus. Hinc ipsi ibidem magis arripit opinio Blondelli (quamvis et hanc, contra ac iste censuit, minime certam agnoscat) pronuntiantis, pro Marco legendum esse Meroclem, Mediolanensem episcopum; quem, Tillemontius ibidem observat, isti Romanæ synodo certo interfuisse, et a S. Optato Milevitano primum post tres Galliarum episcopos, qui in eadem synodo interfuerunt, nominari, quique Constantino, eodem anno 315 Mediolani versato, optime notus fuisse potuit, ac idoneus visus, qui eo munere optime fungeretur.

controvertitur inter eruditos;

E

22 Res sane in ambiguo posita est. Vocem Marcum apud Eusebium libellique synodici auctorem in hierarcham cum Baronio, aut in Meroclem cum Blondello, commutare, nodum cuneo solvere est. Utrobique magna vocabuli variatio est; et, si superflua videri debeat titulo urbis Romæ Episcopo adjecta hierarchæ dignitas; mirum etiam debet apparere, si Miltiadi Constantinus urbis Romæ episcopo Meroclem addens, hunc, tam insignis ecclesiæ præsullem, nullo dignitatis suæ aut sedis titulo distinxerit; quod multo minus mirandum est, si Marcum ejusdem S. Miltiadis presbyterum vel diaconum huic adjunxerit. Adhuc, ut Merocles, ita et Marcus, Romanus vel presbyter, vel diaconus, ob suam doctrinam, integritatem vitæ aliasque virtutes sat notus fuisse potuit Constantino, ut hic Ecclesiastici juris minus peritus, ipsum dignum æstimeret, qui cum episcopis litem Afrorum præsulum dirimeret.

quorum allegatæ rationes

23 Denique si Marcus, Miltiadi in epistolæ inscriptione junctus, solum fuerit presbyter vel diaconus, manifesta est ratio, cur Optatus Milevitanus inter episcopos istius synodi nullum Marcum recensuerit; fortasse etiam hic supervacaneum fore judicavit, si novemdecim episcopis, quos ibi nominavit, Marcum inferioris Ordinis adjiceret. Porro cum nulla satis urgens afferatur ratio, quæ cogat pro Marco Hierarcham aut Meroclem in Constantini epistola substituere, nihil obstat, quo minus Marcus iste credi possit hodiernus, quippe qui sub Miltiade certe floruit, et ut virtutibus ac doctrina, ita etiam ea ætate fuit, eaque forsitan in clero dignitate insignitus, ut ad id muneris idoneus Constantino potuerit videri. Cessaret omnis difficultas, si credi posset Marcus Miltiadis vicarius fuisse; qualem ipsum Silvestri aliquo tempore fuisse, Franciscus Blanchinus in Annotatis ad Anastasium Bibliothecarium existimavit. Nunc cœptum superius secundi Catalogi examen prosequamur.

neutram partem evincunt.

24 Illum, imperante Constantino Magno, ac consulibus

AUCTORE
C. S.
Certe non po-
tuit duas or-
dinationes
mense Decem-
bri fecisse;

consulibus Nepotiano et Facundo, non Secundo, anno 556 creatum Pontificem esse, eodemque anno post octo mensium ac viginti dierum sedem vita functum esse, supra probatum est, ut proinde anni duo (quibus Anastasius ac supra dicta apographa nostra etiam aliquot menses adjiciunt) ejusdem Pontificatui tribui nequeant, nec admitti possint duæ ab eo factæ ordinationes mense Decembri, cum is nullo mense Decembri sederit. Franciscus Blanchinus in Notis ad eundem Anastasii locum credidit, ordinationes istas a S. Marco quidem factas indicari, non tamen in Pontificatu suo, sed dum sub S. Silvestro decessore jam episcopus, illius vices gerebat, isto scilicet biennio, quod Anastasius Marci Pontificatui attribuit, sed vicariatui fortasse adscribendum fuerat. Verum hoc gratis divinare est.

sed an unam
alio tempore,
ut censuit
Franc. Pa-
gius?

25 Franciscus Pagius t. I Breviarii gestorum Pontificum Romanorum, in S. Marco, pag. 85, nobiscum agnoscens, ipsum non nisi menses octo ac dies viginti sedisse, a die nempe 18 Januarii anni 556, quo consecratus fuit, usque in 7 Octobris ejusdem anni, quo obiit, unicam ipsi ordinationem tribuit his verbis: Postquam unica ordinatione presbyteros quinque, et diaconos sex creasset, et episcopos per diversa loca septem, obiit vii Octobris ejusdem anni, Damasi Chronico teste, post sedem mensium octo, et dierum viginti. Unde hæc hauserit Pagius, non edicit; non tamen credendus est duas ordinationes, in secundo Catalogo, et ab Anastasio assertas, in unam conflasse, cum Catalogus in illis presbyteros quindecim, Anastasius viginti quinque, Pagius solum quinque; Catalogus episcopos.... septemdecim, Anastasius viginti septem; Pagius solummodo septem ab eo consecratos numerent. Rectius, arbitror, Papebrochius noster in Propylæo Maii de ordinationibus ab illo factis siluit.

Creditur S.
Marcus usum
pallii Ostiensis
episcopo.

26 De usu pallii Ostiensis episcopo per Marcum concesso consonat Anastasius editionis Blanchini, qua utor; at in sæpe dictis Vitæ S. Marci apographis non modo pallii usus, verum etiam jus summum Pontificem consecrandi ab eodem illi collatum asseritur verbis, quæ subdo: Hic constituit, ut episcopus Ostiensis consecret Episcopos urbis Romæ, et idem utatur pallio. Simili modo legerat Baronius, dum ad annum 556, num. 62 ait: De eodem Marco hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus leguntur: « Hic » constituit, ut episcopus Ostiensis, qui consecratus erat Episcopos Urbis, tunc pallio uteretur, et » ab eodem Urbis Episcopus consecraretur. » Sed ea verba postea sic excipit: Quod autem dicitur institutum a Marco, ut Ostiensis episcopus Romanum Pontificem consecraret, antiquior fuisse videtur ejus rei usus: nam Dionysius Papa a Maximiano Ostiensi episcopo consecratus habetur; meminit quoque S. Augustinus ejusmodi vetustissimi ritus, agens adversus Donatistas; nimirum, ut in margine recte annotavit, in Breviculo collationis cum Donatistis, collatione diei 5, cap. 16.

quia summos
Pontifices
consecrat, pri-
mus omnium
concessisse.

27 Quidquid sit de consecratione S. Dionysii Papæ, in quam inquiri poterit ad diem 26 Decembris, quo hic colitur, non obscure ibidem laudatus S. Augustinus tradidit, antiquissimam fuisse Romanæ Ecclesiæ consuetudinem, ut hujus episcopus, summus Pontifex, ab Ostiensi episcopo consecraretur; ut adeo hujus initium a S. Marci constitutione minime repetendum sit; sed nec repetitur, ut vidimus, in secundo Henscheniano

Catalogo, nec apud Anastasium; imo hi antiquam illam consuetudinem his verbis insinuant, Qui consecrat Episcopum Urbis; ob eamque episcopo Ostiensi a Marco concessum indicant, ut pallio, aliis episcopis minime tunc permitti solito, uteretur, atque insuper futuri Ostienses præsules a Romanis Pontificibus consecrarentur. Quod vero ad pallium spectat (subdit hic Baronius) eo donatum a Marco Ostiensem episcopum, haud inficias imus. Primo autem hic mentio in Rebus gestis Romanorum Pontificum habetur de pallio, summi honoris et potestatis plenitudinis indice. Porro, licet pallium Marco fortasse antiquius sit, nihil tamen hactenus a quopiam adductum legi, quod suadeat, Ostienses episcopos illius usum ab alio, quam a S. Marco, primitus accepisse.

28 Dum hujus sancti Pontificis cultum priori § exponerem, binæ ecclesiæ memini, quæ ejusdem nomine insignitur: una scilicet intra urbem Romanam est; altera in Via Ardeatina, vel, ut aliis placet, Appia: utriusque conditorem apographa nostra cum Anastasio Marcum agnoscunt. Anastasii verba describo: Hic fecit duas basilicas, unam Via Ardeatina, ubi requiescit, et aliam in Urbe Roma juxta Pallacinis. De utraque consule dicta hic in § 1; de priori, extra Urbem olim sita, hæc addo ex Paulo Aringho in Romæ subterraneæ tom. I, pag. 480: Hujus autem ecclesiæ nullum modo, quod noverimus, vestigium extat, nisi quispiam forte asserere velit, parietinas illas, quæ viam inter Appiam atque Ardeatinam a D. Sebastiani ecclesia ad S. Pauli basilicam euntibus patent, ejusdem jam dirutæ vestigia superesse; quod quidem ab his, qui congrue sapienterque antiquis de rebus judicium ferre consueverunt, conjectari haud omnino absurdum, pronuntiandum est.

Duas eccle-
sias, unam in
Via Ardeati-
na, quæ non
superest,

29 Alteram, in ipsa Urbe positam, in apographo nostro basilicæ Vaticanæ dicitur S. Marcus condidisse in honore beati Evangelistæ Marci. Consentit auctor Romæ antiquæ et novæ, anno 1750 editæ, tom. I, pag. 521 observans, eandem ecclesiam, licet S. Marco Evangelistæ dicata sit, tamen suum etiam titulum habere a fundatore suo S. Marco Pontifice Romano. Quod ad vetus nomen loci, ubi ea sita ecclesia est, attinet, Baronius loco citato pro juxta Pallacinis legit: juxta Palatinas: sed Altaserra in Notis ad eundem Anastasii textum: Tuenda est, inquit, vulgaris lectio: male Baronius legit PALATINAS. Palacenis fuit nomen cloacæ Urbis, quæ est juxta monasterium S. Laurentii martyris; quod deinde adductis Anastasii alibi dictis atque ex S. Gregorio Magno probat. Hic sanctus Pontifex in Registro lib. iii, epist. 57 novissimæ editionis Benedictinorum S. Mauri, inter legata a Joanne presbytero Romano ad quoddam monasterium fundandum testamento relicta, expresse memorat tabernam in hac Urbe, quæ est posita juxta Palacenis. Hæc de veteri ecclesiæ situ.

aliam in ipsa
Urbe, quæ cum
vetusto Cardi-
nalitio titulo

30 Ceterum illa hodieque superest, et S. Marci nomen titulumque Cardinalitium, quo eam anno 499, jam insignitam fuisse, supra vidimus, pariter retinet, sita juxta palatium serenissimæ reipublicæ Venetæ, in quo hujus oratores habitant. Illam tum summi Pontifices sartam tectam servarunt ornaruntque, tum maxime hoc nostro sæculo Eminentissimus Cardinalis Angelus Maria Quirini, qui, postquam ejusdem titulum diu gesserat, eandem etiam in commendam retinebat. Descriptionem hujus ecclesiæ, cujus ego quoque insignem

hodieque or-
natissima
exstat,

A insignem ornatum coram admiratus fui, habes in laudata Roma antiqua et nova tomo locoque supra assignatis, ubi etiam alios insignes viros de eadem ecclesia optime meritos leges.

condidisse videtur : at nescio, quid sit de donationibus,

51 Si quis modo a me quærat, an ambas ecclesias S. Marco Pontifici, velut conditori tribuendas censeam; respondebo, ea, quæ § 1 produxi, earumdem antiquitatem tam recte probare, ut hinc nihil obsit, quo minus ille earum conditor possit censeretur. Verum, cum pro biennii ac novem circiter mensium spatio, quod Anastasius Bibliothecarius aliique aliquot veteres Marci Pontificatui tribuunt, non integros novem menses concedendos esse, ostenderim, verisimilius mihi apparet, Marcum easdem partim ante, partim in ipso Pontificatu suo condidisse.

quas Constantinus Magnus iisdem fecisse dicitur.

52 Porro minime exploratum habeo, quo nixus monumento laudatus Anastasius de dotatis S. Marci ecclesiis dixerit : Hujus (Marci) suggestione obtulit Constantinus Augustus basilicæ, quam (Marcus) cœmeterium constituit Via Ardeatina, fundum Rosarum cum omni agro campestri præstantem solidos xl. In basilica in urbe Roma obtulit hæc : Patenam argenteam, pensantem libras xxx; amas argenteas duas, pensantes libras xx; scyphum argenteum unum, pensantem libras decem; calices ministeriales argenteos tres, pensantes libras binas; coronam argenteam, pensantem libras decem : fundum Antonianum Via Claudia, præstantem solidos xxx; fundum Vacanas Via Appia, præstantem solidos xl et trimisios duos; fundum Orrea, Via Ardeatina, præstantem solidos lv et trimisium unum.

Epistola S. Athanasii, et Marci decretum de Symbolo Nicæno commentitia.

53 Sape memorata Vitæ Apographa nostra præterea recitant Epistolam, velut a S. Athanasio Alexandrino, aliisque Catholicis Ægypti episcopis pro resarciendis concilii Nicæni canonibus per Arianos exustis, ad S. Marcum Romanum Pontificem datam, huiusque ad istam responsum. Verum hæc non nisi pura puta commenta esse, agnosunt eruditi, probavitque Papebrochius noster tom. I Maii in S. Athanasio num. 158, quo, ne actum agam, liceat mihi lectorem remittere. Sunt etiam, qui dicunt, S. Marcum inter alia Ecclesiastica decreta statuisse, ut Nicænum Symbolum fidei in Missis caneretur; at quam hoc quoque parum verosimile sit, discas ex Baronio in Annalibus ad annum 523, num. 178 et sequenti, probante, ejusdem S. Marci ætate Symbolum Apostolorum, non Nicænum, a Romana Ecclesia in Missa dici soluisse.

§ III. Sancti pontificis corporis inventio et trina translatio, quarum postrema Romam : harum omnium historiæ fides et ætas expenditur.

Sancti corpus præ reliquis Romani sibi vendicant : Historiæ translationum,

C Corpus S. Marci mox ab obitu in cœmeterio S. Balbinæ Via Ardeatina sepultum fuisse, nemo est, qui neget; at quo tandem devenerit, non omnium idem est sensus, aliis, iisque pluribus, illud ejusdem sancti Pontificis tituli in Urbe Ro-

Octobris Tomus III.

mana ecclesiæ, aliis Florentinæ S. Laurentii in Hetruria, aliis monasterio S. Salvatoris in monte Amiantino prope Clusium item in Hetruria; aliis denique metropolitanæ ecclesiæ Aquileiensi ascribentibus. A Roma ordiamur. Aringhus jam alias laudatus, postquam de S. Marci in prædicto S. Balbinæ cœmeterio sepultura egerat : Cæterum, subdidit, venerandum Marci corpus in hoc B. Balbinæ cœmeterio usque ad Gregorii VII tempora servatum est : tunc enim a fossoribus ibidem casu repertum alio transferri contigit; quod demum in ecclesia, quæ sub ejusdem B. Marci titulo intra Urbis mœnia ab eodem ædificata est haud procul a Capitolino colle, depositum ad hunc usque diem fidelium veneratione colitur.

55 Recolendæ autem hujus inventionis et translationis historia in Ms. Codice Vaticano num. 1196 prolixis utique verbis recitatur, quam, ne lectori tedium inferamus, hic recensere consulto omittimus. Hisce Aringhus non obscure indicat, in eo, quem vidit, Vaticano codice legi, S. Marci corpus, sub S. Gregorio VII repertum quidem esse in S. Balbinæ cœmeterio, non tamen ab eodem Pontifice, nec intra urbem Romanam mox illatum, sed primo alio, ac postea demum Romam translatum fuisse; quæ quomodo contigerint, brevitatis causa prætermisit. Ab his partim aliena narrat Carolus Bartholomæus Piazza parte II Heimerologii sacri Romani, pag. 558 in S. Marco ad hunc diem dicens, quæ ex Italicis hic feci Latina : Ipsius festum celebratur solenniter in supra dicta illius ecclesia collegiata (intra Urbem) in qua ejusdem corpus quiescit, ad eam translatum a S. Gregorio VII, uti clare habetur ex quodam codice Vaticano, cujus prolixè meminimus tom. II nostræ Hierarchiæ Ecclesiasticæ in ejusdem Sancti titulo.

56 Forte Piazzam hic secutus est Franciscus Orlandus, quando parte III Orbis sacri et profani, lib. III, cap. 4, num. 18 tractans de Urbana S. Marci ecclesia, sic ait : Ibidemque quiescit corpus ejusdem S. Marci Papæ, huc ex cœmeterio S. Balbinæ translatum. Porro cum Hierarchia a Piazza laudata in Museo nostro non exstet, nescio, quas hic Vaticanus istius codicis in ea notas dederit, ac proinde, isne codex idem an diversus ab eo, quem Aringhus legit, censendus sit. Vehementer tamen suspicor, eundem aut simillimum ab utroque indicari, vereorque, ne Piazza, Historia translationis, quod prolixior esset, non integre perlecta, præpropere statuerit, sacrum, de quo agimus, corpus ab eodem S. Gregorio Papa, sub quo illud inventum esse in ea legitur, in Urbem translatum fuisse. Cur ita sentiam, eruditus lector ex mox dicendis facile intelliget.

57 Historiæ ab Aringho laudatæ, nisi vehementer fallar, apographum habeo, quod notatur descriptum ex Bibliothecæ Vaticanæ Cod. Anon. f. 176; estque Aringhianæ brevi narrationi conforme, nam et S. Marci corpus sub S. Gregorio VII in cœmeterio S. Balbinæ inventum, atque alio (nempe primo ad castrum S. Silvestri, deinde ad oppidum vel castrum Julianum) atque hinc demum Romam translatum et in ecclesia, quæ sub ejusdem B. Marci titulo... ab eodem ædificata... depositum fuisse, in eo pluribus narratur. Satis quoque proluxa historia est, maxime quod S. Marci Vitæ compendium, seu elogium præfixum, ac in fine etiam quædam miracula ad-

AUCTORE
C. S.

ab Aringho
laudatæ, et
a Piazza

E

verisimiliter
oscitanter
consultæ,

F

apographum
habemus : il-
lius auctor e
clero ecclesiæ
S. Marci

AUCTORI
C. S.

jecta habeat. Historiæ auctor Anonymus, nec conditionem suam, nec tempus, quo scripsit, uspiam expressit. Quod tamen ad conditionem attinet, merito suspicari licet, unum fuisse clerico ecclesiæ S. Marci, qui posteros instruere voluerit, quibus modis hujus sancti Pontificis corpus ex Via Ardeatina ad Urbanam sui tituli ecclesiam tandem pervenerit : quem enim hæc partes suscepisse, potius putabimus, quam aliquem ex ejusdem ecclesiæ ministris, quorum scilicet præ reliquis intererat, ista scriptis vulgari?

postremæ
translationi
synchronus,

58 Quod vero ad tempus scriptionis spectat, mihi omnino videtur ejusdem Historiæ auctor non diu scripsisse, postquam sacrum corpus in eadem illam ecclesiam illatum fuit, quod factum tradit sub Eugenio III summo Pontifice anno 1143. Ita colligo primo ex diverso illius loquendi modo de tribus summis Pontificibus, ad quorum singulorum tempora singulas translationes refert. Inventionem corporis primamque illius in Campaniam Romanam translationem narraturus, scribit, illud in cœmeterio S. Balbinæ per longa tempora permansisse, videlicet usque ad tempora Gregorii septimi Papæ, sub quo inventum esse, subjicit. Ad secundam translationem sub Paschale II Papa ad castrum Julianum factam progrediens, sic denuo incipit : Temporibus itaque sanctæ recordationis Papæ Paschalis etc. At vero tertiam, quæ et ultima est, translationem sub Eugenio III relaturus, nihil de illius obitu, aut diverso ab eo, quo scribebat, tempore insinuans : Anno vero, inquit, ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo quinto facta est in Urbe valida turbatio... Crescente autem persecutione, Eugenius, qui post Papæ Lucii mortem in Romanum Pontificem est electus, ... Urbem dimisit etc.

ac sincerus
scriptor fuisse
videtur.

59 Nec dissonant alia, quin scriptor synchronus videri queat : nam viam, per quam sacri corporis bajuli Juliano Romam, et per ipsam Urbem ad S. Marci ecclesiam processerunt, recte exponit; ex miraculis autem, quæ in eadem ecclesia facta narrat, nullum, nisi forte postremum, sextum a sacri corporis adventu diem excedit, quem et Dominicum fuisse, accurate notavit. Tandem inter ea, quæ narrat, sunt quidem pauci singulares eventus, non tamen qui fidem superent, vel insolentia sua fabulatorem oleant. Vellem tamen, ut quædam accuratius exposuisset, nimirum ut certiore notitiam dedisset matronæ nobilis, a qua primam translationem curatam ait, locorumque, ad quæ priores duæ, ac maxime prima, factæ fuerunt. Sed quod ad loca attinet, erant illa scilicet tunc vulgo notissima, quæ nil mirum est, si ignobilitate sua, temporum injuria, sæque sæculorum lapsu, nobis præterea procul dissitis minus sint explorata. Duo insuper apud illum occurrunt rerum adjuncta, ex quibus suspicari quis potest, cum aliquot annis post postremam translationem scripsisse; sed de his infra.

Inventum sub
S. Gregorio
VII corpus ad
castrum S. Sil-
vestri trans-
latum, dolen-
tibus

40 Trinam, ut jam dixi, ea Historia translationem complectitur, de quarum singulis quædam hic præmittenda putavi, ne Annotanda ad ipsam Historiam prolixiora fiant. Primæ translationi occasionem dedisse ibidem dicitur inventio sacri corporis sub S. Gregorio VII, quod fossores cum in cœmeterio S. Balbinæ cum inscriptione, quæ illud S. Marci Papæ esse probabat, fortuito inventum tituli ejusdem Sancti clericis venale obtulissent, his emere recusantibus, quia ejusdem S. Marci corpus in sua ipsius ecclesia latere puta-

rent, vendiderunt aliis, quos nobilis quædam matrona, ad comparandas sibi Sanctorum reliquias, ex suo in Campania Romana S. Silvestri castro Romam miserat. Hinc illa, vehementer exsultans, haud procul ab eodem castro ad eam sacram construxit, atque obtentum corpus in ea reposuit, frustra reclamantibus supra dictis ecclesiæ Urbanæ clericis, errorem suum serius edoctis. Cum autem S. Gregorius VII ab anno 1073 usque in 1083 summum Pontificatum gesserit, liquet de tempore, quo hæc contigisse dicenda sint.

41 At forte quæret aliquis, qua verisimilitudine memorati clerici opinari potuerint, S. Marci corpus, in sua Urbana ecclesia conditum latere, cum nullus veterum primam illius sepulturam alibi, quam in cœmeterio S. Balbinæ assignaverit, nullus dixerit, istud ante S. Gregorii VII tempora inde in Urbem fuisse translatum. Respondeo, hunc errorem paulatim nasci potuisse ex longo sæculorum lapsu, turbulentis temporibus, multorum sacrorum corporum ex cœmeteriis in Urbem translationibus, ex cœmeterii S. Balbinæ ipsiusque S. Marci in eodem cultus neglectu, atque ex ipso denique sacri corporis possidendi desiderio. Fluebat enim jam tum octavarum a prima illius in eo cœmeterio sepultura sæculum; multa fuerant a barbarorum aliorumque hostium armis circa Urbem passi Romani, ex quorum metu tum alii Pontifices, tum nominatim sæculo VIII S. Paulus I, et sæculo IX S. Paschalis item I Sanctorum corpora ex cœmeteriis intulerant in Urbem.

S. Marci in
Urbe clericis,
qui istud, pe-
nes se esse,

42 Neglectum quoque sub finem sæculi XI, de quo agimus, jacuisse S. Balbinæ cœmeterium, adeoque et S. Marci in eodem cultum, argumento est, quod de fossoribus latentes in illo thesauros quærentibus noster narrat Anonymus : fortasse etiam tunc dejecta fuerat ecclesia, quam S. Marcus in eodem extruxerat, et cujus nulla superesse vestigia Aringhius supra relatus affirmat. Hisce positis (cum fieri soleat, ut homines facile credant, quod misere cupiunt) haud ægre persuadere sibi potuerint memorati clerici, sancti patroni sui Marci corpus ex S. Balbinæ cœmeterio, ut alia ex aliis, aliquando translatum fuisse ad suam Urbanam ecclesiam, in qua ejusdem sancti Pontificis memoria semper viguerat, ac tunc quoque temporis celebris perseverabat. Matronæ, quæ primam illam translationem fieri curavit, solum hanc notitiam tradit Anonymus : Erat autem eo tempore Campaniæ in castro S. Silvestri uxor cujusdam Theobaldi, illustrissimi militis, nobilissima fœmina, Theutonica genere, quæ religionis intuitu nimio flagrabat desiderio, ut Sanctorum reliquias in terra sua (id est, in prædicto S. Silvestri castro) posset habere. Erat ergo hæc ejusdem castri domina; nec plura de eadem novimus.

existimave-
rant : quæ
fuerit istius
castri domi-
na,

43 Per Campaniam designari Romanam, liquet ex sequentibus apud Anonymum. Fuisse autem tunc temporis in eadem Campania aliquod S. Silvestri, seu castrum, seu oppidum, constabit inferius ex Vita Paschalis II Papæ : ast ejusdem castri situm, silente Anonymo nostro, nequeo propius assignare, nisi quod ex dicendis videatur non procul abfuisse a Juliano, Veliternensis diœcesis oppido, paucis milliaribus ab ipsa Veliternensi civitate dissito. Quod autem castrum S. Silvestri, de quo agimus, id loci in mappis geographicis non occurrat, ea causa esse potest, quod, eodem testante Anonymo, sub Paschale II Papa, id est, sæculo XI exeunte, aut initio sequentis

et ubi illud
situm.

A *quentis, in pœnam rebellionis destructum fuerit. Hæc de prima sacri corporis translatione præmittenda censui, cetera in Annotatis ad eam historiam observaturus. Ad secundam procedamus.*

Eodem castro a Pontificiis diruto, idem corpus defer-
tur

44 *Ex eodem Anonymo habemus, sacrum istud pignus apud S. Silvestri castrum perman-
sisse usque ad Pontificatum Paschalis II, cujus tempore, rebellantibus adversus ipsum ejusdem castrî dominis, castrum ipsum a Pontificiis cap-
tum dirutumque ibi dicitur; sacrum autem cor-
pus, quod quidam Romani, in Pontificiis castris militantes, Romam clam auferre meditati fue-
rant, a Juliani oppidi incolis asportatum atque sua in S. Viti ecclesia depositum fuisse. Pascha-
lem II Romanæ Ecclesiæ ditionem adversus anti-
papam Guibertum hujusque assecclas armis tuta-
tum esse, constat ex ejusdem Pontificis Vita, auctore cœvo Petro (Pandulfum alii dicunt) Pisano, apud Papebrochium nostrum edita in Propylæo Maii, Conatus pag. 202 * : inter schi-
smaticos Guiberti sectatores castrî S. Silvestri incolæ arma tulerint, suique loci excidio pœnas luerint, ut narrat Anonymus.*

ad castrum
Julianum
tempore Pa-
schalis II,]

45 *Huic etiam favent, quæ laudatus Pascha-
lis II biographus ibidem habet pag. 206 * his ver-
bis : Dominus Papa, celebrato concilio, quod in partibus Appuliæ congregaverat, rediens in
Campaniam, Pillum Pillanumque in maritimis, et oppidum S. Silvestri in suam conditionem
convertit, armis scilicet, ut indicat Baronius ad annum 1117, quo hæc contigerunt. Quapropter
huic anno secunda S. Marci corporis translatio affigenda esset, si constaret, apud Anonymum de
eadem ejusdemque castrî expugnatione, de qua apud Paschalis biographum, sermonem esse; quod
equidem non possum affirmare. Ut sit, cum S. Gregorius VII, sub quo sacrum istud pignus
primo repertum, et ad S. Silvestri castrum in Campaniam translatum fuisse dicitur, summum
Pontificatum ab anno 1073 usque in 1083 gesse-
rit, Paschalis autem II, ab anno 1099 usque in
1118 sederit, concludendum, illud non integris
44 annis, imo fortasse multo paucioribus, in
dicti S. Silvestri castrî ecclesia honoratum fuisse,
quando sub Paschale II a Julianensibus inde
ablatus fuit.*

atque hinc sub
Eugenio III
Romam. Hu-
jus transla-
tionis adjun-
cta duo,

C 46 *Haud diuturnior fuit ejusdem penes Julia-
nenses possessio, quibus illud per seditiosos Ro-
manos ablatum, Romamque demum portatum
fuisse sub Eugenio III, qui ab anno 1143 usque
ad 1153 Pontificatu functus est, ibidem tradit
Anonymus noster. Hujus tertiæ postremæque
translationis occasionem refert ad captum a Ro-
manis castrum Julianum, cujus incolæ pro domino
suo laudato Pontifice adversus illos militabant.
Rem, ut contigit, pluribus exponit : sed in hisce
referendis unum et alterum adjuncta translationi
prævia miscet, ex quibus scriptoris fides vel ætas
in dubium possit revocari. Narrat enim, Euge-
nium III, anno 1143 Pontificem electum, sedi-
tiosorum Romanorum vim veritum, clam fugisse
ad monasterium Farfense, in Sabina provincia
situm, ibidemque a Cardinalibus et episcopis, qui
eum comitati vel secuti fuerant, consecratum esse.
Atque hæc omnia ex Annalibus Ecclesiasticis scri-
ptoribusque synchronis certa et indubitata sunt.*

ipsi transla-
tioni prævia,

47 *Subdit, Eugenium ex Farfensi monasterio
profectum esse Narniam; dumque Narniæ mora-
batur, comites, ... qui circa Urbem erant, iram,
indignationem et fortitudinem Romanorum ti-
mentes, et Tiburtinæ civitatis ruinam ante ocu-
los semper habentes, ne similiter sub Roma-*

*norum potentiam caderent, ad ipsum confugisse,
ac fidelitatem jurasse. Post hæc (ita ille prose-
quitur) ipso Domino Papa mandante, contra
senatum (quem Romani, invito Pontifice, crea-
verant) et populum Romanum, quibus modis
poterant, pugnare cœperunt : unde senatus
populusque Romanus magis ira commotus, ...
copiosa equitum et peditum multitudine colle-
cta, ... Julianum castrum invasit, cepit, et igne
cremavit. Si Anonymus pro Narnia posuisset
Viterbium, consentientes sibi haberet alios scri-
ptores synchronos, qui Eugenium ex Farfensi
monasterio, non Narniam, sed Viterbium dedu-
cunt, ubi et eundem eo anno 1143 Pascha ce-
lebrasse, ac per octo menses commoratum esse,
aiunt.*

48 *Fortasse tamen Eugenius prius Narniam, quæ quam-
dam difficul-
tatem pari-
unt,*
*quam Viterbium, se contulerit; cum Otto Frisingensis, auctor pariter synchronus, lib. vii, cap. 51
Chronici de eo scribat : Inde (ex Farfensi mo-
nasterio) post consecrationem, furorem populi
Romani declinans, ad munita loca se transtu-
lit, postque Viterbium veniens, ibi per aliquod
tempus moram fecit. At ponamus, Anonymum
ex lapsu memoriæ vel oscitantia Narniam pro
Viterbio scripsisse; is error etiam in synchronum
cadere potest. Plus negotii sibi facessit, dum su-
pra ait, comites, qui ad Eugenium confugerunt,
Tiburtinæ civitatis ruinam ante oculos habuisse;
difficile enim dictu est, quam hujus civitatis rui-
nam memoret. Otto Frisingensis in Chronico lib.
vii, cap. 27 ad hoc propositum de Innocentio II,
cui post Cælestinum II, et Lucium II Eugenius III
in Pontificatum successit, hæc tradit : Romanus
Pontifex Innocentius, qui jam multum temporis
Tyburtinos (adversus ipsum rebellantes) excom-
municaverat, ac aliis modis presserat, coangu-
stos ad deditionem, acceptis obsidibus, ac jure
jurando interposito coegit.*

49 *Populus vero Romanus volens, ut eos
per obsides et sacramentum ad durissima præ-
cepta, id est, ut, muris ruptis, omnes provincia
cederent, cogeret, dum nobilissimus ac libera-
lissimus sacerdos tam irrationabili et inhumanæ
petitioni annuere nollet, seditionem movent,
ac in ipso impetu in Capitolio convenientes,
antiquam Urbis dignitatem renovare cupientes,
ordinem senatorum, qui jam per multa curri-
cula temporum deperierat, constituunt, et rur-
sum cum Tyburtinis bellum innovant. Causa
vero tantæ immanitatis fuit, quod in priori
anno, dum cum Pontifice suo (eodem Innocen-
tio) in obsidione præfatæ civitatis morarentur,
civibus egressis, et cum ipsis manum conse-
rentibus, multis amissis spoliis, turpiter in
fugam conversi sunt; idcirco nulla, nisi quam
diximus, conventiones usque hodie se posse pla-
cari asserunt. Ita Otto Frisingensis; unde constat,
acriter quidem a Romanis postulatam fuisse
Tiburis ruinam, sed ab Innocentio II Pontifice
minime concessam.*

50 *Qualiscumque porro fuerit Romanorum
adversus Tiburtinos tunc temporis armorum suc-
cessus, quem a nemine traditum legi, perstabat
etiamnum suis muris cincta Tiburtina civitas sub
Eugenio III, a quo hos destrui tumultuantes Ro-
mani denuo petierunt, ut videre licet apud Mu-
ratorium in Annalibus Italiæ ad annum 1146.
Imo etiam obtinuerunt, si fides habenda sit Ano-
nymo Casinensi, scriptori synchrono, in Chro-
nico, ex quo Muratorius ibidem recitat rejicitque
sequentia : Pacem (Eugenius III Papa) cum
Romanis*

AUCTORE
C. S.

E

F

ex aliis scri-
ptoribus syn-
chronis

expenduntur,
ostenditur-
que,

AUCTORE
C. S.

Romanis reformans, muros Tiburtinæ civitatis destrui præcepit. Hæc eadem Pagius in *Critica Cardinalis Baronii ad citatum annum 1146 admittit, atque huc etiam pertinere putat, ista Ceccani seu, quisquis is demum fuerit, auctor, Chronici Fossæ novæ ad eundem annum verba* : Romani venerunt super Tuburim, et multos ex eis decollaverunt. Contra istud murorum Tiburis excidium incredibile apparuit laudato Muratorio, a quo expositæ ibidem rationes an sat validæ sint ad scriptorem synchronum falsitatis convincendum, hic non inquirō, quia, dictæ urbis murorum ruina, si anno 1146 primum contigerit, certe non potuit anno 1143 Campaniæ comitibus ob oculos versari.

ea scribi potuisse ab auctore synchrono,

B 51 Quapropter dicendus est Anonymus noster aut de Tiburtinæ civitatis ruina, non quidem executioni mandata, sed a Romanis intentata atque audaciter postulata, solum meminisse; aut per vocem ruinam quamdam aliam Tiburtinis illatam per Romanos cladem indicasse. Si primum, cessat omnis difficultas, etiam in sententia Muratorii. Et vero exploratas sine omni dubio habebant Campaniæ comites istas Romanorum adversus Tiburtinos molitiones, ac pares sibi metuere poterant, nisi singuli vires suas Pontificiis partibus adjungerent. Si secundum, fortasse ea Tiburtinorum obsidio indicatur, qua Innocentius II eosdem, dudum rebellantes, coangustatos, ad deditionem, acceptis obsidibus, ac jure jurando interposito, coegit, uti ex Ottone Frisingensi diximus num. 48. Potuit hæc Tiburtinorum expugnatio quodam modo, etsi minus accurato, eorundem civitatis ruina ab Anonymo appellari, quod Innocentius eos, Sedi Apostolicæ dudum rebelles, domuerit, meritis pœnis mulctaverit, atque ita haud dubie coercuerit, ne summi Pontificis jugum, uti dudum fecerant, imposterum possent excutere.

cetera etiam sincero.

C 52 Hæc de fide ætateque scriptoris historiæ Translationum præmisisse sufficiat : id solum præterea observo, eundem in duabus prioribus translationibus referendis eo majorem fidem mereri, quo minus ipsius intererat eas fingere, ut S. Marci corporis possessionem ejusdem Sancti tituli intra Urbem ecclesiæ assereret. Nam si ad hanc asserendam opus erat fictione, necessum non erat istas ambages quærere, sed poterat id per unicam ejusdem sacri pignoris ex cæmeterio S. Balbinæ in Urbem translationem comminiscendo præstare. Ceterum illud a Pontificatu Eugenii III usque in hæc nostra tempora in eadem S. Marci ecclesia permansisse, dicunt scriptores supra laudati, qui ejusdem possessionem eidem ecclesiæ non dubitanter adscribunt. At priusquam ipsam translationum historiam recitem, examinandæ sunt tres, quarum supra memini, quæque cum hac historia nequeunt componi.

§ IV. Quid censendum videatur de S. Marci corpore, quod Florentini a SS. Damaso et Ambrosio sibi donatum esse, existimant.

Papebrochius noster in *Conatu Chronico historico ad Catalogum Pontificum, Propylæi Maii pag. 50** in S. Marco hæc habet : Inde vero (ex cæmeterio S. Balbinæ Via Ardeatina, ut præmiserat) translatus [est] Florentiam ad ecclesiam S. Laurentii. Ut hæc scriberet, sine dubio motus fuit auctoritate Francisci Castilionensis, presbyteri et ejusdem ecclesiæ Laurentianæ canonici, cujus Sermonem, post medium sæculum xv habitum, Papebrochius ipse manu sua descripserat ex codice Florentino conventus S. Marci, Ordinis Prædicatorum. Consule, si lubet, Papebrochium ad diem 2 Maii in *Commentario prævio ad Vitam S. Antonini, archiepiscopi Florentini*, ab eodem Francisco Castilionensi, qui eidem archipræsuli per octennium domesticus fuerat, conscriptam. Laudato apographo nostro præfixus hic titulus est : Sermo Francisci Castilionensis, presbyteri, ad canonicos et collegium S. Laurentii Florentini de vita B. Marci Papæ, et de laudibus ecclesiæ S. Laurentii. Tum subditur, unde is Sermo exceptus sit, nempe : Ex Bibliothecæ S. Marci Ms. fol. 114.

Franciscus Castilionensis in Sermonem,

54 Ipsum vero Opusculum in *Lectiones partitum, uti ipsemet docet titulus jam recitatus, breve vitæ S. Marci compendium, laudesque ejusdem S. Laurentii ecclesiæ celebrat, ex quo sicut Papebrochius compendium istud, jam aliunde acceptum, prudens prætermisit describere, ita et ego non recitabo, nisi ea, quæ ad præsens propositum nostrum proprie pertinent. Sic ille orditur* : Scriptum est, carissimi fratres : « Corpora Sanctorum in pace sepulta sunt, et nomina eorum » vivent in sæculum sæculi » : cum vero sanctum et venerabile corpus B. Marci Papæ in hac nostra tanto sumptu innovata ecclesia, et in majori ipsius ecclesiæ altari conditum, et in pace sepultum esse, nobis compertum sit, æquum est, quod nobis est ex temporum propinquitate recens, et ante oculos celebratum, id ad posteros per memoriam et historiæ monumenta transmitti, ut rei certitudine et verissimis testimoniis admonitæ fidelium mentes pio amore sanctaque devotione ad venerabilium Sanctorum corpora provocentur.

post medium sæculum xv habito, testatur,

55 Sed prius pauca, quæ ad vitam ipsius B. Marci Papæ pertinent, ut ex quodam antiquo libello, in quo nonnulla gesta laudesque illius conscripta sunt, reperi, breviter tangenda sunt; deinde, quæ nostris temporibus gesta sunt, et unde initium auctoritatemque sumpserunt; quo duce, et quibus sumptibus celebrata sunt, ad perpetuam rei memoriam posteritati et futuro sæculo sunt transmittenda. Quæ de S. Marci gestis laudibusque hic sequebantur, recte, ut dixi, prætermisit Papebrochius, hoc adjecto monito : Quinque sequentes Lectiones ea continent, stylo dumtaxat mutato, quæ jam ex antiquioribus Legendariis (de quibus et ego jam memini superius)

in Laurentiana ecclesia Florentiæ inventa esse

A rius) ejusdem ecclesiæ habemus. *Laudabile sane fuit istud Francisci Castilionensis consilium, quod si decessores illius olim æque sibi proposuissent, aliquid certius de hoc argumento in alterutram partem nobis nunc liceret statuere. Franciscum igitur in Papebrochiano apographo prosequentem audiamus.*

anno 1474
SS. Marci Pa-
pæ, Amati
et Concordiæ
corpora,

56 Hoc igitur tam nobile, tam venerandum corpus S. Marci Papæ, meministis, fratres, quomodo reconditum fuit temporibus nostris in altari majori hujus ecclesiæ nostræ, una cum sanctis corporis Amathi abbatis, et Concordiæ martyris. Quæ quidem gloriosa corpora reperta fuerunt in altari, quod erat ex parte Meridionali juxta altare majus, antequam esset ecclesia vetus diruta. Hoc autem factum fuit ab Incarn. D. an. MCCCXLIV, 111 Idus Novemb., cum altare, quod appellatur S. Concordiæ, pro innovatione ecclesiæ dirutum erat. Erant autem hæc BB. corpora in capsâ lignea duorum cubitorum cum chirographo, quod ipsorum Sanctorum nomina testabatur, in qua etiam nonnullæ vestes, licet vetustate consumptæ, et tria crania cernebantur, et nonnulla ossa longiora cæteris, quo primo * ipsius B. Marci fuisse, nonnulli arbitrabantur; quod vir nobilis et proceræ staturæ memoretur fuisse.

* an quorum
primum?

quæ a S. Am-
brosio donata
S. Zenobio
credebantur,

57 Hæc autem gloriosa tria corpora dicitur B. Ambrosius, Mediolanensis episcopus, a B. Damaso Papa pro singulari munere accepisse, eaque B. Zenobio, Florentino episcopo, quem singulari caritatis affectu complectebatur, condonasse. Quin dicitur ipse B. Ambrosius una cum Zenobio episcopo eadem tria corpora in hac ecclesia condidisse, et altare dedicasse suis manibus; ex quo etiam ecclesia hæc antiquo vocabulo AMBROSIANA est nuncupata; cujus etiam rei maximum habemus testimonium in Vita B. Ambrosii, quam Paulinus episcopus Nolanus, vir sanctissimus, eleganti stylo conscripsit. Illud etiam nobis testatur Oratio ipsa et suffragia, quæ singulis diebus in ecclesia decantamus, in qua post tria ipsorum nomina ipsum quoque B. Ambrosii nomen non tacetur. Multa præterea alia vulgo narrantur, quæ attestantur amicitiam Ambrosii cum Zenobio, et signa quædam episcopalis sedis, quæ hic tunc fuisse dicitur, nonnulli adducunt, quæ omnia, ne longior fiam, neve assertor incertarum rerum esse videar, omitto.

ibidemque
denuo repo-
sita fuisse
anno 1461,

58 Hic de variis aliorum Sanctorum reliquiis in eadem ecclesia tunc pariter repertis meminit, ac denuo sic pergit: Illuc redeo, unde incepti, ut, quod nobis compertum est, ad posteros transmittatur. Omnes enim hujus rei testes estis: nam et reliquias vidistis, et interfuistis, quando reverendissimus P. archiepiscopus noster Orlandus, vitæ probitate et doctrina juris insignis, qui archiepiscopo illi sanctissimo, fratri Antonino, successerat, ad dedicationem hujus altaris accessit, quæ v Non. Aug. *, MCCLXI anno, die Dominico post solemnem processionem, adstante populo frequenti et clero majoris ecclesiæ, celebrata est; et dum beata corpora, SS. Marci scilicet, Amati abbatis, et Concordiæ mart., in eodem altari conderentur, affuistis.

* l. iv Non.
Aug.

non sine mi-
raculo vel be-
neficio cælesti.

59 Meministis etiam, quo pacto voluerit Altissimus eodem die in Sanctorum suorum testimonium antiqua signa innovare: eodem enim die quidam e nostris popularibus, Nicolaus nomine, Martini filius, cum haberet filiolum, Federicum nomine, jam prope januas

mortis, de cujus vita, ut mihi postea attestatus est, ipse pater, jam actum putabat, simulque reliquos filios vocaverat, ut fratrem illi suum postremo intuerentur; cum processio ejus juxta habitationem ejus cum his reliquiis transiret, secutus sancta corpora in ecclesiam, pro filio magna cum fide votum fecit, et non multo post donum rediens, natum convalescere reperit, et post tertium diem, quem morti jam adscripserat, incolumem recepit: pro quo, ut voverat, imaginem ceream instar pueri huic ipsi altari superposuit, quam ibidem sitam quam plurimos dies omnis populus inspexit, et miraculum insigne per omne vulgus manifeste innouit.

AUCTORE
C. S.

* ejus abun-
dat

60 Ob quam causam decet nos, carissimi fratres, magno pietatis affectu hæc sancta corpora, et hanc ipsam ecclesiam, tam multorum Sanctorum reliquiis exornatam, venerari; decet nos non parvi facere, aut contemnere protectionem gloriosi martyris Laurentii, sub cujus nomine dedicata est ecclesia, et de cujus reliquiis apud nos esse, non dubitamus. *Post hæc denuo perstringens tum prædicta, tum alia ejusdem ecclesiæ decora, quibus Joannem, atque hujus filium Joannem Medicæos, Florentinorum, ut vocant, Confaloneros, seu vexilliferos, motos opinatur ad eandem ecclesiam a fundamentis augustiorem extruendam, bene sperare jubet, fore ut Petrus, Cosmi filius, Petrique liberi tam splendide cæptum promotumque opus non minus magnifice perficiant, ac tandem concludit his verbis:* Bono igitur animo simus, fratres, conservemusque dignitatem nostram et loci et personarum, fretique protectione beati primum Laurentii martyris, deinde ipsius sancti Pontificis Marci Papæ, Amatique abbatis, et Concordiæ martyris, necnon sancti episcopi Zenobii, et Ambrosii doctoris egregii, patrocinio confidenter ad illius cæleste regnum, ad illam beatam vitam feramur desiderio, in qua omnes electi congaudent et laudant eum, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Epilogus ejus-
dem scripto-
ris:

E

61 *Hactenus laudatus Franciscus Castilionensis paulo post annum 1464, quo Cosmus I Medicæus obiit, eique filius ejus Petrus successit. Nec solus Papebrochius noster, verum etiam Franciscus Orlendus Orbis sacri et profani part. II, lib. III, cap. 58, laudatusque ibidem ab eo Ferdinandus Leopoldus del Migliore, S. Marci Papæ corporis translationem Roma Florentiam affirmarunt, qui etiam duo postremi eandem SS. Damaso, Ambrosio ac Zenobio, ex ejusdem Francisci Castilionensis auctoritate haud dubitanter adscripserunt; quamquam eorundem primum Orlendus verbis supra num 56 recitatis ejusdem sancti Pontificis corpus in illius ecclesia Romæ quiescere, dixerit, huc ex cœmeterio S. Balbinæ (ut ibidem credidit) translatum. Verum tamen propter ea, quæ præcedenti § produci, de Florentinorum possessione cogor vehementer dubitare. Etenim, si S. Marci corpus sub S. Gregorio VII, id est, sub finem sæculi XI, via Ardeatina, in cœmeterio S. Balbinæ, in quo anno 556 constat fuisse humatum, repertum fuerit, non potuit S. Damasus inter annos 566 et 584, quando hic sedit, donasse S. Ambrosio, et hic Zenobio, ac Zenobio in ecclesia Laurentiana Florentiæ deposuisse.*

quinam de
Florentino-
rum posses-
sione etiam
consentiant.

F

62 *Expendamus ergo momenta rationum, quibus Franciscus Castilionensis istius sacri pignoris possessionem sæpe dictæ Florentinæ ecclesiæ primus*

AUCTORE
C. S.
An horum
corporum
unum S. Mar-
ci Papæ sit,
inquirimus :

primus omnium, quem quidem novimus, post medium sæculum xv non dubitavit asserere. Primum, idque præcipuum, argumentum petit a re-
pertis anno 1444 in eadem ecclesia SS. Marci, Amathi abbatis ac Concordiæ martyris corporibus cum chirographo, hæc eorundem Sanctorum esse, testante. Factum negare nequeo viro probo affirmanti; sed mallet, ut ipsum, quod vocat, chirographum recitasset, ut constaret, an summi Pontificatus dignitas isti Marco in eo adscripta legeretur, an a Francisco Castilionensi pro suo aliorumve sensu in dicto sermone primum fuerit attributa. At certe, a quo, quove tempore ea sacra corpora ibidem fuerint deposita, in eodem chirographo non fuisse lectum, suo silentio scriptor iste satis manifestat, qui propterea alterum subjicit argumentum, ex fama, nescio quam antiqua.

fama, quæ
eadem SS. Da-
maso, Ambro-
sio ac Zenobio
accepta re-
fert,

65 Dicit, scilicet ait, S. Damasum Papam tria ista corpora donasse S. Ambrosio, Mediolanensi episcopo, huncque S. Zenobio, Florentino antistiti, et ab his eadem in Laurentianam ecclesiam illata esse, atque ipsam ecclesiam dedicatam, positumque in eadem altare consecratum; unde et eadem ecclesia Ambrosianæ vocabulum fuerit sortita. Ut hanc famam magis fulciat, addit: Cujus etiam rei maximum habemus testimonium in Vita B. Ambrosii, quam Paulinus, episcopus Nolanus, eleganti stylo conscripsit. Paulinum, S. Ambrosii biographum, non fuisse ejusdem nominis sanctum episcopum Nolanum, dudum extra omnem controversiam est: sed, fuisse se ejusdem S. Ambrosii clericum, docet ipsemet in laudata Vita, quæ exstat in Appendice ad Opera istius sancti Ecclesiæ doctoris, studio et labore Benedictinorum, anno 1690 Parisiis edita. Ex hac Vita constat, S. Ambrosium aliquam ecclesiam Florentiæ dedicasse, in eaque Sanctorum reliquias, non tamen SS. Marci, Amathi et Concordiæ, sed SS. Vitalis et Agricolæ deposuisse.

nulla verisimi-
li ratione
fulcitur,

64 En verba Paulini ibidem num. 29 posita: In eadem civitate (Florentia) basilicam constituit, in qua deposuit reliquias martyrum Vitalis et Agricolæ, quorum corpora in Bononiensi civitate levaverat. Ibidem infra num. 50 quoque eandem basilicam, haud dubie propter dictam dedicationem, Ambrosianam appellavit. Ipse quoque S. Ambrosius in Exhortatione virginitat-
C tis, quam ea occasione in prædicta Florentina ecclesia habuit, tom. II Operum suorum, a col. 272, de eorum SS. Vitalis et Agricolæ reliquiis ibidem depositis diserte meminit; sed nec hic, nec alibi, alteruter simile quid habet de SS. Marci, Amathi et Concordiæ corporibus aut reliquiis; cum tamen hæc propter donatorem S. Damasum Papam, ac S. Marci, præterea propter gestum ab illo summum Pontificatum minime prætereunda fuissent. Quæ itaque Franciscus Castilionensis de S. Ambrosio ex hujus Vita adduxit, multum quidem faciunt ad commendandam Laurentianam ecclesiam, si de hac ista accipienda sint. Sed pro sacri corporis, de qua quærimus possessione nihil probant; quodque observavi, ejusdem sancti doctoris, hujusque biographi silentium eidem nihil minus, quam favorabile est.

nec aliunde
fit satis veri-
similis, imo
eæ scriptorum
silentio

65 Expendat etiam studiosus lector, quantum probabile sibi videatur, donatum a Damaso fuisse corpus summi Pontificis, cujus cultus tunc temporis, tam in suo prope Romam S. Balbinæ cæmeterio, quam in Urbana sui tituli ecclesia vige-
bat; cujus sepulcrum idem Damasus, ut supra diximus, versibus propterea exornavit, et

post obitum, nondum elapsis triginta annis, idem D ille in summum Pontificatum successerat. Habebat alia, quæ donaret, Damasus Sanctorum corpora, quam S. Marci, suæ Sedis Pontificis, cujus memoria tunc etiam recens erat apud Romanos, nec poterat non esse percara. Converti me etiam ad Acta S. Zenobii, episcopi Florentini, si in his fortasse quidquam de eodem argumento diceretur. Tres hujus sancti præsulis Vitas ad diem 23 Maii, quo ille colitur, dedit Papebrochius noster, primo loco antiquam, sed a S. Antonino, Florentinorum etiam antistite, sæculo xv modice interpolatam: secundo eandem antiquam ante Antoninum, post sæculum tamen 15, a Blasio, monacho presbytero exornatam; ac tertio denique a Laurentio, archiepiscopo Amalphitano, prout eam referri audierat, conscriptam sæculo xi. Sed nec in hisce, nec in laudati Papebrochii Commentario eis prævio, ulla exstat ejus rei memoria.

66 Quid, amabo, hinc pronius suspicari est, quam sæculis xi et xiv, usque in xv, cujus anno 39 S. Antoninus obiit, ignotam Florentiæ fuisse eam trium sacrorum corporum per SS. Ambrosium Zenobiumque depositionem, neque vulgari ceptam ante annum 1444, quo eadem sacra pignora, teste Francisco Castilionensi, reperta fuere, eaque sola (inquam) suadente ratione, ceptam, quod, cum, unde ista eo allata fuissent, nesciretur, nulli verisimilius, quam S. Ambrosio, qui eam ecclesiam dedicasset, ejusdemque amicis SS. Damaso et Zenobio, accepta referri posse viderentur. Quin imo, si hæc opinio mox a corporum inventione nata fuerit, eam minime firmam visam fuisse S. Antonino, probabiliter colligere licet, ex jam observato ejusdem sancti præsulis silentio, ac tempore, quo hic perfecit Summam suam, in cujus quinta parte (quæ Historialis est) exstat supra dicta S. Zenobii Vita. Idem enim Franciscus Castilionensis, qui SS. Marci, Amathi ac Concordiæ corpora anno 1444 reperta esse testatur, in laudata S. Antonini Vita tom. I Maii pag. 422, num. 29, hujus Sancti mortem narraturus, ait: Imposuerat etiam non multo antea extremam manum ingenti magnoque volumini, quam Summam ap-
pellavit.

colligere licet,
eam sæculo xv
non esse an-
tiquiorem,

67 Obiit autem S. Antoninus anno 1459, annis quindecim post trium corporum inventionem, ut adeo opinionem istam, si hæc mox ab eadem inventione vulgata sit, non potuerit ignorare, si vero non ignoraverit, quam potius illius in Vita Zenobii ea de re silentii causam putabimus, quam quod nova ista opinio eidem minime firma apparuerit. De S. Marco Papa agit idem S. Antoninus in laudata Summæ parte Historiali, tit. 9, cap. 2, ubi illum inter Romanos Pontifices, qui Constantino Magno imperante, sederunt, recenset. Equit quidem de illis solum breviter, sed cum pari de ejusdem S. Marci corporis Florentiæ inventionem, quæ suo tempore contigisset, alto silentio, quod quam verisimiliter componi possit cum credita ab ipso eadem inventionem, lectori pariter considerandum relinquo: facile enim poterat tam recens facti memoria unico verbo indicari.

F neque etiam
tunc a S. An-
tonino proba-
tam.

68 Si quis porro petat, quis iste sit Amathus abbas, quæ Concordia martyr, quorum corpora una cum S. Marci corpora ibidem reperta, et a SS. Damaso, Ambrosio, Zenobioque deposita fuisse credenda sint; respondere cogor ad primum quod attinet, id a nemine, quem sciam, exponi; mihi

Non constat,
quorum sint
duo corpora
cum isto in-
venta.

AUCTORE
C. S.

A mihi vero nullum notum esse istius nominis sanctum abbatem sæculi iv, aut eo etiam prioris, cujus corpus eodem sæculo iv a S. Damaso donari, aut ab Ambrosio Zenobiove in Laurentiana Florentina ecclesia deponi potuerit. Concordiam illam Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ dicit, esse Romanam martyrem, S. Hippolyti nutricem, quæ cum ipso aliisque novemdecim Anonymis sub Valeriano passa fuit. Actum de hisce apud nos est ad diem 15 Augusti, ibidemque § 4 aliquot loca recensita sunt (non tamen Florentia) quibus SS. Hippolyti et Concordiæ corpora vel reliquiæ adscribuntur. Sed non est hujus loci ea discutere, dum de solo S. Marco Papa inquirimus.

His de causis
non probatur
mihi, corpus
S. Marci,

69 Ex tam incertis omnibus nequit mihi probari S. Marci Papæ corporis per SS. Damasum, Ambrosium et Zenobium Florentinis facta donatio; nec tamen quempiam hactenus comperi, qui alium ejusdem sancti pignoris largitorem nominet. Sæpe dictæ ecclesiæ recens inscriptio apud Orlendium Orbis sacri et profani part. II, vol. 2, pag. 1264, post signatam illius per S. Ambrosium anno 592 dedicationem ita proseguitur:

B Vetustate collapsam S. P. Q. F. instauravit et pristino nitori restituit Nicolaus II, ex episcopo Florentino P. M. renuntiatus, aggregato præsulum cœtu xiii Kalend. Februarii cixlxi propriis manibus dedicavit nec sine dote dimisit etc. Hinc suspicari quis posset, fortasse hujus Nicolai Pontificis munus esse, quod Franciscus Castilionensis SS. Damaso Ambrosioque ac Zenobio attribuerunt; sic, inquam, suspicari quis posset, nisi obstaret temporum ratio. Nam Nicolao II, anno 1061 mortuo, successit Alexander II, et huic anno 1075 pariter defuncto S. Gregorius VII, quo sedente, S. Marci Papæ corpus cum inscriptione sua in cæmeterio S. Balbinæ via Ardeatina repertum fuisse, Translationis Romanæ, quam dabimus, auctor testatur.

Florentiæ as-
servatum,

70 At enim, inquires, etiam in Laurentiana ecclesia Florentina una cum corpore inventum est chirographum, quod illud S. Marci esse testatur. Fateor, id ego Francisco Castilionensi asserenti nolo inficiari; verum etiam posito, Marco utrobique adscriptam fuisse Pontificiam dignitatem (quod nec asserere possum, nec negare) non esset utrobique par ratio; cum Florentini ex hactenus disputatis ne satis quidem verisimilem conjecturam proferant de tempore et auctore accepti corporis; ex vetustissimo autem, ceterisque Romanorum Pontificum Catalogis ac Martyrologiis constet, corpus S. Marci Papæ in sæpe memorato S. Balbinæ Via Ardeatina cæmeterio (ex quo post geminam illius in Campania translationem Romani id se accepisse asserunt) vere prima sepultum fuisse; nec ullus ante Franciscum Castilionensem, qui non ante annum 1461 scripsit, divisisse legatur, istud ex memorato cæmeterio Florentiam unquam translatum, aut ex eodem ante tempora S. Gregorii VII amotum fuisse.

Marci Papæ
esse, cujus
tamen fortas-
se reliquiæ
aliquæ ibidem
sunt.

71 Quod argumenti loco præterea addidit de SS. Marci, Amathi, Concordiæ atque Ambrosii nominibus a Laurentianæ ecclesiæ clero in quotidianis suffragiis recitari solitis, si hæc consuetudo inventionem eorumdem trium priorum corporum sit antiquior, verisimile quidem faciet, jam ante inventionem illam a Florentinis creditum fuisse, S. Marci corpus in ea ecclesia servari; non tamen probabit, illud idem S. Marci Papæ esse, cujus possessionem in ejusdem Urbana ecclesia posses-

sionisque a medio sæculo XII cœptæ modum certiori, quam Florentini, ratione Romani opponent. Fortasse tamen viguit ista apud Florentinos S. Marcum in quotidianis suffragiis invocandi consuetudo ob insignes ejusdem sancti Pontificis reliquias, quas Franciscus Castilionensis corpus liberalius appellaverit. Si ita sit, non refragabor, modo eas dudum post SS. Damasi, Ambrosii ac Zenobii tempora accepisse credantur.

§ V. Duo alia loca, in quibus S. Marci Papæ corpus quiescere dicitur.

Ughellus in Italia sacra etiam duobus aliis, quorum supra memini, locis ejusdem S. Marci Papæ corpus attribuit. Primum indicat tom. III editionis Venetæ auctæ, in Episcopis Clusinis, monasterium scilicet S. Salvatoris in Monte Amiato, quod Augustinus Lubinus in Abbatibus Italiæ scribit fundatum esse circa annum 745 a Rachi Longobardorum rege in diœcesi ac territorio civitatis Clusinæ in Etruria veteri, fuisseque primo Ordinis Benedictini, sed jam a sæculo XIII Cisterciensibus traditum. Utut sit (neque enim hæc refert hic examinare) laudatus Ughellus col. 624 recitat Ms., in quo post alia ad propositum nostrum ita legere est: Et post consecrationem ecclesiæ (anno 1056, ut ibidem præmissum est, solemniter peractam) acquisierunt dominus abbas Rolandus cum fratribus corpus S. Marci Papæ.

Dicitur etiam,
sed nec probatur,
idem
sacrum corpus

73 Hæc, nec plura in rem nostram ibi laudatum habet Montis Amiatini monumentum, quod cum ejus ætatis sit, aut quo tempore Rolandus iste eidem monasterio præfuerit (nam tempore dictæ dedicationis ecclesiæ Winizo præfuisse ibidem legitur) non dicat, nequeunt ista sola movere, ut S. Marci Papæ corpus in eo monasterio servari, aut servatum fuisse, credam; sive illud paulo post ejusdem ecclesiæ consecrationem, atque adeo ante S. Gregorii VII Pontificatum, sive post illuc allatum velint: quia certiora videntur, quæ de ejusdem S. Marci corpore in Ardeatina Via, sedente S. Gregorio VII, reperto, atque post geminam illius in Campania Romana, ad castrum videlicet S. Silvestri, atque hinc ad castrum oppidumve Julianum translationem, in urbem demum Romam, sedente Eugenio III, delato, et in sui tituli ecclesia deposito § 5 disserui; ex qua id deinceps umquam ablatum fuisse, hactenus non comperi. Progrediamur ergo ad alterum locum ab Ughello indicatum.

esse in mona-
sterio Montis
Amiatini in
Etruria.

74 Est hæc ecclesia metropolitana Aquileiensis in Foro-Julii Italiæ provincia, cui ut thesaurum istum asserat laudatus auctor, tom. V Italiæ sacre auctæ col. 50 ac sequenti profert vetus (ut inquit) monumentum, quod in margine notatur exstare ad ejusdem metropolitanæ ecclesiæ januam Australem. Juverit illud integrum ex Ughello recitasse. Sic habet insculptum silici: MXXXI. Indictione XIV. III. Idus Julii. Ego Poppo hujus Aquil. ecclesiæ patriarcha, una cum duobus Romanis epis. Cardinalib. et XII. coep. præsidente D. Joanne Papa XIX. et imperatore Conrado Augusto, consecravi hoc templum in honorem S. Mariæ Genit. Dei, et SS. Martyr. Hermach et Fortunati, ob cujus sollennitatem idem

Pro ejusdem
possessione
ecclesiæ Aquileiensi asserenda

AUCTORE
C. S.

laudatur in-
scriptio ibi-
dem muro
incisa, verum
hæc recentior
est,

idem Roman. summi Pont. de gratia Apostolica concessit indulg. c. ann. et c. dier. singulis annis omnib. vere pœnitent. et confessis dictam Aquileiensem ecclesiam visitantibus causa devotionis, et in festo dictorum martyrum Hermach. et Fort. et per octavas eorum singulis diebus xviii annorum, et totidem quadragenarum.

75 Item dicti Cardinales auctoritate Apostolica ob reverentiam S. Quirini mart., qui ejus corpus portaverunt de Urbe, et condiderunt a parte dextera in altari parvo juxta altare majus, et ob reverentiam B. Marci Papæ et confess. cujus etiam corpus de Urbe portaverunt, et collocaverunt a sinistris in altari parvo juxta altare majus, concesserunt indulgentiam x ann. et x. quadragenarum tam in supradictis solennitatibus quam etiam in festivitibus eorumdem. *Hactenus monumentum ex recensione Ughelli; quod ne Popponis ætate exaratum credamus, vetant liberaliores istæ indulgentiarum largitiones, sæculo xi in Ecclesia Dei minime usitata. Simili de causa Papebrochius noster in Paralipomenis ad Conatum in Catalogum Romanorum Pontificum Dissert. 29 num. 9 quamdam Farfensem Indulgentiarum formam suspectam habuit, ac Papebrochii judicio consentiens Joannes Franciscus de Rubeis in Monumentis ecclesiæ Aquileiensi col. 517 de hac ipsa Aquileiensi sic pronuntiat: Sequiore positam ævo inscriptionem, nullus dubito; prædictusque indulgentiæ annorum numerus fortasse ex confirmatoria alicujus multo posterioris Pontificis extensione accipi potuit, ut idem Papebrochius annotat loco citato, ubi similem ad examen vocat Farfensem Indulgentiæ formam.*

ac fortasse
concinnata ex
liberaliori in-
terpretatione

76 Neque tamen definita dicati Deo Aquileiensi templi nutat epocha, quam puto expressam ex sinceris Donationis, numero sequenti percensendæ, tabulis. In his hæc verba legimus: « Ego Popo... hanc ecclesiam fabricavi, et eo » (*Deo scilicet, ut præmiserat*) « auxiliante, eam » in honorem S. Dei Genitricis et perpetuæ » Virginis Mariæ, SS. martyrum Hermachoræ » et Fortunati, una cum pluribus episcopis, » consecravi. » Confecta tabulæ sunt « Anno » Dominicæ Incarnationis mxxx. Indictione xiv. » tertio Idus Julii, residente D. Joanne Aposto- » lico in Urbe Romana, regnante vero Conrado » Augusto imperii sui anno v. Pontificatus au- » tem ejusdem Domini Poponis an. xii. » QUINTUM DECIMUM ANNUM vitio typographi apud Ughellum legitur: ANNUM vero xii numerant autographæ tabulæ. *Hactenus ex laudato Joanne Franciscus de Rubeis, cujus opinio de epocha dedicatæ metropolitanæ ecclesiæ Aquileiensi, ex hisce Poponis tabulis in supra dicta inscriptione concinnanda adhibita, mihi verisimillima apparet.*

alterius ta-
bula authen-
tica,

77 Videamus igitur, an iste inscriptionis concinnator, sicut annum dictæ dedicationis ex autographis (teste de Rubeis) Poponis tabulis recte accepit, ita etiam S. Marci corporis possessionem ex iisdem didicerit. In his, prout integræ exstant apud Ughellum, post supra recitatum verbum Consecravi Popo sic progressus est: In qua ex diversis, et maxime ex Romana Ecclesia, plurimas Sanctorum reliquias summo et ardenti studio congregavi, et studiosissime collocavi. *Hæc ibi Popo, nec plura de hoc argumento addidit; de S. Marci corpore etiam altum silens. Ut igitur quispiam, totis forsitan tribus sæculis ea templi dedicatione junior, prædictam inscriptio-*

nem composuit, in eaque longe ampliores Indulgentias, quam sæculi xi Ecclesiastica disciplina tulerit, imperite recensuit, ita is ipse potuit haud multo magis inepte levi quapiam de causa existimasse, corpus S. Marci fuisse inter sacras reliquias, quas Popo Roma acceptas, dictaque in ecclesia a se collocatas, in authentico instrumento generatim memoravit.

78 Suspicionem hanc auget idem auctor inscriptionis, dum in eadem dicit, etiam S. Quirini martyris corpus eodem anno 1051 eademque de causa Roma illuc allatum, ibidemque depositum fuisse. Duos autem hujus nominis Romanos martyres novi, quorum alter, sub Claudio passus, colitur die 25 Martii, alter sub Hadriano coronatus, honoratur ejusdem mensis die 30. De ambobus actum apud nos est ad eosdem dies tom. III Martii; sed ibidem probatum est, horum prioris (Cyrini etiam alias dicti) corpus sæculo viii, largiente S. Zacharia summo Pontifice, ad Segernseanum Bavaricæ monasterium; alterius vero anno 1050, concedente S. Leone IX pariter Pontifice, Novesium in archiepiscopatu Coloniensi translatum fuisse; ut proinde (nisi alterum ab his duobus Quirinum Romanum martyrem inscriptioni indicet) ejusdem auctor hinc quoque non possit mihi non suspectus esse, dum S. Quirini martyris corpus, non secus atque S. Marci Papæ corpus anno 1051 Aquileiam Roma translatum affirmavit. Quibus de causis non apparet mihi ista inscriptio idoneum instrumentum ad persuadendum, ejusdem S. Marci corpus jam quiescisse Aquileiæ ante Pontificatum S. Gregorii VII, quo sedente, illud in cæmeterio S. Balbinæ Via Ardeatina, ubi constat primo sepultum fuisse, inventum esse, supra laudata, atque hic subjicienda Translationis Romanæ Historia multo verisimilius enarrat.

atque etiam
aliunde sus-
specta est.

HISTORIA

TRANSLATIONUM,

Auctore Anonymo, verisimiliter synchrono,

Ex Bibliothecæ Vaticanæ
Codic. Anon. f. 176.

PROLOGUS.

Compendium Vitæ ac virtutum sancti Pontificis.

Sacratissimi corporis beati et venerabilis Marci Papæ Translationem a scripturus, pauca prius de hiis, quæ in Pontificatu gessit, perstringere decrevi, ut et narrationis ordo competentior fiat, et audientium corda tanti Patris exemplo ad misericordiæ opera facilius provocentur. Beatissimus itaque Marcus, athleta Christi, et Catholicæ fidei defensor, sub B. Sylvestro, magistro et prædecessore suo, in diaconatus Officio, non mundo, sed Deo, studuit mi-

Marcus eccle-
siæ Romanæ
diaconus

a

ANNOTATA.

AUCTORR
ANONYM.

A litare, nichil terrenum, nichil carnale desiderans, sed tota mentis intentione ad æterna et sine fine mansueta * gaudia semper intentus, crucem suam post Dominum baiulavit. Legerat enim in Euangelio Dominum dicentem : « Qui » non bajulat crucem suam, et sequitur me, non » potest meus esse discipulus *b*. » Timens igitur et multum metuens, ne tanto Magistro haberetur indignus discipulus, despexit mundum, ut liber sequeretur Christum, dicens cum Apostolo : « Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini » mei Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo *c*. »

2 Et quia juxta B. Jacobi Apostoli testimonium, qui voluerit esse amicus mundi, inimicus Dei constituitur *d*, mundum cum suis oblectamentis despexit, cum cruce Dominum sequens, carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigendo : erat enim jejuniis et orationibus semper intentus, indutus omni tempore cilicio. Pro hiis itaque et aliis innumeris sanctitatis operibus, non tantum Deo, verum etiam hominibus carus et amabilis extitit, et maxime magistro suo, B. Silvestro, tunc Romano Pontifici, a quo in tantum diligebatur, ut sæpissime B. Silvester viva et aperta voce hunc solum inter cæteros fore, assereret, qui Pontificali cathedra dignus haberetur *e*. Mortuo igitur B. Silvestro, et, ut decebat, honorifice sepulturæ tradito, clerus populusque Romanus concordi voto, parique voluntate Marcum, diaconum, elegerunt Pontificem; qui, licet multum restiterit, seque indignum reclamaverit, Pontificali tamen cathedra ex more est sublimatus *f*. Qualem vero se in Pontificatu, quantumque præbuerit, quantæ sanctitatis, quantæque humilitatis, mansuetudinis ac benignitatis circa omnes extiterit, humana lingua non efficit * enarrare.

5 Neque enim, ut plerique, pro collato sibi honore in superbiam est elevatus, sed memor Domini dicentis : « Qui se exaltat, humiliabitur » *g*, et qui se humiliat, exaltabitur *g*, majoris humilitatis apparuit, quam cum esset in Ordine diaconatus. Denique, cum in honore duodecim Apostolorum quotidie pauperes ad mensam haberet, ipse per semetipsum eis ministrabat; nec aliquid omnino corporalis cibi gustabat, nisi prius eos refectos sentiebat, illius vere discipulum et imitorem se ostendens, qui ait : « Non veni ministrari, sed ministrare *h*. » Nocturno vero silentio, cum se homines sopori tradunt, illos in singulis thoris mollioribus collocabat, ipse autem super nudam terram quiescebat *i*, cilicio tantum ad carnem indutus. Viduarum et orphanorum ac pauperum, Romæ degentium, negotia curabat, ut propria eorumque nomina penes se scripta habebat, et de suis facultatibus, prout cuique opus esset, necessaria ministrabat. Hic duas fecit basilicas, unam Via Ardeatina, in qua requievit *k*, alteram in urbe Roma juxta Palatinas *l*; sed cum omnipotens Dominus, invidorum aspernator, vellet, eum jam a labore quiescere, et laborum suorum æternam in cœlis mercedem recipere, post multa et inenarrabilia signa, quæ per eum Dominus gessit, ex hac luce subtractus est, reddiditque spiritum Deo, a quo illum acceperat, expletis annis duobus, mensibus novem in Episcopatu suo, diebus autem viginti *m*.

a Tres translationes hic Anonymus enarrat; at quia harum postremam, quæ in urbem Romanam facta est, describendam proprie suscepit Translationem dixit, non Translationes.

b Lucæ 14, v. 27.

c Ad Galatas cap. 6, v. 14.

d Lege B. Jacobi Epistolam cap. 4, v. 4.

e In nostræ Vitæ S. Marci apographis eadem leguntur de illius diaconatu et promotione ad summum Pontificatum ex commendatione S. Silvestri, proximi ejusdem decessoris. Vide dicta in Commentario prævio num. 19.

f Id factum esse die 18 Januarii anni 556. probavi in eodem Commentario § 2.

g Lucæ cap. 14, v. 11.

h Lege cap. 20 Matthæi, v. 28.

i Quæ de misericordiæ operibus hic præmissa sunt ac subduntur, leguntur etiam in aliquot nostris Vitæ apographis; sed quam ea certa sint, quis dicat?

k Ubi et corpus ejus sæculo XI inventum fuisse, hic infra dicitur.

l Palacinas alii legendum monent. De utraque hac ecclesia vide dicta in Commentario prævio §§ 1 et 2.

m Imo solum mensibus octo ac diebus viginti, anno vero 556, Nonis Octobris, ut probatum in Commentario prævio est a num. 8.

CAPUT I.

Inventio sacri corporis in cœmeterio S. Balbinæ, Via Ardeatina; prima ejusdem translatio ad Castrum S. Silvestri, et secunda ad Castrum Julianum.

Sepultus est Via Ardeatina in cœmeterio Balbinæ *a*, ubi cum per longa tempora permansisset, videlicet usque ad tempora Gregorii septimi Papæ *b*, contigit, ut quidam cymiterium in quo corpus S. Marci erat, intrarent, et dum diligenter inquirerent, sicubi vel Sanctorum reliquias, vel aliquid aliud, unde lucrarentur, invenire potuissent, venerabile corpus ex insperato invenerunt; quod cum vere B. Marci corpus ex titulo, quem in sepulcro reppererunt, fore cognoscerent, valde gavisii sunt, quia talem thesaurum invenerant, ex quo et temporales divitias et æternas se posse consequi, non dubitarent.

5 Unus igitur ex hiis, nomine Benedictus, festinus et plurimum gaudens ad titulum S. Marci, quem ipse B. Marcus temporibus Constantini imperatoris in Urbe construxerat, cucurrit, et ipsius tituli *c* archipresbiterum, et omnes canonicos caute conveniens, ubi B. Marci corpus esse, crederent, studiose quæsit. Quo audito, archipresbiter et clerici illud se in eadem ecclesia indubitanter habere, dixerunt. Quibus ille : Procul dubio, inquit, decepti estis, nec sic est,

F Inventum in cœmeterio S. Balbinæ corpus S. Marci,

a
b

fossor nuntiat clero S. Marci, ab eoque repulsus,

c

AUCTORE
A NONYMO.

d

cum sociis suis
illud vendit
illustri ma-
troni in Cam-
pania,

e f

g

a qua in ere-
cta ipsi eccle-
sia digne re-
conditur,

h

i

k

frustra recla-
mantibus Ro-
manis clericis
S. Marci.

C

l

Tempore Pa-
schalis II, de-
structo S. Sil-
vestri castro,
incolæ castri
S. Juliani
m

ut speratis : nos enim illud nuper invenimus; et si vestro æque nobis moderamine dare vultis, integrum vobis corpus cum proprio titulo d dabimus. Illi autem prænominati Benedicti verba parvi pendentis, ejus assertionibus fidem accommodare noluerunt.

6 Erat autem eo tempore Campaniæ in castro S. Silvestri e uxor cujusdam Theobaldi f illustrissimi militis, nobilissima fœmina, Theutonica genere, quæ religionis intuitu nimio flagrabat desiderio, ut Sanctorum reliquias in terra sua posset habere; et dum sedulo cogitaret, qualiter suum impleret desiderium, tandem sapienti usa consilio, Romam de suis fidelibus misit, qui ad hoc maxime operam darent, ut alicujus Sancti reliquias, dato pretio g, ad eam deferrent. Venientes itaque Romam, dominæ mandata exequentes, prædictos fossores obvios habuerunt; cumque ab eis requisiti causam itineris manifestassent, fossores dixerunt : Si sic est, ut dicitis, ecce, quod quærebatis, invenistis : et addunt : Nos habemus corpus S. Marci Papæ, quod, si justum pretium nobis recompensare velitis, sine dubio vobis trademus.

7 Sed quid multis immorari debeamus? Data pecunia, pretiosissimum corpus ad dominam suam in Campaniam detulerunt; quod illa, plurimum gaudens, cum maxima devotione suscepit, referens gratias Deo, qui non derelinquit sperantes in se, et suorum fidelium petitiones dignanter exaudit : atque illico præcepit, non longe a Castro S. Silvestri ad honorem S. Marci ecclesiam fabricari h; qua expleta, accitoque episcopo i, in cujus parochia erat, in eadem ecclesia cum maxima gloria sanctissimum corpus pulcherrimo recondidit tumulo. Quod cum ad aures archipresbyteri et clericorum tituli S. Marci pervenisset, ineffabili mœrore dolentes et se ipsos k de negligentia accusantes, communicato consilio, in Campaniam ad dictam fœminam, quæ sanctum corpus emerat, properare curaverunt, et ab ea, tamquam subjectum sibi thesaurum, B. Marci corpus nunc piis commonitionibus, nunc gravissimis minis, Papæ auctoritatem et Romanorum potentiam opposcentes, requirere cœperunt.

8 Quorum verbis religiosa fœmina ex insperato perculsa respondit : Miror, prudentes et sapientes clericos a me, tamquam furti rea, B. Marci corpus requirere, quod nec furatum, nec furari mandavi. Fateor (inquit) inveni thesaurum, quem de meis opibus libentissime acquisivi, et acquisitum debita veneratione tuto recondidi in loco : nunc nec blanditiæ subtrahent, nec minæ tollent, nec cujuslibet potentis violentia rapiet. Verum, si vel Papæ majestas, vel Romanorum magnitudo, ad reddendum, quod vita carius habeo, me aliquando cogere vellet, ego mihi exilium in partes Occiduas magis eligerem l, quam uno die vellem hoc quoquo modo carere. Accepta autem tam incommoda responsione tristiores effecti, qui perrexerant, clerici ad Urbem regressi, cum hiis, qui remanserant, et cum omnibus parochianis, ad recuperandum amissum thesaurum sollicitiores esse cœperunt.

9 Temporibus itaque sanctæ recordationis Papæ Paschalis m, filii illius mulieris, cujus supra memoriam fecimus, quæ sacrum corpus comparaverat, matris eorum jam dudum mortua, adversus Dominum Papam arma sumpserunt; unde sæpe commoniti, cum stultitia sua

nullatenus cessare voluissent, indignans Dominus Papa ad comprimendam et edomandam eorum superbiam, et de Urbe, et de tota Campania contra eos exercitum conduxit, et Castrum S. Silvestri, Domino juvante, cepit atque destruxit n. Fuerunt autem in illo exercitu quidam ex parochianis S. Marci, licet pauci, qui sanctum corpus ejus exinde tollere, et ad propriam ecclesiam reducere conati sunt; sed a multitudo prohibiti, quod proposuerant, minime adimplere potuerunt. Quo comperto, clerici et laici, qui Julianum o castrum inhabitabant, multum metuentes, ne simili occasione Romani ad easdem partes iterum euntes sanctum corpus tollerent, secumque deferrent, ad jam dictam ecclesiam, quæ, tum morte suæ fundatricis, tum destructione castri, quasi derelicta erat, conveniunt, et inde ad Julianum castrum mirificum corpus cum maximo honore transtulerunt.

10 Facta est autem inter castrenses contentio, ubinam corpus recondi debuisset, alii numquam p intra castrum, alii in matrici ecclesia S. Viti, quæ Ad Pinum dicitur, recondendum fore, censebant. Post multorum tandem verborum contentiones et jurgia, armorum quoque gravissimos strepitus, majorum et potentiorum consilio in præfata S. Viti ecclesia per manus Velitrensis episcopi q in optima concha reconditum est venerabile corpus, in ipsa vero altaris consecratione, clericis simul ac laicis consulentibus, ad honorem beatissimi Marci, cujus sacrosanctum corpus manu tractavit, et devotissime consecravimus magnæ sanctitatis episcopus r ipsam B. Viti ecclesiam secundam a Velitrensi sedem perpetuo stabilivit et confirmavit, pro eo videlicet, quia summi et universalis Pontificis corpus ibidem recondiderat.

ANNOTATA.

a Omnino constat, ipsum in illo S. Balbinæ cœmeterio sepultum fuisse, quod ab ipso etiam S. Marci dictum legitur, atque ab aliis in Via Ardeatina, ab aliis in Via Appia locatur. Adi Commentarium prævium num. 3, ubi diversi loquendi modi ratio allegata est.

b S. Gregorius VII Papa, cujus gesta in Opere nostro exposita habes ad diem 23 Maii, Ecclesiæ Dei præfuit ab anno 1075 usque in 1085; ac proinde S. Marci corpus in prædicto cœmeterio octavum jam sæculum jacebat, quando ibidem inventum fuisse, Anonymus noster hic incipit narrare.

c Vere antiquum Romæ esse S. Marci Papæ titulum, qui hodieque superest, ostendi in Commentario prævio num. 6.

d Id est, cum simul inventa sepulchrali inscriptione, ex qua constabat, corpus istud S. Marci Papæ esse.

e Per Campaniam hic indicari Campaniam Romanam, manifestum fit ex sequentibus. De Castro S. Silvestri vide observata in Commentario prævio num. 59 et duobus sequentibus.

f Vellem, ut certiore horum duorum illustrium conjugum notitiam dedisset. Adi Commentarium prævium num. 59.

g Eruditis notum est, fuisse aliquando, qui religioni sibi non ducerent Sanctorum reliquias pretio mercari.

h Hinc etiam conjice, exiguum istud castrum fuisse; alioquin enim videtur pia illa matrona ecclesiam vel sacellum intra illud potius, quam extra

D

n

o

ablatus S.
Marci corpus
in ecclesia
S. Viti condi-
derunt.

p

E

q

r

F

A extra, condendo sacro corpori constructura fuisse.
i Fortasse Velitrensi.

k Sic restitui, cum in apographo nostro perperam legeretur : Ex se ipsis.

l Id est, illuc cum sacro corpore confugerent.
m Designatur Paschalis II, qui ab anno 1099 usque in 1118 Apostolicam S. Petri Romanam Cathedram tenuit.

n Consule Commentarium prævium num. 40 et sequenti.

o Est hoc diæcesis Velitrensis, inter cujus præcipua oppida recensetur apud Orlendium parte 2 Orbis sacri et profani tom. I, pag. 603. Vide etiam dicta in Commentario prævio num. 59.

p An legendum : Namque?

q Apud Ughellum tom. I Italix sacræ, col. 46 in Veliternensium ante hujus ecclesiæ cum Ostiensi conjunctionem, anno 1150 ab Eugenio III factam, episcoporum Catalogo postremus Leo ponitur velut anno 1103 constitutus; verum alii hunc Leonem Vercellensem episcopum fuisse putant, nec videtur completus is Catalogus, ut dicere nequeam, hicne, an alius apud Anonymum indicetur.

B r Quis hic magnæ sanctitatis episcopus? Idemne, qui supra Veliternensis, an alius?

CAPUT II.

Sacri corporis e castro Juliano ad sui nominis ecclesiam Romam translatio : miracula quædam ibidem mox obtenta.

A tumultuantibus adversus Eugenium III Romanis

Anno vero ab Incarnatione Domini millesimo centesimo quadragesimo quinto facta est in Urbe valida turbatio, ita ut clerus in populum, et populus in clerum universaliter agerent a : increscente autem persecutione, Eugenius, qui post Papæ Lucii mortem in Romanum Pontificem est b electus, communicato episcoporum et Cardinalium consilio, Urbem dimisit, et ad Farfense monasterium exiit, ibique, Spiritu sancto cooperante, per manus Sabinensis et aliorum episcoporum solemniter est consecratus; et quia contra Romanorum impetum ibi non erat illi tutum manere, cum episcopis et Cardinalibus Narniam c concessit. Comites autem, qui circa Urbem erant, iram, indignationem et fortitudinem Romanorum timentes, et Tiburtinæ civitatis ruinam ante oculos semper habentes d, ne similiter sub Romanorum potentiam caderent; Narniam ad dominum Papam commune fecerunt confugium, et ibi solito more illi fidelitatem juraverunt.

capto incensoque castro Juliano, quidam eorum

12 Post hæc vero, ipso domino Papa mandante, contra senatum et populum Romanum, quibus modis poterant, comites pugnare cœperunt e : unde senatus populusque Romanus magis ira commotus, et gravius indignatus, copiosa equitum et peditum multitudine collecta, ad illos expugnandos in fortitudine exiit, Julianum castrum invasit, cepit, et igne cremavit. Tunc parochiani S. Marci, qui ibi erant, ad memoriam reducentes, quoquo modo de Urbe f ad castrum S. Silvestri, et inde ad Julianum

B. Marci corpus delatum et reconditum fuerat; quo illud tollerent et Romam ad suum titulum deferrent, nimio desiderio cœperunt esse solliciti; sed ignorantes, ubi reconditum erat, cœperunt ab hominibus, qui de vicinis castellis advenerant, quasi oraturi et munera pro devotione oblaturi, sollicitè inquirere, ubi gloriosum corpus reconditum fuisset.

13 Divina itaque providentia factum est, ut clerici, qui factarum translationum conscii fuerant, et locum et altare, sub quo in marmorea concha corpus erat reconditum lætenter * indicarent. Quo cognito, secreto intrantes ecclesiam, januis clausis, pio, ut illis visum est, studio, altari diruto, corpus de concha tulerunt, et in syndone ligatum ad commune detulerunt hospitium. Eo vero tempore, quo reliquæ de ecclesia tollebantur, cum magna esset cæli serenitas, subito aere in nubibus concreto, coruscationes et tonitrua tam gravia facta sunt, ut totus exercitus, tamquam de imminente morte, timeret, et si quid commissum esset, emendari sine dilatione, terribiliter conclamarent. Hii vero, qui secreto corpus abstulerant, timentes, ne forte exercitus de corporis ablatione cognosceret, duos ex suis elegerunt, quibus pretiosissimum thesaurum Romam deferendum commiserant, qui latenter exercitum dimittentes g, ad Urbem redire cum maximo gaudio properabant. Legatos autem, antequam Julianum pervenissent, ad Joannem, venerabilem archipresbyterum S. Marci præmiserant, ut h duos ex clericis, quos vellet, illuc absque dilatione dirigeret.

14 Quo audito, archipresbiter et clerici primo quidem, quidnam hoc esset, quod cum tanta festinatione vocabantur, attoniti cogitabant; neque enim causam itineris legatis indicaverant. Deinde vero deliberato consilio, duos clericos, unum videlicet presbiterum, et alterum, diaconum, simulque quemdam satis honestum et fidelem laicum festinanter miserunt; qui autem missi sunt, juxta Vellitrum i redeuntibus et sacrum corpus deferentibus obviaverunt; cumque se invicem salutassent, et cur pergerent, inquisiti manifestassent, delatores sacri corporis dixerunt : Nolite ultra in eundo laborare; quia, ecce, nos deferimus, pro quo vocati venistis : et ostenderunt illis pretiosissimum corpus, quo viso, inenarrabili repleti gaudio, tendentes ad sydera palmas, plurimasque lacrymas ex ingenti lætitia fundentes; Regi regum Christo pro collato sibi munere gratias innumeras retulerunt, et cum tremore et maxima reverentia oblatum thesaurum receperunt, atque impressis sigillis eum munientes, usque Albam k eo die redierunt, ibique pervigilem noctem ducentes, cum magna diligentia, quod acceperant, custodierunt.

15 In eadem vero nocte plurimum inter se contulerunt, utrum in manifesto, an in occulto, deportari debuisset : mane autem facto surgentes, et reliquias sanctas occulte ferentes, venerunt ad portam civitatis, quæ propter Lateranensem ecclesiam, juxta quam sita est, S. Joannis l dicitur, illique * deliberato consilio rogaverunt laicum, qui secum perrexerat, ad ecclesiam S. Marci properare, et archipresbiteri ac cæterorum fratrum in ea degentium voluntates inquirere, qualiter sanctum corpus deferendum censerent; et dixerunt : Nos te lento gradu sequemur usque ad ecclesiam S. Quirici m, ibique

AUCTOR
ANONYMUS.

Sancti corpus ex altari secreto tollunt, et Romam versus deferentes * an latenter?

E

g

h

obviantibus ex Urbe accitis clericis tradunt,

F

k

quod dum hi in Urbem ferunt, secreto divinitus patefacto,

l

* an ibique?

m

ACTORE
ANONYMO.

ibique te exspectabimus. Laicus igitur festinus processit, et, sicut ei dictum fuerat, acceptis in partem archipresbitero et clericis, cum eventum rei aperire cœpisset, mulieres, quæ ad audiendam Missam convenerant, quasi divino oraculo commonitæ, nemine sibi indicante, sed (credo) Spiritu sancto revelante, cœperunt ad invicem dicere : Ecce, corpus S. Marci venit; et accedentes ad campanas, sicut noverant, eas pulsabant.

a multitudine
occurrentium
impediti, co-
guntur in ec-
clesia S. Ma-
riæ deponere:

16 Tunc clerici videntes, quæ fiebant, et quodammodo voluntatem Sancti ex hiis intelligentes, statuerunt venerabile corpus cum debito honore ad suam ecclesiam deferre. Qui autem reliquias deferebant, venerunt ad S. Quiricum, ibique paululum subsistentes audierunt campanas sonantes, et subito viderunt etiam pueros sibi obviantes, et de adventu sancti corporis Dominum laudantes. Videntes itaque, quia, quod ipsi occultaverant, Deus manifestum fecerat, venerunt ad ecclesiam S. Mariæ in campo Carleonis n, et, quia præ multitudine occurrentium virorum ac mulierum ultra progredi non valebant, dictam S. Mariæ ecclesiam intraverunt, et super altare mirificum corpus deposuerunt : nam ubi per Urbem divulgatum est, quod ad ecclesiam S. Marci ipsius corpus deferretur, factus est illuc clericorum et laicorum, ac mulierum quoque, maximus et gloriosus concursus.

unde Idibus
Maii ad suam
ecclesiam
solemniter
transfertur.

17 A dicta vero ecclesia S. Mariæ cum magna clericorum processione et debita exultatione ad suam domum et propriam ecclesiam cum maximo labore Idibus Maii, quod est, quinto decimo die ejusdem mensis delatum est corpus : tanta enim erat utriusque sexus et ætatis concurrentium multitudo, ut sancti corporis baiuli sæpe inter comprimentium pedes caderent, ac vix a comitantibus adjuti valerent assurgere. Gaudens igitur Civitas et exultans suum recepit Pontificem, domus Factorem, ecclesia proprium Edificatorem, propria familia Patronum et dominum recognovit. Deus autem, qui mortuos mundo cælitus mirificat Sanctos, multa per B. Marcum signa et mirabilia in ipsius corporis adventu ostendere dignatus est.

Ad ejusdem
lipsanthe-
cam puella
amissum bra-
chii,

18 In ipso namque adventus sui die quædam puella, quæ non amplius, quam duodecim videbatur annorum, cujus brachium ita ex infirmitate obriguerat, ut ejusdem brachii manus, nisi altera manu sustentata, nusquam inclinari, nec aliquo modo ad os duci potuisset, ad sacrum corpus accessit, et spe recuperandæ salutis scrinio, in quo sacri corporis reliquiæ continebantur, prece, qua poterat, pro salute sua Dominum supplicans, emortuum brachium supposuit; cumque per unius fere horæ spatium sic permanisset, brachium, quod usque ad illud tempus absque usu vitæ permanserat, cœpit quodammodo reviviscere, ac subito pristinæ salutis restitutum est, ita ut omnis infirmitatis oblita nichil umquam passa fuisse videretur. Puella itaque, quæ per multa tempora gravi infirmitate afflicta fuerat, per beatissimi Marci merita in momento sanitati reddita, Liberatorem suum, fuis lacrymis, plurimum laudans ac benedicens, sana remeavit ad propria.

puer manuum
pedumque
usum
o
p

19 In regione vero, quæ Trivium o dicitur, juxta ecclesiam B. Nicolai in Arcione p, vir quidam, Letulus nomine, filium, manibus et pedibus a pueritia debilem, habuit, et ita semper pronum, ut a terra per se nullo modo pos-

set exurgere. Hunc pater de exercitu rediens, D audita fama sanctitatis ejus, et mirabilibus, quæ per eum fiebant, ad ecclesiam S. Marci cum cereis et oblationibus, de ejus salute confidens, plena devotione portavit; cujus q fidei integritatem omnipotens et misericors Deus, qui mirabilis est in Sanctis suis, et humilium preces miseratus exaudit, per intercessionem B. Marci tantam puero contulit sanitatem, ut, depulsa omni debilitate, suis puer pedibus rediret ad propria, quodque vellet, manibus teneret atque tractaret, et patris vestigia sequens, qui fuerat pronus, expeditus et rectus, quo vellet, procederet.

q

20 Sequenti vero nocte pater, ne ingratus beneficiis videretur, et, ut, quod ipse de virtutibus Sancti in filio expertus fuerat, cæteris palam faceret, filium, quem sanum receperat, ad ecclesiam S. Marci cum statua ceræ, quæ ob memoriam liberati filii ante corpus B. Marci penderet, reduxit; ibique per totam noctem cum cæteris, qui vigilias celebrabant, puerum sanum et incolumem, huc atque illuc per ecclesiam discurrentem, cunctis ostendens, divini Salvatoris laudabat magnalia, omnesque, qui erant in ecclesia, excelsa voce benedicebant Dominum, qui per famulum suum, beatissimum Marcum, tale tantumque dignatus est operari miraculum. Quædam quoque puella de ultramontanis partibus, quæ gullæ r tumorem et intolerabilem patiebatur dolorem, et nullis poterat medicorum liberari suffragiis, eodem tempore ad B. Marci ecclesiam venit, et loculum, in quo beatissimum corpus erat, fuis lacrymis et multiplicatis precibus, tangens coram omni multitudine, quæ devote convenerat, magnum evomit vermem, et statim gullæ tumore atque dolore deposito, ad beatissimi Marci gloriam et honorem liberata est.

recipiunt :
puella guttu-
ris tumore ac
cruciatu libe-
ratur.

E

r

21 Inter languentium etiam multitudinem quædam puella de regione Parionis s, utroque pede clauda, tunc ad eandem ecclesiam delata est, quæ cum ante corpus B. Marci jaceret sub scrinio, supra quod corpus erat, alterum pedem extendens, maximum nervorum, qui contracti fuerant, persensit dolorem, et post dolorem consequuta est sanitatem. Altero itaque pede sano, et altero clauda, quæ per alios ad ecclesiam venerat, per se ipsam ad propria rediit. Vicini ergo atque vicinæ, videntes, quod de ea factum est, Deo et B. Marco laudes debitas reddiderunt; puellam ipsam per B. Marcum de altero pede sanandam ad ecclesiam redire pietatis affectu monentes, et plurimum compellentes. Timens enim illa, in altero pede sanando similem pati dolorem, redire ad ecclesiam recusabat. Tandem vero illuc compulsa rediit, et non minus aliorum, quam sua, fide valetudinem in altero pede non sine magno miraculo recepit. Nam cum die Dominica, quæ sexta erat ab ea, qua sacratissimum corpus delatum est t, plurimi ex diversis partibus convenissent, vix pauci, quod de ea factum fuerat in altero pede, miraculum crediderunt.

Clauda unius
pedis usum,
deinde redux
etiam alterius
recepit,
s

F

t

22 Erant autem inter eos quam plurimi, qui B. Thomæ dubitationem magis quam centurionis fidem, sequentes, dicerent : Nisi oculis nostris viderimus, nequaquam credimus; si tamen in altero pede sanitatem receperit, quod de isto asseritis, dubitare minime poterimus. Erat enim ita distortus, ut, quia pes esset, vix discerni potuisset. Clericis igitur ejusdem ecclesiæ Vesperas

cum magna
presentium
admiratione

A speras de more solemniter celebrantibus, ecce, subito puella, quæ sananda advenerat, terribilibus clamoribus totam replevit ecclesiam. Aiebat namque, nimio et intolerabili dolore se constringi, ex quo nervi, prius contracti, coeperunt extendi. Sed quid dicam? Cuncti, qui in ecclesia erant, tantis clamoribus pulsati, certatim currentes, et, cur clamaret, inquirentes, atque cognoscentes, Domino Jesu Christo, Salvatori nostro, lacrymabiliter pro ea preces fundebant, seque reos de sua incredulitate clamabant. Puella itaque statim post dolorem sanata, gaudens et exultans, Dei et B. Marci ancillam se præferens, directo gressu ad propria remeavit.

et fructu.

u

x

* an ægre?

25 Pauper vero quidam, Ardeatinus u genere, per longa tempora dextero brachio claudus x, audiens, quæ Deus per B. Marcum mirabilia faciebat, ipse quoque festinus ad ecclesiam venit; sed pro frequentis populi multitudine vere * ad loculum, in quo corpus erat, appropinquavit, ipsumque loculum claudo brachio tangens, fuis circumstantium precibus, subito salutem recepit. Pia itaque simplicitate ante ipsius Beatissimi altare humiliter procidens, se ipsum ecclesiæ obtulit, et quoad viveret, fidellem debita devotione commisit.

ANNOTATA.

a Seditionis Romanorum causa fuit, quod hi contra morem, invitisque summis Pontificibus Innocentio II, Celestino II et Lucio II, senatum Patriciumque Romanum constituissent, eosque a recens electo Eugenio Papa confirmatos vellent. Vide Annales Ecclesiasticos Cardinalis Baronii, et Muratorium in Annalibus Italiæ ad annos 1143 et sequentes.

b Obiit Lucius II mense Februario anni 1143, quo Eugenius III ei suffectus fuit, de cujus fuga, consecratione in monasterio Farsensi, ceterisque huc spectantibus consule, si lubet Annales mox laudatos.

c Narnia, Italice Narni, episcopalis civitas est ditionis Pontificiæ in Umbria: verum non Narniam, sed Viterbium, Patrimonii caput, fugisse Eugenium, constanter tradunt alii scriptores, ut Anonymus noster memoria lapsus fuisse videatur. Consule tamen Commentarium prævium num. 42 et sequenti.

C d Vide, quæ de hoc Anonymi loco disserui in Commentario prævio num. 44 et duobus sequentibus.

e Ex prædictis Annalibus etiam constat, Eugenium III armis adversus rebelles Romanos usum esse.

f Id est, ex Romano S. Balbinæ in Via Ardeatina cæmeterio, ut patet ex præmissis.

g Id est, Clam ab exercitu recedentes.

h Sic correxi; cum in apographo nostro et pro ut haberetur.

i Velitræ, Italice Veletri, Pontificiæ ditionis in Campania Romana civitas episcopalis est, cujus antistes simul episcopus Ostiensis est; estque Juliano Romam euntibus obvia.

k Alba, seu Albanum, altera Campaniæ Romanæ episcopalis civitas est, Romam versus tria circiter milliaria Gallica Velitris distans, ac fere sex ab urbe Romana.

l Alias etiam Porta Cœli montis appellatur, ab eaque incipit Via Campana.

m S. Quirici nomine admodum vetusta urbis Romæ ecclesia est, in regione Montium sita, a Sixto IV restaurata, et Cardinalitio titulo insignita, uti videri potest apud Pancirolum in The-sauris absconditis urbis Romæ, aliosque.

n Est et hæc ecclesia, S. Maria in Campo Carleo Italice dicta, in eadem regione Montium. Vide E laudatum Pancirolum. Porro tam hæc, quam prædicta S. Quirici ecclesiæ sic sunt in Tabulis topographicis urbis Romæ notatæ, ut a porta S. Joannis Lateranensis, seu Campana, ad S. Marci ecclesiam pergentes easdem facile potuerint adire.

o Trivium, Italice vulgo Rione di Trevi appellatum, tertia est Romanæ urbis regio.

p Laudatus Pancirolus ait, eam ecclesiam proprie de Archimoniis dici a familia, cujus eo loci area olim fuit, Italice vero de gli Archimoniai, corrupte de gl'Arcioni, atque etiam S. Nicolo a capo case vocitari; eandemque in regione Trivii pariter recenset.

q Forte legendum hic est: Ob cujus etc., aut altera deest vocula.

r Id est, Gulæ, seu Gutturis.

s Vulgo Rione di Patrione, quæ duodecima est urbis Romanæ regio.

t Anno 1143 dies 20 Maii erat Dominicus, et a die 13 ejusdem mensis, quo S. Marci corpus in sua ista ecclesia fuerat collocatum, fuit dies 6, si a die 13 inclusive, ut fieri debet, numeretur.

u Ardea castrum est ditionis Pontificiæ in F Campania Romana.

x Id est, captus.

DE S. HELANO PRESB. CONF.

IN PAGO REMENSI IN GALLIA.

SYLLOGE.

C. B.

SÆCULO VI.
Sanctus, cujus
genuinum no-
men Helanus
est,

Septem inter fratres, a vitæ sanctitate omnes passim commendatos, nec tamen omnes (adi Operis nostri tom. II Maii pag. 502 in Annotatis) Fastis sacris inscriptos, quos una cum tribus sororibus suis Francla, quæ aliis Frauda, Promptia et Possenna ex Hibernia in Campaniam peregrinationis ob amorem Christi causa venisse

Flodoardus in ecclesiæ Remensis Historia lib. IV, cap. 9 memoriæ prodit, primo loco Gibrianum, secundo Helanum recenset. In prioris e binis hisce Sanctis Vita, ad 8 Maii diem, quo is colitur, apud nos jam edita, idem etiam fit, uti et in aliis monumentis omnibus a me visis, quæ fratres illos septem, singulorum expressis nominibus, serie continua commemorant. In iisdem porro monumentis fere omnibus Helani nomine Sanctus hic noster

AUCTORE
C. B.

noster constanter distinguitur, uti etiam loco cit. a Flodoardo. Colvenerius quidem in suis in Remensem Flodoardi Historiam Scholiis ad proxime cit. hujus locum observat, in Ms. codice, quo usus est, aliena manu Helanum, qui desiderabatur, additum fuisse et pro eo in vulgatis Tesanum reperiri; verum hoc in suis, quas ad 7 Februarii diem S. Tressani, qui et ipse S. Helani frater fuit, Vitæ subnexuit, Annotationibus pro mendo habet Colganus; quia nempe, ut ibidem ait, Helanus SS. Gibriani et Tressani frater non sub Tressani, sed HELANI nomine passim recolitur in Menologiis ad vii Octobris et in Officio SS. Remensis diœcesis, quod penes me exstat. Ita ille, et, quamvis, quodnam hic memoret diœcesis Remensis Sanctorum Officium, haud sciam, recte quidem, quantum opinor. Quare cum Sanctus in mox dicta fratris sui Tressani seu, ut alias scribitur, Tresani Vita, ad 7 Januarii diem apud nos edita, et jam inde, ut ibidem suspicatus est Bollandus noster, a sæculo septimo scripta, Helanus etiam, non secus atque id in monumentis supra memoratis fit, vocetur, genuinum ejus nomen Helanus verosimillime fuerit, licet interim etiam

B Emanus, Elanius aut paulo aliter præterea vocatus reperiat. Hisce observatis, antequam ad alia progrediar, quoddam Helani Vitæ compendium præmitto.

vitæque Com-
pendium hic
datur,

2 Ita habet : Clodoveo, rege Francorum, recenter ad fidem Christianam converso et baptizato, cum res ecclesiæ Gallicanæ imprimis regerentur a S. Remigio, archiepiscopo Remensi, ex Hibernia insula, quam Scotorum gens incolebat, in Christiani vigoris dignitate florens, omnibusque vicinis gentibus fide præpollens, ut scribit Jonas abbas initio Vitæ S. Columbani Hyberni, qui cum suis discipulis centum annis post S. Helanum et fratres ejus magnam partem Galliæ, Germaniæ et Italiæ monasteriis replevit; ex ea, inquam, insula, peregrinationis ob amorem Christi gratia, septem fratres, eximia pietatis ac virtutum exemplaria, cum tribus sororibus suis divina inspiratione incitati, venerunt in Franciam. Nimirum Gibrianus, Helanus, Tresanus, Germanus, Veranus, Habranus et Petranus; Frauda, Promptia et Possenna, qui cum pervenissent ad S. Remigium, peregrinorum patrem, humaniter ac benigne eos excepit, cognitoque sancto illorum proposito, constituit, ut supra Matronam fluvium loca opportuna sibi deligerent ad habitandum, seque mutuo visitandum et juvandum. Non enim eleemosinis tantum vivebant eorum, quos piissimus præsul commendarat, sed etiam ex industria sua et labore manuum pro consuetudine Religiosorum Hybernæ et aliorum ejus sæculi ac præcedentis secundum statum et conditionem ipsorum. Qua vitæ ratione conjuncta cum mira sanctitate ac devotissimis orationibus, magnopere gratiam sibi conciliarunt eorum, qui loca illa incolebant. Ex iis Helanus sanctus sacerdos elegit sibi Buxiolum villam, pratis ac vineis amœnam et ubertate glebæ non impari vicinis locis. In qua per multos annos sobrie, pie ac juste vivens, et plebem erudiens ac formans in iis, quæ sunt fidei, pietatis ac morum, peracto bono certamine, tandem feliciter in Domino quievit; idemque præstitit, quod ejus fratres, qui vita et morte sua diœcesim Remensem et Catalaunensem illustrarunt.

5 Nos beati Helani patróni nostri merita

jam in tuto posita securi magnificemus, qui, gubernaculum fidei viriliter tenens, anchoram spæi tranquilla in statione reposuit, et plenam cælestibus divitiis et æternis mercibus navem optato in littore collocavit, eumque imitari studeamus. Hoc Vitæ S. Helani compendium, sæculo præterito, quantum opinor, e Flodoardo aliisque, uti ad marginem notatur, primum contextum, ad manum etiam habuit Colganus, partemque ex eodem in Appendicem, Vitæ S. Tressani ad 7 Februarii diem a se subnexam, intulit; fuit autem, non quidem Vitæ, uti a Colgano vocatur, sed Lectionum titulo una cum aliis aliquot, quæ de aliis Sanctis sunt, Lectionibus apud Nicolaum Constant anno 1612 Remis parvo libello excusum. Et hæc quidem Lectiones tres sunt numero, uno singulæ e numeris ordinalibus 4, 5 et 6 secundum locum, quem occupant, affectæ; quod cum ita sit, Officii ecclesiastici, quod de S. Helano recitandum fuerit, partem seu tres secundi Nocturni Lectiones constituunt, licet interim in excuso libello, qui eas complectitur, nec Officii de S. Helano recitandi, nec ecclesiæ, ad cujus usum dictæ Lectiones fuerint impressæ, mentio uspiam fiat. Atque ea de re minus adhuc dubitandum idcirco est, quod Lectionibus sequens etiam, præmissa Antiphona : Hic Vir despiciens mundum etc, de S. Helano Oratio subdatur : Intercessio nos, quæsumus, Domine, beati Helani confessoris tui commendet : ut, quod nostris meritis non valemus, ejus patrocinio assequamur. Per.

4 At vero, cum in præfato, ut jam dixi, libello, qui Orationem hanc simul et tres de S. Helano Lectiones complectitur, ad cujus hæc ecclesiæ usum fuerint, nuspiam exprimat nihilne aliunde suppetit, quo determinari hæc utcumque queat ? In Breviario Remensi, anno 1650 excuso, penesque nos exstante nec Officium de S. Helano recitandum, nec commemoratio de eo facienda proponitur; ut sane, quas memoratus libellus de S. Helano exhibet, Lectiones Oratioque, his subnexa, fuerint ad usum, non quidem universæ diœcesis Remensis, sed particularis dumtaxat in hac sitæ ecclesiæ; hæc autem quænam sit, comperire hactenus haud quivi. Pro Remensi interim SS. Timothei et Apollinaris ecclesia, quod in hujus Martyrologio Helanus ex mox dicendis sit inscriptus, pronuntiare malim. Utut sit, quin equidem Sanctus in aliqua diœcesis Remensis ecclesia Officio ecclesiastico colatur, dubitare non sinunt, quæ de libello, Remis anno 1612 excuso tresque de Helano Lectiones una cum Oratione et Antiphona complectente, dicta jam sunt. Nec dubitandum etiam reor, quin aliquo saltem Cælitum honore gaudeat Buxioli, diœcesis Remensis vico, qui, quemadmodum Castellarus adjecta ad Martyrologii Universalis a se contexti marginem Notula docet, modo Biscuil vocatur, nec alius esse videtur, quam vicus Bissueil, apud Blearvium in Geographica diœcesis Remensis Tabula Sparna-cum inter et Catalaunum ad Matronam notatus. Ita autumo, quia Helanus, uti in jam dato Vitæ ejus Compendio traditur atque ab omnibus admittitur, Buxioli et vitam sancte egit et sepulturam præterea obtinuit, nec inde corpus ejus alio fuisse translatum invenio. Adhuc ibidem in Remensis SS. Timothei et Apollinaris monasterii Martyrologio apud Marlotum lib. II Hist. Metropolis Remensis cap. xv hodie hisce verbis annuntiat : Nonas Octobris in pago Remensi, vico, qui vocatur Buxiolus, depositio sancti Helani presbyteri

D Officio eccle-
siastico cujus
tres Lectiones
istud consti-
tuunt,

E

in aliqua diœ-
cesis Remensis
ecclesia coli-
tur, Fastis sa-
cris qui hic

F

AUCTORE
C. B.

A sbyteri et confessoris. In eodem Martyrologio apud Sollerium in Usuardinis Auctariis Elanius, ac Buxiosus pro Buxiolo exhibetur; sed perperam sane, cum et in dato vitæ compendio et in omnibus fere monumentis aliis, in quibus vel Sanctus, vel vicus, in quo hic sancte vixit obiitque, memoratur, Helanus (adi num. 1) et Buxiolus effertur.

recensentur,
exstat inser-
tus,

B 5 Ac imprimis quidem Molanus, qui S. Helanum concinnato a se Martyrologio inseruit, his id verbis facit: In pago Remensi, vico, qui vocatur Buxiolus, depositio sancti Helani presbyteri et confessoris. A Molano quantum ad modum, quo Sancti simul et vici, quo is obiit, tumultumque nactus est, nomina exarant, minime abluunt, qui eum quoque hodie in Fastis sacris a se concinnatis celebrant, Constantinus Ghinius, Thomas Dempsterus et Andreas Saussayus; prior enim in Canonicorum Natalibus hodie Helanum, utut interim canonicis merito non accensendum, ita memorat: In pago Rhemensi S. Helani, presbyteri et confessoris. Hic, post laudabilem vitam in pace defunctus, in vico, qui Buxiolus dicitur, sepultus jacet; secundus vero in Menologio Scotico id hunc in modum facit: In pago Buxiolus depositio Helani presbyteri Quod porro ad tertium seu Andream Saussayum pertinet, his ille, Helanum paulo prolixiori elogio exornans, verbis utitur: In pago Remensi, vico Buxiolo, depositio sancti Helani presbyteri et confessoris, qui, sæculi vanitatibus abjectis, spontanea sui ipsius abnegatione Christo se immolavit, in cujus assiduo famulatu editis copiosis animarum lucris et collectis immensis meritorum justitiæ manipulis, lætus ad repromissam perrexit beatitudinem. Atque ita modo habemus, non tantum quod hic ostendendum erat, verum etiam Fastos aliquot sacros, quibus hodie Sancti nostri nomen exstat insertum. Hisce porro accedunt excusi duo, qui penes nos exstant, Sanctorum Hiberniæ et Scotiæ Catalogi, Ms. item, in quo Emanus pro Helano perperam scribitur, Florarium nostrum, Germanicum Wallasseri Martyrologium, aliudque præterea Latinum, quod Galesinium habet auctorem, ac tandem etiam ipsum Romanum hodiernum, in quo hodie Sanctus iisdem fere, quibus id in jam laudato Galesinii Martyrologio fit, verbis annuntiatur. En illa: In pago Rhemensi sancti Helani presbyteri.

verosimillime-
que sæculo vi,

C 6 Sed hæc de S. Helani cultu, recensioneque in Fastis sacris dixisse jam sufficiat, in tempus modo, quo circiter floruerit obieritque, inquiremus. Supra recitatum Vitæ S. Helani Compendium initio habet: Clodoveo, rege Francorum, recenter ad fidem Christianam converso et baptizato, cum res ecclesiæ Gallicanæ imprimis regerentur a S. Remigio, archiepiscopo Remensi, ex Hibernia insula, quam Scotorum gens incolebat, ... peregrinationis ob amorem Christi gratia septem fratres, eximia pietatis ac virtutum exemplaria, cum tribus sororibus suis divina inspiratione incitati venerunt in Franciam, nimirum Gibrianus, Helanus etc. Cum

de Clodoveo, qui, res Gallicanæ ecclesiæ potissimum administrante S. Remigio Remensi archiepiscopo, in Francia regnarit, sermo hic sit, indubie non alius, quam Clodoveus Francorum rex hujus nominis primus designatur; quod cum ita sit, nec ante sæculi v finem, uti inter omnes convenit, Clodoveus I baptizatus fuerit, certe S. Helanus cum fratribus suis sororibusque non prius, quam cum jam sæculum v prope esset elapsum, in Franciam seu Galliam venerit, nec verosimilime citius, quam cum jam sæculum vi aliquot annis esset inceptum, vitam hanc mortalem cum immortali commutarit. Ne vero, quod laudatum vita Sancti Compendium antiquum, ut jam docui, non sit, assignatum modo Helani in Campaniam adventui vitæque fini tempus in dubium forte quis revocet, aliunde id firmare adhuc lubet. Sanctorum Remigii Remensis archiepiscopi et Genebaldi Laudunensis episcopi coætaneum fuisse Sancti nostri fratrem germanum, nomine Tresanum, clare indicat apud nos ad 7 Februarii diem hujus Vita, jam inde a sæculo septimo, ut, Bollandum nostrum suspicatum esse, supra monui, conscripta.

7 Adhæc Sigebertus Gemblacensis ad annum 509 sic scribit: Gibrianus Scotus, cum fratribus et sororibus in Gallia peregrinatus, urbem Remensem et vita et morte sua illustrat. Miræus quidem verba hæc Sigeberti interpolatori adscribit; verum hunc, utut etiam Miræus præbuerimus assensum, non esse equidem quantum ad tempus, quo S. Gibrianum ejusque fratres ac sorores, ac proin Sanctum nostrum, floruisse notat, a veritate devium, palam est vel e sola mox laudata S. Tresani Vita, cui interim seu Sigebertus seu ejus interpolator pondus etiam qualecumque adjungit, uti et communis traditio, Lectioque, quam ad 8 Maii diem de S. Helani fratre Gibriano complectitur Remense anno 1630 excusum Breviarum. Atque e tempore, quo S. Helanus ejusque fratres ac sorores floruerunt, jam fluit, ut, quemadmodum ad 7 Februarii diem Bollandus noster in Historico de S. Tresano, S. Helani fratre, Commentario num. 6 jam docuit, Incarnationis Dominicæ anno 636 Helanum, Tresanum, Germanum et Veranum in Franciam cum S. Eloquio venisse, examinanda hujus ad tertiam, qua colitur, Decembris diem Vita perperam tradat. Nec, quod hic adhuc dicendum restat, accuratiores sunt scriptores illi, qui S. Helanum ejusque fratres ac sorores, non ex Hibernia, quam Beda Scotorum patriam vocat, sed ex hodierna Scotia, quæ Britannicæ pars est, in Franciam venisse, notant. Quod ut verum esse, luculenter perspicias, adi, quæ apud nos de S. Gibriano, Helani fratre, tom. II Maii, pag. 500, num. 5 dicta sunt. Videri etiam eundem in finem potest in Appendice, quam ad 7 Februarii diem Vitæ S. Tresani subnexuit, Colganus, et Historiæ metropolis Remensis lib. II, cap. 13 Marlotus, unice ibidem tractans de S. Gibriano ejusque fratribus et sororibus, ac proin etiam de S. Helano, de quo interim alia, quam quæ jam dicta sunt, commemoranda non habeo.

E aliquot annis
jam inchoato,
ad Dominum
migravit.

F

AUCTORE
J. B.

DE S. LEOPARDINO MON. MART.

ALBINIACI IN PAGO BORBONICO.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Sancti Martyris Acta; quo sæculo vixerit.

SÆCULO VI
VEL VII.
Variæ exstant

Jam pridem in Opere nostro Bolandus ad diem 17 Januarii, ubi de S. Sulpicio, cognomine Pio, Bituricensi in Gallia episcopo, geminam hujus Martyris vitam promisit: ex quo loco geminam jam tum in Mss. nostris illius vitam exstitisse intello; utramque anno 1637 Parisiis in lucem misit Philippus Labbeus tomo II Bibliothecæ Mss. librorum a pag. 413, alteram quidem eamque prolixior, e codice Ms. Silvaniacensis cænobii, a Jacobo Sirmondo partim exscriptam, partim vero exscribi curatam: alteram vero, brevior, ex veteri Ms. Lectionario abbatiæ S. Sulpicii Bituricensis, quod ipsi R. P. Bernardus Audebertus, ejusdem, ut scribit Labbeus, abbatiæ primum moderator, post vero S. Germani Prior, commodarat. Utramque, quo datam a Majoribus fidem liberemus, hic exhibebimus, licet neutra eam seu ab auctore, utrobique anonymo, seu ab antiquitate commendationem habeat, ut fidei indubiæ monumentis annumerari queat. De tertia sancti Martyris Vita, Rothomago a P. d'Ardes ad Majores nostros missa, quod prioribus recentior videatur, nihil hoc loco dico.

sancti Mar-
tyris Vitæ,

2 Ac primo quidem, quod ad prolixior, S. Leopardini vitam seu Passionem attinet, licet non sit, unde, quo tempore exarata fuerit, definiam, multis tamen ab obitu sancti Martyris non modo annis, sed et seculis scriptam fuisse, non uno ex capite videtur effici posse: nam primo, licet vox Archiepiscopus, a qua Vitæ prolixioris auctor num. 5 adjectivum Archiepiscopalis derivat, jam inde a sæculo VI usurpari subinde apud Francos cæperit; paucissimi tamen, ut scribit Mabillonius de Re diplomatica lib. II, cap. 2, num. 15, id sibi nominis tribuerunt ante sæculi noni annum 46, quo jam dudum, ut infra videbimus, S. Leopardinus ad immortalē vitam migraverat. Dein idem auctor, cum num. 5 divisisset: Verum etiam post comprobata S. viri Leopardini stabilitatem, totum ipsum Vivaris fundum cum omni integritate eidem Beato tradidit et condonavit (Ardeus, Vivariensis fundi, S. Leopardino donati, dominus) sub testamento legum et chartarum et sub principali stipulatione regum; num. 8 iterum loquitur ad hunc modum: Inter cætera enim illius prædicti Vivaris alodi prædia quidam bene erat amplitudinis campus, positus in Albinensi parochia, qui in proprios altaris usus S. Symphoriani devenerat antiquo legum sancitu; quibus postremis verbis leges illas vocat Antiquas, non comparate ad Ardei, qui eas ipse obtinuerat in gratiam S. Leopardini, sed ad suam, qua scribebat, ætatem; nisi forte de diversis legibus agat.

5 Adhæc num. eodem de Blitildis, quæ S. Leopardino necem per suos intulit, obitu loquens, sic scribit: Nam infructuosam ficulneam sicut maledixit Dominus, sic et hanc Blitildem maledixisse fertur; quæ non ea, quæ vel sua memoria, vel paulo ante contigerunt, sed quæ olim accidisse acceperat, scribentis verba videntur. Denique idem auctor, nisi a S. Leopardini ætate remotior fuisset, non tam aperte, quod facere ipsum, infra fusius ostendam, secum ipse pugnaret, modo S. Leopardinum S. Porciano æqualem, modo integro fere sæculo juniorem agens. In eundem pariter incidit scopulum Vitæ brevioris concinnator, dum S. Leopardinum Sulpicio Pio, Bituricensi præsuli, simul et S. Porciano æqualem facit, ut pariter infra dicturi sumus. Ceterum Vita brevior non nisi merum prioris compendium videtur, recitantium divinum Officium commodo in pauciora stilo minus rudi contractum, additis admodum paucis, quæ, ut suo loco observabimus, ex Gregorio Turonensi de Vitis Patrum cap. 3., ubi de S. Porciano abbate agit, fere desumpta videntur; ut adeo Vita hæc brevior prolixiori antiquitate etiam cedat; quod ambas inter se conferenti manifestius fiet: utraque enim eundem rerum ordinem servat; sed prolixior particularia rerum gestarum adjuncta et uberius et enucleatius pandit. Hæc de Actorum ætate et fide: accedo modo ad S. Leopardini ætatem et errorem utrique Vitæ, ut paulo ante dixi, communem.

4 Vixit S. Leopardinus, floruitque tempore Clotarii, Francorum regis, ex Vita breviori num. 1. Clotarii quidem non meminit Vita prolixior, sed S. Leopardinum floruisse, ait, sub Theoderico num. 5. Equales præterea ac familiares secundum utramque Vitam sancto Martyri fuere S. Porcianus, illius frater; S. Sulpicius, Bituricensis episcopus, illius aliquando contubernalis et socius Placidus aliquis; Ardeus, præcipuus illius fautor; Blitildis seu Bichildis denique, Ardei conjux, quæ eidem necem machinata est: ex his Placidus, Ardeus et Blitildis seu Bichildis aliunde, quod quidem sciam, ignoti, ac propterea ad statuendam S. Leopardini ætatem inepti sunt. Sed nec ex solo Clotarii et Theoderici regum ætate ad propositum nostrum quidquam certi statui potest: nam Clotario quidem hujus nominis I Francorum rege, regnavit in Austrasia Theodericus ab anno 511 usque ad annum 555: Clotario autem II Francorum rege, regnavit Theodericus alter in Burgundia ab anno 596, et in Austrasia, ab anno 612 usque ad annum 615 ex Labbei Chronologia: ut ex sola Clotarii et Theoderici mentione, quos nullo caractere ab homonymis regibus Vitæ distinguunt, nescias, num sub prioribus, num sub posterioribus Clotario

A tario et Theoderico S. Leopardinus vixerit. At dubium videntur Acta tollere, dum Clotario et Theoderico regibus, S. Leopardini æqualibus, adjiciunt S. Portianum, fratrem S. Leopardini germanum.

S. Portiani fratrem aiunt,

§ Vix enim dubium videtur, quin per S. Portianum, S. Leopardini fratrem, idem intelligendus sit Portianus, de quo Gregorius Turonensis num. 5 laudatus. Hic Portianum suum ait ab ineunte ætate divino fuisse addictum obsequio, natum conditione servili, heri et difficilis et molesti servum, ac tandem in Arvernia monachum et abbatem, Theoderici regis tempore. Singula hæc in Portianum et Leopardinum, in hujus Actis memoratos, cadunt. Fratres fuisse, ac in Arvernia natos, utraque S. Leopardini Vita habet, prolizior sub finem num. 1; brevior statim in principio. A pueritia vero Dei se mancipasse obsequio utrumque fratrem, Vita prolizior num. 2: utrumque prædixit cujusdam fuisse vernaculum, ac monasterium quoddam Arvernense identidem frequentare solitos, a cujus tandem abbate in monachorum numerum recepti fuerint, Vita brevior rursum tradit in principio. Denique et Portianum, ejusdem illius monasterii, in quo in monachos attonsi primum fuerant, abbatem fuisse, Vita quidem prolizior subobscurè insinuat num. 4; brevior autem diserte num. 2: quæ omnia singulaque, si cum iis, quæ de Portiano suo Gregorius Turonensis scribit, comparentur, in unum eundemque Portianum apprime quadrabunt. Verum quidem est, Gregorium S. Leopardini non meminisse, nec illo insinuasse modo, Portiano suo hujus nominis fratrem fuisse; at simul non obscure declarat, plura de Portiano suo dici potuisse, quam dixerit. Verba, quibus brevem de S. Portiano descriptionem claudit, hujusmodi sunt: Hæc tantum de sancto viro cognovimus (forte de rebus ejus gestis dumtaxat loquitur) non dijudicantes alios, qui majora de eo cognoverint, si voluerint aliqua in ejus laudem conscribere. His adde, S. Portianum in Arvernia, a memorato diversum, hactenus ignotum esse; nec multum hærebis, opinor, quin utrobique eundem, tum in S. Leopardini Vitis, tum a Gregorio Turonensi memorari, mecum sentias.

videntur ejus ætatem affigere sæculo vi;

C 6 Porro Portianus, de quo Gregorius Turonensis, sub Theoderico vixit, non illo, qui eodem, quo Clotarius II, tempore regnavit; sed illo, qui tempore Clotarii I fuit. Vixisse illum Theoderici tempore diserte tradit Gregorius citatus his verbis: His diebus Theodericus, ingressus Arvernum terminum, omnia exterminabat, cuncta devastabat. Cumque in Arthonensis* vici pratis castra metasset, antedictus senex (Portianus abbas) ad occursum ejus properat, quasi pro populo rogaturus. Hunc autem Theodericum, jam regem, ut paulo infra Gregorius scribit, cum Clotario I Francis imperasse, ex ipso Gregorio sic ostenditur. Refert in Historia Francorum lib. III cap. 12 et 13, Theodericum vastatæ a se Arverniæ præfecisse Sigivaldum, eundem scilicet, ad quem prius accessisse S. Portianum, scribit in Vitis Patrum, quam Theodericum pro populo interpellaret: cap. vero 25 ejusdem lib. III Historiæ Francorum, filium Theodobertum seu Theudebertum habuisse successorem anno regni sui 25, quæ omnia in Theodericum, Clotario I æqualem, cadunt, non in alterum, Clotario II æqualem, qui ab anno 596 usque ad annum 613 regnavit, habuitque filium successorem, nomine Sigebertum. Præterea Gregorius ad annum 596 vitam non protraxit; Octobris Tomus III.

* alias Arthonensis

atque adeo de posteriori Theoderico intelligi non potest: prioris vero Theoderici regis in Arvernos memoratam expeditionem Cointius aliiue illigant anno 525; unde, cum tunc Portianus, ex dictis S. Leopardini frater, jam senex ex Gregorio fuerit, dubitandum vix videtur, quin uterque frater sæculo vi, aliquantum provento, floruerit.

7 Atque hæc quidem ex Actis S. Leopardini sua sponte fluere videntur hactenus, nisi novum lectori nodum objicerent, cum S. Leopardinum S. Sulpitio, Bituricensi episcopo, æqualem et contubernalem faciunt. Geminus Bituricensibus fuit hujus nominis sanctus episcopus, quorum senior, sub annum 591 defunctus, colitur XXIX; junior vero 17 Januarii, sub annum 648 defunctus, cognomento Pius, quem Clotarii II et Theoderici, Clotario II æqualis, tempore vixisse, liquet ex ejus Vita ab auctore coætaneo conscripta tom. II Januarii cap. 2 pag. 168. Sulpitio Pio, jam Bituricensi episcopo, aliquamdiu socium adhæsisse S. Leopardinum, conceptis terminis habet Vita prolizior num. 5. Brevior autem eundem non obscure etiam indicat, dum num. 1. Sulpitium, Bituricensem episcopum, a cognomento illi proprio Pium patrem appellat, et una cum S. Leopardino aliquamdiu versatum, ait, in Navensi, seu S. Symphoriani cænobio apud Bituriges, cujus Sulpitius Pius primus conditor audit: quibus stantibus, SS. Leopardinum et Portianum, sæculo vii floruisse, necesse est; cum tamen ex ante dictis S. Portianus anno 525 aut certe annis aliquot serius, jam inde senilem attigisset ætatem; nec proinde verosimile sit, illum ad sæculum vii pervenisse. Ex quibus quidem liquet, utraque Acta secum pugnare, quod supra monui, efficiturque præterea, aut S. Leopardinum, S. Portiani fratrem falso dici; aut sæculo vi, sub Clotario I et Theoderico, Clodovei Magni filiis, non sæculo vii sub Clotario II, Chilperico et Theoderico, Childberti filiis, floruisse: utrum e duobus præ altero eligendum sit, dispiciamus.

8 Castellanus in Martyrologio Universali S. Portiani obitum anno 540 illigavit ad diem 24 Novembris: at S. Leopardino ad diem 7 Octobris late, non assignato ullo determinato anno, sæculum vii in margine adscripsit. Non videtur itaque S. Leopardinum pro S. Portiani fratre agnovisse; at contra censuisse, vixisse illum tempore S. Sulpitii Pii, Bituricensis episcopi: ut ex illius mente S. Leopardini Acta deserenda videantur, cum S. Leopardinum S. Portiani fratrem faciunt; admittenda autem, dum illum S. Sulpitio Pio, Bituricensi episcopo, æqualem faciunt. Ejusdem opinionis, etsi id non aperte edicat, forte et Mabilionius fuit: etenim in Annalibus Benedictinis ad annum 542 num. 54 rerum a S. Porciano gestarum ex Gregorio Turonensi meminit; verum de S. Leopardini rebus gestis ne verbo quidem; quamquam ad annum 1040 num. 24 de S. Leopardino, cujus tunc exuviae relevatæ ab Aymone Bituricensi episcopo fuere, et de Vivariensi monasterio, quod eundem Martyrem conditorem habuit, non tacuerit. At Cointius in Annalibus tum ad annum 508 num. 28, tum ad annum 525 num. 18 fratres censuit, e quibus saltem Portianum, quem in senili ætate mortuum esse, ex Gregorio Turonensi liquet, ad annum usque 525, cui Theoderici, Clodovei filii, in rebelles Arvernos expeditionem illigat, in vivis fuisse superstitem, contendit. Labbeus quoque tom. II Bibliothecæ librorum Mss. pag. 571, et rursum pag. 425 S. Leopardinum ad Sulpitii Pii ætatem, sive ad

AUCTORE J. B.

sæculo autem vii, dum S. Sulpitio Pio æqualem faciunt;

E

unde alii putant vixisse Leopardinum sæculo vii, alii vi.

F

AUCTORE
J. B.

Verosimilius
videtur.

annum Christi circiter 656 ex rerum chronologicarum tractandarum imperitia fuisse detrusum, affirmat.

9 Neque vero abs re ita sentire videntur, quos proxime laudavi auctores : quamquam enim Portianum et Leopardinum fratres fuisse, monumenta indubia fidem haud faciant, non est tamen, quod fraternæ eorum necessitudini ex iisdem opponas : aliunde vero satis ex Gregorio Turonensi certum apparet, S. Portianum sæculo potius sexto, quam vii senio gravem obiisse : atque adeo S. Leopardini, qui forte ante Portianum e vita excessit, et hujus secundum utraque Acta frater fuit, ad sæculum vii, ad annum circiter 50 jam propectum, obitum, spectatis iisdem Actis, differri non posse : quod si eadem Acta S. Leopardinum Sulpitio Pio, atque adeo Clotario II, et Theoderico, Childeberti filio, æqualem præterea faciant, hic potius illa, quam dum SS. Portianum et Leopardinum fratres aiunt, a vero aberrare non una de causa existimo : prima est, quod Sulpitius Pius ceteros plerosque illorum temporum Bituricenses episcopos sanctitate et nominis celebritate longe superarit : fieri vero non raro soleat, ut multa viris maxime celebribus ex mera conjectura et falso sæpe it scriptores tribuant, qui res longe a se distantes, et quidem e vulgi sæpe traditione, vetustate corrupta, litteris mandant.

Vitarum au-
ctores pro
Simplicio

10 Fieri itaque facile potuit, ut alium Bituricensem episcopum adierit S. Leopardinus; qui quidem episcopus Bituricensis sub Leopardini ætatem Arvernus probe fuerit cognitus, sed temporum lapsu, ut fit, cæperit primum quidem ignorari, ac tandem Sulpicius Pius dici, ut ex mox dicendis confirmabitur amplius. Verum, inquires, si id ita se habet, cedo, quis fuerit Bituricensis præsul, cui S. Leopardinus annis aliquot cohabitasse fertur. Num forte Sulpicius? Minime vero : hunc enim non nisi ab anno 584 Bituricenses insulas gestasse, ostenditur apud nos tom. II Januarii pag. 967 et seq. Cointius Sulpitio Simplicium substituendum putat; cui favet affinitas nominum, qua non ratio fit, ut, quod huic adscribendum erat, adscribatur alteri, diversorumque hominum facta, cujus rei passim obvia exempla sunt, confundantur. Favet et ratio temporis : Simplicii enim in Bituricensem episcopum electionem sub annum 472 factam esse, probant Gallix Christianæ auctæ scriptores tom. II, col. 10, qui et Cointio adstipulantes addunt : Tempore S. Simplicii floruit in Bituricensi pago S. Leopardinus, S. Portiani frater, qui pro martyre habetur. At quisquis tandem fuerit Bituricensis episcopus, Leopardini familiaris, en rationem alteram, cur Acta, id de Sulpitio Pio affirmantia, a vero aberrare existimem, et ipsammet fortassis erroris originem.

substituisse
Sulpicium,

11 In Bituricensi suburbio Ordinis Benedictini monasterium est, Navense ob locum inter duos annes (Evræ et Avaricum, vulgo l'Evre et l'Auron) situm et navium stationi opportunum, olim dictum, nunc vero S. Sulpitii. Conditum id ferunt Clotarii II tempore, cujus primus fundator et abbas fuisse creditur Sulpitius Pius. Condidit item monasterium Vivariense in Claromontane et Bituricensis diocesium confinis S. Leopardinus. Porro Vivariense Navensi a multis jam retro sæculis subjectum fuit, ut ex instrumento Archembaldi, Borbonensium principis, infra plenius exhibendo, et a Mabillonio tom. IV Anna-

inter cetera hæc leguntur : Quibus omnibus congregatis, Aymo archiepiscopus (Bituricensis) intimavit, qualiter Ardeus, vir nobilissimus, jussu et laude Theodorici regis, omne alodum Vivaris, quod sui juris erat, beato donavit Leopardino, et sancto Sulpicio, et monachis ei servientibus. Autumarunt hujus instrumenti auctores, S. Leopardini monasterium ab ipso sui exordio Navensi monasterio fuisse subjectum. Eadem verosimiliter opinio fuerit iis, qui S. Leopardini Acta litteris consignarunt; indeque concluderint, eodem circiter tempore conditum fuisse utrumque monasterium, quorum alterum S. Sulpitium, alterum vero S. Leopardinum conditorem habebat; et proin utrumque Sanctum simul aliquando vixisse. Sed quid ni Vivariense monasterium subijci Navensi aliquando potuit, etsi secundo primum integro fere sæculo prius existisset? Sæculum xi ab ætate S. Leopardini, concessio etiam illum sæculo vii floruisse, nimis remotum est, ut citati instrumenti auctores fidem hac in re mercantur indubiam.

12 Tertia denique ratio, ob quam Actorum S. Leopardini auctores potius, cum S. Leopardinum ad Sulpitii II seu Pii, Bituricensis episcopi, tempora, quam cum SS. Portianum et Leopardinum fratres germanos faciunt, a vero aberasse existimo, in eo sita est, quod e chronologiæ imperitia Clotarium II cum Clotario I; Theodericum item, Childeberti filium et Burgundiæ regem, cum Theoderico, Clodovei filio, et Austrasiæ rege verosimilius confuderint. Quam in opinionem vel ideo inducor maxime, quod in hunc errorem plures alios videam incidisse. Ambiliaci in diocesi Bituricensi die 25 Octobris colitur S. Dulcardus, ut habet in Martyrologio Universali Castellanus ad illum diem, annum illi in margine assignans 465. S. Dulcardi Actis hoc exordium est apud Labbeum tom. II Bibliothecæ Mss. librorum pag. 570 : Tempore Clotharii Francorum regis (quem plerique falso atque imperite II seu juniorem, inquit Labbeus, interpretantur) effulsit confessor memorabilis Dulcardus etc : sub vitæ exitum a S. Avito abbate (Miciacensi nimirum, anno 521 S. Maximino I suffecto, ut scribunt auctores Gallix Christianæ auctæ tom. VIII col. 1528) visitatus, ut eadem Acta habent apud Labbeum citatum : quem tamen iidem Gallix Christianæ scriptores tom. II, col. 121 ad Sulpitii II Bituricensis episcopi tempora retraxerunt his verbis : Sub S. Sulpitio (utique secundo, de quo proxime egerat) vixit quoque S. Dulcardus, qui degebat in Ambiliaco monasterio.

13 Labbeus, postquam in Annotatis ad Elogium S. Dulcardi, hujus obitum ad Sulpitii Pii tempora a Claudio Roberto perperam fuisse revocatum, monuit; ita pergit : Eodem quoque errore delusi, sanctos Eusitium, Leopardinum et quosdam alios ad inferiora ejusdem Sulpitii tempora demiserunt. Geminus sæculo vi Childebertus fuit : alter Clodovei Magni filius, cujus soror Amalarico Hispaniæ regi nupsit ex Gregorio Turonensi lib. III Historiæ Francorum cap. 1. Childebertus hic, moto in Hispaniam ob sororem Crotechildem ab illo male habitam exercitu, Amalaricum per suos vita exiit ex eodem Gregorio cap. 10, regnavitque secundum Labbeum ab anno 511 usque ad annum 538 vel sequentem. Childebertus alter, Sigeberti Austrasiæ regis, et Brunehildis filius, paternum regnum adeptus est anno 575, quem pariter exercitum in Hispaniam misisse, scribit Gregorius citatus lib. VI cap. 42 : obiit

et reges co-
gnomines
confudisse,

F

quod et alias
factum fuisse,

A obiit vero 596, qui quamquam ad Sulpitii Pii episcopatum, anno 624 captum, non pervenit, illius tamen æqualis fuit. Porro cum ad Eusitium, in Bituricensi pago morantem, Childebertus in Hispaniam cum exercitu abiens accessisse legatur apud Gregorium Turonensem lib. de Gloria Confessorum cap. 82; quod de Childeberto I dictum fuit, de Childeberto II interpretati fuerint, quos Lubbeus arguit verbis supra citatis, errore plane simili, quo in Actis S. Leopardini Clotarii et Theoderici inter se confusi sunt.

ostenditur :

B 14 Colitur hic S. Eusitius die 27 Novembris : at error iterum plane similis, quo Clotarius et Theodoricus seniores cum junioribus confusi fuerunt, observatus est in Commentario ad Vitam S. Fidoli, Trecis quidem in Campania Gallicana die 16 Maii annuntiati, sed patria Arvernensis tom. III Maii pag. 688, ubi de Actis quibusdam S. Fidoli, et retracta perperam ad sæculum VII S. Fidoli ætate hæc legere est : Alia Acta sunt aliquot seculis elapsis conscripta, ab homine non satis gnaro antiquitatis..... Non desunt etiam menda, quæ confirmat ex Gestis Francorum : in quibus Theoderici regis Burgundionum, ab avia Brunechilde incitati, bellum contra Clotarium III regem narratur cap. 57, et continuo captivitatem S. Fidoli ad dicta tempora retulit : sed mox suam incitiam manifestavit, dum S. Cemelianum, S. Lupi successorem, asserit tunc fuisse episcopum Trecensem; qui fere integro seculo citius floruit, et interfuit concilio Aurelianensi, anno Christi 508 aut sequenti habito. Auctor prioris Vitæ, quæ videtur ante dicti Theoderici regis Burgundionum tempora fuisse scripta, solum sub Theodorico rege captivum abductum tradit, quod anno DVI factum fuisse arbitramur. « Tunc » enim, ut scribit Gregorius Turonensis lib. II Historiæ Francorum cap. 57 « occiso Alarico maximus Arvernorum » populus et primi ex senatoribus corruerunt, » et Chlodoveus filius suum ad Arvernos direxit : qui abiens urbes illas a finibus Gothorum » usque Burgundionum terminum patris sui » ditionibus subjugavit. » Quemadmodum itaque horum Actorum scriptor ex antiquitatis incitia Clotarios et Theodoricos confudit, et S. Fidolum ad aliud sæculum distraxit, ita et auctor Vitæ S. Leopardini ex eodem capite eosdem reges quoque confudit, et S. Portianum cum fratre Leopardino sæculo fere serius, quam par erat, vixisse verosimilius statuit.

atque adeo, quidquid hic in contrarium affertur,

C 13 Acta S. Leopardini, ex Mss. Abbatæ S. Ildii Claramontani exscripta et ad nos a D. Geroult, Abbatæ S. Sulpicii Bituricensis alumno, transmissa, Annotationem in illa adnexam habent ad calcem, ex Chronico seu Historia ejusdem abbatæ petita, qua S. Leopardinum S. Portiani fratrem non fuisse; sed in abbacia, cui S. Portianus præfuit, monasticæ vitæ rudimenta hausisse, et ad S. Sulpicii tempora pervenisse, contenditur his potissimum de causis : quod Gregorius Turonensis, sub annum 594 defunctus, nusquam S. Leopardini, nec ibi quidem, ubi de S. Portiano agit, meminerit, non neglecturus tamen alioquin Popularem suum : quod ab omni ævo indubitatum sit, Leopardinum in virtute et vita monastica in Navensi seu Bituricensi S. Sulpicii monasterio institutum fuisse a S. Sulpicio : denique quod ab omni pariter ævo Nivariense S. Leopardini monasterium Navensis directioni subjacuerit. Sed Gregorius nec omnia de Portiano scripsit, quæ de illo scribi potuerant, ut ex ejus verbis, num. 5

recitatis, colligi videtur posse, nec de omnibus omnino Arvernæ Sanctis scripsit, alias enim nec S. Fidolum, de quo num. 14, silentio involvisset : ab omni autem ævo indubitatum fuisse, tum S. Leopardinum a Sulpitio, nimirum II, monasticæ vitæ præceptis fuisse imbutum, tum Vivariense monasterium Navensi perpetuo et ab ipso sui exordio subjacuisse, ut amplius ambigendum non esset, quæ memoratæ Annotationis conclusio est, indubitatis, antiquioribusque forte, quam Chronici S. Sulpicii Bituricensis, cujus ignoramus ætatem, aut diplomatis, sæculo dumtaxat 11 conscripti, probandum erat testimoniis. Quod autem laudatum diploma attinet, vide, quæ infra num. 55 et seq. dicentur.

E 16 Unde quidem inter annum 511 et 555, quibus Theoderici I regnum circumscribitur, vixisse mihi S. Leopardinus videtur : at nihil in promptu est, unde annum, quo aut natus, aut denatus sit, accurate definiam. S. Portianus Benedictinorum Kalendaris inscribi solet; uti apud Wionem, Menardum et Bucelinum ad diem 24 Novembris videre est : illum Mabillonius inter prætermisos Sæculo 1 Benedictino præfixos retulit : at cum S. Maurus non nisi sub annum 545 in Gallias venerit, S. vero Portianus abbas jam senex fuisse videatur ab anno 525 ex dictis num. 6, Benedictinum institutum minime secutus videtur, nec proin S. Leopardinus, qui an senium attigerit, ac Portiano superstes fuerit, necne, certo non scitur. S. Leopardini quidem, velut sui Ordinis non meminit Mabillonius : Bucelinus tamen movere aliquid, ut Portianum suis adscribat, videtur velle ex eo, quod, ut Gregorius Turonensis scribit, oblatum sibi extra refactionis tempus a Sigivaldo potum, sumere noluerit, ex præscripto nimirum, ut addit Bucelinus, sanctissimæ Regulæ; sed ut fidem sibi faceret, addere et probare debuisset, id ex solius Benedictinæ Regulæ præscripto, nec ex privata pietate, qua sibi ipse potum sumere vetuerit ante solitas preces Deo persolutas, id abs illo fieri potuisse.

AUCTORE
J. B.

sæculo potius
vi Leopardini
cetas affigenda
videtur.

§ II. Sancti Martyris genus, gesta, martyrium et cultus sacer.

F Sanctum Leopardinum divina bonitas non modo servili conditione exemit, et in libertatem filiorum Dei, quæ vera libertas est, asseruit, verum etiam ad beatam et immortalem Sanctorum suorum gloriam evehere voluit. Natum enim servili in Arvernia genere fuisse, utraque illius apud Labbeum Vita perhibet, uti et illius apographa, quæ inter Mss. nostra servantur, et supra memorata jam sunt. Arvernia, Galliæ provincia est, quæ Foresiis ab Ortu, Velauno et Gevaudano ■ Meridie, a Septentrione Borbonensi tractu, et Lemovicensi et Petrocoriensi ab Occasu cingitur; in Superiorem et Inferiorem (Limaniam vulgo appellant) divisa : in hac, qua Borboniensi provinciæ confinis est, S. Porciani oppidum occurrit ad Sicaulam fluvium, in cujus vicinia natus videtur S. Leopardinus : illic enim S. Leopardini ætate Mirandense cænobium erat, quod deinde ■ S. Porciano, uti et ipsum oppidum cognomine, nomen invenit : quippe ad ejus abbatem, S. Leopardinum,

Natus servili
genere,

AUCTORE
J. B.

pardinum, heri sui molestiis vexatum, continuo confugisse, ejusdem Acta perhibent. Prædicti S. Porciani frater, si Actis standum, S. Leopardinus, fuit, verum cum eadem S. Leopardini Acta, hunc S. Sulpitio Pio Bituricensi episcopo æqualem etiam, haud satis constanter, ut superiori § ostensum est, faciant, nec omnino liqueat, qua narrationis parte error cubet; nec certum esse potest, S. Porcianum et Leopardinum fratres fuisse, quamquam hoc ex dictis præ altero verosimilius videri possit.

et heri difficilis servus

18 Ut res sese habeat, ita equidem S. Leopardini junior ætas ab ejus biographis describitur, ut iis plane congruant, quæ de S. Porciani juniore ætate cap. 3 lib. de Vitis Patrum Gregorius Turonensis scribit. Refert ille de S. Porciano, genus illi fuisse servile, herum quoque difficilem ac molestum, studium serviendi Deo ab ineunte ætate perpetuum, quæ fere omnia S. Leopardino pariter ejusdem biographi uno ore adscribunt, diserte vero biographus brevior num. 1 his verbis: Huic (S. Leopardino) extitit frater germanus sanctus Portianus, quos prædices quidam tanquam vernaculos possidebat. Ii cum vicinum

B quoddam monasterium identidem frequentarent, concepto altioris vitæ proposito, attonsi in monachos ab abbate recepti sunt. Diserte item auctor Ms., a P. d'Ardes Rothomago ad Majores nostros transmissi, qui et modum occasionemque, quibus sancti Fratres in monachos attonsi fuerunt, dilucidius explicat: sed cum ea, quæ de illis hoc loco narrat, ex Gregorio Turonensi deprompserit, hunc potius loquentem audiamus. Sic ille de Portiano: Beatissimus igitur Portianus ab ineunte ætate Deum quærere cœli semper, etiam inter terrena servitia, conabatur.

monachis
adscribitur

C 19 Sic enim servus fertur fuisse cujusdam barbari (id est, Franci, interprete Ruinartio) isque cum plerumque ad monasterium confugeret, ut eum domino suo abbas redderet excusatum, ad extremum fugiens, dominus ejus de vestigio sequitur, et abbatem calumniari cœpit, reputans, quod ipse eum seduceret, ne sibi suus famulus deserviret. Cumque de consuetudine, ut eum redderet, calumniando abbatem insisteret, dicit abbas Portiano: Quid vis, ut faciam? Et ille: Redde, inquit, me excusatum. Cumque excusatus redditus fuisset, et dominus ejus reducere domum vellet, ita cæcatus est, ut nihil penitus posset agnoscere. Cernens autem se gravibus doloribus affici; abbatem vocat dicens: Supplica, quæso, pro me Dominum, et accipe hunc servum ad ejus cultum; forsitan promerebor recipere lumen amissum. Tunc abbas vocatum Beatum ait: Impone, quæso, manus tuas super oculos ejus. Cumque ille refutaret, tandem abbatis devictus precibus, super oculos domini sui signum beatæ Crucis imposuit: statimque, disrupta caligine, et sedato dolore, pristina redditus est sanitati. At vero exin B. Portianus, clericus factus, tanto virtutis cumulo est prælatus, ut, decedente abbate, ipse succederet. Hæc Gregorius de solo Portiano, e servo in monachum recepto, ne minima quidem de S. Leopardino mentione injecta: fuerint S. Leopardinus Portiani in his rebus comes simul et particeps, quod citati Ms. auctor ait, dubium omnino atque incertum, non modo ob dubium fraternæ inter utrumque Sanctum necessitudinis vinculum, verum etiam, quod, illo concesso, fratrem suum imitari postmodum potuerit,

ac ab hero, jam ob receptum oculorum usum D mitigato, ingrediendi monasterium facultatem impetrare.

20 Gregorius neque monasterium, in qua monachum profleri Portianus, forte cum Leopardino fratre, cœpit, neque abbatem, qui utrumque forte suis adscripserit, nominatim expressit: verum, quod ad monasterium spectant, cum S. Portianum, in eodem monasterio, abbate, qui illum receperat, mortuo, ad abbatis munus ob virtutum præstantiam electum fuisse, verbis supra adductis innuat, dubium non videtur, quin id Mirandense fuerit, S. Portiani postea dictum; quod oppido circumjacenti, ut Ruinartius in hunc Gregorii locum annotat, nomen cedit, in Arvernorum finibus versus Burbonenses etiam nunc subsistit, amisso ab annis dccc. abbatiae titulo, in prioratum redactum, et monasterio Trenorchensi subjectum. Trenorchiensibus monachis anno mdcxxvii sæculari toga donatis, monasterium S. Porciani sub regulari ordine permansit, quod anno mdcxlv congregationis S. Mauri monachis reformandum commissum est. Transtulit ad S. Philiberti monachos S. Portiani monasterium sæculo nono Carolus Calvus, ut liquet ex E instrumento anni 873 inter Monumenta Historiæ Trenorchensis, auctore Petro Juenino pag. 95, ubi inter ceteras abbatiae illius possessiones numeratur cella S. Portiani in hunc modum: Et in comitatu Alvernico cellam S. Portiani, cum omnibus appendiciis suis, quæ ipse (Carolus Calvus) solita pietate, causa confugii, monachis sanctæ et intemeratæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Filiberti, inclyti confessoris, ob vitandam Marchomannicam severitatem contulerat, anno, ut scribit Jueninus, 874.

21 Quod autem ad abbatem, qui utrumque forte ab abbate Protasio. Sanctum, vel certe Portianum monachorum numero adscripserit, attinet, sunt, qui putent, ut tradunt Galliæ Christianæ auctæ scriptores t. II, col. 372, dictum fuisse Protasium; eum, ni fallor, quem S. Portianum salutaribus adversus dæmonis, illum sub visibili forma adorti, insidias ac præstigias monitis muniisse, Gregorius Turonensis narrat in ejusdem S. Portiani Vita, quem et inter Sanctos, quorum nescitur natalis aut cultus dies, retulit Castellanus in Martyrologio Universali pag. 883. Verba Gregorii sunt: Idque (dæmonis adversus S. Portianum fallacia) statim revelatum est beato Protasio, qui tunc apud Canbidobrense monasterium habebatur reclusus. Canbidobrense monasterium idem, quod Mirandense, S. Portiani monasterium post appellatum, credidit Sirmondus; quo posito, verosimile esset, B. Protasium, deposita abbatiae sarcina, S. Portiano, tunc abbati, salutaria ista monita suggessisse: verum neque S. Portiano, jam abbati, ista contigisse, Gregorius scribit, nec vivo, sed mortuo abbati, qui monachis illum adscripserat, successisse videtur tradere verbis num. 19 citatis. Porro nec idem fuit Canbidobrense, quod Mirandense monasterium, ut ipsa Gregorii verba videntur innuere, ita de illo loquentia, ut altero ab alterum dissitum fuisse videatur: nec enim aliquin revelatione, ut, quid S. Portiano contigisset, resciret Protasius, opus fuisse videtur: Canbidobrense monasterium idem fuisse Ruinartius putat, qui prioratus, dictus hodie vulgo Combronde, Menatensi monasterio Ordinis S. Benedicti subjectus, qui octo circiter leucis ab oppido et monasterio S. Portiani distat: ut adeo abbatis Mirandensis, a quo S. Portinus, uti et forte S. Leopardinus

in Mirandensi, nunc S. Portiani, cœnobio

A S. Leopardinus in monachos recepti fuerint, in ambiguo nomen maneat.

E Mirandensi
cænobio

22 S. Portianum, monachis in Mirandensi monasterio adscriptum, eximia virtutis laude fulsisse; testem habemus Gregorium Turonensem: idem de S. Leopardino tradunt Vitæ ipsius Mss. singula, passim quidem paucis, at paulo pluribus Ms. Rothomagensis cap. 2, cujus, quod singularia nonnulla contineant, huc verba transcribo: Libertate suscepta, inquit illius Ms. auctor, novitiis adscribuntur: quanta animi contentione in id, quod optimum est, incubuerint, quam serio ad virtutem animum appulerint, quam denique omnibus se probaverint, vel hinc scias, quod statim post eorum professionem, abbate mortuo, nullus repertus sit dignior, qui succederet, quam frater Portianus. Qui suscepta mandræ (seu monasterii) administratione, omnium in se animos oculosque convertit mirabili quadam sanctitatis gloria. Confluebant ad eum undique, quos infirma quælibet valetudo tentabat, spe recuperandæ salutis; neque spem fallebat eventus. Verumtamen ne redditæ sanitatis existimationem subiret; totam hujus rei laudem in Leopardinum fratrem suum refundebat; propterea, quod eum socium adhibebat ad preces (quas) pro infirmis fundebat. Leopardinus vero nequaquam sublimius de se sentiens curationes omnes fratris sui meritis adscribebat. En S. Portianum non modo virtutis laude celebrem, sed etiam prodigiosarum curationum, de quibus tamen Gregorius silet, gloria; en ejusdem gloriæ participem S. Leopardinum; qua de re omnino tacent Mss. cetera velustiora. Merito itaque verendum est, ne hæc pro arbitrio a recentiori Rotomagensis Ms. auctore excogitata sint atque asserta.

S. Sulpitium,
Bituricensem
episcopum,
adit,

23 Idem porro sic pergit: Qui quidem (S. Leopardinus) sui sollicitus, ne importunus cenodoxiæ (inanis gloriæ) telis pateret diutius, hominum vitare conspectum decrevit, atque ne quid temere aggrediretur, B. Sulpitium, cujus fama sanctitatis longe lateque dimanarat, consulere. Re itaque cum fratre suo communicata, Biturigas venit, causamque peregrinationis sancto præsuli aperuit. S. Leopardinum, postquam tempore aliquanto cum fratre versatus in monasterio fuerat, bona ejusdem, jam tunc forte abatis, venia, Biturigas ad S. Sulpitium abiisse, habent etiam vel innuunt Mss. cætera: at discensus hujus causam fuisse, ne ex prodigiis curationibus, quæ suis, et fratris sui precibus frequenter accidebant, inanis sibi gloria obreperet, nusquam in illis legitur: imo Vita brevior S. Leopardinum Bituricensem episcopum adiisse ait, amplioris rei (seu majoris perfectionis) spe evocatum. Hæc itaque, etsi non falso fortasse asserta, fidem tamen auctoritatemque non habent. Adieritne vero S. Leopardinus S. Sulpitium, cognomine Pium, licet in id consentiant Mss., quæ penes nos sunt, singula, pariter incertum est, quin et illa secum hac in re pugnare, ostensum est § superiore, ut adeo ibidem dicta hic repetere non sit necesse.

a quo dein
discedens

24 S. Leopardinum apud Bituricensem episcopum, sive S. Simplicium, sive S. Sulpitium is fuerit, seu quivis alius, jam aliquamdiu (nec enim commorationis Bituricensis durationem Acta exprimunt) versatum ac omni virtutum genere probe instructum, solitariæ vitæ desiderium cepit: sic tamen, ut nusquam, nisi intra diocesis Bituricensis terminos, sedem figere ac vitæ reli-

quum transigere ratum haberet: sancto Viri voto obsecundans episcopus facultatem illi fecit, quo vellet, abeundi, ac impertita benedictione eum dimisit. Ita fere. Acta S. Leopardini prolixiora: sed breviora, et Ms. Rotomagensis addunt, S. Sulpitium abeunti Leopardino non modo propositi sui felicem exitum, sed et Martyrium prædixisse, quæ magis ex auctorum mente et opinione, quam ex probatis monumentis, certisve auctoribus dicta, existimo. Digressus a S. Sulpitio (ut quidem Acta loquuntur) fratrem Portianum revisit, ac propositi sui certiores fecit. Probavit illud quidem Portianus, sed id sibi concedi postulavit, ut ne nimium a sese abscederet. Placuit Leopardino fraterna petitio: quapropter Albinaci sedem figere statuit: est autem Albinacum, Gallice Aubigny, vicus in Borboniensi pago sub diocesi Bituricensi in hujus et Claramontanæ diocesium confinis situs.

25 Erat in Albinaciensi vico fundus quidam, Vivaris dictus, in eoque conditum S. Symphoriani oratorium: locum hunc S. Leopardinus solitariæ illic degendæ vitæ non ineptum ratus, illius domini, nomine Ardeum, precatus est, ut solitas in eo oratorio laudes Deo persolvere sibi liceret; quod illi non modo libens annuit Ardeus, sed et oratorium S. Symphoriani, fundumque Vivariensem donavit, ut fusius in Actis videre est. Bituricensi episcopo (Sulpitio Pio, ut aiunt Acta, sed forte Simplicio, aut alteri cuicumque) S. Leopardinus sibi donata subjecit, eoque in loco cellam ædificavit, quæ, aucto sociorum ejus numero, in monasterium evasit, quod Navensi seu S. Sulpitii Bituricensis Ordinis Benedictini abbatiæ subjectum jam olim fuit; sed quo primum tempore id factum sit, plane incertum: forte enim post S. Leopardini tempora Navensi cænobio principis alicujus in S. Sulpitii monachos favore subjectum fuerit; etsi a sæculo xi creditum fuerit, S. Sulpitio Pio ab origine sua fuisse subjectum; quod jam tum subjectionis illius exordium ignoraretur. Ut sit, cænobii Vivariensis e Mabillonio ad annum 1040 num. 24 brevem hanc accipe notitiam: Hæc cella S. Leopardini, inquit, sita duabus leucis a Borbone Archembaldi (Gallis Bourbon & Archembault) hactenus sancto Sulpitio (Bituricensi) subjacet, sancto Symphoriano primitus, dein etiam sancto Leopardino sacra.

26 De rebus a S. Leopardino in Vivariensi suo monasterio gestis Vitæ ejus scriptores pauca memorarunt; quamquam minime sit ambigendum, quin, qui a teneris unguiculis virtuti se divinoque obsequio dederat, eundem quoque per omnem ætatem justitiæ pietatisque callem constantissime triverit: hinc inde tamen in Actis ejus nonnulla occurrunt, unde sancti Viri ecclesiæ S. Symphoriani, cujus administrationem curamque susceperat, jura tuendi non segnis ardor; eximia pietas, qua rebus divinis operari quotidie solemne illi erat; insignis, qua in proximum erat, charitas, et ingens pro Dei causa patiendi desiderium commenduntur; ut ejus Acta pervolventi manifestum fiet. Nullus etiam dubito, quin plura, eaque præclara de S. Leopardino dici scribique potuerint, modo nactus fuisset scriptores ætati suæ propiores, nec temporis diuturnitas gestis ejus tenebras offudisset. Sed hæc obiter dixisse sufficiat, et ad martyrium ejus, quod tamen accurate satis descriptum, properemus, unde summa tantum capita delibabimus, lectori reliqua in ejus Actis infra excudendis legenda relicturi.

AUCTORE
J. B.

Vivariense
Ardei muni-
ficentia cæno-
bium condit:

E

F
virtuti hic
et rebus suis
incumbit;

AUCTORE
J. B.
sed Blitildis
Ardei uxoris
jussu

24 Vivariensem fundum, sibi ab Ardeo liber-
liter pieque donatum, pro viribus S. Leopardinus
excolebat, ut inde S. Symphoriani oratorio, sibi,
suisque necessaria compararet : et vero labori par
fructus respondebat. At idem fundus, qui sancto
Viro victum suppeditabat, quodammodo conscivit
et mortem. Ægre nimirum tulerat Blitildis seu
Richildis, Ardei conjux, mariti in S. Leopardi-
num munificentiam : quare invidiæ stimulis acta,
in agrum quemdam, ecclesiæ S. Symphoriani
altari addictum, inscio vel sorte peregre versante
Ardeo, avara mulier violentas manus iniecit :
monita identidem ab illum repetente Leopardo,
ne aliena diutius retineret, neve S. Symphoriani
in se vindictam provocaret, scelus non emendavit,
sed scelere auxit atrocior : quippe, concepto
S. Leopardinum e medio tollendi proposito, Pla-
cidum quemdam, quem Vir sanctus alebat in
monasterio (hoc enim illum sensu S. Leopardini
nutritium in Actis dictum reor) ac familiarem
habebat, primo corrumpit ; a quo aliquando edo-
cta, S. Leopardinum ad monasterium aliquod,
Vivariensi, ut apparet, vicinum, Collobero dic-
tum, fratres ibi degentes visendi gratia iturum,
B mox quatuor sicarios mittit, qui sanctum Virum
in itu redituque interficiant, et occisi corpus clam
occulant, ubi inveniri non possit : hi redeuntem
adorti dirissime cædunt, et securi capiti impacta
velut mortuum, ita nimirum disponente divina
Providentia, relinquunt.

a sicariis

28 Paulo aliter, ac Acta S. Leopardini Lab-
beana, hæc narrat auctor Ms. Rotomagensis
cap. 5. Erat Hardeo, inquit, uxor ferocissima, in
cujus sinu tota se infuderat tenax avaritia :
doluit illi, tam læta cultaque latifundia ab ho-
minibus nihili (ut aiebat) possideri. Augebat
ægritudinem animi sedula cura Leopardini, et
fratrum, quos regebat, industria, quam in ver-
sanda terra adhibebant. Fructus par operi do-
lorem non minuebat. Excogitat itaque modum,
quo monachos arceat sua possessione. Imperat
primum ganeonibus quibusdam, quorum auda-
cia utebatur ad scelera, ut totam hæreditatem
deprædentur : tum demum fruges, antequam
perfecte maturuerint, decerpant, profanosque
in usus convertant. Quæ cum ex animi senten-
tia sibi non successisse videt, convertitur ad
C deteriora consilia. Erat, nescio, quis pseudo-
eremita, cujus consiliis et opera utebatur fami-
liariter Leopardinus. Huic Placido nomen erat,
homo ad quævis flagitia natus etc. Agrum illum
in proprios usus a Blitilde fuisse conversum, Acta
quidem habent Labbeana Rotomagensibus anti-
quiora ; sed nihil de deprædationibus ejusdem
nihil de rejectis frugibus nondum maturis ha-
bent ; unde hæc forte ex unico scriptoris recen-
tioris genio, etsi fortassis vera, profecta sunt.
Sed nec Placidus, S. Leopardini proditor, ere-
mita, aut S. Leopardo a consiliis fuisse in illis
dicitur ; contra e famulorum numero fuisse vide-
tur, utpote cui S. Leopardinus, ad vicinum mo-
nasterium profecturus, præceperit equum sternere,
et nutritii tantummodo nomen tributum sit in
Actis Labbeanis prolixioribus, quæ consule
num. 9. Quid porro S. Leopardo acciderit, nunc
videamus.

a Nivernia
ad suos re-
dians obtru-
catur.

29 Sicariis nondum ad dominam reversis, ■
vulneribus jam inde S. Leopardinus ope divina
convalescerat : Blitildis vero aliud perdendi S. Leo-
pardini tempus opperiri decrevit : nec multo post
auduit, illum in Nivernensem pagum ad Matro-
nam quamdam, quam suis precibus paralysi libe-

raverat, excursum meditari. Sicarios commodum, D
peragendo sceleri obsidere locum jussit juxta ri-
pam fluvii Elaveris, qua Borbonensium et Niver-
nensium fines permeat. Quo cum jam redisset
S. Leopardinus, subito in illum irruerunt et ab-
scisso capite e vivis abstulerunt, injecto occisi
corpore, ne crimen proderet, altissimæ scrobi :
sed quod terra texit, visum eo loci divinitus ac-
censum lumen pastoribus prodidit. Vulgata in
vulgus rei fama Blitildem terruit : quare illico
misit sicarios, qui effossum corpus et dolio una
cum saxis inclusum supradicti fluminis gurgiti-
bus mergerent. Sed variis iterum prodigiis, quæ
Acta fuse describunt, detectum, integrumque re-
pertum, linea tantummodo circulari purpurea in
collo relicta, quæ martyrii genus indicaret, ma-
xima concurrentis populi multitudine ac insigni
honore tandem ad S. Symphoriani ecclesiam de-
latum est ac sepulturæ mandatum. Blitildis vero
in pœnam peractæ cædis, effusus in latrinam vi-
sceribus, male periit. Atque hæc quidem sunt, quæ
de S. Leopardo narrata inveni : reliquum est,
ut de Fastis sacris, quibus inscribitur, deque
cultu, sancto Martyri impenso, pauca dicamus. E

50 Hagiologium Franco-Gallicum Labbei, ex
antiquo abbatiæ S. Laurentii Bituricensis Mar-
tyrologio decerptum, ad diem 7 Octobris ita
habet : In territorio Bituricensi monasterio
Vivariensi natalis S. Leopardini sacerdotis et
martyris. Castellani Martyrologium Universale
Gallicæ : Prope Albinicum apud Bituriges
S. Leopardinus monachus a sicariis interfectus.
His plura Martyrologia, quæ S. Leopardini me-
minerint, hactenus non inveni. Sanctum Marty-
rem a Vivariensibus coli ut patronum, ex verbis
Mabillonii num. 23 adductis liquet : unde et il-
lud monasterium S. Leopardini interdum audit,
quo nomine appellatur in Actis Visitationis diæ-
cesis Bituricensis anno 1283 a Simone de Bello-
loco, Bituricensi archiepiscopo, instituta apud
Baluzium lib. iv Miscellaneorum pag. 592. Actis
S. Leopardini a domino Geroult, abbatiæ S. Sul-
pitii Bituricensis monacho, ad nos transmissis
subnectitur, in illius honorem procul dubio reci-
tari solita, Oratio hujusmodi : Majestatem tuam,
Domine, humili prece deposcimus, ut omnes,
qui beatissimi sacerdotis et martyris tui Leo-
pardini requirunt patrociniū, illius sacratis-
simis precibus suorum omnium mereantur
consequi veniam delictorum. Per Christum Do-
minum etc. In codice Beneficiorum diæcesis Bi-
turicensis, anno 1626 Parisiis excuso, vicum
S. Leopardini dictum, reperio, pag. 15 in archi-
presbyteratu Borboniensi ; uti et apud Blaevium
in Tabula Geographica Bituricensis ducatus ; sed
in Tabula Borboniensis corrupte S. Labardin
dictum. Utrouque vero in vicinia Albiniciensi
non procul Elavere (Gallis l'Allier) collocatur.

51 Ad Sancti nostri cultum etiam facit, quod
de Aymone Bituricensi episcopo in Patriarchio Bi-
turicensi apud Labbeum tom. II Bibliothecæ libro-
rum Mss. pag. 87 legitur his verbis : Quinqua-
gesimus octavus præfuit dominus Aymo, inter
ceteros generis dignitate sublimis et vitæ san-
ctimonia præclarus. Hujus frater vocabatur Ar-
chimbaldus, strenuissimus princeps et comes
Borboniensis ; ad cujus instantiam idem vene-
randus pontifex exhumavit corpus sancti Leo-
pardini martyris apud monasterium Vivariense,
et illud decentius collocavit in eminentiori loco
ecclesiæ dicti monasterii. Meminit etiam ejusdem
corporis S. Leopardini elevationis, ut supra mo-
nui,

Sancti Mar-
tyris cultus
sacer

et corporis il-
lius elevatio.

A nui, Mabillonius in *Annalibus Benedictinis* ad annum 1040 num. 24, uti et Archembaldi comitis in Vivariensem S. Leopardini prioratum munificentiae, ea occasione exhibitae, ex instrumento; quod, prout apud Mabillonium exstat, huc transfero: Sic habet: Francorum piissimo Heinricho imperii gubernacula moderante, in archiepiscopatu Biturigae civitatis, urbis metropolitanæ, Aymone, fratre principis Archembaldi, præsidente, abbatiam vero S. Sulpicii abbate Humberto regente, atque prioratum Vivaris Andrea monacho disponente, ipse præfatus princeps Archembaldus, omnesque procures Borboniensium ad sanctissimum cœnobium Leopardini congregati esse dignoscuntur, gratia videlicet relevandi detelluris sinu almi corpus Leopardini, atque honorabilius locandi.

ex charta sæculi xi,

B 52 Quibus omnibus congregatis, Aymo archiepiscopus intimavit, qualiter Ardeus, vir nobilissimus, jussu et laude Theoderici regis, omne alodum Vivaris, quod sui juris erat, beato donavit Leopardino, et sancto Sulpicio, et monachis ei servientibus. Qui prædictus princeps Archembaldus plurima ex rebus propriis dona monachis S. Leopardini dedit, et concessit, quæ hic non piguit, sed potius placuit, inserere sedule. In primis concessit ipse benignus princeps Archembaldus, laudante Arnulfo atque Giraldo, Firmitatis principe, domino sancto Leopardino ipsius loci feram (*nundinas*) annualem, et feras omnes de cunctis hominibus ad feram venientibus, totum districtum in ipsa fera. Et post multa, inquit Mabillonius, jubet princeps, ut hæc terra « quieta semper maneat, sicuti in authenticis Francorum regum præceptis omnis » sancti Sulpicii terra quieta esse præcipitur » id est, interprete Mabillonio, immunis. His litteris, pergit Mabillonius, apposita signa principis, et filii ejus Arnulfi, et Gilberti fratris ejus, atque aliorum. Dein refert hujusmodi litterarum clausulam: Actum est in festivitate sancti Leopardini, regnante Heinricho, Francorum rege. Denique et diplomatis Arnulfi, Firmitatis principis, quo prædicta confirmantur, hæc verba refert: omnem vicariam, tam in burgo, quam extra burgum in terra sancti Leopardini, sicut Archembaldus Borbonensium princeps et Arnulfus avus meus atque Gislebertus frater ejus (*supra memorati*) prædictam vicariam in relevatione beati Leopardini monachis, ibidem Domino servientibus, dederunt. Actum est regnante Philippo rege Francorum.

in quam nonnulla

C 53 Unde antiquitus cultum apud Borbonienses fuisse S. Leopardinum, satis liquet; at non item, ut dictum supra est, Ardeum et S. Leopardinum S. Sulpitii Pii ætate vixisse, ut ab ipso sui exordio Vivariense monasterio dicto sancto episcopo subjici potuerit, ob nimiam sæculi xi a sæculo sexto vel septimo distantiam. Quia tamen hæc opinio, nec tum recens nata fuisse videtur, fecit illius antiquitas, ut S. Leopardini ætatem sæculo sexto vel septimo sub Commentarii initium cum disjunctione illigandam putarim, quod non desint rationes satis probabiles, ob quas credi possit, eam opinionem, licet antiquam, ex Clotariorum et Theodericorum Franciæ regum confusione suam duxisse originem. Et hoc quidem propterea probabilius existimo, quod ipsum hoc instrumentum erroris suspicione non vacet: dicitur enim in illo Ardeus Vivariensem fundum donasse S. Sulpitio et Navensi monasterio Jussu

et laude Theoderici regis, nempe Burgundiæ, ut volunt. Atqui tamen, ut Galliæ Christianæ auctæ editores scribunt tom. II, col. 126, Navense cœnobium non nisi sub Clotario II conditum fertur; sub Clotario, inquam, totius Franciæ imperium anno 614 post Theoderici, Burgundiæ regis, obitum adeptum: alioquin enim non sub Clotario, sed sub Theoderico conditum diceretur.

54 Adhæc, si S. Leopardini Actis fides habenda est, hic Vivariense monasterium subjectum voluit S. Sulpitio, cum jam factus esset Bituricensis episcopus; id vero non prius contigisse, quam e vivis Theodericus abierat, et Clotarius jam toti Franciæ imperare cœperat, Acta ejus ab auctore cœvo conscripta tom. II Januarii pag. 168 et seq. legenti manifestum fiet: itaque non potuit Theodericus, S. Sulpitio, jam Bituricensi episcopo, Vivariense monasterium auctoritate regia confirmare. Quod si dicas, S. Leopardinum monasterium suum subdidisse S. Sulpitio, nondum quidem episcopo Bituricensi, abbati tamen Navensis cœnobii, respondeo, id pariter valde incertum esse. S. Sulpitium clero aggregavit S. Austregisilus, ita scribente S. Sulpitii biographo: Cumque repente fama longe lateque respersa, præcipue in parte, quæ sub axe ponitur Occidentis, peragrans evolasset, poposcit Austregisilus Bituricæ urbis episcopus Theodoricum principem; ut sibi licentia daretur participationem docendi ei (*Sulpitio*) in ecclesia tradere, eo quod ad ipsum doctrinæ gratia multitudines convolarent. Nec mora: regia defertur auctoritas, ut, decisa cæsarie, clericatus susciperet onus, et succedentibus gradibus anno et eo amplius præponens eum cæteris, Leviticam sortem indeptus, ecclesiæ ministravit. Austregisilus vero Bituricensis factus est episcopus anno 612, uti in Commentario ad ejus Vitam prævio tom. V Maji ad diem 20 ejusdem mensis num. 3 videre est. Anno autem postero Theodericus exstinctus est: nullo autem ex capite liquet, S. Sulpitium anno 612 aut proxime sequenti in Navensi monasterio abbatis munere fuisse perfunctum. Secundum S. Sulpitii Vitæ auctorem, vivente adhuc Theoderico, ab Austregisilo clericis adscriptus fuit, et succedentibus gradibus anno et eo amplius præponens eum cæteris, Leviticam sortem indeptus, ecclesiæ ministravit. Non igitur ante annum 615 sacerdotio initiatus fuit: inde vero in castra Clotarii evocatus est, ut abbatem ageret; atque adeo sub Clotario tantum monachorum Institutum amplexus videtur. Interea magis magisque signorum gratia cingebatur. Et cum a fidelibus Clotario principi fuisset suasum, illico episcopum (*Austregisilum*) poscit, uti pro salute sua ac exercitus sui licentia daretur, ut vir beatus (*S. Sulpitius*) in suis castris abbatis officio potiretur, pergit idem S. Sulpitii Vitæ scriptor. Scio quidem hæc auctori Vitæ S. Austregisili, qui Sulpitii II decessor fuit, a cœtaneo pariter auctore conscriptæ (Vide tom. V Maji pag. 251 num. 10) adversari; sed potius hac in re assentiendum videtur ei, qui dedita opera ipsius Sulpitii res gestas prosequitur, ut tom. II Januarii pag. 167 num. 16 Commentarii, in S. Sulpitii Vitam prævii, dicitur.

AUCTORE
J. B.

hic observantur.

E

F

ACTA

AUCTORE
ANONYMO.

A C T A

S. LEOPARDINI MONACHI

*Ex Ms. codice Silviniacensis
cænobii apud Philippum
Labbeum tom. II Biblio-
thecæ Mss. Librorum, a
pag. 415 excusa.*

CAPUT I.

*Refertur sancti Martyris
vita et martyrium.*

S. Porcianus
et Leopardi-
nus fratres,

a
b

c

d

C

et in Arvernia
nati;

e

f

g

Sapientia Dei Patris, quæ attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter *a*, illud cœlestis satietatis *b* convivium multis et innumerabilibus relucere facit splendoribus Sanctorum. Qui, licet in diversis sint dissep-
rati terrarum locis, in illa tamen summæ Trini-
tatis unitate propter testamentum Domini et
leges paternas permanent in amore fraternitatis,
et sic unus spiritus retinet eos semper, et una
fides. Talem itaque laudabilis unanimittatis con-
junctionem ille spiritus veritatis et unitatis
perficit, quem solliciti semper servant illi in
vinculo pacis, quibus unum corpus et unus
spiritus efficitur in una spe vocationis æternæ,
a quibus unus Dominus sapitur, una fides col-
litur, unum baptisma tenetur. Quibus est enim
unus Deus et pater omnium, qui supra omnes
et per omnia et in omnibus præsidet. Hoc *c*
istam enim regiam veritatis et salutis viam firmo
et libero cursu cucurrerunt beatissimi verique
Dei cultores, Porcianus *d* et Leopardinus. Hi
enim carnali adjuncti propinquitate fraternita-
tis, uterque elaborabat voluntarius, ne in fine
dierum perderent laborum suorum salutare
fructus.

2 Hi enim beatissimus Porcianus et Leopa-
rdinus Arvernensi patria sunt nati et procreati,
et pueritiæ suæ tempora quodam maturioris
ætatis senili reddebantur *e* moderata, et succe-
scentem dierum suorum numerum quotidianis
sanctificabant incrementis virtutum, adhærentes
Domino Jesu plena fide, et constanti spe, et
perfecta charitatis dulcedine. Patriæ namque
Arvernensis lata et spatiosa amplitudo ab ipsis
non solummodo captabat meliorationis et emen-
dationis exemplum, sed etiam multi et innume-
rabiles populi de longissimis aliis regionibus
veniebant ad eorum laudationis famam, quam
majorem esse laudabilioremque acclamabant,
quam audissent, dum ad propria revertebantur.
Multis namque et innumerabilibus fidelibus Do-
mini proficientes ipsi ad exequendum æternæ
felicitatis donativum, venientes veniebant cum
exultatione, reportantes manipulos *f* cœlestis
regenerationis *g* cum maxima laude.

5 In hoc tali laudum studio insimul laborantes
beati, Deoque dilecti Porcianus et Leopardinus,
tandem beati Leopardini placuit animo, ut illi
Dominico obediret præcepto : « Exi de terra
» tua et de generatione tua *h*. » Hic etenim
beatus Leopardinus de terra et de generatione
sua, Arvernensi videlicet, exiit, qui in terra
demonstratæ obedientiæ, illud antiquæ bene-
dictionis donativum recipere promeruit, quo
dicitur : « Benedicens benedicam tibi et multi-
» plicabo te *i*. » Audiens namque veridicæ rela-
tionis quotidiana certitudine, quia tempore
Theodorici regis *h*, Biturigis præsidet in archie-
piscopali sede beatus magnusque, totius religio-
nis decus, Sulpicius, Pius *l* laudis nomine, ad
eum veniendi viam assumpsit *m* devoto corde :
quem post aliquantos dies inveniens, magna ab
eo susceptus est dilectione, et cum eo aliquan-
diu commoratus, indicibili conjunctus est animi
familiaritate. In ipsa mutæ dilectionis senten-
tia permanet ille sanctus Sulpicius, pietatis et
misericordiæ eminens columna, et ille sanctus
Leopardinus, felix advena. Continuabant diem
et noctem in Dei servitio, cœlesti per hoc com-
placentes magisterio. Una autem dierum san-
ctus Leopardinus cordis sui desiderium sancto
patri Sulpitio aperuit, indicans ei, numquam se
velle foras ejus episcopii terminum habitatio-
nem eligere, vel alicubi remanere; unde dare-
tur ei locus in ejusdem confinio, ubi secure et
fiducialiter posset servire omnipotenti Deo.

4 Cujus sanctissimam probitatem reverendus
sanctus Sulpitius recognoscens, dignum sæculi
memoriale, dixit ei : Vade, et, ubicumque vo-
lueris in nostro habitare episcopii termino,
securus remane, et cœlesti consolatus adjutorio
vive *n*. Accepta autem paternæ benedictionis
licentia, ad illum prædictum Portianum repa-
triavit : cui jungebatur non solummodo spiri-
tuali, sed etiam carnali dilectione et fraterni-
tate *o* : cui et itineris sui vias, et prosperitatis
suæ causas aperuit, et qualem et quantum animæ
et corporis sui advocatum beatum invenisset
Sulpitium *p* insinuavit, et qualiter idem præfa-
tus pontifex in suo episcopio eum commanere
permisisset, demonstravit. Qui beatus Portia-
nus, fratris sui Leopardini congaudens prosperi-
tati, gratias reddidit Deo omnipotenti, vel quia
post aliquanta dierum spatia recepisset eum cum
alacritate maxima, vel quia donata fuisset ei
licentia commanendi, ubicumque ei placuisset
in patria Biturigensi, unde idem beatus Porcia-
nus fratri suo Leopardino multis precibus suasit,
ne prolongatæ a se stationis sedem eligeret, sed
talem, ut uterque alter alterum in proximo vi-
dere potuisset.

5 Huic præcordiali fraternæ suasionis pre-
catui sanctus vir Leopardinus assensum præbuit,
et in Borbonensi vico *q* valdeabilem et dele-
ctabilem locum, Vivaris *r* nomine, expetiit :
qui fundus erat cujusdam principis, nomine
Ardei, secundum Deum et secundum seculum
multa reverentia digni. Hic nobilitatem suæ
magnæ potestatis humiliabat sub manu Dei
omnipotentis. Unde cuilibet Christianorum
fidelissime complacere expetere illius conso-
lationis manum cum beneplacito animo. Au-
diens autem sanctus Dei Leopardinus præ-
dictum fundum a variis *s*, ipsius Ardei *t* esse
potestatis, supplex eum adiit, deprecatusque est
eum, ut in oratorio, quod erat in honore Dei
et

D
sanctam ali-
quandiu una
vitam degunt:

h

i

k

l

m

E

dein Leopa-
rdinus S. Sul-
pitium adiit,
a quo ad Por-
tianum re-
dux,

n

o

p

F

Vivariensi
fundo dona-
tur ab Ardeo

q

r

s t

AUCTORE
ANONYMO.

A et sancti Symphoriani *u* consecratum, liceret ei persolvere Dominò quotidianæ laudationis canticum. Quam petitionem, ut erat benignus, benigne suscipiens, non solum, quæ præcabitur, consensit; verum etiam post comprobata sancti viri Leopardini stabilitatem, totum ipsum Vivaris fundum cum omni integritate eidem Beato tradidit, et condonavit sub testamento legum et chartarum, et sub principali stipulatione regum.

quem Sulpitio
subjiçit et suis
suorumque
virtutibus
illustrat.
x

6 Ipsius autem fundi donativum idem beatissimus Leopardinus sanctissimo post Deum suo avvocato Sulpitio *x* condonavit, qui et idem beato Viro auctoritate episcopali prædictum fundum commendavit, et ad ipsum locum Vivaris exhortatum et honoratum repatriare permisit: ubi idem beatissimus vir Leopardinus postea libere et fiducialiter cum quibusdam fratribus Deo omnipotenti servivit, multosque pro Dei amore sudores ad effectum salutarem perduxit. Erat autem in divinorum operum studiis sedule deditus, orationi invigilans, misericordiæ actibus insudans, admonitionis Evangelicæ non immemor, qua primum regnum Dei quærere jubetur, et justitiam Dei *y*, quotidianas cum mortificatione carnis et peccati Christo Deo hostias immolabat, eidemque opere non contraibat, quia mortuus mundo et sæculo remanebat, nam ut justitia ejus in sæculum sæculi permaneret, pauperibus, viduis et orphanis dispertitor et donator necessitudinum suarum manebat hilaris. Per hæc virtutum incrementa incedens et crescens Dei misericordia, bonam suæ laudis famam circumquaque terrarum effulgurabat, illumque, sui fidissimum amicum, prædictum Ardeum, in omnibus lætificabat.

Bonis auctus
ab Ardeo,

7 Unde ab eodem Ardeo magis semper honoratus beneficiis beatus vir Leopardinus omni quoque cultui honoris annumeratus ex hoc maxime eidem viro habebatur admirabilis, quia pro oblata sibi honorificentia quantitate se in omnibus humiliabat et secundum Psalmistam se clamitabat miserum et inanem, dicens: « Ego autem mendicus sum et pauper *z*. » Illius nempe sanctæ Scripturæ medicamentum retinens et quasi in se quoddam antidotum superinliniens, quo dicitur: Quanto magnus es, humilia te in omnibus et invenies gratiam a Domino Deo *aa*. Gratiam namque a Domino Deo omnipotenti idem beatus vir Leopardinus magnam tenuit, qui per justitiæ certamina immarcessibilis gloriæ coronam *bb* de manu Domini recipere in fine dierum suorum promeruit. Hic etenim beatus vir Leopardinus in prædicto juris sui alodo Vivaris se exercebat interius, et exterius elaborabat, ut fratribus, qui in eodem loco Christo Domino serviebant, victus necessaria non deessent. Illud enim Apostolicum quotidie replicabat in animo præceptum, quod dicitur: Qui non laborat, non manducet *cc*. Cui et illud Propheticum promissum fidem sibi vendicabat, ut labores manuum suarum manducaret *dd*, de quibus in æterna satietate debriatus, et super aquam refectionis educatus, beatus esset, et bene ei in perpetuum succresceret.

in hujus uxoris
incurrit
invidiam,
ee

8 Inter cetera enim illius prædicti Vivaris alodi prædia quidam bene erat amplitudinis campus positus in Albiensi parochia *ee*, qui in proprios altaris usus S. Symphoriani devenerat antiquo legum sancitu. Hunc dum Vir Domini excoleret maximo cultu, et pro justi laboris recompensatione labor impositus labori

Octobris Tomus III.

ad præoptatos multiplicaretur sumptus, quædam mulier, miserrimarum miserrima, invidiæ stimulis accensa, nomine Blitildis, in proprios usus, oblita justitiæ, præsumit computare. Quam sæpius vir Domini Leopardinus a præsumptionis suæ tortitudine monuit cessare debere, ne provocaret S. Symphorianum ad injuriarum suarum incitamentum, dum suæ hæreditatis ei tolleret alodum, sed despecta exhortationis et deprecationis sancti Viri assiduitas eidem Blitildi in fine generavit ampliatis pœnas. Nam infructuosam ficulneam sicut maledixit Dominus, sic et hanc Blitildem fertur, quam maledixit S. Leopardinus *ff*.

ff
cujus jussu

9 Permanens itaque eadem Blitildis in malitiarum suarum nodis, postea cœpit disquirere occulte, quomodo beatum virum Leopardinum potuisset perdere. Nam in aperto hoc nec audebat facere, vel pro mariti sui Ardei timore, cujus erat conjux, vel pro nimio aliorum amore, quo idem Vir Domini vincebatur. Unde Jesabelis infecta antiquo maledicto, infecit quondam * deceptionis suæ instinctu etiam ipsum sancti Viri nutricium *gg*, vocabulo Placidum, valde nominis sui contrarium, qui per aliquot dierum spatia male postulati virus in corde suo celans zizaniam, sancto viro Leopardo, quantum occultiores, tantum graviore disquirebat insidias; in tantum scilicet, ut persuasici *hh* malitiæ Blitildi in omnibus complacens per omnia assensum præberet, illamque simplicitatis et innocentia columbam, sanctum scilicet Leopardinum, perderet. Quodam namque die post peracta Missarum solemnia, quod sancto viro Leopardo quotidianus erat usus, eidem prædicto Placido commendavit, ut præpararetur sibi caballus, quo posset Colobero *ii* ecclesia visitare fratres velocius. Qui, corde infecto malitia, præcepto quidem sancti Viri obtemperat; sed et ad illam nequitiarum amatricem Blitildem celerius appropriat, motum ejus et viam insinuat, adesse voti sui perquisitam fortunam annuntiat, quo poterit sanctum Dei virum Leopardinum perdere, si non negligat super illud opus invigilare. Adjungit quoque ille subdolos nutricius magnæ falsitatis conventum *kk*, esse apud S. Symphoriani ecclesiam multarum pecuniarum quantitatem, quæ in ejus deveniret partem, si idem Vir haberet ultimum diem vitæ. A tali igitur malæ persuasionis nuntio animus Blitildis ignescit illico, ingenium perficiendæ nequitia excogitat, quæ sibi ille milleformis artifex præparat, qui se in angelum lucis multoties transfiguratur.

* quodam
gg

hh

ii

kk

F

a siciariis in
via multis
afficitur vul-
neribus,

ll

10 Quatuor denique malefici discipulatus sui subselliones evocat eadem Blitildis, et conceptam et diu ruminatam animi sui rubiginem eis denudat, quibus promittit, quia, si eum præserint perficiendo sua jussa, non remanere eos ultra in servulorum loco, sed in carorum filiorum numero. In præsentia tamen numerosam acciperent pecuniarum quantitatem, ut non fastidirent precantis dominæ opus, et ut accelerarent ejus jussa perficere velocius, insinuatur, et motionis illius hora eis insinuatur, quia in proximo transiret per lacum, qui vocabatur Salgorus *ll*. Postquam insinuatur transitus viæ ejus, commendat eis, ut pertranseuntem Dei Virum arriperent, mortique ac celerrime traderent, ossa quoque præmortui corporis sic in profundum terræ transponerent, ut in perpetuo inveniri non possent. Assumunt plorabundæ præcepta

AUCTORE
ANONYMO.

præcepta dominæ, et ad prænotatum locum arripiunt viam concite. Et pertransiit inde sanctus Dei Leopardinus sacerdos, Colobero in gratiam charitatis fratres, ut dictum est, visitaturus. Unde quodam die revertens, et juxta locum sui itineris prædictos ministros obdormisse, videns, pertransiit et in uno proximo locorum, quid agere vellent, expectavit. Surgentes vero a somno, dum sanctum Dei Leopardinum redisse cognovissent, in lamentis et doloribus permanentes, et super somnolentiæ et pigritiæ suæ torpore multa conquerentes inrecuperabilis consolationis afficiebantur dolore. Quam quidem pro sui pigritia potuisset eos Sanctus Dei revertens derisui habere; sanctus vero Domini Leopardinus insanientium debacchationi auditæ condolens, martyriique coronam sitiens, eosque adpropians, illud Dominicæ Passionis pro se responsum reddidit dicens: « Ego sum, quem quæritis *mm*. » Tunc ministeriales imperatæ perditionis Sanctum Dei afficiunt pœna acerrimæ cædis. Securim quoque capiti infigunt, et sic videlicet, quasi emortuum, relinquunt.

a quibus prodigiose convalescit:

* lege subsequenter

B

11 Post peractæ igitur tantæ impietatis officinam, dum læti revertuntur ad Blitildem dominam suam, sanctum Domini Leopardinum cœlesti antidoto sanatum, eosque a longe subsequentes * aspiciunt, laudes Domini acclamantem, hilarem et angelicum vultum habentem. Dumque iterum totis nisibus dolo pleni et fallacia repleti ad Dei Sacerdotem redire conarentur, ut gladio eum trucidarent nefando, tantus subito illorum mentes invasit timor et tremor, ut nemo eorum ipsum auderet respicere; sed unus post unum fugam accipiens incerti, et profugi per sylvas et concava montium huc illucque discurrabant. Tandem fessi et dilaniati corpore et veste adsistunt conspectibus dominæ. Cui aperiunt, qualiter sanctum Dei Leopardinum post multa corporis flagella, manibus et pedibus ligatis, dimisissent mortuum, securi caput percussum graviter; et qualiter eos expavisset, eosque pro sui pavore fugam inire compulisset. His vero auditis, in iram conversa illa Blitildis malevola diversis flagellis eos torqueri commendat. Sed inter flagella promittunt, in proximo satis placere voluntati dominicæ *nn*, si eis daretur locus et terminus, quo sanctum rursus invenire possent Leopardinum. Huic probrosæ promissione attestantes, se daturos inquisitionem, dimittuntur, dehinc, in deceptionem sancti viri Leopardini astutioris insidiæ causas machinantur. At omnipotentis Dei virtus et sapientia inter agendum talia beatum Leopardinum in Nivernensi pago *oo* maxima extulit celebritatis gratia.

at dein a Nivernensi matrona evocatus,

pp

12 Erat quædam matrona in eodem pago Nivernensi, satis potestativæ dignitatis exuberans numero, et per multa dierum spatia, perditio omnium membrorum officio, solius linguæ particula fidei et necessitatum suarum partem edicere valebat. Quæ suæ domus famulos prece monuit attentius, ut trans Aleris flumen *pp* quendam eximiæ sanctitatis Virum perquirerent, nomine Leopardinum, qui pro Christo multis affectus fuerat pœnis, pro quibus resumpturus esset in fine dierum coronam perennitatis. Insinuat eis et perfecti et habilis corporis qualitatem vultumque cum canicie capitis hilarem et angelicum: mores quoque ejus totius religionis, sanctitatis et pietatis plenitudinis * insignes. Hunc tamen numquam se vidisse, vel de eo aliquid ab hominibus didicisse, asserebat; sed ille Spiritus Domini, qui ubi vult spirat *qq*, illum talem Virum pro sui salute inquirere insinuat: exquisitæ pietatis et religionis præoptata persona invenitur, et precantis et transmittentis dominæ summa necessitas aperitur. Quam deprecationem sanctus Vir, et causa magistralis humilitatis, nec præsumptuosa suscepit; et tamen devictus innatæ sibi pietatis dulcedine in longum non distulit. Redire nuntios ad dominam jubet, illico se subsequendum promittit in proximo; ad consueta Missarum solemnia interim præparatus * belligerator inclytus, et inter immolatæ Redemptionis gaudia illi præmortuæ mulieri advenit sanitas diu desiderata.

13 Dehinc peracto oblatis sacrificii mysterio, fratribus suis et cæteris fidelibus pacem et ultimum Vale tribuit, et sui agonis cursum et terminum vitæ, spiritu Dei edoctus, appropinquare innotuit, dicens: Appropinquat mihi vitæ meæ finis, quia callida invectione Blitildis illum nostrum nutrimentum, nomine Placidum, deputatum *rr* ecce doleo: initium viarum suarum bonæ spei fructu consecrans, oblitus fructuosæ disciplinæ, oblitus moderatæ reverentiæ, finem dierum suorum expectat in posterum gemens et ululans, quam quidem super casum nostri interitus multos perquirat argumentationis anfractus. Post commendatos igitur Deo et Spiritui ejus filios, post ordinata monasterii Vivaris necessaria, post annuntiata passionis suæ qualitatem, ad prædictam in Nivernensi pago venit mulierem. Hanc miserentis Dei misericordia invenit super adeptæ salutis et sanitatis jocundantem vota, eamque Dominici Corporis viatico muniens, et in omnibus lætam et alacrem dimittens ad consequendam victricis bravii palmam idoneam talem Dei Servus invenit viam.

14 Transmeato igitur Aleris flumine, prospicit ille S. Leopardinus, amator veritatis et justitiæ, illos veteranosæ impietatis ministeriales, quos pro interfectionis sui pecuniis, prece et imperio quondam conduxerat Blitildis malivolo animo, quos super suæ interfectionis argumentum cupidos et sitibundos recognoscens, eorumque rabiem non expavescens, imitator illius, qui dixit « Ego sum via, veritas et vita *ss*, » inchoatam viam non dimisit, a veritatis tramite non omittit *, sed pro ea * in futurum ad vitam perennitatis feliciter pervenit. Sic illa miserrum effera rabies illum Dei amicum, concivem angelorum, magnumque solamen hominum, sanctum scilicet Leopardinum comprehenderunt, durisque loris vincientes a conspectu pertranseuntium hominum abduxerunt, et tetrīs profundissimæ sylvæ locis transposuerunt, ubi sitibundam vesaniam insanientis animi cædibus, verberibusque, flagellis et distortionibus in Sancti corpore superimpositis exsaturantes, illud pretiosum capitis margaritam Nonas Octobris pene reddiderunt detruncatum. Defendebat *tt* autem caput tamen in exanimi corpore jam in cælestem * regis insertum diademate. Sic ille sectator Dei egregius Leopardinus martyr est palmam consecutus, et in illorum numero adsciscitur coronatus, qui Jezabelis et Herodiadis reprehendentes præsumptionem, mercati sunt perpetuam ad * gloriæ et honoris coronam per æquissimum recompensatorum meritorum Dominum nostrum Jesum Christum.

D
* An plenitudine?

qq

* An præparatur?

prædicta
nece sua,

E

rr

in reditu fœde
occiditur.

ss

F
* lege: reces-
sit, vel quid
simile
* per eam

tt

* lege: celestis

* Abundat.

ANNOTATA

A

ANNOTATA.

- a *Lib. Sap. cap. 8, v. 1.*
 b *Ms. Saviniacense apud Borbonienses, a Chesnio suppeditatum : Societatis.*
 c *Ms. Saviniacense rectius : per istam enim etc.*
 d *Colitur die 24 Novembris in Arvernia, Galliarum provincia, in qua prioratui Ordinis modo Benedictini et oppido nomen dedit.*
 e *Ms. Saviniacense : reddebatur, minus recte.*
 f *Psalm. 125, v. 6 : Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.*
 g *Ms. Saviniacense : Repromissionis.*
 h *Ita fere Gen. 12, v. 1.*
 i *Sic fere partim eodem cap., v. 5; partim 17, v. 2.*
 k *Theodericus, Clodovei filius, regnavit ab anno 511 usque ad annum 555, sub quo S. Portianus floruit, ex num. 6 Commentarii prævii : Theodericus alter, Childeberti filius, ab anno 596 usque ad annum 615.*
 l *Pius dicitur, ut secernatur a Sulpitio Seniore, Bituricensi item episcopo : sedit autem Bituricæ, quæ cognominis in Gallia provinciarum (le Berry) caput est, Bourges Gallis dicta, secundum Galliarum Christianarum auctarum scriptores tom. II ab anno 624 usque ad annum 644. Acta ejus habes tom. II Januarii a pag. 167.*
 m *Sed qui S. Leopardinus, S. Portiani, qui anno 525 senium attigerat ex num. 6 Commentarii prævii, frater, ut Acta habent num. 1 sub finem, ad annum 624 vel Sulpitii Pii, jam Bituricensis episcopi, ætatem pervenire potuit? Qui ad Theoderici Junioris, anno 615 defuncti? Aperta igitur hic est contradictio; videturque Theoderico Juniori substituendus Senior, de quo ad lit. k; Sulpitio vero Pio S. Simplicius aut alius quisque illius ætatis Bituricensis episcopus. Vide dicta in Commentario prævio num. 10.*
 n *Addit Vita Brevior, S. Sulpitium abeunti S. Leopardino prædixisse martyrium.*
 o *Parum constanter hic SS. Leopardini et Portiani ætas cum S. Sulpitii Pii ætate copulatur : quare aut S. Leopardinus S. Porciani frater non fuit, aut cum Sulpitio Pio versatus non est. Videntur autem probabilius S. Leopardinus et Porcianus fratres fuisse et S. Sulpicio Pio seniores. Vide dicta num. 9 et seqq.*
 p *Imo forte S. Simplicium. Vide supra lit. m.*
 q *Galliarum provincia, quæ Arvernus, Foresius, Burgundis, Nivernensibus et marchia Lemovicensi cingitur.*
 r *Loci hujus notitiam vide num. 25.*
 s *Lege Vivaris, ut habet Ms. Saviniacense.*
 t *Hic aliunde mihi non est notus.*
 u *Martyris, ut reor, Augustodunensis, qui colitur die 20 Augusti, et tum Bituricæ, tum in Arvernia, et per Gallias alibi plures suo nomini consecratas habet ecclesias.*
 x *Imo forte S. Simplicio, aut alteri Bituricensi episcopo ejusdem fere ætatis. Sæculi XI instrumentum, in quo idem asseritur, habes num. 51 et seq. : verum erroris suspectum. Vide num. 55 et 54.*
 y *Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus. Matth. 6, v. 33.*
 z *Psalm. 59, v. 18.*
 aa *Eccl. 5, v. 20.*
 bb *Ex Epist. 1 Petri cap. 5, v. 4.*

cc *Ad Thessalon. 2 cap. 5, v. 10 : Quoniam si quis non vult operari, nec manducet.*

dd *Labores manuum tuarum quia manducabis : beatus es et bene tibi erit. Psalm. 127, v. 2.*

ee *Gallie Aubigny. Vide num. 24, ubi loci hujus notitiam habes.*

ff *Id de Viri sancti mansuetudine non erat tam facile suspicandum.*

gg *Id est, alumnus, seu cui vitæ necessaria Leopardinus suppeditabat : eremitam fuisse, aut recentior auctor Ms. Rotomagensis, nec ipse fidei admodum magnæ.*

hh *Persuatrix habet Plautus : criminis stimulatricem intellige.*

ii *Ignotum hodie monasterium : forte quod Gallie Columbiæ D. Beaunier in Tabula Archiepiscopatus Bituricensis vocat, et ad Carum fluvium (la Cher) inter S. Amantii cænobium et Bourbonem Archembaldi (Bourbon l'Archembault) collocat, a Vivariensi monasterio non admodum remotum.*

kk *Lege : Commentum, ex Ms. Saviniacensi.*

ll *Locus mihi ignotus.*

mm *Ex Evangelio Joannis cap. 18, v. 4 et 5.*

nn *Seu Domine, ut in Ms. Saviniacensi.*

oo *Galliarum provincia et urbs ; Bituriges ad Occasum, Borbonios seu Bojos ad Meridiem habet : e Vivariensi monasterio Nivernum euntibus superandus est Elaver fluvius, de quo littera proxime seq.*

pp *Alias Elaver, Arverniam et Borboniensem provinciam rigans et infra Nivernum in Ligerim cadens : Gallis l'Allier.*

qq *Evangelium Joannis cap. 5, v. 8.*

rr *Depravatum legitur rectius in Ms. Saviniacensi.*

ss *Evangelium Joannis cap. 14, v. 6.*

tt *Ms. Saviniacense melius : Dependebat.*

AUCTORE
ANONYMO.

E

CAPUT II.

Quæ Martyris necem sint
secuta.

Ministri igitur officinæ illius immiserabilis exsaturati et inebriati sanguine martyris S. Leopardini, fossam suffodiunt altissimæ profunditatis, ut inibi ita S. Leopardini martyris corpus celaretur, ut numquam inveniretur. Sed illi miseri nescientes, quia non est potestas, non est consilium contra Dominum, quantum celare contendunt perversitatis suæ tyrannidem, tantum id manifestatur per totum orbem. Quanti denique sanctus idem Vir in vita sua apud Deum fuerit, testantur multa et admiranda miracula, quæ facta sunt in pretiosi corporis sui demonstratione et inventione sanctissima, quæ cuilibet fideliori vel fidelissimo, si fuerint admiranda, non erunt tamen incredibilia. Quoniam quidem, dum scierit scriptum, « Omnia possible sunt credenti » credulitatis suæ frontem sustentabit fiducialiter ad illum verum lapidem, qui, positus in caput anguli b, Veteris et Novæ legis arcana declarat impenetrabilibus augmentis jucundi prodigii.

16 Denique vir Domini Leopardinus sub profundissimo telluris aggere sepultus, dum eum fundissimum

F
Sancti corpus
serobi inje-
ctum,

a

b

sed insolito
lumine pro-
ditum,
nec

AUCTOR
ANONYMO.

c

d

B

in lacum
Ardei uxor
demergi ju-
bet:

e

f

g

C

h

cum vero Ar-
deo, eo loci
forte versanti,
Sanctus ap-
paruisse,

nec sui, nec vicinorum proximi reperiunt, disponente largitate Dominica, tali se præmonstrari voluit mysterio. Nam quilibet pastores pecorum minare volentes emissum sibi peculium *c* ad nota et consueta passionis pascua, cogente cælesti Artificio, illud opus evincere non valuerunt ullo modo. Unde illa numerositas quadrupedum per montes et concava vallium, per lata et invia quæque locorum ad illum properat nesciens thesaurum, quem fraudulenta malignitas servorum, jussu antedictæ Blitildis, nimiae profunditati commiserat terræ. Circa hæc tenebræ et densissimæ sylvæ loca depascens adventitium peculium inconsueti loci gramina, et custodes pecorum huc illucque oberrantes, mirantur vastæ et amplæ solitudinis secretum, id acclamantes, accidisse pro aliquo prodigio signorum. Inter hanc angulosam disquisitionem amicæ curiositatis, dum in quodam circum adjacentis sylvæ loco vertunt oculos, dexteram sancti adeo *d* dilecti martyris Leopardini super terram conspiciunt, magnumque luminare ad caput et ad pedes ejus adesse vident. Hujus admirandæ visionis signo expavefacti pastores, et in loco inusitatæ habitationis positi relinquunt pascua illa, fugiunt loca inhabitabilia, prædicant omnibus coacta negotia sui itineris et annunciant cunctis visa miracula cujusdam sepulti corporis: hujus admirandæ visionis fama, sicut lætificavit fidelium Dei corda, sic perterruit illam malæ curiositatem Blitildis. Quæ, ut suspitiosus numquam requiescit, sic numquam quievit propter suam maliciam in sanctum Dei Leopardinum diu longeque retentam.

17 Tali nuncio perterrita Blitildis subcelliones suæ evocat malitiæ fautores, tum procrastinata hora *e* edicit eis pastorum viridicum nuntium super sancti martyris Leopardini corporis demonstrationem, et replicat populi gaudium, et veretur suæ exprobrationis notam, si hujus rei non evacuaverint famam. Et precatus *f* eos, ut accelerent ad suæ notitiæ locum, quo sanctum projecerant corpus, et de eo subtraherent interfecti cadaver effossum. Cui alligetur gravissima ponderis mola, sicque in profundis Hiauræ *g* gurgitibus demergeretur sine mora. Cui detestabili imperio quasi secundæ Jezabelis obtemperantes, et ad suæ certitudinis locum properantes, audita comprobant visa *h*, nam dexteram sancti martyris Leopardini foris terram, et magnas vident ad caput ejus et ad pedes ardere candelas, sed Telle amaritudinis inebriati, et timori Domini in omnibus contrarii, sicut eis jussum fuerat, extrahunt ab elemento terræ sancti Martyris corpus venerabile, et sic projiciunt illud in aliud elementum Hiauræ aquæ, quasi inde non possit eum omnipotens Deus famulis et fidelibus suis ostendere vel reddere. Demerso denique sancti Martyris corpore in aquarum altissima profunditate, quasi secuta et quasi victricis laboris palmam assecuta esset Blitildis, sed consilium et securitatis ejus momentum divinæ pietatis est magisterio deturbatum.

18 Nam ille magnæ dignitatis Ardeus, qui semper sancto viro Leopardino manserat familiarissimus, a cujusdam senioris sui curte revertebatur, et pro exercitii et jocunditatis usu, et pro delectationis suæ apparatu obambulabat uno die secus Aleris flumen cum suo accipitre, si forte aliquam avem posset captare; et dum

huc atque illuc jocundando discurreret, accessit *D* ad prædictum lacum Hiauram, qui non longe positus erat ab Alerico flumine, et ecce, videt subito B. Leopardinum super ripam prædicti lacu residentem et sustentem in scapulis nimii candoris duas columbas. Eum quoque illuminabant altrinsecus duo luminaria supra candelabra posita. Quod postquam Ardeus vidit, oblitus joci sui, oblitus accipitris sui, intremuit, et obstupefactus fugit, regredienteque quantocumque domum, visa est illi claritas super se rutilare continuatim. Vox quoque cælitus emissa, quæ diceret: Sacerdos Domini Leopardinus in paradiso exultat lætus, hodieque Blitildis igne torquebitur infernali. Hoc cælesti magisterio ipse Ardeus edoctus, quod malivolo scilicet instinctu conjugis suæ Blitildis sanctus Dei Leopardinus coronam gloriæ recepisset de manu Domini, domum subintrat, ut, si ita esset rei veritas, disceret. Perquisita itaque Blitildis conjux de salute et de sospitate sancti viri Leopardini, elatiori fastu respondit, nec scire, nec curare illius inepti claritatem: nec qualecumque vitæ vel mortis habeat discrimen. At ille amator Dei non infimus Ardeus, quem *E* sancti Viri succendebat zelus, superbienti mulieri indignans, caput ipsius baculo, quem manu tenebat, percussit, et audita et visa illi replicavit.

19 Quæ nimium despexit, et hæc verba indignans evomuit: Scire pro certo poteris, quia si aliquod virtutis signum per illum Virum umquam factum fuit, tuum amicum, Leopardinum, statim vilioris mei mancipii quantulumcumque persona in Sanctorum fortissimorum transnumberabitur numerum, et gratiam S. *i* superbientis et indignantis mulieris falsiloqua responsa eidem genuerunt imposterum animæ damna et corporis morticina. Interim audito visionis talis signo, et doloris sui augmentum celans Blitildis in animo, suæ impietatis fautores evocat, et magnis pecuniis eos obligat, et majora promittendo horatur eos, ut ad certas Hiauræ lacus profunditates veniant, et exinde Martyris corpus tam mirabiliter se demonstrantis abstrahant: non dispare igitur jubentis dominæ imperio ad prædictum locum veniunt, et tunc contis et uncinis, aliorumque instrumentorum artificiiis Sancti corpus abstrahunt. Aliud quoque quasi sapientius commentum celandi excogitant. Paratur quoddam vas, quod dicitur Tonna, ubi Sancti reponuntur membra, et invecta simul multa congerie lapidum in Aleris fluminis projiciunt profundum. Talis officinæ ministeriales post peracta jussa redeunt ad dominam suam alacres, quasi scilicet tunc ubi *** essent consilio sapientiori invento, quod vivere eos faceret cum quiete, et domina coram lætaretur pro sancti corporis perpetuali absconsione. Gavisa tali nuntio Blitildis, subintrat domum hilaris, festivum gaudium in animum inducit, quod in proximo deposuit. In se ipsa comprobans, quod dicit auctor: « Ante ruinam exaltatur cor *k*. » Nam ad purgationis locum residens, et sancto viro Leopardino detrahens, Aarii pœna damnata, malitiarum et inventionum suarum ultima habuit consilia. Prædicta itaque Blitildis obiit cum sui probrosa memoria.

20 Quantus postea beatus martyr Leopardinus effulserit miraculorum prodigiis, nec enarrare est nostræ possibilitatis ex toto: sed in ejusdem

illa Sancti
corpus, una
cum saxo do-
lio inclusum,
rursus demer-
gi jubet et
morte puni-
tur;

* lege: usi

sed, monachi
cujusdam
eucullo,

A ejusdem sancti Martyris confidens post Dominum adiutorium appono dies præmeditanti, stilum assumo timidus perscribendi. Eundem autem sanctum Dei Leopardinum in profundissimis Aleris fluminis gurgitibus projectum divinæ Pietati placuit revelare tali signo, nostris temporibus non frequentius usitato. Apud S. Symphoriani martyris ecclesiam Vivaris loci quidam erat simplex et innocens monachus, qui inibi omnipotenti Deo serviebat devotus : hic pro sancti Viri amore, ejusdem oratorii locum debita colebat servitute, jejuniis et orationibus vacans, et in lege Domini invigilans, ad magnæ perfectionis ascenderat tramitem, qui, audito sancti Viri termino vitæ, audito passionis ejus martyrio, implacatissimo dolore cruciabatur. Quandoquidem laborum suorum sic insperato perdiderat levamen magistrale, decrescebat *l* illi quotidianus et continuus doloris stomachus, quia nesciebat, quoquo locorum sancti Patris sepultum esset corpus, perquirebat hoc indeficientissimo cordis desiderio, solumque in investigatione sua illud Canticorum ei delectabatur canere discursu assiduo : « Surgam et circuibo » civitatem, per vicos et plateas quæram, quem » diligit anima mea; quæsi vi illum et non in- » veni *m*. »

m
super Sancti
corpore immo-
bilitate hæren-
te, detegitur,
n

21 Sed consuetudinario bono animæ investigantis sui desiderabile idem simplicitatis monachus assuefactus, dum in terris perdit viarum suarum discursus, a supremis *n* remanet perfecte consolatus. Hic post consuetæ orationis lassitudinem in somnis videt votis suis congruam visionem. Evigilans enim prædicit, apparuisse sibi in somnis quendam virum miri decoris et pulchritudinis, qui sanctam vestem, quæ cuculla dicitur, quam eidem monacho sanctus vir Leopardinus pro charitatis signo dederat, in Alarico flumine cum devotione jubet mittere. Cælesti visione utpote sitibundus tali negotio fidem accommodans, vestem assumit commendatam, et ad locum properat demonstratum, et secus ripam fluminis profundos cælesti pietati orationum et lachrymarum fundit gurgites. Orat quoque, ne privetur desiderii sui fructu, et ne visionis alacritas vanæ et inani adscribatur illusioni. Assumptis denique pennis fidei, quæ transponit montes de loco ad locum secundum veridicum dictum Euangelii *o*, vadit prædictus monachus ad insinuatum locum, et jactat cucullam in flumine. Hæc in mediis fluctibus, angelicis deducta manibus, ubi sanctus Leopardinus erat, ostendit, et monachum lætum reddidit. Ipsa denique vestis per aliquot horarum spatia super sancti Viri corpus manebat immobilis, prædicens, eo loci adesse thesaurum incomprehensibilis pretii, qui desideratus diu fuerat, multis quoque delectabilis manebat.

et sponte ex
imo fluminis
ad ripam ap-
pellitur;

22 Quod ille simplicitatis videns monachus, multusque utriusque sexus populus, super stupendi miraculi signum sentiunt diversi diversum, conjicientes quidam et eundem Sanctum Dei velle locum inhabitare, ubi vestem religioni deputatam vidissent tam leniter et tam morose remansisse. Sed ille, cui non inerat temporaliter scire, quod regnum cælorum vim patitur, et violenti rapiunt illud *p*, fide tamen devicit, quod terreno artificio non potuisset, si ad illud opus se vertisset. Nam terram lachrymarum replens rivulis, pectus tundens pulsibus assidue divinæ exauditionis fontem aperit, qui sub

momento sancti martyris Leopardini corpus a profundissimis aquarum abstractum gurgitibus ad ripam transposuit. Quod adhuc nullo artificio in vase, superius *TONNA q* nominato, reconditum erat, et ubi illa malæ suasionis subsellio consentanea nimium Blitildis malignitas transposuerat, aperit illico vas prædictum et invenitur intrinsecus cælestis Imperatoris margaritum, sic adhuc illæsum atque mundum, tamquam ipso die fuisset reconditum in antro ipsius tonnæ : signum vero sui martyris ** solummodo* circa collum apparuit in modum fili rubei. Extrahentes denique sancti Martyris corpus de illius receptaculi speciebus *r* miri odoris suavitas emanavit, quæ cinnamomi et balsami evinceret et exuperaret delectationem, omnemque transcenderet terreni boni odoris suavitatem.

AUCTORE
ANONYMO.

q

** lege : mar-
tyrii*

r

23 Etenim divinæ Providentiæ credimus complacitum fuisse, ut ad inventionem corporis sancti ac Dei dilectoris Leopardini multus et innumerabilis convenisset utriusque sexus populus, qui, regressus in suam patriam, enarraret visa miracula, Deum quoque benediceret mente devota, ipse denique laudabilis memoriæ Ardeus cum omni familia sua cognationisque suæ multitudine maxima ad implendum sancto corpori obsequium advenit, omnem quoque honorificentiam curam exhibuit, quæ sibi possibilitas administravit, et quantum affectum dilectionis et amoris reseraverit S. Leopardino adhuc viventi in carne, demonstravit anxius dolor et lachrymarum continua irrigatio fusa propter obitum sancti Viri. Inter multiplicia tamen honorificentiam donaria, quæ beato Viro ante consecutum finem dierum ejus obtulit, isdem Ardeus cum devotione maxima etiam de illo prænominato fundo Vivaris eidem testamentum donationis reiteravit, et ampliatis mancipiis, et adjunctis multorum prædiorum adjacentiis legalibus scriptis astipulavit.

quod cum inde
honorifice
reducitur

E

24 Post solemniam veneratione sancto corpori exhibita, dum ejusdem Martyris corpus ad sepeliendum portaretur, quod quidam adventit attendens et expectans suffragium Sancti, qui perditus erat pedum officio, et damnatus manebat oris alloquio. Nam huic nec plantæ, nec genua adjuvabant ad peragendum aliqua itineris officia, et ad incrementum miseriarum suarum et perditum habebat oris alloquium. Hoc duplex namque membrorum posse perditum restituit fides, quæ mortua est sine operibus secundum Apostoli dictum *s*, reservans *t* tamen ei vivendi thesaurus, ex quo multa et innumerable miracula per beatum Martyrem quotidie videbat fieri : incitant eum ejusdem Sancti expetere suffragium, et dum officio auditus reservato sibi cælitus intonant ejusdem Sancti miraculorum prodigia et pietatis, concalescit cor ipsius illud experiri iter salutis. His geminis sensibus sospitatis adjuncta fides pauperis submonet eum, ut adductus feretrum, quo sanctum corpus positum erat tangeret : et dum inter multam populorum turbam extensis brachiis et erectis manibus pallium, quo Sancti corpus coopertum erat, tetigit, ad sanitatem rediit, et, diruptis infirmitatum omnium nodis, hinc currere plantis, hinc Deum laudare cœpit, formato sermone linguæ et oris.

et terræ man-
datur,

F

s t

25 In gestatorio namque feretri positus sanctus martyr Leopardinus præclara et spectabilia miraculorum prodigia in terris profunde-

Sanctus inte-
rim

bat

AUCTORE
ANONYMO.

bat instantius. Inter multiplicia tamen unum quoddam adjungimus speciosissimum, quod utinam nec vilitate componentis, nec rusticitate fastidiat sermonis. Sarcophagum namque ligneum, ubi sancti Martyris reponerentur membra, quidam ministri vadunt facere in quadam sylva, quæ erat scilicet in prospectu ipsius Vivaris fundi, exspectantibus interim illud opus multorum populorum turbis. Dum autem ad tale negotium faciendum prospectant et circumspiciunt ministri, sicubi maneat conveniens arbor, subito vehementi ventorum impulsu una quædam abradicatur, revellitur a profunda, circumcirca autem remanentibus aliis in radicatione suæ soliditatis. Ipsam denique arborem in usus perficiendi sarcophagi tota deliberatione deputant animi; unus eorum in loco, quo submotus est arbor, introspicit apertissimæ *x* quantitatis est pulcherrimi decoris lapideum sarcophagum. Tunc vero demonstratæ benedictionis munus sodalibus suis ostendens, lætos omnes et alacres reddidit, tam pro suscepti laboris fine imposito, quam pro cælestis doni munere præmonstrato.

variis prodigiis

x

26 Hoc namque laudabile signum miraculorum subsequitur non dissimile, quod nos illud æternæ promissionis credere admonet Evangelicum, quo dicitur : « Quia nec capillus de capite illius peribit, qui in patientia animam » suam possidebit *x*. » Victricis etenim patientiæ palma sanctum Dei Leopardinum consequi fecit æternæ hæreditatis gaudia, qui per justitiæ et veritatis gradiens vias non metuit subire gloriosi martyrii poenas. Quanti etenim apud illum æquissimum Retributorem meritorum et laborum sanctus iste martyr Leopardinus fuerit, et per eum patrata miracula produnt, et specialiter admirabilis inventio ejus sanguinis demonstrat : a demonstrato namque lapideo sarcophago, dum antedicti carpentarii cooperculum similiter lapideum submovent, intrinsecus ampullam inæstimabilis speciositatis aspiciunt, sic recenti repletam sanguine, ac si profusus inibi fuisset eodem die. Hunc namque eundem sanguinem fortitudo angelicæ administrationis, providente et dispensante divina dignatione, eo loci transposuit, dum beatus Vir capitalem sententiam temporaliter subiit. Hic tumulationem suam sanctus vir Leopardinus in gestatorio adhuc positus feretri et multa prodigia miraculorum peragit memoria digna. Nam hoc sarcophagum, quo tumularetur, divinitus præparatum demonstrat, et sui martyrii sanguis sic mirabiliter inventus affirmat. Illud autem sarcophagum ad ecclesiam S. Symphoriani apportant et in convenienti loco ad sepe- liendum collocant.

illustratur.

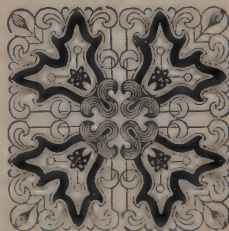
y

z

27 Hic tantis famulantibus miraculorum signis transponitur gleba sancti martyris Leopardini in eodem sarcophago divinitus invento, et in sui tumulatione qualiter æternæ Luci complaceret, ostendit *y* : nam dum superimponitur sarcophago cooperculum, quidam cæcus inter cæterum residens populum inveteratæ cæcitatibus inibi deposuit tenebras merito sancti martyris Leopardini, et assumit videndi præoptatas vias. Qui anxios miseriarum nostrarum languores interventu consuetæ pietatis in perpetuum sanet, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen *z*.

ANNOTATA.

- a *Marci* 9, v 22.
- b *Marci* 12, v 10 et alibi.
- c *Id est*, Pecora.
- d *Ms. Saviniacense*, A Deo.
- e *Ms. Saviniacense* Auræ. Videtur his verbis indicari, Blitildem postridie, quam rumor detecti S. Leopardini corporis vulgari cæperat, famulos, quos in Viri Dei adhibuerat necem, misisse, ut illud effoderent, ac alibi occulerent.
- f *Recte Ms. Saviniacense* : Precatur.
- g *Lacus juxta Elaverem fluvium* : vide num. seq.
- h *Ms. Saviniacense* : Visu.
- i *Ms. Saviniacense* : Gratia superbientis. Nescio, quid turbati hic est.
- k Contritionem præcedit superbia : et ante ruinam exaltatur spiritus. *Proverb.* 16, v 18.
- l *Saviniacense Ms.* : Accrescebat.
- m *Canticorum* 5, v 2.
- n *Ms. Saviniacense* : A supernis.
- o Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, et transibit. *Matth.* 17, v 19.
- p *Matth.* 11, v 12.
- q *Seu dolio*.
- r *Lege Specubus* : sic rectius *Ms. Saviniacense*.
- s *Jacobi* 2, v 26.
- t *Ms. Saviniacense* : Reservatus.
- u *Lege* : Aptissimæ, ut in *Ms. Saviniacensi*.
- x Et capillus de capite vestro non peribit. In patientia vestra possidebitis animas vestras. *Lucæ* 21, v 18 et seq.
- y Anno 1040 honoratiori loco donatum fuit, et elevatum ab Aymone, Bituricensi episcopo. Vide num. 50 et seq. *Commentarii prævii*.
- z Cum de scriptore Actorum, ejusque ætate haud constet, est sane, cur, ne prodigia, quæ admodum frequentia hoc capite circa corpus S. Leopardini narrat contigisse, plus æquo auxerit falsaque iis admiscuerit, merito vereamur.

A

ACTA

BREVIORA

S. LEOPARDINI MON. MART.

**Ex veteri Ms. Lectionario
Abbatiae S. Sulpitii apud
Philippum Labbeum t. II
Bibliothecae libror. Mss.
pag. 424 et seq.**

S. Leopardi-
nus e servo
monachus
factus,

a
b

B

c

d

e

f

cum suis in
S. Symphoria-
ni ecclesia Deo
servit, cujus,
cum ablata
bona repete-
ret,

C

g

Beatus Leopardinus, Arvernensis territorii accola, Clotarii a Francorum regis temporibus floruit. Huic extitit frater germanus sanctus Portianus b, quos praedives quidam tanquam vernaculos possidebat. Ii cum vicinum quoddam monasterium identidem frequentarent, concepto altioris vitae proposito, attonsi in monachos ab abbate recepti sunt c. Ubi cum per aliquot annos Deo pari mentis serviissent affectu, Beatus Leopardinus, audita S. Sulpitii d, Bituricae civitatis archiepiscopi, fama, amplioris rei spe evocatus, obtenta fratris facultate, ad eundem venerabilem transit patrem, cum quo in Navensi cenobio e non paucos transegit dies. Cum vero quodam tempore Leopardinus Sulpitio voluntatem agenda in anachoresi poenitentiae insinuasset, approbata, pius pater, tam cari Sodalis voluntate, Vivariensem ei offerens fundum, et, quae ipsi ventura erant, pronuntians, Vade, inquit, Dilecte Domini, de illius securus adiutorio : equidem ejusdem loci benevolum reperies possessorem : perficies quoque, eod mente tractasti : verumtamen non haec eadem absque vitae tuae dispendio conservabis f.

2 Egressus autem a sancto praesule ad fratrem suum venit, quem illius monasterii jam abbatem reperiens, eidem quomodo omnia ex animi sui sententia obvenissent, exposuit. Unde vero abscedens cum illuc, quo tendebat, pervenisset, pro reverentia almi praesulis Sulpitii a clarissimo principe Ardeo dignissime susceptus, desiderii continuo sui compos efficitur. Ubi tantis postea refulsit virtutibus, ut in brevi fratrum multitudinem in extructa ibidem S. Symphoriani g basilica congregaret. Haec autem ecclesia cum opportunis quibusque rebus liberalitate fidelium dotata foret, inter alia ipsius praedia, quidam erat magnae amplitudinis campus, quem idem Sanctus cum fratribus, ut inde vitae sibi necessaria compararent, excolebat. Bichildis vero, memorati principis uxor, nihil a mulierum detrahens ingenio, inscio absenteque viro, praedictum campum in suos suorum-

que deputat usus. Quem cum Vir sanctus repereret studiosius, illa, necem ejus machinata; quendam ex monachis, Placidum nomine, in suam traxit sententiam. Cum ergo quadam die fratres, qui Colobero h residebant, visitasset, in reditu Bichildis ministros, in suam perniciem destinatos, offendit, a quibus de equo praiceps in terram actus, lorisque graviter multatus, ac demum impacta in caput securi non mediocriter vulneratus est, sed divina illico sanatus ope ad monasterium citius rediit.

AUCTORE
ANONYMO.

h

3 Post breve rursus tempus rogatus a vidua quadam, ut sanitatis sibi conferendae gratia Nivernensis territorii i quantocius tenderet fines, licet suum jam imminere cerneret interitum, petenti tamen, profecturum se maturius, repromisit. Convocatis itaque fratribus, singulos ad observanda, quae tradiderat, vitae instituta animavit, injunxitque praeterea, ut quae, Deo propitio, et auctore sancto Sulpitio in eisdem partibus susceperat a praefato principe, Navensi monasterio jure perpetuo possidenda transirent. Indulta igitur huic mulieri viduae sanitate, cum jam reverteretur, saevissimos, sicut prius, passus est insidiatores, qui, impetu facto, diversa eum membrorum laceratione vexarunt, nullaue tormentorum asperitate contenti, caput tandem ipsius praeciderunt k.

invide mulie-
ris jussu oc-
ciditur.

i

E

k

ANNOTATA.

a Verosimilius hujus nominis I : vide dicta num. 9 et seqq. Commentarii praevii.

b Colitur die 24 Novembris : vixit tempore Clotarii I et Theoderici I : fueritne S. Leopardini frater, ob Acta sibi ipsis contraria haud satis certum.

c Haec Gregorius Turonensis, saeculo sexto defunctus, de solo Portiano narrat lib. de Vitis Patrum cap. 5.

d Nempe Pii seu Junioris : sed hujus aetas cum Portiani aetate componi non potest. Vide dicta num. 7 Commentarii praevii.

e In Bituricensi cenobio, a S. Sulpitio Pio ; ut ferunt, condito : sed incertum, quo anno ; vel certe, quo Sulpicius illi, ut abbas, praesesse coepit. Vide dicta num. 54 Commentarii praevii. Nunc S. Sulpitii dicitur.

f Hanc Sulpitii Pii prophetiam non memorat F Vita prolixior.

g De Vivariensi monasterio, cujus conditor S. Leopardinus fuit, vide num. 23 Commentarii praevii : de S. Symphoriano Annotata in cap. 1. Vitae alterius litt. u.

h Vide Annotata in caput. 1 Vitae prioris litt. ii.

i Vide Annotata in caput 1 Vitae prioris litt. oo.

k Verosimilius non saeculo vii, quo S. Sulpicius Pius floruit, sed jam inde a saeculo vi. Vide Commentarium praev. § 1 a num. 9 et § 2 numm. 55 et seq.

AUCTORE
C. S.

DE S. AUGUSTO PRESB. ET AB.

APUD BITURICAS IN GALLIA.

SYLLOGE.

EX MARTYROLOGIIS ET S. GREGORIO TURONENSI.

POST MEDIUM
SÆC. VI.
Hic Sanctus,
in vetustis

Haud rara est hujus sancti Confessoris in antiquis æque ac recentioribus Martyrologiis hodierno die memoria, quorum aliquot præter Confessoris titulum etiam Presbyteratus Ordinem ei adjungunt. Ex vetustioribus Hieronymianis apographis auctis Epternacense apud Florentinium sic habet: Bituricas Augusti presbyteri; Corbeiense vero apud Acherium tom. I Spicilegii secundæ editionis pag. 19 sic: Bituricas civitate, sancti Augusti presbyteri et confessoris: Gellonense autem ibidem p. 53 Augustum pro Augusto dicens, sic: Bituricis Agusti confess. Consonat antiquissimum Autissiodorensis apud Marteneum et Durandum tom. III Anecdotorum col. 1561 eodem die sic annuntians: Bituricas Agusti confessoris. Ex contractis item Hieronymianis, quæ Sollierius noster tom. VII Junii vulgavit, Richenoviense, illum Augustum appellans, sic inquit: Bituricas, Augusti presbyteri; Labbeanum vero ibidem: Bituric. Augusti confess. Cum Augusti item nomine, tituloque Presbyteri etiam legitur, sed velut additio alio caractere, ad calcem laterculi hujus diei in Vetustiori Lucensi apud Florentinium his verbis: Et in Gallia Bituricas civitate Augusti presbyteri. Vide etiam dicta hoc ipso die inter Prætermisssos ad voces Augustalis et Augustini.

ac recentioribus Martyrologiis hodie memoratus,

2 Consonabat pariter unum e quatuor apographis Martyrologii Adoniani, quibus Jacobus Mosander pro sua illius editione usus est, in quo similiter legebatur: Bituricas civitate, S. Augusti presbyteri et confessoris; verum hæc cum a tribus aliis codicibus abessent, dubius, an Adoniana essent, laudatus editor asterisco notavit, ac consentientem habuit Heribertum Rosweydam nostrum, qui eadem in sua item ejusdem Martyrologii editione, velut ab aliis Adoniano textui adjecta, in Appendicem rejecit. Inter auctaria quoque Usuardina, a Sollierio nostro una cum genuino Usuardi Martyrologio excusa, ejusdem Sancti memoriam hoc die consignant Codex Bruxellensis et Molanus, prior sic: Apud civitatem Bituricas, depositio beati Augusti presbyteri et confessoris; alter vero sic: Bituricas Augusti presbyteri. Ut mittam alios, Molanum secutus Petrus Galesinius, atque hunc Baronius, illum ad hunc diem 7 Octobris Romano Martyrologio inscripserunt his verbis: Apud Bituricas sancti Augusti presbyteri et confessoris. Haud dubie ista non legerat Bailletus, dum in Vitis Sanctorum ad hunc diem in S. Augusto, quem Aoust vulgo appellari ait, observavit, nullam illius memoriam in antiquis Martyrologiis haberi. Porro eorum omnium, quæ adduxi, communis in ipso ad hunc eundem diem signando consensus habendus

pro argumento est cultus ei aliquando delati, cujus aliud indicium alibi non inveni.

3 At, quis iste, inquires, S. Augustus est? creditur abbas S. Symphoriani fuisse, Laudatus Cardinalis Baronius in Annotatis lectorem remittit ad S. Gregorium Turonensem in libro de Gloria Confessorum cap. 80, ubi hic loquitur de Augusto presbytero et abbate S. Symphoriani prope Bituricas, uti infra videbimus. Baronio consensisse dicendus est Castellanus in Martyrologio Universali, dum Baronianæ annuntiationi, Gallice de more versæ, in margine adscripsit, S. Augustum, Gallice saint Oût, floruisse versus annum 560, ad quod tempus laudatus a Gregorio Turonensi Augustus presbyter et abbas re vera referendus est. Neque alium crediderunt Constantinus Ghinius in Natalibus sanctorum canonicorum hoc die, Claudius Robertus in Serie archiepiscoporum Bituricensium pag. 29 in S. Desiderato, Dionysius Sammarthanus t. II Gallix Christianæ in veteri monasterio S. Symphoriani apud Bituricas col. 120, uti et Mabillonius in Annalibus Benedictinis ad annum 557.

4 Solus, quem ego quidem legerim, Andreas Saussayus, Augustum presbyterum, hodierno die sacris Fastis inscriptum, diversum esse credidit ab abbate, apud Turonensem memorato. Proinde ad diem 7 Octobris martyrologos secutus, hæc habet: Bituricis depositio sancti Augusti, presbyteri et confessoris, qui totus charitatis igne inflammatus Dei gloriam in hominum salute sollicitè exquisivit, sanctæque conversationis fragrantia redolens operum suorum dignam a Christo, quem dilexit super omnia, mercedem adeptus est. Hæc ibi satis recte; at deinde eundem, velut alterum, repetit in Catalogo Sanctorum, Beatorum, Piorumque, qui (ut ait) proprias historias vel natales non habent, sed in gestis Sanctorum, in eodem Martyrologio Gallicano ejusque supplemento conscriptorum, cum laude commemorati fuerunt. Ibi itaque sequentia annotavit.

5 Augustus venerabilis abbas Bituricensis, cui S. Ursinus, monens de corporis sui repositione, sæpe sæpius apparuit. In Ursino 1x Novembris. Quæ Saussayus ad diem 9 Novembris de S. Ursini apparitionibus, translatoque corpore opera Augusti abbatis memoraverat, ea Ursini gestorum scriptor hausit ex mox citato S. Gregorii Turonensis loco, in quo Augustus ille non solum abbas, verum etiam presbyter fuisse narratur. At Saussayus scilicet, cum ista non legisset, aut non meminisset, Augustum in ejusdem S. Ursini gestis laudatum omnino diversum putavit ab eo, quem cum solo presbyteri titulo in Martyrologiis consignatum noverat. Hinc etiam factum est, ut, cum de Augusto illo in Martyrologiis annuntiato nihil præter nudum nomen cum presbyteri

a quo eundem diversum esse,

non recte putavit Saussayus:

A sbyteri confessorisque titulis nosset, coactus fuerit breve illi, multis sanctis presbyteris commune, ac sine ullo peculiari facto elogium texere; abbatem vero inter eos, quorum cultum cultusve diem nesciebat, reponere, ac pauciora de eo dicere, quam ex Turonensi nota sunt.

floruit autem
post medium
sæculum vi.

6 *Ætas, qua hic S. Augustus floruit, manifesta fit ex tempore sedis Probiani, qui S. Desiderato, anno 550 mortuo, in Bituricensem episcopatum suffectus, anno 555 secundæ Parisiensi synodo, annoque 757 tertiæ subscripsit atque anno 568 obiisse creditur. Hoc enim episcopo Bituricis sedente, apparuisse Augusto, tum monasterii S. Symphoriani abbati, S. Ursinum, primum ejusdem urbis antistitem, suumque mandasse corpus e terra levare, tradit laudatus S. Gregorius Turonensis, ut hujus verbis mox referemus. Huic translationi etiam adfuisse ibidem dicitur S. Germanus jam Parisiensis episcopus, circa annum 555 ordinatus, ante quem propterea annum eadem translatio non contigit; quæ si, ut Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ col. 4 ait, et apud nos ad diem 1 Novembris in S. Ursino examinandum veniet, anno 558*

B illigari recte soleat, inter hunc annumque 568, quo Probianus obiisse videtur, reponenda erit; quoto tamen anno post S. Augustus decesserit, omnino incertum est. Cetera in Annotandis ad S. Gregorii Turonensis verba exponemus.

Corpus S. Ursini quod diu latuerat,

7 Hic sanctus historicus in libro de Gloria Confessorum cap. 80, quod de S. Ursino Biturigum episcopo inscribitur, in editione Theoderici Ruinartii ad propositum nostrum hæc habet: Bituriga vero urbs primum a S. Ursino, qui a discipulis Apostolorum episcopus ordinatus in Gallias destinatus est, verbum salutis accepit, atque ecclesiam Biturigensem primum instituit, rexitque; qui migrans a sæculo, in campo inter reliqua sepulcra populorum sepulturæ locatus est. Non enim adhuc populus ille intelligebat sacerdotes Domini venerari, eisque reverentiam debitam exhibere. Unde factum est, ut, crescente terra, plantata desuper vinea omnem memoriam de primo urbis sacerdote convelleret, et usque ad tempus illud, quo Probianus episcopus urbis ejus est subrogatus, nullus de eo sermo haberetur.

S. Augustus
gemini loci
abbas,

C 8 Fuit autem quidam, Augustus nomine, de domo Desiderati, quondam episcopi, cujus manus ac pedes ita contraxerant, ut non aliter, nisi de geniculis atque cubitis sustentaretur, si alicubi processurus vellet incedere. Is, inspirante Deo, de elemosynis devotorum apud Bribas vicum in honore sancti ac beatissimi Martini antistitis oratorium ædificavit, cujus cum in ipsum reliquias detulisset, statim directis membris, sanus effectus est. Deinde, conlectis secum paucis monachis, sub regula monasterii degens semper orationi vacabat. Unde factum est, ut in sequenti accersitus ab episcopo abbas ordinaretur in basilica sancti Symphoriani, quam memoratus pontifex fabricaverat ante conspectum muri Biturigi. Nec tamen monachos, quos prius congregaverat, relinquens, sed instituens eis præpositum, ipse utrasque cellulas gubernabat.

et S. Germanus, in somnis moniti

9 Denique, cum apud hanc basilicam moraretur, adparuit ei sanctus Ursinus per visum noctis, dicens: Defossa humo, inquire corpusculum meum. Ego enim sum Ursinus, hujus urbis primus episcopus. Qui ait: Quo ibo, aut

Octobris Tomus III.

ubi quæram sepulcrum tuum, cum ignorem locum, ubi sis positus? At ille adprehensam ejus manum duxit ad locum, et ait: Sub harum vitium radicibus corpus meum habetur. Expergefactus abbas narravit hæc sacerdoti suo: sed ille parvipendens, quæ a presbytero dicebantur, nullum inquirendi studium posuit. Interea beatus Germanus, Parisiæ urbis episcopus, adfuit susceptusque ab episcopo, post cœnam domus ecclesiasticæ cum se sopori dedisset, adparuit utrique per visum, episcopo simul scilicet et Abbati, duxitque eos ad locum sepulcri, deprecans, ut auferrent eum a loco illo. Expergefacti simul ad vigilias conveniunt in ipsam sancti Symphoriani basilicam, explicitisque Officiis matutinis, refert episcopus Abbati, quæ viderat; confessusque est et ipse, vidisse similiter.

10 Igitur insequenti nocte accedentes illuc cum uno tantum clerico, qui cereum ferret, venerunt ad indicatum locum, eumque fodientes usque in profundum, sepulcrum reperiunt: quo detecto, amotoque opertorio, viderunt sanctum corpus, tamquam dormientis hominis, nulla putredine resolutum; quod admirantes, et iterum opertorium componentes, indicarunt episcopo data die, quæ viderant. Tunc ille, convocatis abbatibus et clero, cum honore atque psallentio levaverunt beatum sepulcrum; et quia vectes illi, quibus ferebatur, valde longi erant, cum venissent ad porticum, non poterant deflecti in ingressu ejus, ut ad ostium ædis sine labore accederent. Tunc beatus Germanus, elevata voce ait: Sancte Dei sacerdos, si voluntas tua est, in hanc basilicam ingredi, sentiamus levamen adjutorii tui. Et statim, amisso pondere, ita in summa levitate factus est sarcophagus, ut, relictis vectibus, pauci manibus ferrent, quem usque ad locum illum multi detulerant. Et sic, celebratis Missis, gaudente populo, juxta altare sepelitur, multis se deinceps virtutibus manifestans.

AUCTOR
C. S.

inveniunt et
cum Probiano
episcopo
transferunt.

11 Hisce, quæ sola de S. Augusto novimus, nostras observationes addamus. In primis pro fide narratis firmanda universim observasse juverit, Gregorium hisce synchronum vixisse. Notior est Bituriga, Bituricæ, seu Biturigum civitas, Aquitanicæ primæ metropolis, vernacule Bourges appellata, quam ut illustratione egeat. De illius primi episcopi, S. Ursini, in Gallias missionis tempore variant scriptores, quorum controversia expendenda veniet ad diem 9 Novembris, quo ille colitur, et Romano Martyrologio inscriptus est. Probiani, cui aliqui titulum Sancti adjungunt, ætatem jam exposui num. 6. Ruinartius ad hunc ipsum S. Gregorii Turonensis locum de eodem ait: Laudatur a Fortunato in Vita S. Germani Parisiensis, ubi hæc ipsa Translationis (S. Ursini) historia habetur. Ruinartium secutus hic est Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ in S. Ursino ac Probiano: verum ego de hisce nihil invenio in laudata Vita, quam Mabillonius inter Acta Sanctorum Sæculi 1 Benedictini, et Henschenius noster ad diem 28 Maji ediderunt. S. Desideratus fuit proximus Probiani in eadem Bituricensi sede decessor, cujus obitum anno 550 illigavit Henschenius noster ad diem 8 Maji; quid tamen de ejusdem ibidem data Vita censendum sit, nihil attinet hic examinare. Vide Cointii de ea sensum in Annalibus ad annum 549 num. 70 et seqq.

Annotationes
nostræ de per-
sonis præmo-
ratis,

F

AUCTORE
J. G.
uti et de S.
Martini ora-
torio, quod
Sanctus con-
didit,

12 Quod spectat ad oratorium, quod a S. Augusto sub invocatione S. Martini in loco Brivas ædificatum rectumque Gregorius Turonensis testatur, observat Ruinartius, pro Brivas alibi legi Brias, additque: Habetur in archipresbyteratu Exoldunensi locus DE BRIVIS, BRIVES dictus, ubi cum ecclesia parochiali exstat prioratus, Dolensi olim monasterio subjectus, qui fortasse hic designatur. In Catalogo quoque beneficiorum diœcesis Bituricensis, anno 1648 edito, in eodem archipresbyteratu Exoldunensi parœcia DE BRIVIS, BRIVES L'AUMOSNERIE; ac Prioratus de Briviis L'AUMOSNERIE DE BRIVES leguntur. Catharinus in Patronatibus Bituricensibus scribit, prioratum illum olim quidem conventualem, at suo tempore simplicem (ut vocant) fuisse, atque in gemina civitatis Bituricensis, extra cujus muros situs est, anni 1442 et 1562 obsidione destructum fuisse, locumque, in quo exstabat, Dryas (forte Brias voluit dicere) appellatum.

alteroque S.
Symphoriani,
cui præfuit,

B

13 De altero, cui S. Augustum præfuisse diximus, monasterio Dionysius Sammarthanus inter vetera diœcesis Bituricensis monasteria sic ait: S. Symphoriani monasterium apud Biturigas auctorem agnoscit Probianum, episcopum ecclesiæ Bituricensis, aut Desideratum, ejus decessorem: id enim obscurum est in Gregorio. Obscuritas hæc oritur ex verbis num. 7 et 8 a me relatis, quibus et Probiani et ejusdem decessoris Desiderati, Bituricensium antistitem, mentio fit; unde dubitari potest, ad utrum referri debeant ista de S. Symphoriani ecclesia dicta: Quam memoratus pontifex fabricaverat ante conspectum muri Biturigi. Philippus Labbeus in Elogio historico ejusdem civitatis eadem de S. Desiderato interpretatus est; Catharinus vero, supra laudatus, ejusdem ecclesiæ fundatorem, nescio, quo argumento, utriusque decessorem S. Arcadium, de quo apud nos ad Kalendas Augusti breviter actum est, nominavit: quod certe Gregorio refragatur.

14 At multo antiquiorem eandem facit auctor D Patriarchii Bituricensis a Labbeo editi tom. II Bibliothecæ Mss. librorum, cap. 22 in eodem Arcadio, ubi ille ait: Idem gloriosus pontifex Archadius... ex hac luce subtractus Kalendis Augusti feliciter migravit ad Christum; cujus sacratissimum corpus cum debitæ venerationis honore traditum fuit sepulturæ in basilica Symphoriani martyris, ubi usque nunc gloriose quiescit juxta corpus S. Ursini, primi ejusdem Biturigæ civitatis episcopi; quam quidem ecclesiam fuisse olim constructam per eundem divum Ursinum, testatur Gregorius Turonensis capitulo lxxx libri in Gloriam Confessorum. Ita quidem huic auctori, qui sæculo xvi scripsit, videri potuit ex allegato Turonensis loco, quod in ejusdem exordio sanctus ille Ursinus memoretur; sed advertere debuisset, non potuisse S. Arcadium mox ab obitu in ecclesia S. Symphoriani juxta corpus S. Ursini sepeliri, quod idem Gregorius in eodem capite expresse affirmat, in eadem primum illatum fuisse a Probiano episcopo; uti et ipsemet Patriarchii compilator præmiserat in S. Ursino, ac deinde etiam repetiit in Probiano, quem eidem Arcadio post S. Desideratum successisse statuit. E

15 Ceterum, hæc ecclesia (ita notavit Ruinartius ad dictum locum Gregorii) nunc intra urbis muros, mutato nomine, S. URSINI appellatur, collegio canonicorum et parochiæ titulo insignis. Consentit Dionysius Sammarthanus tom. I Galliæ Christianæ col. 120: Jam pridem, inquit, monasterium S. Symphoriani conversum est in collegium canonicorum secularium, nunc S. URSINI vulgo appellatum. Canonicos illos primo Regulares fuisse scribit Catharinus, sed anno 1178 a Guarino archiepiscopo communis vitæ onere exemptos; quod laudatus Sammarthanus col. 56 eodem anno ab illo factum docet, postquam frustra conatus fuerat eosdem ad communem vitam revocare, ut proinde isti jam ante ab ea observantia descivisse dicendi sint.

et statu ho-
dierno.

DE S. PALLADIO EPISC. CONF.

C

F

MEDIOLANI SANTONUM IN AQUITANIA II.

J. G.

COMMENTARIUS HISTORICUS.

§ I, Sancti cultus a sæculo saltem xi stabilitus; Lectiones Breviarii Santonensis ei propriæ: ejus in quibusdam Martyrologiis annuntiatio et apud varios scriptores, ut vere sancti, memoria.

FORTE SUB
ANNUM DC.
Antistes no-
ster, etsi ali-
quando, teste
Gregorio Tu-
ronensi, deli-
quirit, de-
que ejusdem
conditore;

uos ab universa, at vel maxime a particulari aliqua ecclesia pro Sanctis haberi, Cælitumque honoribus affici cernimus, eos non ad unum omnes usque adeo innoxiam semper exegisse ætatem, quin humani aliquid passi sint, imo et vel animi perturbatione, vel naturæ vehementio-

ris impetu, subinde gravius deliquerint, cum non uno in nostro Opere demonstratum est luctuoso exemplo, tum et suo hic commonstrabit Palladius, Santonensis episcopus, quem indigenæ Saint Pallade et Saint Palais vulgo appellant. Nimirum et is homo fuit; nec ab eo proin res humanæ alienæ fuerunt. Quæ tamen censendæ non sunt, aut illius, aut aliorum Cælitum, qui lapsi in terris quandoque

A quandoque sunt, veræ sanctitati derogare, quotiescumque eas sincera pœnitentia excepit, hancque eximiam virtutes ornarunt, ac denique pretiosa in conspectu Domini mors coronavit, uti factum in Palladio esse, infra dicenda palam faciunt. Illius variis locis meminit S. Gregorius, Turonensis episcopus, atque, ut virtutes ejus intactas non reliquit, ita et, uti sincerum decuit scriptorem, delicta ejusdem, vel se vivente vel præsente, admissa minime dissimulavit; tametsi tamen, quod hic in antecessum dicere liceat, nonnulla illius facta, ab eo scriptore notata, aliquid justæ excusationis habere non immerito queant. Hunc ego Historiæ Francorum aliorumque Operum scriptorem, utpote Palladio synchronum, multarumque, quas refert, rerum oculatum testem, tam presse ducem sequar, ut ab eo, nisi quædam prætermissa, ex aliis fontibus eruenda, aut aliqua, parcius ab eodem tradita, evolenda latius aliunde sint, discessurus sim nuspam.

saltem ab
anno 1047 ac
deinceps pu-
blicum cultum
habuit.

2 A Palladii ecclesiastico cultu, ac vel idcirco potissimum, quod is propter historicorum martyrologorumque longe plurium silentium non sat certus videri posset, stabiliendo illustrandoque exordium sumo. Ac primo quidem, quod Gregorius Turonensis supra laudatus nuspam Palladio Sancti titulum adscribat, nec verbum unum de ecclesiastica ejus veneratione habeat, id vero nemini mirum videri potest, cum ille Palladio superstes non vixerit, imo contra biennio saltem ante eum excesserit e vivis; ut adeo Palladium annumerare Sanctis non potuerit, nedum de cultu, qui vere Sanctis non statim ab obitu semper redditur, vel obiter meminisse. Quod autem ad classicos martyrologos rerumque Gallicarum Palladio suppare scriptores attinet, non est pariter, cur a nemine illorum eum Sanctis annumeratum esse, miremur; cum ei, uti mihi quidem videtur, vel multo serius deferri cultus cœperit, vel saltem is adeo solemniter eorum ætate non fuerit, ut extra Santonensis diœcesis limites etiam increbresceret, ac speciali memoria dignus tunc foret. At vero, jam tum saltem ab anno 1047, quo charta foundationis percelebris abbatiæ S. Mariæ apud Santonas data est, præsul nostro Sancti nomen adhæsisse, atque ad ejus cultum, seu, ut tom. II Gallix Christianæ auctæ inter Instrumenta col. 482 alterius chartæ verba habent, ad serviendum S. Palladio canonicos aliquot constitutos fuisse, ex editis ibidem a col. 479 documentis, ad Santonensem ecclesiam pertinentibus, omnino manifestum est. His adde, quod tum in eisdem, tum aliis ibi excusis instrumentis modo ecclesia S. Palladii, modo parochia S. Palladii, aliæ ejusmodi nomina occurrant, ex quibus, sacras ædes sancti Præsulis nostri venerationi dicatas jam tunc exstitisse, indubium evadit.

uti varia
ostendunt
documenta.

3 Adhæc, cum, teste Dionysio Sammarthano laudato tom. II Gallix Christianæ auctæ col. 1039 et seq., veteres rituum codices, haud dubie ipsi visi, diserte testentur, capsam reliquiarum S. Palladii nostri olim gestatam in publicis supplicationibus fuisse ad implorandam de cælo pluviam, consequens et hinc fit, ut jam pridem cultu ecclesiastico sanctus Præsul gavisus fuerit, tametsi nulla nos doceant monumenta, quo anno sæculove ejus exordium statui debeat. Porro antiquum hunc S. Palladii cultum nulla lapsu temporum detrimenta sensisse, ac contra potius non vulgari modo increvisse, Santonensis ecclesiæ Breviarium, anno 1542 excusum, cujus excerptum apographum ex Sammagloriana bibliotheca

Parisiensi Oratorii D. N. J. C. mihi humanissime transmisit R. D. Thierry, sat liquido ostendit. Quippe non tantum in præfixo ei Calendario Nonis Octobris Palladio episcopo Officium 9 Lectionum præscribitur; sed et in Litaniis, in eadem ecclesia concini pridem solitis, inter sanctum Trojanum, Santonensem episcopum, sanctumque Leontium, proximum nempe sui in Santonensem cathedram successorem, medius statuitur invocaturque S. Palladius, haud secus atque S. Hieronymus aliique indubii Sancti, seu exteri seu indigenæ confessores, quorum suffragia in Litanis illis Santonensis ecclesia suppliciter postulat.

4 Denique folio cxlix ejusdem Breviarii præscriptum in Calendario novem Lectionum Officium, quod saltem duplex minus tunc fuit, integrum exhibetur; quod, quatenus Sancto proprium est, huc transcribere visum fuit. Antiphona ad Magnificat in Vesperis ita habet: O Palladi egregie! O confessor præcipue! O fulgens gemma præsulum! O et Sydus eximium. In omnibus amabilis et in cunctis laudabilis, sis nobis clemens ubique, nunc et in omni tempore. Hanc excipit Oratio, his concepta verbis: Deus, qui in Abrahe, famuli tui, gremio eximium confessorem Palladium dignatus es collocare, illius salutifera supplicatione uranice * patrie civibus nos interesse concede. Per Dominum etc. Mox subditur, quod tum temporis ad Matutinum Officium concinebatur Invitatorium, ita sonans: Agmina Christi pangite: adsunt enim celebria Patris nostri solemnia: Jubilemusque igitur Deo nostro unanimes, qui sibi Sanctum gratuito elegit Palladium.

5 Dein subsequuntur ternæ, quæ Sancto propriæ sunt, secundi Nocturni Lectiones, infra discutiendæ, quorum prima, quæ totius Officii quarta est, ita se habet: Palladius, Eutropii discipulus et ab eodem in fide instructus, presbyteratus ordinem suscepit. Et quomodo sanctissime se gesserit, acta ejus demonstrant: nam post mortem sancti Eutropii Xanctonensis ecclesiæ * ordinatur. Tu autem etc. Quæ vero secundi Nocturni secunda est, æque succincte, at præ prima veritati multo conformius, his verbis Sancti gesta refert: Qui ecclesiam optime regens, Christianos tam opibus *, quam monitis ac verbis salutiferis satiabat, fovebat et hortabatur: corpusque sancti Eutropii transtulit in novam basilicam, quam ipse construi fecerat. Tertia denique his verbis concepta est: Idemque Palladius. Vasium, juvenem Xanctonicum, pro Christi fide martyrizatum, a Christianis tumultum cognoscens, basilicam eidem Vasio consecravat: in qua abbatem et monachos ordinavit, ut diu noctuque divinis inservirent obsequiis. Tandem Palladius virtutibus et miraculis plenus obdormivit in Domino. Hactenus Lectiones propriæ, quæ de constanter exhibito jam pridem S. Palladio cultu, eoque minime vulgari, dubium relinquunt nullum.

6 At, inquires, qui a Sanctonensi ecclesia antiquo constantique cultu afficitur Palladius, is septimo ad Lectiones Responsorio, quod ei proprium quoque est in eodem Breviario, ab omni asperitate fellis semper immunis exstitisse asseritur, et, quod caput est, Lectione quarta S. Eutropii, qui sæculo iii pro Christi nomine martyr occubuit, discipulus, proximusque, ut verba innuunt, statuitur in cathedram successor; quæ cum in Palladium nostrum, teste S. Gregorio, ab

AUCTORE
J. G.

ipsumque
Santonensis
ecclesiæ Bre-
viarium,

E

* id est cæ-
lestis

e quo lectio-
nes propriæ
recitantur;

* supple epi-
scopus

* fortasse
operibus
F

quæ non alte-
ri, quam Pal-
ladio nostro,

in

AUCTORE
J. G.

asperioris animi noxa subinde non immunem, ac sæculi dumtaxat sexti antistitem, nequaquam cadant; necesse fit, ut non Palladius noster, sed alius quidam ei homonymus Santonensis præsul ecclesiastico apud Santones cultu gaudere asseratur. Ad hæc respondeo, cum Santonensis ecclesia in Officii sui Lectione quinta Palladium in novam basilicam, quam hic construi fecerat, S. Eutropii corpus transtulisse affirmet, quod factum ex S. Gregorio Turonensi Lib. 1 de Gloria Martyrum cap. 56 desumpsit, apertissime ostendit, non de alio Palladio se hoc loco agere, quam de quo sanctus ille scriptor citato cap. sermonem habuerat, qui utique Palladius omnino noster est. Accedit, quod eadem ecclesia S. Vasio, qui sub Alarico Gothorum rege interfectus fuit, basilicam a Palladio suo consecratam fuisse, Lectione 4 asserat, quod certe alteri, quam nostro, convenire nequit.

ut non una
in iis sit hal-
lucinatio, at-
tribui posse
ostenduntur.

B 7 Postrema cum Palladius ille, quem Santonensis ecclesia inter sanctos suos antistites Trojanum et Leontium medium statuit, procul dubio noster sit, hunc pariter, et non alium Officio suo ecclesiastico colere indubie dicenda est; præsertim, cum alter S. Palladius, Santonensis itidem, ut vulgo placuit, episcopus, et S. Eutropii discipulus, in rerum natura exstitisse non probetur, uti tom. II Gallix Christianæ auctæ col. 1054 etiam tradit Dionysius Sammarthanus. Erraverit igitur in eo Officii ecclesiastici auctor, quod vulgi errorem, aut minus accuratum loquendi modum secutus, Palladium fecerit S. Eutropii discipulum; fueritque etiam ultra quam fas est, sancto suo Præsuli indulgentior, cum etiam ab omni asperioris animi culpa illum eximere nixus fuit; at non ob geminam hanc auctoris hallucinationem diversus a nostro dici debet Palladius Santonensis præsul, quem hoc die ecclesia illa Officio celebrat satis solemni, et cui soli, ut dicenda monstrabunt, cetera conveniunt omnia, quæ in Officii illius Lectionibus referuntur, quæque variis scriptoribus commemorata exstant.

Eum quoque
varii scripto-
res et Fasti
ecclesiastici

C 8 Nec vero Santonense Breviarium dumtaxat, sed et varii ecclesiastici Fasti, contra ac Bailletus ad hunc diem col. 105 contendit, Palladium nostrum Sanctis annumerant. Testantur id generatim Benedictini, Operum S. Gregorii Magni editores, tom. II col. 828 in suis ad S. Gregorii Papæ Epistolam quadragesimam nonam Annotationibus, et Bouquetus tom. II Scriptorum rerum Gallicarum pag. 552 in suis itidem Annotationis ad Gregorii Turonensis libri VIII Historiæ Francorum caput quadragesimum tertium. Ex his autem ecclesiasticis Fastis duos, quos mihi videre non licuit, Dionysius Sammarthanus cit. tom. II Gallix Christ. auctæ col. 1059 nominatim recenset, vetusta nimirum Lemovicensia et Santonensia Hagiologia, in quibus Sanctus noster verbis hisce annuntiatur: Nonis Octobris apud Santones S. Palladii episcopi et confessoris. His præter Martyrologium Gallicanum, auctore Saussayo, cujus verba infra dabimus, consonat Burdegalensis ecclesiæ Usuardinum Martyrologium, quod apud Sollerium in Auctariis ad diem 7 Octobris Palladium nostrum ita memorat: Xantonas civitate, sancti Palladii episcopi et confessoris; ut adeo merito laudatus Sollerius in suis ad Usuardi Auctaria Observationibus pag. 583 miratus sit, cur Sanctus hic a Castellano fuerit prætermisus; nec minus mirum sit, cur in recentiori Martyrologio Parisiensi non fuerit memoratus.

9 Ipsam nunc Saussayi annuntiationem, prioribus multo uberiores, Sanctique honorificæ gesta commemorantem audiamus: Ipso die (ita ad 7 Octobris pag. 697 loquitur) in civitate Santonensi sancti Palladii episcopi et confessoris, qui, Didymo meritorum suffragiis succedens, sanctitatis et doctrinæ gloria cathedram, cui insedit, illustravit. Decoris domus Dei amator et Cælitum cultor egregius, sancti Stephani basilicam, cujus decora pangit Fortunatus, miro opere extruxit. Ecclesiam insuper condidit insignem in honorem beatorum Apostolorum Petri et Pauli, nec non sanctorum Martyrum Laurentii et Pancratii, quorum reliquias misso ad sanctum Gregorium Magnum Luparico presbytero, Apostolico munere, cum elogio pietatis Roma receptas, in eadem basilica omni cum veneratione collocavit; singulorum ipsorum Cælitum pignoribus propriis altaribus attributis, quæ in eorumdem memoriam consecravit. Et ita novem aris, quas in eadem basilica constituit, proprios tutelares cum patrocinii singulorum assignavit. Multis pressuris pius Antistes postea (imo multo verisimilius antea) exercitus est: sic Deo volente, ut, qui Sanctorum merita honorabat, vestigia teneret, et ita præmia eorumdem consequeretur.

D
ac ceteris pro-
lixius Saus-
sayus, ex quo
elogium

10 Tum ita concludit: Tandem igitur cum S. Eutropii, gloriosi pontificis et martyris, Reliquias ævo et hominum oblivione non minus, quam humo sepultas, cælesti beneficio reperisset, emeritæ in Christi obsequio militiæ et ipse demum percepit donativum. Hactenus contextum a Saussayo Sancti nostri elogium eademque expressum litterarum forma, qua is indubios Sanctos certoque cultu affectos in suo Mrl. commemorare solet. Ceterum, ut, quantum fieri potest, præstitus jam pridem, nemine contradicente, S. Palladio ecclesiasticus cultus extra controversiam ponatur, itaque rationem reddam, cur eum Saussayi exemplo, nullo discrimine, contra ac Bailletus fecit, indubiis Sanctis annumerem, juverit hic recensuisse, quæ Hadrianus Valesius tom. II Rerum Francicarum pag. 521 candide accurateque de Palladio scripsit, hisce nimirum verbis: Hic igitur adeo dissimilem priori novissimam partem ætatis exegit, totque ac tantis virtutibus eminebat, (cum nempe ætate esset provector) ut post mortem ab ecclesia Sanctis annumerari meruerit, et ecclesiam eidem extra Sanctorum muros, multasque alias in variis pagi Santonici vicis posterorum pietas nuncuparit.

E

ejus describi-
tur, Valesius
item,

11 Ex his duos nominatim exhibet Codex beneficiorum Burdegalensis, Santonensis aliarumque diocesium, anno 1648 typis editus, nempe parochias in archipresbyteratu Bouttevillano diocesis Santonensis sitas, quarum alteri vulgo nomen est Saint Pallais des Combes, alteri Saint Pallais de Verrieres. Porro idem, quod Valesius, universim etiam testatur Dionysius Sammarthanus supra laudatus, ita col. 1059 scribens: Eum (S. Palladium nostrum) agnoscunt patronum plurimæ diocesis ecclesiæ parochiales, quæ adeo solito ecclesiarum more solemni Patronorum ritu sanctum Palladium venerantur. An vero die 6 Septembris, uti ibidem subdit laudatus auctor, in nonnulli ex his ecclesiis re vera Sanctus noster colatur, edicere pro certo nequeo, cum is sui pro hoc die asserti nullum vadem adduxerit, ac ne unam quidem ex his ecclesiis, quæ, pro die 7 Octobris, eum die 6 Septembris venerentur, nominatim

aliique, ut
vere sanctum
celebrant,

A nominatim designet. Ut sit, certe in sua cathedrali ecclesia hoc die 7 Octobris S. Palladius antiquum cultum habuit; ut proin merito de illo ad hunc diem agamus.

§ II. Antistitis nostri illustres natales : aditi episcopatus epocha sat prope definita. Interest Parisiensi synodo anno 573; Santonensi vero anno 579 verosimillime interfuit: Gundobaldi, in Francorum regem a quibusdam levati, jussis plus æquo paruit.

B **S**tabilito illustratoque sancti Antistitis nostri ecclesiastico cultu, cujus, ut superiore § num. 2 monui, nec meminit, nec meminisse potuit S. Gregorius Turonensis, ad hunc ducem meum, ut ante pariter spopondi, nunc redeo, ut Palladii natales gestaue prosequar. Ac primo quidem, quod ad familiam ejus attinet, testis est laudatus Gregorius Turonensis lib. de Gloria Confessorum, editionis Ruinartianæ, qua utor, cap. 60, eum ex genere quondam divitis Palladii atque adeo, ut apparet, de illa Palladiorum stirpe descendisse, qui, teste S. Sidonio Apollinare in præclara sua ad Bituriges Oratione tom. I Operum Sirmondi col. 600, aut litterarum aut altarium cathedras cum sui ordinis laude tenuerunt; quales in primis fuerunt Palladius Rhetor sæculo IV; Palladius poeta et philosophus, Æmilianus insuper dictus, sæculo V; interque Bituricenses antistites ambo Palladii, quorum alter 4, alter V sæculo floruit. Antistitem nostrum patre genitum fuisse Palladio, quondam comite Gabalitano, qui, ut Gregorius Turonensis lib. IV Historiæ Francorum cap. 40 fusius narrat, vano timore perterritus, ne a Sigiberto rege interficeretur, se ipse miserum non minus, quam mirum in modum suo gladio confodit, Bailletus ad hunc diem col. 105 conjectando adstruit; at minus probabiliter, mea quidem sententia.

Sanctus noster ex illustri divitis Palladii stirpe,

C **13** Etenim cum anno 567, prout Cointius vult, vel anno 566, ut Ruinartius habet, miserandus Palladii illius interitus contigerit, paucisque adeo dumtaxat annis, antequam S. Palladius Sanctonensis episcopus consecratus est; consecrarium fit, ut Palladius, quondam Gabalitanus omnes, si Sancti nostri, jam tum annis 50 aut pluribus nati, pater sit, quinquagenarius saltem exstiterit, utque proin ejus mater, quæ, teste S. Gregorio, interitum filii præcavere nitelatur, ac dein veluti exanimis ad occisi corpus cucurrit, matrona fuerit septuagenaria; quam propectam mulieris ætatem, utpote spectatis adjunctis omnino memorabilem, verbulo indicaturus fuisse Gregorius Turonensis omnino videtur; cum tamen eam altissimo silentio involverit. Malim itaque credere, Sanctum nostrum omnino diversum a præfato comite parentem habuisse, antiquo illustrique Palladiorum ortum stemmate, in cujus proprium nomen, utpote nec a Gregorio Turonensi nec ab

aliis coævis, quos consului, proditum, operosius inquirere visum non est.

14 Quo loco, quoque tempore natus sit S. Palladius, imo quo determinato anno Santonensem cathedram ascenderit, silet Gregorius Turonensis, quod nempe Vitam ejus ex professo non scriberet. Est tamen, unde episcopatus ejus initium sat prope definiatur. Quippe cum Heraclius, ecclesiæ Burdigalensis presbyter, a Leontio, Burdegalensi metropolita, post depositum Emerium ad cathedram Santonensem proventus, uti ex Gregorio Turonensi lib. IV Hist. Franc. cap. 26 et ex tomo II Galliæ Christianæ auctæ col. 1037 liquet, circa annum Christi 566 adhuc in vivis fuerit, eique successerint S. Concordius et Didymus, quorum prior sub annum 568, posterior circa annum 570, ut sat verisimile est, mortem obiit; consequens fit, ut non citius, quam sub eundem annum 570, S. Palladius ad Santonensem cathedram promotus fuerit. Ex adverso autem non serius; quam anno 573 ad diem 11 mensis Septembris provento, ejus episcopatus exordium statui posse, manifestum fit ex concilio Parisiensi IV, eodem anno 573 celebrato, cui concilio Palladius, jam tum Santonensis episcopus, interfuit ac subscripsit, quemadmodum apud Labbeum tom. V Conciliorum col. 919 et seq. videre est. Oportet igitur, ut tempore inter annum Christi 570 et 573 medio ad Santonensem cathedram Sanctus noster evectus fuerit.

AUCTOR J. G.

sub annum 570 Santonensem cathedram ascendit,

15 Quæ porro causa exstiterit, cur Palladius una cum octo sanctitate inclytis aliisque multis præclaris episcopis Parisios ad celebrandam synodum evocatus fuerit, ex ipsis partim concilii Actis non abs re erit hic commemorare. Cum Carnotini territorii presbyter quidam, nomine Promotus, qui, relicta sine episcopi sui litteris cellula sua, illicite et contra canonicam disciplinam ordinatus fuerat episcopus, Carnotinæ diocesis parochiam, in provincia Lugdunensi quartam sitam, cui vocabulum Duno est, (Chateau-Dun nunc vocant) ejusdemque parochiæ facultates, quasi sub nomine episcopatus, invasisset; Pappolus, Carnotensis episcopus, apud Chilpericum regem, cujus imperio Carnotum suberat, de illata sibi sacrisque canonibus injuria conquestus fuerat. At vero, cum Castrum Dunense, etsi diocesis Carnotensis parochia, Sigiberto regi pareret, isque Promotum, subditum suum, tueri constituisset, non poterat non hinc grave scandalum in ecclesia oriri, interque ambos principes recrudescere dissensio. Guntramnus igitur, pius ille Burgundionum rex pacisque amantissimus, quo huic malo iret obviam, de Chilperici et Sigiberti consensu synodum Parisiis in S. Petri basilica, nunc S. Genovesæ dicta, habendam curavit, qua ortæ inter illos reges controversiæ et privatorum querelæ per sanctissimos episcopos dirimi et ex æquo componi possent.

et Parisiensi synodo, cujus cogendæ occasio refertur,

16 Ad hanc itaque synodum cum 51 episcopis unoque presbytero, vice Ricomeri Aurelianensis episcopi fungente, S. Palladius anno 575, non mense Novembri, uti apud Longuevallium tom. III Historiæ Eccles. Gallic. pag. 55 errore, ni fallor, typographico legitur, sed vel ante mensem Septembrem, vel certe ante diem 5 Idus ejusdem mensis Septembris, Parisios advenit, auditisque Pappoli justissimis querelis, una cum reliquis patribus auctor fuit, ut illa synodi, quam habes apud Labbeum tom. V Conciliorum col. 919, ederetur Constitutio, ad Ægidium, Rhemensem episcopum, directa, qua Promotus, omnia seve-

anno 575 mense Septembri cum 15 episcopis interfuit,

ritate

AUCTORE
J. G.

ritate canonica, ab eodem Ægidio temere consecratus episcopus, de sui gradus dignitate depositus declaratur, quaque illi, qui deinceps ejusdem Promoti benedictionem aut expeterent, aut accipere contenti, essent, a communionis consortio vel ab ecclesiæ liminibus arcendi forent. Auctor quoque cum iisdem patribus fuit S. Palladius scriptæ ad Sigibertum regem epistolæ, qua, ut hic Promoti causam tueri desineret, vere episcopali libertate gravitateque injunctum fuit, ne alias ipse rex divinam contra se provocaret iracundiam.

ubi et canonum præscripta egregie cum ceteris tutatus est.

17 Et quamquam tam synodi prudentissime concepta Constitutio, quam scripta ad Sigibertum regem Epistola, omniumque patrum signata nomine, optatum exitum confestim non habuerit, uti ex Gregorio Turonensi lib. iv *Historiæ Franc.* cap. 48 et lib. vii cap. 17 colligitur; imo licet reges illi, peccatis facientibus, uti idem Turonensis cit. cap. 48 scribit, episcopos recta suadentes audire distulerint, nihilo propterea minori laude dignus fuit S. Palladii aliorumque octo Sanctorum ac ceterorum episcoporum zelus, quo sacrorum canonum præscripta tutari, scandalum longe ab Ecclesia propellere, ortasque inter Chilpericum et Sigibertum dissensiones componere omni studio et opera enixi sunt. Quæ post solutam hanc synodum, recrudescens invicem Brunichildis et Fredegundis reginarum nec non Sigiberti et Chilperici regum odiis, exorta sint bella, unde pejor, uti Gregorius Turonensis lib. iv *Hist. Franc.* cap. 48 fere loquitur, in multis Galliarum ecclesiis gemitus fuit, quam tempore persecutionis Diocletiani, hujus loci non est ob oculos ponere. Quapropter ad alium episcoporum seu sacerdotum primi ordinis conventum, cui S. Palladius verisimillime interfuit, ac fortasse etiam præsedet, jam gradum facio.

Santonensi synodo anno 579 verisimillime etiam interfuit,

18 Habitus hic fuit in ipsa Sancti nostri episcopali urbe, atque, uti Labbeus cit. tom. V *Concil. col.* 963 et Cointius tom. II *Annal. Eccl. Franc.* pag. 159 tradunt, anno Christi 579, occasione nimirum Nantini, comitis Engolismensis, quem Heraclius, non Santonensis, uti Longuevallius pag. 153 tom. III *Hist. Eccl. Gallic* in *Notis* perperam tradit, sed Engolismensis præsul cit. tomo *Galliæ Christ.* col. 980 memoratus, ob illatas sibi, unique e suis clericis injurias, invasæque ecclesiæ facultates a fidelium cætu arcuerat. Is, aut ecclesiastico fulmine, quo percussus fuerat, territus, aut criminum suorum atrocitate vel infamia motus, horumque vel vere pœnitens, vel veram callide pœnitentiam simulans, ea, qua pollebat, civili dignitate auctoritateque, precibusque forsitan et melioris vitæ promissis, episcopos aliquot induxit, ut in eorum conventu, qui in Santonensi urbe habendus erat, non modo se sistere posset, sed et eorum deprecatione et opera ab episcopo suo publice reciperetur in ecclesiam. Credibile est, S. Palladium, qui pro suo animarum zelo Nantinum comitem, ut ovem deperditam, ad Ecclesiæ ovile reducere satagebat, postulatis ejus lubenter annuisse, ac visis pœnitentiæ ejus signis, auditisque in ipso episcoporum cætu promissis, quibus se Nantinus, teste S. Gregorio Turonensi lib. v *Hist. Franc.* cap. 57, omnes ecclesiæ res, quas sine ratione abstulerat, redditurum, seque suo antistiti demisse subjecturum pollicebatur, in primis suasisse Heraclio, Engolismensi episcopo, ut et ipse omnia, quæ ab eo petebantur, supplici comiti concederet.

19 Ut hæc habeant, concessit Heraclius,

comitem in charitate recepit Ecclesiæque restituit; sic tamen, ut, licet ipse horrendi a Nantino commissi criminis pœnam non exigeret, presbyteri tamen, teste eodem Gregorio, a Nantino conto vulnerati, ac dein crudeliter suspensi, causam Deo committendam censeret. Ita solutus est Santonensis conventus, in quo, num præter jam memorata, quidquam aliud gestum fuerit, incompertum mihi est. Ceterum, quod hic obiter dictum sit, etiamsi Palladius ceterique antistites episcopalis clementiæ laudem ea in re promeriti sint; spe tamen sua misere se delusos paulo post ingemuerunt, cum Nantinus domum reversus ea de novo scelera patravit, ob quæ rursus ab episcopo suo Heraclio fidelium communionem exclusus fuit, eaque demum morte miserrima occubuit, quam, uti Gregorius Turonensis jam sæpissimæ laudatus observat, omnes obstupescant, admirentur et metuant, ne inferant injurias sacerdotibus, quia ultor est Dominus servorum suorum, sperantium in se.

20 Ad annum usque 584 S. Palladius pascendo gregi suo unice intentus, nullam veri antistitis partem officii prætermiserat, Deo dilectus ac hominibus, cum mense Novembri ejusdem anni Gundobaldus seu Gundovaldus quidam magnas in Gallia turbas excitavit; quarum occasione non una in infelicem nostrum Antistitem redundavit calamitas. Res paulo altius repetenda est. Gundobaldus ille, uti fere S. Gregorius Turonensis lib. vi *Hist. Franc.* cap. 24 narrat, cum natus esset in Galliis et diligenti cura nutritus, ut regum istorum mos est, crinium flagellis per terga demissis, litteris eruditus, Childeberto regi, Seniori scilicet, Childeberti, anno 584 regnantis, patruo, a matre sua repræsentatus fuerat, dicente ea: Ecce nepotem tuum, Chlothacharii regis (seu Chlotarii I) filium: et quia invisus habetur patri, suscipe eum, quia caro tua est. Hunc Childebertus Senior, eo quod sibi filii non essent, accipiens, retinuerat secum. Quæ cum nuntiata essent regi Chlothachario, misit is fratri nuncios, quibus puerum dimitti atque ad se venire curavit; cui ad se adducto comam tonderi jussit, negans a se genitum esse. At post hujus regis obitum Gundobaldus a Chariberto rege susceptus fuit; verum et a Sigiberto accersitus, iterum capite tonsus est, missusque Coloniam Agrippinam; unde dilapsus, demissis iterum capillis, ut Francorum principum mos erat, ad Narsetem, qui Italiæ tunc præerat, confugit, ibique uxore accepta, filios procreavit.

21 Hinc Constantinopolim profectus, post aliquam in ea urbe moram, inde ut veniret in Galliam, invitatus, Massiliam in Provincia appulit, ubi a Theodoro episcopo susceptus fuit, acceptisque dein ab eo equitibus, Mummulo patricio et duci conjunctus est, qua quidem in re, uti Turonensis notat, nihil Theodorus fecit, quod ei per epistolam, manu majorum Childeberti regis subscriptam, atque a dominis suis et senioribus imperatum non fuerat. Cum vero aliquo tempore Avenione cum præfato Mummolo et Desiderio duce moratus fuisset, una cum iisdem in agrum Lemovicensem profectus est, et ad Brivam Curetiam, vicum, (Brive-la-Gaillarde indigenæ vocant) parmæ impositus, uti lib. vii *Hist. Franc.* cap. 10 idem auctor testatur, rex est levatus; ivit dein, eodem teste, per civitates in circuitu positas, atque, ut cap. 26 narratur, in civitatibus, quæ Sigiberti regis fuerant, ex nomine regis Childeberti sacramenta suscepit; in reliquis vero,

D in qua Nantinus comes communioni Ecclesiæ restitutus est.

Palladius Gundobaldum, cujus historia ex S. Gregorio Turon. refertur,

F

a nonnullis in Francorum regem levatum, pro legitimo principe

A vero, quæ aut Guntchramni aut Chilperici fuerant, nomine suo, quod fidem servarent, iurabant. Suscepto pariter Engolismæ jurejurando, Tolosæque admissus, Burdegalam tandem advenit, cui urbi antistes tum præerat Bertchramnus, Guntchramni regis ex matre consanguineus, a quo præsule Gundobaldus idem majorem in modum diligebatur.

agnovit, aut saltem ejus jussis præter Canonum ordinationem paruit:

22 Dum autem, uti cap. 51 Turonensis refert, in hac urbe morarentur, Gundobaldus nempe ejusque sectatores, Faustianum presbyterum Aquensi urbi (vulgo D'Acqs sur l'Adour) episcopum ordinari præcipiunt. Nuper enim in Aquensi urbe episcopus obierat, et Nicetius comes loci illius, germanus Rustici Vici-Julienensis episcopi, præceptionem ab Chilperico elicuerat, ut tonsoratus civitati illi sacerdos daretur. Sed Gundovaldus destruere nitensejus decreta, convocatis episcopis jussit eum (Faustianum nempe) benedici. Bertchramnus autem episcopus (Burdegalensis supra memoratus) qui erat metropolis, cavens futura, Palladium Santonicum injungit, qui eum benediceret. Nam et oculi ei eo tempore a lippitudine gravabantur. Fuit autem ad hanc ordinationem et Orestes Vasatensis episcopus: sed negavit hoc coram rege. Hactenus Turonensis; ex quo discimus, Gundobaldum a Bertchramno et hujus exemplo a Palladio nostro, uti et infra magis adhuc patebit, variisque aliis episcopis virisque Galliarum primariis pro vero Chlothacharii filio, suoque legitimo rege habitum exceptumque fuisse, ejusque etiam mandatis morem ab iis gestum esse, et ultra quidem, uti jam nunc dicemus, quam sacri Canones legitimo regi morem geri sinebant. Etenim cum Aquensis episcopatus Burdegalensi metropoli ex antiqua provinciarum divisione non subesset, sed contra subiceretur metropoli Elusanæ; nec Bertchramni erat Palladio injungere, ut alteri metropolitæ subditum episcopum consecraret; nec Palladii erat, ea in re, non consentiente Elusano metropolita, Bertchramni ac Gundobaldi jussis parere.

potest tamen prius ejus ex his duobus factum

25 Verum nihilne est, quo geminum hoc Palladii factum, cujus causa Guntchramnum regem adeo sibi ille infensum habuit, pessimeque apud quosdam audit, excusari jure merito possit? Quod attinet ad Gundobaldi, tamquam legitimi Chlothacharii filii verique principis agnitionem, mihi quidem ea sedet sententia, si æqua lance res tota, uti supra ex Gregorio Turonensi relata est, expendatur, nihil criminis hic coram Deo admissum a Palladio fuisse. Ut autem ita existimem, hæc me præter alia impellunt. Primo quidem non constat ullo ex capite, Palladium turbas in Galliis, aut res novas molitum esse, ejusve consilio aut opera Constantinopoli evocatum fuisse in Galias Gundobaldum. Adhæc indubitatum apparet, eundem Præsulem non ante Gundobaldum pro Chlothacharii genuino filio veroque principe habuisse, quam is a Mummolo patricio et Guntchramni duce ac Desiderio item duce rex esset levatus, ac pro tali a plerisque vicinis regionibus etiam fuisset agnitus.

de omni coram Deo crimine excusari,

24 Accedit, quod, etsi Guntchramnus rex Gundobaldi illius patrem, non regem Chlothacharium, sed modo molendini gubernatorem, modo lanarium fuisse, contendisset, hæc regis Guntchramni dicta Palladius facile ignorare potuerit, aut, si ea non ignorarit, Gundovaldi matri ac Chlothacharii conjugii, Childeberto Seniori et Chariberto regibus, multisque Galliarum optimatibus, potiore fidem, quam non satis sibi in spe-

ciem coherentibus Guntchramni verbis habendam, merito existimare potuerit. Denique, cum causam Theodori episcopi Massiliensis, qui Gundobaldum primus magnifice exceperat, a rege Guntchramno discussam, et hunc, teste S. Gregorio lib. vi Hist. Franc. cap. 24 in nullo inventum crimine fuisse, indubie inaudisset; judicare meritissimo jure potuit Palladius, a se quoque sine ullo crimine honorifice excipi et pro Chlothacharii filio agnoscere posse eum, qui, teste Gregorio Turonensi, lib. viii Hist. Franc. cap. omnem principatum Galliarum se testabatur accipere, et cui suus ipsemet metropolita, licet Guntchramni consanguineus, libens parebat. Error igitur Palladii, quo matris Gundobaldi, duorum Francorum regum, multorumque optimatum exemplo et auctoritate motus, Gundobaldum pro Chlothacharii genuino filio habuit, innocens certe ac sine noxa coram Deo fuit.

25 At non sic omni culpa liberari potest idem Præsul, dum ejusdem Gundobaldi et Bertchramni jussu Faustianum episcopum Aquensem ordinavit. Quippe, tametsi sub Gundobaldo in Novempopulania, in Aquitanica secunda aliisque vicinis provinciis res admodum perturbatæ essent, et Burdigalensi metropolitæ parere cogere alterius metropolis episcopi, qui Burdegalensi vicini erant; imo vero, etiamsi ille, qui omnem principatum Galliarum se testabatur accipere, ipseque etiam Bertchramnus, metropolita Burdegalensis Faustianum ordinari episcopum præcepissent; nihilominus tamen, cum Aquensis ecclesia antiquo jure Elusanæ metropoli subderetur, essetque per sacros Canones expresse vetitum, ne quis alterius provinciæ episcopum, hujus contempto metropolita, aut saltem sine ejus consensu, consecrare præsumeret; huic sacrorum Canonum præscripto potius, quam Gundobaldi et Bertchramni jussis obtemperare Palladius, omniaque proinde potius mala subire debuisset, quam sine Labanis, Elusani metropolitæ, canonico consensu Faustianum ordinaret Aquensem episcopum. Quod igitur Palladius, etsi non parum renitens, contrarium fecerit, perperam certe fecit, quamquam et hoc ejus factum, spectatis temporum rerumque adjunctis, non adeo grave, nedum enorme dici debeat, præsertim si, licet non ultro-neus quidem ac plane canonicus, qualiscumque saltem (nec enim de opposito omnino constat) Elusani metropolitæ assensus affuerit, aut hujus ab eo præstandi plausibilis existimatio. Quocumque modo hæc se habuerint, erroris humanæque fragilitatis culpa potius, quam perversi animi vitio legumve ecclesiasticarum contemptu hic laborasse videtur Palladius. Ceterum quo pacto admixtæ culpæ pœnam luerit, suus infra erit dicendi locus.

AUCTORE
J. G.

at non item facta ab eo Faustiani episcopi consecratio.

E

F

AUCTORE
J. G.

§ III. Palladius a Guntchramno rege acerbè increpatur : ter ei non pejerasse ostenditur. Contumeliam unam sibi illatam moderate fert ; non item alteram. In Synodo Matisconensi ob Faustiani ordinationem mulctatur : clericos sui obrectatores severe castigat : indigne rursus et immerito vexatur.

Palladius
Aurelius
accitus,

B Cum eodem anno Christi 585, quo jam mox dicta contigerant, Guntchramnus rex adversus Gundobaldum ingentem misisset exercitum, eoque prope urbem Convenas occiso, ac deletis, qui ei adhæserant, ducibus, Parisios esset iturus confestim Bertchramnum, Palladium, aliosque, qui misero Gundobaldo faverant, episcopos coram delegatis a se præsulibus optimatibusque adesse iussit, factorum suorum causas dicturos. Convenere acciti antistites Aurelias, ubi Guntchramnus interim subsistebat, illicque ante reliquos omnes, uti S. Gregorius Turonensis lib. viii Hist. Franc. cap. 2 refert, Bertchramnus ac Palladius noster abs deputatis episcopis optimatibusque discussi sunt, cur Gundobaldum suscepissent, cur Faustianum Aquis episcopum ad præceptionem ejus, quam levissimam iudices vocabant, ordinassent. Quæ in eo episcoporum optimatumque conventu ambo attulerint rationum momenta, quæ primum sibi objectum crimen diluerunt, nusquam citatus Gregorius memoria prodidit, seu quod hujus litis ordinationem tanti momenti non esse crederet, ut in Francorum, quam scribebat, historia enucleate recensenda esset, seu quod allatas in medium ab utroque illo antistite rationes in vulgus spargi, aut Guntchramnus rex aut ipsemet minime probaret. Utut hæc sint, Palladio certe, uti supra numm. 25 et 24 dicta ostendunt, deesse non potuerunt spernenda minime rationum momenta, quibus in recipiendo Gundobaldo omnis coram Deo sceleris purum se fuisse, manifestum redderet.

factorum suorum causam dicit; at allegatis rationibus Guntchramnum non placat,

27 Quod vero ad causam ordinationis Faustiani spectat, hanc... Palladius episcopus (verba rursus S. Gregorii Turonensis sunt) a Bertchramno metropole suo auferens, super se devolvit, dicens: Oculi metropolis mei valde doloribus artabantur, et ego spoliatus et contemptus, invitatus ab eo (Gundobaldo nempe, ut Valesius rerum Francicarum lib. 15 pag. 252 exponit) in eo loco adductus sum, non potui aliud facere, nisi quæ ille, qui omnem principatum Galliarum se testabatur accipere, imperabat. Verum licet Palladius invitatus a Gundobaldo Aquas Tarbellicas adductus fuisset; non propterea tamen, uti et supra diximus, in ordinando præter Canonum præscriptum Faustiano, omni culpa immunis habendus erat; sed neque, quas in hujus

causæ defensionem produxerat, rationes ejusmodi D erant, ut inflammatum adversus se regis animum restinguere. Hinc, teste rursus cit. Gregorio cap. 2, mirum non est, Guntchramnum, ut sanctum principem, cognito Palladii responso, valde commotum fuisse, ita ut (Gregorium rursus audis) vix obtineri posset, ut eos (Palladium nempe et Bertchramnum) ad convivium advocaret cum reliquis, qui Aureliis erant, Galliarum episcopis. At, seu solius S. Gregorii Turonensis, qui plurimum apud regem valebat, deprecatione, seu aliorum etiam episcoporum optimatumque, qui Bertchramni et Palladii præsertim erratum excusare nitebantur, patrocinio et hortatu paulo mitior redditus Guntchramnus, tandem utrique præsuli in conspectum suum venire et convivio interesse indulgit.

28 Prius tamen quam ad mensam suam eos D admitteret, ironicis hisce verbis, teste ibidem S. Gregorio Turonensi, Bertchramnum compellavit: Gratias agimus, quod sic custodisti fidem generationi tuæ. Scire enim te oportuerat, dilectissime pater, quod parens (seu consanguineus) eras nobis ex matre nostra, et super gentem tuam non debueras inducere pestem extraneam (ita Gundobaldum vocat.) Cumque talia et his similia Bertchramnus audisset, eodem teste Gregorio, conversus ad Palladium rex ait: Nec tibi, o Palladi episcopo, nimium sunt gratiæ referendæ. Tertio enim mihi, quod de episcopo dici iniquum est, pejerasti, mittens indiculos dolo sitate plenos: a me excusabaris (seu, ut alii habent, et te excusabas) per epistolas, et germanum meum (nescio, an ironice Gundobaldus, an sincere Chilpericus rex hic designetur) cum scriptis aliis invitabas. Judicavit enim Deus causam meam, cum ego provocare vos semper, tamquam Ecclesiæ patres, studui, et vos circa me semper egistis dolose. Nicasio autem et Antidio episcopis, Ecolismensi nempe et Aginnensi, Bertchramnum subsecutis, dixit: Quid vos, o sanctissimi patres, pro regionis utilitate vel regni nostri sospitate tractatis, edicite. Illis quoque tacentibus, ablatis rex manibus, accepta a sacerdotibus benedictione, ad mensam resedit, læto vultu et hilari facie, quasi nihil de contemptu suo fuisset effatus.

29 Hactenus jam sæpius laudatus Turonensis, ex cujus cap. 3 et 4 etiam discimus, non modo Guntchramnum regem ab episcopis omnibus, ac proinde etiam a Palladio sacerdotalem, antequam mensæ accumberet, benedictionem accepisse, sed et, post decantatum ab iisdem suo jussu Psalmum Responsorium, Childebertum, adoptivum filium suum, eorum precibus commendasse, hisce nempe aliisque, quæ apud Gregorium eundem cit. cap. 4 exstant, verbis: Unum vos tantummodo, sacerdotes Domini, deprecor, ut pro filio meo Childeberto Domini misericordiam exoretis... Unde, si oratio vestra prosequitur, poterit hic, Domino annuente, regnare. Hæc rege dicente, quotquot aderant, episcopos, atque adeo et Palladium coram rege orationem fudisse ad Dominum, ut utrumque regem divina misericordia conservaret; testis est, qui simul aderat, S. Gregorius Turonensis. Tam cito conversus Guntchramni regis animus, tamque insignis in accumbentes secum antistites comitas, horumque propensa in eum voluntas ac susæ pro regni ejus incolumitate preces non leve indicium, Palladium nostrum eosque, qui Gundobaldo adhæserant, episcopos de perfidia quidem vel perjurio aliquando

ut contra non nisi ægre, ac post acerbam a rege exprobrationem ad mensam ejus admittatur;

E

F

illic regi primum bene precatus, pro regni ejus incolumitate Deum orat;

A aliquando apud regem accusatos aut suspectos utcumque fuisse, minime tamen alterutro crimine fuisse vere obstrictos.

qua ex re uti et ex aliis indicis, re ipsa cum ter regi perjurum non fuisse, probatur.

50 Et sane, tametsi Guntchramnus primum sibi in animum induxerit, Palladium eo tempore, quo sui excusandi gratia indiculos seu epistolas ad se dabat, simul aliis litteris nunciisque germanum suum ad se invitasse, itaque dolo ac fraudibus usum esse; in eo non minus ab adulatoribus suis antistitumque inimicis delusus fuisse videtur, quam dum hisce credidit, S. Theodorum, Massiliensem episcopum, causam exstitisse cædis Chilperici germani sui, cum tamen antistes ille extra omnem noxam esset. Adhæc, cum in concilio Matisconensi, de quo infra, discuti debuerit causa Palladii, vereque etiam discussa fuerit, nec tamen ille alterius facinoris, quam illegitimæ Faustiani ordinationis, affinis fuerit inventus; dicendum omnino videtur, revera eum ter regi non pejerasse, contra ac Guntchramnus, plus æquo subinde credulus animoque commotus, ei ante convivium acerbe exprobat. Ipsa denique, iudice Gregorio Turonensi lib. viii cap. 20 Hist.

B Franc., divina providentia episcoporum, qui regi illi ob suspectum sine suo peccato Gundobaldum aliasve ejusmodi causas inveni erant, innocentiam tueri visa est, cum eo tempore, quo multos eorum exsilio mulctare cogitabat, gravissimum ei morbum immiserit, qui, quo minus episcopis, quibus iratus erat, noceret, omnino impedivit. Atque hæc dicta sufficiant, ut ne quis Palladium nostrum tribus etiam vicibus reipsa perjurum exstitisse, ob sancti quidem, ac tunc nimis creduli animoque commoti regis dicta, sibi induci patiatur in animum.

Paulo post rursus regem sibi insensissimum exprobat.

51 Nunc, unde nonnihil digressi sumus, revertamur. Guntchramnus rex cum Palladio aliisque episcopis, qui Gundobaldum susceperant, eum in modum convivii tempore egerat, ut eos omnes nulla in re, si Faustiani ordinationem excipias, coram Deo et adversum se deliquisse, aut, si quid contra se admissum erat, id venia dignum censuisse, dici posset: cum sequenti die Dominico, alicujus, ut credibile est, aulici, Palladio infesti, falsis sermonibus circumventus, ita in Palladium rursus exarsit, ac si hic objectis criminibus revera constrictus interque primarios suos inimicos habendus fuisset. Rem his verbis narrat S. Gregorius Turonensis cit. lib. viii, cap. 7: Adveniente quoque die Dominico, rex ecclesiam ad spectanda Missarum solemniam petit: fratres vero consacerdotesque, qui aderant, locum Palladio episcopo ad agenda festa præbuerunt. Quo incipiente Prophetiam, rex interrogat, quis esset. Cumque Palladium episcopum initiasse pronuntiassent, statim commotus rex ait: Qui mihi semper infidelis et perfidus fuit, ille nunc sacrata verba prædicabit? Egrediar prorsus ab hac ecclesia, ne inimicum meum audiam prædicantem. Et hæc dicens, egredi cœpit ecclesiam.

sed sibi illam contumeliam moderate fert; at non item

52 Tunc conturbati sacerdotes de Fratrism humilitate, dixerunt regi: Vidimus enim eum convivio tuo adesse, ac de ejus manu te benedictionem accipere; et cur eum nunc rex aspernatur? Si enim scissemus tibi exosum, declinasset utique ad alium, qui hæc agere debuisset. Nunc, si permittis, celebret, quæ cœpit: in posterum autem, si aliquid opposueris, canonice sanctionis censura finiatur. Jam enim Palladius episcopus in sacrarium cum grandi humi-

Octobris Tomus III.

litate discesserat. Tunc rex jussit eum revocari, et sic, quæ agere cœperat, expedit. Nimirum id jam Palladius, tantam moderate ferendo contumeliam, egregiæ virtutis suæ præmium mortulit, ut, donec ejus causa in synodo aliqua discussa fuisset, ipse interim velut omnium sibi obsectorum criminum insons, dignusque, qui coram rege celebraret, antistes haberetur. Atque utinam, dum vel eodem die vel sequenti ad regis convivium iterato adscitus fuit, pari æquitate animi humilitateque excepisset contumeliosa quædam verba, quæ in eum Bertchramnus, Burdegalsis metropolita, oggessit. At hominem rursus se hic sensit Palladius, atque, ubi vel ob solam regis præsentiam tacere æquum erat, in eum, qui malorum suorum omnium caput et origo erat, probra regerenda duxit; sic, ut non se adulterii, fornicationis ac perjurii, de quibus a Bertchramno arguebatur, sed eum ipsummet Bertchramnum horum omnium reum esse contenderet. Ita enim Gregorii Turonensis verba interpretanda esse suadet tum pia alias Palladii vita, tum dubia metropolitæ istius fama, tum mox subsequutus Matisconensem synodum hujus obitus, de quo seqq. num. dicitur.

53 Nunc ipsum audiamus Gregorium cit. cap. 7: Cum iterato ad convivium regis Palladius atque Bertchramnus adsciti fuissent, commoti invicem multa sibi de adulteriis ac fornicatione exprobrarunt, nonnulla etiam de perjuriis. Quibus de rebus multi ridebant, nonnulli vero, qui alacrioris erant scientiæ, lamentabantur, cur inter sacerdotes Domini taliter zizania diaboli pullarent. Discedentes itaque a regis præsentia cautiones et fidejussores dederunt, ut decimo Calendas mensis noni ad synodum convenirent, subituri videlicet coepiscoporum judicium. Adfuere stato tempore Matiscone Bertchramnus Palladius, alique plurimi e regno Guntchramni antistites, horumve legati, a quibus Palladii causa canonice discussa fuit. At tantum abest, ut triplicis perjurii, de quo a Guntchramno, aut adulterii fornicationisque, de quibus Bertchramno accusatus fuerat, declaratus fuerit nocens; ut contra in eo dumtaxat reprehensione dignus inventus sit, quod Faustianum Gundobaldi jussu Aquensem episcopum, ut supra diximus, consecrasset. Quid porro in hac causa definitum a Patribus fuerit, ex S. Gregorio Turonensi cit. lib. cap. 20 recitare lubet. Interim, inquit, dies placiti advenit, et episcopi ex jussu regis Guntchramni apud Matisconensem urbem collecti sunt. Faustianus autem, qui ex jussu Gundobaldi Aquensis urbis episcopus ordinatus fuerat, ea conditione removetur, ut eum Bertchramnus, Orestesque, sive Palladius, qui eum benedixerant, vicibus pascere, centenosque ei aureos annis singulis ministrarent.

54 Hanc sibi Matisconensi synodo impositam mulctam, dubium non est, quin ea, quæ prius factique pœnitentem episcopum decebat, submissione animi et accuratione Palladius solverit, ut is, cui ablata sede Aquensi servatus cum nomine episcopatus honos fuerat, honeste seu sine ullo episcopatus dedecore ali posset. Num vero etiam Bertchramnus, Burdegalsis metropolita, et illegitimæ ordinationis auctor, eandem sibi indictam mulctam aliquando persolverit, non immerito dubitari ex eo potest, quod, teste S. Gregorio Turonensi, multo ante elapsam annum, seu mox ut regressus ex Matisconensi synodo fuit, febre cor-

117 reptus

AUCTORE
J. G.

E factam sibi a Bertchramno falsam variorum criminum exprobrationem.]

F

Ex Matisconensi synodo, ubi ob Faustiani ordinationem mulctatus fuerat,

AUCTORE
J. G.

reptus sit, paucisque post diebus spiritum exhalavit, eorum, quæ tum in Guntchramnum, tum in Palladium deliquerat, supremo Judici jam rediturus rationem. Ceterum, quæ in hac Matisconensi synodo, anno Christi 583, ut Sirmondus ostendit, habita, sapienter utiliterque a Palladio æque ac ab aliis 61 episcopis et quindecim episcoporum legatis definita sancitaque, quæque et hanc subsecuta sint, hujus loci non est recensere. Quare hæc videat curiosus lector tom. V Conciliorum Labbei a col. 979, et cit. lib. viii Hist. Franc. a cap. 20. Unum tamen est, quod, utpote ad Palladium singillatim spectans, intactum præmittere hoc loco visum non est.

in suam diæcesim redux, clericos quosdam suiobtrectatores severe castigat.

B 53 Cum e Matisconensi synodo in suam diæcesim reversus esset Præsul noster, jamque ante compertum haberet, multos e suis clericis, a Bertchramno Burdigalensi corruptos, nonnulla conscripsisse, ob quæ non exiguam subierat contumeliam; censuit, extincto jam Bertchramno, inimico suo, eorumque clericorum acri defensore, de commisso adversus se a suis clericis peccato æquas pœnas esse exigendas. Quapropter eos non modo comprehendi, sed et, teste laudato Gregorio cap. 22, graviter cædi atque exspoliari jussit. Est, qui ea in re eum non parem delicto pœnam sumpsisse, seu justæ animadversionis modum excessisse, contendit, hujusque suæ opinionis vadem citat Gregorium Turonensem. Verum, tametsi jam mox citatus Historiæ Francorum auctor, illos clericos, nostri Antistitis criminatores, graviter cæsos, imo et exspoliatos fuisse affirmet; non propterea tamen consequens continuo fit, eos injuriæ contumeliisque, ac supra quam deliquerant, affectos supplicii a Palladio fuisse; ut adeo ingratos rebellesque filios pro meritis castigasse potius, quam ulciscendæ injuriæ gratia crudelius in eos sævisse dici debeat.

Deviolata regi fide rursus accusatus,

C 56 Non hic criminum vivo nostro Antistiti afflictorum finis fuit. Quippe anno fere et medio postquam Mediolanum Santonum reversus esset; seque totum ad virtutum cultum, sacrorum curam, et Matisconensis synodi decretorum in sua diœcesi observationem impenderet, sparsa est per Gallias ac præsertim in Guntchramni regno mendax fama, non tantum quod Fredegundis regina, Guntchramno invisa atque inimica, occultos in Hispaniam nuntios ad Leuvigildum regem, Guntchramni ejusdem hostem, misisset, sed quod legatos illos Palladius, clam tecto receptos inde transmisisset in Hispaniam. Igitur Antestius, qui a Guntchramno Andegavos missus bona Boboleni, seu Beppoleni, referendarii Fredegundis, fisco addixerat, ac dein Nonnichium, Namnetensem episcopum, veluti cædis Domnolæ participem, laceraverat, Santonas contendit, uti Palladium, velut violatæ rursus fidei reum, comprehenderet. Erant autem eo tempore dies Quadragesimæ sanctæ, uti Gregorius supra sæpe laudatus lib. viii Hist. Franc. cap. 45 scribit, et Episcopus (S. Palladius) in insulam maris, (puta Otarionem vel Radim) orationis causa secesserat. Secundum consuetudinem autem, dum ad Dominicæ cœnæ festa ad ecclesiam suam, populo expectante, rediret, ab Antestio in via vallatur. Qui * nec discussa rei veritate dicebat: Non ingredieris urbem, sed exilio condemnaberis, quia suscepti nuntios inimicæ domini nostri regis.

alias Cui

indigne injursteque a regis aulico vexatur:

57 At ille, Nescio, ait, quid loquaris. Tamen, quia dies sancti imminet, accedamus ad urbem, decursisque solemnitatibus sanctarum fe-

stis, postea, quæcumque volueris, oppone, rationem a me accipies: quia, quod reputas, nihil est. At ille: Nequaquam, inquit, sed non attinges limina ecclesiæ tuæ, quia infidelis adparuisti domino nostro regi. Quid plura? Tenetur in via Episcopus, domus ecclesiæ describitur, resque diripiuntur. Cives cum homine obtinere non queunt, ut saltem vel celebrata solemnitate Paschali discutiatur. Hisque supplicanti- bus, et illo renitente, tandem patefacit vulnus, quod latebat in pectore. Si, inquit, domum, quam intra territorii Biturici terminum habere dignoscitur, meæ ditioni facta venditione subdiderit, quæ flagitatis, facio: alioquin non effugiet manus meas, nisi tradatur in exilium. Metuit negare episcopus: scripsit, subscripsitque, ac tradidit agrum: et sic datis fidejussoribus de præsentia sua ante regem, in civitatē ingredi permissus est. Transactis igitur diebus sanctis, ad regem pergit: adfuit et Antestius, sed nihil de his, quæ opponebat Episcopo, potuit adprobare. Episcopus autem ad urbem redire jubetur, et usque ad synodum futuram dilatur, si forte aliqua de his, quæ opponebantur, evidentius possint agnosci.

*i. e. ab homine scilicet Antestio

E 58 Hactenus laudatus jam sæpe Gregorius Turonensis, qui, cum nusquam aliquid inventum agnitumve fuisse prodal, quo objectum Palladio crimen evinci potuerit, haud obscure eum minime reum violatæ fidei fuisse, significat; idque et synodorum, in Galliis exeunte sæculo vi coactarum Acta, in quibus nulla pariter de evicto hoc ejus crimine mentio fit, non parum confirmant. Quid? Quod vel ex recitata jam mox Gregorii Turonensis narratione non immerito colligas, fuisse inter Guntchramni regis aulicos id genus hominum, qui non alio consilio se æquitati suoque principi addictissimos simulant, Ecclesiæ vero ministros aut violatæ regi fidei, aut aliorum facinorum reos agunt, quam ut addicta ecclesiis bona invadendi occasionem nanciscantur, aut certe eorum partem aliquam, tamquam præstiti insignis obsequii præmium, in se derivent. Ceterum novam hanc, nostro Præsuli instructam calumniam, non esse, contra ac Dionysius Sammarthanus tom. II Galliæ Christianæ col. 1039 contendit, anno circiter 597 innectendam, ex eo liquido patet, quod S. Gregorius Turonensis, in hac certe re omni exceptione major testis, anno duodecimo F Childeberti regis, qui cum anno Christi 587 concurrit, hoc factum illiget, uti initio præfati capitis 45 videre est. Perperam igitur idem Sammarthanus cit. loco mox subdit, eodem fere tempore hæc contigisse, quo S. Palladius ad S. Gregorium Papam Leuperculum seu potius Leuparicum, ecclesiæ suæ presbyterum, misit, ut ab eo peteret reliquias, et redditus voti compos fuit. Id enim anno demum 596 contigisse, sequenti §, quo novissimam, transactæque biennio ante longe dissimilem, vitæ Palladii partem prosequemur, ex ipsa S. Gregorii Papæ infra citanda epistola manifestum fiet.

quam in rem nonnulla hic observantur.

A

§ IV. Reliquum vitæ tempus Sanctus eximiae pietatis operibus impendit : varias exstruit ecclesias : sanctorum reliquias honorifice transfert. Ei S. Gregorius Magnus S. Augustinum, in Angliam directum, commendat. Ejus emortuale tempus nupiam præcise definitum.

S. Palladius jam se totum pietatis operibus dedit,

B

Ad suos e Matisconensi synodo jam ante reversus Palladius, non modo Quadragesimali tempore, prout ex Gregorio Turonensi, num. 56 laudato, vidimus, orationis causa, sed et, uti dubitari vix potest, sæpe etiam alias, agendæ de admissis noxis pœnitentiæ ergo vel in vicinam maris insulam, vel in aliū ab omni hominum consuetudine disjunctum locum, sibi Deoque vacaturus, secessit. Neque his contentus, ampliando Dei Cœlitumque cultui, exstruendis sacris ædibus, collocandis honorifice Sanctorum reliquiis, aliisque eximiae pietatis operibus, quod sibi reliquum vitæ tempus erat, sollicitè juxta ac indefesse impendit. Hæc nos partim docent jam sæpissime laudatus Gregorius Turonensis, Venantius Fortunatus, S. Gregorius Papa I et Santonensis ecclesiæ Lectiones S. Palladio propriæ. Et quidem, quod ad divini cultus augmentum sacrarumque ædium erectionem attinet, testis est idem S. Gregorius Turonensis lib. IV de Miraculis S. Martini Turonensis episcopi, cap. 8 col. 1120, Palladium anno quartodecimo Childeberti regis, seu anno Christi 589, in honorem S. Martini Turonensis basilicam apud Santones divino nomini exstruxisse, atque, ut ea ejusdem Sancti ditaretur reliquiis, apud Turonenses precibus instituisse, nequaquam irritò, uti ex Gregorio

C

et S. Martino Ep. ecclesiam erigit, ejusque reliquiis datat;

40 Ipsum hunc auctorem factum hoc enarrantem sisto. Præsenti vero anno (de anno quartodecimo Childeberti regis, uti ex cap. 6 patet, Turonensis hic loquitur) Palladius, Santonicae urbis episcopus, hujus sancti confessoris (S. Martini) reliquias petiit. Construxerat enim in ejus honorem basilicam, quam his pignoribus consecravat, meruitque ibi suscipere miracula, quæ sæpius urbs propria (Turonensis) habet experta. Nam post duorum aut trium mensium curricula litteras ejus accepi, in quibus indicavit, tres paralyticos contractis pedibus advenisse (nempe Mediolanum Santonum), qui statim ut in basilicam (a S. Palladio erectam) ingressi orationem fuderunt, directis vestigiis, sanitati sunt redditi. Duo cæci in eo loco lumen recipere, facta oratione, meruerunt, et amplius quam duodecim a febre frigoritica detenti, depulso tremore, convaluerunt. Ita ille ex datis ad se a Palladio nostro litteris, quibus hic, dum de transmissis ad Santonenses S. Martini episcopi reliquiis debitas grates egit, facta ad illas

opera Dei revelare et confiteri, honorificum duxit.

AUCTORE
J. G.

41 Eodem circiter tempore, vel saltem post Matisconensem synodum, quidquid oppositum sentire videatur Saussayus, ædificatam a Palladio nostro fuisse S. Stephani apud Santones basilicam, vel idcirco probabilius existimo, quod ab ejus episcopatus initio, ac vel maxime sub Gundobaldo subsequutoque fere biennio turbulentior fuerit, vel Gallicarum, vel propriarum Palladii rerum status, quam ut exædificandis basilicis operam secure collocaret. Ut sit de ipso, quod S. Stephani basilica exstructa fuerit, anno; factum ipsum Venantius Fortunatus, Sancto nostro æqualis, Lib. I, Carm. 5, quo et Sancti Protomartyris laudes simul celebrat, hisce versibus certum reddit.

eo verisimiliter tempore basilicam S. Stephano M. exædificavit,

Gloria celsa pios Domini circumdat amicos,
Quorum diffusum vivit in orbe decus.
Pertulit hic Martyr pro Christo Orientis in axe,

Ecce sub Occasu templa Beatus habet.
Fundatus virtute Dei de morte triumphans
Excepit lapides, cui petra Christus erat.
Gens Judæa ferox, Stephanum, quem perdere credis,

E

Etsi carne, tamen nescit honore mori.
Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam;

Possidet ille polos, tu magis ima petis.
Hæc sacra Palladius Levitæ templa locavit,
Exstet ut inde sibi non peritura domus.

42 Porro hanc S. Stephani ecclesiam Sammarthanus supra laudatus cit. tom. II col. 1095, eandem illam esse censet, quæ in Santonensi suburbio sita erat, in qua S. Eutropii, primi Santonensis episcopi et martyris, de quo apud nos ad diem 50 Aprilis a pag. 755 actum est, sacrum corpus translatum fuit, quæque postea S. Eutropii nomen obtinuit, atque in monasterium Ordinis S. Benedicti dein conversa est. Ast an hæc omnia recte? Ad stabiliendam quidem primam, eamque, quæ huc facit, assertionem, laudat citatus scriptor Gregorium Turonensem lib. de Gloria Confessorum cap. 56; at perperam; cum illo libro ac capite altissimum de S. Eutropii ac S. Stephani ecclesia sit Gregorii silentium. Fortasse voluit Sammarthanus Gregorii caput 56 de Gloria Martyrum citare, ubi de S. Eutropii martyrio ecclesiaque in ejus honorem erecta ex professo agit. At neque illic Gregorius quidquam indicat, unde S. Stephani ecclesiam in suburbio Santonensi a Palladio exstructam, aut illam cum S. Stephani basilica eandem esse, utcumque conjicias. Accedit, quod ecclesiam, in quam S. Eutropii corpus ex obscuro, quo diliterat, loco delatum fuit, non in S. Stephani sed in ipsius S. Eutropii honore ædificatum fuisse, S. Gregorius cit. cap. 56 de Gloria Martyrum diserte tradat; ac denique, quod cap. 54 de Gloria S. Stephani agens, nullam de erecta in ejus honorem basilica mentionem ingerat. Ut adeo nesciam, an non multo majori jure ecclesia illa, quam Venantius Fortunatus a Palladio nostro ædificatam celebrat, ab ea, de qua Gregorius, mox partim describendus, agit, basilica, omnino diversa esse statui possit.

quæ ab illa, quæ S. Eutropii nomen gessit, diversa videtur?

F

43 Ipsa modo Gregorii Turonensis verba, quibus, tum Palladio S. Eutropii mortis genus innotuisse, tum ab eo hujus sacrum corpus in ædificatam apud Santones in ejus honorem basilicam honorifice translatum, narrat ex cit. capite 56 de

hujus S. Eutropii mortis genus cognoscit, corpus transferri curat;

de

AUCTORE
J. G.

de Gloria Martyrum recitemus. Quia, inquit, eo tempore (quo nempe S. Eutropius martyr occubuit) instante persecutione, neque digno loco sepultus, neque a Christianis debito honore veneratus est, valde datum est oblivioni, cum (S. Eutropium) martyrem fore: quod hoc ordine traditur revelatum. Post multa annorum spatia (ex quo nempe martyrium subierat) in ejus honore basilica ædificata est, expletoque opere, Palladius, qui tunc sacerdotalis Ordinis cathedram regebat, convocatis abbatibus, sacros cineres in locum, quem præparaverat, transferri studuit. Quod cum factum fuisset, duo ex abbatibus, reserato opertorio, sanctum corpus adspiciunt, contemplanturque cicatricem capitis, qua in parte defixum fuerat securis acumen. Sed ne præsens visio duceretur in inritum, etiam spiritualis hæc doctrina commonuit, scilicet cum sequenti nocte stravissent sacerdotes membra quieti; apparuit per visum his duobus, dicens: Cicatricem, quam contemplati estis in capite, scitote, me per eam martyrium consummasse: et ex hoc, quod martyr esset, innotuit populis, quia non aderat Historia passionis. Ita laudatus jam sæpe Gregorius, ex quo, quod hic obiter dictum sit, intelligimus, S. Eutropii ecclesiam, in quam expleto Palladius opere, inque locum, a se ad id præparatum, sancti hujus martyris corpus deferri curavit, ab ea, quam Leontius Burdigalensis, teste Venantio Fortunato lib. 1 Carm. 15, Burdigalæ renovavit, omnino esse diversam.

S. Martini
abbatis sepul-
crum decen-
tiori loco non
sine prodigio
collocat.

B

C

44 Ad alia nunc S. Palladii pietatis documenta progrediamur. S. Martinus, Santonice urbis abbas, (verbis S. Gregorii Turonensis lib. de Gloria confessorum cap. 57 fere utor) S. Martini, Turonensis episcopi, ut ferunt, discipulus, apud vicum urbis Santonensis in monasterio, quod ipse post magistri dogmata ædificarat, in pace sat dudum quieverat; jamque ad ejus tumulum quidam manus contractas deferens retulerat sanas; alius, qui exustis febre nervis, poplitibus intortis, gressu caruerat, ut ad sepulcrum sanctum prostratus erat, novum robur sumens, ariditate sublata, incolumis fuerat relatus. Hæc ergo aliaque forsitan ejusmodi oblata beneficia expendenti Palladio visum est non ferendum diutius, ut tam gloriosi abbatis sepulcrum antiquo minusque ei honorifico loco consisteret. Quapropter in decentiorem locum illud transferre pius Præsul decrevit, convocatis, qui illud secum perficerent, aut solemnem pompæ interessent, compluribus dignitate præstantibus viris. At cæptis primum obstitit Deus; incertum, quæ de causa. Tandem vero, ut laudatus Gregorius subdit, hujus sepulcrum Palladius episcopus, cum non valisset cum multis, opitulante adjutorio confessoris (S. Martini abbatis) cum quinque abbatibus movit, composuitque, quo voluit.

Duorum san-
cte mortuo-
rum tumulus,
quem hone-
stiori loco re-
ponere nite-
batur,

45 Simile quid Antistiti nostro eodem circiter tempore accidisse, idem Gregorius Turonensis eodem lib. cap. 60 testatur, ex quo rursus, quantopere Palladius diligeret decorem domus Dei, Sanctorumque cultus augmentum, intelligi datur. Rem totam ejusdem scriptoris verbis recenseo. Haud procul ab hujus (S. Troiani nempe Santonensis episcopi, de quo præcedenti cap. egerat) confessoris æde erat oratorium parvulum, et in angulo, unde arcus oriebatur, erat magnus sarcophagus, in quo ferebatur, sepultos

fuisse duos, sponsum scilicet et sponsam, (diversos ab iis, qui apud nos die 23 Maji SS. Duo-amantes vocantur) qui post baptismum in albis positi, a seculo discesserant: hos etiam affirmabat antiquitas, fuisse ex genere sancti Pictaven-sis Hilarii. Hoc ergo sepulcrum tali in loco situm, non modo pervium arcebat ingredien-tium, verum etiam, qualiter paries, qui ab stillicidio infusus fuerat, emendaretur, quia esset contiguus, inhibebat. Qua de causa Palladius, Pontifex civitatis, qui ex genere quondam divitis Palladii descenderat, remove ipsum a loco summo nitebatur studio, ita ut, conjunctis amplius trecentis viris, cum funibus trahere et vectibus impellere conaretur, positos jam lapidibus, super quos hic sarcophagus locaretur.

46 Denique impenduntur totæ vires trahentium, sed non valent mutilare * sepulcrum: frons cuncta sudore perfunditur, sed opus validum non impletur: voces dantur hortantium atque dicentium: Eia, age, trahe funem, sed non movetur omnino sepulcrum. Quid plura? Lassantur omnes in opere, et, intercedente nocte, petunt cuncti dare quietem. Illicet ubi transactis nocturnis tenebris, novum inluxit mane, anxius cogitatione Sacerdos (S. Palladius) rogat iterum procedere suos ad oratorium, ipse anticipans cunctos; ingrediensque invenit ipsum super ipsos, quos composuerat, lapides, omni firmitate subsistere. Admiransque Dominum glorificat, qui potenti virtute perfecit, quod manus humana nequivit. Horum tamen nomina nullis sunt revelata. Hactenus Turonensis, in cujus postrema verba adnotat Ruinartius, nullam esse horum apud Santonas memoriam, ignorari quoque oratorii situm, sicut et ecclesiæ S. Troiani, cujus nullum superest vestigium. At saltem bene habet, quod et hoc S. Palladii pietatis documentum S. Gregorius in litteras miserit, firmissimis quibuscumque ædificiis diuturniores.

divinitus
transfertur.

* an non forte
legendum
movere?

E

47 Dum his aliisque sanctis operibus pius Antistes indefessus instabat, incessit ejus animum cupido insignem aliquam Santonensi in urbe in SS. Petri et Pauli nec non Laurentii ac Pancratii martyrum honorem exstruendi ecclesiam, in eaque collocandi tredecim altaria, quæ ex jam tum antiquo ecclesiæ more Sanctorum reliquias continerent, seu sepulcrorum vice iis essent. Igitur, uti ex Epistola S. Gregorii Magni, anno Christi 596 ad S. Palladium data, intelligimus, Leuparicum ecclesiæ suæ presbyterum, Santonensis Præsul Romam direxit, qui suo nomine ab eodem summo Pontifice prædictorum quatuor Sanctorum reliquias expeteret, dicandis Deo in eorum honorem altaribus inserendas. Annuit pius hisce Palladii votis S. Gregorius Magnus atque eidem Leuparico epistolam ad eum perferendam dedit, quam huic loco integram inserere, abs re fore, non arbitror.

Insignem 15
altaribus ec-
clesiam erigit

F

48 Hisce verbis tom. V Concil. Labbei col. 1240 concepta est: Gregorius Palladio episcopo Santonis. Veniens lator præsentium Leuparicus presbyter insinuavit nobis, fraternitatem vestram ecclesiam in honorem beatorum Petri et Pauli Apostolorum, nec non Laurentii atque Pancratii martyrum construxisse, atque illic tredecim altaria collocasse, ex quibus quatuor necdum dedicata comperimus remansisse, ob hoc, quod supradictorum Sanctorum reliquias illic collocare, Deo annuente, disponitis. Et quia reliquias sanctorum Petri et Pauli nec non Lau-
rentii

In quibus
Sanctorum
reliquias
collocat;

A rentii atque Pancratii martyrum cum veneratione præbuimus, hortamur, ut eas cum reverentia suscipere et collocare, auxiliante Domino, debeatis; provisuri ante omnia, ut servantibus ibidem non debeant alimoniarum deesse suffragia. *Ejusdem argumenti epistolam per eundem Leuparicum ad Brunichildem, Francorum reginam, deferendam scripsit Gregorius Magnus, datam, uti Cointius ad annum Christi 596 et editores Benedictini tom. II Operum S. Gregorii Magni col. 828 recte docent, Indictione quarta-decima CPolitana, atque adeo anno Christi 596, ad mensem Septembrem nondum profecto.*

in S. Vasii honorem ecclesiam et cœnobium exstruit.

B 49 *Eo circiter tempore aliud hisce eximie pietatis operibus non impar edidit Palladius, uti Officii ejus Lectio sexta et S. Vasii Martyris Acta tom. II Aprilis pag. 424 edita, affirmant. Sanctus ille martyr, quem et Vasionem, Vassium, Wasium et Bassium etiam vocari, Henschenius cit. tom. pag. 424 adnotat, circa annum Christi 500 a cognatis suis, moleste ferentibus, quod bona sua pauperibus erogaret, subornatis cruentis ministris occisus fuerat; ejusque corpus cum a Naumancio inimico ejus igne cremari non potuisset, a quodam Francone, nobili et religioso viro, prope fluvium Carantonum, qui urbem Santonum alluit, juxta viam publicam fuerat tumulo conditum. Cum autem illic sæculo fere integro jacuisset, ejusque temporis decursu multa ad ejus tumulum patrata fuisse miracula, S. Palladius pro comperto haberet, inito cum Santonensibus consilio, noctem integram in Dei laudibus ad ejus sepulcrum traduxit; neve diutius loco minus digno sancti martyris corpus delitesceret, basilicam, suo rursus ære, ut ejus pinguis hæreditas munificentissimæ liberalitas fide dignum reddit, ædificatam, supremo Numini in ejusdem S. Vasii honorem consecravit; utque diu noctuque divinæ laudes illic concinerentur, ecclesiæ huic cœnobium, abbati monachisque incolendum, adjunxit, quod Dionysii Sammarthani tempore prioratus erat abbatiæ de Cellis diœcesis Pictavensis, quem haud procul a Talleburgo ad dexteram Carantoni fluvii ripam situm esse, citatus Henschenius pag. 423 adnotavit.*

Et S. Gregorius Magnus epistolam scripsit,

C 50 *Fecerunt haud dubie tam pia tamque multiplicia S. Palladii præclara opera, partaque jam non in Galliis tantum, sed et in Italia sanctitatis fama, ut S. Gregorius Magnus, S. Augustinum, Anglorum apostolum, cum sociis in Angliam a se missum, eidem Santonensi episcopo nostro commendandum existimavit. Nimirum, tametsi per Santonensem diœcesim S. Augustinum fors non transiturum nosset Pontifex, tamen quia vel Palladium apud Theodoricum regem, Cabilone residentem, multum valere, vel directis se in Angliam viris apostolicis plurimum consilio seu opera prodesse posse, reque ipsa profuturum, censebat, ad eum, ut Cointius ad annum 596 num. 14, pag. 443 recte docet, epistolam illam dedit, quæ cit. loco atque apud Chesnium tom. I Scriptorum pag. 893, apud Labbeum cit. tom. Concil. col. 1241 et in Duacena Operum S. Gregorii editione tom. IV col. 186, his verbis concepta est: Gregorius Palladio episcopo de Santonis, Pelagio de Turonis et Sereno de Massilia, episcopis Galliarum, a paribus.*

51 *Licet apud sacerdotes, habentes Deo placitam charitatem, religiosi viri nullius commen-*

ationis indigeant; quia tamen aptum scribendi tempus ingessit, fraternitati tuæ nostra mittere scripta curavimus, insinuantes, latorem præsentium Augustinum, servum Dei, de cujus certi sumus studio, cum aliis servis Dei illuc nos pro utilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse. Quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas vestra adjuvare, et sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis injunximus subtiliter indicare, scientes, quod ea cognita, tota vos propter Deum devotione ad solatiandum, quia res exigit, commodetis. Candidum præterea presbyterum, communem filium, quem ad gubernationem patrimoniali ecclesiæ nostræ transmisimus, charitati vestræ in omnibus commendamus.

AUCTORE
J. G.
qua S. Augustinum in Angliam directum commendavit,

* al. patrimonioli

52 *Et quamquam in Mss. codicibus quos Benedictini Operum S. Gregorii Magni editores secuti fuerunt, Palladii nostri nomen non compareat; propterea tamen, hanc ad eum a S. Gregorio Magno epistolam scriptam non fuisse, consequens minime fit, quandoquidem alii Mss. codices supraque laudatæ editiones Palladium diserte referunt, magisque verisimile est, in Mss. codicibus, quibus usi sunt Parisienses Benedictini, aut librarium imperitia aut oscitantia omissum Palladii nomen fuisse, quam a variis aliis fuisse in epistolæ inscriptionem perperam ac dedita opera Palladium intrusum. Reliquum est, ut, cur in inscriptione epistolæ hæc scripta dicatur a paribus, causam exponam. Non posse eam propterea scriptam dici a paribus, quod hujus exemplar apud se retinuerit S. Gregorius, ne forte, uti antiquus quidam tom. II Operum S. Gregorii edit. Paris. col. 508 contendit, cassaretur vel corrumperetur epistola sua in itinere; ex eo liquet, quod, si hæc subsistat ratio, omnes omnino S. Gregorii Magni litteræ dici deberent scriptæ a paribus; cum tamen non, nisi paucissimæ, ejus epistolæ a paribus scriptæ notentur. Quapropter, uti Cangius in Glossario verbo Appar fere censet, existimaverim, his vocibus indicari, epistolas ternas pari tenore, seu eodem exemplo conscriptas fuisse, unamque singulis illis episcopis, Palladio nostro, Pelagio Turonensi et Sereno Massiliensi, quibus alias generatim in Registro epistolarum S. Gregorii inscribuntur, ab eodem Gregorio Magno fuisse missam, ut adeo, quæ a paribus scripta dicitur epistola, ab hodiernis encyclicis viz aut ne viz quidem differre dici queat.*

in quam epistolam quædam observantur.

E

53 *Ceterum, quam diu post annum Christi 596 S. Palladius ecclesiam suam optime regere perrexerit, seu quo demum tempore, postquam gregem suum tam suis opibus, quam monitis verbisque salutiferis, fovisset, essetque jam non modo virtutibus, sed et, si Santonensi Lectioni sextæ fides est, miraculis plenus, obdormierit in Domino, nulla, quæ quidem vidi, definiunt vetera monumenta; imo nec quidquam indicant, unde ejus episcopatus finis sat prope erui vel plausible conjectura posset. Hinc latiori modo ejus ad Superos transitum forte sub annum 600 in margine supra notavi, incertus, an ante sæculi sexti exitum, an vero non ante septimi annum decimum ac fortassis vigesimum, purgatam jam omni nævo pœnitentiæ lachrymis multisque pietatis operibus animam in manus reddiderit sui Creatoris.*

Incertum, quot præcise annis S. Palladius post an. 596 in vivis fuerit.

AUCTORE
C. S.

DE S. OSITHA VEL OSGITHA VIRG. MART.

IN SUI NOMINIS OPPIDULO COMITATUS ESSEXIAE

IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. Notitia loci, ubi vixit, passaque ac culta fuit : memoria in Martyrologiis : Vita edenda sublestæ fidei : quænam suadeant, illam sæculo VII floruisse.

FORTASSE
CIRCA FINEM
SÆC. VII.
Sancta in
Chiche, Esse-
xæ villa,
ecclesiam
habuit.

Ut loci notitiam, in quo hæc sancta, regiaque, ut creditur, Virgo vixit, passaque atque ante Angliæ a Catholica fide defectionem præcipue culta fuit, lector habeat, huc transfero, quæ de eo Camdenus in descriptione comitatus Essexiæ pag. 225 annotavit. Postquam ibidem egerat de Colonia, seu Colcestria urbe, sic prosecutus est : Ubi Coln fluvius mari immiscetur, S. Osithæ extat oppidulum, cujus antiquum nomen Chicabolevit regia illa virgo Ositha, quæ tota Deo defixa, a Danicis piratis ibidem confossa, Sanctæ honores apud majores obtinuit; et in ejus memoriam ædem sacram posuit Richardus, episcopus Londinensis, circa annum MCXX, quam canonicis Regularibus implevit. Nunc vero sedes primaria est honoratissimorum dominorum Darcy, qui de Chich dicti, quos ad amplissimam baronis dignitatem rex Eduardus sextus provexit. Hæc Camdenus; quæ tamen non ita accipi velim, quasi nulla eo loci, in qua S. Ositha coleretur, ante Richardi, Londinensis episcopi, tempora exstitisset ecclesia; nam contrarium ex dicendis patescet.

a Richardo
episcopo can-
onicorum
Regularium
collegio au-
ctam.

2 Quid Richardus hac in re præstiterit, narrat etiam Guilielmus Malmesburiensis, sæculi XII scriptor, lib. 1 de Gestis Pontificum Anglorum in eodem Richardo; Cum Richardus, inquiens, successor ejus (Mauritii episcopi Londinensis) omnes redditus ad episcopatum pertinentes ædificationi basilicæ (S. Pauli, quam Mauritius Londini cæperat) transcripsisset, aliunde se suosque sustentans, propemodum nihil efficere (propter operis magnitudinem) visus est, totumque censum ad hoc bene prodigus exhauriebat, et parum in effectum prodibat. Quare impetus boni, quem in initio episcopatus habuit, cedentibus annis, desperatione lassescens paulatim elanguit. Locus est in diœcesi Londoniensi apud Orientales Saxones, Crr * (in margine additur al. Cic) gentili vocabulo dictus, ubi est beatæ Osgithæ, in miraculis famosæ virginis, requies. Hunc vir ille terris aliquantis, et Regularibus implevit canonicis; meditabaturque ipse, depositis olim involucris mundi, eo transire, præsertim longæ paralysis tabe admonitus, si non ægrum illecebris animum potestatis consuetudo retraheret. Hujus loci fuit primus Prior Willielmus de Corbuil, qui, defuncto Radulpho Cantuariæ ar-

chiepiscopo, in illum honorem evectus est. Non igitur Richardus primam S. Osithæ Chichensem sacram ædem posuit, sed in canonicorum Regularium collegium convertit, dotavitque, ac fortasse reparavit.

3 De eodem loco agunt Rogerius Dodsworth et Guilielmus Dugdale tom. II Monastici Anglicani a pag. 182, ubi aliquot donationum eidem factarum chartas recitant, in quarum prima vocatur Ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli, et sanctæ Osithæ, virginis et martyris; in secunda et tertia Ecclesia sanctæ Osithæ et Osythæ de Chich, ac in omnibus tribus de canonicis ibi degentibus expressa fit mentio. Sequitur ibidem Carta regis Henrici secundi, donatorum concessionem, atque inter hasce Richardi, recitans et confirmans; verum hæc ibi perperam data legitur anno ejusdem Henrici quinquagessimio tertio, cum ille anno regni sui 53, Christi 1189 obierit. In ea charta ait, se confirmasse in perpetuam eleemosinam Deo et ecclesiæ S. Osithæ de Chiche, et canonicis ibidem Deo servientibus et servituris, totum manerium de Chiche, in quo situm est monasterium sanctæ Osithæ virginis et martyris, liberum et quietum ab omni terreno servicio et seculari exactione, quod manerium habent ex dono et confirmatione Ricardi Londonensis episcopi cum omni pertinentiis et libertatibus, quas episcopi Londonensis ecclesiæ habuerunt in eodem manerio, dum esset in eorundem dominio etc. Ceterum locus iste ibidem abbatia vocatur.

E

de cujus fun-
datione

4 Subditur denique charta Joannis Angliæ regis, qua ejusdem loci advocatiam, ut vocant, Londinensibus episcopis concessit. Hanc, quia brevis est, hic adscribo. Joannes, Dei gratia rex Angliæ etc. Sciatis, nos intuitu Dei, et ob reverentiam beati Pauli dedisse, concessisse, et hac carta nostra confirmasse Deo et ecclesiæ S. Pauli London. et venerabili patri nostro, domino Will. London. episcopo et successoribus suis advocationem abbatiae S. Osithæ de Chiche, et totum jus, quod in ea habuimus, tam in custodia ejusdem abbatiae vacantis, quam in electione ejusdem abbatis, cum omnibus libertatibus et liberis consuetudinibus ad hujusmodi advocationem pertinentibus. Quare volumus, etc. Dat. per manum Hugonis de Welles archidiaconi Wellensis, apud Eboracum xii die Febr. anni regni nostri septimo, id est, Christi 1206.

F

nonnulla an-
notantur;

A 1206. *Idem Monastici Anglicani scriptores loco citato ex Lelandi Itinerario addunt* : Velatarum virginum, aut alia Religiosorum domus, ut fertur, fuit, ubi hodie rectoris mansio, et testimonium extat authenticum, domum hanc Ordinis fuisse Maturinorum, alias Fratrum Ordinis S. Trinitatis.

nunc superest eodem loco ab eadem dictum oppidulum.

B 5 Velatarum virginum illa fuerit a tempore S. Osithæ, canonicorum Regularium a fundatione, ut vidimus, Richardi episcopi Londinensis sæculo XII; sed an, et a quo tempore fuerit Fratrum sanctissimæ Trinitatis, nusquam alibi legi. Ceterum hoc canonicorum Regularium monasterium, ex quo tempore (sub Henrico VIII Angliæ rege) dissipatum ac demolitum est, annum censum numeravit 758 libras Anglicanas, solidos 5, et octo denarios, inquit Godwinus supra laudatus; consonatque ejus temporis catalogus Religiosarum ædium apud Nicolaum Harpsfeldium ad calcem Historiæ Anglicanæ ecclesiasticæ editus, in quo tunc dicitur fuisse canonicorum nigri habitus, titulo S. Petri et S. Osithæ, fundatum anno MCXX a Richardo episcopo Londinensi. In sæcularium nobilium manus deinde locus iste transiit, ut ex Camdeno supra diximus, nuncque oppidulum superest, solo nomine, quo etiam in Mappis geographicis notum est, antiqui S. Osithæ in eo cultus, veterumque Anglorum religionis et in Sanctos pietatis memoriam servans. Ad martyrologos progrediamur.

Memoratur illa in variis Martyrologiis mensibus Junio et Octobri,

C 6 Huic sanctæ Virgini Petrus Galesinius in suo Romanæ Ecclesiæ Martyrologio ad hunc diem locum dederat his verbis : In Anglia, sanctæ Osithæ, virginis et martyris; at Cardinalis Baronius, quamquam illius martyrium in Annalibus Ecclesiasticis ad annum 655 ex Vita edenda honorifice memoret, in suo tamen Romano Martyrologio eam non reposuit, in quo nec hactenus illa comparet. Verum in aliis hujusmodi sacris Fastis minime ignota est; nec ad unum solum diem ejusdem exstat memoria. Inter Auctaria Usuardina apud Sollerium nostrum eam ad diem 5 Junii breviter sic signat codex Bruxellensis, in Anglia olim auctus : Item S. Osithæ (lege Osithæ) virginis : Altempsianus ibidem pariter vitiose : Eodem die, sanctæ Esithæ virginis. Nomen rectius, sed postridie, seu die 4 Junii, expressit Grevenus, additis etiam virginitati palma martyrii et genere regio, Osithæ, inquiens, virginis et martyris, filię regis Orientalium Saxonum. Is ipse eandem breviter repetiit ad 5 Octobris hoc modo : Osiythæ virginis et martyris. Vide Prætermisso in Opere nostro ad dictos dies, unde ad hunc 7 Octobris ejusdem Acta merito dilata fuere.

ac maxime hodie;

7 Certe hoc die illam repetunt, quos mox laudavi, Usuardinus codex Altempsianus et Grevenus, quorum prior ex ejusdem Vita sic habet : Apud Orientales Saxones passio sanctæ Osithæ, virginis et martyris; cujus caput a Danis exsectum ipsa Martyr illud assumpsit, ac de loco in locum portavit : alter autem solum hæc : Ipso die, Osgidæ virginis. Accedunt Usuardina editio Lubeco-Coloniensis, nostrumque Ms. Florarium Sanctorum, perpaucis annis ante hanc editionem exaratum, in quibus illa Osgida etiam appellatur. Prætereo Wilsonum in Martyrologio Anglicano, Ferrarium in Catalogo Generali Sanctorum, quorum nomina non leguntur in Martyrologio Romano, aliosque, uti et Benedictinos, Dorgainum, Wionium, Menardum, Bucelinum et Mai-

hewum, eandem sanctam Virginem, velut sui Ordinis abbatissam hoc ipso die annuntiantes, Mabillonio multo rectius eam ne inter Prætermissos quidem Sanctos Beatosque Benedictinos recensente.

8 Addo tamen annuntiationem Castellani in Martyrologio Universali, additionemque, quam in ea faciendam postea recte monuit. Verba ex Gallicis Latina accipe. In Anglia, S. Osgitha (sic in margine legitur Latine; nam Gallice habetur Osiithe) virgo, Pendæ Merciorum regis neptis. instructa apud S. Modovenam, martyrio coronata a Normannis idololatris, e Dania appulsis. Ejus corpus postmodum pretiosæ impositum thecæ fuit a Mauritio episcopo Londinensi. Hæc ibi, sed pag. 984 inter addenda corrigendaque ad accuratiorem martyrii ac veteris cultus illius loci notitiam, pro verbis in Anglia substitui jussit ista : Chichæ (Gallice A Chich) in Essexia. Angliæ provincia. Porro quæ impulerit martyrologos ratio, ut Ositham ad prædictos varios dies referrent, compertum non habeo, nam in Vita quidem edenda nec dies martyrii ejusdem memoratur, quod solum mense Octobri contigisse in ea legitur.

AUCTORE C. S.

et accuratius apud Castellani.

9 Eam Vitam Joannes Capgravius sæculo XV inseruit suæ sanctorum Angliæ Legendæ, quam Londinensibus typis anno 1546 vulgatam habemus. Est tamen illa Capgravio antiquior, si hic illam, uti Usseus in Antiquitatibus Britannicarum ecclesiarum pag. 706, alique affirmarunt, descripserit ex Sanctilogio Joannis Tinemuthensis, qui apud Joannem Pitseum in Scriptoribus Angliæ anno 1566 claruisse legitur. Eandem, quam Capgravius, etiam Laurentius Surius, ex quo nescio codice, ad hodiernum Octobris diem recensuit cum hoc titulo seu monito : Vitæ S. Osithæ, virginis et martyris, cujus author nomen non habet in Ms. codice; sed est tamen fide digna; putoque, esse ejus epitomen, quam scripsit Albericus Veerus Regularis. Scriptam ab hoc hujus Sanctæ Vitam etiam laudavit Thomas Sirinus in Ms. posthumo, quo Pinus noster usus est ad diem 5 Julii in Commentario critico de S. Moduenna § 1, num. 6 et sequentibus; quæ vero ex ista ibi memorat Sirinus, tam recte conveniunt cum Capgraviana Surianaque editionibus, ut hæc vel istius compendium, vel ipsa Veeri lucubratio possint videri.

Vita illius, sive Tinemuthensem, sive Veerum,

F 10 Veeri elogium habes apud laudatum Pitseum, ex quo sequentia excerpsi. Albericus Veerus, natione Anglus, ex illustrissimis simulque antiquissimis Oxoniensium et Clarentium comitum familiis natus, apud domesticos præceptores in Bonaclea villa Trenovantum, teste Lelando, privatim diu studuit. Locus iste ad littus Chiense non longe a fano S. Osithæ positus est... Tandem Regulam S. Augustini ibidem secutus in societatem canonicorum Regularium admissus est... scripsit... Antiquitates sui cœnobii, librum unum. De vita S. Osithæ virginis librum unum... Claruit anno Salutiferæ Reparationis MCCL. Si hæc vera sint, potuit Albericus, velut loci, vita, martyrio cultuque S. Osithæ celebris, religiosus incola, et ætate quoque Joanne Tinemuthensi potior, in ejus sanctæ Virginis gesta studiosius feliciterque inquisivisse. Potuit etiam ejusdem lucubratio Joanni Tinemuthensi præluxisse, atque hinc factum esse, ut Sirinuseadem ex Veero retulerit, quæ apud Capgravius Suriumque leguntur.

sæculo XIII ejusdem ecclesiæ canonici Regularum,

AUCTORE
C. S.
sive aliquem
hiscæ paulo
antiquiorem
scriptorem
habeat.

11 Interim certum est, Vitam, quam habemus, non esse sæculo undecimo exeunte, vel ineunte duodecimo antiquiorem, cum in ea mentio fiat de S. Osithæ corpore pretiosiori theca donato per Mauritium Londinensem episcopum, cujus sedis initium anno 1087, finem 1107 Godwinus affigit in Commentario de Præsulibus Angliæ. Quo tamen minus audeam illam Veero adscribere, movet me, quod in eadem nihil legatur de fundato ad S. Osithæ ecclesiam per Richardum, prædicti Mauritiæ proximum successorem, canonicorum Regularium cænobio, quod quidem a Veero, utpote ejusdem cænobii religioso alumno, non videtur prætermittendum fuisse. Exstitisse nihilominus illud biographi tempore, colligi utcumque potest ex eadem Vita num. 10. Quapropter potest illius auctor omnino a Veero diversus esse, longeque serius scripsisse. At demus paulisper, Veeri illam fætum esse; vel sic ab ejusdem sanctæ Virginis ætate longius absuerit, quam ut ab antiquitate pretium possit habere; maxime si ipsa sæculo vii, ut in eadem Vita dicitur, martyrio coronata fuerit.

B
sublestæ fidei
est. Sanctæ
arus Penda,

12 Utut hæc se habeant, non possum equidem eam eidem fidem, qua Surius dignam censuit, universim tribuere, tum quod temporis ratio in illa vacillet, tum quod quædam dubia et obscura, quædam etiam fabulosa vel fabulis similia contineat, quæ ut certam fidem faciant, antiquiorem certioreque scriptorem requirunt. Quod ad rationem temporis attinet, ex ea dubitari potest, sitne S. Ositha ad sæculum vii, an ad ix, aut etiam x referenda. Pro sæculo vii, cujus anno quinquagesimo tertio martyrium passa in eadem legitur, faciunt præcipuæ personæ, in ea memoratæ. Ositha quippe Penda Merciorum regis ex filia Willeburga, generoque Frithewaldo rege, neptis fuisse ibidem dicitur, quorum Penda anno 655 in conflictu adversus Oswium Nordanhymbrorum Christianum regem occubuisse, constat ex Bedæ Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum lib. v, cap. 23. Ac nulla quidem inter Penda liberis Willeburga alibi occurrit; sed hinc inficiari non licet, certo nullam fuisse.

Frithewaldus
pater, Sigerus
sponsus,

C

13 Frithewaldus, sanctæ Virginis pater, is esse creditur, quem Florentius Wigorniensis in Chronico ad annum 673 Frithewoldum subregulum appellat, et cujus ope S. Erconwaldum, ante aditum episcopatum Londinensem, in suo Cortesiæ monasterio fundando adjutum scribit, consentiente Guilielmo Malmesburiensi in Episcopis Londinensibus, addenteque, eundem subregulum egisse sub Wlferio, nimirum Merciorum rege, quem post septemdecim annorum regnum anno 673 defunctum tradit Beda lib. v, cap. 25. Eodem sæculo vii floruisse Sigerum, seu Sigherum, Orientalium Saxonum regem, cui S. Ositha e parentum suorum imperio, eodem biographo teste, nupta fuit, etiam discimus ex Bedæ lib. iii, cap. 50, ubi refert, ipsum tempore pestilentiae anno 664 a Christianis sacris, quæ ante amplexus fuerat, cum sui populi parte ad idola relapsum, nec multo post Jarumani episcopi opera ad desertam religionem feliciter fuisse reductum.

Alfridus rex
et episcopi in
ea nominati
sæculo vii
floruerunt.

14 Ex ejusdem biographi fide Ositha quamdam sub S. Modwenna magistram habuit, nomine Editham, sororem regis Alfridi, cujus nominis duos, supra dicti Oswii Nordanhymbrorum regis filios producit Henschenius noster ad 6 Martii in Commentario historico de SS. Kineburga et Ki-

neswitha § 1; alterum scilicet Alfridum, seniore rem ex legitimo conjugio natum, qui in parte regi a patre accepta regnans ante annum 666 obierit; alterum Alfridum juniorem nothumque, qui post legitimos ejusdem Oswii filios paternum regnum tandem anno 683 obtinuerit, annoque 703, ut habet Beda lib. v cap. 23, defunctus sit. Alterutrius igitur Alfridi soror, sive legitima sive notha sæculo vii fuisse potuit Editha a biographo memorata. Veruntamen de Editha hac atque utriusque abbatissa Modwenna peculiaris sermo infra recurret. Ad sæculum vii pariter pertinent Ecce et Bedwinus, Bisio episcopo vivo quidem, sed gravissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, ut habet Beda lib. iv, cap. 3, Orientalium Anglorum episcopi ordinati, a quibus S. Ositha Deo velata fuisse in eadem Vita asseritur.

15 Atque hæc quidem omnia conspirant, ut Ositham sæculo vii floruisse, biographo credamus, non tamen æque conciliari possunt cum tempore ejusdem Sanctæ martyrii, quod ille ibidem anno Domini sexcentesimo quinquagesimo tertio illigavit. Beda enim ultimo loco citatus ordinationi Eccæ et Bedwini, seu, ut ipse eos ibi vocat, Aecci et Badviai, præmisit synodum in Herusford anno 673 celebratam, eique prædictum Bisium adhuc interfuisse, observavit: unde rerum Anglicanarum scriptores merito statuunt, laudatos Eccam et Bedwinum saltem non ante annum 673 episcopos ordinatos esse. Quomodo igitur iidem episcopali ordine jam initiati Ositham Deo Virginem consecrare potuerunt, si hæc jam ab anno 655 martyrio coronata sit? Multo igitur serius collocanda est sacræ Virginis cædes, aut agnoscendus biographi in assignandis ejusdem consecratorum nominibus error, qui in his minus verisimiliter cubat, quam in anno 653, utpote qui fortasse ex sola describentis oscitantia vitiosus est, et ceteræ narrationi etiam minus congruit.

sed cum ho-
rum aliquot
non congruit
annus Sanctæ
emortalis,

E

16 Etenim, ut duo laudati antistites certo serius, quam anno 653, ordinati fuere, ita Sigherus, Osithæ, antequam velata fuit, sponsus suum apud Orientales Saxones sub Vulfhero regnum serius auspicatus est, cum teste Beda lib. iii cap. 24, Vulfherus ipse non ante annum 659 suis adversus Oswium, Nordanhymbrorum regem, rebellantibus, ad Merciorum regnum ejectus sit, ejectione inde principibus, quos Oswius eis præfecerat. Nec obstant, imo favent etiam alia, ut Osithæ martyrium multis annis post annum 653 ponatur: tanto enim facilius videri illa potest Penda, anno 653 interfecti, neptis fuisse ex Willeburga filia, et Frithewaldo, seu Frithewoldo, de quo Wigorniensis ad annum 673 meminit. His de causis Bollandus noster tomo I Februarii in S. Brigida Thaumaturga censuit, S. Ositham primo circa annum 673 Sighero desponsatam, deinde vero ab Ecce et Bedwino episcopis sacro virginitatis velo amictam esse. At quanto tempore post hæc vixerit, quis divinet? Nam ipse Danorum, a quibus illa cæsa dicitur, in Angliam appulsus aliunde ignotus est, nec difficultate caret, ut infra videbimus.

qui certe se-
rius, quam
anno 653, sta-
tuendus est.

F

A

§ II. Referuntur rationes pro eadem Sancta sæculo ix illiganda, ac pro sæculo vii verisimilius pronuntiatur.

Difficile dictu est, quæ fuerint Moduenna et Editha, hujus Virginis magistræ;

Quæ in priori § adduximus, faciunt pro S. Osithæ martyrio versus finem sæculi vii repone-
nendo: verum sunt et alia in eadem Vita, unde prædicta cum biographi fide suspecta fieri queant. In primis Ositha, dum esset parvula, a parentibus, ut bonis moribus imbueretur, tradita dicitur S. Modwennæ abbatissæ, quæ juxta sylvam (verba biographi recito) quæ Arderna dicitur, duo construxerat monasteria, unum in loco, qui Pollesworth dicitur, aliud in mansione, quæ Streveshal nuncupatur. Horum alterum (Modwenna) elegit... reliquum concessit B. Edithæ, sorori regis Alfridi... quæ in congregatione sanctarum virginum mater et custos effecta est. Huic (Edithæ) aliquandiu adhæsit adolescentula Dei ancilla Ositha, a S. Modwenna abbatissa ei commendata etc. Inquirendum ergo est, quæ hæc Modwenna sit, quæ item Editha, et quo illæ ævo floruerint. Pinius noster primo ad diem 5 Julii proluxe disputavit de S. Moduenna, seu Monenna, Monynna, Monyma, Moninia, una an pluribus? Deinde vero ad ejusdem mensis diem 6, quo lectorem pridie remisera, egit de S. Darerca seu Monynna, aliisque affinibus nominibus etiam appellata, ibique geminam hujus sanctæ abbatissæ Vitam dedit; primam, auctore quidem anonymo, sed antiquiorem sincerioreque, alteram a Conchubraniano scriptam, fabulis et parachronismis conspersam.

in quadam Vita S. Moduennæ dicenda esset hæc

18 In duabus istis Vitis dicitur S. Darerca, Monynna, seu Moduenna, a S. Patricio Hibernorum apostolo sacrum virginitatis velum accepisse; quod nec citius contingere potuit, quam anno 452, quo ille apostolicos suos in Hibernia labores auspicatus est, nec serius, quam anno 460, quo eosdem beata morte coronavit, secundum ejusdem rerum chronotaxim, in Opere nostro ad diem 17 Martii, quo ille colitur, datam. Porro in Conchubraniana (non in altera) Vita num. 59 et 40 inter istius S. Moduennæ discipulas etiam quædam Osid nominatur, diciturque, postquam triduo submersa fuerat, e flumine ad vitam revocata, quod de nostra S. Ositha eodem modo legitur in Vita edenda num. 1 et seqq.; sed altera ejusdem Moduennæ discipula, quæ in Vita edenda Editha vocatur, in Conchubraniana Moduennæ lte dicitur. Ositha tamen ac Editha etiam vocitantur in ejusdem S. Moduennæ Vita a Capgravio edita, ut dubitare nequeas, quin in omnibus istis allegatis locis de iisdem SS. Moduenna, Ositha, Edithaque sermo sit.

sæculo v floruisse,

16 Quapropter, si hæc S. Moduenna fuerit hodiernæ S. Osithæ magistra, non poterit hæc, nisi prodigiose longæva inepte fingatur, ad sæculum vii differri, sed ad sæculum v vel vi, ad quod Pinius laudatam Moduennam, die 6 Julii cultam, reposuit; atque ita inter fabulas ableganda erunt, quæ de S. Osithæ avo, parentibus, sponso, quique ipsam velaverint, episcopis ex biographo superius memoravi. At, cum in Vita edenda nul-

Octobris Tomus III.

tum de S. Patricio verbum legatur, laudatusque Pinius die 5 Julii in Moduenna § 2 opinetur, tres omnino distinguendas esse Moduennas, quarum una obierit sæculo v vel vi, altera, S. Osithæ hodiernæ magistra, sæculo vii floruerit, et ex harum trium confusione natos esse parachronismos, qui Conchubranianam S. Moduennæ Vitam fædant, non potest hæc tam vitiosa lucubratio obstare, quo minus biographo nostro credamus, S. Ositham sæculo vii vixisse, si cetera aliunde congruant.

20 Plus negotii facessit S. Editha, tam quæ in Vita edenda, quam in Moduennæ a Capgravio edita, curam S. Osithæ, a Moduenna sibi commissam egisse narratur. Nam quæ ista S. Editha est? In Vita quidem edenda dicitur illa fuisse soror regis Alfridi, cujus nominis duos Oswii Nordanhymbrorum regis filios sæculo vii supra assignavi; sed in S. Moduennæ Vita apud Capgravium illa, non soror regis Alfridi, sed Adulphi regis West-Saxonum fuisse asseritur, qui Adulphus, alias Atulphus ac communius Ethelwulphus et Ethelwolphus appellatus, filium habuit Aluredum, Alfredum etiam dictum, quos ambos sæculo ix regnasse, extra dubium est. Ad sæculum ergo ix pariter referenda esset S. Ositha, si hujus magistra Editha Atulphi illius soror fuerit. At præterquam quod æque ignota sæculo ix sit Editha Adulphi, seu Ethelwulphi, quam sæculo vii Alfridi, regis soror, morari nos denuo non debet ista S. Moduennæ Vita, quæ hanc a S. Patricio, id est, sæculo v, velatam, et nihilominus Ethelwulpho regnante, id est, sæculo ix, etiam floruisse, fabulatur.

AUCTORE C. S.

Edithæque et Osithæ magistra fuisse sæculo ix.

21 Inter Oswii regis liberos nulla nota Editha est; sed tres ejusdem filias ex Beda aliisque produxit Bollandus noster ad diem 8 Februarii in Commentario historico de S. Elfreda, § 5; dictam scilicet S. Elfredam, virginem abbatissam Streneashalensem seu Streaneshalensem, in Anglia, Alhfredam, Pendæ Medilanglorum principi, Pendæ regis filio nuptam, et Ostritham, aliis Ostridam, Ostricam, Ostgildam et Ostgidam appellatam, Etheldredi Merciorum regis uxorem, a sui regni primatibus anno 697 interemptam, ut constat ex Bedæ lib. v, cap. 25 in Recapitulatione. Verum hic sanctus historicus lib. iii cap. 24 de laudata S. Elfreda quædam tam similia narrat assertis S. Osithæ biographi, ut dubitare cogar, an non hic in concinnanda hujus Virginis Vita quædam ex istis suo descriptionis argumento perperam ac inepte adaptaverit, sanctæque Elfredæ natales Edithæ, seu veræ, seu commentitiæ affixerit. An mea a verisimilitudine abludat suspicio, lectoris judicio libens relinquo.

Nulla nota est Editha, Oswii filia; sed videtur biographus aliqua

22 Apud Bedam loco citato legitur Oswius Nordanhymbrorum rex Christianus anno 655 cum ipso Merciorum rege Penda conflicturnus vovisse Deo, quod, si victor existeret, filiam suam Domino sacra virginitate sacrandam offerret, simul et duodecim possessiones prædiorum ad construenda monasteria donaret; eoque voto emissio, una cum filio suo Alchfrido parvoque exercitu memorabilem de Penda, in eadem pugna occiso, victoriam retulisse. Tunc rex Oswiu (ita pergit sanctus scriptor) juxta quod Domino voverat, pro collata sibi victoria gratias Deo referens, dedit filiam suam Elfredam, quæ vixdum unius anni ætatem impleverat, perpetua virginitate consecrandam. En tibi igitur regis Oswii filiam, Alchfridi regis sororem, sed Elfredam no-

quæ de SS. Hilda et Elfreda, Oswii filia

AUCTORE
C. S.

apud Bedam
legerat,

ad SS. Mo-
duennam et
Editham

inepte trans-
tulisse,

mine, sæculo VII ab infantia sua Deo perpetua virginitate dicatam, ac postea abbatissam, ut mox videbimus, qualem Editham quoque suum fuisse, scribit biographus. Audiamus reliqua.

23 Intravit autem (verba rursus Bedæ sunt) præfata Oswii filia, Deo dicanda monasterium, quod nuncupatur Heruteu, id est, Insula cervi, cui tunc Hild abbatissa præfuit, quæ post biennium, comparata possessione decem familiarum in loco qui dicitur Streaneshalch, ibi monasterium construxit, in quo memorata regis filia (S. Elflæda) primo discipula vitæ Regularis, deinde etiam magistra extitit, donec, completo undesexaginta annorum numero, ad complexum et nuptias Sponsi cælestis virgo beata intraret. In quo monasterio et ipsa, et pater ejus Osviu, et mater ejus Eanfled, et pater matris ejus Edwinus, et multi alii nobiles in ecclesia S. Petri apostoli sepulti sunt. Hæc S. Beda, ex quibus hic nonnemo fortasse suspicabitur, Hildam alio nomine fuisse appellatam Modwennam, Elflædam vero Editham, aut certe Modwennam pro Hilda, et Editham pro Elflæda per errorem a biographo vocari. Ita, inquam, posset quis suspicari, nisi alia prohiberent.

24 Prætereo, in hac quoque opinione martyrium S. Osithæ longe serius, quam fecit biographus, statuendum esse, cum luce meridiana clarius sit, fieri non posse, ut S. Elflæda, quæ teste Beda, anno 655 vixit dum unius anni ætatem impleverat, magistra fuerit Osithæ, si hæc anno 655 occubuit. Verum etiam ejusdem cæde in multos annos, ut omnino faciendum est, dilata, non proinde ex eadem Vita verisimile fiet, SS. Hildam et Elflædam, velut S. Osithæ magistras, Modwennæ Edithæque nominibus designari. Etenim Arderna sylva, juxta quam Modwenna, S. Osithæ magistra duo monasteria, Pollesworth et Streveshal, condidisse, et in quorum altero Ositha cum Editha habitasse ab biographo nostro narratur, sita erat in comitatu Warwicensi, e duobus autem S. Hildæ monasteriis a Beda memoratis alterum Heruteu, id est, Insula cervi, nunc, teste Camdeno, Hartlepole dictum, in comitatu Dunelmensi; alterum, nunc, eodem teste, Whitby vocabulo notum, cui S. Elflæda præfuit, in Eboracensi. Ista monasteriorum distantia, non permittit, ut tam varii nominis Hilda et Elflæda eadem, quæ MODWENNA et Editha, fuisse credantur.

25 Mihi, ut supra insinuavi, multo verisimilius apparet, ineptum S. Osithæ biographum quædam de SS. Hilda et Elflæda apud Bedam lecta ad Modwennam Edithamque, ejusdem sanctæ Virginis magistras, transtulisse, atque hinc frustra quæri Editham illam, Alfridi regis sororem, regis Oswii filiam. Nimirum, teste Beda, Hilda duo monasteria habuit, quorum alteri S. Elflædam, Oswii regis filiam, discipulam suam aliquando præfecit. Biographus totidem monasteria a Modwenna constructa, harumque alterum discipulæ suæ Edithæ, Alfridi regis sorori, proindeque ejusdem Oswii filia, commisisse, narrat. Alterum e duobus illis Hildæ monasteriis Beda Streaneshalch vocavit; biographus similiter alterum e duobus Modwennæ Streveshal dixit, tam affini vocabulo, ut verisimillime facili calami lapsu, variove loci exprimendi modo Streveshal pro Streaneshalch hic legatur. Suspicionem auget, quod, uti Streaneshalense S. Hildæ monasterium hodieque notum est, ita tam ignotum est,

Streveshalense Moduennæ, ut merito dubitari D queat, an umquam exstiterit. Audi Alfordum ad annum Christi 871, num. 58: Quod ad aliud (inquit) monasterium (S. Moduennæ) attinet, Streveshalen, nihil habeo dicere: nec enim intelligi posse videtur locus ille in Brigantibus, qui Bedæ tempore STRENESHALK, et SINUS PHARI audiebat et quem posterius WHITBY vocaverunt.

26 Cur vero biographus noster alterum Moduennæ monasterium, non Heruteu, ut Beda Hildæ, sed Pollesworth appellaverit, ea potest assignari ratio, quod, sicut aliunde noverat, Pollesworthense a quadam S. Modwenna fuisse conditum, ita eidem præfuisse aliquando sanctam aliquam Editham, tum pariter aliunde, tum ex Edithæ eo loco cultu pro comperto haberet. Camdenus in descriptione comitatus Warwicensis pag. 429 ad rem nostram hæc ait: Ultra hæc ad Boream est Pollesworth, ubi sacris virginibus Modwenna, virgo Hibernica, insigni sanctitatis opinione, cænobium construxit, quod R. Marmion, vir nobilis, restauravit. Laudati restauratoris ejusdemque conjugis donationis verba exstans in Monastico Anglicano tom. I, pag. 198 et sequenti, ex quibus S. Edithæ apud Pollesworthenses cultus manifestus est. En ea: Notum sit omnibus, nos concessisse Osanne Priorissæ ad relig. restaurandam sanctimonialium ibi ecclesiam S. Edithæ de Pollesworda. etc.

27 De structo per S. Modwennam Pollesworthensi monasterio, Edithæque in eo gesta præfectura, cultu et ecclesia consentit Alfordus ad annum 871, num. 57, Spedum quoque ibidem laudans, qui postquam dixerat, Editham in eodem præfuisse, mortuamque et cum honore sepultam esse, subdidit: Ob cujus reverentiam locus ille a S. Editha nomen sortitur. Adde Nicolaum Harpsfeldium in Historia ecclesiastica Anglicana sæculo IX, cap. 15, et in Catalogo religionum ædium ad calcem Operis adjecto, in quo inter Warwicensis comitatus cænobia sic legitur: Pollesworthæ, T (id est, titulo) S. Edithæ F. (id est, fundavit) Modwenna, virgo Hibernica. Reparavit Richardus Marmion, vir illustris. Cum igitur habeamus Pollesworthensis monasterii conditricem Modwennam (nec enim quemquam legi, qui id neget) alteramque ejusdem loci abbatissam Editham, non alias, quam hasce debemus putare S. Osithæ magistras designatas ab hujus biographo, qui et Pollesworthense monasterium a Modwenna exstructum, et ab hac Edithæ traditum, ac denique huic Osithæ educationem ab eadem commissam esse, narrat. Inquirendum ergo est, an ejusdem parthenonis conditi tempus cum ceteris biographi dictis possit componi.

28 Supra laudati Harpsfeldius, Monastici Anglicani scriptores et Alfordus, quantumque ex hoc intelligere potui, etiam Spedus, Pollesworthensis cænobii initia sæculo IX illigarunt, secuti S. Moduennæ Vitam Conchubranianam, aut qualem edidit Capgravius, in qua Editha ista Athulphi, seu Ethelwulfi, Occidentalium Saxonum regis, soror, vel, ut alii volunt, filia, et Aluredi seu Alfridi soror fuisse dicitur; quo posito, illa certe figi non possunt ante annum 857, quo Ethelwulfus cæpit regnare. Non tanti mihi foret, certis, ut dixi, parachronismis infecta Vita, ut propter eam hic mihi hærendum crederem, nisi etiam alia non omnino levem pro Ositha ad idem sæculum removenda suspicionem moverent. Ipsomet biographo in Vita edenda num. 6

teste,

servato monasterio Pollesworthensi,

E

cui has præfuisse, aliunde constabat,

F

ex cujus loci ætate, Danorum irruptione

AUCTORE
C. S.

A teste, hæc sancta Virgo plexa capite est a gentili-
um caterna, e Danorum partibus... advecta.
Sed enim sæculo VII nulla apud historicos nota
est Danorum in Britanniam eruptio, sæculo au-
tem IX cæ fuerunt frequentes cum ingenti monaste-
riorum strage, *ut apud obvios Angliæ scriptores
legi potest.

et Bedæ silen-
tio Alfordus
duas Osithas
fuisse suspi-
catur,

29 Adhæc altum est de hac sancta Virgine
martyre venerabilis Bedæ silentium, quamquam
ipsius regium genus, vitæque sanctimonia, ac
recens martyrium cum commonitura fuisse vi-
deantur, ne illaudatam præteriret, si hæc ipso,
cujus anno septuagesimo tertio ille natus est, sæ-
culo floruisset. Contra vero hujus silentii ratio
extra omnem controversiam posita est, si Ositha
sæculo IX, cum Beda jam ab anno 753 excesserat
e vivis, passa credatur. Rebus tam implicatis,
Alfordus de S. Osithæ ætate ter meminit : ac
primò ad annum 555, cui martyrium ipsius
Baronius ex Vita adscripserat, recte observat,
illud longe serius reponendum esse. Deinde ad
annum 675, ante quem Ecce et Bedwinus, a
quibus eadem Virgo velata fuisse in eadem Vita
dicitur, non fuere ordinati episcopi, de illius in
monasterium ingressu, subsequutoque martyrio lo-
quitur. Tandem ad annum 871 Moduennæ in
Angliam accessum sæculo IX affigens, ita dubius
disserit.

quarum una
sæculo VII,
altera hodie-
na sæculo IX
floruerit.

50 Scio (ait) multa, quæ de Modwenna re-
feruntur, duorum monasteriorum fundatrice,
ad septimum seculum a Baronio aliisque referi,
ut ibi dictum est, cum Osithæ virginis marty-
rium recensui : sed, opinor, multo rectius ad
nonum hoc seculum Moduennæ sanctitas pri-
mum innotuit. Illa igitur, quæ Ositham docuit,
Sigheri Orientalium Saxonum regis conjugem,
incorruptam tamen, Modwenna forsitan appel-
lari potuit; sed differt ab illa, quæ Alfredi tem-
pore (sæculo IX) fuit illustris, quæ forte prioris
Modwenna sanctitatis æmula in ejus nomen suc-
cessit; et certe familiare Sanctis fuit, Sancto-
rum, quos imitari cupiebant, nomen assumere.
Hinc forte Ositha quoque alia hoc tempore
(eodem sæculo IX) floruit, quæ a Danis longe
probabilius occidi potuit, quam illa Sigheri
quondam uxor, de qua ad annum Christi DCLIII
et DCLXXIII. Nam, qui Moduennam ad hoc se-
culum referunt, Ositham quoque ab ea doctam
affirmant.

Verum hæc
nobis non pla-
cet opinio;

51 Hactenus Alfordus, cujus opinione admissa,
admittendum pariter erit, vel non constare, an
S. Ositha hodierna, quæ usque ad Angliæ a
Romana Ecclesia defectionem in suo Chichensi
monasterio celebrem cultum habuit, eoque loci
oppidulo suum nomen reliquit, umquam existi-
terit, vel de ea nihil sciri, quam sacram fuisse
virginem, sæculo IX a Danis occisam; reliqua
vero, quæ de ea in ejusdem Vita leguntur, refe-
renda erunt ad Ositham quamdam longe aliam,
binis sæculis priorem, ne ex cultu quidem no-
tam, imo nec omnino notam, nisi ex sæpe dictæ
S. Moduennæ Vita, parachronismis et fabulis con-
spersa. Enimvero tantam B. Ogisthæ, in miracu-
lis famosæ virginis, ut Malmesburiensis loquitur,
obscuritatem admittendam esse, non evincunt mihi
allegatæ rationes; quas paupulum præterea expen-
damus.

quare expen-
sis rationibus,

52 Sæculo VII nulla nota est Danorum in Bri-
tanniam insulam hostilis irruptio, notissimæ vero
gravissimæque sæc. IX. Ita est; sed quis hinc me-
rito statuatur, nullos quoque eodem sæculo pira-

tas barbaros ex Oceano Germanico per Colnum
fluvium, juxta cujus ostium Chichensis S. Osithæ
parthenon situs erat, in eandem appulisse?
Hosce autem piratas cur non potuit ætate longe
posterior biographus e Danorum partibus adve-
ctos credidisse, seu vere, seu ex fallaci conje-
ctura, a posterioribus Danorum in Britanniam
irruptionibus accepta? Sane biographus ibidem
nec asserit, nec insinuat graviolem aliquam istius
provinciæ vastationem, quales, ut diximus, eam-
dem insulam sæculo IX afflixerunt; sed solum
subitam quamdam Chichensis villæ non procul
ab eo loco, ubi Coln fluvius (teste Camdeno) mari
miscetur, sitæ. Verba biographi accipe : Gentili-
um (inquit) caterva e Danorum partibus na-
vibus advecta, apud Orientales Saxones ad vil-
lam Chichensem appulit, atque ibi e navibus
egressi rapinis et incendiis in Christianos sævie-
runt.

53 Subditur S. Osithæ cædes; nec plura de utrimque
Danis istis apud eum leguntur, non secus atque allegatis.
illi hac sua præda contenti in naves suas mox se
receperint, atque inde recesserint. Hæc si, ut fieri
potuerunt, ita facta sint, quid multum miran-
dum, si ista Chichensis villæ subita deprædatio
ceteris Danorum hostilibus irruptionibus ab hi-
storicis Anglis annumerata non sit, ac penitus
præterita. Etiam minus ponderis habet altera
objecta a tempore ædificati Pollesworthensis mo-
nasterii ratio; nam, dum supra adducti recen-
tiores scriptores hujus initia sæculo IX innexue-
runt, sola nixi sunt Vita S. Moduennæ, non
uno in loco, ut diximus, manifeste vitiosa, mul-
toque sublestioris fidei, quam Vita edenda. De
Editha, quæ sæculo VII in Pollesworthensi par-
thenone fuerit S. Osithæ magistra, non major
est difficultas, quam quæ sæculo IX, cum hæc
soror vel filia Adulphi, seu Ethelwulfi, Occiden-
taliū Saxonum regis, non minus aliunde ignota
sit, quam ista Oswii Nordanhymbrorum regis
filia. Restat igitur S. Bedæ de S. Ositha silen-
tium, quod certe gravius esset, nisi constaret,
ipsum etiam alia præteruisse, ac nominatim duas
sanctas virgines, Pendæ Merciorum regis filias,
Kineburgam et Kineswitham, eo etiam titulo
magis memorandas, quod ex tam impio patre
genitæ essent; de quibus vide Henschenii Com-
mentarium historicum in Opere nostro ad diem
6 Martii.

F
verisimilius
apparet, illam
versus finem
sæculi VII
floruisse.

54 Cum igitur ex hactenus relatis constet,
assignatos a biographo S. Osithæ avum Pendam,
Frithewaldum patrem, Sigerum sponsum, quique
eam Deo virginem consecraverint, Orientalium
Anglorum episcopos Eccam et Bedwinum sæ-
culo VII vixisse; nihilque nos cogat inficiari, eo-
dem sæculo piratas, quales supra diximus, ad
Chichensem villam appulisse; aliunde vero nihil
pariter evincat, tunc temporis nullam Modwen-
nam Pollesworthensi monasterio præfuisse; ne-
gare quoque non possumus, a vero non esse dissi-
mile, S. Ositham eodem sæculo VII vixisse, et a
prædonibus istis interemptam esse; quamquam
multis annis serius, quam anno 655, uti § 1 plu-
ribus ostensum est.

VITA.

AUCTORE
ANONYMO.

VITA,

Auctore anonymo.

*Ex Laurentii Surii collectione de Vitis Sanctorum mensis Octobris.*Regia virgo
traditur
S. Moduennæ
educanda;
a magistra
Editha

a

b

c

d

ad Moduennam
missa,
in fluvium
lapsa sub-
mergitur,

Beata Ositha, virgo et martyr, ex nobilissimis Anglorum natalibus originem duxit. Erat enim filia Frithewaldi regis, et Wilteburgæ *a*, filiae regis pende Merciorum *b*. Traditur autem virgo Ositha bonis informanda moribus S. Moduennæ abbatissæ, quæ juxta sylvam, quæ Arderna dicitur, duo construxerat monasteria; unum in loco, qui Pollesworth dicitur, aliud in mansionem, quæ Streveshal *c* nuncupatur. Horum alterum sibi elegit orationibus intenta, reliquum concessit B. Edithæ, sorori regis Alfridi *d*, ob sanctitatis meritum sibi familiariter dilectæ, quæ in congregatione sanctarum virginum mater et custos effecta est. Hic aliquandiu adhæsit adolescentula Dei ancilla Ositha, a S. Moduenna abbatissa ei commendata. Cum itaque hyberno tempore contingeret, B. Editham cujusdam codicis inspectioni vacare, constituit S. Moduennæ communicare ea, quæ legenti utilia in eo adverterat.

2 Itaque accita ad se Ositha, Vade: inquit, et defer volumen istud ad dominam et matrem nostram Moduennam, in eo fortasse nonnihil sanctæ contemplationis et ædificationis reperituram. Ea, accepto libro, cum ad quendam pontem ligneum pervenisset, vi ventorum in pontis fastigio impulsa deorsum in flumen præceps corruit, atque ejus impetu rapta in momenta absorpta est. Elapsis autem tribus diebus, angelus Domini Moduennæ in cella oranti apparens dixit: Vade cum festinatione ad fluvium, aliquid ibi necessarium perpetratura. Ea ubi pervenit ad fluvium, invenit ibi Editham virginem, puellam Ositham quærantem; eamque velut pavescentem animadvertens: Quid est, inquit, soror? Rectene sunt omnia? Illa respondit: Jam tres dies sunt, domina, quod transmisi Ositham ad te, venioque perquirere, quid causæ sit, quod ad me non revertitur. Estne apud te? Moduennæ ait: Revera non vidi eam, nec venit ad me. Interrogati autem pastores, num puellam vidissent, ita responderunt: Nudiustertius puellam pontem ascendere vidimus; sed quo vel abierit, vel pervenerit, nos curam pecorum agentes, et ad alia intenti, penitus ignoramus.

ex quo triduo
post incolumis
regreditur:

3 His auditis, S. Moduenna ait ad Editham: Deprecemur, soror charissima, Dominum, ut meritis omnium Sanctorum suorum restituat nobis hac hora Puellam perditam, ut videamus et cognoscamus ejus admirandam potentiam, et collaudemus perpetuo ejus misericordiam. Cum igitur in terram sese inclinassent, et diu cum lachrymis orassent, Moduenna ab oratione surgens clara voce tertio clamavit: Ositha, Ositha,

Ositha, in nomine sanctæ et individue Trinitatis veni foras, et de hoc flumine, in quo submersa es, per virtutem potentiæ ejus sana et incolumis emergas, vitæ restituta. Necdum plene verba finierat virgo sancta, et ecce, Puella e fluvio cum codice illæso prodit, terque expedita voce respondet: Ecce ego, ecce ego, ecce ego, domina mea. Eam S. Moduenna cum magna exultatione suscipiens, et gratias immensas Deo agens, Edithæ restituit, et cum codice ejus ad cellam remeavit *e*. Locus ille ab eventu nomen sortitus ab incolis Nunpole *f* appellatur: quamquam illa monialis tunc non fuit, tametsi nigro pallio amicta fuisse creditur.

4 Post decessum *g* autem S. Moduennæ B. Ositha ad parentes reducta, virtute et moribus quotidie proficiebat, cumque ad nobiles pervenisset annos, rex Orientalium Saxonum Sigarius, parentes Puellæ sollicitans, Virginem sibi petiit in conjugem dari. Ut autem parentes eam ad consentiendum hortati sunt, illa blanditias eorum respuens, animo et actione virginitatis puritatem magis cordi esse, declaravit. Attamen, quamvis renitens et invita, nuptiis regali apparatu instructis, regi illi tradita est. Sed affectum et desideria sua cælesti Sponso commendans, preces Deo et devote et constanter obtulit, ut ipsam a viri contactu immaculatam conservaret. Interim multis diebus laudabili quadam fallacia, et multarum occasionum opportuno prætextu, regis desiderium repressit; sed ille eo ardentius, quo minus erat voti ejus conscius, in secretum cubiculum eam jussit introduci, ut diu optatis ejus frueretur amplexibus.

5 Ecce autem nutu divino adest nuntius, regi jucundos rumores afferens, cervum habitu et forma corporis spectabilem præ foribus regis domus discurrere. Ita rex, intactam deserens Reginam, adjunctis sibi venatoribus, ad persequendum cervum perneciter advolat: Ositha vero, tanquam e naufragio erepta, Liberatori suo Christo gratias agit, mittitque celeriter literas Orientalium Anglorum episcopis Eccæ et Bedwino, viris religiosis iis mentis suæ desiderium exponens. At illi festino gressu ad eam venientes religionis habitum ei tradunt, et velo imposito monialem consecrant. Rediens vero rex post aliquot dies a veneratione ad visitandam Reginam alacriter properat, cernensque eam habitu sancto indutam et voto divino obligatam, mœrore afficitur. Sed tamen nolens amorem in odium commutare, illam proposito suo insistere, sustinet, licet invitatus *h*, constructisque ædificiis religioni accommodatis, villam, Chichensem ei dat possidendam *i*. Tum illa sacras sibi virgines adjungens, vitæ austerioris propositum aggreditur, morum disciplina, silentii rigore et censura continentiae singulas informat, et cum verbo et exemplo ad amorem cælestium, et mundi contemptum indesinenter accendit.

6 Cumque in Dei famulatu aliquandiu desudasset, humani generis inimicus et virtutum exterminator diabolus beatæ ejus conversationi invidit, et quam de die in diem proficere conspexit, a via sanctitatis avertere studuit. Itaque satellites suos ad sanctæ Virginis eversionem misit *e* Danorum finibus *k* filios perditionis, Christianæ fidei et pietatis expertes, ad depopulandam Orientalium Anglorum plagam excitans

Nupta Sigero
regi virginitatem
servat,
*g**E*et clam velata,
eo deinde
consentiente,
virginibus
præest.*F**h**i*Jussu Danorum
piratarum principis*k*

A tans l. Ejus barbaræ gentis consuetudo fuit
l piraticam exercere, Christianorum cædibus
delectari, rapinis inhiare, ocium inane ducere,
quoties a sceleribus et impiis facinoribus manus
continere. Anno igitur Domini sexcentesimo
m quinquagesimo tertio m, mense Octobri, genti-
tilium caterva, e Danorum partibus navibus
advecta, apud Orientales Saxones ad villam Chi-
chensem appulit, atque ibi e navibus egressi
rapinis et incendiis in Christianos sævierunt.

decollata
caput suum
fert: fons in
ioco martyrii
scaturiens.

7 Ille vero, qui inter scelestos illos primas
obtenebat, conditione B. Osithæ et religione
comperta, precibus et muneribus eam cœpit
ad idololatriam provocare, subjiciens etiam mi-
nas verberum et vulnerum, nisi deorum, quos
colebat, venerationi consentiret. At Virgo san-
cta, et blanditias contemnens et minarum aspe-
ritatem nihil reformidans, supplicia impenden-
tia parvi pendit. Quam ob rem princeps ille,
neque ejus constantiam, neque deorum suorum
injuriam ferre sustinens, capitali in eam lata
sententia, caput submittere eam coegit. Quod
cum amputatum ei esset, mox corpus sese
subrigit, et caput humi jacens manibus appre-
hendit, rectoque gradu et firmis vestigiis pro-
grediens, usque ad ecclesiam Apostolorum Petri
et Pauli per tria fere stadia illud deportat: ad
ostium autem ecclesiæ obseratum subsistens,
manibus cruentatis, ut ipsi aperiatur, pulsat,
et sanguinis illic vestigia relinquens in terram
corrui n. Eo autem loco, ubi capitalem Virgo
sancta subiit sententiam, fons perspicuus eru-
pit, variis morborum generibus præbens sani-
tatem o.

Corpus Aigles-
burgum de-
fertur, unde,
ipsa jubente,

8 Porro audito ejus martyrio, parentes ejus
præcipuo æstuabant desiderio, ut vel truncati
corporis penes ipsos deposito pignore consolati,
doloris jacturam redimerent. Cumque corpus
ejus ad illos allatum esset, in ecclesia Ailesbi-
riæ p in locello plumbeo illud honorifice collo-
carunt. Perpetratis vero multis postea eo loco
meritis sanctæ Virginis miraculis, illa in visu
cuidam fabro apparens: Surge, inquit, et vade
ad ecclesiam Ailesbiriæ, et tollens loculum
illum plumbeum, in quo sunt ossa mea, et equo
eum caute imponens, ad ecclesiam Chichensem
deferto. Et ne tantus labor tibi pariat diffi-
dentiam, ubi iter ingressus fueris, in viæ la-
bore, et sarcinæ sudore relevatrix et adjutrix
tibi adero.

ad suam ec-
clesiam rela-
tum pertiosæ
thecæ inclu-
ditur.

9 Post trinam ejusmodi apparitionem nocte
quadam nactus opportunitatem, ecclesiam in-
gressus, excubantes sopore gravatos offendit,
loculum plumbeum e terra extractum equo im-
posuit et abscessit q. Mane evigilantes custo-
des excitant vicinos, platearum diverticula et
callium secreta compendia rimantur, si forte,
quem persequerentur, possint comprehendere.
Cernens autem faber ille, hominum turbam
propinquare, fusa ad Deum et sanctam Virgi-
nem prece, persequentes cum mentis aliena-
tione, oculorumque stupore mirabili percussi
ad propria vacui redierunt. Faber vero ubi
cum reliquiis sanctæ Virginis ad ecclesiam Chi-
chensem pervenit, Mauricius Londoniensis epi-
scopus in precioso serinio eas honorifice repo-
suit; et Rossensis episcopus r, qui præsens
aderat, a gravi infirmitate curatus est.

10 Cum quidam nautæ frustum marmoris
ex porticu templi S. Osithæ virginis clam se-
cum auferrent, navicula, in qua marmor illud

deposuerant, velut terræ affixa, immota per-
mansit, donec culpam suam illi agnoscerent.
et marmor suæ ecclesiæ restituerent. Clericus
quidam voto simplici in monasterio S. Osithæ
virginis habitum monasticum se suscepturum
promisit s; sed propositum, male blandiente
fortuna, exequi differens, ad extrema vitæ,
morbo ingravescente, perducitur. Ei S. Ositha
apparens: Quid est, inquit, quod me tam soli-
cite invocas? An non meministi, quid quarto
abhinc anno tibi præstiterim? Cum ægrotares
morti vicinus, cumque satisfacerem provincie
huic mortalitate imminente, impetravique a
Domino meo Jesu Christo, ut visitaret popu-
lum meum; tunc etiam Dominum pro te rogavi,
et tu ab infirmitate liberatus vitæ conversio-
nem promisisti: et tamen ab eo tempore te ipso
semper deterior exististi. Qua igitur fronte, lu-
cris et nugis aulicis deditus, me invocare ausus
es? Illo vero emendationem vitæ cum lachry-
mis pollicente, sane Virgo hilariori jam vultu
eum intuens: Misereor, inquit, tui, si tu ipse
tui misertus Deo servire vel sero volueris. Mox
ille ejus contactu sanatus monasticum habitum
accepit, et devote Deo serviens in Priorem apud
S. Bartholomæum Londoniæ t electus est.

AUCTOR
ANONYMO.
Furtum divi-
nitus impedi-
tum: clericus
ad frugem
reductus:
s

11 Mulierem contractam Virgo sancta erexit;
juveni muto et surdo loquendi et audiendi fa-
cultatem restituit, et multis aliis, opem ejus in
sua infirmitate implorantibus, reddita sanitate,
subvenit. Puella quædam officio brachii adeo
privata, ut lateri ejus inseparabiliter inhæreret,
cum meritis S. Osithæ perfecte sanata esset,
votum continentie nuncupavit; sed postea
cum quodam juvene matrimonium contraxit.
Ei S. Ositha apparens, cur temerario ausu vota,
quæ distinxerunt labia sua, rupisset, spurcis-
simum conjugium impropereando, redarguit,
et compedum vinculo invisibili pedes ejus ar-
ctius constrinxit, ut pedem pedi subjectum
divellere non valens officio pedum prorsus de-
stituta ultionis divinæ flagellum sentiret. At
tandem tamen meritis sanctæ Virginis sospitate
reddita, correctius deinde vivere studuit.

E
t
varie infirmi-
tates ejusdem
ope curata:
voti violatiæ
correcta:

12 Mulier quædam multis annis pedibus in-
gredi non potuit. Itaque a custodibus ecclesiæ
S. Edmundi u tanquam opprobrium hominum
et plebis abjectio repellebatur. Apparuit autem
illi quidam, venerandi vultus, atque in visione
dixit ei: Mulier, quid hic moraris? Frustra
hic expectas, quod petis. Surge: alibi tibi quæ-
renda est salus, quam efflagitas. Et illa: Quis
es, inquit, domine? Ego sum, ait, servus Dei
Edmundus. Abi ad ecclesiam S. Osithæ, ut sa-
nitatem perfectam consequi merearis. Quo cum
illa pervenisset, dolore membrorum sedato,
sana surrexit.

mulier gressu
donata.

ANNOTATA.

a Wilteburga, Pendæ Merciorum regis filia,
quamquam aliunde ignota, non propterea pro
commentitia habenda est. At ignotus non est Fri-
thewaldus, seu Frithewoldus, sæculo vii. Adi
Commentarium prævium num. 15. Porro Dug-
dale tom. II Monastici Anglicani pag. 182 ex
Joannis Lelandi Itinerario verbis ex Anglicis
Latinis, suppresso S. Osithæ matris nomine, de
patre locoque natali hæc recitat: S. Ositha, Fed-
waldi filia, Querendonæ in parochia Alesbu-
riensi nata, et ab amita apud Elesborowe inter
montes Chilternenses tertio ab Alesburia lapide
Austrum

AUCTORE
ANONYMO.

Austrum versus, educata fuit. Quo auctore hæc dixerit Lelandus, sæculi xvi sub rege Henrico VIII scriptor, nescio; sed, quantum Osithæ ad educationem attinent, non congruunt ea sequentibus.

b De hoc impio Merciorum rege multa apud venerabilem Bedam in *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum* legere est. Lib. iii, cap. 21 docet ille, ejus filium Alchfridum fidem Christi amplexum esse, patre, utul alias Christianis infesto, non obstante, nec prohibente, quin etiam in sua, hoc est, Merciorum natione, verbum (si qui vellet audire) prædicaretur. Vide etiam dicta in *Commentario prævio* num. 12.

c Vide, quæ in utroque *Commentarii prævii* § de S. Modwennæ ætate, constructisque ab ea monasteriis disputamus.

d Noti quidem sæculo vii sunt Alchfridus et Alfridus, Oswii, Nordanhymbrorum regis, filii reges, de quibus actum in *Commentario prævio* num. 14; sed nulla ejusdem filia, Editha nomine. Adi eundem *Commentarium* loco mox citato, et § 2.

e Tota hæc de resuscitata ad vitam sancta Virgine narratio, quæ pari modo legitur in S. Daceræ seu Monynnæ Vita Conchubraniana, a Pinio nostro cum debita censura ad diem 6 Julii edita, tantam fabulæ similitudinem præfert, ut certiores pro ea testes requiram.

f Nun Anglice Latinis Monialis est: Pole vel Poll caput; unde fortasse Nunpole vertendum est: Monialis caput. Verum hinc confirmari nequit miraculum, quale mox narratum est, cum alia de causa nomen istud loco indi potuerit.

g Ex dictis in *Commentario prævio*, non modo S. Modwennæ annus emortualis ignotus est, verum etiam ipsum, quo vixerit, sæculum: at ibidem etiam observatum est, nihil ob stare, quo minus post medium sæculum vii obiisse credatur.

h Huc distuli iudicium meum de modis, quibus S. Ositha hic narratur regis sponsi sui amplexus evasisse, suique voti compos facta esse. Haud equidem negare velim, eam piis suis tergiversationibus a suo conjugē permansisse intactam, eodemque consentiente, virginitatem in Chichensi a se condito monasterio, virginali amictam velamine, reliquum vitæ suæ professam esse; cum eodem sæculo vii simile exemplum habeamus apud Bedam lib. iv, cap. 19 in S. Etheldreda, bis nupta, primo scilicet Tonberto Australium Girciorum principi, deinde post Tonberti obitum Ecgfrido Orientalium Anglorum regi, ac tandem, servata in utroque conjugio virginitate, cum posterioris, cui duodecim annis nupta fuit, consensu monacha atque abbatissa Elyensi. Quapropter hic locum habere potest, quod ratione istius S. Etheldredæ ibidem habet Beda: Nec diffidendum est, nostra (Bedæ) etiam ætate fieri potuisse, quod ævo præcedente aliquoties factum fideles historiæ narrant; donante uno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem sæculi manere pollicetur. Potuit ergo etiam S. Osithæ, fortasse solum brevi tempore, Sighero nupta, virgo casta permansisse ac deinde relata fuisse; verum iste opportunus cervi ad regias ædes accessus, sumptumque ab illa, absente inscioque rege conjugē, virginale velamen, nescio, quid fabulæ sapiunt. Verisimilius diceretur Osi-

tha (uti fecit Etheldreda) fuis ad Deum precibus, suaque pia solertia sui corporis immunitatem a viro suo impetrasse, nec ante ejusdem consensum velatam esse. Porro, cum ex dictis in *Commentario prævio* num. 15, Ecce et Bedwinus non ante annum 675 ordinati sint episcopi, ante eundem Ositha quoque ab iis nequirit velari.

i Hujus loci notitiam dedi in *Commentario prævio* a num. 1. Quanto tamen tempore iste S. Osithæ parthenon perstiterit, minime comperit habeo; fortasse destructus a Danis, sæculo ix vel x, quibus ab illorum irruptionibus Anglia plurimum passa fuit.

k Dacorum partibus legitur in editione Capgraviana.

l Cum sæculo vii nulla fiat de Danorum in Angliam irruptionibus apud Angliæ scriptores mentio, sunt, qui S. Osithæ martyrium usque in sæculum ix differendum, non sine probabili ratione existimant. Lege tamen *Commentarium prævium* a num. 28.

m Hunc annum procul omni dubio vitiosum esse, monui in *Commentario prævio* num. 15 et 16.

n Suspectas nobis esse hujusmodi capitum deportationes, in hoc Opere nostro sæpe indicavimus, velut passim perperam assertas ex imaginibus sanctorum martyrum caput in manibus suis ad significandum eorum mortis genus, gestantium, quod hic denuo observatum volo.

o Aliunde mihi minime notus hic fons est.

p Egleburgum a Saxonico Egleburg, alias Ailesburia, Anglis Ailesbury, oppidum Angliæ est in comitatu Buckinghamiensi ad fluvium Tamam.

q Pro hac quoque tam mirabili translatione, certiore biographo, testem requiro.

r Mauritius, de quo hic, apud Godwinum in *Commentario de Præsulibus Angliæ*, Londinensi ecclesiæ præfuisse dicitur ab anno 1087 usque in 1107; quo tempore, eodem Godwino teste, Roffensi præerat Gundulphus. An igitur S. Osithæ corpus a sæculo vii, vel a nono, si posteriori hoc illa vixisse credenda sit, usque ad finem fere undecimi, vel initium duodecimi Egleburgi jacuit? Id equidem ex sola hujus biographi fide non auisim affirmare. Credibilius mihi apparet, sacrum ejus corpus tempore irruptionum Danicarum e sua Chichensi non longe ab Oceano Germanico sita ecclesia Egleburgum velut in tutiorem locum delatum fuisse, earumdemque metu cessante, ad Chichensem relatum.

s Haud satis mihi constat, an hic de monasterio virorum, qualia puellaribus ad divina his administranda olim addi solvere, prope S. Osithæ parthenonem condito, sermo sit; an de monasterio Canoniorum Regularium S. Augustini, quod sæculo xii a Richardo, Londinensi episcopo, eo loci conditum fuisse, ostendi in *Commentario prævio* a num. 1.

t Existimo, hic indicari prioratum S. Bartholomæi in Smithfelde in Suburbio civitatis Londoniensis, de quo *Monasticon Anglicanum* tom. II, pag. 166 et seqq.

u S. Edmundus, seu Eadmundus, Orientalium Anglorum rex ac martyr colitur die 20 Novembris.

A

AUCTORE
J. B

DE S. ADELGISO EPISCOPO NOVARIENSI CONF.

IN DUCATU MEDIOLANENSI.

SYLLOGE.

Sancti cultus sacer, ætas, et in ecclesiam suam
munificentia.SUB MEDIUM
SECULUM IX.
S. Adalgisus
episcopus No-
variensis,

Inter nobiliores episcopatus In-
subriæ, qui metropolitanæ Me-
diolanensi suffragantur, haud
postremum locum obtinet No-
variensis, inquit Ughellus *Italix*
sacræ auctæ tom. IV col. 689,
a sua prima conditione antiquus, nobilis et
opulentus. Mitto illa, quæ de civitatis Nova-
riensis antiquitate; de gentibus variis, quarum
dominio fuit subjecta; ac disseminatæ apud
ejusdem incolas Catholicæ fidei origine, idem
Ughellus scribit: duarum præsertim ecclesiarum
Novariensium, de quibus infra sermo recurret,
ibidem col. 690 Ughellus meminit, nempe cathe-
dralis, assumptæ in cælum Deiparæ Virgini
dicatæ, et S. Gaudentii, Novariensis episcopi, in
civitatis olim suburbio sitæ, nunc dirutæ, cujus
Præpositus ac canonici aliquot ad cathedralem
ecclesiam translati fuere. Novariensium dein
præsulum seriem explicans Ughellus loco trige-
simo secundo S. Adalgisium (aliis Adalgisum,
aliis etiam Aldigisium dictum) memorat, quod
item fit in *Catalogo Novariensium episcoporum*
apud Carolum a Basilica Petri, Novariensem
item episcopum, lib. II pag. 599. Gesta ejus fere
in occulto sunt, si pauca excepias, quibus pepercit
invidia temporum: unde et paucis martyrologis
notus, Castellani tamen diligentiam non effugit,
qui illum ad diem 6 Octobris in *Martyrologio*
Universali, Gallice scripto, verbis paucis, ac
sine temporis, quo floruit, nota in hunc modum
annuntiat. Novariæ in Ducatu Mediolanensi
S. Adalgisus (Gallice S. Algis, ut interpretatur)
episcopus.

sæculo XVI
Officio duplici
coli coëptus,
corpore

2 Paulo plura ex *Monumentis ecclesiæ Nova-*
riensis Ferrarius suppeditat in utroque Catalogo
Sanctorum: in eo, quem de Sanctis Italix exa-
ravavit, ita ad 6 pariter Octobris diem loquitur:
Adalgisus, seu Aldegisius, episcopus Novarien-
sis, multa cum religiose, tum liberaliter egit,
cujus in omni opere pietas elucebat. Collegium
Canonicorum basilicæ cathedralis beneficiis
auxit, ipsamque cathedralem donis exornavit.
Vixit in episcopatu annos XIX, Sergio II et
Leone IV (quorum ille ab anno 844 usque ad
annum 847; hic vero abhinc ad annum usque 855
Ecclesiam moderatus est) summis Pontificibus.
Plenus autem dierum meritorumque obdormi-
vit in Domino pridie Nonas Octobris, cujus
corpus in æde S. Gaudentii tumultum ad hæc
usque tempora requiescit. Eodem recidunt, quæ
de S. Adalgiso in *Catalogo Sanctorum Generali*
Ferrarius habet. Cultus sacri Episcopo suo a
Novariensibus impensi testem habemus Carolum,
Novariensem episcopum, Operis, supra laudati,

pag. 280 ita scribentem: Colit eum Sanctorum
honore ecclesia Novariensis, et memoriam ejus
celebrat Nonis Octobris. *Huc facit etiam, quod*
de S. Adalgiso in Annotatis scribit Ferrarius in
Catalogo Sanctorum Italix: Hujus S. Episcopi
natalis ab anno Domini MDLXXXII celebrari coëpit
(ritu duplici celebrari illum, ait in Catalogo San-
ctorum Generali) a Francisco Bossio, episcopo
Novariensi, in tabulis ad usum sacrum compo-
sitis adnotatus. Huc denique facit etiam facta
jam ante corporis S. Adalgisi e diruta S. Gau-
dentii ecclesia in S. Vincentii intra urbis Nova-
riensis muros sitam translatio.

5 Carolus, Novariensis antistes, pag. 27 de illa
ita scribit: Reliquiæ primum (S. Gaudentii) a
vetere ecclesia S. Gaudentii in ecclesiam S. Vin-
centii illatæ sunt die XXII Octobris MDLIII, quo
die ejus translationis memoria celebratur. Et
adhuc in ecclesia sunt, quæ a parte illius novæ
ecclesiæ Meridionali remanet, nunc quidem
secretarii loco. Hic ergo colitur corpus S. Gau-
dentii, primi episcopi et patroni ecclesiæ Nova-
riensis, et item S. Aldegisi episcopi admodum
celebris. Qua occasione et causa facta sit illa
SS. Gaudentii et Adalgisi per Joannem Cardina-
lem Moronum solennis, ut in Morono Ughellus
scribit, translatio, docet idem Carolus a Basilica
Petri lib. II pag. 374: Eo tempore (Novariæ sedente
Morono) munitionis causa ecclesiæ ac monaste-
ria, quæ prope mœnia erant, destruenda qui-
dam (quam pie ipsi viderint) censuerunt; simul
ut eorum materia usui esset ad muros ædifican-
dos; quæ ruina jam coëpta erat anno MDL. Cum
enim rursus in regione Pedemontana bellum
renovatum esset inter Gallorum regem Henri-
cum, et Carolum (V) cæsarem, de munienda
urbe Novaria actum est, suburbiis, quæ olim
ipsa quoque munita erant, exclusis. Hæc trans-
lationis occasio et causa: Diruta vero sunt,
inquit præterea Novariensis antistes Carolus,
ecclesiæ et monasterium S. Mariæ Carmelita-
rum, ecclesia antiqua S. Gaudentii (in qua
S. Adalgisi reliquiæ jacebant) ecclesia et mona-
sterium S. Mariæ monialium ad casellas: eccle-
sia et monasterium S. Petri, martyris Ordinis
S. Dominici: ecclesia et monasterium S. Lau-
rentii, ecclesia et monasterium S. Joannis Ordinis
Eremitarum S. Augustini.

4 Eversa veteri S. Gaudentii ecclesia, Nova-
rienses cives novam eidem Sancto intra urbis
sinum excitare voluerunt; cujus demum prima-
rius lapis, inquit Carolus lib. I pag. 27, positus
est die XXI Martii MDLXXVII: quæ cum annis
tredecim sumptuoso opere ac eleganti fabri-
cata, licet non perfecta, in eum tamen statum
adducta

in veteri S.
Gaudentii divi,
dein tantisper
in S. Vincentii
ecclesia quie-
vit,

F

nunc in nova
S. Gaudentii
quiescit,

AUCTORE
J. B.

adducta esset, ut in ea celebrari divina possent, ab episcopo (Novariensi) Cæsare Speciano consecrata est xv Cal. Januarii mdcx. Ex quibus verbis, cum iis, quæ numeri superioris initio ex eodem Carolo adduxi, collatis, apparet, S. Gaudentii, et, ut pag. 287 idem Carolus addit, S. Adalgisi reliquias primum quidem anno 1555 in Vincentii ædes, ac dein post annum 1577, in novam S. Gaudentii ecclesiam fuisse translatas : unde Ughellum emendes in Adalgiso ita scribentem : Ejus corpus cum aliis Sanctorum reliquiis translatum fuit a Veteri S. Gaudentii ecclesia in Novam anno mdlm. Ex iisdem item apparet, qui intelligenda sint hæc, quæ supra retuli, Ferrarii verba : Cujus corpus in æde S. Gaudentii (nimirum olim in veteri, nunc vero servatum in nova) tumulatum ad hæc usque tempora requiescit. Atque hæc de cultu sacro S. Episcopi dicta sufficiant : pauca tamen dicenda de die, quo colitur.

videturque
colit 7 Octo-
bris.

§ S. Adalgisum pridie Nonas ex hac vita migrasse, Ferrarius ait verbis supra citatis; quapropter illum ad diem 6 Octobris Catalogo suo inseruit. Ita fortassis in Tabulis ecclesiæ, quas laudat, invenerit : Castellanus hic non moror, qui e Ferrario S. Adalgisum verosimillime in suum Martyrologium transtulit : nobis vero, quibus Sanctos ad eos dies, quibus sive obitus, sive depositionis, sive denique translationis sint, coluntur, maxime referre mos est, ad hunc diem de illo agere visum, ut ad diem præcedentem in Prætermisissis est dictum, quod Nonis Octobris S. Adalgisum Novariæ coli disertis verbis, ut num. 2 videre est, testetur Carolus a Basilica Petri, loci episcopus, idque in Opere, quod de ecclesia sua ex instituto conscripsit, et annis a relato in tabulas ecclesiasticas S. Adalgiso non admodum multis : nam ab anno 1582, quo id præstitisse Franciscum Bossium, Novariensem episcopum, Ferrarius scribit, usque ad annum 1612, quo Caroli Opus, quod præ manibus habeo, typis Novariensibus prodit, anni dumtaxat sunt 50; atque adeo decessoris sui Bossii, licet non proximi, gesta, diemque, quo, se episcopo, S. Adalgisus colebatur, optime procul dubio habuit explorata; ut, si alteruter hic errorem admiserit, hunc non Carolo, sed Ferrario, in quo alias non raro desideratur accuratio, potius adscribere, longe consultius videatur.

Episcopum
Novariensem
egit sub me-
dium sæcu-
lum ix.

6 Castellanus, cum nullam adjecerit S. Adalgiso, quo vixerit obieritque temporis notam, Ferrarii dictum, quo illum sub medium sæculi noni, Pontificibus Sergio II et Leone IV, floruisse asseruit, ut minus tutum habuisse videtur : recte tamen illius ætatem Ferrarius assignavit. Conficitur id ex triplici illius ætatis monumento : primum exhibet Muratorius tom. V Antiquitatum Italicarum mediæ ævi coll. 983 et 986, estque decretum synodale Angelberti, archiepiscopi Mediolanensis et comprovincialium episcoporum, quo monasterio Brixiano SS. Faustini et Jovitæ immunitas confirmatur, datum Anno Dominice Incarnationis (Decreti verba sunt) dcccxl. Anno etiam imperii Christianissimi Lotharii imperatoris vicesimo tertio, Indictione v. Ubi secundo loco subscriptus legitur S. Adalgisus hoc modo : Ego Adalgisius indignus episcopus subscripsi et consensi. Alterum charta est ipsius Adalgisi, a Carolo Novariensi episcopo pag. 284, velut in archivio episcopali existens laudata, ac Papiæ data anno imperii Lotharii xx Indictione iii.

Tertium Ludovici II Augusti diploma est apud Muratorium citatum tom. I coll. 923 et seqq., per quod Dodoni (quem Odonem Ughellus vocat) Novariensi episcopo, et S. Adalgisi successori proximo, omnia privilegia ac jura confirmat anno Christo propicio Imperii Domni Illotharii, gloriosissimi augusti xxxv et Ilodovici filii ejus piissimi imperatoris in Italia v, Indictione ii. Indictiones v, iii, et ii annos 842, 840, et 834 designant, quidquid sit de epocha, unde in illis Lotharii anni computentur, quam variam fuisse, docent Pagius ad annum 821 et seq., et Muratorius in Annalibus Italiæ ad annum 822. Porro ex postremo monumento liquet, S. Adalgisum post annum 834 in vivis superstitem non fuisse, et ab anno saltem circiter 855 Novariensem cathedram tenuisse, si illam annis novemdecim ab illo occupatam, auctor Catalogi præsulum Novariensium apud illustrissimum Carolum a Basilica pag. 599, ipse Carolus, et Ughellus recte scripserunt.

7 Si gentem quærimus, qua fuit oriundus S. Adalgisus, suspicari ex nomine licet, eum genere Langobardum fuisse : eo enim nomine Adalgisum, Desiderii Langobardorum regis filium, vocitatum scimus. Favet utcumque huic conjecturæ etiam temporis ratio : etenim cum ultra annum 854 vitam non duxerit, ut supra diximus, nasci facile potuit sub ea tempora, quibus, inclinante jam sæculo octavo, Langobardorum in Italia regum Caroli Magni virtute excisum fuit. Ceterum sancti Præsulis gesta, ut diximus, nobis invidit temporum vetustas : non ita tamen, quin pauca saltem monumenta supersint, quæ illius in clerum suum amori ac munificentia testimonium perhibeant. Audi in hanc rem Carolum Novariensem episcopum, sæpenumero jam laudatum. Dedit igitur Adalgisus, optimus episcopus, inquit ille pag. 282 et seq., ecclesiæ Majori multa bona, quæ notata sunt in antiquis membranarum ejusdem ecclesiæ, et in litteris Lotharii imperatoris, ut dicetur : licet nominum mutatione, ut fit, nonnulla nunc incognita sint : atque etiam a Francis hominibus corrupta, Curtem nimirum sancti Germani cum appendiciis suis, simul cum capella seu oratorio S. Michaelis, cum iis, quæ ad ipsum aspiant. Curtem, quæ vocatur Gemini, cum appendiciis suis. Decimam annonæ vini et pecorum, accipiendam de civitate, et de quibusdam cortibus suis. Quarum nomina hæc notata sunt : Domus, Celeda, Rusalina, Cista, Bauca, Cado, Episcopiano, Casale Madenig. Item jus accipiendi decimam de beneficiis vassallorum suorum, quæ ipsi specialiter in suo retinent domino.

gente forte
Langobardus:
latent fere
ejus res gesta,
E

8 Item decimam de aliquibus villis, per diæcesim suam consistentibus, quæ vocantur Granotium, Paliada, Nemenoniæ, Piscinarioli, Casaligla, Glauciana, Oblatum, Agoniata, Camilianum, Isarnia, Severiascum, Mateum, Berzini, Vebra, Aquilianum, Cameri, Secasianum, Galiatum, Berzonate, Pernitate, Mapunianum, Palatiolum, Vilane, Graticinum, Sacianum, Tercade, Villa S. Germani. Quæ nomina magna ex parte corrupta sunt, sicuti et locutio. Hactenus Carolus, hæc magna ex parte ex ecclesiasticis bonis, quorum quarta pars ex veterum canonum instituto debebatur clero, eidem, quod vel ex ipso contextu donationis, a Carolo partim descripto, verum apparet, ab Adalgiso,

supersunt
tamen

A giso concessa fuisse, existimans : unde merito colligas, sanctum Episcopum veterum canonum observantissimum fuisse. Sed et aliam ex bonis, ut apparet, propriis, cum eam pro salute sua et parentum fecisse se dicat, hæredibusque interdicat, ne eam infringere audeant, ecclesiæ S. Gaudentii donationem fecit, quæ adhuc exstat, et in sancti Episcopi memoriam ex eodem Carolo pag. 283 et seq. huc transcribitur : est vero hujusmodi : Ego in Dei nomine Adelgisus, gratia Dei sanctæ Novariensis ecclesiæ episcopus, propter salutem dixi : Considerante me Dei omnipotentis misericordia, quod pro remedio animæ meæ vel parentum meorum, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiat : necesse est semper illud agere, unde hic et in futuro sæculo plena apud omnipotentem Deum maneat merces.

quædam in
ecclesiam
suam

B 9 Proinde ego, qui supra, Adelgisus episcopus judico, atque instituo et per præsentem cartulam judicati confirmo, id est, curtem meam dono, coltile, quod habeo in fine, vel fundo vici Cisti subterioris, vel in ejus territorio, seu et casas massaritias, quas habeo in nostro vico Cisti et mihi advenerunt ex rebus de banno Adeldardi ex genere Francorum, seu et de aliis hominibus, id est, casis, curtis ædificiis, ortis, campis, areis, pratis, vineis, silvis, pascuis, astalariis, aquationibus, vicinalibus, cultilibus, vel incultilibus, divisis aut indivisis, mobilibus, vel immobilibus, seseque moventibus, puteo, usu putei, extrinsecis, vel intrinsecis, casis, accesso, vel ingresso : omnia, et in omnibus, et in integrum curtem dono, coltile, seu, et massaritias quantascumque in nostro vico Cisti mihi per cartulam et comparisonem, aut per qualevis ingenio, ibidem acquisivero, judico, atque instituo ego qui supra Adelgisus episco-

pus canonicæ S. Gaudentii (S. Laurentii male apud Ughellum legitur) quæ est fundata foris murum civitatis Novariæ, ubi corpus sanctum ejus requiescit.

AUCTORE
J. B.

10 Et volo, ut ipsi canonici, qui ibidem pro tempore fuerint, habeant et frui debeant nostris rebus ; et exinde vestimentum et calceamentum procurare debeant, ut mihi in æterna vita ad salutem proficiant. Et hoc volo atque instituo, ut defensionem tantummodo habeant a Pontifice, qui pro tempore in civitate Novaria fuerit. Nam alia repetitio ab eodem pontifice nihil obtineat ; sed hoc volo, ut meum factum, sicut superius legitur, perennis temporibus firmum. et stabile permaneat, et non liceat nolle, quod volui ; sed quod semel a me factum, vel conscriptum est, omni in tempore inviolabiliter conservari promitto. Et si ullus de hæredibus, vel parentibus meis contra hoc meum factum ire quomodocumque voluerit, non valeat vindicare, quod repetiit ; sed sit culpabilis auri una cum soc. fisco lib. quinquaginta, et hoc meum factum firmum, et stabile debeat permanere. Actum intra civitatem Novariæ.

E
documenta.

11 Ego Adelgisus ac si indignus episcopus hanc cartulam donationis a me factæ, vel roboratæ manu propria subscripsi ; et bonorum hominum roborare decrevi. Signa.... manuum Ragimberti Franco et Vasallo Domi regis.... Signum.... manus. Ego.... Vhildritus presbyter suscrip. Ego Crembertus rogatus subscripsi. Ego Ansfredus presbyter in hoc judicatu manu propria... subscripsi.... Ego Basiliscus presbyter in hoc judicatu manu mea scripsi. Ego Julio notarius scriptor hujus cartulæ judicati scripsi, post tradita complevi, et dedi etc.

DE S. MARTINO CONFESSORE

PRIMO ABBATE BELLI-FONTIS, NUNC VALLIS-PARADISI

C

IN LEGIONENSI REGNO HISPANIÆ.

F

COMMENTARIUS HISTORICUS.

C. S.

§ I. Notitia monasterii veteris ac novi, ubi præfuit, cultumque obtinuit : ejus memoria in Martyrologiis, cultus et officia Ecclesiastica : gesta unde referenda.

ANNO MCLII.
Situs ac nomina monasterii,

Hujus loci notitiam, quæque de ejusdem primo abbate, S. Martino, novimus, fere omnia habemus ex illustrissimi Angeli Manrique, Pacensis episcopi, sui Ordinis Cisterciensis Annalibus magna fide conscriptis. Hoc teste ad annum Christi 1157, cap. 5 num. 1, monasterium BELLI-FONTIS, hodie VALLIS-PARADISI prope Peleas inter Zamoram, Salmanticamque (regni Legionensis civitates) situm est in diœcesi Zamorensi. Deinde

Octobris Tomus III.

ibidem num. 8, Nomen, inquit, a fonte proximo mutuatum BELLI-FONTIS vocabulum fecit. Id varie mox retentum, omissumve, et convicino castro non raro cedens, SANCTA MARIA, nunc DE BELLO-FONTE, nunc DE PELEIS, dicta vulgari usu ; tandem mutato loco, prorsus evanuit, atque in VALLEM-PARADISI mutuatum est Ferdinandi Legionensis regis jussu, quod suo loco et tempore dicemus. Interim adnoto, eundem Ferdinandum, cum translationem privilegio suo munit, primitiva vocabula expressisse, dum ait :

119 « Abbas

AUCTORE
C. S.
» Abbas et monachi monasterii de Bello-fonte,
» quod Peleas generaliter appellatur, Ordinis
» Cisterciensis. » *Sed de his pluribus infra.*

eius primus
abbas
2 *Ejusdem loci primus abbas Ordinis Cisterciensis, etsi certus ejus sit et antiquus cultus, admodum paucis notus est martyrologis, e quibus Chrysostomus Henriquez in Martyrologio Cisterciensi eum hodie primo loco cum sequenti elogio annuntiat: In Hispania S. Martinus abbas, sanctissimi patris Bernardi discipulus, quem Alphonsus imperator in obscurissimo antro seminudum, seque flagellis crudeliter cædentem invenit: quo spectaculo commotus pius princeps monasterium, quod hodie celeberrimum est, et VALLIS-PARADISI nomen obtinet, construxit, ibidemque sanctum Virum abbatem præfecit. Qui familiæ Dominicæ pastor constitutus sollicitè curam gessit, vitæque illi integritas mirabilis fuit, et in perferendis omnibus spiritualis militiæ adversitatibus invicta animi fortitudo: totque tam in vita, quam in morte, claruit miraculis, ut Sanctorum numero sit adscriptus.*

in paucis
Martyrologiis
B *Brevius illum eodem die memorat Hugo Menardus in Martyrologio Sanctorum Ordinis Benedictini, In Hispania, inquit, sancti Martini abbatis. Non alium autem hic, quam Bellifontis Abbatem designari, constat ibidem ex lib. II Observationum, ubi eadem fere, quæ ex Henriquezio mox retuli, omisso tamen rectius S. Bernardi magisterio, annotavit. Henriquezium sic secutus est Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad eundem diem, ut primam elogii partem mutaverit, ita orsus: In Hispania S. Martini, abbatis Vallis-paradisi. Martinus, vir præclari nominis et admirandæ virtutis, tenella etiamnum ætate promissis illectus Euangelicis, relictis parentibus, insalutatisque amicis, cucullo se abdidit, et absolutum perfectionis magistrum, doctorem nostrum mellifluum (S. Bernardum Claravallensem abbatem) indeptus, dignissimus postea visus est, qui in Hispanias usque mitteretur. Quem cum Alphonsus etc. fere ex Henriquezio.*

hoc die annuntiatur duplici de causa.
C *Eundem denique sanctum Abbatem Joannes Tamayus in Martyrologio suo Hispanico, hoc pariter die sic celebrat: Bello-Monti, (imo Bello-fonte) apud Zamoram in Hispania Citeriori, sancti Martini, abbatis Cisterciensis (adde Ordinis) qui cum primus abbatibus illius cœnobii infulas induisset, bonis operibus insudando, ad fulgentem gloriæ clamydem evolavit. Hoc aliaque jam data elogia examinabo inferius. Apud alios martyrologos hujus Sancti memoriam hoc die non legi, ne apud Philippum Ferrarium quidem, nec apud sagacissimum Sanctorum indagatorem, Castellanum. Duplici autem titulo ille ad hunc diem Martyrologiis inscribi poterat, natalis scilicet seu obitus, et translationis, quam eodem die contigisse, eodemque Officio ab Hispanis Cisterciensis Ordinis alumnis recoli, mox videbimus. Eundem tamen Martyrologium Cisterciense, inter Monastica ad calcem Romani, a Benedicto XIV Papa aucti et castigati, editum postridie sic primo loco memorat: In Hispania sancti Martini abbatis Vallis Paradisi, Cisterciensis Ordinis, sanctimonia et miraculis clari. Mutati diei ratio est, quod ex infra dicendis ejusdem Sancti Officium, dum ad universum Cisterciensem Ordinem extensum est, diei 8 Octobris fuerit affixum.*

3 *De insigni illius cultu Manricum ad annum*

Christi 1152, cap. 4 audiamus. Miracula (ait ibi num. 2) testantur antiquæ tabulæ, tam viventis, quam vita jam defuncti, seu translati ad meliorem, quibus non solum ipsius propria capella [in qua] per multos annos mansere cineres Sancti, sed fanum ipsum constructum post annos aliquot, decorari conspicitur, atque ad altare majus affixæ imagines, non minus ex antiquitate venerandæ, quam ex situ. Ibi complures sanitati restitutos ex variis morbis, atque ipsum Sanctum imponentem singulis manus, tum flagris se cædentem, orantemque; atque id genus alia per picturas (ignorantium hominum libros) miracula et virtutes exprimentes, cernere licet. Hæc ibi.

6 *Tum rursus num. 9 subdit: Festum B. Martini celebratur non solum in proprio ejus monasterio, sed in tota alma Hispaniarum Congregatione (scilicet Ordinis Cisterciensis) die septima mensis Octobris, qua simul obitus et translatio contigere: qua item die ipsius mentionem faciunt Martyrologium Monasticum et Menologium Sanctorum Cisterciensium, Joannes abbas, et Missale antiquum Ordinis, Aubertus Mireus, et alii recentiores. Ex his quædam breviter per anticipationem dicta, reliqua fusius dicemus suis temporibus. Translatio, quia in eundem diem incidit, non habet peculiarem celebritatem. Prædictam autem Officii extensionem primum contigisse anno 1540, docet in Appendice ad tom. IV eorundem Annalium, seu in Serie abbatum Palaciolensium, sub Mancio, quadragesimo octavo abbate, num. 5 dicens: In hoc capitulo (anni 1540) celebrari jussum festum S. Martini, primi Vallis-paradisi abbatis, per totam observantiam, quod hactenus, neque id a multis annis, solum in propria ecclesia celebrabatur. Laudatum Officium habere suas Lectiones proprias, discimus ex eodem Annalista, dum ibidem num. 5 præmisit octavam ejusdem Lectionem, quæ de S. Martini corporis translatione agit, quam et ego ex ipso recitabo inferius.*

7 *Scriptis ista Manricus sub medium sæculum XVII, quo fortasse tempore sola Hispanica Cisterciensium Congregatio, de qua sola ille ibi meminit, annum istud S. Martini Officium celebravit. At incunte sæculo XVIII, extensa fuit ad universum S. Bernardi Cisterciensem Ordinem facultas eundem S. Martinum Officio ritus duplicis quotannis honorandi. Ita didici ex decreto sacræ Rituum Congregationis Romanæ, edito die 15 Augusti anni 1701, unaque cum aliis ejus generis decretis ab eadem sacra Congregatione in gratiam ejusdem Ordinis concessis, a Clemente XI Papa die 23 Septembris anni 1710 confirmato; quod præfixum legitur Proprio Sanctorum, ad usum monialium dicti Ordinis, quæ Romano Breviario utuntur, anno 1759 Molinis in Gallia vulgato. Translatus hic est cultus in diem posterum, octavum scilicet Octobris, quia dies 7 impeditus erat festo pariter duplici de S. Justina virgine martyre Patavina.*

8 *Officium autem S. Martini ibidem fit ex Communi Confessorum non pontificum: Lectiones 1 Nocturni sumuntur ex Scriptura Occurrente; secundi Nocturni ex Sermone S. Bernardi in festo S. Martini episcopi: tertii Nocturni ex Evangelio S. Matthæi: Dixit Petrus ad Jesum etc.; cum Homilia ejusdem S. Bernardi de Colloquio Simonis cum Jesu: Nemo sanæ mentis etc.: Oratio*

D
De cultu ejus
constat ex
anathematis
et picturis
publice ex
positis,

et ex Officio
hoc die in
Congregatione
Hispanica

E

alteroque ritus
duplicis
postridie celebrando
F

toti Ordini
incunte sæculo
XVIII concessio.

A *Oratio denique hæc est* : Exaudi, Domine, populum tuum tota Tibi mente subditum, et beati Martini abbatis supplicatione custodi, ut corpore et corde protectus, quod pie credit, appetat, et, quod juste sperat, obtineat. Per Dominum etc. *Ex hæcenus dictis dicendisque in dubium revocari nequit legitimus* S. Martini hodierni cultus, eaque ratione ille vere dici potest, ut supra dicit Henriquez, Sanctorum numero adscriptus : verum nescio, an id per formalem a summo Pontifice canonizationem factum sit, ac proinde quam vere Henriquez in Fasciculo Sanctorum Ordinis Cisterciensis lib. II, distinct. 26, cap. 24 dixerit : Diploma canonizationis ejus extat Romæ in Vaticano.

Si qua exstiterit ejusdem Vita antiqua,

B 9 *Exstitisse aliquam hujus sancti Abbatis Vitam, colligit Henriquez in Menologio Cisterciensi ad hunc diem, ex adductis de eo hisce Sequini verbis* : Unde et multis in vita et post mortem emicuit miraculis, sicut in ejus Historia legitur. *Sed nonne Historiæ nomine Sequinus designasse potuit proprias illius Officii Lectiones, quas, cum mihi ad manum non sint, nequeo cum ceteris Sequini dictis ab Henriquezio relatis conferre*; id tamen dicere licet, in octava ejusdem Officii Lectione, ex Manrico inferius describenda, expressam de miraculis ab eo Sancto, dum viveret, patris exstare mentionem. Adhæc, ut sit, Philippus iste Sequinus, monasterii Chalisii, seu Caroliloci, diæcesis Sylvanectensis in Gallia, monachus ac Prior, vixit sæculo XVI, vivebatque etiam anno 1590, teste Carolo de Visch in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Cisterciensis, in qua et illius elogium datur, et inter ejusdem Opuscula inedita Catalogus Sanctorum Beatorumque universi Ordinis Cisterciensis, eorundemque Vitæ plurimæ laudantur.

ea dudum perisse videtur.

C 10 Ponamus ergo, aliquam S. Martini Bellifontani abbatis Vitam, quæ Sequino præluxerit, vere exstitisse; nihilo minus dubium erit, cujus illa temporis, cujus fidei fuerit, cum inter S. Martini obitum, Sequinique ætatem quatuor sæcula intercesserint, quorum quoto illa Vita scripta fuerit, nescitur. Porro si qua umquam, qualiscumque illa demum fuerit, Vita exstitit, videtur a solo Sequino visa fuisse (cum hanc ex eo solo alii laudent) ac Henriquezii tempore aut jam perisse, aut latuisse, cum ipsemet in Menologio dicat : Hujus Sancti (Martini) festivitas in universa Congregatione Hispanica hac die solemniter recolitur, solemniusque recoleretur, si Historiam vitæ ipsius, quam Philippus Sequinus penes se habuit, Hispani obtinere potuissent. Nec notior ea fuit Tamayo, dum ad Martyrologium suum Hispanicum hoc die annotavit : Ejus Acta penes se habuit Philippus Sequinus; sed nostrorum dispendio perierunt. Frustra igitur pro eadem obtinenda laborarem, proindeque cogor solum ea, quæ recentiores, ac in primis illustrissimus Manricus, Pacensis in Hispania episcopus, in sui Cisterciensis Ordinis Annalibus, de hoc sancto Abbate scripserunt, colligere, quantumque per monumentorum penuriam licebit, illustrare.

§ II. Sancti cognomen ac patria : susceptum sacerdotium : præfectura in hospitio pauperum : additum huic monasterium Ordinis Cisterciensis, gestaque ab ipso ibidem prælatura : illius obitus ac primi successores.

M Martinus, teste supra laudato Manrico ad annum Christi 1157, cap. 3, num. 1, fuit cognomento Cidis, genere nobilis, patria Zamorensis, jamque sacerdos, ac pio cuidam peregrinorum hospitio præfectus, dum Cisterciensia Instituta complexus est. De cognomento Cidis constat tam ex charta donationis Alphonsi VIII, aliis VII, Castellæ et Legionis regis, quam ex inscriptionibus, quas suis locis recensebo. At unde id cognomen acceperit, nemo explicat. Floruit quidem in Hispania post medium sæculum XI famosus bellator Rodericus, multis victoriis de Maurorum regibus relatis clarus, ab usque voce Arabica Cid, quæ Ducem, Gubernatorem, Regulumque sonat, salutatus, unde et id cognomen retinuit : verum huic Cido unicum filium fuisse lego, ante patrem in pugna cæsum, duasque filias; nec existimo, censuisse Manricum, Martinum ex illius posteris fuisse, quod ex Roderici historia minime verisimile est; ac multo malo credere, Martino cognomentum Cidis aliunde obtigisse.

Cognomento Cidis fuit, gente Hispanus,

12 Hinc nihil quoque habeo, quod pro ejusdem generis nobilitate confirmanda proferam, nisi quod non incongruum nobilitati patrimonium ei fuisse videatur ex iis, quæ de erecto, cui præfuit, pauperum hospitio infra dicemus. Pro Hispana illius patria favet cognomentum Cidis, seu Cid, pro natali autem solo Zamorensi tum ejusdem in Zamorensi diæcesi tam ante, quam post susceptum Cisterciensium Institutum habitatio et obitus, tum in postremo illius epitaphio, suo loco recitando, Zamorensium gloria appellatio. Tamayo in Annotatis ad Martyrologium Hispanicum hoc die 7 Octobris, eundem nativitate Gallum potius existimasse videtur, Martinus, inquit, sancti patris Bernardi discipulus, qui ex cognomento Cid origine Hispanus creditur, ab ipso sancto patriarcha cum Ægea, Bernardo et Petro Pictaviensi in Hispanias dimissus, ut Ordinem Cisterciensem inter Hispanorum militum agmina extenderet. Fortasse ejusdem opinionis fuit Bucelinus, qui verbis num. 3 relatis dixit, Martinum in tenera ætate monasticam vitam amplexum, sub S. Bernardo Claravallensi abbate tantum profecisse, ut dignissimus visus fuerit, qui in Hispanias usque mitteretur. Verum hi nituntur Sequini loco, infra recitando, non admittendo.

ac verisimilius patria Zamorensis, non Gallus.

13 Redeo ad Manricum, de S. Martino, jam viro, ac verisimiliter tum etiam presbytero, sic prosequente : Eum locum (in quo monasterium Bellifontis postea fuit ædificatum) speluncam latronum olim, ... primum quidem in domum orationis,

Jam sacerdos, pioque pauperum hospitio

AUCTORE
C. S.

orationis, mox, junctis sociis, in transeuntium hospitium, commutaverat : inde Hispano vocabulo ALUERGUEIA, quod in eo peregrini susceperentur, *vocitatum*. Confratribus (*sic enim vocabantur*) præsidebat Martinus; illi pauperibus devote ministrabant; et erant xenodochio possessiones, de quibus pauperes Christi sustentarentur. Extat (*in archivis Vallis paradisi notat in margine*) Rescriptum Innocentii Papæ tertii, post septuaginta annos expeditum, quo recensitis non paucis possessionibus, hæc verba subjiciuntur : « Quæ omnia idem monasterium » (*scilicet de Peleas, a loco vicino sumpto vocabulo* « priusquam Cisterciensium fratrum Instituta susceperet, possidebat. » Quibus videas, et præcessisse ibi aliqualem conventum fratrum, confratrumve, quibus cura immineret peregrinorum; nec defecisse dotem pro necessariis, juxta tenorem et normam susceptæ vitæ. *Hactenus ille.*

inservientibus
præsidents,

14 *An dictum locum fuisse olim speluncam latronum, ex sola traditione populari aut inquilinorum, an ex aliquo monumento, probove antiquo Ms. testimonio, Annalista affirmaverit, non lubet mihi divinare : sed fuisse ibidem aliquod pium peregrinorum pauperumve hospitium, habemus ex supra laudata dandaque Alphonsi VIII, aliis VII Legionensis regis charta, in qua ille Aluergueria nova de Peleis appellatur. Aluergueria enim, seu Albergueria, Hispanum vocabulum, id sonat Latine. Recte item ex allegatis Innocentii III verbis statuit, fuisse ibidem, antequam locus iste Cisterciensibus se subdidit, quemdam conventum seu pium contubernium, suis dotatum possessionibus; quorum autem potius credamus, quam piorum virorum, qui eidem hospitio vel xenodochio inservirent? Certe laudatus rex Alphonsus eundem locum, dum ad Cistercienses transiit, Aluergueriam, ut dictum est, vocavit, et Martinum, veluti ejusdem præfectum primo loco nominavit, et huic addidit Confratres suos, et monachos Cistercienses (tum scilicet a Martino recens eo accitos) qui cum eo sunt, inquit, in conventu in Aluergueria nova de Peleis. Verba lege infra a num. 17.*

Zamorensis
episcopi opera

15 *Pergo cum Annalista, cujus verba solum summatim hic referam. Dum itaque Sanctus huic suo xenodochio, quod ipse suo ære fundaverat, auxerative, religiose præerat, sanctioris vitæ incensus desiderio, motusque recenti exemplo monasterii Morerolensis, quod in eadem Zamorensi diœcesi, sexto ab ea civitate lapide ad ripam Ezlæ fluminis situm (de quo vide plura ad annum 1151, cap. 8 et sequenti) a Benedictinis Institutis ad Cisterciensia nuper transierat, Bernardum Zamorensis episcopum convenit, flagitans, ut suam hic auctoritatem apud S. Bernardum Claravallensem abbatem interponat pro aliquot ex illius monachis e Claravalle, si fieri posset, obtinendis, quorum exempla vitæque rationem ipse cum suis æmularetur. Quod ut facilius ab episcopo impetraret Martinus, spondet, se suosque susceptam pauperum curam minime dimisuros, sed monasticam observantiam cum consuetis charitatis officiis conjuncturos.*

admisso Cisterciensi instituto, præesse pergit,

16 *Adhæc observat Manricus, laudatum Bernardum episcopum patria Gallum fuisse (Petra-coricensis in Aquitania dicitur apud Florez, t. XIV Hispaniæ sacræ pag. 555 et sequenti) sanctoque Bernardo familiarem. Quidquid sit de hac familiaritate, episcopus pium Viri desiderium pro-*

bans, ad S. Bernardum scripsit, illiusque sanctitatem, atque exploratam in regendis subditis prudentiam, sic commendavit, ut quatuor ab eo ex ipsa Claravalle obtinuerit colonos, qui ceteris vivendi normam verbis et exemplis traderent; confirmata Martino in extruendo monasterio præfectura, quam in suo xenodochio hactenus gesserat. Hos quatuor Annalista Egeam, Gerardum, Petrum Pictariensem ac Bernardum nominat, et post S. Martini obitum in ejusdem monasterii regimen successisse affirmat.

17 *Missionem autem hanc ac monasterii initia anno 1157 illiganda esse, probat ex sæpe laudata Alphonsi regis charta, quam ab ipso ex monumentis monasterii Vallis-paradisi vulgatam hic subjicio. Ego Alfonsus, imperator Hispaniæ, una cum uxore mea Berengaria, grato animo et voluntate spontanea, pro Dei amore, et remedio peccatorum meorum, et ut vita nostra et successorum nostrorum, cum Dei adjutorio et Matris suæ, Virginis Mariæ, valeat melius prosperari, et devotione, quam habeo erga Martinum Cidis, quem inveni virum justum et sanctum, et gratia et devotione, quam habeo erga confratres suos, et monachos Ordinis Cisterciensis, qui cum eo sunt in conventu in Aluergueria nova de Peleis circa ecclesiam sancti Michaelis archangeli, quos inveni facientes vitam sanctam et honestam, dono et concedo prædicto Martino Cidis et confratribus suis, et monachis Ordinis Cisterciensis, qui cum eo sunt in dicta Aluergueria in conventu, nunc et in perpetuum duas villas meas, quæ sunt desertæ et depopulatæ, quæ sunt in termino de Zamora, et vocantur Cubo et Cubeto.*

probante ac
foundationem
augente Alphonso imperatore Hispaniæ,

18 *Et dono et concedo prædictas villas Martino Cidis, et confratribus, et monachis supradictis, et successoribus eorum, jure hæreditario.... Et mando prædicto Martino Cidis, et monachis, quod faciant ibi in prædicta Aluergueria unum monasterium Ordinis Cisterciensis ad honorem Virginis Mariæ, quod monasterium habeat jure hæreditario in perpetuum prædictas villas cum suis terminis etc. Facta charta donationis Zamoræ, quarto Nonas Octobris, tempore, quo Guido Romanæ Ecclesiæ Cardinalis concilium in Vallisoletto celebravit, et ad colloquium regis Portugalliæ cum imperatore venit, M. CLXXV. Subscriptiones regni procerum, quos plures fuisse, ait, prætermisit Manricus, suasque ad hanc chartam regiam observationes his verbis adjecit : Hinc primo videas sanctitatem Martini supra vulgarem, neque alias prædicandam a tanto principe. Videas secundo præcedentem conventum qualemcumque aliquorum confratrum probatæ vitæ, pauperibus ministrantium sub sancto Viro. Videas tertio associatos illis monachos, haud dubium, quin quos sanctus pater (Bernardus) miserat ad præsulibus Zamorensis requisitionem. Denique videas designatum adventus annum, atque eo ipso monasterium mandatum construi.*

cujus charta
hic datur

19 *Hiscæ etiam nostras annotationes addamus. Recte ista observavit Manricus, si missionem a S. Bernardo excipias, quam etsi, aliunde verisimilem, ego minime negare velim, ex allegatis tamen Alphonsi verbis nequeo confirmare. Fuit porro Alphonsus iste ejus nominis VIII, aliis VII, Castellæ et Legionis rex, qui se Imperatorem Hispaniæ dici voluit, annoque*

et illustratur,

A 1155 talem coronari unguis fecit; ut apud Pagiū in Critica Baronii ad eundem annum, aliosque scriptores obvios videri potest. Berengariam, cujus Alphonsus ibidem meminit, Raimundi Berengarii, hujus nominis III Barcinonis ac Provinciae comitis, filiam, uxorem sibi duxerat anno 1124; cumque ipse ex Raimundo Burgundione, Gallæciæ comite, natus esset, Cisterciensem Ordinem benigno prosequeretur affectu, ut Manricus ad annum 1151 jam observaverat ex Marianæ lib. x, cap. 12, ubi ad propositum nostrum sequentia legere est: Bernardo Claravallensi... gentili suo in primis deditus erat (laudatus Alphonsus) eoque auctore plurima Cisterciensi familiæ monasteria extruenda curavit, ac ferme, quæ hoc tempore toto illo Hispaniæ tractu magnificentissima locupletissimaque extant.

ex qua constat, ejusdem monasterii primordia

B 20 De anno mandatæ extructionis monasterii constat ex adscripta Æra Hispanica MCLXXV, quæ cum vulgarem Christianam annis triginta et octo præcurrat, annum Christi 1157 designat. De Guidone S. R. E. Cardinale, Sedisque Apostolicæ ab Innocentio II Papa in Hispaniam legato, consuli potest laudatus Pagiū ad annos 1156 et sequentem; paucisque hic ex Papebrochio nostro ad diem 30 Maii in Commentario prævio ad Acta S. Ferdinandi III, Castellæ, Legionis etc. regis § 5 observasse juerit, Hispanis regibus olim satis familiare fuisse, regnorum suorum annos in chartis donationum, non tam numero signare, quam re aliqua ad omnem posteritatem memorabili; quod hic quoque observavit Alphonsus, concilium Vallisoletanum a Guidone celebratum, suumque cum Lusitanæ rege colloquium memorando.

ad annum 1157, non seri-
us, figenda
esse.

C 21 Ex eadem denique apposita æra Hispanica MCLXXV recte redarguit Annalista Cisterciensis eos, qui Belli-fontani monasterii primordia post annum 1162, aut etiam post 1180 differunt. Causam vero, seu occasionem, tantæ Cisterciensium scriptorum hac super re discordiæ natam ex eo conjicit, quod solum pauci, quatuor scilicet e Claravallē coloni a S. Bernardo ad novum istud monasterium missi fuerint, solum veteri loci præfecto parituri. Nam hinc factum, censet, ut de hujusmodi domus initiis instrumenta discordent etiam antiqua, et quædam neque inter Claræ vallis filias nominent, quædam postponant: quippe non misso conventu ex Claravalle, sed paucis monachis, hisque alterius imperio subfuturis, vix tanti fuit, ut tempus adnotaretur. Quæcumque hujus dissensionis ratio sit, ex ejusdem datæ chartæ anno refutantur, quotquot istud Belli-fontis monasterium, non Claravallis; sed cujuscumque alterius, eo tempore posterioris; filiam esse, voluerunt.

Aliorum de Sancti in juventute monachatu

D 22 A relatis haud parum diversa narrat Philippus Sequinus lib. iii Sanctorum Ordinis Cisterciensis, cujus verba ex recensione Henriquezii in Annotatis ad Menologium hoc die, huc transcribo. Martinus, vir præclari nominis et admirandæ virtutis, atque sedulus Evangelicæ perfectionis sectator, in Valle-paradisi regni Castellæ, abbas, in ipsa tenera ætate sacris Evangelii promissis illectus, insalutatis amicis, relictis parentibus, rebusque charissimis repudiatis, religionem monasticam professus est, ut Christum pauperem, cælibem simul et obediētem, rectius imitaretur. Secundum hæc S. Martinus jam inde a tenera ætate monachus factus est: sed in quo monasterio, quamve Regulam

secutus? Cum non aliud monasterium hic nominetur, quam Vallis-paradisi, videri potest id ipse ex Sequini sententia fecisse in eodem monasterio, quod Cisterciensis Ordinis semper fuit, nec nisi in meliorem situm translatum anno circiter post Sancti obitum octogesimo sic appellari cæpit, sicut infra exponemus.

E 23 Nec assentiri etiam possum ipsimet Henriquezio, Bucelino ac Tamayo, qui, dum Martinum S. Bernardi Claravallensis abbatis discipulum faciunt, sensisse videntur, eundem in Claravalle Religiosæ vitæ rudimenta posuisse, et quidem in tenella ætate, ut addit Bucelinus. Duorum priorum verba habes num. 2 et 3, Tamayi num. 12. Prorsus quoque aliam condendi monasterii sive causam, sive occasionem eidem martyrologi allegant; visum scilicet ab Alphonse rege S. Martinum, seminudum sese in obscurissimo antro flagellantem, eoque spectaculo sic commotum principem, ut ex ejusdem voto monasterium Cisterciense condi fecerit, eidemque illum præfecerit abbatem. Forsitan Martinus a non nemine S. Bernardi discipulus dictus fuit, non quod ab ipsomet eodem sancto patre monasticis disciplinis fuerit imbutus, sed quod ejusdem etiam tum viventis consentientisque Institutum suscepit, inque suum induxerit contubernium: idque alius magis proprio obvioque sensu interpretatus fuit de eodem per ipsummet sanctum patriarcham instituto et in Hispaniam misso.

F 24 Deinde cum audisset, eo loci speluncam fuisse, quæ apud Manricum a S. Martino primum in orationis secessum, mox in pauperum peregrinorum hospitium, ac denique in Cisterciensis Ordinis monasterium conversa fuisse dicitur, nesciretque, qua id ratione factum esset; aliunde vero didicisset, inter tabellas in ecclesia Vallis-paradisi appensas, esse, quæ Sanctum flagris se cædentem (ut num. 5 dictum est) exhibet, fortassis ista Alphonsi in charta donationis verba, Pro... devotione, quam habeo erga Martinum Cidis, quem inveni virum justum et sanctum, sic exponenda putavit, ut Alphonsus eum se flagellantem invenerit, eaque re motus, quod ille expetebat, monasterium extruendum curaverit. Divinare equidem nequeo, an tabula ista a Manrico laudata quippiam præterea contineat, quod isti faveat opinioni, tantæve sit vetustatis, ut eidem aliquid possit ponderis addere: verum quæ hactenus ex Manrico produximus, multo majorem veri speciem præferunt. Atque hæc ex conjecturis dixisse sufficiat.

G 25 Cetera sancti Abbatis gesta latent, seu injuria temporis, seu veterum incuria, nisi quod ille suo pacto de non dimittenda xenodochii cura steterit, dum vixit. Xenodochium (inquit Annalista ad annum 1157, cap. 5, num. 9) abbatiæ subjectum mansit per multa tempora; certe usque ad ultimos annos illius sæculi utrique domui donationes factæ leguntur, huic per monachos, illi per confratres inhabitatæ, utrosque sub abbatis dispositione. Plura etiam peculiaria illius facta non tradidit Sequinus, qui ejusdem elogium, cujus primam partem num. 22 recitavi, generalibus solum laudibus conclusit hoc modo: In qua quidem vivendi ratione ille incredibili fervore mentis in oratione cum Christo sæpe pernoctavit, Deum omnipotentem in spiritu et veritate adoravit, multos Religiosorum hominum cœtus ad perfectiorem vitam verbo simul et opere traduxit: unde et multis in vita et post mortem

AUCTORE
C. S.

per S. Bernardum in Hispaniam missionem, causaque,

seu occasione conditi monasterii narratio improbat.

Reliqua ejusdem Sancti gesta ignorantur.

AUCTORE
C. S.
Mortitur San-
ctus anno
1152.

mortem emicuit miraculis, sicut in ejus Historia legitur. *De hac Historia egi superius § 1.*

26 *Pretiosam sancti Viri mortem anno Christi 1152 illigandam esse, probat ibidem Annalista cap. 4, num. 1, incidisse, inquit, in hoc tempus, MEMORIÆ produnt, quarum hæc verba : « Æra MCMC Pridie Nonas Octobris obiit Dominus » Martinus Cidis, primus fundator, et abbas » loci istius. » Data æra Hispanica anno Christi 1152 vere congruit, subductis ab illa annis 58, quibus hæc illum præcedit. Eadem æra etiam recte convenit cum octava Lectione officii proprii inferius danda, in qua et idem Christi annus signatur, et quindecim anni a monasterii fundatione usque ad illius obitum numerantur, ducto scilicet horum principio ab anno 1157, quo Alphonsi imperatoris chartam pro ejusdem monasterii fundatione datam vidimus. Conveniunt item inscriptiones, suis pariter locis recensendæ, quæ ipsius corpus per octoginta annos in primo suo sepulcro jacuisse memorant, dum inde primo translatum fuit.*

die 6 vel 7
Octobris,

27 *Sed an allegatæ a Manrico Memorix, quæ ejus ætatis sint, ille non explicavit, etiam diem obitus recte signant? Si ita est, Martinus, contra ac Manricus ipsemet statuit, non die 7 sed 6 Octobris obiisse dicendus est; nam Pridie Nonas Octobris hunc, non istum, diem indicat. Aut igitur vitiosæ hac in parte sunt istæ memoriæ, aut describentis vel typothetæ errore vitiatæ; in iisque pro Pridie Nonas legendum est Nonis, aut sancti Abbatis mors uno die, quam alias creditur, maturanda. Ut sit, de anno non de die 6, consentit octava Lectio Officii Ecclesiastici, quæ apud Manricum loco citato, num. 5 sic habet : Transactis a fundatione domus quindecim annis, charos filios suos relinquens sanctitatis hæredes, et terram suam suis virtutibus decoratam, signisque mirabilibus ac innumeris beneficiis ditatam et illustratam, mundi despector, ejusque principis debellator, supra mundum ascendit, divitiis meritorum abundans, clarus triumphis, miraculis gloriosus, mensis Octobris, die septimo, anno Domini millesimo quinquagesimo secundo. Sacrum sui Patris sancti corpus filii ejus et fratres in ecclesia prioris situs honorifice condiderunt; ibique per octoginta annos est asservatum.*

completis in
prælatura
annis 15 :
ejusdem pro-
ximi succes-
sores.

28 *Jam dixi supra, annos quindecim, qui a fundatione monasterii usque ad Martini obitum transacti dicuntur, inchoandos esse a Charta donationis Alphonsi imperatoris, data anno 1157, die 4 Octobris, a quo tempore si numeres usque ad diem 6 vel 7 ejusdem mensis Octobris anni 1152 annos quindecim biduo triduove completos reperies; proindeque recte se habent calculi in Officio proprio positi. Ceterum ex quatuor monachis Cisterciensibus, quos Martinum a S. Bernardo impetrasse dixerat Manricus, Egeam eidem successisse, ait, huic Gerardum, ac Gerardo denique Petrum, dictum Pictaviensem; subditque, Ea (fuit) Bernardi in Martinum reverentia, cui nullum subdiderit, nisi quos sciebat dignos præesse aliis; ea Hispanorum modestia monachorum, qui nullum unquam ex suis sibi præfecerint, quandiu missi a Bernardo perdurarent.*

§ III. Monasterii Bellifontani situs ac nominis mutatio : geminæ sacri corporis translationes, inscriptiones seu tabulæ de iisdem factæ : reliquiæ ecclesiæ Zamorensi concessæ : monasterii fortuna.

Hactenus pauca illa, quæ de S. Martini gestis novimus, deprompsimus ex illustrissimi Manrici Annalibus Cisterciensibus, ex quibus etiam cetera quædam ad ejusdem gloriam posthumam spectantia referemus. Caput 5 anni 1252 sic orsus est : Hoc anno Ferdinandus Castellæ rex, quod olim avus, (imo proavus) condidisset imperator Alphonsus, monasterium, dictum de Bellofonte, seu de Peleas in Zamorensi diœcesi, ob intemperiem aeris atque alia incommoda, quæ monachi in ea dudum experti essent, in alium locum commodiorem transtulit, atque nomen cum loco mutare jussit, ædificatis, ipsius regis expensis, novis habitationibus, quas sive ab ipso, in quo surgebant, fundo supra modum amœno; sive ex sanctorum, quibus præparabatur, conversatione, Vallem-Paradisi præcipit appellari, litteris de translatione expeditis appellationeque, quas ex archivis ejusdem monasterii (insigne monumentum regix pietatis largitatisque, atque ejus, quam Cistercio exhibebat, venerationis) breves et graves pro meo more transcribam.

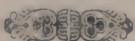
Monasterium
Belli-fontis
munificentia
S. Ferdinandi
regis,

50 « Ferdinandus rex Castellæ et Toleti, Legionis et Galleciæ Dei gratia, omnibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem et gratiam. Scripturæ sacræ testimonio declaratur, quod spiritualis homo propositum non mutat, cum pro salutē animæ suæ utilius aliquid meditatur : inde est, quod, cum abbas et monachi monasterii DE BELLO-FONTE, quod PELEAS generaliter appellatur, Ordinis Cisterciensis, ibidem diutius fuerint conversati, et propter inæqualitatem loci, et aeris distemperantiam graves corporum ægrotudines et alia incommoda quamplurima sustinerent, propter quæ divinum servitium, ad quod specialius sunt adstricti, commode explere non possunt, ut ex voto tenentur; eorum tranquillitati providere volentes, et ut religio temporibus nostri Dei servitio suscipiat incrementum, dictos abbatem et monachos transferimus ad monasterium, quod mandavimus constituendum in loco, qui VALLIS-PARADISI vulgariter appellatur; firmiter prohibendo, ut deinceps, nisi VALLIS-PARADISI locum, sive monasterium, aliquis audeat appellare. »

cujus charta
recitatur,

51 « Si quis ergo hanc chartam infringere, seu in aliquo diminuere præsumpserit, iram Dei omnipotentis plenarie incurrat, et regix parti mille aureos in cauto persolvat, et damnum super hoc illatum prædicto monasterio restituat duplicatum. Facta charta apud Avilam, regis expensis, secunda die Novembris, æra M CC LXX; id est, anno vulgari 1252, subductis inde annis 58. Ferdinandus, cujus charta est, fuit hujus nominis III Castellæ ac Legionis

situm et no-
men mutat
anno 1252.

A *Legionis rex, non minus sanctitate, quam rebus bellicis adversus Mauros in Hispania gestis celeberrimus, ejus gesta illustrata apud nos sunt ad diem 30 Maji, quo colitur, Romanoque inscriptus Martyrologio legitur. Matrem hic habuit Berengariam, regni Castellani heredem, patrem Alphonsum IX regem Legionensem, avum Ferdinandum II, Alphonsi imperatoris Hispaniæ filium tertium, qui proinde Alphonsus imperator, monasterii Belli-fontani conditor, S. Ferdinandi proavus, non avus fuit, sicut Manricus dixit, sive id casu factum fuerit, sive ex confusione alterius Alphonsi, Castellæ regis, quem idem sanctus rex maternum avum habuit.*

Eodem circiter anno Sancti corpus

52 Translato in meliorem locum monasterio, transferendum etiam fuit sacrum ejusdem primi Abbatis corpus, quod circa eundem annum 1252 factum esse, docent inscriptiones, seu tabulæ ad secundum tertiumque illius tumulum, seu depositorum ossium loca appositæ. Prima ad secundum illius tumulum, ab Annalista ad annum 1152 num. 7 transcripta, sic habet : Sub hoc lapideo tumulo est lapis planus, et sub eo lapide est cavum lapideum, in quo sacrum corpus patris nostri Martini Cidis, abbatis primi hujus monasterii (quod monasterium alibi constructum in initio dicebatur Monasterium sanctæ Mariæ de Peleas, et huc translatum dicitur Vallis paradysi) sepultum est anno ab Incarnatione Domini M. C. LII, in qua sepultura fuit asservatum per octoginta annos, videlicet usque ad annum M. CCXXXII, in quo anno transvecta sunt dicta sepultura et præfatum sacrum corpus ex ecclesia prioris ædificii ad hoc sacellum, quod ex tunc vocatur SANCTI MARTINI ABBATIS, ubi per tercentum et duos annos mansit reconditum in prædicta sepultura, lapide cooperta, et per multos annos clatro ferreo circumsepta. Postmodum ablato clatro superpositus est hic tumulus lapideus, non ruditer elaboratus, anno MD. XXXIV.

in aliud sacellum translatus est

53 Inscriptionem hanc prioris tumuli esse, ait, Manricus; at non omnium primum, sed priorem a prima translatione intelligendum esse, eadem ipsa clamat inscriptio. Adjectus annorum numerus, quibus sacrum corpus in suo primo sepulcro jacuit, cum assignato primæ translationis tempore concordat; nam anni octoginta anno Christi 1152, quo ille obiit, additi annum 1252 producunt. Hinc Annalista ibidem num. 5 emendandam merito monet Lectionem octavam Officii Ecclesiastici, in qua licet verbis supra datis idem mortis annus, idemque octoginta annorum spatium mortem inter primamque translationem medium assignentur, nihilominus hæc anno Christi 1202 contigisse legitur. Sic enim, eodem Annalista teste, ibidem dicitur : Postmodum circa annum M. CC. II (in quo pro translatione domus rex Ferdinandus ex Abula civitate regales litteras expedivit) ad sacellum, quod sibi antiqui patres adquisierant, pretiosum illum thesaurum asportarunt. Pro anno M. CC. II substituendum esse M. CC. XXXII, ipsæ quoque probant laudatæ Ferdinandæ litteræ, non ante diem 2 Novembris anni æræ Christianæ 1252 datæ. Quam ob rem in altera inscriptione, suo loco pariter danda, eadem translatio rectius circa annum M. CC. XXXII facta legitur.

54 Observandum præterea est, in hac prima translatione, non solum sancti Abbatis corpus, verum etiam ipsam, in qua jacebat, sepulturam, quam eadem inscriptio cavum lapideum vocat

(ego loculum marmoreum sæcunve interpretor) simul esse transvectam, eoque in sacello infosam humo, superimposito sepulchrali lapide, additisque religionis ergo clathris ferreis, qui sacri depositi profanationem prohiberent. Aucta vero deinceps Sancti veneratione, post annos trecentos ac duos, seu anno 1354 pro clathris substitutus fuit honorificentior tumulus, de quo apud Manricum in Appendice post tomum IV eorundem Annalium, seu in serie abbatum Palaciolensium, abbate LXXIX num. 16 in eadem inscriptione minus accurate repetita additur : Quamvis a devotis fidelibus pie fuerit deformatus; nimirum ut quippiam e Sancti tumulo reliquiarum loco haberent; sed fortasse ista verba interpolatoris potius sunt, quam primæ inscriptionis. Verisimile quoque est, occasione hujus translationis ceptum esse in ista nova ecclesia vel sacello Officium Ecclesiasticum celebrari, quod anno 1340 ad universam Observantiam Hispanicam extensum fuit, quod hactenus, neque id a multis annis, solum in propria ecclesia celebrabatur; ut dictum est num. 6.

55 Porro in eodem isto sacello sacrum pignus usque in annum 1619 permansit, quo ferme quatuor sæculorum lapsu nihil de illo insuper factum didici præter ea, quæ Annalista ad annum 1152, cap. 4, num. 5 narrat, et ego malo illius, quam meis verbis exponere. Traditione, ait, quam scripto, aut pictura, compertius est, ab anno M. CC. XXXII, quo prima fuit translatio celebrata, usque ad annum M. DC. XIX, quo secunda et celebrior hoc nostro sæculo, multorum animis inesse, sacri corporis exuvias invisere (id est, opinor, inspicere,) quos tamen omnes, aut inflicta audaciæ pœna, aut repente de cœlo terror incussus, ab ineptis arcuerit : excæcato primum sacerdote, suppriori conventus, qui solus ausus; cui postmodum, peracta pœnitentia, ad sancti Viri sepulchrum visus redditus : dein cum totus conventus accessisset, et sacerdos in albis præparatus aggredere opus, repente tremore percussos omnes abstinuisse ab opere, satis superque gratos divino Numini, quod indemnes evaderent : denique sæculo patrum diffusa nebula ac replente capellam, destitisse id ipsum ausos, non sine ingenti omnium admiratione. Hæc Manricus ex traditione, mihi penitus incerta.

56 Exploratoria sunt, quæ ibidem subjicit num. 6, sic modeste præfatus : Hæc ergo gloria reservata nobis cælesti providentia; non quia melioribus, sed quia egentioribus Sancti patrocinio, prædicto anno, Christi nimirum M. DC. XIX, reverendo patri, fratri Andreæ de Corduba, tunc Vallis paradysi abbati, cæterisque alumnis ejusdem domus, imo et toti ecclesiæ Zamorensi, fœlix contigit, post multas sane preces et sacrificia, ut sacrum corpus, a sepulchro priori erutum, atque ad sacellum majus ecclesiæ, ipso Sancto volente, translatus sit, ingenti concursu confinium populorum. Hisce consonat octava Lectio Officii illius proprii, in qua post verba num. 29 recitata sic pergitur : Ac tandem honorificentissime, apparatu insigni, magnoque populorum, nobiliumque virorum ac fœminarum, et cleri ac Religiosorum concursu, ex sacello prædicto in humeris sacerdotum advectum, per manus Joannis episcopi Zamorensis in tabernaculo ecclesiæ monasterii Vallis paradysi, summa lætitia affectuque ferventissimo collocatum est

AUCTORE
C. S.

una cum suo
loculo : tunc
etiam forte
ceptum de
illo Officium
celebrari.

E

Traditio de
inspectione
ejusdem cor-
poris divini-
tus impedita.

F

Transfertur
denuo in ec-
clesiam Val-
lis-paradisi
anno 1619:

dic

AUCTORE
C. S.

die septimo mensis Octobris anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX ad honorem et gloriam Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, qui vivit et regnat per infinita sæcula sæculorum. Amen.

ut etiam docet
inscriptio,
quæ recitatur.

57 Accipe etiam inscriptionem, quam Annalista huic novo sacri depositi loco appositam esse, ibidem num. 8 asserit, atque ita recenset: Sacrum corpus S. Martini Cidis, primi abbatis hujus monasterii, alibi statim post felicem ejus transitum sepultum est, in ecclesia videlicet prioris ædificii, ubi per octoginta annos requievit. Inde translatum est circa annum M. CC. XXXII ad ecclesiam, quæ ex tunc dicitur S. MARTINI ABBATIS; ibique per CCC. LXXXVII annos est assertatum: tandem honorificentissime, apparatu insigni, magnoque populorum concursu, virorum nobilium ac illustrium fœminarum cœtu non parvo, sericisque tapetibus hoc magno templo perornato, cantorum melodia, permultis multiplicibusque artis poeticæ varietatibus, circumstantibus diversorum Ordinum viris religiosiis, comitantibus reverendis abbatibus monasteriorum S. Martini de Castegneda, de Nogales, de Benauides, et istius domus, in humeris monachorum e sacello sui nominis asportatum, per manus illustris. ac reverendis. D.D. Joannis Zapata Osorio, episcopi Zamorensis, assistentibus sibi prædictæ ecclesiæ sanctæ illustribus dignitatibus, associantibusque ejusdem sanctæ ecclesiæ viris nobilibus, in tabernaculo ecclesiæ hujus monasterii, Vallis paradysi ab antiquissimis temporibus communiter nuncupati, summa lætitia, affectuque ferventissimo collocatum est die septimo mensis Octobris, anno ab Incarnatione Domini M. DC. XIX, totam sanctam Ecclesiam Catholicam summo Pontifice Paulo V, hujus nominis, gubernante, Catholicissimoque rege Philippo III regnante, ad honorem Dei omnipotentis, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, qui vivit et regnat per infinita sæcula sæculorum.

Dantur item
epitaphium
Sancti, et pars
postrema

58 Sequitur (sic ibidem pergit Annalista) alia inscriptio seu epitaphium: « Quis hic? Cid ille » fortis? Haud is. Marsne fortissimus? Neuter: » sed fortior utroque Martinus Cidis, Cistercii » splendor, decus Hispaniæ, Castellæ scutum, » Zamorensium gloria, soli gemma præfulgens, » poli sydus præclarum, domus basis firmis, » sima, sacræ et magnæ prosapiæ archimant, » drita primus, in Paradysi Valle arbor salutis. » Ex cognomento Cidis alludit ibi epitaphii auctor ad celebrem illum bellatorem Rodericum Cidum, cujus breviter memini num. 11. Ceterum subjungo hic postremam partem inscriptionis, quam ad S. Martini tumulum in sui nominis sacello, ad quod illius corpus primo translatum fuit, appositam fuisse diximus, et cujus primam partem jam dedimus num. 52. In hac itaque post ibidem transcripta, quæ priorem illam translationem memorant, sequuntur apud Manricum alia, quæ de secunda meminerunt, quidque eo loci supersit, exponunt hoc modo.

inscriptionis
ad secundum
tumulum.

59 Dictum S. Patris nostri corpus translatum est ad ecclesiam monasterii, ibique in perpulchro tabernaculo juxta altare majus gloriosissime collocatum per manus illustrissimi ac reverendissimi D. D. Joannis Zapata Osorio, episcopi Zamorensis, die VII Octobris. Itaque

sub jam dicto lapide plano (vide num. 52) ex eo die in dicto cavo tantummodo est terra, qua prænominatum S. Patris nostri corpus fuit obvolutum, et ea, in quam fuit resolutum, simulque aliquot parvæ reliquiæ ejusdem sacri corporis, ac denique ibidem reperietur ocellusa lapidea capsula, alio lapide plano cooperta, in qua per aliquot dies sæpe jam dictum sacrum corpus mansit repositum usque ad tempus translationis supra assignatæ. Insuper et terra fuscior, quæ immediate reperietur superposita ipsi lapidi plano, qui operit sepulturam (et relicta est ibi tempore translationis) reverenter tractetur; quia debuerat supponi dicto lapidi, si caperetur; sed superfuit, et operta mansit albiori terra et lapidibus solutis et rudibus* in superiori cavo prædicti sepulchri. Ad honorem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat Deus per infinita sæcula. Amen.

* an rudibus?

40 Hactenus de S. Martini corpore, translationibus ac sepulturis ex Manrico, qui in supra laudata Serie abbatum Palaciolensium de concessis Zamorensi civitati ejusdem reliquiis, postquam ibidem num. 17 postremam translationem narravit, hæc adjecit: Nec multo post eadem urbs Zamora ab abbate et monachis integro osse Sancti donata est, quod ipsa devotissime suscepit, atque in sacrario ecclesiæ cathedralis decenter collocavit, non minori concursu cleri et populi. Ejusdem donationis pariter mentionem præmiserat in Annalibus ad annum Christi 1152, cap. 4, num. 6, Extant, inquit, epistolæ, ecclesiæ Zamorensis, atque ipsius episcopi, ad eundem abbatem (Andream de Corduba) conventumque, gratulationis plenæ ac reverentiæ in Sanctum, ex cujus ossibus frustum (os integrum supra dictum est) acceperunt. Extant et aliæ abbatis et conventus Carracetensis, idem sibi conferri, postulantium; sed quas vulgari idiomate conscriptas referre nobis satius, quam transcribere. An Carracetensibus suæ preces successerint e votis, tacente Manrico, nescio.

Reliquiæ Zamorensibus concessæ, ab aliis expetitæ.

41 Porro ibidem num. 9 promiserat fore, ut, qui ex his omnibus quædam breviter per anticipationem hactenus dixerat, reliqua fusius... suis temporibus exponeret; verum ille sui Ordinis Annales ultra annum Christi 1236 non perduxit, nec nobis aliunde plura suppetunt. Quapropter cogimur huic Commentario finem imponere, dolentes, quod hujus sancti Abbatis gesta vel cœvorum incuria numquam fuerint litteris consignata, vel posterorum negligentia, temporumve injuria, sint amissa, aut certe lateant. Coronidis igitur loco hic adscribo, quæ sæpe laudatus Annalista ad annum Christi 1157, cap. 3 num. 9 de ejusdem Vallis-paradisi monasterii veteri ac recentiori statu annotavit. Hæc, (inquit) de initiis insignis monasterii, quod sanctitate et doctrina monachorum non semel erit nobis repetendum. Numeratur in litteris Innocentii Papæ tertii, atque Gregorii noni, legatis et causis commissis ejus abbatibus de quibus infra. Est et in libris Camerae Apostolicæ, in Zamorensi diœcesi, ad quam pertinet, sexaginta dumtaxat florenis valorata, prædives alias domus, quamvis hoc sacculo (decimo septimo) tenuioribus redditibus, ut fere aliæ.

Vallis-paradisi status ac fortuna.

DE S. GEROLDO COLONIENSI,

PRO MARTYRE CULTO,

APUD CREMONAM IN INSUBRIA.

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

§ I. Sancti apud perpauca martyrologos memoria : ejusdem gesta unde primo accepta, et a quibus scripta et typis edita.

ANNO MCCLI.
In utroque
Philippi Ferrar
arii Catalogo
Sanctorum

B

Hunc Virum, Coloniam quidem Agrippinæ ad Rhenum mundo natum, sed in peregrinatione, religionis ergo suscepta, in agro Cremonensi apud Insubres circa medium sæculum XIII a latronibus trucidatum, cultuque martyris, quam certis gestis notiozem, primus e martyrologis, quem novi, Philippus Ferrarius utrique suo Sanctorum Catalogo hac die 7 Octobris inseruit. In Catalogo eorum, quorum nulla exstat in Romano Martyrologio memoria, laudans Tabulas ecclesie Cremonensis, sic paucis habet : Cremonæ S. Geroldi martyris; additque in Annotationibus ibidem : Patria erat Coloniensis, apud Cremonam peregrinando interfectus; cujus Vita typis extat excusa. Latius de eodem agit in Catalogo Sanctorum Italiae, ad eundem diem elogium illius, seu quoddam Vitæ compendium, recitans, quod totidem verbis subjungo, infra examinandum.

hoc die eum
elogio, velut
martyr,

C

2 Geroldus, Coloniæ Agrippinæ anno Salutis mcci natus, a puero pietate et abstinentiæ deditus, factus grandior multas tentationes diaboli superavit. Ubi ad ætatem virilem pervenisset, cilicio indutus humi cubabat, seque in Dominicæ passionis meditatione, donec sanguis in terram deflueret, flagellabat, jejuniis et orationibus intentus. Is humili amictu contextus, absque ullo sæcularis auxilii adminiculo multas, et quidem longinquas, suscepit peregrinationes. Cum autem post S. Jacobi in Hispaniam, et Romæ peregrinationem, in Palæstinam transmittere pararet, apud Cremonam in pago Mamica, a Pado fluvio absorpto, dum ad duos latrones, rixam interse simulant, pacificandos accurrit, ab illis ratis eum pecuniam habere, multis in capite vulneribus inflictis, impie occiditur. Cujus corpus insigni miraculo deprehensum traditur, campanis civitatis sponte sonantibus, odore suavissimo ex eo exhalante, luminibusque divinitus in eo loco splendentibus.

inscriptus le-
gitur;

3 Quare sanctus Vir jacens cum libello, in quo nomen suum et patriæ cum aliis rebus scriptum erat, inventus est : cujus corpus ab episcopo et clero cum tota civitate, quæ ad tantam rei novitatem confluerat, solempni pompa elatum, in urbemque delatum, in æde S. Vitalis conditum est, cum portitores, ad aliam ecclesiam divertere conantes, immobiles

Octobris Tomus III.

effecti fuissent. Illud nunc in propria ecclesia pie asservatur. Ex vita ipsius Cremonæ MDLXXXI typis excusa. Hæc ibi Ferrarius, in Annotationibus ibidem subjiciens ista : Cum, præter enarrata, nova post mortem ad ejus tumulum laborantibus miracula fierent, sacra suo nomini æde dicata, celebrari cœpit illius natalis hac die, nempe 7 Octobris. Accepta sunt hæc ex Vita edita, inferius expendenda, ex qua etiam prolixius S. Geroldi elogium Peregrinus Merula Cremonensi Sanctuario ad eundem diem intexuit.

E

4 Castellanus in suo Martyrologio Universali hoc itidem die Ferrarium sic secutus est, ut pro martyrii laurea, Confessoris titulum adscribendum putaverit. Verba ex Gallicis Latina accipe : Cremonæ S. Geroldus confessor, Coloniæ Agrippinæ natus, cujus reliquiæ, quæ in ecclesia S. Vitalis quiescebant, deinde in ecclesiam sub illius invocatione exstructam translatae fuere. Cur pro Martyre Confessorem dicendum censuerit, patebit ex dicendis, ex quibus etiam constabit, eundem ac Philippum Ferrarium rectius scripturos fuisse, si omissis, quæ de Sancti corpore in ecclesiam sub illius invocatione conditam translato habent, dixissent, illud aliquando e terra levatum, in tumbam marmoream sub altari sacelli, intra eandem S. Vitalis ecclesiam, ejusdem S. Geroldi nomine dicati, transpositum fuisse, eandemque S. Vitalis ecclesiam a beneficiis per S. Geroldi patrocinium in ea divinitus collatis hujus etiam nomine appellari cœpisse. De cultu quoque plura dabo inferius.

at in Marty-
rologio Castel-
lani, ut Con-
fessor.

F

5 Dixi supra, S. Geroldum notiozem cultu esse, quam certis gestis; non quod nulla illius exstat Vita, sed quod ex, quæ exstant, multo serius scriptæ sint, quam ut fidem facere queant, ac nihilominus multa contineant, quæ non nisi a synchronis aut æqualibus, imo etiam multa alia, quæ ne a synchronis quidem sciri potuerunt, nisi vel ab ipsomet Sancto tradita, vel divinitus revelata fuerint. Merula in Sanctuario Cremonensi laudat Romanum Borghum in Vita ipsius Sancti, Cremonæ impressa; neque alium laudavit Ferrarius, cujus verba jam dedimus. Eundem pariter, Romanum Borgum, scribens, citat Hermanus Crombachius, Societatis nostræ presbyter, etiam aliis Operibus hagiophilis vulgatis notus, in Vita S. Geroldi anno 1652 sermone Germa-

Borgo, qui
Vitam ejus
anno 1581
typis vulga-
vit,

AUCTORE
C. S.

præluxisse
fertur liber
apud ipsum
Sanctum re-
pertus, vel
scriptor syn-
chronus:

nico Coloniae Agrippinae typis edita; verum hic antiquiores biographos, ex quibus sua Borgus hauserit, quosque nemo prudens recusaverit, modo de horum scriptione constet, ibidem assignat.

6 Ait igitur primo, ipsummet S. Geroldum in libro, penes ipsum post obitum reperto, suum suorumque parentum nomina, suam patriam, genus, ætatem, vitæ rationem ac peregrinationes scripto reliquisse; sed Romanum Borgum censuisse, eadem non ab ipso Geroldo, sed divinitus in eodem libro exarata fuisse. Ait secundo (quid sit de istius libri auctore) certum esse, ejusdem Sancti Vitam ac miracula, brevi post mortem ejus a quodam scriptore synchrono, sed ignoti nunc nominis, Latino sermone scripta fuisse ex prædicto S. Geroldi libro, usque, quæ Anonymus iste viderat, et a testibus fide dignis audierat. Ait denique, hanc Vitam Latinam a laudato Romano Borgo, nobili cive Cremonensi in sermonem Italicum translata, sed prolixius atque in elogii potius, quam in Vitæ modum conscriptam esse, anno 1581 Coloniensi illius temporis archiepiscopo Electori dedicatam.

B
at ex neutro
omnia, quæ
prior narrat,
sciri potuerunt.

7 Primus igitur, qui nomine notus sit, S. Geroldi biographus, et ex cujus fide pendet omnis Aetorum illius auctoritas, Romanus Borgus scripsit annis trecentis et quadraginta circiter post Sancti cædem, quæ anno 1241 illigatur. Inventas penes ipsum fuisse litteras vel schedas, ex quibus constabat de ejusdem patria, parentibus, ætate, ceterisque hujusmodi rebus, facile crediderim; cum soleant similes peregrinantes litteras suscepti baptismi testes, cum a sacro, tum a civili magistratu testimonia securitatis gratia secum ferre. At quis Borgo mox credat, omnia, quæ ex illo recensuit Crombachius, in reperto apud sanctum Virum libello divinitus scripta fuisse; aut quis etiam assentiatur ipsi Crombachio, eorundem maximam partem ab ipsomet S. Geroldo in eodem annotata esse; cetera vero a scriptore adjecta. Puto equidem, cum ambo agnoscerent, maximam eorum partem, quæ de Geroldo audierant, narraverantque, non nisi vel divinitus, vel ab ipso solo Sancto, sciri potuisse, eorum alterum eadem in sæpe dicto libello divinitus revelata, alterum ab illomet ipso Geroldo annotata fuisse, dicere compulsos esse. Utraque opinio magnam patitur difficultatem; ac Borgi quidem propter insolentiam facti, non leviter credendi; Crombachii vero, quod credibile non sit, S. Geroldum, virum utique humilem, tot in eo laudes suas congressisse.

C
Vitam Ger-
manice anno
1652 edidit
Crombachius,

8 Porro, cum ego nec Geroldi librum, nec ejusdem primigeniam, quam laudavit, nec unquam (opinor) vidit Crombachius, Vitam Latine, ut aiunt, a synchrono scriptam, nec Italicam Romani Borgi versionem habeam, cogor utramque ex Crombachio utcumque æstimare. Hic occasione insignium reliquiarum ejusdem Sancti, Coloniae Agrippinæ translatarum, de quibus infra pluribus agemus, illius Vitam sermone, ut jam dixi, Germanico vulgavit anno 1652, fassus, se de eo nihil in Annalibus Coloniensibus reperisse, ac propterea Romanum Borgum secutus est, non tam presse tamen, quin eundem crebro deseruerit, ut apposita ad Vitam illam annotatio Ms. monet; nimirum quia Borgi narratio ipsi nimis prolixa videbatur ac elogium potius, quam Vita. Immiscuit autem suæ Crombachius multa parerga ex Chronicis temporis, quo Geroldus floruit, accepta, sed ad ipsum nequaquam perti-

nentia, piasque præterea conjecturas ac salutaria monita, quæ non exiguum in ea Vita locum obtinent. Quam ob rem operæ pretium me minime relaturum putavi, si eam ex Germanica Latinam facerem, maxime cum jam supra ex Ferrario dederim amplum elogium ex Borgo concinnatum, ac præcipua S. Geroldi gesta complectens.

9 Ut tamen studiosus lector habeat velut quoddam Crombachianæ lucubrationis breve compendium, totius Opusculi capitum argumenta libet hic ex Germanicis Latina recensere. Divisum est illud in duos libros, quorum primus tractat de S. Geroldi pueritia, juventute et ætate virili. CAPUT I. A quibus ejus Vita conscripta sit. CAP. II. De S. Geroldi nomine, patria et parentibus. CAP. III. Tempore belli anno MCCI nascitur Coloniae Agrippinae. CAP. IV. In timore Dei educatur. CAP. V. Dei Matrem colit; fugit otium. CAP. VI. Vitat prava consortia tempore interdicti a sacris. CAP. VII. Sub S. Engelberto archiepiscopo florent Coloniae Agrippinae virtutes, et Geroldus sectatur castitatem. CAP. VIII. Ipsius temperantia in cibo potuque. CAP. IX. Per obedientiam confessario suo præstitam superat religiosæ conscientiae angores. CAP. X. Illius orandi modus et studium. CAP. XI. Exemplo regis Hierosolymitani, tres sanctos Magos Coloniae Agrippinae venerantis, incenditur desiderio peregrinandi. CAP. XII. Gloriosum S. Engelberti martyrium S. Geroldum ad parem coronam exstimulat. CAP. XIII. Bona sua elargitur pauperibus. CAP. XIV. In singulos dies proficit in humilitate et mentis puritate. CAP. XV. Vitat laudem et æstimationem sui. CAP. XVI. Conversatio illius utilis ac patiens. CAP. XVII. Ejus vigilantia in tentationibus. CAP. XVIII. In adversis hilaritas et constantia. CAP. XIX. In ætate virili corpus suum severe castigat, temperate tamen. CAP. XX. Geroldus mundana omnia abdicat. Hactenus capita libri primi.

D
cujus capitum
argumenta

10 Sequitur liber secundus, agens de ejusdem peregrinationibus, martyrio, et cultu. CAP. I. Geroldus anno MCCXLI Compostellam ad S. Jacobum in Hispaniam peregrinatur. CAP. II. Inde Romam ad Sanctorum Apostolorum Petri ac Pauli sepulera proficiscitur. CAP. III. Die vi Octobris, qui Dominicus erat, Cremonam advenit. CAP. IV. Die vii Octobris summo mane Cremona egreditur. CAP. V. Occasio martyrii illius a militibus et prædatoribus repetitur. CAP. VI. Apud Manicam, veterem vicum, incidit in altercantes latrones. CAP. VII. Eos conciliare studens, ab iisdem confoditur. CAP. VIII. Deus prodigiis corpus S. Geroldi piscatoribus manifestat. CAP. IX. Piscatores ista in urbe Cremona nuntiant, civesque ad sacrum corpus festinant. CAP. X. Piscatores, non sine magno prodigio, corpus deferunt. CAP. XI. Corpus ad varias ecclesias frustra portatur. CAP. XII. Apud S. Vitalis ecclesiam innumera fiunt mirabilia. CAP. XIII. Ibidem ab episcopo sepelitur. CAP. XIV. S. Vitalis ecclesia propter multa mirabilia nomen S. Geroldi adsciscit. CAP. XV. Sepulcrum ejus noctu cælesti luce, fragrantia et cantu illustratur. CAP. XVI. Sacrum corpus incorruptum inter magna prodigia levatur e terra. CAP. XVII. S. Geroldus Catalogo Sanctorum adscribitur. CAP. XVIII. Presbyteri congregationis Somaschæ ab anno MDLVI S. Geroldi cultum promovent. CAP. XIX. Per icones, quæ S. Geroldi caput attigerant, multis febres eximuntur.

Cap.

A CAP. XX. Quædam capitis S. Geroldi reliquæ Cremona Coloniam Agrippinam ad ecclesiam Societatis Jesu translatae.

quantique ea valere videatur, edicatur.

11 Habes, erudite lector, totius Vitæ S. Geroldi a Crombachio nostro, Romanum Borgum præmanibus habente, Germanice vulgatæ argumentum, elogio, quod ex Ferrario recitavi, plane similis, sed multo prolixioris, variisque piis conjecturis, cultusque tum antiqui tum recentioris expositione auctioris. Verum in ea multa sunt, quæ vix, quæque ne vix quidem etiam a scriptore synchrono sciri potuere. Ego sane nullus dubito, quin vel Borgus, vel Crombachius, vel etiam ambo, in eadem componenda conjecturis suis æquo liberalius indulserint, ut sacrum Heroem suum facerent talem, qualem fuisse, pie meditantur. Non eodem tamen loco omnia eorum asserta habenda sunt. Sunt enim in hisce aliqua, quæ mox a Sancti obitu haud difficulter cognosci potuerunt, et in quæ indagatum tunc fuisse, omnino verisimile est. Sunt præterea ad inventum, delatamque in civitatem Cremonensem illius corpus attinentia, quæ, sive scripto, sive traditione (quamvis verisimilius non sine aliquot alienis adjunctis) ad posteros transmissa fuisse, credere fas est. Sunt denique certiora de cultu. Itaque ea solum referam, discutiamque, quæ ad vitæ illius historiam propius certiusque pertinent, missis ceteris, quæ ex solis conjecturis incertis in ea dicta videntur.

§ II. Præcipua vitæ illius capita examinata : cædis tempus et causa : corporis in civitatem Cremonensem translatio, sepultura, elevatio et honorificentiori loco intra eandem ecclesiam depositio : canonizatio Sancti leviter asserta : potens patrocinium.

C Patria illius, annusque natalis facile sciri poterunt,

Geroldum in Germania Colonie Agrippinæ apud Ubios mundo natum esse, anno 1201, libens credo Crombachio, et quem hic secutus est, Romano Borgo; cum hæc facillime sciri potuerint ex repertis apud ipsius cadaver litteris, puta, quas Baptismales appellant, aliisque ejus generis scriptis testimoniis, quæ peregrinantes passim secum ferunt. Solus, quem legerim, Ludovicus Cavitellius in Annalibus Cremonensibus ad annum 1211 eundem ex Constantiæ urbe Germaniæ... oriundum dixit, nescio, suone, an typhothetæ vitio. Certe nullum novi alium, qui hanc gloriam suæ civitati vendicet præter laudatos Agrippinenses, consentientibus etiam ipsis Cremonensibus, apud quos occisus, sepultusque, ac primo cultus fuit. Hoc vero aliorum omnium silentium non parum confirmat Agrippinensium possessionem : nisi enim de hac illius patria constitisset, non defuissent alii, qui eundem suis civibus adscribere tentassent.

non sic tamen multa alio, quæ de eodem narrantur.

15 Parentum illius, imo et majorum nomina, horumque nobilem prosapiam, posterorum egestate obscuratam, in sæpe dicto penes demortui corpus reperto libello annotata quidem fuisse,

sed a primo Latino biographo prætermissa, post Borgum affirmat Crombachius; at cum hæc multaque alia in priori isto libello, dudum, si umquam exstiterit, amisso, Borgus divinitus, Crombachius vero ab ipsomet S. Geroldo, consignata fuisse, velint, mihi neutrum persuadent. Certum nihilominus esse, ait Crombachius, progenitores illius e nobili stirpe oriundos, sed bellorum tempore et iniquitate avito censu suo diminutos. Vereor equidem, ne ista divinet potius, quam ex certis indicis asserat, hicque locum habeat satis communis biographorum proclivitas in illustri generis prosapia Sanctis, nihil horum indigis, adscribenda. Prætereo cetera, utpote hisce etiam incertiora, quorum argumenta ex datis capitum titulis intelliges, et ad Sancti peregrinationes mortemque procedo.

14 Perfectam a S. Geroldo Compostellanam in Galicia ad S. Jacobi tumulum, alteramque Romanam ad sanctorum Apostolorum Principum Petri et Pauli peregrinationem Cremonenses discere potuerunt vel ex eo ipso Roma Cremonam ingresso, vel ex repertis apud eundem post mortem schedulis; non item alia peculiaria, quæ ex Borgo vel piis conjecturis suis præterea memoravit Crombachius. Fortasse etiam ex eodem didicerint meditatam ab eo iter Hierosolymitanum, quod iidem scriptores pariter asserunt; quamquam, ut Roma Hierosolymam pergeret, Cremona ei minime fuerit adeunda. Minus dubitandum videtur de anno, quo Cremonam advenit, ac mox inde egressus occisus est. Fuit is æræ Christianæ 1241, quem post Romanum Borgum Crombachius signat, consentiente supra laudato Cavitellio, corrigendo tamen, dum ait, Geroldum illuc advenisse ex Constantia urbe Germaniæ, ex qua erat oriundus. Addit Crombachius, adventus illius diem Dominicum fuisse, et 6 mensis Octobris.

15 Postridie ejusdem diei martyrium illius figunt iidem scriptores, septimo scilicet Octobris, quo etiam Cremonæ hactenus colitur. De anno dieque conveniens Cavitellius, id non in recessu ex Urbe Roma, sed in aditu ad eam Christiani orbis metropolim factum scribit; rectene, an secus, non ausim certo affirmare. Sic autem habet ad citatum annum 1241 : Die vii Octobris circa ipsum tempus divus Geroldus, dum e Constantia urbe Germaniæ, ex qua erat oriundus (hæc corrigenda jam monui) habitu eremitico se conferendo Romam, ibi visitandi gratia reliquias Sanctorum, facto transitu Cremonæ, et ultra eam spatio fere mille passuum juxta ripam citeriorem Padi in contrada (id est, vico) Menicæ mox corrosæ per ipsum flumen appulsus fuerit *, et duos ibi invicem digladiantes sedare voluisset; credidissentque illi, apud eum esse pecuniam, per illos fuit occisus.

16 De ejusdem cæde, sed anno, mense, die ac determinato loco prætermisissis, breviter sic memorat Catalogus episcoporum Cremonensium a Ferdinando Ughello in Italia sacra vulgatus, tom. IV editionis auctioris col. 607 in Homobono episcopo : Sub hoc etiam pontifice fuit a quibusdam sicariis externis martyrio affectus Geroldus, extra tamen urbem. Ceterum ex eodem Catalogo constat, Homobonum istum prædicto anno 1241 in Cremonensi cathedra sedisse; quod autem attinet ad vicum Menicam, quem Ferrarius Mamicam, Crombachius Manicam appellant, cum iidem conveniant, eum jam dudum sub Pado fluvio latere, frustra eundem in tabulis topographicis

AUCTORE C. S.

Illius peregrinationes, tempus adventus Cremonam

E

ac cædis, quæ diei 7 Octobris anni 1241

F

* an fuerat?

affigitur, nil habent difficultatis

vel

AUCTORE
C. S.

rel geographicis quæres. Modum causamque cædis peractæ ex Borgo, ut existimo sic enarrat Crombachius, quasi alteruter adstitisset, eademve ex alicujus oculati testimonio nota, ac partim etiam divinitus revelata fuisset. Rem paucis exponam.

at ejusdem
cædis causa
et adjuncta,
qualia perhi-
bentur,

17 Haud procul a prædicto vico in spisso nemore grassatores quidam, insidiantes viatoribus, simul atque S. Geroldum, vili habitu amictum adventantem conspexerant, rati latorem pecuniarum esse, de partiendis inter sese illius spoliis conveniunt; utque illum propius allicerent, eorum duo e nemore prosiliunt, rixas inter se pugnamque simulant. Geroldus, vir militis ac misericors, alienæ salutis æternam jacturam veritus, ad eos reconciliandos accurrit, quamvis minime ignarus, in quantum ipse suæ vitæ discrimen properaret. At illi pia monita oggerentem strictis gladiis aggrediuntur; quod ubi hic advertit, Deum precibus invocatur, ut diu desiderato martyrio potiatur. Interea illi caput vulnerant, humerumque ac pectus transfigunt, nihilque pecuniæ penes sanctum Virum reperto, exanime corpus cum invento apud illud sæpe memorato libello eodem in loco relinquunt.

unde sciri
potuerunt,

18 Verum unde Borgus, qui Crombachio prævit, ista omnia intellexit? Certe ea Sanctus ipsemet in isto libello vivus scribere non potuit, nec omnia scire potuerunt dicti latrones, quos, nullus tradit, umquam captos, suumve hoc scelus confessos fuisse. Oporteret igitur, ista, ut Borgus asseruit, divinitus, seu, ut loquitur, modo supernaturali in eo libello annotata fuisse, quod nec Crombachius ipse pro re comperta admittere ausus est. Ego, ut mentem meam candide exponam, ex istis omnibus solum pro certo habeo, S. Geroldum, nihil mali meritum, eo loci a latronibus esse occisum, verisimillime spe prædæ allectis. Primum enim constitit ex invento sacro cadavere vulneribus confecto; alterum verisimile fit ex communi latronum studio, qui mactant, ut rapiant. At enim, inquires, si hæc ita sint, qua igitur ratione S. Geroldi cædes martyrium potest appellari, quæve ratione ipse Martyr dici ac pro martyre coli?

unde ejusdem
stricti nomi-
nis marty-
rium proba-
bitur?

C 19 Ad stricti nominis martyrium, quæ vox Græca μαρτύριον, Latine confessio est, omnino requiri, ut mors ex divinæ fidei actusve a divina lege præcepti vel consulti odio inferatur, pluribus probat Benedictus XIV summus Pontifex in eximio suo Opere de Servorum Dei beatificatione etc. lib. III. Hanc autem illatæ S. Geroldo mortis causam quis probaverit ex dictis, etiamsi admiserit omnia cædis illius adjuncta, qualia ex Crombachio retulimus? Nam hæc quidem sanctum Virum desiderio coram Deo martyrem et excellentis caritatis victimam facere potuerunt, non tamen veri nominis martyrem. Fuerit ergo S. Geroldus, quantum de ipso novimus (neque enim illius laudibus quidquam detractum volo) ea ratione jam a sæculo XIII cultus ut martyr, quæ etiam aliquot alii Sancti nefarie trucidati, ac post mortem miraculis illustres, olim pro martyribus habiti fuere. Hæc haud dubie causa Castellanum, num. 4 relatum, movit, ut Geroldum in suo Martyrologio Universali, non cum Martyris, sed Confessoris titulo recenseret, neque pariter movit, ut eundem, non simpliciter Martyrem, sed pro Martyre cultum in hujus Commentarii fronte scriberem.

20 De prodigiis, quibus Deus pretiosam in conspectu suo sui Servi mortem mox ab obitu declaravit, Ferrario consonans Cavitellius, verbis

superius datis subjunxit sequentia: Ex cujus corpore, dum exhalasset spiritus, mira fragrantia odoris emanavit, et cum esset hora fere vigesima quarta (id est, prope solis occasum) sol in ea regione præter modum coruscavit, et campanæ ecclesiarum Cremonæ a seipsis pulsari cæperunt; et, dum ibi episcopus et alii ecclesiastici, et quam plurimi sæculares, ex his stupefacti, in eam regionem accesserunt etc. Eadem prodigia narrat Crombachius, sed pro insolito ista diei hora solis splendore substituit præfulgidum cometam, qui radio suo ad sacrum corpus pertingebat; cui assertioni suffragantur ejusdem Sancti icones, quæ supra caput illius præfulgidam stellam cum emissio in illud radio exhibent.

21 Ego, quamquam merito nequeam dubitare, quin sacrum Geroldi corpus divino aliquo prodigio illustratum fuerit (nam quorsum alias Cremonenses ignoti Peregrini cadaver tanto mox cæpissent in honore habere?) non tamen possum ista memorata pro indubiis asserere, quod nesciam, cujus fidei ac ætatis fuerit Vita, quæ Borgo præluxisse perhibetur, Ceterum corporis fragrantia, et per cæleste lumen designatio usitata in similibus sunt divinæ Providentiæ prodigia, ac proinde verisimiliora, quam omnium campanarum civitatis spontaneus sonitus. Porro narrat Crombachius, pisces, qui haud longe inde in flumine Pado sua retia mittebant, insolita fragrantia novoque illo sidere ad sacrum corpus perductos, cumque hoc etiam cælesti lumine circumfusum reperissent, e vestigio tantæ rei nuncios properasse in civitatem, prodigioso illo campanarum sonitu vehementer commotam. Decretum itaque ab episcopo esse, ut sacrum illud cadaver magna cum pompa ad civitatem deferretur, honorifice sepeliendum.

22 Tum subdit, cum ad venerabile corpus perventum esset, a plurimis frustra tentatum esse illud loco movere, donec id a piscatoribus, qui primo invenerant, nullo negotio perfectum fuit. Per viam, cum, jubente episcopo, in suburbanam S. Creati ecclesiam inferendum esset, etiam ipsi piscatores dicuntur hæsisse immobiles, idque prodigii secundo ac tertio iteratum, dum bajuli illud primo in veteris civitatis ecclesia, sanctæ Dei Genitricis in Bethlehem dicta, deinde in altera ejusdem sanctissimæ Virginis, ac denique in S. Pantaleonis ecclesiis deponere conabantur; tandemque ex communi omnium consensu in S. Vitalis ecclesiam facile illatum, in eaque ab episcopo in jam præparato a piscatoribus sepulcro humatum fuisse. Cavitellius hæc omnia brevius exposuit, cæptam narrationem sic prosecutus: Dum ibi episcopus et alii ecclesiastici, et quam plurimi sæculares, ex his (prædictis prodigiis) stupefacti, in eam regionem accesserint *, ipsumque corpus confossum multis vulneribus, humi prostratum repertum, elevare voluerint *, ab aliquibus elevari non potuit, præterquam a piscatoribus, qui illud, dum piscarentur in aquis fluminis Padi, repererant, et levatum reponere nequiverunt in ecclesia divi Creati, ibi propinqua in suburbiis extra portam Mosiæ, et aliis civitatis propinquieribus ipsi portæ, nisi in ecclesia divi Vitalis, prope quam tunc fiebat forum piscarium, et in qua servatur; ejusque solemnitas celebratur annuatim die VII Octobris.

23 Crombachio etiam magis consonat Merula in Sanctuario Cremonensi, ut adeo huic, æque ac isti,

D Sacrum co-
daver illius
cælestibus
prodigiis mox
illustratum
fuisse,

omnino veri-
simile est, sed
an iis, quæ
tam in illius
inventione,

E

quam in
translatione
ad civitatem,

F

* an acces-
serunt?

* an volue-
runt?

contigisse
narrantur,
quis certe
dicat?

A isti, Romanus Borgus præluxisse videatur. Com-
mode tamen addit, dicti S. Creati ecclesiam suo
tempore non superfuisse : ego vero ne nomine
quidem novi ullum S. Creatum, et tametsi Crom-
bachius illum sextum Cremonensium episcopum
dicat, nullus ejus nominis in ejusdem sedis anti-
stitum serie apud Ughellum tom. IV Italiæ sacræ
auctæ legitur præter Creatum de Ponte, vigesimo
loco ibidem repositum, annoque 594 defunctum,
qui licet a pietate caritateque ibidem multum
laudetur, Sancti tamen Beative titulum, ullumve
cultus indicium adscriptum non habet. Itaque
quis S. Creati nomine, quæ ejusdem ecclesiæ
apud laudatos scriptores designentur, Cremonen-
sibus edicendum relinquo. Ceterum notæ mihi
sunt aliæ nominatæ ecclesiæ, portaque Mosiæ,
vulgo della Mosa appellata. Quam porro firmo
monumento nitantur prodigia ista, quæ tunc con-
tigisse dicuntur, mihi plane incompertum est;
non tamen illa in hujusmodi sacrorum corporum
translationibus omnino sunt nova.

Quidquid quo-
que sit de pro-
digiis aliis,

B 24 Haud magis exploratum habeo, quam certa
sint rursus alia prodigia, quæ ad elevandum e
tumulo corpus occasionem dedisse, atque ipsam
elevationem illustrasse, idem Crombachius affir-
mat, silentibus Cavitellio, Merula et Ferrario.
Visam scilicet multis noctibus totam S. Vitalis
ecclesiam cælesti splendore coruscare; ipsum vero
S. Geroldi tumulum ab angelis, Matutinas laudes
Deo concinentibus, circumcinctum, ac corpus
denique repertum incorruptum, carne integra,
coloris naturalis et vividi, miro fragrans odore,
vulneribus in capite, humero et pectore etiam
tum fluido sanguine rubentibus. Quo hæc tem-
pore, quoque sedente episcopo, contigerint, altum
ibi siletur, solusque nominatur episcopi vicarius
Petrus, qui ex illius mandato corpus e terra tunc
elevaverit; quod sane silentium tanta prodigia,
quæ vel ob solam magnitudinem suam certis testi-
moniiis consignari meruissent, mihi admodum red-
dit suspecta.

corpus illius
e terra leva-
tum, caputque
ab eo separa-
tum argenteæ
inclusum
thecæ fuit;

C 25 Fuisse nihilominus sacrum Geroldi corpus
olim e terra sublevatum, constat ex loco, quem
in eadem S. Vitalis ecclesia obtinet, de quo Me-
rula in Sanctuario, postquam dixerat, istud in
prædicta ecclesia primo sepultum fuisse, infra, ut
cetera, Italice adjecit : In hac ecclesia requiescit
dicti (S. Geroldi) corpus tumbæ marmoreæ in-
clusum sub ara sacelli eidem Sancto dicati,
caput vero illius in ejusdem altaris honorifico
loco servatur, et in aliquot solemnitatibus ve-
nerationi publicæ exponitur. Eam capitis the-
cam dimidiatam S. Geroldi argenteam statuas
esse, ait Crombachius, consentitque Augustinus
Grasso in Ms. relatione de maxilla ab ejusdem
Sancti capite pro templo Agrippinensi Societatis
nostræ separata, quam ipse anno 1632 Cremonæ
Italice composuit, annoque 1748 P. Franciscus
Zacharia noster ad nos transmisit. In hac enim
dicitur lipsanoteca illa antiquus ac pretiosus
argenteus herma. Quo tamen tempore, quæve
occasione ista sacri corporis elevatio, capitisque
ab eo separatio, et an eodem, an diverso tempore
factæ fuerint, hactenus non comperi. Id unum
conficere licet, sacrum caput a reliquo corpore
minime separatum fuisse tempore elevationis, si
corpus tunc tale fuerit, quale supra asseruit Crom-
bachius.

26 At quandocumque ista contigerint, saltem
non sine episcopi auctoritate recte fieri potuerunt,
continentque quamdam beatificationem, seu, ut
alii loqui malunt, canonizationem particularem,

per quam episcopi cultum publicum in suis diæ-
cesibus Servis Dei olim discernere solebant, ut vi-
dere licet apud Prosperum Lambertinum, seu
Benedictum XIV Papam lib. I, cap. 6 et alibi
de Servorum Dei beatificatione etc. At, inquires,
an igitur S. Geroldus, ut Crombachius asserit, a
nullo summo Pontifice Romano in Sanctorum
numerus relatus, seu canonizatus fuit? Id equi-
dem affirmare nequeo, nec mihi persuadent verba
Crombachii, quæ ex ejusdem libri II cap. 17 La-
tine hic recito : Cum adeo multiplicata essent
miracula, ea per Italiam Galliamque passim in-
notuerunt, utque probabiliter perhibetur, ipsum
(Geroldum) Innocentius hujus nominis IV San-
ctorum Martyrum albo inscripsit et canoniza-
vit, sed de anno non constat, quem tamen ipse
fuisse annum Christi 1231, quo Innocentius e
Galliis in Italiam rediit, verisimilius existimavit;
sed nullas ejus rei Pontificias litteras superesse
agnoscit.

27 Mira iterum hic, si ita sit, Cremonensium
in rebus ad sanctum Protectorem suum spectan-
tibus conservandis incuria, vel infelicitas, mihi
quidem etiam aliunde non satis, ut admittatur,
probabilis. Nam quod ad annum quidem attinet,
non erat id tempus, quo Cremonenses sub Uberto
Palavicino Ghibellinas partes sectabantur, Cre-
monensibus opportunum ad eam canonizationis
gratiam ab Innocentio flagitandam. Deinde licet
Pontificiæ litteræ perditæ fuissent, Geroldi ta-
men, sive ab eodem Innocentio, sive ab alio ejus-
dem decessore vel successore Pontifice, inter
Sanctos relati nomen Cremonensibus Kalendariis
inscriptum fuisset. Atqui hoc factum non esse
usque in sæculum decimum quintum, colligo ex
triplici Kalendario Cremonensi, quod Franciscus
Zacharia noster ad calcem seriei episcoporum
ejusdem civitatis vulgavit, acceptum ex totidem
Ms. libris majoris ecclesiæ Cremonensis, quodque
eodem sæculo xv ipse editor antiquius non esse,
pronuntiat. Frustra autem in his nomen S. Ge-
roldi inquires; quod quis satis miretur, si hic sæ-
culo xiii vel xiv a summo Pontifice canonizatus
fuisset? Quis, inquam, istud silentium satis mi-
retur, nisi qui summam denuo Cremonensium
negligentiam sine ullo argumento culpæ vo-
luerit?

28 Jam quod ad Ecclesiasticum illius in diæ-
cesi Cremonensi Officium spectat, Crombachius
ipsemet illius initium non altius, quam a sæculo
xvi repetit : Hoc certum est, inquires, ipsius
festivitatem jam a centum annis (scripsit autem
anno 1632) per totam dioccesim (Cremonensem)
in choro ritu duplici celebratam fuisse. Nescio
denique, ex quo Crombachius eam canonizatio-
nem didicerit, nisi forte ex Cavitellii jam supra
laudati verbis, quæ tamen necesse non est eo sensu
exponi. En illa : Cum ad ejus corpus facta fue-
rint multa miracula pro ejus meritis ac proba
et laudabile* vita ex virtute omnipotentis Dei,
inter ejus Electos fuit connumeratus. Etenim,
cum in hisce nullum de summo Pontifice verbum
fial, quid obstat, quo minus ea in sensu proprio
sic accipiantur, ut dicatur Geroldus ob probatam
multis miraculis sanctitatem, decernente Cre-
monensi episcopo, cælitum honores apud Cremonen-
ses obtinuisse? Fortasse etiam sic cæptus illius
eo loci cultus postea fuerit ab aliquo summo Pon-
tifice simul cum concessione Officii pro diocesi
Cremonensi approbatus; certe infra recitabo In-
nocentii X Papæ litteras, in quibus Geroldus et
Sanctus et Martyr appellatur, concedunturque
Indulgentiæ

AUCTORE
C. S.

ignoto tempo-
re et auctore;
illius per sum-
mum Pontifi-
cem canoniza-
tio

a Crombachio
asserta non
probatur,

E

F

ac fortasse
male intelle-
cto loco niti-
tur.

* imo lauda-
bili

ADCTORE
C. S.

Indulgentiæ plenariæ in die festo translationis partis reliquiarum illius, sed unica solum vice in ecclesia Societatis nostræ Colonia Agrippinæ obtinendæ; de quibus suo loco latius agetur, verum hæc canonizationem non continent, nec aliquando factam esse probant.

Cur quidam
crediderint,
Sancti corpus
in propriam
ecclesiam
suam

29 Supra num. 4 monui, non recte a Ferrario, atque etiam expressius a Castellano dici ejusdem Sancti reliquias, seu corpus, ex S. Vitalis ecclesia, in qua primo fuerat sepultum, in alteram propriam sub illius invocatione exstructam translatum quiescere; cum ab illis dictum oportuerit, illud aliquando ex humo levatum atque in sacellum, ipsius quidem nomine sacrum, sed intra eandem S. Vitalis ecclesiam situm, fuisse translatum. Cur id monuerim, satis liquet ex verbis Merulæ, quæ num. 23 recitavi. Is error nasci potuit ex addito S. Vitalis ecclesiæ nomine Geroldi, adeo ut unica ista ecclesia modo SS. Vitalis et Geroldi, modo etiam hujus solius nomine veniat, uti videre licet in Josephi Bresciani Diario sacro Cremonensi ad Dominicam Sexagesimæ, ad diem 10 Junii, et ad hunc 7 Octobris diem, quo posteriori loco sic legitur: S. Geroldus martyr. Illius festum celebratur in ejusdem Sancti ecclesia, ubi illius corpus requiescit, quæ a reverendis Patribus Congregationis Somaschæ administratur, quibus nempe hæc paulo post medium sæculum XVI concessa fuit. Hæc autem omnia prædictam S. Vitalis ecclesiam manifeste designant.

translatum
esse: invoca-
tur ille pecu-
liariter a
cæcis

50 Hinc rectius Augustinus Grasso in relatione sua Ms. superius jam laudata, infraque laudanda eandem sanctorum Vitalis et Geroldi ecclesiam vocavit. Est quidem Cremonæ etiam altera ædes, ab eodem Geroldo dicta, quam Coletus in Additionibus ad Ughelli Italiam sacram tom. IV, col. 579 inter pias domos curandis fovendisque pauperibus ea in urbe erectas sic paucis indicat: Pro pueris orphanis custodiendis, S. GEROLDI vocatur, sub PP. Somaschensium cura; sed in hac corpus ejusdem Sancti non servatur. Hæc de loco sacri illius corporis dicta sufficiant: de patrocínio ejus scribit Crombachius, ipsum, tametsi in omnibus infirmitatibus, ac maxime in febribus, soleat feliciter invocari, peculiarem tamen cæcorum medicum esse, ac tum quoque, dum scribebat, probabiliter perhiberi, septennio quemdam cæcum oculorum donatum lumine fuisse apud ejusdem tumbam, ad quam appensa omnis generis anathemata de beneficiis ab illo collatis fidem facerent.

et febricitan-
tibus

51 Addit adversus febres saluberrime adhiberi illius imagines, ejusdem capitis attactu sacratas, huncque in finem eisdem appositas legi preces, quas infra § sequenti opportunius recitabo. De curatione cæcorum nihil peculiariter memorans Peregrinus Merula in Sanctuario, cetera congruit: Ille Sanctus, inquit, Cremonenses non modo præ ceteris suo corpore donavit, verum etiam sanavit, quotquot qualicumque afflicti infirmitate ad ipsum medelæ gratia recurrerunt: quin hoc etiam tempore schedulæ, oratione ad illum inscriptæ, ejusdemque capitis attactu sacratæ, infirmis, eas pie penes se gestantibus, mirabiliter sunt salutare. Hæc adjice et alterum testimonium ex Crombachio, quod totidem verbis ex Germanicis Latine hic refero. Testatur (ait) Joannes Baptista Vertua (infra mox Vertica scribitur) Præpositus apud S. Geroldum, sæpe numero se suis oculis spectasse, eos, quibus ex febre decumbentibus istas imagines cum

prædictis precibus dederat, sanitate donatos D esse.

52 Cum anno MDCXLVI ardens febris Cremonam affligeret, innumera ægrorum multitudo ad S. Geroldi ecclesiam illius opem imploratura confluit; eodemque anno laudatus Præpositus Joannes Baptista Vertica (superius Vertua) ad me perscripsit, illorum innumeros, quibus coram S. Geroldi altari manum imposuerat, et pro quibus prædictas recitaverat preces, curatos fuisse, ac brevi post salvos et incolumes ad sanctum Martyrem regressos, de obtenta sanitate Deo in suo Sancto grates persolvisse. Hactenus Crombachius, a quo nominatus Præpositus verisimiliter fuerit superior Clericorum Congregationis Somaschæ, quibus SS. Vitalis ac Geroldi ecclesiam medio sæculo XVI concessam fuisse, supra observavi. Potens illius in febribus patrocínium etiam inferius confirmabitur.

felicissimo
cum effectu.

§ III. Archiepiscopus senatusque Coloniensi Sancti mandibulam a Cremonensibus impetrant: hujus sollemnis exaltatio Coloniae anno MDCLII; depulsæ grassantes febres, etiam ab ipso archiepiscopo: cultus annuus ibidem in templo Societatis Jesu.

Quæ de sacra Geroldi veneratione hactenus exposui, spectant ad illius cultum, quem Cremonæ in Insubria, prope quam ipse occisus fuit, jam ab aliquot sæculis obtinuit; nunc agendum de eo est, quo Colonia Agrippinæ Germaniæ ad Rhenum civitate, ubi natus fuerat, medio sæculo XVII honorari cæpit, ex quo insignis reliquiarum ejusdem portio illuc fuit translata. Prælucent hic mihi Crombachius et Augustinus Grasso, quorum hic sæpe a me laudatum Ms. Cremonense eodem tempore, quo ista sacra portio a Cremonensibus concessa fuit, Cremonæ exaravit; ille vero in Societatis nostræ collegio Colonia Agrippinæ florebat. Habeo præterea alteram ejusdem rei Ms. Relationem, quam Fredericus Reiffenbergius, piæ memoriæ Societatis nostræ presbyter, secundo ejusdem Societatis ad Rhenum inferiorum Historiæ tomo inserendam paraverat, mecumque benigne communicavit humanissimus atque eruditissimus vir Augustinus Aldenbruck, nostræ item Societatis in eodem Agrippinensi Collegio presbyter, mihi amicissimus. Ordior a Crombachio.

Sæculo XVII
cæptus Colo-
niæ Agrippi-
næ S. Geroldi
cultus

54 Ferme septennio (inquit lib. II Vitæ cap. 20) laboratum est, priusquam e S. Geroldi ossibus aliquid impetrari, Coloniæ Agrippinæ perferri, publicæque venerationi exponi potuit, variis adversantibus casibus, uti ex sequentibus liquet. Anno MDCXLV Agrippinenses Patres societatis Jesu scriptis litteris Cremonenses per amicum consuluerunt, si qua spes affligeret aliquid e S. Geroldi corpore obtinendi, quæ

per acceptam
reliquiarum
illius portio-
nem

A que tentandum esset ratione, ut id commodè fieret. Responsum eis est, in primis hic opus esse Romani Pontificis facultate. Quam ob rem anno sequenti MDCVLVI is assensus Pontificius per Ferdinandum archiepiscopum Electorem, providumque senatum Coloniensem impetratus fuit, annoque subsecuto MDCXLVII Cremonam missus, laudatque Elector senatusque Colonienses per promotoriales litteras episcopum ac senatum Cremonenses, Præpositumque S. Geroldi, et Congregationis Somaschæ superiorem Generalem flagitarunt, quo expetitæ reliquæ prædictis Patribus facilius concederentur.

B 55 Verum cum duo proxime sibi succedentes superiores Generales (*Congregationis Somaschæ*) nempe Augustinus Socius anno MDCXLVI, et Joannes Ambrosius Varesius anno sequenti, obiissent, antequam postulatis assentiri potuere; quique his successit, Generalis Jacobus Antonius Valtorta nihil hac in re sine consensu comitorum generalium (quæ usque in annum MDCL dilata fuere) facere voluisset, ejusdem anni mense Maio creatus Generalis est Paulus Carrara, qui repetitis variis litteris, ipsiusque episcopi ac civitatis Cremonensis hortatu denique motus est, ut, cum in generalibus suæ Congregationis comitiis non expedire visum esset tumultum aperire, concederet aliquid e S. Geroldi capite mitti Coloniæ Agrippinam ad sancti Martyris venerationem in patria sua propagandam. *Post hæc subdit expetitam reliquiarum partem anno 1651 die 16 Decembris a Sancti capite separatam fuisse, sacræ thecæ inclusam, ad serenissimum archiepiscopum et Electorem Coloniensem dono mittendam; quæ omnia rectius ex supra laudato Augustino Grasso, qui Cremonæ aderat, hic subjiciam ex Italicis Latina, orsus ab ejusdem Relationis initio.*

C 56 Cum a paucis annis, quadam occasione singularis providentiæ divinæ, Coloniæ Agrippinæ in sua patria renovata esset gloriosi martyris S. Geroldi memoria, incescit etiam serenissimum principem Electorem archiepiscopum, clarissimumque ejusdem nobilissimæ civitatis senatum ingens desiderium aliquas istius Sancti reliquias obtinendi. Hunc in finem disertissimas urgentissimasque litteras ad illustrissimum ac reverendissimum dominum episcopum nostrum, ad illustrissimos dominos ad hujus civitatis regimen deputatos, atque ad reverendissimum Patrem Generalem sacræ Congregationis Somaschorum dederunt. Præterea, quo desideria sua cum divina voluntate melius componerent, supplicarunt Innocentio X Papæ, qui per Breve ad Cremonensem episcopum directum Electori archiepiscopo Coloniensi benigne concessit, ut cum consensu, quorum intererat, unam pluresve portiones a corpore S. Geroldi martyris separare valeret, ac transferre Coloniæ, in ecclesia Societatis Jesu, ibidem, velut in ecclesia serenissimæ suæ domus Bavaricæ, a qua olim magnifice condita fuit, publicæ venerationi exponendas.

annuentes
Cremonenses
et Generalis
Somascho-
rum
57 Tam pia tamque insignium personarum postulata, ac summi quoque Pontificis assensu favoreque commendata, pari devotione ac promptitudine episcopus suscepit, qui omnem suam operam huc contulit; suscepit et consilium generale civitatis Cremonensis, quod non solum suum præbuit assensum, verum etiam per decretum elegerunt dominos Nicolaum Fer-

rari, et Gerardum Asti, ut huic negotio, velut magni ponderis, assisterent; ac denique reverendissimus pater Generalis, dominus Paulus Carrara, vir singularis benignitatis, prudentiæ ac doctrinæ, qui cum primariorum suæ Congregationis patrum consensu, datis litteris mandavit, ut in hunc finem insignis pars mandibula a sacro capite beatissimi martyris S. Geroldi demeretur.

58 Accepto hoc mandato, multum reverendus pater Joannes Petrus Comenduco Præpositus suam sanctorum martyrum Vitalis et Geroldi ecclesiam jussit parari, in qua dum ipse cum suis patribus adesset, die XVI Decembris anni MDCL, illustrissimus episcopus una cum duobus dominis a civitate electis, multisque aliis dominis Canonicis virisque nobilibus eo accessit, coram quibus sacrum ac venerabile sancti Martyris caput ex antiquo pretiosoque argenteo herma, exposito in medio, magno cum decore multisque accensis cereis exemptum fuit, et assignata pars ab eodem separata. Hanc illustrissimus dominus recognovit, cum solitis ceremoniis veneratus est, propriisque manibus decenter obvolutam, et duobus locis sigillo suo majori obsignatam, procuratoribus serenissimorum principum, Electorum archiepiscoporum, Ferdinandi sanctæ memoriæ, et Maximiliani Henrici nunc sedentis, clarissimique senatus Coloniensis tradidit, jubens, de hisce omnibus fieri instrumentum authenticum, et a duobus cancellariis episcopatus et civitatis subscribi et sigillari.

59 Interea Coloniæ Agrippinam, velut hujus sancti Martyris hospitii metatores, missæ fuerant aliquot ejusdem excusæ imagines, quæ cum distribuerentur, etiam a primæ notæ viris certatim expetitæ fuerunt; cumque jam inciperent solitos suos benignos effectus in infirmis producere, tanto majus in omnium animis desiderium sacrarum reliquiarum accenderunt. Sed cum hiberna tempestas esset, viæque parum securæ, expectanda fuit opportuna eis mittendis occasio: quapropter primum anno subsecuto Coloniæ pervenerunt VII Martii, die communis lætitiæ, quippe quæ ab omnibus pro pretioso thesauro haberentur. *Quæ deinde Coloniæ peracta fuere, rectius ex Crombachio, ibidem tunc habitante, et ex Reiffenbergio superius laudato, qui Crombachii Mss., ac. collegii Coloniensis litteras annuas ad manus habuit, subjiciemus, ac in primis ipsas illustrissimi Francisci Vicecomitis, tunc temporis Cremonensis episcopi, litteras ad serenissimum Maximilianum Henricum, e Bavaricæ ducibus archiepiscopum et Electorem Coloniensem hac super re datas. Sic illas ex Crombachii Mss. refert Reiffenbergius.*

60 Serenissimo ac reverendissimo Domino mihi colendissimo, D. Maximiliano Henrico, Colon. archiepiscopo, S. R. I. Electori, duci Bavaricæ etc. etc.

Serenissime princeps, sanctæ et recolendæ memoriæ serenissimus vestræ Celsitudinis prædecessor, Ferdinandus, Coloniensis archiepiscopus, et S. R. I. princeps Elector, cum vehementiore desiderio teneretur sacras reliquias aliquas B. Geroldi martyris hinc ad suam istam Coloniensem nobilissimam sedem, et sancti Viri patriam transferendi, jam pridem id mihi per litteras significare dignatus est, et operam subinde meam singulari in me beneficio postulare.

AUCTORE
C. S.

mandibulam
Agrippinen-
sium procu-
ratoribus
tradunt anno
1680,

E

quæ tamen
primum anno
sequenti Colo-
niæ allata
fuit.

F

Recitantur
litteræ quibus
Cremonensis
episcopus

AUCTOR:
C. S.

lare. Cujus tam eximiæ pietati dum pro viribus obsequi conarer, multæ subortæ difficultates mea studia non irrita quidem effecerunt, sed tamen longius protracta magno me dolore sensuque animi distulerunt. Interea vero divinæ Bonitati visum est, præstantissimum præsulem jam dictum in eam, quæ Justorum vere est, patriam, ut pie credimus, vocare. Atque hoc ita quidem superno consilio factum esse, censendum est, ut in aula cœlesti piissimus Pontifex illud sponsæ suæ ornamentum a divina Majestate propius impetraret, quod in terris difficilimum videbatur.

Maximilianum Henricum Coloniensem archiepiscopum

41 Et sane his duobus postremis mensibus tam faciles diligentiae meae ubique aditus patuere, sic omnia in favorem causæ conspirarunt, ut non nisi hæc a Cælestium cœtu primum decreta ad nos emanare potuisse, credendum sit. Quam ob rem die decima quinta Decembris profectus ad ædes SS. martyris Geroldi, solenni ritu et, qua par est, pietate, illustribus et religiosissimis viris adstantibus, majorem dimidiatæ inferioris maxillæ partem sacro ejusdem Martyris detractam capiti in manus sumpsi, ac diligenter inspectam Celsitudinis vestræ procuratori summa cum animi lætitia tradidi, velut mei erga tantum pontificem et principem obsequentissimi animi ac perpetuæ servitutis luculentissimum argumentum. Faterer sane, me vestra et prædecessoris merita præclarissima quantitate muneris non æquare: si tamen rei ipsius difficillimas specto conditiones, non parvum me meæ industriæ fructum cepisse mihi videor, et, si meæ in vestra obsequia propensissimæ voluntatis ratio habeatur, non illam majorem esse potuisse, conscientia mea testatur.

de hisce certior fecit.

42 Illud certe a vestra Celsitudine subnixeprecor, ut hanc meam qualemcunque operam benigne adspiciat, meoque nomine carissimo prædecessori ratam commendet; quæ si non in toto effodiendo thesauro felix fuit, sudavit tamen libentissime in parte una, in qua non minus totum spiritum vigilem ac præsentissimum ad opem, ad miracula, ad beneficia præstanda præpotens Martyr * credendus est. Denique, ut eadem opera studiisque omnibus sæpissime uti velit, vehementer opto, ac supplex a C. V. peto, quam humillime veneror. Dabam Cremonæ xx mensis Decembris die. A. 1630.

C. V.

Devotissimus servus

Franciscus Episcopus Cremonæ.

Maximiliani Henrici in Coloniensi archiepiscopatu decessor Ferdinandus, a quo sacræ Geroldi reliquæ primo expetitæ in recitatis litteris dicuntur, fuit Guilielmi V Bavarie ducis filius ac Maximiliani Henrici patruus, virtutibus ac pietate insignis, die 15 Septembris anni 1630 vita functus, eique laudatus Maximilianus Henricus, qui ejusdem coadjutor dudum electus proclamatusque fuerat, successit, uti videre licet tom. III Gallie Christianæ auctæ col. 715 et sequenti. Nunc cetera subdamus.

hæ reliquæ ab archiepiscopi Coloniensis suffraganeo

45 Post hæc sic pergit Reiffenbergius: Redditæ hæc literæ sunt sequente anno, mense Martio, cum, pacato Leodio, ad Ubios Maximilianus Henricus rediisset. Respondit is humanissima epistola Cremonensi præsuli, et gratum pro beneficio animum testatus est: ipsas vero

reliquias Paulo Stravio, Coloniensi suffraganeo (alibi Georgium Paulum Stravium dictum, ac Joppensem etiam episcopum fuisse legi) accurate inspicendas tradidit; qui pridie Idus Martias pontificali indutus trabea Agrippinensis Collegii templum ingressus recitari primum jussit Cremonenses tabulas; tum principem ad aram accessit, et arcam episcopi annulo quatuor in locis obsignatam resignavit, et Geroldi martyris mandibulam reperit, adjecta hæc adversus febriles æstus precatatione: « Per merita passionis D. N. I. C. et B. M. semper Virginis, » et B. Geroldi martyris, et omnium SS. liberet » nos Deus ab omni malo febris. Amen. »

44 Eduxit deinde mandibulam Stravius cum tribus, qui ei hærebant, dentibus, rogavitque adstantem medicum, num humani hæc corporis maxilla esset. Annuente medico, Theologiæ et Legum peritis monstravit; ac palam deinde declaravit, quam coram videant, ossium partem a divi Geroldi capite præsectam, atque eandem plane esse, cujus literæ Cremonenses meminerint: publicum proin eas cultum mereri, atque exponi palam venerationi posse. Tum vitreis illas specularibus inclusas religioso coluit osculo, et præsentibus, idem ut facerent, author fuit. Indita eandem in arcam fuerant Romanorum duorum martyrum, Constantii et Fausti, corpora, quæ e Calixti cœmeterio suis cum sarcophagis, nominibus, et plena sanguinis phiala feliciter eruta lustravit, ac pro legitimis habuit Ghinettus Cardinalis, summi Pontificis in Urbe Vicarius. Hæc ubi eadem diligentia Stravius recognoverat, et thuris suffitu veneratus fuerat, suo rursus annulo obsignata seponi tantisper jussit, dum, impetratis a Pontifice Indulgentiis, publico cultui exponi majore cum celebritate possent.

43 Implevit hæc Agrippinensium vota Romanus Pontifex anno MDCLIII *, quando amplo diplomate culparum pœnarumque condonationem obtulit omnibus, qui, peccatis rite expiatis, Eucharistiam sumerent, et ante sacra lipsana Deo, quo par est, modo supplicarent. Id ut majore cum apparatu fieret, stratum est eleganti marmore Marianum basilicæ nostræ sacellum, et Geroldo conflatum ex argento signum voluntate et sumptu Catharinæ de Colonia (von Cöllen.) Refert id Geroldum dimidiato corpore, et viatoris specie; caput petasatum est, et dextera scipione instructa; læva pugillares tenet; intra præcordia defixus hæret pugio, atque e pectore per crystallum reliquæ tralucet: subjecta hermæ huic basis, in qua præter argentea toreumata hæc ex eodem metallo legitur subscriptio: S. GEROLDUS CIVIS COLONIENSIS. Æri deinde eadem incisa fuit imago, atque una cum vitæ synopsis et precatationis formula distributa in vulgus.

46 Imaginum istarum exemplar præ manibus habeo beneficio supra laudati R. P. Augustini Aldenbruck, in quo præter precatationem, num. 43 jam recitatam, hæc præterea legitur ex communi Martyrum: Præsta, quæsumus, Omnipotens Deus, ut, intercedente B. Geroldo martyre tuo, et a cunctis adversitatibus liberemur in corpore, et a pravis cogitationibus mundemur in mente. Per Dominum etc. Synopsis vero Vitæ sumpta est ex Philippi Ferrarii Catalogo Sanctorum Italiæ, cujus verba dedi num. 2. Porro ne quid curiosus hagiophilus desideret, ipsam statuem iconem, prætermisissis, quæ, monente eodem Augustino

recognitæ approbantur. petuntur Indulgentiæ a Romano Pontifice,

iisque rependis ornatur sacellum, paratur lipsanoteca argentea, * l. MDCLIII.

quam hic subijcimus

A stino Aldenbruck, solum in die exaltationis inchi-
sarum reliquiarum addita fuere, chalcographo
nostro imitandam dedi, qualem hic exhibeo.

B

cum paucis
ad eam an-
notatis.

47 Addo etiam ejusdem eruditi viri ad eam-
dem statuum in litteris ad me datis annotationes.
Basi (inquit) statuæ, quæ (basis scilicet) ex ligno
elaborata affabre est, atque argenteo toreumate,
et in medio lamella ejusdem metalli majuscula
est exornata, sicarios in Sanctum irruentes
eumque confodientes exhibente, hæc dumtaxat
characteribus ex argento fuis superne leguntur
inscripta: SANCTUS GEROLDUS MARTYR CIVIS COLON;
sed statua ipsa tota argentea est, gladio, sci-
pione, stella etc. inauratis, estque majoris etiam
(quam basis) formæ, ut icon exhibet, ac sedecim
facile librarum, Catharinæ de Colonia, vulgo
Von Cöllen, donum. *Hactenus ipse. Lamellæ
locum in basi data icon manifeste exhibet, sed
is in eadem icone arctior erat, quam ut Sancti
cædis imaginem capere posset, similisque ratio
obstitisse videtur, ne prædicta inscriptio eidem
iconi adderetur.*

Anno 1652
archiepisco-
pus Colonien-
sis suos publi-
cis litteris
* l. sextum
decimum

48 Redeo ad Reiffenbergii narrationem, in
qua ipsa earundem S. Geroldi reliquiarum exal-
tationis solennitas exponitur. Illius verba accipe.
Præstituit sacræ huic ovationi archiepiscopus
septimum decimum * Kal. Quintileis, qui tunc
in Dominicam quartam post Pentecosten in-
currebat. *Hic subduntur archiepiscopi pro ea
celebranda litteræ publicæ, quarum exemplar
tunc typis vulgatum habeo, atque hic subnecto,
recisis brevitatis causa aliquot ejusdem archie-
piscopi titulis, qui ad præsens argumentum nil
faciunt.*

Maximilianus Henricus, Dei et Apostolicæ
Sedis gratia electus et confirmatus sanctæ Co-
loniensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Romani
Imperii princeps Elector, et per Italiam archi-
cancellarius etc. etc. venerabili clero et universis
ac singulis Christi-fidelibus civitatis et archi-
diocesis nostræ Coloniensis salutem in Domino
sempiternam.

ad sollemni-
tatem trans-
lationis ea-
rundem reli-
quiarum,

49 Dum periculosæ febres in civitate et
archidiocesi nostra Coloniensi grassantur, op-
portune divina Bonitas offert cælestem medicum
S. Geroldum, patria Coloniensem, martyrem
Cremonensem, qui cum in Italia soleat innume-
ros ab omni genere febrium invocatus suo pa-
trocinio liberare, speramus, non minus in

Octobris Tomus III.

patria sua, dummodo legitime colatur, civibus
suis, iisdem morbis conflictantibus, opitulatu-
rum. Cujus sacræ reliquiæ Cremona translatae,
et a nostro in Pontificalibus simul et spirituali-
bus Vicario generali diligenter examinatae et
approbatae, ut cultu majore honorentur, San-
ctissimus D. N. Innocentius divina providentia
Papa X pro festo translationis dicti S. Geroldi
M. (quod Dominica iv post Pentecosten, quæ
est xvi dies mensis Junii, sollemniter apud Pa-
tres Societatis Jesu celebrabitur) omnibus
Christi-fidelibus confessis et sacra Communione
refectis, et dictum Martyrem ibidem colenti-
bus, plenarias Indulgentias clementer imper-
titur hoc tenore.

50 « Innocentius Papa X Universis Christi-
» fidelibus præsentibus litteras inspecturis Salu-
» tem et Apostolicam benedictionem. Ad au-
» gendam fidelium religionem, et animarum
» salutem cælestibus Ecclesiæ thesauris pia
» charitate intenti, omnibus utriusque sexus
» Christi-fidelibus, vere pœnitentibus et con-
» fessis, ac sacra Communione refectis, qui ec-
» clesiam domus Presbyterorum Societatis Jesu
» Coloniensium die festo translationis S. Ge-
» roldi M. a primis vespers usque ad occasum
» solis festi hujusmodi devote visitaverint, et
» ibi pro Christianorum principum concordia,
» hæresum exstirpatione et S. Matris Ecclesiæ
» exaltatione pias ad Deum preces effuderint,
» plenariam omnium peccatorum suorum in-
» dulgentiam et remissionem misericorditer in
» Domino concedimus: Præsentibus pro una
» vice tantum valituris. Volumus autem, quod,
» si pro impetratione, præsentatione et ad-
» missionem, seu publicationem præsentium ali-
» quid vel minimum detur, aut sponte oblatum
» recipiatur, præsentibus nullæ sint eo ipso.
» Datæ Romæ apud S. Mariam Majorem sub
» annulo Piscatoris die xxv Novembris. Anno
» MDCLI Pontificatus nostri VIII.

» Gratis pro Deo etiam scriptura. Franc.
» Caetanus. »

51 *Hiscæ rursus subdit archiepiscopus:* invitatur et
hortatur.
Omnes igitur parochos et concionatores horta-
mur in Domino, ut auditores suos ad hunc
sanctum Civem suum honore congruo excipien-
dum, colendum et invocandum inflamment,
ut, sicut hactenus Cremonam sæpius a febribus
et hostium incursibus liberavit, ita patriæ suæ
deinceps custos, tutor et advocatus esse digne-
tur. In quorum fidem has per supradictum
nostrum in pontificalibus vicarium subscribi
fecimus. Coloniæ 1 Julii anno MDCLII.

Georgius Paulus Stravius episcopus
Joppensis, suffraganeus Coloniensis
et vicarius generalis etc.

*Sequitur denique Germanico sermone invitatio
populi ad eandem sollemnitatem pie celebran-
dam, sanctumque Geroldum, celebrem apud
Cremonenses adversus febres patronum, adver-
sus easdem invocandum. Nunc ad ipsam sol-
lemnitatem tandem perveniamus, referente ex
Collegii Agrippinensis litteris annuis eodem Reif-
fenbergio.*

52 Profestus interea cum fulsisset dies, Stra-
vii permissu consecrata est statua argentea,
quæ Geroldi complexura erat reliquias. Excita-
tum deinde in aræ principis meditullio pegma
eximio opere, cui purpureum insistebat cono-

AUCTORE
C. S.

propositis
etiam Indul-
gentiis plena-
riis ab Inno-
centio X con-
cessis.

E

F

Exponuntur
translationis
festivitas, sa-
cer apparatus.

AUCTORE
C. S.

peum, quod Geroldi simulacrum exciperet, et affluenti populo editiore e loco ostenderet. Subjecta uncialibus literis hæc visebatur inscriptio : S. GEROLDUS MARTYR CREMONENSIS, PATRIA COLONIENSIS, PATRONUS CONTRA FEBRES. Secuta est æris campani compulsatio diuturnior, et jucunda fidium, nervorum, cornuum, ac vocum concertatio, quæ ad duas ferme horas protracta mirifice audientium animos auresque tenuit. Vix alias Agrippinensis civitas majoribus incedere lætitiis visa est. Civium, finitimorumque hominum ad sacra tribunalia concursus fuit maximus, quem dies postera sub Sacro musico, et consecuta paulo post panegyri eum in modum auxit, ut non tantum inferior basilicæ ambitus, sed chori etiam pensiles ac proxima fornici odea referta essent hominibus, essentque plurimi, qui templi, ceteroqui amplissimi, spatiis exclusi foris cogerentur præstolari, dum egressuri locum facerent.

conkursus
pietasque po-
puli, et obten-
ta beneficia,

B Qui sacram Synaxim Dominico die frequentarunt, a sex millium numero haud longe abfuere. Nulla hic loci Paschalis festivitas tanta est hominum celebrata frequentia, nulla majore cum civium fructu, nulla pari aut concursu aut congratulatione : quo plurimum contulit, quod Geroldum populus non modo susciperet ut Sanctum, sed et ut civem amaret. Ingens certe facta est animorum commotio, cum, peractis omnibus, Ambrosianum concineretur carmen, et Marianum ad sacellum Divi signum a linteatis deferretur. Eminebant isthic in ara statuæ complures, quarum aliæ sicarios, aliæ Geroldum cum cælesti genio, palmam præferente, repræsentarent. Reliquiæ sublimiore loco intra aram conditæ, atque octo integros dies catechetiæ juventutis cantu et cereis votivis honoratæ sunt. Vulgavit tum Crombachius noster, uti de se ipso in Annalibus perhibet, Vitam Geroldi idiomate vernaculo (*de qua sæpe mentionem feci*) atque eo cum fructu tradidit clientibus, ut certatim conquisitæ fuerint Sancti imagines, et ingens febrientium numerus consanuerit.

maxime in
depellendis
febris,

C Fuit etiam in his mulier gravida et partui propinquans, quæ aliis cum symptomatis periculosam insuper febrem contraxerat : jam eo invaluerat morbi vis, ut deesset officio stomachus, et cibi nihil retineret aut digereret. Humana remedia cum ipse desperaret medicus, sacer-

sacerdotum nostrorum aliquis author extitit D feminæ, ut hausta aqua Ignatii, Divo huic et Geroldo religionem annuam voveret, ac tum demum se satis cælestibus permetteret. Vix votum conceperat mulier, et lympham hauserat, cum extemplo obsecutus est stomachus, retinuit aquam, et nauseam posuit; atque alterum intra mensem feliciter effudit fœtum puerpera. Tota dein urbe febrium resedit æstus, et malum per viciniam grassari desiit. Quod ubi Belgis Gallisque nuntiatum est, plures etiam in horum provinciis extitere, qui Geroldo depulsæ febris beneficium grati adscriberent.

53 Ipse Coloniensis archiepiscopus Maximilianus Henricus, cum Hildesino ex itinere periculosam retulisset febrem, neque internos ob æstus claudere amplius in somnum oculos posset, afferri Bonnam Geroldi maxillam petiit, et piacularibus perfunctus obsequiis, mox noctu quievit; et sublati paulo post sanguinis commoti intemperii, totus convaluit. Agnovit se voti reum, misitque quinquaginta librarum cereum, Bavaricis condecoratum insignibus, et chronica hac spectandum epigrapha : ANATHEMA SANCRI GEROLDI. Idem princeps, ad Ratisbonensiam paulo post abiturus comitia, noluit se committere itineri, nisi impetrato a collegii Rectore Geroldi dente, quem argento inclusum circumtulit, atque ita salutarem sensit, ut, tametsi quartanam ei febrem ominati essent medici, nihil tamen ille labis hujus ac vitii in sanguine contraxerit, sed sanus, vegetus ac integer iter suum et inierit et confecerit. *Ceterum Bonna civitas, ubi archiepiscopus decubuisse supra dicitur, vernacule Bonn etiam dicta, præcipua Electorum Coloniensium sedes est, quatuor milliariibus Germanicis supra Coloniæ Agrippinam ad Rhenum condita.*

quibus etiam
archiepiscopus
illius opem
se liberatum
agnovit.

56 Porro ab isto tempore usque in hodiernum diem nostri Agrippinenses Patres Societatis Jesu festum S. Geroldi quotannis celebrant Officio ritus duplicis, non tamen die 7 Octobris, ut faciunt Cremonensis, sed Dominica secunda Octobris, ab ipsis ejusdem mensis Kalendis numeranda, quasi in diem 11 Octobris inciderit, festum SS. Gereonis et sociorum MM., eodem die alioquin celebrandum, transfertur in diem posterum. Ita sæpe laudatus Aldenbrückius.

Annuus cultus
ejus Coloniæ
Agrippinæ.

A

AUCTORE
C. S.

DE S. PIPIONE, DIACONO CONF.

BELNÆ IN VASTINENSI GALLIÆ TRACTU.

SYLLOGE HISTORICO-CRITICA.

De illius cultu, gestis et ætate.

INCERTO
SÆCULO.
Hujus Sancti,
martyrologis
parum noti,

Ex binis Galliæ locis, Latine Belna, vernacule Beaune et Beaulne dictis, alter ampla cultaque Burgundiæ ducatus civitas est, quam Bruzen la Martiniere in suo Dictionario geographico tribus ab Arari fluvio milliaribus Gallicis Divionem inter, Augustodunumque ac Cabillonum sitam ait: alter nunc parvum, olim amplius, Galliæ oppidum, in Vastinensi, vulgo le Gastinois, vel Gatinois, provincia, eodem teste, quatuor leucis cum dimidia Brivoduro (Gallis Briare) duabus cum dimidia Bellogardia (Bellegarde) unaque circiter cum media Boscocommuni (Boiscommun) distans, sub Montis Argisi tribunali, quod Galli Election vocant. Solet etiam hoc oppidum, ne cum prædicta Burgundiæ civitate confundatur, Gallice Beaune-en-Gatinois, Latine Belna Vastinensis appellari. Observat quoque Hadrianus Valesius in Notitia Galliarum p. 526, in Actis concilii Suessionis (ut ait) anno 862 habitæ, villam Belnam in pago Vastinensi sitam, inter villas monasterii S. Dionysii numerari. Qui plura de hoc loco voluerit, adeat Guilielmum Morin in Historia generali Vastinensis, Senonensis et Hurepæsii provinciarum pag. 281 et sequentibus.

locum cultus
non diem,
Saussayus,

2 Porro ibidem hoc die 7 Octobris colitur S. Pipio cum titulo diaconi ac confessoris, tam paucis martyrologis, cum exteris, tum Gallis, notus, ut non nisi apud duos, Saussayum scilicet ac Castellam illius memoriam, nec etiam recte, consignatam invenerim. Ac prior quidem recte ejusdem cultus locum in Martyrologio Gallicano, at non ita diem, assignans, ad secundam Octobris inquit: Eodem die apud Belnam in Vastino depositio sancti Pipionis, levitæ, socii sancti Matherini. Tum subdit satis amplum pro more suo illius elogium, quod quia ex ejusdem Sancti Officii Lectionibus, infra dandis, concinnatum est, hic non recitabo. Ita censuit Saussayus, quod Pipio in iisdem lectionibus legatur 6 Nonas Octobris in pace requievisse; verum apud Labbeum, qui illas edidit, loco infra indicando ad calcem adjecta est sequens annotatio: Septima die Octobris Officium illud, festumque celebrari solet, licet sanctus Pipio obiisse dicatur die (adde secunda) ejusdem mensis. Hac de causa nos ad 6 Nonas hujus mensis in Prætermisissis (ubi unius litterulæ vitio Pipia pro Pipio legitur) ejusdem gesta in hodiernum diem distulimus.

Castellanus
diem, non
locum, recte
assignavit.

5 Porro, ut Saussayus alienum cultus diem, ita Castellanus in Martyrologio Universali alienum locum assignavit, ex confusione geminæ Belnæ Burgundicam pro Vastinensi nominans. Nam sic habet hoc die 7 Octobris, sed sermone

Gallico: Belnæ in Burgundia S. Pipio (Gallice Saint Pipe) diaconus. Ex aliis martyrologis nullus alius, quem legerim, ut jam dixi, sive ad hunc, sive ad alium diem illius meminit; quod eo magis miror, quo antiquiorem hunc Sanctum faciunt Lectiones Officii ipsius, quoque celebrior ejusdem in tractu Vastinensi est veneratio; neque enim a solis Belnensibus colitur, verum etiam ex circumjunctis oppidis vicisque, ad ipsum velut potentem patronum ad impetrandam arentibus agris pluviam agminatim supplicantium ritu accurritur, ut ex referendis palam fiet.

4 Adhæc alteram S. Pipionis annuam festivitatem, Translationis scilicet sacri ejus corporis, ad diem 4 Junii præmiserat his verbis: Belnæ in Vastino Translatio sancti Pipionis levitæ, cujus sacrum corpus Ludovicus Senonensis archiantistes ob miraculorum, quibus renidebat, splendorem, exhumatum in capsulam invexit, exhibuitque fidelibus perpetua reverentia percolendum. Ita Saussayus, ut opinor recte, nam et prima Pipionis translatio die 4 Junii in Lectionibus edendis facta legitur, et Papebrochius noster in Ms. Annotatione, ad eundem diem Junii seposita, sic monuit: Translatio S. Pipionis celebratur 14 die Junii, quæ prima, et id ipsum etiam insinuare videntur, quæ apud Labbeum verbis de natalitio ejusdem Sancti die 7 Octobris celebrari solito supra num. 2 datis, subduntur hoc modo: Translatio prima peracta est die 14 Junii an. MCCCCLXII. Vide dicta apud nos in Prætermisissis ad eundem Junii diem, unde lector ad 2 vel 7 Octobris remissus fuit. Fortasse etiam altera ejusdem sacri corporis translatio Belnæ celebratur, de qua rursus Papebrochius in mox dicta Annotatione subjecit: Secunda vero colitur die xxviii Octobris, quæ facta anno Domini MDCLIII, et apud Labbeum pariter additur: Altera vero (nempe translatio peracta est) die xxviii Octobris anno Christi MDCLIII.

5 Priusquam ad S. Pipionis gesta, qualia exstant, progredior, ejusdem apud Belnenses in Vastino cultum præmitto. In Officii sui Lectionibus dicitur ille circa annum Domini tercentesimum in pace requievisse; nec tamen ullum reperio sacre venerationis illius indicium ante annum 1462, cujus die 4 mensis Junii sacrum ipsius corpus a Senonensi archiepiscopo, Ludovico Meledunensi, elevatum, magnoque cum populi concursu in Belnensem ecclesiam illatum fuit, teste ejusdem Officii auctore, in quo et additur: Collectis itaque, et in capsula conditis sancti Confessoris reliquiis, ut ejus memoria in perpetuum haberetur, templum visitantibus, ac de bonis facultatibusque suis, prout cuique visum fuerit, largientibus, XL dies Indulgentiarum concessit, nempe

Translatio
ejusdem pri-
ma 4 Junii,
secunda forte
28 Octobris
etiam colitur;

de qua utra-
que transla-
tione

AUCTORE
C. S.

nempe laudatus archiepiscopus. Ludovici Melundensis, seu De Melun, tempus sedis congruit in Senonensium archiepiscoporum Catalogis, quos Claudius Robertus, Sammarthani fratres, et Hugo Mathoudus vulgarunt, in quorum postremo dicitur ille in hujusmodi Sanctorum pignorum visitationibus frequens fuisse, atque aliquot earum obviæ recensentur, inter quas S. Pipionis non occurrit.

pauca anno-
tantur.

6 Non propterea tamen ulla ratio est de ista illius translatione dubitandi, quam et Saussayus in suum retulit Martyrologium Gallicanum, atque annua memoria Belnensibus recoli, ex supra dictis verisimile est. Mirari tamen licet, si S. Pipio jam inde circa annum Domini tercentesimum mortuus sit, illius cultus nullum sæculo xv longe vetustius argumentum proferri. Elevationi corporis faciendæ occasionem dedisse miracula ad illius tumultum obtenta, facile credo Saussayo, num. 4 sic asserenti; sed, a quo sæculo ista obtineri cœperint, malim edoceri pro ætate, qua ipse Sanctus vixisse videri possit, utcumque late indaganda. De secunda ejusdem translatione, quæ verbis num. 4 datis anno Christi 1655 die

B

28 Octobris facta dicitur, nec in Officii Lectionibus, quia hæc duo circiter sæcula antiquiores sunt, nec alibi quidquam reperi. Aliquot quoque annis ante citatum 1655, nempe anno 1650 jam sæpe dictam Historiam edidit Morinus, quo tempore ipse sacrum Pipionis corpus in subterranea Belnensis ecclesiæ ampla ecclesia quievisse, pag. 285 memorat; ex qua an forte anno 1655 eductum et ad superiorem translatum fuerit, non habeo compertum.

Alter ecclesiæ
Belnensis pa-
tronus est;
fons ejus ce-
lebris.

7 Præmiserat ibidem Morinus, SS. Martinum et Pipionem ejusdem Belnensis ecclesiæ patronos esse; deinde post alia subdidit, uno milliari Gallico ab ipso oppido in declivi circa paludosa loco insignem scaturire fontem, sancti Pipionis, Gallice la fontaine de S. Pipe, appellatum, ad quem, quæ supra dixi, supplicantium agmina ad postulandas ejusdem Sancti patrocínio pluvias solent magno numero accedere; quod etiam exemplis illustrans: Anno, inquit, mdcx mensibus Augusto et Januario; mdcxiii die xx Maii, annoque mdcxix, die ix Junii, supra sexaginta ejusmodi supplicum agmina, atque inter alia Nemosio (Nemours), Monte Argisi (Montargis) ex Piviers, Lyricantho, Bosco-communi, aliisque ex locis ibidem affluere, postque celebratam Missam pluit vehementer, quod et presbyteri et parochi, qui cum supplicantium agminibus advenerant, authentico instrumento testati fuere. Hæc didicisse videtur Morinus ex Jacobo Boucher, artium magistro, dictæque Belnensis ecclesiæ parochio, a quo ille Lectiones Officii se accepisse, præmisit. Vide etiam dicenda in iisdem Lectionibus infra num. 15.

Ex Officio
Missæque il-
lius propriis

8 Ad Ecclesiasticum Sancti Belnense Officium, jam frequenter nominatum, veniamus. Papebrochius, cui idem Ms., quo Labbeus in sua Bibliotheca nova Librorum Mss. usus est, vel ejusdem apographum præluxit, in sua Annotatione Ms. alias laudata observavit, in Officio Missæque illius omnia esse propria; sed Labbei exemplo Antiphonas et Hymnos, quod nihil historicum continerent, merito non curavit describere, lectoremque pro Lectionibus ad Labbeum remisit, nec tamen prætermisit Prosam, ex qua Labbeus solum quatuor postremos versiculos vulgavit, totam transcribere, quam, quia hæc quædam Vitæ compendium est, hic subjicio.

9 Superni Regis Famulo læta concrepet concio,
Cujus favore benigno Belnensis gaudet regio,
Quæ pridem gaudens jucundum curavit puerperium,
Et perplacidis moribus instruxit ac virtutibus.

recitatur
Prosa, quæ et
Sancti gesta
et reliquias

Nam, ne juvenus tenella frangeretur inertia,

Nemundus vel dæmonia sua moverent prælia.
Ad patris oves pascendum mentis applicat studium,

Oves pascit, sed melius cælesti rore pascitur;
Cujus illectus dulcore litteras cœpit amare,
Altaris sacri postmodum se mancipat servitio,

Mathurini sacerdotis adhærens commilitio,
Quem vita functum patrio Roma revexit sepulcro.

Levitæ gaudet honore, sed sacerdotis ordinis

Alienus a livore recusat gradum scandere.
Spectabilis humilitas hunc retrahit, sed charitas

Atque morum facilitas commendat et integritas.

E

Vivus languet, et languores sepultus sanat, fragiles.

Artus firmat, et ardores depellet prece febriles.

Dum furor sævit Anglicus, et cuncta vorat gladius,

Inflammat ecclesia, integra restat Hostia,

Et Pipionis meritis illæsa manet capsula,
Regi comes Clientulus servatur ex favilla.

Qui cæli fruens otio, illi servit in gloria,
Excusans apud Dominum nostrorum lapsus criminum,

Nos ad Sanctorum gloriam per ipsius suffragia

Post præsentem miseriam Christi perducatur gratia. Amen.

10 Quæ de Sancti gestis hæc Prosa continet, in exusta ecclesia illæsas enarrat.

omitto hic exponere, quia in ejusdem Officii Lectionibus paulo latius leguntur: quæ vero in ista dicuntur de sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, sanctique Pipionis reliquiis in exusta ab Anglis ecclesia Belnensi servatis illæsis, non habentur in his, sed huc verisimiliter pertinent, quæ laudatus Morinus pag. 282 annotavit, quæque ex Gallicis Latina sic sonant: Extat Caroli VII regis (Galliæ) diploma, ex qua constat, ecclesiam Belnensem, quam Angli incenderant, ab eodem rege reædificatam esse, idemque diploma fidem facit, sanctissimum Christi Corporis Sacramentum in eadem inter cineres repertum fuisse. Quamvis autem nulla hic mentio sit de reliquiis S. Pipionis, verisimile est, auctorem Prosæ de eodem Belnensis ecclesiæ per Anglos incendio, de quo Morinus hic, agere. Notum porro est gravissimum Anglos inter Carolumque VII, Franciæ regem, initio hujus regni bellum; at plura, quæ ad propositum meum faciant, non comperi. Ceterum jam monui, Labbeum quatuor postremos ejusdem Prosæ versiculos, in quibus miraculum istud continetur, vulgasse.

11 Nunc ipsas Officii Lectiones ex Philippi Labbei tomo I Bibliothecæ novæ librorum Mss. pag. 779 et sequenti recenseo. Exstant hæc ibi cum hac præmissa notitia: Vita sancti Pipionis levitæ et confessoris. De Lectionibus Officii, quod

Lectiones Officii referunt
Sancti natales, adolescentiam,

A quod R. P. Ludovicus Jacob a sancto Carolo, Ord. B. Mariæ de Carmelo, descripsit ex veteri Codice ecclesiæ urbis Belnensis in Vastino, quæ juris est illustrissimi domini Achilles de Harlay, comitis de Bellomonte, libellorum supplicum magistri etc. *Sequuntur Lectiones octo numero, quarum sectiones sciens annotare omisi.* Rure Gallicano in pago, cui nomen Belna, in Vastino, patre pastore natus est præclarus Dei confessor S. Pipio levita, qui primis annis, et ipse patris studia secutus, oves pascebat, parentum necessitati suo labore subveniens; a quibus bene educatus, et in Lege Dei edoctus, de sublimiore pascua cœpit cogitare. Nam, dum in pastoralis ocio ageret, secum multa de cælesti Pastore animo versans, ejus ovile subinde ingrediebatur et egrediebatur.

progressum in
litteris, pro-
motionem ad
diaconatum,

12 Castum propositum servare volens sanctus Vir, primæ adolescentiæ suæ annis parentibus orbat, hæreditate magna ex parte pauperibus erogata, pauca sibi retinuit: qui deinde Aureliis profectus liberalium artium studiis, ut Scripturarum pascuis amplius frueretur, admirabili prudentia impendit. Omnem enim epularum luxum, et carnis lasciviam exhorrens alternis diebus jejuniis corpus suum macerabat. Grandior autem natu eruditiorque factus Liricantem una cum B. Mathurino, sacros Ordines suscepturus, ad Polycarpum, Senonensem Archiepiscopum, profectus est. Et Mathurino quidem in presbyterum ordinato, dilectus Dei famulus Pipio supra diaconatus Ordinem promoveri recusavit: qui dum se magna humilitate a sublimiori Ordinis fastigio retrahit, Deo omnipotenti proximus constituitur.

iter Roma-
num, et in
patriam cum
S. Maturini
corpore redi-
tum,

13 Paucis a suscepto Ordine diebus interjectis, eremitico cultu peregrinari cœpit; in medio autem itinere febre correptus aliquandiu in partibus Tolosanæ commoratus est. Recepta demum sanitate, iter incœptum repetens felici successu tandem Romam, ubi Mathurinus erat, appulit; ubi non multo post defuncto S. Mathurino, multis legitur claruisse miraculis, ut ipsa miraculorum magnitudine permoti Romani eum donis promissisque amplissimis retinere contenderent; quibus neglectis, sanctus Dei Confessor, nigro per circuitum pallio indutus, defuncti amici corpus ad patris domum reducendum procuravit. Unde factum est, ut, ita Deo volente, in patriam propriam reverteretur.

præparatio-
nem ad mor-
tem præsci-
tam,

14 Redditus suis sanctus vir Pipio, qui flebile corpus amici sepelierat, de propria morte ac sepultura curam egit, ad quam subterraneum quoddam sacellum, in quo postmodum provincialium consilio est inhumatus, construxit. Volens autem, ut erat Deo devotus, et ecclesiam sacello adungere, in ipso medio opere interceptus obdormivit in Domino. Febre siquidem longa afflictus et exesus, ut morti vicinus erat, ab angelo visitatus et confortatus, coronam gloriæ sibi paratam, feliciter audivit. Ex quo tempore nihil terrenum, sed, quasi jam cælos mente inhabitaret, divina omnia spirabat et eloquebatur tantisper; dum circa annum Domini tercentesimum, vi Nonas Octobris in pace requievit: cujus precibus ac meritis, peste, febribus, variisque languorum generibus multos hodie sanari, credimus.

corporisque
elevationem
ac miracula.

15 Cujus sanctum corpus deinde a Ludovico Meledunensi, Senonensi archiepiscopo, anno Domini MCCCCLXII, die IV mensis Junii elevatum est, atque translatum in præfatam ecclesiam magno

populorum concursu. Collectis itaque et in capsula conditis sancti Confessoris reliquiis, ut ejus memoria in perpetuum haberetur, templum visitantibus, ac de bonis facultatibusque suis, prout cuique visum fuerit, largientibus, XL dies Indulgentiarum concessit. Miraculorum vero excellentia multorum voluit Deus omnipotens Sanctum suum a morte honorare: nam plurimos per tumuli ejus ingressum febrium languore exolutos et quotidie exolvi S. Pipionis meritis, omnibus innotuit. Pluvias quoque siccitatis tempore, ejusdem Sancti reliquiis per vicos portatis, exoratas, a patribus nostris audivimus, et ipsi plerumque oculis nostris conspeximus, cum ordine devoto ad fontem pago vicinum, LA FONTAINE DE SAINT PIPE, quem creditur Vir sanctus manibus suis effodisse, pergeremus,

AUCTORE
C. S.

16 *Hactenus Lectiones Officii ex recensione Labbei, quæ quanti valere videantur, modo expendamus. Opportune Papebrochius in Sæpe dicta Notitia Ms. Prætermisam a Labbeo Officii auctoris Præfationem transcripsit, quam et hic exhibeo.*

Officii hujus
auctor non est
medio sæculo
xvi antiquior,

Hoc Lucione satus, Pipionis lætus honore, E
Thomas Picardus reddidit Officium.

Mille et quingentis junge undenos quater annos,

Tempus habes: præsens qui tibi scripsit Opus,

Belnensis vigil et placidus moderator ovilis Indoluit, Sanctum laude carere sua.

Ergo, ut, Christe, tibi Divisque rependit honores,

Illi post mortem dona repende tua.

Auctor igitur præmissarum Lectionum fuit quidam Thomas cognomento Picardus, Belnensis ecclesiæ parochus, sed natus Lucione, quæ parva Galliæ civitas est in provincia Pictavensi, episcopali tamen sede gaudens, sub metropoli Burdigalensi, atque alias Lucionium et Luciona, vernacule Luçon appellata; scripsitque anno 1544, quem numeri mille quingenti et quater undeni efficiunt.

17 *Hæc epocha apprimè componi potest cum annis translationum, quas supra memoravi; nam harum prioris, anno 1462 factæ, expressa exstat mentio in Lectione 7, apud me num. præcedenti; de altera vero, quam anno 1655 peractam dixi, altum in iisdem Lectionibus est silentium; ut proinde statuere liceat, Officium istud saltem non esse anno 1462 vetustius, nec recentius anno 1655, atque adeo potuisse, uti habet Præfatio, anno 1544 primum componi. Secundum hæc floruit hujus Officii auctor tertio decimo sæculo post S. Pipionem, si hic, ut iste num. 16 tradit, circa annum Domini tercentesimum.... in pace requievit. Post tot autem sæculorum lapsum scribens nequit esse de ejusdem Sancti gestis idoneus auctor, nisi ei sua ætate longe antiquiora instrumenta præluxerint. Atque hic uno quidem in loco apud me num. 15 de ipsius in Urbe Romana commoratione de Pipione dicit: Multis legitur claruisse miraculis; sed nec, ex quam vetusto scriptore ista acceperit, scimus, nec, quæ ibidem narrat, sæculo III exeunti aut ineunti IV congruunt, ut facile credantur.*

ac proinde nec
satis idoneus
biographus.

18 *Quare ego non omnia examinabo, quæ singula certe primus tradere non potuit scriptor tot sæculis ipso Sancto posterior, si tamen tot sæculis posterior sit. Credo equidem, ipsum potissimam eorum partem ex populari traditione accepisse, suisque*

Sanctum flo-
ruisse sæculis
tertio et
quarto,

AUCTORE
C. S.

suisque exornasse conjecturis; sed quam sæpe et hæc, et ista fallant, nil opus est dicere. Verum age, in ætatem, qua S. Pipio floruit, inquiremus. Si *Lectionum* auctori credimus, Pipio a Polycarpo, Senonensi archiepiscopo, ordinatus diaconus est eodem tempore, quo S. Maturinus ab eodem præsule creatus est presbyter, hique duo simul Romæ fuerunt; ubi etiam Pipio tot claruit miraculis, ut ipsa miraculorum multitudine permoti Romani eum donis promissisque amplissimis retinere contenderent; quibus ille neglectis, S. Maturini, ibidem interim defuncti, corpus in Galliam reuexit, atque ipsemet apud Belnenses suos circa annum Domini tercentesimum vi Nonas Octobris in pace requieuit. Floruerit ergo Pipio vergente ad finem sæculo iii et ineunte iv.

ex Actis S.
Maturini

19 Et vero ad id temporis referendus ille esset, si de ejusdem amicitia cum S. Maturino et Polycarpo Senonensium episcopo, et de horum ætate constaret. De S. Maturino agendum in Opere nostro erit ad Kalendas Novembris, quo die hic in genuino Usuardino Romanoque Martyrologiis legitur. Interea dicere licet, ejus Acta, qualia Petrus de Natalibus ac Boninus Mombritius ediderunt, inspersa fabulis esse, nec meliora esse gemina alia, quæ descripta habemus ex codicibus D. De la Mare et Claremaresceno. Apud istorum primum dicitur S. Maturinus una cum parentibus suis ethnicis a S. Polycarpo episcopo baptizatus fuisse; apud alterum etiam presbyter ordinatus a quodam sancto Polycarpo episcopo. Similitima leguntur in duobus Mss. nostris; sed nec hæc, nec illi de S. Pipione meminerunt, aut istius Polycarpi sedem assignarunt; de Maturino autem quædam minime verisimilia, neque tempori congrua narrant.

confirmari
nequit,

20 Aiunt siquidem, Maturinum presbyterum a Maximiano imperatore Romam invitatum, ut ex filia sua dæmonem expelleret, imperatori consensisse, obstrictis tamen ante jurejurando ab eo missis, ut si vel in itinere vel Romæ moreretur, corpus ejus in Vastinensem pagum revelendum esset. Sic igitur Romam profectus dicitur ibidem non modo dictæ principis filiæ feliciter succurrisse, verum etiam innumeros Romanos grassante morbo liberasse, ac propterea tam a Maximiano, quam a populo, magnis muneribus honoribusque affectus, cum diem suum ibidem obivisset, magnifice sepultus fuisse; cumque postridie extra tumulum repertus esset, eodem imperatore, de supra dicta pactione monito, mandante, in patriam suam honorifice relatus fuisse. Quam fabulosa hæc sint, nil opus est exponere; nec ego alia de causa hic retuli, quam ne quis existimet, ex S. Maturini Vita solide firmari posse gesta ætatemve S. Pipionis, de quo insuper nullum ista verbum facit.

nec potest ex
ætate Poly-
carpi, qui an
Senonensis
episcopus
fuerit,

21 Polycarpi, qui in S. Pipionis Officio Senonensis archiepiscopus appellatur, quam obscura sit memoria, collige ex Saussayo, qui cum ipsum ejusdem sedis sanctis episcopis annumerandum censeat: Tamen non sine dolore (inquit ad diem 1 Novembris in S. Maturino) ferimus, quod S. Polycarpus, qui eum (Maturinum) in Christo genuit, ad tam sublimia provexit, nec exilem obtineat debiti honoris participationem. Nec enim ipsa in ecclesia Senonensi... ulla vix ejus extat venerandæ memoriæ scintilla: cum pridem ejus sacratissimum nomen ex pontificum illius ecclesiæ serie exciderit; porro inter Sanctos, quos ea honorat, nullum hactenus locum sortitus sit. etc. Inter alios quoque, qui eundem

inter ejusdem sedis antistites recensent, Hugo D Mathoudus illum nono loco reposuit, atque: Certum item, S. Mathurinum, suæ diœcesis in Lyricantu Vastinensi indigenam, ad sacerdotium promovisse, ut in illius Actis a Baronio laudatis legitur.

22 Cum nullum Baronii locum determinarit Mathoudus, ego vero alium nesciam, in quo de S. Maturino loquitur Baronius, quam in Martyrologio Romano ad diem 1 Novembris, ejus verba huc transfero: In pago Wastinensi S. Maturini confessoris; deinde in Annotatis ibidem: Usuardus de eodem hac die. Ejus vitæ Acta habet Mombrit. tom. II, et Petrus in Catal. lib. x, cap. 6. Vixisse fertur temporibus Maximiani imperatoris. Baronius itaque laudavit quidem ista S. Maturini Acta, non tamen ait, hunc a Polycarpo Senonensi ordinatum presbyterum esse, imo Usuardino textui inhærens, ne presbyterum quidem dixit, tempusque, quo S. Maturinus floruisse in istis legitur, non nisi dubie adjecit in Annotatis: Vixisse, inquit, fertur temporibus Maximiani imperatoris. Porro eadem S. Maturini Acta pluribus, ut jam dixi, excutienda venient ad diem 1 Novembris: mihi interim cum Tillemontio tom. IV Monument. Eccles. pag. 484 non satis idonea apparent ad S. Polycarpi episcopatum Senonensem confirmandum.

23 Si tamen Polycarpus sæculo iii vergente ad finem Senonensem (ut volunt) tenuerit cathedram, eodemque tempore floruerit Maturinus, mihi multo verisimilius videtur, vel S. Pipionem amborum ætate longe esse posteriorem, vel, quæ de eodem Romæ degente in Lectione 4, apud me num. 16 dicuntur, non minus esse pro fabulis habenda, quam ea, quæ num. 25 de oblati Maturino donis honoribusque ex hujus Vita retulimus. Par enim utrinque stat ratio; nimirum, quod istæ Christianorum principum, non ethnicorum, temporibus congruant. Majorem quoque speciem veri habebunt, si ad posteriora Maximiano tempora referantur, quæ lectione 2, apud me num. 15, velut jam tum publica litterarum studia Aurelianis floruisent, de eodem Sancto Pipione dicuntur: Deinde Aurelias profectus liberalium artium studiis, ut Scripturarum paucis amplius frueretur, admirabili prudentia [se] impendit.

24 Et vero multis illum sæculis (nisi typographicus error sit) juniorem facit jam plus semel laudatus Morinus, pag. 284, ubi ejusdem obitum anno 1506 Nonis Octobris affixit. Proficitur tamen hic, sese ea, quæ de illius gestis memoravit, accepisse ex Lectionibus ecclesiæ Belnensis, submissis sibi a Jacobo Boucher, Artium magistro ejusdemque ecclesiæ parochio, uti supra jam observavi. Si has recte secutus fuerit Morinus, erant ex cetera Labbeanis fere conformes, atque æque ac hæc de S. Maturino ac Polycarpo meminerunt, quorum tamen cum istum Morinus ipse pag. 561 sub Maximiano Galerio floruisse, asserat; constetque, Maturinum, utpote jam sæculo ix ab Usuardo memoratum, sæculo xiv longe esse antiquiorem, necessum est, vel annum emortualem S. Pipionis vitiosum apud ipsum esse, vel commentitia, quæ ipse quoque de ambobus Sanctis sacris Ordinibus per Polycarpum Senonensem archiepiscopum simul initiatis profert.

25 Sed et altero quoque argumento probari potest, eundem annum 1506 longe a vero aberrare, aut falso asseri, S. Maturini corpus a Pipione nostro Roma in Gallias umquam relatum fuisse.

controvertitur:

E

neque ipsius
istis sæculis
gesta congruunt
Pipionis.

F

Alibi legitur
obisse anno
1506; sed nec
hic annus

cum ejusdem
gestis congruit:

A fuisse. Dubitari enim merito nequit, quin S. Maturini corpus in Wastinensi Gallia pago jam quieverit, dum Usuardus illum sæculo IX ad Kalendas Novembris sic annuntiavit : In pago Vuastinensi, sancti Maturini confessoris; nam alioquin Maturinus non hic, sed Romæ annuntiandus fuisset, si Romæ mortuus, Romæ etiam tunc jacuisset. Si itaque S. Maturinus, ut ejus quoque Acta perhibent, Romæ obierit, in ejusdemque corporis in Galliam translatione partem aliquam habuerit Pipio, non potuit hic id officii serius, quam sæculo IX, præstitisse, atque adeo nec usque ad annum 1506 vivendo pertigisse ullo modo credendus est. Verum quis ex hujus tam recentibus sublestæque fidei Actis translationem illam eidem tuto adscribat?

itaque incerto
ille sæculo
floruit.

26 Quam ob rem, ne diutius in tenebris palpem, hæc pauca de illius ætate observo. Primo : gesta ejus, in Lectionibus narrata, Maximiani

Galerii aliorumve gentilium imperatorum temporibus minime congruunt, minusque a veris abhorrent, si ad Christianorum principum sæcula referantur. Secundo, si idem Sanctus vel paulo ante, vel etiam post Usuardum visse diceretur, minus mirandum esset, quod hic martyrologus, qui Maturinum, in eodem, ut volunt, pago natum, ac certe cultum, non prætermisit, de Pipione si luerit; nimirum sive quia hic tunc temporis vel nondum notus esset, vel cultu suo nondum innotuisset. Tertio, cum ejusdem Sancti corpus primum anno Domini MCCCLXII elevatum fuisse in Lectionibus Officii legatur, tam seram sacri pignoris elevationem multo minus mirabimur, si ille anno 1506, ut habet Morinus, quam si circa annum Domini tercentesimum, ut in iisdem Lectionibus narratur, obiisse diceretur. Hisce ego rationibus inductus, Pipionem nulli certo sæculo potui adscribere.

AUCTORE
C. S.

ADDENDA AD DIEM V OCTOBRIS.

C. B.

IN S. MEINULPHO DIACONO.

Opus, sero ad
nos allatum,
nonnulla de
S. Meinulpho
complectitur,

Acta S. Meinulphi diaconi una cum Commentario hisce præviotypis jam erant excusa, cum tandem scriptorum, qui variorum Religiosorum Ordinum res historico-monastico-ecclesiasticas litteris mandarunt, allata ad nos fuit, quam diu expetieramus, Collectio. Opus hoc, cujus tomus ultimus non ante annum 1768 prælo fuit subductus, in tomos sex diversos est distributum. Tertius ex his a pag. 63 priorem Germaniæ Canonico-Augustinianæ, a R. D. Francisco Petro, Wettenhusano in Suevia canonico Regulari, sæculo præterito collectæ, partem complectitur, in qua cum eo loco, quo de collegio seu monasterio Bodecensi sermo fit, non pauca de hujus fundatore S. Meinulpho occurrant, quæ, si lucubratio ista ad manus nostras citius pervenisset, commemoranda in Commentario, Actis ejusdem Sancti prævio, nobis fuissent, præcipua saltem ex his juverit hic recensuisse, relictis interim intactis præter alia nonnulla etiam iis, in quibus auctor laudatus perperam a nobis dissidere videtur. Primo itaque is pag. 218 et seq. suppeditat, quæ, cum summam etiam Ferdinandi Furstenbergii, celsissimi ac reverendissimi Paderbornensis episcopi principis, in S. Meinulphum venerationem testentur, iis sane, quæ de hac in Commentario, Sancti hujus Actis præmisso, num. 158 et binis seqq. dicta sunt, merentur adjungi.

hæcque inter,
præter insi-
gne in hunc
Sanctum ve-
nerationis
argumentum,

2 Sunt autem hæc : Nostris temporibus insigne quoddam altare beatissimo Sospitatori suo gratus in ipsa Bodecensi ecclesia magnis sumptibus apparari quidem constituit, qui, quamvis immatura morte præventus absolvere haud potuit, potuit tamen mortuus et post fata sua per alios absolvi voluit celsissimus ac reverendissimus princeps ac dominus Ferdinandus de Furstenberg, Dei et Apostolicæ Sedis gratia episcopus Paderbornensis, S. R. I. princeps etc., qui, anno MDCLXV de gravissima corporis infirmitate ex voto restitutus, pretiosissimum quemdam obtulit calicem argenteum, undique deauratum, novam quoque tumbam magnis sumptibus fieri voluit affabre factam et elaboratam, in qua novissime sub annum MDCLXXXII condigno honore

repositæ fuerunt ejusdem S. Meinulphi reliquiæ. Secundo chartam publicam, qua Bodicensem parthenonem ultima hujus abbatisa Walburgis de Walde in Wilhelmi, Paderbornensis episcopi electi et confirmati, manus anno 1408 resignavit, pag. 220 et seq. recenset. Hanc forte, qui, quæ de resignatione ista in Commentario, Actis S. Meinulphi prævio, num. 105 diximus, evolvent, ad manum habere desiderabunt, lubetque proinde et documentum illud huc transcribere.

5 Sic habet : In nomine Domini. Amen. Universis et singulis, quorum interest, vel quomodolibet interesse poterit, per præsens instrumentum publicum pateat evidenter, quod anno Nativitatis ejusdem millesimo quadringentesimo octavo, Indictione prima, mensis Septembris die prima, hora vespertina vel quasi, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et domini nostri, domini Gregorii Papæ divina Providentia Papæ XI anno secundo in mei notarii publici subscripti, testiumque infra scriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum præsentia personaliter constituti reverendus in Christo pater et dominus, dominus Wilhelmus electus ecclesiæ Paderbornensis et confirmatus parte ex una, et venerabilis domina Walburgis de Walde abbatisa monasterii Bodecensis Paderbornensis diocesis parte ex altera, habito tractatu inter eos super resignatione abbatissæ prædicti monasterii per ipsam dominam abbatissam ob spem reformationis ejusdem monasterii faciendæ, et super usufructu certæ pensionis, eidem abbatissæ ad vitam suam de bonis præfati monasterii ministrandæ in arbitros seu arbitratore, videlicet honorabiles viros dominos Bertholdum Besselim thesaurarium et Witi-kindum Spiegel cantorem ecclesiæ Paderbornensis prædictæ ad hoc per dominum electum supra dictum, strenuos viros Ravenonem de Brenken et Hermannum de Sterzen famulos ad idem per ipsam dominam abbatissam electos sponte et libere concordabant sub hac forma, quod, priusquam arbitri sive arbitratore supra dicti super quantitate, forma et modo usus fructus supra dicti concorditer determinarent, hoc partes

publicum
etiam, quo
Budicense
monasterium
ultima hujus
abbatisa

partes

AUCTORE
C. B.

in manus
Paderbornen-
sis episcopi
resignavit,

partes supra dictæ absque contradictione inviolabiliter observarent.

4 Si autem super præmissis inter se concordare non fierent, tunc partes ipsæ pronuntiationi et definitioni honorabilis viri et domini, domini Henrici Westphaler, camerarii ecclesiæ memoratæ, quem ad hoc in arbitrum seu arbitratorem superiorem elegerint, absque omni contradictione starent in præmissis. Promiseruntque partes antedictæ sub modo et forma supradictis arbitrium supradictum per omnia servare sub pœna centum marcarum per partem nolentem, partem servare volenti hujusmodi per pronuntiationem unam medietatem, et dominus de capitulo Paderbornensis ecclesiæ reliquam medietatem solvendas mihi notario publico subscripto vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest, vel interesse poterit stipulatione solenni. Quibus peractis, domina Walburgis abbatissa prædictam abbatiam monasterii supradicti cum omnibus et singulis suis juribus et pertinentiis universis tam spiritualibus quam sæcularibus per calami traditionem in manus domini electi supradicti resignavit; quam quidem resignationem præfatus dominus electus admittens, ratamque et gratam habens tandem supradictam abbatiam cum omnibus juribus et pertinentiis venerabili viro Joanni Wael Priori canonicorum Regularium in Swollis Trajectensis diœcesis ibidem præsentem contulit, ipsumque de eodem per calami supradicti traditionem investivit.

instrumentum
hic transcri-
ptum,

5 Super quibus omnibus et singulis reverendissimus dominus electus, dominaque Walburgis abbatissa, et dominus Joannes Prior prædicti conjunctim et divisim petierunt sibi unum vel plura publicum seu publica meliori forma, quibus fieri potest, per me notarium publicum subscriptum fieri instrumentum vel instrumenta. Acta fuerunt hæc in domo antiquæ librariæ ecclesiæ Paderbornensis prædictæ, præsentibus honorabilibus viris domino Hildebrando de Oesler, præposito ecclesiæ sanctorum Petri et Andreæ Paderbornensis, domino Alberto de Hexthausen canonico ecclesiæ Paderbornensis prædictæ, domino Gerardo officiali curiæ Pa-

derbornensis, Hermannio Lippmann presbytero, et strenuo Joanne Wesphaler milite, testibus ad præmissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Joannes Gherdeners Clericus Paderbornensis, publicus imperiali autoritate notarius, quia prædictis compromissis, resignationi et collationi abbatiae supradictæ, omnibusque aliis et singulis præmissis, dum sic, ut præmittitur, agerentur et fierent, una cum prænominatis testibus præsens interfui, eaque omnia et singula præmissa sic fieri vidi et audiui, præsens publicum instrumentum mea propria manu scriptum exinde confeci, subscripsi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis signavi in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum vocatus specialiter et rogatus.

6 Tertio integrum, quod de monasterii Bodicensis ad canonicos Regulares translatione ejusdemque reformatione tractat, Opusculum, in Commentario, Actis S. Meinulphi præmisso, num. 20 et seq. a nobis memoratum, pag. 223 et quinque seqq. recenset; quod hic saltem, ut, si quis forte dictum Opusculum consulere voluerit, invenire id queat, monendum existimavi, licet interim, uti in Commentario de S. Meinulpho loco proxime cit. jam indicavi, magni momenti lucubratio haud sit. Quarto idem illud Opusculum in titulo, quem ei præfixit, Gobelino Personæ diserte attribuit, nec illum hac in re falsum esse, pro certo affirmare ausim. Etsi enim, quod unum idemque factum alio modo in Cosmodromio, quod Opus Gobelini certo est, alio modo in dicto Opusculo referatur, hincque an Gobelinum, an alium hoc habeat auctorem, loco proxime cit. revocarem in dubium, illos tamen, qui Gobelino idem adscriberent, erroris nuspam indubitanter insinulavi. Neque vero merito facere id potuissem; licet enim reipsa lucubratiunculæ istius auctor foret Gobelinus, fieri tamen posset, ut unum idemque factum alio modo in illa, alio modo in Cosmodromio unus ipse narrarit, quod aliter quam prius in alterutro Opere notasset, rem fuisse peractam, postea compererit.

una cum Opusculo, quod revera forte Gobelino adscribendum.

AD DIEM VI OCTOBRIS.

IN S. BRUNONE CONFESSORE.

Nobiscum
communicavit
prænobilis
toparcha de
Ronshove
publicum

ag. 497 et quinque seqq. Cum jam Commentarii, Actis S. Brunonis prævii, § 2, quo de Sancti hujus nobili genere, patria temporeque natali actum, typis fuisset excusus, Brugis primum, nobili Flandriæ civitate, allatæ ad nos fuerunt litteræ publicæ, anno 1672, die tertia Novembris datæ. Per hasce, in vivis tum adhuc agentem Wilhelmum Ignatium de Hardevrust toparcham de Laghe in ditone Burburgana, Ruddersvelde etc. e Brunone de Hardevrust, Latine de Duro pugno, qui S. Brunonis pater exstiterit, aut saltem e Brunone de Hardevrust civitatis Coloniensis consule, anno 1275 in populi seditione occiso, qui ejusdem Sancti ex fratre Balduino de Hardevrust abnepos fuerit, ducere originem, nobilissimus ac amplissimus civitatis ejusdem imperialis senatus testatum facit, nonnullisque, quæ eodem spectant,

adductis, probare etiam videri potest. Istud porro familiæ suæ monumentum humanissime nobis submisit, qui præfati Wilhelmi Ignatii de Hardevrust toparchæ de Laghe, Ruddersvelde etc. per aviam paternam pronepos est, prænobilis dominus de Schynckele, toparcha de Ronshove, Henau, Voorde etc. civitatis Brugensis consiliarius syndicus, forique criminalis ibidem Grapharius.

2 Cum ergo si, quod litteris illis adstruitur, veritati consonet, nulla ratione, quin, quod tamen § proxime citato in dubium revocavi, et nobilissima Coloniensi Hardefaustorum seu Hardevrustorum familia natus sit S. Bruno, dubitandum non appareat, hic modo, ut de re per semetipsum studiosus lector ferre queat judicium, meliusque, quæ post dicam, intelligat, compendio, quid iisdem potissimum contineatur, expono, non paucis etiam ipsarummet litterarum verbis transcriptis. Sequentibus initio concipiuntur: Omnibus has visuris,

familiæ suæ monumentum, hic par- tim describendum,

visuris, lecturis aut auditoris salutem in Domino. Nos equestris ac patricii ordinis viri Ammannus, Consules, Quæstores, Proconsules cæterique imperialis civitatis Colonia Agrippinæ Senatores notum facimus et in perpetuam rei veritatem declaramus ac attestamur, familiam, cognomento de Hardenuust vel de Hardevust, van Hardenuust vel van Hardevust, von Hardenuust vel von Hardevust, Hardenuust, vel Hardevust, unam esse ex illustrissimis et antiquissimis hujus civitatis, fuisseque hic stabilitam a Brunone de Duro Pugno, equite generosissimo et patre sancti Brunonis, Carthusianorum fundatoris, circiter annum MLXVIII, regnante Henrico tertio Romanorum imperatore, sanctoque Annone Coloniensium archiepiscopo; ex quo omnes ex eo stemmate descendentes e nobilissimis ac florentissimis tam in inferiori quam superiori Germania uxores sibi copularunt familiis.

quod de contractis per Hardevustos illustribus matrimoniis, gestis magistratibus amplissimis,

5 *Plurimæ hic, e quibus Hardefaustani seu Hardevusti sibi acceperunt uxores, familiæ admodum illustres recensentur, sed hæc brevitatis causa omitto, sequentiaque, quæ iisdem enumeratis proxime subduntur, verba describo.* Diversis porro muneribus curisque præcipuis summa cum laude perfuncti sunt tum in imperatorum, tum regum principumque Electorum aula militari ceu politica, immo non pauci hujus nobilissimæ et maximis magistratibus gestis clarissimæ familiæ non raro consules et primi senatores prudentissime hujus civitatis fasces gubernarunt, ac militarium sancti Jacobi, Rhodiensis, Teutonici ac Melitensis Ordinum equestri dignitate et commendis fuerunt honorati; quin et plures ex ea emerunt episcopi, et illustrium utriusque sexus per utramque Germaniam cœnobiorum prælati, nec non capitulorum præpositi ac canonici, in quæ non alii admittuntur ac cooptantur, quam qui illustrissimo sanguine orti vetus equestre octo proavorum stemma demonstraverunt.

possessis variis terris ac dominiis,

4 Insuper varias terras et dominia possederunt, et etiamnum possident, qualia imprimis respective sunt ea de Texelsdonck, de Grebenclau, de Brait, de Wichem, de Blanckenborgh, de Nerwen, de Szecke, de Ringelbergh, de Lustorp, de Assenborgh, de Langheraet, de Ghemen, de Lavenbach, de Dutche, de Ghemenick, de Bodeberg, de Humen, de Schagen, de Coninxsmar, de Gasteren, de Bodekercke, de Bouckenem etc., quorum nomina et insignia nonnulli gestare et veteris familiæ eadem insignia variis ex causis, et ob stirpium ex aucta sobole numerum diffusionemque ex more patriæ immutare præsumperunt, mutatis vel metallis vel coloribus, quin et etiam aliquatenus figuris et symbolis; unde, quot olim fere stirpes in equestri hac gente, tot fere armorum... inter se diversitatibus discernebantur, ita ut, quamvis ex eadem radice ceu stipite oriundæ communia habuerint exordia, in plures tamen ramos et propagines scissæ militaris virtutis tradita a majoribus insignia non prorsus eadem quidem, sed tamen valde affinia, præferre voluerint.

adhibitis ac mutatis subinde

3 Cum enim Bruno de Hardevust, eques auctus, toparcha de Grebenclau et Brait, sancti BRUNONIS Carthusianorum archimandritæ ex fratre Balduino atnepos, ac hujus civitatis consul, ab invita et tumultuante plebe anno MCLXXIII interfectus, varios ex Maria von Poppinghausen

Octobris Tomus III.

et Ursula von Jabach, domini de Wichem hærede, uxoribus sustulisset filios, visum fuit nonnullis, eorum familiam, in varios jam dissectam ramos, stirpemque et posteritatem cuique suam cognato quodam ac decerpto ex eodem majorum atro gentilitiorum digmate discriminare, et ob id Arnoldo, præfecto de Keyserwerdt filiorum secundo (de Vygh etiam cognomine ob res natas assumpto) duo miniata niveisque limbis adornata ad manicas brachia et quasi tumescentem in gyrum ad armos argento intercisum circumducta aureo in clypeo decussatim disposita pro signo exhibere, et sic plantare Vyghiorum originem, Joanni autem serenissimi principis Henrici Virnenburgici Electoris Coloniensis aulæ præfecto filiorum tertio genito armatum in atro scuto brachium, cui evaginatus in pugno gladius manuario tegmine inaurato, mox etiam Christiano, eorum ex Henrico toparcha de Grebenclau et Brait primævo fratre nepoti, et Joannis toparchæ de Grebenclau et Brait, cui conjux fuit Margarita van Ruyssenborch, fratri natu juniori bina miniata et decussata in argentea parma brachia ostentare.

6 Aliis denique lunulam, aliis stellam, aliis avem vel liliū aliasve notulas addere, discrimenque illud in filios et nepotes, (in quibus etiamnum hodie illustres eorum florent prosapiæ) cum sanguine transmittere, exceptis tamen duobus, qui pro insigniis duo armata et cancellata in miniato campo retinuerunt brachia, primordialia nempe et universæ quondam ante hanc inchoatam stirpium divisionem huic genti arma indistincte communia, quæ ad nostram usque ætatem invariata, integra et illibata apud eorum posteros permanserunt, quorum stirpis et nominis et insignium caput etiamnum exstat illustrissimus ac nobilissimus dominus Ferdinandus Leopoldus de Hardevust, baro de Grebenclau et sacri Romani imperii toparcha de Brait, Gasteren, Schagen etc. Cæsareæ majestati a cubiculis et a sanctioribus aulicisque consiliis in Silesia jam residens, ducta in uxorem comitissa de Falkenstein.

scutis gentilitiis, stirpibusque etiam

7 Qui nobis pluribus litteris patefecit, et manifestissimis argumentis ac probationibus demonstravit, quod omnes ejusdem cognominis de Hardevust jam inde a ducentis et amplius annis in Castellanis Flandriæ ditionibus civitatum Casletanæ, Burburgensis ac Winociberganæ gestent itidem pro gentilitiis in scuto nigro armatum brachium, evaginato in pugno gladio, cui manuarium tegmen inauratum, et quod hi directa et legitima serie descendant ex familia prædicti Brunonis annos MCLXXIII hujus civitatis consulis populari seditione interfecti, originemque suam ex eo, tamquam e communi secum stipite et cum illustrissimis dominis Roberto von Hardevust, toparcha de Bodekercke, Bouckevem etc. ammanno Hildershemensi, ac Theodoro comite de Vygh et sacri Romani imperii, toparcha de Dutche, Humen etc. Cæsarianorum equitum præfecto et moderno Vyghiorum prosapiæ capite, nec non cum toparchis de Coninxmar, de Ghemenick et de Bodeberghe, stirpem autem e præfato Joanne serenissimi principis Henrici Virnenburgici Electoris Coloniensis ad annum usque MCCCXXI aulæ præfecto, tamquam gentilitiorum suorum auctore jure repetant.

diversis nonnulla commemorat

8 *Modo, ut, quod hic per plures litteras a Fer-*

AUCTORE
C. B.
quodque, etsi
quidem Leo-
poldum de
Greibenclau
et præfati
toparchæ de
Rondshove
proavum

dinando Leopoldo de Hardevust barone de Grebenclau etc. patefactum asseritur, probatum etiam eradat, paucis dumtaxat, quæ ad rem non faciunt, interpositis, genealogicum, quod a Brunone de Hardevust Coloniensi consule, anno 1275 interfecto, usque ad Petrum de Hardevust, summum Burburganorum prætorem, ac supra memorati Wilhelmi Ignatii de Hardevust, in ditione Burburgensi toparchæ de Laghe proavum, deducitur, schema una cum adjuncto filiationis, uti vocatur, fragmento subnectitur, ac tandem ita concluditur: Quem proinde (videlicet Wilhelmum Ignatium de Hardevust toparcham de Laghe, Riddersvelde etc.) pro vero ac indubitato agnato et consanguineo, uno eodemque ac communi secum oriundo e stipite, illo scilicet ordine, quem præmissum exhibet filiationis fragmentum et hisce junctum magis dilucidat genealogicum schema, cum nata jam prole et legitime ex eo nascitura a se suisque haberi et merito ab omnibus habendum, prænominatus illustrissimus dominus baro (de Grebenclau nempe, Ferdinandus Leopoldus de Hardevust) insuper addidit ac declaravit, favorem illi omnem ut tali operamque suam, si quando forte prodesse posse contigerit, lubenter addicens.

adductis per
horum prio-
rem docu-
mentis

9 E cujus domesticis familiæ suæ documentis, tabulisque gentilitiis et authenticis probatissimæ fidei panchartis in consessu nostro exhibitis seriem hanc genealogicam adeo evidenter, efficaciter ac irrefutabiliter demonstratam ac e publicis hujus patriæ ac civitatis monumentis et sanctioribus archivis confirmatam judicavimus, ut nec citra injuriam et non nisi incassum fidem ejus argui posse recte concludamus; et quia prædictus toparcha de Laghe eorum omnium nostras testimoniales rogavit, hasce lubenter in earum, quas hac super re ix Julii hujus anni adhuc dedimus, confirmationem ampliorem sub sigillo hujus imperialis civitatis et unius secretariorum nostrorum signatura concessimus, ut occurrente qualibet occasione et necessitate ei inservire valeant. Datæ Coloniæ Agrippinæ anno MDCLXXII die tertio Novembris. Subsignatum Franc. Dabbendorp cum scuto Coloniæ Agrippinæ.

e communi
stipite, Bru-
none de Har-
devust anno
1275 consule
Coloniensi
ortos esse,
ostendat,

10 Sane Ferdinandum Leopoldum de Hardevust baronem de Grebenclau cæsareæ majestati anno 1672 a consiliis, et Wilhelmum Ignatium de Hardevust toparcham de Laghe ex eodem stipite communi Brunone de Hardevust, consule Coloniensi anno 1275 in seditione populari occiso, priorem quidem per primogenitum hujus filium Henricum de Hardevust toparcham de Grebenclau, Brait etc., Senatorem Coloniensem, posteriorem vero per filium ejusdem tertio genitum Joannem de Hardevust equitem auratum ac serenissimi principis Henrici Virnenburgici, Electoris Coloniensis aulæ præfectum, ducere originem, adducta in partim jam recitatis litteris atque a me brevitatis ergo omissa Genealogicum schema et filiationis, uti vocatur, Fragmentum, dilucide, ni forte, quod tamen non puto, bina ista documenta a veritate alicubi deviant, evincunt.

hunc tamen
ex altero Bru-
none de Har-
devust, qui
S. Brunonis

11 Verum in iisdem litteris nihil omnino, quod Brunonem de Hardevust, Coloniensem consulem anno 1275 in seditione populari occisum, e Brunone de Hardevust, qui S. Brunonis pater exstiterit, per filium Balduinum ducere originem, pariter evincat, in medium profertur, nec quidquam eo conducens datis etiam Coloniæ Agrippinæ iteratis litteris potui acquirere. Quid si

ergo nullum hactenus, quo, Brunonem de Hardevust, Coloniensem consulem anno 1275 occisum, e S. Brunonis patre oriundum esse, queat ostendi, documentum antiquum seu Coloniæ Agrippinæ seu alibi fuerit inventum? Nullum sane Coloniensi senatui anno 1672 fuisse ad manum, vel ex eo apparet, quod, quo Brunonis de Hardevust, Coloniensis consulis anno 1275 occisi, e S. Brunonis patre originem probatam det, nihil omnino in litteris, quarum jam partem dedi, in medium adducat, et tamen documenta bina, plus semel jam memorata, quibus, Ferdinandum Leopoldum de Hardevust baronem de Grebenclau, et Wilhelmum Ignatium de Hardevust toparcham de Daghe ex eodem stipite communi Brunone de Hardevust, Coloniensi consule anno 1275 occiso oriundos esse, evictum dat, proferre non omittat.

12 Et vero per verba, quibus sub litterarum patris exstiterit, originem suarum finem, datam in hisce genealogicæ seriem certam omnino ac indubitatam sibi haberi, indicat, spectare dumtaxat videtur seriem genealogicam, qua Ferdinandum Leopoldum de Hardevust Baronem de Grebenclau, et Wilhelmum Ignatium de Hardevust toparcham de Laghe e Brunone de Hardevust, consule Coloniensi anno 1275 occiso, oriundos esse constat; non autem etiam, qua hunc a S. Brunonis patre originem trahere, sit probatum. Ita apparet, quod de serie genealogica, quam e Familiæ suæ documentis, tabulis gentilitiis ac panchartis illustrissimus dominus Ferdinandus Leopoldus de Hardevust, baro de Grebenclau, Brait etc. probavit, dumtaxat loquatur; hic autem seriem genealogicam non aliam, quam qua sese et Wilhelmum Ignatium de Hardevust toparcham de Laghe ex eodem stipite communi Brunone de Hardevust, consule Coloniensi anno 1275 occiso, oriundos, asseruit, e familiæ suæ monumentis probasse videatur.

13 Quod si nihilominus, et hunc e S. Brunonis patre oriundum, senatui Coloniensi Ferdinandum Leopoldum de Hardevust ex antiquis familiæ suæ documentis probasse, fortassis adhuc contendas, velim hæc in lucem proferri, ut familia Hardefaustanum seu Hardevustium exstiterit S. Brunonem, tandem constet. Mihi interim Bruno de Hardevust, occisus anno 1275 Coloniensis consul, a senatu Coloniensi in datis ex parte litteris e sola, quæ apud Colonienses viget, populari traditione asseri potuisse S. Brunonis ex fratre Balduino abnepos videtur; quam parum autem traditionibus popularibus fidendum sit, historicorum etiam vulgo notum est. Ceterum, quem supra laudavi, prænobilis dominus de Schynkele, toparcha de Rondshove etc. mecum etiam communicavit litteras, aliasque præterea penes se esse, significavit, e quibus, pro S. Brunonis agnatis a pluribus Ordinis Cartusiensis præpositis generalibus aliisque Superioribus agnitos fuisse Hardevustios, intelligitur; verum id dumtaxat opinionem, in qua viri isti Religiosi fuerunt, ostendit, non autem etiam familia Hardefaustanum seu Hardevustium reipsa exstiterit S. Brunonem, evincit.

suam traxisse, evincere non videtur.

Pag. 319, § 6, num. 124 Manasses, Simoniacus Remensis archiepiscopus, comesque Ebalus Romam sese anno 1078 contulisse asserunt; verum anno huic, qui per errorem irrepsit, substitutum esse annum 1077, e rerum, dicto § et sequenti tractatarum, serie facili negotio quisque perspiciet. Eundem porro comitem Ebalum, qui, quemadmodum memorato § 6 docui, adversus

Manassem

S. Brunonem, Remis profugum, receptum fuisse ab Ebalo, qui Reiciacensis comes esset,

Manassem, Simoniacum Remensem archiepiscopum, in castro suo et S. Brunonem et Manassem, ecclesiae Remensis praepositum, tutatus est, pro comite Reciensi homonymo tum ibidem, tum aliis locis habui; opinio autem, qua id feci, longe etiam (quod idcirco loco isto dictis addendum) verosimilior efficitur ex eo, quod Manasses, ecclesiae Remensis praepositus, ipsiusmet huius Reciensis comitis avunculus exstiterit, uti fidem faciunt duae donationis chartae, Majoris-monasterii abbati ab eodem comite anno 1082 datae atque a Mabillonio tom. V Annalium Benedictinorum pag. 645 et binis seqq. relatae, in quarum posteriori Manasses ecclesiae Remensis praepositus diserte vocatur Ebali Reciensis comitis avunculus, in priori vero inter eos, qui donationi adfuerunt, notatus occurrit hunc in modum: Manasses Remensis praepositus, avunculus Ebali comitis. Atque ita quidem comitem Ebalum, qui in castrum suum S. Brunonem et Manassem, ecclesiae Remensis praepositum, recepit, pro comite Reciensi homonymo habendum, prope certum apparet.

prope certum apparet; at non item, intra castrum homonymum id factum.

2 Verum de castro, intra quod hic illos receperit, paulo aliter loquendum est. Etsi enim castrum istud, ut eodem iterum § 6 docui, verosimiliter non aliud, quam Reciense, exstiterit, de re tamen hac ambigi etiam non immerito potest, quod, an ad Ebalum comitem jam inde ab anno 1077 et seq., quibus is in castro suo S. Brunonem et Manassem praepositum fuit tutatus, Reciense castrum spectarit, dubium faciat Annalium Benedictinorum lib. LXV, num. 64 Mabillonius, ea ibidem scribens, e quibus Ebali, Reciensis comitis, parentes Hilduinus et Adalais non modo in vivis tum adhuc fuisse superstites intelliguntur, verum etiam in ipso Reciensi castro domicilium habuisse queunt videri. Adhuc in ambabus chartis mox laudatis Bartholomaeus, Majoris-monasterii abbas, dicitur ad Novum-castrum adivisse Ebali, Reciensis comitis, praesentiam, in illoque abs hoc honorifice ac debita urbanitate fuisse susceptus. Quid si ergo Ebalus castrum istud anno 1077 et seq. inhabitavit, tuncque in id S. Brunonem et Manassem praepositum receperit? Sane ex iis, quae Marlotus tom. II Historiae Metropolis Remensis pag. 194 memoriae prodit, castrum aliquod, nomine Novum-castellum seu Novum-castrum, ad comitem Reciensem Ebalum aliquando spectasse, indubitatum apparet, ut a vero, qui intra illud S. Brunonem et Manassem praepositum fuisse abs hoc receptos, statuerit, aberraturus forte non sit, etsi interim, quo loco idem castrum situm fuerit, certo determinari non posse videatur, quod multa olim, uti apud Valesium in Galliarum Notitia videre licet, illius nominis castra in Galliis exstiterint.

Pag. 575, num. 551 silentii universalis, quo, qui integro amplius primo post rem gestam saeculo labente floruerunt, scriptores prodigiosam doctoris anastasim praetereunt, rationem sat solidam reddi non posse, asserui; verum sunt, qui, quemadmodum modo intelligo, universalis illius silentii causa ab ipsa, circa quam id versatur, re repetita, per synchronos hanc supparumque scriptores, quod infamiae, ut loquuntur, plena sit, non commemorari, imo nec commemorari, ne cuiusquam fama laderetur, potuisse contendunt. Atque hi quidem, qui ita arguunt, isthanc universalis, quo damnati prodigium a scriptoribus omnibus aequalibus supparibusque praeteritur, silentii rationem tam validam autumant, ut mirum potius ob hanc futurum fuisse affirmant, si ab ullo ex iis illud commemoraretur. Verum quis, quaeso, a re, coram infinita prope modum hominum multitudine gesta passimque proinde nota, recensenda sub peccati reatu abstinendum existimet? Nullus sane, quantum apparet: sed, etsi etiam secus foret, nonne saltem tum infelicis damnati, tum familiae ac academiae, e qua is fuisset, nomine suppresso, narrari absque piaculo luctuosa potuisset historia?

ACTORE
C. B.
Damnati prodigium sub peccati reatu tacendum fuisse, hincque id ab omnibus

2 Adhuc, ut quam parum universalis, quo haec a scriptoribus synchronis supparibusque omnibus involvitur, silentii ratio, a nonnullis, ut dictum, obtensa, roboris habeat, luculentius patescat, Petrus abbas Cluniacensis, cognomento Venerabilis, lib. II Miraculorum, cap. 1 narrat, comitem Matisconensem, qui Ecclesiam oppresserat, ipso diei tempore a diabolo, plurimis spectantibus, fuisse abreptum, nec unquam post comparuisse, eumque deinde obturatum, per quod abreptus fuerat, palatii ostium Otgerius, Wilhelmi, Matisconensis comitis alierius, praefectus, qui et ipse Ecclesiam vexabat, aperiri curasset, fuisse et hunc a diabolo raptum, subitoque ex alto, cum longo temporis spatio in aera, videntibus, qui aderant, cunctis, fuisset sublevatus, in terram tandem, graviter e lapsu corpore colliso, brachioque etiam confracto, fuisse demissum. En duo horrenda sane infamiaeque pariter plena seu facta seu prodigia, et tamen, tam unum, quam aliud, viri etiam, cui postremum obvenit, nomine non suppresso, litteris mandavit Petrus Venerabilis, vitae sanctitate perquam illustris. Quod cum ita sit, quis, quaeso, factum credat, ut omnes prorsus scriptores prodigio Parisiensi tum aequales, tum supparum, quos inter sane non pauci multo minus, quam Petrus Venerabilis, conscientiae puritate morumque integritate conspicui exstiterent, silentio id, ne fama cuiuspiam laderetur, praetereundum duxerint, reque etiam ipsa praeterierint?

aequalibus supparibusque scriptoribus silentio praeteriri perperam contenditur.

AD DIEM VII OCTOBRIS.

C. S.

IN S. OSITHA VEL OSGITHA V. M.

Pag. 957, num. 5 de cultu adde, tom. III Monastici Anglicani pag. 515 in charta visitationis sacrorum cineliorum in thesauro ecclesiae S. Pauli Londini anno 1295 per magistrum Radulphum de Baudak, ejusdem ecclesiae decanum factae inter sacras reliquias sic legi: Item brachium S. Osithae, continens capud in manu, et

ornatur laminis argenteis in limbo deauratis, insertis lapidibus xxii, et anterieus habet laminam triphoriatam cum aymallis et perlis, et deficiunt in toto sex lapides. Triphorium vel triforium est ornamentum cuiusvis rei orae adjectum, aymallum Anglis Amel, Gallis émail, encaustum est; itaque lamina triphoriata etc., est encausto gemmisque in ora exornata.

INDEX

INDEX HISTORICUS

IN TOMUM III OCTOBRIS.

- Abahor, *Velut martyr annuntiatus inter Prætermis-* 4 f
missos
- Abdalla *Saracenorum in Hispania secundum Acta*
S. Placidi rex. Vide Abdalla.
- Abdalla *Saracenorum in Hispania secundum Acta*
S. Placidi rex 63 c, 79 d, 94 f, 93, 96 a b,
 98 b c, 99 b, 109 b, 150 c d, 151 b, 152 a d,
 153 f, 143 e
- Abderaman *Saracenorum rex* 557 c, 531 a; a
Carolo Martello victus fuit atque occisus 428 f;
quo in prælio id factum 557 d e, 532 c
- Abdirama *Saracenorum rex. Vide Abderaman.*
- Abienus *vir consularis* 802 b
- † Abraham *patriarcha, inter Prætermis-*
missos 259 e f
- Abraham *episcopus Sergiopolitanus* 849 a
- Abrahymus *Saracenorum rex, Siciliam ingressus*
ac depopulatus 101 e, 102 b c
- Abundius *presbyter, qui concilio Romano I sub-*
scripsit 887 a
- Acacius *patriarcha Constantinopolitanus* 848 d
- Acerri (Petrus) *Claramontanæ in Basilicata regni*
Neapolitani provincia cartusiæ Prior restituti
Ordini suo monasterii S. Stephani de Nemore
possessionem adiit 696 e
- Achardus *sedis Arelatensis invasor, in concilio*
Avenionensi exauctoratus 612 a e
- † Achilleus *martyr* 827 b c d f, 828 a, 851 b c,
 852 d
- Adalbertus *episcopus Wormatiensis synodo Quin-*
diliburgensi, adversus Guibertum antipapam
ejusque sequaces celebratæ, per legatum inter-
fuit ac subscripsit 463 d
- † Adalgisus *episcopus Novariensis, inter Præter-*
missos 259 d
- Adalsquarus *monasterii Alciacensis fundator*
 543 d
- Adam *abbas Sandionysianus* 547 a
- Adam *ecclesiæ Parisiensis canonicus et cantor*
 517 c d
- Adam *S. Brunonis Cartusiensis hospes* 517 b c,
 520 a, 557 e, 597 b, 598 b, 676 e
- Adaulphus *episcopus Compostellanus* 251 d
- Adela *Roberti Frisii comitis Flandriæ filia, Ro-*
gerio duci Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ nupta,
 640 e, 643 d, 646 b
- Adelais *uxor Rogerii Calabriæ et Siciliæ comitis*
 102 f, 659 e, 640 f, 646 f, 647 a, 648 b e,
 649 c e, 653 f, 656 c d, 657 a d, 638 b,
 664 b c, 667 d e, 668 d e, 672 a, 683 b
- Adelardus II *abbas Trudonopolitanus* 547 d e f,
 548 b f, 549 a
- Adelasia *uxor Rogerii, Calabriæ et Siciliæ comi-*
tis. Vide Adelais.
- Adelbertus *presbyter, missis Paderborna Ceno-*
manos pro S. Liborii reliquiis accensitus,
 174 f, 183 d
- Adelgisus *Langobardorum rex* 946 e
- Adelprandus *Lintprandi Longobardorum regis*
nepos 440 e
- Ademarus *abbas Cluniacensis. Vide Aimardus.*
- Ademarus *abbas Figiacensis* 455 a
- Ademarus *vicecomes Lemovicensis* 515 d
- Adeodatus *Papa* 90 f, 101 a c
- † Aderitus *episcopus Ravennensis* 50 b, 52 c,
 53 b; *ejus corpus inventum, Ravennam trans-*
latum ac tum sub metropolitana ibidem eccle-
siæ ara maxima depositum 57 f, 58 a d; *id*
ibidem postea adhuc asservatum fuit, nec non
hodieque asservatur 58 f, 59 a
- Adrianus I *Papa* 887 b; *Carolomannum, Caroli*
Magni filium, mutato nomine, vocavit Pipinum,
et Italiæ regem unxit 805 c
- Adrianus II *Papa* 850 f, 851 a
- Adrianus IV *Papa* 782 d
- Adrianus V *Papa* 578 f, 580 a
- Adrianus *imperator* 20 c, 799 f, 800 a b d, 898 d
- Adulphus *rex West-Saxonum* 959 d e, 940 f, 941 e
- † Ægidius *confessor Ordinis Minorum* 776 b c
- Ægidius *archiepiscopus Remensis* 927 f; *Promo-*
tum, diœcesis Carnotinæ presbyterum, illicite
ordinavit episcopum 928 a
- Ælianus *Bagaudarum dux* 270 d
- Ælius *Publius Julius Develti episcopus* 8 e
- † Æmilius *martyr, Capuæ, ut videtur, passus,*
 555 a, 828 d
- † Æmilius *martyr in Africa passus* 552 a
- † Æoladius *episcopus Nivernensis* 167 a
- Æquitius *nobilis. Vide Equitius.*
- † Ætherius *episcopus Autissiodorensis* 597 a
- Ætius *Belli dux, Attilæ in Campis Catalaunicis*
victor 149 b, 152 c, 556 e, 800 f, 801 a c d e f,
 802 a b c f, 803 d e, 804 b, 809 f
- Ætius *Orientalis anni 454 consul urbisque Con-*
stantinopolitanæ præfectus 801 c d
- Allicto (Annibal de) *archiepiscopus Rhegiensis*
festum annum Joanni martyri, cujus corpus
Rhegium Roma fuerat allatum, decrevit 260 f
- Affringues (Bruno D') *Ordinis Cartusiensis præ-*
positus generalis 560 d
- † Agacius *martyr, Squillacensium patronus* 641 e
- † Agapitus *episcopus Ravennensis* 50 b c e f, 52 f,
 53 a b, 56 a b d e f, 57 d, 59 d; *corpus ejus*
quæsitum, inventum, Ravennam translatum ac
post tantummodo ibidem sub ecclesiæ metropo-
litanæ ara maxima depositum 58 a b c d e;
sub hac illud sæculo xiv fuit asservatum, nec
non hodieque asservatur 58 e f, 59 a
- Agapitus II *Papa* 412 a d, 415 b; *donationem*
monasterii S. Enimie, Calmeliacensibus fa-
ctam, approbavit, eique subscripsit 412 b c
- Agapitus *episcopus Surrentinus* 594 d
- † Agathangelus *martyr* 25 c
- † Agatho *Papa* 422 b
- Agatho *velut martyr annuntiatus, inter Præter-*
missos 4 f
- Agila *Hispaniæ rex* 93 d e f, 96 a, 97 c
- Agilulfus *Longobardorum rex* 804 f, 815 d; *Pa-*
tavium jussit excindi 810 b
- † Agnes de Monte Politiano 4 b; *Officium de ea*
recitandi facultatem Ordini Prædicatorum fe-
cit Clemens VIII Papa 4 a
- † Agnes *virgo martyr* 264 c, 265 e
- † Agricola *episcopus Nivernensis* 167 a
- † Agricola *martyr : ejus reliquiæ a S. Ambrosio*
in ecclesia, quam hic Florentiæ consecravit,
depositæ 896 b c
- Agricola *Mimatensis seu Gabalitanus episcopus*
 409 b c, 410 b c
- Agricola *Aviti imperatoris filius* 49 d
- Agricolanus *militiæ præfectus* 828 f, 829 b
- Agrimus *episcopus Lingonensis* 554 c d, 556 c,
 558 c d, 545 c d f, 544 a, 534 c, 535 e, 565 a;
bona, quæ e veneratione in S. Prudentium a
decessore suo data fuerant, legitimis possesso-
ribus vindicavit 559 d e; *ejus hac de re charta*
 559 e f, 540 a
- Agrinus *episcopus Lingonensis. Vide Agrimus.*
- Agrippinus *comes* 556 e f
- † Aidanus *episcopus Lindisfarnensis monachi-*
cam vitam semper egit 401 f; *sedem Lindisfar-*
nensem instituit 403 d
- Aimardus *abbas Cluniacensis, inter Prætermis-*
missos 5 b c
- Aimericus *monasterii Aquiciensis abbas, titulo*
funebri S. Brunonem veneratus 750 a
- Aio *Longobardorum Beneventi dux* 419 e
- Aistulphus *Longobardorum rex* 440 a e, 441
 a b f, 442 a b, 445 a
- Alamundarus *Saracenorum regulus* 835 a
- Alanus *episcopus Redonensis revelationi corporis*
S. Renati episcopi interfuit 595 d
- Alaricus

- Alaricus Gothorum rex 89 d, 156 c
 Alaricus Visigothorum rex 40 c, 55 c, 295 a, 909 b
 † Alaudius episcopus Autissiodorensis 598 b
 Albericus episcopus Lingonensis 542 f; Besuense monasterium Benedictinis curavit restitui, pieque in hos exstitit munificus 555 c, 547 f
 Albericus senator Romanus 412 a
 Albertus canonicus Beverlacensis, titulo funebri S. Brunonem veneratus 600 a, 737 f
 Albertus comes Anhaltinus donationi corporis S. Palmatii Trevirensis, Carolo IV imperatori factæ, interfuit 19 e
 Albertus miles, donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 e
 † Albina virgo martyr Caietam translata ibique asservata 580 b d
 † Albinus episcopus Andegavensis 450 e
 Albinus episcopus Mersburgensis 175 d
 Albinus Nienburgensis sæculo XI abbas idem forte est cum Albino, cui a Sigewardo S. Meinulphi Vita inscripta est 175 d e
 Albinus, cui Vita S. Meinulphi, quam scribendam curavit, est nuncupata 175 b, 186 c, 209 d e, 210 b; idem forte est cum Albino, Nienburgensi sæculo XI abbate 175 d e
 Alboinus Longobardorum rex 85 e
 Albuinda Alboini, Longobardorum regis, filia 85 e
 Albuinus episcopus. Vide Albinus.
 Alcherius archiepiscopus Panormitanus 650 a b c d e, 651 a; Turritanam, quam S. Bruno extruxerat, ecclesiam consecravit 648 a; ipsummet ejus hac de re testimonium 649 e f
 Alchfridus rex Northumbriæ 402 b c
 Alchfridus Pendæ Merciorum regis filium fidem Christianam, patre etiam, utut ethnico, non prohibente, fuit amplexus 944 a
 Aldefonsus. Vide Alphonsus.
 † Aldegundis Officio proprio in ecclesia Toletana culta, ejusque ibidem asservatæ reliquiæ 242 b
 Aldenbrück (Augustinus) Societatis Jesu sacerdos, de Museo nostro optime meritis, 495 a, 494 d, 498 c d e f, 499 a b c, 777 e, 960 f, 962 f, 965 a, 964 f
 † Aldephonsus archiepiscopus Toletanus. Vide † Ildephonsus.
 Aldericus episcopus 91 f; quam sedem tenuerit 92 a b c d e
 Aldricus episcopus Cenomanensis 174 f, 175 a, 185 d, 186 f, 187 a; sacra S. Liborii lipsana Badurado, Paderbornensi episcopo, largitus est 185 c
 Aldricus diaconus, missis Paderbona Cenomanos pro S. Liborii reliquiis accensitus, 174 f, 185 d
 Alduinus episcopus Lemovicensis 452 c
 † Alexander martyr, inter Prætermisos 258 c
 † Alexander martyr, Eumeniæ natus 8 f
 Alexandre II Papa 75 b c, 512 e, 897 b; indulgentiam plenariam, quæ Deiparæ iconem, S. Gallæ viduæ divinitus olim, ut fertur, datam, visitantibus a Joanne I Papa, ut aiunt, fuerat concessa, confirmavit 156 d; de re hac quid sit censendum 158 b c d e f
 Alexander III Papa 655 b, 782 d e f, 784 c, 785 f, 797 f, 810 e; donationes, Prioratui S. Fidis de Horsham factas, data bulla confirmavit 284 b
 Alexander IV Papa 581 c; privilegium academice Parisiensi impertit 706 c
 Alexander VI Papa 60 b, 590 d
 Alexander VII Papa 15 a b e, 14 d, 16 d; reliquias S. Peregrinæ V. M. e Romano Priscillæ cæmeterio jussit extrahi 12 c, 17 c
 Alexander episcopus ac metropolita Hierapolitanus 857 e, 846 a c f, 847 a, 848 f, 849 a, 852 a, 870 e, 885 a d; insignem ecclesiam eo loco, quo S. Sergius passus est, seu Resaphæ Sancto huic extruxit, in eaque, quam etiam S. Baccho consecrasse videtur, tam hujus quam S. Sergii reliquias deposuit 857 d, 846 c d e, 847 b c d e f, 848 a b c; Resapham etiam adversus Saracenorum rapacitatem muris muniit 848 c d; pro Nestorio stetit, nec umquam, ut eum damnaret, potuit adduci 845 f
 Alexander rex Macedoniæ, cognomento Magnus 217 a e
 Alexander, Theodosii II Bragantiæ ducis filius, 775 f
 Alexius metropolita Kioviensis, inter Prætermisos 5 a b c d
 Alphonsus. Vide Alphonsus.
 Alfredus rex West-Saxonum 959 d, 940 f, 941 b
 Alfridus rex, Edithæ magistræ S. Osithæ virginis martyris secundum hujus Acta frater 958 c, 959 a d, 940 c, 942 b
 Alfridus rex, Oswii Nordanhymbrorum regis filius legitimus 958 d, 959 f, 940 a, 944 a
 Alfridus rex, Oswii Nordanhymbrorum regis filius nothus 958 d, 944 a
 Alfridus, episcopus Hildesiensis, regulam Aquigranensem Assindiensis monasterii canonissis præscripsit 192 c
 Alhflæda Oswii regis filia, Pendæ regis filio nupta 959 e
 Alisia Amedæi III comitis Sabaudie filia. Humberto Belli-joci domino nupta 780 f, 785 e
 Almanzor, Maurorum dux 251 c d, 244 f, 245 a
 Aloysius S. Mariæ in Cosmedin S. R. E. Diaconus Cardinalis. Vide Aragonia.
 Alphanus archiepiscopus Salernitanus 661 e
 Alpherius archidiaconus Capuanus 829 b
 Alphonsus II Legionensis in Hispania rex, cognomento Castus 253 f
 Alphonsus III Legionensis in Hispania rex, cognomento Magnus 255 f, 256 e
 Alphonsus V Legionensis in Hispania rex 250 b, 251 a, 254 f, 257 e
 Alphonsus VI Legionensis in Hispania rex 252 b, 256 b
 Alphonsus VIII, Hispaniarum imperator dictus, 240 e, 245 d, 940 b, 949 d, 950 a b f, 951 d e, 952 a c d; Zamoræ episcopalem sedem petiit restitui 240 b; monasterii, quod postea Vallis-paradisi dictum fuit, fundationem data charta publica approbavit ac auxit 950 d e; plurima Cisterciensi familiæ monasteria in Hispania, auctore S. Bernardo Claravallensi, ædificanda curavit 951 a; S. Ferdinandi III Castellæ et Legionis regis proavus, non avus, fuit 955 a
 Alphonsus IX rex Legionensis, S. Ferdinandi III Castellæ regis pater 955 a
 Alphonsus X Legionis et Castellæ rex 257 c, 245 d
 Alta-Villa (Guilielmus de) chartæ publicæ uni atque alteri, S. Brunoni concessæ, subscriptus 647 a, 664 b c
 Ata-Villa (Tancredus ab) nobilis Normannus, Roberti Guiscardi Apuliæ ducis, Rogeriique, Calabriæ et Siciliæ comitis, pater 640 d
 † Altmannus episcopus Pataviensis 452 c, 455 e 457 b c f, 458 a f, 462 b, 466 a, 468 a, 471 b, 472 f, 475 a e, 474 a, 476 a c d e f; Parisiis in studiis socium nactus fuit B. Adalberonem Herbipolensem postea episcopum, 455 b; adhuc juvenis episcopatum Pataviensem sibi prædixit, monasteriique exstructionem rogit 455 c d; votum illud postea condens Gotwicense cænobium implevit 456 f; a Gregorio VII Papa adversus Henricum IV, Germaniæ regem, stetit 465 a; pro Ecclesia tunc multa est passus 455 c; Thiemonem archiepiscopum Salisburgensem Catholicum loco schismatici Bertholdi consecravit 462 e; monasterium Gotwicense in sanctissimæ Dei Genitricis honorem condidit 471 c; instauratam Lambacensem ecclesiam una cum B. Adalberone, a quo ad id per litteras invitatus fuerat, missis ante ad hunc

- hunc humanissimis responsoriis, consecravit
459 a, 474 c d e f, 475 a b c d e; tempus,
quo obiit 475 f, 477 c
Alvaredus Tancredi ab Alta-Villa filius 640 d
Alveldia (Arnoldus de) Ordinis Cartusiensis alum-
nus Vitam S. Brunonis scripsit 541 d e
† Alvenera virgo martyr. Vide † Alvera.
† Alvera virgo martyr, apud Saussayum ad 25
Augusti relata 268 e f; quænam esse videatur
269 a b c
† Alverta virgo martyr, cujus reliquiæ cum cor-
pore S. Phœbadii diu servatae, 268 e; quænam
sit et an certo soror S. Fidis 268 f, 269 a b c
Aluredus rex West-Saxonum. Vide Alfredus.
Amalaricus Hispaniæ rex, Crotechildi, Childe-
berti I Francorum regis sorori matrimonio jun-
ctus, obque hanc male habitam occisus, 908 f
Amalasunta Theoderici Italiæ regis filia, mater-
que Athalarici 804 a b
Amalgarius dux in Burgundia condidit largissi-
meque dotavit Besuense monasterium 555 b
† Amandus episcopus Trajectensis 414 f, 785 c;
Elnonense et Blandiniense S. Petri monaste-
rium exstruxit, uti et id, quod postea S. Ba-
vonis dictum 751 f, 756 a b
Amandus Bagaudarum dux 270 d
Amanruesium confessor, inter Prætermisos 258
e f, 259 a
† Amantius episcopus confessor, in Opere de
S. Fidis Miraculis editionis Labbeanæ memo-
ratus, 512 a; quis esse videatur 512 b
† Amator episcopus Autissiodorensis 596 b; non
dedit S. Hieronymo, episcopo Nivernensi,
S. Cyrilli reliquias 169 b c
† Amatus abbas, cujus corpus una cum S. Marci
Papæ et S. Concordiæ martyris corporibus
anno 1444 in Laurentiana Florentiæ ecclesia
inventum, ibidemque anno 1461 repositum
fuisse testatur Franciscus Castilionensis 895
a c e, 897 c; sanctus ille Abbas quis sit, non
constat 896 f, 897 a; tria ista corpora a
S. Damaso Papa S. Ambrosio Mediolanensi
episcopo, et ab hoc deinde S. Zenobio episcopo
Florentino donata, tandemque ab hoc et S. Am-
brosio in Laurentiana ecclesia fuisse deposita,
fuit olim creditum 895 b; de re hac quid cen-
sendum 895 f, 896
Amblardus vir nobilis, in Opere de S. Fidis Mi-
raculis memoratus 515 f, 515 c
† Ambrosius episcopus Mediolanensis 264 e,
585 d e f, 895 e, 897 b c d; in Litanis Sab-
bathi sancti admodum antiquis invocatus fuit
71 f; sacra SS. Marci Papæ, Amati abbatis
et Concordiæ martyris corpora a S. Damaso
Papa accepisse, donataque deinde a se S. Ze-
nobio episcopo Florentino in Laurentiana Flo-
rentiæ ecclesia una cum hoc deposuisse creditus
olim fuit 895 b; de re hac quid censendum
895 f, 896, 897 a; ecclesiam Florentiæ conse-
cravit, in eaque SS. Vitalis et Agricolæ reli-
quias deposuit 896 b c
Ambrus Saracenus Christianus 855 a
Amedæus II Sabaudix comes Beugesiam ab Hen-
rico III imperatore obtinuit 779 d e
Amedæus III comes Sabaudix 781 b c, 785 d e;
fundandæ Arverienti cartusiæ symbolam suam
contulit 780 d e, 781 a, 784 b ejusdem etiam
religiøsæ domus limites confirmavit 780 f
Amedæus VI, cognomento Viridis, comes Sabau-
diæ 494 c
Amedæus VII Amedæi Viridis, comitis Sabaudix,
filius, Sabaudix itidem comes 494 c
Amellinus (Franciscus) cameræ Apostolicæ cle-
ricus 697 d e f
† Ammonus presbyter, Hieronymianis apogra-
phis inscriptus 529 c e f, 550 b, 551 f; idem
verosimiliter est cum Antonio, qui a Galesinio
6 Octobris memoratur 550 a
Anastasio (Leonardus de) subdiaconus monaste-
rio S. Placidi de Colonero initium una cum
aliquot aliis dedit 104 a b
† Anastasius Persa martyr 855 d
Anastasius I imperator 76 b, 81 d, 82 f, 84 f,
119 c; a Justino et Justiniano, postea impe-
ratoribus, necandis terrificæ sibi in somnis vi-
sione oblata fuit absterritus 849 c d; hac illi
sese spectandos dedisse SS. Sergius et Bacchus
narrantur 849 e f, 850 a; de re hac quid cen-
sendum 850 b c d, 851 d
Anastasius Mediolanensis confessor ex Ordine
S. Francisci, inter Prætermisos 789 b c
† Andreæ Apostoli reliquiæ Constantinopolim
delatæ, ac post, cum locus, quo fuissent recon-
ditæ, ignoraretur, feliciter inventæ 816 a c d
† Andreas tribunus martyr 844 e
Andreas Prior Vivariensis 915 a
Andreas laicus seu conversus e S. Brunonis sex
primis in Cartusia sociis 555 b, 556 e, 596 c,
602 a b, 605 b, 606 d, 609 d, 704 e, 709 b,
712 b, 725 b, 726 c
Andreas Constantis II imperatoris interfector
100 b
Aneglia Adalsquari, monasterii Alciacensis fun-
datoris, uxor. Vide Anglia.
Angebaudus archiepiscopus Turonensis 595 a;
rexit corpus S. Renati episcopi 595 d
Angela (Joanna) secunda patris S. Ludovici Ber-
trandi uxor, hujus mater 767 d
Angelbertus archiepiscopus Mediolanensis Bri-
xiano SS. Fausti et Jovitæ monasterio immu-
nitatem confirmavit 946 c
Angelbertus episcopus Pataviensis 457 b, 476 a
Angelis (Marcus de) clericus Regularis insignes
S. Placidi reliquias Capuæ obtinuit 115 a
Angerius episcopus Catanensis 650 a e f, 658 b;
exstructæ per S. Brunonem Turritanæ eccle-
siæ consecrationi adstitit 649 e f
Angilberga Ludovici II imperatoris uxor 851 a;
monasterium sacris virginibus Placentiæ con-
dedit, locandasque in hoc S. Sixti Pontificis
martyris aliorumque Sanctorum reliquias ac-
cepit 850 c d e f
Angla mulier adultera, monasterio Besuensi a
Remigio, Pipini Francorum regis fratre, do-
nata 542 f
Anglia Adalsquari, monasterii Alciacensis funda-
toris, uxor 545 a; olim quidem forte, at non
item hodie culta 545 d
Anna S. Nicetæ confessoris, ut dicitur, mater
445 c, 446 b
† Anno archiepiscopus Coloniensis 464 a b
† Anselmus archiepiscopus Cantuariensis 666 f,
669 a, 670 e f, 671 a; iter ejus Romam ver-
sus, accessusque ad Rogerium, Apuliæ et Cala-
briæ ducem 667 a b c, 669 b, 670 d
† Anselmus Foro-Julienensis dux ac dein monaste-
rii Nonantulensis abbas ac fundator 441 b f,
442 a; Patavinum itidem S. Justinæ cæno-
bium, ut vult Leander Alberti, non exstruxit
808 e f
Ansiricus archiepiscopus Vesontionensis 555 b,
549 b, 551 e; synodum anno 1124, S. Pru-
dentii biographo Theobaldo narrante, celebra-
vit 547 a, 570 f, 571 a
Ansoaldus episcopus Pictaviensis monasterium,
quod S. Michaël in eremo dicitur, in diocesi
Lucionensi exstruxit 765 a
Ansprandus Longobardorum rex 441 e
Ansuinus presbyter, a Normannis occisus, 545 b
Antella (Franciscus dell') Ordinis Melitensis eques,
erga S. Petrum de Imola reverens 247 b e
† Antelmus Cartusiæ Majoris Prior ac dein Be-
licensis episcopus 495 c d, 558 c, 560 a 579 f,
722 a, 780 a, 782 d
Antelmus episcopus Patracensis, in cartusiam
Arveriensem pie munificus, 781 b; quis forsan
is fuerit 781 e f
Antestius Guntchramni regis aulicus in S. Pal-
ladium, Santonensem episcopum, injurius
952 c d e
† Anthia

- † Anthia martyr 115 b
 † Antidius episcopus. Vide † Antigius.
 Antidius episcopus Aginnensis 950 e
 Antidius S. Hieronymi Nivernensis, ut conjicitur, hæres bona quædam, ab hoc ante accepta, in Salviniacense S. Stephani oratorium transcripsit 169 f
 † Antigius episcopus Vesontionensis martyr 556 a, 561 b c
 † Antigius episcopus confessor, die 14 Novembris cultus, an Brixiensis fuerit episcopus 561 b; reliquiæ ejus Pauliaci 560 b; delatæ metu Normannorum in Italiam 561 b
 Antiochus rex, sub quo Machabæi passi 24 a
 Antiochus copiarum in Syria dux 844 e
 Antiochus dux, a quo SS. Sergius et Bacchus necati, 854 d e, 855 e f, 856 b c e, 858 b c f, 859 f, 841 b c d, 844 a, 865 f, 865 b d e, 866 a b, 867 a c d f, 868 a b c d e, 869 e, 870 c, 875 e f, 876 b, 877 f, 878 a, 879 a b d e, 882 c f, 884 b
 Antist (Vincentius Justinianus) Ordinis S. Dominici Vitam S. Ludovici Bertrandi Hispanice conscripsit 695 c, 767 d
 † Antolianus martyr in Gallia, a Gregorio Turo-nensi memoratus 556 b c
 † Antoninus archiepiscopus Florentinus 894 e, 895 c; Vitam S. Zenobii episcopi Florentini interpolavit 896 d
 † Antoninus martyr, festivitate annua jam inde a sæculo quinto honoratus 845 b c
 Antoninus (Marcus Aurelius) imperator 261 f, 262 b d e, 550 b, 796 e, 800 e
 † Antonius abbas in Thebaide 485 e, 580 b, 594 c, 704 c, 711 d, 720 f; in Litaniis Sabbati sancti admodum antiquis fuit invocatus 71 f; Budicensis ecclesiæ altare princeps ei dedicatum 201 f
 Antonius patriarcha Constantinopolitanus hæreticus 449 e, 450 b e
 Antonius S. R. E. presbyter Cardinalis Papiensis, Ordinis Cartusiensis protector, 697 f, 698 b f, 700 e f, 701 a; Leonem X Papam, ut cultu ecclesiastico in Cartusianorum domibus sanctus Bruno affici posset, vivæ vocis oraculo concessisse, testatus est 697 e; litteræ publicæ, quibus id fecit 696 f, 697 a b c d
 † Apollinaris episcopus Bituricensis in Gallia, inter Prætermisos 6 a b
 † Apollinaris episcopus Ravennensis 50 c, 51 a c, 52 b d e f, 55 a b c e f, 54 a f, 55 a c d e f, 793 e; inter Prætermisos 5 a
 † Apollinaris episcopus Valentinus ad Rhodanum 67 d, 511 e
 Apollinaris vir illustris, S. Sidonii filius 49 b c
 Apollinarius patriarcha Alexandrinus 75 c
 Apollo falsum numen 90 a b; ejus idolum a S. Benedicto contritum, araque subversa 89 a b c
 † Apollonius diaconus martyr 266 e
 † Apuleius martyr Romanus 852 e, 856 f, 857 a, 860 d, 866 a, 885 c; sacra ejus ossa apud Soriam in Hispania inventa 862 d
 Aquila Hispaniæ rex. Vide Agila.
 Aragonia (Jacobus de) Cartusie Neapolitanæ Prior, ab Ordine Cartusiensi ad S. Brunonis canonizationem curandam, cartusiamque sancti Stephani de nemore recuperandam deputatus, 695 a b c, 696 f; hujus a Leone X Cartusianis restitutæ possessionem adiit 696 d e; partem mandibulæ una cum duobus dentibus S. Brunonis Francisco a Puteo, Ordinis sui Generali, dedit 702 d e, 754 c; qui et quando id fecerit 702 e f, 705 a b
 Aragonia (Ludovicus de) S. R. E. diaconus Cardinalis, monasterii S. Stephani de Nemore abbas commendatarius 695 a, 705 a; id in manus Leonis X Papæ resignavit 695 c e, 696 d
 Aragonia (Petrus de) S. Ludovici, episcopi Tolosani, brachium Montis-pessulani restituere a Pontifice jussus 281 d
 Arbo patruus B. Adalberonis, Herbipolensis episcopi 474 b
 † Arcadius episcopus Bituricensis 924 b d e
 Archambaldus legitimus Oëbali, Torennensis toparchæ, e Beatrice uxore filius 517 d
 Archanaudus diaconus 588 f, 590 a c, 591 e; scripsit Vitam S. Maurilii, Andegavensis episcopi 585 d, 589 e f
 Archelaus episcopus Cascarorum in Mesopotamia 829 d e; Martyrologio Romano inscriptus, sed cultu, ut vult Castellanus, est destitutus 829 f
 Archembaldus princeps Borboniensium 908 c; S. Leopardini corpus elevari rogavit, fuitque in Vivariensem Sancti hujus prioratum pie munificus 912 f, 915 a b c
 Archotamia senatrix. Vide Arcutamia.
 Arcucamisa senatrix. Vide Arcutamia.
 Arcucanisa senatrix. Vide Arcutamia.
 Arculamia senatrix. Vide Arcutamia.
 Arcutamia senatrix, S. Apollinaris Valentini episcopi consanguinea, 47 a, 57 b, 61 f, 64 b c
 Ardes (P. d') Vitam S. Leopardini ad Majores nostros Rothomago misit 906 b, 910 b
 Ardeus fautor S. Leopardini præcipuus 906 c f, 911 d, 912 b, 915 c, 914 f, 915 b d, 918 e, 921 c; Vivariensem huic fundum donavit, donationemque etiam post auxit ac confirmavit 908 d, 911 e, 912 a, 915 a d, 915 a, 919 e; e Sancto illo occiso sibi apparente necem ei conjugis suæ machinatione fuisse illatam didicit 918 c d
 † Aregius episcopus Nivernensis 167 a
 Arinisdus monachus Conchensis, corpus S. Fidis martyris Aginnensibus callide furatus, 274 e f, 275 a, 276 b, 277 f, 278 c e, 290 e, 291 a b c e f, 292 a f, 295 c d e, 294 a, 296 a, 299 e
 Ariviscus monachus Conchensis. Vide Arinisdus.
 Arlaldus abbas Conchensis 504 e; in Gallia Christiana aucta Arnaldus vocatur 506 a
 Arles (Andreas D') Capuccinorum Cavallicensium Guardianus 771 b
 Armellinus (Franciscus) cameræ Apostolicæ clericus. Vide Amellinus.
 Armentarius episcopus Dumiensis 229 e, 250 a
 † Arnaldus Cataneus abbas monasterii S. Justinæ Patavii 812 f; sacra ejus exuviae in veteri S. Justinæ ecclesia 814 c; e loco, in quo in hac jacebant reconditæ, ad majorem ejusdem aram anno 1502 fuere ad tempus translatae, ac deinde anno 1562, postquam legitime inspectæ fuissent, in nova ecclesia solemnî ritu depositæ 811 f, 812 d e, 815, 816, 817, 818 a b c d, 819 b c
 Arnaldus episcopus Messanensis, in Messanense S. Joannis xenodochium pie munificus 102 e f
 Arnaldus episcopus Ruthenensis 511 b f
 Arnaldus abbas S. Petri Vivi Senonensis 515 f
 Arnaldus monachus Turritanus 695 a
 Arnoldus castri Lambacensis comes, B. Adalberonis, episcopi Herbipolensis, pater 434 a b c d e, 437 f, 438 a, 470 d e, 476 c, 489 b; cœnobium Lambacense in sanctissimæ Dei Genitricis honorem extruxit ac dotavit, idque non monachis, sed clericis seu canonicis 455 f, 456 a f, 457 a e, 471 f, 472 a
 Arnulfus Archembaldi Borboniensium principis filius 915 b c
 Arnulfus princeps Firmitatis, in Vivariensem S. Leopardini prioratum beneficus 915 b c
 † Arnulphus episcopus Metensis 244 f, 245 a
 Arnulphus imperator 195 d e, 195 d e, 214 f, 225 c, 224 e
 Arnulphus archiepiscopus Rhegiensis in Calabria 499 e f, 655 d e f, 654 a
 Arnulphus affinis Hunaldi, Aquitanie ducis, miraculorum in S. Pardulpho virtutem expertus 457 b
 Aronisdus

- Aronisus monachus Conchensis. Vide Arinidus.
- Arsendis Wilhelmi, tholosani comitis, uxor, prole mascula gemina S. Fidis patrocinio fecundata 526 d e f, 527 a
- † Arsenius abbas 594 c, 704 c, 711 d, 720 f
- Arsindis Wilhelmi, Tholosani comitis, uxor. Vide Arsendis.
- † Artaldus Cartusiae Portarum Prior ac dein Belicensis episcopus, ætatis admodum propectæ factus 578 c, 579 f
- Artaldus Poncii, fratris Wilhelmi Tholosani comitis, privignus et interfector 526 e, 527 b
- Artemius episcopus Vasionensis concilio Matisconensi anni 581 subscriptus reperitur 599 c e
- Artoldus decanus de Seisiriaco, in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 a b d, 784 c
- Arturus ecclesie S. Pauli Londini canonicus 754 d
- Assumptione (Simplicianus ab) Augustianorum Discalceatorum Labaci Prior 16 c d e f, 17 b c d; allatas illuc S. Peregrinæ V. M. reliquias approbari petiit ac obtinuit 12 e f, 14 d e, 15 a b
- Asti (Gerardus) civitatis Cremonensis in causa reliquiarum S. Geroldi, Coloniensibus dandarum, deputatus 961 d
- Ataulfus primarii apud Aquileienses viri filius, quem a lepra Baptismo mundasse narratur S. Marcus Evangelista 221 e
- Athalaricus Gothorum in Italia rex 65 c, 80 b, 804 a
- Athalocus episcopus Arianus, multarum in Galliis cladum, Catholicis illatarum, causa 556 f, 557 a
- † Athanasius patriarcha Alexandrinus 889 a, 891 b
- Athulphus primarii apud Aquileienses viri filius. Vide Ataulfus.
- Attila Hunnorum rex 56 f, 57 a, 800 f, 801 a c d, 802 b c, 810 c, 815 c d; Aquileiam aliasque huic vicinas urbes diruit 809 f, 810 a
- Attila incertæ sedis episcopus 256 c d f
- † Attilanus S. Froilani discipulus, ac dein Zamorensis episcopus 228 f, 254 c; S. Froilani discipline se committit, fit novi ab hoc conditi cœnobii Prior, ac dein Zamorensis episcopus 255 a c d; cultu ecclesiastico haud dudum post obitum cœpit affici 229 c d
- Atulphus rex West-Saxonum. Vide Adulphus.
- Avallena (Hadimarus de) vir nobilis, in S. Fidis clientem injurius, visoque, quo servatus hic fuerat incolumis, miraculo, facti pœnitens 512 d e, 515 a b; quis forsitan fuerit 515 d
- Auctolandus abbas. Vide Autlandus.
- Audaldus monachus Conchensis, Valentia Hispaniæ corpus S. Vincentii Levitæ Conchas transferre frustra conatus 274 e, 278 d
- Audebertus (R. P. Bernardus) S. Sulpicii Bituricensis primum moderator, ac dein S. Germani Prior 906 b
- Audelandus abbas. Vide Autlandus.
- Audentia SS. Aviti Viennensis et Apollinaris Valentini episcoporum mater 48 f
- † Audoenus archiepiscopus Rothomagensis 256 d, 427 f; Quintiliano, monasterii S. Auræ abbati seu patri spirituali, Beati titulum attribuit 256 b e; Resbacense S. Petri monasterium extruxit 753 e
- Auduinus monachus Cartusianus, inter nives, quibus jacebat oppressus, post dies duodecim vivus repertus 565 a
- Averspergius princeps solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum excalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 16 a b
- † Augustalis episcopus, die 7 Septembris Fastis sacris inscriptus 787 d
- † Augustalis, velut episcopus, in Florario nostro Ms. et Greveno ad 7 Octobris annuntiatus, inter Prætermisos 787 c d
- † Augustinus episcopus Hypponensis 264 e f, 716 e, 720 f; in Litanis Sabbati sancti admodum antiquis fuit invocatus 71 f; Budicensis ecclesie altare princeps ei dedicatum 201 f; ejus corpus ab exulibus Asris, ut creditur, in Sardiniam primum fuit delatum, ac dein a Luitprando, Longobardorum rege, Ticini honorifice depositum 552 d; attribuenda ei, quæ S. Brunoni adscripta reperitur, ad Jesum crucifixum oratio 684 c
- † Augustinus episcopus Cantuariensis, Anglorum Apostolus nominatus, insigne Cantuariense in honorem S. Petri Apostoli monasterium extruxit 759 c; S. Palladio Santonensi episcopo a Gregorio Magno Papa data ad hunc epistola fuit commendatus 953 b c d e
- † Augustinus martyr, forte episcopus Capuanus 550 d e f; Capuæ verosimiliter vel oriundus, vel passus est 551 b
- Augustinus Maria Capuccinus 776 f
- † Augustus presbyter abbas 787 d; perperam per Saussayum a S. Augusto, solo presbyteri titulo in Martyrologiis consignato, distinguitur 922 e f, 925 a
- Augustus imperator 292 d, 840 a
- Augustus episcopus Euphratesiæ 845 e; qualis is episcopus dumtaxat fuerit 884 f, 885 a
- Avis seu Ave vicecomitissa, cognomento Blancha, 451 d f
- † Avitus Viennensis episcopus 43 f, 46 c d, 48 b, 49 b c d, 50 c d, 51 a b c, 52 a b c d e, 55 b, 55 a b c d, 60 b; fuit S. Apollinaris, Valentini episcopi, frater germanus 48 c d e f; summum ejus Sedis Apostolicæ tuendæ studium 51 c d e; synodum Epaonensem convocavit 55 c; Stephanum, incestum fisci regii præfectum, excommunicavit 55 d, 59 b c
- † Avitus abbas Miciacensis 908 e
- † Avitus martyr, a Galesinio 6 Octobris memoratus 529 f, 550 a b, 555 d
- Avitus imperator, SS. Aviti Viennensis et Apollinaris Valentini episcoporum forte avus 49 b c d
- † Aunarius episcopus Autissiodorensis 597 a; ejus reliquiæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 598 a b
- † Aurea virgo abbatissa 256 b e
- Aurelianus imperator 50 d
- Aurelianus consularis 826 c, 827 a c d, 829 e f, 850 a
- Aurelianus Aurelii Fulvi consulis filius 827 c
- Aurelianus presbyter, testis rerum, quæ de S. Consortia scriptæ sunt 40 c
- Aurelius (Marcus) imperator 262 a
- Aurelius Falvus consul 827 c
- † Aureus collegiæ Heiligenstadiensis ecclesie patronus 861 b
- Auribellus (Martialis) generalis Ordinis Prædicatorum Magister 250 e f
- Auspicius S. Domitillæ nutritius SS. Achillei et Nerei martyrum corpora via Ardeatina Roma haud procul sepelit 827 c
- † Austregisilus archiepiscopus Bituricensis 414 e f; 915 f; clero adjunxit S. Sulpitium, cognomento Pium, suum postea successorem, 915 e
- Austrilles (Ovidius de) notarius Apostolicus, instrumento donationis reliquiarum S. Peregrinæ V. M. subscriptus, 15 f, 14 a
- Autlandus abbas monasterii S. Martini Turo-nensis 428 b c, 450 a b c, 456 e; perperam, ut apparet, ab eo Sammarthani distinguunt Vudelandum 428 b
- Aymardus abbas. Vide Aimardus.
- Aymericus episcopus Claromontensis 562 e f
- Aymo episcopus Bituricensis 908 d, 915 a; S. Leopardini reliquias elevavit locoque decentiori deposuit 907 f, 912 f, 915 a, 920 e
- Aymo Cartusie Majoris Prior 581 c d f
- Aynardus grandævus Cartusie Majoris conversus 578 e, 579 f
- Ayrmannus

Ayrmannus monachus Besuensis, a Normannis occisus 545 a b

B

† Babilla virgo. Vide † Balbina.

Babolenus Fredegundis reginæ referendarius, bonis mulctatus 952 c

Bacca (Joannes de) Paularistanæ in Castella Cartusiarum Prior 560 d

† Bacchus martyr 828 c d, 885 c e f, 884 a b f; apud Soriam Hispaniæ urbem, apud quam sacra ejus reliquiæ sub annum 1470 inventæ narrantur, cultu et miraculis clarus asseritur 851 c d e f, 852 a d

Bacchus, Salomonis Justiniani imperatoris exercitus ducis frater 98 b

Bacle (Guillelmus le) cantor Andegavensis iteratæ corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit 595 c

Badilo monachus Vezeliacensis, quem S. Mariæ Magdalenæ reliquias e Provincia Vezeliacum detulisse ferunt 555 b; de re hac quid censendum 555 c

Baduarius Venetiarum seu Olivolensis episcopus. Vide Rivo-alto.

Baduradus episcopus Paderbornensis 174 f, 175 a, 179 b, 185 a, 184 f, 183 b e, 187 b, 188 b, 189 b c d f, 190 b, 219 b, 221 f, 222 b; S. Meinulphum adhuc puerum litteris imbuisse traditur a Gobelino 219 a; a vero id alienum apparet 180 e f, 181 a b, 215 e; eundem tamen Meinulphum Canonicis adscripsit, sanoque etiam sensu enutrit 181 c d, 211 a; sacra S. Liborii Lipsana ab Aldrico, Cenomanensi episcopo, impetravit, legatosque, qui ea acciperent, Cenomanos misit 185 c d, 186 f, 187 a; Gobelini in tempore, quo sedem ejus circumscribit, error 219 a, 222 a b; ossa ejus anno 1068 elevata, annoque 1666 pristinae venerationi restituta 222 d; cur non æque ac Hathumarus inter Sanctos apud nos relatus 222 c d

† Balbina virgo, inter Prætermisos 256 f, 257 e

† Balduinus abbas Reatinus, cum Balduino Cardinali archiepiscopo Pisano confusus 258 a b

Balduinus e Cisterciensi monacho S. R. E. Cardinalis archiepiscopus Pisanus, inter Prætermisos 258 a b

Balma (Antelmus de) in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 b f; qua forte e familia is fuerit 782 a

Balma (Sigibaldus de) 782 a

Balme (Petrus de la) dominus du Tiret et de Verfey 782 a

Balsamo (Nicolaus de) in primos monasterii S. Placidi de Colono Patres pie munificus 104 b

Balthassar episcopus Lucensis 794 c

Barbadicus (Gregorius) S. R. E. Cardinalis episcopus Patavinus 792 e

† Barbara, ejus reliquiæ dono datæ 15 c e

Barbetta (Carolus) presbyter Senogallensis 14 a; traditas sibi a Cardinalis in urbe vicarii vices gerente S. Peregrinæ V. M. reliquias Augustinianorum excalceatorum procuratori generali dono dedit 15 a b c e f, 14 f

Barbus (Ludovicus) Patavinum S. Justinæ monasterium reformavit 808 f

† Baricus martyr 67 e, 68 a

Barocius (Petrus) episcopus Patavinus 811 f

† Barrus episcopus Corcagiensis in Hibernia 257 d

† Basilissa martyr 884 b c d

† Basilius in Litaniis Sabbati sancti admodum antiquis fuit invocatus 71 f

Basilius Macedo imperator 102 a

Basilius Porphyrogenitus imperator 444 f

Basilius Aquarum Sextiarum episcopus, epistola ab Apollinare Sidonio conventus 166 c

Octobris Tomus III.

Basilius Cartusiarum majoris Prior 495 c d, 558 e, 722 a

† Bassius martyr. Vide † Vasius.

Bataille (Robertus) canonicus 544 c

† Bathildis Francorum regina 555 c, 408 d

† Bavo confessor 756 b

Bavo decanus, donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c

Beatillus (Antonius) sermonem de S. Probo episcopo, Cajetæ culto, majoribus nostris subministravit 579 b

Beatrix ab Anglia Joannis II, Britanniarum ducis, uxor 590 d

Beatrix Oebali toparchæ de Torennæ uxor 516 e, 517 b d e

Becemannus abbas Lambacensis, a B. Adalberone Herbipolensi constitutus 456 a, 458 b c e, 473 f, 474 b c, 476 b e

Bechamet Saracenus, a Normannis in Sicilia devictus 102 d

Becumenes Siciliæ, ut Gaufredus vocat, admiralus 102 d

† Beda in Litaniis Sabbati sancti admodum antiquis fuit invocatus 71 f; annos a Christi nativitate computandi methodum primus ex historicis observasse videtur 157 e

Bedwinus episcopus Orientalium Anglorum 928 d e f, 941 f, 944 d; sacrum virginittis velum S. Osithæ virgini martyri, uti in hujus Vita narratur, donavit 941 a b, 942 e f

Bego abbas Conchensis 270 e, 274 c d, 282 a; cultum S. Fidis a Paschale II Papa firmari, ac ampliari obtinuit 282 d; Petrum Sancti, Aragoniæ regem, in monasterium suum e veneratione in S. Fidem expertus fuit munificus 283 d

Belaphia seu Belaphius, inter Prætermisos 4 f, 5 a

Belisarius Justiniani imperatoris belli dux 79 c, 99 b, 129 f, 160 e f

Bellai (Rainaldus du) archiepiscopus. Vide Rainaldus.

Bello-loco (Simon de) archiepiscopus Bituricensis 912 e

Benaglia (Cyprianus) abbas ac præses generalis Congregationis Cassinensis 575 d

† Benedictæ virginis martyris translatio, inter Prætermisos 259 d e

† Benedicta Sanctimonialis Romæ, S. Gallæ viduæ in vivis dilecta 2 d, 148 a b f, 162 f, 165 e

Benedicta, velut una e societatis Ursulanæ virginibus celebrata, inter Prætermisos 2 c d

Benedicti, cognomento Nigri, Ordinis observantium reformatum S. Francisci, translatio, inter Prætermisos 2 a

† Benedictus abbas Casinensis, Ordinis ab eo dicti institutor 65 b c e, 66 d f, 67 a c d e, 68 e f, 69 b e f, 70 a c d e, 71 a e, 72 b, 75 d, 74 a b e f, 75 d, 76 f, 78 b, 79 b d e, 80 c f, 81 c, 82 c, 85 a b, 84 a b c d f, 83 a c d e f, 85 a b c d, 89 e f, 95 a b d e, 94 e, 99 f, 105 c, 104 a b, 110 a, 114 e, 113 a e f, 116 c d, 118 b c, 119 b e f, 120 a e f, 121 a b d e, 122 a c d, 125 a c d e, 124 a d e f, 125 a b c d e, 126 a b c f, 127 b d e f, 128 a b c e, 129 a b d e, 150 a b, 151 f, 155 c, 153 a e f, 157 d, 159 f, 140 c d, 141 e f, 142 a b c f, 145 f, 144 a b d, 145 a, 147 a, 161 f, 244 d, 622 f, 685 d e, 699 b, 711 d, 716 e; in Litaniis etiam antiquis fuit invocatus 71 e f, 72 d e f; animam S. Germani, episcopi Capuani, in cælum deferri vidit 91 d; ejus erga S. Placidum aliosque discipulos amor 86 e f, 116 a b d e, 117 a b c, 141 a b; eum per Maurum discipulum submersionis periculo prodigiose eripuit, condendoque Casinensi monasterio adhibuit adiutorem 86 a b c d, 116 b c, 117 e f, 118 a b, 140 e f; divinitus monitus fuisse narratur, ut Sublaco Cassinum abiret 117 a b; id faciens 125 Placidum,

- Placidum, non autem etiam Maurum, secum duxit* 87 a b c d; *migratio ista sub annum 528 evenit* 87 e f; *quænam tunc ac deinde Cassinum primum appulsus gessisse narretur* 88, 89 a b c, 90 a b, 117 d e; *dæmon ei, dum monasterium ibidem conderet, spectandum se dedit* 90 b c; *Prodigia ab eo, istud ædificante, patrata* 117 f, 118 a b; *amplissimas possessiones a Tertullo, S. Placidi patre, aliisque narratur accepisse* 118 d e f, 119 a; *quænam eæ fuisse perhibeantur, reque ipsa exstiterint* 90 d e f; *S. Placidum, qui eas auctoritate sua tueretur, in Siciliam misit* 70 d, 72 d, 91 b c, 120 d e, 141 c; *eo etiam novam monachorum coloniam post S. Placidi martyrium misisse narratur* 157 b c; *factitia ad illum Messalini et Cili Pompeii epistola* 156 e f, 158 d; *ejus obitus* 157 f; *corpus Cassino in Gallias delatum narratur a Theobaldo* 555 f; *Patris nomine, cultuque solempni a primis etiam Cartusianis fuit honoratus*, 621 a, 622 a b; *hisce tamen Benedictinam Regulam a S. Brunone fuisse præscriptam, consequens inde non est* 622 b
- † *Benedictus Aretinus Ordinis Minorum Indulgentiam Portiunculanam per S. Franciscum petitam impetratamque ab Honorio III Papa, testatus est* 574 a b
- Benedictus I Papa 597 a c
- Benedictus III Papa cæmeterium S. Marci instauravit 887 b
- Benedictus VIII Papa donationem monasterii Arnacensis, abbatibus S. Martialis Lemovicensis factam, confirmavit 451 d; *tam Gaufridi abbatis, quam Hugonis, hujus successoris, tempore facere id potuit* 452 a
- Benedictus XIV Papa 2 c, 229 f, 772 d, 774 f
- Benedictus (Zacharias) Cartusie S. Andreæ de littore Venetiis alumnus stylo ligato scripsit *Vitam S. Brunonis, Cartusianorum patriarchæ*, 494 e
- Benenatus episcopus Opiterginus, epistolæ Agathonis Papæ et synodi Romanæ subscriptus 422 b d e
- Benzelius (Ericus) majoribus nostris notitiam de sede episcopali S. Eskilli subministravit 257 b
- Beraldus monachus Besuensis, a Normannis occisus 545 b
- Beremundus II Legionensis in Hispania rex. *Vide Veremundus.*
- Berengaria Alphonsi VIII, aliis VII, Castellæ et Legionis regis uxor 950 d, 951 a
- Berengaria regni Castellani hæres, Alphonso IX regi Legionensi nupta, S. Ferdinandi III Castellæ et Legionis regis mater 955 a
- Berengarius abbas S. Laurentii Leodii 548 a
- Berengarius canonicus Turonensis, hæretica sua de Eucharistiæ Sacramento doctrina passim notus 500 a, 502 b, 504 d, 507 a b c, 508 a c e, 510 d, 680 f, 727 c; *S. Fulberto Carnotensi episcopo usus est magistro* 504 c; *an discipulum in Philosophia habuerit S. Brunonem, Ordinis Cartusienensis institutorem* 504 e f, 505, 506
- Bergandus monachus Conchensis 508 e, 509 f
- Bergere (Guillelmus) scholarum Andegavensium magister iteratæ corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit 595 e
- Beria (Milo de) in monachos Besuenses pie munificus 546 d
- Bernardinus Capuccinus Cavallicensis 770 f, 771 a b c
- † Bernardus episcopus Carinolensis corpus S. Marci solitarii ac cathedralem suam ecclesiam anno 1094 transtulit 92 b c
- † Bernardus abbas Claravallensis 258 a, 564 f, 628 b, 652 a, 754 c, 756 a, 948 a b, 950 c f, 951 b d, 952 c; *suorum coloniam, ut Belli-fontis monasterium ad Cisterciensia instituta adduceret, in Hispaniam misit* 949 f, 950 d; *Alphonso VIII, aliis VII, ut plurima in Hispania instituti Cisterciensis monasteria condenda curaret, auctor fuit* 951 a
- Bernardus archiepiscopus Toletanus 256 a; *primus sedis hujus episcopus vocatur ab Urbano II Papa et quo modo* 240 c d
- Bernardus II episcopus Belicensis 786 a d; *in Cartusiam Arverniensem fuit pie munificus* 781 b e; *B. Artaldum honorifice sepeliit* 785 e, 785 b
- Bernardus episcopus Cajetanorum 579 f
- Bernardus Guidonis, episcopus Lodovensis, scripsit *Vitam S. Pardulphi abbatis* 425 b
- Bernardus episcopus Nannetensis revelationi corporis S. Renati episcopi interfuit 595 d
- Bernardus IV Paderbornensis e comitibus Lippiensibus episcopus 184 b d
- Bernardus episcopus Patavinus 812 c, 816 e
- Bernardus episcopus Zamorensis 256 b, 259 d e, 240 e, 241 a; *qua ratione dicatur primus sedis hujus episcopus* 240 c; *pro obtinendis, qui in Belli-fontis monasterium instituta Cisterciensia inducerent, e Claravalle colonis ad S. Bernardum hujus abbatem scripsit* 950 c d
- Bernardus abbas monasterii S. Justinæ Patavii 818 f
- Bernardus e monacho Benedictino cartusie Portarum Prior ac fundator 779 e f, 780 b, 781 d, 785 f, 785 c; *B. Artaldum et S. Anthelmum, Belicenses episcopos, aliosque præclaros viros Ordini Cartusienensi adjunxit* 780 a
- Bernardus scholæ Andegavensis magister miracula S. Fidis litteris mandavit, idque Opus S. Fulberto, Carnotensi episcopo, dedicavit 286 d e f; *qui et quando id fecerit* 287 a b c d; *qualis fuerit* 286 e, 288 b, 501 d, 502 a
- Bernardus, in Catalogo fratrum, qui post S. Brunonis obitum Lanvino in Turrilana eremo obedientiam promiserunt, memoratus 677 c
- Bernardus, in epistola S. Brunonis ad Radulphum Viridem memoratus 675 f, 677 d e f
- Bernardus monachus Conchensis, condendo Prioratui S. Fidis de Horsham in Angliam ductus 284 d
- Bernardus S. Bernardi Claravallensis discipulus, in Hispaniam ab hoc, quo ibi Cisterciense institutum propagaret, missus 949 f, 950 d
- Berno monasterii S. Philiberti abbas 558 d
- Bernoicus bona quædam, a S. Hieronymo Nivernensi episcopo ante accepta, in Salviniacense S. Stephani oratorium transcripsit 169 f
- Bernwelfus episcopus Herbipolensis 182 b; *ecclesiam Paderbornensem ante aditum a se episcopatum vicario episcopi munere aliquamdiu moderatus est* 182 c d; *monachis exstitit parum æquus* 182 d e
- † Berta vidua, abbatissa Blangiacensis in Arthesia 408 d e
- Berta mater Gaufridi de Lorotello, comitis Cantazarii 692 f
- Bertchramnus episcopus Burdigalensis 856 c d, 929 e, 950 c, 952 a; *Gundobaldo, qui se Clotharii I Francorum regis filium dicebat, adhæsit, illiusque ex voluntate Faustianum presbyterum ordinari episcopum contra canonum præscripta mandavit* 929 a b; *ab episcopis et optimatibus, quod Gundobaldo adhæsisset, examinatus acerbique a Guntramno rege fuit increpitus* 950 b d e; *fuit etiam, quod Faustianum contra canonum præscriptum ordinari jussisset episcopum, mulcta pecuniaria a Synodo Matisconensi punitus* 951 f; *varia in S. Palladium Santonensem convitia, præsentem Guntramno rege, congeffit* 951 d e
- Bertetrudis secunda Clotharii secundi, Francorum regis, uxor 408 b
- Bertharius abbas Casinensis 89 e
- Berthemarius abbas, in Præfatione Vitæ antiquæ S. Pardulphi memoratus 424 b c, 455 c f
- Berthemarius

- Berthemarius *Senonensis S. Petri abbas* 424 b
 Bertholdus *archiepiscopus Moguntinus* 861 c
 Bertholdus *archiepiscopus Salisburgensis schismaticus, sede illa depulsus* 462 e
 Bertholdus *dux Carinthiæ a Gregorio VII Papa adversus Henricum IV, Germaniæ regem, stetit* 463 a c
 Bertildis *comitissa, in Opere de Miraculis S. Fidis memorata* 511 c, 512 b
 Bertillis *comitissa. Vide Bertildis.*
 Bertrada *Fulconis Andegavensis comitis uxor, illegitime, vivente marito, Philippo I Francorum regi nupta* 512 c, 515 e
 † Bertrandus (*Ludovicus*) *Ordinis Prædicatorum* 695 c d, 767 c d
 Bertrandus *abbas Moissiacensis* 455 a
 Bertrandus (*Joannes Aloysius*) *tabellio, S. Ludovici Bertrandi pater, gravissima infirmitate, apparentibus sibi SS. Vincentio Ferrerio et Brunone, liberatus* 695 b c d, 694 f; *ab iisdem iterato sibi apparentibus, ut in sæculo maneret, fuit monitus* 767 d
 Bertranus (*Joannes Aloysius*) *tabellio. Vide Bertrandum.*
 Beuf (*Joannes le*) *ecclesiæ cathedralis Autissiodorensis canonicus et succentor varias de S. Felicula notitias subministravit* 225 b c d e f, 226 a b c
 Bibaucius (*Guilielmus*) *Cartusiæ Majoris Prior* 678 a b
 Bichildis *Ardei in S. Leopardinum benefici conjux. Vide Blitildis.*
 Biclet (*Stephanus*) *Ordinis Cartusiensis præpositus generalis* 699 e
 Bigleniza *Justini imperatoris soror, ac mater Justiniani imperatoris* 82 b d e
 Birellius (*Joannes*) *Cartusiæ Majoris Prior* 494 c, 551 c
 † Birgittæ *Viduæ canonizatio, inter Prætermisos* 789 e
 Bisius *episcopus* 958 d e
 Biso *episcopus Paderbornensis* 172 b, 195 d e, 196 a, 214 f, 225 c, 224 e; *sancti Meinulphi diaconi corpus de terra, miraculis ad id impulsus, solemnî ritu levavit, publicæque venerationi exposuit* 195 a b c d e, 215 a b c, 225 d e
 Blandolenus *sacerdos. Vide Laudolenus.*
 † Blasius *episcopus martyr Sebastæ* 472 c, 475 c, 482 f; *monasterium Admuntense in ejus honorem a S. Gebehardo, Salisburgensi archiepiscopo, fuit fundatum* 471 b
 Blasius *monachus presbyter Vitam S. Zenobii, episcopi Florentini, exornavit* 896 d
 Blingerus *monachus Trudonopolitanus* 548 b
 Blitildis *Ardei in S. Leopardinum benefici conjux* 906 d f, 918 c d, 919 d, 920 d; *mariti in hunc piam munificentiam ægre ferens, a sicariis sanctum virum occidendum curavit* 912 a b c d, 915 d e f, 916, 921 c d e; *occisi corpus, quod, scrobi ab his injectum, insolito lumine prodebat, semel ac iterum in aquas demergi jussit* 917 f, 918 a b c; *infelix ejus interitus* 912 d, 918 f
 Blomenvenna (*Petrus*) *Cartusiæ Coloniensis alumnus multisque annis moderator scripsit Vitam S. Brunonis, Ordinis sui patriarchæ* 494 f, 541 f; *visitor etiam provinciæ Rheni parvam capitis S. Brunonis portionem accepit eamque honorifice in ecclesia domus suæ deposuit* 701 e, 702 a b, 754 f; *qui factum, ut illam ante annum 1516 non acceperit* 702 b c
 Boamundus *Rogarii Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ ducis frater* 647 d, 649 a
 Boechem (*Petrus*) *cartusiæ Coloniensis procurator, ac dein Confluentinæ Prior* 768 c
 Boemundus *Trevirensis archiepiscopus* 19 d; *totum fere S. Palmatii, Trevirensis martyris, corpus Carolo IV imperatori donavit* 18 f, 19 a b
 Boetius (*Anicius Manlius Severinus*) *consul* 78 d e f, 79 a b f, 80 a, 85 d, 90 d, 118 b, 120 a, 151 b c, 152 d e; *laudatur a Procopio* 150 f
 Boetius (*Flavius*) *consul* 78 d e
 † Boisilus *præpositus Mailrosensis* 405 b
 Bolco *dux Tessinensis donationi corporis S. Palmatii Trevirensis, Carolo IV imperatori factæ, interfuit* 19 c
 Boleslaus *dux Falkenbergensis donationi corporis S. Palmatii Trevirensis, Carolo IV imperatori factæ, interfuit* 19 c
 Bona *Galeacei Sfortiæ, Mediolanensium ducis, uxor, emissio ad B. Matthæum Mantuanum voto, sanitatem filio obtinuit* 255 a
 † Bonaventura *scripsit Vitam S. Francisci Assisiatis* 574 a
 Bonellus (*Rogerus*) *chartæ publicæ, S. Brunoni datæ, subscriptus* 648 c f
 Bonifacius I *Papa* 46 c, 50 e f
 † Bonifacius IV *Papa* 415 a, 416 d
 Bonifacius VIII *Papa* 158 e
 † Bonifacius *archiepiscopus Moguntinus* 182 a, 185 b, 261 a; *episcopatum Herbipolensem instituit* 451 b
 † Bonifacius *martyr* 258 c
 Bonifacius *marchio Montis-ferratensis* 640 f, 657 d
 Bonifacius *abbas Conchensis* 284 e; *privilegium, Prioratui S. Fidis de Horsham concessum, confirmari obtinuit* 284 d
 Bonitus *abbas Casinensis* 82 a
 Bononia *matrona nobilis. Vide Renonia.*
 Bono (*Petrus*) *Calabrinæ S. Stephani Cartusiæ Prior* 769 c
 Borgia (*Jocannes*) *Philippi II, Hispaniarum regis, ad Rodolphum II imperatorem legatus reliquias S. Palmatii Trevirensis Ulyssiponensi Societatis Jesu domui professæ dedit* 20 d e
 Borgus (*Romanus*) *Italice scripsit Vitam S. Geroldi, pro martyre culti* 955 f, 956 a b, 957 a
 Boso *abbas B. Mariæ Crudatensis, S. Hugonem Gratianopolitanum beneficium expertus* 626 a
 Boso *Ordinis Cartusiensis Prior generalis* 581 a e, 582 a
 Bossius (*Franciscus*) *episcopus Novariensis in Tabulas ecclesiasticas S. Adalgisum retulit* 945 e, 946 b
 Boucher (*Jacobus*) *artium magister ecclesiæque Belnensis parochus* 966 c, 968 f
 Bovo *Cartusiæ Withamiensis Prior, ætatis admodum provecæ factus* 579 f
 Bourgeois (*Pardulphus*) *antiquam S. Pardulphi Vitam diligenter quæsit, inventamque ad Majores nostros misit* 425 e f
 Bozo *monachus, consuetudinis recitandi horarias de sanctissima Virgine Maria preces obtrector* 655 c
 Bragantia (*Theotonius a*) *archiepiscopus Eborensis partem capitis S. Brunonis ab Ordinis Cartusiensis Generali obtinuit hermæque argenteo honorifice inclusam Cartusiæ Eborensi dedit* 775 d e
 Brano *pater S. Yvii diaconi confessoris* 404 e
 Brantes (*N. de*) *ecclesiæ Avenionensis thesaurarius et pœnitentiarius, de Museo nostro bene meritus* 40 c d, 44 e
 Brantio *presbyter scripsit chartam, in Besuensis monasterii favorem ab Agrimo Lingonensi episcopo concessam* 540 a
 Brenken (*Renetus de*) *miles* 205 b
 Bret (*Carolus le*) *Cartusiæ Montis-Dei Prior* 589 c
 † Brigida *virgo thaumaturga* 958 f
 Brocchi (*Josephus Maria*) *sacerdos, protonotarius Apostolicus et seminarii Florentini rector scripsit elogium B. Petri de Imola* 246 b
 Brunichildis *Sigeberti I Francorum regis uxor* 908 f, 909 b, 928 b, 955 a
 † Bruno *archiepiscopus Coloniensis, inter Prætermisos* 259 f
 † Bruno

- † Bruno *episcopus Herbipolensis die 17 Maii cultus* 431 b, 433 b e, 436 b c, 473 a, 490 b
† Bruno *Ordinis Cartusienensis institutor* 783 c, 783 b, 842 c
Bruno *episcopus Lingonensis* 343 b; *in suburbana civitatis Castellionensis ecclesia canonicos instituit* 746 d
† Brunus *archiepiscopus. Vide* † Bruno.
Bucerus (*Martinus*) *hæreticus* 768 c
† Bucolus *episcopus Smyrnæ* 11 a c
Builhon (*Gotfridus de*) *dux Lotharingæ. Vide* Godefridus Bullonius.
Builia (*Clara*) *virgo abbatissa, inter Prætermissos* 239 c
Buranus (*Henricus*) *ecclesiæ Paderbornensis præpositus* 197 e; *S. Meinulphi reliquias e monasterio Budicensi Paderbornam transferre, incassum, ut narratur, fuit conatus* 197 c d
Buranus (*Mauritius*) *tribunalis cæsarei Spiræ diu præses, ac tandem Societatem Jesu amplexus* 176 f, 177 a c
† Burchardus *episcopus Herbipolensis* 182 a b d, 185 a, 431 b, 436 c, 468 c
Burchardus *episcopus Basileensis, excommunicationis sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus* 463 e
Burchardus *episcopus Patavinus collata a decessoribus suis monasterio S. Justinæ bona confirmavit* 808 c
Burchardus *abbas S. Basoli* 651 c
Burchardus *comes Magdeburgensis donationi corporis S. Palmatii Trevirensis, Carolo IV imperatori factæ, interfuit* 49 c
Buren (*Bartholdus de*) *partem Wevelsburgensis dynastiæ in feudum ab Ottone, Paderbornensi episcopo, accepit* 178 a
Burgundia (*Henricus a*) *pater Roberti a Burgundia, Lingonensis episcopi* 315 e
Burgundia (*Robertus a*) *episcopus Lingonensis* 314 a, 399 e; *S. Brunone, Ordinis Cartusienensis fundatore, magistro Remis usus fuit* 315 f, 350 d; *titulo funebri huic parentavit* 745 a b
Busqueto (*Petrus de*) *Vallensis in Cathalonia S. Cucuphatis monasterii abbas* 281 a
- C
- Cablicanus (*Augustinus*) 14 c
Cablicanus (*Jacobus*) 14 c
Cacanus *Avarorum rex* 85 f
Cæcilianus *Carthaginensis in Africa episcopus* 889 b
Cælestinus II *Papa* 691 e, 895 e, 905 b
Cælestinus III *Papa* 691 b f; *indulgentiam plenariam, quæ Deiparæ iconem, S. Gallæ viduæ olim, ut fertur, divinitus datam, visitantibus a Joanne I, ut aiunt, fuerat concessa, confirmavit* 156 e; *de re hac quid censendum* 158 b c d e f; *nosocomium prope ecclesiam S. Mariæ in Porticu exstruxit ac dotavit* 159 c d; *Turritanæ eremi Cartusianis facultatem transeundi ad Ordinem Cisterciensem fecit* 691 c d
Cælius Saturninus *præfectus prætorio* 800 d
Cælius Urbanus *consul* 800 d
†† Cæsarii, Veronæ et aliorum *translatio, inter Prætermissos* 260 b
† Cæsarius *episcopus Arelatensis* 40 f, 50 a, 56 b d, 61 e, 65 d e
† Cæsarius *martyr* 855 e
Cæsarius *diaconus, inter Prætermissos* 789 e
Cæsarius *Heisterbachensis scripsit Acta B. Margaretæ Lovaniensis* 334 c
Cæsius (*Sebastianus*) *notarius* 15 a b f, 14 a
† Caius *Papa* 352 e
† Caius *martyr, Eumeniæ natus* 8 f
† Calettrici *episcopi Carnotensis inventio, inter Prætermissos* 789 d
Calisius (*Wenceslaus Adalbertus*) *canonicus Vetro-boleslaviensis, de sacris reliquiis in Carelsteinensi Bohemiæ arce asservatis testatus* 19 c d
Calistus. *Vide* Callixtus.
Calixtus. *Vide* Callixtus.
Callistus. *Vide* Callixtus.
Callixtus II *Papa* 256 b, 258 a f, 240 b e f, 241 a, 642 a, 809 c
Callixtus III *Papa* 793 f; *per Deiparæ iconem S. Gallæ viduæ olim, ut fertur, prodigio concessam, beneficium obtinuit, hincque, quæ illam visitantibus a Joanne I Papa, ut aiunt, fuerat concessa, indulgentiam plenariam confirmavit* 156 e
Callixtus *patriarcha Aquileiensis* 440 e
† Calocerus *episcopus Ravennensis* 50 b, 52 e, 53 b; *ejus corpus inventum, Ravennam translatum ac tum sub metropolitana ibidem ecclesiæ ara maxima depositum* 57 f, 58 a d; *id ibidem postea adhuc asservatum fuit, nec non hodieque asservatur* 58 f, 59 a
Calvus (*Thomas*) *Messanensis monasterii S. Joannis Baptistæ abbas, in miracula, S. Placidi sociorumque inventionem subsecuta, jussu inquirere* 106 d
Campolongus (*Antonius*) *cancellarius Patavinus* 819 f, 821 e
Campulus (*Placidus*) *quartus monasterii S. Placidi de Colonero abbas* 71 c, 105 d f; *ad amœnorem id locum transtulit* 104 c
Candidus *episcopus Sergiopolitanus* 840 d, 849 a; *a Chosroe, Persarum rege, quod promissa non implevisset, in carcerem fuit conjectus, numquamque dimissus* 832 f, 833 a
Candidus *presbyter, a S. Gregorio Magno Papa Palladio Santonensi, aliisque duobus episcopis commendatus* 953 d
Canutus *Danorum rex* 401 c d
Capgravius *Vitam S. Yvii diaconi confessoris vel scripsit vel ex Joanne Timmuthensi compilavit* 400 b
Capillaci (*Petrus*) *secretarius, instrumento donationis reliquiarum S. Peregrinæ V. M. subscriptus* 13 f
† Capitolina *martyr* 378 e f
Capriarius *episcopus Casinensis* 89 b
† Caprasius *martyr Aginnensis* 265 c f, 264 a b d e, 265 b, 266 a, 267 e f, 269 f, 270 b, 271 a b d e f, 281 d, 283 f, 286 e, 289 b c, 293 c, 423 f; *inter Prætermissos* 260 a b; *an eodem, quo S. Fides, die passus sit* 269 c d e, 296 e; *sacræ ejus reliquiæ a S. Dulcidio translatae* 272 e f, 273 a b c d
Capua (*Raymundus a*) *XXIII generalis Ordinis Prædicatorum magister. Vide* Raymundus a Capua.
Caramanna (*Franciscus*) *sacerdos* 104 d; *Apparitione ei, uti ipsemet retulit, oblata* 104 e
Carbone (*Jacobus*) *vir nobilis exstructum B. Mattheo Mantuano sacellum exornavit* 253 a
Carinus *imperator* 22 c
Carolomannus *Francorum rex, Ludovici Balbi filius* 559 d, 552 e, 554 e, 562 e
Carolomannus *Ludovici Germaniæ regis filius, rex Bajoariæ ac dein etiam Italiæ* 851 a b
Carolomannus *Caroli Martelli filius* 424 a, 428 a; *Chunoaldum, Aquitaniæ ducem res novas molitum, ad officium redire compulit* 429 c; *quandonam id factum* 429 c d e
† Carolus Magnus *imperator* 71 f, 72 a 101 d, 102 b, 169 a d e f, 170 a, 171 a, 172 c e, 176 f, 177 f, 178 a b d e, 179 a e f, 180 b c d f, 182 b, 190 b c, 210 d, 215 c d, 218 c e f, 219 a e, 220 e f, 221 a b e f, 273 c, 277 a b, 279 e, 290 d, 295 f, 558 a, 559 c d, 542 f, 552 d, 554 d, 403 e, 424 b, 428 b, 450 c d, 440 e, 461 a b, 489 d, 803 b c, 803 e f, 850 e, 887 b, 946 e; *in ecclesiam Nivernensem exstitit munificus, eorumque, quæ ei ante fuerant ablata, partem restituit* 167 e, 168 b c d e f, 169 b; *de sacro fonte S. Meinulphum levavit* 172 d,

- 172 d, 180 a, 181 e, 198 f, 202 b c, 210 e, 218 e; eum etiam Christiane educandum litterisque imbuendum curavit 180 e, 181 a b; sedem episcopalem Paderbornæ instituit, primumque hujus antistitem designavit Hathumarum 179 f, 218 d, 221 c; monasterium Conchense donis privilegiisque ditasse narratur 295 a; Hunaldum, qui post Walfarii obitum Aquitaniam occuparat, regione hac excedere compulit 450 d
- Carolus Calvus Francorum rex, ac dein etiam imperator 72 a, 168 a f, 169 a f, 276 a b, 558 a c, 596 d, 450 b; diploma in ecclesiæ Nivernensis favorem concessit 168 c d; terrifica S. Cyrici, qui in somno sibi apparuerit, specie ad bona quædam ecclesiæ Nivernensi restituenda impulsus non fuit 169 b c d; S. Porciani monasterium ad S. Philiberti monachos transtulit 910 d e
- Carolus Crassus imperator 273 c d e f, 277 a b, 278 a c, 292 a, 294 a, 298 c, 540 a, 542 b, 545 e, 554 e, 561 c, 562 e; in expeditione, adversus Normannos suscepta, nihil maiestate imperatoria dignum gessit 541 d e, 542 c
- Carolus IV imperator et Bohemix rex 862 a b c; totum fere S. Palmatii, Trevirensis martyris, corpus a Boemundo, Trevirensi archiepiscopo, accepit 19 a b; Pragam id detulit, ac partim cathedrali ibidem ecclesiæ donavit, partim in arce Carlsteinensi deposuit 18 f; excitavit et in hac ejusdem sancti Martyris honori templum 19 d e f; attulit etiam Roma atque in arce Carelsteinensi deposuit S. Palmatii, martyris Romani, reliquias 19 e; alias insuper plurimas undequaque acquisitas diversorum Sanctorum, ac nominatim SS. Sergii et Bacchi, reliquias metropolitanæ Pragensi ecclesiæ donavit, diemque festum, quo quotannis celebritatis, qua Pragam fuere delatæ, memoria recoleretur, instituendum curavit 861 d e f
- Carolus V imperator 945 f
- Carolus VI imperator victoriam de Turcis in Hungaria anno 1716 retulit 788 a
- Carolus Simplex, Francorum rex 275 e f, 276, 544 d, 545 a, 554 e, 562 e
- Carolus VII Francorum rex exustam Belnensem ecclesiam instauravit 966 f
- Carolus I rex Siciliæ 71 a, 105 c
- Carolus Martellus major-domus, Franciæ 169 a, 350 f, 424 a e, 425 e, 427 f, 428 d, 429 c d e, 450 b c d, 455 e, 457 f, 458 b, 459 a; Saracenos insigni clade semel ac iterum prostravit 557 c d e, 551 a, 552 b c, 428 e f, 429 a, 456 e; fabula de ejus damnatione conficta 551 b; unde orta hæc sit 552 c; Chunoaldo, Eudonis Aquitanix ducis defuncti filio, regionem hanc dedit 428 a, 450 a, 457 e
- Carolus episcopus Andegavensis in nova capsula, quod ex S. Renati reliquiis Calvinistarum furor reliquum fecerat, deposuit 594 a
- Carozza (Stephanus) sacerdos, Ordinis Cartusiensis olim alumnus, felicem obitum S. Brunonis patrocinio adeptus 768 f, 769 a b
- Carpilio filius Aetii, Hunnorum victoris 801 a c, 802 a b c
- Carpilio socer Aetii, Hunnorum victoris 801 d f, 802 a
- Carrafa (Fabricus) marchio Castri-veteris febris acutissima, cum terram, ab avo suo Calabrinæ S. Stephani cartusiæ restitutam, injuste iterum occupasset, divinitus fuit correptus, restitutioneque promissa, liberatus 769 b c d
- Carrafa (Joannes Baptista) comes Agrottariæ 769 b d; gravissimo morbo, cum restitutionem, cujus faciendæ a S. Brunone sibi apparente fuerat monitus, fuisset pollicitus, brevi fuit liberatus 767 e f
- Carrafa (Laura) comitissa Arenarum, facto a marito S. Brunoni voto, gravissima infirmitate fuit liberata, sætumque feliciter enixa 766 f, 767 a
- Carrara (Paulus) Congregationis Somaschæ superior generalis, ut aliquid e capite S. Geroldi Coloniam Agrippinam mitteretur, tandem permisit ac post etiam mandavit 961 a b d
- Carrassus (Bernardus) Cartusiæ majoris Prior 577 f
- Casinarius (Jacobus) instrumento donationis reliquiarum S. Peregrinæ V. M. subscriptus 15 e
- Cassador (Guilielmus) episcopus Barcinonensis novam Palavini S. Justinæ monasterii ecclesiam consecravit 809 d
- Cassetta (Salvus) generalis Ordinis Prædicatorum Magister fieri petiit et obtinuit B. Matthæi Mantuani translationem ac annuam memoriam 255 b c e; ejus ea de re litteræ 255 f, 254 a b
- † Cassianus Tingitanus martyr 265 e
- † Cassius martyr in Gallia, a Gregorio Turo-nensi memoratus 556 b c
- Castelarnau (Joannes Baptista de) Vallensis in Cathalonia S. Cucuphatis monachus Ms. abbatum monasterii sui catalogum ad majores nostros misit 280 f
- Castilionensis (Franciscus) ecclesiæ S. Laurentii Flōrentiæ canonicus 894 d, 895 a; scripsit Vitam S. Antonini, archiepiscopi Florentini 894 c
- Castro Albino (Raino de) ob injuriam, monacho S. Fidis illatam, divinitus morte punitus 508 e f, 509 a, 510 a; quis forsitan fuerit 509 f
- Castro Joannis (Maurus a) apparitionem, inventioni S. Placidi præviam, testatus 104 e f
- † Castulus: ejus reliquiæ Ticini in S. Felicis monasterio asservatæ 859 d
- † Castus episcopus martyr 580 b; corpus ejus Cajetam translatum ibique asservatum 579 b, 580 d
- † Castus martyr, Capuæ cultus ac celebratus 555 a, 828 d
- † Castus martyr, in Africa passus, idem forte cum S. Casto martyre, Capuæ celebrato 552 a b c d
- Cataphryges seu Montanistæ. Vide Montanistæ.
- † Catharina Senensis 4 b
- Cattanea (Gabriel de) Ordinis Conventualium S. Francisci SS. Theologiæ magister Labacensi episcopo, S. Peregrinæ V. M. reliquias recognoscenti approbantique, adstitit 14 e, 15 b
- Celanus (Thomas) Vitæ S. Francisci Assisiensis scriptor 574 a
- † Celsus puer martyr in Ægypto 884 b c
- † Celsus martyr Mediolani cum Nazario perperam Ebreduni, quod ejus ibidem serventur reliquiæ, passus narratur a Gregorio Turo-nensi 270 a
- Celsus subdiaconus, quæ vidit de S. Consortia, retulit ejus biographo 40 e f
- † Cemelianus episcopus Trecensis 909 b
- † Censurius episcopus Autissiodorensis: ejus reliquiæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 598 a b
- Cesius (Sebastianus) notarius. Vide Cæsius.
- Cethegus consul 79 f, 80 a
- Charcascolis (David de) Calabrinæ S. Stephani cartusiæ Prior 767 c
- Charibertus I Francorum rex 929 d; Gundobaldum, qui se pro Clotharii I filio gerebat, suscepit 857 a, 928 c
- † Charitas martyr Romæ 265 b
- † Charitina martyr, die 4 Septembris celebrata, ■ Charitina, die 5 Octobris culta, est diversa 20 b c
- † Charitina martyr, die 15 Januarii in Fastis Græcis annuntiata 20 c e; hanc cum Charitina, die 5 Octobris culta, esse eandem multa suadent 20 f, 21 a b
- Charybdis (Jacobus) Societatis Jesu sacerdos, a senatu Messanensi pro cultu publico inventis Messanæ

- Messanæ Martyrum corporibus impetrando Romam missus* 410 c
- Cheotedrus (*Honoratus*) vir nobilis, *S. Renati* episcopi, ut volunt, pater 582 b, 586 f
- Chilmetius (*Petrus*) *S. J.* sacerdos, de *Musco nostro bene meritis* 48 a b; *codicem miraculorum S. Fidis ad Labbeum misit* 286 d
- Childebertus I *Francorum rex*, *Clodovei I filius* 929 d; in *Hispaniam ob sororem a marito suo, regni hujus rege, male habitam exercitum movit* 908 f; *Gundobaldum, qui se pro Clotharii I filio gerebat, suscepit* 837 a, 928 e
- Childebertus II *Francorum rex*, *Sigeberti Austrasiæ regis et Brunichildis filius* 907 e, 908 a e, 909 a, 917 a, 928 e f, 929 a, 950 f, 952 f, 953 b c; *exercitum in Hispaniam misit* 908 f, 909 a
- Childebertus III *Francorum rex* 557 b, 550 f, 857 f
- † Chilianus martyr. Vide † Kilianus.
- Chilpericus I *Francorum rex* 553 b, 586 d e, 907 e, 927 e f, 928 a b, 929 a, 950 e, 951 a
- Chilpericus II *Francorum rex*, *Daniel antea dictus* 469 a
- Chiltrudis *Caroli Martelli filia*, *Odiloni Bavarix duci nupta* 429 c
- Chimilieu (*Petrus de*) in *Cartusiam Arverniensem pie munificus* 781 a d, 784 c
- Chlodoveus *Francorum rex*. Vide *Clodoveus*.
- Chlothacharius *Francorum rex*. Vide *Clotharius*.
- Chlotharius *Francorum rex*. Vide *Clotharius*.
- † Cholinduch, die 15 *Julii culta* 853 d
- Chosroës I *Persarum rex*, *Cabadæ filius*, 840 d, 851 f, 853 d f, 854 e; *obsidionem Sergiopolitanam prodigio solvere fuisse compulsus narratur ab Euagrio* 852 c d; *de re hac quid censendum* 852 e f, 853 a b
- Chosroës II *Persarum rex*, *Hormisdæ filius*, 853 d, 856 b; *ad Resaphense S. Sergii templum, cum semel ac iterum benevolam hunc erga se fuisset expertus, donaria bis misit* 857 e, 853 c d e f, 854 a b c d; *quandonam id fecerit* 854 e f, 853 a; *templum etiam eidem sancto Martyri Martyropoli seu Miyapharekini extruxit* 853 b c d
- Christianus episcopus *Autissiodorensis* multorum *Sanctorum reliquias in S. Germani cryptas deferri voluit, et cur* 598 b c
- Christianus *Patavini S. Justinæ monasterii abbas* 803 d, 806 b e f
- † Christina, in antiquissimis *Litaniis invocata*, 793 c
- Christophorus II episcopus *Olivolensis* 838 f
- Chrocus. Vide *Crocus*.
- † Chromatius præfectus *Romæ*, sub *Diocletiano conversus* 552 e
- Chrosceus. Vide *Crocus*.
- Chunhildis abbatissa. Vide *Cunthildis*.
- Chunoaldus, *Eudonis Aquitanix ducis filius*, *hujus etiam regionis ducatum post mortem patris a Carolo Martello adeptus*, 424 a, 423 e, 427 f, 428 a, 429 f, 450 b c d, 453 e, 457 b e, 458 b, 459 a; *res novas molitus ad officium redire a Caroli Martelli filiis fuit coactus* 429 c; *quandonam id factum* 429 c d e; *fratrem, sacrilege deceptum, oculis orbavit seque deinde in monasterium recepit* 450 a
- Ciconea (*Hieronymus*) præfectus *Patavinus* 814 e
- Cilius (*Pompeius*) portui *Messanensi secundum S. Placidi Sociorumque Acta, a Mabillonio edita, præfectus* 107 a, 108 e, 109 d, 123 f, 126 d e f; *tumulus ejus inventus* 106 f; *afficta ei et Messalino ad S. Benedictum epistola* 156 e f, 158 d
- † Clarus episcopus verosimillime *Namnetensis in Britannia Minori, inter Prætermisos* 6 e
- Claudianus vir *Christianus*. Vide *Claudius*.
- † Claudius martyr *Ægeæ* 266 f
- Claudius I imperator 790 f, 793 e, 796 f, 797 a, 799 e
- Claudius II imperator 898 d
- Claudius *S. Appollinaris, Valentini episcopi, diaconus*. Vide *Eladius*.
- Claudius *S. Charitinæ nutritor* 22 c, 28 a d
- Claudius vir *Christianus, S. Charitinæ herus*, 20 c f, 21 b c d e, 27 d, 28 a d
- † Clemens I Papa 459 f
- Clemens III Papa 785 a, 784 e
- Clemens VII Papa 590 d, 592 e; *Viglebanum episcopali sede decoravit* 248 c
- Clemens VIII Papa *Beati titulum Raymundo a Capua attribuit, Ordinique Prædicatorum Officium de S. Agnetæ de Monte Politiano recitandi facultatem fecit* 4 a; *insignem SS. Placidi et Sociorum reliquiarum partem Philippo III, Hispaniarum regi, a Messanensibus concedi permisit* 111 e, 112 c
- Clemens X Papa 776 d; *ut Officium de S. Brunone, quod dumtaxat sub ritu semiduplici recitari consueverat, sub ritu duplici recitaretur, concessit* 774 e f, 773 c d; *an ita Sanctum hunc canonizatione æquipollenti canonizavit* 773 b c
- Clemens XI Papa 7 a, 228 f; *Rosarii solemnitate ad universam Christi Ecclesiam, et facultatem colendi Officio ritus duplicis S. Martinum, Vallis-paradisi abbatem, ad universum S. Bernardi Cisterciensem Ordinem extendit* 788 a b, 948 f
- Clemens XII Papa 2 f, 257 c
- † Clemens Ancyranus martyr 23 c d
- Clemens antipapa, antea dictus *Guibertus*, 468 b, 603 d, 654 c, 651 c, 654 b, 675 b f; 674 a b c d e, 722 b, 753 d, 753 e, 895 a. Vide etiam *Guibertus*.
- Clodoveus I *Francorum rex* 57 e f, 65 a, 84 f, 119 c, 266 b, 407 c, 408 c f, 904 b, 903 c d, 907 e, 908 e, 909 b, 917 a; *monasterium Conchense instaurasse narratur* 293 a
- Clodoveus II *Francorum rex* 555 c, 407 c d e, 408 b c d f, 410 d, 751 e, 837 f
- Clotharius I *Francorum rex* 40 f, 41 f, 42 a b e, 45 b, 753 c, 856 c, 857 a b, 906 f, 907 b c e, 908 e, 909 a, 921 a e, 929 b c d; *Gundobaldum pro filio noluit agnoscere* 928 e
- Clotharius II *Francorum rex* 555 b, 586 d e, 591 b, 406 e, 407 e, 408 a b c f, 409 c, 410 d, 411 c, 415 a, 416 d, 906 f, 907 b c d e, 908 a c e, 909 b, 913 d f
- Clotharius rex a *Carolo Martello constitutus* 169 a
- Coëlle (*Antonius*) *cartusix Eborensis Prior* 773 e
- Cöllen (*Catharina von*). Vide *Colonia*.
- † Colmanus episcopus *Lindisfarnensis in Anglia* 402 b, 403 c
- Colonia (*Catharina de*) *hermam argenteum, S. Geroldum repræsentantem, sumptibus suis fecit confici* 962 e f, 963 b
- Colonia (*Henricus de*) ab episcopo *Monasteriensi pro impetrandis S. Meinulphi reliquiis ad canonicos Budicenses missus* 207 a
- † Colomba abbas *Hyensis* 402 a b
- † Colomba, in antiquissimis *Litaniis invocata*, 793 c
- † Columbanus abbas 553 b c, 427 e, 904 b
- Comenduco (*Joannes Petrus*) *Congregationis Somaschæ Cremonæ præpositus* 961 d
- Cominus abbas, inter *Prætermisos* 238 c
- Conchubranus scripsit *S. Monynnæ abbatissæ Vitam, fabulis et parachronismis infectam*, 959 b
- Concilia. *Agathense anno* 506, 53 c d e, 60 c; *ejus de sacra communione canon* 480 f. *Andegavense anno* 455, 591 a. *Aquisgranense anno* 816, 184 e, 186 b, 190 a b c d e, 195 a, 196 b, 219 e, 222 d; *aliquot ejus canones seu statuta* 185 e, 192 f; *regulam etiam, canonissis servandam, condidit* 192 d e. *Arelatense* 11 anno

- anno 452, 51 b. Arelatense iv anno 524, 50 b. Arvernense anno 555, 409 e, 410 bcd. Avenionense, in quo *S. Hugo* ad episcopatum Gratianopolitanum fuit postulatus, 612 a; quandonam id fuerit celebratum 612, 615 a b d e f, 614 a b. Augustodunense anno 1077, 516 f, 517 a b f, 518 c, 519 d e f, 520 a, 521 a b c d f, 522 a b, 524 d, 525 d, 527 e. Aurelianense anno 508 aut 509, 909 b. Aurelianensia annis 555, 558, 541 et 549, 41 c, 596 c. Barensis anno 1098, 661 f, 662 a. Beneventanum ann 1091, 651 b c e; ad hoc verosimiliter ab Urbano II Papa arcessitus fuit *S. Bruno* 651 c d. Chalcedonense generale anno 451, 801 d, 845 e, 884 f, 885 a d. Claromontanum anno 1076 aut initio sequentis 516 f, 518 a b e, 519 c d, 718 e, 719 a, 722 b c; Claromontanum anno 1096, 658 d, 655 c, 654 c e, 655. Constantinopolitanum anno 556, 95 c. Constantinopolitanum ii anno 554, 75 d e, 841 a, 849 a. Ephesinum generale anno 451, 845 f, 846 e. Guastallense anno 1094 exeunte, 651 d, 652 f, 655 a c e. Lugdunense anno 517, 55 e, 54 c, 55, 56 a, 60 d; aliquot ejus canones seu statuta 55 f, 54 a. Lugdunense anno 1080, 517 a, 525 c d f, 524 e f, 525 a b c d, 526 b c d, 527 d, 612 d, 615 a d e, 614 a; *Manassem*, Remensem archiepiscopum simoniacum, exauctoravit 525 d. Matisconense anno 581, 599 e. Melitanum anno 1089, 651 b, 655 c, 718 e, 722 b. Nicænum i anno 525, *Pascha luna 14 celebrari inhibuit* 12 d. Nicænum ii, quod et generate 7, anno 787, 445 b c, 446 e, 447 a, 841 a, 858 c. Parisiense anno 575, 599 c, 927 e; constitutionem edidit, qua *Promotum*, qui illicite ordinatus fuerat episcopus, exauctoratum declaravit, 927 f, 928 a. Pictaviense anno 1078, 522 b c, 524 d, 525 d, 607 a. Placentinum anno 1095, 654 b f, 658 d, 651 d f, 652, 655 a c e f, 654 a c, 655 f, 718 e, 722 b d, 752 b; ei verosimiliter interfuit *S. Bruno* 651 d e. Romanum anno 524, 580 e. Romanum anno 557, 56 e f, 57 a b c d. Romanum anno 499, 887 a. Romanum anno 1050, 506 f, 507 a. Romanum anno 1078, 521 e, 522 d f. Sardinense anno 547, 56 b, 57 b. Seleuciense anno 559, 845 e, 884 f. Troianum anno 1095, 651 b c e, 655 c; ad hoc verosimiliter ab Urbano II Papa arcessitus fuit *S. Bruno* 651 c d. Valentinum anno 1100, 674 b. Vesontionense anno 1124, 547 a b, 551 e. Vide etiam Synodi.
- Conciliabulum Wormatiense, anno 1076 celebratum, 465 c f, 464 d e f, 465 c; *Gregorium VII Papam* damnavit 465 d e
- † Concordia martyr, cujus corpus una cum *S. Marci Papæ* et *S. Amati* abbatis corporibus anno 1444 in Laurentiana Florentiæ ecclesia inventum, ibidemque anno 1461 repositum fuisse testatur *Franciscus Castilionensis* 895 a c e, 897 e; sancta illa martyr quæ sit, non constat 896 f, 897 a; tria ista corpora a *S. Damaso Papa* *S. Ambrosio Mediolanensi episcopo*, et ab hoc deinde *S. Zenobio episcopo Florentino* donata, tandemque ab hoc et *S. Ambrosio* in Laurentiana ecclesia fuisse deposita, creditum olim fuit 895 b; de re hac quid censendum 895 f, 896
- † Concordia martyr, Romæ sub Valeriano cum *S. Hippolyto* passa 897 a
- † Concordius episcopus Santonensis 927 d
- Cononia (*Dominicus de*) abbas monasterii *S. Justinæ Patavii* partem reliquiarum *S. Prosdocimi* statuæ argenteæ includendi facultatem petiit 811 d e
- Conradus II imperator 160 e, 161 a, 897 f, 898 b c
- † Consortia *S. Tulliæ* soror 59 c f, 40 a d e, 41 a b c, 44 a d e; nihil eam impedit *S. Eucherii*, Lugdunensis episcopi, dicere filiam 41 d e f, 42 e, 45 b c d e f; vere etiam ab hoc sancto episcopo fuisse progenitam, produnt illius Acta et Ado 42 f, 45 a b; fabulosa de eadem narrata 42 a b c d e
- † Constans martyr, inter Prætermisos 258 c
- Constans II imperator, in Sicilia occisus, 100 b c d e f, 804 f
- † Constantinus Magnus imperator 17 c, 64 d, 95 d, 292 d, 555 a, 578 f, 588 d, 799 d, 800 c d e, 815 f, 816 a c, 858 c, 879 a d, 887 b c, 889, 890 a, 891 a, 896 f, 899 f; divinitus in somnis, ut militari signo, in crucis modum efformato, uteretur, fuit monitus 555 c d
- Constantinus IV imperator 100 c f
- Constantinus VI, dictus Copronymus, imperator 805 a, 804 c
- Constantinus VII imperator, Leonis Chazari et Irenes imperatricis filius 446 e, 805 b
- Constantinus imperator, in spuria Opilioniensis charta memoratus 802 e
- Constantinus episcopus Catacensis 661 e
- Constantinus episcopus Tiensis in Paphlagonia corporis *S. Euphemie V. M.* sæpius translata historiam scripsit 446 e
- Constantinus abbas Casinensis, *S. Benedicti* successor 80 c
- Constantinus presbyter, *S. Germani Autissiodorensis* episcopi biographus 596 a
- † Constantius martyr Romanus, cujus corpus e Calixti cæmeterio extractum Coloniæque Agrippinam delatum 962 e
- Constantius Chlorus imperator 22 b c, 25 b, 270 c, 446 c
- Convallanus abbas. Vide Conwallinus.
- Conwallanus abbas. Vide Conwallinus.
- Conwallinus abbas Hyensis in Scotia, inter Prætermisos 5 c d
- Corbuil (*Willielmus de*) primus monasterii *S. Osi-thæ* Prior ac dein Cantuariensis archiepiscopus 956 c d
- † Corcodemus martyr 596 a b
- Corduba (*Andreas de*) abbas Vallis-paradisi 955 f, 954 e
- Coriache (*Amatus*) archiepiscopus Mechliniensis Vicarius generalis 207 e
- Cornarius (*Joannes*) abbas 819 c
- Cornelius (*Georgius*) *S. R. E.* Cardinalis episcopus Patavinus 792 e
- Cornelius (*Joannes*) Venetiarum dux 819 e, 821 e f, 825 d e, 824 b
- Corvulus dux Foro-Julienensis 440 d
- Cosmæ monachi tremenda et utilis visio, inter Prætermisos 5 a
- Cosmus I Medicæus Florentinorum consalonarius 895 e
- Costa (*Cæsar*) archiepiscopus Capuanus 551 a
- Creatus de ponte episcopus Cremonensis 959 a
- Creatus, velut Sanctus ab aliquibus memoratus 958 f, 959 a
- Crispinus cæsar 22 b c
- Crocus Vandalarum rex 555 f
- Crocus episcopus, ab Eurico Visigothorum rege in exilium missus 166 c
- Crollet (*Ambrosius*) scriba reverendissimi Ordinis Cartusiensis generalis 772 d, 774 f, 775 a b
- Crombachius (*Hermannus*) Societatis Jesu sacerdos Germanice scripsit Vitam *S. Geroldi*, pro martyre culti 955 f, 956 a c d, 957 a, 964 b
- Crotechildis Childeberti I Francorum regis soror, Amalarico Hispaniæ regi nupta 908 f
- Crucifixo (*Rodolphus de*) Turritanæ eremi magister 695 a
- Cruel (*Hermannus*) monasterii Budicensis Prior 207 e
- Culchebret (*Guilielmus*) chartæ publicæ, *S. Brunoni* concessæ, subscriptus 647 a
- Cuminus abbas. Vide Cominus.

- Cunhildis abbatissa. *Vide* Cunthildis.
† Cunibertus archiepiscopus Coloniensis 401 e
Cunthildis abbatissa, inter *Prætermissos* 261 a d
† Cuthbertus episcopus Lindisfarnensis 400 a b e f,
401 a e f, 404 f, 405 e; *cur* Dunelmensis a
Wilsonio dictus 400 c d; *num* regula *Bene-*
dictinæ adhæserit, huncque in Lindisfarnense
cænobium inducere fuerit conatus 402, 405,
404 a b c d
† Cyprianus episcopus Carthaginensis martyr
265 a
† Cyprianus episcopus Telonensis 50 a
† Cyprianus martyr Nicomedie 792 b
Cyprianus, a Theodorico Gothorum rege ad sa-
crarum largitionum comitivam erectus 805 f
† Cyricus martyr 169 e; *nec* Carolo Calvo terri-
fica specie apparuit, *nec* sacras ejus reliquias
a S. Amatore Autissiodorensi episcopo accepit
S. Hieronymus Nivernensis episcopus 169 b c d
† Cyrillus patriarcha Alexandrinus 845 f
† Cyrillus puer martyr passione sua ad commise-
rationem populum adstantem movit 265 e
Cyrillus Schytopolitanus S. Sabæ Vitam scripsit
76 a
Cyrus urbibus Africæ a Justiniano imperatore
præfectus 98 b
- D
- Dacianus præses 266 a b c f, 269 c, 272 e, 285 d,
286 e, 288 d, 289 d, 295 c, 269 d; *injustitiæ*
impietatisque, quod atrocissime in sanctam
virginem Fidem sæviret, a populo Aginnensi
adstanti redargutus 265 b c f
Dado vir religiosus, sanctitate conspicuus, 290 c;
monasterio Conchensi dedit initium 295 a b c
Dagobertus I Francorum rex 406 e f, 407 c e,
408 a b c d f, 409 c, 410 d, 411 c
Dagobertus II Francorum rex 407 d e, 411 c
Dagobertus III Francorum rex 557 b c, 550 f,
552 a
Daimbertus archiepiscopus Senonensis 545 f
Dalmatius Calmeliacensis S. Theofredi abbas 412
a c e f, 415 a d; *fere* destructum S. Enimie
monasterium instaurandum accepit 407 a b,
409 a, 410 f, 411 a; *qua* conditione id fecerit
411 f, 412 b, 415 b
† Damasus Papa 897 b d; sepulcrum S. Marci
Papæ versibus ornavit 886 e f; sacra SS. Marci
Papæ, Amati abbatis et Concordiæ martyris
corpora S. Ambrosio, Mediolanensi episcopo,
dedisse creditus olim fuit 895 b; *de* re hac quid
censendum 895 f, 896, 897 a
Dambertus episcopus Valentinus 57 f
Damiani (Matthias) canonicorum Regularium
Gaesdonci Prior partem reliquiarum S. Mei-
nulphe cum Petro a S. Trudone, Priore Lova-
niensi, communicavit 207 e
† Damianus (Petrus) horarias de sanctissima
Virgine Maria preces in monasteriis suis insti-
tuit 655 a
Damianus monachus Cryptensis, inter *Præter-*
missos 5 e f, 6 a
Dandulus præter Patavinus 816 d
† Daniel martyr Patavinus 809 a c
Daniel tertius monasterii Budicensis Prior 205 f,
204 a
† Darerca abbatissa. *Vide* † Moduenna.
Darius Persarum rex, ab Alexandro Magno vi-
ctus 217 a
† Dathus episcopus Ravennensis 50 b, 55 b; cor-
pus ejus quæsitum, inventum, Ravennam trans-
latum ac post tantummodo ibidem sub eccle-
siæ metropolitanæ ara maxima depositum 58
a b c d e; sub hac illud sæculo XIV asservatum
fuit, *nec* non hodieque asservatur 58 e f, 59 a
† David rex, inter *Prætermissos* 261 d
David (Georgius) Societatis Jesu sacerdos, de
museo nostro bene meritus 5 b, 855 f
Decimius provinciæ Bæticæ consularis præses
seu judex 22 d
Decius imperator 289 d
Defensor episcopus Andegavensis 591 f
Delicia, alias Judith, Rogerii comitis Calabriæ et
Siciliæ uxor aut saltem concubina 640 e, 649 b
† Demetrius martyr, inter *Prætermissos* 789 c
† Deodatus episcopus Nivernensis 167 a
† Desideratus episcopus Bituricensis 925 a c f,
924 b e
† Desiderius abbas Casinensis, postea Papa Vi-
ctor III dictus, 467 b; multos codices fecit de-
scribi 72 c. *Vide* etiam † Victor III.
† Desiderius episcopus Autissiodorensis 596 d;
ejus reliquiæ in Autissiodorenses S. Germani
cryptas delatæ 598 a b
† Desiderius episcopus Lingonensis 555 e, 556 a
Desiderius Longobardorum rex 440 e, 441 a,
946 e
Desiderius dux Chilperici I, Francorum regis
929 c; Gundobaldo, qui se Clotharii I Fran-
corum regis filium dicebat, adhæsit 928 f
Desiderius abbas Ambroniensis terras, quas
monasterium suum in eremo Portarum possi-
debat, cartusie in hac extruendæ seu primis
hujus fundatoribus concessit 779 f, 780 a
Deusdedit Cajetanorum episcopus 579 f
Diana falsum gentilium numen 288 e
Didacus venerabilis ecclesiæ Zamorensis clericus
257 a
Didymus episcopus Santonensis 926 d, 927 d
Dietherus archiepiscopus Moguntinus 861 e
Diocletianus imperator 18 a b c e, 20 c, 21, 22
a b c, 25 a b c, 24 a, 28 a, 266 a d, 270 c,
277 d, 288 d, 295 c, 551 c, 552 e, 578 e,
580 b, 796 a d, 844 e, 884 c, 928 b
Diocres (Raimundus) doctor Parisiensis, qui,
quemadmodum nonnulli volunt, damnationem
suam publice e feretro aperuerit 549 b d
Diodorus, epistola a S. Basilio conventus 55 e,
60 c
Dionysius Papa fuisse a Maximiano, Ostiensi
episcopo, consecratus asseritur a Baronio 890 c
† Dionysius Areopagita 9 c
† Dionysius episcopus, Galliarum Apostolus 595 b
† Dionysius episcopus Antiochiæ annuntiatius,
inter *Prætermissos* 789 c d
Dionysius archiepiscopus Messanensis 104 b
Dionysius ecclesiæ Ascalonis presbyter 858 c
Dodo episcopus Novariensis privilegia omnia ac
jura ecclesiæ suæ confirmari obtinuit 946 d
† Dominicus Calciatensis 72 b
Dominicus episcopus Zamorensis 259 c
Dominicus abbas monasterii S. Justinæ Patavii
in sacras reliquias felici successu inquisivit
810 f
Dominicus decanus, donationi, anno 1076 mo-
nasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
Domitianus imperator 827 c
Domitianus comes. *Vide* Domitius.
† Domitilla virgo martyr 827 c, 828 a
Domitius comes, sub quo S. Charitina passa,
20 c f, 21 b c d e f, 22 a d, 25 c, 27 a d
Domitius Diocletiani et Maximiani Galerii Amisi
vicarius seu præfectus, a comite Domitio, sub
quo S. Charitina passa, forte non diversus
25 c d
† Domnolus episcopus Cenomanensis condidit Ce-
nomanense S. Vincentii cænobium 764 d
† Donatellus, Corbeiensi apud Acherium Hiero-
nymiano apographo inscriptus 529 c f, 550 b
Dragontius præses 828 e
Drogo Parisiensis magister 510 d
Drago Tancredi ab Altavilla filius 640 d
Drudwinus subdiaconus, missis Paderborna Ce-
nomanos pro S. Liborii reliquiis accensitus,
174 f, 185 d
Dubhtachus de Druim-dhearbb, episcopus Ar-
machanus, inter *Prætermissos* 788 c
Dudo decanus, donationi, anno 1076 monasterio
S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
† Dulcardus confessor, Ambiliaci in diœcesi Bi-
turicensi

- turicensi cultus*, 908 e; *ad S. Sulpicii, cognomento Pii, Bituricensis episcopi, ætatem perperam retrahitur* 908 f
- † *Dulcidius episcopus Aginnensis* 263 f, 264 a b c d, 268 f, 271 a, 274 e, 281 e f, 283 f, 296 e, 416 c; *inter Prætermisos* 259 f, 260 a; *quando nam sederit* 271 b c d e f, 272 a b c, 292 b; *invenit, honorificeque elevavit S. Fidis reliquias, uti etiam S. Caprasii* 272 e f, 275 a b c d, 290 a, 292 c, 293 d e; *ecclesiam præterea sacris hujus lipsanis condendis extruxit* 271 e
- Dulcidius episcopus Zamorensis* quinque diplomatis, ante annum 940 datis, subscripsit 259 c
- † *Dulcis episcopus Aginnensis. Vide* † *Dulcidius.*
- † *Dulcius episcopus Aginnensis. Vide* † *Dulcidius.*
- Dulys (Eustachius) episcopus Nivernensis acceptas e S. Hieronymi episcopi Nivernensis lipsanotheca reliquias altari a se consecrando inseruit* 167 c
- † *Dunstanus archiepiscopus Cantuariensis* 401 b c d
- †† *Duo-amantes, ad 25 Maii apud nos dati* 954 d
- Durandus ecclesiæ S. Pauli Londini scholasticus* 754 d
- E
- † *Eadbertus episcopus Lindisfarnensis in Anglia* 403 a e, 404 e
- Eadmerus scripsit Vitam S. Anselmi, archiepiscopi Cantuariensis* 666 f, 667 a
- Eanflæda mater S. Elfledæ virginis abbatissæ* 940 a
- † *Eata abbas Mailrosensis atque Lindisfarnensis episcopus* 402 a b c d, 403 b c f
- Ebalus comes* 521 a d, 522 d f, 523 b, 524 a, 526 c, 529 e; *pro S. Brunone aliisque clericis, ex urbe Remensi profugis, contra Manassem Simoniacum antistitem stetit, tuitus illos Romæ apud Pontificem est, castroque suo excepit* 517 f, 519 d e f, 520 f, 521 e
- Ebbo toparcha Dolensis monasterium in sanctissimæ Dei Genitricis honorem in Biturigibus extruxit, aliudque pro monachis S. Gildasii, Normannorum furorem fugientibus* 763 a d e
- Eberardus episcopus Norwicensis ecclesiam Prioratus S. Fidis de Horsham visitantibus indulgentias concessit* 284 c
- Eboluscastride Torrennæ dominus. Vide* *Oebalus.*
- Ebrardus comes Britoliensis* 559 e
- Ebulus abbas Figiacensis* 453 a
- Ecce episcopus Orientalium Anglorum* 958 d e f, 941 f, 944 d; *sacrum Virginitatis velum, S. Osithæ V. M., uti in hujus Vita narratur, donavit* 941 a b, 942 e f
- Ecdicius Aviti imperatoris filius* 49 d
- Ecelinus tyrannus* 812 d f, 816 d
- Ecgfridus Orientalium Anglorum rex, posterior S. Etheldredæ maritus* 944 c
- Echodius rex in Hibernia seu dynasta* 257 e
- † *Editha abbatissa Pollesworthensis* 940 d e; *eadem statuenda videtur cum S. Editha, S. Osithæ virginis martyris secundum hujus Acta magistra* 940 e f
- Editha S. Osgithæ virginis martyris secundum hujus Acta magistra* 958 c d, 959 a b c e f, 940 a b c, 941 e, 942 b c d
- † *Editha virgo sanctimonialis Wiltoniæ in Anglia* 400 b, 401 a b c d
- † *Edmundus Orientalium Anglorum rex ac martyr* 944 f; *relata ejus in S. Osithæ virginis martyris Actis apparitio* 943 e f
- Edoardus Theodosii II Bragantiæ ducis filius* 773 f
- † *Eduardus, cognomento confessor, Angliæ rex* 528 e
- Eduardus VI Angliæ rex* 956 b
- Edvinus pater matris S. Elfledæ virginis abbatissæ* 940 a
- Egbertus abbas Schwarzacensis* 461 c d e f
- Egea S. Bernardi discipulus, in Hispaniam ab hoc, quo Belli-fontis monasterium ad instituta Cisterciensia adduceret, missus* 949 f, 950 d; *Octobris Tomus III.*
- postea hujus factus dicitur abbas* 952 c
- Egfridus Northumbriæ rex* 400 a
- Eggbertus abbas Schwarzacensis. Vide* *Egbertus.*
- Egida mater S. Yvii diaconi confessoris* 404 e
- Egilwardus sancti Burchardi, Herbipolensis episcopi, biographus* 182 a
- Ekkebertus abbas Lambacensis, a B. Adalberone Herbipolensi constitutus* 456 a, 458 e, 476 a e; *alterum sibi subrogari petiit et obtinuit* 458 b c, 475 f, 474 b, 476 b
- Ekkebertus abbas Schwarzacensis. Vide* *Egbertus.*
- Ekkebertus comes Neoburgensis, Mechtildi, B. Adalberonis Herbipolensis sorori, matrimonio junctus* 454 e, 470 e, 472 e; *in loca sacra exstitit pie munificus* 454 f
- Eladius, alias etiam Claudius dictus, S. Apollinaris Valentini episcopi diaconus ac forte biographus* 47 d e f, 58 d e, 61 d, 63 b, 64 c e
- Elemburga uxor secunda Rogerii comitis Calabriæ et Siciliæ* 640 e, 649 b c
- † *Eleucadius episcopus Ravennensis* 50 b, 52 e, 53 b
- † *Eleutherius episcopus martyr, S. Anthiæ martyris filius* 113 a b, 856 e
- † *Eleutherius episcopus Autissiodorensis* 596 f, 597 a d; *quo tempore sedere incepit ac desierit* 596 c
- Eleutherius exarchus Ravennas* 804 e f
- † *Elfleda virgo abbatissa Streneshalensis* 959 e f, 940 a b c
- † *Eligius episcopus Noviomensis Solemniacense monasterium condidit ex S. Columbani et ejus Regulæ amore* 427 e
- Elinandus episcopus Laudunensis* 527 a, 529 b c d e; *archiepiscopatum Remensem, donis obtentum, biennio tenuit* 528 c f; *immoderata ejus ambitio, magnaque simul generis humilitas* 528 d e f, 529 a
- † *Elisabetha vidua Thuringiæ Lantgraviæ* 793 c
- Elizarius Cartusiæ Majoris Prior* 540 c, 541 d, 589 b
- † *Elladius episcopus Autissiodorensis* 596 b
- † *Eloquius monachus* 903 e
- Elphegus episcopus Wiltoniensis* 401 c d
- Emalsia principis Malamortensis filia. Vide* *Engalcias.*
- † *Emanus presbyter confessor, inter prætermisos* 788 f; *idem est cum S. Helano* 788 f
- Embrico episcopus Augustanus legationem ad Saxones pacis componendæ causa pro Henrico IV, Germaniæ rege, obiit* 462 c
- Emehardus episcopus Herbipolensis, a schismaticis, vivente adhuc legitimo episcopo B. Adalberone, constitutus* 456 d, 460 f, 467 e, 468 d
- Emerius episcopus Santonensis exauctoratus* 927 d
- Emeterius episcopus Regiensis, alias etiam Eucherius dictus, pro SS. Tullix et Consortiæ patre haberi non potest* 41 c d
- Emma S. Bertæ secundum hujus Acta filia* 408 d e
- Empereur (Josephus I) pictor, alienum habitum S. Brunoni appingere inauspicato conatus* 771 a b c
- Engalcias principis Malamortensis filia, Guidoni de Turribus nupta* 451 e
- Engalsia principis Malamortensis filia. Vide* *Engalcias.*
- Engelbaldus archiepiscopus Turonensis* 860 f; *allatas Hierosolymis SS. Sergii et Bacchi reliquias in Andegavense horum monasterium detulit, diemque, quo hoc fecit, quotannis festum haberi præcepit* 860 b c e
- † *Engelbertus archiepiscopus Coloniensis* 550 f, 956 d c
- Engelbertus episcopus Pataviensis. Vide* *Angelbertus.*
- Engerlandus episcopus Agrigentinensis* 658 b
- Engilberga Ludovici II imperatoris uxor. Vide* *Angilberga.*
- † *Ennodius episcopus Ticinensis* 64 a b c
- 124 Eoricius

- Eoricus Arianus Visigothorum in Gallia rex. Vide Euricus.
- Equitius nobilis Romanus, S. Mauri pater 87 b c d, 90 d, 118 b; hunc S. Benedicto disciplina monastica instituendum dedit 70 d e, 80 f, 84 c, 85 a; fertur in Casinense monasterium pie fuisse munificus 118 f
- † Eraclus, inter Prætermisssos 789 c d
- † Erasmus episcopus martyr Formiensis 379 e, 380 a e; corpus ejus Cajetam translatus ibique servatus 88 d, 379 b, 380 b; ecclesia ei, ut quidam volunt, Veruli a S. Benedicto inchoata, atque ab hujus discipulis perfecta 88 c d e, 89 a, 117 d
- Erchinoaldus major-domus Clodovei II Francorum regis monasterium S. Furseo juxta castrum suum extruxit 731 e
- Erconradus ecclesiæ Cenomanensis diaconus scripsisse dicitur miracula in S. Liborii translatione patrata 174 f, 185 d; anne tamen id re ipsa fecerit, est dubium 185 e, 186 a, 187 b
- Erconwaldus episcopus Londinensis 938 b
- Eremburgis uxor secunda Rogerii comitis. Vide Elemburga.
- Erenfridus comes Palatinus, B. Richezæ Poloniæ reginæ pater 461 f
- † Ericus monachus, miraculorum S. Germani Autissiodorensis episcopi scriptor 396 d e, 397 f
- Ermensendis comitissa Luxemburgensis 789 a
- Ermentarius Heriensis abbas scripsit de translationibus et miraculis S. Filiberti, Heriensis itidem abbatis 358 a
- Ernestus archiepiscopus Coloniensis et princeps elector 774 b
- † Eroteis martyr, a Græcis 6 Octobris culta 443 e
- † Eroteis S. Capitolinæ martyris ancilla eadem forte cum S. Eroteide martyre, a Græcis 6 Octobris culta 378 e f
- Erythræus (Janus Nicus) 356 e
- † Eskillus episcopus martyr, inter Prætermisssos 237 a; ubi sedem episcopalem habuerit 237 b
- † Etheldreda bis nupta, servataque in utroque conjugio virginitate, monacha tandem ac abbatissa Elyensis 944 c d
- Etheldredus Merciorum rex 959 e
- Ethelwolphus rex West-saxonum. Vide Adulphus.
- Ethelwulphus rex West-saxonum. Vide Adulphus.
- Evarix Arianus Visigothorum in Gallia rex. Vide Euricus.
- †† Evassii et sociorum translatio, inter Prætermisssos 789 f
- Eucarpus episcopus Messanensis, qui sub S. Symmacho Papa anno 504 sedit 94 a
- Eucarpus episcopus Messanensis, cui ecclesiæ Catanensis visitationem Pelagius II, anno 577 ad Pontificatum evectus, injunxit 94 a
- † Eucherius Aurelianensis episcopus 332 c
- † Eucherius, cognomento Magnus, Lugdunensis episcopus 59 c f, 40 d e f, 44 a b d e, 149 c, 573 e; Eucherius alter parisiensis in omnibus fortunæ perperam fingitur 41 a b c; quo minus dicatur SS. Tullix et Consortiæ pater, nihil impedit 41 d e f, 42 e, 45 b c d e f; vere etiam hæc abs illo genitas, produnt S. Consortiæ Acta et Ado 42 f, 43 a b
- Eucherius episcopus Regiensis. Vide Emeterius.
- † Eucratides virgo martyr Cæsaraugustana 553 a
- Eudo Aquitanix dux 427 f, 428 a d f, 429 c d, 457 e; a Saracenis fuit devictus 557 d; eos etiam plus semel debellavit 429 a b
- Eudocia Theodosii II imperatoris uxor 846 a, 852 a; corpus S. Stephani protomartyris Hierosolymis Constantinopolim detulit 533 a
- Eufrasia virgo abbatissa, cum Beatæ titulo annuntiata, inter Prætermisssos 4 d
- † Eugenius I Papa 101 b
- Eugenius II Papa 606 f
- Eugenius III Papa 364 b c, 620 e, 621 e, 892 a b, 893 c d e f, 894 c, 897 f, 901 a b, 905 b d
- Eugenius IV Papa 104 c, 794 c
- † Eugenius archiepiscopus Toletanus 851 b c
- Eugenius episcopus Carthaginensis in Africa 98 e f
- Eugo monachus Trudonopolitanus 548 b
- † Eulalia martyr Emeritæ 791 c; in antiquissimis Litanis fuit invocata 793 c
- † Eulalius episcopus Nivernensis 167 a
- † Eulogius patriarcha Alexandrinus 843 c
- † Euphemia virgo martyr Chalcedone 446 f, 447 a, 791 c; in antiquissimis Litanis fuit invocata 793 c
- Euphemia (Elia Marcia) Justini senioris uxor. Vide Lupicina.
- Euphronius mercator Syriacus 837 b d; reliquiarum S. Sergii, quas magna veneratione asservabat, portione per vim fuit spoliatus 836 d e
- Eupropius Anicii Justiniani Probi secundum Wionem filius 81 a b c, 82 c, 83 a
- † Eupuria virgo, Cajetam translata ibique asservata 380 b d
- Evrardus episcopus Norwicensis. Vide Eberardus.
- Euricus seu Evricus Arianus Visigothorum in Gallia rex 166 a; an sub eo SS. Firmatus diaconus ejusque soror Flavia martyrio fuerint affecti 166 b c d
- † Eusebius martyr Terracinensis 883 e
- † Eusitius abbas, die 27 Novembris cultus, ad Sulpicii Pii, Bituricensis episcopi, ætatem perperam demittitur 908 f, 909 a
- † Enstachius archiepiscopus Bituricensis 414 e; quandonom obierit 414 f
- Eustachius patriarcha Hierosolymitanus 173 e
- † Eustadius archiepiscopus Bituricensis. Vide † Eustachius.
- † Eustasius abbas Luxoviensis 427 e
- Eutharicus consul 78 e
- † Eutitius patriarcha Constantinopolitanus 73 e
- † Eutropius episcopus martyr 923 e f, 926 e, 933 e; S. Palladium Santonensem episcopum habuisse discipulum in Santonensi Breviario perperam adstruitur 926 b; hic sacrum ejus corpus in novam a se exstructam ecclesiam transtulit 923 f, 926 a, 933 f, 934 a; martyrio sese vitam finisse, duobus abbatibus, in somno eis apparens, revelavit 934 a
- † Eutychius martyr, Hieronymianis inscriptus, 164 b, 165 b c; cur seorsum ab Eutychio, S. Placidi Benedictini socio, ad 3 Octobris non detur 165 d e
- † Eutychius patriarcha Constantinopolitanus. Vide † Eutitius.
- Eutychius exarchus Ravennas 804 d e
- † Ewerwordus confessor 215 f
- † Exuperia virgo. Vide † Eupuria.
- † Exuperius episcopus Tolosanus 333 e
- Eygilus Flaviniacensis in Burgundia abbas 338 c
- Ezo comes Palatinus. Vide Erenfridus.

F

- Fabiano (Cherubinus de) Ordinis Prædicatorum B. Matthæum Mantuanum in navigatione, in qua hic piratam, ut captivos cum capta navi liberos dimitteret, charitate sua movit, comitatus, idque testatus 249 c
- Facinola virgo eadem forte cum S. Felicula virgine Autissiodorensi 223 c e f, 226 a, 227 b d
- Facinula virgo. Vide Facinola.
- Facundus consul 887 c e, 888 a, 890 a
- Failbeus abbas in Scotia, inter Prætermisssos 258 c d e
- Falco episcopus Lugdunensis 780 a
- Falveus abbas in Scotia. Vide Failbeus.
- Fanicula virgo. Vide Facinola.
- Fascinula virgo. Vide Facinola.
- Faustianus presbyter, contra canonum præscriptum episcopus ordinatus 929 a e, 930 b c, 931 a b e; in synodo Matisconensi fuit rejectus 931 f
- Faustina

- Faustina S. *Placidi secundum Villadecanum mater* 83 d
 Faustinius, *velut confessor annuntiatus, inter Prætermisos* 5 d e
 † Faustinus martyr, *inter Prætermisos* 789 c d
 † Faustinus *Brixianæ urbis patronus: terribilis ejus ac S. Jovitæ visio, Picinino duci Brixiam obsidenti oblata, nec tamen a scriptoribus synchronis memorata* 575 c d, 574 d
 Faustinus, *velut confessor annuntiatus. Vide Faustinius.*
 † Faustus martyr, *Hieronymianis inscriptus, 164 a, 165 b; cur scorsum a S. Fausto, S. Placidi Benedictini socio, ad 5 Octobris non detur* 165 d e
 † Faustus martyr Romanus, *cujus corpus e Calixti cæmeterio extractum Coloniæque delatum* 962 e
 Faustus senator Romanus, *epistola a S. Avito, Viennensi episcopo, conventus* 51 d
 Faustus S. Benedicti discipulus *Vitæque S. Mauri scriptor* 74 e
 Fedwaldus rex. *Vide Frithewaldus.*
 † Felicianus martyr, *cujus reliquiæ in Issigiacense diocesis Sarlatensis monasterium Lemovico delatæ* 423 f
 † Felicianus martyr, *in interpolatis S. Fidis Actis velut hujus in martyrio socius memoratus* 265 f, 264 a d, 293 c; *inter Prætermisos* 260 a b; *an eodem, quo S. Fides, die, verique Aginni passus sit* 269 c d e f, 270 a b, 296 e
 † Felicianus martyr Romanus 260 a; *an non idem cum Feliciano, in Actis S. Fidis memorato* 270 a b
 Felicibus (*Felix de*) *instrumento donationis reliquiarum S. Peregrinæ V. M. subscriptus* 13 e
 † Felicitas Deo devota *Patavii* 812 f, 815 a d; *sacræ ejus exuvie in ceteri S. Justinæ ecclesia* 814 c; *e loco, in quo in hac jacebant reconditæ, ad majorem ejusdem aram anno 1502 fuere ad tempus translatae, ac deinde anno 1562, cum legitime inspectæ fuissent, in nova ecclesia depositæ* 811 f, 812 b d e, 815, 816, 817, 818 a b c d
 † Felicitas martyr, *mater S. Augustini, forte episcopi Capuani, 550 d e f; Capuæ verosimiliter vel oriunda vel passa est* 551 b
 † Felicitas martyr, *S. Januarii sexque ejus fratrum, tempore Antonini Romæ passorum, mater* 266 f
 † Felicitas martyr *Tuburbi in Mauritania passionis sua horrorem ac commiserationem ipsi etiam populo ethnico movit* 265 e
 Felicitas *Ottonis II imperatoris filia, cujus corpus Ticini in æde S. Felici sacra* 859 d
 † Felicula martyr, *cujus reliquiæ Ticini in æde S. Felici sacra asservatæ* 859 d
 † Felicula virgo martyr *Romæ* 225 e, 226 b, 227 d e
 † Felix I Papa 888 c
 † Felix III, *aliis II, Papa* 89 b
 † Felix III, *aliis IV, Papa* 80 e, 115 d, 119 c; *quo sensu, cum adhuc laicus esset, Justiniani imperatoris frater dictus* 82 f
 † Felix archiepiscopus *Bituricensis* 312 a, 414 e
 † Felix Ep. M. *Ticini: ejus ibidem in sui nominis ecclesia reliquiæ* 859 d
 † Felix martyr *Autissiodori* 466 a
 † Felix martyr *Terracinensis* 885 e
 † Felix, *vocatus a Savarone Claromontanus episcopus* 312 a
 Ferdinandus I *Castellæ et Legionis rex* 237 d, 240 a
 Ferdinandus II, *Alphonsi, dicti Hispaniarum imperatoris, filius tertius, S. Ferdinandi III Castellæ et Legionis regis avus* 953 a
 † Ferdinandus III *Castellæ ac Legionis rex* 947 f, 951 b, 953 c; *monasterii Belli-fontis, novis alio loco exstructis ædificiis, situm ac nomen mutavit* 952 d e; *ejus hac de re charta* 952 e f
 Ferdinandus II imperator 823 e, 824 b
 Ferdinandus I *Neapolitanorum rex* 695 a
 Ferdinandus archiepiscopus et princeps elector *Coloniensis* 499 e, 774 b, 961 e, 962 c; *vehementer suos, ut S. Brunonis festum congrua debitaque devotione celebrarent, hortatus est* 773 a; *litteræ publicæ, quibus id fecit, 773 b c d e f; S. Geroldi reliquias expetiit, proque his a Cremonensibus impetrandis consensum Pontificium obtinuit* 964 a c f, 962 a
 Ferrari (*Nicolaus*) *civitatis Cremonensis in causa reliquiarum S. Geroldi, Coloniensibus dandarum, deputatus* 961 d
 Ferreolus *Galliarum præfectus, Papienillæ conjux* 56 d e, 57 a
 Ferreolus (*Tonantius*) *prætorio Galliarum præfectus* 56 e f, 57 a
 Ferreolus vir illustris, *S. Apollinaris Valentini episcopi consanguineus* 56 b d, 64 f, 64 b d; *quis is fuerit* 56 e f, 57 a b
 † Ferrerius (*Vincentius*) 693 d; *Joanni Aloysio Bertrando ægrotanti, iterumque deinde monachum induere meditantem sese spectandum dedit, eumque, ut in sæculo maneret, admonuit* 693 c, 694 f, 767 c d
 † Fides virgo martyr *Aginnensis* 260 a, 425 f; *inter Prætermisos* 6 a
 † Fidolus confessor 909 d; *ad sæculum vii perperam retrahitur* 909 a b
 † Filibertus in *Herio insula Gallie abbas* 338 a
 † Finbarrus episcopus. *Vide † Barrus.*
 † Firmatus martyr *Autissiodorensis* 67 d, 69 f, 109 a
 † Firmatus diaconus, *S. Placidi Benedictini in martyrio socius* 165 e
 Firmo (*Mauritius a S.*) *sacerdos Augustinianus excalceatus* 13 c d, 14 a b
 Fitz-walter (*Robertus*) *in honorem S. Fidis fundavit Prioratum de Horsham in agro Northfolciensi* 283 f, 284 a b c; *fuerat ad id, ut narratur, miraculo, a S. Fide in sui favorem patrato, impulsus* 284 b c d
 Flamel pictor antiquus 544 f
 † Flavia seu Flaviana martyr *Autissiodorensis* 67 e, 69 f, 109 a
 † Flavia S. *Placidi Benedictini soror* 165 e
 Flavianus I patriarcha *Antiochenus, Romam ire ab imperatore jussus* 885 f
 Florellus sellarius *Messanensis, cui, ut narratur, S. Placidus apparuit* 74 a b c, 103 c d f
 † Florentius martyr, *die 27 Octobris a Castellano annuntiatus, 361 a; ejus Pauliaci reliquiæ* 360 b
 † Florentius presbyter confessor 764 e
 Florentius presbyter, *S. Benedicto ex invidia adversatus divinitusque punitus* 86 f, 87 a b c, 116 e f, 117 a b, 119 e
 † Florianus episcopus *Opiterginus* 420 b
 Flouetus (*Federicus*) *Societatis Jesu sacerdos Vitam S. Brunonis, Cartusianorum patriarchæ, præsertim e funebribus hujus Titulis a Cartusiano anonymo contextam ad Majores nostros misit* 496 a b f
 Focigniacus (*Henricus de*) 785 d
 † Folbertus episcopus *Carnotensis. Vide † Fulbertus.*
 Folodagus *Baduradi, episcopi Paderbornensis, advocatus, missis Cenomanos pro S. Liborii reliquiis accensitus* 174 f, 183 d
 Fonseca (*Alvarus de*) *cartusiæ Eborensis procurator* 775 c
 Fontana (*Eusebius*) *Patavini S. Justinæ monasterii abbas* 809 d, 814 e
 Fontana (*Seraphinus R. P. D.*) *Benedictinus, comitiorum Ordinis sui, anno 1589 celebratorum; præses, circumferri jussit, ducentis fere monachis supplicantium ritu comitantibus, S. Placidi et aliquot Sociorum ejus reliquias* 112 d e
 Formosus

- Formosus *Papa, e cathedra Portuensi ad Sedem Apostolicam translatus* 390 f
- † Fortunatus (*Venantius Honorius*) episcopus *Pictaviensis scripsit Vitam S. Albini* 385 b
- † Fortunatus martyr 897 f, 898 a b
- Fortunatus *præses* 828 e, 829 a
- Foscari (*Franciscus*) *Venetiarum dux* 849 b
- Foucigni (*Arducius de*) episcopus *Gebennensis, in Cartusianos Arverenses pie munificus* 780 d, 784 b, 784 a b
- Fozzateus (*Jordanus*) *cænobii S. Benedicti Patavii vir spectatus* 840 c
- Framontana de Messana (*Jacobus*) *Prior monasterii Montis regalis sacras SS. Placidi ac Sociorum reliquias ad Philippum III Hispaniarum regem deferendas accepit, reque ipsa detulit* 414 f, 412 a; *litteræ; quibus se id fecisse testatur* 412 c d
- † Franca virgo *abbatissa Ordinis Cisterciensis* 284 f
- Franca virgo ex Ordine *S. Francisci, inter Prætermisos* 789 b c
- † Franciscus *Assisias* 574 c, 774 a; *indulgentiam Portunculanam ab Honorio III Papa petiit ac obtinuit* 573 f, 574 a b
- Franciscus comes *Arenarum, erga S. Brunonem pie affectus* 767 a
- Franciscus Maximilianus *Vaccanus de S. Pass. episcopus Petinensis. Vide Vaccanus.*
- Francla soror *S. Helani presbyteri confessoris* 903 c, 904 b
- Fransendis posterior *Tancredi ab Alta-Villa uxor* 640 d
- † Fraternus episcopus *Autissiodorensis* 399 d; *ejus reliquiæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ* 398 a b
- Frauda soror *S. Helani. Vide Francla.*
- † Fredaldus episcopus *Mimatensis* 409 b
- Fredegisus abbas *monasterii S. Martini Turonensis* 428 c, 430 b
- Fredegundis *Chilperici I Francorum regis uxor* 928 b, 932 b c
- Fridericus I, *cognomento Ænobarbus, imperator* 782 d, 784 c, 840 e; *caput S. Lucæ abstulisse narratur* 846 a, 849 a
- Fridericus *Wevelsburgensis castri dynasta maximus fecit S. Meinulphi reliquias* 497 f, 498 a
- Frithewaldus rex, *S. Osithæ virginis martyris secundum hujus Acta pater* 938 b f, 944 f, 942 a, 943 f
- Frithewoldus *subregulus, idem verosimillime cum Frithewaldo, S. Osgithæ virginis martyris secundum hujus Acta pater* 938 b c, 943 f
- † Frodoaldus episcopus. *Vide † Fredaldus.*
- Froila *S. Froilani, Legionensis in Hispania episcopi, mater* 232 d; *cultu publico honorari asseritur a Mabillonio et Castellano* 233 f
- † Froilanus *Legionensis in Hispania episcopus* 235 c f, 236 e f, 237 a b c d, 238 a, 239 e, 241 a e f, 242 a d e, 243 a b c, 244 a e f; *Legionensis homonymus in Hispania episcopus ab eo diversus admittendus non est* 230 d e f, 234 a b; *plurimis diplomatibus subscripsit* 237 e f
- † Frontinianus martyr, *inter Prætermisos* 258 b
- † Frontonis episcopi *Petragoricensis translatio, inter Prætermisos* 260 c
- † Froylanus *Legionensis in Hispania episcopus. Vide † Froilanus.*
- † Fulbertus episcopus *Carnotensis* 287 d e f, 317 f, 505 f, 506 a; *Opus, quo litteris mandata sunt S. Fidis miracula, nomini suo habet inscriptum* 286 e f, 287 b, 300 e; *insigne ejus elogium, variaque nominis efformatio* 301 d e; *Berengarium S. Martini Turonensis canonici habuit discipulum; magistrumque, qui postea Papa fuit, Gerbertum, Aureliacensem S. Geraldii monachum,* 500 a, 504 c d, 505 a, 506 b
- Fulcius *Monoculus, ecclesiæ Remensis clericus,* 547 c, 520 e f, 521 a b c d, 532 f, 533 d f, 534 a c, 557 a d e f, 558 a, 591 f, 597 b, 598 a b, 675 e; *verosimiliter cum S. Brunone et Radulpho Viridi ob improbos Manassis archiepiscopi mores ex urbe Remensi excessit* 517 a b; *collationem, in qua mundo valedicere statuit, cum eodem Sancto de sæculi vanitatibus habuit* 517 a, 520 a b, 676 e f; *quo loco et quando id factum* 520, 533 b c; *Ebalum comitem, pro tuenda cleri Remensis causa Romam ad Pontificem profectum, videtur comitatus* 520 a b
- † Fulco confessor 76 e
- Fulco capellanus *Rogerii, Calabriae et Siciliae comitis, chartas tres diversas, S. Brunoni ab hoc concessas, scripsit* 648 c f, 664 d, 685 b
- † Fulpertus episcopus *Carnotensis. Vide † Fulbertus.*
- Furseus confessor 751 e; *Latiniacense diocesis Parisiensis monasterium condidit* 755 f
- Furstenberg (*Ferdinandus de*) *Monasteriensis et Paderbornensis episcopus nummos imperiales cum S. Meinulphi effigie primus cudi curavit, huncque in iis diaconi dumtaxat titulo insignivit* 187 e, 208 c; *duos hermas argenteos, quorum alteri S. Liborii, alteri S. Meinulphi caput, per ipsummet forte a Budicensibus impetratum, includitur, ecclesiæ cathedrali Paderbornensi donavit, eundemque etiam S. Meinulphum votivo epigrammate ornavit* 208 a b c d; *suorum in sede Paderbornensi decessorum Hathumari et Baduradi ossa pristinae venerationi restituit* 222 d
- Furstenbergii viri *nobiles monasterium Budicense una cum adjuncta ei ecclesia combusserunt* 196 c d
- † Fusca virgo martyr 30 d, 34 a
- Fuscarenus (*Ludovicus*) *duas scripsit litteras, e quibus, de qua dubitabatur, SS. Jovini et Jovitæ apparitio in aperto ponitur* 573 c d e
- Fuscina *SS. Aviti Viennensis et Apollinaris Valentini episcoporum soror* 48 d e f

G

- Gabriel de Cattanea *Ordinis Conventualium S. Francisci sacræ Theologiæ magister. Vide Cattanea.*
- Galcaudus *Besuensis in Burgundia monasterii abbas. Vide Vualcaudus.*
- Galdo episcopus *Nivernensis ad annum 844 perperam a Cointio statutus* 470 d
- Galeaceus dux *Mediolanensis* 249 f; *Stephano Placentino comiti castra, quæ ei fuerant ablata, restituit, virtute superiori ad id coactus,* 250 a, 252 c; *emisso ad B. Matthæum Mantuanum voto, sanitatem filio recuperavit* 253 a
- Galeatius dux *Mediolanensis. Vide Galeaceus.*
- Galerannus episcopus *Nannetensis iteratæ corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit* 393 e
- Galerius Maximianus *imperator. Vide Maximianus Galerius.*
- † Galla vidua 2 d
- Galla augusta, *Theodosii I imperatoris uxor,* 449 b
- Galla Placidia *Theodosii I imperatoris filia* 449 b
- Galla *S. Eucherii uxor a S. Galla vidua Romana distinguitur* 449 b c
- Galla filia vel *Q. Flaviani Symmachi vel Q. Aurelii Symmachi a S. Galla vidua Romana pariter distinguitur* 449 a b
- Galla Galli *cæsaris mater, a S. Galla vidua certo diversa* 449 b
- Galla *SS. Tullix et Consortiæ mater* 39 c f, 40 d e, 41 f, 42 f, 43 a b d e, 44 b e
- Galla vidua, *■ S. Augustino epist. 212 memorata, cum S. Galla vidua Romana eadem non est* 449 b c
- Galla vidua, *a S. Fulgentio epistola conventa* 449 c, 451 c d, 463 b; *eadem probabilissime est*

- est cum *S. Galla vidua*, a *S. Gregorio Magno* memorata 452, 453 a b c d
- Gallienus imperator 336 a b
- Gallinicus exarchus *Ravennas* 804 f
- † Gallus episcopus *Augustæ Prætorix in Pedemontio*, inter *Prætermisissos* 3 b
- Gallus cæsar 149 b
- Gamansius (*Joannes*) *Societatis Jesu sacerdos de museo nostro bene meritus* 178 e f, 182 c, 200 e, 201 d e, 202 a b c e, 325 a
- Gangis (*Gentilis de*) presbyter in primos monasterii *S. Placidi de Colanero Patres pie munificus* 404 b
- † Gangulfus martyr, inter *Prætermisissos* 257 a
- Garcinus (*Anselmus*) *S. Brunoni*, quidquid sibi juris in *Cartusiam* competeat, data charta publica, cessit 625 a b c d
- Garibaldus I *Bajoariæ dux* 83 f
- Garibaldus II *Bajoariæ dux* 85 f
- Garinus archidiaconus iteratæ corporis *S. Renati* episcopi revelationi interfuit 393 e
- Garnerius castri *Sunberni dominus* 368 e
- Garnerius *cartusix Majorensis* fundator ac deinde ibidem factus conversus 378 e
- Garnerius scholarum *Remensium* magister, nec tamen simul cancellarius 313 a
- Gaulcaudus *Besuensis in Burgundia* monasterii abbas. Vide *Vualcaudus*.
- Gaubertus *Besuensis in Burgundia* monasterii abbas. Vide *Josbertus*.
- Gaucerannus episcopus *Lingonensis*. Vide *Joce-*
rannus.
- † Gaudentius episcopus *Novariensis* 945 b; sacræ ejus reliquiæ ex antiqua ei dicata, quæ destruenda erat, ecclesia ad ecclesiam *S. Vincentii* ad tempus delatæ ac deinde in nova, quæ ei interim exstructa fuerat, ecclesia fuerunt depositæ 945 e f, 946 a
- Gaudentius pater *Aetii*, *Hunnorum* victoris, 801 e
- Gaufredus abbas *S. Martialis Lemovicensis* 451 d f, 452 a
- Gaufredus alter abbas itidem *S. Martialis Lemovicensis*, *Wigonis* successor 452 b
- Gaufredus *cartusix Montis-Dei* protoprior *Ms. Consuetudinum Cartusix* codicem accepit, domuique suæ dedit 492 a
- Gaufredus *Tancredi ab Alta-villa filius* 640 d
- Gaufridus episcopus *Andegavensis* revisit corpus *S. Renati* episcopi 393 d
- Gaufridus *Besuensis in Burgundia* monasterii abbas. Vide *Joffredus*.
- Gaufridus de *Lorotello comes Cantaxarii*, gravissima infirmitate, cum factas *Turritano S. Stephani* monasterio donationes revocasset, divinitus percussus pœnitensque sanatus 692 e f, 693 a
- Gautherius monasterii *S. Quintini*, haud longe a *mœnibus Bellovacensibus* siti, alumnus 749 c
- Gauslinus episcopus *Patavinus* 810 b; hodiernum *S. Justinæ Patavinum* monasterium primus extruxisse videtur, multisque id bonis, data etiam hunc in finem charta publica, donavit 807 c d e f, 808 a b c d e
- Gazius (*Bernardus*) *Ordinis Cartusiensis* procurator generalis 772 a c
- † Gebhardus archiepiscopus *Salisburgensis* 452 c, 453 e, 462 b e, 466 a, 472 f; *Parisiis* in studiis socium nactus fuit *B. Adalberonem*, *Herbipolensem* postea episcopum 453 b; adhuc juvenis archiepiscopatum *Salisburgensem* sibi prædixit, monasteriique exstructionem vovit 453 c d; votum illud postea condens *Admontense* monasterium implevit 456 f, 471 b; legationem ad *Saxones* pacis componendæ causa pro *Henrico IV*, *Germaniæ* rege, obiit 462 c; a *Gregorio VII* Papa adversus eundem regem stetit 463 a b; multa hac occasione est passus voluntariumque in exsilium, ne cum excommunicato rege communicare cogeretur, secessit 453 e, 466 e; synodo *Quindiliburgi* adversus *Guibertum antipapam* ejusque sequaces celebratæ interfuit 463 d
- Gebhardus episcopus *Constantiensis*. Vide *Geb-*
hardus.
- Gebennis (*Hugo de*) 782 a
- Gebhardus episcopus *Constantiensis* 467 b; synodo *Quindiliburgensi*, adversus *Guibertum antipapam* ejusque sequaces celebratæ, per legatum interfuit ac subscripsit 463 d
- Gebuinus abbas *Mosomensis* donationi, anno 1076 monasterio *S. Basoli* factæ, subscripsit 311 c e
- Geilo episcopus *Lingonensis* 540 b, 542 e, 543 f, 552 e f, 554 f, 561 f, 562 b, 563 a; quando nam sedem hanc occupare inceperit 538 c d; corpus *S. Prudentii* clam sublatum ex *Aquitania* in *Burgundiam* detulit, ibique in *Besuen-*
sis monasterii ecclesia, *SS. Petro et Paulo* sacra, honorifice deposuit 533 c e f, 554 a c d, 558 d e, 559 b e, 555 e f, 554 a b c; quando nam id fecerit 558 f, 559 a; narratur etiam brachium *S. Jacobi* e peregrinatione *Compostellana* in *Burgundiam* attulisse 538 f; prædica quædam monachis *Besuensibus* donavit 539 a d e f; ejus hac de re charta 559 b c
- Geilo comes 554 f
- Geisericus *Wandalorum* rex 98 d, 351 c d e, 352 a
- † Gelasius I Papa 828 b
- Gelasius II Papa 653 b, 809 c
- Gemellus epistola a *Theodorico Italiæ* rege conventus 64 b c
- Genebaldus episcopus *Laudunensis* 905 d
- † Genesius e mimo gentili *Christianus* ac dein martyr 56 b c; cum *Genesio Arelatensi* a *Marteneo* confunditur 62 e
- † Genesius martyr *Arelatensis* 56 c, 61 c, 265 e; cum *Genesio mimo* a *Marteneo* confunditur 62 e; celeberrimum ejus *Arelate* sepulcrum, a *S. Apollinare Valentino* visitatum 56 b, 57 b
- Genesius monachus *Besuensis*, a *Normannis* occisus 545 a b
- † Gennadius *Asturicensis* episcopus 256 b c
- Gentilis (*Horatius*) *Reate* Vicarius *Apostolicus* articulum digiti ex *Eleutherii* episcopi martyris reliquiis extrahi permisit 115 b
- Georgius, cujus ecclesiæ in *Opere de Miraculis S. Fidis* mentio fit 520 b; idem forte est cum *S. Georgio*, qui ad 10 Novembris a *Castellano* annuntiatur 521 b
- † Georgius martyr: ejus reliquiæ *Ticini* in *S. Felicis* monasterio asservatæ 859 d
- Geraldus I episcopus *Lemovicensis* 451 f, 452 a
- Geraldus II episcopus *Lemovensis* 452 f
- Geraldus presbyter *Conchensis*, in famulum suum, simul et in *S. Fidem* injurius 502 d e f, 505 a b c, 504 d, 503 c d
- † Gerardus abbas *Broniensis* 756 c
- † Gerardus comes *Auriliacensis* in *Arvernia* 451 c
- Gerardus episcopus *Cameracensis* investituram ab *Henrico IV*, *Germaniæ* rege, accepit, ignorans id illicitum 518 c
- Gerardus episcopus *Patavinus* 816 b; in sacras reliquias felici successu inquisivit, inventasque locis decentibus deposuit 810 d e f, 816 b
- Gerardus comes monasterium *Vezeliaci* condidit, eversumque a *Saracenis* instauravit 553 b
- Gerardus præpositus monasterii *S. Trudonis*, in abbatem ab hujus monachis electus 547 f, 548 b
- Gerardus *S. Bernardi* discipulus, e *Clara-valle* ab hoc, quo *Belli-fontis* monasterium ad instituta *Cisterciensia* adduceret, in *Hispaniam* missus 950 d; postea illius factus dicitur abbas 952 c
- Gerbertus monachus *Aureliacensis*, ac dein Papa, *Silvester II* dictus 506 a; discipulum habuit *S. Fulbertum*, *Carnotensem* episcopum 504 c, 505 a, 506 b
- Gerbertus

- Gerbertus archiepiscopus Capuanus 91 f
† Gereon martyr Thebæus 277 e, 964 f
† Germanus episcopus Autissiodorensis 596 a d e, 597 f, 598 a
† Germanus episcopus Capuanus 91 e, 95 b, 94 a, 120 f, 121 c; *S. Placidum cum sociis benigne excepit* 91 d, 120 e, 141 e; *ejus animam in cælum ferri vidit S. Benedictus* 91 d, 124 a
† Germanus episcopus Parisiensis 124 b c, 585 a b, 586 a b, 589 f, 925 a f; *corpus S. Ursini, locum prius, quo id jacebat, a sancto isto Bituricensi episcopo sibi apparente edoctus, invenit, honorificeque cum Probiano Bituricensi episcopo et S. Augusto presbytero abbate transtulit* 925 d e
† Germanus frater S. Helani presbyteri confessoris 904 b, 905 e
Germanus Anicii Justiniani Probi secundum Wionem filius 81 a b c, 82 d; *Justini imperatoris sorori maritatus fuisse et tres ex ea filios, hosque inter Justinianum imperatorem procreasse ab eodem Wione fingitur* 82 c d
Germanus Justiniani imperatoris ex fratre nepos 82 c d e
Germanus Mathasuentæ, Theodorici Italix regis neptis, secundum Wionem maritus 82 d
Germanus vir illustris, litteris ab Hormisda Papa conventus 82 d
Geroult (D.) Acta S. Leopardini, e Mss. abbatiæ S. Illidii Claromontani descripta, ad nos misit 909 c, 912 e
Gertrudis Reneti de Brenken militis filia, cujus famulæ fractum genu ad invocationem S. Meinulphi fuit sanatum 205 b c d
Gervasius archiepiscopus Remensis 497 b, 500 e, 505 d, 508 f, 509 a, 510 b c, 515 a b, 516 d, 552 e, 557 c; *morti proximus fidei professionem, ab emissa per S. Brunonem Cartusiensem non multum, quantum ad Eucharistiæ Sacramentum diversam, emisit* 507 b; *scholas Remenses S. Brunoni Cartusiano regendas dedit* 512 d; *id verosimillime ante annum 1060 fecit* 510 f; *chartam pro percelebris Sandionysiani Remis monasterii fundatione dedit* 512 e; *de ecclesia sua optime fuit meritis* 516 b
Geylo episcopus Lingonensis. Vide Geilo.
Ghinettus S. R. E. Cardinalis. Vide Ginettus.
Gibbus (Joannes) Anastasii I imperatoris exercitatus dux 850 a; *a Justino, postea imperatore, necando terrifica sibi in somnis visione oblata fuit absterritus* 849 e f
Gibilinus archiepiscopus Arelatensis 612 b e
† Gibrianus presbyter, frater S. Helani presbyteri confessoris 905 f, 904 a b, 905 d e f
Giffard (Walterus) comes Buckinghamiæ, in ecclesiam S. Fidis de Longavilla in Normannia pie munificus 285 b
Gilio (Robertus de) presbyter monasterio S. Placidi de Colono initium una cum aliquot aliis dedit 104 a b
Gilo Giemi vicinorumque locorum dynasta S. Feliculæ reliquias e S. Brictionis castro abstulit, earumque verosimiliter etiam partem donavit Valeriacensi in ducatu Bituricensi capitulo 225 d e, 226 e
Ginettus (Martius) S. R. E. presbyter Cardinalis, in alma Urbe vicarius 15 f; *extracta Romæ e Calixti cæmeterio Constantii et Fausti corpora pro veris sanctorum Martyrum corporibus habuit* 962 e
Giraldus episcopus Lemovicensis. Vide Geraldus.
Giraldus princeps Firmitatis 915 b
Girardus episcopus Lemovicensis. Vide Geraldus.
Girardus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 546 b
Girardus monachus Conchensis, condendo Prioratui S. Fidis de Horsham in Angliam ductus 284 d
Girbertus monachus. Vide Gerbertus.
Giseltruda Aistulphi Longobardorum regis uxor 441 b
Gisseyus (Odo) S. J. sacerdos prolixum de Aniciensi Deiparæ imagine, miraculis clara, Opus conscripsit 508 b
Gisulfus dux Forojuliensis 85 f
Giwoldus episcopus Augustanus synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebratæ, per legatum interfuit ac subscripsit 465 d
Godefridus Bullonius dux Lotharingiæ ac deinde Hierosolymæ rex 718 f; *ad Saxones pacis componendæ gratia pro Henrico IV, Germaniæ rege, legationem obivit* 462 c
Godefridus scholarum Remensium præfectus 505 d, 505 b c d e, 510 c d; *scholarchæ simul et cancellarii munia Remis aliquamdiu obivit* 515 a
Godefridus V comes Andegavensis 861 a; *Hierosolymis Andegavos offerri SS. Sergii et Bacchi reliquias jussit, easque in Andegavensi horum monasterio solemni ritu deponendas curavit* 860 b c e
Goffredus Rogerii, Calabriæ et Siciliæ comitis, filius. Vide Gofridus.
Goffridus abbas Lucionensis 765 b
Gofridus episcopus Melitensis 640 b, 646 d; *chartam publicam, qua Turritanam eremum S. Brunoni comes Rogerius dedit, confirmavit* 659 e f; *exstructæ per eundem Sanctum Turritanæ ecclesiæ consecrationi adstitit* 650 a
Gofridus Rogerii, Calabriæ et Siciliæ comitis, filius 659 e, 640 e f, 646 f, 647 a, 648 c e, 649 b c
Gomesanus episcopus Zamorensis diplomati Ferdinandi I, Castellæ et Legionis regis, subscripsit 240 a
Gontharis belli dux, a Mauris cæsus 98 a
Gontrannus abbas monasterii S. Martini Turo-nensis 428 b
Gonzaga princeps solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum exalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 16 a b
Gordianus Gregorii Magni Papæ pater 81 f, 82 a
Gordianus nobilis Romanus, S. Placidi secundum hujus Acta consanguineus 78 a, 90 d, 118 b; *narratur in hisce in Casinense monasterium sese exhibuisse munificum* 118 f, 119 a; *obtrusa, qua id fecerit, charta haud sinceræ est notæ* 79 b c
Gordianus S. Placidi secundum hujus Acta socius 65 c e, 70 b d, 71 a, 73 d, 78 a, 80 b c d, 91 c d, 93 c e, 94 a b, 99 e f, 107 c, 110 a, 114 c e, 115 c d, 119 b, 120 e, 121 b, 124 c d, 126 b, 129 f, 130 c, 132 b, 133 a, 136 b, 138 d e, 139 d e f, 141 c; *Acta illa ipsemet Græce et Latine scripsisse dicitur* 73 d e; *de re hac quid sentiendum* 73 f, 74, 75, 76 a b c d; *secundum eadem Acta, Saracenis monasterium S. Placidi invadentibus, fuga se subduxit, noctuque deinde e latebris egrediens Placidam ac Socios in carcere adivit, ad martyrium animavit, intersectorumque paulo post corpora terræ mandavit* 130 c d, 131 c d e, 135 c d, 146 b d, 147 b d; *quid a Sanctorum illorum martyrio secundum dicta etiam Acta præterea egerit* 138 a b c
Gorgis (paganus de) chartæ publicæ, S. Brunoni concessæ, subscriptus 648 c f
Gotcelinus monachus Bertinianus, Vitæ S. Edithæ virginis sanctimonialis Wiltoniensis, ut creditur, scriptor 400 b
Gotescalchus episcopus Aniciensis chartæ, qua Stephanus, episcopus Mimatensis, monasterium S. Enimiæ Calmeliacensibus donavit, subscripsit 442 c; *cur id fecerit* 443 d
Gotfridus marchio, B. Adalberonis, Herbipolensis episcopi, frater 454 d e, 470 e
Gothus (Philippus) eques Messanensis S. Placidi Sociorumque

- Sociorumque inventionem Italico idiomate descripsit* 404 c
 Gotselinus monachus Bertinianus. Vide Gotcelinus.
 Gotselmus episcopus Lingonensis 344 b c
 Gozechinus scholasticus Leodiensis 540 d e
 Gozzelo Lotharingæ dux. Vide Godefridus Bulonius.
 † Gradus episcopus. Vide † Gratus.
 Granista comes, secta Arianus, multarum in Galliis cladium, Catholicis illatarum, causa 336 f, 337 a
 Granson (Aymo de) episcopus Gebennensis 780 b
 Grantavul (Guilielmus de) Mabilæ, Rogerii Apuliæ et Calabriæ ducis sororis, maritus 648 e, 649 a
 Grantemanil (Guilielmus de). Vide Grantavul.
 Grasso (Augustinus) relationem de S. Geroldi maxilla, ab ejusdem Sancti capite pro Agrippinensi Societatis Jesu templo separata, Italice composuit 959 c, 960 f
 Gratianus imperator 744 e, 885 f
 † Gratus episcopus Augustæ Prætorix in Pedemontio 3 b
 † Gregorius I Papa, cognomento Magnus, 72 f, 81 f, 97 c, 155 e, 333 b, 380 b, 483 f, 484 c, 720 f, 795 c, 926 d, 932 f, 934 f, 935 a; in Litanis Sabbati sancti admodum antiquis fuit invocatus 74 f; scripsit Vitam S. Benedicti abbatis 87 a; aliquot etiam S. Gallæ viduæ gesta obitumque descripsit 147 e, 149 e, 150 a b; per Deiparæ iconem, eidem sanctæ Viduæ, ut fertur, prodigio olim concessam, beneficium obtinuit, hincque plenariam, quæ illam visitantibus a Joanne I Papa, ut aiunt, concessa fuerat, indulgentiam confirmavit 156 d; de re hac quid censendum 158 b c d e f; caput S. Lucæ Evangelistæ Constantinopoli Romam detulisse narratur a Baronio 846 a; SS. Petri, Pauli, Pancratii et Laurentii reliquias ad Palladium Santonensem episcopum, qui eas, in exstructa a sese Sanctis illis ecclesia deponendas, rogarat, dono misit 934 f; eidem sancto Santonensi episcopo data ad eum epistola S. Augustinum, Anglorum apostolum, in Angliam a se missum, commendavit 935 b c d e
 † Gregorius II Papa 429 a, 655 d
 † Gregorius III Papa 887 a b; sacram Romæ SS. Sergio et Baccho ædem auxit, antiquæve loco ampliorem exstruxit 857 f, 858 a
 Gregorius IV Papa 794 e f, 805 a b c d f, 888 e; Formianam sedem Cajetam transtulit 380 b
 Gregorius V Papa 379 f
 † Gregorius VII Papa 154 f, 155 a, 159 d e, 160 c e, 161 a b c, 157 b c f, 158 a, 161 e, 163 d f, 164 f, 165 b d, 166 d, 167 a, 173 c, 174 a, 176 a b c d, 190 d, 195 a, 509 b, 515 f, 517 f, 518 e f, 519 d f, 521 e, 522 d, 523 d e f, 524 a, 527 c, 529 d, 542 a, 543 a, 610 a, 614 a e, 612 c d, 613 c f, 623 e, 633 f, 653 b, 705 b, 708 e, 716 f, 722 a, 724 c, 779 e, 891 d e f, 892 a c d, 893 b, 895 f, 897 b c e f, 898 e, 899 f, 900 e; ecclesiam beatæ Mariæ in Porticu instauravit, indulgentiamque, quæ servatam ibi prodigiosam Deiparæ imaginem visitantibus a Joanne I Papa, ut aiunt, fuerat concessa, confirmavit 156 e; de re hac quid sit censendum 158 b c d e f; Henricum IV, Germaniæ regem, ut vexanda Ecclesia desisteret, sub excommunicationis pœna admonuit, deterioraque audentem excommunicavit 463 b c; victoriam, quam de schismaticis Catholicis anno 1086 prope Herbipolim retulerunt, prædixit 467 b; excommunicationis sententiam, in Stephanum Aniciensis ecclesiæ invasorem latam, ratam habuit 518 a; Gerardi episcopi Cameracensis electi causam in synodo examinari jussit 518 b c; latam in Manassem I, Remensem archiepiscopum simoniacum, suspensionis sententiam sub certis conditionibus rescidit 521 f, 522 a b c; post tamen illum, cum nec verbis staret, legitimumque judicium subterfugeret, severius tractavit, approbataque, qua Lugduni percussus fuerat, sententia, sede etiam tandem ac civitate Remensi expelli voluit, multa interim semper moderatione usus, 522 d e f, 523 a b, 524 b c d e f, 525, 526 a b c d e
 Gregorius IX Papa 954 f
 Gregorius XIII Papa 109 e, 173 a, 820 a; annuam Rosarii beatissimæ Virginis Mariæ solemnitatem ob debellatam a Christianis Turcarum classem instituit 787 e, 788 a
 Gregorius XV Papa 536 a d, 586 f, 773 d, 774 c d e f, 775 a b c; corpus S. Placidi, a Placido Benedictino diversi, Roma Bononiam deferri permisit 113 c; S. Brunonem festo annuo coli, Officium de eo componi libereque et licite ab omnibus ubique fidelibus recitari posse Brevi Apostolico concessit 535 f, 700 d, 774 f, 772 a b c; illud tamen Officium Breviario Romano inseri jussisse non videtur 537 c d; indulgentiam etiam plenariam omnibus, Cartusianorum ecclesias luce S. Brunoni sacra frequentantibus, impertiit 772 d, 773 e; litteræ Apostolicæ, quibus id fecit 772 e f
 Gregorius Armenus 838 a
 Gregorius episcopus Autissiodorensis: ejus reliquæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 398 a b
 Gregorius episcopus Turonensis 930 d; S. Sergii reliquias in ecclesiæ, S. Perpetuo Turonis sacre, baptisterio deposuit 857 c; quandonam id fecerit 857 d e
 Gregorius patriarcha Antiochenus 853 e f
 Gregorius exarchus Ravennas 804 f
 Gregorius præsidii Opitergini præfectus 804 f
 Gregorius Prior Carlusiæ Friburgensis capitis S. Brunonis portionem obtinuit, particulasque, in quas hanc diviserat, variis cartusiis distribuit 701 d e, 702 a b, 734 f
 Gregorius S. Nicetæ confessoris, ut dicitur, pater 445 c f, 446 b
 Grimeius, donationi, monachis Besuensibus factæ, subscriptus 346 d
 Grimerius monachus ecclesiam, ut fertur, S. Prudentio condidit, prævie, ut id faceret, in somnis ab hoc monitus 346 d, 366 a b, 368 c; an idem sit cum Grimeio, donationi monachis Besuensibus factæ, subscripto, est incertum 346 d e
 Grimoaldus Longobardorum rex 418 b f, 419 e f, 420 d; Opitergium funditus destruxit 419 d, 422 d
 Grippo Carolomanni et Pippini frater 429 e
 Grisogonus S. R. E. diaconus Cardinalis 642 a
 Grothausius (Joannes) Societatis Jesu sacerdos de museo nostro bene meritus 172 c, 177 a
 Gualeramus ecclesiæ Parisiensis cantor 517 c
 Gualterius a Mauritania Ordinis Præmonstratensis, Laudunensis monasterii S. Martini abbas ac dein episcopus, inter Prætermisos 13 e f
 Gualterus comes Pontisarensis 528 e
 Guarinus archidiaconus 512 a; donationi, factæ monasterio S. Basoli, subscripsit 514 c
 Guarinus laicus seu conversus, e S. Brunonis sex primis in Castusia sociis 533 b, 556 e, 596 c, 602 a b, 605 b, 606 d, 609 d, 704 c, 709 b, 712 b, 725 b, 726 c
 Guarnerius episcopus Lingonensis. Vide Vuarnerius.
 Gubaldus xenodochii S. Joannis Messanæ Prior 402 f, 403 a
 Guercis (Gentilis de) presbyter. Vide Gangis.
 Guerwicus Waldsassensis in Germania Ordinis Cisterciensis monachus, inter Prætermisos 3 f, 4 a
 Guibertus episcopus Ravennensis exauctoratus, in Romanam Cathedram ab Henrico IV, Germaniæ rege, adversus Gregorium VII Papam intrusus

- intrusus 463 c, 466 b, 718 d; in synodo Quindiliburgensi iterumque in Placentino concilio fuit excommunicatus 463 c d e, 651 d; a suis dictus fuit Clemens 466 d, 718 d. Vide adeo etiam Clemens antipapa.
- Guichardus dominus de Anthone, in cartusiam Arveriensem pie munificus 782 b
- Guichardus Humberti Belli-joci domini filius, in Cartusiam Arveriensem pie munificus 781 a c, 784 b
- Guido archiepiscopus Viennensis 345 c; concilio prope villulam, lucum dictam, celebrato praesedit 363 f; postea factus est summus Pontifex, Callistus II dictus 365 f, 365 d
- Guido S. R. E. Cardinalis, Sedisque Apostolicæ in Hispaniis legatus 951 a; concilium Vallisoleti celebravit 950 e, 951 b
- Guido III comes sancti Pauli 590 d e
- Guido Cremensis antipapa 782 d
- Guido archidiaconus 512 a; donationi, factæ monasterio S. Basoli, subscripsit 511 c
- Guido Langobardus, Philosophiæ scientia clarus 500 a b, 504 b
- Guido monachus Turritanus 693 a
- Guifridus Cartusiæ Majoris conversus, ætatis admodum propectæ factus 579 f, 580 a
- Guigo comes, in Calesiensem Ordinis Cartusien-sis domum pie munificus 625 f, 626 b
- Guigo quintus Cartusiæ Majoris Prior, 491 e f, 492 a b c, 493 c d, 558 c d, 560 a, 562 a, 580 a, 606 d f, 617 b, 620 e, 621 a b c, 690 e, 734 c, 780 b, 785 d; quam fuerit in suis, quas vocant, Consuetudinibus concinnandis normam secutus 620 c d, 621 d e, 622 d; primorum quatuor Cartusiæ Majoris Priorum elogia, Consuetudinibus illis præfixa, verosimillime aut scripsit aut approbavit 492 d; scripsit etiam Vitam S. Hugonis episcopi Gratianopolitani 502 a, 706 d; novam Arverix in Beugesia Cartusiam constituendi curam B. Artaldo commisit 780 c, 784 a
- Guigo Prior cartusiæ Arverien-sis 785 b; ortam inter Cartusianos Portarum et monachos Ynimontis litem composuit 786 d
- Guilhelmus. Vide Guilielmus.
- † Guilielmus Aquitaniæ dux 564 f
- Guilielmus Aquitaniæ dux, caput stuppæ cognominatus 431 a b
- Guilielmus V dux Bavarix 774 b, 962 c
- Guilielmus episcopus Andegavensis 389 b
- Guilielmus episcopus Belicensis, in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 b e
- Guilielmus episcopus Trecorensis revelationi corporis S. Renati episcopi interfuit 393 d
- Guilielmus abbas S. Albin Andegavensis iteratæ corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit 393 e
- Guilielmus S. Theofredi abbas, cum S. Brunone in Cartusiæ eremo commoratus 616 c, 704 f, 707 b, 729 a b; Cartusianus tamen haud fuit 707 b
- Guilielmus Tancredi ab Alta-villa filius 640 d
- Guilielmus alter, cognomento Ferrea-brachia, Tancredi itidem ab Alta-villa filius 640 d
- Guillelmus. Vide Guilielmus.
- Guillermus illegitimus Oebali, Torennensis toparchæ, filius castrum de Torenn a patre obtinuit 347 d
- Guiscardus (Robertus) dux Apuliæ, Tancredi ab Alta-villa filius 636 b, 640 d e, 648 b
- Gundebaldus Burgundiæ rex Arianus 51 a b, 55 c d e, 63 a, 336 f
- Gundebaudo Burgundiæ rex. Vide Gundebaldus.
- Gundobadus Burgundiæ rex. Vide Gundebaldus.
- Gundobaldus, Clotharii I Francorum regis filius a nonnullis existimatus. Vide Gundebaudo.
- Gundobaudo, Clotharii I, Francorum regis, filius a nonnullis existimatus, hocque etiam nomine hæreditatis hujus partem sibi asserere conatus 856 d, 857 c, 929 c d e f, 930 c d e f, 931 b, 933 d; reliquiarum S. Sergii cupidus harum sibi partem obtinuit 856 c; Faustianum presbyterum ordinari Aquensem episcopum contra canonum statuta præcepit 929 a b, 931 f; varia ejus fortuna 857 a b, 928 e f, 929 a; Convenis tandem misere interiit 856 f, 930 a b
- Gundolphus episcopus Roffensis 944 e
- † Gunthramnus Francorum rex. Vide Guntramnus.
- Guntildis abbatissa. Vide Cunthildis.
- † Guntramnus Francorum rex 856 f, 929 a c d, 931 a e f, 932 a b c e; synodum Parisiis anno 573 habendam curavit 927 f; episcopos, ut sibi ac Childeberto II Austrasix regi, quem in filium adoptarat, bene procarentur, rogavit 930 e f; antistitum, qui Gundobauda adhæserant, causam examinari jussit, rationibus a S. Palladio Santonensi adductis, haud placatus, hunc præcipue et Berthramnum Burdigalensem acerbè increpuit, postque iterum sese Palladio infensissimum exhibuit 950 a b c d e, 931 b c d
- Gyrardus abbas Casinensis 76 e
- Gyrardus miles, in charta publica apud Acherium memoratus 347 f
- H
- Habranus frater S. Helani presbyteri confessoris 904 b
- Haldetrudis prima Clotharii secundi Francorum regis uxor 408 b
- Halinardus Divionensis abbas 345 b
- Harlay (Achilles de) comes de Bellomonte, libellorum supplicum magister 967 a
- Hartungus archiepiscopus Magdeburgensis synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebratæ, interfuit 463 d; in captam a Catholicis Herbiopolim B. Adalberonem, civitatis hujus episcopum, qui ex hac a schismaticis pulsus fuerat, reduxit 467 b
- Hartwigus archiepiscopus Magdeburgensis. Vide Hartungus.
- † Hathumarus primus episcopus Paderbornensis 179 b, 180 b c f, 181 a b f, 182 a e f, 185 a, 184 f, 195 f, 218 d, 222 b c d; sedem hanc serius quam anno 793 odisse videtur 221 c d; Gobelini circa tempus ejus emortuale error 219 a, 221 f, 222 a; ossa ejus anno 1068 elevata, pristinæque venerationi anno 1666 restituta 222 d
- Hatto Hunaldi, Aquitaniæ ducis frater, sacrilege ab hob deceptus oculisque orbatus 450 a
- Havydis Clari-fontis in ducatu Luxemburgensi abbatissa, inter Prætermis-sos 788 f, 789 a b
- Haymo monasterii SS. Faustini et Jovitæ Brixix abbas corpus S. Antigii metu Normannorum in Italiam delulit 561 b
- Haymo, donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
- Hebert (Rolandus) archiepiscopus Bituricensis 414 a
- Hebolus comes. Vide Ebalus.
- Hecca vir nobilis, qui S. Consortiam in matrimonium expetisse narratur 40 f, 41 f, 42 b c d, 45 b
- Hector Rainonis de Castro Albino, divinitus morte puniti, frater, cælestem et ipse vindictam expertus 509 a, 510 a
- Hec (Claudius de) Prior cartusiæ Petræ-castris 779 a
- † Helena imperatriæ, Constantii Chlorig uxor et Constantini Magni mater 446 c, 588 d
- Helena, aliis Beatrix, prima Clari-fontis in ducatu Luxemburgensi abbatissa 789 b
- Helinandus episcopus. Vide Elinandus.
- † Henricus II, aliis melius I, imperator 460 d
- Henricus III, aliis melius II, imperator 715 a, 812 c
- Henricus IV, aliis melius III, imperator 458 f, 460

- 460 c d f, 462 c f, 463 a, 464 a e, 463 a b c f, 466 a f, 467 a d f, 469 c, 471 c, 472 a, 473 a b c, 490 d, 518 c, 526 f, 542 a, 597 e, 627 c, 634 c, 634 d, 708 e, 718 d, 722 a b c, 724 c, 779 d; ejus erga Saxones perfidia 462 d; adversus Gregorium VII Papam, a quo, ut a vexanda Ecclesia sub excommunicationis interminatione monitus fuerat, conciliabulum Wormatiæ celebravit, aliaque multa gessit 463 b c d e; captam ab inimicis Herbipolim in potestatem suam iterum redegit 467 c; sede sua dejecit B. Adalberonem, episcopum Herbipolensem, eique Meinhardum schismaticum substituit 466 b d e, 489 e; ab Hermanno, a Catholicis in regem assumpto, fuit profligatus 489 e f, 490 e; Beugesiam Amedæo II Sabaudia comiti donavit 779 d e
- Henricus V. aliis melius IV, imperator 462 f, 463 a, 473 b c, 809 b c; in partem rebellavit 472 a b c
- Henricus I, cognomento Auceps, Germaniæ rex 727 d
- Henricus I Francorum rex 274 a, 279 f, 528 e f, 913 a b
- Henricus II Francorum rex 943 f
- Henricus I Angliæ rex 284 b, 367 c; privilegium Prioratui S. Fidis de Horsham concessit ac confirmavit 284 d e f
- Henricus II Angliæ rex 432 e, 783 a; in cartusiam Arverniensem exstitit pie munificus 781 a b; cartusiam Withamiensem fundavit, primumque hujus Priorem S. Hugonem, Lincolniensem postea episcopum, singulari benevolentia fuit complexus 781 d; concessionem, monasterio S. Osithæ factas, confirmavit 956 e
- Henricus VIII Angliæ rex 401 a, 957 a, 944 a
- Henricus I Herbipolensis episcopus 433 b, 472 f; Herbipolense S. Stephani monasterium fundavit 439 f, 460 a d e f
- Henricus episcopus Leodiensis 348 b; Lanzonem abbatæ Trudonopolitanæ, invitis hujus monachis, præfecit 347 d e f, 348 a
- Henricus episcopus Neocastrensis 631 a, 660 d, 667 f, 668 c; exstructæ per S. Brunonem Turritanæ ecclesiæ consecrationi adstitit 630 a
- Henricus abbas S. Remigii donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit 311 c e
- Henricus dux, contra Normannos ab imperatore haud prospero eventu missus 341 d
- Henricus secundo genitus Wilhelmi, Tholosani comitis, filius 326 f
- † Heraclas patriarcha Alexandrinus 844 c
- Heraclius senior seu I imperator 418 d f, 419 c d e f, 420 c d e f, 421 f, 422 b, 804 f
- Heraclius episcopus Engolismensis Nantini comitem excommunicavit, fideliumque deinde seu vera seu ficta pœnitentia communioni restitutum iterum ab hac ob nova crimina semovit 928 b c d
- Heraclius episcopus Santonensis ex ecclesiæ Burdigalensis presbytero 927 d
- Heraïs. Vide Hierais.
- Herbertus episcopus Norvicensis 284 b; ecclesiam Prioratus S. Fidis de Horsham consecravat 284 d e
- Herbertus II comes Veromanduensis 733 f
- Herbertus III comes Veromanduensis Latinianense diocesis Parisiensis monasterium instaurandum curavit 733 f
- Herchenraus episcopus Catalaunensis a monachis S. Germani sacras S. Urbani Papæ martyris reliquias dono accepit 397 f, 398 a
- Herimannus episcopus Mettensis 463 c, 467 b, 348 b; investituram a manu sæculari accepit, factique post pœnituit 464 b c e f; damnationi Gregorii VII Papæ sese opposuit, nec, ut apparet, Wormatiensi, in quo hæc facta fuit, conciliabulo subscripsit 463 d e f, 464; a scriptoribus veteribus laudatur, schismateque Henriciano durante, Catholicis partibus contra Octobris Tomus III.
- stanter adhæsit 464 f, 463 a b c; Lanzonem abbatæ Trudonopolitanæ, invitis hujus monachis, præfecit 347 d e f, 348 a
- Herimannus episcopus Nivernensis 168 b f, 169 c d, 170 e; ejus de restitutis a Carolo Magno ecclesiæ Nivernensi bonis testimonium 168 d e; diploma a Carolo Calvo in ecclesiæ suæ favorem impetravit 168 c; Nivernense S. Martini cœnobium sedecim canonicis a se institutis inhabitandum dedit hosque ex ecclesiæ suæ bonis abuit 170 a
- Herimannus monachus Trudonopolitanus 348 b
- Herimannus monachus Trudonopolitanus alter 348 b
- Herimannus scholarum Remensium præfectus 303 c d e, 310 d e f
- Heriveus archiepiscopus Remensis 344 c
- † Herlembardus sanctis Martyribus ab Urbano II Papa adscriptus 241 c
- † Hermachoras primus Aquileiensis episcopus. Vide † Hermagoras.
- † Hermachoras martyr 897 f, 898 a b
- † Hermagoras primus Aquileiensis episcopus 218 e, 221 d
- Hermannus Lucemburgicus, a Catholicis adversus Henricum IV Germaniæ regem post Rudolphi Suevici obitum rex electus 463 d, 467 d, 489 e; Herbipolim, cæso ante prope Bleichfeld hostili exercitu, anno 1086 expugnavit, beatumque Adalberonem, civitatis hujus episcopum, sedi suæ restituit 466 f, 467 a b, 489 f; Henricum IV, Germaniæ regem, apud Hochstadium anno 1081 profligavit 490 e
- Hermannus episcopus Bambergensis, sententia Sedis Apostolicæ exauctoratus 461 e f
- Hermannus episcopus Mettensis. Vide Herimannus.
- Hermannus episcopus schismaticus intrusus 476 f
- Hermannus comes, in Schwarzacense monasterium pie munificus 461 d
- Hermipennius (Joannes) monasterii Budicensis subprior 207 e
- Herodes rex infanticida 810 f, 813 a
- Hieraïs e civitate Memphi, inter Prætermisos 4 e
- † Hieronymus Ecclesiæ doctor in Litanis Sabati sancti admodum antiquis fuit invocatus 71 f; ejus Octava, inter Prætermisos 787 e
- Hieronymus Valentinus in Hispania episcopus, qui, civitate sua episcopali exutus, munia episcopalia Zamoræ exercuit 236 a b, 240 b c
- Hieronymus Prior Montis Amati, titulo funebri S. Brunonem veneratus 737 b
- † Hilarii episcopi Tolosani inventio, inter Prætermisos 786 f, 787 a
- † Hilarion abbas 394 c, 711 d, 720 f
- † Hilarus episcopus Arelatensis 63 c
- † Hilarus episcopus Mimatensis seu Gabalitanus, Martyrologio Romano die 23 Octobris inscriptus, 409 d, 411 c; concilio Arverniensi anni 533 subscripsit 409 e, 410 b; fonti arefacto aquas precibus suis, uti in Vita ejus narratur, restituit 409 f; in hac eadem leguntur, quæ in Officio S. Ileri, videnturque huic gesta illius afficta 409 f, 410 a b c; probabiliter a S. Ilero episcopo Mimatensi, in Actis S. Enimix memorato, diversus non est 410 d; monasterium prope flumen Tarne condidisse traditur 410 e f
- † Hilarus episcopus Pictavensis 63 c, 333 c d, 733 b c, 934 d; ejus Basilica Pictavi a Saracenens combusta 337 e; reliquiæ Divionem delatæ dicuntur a Theobaldo, S. Prudentii biographo 334 c
- † Hilarus Papa 89 b
- † Hilarus episcopus Mimatensis. Vide † Hilarus.
- † Hilda abbatissa 940 a b c d
- Hildebrandus Liutprandi, Longobardorum regis filius, a Longobardis rejectus 442 b c
- Hildericus Wandalorum in Africa rex 413 f
- † Hilerus velut episcopus Gabalitanus seu Mimatensis 123

- matensis in Actis S. Enimiae memoratus. Vide
† Ilerus.
- † Hyppolytus martyr, Romae sub Valeriano
passus 897 a
- Hitherius abbas monasterii S. Martini Turonen-
sis 428 b c, 430 b
- Holte (Arnoldus de) septimus monasterii Budi-
censis Prior 205 f
- Homobonus episcopus Cremonensis 957 f
- † Honorati episcopi Tolosani inventio, inter
Prætermisos 786 f, 787 a
- Honorius III Papa indulgentiam Portiuncula-
nam S. Francisco Assisiati concessit 573 f,
574 a b; privilegium academiae Parisiensi im-
pertitit 706 c
- Honorius imperator 56 e, 89 d, 274 c, 556 a,
796 a, 801 d
- † Hormisdas Papa 82 d e, 84 d, 119 d; epistola
a S. Avito, Viennensi episcopo, fuit conventus
51 e
- Hormisdas Persarum rex 857 e, 855 c e, 854 a d
- Horus, velut martyr annuntiatus, inter Præter-
missos 4 f
- Hoya (Joannes ab) Monasteriensis episcopus ec-
clesiaeque Paderbornensis administrator par-
tem reliquiarum S. Meinulphi petiit et obtinuit
a Budicensibus canonicis 206 f; horum illa de
re litterae 206 f, 207 a b
- Hubertus episcopus Andegavensis 592 c; an Ber-
nardum, miraculorum S. Fidis scriptorem, ad
se, ut Andegavensi episcopali scholae praeset,
arcesserit 501 f, 502 a; relexit corpus S. Renati
episcopi 595 d
- † Hugo episcopus Gratianopolitanus 502 a, 555 b,
555 e, 545 d, 556 d f, 557 b, 561 f, 564 a,
565 b, 566 b c d e, 567 a, 568 b c d e, 575 b,
581 d, 594 b, 595 c, 599 c, 600 d e f, 601,
603 c d e f, 604 a b c d e, 605 a b c, 607 b c d e,
608 c, 609 a, 615 d, 617 a b, 625 e, 624 a,
625 c, 627 e, 628 d, 651 a, 652 e f, 655 a,
704 d e, 705 a, 706 f, 707 a b, 711 e, 712 f,
713 d, 715 d, 716 d, 717 c d e f, 718 b d,
721 f, 726 a c, 727 e f, 729 f, 750 a c d, 785 c;
oblata sibi in somnis visione, qua S. Bruno ejus-
que socii, Gratianopolim pergentes Cartusiam-
que petaturi, designati fuere, divinitus honora-
tus, benigne hosce exceptit suoque auxilio ac
consilio fovit 602, 605 a b, 604 f, 607 f,
609 d, 704 e f, 715 f, 714 a b f, 715 a b c,
716 a, 726 d e f, 727 a b c, 728 b; cum
Brunone etiam in Cartusiae eremum ingressus
est, ibique cum eo commoratus 608 a, 616 b c,
716 b; quo anno hic ingressus statutus re-
periatur, et quo reipsa acciderit 609 d e f,
601, 611, 614 c d e f, 615, 616 a; quan-
donam Romae fuerit ordinatus episcopus 612,
614 b c; qua ratione computandus annus epi-
scopatus ejus quartus, quo data notatur charta
publica, qua S. Brunoni, quidquid in Cartu-
siam juris sibi competeat, cessit, 625 e f, 626
a b; exstructam a S. Brunone in Cartusia
ecclesiam consecravit 618 a b c d e; hunc ta-
men etiam tunc habitu monastico induisse non
videtur 618 e, 619 a b; singulari plane in
eundem Sanctum affectu, veneratione ac be-
nevolentia fuit 624 d e f, 625 a d, 705 a,
720 a b c; Cartusianus tamen haud exstitit,
nec eum in studiis socium habuisse videtur 624
c, 706 d e
- † Hugo episcopus Lincolnensis 578 e, 579 f,
779 b, 783 d, 786 a, 787 d; ejus translatio,
inter Prætermisos 260 d e, 789 f; B. Artal-
dum jam senem invisit 778 c, 784 f, 785 a
- † Hugo abbas Cluniacensis 518 c, 562 f, 563
b, 565 a, 667 b
- Hugo Capetus Francorum rex 434 a, 606 f
- Hugo S. R. E. Cardinalis, equitum Hierosoly-
mitanorum magister, Messanense S. Joannis
Baptistae templum forma elegantiori refici jussit
405 a; pro impetrandis SS. Placidi Socio-
rumque reliquiis apud Pontificem institit, et
tamen an voti factus fuerit compos, est dubium
414 e
- Hugo episcopus Diensis, Sedis Apostolicae in Gal-
liis legatus ac dein Lugdunensis archiepis-
copus 259 a b, 502 f, 509 b, 517 f, 521 a e f,
522 c d e f, 523 b e, 524 b c, 526 e, 533 a,
597 e, 607 a, 612 a b e, 613 a d e f, 614 a b,
632 e f, 633 a, 718 d, 730 c; concilium
Claromonte celebravit, in eoque Stephanum,
ecclesiae Aniciensis invasorem, excommunica-
vit 518 a b; celebravit et concilium Augusto-
duni 518 c; in Manassem I, Remensem archie-
piscopum, tulit suspensionis sententiam 524 f,
522 a b; concilium Lugduni, anno 1080 ha-
bitum, indixit ibique eundem Manassem, ad
id citatum, nec tamen, falsis allatis excusa-
tionibus, venientem exactoravit, donis sibi
oblatis nihil motus 524 d e f, 525 a b c d e;
S. Brunonem Cartusiensem et Manassem, ec-
clesiae Remensis praepositum, veluti de Ecclesia
bene meritos, Gregorio VII Papae commenda-
vit 515 f, 518 e, 527 e, 529 e; epistola, qua
id fecit 518 e f, 519 a b c
- Hugo episcopus Albanensis, sententia excommu-
nicationis in synodo Quindiliburgensi adversus
Guibertum antipapam ejusque sequaces cele-
brata percussus 465 e
- Hugo episcopus Astensis 678 f, 679 a
- Hugo episcopus Lingonensis, Besuensi monasterio
hujusque monachis adversatus 345 b; Beren-
garii haeresim primus detexit, huncque in re-
clam viam reducere fuit conatus 506 e f
- Hugo Burgundiae dux 346 c, 364 d, 365 e
- Hugo abbas Figiacensis 433 a
- Hugo abbas S. Martialis Lemovicensis 434 d f,
432 a
- Hugo dictus Capellanus, e S. Brunonis sex pri-
mis in Cartusia sociis, 533 b, 556 e, 594 f,
596 e, 602 a b, 605 b, 607 c d, 609 d, 704
e, 706 f, 709 b, 712 a, 713 d e, 725 b,
726 b, 727 e, 783 c, 785 d; biennio Car-
tusiam rexit, munereque hoc deinde liberari
petiit ac obtinuit 606 c; an e clero Remensi
exstiterit 606 d e
- Hugo Prior cartusiae Romanae, ab Ordine Car-
tusiensi ad S. Brunonis canonizationem cu-
randam, Cartusiamque S. Stephani de Nemore
recuperandam deputatus 695 a c, 696 f
- Hugolinus S. R. E. Cardinalis Ostiensis, Sedis
Apostolicae legatus, Venetam S. Justinae ec-
clesiam consecravit indulgentiisque ornavit
793 f
- Hüls (Arnoldus) sextus monasterii Budicensis
Prior 204 a d, 205 b, 206 d
- Humbertus episcopus Gebennensis 780 d; Gui-
goni, quinto Cartusiae Majoris Priori, novam
in Beugesia cartusiam constituendi facultatem
fecit 780 b c, 784 a
- Humbertus abbas S. Sulpitii 913 a
- Humbertus III comes Sabaudiae 785 d; limites
Cartusiae Arveriensis, omnesque huic a patre
factas donationes confirmavit 780 f, 784 b
- Humbertus dominus Belli-joci 780 f, 781 b,
784 c; Alisae, comitis Sabaudiae filiae, matri-
monio junctus fuit 785 d e; fundandae Arve-
riensi cartusiae symbolam suam contulit 780
d e, 781 a, 784 b
- Humbertus dominus Montis-lupelli 778 b; in
cartusiam Arverensem exstitit pie munificus
782 b
- Humbertus Tancredi ab Alta-Villa filius 640 d
- Humbertus, veluti Burbacensis monasterii Prior
cum Sancti titulo a Wione annuntiatus, inter
Prætermisos 788 e f
- Hunaldus Eudonis, Aquitaniae ducis filius. Vide
Chunoaldus.
- Hunericus Wandalorum rex 98 d e, 136 a,
332 b; ejus in Christianos saevities 98 f
- Hunifredus Tancredi ab Alta-Villa filius 640 d
Hunoldus

Hunoldus Eudonis, Aquitanix ducis filius. Vide Chunoaldus.

Huoremannus Spirensis magister 540 d e

Huzmannus episcopus Spirensis, excommunicationis sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus 463 c

† Hyacinthus martyr, cujus reliquiæ Ticini in S. Felicis monasterio asservatæ 859 d

† Hypatius, cui ecclesia in suburbio Chalcedonensi sacra 863 c

Hypatius consul Orientalis 79 a b; fuit Anastasii imperatoris nepos 81 d

Hypatius (Flavius) Anastasii imperatoris frater 81 d

I

† Jacob patriarcha, inter Prætermisos 259 e f

Jacoba mulier Veronensis 799 a c; a beata Virgine, ut narratur, Martyrum reliquias in Patavino S. Justinæ templo occultari, edocta, Patavium adiit, locumque, ubi hæ jacerent, indicavit 797 f, 798

Jacobus II Aragonix rex 284 d

Jacobus de Aragonia Cartusix Neapolitanæ Prior. Vide Aragonia.

Jacobus Donzellus, velut beatus confessor annuntiatus, inter Prætermisos 4 d

Jacobus presbyter apparitioni, qua S. Placidus sese spectandum dederit, adfuisse narratur 74 b, 403 c

Jancelinus (R. P.) Cartusix Majoris Prior annis 56 toti Cartusiensium Ordini præfuit 577 e, 578 f, 579 f, 584 e

Janonius (Joannes Baptista) præfectus palatii episcopi Labacensis 45 b

† Januarius, Antiochiæ ad 7 Octobris memoratus, inter Prætermisos 789 c d

† Januarius martyr, Capuæ ad 16 Novembris in Hieronymianis annuntiatus 332 e

† Januarius martyr Romæ sub Antonino, unus e septem S. Felicitatis filiis 266 f

Jarumanus episcopus Sigerum, Orientalium Saxonum regem, ad Christianam, quam deseruerat, religionem reduxit 938 c

Ibbo archiepiscopus Turonensis 428 b

Ibraimus Saracenorum rex. Vide Abrahymus.

Ido ecclesiæ Paderbornensis presbyter scripsit Historiam translationis S. Liborii, miraculaque hanc comitata 174 f, 175 a, 185 c d, 186 f, 187 a; legatorum, quos Baduradus, episcopus Paderbornensis, pro impetrandis S. Liborii reliquiis misit, fuit præcipuus 186 f, 187 a,

Jeremias Prosorlivius monachus Cryptensis, inter Prætermisos 5 e

Jesu Maria (Joannes Gregorius a) Augustinianorum excalceatorum procurator generalis tradita sibi S. Peregrinæ V. M. reliquias in Labacensem Ordinis sui conventum transcripsit 43 a b c d, 44 a b c f

† Ignatius episcopus Antiochenus martyr 263 a

† Ignatius Societatis Jesu fundator : facto ei et S. Geroldo voto, mulier, periculosissime ægrotaans, convaluit 964 d

† Ildephonsus archiepiscopus Toletanus 237 a c d, 242 c, 244 b, 245 b d e; corpus ejus Zamoram delatum 245 d; locum, quo id ibi jacebat reconditum, revelavit 237 b

Ildeprandus Longobardorum rex 444 f

† Ilerus, velut episcopus Gabalitanus seu Mimatensis in Actis S. Enimix memoratus 409 d, 441 e; S. Enimiam abbatissam, conditaque ab hac monasteria consecrasse traditur 406 f, 407 c d, 408 a, 409 c; precibus suis, ut narratur, fonti arefacto aquas restituit 409 b f; eadem leguntur in ejus Officio, quæ in S. Hilarii, episcopi Mimatensis, Vita, videnturque hujus gesta illi afficta 409 f, 440 a b c; probabiliter a S. Hilario, Mimatensi iidem episcopo, qui concilio Arvernensi anni

535 subscripsit, diversus non est 440 d; monasterium prope flumen Tarne condidisse asseritur 440 e f

Imadus episcopus Paderbornensis 172 c; decessorum suorum Hathumari et Baduradi ossa ele-
vavit 222 d

Imina comitis Megingaudi uxor. Vide Imma.

Imma comitis Megingaudi uxor 464 b c

Importunus patricius, epistola a Theodorico, Gothorum rege, conventus 83 c

Incontri (Franciscus Cajetanus) archiepiscopus Florentinus magno Ordinis Melitensis magistro partem reliquiarum B. Petri de Imola, additis testimonialibus litteris, donavit 247 f, 248 a d

Ingelbaudus archiepiscopus Turonensis. Vide Angebaudus.

Ingelvinus ecclesiæ cathedralis Mimatensis decanus 441 e, 442 a

†† Innocentes Pueri ab Herode occisi : duorum ex his reliquiæ Ticini in S. Felicis monasterio asservatæ 859 d; trium corpuscula in veteri Patavina S. Justinæ ecclesia 814 c; a S. Juliano, ut narratur, Patavium fuere e Terra Sancta delata 812 c, 813 b; fuerunt ibidem, cum aliquamdiu metu hostium delituissent, iterum detecta 810 d f, 814 b; e loco, in quo in dicta ecclesia jacebant recondita, ad majorem ejusdem aram anno 1502 fuere ad tempus translata, ac dein anno 1562, cum legitime fuissent inspecta, in nova ecclesia deposita 844 f, 812 d e, 815, 816, 817, 818 a b c d, 819 b c

† Innocentius episcopus Afer 379 e; corpus ejus Cajetam translatum, ibique asservatum 379 b, 380 d

† Innocentius martyr : caput ejus in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatum 398 a

Innocentius II Papa 780 a, 785 e, 893 e f, 894 b, 903 b; Vitam S. Hugonis episcopi Gratianopolitani fecit conscribi 706 d e, 727 f

Innocentius III Papa 568 b e, 784 e f, 793 f, 950 a b, 954 f; privilegium academix Parisiensi impertiit 706 c

Innocentius IV Papa mitræ et annuti usum Umberto, monasterii Conchensis abbati, in S. Fidis virginis, quæ hujus patrona est, honorem concessit 282 d e f, 283 a; privilegium academix Parisiensi impertiit 706 c; S. Geroldum Sanctorum albo adscripsisse asseritur a Crombachio 959 d; ast id veritati consonum non probatur 959 d e

Innocentius VI Papa 551 e; cartusiam Villænovæ fundavit, in eaque ortum et progressum Ordinis Cartusiensis depingi fecit 544 d

Innocentius X Papa 60 b, 959 f; consensit, ut una pluresve portiones a corpore S. Geroldi separari, Coloniamque Agrippinam deferri possent 964 c; concessit etiam indulgentiam plenariam omnibus, Coloniensem Societatis Jesu ecclesiam, ad quam sacræ illæ reliquiæ fuerant delatæ, in solemnî translationis earumdem festo visitantibus 963 d e

Innocentius XI Papa 448 e

Innocentius XII Papa, ne de Sanctis, Mrl. Romano non inscriptis, Officia Missæque fiant, inhibuit 47 e f

Joanna Angela secunda patris S. Ludovici Bertrandi uxor. Vide Angela.

Joanna et Sociæ martyres in Japonia, inter Prætermisos 789 c

Joanna filia et hæres Joannis, comitis Blesensis, Petro Alençonii comiti nupta, in Cartusianos pie benefica 590 d

Joanna (Hieronymus de) Venetum S. Justinæ templum instauravit 793 f

† Joannes I Papa 80 e, 84 b d, 115 d, 119 c, 154 f, 155 a c f, 156 a, 157 b c d e f, 158 a, 161 b c; ejus reliquiæ Officio ritus duplicis honoratæ 448 d; mirabilem iconis Christi et sanctissimæ

- sanctissimæ Virginis Mariæ apparitionem habuisse narratur, iconemque illam visitantibus indulgentiam plenariam concessisse* 456 b c d; *a veritate postremum alienum ostenditur* 458 b c d e f
- Joannes III *Papa* 397 a c
- Joannes VI *Papa* 460 b
- Joannes VIII *Papa* 76 d, 401 d, 407 b, 438 e, 340 b, 354 e
- Joannes X *Papa* 379 e
- Joannes XIII *Papa* 807 c; *sedem Beneventanam metropolitanæ dignitate donavit* 93 a
- Joannes XIX *Papa* 897 f, 898 b
- Joannes XXII *Papa* 84 b, 581 c; *S. Thomam Aquinatem Sanctis adscripsit, ea tamen, quæ de ejus miraculis doctrinaque dixisse fertur, verosimillime non dixit* 723 c d; *abbatiale S. Mariæ Lucionensis ecclesiam in cathedrallem exexit, uti et Malleacensem S. Petri* 763 b
- † Joannes *Apostolus et Evangelista* 10 b, 42 d, 262 a; *ecclesia ei a S. Benedicto in monte Casino exstructa* 90 a b, 447 e
- † Joannes *Baptista* 704 c, 726 a; *Budicensis ecclesiæ altare princeps ei consecratum* 201 f; *Cartusia in ejus honorem a S. Brunone ejusque sociis fuit exstructa, verosimillimeque etiam eremi Turritanæ ecclesia* 617 c d, 644 e, 647 f, 659 a, 755 c; *in patronum a primis Cartusianis fuit electus* 654 e, 750 e; *an occasione, qua adstruitur, id factum* 654 f, 655 a e
- † Joannes *Beverlaccensis archiepiscopus Eboracensis* 759 e
- † Joannes *episcopus confessor ex Ordine Cisterciensi, inter Prætermisos* 2 b c
- † Joannes *abbas primus monasterii S. Joannis Evangelistæ Parmæ* 808 d
- † Joannes *martyr, cujus corpus anno 1657 inventum, inter Prætermisos* 260 e f
- † Joannes *Vincentinus seu Vicentinus confessor Ordinis Prædicatorum, inter Prætermisos* 2 e
- Joannes *Francorum rex* 544 d e f
- Joannes *rex Angliæ* 783 e, 783 f, 786 a; *Chichensis S. Osithæ monasterii advocatiam episcopis Londinensibus concessit* 956 f
- Joannes *S. R. E. diaconus Cardinalis* 642 b, 661 e; *scripsit Bullam, qua Urbanus II Papa datas S. Brunoni a Rogerio comite et Mesimerio episcopo chartas approbavit* 644 a
- Joannes *S. R. E. tituli S. Marci Cardinalis, cujus nomen constitutioni Nicolai II Papæ de eligendi Pontificis forma subscriptum*, 888 f, 889 a
- Joannes *patriarcha Antiochenus* 843 f, 846 b c d; *ecclesiæ S. Sergio in Augusta Euphratesia sacræ episcopum consecravit, eamque ab ecclesia Hierapolitana avulsit* 846 a
- Joannes III, *cognomento Scholasticus, patriarcha Constantinopolitanus asini vectura Constantinopolim solemniter fuit ingressus* 170 b
- Joannes *Trivisanus, Venetiarum patriarcha*, 417 e
- Joannes *archiepiscopus Florentinus ecclesiam S. Jacobi in campo Corbolino consecravit* 246 a d e
- Joannes *episcopus Eystettensis* 551 c
- Joannes *episcopus Legionensis S. Froilani corpus seu hujus magnam partem solemniter supplicantium ritu per urbem Legionensem detulit* 253 d
- Joannes *episcopus Lithomislensis, aulæ imperatoris cancellarius, donationi corporis S. Palmatii Trevirensis, Carolo IV imperatori factæ, interfuit* 19 c
- Joannes *de Veyrac episcopus Lemovicensis. Vide Veyrac.*
- Joannes *episcopus Macloviensis revelationi corporis S. Renati episcopi interfuit* 595 d
- Joannes *episcopus Mutinensis monasterium S. Petri in suburbio Mutinensi fundavit* 808 d
- Joannes *episcopus Portuensis, excommunicationis sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus* 463 e
- Joannes *episcopus Thefelicensis Budicensem ecclesiam consecravit* 201 f
- Joannes I *episcopus Zamorensis* 256 f; *diplomati Ordonii II, Legionensium regis, anno 916 dato, subscripsit* 259 b
- Joannes II *episcopus Zamorensis variis donationum chartis subscripsit* 259 c
- Joannes *dux Bituricensis, Joannis Francorum regis filius* 544 d e f
- Joannes II *dux Britannicæ* 590 d, 591 b
- Joannes *comes Blesensis* 590 d
- Joannes *Medicæus Florentinorum consalonarius* 893 d
- Joannes *Medicæus, præcedentis filius, Florentinorum itidem consalonarius* 893 d
- Joannes *Austriacus, victoria de Turcis ad Echinadas insulas relata clarus* 792 f
- Joannes *Risocopus exarchus Ravennas* 804 e
- Joannes *alter exarchus itidem Ravennas* 804 e
- Joannes *abbas Lambacensis* 455 e f, *aliisque de B. Adalberone Herbipolensi episcopo locis; hujus Acta una cum B. Altmanni et S. Gebhardi Vitis e Mss. monasterii sui codicibus primus vulgavit* 451 e, 452 c; *qua methodo id fecerit* 452 d e
- Joannes *abbas Patavini S. Justinæ monasterii* 809 a
- Joannes *Rufi abbas, seu forte S. Rufi abbas corpus S. Brunonis transtulit* 701 e f, 753 a
- Joannes *abbas S. Salvatoris prope Telesium* 667 b
- Joannes *ex abbate Abundantiæ cartusianus Arverniensis* 783 b c, 784 f
- Joannes *Logotheta Constantini imperatoris et Irenes matris ad Concilium Nicænum legatus* 446 e
- Joannes *Tusculus quartus Cartusiæ Majoris Prior* 491 e, 492 a b, 495 c, 561 f, 613 e
- Joannes *S. Laurentii præpositus Simeonem, qui Acta S. Placidi Salernum detulit, pro impostore habuit* 71 a, 74 d
- Joannes *ecclesiæ S. Marci Romæ archipresbyter* 901 e
- Joannes *diaconus, Vitæ S. Gregorii Magni Papæ scriptor* 485 f, 484 c
- Joannes *anachoreta, ad S. Sergium in Resapham peregrinari subinde solitus* 838 c
- Joannes *Arragonensis, velut beatus confessor annuntiatus, inter Prætermisos* 4 d
- Joannes *Cartusianus Portensis* 785 b c
- Joannes *de Badonali confessor ex Ordine S. Francisci, inter Prætermisos* 789 b
- Joannes *de Laniaco, in ecclesiam Molismensem pie munificus* 599 d
- Joannes *de Nicephoro. Vide Nicephoro.*
- Joannes *in Fastis Æthiopum memoratus, inter Prætermisos* 789 c
- Joannes *monachus abbatiæ S. Arnulphi Metis* 545 e
- Joannes *monachus Capuanus Acta S. Placidi, Constantinopoli allata, suspecta habuit, ac dein Casinum detulit* 74 d
- Joannes *presbyter Romanus* 890 f
- Joannes *Tinmuthensis, Vitæ S. Yvii diaconi confessoris scriptor* 400 b, 405 f; *scripsit forte etiam Vitam S. Osgithæ virginis martyris* 957 e f
- Joannes *tyrannus* 801 e
- Joannes *Vitaliani, Patriciolo nati, nepos* 82 e
- Jobus *patriarcha Moscoviticus* 3 b
- Jocerannus *episcopus Lingonensis* 554 f, 545 c d f, 565 f, 563 d; *synodum prope villulam, Lucum dictam, anno 1116 celebratam, convocavit* 543 e, 551 f, 563 e
- Joceval (Joannes de) *abbas S. Germani Autissiodorensis* 598 f
- Joffredus *Besuensis in Burgundia monasterii abbas* 547 e
- Johannes. *Vide Joannes.*

- Jonas, cum titulo metropolitæ Kioviensis annuntiat, inter *Prætermisos* 3 a b c
- Jonas Hlezná metropolita Kioviensis, utut a Jona præcedenti distinctus, Sanctis annumerandus non est 3 c
- Jonas episcopus Nivernensis 168 c, 171 b d e; inceptam sacrarum diæcesis ædium instaurationem continuavit 168 e f, 170 e f
- Jonas abbas, S. Columbani biographus 904 b
- Jonas monachus Bobiensis scripsit Vitam S. Eustasii, abbatis Luxoviensis 427 e
- Jordanus archiepiscopus Capuanus 829 c
- Jordanus princeps Aversanus 662 b, 663 b
- Jordanus de Laron episcopus. Vide Laron.
- Jordanus filius nothi Rogerii, comitis Calabriae et Siciliae 649 b c
- Josbertus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 543 b, 546 b
- Joscerannus episcopus Lingonensis. Vide Joce-rannus.
- Josephus a S. Oswaldo Augustiniqorum Dis-calceatorum Labaci sub-Prior. Vide Oswaldo.
- Josephus Eugubinus, velut beatus confessor annuntiat, inter *Prætermisos* 4 d
- Josfredus abbas. Vide Gaufridus.
- † Josué Israelitarum dux 97 e
- Jotha abbatissa, inter *Prætermisos* 789 b
- Jotzelinus abbas Altiwillarensis donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit 511 c e
- † Jouanes martyr, cujus corpus anno 1637 inventum. Vide † Joannes.
- † Jovita martyr, Briziensium patronus: terribilis ejus ac S. Faustini visio, Picinino duci Briziam obsidenti oblata, nec tamen a scriptoribus synchronis memorata 573 c d, 574 d
- Irene imperatrix, Leonis IV imperatoris uxor, 443 c, 447 a b c, 448 c, 450 a d, 805 b; S. Nicetam confessorem, quem sorte consanguineum habuerit, summo favore fuit prosecuta 446 d; eum tamen ad secundum Nicænum concilium legatum non misit 446 e
- † Isaac patriarcha, inter *Prætermisos* 259 e f
- Isaacus episcopus Lingonensis 558 c, 554 f
- Isacius exarchus Ravennas 804 e
- Isembertus abbas S. Martialis Lemovicensis 452 f, 455 a
- † Iserus, velut episcopus Gabalitanus seu Mimatensis annuntiat. Vide † Ilerus.
- † Isichius Viennensis episcopus 45 f, 46 c, 48 e f, 49 b d
- † Isicium Viennensis episcopus. Vide † Isichius.
- † Isidorus episcopus Hispalensis 253 d
- † Iserus, velut episcopus Gabalitanus seu Mimatensis annuntiat. Vide † Ilerus.
- Istokus pater Justiniani. Vide Sabatius.
- Itala mater Aetii, Hunnorum victoris 801 e
- Itela mater Aetii. Vide Itala.
- † Itherius episcopus Nivernensis 167 a
- Itherius abbas. Vide Hitherius.
- † Judæ Apostoli reliquiæ in veteri Patavina S. Justinæ ecclesia inventæ 813 d
- Judith Rogerii comitis Calabriae et Siciliae uxor. Vide Delicia.
- † Julia virgo martyr 854 c, 845 e, 847 e f; eodem loco, quo SS. Sergius et Bacchus, sepulta 854 e f, 856 a b
- Juliana vidua, quæ corpus S. Stephani protomartyris Constantinopolim detulisse fingitur, 533 a
- † Julianus episcopus Apamenus 8 e
- † Julianus primus Cenomanensium episcopus cathedralē Cenomanensem ecclesiam a quo tempore nomini suo habuerit dicatam 764 c d
- † Julianus Patavii 812 f; a S. Urto videtur diversus 815 a b c d; sacra trium SS. Innocentium corpora e Terra Sancta Patavium detulisse narratur 812 c, 813 b c, 816 b e; ibidem ejus reliquiæ in veteri S. Justinæ ecclesia 814 c; e loco, in quo in hac jacebant reconditæ, ad majorem ejusdem aram anno 1302 fuere ad tempus translatae ac deinde anno 1362, cum legitime inspectæ fuissent, in nova ecclesia depositæ 811 f, 812 b d e, 815, 816, 817, 818 a b c d
- † Julianus martyr, ad diem 9 Januarii apud nos datus 884 b c d
- † Julianus, ad diem 7 Octobris vetustissimo Hieronymiano apographo inscriptus, inter *Prætermisos* 789 c d
- Julianus Apostata imperator 27 c f, 551 c, 585 d e f, 555 d, 815 c, 815 f, 816 c d, 828 d e, 829 a b
- Julianus abbas monasterii S. Justinæ Patavii 820 a
- Julianus presbyter 855 e; inter *Prætermisos* 789 e
- † Julius I Papa 56 e, 57 a b, 84 a d, 887 c d f; ejus Romæ miræ magnitudinis ecclesia 887 b
- Julius II Papa 60 b
- Julius Cæsar gentem Octaviam patricio ordini restituit 83 c
- Julius episcopus fictitius 57 c
- Julius notarius scripsit chartam publicam, qua S. Adalgisus in S. Gaudentii ecclesiam exstitit pie munificus 947 e
- Ivo Prior Cluniacensis Acta S. Pardulphi abbatis e scriptore antiquiori inculto concinnavit stylo compliori 425 c
- † Justina Antiochena, Nicomediæ cum S. Cypriano passa 792 b; caput ejus Lucæ in Etruria asservatum 794 b
- † Justina, die 50 Novembris Martyrologio Romano inscripta 791 f, 792 a; hanc a Justina Patavina diversam verosimillime putarunt Romani Martyrologii emendatores 792 b
- † Justina virgo martyr, cujus caput ad pagum Viller la rue Roma allatum 792 b c
- † Justina virgo martyr Patavina 859 b, 948 f; inter *Prætermisos* 259 d
- † Justinæ virginis, dubium cujus, translatio, in Additionibus Bruxellensibus ad Grevenum memorata, inter *Prætermisos* 4 a
- Justinianus I imperator 65 e, 70 b, 75 e, 73 b c d e f, 76 a b, 78 a c, 79 c f, 80 a b e, 81 a, 82, 87 e, 96 c d, 97 c d f, 98 a b, 99 b, 115 b d, 119 c e, 120 a b, 129 f, 153 f, 156 c, 141 d, 153 f, 157 f, 597 a, 598 f, 446 c, 796 a, 804 a b, 816 c, 842 d f, 851 e, 852 f, 853 e; SS. Placidi Sociorumque Acta litteris mandari jussisse, atque a Vigilio Papa approbari curasse, falso narratur 158 b e, 159 d e; præsentissimo mortis periculo, quod ei ab Anastasio I imperatore imminerebat, terrificam huic visionem oblata fuit ereptus 849 c d; hac Anastasio sese spectandos dedisse narratur SS. Sergius et Bacchus 849 e f, 850 a; de re hac quid censendum 850 b c d, 851 d; iisdem Sanctis, ut narratur probabileque apparet, nobilem ecclesiam ad Scodram urbem Barbanamque fluvium una cum Justino avunculo erexit 850 a d e f; insignem item post solus iis ecclesiam Constantinopoli, magna ad id pecuniæ vi impensa, extruxit 842 e, 850 f, 851 a b c; idem etiam ibidem SS. Petro et Paulo præstitit 850 f, 851 a; Resapham etiam seu Sergiopolim, quo exstructo ibi S. Sergii templo prospiceret, mœnibus simul ac præsidio militari munivit 851 f, 852 a b; sacrae insuper ædis hujus suppellectili crucem auream adjunxit 857 e, 852 b c, 855 f
- Justinianus (Anicius Probus) Romanis consulibus a Wione annumeratus. Vide Probus.
- † Justinus collegiatæ Heiligenstadiensis ecclesiæ patronus 861 b
- Justinus I imperator 75 e, 78 c d, 79 b c, 80 a e, 82 c e f, 84 f, 85 c, 87 e, 115 d, 119 c, 140 b, 155 f, 157 f, 158 a; litterarum expers fuit 80 b; humile ejus genus 82 b; præsentissimo capitis periculo, quod ei a Joanne Gibbo, Anastasii I imperatoris exercitus duce imminerebat, terrificam huic visionem oblata fuit ereptus 849 e f; fuit

fuit et pari necis discrimine, quæ ei ab ipso Anastasio parata erat, terrifica itidem visione huic oblata liberatus 849 c d; hæc Anastasio sese spectandos dedisse SS. Sergius et Bacchus narrantur 849 e f, 850 a; de re hac quid censendum 850 b c d, 851 d; iisdem Sanctis, ut narratur probabileque apparet, nobilem ecclesiam ad Scodram urbem Barbenamque fluvium una cum Justiniano erexit 850 a d e f
 Justinus II imperator 81 f, 83 e, 397 a, 398 f; a moriente Justiniano imperator designatus fuit 76 a
 † Justus martyr 332 e
 Justus episcopus Gebennensis 778 f

K

† Kilianus martyr, Franconia apostolus 483 b, 462 a, 477 a; altare monasterii Lambacensis princeps dedicari ei voluit B. Adalbero, Herbipolensis episcopus, et cur 473 c, 477 b
 Kilyerman (Joannes) canonicus Regularis e primis monasterii Budicensis reformatoribus 209 b
 † Kineburga virgo, Pendæ Merciorum regis filia 938 d, 944 e
 † Kineswitha virgo, altera Pendæ Merciorum regis filia 938 d, 944 e
 Ktasia Rachisii, Longobardorum regis, uxor. Vide Tasia.
 Ktaxia Rachisii, Longobardorum regis, uxor. Vide Tasia.

L

Laban metropolita Elusanus 929 e
 Labbeus (Philippus) S. J. sacerdos codicem Miraculorum S. Fidis publici juris fecit 286 d
 Lambertus abbas S. Nicolai Andegavensis 515 c, 764 f; titulo funebri S. Brunonem veneratus est 757 a, 762 a
 Lambertus abbas Pultariensis 514 b, 746 f; S. Brunone, Ordinis Cartusienensis fundatore, magistro usus fuit 513 f; titulo funebri huic parentavit 743 e
 Lambertus Cartusiae Calabrinæ Prior 626 d e, 633 b c
 Lambertus S. Brunonis Cartusiani discipulus 626 c; eremiticam una cum hoc Vitam apud Siccam-Fontanam, ut Mabillonio visum est, aliquamdiu egit 599 e, 605 b c; sitne idem cum Lamberto Cartusiae Calabrinæ Priore, est dubium 626 d e
 Lambertus decanus, donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
 Lambertus alter, eidem donationi subscriptus, 511 c
 Lando abbas Fontanellensis ac Remensis episcopus 428 e
 Lando comes Theani 665 b
 Lando (Hieronymus) prætor Patavinus 819 e, 820 f, 821 e, 822 a, 823 d
 Landuinus Tuscus Cartusiae Majoris primus post S. Brunonem Prior, atque e sex primis hujus sociis 491 e, 492 a, 493 c, 533 b, 535 f, 556 d, 557 f, 563 e f, 565 e, 591 f, 592 a, 596 c, 601 f, 602 b, 605 a, 607 c d, 609 d, 615 b, 624 b, 628 c d e, 631 e, 632 d f, 633 a b, 654 f, 655 a, 673 d e, 675 a c, 687 a, 704 e, 705 e, 706 f, 709 b, 710 c, 713 b, 718 c d, 722 d e, 725 b f, 727 e, 730 b, 732 b, 733 d, 783 c; an e clero Remensi existerit 605 c d e; sacerdotio initiatus fuisse videtur 606 e f, 607 a; qua ratione magister vocatus inveniat 619 b; a Lanvino, cognomento Normanno, est diversus 626 f, 627 a; quandonam Cartusiae Majori a S. Brunone fuerit præfectus 707 d, 732 a; suum hunc sanctum Patrem, ut cum eo de communi, quod sequebantur, vitæ instituto conferret, in Calabria invisit, Cartusiamque deinde repetens a schismaticis, quod verum Pontificem abnegare nollet, in tetrum, in quo et obiit, carcerem fuit

conjectus 620 d, 623 a b c f, 674 a, 735 e; quandonam hæc acciderint 674 b c d e f
 † Lanfrancus episcopus Cantuariensis, Philosophiæ scientia clarus 500 a, 504 b d
 Lannus Pinus notarius 44 a
 Lantharius comes Lemovicensis 427 d e; Waractense S. Petri monasterium condidit, eique S. Pardulphum præfecit 422 c f, 424 e, 425 e, 427 b, 434 c d e f
 Lanvinus, cognomento Normannus, Squillacensis post S. Brunonem Cartusiae Prior 626 e f, 627 b, 633 b c, 636 d f, 638 e f, 639 d f, 641 b c d, 643 e, 645 c, 646 c, 647 d, 649 e, 650 c, 657 f, 658 b c d e f, 660 b, 661 c, 662 a, 664 a, 665 b d, 677 e, 684 e, 685 a e, 686 f, 687 a c, 694 a, 707 c, 722 d, 735 b e; a Landuino Tusco, Cartusiae Majoris primo post S. Brunonem Priore, est diversus 626 f, 627 a; monasterii, in quo S. Benedicti Regula observaretur, Cartusianis infirmioribus seu vitæ eremiticæ minus aptis condendi facultatem petiit, reque ipsa tale, in quo et eos constituit, monasterium condidit 620 f, 665 c; hinc tamen, Benedictinam Regulam primis Cartusianis a S. Brunone fuisse præscriptam, consequens non est 622 b c d; de sacro fonte levavit Rogerium, Rogerii comitis filium, primum postea Siciliæ regem, 655 f, 657 b d; vivente adhuc S. Brunone, Calabrino S. Stephani monasterio præfuit 660 a, 664 f, 665 a, 723 b
 Lanzo monachus, abbatiae Trudonopolitanæ, in vitis monachis, abbas præfectus 547 d f, 548 a c d e f, 549 a
 Laron (Jordanus de) episcopus Lemovicensis 454 e; donationem monasterii Arnacensis, abbatibus S. Martialis Lemovicensibus factam, approbavit 431 d; id tamen Gaufredi abbatis tempore fecisse non videtur 431 f
 Laudinus (Josephus) Ordinis Cartusienensis in curia Romana procurator generalis 776 a
 Laudolenus sacerdos, in Vita S. Pardulphi memoratus 436 c
 Lauduinus Tuscus. Vide Landuinus.
 Launois (Joannes) doctor Parisiensis 536 d; thesibus publicis aliisque scriptis editis, quidquid de doctore Parisiensi redituro narratur, tamquam commentitium, traduxit ac oppugnavit 536 b, 537 e; alia etiam contra illam historiam melitis narratur, non tamen omnino recte quantum ad tempus 536 c, 537 c
 Lauredanus (Leonardus) Venetiarum dux 811 f
 † Laurentia, inter Prætermisos 789 d
 † Laurentius Justinianus, Venetiarum patriarcha 573 c
 † Laurentius martyr 895 d e; insignem in ejus triumque aliorum Sanctorum honorem ecclesiam exstruxit S. Palladius, Santonensis episcopus, eorumdemque Roma acceptas reliquias in ea deposuit 926 d, 934 e f
 Laurentius archiepiscopus Amalphitanus scripsit Vitam S. Zenobii episcopi Florentini 896 d
 Laurentius pseudopapa 51 d
 Laurentius monachus Epternacensis Apographum Hieronymianum, Epternacense communiter aut Antverpiense dictum, exaravit 68 a
 Lauterius comes. Vide Lantharius.
 † Lazarus a mortuis per Christum resuscitatus 9 b, 555 c
 Leberon (Petrus Andreas de) episcopus de Valentinus 57 e
 Lesselhol baro, secta Lutheranus, visis plurimis, quæ S. Brunonis patrocinio patrabantur, miraculis, ad fidem Catholicam conversus 776 e f
 Legge (Hieronymus de) præfectus Patavinus 821 e, 822 a; 825 d
 Lentulus consul 642 f
 † Leo I Papa, cognomento Magnus, 800 f, 801 b, 802 b c
 † Leo III Papa 180 b c, 794 a; ad Carolum Magnum imperatorem Paderbornam venit, institutumque

- tutumque ab hoc ibidem episcopatum tunc, ut narratur, confirmavit 179 f, 180 d, 218 d; hoc tamen postremum forte verum non est 221 d
- † Leo IV Papa 807 a, 850 d, 945 c, 946 c
- † Leo IX Papa 816 f; monasterii Besuensis incolunitati consuluit 545 b; Berengarii errores anno 1050 primum damnavit 506 f; corpus S. Quirini martyris Novesium transferri permisit 898 d
- Leo X Papa 590 d, 592 e; 493 c, 689 f, 690 a, 695 c d, 694 e f, 696 f, 697 e f, 701 e, 756 a, 766 b c, 775 c, 774 e; cultum ecclesiasticum in Cartusianorum domibus S. Brunoni deferri, vivæ vocis oraculo permisit 696 e f, 697 c d, 698 f, 701 a, 721 b, 754 d; cum tamen ita Sanctis canonizatione æquipollenti, ut nonnulli volunt, non adscripsit, sed tantum beatificatione æquipollenti Beatis 698, 699, 700, 701 a b; 725 d; Cartusianis etiam resignatam sibi S. Stephani de Nemore cartusiam restituit 695 c, 696 d, 721 c, 754 e; bulla, qua id fecit 695 d e f
- Leo III, cognomento Isaurus, imperator 101 d, 805 a
- Leo IV, cognomento Chazarus, imperator 805 b
- Leo V, cognomento Armenus, imperator 445 b c d, 447 a d e f, 448 a, 449 d, 450 b e
- Leo VI imperator, cognomento Sapiens, 25 e, 579 f
- Leo episcopus, qui Ughello Veliternensis, nonnullis Vercellensis 901 a
- Leo abbas Casinensis 101 d, 102 b
- Leo tribunus 410 a
- Leo Eladii, S. Apollinaris Valentini forte biographi, itineris Massiliam versus socius 61 f, 64 c e
- † Leobinus episcopus Carnotensis 506 b
- † Leodegarius episcopus Augustodunensis 756 a
- Leomarus episcopus Bremensis, excommunicationis sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus 465 e
- † Leontius episcopus Santonensis 925 d
- † Leontius martyr festivitatem annua jam inde a sæculo v fuit honoratus 845 b c
- Leontius metropolita Burdigalensis 954 b; Heraclium ecclesiæ suæ presbyterum ad cathedram Santonensem promovit 927 d
- Leontius episcopus Lydiæ 884 f
- Leopoldus I imperator 15 d e, 16 c; solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum Discalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 12 c, 15 f, 16 a b
- Leopoldus Wilhelmus Austriæ archidux, Leopoldi I imperatoris avunculus, solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum Discalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 12 c, 15 f, 16 a b
- Leopoldus III Austriæ marchio 458 f, 459 c, 476 f; Mellicense castrum in Benedictinum monasterium commutavit 458 d
- Leubaredus S. Apollinaris, Valentini episcopi, archidiaconus 47 e, 65 d; prodigiosum in hujus Sancti obitu lumen conspexit idque ipsemet fuit testatus 57 d e, 62 b c
- Leubaredus archidiaconus. Vide Leubaredus.
- Leuvigildus Hispaniæ rex 952 b
- Leuvinus ecclesiæ Remensis diaconus 512 a; donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit 511 c
- Libanorius scripsit Vitam S. Sixti II Papæ martyris 851 a
- † Liberius Papa, inter Prætermisos 258 b
- † Liberius episcopus Ravennensis 50 b, 55 b; corpus ejus quæsitum, inventum, Ravennam translatum ac post tantummodo ibidem sub ecclesiæ metropolitanæ ara maxima depositum 58 a b c d e; sub hac illud sæculo XIV fuit asservatum, nec non hodieque asservatur 58 e f, 59 a
- Liberius consul 804 b
- Liberius monasterii S. Sebastiani in Campania conditor 88 b, 119 f; idem esse videtur cum Liberio proxime sequenti 88 b c
- Liberius patricius, prætorii Galliarum sub Athalarico præfectus 56 d, 61 e, 65 e f, 88 b
- † Liborius episcopus Cenomanensis 174 e, 175 c, 186 b c, 187 a, 189 f; sacre ejus reliquiæ e Gallia in Westphaliam translatae 174 f, 175 a, 185 d; caput ex his hermæ argenteo Paderbornæ in ecclesia cathedrali inclusum 208 a
- † Licinius Andegavensis episcopus 591 b c
- Licinius imperator 578 f
- Liframnus monasterii Waractensis præpositus 457 c
- † Liminius martyr in Gallia, a Gregorio Turo-nensi memoratus 556 b c
- † Linus Papa, proximus S. Petri successor, 830 b, 832 d, 886 b c; inter Prætermisos 787 e
- Lippia (Simon de) episcopus Paderbornensis 201 f
- Litorius dux 336 e
- Liutprandus Longobardorum rex. Vide Luitprandus.
- Lobcovitius princeps solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum excalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 16 a b
- Loffredus (Henricus) marchio Trivici, patrocinio SS. Brunonis et Ægidii Minoritæ sanitati restitutus 776 b c
- Lombardus (Antonius) archiepiscopus Messanensis 105 a; in miracula post S. Placidi sociorumque inventionem primum patrata jussit inquiri, omnium Sixtum V Papam certiore juridice reddidit, utque hic Sanctis illis Cælestium honores decerneret, impetravit 106 d e, 107 d
- Longinus exarchus Ravennas 83 e, 804 f
- Longobardus (Bernardus) S. Brunoni, quidquid sibi juris in Cartusiam compete-bat, data charta publica cessit 625 a b c d
- Lotharius I imperator, Ludovici Pii filius 338 a, 805 a b c, 806 a, 807 a b, 946 c d e
- Louetius senescallus Andegavensis præfectus 394 a
- † Lucæ Evangelistæ reliquiæ Constantinopolim delatæ, ac post ibidem, cum locus, quo fuerant reconditæ, ignoraretur, feliciter inventæ 816 a c d; inde, ut narratur, a B. Urio Patavium fuere delatæ 812 d f, 813 a c d, 815 f, 816 b c, præcipueque, ubi et de S. Lucæ capite, 816 a c d; in veteri civitatis hujus S. Justinæ ecclesia fuere asservatæ 814 b c; theca, qua in hac custodiebantur, anno 1463 fuit aperta, et qua occasione 818 f, 819 a b; fuerunt etiam, cum aliquamdiu metu hostium occultatæ in eadem ecclesia delituissent, iterum detectæ, ac post, cum legitime fuissent inspectæ, in nova ecclesia depositæ 810 d, 811 b, 815, 816, 817, 818 a b c d, 820 c
- Luceria (Franciscus a) inter Prætermisos 259 b c
- Luchina Soncinensis nobilis matrona, vana et luxui dedita, quæ, a B. Matthæo Mantuano conversa, sacris Dominicanorum Fastis post obitum meruit inscribi 250 e f
- Lucia mulier pie munifica S. Brunoni, quidquid sibi juris in Cartusiam compete-bat, data charta publica, cessit, filiis quoque ad idem impulsis 625 a b c d
- Luciaco (Gosbertus de) diversis chartis publicis, S. Brunoni concessis, subscriptus 647 a, 648 c f, 664 b c
- † Lucius rex Britannorum, inter Prætermisos 789 f
- Lucius II Papa 892 b, 895 e, 901 b, 905 b; cartusie Arveriensis limites fixit 704 b
- Lucius III Papa 655 a
- † Lugderus episcopus Monasteriensis 221 f; Gobelini

- belini in tempore ejus emortuali error* 219 a, 222 a
- † *Ludovicus episcopus Tolosanus* 770 f, 771 a;
Brachium ejus Montispessulani jussu restitui 281 d
- † *Ludovicus Bertrandus. Vide* † *Bertrandus.*
- Ludovicus I imperator, cognomento Pius*, 43 e, 101 d, 102 b, 168 b f, 169 a d, 171 d, 174 f, 175 a, 177 c, 185 e, 184 e, 185 d, 186 f, 191 a, 196 b, 219 e, 222 d, 274 e, 276 a, 277 b, 292 f, 294 a, 558 a, 547 f, 552 d, 554 d, 428 c, 461 b, 805 c, 850 e f, 946 d; *diploma in ecclesie Nivernensis favorem concessit* 168 c; *regulam canonissis condendam curavit* 192 d; *condendi Budicensis monasterii facultatem S. Meinulpho concessit* 189 e f, 190 a, 212 a, 215 f, 219 f; *id tamen in Aquisgranensi anni 816 concilio non fecit* b c d e f; *in monasterium Conchense exstitit beneficus* 290 d, 295 a b c, 295 f, 296 a; *Besuenae in Burgundia monasterium Benedictinis permisit restitui* 555 c
- Ludovicus II imperator* 806 a, 807 a b, 850 d e; *sacras S. Sixti Papae martyris reliquias Romae accepit, easque ad uxorem in monasterio, quod haec Placentiae extruxerat, locandas misit* 850 f; *privilegia omnia ac jura Dodoni episcopo Novariensi confirmavit* 946 d
- Ludovicus I Germaniae rex, Ludovici Pii imperatoris filius* 189 e, 278 c, 558 a, 542 b, 561 c
- Ludovicus II, cognomento Balbus, Francorum rex* 275 f, 558 c, 554 e, 562 e
- Ludovicus III Francorum rex, Ludovici Balbi filius* 562 e
- Ludovicus IV, cognomento Transmarinus, Francorum rex* 543 a, 411 e, 412 c d e f, 415 a
- Ludovicus VI Francorum rex morti proximus fidei professionem, ab emissa per S. Brunonem Cartusiensem non multum, quantum ad Eucharistiae Sacramentum, diversam, emisit* 507 c
- Ludovicus XII Francorum rex* 251 b
- Ludovicus de Aragonia S. R. E. Cardinalis. Vide* *Aragonia.*
- Ludovicus Meledunensis archiepiscopus Senonensis corpus S. Pipionis de terra levavit, atque in ecclesiam Belnensem populo perpetuo venerandum intulit* 965 e f, 966 a, 967 c d
- Ludovicus comes de Castell, in Schwarzacense monasterium pie munificus* 461 d
- Ludovicus Belli-joci dominus Arverniensem cartusiam in tutelam suam suscepit* 780 e
- Ludovicus Prior cartusiae Mantuanae, ab Ordine Cartusiensi ad S. Brunonis canonizationem curandam, cartusiamque S. Stephani de Nemore recuperandam deputatus* 695 a c, 696 f
- Ludovicus ecclesiae Lugdunensis canonicus idem forte cum Ludovico Belli-joci domino* 781 c
- Luipo monachus Trudonopolitanus* 547 d, 548 a d e f, 549 a
- Luithehardus episcopus Paderbornensis* 189 b
- Luitprandus Longobardorum rex* 419 b, 440 e, 441 b e f, 442 a b c, 805 a; *corpus S. Augustini, Hypponensis episcopi, Ticini honorifice condidit* 552 d
- Lumbulus (Paulus) Calabrinæ S. Stephani cartusiae Prior* 768 d
- Luparicus presbyter, a S. Palladio Santonensi episcopo pro SS. Petri, Pauli, Pancratii et Laurentii reliquiis Romam missus, iisque ibidem potius* 926 d, 952 f, 954 e f, 955 a
- Lupicina Justinii senioris imperatoris uxor, Euphemia et Alia Marcia Euphemia etiam dicta* 82 b
- † *Lupulus martyr* 550 d f, 551 b; *Capuae verosimiliter vel oriundus vel passus est* 551 b
- † *Lupus episcopus Autissiodorensis: ejus reliquiae in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatae* 598 a b
- † *Lupus episcopus Trecensis* 909 b
- Luyriaco (Perrinus de) in cartusiam Arverniensem pie munificus* 781 b f; *quis forsán is fuerit* 782 a
- Luyrieux (Alardus de)* 781 f
- Lysias praeses* 266 f
- M
- Mabilia soror Rogerii, Apuliae, Calabriae et Siciliae ducis* 649 a
- † *Macalinus episcopus confessor, diocesis Clochorensis patronus, inter Praetermissos* 257 c; *idem forte est cum S. Macartino episcopo Clochorensi* 257 d e f, 258 a
- † *Macalinus abbas* 257 c d
- † *Macartinus episcopus Clochorensis in Hibernia idem forte est cum S. Macalino episcopo confessore, diocesis Clochorensis patrono* 257 d e f, 258 a
- † *Maccarthennus episcopus Clochorensis. Vide* † *Macartinus.*
- † *Maccartinus episcopus Clochorensis. Vide* † *Macartinus.*
- † *Macharius abbas* 594 c
- † *Maculinus episcopus. Vide* † *Barrus.*
- Madraldus abbas. Vide* *Medraldus.*
- † *Magnobodus episcopus Andegavensis scripsit Vitam S. Maurilii, Andegavensis itidem episcopi* 584 d e, 586 d, 587 c, 589 e
- † *Magnus Opiterginus ac deinde Heracleensis episcopus* 795 b c
- Mainardus Prior Cormeriacensis ac deinde abbas* 509 b, 514 c d; *S. Brunone, Ordinis Cartusiensis fundatore, magistro usus fuit* 515 f; *titulo funebri huic parentavit* 765 a b c
- Mainardus presbyter. Vide* *Meinhardus.*
- Maingaudus Teutonicus, philosophiae scientia clarus* 500 b, 504 b
- Mainhardus II Herbipolensis episcopus. Vide* *Meinhardus.*
- † *Malcalanus abbas. Vide* † *Macalinus.*
- † *Malcallinus episcopus confessor. Vide* *Macalinus.*
- Malcallus episcopus Clonfertensis in Hibernia* 257 d
- † *Malchus episcopus Lesmorensis, inter Praetermissos* 257 b c
- Malgerius, in datis S. Brunoni chartis diversis publicis filius a comite Rogerio appellatus* 648 c f, 664 b d, 665 d, 685 b; *filii hujus quatione reipsa esse potuerit* 649 b c d
- Malgerius Tancredi ab Alta-villa filius* 640 d
- Malphetes, inter Praetermissos* 4 e
- † *Malmelchtha martyr, inter Praetermissos* 7 d
- † *Mamelta martyr. Vide* † *Malmelchtha.*
- Mamucha pirata, classis Abdalae, Saracenorum in Hispania regis, secundum Acta S. Placidi praefectus* 65 b c f, 94 f, 95 b c, 96 a b f, 98 b c, 99 b, 109 b f, 110 c, 111 a, 150 c, 155 e f, 156 b d e, 157 e, 145 f; *SS. Placidum ac socios, uti in hisce narratur, diu primum torqueri, ac tunc demum necari jussit* 150 d e f, 151 a b c, 152 a b c d, 155 c e f, 154, 155 a, 146 b c d e f, 147 a; *monasterium etiam, quod S. Placidus Messanae extruxerat, a fundamentis, uti in iisdem Actis narratur, evertit, tumque abiens in mari cum universa classe periit* 155 a b c, 147 a b
- Manasses I archiepiscopus Remensis* 497 b, 500 d, 502 f, 505 a, 505 b d, 506 c, 508 f, 511 f, 512 d e, 515 a, 515 f, 517 a e f, 518 b f, 520 f, 521 a b c d, 525 f, 524 a, 527 a c d e, 528 c d, 529 a b c d e, 550 f, 551 f, 552 a f, 555 a b c d, 556 b, 557 a c, 561 f, 564 a, 584 c, 597 a c d e f, 598 a b, 606 e, 607 e, 612 d, 615 f, 614 a; *simoniace sedem hanc invasit, nec minus tamen initio boni pastoris munus in multis implevit* 516 b d, 552 e; *chartam pro Maurimontensis in diocesi Catalaunensi monasterii fundatione confirmanda, alteramque in monasterii S. Basoli favorem concessit* 511 b c e, 512 e f, 516 f; *abbatiae S. Martini Gemellorum,*

- rum, in diœcesi Ambianensi sitæ, fundationem confirmavit 512 a b c; ad cancellarii ecclesiæ Remensis munus S. Brunonem Cartusiensem vel ipsemet promovit vel promovendum curavit 516 c; Sanctum hunc nihilominus post, aliosque Remenses clericos moribus suis improbis sibi reddidit adversos, tumque ei in scholarum Remensium præfecturam suffecit Godefridum 510 c d, 516 d e; in concilio Augustodunensi, ad quod venire renuit, gravium criminum accusatus, suspensionisque sententia percussus ad Pontificem appellavit, eundemque interim Sanctum ac alios accusatores suos variis injuriis affectit 518 d e, 519 b c d; Romam etiam, quo causam suam tueretur, sese contulit, ibique suspensionis sententiam in se latam a Pontifice rescindi sub certis conditionibus obtinuit 519 f, 521 e f, 522 a b c; post tamen ab hoc, cum verbis haud staret, legitimumque judicium subterfugeret, severius fuit habitus, approbataque, qua exactoratus fuerat, sententia, sede etiam tandem ac civitate Remensi expelli jussus 522 d e f, 524 b c d e f, 525, 526 a b c d e; Manassem præpositum aliosque, quo secum pacem inirent, callide allicuit 525 b c d e; sitne in excommunicatione mortuus, est dubium 526 f
- Manasses ecclesiæ Remensis præpositus, ac dein etiam archiepiscopus 512 a, 517 e f, 519 d e, 520 b f, 521 a b, 522 d f, 525 a f, 524 a, 527 a d, 529 a b; donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit 511 c; S. Brunonem in suo ex urbe Remensi ob improbos Manassis archiepiscopi mores excessu est comitatus 517 a b; Simonæ aliorumque criminum suum hunc antistitem in concilio Augustodunensi, iterumque, ut apparet, in Lugdunensi accusavit 517 b, 518 d, 525 d; male acquisita ecclesiæ Remensis dignitate primaria in concilio Claromontano sese abdicavit 518 b, 519 b c d; veluti de Ecclesia bene meritus, Gregorio VII Papæ ab Hugone Diensi, Sedis Apostolicæ in Galliis legato, fuit commendatus 515 f, 518 e, 519 b c, 527 e; pro se aliisque nonnullis cum Manasse archiepiscopo pacem iniit 525 b c d e; honorificum de eo Gregorii VII Papæ testimonium 525 f
- Mancius Vallis-paradisi in Legionensi Hispaniæ regno abbas 948 e
- Manduci (Joannes) Calabrinæ S. Stephani cartusiæ Prior 771 d, 776 b
- Manes hæresiarcha 829 e
- Manfredus præpositus Mimatensis 411 e, 412 a
- Manigaudus Teutonicus. Vide Maingaudus.
- Manricus Legionensis in Hispania episcopus 253 e
- Manto Megingaudi comitis pater, monasterii Schwarzacensis, ut Eckhardus vult, fundator 461 b
- Mantua (Octavianus de) Calabrinæ S. Stephani cartusiæ Prior 767 f, 768 a
- Marabadus epistola a Theodorico Italiæ rege conventus 64 b c
- Maraldus Cartusianus Baptismati Rogerii, postea Siciliæ regis, interfuit 655 f, 656 f
- † Marcellianus episcopus Autissiodorensis 596 b
- † Marcellianus martyr Romæ 827 a
- † Marcellus centurio, martyr Tingitanus 829 a b e f
- † Marcellus, in diœcesis Capuanæ S. Prisci ecclesia opere tessellato expressus 550 d; idem forte est cum S. Marcello, Hieronymianis apographis die 6 Octobris inscripto 551 b c
- † Marcellus martyr, Capuæ, ut videtur, passus, Hieronymianisque apographis die 6 Octobris inscriptus 555 a
- † Marcellus martyr, in Africa passus 552 a
- † Marcellus martyr, qui festivitate annua jam inde a sæculo quinto fuit honoratus 845 b c
- † Marcellus martyr Romanus 855 e, 856 f, 857 a, 860 d, 866 a, 885 c; sacra ejus ossa apud Soriam in Hispania inventa 862 d
- † Marcellus miles, Capuæ ad 7 Octobris cultus, cum S. Marcello, Hieronymianis apographis die 6 Octobris inscripto, forte confusus 551 c
- Marcellus filius Marci, Urbis præfecti 827 b, 828 a, 851 c
- Marcellus vir illustris, civitatis Cascarorum in Mesopotamia incolæ 829 e f
- † Marcianus episcopus Beneventanus 95 a b, 94 a, 124 d e, 125 a, 144 a
- † Marcianus episcopus Syracusanus 579 b; corpus ejus Cajetani delatum ibique asservatum 580 b d
- Marcianus imperator 801 d
- Marcianus præses, sub quo S. Julia passa 854 e, 856 a b, 885 c f, 884 a d; quis forsitan is fuerit 884 b c
- Marcianus præses, sub quo Julianus, Basilissa sociique martyres passi 884 b c d
- † Marcus Papa 256 f, 788 b, 855 e; inter Prætermisos 259 d
- Marcus Papa alter, qui S. Felici I proxime successerit, fictitius 888 c d; inter Prætermisos 788 b
- † Marcus Evangelista et primus patriarcha Alexandrinus 218 f, 795 e, 852 c e, 886 f, 890 e; Ulfii, viri apud Aquileienses primarii, filium a lepra baptismo mundasse narratur 218 e, 221 c
- † Marcus episcopus confessor, in Sanctuario Capuano memoratus, inter Prætermisos 788 d
- † Marcus Lucerinus in Apulia Daunia episcopus, Bovinensium patronus 787 b, 788 d
- † Marcus, velut Bovinensis in regno Neapolitano episcopus a Mario de Vipera memoratus, inter Prætermisos 787 b c
- † Marcus monachus in Ægypto 786 f
- † Marcus socius S. Prisci Capuani episcopi, a Wandalis ex Africa pulsus 788 d
- † Marcus solitarius 117 d, 119 f; idem est cum Martino, in Actis S. Placidi memorato 88 f; ejus corpus ad Carinolensem cathedralem ecclesiam anno 1094 translatum 92 b c
- Marcus Aurelius imperator 12 a
- Marcus Agrippa gener Octaviani Augusti imperatoris 497 e
- Marcus, cui post S. Melchiadem Papam inscripta exstat Constantini Magni epistola 889 b; quis is fuisse existimetur, reque ipsa esse potuerit 889 c d e f
- Marcus eremita in Ægypto, inter Prætermisos 786 c f
- Marcus Maximus, velut e S. Benedicti discipulo Cæsaraugustanus in Hispania episcopus, a Bucelino annuntiatus, inter Prætermisos 788 b c
- Marcus Urbis præfectus 827 b
- † Margareta, in antiquissimis Litaniis invocata 795 c
- † Margareta Lovaniensis virgo martyr 554 c
- Margareta vicecomes Lemovicensis 425 c
- † Maria Virgo Dei Genitrix 201 f, 897 f, 898 b; iconis ejus mirabilis apparitio S. Gallæ viduæ facta narratur 454 c e f, 455 b d e; Instrumentum, quo isthæc historia, ejus tempus, aliæque, quæ eandem vel comitata vel subsecuta sint, referuntur 455 f, 456, 457 a b; quid de hoc, itemque quid de apparitionis substantia sit censendum 457 b c d e f, 458, 459, 160, 461 a b c; Budicensis ecclesia ei e S. Meinulphi voluntate dedicata 212 e; monasterium Gotwicense in ejus honorem a B. Altmanno, episcopo Pataviensi, Lambacenseque ab Arnoldo, B. Adalberonis Herbipolensis episcopi patre, constructum 471 c f, 472 a; Præfationis, in Missis de ea recitari solitæ, quis auctor verosimilius sit et quis esse feratur 652, 653 a b c d e; Cartusia in ejus honorem a S. Brunone ejusque sociis fuit ædificata verosimillimeque etiam eremi Turritanæ ecclesia 617 c d, 644 e, 647 f.

- 659 a, 720 b, 733 c; in patronam a primis Cartusianis fuit electa, precibus etiam horariis in ejus honorem statutis 654 e, 730 e; an occasione, qua adstruitur, id factum 654 f, 655 a b e; martyrum reliquias in Patavino S. Justinæ templo occultari, Jacobam mulierem Veronensem, semel ac iterum, ut narratur, ei apparens edocuit, utque locum, quo illæ jacerent, aliis aperiret, admonuit 797 f, 798 a b c
- † Mariæ de Victoria commemoratio, inter Prætermissos 787 e, 788 a b
- † Maria Ægyptiaca 478 e
- † Maria Magdalena: corpus ejus Vezeliacum, ut nonnulli volunt, delatum 353 f; de re hac quid censendum 355 b c
- Maria (Franciscus Wenceslaus a S.) Labacensis Augustinianorum excalceatorum conventus alumnus 45 b
- Maria Guidonis III comitis sancti Pauli uxor, in Ordinem Cartusiensem pie affecta 590 c d e, 594 a b
- Mariano (Raynerus de) frater Minor. Vide Raynerus.
- † Marina virgo: ejus reliquiæ Ticini in S. Felicis monasterio asservatæ 859 d
- † Marius confessor, in Opere de Miraculis S. Fidis memoratus 344 d, 342 a; quis esse videatur 342 b
- Marmion (Richardus) vir nobilis Pollesworthense monasterium instauravit 940 d e
- Marna (Franciscus) notarius reliquiarum SS. Placidi et Sociorum, quæ in Hispaniam deferendæ erant, traditioni interfuit 442 c
- Marsyas vir doctus 536 b
- Martia (Alsuinda) sororis S. Placidi secundum Wionem filia, Garimbaldus Bajoariorum regi nupta 83 c
- † Martialis Aquitanix apostolus et primus Lemoicensis episcopus 432 e; corpus ejus huius tempore de sepulcro levatum 432 c
- † Martialis, Antiochiæ in Antverpiensi Hieronymiano apographo annuntiatus, inter Prætermissos 789 c d
- † Martinus episcopus Ravennensis 30 b, 35 b
- † Martinus I Papa 401 b
- Martinus V Papa 60 b, 455 a d, 457 d
- † Martinus archiepiscopus Turonensis 337 e f, 385 d f, 387 b c, 437 f, 491 c d, 861 a b, 934 b; ecclesia ei a S. Benedicto in monte Casino exstructa 90 a b, 447 e; duo fere monachorum millia ad ejus exequias convenere 272 a; moribundus dæmonem sibi apparentem habuit 483 b, 484 b, 486 d; ejus reliquiæ a S. Augusto presbytero abbate in oratorium, quod ei prope Brivas exstruxerat, felici successu delatæ 923 c; ecclesiam ei exstruxit Palladius Santonensis episcopus, illiusque etiam, quas obtinuerat, reliquias in ea deposuit 933 b c; ecclesiæ Belnensis est patronus 966 b
- † Martinus Santonicæ urbis abbas 934 b; sepulcrum ejus decentiori loco a S. Palladio collocatum 934 c
- † Martinus vir sanctus, in Actis S. Placidi memoratus. Vide † Marcus solitarius.
- Martius (Accinus) sororis S. Placidi secundum Wionem filius 83 e
- Martius (Ilduinus) dux Mediolanensis, sororis S. Placidi secundum Wionem maritus 83 d e
- †† Martyrum innumerabilium commemoratio Treviris, inter Prætermissos 258 c
- Masculinus episcopus. Vide Mastulinus.
- Massæus de Marignano frater Minor, S. Francisci discipulus ac socius 574 a
- Mastulinus episcopus idem forte cum S. Barro seu Finbarro, Corcagiensi in Hibernia episcopo 257 c d
- † Maternus episcopus Colonia Agrippinæ 497 c
- † Maternus Mediolanensis episcopus a Julio Firmico Materno est diversus, nequiquē concilio, quod anno 337 celebratum fuerit, interesse 37 c d
- Mathasuenta Theodorici Italiæ regis e sorore neptis 82 c d
- † Mathiæ Apostoli reliquiæ Patavii in veteri Justinæ ecclesia 844 c; integrum Sancti illius corpus non sunt 812 f; fuerunt ibi, cum aliquamdiu metu hostium occultatæ diluissent, iterum detectæ, ac dein, cum legitime fuissent inspectæ, in nova ecclesia depositæ 810 d, 844 b, 845, 846, 847, 848 a b c d, 820 c; fuerant eo, ut narratur, a B. Urio Constantinopoli delatæ 842 d, 843 a c d, 845 f, 846 b; id certo Juliani Apostatæ ætate non factum 846 c d
- Mathildis comes Palatina, B. Richezæ Poloniæ reginæ mater 461 f
- Mathildis comitis Valesii uxor, et cum eo cartusix Fontis beatæ Mariæ fundatrix 590 d
- † Matthæi Evangelistæ nativitas, inter Prætermissos 787 d
- Matthæus S. R. E. Cardinalis morti proximus fidei professionem, ab emissâ per S. Brunonem Cartusianum non multum quantum ad Eucharistiæ Sacramentum diversam, emisit 507 c
- Matthæus e monacho Cluniacensi episcopus Albanensis 563 a
- Matthæus Prior Cartusix Bononiensis, ad S. Brunonis canonizationem curandam cartusiamque S. Stephani de Nemore recuperandam ab Ordine Cartusiensi deputatus 695 a c, 696 f, 703 c, 766 c; translationi corporis S. Brunonis interfuit, tuncque e Sancti ejusdem capite partem quamdam, obtenta ad id a Pontifice facultate, accepit, illamque cum aliis communicavit 704 d f, 754 f; portionem etiam ex eadem reservavit cartusix Coloniensis Priori, qui alius non fuit, quam Petrus Blumenvenna, alias a patria dictus Leidensis, 704 e, 702 a b c
- Matthæus Prosorlivius, monachus Cryptensis, inter Prætermissos 5 e f, 6 a
- Matthæus thesaurarius Andegavensis corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit 595 e
- † Maturinus confessor 966 d, 967 b, 968 a d e f; Acta ejus fabulosa sunt 968 b c; corpus in Wastineni, ubi et colitur, Galliæ pago 969 a d
- † Maura martyr 50 d, 51 a
- † Mauricius martyr, legionis Thebææ primicerius 277 d e, 575 d, 588 e
- † Mauricius martyr, qui festivitate annua jam inde a sæculo quinto fuit honoratus 845 b c
- † Mauricius Ordinis Cisterciensis, monasterii ab eo dicti in Corisopitensi Britannix Minoris diœcesi abbas, inter Prætermissos 6 e f
- Mauricius imperator 555 b, 855 c, 854 a, 855 b
- Mauricius episcopus Londinensis 956 b, 944 e; pretiosiori theca donavit corpus S. Osithæ virginis martyris 957 d, 958 a, 945 c
- Mauricius Parisiensium episcopus Parisiensem S. Mariæ ecclesiam exstruxit 585 c
- † Maurilius episcopus Andegavensis 582 a b, 585 e f, 584 e f, 585 b c d e, 586 a c d, 588 b e, 589 b c d e f, 591 a d e f, 595 a; S. Renatum successorem suum matri sterili impetrasse postque septennio jam defunctum a mortuis resuscitasse, ac alia multa prodigiosa patrasse narratur in S. Renati Actis 582 c d e f, 585 a b c d; de hisce quid censendum 584 d e f, 585, quatuor seqq. et 590 a b c d
- Maurissius (Alexander) civis Cavallicensis 770 f; imaginem, in qua rogatu suo S. Brunoni alienum habitum appingere inauspicato pictor fuerat conatus, cartusix Boni-passus Priori dono dedit 771 a b c
- Mauritania (Gualterus a) Ordinis Præmonstratensis. Vide Gualterus.
- Mauritius. Vide Mauricius.
- Maurocenus nobilis Venetus monasterio S. Georgii Majoris Venetiis initium dedit 808 d
- Maurocenus

- Maurocenus (*Thomas*) patriarcha Constantinopolitanus 781 f
- † Maurus *S. Benedicti* discipulus 66 d, 70 d e, 73 d, 74 e, 76 c, 84 b e, 83 a e, 88 a c d e, 89 a f, 90 a b c d e, 116 d, 117 a b d e, 118 b c, 119 f, 120 b, 151 f, 153 f, 909 e; in *Litanis antiquis cum S. Benedicto fuit invocatus* 71 e f, 72 d e f; *super aquas incedens S. Placidum, in has lapsum, submersionis periculo prodigiose eduxit* 86 a b c d, 116 b c, 140 e f; *sanctum Patrem suum Sublaco Cassinum abeuntem comitatus non est* 87 a b c d; *ei tamen, Casinense monasterium condenti, opem tulit* 117 e f, 118 a; *corpus ejus in Fossatensi, quod ab eo nomen habet, monasterio* 742 a
- † Maurus *Casinensis cœnobii præpositus* 79 d e f
- Maurus (*Christophorus*) *Venetiarum dux* 818 f
- Maxentius tyrannus, a Constantino Magno imperatore debellatus 17 e, 553 d
- Maximianus *Herculius imperator* 18 a e, 25 b, 28 d, 54 d e, 266 a c d, 270 c d, 277 d, 283 d, 288 d, 293 c, 380 b, 790 f, 791 a e, 796 a c d e f, 797 a b c, 799 d e, 800 a c, 812 c, 814 a b, 824 f, 825 a b c, 826 d, 844 e, 884 c
- Maximianus *Galerius imperator* 22 c, 25 a b c, 28 a d, 844 e f, 968 b d e f, 969 d
- Maximianus *imperator, sub quo Sergius et Bacchus martyrio coronati* 854 b c d, 855 c, 856 b c e f, 857 a, 858 b c e f, 859 c f, 841 b c, 844 c, 865 e f, 865 b, 866 a b d, 867 d, 868 a f, 871 d e f, 872 a b, 873 d, 873 a d e, 877 f, 879 a d, 882 c f
- Maximianus *fictitius tractus Patavini rex* 790 e, 791 e, 796 d e
- Maximianus *episcopus Ostiensis* 890 c
- Maximianus *præses* 792 c
- Maximilianus II *imperator* 206 f, 820 a
- Maximilianus *Henricus archiepiscopus Colonien-sis Elector* 961 e; *litteris de reliquiarum S. Geroldi parte, procuratoribus suis data, a Cremonensi episcopo fuit conventus* 961 f, 962 a b c; *suos publicis litteris ad solennitatem translationis reliquiarum S. Geroldi, propositis etiam, quas Pontifex concesserat, indulgentiis plenariis, invitavit atque hartatus est* 965 b c d e f; *febris sese ejusdem Sancti patrocinio liberatum, agnovit* 964 d e
- Maximilianus *dux Bavarie* 799 c
- Maximilla *e falsis Montani prophetissis una* 11 f; *quandonam falsas suas prophetias edere primum cœperit* 12 a
- † Maximinus I *monasterii Miciacensis abbas secundus* 753 e, 908 e
- Maximinus I *imperator* 793 f, 796 a e, 844 c
- Maximinus II *imperator* 858 e, 844 d e f
- † Maximus *episcopus confessor Patavii* 790 b c f, 791 a b, 792 d, 793 d, 797 a, 812 f, 815 a b d, 814 b, 826 a; *sacræ ejus exuvie in veteri ibidem S. Justinæ ecclesia* 814 c; *e loco, in quo in hac jacebant reconditæ, ad majorem ejusdem aram anno 1302 fuere ad tempus translatae, ac deinde anno 1362, cum legitime inspectæ fuissent, in nova ecclesia depositæ* 811 f, 812 b d e, 815, 816, 817, 818 a b c d
- Maximus *episcopus Cæsaraugustanus* 788 b c
- Maximus I *episcopus Valentinus, Manichæorum hæresis sectator* 46 c, 50 e f
- Maximus *consul* 84 b
- Maximus *præses Ciliciæ sua in SS. Tarachum ac Socios crudelitate populi indignationem in se concivit* 263 f
- Maximus *præses, cujus jussu S. Justina virgo Patavina passa dicitur* 791 f
- Mazoccus (*Joannes Maria*) *cancellarius Patavinus* 814 f, 816 c d
- Mecetius tyrannus. Vide Mezentius.
- Mechtildis *soror B. Adalberonis Herbipolensis episcopi, comiti Neuburgico Ekkeberto nupta* 434 e, 472 e; *in loca sacra dicitur pie fuisse munifica* 434 f
- † Medardus *episcopus Suessionensis: corpus ejus metu Normannorum Divionem delatum* 342 f, 343 b
- Medraldus *abbas Conchensis* 295 b c
- Megingaudus *episcopus Herbipolensis. Vide Megingozus.*
- Megingaudus *comes, monasterii Schwarzacensis, ut quidam volunt, fundator* 461 b c
- Megingozus *episcopus Herbipolensis* 182 b e; *Bernwelfum in Westphaliam aut misit aut mitti curavit, ecclesiam Paderbornensem, vicario munere administraturum* 182 c d
- Meginhardus I *episcopus Herbipolensis* 433 b, 472 f
- Meginhardus II *episcopus Herbipolensis. Vide Meinhardus.*
- Meginwardus *episcopus Frisingensis* 463 b; *Thiemonem archiepiscopum Salisburgensem Catholicum loco Bertholdi schismatici consecravat* 462 e
- Mego (*Augustinus*) *eques commendæ, a S. Jacobo in campo Corbolini denominatæ, commendator decentem fieri curavit corpori B. Petri de Imola capsam* 247 d
- Meinardus *Prior Cormeriensis. Vide Mainardus.*
- Meinhardus II *episcopus Herbipolensis, pulso B. Adalberone, a schismaticis in sedem illum intrusus* 436 d, 465 b, 468 d, 489 e, 490 a; *quandonam id factum* 466 b c d; *ex ea dejectus, iterumque in eandem fuit restitutus* 467 b c e, 489 f
- Meinhardus *presbyter, episcopum Paderbornensem de levando e terra S. Meinulphi corpore monere in somnis ab hoc jussus, obedire negligens cæcitate percussus, factaque sacri corporis de terra levatione, visu iterum donatus* 193 c d, 213 b c, 223 d e; *Attelensis vici parochus fuisse asseritur a Gobelino* 216 d, 223 d
- Meinhardus *Bavenbergensis magister* 510 e
- † Meinradi *eremitæ reliquiarum translatio, inter Prætermissos* 236 a
- † Meinwercus *episcopus Paderbornensis* 184 f, 210 b
- Melaert (*A. I.*) *in monasterio S. Martini Lovanii canonicus Regularis notitiam de S. Meinulphi reliquiis, ibidem asservatis, subministravit* 209 a
- † Melchiades *Papa* 889 b c d e f
- Meledunensis (*Ludovicus*) *archiepiscopus Senonensis. Vide Ludovicus Meledunensis.*
- Mercier (*Bartholomæus*) *abbas S. Leodegarii Suessionensis notitias S. Hieronymo, episcopo Nivernensi, nobis subministrandas curavit* 167 f
- Merocles *episcopus Mediolanensis* 889 d e
- Merula (*Peregrinus*) *prolixius S. Geroldi elogium Sanctuario Cremonensi intexuit* 933 e
- Mesimerius (*Theodorus*) *episcopus Squillacensis* 654 a f, 657 d e, 641 f, 642 d e, 645 a b c e f, 650 a, 658 a c, 659 a, 660 e f, 694 a; *factam S. Brunoni a comite Rogerio Turritanæ eremi donationem confirmavit* 659 c, 641 a, 646 e; *charta publica, qua id fecit* 641 b c d e; *extractæ per S. Brunonem Turritanæ ecclesiæ consecrationi adstetit* 649 e f
- Mesmecker (*Theodorus*) *Capituli Windesheimensis commissarius reliquiarum S. Meinulphi partem ex ejusdem Sancti lipsanoteca Budicæ extraxit* 207 e f
- Messalinus *rei Benedictinæ in Sicilia procurator, intimaque ante cum Tertullo S. Placidi patre necessitate conjunctus*, 79 d, 80 c, 93 f, 94 e, 110 a, 126 b c d f, 127 b c e, 128 f, 129 d, 144 b c; *afficta ei et Pompeio Cilio ad S. Benedictum epistola* 156 e f, 158 d
- Metaphrastes (*Simeon*) *scripsit Acta S. Charitinae, uti etiam SS. Sergii et Bacchi* 23 d e, 856 d e; *a calumniis vindicatur* 25 e f
- † Metra *senex martyr, inter Prætermissos* 2 a b
- † Metranus

- † Metranus *senex*. Vide † Metra.
- Mezentius *tyrannus*, Constanti II imperatori a Siculis *suffectus*, ac deinde a Constantino Constantis *successore*, *interfectus* 100 c f
- Micelotta (Franciscus) Calabrinæ S. Stephani cartusie *procurator* ac dein Trisultinæ *Prior* 769 a b
- † Michael *archangelus* 260 c; ejus et omnium angelorum *Octava*, inter *Prætermissos* 258 b c; *juveni defuncto*, uti huic ipsi in *visione exhibitum*, fuit *opitulus* 520 c; *visionem* S. Pardulpho in *somnis obtulit* 424 d, 425 e, 455 a b
- Michael, *cognomento* Balbus, *imperator* 445 d f, 448 a, 450 b e
- Michael, *cognomento* Rhangabe, *imperator* 447 d e, 448 c, 450 b e
- Michael *episcopus* Andegavensis *iteratæ corporis* S. Renati *episcopi revelationi interfuit* 595 e
- Michael *archidiaconus iteratæ corporis* S. Renati *episcopi revelationi interfuit* 593 e
- Michaele (Christoforus a S.) Labacensis *Augustinianorum exalceatorum conventus alumnus* 15 b
- Milleban (Raimundus) *doctor Parisiensis*, qui, *quemadmodum ex attributo Theodorico abbati Trudonopolitano testimonio quidam volunt*, *damnationem suam e feretro publice aperuerit* 545 a, 549 b d
- Milo Besuensis *abbas* ac dein Matisconensis *episcopus* 545 f, 544 a
- Milo *monasterii* S. Justinæ *abbas* *verosimiliter fictilius* 803 a d
- Milo *comes* Tornodorensis *cænobium* Tornodorense, S. Michaelis *nomine insignitum*, *instauravit* 746 e
- † Miltiades *Papa*. Vide † Melchiades.
- Mirambellus (Franciscus) *Ordinis Minorum*, inter *Prætermissos* 259 b c
- Miriano (Sophranus) *presbyter sæcularis*, *sanitati*, voto S. Brunoni *nuncupato*, *restitutus*, 767 c
- Miribel (Humbertus de) Brunoni, *quidquid sibi juris in Cartusiam competebat*, *data charta publica*, *cessit* 625 a b c d
- Miribel (Odo de) Brunoni, *quidquid sibi juris in Cartusiam competebat*, *data charta publica*, *cessit* 625 a b c d
- Mizizinus *tyrannus*. Vide Mezentius.
- Mizizius *tyrannus*. Vide Mezentius.
- Mocenicus (Aloysius) *prætor Patavinus* 814 e
- Mocenicus (Thomas) *prætor itidem Patavinus* 811 f
- † Moderatus *martyr* Autissiodori 166 a
- † Modesta *virgo*, inter *Prætermissos* 260 c d
- Modestus *abbas* *monasterii* S. Justinæ Patavii 819 f, 820 e f, 822 a, 825 e, 824 b; *corpus* S. Justinæ *transtulit* 821 f, 825 d
- † Moduenna *abbatissa*, die 6 Julii *culta*, 959 c d e, 940 f, 941 b c e, 944 a b; *sacrum virginitalis velum a S. Patricio, Hibernorum apostolo*, *accepisse dicitur* 959 b
- † Moduenna *abbatissa*, S. Osithæ V. M. *secundum hujus Acta magistra* atque Pollesworthensis *abbatissa* 957 d, 958 c d, 959 a b d, 940 a b c d, 942 a b c d, 944 a b
- † Moduenna *virgo*, die 3 Julii *Fastis sacris inscripta* 957 e, 959 b d
- † Modwenna *monasterii* Pollesworthensis *conditrix* 940 d e; *eadem statuenda videtur cum* S. Moduenna, S. Osithæ *virginis martyris secundum hujus Acta magistra* 940 e f
- † Modwenna *abbatissa*. Vide † Moduenna.
- Molenarck (Henricus de) *archiepiscopus Coloniensis* 550 f
- Mollen (Conradus ter) *ab episcopo Monasteriensi pro impetrandis S. Meinulphi reliquiis ad canonicos Budicenses missus* 207 a
- † Monenna *virgo*. Vide † Moduenna.
- † Moninia *virgo*. Vide † Moduenna.
- Montanistæ *hæretici* 7 c, 11 f, 12 d; *quandonam hi primum sint exorti* 12 a
- Montanus *hæresiarcha* 11 f, 12 a
- Monte (Franciscus Maria a) S. R. E. *Cardinalis* 772 d
- Montmurat (Hugo de) *abbas Figiacensis* 452 f
- † Monyma *virgo*. Vide † Moduenna.
- † Monynna *abbatissa*, die 6 Julii *culta*. Vide † Moduenna.
- † Monynna *virgo*. Vide † Moduenna.
- Morkens (Michael) *Ordinis Cartusienensis alumnus concinnatam a se chronologico-diplomaticam de S. Brunone Cartusiensi Diatribam ad decessores nostros misit* 495 a b, 496 e f
- Moretus (Theodorus) *Societatis Jesu de Museo nostro bene meritus* 861 f
- Moronus (Joannes) S. R. E. *Cardinalis episcopus Novariensis reliquias SS. Gaudentii et Adelgisi solenni ritu transtulit* 945 e
- Mozenigo (Aloysius) *Venetiarum dux* 820 a
- Mommolus *dux* Guntramni, *Burgundiæ regis*, 857 b c d e, 929 c; *asservatas Burdegala S. Sergii reliquias fregit*, *partemque ex his vi abstulit* 856 d e; Gundobaldo, qui pro Clotharii I Francorum *regis filio a nonnullis habebatur*, *sese adjunxit* 928 f; *Convenis misere interit* 856 f
- Munius *Legionensis in Hispania episcopus* 250 d
- Murcia (Lucius de) *Augustinianus* 104 b
- † Murdachus *episcopus Alladensis* 2 f, 5 a
- Murdachus *culdeus et eremita*, inter *Prætermissos* 2 e f, 5 a
- † Muredachus *episcopus*. Vide † Murdachus.
- Mustazosius (Nicolaus) *presbyter*, in *primos monasterii* S. Placidi de Colono *patres pie munificus* 104 b

N

- Nantinus *comes Engolismensis*, *ab episcopo suo excommunicatus Ecclesiæque deinde communioni seu vera seu ficta pœnitentia restitutus*, *miserrima tandem*, cum *iterum ob nova crimina excommunicatus fuisset*, *morte occubuit* 928 b c d
- Naro (Joannes de) *eques Hierosolymitanus* 104 f; *Messanense S. Joannis Baptistæ templum refici curavit* 103 a
- Narses *Græcorum bellidux*, *Italiæ præfectus*, 810 b, 857 a, 928 f
- Narseus, a Maximiano Galerio *victus* 25 b
- Nathinæus in S. Marcellini *aliorumque septem sanctorum episcoporum Ravennensium corpora inquisivit* 58 a
- † Nazarius *martyr perperam Ebreduni*, *quod ejus ibidem servantur reliquiae*, *passus narratur a Gregorio Turonensi* 270 a
- Nepotianus *consul* 887 c e, 888 a, 889 a, 890 a
- Nereus *martyr* 827 b c d f, 851 b c, 852 d
- Nero *imperator* 555 d, 790 f, 791 e, 796 a e f, 797 a, 799 e, 824 c, 850 a
- Nestorius *hæresiarcha* 845 f, 846 e
- † Nicasius *episcopus Rhotomagensis martyr* 6 e
- Nicasius *episcopus Engolismensis* 950 e
- Nicephoro (Joannes de) *primus ritus Latini Squillacensis episcopus* 658 b c e f, 661 b c d f, 664 b c, 672 a, 683 e; *donationes privilegiaque omnia*, S. Brunoni et Turritanæ *eremo concessa*, *confirmavit novisque auxit* 660 d; *instrumentum publicum*, quo id fecit 660 e f
- Nicephorus I *imperator* 447 d, 448 c; *imperium*, *deturbata Irene*, *invasit* 447 a b c
- † Nicetas *Mediciensis in Bithynia abbas seu Hegumenus* 445 e; a S. Niceta *confessore*, die 6 Octobris *culto*, *est diversus* 445 f, 446 a
- Nicetas *patricius*, *cognomento* Triphyllius, *ad exauctorandam Irenen imperatricem operam contulit* 447 b c; a S. Niceta *conf.*, die 6 Octobris *culto*, *est diversus* 447 c d
- Nicetas *patricius*, qui S. Euphemie *virgini martyri templum in Sicilia extruxit*, *idem apparet cum S. Niceta confessore*, 6 Octobris *culto*, 446 f, 447 a
- † Nicetius

- † Nicetius archiepiscopus Treuirensis, inter Prætermissos 260 f, 261 a
 Nicetius comes 929 a
 † Nicolaus episcopus Myrensis 677 b; nomini ejus dicata Labacensis cathedralis ecclesia 13 d e; corpus Mira Barium delatum 555 f, 677 c; qui et quando id factum 555 a b; ibidem sacrum illud pignus ab Urbano II Papa honorifice translatum 629 a
 Nicolaus I Papa 851 a, 887 a
 Nicolaus II Papa 888 f, 889 a; Laurentianam Florentiæ ecclesiam consecravit, seque in hanc exhibuit munificum 897 b
 Nicolaus V Papa 795 f
 Nicolaus abbas S. Sergii Andegavensis iteratæ corporis S. Renati episcopi revelationi interfuit 593 e
 Nicolaus Amans, velut beatus confessor annuntiatus, inter Prætermissos 4 d
 Nicolaus S. Nicetæ confessoris cognatus 449 e, 450 b e
 Nicquet (Ludovicus) Cælestinorum Suessionensium bibliothecarius, de museo nostro bene meritus 58 f, 425 e
 Nifingus episcopus 586 c
 † Nigasius episcopus. Vide † Nicasius.
 Niger (Marcus) episcopus Catharensis 819 b
 Nitardus S. R. E. Cardinalis 774 e
 † Nivardus archiepiscopus Remensis monasterium S. Basoli exstruxit 747 a
 Nomenoius Britannix princeps 857 f
 Nonnichius episcopus Namnetensis 952 c
 † Norbertus Ordinis Præmonstratensis institutor 564 f
 Normannus episcopus Andegavensis revelationi corporis S. Renati episcopi interfuit 593 d
 Norbertus sedis Curiensis invasor, in synodo Quindiliburgensi excommunicatus 463 e
 Notgerus episcopus Leodiensis 503 b
 Numerianus imperator 22 c
 Nunninghius (Hermannus) J. U. doctor, protonotarius Apostolicus et perillustis ecclesiæ collegiatæ Vredensis scholasticus, S. Brunonem erga se ægrotantem beneficium expertus 777 b c d e
 O
 Octavianus Augustus imperator 497 e
 Octavianus, a suis dictus Victor III, antipapa 782 d
 Ocupa Saracenorum rex, a Carolo Martello devictus 557 d e
 Odalricus cancellarius ecclesiæ Remensis 512 e f, 516 c; aut hic aut sequens scripsit chartam, in monasterii Maurimontensis favorem concessam 512 f
 Odalricus præpositus ecclesiæ Remensis ac dein primus Sandionysiani Remis monasterii abbas 512 f
 Oddus (Marcus Antonius) Cardinalis in Urbe vicarii vices gerens 14 a, 16 f, 17 a f; S. Peregrinæ V. M. reliquias e Romano Priscillæ cimiterio extraxit, donoque Carolo Barbellæ presbytero dedit 12 e, 13 b c e f, 14 f
 Odericus cancellarius. Vide Odalricus.
 Oderisius I abbas Casinensis 70 d, 71 d
 Oderisius II abbas Casinensis 76 e
 Odescalchus (Thomas) Innocentii XI Papæ consanguineus antiquam S. Mariæ in Porticu ecclesiam jussit destrui 148 e
 † Odilia virgo, abbatissa Hohenburgensis 487 d; calicis usum ad sacram communionem adhibuit 561 a
 Odilo dux Bavarix 429 c
 Odilo, qui bona quædam, a S. Hieronymo Nivernensi episcopo ante accepta, in Salviniacense S. Stephani oratorium transcripsit 169 f
 Odo e Priore Cluniacensi episcopus Ostiensis ac tandem Papa, Urbanus II dictus 514 a; S. Brunone, Ordinis Cartusiensis fundatore, magistro Remis usus fuit 515 e f, 551 d, 703 b, 707 b, 716 f, 729 d; legatus Apostolicus synodum Quindiliburgi adversus schismaticos anno 1083 celebravit 463 d. Vide etiam Urbanus II.
 Odo Aquitanix dux ac dein Francorum rex 273 d, 276 b c d e f, 278 a, 298 d, 554 d, 540 a, 542 b d, 543 e, 544 b, 561 c, 562 e
 Odo abbas S. Maxentii 451 b
 Odo ecclesiæ Remensis cantor 512 a; donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit 541 e
 Odo monachus Turritanus 695 a
 Odo monachus, S. Roberti Molismensis abbas discipulus, inter Prætermissos 259 a b
 Odoacer Italiæ rex 65 e, 119 b
 Odolricus abbas S. Martialis Lemovicensis 451 e
 Odolricus II abbas Conchensis 274 a c, 279 c e, 280 b; corpus S. Fidis de veteri in novam ecclesiam transtulit 279 f; quo circiter tempore id fecerit 280 a
 Oëbalus castri de Torennâ dominus 516 e; Guillermo filio suo illegitimo castrum de Torennâ dedit 517 d
 Oëbalus comes. Vide Ebalus.
 Olbertus episcopus Leodiensis 547 c, 548 e, 549 b
 Oldaricus cancellarius. Vide Odalricus.
 Olgericus Besuensis in Burgundia monasterii abbas privilegium a S. Leone IX Papa obtinuit 543 b
 Olmarus Cartusiæ Majoris conversus, ætatis admodum propectæ factus 580 a
 Olybrius Sexti Anicii Petronii Probi filius 81 a b
 Olympius exarchus Ravennas 804 c
 Omanruësius confessor. Vide Amanruësius.
 Opilio, consulum Fastis ad annum 524 inscriptus 804 a b
 Opilio in Occidente anni 435 consul 800 f, 801 a b c d, 802 c d e f, 803 a d e f, 804 a b
 Opilio Patavini, ut fertur, S. Justinæ templi conditor 790 f, 792 d, 794 e f, 799 e f, 800 a b d e, 802 c, 803 d, 803 e f, 809 b, 814 b e, 825 e; an is, ut vult Cavacius, fuerit Opilio, anni 435 consul 800 f, 801 a b c, 802 c d e f, 803, 804 a; an Opilio consul anni 524, an exarchus Ravennas aut etiam Romanorum patricius 804, 803 a b c d
 Opilio pater Cypriani, a Theodorico Gothorum rege ad sacrarum largitionum comitivam evecti 803 f, 804 a
 Optatus patricius 800 c
 Ordonius II Legionensis in Hispania rex 256 a b c; Legionem e proprio palatio ecclesiam fieri curavit, sedem episcopalem in ea constituit multaque eidem donavit 256 f, 259 b
 Orestes episcopus Vasatensis 929 b
 † Oriens Ausciorum in Novempopulania episcopus. Vide † Orientius.
 † Orientius Ausciorum in Novempopulania episcopus 521 d
 Origus S. R. E. Cardinalis Elogium, quo S. Froilanus, Legionensis episcopus, in Martyrologio Romano ornatur, composuit 229 a
 Orlandus archiepiscopus Florentinus 893 c
 Osbernus S. Dunstani, archiepiscopi Cantuariensis, biographus 401 e
 Ostgida uxor Etheldredi. Vide Ostrida.
 Ostgilda uxor Etheldredi. Vide Ostrida.
 Ostrica uxor Etheldredi. Vide Ostrida.
 Ostrida uxor Etheldredi, Merciorum regis 959 d
 Ostritha uxor Etheldredi. Vide Ostrida.
 Ostrogotho prior Sigismundi, Burgundiæ regis, uxor 54 e, 60 e f
 Oswaldo (Josephus a S.) Augustinianorum Discalceatorum Labaci sub-Prior duo publica de S. Peregrinæ V. M. reliquiis instrumenta Schonlebeno exhibuit 12 f
 Oswius Nordanhymbrorum rex 402 a, 958 b c d f, 959 d e, 940 a c, 941 e; præliatus filiam Etledam, perpetua virginitate consecrandam, Deo vovit, relataque memorabili victoria, votum implevit 959 f
 † Osytha

- † Osytha virgo martyr, inter *Prætermisos* 6 d
 Otho I, cognomento Magnus, imperator 579 f,
 807 c d
 Otho II imperator 859 d, 860 a
 Otho III imperator 597 f
 Otho Burgundiæ dux 546 c, 565 c
 † Otilia virgo. Vide † Odilia.
 Otto imperator. Vide Otho.
 Otto episcopus Constantiensis, excommunicationis
 sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus
 Guibertum antipapam ejusque sequaces cele-
 brata, percussus 465 e
 Otto Fridericus Labacensis episcopus allatas La-
 bacum S. Peregrinæ V. M. reliquias publicæ
 venerationi exponi permisit 12 e f; instrumen-
 tum publicum, quo id fecit 14 d e f, 15 a b c
 Otto episcopus Paderbornensis partem dynastiæ
 Wevelsburgensis in feudum Bartholdo de Buren
 concessit 178 a
 Otto e Priore Cluniacensi episcopus Ostiensis.
 Vide Odo.
 Ottocarus Styriæ marchio 459 d, 476 f
 Overhamus (Adolphus) Ordinis S. Benedicti
 Werthinensis monachus antiquiorem S. Mei-
 nulphe diaconi Vitam typis vulgavit observa-
 tionibusque illustravit 175 a
- P
- † Palatias virgo martyr, inter *Prætermisos* 789 d
 Palatinus (Hugo) in cartusiam Arverniensem pie
 munificus 781 b d
 Palavicinus (Ubertus) partium Ghibellinarum
 sectator 959 e
 Palladia Stephani incesti, ærario regio præfecti,
 complex 53 d, 54 a, 60 b
 Palladius Bituricensis sæculo IV episcopus 927 b
 Palladius alter item Bituricensis sæculo V episco-
 pus 927 b
 Palladius comes Gabalitanus 927 b; filium ha-
 buisse non videtur S. Palladium, Santonensem
 episcopum 927 c
 Palladius, dictus præterea Æmilianus, poeta ac
 philosophus 927 b
 Palladius dives, e cujus genere S. Palladius, San-
 tonensis episcopus, ortus 927 b
 Palladius rhetor 927 b
 † Palmatius martyr Trevirensis 258 c
 † Palmatius martyr Romanus : ejus reliquiæ
 Roma in Bohemiam allatæ atque in arce Carl-
 steinensi depositæ 19 e; an eidem sancto Mar-
 tyri templum ibidem a Carolo IV imperatore
 fuerit exstructum 19 e f; illiusne, an Palmatii
 Trevirensis caput canonici Regulares S. Crucis
 Conimbricæ possideant 19 f, 20 a b d e
 Palutius (Thomas) curiæ causarum cameræ Apo-
 stolice notarius, instrumento donationis re-
 liquiarum S. Peregrinæ V. M. subscriptus
 14 c e
 † Pancratius martyr : insignem in ejus triumque
 aliorum Sanctorum honorem ecclesiam exstru-
 xit S. Palladius, Santonensis episcopus, eorum-
 demque Roma acceptas reliquias in ea deposuit
 926 d, 934 e f
 Papebrochius (Daniel) musei nostri scriptor elo-
 gium B. Matthæi Mantuani e Ms. Taegii Opere
 descripsit 248 f, 249 b
 Papianilla Aviti imperatoris filia, S. Sidonio
 nupta 49 c
 Papianilla Syagrii, viri clarissimi, filia, uxorque
 Ferreoli, Galliarum præfecti 56 d e, 57 a
 † Pappoli martyris inventio, inter *Prætermisos*
 786 f, 787 a
 Pappolus episcopus Carnotensis 927 f; de illicita
 novi in diœcesi sua episcopi consecratione apud
 Chilpericum regem fuit conquestus 927 e
 Paragorius in S. Apollinarem, Valentinum epi-
 scopum, injurius hincque divinitus punitus
 47 b, 57 c d, 62 a, 64 f, 65 a
 Parassu (Andreas) prioratus S. Justinæ Venetiis
 Prior 793 f
- Parmentier (N.) Nivernensis Historiæ, quam
 primum in lucem edendæ, auctor notitias de
 S. Hieronymo, Nivernensi episcopo, submini-
 stravit 167 c f, 169 e f, 170 b c d e f, 171 b
 Partemius vir illustris. Vide Parthenius.
 Parthenius episcopus Gabalitanus 64 b
 Parthenius vir illustris, consanguineus S. Apol-
 linaris, Valentini episcopi 56 b d, 61 f, 64 d;
 quis is fuerit 64 a b
 Participatius (Angelus) Venetiarum dux 858 c
 Participatius (Joannes) Venetiarum dux 858 e
 † Paschalis I Papa 160 b, 830 f, 863 a; plurima
 Sanctorum corpora metu hostium e cæmeteriis
 in Urbem intulit 892 e
 Paschalis II Papa 40 b, 241 a, 270 e, 299 f,
 642 b, 650 c, 652 a, 660 a, 665 c d, 756 a,
 809 c, 892 b f, 895 a b, 900 c, 901 a; cultum
 S. Fidis in monasterio Conchensi firmavit ac
 ampliavit 282 a b c; quandenam circiter id
 fecerit 282 d; monasterii, in quo a Cartusianis
 infirmioribus ad S. Benedicti Regulam vita
 exigi posset, condendi facultatem fecit Lanvino,
 Cartusiæ Squillacensis post S. Brunonem
 Priori 620 f; hinc tamen, primis Cartusianis
 Benedictinam Regulam a Brunone fuisse præ-
 scriptam, consequens non est 622 b c d; eum-
 dem Lanvinum data ad eum epistola ad se evo-
 cavit 658 e f; donationes omnes, privilegiaque
 omnia, S. Brunoni ■ quibuscumque concessa,
 confirmavit 687 b c d
 Paschasius primus Alatrinarum episcopus 88 a
 Pasqualico (Perpetua) monasterii S. Justinæ Ve-
 netiis Priorissa pulchriori hujus ecclesiam
 forma donavit 794 a
 Passelaigue (Joannes de) episcopus Belicensis re-
 liquias B. Artaldi visitavit, eumque Sancti
 titulo decoravit 778 f, 779 a
 Patiens episcopus Lugdunensis 51 b
 † Patricius Clochorensis in Hibernia episcopus,
 regionisque hujus Apostolus 5 a, 257 d, 959
 b d e
 Patricius consul Orientalis 79 a b
 † Paulinus episcopus Nolanus 895 b; Vitam
 S. Ambrosii Mediolanensis episcopi non scripsit
 896 b
 Paulinus clericus S. Ambrosii, hujusque Vitæ
 scriptor 896 b
 Paulinus (Chrysanthus) Cartusiæ Vallis benedi-
 ctionis secundum Avenionem Prior 585 f
 Pauluccius (Thomas) notarius. Vide Palutius.
 Paulucius (Scipio) Lectiones de S. Renato, epi-
 scopo confessore, cum decessoribus nostris com-
 municavit 580 f
 † Paulus I Papa 805 a; Sanctorum corpora
 metu hostium e cæmeteriis in Urbem intulit
 892 e
 Paulus II Papa 155 c, 157 d e, 816 a b; Dei-
 paræ iconem, S. Gallæ viduæ olim, ut fertur,
 divinitus concessam, thaumaturgam fuit exper-
 tus, hincque plenariam, quæ illam visitantibus
 a Joanne I Papa, ut aiunt, fuerat concessa,
 indulgentiam confirmavit 156 e f
 Paulus V Papa 111 e, 115 b d f, 954 b; inventis
 Messanæ Martyrum corporibus cultum publi-
 cum deferri posse, data bulla declaravit 110
 c d e; S. Placidi sociorumque martyrum reli-
 quiarum distractionem vetuit 111 c d e
 † Paulus Apostolus 261 b; in Litanis Sabbati
 sancti admodum antiquis fuit invocatus, an-
 nuæque etiam festivitate jam inde a sæculo v
 honoratus 71 f, 845 b c; S. Sagarim episco-
 pum martyrem habuisse discipulum non vide-
 tur 261 e f; ei simul et S. Petro templum
 Constantinopoli, aliudque in Chalcedonensi
 suburbio exstructum 850 f, 851 a, 865 c; in-
 signem item in ejus triumque aliorum Sancto-
 rum honorem ecclesiam exstruxit S. Palladius
 Santonensis episcopus, eorumdemque Roma ac-
 ceptas reliquias in ea deposuit 926 d, 954 e f
 † Paulus primus Narbonensium episcopus 556 c
 † Paulus

† Paulus eremita 580 b, 594 c, 704 c, 711 d, 720 f
 † Paulus martyr in *Palæstina* passione sua ad commiserationem populum adstantem movit 265 e
 † Paulus simplex, inter *Prætermisso*s 2 b
 Paulus exarchus *Ravennas* 804 d f
 Paulus *Anastasii* imperatoris secundum aliquos frater 81 d
 Paulus *Bernriedensis*, *Gregorii VII* Papæ biographus 463 b, 467 a
 Paulus *Samosatenus* hæresiarcha 51 b
 Pegonius (*Joannes*) *Cartusiae Majoris Priori*, inscriptione libri pro tutanda doctoris *Parisiensis* anastasi honoratus 557 f; ad profectam admodum ætatem pervenit 577 d
 † Pelagia, inter *Prætermisso*s 789 c d
 † Pelagius, codicibus *Hieronymianis* ad 5 Octobris inscriptus 67 e, 164 a; ad hunc diem curseorsum non detur 165 d e
 † Pelagius martyr *Cordubæ* in *Hispania* 251 c; corpus ejus *Legione Ovetum* translatum 251 d
 Pelagius II Papa 72 f, 94 a
 Pelagius archiepiscopus *Turonensis*, a *Gregorio Magno* Papa epistola, qua hic illi *S. Augustinum* Anglorum apostolum commendavit, conventus 955 c d e
 Pelagius episcopus *Lucensis* 229 e, 250 a
 Pelagius episcopus *Ovetensis* 258 f, 259 a
 Pemmo dux *Foro-Julienis* 440 d e
 Penda *Merciorum* rex, *S. Osithæ* virginis martyris secundum hujus *Acta* avus 957 d, 958 f, 959 e, 941 e f, 942 a, 945 f; ab *Oswio* *Nordanhymbrorum* rege fuit devictus atque in prælio occisus 958 b, 959 f
 Penda *Medilanglorum* princeps, *Pendæ* regis filius 959 e
 † Peregrinus episcopus primus *Autissiodorensis* 596 b, 599 d
 Peregrinus abbas monasterii *S. Justinæ* *Patavii* 815 e, 814 d, 820 a, 821 d
 † Perpetua martyr passione sua horrorem ipsi etiam populo ethnico incussit 265 e
 Perrot (*Justus*) *Ordinis Cartusiensis* præpositus generalis 585 f, 586 a
 Persona (*Gobelinus*) ecclesiæ collegiatæ *S. Mariæ Bilveldiæ* decanus ac tandem *Budicæ* *Canonicus Regularis* *Vitam S. Meinulphi* seu potius *Vitæ antiquioris* *Paraphrasim* concinnavit 174 a b d e, 175 d e
 Petranus frater *S. Helani* presbyteri confessoris 904 b
 Petronax exconsul patricius, *Constantini* imperatoris et *Irenes* matris ad *Concilium Nicænum* legatus 446 e
 † Petronilla virgo, *S. Petri* Apostoli, ut quidam volunt, filia 827 f
 Petrucciolum (*Dominicus*) curiæ causarum *Camæ* Apostolicæ notarius 14 c
 Petrudis virgo sacra, *Rachisii* *Longobardorum* regis filia, 445 a b; pro *S. Epiphaniæ* sanctimonialis *Ticinensis* sorore habetur a *Romualdo* a *S. Maria* 459 f, 442 c; eadem verosimillime est cum ea, quam hic auctor etiam *Retrudem* vocat 442 d; in monasterio *Plumbariolæ* vixit ac obiit 442 e
 † Petrus Apostolus 29 a b, 86 c, 456 a, 655 a, 795 e, 814 a, 826 c, 827 a b d, 850 a, 851 b c, 852 d; divina virtute super aquam ambulavit 27 c f; *S. Gallæ* viduæ apparuit, eamque solatus est ac instantis obitus præmonuit 148 f, 162 f; primis etiam *Cartusianis*, gravissima tentatione afflictis, apparuisse, solatiumque attulisse narratur 654 e, 750 d e; quandonam apparitio isthæc, si locum umquam habuit, everserit 655 b c d e; filiam suam precibus suis sanasse, hortulanique filiam necasse, in scripturis apocryphis legitur 827 f; festivitatem annua jam inde a sæculo quinto fuit honoratus 845 b c; an corpus ejus a *SS. Marcello* a *Apuleio* fuerit sepultum 850 b c; ei simul et *S. Paulo*

templum *Constantinopoli* aliudque in *Chalcedonensi* suburbio exstructum 850 f, 851 a, 865 c; insignem etiam in ejus triumpho aliorum Sanctorum honorem ecclesiam exstruxit *S. Palladius* *Santonensis* episcopus, eorumdemque *Roma* acceptas reliquias in ea deposuit 926 d, 954 e f

† Petrus Damianus. Vide † Damianus.
 † Petrus archiepiscopus *Tarentasiensis* 2 c
 † Petrus, cognomento *Venerabilis*, abbas *Cluniacensis* scripsit *Vitam Matthæi* e monacho episcopi *Albanensis* 565 a
 Petrus Sancio *Aragonie* rex monasterium in honorem *S. Fidis* *Barbastri* exstruxit ac dotavit 285 c d e
 Petrus *Aragonie* rex 281 b
 Petrus metropolita *Kioviensis*, inter *Prætermisso*s 5 a b c d
 Petrus episcopus *Altinus* 51 d
 Petrus episcopus *Glandacensis*, in *cartusiam Arveriensem* pie munificus 781 b e
 Petrus episcopus *Iriensis* 229 e, 250 a
 Petrus *Burdegalis*, episcopus *Lemovicensis* 451 e
 Petrus episcopus *Patavinus* 819 c
 Petrus quartus, aliis quintus, episcopus *Ravennensis* 57 e; *S. Marcellini* aliorumque septem sanctorum episcoporum *Ravennensium* corpora quæri *Ravennamque* transferri curavit 57 f, 58 a b c; non tamen, cum id fecit, sacra isthæc illorum omnium, sed tantum *SS. Probi*, *Aderiti* et *Caloceri* ipsana sub metropolitane ibidem ecclesiæ ara maxima deposuit 58 c d e
 Petrus canonicorum *Regularium S. Joannis in Vineis* prope *Suessionas* abbas 514 b c, 751 c; *S. Brunone*, *Ordinis Cartusiensis* fundatore, magistro usus fuit 515 f; titulo funebri huic parentavit 748 f, 749 a
 Petrus abbas *S. Martialis* *Lemovicensis* 455 a
 Petrus abbas *S. Victoris* *Massiliensis* in corpus *S. Tullie* felici successu jussit inquiri 40 b; anne tamen is Petrus I, an II fuerit, est dubium 40 b
 Petrus abbas *Vosiensis* 452 f
 Petrus comes *Alençonii* 590 d
 Petrus Medicæus *Florentinorum* consalonarius 895 e
 Petrus archidiaconus *Mimatensis* 411 e, 412 a
 Petrus episcopi *Cremonensis* Vicarius, qui de hujus mandato, ut narratur, corpus *S. Geroldi* de terra levavit 959 b
 Petrus cancellarius, excommunicationis sententia in synodo *Quindiliburgensi*, adversus *Guibertum* antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus 465 e
 Petrus Senescallus *Lugdunensis*, in *cartusiam Arveriensem* pie munificus 781 a d, 784 c
 Petrus a *Pastrana* confessor ex *Ordine S. Francisci*, inter *Prætermisso*s 789 b c
 Petrus *Cordubensis*, velut beatus confessor annuntiatus, inter *Prætermisso*s 4 d
 Petrus *S. Bernardi* *Claravallensis* discipulus, in *Hispaniam* ab hoc, quo *Belli-fontis* monasterium ad *Cisterciensia* instituta adduceret, missus 949 f, 950 d; postea hujus factus dicitur abbas 952 c
 Petrus *S. Brunonis* *Cartusiani* discipulus 626 c; eremiticam una cum hoc vitam apud *Siccam-Fontanam*, ut *Mabillonio* visum est, aliquamdiu egit 599 e, 605 b c; idem forte est cum Petro, qui vocatus fuit Francus, secundusque exstitit a *S. Brunone* *Cartusie* Prior 626 d
 Petrus, cognomento Francus, tertius *Cartusie* Majoris Prior 491 e, 492 a, 498 c, 626 d
 Petrus diaconus *Casinensis* *Vitam ac Passionem S. Placidi* scripsisse narratur, certeque in *Latinis* hujus *Actis*, quæ exstant, partem habuit 73 d e, 74 a b d, 76 c d e f; an ante *Stephanum* *Aniciensem* scripserit, et an, quæ ipsemet scripsit, huic supposita non sint 77; scripsit etiam

- etiam *Passionem S. Marci martyris et Vitam S. Fulconis confessoris* 76 e
- Petrus Guarrigneus martyr ex Ordine S. Francisci, inter *Prætermisos* 789 b c
- † Phœbadius episcopus Aginnensis 268 e, 271 c; corpus ejus *Petragoricas delatum* 292 e
- † Pharaildis corporis Gandavum relatio, inter *Prætermisos* 786 c
- Pharao *Ægypti rex* 551 c
- Philaretus S. Nicetæ Mediciensis abbas pater 443 f
- † Philemon martyr, S. Apollonii socius 263 e
- † Philippus Apostolus 10 b, 262 a
- Philippus I Francorum rex 500 a, 504 b, 509 e, 511 c f, 512 b c e f, 515 e, 526 c, 528 c e f, 529 a, 550 e, 915 c
- Philippus II Francorum rex 785 f, 786 a
- Philippus II Hispaniarum rex 20 d, 111 b, 206 f, 229 b, 787 f
- Philippus III Hispaniarum rex 104 c, 111 c f, 954 b; *Insigni SS. Placidi Sociorumque reliquiarum parte, annuente Clemente VIII Papa, fuit donatus, easque inter ceteras monasterii S. Laurentii reliquias jussit solenniter deponi* 111 e, 112 c d
- Philippus rex Macedoniæ, Alexandri Magni pater 217 a
- Philoxenus (Flavius) consul 81 d
- Phily (Josephus) reverendissimi Patris e Capituli generalis Ordinis Cartusiensis scribe notitiam de S. Brunone subministravit 495 c
- Phocas imperator 415 a, 416 d
- Photinus hæresiarcha 51 b
- Photius patriarcha Constantinopolitanus, Græcos inter et Latinos schismatis auctor 444 e
- Photius (Josephus) Societatis Jesu sacerdos corpus sancti Martyris in S. Sebastiani cryptis quærendi, indeque extrahendi facultatem ab Urbano VIII Papa obtinuit 260 e f
- Piali Bassanus Turcarum præfectus, qui Surrentum Massamque vastavit 589 a
- Picardius (Thomas) ecclesiæ Belnensis parochus *Lectiones Officii de S. Pipione composuit* 967 e; *quandonam floruerit* 967 e f
- Picininus (Nicolaus) copiarum Mediolanensium dux, SS. Faustini et Jovitæ visione in obsidione Brixienti perterrefactus, 575 c d, 574 d
- Pinellus (Dominicus) episcopus Ostiensis, sacri Collegii decanus et Congregationis sacrorum rituum præfectus 110 c
- Pinto de Fonseca (Emmanuel) magnus Ordinis Melitensis magister reliquiarum B. Petri de Imola partem petiit et obtinuit 247 f, 248 a d
- † Pionius presbyter martyr, Vitæ S. Polycarpi scriptor 11 a b c d
- Pipinus, cognomento Brevis, Francorum rex, Caroli Magni pater, 295 e f, 517 d, 555 c, 542 f, 551 b, 552 c, 424 a, 428 a, 450 d; *formula Dei gratia primus est usus* 78 c; *Chunoaldum Aquitanix ducem, res novas molitum, ad officium redire compulit* 429 c; *quandonam id factum* 429 c d e
- Pipinus Caroli Magni filius, Carolomannus antea vocatus, Italiæ rex 805 c
- Pipinus Aquitanix rex, Ludovici Pii filius 295 e f; *diploma in ecclesiæ Nivernensis favorem concessit* 168 c; *monasterium Conchense donis privilegiisque ditasse narratur* 295 a; *nobilem S. Cypriani abbatiam in suburbio Pictaviensi exstruxit* 753 d
- Pipinus Heristallus, Caroli Martelli pater, major-domus Franciæ 550 f
- Piso consul 642 f
- Pius II Papa 155 d, 157 d
- Pius IV Papa 814 e, 821 d
- † Pius V Papa 787 f, 795 a; *commemorationem S. Mariæ de Victoria ob debellatam a Christianis Turcarum classem quotannis fieri præcepit* 787 e; *indulgentias S. Justinæ ecclesiam Patavi visitantibus concessit* 815 f
- † Placidus confessor Ordinis Apostolinorum, inter *Prætermisos* 2 d e
- † Placidus, *cujus corpus Bononiæ apud SS. Vitalis et Agricolæ sanctimoniales, a Placido Benedictino diversus* 115 c
- † Placidus martyr, Hieronymianis codicibus inscriptus, 164 b c, 165 c; *pro S. Placido Benedictino in fabulosis hujus Actis verosimillime obtruditur* 165 a b; *cur seorsum a dicto Placido Benedictino ad 3 Octobris non detur* 165 d e
- † Placidus martyr, S. Benedicti abbatis discipulus 165 b
- Placidus in Vitis S. Leopardini memoratus 906 f, 916 d, 921 d; *Blitildi hunc nefarie prodidit* 912 a c, 915 e f
- † Placitus confessor. Vide † Placidus.
- † Polycarpus episcopus Smyrnensis martyr 11 a c, 12 d, 262 a, 265 a c d e
- Polycarpus Senonensis, *uti in Lectionibus de S. Pipione traditur, quidamque volunt, archiepiscopus* 967 b, 968 a b f; *an sedem illam vere occupavit, controversatur* 968 c d e
- † Polychronius martyr 855 e; inter *Prætermisos* 789 f
- Polycrates Ephesiorum episcopus 261 c f, 262 a b; *consuetudinem, qua Asiani Pascha luna 14 celebrabant, est tutatus* 7 b, 8 b c d e f, 9 c d e f, 10, 11 a d e f, 12 a d
- Pompeius consul fuit Anastasi imperatoris nepos 81 d
- Pompeius Cylus rei Benedictinæ in Sicilia procurator. 79 d, 80 c
- Poncius. Vide Pontius.
- Pontius episcopus Barbastrensis 285 d
- Pontius episcopus Matiscenensis in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 b d e
- Pontius comes Gabalitanus 508 c d
- Pontius ecclesiæ Remensis clericus 521 a b, 525 c e f, 524 a, S. Brunonem in suo ex urbe Remensi ob improbos Manassis archiepiscopi mores excessu est comitatus 517 a b; *simoniæ aliorumque criminum suum hunc antistitem in concilio Augustodunensi, iterumque in Lugdunensi accusavit* 517 b, 525 d; *Ebalum comitem, Romam pro tuenda clericorum Remensium causa profectum, est comitatus* 519 f, 520 a
- Pontius e monacho Benedictino Cartusianus unaque cum Bernardo cartusiæ Portarum Priore religiosæ hujus domus fundator 779 f, 785 c
- Pontius in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 a, 784 c; *quis forsitan sit* 781 d, 785 e
- Pontius Willelmi, Tholosani comitis, frater, a privigno suo occisus 526 e, 527 b
- Poppo patriarcha Aquileiensis 898 a b c d; *metropolitanam suam ecclesiam consecrasse in incisa hujus muro inscriptione traditur* 897 f
- Popula (Joannes a) inter *Prætermisos* 259 b c
- † Porcianus abbas, a S. Gregorio Turonensi cap. 5 de Vitis Patrum memoratus 906 e, 907 c, 909 c, 910 d, 917 a, 921 e; *idem verosimillime est cum S. Porciano abbate, S. Leopardini fratre* 907 a b; *e servo in monachum fuit receptus* 910 a b c; *a B. Protasio, a quo et salutaribus monitis adversus dæmonis insidias fuit munitus, fortassis id factum* 910 e f, 911 a
- † Porcianus abbas, S. Leopardini secundum hujus Acta frater 906 e f, 907 d e f, 908 a c d, 909 c f, 910 a, 911 d, 914 b c d e f, 917 b c, 921 b e; *idem verosimillime est cum S. Porciano abbate, a Gregorio Turonensi cap. 5 de Vitis Patrum memorato* 907 a b; *Benedictinum institutum secutus non videtur* 909 d e; *insigne ejus, sed falsitatis suspectum, elogium* 911 a b
- Porsena rex Tuscorum 796 b
- Portia aulæ cæsareæ præfectus solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum excalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit 16 a b
- † Portianus

- † Portianus abbas. Vide † Porcianus.
 Porticiacus (Angelus) Venetiarum dux SS. Sergii et Bacchi reliquias Heraclia Venetias detulit, ibique in ecclesia, ipsis dicata, deposuit 839 a
 Porus Indorum rex 217 a
 Possenna soror S. Helani presbyteri confessoris 903 c, 904 b
 Possinus (R. P.) Societatis Jesu, de museo nostro bene meritus 423 f
 † Potentiana virgo: festum ejus ad 19 Martii perperam notatum 669 d
 Præcipiano (Humbertus a) archiepiscopus Mechliniensis asservatus Lovanii S. Meinulphi reliquias approbavit 209 a
 Præpedigna mater S. Justinæ virginis martyris Patavinæ 792 c, 793 f, 814 a e, 823 a c, 826 a; ossa ejus loco suo antiquo mota, novaque arca anno 1627 fuere donata 823 e f, 824 a b c
 Primogenius patriarcha Gradensis 418 be, 419 f, 420 f
 † Primus martyr, in Actis S. Fidis memoratus, 265 f, 264 a d, 293 c; inter Prætermis-
 sos 260 a b; an eodem, quo S. Fides, die, vereque Aginni passus sit 269 c d e f, 270 a b, 296 e
 † Primus martyr Romanus 260 a; an non idem cum Primo, in Actis S. Fidis memorato 270 a b
 † Primus, qui cum SS. Caprasio et Feliciano in diocesi Sarlatensi 6 Octobris cultus 423 f
 Priolus (Hieronymus) Venetiarum dux 814 c, 821 d
 † Prisca virgo 860 d
 † Priscus martyr, primus Capuanorum episcopus, 550 c d e f, 788 d; Capuæ verosimiliter vel oriundus vel passus est 551 b
 Priscus pater S. Marci Papæ 888 c e, 889 a
 † Privatus episcopus Gabalitanus 556 a b c
 † Privatus in antiquissimo Antverpiensi Hieronymiano apographo memoratus, inter Prætermis-
 sos 789 c d
 Proba (Anicia Faltonia) Sexti Anicii Petronii Probi uxor 81 a, 85 b
 Proba (Anicia Silvia) S. Placidi secundum Wionem soror, Ilduino Martio Mediolanensium duci nupta 85 d e
 Proba S. Gallæ viduæ probabilissime soror germana 131 a c d, 134 a b
 Probianus episcopus Bituricensis 925 b, 924 b; synodis Parisiensibus anni 553 et 557 subscripsit 925 a; corpus S. Ursini, primi Bituricensium antistitis, honorifice cum SS. Germano Parisiensis episcopo et Augusto presbytero abbate in S. Symphoriani ecclesiam transtulit 925 e, 924 d; Sancti titulo ab aliquibus honoratur 925 f
 Probinus Sexti Anicii Petronii Probi filius 81 a b
 † Probus episcopus Ravennensis 50 b, 51 f, 53 b; corpus ejus inventum, Ravennam translatum, ac tum ibidem sub metropolitana ecclesiæ ara maxima depositum 57 f, 58 a d; id ibidem postea adhuc asservatum fuit, nec non hodieque asservatur 58 f, 59 a
 † Probus episcopus Reatinus 150 b, 579 a
 † Probus episcopus Veronensis 579 a
 Probus episcopus Cajetanus, a S. Probo, die 6 Octobris Cajetæ culto, fortassis diversus 579 f, 580 a b d e
 Probus episcopus, concilio Romano anni 524 subscriptus, idem fortassis cum S. Probo, die 6 Octobris Cajetæ culto 580 e
 Probus episcopus, qui S. Erasmus martyrem sepeliit, idem fortassis cum Probo, qui concilio Romano anni 524 legitur subscriptus, uti et cum S. Probo, die 6 Octobris Cajetæ culto 580 e
 Probus (Anicius) anni 515 consul 81 e
 Probus (Anicius) anni 523 consul 81 d; Flavium Probum, anni 502 consulem, patrem non habuit 81 e
 Probus (Anicius Justinianus) Romanis consulis a Wione annumeratus 81 a b c d, 83 a b
 Octobris Tomus III.
 Probus (Flavius) anni 502 consul 81 e; vel Hy-
 patium vel Paulum vel denique Secundinum patrem habuit 81 d
 Probus (Sextus Anicius Petronius) consul 81 a b, 83 b
 Probus Sexti Anicii Petronii Probi filius 81 a b, 85 b
 † Proculus episcopus Ravennensis 50 a, 53 b d f; corpus ejus quæsitum, inventum, Ravennam translatum ac post tantummodo ibidem sub metropolitana ecclesiæ ara maxima depositum 58 b c d e; sub hac illud sæculo XIV asservatum fuit, nec non hodieque asservatur 58 e f, 59 a
 Promotus presbyter, episcopus illicite ordinatus ac dein in synodo Parisiensi rejectus 927 e f, 928 a
 Promptia soror S. Helani presbyteri confessoris 903 c, 904 b
 † Prosdocimus primus, ut volunt, Patavinus episcopus 790 b c f, 791 a b d e f, 792 c, 793 d e f, 796 a c d e f, 797 a b c d e, 799 d e f, 800 d e, 802 e, 803 e, 807 c d e f, 812 c, 815 f, 814 b, 816 e, 824 c, 823 f, 826 a; ejus Patavii corpus 809 c, 818 d; partem hujus statuæ argenteæ includendi facultas petita 811 d e
 † Protasius abbas salutaribus monitis adversus dæmonis insidias S. Porcianum muniit, idemque forte est, qui hunc monachis adscripsit 910 e f, 911 a
 † Prothus martyr: ejus reliquiæ Ticini in S. Felicis monasterio asservatæ 839 d
 † Prudentius episcopus Tricassinus 553 a
 † Prudentius episcopus Turiasonensis in Hispania, cujus corpus in spelunca ad radicem montis Laturci sepultum fuisse dicitur 554 d, 548 c; a S. Prudentio, Besuæ culto, est diversus 554 e, 553 a
 Prudentius, velut alter sanctus Turiasonensis episcopus a Tamaio memoratus 553 a
 Prudentius, velut sanctus episcopus e commentitiis S. Encratidis Actis a Tamaio memoratus 553 a
 Prudentius poeta, scriptis suis orbi notissimus 553 a
 Publius Urbis præfectus 266 f
 Puccius (Laurentius) S. R. E. presbyter Cardinalis. Vide Putius.
 † Pulcheria imperatrix, Theodosii II imperatoris soror 846 a, 832 a
 Puteanus (Christophorus) cartusiæ Romanæ Prior in causam, ob quam doctoris Parisiensis anastasis e Breviario Romano a sacra Rituum Congregatione fuerit expuncta, inquisivit 556 d
 Puteanus (Franciscus) Ordinis Cartusiensis præpositus generalis 577 f, 578 a b c, 581 a, 697 b c; scripsit Vitam S. Brunonis, Cartusiæ norum patriarchæ, 494 f, 541 f; Statuta ac privilegia Ordinis Cartusiensis jussit excudi 493 b c; partem mandibulæ una cum duobus dentibus dicti sui sancti Patris obtinuit 702 d e; qui et quando id factum 702 f, 703 a b
 Putius (Laurentius) S. R. E. presbyter Cardinalis 697 d e f

Q

- † Quartus martyr, die 10 Maji in Martyrologio Romano celebratus 550 d, 551 a, 883 e; Capuæ forte vel oriundus vel passus est 551 b
 † Quartus presbyter Capuanus 883 e
 Querinus (Angelus Maria) S. R. E. Cardinalis detexit edique curavit duas Fuscarenæ litteras, e quibus, de qua ante dubitabatur, SS. Faustini et Jovitæ apparitio in aperto ponitur 575 c d e; Romanæ S. Marci ecclesiæ varia ornamenta adjecit 890 f
 † Quinidius episcopus Vasionensis 62 e, 599 b f; concilio Parisiensi anni 572 subscriptus legitur 599 c e

Quintilianus abbas seu potius spiritualis pater
monasterii S. Aureæ, Beati titulo a S. Au-
doeno affectus 256 b c d e f; corporis ejus in-
ventio, inter Prætermisos 256 a

Quintilianus ecclesiæ S. Pauli Londini canonicus
754 d

Quintinianus abbas. Vide Quintilianus.

† Quintus martyr, dje 10 Maji in Martyrologio
Romano memoratus 550 d, 551 a, 883 e;
Capuæ forte vel oriundus vel passus est 551 b

Quirini (Angelus Maria) S. R. E. Cardinalis.
Vide Querinus.

† Quirinus martyr, cujus corpus Roma ad me-
tropolitanam Aquileiensem ecclesiam transla-
tum in incisa hujus muro inscriptione tradi-
tur 898 a; de re hac quid censendum 898 d e

† Quirinus martyr Romanus, cujus corpus No-
vesium in archiepiscopatu Coloniensi transla-
tum 898 d

† Quirinus martyr Romanus alter, cujus corpus
ad Segernseanum Bavaricæ monasterium dela-
tum 898 d

† Quodvultdeus episcopus Carthaginensis 552 ab

R

Rabanus abbas Fuldensis 173 a

Rachis Longobardorum rex, Pemmonis ducis
Foro-juliensis filius 459 e, 440 e, 441 d,
442 b c d e; promissis de servanda cum Eccle-
sia pace non stetit 440 f; Ticinense S. Mariæ
Venationum monasterium, ut fertur, condidit
459 b c; regno dimisso, vitam monasticam
suscepit, ad eamque, cum, monachi deposito
habitu, ad arma iterum prosiluisset, Stephano
Papa agente, rediit 459 e f, 441 a b c, 442 a;
an plures filias quam unam, hasque inter
S. Epiphaniam sanctimoniam habuerit 442 f,
443 a b c d e; abbatiam, titulo S. Salvatoris
Montis Amiati insignitam, in diocesi Clusina
fundavit 740 a, 897 d e

Rachisius Longobardorum rex. Vide Rachis.

† Radegundis Francorum regina duas Pictavi
condidit ecclesias 753 c d; reliquias ejus Di-
vionem delatæ dicuntur a Theobaldo, S. Pru-
dentii biographo 554 c; de re hac quid cen-
sendum 555 d e

Radoaldus dux Beneventanus 592 b, 594 b c,
595 e; aurum argentumque SS. Renati et Va-
lerii sepulcris pro felici expeditionis, a se
susceptæ, successu incassum obtulit 581 e,
594 d e f

Radulphus archiepiscopus Cantuariensis 956 c d

Radulphus Viridis ecclesiæ Remensis præpositus
ac dein archiepiscopus 517 c, 520 c e f, 521
a b, 552 f, 555 d e, 554 a c d f, 555 a,
555 e f, 556 a b c d, 557 a d e f, 558 a, 571
c e, 585 e, 591 f, 597 b c, 598 a b, 652 d,
659 a, 677 d e f, 684 b, 751 b; collationem,
in qua mundo valedicere statuit, cum S. Bru-
none de sæculi vanitatibus habuit 517 a,
520 a b; quo loco et quando id factum 520,
555 b c; verosimiliter etiam cum hoc ob im-
probos Manassis archiepiscopi mores ex urbe
Remensi excessit 517 a b; ut votum olim emis-
sum exsolveret, ab eodem Sancto fuit admoni-
tus 675 e; epistola, qua id factum, 675 f, 676,
677 a b c

Radulphus episcopus Corisopitensis revelationi
corporis S. Renati episcopi interfuit 595 d

Radulphus abbas Cluniacensis 452 f

Radulphus ecclesiæ Remensis decanus, a Stephano
Tornacensi epistola conventus 520 c

Ragenferdus Chilperici Francorum regis, ma-
jor-domus 169 a

Ragnaldus archidiaconus Andegavensis iteratæ
corporis S. Renati episcopi revelationi inter-
fuit 595 e

Raimbaldus abbas S. Theodorici donationi, anno
1076 monasterio S. Basoli factæ, subscripsit
511 c e

Raimundus. Vide Raymundus.

Rainaldus du Bellai archiepiscopus Remensis 527
a d, 528 c, 529 b c

Rainaldus I episcopus Andegavensis 584 b, 592 c,
595 a; reliquias S. Renati episcopi confesso-
ris transtulit 581 b, 592 d e, 595 b d

Rainaldus e Cartusiano episcopus Belicensis 785
a, 784 d

Rainaldus abbas. Vide Raynaldus.

Rainardus de Barro, in ecclesiam Molismensem
pie munificus 599 d c

Rainerius S. R. E. Cardinalis 661 e

Raingerius archiepiscopus Rhegiensis. Vide Ran-
gerius.

Raino episcopus Andegavensis. Vide Rayno.

Raino vicecomes 509 f

Rainulphus episcopus Casertanus 92 b c

Ramirus III Legionensis in Hispania rex 254 f,
244 e; S. Froilanum ad se arcessivit, eique
condendi in regno suo cænobia potestatem fecit
255 b c, 254 d

Rangerius archiepiscopus Rhegiensis 653 f, 654 a,
645 c d, 740 d; chartam publicam, qua
factam S. Brunoni a comite Rogerio Turrita-
næ eremi donationem Mesimerius Squillacen-
sis episcopus confirmavit, ratam habuit 641 c e

Rangerius episcopus Lucensis 740 d

Rangerius S. Brunonis discipulus, titulo funebri
hunc veneratus 757 c; quis forsitan exstiterit
740 d e

Rangonus (Claudius) episcopus Placentinus
850 a

† Raphael archangelus, inter Prætermisos 260
b c

Raptrudis Rachisii, Longobardorum regis, filia.
Vide Rattruda.

Ratberga Pemmonis ducis Foro-juliensis uxor
440 d

Ratchait Rachisii Longobardorum regis frater
440 e; filiam fortassis habuit S. Epiphaniam
virginem sanctimoniam 445 e

Rachis Longobardorum rex. Vide Rachis.

Rattruda Rachisii, Longobardorum regis, filia
442 d f, 445 a b e; monasterium Plumbariolæ
una cum matre extruxit, in eoque ad obitum
usque pie vixit 441 c d; cum hac perperam,
ut apparet, Romualdus a S. Maria confundit
S. Epiphaniam sanctimoniam 442 e, 445 b

Ravenna Wevelsburgensis castri dynasta maximi
fecit S. Meinulphi reliquias 197 f, 198 a

Raymundus S. R. E. Cardinalis Benedictinis
Padolyronensibus aliquot Sanctorum reliquias
dedit 112 e

Raymundus a Capua xxiii generalis Ordinis
Prædicatorum magister, inter Prætermisos
4 a b; scripsit Vitam S. Agnetis de Monte Po-
litiano, et Vitam S. Catharinæ Senensis 4 a b;
corpus ejus Nuriberga Neapolim translatum
fuisse dicitur 4 b

Raymundus III Barcinonis et Provincie comes
951 a

Raymundus Gallæciæ comes, pater Alphon-
si VIII, aliis VII, Legionis et Castellæ regis 951 a

Raymundus I comes Rutenensis 509 f

Raymundus marchio, in charta Stephani Mima-
tensis episcopi memoratus 411 f, 412 a

Raymundus primogenitus Wilhelmi, Tholosani
comitis, filius 526 f

Raymundus doctor et conventus Prædicatorum
Messanæ Prior 74 b, 403 d f

Raymundus sellarius Messanensis, cui, ut nar-
ratur, S. Placidus apparuit 74 a b c, 403 c

Raynaldus abbas Casinensis, trium de S. Placido
Hymnorum auctor 73 c; Græca etiam hujus
Acta Latine reddi curavit 74 d, 76 f

Raynaudus archiepiscopus Lugdunensis 782 b

Raynerius episcopus Fesulanus ecclesiam S. Ja-
cobi in campo Corbolino consecravat 246 a d e

Raynerius de Mariano Frater Minor laicus in-
dulgentiam Portiunculanam per S. Francis-
cum

- cum Assisiatem petitam impetratamque ab Honorio III Papa, testatus est 574 a b
- Rayno episcopus Andegavensis 381 f, 388 f, 389 c d, 390 a c, 391 d e, 392 c, 393 a; Vitam S. Maurilii, episcopi iidem Andegavensis, scribi fecit 385 c d, 386 c, 388 b, 389 e f
- Recaredus Catholicus Hispaniarum et Gothiæ Gallicæ rex 336 f, 337 a
- Regila mater B. Adalberonis, Herbipolensis episcopi 454 f, 457 a, 466 e, 470 e f, 476 d, 489 b; nobile ejus genus 454 c d
- Regilla mater B. Adalberonis. Vide Regila.
- Reginaldus abbas S. Mariæ Lucionensis 762 d
- Regnaricus Chunoaldi principis consiliarius, precibus S. Pardulphi, in quem fuerat injurius, suffocationis periculo ereptus 427 e f, 435 e f, 436 a
- † Reinoldus martyr, in ecclesia Toletana cultus, cujus et ibidem reliquiæ asservatæ 242 b
- † Remedius aut etiam forte Remigius, episcopus Vapinci in Gallia 347 b
- † Remedius confessor in agro Tridentino 347 b c
- † Remigius archiepiscopus Remensis, Francorum apostolus 347 b c, 904 b, 905 c d; S. Helanum ejusque fratres ac sorores, ad se venientes, benigne, ut narrantur, excepit 904 b c
- † Remigius archiepiscopus Rothomagensis 347 b
- † Remigius, cujus brachium anno 1124 ad synodum Vesontionensem delatum narratur a Theobaldo, S. Prudentii biographo 347 b d, 374 a; cujus sancti Remigii brachium id non fuisse videatur 347 c
- Remigius archiepiscopus Bituricensis 444 e
- Remigius Lingonensis forte primum episcopus ac dein ad sedem Rothomagensis promotus, Pipini Francorum regis frater, Besuense monasterium Anglæ, mulieri adulteræ, donavit 342 f
- Renata Lotharinga Guillelmi V Baviaræ ducis uxor 774 b
- † Renatus episcopus Surrentinus, inter Prætermisos 6 c d
- Rengerius ecclesiæ S. Pauli Londini archidiaconus 754 d
- Renonia matrona nobilis, Bononia Surrentinis dicta, S. Renati episcopi, ut volunt, mater 382 b, 386 f
- Retrudis Rachisii Longobardorum regis filia eadem verosimillime cum Rattruda 442 d. Vide adeo etiam Rattruda.
- Reymundus marchio. Vide Raymundus.
- Rhotarius episcopus Paderbornensis 484 f
- Ricardus Vide Richardus.
- Ricci (Carolus de) Ordinis Melitensis eques Messinensis magnus Prior, corpus B. Petri de Imola honorificentius componendum curavit 247 e f
- Richardus episcopus Albanus 638 e
- Richardus episcopus Londinensis 937 a, 938 a; Chichensem S. Osithæ ecclesiam in canonicorum Regularium collegium convertit, dotavit, ac forte etiam instauravit 936 b c d e, 944 f
- Richardus dux Burgundiæ 344 c, 364 f; Normannos prope Argentolium prælio fudit 343 c
- Richardus II princeps Aversanus 662 b c, 665 b, 667 c d, 668 a b f, 669 c d e, 670 a b c
- Richardus II Normannorum princeps 347 b e f
- Richardus Henrici Angliæ regis filius, Aquitanæ dux 432 e
- Richardus ecclesiæ collegiæ Beverlacensis canonicus, titulo funebri S. Brunonem veneratus 757 f, 758 a
- Richaredus Normannorum princeps. Vide Richardus.
- † Richeza regina Poloniæ, in B. Adalberonem, Herbipolensem episcopum, pie munifica 464 f, 462 a
- Ricofridus episcopus. Vide Rixfridus.
- Ricomerus episcopus Aurelianensis 927 f
- Ricsfridus episcopus. Vide Rixfridus.
- Rictiovarus præfectus. Vide Rictius Varus.
- Rictius Varus præfectus in Gallia 48 a c d
- Rifferius Cartusiæ Majoris Prior 491 f
- Rigobertus vir illustris, S. Bertæ secundum hujus Acta pater 408 d
- Rinckius (Petrus) insignis cartusiæ Coloniensis benefactor 493 b
- Rinuaccinus (Joannes Baptista) Francisci Mariæ a Monte S. R. E. Cardinalis secretarius 772 d
- Ritzfredus episcopus. Vide Rixfridis.
- Rivoalto (Ursus de) cognomento Baduarius, Venetiarum seu Olivolensis episcopus cathedralem sub S. Petri nomine ecclesiam extruxit, in eaque SS. Sergii et Bacchi reliquias deposuit 858 e f, 859 a
- Rivoria (Aymo de) in cartusiam Arverniensem pie munificus 784 a b d, 784 c
- Rixfridus episcopus Ultrajectensis, inter Prætermisos 4 b c
- Roaldus episcopus Venetensis revelationi corporis S. Renati episcopi interfuit 393 d
- † Robertus monasterii Molismensis conditor, primusque ejusdem abbas 279 a b, 746 d; a S. Brunone, ut Mabillonius putavit, in via ad Cartusiam fuit consultus 599 d e
- † Robertus de Arbrisello 564 f
- Robertus Francorum rex 279 f, 431 a b, 500 a, 504 b, 509 e, 543 f, 530 e, 606 f
- Robertus comes Parisiensis, Francorum rex contra Carolum Simplicem creatus 344 b; in prælio Suessionico quandonam fuerit occisus 344 c d
- Robertus comes Andegavensis 342 b, 364 c
- Robertus, cognominatus Frisius, comes Flandriæ 640 e
- Robertus Guiscardus Apuliæ et Calabriæ dux 402 d. Vide etiam Guiscardus.
- Robertus princeps Capuanus 92 b c d
- Robertus a Burgundia episcopus Lingonensis 346 b. Vide etiam Burgundia.
- Robertus episcopus Melitensis 685 e
- Robertus episcopus Messinensis 658 b
- Robertus abbas Cantoioiensis 288 a
- Robertus abbas Cormeriacensis 325 c
- Robertus ecclesiæ S. Pauli Londini canonicus 754 d
- Robertus illegitimus Oëbali, Torennensis toparchæ, filiis 317 d
- Roccatallia (Stephanus de) decanus Lugdunensis idem forte cum Stephano Lugdunensi decano, in cartusiam Arverniensem munifico 781 c
- Rodeo monachus Besuensis, a Normannis occisus 545 b
- Rodericus Hispaniarum rex, a Saracenis victus 93 a, 337 b c, 332 b
- Rodericus belli dux, multis de Maurorum regibus in Hispania relatis victoriis clarus 949 e, 954 c
- Rodericus abbas Bertinianus 576 c
- Rodolphus clericus seu scriba scripsit chartam a Rogerio Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ duce S. Brunoni concessam 643 d
- Rodulfus dux Sueviæ. Vide Rudolfus.
- Rodolphus II imperator 20 d e
- Rodolphus comes de Lorotello nepos Rogerii comitis Calabriæ et Siciliæ, chartæ S. Brunoni ab hoc concessæ subscriptus 629 e, 664 b c, 665 e
- Rodolphus abbas Conchensis 273 e, 276 d
- Rodolphus, donationi, anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
- † Rogatus martyr 529 f, 550 a b
- Rogerius filius Rogerii comitis Calabriæ et Siciliæ, primus postea Siciliæ rex 102 e, 104 f, 640 f, 655 f, 656 f, 657 b; quo anno natus sit 656 a b c d e; sacris undis a S. Brunone fuit ablatus 655 f, 656 f, 657 b d e; Messanensi S. Joannis xenodochio confirmavit bona, ei olim a comite Rogerio concessa 102 f, 105 a
- Rogerius dux Apuliæ, Calabriæ et Siciliæ 626 e, 628

- 628 e, 655 b f, 654 b, 656 c d e f, 657 f, 658 a b, 640, 645 e f, 646 a b, 647 b c d, 649 a b, 650 e, 656 c, 661 e, 662 c, 667 a d, 668 a b, 669 b e, 670 a b, 687 d; *factam S. Brunoni a comite Rogerio Turritanæ eremi donationem confirmavit* 656 b; *charta publica, qua id fecit* 645 b c d; *eundem Sanctum, nondum sibi notum, inter venandum, uti a Morkensio adstruitur, non invenit* 657 a b c; *Capuam obsedit et expugnavit* 666 e f, 667 c, 668 e f; *S. Anselmum, Cantuariensem archiepiscopum, ad se invitavit* 670 d f; 671 a; *iterato in S. Brunonem exstitit pie munificus* 672 f
- Rogierius comes *Calabriæ et Siciliæ* 102 d, 105 f, 104 f, 108 b c, 110 a, 607 b, 626 e f, 628 e, 629 b, 655 b, 654 f, 655 a, 656 f, 657 a b f, 640 a b c d f, 641 a b d, 642 c, 645 b d e f, 644 d e f, 645 a b c, 647 b c d e f, 649, 650 d, 651 b f, 654 a, 655 f, 656 a c d e f, 657 a e f, 658 d, 659 a c d e, 660 e, 661 d e f, 662 b, 664 e f, 665 a b d e, 667 c, 672 f, 685 c d e f, 686 a e f, 687 a b c d, 692 e, 719 d, 722 f, 725 a b, 752 e, 755 b c d, 767 e, 769 e; *Messanæ ecclesiam S. Nicolao aliasque multas alibi in Sicilia extruxit ac dotavit* 102 e f, *S. Brunonem, sibi nondum notum, inter venandum, ut nonnulli volunt, non invenit* 655 d e f, 656 a b c d e, 657 c d e, 722 e; *Sancto huic ejusque sociis, quibus, quem vellent, eligendi in terris suis aptum eremiticæ vitæ locum facultatem fecerat, Turritanam eremum donavit* 656 a d, 658 b, 659 b c; *diploma, quo id fecit* 659 c d e f; *donationi isti limites circumscripsit* 646 b; *charta publica, qua id præstitit* 646 c d e f, 647 a; *exstructam a S. Brunone sanctissimæ Dei Genitrici in dicta eremo ecclesiam consecrari curavit, hancque ea occasione donis non paucis, data etiam charta publica, ditavit* 648; *Capuam obsedit et expugnavit* 662 c; *quandonam id acciderit* 665 f, 666, 667, 668, 669, 670, 671 a b c d; *in obsidione ista præsentissimo periculo* ■ *S. Brunone seu hujus meritis fuit liberatus, hincque ei, quod a multis celebratur, privilegium concessit* 662 c d e f, 665, 664 a b c d, 719 e f, 752 f, 755 a b c; *idne ipso obsidionis Capuanæ anno, an serius datum* 671 d e f, 672 a b c d e; *mortuo Græco Squillacensi episcopo Latinum suffecit seque in sedem illam egregie exhibuit beneficium* 658 b c; *filium suum a S. Brunone baptizari voluit* 656 e f, 657 b d; *decretorio morbo decumbens sese iterum in eundem Sanctum exhibuit beneficium* 684 d e f, 685 a b, 686 b c d
- Rogierius episcopus *Syracusanus* 658 b
- Rogierius (Paulus) *cartusiæ Venetæ alumnus* 684 a b
- Rogierius *presbyter, chartæ publicæ S. Brunoni concessæ subscriptus* 647 a
- Rolandus abbas *monasterii S. Salvatoris in monte Amiato corpus S. Marci Papæ acquisivisse dicitur* 897 d e; *de re hac quid censendum* 897 e f
- Romagnoli (Joannes Baptista) *Societatis Jesu Ms. de S. Justinæ aliorumque Sanctorum reliquiis Patavii translatis testimonium ad Majores nostros misit* 812 e
- † Romanus episcopus *Autissiodorensis, inter Prætermisos* 6 b c
- † Romanus *S. Benedicti nutritius, in Litanis antiquis una cum hoc invocatus* 71 e, 72 e
- † Romanus *martyr* 265 e
- Romanus *Lacopenus Orientis imperator* 5 a
- Romanus *exarchus Ravennas* 804 e f
- Romerius (Franciscus) *octavus Viglevanensium episcopus B. Matthæi Mantuani cultum prohibuit* 254 e
- Roovere (Ægidius de) *monasterii Budicensis Prior S. Meinulphi imaginem æri curavit incidi* 202 a b
- Rorius episcopus *Patavinus. Vide Rosius.*
- Rorsus episcopus *Patavinus. Vide Rosius.*
- Rosier (Claudius) *Prior cartusiæ Arverniæ* 779 a
- Rosius episcopus *Patavinus* 805 d f, 808 b e, 815 d; *Patavino S. Justinæ templo xenodochium adjunxit, hocque, quod ab hodierno S. Justinæ monasterio diversum est, multis bonis, data etiam hunc in finem charta publica, donavit* 806, 807 a b e
- Rossetti (Joannes Marcus) *canonicus et parochus Labacensis* 15 d
- Robertus *Francorum rex. Vide Robertus.*
- Rotharis *Longobardorum rex* 418 b d, 419 c d e f, 420 d, 442 a; *Romanos seu potius horum nomine significatos Græcos bello aggressus est ac profligavit* 418 f, 419 a b; *expugnavit etiam diruitque Opitergium* 418 e, 420 c e, 421 e f
- Rosseau (Carolus de) *episcopus Mimatensis* 407 a
- Roy (Jacobus le) *archiepiscopus Bituricensis* 414 d
- Rudolfus *dux Sueviæ a Gregorio VII Papa adversus Henricum IV, Germaniæ regem, stetit* 465 a c; *contra hunc a Catholicis principibus rex electus Herbiopolenses frustra oppugnavit* 466 a b; *ex vulnere, in pugna ad Elstram, in qua hostes devicerat, accepto, anno 1080 obiit* 466 f, 490 d e
- Rudolphus *dux Sueviæ. Vide Rudolfus.*
- Ruffinus a Sperança *Ordinis Minorum, velut beatus confessor annuntiatus, inter Prætermisos* 4 d
- † Rufus *martyr et forte episcopus Capuanus* 550 d e f; *Capuæ verosimiliter vel oriundus vel passus est* 551 b
- Rufus (Memmius seu Minucius) *consularis* 827 c
- † Rupertus *episcopus Wormatiensis* 185 b
- Rusticana *S. Gallæ viduæ soror* 151 c, 152 d, 155 e, 162 b; *a marito Severino Boethio et Procopio laudatur* 151 a b
- Rusticana *Symmachi senioris, anno 485 consulis, filia* 78 e f
- Ruvereus (Julius Feltrius) *S. R. E. Cardinalis archiepiscopus Ravennas* 52 e
- Ryckfridus episcopus. *Vide Rixfridus.*

S

- Sabarius *Legionensis in Hispania episcopus* 250 b e, 251 b, 254 f
- † Sabas abbas, *ut Theodora augusta filium obtineret, orare noluit, et cur* 76 a b
- Sabatius *pater Justiniani imperatoris, Istokus Illyriensibus dictus* 82 b c d
- † Sabina *virgo. Vide* † Balbina.
- † Sabina *virgo martyr, cujus translatio a Dome-necco relata* 268 d e
- Sabina, *velut civis Emeritensis et S. Fidis soror* ■ *Tamaio perperam memorata* 268 c d
- † Sabinus II *episcopus Canusinus* 95 c d, 94 a, 125 f, 125 a b c, 144 a; *intima fuit cum S. Benedicto et S. Germano episcopo Capuano familiaritate conjunctus* 95 a b, 126 f, 127 a
- Sabinus *episcopus, sedis dubium cujus, inter Prætermisos* 4 e
- Sabinus (Antonius) *monasterii S. Stephani procurator, locum, quo S. Brunonis corpus jaceret reconditum, divinitus edoctus* 705 a
- † Sacerdos episcopus *Lemovicensis* 426 a, 450 e, 451 c
- Sæculatius episcopus *Deensis* 50 b
- † Sagaris episcopus *martyr* 10 b
- Sailly (Dionysius) *Prior cartusiæ Boni-passus imaginem, in qua alienum habitum S. Brunoni appingere pictor inauspicato fuerat conatus, dono accepit* 771 c
- Saintamour (Stephanus de) *decanus Lugdunensis idem forte cum Stephano Lugdunensi decano, in cartusiam Arverniensem pie munifico* 781 c
- † Salaberga *virgo parthenonem, S. Joannis Baptistæ nomine diu post vocatum, Lauduni extruxit* 730 f
- Saladinus *Ægypti princeps Hierosolymam Christianis eripuit* 722 d
- Salodiensis

- Salodiensis (*Julianus*) *Capuccinus Romæ, inter Prætermisos* 259 b c
- Salomon episcopus *Zamorensis* 259 c; *diplomati, anno 986 dato, subscripsit* 259 d
- Salomon exercitus *Justiniani imperatoris dux, a Mauris occisus* 98 a b
- † Saloniū S. *Eucherii, Lugdunensis episcopi, filius* 45 c d e, 44 d
- Salutaris presbyter, *dæmonis infestatione per S. Apollinarem Valentinum liberatus* 56 d, 61 e
- Sanccio *Castellæ comes. Vide Sancius.*
- Sancius *Castellæ comes* 527 d e, 528 d
- Sancta Cruce (*Joannes de*) *monasterio S. Placidi de Colonero initium una cum aliquot aliis dedit* 104 a b
- Sancto Carolo (*Ludovicus Jacob a*) *Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo Officium de S. Pipione e veteri ecclesiæ Belnensis codice descripsit* 967 a
- Sancto Romano (*Artaldus de*) *in cartusiam Arveriensem pie munificus* 781 b d
- Sancto Romano (*Guigo a*) *quintus Cartusiæ Majoris Prior. Vide Guigo.*
- Sanctorius (*Paulus Æmilius*) *archiepiscopus Consentinus scripsit Acta S. Petri Apostoli* 850 c
- Sanfratello (*Benedicti a*) *cognomento Nigri, translatio. Vide Benedicti.*
- Sansedonius (*D. F. Horatius*) *eques Hierosolymitanus, magni Ordinis Melitensis magistri pro acquirendis B. Petri de Imola reliquiis mandatarius* 284 a
- Sardanapalus *Assyriorum rex, moribus effeminatissimis infamis* 514 d, 515 c
- † Saturninus martyr, *in editionis Labbeanæ Opere de S. Fidis Miraculis memoratus, quis esse videatur* 512 b
- † Saturninus martyr, *Capuæ, ut videtur, passus* 555 a, 828 d
- † Saturninus martyr, *in Africa passus* 552 a
- Savaricus episcopus *Autissiodorensis ditionibus suis Nivernensem militari manu adjecit* 169 a
- Sault (*Fabianus de*) *Capuccinus Cavallicensis* 771 a
- Saxo episcopus *Cassanensis, Urbani Papæ II vicarius* 658 b
- Saxones unde orti dicantur, et unde reipsa orti videantur 217, 218 a
- Schelstratius (*Emanuel*) *bibliothecæ Vaticanæ præfectus* 556 f
- † Scholastica virgo, *S. Benedicti soror* 66 d, 72 e, 148 c, 161 e, 162 a; *in antiquissimis Litaniis cum S. Margareta aliisque sanctis feminis fuit invocata* 795 c
- Scholasticus *æzarchus Ravennas* 804 e f
- Schönleben (*Joannes Ludovicus*) *SS. Theologiæ doctor, protonotarius Apostolicus et Carniolæ Inferioris archidiaconus* 14 d, 15 c d, 16 b d, 17 b c e; *solemnitatis, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum Disalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, descriptionem, aliæque ad eandem Sanctam spectantia ad Majores nostros misit* 12 c f, 16 c e, 17 c
- Schulckenius (*Adolphus*) *S. Martini Minoris Colonix Agrippinæ pastor, de miraculis, ad SS. Sergii et Bacchi reliquias ibidem patrat, publice subinde sermocinatus* 862 f
- Schwarzenbergius *aulæ cæsareæ præfectus solemnitati, qua sacra S. Peregrinæ V. M. lipsana in Labacensem Augustinianorum exalceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illata, interfuit* 16 a b
- Scopilius presbyter, *in Vita S. Pardulphi memoratus* 458 d
- Scribani (*Carolus*) *rector collegii Societatis Jesu Antverpiensis partem ossis unius e S. Placidi sociis una cum articulo digiti S. Eleutherii episcopi martyris ab Augustino Vicaldo obtinuit* 115 a b
- † Scubilius martyr. *Vide † Scubilius.*
- † Scubilius martyr, *inter Prætermisos* 6 e
- Scubilius presbyter. *Vide Scopilius.*
- † Senviculus martyr. *Vide † Scubilius.*
- † Sebastianus martyr 552 c
- † Secundinus episcopus martyr 580 b; *corpus ejus Cajetam translatus ibique asservatum* 579 b, 580 d
- Secundinus sororis *Anastasio imperatoris maritus* 81 d
- Secusius (*Bonaventura*) *archiepiscopus Messanensis inventa aliquot Martyrum corpora venerationi exponenda curavit* 110 b
- Segifricus S. *Sigismundi, Burgundiæ regis, filius* 60 f
- Seguierus *Autissiodorensis ac dein Meldensis episcopus* 598 d f; *tumulum S. Romani episcopi inspevit, hujusque corpus in cineres maximam partem redactum invenit* 598 c e
- Seniorettus abbas *Casinensis* 75 a
- Sennes archiepiscopus *Capuanus* 92 c
- Sepulchro (*Alimandus de S.*) *canonicus Messanensis* 104 b
- Serenus episcopus *Massiliensis, a Gregorio Magno Papa epistola, qua hic illi S. Augustinum Anglorum apostolum commendavit, conventus* 955 c d e
- † Sergius martyr *Cæsareæ in Cappadocia* 851 c
- † Sergius martyr *in Syria* 828 c d, 885 c e f, 884 a b f, 885 c; *apud Soriam, Hispaniæ urbem, apud quam sacræ ejus reliquiæ sub annum 1470 inventæ narrantur, cultu et miraculis clarus asseritur* 851 c d e f, 852 a d
- Sergius II Papa 168 a, 850 d, 945 c, 946 c
- Sergius urbibus *Africæ a Justiniano imperatore præfectus* 98 b
- Sergius ducentorum armigerorum præfectus, *Rogerium comitem Calabriæ et Siciliæ inimicis prodere molitus* 662 c f, 665 a, 664 a, 665 a b, 666 a, 719 f, 720 a, 722 f, 755 a b, 755 d
- Serisergius *ædituus apparitioni, qua S. Placidus sese spectandum dederit, adfuisse narratur* 71 b, 105 c
- Serlo *Tancredi ab Alta-villa filius* 640 d
- Servandus diaconus, *monasterii S. Sebastiani in Campania abbas* 88 a c, 117 d, 119 f; *S. Benedictum abbatem hospitio excepit* 88 b
- Servilius Paulus *Asiæ proconsul* 262 b
- Servius Tullius *gentem Octaviam fecit patriciam* 85 c
- † Severini episcopi *Coloniensis translatio, inter Prætermisos* 7 d
- † Severinus abbas *Agaunensis in Litaniis antiquis cum S. Benedicto invocatus* 71 e, 72 e
- Severinus Papa 418 d e, 419 c f, 420 a d e f
- † Severus episcopus *Ravennensis* 50 b, 51 d, 52 e f, 55 b c, 54 a d e f, 55 a b c d f, 56 f, 57 a; *a Spiritu Sancto, qui supra caput ejus sub columbæ specie apparuerit, ad sedem hanc electus fertur* 52 a b, 55 d e f, 55 c e; *quantum ecclesiam illam moderandam acceperit* 56 b c; *concilio Sardicensi interfuit* 56 b
- † Severus martyr *Ravennas* 54 d e, 55 d f; *in episcoporum Ravennensium serie poni non potest* 54 f, 55 a b, 56 a
- Severus imperator 401 d
- Severus episcopus *Casinensis* 89 b
- Severus hæresiarcha 76 b
- Sfortia (*Franciscus*) *dux Mediolanensis* 248 c
- Sfortia S. R. E. *Cardinalis* 774 f
- Sibilla uxor *Roberti Fitz-walter in S. Fidis honorem fundavit una cum marito suo Prioratum de Horsham in agro Northfolciensi* 285 f, 284 a b c; *fuerat ad id, ut narratur, miraculo, a S. Fide iu sui favorem patrato, impulsa* 284 b c d
- Siccidis virgo *abbatissa Alciaci* 545 d
- † Sidonius *Papiæ maritus ac post Arvernensis episcopus* 49 c d
- Sifardus monachus *Besuensis, a Normannis occisus* 545 b
- Sigardus

- Sigardus *Flaviniacensis in Burgundia abbas* 558 c
- Sigeardus *patriarcha Aquileiensis. Vide Singifridus.*
- Sigebaldus *sacerdos, qui, cum misere ægrota-
ret, S. Fidis patrocinio subito fuit sanatus* 523 b
- Sigebertus I *Francorum rex* 40 f, 41 b f, 42 b d, 908 f, 927 b e f, 928 a b, 929 a; *Gundobal-
dum, qui se pro Clotharii I filio gerebat, pepu-
lit* 857 a, 928 e
- Sigebertus II *Francorum rex* 553 b, 907 c
- † Sigebertus III *Francorum rex* 407 d e, 441 c
- Sigefridus *archiepiscopus Moguntinus legationem
ad Saxones componendæ pacis causa pro Hen-
rico IV, Germaniæ rege, obivit* 462 c
- Sigefridus *episcopus Sagiensis* 764 c
- Sigefridus *sedis Augustanæ inuasor, in synodo
Quindiliburgensi excommunicatus* 463 e
- Sigefridus *S. Bertæ secundum hujus Acta mari-
tus* 408 d
- Sigerus *Orientalium Saxonum rex, S. Osgithæ
virginis martyris secundum hujus Acta spon-
sus* 958 c e f, 941 b f, 942 d, 944 c
- Sigewardus *episcopus Mindensis* 475 d
- Sigewardus *abbas, forte Fuldensis, scripsit Vitam
S. Meinulphi diaconi* 475 b d e
- Sigherus *Orientalium Saxonum rex. Vide Si-
gerus.*
- Sigiboldus *abbas Lambacensis et simul, ut appa-
ret, Mellicensis* 458 c d e, 476 b
- Sigifridus *Normannorum rex* 541 d
- Sigisholdus *abbas Lambacensis. Vide Sigiboldus.*
- † Sigismundus *Burgundiæ rex* 46 d, 50 b, 55 b c d f, 57 f, 59 b, 60 a c d e f, 277 d; *S. Apollinarem aliosque Concilii Lugdunensis
Patres in exsilium pepulit, atque in hoc Apol-
linarem diutius quam alios reliquit* 46 e, 54 a b c d e, 59 c d; *hujus nihilominus post
cucullæ tactu febribus prodigiose liberatus
fuit, tumque et illum ab exsilio revocavit* 46 f, 54 e f, 55 a, 59 e f; *hoc interim, aliaque dicta
nec ante suam ad fidem Catholicam conversio-
nem, nec ante synodum Epaonensem fecit* 53 a b c d e; *quidquid in negotio illo noxæ con-
traxit, pœnitentia deinde eluit* 61 a
- Sigismundus *imperator Sergii et Bacchi aliorum-
que Sanctorum reliquiis ornamenta argentea,
belli necessitate urgente, detraxit atque in mi-
litum stipendia convertit* 862 a b
- Sigivaldus *Arvernæ præfectus* 907 c
- Sigualdus 276, 278 b c, 283 a
- Siguinus *Casæ-Dei abbas* 581 a d f, 624 b, 627 e f, 628 a b c d, 629 d, 650 c d, 651 f, 652 a b c f, 653 a, 707 c d, 717 b, 722 a, 750 a b, 752 a; *S. Brunoni, quidquid sibi
juris in Cartusiam competeat, data charta
publica, cessit* 625 a b c d; *eamdem postea a
dicto Sancto, Romam discedente, sibi resigna-
tam discipulis ejus hinc redeuntibus restituit* 613 b, 651 e, 652 d, 703 e, 718 c d, 750 c; *litteræ, quibus id fecit* 652 d e
- † Silvester I *Papa* 580 e, 472 c, 475 c, 788 b, 887 c d e, 888 c, 889 d f, 890 a, 898 f, 899 a; *ejus Romæ miræ magnitudinis ecclesiæ* 887 b; *S. Marcum, qui ei successit, ad Pontificatum
commendasse dicitur* 899 b d; *annæ tamen id
reipsa fecerit, est dubium* 889 b
- Silvia, *soror S. Placido a nonnullis absque fun-
damento attributa* 85 d e, 119 d
- † Silvii *episcopi Tolosani inventio, inter Præter-
missos* 786 f, 787 a
- † Silvinus *episcopus* 563 a; *Tarbensi ecclesiæ
præfuisse perperam asseritur* 545 d; *corpus
ejus metu Normannorum Divionem delatum* 545 a b, 544 d e; *pro corpore S. Prudentii
suppositum* 562 a b
- Simeon *presbyter Græcus* 74 e, 76 d f, 77 b c; *S. Placidi Passionem Constantinopoli Salernum, ut narratur, attulit* 71 a, 74 b c d
- † Simeonis *Apostoli reliquiæ in veteri Patavina
S. Justinæ ecclesia inventæ* 815 d
- † Simon *Crispeiensis Ordinis S. Benedicti e co-
mite monachus* 539 e
- Simon *filius Rogerii Comitis Calabriæ et Siciliæ,
infans defunctus* 640 f
- Simon *Magus* 826 b c, 827 a b d, 850 a b, 851 b c, 852 d
- Simplicianus *ab Assumptione Augustinianorum
Discalceatorum Labaci Prior. Vide Assum-
ptione.*
- † Simplicius *episcopus Bituricensis* 908 b c, 911 c e, 917 b c
- Simplicius *episcopus, ab Eurico Visigothorum
rege in exsilium missus* 466 c
- Simplicius *abbas Casinensis* 82 a
- Singifridus *patriarcha Aquileiensis, durante schi-
smate Henriciano, primum a Catholicorum, ac
deinde a schismaticorum patribus stetit* 463 a
- † Sinicius *Remensis episcopus* 28 b f, 29 a b c d
- † Sinotus *forte episcopus Capuanus* 550 d e
- Sira *Chosrois II Persarum regis uxor Christiana* 854
- † Siricius *Papa* 883 e f
- Sirmondus *(Jacobus) Societatis Jesu sacerdos* 906 b
- Sisaus *episcopus confessor, inter Prætermis-
sos* 708 c d
- † Sisinnius *Rhegiensis secundum Acta S. Placidi
episcopus* 95 d e, 94 a, 123 c, 126 b, 127 a, 144 b
- Sisinnius *patricius, cognomento Triphyllius, ad
exauctorandam Irenen imperatricem operam
contulit* 447 b c
- † Sixtus II *Papa martyr : sacræ ejus reliquiæ
Placentiæ* 851 b; *eo a Ludovico II imperatore,
cui a Pontifice datæ fuerant, ad uxorem suam
missæ fuerunt* 850 f
- Sixtus IV *Papa* 254 c f; *B. Matthæi Mantuani
translationem et annuam fieri memoriam con-
cessit* 255 b c e, 254 a b; *Romanam S. Qui-
rici ecclesiam instauravit tituloque Cardinali-
tatis insignivit* 905 d
- Sixtus V *Papa* 110 a f, 111 e; *S. Placido so-
ciisque Martyribus Cælestium honores habendo
decrevit, duo in eorum honorem festa in-
stituit, alteroque ex his sepulcra eorundem
visitantibus indulgentiam plenariam impertiit* 66 d, 106 e, 107 d e f, 108 a; *num minus ea
in re caute fuerit versatus* 108 b c d e f, 109 a b c d e
- † Sixtus *Remensis episcopus* 28 b, 29 a b c d; *Suessionensem sedem fundasse fertur* 28 f
- Smaragdus *exarchus Ravennas* 804 f
- Socius *(Augustinus) Congregationis Somaschæ
superior generalis* 961 a
- Sonnenschmidt, *(Gerhardus) monasterii Budi-
censis Prior Officium seu potius Officia de
S. Meinulpho edidit* 201 a b
- † Sophia *martyr Romæ* 265 b
- Soto-majore *(Joannes de) alias a Popula. Vide
Popula.*
- Spada *(Silvester) Cardinalis vicarii secretarius* 772 c
- Sparwenfeld *(Joannes Gabriel, baro de) de mu-
seo nostro bene meritus* 3 b
- Spazzarinus *(Zandominicus) cancellarius Pata-
vinus vidit ac tetigit plura Sanctorum ossa,
Patavii asservata, testimoniumque de iis trans-
latis perhibuit* 812 e
- Specianus *(Cæsar) episcopus Novariensis novam
S. Gaudentio exstructam ecclesiam consecravit* 946 a
- † Spes *martyr Romæ* 265 b
- Spetiaris *(Marius de) diaconus monasterio S. Pla-
cidi de Colonero initium una cum aliquot aliis
dedit* 104 a b
- Spinellus *(Hieronymus) abbas* 822 b, 825 a
- Stauracius *Nicephori imperatoris filius* 448 c, 450 b e
- Stecke

- Stecke (*Hermannus Van der*) quintus monasterii *Budicensis Prior* 206 c d
- † Stephanus protomartyr : corpus ejus *Hierosolymis Constantinopolim delatum* 535 f; qui et quando id factum 535 a; monasterium in ejus honorem a *S. Brunone in Calabria* exstructum et quando 659 b c d e f, 660 a b c d; digitus illius ibidem, caputque *Ticini in S. Felicis monasterio* asservatum 769 e, 859 e; basilicam in ejusdem honorem exstruxit *S. Palladius, Santonensis episcopus* 926 d, 955 d e; hæc ab illa, quæ *S. Eutropii nomen* gessit, videtur diversa 955 e f
- Stephanus II Papa 81 c, 450 c, 441 a; ut *Rachisius, Longobardorum rex*, ab armis, ad quæ, deposito monachi habitu, prosiluerat, ad vitam monasticam rediret, effecit 441 b
- Stephanus V, aliis VI, Papa 558 d
- Stephanus III episcopus *Aniciensis* 77 e
- Stephanus IV episcopus *Aniciensis* 77 e
- Stephanus episcopus *Cajaciensis seu Calatinus* 91 f, 92 a
- Stephanus II episcopus *Claramontanus* 275 c f, 274 a b, 279 e, 280 a b c, 285 a, 288 a, 299 f, 527 a; condendæ novæ basilicæ in eamque corporis *S. Fidis inferendi Conchensibus auctor fuit* 278 e f, 298 e; in aurea, quam ipse forte confici fecerat, statua honorificentissime partem capitis ejusdem *Sanctæ deposuit* 279 a b c d e
- Stephanus episcopus *Mazariensis* 658 b
- Stephanus episcopus *Mimatensis* 407 b, 412 e f, 415 a e; locum *S. Enimix restaurandum ac possidendum Dalmatio, Calmeliacensi S. Theofredi abbati*, seu ipsi potius hujus monasterio dedit 409 a, 410 f, 411 a, 415 b; ejus hac de re charta 411 d e f, 412 a b c
- Stephanus ecclesiæ *Aniciensis invasor*, in concilio *Claramontano excommunicatus* 518 a
- Stephanus abbas monasterii *S. Basoli chartam* in hujus favorem a *Manasse, archiepiscopo Remensi*, obtinuit 511 b c
- Stephanus abbas monasterii *Besuensis in Burgundia* 554 f, 555 a, 545 b c e, 546 b, 550 c, 551 f, 554 f, 564 a, 566 b; *S. Prudentii aliorumque Sanctorum reliquias ad synodum, prope villulam Lucum in diœcesi Lingonensi celebratam, fecit deferri* 546 a, 564 b
- Stephanus comes *Placentinus accessum ad ducem Mediolanensem et castrorum restitutionem, facto ad B. Matthæum Mantuanum voto, prodigiose adeptus* 249 f, 250 a, 252 c
- Stephanus *Sigismundi Burgundiæ regis ærarii præfectus* 46 d, 51 e, 55 b f, 54 a b d, 55 a f, 59 b, 60 a b c, 61 a; ob incestas nuptias fuit excommunicatus 48 c, 55 d e, 59 c
- Stephanus decanus *Lugdunensis, in cartusiam Arverniensem pie munificus* 781 a b, 784 c
- Stephanus *Aniciensis, Passionem S. Placidi, Græce scriptam, Latine, ut volunt, interpretatus*, 70 a f, 75 d e, 74 a e; an id ante *Petrum diaconum fecerit, auctorque fictitius non sit* 77 b c d e f
- Stephanus *Basilidis F., in Kalendario Æthiopum memoratus, inter Prætermisos* 259 c
- Stephanus, dictus *Burgensis, e S. Brunonis sex primis in Cartusia sociis*, 555 b, 556 d, 592 a, 596 c, 600 f, 601 a f, 602 b, 605 a, 607 c d, 609 d, 704 e, 706 f, 709 b, 711 e, 725 b, 726 a, 785 c; cujus monasterii, antequam *S. Brunoni sese adjungeret, canonicus Regularis exstiterit* 605 e f, 607 a
- Stephanus, dictus *Diensis, e S. Brunonis sex primis in Cartusia sociis*, 555 b, 556 d, 578 d, 592 a, 596 c, 600 f, 601 a f, 602 b, 605 a, 607 a c d, 609 d, 704 e, 706 f, 709 b, 711 e, 725 b, 726 a, 785 c; cujus monasterii, antequam *S. Brunoni sese adjungeret, canonicus Regularis exstiterit* 605 e f, 606 a b c
- Stephanus monachus, qui concilio *Nicæno* interfuit 858 c
- Stephanus *Tiernensis, a S. Brunone, ut Mabillonius aliquando suspicatus est, in via ad Cartusiam consultus* 599 d
- Stizia (*Antonius*) canonicus *Messanensis instrumentum publicum de S. Placidi sociorumque reliquiis Jacobo de Messana, qui eas ad Philippum III, Hispaniarum regem, laturus esset, consignatis scripsit* 412 b
- Stranio (*Hieronymus*) abbatix *S. Justinæ in regno Neapolitano abbas* 794 e
- Strategius *Justiniani imperatoris frater quo sensu dictus* 82 f
- Stravius (*Paulus*) archiepiscopi *Coloniensis Marimiliani Henrici Suffraganeus allatas Cremona Coloniam S. Geroldi reliquias recognovit ac approbavit, uti etiam, quæ, e Calixti cæmeterio Romæ extracta, Coloniam erant advecta, SS. Constantii et Fausti martyrum Romanorum corpora* 962 d e, 965 d f
- Suerus abbas *Macenariæ in Lusitania, inter Prætermisos* 4 c
- Suëspeckh (*Ludovicus*) *Calabrinæ S. Stephani Cartusix Prior* 770 b d e
- Sugerius episcopus *Zamorensis* 257 c, 245 d
- Sugerius abbas *Sandionysianus* 547 a
- † Sulpitius I seu Senior, *Bituricensis in Gallia episcopus* 907 d, 908 b, 917 a b
- † Sulpitius II, cognomento Pius, *Bituricensis in Gallia episcopus* 6 b, 414 a, 906 a e f, 907 d e f, 908 a c d f, 909 c d, 910 a, 911 b c d e, 915 c d e f, 914 d e, 915 a, 917 b c, 921 b c d e f
- Suriano (*Stephanus de*) *Calabrinæ S. Stephani cartusix alumnus* 768 a
- Susanna, velut martyr annuntiata. Vide *Susia*.
- Susia, velut martyr annuntiata, inter *Prætermisos* 4 f
- Syagrius vir clarissimus 56 d
- † Symmachus Papa 51 c d, 55 c, 94 a, 887 a; epistola a *S. Avito, Viennensi episcopo, fuit conventus* 55 b
- Symmachus (*L. Aur.*) consul, *Tatiani collega, e S. Gallæ viduæ atavis* 152 d
- Symmachus (*L. Aurelius*) consul *Gallicani collega, e S. Gallæ viduæ atavis* 152 d
- Symmachus (*Q. Aurelius Anicius*) ad annum 522 consul 78 e, 81 e, 90 d, 118 b, 120 a
- Symmachus (*Q. Aurelius Memmius*) consul, pater *S. Gallæ viduæ* 78 e f, 79 a, 147 c, 148 e, 150 d, 151 b e, 152 a c d f, 153 f, 157 a, 162 d; qualis is fuerit 150 e f, 151 a; a *Theodorico, Gothorum in Italia rege, anno 525 jussus fuit occidi* 149 a
- Symmachus (*Q. Aurelius*) *Symmachi oratoris nepos, anno 446 cum Aetio consul, S. Gallæ viduæ avus* 149 b, 152 c d
- Symmachus (*Q. Flavianus*) 149 d
- Symmachus senator Romanus, epistola a *S. Avito Viennensi episcopo conventus* 51 d
- † Symphorianus martyr *Augustodunensis oratorium, in quo S. Leopardinus Domino servit, multasque alias in Galliis ædes sacras nomini suo dedicatas nactus* 915 a, 917 c, 921 c f
- Synodi : *Epaonensis anno 517*, 50 b, 55 b d, 54 c, 55 a b c d e, 56 a, 57 f, 60 c, 62 d; canonem *LXI concilii Agathensis adoptavit, ac Stephanum, incestum fisci regii præfectum, excommunicavit* 55 c e. *Herfordensis anno 675*, 958 e. *Matisconensis anno 585*, 951 a d e. 952 a b, 955 a d; *Faustianum illicite ordinatum episcopum rejecit, iisque, qui eum ordinarent, mulctam imposuit* 951 f. *Pharensis anno 664*, 402 b, 405 c f; *Scoticum Paschatis celebrandi ritum proscripsit* 402 a. *Lucensis seu prope villulam, Lucum dictam, anno 1116 celebrata*, 546 c d e f. *Quindiliburgensis anno 1085*, *Guibertum antipapam ejusque sequaces excommunicavit* 465 c d e. *Romana anno 499*, 51 c. *Romana anno 1076*, 465 c, 465 a. *Santonensis*

tonensis anno 579, 928 b c d. Turonensis anno 815 habita : interfuit ei S. Hieronymus Nivernensis episcopus 171 a. Valentina ad Rhodanum anno 529, aut sequenti, 50 a. Vide etiam Concilia.

Syxtus Papa. Vide Sixtus.

T

Taegius (Ambrosius) Ordinis Prædicatorum scripsit elogium B. Matthæi Mantuani 248 f
 Talassius episcopus Andegavensis 586 f, 591 a f
 Tancredus Tancredi ab Alla-Villa filius 640 d
 † Tarachus martyr passione sua populi indignationem in præsidem concivit 265 f
 Tarquinius Priscus gentem Octaviam Velitris Romanam transtulit 85 c
 † Tarsus, Phrygiæ in Hieronymianis codicibus adscriptus 7 b
 Tasia Rachisii, Longobardorum regis, uxor 459 ef, 442 f, 445 a; monasterium Plumbariolæ una cum filia Ratruda post mariti a sæculo secessum extruxit, in coque pie ad obitum usque vivit 441 c d, 442 d
 Tassilo I Bajoariorum dux 85 f
 Taxus (Jacobus) 14 a
 † Telesphorus Papa 796 e
 Teobaudus Besuensis monachus miracula S. Prudentii, Besuæ culti, litteris mandavit 544 e, 548 d
 † Teresia virgo, inter Prætermisos 7 a
 Terpin (Philippus) generalis Labacensis episcopi nicarius adstitit huic recognoscenti approbantiq; S. Peregrinæ V. M. reliquias 14 e, 15 b
 Tertullus patricius Romanus, Junior a Wione dictus, pater S. Placidi 65 c, 72 c, 75 d, 76 d, 78 a e, 79 bc, 80 a c e f, 81 f, 82 c d, 85 b d, 84 a f, 87 c, 95 f, 94 e, 100 a, 108 e, 115 d, 119 d, 120 a b c, 126 b c, 129 a, 150 a, 155 f, 157 b c, 158 a, 140 b, 141 b d, 145 a; Hunc S. Benedicto disciplina monastica instituendum dedit 70 d e, 80 f, 84 d e, 85 a, 115 f, 116 a; Sublaci id fecit, sed an oblatione solemni, incertum, uti etiam an genere Anicius fuerit 80 f, 85 a b c d; Wioni perperam est Flavius Anicius Probus consul et Flavii Anicii Probi Tertulli senioris filius 81 a b d e; cum Justiniano imperatore sanguine junctus haud fuit 82 a; Villas seu curtes octodecim S. Benedicto donavit, aliterque adhuc in eum fertur fuisse beneficis 90 d e f, 91 a b, 118 b c d e f
 Tertullus, Senior a Wione et Flavius Anicius Probus dictus, Anicii Justiniani Probi secundum eundem filius 81 a b c d, 82 c
 Testa (Antonius) secretarius Antonii S. R. E. presbyteri Cardinalis Papiensis 697 d
 † Tetricus episcopus Autissiodorensis 597 d
 Teuso episcopus Rhegiensis monasterium sanctimonialium SS. Viti et Modesti prope Scan-tianum fundavit 808 d
 Teutbertus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 544 a
 Teutboldus episcopus Lingonensis 565 a
 Teutsindus abbas monasterii S. Martini Turo-nensis 428 c d; miles erat, duplici abbatia donatus 450 b
 Thasia Rachisii, Longobardorum regis, uxor. Vide Tasia.
 Theobaldus miles 892 f, 900 a
 Theobaldus ecclesiæ S. Pauli Londini canonicus 734 d
 Theodatus Gothorum in Italia rex 65 e, 80 b; legationem ad Justinianum imperatorem post Amalasuntam carceri perfide inclusam misit 804 a b
 Theodebertus I Austrasiæ rex 97 d, 410 a b c, 907 c
 Theodebertus II Austrasiæ rex 410 b, 415 a, 416 d
 Theodelinda Longobardorum regina 449 c
 Theodenus discipulus S. Pardulphi 455 a; voces

in cælo psallentium in magistri sui obitu audivit 458 e

Theodericus. Vide Theodoricus.

Theodinus monachus Casinensis, qui duos sermones de S. Placido habuisse dicitur 75 b; quis ille fuisse videatur 75 b c

Theodobaldus Francorum rex 85 f

Theodomarus archiepiscopus Salisburgensis. Vide Thiemo.

Theodora Constantii Chlorig imperatoris post repudiatam Helenam uxor 446 c

Theodora imperatrix, Justiniani I imperatoris uxor 75 f, 76 a b, 78 a b, 79 f, 80 a, 82 a, 842 e f; cum S. Niceta confessore sanguine fortassis fuit conjuncta 446 c, 448 b; cum marito suo crucem auream Resaphensi S. Sergii templo dedit 852 c, 855 e f

Theodora imperatrix, Theophili imperatoris uxor 446 b c

Theodoricus I Austrasiæ rex 906 f, 907, 908 e, 909 a b d, 917 a, 921 e

Theodoricus II Burgundiæ ac dein etiam Austrasiæ rex 415 a, 416 d, 906 f, 907 c d e, 908 a d e, 909 b, 915 a d e, 917 a b, 955 c

Theodoricus III Francorum rex 555 c

Theodoricus IV Francorum rex, cognomento Calensis 169 a, 428 b c d, 457 e

Theodoricus, cognomento Amalus, Gothorum in Italia rex 51 c d, 54 e, 60 f, 65 e, 64 b, 78 ef, 80 a b e, 82 c, 85 c d, 84 e, 90 d, 115 d, 119 b, 120 a, 152 a, 155 f, 157 f, 158 a, 165 a, 805 f, 804 a, 810 a; quo sensu Justiniani imperatoris frater dictus 82 f; antiqua de eo inscriptio 119 c; Symmachum consulem, S. Gallæ viduæ patrem, anno 525 jussit occidi 149 a, 152 d
 Theodoricus Visigothorum in Gallia rex 166 a, 556 e

Theodoricus abbas Trudonopolitanus 545 a b; an Parisiis umquam studuerit, et an pro doctoris damnati anastasi, quæ ibi tum acciderit, testimonium tulerit 545 d, 546, 547, 548, 549, 550 a b c

† Theodorus episcopus 277 d

† Theodorus Studita suos vel pedibus incedere vel asino vehi jussit 170 b

Theodorus magnus Moscoviæ dux 5 b

Theodorus episcopus Cæsareensis 88 a

Theodorus episcopus Massiliensis 951 a; Gundobaldum, qui se Clotarii I Francorum regis filium dicebat, suscepit 928 f, id tamen faciendo criminis quidquam admisisse judicatus non est 929 d

Theodorus Mesimerius episcopus Squillacensis. Vide Mesimerius.

Theodorus exarchus Ravennas 804 e

Theodorus patricius, a Saracenis occisus 102 a

† Theodosius episcopus Autissiodorensis 598 e; ejus reliquæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 598 a b

Theodosius I imperator 149 b, 885 f

Theodosius Junior seu II imperator 556 a, 555 a, 796 a, 801 d e, 846 a

Theodosius episcopus Vasionensis 599 b

Theodosius II dux Bragantiæ, honoratis, quæ ad se delatæ fuerant, S. Brunonis reliquiis, a gravissima ægritudine convaleuit 775 e f

Theodosius e Theophili imperatoris ministris 449 e, 450 b e

Theodosius Pieczarensis ad Kioviam hegumenus seu abbas 5 f

† Theodotus Ancyranus martyr 265 e

Theodotus, cum archiepiscopi Ephesini titulo annuntiatus, inter Prætermisos 4 e

† Theofredus abbas : corpus ejus in Calmeliacensi monasterio 412 b

Theophilus imperator 445 d f, 446 b c, 447 f, 448 a b, 449 e, 450 b c

Theophilus patriarcha Alexandrinus 9 c

Theophylactus exarchus Ravennas 804 e

Theosterictus monachus, S. Nicetæ Mediciensis abbas,

- abbatis, magistri sui, biographus 445 e f
Theotberga Pontii comitis Gabalitani uxor 507 e,
308 c d
Theuchildis. Vide Theudechildis.
Theudechildis Clodovei I, Francorum regis, ut
quidam volunt, filia 408 c
Theudis Gothorum in Hispania rex 94 f, 95 a d
e f, 96 a, 152 f
Theudisclus Gothorum in Hispania rex 96 a
Theyssen (Columbanus) Minorita conventualis,
militiæ cæsareæ sacellanus 776 f
† Thiadildis virgo 215 f
Thiemo archiepiscopus Salisburgensis Catholi-
cus, schismatici depulsi loco a B. Adalberone
Herbipolensi aliisque duobus episcopis conse-
cratus 462 e
Thierry (R. D.) notitiam de Quintiliano, mona-
sterii S. Aureæ abbate, seu potius spirituali
patre, subministravit 236 c d; misit etiam
Breviarii Santonensis excerptum 923 d
† Thomas Apostolus 827 f; inter Prætermis-
sos 261 d; maledixisse homini, a quo palma per-
cussus fuerat, in scripturis apocryphis legitur
827 e; festivitate annua jam inde a sæculo
quinto fuit honoratus 843 b c
† Thomas Aquinas Ecclesiæ doctor, Ordinis Præ-
dicatorum, 720 f; an Pontifex, dum eum
Sanctis adscripsit, dixerit, in miracula, quæ
patrasset, non esse inquirendum, Sanctumque
eundem tot fecisse miracula, quot quæstiones
terminasset 725 c d
Thomas I comes Sabaudie 780 f; Arverniensem
cartusiam in tutelam suam suscepit 780 e
Thomasia (Catharina) canonica Regularis S. Au-
gustini 768 a b
Thoco (Guilielmus de) scripsit Vitam S. Thomæ
Aquinatis 725 c
Thorismundus Gothorum rex 56 f, 57 a
† Thræseas episcopus martyr 262 a b e
Tiberius I imperator Comagenen in provinciam
Romanam primum redegit 840 a
Tiberius II imperator 85 e
† Tiburtius martyr : ejus reliquiæ in Autissiodo-
renses S. Germani cryptas delatæ 598 a b
Tifanius (Claudius) Societatis Jesu, Campaniæ
Gallicæ præpositus provincialis, antiquum pro
doctoris Parisiensis anastasi testimonium cum
Carolo le Bret, cartusiæ Montis-Dei Priore,
communicavit 589 e, 590 c; ejus de codicis,
e quo id desumptum esset, antiquitate judicium
et de hoc quid sit censendum 590 b, 591 a b
† Tigernachus episcopus in Hibernia 788 c
Tilpini Remensis episcopi depositio. Vide Turpini.
† Timothei sacræ reliquiæ Constantinopolim
delatæ, ac post ibidem, cum locus, quo jacerent
reconditæ, ignoraretur, feliciter inventæ 816 c d
Tinseau de Bellay (Joannes Antonius) episcopus
Nivernensis notitias de S. Hieronymo, epi-
scopo Nivernensi, subministravit 167 f
† Titianus episcopus Opiterginus 420 b c
Titus imperator 800 c
Todinus monachus. Vide Theodinus.
Tolnone (Hugo de) S. Brunoni, quidquid sibi
juris in Cartusiam competeat, data charta
publica, cessit 623 a b c d
Tonantius Ferreolus. Vide Ferreolus.
Tonbertus Australium Girciorum princeps, prior
S. Etheldredæ maritus 944 c
Toraldus (Adamus) Badulati baro 696 e, 766 e
Toraldus (Alphonsus) vir nobilis, in maximo
periculo ad invocationem S. Brunonis servatus
incolumis 766 e f
Torna Francia (Evangelista de) 693 b c
Totila Gothorum in Italia rex 93 b c, 96 c e,
151 b, 162 b, 810 a
Traianus imperator 262 a, 497 c e
Transalgardinus (Luscus) civis Patavinus poten-
tissimus 810 c
Trasamundus Wandalorum in Africa rex 135 f,
552 b
† Tresanus confessor. Vide † Tressanus.
† Tressanus confessor, frater S. Helani presbyteri
confessoris 904 a b d, 903 d e f
Trigetius vir præfectorius 802 b
Trinitate (Albertus a sanctissima) Labacensis Au-
gustinianorum exalceatorum conventus alu-
mnus 15 b
Tristerius episcopus Tropiensis 650 a e; exstru-
ctæ per S. Brunonem Turritanæ ecclesiæ con-
secrationi adstitit 649 e
† Troianus episcopus Santonensis 923 d, 934 c e
Trudone (Petrus a S.) canonicorum Regularium
S. Martini Lovanii Prior et Congregationis
Windesheimensis Generalis 208 f; ejus de
S. Meinulphi reliquiis, Lovanii asservatis,
quarum ipsemet partem ex ejusdem Sancti
lipsanoteca Budicæ extraxit, testimoniales
litteræ 207 d e f
Tulpini Remensis episcopi depositio. Vide Tur-
pini.
Turpini Remensis episcopi depositio, inter Præ-
termis- 4 c d
Turribus (Guido de) tractus Lemovicensis prin-
ceps 451 e f; S. Pardulphi reliquias ad mona-
sterium Arnacense deferendas curavit, idque ab-
batibus S. Martialis Lemovicensis dedit 426 a,
451 c d
Turribus (Gulphertus de) Oebali, Torenensis to-
parchæ, pater 517 d
Turricella (Petrus de) Vallensis in Cathaloniam
S. Cucuphatis monasterii abbas 280 f
Turstanus ecclesiæ collegiæ Beverlacensis cano-
nicus, titulo funebri S. Brunonem veneratus
758 a
Tyemo episcopus schismaticus intrusus 476 f
† Tyrsus martyr 258 c

V

- Vacasius, velut martyr annuntiatus, inter Præter-
mis- 4 f, 5 a
Vaccanus de S. Pass. (Franciscus Maximilianus)
episcopus Petinensis, Labacensisque præposi-
tus, solemnitati, qua S. Peregrinæ V. M. reli-
quiæ in Labacensem Augustinianorum exal-
ceatorum ecclesiam anno 1660 fuere illatæ,
interfuit, Missamque solemnem tunc celebra-
vit 16 a b
Valens imperator Arianus 89 c, 583 d
† Valentina virgo martyr 263 e
Valentinianus I imperator 583 d
Valentinianus II imperator 883 f
Valentinianus III imperator 800 f, 801 a c e f,
802 a b c f, 804 b
† Valentinus presbyter : caput ejus Ticini in
S. Felicis monasterio asservatum 839 e
Valentius comes Brenensis 599 d e
† Valeria, protomartyr Aquitanicæ dicta 452 e;
ecclesia ei anno 1212 consecrata 452 d
Valerianus imperator 556 a b, 897 a
Valerianus episcopus Autissiodorensis, ab epi-
scopo Autissiodorensi, qui Valerius ab aliis vo-
catur, verosimillime non distinctus 596 a b
† Valerius episcopus Surrentinus, antea in vita
solitaria S. Renati socius ac discipulus 581 e,
588 d, 592 a d, 594 b d e, 593 b c d e; cor-
pus ejus in Surrentina ecclesia, S. Renato di-
cata, inventum 584 c
† Valerius archidiaconus Lingonensis martyr
553 e
Valerius S. R. E. Cardinalis episcopus Patavinus
821 b, 822 e
Valo abbas Lotonensis 546 b
Valperga (Bartholomæus) cartusiæ Majoricensis
alumnus scripsit Vitam venerabilis Catharinæ
Thomasiæ, canonicæ Regularis S. Augustini
768 b
Valtorta (Jacobus Antonius) Congregationis So-
maschæ superior generalis 961 a
Valtrinus epitomen inventionis SS. Placidi socio-
rumque scripsit 105 e, 104 d
128 Varamus

- Varamus *Persarum, Chosroi II rebellium, dux, ab hoc devictus* 855 e
- Varennēs (Aymo de) in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 a b d, 784 b
- Varennēs (Hugo de) in cartusiam Arveriensem pie munificus 781 a b, 784 b
- Varesius (Joannes Ambrosius) Congregationis Somaſchæ superior generalis 961 a
- † Vasio martyr. Vide † Vasiuſ.
- † Vasiuſ martyr 955 a; ecclesia in ejus honorem a S. Palladio exstructa cænobioque adjecto aucta 925 f, 926 a, 955 b
- Vasseur (Leo de) Ordinis Cartusiensis alumnus Acta B. Artaldi ad Majores nostros misit 779 a
- † Vassiuſ martyr. Vide † Vasiuſ.
- † Udalricus episcopus Augustæ Vindelicorum 185 b
- Vecchiarellus (Oduardus) protonotarius Apostolicus 14 c f
- Veerus (Albericus) canonicus Regularis scripsit forte Vitam S. Osithæ virginis martyris 957 ef, 958 a
- Vegius (Bernardinus) epistola de apparitione, S. Placidi inventioni prævia, per Maurum a Castro Joannis conventus 104 e
- Velarde de la Concha (Franciscus) archiepiscopus Messanensis 111 f; acceptas e Messanensi S. Joannis Baptistæ ecclesia SS. Placidi ac Sociorum reliquias Jacobo de Messana ad Philippum III, Hispaniarum regem, deferendas consignavit 112 a b c
- Venerius (Andreas) præfectus 811 f
- † Veranus S. Eucherii, Lugdunensis episcopi, filius 45 c d e, 44 d
- † Veranus frater S. Helani presbyteri confessoris 904 b, 905 e
- Veremundus II Legionensis in Hispania rex 229 e f, 250 a b f, 251 a c e, 257 e, 258 c, 259 d; Legionensi cathedræ S. Froilani, hujusque discipulum S. Attilanum Zamorensi præfecit 255 c d, 254 f; ejusdem S. Froilani aliorumque Sanctorum reliquias Legione Ouetum Maurorum metu jussit transferri 251 d
- †† Verenæ, Cæsarii etc. Vide †† Veronæ.
- †† Veronæ, Cæsarii et aliorum translatio, inter Prætermisos 260 b
- Vertica (Joannes Baptista) præpositus. Vide Vertua.
- Vertua (Joannes Baptista) præpositus, seu, ut verosimile apparet, Congregationis Somaſchæ clericorum Cremonæ superior, magnam febri-citantium multitudinem S. Geroldi patrocinio fuisse sanalam, testatus 960 c d
- Vespasianus imperator 800 c
- Veyrac (Joannes de) episcopus Lemovicensis ecclesiam S. Valeriæ virginis martyris consecra-vit 452 d
- Ugo S. R. R. Cardinalis equitum Hierosolymita-norum magister. Vide Hugo.
- Vicecomes (Franciscus) episcopus Cremonensis inferioris maxillæ partem, Coloniam Agrippi-nam deferendam, capiti S. Geroldi detraxit, eamque procuratoribus Coloniensibus dedit 961 d e; rei hujus Maximilianum Henricum, Colo-niensem archiepiscopum, datis ad eum litteris, certiore reddidit 961 f, 962 a b c
- † Victor I Papa 7 b, 9 f, 10 a c d, 11 f, 12 a d; litteris a Polycrate Ephesiorum episcopo fuit conventus 261 c f
- † Victor II Papa 457 b, 476 a
- † Victor III Papa, antea monachus Cassinensis 567 f, 568 a, 705 b, 707 b, 716 f; anne, uti a Gaufrido narratur, visionem, qua Deum in cartusia habitaculum sibi præparantem vide-rit, in somnis habuerit, hacque motus Cartusiæ foundationem confirmavit 604 c d e, 605 a, 625 d e f, 624 a b c
- † Victor martyr Massiliensis 266 e
- † Victor martyr Thebæus 277 e
- † Victorinus martyr, Hieronymianis inscriptus 163 b; cur seorsum a S. Victorino, S. Placidi Benedictini socio, ad 6 Octobris non detur 163 d e
- † Victorinus martyr in Gallia, a Gregorio Turo-nensi memoratus 556 b c
- Victorius episcopus Gratianopolitanus 55 b
- Vigilius Papa 70 b, 75 d, 74 f, 75 b c d e f, 76 d, 78 a, 79 f, 88 a, 107 b; Diploma ut fertur, in monachorum Casinensium favorem concessit 100 a, 157 f, 158 a; Fictitiæ ad eum Justiniani imperatoris litteræ 139 d e
- † Vigilius episcopus Autissiodorensis 599 d
- Villencus episcopus Lingonensis 546 b
- † Vincentius Ferrerius. Vide † Ferrerius.
- † Vincentius levita martyr Cæsaraugustanus 264 f, 266 e, 274 e, 278 d
- † Vincentius martyr Aginnensis 275 a; sacræ ejus reliquiæ Aginno Conchas delatæ 278 b c d
- Vinciguerra de Arragonia (Andreas) in monaste-rium S. Placidi de Colonero pie munificus 104 c
- Vincomalus in Oriente anni 435 consul 800 f, 805 e
- Vincomalus civis Gratianopolitanus incestus 55 bc
- Vineis (Raymundus de) XIII generalis Ordinis Prædicatorum magister. Vide Raymundus a Capua.
- † Virgilius archiepiscopus Arelatensis, inter Præ-termisos 786 c
- † Virgilius episcopus Salsburgensis: corpus ejus revelatum, et quando 452 f, 478 f, 480 e
- † Vitalianus Papa 100 e, 101 a b c d
- Vitalianus consul 78 d, 79 c, 81 e, 90 d, 118 b, 120 a b
- Vitalianus Germani e Justini imperatoris sorore secundum Wionem filius 82 d
- Vitalianus militibus prætorianis sub Maximino præfectus 795 f, 796 a
- Vitalianus pater S. Justinæ 790 ef, 791 e, 792 c, 795 e f, 796 a d, 797 c, 812 c, 814 a e, 825 a c; ejus dignitatis verosimilius fuerit 796 bc, 826 a; ossa ejus loco suo antiquo mota, nova-que arca anno 1627 fuere donata 825 e f, 824 a b c
- Vitalianus Patricioli filius quo sensu Justiniani imperatoris frater dictus fuerit 82 e f
- Vitalianus, qui sub Honorio et Theodosio impera-toribus vixit 796 a
- Vitalianus alter, qui sub Justiniano imperatore floruit 796 a
- Vitalianus Prior monasterii S. Justinæ Patavii 819 f, 820 e, 824 f, 822 a d, 823 a c d; Vita-liani et Præpedignæ, S. Justinæ parentum, ossa loco suo movit, novaque arca donavit 823 e f, 824 a b c
- † Vitalis martyr, Capuæ annuntiatus 332 e
- † Vitalis martyr Bononiæ: ejus reliquiæ a S. Am-brosio in ecclesia, quam hic Florentiæ conse-cravit, depositæ 896 b c
- Vitalis abbas Casinensis 82 a
- Vitiges Gothorum rex 80 b
- Vivaldus (Augustinus) rector collegii Societatis Jesu Genuensis partem ossis unius e S. Pla-cidi Sociis una cum articulo digiti S. Eleutherii episcopi martyris Carolo Scribani impertiit 113 a; litteræ, quibus sese id fecisse, testatus est 113 a b c
- † Viventiolus Lugdunensis episcopus 55 e f; S. Apollinarum, adversa valetudine laboran-tem, invisit 54 a
- † Ulbertus episcopus Carnotensis. Vide † Fulbertus.
- Uldericus episcopus Patavinus 809 a
- Ullius vir apud Aquileienses primarius, cujus filium a lepra baptismo mundasse narratur S. Marcus Evangelista 218 e
- † Umbertus episcopus Carnotensis. Vide † Fulbertus.
- Umbertus abbas Conchensis mitræ et annuli usum in honorem S. Fidis, monasterii sui patronæ, a Pontifice impetravit 282 d e f, 283 a
- Unigo

- Unigo *Calmiliacensis* toparcha, vir supra modum ferox 306 f, 307 b; incerta ejus conditio 308 a b
- Volusianus consul 79 f, 80 b
- Uranus presbyter, quæ vidit de S. Consortia, retulit ejus biographo 40 e
- † Urbanus I Papa martyr 30 c f, 235 f, 244 a b; sacræ ejus reliquiæ Herchenrao Catalaunensi episcopo datæ 397 f, 398 a; in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 398 a b
- Urbanus II Papa 458 d, 235 f, 462 e, 500 f, 502 b, 545 a, 558 f, 559 a, 581 a d f, 605 f, 624 b, 628 b f, 629, 630 a b c d e, 634 b c e f, 632 d, 633 c d f, 634 a b c d, 635 a c d, 638 c, 639 a, 643 b, 644 b c, 651 b d e f, 652 a b d, 653 a b c d, 654 b, 655 a b d, 657 c, 658 b, 660 e, 662 d, 667 e, 670 e f, 687 b c d, 688 e f, 707 c e, 718 d e, 749 a, 722 a b c d e, 730 e f, 731 f, 732 a, 769 e; Bernardum Toletanum archiepiscopum qua ratione vocari primum sedis hujus præsulem 240 c d; Herlembardum et Attilanum episcopum Zamorensem Sanctis solemniter adscripsit 244 b c d e, 242 a, 244 b; S. Brunonem Cartusianum Romam ad sese, quo ejus consilio uteretur, e Cartusia evocavit, eique deinde eremum repetendi facultatem fecit 492 d e, 615 a b, 627 c d, 634 e f, 705 b, 707 b, 716 f, 729 d; eundem etiam Sanctum quandoque, ut dubitandum non apparet, e cartusia Calabrina ad sese accersit 638 d e f; Siguino, Casæ-Dei abbati, Cartusiam ut restitueret redeuntibus ad hanc S. Brunonis discipulis, præcepit 632 b; litteræ, quibus id fecit 632 c d; factam S. Brunoni a comite Rogerio Turritanæ eremi donationem confirmavit 639 c, 640 b, 646 e; bulla, qua id præstitit, 643 e f, 644 a; Præfationem, quæ de B. Maria virgine est, verosimiliter proprio Marte composuit 653 e; amplissimum, quod Joannes de Nicephoro, Squillacensis episcopus, S. Brunoni Turritanæque eremo concesserat, privilegium, data bulla, confirmavit 664 c d e f, 662 a. Vide etiam Odo.
- Urbanus V Papa S. Fidis reliquias Vallensi in Cathalonia S. Cucuphatis monasterio concessit 284 b; integrum tamen hæ, ut apparet, non fuerunt Sanctæ illius corpus 284 c; S. Ludovici, episcopi Tolosani, brachium Montispesulanis jussit restitui 284 d
- Urbanus VIII Papa 5 d, 6 a, 60 b, 254 c d, 536 d, 586 f, 700 c, 704 b, 819 e, 824 e f, 823 d e, 824 b; per longissimum tempus a se intellectum id, quod centum annorum metam excedit, declaravit 254 f; corpus sancti Martyris in S. Sebastiani cryptis quærendi indeque extrahendi facultatem fecit Josepho Photio, Societatis Jesu sacerdoti 260 e f; Officium de S. Brunone, in quo prodigiosæ doctoris Parisiensis anastasis narratio, Breviario Romano inseri voluit, et quidem, ut apparet, primum 536 a, 537 d
- Urbanus patricius Ravennas, ut ait Rubeus 38 a
- † Urianus monachus 812 f, 819 c; S. Juliano Patavino videtur diversus 813 a b c d; SS Lucæ Evangelistæ et Mathiæ Apostoli reliquias Constantinopoli Patavium detulisse narratur 812 d, 813 c, 815 f, 816 b c; sacræ ejus exuvie in veteri S. Justinæ ecclesia 814 c; e loco, in quo in hac jacebant reconditæ, ad majorem ejusdem aram anno 1502 fuere ad tempus translatae, ac deinde anno 1562, cum legitime fuissent inspectæ, in nova ecclesia depositæ 814 f, 812 d e, 815, 816, 817, 818 a b c d
- Ursana Rigoberti viri illustris secundum S. Bertæ Acta uxor 408 d
- Ursarius (Acacius) Theodoræ imperatricis pater 82 a
- † Ursinus primus Bituricensium episcopus 922 f, 923 f, 924 d; S. Germano Parisiensi episcopo et S. Augusto abbati apparuit, eosque, ut suum de terra corpus levarent, admonuit 923 a c d; ab his id, quod loco minus decenti conditum diu latuerat, integrum absque putredine inventum, solemniter fuit translatum 923 b e
- † Ursula virgo martyr 260 b, 593 b
- Ursus de Rivoalto, cognomento Baduarius. Vide Rivoalto.
- † Ursus episcopus Autissiodorensis: ejus reliquiæ in Autissiodorenses S. Germani cryptas delatæ 398 a b
- Ursus episcopus Cajaciensis seu Calatinus 92 a
- Uto episcopus Hildesheimensis, excommunicacionis sententia in synodo Quindiliburgensi, adversus Guibertum antipapam ejusque sequaces celebrata, percussus 465 e
- Vualcadus Besuensis in Burgundia monasterii abbas. Vide Vualcaudus.
- Vualcaudus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 339 f, 344 a; e nominum, quibus afficitur, diversitate in tres diversos perperam distractus 343 f
- Vualtarius, bonorum, quæ e veneratione in S. Prudentium Besuensis monachis data fuerant, invasor 339 d f, 343 f
- Vuarinus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 344 a
- Vuarnerius episcopus Lingonensis 364 f, 363 a; Divione S. Prudentii reliquias ad Besuense monasterium retulit 344 a d e, 362 c d, 363 b; quandonam id fecerit 344 b c; visio, qua ei ante spectandum se dedisse narratur S. Prudentius 362 a b c
- Vudelandus abbas monasterii S. Martini Turonensis. Vide Autlandus.
- Vuillemus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 347 f
- Vulfardus abbas monasterii S. Martini Turonensis 428 c, 430 b
- Vulfherus Merciorum rex 938 c e

W

- Wachasus, velut martyr annuntiatus. Vide Vascasius.
- Wael (Joannes) canonicorum Regularium Swollis Prior. Vide Wale.
- Waifarius dux Aquitanie 430 a d
- Walbertus monachus S. Petri Vivi Senonensis 345 f
- Walburgis abbatissa Budicensis. Vide Walde.
- Waldalenus primus Besuensis in Burgundia monasterii abbas 333 c
- Walde (Walburgis de) abbatissa Budicensis, amissis plerisque monasterii sui redditibus, ad summam pauperiem redacta 196 e, 197 a, 198 f; id Paderbornensi episcopo sub pensionis annuæ onere resignavit 198 d, 199 a b; ex audita, quæ S. Meinulphi dicitur, nola mortis timore correpta fuisse narratur 224 c
- Walderada Garibaldi I Bajoarie ducis uxor 83 f
- Wale (Joannes de) canonicorum Regularium Swollis Prior 176 c, 184 b, 200 a; Paderbornam a Wilhelmo, civitatis hujus episcopo, arcessitus, Ordini suo ab hoc Budicense monasterium charta publica accepit 198 c d e f, 199 a b c; id evocatis e suo Swollensi cœnobio canonicis incolendum ac instaurandum commisit 199 d; sacras S. Meinulphi reliquias publice spectandas exhibuit 200 d, 207 c
- Wallia Gothorum in Hispania princeps 266 b
- Walterus ecclesiæ S. Pauli Londini canonicus 754 d
- Walterus vir nobilis chartam in S. Petri Rumiensis favorem concessit 512 e
- Wamba Hispaniarum rex 228 b, 238 d f, 239 a, 337 a
- Waraclinus Anglo-Saxonum rex 408 d
- Warinus Besuensis in Burgundia monasterii abbas. Vide Vuarinus.
- Warmundus archiepiscopus Viennensis 523 a
- † Wassius martyr. Vide † Vasius.

Wecilo

- Weccilo sedis Moguntinæ invasor, in synodo Quindiliburgensi excommunicatus 465 c
 Weil (Joannes) canonicorum Regularium Swollis Prior. Vide Wale.
 Welfo Bavarix dux 459 c; a Gregorio VII Papa adversus Henricum IV, Germanix regem, stetit 465 a c
 Welles (Hugo de) archidiaconus 936 f
 Westphali unde nominati dicantur, et unde reipsa nominati videantur 217 c, 218 a b
 Wichtrudis S. Meinulphi diaconi mater 176 f, 178 d, 179 e, 180 a c, 210 f, 213 c, 218 e, 221 e; de stupro a mariti defuncti fratre sibi illato apud Carolum Magnum exposulavit 210 e; verosimiliter nominis, quo vocata fuit, etymologia 213 d
 † Widekindus dux. Vide † Witikindus.
 † Widikindus dux. Vide † Witikindus.
 Wido monasterii Fontanellensis abbas 430 b
 Wido archidiaconus ecclesiæ Remensis. Vide Guido.
 Wido miles, donationi anno 1076 monasterio S. Basoli factæ, subscriptus 511 c
 Widricus episcopus Lingonensis instaurando Tornodorensi S. Michaelis cænobio operam contulit 736 e
 Wigo abbas S. Martialis Lemovicensis 432 e
 Wigthruith S. Meinulphi diaconi mater. Vide Wichtrudis.
 Wigtrudis S. Meinulphi diaconi mater. Vide Wichtrudis.
 † Wilbertus episcopus Carnotensis. Vide † Fulbertus.
 Wildigernus comes, secta Arianus, multarum in Galliis cladum, Catholicis illatarum, causa 336 f, 337 a
 † Wilfridus archiepiscopus Eboracensis 402 b c, 403 a d e f, 404 a b d
 Wilhelmus. Vide Willemus.
 † Wilibaldus episcopus 183 b
 † Willelmus abbas Hirsaugiensis 461 c
 Willelmus IV comes Pictaviensis atque Aquitanix dux, Ferrea-brachia dictus 317 b f
 Willelmus V Aquitanix dux 432 c
 Willelmus comes Tholosanus 326 d e, 327 b
 Willelmus Montensis, episcopus Paderbornensis electus 176 c, 184 b, 188 e, 197 e; S. Meinulphi reliquias e monasterio Budicensi Paderbornam transferre, incassum, ut narratur, fuit conatus 197 a b; in canonicos Regulares charta publica id transcripsit 198 c d e f, 199 a b c; Kerckbergensem diæcesis suæ ecclesiam, sordibus expurgatam, consecrari curavit 200 b
 Willelmus episcopus Trajectensis in conciliabulo Wormatiensi pro Henrico IV, Germanix rege, adversus Gregorium VII Papam stetit 463 d e
 Willelmus ecclesiæ collegiatæ Beverlacensis canonicus, titulo funebri S. Brunonem veneratus 758 b
 † Willibrordus episcopus Trajectensis 68 b; apographo Hieronymiano Epternacensi usus est 68 a
 Wilteburga S. Osithæ virginis martyris secundum hujus Acta mater 938 b f, 942 a, 943 f
 Winizo abbas monasterii S. Salvatoris in monte Amiato 897 e
 † Witikindus dux. Vide Witikindus.
 † Witikindus dux Saxonum 179 f, 218 d; reæ etiam sano sensu potest vocari 221 a b
 † Wittekindus dux. Vide † Witikundus.
 † Wlbertus episcopus Carnotensis. Vide † Fulbertus.
 Wlferius Merciorum rex. Vide Vultherus.
 † Wlpertus episcopus Carnotensis. Vide † Fulbertus.
 † Wolfgangus episcopus Ratisponensis 183 b; ejus translatio et canonizatio inter Prætermisssos 789 e
 Woltrudis abbatisa Wiltoniensis 401 b c

X

Ximenius episcopus Astoricensis 229 c

Z

Zacharia (Franciscus) Societatis Jesu sacerdos Italice compositam de S. Geroldi Maxilla, a Sancti ejusdem capite pro Agrippinensi templo separata, relationem ad nos misit 959 c
 † Zacharias Papa 90 f, 459 e, 440 e; Privilegium sanctioque de S. Placido, quæ ejus nomine signantur, suspecta apparent 91 a b; Rachisium, Longobardorum regem, a civitatis Perusinæ obsidione precibus ac muneribus avertit 441 c; eundem etiam, ut monachum, valere jussa dignitate regia, indueret, permovit 441 a, 442 a, 443 a b c; episcopatum Herbiapolensem a S. Bonifacio institui probavit 451 b; corpus S. Quirini martyris ad Segernseanum Bavarix monasterium transferri permisit 898 d
 Zadespram inimicus Chosrois II, Persarum regis, ab hujus militibus occisus 853 c d e f, 854 f
 Zalfanus (Petrus) patricius Assisiensis S. Franciscum audivit indulgentiam Portiunculanam promulgantem hocque ipsemet est testatus 574 b
 Zapata Osorio (Joannes) episcopus Zamorensis corpus S. Martini abbatis confessoris, e sacello sui nominis in Vallis-paradisi ecclesiam apparatu insigni delatum, in ejusdem ecclesiæ tabernaculo solemniter ritu deposuit 953 f, 954 a b c
 Zeno imperator 119 b, 801 b
 † Zenobius episcopus Florentinus 895 e, 897 b d; a S. Ambrosio, Mediolanensi episcopo, sacra tria, quæ hic a S. Damaso Papa accepisset, SS. Marci Papæ, Amati abbatis et Concordiæ martyris corpora accepisse, eaque una cum Ambrosio in Laurentiana Florentiæ ecclesia deposuisse creditus olim fuit 895 b; de re hac quid censendum 895 f, 896, 897 a
 Ziani (Petrus) serenissimæ reipublicæ Venetæ dux corpus S. Magni, episcopi confessoris, in Venetam S. Hieremiæ ecclesiam verosimiliter deferri jussit 449 b
 Ziani (Sebastianus) serenissimæ reipublicæ Venetæ dux 447 b
 Zonus (Dominicus) episcopus Chissamensis instauratum Venetiis S. Justinæ templum consecravit 793 f
 † Zoticus episcopus Comanensis martyr 41 f

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

- Abula, urbs Hispaniæ in Castella veteri 955 c
 Abundantia, Canonicorum Regularium olim monasterium in Chablasio 785 b c, 784 f, 785 f
 Acherontina metropolis in Lucania 666 d f
 Acquensis urbs (Acqs sur l'Adour) 950 c
 Adchiacum villa in Gallia 556 e, 558 d
 Admontense monasterium in Styria. Vide † Blasii monasterium.
 † Adriani ecclesia Romæ, in qua coluntur SS. Sergius et Bacchus 865 a
 Ædua. Vide Augustodunum.
 † Ægidii Fanum in Occitania 284 c
 Ægleburgum. Vide Aylesbury.
 Ægyptus, Africæ regio 69 d, 97 e, 100 c f, 556 b, 714 c e, 717 d, 726 f, 728 a b, 786 c, 884 c d e
 Æmilia, Italiæ regio 4 d
 Æsium, Italiæ oppidum in Pentapoli 440 f
 Africa 100 f, 101 c. SS. Rogatus et Socii martyres 552 b c
 Agathelia.

- Agathelia. *Vide* Argadia.
 Agennum, Galliae urbs 6 a, 239 f, 265 *et seqq.*
sape. Patria S. Fidis 268 b, 283 c, 288 c,
 Aginnensis ecclesia cathedralis 290 a, 292 c
 Agerensis ecclesia in Catalonia 268 d
 Agrius, Germaniae fluvius 454 b
 Aguntum, Rhaetiae oppidum 85 f
 Alatrum, Latii civitas 88 a
 Alba, Campaniae Romanae oppidum 642 a, 668 a
 901 f, 905 d
 Alba fluvius (*l'Aube*) ortus in Burgundia 557 d,
 558 f
 Albenca, (*l'Albenque*) inter Aginnum et Conchas
 291 d, 295 d, 297 e
 Albiensis pagus in Gallia. *S. Enimia* 407 a, 408 c,
 415 e
 Albigaunum, urbs Liguriae 419 b
 Albigenis pagus, pars Occitaniae Superioris
 522 d, 525 e
 Albinacum, vicus prope Salionis montem et
 prioratus Ordinis S. Benedicti 568 b d
 Albinacum in pago Borbonico 911 d, 912 e,
 917 d. *S. Leopardinus* 906 a
 † Albini ecclesia Varacti. *Illic sepultus S. Par-*
dulfus 450 d e, 457 c
 Albinum castrum in pago Rutenico 508 e, 509 f,
 510 a
 Albis, Germaniae fluvius 217 a d e
 Alenconium, urbs Galliae in Normannia 590 e
 Aleris. *Vide* Elaver.
 Alexandria Aegypti 2 b, 100 d f, 852 b
 Alexandria Italiae civitas 695 a
 Alienard, *Cartusiae Majoris rupes* 608 f, 609 c
 Alladensis sedes in Connacia, Occidentalis Hi-
 berniae provincia 2 f
 Allinces ecclesia, monasterio Conchensi data
 285 e
 Alma, fluvius in Westphalia 171 c, 176 f
 Almena locus in districtu Burensi 177 f
 † Aloysii de Calsidoro (*nunc S. Placidi veteris*)
 ecclesia 104 b
 Alpes, Italiae montes 553 d, 654 c. Alpes Juliae
 15 e. Cottiae 419 a
 Alreton, locus in Anglia 284 a
 Altina, urbs olim episcopalis in Italia 51 d. *Pa-*
tria S. Magni 416 f, 417 a d f, 420 e, 810 a
 † Alverae ecclesia in Petrocoricensi provincia
 269 b
 † Amandi Elnonense cœnobium Ordinis S. Be-
 nedicti in Belgio 750 b, 751 f
 Ambiliacum in Bituricensi diœcesi 908 e f
 Ambroniacense monasterium in diœcesi Lug-
 dunensi 779 f, 780 a
 Amisus, urbs ad pontum Euxinum 27 c. *Forte*
palæstra S. Charitinae 25 c
 Anasus, Austriae fluvius (*Ens*) et oppidum 454 b,
 459 d, 487 f
 Anazarbus, Ciliciae urbs 265 f
 Ancona, urbs Italiae in Pentapoli 440 f
 Andegavum (*Angers*) Galliae urbs 6 d, 500 f,
 502 a, 581 b, 952 c. *Patria S. Renati* 586 e,
cultus 581 c d f, 595 f, *reliquiae* 584 a b,
 592 b c d f. *Reliq. SS. Sergii et Bacchi* 860
 b d e, 861 a
 Andeliacum, oppidum Galliae in Normannia
 786 a
 † Andreæ monasterium ad pedem montis Sira-
 ptis 605 d, 674 a. In Costa in finibus Allo-
 brogum 606 a
 † Andreæ monasterium Sublaci. *Vide* Vallis
 sancta.
 † Angeli monasterium Sublaci 85 e. *Ecclesia*
Patavii 807 f
 †† Angelorum ecclesia, ■ *S. Niceta condita*
 449 c f
 Anglia, Europae regnum 585 b c, 589 f. *S. Ywii*
patria 400 e, 567 b, 666 d, 667 a c
 † Aniani ecclesia Aureliani in Gallia 6 e
 Aniciacum, (*Annecki*) civitas Sabaudiae 778 b
 Aniciensis pagus in Gallia (*le Velai*) 506 f, 508 a
 Anicium. *Vide* Podium.
 Animi sensus, locus in Gallia 410 a
 Anio, Italiae fluvius 85 d
 † Annæ monasterium Ord. S. Benedicti Patavii
 817 b
 Anspach, Germaniae oppidum in Franconia 460 d,
 474 b, 476 d
 Antiochia 789 c. Syriae 666 e f, 718 f, 795 e
 † Antonii ecclesia Conteiensis, seu forte Con-
 tiacensis in diœcesi Ambianensi 738 f, 741 f.
 Patavii 795 b. Monasterium *ibidem* 817 c
 Apamea ad Mœandrum urbs 8 e f
 † Apollinaris ecclesia, Valentiae Segalaunorum
 in Gallia 45 a b. *Eo translatus S. Apollinaris*
corpus 58 a
 †† Apostolorum ecclesia Venetiis 417 d, 424 f.
 Constantinopoli 815 c. Alia a *Chosroe condita*
 855 b
 Apta Julia, urbs Galliae Narbonensis 40 a, 258 e f
 Apulia, Italiae regio 258 e f, 551 d f, 558 f,
 559 a, 571 c, 629 a b, 650 f, 651 b, 658 b,
 640 d, 668 d c, 669 e
 Aquæ-sextiae in Provincia 555 c
 Aquileia, civitas olim patriarchalis in Italia 68 e,
 218 e f, 420 c, 795 e, 802 b c, 810 a, 891 d,
 898 e. *An ibi corpus S. Marci Papæ* 897 *et seq.*
 Aquinum, regni Neapolitani urbs 723 c
 Aquisgranum, urbs Germaniae 480 d, 486 b,
 489 f, 490 a b, 491 e, 219 e
 Aquitania, Galliae regio 266 a b c d, 271 f, 272 a,
 289 c, 290 b, 292 c d e, 337 b, 350 f, 351 a,
 427 f, 429 b c, 430 a b d, 433 c, 438 c
 Arabia, Asiae regio 23 d, 95 a, 97 e
 Arapha. *Vide* Resapha.
 Arar, Galliae fluvius (*la Saône*) 333 b, 376 a,
 377 f
 †† Archangelorum extra Patavium ecclesia
 807 f
 Archonensis vicus in Gallia 907 c
 Arcus-fractus, locus ad littus fluvii Albæ 357 d
 Ardea, Italiae oppidum 903 a
 Arelatum, urbs Galliae Narbonensis 47 a, 56 b c d,
 57 a b, 61 e, 62 e, 63 d, 786 c, 787 c d
 Arena, in Calabria 636 b, 639 d, 640 b, 645 c,
 646 c, 662 f, 666 a, 719 f, 733 a
 Argadia, vulgo *Argile*, Scotiae Meridionalis pro-
 priæ dictæ provincia 2 e f
 Argentolium in pago Tornodorensi 342 e
 Arima, in Japonia urbs 789 c
 Ariminum, urbs Aemiliae in Italia 63 f, 440 f
 Arinsencus. *Vide* Animi sensus.
 Arnacum, in Lemovicibus oppidulum et mo-
 nasterium Benedictinum. *Reliq. S. Pardulfi*
 426 a b, 430 f, 431 a d, 432 a b
 † Arnulphi abbatia Metensis 543 e
 Arsafia, locus in Calabria 660 e, 663 d
 Arveria, Cartusia in Beugesia 779 b, 780 e,
 782 d e f, 783 b c, 784 e f, 785 d. *Condita a*
B. Artaldo 778 b c, 780 c, 784 a, *ibidem se-*
pulto 785 b
 Arvernina, Galliae provincia, (*l'Auvergne*) 305 a,
 306 b, 310 e, 314 e, 318 b f, 406 b, 437 a,
 438 a, 544 f, 907 a, 909 f, 917 a. *Patria*
S. Leopardini 914 c
 Arunchum, Calabriae castrum 685 a d e f, 686
 a b c, 687 c
 Assindiense monasterium. *Vide* Essendia.
 Asturica, regni Legionensis civitas 238 b
 Athanacense cœnobium Ordinis S. Benedicti,
 ubi Arar Rodanusque confluent 744 d
 Atornense monasterium. *Vide* Besuense.
 Attelensis vicus prope Budicam 495 c, 216 d,
 223 d
 Avalena, tractus in Lemovicibus 312 d
 Avario, Aquitaniae fluvius 292 f
 † Audomari monasterium et ecclesia 508 a,
 515 e, 754 c, 756 c
 Avenio, Galliae Narbonensis civitas ad Rhoda-
 num 40 c, 56 c, 61 d, 63 a e, 337 e, 605 f,
 612 a b d e f, 613, 614 b
 Aversa,

- Aversa, urbs regni Neapolitani 669 c, 670 a
 Augiense monasterium in Suevia 256 a
 Augusta Euphratesia, Syriae provincia 837 f,
 838 a, 839 f, 840 a b, 843 d e, 849 b, 863 f,
 865 d, 866 b, 883 e f, 884 a b d e f. *SS. Ser-*
gius et Bacchus 834 b
 Augusta Prætoria in Pedemontio 3 b
 Augustodunum (*Autun*) civitas Galliae 542 e,
 546 f, 547 a b f, 548 c d f, 549 a c f, 521
 a b c d f, 522 b, 524 d, 525 a d, 527 e
 Augustopolis. *Vide* Augusta Euphratesia.
 Aurasius mons Mauritaniae 98 a
 Aurelianum, Galliae civitas ad Ligerim 56 f,
 424 a, 429 d, 950 b e, 967 b, 968 e f
 Auriliacum, Arverniae Superioris oppidum 425 f
 † Austregisili de Castro apud Bituricam eccle-
 sia. *Reliq. S. Apollinaris Bituricensis* 414 c,
 415 b, 416 a
 Austria, Germaniae regio 15 d
 Autissiodorum, episcopalis Galliae civitas 66 a b,
 164 b, 165 a e, 166 a d. *Coluntur illic SS. Fir-*
matus et Flavia 165 c f, 166 f, et *S. Felicula*
225 et seq. S. Romanus 596 a, 597 b c e,
 598 d
 Auximum, Italiae civitas in Pentapoli 440 f
 Aylesburyensis ecclesia et oppidum in comitatu
 Buckinghamiensi 945 b, 944 e f
- B**
- Babylonia, urbs Asiae 101 e, 217 a
 Badulatum, oppidum in Calabria 692 f
 Baetica, Hispaniae regio 22 d
 Bagaitana urbs in Africa ad Abigam 98 a
 † Balbinæ cœmeterium prope Romam 256 f,
 892 a c e, 894 b d, 895 f, 896 c, 897 c, 905 d.
Sepultura S. Marci Papæ 888 a c, 889 b, 891
 c d, 899 f, 900 e f
 Balmanum in Beugesia 784 d. *Varia ejus nomi-*
nis loca 785 f
 Balnense territorium in Pentapoli Italiae 440 f
 Bantense monasterium (*forte in diœcesi Herbipo-*
lensi) 462 b
 Barbalissum castrum in Augusta Euphratesia
 855 e, 840 e, 841 c, 845 b, 844 a b, 865 e,
 866 d e, 867 f, 876 b, 879 b. *Passus illic*
S. Bacchus 840 b c, 845 c. *Inde alio translatæ*
ejusdem reliq. 848 c
 Barbastrum, Aragoniae oppidum 285 c d
 Barium, urbs Apuliae 555 f, 555 b, 629 a, 658 c,
 644 c, 661 f, 662 a, 677 b c
 † Bartholomæi ecclesia in monte Or prope Re-
 mos 585 e, 745 e, 747 d
 † Bartholomæi monasterium in suburbio Londi-
 nensi 945 b, 944 f
 Basilea, Germaniae urbs 541 d
 † Basoli monasterium in diœcesi Remensi 541
 b d, 546 f, 634 c, 744 b, 747 a
 Bavaria, Germaniae regio 472 d, 489 e
 † Bavonis monasterium Gandavi in Belgio 754 b,
 756 b
 Beccum, monasterium in Normannia 667 b
 Belica, Beugesiae primaria civitas 778 c, 785 c
 Belli-fontis monasterium (*hodie Vallis-paradisi*)
 in diœcesi Zamorensi 949 f, 950 a c e f, 952 d e.
Primus ejus abbas S. Martinus 948 d
 Bellogardia (*Bellegarde*) oppidum Galliae in du-
 catu Burgundiae 965 b
 Bellovacum, urbs Galliae Belgicae 559 a
 Bellunum in Marchia Tarvisina 440 e
 Belna (*Beaune*) oppidum in ducatu Burgundiae
 744 e, 965 a c
 Belna, oppidum in tractu Vastinensi (*le Gatinois*)
 965 a b c, 966 f, 967 c d. *Patria S. Pipionis*
967 a, reliq. 966 b
 Benaventum. *Vide* Beneventum Hispaniae.
 † Benedicti ecclesia prope Turiasonem 244 d
 Beneventum, Hispaniae oppidum 234 e
 Beneventum, veteris Samnii civitas 92 e f, 93 a c,
 424 d, 126 a, 144 a, 145 d, 651 b e, 669 c,
 670 b, 787 b c
- † Benigni ecclesia Divionensis in diœcesi Lin-
 gonensi 742 e, 746 c
 Bentheim, cognominis comitatus caput in West-
 phaliae circulo 498 c
 Beriensis villa in Burgundia 340 e, 356 f, 357 b
 Bernacense monasterium in Normannia 504 a,
 748 e, 754 b
 † Bertini abbatia Audomaropoli 545 a
 † Bertrandi sacellum in ecclesia prioratus S. Ma-
 ria de Fagia. *Reliq. S. Hieronymi, episcopi*
Nivernensis 467 c
 Besate, locus in diœcesi Mediolanensi 252 d
 Besua Ordinis Benedictini cœnobium in Bur-
 gundia 344 f, 345 a b c. *Reliq. S. Prudentii*
339 a, 344 a b c d e, 346 c, 354 a b, 362 d,
multis prodigiis claræ 355 et seqq.
 Bethsalœ, Assyriae oppidum 855 d
 Bethunia, urbs in Artesia 626 d
 Beverlacensis ecclesia in Anglia 600 a, 757 e,
 759 e
 Beugesia, Galliae provincia 778 a b, 779 d e
 Bikebrom, locus in Anglia 284 a
 Bilbilis, urbs Hispaniae Tarraconensis 424 d
 Bilveldia in Westphaliae circulo 175 d, 176 d
 Biturica, Aquitaniae I metropolis 292 d, 445 e
 423 a, 424 a, 429 c, 437 d, 438 b. *S. Apol-*
linaris 538 b, 544 f, 787 c d, 944 b, 943 a f,
 944 d, 947 b c, 921 b. *S. Augustus* 923 b f,
 929 a b c e
 Biungium, pagus monasterio S. Stephani de
 Nemore in Calabria subjectus 685 a
 Blansacum, vicus in diœcesi Claramontana. *Ejus*
patronus S. Pardulfus 424 e
 † Blasii ecclesia 482 f. Monasterium in Styria
 456 f, 471 d, 472 f. Ferrariae 794 b
 † Blasii monasterium Sublaci. *Vide* Romani.
 Blavia Castra (*Blaye*) ad Garumnam, Galliae flu-
 vium 428 a
 Blaviacum, villa prope Besuam. *Forte Blagny*
 358 a f
 Bleichfelt (*forte in territorio Herbipolensi*) 467 a
 Blesæ, urbs Galliae, agri cognominis caput
 590 a
 Bodica. *Vide* Budica.
 Bolonia, civitas Galliae in Picardia 544 f
 Bonaclea, villa prope Fanum S. Osithæ 937 f
 Bonavilla, locus in Normannia 284 d
 Bonipassus Cartusia 774 c
 Bonna, Germaniae oppidum ad Rhenum 964 d
 Borboniensis Cartusia prope Gallionem in diœ-
 cesi Ebroidensi 779 a
 Borboniensis in Gallia provincia 306 b, 947 c
 Boschitum, *forte le château du Bousquet*, in Tho-
 losano pago 327 c
 Boscum commune (*Bois commun*) oppidum Gal-
 liae in tractu Vastinensi 965 b, 966 c
 Bosna in Croatia 4 d
 Bovinant, rupes Cartusiae Majoris 608 f
 Bovinum, urbs in regno Neapolitano 787 b,
 788 d
 Brema, urbs Germaniae in circulo Saxoniae In-
 ferioris 247 b e
 Brenken in districtu Burensi 177 f, 178 a, 197 f,
 205 f
 † Brictionis Castrum in Gallia 225 e, 226 e
 Brisigansis pagus in Alemannia 428 b
 Britannia. *Vide* Anglia.
 Britannia Minor, Galliae regio 383 b, 404 d,
 405 b f, 733 f. *Mortuus ibi S. Ywius* 401 d,
 405 c
 Brivas, vicus in diœcesi Bituricensi 923 c, 924 a.
Curetia (Brive la Galliarde) 928 f
 Brivodorum (*Briare*) oppidum Galliae in tractu
 Vastinensi 225 e, 965 b
 Brixia, Italiae civitas 361 b, 573 c d, 574 d. *Co-*
luntur illic S. Justina Patavina 788 e
 Brucii, Italiae populi 334 d
 † Brunonis sacellum in Cartusia Majori in Gallia
 608 f, 609 b, 617 a, 771 d. In Turritana
 eremo 735 a f. Specus 767 b. Fons in Car-
 tusia

tusia Majori 616 b c. 617 d e. In Turritana 690 c d e f, 691 a b e, 692 a c d, 693 e, 706 b, 707 e, 734 b. Lacus Seminariae in diœcesi Melitensi 776 d, 777 a
 Buchenloch, silva ad Trunam fluvium 476 c
 Budica, Canonicorum Regularium monasterium in diœcesi Paderbornensi 171 c, 172 c e f, 174 b f, 175 a b d, 176 b c, 178 c d, 183 f, 184 a b, 185 e, 186 b. *Conditum a S. Meinulpho* 187 et seqq. *Ejusdem sepultura* 213 e, 214 a. *Reliq.* 172 e, 176 d, 195 b c d, 196 et sex seqq., 224 a b c f. *Cultus* 199 et tribus seqq. Budica nova 178 c, 220 b. *Varia ejus nominis efformatio* 471 c f
 Burbacense monasterium prope Frislariam in Hassia 788 e
 Burburenium, vicus prope Besuam 356 f, 358 d, 359 b, 360 e, 366 f, 629 a
 Burdigala, Aquitaniae II metropolis 289 c, 292 d, 361 d, 428 a f, 929 a. *Reliq. S. Sergii* 856 c d e, 857 c
 Burena (*Buren*) oppidum diœcesis Paderbornensis 171 c, 176 f, 177 a b, 206 a
 Burgundia, Galliae regio 337 f, 338 e, 341 d e f, 342 a c, 361 d, 563 e, 565 e, 590 b, 594 d, 592 b c d
 Burla, fons in diœcesi Mimatensi 407 a d f, 409 a, 410 f, 412 b
 Butina, Austriae olim (*nunc castrum et oppidum Pitten*) urbs incluta 454 d e f, 470 e f, 472 e
 Buxiolus (*Biseul*) in pago Remensi. *Habitatio S. Helani* 904 c, 905 a b
 Byzantium. *Vide* Constantinopolis.

C

Caballio, civitas in Provincia comitatus Vindascini 770 f
 Cabillonum, urbs Aduorum in Gallia 567 d, 935 c
 Cadurcum (*Cahors*) urbs et provincia Galliae in Aquitania 289 c, 293 e, 297 f, 306 b, 317 e, 437 f
 † Cæciliae monasterium Coloniae 192 c. Conventus Trajecti 263 e
 Cæsar, vallis infra montes Pyrenæos 234 c
 Cæsaraugusta, urbs Hispaniae in regno Aragoniae 283 e, 788 b
 Cæsarea, Ravennae olim pars 37 e
 Cæsarea, Cappadociae civitas 69 a
 Cæsarea, Augustae Euphratesiae oppidum 840 b
 Cæsarodunum Turonum, Galliae civitas ad Ligerim 43 f
 Caieta, episcopalis in Italia urbs sub Pontifice Romano. *S. Probus* 379 a b, 380 a d
 Calabria regni Neapolitani provincia 331 d, 491 b e, 513 c, 534 d, 535 a, 561 f, 626 e, 628 e, 629 a, 630 a, 633 b c, 635 a c, 638 d, 639 a, 640 e, 644 c, 645 c f, 651 c, 653 f, 658 a, 659 f, 665 c, 668 b c, 669 c, 673 a c d, 674 a c e, 683 c d, 687 b, 694 d, 719 b c, 720 d, 730 f, 731 a, 735 e, 762 f. *Cultus ibidem S. Bruno* 694 d e f
 Calabriae eremus, a S. Brunone habitata 492 e, 516 a, 517 a, 535 b d, 537 d, 557 c, 558 f, 560 b, 561 b, 562 a, 564 a, 566 b, 568 b c, 569 f, 587 f, 588 d, 602 a e, 604 b c d e f, 619 e, 620 d, 626 e f, 627 a b, 634 e f, 635 a d, 637 d, 639 b c, 645 a, 651 d, 654 a, 688 b, 693 f, 694 c. 705 d, 719 c, 722 d, 731 b, 733 d, et alibi sæpe. *Vide etiam* Cartusia Turritana.
 Calagurris, Hispaniae Tarraconensis urbs 244 d, 348 b
 Calatia, geminum hujus nominis oppidum in Italia 91 e f, 92 a b c d, 124 c, 124 a, 142 c, 143 c, 145 d
 Calenum (*vulgo Carinola*) oppidum in regno Neapolitano 88 f
 Cales, oppidum regni Neapolitani 91 d. In Pentapoli Italiae 440 f
 Calmeliacensis abbatia in diœcesi Aniciensi 407 b, 409 a, 441 e f, 442 b, 443 d
 Calonna, vicus in Gallia 386 e
 Camilliacum, Ordinis S. Benedicti cœnobium 306 f, 308 b
 Campania, Italiae regio 634 c, 638 a, 640 d e
 Campo-cervina villa (*forte Courchamp ad Vigenam fluvium supra Besuam*) 368 e
 Canbibrodense monasterium (*forte Combronde octo leucis a S. Portiani oppido*) 940 f
 Cantazarium, castrum in Calabria 692 e, 693 a
 Cantiani episcopatus territorium 4 d
 Cantjolense monasterium in Gallia 288 a
 Cantuaria (*Cantorbery*) Angliae civitas in Cantio 936 c
 Canusium, Apuliae civitas 93 a, 94 a, 125 a, 126 f, 127 a, 144 a
 † Caprasii ecclesia Agenni 269 f, 271 d, 273 b d, 285 f
 Capratia, territorii Terracinensis locus 380 b
 Capua, Campaniae Felicis civitas 91 d, 93 c, 120 e, 123 f, 144 e, 142 d, 637 d, 656 c d, 672 f, 719 e f, 722 f, 723 a, 735 d, 788 d. *Ejus obsidio* 662 et seqq. *SS. Marcellus et Apuleius* 828 c d, 829 c. *SS. Quartus et Marcellinus* 885 a
 Carelstein, castrum in Bohemia 18 f, 19 d e, 286 a b
 † Carilefi prioratus prope Blesas 748 d, 751 b
 Carinthia, Germaniae provincia 15 d
 Carmelus, Palæstinæ mons 714 e
 Carnutum (*Chartres*) urbs Galliae, Belsiae caput 286 f, 789 d. *Ecclesia S. Fidis extra muros* 300 e
 Caroliloci monasterium diœcesis Sylvanectensis in Gallia 949 b
 Carthago Spartaria, in regno Murciae urbs, *hodie Carthagera* 22 b c e
 Cartusia Allionis 493 e. S. Andreae prope Amstelodamum. *Reliq. S. Brunonis* 701 e. S. Andreae Venetiis 494 e. Argentinensis 540 d. Arveriensis 578 e, 579 f
 Carthusia S. Bartholomæi prope Delphos in Belgio. *Reliq. S. Brunonis* 701 e. Basileensis 541 d. Bononiensis 696 f, 701 d, 934 f. Brugensis in Belgio 540 f
 Cartusia Calesiensis 625 f, 626 b. Claromontana in regno Neapolitano 696 d, 701 f. Coloniensis 493 b, 496 f, 497 c, 540 d, 549 b, 768 c, 774 b. *Reliq. S. Brunonis* 701 e, 702 b, 734 f
 Cartusia Diestensis 540 f, 544 e. Divionensis 540 d. Durbonis 493 e
 Cartusia Fontis Mariae 590 d. Friburgensis. *Reliq. S. Brunonis ejus Priori datæ* 702 a b, 734 f
 Cartusia Herbipolensis 467 c
 Cartusia Ligetensis 496 f. Lignicensis in Silesia *destructa* 544 c. Lirana in Brabantia 768 d
 Cartusia Major in diœcesi Gratianopolitana 491 b e f, 493 e f, 494 a, 540 a, 541 b, 592 c, 593 f, 594 c, 595 b, 602 d e, 606 c, 632 c, 638 c, 639 a, 653 e f, 654 c d e, 673 f, 680 a, 698 e, 702 b e, 705 b, 706 a, 718 c, 731 a et alibi sæpe. *Unde dicta* 497 a, 721 f, 723 f. *Ejus descriptio* 608 et seq. *Limites antiqui* 625 b c d. *Fundator S. Bruno* 492 d, 497 b, 500 a, 544 c, 545 d, 559 c, 561 e, 566 b. *Benefactor Hugo Gratianopolitanus episcopus* 624 et binis seqq. *S. Brunonis ad eam secessus et ingressus* 501 f, 502 a, 534 b, 535 d, 552 b, 556 e, 557 a, 564 a, 571 c, 606 et octo seqq., 704 e, 713 c, 726 f, 728 b. *Unde eo S. Bruno secesserit* 596 et quinque seqq. *Quod ibi vitæ genus duxerit* 616 et quatuor seqq., 713 d e f. *Sub quali Regula* 620 et tribus seqq. *Inde abijt* 626 et quatuor seqq., 718 b, 730 a. *Reliq. S. Brunonis Cartusiae Majoris Priori datæ* 703 a b. *Cartusia Major Nova* 538 c
 Cartusia

- Cartusia Majorevi 493 e, 539 a, 578 e, 606 f
 Cartusia Majoricensis 768 a
 Cartusia Mantuana 695 a, 701 f
 Cartusia Mauerbacensis in Austria 496 d
 Cartusia Monichusen. *Reliq. S. Brunonis* 701 e
 Cartusia Monsterolensis 544 c
 Cartusia Montis Dei in Picardia 491 f, 492 a, 493 d, 502 b, 509 a, 544 d, 537 e, 543 c, 544 c, 569 d, 579 d, 589 e, 590 c, 620 e, 621 e, 675 d
 Cartusia Neapolitana 695 a, 696 e, 701 f, 734 e
 Cartusia Papiensis 767 e
 Cartusia Parisiensis 496 f, 546 d, 549 c, 579 e, 584 d, 590 d, 591 e, 592 c. *Reliq. S. Brunonis* 702 c
 Cartusia Paularistana in Castella 560 d
 Cartusia Portæ cæli in Hispania 693 b c, 767 d.
 Portarum in Gallia 493 e, 578 e
 Cartusia Romana 536 d, 595 a, 701 f
 Cartusia Trevirensis 540 f
 Cartusia Turritana in Calabria 600 c, 652 a, 656 f, 657 f, 658 e, 660 a d, 661 f, 673 b c, 674 e, 677 c e, 680 a c, 685 c d f, 686 c, 687 a b c e, 736 c *et alibi sæpe. S. Bruno illius conditor* 629 b, 635 c, 659 a, 706 b, 733 f. *Donationes eidem factæ a Rogerio comite* 662 *et seq.*, 684 *et seq. S. Brunonis in ea obitus et sepultura* 537 c, 688 *et seq.* 733 e
 Cartusia Vallis Dei 622 a, 632 c, 638 a, 658 e, 659 a, 660 d, 664 e, 672 e, 736 b. Vallis S. Hugonis 493 e, Vallis S. Petri 590 d. Veneta 684 a b. Villæ Franchæ in Aquitania 543 a. Villæ Novæ 544 d
 † Catharinæ sacellum in arce Carelstein 19 e.
 Ecclesia Romæ 161 f. Monasterium prope Neomagum 206 c
 Casa-Dei, Ordinis Cluniacensis monasterium in Arvernina 525 f, 562 d e, 609 f, 610 a, 611 a c d e f, 614 c d, 627 e, 628 a b c d, 629 d, 650 d, 651 e f, 652, 655 a, 705 c, 707 c, 716 b, 722 a, 750 a, 751 f, 758 b
 Casale, Insubriæ oppidum 789 f
 Casale Paulinum, monasterii S. Justinæ Patavinæ fundus 802 d
 Caserta, regni Neapolitani civitas 92 d
 Casilinum, urbs Campaniæ Felicis 91 d, 125 f
 Casinum, Latii oppidum et Ordinis S. Benedicti cœnobium 74 d *et aliquot seqq.* 118 b, 125 f, 150 c, 156 c d e, 157 f, 158 a, 159 f, 459 c, 441 d, 442 e f, 445 a b c, 624 a, 655 d, 684 d. *Ibi moratur S. Placidus* 89 e, 91 b, 155 f, 141 a b. *Inde digreditur* 91 d, 120 e, 141 e
 Cassiacum villa (*forte Castagnes*) quatuor leucis ab urbe Rutena 525 a f
 Castellum novum in Italia 695 a
 Castri-villa in Calabria 648 e, 649 a b
 Castrum novum ad Isaram 711 e
 Catinum, monasterii S. Justinæ Patavinæ fundus 802 d
 Catisia, S. Nicetæ habitatio 449 c f, 450 c
 Cavallio. *Vide* Caballio.
 Cavaniacum (*forte Chevigny*) inter Tricastrum et Besuam 560 f
 Cavense monasterium, in comitatu Salernitano 661 f
 Gaunus, mons in Hispania Tarraconensi 244 d
 Genomanum, Galliæ civitas 174 f, 175 a, 185 c d, 186 c, 187 a b f, 188 a, 189 f, 208 a
 † Cerbonii monasterium prope Luccam in Hetruria 794 c
 Chalcedon, urbs in Bithynia 791 c
 Chalisii monasterium. *Vide* Caroliloci.
 Charchas, oppidum Arabiæ desertæ 855 f
 Charitatis prioratus ad Ligerim, Galliæ fluvium. *Reliq. S. Feliculæ* 226 e
 Charmanson, Cartusiæ Majoris rupes 609 b
 Chersonesus Thraciæ pars 101 b
 Chich. *Vide* Cit.
 Chimilieu, in diœcesi Belicensi 784 c, 785 e
 Chohone villa (*forte Cohons vel Cohonet inter Lingonas et montem Salionis*) 537 c, 558 e
 Cholle in Augusta Euphratesia 840 f
 † Christophori eremitorium in diœcesi Oxomensis 581 e f
 Chrysonice, monasterium Constantinopolitanum, ubi monachum induit S. Nicetas 445 f, 448 c f, 450 b
 Chrysopolis. *Vide* Vesontio.
 Chustelwanc, viculus in Germania 482 b
 Chyriacum, vicus (*forte Cirey*) in Aussonensis et Divionensis præfecturarum confiniis 537 e, 538 f
 Cic. *Vide* Cit.
 Cidelbach. *Vide* Lambacum.
 Cit in Essexia, Angliæ provincia 957 ad, 941 cd f, 942 f, 945 a c d f, 944 b d. *Reliquiæ S. Osi-thæ* 956 c e, *ejusdem ecclesia* 956 e
 Civitas, Hispaniæ urbs. *An patria S. Fidis* 268 b
 Claromontana civitas in Arvernina 512 e, 515 e, 515 f, 516 f, 518 a b e, 519 b d, 658 d, 655 c, 654 c e, 655, 718 e, 719 a, 750 e.
 Claravallis, Ordinis Cisterciensis cœnobium in Campania Galliæ. 652 a, 950 d, 951 c d
 Clari-fontis monasterium in ducatu Luxemburgensi 788 f, 789 b
 Classense oppidum prope Ravennam 57 e
 † Claudii monasterium Legionense 254 b
 † Clementis monasterium Sublaci 85 e
 Clochora, episcopalis urbs in Hibernia 257 f
 Cluniacum, celebris in Burgundia abbatia 285 a, 525 f, 526 d, 562 d, 667 b
 Clusinum cœnobium in diœcesi Taurinensi 757 e, 740 f. S. Michaëli archangelo dicatum 741 a
 Col, cartusiæ Majoris rupes 708 b
 Colobero monasterium (*forte Colombier in diœcesi Bituricensi*) 916 a, 917 d
 Colombianum, monasterii S. Justinæ Patavinæ fundus 802 d
 Colonia Agrippina, Germaniæ civitas 2 d, 7 d, 400 e f, 495 a, 499 a, 502 e, 510 b, 550 a, 561 e, 928 f. *Reliq. forte S. Yvii* 401 e. *Patria S. Brunonis* 492 d, 497 b c d e f, 498 e, 500 c d, 552 b, 544 f, 565 e, 566 b, 567 f, 596 b, 704 a, 709 b. *Illic litterarum rudimenta hausit* 508 d; *forte Theologiam ibid. f. Canonicus fuit* 506 c, 508 c. *Eam forte e Gallia redux aliquando revisit* 524 a. *Festum S. Brunonis* 770 a, 772 f, 774 a. *Ejusdem ibi cultus* 777 e f. *Patria S. Geroldi* 961 f, 965 c, 964 a. *Reliq.* 961 e. *Cultus* 964 f
 Commagene. *Vide* Augusta Euphratesia.
 Compendium, oppidum Galliæ in insula Franciæ 511 d
 Compsa, civitas in regno Neapolitano 661 e
 Concha in Pentapoli Italiæ 440 f
 Conchense monasterium in Ruthenis 275 a *et seqq. sæpe. Dictum S. Fidis* 294 a. *Ejus situs* 290 c. *Conchenses S. Fidis reliquiæ* 275 *et seqq.*, 298 c. *Ejusdem in ecclesia Conchensi cultus* 282 *et seq.*
 Concordia, Italiæ civitas 810 a
 Conimbrica, Lusitaniæ civitas. *Reliq. S. Palmatii* 19 f
 Constantia, urbs Normanniæ 640 d. Altera Germaniæ 957 c e
 Constantinopolis, *Orientalis imperii olim sedes in Thracia* 70 a, 74 c, 75 a d e, 76 a, 78 d, 80 c, 85 e, 95 d, 99 f, 156 a, 158 b, 159 a e, 170 b, 555 f, 555 a, 812 f, 815 a d, 815 f, 816 a c, 858 c, 841 c, 857 a b, 879 a, 885 f, 929 c
 Convenæ, Galliæ civitas in Aquitania 856 f, 950 b
 Corbeia, ad Visurgim oppidum et abbatia 192 a
 Corbellus, pagus in Gallia 577 f
 Coreyrensis insula in mari Jonio 788 b
 Corduba, Hispaniæ Bæticæ civitas 527 e, 528 c
 Cormeriace

Cormeriacense monasterium in territorio Turo-
nensi 509 b, 515 f, 514 d
Cortesiæ monasterium, in Anglia juxta Tame-
sim 958 c
Costa S. Andreæ, locus inter Gratianopolim et
Lugdunum 738 c, 741 c
Cremiphanium (*Kremsmunster*) cœnobium in
diœcesi Pataviensi 454 b
Cremona, civitas Italiæ in ducatu Mediolanensi
961 a c, 965 f
† Crispini Majoris abbatia Ordinis S. Benedicti
supra Suessiones. *Corpus S. Divitiani* 28 b,
29 e f
Cromariacus, villa (*forte Cromary*) in ducatu
Burgundiæ 574 e, 575 e
† Crucis cœnobium canonicorum Regularium
Conimbricæ 19 f, 20 d. Leodii 548 b. Eccle-
sia Aureliani 515 f, 748 e, 751 b. Meldis 759 f,
742 a. Oratorium in comitatu Vicentino
806 c
† Cucuphatis monasterium in Cathalonia. *Re-
liq. S. Fidis* 280 c d, 281 a b d. *Cultus* 285 f,
286 a b c
Cucuro, locus sex fere leucis Manuasca distans.
Colitur illo S. Tullia 40 c. *Ejus Reliq.* 40 d
† Cuniberti ecclesia Colonia Agrippinæ S. Bruno
ejus canonicus 506 e, 508 e
Curia, Rhætiæ urbs ad amnem, Plesur dictum
257 e
Curnilhionis castrum prope Gratianopolim
717 c, 758 b. Prioratus ab abbatia Casæ-Dei
dependens 741 e
Cuturrinus mons (*Curueno et de Corros vulgo
dictus*) in regno et diœcesi Legionensi 225 a,
254 c. *Vitam ibi solitariam instituit S. Atti-
lanus* 245 b
Cyprus, Asiæ insula 795 b
† Cyriaci vicus in Arvernia. *Hujus patronus
S. Pardulphus* 424 e
† Cyrici ecclesia Niverni in Gallia 471 d
Cyrrihus, civitas episcopalis in Augusta Euphra-
tesia 840 b

D

Dalmatia, Europæ regio et pars Illyrici 551 d
Dalonense monasterium Ordinis Cisterciensis
455 b
Dardania, regio versus Illyrici et Macedoniæ
confinia. *Cultus SS. Sergii et Bacchi* 849 c,
850 a e
Delphinatus, Galliæ provincia 581 d, 592 c,
603 f, 625 f
Develtum, Thraciæ urbs 8 e
† Dionysii basilica 531 b. Monasterium Remis
512 e, 514 e, 745 b, 747 e. Prope Parisios
550 d, 759 c, 745 f, 965 b
Divio, urbs Burgundiæ primaria 554 a, 558 c,
554 c, 555 d. *Eo translata Reliq. S. Prudentii*
540 et seqq., 561 e, 565 b
Divona Cadurcorum. *Vide Cadurcum.*
Dola, urbs in comitatu Burgundiæ 577 f, 763 a
Dola, oppidum in Biturigibus 763 a
Dola, civitas in Britannia Minori 763 a
Doliche, civitas in Augusta Euphratesia 840 b
† Dominici conventus Neapoli 4 b
† Donatiani ecclesia Brugis in Flandria 750 d,
752 a
Dordunus (*la Dordonne*) Galliæ rivus 281 f,
289 c, 292 f, 297 a, 520 d, 521 c
Dornhagen, vicus in diœcesi Paderbornensi.
Ecclesia et cultus S. Meinulphi 208 f
Druentia (*la Durance*) Galliæ fluvius 40 a, 42 d
Dubis, Galliæ fluvius (*le Dou*) 547 a, 570 f,
572 f
Dunelmum (*Durham Anglis*) oppidum Angliæ
400 c, 403 d
Dunum (*Chateau-dun*) parochia in diœcesi Car-
notina 927 e
Duranius amnis (*la Dordogne*). *Vide Dordunus
(la Dordonne).*
Durius, Hispaniæ fluvius 254 e

Octobris Tomus III.

E

Ebao. *Vide Tortillianum.*
Eboracum, Angliæ civitatis et comitatus cogno-
minis caput 402 b, 956 f
Ebredunum, Galliæ urbs 270 a
Ebron, Judææ urbs 259 e
Ecana, Italiæ urbs 788 d
Echinades, maris Jonii insulæ 787 f, 793 a
† Edmundi ecclesia 945 e. In agro Suffolciensi
756 e, 759 d
Einsidlense monasterium in Helvetia 256 a
Eisterbacense monasterium in diœcesi Colo-
niensi 554 d
Elaver, Galliæ fluvius 912 d, 916 e, 918 c d f,
919 a b
Elstra, Germaniæ fluvius 449 b e
Elusa, urbs Palæstinæ in Idumæa 97 f
Elusa, oppidum Galliæ Aquitanicæ 929 b e
Emerita, Hispaniæ urbs. *An patria S. Fidis* 268
b e, 791 c
Emmaus, vicus stadiis LX Hierosolyma dissitus
484 d, 486 f
Engolisma, civitas Galliæ Aquitanicæ 929 a
† Enimiæ ecclesia in Mimatensi diœcesi 409 a.
Oppidum 406 e. *Reliq.* 406 b. *Cultus et reliq.*
407 a b. Monasterium. *Vide* † Mariæ monaste-
rium in oppido S. Enimiæ.
Ephesiaca ecclesia prope Smyrnam 9 f, 10 a b c d.
Corpus S. Thraseæ 11 a
Epirus, Europæ regio 551 d
† Erasmi ecclesia in agro Verulano 88 c e, 89 a.
Cajetæ 579 c, 580 a. Monasterium Romæ 90 f
Eribolus, S. Nicetæ habitatio 449 b e
Ersheimense monasterium in diœcesi Argenti-
nensi 861 e
Estola, fluvius in regno Legionensi 255 c, 254 e
Etterwalt, ad Trunam Superioris Austriæ flu-
vium 474 a, 476 d
Eugubium, Italiæ civitatis in Pentapoli 440 f
Eumenia, Phrygiæ Pacatianæ civitas in Asia Mi-
nori 7 b, 8 a b c d e, 10 d e f, 11 a b d e
† Euphemie ecclesia in Sicilia 446 f, 447 a
Europus, urbs episcopalis in Augusta Euphra-
tesia 840 b c
† Eutropii ecclesia apud Santones 955 e f
Ewardastalla. *Vide Guastalla.*
Ezla fluvius. *Vide Estola.*

F

†† Facundi, Primitivi et Tyrsi monasterium,
de Domnos Sanctos *vulgo dictum*, in Hispania
250 a
Fanum, Italiæ oppidum in Pentapoli 440 f
Faollet, cartusiæ Arveriensis villa 781 a, 784 b
Farfense monasterium in Sabina provincia 895
c d, 901 c, 905 b
Farne, insula in Anglia 402 a f, 404 d
† Faronis Meldis ecclesia 514 f, 746 a
†† Faustini et Jovitæ monasterium Brixie 561 b
† Felicis pratum in diœcesi Rhutenensi 511 b.
512 a. Ecclesia Papiæ. *Reliq. SS. Sergii et
Bacchi* 859 d e f, 860 a
Ferraria, Æmiliæ civitas 794 a
† Fidis ecclesia et monasterium, olim prope
Aginnum, nunc in urbe 264 a, 271 a, 272 c f,
257 a b d, 274 e. *Reliq. ejus inde translata
Conchas* 275 a b, 276 b, 277 b. Ejusdem ec-
clesia nova Conchis 278 e, 279 b c, *Reliquiæ
in eadem* 279 f, 295 c, 295 d f, 509 b, 515 a.
518 b d, 520 d, 522 f, 523 b. *Cultus Aginni*
280 a b, 281 f. S. Fidis vicus in diœcesi Agin-
nensi 281 f. Ecclesiæ in diœcesibus Agathensi
in Occitania, Meldensi, Narbonensi, Tolosana,
Longavillana in Normannia 285 b. Barba-
strensis in Aragonia 285 c e. Placentiæ 284 f.
Extra Carnutum 285 f. Prioratus de Horsham
in agro Northfolciensi 285 f, 284 a b d
Figiacum, Ordinis S. Benedicti monasterium in
diœcesi Caturcensi 291 f, 295 e f, 298 a
† Filiberti monasterium Trenorchii 910 e
129 Firmitas,

Firmitas, Campaniæ Gallicæ ad Albim oppidum 369 c, 370 d
 Flaciacus (*forte Flacey*) inter Besuam et Divionem 564 e, 563 e
 Flemeworth in Anglia 248 a
 Flexo, villa ignota 556 e, 558 d
 Florentia, Hetruriæ civitas. *B. Petrus de Imola* 243 *et seqq.* Xenodochium, *in quo hic ægris servivit* 246 d, 247 a
 † Florentii Glamuensis monasterium in monte Glonna in ducatu Andegavensi 764 e. Aliud prope Salmurum 764 e f
 Fluriacum, vicus in finibus territorii Divionensis 557 c, 558 e
 Folcalquerium, comitum Provinciæ domus æstiva 40 a
 Fontanellense monasterium in territorio Rothomagensi 450 b
 Forisiensis comitatus in Gallia 506 b
 Formiæ, Campaniæ civitas 88 d, 379 e, 580 d e
 Forum Cornelii, Æmiliæ urbs. *Locus natalis B. Petri equitis Hierosolymitani* 243 c
 Forum Julii, urbs Carnorum in Italia 440 d
 Forum Sempronii, Italiæ oppidum in Pentapoli 440 f
 Fossa nova, Cisterciensium cœnobium in Campania Romana 691 d
 Francia, patria *S. Enimix* 407 c
 † Francisci sacellum Capuæ 551 a
 Franconia, Germaniæ provincia 484 d
 Fraxinetus, territorii Bononiensis fundus 802 f
 Freckenhorstense monasterium in Westphalia 215 f
 † Frigiani seu Frigidiani ecclesia in diœcesi Lucensi 757 c, 740 e
 Frisinga, urbs Germaniæ in Bavaria 462 e
 Frombacense monasterium in Bavaria 454 f
 Furcæ Caudinæ in Hirpinis 92 f, 122 c, 124 a, 145 e, 143 d
 † Fursei Peronæ monasterium 749 f, 751 e
 Furstenberg in diœcesi Paderbornensi 178 e f. *An patria S. Meinulphi* 178 f, 179 a
 † Fulciani de Sylva monasterium in diœcesi Ambianensi 751 d

G

Gabaa, *urbs tribus Benjamin* 514 c
 Galatia. *Vide* Calatia.
 Gallia 4 d, 266 d, 268 c. Gallia Comata 295 f, 296 d, 553 d. *Variarum Galliarum urbium clades* 555 d e, 558 a, 542 b, 545 e, 552 d, 554 d e, 561 d
 † Galli monasterium in Helvetia 172 b. Sacellum in comitatu Vicentino 808 a
 Gamugnensis eremus in Italia 655 e
 Gandavum, Flandriæ civitas 549 a, 786 c
 Garactum. *Vide* Waractum.
 Garganus, mons Apuliæ 658 e
 Garumna, Galliæ fluvius 296 e, 297 d, 557 d, 428 a
 † Gaudentii ecclesia Novariæ 945 b, 947 d. *S. Adalgisi corpus in ea tumulatum fuit* 945 c f. *Nova ibidem* 946 a
 Genabum. *Vide* Giumum.
 † Genesii cœnobium Niverni 170 d
 † Genovefæ ecclesia Parisiis 927 f
 Genua, Reipublicæ cognominis in Italia caput 249 c, 267 b c, 419 b
 † Georgii ecclesia 520 b. Bajocensis 760 b, 765 f. Monasterium Colonia Agrippinæ 548 b.
 † Georgii Majoris cœnobium Venetiis 808 d
 † Geraldii ecclesia Aureliacensis 506 b
 † Gereonis ecclesia Colonia Agrippinæ 552 e
 Germania, ampla Europæ regio 627 c, 655 f
 † Germani de Pratis ecclesia 550 d, 741 f, 743 f. Parisiensis 584 b, 759 e, Autissiodorensis monasterium 745 c, 746 e
 † Germani oppidum prope montem Casinum 89 e. Abbatia Autissiodori 589 b c d e, 599 a d. Ecclesia 596 f. *S. Romani sepultura* 597 f

Germanicia, civitas Augustæ Euphratesiæ 840 b
 † Geroldi ecclesia Cremonæ 962 a
 Geroldshoven, oppidulum episcopatus Herbipolensis 476 d
 † Gervasii Falesiæ in Normannia ecclesia 500 b, 501 a, 753 f, 756 a
 Geseke, oppidulum in Westphaliæ ducatu 205 e, 205 d e
 Giumum, oppidum in diœcesi Autissiodorensi 226 e f, 227 e. *Reliq. S. Feliculæ* 223 c, 226 f
 Glastoniensis ecclesia in Anglia. *Reliq. S. Fidis* 281 c
 Glinten villa ad Weseram. *S. Meinulphi altare* 209 b
 Gnerus mortuus, Cartusiæ Majoris fluvius 714 c
 Goritia, urbs Italiæ in Foro Julii 45 e
 Gorzense cœnobium in diœcesi Metensi 461 d
 Gotwicense monasterium in Austria 456 f, 471 b
 Græcia. *S. Eroteis* 578 a. *S. Nicetas* 444 a
 Granariolum, monasterii S. Justinæ Patavinæ fundus 802 d
 Grandson, Cartusiæ Majoris rupes 609 a
 Gratianopolis, in Delphinatu civitas 544 b, 545 c, 564 a, 566 b, 594 f, 597 d, 599 e, 600 f, 608 e, 609 a, 610 a d, 611 a, 614 d, 613 f, 618 b, 619 b, 626 e, 711 e, 712 f, 715 f, 717 c, 726 a, 728 a, 757 c. *S. Brunonis ad illam accessus* 601 *et 7 seqq.*, 704 d
 Guardistalla. *Vide* Guastalla.
 Guastalla, Langobardiæ oppidum 651 d, 652 b, 653 a c d e
 Gutowa, parochia in confinio Bohemiæ 478 b

H

Hadelaria, in tractu Bremensi non longe ab ostio Albis 217 a e
 Haderelia. *Vide* Hadelaria.
 Haræ, locus in Augusta Euphratesia 840 f
 Harensis parochia, non procul Budica 178 e
 Hartz, Thuringiæ mons 217 b
 Hassia, Germaniæ provincia in circulo Rheni Superioris 218 f
 Hawgis ecclesia in diœcesi Herbipolensi 460 d
 Hellespontus, Asiæ Minoris provincia, Mysiæ pars 718 f
 Helmingham, in Anglia locus 284 a
 Heraclia in ditione Veneta 417 c, 418 b c d e, 419 b c d e f, 420 b c d e f, 421 f, 422 a b. *SS. Sergii et Bacchi reliquiæ sunt inde translatae Venetias* 859 a. *S. Magnus* 416 b c f
 Herbipolis, Franconia apud Mœnum civitas 179 f, 181 a b, 182 c, 451 a b c, 452 b, 455 a b e, 456 a, 463 a, 466 a b c e f, 467 a b c d e, 469 a c, 471 a d, 475 a, 490 b e, 678 c. *B. Adalbero ejus clericus* 456 b. *Episcopus* 456 c
 Heristallum, castrum in diœcesi Paderbornensi ad Visurgim 180 c d
 Hettingsvelt, Germaniæ vicus in Antiqua Bavaria 460 b
 Hertham, in Anglia locus 284 a
 Hiaura, lacus juxta Elaverem, Galliæ fluvium 918 c d, 920 d
 Hibernia, Europæ insula et regnum 904 a, 905 c f
 Hierapolis, Augustæ Euphratesiæ metropolis 840 b
 † Hieremiæ ecclesia Venetiis. *Reliq. S. Magni* 416 e f, 417 a b
 † Hieronymi monasterium Sublaci 85 e
 † Hieronymi, Nivernensis episcopi, sacellum. *Locus sepulturæ ejus et reliq.* 167 c
 Hierosolyma, Palæstina civitas 7 c, 527 f, 528 e, 555 f, 553 a, 484 d, 718 f, 860 b
 † Hilarii ecclesia in suburbio Pictavensi 557 f, 428 f, 752 c, 753 c
 Hildesheim, Germaniæ civitas in Saxonia Inferiori 964 d
 Hiona, Galliæ fluvius 541 e f
 † Hippolyti ecclesia Pontiliaci 559 b
 Hippon,

Hippon, Africae civitas 684 c
 Hispania, Europae regnum 94 f, 95, 96 b, 98 b,
 150 c, 125 f, 147 e, 239 b, 266 a b c, 551 d,
 553 d, 557 b c, 550 f, 552 b, 429 a, 642 f,
 908 f. *Reliq. S. Meinulphi* 206 f, 207 a b c d
 Histria, Italiae provincia 100 f, 218 e
 Hoa, in Anglia locus 284 a
 Hochem, parochia monasterii S. Stephani Her-
 bipolensis 460 f
 Hochstadium, Bavariae vicus celeber 490 e
 Hofarn, villa prope Lambacum 488 c f
 Hohenburgensis abbatia in territorio Argentor-
 ratensi in Alsatia 487 d
 Holsassen. *Vide* Holstein.
 Holstein, Germaniae provincia in Saxonia Infe-
 riori 217 b
 Horeb, Arabiae Petraeae mons 159 b
 Horeense monasterium. *Vide* † Irminae mona-
 sterium.
 Horsham monasterium. *Vide* † Fidis monaste-
 rium.
 † Hypatii ecclesia in Rufinianis 865 c
 Hyschioma (*forte Usome*) villa prope montem
 Salionis 559 b, 560 d

I

† Jacobi Argentiensis ecclesia 52 e. In Campo
 Corbolino Florentiae 246 a, 247 c d. *Sepul-
 tura B. Petri de Imola* 246 d e, 247 a d. De
 Mentauro 665 c, 665 a b, 684 f, 686 a b,
 720 b, 755 c
 Icauna, Galliae fluvius 165 c
 Ienna, vicus ad Rhodanum 55 b
 Ilerda, Hispaniae Tarraconensis civitas 285 e
 Illyria, ampla Europae regio 96 c d. *Cultus
 SS. Sergii et Bacchi* 849 c, 850 a c
 Imola. *Vide* Forum Cornelii.
 Insula cervi (*Hartlepole*) Angliae monasterium
 in comitatu Dunelmensi 940 a b
 † Joannis Baptistae castrum in Sicilia 102 d.
 Ecclesia Casini 90 a b. Sarlati *Reliq. S. Par-
 dulphi* 426 a, 450 e f, 451 b. Venetiis 417 d,
 421 b. Monasterium et ecclesia Messanae 65 c,
 67 e, 95 f, 94 b, 99 e, 102 c, 105 a e, 104 c,
 126 d e, 129 a e, 155 b f, 158 e, 144 b e,
 145 a. *Dicta* S. Placidi 100 a, 158 c. *Dicta*
 S. Jacinthi 158 f. *Ibi sepultus S. Placidus*
 99 f, 105 e, 155 c, 157 c, 158 a, 147 d. *In-
 ventae ejus Reliq.* 104 c et seq. Monasterium
 Sublaci 85 e
 † Joannis Baptistae monialium monasterium
 Lauduni 599 f, 747 e, 750 f
 † Joannis Evangelistae monasterium Parmae
 808 d
 † Joannis de Vineis abbatia Canonicorum Reg-
 ularium prope Suessiones 28 c, 515 f, 514 b,
 748 f, 775 c. Beverlacensis Pictavis 757 e,
 759 e. Ecclesia et monasterium Novariae
 945 f
 Jordanis, Palaestinae fluvius 479 e
 † Josephi conventus Augustinianorum Discalcea-
 torum Labaci 12 c e f, 14 a b e f, 15 b. *Exce-
 ptio reliq. S. Peregrinae* 15 d et seq.
 Isara, Galliae fluvius 45 b
 Issigiacense monasterium in diocesi Sarlatensi
 425 f
 Ister, Germaniae fluvius 96 e
 † Juliani abbatia 658 f, Cenomanensis 761 a d,
 764 c d. Vicus prope Divionem 570 a d
 Julianum castrum in Veliternensi diocesi 891 f,
 892 f, 895 c, 897 e, 901 c e
 Juliobrigense monasterium Cisterciense 554 d
 † Justinæ Patavinæ ecclesia 792 d, 795 c, 795 c,
 798 a d, 799 et seqq. 807 f, 809 a b, 810 b,
 815 b. Nova 809 d e, 826 a. *Reliq. S. Justinæ*
 811 c, 812 c, 815 b, 816 b, 817 d, 819 f.
 Ecclesia Laurani 794 e. In villa Corizza 794 e.
 Abbatia in regno Neapolitano 794 e. Capella
 Bononiae 794 f. Monasterium Patavii 791 d,
 795 c, 805 et seqq., 819 a. Templum Brixiae
 794 d. Ferrariæ 794 a. Lucae in Hetruria

794 b. Venetiis 417 d, 421 b, 795 c d e f,
 794 a, 896 d. Vicus prope Campum S. Petri:
 alter item non procul Rhodigio 795 a. Xeno-
 dochium, seu oratorium in Susonia 795 a
 Juvavia. *Vide* Salisburgum.

K

Kerckbergensis ecclesia prope Budicam 205 b.
Eo translatae S. Meinulphi reliq. 200 b c d
 Kilcumyn, prioratus in Momonia Hiberniae pro-
 vincia 258 e
 † Kiliani ecclesia Herbipolensis 182 e. Orato-
 rium 479 e
 Kiovia, civitas regni Poloniae 5 a

L

Labacum, Carnioliae metropolis 12 e, 15 b d,
 16 b c d e f, 17 c. *Cultus S. Peregrinae* 17 e f
 Lambacense cœnobium Ordinis S. Benedicti,
in quo B. Adalbero habitavit 468 b, 490 b,
sepultus fuit 456 d, *prodigiis claruit* 451 b c,
cultumque obtinuit 452 b, *et alibi sæpe*. Lam-
 bacensis ecclesia 457 a. *Ejus dedicatio* 458 f,
 459 a b c, 468 f, *sepultura B. Adalberonis*
 468 f; *ejusdem ibi cultus* 484 b et *reliq.* 452 a,
 456 f
 Lambacum, Austriae superioris, Bavariae olim
 oppidum 451 a c e, 452 b, 454 a c d, 456 b,
 458 a, 459 d, 462 f, 466 e f, 489 b, 490 d.
Illic mortuus B. Adalbero 468 c, 469 c, 471 e,
 472 d. *Claruit prodigiis* 478 et seqq.
 Lantiliacum (*forte Lantenais*) villa in pago Di-
 vionensi 557 b, 558 e
 Laodicea, Phrygiae Pacatianae ad Lycum civitas.
S. Sagaris 261 b
 Lateranensis ecclesia Romae 156 b, 901 f
 Laubac. *Vide* Lambacum.
 Laudunum, urbs Suessionum 529 f. *Alias* Lug-
 dunum Clavatum 429 e
 Laurentianum oppidum in Basilicata 776 b c
 † Laurentii oppidulum prope Cartusiam Majo-
 rem 609 b c
 † Laurentii templa vel monasteria : Bituricense
 914 b c. De Carbonario, *nunc* de Carbuero
dictum 250 a. Constantinopolitanum 553 a.
 Escorialense 266 f. Florentinum 891 d. *An
 ibi corpus S. Marci Papae* 894 et seqq. Gratia-
 nopolitanum 704 f, 787 b, 729 a. Lamba-
 cense 485 c, 487 a. Leodiense 548 a. Nova-
 riense 945 f. Padulense 776 b c. Romanum
 890 f. Salernitanum 74 c. Sublacense 85 e.
 Venetum 858 e. Ulciense prope Segusium
 741 b. Zamorense 245 d. Zwollense 198 c,
 199 d e
 Legio, regni Legionensis in Hispania caput.
 228 b c. *Reliq. S. Froilani* 228 b. *Fit ejus
 episcopus* 255 d, *in illius cathedrali sepelitur*
 255 d, 254 c e, 255 a d. *Colitur* 251 e
 Leinbacense monasterium. *Vide* Lambacense.
 Lémovicum, Galliae civitas in Aquitania 425 c,
 426 a, 454 d, 455 c, 456 c. *Colitur ibi S. Par-
 dulphus* 424 c d, 425 d, 452 f
 † Leodegarii monasterium Pratellense in diœ-
 cesi Lexoviensi 759 f. Varia huic S. Martyri
 loca sacra 754 b, 756 a, 759 a
 Leodium, civitas Germaniae, Belgio fere inserta
 510 d, 548 a b, 962 c. *Festum S. Brunonis*
 772 f, 775 a b c, 774 c
 Lerinum, monasterium in Gallia Narbonensi 45
 e f, 44 a, 49 e
 Lero, insula in Gallia Narbonensi 45 f, 44 a
 Ligeris (*la Loire*) Galliae fluvius 167 a, 292 d,
 428 a, 429 b d
 Ligno (*Lougnon*) Galliae fluvius 570 a d, 574 e,
 575 e
 Limeil in Petrocoricensi provincia 269 b
 Lincolnia, Angliae urbs 260 d e, 789 f
 Lindisfarna, Britanniae insula 401 f, 402 f,
 403 d. Monasterium Ordinis S. Benedicti 405
 a c d e, 404 a b c d. *Hic enutritus S. Ywius*
 404 c
 Lingones,

- Lingones, civitas in Campaniæ et Burgundiæ
confiniis 554 b c, 545 ef, 546 a, 555 d, 556 e,
558 d, 561 b
- Lipara, insula Siciliae 401 f
- Lira, Brabantiae oppidum. *Festum S. Brunonis*
772 f, 774 c
- Liscus, Italiae fluvius 669 e
- Liternus, Italiae fluvius 91 d
- Litibanum, fundus monasterii S. Justinæ Pata-
vinæ 802 d
- Liziniacense monasterium apud Arvernos 279 b
- Longipratensis ecclesia in diœcesi Ambianensi
544 c
- Lotharingia, in Gallia regio 562 e
- Lovanium, Brabantiae urbs. *Reliq. S. Meinulphi*
258 f
- Luca, Gallaciæ civitas. *Patria S. Froilani* 252
d e. *S. Froilani per diœcesim Lucensem cultus*
229 b
- Luca, Tusciae civitas 239 d, 555 b, 605 d, 710 c,
740 e
- † Lucæ sacellum Patavii 816 f
- Lucania, Italiae regio 551 d
- Lucasina ecclesia, *nobis ignota* 520 f, 521 d
- Lucca (*Loches*) castrum prope Turones 429 d e
- Luceoli in Pentapoli Italiae 440 f
- Luceria, Apuliæ Dauniæ civitas 787 b, 788 d
- † Luciani monasterium Bellovacense 540 a,
749 c, 751 c
- Lucio, (*Luçon*) parva Galliæ civitas in Picta-
vensi provincia 966 c d e, 967 e. *S. Pipio*
965 c e f
- Lucus, villa non procul Besua 545 c, 546 c,
551 f, 565 e, 565 d, 575 e
- Lugdunum Batavorum 702 a
- Lugdunum, Segusianorum civitas in Gallia Cel-
tica 51 a, 55 e, 54 c, 55 e f, 285 a, 517 a,
525 c d f, 524 d e, 525 a b c d e, 526 b c d,
527 d, 612 d, 615 a d e, 614 a b, 667 b,
758 c
- Luna, Hetruriæ oppidum 527 c e, 419 b
- Lutetia Parisiorum. *Vide Parisii.*
- Lycia, Asiæ Minoris regio 95 c
- Lydia, Asiæ Minoris regio 884 f
- Lyricanthum (*Larchant*) oppidulum Galliæ in
Vastinensi tractu 966 b, 968 d
- M
- Magdalonum, inter Casertam et Nolam 92 c d
- † Maglorii abbatia 550 d. Oratorium Parisiis
256 c, 759 e, 742 a, 745 f
- Magnimontensis vicus (*Memont*) prope confinia
territorii Divionensis 557 c, 558 e
- Mailrosense monasterium in Anglia 402 a b c d,
405 c
- Majorevi Cartusia 780 c, 781 d. *Vide Cartusia.*
- Malamortense castrum in Gallia 451 c
- Mamica, pagus apud Cremonam 935 c, 957 f
- Mantua, urbs Italiae in Longobardia. *Patria*
B. Matthæi Ordinis Prædicatorum 248 c, 249 b,
250 b
- Manusca (*Manosque*) in Provincia, Galliæ re-
gione 41 c. *S. Tullia* 59 c
- † Marcellini capella in diœcesi Lingonensi 559 b
- † Marci ecclesia Venetiis 417 e, 497 f. Intra et
extra Romam (Marci Papæ) 887 a b, 890 d e,
891 a c, 901 f, 902 d. *Reliq.* 891 d, 892 a b d,
894 b, 899 c, 902 b
- Marciacum vicus in Astaracensi tractu 521 d
- Marciacus, villa in Gallia 521 d
- Marciliacum vicus (*Marcilliac*) quatuor leucis a
Figiacensi cœnobio distans 521 d
- Marchianense Ordinis Benedictini cœnobium
750 a, 751 f
- † Margaritæ cœnobium, *nobis ignotum* 746 b
- Margavillæus fons apud Gabalitanos 409 b f
- † Mariæ ecclesia Alrenensis *ignota* 749 f, 751 e.
Aniciensis 506 f, 508 b. Assisiensis 575 f,
574 b. Atrebatensis 515 c
- † Mariæ ecclesia Bajocensis 515 b, 760 a. Bel-
lovacensis 758 f, 741 e. Blesensis 501 a d,
758 d, 741 d, 751 a. Bilveldiensis 474 a
- † Mariæ ecclesia in Caiciaco 561 b. De Calatia
92 c d. De Campania 652 e. Carnutensis 500 b,
514 f, 742 b, 745 f. De Casalibus 715 c, 728 b.
Casletensis 756 c. Castellionensis suburbana
in diœcesi Lingonensi 745 a, 746 d. Constan-
tiens in Normannia Inferiori 760 c, 764 b.
Conventensis in Anglia 754 c, 756 b
- † Mariæ ecclesia Gratianopoli 625 d
- † Mariæ ecclesia Lauduni 514 e, 515 c, 747 a,
750 f. Lincolnæ in Anglia 757 a, 759 d.
Lucæ, *forte reliq. S. Gallæ viduæ* 148 d e,
161 b. Infra Lugdunum 606 a
- † Mariæ ecclesia Malmesburiae in Anglia 758 d;
759 f. Manuscae 40 b. Miyapharekini in Ar-
menia 855 b. Morlæensis in Britannia Minori
756 d, 759 c
- † Mariæ ecclesia Noniandi *ignota* 747 f, 751 a,
Novigenti 742 e, 746 b c
- † Mariæ ecclesia Novariæ 945 b
- † Mariæ ecclesia Parisiis 501 a, 550 d, 585 b c,
755 a, 755 e. Pictavii plures 752 b d, 753 c d.
Placentiæ 751 d. Porphyreone 851 c
- † Mariæ ecclesia Remensis 505 c, 585 d, 744 b.
Reomensis in diœcesi Lingonensi 745 d, 746 e.
Romæ in Campo Careleonis 902 a b, 905 e.
S. Maria Major 565 a. Montis cæli, *ubi colum-
tur SS. Sergius et Bacchus* 865 a. In Porticu
148 e, 154 c d e f, 155 b f, 156 c d, 159 c d f,
160 c. *Forte illic reliq. S. Gallæ viduæ* 148 d e.
Rothomagi 497 b, 528 a, 758 e, 759 f
- † Mariæ ecclesia Sicca-fontana 599 e. In Sici-
lia 102 f. Spalingensis 501 a, 756 f, 759 d.
764 f
- † Mariæ ecclesia Tornaci 500 d, 754 a, 756 a.
Tropeiensis in Calabria 765 d, 765 e
- Mariæ Angelorum de Muriano ecclesia Venetiis
795 f. S. Mariæ Formosæ 417 d, 421 b
- †† Mariæ et Joannis Baptistæ ecclesia in Turri-
tana eremo 641 b, 645 d, 644 b, 655 a, 666 a,
672 f, 701 c, 701 e, 720 b, 722 f, 725 a e,
755 a c, 755 b, 766 b. *Consecrandam curat*
S. Bruno 647 f, 648 b, 649 e *f usque ad pag.*
651. Fueritne hic supultus S. Bruno 689 *et*
seqq.
- †† Mariæ et Stephani ecclesia et monasterium
in Turritana eremo 656 a, 644 e, 658 d, 959 a,
666 a, 720 b, 722 f, 725 a b
- † Mariæ monasterium de Arsafia 648 b c, 651 b
- † Mariæ monasterium Canonicarum Regula-
rium Benthemii 498 c. Blesense Canonicorum
Regularium S. Augustini 751 a. Bernaici
748 e, 751 b
- † S. Mariæ monasterium in eremo Calabrina.
Vide † Mariæ de Turri. Crudatense 626 a
- † Mariæ monasterium Dolæ 530 a, 762 b, 765 a,
- † Mariæ monasterium Eboraci 757 c, 759 e. In
S. Enimiæ oppido 406 e, 407 d, 408 c, 410 d.
Corpus S. Enimiæ 409 a, 410 f, 411 e, 413 d
- † Mariæ Formosellense monasterium prope
Ipras 750 c, 752 a
- † Mariæ monasterium Lonleyi in diœcesi Ce-
nomanensi 761 a, 764 c. Lucionense 762 d,
765 b
- † Mariæ monasterium Malmesburiae in Anglia
758 d, 759 f. Mediolani (*Gratiarum*) 248 f.
Messinæ prope Ipras 750 c, 752 a. Molismi
243 b, 759 f
- † Mariæ monasterium (*de Fagia*) Niverni 467 e
- † Mariæ monasterium Carmelitarum Novariæ
945 f
- † Mariæ monasterium monialium ad Casellas
Novariæ 945 f
- † Mariæ monasterium Panormi 2 a. Pontile-
viense in diœcesi Blesensi 759 b, 760 a
- † Mariæ monasterium apud Santones 925 d
- † Mariæ monasterium Sublaci. *Vide* † Lau-
rentii.
- † Mariæ de Turri seu de Eremo monasterium
515

- 515 b, 531 a, 659 c d e f, 660 a b c d e, 662 f, 664 a f, 694 d
† Mariæ Venationum monasterium Ticini 43 b c.
S. Epiphania *ibid.* d 440 a, 441 e, 442 c d e f, 443 e
† Mariæ Oratorium prope Patavium 797 d, 814 b
† Mariæ Sacellum Maceratae 807 f
† Mariæ Magdalenaë in urbe Majoricensi monasterium 768 a. Messanense 404 c
Marianopolis, civitas in Augusta Euphratesia 840 b
† Martialis cœnobium Lemovicense 431 d f, 432 f
† Martini abbatia Plani-pedis Ordinis S. Augustini in diœcesi Bituricensi 773 e. Capella Casini 90 a b c, 438 e. Mileti 685 b. In Patavina diœcesi 606 b. Ecclesia in vico Briva 924 a, Coloniae († *Martini Minoris*) *Reliq. SS. Sergii et Bacchi* 862 f. Heiligenstadii, *Reliq. SS. Sergii et Bacchi* 862 f. Prope Pictavium 337 e. Inter Placentiam et Clusinum 737 d. Turonis 428 f, 430 a b c, 436 d, 857 d. Monasterium Gemellorum in Ambianensi diœcesi 514 f, 512 a b c. Laudini 3 e. Lovanii Canoniorum Regularium. *Reliq. S. Meinulphi* 207 d e f, 208 b. Prope Nivernum 467 b, 469 e, 470 a b d e. Apud Santones 932 b c. Turonis 428 b c d
† Martini abbatis Bello-fontani sacellum, *et reliq.* 953 b c
† Martini abbatis Bello-fontani ecclesia. *Reliq. ejusdem* 953 f, 954 a b
Martravilla. *Vide* Margavillæus fons.
Martyropolis, Armeniæ urbs 855 c
Maserata, vicus in diœcesi Patavina 807 f
Massilia, urbs Galliæ Narbonensis 42 b, 57 b c, 61 f, 64 c, 928 f
† Mathiæ Patavii monasterium 817 d
Matisco, urbs Æduorum in Gallia 562 e, 931 e f, 932 a
Matrona, Galliæ fluvius 296 f, 344 f
† Matthæi capella Squillacii 664 b
† Mauri Fossatensis monasterium in agro Parisiensi 530 d
Mauriana, Sabaudia tractus et urbs 779 c
† Maurilii ecclesia Andegavi. *Reliq. S. Renati* 384 a
Maurimontense cœnobium in diœcesi Catalaunensi 442 e
Mauriniacense territorium in Gallia 469 f
Mauritania Major, Africae regio 436 a
† Mauritii ecclesia Andegavi 504 a, 507 a, 683 c, 764 e, 764 e. Monasterium in Corisopitensi Britannia Minoris diœcesi 6 e
† Maximini monasterium Miciacense in diœcesi Aurelianensi 504 a, 752 f, 755 e
†† Medardi et Sebastiani Suessione ecclesia 748 b, 751 a
Medelicca. *Vide* Mellicensis abbatia.
Mediciense monasterium in Bithynia 445 f
Mediolanum, Insubriae civitas 797 b, 889 e
Mediolanum Santonum (*Saintes*) civitas Galliæ in Aquitania *S. Palladius* 924 c, 925 c d e f, 926 c d, 932 b. Vici in Santonensi diœcesi ab eo nomen sortiti 926 f
Mediomatricum. *Vide* Metæ.
Megingaudeshanum monasterium in Germania 461 b
Meldæ, Galliæ urbs 342 a
Melfia, civitas regni Neapolitani in provincia Basilicata 653 c, 669 e, 748 e, 722 a
Melita, insula in mari Africo. *B. Petri de Imola* *reliq. Emanueli Pinto Melitensium magistro data* 247 f, 248 a d
Mellicensis abbatia in Austria 458 c d f, 476 b
Membriacus, *locus ignotus* 371 d
Memphis, Ægypti urbs olim regia 4 e
Menica. *Vide* Mamica.
Mentaurum monasterium tribus milliaribus a Squillacio distans 620 f, 622 e
Mentusca, vicus Galliæ juxta Ararim 356 f
Mesopotamia, Asiae regio 23 d
Messana, Siciliae civitas 65 b c f, 68 f, 69 c d e, 75 a, 80 c, 94 b, 95 b e, 96 b, 401 e, 402 a b d, 403 e, 426 b c, 427 a e, 430 f, 444 b, 445 e, 465 e. *Passus illic S. Placidus* 74 a, 99 b, 435 a f. *Cultus* 71 d, 437 f
Metæ, urbs Galliæ ad Mossellam 464 a, 548 b.
Metense collegium Societatis Jesu 589 e
† Michaelis ecclesia Bello-fontani monasterii 950 e. Tornodorensis 743 b, 746 e. Monasterium de Clusa in Pedemontio 667 b, 669 a. Eremiti in diœcesi Lucionensi 762 c, 765 a. De periculo maris in diœcesi Abrincensi 760 f, 764 b. Sublaci 85 e
Miciacensis abbatia prope Aurelianum 678 d
Militis civitas in Calabria 650 f, 657 b c e, 658 c, 684 e, 685 b, 686 c f, 687 a b c
Mimatensis diœcesis in Occitania 406 a. *Cultus S. Enimiae* 408 c
Miranda, Hispaniæ urbs 234 e
Mirandense cœnobium. *Vide* † Portiani.
Misa, Bohemiæ fluvius 49 d
Miyapharekinum. *Vide* Martyropolis.
Moesia, Europæ regio 60 f
Molismense cœnobium in Burgundia 259 a 599 d e, 600 c, 601 b c, 605 b, 626 d
Mons Argisi (*Montargis*) oppidum Galliæ in tractu Vastinensi 966 c
Mons Feretri in Pentapoli Italiæ 440 f
Montis-lupelli oppidum (*Mont-luel*) ad Rhodanum in Gallia 782 b, 785 c
Mons Massicus, seu Marsicus in Campania Italiæ 88 f, 92 c
Mons Pavonis, pagus cartusiæ Turritanæ 685 a
Mons Pessulanus, urbs Galliæ in Occitania Inferiori 406 b
Montaurum (*Mons aureus*) castrum in Calabria 685 e
Morerola, abbatia prope Zamoram 950 b; *cujus abbas fuit S. Froilamus* 228 e, 232 e, 233 c, 234 e f, 245 e. *Eo translatus S. Froilani corpus* 233 e. *Relicta ibi pars ejus reliq.* 235 d
Moscuca, Moscoviæ caput 5 b
Muldavia, Bohemiæ fluvius 247 f
Muretum apud Lemovicas 599 d
Myra, Lyciæ civitas 353 f, 355 b
- N
- Namnetum in Britannia Minori 6 e
Nantua, monasterium Ordinis Cluniacensis in Beugesia 782 c
Narbo, civitas in Occitania Inferiori 334 a c, 335 f, 336 e, 337 e, 338 a b, 350 b, 351 d, 352 c. *Patria S. Prudentii* 335 b, 350 b. *Palæstra* 336 c d. *Non procul inde ejusdem sepultura* 350 e
Narnia, Umbriae civitas 893 c d e, 901 c, 903 b
Navense monasterium. *Vide* † Symphoriani Bituricense.
Nauportus, Pannoniæ oppidum 45 e
Neapolis 4 b. Campaniæ civitas 332 b, 695 b, 767 f, 787 f
Nemausus, civitas Galliæ Narbonensis 56 e, 966 c
Nemosium. *Vide* Nemausus.
Neomagum, Trevirorum oppidulum 206 e
Neostadium, castrum in Bavaria Superiori 472 e
Neustria, regni Francorum olim pars ad Occasum 344 d, 361 c, 362 f
Nicaea, Bithyniæ civitas 69 a, 748 f
† Nicasi monasterium Remis 745 c, 747 c
† Nicolai ecclesia Andegavensis 504 a, 515 c.
Meltensis, *ignota* 750 d e, 752 a. Messanae 402 e. Labaci 45 e. Romæ de Archimoniis 902 c, 903 e. De Saltu Vedocii, tribus circiter leucis Lauduno distans in silva Vedogia 747 f, 750 f
Nicomopolis, Armeniæ Minoris urbs 69 a
Ninfa, territorium monasterii Turritani S. Stephani 767 e f, 769 b c
Nisibis.

- Nisibis, Mesopotamiæ urbs 853 e
 Nitiobriges, populi Galliæ Aquitanicæ 289 c
 Nivernum, Galliæ civitas ad Ligerim et Niverim
 fluvios *S. Hieronymus Ep. Conf.* 467 a b
 Nivernensis pagus 916 e, 947 e, 921 d
 Nivigellense monasterium in Brabantia 69 d
 Niwenburc. *Vide* Neostadium.
 Nobiliacense monasterium *S. Vedasti* Atreba-
 tensis 509 c
 Normannia, Galliæ provincia 567 b
 Northumbria, Angliæ provincia *S. Ywius* 400 c
 Novaria, Insubriæ civitas 259 d, 945 f. *S. Adel-*
gisus 945 a e, 947 d
 Novempopulania (*la Gascogne*) Aquitanicæ pro-
 vincia in Gallia 292 d
 Novesium, oppidum in diœcesi Coloniensi 898 d
 Novigentum, abbatia in pago Laudunensi 557 b,
 560 b c
 Novus vicus (*Neuvic*) Galliæ locus 317 e
 Numana, in Pentapoli Italiæ 440 f
 Numantia. *Vide* Zamora.
 Numidia, Africæ provincia 336 b
 Nuriberga, Germaniæ urbs 4 b
- O
- Occitania, Galliæ provincia 306 b
 Olario (*Oleron*) insula in Oceano pagoque San-
 tonico 932 c
 Oldus. *Vide* Oltus.
 Oltis (*le Lot*). *Vide* Oltus.
 Olivianum castrum Calabriæ 685 e, 686 a,
 687 c
 Ollius, fluvius ducatum Mediolanensem per-
 means 250 e
 Oltus, Aquitanicæ fluvius 289 c, 292 f, 310 a
 Onelspach. *Vide* Anspach.
 Opitergium, Italiæ oppidum in Carnis 446 f,
 447 c, 448 b c e f, 449 a c d e f, 420 c d e,
 421 e, 422 a d, 804 f
 Orbicus, Hispaniæ fluvius 234 e
 † Orientii vicus. *Vide* Marciacus.
 Oruba, oppidum in Augusta Euphratesia 840 f
 † Osithæ oppidum in Anglia 936 b
 Ostfalia, Germaniæ tractus 480 d. Alia ad fines
 Danorum 248 b
 † Otiliæ ecclesia 486 e
 Ovetum, Hispaniæ civitas. *Huc translata reliq.*
S. Froilani 234 d
- P
- Pachmannen. *Vide* † Laurentii templum Lam-
 bacense.
 Pader, Westphaliæ fluvius 248 c, 224 b, 222 b
 Paderborna, urbs Germaniæ in Westphaliæ cir-
 culo 471 c, 472 d, 474 f, 475 a e, 476 c d,
 479 f, 480 b c d, 482 b c e, 485 c d, 498 a,
 204 f, 220 e, 221 b c d. *S. Meinulphus ibi*
Canonicus 479 b, 484 c d, 493 b, 496 b, 497 a,
 211 a, 219 a. *Fueritne ibidem archidiaconus*
 487 b c d e. *Reliq. et cultus illius* 208 a d
 Padius, Italiæ fluvius 248 d
 Palæstina, Asiæ regio 97 e f, 458 d, 714 c, 717 d,
 722 a d, 726 f, 728 a
 Palatiolum, olim Ravennæ pars 37 e
 Palentina diœcesis in Hispania, *Cultus S. Froi-*
lani 229 b
 † Palmatii templum in castro Carelstein 49 d
 Palmyra, civitas in Augusta Euphratesia 840 f
 Pampelona, Navarræ urbs primaria 337 d
 Pannonia, ampla Europæ regio 391 c, 667 f, 718 f
 Panormus, Siciliæ civitas 2 a, 401 f, 402 a d e,
 656 a
 Paphlagonia, Minoris Asiæ provincia. *Patria*
S. Nicetæ 445 a c, 446 a, 448 b e, 460 a
 Papia, Longobardiæ civitas 248 c
 † Pardulphi ecclesia Arnaci 431 a e. Claromon-
 tii 425 d. Monasterium virginum Ordinis
 Prædicatorum in diœcesi Petrocoricensi 425 c.
 Vici varii per varias Galliæ diœceses 425 b c
 Parionis regio Romæ 902 e
 Parisii 71 e, 256 a, 544 c d e f, 406 c, 494 b,
 495 b, 558 b f, 559 b, 541 f, 542 a, 545 a f,
 544 f, 545 a, 547 a b d e f, 548 c f, 549 a b c,
 551 b, 552 c, 554 e, 555 f, 556 b, 557 a d f,
 561 b d, 563 c, 570 a c, 605 b, 705 e, 706 e,
 708 e, 709 b, 715 b, 724 c, 725 d, 726 e,
 747 a, 925 d, 927 f. *Litteras ibi didicit*
B. Adalbero 455 b e, 456 c, 471 a, 490 b.
S. Bruno num ibi litteras didicerit 504 et seqq.,
 508 d, 514 a, 517 b c d e, 520 e, 529 e f,
 550 a b, 551 a b c e f. *Num easdem ibidem*
docuerit 514 a, 515 d, 517 b c d e, 520 e,
 529 e f et seq. *An inde solitudinem adierit et*
quando 596 et seqq. *S. Bruno Breviario Pa-*
risiensi inscriptus 556 a b c
 Passavium, civitas in Bavaria Inferiori 454 e,
 455 b d, 462 e, 466 a
 Patræ, civitas in Achaia 781 e
 † Pauli comitatus in Gallia 590 e
 † Pauli ecclesia Londini 754 c, 756 c, 956 c,
 957 b. Parisiis 256 b d. Monasterium Corma-
 ricense in diœcesi Turonensi 765 a b, 765 d
 Pauliacum (*Pouilly*) vicus ad Vingennam flu-
 vium 547 e, 560 b, 561 a
 † Paulini ecclesia Treviris 18 f. *Ibi sepultus*
S. Palmatus 19 a b
 Pepusa, Asiæ Minoris urbs 41 f
 Perpesac, villa in Gallia 451 d
 † Perpetui ecclesia Turonis. *Reliq. S. Sergii*
 857 c e
 Perre, civitas in Augusta Euphratesia 840 b c
 Persum, castrum in pago Rutenico 515 f, 515 c
 Pertensis pagus, Galliæ tractus ad Matronam
 538 e
 Perusium, Italiæ civitas 449 b, 440 f, 441 a b
 Petræ Castri Cartusia in Beugesia 779 a
 † Petri ecclesiæ vel monasteria. Amarensis 745 e,
 746 f. Andegavi 582 d, 589 b c. Apud Bene-
 ventum 550 e, 551 a. Blandiniensis Gandavi
 454 a, 756 a. Bellovacii 741 e. De Cardenna
 in diœcesi Burgensi 94 c. Carnoti 759 c, 741 f.
 Casiaci in diœcesi Suessionensi 740 a, 742 a,
 746 a. Casleti in Flandria 754 d, 756 c. Ca-
 strensis (*forte de Castre in Anglia ecclesia Col-*
legiata) 758 b, 759 f. Corbeie in diœcesi
 Ambianensi 749 d, 751 d. Cluniaci 749 d,
 751 d. Diensis 606 a. Durcortensis in diœcesi
 Cameracensi 749 f, 751 e. Eboraci 757 d,
 759 e. In oppido S. Enimiæ 410 d, 441 b.
 Fossatensis 759 f, 742 a. Heracleæ 418 b e,
 419 f, 421 b. Insulis in Flandria 750 c, 751 f.
 Latiniaci in pago Briegio 750 d, 755 c, 755 f.
 Prope Legionem 255 d, 255 a. Lehunensis
 749 d, 751 d. Maliacensis in diœcesi Picta-
 viensi 762 d, 763 b. De Monte in diœcesi Cata-
 launensi 744 b, 747 a. Mutinæ in suburbio
 808 d. Neocastri 515 a, 755 e, 755 f. Pictavii
 752 b, 755 b. Remis 745 a, 747 b. Resbaci
 in diœcesi Meldensi 755 b, 755 e. Romæ ba-
 silica 442 c, 441 a c. Monasterium, a *S. Galla*
frequentatum 147 c, 148 f, 161 e f, 162 e. Ru-
 miniaci 512 e. In Rufinianis 865 c. Trecis
 599 f, 745 f, 746 f. Virsione in diœcesi Bi-
 turicensi 752 e, 755 d. Venetiis 417 d. *Reliq.*
SS. Sergii et Bacchi 858 f, 862 c. Zamoræ
 257 b, 242 b, 243 c d e. *Reliq. S. Attilani*
 244 b. Oratorium Patavii 806 b
 †† Petri et Augustini ecclesia forte Cantuariæ
 in Anglia 756 e, 759 c
 †† Petri et Pauli ecclesia Besuæ 556 b, 566 a.
Reliq. S. Prudentii 555 e f, 565 d. Constan-
 tinopoli 850 f, 851 a b. Novæ villæ 547 f.
 Pauli Romæ 456 b c e. Apud Santones 926 d,
 954 e f. Valentis in Suburbio. *Sepultura*
S. Apollinaris 58 a b. Waracti 422 c f, 424 e,
 425 e, 427 e, 428 d e, 454 d. *Sepultura*
S. Pardulphi 426 a
 † Petri martyris ex Ordine Prædicatorum ec-
 clesia et monasterium Novariæ 945 f. Eccle-
 sia Viglevani 250 a, 255 b e, 254 e
 Petrocorica

Petrocorica (*le Perigord*) Galliae provincia in Aquitania 260 c, 268 e, 269 a b, 289 c, 317 e
 Pharus, in mari Siculo 668 a d
 Philippinae insulae in Oceano Orientali 4 d
 Phocae monasterium in Oriente 851 c
 Phoenicia, Asiae regio 97 e
 Pictavium, urbs Galliae ad Clanim fluvium 337 f, 332 b, 333 d, 428 d, 429 b, 450 a, 456 e, 457 f, 519 c, 522 b c, 524 d, 525 d, 607 a.
Cultus S. Prudentii 540 b
 Picti, inter fretum Dunbritannicum et Edenburgum populi 401 d
 Pictones Galliae populi 544 f
 Pieczarensis abbatia prope Kioviam 5 f
 Pillanum in ora maritima Italiae 895 b
 Pillum. *Vide* Pillanum.
 † Pipionis fons prope Belnam 966 c, 967 d
 Pisae, urbs Hetruviae 249 c, 706 e
 Pisaurum, Italiae civitas in Pentapoli 440 f
 Pizzone, oppidum in diocesi Melitensi 767 c, 769 e
 Placentia, Longobardiae civitas 49 b, 634 b e f, 658 d, 651 d e f, 652 d e, 653 a c d e, 654 a c, 655 f, 718 e, 719 a, 722 a, 750 f, 752 b.
Cultus SS. Marcelli et Apulei 829 f, 850 a
 † Placidi monasterium de Colono 105 b, 104 a.
 Messanense 68 a d, 71 b, 73 d. *Condit illud S. Placidus* 95 f. *Variae ejus clades* 94 et seqq., 99 et seqq. Sacellum Sublaci 85 e
 Plumbariola, monasterium in terra Laboris 441 c d, 442 c d e, 445 e
 Podemniacum, in pago Aniciensis 508 b
 Podium, Velaunorum civitas 77 e. *Reliq. S. Tulliae* 40 d
 Pollentia, Italiae oppidum 89 d
 Pollesworth, Angliae monasterium 959 a, 941 e, 942 a
 Pompedorium, castrum prope Arnacum 450 f
 Pompeiacum in agro Tolosano 425 a. *Reliq. S. Pardulphi* 424 f
 Pontiana insula in mari Tyrrheno 827 c
 Pontiliacum, vicus monasterii Besuensis 559 b e f
 Pontivicenia, forte ad fluvium Vigennam, qui non procul Besua fluit 556 d, 558 c
 Pontus Euxinus, *vulgo dictus* Mare nigrum 25 d, 24 a, 27 c
 Portarum Cartusia, *habitatio B. Artaldi* 778 c, 779 e f, 780 a, 785 b f, 785 c
 † Portiani monasterium in Insula Hero 558 d
 † Portiani oppidum et monasterium in Borbonensi provincia 909 f, 910 d e
 Praga, Bohemiae civitas. *Reliq. S. Palmatii* 17 d, 18 f
 Pratenau, nemus xl stadiis Lambaco dissitum 484 d, 486 f
 † Prisci ecclesia Capuae et vicus 550 c
 † Priscillae monasterium Romae, *e quo extractae fuerunt S. Peregrinae reliquiae* 12 c, 15 f, 14 f, 15 b, 16 d f, 17 a b c
 † Probi ecclesia in Classensi oppido olim prope Ravennam 51 a, 57 e, 58 a b, 59 f. *S. Marcellini corpus* 50 e
 † Proculi ecclesia. *Vide* † Probi.
 † Prosdocii sacellum Patavii 809 c
 Provincia, Galliae regio 42 a, 44 a
 † Prudentii ecclesia Besuae. *Ejus reliq.* 546 d, 547 e, 566 a b c. Prope Narbonem 557 a b e, 550 f, 552 b
 † Pudentianae ecclesia Romae 16 f
 Pultariense monasterium Ordinis S. Benedicti ad Sequanam 515 f, 514 b, 745 e
 Putina. *Vide* Butina.

Q

Quindiliburgum, Saxoniae Superioris oppidum 463 c d
 Quingetula, fundus in territorio Bononiensi 802 f
 † Quintini monasterium Bellovacense 749 b, Vermandense prope Peronam 749 e, 751 d
 † Quintini oppidum in Picardia 751 e

Quintiniacense cœnobium Ordinis S. Benedicti non procul Pictavio 555 d
 † Quirici ecclesiae Romae 901 f, 902 d, 905 d

R

† Radegundis Pictavii ecclesia gemina 752 d, 753 c d
 Radis, insula sinus Aquitanici 952 c
 † Ragneberti oppidum in Beugesia 779 f
 † Raphaëlis ecclesia Venetiis 417 d, 421 b
 Rapidus, fluvius Italiae 89 f
 Rauciaceum. *Vide* Reciacum.
 Ravenna, civitas Italiae in ditione Ecclesiae 5 a, 55 d, 55 c, 57 f, 793 e, 804 d. *Eo translatum corpus S. Marcelli ep.* 58 b. *Cultus* 59 b d
 Ravolia, villa Cartusiae Arveriensis 781 c
 Reate, civitas in Umbria 257 d
 Reciacum, Campania Galliae castrum ad Axonam 543 f. *Eo se recepit S. Bruno* 517 e, 518 b d, 520 a, 521 a b c. *Inde Coloniam* 524 a
 de Reidone ecclesia monasterii de Horsham in Anglia 284 a
 Remi, Galliae Belgicae civitas 4 c, 28 f, 29 a, 275 f, 554 c, 500 a b, 505 c et multis seqq. *S. Bruno ibi studet* 505 c d e, 505 d e, 727 c, 747 b. *Docet* 504 b, 509 et seqq., 706 d e, 707 b, 715 b, 733 b, 736 d, 762 e. *Studia regit* 500 e, 501 c, 552 e, 561 e. *Cancellarii munere fungitur* 511 et seqq. *Canonici* 515 b c d, 561 e, 704 a, 709 b, 724 c. *Patitur ab archiepiscopo* 516 et seqq. *Inde excedit* 552 e, 555 b c d. *Redit eo et in pristinum statum restituitur* 527 a b c d, 528 b, 529 c. *Rursum abit* 596 et seqq.
 † Remigii monasterium Remis 745 c, 747 c
 † Renati capella Possiaci 589 b c. Oratorium Neapoli 558 b. Surrenti 584 a c
 Resapha Castrum Syriae 857 c d e, 840 e f, 841 b d e f, 842 d, 845 b, 845 d e, 848 f, 849 a, 852 c, 855 a b, 868 e, 870 c e, 880 b, 881 e, 882 b, 885 c. *Dictum Sergiopolis* 841 a, 845 c, a S. Sergio, *cujus fuit palaestra* 840 b c d. *Ejus ibi reliq.* 857 c d, 840 f, 848 a b, 852 d f, 855 b, 869 c
 Resham, in Anglia locus 284 a
 Rhegium, Calabriae civitas 95 d, 95 b, 99 e, 125 c, 127 a, 153 c, 144 b, 147 a, 260 f, 545 a, 629 a, 650 b, 655 d, 654 a b d, 641 c e, 645 c, 651 e, 705 d e, 707 c, 719 a, 722 d, 750 f, 752 b, 740 d, 776 f
 Rhegium, civitas in Provincia 41 c
 Rhenus, Germaniae fluvius 217 c
 Rhodanus, Galliae fluvius 59 d, 60 e, 61 c e, 62 f, 65 a, 557 e, 562 e
 Rhuzafata. *Vide* Resapha.
 Riphæi montes prope mare Caspium 217 a
 Riponense monasterium in Anglia 402 a b c d, 405 f
 Rivus altus, Venetae urbis tractus 421 e
 Robolonis oppidum, *forte* vallum de Revolon 811 b
 Roceium. *Vide* Reciacum.
 † Rochi templum Ulyssipone 20 e
 Rocum. *Vide* Reciacum.
 Roma 17 a e, 20 a, 23 c, 50 f, 51 c e, 55 e, 56 c, 64 a, 78 d, 80 d, 93 e, 130 b, 151 b, 158 a, 162 b, 179 f, 218 e, 227 e, 229 f, 259 c, 263 a, 321 e, 331 b f, 332 c, 333 a d, 381 f, 383 f, 388 c, 412 a e f, 413 a b d, 415 a, 443 a c, 450 b, 461 e, 464 a, 473 a, 517 f, 518 d, 520 a b f, 521 b d e f, 522 b c d f, 523 c, 524 b e f, 525 a e, 526 a d, 533 f, 536 b c e, 537 c, 563 b, 564 c, 593 b, 609 f, 610 c d, 611 a c f, 612 a b e f, 613 e f, 614 a b c, 615 b, 623 f, 624 b, 627 b e, 628 b c e, 629 e, 792 b, 795 e, 796 b d, 799 c, 801 e, 802 c, 816 a, 827 c, 838 c, 841 e, 879 a, 885 f. *S. Brunonis Romam accessus* 507 e, 513 c, 631 et seqq. 705 c, 707 d e, 718 b, 722

- 722 a d, 729 d f, 730 a. *S. Gallæ patria* 462 d, 463 a. *S. Placidi* 80 f, 433 d. *SS. Marcellus et Apuleius* 826 a. *B. Petrus de Imola ibi Priorem agit sui Ordinis* 246 c d e, 247 a. *Eo translatus S. Marci Papæ corpus* 893 c, 901 d e. *Eo peregrinatus fertur S. Pipio* 968 a b e
- Roma Nova. *Vide* Constantinopolis.
- † Romani monasterium Sublaci 85 e
- Rosapha. *Vide* Resapha.
- Roscium. *Vide* Reciacum.
- Roseria, vicus ad Vingennam fluvium prope Besuam 374 a, 375 d
- Rudham, fundus monasterii de Horsham in Anglia 284 a
- Ruffiacum, vicus Arvernæ 279 b
- Ruffiacum, vicus in comitatu Burgundiæ 361 c
- Ruffiacum, vicus inter Divionem et S. Juliani vicum 370 d
- † Rufi monasterium prope Valentiam, olim prope Avenionem 600 f, 605 e f, 606 a b, 704 e, 706 f, 709 b, 714 e, 743 c, 725 d, 726 a, 727 e, 744 c
- Rugiland, *forte* Insula Rugia in ora maris Baltici 248 b
- Ruminiacensis prioratus ecclesia diocesis Remensis 542 e
- Russia, ampla Europæ regio 5 b
- Ruthena (*Rodez*) Galliæ urbs 292 f, 322 d
- Ruthenicus pagus (*Rouergue*) Galliæ provincia 302 d, 305 a c, 344 b f, 343 f, 406 b
- S
- Sabaria, Pannoniæ oppidum 324 d
- Sabatus, fluvius in Italia 668 b d e, 669 e f, 670 c
- Sabaudia, Europæ ducatus versus Alpes 584 b
- † Sacerdotis ecclesia Sarlati. *Reliq. S. Pardulphi* 450 e, 451 b
- Saci, Asiæ populus 247 f
- Sagaris. *Vide* Sangaris.
- Sahagontinense cœnobium in Hispania 255 a, 254 b
- Salernum, urbs Picentinorum in Italia 71 a, 74 c, 661 e f, 662 a d, 664 c
- Salgorus, lacus in Gallia 915 f
- Salionis mons (*Monsaugeon*) inter Lingones et Besuam comitatus 568 c
- Salisburgum, civitas Germaniæ in circulo Baviariæ 435 b d, 462 e, 466 a, 478 b d, 480 e
- Salmantica, Hispaniæ civitas in regno Legionensi 258 b, 947 c
- † Salvatoris ecclesiæ Manuascae 40 a. Monasterium Amiati montis in diocesi Clusina veteris Hetruriæ 740 a c. *An ibi corpus S. Marci Papæ* 897 a e f. Aquicintinum prope Duacum 750 a, 751 f. S. Salvatoris et S. Gildasii in diocesi Bituricensi 765 c, 765 c d e. Fisciclense in diocesi Lucensi 757 c, 740 b c. Prope Telesium in Terra Laboris 667 b. Prope Trajectum. *Reliq. S. Brunonis* 701 e
- Saltze, *alias* Soltz, in comitatu Hennebergensi 462 a
- Saltzkotten, Germaniæ vicus 205 f
- Samosata, civitas in Augusta Euphratesia 850 a
- † Samuelis monasterium in Oriente 851 c
- Sangaris, Asiæ Minoris fluvius 5 a
- Santones, civitas in Gallia Aquitanica 259 b
- Sardenus, vicus in Lemovicibus, *in quo natus S. Pardulphus* 425 d, 425 d, 426 c, 427 b, 454 a, 455 d b
- Sardinia, Lugdunensium oppidum. *Locus exsilii S. Apollinaris, sed hodie ignotus* 59 c, 60 d
- Sardinia, Italiæ insula 400 f, 551 d, 552 d
- Sarlatum, civitas Galliæ in Petrocoricensi provincia 547 e, 451 e, 452 a. *Reliq. S. Pardulphi* 450 c. *Colitur in ejus diocesi* 425 f
- Sarum, urbs Angliæ in comitatu Viltoniæ 286 c
- Sasiriacum, vicus in diocesi Belicensi 784 c
- Sassones. *Vide* Saci.
- † Saturnini ecclesia Claromontana in Arvernia 512 b. Tolosæ 787 a
- Saxona, Germaniæ fluvius 247 f
- Saxonia antiqua 177 b c, 186 b
- Scalæ Dei Cartusia in Catalonia 775 d
- Scalæ Dei Cartusia prope Eboram in Lusitania 775 e. *Reliq. S. Brunonis* 775 d
- Scethes, Ægypti desertum 747 c
- Schauenburgensis comitatus in Germania 209 a b d
- Schaumburgensis comitatus. *Vide* Schauenburgensis.
- Schaumburgum castrum prope Effordingam, Austriæ Superioris oppidum 482 c, 484 a
- Scherdingen, Baviariæ Superioris oppidum 454 c d e, 489 b, 490 b
- † Scholasticæ monasterium Sublaci 85 e
- Schonaugiense monasterium prope Heidelbergam 260 b
- Schowenburgensis comitatus. *Vide* Schauenburgensis.
- Schwarzacense monasterium Ordinis S. Benedicti in diocesi Argentinensi 455 f, 461 a b c e f, 465 a, 489 d, 490 d
- Schweinsberg. *Vide* Weinsberg.
- Slavia, villa monasterii S. Salvatoris prope Telesium 667 b
- Slavonia, Europæ regio 478 a
- Scodra, urbs ad Barbenam fluvium 850 a
- Scotia, Europæ regnum 258 c
- Scultenna, Æmiliæ fluvius 419 a b
- Scyllacium, Calabriæ civitatis in regno Neapolitano 620 f, 655 e, 657 d, 641 e, 644 f, 647 a, 658 a b, 660 b, 662 d e, 665 b e f, 664 a, 666 c d, 671 f, 672 a b c d e, 684 f, 685 b e, 686 a b c, 687 a c, 720 a b, 755 b c
- Scythia, Septemtrionalis Asiæ regio 747 c, 801 c
- † Sebastiani monasterium in Campania Romana 88 a b
- Segernseanum monasterium in Bavaria 898 d
- Segodunum. *Vide* Ruthena.
- Segunsac, in Gallia vicus 451 d
- Segusium, urbs Italiæ in Pedemontio 667 b, 757 e, 741 a
- Sella, amnis in Cadurcis 205 e
- Selongeyum, vicus in decanatu Granceii prope Besuam 558 c
- Semer, locus in Anglia 284 a
- Senæ, civitas Italiæ in Hetruria 654 a
- Senogallia, urbs Italiæ in Pentapoli 440 f
- Senones, Galliæ Celticæ civitas (*Sens*) 544 f, 542 a, 545 f, 782 f
- Sentica. *Vide* Zamora.
- Septem Fratres, Mauritanæ Tingitanæ montes 552 a
- Septensis arx. *Vide* Septem Fratres.
- Septimania, Galliæ Narbonensis pars 429 a
- † Sepulcri ecclesia Lucensis abbatie Ordinis S. Benedicti 757 d, 740 f
- † Sepulcri ecclesia Zamoræ 245 d, 244 f
- Sequana, Galliæ fluvius 296 f, 541 d e f
- † Sequani vicus prope Besuam 557 a, 558 d e
- Seredinnus. *Vide* Sardenus.
- Serezana, Hetruriæ urbs 527 c
- †† Sergii et Bacchi ecclesiæ et monasteria, *seu utrique seu uni sacra*. Andegavi in suburbio 744 f, 747 b, 837 f. *Reliq.* 860 b c. Bethesda in Assyria 855 d. In Cisseron, Palæstinæ monte 854 c d. Constantinopoli 842 d e, 850 f. In regione Guba 858 d. Miyapharekini in Armenia 855 c. Parisiis. *Reliq.* 865 b. Ptolemæide in Phœnicia 851 c d. Resaphæ 857 d e, 846, 847 a b c d e, 851 e f, 852 a b, 855 d, 854 a d e, 855 f, 858 b, 870 e. Romæ apud arcum Septimii Severi, oratorium in Callinico, collegium Rhutenicum (*in quo eorum reliq.*) 865 a. Scodræ 850 a d e. Tagriniense et Turasienense templum in Mesopotamia 858 d. Venetiis 859 a b c
- Sergiopolis. *Vide* Resapha.
- Serra,

- Serra, pagus monasterii Turrítani in Calabria 685 a, 770 b
 † Severi ecclesia Venetiis 858 e
 Shanton, locus in Anglia 284 a
 Sicambri, Germaniæ populi 217 e
 Sicca-Fontana solitudo in diœcesi Lingonensi 599 e, 605 b c, 619 a, 626 c e, 657 e, 717 f, 746 e. *Hic S. Bruno versatus est, priusquam Cartusiam adiret 599 et binis seqq.*
 Sicilia, Italiæ insula 95 d, 96 f, 97 c d, 98 a, 100 e, 101 c e f, 102 a c d e, 129 f, 152 d, 156 c, 158 c, 141 b, 143 a e f, 146 a, 642 d, 645 f, 668 c. *S. Nicetas illius præfectus 443 bc, 446 e, 447 a, 450 a. Eo missus S. Placidus 70 d, 150 a*
 Signia, civitas Italiæ in ditone Ecclesiæ 678 b
 † Silvestri castrum in Campania Romana 895 a b, 897 e, 900 d f, 901 c. *Eo translatus corpus S. Marci Papæ 892 d f, 900 a b. Quamdiu illic manserit 895 a b*
 Silviniacense monasterium Ordinis Cluniacensis prope Molinas in Burgundia 678 f
 Sintfeldia in districtu Burensi 177 f, 178 a
 Sinuessa, Italiæ civitas in Campania 654 c
 Sistaricum, Galliæ civitas in Provincia 40 a
 Sithiense monasterium in Belgio 576 c, 577 a
 Smyrna, Asiæ Minoris urbs. *S. Thraseas 7 b e f, 8, 10 c d e f, 11 a b c d e*
 Solangeyum, vicus in decanatu Tornodorensi 536 c, 558 c
 Solemniacense cœnobium prope Lemovicum 427 e
 Soncinum, Italiæ oppidum in agro Cremonensi 250 e. Conventus Prædicatorum 250
 Songieu, vicus in Valromesio 779 c
 Soria, Hispaniæ civitas in Castella Veteri 4 d.
In ejus territorio Reliq. SS. Marcelli et Apuleii 851 d. SS. Sergii et Bacchi 862 d
 Sotonod, castrum in Beugesia 779 c, 785 f, 785 c
 Spariacus, vicus prope Conchas 504 b, 505 f
 Spatul, pagus monasterii Turrítani 685 a
 Spira, civitas Germaniæ in circulo Rheni Superioris 177 a
 Spoletum, civitas Italiæ in Umbria 4 d
 Squillacum. *Vide Scyllacium.*
 Stadberga, Germaniæ oppidum 178 e
 Staelberg, mons in Germania 197 f
 Stampæ, urbs Galliæ in Belsia (*Estampes*) 544 f
 † Stephani ecclesiæ et monasteria. Autissiodori 745 c, 746 c. Cadomi in diœcesi Bajocensi 760 d, 764. Catalauni 747 a. Divione 742 f, 746 c. *Reliq. S. Prudentii 541 b, 544 d. In Gallia 42 e. Giemi Reliq. S. Felicis 225 e, 226 e. Herbipoli 455 f, 456 d, 459 ef, 460 e f, 462 b, 489 c. SS. Mariæ, Petri et Pauli, et Stephani 460 a. Romæ 161 d. Apud Santonas 926 d, 954 e f. SS. Mariæ et Stephani de Bosco seu de Nemore in eremo Turrîtana 658 d, 660 c et seqq. sæpe. Fueritne ibi sepultus S. Bruno 689 b c d e f. Ejus ibidem corpus 693 f, 701 c f, 705 b c, 721 c e, 725 e, 753 a. S. Stephani oratorium Salviniacense 196 f, 170 d. Valentia Segalaunorum Corporis S. Apollinaris translatio 57 f, 58 a b*
 Stokes, locus in Anglia 284 a
 Streanesheym monasterium in Anglia 261 a
 Strengnesia, civitas in Sudermannia Sueciæ provincia 257 a b
 Streveshal monasterium 959 a, 940 c d, 942 a
 Stylum, Calabria oppidum 656 b, 657 e, 659, 640 b, 643 c, 646 c d, 648 c, 662 f, 666 a, 719 f, 755 a
 Styria, Germaniæ regio 15 d
 Sublacum, Latii oppidum 84 c d, 85 c, 86 e f, 87 b c d e f, 88 b, 89 a b f, 90 d, 140 c, 458 c. *Factus ibi monachus S. Placidus 153 d f*
 Suecia, Europæ regnum Septentrionem versus 789 e
 Suessiones, civitas Galliæ Belgicæ 28 e f, 544 d. *S. Divitianus 28 b*
 Octobris Tomus III.
- † Sulpicii abbatia Bituricensis 414 c, 921 b d f
 † Sulpitii monasterium Bituricæ. *Vide † Symphoriani.*
 Sunbernum, vicus in decanatu S. Sequani 568 e, 570 c
 Sura, civitas in Augusta Euphratesia 855 e, 857 b, 840 b c f, 841 c d e f, 842 d, 844 a b, 845 d e, 867 f, 868 b, 869 b, 870 b, 880 b, 882 b, 885 a
 Surianum, Melitensis diœcesis oppidum 768 f, 769 f
 Surlingum, locus in Anglia 284 a
 Surrentum, regni Neapolitani civitas 6 c, 580 c, 581 a b d e, 584 c, 588 c f, 589 a, 590 f, 591 c e, 592 a, 594 b d, 595 b c d. *S. Renati prope Surrentum sepultura 585 f, 592 a b. Ecclesia 584 a. Reliq. 584 c, 592 b d*
 Swaigius, Germaniæ fluvius 454 b
 Swarzacense monasterium Benedictinum in diœcesi Herbipolensi 455 f, 461 a b c d e f, 465 a, 489 d, 490 d
 † Symphoriani ecclesia Albiniaci 911 f, 912 a d, 915 e f, 919 a. *Locus sepulturæ S. Leopardini 920 c. Monasterium Bellovaci 749 b, 751 c. Bituricæ 414 c, 907 e, 908 c, 909 c, 911 e, 912 a, 915 a, 923 c d, 924 b d e. Remis 745 a*
 Syndelphis ecclesia in Suevia 462 e
 Syracusa, civitas Siciliæ 75 a, 100 b c d f, 120 a, 158 c, 649 b
 Syria, Asiæ regio 858 e, 840 b. *S. Julia 885 b. SS. Sergius et Bacchus 855 a*
 Syrum castrum. *Vide Sura.*
- T
- Taborense monasterium ad Ezlam fluvium in Hispania 255 c, 254 d, 245 c
 Tarracona, Hispaniæ civitas 245 a. *Patria S. Attilani 242 f. Reliq. 244 c*
 Tarraconense monasterium, in quo monachus factus S. Attilanus 245 a, 244 d
 Tarraconensis Hispania 22 d
 Tauresium, Ravennæ olim pars 55 d
 Tauromenium, Siciliæ civitas 101 f, 102 b e
 Teianum Sidicinum, civitas Italiæ in Campania 91 d
 Tergestum, Italiæ in Carnis oppidum 15 e
 Tetrapyrgium, castrum in Syria 855 f, 841 d e, 844 a b, 868 b e, 870 b, 880 b c, 881 e, 885 a
 Thebais, Egypti solitudo 714 c
 Thele (*forte San-Thullei*) locus prope Manuascam, in quo sepulta fuit S. Tullia 44 d
 † Theodori ecclesia Ravennæ 55 d
 † Theodorici monasterium prope Remos 549 e f, 569 d, 747 d. *Vide etiam † Bartholomæi in monte Or.*
 † Theofridi monasterium in diœcesi Podiensi 704 f, 728 a
 † Thomæ monasterium prope Scantianum. *Vide †† Viti et Modesti.*
 Thracia, Europæ regio 96 c d
 Thuringia, Germaniæ regio in circulo Saxonie Superioris 217 d
 Tiberis, Italiæ fluvius 555 d
 Tiburtina civitas in Latio 895 e f, 894 a b, 901 c
 Ticinus, Italiæ fluvius 248 c
 Tila. *Vide Tyla.*
 Tilecastrum, in Lingonum Burgundionumque confiniis 545 c, 546 c
 †† Timothei et Apollinaris ecclesia Remis 28 c, 501 a, 515 d, 743 c, 747 c, 901 e f
 Toborense monasterium. *Vide Taborense.*
 Toletum, Hispaniæ Tarraconensis civitas 240 d, cultus S. Attilani 242 b. *Reliq. 242 c d*
 Tolosa, urbs Galliæ Narbonensis 505 a, 506 b, 519 d, 525 e, 786 f, 929 a, 967 b
 Torena, castrum Galliæ 516 e, 517 d e
 Tortillianum, villa prope Viennam Galliæ 55 b
 Trecæ, Galliæ civitas in Campania 524 d, 909 a
 Treviri, Galliæ Belgicæ civitas. *S. Palmatius et socii MM. 18 a, 19 a b, 20 a*
 150 Triburia,

Triburia, villa regia versus Rhenum prope Moguntiam 276 f, 463 c
 Tricastrum, Burgundiæ oppidum 561 b
 Tridentum, Rhætiæ civitas. *Cultus S. Justinæ Patavinæ* 792 e
 Trinacria. *Vide* Sicilia.
 † Trinitatis ecclesia, ignota 743 b, 747 c. Falcisæ in Normannia Inferiori 755 e, 753 f.
 Prope Rothomagum 759 a f
 Troja, Apuliæ civitas 651 b c e, 655 c
 † Trojani ecclesia apud Santones 954 e
 Tropea, Calabriæ civitas 766 e
 † Trudonis abbatia in Hasbania 546 b d, 547 c e f, 548 c d e f, 549 a b, 550 a b
 † Tullis ecclesia prope Manuascam. *Cultus et ejusdem reliq.* 40 b c d
 Turlanda regio, forte Tunetana in Africa 527 d, 528 b
 Turones, Galliæ civitas ad Ligerim 171 a, 503 d, 585 d. *S. Bruno hic excepit philosophiam* 504 c d e, 506 f, 727 c. *Quando et quo hinc abierit* 508 e
 Tutela, urbs Hispaniæ in regno Navarrae 244 d
 Tutensteten, locus ignotus 474 b, 476 d
 Tuvanum, in Corsica 789 c
 Tyla, Galliæ fluvius, non procul Besua fluens 555 b, 575 e, 573 d
 Tyrus, prope lacum Vulsinum 69 a

V

Valentia Segalaunorum Galliæ civitas 2 b, 46 c, 49 e, 66 b, 67 d, 600 f, 603 e f, 674 b, 709 b, 711 e, 726 a. *S. Apollinaris* 45 a c e f
 Valentia, Hispaniæ civitas 259 c, 274 e, 695 b, 767 d
 Valeriacum (Leré seu Lerai Gallice) ad Ligerim in diœcesi Bituricensi 226 d e, 227 e. *Reliq. S. Feliculæ* 225 c e
 Valeriis, vicus Galliæ 518 c f
 Vallis-Cæsaris in Hispania 253 d
 Vallisoletum, civitas Hispaniæ in Castella Veteri 950 e
 Vallis-paradisi monasterium Ordinis Cisterciensis in Legionensi Hispaniæ regno 947 f, 952 e. *Eo translatum fuit corpus S. Martini primi abbatis Bello-fontani* 955 a b. *Altera ejusdem in eodem monasterio ad ecclesiam, S. Martini dictam, translatio* 955 f, 954 a b
 Vallis Sancta Sublaci 85 e
 Valromesium, Bugesiæ tractus 778 b, 785 f
 Vapincum, civitas Galliæ in Delphinatu 547 c
 Varennae, in Burgundia 257 a. *Forte in diœcesi Matisconensi* 785 e
 Vasconia (la Gascogne) Galliæ regio 291 d, 295 d, 297 d
 † Vasio ecclesia apud Santonas 926 a, 953 b
 Vasio (Vaizon) civitas in comitatu Vindauscensi. *S. Bartius* 599 b
 Ubii, Germaniæ Inferioris populi 490 d, 497 d, 498 e
 † Vedasti Atrebatensis abbatia 754 f, 756 e
 Vegivanum. *Vide* Viglevanum.
 Veglivanum. *Vide* Viglevanum.
 Velitræ in Campania Romana 901 c, 905 d
 Vendrel, castrum monasterii S. Cucuphatis 284 b
 Venetiæ, reipublicæ cognominis in Italia caput 573 d, 797 f, 813 c, 815 f, 819 a. *Colitur ibi S. Justina Patavina* 792 e. *Reliq. SS. Sergii et Bacchi* 858 f
 Verona, in Longobardia civitas 797 f. *Colitur ibi S. Justina Patavina* 792 e
 Verulum, Latii civitas in Hernicis 88 c, 89 a
 Vesontio, Galliæ civitas ad Dubim fluvium 546 f, 547 a c d
 Vesperte, locus in districtu Burensi 177 f
 Vesum, oppidum in valle, Oueso seu Obesso dicta, 245 b. *Ibi monasterium condit S. Froilanus* 255 b, 254 e
 Veteres vineæ (Viesvigne) locus prope Besuam 562 d, 565 b

Vicentinus comitatus in Longobardia 806 b
 † Victorini monasterium Sublaci 83 e
 † Victoris abbatia prope Parisios 530 c
 † Victoris ecclesia Niverni. *Reliq. S. Hieronymi Nivernensis episcopi* 167 c
 Vienna Galliæ Narbonensis civitas 523 b, 606 a. *Patria S. Apollinaris* 49 e, 51 f, 59 a
 Vigeranum. *Vide* Viglevanum.
 Viglebanum. *Vide* Viglevanum.
 Viglevanum (*Vigerano Italici*) in ducatu Mediolanensi. *B. Matthæus Mantuanus Ordinis S. Dominici* 248 b. *Exercet ibi Apostolicum zelum* 250 f. *Prodigiis claret* 249 e, 250 a, 251 a b, 252 b c d. *Obit* 249 e. *Sepelitur in ecclesia sui Ordinis* 251 f. *Ejus cultus* 255 c e, 254 b c d e f, 253 d
 † Vigoris cœnobium Cerasiaci seu Cerasii in diœcesi Bajocensi 760 d, 764 a b
 Vilcassinus pagus (*le Vexin*) Galliæ provincia 6 e
 Villa Nova, vicus prope Besuam 547 f. *Reliq. S. Prudentii* 540 b
 Villa Vitiosa, Lusitaniæ oppidum 775 e
 Villaris (*forte Ville Comtal*) pagi Rutenici villa 521 e, 525 c
 † Vincentii ecclesiæ seu monasteria : S. Vincentii Cabillionensis, olim S. Stephani 758 e, 741 e. Cenomanensis 175 a b, 185 d, 186 b, 761 d, 764 b. Magniacensis 170 d. Metensis 547 f, 548 a. Noliensis in Pictaviensi provincia 500 f, 509 f, 510 f, 678 d, 762 d, 765 c. Novariæ 945 b e. *Reliq. S. Adelgisi* 945 f, 946 a. Prope Vulturii fontem 71 e. De Cornu ædicula prope Zamoram 245 d
 Vindemiolum, fundus monasterii S. Justinæ Patavinæ 802 d
 Visorium, oppidum in comitatu Burgundiæ 373 d, 374 a, 375 d
 Vitalianum, prædium prope Patavium 825 a, 826 d
 Viterbium, civitas Italiæ in ditione Pontificia 903 b
 † Viti ecclesia Pragæ 18 f. *Reliq. SS. Sergii et Bacchi* 861 d e f, 862 a b. In Castro Juliani, in quam translatum corpus S. Marci Papæ 893 a, 900 d e
 †† Viti et Modesti monasterium prope Scantianum 808 d
 Vivariense monasterium et fundus in pago Borbonico 906 c, 907 f, 908 d, 909 c, 914 e, 912 e, 913 a b c d, 914 f, 915 c, 916 e, 920 a, 921 b f
 Ultrajectum, Belgii foederati urbs 4 b
 Ulyssippo, Lusitaniæ regum sedes 4 b
 † Urbani locus ignotus 364 a e
 Urbinum, civitas Italiæ in Pentapoli 440 f
 Urima, civitas Augustæ Euphratesiæ 840 b c
 Ursiana ecclesia Ravennæ 34 a, 35 a b c, 36 a f. *Reliq. S. Apollinaris* 38 e f
 Vulsinus lacus in Italia 69 a, 91 d
 Vulturnus, Italiæ fluvius 667 d, 670 b

W

Waldsassense monasterium in Germania 3 f
 Walingo, locus in Anglia 284 a
 Wasconia. *Vide* Vasconia.
 Wastinensis pagus in Gallia 969 a
 Waterlappe Furstenbergiorum in Germania 496 c
 Weissenburgense monasterium in diœcesi Spirensi 861 e, 862 b
 Wesera, Germaniæ fluvius 217 c
 Westphalia, pars Antiquæ Saxonie 175 e, 179 f, 180 d, 182 e, 218 c, 220 e
 Westphalia ad fines Danorum 218 b
 Wevelsburgensis arx 171 c, 197 f, 200 b. *Domini* 177 f
 Wibeton, locus in Anglia 284 a
 Wilverdeston, locus in Anglia 284 a
 Winnenberg in districtu Burensi 177 f, 178 a
 Withamiensis

Withamiensis cartusia in diœcesi Bathoniensi
Angliæ 579 f, 781 d
Woodeton, locus in Anglia 284 a
Wormatia, Germaniæ ad Rhenum civitas 463 c d

X

† Xysti templum Placentiæ. *Reliq. SS. Marcelli
et Apuleii* 830 b c f, 834 b

Y

Yeium (*Is fur Tille*) vicus prope Tricastrum
359 c, 360 e

Z

Zachariæ abbatis monasterium in Oriente 851 c
Zamora, urbs Hispaniæ in regno Legionensi
228 e, 234 e, 236 a, 237 a f, 243 c d, 244 f,
245 d e. *S. Attilani, Zamorensis episcopi, cor-
pus* 242 c. *Patria S. Martini abbatis* 949 d e.
Ejus ibidem reliq. 954 e
Zeugma, civitas Augustæ Euphratesiæ 840 b
Zimbarium, oppidum in diœcesi Squillacensi
767 a
Zitavia, Lusatiae oppidum 862 a
Zwollæ, oppidum in Trans-issalania 476 c, 498
c d, 499 b

INDEX ONOMASTICUS.

A

Absconsio, *occultatio* 918 f
Abradicare, *eradicare* 920 a
Absentare se, *abesse* 203 d
Acceptor, *accipiter* 322 d, 323 d
Accidens, *casus* 374 b
Accidentia, *casus* 354 a
Adjacentia, *loca vicina eidem domino parentia*
639 e
Adinventrix, *inventrix* 868 e
Adjungatus, *juxta positus* 298 e, 299 f
Admiralius, *maris præfectus* 402 d
Adnullare, *evertere* 168 e, 345 a, 409 a
Adoria, *laus* 425 c, 427 a
Ad placitum, *e voto* 497 d
Adproximare, *appropinquare* 488 d
Advocatio, *tutela* 936 f
Æquipollentia, *similitudo* 485 f
Æquivocus, *cognominis* 168 c d
Æternaliter, *æternum* 469 f, 544 c, 709 d
Æternitonans, *Christus* 367 a
Agalma, *grex* 352 e
Agonista, *pugil* 294 c f
Agridium, *auxilium seu medicamen cæleste* 324
b d
Aliqualis, *aliquis* 205 e, 206 a
Alodium, *fundus, prædium immune* 906 c, 915 d
Altithronus, *cæleste solium occupans* 353 f,
375 a
Altarium, *altare* 484 d
Amminiculum, *adminiculum* 349 a, 356 b, 371 a
Ammirandus, *admirandus* 64 c
Ammisceri, *admisceri* 377 c
Ammonitus, *admonitus* 328 f
Angaria, *vehiculum* 363 b. *Onus agris vel perso-
nis impositum* 645 c, 646 f. *Doloris gravitas*
484 e, 487 a
Animitus, *animo* 598 f
Annihilatus, *exhaustus* 430 b
Annuale, *anniversarius dies* 806 e
Annualiter, *quotannis* 869 d
Anxiatus, *anxius* 867 e
Appendiciæ, *appendices* 940 e
Appropriare, *accedere* 945 e
Appropriare, *addicere* 224 b
Aquilifer, *signifer militaris* 80 b
Arcitus, *emissus, excussus* 540 e, 541 e
Argumenta, *vincula* 567 d, 568 d
Artificari, *callida consilia inire* 290 e
Artus, *arctus* 179 b, 211 a
Assumptivus, *ementitus* 485 e
Astalaria, *modus agri* 947 b
Astipulare, *adstipulari* 919 c
Astripotens, *Deus* 564 e
Attemptare, *attentare* 555 f
Attitulatus, *adscriptus* 749 c
Attrectatus, *affectus* 550 c
Auca, *anser* 522 f, 525 c
Audacia, *fiducia* 162 f, 165 d
Augmentare, *augere* 550 c, 484 e
Aviare, *aves venari* 665 d
Authorizare, *approbare* 599 a

B

Bajulivus, *prætor* 247 f
Bannus, *edictum* 460 b, 474 c, 476 e
Barbarizare, *barbare loqui* 479 b
Barones, *nobiles* 145 f
Basilicaris ditio, *templi jus* 855 f
Bastæ, *canistra* 451 c
Beatificare, *beatum reddere* 469 e, 742 d
Bestialiter, *belluino more* 146 f, 481 f
Birola, *vehiculum duarum rotarum* 571 d, 572 f
Birrus, *tunica, vestis* 507 a, 508 b
Bodiæ, *catenæ* 567 f
Bosculus, *silva, nemus* 641 d
Bracæ, *sagi genus, femoralia* 521 e
Brachioli, *manicæ brachiola* 526 f
Bullatus, *sigillo munitus* 641 c, 664 c
Burgenses, *municipes* 526 e, 555 a
Burgus, *pagus, vicus* 546 d
Bussolus, *cista, pyxis* 818 b

C

Cæsor, *tortor* 854 e
Cambium, *permutatio* 665 d
Campitor equus, *cursor* 514 f, 515 d
Candidatus, *candor* 140 d
Canibula, *diminutivum a canna* 144 b
Capitaneus, *dux* 776 e
Capitellum, *horæ forte canonicæ breviores* 582 e
Captentula, *muscipula, insidiæ* 520 e, 521 d
Captio, *captivitas* 155 c
Captio, *captura* 715 a
Captivator, *qui in captivitatem abducit aliquem*
569 c d
Captor. *Vide Captivator.*
Caput jejunii, *dies Cinerum* 486 f, 487 c
Carceralis custodia, *carcer* 562 b
Cardinei Patres, *Cardinales S. R. E.* 698 c
Casale, *casa, tugurium* 648 c e, 806 b
Casamentum, *casa, domus, ædificium* 599 d
Cassatus, *cassus* 564 c
Casualis, *fortuitus* 485 d
Cautum, *fiscus regius* 932 f
Celeuma, *celeusma, cantus nauticus* 549 a
Centuplicare, *ingeminare* 575 c
Certioratus, *certior factus* 767 f
Cervicosus, *pertinax* 294 c
Charitativa collatio, *familiare colloquium* 475 c
Charitative, *ex charitate* 762 d
Chiliaci, *forte corrupto sanguine laborantes*
524 b d
Cicera, *sicera, potus e pomis pyrisve expressus*
405 a e
Claredo, *claritas* 577 d
Claudescere, *claudicare* 585 e
Clenica, *lecto affixa* 488 a f
Clericuli, *minoris ordinis clerici* 501 b
Cohors. *Vide Curtis.*
Collateralis, *lateralis* 478 f
Collationare, *conferre* 45 c
Comitiva, *comitatus* 497 b
Commenda, *beneficium monasticum* 695 e
Commendatitium, *datum in beneficium monasti-
cum* 754 d
Commentariensis,

- Commentariensis, *cui reorum cura committebatur* 863 e, 866 e, 867 a, 876 c
 Comparticeps, *particeps* 77 f
 Compassio, *commiseratio* 413 e, 627 d, 748 f
 Compatiens, *misertus* 142 d, 145 a, 404 f, 458 f, 530 a
 Compatriota, *popularis* 297 e
 Complexari, *complexi* 150 b
 Comprovinciales, *populares* 593 b
 Concitus, *festinus* 571 d, 577 b, *et alibi*
 Concives, *cives ejusdem urbis* 582 f, 594 e
 Condescendere, *obsequi voluntati alicujus* 142 e, 214 d, 222 a, 473 b
 Confligium, *certamen* 530 a
 Confortare, *animare* 151 c, 153 c, 593 b, 652 d, 673 e
 Confratres, *fratres* 539 f, 523 a, 708 c
 Conjuratores, *conjurati* 663 a
 Conquisitor seculi, *sectator* 709 e
 Conregnare, *una regnare* 744 e, 743 c
 Conreparator, *e reparatoribus unus* 204 f
 Conresultare, *resultare* 548 b
 Consacerdos, *in sacerdotio vel episcopatu collega* 591 b, 951 c
 Consermocinare, *colloqui* 297 d
 Consiliare, *consulere, probare* 648 c
 Conspersio corporis, *constitutio corporis* 162 e, 163 b
 Constipatim, *catervatim* 197 b
 Consuetudinarius, *solutus* 919 b
 Consultus, *consilium* 204 d
 Contestificari, *testari* 760 f
 Continuatim, *constanter* 918 d
 Contracta, *vicus* 557 f
 Contradere, *tradere* 559 b
 Contumacitas, *contumacia* 513 b
 Convenustare, *ornare* 509 d
 Convisitator, *qui visitandi munus una cum alio obit* 779 a
 Cooperari, *operam conferre* 459 f
 Coopertorius lapis, *lapideum operculum* 296 d
 Copia, *exemplar* 13 c
 Copialiter describere, *transcribere* 13 a
 Coquinarius, *coquus* 713 e
 Corporaliter, *corpore* 571 b
 Corrigere, *scribere* 548 e
 Cortes, *villæ vel prædia* 120 d, 125 f, 126 c
 Cotidianus, *quotidianus* 585 c, 479 f
 Criseus, *aureus* 577 f
 Cruciada, *bellum sacrum* 497 f
 Cruciamen, *cruciatu* 568 f
 Crucola, *crux* 817 f
 Cultile, *ager arabilis* 947 b
 Cultura, *cultus* 154 e f, 854 d, 868 d
 Cunctamen, *cunctatio* 568 b
 Curtis, *palatium* 210 f. *Pecorum diversorium* 474 e, 476 c
- D
- Dampnare, *damnare* 567 b
 Dapsilitas, *liberalitas* 528 f
 Dearctare, *arctare* 661 d
 Debriatus, *refectus* 913 c
 Decapitare, *capite minuere* 147 f
 Decimatio, *decimæ* 471 f
 Decisio, *amputatio* 596 e
 Deffensaculum, *defensio* 543 a
 Deforis, *foris* 13 a
 Degliscere, *cupere* 299 a
 Deificatus, *speciem divinam præ se ferens* 473 c
 Delatrix, *accusatrix* 440 b
 Demurarius malleus, *muris diruendis fabricatus* 554 c, 530 c, 531 d
 Denominare diem, *diem dicere* 545 f
 Depilare, *orbare* 472 c
 Deprecativæ litteræ, *deprecabundæ* 543 f
 Derivare, *aberrare* 566 e
 Desiderantissimus, *desideratissimus* 709 b
 Desolatio, *vastasio* 757 a
 Desperabilis, *desperatus* 542 c
 Despicabilis, *despicatus* 435 d
 Determinare, *decernere* 704 a
 Diatim, *indies* 549 f
 Diescere, *lucescere* 514 f, 533 e
 Dieta virium, *virium modus vel mensura* 482 c
 Dietim. *Vide* Diatim.
 Defectivus, *morti obnoxius* 474 d
 Diffamare, *spargere, vulgare* 554 b, 593 d
 Diffinire, *definire* 219 d
 Diffinitio, *sententia* 526 d
 Dignoscentia, *discretio* 126 a
 Disciplina, *flagellatio corporis* 457 b, 458 a
 Discipulatus, *tyrocinium* 913 f
 Discredere, *contrarium credere* 576 d, 479 a
 Dissimulare, *differre* 621 b
 Distemperantia, *intemperies* 952 f
 Divisæ, *fines, limites* 103 a, 663 d e, 947 b
 Divum, *dium* 570 b
 Dodus, *claudus* 523 a f
 Doma, *domus vel tectum* 596 b, 570 c
 Dominatio, *dominium* 869 a
 Dominicus, *domini* 916 c
 Donarium, *donum* 374 b
 Doxa, *gloria* 299 c
 Draconifer, *signifer militaris* 79 b
 Dubietas, *dubitatio* 219 e, 503 b
 Ducissa, *dux* 668 a
 Duricors, *durus corde* 577 e
- E
- Eclipsis, *defectus* 478 f, 480 e
 Edictus, *edictum* 295 c
 Efferentia, *superbia, tumor* 54 e
 Effugare, *fugare* 127 d, 403 d, 483 d
 Eminulus, *eminens* 15 f
 Enervitas, *imbecillitas* 474 d
 Equitatura, *equitatus* 624 e, 705 a, 729 b
 Exactoria supplicatio, *supplex postulatio* 144 f
 Exaudibilis, *qui facile exauditur* 528 f
 Exepiscopus, *ab officio episcopi defectus* 465 e
 Exoccupatus, *expeditus* 306 d
 Exoramen, *preces* 451 f
 Exorcizata aqua, *aqua lustralis* 129 e
 Explodere, *expellere* 377 e
 Exprompterare, *expromere* 301 c
 Exterminium, *excidium* 376 b
- F
- Facultatula, *possessiuncula* 44 b
 Fallaciosus, *fallax* 730 d
 Falsaticus, *ementitus* 483 f
 Falsatus, *falsi convictus* 523 c
 Famina, *verba, responsa* 130 e. *Sermo, alloquium* 888 c
 Fastigatio, *excelsitas animi* 59 a, 60 a
 Fera, *nundinæ* 913 b
 Ferianda dies, *qua abstinendum a servili opere* 479 f
 Fiducialiter, *confidenter* 446 c, 799 a, 915 a
 Fiendus, *extruendus* 204 d
 Finalis professio, *mortis genus* 352 f
 Flatus, *anima* 353 a
 Flomaria, *forte lacuna, aquæ collectio* 663 f
 Follicare, *intumescere* 482 c, 484 b
 Foresta, *silva* 663 d
 Fossorium, *ligo* 328 b
 Fratalea, *sodalitium* 795 c, 812 d, 817 f
 Frigoriticus, *frigidus* 933 c
 Froenus, *frenum* 348 b
 Fundatrix, *quæ fundavit seu condidit* 944 b
 Furuit, *sævuit* 294 c
- G
- Gastrimargia, *ventris voracitas* 479 d, 480 f
 Generale officium, *Officium solennius pro defunctis* 738 c, 744 c, 760 d
 Genesta, *genista* 608 c
 Gerula, *arca sacras reliquias continens* 475 c, 477 b
 Gestatoria, *lectica* 478 c, 480 e
 Gestatorium feretri, *feretrum* 919 f
 Gleba, *corpus* 356 c e, 362 d, 365 c
 Glorificatio, *ad gloriam promotio* 469 e
 Glossarius, *commentarius* 68 a c
 Gramma,

Gramma, <i>bullā, diploma</i>	623 f	Irremediabiliter, <i>obstinate</i>	520 c
Grangia, <i>prædium, villa rustica</i>	494 e, 609 c, 665 b, 784 a	Irremissus, <i>non interruptus</i>	574 f
Grossus, <i>crassus</i>	581 c, 745 d	Itinerarium, <i>iter</i>	703 d
Gulla, <i>guttur</i>	902 d, 903 e	Jubilosus, <i>letus</i>	657 b d
H		Judicatum, <i>decretum, quo quis de rebus suis disponit</i>	947 a f
Habitior, <i>crassior</i>	310 f, 344 f	Judiciarius, <i>assessor</i>	14 c
Hæsitās, <i>hæsilantia</i>	433 d	Jugalitas maritorum, <i>jugale vinculum</i>	539 b
Hardis, <i>silva cædua</i>	474 a	Jussus, <i>prædictus, prænunciatus</i>	162 f, 165 e
Herous, <i>heroicus</i>	489 b	Justificare, <i>justos facere</i>	469 e
Homagium. <i>Vide Hominium.</i>		Justitia, <i>ritus</i>	471 c, 475 a
Homicidalis, <i>violentus, lethalis</i>	367 c	Justitium, <i>luctus publicus</i>	576 c
Hominium, <i>obsequium</i>	15 d, 367 d, 376 b, 377 f	L	
Humanatum Verbum, <i>Christus</i>	350 f	Labilis, <i>fluxus</i>	565 f, 569 f, 577 c
Husia, <i>substantia</i>	321 a	Laura, <i>monasterium</i>	440 d
Hymnizare, <i>hymnis decantare</i>	455 c	Lectus, <i>feretrum</i>	559 d, 560 e
I		Leonifer, <i>signifer militaris</i>	79 b
Icona, <i>icon</i>	823 e	Legaliter, <i>legitime</i>	168 c, 502 f, 508 d, 828 f
Iconia, <i>icon</i>	456 c	Lemiga, <i>fungi genus</i>	455 e f, 456 a, 457 e
Illuster, <i>illustris</i>	438 c	Liliatus, <i>gerens lilia pro insignibus</i>	407 e, 408 b
Imaginaliter, <i>imagine</i>	308 f	Lobium, <i>porticus</i>	204 d
Immediate, <i>proxime</i>	706 b, 954 d	Lucubrantia, <i>lucubratio, vigilia</i>	298 e, 502 e
Impatiens, <i>immodicus</i>	484 e, 486 f	Lupifer, <i>signifer militaris</i>	79 f
Imperiare, <i>imperare</i>	806 e	M	
Impinguari, <i>pinguescere</i>	434 b, 584 a	Magister ritus, <i>ritus magnificus</i>	470 a c
Impossibile, <i>quod fieri nequit</i>	376 b	Magistralis, <i>perfectus</i>	916 d
Imprægnare, <i>concupere</i>	656 c	Magnanimiter, <i>generose</i>	784 f
Imprecari, <i>deprecari</i>	677 b	Manari, <i>manare</i>	455 e
Inæqualitas, <i>ægritudo</i>	57 c, 62 a	Mancusi, <i>nummi aurei</i>	805 c
In albis positus, <i>candidis vestibus indutus ob baptismum</i>	954 d	Mandra, <i>monasterium</i>	911 a
Incensanter. <i>Vide Incessanter.</i>		Manerium, <i>habitatio, vel villa rustica</i>	284 a, 956 e
Incessanter, <i>continue</i>	556 d, 567 e, 676 d, 806 b	Mansus, <i>villa, vel fundus cum certo agri modo</i>	460 b
Incineratus, <i>in cineres redactus</i>	19 b	Manuales res, <i>opificia</i>	789 d
In crastinum, <i>posthac</i>	644 a	Marchia, <i>limes, confinium</i>	479 a, 480 e
Incultile, <i>terra inculta</i>	947 b	Marcus, <i>pusillus malleus</i>	515 c e
Indicibiliter, <i>supra quam dici potest</i>	507 c, 914 d	Margaritum, <i>reliquiæ sacræ</i>	916 f, 919 d
Indiculi, <i>litteræ</i>	950 e	Marinarii, <i>nautæ</i>	684 f
Indiguus, <i>indigus</i>	758 d	Maritagium, <i>dos</i>	284 a
Indulcis, <i>acer</i>	453 c	Martellus, <i>malleus</i>	516 f, 554 c, 550 c, 551 d
Inevitabiliter, <i>inevitabili modo</i>	620 a	Marthare, <i>procurare</i>	474 c e, 476 f
Infensa cæcitatē, <i>pœna cæcitatē</i>	559 b	Martyrialis, <i>martyris</i>	157 a
Infeodare, <i>in feudum conferre</i>	191 e	Martyricus, <i>martyris</i>	878 c, 882 a
Infirmans, <i>æger</i>	127 e, 509 b	Martyrium, <i>ædes martyri sacræ</i>	869 d, 870 e
Infirmari, <i>ægotare</i>	767 e	Martyrizatus, <i>martyrio affectus</i>	925 f
Ingressor, <i>qui ingreditur</i>	485 c	Massaritium, <i>supelleæ</i>	807 f, 947 b
Initiator, <i>conditor seu fundator alicujus Ordinis</i>	497 c e	Matricula, <i>catalogus</i>	457 b et alibi
Injuriare, <i>injuriari</i>	54 a	Matricularius, <i>ædituus</i>	532 f
Inlicite, <i>illicite</i>	55 b	Matrimonialiter, <i>per matrimonium</i>	497 e
Inlicitum, <i>illicitum</i>	864 c	Matrix ecclesia, <i>cathedralis</i>	757 d, 740 f
Inlucere, <i>lucere</i>	954 d	Maturator, <i>qui urget inchoatum iter</i>	582 f
Inlustrare, <i>illustrare</i>	869 c	Mechita, <i>Mahumetanorum templum</i>	285 d
Inmansuetus, <i>ferus, crudelis</i>	865 e	Mediare, <i>intervenire</i>	144 d, 417 d, 479 a, 716 e.
Innotescere, <i>ostendere</i>	172 e, 526 c. <i>Indicare</i>	Propinquare	784 f
Inofficiositas, <i>inofficiosi animi vitium</i>	47 e, 52 e	Melioratio, <i>correctio</i>	914 c
Impugnare, <i>impugnare</i>	864 f	Memoriale, <i>res memoria digna</i>	914 e. <i>Memorialis liber</i>
Inrecuperabilis, <i>irreparabilis</i>	916 a	liber	765 c, 914 e
Inremediabilis, <i>immedicabilis</i>	559 f, 582 f	Mensuatim, <i>per menses</i>	428 c
Inremotus, <i>individuus</i>	212 f	Metropolis, <i>metropolitanus episcopus</i>	929 b, 950 c
Inritus, <i>irritus</i>	954 a	Miles, <i>vir nobilis</i>	506 a, 480 b, 481 b
Insatianter, <i>insatiabiliter</i>	471 f	Militaliter, <i>fortiter</i>	299 b
Insolabilis, <i>inconsolabilis</i>	519 f	Minerix, <i>fodinæ</i>	648 d e
Insomnitas, <i>insomnia</i>	61 c	Ministeriales, <i>ministri</i>	916 a e, 918 f
Insuccessibilis, <i>æternus</i>	868 a	Minutatim, <i>minutim</i>	575 f, 701 e
Integriter, <i>integre</i>	509 b	Mirificari, <i>illustrari</i>	299 a
Intelligibilis ætas, <i>anni discretionis</i>	662 c	Mirificatio, <i>prodigium</i>	298 f
Interminabilis dies, <i>suprema dies</i>	784 f	Missi, <i>legati</i>	121 f, 124 a
Interventus, <i>intercessio</i>	557 c	Molendinus, <i>moletrina</i>	474 b
Intervivere, <i>interesse</i>	577 c	Monachilis, <i>monachi</i>	548 c
Intimatio, <i>nunciatio</i>	675 b	Monasterium, <i>ecclesia</i>	297 a
Intinguere, <i>intingere</i>	457 d	Monocrator, <i>monarcha</i>	87 e
Intitulare, <i>inscribere</i>	173 d	Monticulus, <i>collis</i>	478 f
Inviabiliter, <i>sine vitio</i>	505 f, 505 f	Morticina, <i>mors</i>	918 e
Invius, <i>locus impervius</i>	199 b	Mortificare, <i>conterere</i>	745 f
Joca, <i>forte joci</i>	522 b	Mortificatio, <i>castigatio</i>	915 b
Jocundari, <i>recreari</i>	475 c, 721 d	Mortificatus, <i>superatus</i>	426 d
Irracuatio, <i>admonitio, reprehensio</i>	214 c	Motare, <i>movere</i>	504 c
Irrecuperabiliter, <i>irreparabili modo</i>	511 b	Multimode, <i>multimodis</i>	527 b
		Multivarius, <i>multiformis</i>	754 b c
		Mundialis,	

- Mundialis, *mundanus* 59 f, 252 d, 670 f
Musellum opus, *musivum opus* 798 a
- N
- Nemoratus, *silvæ custos* 474 a, 476 c, 477 e
Nocturnal, *nocturnus* 559 d
Nonna, *virgo Deo sacra* 571 f
Notamen, *descriptio* 299 a
Novitalis habitus, *novitii habitus* 404 a
- O
- Obpropriare, *probrio afficere* 865 e
Obsigillare, *obsignare* 299 a
Occasio, *impedimentum, mora* 480 d
Offersio, *donatio* 806 a e
Officiatus, *procurator* 196 d
Omnicreator, *qui omnia creavit* 572 e
Omnivident, *omnia videns* 562 a
Oraculum, *locus precibus destinatus* 89 c
Oratorium, *templum* 478 c
Ordinabiliter, *recte* 296 c
Ordinare, *jubere* 670 b
Organales libræ, *fibrarum organa* 517 a
Originale, *autographum* 12 f, 641 e
Originaliter litteras tenere, *autographum tenere* 15 c
- P
- Palificare, *palam facere* 215 a
Pannatrix, *mulier conficiendarum vestium perita* 521 d
Parochia, *diæcesis* 168 e
Participium, *communio* 216 b
Pastophorium, *templi atrium* 774 b
Patriotica, *popularis* 510 e
Pauperescens, *pauper* 159 c
Peccamen, *peccatum* 572 b, 585 c, 482 a, 758 c, 760 c
Peculium, *pecus* 918 a
Pedagium, *tributum* 782 b
Peditare, *pedibus iter agere* 482 c
Perfrendere, *frendere* 565 e
Perfuga, *persecutor* 297 d
Perizomata, *cingula* 484 e
Perpatere, *patere* 565 c
Personaliter, *per se* 14 e, 658 f, 701 d
Pervalere, *valere* 569 f
Pervasor, *raptor* 551 b
Pertinentiæ, *ad eundem locum spectantia* 105 a, 199 b, 285 f, 460 a f, 648 d, 660 e, 665 c
Petitio, *scriptum, quo quis se ad aliquid obligat* 85 b
Phanum, *fanum* 617 d, 618 c
Pheodalia bona, *feuda* 191 e
Philochristus, *Christi amans* 294 d f
Pigritari, *pigrari* 564 e
Pitacium, *scheda* 851 f
Placitum, *conventus publicus* 951 f
Plenarie. *Vide Pleniter.*
Pleniter, *plene* 528 c, 952 f
Pluralitas, *copia* 477 f
Pneuma, *Spiritus Sanctus* 100 a, 299 c
Polica arx, *cælum* 556 a, 558 b
Polyandrum, *unius hominis sepulcrum* 296 d, 297 a, 575 c e
Pomatium, *potus e pomis expressus* 405 e
Pompalis, *splendidus* 528 a
Pompare, *ornare* 470 a c
Populatio, *vulgus* 574 f
Populositas, *populi frequentia* 566 a, 576 e
Posse, *facultas* 919 f
Possibilitas, *facultas* 507 a
Potestative, *cum auctoritate* 474 b
Potestativus, *magnæ auctoritatis, potens* 159 c, 916 c
Præbenda, *monachorum diurna cibi potusque portio* 508 d. *Eleemosyna* 758 c, 741 c d
Præceptio, *littera* 929 a
Præceptiva vox, *præceptum* 252 f
Præcluis, *illustris* 548 b
Præconari, *prædicare* 824 e
- Præcordialis, *cordatus* 914 f
Prædecessor, *decessor* 780 e
Prædux, *dux* 564 a, 567 f
Præfectorii legati, *legati palatini* 407 d
Præinserere, *præmittere* 15 c
Præsentaneus, *præsens* 50 a, 56 b
Præsentare, *sistere* 205 f. *Offerre* 207 a, 219 f
Præsentialiter, *coram* 15 c, 142 e, 507 c, 509 a. *Nunc* 816 a
Prætaxatus, *supradictus* 295 a
Prætitulare, *describere* 294 d
Prætitulatus, *supradictus* 758 c
Prævius, *dux* 570 b, 577 c
Precamen, *preces* 754 c, 760 f
Precatus, *preces* 575 c, 914 f
Prex, *preces* 475 a, 476 f
Primicerius, *primus in aliquo ordine* 120 e, 121 a, 141 f, 854 c, 855 c, 859 c e, 865 f, 871 e
Privilegiatus, *privilegio donatus* 484 d
Processio, *supplicatio* 484 f
Processionaliter, *cum supplicatione* 156 b d, 158 d, 759 b, 812 d, 817 f
Proficuosius, *utilius* 297 f
Profugare, *fugare* 715 e
Prophanitas, *impietas* 272 f
Propinatorium, *poculum* 156 a
Protosecretarius, *primus a secretis* 25 f
Providentiam sui facere, *saluti suæ prospicere* 868 a
Provisus, *providentia* 575 c
Psalmodia, *Psalmorum cantus* 711 d
Punctualis, *instar puncti* 716 e
Pyratium, *potus e pyris expressus* 405 e
- Q
- Quadrifidus, *in partes quatuor divisus* 524 a. *Quadruplex* 475 d
Quadrupedare, *equitare* 608 b
Quadrivium, *quadrivium* 505 f
Querulosus, *querulus* 566 a, 569 d
Quindena, *quindecim dierum spatium* 665 b, 672 a
- R
- Radical linguæ, *radix seu initium linguæ* 518 c
Radicatio soliditatis, *soliditas radicum* 920 a
Radiolus, *textoris instrumentum, quo telæ anne-ctuntur* 510 a
Raucitare, *raucam vocem edere* 509 c
Recidivare, *redire* 297 f
Recidivo tramite tendere, *iter remetiri* 297 b, 502 e
Recommendare, *commendare* 225 f, 665 de e, 664 a
Recompilare, *in ordinem redigere* 281 b
Redux iter ingredi, *redire* 555 e
Referendarius, *causarum relator* 14 c
Refigurare, *renovare* 159 c
Refocillamen, *refectio* 595 b
Refugax, *refuga* 576 e
Regalia, *quæ juris regii sunt* 550 f
Regirare, *convertere* 867 d
Registratus, *in acta relatus* 825 c
Registrum, *rerum gestarum codex* 889 a
Reincipere, *denuo incipere* 542 b, 708 f
Reiterare, *iterare* 919 e
Relaxare, *reddere* 767 f
Reliquatus, *debitus, nondum solutus* 52 a
Relocare, *reponere* 484 f
Repatriare, *redire in patriam* 574 d, 479 d, 480 f, 914 e, 915 a
Repedare, *redire* 287 b, 552 f, 558 b, 571 d, 486 b, 655 b
Replicare, *iterare* 710 d
Respicere, *regere* 182 b
Retollere, *rursum tollere* 806 d
Retortæ, *viminea vincula, vel funes* 515 a d
Revivere, *reviviscere* 521 f
Rogatum, *instrumentum* 15 a
Rolliger. *Vide Rotularius.*
Romæus, *qui Romam ad Sancta limina, aut etiam*

<i>etiam alio pietatis ergo peregrinatur</i>	302 c,	Supreme, <i>supremo</i>	576 f
	503 d, 516 e	Suscitator, <i>qui mortuum ad vitam revocavit</i>	577 a
Romphæale <i>judicium, gladii ultio</i>	557 a	Sustinere, <i>manere</i>	557 d
Rotabundus, <i>susque deque abreptus, instar rotæ mobilis</i>	533 b f, 577 f	Symmista, <i>ejusdem instituti particeps</i>	606 c
Rotularius, <i>qui rotulum circumferebat</i>	493 f,		
	762 a		
		T	
Rotulus, <i>quid</i>	473 f, 496 a, 749 b, 763 b d	Taxare, <i>declarare</i>	158 b
Rubini, <i>canalis species</i>	806 c	Taxare, <i>describere</i>	665 e
Rumigera aura, <i>rumor</i>	571 e, 572 d	Taxatus supra, <i>supradictus</i>	298 a
		Tempesta noctis, <i>tempus noctis</i>	867 e
		Temporaliter, <i>profane</i>	919 c
		Terminare, <i>decidere</i>	720 f
		Terminatio, <i>limes</i>	614 f, 617 f
		Terratenus, <i>humi</i>	501 c, 594 f
		Testamentum, <i>diploma, charta donationis</i>	229 e,
			285 c
		Testis, <i>martyr</i>	571 f, 572 b e, 573 c
		Thema, <i>norma, exemplum</i>	294 d f
		Titulatus, <i>memoratus, adscriptus</i>	759 d
		Tolutura incedere, <i>tolutim incedere</i>	514 f, 515 d
		Tonna, <i>vas</i>	918 f
		Tonsoratus, <i>tonsura insignitus</i>	929 a
		Tormentari, <i>suppliciis affici</i>	739 d
		Torta, <i>panis subrufus</i>	713 f, 717 f
		Tortitudo, <i>injuria, injustitia</i>	913 d
		Totalis, <i>supremus</i>	297 d
		Totiens, <i>toties</i>	709 b
		Transsumptum, <i>apographum</i>	12 f
		Tricennarium, <i>officium 30 Missarum</i>	757 e, 741 a
			et alibi
		Trichorum, <i>triclinium</i>	693 c
		Trigeris, <i>triremis</i>	294 d, 293 a
		Triste ferre, <i>ægre ferre</i>	523 f
		Trisultatus, <i>trisulcus</i>	484 f
		Tubare, <i>tuba canere</i>	458 c
		Tuicio, <i>tuitio</i>	863 c
		Typus quartanus, <i>febris quartana</i>	121 e, 124 a
			tumor 394 d febris 649 b
		V	
		Vacantia, <i>tempus</i>	205 c
		Vadere, <i>petere</i>	417 d
		Valoratus, <i>taxatus</i>	934 f
		Vapiditas, <i>vapidus sermo</i>	549 a
		Vasallus, <i>alteri subjectus princeps</i>	13 d, 191 e,
			196 d, 665 c, 664 a
		Venustare, <i>ornare</i>	744 b
		Verbigena imperator, <i>Christus, Patris Verbum</i>	373 c
		Versilis annus, <i>qui vertitur</i>	548 b
		Veteritas, <i>calliditas</i>	62 a
		Veternosus, <i>vetus</i>	478 e
		Vicanalia, <i>quæ ad aliquem vicum in universum spectant</i>	947 b
		Virtualia, <i>victus</i>	485 a
		Videx, <i>vindex, vel omnia videns</i>	310 f
		Vigiliæ, <i>officium pro defunctis cani solitum</i>	740 b
		Villagium, <i>vicus vel villa</i>	684 f
		Villani, <i>vici vel villæ incolæ</i>	663 e f, 664 a, 665 a
			et alibi
		Virbius, <i>resuscitatus ■ mortuis, quasi bis vir</i>	320 e, 321 c
		Virginal, <i>virginum ædes</i>	461 f
		Vivificatus, <i>animatus</i>	215 f
		Vius, <i>pervius locus</i>	460 b
		Ultimen, <i>ultio</i>	304 f
		Universaliter, <i>universe</i>	901 b
		Vocamen, <i>nomen</i>	294 d
		Volucritate, <i>volitare</i>	486 a, 487 c
		Uranicus, <i>cælestis</i>	925 e
		Ustavum, <i>quid significet</i>	5 f
		Y	
		Ycona, <i>icon</i>	374 ■
		Z	
		Zabulinus, <i>dæmon</i>	348 b
		Zelotypium, <i>zelotypiæ</i>	302 f
			INDEX

INDEX MORALIS.

- A
- Abbas Conchensis olim ad electionem episcopi Ruthenensis in Gallia vocari debebat 282 c. Sub Eugenio II PP. et deinceps Abbates creari non potuerunt, nisi qui et sacerdotes fierent 606 f, 607 a
- Abbatiae duae homini saeculari collatae sub Carolo Martello 430 b. Abbatiae Lambacensis regimen lubens deponit Ekkebertus 473 f, 476 b
- Abstinencia a carnibus aliaque austeritates non impediunt longiorem vitam 577 d e, 578 e. Abstinencia insignis S. Pardulphi 425 e, 427 e, 434 f. Abstinencia singularis B. Matthaei Mantuani 250 c d
- Accessum ad ducem et restitutionem castrorum cuidam nobili procurat B. Matthaeus Mantuanus 249 f, 250 a, 252 c
- Accipitrem posse deferre, nobilitatis insigne olim erat 322 d, 323 e
- Acta Martyrum, sub se passorum, in scripta referri cavit Dacianus 264 f. Acta quaedam non modo Sanctorum, sed et imperatorum aliorumque virorum illustrium, fabulis inquinata fuerunt, non tamen ideo universim rejicienda 44 f
- Adolescentia pia et docta B. Adalberonis 455 a b, 470 f, 474 a, 489 b; Adolescentia pia S. Brunonis 502 c d, 724 b et erudita quoque 503 d e, 724 b c; Adolescentia pia S. Froilani 232 d; S. Meinulphi 179 b; S. Placidi 85 f, 86 d e; S. Yvii diaconi 404 e; Adolescentia S. Prudentii pietate et eruditione clara 335 b, 350 b. Adolescentia quos utrumque terminos habeat 453 d e. Adolescentuli vel pueri cur ad ordinem Carthusianum non admissi 559 c
- Aegri varii patrocinio S. Fidis V. et M. divinitus curati 309 e f; alii ad S. Placidi aliorumque Martyrum sepulcra divinitus sanati 106 c. Aegros oleo benedicto curavit S. Pardulphus 425 d, 426 e, 434 c, 435 f, 436 a. Aegrotans gravissime vir nobilis ad B. Adalberonis sepulcrum divinitus sanatus 480 b c d, item quaedam mulier 481 c d e; item vir quidam 482 f, 483; alia rursus mulier 484 d e f, 485 a. Aegrotans misere sacerdos patrocinio S. Fidis V. et M. subito convalescit 325 b; item frater Bernardi Scholastici Andegavensis, emisso voto eundi nudis pedibus ad S. Fidis sepulcrum 325 c d
- Aera Hispanica vulgarem aram triginta octo annis praecedit 229 d e
- Agricolae parentes habuit S. Pardulphus 426 c, 434 a f
- Altaria tredecim in una ecclesia a S. Palladio exstructa 934 e f
- Amisum accipitrem recuperat quidam nobilis invocatione S. Fidis V. et M. 522 d e f, 525 a. Amissa pecunia mire recuperata 61 f
- Amor et cura singularis S. Benedicti erga suos discipulos 86 e f
- Ampullae sanguine impletae sunt certa martyrii 46 f
- Angeli duo sub juvenam specie S. Benedictum iter agentem comitantur 88 e
- Annorum Christi computus more Siculo 642 e f, 645 a, 645 f, 646. Triginta et octo annis aera Hispanica praecedit aram vulgarem 229 d. Ultra 100 annos Carthusianus quidam vixit in suo ordine 577 e
- Annulum, S. Fidi martyri promissum, mulier quaedam gestans dire torquetur 510 d e; at tandem, invocato auxilio S. Fidis, suo malo liberatur ibid.
- Antiqua testimonia non collidenda inter se, sed concilianda sunt 500 c
- Apostemate laborans sacerdos, voto S. Brunoni nuncupato, subito curatur 767 c
- Apostolicae Sedis dignitatem sedulo tuentur SS. Avitus, Appollinaris, aliique Galliae episcopi 51 c d e f
- Apostolico zelo insignis fuit B. Matthaeus Mantuanus 250 d e f, 251 a
- Apparitiones quaedam, SS. Placidi Sociorumque corporum inventionem praecessisse feruntur 104 d e f. Apparet matri suae S. Tullia eique futura quaedam praedicat 44 b c. Apparuisse creditur S. Gallae imago Deiparae 154, et seqq. pagg. Apparet S. Petrus S. Gallae aegrotanti 162 f. Apparens ter S. Meinulphus famulo olim suo, eum ad meliorem frugem reducit 214 c d e, 225 a b c. Apparuisse quibusdam in gloria dicitur B. Matthaeus Mantuanus 252 b. Apparuerunt in armis aureis SS. Faustinus et Jovita ad protegendam Brixianam urbem 573 c d e, 574 d. Apparet in somnis S. Bruno, seu potius sub ejus habitu angelus, Rogerio comiti, eumque instantis periculi commonet 662 d e f, 663 a b, 664 d e f, 719 f, 720 a, 735 a b c. Apparentes SS. Bruno et Vincentius Ferrerius homini morti proximo, ei mox reparandam valetudinem denunciant 695 b c d. Apparuerunt S. Ludovici Bertrandi patri SS. Bruno et Vincentius 767 c d. Apparitione B. Virginis pia mulier edocta fuisse narratur, ubi in templo S. Justinæ martyrum reliquiae delitescerent 797 f, 798, 799 a b c. Apparet S. Ursinus SS. Augusto abbati et Germano Parisiensi episcopo 925 c d. Apparens S. Eutropius sacerdotibus, martyrio se vitam finisse, declarat 954 a
- Appellat ad summum Pontificem Manasses, archiepiscopus Remensis, a sententia suspensionis per synodum Augustodunensem in eum lata 518 d, 521 e f, 522
- Aqua Benedicta aegros quosdam curavit S. Pardulphus 456 a, 457 a b. Super Aquas ambulavit S. Maurus 86 a c d. In Aquas delapsi mino modo inde erepti patrocinio S. Prudentii M. 375 e f, 375 b c, 376. Aquae lacus, cui a S. Brunone nomen est, magna virtus divinitus idita 776 d e f, 778 a
- Archidiaconi olim sacerdotes non erant 187 c
- Archiepiscopatum Rhegiensem admittere recusavit S. Bruno 492 e, 655 c d, 705 d, 719 a b. Vide Dignitate.
- Archiepiscopi Remenses olim non aliis legatis Pontificis, quam, qui Itali vel Romae educati essent, se de objectis criminibus respondere debere, contendebant 522 d e
- Argumentum negativum in rebus historicis vi non caret 45 d, 555 a d c d et pagg. seqq. Argumentum negativum, petitum ex silentio universali coarctorum auctorum, quanti valeat 575 et seqq.
- Aridi ad sepulcrum S. Justinæ V. et M. divinitus curati 841 a b. Aridum viri brachium ad sepulcrum B. Adalberonis divinitus curatum 479 a b c
- Arithmeticus character Castellanos in quo ab illo ceterarum gentium diversus 250 f, 551 a
- Asino vehi quidam antiqui antistites non erubuerunt 170 b c
- Attactu vestis S. Apollinaris febre liberatur Sigismundus rex 54 e, 59 e
- Augusti nomen olim aliis, quam imperatoribus datum 119 b c
- Austeritas vitae eximia S. Pardulphi 454 f, 455 a. Vide Abstinencia.
- B
- Balneorum usus olim sat frequens 453 d
- Baptismus olim non statim a nativitate pueris collatus 180 a, 210 d, 218 e
- Blanditias et iram praesidis ethnici contemnit S. Fides V. et M. 288 e. Blanditiis non movetur S. Charitina, ut idola colat 24 c
- Brachi usum amisum puella quaedam recuperat divinitus per merita S. Marci Papae 902 c. Brachium B. Petri de Imola a multis seculis servatum

- servatum integrum et quasi vivi hominis esset* 247 d e
- e *Breviario Romano expuncta historia redivivi Doctoris Parisiensis aliaque nonnulla, et cur* 556 d e f, 557 a b, 570 d e, 587 a b
- in *Bullis Pontificiis recitata facta ex aliorum relatione, propterea certiora non redduntur* 590 d. *Vide Facta.*
- C
- Cæca invocatione S. Meinulphi, unius oculi usum recipit* 205 f, 204 a; *altera tribus annis cæca utriusque oculi lumen recipit* 209 c. *Cæcitate mulctatus, quod S. Meinulphi monitis non parvisset, iis tandem obtemperans, curatur* 215 b c, 216 c, 225 d e. *Cæci divinitus visu donati patrocínio S. Fidis V. et martyris* 291 f, 298 a b, 501 a, 502, 505, 504, 506, 509 d, 511 b c d. *Cæci patrocínio S. Prudentii M. visum adepti* 341 b, 346 c, 356 b c d e f, 357 c d e f, 359 b, 362 c d e, 363 b c, 364 c d, 365 a, 366 d e, 373 d, 374 c. *Cæcus a pueritia redditus S. Pardulphus nihilominus monasterio dein præficitur* 425 d, 434 b c e f, *vide tamen* 426 d e. *Cæcus oratione S. Pardulphi lumen recipit* 436 d. *Cæci ad tumulum B. Adalberonis visum adepti* 487 e f; *Cæcus natus puer ad B. Adalberonis sepulcrum visu donatus* 488 b c. *Cæci ad sepulcrum S. Justinæ V. et M. divinitus curati* 814 a b. *Cæcus quidam meritis S. Leopardini visum adeptus* 920 c d. *Cæci duo patrocínio S. Martini Turonensis episcopi visum adepti* 933 c
- Calicis usus sæculo ix laicis et feminis concessus* 360 b f, 361 a
- Cancellariorum munus quodnam fuerit* 512 f, 513 a b
- Cancro S. Meinulphi patrocínio curata femina* 215 e f, 223 f
- in *Canone Missæ S. Fidis nomen a Conchensibus monachis, indulgente summo Pontifice, recitatum fuit* 282 a b
- Canonicæ, sub regula Aquisgranensi militantes, nec simpliciter regulares, ut nunc, nec seculares vocari possunt* 492 c d e f, 493 a. *Vide Canonissæ.*
- Canonici cathedralium ecclesiarum olim in comuni vivebant* 181 c; *retinebant eorum aliqui suorum bonorum dominium* 183 d e. *Canonici unde antiquitus sic vocati* 183 c d; *quinam olim simpliciter Canonici vocati* 184 e f, *et qui dein Regulares, qui sæculares ibid.* *Canonicorum collegii antiqua forma* 184 f, 185 a. *Canonicorum collegio adscriptus S. Meinulphus* 181 d, 211 a b, 219 a. *Canonicorum Regularium frequens sæculo xii ad Cartusianos transmigrationis* 783 c
- Canonissæ nobiles a S. Meinulpho constitutæ sæculo ix, et quo modo ac quales* 494 e f, 492 d e f, 219 e f. *Canonicæ seu Canonissæ simpliciter dictæ, quales fuerint* 493 a. *Vide etiam Canonice.*
- Canonizatio in quo differat a Beatificatione* 700 a b c, 701 a. *Canonizatione solemnī S. Attilani Cælitibus adscriptus* 241 d
- Capitis sui a variis martyribus gestati narrationes pro suspectis habendæ sunt* 944 e
- Captæ a barbaris urbes Gallie ix sæc.* 338 a b, 342 b, 352 d, 354 d e, 361 d
- Captivandum se offert B. Matthæus Mantuanus, ut de piratæ manibus duas mulieres liberet* 249 c
- Captivi miro modo e carcere liberati patrocínio S. Prudentii M.* 367, 368, 369, 370 a b c, 374 a b. *Captivus miro modo carcere liberatus patrocínio S. Fidis virginis* 313 c; *item alter* 313 f, 314, 315 a b c, *alter rursus* 316 e f
- Caput mulieribus radi, summa olim erat ignominia* 27 b e
- in *Carnale peccatum lapsus oculorum lumen miro* 151
- modo amittit, et facti pœnitens recuperat* 304 e f, 305 a b c, 306 b c; *vide et* 372 a b c
- Carnium esum omnino debilibus concedit Regula S. Benedicti* 435 d
- Carthusiani Ordinis sanctitas* 601 c. *Carthusianorum duplex olim fuit genus* 620 f, 659 b, 665 c d. *Carthusianorum mores et instituta* 567 d, 578 f, 616 b c e f, 619 c d e f, 621, 745 d e f, 716 a, 728 b c d f, 729 a
- Castitatem mutuo consensu vovent conjuges S. Avitus et Audentia* 48 f
- Catholicæ religionis propugnandæ et propagandæ ardens zelus SS. Aviti et Apollinaris* 54 a b c. *Catholicos Ariani crudeliter persecuti sunt* 336 f, 337
- Cellulas singulas, a se invicem distinctas et aliquantum separatas, primi Carthusiani bini et bini incoluerunt* 616 b c d e f, 704 f, 715 c, 728 b c, 729 b, 731 e
- Cereum S. Fidi virgini oblatum quidam injuste auferens miro modo mulctatur* 340 e f, 311 a b
- Character Longobardicus sæc. xii in usu adhuc fuit* 73 a
- Charitas amicitie vinculum* 475 a
- Charitatis fraternæ insigne documentum dat S. Apollinaris Valentinus episcopus* 52 d e
- Charta episcopi Mimatensis de restituendo cœnobio coram corpore S. Petri Apostoli confirmata* 442 a b, 443 b. *Chartæ donationum aliquando non scriptæ, nisi sat diu post ipsam donationem* 442 e. *Chartæ, quod difficultates chronologicas complectantur, non facile rejiciendæ sunt* 644 f, 642 a b c, 645 e. *Vide Diplomatum.*
- Chiragra laborans mulier, ope S. Prudentii M. divinitus curata* 356 b c. *Chiragra laborans altera mulier sanatur patrocínio S. Prudentii Mart.* 373 b c
- Christianis non semper vulgus iniquum fuit sub ethnicis imperatoribus* 265 c d e f, 289 a. *Christianis olim mos fuit Passionem Martyrum sollicite conscribere* 264 f
- Cilicio semper utuntur Carthusiani* 619 c, 745 e
- Cippi supplicium quam grave fuerit* 866 e f
- Circumstantiæ vulgo dictæ, seu historiæ adjuncta, etsi veritati non consonent, non tamen probant, ipsam historiæ substantiam esse falsam* 543 b c. *Diversa adjuncta, a diversis auctoribus memorata, non evincunt semper facti diversitatem* 553 c d e
- Claudi patrocínio S. Fidis V. et M. sanati* 311 c d, 323 b c. *Alii Claudii patrocínio S. Prudentii M. erecti* 356 b c, 357 b c. *Claudio gressum restituit S. Pardulphus* 436 a b c. *Claudi varii divinitus patrocínio B. Adalberonis erecti* 478 f, 479 a, 488 a b. *Claudius in templo S. Justinæ V. et M. divinitus erectus* 817 f. *Clauda divinitus sanata patrocínio S. Marci Papæ* 902 e f, 903 a
- Clerici calumniatores severe a suo episcopo puniti* 932 a b. *Clericis Lambacensibus substituti monachi a B. Adalberone* 457, 458, 459 f, 460 a d e, 473 d e f, 474 a b, 489 c d. *Clerus episcoporum Lindisfarnensium olim Regulam monasticam observabat* 401 f
- Cœnobitæ, petita sui superioris facultate, anachoreticam vitam aliquando duxerunt* 244 e
- in *Commune olim vivebant canonici Remenses alique* 520 c d. *Vide Canonici.*
- Conciliabulo Wormatiensi subscripsisse non probantur B. Adalbero et Herimannus Ep.* 463 f, 464. *Concilii Romani, sub Julio I celebrati, Acta supposititia* 36 e f, 37 a b c. *Quinque concilia jussu Caroli Magni eadem æstate in Galliis habita de statu ecclesiarum corrigendo* 474 a. *Ad Concilia olim deferrebantur Sanctorum corpora* 314 b f. *Concilium Avenionense anno 1079 celebratum* 612, 613 a b c d e; *ad Concilium Beneventanum, anno 1094 habitum, tot episcopi et abbates convenerunt, ut* 151
- eorum

- eorum numerus facile adnotari non potuerit 651 c
- Concionator ferventissimus fuit B. Matthæus Mantuanus 250 d e f
- Confirmationis Sacramentum a BB. Hermanno et Adalberone Lambaci post ecclesiæ dedicationem fidelibus collatum 475 e
- Consanguineos suos ante obitum suum invisit S. Appollinaris 61 e f
- Consecratio ecclesiastica solis virginibus conceditur, et apud moniales Carthusianas semper usitata fuit 559 b
- Constantia eximia Landuini Carthusiani adversus Guiberti schismatici minas etc. 605 d. Constantia insignis B. Adalberonis adversus schismaticos 466, 467 d e f. Constantia S. Apollinaris Valentini Ep. aliorumque episcoporum in tuenda Ecclesiæ disciplina 54 a b, 59 c. Constantia sua in tormentis S. Fides multos ad Christum convertit 289 a
- Consuetudini suæ priscæ, quam regulari, maluerunt adhærere quidam monachi 403 d
- Contracta divinitus per S. Fidem V. et M. erecta 525 a b. Contracti patrocinio S. Prudentii M. curati 556 a b c d, 557 a e, 559 c f, 573 d e. Contracta ad sepulcrum B. Adalberonis sanata 488 a. Contractus aliquis divinitus sanatur patrocinio S. Martini 925 c
- Conversi nonnumquam, visa Martyrum constantia, ipsimet lictores vel milites 266 e
- Conversio subita matronæ luxui deditæ, audita concione B. Matthæi Mantuani 250 e f
- Conversionis S. Brunonis initiis non causam, sed occasionem dumtaxat præbuerunt perversi mores Manassis archiepiscopi Remensis 555 c d
- Corpore Domini devote sumpto quædam monialis divinitus sanatur ad reliquias S. Justinæ V. et M. 817 b c
- Corpus Sancti alicujus aliquando vocatur id, quod insignis tantum ejus corporis pars est 284 c. Corpus Sancti alicujus non raro dicitur in ea ecclesia quiescere, in qua pars corporis tantum servatur 859 c d. Corpus S. Marci Papæ sæculo XI venale a fossoribus oblatum et pretio a pia matrona comparatum 892 c d, 899 f, 900 a b c f. Corpus S. Leopardini, terra obrutum, cælesti lumine detegitur 918 a b c; dolio dein inclusum et in aquas demersum, divinitus rursus revelatur 918 f, 919 a b c d. Corpus S. Ursini nulla putredine resolutum invenitur post plurimos ab ejus obitu annos 925 e. Corporis S. Martini, abbatis Belli-fontis, inspectio diu divinitus impedita fuisse fertur 955 e f
- in Craticulam ferream subjecto igne extenditur S. Fides V. et M. 288 f
- Criticæ ignari passim fuerunt scriptores XII sæculi 590 a
- Crucis signum quam crebro ab antiquis Christianis adhibitum 27 b e. Crucis signo se munit S. Fides V. et M., martyrium aditura 288 d. Crucis signo et patrocinio S. Justinæ V. et M. monialis quædam, multis morbis laborans, divinitus sanata 817 b c
- Crudelitatem judicum ethnicorum non raro ipsi martyres et ipsum vulgus detestati sunt 265 e f, 289 a
- D
- Dæmone liberati patrocinio S. Prudentii M. 546 c, 556 f, 559 a, 564 e f
- Dæmoniacos oleo benedicto curavit S. Pardulphus 425 d, 426 f, 454 c; alii Dæmoniacy ab eodem Sancto curati 456 c d. Vide Energumena.
- Decimæ ecclesiarum laicis concessæ a Carolo Martello 551 a
- ad Dedicationem ecclesiæ Lambacensis cur invitatus B. Altmannus Ep. Pataviensis 474 e, 475 a
- Defensorum nomen cur olim datum laicis principibus 451 d
- in Defunctos pietas S. Apollinaris Valentini Ep. 52 a
- Dei gratia rex formula a Pippino adhibita et cur 78 c
- Deiparam ante partum, in partu et post partum virginem permansisse, in sua Fidei professione paulo ante mortem emissa professus est S. Bruno 687 f; Deiparam velut unicum præ cæteris Sanctis asylum et patronam sibi elegit B. Altmannus Pataviensis episcopus 471 c
- Deo magis quam hominibus obsecundandum 55 d
- Depositio Sanctorum quid sit 28 e f, 165 f
- Desiliens in profundum locum illæsus servatur, invocato auxilio SS. Renati et Valerii 595 b c d e
- Diaconi olim non ordinabantur ante vigesimum quintum ætatis annum 190 e; in eo tamen aliquando dispensatum fuisse, negari absolute non potest ibid. Diaconi vel subdiaconi olim officium erat, nolam pulsare tempore sacrificii Missæ 224 a b
- Dicasteria sacra quo pacto celebrata 545 c d, 547 a b
- Dicatus Deo D. Adalbero a suo patre 471 a
- Dies Dominicus antiquitus observari solitus in summorum Pontificum ordinatione 887 d f
- Dignitate ecclesiastica male acquisita inter legatæ Apostolici manus se abdicat Manasses præpositus Remensis 518 b. Dignitati et mundo valedicit S. Nicetas et monachum induit 443 c, 447 d, 448 c. Vide Archiepiscopatum.
- Diplomatum constans testimonium aliorum scriptorum non cœvorum auctoritati præponderare debet 251 e. Diplomata non tam annorum numero, quam re aliqua, ad omnem posteritatem memorabili, signare, familiare aliquando regibus Hispaniæ fuit 951 b. Vide etiam Charta.
- Discipulos plurimos habuit S. Bruno et hos bonis moribus non minus, quam litteris, informavit 515 d e f, 514
- Doctor quidam Parisiensis ad tempus redivivus se damnatum proclamasse dicitur; sed an vere, examinatur 555 d e f et seqq. pagg. Vide Brevariario.
- Dominica, qua dicitur Isti sunt dies, est Dominica dicta nunc Passionis 595 f. Dominicis diebus fieri solebant ecclesiarum dedicationes 191 a
- Donavaria a Chosroe Persarum rege, licet ethnico, S. Sergio oblata 853, 854; 855 a b c
- Donationum chartæ aliquando non scriptæ nisi sat diu post ipsam donationem 412 e. Donationes pias, a matre sua factas, revocans filius gravi apostemate affligitur, facti pœnitens, curatur, interveniente, ut creditur, S. Brunone 692 e f, 693 a b. Donationis ut a Tertullo factæ, instrumentum fictitium est 78; fictitia item Gordiani Donatio 79 b c, 81 f. Vide Chartæ.
- Dormire post prandium monachis quibusdam olim usitatum erat 403 a b
- Duriora verba a Martyribus adversus persecutores aliquando prolata 24 a
- E
- Ecclesia olim nullas urbes in Italia possidebat 401 b. Ecclesiæ Romanæ benignitas et indulgentia 522 a. Ecclesias plures in Sicilia construxit vel reparavit Rogerius Siciliæ comes 402 e f. Quatuor Ecclesias exstruxit vel reparavit S. Hieronymus Nivernensis episcopus 470 d. Ecclesia ad reconduendas S. Caprasii M. reliquias a S. Dulcidio Ep. erecta 274 e; alia, in quam S. Fidis V. et M. corpus transferretur 278 e f. Ecclesiæ variæ in honorem S. Fidis V. et M. erectæ 283, 300 e, 304 f. Octo ecclesias condi curasse fertur S. Magnus Ep. Opiterginus 421 a. Ecclesiis Deo ædificandis plurimum addictus S. Palladius 933, 934, 935 a b. Ecclesia Deo et B. Virgini ac S. Joanni Baptistæ ab archiepiscopo Panormitano

- mitano coram 3 episcopis consecrata 649 e f, 650 a. Ecclesia S. Sergii martyris a 43 episcopis Deo dicata 846 e. Ecclesiae laicis concessae a Carolo Martello 351 a. Ecclesiae, quae plures habent sanctos Patronos, nonnumquam sub praecipui patroni nomine, ceteris omissis, designantur 847 d e. Ecclesiae triformis descriptio 280 a b. Ecclesiae suae ablata bona restitui curavit S. Hieronymus, Nivernensis Ep. 468 c d e. Ecclesiam S. Renati deprædari conati milites morte puniti 384 e, 394 f, 395 a. Ecclesias incendere Saracenis non inusitatum 337 e f, 350 f, 428 d f, 436 e. Ecclesiasticam disciplinam labefactari non sinit S. Apollinaris Valentinus Ep. 53 d e f, 59 c. Ecclesiastici misere in Gallia vexati a saecularibus xii saeculo 363 d e f, 364 a. Ecclesiastici, qui defuncti exequias celebrant, prandio olim excepti a defuncti consanguineis 376 c. Electio Ravennatum episcoporum indicio columbae olim facta fuisse traditur 32. Quid de ea traditione censendum ibid. et seqq. pagg. Eligitur omnium votis episcopus B. Adalbero 474 c, 489 c. Eloquentia et sanctitate insignis S. Avitus 45 f. Energumena curatur patrocínio S. Brunonis 767 a b. Energumenæ patrocínio S. Brunonis curata 776 d e f. Energumeni duo miro modo a S. Apollinare curati 56 c d, 57 b, 58 b c, 64 d e, 62 a. Energumenus, adhibito pulvere, ex lapide antri S. Brunonis abraso, liber evadit 770 b c d. Vide Dæmoniacos. Enervatae vires restitutæ ope S. Prudentii M. 356 c. Vide Aridi. Episcopatus Paderbornensis exordia 479 f, 248 c d, 249 a. Episcopatus Zamorensis restauratio 239 e. Ab uno ad alium episcopatum transire, olim criminis loco habebatur 390 f. Episcopatum renuit accipere B. Artaldus 784 d; hunc, consentiente summo Pontifice, dein deposuit 784 e. Episcopalem sedem cur repetere recusavit B. Adalbero 467 f, 468 a. Episcopis gregem suum deserere non licet 394 b. Episcopi Autissiodorenses olim de more consecrabantur festo die S. Mauritii 396 f. Episcopi Lindisfarnenses cum suo clero olim regulam monasticam observabant 404 f. Episcopus aliquis absens, absque generali concilio sine legitimis accusatoribus et testibus, et sine objectorum criminum probatione nunquam condemnandus est 463 b. Episcopo in aliena diocesi ecclesiam dedicare non licet 474 e, 475 a. Episcopus jam consecratus S. Hugo Gratianopolitanus aliquamdiu apud monachos degit, sed cogitur a summo Pontifice ad episcopatum reverti 610, 614, 614 c d, 624 c d. Episcopi ritus Latini Græcis substituti saeculo vi in ecclesia Squillacensi 658. Episcopo Ostiensi concessum fuit, ut pallio uteretur et Romanum Pontificem consecraret 889 b, 890 b c d. Benedictionem episcopi depositi petere vel accipere fideles prohibentur 928 a. Episcopum alterius provinciae sine hujus metropolitæ consensu consecrare non licet 929 e. Episcopi quidam jussu Guntchramni regis Psalmum Responsorium ad mensam cantant 930 f. Episcopis, qui illegitime Faustianum consecraverant episcopum, a concilio Matiscenensi imposita mulcta 934 f. Epistolas familiares, spirituali ædificatione refertas, ad viduas virginesque S. Fulgentius scripsit 154 a. Epistolæ Justiniani ad Vigilium, quæ de S. Placido meminit, fictitia est 75 e f; Epistolæ Siculorum ad S. Benedictum aliaque fictitiæ 79 d e f, 80 a b c, 82. Epistolæ duæ S. Brunonis divini spiritus unctione refertæ 675, 676, 677 a b c. Epistola encyclica mortis S. Brunonis nuncia quaquaversum missa 736 c d e f. Eremum curiæ Pontificiæ prætulit S. Bruno 633 c, 634 e, 635 b, 705 c d, 719 a b. Ethnicos sibi supplicantes etiam exaudit Deus, dum de temporalibus mundi hujus rebus agitur 853 c. in Eucharistia verum corpus et sanguinem Christi esse, confessione solemniter profitetur S. Bruno jam morti proximus 507 a, 687 f, 720 c, 733 e, 736 e; alii item viri illustres 507 b c. Excommunicatio ab episcopis lata in Stephanum fisci regii præfectum, ob incestas ejus nuptias 53 d e, 59 c. Excommunicatio propter non soluta debita nonnullis olim inflata 310 a. Excommunicatur a suo episcopo Nantinus comes ob illatas ecclesiae injurias 928 b c, qui dein misere moritur 928 c. Excommunicatus et exactoratus a Legato Apostolico in Concilio Lugdunensi Manasses archiep. Remensis 526 e f, 597 e. Exemplum sumendum a probis sanctisque 454 d. Exsilium lubens patitur S. Nicetas pro defensione sacrarum imaginum 449 e f, 489 d e.
- F
- Fabulis non propagatur Religio 450 a. Faces, quibus Martyrum latera utebantur, quales fuerint 27 c. Facta historica ab indulgentiarum postulatoribus allegata et in diplomatibus Pontificiis recitata propterea certiora non redduntur 390 d. Vide Bullæ. Febris, qua Sigismundus rex laborabat, strata super eum veste S. Apollinaris, subito fugatur 54 e, 59 e. Febre et gravissimo morbo liberatur dux Bragantiæ Theodosius II, implorato patrocínio S. Brunonis 775 d e f. Febri laborans dicitur subito curatus fuisse affectu S. Ywii 404 f. Febre laborantes patrocínio S. Martini, Turonensis episcopi, curati 933 c. Febricitantes varii patrocínio S. Geroldi divinitus sanati 960 e d, 963 c d e, 964 b c d e; item meritis S. Pipionis 967 c d. Feminis adhibitus usus calicis ix saeculo 360 b f, 364 a. Feriarum nomen cur nundinis inditum 284 e f. Festum duplex SS. Placidi et Sociorum præscribit Sixtus V PP. 407 d e f, 408 a, varia Festa S. Meinulphi 201 b c d. in Fide Catholica non errasse ostenditur S. Bruno 507, 508 a. Fidem fraternam sibi mutuo super sacram mensam jurare, aliquando mos fuit principum 82 e f. Filii nobiles S. Benedicto oblatis et quem in finem 84 e f, 85 a b. Fluxu sanguinis et urinæ laborans patrocínio B. Matthæi Mantuani subito curatur 254 b. Fons prodigiose exortus ad preces S. Apollinaris 46 b, 54 c d, 59 d. Formula hac : Dei Gratia rex Pippinus usus est, et cur 78 c. Fortitudo eximia S. Brunonis etiam cum dignitatum fortunarumque jactura 515 f, 516 d e. Fortitudo eximia Rusticianæ in perferendis calamitatibus 154 b. Vide Constantia. Fortuna adversa pressi homines ad Deum recurrere solent 521 e, 553 d. Fratres vocati principes, qui sibi mutuo super sacram mensam fidem fraternam jurant 82 e f. Fratris nomine quandoque episcopus a presbytero nuncupatus 501 c, 502 a. Foundationum ecclesiarum vel cœnobiolorum historiarum nonnumquam adjunctus vestitus sunt, in quibus plus admirationis, quam veritatis inest 795 c d. Funeris rotuli usus 493 f. Furto aufertur corpus S. Fidis martyris 274 e f, 275 a, 291 a b, 292 e f, 296 c d. Furto ablata dicuntur reliquiæ S. Prudentii 558 e, 555. Furto ablatam telam miro modo suo domino reddi, S. Fides V. et M. curat 520 f, 521 a. per Fustem facta resignatio seu traditio territorii 767 f.
- G

G

- Gentilitia scuta, qualia nunc adhibentur, sub finem
XI sæculi exorta sunt 498 b c
Gentilium schola quænam olim dicta 859 d e f
Genu mulieris fractum ad invocationem S. Meinulphi sanatur 205 b c d
Gregis non est proprium pastorem terrere 51 e
Guttur laborans oratione S. Pardulphi curatus 456 d. Gutturis tumore et intolerabili dolore laborans puella divinitus curatur patrocinio S. Marci Papæ 902 e

H

- Historiæ ornamentum nullum est, cui veritas non inest 421 a
Historiarum veterum adjuncta a recentioribus sæpe accommodantur ad usum sui temporis 540 c; Historiæ veræ adjuncta falsa subinde adduntur 588 d e
Horas ecclesiasticas persolvendi modus a primis Carthusianis observatus 616 f, 649 e, 621 f, 622 a b
Humilitas confitentis meritum auget 52 a. Humilitas eximia Probæ virginis 451 c; S. Meinulphi 184 e; S. Yvii diaconi 405 a. Humilitate simul et doctrina insignis fuit S. Apollinaris Bituricensis 445 c. Humilitas insignis S. Hugonis Gratianopolitani 646 c d, 704 f, 716 a b, 729 a b; S. Leopardini 945 b c. Humilitas vera quandonam servetur 749 b. Humilitas eximia Carthusianorum 556 f, 579 c, 598 e, 728 d e

I

- Idololatria sexto sæculo necdum penitus in Italia extincta 89 b c d
Jejunia indicta Conchensibus, ut corpus S. Fidis de loco suo moveri posset 279 a, 298 f. Jejunio solemnī vigilia S. Fidis celebrata 282 a b. Jejunium feria sexta propter Christi passionem, Sabbato propter Deiparæ venerationem jam pridem servari solitum 479 e, 481 a. Jejunium triduanum indictum ad amovendam pestem 432 c
Igne ecclesias delere Saracenis non inusitatum fuit 337 e f, 350 f, 352 b; idem frequens apud Normannos 341 b. Igne consumptum velamen muliebre integrum recipitur patrocinio S. Meinulphi 212 e f, 213 a, 214 a; Igne non læditur pannus, tumulo S. Meinulphi impositus, 214 b, 222 f; Igne illæsum servatur pallium patrocinio S. Prudentii M. 344 a, 359 e f. Igni traditus Judæus, invocato S. Sergii martyris auxilio, diu illæsus, uti narrat Nicephorus Callistus, servatus, indeque ereptus fuit 848 d e f. Ab Igne illæsa servatur domus, in qua Reliquiæ S. Sergii servabantur 856 d. Vide Incendio.
Imago Deiparæ miro modo S. Gallæ apparuisse creditur 459 et seqq. pagg. Imaginum sacrarum cultus causa multa perpressus est S. Nicetas 445, 447 e f, 449 d e f
Immobiles divinitus hærent milites, qui peregrinum, S. Fidis patrocinio vinctis ereptum, occidere conantur 317 a b. Immobile tamdiu substitit corpus S. Pardulphi, donec cæcus aliquis ad illud lumen reciperet 426 a
Immortalitas animæ quo pacto a S. Gregorio Magno demonstrata 450 a b
Imperatorum quorundam pietas : Carolus Magnus testamento multa bona contulit ecclesiasticis 469 f, 470 a. Idem S. Meinulphi in baptismo susceptor fuit 479 f, 210 f, 218 e. Imperator Carolus IV Reliquiarum sanctarum studiosissimus exstitit 18 f, 863 d e f. Imperator Leopoldus translationi reliquiarum S. Peregrinæ pie interfuit 42 c, 45 f, 46 a
Incendio liberatur puer a S. Pardulpho e baptismo susceptus 424 a, 429 b c, 437 e. Vide igne.

- Incestis nuptiis nihil veniæ reservandum, nisi post separationem 53 c, 60 c
Indulgentia Portiunculana a S. Francisco petita et ab Honorio PP. concessa probatur 573 f, 574 a b. Indulgentiæ quales antiquitus concessæ 458 b c d e. Indulgentiæ ineunte sæculo XI ab episcopo concessæ 284 e. Indulgentiæ 40 dierum in dedicatione particularis ecclesiæ sæculo XI concessæ 650 b. Indulgentiæ liberaiores, quæ sæculo XI concessæ adstruuntur, pro suspectis haberi debent 898 a b d
ab Infantia sanctis et bonis moribus imbuitur S. Attilanus 243 a. Vide Adolescentia.
Infirmo de Viatico sacro prospicit S. Meinulphus 205 f, 206 a
Injurius S. Brunoni vir nobilis morte punitus 768 b c d
Injuste auferens cereum S. Fidi virgini oblatum miro modo mulctatur 310 e f, 311 a b. Injustus possessor territorii, Carthusianis traditi, illud, ut evadat mortem, restituit 767 e f. Injustus quidam monachi invasor morte punitus 308 e f
Insanus redditur sanæ menti patrocinio S. Meinulphi 205 d e
Investituram episcopatus de manu regis Henrici IV se accepisse doluit Herimannus Mettensis Ep. 464 b c e f. Contra investituras a laicis acceptas variæ ætate S. Brunonis habitæ in Galliis synodi 518 a c
Invida injustaque mulier in sui sceleris pœnam turpi morte perit 912 a b c d, 915 d e f, 918 f. Ex Invidia quidam presbyter nefanda molitur 86 f.

L

- Irreverens in imaginem S. Fidis femina membrorum contractione subito mulctatur, factique pœnitens divinitus curatur 309 b c d. Irreverens in ecclesiam, terrore incusso et vulnere punitur 774 d e f
Juris peritia insignis fuit B. Petrus de Imola 246 c, 247 a
Juvenis ætate, sed moribus grandæva fuit S. Fides V. et M. 288 d. Juvenis B. Matthæus Mantuanus mundi oblectamenta fugit 249 b. Vide Adolescentia.
Laborabat manibus S. Leopardinus, ut fratribus suis victum compararet 945 c
Læsa graviter mulier patrocinio B. Matthæi Mantuani subito curata 252 f. Vide Vulnere.
Laicis adhibitus usus calicis sæc. IX 360 b f, 361 a
Languore diuturno manuum pedumque laborans, postquam ad tumulum B. Adalberonis advectus esset, de die in diem convalescit 485 a b c
Lapsus e declivi loco vir nobilis, invocato auxilio S. Brunonis, incolumis servatur 766 e f. Lapsus equo suo misere exstinguitur injustus monachi invasor 308 e f; his periculose lapsus servatur incolumis patrocinio S. Fidis V. et M. 320 d e. Lapsus in profundum locum S. Anselmus, invocato Mariæ nomine, illæsus servatur 670 d e; ex gravi lapsu laborantes B. Matthæi Mantuani patrocinio curati 252 f, 253 a
Lectiones duodecim olim in Officio ecclesiastico recitatae 359 e
Leprosus ter percuti impetrasse fertur S. Enimia, ut virginitatem servaret 406 f, 407 f
Liberalitas, eximia S. Apollinaris in ecclesias 52 b c d; S. Pardulphi erga pauperes 434 c. Liberalitas insignis viri principis Ardei in S. Leopardinum 914 f, 915 a b, 921 b c
Libros Carthusiani sedulo describunt et cur 620 a b, 728 c d
Lingua mutilati nihilominus libere, ut antea, loquuntur 436 a. Linguas sacras calluit S. Bruno 543 d
Litaniæ antiquæ qua terminatione Sanctorum nomina expresserint 74 f, 72 a b. In Litanis S. Gregorio

S. Gregorio Magno antiquioribus exstat nomen S. Justinæ M. 793 c. *Litanie sæculo ix usitata* 278 a. *Litanie sæculo x* 260 d
Litteris tam sæcularibus quam divinis valde imbutus fuit S. Bruno 492 d, 502 f, 514 d e f, 515, 706 a, 709 b
Luciferum præcipuo honore habuerunt Saraceni 96 f
Lumine cælesti detegitur B. Artaldus fugiens episcopatum 784 d
Lunæ dies, seu Lunationes, elementis seu litteris a b c etc. olim in Kalendaris notati 486 f, 487 d
Lupus, ut fertur, jussu S. Froilani librorum sarcinam loco occisi asini detulit 232 f, 234 a

M

Mania laborans in translatione corporis S. Marcellini demum curatur 38 b c
Manuum pedumque usum amissum puer divinitus recuperat patrocínio S. Marci Papæ 902 c d e
Martyres quidam aliquando annuntiantur, ut passi in iis locis, ubi eorum dumtaxat exstant Reliquiæ 269 f, 270 a. *Martyrum Acta sub se passorum in scripta referri impediit Dacianus* 264 f. *Martyrum corpora, durante persecutione, non tam sepulta, quam abscondita* 272 d e; *Martyrum corpora, ne Christianis in honore essent, tyrannorum jussu subinde in mare vel fluvium projecta* 272 e. *Martyrum nomina jam pridem a parentibus suis filiis imposita* 845 b
ad Martyrium stricte dictum quid requiratur 958 b c
Martyrologia vetera duplicis generis 68 b c. *Martyrologii vulgo Hieronymiani codices multi insigniter corrupti* 66 b, 67 f. *Martyrologiis classicis cur non adscripti quidam Sancti* 167 b, 172 b. *Vide Sancti.*
Matutinis ecclesiæ officiis assidue interfuit S. Apollinaris episcopus 62 a b, 64 f
Menæa Græcorum alios subinde, quam vere Sanctos, celebrant 444. *Qualem fidem Menæa mereantur* 448 d e
Menologia et Menæa Græcorum palæstram Occidentalis Ecclesiæ Martyrum nominatim exprimere solent 22 f
Mensis Martius pro Malo sæpe in diplomatum apographis suppositus, et qua de causa 661 b, 669 c d, 674 c; *item mensis Junius pro Julio* 686 e
Meridianam quietem monachi quidam olim captabant 403 a b
Meritorum S. Brunonis de sociorum particeps fieri desideravit Rogerius comes 647 b c
Milites ecclesiam S. Renati deprædari volentes morte puniti 384 e
Minis nullis movetur S. Charitina, ut idolis sacrificet 24 c. *Vide Constantia.*
Miracula, quæ in quibusdam Martyrum Actis leguntur, non evertunt eorum antiquitatem 265 b. *Quædam non contra naturam, sed extra consuetum naturæ cursum divina virtute proveniunt* 372 e. *Miracula nullo non sæculo fiunt, rarius tamen quandoque propter peccata hominum* 322 c. *Cur Miracula fiant* 377 e. *Cur Miracula litteris mandata* 348 f. *Miracula suis temporibus patrata scripsit Petrus Venerabilis, et qua de causa* 562 d. *Miracula a Sanctis patrata a nonnullis negantur ex mera invidia* 364 d e. *Miraculis, sola populi fama nixis, non adhibenda semper indubia fides* 188 c d e. *Miraculo quidquam esse factum, pro certo credi non debet sine cævo testimonio vel convincenti ratione* 617 f. *Miracula et revelationes passim credi non debent sine auctoris bonæ notæ testimonio* 842 c. *Miracula sanctum non faciunt* 720 d e; *multi sunt vere Sancti, qui non leguntur miracula patrare* 720 e f; *sine miraculorum inquisitione Leo XPP. per-*
misit, coli S. Brunonem 721 b, 734 d. *Cur miracula aliquando cessent* 734 c. *Miracula multa S. Placido attribuit pseudo-Gordianus* 120 et seqq. *item Stephanus Aniciensis* 141 et seqq. pagg. *S. Germanus episcopus Parisiensis miraculis vere clarus* 124 b c. *Miraculis post mortem clarus B. Matthæus Mantuanus* 249 e f, 253 a c. *Miraculis virtutibusque clarus S. Froilanus* 233 d. *Miraculis post mortem claruit S. Meinulphus* 493 a b c d f, 203. 204, 205, 208 b c, 214 f, 215 a b, 222 f, 223. 224. *Miraculis quam plurimis variisque post mortem insignis fuit S. Fides V. et M.* 272 et seqq., 299 a, 300 c, 301 a, usque ad pag. 329. *Miraculis plurimum post mortem claruit S. Prudentius M.* 339 b, 340 b c d e f et seqq. *Miraculis clarum fuit S. Martini Santonensis abbas sepulcrum* 934 b c
Miri aliquid rebus, quas narrabant, affundere solebant sæculi xii scriptores 544 c
Missæ Sacrificium pro defunctis celebratum 576 c. *Missæ sacrificium a Carthusianis festis diebus celebratur* 619 f, 716 a. *Missarum magnus numerus, preces, jejunia aliaque pœnitentiæ opera a S. Brunone suis injuncta pro requie animæ Rogerii comitis fuisse narrantur* 686 f. *Missarum solemnia quotidie in sanctorum Martyrum honorem celebrata etiam S. Gregorii Magni ætate* 845 c. *Missas triginta pro requie animæ S. Brunonis paulo ante defuncti, se celebraturos, promittunt Pultariensis abbas et monachi* 514 c, *idem fecerunt Molismenses* 600 c. *Vide Titulos S. Brunonis funebres a pag.* 757
Mitræ et annuli usus a Pontifice concessus abbati Conchensi 282 d e f
Monachi frequentes in Galliis fuerunt etiam ante sæculi iv exitum 272 a b. *Monachi quidam adherere maluerunt priscæ suæ consuetudini, quam regulari* 403 d. *Monachi substituti clericis Lambacensibus a B. Adalberone* 437, 438 a b, 439 f, 460 a d e, 475 d e f, 474 a b, 489 e. *Monachis rumores mundi audire vel referre non licet* 785 a
Monasteria aliquot erexit vel reparavit S. Froilanus 255 c. *Monasteria duodecim a S. Benedicto constructa* 84 d. *Monasteria injussu principis non construenda sunt* 189 d f, 212 a, 219 e. *Monasterii Conchensis negotia a legatis Apostolicis olim definienda erant* 282 c. *Monasterium de Bello-fonte anno 1252 situ et nomine mutatum* 952 d e f. *Monasterium in honorem S. Placidi conditum* 104 a b. *Monasterium S. Stephani de Bosco a Cisterciensibus ad Carthusianos translatum auctoritate Pontificia* 695, 696 a b c d e
Monastica Regula ab episcopis Lindisfarnensibus totoque eorum clero observata 401 f. *Monasticum habitum tantisper deposuit Rachis, prius rex Longobardorum, et ad arma prosiliit* 441 ab
Monetur divinitus S. Dulcidius Ep., ut corpora S. Fidis ejusque Sociorum in decentiorem locum transferat 272 f. *Vide Revelationes.*
Monumenta, etsi non scripta, apta sunt ad stabilendum factum aliquod historicum 589 a
Morbis variis gravissimisque laborans monialis ad reliquias S. Justinæ V. et M. divinitus curata 817 b c. *Morbis lethalis patrocínio S. Prudentii M. depulsus* 556 b, 560 a
Mortem suæ filix æquo animo fert S. Eucherius 44 b; *hanc lugens Galla, mater ejus, consolationem a Deo accipit* 44 d. *Mortura S. Galla sibi mortis comitem postulat* 162 f. *Mortem suam prædicit B. Matthæus Mantuanus* 249 c, 251 b c d. *Mortem suam prænuntiasse narratur S. Leopardinus* 916 d e. *Ad mortem injuste damnatus tertio solvitur patrocínio S. Fidis* 512 d e f, 515 a b. *Moribundus subito sanatus patrocínio B. Matthæi Mantuani* 232 e. *Morti proximus vir, S. Brunoni devotus, ex eo et S. Vincentio*

S. Vincentio Ferrerio sibi apparentibus, intelligit, se brevi sanandum 695 b c d. *Morti proximus filius, facto a patre voto, SS. Marci, Amati et Concordiæ patrocínio, post triduum incolumis reperitur* 893 c d

Mortuus, aut certe pro tali habitus, invocato S. Meinulpho, sanitati restituitur 204 f, 205 a b.

Mortua credita infans non modo baptizatur, sed et diu dein vivit patrocínio B. Matthæi Mantuani 252 e f. *Mortuus puer ad vitam revocatus patrocínio B. Matthæi Mantuani* 252 d.

Mortuus homo ad vitam revocatur, invocata S. Fidis ope 519, 520; *item mulus* 521 e f, 522 a, *ac rursus alter* 525 e f. *Mortui ad vitam revocati patrocínio S. Prudentii Martyris* 574 d e f, 575 a b c d f

Mos antiquus vim legis habet 60 c

Moveri de loco nequit lipsanoteca S. Yvii 401 b.

Moveri loco non potuit corpus S. Fidis V. et M. 278 f, 279 a, 298 f

Mulier, membrorum fere omnium officio destituta, sanitas redditur, sacrosanctum Missæ sacrificium offerente S. Leopoldino 916 c d

Munera sibi oblata respuit B. Matthæus Mantuanus 249 d. *Munera, sibi non recta mente oblata, Sancti respuunt* 581 e, 594 c d e f. *Muneribus Rachis Longobardorum rex avertitur ab obsidenda urbe Perusina* 440 f, 441 a c

Munificentia B. Adalberonis in sacras ædes et personas 456 e f, 459 e f, 460 a b, 461 a, 489 c d. *Vide Liberalitas.*

Mutus a nativitate puer meritis S. Apollinaris subito Alleluia cum choro decantat 58 b. *Muti patrocínio S. Fidis V. et M. curati* 511 c. *Muti patrocínio S. Prudentii M. loquelam adepti* 540 f, 556 d e, 557 e, 559 c d. *Mutus puer patrocínio B. Adalberonis loquela donatus* 451 d e; *alii item* 485 c d e, 488 a c d e. *Muta mulier patrocínio S. Brunonis loquelam adepta* 769 e f. *Muta patrocínio S. Justinæ V. et M. divinitus curata* 817 c d e. *Mutus et pedum officio simul privatus divinitus sanatur patrocínio S. Leopoldini* 919 f

N

Natales illustres S. placidi 80 f, 82 f, *S. Gallæ* 150 d e f, 151; *S. Meinulphi* 176 f, 177, 210 d, 218, *B. Adalberonis* 454, 470 d e, 489 b. *Natales illustres perperam quibusdam Sanctis attributi* 426 b c. *Vide Nobilitas.*

Naves suas Normanni per siccum plus, quam duobus passuum millibus trahunt ab uno ad alium Sequanæ locum 541 f

Naufragium passus vir nobilis triduo cum fluctibus luctatus tandem, invocato S. Fidis V. et M. auxilio, sospes in patriam redit 527 f, 528

Negativum argumentum quandonam vim nullam habeat 45 d. *Vide Argumentum.*

Nobilitas sanguinis Sanctorum virtutes illustiores hominibus reddit 48 f. *Nobilitatis insigne olim erat, accipitrem posse deferre* 522 d, 525 e. *Nobiles natales B. Artaldi episcopi* 785 f. *Nobiles S. Brunonis natales* 497, 704 a, 709 b, 724 b. *Vide Natales.*

Nola, cum monialis Budicæ moritura esset, sponte sonum edidisse narratur 224 a b c. *Nolam pulsare in sacrificio Missæ, ad diaconum vel subdiaconum olim spectabat* 224 a b

Novitii Benedictini Ordinis olim vestem sæcularem et capillos servabant 86 b. *Cujus ætatis olim esse debuerint, qui inter Novitios Carthusienses admittebantur* 559 c

Nuptiæ cum duabus successive sororibus canone Epæonensi aliisque prohibita 55 a b c, 59 b, 60 c

Nuptias secundas respuit S. Galla vidua 162 a

O

Obedientia eximia S. Placidi 83 f, 86 a. *Obedire summi Pontificis mandato præstat, quam car-*

nem jejuniis aliisque austeritatibus macerare 627 e, 717 a, 729 e

Obitum alicujus egregii viri per epistolam encyclicam monachi quaquaversum olim nuntiabant 493 f, 496 a, 551 a b. *Obitum suum divinitus præcivit B. Artaldus* 785 a b. *Vide Mortem.*

Oblati S. Benedicto filii nobiles, et quem in finem 84 e f, 85 a b

Obsidione soluta urbs Surrentina patrocínio S. Renati Ep. 594 e f

Oculis injuste orbatus, miro patrocínio S. Fidis virginis et M. eos recipit 502 d e f, 505, 504, 505, 506 b c; *qui dein unius alteriusque oculi lumen amittit lapsus in carnale peccatum, et facti pœnitens recuperat* 504 e f, 503 a b c, 506 b c; *Oculis injuste orbatus, eos patrocínio S. Fidis V. et M. recipit* 507. *item rursus* 515 e f, 516 a b c. *Oculis misere privatur Hatto, Hunaldi ducis frater* 450 a

Odore suavi B. Matthæi Mantuani corpus post mortem fragrasse dicitur 252 b. *Odor suavis emanans ex sepulcro S. Justinæ V. et M.* 810 f

Officii defunctorum recitandi antiquus in Gallia modus 546 f, 547 a. *Officium de intemerata Virgine Maria per multas ecclesias decantatum XI sæculo* 452 e. *Officium parvum de Beata quandonam institutum fuisse dicitur* 653, 718 e. *Officium duplex SS. Placidi et Sociorum approbatum* 115 e f. *Officium ecclesiasticum de S. Brunone Carthusianis concessum a Leone PP. X vivæ vocis oraculo* 696 f, 697, 700 f, 721 b c, 734 d e

Oleo sacro, non tamen Sacramentali, dæmoniacus curatus 62 a, 64 e f. *Oleo benedicto ægros et dæmoniacos curavit S. Pardulphus* 423 d, 426 e f, 454 c. *In olei ferventis sartagine prolapsus puer brevi sanatur patrocínio B. Matthæi Mantuani* 251 a b

ad Oppida munita expugnanda nati non sunt Saraceni 851 f

Oratione sua ruinam a suo cænobio avertit S. Pardulphus 456 e f, 457 a. *Orationes sub sacrosanctæ Missæ Sacrificio in honorem SS. Marcelli et Apulei recitari solita ante nongentos annos* 828 b c. *Orationi plurimum dedita S. Galla* 162 e. *Orationi valde deditus B. Matthæus Mantuanus* 250 c. *Vide Precibus.*

P

Pactis non stans Henricus IV, aliis melius III, imperator, imperii principum indignationem in se concitat 462 d

Pallium sibi mitti postulat Hugo episcopus Diensis et legatus Apostolicus, ad confirmandam ordinationem archiepiscopi Lugdunensis 519 b. *Pallium episcopale summi honoris et potestatis plenitudinem indicat* 890 d. *Pallium ab igne illæsum servatur patrocínio S. Prudentii M.* 541 a

Palma pro insigni martyrii habetur 260 f

Pannus miro modo servatur ab igne illæsus patrocínio S. Meinulphi 204 a b c, 214 b c, 222 f. *Vide Igne.*

Pantheon Romæ in ecclesiam S. Dei Genitricis et SS. Martyrum conversum et consecratum 413 a, 416 d

Papa urbis Romanæ si vocatur in dubium, atque ab inferioribus judicetur, episcopatus ipse vacillare videbitur 51 e. *Præstat obedire mandatis Papæ, quam carnem macerare* 627 e, 717 a, 729 e

Paralytica mulier S. Meinulphi patrocínio curata 215 d e, 225 e f. *Paralytici patrocínio S. Prudentii M. sanati* 536 a, 537 b, 558 a b, 559 b, 563 a b c, 571 b c d e f, 572 a b c, 574 c. *Paralyticus sanitatem recipit oratione S. Yvii* 405 b. *Paralyticus ope S. Pardulphi curatus* 428 a b d, 456 d e. *Paralyticus et contractus ad B. Adalberonis sepulcrum repente curatus* 478

- 478 b c d e f. Paralytici tres patrocínio S. Martini Turonensis episcopi sanati 953 c
 Parmæ imponi olim solebant, qui Francorum reges proclamabantur 928 f
 Partus monstrosus editus, uti narratur, ob illatam monasterio S. Meinulphi injuriam 206 c d
 Pascha celebrandi ritus Romanus non statim invaluit apud Scotos 402 a b c d e
 de Paschali solemnitate exorta controversia 262 a b
 Passioni Christi contemplandæ addictus B. Matthæus Mantuanus 249 b e, 251 c
 Patriciatus honor quantus fuerit 85 b c. Patriciorum novum quoddam genus sub Constantino Magno imperatore 800 c
 Pauperibus distribuit S. Apollinaris Ep. Valentinus oblata sibi munera 56 d, 61 f. In Pauperes munifica S. Galla vidua 154 c, 162 e. Pauperibus admodum liberalis fuit S. Yvius 404 f, 405 a
 Pax inter Henricum IV, regem Germaniæ, et Saxones conciliata per B. Adalberonem aliosque quatuor, at non felici eventu 462 c d
 Pecunia etiam olim apud Gothos, Francos etc. triplex fuit 64 c. Pecunia corrumpi nequit animus Hugonis legati Apostolici 525 c
 Pentecostes die episcopi consecrati SS. Froilanus et Attilanus 245 c
 Percussor episcopi divinitus punitus 57 d, 62 a
 Peregrinationes ad S. Genesii sepulcrum olim celebres 56 b, 61 c, 62 e. Peregrinatus biennio fuisse traditur S. Attilanus, relicta episcopali sede 254 c d, 244 b, 245 a. Peregrinus, domum ab ecclesia S. Fidis rediens, injuste oculis orbatus, eos miro modo recipit ejusdem Sanctæ patrocínio 502 d e f, 505, 504; Peregrinus alter ejusdem patrocínio vinculis eximitur 516 e f, 517. Peregrinatio ad S. Jacobum in Hispania sæculo IX 552 e. Peregrinorum hospitium a S. Martino, postea abbate Belli-fontis sæc. XII exstructum 949 f, 950 a b
 e Periculo præsentissimo operarios subducit S. Bruno pie ab iis invocatus 768 d e f
 Persecutio sævissima in Christianos mota 25 ab, 24 b d. Persecutio Christianorum sub Diocletiano, quam crudelis et gravis fuerit 277 e. Persecutio adversus Catholicos ab Evarico Visigothorum rege in Galliis excitata, qualis fuerit 166 c d. Persecutio ab Arianis in Catholicos mota 556 f, 557
 Pestilentiae igne correpti auxilium a S. Pardulpho impetrant 452 b c
 Picturæ veteris male intellectæ et expositæ occasionem subinde præbuerunt falsa aut dubia de Sanctis asserendi 54 b c. Picturæ debent esse, antiquæ, ut rem antiquam probent 584 f, 585 a
 Placitum Dei quo pacto celebratum 545 c d, 547 a b, 565 e f, 564 b, 565 f, 570 f
 ad Pluviam de cælo impetrandam invocatur utiliter S. Pipio diaconus 965 d, 966 b c, 967 d; item S. Palladius 925 c
 Pœnitentia de peccatis agenda 709 e f, 710, 712 b c d e. Vir quidam pœnitentiam agens de peccato carnali lumen oculorum amissum recuperat 504 e f, 505 a b c, 506 b c. Pœnitentiam egit Hermannus Babenbergensis Ep. de neglecto a se sanctæ Sedis mandato 461 f
 Pontificatu ut cederet S. Gregorius VII, præcipere ausi sunt schismatici 465 d e
 Pontificem Romæ convenit Manasses, archiepiscopus Remensis, causam dicturus 521 e f. A Pontificis legitimi obedientia nullis precibus aut minis se abduci sivit Landuinus Carthusianus 675 a b f, 674 a b e, 755 d
 Præcognovit suæ mortis tempus S. Apollinaris, Valentinus episcopus 56 a b, 61 c. Vide Mortem.
 Prædicationi verbi Dei sedulo institit S. Froilanus 252 e f, 255 a b; item B. Matthæus Mantuanus 250 d e f, 251 a
 Prædicit S. Fulgentius, se cito ex sui exsilii loco reversurum 155 f; Prædixisse varia B. Matthæus Mantuanus narratur 251 b. Prædixerunt sibi episcopatum S. Gebhardus, B. Altmannus et B. Adalbero 455 c d
 Præfatio de Beata quandonam promulgata 651 f, 652 a f; a quo hæc composita fuerit, inquiritur 652, 655
 Prægnans mulier et gravi infirmitate laborans incolumis servatur patrocínio S. Brunonis 766 f, 767 a
 Precibus a Deo impetrant prolem S. Eucherius et Galla 42 f. Precibus prolem a Deo impetrant S. Attilani parentes 242 f, 245 a. Vide Oratione.
 Presbyter invidiæ stimulis percitus, et S. Benedicto infensus, misere extinguitur 87 b
 Principibus aliquando mos fuit super sacramentam fraternam sibi mutuo fidem jurare 82 e f
 Priores constitui apud Carthusianos non possunt, nisi qui sacerdotes sunt, vel ad sacerdotium promovendi 607 a
 Prodigium in obitu S. Apollinaris ostensum 57 c d e. Vide Miracula.
 Professio fidei Catholicæ facta a S. Brunone morti proximo 507 a, 680 f, 687 f, 688 a, 720 c, 755 e; item ab aliis illustribus viris 507 b c, 756 e. Cur narratio Professionis fidei, a S. Brunone factæ, expuncta fuerit e Breviario Romano 556 d e f, 557 a b
 Prolem precibus a Deo impetrant S. Eucherius et Galla 42 f; eam in timore Domini educant 45 a. Vide Adolescentia.
 Promissiones honorum, bonorum etc. Martyribus factæ in sinceris eorum Actis etiam leguntur 266 f
 Prophetia Montani adulterina 11 f, 12 a
 Providentiæ divinæ confidendum est 52 d
 Provisorum nomen cur olim datum laicis principibus 451 d
 Psalterium memoriæ mandare monachi quidam olim conabantur 427 d
 Pueri vel adolescentuli cur ad Ordinem Carthusianum non admissi 559 c
 Pulvere abrado e lapide antri, in quo S. Bruno habitavit, multi divinitus curati 770
 Purgare se de objectis criminibus permittitur Manasses Archiepiscopus Remensis, coram assumptis sex episcopis probatæ vitæ 524 d, 525 b c e f
 Puritas vitæ S. Apollinaris 51 f, 52 a. Vide Virtutes.
 Q
 Quadregesimali tempore orationis causa in insulam secedebat S. Palladius 932 c, 933 a
 R
 Rapiens aliena miro modo punitus 435 e f
 Reges aut reguli in Italia non fuerunt sub antiquis imperatoribus Romanis 790 e, 794 e f. Mirum humilitatis et pœnitentiæ in Rege exemplum 54 f, 59 f
 Regia dignitate se exiit Rachis, monachumque induit 441 a c
 Regula Canonicorum Aquisgranensis non præscriptis eis abdicationem bonorum 183 d e, 184 c d e. Regula Carthusianorum qualis initio Ordinis fuerit 620 c d; unde desumpta 622 e f, 623 a b
 Relapsus in carnale peccatum oculorum lumen miro modo amittit, et facti pœnitens rursus recuperat 304 e f, 305 a b c, 306 b c; Monialis quedam, in voluptatum volutabrum relapsa, paralyti mulctatur, at facti pœnitens curatur ope S. Prudentii M. 371 e f, 372 a b c
 Religiosus, ob varia crimina ex Ordine suo rejectus, patrocínio S. Brunonis ad sinceram pœnitentiam adducitur et pie moritur 768 f, 769 a b
 Reliquiæ Sanctorum quam antiquitus a Christianis cultæ 28 a; nullæ recipi aut exponi possunt, nisi

nisi recognoscente et approbante episcopo 44 e.
 Reliquiæ S. *Peregrinæ* magna pompa Labaci
 collocatæ 42 b c e f, 43, 44, 45, 46. Reliquiæ
 SS. *Placidi et Sociorum* variis locis dispersæ
 411 e f, 412, 413. Reliquiæ S. *Meinulphi* in
 Hispaniam et alio missæ 206 f, 207. Reliquias
 S. *Fidis M.* furto aufert monachus 274 e f,
 275 a, 291 a b, 292 e f, 296 c d. Reliquiæ
 S. *Prudentii* furto ablata dicuntur 338 e, 353.
 Pro Sanctorum Reliquiis concessa olim pecu-
 nia 401 b. Reliquiæ S. *Sergii*, indigne prius
 tractatæ et vi ablata, nullum possessori com-
 modum afferunt 856 c d e f. Reliquiæ multæ
 Sanctorum ex Oriente in Europam delatæ tem-
 pore sacræ expeditionis in Terram Sanctam
 861 c d. Reliquiæ aqua lotæ jussu episcopi
 215 d, 223 e. Reliquiæ Sanctorum sub alta-
 ribus collocatæ 934 f, 935 a. Reliquiæ San-
 ctorum, grassantibus Normannis, absconditæ
 vel ad munita loca delatæ 341 b, 342 f, 343
 a d e, 361 c d e f. Reliquiæ Sanctorum ad syn-
 odum delatæ 311 b f, 345 c d, 346 a, 347 b,
 364 b, 374 a. Reliquiarum S. *Geroldi* reco-
 gnitio quo ritu facta 962 d e. Reliquiarum
 sanctorum studiosissimus fuit imperator Ca-
 rolus IV, 18 f, easque undequaque conquisivit
 861 d e f

Restitutionem terræ, injuste occupatæ, pollicitus
 vir nobilis, acutissima febre liberatur patroci-
 nio S. *Brunonis* 769 b c d

Revelatione cælesti, ut traditur, innotuit sepul-
 crum S. *Ildephonsi* 237 b. Vide Apparitiones.
 de Ritibus *Scoticis* controversia 402 a b c
 in Romanum Pontificem S. *Symmachum*, latam
 ab Italiæ episcopis sententiam Galliarum epi-
 scopi improbant 51 d. Vide Papa.

S

Sabbato post occasum solis olim abstinendum
 fuit a servilibus operibus 372 c d e, 373 a

Sacramentalia festa quænam olim dicta 479 d,
 480 f

Sacramentis Ecclesiæ rite susceptis, pie moritur
 B. *Matthæus Mantuanus* 249 e; item B. *Ar-
 taldus Ep.* 785 b et sæpe alibi

Sancti baptizati quinam vocentur 47 b; de his
 Officium recitare non licet sine speciali S. Sedis
 concessione 47 e f

Sancti omnes non semper fuerunt omni nova
 immunes 61 a, 924 c f, 925 a, 926 a, 929,
 930 c d, 931 a b d e. Sancti quidam cur non
 memorati in Martyrologiis classicis 467 b,
 472 b. Cur Sancti primo die cujusque mensis
 plures passim inveniantur in Martyrologiis
 quam ceteris diebus, conjectura plausibilis 226
 a. Sanctorum gesta cur conscribantur 242 f.

Sanctorum corpora olim ad concilia deferebantur
 314 b f. Sanctorum reliquiæ ab antiquis Chri-
 stianis cultæ 28 a. In Sanctorum Reliquias
 horridus Calvinistarum furor 394 a, 398 d,
 445 b. Sanctorum omnium festum sæc. ix in-
 stitutum 399 a

Sanguinem S. *Fidis et Sociorum M.M.* plebs
 Christiana mundissimis pannis excepit 272 d.
 Sanguinis e naribus fluxu mortali laborans,
 voto ad S. *Brunonem* facto, subito curatur 777
 b c d

Schisma Ecclesiæ tollere multis modis conatus est
 B. *Artaldus Ep.* *Belicensis* 782 d e f, 784 c.

Schisma *Henrici IV*, Germaniæ regis, multis
 malis Ecclesiam afflixit 463, 464, 465, 466,
 489 e, 490 d

Scholastici seu Scholarchæ munus non nisi do-
 tissimis gravissimisque viris conferri olim so-
 litum 509 e f. Quodnam Scholastici munus
 fuerit ibid. f, quæ in eo hocce tempore mutatio
 ibid. et 510 a

Scriptores recentiores aliquando historiæ veteris
 adjuncta accommodant ad usum sui temporis
 540 c. Scriptores sæculi xii passim fuerunt
 ignari artis criticæ 390 a

Scuta gentilitia, qualia nunc adhibentur, sub fi-
 nem xi sæculi orta sunt 498 b c

Sæculi contempti insigne exemplum 477 a. In Sæ-
 culo ut maneat pater S. *Ludovici Bertrandi*,
 admonetur a SS. *Vincentio et Brunone* 767 d.
 Sæculum se relicturum et monasticum habitum
 recepturum vovit S. *Bruno* 520 a b, 533 d e f

Sepeliri olim in campis extra urbes mortuorum
 corpora solebant 923 b

Sepulcra SS. *Sergii et Bacchi* martyrum a mul-
 tis peregrinis sæculo v et deinceps visitata 848
 c d e f, 852 b, 858 c d. Sepulchralis lapis
 S. *Meinulphi* miro modo rumpitur 214 f, 223
 c d. Ad ejusdem Sancti Sepulcrum magnus fit
 populi concursus 214 a b. Sepulcrum S. *Pru-
 dentii M.*, etiamsi corpus abesset, summa in
 veneratione apud Narbonam habitum fuit 336
 d, 350 e

Servili genere natus S. *Leopardinus*, et heri
 difficilis servus, concepto altioris vitæ propo-
 sito, attonsus in monachum 909 f, 910 a b c,
 921 a. A Servilibus operibus olim abstinend-
 um fuit die Sabbati vespere 572 c d e, 575 a

Siceræ seu expressi ex pomis vel pyris succi usus
 antiquus 405 e

Signo crucis se munit S. *Fides V. et M.* marty-
 rium aditura 288 d. Vide Crucis.

Simoniace archiepiscopatum Remensem adeptus
Manasses, initio sat recte se gessit, at dein
 pessime 516, 557 c

Solidi aurei et argentei 64 c. Aureorum valor
 64 d

Solitariam vitam aliquamdiu egit S. *Pardulphus*
 427 a b, 454 e. Solitariam vitam aliquamdiu
 egit S. *Bruno*, antequam in *Carthusiam* sece-
 deret 599 c d e f, 600, 601 a b c d e, 726 d.
 Solitariam vitam agentes utiles sunt Ecclesiæ
 728 c. Solitudinis bona 710 c d e f, 711 a b c
 d e, 751 c d

Sollicitudinis pastoralis sat multa documenta
 dedit S. *Hieronymus*, *Nivernensis* episcopus
 170 c d e f, 171 a b. Sollicitudo pastoralis
 S. *Apollinaris* pro suo grege 50 e f

in Spelunca Deo servit *Galla*, mater SS. *Con-
 sortii et Tullii* 45 a; item S. *Eucherius* 44 b

Spiritus sanctus an sub columbæ specie eligendos
Ravennatium primos episcopos designarit, di-
 scutitur 52 et seqq.

Sterilis uxor *Tolosani* comitis S. *Fidis* patrocinio
 duplicem prolem accipit 526 d e f. Sterilis
 conjux per orationem S. *Maurilii* prole dona-
 tur 586 e. Vide Prolem.

Stomachi dolore affecta monialis patrocinio S. *Ju-
 stinæ* divinitus curata 817 d e

Subcutaneo igne laborantes auxilium a S. *Par-
 dulpho* impetrant 452 b c

Subdiaconi vel diaconi olim officium erat, nolam
 pulsare tempore sacrificii Missæ 224 a b

Submersi vitæ redditu patrocinio S. *Prudentii M.*
 546 f, 547 e, 574 e f. Vide Aquis.

Supplicatio annua in honorem SS. *Placidi et So-
 ciorum Messanæ* fieri solita 110 f, 111 a b.

Supplicatio sollemnis instituta ad translatio-
 nem Reliquiarum S. *Peregrinæ* 15 e f, 16 a b.

Supplicationes sollemnes Venetiis indictæ ad
 obtinendam cessationem pestis 793 b

Supplicia gravissima martyribus illata sub Ro-
 manis 24 b d. Supplicia horrenda S. *Fidi V.*
 et M. illata 288 f. Quibus suppliciiis *Scлавini*
 in victos servire olim consueverint 96 c d; item
 quibus *Vandali* Catholicos affecerint 98 d e

Surdus et mutus simulque energumenus a S. *Apol-
 linare Valentino* episcopo sanatus 57 b, 61 f,
 62 a. Surdi patrocinio S. *Fidis V. et M.* cu-
 rati 511 c. Surdus divinitus curatus patrocinio
 S. *Prudentii M.* 557 d

Suspenduntur a divinis duo Gallie episcopi 518 d,
 519 a, 525 e f, 526 b d

Synodi

Synodi *post messem celebranda consuetudo* 543 f. Synodi *post Pascha celebranda consuetudo* 543 f. Synodi, *quæ Dei Placitum dicebantur, quo modo olim celebratæ* 543 c d, 547 a b, 565 e f, 564 b, 565 f, 570 f

T

Tabæ diuturna pene consumptus, *ad sepulcrum B. Adalberonis advectus sensim convalescit* 482 c d e f
 Tempestatem sua oratione sedat S. Yvius 405 b
 Tempus longissimum in materia cultus est illud, *quod centum annos excedit* 254 d e f
 Tentatio periculosa cuiusdam monachi per S. Brunonis patrociniū depulsa 775 f, 776 a
 Terra sepulcri S. Meinulphi miro modo ejus loculum detegit 215 a
 Testimonium in propria causa dicere Carthusianis et Cisterciensibus licitum, censuit Durandus 578 f, 580 a
 Theca splendidissima corpori S. Fidis superstructa 299 a
 Tituli funebres S. Brunonis 757 et seqq. pagg.
 Tormenta horrenda innoxii Christianis illata 25 d e f, 98 d e f
 Traditio alia superioris, alia inferioris ordinis est 587 d e f. Quid requiratur, ut traditione inferioris ordinis factum aliquod historicum rite stabiliatur 587 e f, 588 a. Traditione sola ad seram etiam posteritatem sine falsitate transierunt graviōra sanctorum Martyrum tormenta 842 a b. Traditiones etiam populares sine solido argumento explodendæ non sunt 52 b c. Traditiones quædam, utut in adjunctis falsæ, in substantia tamen veri aliquid continent 595 b c d
 Translatio corporis S. Meinulphi quo pacto a duabus mulieribus impedita 197 b c d; Translatio illa quomodo demum peracta 200 a b c d. Translatio corporis S. Brunonis anno 1514 facta 701 b c d e f. Translatio sepulcri duorum sancte mortuorum sub S. Palladio Santonensi episcopo non sine prodigio peracta 954 c d e
 Tricennarium. Vide Missæ.

V

Vastatæ a Wandalis urbes in Galliis 555 d; item Hispaniæ urbes multæ a Saracenis 557 b; ac quædam Galliæ loca 557 f
 Veritas unicum historiæ ornamentum 421 a. Veritas qualiscumque præstat splendido figmento 582 b. Veritatem quærere scriptoris officium est 582 b, 584 d. Veritatum ex sententia Gersonis diversi gradus 586 d e f, 587 a b c
 Versuum Leoninorum antiquitas 160 d e f
 Vesperam Sabbati Paschalis violans servili labore, divinitus punitur, et demum sanatur ad sepulcrum B. Adalberonis 479 e f, 480 a, 481 a; item altera mulier noctem festo præviam violans 480 a b, 481 a; Vespere Sabbati ante festum Purificationis serviliter laborans mulier in manibus punitur et demum ope B. Adalberonis sanatur 486 c f
 Vestes viduæ quales esse debeant 151 f. Vestes seculares deponit S. Galla post mariti obitum 151 e, 152 f, 153 a c. Vestes Baduradi episcopi Paderbornensis post 27 annos ab ejus sepultura adhuc integræ et incorruptæ 211 a, 219 b
 de Viatico sacro S. Meinulphus prospicit infirmo 205 f, 206 a
 Victoria insignis de Schismaticis anno 1080 relata 466 f, 467 a b. Victoria insignis relata de

Turcis auxilio B. Virginis Mariæ 787 e f, 788 a. Vide etiam 795 a b
 Vidua qualiter se gerere debeat 151 f
 Vigiliis nocturnas agentibus quidam viri honesti olim præficiebantur 509 d, 510 b
 Vinculis a S. Fide divinitus erepti dicuntur Robertus et Sibilla nobiles Angli 284 c. Vide Captivi.
 Virgines sacræ a S. Meinulpho constitutæ in adificato a se cænobio 191 e f; ne hæ foris vagandi occasionem habeant, prospicit idem Sanctus ibid. Virginibus mulieribusque honestissimis fæda tormenta illata sub Romanis persecutoribus 24 d. Ut Virginitatem custodiret, ter lepra percuti optasse fertur S. Enimia 406 f, 407 f
 Virtutes et mores Sanctorum cognoscere profectui animæ salubrius est quam eorum miracula 216 b. Virtutem habere, majus est, quam virtutum signa seu miracula edere 413 f. Virtute et morum honestate ac doctrina eximia insignis suos etiam discipulos his imbuebat S. Bruno 514 d e f, 515, 516
 Visio singularis S. Apollinari oblata 514 f, 52; altera in ejus obitu archidiacono ejus facta 57 d e, 62 b c. Visio singularis S. Hugoni Gratianopolitano oblata 556 d e, 568 b, 602, 605, 604, 704 e f, 715 f, 714 a, 717 c, 726 d e. Visione SS. Martyrum Sergii et Bacchi, in somnis sibi apparentium, absterretur Anastasius imperator, ne Justinum et Justinianum interfici jubeat 849 b c d e f, 850, 851 d. Visiones, quæ in quibusdam Martyrum Actis leguntur, non arguunt juniorem eorum ætatem 263 a
 Vixit annos centum quinque S. Artaldus Carthusianus primo, dein episcopus 578 e, annis 125 vixit Aynardus Carthusianus 578 e, 579 f
 Universitatis nomen academius datum qua occasione 706 c
 Vota Deo facta adimplenda sunt 676 e f, 677 a b. Voti exsolvendi districta obligatio 554 d e f. Voto emisso eundi nudis pedibus ad S. Fidis V. et M. sepulcrum, subito quidam convalescit 525 d e. Votum non implens mulier febre corripitur, et facti pœnitens sanatur 526 b c d. Vovens adire sepulcrum B. Adalberonis gravissime ægotans mulier divinitus convalescit 481 c d e; item altera 482 b. Vovet monasteria singula se condituros S. Gebhardus, B. Altmannus et B. Adalbero 455 c d. Vovit S. Bruno cum duobus sociis se sæculum relicturum 520 a b, 555 d e f, 597 b c. Vovit Chosroes Persarum rex, crucem auream se daturum S. Sergio martyri, si suis exercitus inimicum suum, vivum aut mortuum sisteret 855 c d e f. Vovit rex Oswius, si victor in prælio existeret, filiam suam virginitate sacrandam, simul et 12 possessiones prædiorum ad construenda monasteria se donaturum 959 f
 Vulgus non semper sibi constans, et sub ethnicis imperatoribus non semper adversus Christianos stetit 265 c d e f, 289 a
 Vulnere horribili sauciatus a S. Fide V. et M. ei apparente subito sanatur 518
 Uxor Persarum regis demum sæcundatur voto a rege facto in S. Sergii Martyris honorem 854

Z

Zelo Apostolico insignis fuit B. Matthæus Mantuanus 250 d e f, 251 a. Zelo tuendæ Apostolicæ Sedis dignitatis fulserunt SS. Avitus et Apollinaris, aliique Galliæ episcopi 51 c d f

11653

P
BX
4655
A2
v.51

THEOLOGY LIBRARY
SCHOOL OF THEOLOGY AT CLAREMONT
CLAREMONT, CALIFORNIA

